BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXI
H
17
NAPOLI

XXI.
H
17.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

CAROLI

MOLINÆI FRANCIÆ ET GERMANIÆ CELEBERRIMI IVRISCONSVLTI, ET IN ſupremo Pariſiorum Senatu antiqui Aduocati, Operum

TOMVS SECVNDVS.

Seriem pagina ſubſequens indicabit.

PARISIIS,
Apud viduam MATHVRINI DV PVIS, viâ Iacobæâ
ſub ſigno Coronæ Aureæ.

M. DC. LVIII.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

IN SECVNDO TOMO.

TRactatus Commerciorum, contractuum, redituumque pecunia conſtitutorum & monetarum. page 2.

Sommaire du liure Analytique des contracts, vſures, rentes conſtituées, intereſts & monnoyes.

Stilus Parlamenti in ſeptem partes diuiſus. p. 674

1. p. *Stilus antiquus Curia Parlamenti Pariſienſis cum Additionibus Stephani Aufrerij & Notis Molinei.* p. 827

2. p. *Inſtructiones ſtili Parlamenti & Requeſtarum cum Notis eiuſdem.* p. 971

3. p. *Conſtitutiones Regiæ antiquæ, quæ in libris Gallicè impreſſis non habentur cum Notis eiuſdem.* p. 1003

4. p. *Iura & Priuilegia regni Franciæ cum Notis eiuſdem.* p. 1107

5. p. *Quæſtiones Ioann. Galli antiqui regijque Aduocati per Arreſta Senatus Pariſienſis deciſæ, cum Notis eiuſdem.* p 1129

6. p. *Formulæ Arreſtorum & 74. Arreſta venerandi Senatus Tholoſani cum eiuſdem Notis.* p. 1277

7. p. *Plurima vetera & recentia Arreſta ſupremi Senatus Pariſienſis cum Notis eiuſdem.* p. 1325

* *Annotationes in Philippi Decij Conſilia.* p. 1383

* *Annotationes in Commentaria Decij ad Decretales.* p. 1543

* *Annotationes in Commentaria Decij ad Digeſta & Codicem.* p. 1651

Annotationes in Conſilia Alexandri Tartagni. p. 2.

Annotationes in Commentaria Decij ad titulum Digeſtorum de Reg. Iur. p. 265

Digitized by Google

Digitized by Google

TRACTATVS CONTRACTVVM, ET VSVRARVM, REDITVVMQVE PECVNIA CONSTITVTORVM.

CVM NOVA ANALYTICA EXPLICATIONE, *L. eoſ. c. de Vſur. L. periculi pretium. D. de naut. fœn.* & omnium Legum Vſurariarum, hiſque cognatarum theoricè & practicè.

OMNIA EX SITV ET PVLVERE, IN QVO AB AVTHORIS intempeſtiua morte delituerant vindicata, difficilibuſque cum ænigmatoſæ, tum vetuſtate fugientis ſcripturæ nodis liberata, diligenti ope, & ſagaci induſtria Simonis Bobæi in ſuprema Pariſienſi Curia Patroni Colummeriorum præfecti & authoris quondam generi.

QVÆSTIO PRIMA.

SYNOPSIS.

1 *Ardua ad ciuilem Philoſophiam via.*

2 *Non illa tamen ingrati laboris.*

3 *Rerũ permutandarũ cauſa numus adinuentus.*

4 *Error DD. in damnandis vſuris.*

5 *Vſuræ propriè in mutui dationem cadunt.*

6 *Modus contrahendi penes Iſraelitas, apud quos non dominij, ſed quò tutiùs deberetur, rerum transferebatur poſſeßio.*

7 *Non ita in ciuitatum, aut oppidorum ædificiis, ſaluo tamen ea redimendi iure, annua die.*

8 *Circumſcripta ſuis finibus Iſraelit. iura, exteros non obligabant.*

9 *Vaniſsimi, qui legitimas vſuras Diuinæ, & humanæ legi aduerſari temerè ſcribunt.*

10 *Damnati mercatores qui obtentu breuis dilationis merces impensò vendunt.*

11 *Vindicatus à praua aliorum interpretatione.* §. mutui datio l. 2. D. ſi certum petatur.

12 *Exploſus Steph. Forcatulus, & Zaz. ad d. §.*

13 *Pecunia quæ reditus cauſa datur perpetuò in accipientem tranſit ſpe omni repetendi præciſa: ſecus in mutuo, & latè de reditu.*

14 *Quod cuiuſque intereſt nihil aliud, quàm quod abeſt, aut quod quiſque lucrari potuit, latè excutitur intereſſe.*

15 *Lucullus vſuris hoſtis infenſiſsimus: Ibidem Plutarchi locus in Lucullo perperàm acceptus ab interprete, enodatur.*

16 *Aſſerta vera lectio* C. quoniam multi 47. Diſtinct. *reſtitutáque* ſeſcupli *vox.*

17 *Concilium Nicænum ab Conſtantino coactum, qui centeſima, & ſeſcuplæ vſuræ damnata, haſque clerici exercere vetiti.*

18 *Contemptum Taciti teſtimonium, qui fœnus vnciarum ad l. 12. refert. nihil de eo à Decemuiris in ſuis decretis cautum.*

19 *Quæ vſu recepta vſuræ ab anno V. C. 398. ad tempora Iuſtiniani, in Romana politia, elegantiſsimè demonſtratur.*

20 *Nuſquam in iure vniuerſo dari caſum, quo vſurarum vſuræ exigatur.*

21 *Reprobatus Alciatus, qui lectionem l.* cum quid decedens, § codicillis. de leg. 3. *temerè violauit d. l. aſſerta vetus lectio.*

22 *Bernardus Syluestris ignoratione iuris vſuras legale latrocinium appellitat, malè.*

23 *Vſura centeſima pluribus diſcutitur.*

24 *Minor vendicans feudum propria pecunia emptum, pretium & illius vſuras inciuiliter petit.*

Digitized by Google

Infrà n.191.

QVandoqvidem Iuſtitiæ commutatiuæ ratio circa contractus, & commercia potiſſimùm verſatur, quorum æqualitas & iuſta proportio non in commentitiis figmentis, ſed in rebus ipſis eorúmque vera συμμετρίᾳ, & commenſuratione conſiſtit, cuius tamen iuſtitiæ & proportionis iudicium à bonis legibus & politicis ordinationibus pendet, præcipuè ab vſurariis, quarum & verba & ſenſus multis ſæculis, temporum calamitate, bonis & literis & artibus obſoletis, barbarie vbique graſſante ignota fuerunt, donec hoc fœlici ſæculo exorti inſignes & eruditiſſimi viri bonarum litterarum vindices, verba & voces legum vſurariarum nos docuerunt, & natiuæ ſuæ luci reſtituerunt.

2 ¶ Reſtabat ſenſus, non quid nominis, ſcire enim leges, ait Iubentius Cenſus, lib.16. de Legibus, non eſt verba earum tenere, hoc eſt, verum ſenſum grammaticalem duntaxat: ſed earum vim ac poteſtatem noſſe, hoc eſt vſum, effectum & iudicium in verè interpretando, docendo, conſulendo ad agendum & cauendum, de iure reſpondendo. & iudicando: quæ ſunt omnia munia boni Iuriſconſulti. Non ſolùm enim ſanctiſſima (vt inquit Domitius Vlpia.) ſed & grauiſſima & altiſſima res eſt noſtra hæc ciuilis ſapientia, nec tam facilis aut parabilis, quàm inexperti quidam putant, nec bonarum quidem litterarum, quæ maximum alioquin adiumentum præſtant, calentiſſimis. Nec enim alioquin literatiſſimi & eloquentiſſimi, ſtatim ſunt Cicerones, quibus (vt ille in oratione pro Muræna) iactare liceat, triduo ſe Iuriſconſultos futuros. Atqui argutè tum locutus eſt Cicero: non enim dixit triduo ſe Iuriſconſultum euaſurum, ſed profeſſurum, quæ videlicet tam longo Iuris ſtudio & vſu forenſique exercitatione detritus perdidicerat etiamſi ſubinde Trebatij & aliorum Iuriſconſultorum conſilio indigeret. Rurſus nec tam abſtruſa, difficilis & inextricabilis, vt deſperandum ſit, non ſolùm commodum aliquem gradum & vſum (vt multis contingere videmus) promouere, ſed tametſi multis quaſi prodigioſum perſuaderi nequeat quin ſi à theoriæ praxiſque Iuris peritiſſimo, reliquiſque numeris (vt alibi deſcripſi) abſoluto, cui & otium & animus adſint, integrè & ἀναλυτικῶς vt decet tractetur, obtineri tandem & haberi queat, quod & poſſe & debere teſtatur Neratius: Ius finitum huius videlicet philoſophiæ doctrina clara, expedita, completa, & vndique repurgata. Cùm autem in hac philoſophia plus triginta annis deſudauerim, & ſimul in exercitatione forenſi iam plus tribus & viginti annis detritus ſim, etiam ante annum ſeſquimilleſimum quadrageſimum ſextum, quo primum hunc tractatum ſcripſi & edidi, omnémque aſſiduam operam & induſtriam collocauero, non ad pomeria proferenda, (rémve familiarem augendam vt iam ſatis notum eſt) ſed quàm maximè liceret, Reip. commodarem, nequicquam horum ingratitudinem temporum veritus, partium mearum eſſe exiſtimaui, non ampliùs cunctari, quin hanc (inter alias, quæ Deo Optimo Maximo dante, prout otium ſuppetet, prodibunt) Iuris ciuilis partem de contractibus & vſuris, & rebus his cognatis, quæ latiſſimè patet, ſimul & de Reditibus ſub facultate redimendi pecunia conſtitutis: quibus tempore quoque Iuſtiniani inuentis, veteres vſuræ tandem exoleſcentes, imò veluti ſexagenarij de ponte deiecti, loco ceſſerunt, deciſiuè & analyticè tam in iure quàm in praxi explicare, repurgatis plurimis paralogiſmis & erroribus, qui ſuperiorum ſæculorum barbarie & inſcitia irrepſerant, non ſolùm in vulgus, ſed in doctrina quoque hactenus hac in parte nimis deprauata, quin etiam in iudiciis. Quòd ſi mea doctis tantùm approbare cuperem, paucis defungi, & quid cenſeam promere liceret, & quod ſcrupuloſæ ſin-

In epiſtola liminari anno. in codi. Alex. I 1.

A gulorum diſcuſſioni trado, dictionis ornatui dare, idque maiore tum doctorum laude, tum vulgarium admiratione. Sed ego nec paucorum qui cæteris ſupereminere tantùm cupiunt iudicio, nec aura populari, ſed publica vtilitate opera mea metior, præcipuè iuuenum diſcendi cupidorum, quibus quàm maximè commodare queam, eorúmq; ingenia maturare, præcipuum mihi ſtudium eſt. Perſpicuitatis igitur & facilioris doctrinæ gratia ἀμαθέστερον καὶ παχύτερον paulo fuſiori & liberiori ſtilo vtar, & in primis quàm potero διδακτικῶς.

2 ¶ Et quia baſis & epitaſis totum huius σωντάγματος verſatur præcipuè circa vſuras & reditus emptitios earum ſuccedaneos, priùs videndum eſt quid ſit Vſura. Et eſt quicquid vltra ſortem mutuatam percipitur. Et Latinis ab vſu, Græcis à partu, Hebræis à morſu vocatur. Dicitur enim vſura, quia propter vſum ſortis B accedit: Græcè τόκος à τίκτω, id eſt pario. velut Græcis τὸ τέκος vel τόκος filium ſignificat. Vnde etiam Latinis dicitur fœnus quaſi fœtus, eò quod numus numum pariat, quod contra naturam eſt, vt pulchrè tradit Ariſtot. Politicôn lib 1.cap 7. dicens quòd ὀβολοστατικὴ, id eſt ars fœneratoria, ſiue vſura, meritò odio habetur, quoniam quæſtum facit à numo, cùm non ad hoc inſtitutus ſit: commutationis enim cauſa numus, non à natura, ſed à νόμῳ id eſt lege inductus eſt, quaſi medij ſeu fideiuſſoris vice, quod libro 5. Ethicorum latiùs proſequitur. Fœnus autem ſeipſum maius facit, vnde & nomen ſcilicet τόκος quod partum ſignificat) venit quia ſicut illa quæ pariuntur ſimilia gignentibus ſunt: C ita in fœnore, numus numum parit. Hinc maximè præter naturam hunc quæſtum eſſe colligit Ariſtot. & Suidas ex Ariſtophane in *Nub. hoc* ait, τόκος ſiue vſuram eſſe feram quandam belluam, ἀργυρώνητον, quæ per mēſes & dies ampliùs argenti ſemper gignit ſerpente tempore. Et quidam Bernardus in libro *de cura rei famil.* quem referunt Calderi. in rep. cap. *nauiganti*, in v. *oppoſ. de vſu.* Galy. in auth. *ad hæc C. eod. q.* 24. ſimili tropo inquit quod Vſura eſt latro legalis prædicens quod intendit (ſcil. rapere.) [Sed hi dupliciter errant, primò malè Bernardo Abbati attribuendo dictum illud quod eſt cuiuſdam Syluestris, qui è veterano milite monachus cucullatus euaſerat. Secundò verba præpoſteran- D do, vt inf. *n.48. in fin.* vt rectè ſcripſit Fely. in *c. ſicut, col. 13. ex. de re iudic.* non eſſe confidendum talibus recitatoribus. Tertio iniurij ſunt noſtris legibus quaſi vſuræ ſint latrocinium, à legibus approbatum, quo quàm inſulſum ſit liquebit infrà *q.* 2.] Item ſimilis eſt vſura morſui aſpidis, vnde Hebræis נשך à morſu dicitur, vt *Exod.22.d.* Si mutuo dederis pecuniam populo meo pauperi qui tecum eſt, non eris ei tanquam exactor, לאתשימון עליו נשך id eſt, ad verbum neque inferes ei morſum, ſiue, neque imponas ei vſuram. Per morſum enim Hebraïco ſchemate fœnus quo nocetur proximo intelligitur. *Deut.23.* ibi. *Ne morſum inferas fratri tuo,* &c. *alienum mord. bis*, &c. Hinc appoſitè grauitérque ſcripſit Io. Chryſ. ſuper illud Matth.5. *Et volenti mutuare. Similis eſt*, inquit, *pecunia vſurarii morſui aſpidis. Percuſſus enim ab aſpide quaſi delectatus vadit in ſomnū, &* E *per ſuauitatem ſoporis moritur: quia tunc venenum latenter per omnia membra decurrit. Sic qui ſub vſura accipit, ſub tēpore quaſi beneficiū ſentit, ſed vſura per omnes ſuas facultates decurrit, & totū conuertit in debitū.* Hactenus Chryſoſt. hinc vetus ſcomma in accipientes ſub vſuris, breues diuitiæ longa calamitas. Pari ſchemate Bald. *conſ.* 449. *lex naturale. lib.* 3. ait, quòd vſurarius ſimilis eſt vermiculo ligni, (hūc eſſe puto qui Latinè *Coſſus*, Græcè ξυλοφάγος dicitur, quem Plin. lib.17. *natural. hiſt.* teredinem vocat, & tanquam delicatiſſimum cibum in deliciis fuiſſe refert quod etiam autumat Hieron. contra Iouinia.) quia vermiculis (verba ſunt Bal.) ad tactū lenis apparet, ſed dentes habet ita duriſſimos, quòd omne lignū rodit & deuorat: Ita vt vſurarius eſt vermis patrimonium rodens, & quamuis naturaliter eueniat,

Vſura quid.

Bellua ἀργυρώνητος.

Latro legalis.

Morſus aſpidis.

Coſſus.

Digitized by Google

A quòd animus maiora facinora magis deteſtetur, tamen in vſurario contrarium eſt, quia quanto maiores vſuræ, tanto dulciores ſunt. *Ignis.* Et ſicut ignis comburit infinitum, ſi combuſtibile habeat ſibi approximatum, ita vſurarius, tanquam os inferni, deuorat & rodit quanto plus habet in marſupio. Vide ſi vacat apud Bald. ibi, vbi latiùs vrget.

Mala lucra.

3 ¶ Sed tamen ignis ille in ſuos tandem authores conuertitur, eóſq; deuorat, nedum in alio ſæculo, vt Iacobi 5. ſed etiã plerumq; in hac vita: conturbat enim domũ ſuam qui ſectatur auaritiã, *Prou.* 15. Et vetus teſtatur parœmia, *Malè parta malè dilabi.* Quã pulchrè Heſiodus, μὴ κακὰ κερδαίνειν, κακὰ κέρδεα ἶσ' ἄτῃσιν, hoc eſt, *Ne malè lucreris, mala lucra æqualia damnis.* Quinetiã vt appoſitiſſimè ſcripſit Io. Chryſo. 1. *Cor.* 5. πολλάκις τὸ ἀπενεχθὲν κακῶς ὀλίγα τὰ καλῶς κείμενα ἐξέβαλε πολλὰ. B ὅταν ἴδῃς γὰρ ἐνδρόσιεον πλεονεξίας κἂν τὸ κλεῖν ἐπιθῇς τῷ ταμείῳ κἂν θύρας, κἂν μοχλὸν ἐπιθῇς ταῦτα μάτην. πλεονεξίας ἔνδον τὸν χαλεπώτατον λῃστὴν ἀπέκλεισας, καὶ πάντα δυνάμενον ἐξενέγκειν, hoc eſt. *Sæpè exiguũ lucellum fraude quæſitũ, magnas opes rectè partas euertit. Nihil enim eſt, quod faciliùs omnia corrumpit quàm fraus. Quod ſi capſam illam ſera, oſtio, vecte quoque communieris, tamen fruſtrà id facis, ſi quidem fraudem intus concluſam habes violentiſſimum prædonem, qui quicquid inuenit, diripit.* Hactenus Chryſoſt. Vſura autem & fœnus idem ſunt & συνώνυμα propriè loquendo, niſi quòd verbum *Vſura* latiùs in iure patet, quia fœnus non capitur niſi pro vſura ſtrictè ſumpta, videlicet in mutuo.

Diuiſio vſurarum.

4 ¶ Sed vſura tripliciter in iure accipitur: Primò largè pro acceſſione vel augmento ſucceſſiuo ſortis in C quantitate conſiſtentis, ex quacunque cauſa, etiam aliàs quàm ex mutuo debitæ, putà ex cauſa venditionis & traditionis rei. *l. Iulianus §. ex vend. de act. emp. l. curabit. l. fructus. C. eo. l. 2. C. de vſur.* vel dotis & ſuſceptorum onerum matrimonij. *l. cùm poſt vſur. §. in dominum. de iur. dot. c. ſalubriter ex. de vſur.* vel propter moram in bonæ fidei iudiciis, legatis & fideicommiſſis. *l. qui ſolidum. de leg. 2. not. in l. mora. de vſu.* Quandoque etiam largiſſimè & καταχρηστικῶς pro omni iniuſta ſuperabundantia, ſiue debeatur quantitas, ſiue non vt *c. putant.* 14 *q.* 3 [vel etiam pro quauis ſupergreſſione, vt dum indigenti opera vnius diei ergolabos ſimulat opus eſſe quatuor dierum, vt indigentem mergat captans momentaneam eius neceſſitatem, v in *l. 2.* D *C. ſi cenſ. vel rel.* & qui quacunq; proximi egeſtate pro vſu vel commutatione rei cuiuſcunque, ſiue pecuniæ, ſiue pecoris, ſiue mercium, ſiue operarum abutuntur ad plus exigendum quàm oporteat ſecundum bonam fidem & legitimum commerciũ. Sed hoc modo comprehenderet omnem exceſſum etiam monopolia, de quibus lib. 4, *C. tit.* 59. [& quia in iure noſtro non legitur ita accipi, omittendum eſt. Hoc autem primo, & largo modo promiſcuè & crebriùs in toto noſtro iure ciuili accipitur: adde no. inf. *q.* 74. Secundò ſtrictè & propriè pro eo quod accepit vltra ſortem in mutuo, vt in *l. ſi tibi decem. in pr. de pact. l. rogaſti. § ſi tibi de reb. cred.* Vnde hoc ſolo caſu dicitur fœnerator, debitor vſurarius, & pecunia fœnebris. *l. fœnerator de naut. fœno. l. debitor. l. pecunia de vſur.* Patet, quia pecunia dotalitia, vel per emptorẽ, aut quemuis quoquo vero E titulo, aliàs quàm ex mutuo debita, non dicitur pecunia fœnebris, etiam ſi ex mora veniant vſuræ, prout nec dicitur propriè fœnus, niſi in ſolo mutuo. Hoc etiam caſu propriè & planè militant ſanctiones & pœnæ contra vſuras & vſurarios ſtatutæ, excepta conſtitutione de modo vſurarum, quæ non ſolùm in contractu mutui quantumuis iuſta cauſa interuſurij ſubſiſtente, vt infrà *n.* 75. ſed etiem in omnibus aliis contractibus, vltimis voluntatibus, & cauſis, vbi debetur quantitas, locum habet, vt in *l. pœnam de vſur. l. Iulianus. §. Idem Papi. de act. emp. l. 2. emp. l. 3. in fin. de annu. leg.* Et ſic quantum ad quantitatem ſeu moderationem vſurarum generaliter & largè capiantur vſuræ, ne quã fraus fiat conſtitutionibus, vt in *d. idem Papi. & d. l. 3.* Tertio modo interpretatiuè ſeu preſumptiuè, quod eſt, quoties contractus non eſt in forma mutui. Sunt tamen ſufficientes præſumptiones fraudis exquiſitæ ad occultandum mutuum & vſuram.

Subdiuiſio

5 ¶ Vſura autem propriè & illo ſecundo modo capta ſimpliciter adhuc accipitur. Primo formaliter & propriiſſimè, pro eo quod propter ipſum mutuationis officium tantùm, ſine alia iuſta cauſa exigitur. Et hæc eſt formalis vſura inhoneſta & vitioſa, & ſemper eſt contra naturam mutui, quod debet eſſe gratuitum, Et hanc Legiſtæ rectè vocant vſuram lucratoriam. Secũdo modo minùs proprio, pro eo quod vltra ſortem accipitur in mutuo, non propter officium mutuandi, ſed propter aliam iuſtam cauſam, puta propter indemnitatem mutuantis. Et hæc non eſt contra, ſed præter naturam mutui, & ceſſante fraude vel exceſſu non eſt inhoneſta nec illicita, prout non eſt vera & formalis vſura, ſed eius quod intereſt legitima & æquabilis penſatio. Hanc vocant Legiſtæ vſuram recompenſatoriã: vt ſcripſi in Conſuet Pariſ. *c.* 1. *glo. vlt. n.* 20. Ruſus ad pleniorem declarationem vſuræ, ſecundo illo & communiori modo ſumptæ trimembratim diuiduntur ex ſententia Bal. Saly. Paul & aliorum in *l. vſuras. C. de vſur.* Petr. Ancha. *in repet. c. peccati venia, col* 8. *de reg. iur. in* 6. Quædam lucratoriæ, quæ ſcilicet tantùm propter officium mutui: Quædam compenſatoriæ quæ propter iuſtum intereſſe: Quædam punitoriæ, quæ eſt pœna in defectum ſolutionis oppoſita, ſiue ab homine, ſiue à lege, de qua infrà *q.* 16. & latiùs dixi in extricat. labyrinth. *de eo quod intereſt. q.* 4. Item vſuræ quædam legales ſeu legitimæ & licitæ: quædam improbæ & illicitæ, vt dicam in ſequentibus, præſertim, *quæſt.* 1. Item vſura quædam negociatoria ſeu principaliter intenta, quædam incidens, vt nouè dicemus inf. *q.* 69 & in figura inf. *ad ſi qu.* 74. Vſuram autem lucratoriam, quæ eſt propriiſſima & formalis, tam Theologi quàm Iuris Profeſſores variè definiunt. Sed nemo vnquam dexteriùs & dilucidiùs quàm doctiſſimus ille Philippus Melanchthon in ſua epitome Philoſophiæ moralis, dicens:

Definitio.

6 ¶ Vſura eſt lucrum ſupra ſortem exactum, tantùm propter officium mutuationis. Potes etiam ſic breuiùs cæteris definire, eſt lucrum ex mutuo exactum. Verbum *lucrum*, implicat omnem acceſſionem debitori oneroſam, & excludit iuſtam damni creditoris compenſationem, quæ etiam excluditur per verba ſequentia ex mutuo, quæ non ſolùm denotant proprium & materiale ſubiectum, ſed etiam obiectum & cauſam propter quam, vt pote omni alia iuſta cauſa ceſſante.

Vſura mentalis.

7 ¶ Verbum autem *exactum*, implicat tam tacitum quàm expreſſum pactum, & excludit liberalem & merè ſpontaneam debitoris remunerationem, quæ nunquam eſt vſura, ſed mera donatio, etiam ſi creditor ea ſola ſpe & principaliter ab initio motus fuerit ad mutuandum, & vtcunque vitioſa intentione peccauerit: quia vſura illa mentalis nihil habet commune cum donatione ſequenti, nec eam vitiat, nec ad reſtitutionem erga proximum obligat, ſed ſolùm ad pœnitentiam erga Deũ, prout in ſimili ex tex. de ſimonia mentali in *c. fi. de ſim. ſa.* tex. in *l. inter omnes. §. rectè. D. de fur. inſt. de oblig. quæ ex quaſi delic. naſcun. §. placet. in fi.* Et ita etiam in vſura tenent Paul. de Leaza. in clem. 1. *de vſur.* Autho Butri. in *conſ.* 17. *occurrentibus.* Cardi. Flor. in *c. conſuluit de vſur.* in cle. *ex graui eo. tit.* Hæc etiam fuit vera opinio Inno. in *d. c. conſuluit.* licèt ibi referat diuerſam aliorum opinionem, quam fatetur rationem, ita etiam communiter tenent Theologi, vt Richar. in quart. ſenten. *d.* 15. *quæſt.* 5. *art.* 5. & Scot. eadem d. Ang cla. in ſum. ver. *reſtitutio.* verſ. *vſurarius.* quem refert & ſequitur Gabr. Biel. in quart. ſentent. *di.* 15. *quæſt.* 11. *dubio pe.* Sum. Syluestri. in verb, vſu-

ra 6. q.3. Quamuis Vincentius Hoſti. Io. Andr. Pa. A nor in *d.c. conſuluit.* Henr. Boich. in *c. In ciuitate col. fi. de vſur.* glo. in *d.c. fi.* Et ibi Card. Flor. *de Simo.* Ioan. And. *in c. peccatum. in fi.* & ibi Phil. Franc. *de reg. iur. in* 6. Archid. in *c. ſi fœneraueris* 14. *q.* 3. quem refert & ſequitur Petr. Anch in Rep. *c. peccati venia, col.* 6. *q.* 1. *in fi. de reg. iur. in* 6. Laur. de Rodul. in Rep. *d.c. conſuluit. q.*3. Card. Flor. in *in cl. vnic. in princ. q.* 25. *de vſur.* Alex. *conſ.* 93. *lib.* 6. Petr. de Palude in 3. *ſentent. diſtinct.* 37. *q.* 2. *art.* 2. *concl.* 1. vbi ineptam differentiæ rationem metiri nititur. Archiep. Flo. *part.* 2. *tit.* 1. *c.* 7. § 35. Guid. Pap. *in tract. de contract. illic. n.* 21. 15. faciunt differentiam inter ſimoniam mentalem & vſuram mentalem, vt in huiuſmodi vſura, licèt non in ſimonia ſit neceſſaria reſtitutio, & malè. 8 ¶ Et quamuis Ray. *in ſum. tit. de vſ. verſ. ſed nunquid voluntas*, quem ſeq. Guid. Pap. B in *n.* 15. & Goff. *in ſum. eo. in* §. *in ſumma.* Et Iac. Almain in 4. *ſentent diſtic.* 15. *q.* 2. *art. de vſur.* Philip. Dec. *c. ex parte, c.* 6. *de off. de legat.* velint ſaltem pauperibus reſtituendum, quod non probatur, quia ſi etiam formalis vſura & in pactum deducta non obligat ad reſtituendum, nec pauperibus erogandum ſecuta ſpontanea remiſſione vſurarum ſolutarum, vel liberali ſolutione animo donandi facta per mutui reſtitutionem, vel liberationem, vt tenet gloſ. in *c. peccatum.* in verſ. *reſtituatur in prin.* & ibi Anch. Philip. Franc. *de reg. iur. in* 6. Reiecta ſcrupuloſa diſtinctione Dy. ibi per tex, in *l. ſi rem.* §. *omnu. de pignor. actio.* in *l. item liberatur in princ. quibus modis pig. vel hyp. ſol. l. certe.* §. *Iulianus. de preca.* Idem tenet Hoſt. *in ſum.* §. *vlt. verſ. quid ſi fœnerator, tit. de vſur.* Federic. *de ſent. com.* 18 *in vſuras.* Laur. de Rod. in Rep. *d.c. conſuluit. quæſt.* 7. Alex. *conſ.* 91. *viſis actis, col.* 1. *lib.* 2. And. C Tiraq. in *tract. retract. conuent. in fi. q.* 18. *in fin.* Secùs ſi remiſſio vel ſolutio non eſſet merè liberalis, ſed ad emerendum gratiam fœneratoris ad futura mutua, vel aliàs fraudulenta vel impreſſiua, in quo ſufficiunt coniecturæ, vt per Io. And. *in addi. Specul. de vſur. in* 1. *in add.* Io. Cal. *in com* 10. *ſub tit. de vſur.* Bald. in *l. Rogaſti.* § *ſi tibi. ſi cer. pet.* Fr. Purpura *l. petens. n.* 77. *Cod. de pact. leg. Rogaſti. n.* 14. *ſi cert. pet.* Igitur quantominùs ad reſtituendum obligat ſimplex præterita deprauata intentio in animo retenta, quæ nullo modo eſt cauſa acquiſitionis, ſed ſpontanea liberalitas donantis, eſt immediata & principalis cauſa ipſius acquiſi- D tionis. Et idem in ſimilibus eſt dicendum. *fac. text. in leg. ſi ergo. Si cert. pet.* Ibi exceptione vti poterit, quia eſt ſecundum intentionem dantis. Infinita ſuper his occurrentia prætereo, non enim quæcunque ſupplendo aut emendando, tam è Theologorum, quàm Iurium profeſſorum commentariis in hac materia variò & longo ſtudio collegi, huc conferre volui: ſed ea duntaxat quæ ad præſens inſtitutum ſatis ſunt.

Remiſſio vſurarum.

5 ¶ Redeundo è digreſſiuncula, communis eſt omnium ſententia, quòd vſuræ propriè non cadunt niſi in mutuo, vt rectè tradit gloſ. 14. *q.* 3. *in ſum.* & omnes Theologi & Iuriſperiti vbique ſequuntur, qui etiam conſentiunt de ſe illicitas eſſe, non ſolùm quia prohibitæ, ſed etiam quia malitiam habent inuolutam. Et quod ſunt contra ius naturale, multas vltra Ariſt. *Ethicorum* 5. *&* *Politic.* 1. rationes adducunt, quas hîc referre nolo. Sed remitto ad loca vulgata, & ad Tho. in 2.2. *q.* 78. *art.* 1. Io. And. in cap. *peccatum. de reg. iur.* E *in* 6. Gabr Biel. *in* 4. *ſent. diſtinct.* 4. *c. q.* 11. Conrad. *in tract. de contract. quæſt.* 22 Quòd iure diuino prohibeantur paſſim legitur tam in nouo quàm in veteri Teſtamento, vt *Exod. viceſimo ſecundo. d.* ibi, *Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi qui habitat tecum, non vrgebis eum quaſi exactor, nec vſuris opprimes*, vt rectè habet vulgata editio, Hebræi ... legunt, *Nec inferes ei morſum.* vt ſuprà *numer. ſecund.* Et Leuitici cap. 25. ibi. *Pecuniam tuam non dabis ei ad vſuram.* Et Deuter. viceſimo tertio, ibi, *Non fœnerabeis fratri tuo ad vſuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem.* Et ibid. *Fratri tuo abſque vſura id quod indiget commodabis.* Pulchrè & emphaticè Tigurina abſolutiſſima tranſlatio habet, *Ne morſum inferas fratri tuo fœnore pecuniæ aut fœnore alicuius eſculenti, imò fœnore cuiuſcunque rei, quæ morderi poſſit. Alienum mordebis fœnore, fratrem autem non mordebis, vt fœlicitet & fortunet te Dominus.* Quod autem dicit *alienum mordebis*, mihi nec præcipere nec permittere videtur, ſed hoc innuere & ſignificare, quòd ſi quem vſuris opprimas, iam non tractas vt fratrem, nec officium proximo debitum impendis, ſed pro extraneo habes, vel pro hoſte, vt innuit D. Ambroſius, qui ibi ius vſuræ, vbi ius belli eſſe ſcripſit, & habetur *in c. ab illo.* 14. *quæſt.* 4. Si quos enim fortè vel vi, vel clam & palam deprædari licuerit, eoſdem & quibuſcunque vſuris exhauriri & opprimi poſſe conſequitur. Quod nota ad verum intellectum *d.c. ab illo*, quia Sophiſtæ non valentes ſeſe extricare finxerunt poſt Alex. de Ales non eſſe textum D. Ambroſij, ſed Ambroſij adoperti cuiuſdam hæretici. Vide ſi vacat Conrad tract. *de contr. q.* 42. [Sed circa illud *Deut.* 23. *c.* videtur ſpeciale quoddam ... ſtatutum fuiſſe inter Iſraëlitas. Non enim erant domini terræ, ſed aduenæ, & coloni Dei: & inuicem conſerui, ſeu concoloni eiuſdem domini: tum agricolæ erant, aut paſtores ouium; non decebat eos amplior negotiatio; & multominùs negotiatio fœneratitia. Non poterat vnus ab altero emere terram, niſi ſub facultate redimendi, adhuc non vera emptione, ſed pigneratitia. Neceſſe enim erat ſaltē Iubileo anno terram redire ad dominum, & poſſeſſorem priſtinum, fructibus computatis in ſortem: refuſo reſiduo duntaxat: imò neceſſe erat liberam ſemper eſſe facultatem redimendi, ſeu potiùs luendi: & quandocunque debitor redimere poterat: fructus deducebat à tempore venditionis, & reliquo ſoluto poſſeſſionem ſuam recuperabat: *Leuit.* 25. Et ſic non ſolùm inter eos vetita erat vera venditio, & acquiſitio prædiorum ab alterutro: ſed etiam ſimplex antichreſis & tantùm permiſſa mora putà pigneratitia, nempè fructibus in ſortem imputandis. Quomodo ergo inter eos vſuræ formali locus eſſe potuiſſet: ſed hæc iudicia ... non erant ſtatuta, nec locum habebant, reſpectu exterorum. Quod autem dixi prohibitam veram venditionem & acquiſitionem prædiorum inter eos, exceptionem vnam recipiebat: videlicet, in domibus ſitis in vrbibus, vel oppidis mari circumdatis, quæ poterant abſolutè vendi; ita tamen vt infra annum, à venditore, vel eius propinquo redimi poſſent: ſed non poſt annum, nec tempore quidem Iobilæi. Quod etiam dixi de venditione, vel pigneratione prædij ruſtici, ſanè intelligendum, quando debitor non exuebatur propriè agriculturæ induſtriâ & ſubſidio vitæ, nec tecto neceſſario, vt quando vnum tantùm è pluribus prædiis, quo carere poterat, vendit, aliàs, inter Iſraëlitas non licuiſſet, vt patet *Exod.* 22 *ad fin.* vbi ſi debitor habet vnicū veſtimentū, non licet illud pignori capere, niſi eadem die ante ſolis occaſum reſtituatur, ergo nec tectum vnicum, nec caſam negotiationi ſuæ (quæ aliàs priuaretur) neceſſariam. Ad hoc quæ dicemus inf. *n.* 65. *verſ.* & *num.* 261. Sed ab exteris non erat prohibitum, nec ex eis ſeruos, & ancillas emere in perpetuum, iure dominij, quod non licebat de Iſrelitis, ſed ad temporarium famulitium tantùm. *Leuit.* 25. *ad fin.*] Rurſus quòd iure diuino vſuræ prohibeantur, habes Pſal 15. *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo?* verſi. ſi ibi, *Qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram*, & ibi latè Ioan. Æpinus Theologus. Et Pſal. 55. verſ. 11. *Non defecit ex plateis eius vſura & dolus.* Ezech 18. ibi, *Ad vſuram non cōmodauerit, & ampliùs non acceperit.* Et Nehem. 5. ibi, *Vſuraſne ſinguli à fratribus veſtris exigitis?* Et paulò poſt: *Non eſt bona res quam facitis* Et Luc. 6. ibi, *Mutuum date nihil inde ſperantes* Sed hîc aduertendum

Vſuræ iure diuino prohibitæ.

dum, quòd tā Theologi ſcholaſtici, quàm Canoniſtæ & Legiſtæ, aduſque magis ad literam, quam ſpiritum ſeu mentem & ſcopum diuinæ legis aſpicientes, cenſuerunt aliquid peculiaris & innati vitij ineſſe ipſi vſuræ, vel lucro vſurario magis quàm in venditione doloſa, inæquali, vel alia ſimili ſpecie fraudationis. Idque non ex eo, quòd proximus magis lædatur, ſed ex eo quòd vltra ſortem in mutuo quicquam capiatur: quaſi vſura in ſe, & per ſe, ſit deteſtabilior, & malitioſior, ſeu de ſe magis illicita: ita vt dixerit Bernard. in trac. *de contr.* quòd licet quandoque vſura non ſit contra charitatem, tanquam aliquod nociuum, eſt tamen ſemper contra eam, tanquam aliquod inhoneſtum. Et Petr. Anchar. poſt alios Cano. in Rep. *c. peccati venia. q. 3. col. 7. de reg. iur. in 6.* ſcripſerit, vſurarum prohibitionem eſſe ita ſtrictam & rigoroſam iure diuino, vt non poſſit modificari per leges, etiam in caſibus vbi verſatur publica vtilitas, & commune bonum, & ciuilis amicitia, quam natura conſtituit inter homines.

Scopus diuinæ legis.

10 ¶ Hinc in infinitas ambages, multóſque errores, & paralogiſmos inciderunt, quibus referti ſunt ſpinoſiſſimi eorum libri, ex eo quòd non reſpexerunt ad ſcopū diuinæ legis quæ eſt charitas. vt ipſe teſtatur Chriſtus *Matth. 7. b. Omnia ergo quæcunque vultis vt faciant vobis homines, ita & vos facite illis: hæc eſt enim lex & prophetæ*, id eſt, hic eſt ſcopus: & D. Pau 1. *ad Tim. 1. Finis legis eſt charitas*: & Rom. 13 ad Gal. 5. *Qui diligit proximum, legē adimpleuit*. Non eſt igitur vſura lege diuina prohibita & illicita, niſi in quantum eſt contra charitatem.

Theſis.

Cum autem Vſura multipliciter capiunt, (vt ex prædictis liquet) illa ſola prohibetur & damnatur, per quam charitas & dilectio proximi offenditur. Et ita præfata loca, & quæcunque ſimilia ſacræ paginæ intelliguntur. Finge mercatorē non inopem, vt ex licita negotiatione ſuper lucretur accipere mutuum, & promittere menſtruum vel annuam vſuram, vice portionis futuri lucri: dicéſne creditorem, qui non poteſt oſtendere, quòd tanti ſua interſit, & fortè nullo modo aliàs intereſt, non poſſe licitè ſtipulari, nec recipere huiuſmodi vſuram ſine incommodo debitoris? Quicquid turbæ illæ ſcripſerint, nihil hîc video noxiæ, nihil contra ius diuinum, aut naturale, quia nihil hîc fit contra charitatem: ſed potius ex mutua charitate. Patet, alter beneficium mutui de ſuo cōcedit: alter benefactorem de parte lucri inde ſecuti ſine dāno ſuo remuneratur. Ergo creditor licitè vltra ſortem recipit, eademque ratione ab initio in hunc caſum & euentum ita paciſci licet, infra tamen legitimum modum, & dummodo qui ſtipulatur nullam proximo fraudem meditetur, neque vſurā iniquè exigat: imò nec recipiat quidem ſi iacturā dando faciat debitor: ſed hoc tantùm accipiat & exigat, quod bona fide & cum æquitate vellet à ſe accipi, vel exigi, in eadē periſtaſi exiſtens, vel in ſimili neceſſitate deprehenſus. Scio quid hic Sophiſtæ illi argutētur, vt Conrad. de contrac. *q. 22. conclu.* 13. nempe quòd debitor non poteſt dare partē lucri ſui, quin in ea parte damnificetur, etiam ſi maior pars ſit lucri quam retinet, *quia* (inquit) *totum, & ſolidum lucrum eſt ſuum, ex quo non prouenit ex re creditoris, ſed ex re vel pecunia, quæ iam tota eſt in dominio ſolius debitoris*. Sed facilè eſt reſpondere hanc argutiam non eſſe fundatā in aliquibus diuinis aut naturalibus præceptis, ſed in humanis & poſitiuis commentis. Quid dico? imò nec in aliqua humana luce, ſeu lege, ſed in perplexis quorūdam imperitè doctorum interſomniis: quare contra nos non eſt efficax. Et vltrà, quòd merè ſophiſtica ſit, oſtendo, quia creditor mutando dat cauſam propinquam & efficacem, hoc eſt vt vulgò dicunt, ſiue qua non, huius lucri, ergo lucrum dare videtur. Igitur partem lucri ſaltem in euentum lucri ſtipulari poteſt ex diuinis & naturalibus, imò etiam ex ciuilibus regulis. Ex quo debitor ex mutuo cū hoc onere maius compendium refert, quā ſi caruiſſet mutuo, apparet mutuum etiam cum hoc onere eſſe in commodū debitoris, & non in eius incommodum. [Et intelligo ſemper de commodo lucri in hypotheſi: non autem de cōmodo periculi vitandi, quia de periculo, & damno alieno non licet quæſtum facere.

11 ¶ Vltimò, cùm ex hypotheſi debitori ſuppetat, vnde commodè & retenta bona parte lucri poſſit reddere ſortem cum vſura, ſequitur huiuſmodi vſurā non eſſe in damnum nec in fraudem proximi, ſed potius in aliquam non modicam eius vtilitatē: tantum abeſt vt aliquatenus ſit contra charitatem vel dilectionem proximi: igitur non eſt contra leges diuinas vel naturales, ergo etiam in conſcientia licita eſt: quæ præciſè ſequitur rectam rationem, rei diuinæ conformem, & puræ veritati inhæret, circumſcriptis commentitij iuris apicibus, inquit Bal. Iuris profeſſorum φιλοσοφώτατος in l. *rogaſti. §. ſi tibi col. 1. ſi cert.* Idem in l. 2. *ſi. C. de vectig. & commiſ. ait.* Conſcientia non ligat quos natura non obligat. Non eſt igitur verum, ſed erroneum & ſuperſtitioſum, quod illi hactenus ſcripſerunt & docuerunt, quamlibet vſuram aut fœnus, ſeu quicquid omnino commodi ob mutuatam pecuniam creditor recipiat, à lege diuina damnari: quia imò non damnatur vſura, niſi quæ fraudi proximo eſt, ipſúmque prægrauat. Non obſtat vniuerſalis illa negatiua *Lucæ* 6. ibi, *Nihil inde ſperantes*: quia illic Chriſtus non de vſura, ſed de reſtitutione ſortis vel repenſione æqualis beneficij loquitur. Patet, quia ibi loquitur contra dantes his tantùm, qui reddituri ſunt paria, quod faciunt Ethnici & peccatores. Ampliorem autem docet & requirit à ſuis iuſtitiam, videlicet vt indigentibus mutuum dent hoc animo, vt etiam ſi nihil reſtituturi ſint, tamen gaudeant opitulari proximo: tantumque abeſſe docet vt beneficium pereat, vt hoc copioſius præmium repenſurus ſit Deus, quo minus repenſum & ſperatum fuerit ab hominibus. Vt ergo non vult Chriſtus non niſi certa ſpe reſtitutionis mutuari, ſed magis ſpectari quò indigēti ſubueniamus, quam quò pecunia ſit in tuto: ita ſi frater nō ita egeat, quin poſſit cum ſuo commodo ſortē cum aliquo fœnore benefactori reddere, non prohibet ſicut non prohibet repetitionē mutui, etiam in publico iudicio, ſed vult ſemper & vbique rationē haberi charitatis proximi pauperis. Et latè docet, qua humanitate pauperes, qui omnino aut cōmodè ſoluendo non ſunt, tractare debeamus. Non ergo accipere vſuram quamlibet, ſed cum damno fratris accipere dilectioni repugnat. Si tua igitur pecunia frater lucratur aliquid, partemque lucri tibi decidat, Dei benedictionem participas non alienam: nec propriè quantitate eius quod accipis, ſed ab incommodo proximi debitoris, vſuræ noxia æſtimanda eſt: ita tamen vt non excedantur metæ legibus aut politicis ordinationibus conſtitutæ. Hanc etiam ſententiam ponit & videtur ſequi Innocen. in rubrica *de vſuris. in fine.* in antiq. & expreſſim Aret. Feli. Matth. 5. Et hoc eſt quod reiectis ſcrupuloſis aliorum diſtinctionibus de vera & breui lege contractuū ſcripſi in Cōſ. Pariſ. §. 1. *gl. fin. nu.* 21. paucis quidē (quod illic nō eſſet locus) ſed æquè pollētibus verbis.

12 ¶ Sed operæpretium eſt videre, quid tandem effecerint illi prępoſteri religioſi: quid inquam, niſi quòd probos & innocētes indebitè contriſtarūt, boniſque negocium faceſſerunt, vt exēpla nonnulla extāt apud Petr. Ancha. in repetitione cap. *peccatum. col. 23.* & rep. cap. *peccati venia. q. 1. col. 6. de reg. in 6.* De quodā Raynerio ciue Senenſi, qui benedictione Dei temporis ſpatio ditatus erat, minutis munuſculis ruſticorum, quibus gratis pecunias ſuas mutuabat ſub termino, quo lapſo, minuto (pro facultate & commoditate debitoris) accepto munuſculo & omni alia pactione, & exactione ceſſante, diē ſolutionis prorogabat: quo mortuo, in hæredē tanquam vſurarij hæredem cœpit Epiſcopus inquirere, cauſificans illa minuta fuiſſe

illicitè percepta à defuncto, eúmque fuiſſe vſurarium mentalem, quia non mutuaſſet, nec terminos ſoluendi prorogaſſet, niſi ſub ſpe talium numerũ, quódque licet ea fuiſſent minutatim gratiſque data, tamen intentio fuerat corrupta. Contra vero intercedebant pauperes ruſtici tam benigno ſubuentore orbati, ſéque inquiſitioni opponebant, dicentes ſe liberaliter olim donaſſe, & adhuc hodie ſpontè remittere, & meliorem virũ non vidiſſe, & quod in ſubueniendo pauperibus non erat repertus ſimilis illi: incuſantes etiam Epiſcopum, quod malè faceret hæredes moleſtans. Quibus non obſtantibus, dicit Petrus Ancha. (vt erat temporum ſuorum erroribus faſcinatus) ſe poſt longam diſputationem concluſiſſe eum fuiſſe vſurarium mentalẽ, & conſequenter ſecundùm ſuam opinionẽ, de qua ſ. *nu*.7. ad reſtitutionem obligatum. Quid dicemus de tam ſanctulis Epiſcopis & quæſitoribus? An illud Matth. 7. *Hypocrita eiice primùm trabem, &c.* An verò iuxta parœmiã quòd helleboro repurgandi Antyciras nauigare debuiſſent? Adhuc parum erat eos probis & bonæ fidei hominibus infeſtos eſſe, niſi etiam eadẽ opera viciſſim iniquorum cupiditati patrocinarentur, vt latius j. *nu*.78. Hinc fouetur error multorum (quam ſuperſtitionẽ auxerunt inepti Canoniſtæ facientes crimen Eccleſiaſticũ, vel vt vocant ſpirituale quò trahant ad ſuum forum) qui præposterè religioſuli, vel ſemiobolum vltra ſortem officioſi mutui recipere abhorrent, ne vel tantillũ vſura contaminentur, interim tamen nedum abhorrentes, ſed etiam ſedulò & callidè inhiantes ad non modicã fraudationem & circumuentionem proximi, in vendendo, permutando, aut aliàs negotiando. Sed hi (qui multi etiamnum hodie ſunt fucũ forte faciunt hominibus: at non Deo, cui omnis fraus & circumuentio ideo eſt. 13 ¶ Apud quem penes magnitudinem doli & læſionis ſeu offenſæ dilectionis æſtimatur, quocũque nomine vocetur, aut in quamcunque contractus vel quaſi vſura latè delicti, vel quaſi nominati vel innominati ſpeciem cadat inter homines: imò generaliter omnes iniqua ſuperabundantia, ſuper lucrũ vel incrementum appellatione vſuræ venit latè ſumpto vocabulo, vt 14. *q*. 3. *c. putant*. 14. *q*. 4. *c. ſi quis oblitus*. & Ezech. 18. ibi. *Vſuram & ſuperabundantiam*, vel vt Tigurina verſio, *fœnus & exceſſum*. Vnde iudices à lege dati ſuper vſuris inquirendis & coercendis, nedũ contra mutuantes ad vſurã ſeu formaliter fœnerantes procedere poſſunt: ſed etiam contra eos qui quacunque arte aut calliditate ſolent contrahentes circumuenire, vt iniquè ſuperlucrentur. 14 ¶ Et maximè contra illos improbos mercatores, qui nolentes indigenti mutuare, neque reditum ad rationẽ beſſis vſuræ emere eò quòd non quantum cupiunt lucrarentur, velut admota nec miſſura cutem niſi plena cruoris hirudo, vendunt merces longè ſupra iuſtum pretium prætextu modicæ dilationis pretij: accepto interim idoneo fideiuſſore vel tuta cautione. eaſdemque merces per ſe vel vicaria manu per interpoſitos ſuæ cupiditatis adminiſtros, vel etiam eiuſdem artis & fraudis conſortes inuicem in hac piratica exercenda præpoſitos, mutuaſque in id operas libenter præſtantes, mox viliſſimo pretio redimunt, deinde aliis iuſto aut cariori pretio reuendunt: tripliciter peccantes & ſuperfœnerantes ſuper eadẽ merce, & eodem ferè tempore. Et hanc barbaricam deprædationem ſuaues illi homines non vſuram vocant, ſed mercantiæ curſum & fortunam. Sed verè ſcelus eſt, & nequitia plus triplo vſura grauior & deteſtabilior. Nemo enim vera & formali vſura damnificatur, niſi poſt longum interuallum & diutinum pecuniæ vſum: & adhuc ſemper facultatem habet debitor ſoluendo liberari ab vſura, & maturè ſoluendo modicum aut nullum ſentire damnum: ſed illa arte piratica ab illis nequiſſimis inuenta, ſtatim & abſque remedio pau-

Piratica fœneraria.

A per damnificatur & deprædatur. Et quod indignius eſt, hanc nequitiam vt plurimum exercere ſolent in conſtitutos in anguſtia, & repentina aliqua clade aut miſeria afflictos: tantóque audacius & crudelius, quantò promptæ pecuniolæ ſubſidia pauper magis indiget: non minus miſeria & clade aliena in ſuæ nequitiæ compendia abutentes, quàm barbari illi totius humanitatis hoſtes, qui naufragio eiectos deprædantur. Conuicti igitur præter contractuum annullationem, & partis læſæ ſatisfactionem, grauiſſimè longè magis quam ſimplices vſurarij mulctandi ſunt: quinetiam corporaliter pro frequentia & qualitate admiſſi puniendi, provt lucrum illud propriè non eſt vſura, ſed vera præda piratica, quia non percipitur ſucceſſiuè, nec propter vſum, ſed ſtatim vt

B præda & extorſio, & ab afflicto, cui ſubueniendum erat, vt ille apud Ariſtophanem, *Non es fur*, inquit, *ſed latro*. Et quemadmodum famoſi latrones & piratæ ſuos habent exploratores: ita nec his peſſimis expilatoribus ſui deſunt emiſſarij, circumforanei quidam furciferi: qui licet ad operiendum fucum artem aliquam mechanicam prætexant, quam minimè exercent, nihil aliud quàm per omnes vicos & fora dies totos obambulant, inſidiantes ſi quem venentur ciuem, aduenámve pecunia indigentem: illicò aſſiſtunt, illiciunt, pelliciunt, obſequioſiſſimum ementientes animum miris technis, & quid non (ipſe vidi etiam ad omnem miſerationem geſtu vultúque ſubdolè compoſito, quinetiam obortis & fluentibus Crocodili lachrymis, adſimulant pluſquàm frater-

C num vel paternum affectum, ſéque miſeram & indignam egentis ſortem ægerrimè omnium ferre & imis viſceribus miſerari, omnémque opem interim pollicentur in propitio aut minus incommodo fœneratore inueniendo. His artibus incautos, alioquin perculſos, animóque ægroto malè affectos facilè permouent, & in fidem ſuam adactis quidlibet perſuadent. Sed cùm exequendum eſt negocium, putà reditus conſtituendus, niſi pauper debitor iſtis harpyis quantam ſortis partem ſalarij nomine poſtulant, decidi conſentierit, illicò rem omnem ad initium alio mendacio redigunt, culpam etiam artificioſè in miſerum debitorem reijcientes, quòd dum cunctaretur fœnerator commodius aliquid reſciuit, vel ab alio præoccupatus fuit. Poſtremò (neque enim

D illæſam cutim ſemel attactam mittere volunt huiuſmodi ſanguiſugæ) quod extremum eſt auxilium, ad piratas illos (& quam vulgò vocant finantiæ perditionem) tanquam ad ſacram anchoram deducunt, vnde longè vberius & multiplicius, tanquam è feruenti naufragio ſperant compendium, miſeras merces caro redemptas rurſus (velut geminato officio) notis colluſoribus, aut aliis quibus gratificari volunt huiuſmodi fortuitis lucris inhiantibus vili addicentes, & vti inſque operæ (hoc eſt multiplicis perfidiæ) mercedem ſuper reſiduo, quaſi corraſo pretiolo ſibi ipſis retinentes. Tædet me huius tam putidæ narrationis: ſed magis permouet rei indignitas, ad quam ſatis exibilandam vix magna eloquentia ſuffecerit, in hac regia vrbe, tot ſceleratiſſimos & perfidos nebu-

E lones his præſtigiis nedum victũ, ſed etiam quæſtum facere. Hæc ſcribens accepi à fide dignis deprehenſum anno. 1540. in regione Occitana, in loco vulgò dicto Giuodan, quemdam regiorũ portoriorum & impoſitionum redemptorem, qui pauperes ruſticos Regios collatores acerbè vrgens ad ſolutionẽ, certos eis pannos ſummo pretio breui dilatione data vendebat, quos per interpoſitas perſonas viliſſimo redimebat pretio, quod adhuc, non numerabat: ſed pro debito Regio retinebat, mox dilatione priuati debiti lapſa, eoſdem pauperes ad ſimilem ſed grauiorem (vt pote aucto debito) verſurã adigebat quam appoſito ſatis vocabulo lingua loci vernacula vocabat eſtou-

pade. Et hac piratica arte prætextu & impreſſione Regij officij, grandem pecuniam tempore breui corraſit: dignus furcifer, qui pro grauitate facinoris & pernicie exempli, præter ablatorum & damnorũ reſtitutionem, mulctam & priuationem officij, laqueo vitam finiret. Inuenti ſunt etiam ſcelerati homines, qui omnia propè fori putà boarij vel equinarij animalia, partim per ſe, partim per interpoſitos criminis particeps emerent: deinde pauperibus ruſticis iugo boum arandi cauſa egentibus, nõ ſolùm boues aratorios iuſto pretio vendere, ſed etiam caro: nec id ſolum, ſed etiam pecuniæ mutuum in iuſto pretio à ſe emendum denegabant: iumenta autem vel equos longè iniquiori pretio, prætextu breuis dilationis ſoluendi, mediantibus pignoribus aut fideiuſſoribus, comparandos offerebant, ea fraudulenta intentione, vt eadem iumenta mox ab eiſdem per ſe, vel interpoſitos ſui ſceleris adminiſtros viliſſimo nempe dimidiato priori pretio redimerent, aut cum vili iugo boum permutarent. Rurſúſque eiſdem equis vel iumentis, quater aut quinquies ſimiles verſuras & impoſturas aliis pluribus facerent: non vnum publicum legis Iuliæ de annona, ſed plura ſimul connexa teterrima crimina patrãtes, ad quæ multiplicanda pleróſque homines mera Sathanę & Mammonę mancipiat irrita, & in eorum caſſes deſtitutos ciuilium legum auxilio pauperes præcipites agit inepta illa ſuperſtitio & præpoſtera illorum religio, qui leges ciuiles & omnes legitimas vſuras ſcelerũ & noxiæ mortalis non minùs pernicioſè (vt euentus docuit) quã temere damnauerunt. Hîc obiter confingenda eſt piratica quædã, quam audio exerceri à ruſticis in pagis huic vrbi ſubiectis. Vicinus vicino mutuat decem vel viginti aureos: dum autem debitor offert ſolutionem, creditor lucro inſidians, iactat ſe non indigere, ſed maiorem gratiam facturũ, eáque confidentia abigit debitorem, qui rurſus ſecurè vtitur, donec improbus creditor tempus captans quo debitor pecunia caret, inſilit pignora direpturus, ſubornato quopiam qui in aurem debitori dicat, vt vno vel duobus doliis vini, vel tertia parte meſſis fundi dilationem redimat breuem, videlicet in tempus quo fructus vendi ſolent. Et hac arte multos impiè diteſcere & quartam aut tertiam plus minus ſortis partem in anno ſuperlucrari quæ vt teterrima vſura duplicem centeſimam excedens grauiter profligenda & punienda. 15 ❡ Ad rem redeundo, ſequitur ex prędictis, quòd ſicut non omnis vſura de ſe illicita eſt, ſed ſolùm quando fit contra charitatẽ vel in fraudem, aut circumuentionem proximi, quemadmodum & in cæteris contractibus Iam ergo ſoluta eſt quæſtio, videlicet quòd ſi huiuſmodi reditus iuſto & cõſueto pretio bona fide ematur, hoc eſt ſine vlla mala intentione aut fraudatione proximi, licitus eſt contractus, etiam in foro conſcientiæ, aliàs non: putà ſi minus iuſto pretio, vel iuſto ſed inſidiando fortunis & bonis debitoris, vel vbi eleemoſyna ſuccurrendũ erat: & hæc veritas, vt latiùs infrà probauimus. Sed tamen interim propter vitiligatores (ſi qui fortè, vt paulò poſt hanc editionem. 1511. Lugduni, contigit, non diſcendi, nec examinandi, ſed carpendi ſtudio noſtra legant) apertè conteſtor, non hæc à me tantis exanclata laboribus, vt illũ fœneratoribus aut vſuris patrociniũ præſtẽ, aliquámve feneſtrã rebus odioſiſſimis adaperiam: ſed ad veritatis tam in conſcientia, quàm in foro externo elucidationem, æquitatis & *εὐμουσίας* harmoniam laboro, vt nedum vſurarij contractus, ſed etiam his affines & æquipollentes cohibeantur. 16 ❡ Sed ita ne præcludatur via iuſtis & vtilibus contractibus, & ne neceſſitati commerciorum laqueus iniiciatur: quo ſenſu ſcripſit Io. Gerſon in *tract. de contract. Conſidera.* 11. quòd prætextu præcludendi aditum vſuræ non debent reprobari multi contractus, qui ſecundum legem Dei non ſunt vſurarij aut prohibiti, & ſunt vtiles: & hoc ne laqueus populo iniiciatur. In quo prudentia &

Intentio authoris.

innocẽtia Legiſlatoris ſummopere deſiderãtur: quibus non eſſet opus, ſi omnes & ſemper ſpiritu Dei, hoc eſt lege charitatis, duceremur. Neceſſaria ſunt igitur in hac vita propter hominũ aut imperfectionem aut malitiam hæc iudicialia & politica: non vt libidini magiſtratuũ, aut auaritiæ pragmaticorũ pateant, ſed vt charitati cõmuni ſeruiant, & *εἰς ὑποταγὴν*, hoc eſt in ſubalternationẽ & famulatũ legis Dei. 17 ❡ Nunc ad ampliorem doctrinã omnémq; ſcrupulũ amoliendũ probemus licitas eſſe emptiones redituũ etiam ſtante vulgata opinione, quòd vſuræ etiã legales propriè & ſtrictè ſumptæ, videlicet in mutuo, ſint de ſe illicitæ. Hîc retinendi ſunt in primis certi termini, pręſertim vſitati, ne ſequatur inextricabilis confuſio, vt in ſimili tradit Bar. in *tra. de Alueo. in ver. nouus, in prin.* Et Io. Ger. in *lect. 2 ſuper Marcum.* Deinde excutienda ſunt ad viuũ totius materiæ fundamẽta. Præcipui autẽ termini in hac materia ſunt duo, videlicet Mutuũ, & emptio reditus. Videamus quid ſit vtrique propriũ, & in quo differãt In mutuo tria ſecundũ omnes, ſed penitus conſiderando quatuor requiruntur. Primũ, quòd pecunia fiat accipientis. Secundũ, quòd gratis. Tertium, quòd detur ius vtendi aliquo tẽpore (hæc duo perperam omiſſa ſunt à Bar. & docto. in definitione mutui in *l. 2. in fi. ſi cer. peta.*) Quartũ, quod accipiẽs obligetur cũ effectu ad idẽ genus, ſiue ad tantundẽ in eodẽ genere reſtituendum: idq; adeò præciſè, vt nullo interitu liberetur. *l. 2. in prin. de reb. cred.* Primũ non eſt propriũ mutui, quia conuenit emptioni fundi & infinitis contractibus: ſimiliter nec ſecundũ, quia conuenit donationi, & etiã depoſito facto ad numerũ. *l. Lucius depoſiti.* Sed tertium & quartũ eſt propria & ſpecifica differentia mutui, & propter quartũ differt ab emptione reditus ſiue perpetui, ſiue temporalis. In qua recipiens ſiue venditor nullo modo obligatur ad reſtituendũ pretium ſiue pecuniam ob id acceptã, neque in corpore, neque in genere, ſed prorſus & perpetuò alienatur ſine ſpe vnquam repetẽdi, cuius ex diametro oppoſitum eſt in mutuo. In quo licet pecunia fiat accipientis, non tamẽ liberè, nec prorſus abalienatur, quia mutuatio non eſt alienatio, ſed adminiſtratio. tex. in *l. rogaſti. §. ſi fugitiuus.* vbi Alex. Deci. & omnes non. *ſi cer. pet.* quia vertitur in creditum, & recipiens obligatur ad reſtituendum idẽ genus: non in abſtracto, quod nihil eſt ſed verã & realem ſubſtantiam, genere & qualitate non indiuiduali corpore) eandem & certam. 18 ❡ Et hoc eſt quod vult tex. ille vulgatus & clariſſimus, Sophiſtarum ineptiis obſcuratus, & à nouiſſimis iniurioſè lancinatus, & trãſpoſitus. in *l. 1. §. mutui datio. de reb. cred.* vbi dicitur quòd res mutuabiles recipiunt in genere ſuo functionem, id eſt formalem & ſubſtantialẽ æquipollentiam, vt vna res fungatur vice alterius vniformiter & ſubſtantialiter: idque per ſolutionẽ (id eſt perſoluendi facultatẽ) quàm ſpecie (vt habet vera litera, vel ſecundũ vulgatam literã quæ in idẽ recidit) potiùs quàm per ſpeciem: id eſt) magis quam per ipſum corpus indiuiduum mutuo traditum. Non enim illud indiuiduum eſt in obligatione. Rurſus nec genus abſtractũ, aut quid incertum: ſed certa ſubſtantia, quæ certitudo non eſt reſtricta ad ipſum corpus in indiuiduo mutuatũ, ſed ad ſubſtantiam eiuſdẽ generis qualitatis & quantitatis, quod per ſolutionis facultatẽ pulchrè velut experimẽto palpabili cognoſcitur. Quia ſi ipſũ mutuatum corpus attendas, eſt facultas ſoluẽdi aliud pro alio: ſi verò genus, qualitatẽ & quantitatẽ, nõ eſt facultas ſoluendi aliud pro alio: imò quia obligatio nõ eſt cõtracta ad ipſum corpus mutuatũ, ſed ad idẽ in genere & quãtitate, non offẽditur (etiam in mutuo) ſed ſtat illibata regula quòd aliud pro alio nõ ſoluitur præſertim quia id quod ſoluitur recipit functionem: ideóque ſubrogationem conſubſtantialem & identificam cũ re mutuata: quæ functio accidit & fit per ſolutionẽ (id eſt ſoluendi facultatem, quia ſatis eſt tantundem ſoluere) non autem per ſpeciem ſeu corpus mutuatũ.

Mutuum.

Noua & genuina declaratio. §. mutui datio. in l. 2. ſi certum pet.

Hoc quod obiter menti occurrit, adnotandum viſum eſt, quia doctores adúſq; ſuis ineptiis textum clariſſimum obſcurarunt, & iuuenum ingenia, quæ maturare debuerant, perturbauerunt, & nouiſſimè Steph. Forcatulus in ſua eleganti penu. cap. 10 vim inferre ipſi
12 literæ, & eius verba tranſponere auſus eſt. [Dalricum Zaſium opinor ſecutus, qui in nouis intellect. *c. 1. col. 3.* temerè reprehendit Paulum I. C. actorem. *d. §. mutui* quem Scotinon, id eſt, obſcurū vocat. quùm poſt Vlp. nullus I. C. clarius, & dilucidius ſcripſerit: & addit Zaſius Rotam textus. *d. §. mutui conuenit.* debuiſſe, & malè per prædicta] Sed ad rem, illa quàm diximus eſt propria & ſubſtātialis differentia vtriuſque cōtractus.

19 ¶ Ex qua apparet quòd vſura propriè & ſtrictè ſumpta ſolùm cadit in mutuo, non autem cadit in emptione reditus. Patet, quia de ſubſtantia mutui eſt, quòd ſit officium gratuitum, & quòd recipiens obligetur ad reſtituendum idem genus tantùm. non autem poteſt in plus obligari *l. ſi tibi decem. in prin. de pac. l. rogaſti. §. ſi tibi de reb. cred.* Si vero paciſcatur quòd teneatur aliquid reddere vltra ſortem ipſo iure non valet tale pactum, nulláque oritur obligatio dictis ll. quia eſt contra ſubſtantiā actus. Non autem ſufficit nec efficere poteſt tale pactum, vt actus tranſeat in alium contractum: tum quia nec natura contractus, qui re contrahitur, nec verba patiuntur. ſano per Bar. in *l. vbi ita donatur, de donatio. cauſa mor* Tum quia tale pactum eſt vera & propria vſura. Patet, quia illud ſolùm præſtatur propter vſum & temporalem retentionem pecuniæ mutuatæ, & ſic ex etymo & definitione eſt vera & propria vſura, & pactū remanet prorſus nullū [Tum quia ſors non perit mutuanti, cui prius debetur, & poteſt exigere, & interim ſtat periculo debitoris, ergo non debet interim eſſe quæſtui creditori, cuius periculo non ſtat. *l. ſi is qui. §. ſi quem. D. Comm.*] Quæ omnia ceſſant in emptione reditus, vbi ſors nunquam reſtituitur, ſaltem non obligatur venditor ad vllam reſtitutionem. [Primo verum eſt dicere quod ſors perpetuò perijt ipſi creditori, qui nūquam poteſt repetere.] Secundò, nō poteſt verè dici, quòd aliquid præſtetur vel percipiatur vltra ſortem: ſed benè, quòd aliud loco ſortis prorſus alienatæ percipitur, videlicet ius annui reditus, & ſic nō poteſt hîc cadere vera vſura: quia cū vſura non ſit, niſi quod accedit ſorti, ſemper præſupponit primò ſortē deberi, & poſſe repeti, licet interim abeat increditum, vt ſit in mutuo. Secundò vſura præſupponit interim aliud ſolui pro vſu vel retentione ſortis, quæ eſt propria ratio vſuræ, vnde nō poteſt propriè cadere in emptione reditus, vbi ſors ſiue pretiū nullo modo abit in creditū prout abit in mutuo: ſed prorſus abalienatur, & omnino recipienti acquiritur, qui non obligatur, ad aliquam reſtitutionem pretij, ſed tantùm ad præſtationem reditus pro pretio recepto venditi.

Qui reditus liciti.

20 ¶ Et ſic concludo, quòd reditus pecunia emptus, etiam de nouo ad hoc conſtitutus, dummodo valorē & commenſurationem pretij ſeu ſortis tempore contractus inſpecto non excedat, alio ceſſante vitio nō eſt illicitus, nec verè nec præſumptiuè vſurarius: ſed omni iure etiam poſitiuo licitus & permiſſus Et ita ex profeſſoribus iuris tenuit Bal. in rep. *l. iuſiurandū. col.* 40. cū ſeq. *& col. 44. de iureiur.* & multi quos latè citatos vide per Do. Andr. Tiraq. in *conſ. Picto. tit. Retrac. §. 1. glo. 6. nu. 15.* & fuſius quidē cæteris tractauit Petr. Anchar. in diſput. incip. *Antiquis & modernis temporibus. l. & in Rep. c. peccatiuenia. col.* 20. *de reg. iur. in 6.* Panor. in diſpu. incip. *Augerio.* ſed dum anſam ſoluere ſatagūt, nodum ligauerunt, vt in *c. cum olim de verb. ſignif.* quorum intricationes infrà ſuis locis per viuas, ſenſatas & punctuales rationes extricabuntur.

Errorum cauſæ.

Vt autem paucis diluantur errorum cauſæ circa hanc concluſionem, verum eſt. quòd huiuſmodi reditus longè maiorem recipiunt functionem & ſimilitudinem cum ſorte & pecunia numerata, quàm res corporales vel iura antiqua. Et A ſic quantò plus habent ſymboli, tantò faciliorem recipiunt tranſitum & confuſionem cum ſorte, vt videlicet de facili videatur ſors ipſa particulatim reddi, prout ſoluitur reditus: hinc erroris cauſa multis rerum & negotiorum expertibus tam è Theologis ſcholaſticis quam è noſtris, putà Henrico de Gandauo, *quod lib. 8. q. 22.* Greg. de Arimino & Salyc. in *authen. ad hæc, ad finem. C. de vſuris.* vt cæteros omittam, dum putant hos contractus ſolo nomine, non re & effectu differre, ſed in idem recidere, imò eandem rem, veritatem, & ſubſtantiam facti ſemper manere. Cùm quis dat mille, & recipit annuatim centum. vel octoginta. per tot annos, vt longè ſuprà ſortem inueniatur habuiſſe, ſiue dixerit ſe mutuare, ſiue reditum emere, quacunq; contractus formula partes vſæ ſint. Tum per ſimilitudinem reditus pecuniarij ad ſortem pecuniariam, quæ ſunt eiuſdem ſubſtantiæ in genere. Tum quia hic reditus ſorti B homogeneus, non per manus creditoris è re ſua, putà fundo empto ſibique tradito: nec per manus tertij ſuper re aliena, ſed per manus debitoris ſuper ſe, & bonis ſuis ſoluitur & percipitur. Quas ob res non poterant intelligere aliud reddi vel ſolui annuatim, quàm idem in genere, & ab eodem: & ſic ſingulis annis certam partem ſortis, donec ſorte exhauſta non poterant intelligere aliud præſtari vel recipi quàm vltra ſortem & ſic ſtante vulgari ſententia de vſura legali in mutuo de ſe mala, non poterat hic reditus ſtare. Atqui dummodo hic reditus ſit iuſto pretio conſtitutus, & ſic nō excedat ſaltem ſummam quantitatem communis interuſurij, vt infrà *q. 5. q. 69.* tunc verè neque ſors, neq; pars ſortis, neque à debitore ſortis quicquam penditur: C ſed aliud à ſorte, videlicet ius reditus, quod eſt ius formatum, incorporeum, perpetuum, penitus diuerſi generis & ſpeciei à ſorte: & ſic quātocunq; tempore ſoluatur, nunquam poteſt dici aliquid ſolui vltra ſortē, imò nec aliquid de ipſa ſorte cœptum eſſe reddi.

Differentia mutui & reditus.

21 ¶ Retineamus igitur realem horum extremorum differentiam, non enim de nominibus diſputamus, nec verbis legem imponimus, ſed rebus ipſis. Realiter enim & ſubſtantialiter, & effectibus differunt mutuum, & emptio reditus: maximè, quia recipiens mutuum obligatur præcisè ad ſortis reſtitutionem, idque etiam ſuo periculo. *l. incendium. C. de reb. cred.* vendens autem reditum nullo modo obligatur ad 13
D reſtituendum pretium quod recipit, ſed illud perpetuò acquirit. Modò intendamus hæc duo extrema, fac alteri mutuata mille ſimpliciter ſine alio termino, ita quòd debitor eſt purè obligatus, & quotidiè cogi poteſt ad totius ſortis reſtitutionem: ab altero verò mille libris emptum reditum perpetuum non redimibilem quinquaginta librarum, nōne clarum eſt, quòd in primo exemplo ſi creditor vel modicum quid exigat vltra mille, ſine alia cauſa quam ratione mutui, & nudi vſus pecuniæ, iniquè facit, & meram vſuram exercet: in ſecundo autem exemplo tametſi creditor poſt viginti annos tantum receperit, quantum ab initio numerauit, nihilominus poteſt perpetuò reditum exigere, & nihil iniquum admittit, nullamq; vſuram exercet: E ſed iure ſuo dudum iuſtè acquiſito vtitur. Hæc ſunt clariſſima per prædicta. Et ratio naturalis eſt & manifeſta, quia primo caſu non fuit orta obligatio niſi ad ſortis reſtitutionem dumtaxat. Igitur quòd creditor quicquàm vltra ſortem exigat, iniuſtum eſt & iniquum, cum ſemper habuerit debitorem purè obligatum, & in facultate ſua fuerit totam ſortem repetere, quæ non trāſiuit in poteſtatē debitoris, niſi ad tempus conſiſtens in poteſtate & arbitrio creditoris. Contraria omnia in ſecundò caſu, vbi ab initio nulla oritur obligatio ad ſortis reſtitutionem. Sed ſicut creditor illā perpetuò alienauit, ita iuſtum & ęquū eſt perpetuò illi conſeruari emptū reditū valori ſummæ perpetuò alienatæ correſpōdentē, alioquin nulla exiſteret ęqualitas. Et ſic talis reditus non eſt vſura, ſed vera merx & res empta.

22 ¶ Reſtat confutanda ſuperſtitioſa quædam & irrationabilis opinio. Quidam enim vt Bonauentura tracta. *de contract. Bern. Senenſis de Euangelij æterno ſerm. 41. cap. 2.* alij tenuerunt penitus illicitum, quòd reditus ematur ſuper perſona venditoris, & debitoris obligantis ſe & ſuos perſonaliter ad ſoluendum aliquid annuum, pro certa ſumma pecuniæ per eum recepta, ex quo nullum ſubeſt prædium, ex cuius fructibus ille reditus confici poſſit, & tandem ſucceſſu temporis debitor obligatur ad plus dandum quàm acceperit. Et in hac ſententia videtur eſſe Inno. in *c. in ciuitate, in fide vſur.* & ibi ſeq. Io. de Ligna dicens, *quòd ſi venditur reditus non habita relatione ad rem, contractus eſt illicitus & fœneratitius. Si verò conſtituitur reditus in re, & venditur, valet contractus, dummodo non ſit fraus nec deceptio vltra dimidiũ. & res ſufficiat ad ferendum talem reditum.* Et ſeq. Lauren. Rodul. in *tract. de vſur. part. 2. q.* 12 Fran. Aret. *con.* 151. vno themate, & alij quos omitto. Et mouentur, quia priore caſu venditur pecunia, & plus tandem recipitur quàm datum fuerit, quod eſt illicitum. Secundo verò caſu venditur res immobilis vſq; ad valorem reditus, quod eſt licitum. Voluit tamen Io. de Ligna in *c. vlt. q. 1. de vſur.* quòd non requiritur reditum vendi & conſtitui ſuper certo prædio, ſed poſſit conſtitui generaliter ſuper bonis, dummodo ſufficiant, & ad bona hypothecata fiat relatio & ſufficiens & idonea ſit hypotheca. Et hanc opinionem ſequi videtur Phi Melanch. in *epit. phil. mora.* dum præfatam differentiam laudat, ſubdens tamen, *quòd ſi bona illa hypothecata inſigni clade afflicta ſint debet viciſſi pro portione remitti de reditu.* Sed illi dum ſuperſtitioſius & ſcrupuloſius argutantur; non vident quorſum res euadat, videlicet vt tantò iuſtior ſit contractus, quantò creditori melius & tutius cauetur: eoque magis illicitus, & vſurarius, quò minus ei cauetur. Atqui ridiculum eſt, aduerſus vſurarios contractus ſic diſputare, vt negotium agas fœneratorum, debitores autem quò pauperiores ſint & minus prædibus prædiiſve idoneis cauere potuerint, eo magis excludantur, & vel hoc ſubſidio fruſtrentur. Dicamus ergò, quòd ſi licitum eſt iuſto pretio emere reditus ad hoc nouiter conſtitutos, ſuper certis prædiis ad hoc ſufficientibus & ſpecialiter hypothecatis (vt omnes tenent, paucis exceptis, quorum ſententia iamdudum exploſa eſt) multò magis licitum eſt emere ſub generali bonorum hypotheca. Et multo fortius abſque vlla hypotheca, vel alia cautione, quàm nuda fide pauperis debitoris: tantóque maiorem gratiam & liberalitatem exercet creditor, alioquin ſui iuris, ſuæque poteſtatis. facit ſ. *nu.* 20. Et hæc adeo clara, vt in his aſſerendis nulla ſit opus ratione, ſeu ſenſu. Si enim reditus nulla hypotheca, nullo fideiuſſore, nulla alia cautione ſubnixus ſit, ſed in ſola perſonali obligatione debitoris, cuius ſolius fidem ſecutus eſt creditor, tantum abeſt vt hoc vitiet contractum, & vſuram inducat, vt eo longius amoliatur omnem ſuſpicionem & rationem vſuræ. Patet clariſſimè, quia quicquid alleuiat vel minus grauat debitorem, & deteriorem facit creditoris conditionem, eleuat & minuit ſuſpicionem & rationem vſuræ. Vanum eſt ergo & præpoſterum hic requirere ſpecialem vel generalem hypothecam rei immobilis, quia non hoc recipit ſubſtantiam nec iuſtificationem reditus, ſed ſolũ ſecuritatem creditoris.

Thesis.

23 ¶ Puto autem quod Doctiſſimus ille Phi. Melan. in loco præallegato non ſenſerit ſimpliciter prædictam hypothecarum cautionem requiri, vt contractus ſit licitus, maximè ex parte creditoris: ſed quod aliò reſpexerit, forſan quòd non ſit licitus alia ratione ex parte debitoris, vt qui promittat in futurum ſoluere & continuare, de quo tamen incertus ſit an præſtare poterit, cùm tunc non habeat prædia ſuper quibus tutò collocare poſſit, nec certus ſit, an in futurum diues & potens euaſurus ſit, cum etiam ſi maximè ſit induſtrius, modica inopina valetudo omnem ſpem abſorbere poſſit. Vel quod mihi veriſimilius videtur, quod non ſit licitus ex parte creditoris alia ratione, quia ſi debitor tam pauper eſt, vt bona quæ nunc habet non ſint idonea tanto reditui ferendo, quanta ſors eſt qua indiget, debet ei creditor gratis mutuare. Vel forſan reſpicit ad finem politicum, vt ab his contractibus arceantur ignaui, aliena quadra victitare quæritantes, ſua tandem & aliena decocturi. Contra quos in hunc finem edito libello ſcripſit Plutar. *Περὶ τοῦ μὴ δεῖν δανείζεσθαι.* Sed hæc concluſioni noſtræ minimè obſtare poſſunt: non primum, quia eadem ratione ſequeretur, quod pauper infirmus non poſſet licitè promittere ſeſe reſtituturum mutuum aduerſæ valetudinis tolerandæ curandæque cauſa receptum, quod facere ſperat ex futuris operis ſanitate reddita. Quod non minus abſurdum eſt quam quod Conrad. Pellica. vir alioqui doctus & in ſacris literis exercitatiſſimus, nimis incautè *Prouerbio. 6.* ſcripſit non licere pro alio ſub termino fideiubere, de quo dicam, infra *q.* 32 Minus obſtat ſecundum, tum quia non loquimur in caſum eleemoſynæ erogandæ, de quo latè dicemus j. *nu.* 71. Tum quia quidam ſunt pauperes ſenſu & patrimonio præſenti, habent tamen induſtriam, qua creditori non ſolùm ſatisfacere, ſed etiam poſtea rebus compoſitis reditum redimere poterunt (de reditibus enim tota quæſtio eſt) & interim hoc ſubſidio grauem aliquam & alioquin ineuitabilem cladem euitare, vt experientia docet. Et licèt his æquum eſſet gratis mutuare, vel etiam debitum à potenti & diuite creditore, qui rem notam habet tamen quandoque creditori non innoteſcit, quandoque creditor non ita abundat quin ſuo egeat, poteſt tamen tunc reditum emere, in quo etiam beneficium non modicum facit, præferendo pauperem ditiori prædiis prædibuſve tutiſſimè caventi. Non obſtat tertium, quia tales ignaui nepotes etiam à liberali mutuo excludi debent præſertim filiiſfa. imminente etiam Senatuſcon.

24 ¶ Macedoniano. Hinc apud nos plurima ſupremi huius Senatus Areſta lata ſunt contra mercatores filiiſfa. vel adoleſcentibus ſine parentum, tutorum vel curatorum conſenſu mutuantibus, aut termino dato vendentibus, vt anno ſeſquimilleſimo viceſimo ſexto in vigilia Natiuitatis dominicæ latum Areſtum pro tutore cuiuſdam minoris, obligationes annullatæ, & inhibitum omnibus mercatoribus dare quaſcunque merces minoribus ſine conſenſu patris & matris, tutorum & curatorum, ſub pœna amiſſionis mercium, & mulctæ arbitrariæ. Sed his ceſſantibus, non ſequitur improbandum contractum huiuſmodi, qui bona fide fit, etiam ſi tunc debitor ſoluendo non ſit, ſed fore ſperat in futurum. Ex quibus liquet veritas concluſionis noſtræ de iuſtitia horum redituũ ampliatæ primò etiam in reditu de nouo mediante pecunia conſtituto ſ. nu. 20 Ampliatur ſecundò etiam ſi nuda perſonali debitoris obligatione nitatur, citra prædes & prædia & abſque vlla hypotheca. ſ. nu. 22. Fallit primò, vt procedat dũmodo conſtituatur iuſto pretio, de quo j. *nu.* 124. Fallit ſecundò niſi fiat in fraudem & læſionem proximi, quæ fit dupliciter. Primò, quando creditor captat fortunas & bona debitoris. Secundò, quando mores debitoris captantur, & datur ei occaſio prodigendi, luxuriandi & decoquendi. His caſibus contractus eſt illicitus, & nedum creditor in foro conſcientiæ peccati reus eſt: ſed etiam in foro contentioſo (ſi conſtet) præter annullationem reditus, puniendus eſt. His velut firmatis fundamentis pergamus Deo duce ad excuſſionem materiæ, & quæſtionum vtriuſque extremi.

Arreſtum.

25 ¶ Et primò circa mutuũ, quia incidẽter venit, nõ immorabor, ſed ſũmatim expediam. Vſq; ad duodecim caſus nu. Pan. in *cõquaſt. de vſur.* poſt vbi Hoſti. in *ſum. eo. §. in aliquo caſu*. Hoſti. numerat tredecim, in quib⁹ licet recipere vltra ſortẽ, refert. Ambr. de Vignatẽ, *rep. c. ſalubriter, de vſu* Infinitas qu. cumulãt vulgo dicti Sũmiſtę, quas remitto, & ad Repet. *c. cõſuluit. c. nauiganti. de vſ.*

Theologi … actiones … quantum.

ad Pet. Anch. *in repet. c. peccati venia non datur. de reg. iur.* A *in 6.* Franc. Purpu. in *l. rogaſti. §. ſi tibi. ſi cer. pet.* Exactius & preſſius loquuntur Theologi, inter quos Alex. de Hales. *par. 3. q 66.* ponit quatuor caſus in quibus vſura in vero mutuo eſt permiſſa, quos Sco. in 4. *ſent. diſt. 15.* quē ſequitur ibi Gabri. Biel. *q. 11. col. 5.* reducit ad duos ſcilicet ad pœnam & ad intereſſe. Ego verò cum noſtris reduco ad vnum, videlicet ad iuſtum & verum intereſſe: non quod Legiſtæ vel Canoniſtæ melius in hac materia ſenſerint quā Theologi. Vera eſt enim Theologorum ſententia, moderatam pœnam ſtipulari & exigere etiam in mutuo, non in fraudem proximi, ſed ne creditor ipſe ſponſione fraudetur, & pecunia ſua careat in termino, non eſt contra ius diuinum, nec contra conſcientiam, vt ex his quæ dicam. Inf. *eo. q. 2. 74.* Et in *tract. quod intereſt. q. 20.* Sed quia moribus inualuit, vt mutuum debeat eſſe & maneat gratuitum: omnéſque leges vſurariæ in mutuo prorſus exoleuerunt, quod eſt iuſtum & rationabile, tum attenta natura mutui, tum ad vitandū frequentiam turpium quęſtuum. Quo fit vt omnis pœna mutuo appoſita (niſi quatenus de tanto vero aut veriſimili intereſſe conſtat) in fraudem veterum & exoletarum vſurarum appoſita cenſeatur.

16 ❡ Hinc manat concluſio, quod ad hoc vt liceat aliquid exigere vel ſtipulari ſuprà ſortem in mutuo [ſecundum communem Scholaſticorum tā Theologiſtarum, quam Iuriſtarum doctrinam, vt non præiudicem his quæ nuper dixi num. 10.] vnica eſt cauſa duntaxat, quæ eſt verum & iuſtum intereſſe ipſius creditoris. Hāc concluſionem declaro. Primò, vt intereſſe non poſſit C metiri, niſi ex parte creditoris, non autem ex parte debitoris, nec ex eius neceſſitate vel lucro ſaluis his quæ dixi ſupra n. 10. qnoniā cùm mutuum debeat eſſe gratuitum, & in vtilitatem recipientis non credentis, quantumcunque cōſtet debitorem ſuperlucraturum ex mutuo, vel damnū maximū euaſurum, non eſt iuſta cauſa ſecundum Scholaſticam doctrinā, vt quicquam exigere poſſit creditor vltra ſortē: [Prout nō eſt iuſta cauſa grauādi legatariū etiam poſt tēpus vltra legatum reſtituere ex eo quod interim magnū lucrum conſecutus eſt, vel pœnā imminentē euaſit text. in *l. imperator. §. ſi centum. de leg. 2.* Sed re verā tex. ille in contrariū facit, quia probat legatarium propter tempus poſſe vltra legatū grauari additamento vſurarum communium illius temporis, etiam ſi nec lucrum interim fecerit, nec pœnam euaſerit ſed tenendo communem ſententiam vulgatæ doctrinæ, fatendum eſt, quod ſaltem,] eſt iuſta cauſa vt debitor obligetur ad antidora, iuxta *l. ſed & ſi lege §. conſuluit. de peti. hær. c. cum in officiis. de teſt.* vtq; creditor à debitore ſpontaneè beneficium remunerante, & liberaliter aliquid offerente recipere poſſit. Sed non eſt iuſta cauſa, & quicquam tacitè vel expreſsè vltra ſortem reddi paciſci poſſit, quin eſſet contra naturam & ſubſtantiam mutui, vſurarium & ſorti imputandum. Solam autem indemnitatem ſibi ſeruari, paciſci poteſt, vt infra dicam. Hoc enim pactum indemnitatis non prorſus tollit gratuitum officium mutuationis nec illud excludit, ſed reſtringit, quia tantò minus officioſus eſt creditor. Verum alia iuſta cauſa eſt à ſimplici officioſitate mutui accedente, putà ſi creditor contra naturam mutui reciperet in ſe periculum totius ſortis vel partis, quia tunc ſicut in damnum creditoris huiuſmodi mutuum excedit terminos mutui, ita in eius commodum excedi poteſt à non ſuis terminis, vt in *l. Lucius 1. depo. in l. nauis Samphcli. loca. l. periculi pretium de nau. fœn.* & infrà *q. 3.* Et ſic contemplatione ſuſcepti oneris poteſt aliquid ſtipulari, nec eſt vſura, quia non recipit propter officium mutuationis, ſed propter onus ſuſceptum, cui & non ſorti, nec mutuo, correſpōdet pactum, vt no. Bal. in *l. cunctos populos, col. 4. C. de ſum. Tri.* Imò dico quod propriè hoc caſu non eſt mutuum, ſed contractus ſocietatis, vel do vt des aut facias, & ſic ceſſat ſubiectum vſuræ, vt infra eo latius. Sed occurrit. q.

27 ❡ An liceat obligatione illa antidorale pacto deducere inciuilem, & ſi alio modo quam tacitè inſit? & communis eſt ſententia Theologorum, & noſtrorum, quod non. Et licet fateantur licere ſtipulari beneuolentiam vel amicitiā genere, negant licere in ſpecie, etiam ſimilis beneficij, niſi hoc adiecto quod promittens non plus obligetur quam aliàs tenebatur ceſſante pacto. Ita ſenſit. Tho. Aquinas 2. 2. *q. 78. art. 2. in reſponſi. ad tertium* & expreſsè glo. fi. in *c. ſi fœnerauerit.* & ibi Archi. 14. *q. 3.* gl. in *cle. 1. in pr.* in ver. *onera.* & ibi Ancha. Car. Flo. *q. 20. de vſur.* Ray. & Goffri. in *ſum. eo. tit.* Io. Cald. in *rep. c. ſi. q. 5.* & ibi Io. de Ana. *de vſur.* Bal. in *Rub. col. 1. C. de vſur.* Saly. in *auth. ad hæc. q. 18. eo. ti.* Anchara. in *rep. c. peccati venia. col. 13. q. 8. de reg. iur. in 6.* Ludo. Ro. *con. 500. ſūmarium.* Lauren. de Rodul. in *rep. c. conſuluit. col. 1. in 2. oppo. de vſur.* Cardi. Io. de ana. in d. *c. conſuluit. col. pen.* Et ibi Panor. in *fi.* & poſt eum Gabri. Biel. in 4 *ſent. diſt. 15. q. 11. col. 3* Antoni. in ſum. *par. 2. c. 7. §. 5.* Bar. *c. illo vos. col. 2. de pig.* Iaſ. *l. ex hoc iure col. 13. n. 65. de iuſt. & iur. Sum.* Sylueſt. in ver. *vſura. 1. q. 2. & q. 3.* Phi. Deci. in *l. rogaſti. §. ſi tibi. col. fin.* & ibi Franc. Purp. *col 3. ſi cer. peta.* Sed certè nimium ſuperſtitioſi ſunt, prius voluit defendere. *Hoſt. in ſum. eo. tit. §. vlt.* quam quare placet opinio *Ang. Cla. in ver. vſura. 1. §. 4* quam etiam æquam eſſe, & ſe non reprobare dixit Purpur. *in d. §. ſi tibi nu. 16.* Licere & valere pactum, vt viciſſim mihi, ſi indigean. & commodè poſſis mutues: ſatis eſt enim quòd non in plus nec alio caſu obligeris, quàm naturalis ratio & charitas ipſa exigit. Tametſi alio modo & efficacius quò ad forum humanum & externum obligeris, ciuili videlicet vinculo addito: verùm formulæ & adſtrictiones fori externi nihil ad conſcientiam, dum non offendatur charitas.

Obligatio antidoralis.

28 ❡ Redeundo ad noſtram concluſionem, declaratur ſecundò, dummodo illud intereſſe non ſit prætextus vſuræ, nec vt negocietur, vel locupletetur creditor ex mutuo, ſed duntaxat indemnis ſeruetur: debet ergo ſeriò fundari in cauſis veris, efficacibus & propinquis, non in ſimulatis, fictis aut remotis: quod etiam ſenſit Deci. in *leg. quatenus in fi. de Regu. iur. in c. cum venerabilis. col 5. de excep.* Declaro tertiò, vt verum intereſſe creditoris non tantùm ex damno incurſo, ſed D etiam ex lucro ceſſante æſtimetur: & quòd vtrumque propriè veniat appellatione intereſſe diſertè explicat Iuriſconſultus in *leg. ſi commiſſa. rem. rat. hab.* ibi. *In quantum mea interfuit, id eſt, quantum mihi abeſt, quantumque lucrari potui.* Adde tex. in *l. 3. in fi. de eo. quod. cer. loc. l. vnica. ad fi. de ſent. quæ pro eo quod intereſt. l. quicquid. C. arbi. tu. l. ſi in l. §. colonus. l. ſi fundus. §. ſi loca. l. ſi mulier. §. rerum amota.* Circa quod conſiderandum, quòd regulariter non eſt par ratio lucri & damni. *l. vlt. C. de iur. delib. l. Proculus. in fi. de dam. infec. l. qui autem. in pr. quæ in fraud. credi. l. ſi is cui. §. vlt. de fur.* quod etiam in hac diſceptatione eius quod intereſt, habet locum, d. *§. vlt.* Vnde in pluribus & procliuius habetur ratio damni incurſi, quam lucri ceſſantis. Si igitur E de damno incurſo conſtare deber, antequam adiudicetur, vt per Bal. *l. etiam col. 2. de execu. rei. iu.* Io. Lup. rep. *c. per veſtras. §. ſexto infertur. de dona. inter vir. & vxor.* quanto magis de lucro ceſſante? Vnde rectè poſt Bar. *ſcripſit.* Pau. in *l. 3. §. fi. de eo quod cer. loc. & in l. nummis de in lit. iurant.* quòd non ſufficit aliquem eſſe conſuetum negociari & lucrari, vt ex mora ei præſtetur intereſſe lucri ceſſantis, niſi lucrum illud ſit certum, hoc eſt, certum ſit, quòd illo tempore lucratus fuiſſet ex re debita, ſi illam recepiſſet. idem Bar. in *l. vnica. col. antep. C. de ſenten. quæ pro eo quod inter.*

Quod intereſt.

Lucrum ceſſans.

29 ❡ Non tamen dico, quin pro ratione materiæ ſubiectæ per coniecturas probabiles probari poſſit, vt no. per Bar. & alios, in *l. ſi traditio. C. de actio. emp.* in *l. vnic. C. de ſent.* quæ pro eo quod intereſt: ſed quòd probari debet lucrū certū & probabile. Et vt pulchrè Paul. in *l. 3. §. vlt.* de eo puod cer. loc. non ſufficit lucrū fuiſſe

in

in potentia incerta vel remota ſed oportet fuiſſe in actu vel in potentia certa & propinqua. ſequitur Dec. *con.* 322. *ad fin* Idem volũt Theologi in *4. ſent. diſt.* 15. & ibi. *Gabr. Biel. quæſt.* 11. *col.* 5. Sum. Sylue. in *ver. vſu.* 1. *q.* 19. Summa enim diuiſio (vt dicere ſoleo) circa effectum & perceptionem eius quod intereſt, ſiue in lucro, ſiue in damno eſt quoddam intereſſe propinquum, quoddam remotum: illius non huius ratio tam in conſcientia, quàm in foro iudiciali habenda eſt. Vtriuſque pulchra quædam exempla tradidi in *Conſu. Pariſ.* §. 9. *gl.* 7. *num.* 18 plenè dixi in *extricat. Labyrinthi* C. *eod. tit. de eo quod intereſt.* vt ſæpe miratus ſim, cur Doctores in *l. vnica.* tam multas diuiſiones præter ius excogitantes, non poſuerint præcipuam hanc & magis neceſſariam diuiſionem.

Summa diuiſio.

30 ¶ Aduerte etiam quòd licet Doct. noſtri, poſt Bart. in *l.* 1. *in fi. de eo quod cer. loc* & in *d. l. vnic. in fi.* ſoleant reſtringere æſtimationem lucri ceſſantis ad homines ſolitos negotiari, vt Cardi. *cl. vnica.* §. *ſane, q.* 4. *de vſur.* ita vt hoc debere articulari & probari velit Alexander in *lege diuortio. in prin. col.* 7. *l. in inſulam.* §. *vſuras. col.* 2. *ſol. matri.* & in *con.* 141. *viſo themate in pr. lib.* 5. Philip. Deci. in *c. cùm venerabilis. col.* 5. *de excep.* & *conſ.* 39. *col.* 2 Ludo. Gomeſſius *inſti. de actio.* §. *actionũ. nu.* 17. *in fi.* Tãdem dico quòd hoc non eſt perpetuum, ſed cauſa maioris frequentiæ accipiendum, quoniam quemadmodum ſuper *Conſ. Pariſ.* §. 6. *glo.* 7. *num.* 18. diximus, fructus amiſſos damno magis quàm lucro ceſſanti adſcribi, ita in iuſtis negociationibus & mercatoribus, lucrum ceſſans (vtpote fructus operæ & induſtriæ) vicinius eſt damno emergenti. Et meritò, oleum enim & impenſam perdit mercator, videlicet (etiam deducto ſumptu) operas, laborem & induſtriam, niſi lucretur, non tamen ſequitur in aliis perſonis prorſus negari, ſed rarius conſiderari. Et aſſentior Philip Melanch. qui in *Epit. philoſo. mora.* ſcripſit, iudicem probabili ratione etiam ad reliquas perſonas lucri ceſſantis exemplum accommodare poſſe. Idem ſentit. Petr. Ancha. in *d. cle. vnica de vſur.* & diſertè omnes Theolo. in *4. ſent. diſt.* 15. & ibi Gabri. *q.* 11. *col.* Conrad. in *tract. de contract. q.* 30. 35.

31 ¶ Declaro quartò contra omnes ferè noſtros Doctores vt quantum ad intereſſe tam lucri quàm damni non ſit differentia, ſiue mutuati fuerint nũmi, ſiue oleum, vinum, frumentum, aut aliæ ſpecies, nec an actio ratione loci ſolutionis ſit (ſecundum eos) arbitraria, vel non. Vnde quemadmodum & quo caſu ſi pecunia mutuata ſua die reddita non fuerit, venit omne intereſſe immediatum & propinquum, quod ob eam moram creditor paſſus fuit, ſiue in damno puta ſi tantam pecuniam ſub pœna debuit, vel ſub pignore, quòd diſtractum fuit, vel pœna commiſſa: eo quòd debitor, cuius fidẽ ſecutus erat, fefellit. *l. nummis de in lit. iuran. leg. ter.* §. *pen. de eo quod cer. loc.* ſiue in lucro ceſſante, vt quia merces ſolebat comparare, & comparatus & lucratus fuiſſet, ſi debitum in termino recepiſſet. *d. leg. tert. in fine.* Idem dicendum in vino, oleo, frumento mutuato, aut aliis ſpeciebus. Et in hoc valde errauerunt omnes ferè noſtri Doctores, dum nudam paucarum legum literam magis quàm ſenſum omnium, & naturalem rationem ſecuti, reſtrinxerant *d. leg. nummis, & d. leg. tert.* ad numos ſiue ad pecuniam ſtrictiſſimè ſumptam, contra æquitatem & mentem iuris, idque metu apparentis contrarij, in *leg. ſi ſterilis.* §. *cùm per venditorem. de actio. empt.* quem textum ad omnem contractum extendunt, imò ad omnem obligationem, in aliud quàm pecunia ſtrictiſſimè ſumpta debetur: vtque vno inconuenienti admiſſo, plura ſequuntur, nouas voces & diuiſiones intrinſeci & extrinſeci intereſſe confinxerunt, quæ prorſus non habentur in iure, vt inquit Alcia. in *tract. eius quod intereſt*, & ante eum Fulgo. in *l.* 1. *in principio. col.* 1. *de actio. empt.* Plus dico, quòd etiam ſunt contra veritatem & A mentem iuris, quia rectè iura penſando, vbi de extenſione vel reſtrictione eius quod intereſt agitur, non curatur, nec attenditur, an aliquod intereſſe ſi intra rem vel ex ipſa re, an verò extra rem: ſed ſolùm, an ſit circa rem vt inquit tex. *d.* §. *cùm per venditorem*: Id eſt propè, non longè, ſeu propinquum conjunctum & immediatum. Et ita intelligo illum text. contra omnes, excepto Fulgo. qui ſolus veritatem in hoc ſummis digitis attigit, ſed non explicuit, nec auſus eſt inueteratos & receptos errores conuellere. Hîc multi glo. & Doctorùm noſtrorum errores refellendi, plurimarum legum germanus & natiuus intellectus noua interpretatione reſtituendus, quæ ſuis locis reſeruamus. Vt ad finem extricationis prioris noſtri labyrinthi *de eo quod intereſt. qu.* 12. vſque ad finem.

B 32 ¶ Declaro quintò, vt nullum veniat intereſſe, nec damni, nec lucri, niſi poſt moram. *l. lecta. ver. ante. verſi. ſed cùm ſortis petitio dilata ſit. verſi. non enim. ſi certum petatur. in l. in hac. in fi. de condic. triti.* Anton. Butr. & alij in *cap. ſalubriter. de vſur.* Pau. in *l. Iulianus.* §. *ex vendito. de actio. empt.* Et hîc aduerte, quòd licet mutuum ſit contractus ſtricti iuris, tamen mora committitur citra litis conteſtationem per diei certæ lapſum, & congruam interpellationem extra iudicialem, vt communis opinio glo. & Docto. in *dicta l. vinum.* vbi latè Iaſ. & Purpur. *ſi cer. peta.* naturali & ciuili ratione ſubnixa & tenenda, quamuis Soci. ibi *num.* 8. cui Deci. ibi *col.* 6. ſubſcribit, quædam verborum & ſyllabarum aucupia contra communem adducat, à qua tamen non recedit, nec recedendum eſt, quicquid nouiſ- C ſimè ſcripſerint Ludoui. Gomeſſ. in §. *actionum. nu.* 19. *num.* 20. *inſti. de act.* Alcia. in *d. l. vinum*: facientes differentiam in hoc inter contractus bonæ fidei & ſtricti iuris: & malè. Fortius tradunt Theologi & benè, quòd etiam citra vllam expreſſam interpellationem in foro conſcientiæ, ex ſignis, egeſtate, vel reuerentiali metu creditoris moram committi. vt per Ricar. in *4. ſent. diſtinct.* 35. *art.* 1. *q.* 2. *Tho.* 2. 2. *q.* 33. *in fin. primi art.* Claua. in *ver. mora.* §. 1. Idem etiam tenent noſtri, vt Bar. in *l.* 1. *in prin. de oper. no. nuncia.* Bar. Alex. *l. ſi quis mihi bona.* §. *ſed qui ſi mandauit. de acquir. hæred.* Iaſ. in *l. vinum. ſi cer. pet.* & ibi Deci. *num.* 12. *Purpurat. num.* 37.

Mora.

33 ¶ Sunt tamen qui opinantur, debitorem teneri D in foro conſcientiæ rependere creditori quod eius interfuit, etiam ante moram, & pendente termino, vt Io. de Turrecrema. 14. *quæſtio.* 3. In ſum. fateor debitorem vltra reſtitutionem ſortis naturaliter obligari ad antidora, ſed antidoraliter, pro modo accepti beneficij: & ſic quantò magis creditor officioſior & beneficentior fuit, quod non ſolùm penes quantitatem mutui attenditur, ſed etiam penes promptitudinem & liberalitatem animi & modum, putà ſi noluit nomen debitoris coram notariis aut teſtibus traduci, ſed ſimplici chirographo, aut fide contentus fuit & penes alias circunſtantias, putà difficultates, aut pericula locorum aut temporum, in quibus ſubuentionem proximi propriis commodis præpoſuit. Non tamen puto hanc antidoralem obligationem ſufficere ad obli- E gandùm debitorem, etiam in foro conſcientiæ ad aliquid ſoluendum vltra ſortem, etiam ratione damni per creditorem mutuationis cauſa, interim ante moram incurſi (licet quidam hoc incautè ſcripſerit citans Conrad. de *contract. quæſt.* 3. & Io. Nider. in *eodem tractat. cap.* 3. qui hoc non dicunt) ſicut nec is qui donum accepit, tenetur rependere donatori damnum ſeu diminutionem patrimonij ab eo incurſam propter donum, alioqui non ſtaret donum. Tum hoc eſſet contra actus naturam & finem. Ipſa enim experientia docet, ſæpe vſuuenire, vt quis vix poſſit ſeciò erga proximum officioſus eſſe, niſi in aliquo ſibi officiat. Tum non poteſt cenſeri debitor efficacem dare cauſam damni, ſicut nec donatarius, ex quo vterque

Obligatio antidoralis.

pariter habet ſpontaneam voluntatem domini gratis mutuantis vel donantis. Et ſic ceſſant omnia argumenta contrarium opinantium. Et hoc niſi debitor ſit dites: creditor autem propter officium impenſum ad notabilem egeſtatem redactus ſit. Tunc enim ceſſit & venit dies obligationis antidoralis & beneficij efficaciter rependendi, quod ſine vitio ingratitudinis, & graui noxia prætermitti non poteſt. Item niſi quid debitor dolo aut callidè fecerit, putà dum ſciret imminentem neceſſitatem vel lucrandi occaſionem, præuenit & celauit creditorem, qui ſi ſciſſet, non erat mutuaturus cum damno vel omiſſione liciti lucri. Item niſi minis vel metu, aut importunis precibus, aut alia quadam machinatione, ſiue vi, ſiue arte, mutuum extorſerit. Sed & his caſibus non damnificatur creditor propter officium mutuationis, ſed propter impreſſionem vel calliditatem debitoris, vnde etiam citra moram indemnis ſeruari debet. Idem ſi tempore mutui tacitè vel expreſsè ita conuenerit. Valet enim conuentio etiam in foro conſcientiæ, quatenus tamen interim non læditur charitas, nec ſubuentio indigentis proximi.

Quæſtio incidens.

34 ¶ Hîc occurrit neceſſaria quæſtio. Vtrum etiam in foro iudiciali valeat pactum tempore mutui appoſitum de rependendo eo, quod creditoris, ſiue in dando, ſiue in lucro, intererit pendente ſolutione, & ante moram? Facilè eſt mihi vno verbo dicere quod ſentio, ſed plenioris doctrinæ gratia, cùm hæc quæſtio ſit fundamentum totius huius tractatus, placet communis ſcholæ ſententiam & rationes è regeſtis meis breuiter & dilucidè depromere & excutere. Scholarum omnium traditio eſt, quòd aut illud pactum ſit in genere, hoc eſt non expreſſa certa quantitate ſoluenda: & eſt validum. Et hoc etiam tenet Philip. Melanch. in *Epito. philo. mora.* Et mouetur, quia cùm liberaliter mutuet vel det dilationem ſoluendæ pecuniæ ſuæ, vel ſibi purè debitæ, iuſtè ſtipulari poteſt ſe indemnem ſeruari, tam in lucro quàm in damno, iuxta illud vulgatum, Neminem teneri contra vtilitatem de proprio facere beneficium. *c. precariæ.* 10. *q.* 2. Tamen excluduntur caſus in quibus ex lege charitatis aliquis tenetur indigenti ſaltem mutuare: quia tunc non poterit indemnitatem ſtipulari, nec quandoque ſortem, niſi in euentum quo recipiens commodè facere poterit. Vide ſi vacat Conrad. de *contract.* *q.* 19. Et hoc quantum ad conſcientiam. In foro autem iudiciali excludendi forent caſus, in quibus ex teſtamento fortè eius cui ſucceſſit, vel alia valida diſpoſitione tenetur ad mutuandum, vt in *l. ſi ſeruus legatus.* § *auidius. de legat.* 1. Aut verò mutuans paciſcitur de certa ſumma nomine intereſſe ſoluenda: & volunt pactum in ſe valere ad hoc vt poſſit peti intereſſe, ſi quod ſit, citra moram, vel ante moram, vbi aliàs peti non poſſet, vt dictum eſt, non autem ad probandum quod interſit, nec quanti interſit, ſed nihilominus probandum erit, quòd verè tantíque interfuerit. Et ratio eſt manifeſta, quòd in mutuo tanquam in materia prohibita.

Pactum de intereſſe futuro.

35 ¶ Non ſtatur pactis, vel confeſſionibus partium, durante cauſa prohibitionis & ſuſpicionis, videlicet ante reſtitutionem mutui, ſed aliunde probandum eſt, rem ita ſe habere. *l. cum quis decens.* § *codicillis.* §. *Titia.* & ibi Bartol. *de lega.* 3. *l. ſi fortè.* & ibi Bar. *de Caſtren. pecu. l. qui teſtamentum.* & ibi Ba. *de probationibus.* Pau. Bar. Bal. Aug. & omnes in *l. per diuerſas. C. de manda.* in *l. Si donatione. C. de colla.* & ita decidit Bal. in *l. rogaſti.* §. *ſi tibi col.* 2. Et ita latè Purpu. *nu.* 39. cum ſeq. *ſi certum petatur.* Io. de Ana. in *cap. vlt. de vſur.* Philip. Deci. in *c. cum venerabilis. c l. quint. de except.* Tamen ſi illud intereſſe ſit in qualitate perſonarum, & veriſimilibus coniecturis ſuſtineri poteſt, tanquam quædam tranſactio de futuro intereſſe certo in ſe, ſed incerto reſpectu ſolius quantitatis, & ſic non valebit pactum in vim pacti, ſed in vim probationis reſultantis ex veriſimilibus

A coniecturis, quod etiam ſentit Bal. in *d.* §. *ſi tibi col.* 2. *fu.* Deci. in *d. c. cùm venerabilis, col.* 6. Vbi tamen non loquitur in mutuo, ſed in venditione, vbi minus eſt dubium, vt infrà dicemus. *q.* 74. Et in ſumma ſecundum eos pactum ſiue in genere, ſiue de certa quantitate hactenus valet, vt quod ex die mutui intererit, dummodo probetur, peti poſſit, vbi alias etiam probatum non veniret niſi à tempore moræ. Et ita tenent omnes Theologi, Canoniſtæ, & Legiſtæ vbique, nec in hoc diſſentiunt, ſed ſolùm in pacto pœnali, quod omnes Theologi valere tenent, dummodo non ſit immoderatum, & abſit praua intentio. Legiſtæ verò, & Canoniſtæ diu in varias opiniones ſecti ſunt, ſed tandem crebrior ſententia inualuit, vt omnis pœna dationi quantitas appoſita

B præſumatur in fraudem vſurarum, vt per Alex. in *l. ſtipulatio iſta.* §. *alteri. de verb. obliga. in con.* 49. *li.* 4. & ſic non valeat pactum pœnale quantum ad promiſſionem pœnæ, ſed bene quod ad alios effectus, vt tradit Bal. in *l. rogaſti.* §. *ſi tibi col.* 2. *verſ. extra quæro. ſi cer. peta.* & omnes ſequuntur in *l. cum allegas. C. de vſur.* vt ſcilicet ſtipulatio pœnæ, quæ non valet præcisè quantum ad ſui taxationem, valeat tamen primò ad conſeruandum & æſtimandum quod intereſt etiam ante moram, ſi probetur, ſicut ſtipulatio de refundendo intereſſe in genere, vt dictũ eſt. Secundò, vt ſi veriſimiliter ex qualitate perſonarum & totius negotij tanti aut pluris interſit tunc poſſit ſuſtineri promiſſio pœnæ vice cuiuſdam tranſactionis, prout de prædicto pacto refundendi intereſſe nuper dictum eſt. Et ſic in effectu Iuriſtæ

Communis ſolutio.

C non faciunt differentiam inter pactum pœnale, & prædictũ pactum. Sed omnes valde errant, præcipuè ignorantia elenchi tum vſurarum, tum eius quod intereſt. Ego verò ſimpliciter dico prædictum pactum non valere, nihilq; operari [in mero, puróque mutuo, de quo quæritur, quod tantum contrahitur, nec vltra protenditur *l. ſi tibi in princip. De pactis.* & definiui ſup. *nu.* 17.] Aut enim agitur de intereſſe caſuali, ſeu momentaneo, & non ſufficit illud ſimplex pactum, niſi forte debitor præmonitus ſit, & ſub hoc onere ſine fraude acceperit, de quo dicendum. vt *quæſt.* 74. *nu.* 508. aut verò agitur de intereſſe promiſcui & ſucceſſiui interuſurij pecuniæ, & illud eſt vera & propria vſura in mutuo. Vnde pactum non valet, cum non poſſit paciſci de vſura in mutuo, vero, & abſoluto, quod eſt officium liberale & gratuitum, & ſic neceſſe eſt quòd mutuans nec

Solutio.

D vendat, nec compenſet vſum pecuniæ, ſed quòd liberaliter illum docet, ſaltem vſque ad tempus, alioquin non eſſet verum mutuum. [Non tamen dico pactum eſſe nullum, fecit enim contractum de mero, puróque mutuo tranſire in mutuum improprium: per *leg. vbi ita donatur. De donat. cauſ. mor.* vt tamen aliter probandum ſit illud intereſſe, vel lucrum ceſſans, vt ſic in effectu vera ſit communis ſolutio.] Pactum verò pœnale ſine fraude appoſitum, non eſt contra naturam mutui, quia ineſt tempus, infra quod debitor liberè frui poteſt & ſimplici ſortis reſtitutione liberari. Eadem ratione ſi fieret pactum de fundendo intereſſe non ſimpliciter, nec ex die mutui, ſed de eo

E quo intererit poſt tempus mutuo appoſitum vel poſt moram, non eſſet contra ſubſtantiam vel naturam mutui. Quem autem effectum habeat, & ſimul de pœnali, ne in his progymnaſmatis nimium remorer, dicam infrà.

36 ¶ Nunc alterius procedendo, antequã veniamus ad particulares quæſtiones & praxim materiæ Redituum, pulchrum eſt, & ad plenam intelligẽtiam neceſſarium audire, quis apud antiquiſſimos, & tãdem apud Romanos fuerit modus vſurarum. Hoc enim cognito facilius erit de noſtratibus vſuris iudicium facere. Ego non inueni vllo vnquam tempore apud quoſcunque communi lege permiſſam vltra centeſimam. Quod enim ex Demoſthene refert Budæus lib. 1. aſſis lege Solonis apud Athenienſes permiſſam fuiſſe, imo punitoria

Mos fœnerãdi Athenien.

nitoria lege indictam ſeſquicenteſimam vſuram in rei vxoriæ actione, pœna erat ſpecialiter à lege impoſita in caſu ſpeciali, videlicet ei qui vxorem repudiaſſet, nec dotem ptomptè reſtitueret. Ex quo arguitur, non fuiſſe tunc tantam vſuram communiter licitam, alioquin non fuiſſet inflicto in pœnam *γνήσιον τόκον*, id eſt, iuſta & legitima vſura. Apud veteres Athenienſes erat centeſima, quam drachmalem vocabant, à peculiari ſuo more drachmas menſtruas in ſingulas minas fœnoris nomine pendendi, vt ex Demoſthene refert Budæus *lib. prim. aſſis char* 31. Plutarchus verò in *Lucullo* vocat *ἑκατοστὴν*, alludendo ad morem Latinorum, qui centeſimam à centum calendis, ſeu potius (vt arbitror) à centeſima parte ſortis ſingulis quibuſque calendis nuncupant. Quoddam verò exemplum ex Athenæo refert Budæ. in loco prçallegato de triplici centeſima, & de quodam qui pro beneficio habebat ſibi mutuari ad vſuram ſeſquidrachmalem ſiue ſeſquicenteſimam. Sed erat abuſus, quia etiam apud Athenieſes ipſa centeſima licet legibus permiſſa, tamen ſordida & probroſa habebatur, & ea de re Æſchines in *oratione contra Cteſiphontem* criminabatur Demoſthenem.

Drachmalis.

ἑκατοστή.

37 ¶ Vnde veriſimile eſt nullo modo lege communi fuiſſe permiſſam vltra centeſimam, licet nonnulli priuatim contra leges (vt & hodie) abuterentur. [Sic abutebantur Publicani illi Romanorum, Aſiatici, prædonum inſtitutos occaſione fortè bellorum ciuilium, vltra centeſimam cum nexu, hoc eſt, obligatione, & ſeruitute perſonali exigebant, & inſuper vltra duplum, & adhuc cum anatociſmo, ſcilicet vſurarum vſuris, quos meritò Lucullus (vt in eius vita refert Plut. Chæroneus) coërcuit & primum quidem vltra centeſimam exigi vetuit. Deinde omnes vſuras ſortem excedentes abſcidit, ſcilicet nec vnquam vltra duplum. Tertiò, qui vſuras ſorti miſcuiſſent, ſeu anatociſmum feciſſent, de quo inf. *n. 44. cum ſeq.* & ſorte, & vſuris priuauit. Leonardus interpres malè cum illum elegantem vertit, bis enim ignorantia Iuriſp. peccauit, vt etiam interpretibus Ariſtot. alioquin doctiſſimis contigit, qui omnes ignorantiâ legum, vertendo locum de vſuris tractantem grauiter errarunt, vt patet infrà *nu.* 440. vbi nouam, & veram loci illius verſionem dedimus. Plutarchus in vita Luculli ſic ſcripſit *πρῶτον μὲν γὰρ ἑκατοστὴν ἐκέλευσε, καὶ μὴ πλέον εἰς τοὺς τόκους λογίζεσθαι. Δεύτερον δὲ τοὺς μακροτέρους τοῦ ἀρχαίου τόκους ἀπέκοψε.* Et paulò poſt. *ὁ δὲ τόκον κεφαλαίῳ συνάψας ἐστέρητο τοῦ παντὸς* hoc eſt. Primum quidem centeſimam excedi vetuit, ſecundo, ne vſuræ ſortem excederent, Qui vero ſorti vſuras miſcuiſſet toto priuauit. Quartum quod maximum erat adiecit, ne fœnerator vltra quadrantem redituum debitoris capere poſſet, magnam Romæ calumniam ab improbis: magnas verò laudes à prouincialibus retulit.] Quòd autem bellis & cladibus laborante imperio ſub tempora Conſtantini magni quidam negotiatores exercebant vſuras terreſtres, nedum centeſimam, ſed etiam hemiolias ſeu ſeſquicenteſimas, erat tranſgreſſio legum, & abuſus meritò damnatus & reprobatus in celeberrima illa vniuerſali Synodo Nicena, vt habetur in *c. quoniam multi.* 47. Vbi verba illa, Hemiolia, & Seſcupla (quæ idem ſignificant) debent intelligi de ſeſquicenteſima, quamuis Tho. Aquinas in *tract. de vſur. c. 2. in fi.* exponat illa verba pro vſura, quæ dimidium ſortis parit in anno, ſortique æquatur in biennio. Et ſic eſſet pluſquam quadruplicata centeſima, quod eſt prodigioſum, & contra verba expreſſa *d. conc.* vbi verbum Græcum *Hemiolia*, ſiue *ἡμιόλιος*, idem eſt quod totum ſemel, & rurſus dimidium totius, Latinè ſecundum Ciceronem dicitur ſeſcupla, vel ſeſquialtera: [Aduerte hæc vera inſpecto ſolo tex. *d. c. quoniam multi* 47. *diſt. ſumpto ex c.* 17. Canonum Concilij Niceni ſecundum priorem editionem: ſed inſpectâ ſecundâ editione quæ habetur 14. *q. 4. c. quoniam multi*, & quam ſequitur vel tradit Ruffinus *li.* 10.

Abuſus publicanorum. Lucullus.

Hemiolia vſura.

A *Eccleſ. hiſt. c. 6. verſ.* 18 & de vtraq; editione, in primo tomo Conciliorum generalium apparet eo tempore fuiſſe differentiam inter vſuras pecuniæ mutuatitiæ, ſeu nummorum: & vſuras ſpecierum liquidarum, vel aridarum, putà vini, vel frumenti, debiti aut mutuo dati: quia in vſuris pecuniæ taxata erat centeſima, in vſuris ſpecierum, vel fructuum, quæ & quando ſolebant non in nummis, ſed in eiſdem fructibus exigi, modus erat, non centeſima, ſed ſeſcuplum, vt in *d. c. quoniam.* 14 *q. 4.* vbi in verbo ſeſcuplum, codex valde mendoſus, & mendoſior, vbi repoſuerunt ſeptulum: forſan hunc errorem haurientes ex dicta ſecunda editione, vbi peſſimè legitur ſeptuplum, omnino enim legendum eſt, ſeſcuplum, vt in editione mea decreti magni, quam feci Lugd. anno ſeſquimilleſimo quinquageſimo ſecundo, ita tex. illum reſtitui, & ita reſtituendum eſſe, non ſolum ſenſus communis & hiſtoricus docet: ſed etiam prima editio dictorum Can. Nicen. de qua in *c.* 1 *q. 47. diſt.* vbi fit mentio Hemioliæ, & ſeſcuplæ, quæ idem ſunt, vt dixi, nec ibi referunt ad centeſimam, ſed ad ſortem ipſam in ſpeciebus liquidis, vel aridis conſiſtentem in quibus licebat paciſci de ſeſquialtero reſtituẽdo, id eſt, de tribus modiis, vel doliis pro duobus, vt patet in lege Conſtantini magni, quæ extat in *Cod. Theod. lib. 2. tit 33. de vſur. l. 1.* lata ad medium Aprilis Paulino, & Iuliano Coſſ & ſic anno Chriſti trecenteſimo viceſimo ſeptimo, quo deuicto Licinio ſolus Conſtantinus imperare cœpit, & poſt biennium Niceæ conuocauit Oecumenicum Concilium longè celeberrimum, vbi vſura illa centeſima, & ſeſcupla reprobatæ fuerunt, & clericis interdictæ, vt etiam patet in *c. pen. 46. diſt.* non tamen intelligendum, quod *d. l. Conſt.* licuiſſet ſimpliciter fruges humidas, vel arentes indigentibus mutuas dare, & vſuræ nomine tertiam ſuperabundantem partem conſequi, id eſt, pro duobus modiis tres modios: ſed ſane intelligendum ſub competenti interuallo quo debitori liceret vti ſibique negotiari, & ita vt pro rata temporis non grauaretur notabiliter vltrà æſtimationem centeſimæ, quæ ſemper erat *ἀκμὴ* permiſſionis, vtique debitor interim quandocunque ſe liberare poſſet ſoluendo ſortem, & vſuram pro rata temporis, vt patet ſanctione eiuſdem legis ibi, Quod ſi conuentus creditor propter commodum vſurarum debitum recipere noluerit, non ſolum vſuris, ſed etiam debiti quantitate priuandus eſt. Poterat igitur debitor præuenire ne ſolueret integram tertiæ tantum partis acceſſionem, ergo pro rata temporis currebat, nec tamen ſeſcuplum ſorte comprehenſa excedere poterat, vt in ſimili dicam infra, de *tremiſſe, vſura, nu.* 105. vt valde errauerint qui putarunt maiorem licentiam fœnerandi fuiſſe in fructibus, ſeu ſpeciebus, quam in nummis contra tex. in *l. cum non frumentum. Cod. de vſur.* & contra metas vſurarum generaliter ſtatutas. Non obſtant *leg. frumenti. leg. oleo. Cod. eod.* quia nullo modo dicunt, licere maiorem vſuram exigere in fructibus, aut quantitatibus aliis à nummis: ſed tantum *d. leg. oleo.* dicit in illus ſpeciebus, licere eiuſdem materiæ vſuram accipere, vt centum cados olei mutare ſub vſura in oleo infra tamen legitimum modum, ita vt non habeatur ratio valoris vel pretij olei mutuati, quod eſt intelligendum niſi contingeret exceſſiuum valorem olei superuenire, ita quod debitor notabiliter læderetur vltra legitimum modum, tunc enim reductio fieri debet. Sed interim ad formam ſeſcuplæ, in ſpeciebus, leuior erat vſura in illis, quàm in nummis, quoniam vſura non poterat currere vſque ad duplum, ſed tantùm vſque ad dimidium, quò vbi pertigiſſet, deſinebat, & creditor tantum poterat ſeſcuplum conuentum exigere, & non aliud, etſi debitor per decem, aut 20. annos nihil ſoluiſſet.

38 ¶ Illud ſatis conſtat Romanos magiſtratus vſuras centeſimas ſæpe toleraſſe & conceſſiſſe, vt præter Luculum Cicero proconſulatu Ciliciæ fungens, tranſ-

latitio edicto centeſimas vſuras ſtatuit, vt prouinciam grauiori fœnore liberaret, quod prouincialibus & vicinis etiam fœneratoribus acerbiſſimis & publicanis gratum fuit, niſi vni Scaptio Pompeij Magni quæſtori, qui quaternas centeſimas impudenter poſtulabat, turmáſque equitum ad eas vi exigendas petiit à Cicerone, qui hoc recuſauit & vetuit, vt ipſe refert in libro quinto epiſtolarum ad Atticum, *epiſtola vltima*: & libro ſexto *epiſtola prima*, & *epiſtola tertia & quarta*. Et pariter Plinius Iunior è docto & famoſo Rhetore, cauſarúmque Romæ patrono, primùm à Trajano optimo Imperatore ad præfecturam ærarij Saturni, deinde ad proconſulatum euectus, & aliis ſubinde honoribus auctus dum proconſulatu Aſiæ fungeretur, ſimul & fiſci pecuniæque publicæ curam ageret, ſuper collocatione pecuniæ fiſcalis miniſterio ſuo diligenter exactæ ſcribens ad Traianum, queritur non inueniri qui velint debere (hoc eſt fœnori accipere) Reip. (id eſt fiſco) præſertim duodenis aſſibus ſubaudi in centum, quanti à priuatis mutuantur. Tum igitur in vſu erat centeſima, quod inter negotiatores intelligendum puto. Neque enim mihi veriſimile videtur centeſimam communem omnium, ſed ſummam fuiſſe. Ideo autem puto priuatos detractaſſe tanti à fiſco fœnerari: quia fiſcus non ſolet niſi tutò credere ſub idoneis pignoribus vel hypothecis, nihilque ſolet (licet plerúnque ſoleant priuati) remittere: ſed cum inſtantia & efficacia, (vtcunque cum maximè mites ſunt, non acerbè & citra contumeliam) exigere. *l. ſi bene collocatæ. de vſur.* Ex ea epiſtola habes, non eſſe nouum, viros doctos iuriſque dicundo præfectos, fiſcalium, vectigalium, pecuniarúmque procurationem gerere, nihilque non commiſci, quò rem fiſcalem augeant. Is enim Plinius nouum genus publici muneris, adinuenit, vt decuriones cogerentur pecuniam fiſcalem ſub vſuris, leuioribus tamen, accipere, & idoneè cauere. Sed hoc Traianus Imperator (cui à Senatu Optimi cognomen inditum eſt: de quo glorioſum illud fertur encomium, Sæpius vincitur fiſcus, cuius mala cauſa nunquam eſt niſi ſub bono principe) pati noluit, reſcripſitque omnino vſuram minuendam, vt volentes facilius allicerentur, nec eſſe ex iuſtitia ſuorum temporum inuitos ad accipiendum compellere, quod fortaſſis ipſis otioſum futurum ſit.

Plinius.

Ingenium fiſcalium.

Traianus opt. Imp.

39 ¶ Sed huius iuſtitiam & humanitatem hac in re ſuperauit Alexander Seuerus, qui (authore Ælio Lampridio) fœnus trientarium (quod eſt perquam leue) exercuit, ita vt pauperibus pleriſque ſine vſuris ad emendos agros pecunias dederit de fructibus comparandorum prædiorum reddendas, quod aliqui attribuunt Antonino Pio, ex Iulio Capitolino, apud quem non reperi. Quòd autem Alex. ab Alexan. *Genia. di. r. lib. 1. c. 7.* addit illum ſemiſſes abrogaſſe, nec verum, nec veriſimile arbitror. Nullus enim Imperatorum adeo reſtrinxit vſuras, vt noſter ille Iuſtinianus magnus, vt patet in *l. eos.* Nunquam autem etiam ante eum ſecundum leges Romanas licita fuit communiter vſura vltra centeſimam. Præfatus autem Alex. in ſuis genialibus multa ſomniculosè, &, vt ita dicam, genialiter refert: vt dum in *d. c. 7.* ſcribit Agidem Athenienſium Ducem adeo fœnus exoſum habuiſſe, vt omnium fœneratorum tabulas in foro concremarit, quo igne nullum vnquam clarius lumen vidiſſe Ageſilaus dixit. Verum Agis non Athenienſium ſed Lacedæmoniorum rex erat: nec fœneratorum modò tabulas, ſed creditorum omnium nomina exuſſit: non vt fœnus, ſed vt omne penitus debitum tolleret, & agros æqualiter diuideret, & Lycurgi ἰσονομίαν priſtinúmque viuendi morem in patriam reduceret. Ageſilaus autem Regis auunculus impoſtor & perfidus Conſiliarius rem penè confectam eluſit: eadem vafritie & priuatum commodum, & publicum damnum efficiens, Regémque

Alexander.

Agis Lacedæmoniorum Rex.

A decipiens. Vide ſi vacat Plutarchum in *vita Agidis* ne nimius ſim ἐν τοῖς παρέργοις.

40 ¶ Cæterùm legibus Romanis nunquam fuit communiter licita maior centeſima: hinc Iuriſconſult. Triphonius in *l. qui ſine. de nego. geſt.* vocat hanc maximam vſuram, & Vlpianus grauiſſimam in *l. tutor qui repertorium. §. idem ſolent. de administra. tuto.* Verum eſt quòd ante. l. eos licebat de iure ſtipulari paulò ſupra centeſimam in traiectitiis, & ante Iuſtinianum leges Romanæ duplicem centeſimam infligebant debitoribus condemnatis, & poſt quadrimeſtre tempus iudicatum facere detractantibus. *leg. 2. C. de vſur. rei iudi.* & in *C. Theod. ſer. 4. tit. 17.* Sed illi erant duo tantùm (plures enim non inuenio) ſpeciales & ſingulares

B caſus. Vnus in vſura conuentionali: alter in merè legali, & in vtroque ſuberat iuſta cauſa, & peculiaris ratio excludens odium vſurarum: imò vſuram propriè & ſtrictè ſumptam, quia in primo caſu creditor ſortis periculum ſuſcipiebat. Secundo caſu debitor gratuito legis beneficio quadrimeſtrium induciarum abuſus fuerat, quare iuſtum erant tantam contumaciam & inobedientiam grauiter puniri. Et ſic vetus illa & ſingulariſſima duplex centeſima non erat ſimplex, ſed iuſtè punitoria vſura, & adhuc vtramque, licet illam compenſatoriam, hanc iuſtè punitoriam vſuram, reduxit Iuſtinianus ad centeſimam. Cæterum etiam veteri iure ciuili Romano, nunquam nec ex pacto, nec ex lege fuit generaliter tolerata maior vſura cen-

C teſima. Quin ipſe Cicero proconſul Ciliciæ noluit ſimpliciter tolerare vſuras grauiores centeſima, etiam pacto vel ſyngrapha, ſed ſolum in defectu ſolutionis ſimplicium centeſimarum, quas generaliter odiſſe rat. Sic enim ſcribit ad Atticum lib. 6. Epiſtola. 1. *Ego* (inquit) *ſic diem ſtatuo ſatis laxum, quam ante ſi ſolueritis, dico me centeſimas ducturum: ſi non ſolueritis ex pactione.* Hanc etiam centeſimam dicebat Cicero in *d. Epiſtola* eſſe ſolidam vſuram, & fœnus tolerabile, etiam acerbiſſimis fœneratoribus gratum. Ex quo ſatis colligitur fuiſſe ſummum probatum fœnus, vt etiam tempore Demoſthenis apud Athenienſes fuiſſe diximus τὸν ἐγγυώμενον τόκον.

41 ¶ Nec ei quod de veteri iure ciuili dixi, obſtat *l. lecta. D. ſi certum pet.* imò concordat, quia ibi non eſt legendum, *in dies vigintiquinque* quæ eſſet vſura circiter ſeſquiſexta centeſima, ſed legendum, *in dies*

D *triginta*, vt primus rectè reſtituit Halloander, & ſic ea lex omni ſcrupo caret, & de centeſima ſimplici loquitur, quæ ante *d. lege eos.* erat permiſſa tex. in *l. ſi pro mutuo C. ſi cert. pet.*] Cæterum apud antiquiſſimos Romanos nullus erat modus, nulla permiſſio, ſed publica execratio & punitio. Teſtatur priſcus ille Cato maior in *lib. de re ruſti. in princi.* dicens, *Maiores noſtri ſic habuere, & ita in legibus poſuere, furem duplici condemnari, fœneratorem quadruplo*, adeo peiorem exiſtimabant fœneratorem quàm furem. Idem Cato fœnus comparabat homicidio: interrogatus enim (vt autumat Cicero Officio *lib. 2. in fi.*) quæ eſſet optima ratio parandæ rei familiaris, cum de agricultura reſpon-

E diſſet, & alius interrogaſſet de vſuris, *Quid eſt*, inquit, *hominem occidere?* Tempore autem procedente, dum ſimul cum imperio & diuitiis, cupiditas & luxus oppoſita vitia augerentur, cœperunt argentariam facere & fœnore rem augere hinc, vt refert Tacitus *lib. 5. annalium*, vetus vrbi fœnebre malum, & ſeditionum diſcordiarúmque creberrima cauſa. Et primùm quidem (vt ait Tacitus *lib. 5.*) cùm fœneratores magna licentia pro arbitrio fœnerarent, legibus duodecim tabu. cautum eſt, ne quis vnciario fœnore (hoc eſt quod centeſimo deindè demum anno ſortem æquat) amplius exerceret: mox tribunitia rogatione ad ſemiuncias redactum, hoc eſt dimidio minus, quod in ducentis annis ſortem æquat. [Sed erat Tacitus legum imperitus, & nuſquam legibus 12. tab. cautum denuntiatio

fœnore:

Cato maior.

Vſura vncialis.

Semiunciales.

fœnore: nec veriſimiliter Cicero omiſiſſet in libris de legibus, immò vt teſtatur Liuius *lib. 7. primæ Dec.* Prima rogatio vnciarij fœnoris lata eſt anno vrbis conditæ 398. & ſic 97. annis poſt leges 12. tabul. Adhuc illa rogatio, non ad populum, ſed ad plebem, per M. Duellium, & Neuenium Tribunos plebis lata fuit, & plebs (non populus) ſciuit, & ſic Plebiſcitum fuit, non lex. Igitur clarum eſt, ante illud Plebiſcitum maius & graue fœnus in vſu fuiſſe, etiam tempore l. 12. tab. alioquin non opus fuiſſet inuitis Patriciis, & magno certamine nouum illud Plebiſcitum ferre, ſi Decemuiri, Patricij, & latores legum 12. tab. tantam fœnoris reſtrictionẽ contra ſe admiſiſſent. Nec apud Liuium *lib. 6.* annis 27. ante illud Plebiſcitum magna commendatio fuiſſet. M. Manlio Capitolino perduellionis, & regni affectati reo, 400. prope homines produxiſſe, quibus ſine fœnore pecunias mutuaſſet, ſi tam leue, & ferè inutile erat fœnus, quale vnciarium, quod centũ duntaxat annis ſortem æquat. Cato verò Portius, qui factus eſt Conſul. anno vrbis 559. & Cenſor anno vrbis 570. loquebatur de tempore vetuſto ante legem 12. tab. quando ciues Rom. ex lege Romuli duas tantùm artes exercebant, agriculturam, & militiam, intra paruos, & anguſtos fines, vix octo leucarum Dionyſius Halic. *l. 1. antiquit. Rom.* ſed poſtquam dilatis finibus admiſerunt commercia, neceſſariò ſubintrauit fœnus, temperatum tamen initio, vt veriſimiliter tempore l. 12. tabul. & d. Plebiſciti non excederet ſemiſſes. Adhuc decimo anno poſt illud plebis citum ad ſemunciam redactum eſt, vt teſtatur Liuius *lib.* 7. vbi in fine dicit, ſe legiſſe apud quoſdam L. Genutium Tribunum plebis tuliſſe ad populum, ne fœnerare liceret. Sed non legit rogationem iſtam prolatam, nec adhuc firmat rogatum fuiſſe, & ſi fuit hoc contingit circa annum vrbis 413. Prædicta autem moderatio videtur ridicula vt pote parum abeſſe à mera prohibitione fœnoris: ſed aduertendum, quod non tam fiebat odio fœnoris (quod non eſt veriſimile, tunc temporis ſemiſſem exceſſiſſe) quam odio crudelitatis in exigenda ſorte, velut aſpero nummo, infrà *num.* 786. ad internecionem pauperum ciuium, ſi quidem l. 12. tab. anno vrbis 301. lata, licebat debitorem non ſoluentem, etiam ciuem Rom in vincula, & ſeruitium abducere, etiam in neruum & compedes mittere: & ſi creditor operas eius, & carnificinam faſtidiebat, poterat eum niſi trinundino die ſatis feciſſet, occidere vel Barbaris vendere. Hinc (vt teſtatur Liuius *lib.* 2.) tanta erat auaritia, & crudelitas potentiorum, & Patriciorum in ciues Plebeios qui villis incenſis, & pecoribus abactis ab hoſtibus, etiam militando pro patria, & tributo iniquo tempore imperato, æs alienum cumulatum facere coacti. Inde agris paternis, & auitis, reliquiſque bonis exuti, cum ea perſoluendo non ſufficerent, à creditoribus non modo in ſeruitutem, ſed in ergaſtulum, & carnificinam abducebantur, vt anno Vrbis 259. ob multitudinem vinctorum magna exarſerit ſeditio, quam Seruilius Conſul, aduocata in concionem plebe, repreſſit dicens, Patribus curæ eſſe vt conſulatur plebi: ſed priùs arcendum periculum vniuerſæ Reipub. cùm Volſci hoſtes propè ad portas eſſent, & dixit: ne quis ciuem Rom vinctum, aut clauſum teneret quominùs ei nominis in militiam edendi, apud Conſules, poteſtas fieret. Et ne quis militis donec in caſtris eſſet, bona poſſideret, nec venderet, liberos nepotéſve eius moraretur. Sed paucis diebus partâ victoriâ, cùm plebs promiſſa Conſulis & fidem Senatus expectaret, cœpit aſperius ius de creditis pecuniis dici, & paſſim nexus practicari etiam in eos qui bello fœlicem operam nauarant, ita vt biennio pòſt anno vrbis 261. plebs fruſtrata trans Anienem amnem tribus ab vrbe millibus paſſuum in ſacrum montem receſſerit, & Tribunis plebis tum primum creatis rediit. *l. 2. §. idem in temporibus. De orig. iur.* Sed nec ſic quidem nexus ſublatus, necdum vſura ſed ſæuitia, & aſperitas potentiorum aliquantum reſtricta, Tribunorum plebis creatione: quod fuit primum initium libertatis plebis. Deinde in ſecunda ſeceſſione exercitus, quem plebs vrbana ſecuta eſt, in Auentinum montem ob libidinem Appij Claudij Decemuiri, anno vrbis 305. de qua textus in d. *l. 2. §. initium. De origine iur.* Decemuiratu abrogato, & reſtitutâ, in cauſa capitali, prouocatione ad populum, lex centuriatis comitiis lata eſt, vt plebiſcita vim legum haberent, & vniuerſum populum ligarent *d. l. 2. §. deinde cùm eſſet Liuius lib.* 3. Quod fuit alterum initium libertatis plebis acerrimum. Sed nec ſic quidem Barbara illa creditorum durities in bona & corpora humiliorum ſublata, ita vt tunc verſura etiam homines frugi deceret, vtilius enim erat etiam duplici fœnore, acerbum, vel impudicum creditorem benigno, & pudico mutare. Et interim in Patricios agri ferè omnes deriuarentur, vt ſinguli eorum ferè tantùm agri poſſiderent, quantum trecenti plebeij, qua occaſione M. Manlius Capitolinus, anno vrbis 370. ferè regnum occupauerat, offerens ſe ducem plebi, ad prohibendum ius de pecuniis dici Liuius lib. 6. Manlio è rupe Turpeia (vnde Gallos eiecerat) deiecto, anno vrbis 371. Manlius Capitolinus.

41 ¶ Poſt alios duodecim annos, Tribuni plebis leges promulgarunt: primam de ære alieno, vt vſuris ſorti imputatis, reſiduum trinâ die perſolueretur. Secundam, de modo agrorum, ne quis plus 540. iugera agri poſſideret: Tertiam, ne Tribunorum militarium conſulari poteſtate comitia fierent: ſed alter Conſul ex plebe crearetur. His autem legibus ferendis reſiſtentibus Patriciis toto quinquennio ſolitudo fuit omnium Magiſtratuum: eiſdem Tribunis ſemper à plebe decennio continuatis. Tandem communicato Conſulatu anno vrbis 348. plebs vnum Prætorem Vrbanum, & duos Ædiles Curules è Patriciis inſtitui conceſſit. Sed anno vrbis 405. cum ære alieno, & nexu identidem miſerè vexaretur: nam etſi ante quinque annos fœnus vnciarum factum eſſet, tamen acerba ſortis exactione obruebantur, & nectebantur inopes, & ad obuiandum gliſcenti ſeditioni quinque viri creati ſunt, qui ingentem vim æris alieni ſuſtulerunt, partim ſoluendo è publico pro debitoribus, populo congrua dilatione ſoluendi acceptâ cauentibus, partim eorum qui cauere non poterant bona commodè, & iuſto pretio vendendo, aut in ſolutum dando. Liuius lib. 7. Nunquam enim lex illa de vſuris ſorti imputandis perlata fuit, ſed anno vrbis 408. Tito Manlio Torquato. & Caio Plancio Coſſ. ſemunciarium tantùm ex vnciario fœnus factum eſt, & conceſſum debitoribus quartam partem æris alieni ſtatim numerando reliquum trinâ die perſoluere. Tandem poſt 20. annos cùm C. Publius ob æs alienum paternum (neque enim ex l. 12. tabularum licebat ſuo heredi, hereditate patris abſtinere) nexum ſe L. Papyrio creditori paterno dediſſet, qui non contentus operis ſeruilibus ad libidinem Sodomiticam abuti voluiſſet, & reluctantem verberibus laceraſſet, tumultu, & concurſu facto, lege latâ nexi ſoluti, & nexus in poſterum ſublatus, cautúmque vt pecuniæ creditæ bona debitoris, non corpus obnoxium eſſet, & ne quis in compedibus, aut neruo teneretur ob debitum pecuniarium, niſi pœna ob delictum inflicta. Hoc fuit tertium libertatis plebis initium, vt teſtatur Liuius *lib.* 8. Idem ferè priùs Athenis Solon lege cauerat ne videlicet corpora pro debitis pignori darentur, vt refert Plutarchus in eius vita, & in libro de vitanda vſura. Non igitur illi 12. tab. monitores qui Patricij erãt omnia æqua è Græcorum legibus tranſcripta, & dilata deſumpſerunt: ſed quædam perdura in rem ſuã, & plebis oppreſſionẽ (vt de nexu, & de ſuo neceſſario herede)

Vacatio Magiſtratuum.

reſeruarunt, & aſſeruerunt. Anno quidem vrbis 413. L. Genitius Tribunus plebis tulerat ad populum, ne fœnerare liceret. Liu. ad fin. lib. 7. ſed ea de re nunquam lex, neque plebiſcitum latum fuit: imò ſenſim fœnus è ſemuncia ad ſemiſſem, & ſic duodecuplo auctum, vt refert Alexander ab Alex. Genial. dierum *l.* 1. *c.* 7. Tandem imperio in Aphricam, Græciam, & Aſiã prorogato neceſſitas rerum, & commerciorum ad aſſem auxit. Sed hac centeſimã grauior erat acerbitas creditorum debitoribus expilandis inſidiantium, Vt paulo poſt bellum ſociale, quod fuit anno vrbis 663. cùm ære alieno oppreſſa eſſet ciuitas, Sempronius Aſellus Prætor, quoniam ſecundum debitores ius dicebat à fœneratoribus in ipſo foro occiſus eſt teſte Liuio lib. 4. octauæ Decadis refert Florus in *Epitome lib.* 74 quod facinus nec Senatus vindicare valuit. Appian. belli ciuilis *lib.* 1. Magna erat inconſtantia politiæ, legúmque Romanorum, quas Cornelius Tacitus *lib.* 3. teſtatur poſt leges 12. tabul. ambitioſè, & diſſentione ordinum per vim plerumq; latas. Nunquam igitur fuit certus, & conſtans vſurarum modus apud veteres Romanos, nec eorum quidem florente Imperio, ſiue ſub Conſulibus, ſiue ſub Imperatoribus, donec poſt tertiam inclinationem Imperij, Conſtantinopolim ferè relegati, Iuſtinianus legibus magis, quam finibus Imperij magnus, poſt mille trecentos ferè annos à Roma condita, certos tandem, & perpetuos vſurarum fines taxauit, in *l. eos. C. de vſur.* Prius autem Romani tredecim ferè ſæculis.] Pro temporum & locorum varia conſuetudine, vel conſtitutione, modò grauioribus, modò leuioribus fœnerabantur, ſemper tamen infra centeſimam, exceptis traiectitiis negotiationibus, vt ſatis patet in *l. idémque manda. l. tutor qui repertorium. §. ex cæteris cauſis, de adminiſtratione tut. l.* 1 *de vſur.*

Triplex moderatio.

43 ¶ In hoc tamen laudanda eſt æquitas & moderatio magiſtratuum veterum Romanorum, qui non ſolùm præ cæteris vicinis nationibus fœnus cohibebant, & leuiores vſuras tolerabant. ſed inſuper triplicem moderationem vſurarum inueneruut & ſtatuerunt. Primò vſurarum vſuras vetuerunt. Secundò, non permiſerunt paſſim centeſimam, ſed leuiores vſuras partim quibuſdam conſtitutionibus, partim conſuetudine cuiuſque regionis: quem modum nec pœnæ quidem nomine aut alio colore fraudari permiſerunt. Tertiò, vetuerunt exigi vltra duplum, in quo ineſt ſimplum: vt videlicet poſtquam vſuræ ſemel ad quantitatem ſortis aſcenderint, non poſſint amplius currere nec exigi. Hæc tria ante etiam Iuſtinianum ſtatuta erant, ſed minùs plenè.

Iuſtinianus.

Iuſtinianus autem tanquam Hercules Alexiacos pleniſſimam & adeò perfectam moderationem confecit, vt nihil addi poſſit: & ita reſtrinxit & cauit in ſingulis illorum trium, tam æquabili proportione, vt nec fœneratores nec debitores iuſtè queri poſſint, ſed rerum & pecuniarum commercia, & debitorum competenti commodo, neutrorúmque iniuria tractari poſſint, tam exactè vt vix laxari ſine rubore, vix magis reſtringi ſine iniuria ſeu impedimento commerciorum queat, tanta cautione & prudentia, vt vix ſalubertimæ legi fraudem facere licuerit, niſi ea priùs cum bonis artibus & literis per Gothicæ barbariei inundationem in tumulo ignorantiæ ſepulta.

44 ¶ Circa primam adhuc tempore Ciceronis vulgò exigebant vſurarum vſuras, dúmque Ciliciam adminiſtraret, eas permiſit, etiam centeſimarum vſurarum centeſimas vſuras, non tamen in ſingulos menſes, ſiue immediatè à fine cuiuſlibet menſis, nec in ſingulos trimeſtres aut ſemeſtres, ſeu demum in ſingulos annos, ſcilicet caſu quo debitor per annum integrum in ſoluendis menſtruis vſuris ceſſaſſet. Hanc vocat Cicero renouationem fœnoris lib. 6 ad Atticum *Epiſt.* 1. 3. *&* 4. *lib.* 5. *Epiſtola vltima.* verbo Græco aptiſſimè vocat *Anatociſmum*: vbi impudentiæ arguit Scaptium, qui centeſimis cum anatociſmo eóque anniuerſario, id eſt in ſingulos annos reuocando, contentus non eſſet.

Anatociſmus.

Poſteà Principes Romani vſurarum vſuras omninò & generaliter vetuerunt, nota etiam infamiæ contrà facienti iniuſta. *l. improbum fœnus. C. ex quibus cau. in inf. irrog.* Sed hîc vide quàm ſit ingenioſa auaritia: hoc enim fœneratores interpretati ſunt, quando quis vſurarum vſuras per ſe, hoc eſt tanquam de alia noua ſorte ſeparata à principali ſtipularetur, vt tunc haberet locum prohibitionis legis, quia hæc noua ſors retinet nomen & originem meræ vſuræ. Secùs quando vſuræ in ſortem principalem exiſtimantes veluti nouatione factâ redigerentur, & deinceps totius ſummæ vſuræ ſtipularentur, fierétque verus anatociſmus quaſi tunc non eſſent vſurarum vſuræ de quibus noua conſtitutio: ſed vſuræ totius & vnius ſortis principalis renouatæ ſeu auctæ, ſaltem quando hoc non fiebat ab initio, ſed in ſingulis terminis noua pactione, quaſi nouum eſſet mutuum ſummæ tunc debitæ & exigibilis, velut breui manu exactæ & rurſus fœneratæ. Et hoc bello vaframento pinguius agebant ſuum negotium, & debitores magis grauabantur: quia priore caſu, quem ſolum interpretabantur vetitum, licebat debitori particulari ſolutione dictæ nouæ ſortis ex prioribus conflatæ, cum ſuis reliquis ſeſe ab vſurarum vſuris liberare: hoc verò ſecundo caſu, quem conceſſum, ſiue non prohibitum (tanquam lege verbis impoſita) interpretabantur, nulla particulari ſolutione neque vſurarum auctarum, neque ſortis auctæ licebat debitori ſeſe extricare, quia huiuſmodi renouatione quaſi in generatione ſeu nouatione facta, vnicum totius deinceps erat debitum. Hunc cancrum & vafrum commentum penitiſſimè reſecuit Iuſtinianus, in *lege vltima, C. eo.* vbi in vniuerſum aboleuit vſurarum vſuras, ſiue præteriti, ſiue futuri temporis, ſiue in ſortem redactarum, ſiue non, ſiue vna ab initio, ſiue ſingulis terminis repetita noua ſtipulatione fœneratoria, & ſanxit nullas omninò vſuras poſſe accedere, niſi pro rata primæ & antiquæ ſortis duntaxat. Et ſic omnis *ἀνατοκισμὸς* funditùs ſublatus eſt, quã legem priorem declaratoriam, & fraudis abrogatoriam, ad præterita, videlicet ad tempus declaratarum legum protenſam fuiſſe puto, & adhuc poſteriore ſanctione, *leg. fi. in princip. C. de vſur. rei iud.* Hoc extendit etiam ad vſuras legales, & poſt nouationem neceſſariam, putà debitore in certam ſummam tam pro ſorte quàm pro vſuris condemnato, & iudicatum detractante, vltra quatuor menſes induciarum ei à lege gratis & ſine aliquibus vſuris conceſſarum. Quamuis enim eſſet facta legalis nouatio totius debiti & ſummæ, & iuſtum eſſet debitorem contumacem gratuito legis beneficio abuſum, vſuræ totius ſummæ nouatæ deinceps mulctari, tamen vt penitùs aboleretur *Anatociſmus*, & nullus ei locus cuiuſcunque iuſtæ cauſæ prætextu relinqueretur, cenſuit legales has & iuſtè punitorias vſuras pro rata veteris tantùm ſortis currere, & exigi vetuit vllas quantulaſcunque vſuras pro conflato ex veteribus vſuris incremento, etiam à debitoribus, nedum priuato creditori, ſed etiam magiſtratui contumacibus, vſque adeò Anatociſmum exoſum habuit. Et ſic etiam has legales vſuras rei iudicatæ dupliciter moderatus eſt. Primò, duplicem centeſimam ad ſimplicem reducendo. *l.* 2. *C. de vſur. rei. iud.* Secundò, omnem etiam hîc *ἀνατοκισμὸν* abolendo *l. vlt. eo tit.* ex quo iudex aſtrictus fuit in ſententia ſua diſcernere quantitatem ſortis ab vſuris, alioquin reus tanquam à ſententia in ſui damnum incerta appellare potuiſſet, *§. curare. Inſt. de actio. l. in ſumma. §. qui ſortis. de re iudicata.*

45 ¶ Ruſus ſanctionem de vſurarum vſuris extendendam puto, etiam quatenus vſurarum: vſuræ

non

non excedérent legitimam vſuram: putà ſi mercator A qui ſtipulari poteſt beſſes, ſtipulatus fuerit ſemiſſes, & earundem ſemiſſium ſemiſſes. Quanquam enim primis menſibus vel annis conuentæ vſuræ cum vſurarum vſuris non excedant legitimas, ſed ſint infra beſſes, vt patet rectè calculanti, tamen nec in terminis iuris recipiendas puto, quia etſi ab initio non excedant, tamen ſucceſſu temporis legitimum modum excedere poterunt, etiamſi mutuum vel dilatio non detur niſi vſque ad tale tempus, infrà quod vſuræ cum vſurarum vſuris non poſſent legitimas excedere: etiam ſi pactum ſit, quòd poſt terminum illum nulla currat vſura, quoniam vſurarum vſuræ abſolutè & omnino in iure damnantur. *d. l. vlt. ibi nullo modo. C. de vſur.* & ſic indiſtinctè non valent, etiam quantumcunque modicæ vſuræ cum longè minoribus vſurarum vſuris ſtipulentur. B Non tamen putauerim, quòd ipſo iure infament, iuxta *l. improbum. C. de his qui no. infa.* niſi ſaltem ſimul cum vſuris principalibus legitimum modum excedant, vt extenſio. *d. l. ſi* ſufficiat ad nullitatem, non autem cenſeatur extenſio facta etiam ad infamiæ ipſo iure incurrendæ pœnam, niſi modus quoque legitimus in quantitate excedatur, vt in *d. l. improbum.* Nec eſt ſimile de eo quod dicemus: *infrà q. 27. nu. 137.* de pœna, quia pœna eſt momentanea, & ſic ſi initio non excedat legitimum modum, nunquam exceſſura eſt: ſecus ſi pœna multiplicaretur, quia tunc idem eſſet quod in vſura. [Non obſtat *l. cum quidam. §. in tacito.* ibi, *ergo & vſurarum emolumentum D. de vſuris.* 2. Quia intelligitur intranſitiuè, C vt in ſimili expoſui in Annot. ad Philipp. Dec. in *l. 1. num. 5. de regul. iuris* id eſt, emolumentum quod eſt vſura, vt ibi rectè exponit Accurſ. id eſt hæres qui tacitam fidem interpoſuit, de reſtituendis mille incapaci: reſtituet fiſco non ſolum mille, ſed etiam vſuras eius ſummæ. Quemadmodum fundi tacitè fideicommiſſi fructus omnes etiam ante litem à fiſco motam reſtituet. *l. cum qui de his quibus vt indig.* ſed non vſuras fructuum, nec pretij fructuum quos vendidit. Et ſic quicquid Sciolus quidam iuueniliter ſcripſerit, nullus eſt caſus in iure, quo vſurarum vſuræ debeantur, vel vſquam debitæ fuerint. Nec *d. §. in tacito*, corrigitur, (vt malè putat) per *d. l. cum qui in fin. princ.* Conueniunt enim, & nullo modo diſcrepant, vt etiam Accurſ. vidit, & docuit minus obſtat *l. Caius Seius l. Seia l. cum quidam, in princ. de vſuris l. 1. § penul. de pign.* D quia non ibi ſunt vſurarum vſuræ, nec propriè pœna, ſeu noua acceſſio vſuræ: ſed fœnus vberius, & legitimum conſeruatur in caſu, quo, leuiores vſuræ ſuâ die non ſoluantur, vt in ſimili dicam inf. *q. 25.* fac not. infrà *q. 21. nu. 224.* Et probat textus rotundus in *l. pecunia §. de vſur.* minus obſtat *l. qui negotiationem. §. ex duobus §. vlt. de adminiſt. tut. l. tutor. qui §. ſi quas eod. tit. l. idémque. §. 1. in fin. D. mandati.* Quia ibi, mutatione perſonæ cumulus ſortis cum vſuris, nouam vnam ſortem facit. Quod enim vſuræ à ſorte diſtinguuntur, hoc eſt, reſpectu debitoris, vel eius heredum, aut fideiuſſorum, vel cauſam habentium. *l. ſi prior. §. ſciendum. D. qui poſt in pig. hab. l. ſecundus C. de pig. & hypoth.* Sed ſi E procurator, tutor, vel curator ſortem cum vſuris à debitore recipiat: totus ille cumulus eſt, noua ſors reſpectu recipientis, qui totius vſuras poſt moram debet, quia totum pariformiter recipit. Eſt enim, vt noua perſona, ita nouum negotium, noua obligatio. Idem ſi tertio legetur nomen cum vſuris, totum enim eſt ſors. text in *l. vxori vſuf. De vſu. & vſuf. leg.* & ſic nullum eſt exemplum, nullum veſtigium in iure, quo vſurarum vſuræ debitæ fuerint adeo vt, etiam ſi geſtor, vel tutor, qui à ſeipſo debet exhibere, diu ſortem, & vſuras domini, non à tertio exactas, ſed à ſeipſo debitas retinuerit, non tamen vltra duplum teneri poſſint, quum tamen nullo iure cautum ſit, & vt ſomnium reiiciendum.] Secundam verò principalem moderationem centeſimæ, variè & minus perfectè tam per conſtitutiones, quam per locorum conſuetudines inchoatam, Iuſtinianus pleniſſimè & exactiſſimè pulchra & decentiſſima ſymmetria abſoluit in *d. l. eos.*

46 ¶ Circa tertiam conſtat ante Iuſtinianum principalibus conſtitutionibus ſupra duplum vſuras exigi vetitum. *l. ſi non ſortem. in prin. verſi. ſupra duplum. de con. ind. indeb. l. vſuræ. C. de vſur.* quam moderationem Iuriſconſulti etiam in traiectitiis negotiationibus locum habere declarauerunt. *l. nihil intereſt. vt ſi. quod in ſingulos. de naut. fœn.* infrà *q. 4.* Et hæc erat magna & inſignis moderatio, præſertim in nautico fœnore, vt re ipſa liquet, & infrà nu. 91. Tamen ante Iuſtinianum in duobus erat diminuta. Primò, quia non habebat locum, quando creditori erant data pignora, quod intelligitur quando erant ei tradita nedum pro ſorte, ſed etiam nominatim pro vſuris. *l. per retentionem. C. eo.* quia tunc vſuræ ſemper currebant etiam vltra duplum, ad effectum, quòd etiam ſi creditor non habuiſſet actionem pro excedentibus duplum, tamen ſaltem habebat exceptionem & retentionem pignoris. Nec iſtud carebat ciuili ſaltem commentitia ratione ſtante. *l. vſuræ. C. eo.* quia creditor habens pignus penes ſe videtur potentialiter & virtualiter habere, & quaſi ſibi ipſi ſoluere & percipere omnes quantaſcunque currentes vſuras vſque ad valorem pignoris. Et ſic ciuili quadam fictione dici poterat, quòd omnes præteritæ vſuræ vſque ad concurrentiam valoris pignorum à creditore poſſeſſorum, cenſerentur perceptæ, vel ſolutæ, & conſequenter non deberent computari in duplo per *d. l. vſuræ.* ſed iſtud erat durum & iniquè comparatum. Inuitabantur enim creditores ad nunquam numerandum, niſi haberent pignora penes ſe, & lex magis fauebat duro, quàm benigno fœneratori, ſemperquè erat aperta via, qua poſſet in immenſum fœnus etiam vltra triplum vel ſextuplum excurrere, & tandem omnia recepta pignora abſorbere, vtque illis per vſuras abſorptis noua exigerentur pignora pro infinita continuatione & multiplicatione aliarum futurarum vſurarum eiuſdem ſortis, ad quod rurſus cogerentur debitores ne ſors præter pignora pro præteritis futuris abſorpta, cum nouis inde productis vſuris exigeretur. Quare meritò emendatum fuit per Iuſtinia. *in l. pe. C. eo.* vbi vetuit duplum excedi, etiam ſi creditores pignoribus acceptis ſibi cauiſſent. Secundò diminuta erat moderatio dupli in hoc, quòd in dupli cumulo non veniebant, nec computabantur vſuræ ſolutæ, ſed ſoluendæ, ſeu debitæ duntaxat. *l. vſuræ. C. eo.* [Quam gloſſ. & D. D. ſtultè putantes centeſimam ſorti exæquari in anno nunquam intelligere potuerunt. Noua noſtra, & vera Epitome d. l. talis eſt. An vſuræ ſortis ſummam impleant, & duplum cum ea efficiant, & ſic vltra peti non poſſint, ſed compenſandæ cum ſorte: tempus ſolutionis inſpicitur, nec habetur ratio vſurarum prius ſolutarum. Quidam noſtrorum laborum compilator, & erroſor reſtringit d. l. in euentum, quo debitor poſtquam cœpit vſuras ſoluere, deſiit tandiu, vt vſuræ nunc debitæ ſortem excedant, ſed tum mera diuinatio eſt, tum literæ textualis contorſio, quia ſecundum hoc, clauſula, *tunc enim in d. l.* non ſtaret illatiuè: ſed correctiuè, contra phraſim totius l. *quâ ſtante.*] Itaque vtile erat reliquatorem eſſe: & melioris conditionis erat debitor non ſoluens ſoluente fruſtrator vel litigator verecundo & fidem ſeruantem. Sic è contrario melioris erat conditionis rigidus & acerbus exactor, qui nulli termino pepercisset, quàm benignus creditor, quod erat iniquum, & ſemper diligenter appellando poterat fœnus in infinitum multiplicari, & ſic liberum erat fœneratoribus duplici compenſationem eludere. Ad quod primùm Iuſtinianus, nec in ſecunda quidem ſui co-

Vſura non vltra duplum.

Noua Epitome l. vſuræ C. de vſur.

dicis editione animaduertit, donec querela ad ſe delata, & tota re perfecta, diſtrictè ſanxit, omnes indiſtinctè etiam ſolutas vſuras duplo imputari, vt in *nouellis conſtit.* 121. cuius epitome reperitur in *conſtitut.* 138. vbi non deeſt (vt Haloander putat) noua conſtitutio ſed cùm librarij errore dicta. 121. *conſtitutio.* his in eo libro ſcripta fuiſſet, poſtea errore detecto quæ ſecundo loco ſuperfluè ſcripta erat, non fuit penitus inducta, ſed relicta epitome, ne ſemel receptus numerorum ordo perturbaretur.

Intellec l. vſuras. C. de vſu. 47 ¶ Et ſic *d. l. vſuræ. C. eo.* eſt prorſus correcta, quæ etiam poſt tempora Iuſtiniani plus nongentis continuis annis nunquam fuit intellecta, vſque ad tempora Budæi noſtri, qui primus in annotatio. *ff. leg. 1. ad leg. Iuliam maieſta.* præpoſteram glo. & Docto. peruerſionem detexit, & verum & genuinum intellectum tetigit, ſed quòd non eſſet exercitatus in iure, putabat in hoc duplo non ineſſe ſimplum, & ſic poſſe vſuras currere vſque ad duplum ſortis, ſorte non computata. Sed ſecundum hoc non eſſet vſuris præfigere metam dupli, ſed tripli. Et intellectus Budæi nedum eſt contra regulam communem iuris, qua regulariter duplum, triplum & ſimilia multiplicatiua nomina includunt ſimplum, ſed etiam contra text. apertum *d. l. vſuræ.* quæ manifeſtè probat, non licere vſuras exigere vltra ſortis ſummam. Ergo in hoc duplo continetur ſimplum. Et clarius liquet in *d. c. conſti.* 121. *in Nouell.* Ad hoc externa quædam teſtimonia pulchrè citat Alcia. *Parerg. lib. 1. c.* 31 vbi textum dictæ l. vſuræ. legit negatiuè, non exiguntur, ita etiam legit Grego. Haloander, quæ lectio planior eſt: in vulgata autem lectione deeſt negatiua, non, ſed tamen idem ſenſus reſultat. Omitto caſum vnum ſingularem, in quo vſura non poteſt excedere tertiam partem ſortis: de quo, ne in his progymnaſmatis ſim prolixior, reſeruo dicendum. infrà *q. 4. num.* 105.

C

Error Alciati [Apparet Alciat. grauiter erraſſe *diſp. lib. 4. c.* 12. dum volens reſtituere literam rudius olim per Rogerium à græco tranſlatam, grauius errat in *l. cum quis decedens. §. codicillis. D. l. 3.* Et vbi littera communi habet in effectu, quindecim millia depoſita, reponit tantum quinque millia ſortis depoſita, vt ſic aggregatum ſortis & vſurarum aſcendat triginta millia, & conſequenter

D

ſors, non ſemel, ſed ſexies duplicata eſſet, quod eſt vniuerſo viri, & hiſtoriæ contrarium: Aut ergo non vidit, aut errabundè deſcripſit Archetypum florentinum in quo habetur *[illegible Greek]*, id eſt, quindecim millia, & ſic triginta millia (quæ ſunt aggregatum) non excedit duplum etiam ſecundum communem rudiorum litteram, quæ verior erat emenda-

Defenſa communis lectio. tione Alciati.] Ex prædictis generaliter ſequitur, quòd quamprimùm vſuræ lapſu temporis ſortem æquauerint, quòd tunc ſiue fuerint ſolutæ, ſiue non, ſtatim ipſo iure deſinunt currere. Etſi de facto continuetur ſolutio, quicquid deinceps ſoluitur, in ſortem imputatur: & cùm iterum ſummam ſortis, & ſic

E

eius duplum æquauerint, ipſo iure liberatur debitor & à ſorte & ab vſuris. Idem ſi poſtquam ſupra ſortis quantitatem (cõputando à prima ſolutione) ſolui ceperint, debitor ſortis reſiduum repræſentare & offerre velit, vt in *d. conſtit.* 121. *in fin.* Hæc eſt vndecunque abſolutiſſima vſurarum moderatio Iuſtiniano authore.

48 ¶ Quæ ſi ſeruaretur, longè vtilius eſſet (vt nunc ſunt in multis locis præſertim Lugduni tempora & mores) paſſiuè, quàm actiuè fœnerari: hoc eſt accipere quàm dare mutuo ſub vſuris: & longè melior eſſet conditio debitorum, quàm fœneratorum, vt manifeſta ſit vanitas & imperitia quorundam tam Theo-

Iuſtinianus in vſuris non peccauit. logorum, quàm Canoniſtarum, qui Iuſtinianum noſtrum peccati arguunt, necnon hæreſeos inſimulant, propter ſtatutas vſuras. Non tamen illum non ſolùm omni crimine hac in re liberamus: nec prudentiſſi-

A

mum modo, ſed pium etiam *[illegible Greek]* præſtitiſſe euincimus, atque adeo τὸν ἱερατικὸν [illegible]. Nec eſt mirum, ſi inſigniter illi paralogizati ſunt, cum rationem ſubiectæ materiæ, imò etiam ipſas voces Centeſimæ & partium eius prorſus ignorauerint: quo factum eſt vt omnes, quotquot ſcripſerint poſt tempora Iuſtiniani, tota via aberrauerint, etiam Theologi ſcholaſtici, quibus eſt parcendum, ſi alios ſequendo lapſi ſunt in ſpectantibus ad alienam profeſſionem: quamuis non ſit eis parcendum in cauſis Religionis, dum relicta ſacræ Scripturæ regula deuiant, ſequendo decreta hominum, etiam contra pium edictum eiuſdem Iuſtiniani *in Nouel. conſtit.* 146 [& contra leges Caroli Magni, Ludouici Pij, & filiorum eius Imperatorum,

B

& Franciæ Regum, quas in præfatione libri in Abuſus, edidi, & in libello gallico, De origine, & progreſſu Monarchiæ Francorum. *numer.* 104. *numer.* 200. ſed quàm infeliciter quidam aliàs cordati ſanctis noſtris legibus (earum ignorantia) inſultarint, oſtendit quidem Bernardus Syluestris in *epiſt. de cura, & regimine rei familiaris ad Raymundum militem*, inter alia dicens: *Quid eſt vſura legalis? latro prædicens quod intendit.* Iſte apertè vocat legales vſuras latrocinium publicum ſiue publicè auctoratum, nec ſenſu ſuo errat. Putat enim centeſimum annuum ſemiſſem omnibus communem biennio ſorti æquari: vt Accurſ. & cæteri, quibus non erat doctior: ſed ſi legum ſenſum, & modum intellexiſſet, minimè improbaſſet, vt ex ſua pareneſi œconomica apparet illum cordatum fuiſſe: Eam Epiſtolam Canoniſtæ, & Legiſtæ malè attribuerunt Bernardo Abbati Clareuattenſi, verba etiam præpoſterando, dum dicunt, latro legalis, vt ſup. *numer. ſecund.* ſed alterius eſſe, liquet in fine operum Abbatis Bernardi, ex Architypis Clareuattis impreſſorum Pariſiis, anno 153[illegible].

49 ¶ Has inueteratas tenebras induxit bonarum literarum ignorantia & contemptus, vſque ad tempora Hermolai Barbari, qui primus in Plinium *lib.* 14. *c.* 4. non in primis, ſed in ſecundis demum caſtigationibus ex Columel. de re ruſtic. *lib.* 3. *c.* 3. diu latentem veritatem inuenit, quem Soci. *l. 3. §. fi. ad legem Fal.* laudè ſecutus eſt. Dein Nebricenſ. in *Lexico. in verb. ſemiſſes.* Leonar. Porti. *de ponder. & menſur. libr.* 2. Pleniſſimè verò & acerrimè omnium Budæus, *in lib. de aſſe:* Alcia. *diſpunct. lib. 3. c. 1.* 2. Quibus addo antiquiſſimum vnum teſtimonium, quia clariſſimum eſt à præfatis non allegatur, quod legi apud Vigilium virum doctiſſimum in ſua præfatione Græcarum Iſtitutionum Theophili Anticenſoris, vbi meminit Ioannis legum Doctoris & Scholiographi Græci, qui ſub tempora Iuſtiniani ſcripſit breuia quædam & vtilia gloſſemata. Ex quibus præfatus Vigilius refert Scholia Græca in d. *leg. tert. §. item ſi Reip. ad legem Fal.* quæ ſequuntur. [illegible Greek passage] Hoc eſt, tantam quantitatem videri legatam, quanta ſi legata ſit, poſſet vnoquoque anno vſuras trientes colligere, habita ratione annuæ quantitatis legatæ. Veluti legata ſunt annua decem nomiſmata, videntur. 250. nomiſmata legata. Vſuræ enim trientes huius quantitatis ſunt decem nomiſmata. Si verò legata eſſent. 20. nomiſmata. 500. videntur legata. Vſuræ enim trientes quingentorum nomiſmatum, ſunt viginti nomiſmata. hactenus Io. Reliqua teſtimonia (quia tranſcribere nolo) vide ſi libet apud præfatos authores. Quorum maximè Budæi noſtri fœlici ſtudio & ſolertia Muſarum fores apertæ, factúmque vt omnibus (niſi prorſus ἀμούσοις) hæc pateant, nec iam ſit

Quales vſuras ratione vſurarum legalium detexerunt.

Io. Scholiographus Græcus.

opus ſolem facibus illuſtrare. Vtile tamen & iucundum viſum eſt, breuem quandam centeſimæ & partium eius tabulam ſubiicere, quam olim ſupra viginti annos hæc autem dictabam anno 1545. dum aſſem Budæi, & diſpunct. Alcia. perlegiſſem, deſcripſi, non in alium tum vſum, quàm propriæ memoriæ gratia, vtque ſemper & in nictu oculi conſpicere mihi liceret antiquarum ſimul & noſtratium vſurarum rationem & proportionem: illo priùs neceſſario fundamento præſuppoſito.

Partes centeſimæ.

21 50 ¶ Quòd centeſima gerit typum aſſis integri, cùm ſit integra ſolida & ſumma legalis vſura, vt ſup. *nu.* 40. & nomen capit à centeſimis calendis, in quibus completur, & ſortem æquat. Solebant enim veteres, tam Græci, quàm Romani, vt plurimùm per *neomenias*, vel calendas, hoc eſt in ſingulos menſes ſoluendas vſuras ſtipulari. Et ſi quidem ſingulo menſe centeſimam partem ſortis, hæc erat centeſima, ſolida & ſumma vſura: ſi verò ducenteſimam ſortis partem, hæc erat ſemis, ſi trecenteſimam, triens: ſi quadringenteſimam, quadrans: quia quadrans non eſt niſi quarta pars centeſimæ; & ſic de cæteris quotis partibus menſtruis. Quòd ſi cupis per annos computare, fac ſortem eſſe centum aureorum, tunc duodecim aurei annui facient centeſimam ſiue aſſem vſurarum. Et ex neceſſaria conſequentia vndecim annui in centum faciunt deuncem, decem annui dextantem, nouem dodrantem, octo beſſem, ſeptem ſeptuncem, ſex ſemiſſem, quinque quincuncem, quatuor trientem, tres quadrantem, duo dextantem, vnus cum dimidio ſeſcuncem: vnicus aureus vnicam, ſemiaureus annuus ſemiunciam centeſimæ, ſiue ſemiuncialem vſuram. Sed ὡ πλάνα ſcribit Alcia. *lib.* 5. *diſpunct. c.* 3. in centeſima centum fieri ducenta octo annis, & paruum calculi errorem contemnit. Quoniam exactè computando, centeſima non æquat ſortem in octo annis, ſed in octo annis & triente, hoc eſt quatuor menſibus, quia octo anni non continent niſi ſex & nonaginta menſes. Semis ergo vſura ſorti æquatur in ducentis menſibus, ſiue in ſexdecim annis, & beſſe: deunx autem ſortem æquat in centum nouem menſibus, & vndecima parte vnius menſis, & ſic in nouem annis, vno menſe, & vndecima parte vnius menſis. Dextans in centum viginti menſibus æquat ſortem, & ſic in decem annis, & proportionatur reditui annuo, ad rationem vnius in decem. Sicut & quincunx proportionatur reditui annuo ad rationem vnius in viginti. Dodrans ſortem æquat in centum triginta tribus menſibus & triente, id eſt, in vndecim annis vno menſe, & tertia parte menſis. Beſſales autem vſuræ ſortem æquant in centum quinquaginta menſibus, & ſic in duodecim annis cum dimidio. Trientes in trecentis menſibus, ſeu viginti quinque annis. Quadrantes in quadringentis menſibus, id eſt, triginta tribus annis & triente, ſiue quatuor menſibus. Sextantes in ſexcentis menſibus, id eſt, quinquaginta annis. Vnciales in mille ducentis menſibus, id eſt in centum annis, cùm videlicet milleſima ducenteſima pars ſortis ſoluitur quolibet menſe, donec centeſimo anno completo æquatur ſorti. Semunciales in bis mille quadringentis menſibus, id eſt, in ducentis annis, vt quando bis milleſima quadringenteſima pars ſortis quolibet menſe ſoluitur, vſque ad æquatam ſortem.

Diſproportio.

51 ¶ Ex his vides non eſſe eandem proportionem centeſimæ ſeu partium eius, & redituum noſtrorum. Nec mirum, quia centeſima & ſingulæ partes eius, non ſunt fœnus annuum, ſed menſtruum: econtrà hi reditus non ſunt fœnus menſtruum, ſed anniuerſarium. Vnde centeſima non proportionatur numero annorum, ſed menſium. Patet, quia continet præcisè & adæquatè certos menſes æquales, putà centum. Idem in qualibet parte, vel quota centeſimæ: non autem continet præcisè & adæquatè certos annos: quia centeſima non impletur octo annis, nec alio certo adæquato annorum numero, ſed octo annis cum triente. Quæ conſideratio non eſt otioſa, licèt mathematica magis quàm iuridica videatur. Multùm enim prodeſt, vt velut oculis aſpici, palparive poſſit, cur, quantum, & in quo differat proportio redituum ſiue vſurarum noſtratum, à ratione centeſimæ & partium eius. Tota enim diſproportio, quantum ad curſum & incrementum temporis, verſatur in hoc, quòd centeſima diſcurrit per menſes, noſtri verò reditus per annos: putà reditus ad rationem vnius anni pro duodecim, vel quindecim. Vnde ſicut centeſima, & ſingulæ eius partes ſemper certo ſuo menſium numero ſortem æquant: ita noſtri reditus ſemper certo ſuo & adæquato annorum numero ſortem æquant. In multis tamen aliis differunt à centeſima, & eius effectu, & poſteà dicemus. Sed libet hîc ſemel rationem proportionis vtriuſque rei patefacere. Quemadmodum in vſuris centeſima tanquam ſumma gerit typum aſſis: ita dici poteſt, quod in reditibus noſtris, is qui eſt ad rationem vnius, putà aurei annui in duodecim, gerit typum aſſis, quoniam ſuprà non poteſt aſcendi, nec licet maiorem reditum annuum & perpetuum emere. Quæ fœnerandi ratio, duodecima vocari poteſt aptiſſimè & ita nouè vocamus habita ratione ad annos, non ad menſes, prout eſt duodecima pars ſortis in anno: ſingulis autem menſibus eſſet duodecima duodecimæ, videlicet centeſima quadrageſima quarta pars ſortis. Et quia huiuſmodi reditus non ſolent eſſe menſtrui, ſed annui, rectè ſumma ratio ſiue plena quantitatis horum redituum tanquam as vocari poteſt duodecima, & pariter in quotas partes diuidi, ſicut as. Vnde reditus vnius aurei annui pro viginti quatuor aureis ſortis vel dimidij aurei annui pro duodecim ſortis (quod in idem recidit) rectè vocabitur ſemis noſtræ duodecimæ. Dodrans verò, quando quolibet anno tres quartæ partes vnius aurei pro duodecim, vel ſolidus aureus pro ſexdecim aureis, præſtatur. Beſſis autem duæ tertiæ partes pro duodecim, vel reditus integri aurei pro octodecim aureis, quod idem eſt. Triens autem, tertia pars annua aurei pro duodecim, vel aureus annuus, pro triginta ſex aureis. Idem de reliquis partibus aſſis, quas conſultò prætereo, quoniam in vſu & praxi parum ſunt vtiles, eò quòd vulgò non computant per huiuſmodi vncias, ſed tantùm ſupputant, quoto anno penſitatio annua ad ſortem aſcendat. Nec inutile hæc inuicem contuliſſe, ad maiorem horum elucidationem: nulli enim labori parco, vt omnia perſpicua, & ad veritatis amuſſim explicata reddam, præcipuè rudibus dicendi cupidis, ad ſtudia, & ingenia eorum maturanda.

Proportio.

Duodecima.

52 ¶ Et quemadmodum in centeſima, ſi vnciam demas, fit deunx: ſi ſextantem, fit decunx ſeu dextans ſi quadrantem, dodrans: ſi trientem, bes, ſi quincuncem, ſeptunx: ſi ſemiſſem, ſemis ſi ſeptuncem, quincunx, & ſic de reliquis diminuendo penſionem: itidem facere licet in duodecima, diminuendo reditum retrogradè per vncias, remanente eadem ſortis quantitate: quibus in cauſis quota parte minuitur penſio tota prolongatur tempus complendæ ſortis. Vnde ſi decrementum penſionis ſit, 4. pars penſionis, augmentum temporis ad ſortem æquandam erit quarta pars totius temporis aucti, non autem temporis augendi duntaxat. Verbi gratia, ſi de penſione detrahitur ſemis, prolongatio temporis ſiue in centeſima, ſiue in duodecima, erit ſemis totius, non autem dimidia priſtini temporis, ſiue augendi tantùm (quod recideret in beſſem) ſed intelligitur, quòd augmentum per ſe faciet ſemiſſem totius augmenti: & ſic in effectu eſt duplicatio, vt quemadmodum diminutio eſt ſubdupla, ita & augmentum ſit duplum. Et pariter ſi quarta penſionis detrahatur, prolongabitur tempus ſortis complendæ, non de quarta parte

Mathematica.

ſui per ſe, ſed de quarta totius, vt augmentum ſit quadrans totius, & primi & additi temporis ſimul. [Dicitur enim quarta pars addi reſpectu totius aucti, vt eſt pulcher textus in *l. ſi ita ſcriptum in fin. 1. reſponſ. De hered. inſtit.*] Vnde ſi de penſione detrahatur quadrans, debent annis duodecim addi non tres, ſed quatuor anni, vt ſors compleatur. Et è conuerſo pari proportione, ſi non mutata penſionis quantitate velis eam reducere ad rationem ſemiſſis, duplicanda eſt ſors. Si verò ad rationem trientis, triplicanda, vt in *l. 3. §. Item ſi reipub. ad legem Falcid.* Si verò ad rationem beſſis, ad ſexcuplam: ſi ad rationem dodrantis, ad ſeſquitertiam proportionem ſors augenda eſt. Pariter, ſi reditum duodecimæ reducere velis ad quindecimam, quod eſt praxi frequentiſſimum, detrahenda eſt quinta pars penſionis, manente eadem ſorte, vel manente eadem penſione, addenda eſt ſorti quinta pars totius ſummæ auctæ, ſiue quarta pars augendæ, ſeu augenda ſors ad proportionem ſeſquiquartam. Verbi gratia. Centum annua in mille ducentis ſunt vera duodecima, quam ſi reducas ad quindecimam per diminutionem penſionis, detrahi debent viginti, & remanebunt octoginta annua, quaſi denarium Pariſienſem reducas ad Turonenſem, reſpectu penſionis tantùm. Si verò per augmentum ſortis, addenda ſunt ſorti trecenta, quaſi denarium Turonenſem reducas ad Pariſienſem, reſpectu ſortis tantùm. Vel ab initio, cape pro penſione annua viceſimam ſortis, & eiuſdem viceſimæ tertiam partem ſuperadde, & exit quindecima, vt ad oculum liquet in calce ſequentis Tabulæ.

53 § Sequitur abacus ſiue tabula vſurarum & redituum, quam olim concinnaui, vt verum calculum, proportiones, & voces aſſis vtriuſque partium ſemper in promptu, & in numerato haberem.

a Hæc ſumma grauiſſima. inf. num 40 & in 5. tantū caſibus. inf. nu 57. & in eruectitiis, § 3.

Centeſima *a* eſt quolibet anno octaua, & viceſima quinta pars ſortis, menſe centeſima pars ſortis, & ſic in 100. menſibus, ſiue in 8. annis & 4. menſibus ſortem æquat. Hac ratione ſoluuntur in anno duodecim in centum.

Videtur aſſimilari reditui vnius annui pro octo: ſed non eſt ita, quia centeſima eſt leuior dimidio numo quolibet anno, ſeu 24. parte numi quolibet menſe. Patet, quia in dicto reditu ſolueretur præciſè quolibet anno octaua pars ſortis, quæ impletur in 8. annis: ſed in centeſima non ſoluitur annuatim octaua pars ſortis: deficit enim dimidia vnius integri, & etiam non implet ſortem in 8. annis, ſed additis 4. menſibus. Vnde ſi pro 100 liceret emere reditum ad rationem vnius annui pro octo, debitor ſolueret 12 ½ annua, vbi in centeſima non ſolueret niſi 12 annua.

b Bud. lib. 1. aſſis verbo Græco vocat epidecatum ſcenus, quaſi dicas decimarium.

Dextans *b* ſeu deunx, vt duabus vnciis minor eſt centeſima, ita duabus maior eſt beſſe. Ad centeſimam eſt ſubſeſqui quintus: ad beſſem, ſeſquiquartus: ad quincuncem, duplus: ad ſextantem, quintuplus: ad vnciam, decuplus. Hac ratione quolibet menſe ſoluitur centeſima viceſima pars ſortis, ſiue quolibet anno decima pars ſortis.

Proportionatur reditui decimæ. Summa;

c Hæc in Iuſtinianæa ſumma eſt ſtrictè capiendo vſuram, & adhuc illuſtris tantùm negotiatoribus conceditur l. eoſ.

Bes *c* ſunt duæ partes centeſimæ, ſiue 150. pars totius ſortis quolibet menſe. Vnde æquatur ſorti in 150. menſibus, & ſic in 12. annis, & ſex menſibus, hac ratione ſoluuntur in anno 8. in 100.

Hæc leuior eſt reditu duodecimæ, qui triente vnius numi grauior eſt, pariens 8. ⅓ annua in centum.
Eadem eſt ad centeſimam ſubſeſquipla, Græcè ὑφημιόλιος, id eſt, tertia parte minor, ad ſemiſſem ſeſquitertia, Græcè ἐπίτριτος: ad trientem dupla, ad quadrantem dupla, ſuperbipartiens tertias, ad vncialem octupla.

d Hanc Plin. lib. 14. c. 4. ad fin. vocat ciuilem, & modicam: ſed tempore ſuo, quo etiam beſſes erant omnibus in vſu.

Semis *d* eſt dimidia centeſimæ, ſiue 200. pars ſortis quolibet menſe: vnde ſorti æquatur in 200. Mediocris menſibus, & in 16. annis & beſſe: & parit in annos 6. in centum.

Paulò leuior reditu vnius annui pro 16. qui quadrante grauior eſt: quia quolibet anno parit 6 ¼ in centum.
Eadem ad centeſimam, ſubdupla: ad dodrantem ſubſeſquipla: ad beſſem, ſubſeſquitertia: ad ſeptuncem, ſubſeſquipla: ad quincuncem, ſeſquiquinta: ad trientem, Græcè ἡμιόλιος, Latinè ſecundum Ciceronem, quem Budæus ſequitur, ſeſcupla: vel ſecundum eundem Cic. ex Timæo Platonis, ſeſquialtera: ad quadrantem, dupla: ad ſextantem, tripla: ad vnciam, ſextupla: ad ſemiunciam, duodecupla. Et ſic de aliis.

e Hanc ſecundum moderationem noſtram, ſummū iuſtum vſurarum non excedit, vt inf. q. 74.

Quincunx *e* vncia minor eſt ſemiſſe, ſeptem verò vnciis centeſima. Et eſt 240, pars ſortis, quolibet menſe: vnde ſorti æquatur in 240. menſibus, ſiue in viginti annis, & parit 5. annua in 100. Leuis;

Proportionatur reditui viceſimæ.

f Hæc magis eſt liberalitas quàm vſura: vt ſup. n. 30. & Iuriſconſ. vocat leuiorem l. ſi legatum in princ. de oper. pub. inf. q. 63. ad fin.

Triens *f* eſt tertia pars centeſimæ, vt quando quolibet menſe ſoluitur 300. pars ſortis. Vnde in 300. menſibus, ſiue in 25. annis æquat ſortem, pariens annua 4. in centum. Leuior;

Proportionatur reditui viceſimæquintæ.

Quadrans *g* eſt quarta centeſimæ, ſiue 400. pars ſortis quolibet menſe: vnde ſorti æquatur in 400 menſibus, ſiue in 33. annis, & 4. menſibus, vt ſi ſoluantur annuatim 3. in 100. Leuiſſima;

g De hac in l. 8. verſic. quod ſi non obtinuerit. C. de pet. heredit. in authen. hoc ius, C. de ſacroſ. eccleſ. in nouell. conſt. 120. inf. q. 74.

Vncialis

Vncialis *b* eſt duodecima pars centeſimæ, ſiue duodecima pars centeſimæ partis, in menſe : vnde in 1200. menſibus, ſiue in 100. annis æquatur ſorti, vt ſoluatur annuatim 1. in 100.

Semiuncialis eſt 24. pars centeſimæ, quæ in 2400. menſibus, ſiue in 200. annis æquatur ſorti.

Reliquas aſſis partes ſingulatim deſcribere nolo, quum prædicta, cum figura ſequenti abundè ſufficiunt.

b De hac in l. Titium §. profectus. de admin. tut. ad hanc: imò etiam ad ſequentem le-gitur quandoque facta reſtrictio Romæ, vt ſup. num. 41. nunquam conſtrictio (quæ etiam ridicula eſt) obſeruata fuit.

[Tabula & proportio vtriuſque aſſis vſurarij]

Centeſima menſtrua.				Duodecima anniuerſaria.				
Diuiſio per nomina partiū.	Aſſis per quotas vnciarum.	Menſtrua quantitas ſortis. & quot menſibus ſors æquatur.	Sors æquatur in annis.	Sors 1440	Sors 1200	Sors 120. libras.	æquatur in annis.	
As	12	100	$8\frac{1}{3}$	120	100	10.l.	12	Duodecima. *a*
Deunx	11	$109\frac{1}{11}$	$9\frac{1}{11}$	110	$91\frac{2}{3}$	9.l.3.ſ. 4. d.	13 1.m. $\frac{1}{11}$	Decimatertia. Decimaquarta.
Dextans	10	120	10	110	$\frac{1}{3}$	8.l.6.ſ. 8. d.	14 4.m. [illegible]	Decimàquinta. *b*
				[96]	[80	[8]		Decimaſexta. *c*
Dodrans	9	$133\frac{1}{3}$	$11\frac{1}{9}$	90	75	7.l.$\frac{1}{2}$	16	Decimaoctaua.
Bes	8	150	$12\frac{1}{2}$	80	$66\frac{2}{3}$	6.l.13.ſ. 4. d.	18	Viceſima. *d*
				[72]	[60]	[6]		
Septunx	7	$171\frac{3}{7}$	$14\frac{2}{7}$	70	$58\frac{1}{3}$	5.l.16.ſ. 8.d.	20.[illegible]	Viceſimaquarta. *e*
Semis	6	200	$16\frac{2}{3}$	60	50	5.l.	24	Viceſimaquinta. *f*
Quincũx	5	240	20	50	$41\frac{2}{3}$	4 l.3.ſ. 4. d.	28 9 m. [illegible]	
Triens	4	300	25	40	$33\frac{1}{3}$	3.l.6.ſ. 8. d.	36	
Quadrãs	3	400	$33\frac{1}{3}$	30	25	2.l.$\frac{1}{2}$	48	
Sextans	2	600	50	20	$16\frac{2}{3}$	33.ſ. 4.d.	72	
Vncia	1	1200	100	10	$8\frac{1}{3}$	16.ſ. 8.d.	144	
Col.1.	2	3	4	5	6	7	8	

a *As & ſuprema etiam ſorte nunquam reddenda, niſi volente debitore.*

b *Media, inf. num. 122. 246. 269. vbi iungi poteſt cum antichreſi.*
[*Eſt etiam ferè media enter beſſem, & ſemiſſem centeſimæ, quia parum ſuperat ſeptuncem, qui præciſè melius eſt, inter beſſem & ſemiſſem.*]

c *Minoris non poteſt emi fundus ſub pacto redimendi, inf. num. 267. 321.*

d *Hæc ſecundum nos eſt hodie ſummum iuſtum interuſurium ſortis exigibilis, inf. q. 27. in fi. quæſt. 74. n. 331.*

e *Hanc excedi vetuit Iuſtinia à mutuantibus agricolis, inf. q. 1.*

f *Hæc legitima indicatura ſimplicis perpetui, nec redimibilis reditus. l. 5. §. item ſi reipub. ad leg. Falci. inf. q. 5.*

Sors	Duodecima.	Decima quinta.	Viceſima.	Viceſima quarta.	Viceſima quinta.
100	8 $\frac{1}{3}$	6 $\frac{2}{3}$	5	4 $\frac{1}{6}$	4
Sors 120	10	8	6	5	4 $\frac{4}{5}$
Sors 1000	83 $\frac{1}{3}$	66 $\frac{2}{3}$	50	41 $\frac{2}{3}$	40
Sors 1200	100	80	60	50	48

Nota quòd duæ tantùm primæ columnæ communes ſunt omnibus ſequentibus vtriuſque aſſis: reliquæ verò columnæ primi aſſis nihil habent commune cum columnis ſecundi, niſi in hoc generali theoremate, quod quantum detrahitur quantitati vſuræ, tantum pro rata augetur ſeu prolongatur tempus æquandæ ſortis. Et contrà, quantum detrahitur de tempore, tantum additur vſuræ. Secunda verò columna: non ſolùm deſignat numerum & quotas vnciarum: ſed etiam quantitatem centeſimæ menſtruæ, fingendo ſortem eſſe 1200. vel annuæ centeſimæ, fingendo ſortem eſſe 100 vt patet ad oculum. Quare non poſui in tabula centeſimæ ſpecificum exemplum certæ ſortis, provt tria exempla poſui in duodecima, in 5. 6. & 7. columnis, quamuis ſufficeret vnum. ed cùm releuent à labore ſupputandi, tum pleniùs rationem proportionalem oſtendatur, & papyrus capere poſſet, non ſum grauatus apponere: nec non in margine partes duodecimæ vulgariores, & quæ ſunt in vſu. Et rurſus ſeorſum in pentagono ad hoc concinnato, & hìc ſuprà poſito, pro negligentioribus, vel occupatis, quibus non vacat ad proportionem tabulæ ſuperioris aduertere. Nec tanta diligentia contentus, cellulas quindecimæ & viceſimæ in 5. 6 & 7. columnis decenter adſcripti, vt promptiùs & faciliùs diſcernere liceat, vtri viciniarum quæque partium magis accedant. Et ſic vides, quòd quindecima magis accedit dextanti quàm dodranti, à quo magis diſtat: ideò eius cellula magis ſubintrat cellulam ſuperiorem dextantis, quàm inferiorem dodrantis. Contrà viceſima magis accedit ſeptunci quàm beſſi, vnde eius cellula magis propendet in ſeptuncem inferiorem, quàm in beſſem ſuperiorem.

54 ¶ Vt autem poſtquàm cœptum eſt, perfectam habeamus intelligentiam. *d. l. eos.* §. 1. hactenus malè declarare, notandum, quòd quamuis ante Iuſtin. eſſet aliquis modus vſurarum tam ex conſuetudine regionum. *l. 1.* & per to *de vſu.* quàm ex conſtitutione principum. *l. conſtit. eod.* tamen quia adhuc ille modus grauior erat & licentioſior. ad certam moderationem & formam coarctatus eſt per Iuſtinia. qui in hoc §. 1 duplicem fecit taxationem, primam quadrimembrem, ſecundam ſimplicem & vniformem. In prima in princ. §. vſque ad *verſi. & eam quantitatem.* taxat vſuras, quæ ex vi ſtipulationis vel pacti tantùm debentur: idque quadruplici forma, pro varia negotii vel perſonarum qualitate, videlicet centeſimas in traiectitiis, trientes illuſtribus aut ſuperioribus perſonis, beſſes iuſtis negotiatoribus, ſemiſſes promiſcuè cæteris hominibus. Secunda taxatio, in *verſic. & eam quantitatem.* taxat vſuras, quæ quocunq. caſu, citra ſtipulationem vel pactum debentur, puta propter moram. Et has vniformiter ad rationem ſemiſſis vſuræ reſtringit, vt non poſſint vltra eam formam

Nota & plena declaratio l. eos. § 1.

Duplex taxatio.

A exigi, etiam prætextu conſuetudinis loci. Si enim de conſuetudine loci debeantur minores ſemiſſibus, ille ſolùm peti poſſunt: quia d. l. non venit ad augendum, ſed ad reſtringendum vſuras, vt patet in text. Et ſic vides, quod dictum verſic. *& eam quantitatem.* refero non ad omnia præcedentia, ſed ad vltimum & immediatũ verſiculũ duntaxat, qui de ſemiſſib. loquitur. Et hic eſt verus & germanus ſenſus. d. l. & ipſa verborum phraſis oſtendit. Tum ſi dictus verſ. *& eã quant.* referretur ad omnia præcedentia, ſequeretur abſurdum, videlicet quòd impunitior eſſet mora facta illuſtri quàm vili & priuatæ perſonæ quod eſt iniquum: quia cùm ſaltem æqualis ſit mora, æqualis debet eſſe pœna. *l. cum quidem.* §. *ſi pupillo. in fi.* §. *ſi debitores. de vſu.* eò maximè, quòd huiuſmodi pœna infligitur

B à lege, quæ regulariter omnibus æqualis eſt. Alia ratio eſt in vſuris, quas quiſque prouiſione ſua, & pacto ſuo habet Hîc enim cum de fœnore negociatorio & principaliter intento agatur, cohibenda fuit auaritia, ſed ea cautela, ne commercium rei pecuniariæ tolleretur: in quo habenda fuit ratio ceſſantis interim lucri, vel damni imminentis creditorum & qualitatis perſonarum: quare iuſtis rationibus aliter in re traiectitia, & extra eã aliter in cæteris taxatum eſt Hæc autem diſtinctio ex parte creditoris ſeu fœneratoris tantum meritur, non autem ex parte debitoris: & meritò, cùm ſit facta vt ſit condecens, & quàm innocentiſſimus fieri poteſt curſus commerciorum & negotiationum, vtque quàm moderatè & innocenter fieri po-

C teſt, conſulatur indemnitati fœnerantium. Vnde mercator poteſt capere beſſes etiam ab illuſtri: & tamen illuſtris non poteſt capere vltra trientes etiam à mercatore, ſcilicet principaliter fœnerando, & in terminis huius quadrifariæ taxationis: ſecùs quando citra negotiationem fœnoris accidit propter moram ex prouiſione legis vſuras deberi: quia hoc ſpectat ad verſ *& eam quantitatem.* Nec eſt abſurdum, ſed valdè congruum, & reip. vtile, permitti illuſtribus tale fœnus exercere, tum quia ad magnam tenuiorum reuelationem ſpectat, vt inueniant, à quibus leuiſſima vſura mutuari poſſint, & conſequenter, vt cæteri homines diſcant & aſſueſiant leuioribus vſuris vti: quod tum maximè fiet, quando inuenientur qui trientibus fœnerabuntur. Nec hoc dedecoroſum eſt dignitati illu-

D ſtrium, ſed magis laudabile & glorioſum, exemplo optimi illius Imperatoris Alexandri Seueri, ſupra *nu.* 39. Nec tamen tam leui trientario fœnore dicuntur negotiationem, ſed qotiùs magnificentiam exercere.

55 ¶ Et obſerua diligenter differentiam inter taxationem illam quadriformem, & iſtam vniformem, in verſi. *& eam quantitatem.* Prima ſpectat ad ipſum negotium ſeu commercium fœnerandi, & ad contractus funebres, qui ſunt quædam negotiatio. Secunda incidit alij iuſtæ obligationi non fœnebri, nec ſpectat ad negotiationem fœneratoriam: ſed ad vſuram incidentem. In prima venit vſura ex ſola prouiſione hominis: in ſecunda ex diſpoſitione legis. Et licèt vtraque ſpectet ad congruam indemnitatem creditorum

E in genere, tamen prima magis ſpectat ad temperandum & moderandum lucrum fœneratitium. Secunda verò non ſpectat ad temperandum lucrum, ſed ad temperandam compenſationem quam expeditiorem & moderatiorem eius quod intereſt propter moram fidémve non ſeruatam. Et ſic primo caſu magis eſt lucratoria & propria: ſecundo verò caſu magis eſt compenſatoria & in propria vſura. Priore caſu non poteſt fœnerator aliud intereſſe conſequi, etiam ſi velit vſuras omittere vel compenſare: quia ſemel pro omni eo quod intereſt tranſegit cum vſura conuenta, quandiu ſcilicet vſura currere debet. Si enim fœneraſſet vſque ad certum tempus, tantùm præmonito debitore de damno futuro, ſi falleret: qui hac conditione accepit & fefellit, ex tunc venit quod extrinſecùs inter-

intereſſe probatur. *l. §. vlt. de eo quod cer.* dicemus latiùs *in tract. de eo quod intereſt.* Secundo verò caſu ſi creditor aliunde probare poteſt, quantum ſua intereſt, poteſt omiſſis vſuris legitimis illud probare & conſequi. *l. cum duobus. §. idem reſpond. pro ſocio.* Et ſic vides latiſſimam & vtiliſſimam inter hæc differentiam, quam nullus ſcholiographorum aut commentatorum aduſque aperuit.

56 ¶ Quòd autem (redeundo ad literam) verbum *ſtipulationis*, in hoc § omnem conuentionem comprehendat, clarum eſt: quia alias hoc reſpectu lex eſſet impoſita verbis: patet accepto pignore *l. per retentionem. l. ſi vſuras. l. pignorib. ſup. eod.* vel in frumento hordeo. *l. frumenti. ſup eod.* quibus caſibus ex nudo pacto debentur: non autem licere debet pacto, quod ſtipulatione non liceret. Patet etiam per tex. in *l. vlt. verſ. cum vſuræ vtiliter. inf. de vſuris rei iud.* vbi Iuſtinian. mentionem faciens huius. l. dicit ſe per hanc legem moderaſſe vſuras ex contractibus deſcendentes, non dicit ex ſtipulatione, ſed generaliter. Et ſic in hoc §. verbum *ſtipulatio.* cauſa maioris frequentiæ expreſſum eſt, eò quòd regulariter non ſoleant deberi vſuræ ex nuda conuentione citra ſtipulationem. Cæterùm ſi pacto nudo, quouis modo, etiam per ſimplicem retentionem debeantur, vel in pacto tacito, vt ſpeciale in argentariis *nouell.* 136. locus eſt huic taxationi, quæ generaliter obtinet, in tantum vt nullam propriè recipiat limitationem, ſed ſimplicem declarationem. Et primò in mera vſura ſiue propriè ſumpta, quæ citra pactum & prouiſionem hominis non deberetur, quam Doctores Lucratoriam vocant, vt in mutuo. Si enim venditor re tradita ſtipuletur vſuras, quandiu pretium non ſoluitur, poteſt eas ſtipulari vſque ad concurſum valoris fructuum, etiamſi hæ vſuræ relatæ ad pretium excedant rationem centeſimæ: etiam ſi venditor ſit illuſtris (hoc autem rariſſimè poteſt contingere, poteſt tamen: vt ſi fundus magni reditus vili detrahatur, vt inf. *q.* 78.) Nec habet locum hæc lex, quia hæc non eſt vera vſura, ſed indemnitas, & repenſio eius quod aliàs indebitè abeſt: quoniam merè liberalis fuit traditio, pretio non ſoluto. Igitur, vt etiam dixi in *conſuet. Pariſ. §. 1. gloſ. vlt. q. 3.* Idem ſi illuſtris ſtipuletur ſemiſſes in caſu, vbi ſine pacto veniunt, putà ratione moræ, vt in *verſ. & eam qualitatem.* qui debet rurſus declarari, & limitari, vt procedat dummodo aliàs non ſit à lege certa quantitas vſuræ taxata. Secùs in caſibus, in quibus apparet legem etiam de certa quantitate prouidiſſe, quia illa ſeruari debet: nec in hoc verſiculo legibus ſpecialibus derogatur, ſed conſuetudini excedenti duntaxat.

Tres caſus centeſimæ.

57 ¶ Et inuenio ſolùm tres caſus ſpeciales: Primus in tutore, vel negotiorum geſtore pupilli, qui pupillarem pecuniam in proprios vſus ſua authoritate conuertit. *l. qui ſine. de nego. geſt. l. tutor. qui repetitorium. §. pecunia. l. non exiſtima de admi. tuto. l. curato. C. arbitri. tutel. l. 1. Cod. de vſur. pupill.* Idem ſi dolo negauerit ſe habere ad alendum pupillum. *d. l. tutor. qui. §. idem ſolent.* Et iſte primus caſus, vtpote in iuſtiſſima ratione fundatus, adhuc eſt in viridi obſeruantia, non tamen abſolutè, reſpectu quotæ centeſimæ, ſed prout bonus & prudens iudex ex totius rei æquitate arbitrabitur, vt dicam infrà *q.* 74. [Sed etiam talis tutor qui ſoluit vſuras pecuniæ pupillaris. Lucratur, & retinet compendium à ſe factum, nec præſtat vtrumque. *l. Titium & Mæuium. § alteri. de adm. tut.* ſic minor eligens vindicare fundum de ſua pecunia emptum cum fructibus. *l. ſi vt proponis. C. de rei vind.* debet pecuniam & eius vſuras omittere.] Secundus, in ſocio, qui ſolos neceſſarios ſumptus fecit in refectionem domus communis, cui currunt vſuræ centeſimæ impenſarum à die refectionis perfectæ, vſque ad quatuor menſes immediatè ſequentes duntaxat: poſt quem terminum, etiam ſi nihil ſit ſolutum, non currunt

A *l. ſi vt proponis. C. de ædif. priuat. l. cum duobus. §. idem reſpon. pro ſocio.* De quo vide Cepol. *de ſeruit. vrban. præ. c. 19. de refectione.* Iaſ. *rep. l. quominus col. 19. de fin.* Puto tamen, quòd in terminis iuris poſtquàm centeſimæ deſierunt currere, quòd durante mora currant ſemiſſes, infra reſiduum dupli, prout aliàs iure communi (vtpote in bonæ fidei iudiciis) currunt etiam illuſtri creditori (vt dixi) vel mercatori: huic tamen non illi licebit beſſes ſtipulari abſque clauſula retroactiua, id eſt, pro futuro tantùm tempore. Non obſtat, quòd ſpecialis prouiſio centeſimæ facit ceſſare generalem diſpoſitionem ſemiſſis: quia verum eſt quandiu durat, ſed pòſtquàm ceſſat, non præſtat impedimentum. Tum ſpecialis illa prouiſio facta eſt fœnore refectionum, & reædificantium, vt ad hoc alliciantur, & citiùs eis ſoluatur.
B Vnde non debet contra eos, ſed pro eis interpretari. Hinc ait textus in *d. §. idem reſpon.* quòd is qui refecit, poteſt, ſi malit omiſſis vſuris illis centeſimis quadrimeſtribus, omiſſa etiam vendicatione partis ſocij, in iis quod ſua intereſt agere. Sed hodie ſpecialis iſte caſus centeſimæ, cum pœna commiſſionis dominij meritò exoleuit, tanquàm commentum iniquum, & ſupergreſſioni proximum idoneum: & remanſit communis pro ſocio actio, in qua hodie quod intereſt ad rationem quincuncis vſuræ ſecundum moderationem noſtram interuſurij, de qua infrà. *q. 74. num.* 540. ſine prolixiori diſquiſitione petenti adiudicari poterit. Tertius caſus in *l. vlt. in princ. C. de vſur. rei iudic.* Sed & hic caſus meritò exoleuit:
C quia moribus noſtris rem iudicatam ſtatim facere coguntur, vel cogi poſſunt debitores. Cæterùm in iure non inuenio vltra tres prædictos caſus exceptos: & ſic ſtandum eſt regulari vſuræ, quæ eſt ſemis, quam Plin. natura. hiſtor. *lib. 14. c. 4. ad fin.* vocat ciuilem & modicam.

58 ¶ Reſtant ſuper text. verſ. *illos verò*, duæ neceſſariæ quæſtiones, quæ à nemine tanguntur. Prima, an qui ſolam fœneratitiam profitentur, dicantur liciti negotiatores, vt eo ipſo poſſint beſſes ſtipulari. Videtur quòd non: quia licet iſtud ſit actus quæſtuarius, & vera negotiatio: videlicet non ſemel,

An fœneratio ſit iuſta negotiatio.

D ſed frequenter, & velut ex profeſſo venerari, vt not. in *l. legatis. in princ. de leg. 3.* per Bal. in *rub. C de conſtit. pecu.* Et in ſpecie tex. in *l. cuicumque §. 1. de inſtit. actio.* tamen hæc lex non videtur loqui de hac, ſed alia negotiatione, quod oſtenditur: Primò, quia antequam quis poſſit ſtipulari beſſes, tex. præſupponit, & prærequirit, quòd præſit ergaſterio, vel aliquam licitam negotiationem exerceat. Ergo non poteſt ſiuis incipere negotiari à beſſali fœnore, niſi priùs aliam negotiationem iam actu exerceat: Imò eſt hic tex. quod alia demum negotiatio facit poteſtatem exercendi quæſtum ſeu negotiationem beſſalis vſuræ. Ergo negotiatio vſuraria ſibi ipſi hoc non præſtat. Non enim idem poteſt eſſe priuilegium, & cauſa priuilegij: ſed poſſe fœnerari beſſibus eſt priuilegium iuſtæ negotiationis, igitur ea iuſta negotiatio aliud eſt quàm fœneratio. Secundo, quia
E ſimplex diſpoſitio non videtur in dubio trahi ad caſus odioſos. arg. *l. Lucius. §. pen. de leg. 3.* no. Alex. *conſ.* 199. vbi tetigi. *lib.* 6. Sed huiuſmodi ὀβολοστατικὴ odioſa eſt. *ſup. num. 2. infrà q.* 69. vnde verbum *negotiatio* in hoc tex. maximè adiecto verbo emphatico, licita, non intelligitur de fœneratitia. Tertiò, per locum ab abſurdo, quia ſequeretur quòd lex plus faceret ei, qui frequenter & ex profeſſo, quàm ei qui parcè & obiter fœnerat. [Quartò tex. rotundus in *§. cæterum. inſt. quod cum eo.* vbi appellatione negotiationis non venit fœneratio, quia tributoria datur de eo quod eſt in negotiatione: ſed non de eo quod eſt in fœnebri pecunia & quod appellatione negotiatorum ſeu mercatorum non veniunt fœneratores.

not. Iaſ. in *l. princip. inſt.* per illum tex *D. ſi certum pet.* A tex. *l. in eam. in princ.* & ibi Bart. *de inſt. act.*] Item ſequeretur, quòd homines induſtrij & pecunioſi allicerentur ad ſolam hanc otioſam & odioſam fœneraticam, cæteris honeſtioribus, & hominum generi vtilioribus artibus omiſſis profitendam: contra intentionem huius legis, quæ vt homines ad eas neceſſarias artes alliceret, profeſſoribus earum permiſit beſſes, cæteris in ordinem ſemiſſium redactis. In contrarium, quia iſta lex non eſt permiſſoria veritatum, ſed moderatoria conceſſarum vſurarum. Et ſatis liquet, quòd ante hanc legem licita eſſet negotiatio beſſalis fœnoris, prout negotiationem, nec opificium exercentibus licitum erat promiſcuè beſſes ſtipulari. Hæc autem lex non videtur negare fœneraticam (modò intra modum conceſſum) eſſe negotiationem licitam, nec vetat vſum beſſium, niſi officina & negotiatione licita carentibus: ergo manet vetus mos, quatenus per hanc legem expreſſim non mutatur. *l. præcipimus. C. de appell.* Secundò quia *l. iubemus. in prin. de erog. milit. anno. lib. 12. C.* contractum fœneratorium vocat negotiationẽ. Tertiò eſt caſus in *nouell. conſtitut. 130. §. ſi tamen.* de vſuris nauticis in duobus fœneratoribus, qui ex ſola fœneratica quæſtum faciebat, nec aliam artem exercebant, quibus quando non ſubeunt ſortis periculum, permittuntur beſſes: quandiu verò ſubeunt periculum, permittitur aliud maius lucrum, pro quadam conſuetudine maritima illius temporis, facit quòd ſimplicem argentariam exercentibus permittitur beſſis, etiam ex nudo pacto: imò etiam ſine pacto tacitè cautum intelligitur, vt in *nouell. 136. de argent. contract.* Ad abſurdum reſpondetur quod nuper diximus, quantitatem fœnoris ex qualitate creditoris metiendam. Quòdque vt quiſque honeſtior, hoc minùs decet eum negotiari *l. nobiliores. C. de commer. & merc.* multò minùs præſertim pluris fœnerari.

59 § Soluendo dico, primam & negatiuam partem eſſe veram, quod etiam hæc lex ſatis innuit per adducta pro hac prima parte. Non obſtat, *dicta l. iubemus.* quia non dicit eſſe iuſtam negotiationem ſeu profeſſionem. Nec obſtat nouella 130. quia fuit abrogata per Iuſtinianum alia conſtitutione ſub eod. *tit. de naut. vſu.* quæ licèt in vulgatis noſtris authenticis, & in editione Haloandri ſit ordine prior, videlicet ſub numero 110. tamen vt rectè ſcribit do. Ant. Auguſti. *Emend. lib. 2.* D ordo ille non debet attendi. Multa etiam ibi præpoſterè ſcripta deprehendiſſe ſe dicit: quin etiam alium peruetuſtum nouellarum librum inueniſſe, vbi conſtitutio abrogata, quæ 110. exiſtimatur, prior in ordine habetur ſub numero 106 cui adſcriptum eſt. ἀνῄρηται ὑπὸ τῆς ριʹ. id eſt, hanc abrogat centeſima decima. [Et hodie ille ordo ſine dicta aſcriptione apparet in exemplari Græco Auguſt. edito anno 1558.] Et meritò abrogata fuit, triplici ratione. Prima, quia multùm excedebat centeſimam, cùm exigeretur octaua pars ſortis, etiamſi nauigatio & pecuniæ detentio non excederet duos menſes: quo caſu exigebatur pluſquã ſextuplex centeſima pro rata temporis. Et errauit in facto. Socin. *in l. 3. § item ſi reſpublica col. 5. ad Treb.* putans illam vſuram fuiſſe annuam, & circiter ad centeſimam reduci. Secunda ratio, quia illa vſura erat valdè difformis communi vſuræ, quæ ſolet eſſe menſtrua, & ſemper ſiue menſtrua, ſiue annua, pro rata temporis tantùm ſucceſſiuè decurrere vt in præcedentibus ſatis. Et tamen ſecundùm illam formam non currebat ſucceſſiuè, nec pro rata temporis, ſed ſemel pro vna nauigatione, ſiue binis menſibus, ſiue anno, ſiue tempore intermedio duraret, accedebat ſorti vna vniformis ſumma, videlicet octaua, nunquam periculi pretium: quod primò erat abhorrens & difforme ab omni vſura. Secundò, erat captioſum: quia tantundem exigebatur pro breui, ſicut pro longiori nauigatione & periculo. Tertiò, erat iniquum, quia indifferenter exigebatur pro ſimplici periculo marino, rato & minùs frequenti. In caſu autem præſentis & ſerij periculi imminentis, nolebant dicti fœneratores dare pecuniam ſine periculo, & ſic non poterat ea pactio vel conſuetudo fundari, nec defendi per *l. periculi pretium, de nau. fœn.* vt inf. *q. 3.* nouè dicemus. Tertia ratio, quoniam etiam circa beſſes excedebat dictam l. eos, per quam non permittuntur beſſes quibuſlibet, ſed duntaxat iuſtam aliquam negotiationem profitentibus & exercentibus, quod erat perexquiſitum: ſed illi fœneratores nullam aliam artem exercebant, quàm hanc fœneratiuam, quam ſolam vitæ ſubſidium habebant, ex hypotheſi dictæ conſtitutionis. Igitur erant incapaces beſſalium vſurarum, quas tamen indifferenter ſtipulabantur citra vllum ſortis periculum, prætextu B conſuetudinis maris & naucleroꝛum, quam per ſubreptionem ad naucleroꝛum ſimili morbo laborantium teſtificationem curarunt confirmari à Iuſtiniano, tanquam iam latis legibus non repugnantem, vt patet in dicta conſtitutione: quam licèt iam in prouinciis promulgatam, idem Iuſtinianus cognita veritate reuocauit, & pro infecta haberi voluit. Non obſtat *d. nouella 136.* quia longè alia ratio in argentariis illis antiquis & ſimilibus, quam in nudam fœneratitiam exercentibus. Argentarij enim (vt eleganter Budæus noſter in *l. in naue. loca.*) non tantùm publico collybo, hoc eſt permutandis pecuniis præerant, ſed maiorem etiam negotiationem exercebant, & rationes conficiebant, ad quarum fidem recurrebatur. *l. prætor ait, cum l. ſeq. de edend.* Faciebant enim collegium apC probatum, eorúmque officium & miniſterium publicam cauſam habebat. *l. argentarios. in princ. de eod.* Illis in publico ſolebant in longum tempus idoneæ tabernæ locari: ſicut hodie officinæ illæ quæ ſunt intra & circa palatium regium huius vrbis. *l. qui tabern.* (quæ ita intelligitur) *de cont. empt.* In illi, ſpeciale erat, vt ex nudo pacto deberentur beſſes: imò tacitè cautum intelligebatur. *d. nouel. 136.* Argentarij.

60 Secunda quæſtio, an ſi iuſtus mercator, qui ad rationem beſſalis vſuræ fœnerauit, vendat vel cedat nomen ipſum fœneratorium alij non negotianti, poſſit ceſſionarius beſſes vſuras exigere? nec quæritur de reliquis præteritis ante ceſſionem, ſed de futuris. Hæc quæſtio, licèt prima facie videatur hodie inutilis, tamen valdè neceſſaria eſt, non ſolùm ad exactum intellectum legum: ſed etiam multarum in praxi quotidianarum quæſtionum deciſionem, vt patebit in ſequentibus, præſertim in *q. 74. n. 510.* Et primò videtur quòd ſic, ex regula generali *l. qui in ius. de reg. iur.* cum vulga. Secundò, ex regula magis ſpeciali, quia omne ius, omnis actio cedi poteſt. *l. nominis. in fin. C. de hered. vel act. vend.* Hoc autem caſu, vſura beſſis eſt ius formatum, & iure actionis debetur, ergo cuiuis cedi prodeſt. Et inquit tex. in *l. emp. de act. vel hered. vend.* quod beneficium venditoris prodeſt emptori, ſeu ceſſionario, Tertiò, quia initium & origo obligationis attendi debet. *l. ſi procurat. in princ. mand. l. clam poſſidere. in princ. de acq. poſſeſſ.* Et diſpoſitio perfecta non vitiatur, licèt poſteà deueniat ad caſum, à quo incipere non poteſt. *l. plurib. §. 1. de verb. oblig.* & ceſſante cauſa, non E ceſſat effectus rei perfectæ. Dy. *c. factum legitimè de reg. iur. in 6.* Sed hîc obligatio beſſium ab initio valida fuit & perfecta: igitur non vitiatur, nec deſinit, licèt fœnerator denegat negotiari, vel alij non negotianti cedat. Quartò, quia ſi debitor contraxit cum non negotiante, & ſemiſſes promiſit deinde creditor cedat mercatori, vel eum heredem relinquat, non tamen videntur deinceps currere poſſe vltra ſemiſſes, cùm non poſſit heres vel ceſſionarius plus iuris habere, quàm auctor ſuus *l. hered. l. nemo plus iuris de reg. iur.* Igitur idẽ e conuerſo: vt ſi mercator cui currunt beſſes, alij cedat, non deſinat eadem vſura currere: quoniam ex perſona ſucceſſoris non debet conditio obligationis immutari. *l. 2. §. ex*

bis de verb oblig. In contrarium videtur per tex. in *l. cum quidam. §. ſi debitor. de vſur. in l. Titia. §. vſur. de legat. 2. & quod trad. Bald. in rub. ad fin. C. de vſu.* Sed Bal. ibi non benè colligit, nec cæteri controuertentes melius, vt tanto *inf. n.* 120.

61 ¶ Breuiter concludo pro parte negatiua, quòd etiamſi idem mercator qui beſſes ſtipulatus eſt, deſinat negotiari, ipſo iure deſinunt currere beſſes & incipiunt ſemiſſes tantùm deberi pro tempore futuro. Idẽ ſi quoquo titulo cedat, vt heredem relinquat eum cui beſſes ſtipulari non licet, quoniam quòd iuſtus negotiator vel argentarius beſſes ſtipulari poſſit, ſpeciale eſt, & quoddam priuilegium, ideò ceſſante perſona vel cauſa priuilegij, ceſſat priuilegium. *l. priuileg. de reg. iur.* & ſuccedit prohibitio iuris communis, ibi, *Cæteros autem homines dimidiam tantummodo. d. l. eos.* Dico tamen, quòd licèt argentarius non fuerit expreſsè pactus de vſuris, & poſteà cœpit ſimplicem numulariam collybiſticam vel aliam iuſtam negotiationem exercere, non deſinunt etiam in futurum currere beſſes, quum ſit capax beſſium, quamuis videatur ceſſare priuilegium dicti taciti pacti *nouell.* 136. quia illud pactum tacitum habet vim expreſſi *l. cum quid. ſi cer. peta.* & alioquin deciperetur authoritate. *l. d. nouellæ*, cuius confidentia non fuit expreſsè ſtipulatus, vel pactus, vel probationes non cuſtodiuit. Non obſtant allegata in contrarium, quia procederent in iure firmiter acquiſitio, vel de iure communi quærendo, non autem in quærendo ſpeciali priuilegio. Vſura autem futuri temporis non eſt acquiſita, ſed quærenda. *leg. Seia. de vſur.* & ſicut commenſuratur tempori, ita mutationem & alterationem à tempore recipit, vt ibi probatur. Et eſt caſus rectè inſpiciendo in *l. vlt. de fiſc. vſur. lib.* 10. *C.* vbi vetatur fiſcus vltra ſemiſſes à debitoribus ſuis exigere indiſtinctè, ſiue principaliter ab initio cum eis cõtraxerit, ſiue cum alio contractum nomen quocunq; modo ad fiſcum deuolutum ſit. Pondero hoc vltimum ex quo ſequitur, quòd ſi debitor priùs cum mercatore priuato contraxerit, & beſſes promiſerit, ſi poſteà quocunque modo incipiat eſſe debitor fiſci, ex tunc ipſo iure non currunt niſi ſemiſſes. Quanquam ſi initio minores ſemiſſibus promiſerit poſt deuolutionem ad fiſcum, non continuò, nec ipſo iure currunt ſemiſſes, ſed permittitur fiſco eas deinceps ſtipulari, vel ſortem exigere. Igitur ſi mercatori qui ſtipulatus erat beſſes, alius non negotians ſucceſſerit, non currunt deinceps niſi ſemiſſes, etiamſi pupillus ſit, qui non poteſt melioris conditionis eſſe, quàm fiſcus. Quid ergo, ſi creditor ſtipulatus ſemiſſes incipiat mercari, vel mercatori cedat, an incipiant currere beſſes? Reſpondeo, non, quia ipſo iure non currunt, ſed ex ſtipulatione tantùm. Ideò dicendum, quòd ſi debitor non poteſt cogi ſoluere ſortem, quandiu vſuras conuentas pendet. *vt l. item quia. in fin. de pac.* non poterit vllo modo cogi ad promittendum maiores vſuras Item quandiu vel tacita dilatio ſoluendi durat, alioquin ſiue idem, ſiue nouus creditor qui poteſt ſortem exigere, poteſt compellere debitorem, quantas illi licitum eſt vſuras deinceps promittere: non directè, nec præcisè, ſed cauſatiuè, ſi debitor dilationem & vſum ſortis redimere velit. Et ita debet intelligi. *d. §. ſi debitores. in leg. cum quidem de vſur.* non quòd ipſo iure fiſco qui priori creditori ſucceſſit, currant ſemiſſes, nec etiam data mora debitoris? ſed ſolùm priores minores vſuræ. Verum eſt, quòd procurator fiſci, qui poteſt ſortem exigere, cogere poteſt debitores, vt deinceps ſe obligent ad ſemiſſes, ſi velint vſum ſortis redimere.

62 ¶ Nunc accipe tex. d. §. 1. cum ſcholiis noſtris principio 1 omiſſo: quia non ſpectat ad hunc tractatum, ſed ad materiam præſcriptionum temporis, de quibus dixi in *Conſuet Pariſ. tit.* 4. quò te remitto.

L. eos. § vſque ad finem l.

SVPER *a* vſurarum verò quantitate etiam generalem ſanctionem facere neceſſarium duximus, veterem duram & grauiſſimam earum molem ad mediocritatem deducentes. *b* Ideóque iubemus, illuſtribus *c* quidem perſonis, ſiue eas præcedentibus minimè licere vltra tertiam partem centeſimæ vſurarum nomine in quocunque *d* contractu vili vel maximo ſtipulari. Illos verò qui ergaſteriis *e* præſunt, vel aliquam licitam negotiationem gerunt, vſq; ad beſſem centeſimæ ſuam ſtipulationem moderari. In traiectitiis *f* autem contractibus, vel ſpecierum *g* fœnori dationibus, vſque ad centeſimam tantummodo licere ſtipulari, nec eam excedere, licèt veteribus legibus hoc erat conceſſum. Cæteros *h* autem omnes homines dimidiam tantummodo centeſimæ vſurarum nomine poſſe ſtipulari. & eam *i* quantitatem vſurarum etiam in aliis omnibus *k* caſibus nullo modo ampliari, in quibus citra ſtipulationem exigi vſuræ ſolent: nec liceat iudici memoratam augere *l* taxationem occaſione conſuetudinis in regione obtinentis Si quis autem aliquid contra modum huius fecerit conſtitutionis, nullam penitus de ſuperfluo *m* habeat actionem: ſed & ſi acceperit, in ſortem hoc imputare compellitur interdicta licentia creditoribus, ex pecuniis fœnori dandis aliquid detrahere *n* vel retinere ſiliquarum nomine, vel ſportularum, vel alterius cuiuſcunque cauſæ gratia. Nam ſi quid huiuſmodi factum fuerit, principale debitum ab initio ea quantitate minuetur: vt tam ipſa minuenda pars, quàm vſuræ eius exigi prohibeantur. Machinationes etiam creditorum, quia in hac lege prohibiti maiores vſuras ſtipulari, alios medios ſubiiciunt, quibus non ita interdictum eſt, reſecantes, iubemus, ſi quid tale fuerit attentatum, ita vſuras computari, vt neceſſe eſſet, tamque ſi ipſe, qui alium interpoſuit, fuiſſet ſtipulatus. In quo caſu ſacramenti *o* etiam illationem locum habere ſanciamus.

SINOPSIS.

1 *Summa huius §. diuiſio.*
2 *Pecunia illa verè traiectitia, quæ creditori periculo agitatur.*
3 *Nemini ex liberalitate infliguntur vſuræ.*

1. a SVper.] Hic §. diuiditur in duas partes principales. Prima taxat curſum vſurarum. Secunda ibi, *ſi quis autem.* fraudes vetat & amputat. Rurſus prima pars vſque ad verſic. *& eam quantitatem*, loquitur de vſuris quæ ex ſtipulatione vel pacto tantùm debentur, & eas quadrifariam taxat. Sed in verſi. & eam. loquitur de vſuris quæ citra pactum, putà, propter moram debentur, & has vniformiter ad ſemiſſes coërcet. At in verſi. *nec liceat.* qui refertur ad omnia præcedentia, derogat conſuetudini grauiorem vſuram permittenti.

b *Ideóque.*] Sequens quadrifaria taxatio nullam exceptionem patitur.

c *Illuſtribus.*] Inferioribus tamen & particularibus perſonis: vnde iſtud non cenſetur præfigi ſupremo principi, licèt ſit ſuper omnes illuſtres, vt not Alex. & alij *l. 1. in princ. de offic. eius cui manda. eſt iuriſdict.* Sed fiſcus in hoc vtetur media & communiori via, videlicet ſemiſſibus *l. fi. inf. de fiſcal. vſur. lib.* 10.

d *Quocunque.*] Siue ex mutuo verò vel interpretatiuo, vt quando conceditur vſus vel dilatio ſolutionis pecuniæ largè ſumptæ, ſeu quantitatis, vel rei fungibilis ex quacunq; cauſa debitæ, ſiue in magna, ſiue in parua quantitate, ſiue per ſtipulationem, vel quodcunq; pactum de vſuris conueniat, niſi tamen aliunde quàm ex pacto efficaciter debeantur, vt latiùs ſup. *num* 36.

e *Ergaſteriis.*] id eſt, officinis: tabernarij ſunt vel opifices, Græci vocant ἐργαστηριάρχαι. Non ergo ſufficit aliquem eſſe operarium vel mercatoris adminiſtrum, ſeu factorem, ad hoc vt poſſit ſibiipſi ſtipulari beſſes, vt ſunt qui locant operas ſuas: ſed oportet eſſe mercantiæ, vel officinæ, vel tabernæ magiſtrum, vel profeſſorem. Si quis tamen non ſit talis ſolus, ſed cum aliis quorum eſt ſocius, puto ſufficere non ſolùm quando ſociati (de quo non eſſet dubium) ſed etiam ſibiipſi priuatim ſtipuletur, & extra cauſam ſocietatis. Nec eſt neceſſe ad hunc textum quòd mercator fœneretur in cauſam ſuæ, vel cuiuſlibet mercaturæ, ſed ſatis eſt mercatorem fœnerari, vt beſſes ſtipulari poſſit, dummodo iuſtam & licitam negotiationem exerceat, & quandiu exercet. Secùs ſi nudam fœneratitiam exerceat, vel poſtquàm alij non negotianti ceſſit, vel negotiari deſiit, vt ſup *num.* 58.

f *Traiectitiis.*] id eſt, ſimplici Grammatica, de his quæ flumen aut mare tranſuehuntur. Legaliter autem & ſecundum vſum commerciorum, quæ ſunt præcipua materia legum, intelligitur de pecuniis vel mercibus, quæ creditoris periculo trans mare vehuntur. Vnde legaliter propriè traiectitia pecunia dicitur, quandiu ipſa, vel merx inde comparata, periculo creditoris trans mare vehitur: quamprimùm autem deſinit vehi, vel ſtare periculo creditoris, deſinit eſſe traiectitia, nec ampliùs currere poteſt centeſima *l. 2. de naut fœn. l. 1. l. vlt. inf. tit. ſequenti.*

g *Specierum.*] Putà frumenti, vini, ſalis, piperis, metalli, & omnium rerum fungibilium, vel mercium aliarum à numis, quæ in mutuum cadere poſſunt Idem de his quæ per ſe propriè in mutuum cadere non poſſunt, ſi æſtimata dentur, vt in *l. pro auro. ſup. eo.* Et intellige, quando hoc vel eorum æſtimatio fœneratur ſub eadem qualitate pecuniæ traiectitiæ, videlicet vt nauis creditoris periculo traiiciat, & quandiu ſic traiicit, vt ſic verè & propriè ſit pecunia traiectitia, ſaltem largè ſumpto verbo pecunia, & ita neceſſariò debere intelligi hunc text. probat tum alternatiua vel argument. *leg. prim. de reb. dub.* tum ratio nautici fœnoris, tum leges. ff. quæ non permittunt ſtipulari centeſimam, niſi à ſuſcipiente periculum marinum: tum totius legis phraſis & intentio, quæ non eſt facta ad laxandum, ſed magis ad reſtringendum veteres vſuras. Verbum autem ſpecierum (vt ſæpè alias in iure) dicitur ad tollendam friuolam quorundam dubitationem, & omnem occaſionem cauſificandi fœnus frumenti, vel alterius ſpeciei, vel quantitatis, quàm pecuniæ ſtrictæ ſumptæ, non ſubeſſe huic ſanctioni, arg. *l. frumenti. l. oleo. ſup. eod.* earúmque ſpecierum prætextu hanc legem eludendi.

h *Cæteros.*] Etiam ſi ſit collegium vel ciuitas, niſi eſſet collegium opificij, vel negotiationis licitæ, vel niſi fortè ciuitas ipſa vel collegium prophanum negotiationem exerceret: ſecùs ſi quædam Eccleſia vel collegium eccleſiaſticum, vel militum, vel nobiliorum, aut ſimile corpus eorum quibus interdictum eſt negotiari: conſequitur enim non poſſe iuſtos negotiatores cenſeri, & ſic non potuerunt ſemiſſes excedere.

i *Et eam.*] Scilicet dimidiam centeſimæ. Refertur enim ad proximam tantùm, non autem ad omnes quantitates præcedentes: quoniam diuerſa eſt ratio in vſura legali, de qua tantùm loquitur hic verſiculus, & in vſura conuentionali, de qua omnia præcedentia. Quia conuentionalis, quæ non venit niſi ex prouiſione hominis, & eſt quædam negotiatio, vario modo pro qualitate creditoris taxanda fuit: ſecùs in legali, quæ venit ex natura caſus ſubiecti, vel prouiſione legis, quæ pariter omnes reſpicit. Et alioquin ſequeretur, quod etiam in bonæ fidei iudiciis impunitior eſſet mora facta illuſtri, quàm priuato, quod eſt abſurdum, ſed non eſt abſurdum negotiandi occaſionem magis illuſtribus adimi, quàm priuatis. *l. nobiliores infra de commer. & vectigal.*

k *Omnib.*] Niſi in quibus lex ſpecialiter de certa alia legali vſura prouidet, vt de centeſima in tribus caſibus, videlicet in *l. tutor. qui repertorium. §. pecuniæ. §. idem ſolent. de adminiſt. tutor.* in *l. ſi vt proponis. infrà de ædific. priuat.* & *l. vlt. infrà de vſur. rei iud.* quorum duo vltimi caſus exoleuerunt.

l *Augere.*] Sed benè minuere. Vnde ſi conſuetudo loci ſit de minoribus, non licebit iudici maiores, licèt non extendant ſemiſſes, adiudicare: argum. *l. tutor qui repertorium. §. ex cæteris de admin. tutor.* Idem vbi lex ſpecialiter prouidit de minoribus, *vt in l. vlt. §. præterea inf. de iur. dot.* vbi ſpeciale eſt in extraneo, qui liberaliter dotem promiſit, vt currant trientes poſt biennium, aliàs nullæ currerent contra eum qui ex liberalitate ſua conuenitur *l. liberalitatis. de vſur. inf. n.* 519. item *l. cùm quidem in fin. §. eo.* vbi caſus eſt ſpecialis de trientibus infrà ſemeſtre à termino legatas Reip. ſtatuas ponendi à præſide præfixo. *l. ſi legatum, in princ. de oper. publ.* Aliàs Reip. currunt eædem vſuræ legales, quæ & priuato ſecundum ius commune, vt nuper dixi ſuper verb. *cæteros.* Si ergo erat conſuetudo ante hanc legem, quòd venditori poſt traditionem currerent beſſes vſuræ pretij, illo conſuetudo corrigitur per hanc legem, & ſolùm peti poſſunt ſemiſſes etiam poſt moram regularem, etiam ſi venditor erat mercator, etiamſi probare velit, pluris ſua intereſſe: quia ſatis eſt, etiam rigore iuris, quòd ſimplex mora operetur curſum vſurarum communium. nec debitor ex inopinato vltra æſtimationem promiſcui interuſurij ita à iure taxatam teneri debet, niſi eſſet caſus, in quo etiam de caſuali intereſſe teneretur, de quo ad *tract. quod intereſt*, & *inf. q.* 74.

m *Superfluo.*] Et ſic contractus vſurarius exceſſiuus non annullatur in totum, ſed ſolùm pro rata exceſſus & tunc ipſo iure *l. ſolutum. §. ſi in ſortem. in fin de pign. actio.* Et ſi de facto vltra licitum receptum fuerit, cedit ipſo iure in diminutionem ſortis, & de reſiduo currunt vſuræ permiſſæ. *l. penu. l. plac. ff. eo.*

n *Detrahere.*] Et ſic in mutuo fœneratitio vel alio contractu vſurario non poteſt creditor expenſas ſuas contractus, vel eius occaſione facere de ſorte: ſed tenetur facere de ſuo, niſi quatenus mitiorem legitima vſuram ſtipuletur text. ſing. in *l. nihil intereſt. in fin. de naut. fœn.* & id ſolùm eſt de ſorte, quod liberè hoc eſt, in ius & poteſtatem debitoris numeratur.

o *Licentiam.*] Etiamſi debitor non deferat, cùm

exigat

exigat iuramentum per hunc textum, etiam ſi non ſint alia iudicia fraudis. Faciunt quæ ſcripſi in Conſuetud. Pariſ. §. 176. *C. M.*

N v n c excuſſis fundamentis, & l. capitali nouiter expedita. libet reliquum materiæ tam iuris quàm praxis per quæſtiones ordinis gratia abſoluere.

QVÆSTIO PRIMA.

SYNOPSIS.

1 *Vix eſſe, vt octaua ſortis pars ne ab agricolis quidem annua die fuerit exacta.*

2 *Eruitur Germanus intell. nou. 32 33. & 34. expūcto ſpurciſſimo mēdo quod tā diu bis incubabat.*

3 *Quid Iuſtin. impulerit, vt conſt. nondum cred. Agric. ediceret.*

4 *Dubitatum de fide nouellarum.*

5 *Ceration, vel ſiliqua nihil aliud, quàm viceſimā quarta pars ſortis.*

6 *Quod dicitur vſuras in agricolis ad trientes eſſe reductas, de pactis vſuris, non de legalibus exaudientium.*

1. Q V Æ R O primò, Si prædicta vera ſunt A (vt ſunt veriſſima) qui ſtare poteſt *auth. ad hac. C. de vſur.* & conſtitutio vnde ſumitur incip. *Rem duram. in auth. nullum credentem agricol. collat. 4.* Vbi in primo reſponſo Iuſtinian. volens ſpeciali fauore proſequi agricolas, & vltra præcedentium legum moderationes communes eos præ ceteris ab vſuris leuare, concedit ab eis exigi annuatim octauam modij partem in ſingulos modios mutuatos vſurarum nomine. Certè perdiu miratus ſum, & initio ſuſpicabar conſtitutionem eſſe ſuppoſitam: ſed ſuppoſitioni omnia exemplaria reclamant, tum Latina & vulgaria, in quibus etiam alia conſtitutio confirmatoria habetur, & extenſiua ad milites, quæ B errore præcedit, cùm ſequi debeat, tum Græca, in quibus ter conſecutiuè habetur, conſtitutione 32. 33. & 34. vt ſuppoſitioni minimè locus eſſe poſſit. Quinetiam interpres nuperus Gregorius Haloan. & Græcam exhibet, & Latinam, & hanc maiuſculis literis, quaſi eadem conſtitutio ab initio bis & Græcè & Latinè à Iuſtiniano edita fuerit. [Quid quod idem habet exemplar Auguſtanum nuper anno 1558. Græcè editum.] Tamen quo diutiùs cogitaui, eò certiùs inueni, nec veriſimile, nec verum eſſe poſſe, Iuſtinianum vnquam permiſiſſe à quibuſuis, nedum ab agricolis, octauam ſortis partem annuatim vſurarum nomine exigi: quod multis concludentibus argumentis, C tam ex dictis conſtitutionibus, quàm aliunde petitis neceſſariò conuincitur. Primò, quia octaua pars annua ſortis excedit centeſimam menſtruo ceratio, ſiue vna ſeliqua quolibet menſe, quæ eſt viceſima quarta pars ſolidi. Et quolibet anno excedit centeſimam dimidio ſolido, vt ſup. *in Abaco*, Sed certum eſt quòd Iuſtinianus nunquam permiſit vſuram grauiorem centeſima: & adhuc centeſimam non permiſit, niſi in traiectitiis: alioquin omninò vetuit tanquam improbum fœnus *d. l. eos.* Igitur non permiſit ab agricolis (quibus magis fauere volebat) exigi centeſimam: igitur multò minùs permiſit ab eis exigi grauiorem centeſima, qualis eſt illa octaua pars annua. Secundò etiam ante Iuſtinianum centeſima erat improbum fœnus extra traiectitiam, vt ſup. *n.* 35. Igitur multo magis tempore D Iuſtiniani, qui omnium fuit maximus vſurarum profligator & moderator, vt ſup. *n.* 43. Igitur non poteſt ſtare, ſed repugnat: quòd primus, imò ſolus Imperatorum ſtatuerit vulgò centeſimas, & multominùs, quàm centeſima grauiores Et ſi ſtatuiſſet (quod tamen ſtare non poteſt) adhuc dici non poſſet quod ſtatuerit exigi ab agricolis. Tertiò, celeberrima Nicena Synodus circa annum Domini 324. centeſimas damnauit, etiam inter negotiatores *c. quoniam multi. 47 ſup. n. 37.* Cuius Synodi decreta Iuſtinianus tanquam ſacram Scripturam amplexatur & approbat. vt in epiſtola *Inter claras C. de ſum. Trin.* & rurſus in *nouell. conſt. 131. in prin.* Igitur

Siliqua.

fieri non poteſt, vt nedum centeſimas, ſed etiam grauiores permiſerit. Quartò, communes vſuras ad ſemiſſes reduxit. *d. l. eos.* Igitur quî fieri poteſt, vt eas plus duplo auxerit, idque agricolis, qui propter vitæ tenuitatem, & agrorum neceſſariam culturam maiori fauore & miſericordia digni ſunt. imò quî fieri poteſt, vt dum ſpeciali beneficio plus duplo quàm in cæteris communiter hominibus vſuras reſtringere voluerit in agricolis, vt patet in dictis tribus conſtitutionibus, oppoſitum tamen ex diametro fecerit, videlicet eas non ſolùm duplo, ſed etiam pro duplo augendo: idque ſpecialiter contra pauperes agricolas. Certè hoc non fuiſſet eis dare ſpeciale beneficium, ſed ſpeciale & inauditum excidium: non medelam (vt profitebatur) ſed mortem inferre. Multúmque deſipuiſſet Iuſtinianus, nedum contra omnes & antiquas & nouas leges, ſed etiam contra morem ſuum & leges à ſe poſitas: quinetiam contra ſpecialem intentionem ſuam in dictis conſtit. de quibus agitur: etiam contra tenorem expreſſum & ſpecificum earumdem conſtitutionum, vbi vetat ab agricolis vſurarum nomine exigi in anno vltra vnum ceration, ſiue vltra vnam ſiliquam ſingula nomiſmata, ſiue in ſingulos numos vel ſolidos.

64 ¶ Ceration autem Græcè, ſiliqua Latinè, ſecundum omnes bonos authores & Græcos & Latinos eſt viceſima quarta pars vnius numi ſiue ſolidi, accipiendo ſolidum pro vno toto & integro inſtar aſſis conſummato, vt authores accipiunt ſecundum Bud. in 5. *aſſe*, & in *l. quia vulgò & de adi. edict.* Rober Sena. *de pond. & menſ. tom 7. in princ.* Igitur ſtare nequit, ſed eſt prorſus repugnans & *ἀδύνατον*, quod in alio reſponſo vel exemplo earumdem conſtitutionem permiſerit ab eiſdem agricolis exigi fœnoris annui nomine plus in triplo, videlicet octauam partem ſortis. Ex quibus liquidiſſimè probaui, quòd Iuſtinianus nunquam ſenſit, nunquam ſtatuit nec permiſit, id quod in dictis conſtitut. tam Græcè quàm Latinè vulgò ſcriptum habetur de octaua parte modij, vel ſortis annuatim vſurarum nomine præſtanda. Quid dicemus? neceſſe eſt enim dicere, aut codices eſſe mendoſos, aut dictas tres conſt. 32. 33. & 34. ſuppoſititias & à nouel. cū auth. *Ad hac* C. eo. expungēdas. Sed mendoſos eſſe codices reclamat omniū & Grecorū & Latinorū, quæ extant, exemplariū concordia & omnium & veterum & recentiorū ſiue interpretū, ſiue gloſſulariorū, aut commentorum conſenſus inuictiſſimus, & adusque intemeratus. Cæterùm verò dicere ſuppoſititias & adulterinas eſſe, longè terrius & audacius mihi videtur flagitiū, diù certè (quæ mea eſt non tam cunctatio, quàm religio in rebus nouandis, & præſertim circa textus ipſos legum) propter nouitatem & grauitatem rei iudicium ſuſpendi: vtriuſque interim linguæ, rerúmque antiquarum peritos conſului, nec aliud inuenire potui, niſi quòd confirmarunt ceration, ſeu ſiliquam in numeris & ponderibus eſſe 24. partem ſolidi, vt dixi.

Ceration.

Digitized by Google

65 ¶ Tandem poſtquàm ſæpiùs, maturè & penitiſſimè cogitaui, & rem omnem perpendi, dico quòd dictæ conſtitutiones non ſint ſuppoſititiæ, ſed veræ & ſalubres dignæ Iuſtiniano principe, τῆς ἀληθείας ϰ φιλανθρωπίας. Continent enim ſanctionem ſaluberrimam æquitatis, & paternæ in pauperes ſubditos prouidentiæ plenam. Sed eſt vnicum mendum (idque manifeſtarium) in libris noſtris, in vno verbulo ὀγδόην in Græcis, ſeu octauam vel octaua in Latinis. Vtque paucis promam quod ſentio de vero γνησίῳ intellectu dictarum conſtitutionum: cùm Iuſtinianus edita *l. eos.* communes vſuras ad ſemiſſes reduxiſſet, multi fœneratores acerbi in Thracia circa Conſtantinopolim, vbi frequens eſt vſus commerciorum, videntes ſibi præreptam licentiam beſſibus aut aliis vſuris vltra ſemiſſes fœnerandi, vt auaritiam ſuam & ſolitam duritiem per obliquum exercerent, aliud machinamentum aptiſſimum, videlicet τῶν ἀντιχρήσεων, excogitauerunt. Terras enim & prædia debitorum, præſertim pauperum agricolarum ſibi pignoris hypothecæve nomine mancipabant, fructúſque per manus ſuas vice vſurarum percipiebant. Cúmque iſtud non modò eſſet multum lucroſum creditoribus, qui hypothecæ incumbentes vacabant periculo, & efficiebantur velut vſufructuarij: magis autem damnoſum debitoribus, qui non ſolùm vſum, ſed etiam vſumfructum prædiorum ſuorum amittebant. Verùm adhuc magis opportunum erat fraudibus & circumuentioni legum, propter incertum & ſubinde variabilem valorem fructuum vt in *leg. ſi ea lege. C. eod.* idonea materies rapacitati fœneratorum, quibus procliue eſt, quanti plurimi ſint fructus percipere, ſed quàm minimi acceptum ferre: non audentibus debitoribus veram rationem exigere, ne creditores irritent, & ab eis ad reſtitutionem ſortis & vſurarum, vel vilem hypothecarum diſtractionem importunè adigantur. Et ſic conniuentibus oculis facile erat creditoribus per viam antichreſeos legitimas vſurarum metas per indirectum ſecurè tranſgredi. Non enim puto, nec veriſimile eſt, quòd directò auſi fuiſſent tranſgredi vel centeſimas, aut alias etiam dudum veritas vſuras ſtipulari, præſertim nuper lata *lege eos.* & iuxta regiam ipſam Conſtantinopolim, ſub oculis Iuſtiniani, & magiſtratuum ſuorum. Vnde non eſt ſtultè exiſtimandum, quod quiſque etiam mercator auſus fuiſſet ſtipulari ad rationem vnius pro 12. in anno, ſiue annuatim duodecimam ſortis partem: quia directè, licèt modicè, beſſes excedit, & multò minùs quòd quiſquam auſus fuiſſet tempore dictarum conſtitutionum ſtipulari octauam ſortis partem annuam, quæ etiam directè centeſimam excedit. Nec propter improba fœnora ſatis veteribus legibus amolita lata eſt dicta nouella, vnde puto, quòd tunc mercator non ſtipulabatur circiter vltra rationem decimætertiæ partis ſortis in anno, & alius quam mercator circiter non vltra decimam ſeptimam partem ſortis in anno, Sed lata eſt nouella, quia præter id quod communes illæ vſuræ per *l. eos.* conceſſæ, nimis erant de ſe graues pauperibus agricolis, adhuc calidi & auari homines velamento antichreſeos nedum metas legum excedebant: ſed etiam pauperes agricolas prorſus enecabant, & dominium prædiorum breui pro ſorte & vſuris ſibiipſis vendicabant, vtque legis tranſgreſſio [illegible] appareret, non menſtruum, ſed annuum fœnus exercebant. Quæ mala & calamitates, vt præcipuè in pauperes graſſabantur: ita omnium maximè in agricolas, vt præ cæteris ſterilitatis tempore ſolent ad penuriam adigi, ita hoc tempus captare ſolebant homines auari ϰ [illegible], & modicam frugum menſuram ſub nouo annuo fœnore mutuantes, eorum terras, ſub colore antichreſeos abſtrahere. Hinc fiebat, vt agricolæ terris exuti ſemel omnem ſuum quæſtum, vitæque ſubſidium & induſtriam, quæ in agris colendis & exercendis, gregibus fouendis, cæteriſque operibus ruſticis conſiſtit amitterent: & mutuatoria ſorte conſumpta, cùm nihil viatici, nec vnde viaticum parari poſſet, ſupereſſet: alij fame, alij frigore necarentur, vel ſolùm vertere cogerentur: ita vt ea lues & contagio (teſte Iuſtiniano) non eſſet barbarica incurſione inferior. Nec enim duriora paſſi fuiſſent à prædabundis hoſtibus, quàm hac pernicioſa arte à malis & ingratis conciuibus.

Mendum ſublatum.

66 ¶ Quare Iuſtinianus rei indignitate motus tantas intolerandas, non ſolùm agricolarum, ſed etiam Reip. quæ ab illis alitur, calamitates amoliturus, 3.
æquiſſimam & ſaluberrimã legem prudentiſſimè more ſuo ſanxit, duo capita continentem. Primò annuum illud fœnus ad rationem vnius in quatuor & viginti reduxit in agricolis. Secundò, omnem antichreſin ſiue mobilium, ſiue immobilium, ab illis accipi vetuit, pœna in vtrumque caput conſtituta, amiſſionis ſortis & vſurarum, ſi quid à creditore contrà fieret. Et hanc legem, quò cunctis faciliùs innoteſceret, & Græcè & Latinè promulgari iuſſit ac rurſus alia lege prædictã ſanctionem, quæ Præſidi Thraciæ directa erat, etiam ad Illyricanas prouincias direxit, omnéſque fœnerantes etiam milites ea ſanctione teneri declarauit. Hic eſt verus & natiuus ſenſus dictarum conſtitutionum à nobis emaculatus, & natiuæ ſuæ puritati poſt plus ſexcentis annis inueteratam deprauationem à nobis reſtitutus. Quod ſi quis adhuc litiget, méque vim facere literæ tot ſæculis concorditer receptæ, quæ vniformiter in omnibus exemplaribus ſe habet, in Græca quidem nouella, ὀγδόην τοῦ μοδίου μοῖραν ἐφ' ἑκάστῳ εἰς ἐνιαυτὸν ὅλον. in Latina verò, Cùm parte modum octaua in ſingulos modios in vnóque anno. [Idem habet exemplar Græcum Huldrici Fulgeri Auguſtani duodecim annos editum poſt primam huiuſce tractatus editionem] Reſpondeo primò, ne vllam vim facere veræ & natiuæ literæ Nouellarum, quam conſtat nunquam ſe habuiſſe. Iam enim quinque demonſtrationibus docui, Iuſtinianum nunquam permiſiſſe octauam ſortis partem annuatim vſurarum nomine exigi. Nec etiam vim facio literæ vulgò receptæ: quia non propria authoritate ab ea diſcedo, ſed neceſſitate manifeſtæ veritatis compulſus: quinetiam à litera ipſa vulgò recepta in eadem conſtitutione impellor. Secundò dico, quòd liber ille in titulo Authenticorum vulgò circunfertur, à Latinis gloſſulariis & commentatoribus iuris receptus, non eſt prototypus τῶν νεαρῶν, ſeu Nouellarum, quas Iuſtinianus commendat in *l. vnica ad fin. de emenda.* C. vbi Accur. etiam de corpore dubitat, an liber Authenticorum ſint illæ Nouellæ, & in *l. pe. fin. in fin. C. de heret.* apertè ſentit aliud eſſe.

67 ¶ Ego verò dico librum illum Nouellas ipſas ſeu partem earum continere, & ab illis verè deſumptum eſſe, ſed per quendam & Græci idiotiſmi, & Latinitatis imperitum traductum eſſe, atque ideò multis mendis & deprauationibus ſcatere. Pariter dico quòd Græcus ille Nouellar. codex, quem Greg. Haloander Latinum fecit, adhuc minus eſt prototypus Nouellarum, imò longius in multis recedit & diſcrepat à prototypo, non ſolùm in natiua littera, ſed etiam in ſententia quàm præfatus liber Authenticorum, qui vulgi manibus teritur. Ipſe enim ex multis deprehendi, Codicem illum Græcum, quem Haloander Latinum fecit fuiſſe tranſcriptum ex libro priuato cuiuſdam Græci ſcholaſtici, vel ſtudioſi iuris, qui in libro ſuo proprij vſus gratia, multa ſuper textu & in margine annotauerat, præcipuè circa ea, in quibus poſteriores nouellæ colligunt vel limitant priores, quæ omnia vt erant à priuato homine in textu murata & margini addita, ſucceſſione temporis, dum libri ad vetuſtatem vergentes imperitorum opera tranſcriberentur, deſultauerunt in contextũ ipſius literæ textualis quẽ Haloander

Codex Nouellarum.

elegantes

elegantet certè & fideliter, hoc eſt, cum mendis ſuis & inſcitiis ad verbum tranſtulit: erat enim vir Græcè Latinéque doctiſſimus, ſed in Iure non ſatis exercitatus: pleraque verò longo & aſſiduo ſtudio illic deprehendens opus eſſe vidi nouo & analytico gloſſemate, quod cœpi. Sed vt plura alia quæ concepi, & iam dudum parturio, nondum (propter diutina hæc bella & clades Reipub. quæ me ad ſtiuam forenſem inuitum redegerunt) conficere potui [recentior autem editio Auguſtana quamuis in quibuſdam purior ſit, tamen in multis manca eſt, nec eſt prototypus nouellarum.] Tertiò dicò, quòd non ſolùm conſtat, Iuſtinianum non permiſiſſe vſuram annuam octauæ partis ſortis, imò contrarium ſemper ſtatuiſſe: ſed etiam per ipſaſmet conſtitutiones, de quibus agitur, conſtat, quòd vetuit exigi ab agricolis vltra tertiam partem octauæ partis, ſiue vltra viceſimam quartam partem ſortis annuatim vſurarum nomine. Sic enim litera Græca habet, *εἰ δὲ νομίσματα δανεισθεῖεν, ἐφ' ἑκάστῳ νομίσματι ἐνιαύσιον κεράτιον ὑπὲρ τόκου*, id eſt, ad verbum, Si verò numi mutuati ſint, pro vnoquoque numo annua ſiliqua nomine vſuræ: quod Haloander elegantius ſic vertit, Si verò pecunia numerata ſit in ſingulos ſolidos ſingulas annuas ſiliquas. Latina verò & vulgata litera ſic habet, Sin autem pecunias dedit, nihil amplius quàm ſiliquam vnam pro ſingulo ſolido annuam præſtare.

68 ¶ At ſiliqua, quam Græci Ceration vocant, vt ſupra.num. 64. eſt viceſima quarta pars ſolidi. Alciat. in *l. frumenta. in verſic ſiliqua de ver ſignifi.* & in tract. *de ponderibus & menſur.* Anton. Auguſti. *Emendation. lib. 2. c. 9.* Nec abſimile præfecti monitales & aurifices etiamnum vulgò caracton vocant viceſimam quartam auri puri, vt infrà q. ſi. In dictis enim conſtitutionibus ceration vel ſiliqua ponitur ad deſignandum viceſimam quartam partem puræ, meræ, & veræ ſortis. Habemus itaque liquidatũ vtrumque extremum. Primùm quòd Iuſtinianus nunquam ſtatuit vſuram fructuum aridorum in agricolis eſſe octauam ſortis partem in anno, vt ſatis probatum eſt. Secundum, quòd in numis ſtatuit viceſimam quartam ſortis partem pro ſumma vſura annua ab agricolis exigenda. Igitur infertur tertium, videlicet quod eandem vſurarum proportionem intelligitur ſtatuiſſe in fructibus aridis, aut aliis quibuſcunque rebus quæ agricolis mutuantur: neceſſe eſt enim alteram deficientem vel obſcuram legis partem per aliam declarari, *l. 1. de rebus dub. l. verum. De petit. hæredit.* ſaltem quando eſt eadem ratio proportionis vtriuſque, vt hîc. Nec enim admittendum eſt, vt quidam ineptè putant, Iuſtinianum aliã rationem vſurarum ſtatuiſſe in fructibus ſiue aridis, ſiue liquidis, aliam in numis: cum nulla ſit diuerſitatis ratio, ſed omnino eadem ratio. Et ſiue vſura conſiſtat in fructibus ſiue in numis, non refert, ſed vtrobique ad eundem legitimum modum ſemper reduci debet, vt dicam infr. *eo. quæſt. 21* & eſt caſus rotundus in *l. cùm non frumentum. C. de vſur.* Cui legi Irnerius, aut quiſquis is fuit, ſubiecit auth. *Ad hæc*, è dictis iam deprauatis nouellis deſumptam, quaſi dictã legem corrigentem, & differentiam ſtatuentem inter vſuras fructuum & numorum, & malè. Debebat autem ſubiici, *l. eos, aut. l pe. C. eo.* vbi cum fœnore antichreſis permittitur, verùm in agricolis diſtrictè & iuſtiſſimè per nouellas prohibetur.

69 ¶ Ex prædictis quinque ſingularia habes, quæ alibi nec in toto corpore iuris, nec in nouellis inueniuntur. Primum de fœnore annuo à iure introducto vel approbato in hac nouella, licet omnes aliæ leges Romanæ non meminerint, niſi de menſtruo, videlicet de centeſima, & partibus eius. Nec alicubi inueni fœnoris annui mentionem antiquiorem dicta conſtitutione, vt quis ſuſpicari poſſit, quoſdam fœneratores

A improbos poſt moderationem *d. l. eos*, cœpiſſe non iam in menſes, ſed in annos fœnerari, vt hac forſan occaſione imperitis imponerent, & conſtitutas metas facilius excederent. Verùm ſiue menſtrua, ſiue annua, ſiue alia quauis fœnerandi formula (in qua non eſt vis, ſed in ſola quantitate currentis vſuræ) non licet metas legibus præfixas excedere. Non obſtat, quòd fœnoris annui ſit etiam luculenta mentio & comprobatio in *nouell.* 160. quia ibi non loquitur de fœnore propriè ſumpto, in quo ſors ſaltem poſt tempus congruũ repeti poteſt cum vſuris, prout hic loquimur, & in dictis tribus nouellis: ſed ibi loquitur de reditu pecunia conſtituto, in quo ſors eſt alienata, nec repeti poteſt per creditorem à debitore, licet debitor cum velit, & ſibi expedit, poſſit redimere, prout in vulgaris noſtris

B reditibus, vnde licet ille contractus ſit quædam ſpecies fœnoris etiam negotiatiui, vt in f. *q 69 n.* 144. tamen propriè & ſtricte non eſt vſura nec fœnus, ſed emptio reditus redimibilis, veræ & formalis vſuræ ſuccedanei, vt eſt caſus rotundus in dicta nouella 160. de qua latius infrà. *quæſt.* 75. Cæterum vſuræ communes per legem, Eos, reductæ ab beſſes vel ſemiſſes, nouiſſimè per Iuſtinianum agricolis eorum fauore ad trientes vſuras reductæ ſunt. Trientes enim in viginti quinque annis ſortem æquant: hæ verò in viginti quatuor annis. Et intelligo de vſuris quæ pacto debentur ex mutuo, vt conſtitutio loquitur: vel obligatione recidente in mutuum, quas negotiatiuas vocamus infrà *quæſt.* 69. Secus in his quæ ex diſpoſitione legis incidenter veniunt, vnde ſi agricola emerit & acceperit fundum, vel etiam boues, & differat ſoluere pretium,

C tenebitur ad vſuras legales, quæ ſunt ſemiſſes, niſi conſuetudo regionis ſit de minoribus, *d. leg. eos. §. eam quantitatem*: & eodem modo licebit de eiſdem in dicto vel ſimili caſu paciſci, vt ſuprà, *nu.* 56. Et ſic hoc caſu ceſſabit in agricolis primum caput: non tamen ſecundum de vetita antichreſi. Tertium, antichreſin non poſſe accipi ab agricolis in contractu fœneratitio, quæ eſt ſingularis & optima limitatio dictæ *l. ſi ea lege.* Quartum, pœna amiſſionis ſortis & vſurarum in vtrumque caput, quòd eſt ſpeciale hic, cùm aliàs in iure (dempta infamia in fœnore improbo: non ſit ſpecialiter impoſita pœna fœneratori excedenti; ſed ſolùm exceſſus reſcindi ſoleat. Quintum, quòd hic modus vſuræ metitur ex perſona & qualitate debitoris, quod intelligendum eſt ad reſtringendum, non autem

D ad augendum vllo caſu. Vnde illuſtri non licet agricolæ fœnerari ad hanc rationem vnius annui in viginti quatuor: ſi tamen hoc fecerit, modò non exceſſerit, non incidet in pœnam conſtitutionis ob tam modicum exceſſum, ſed fiet reductio ad rationem vnius annui in vigintiquinque, vt non excedat trientales, *d. l. eos.* Ex hac noua diſcuſſione & interpretatione noſtra habes multa nedum ad intellectum iuris, ſed etiam ad verum iudicium & praxim in iudicando & conſulendo vtilia, de quibus tracto inf. *q.* 35. Et licet iura ff. & C. permitterent antichreſes in fœneratoriis contractibus, *l. ſi ea pactione. l. ſi ea lege. C. eo.* non eſt defunctoriè accipiendum, ſed quando fiebat bona fide, ita quòd debitor non patiebatur aliud incommodum ſed

E æqualiter tam debitori quàm creditori conſulebatur. Vnde valde excedebant illi fœneratores, de quibus in dictis conſtitutionibus. Ex his habes erroneam eſſe & ineptam vulgarem illam & famoſam authenticam incipientem, *Ad hæc*, quæ ab homine priuato & indocto & perito inſerta eſt Codici Iuſtinianæo, indeque eradendam & expungendam eſſe. Si cui tamen congruum videatur veram & genuinam dictarum nouellarum ſententiam loco dictæ ſpuriæ authenticæ reponi, deberet Codici inſeri immediatè poſt, *l. eos*, vel poſt. *l. pe. eo. tit.* vt ſequitur,

IN NOVELL. NEQVIS MVTVVM DANS AGRICOL. TERRAM, &c. CONSTITVT. 32. 33. & 34.

NEMINI cuiuſuis conditionis etiam militi fœnerari licet agricolis, vltra viceſimam quartam ſortis partem annuam, nec ob id terram, boues aut aliud pignus ab eis accipere, & contrafaciens actione cadit.

QVÆSTIO SECVNDA.

SYNOPSIS.

1 *Iuriſconſ. diuini & humani peritum oportere.*
2 *Gratuita in pauperes miſericordia ſine pœnitentia, manis.*
3 *Quales in proximum eſſe debeamus, déque charitate, ex diuinis libris.*
4 *Nihil tam liberum, quàm religio, & fides, & ideo ad illam non compellendi homines.*
5 *Vſuræ fauorabiles in mutatione pecuniæ.*
6 *Improbati Canoniſtæ, qui damnatis ciuilibus Vſuris mutatitiæ pecuniæ commodo pauperes defraudarunt.*
7 *In mutuo tacitum ſubeſt fruendi tempus, ſecus depoſitum eſt, aut in commodati naturam influit.*
8 *Improbum fœnus eſt quod modum ſuperat à lege, vel conſuetudine inductum.*
9 *Tranquillitati Reip. neceſſarium valdè mutuationis officium.*

70 ¶ QVÆRO ſecundo. An. *d. l. eos*, & Iuſtinianæa vſurarum moderatio ſeruari potuerit inter Chriſtianos in foro conſcientię Non eſt hæc ſuperuacua nec impertinens, ſed vtilis & neceſſaria quæſtio tametſi fortè ſcioli quidam cauillaturi ſint partim otioſam, partim alienæ nempe Theologicæ profeſſionis. Sed hi ſimul inſcitiam & ignauiam ſuam produnt, quippe qui nec prima quidem profeſſionis noſtræ elementa teneant aut intelligant, in quibus Iuriſprudentia, *diuinarum rerum notitia, iuſti atque iniuſti ſcientia eſſe definitur. Iuſti. de iuſti. & iure in prin. & in l. 1. ff. eo.* Iuriſconſulti munus eſſe, licitum ab illicito diſcernere. Non ignoro quoſdam verbum illud, *diuinarum rerum notitia*, referre ad veterem Romanorum paganiſmum, & huiuſmodi prophanas religiones, ἐθελοθρησκείας, ritus & ſacra ab hominibus inuenta & conſtituta, quæ abominatur Deus, *Deut. 12. 1. ad* B *Coloſſ.* 2. Sed illi toto cœlo errant, & nimis iniurij ſunt in ſacras noſtras leges, & optimum & Chriſtianum principem Iuſtinianum, qui per eaſdem leges religiones paganicas, earúmque ritus & ſacra damnat. *C. de paga. & ſacrifi. C. de Iudæis & cælico per to.* ſolámque veram Chriſtianam religionem in ſolo immutabili & viuifico verbo Dei fundatã complectitur, & ab ea Codicẽ ſuum orditur, *tit. de ſum. Tri.* Neceſſe eſt igitur ea verba, *diuinarum rerum*, de lege diuina & eloquiis Dei intelligi. at ipſe experientia didici ſine illis non poſſe leges noſtras rectè intelligi, nec ad verum ſcopum dirigi, & multo minus rectè practicari. Quid quòd ſapientia diuina *Prouer.* 8. clamat, *Meum eſt conſilium & æquitas, mea eſt prudentia, mea eſt fortitudo, per me reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt.* Quem in finẽ nominatim iubet Deus *Deuter. 17. in fin.* etiam Regẽ, omnémque Reip. rectorẽ, vt ex text. C *Ioſue* 1. exemplar diuinæ legis ſecũ habere, in eóque legere omnibus diebus vitæ ſuę, vt diſcat in timore Dei legem eius cuſtodire & facere, nec ad dextram vel ad ſiniſtram declinare. Quòd autẽ etiam regi, & cuicunque principi nominatim præcipitur, an putas à iudicibus, & Iuriſprudentiam in Reip. publicè profitentibus ſine ingenti flagitio negligi poſſe? Longè igitur maius quiddã eſt Iuriſprudentẽ eſſe, quàm vulgò putant. Perperam igitur Canoniſtæ, inter quos Petr. Anchar. in *diſputatio. antiquis*, ſibi ſolis arrogant huius, q. deciſionẽ, & ad ſeſe limitant ſcholaſtici Theologi, inter quos Conrad. tracta. *de contract. quæſt.* 49. qui tamen ſibi parũ conſtat, quia *quæſt. 34. col. pe.* fatetur, quòd ad ius ciuile ſpectat definire, An contractus ſit vſurarius vel non: nec magis in his ignoratione rerum humanarum, quàm diuinarum erratur, vt A exemplum luculentum nuper dedit Alcia. *Parerg. lib. 6. c. 20.* vbi aduerſus calumnias vulgarium Canoniſtarũ & Theologaſtorum imperitum defendit Iuſtinianum ex eo quòd vt illi impingit, ſæculi ſui ſapientia vſus eſt, & peius addit quòd illud euangelicum, *Mutuum dantes &c.* veteres tempore quoque Iuſtiniani interpretabantur conſilium ad perfectionem vitæ præſtitũ, donec poſtea Gregorio nono & Clementi quinto pontificibus Romanis placuit illud ad præcepti neceſſitatem trahere. Et pariter contra omnes Theologos cẽſet leges humanas de diuortiis quas tanquam euangelio repugnantes rectè abrogatas, fatetur tamẽ rurſus à Papa reſtitui poſſe, & ſic licitas fieri, ſed hoc errore nihil exitialius: agit enim in fundamentũ, & non ſolùm ius diuinũ facit mutabile, ſed etiam religionem Chriſtianã quam ab vnico ſuo fundamento (quod eſt verbum Dei *Matth. 7. in fin.* præter quod aliud poni nequit. *1. Corin.* 3. detorquet ad arenam inſtabilem humanarum opinionũ & traditionum. Hinc autẽ fieret vt ſubinde alia atque alia, tandémque prorſus. [Contraria, & plus quàm ethnica fieret. Purius locutus fuerat Alciat. apud Gallos legens Biturigibus *vulr. l. C. de ſumma Trinit. in princ.* Sed poſtea Bononiæ agens ſub vicinia, & ditione Papæ ſermonem mutauit] Sed ad rem.

Sacræ ſcripturæ notitia Iuriſconſulto neceſſaria.

Error Alciat.

71 ¶ Primum excludendi ſunt caſus, in quibus proximorum charitas exigit liberale mutuum, donũ, ſeu præſentẽ eleemoſynã, quæ eſt beneficẽtia miſeris propter Deum exhibita, à verbo ἐλεεῖν, quod miſereri ſignificat: in quo pluribus differunt, & diſtingunt. Tho. 2. 2. *q.* 32. & in 4. *ſenten. diſtin.* 15. *q.* 2. Richar. & omnes in 4. *ſenten. diſtin.* 15. Gabri. Biel in 4. *diſtin.* 16. *q.* 4. Clauaſi. Syluester. & cæteri Summiſtę in verb. *Eleemoſyna* & expreſſim in Mutuo Conrad. de *contract. q.* 19. At breuia & ſimplicia ſunt verba Chriſti. *Matth.* 5. τῷ αἰτοῦντί σε δίδου, καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι μὴ ἀποστραφῇς. *Petẽti abs te dato, & cupientem mutuum accipere, ne auerſeris.* Et Lucæ 6. παντὶ δὲ τῷ αἰτοῦντί σε δίδου, id eſt, *Omni autem petenti abs te tribue.* Quo loco miror Eraſ. à communi receſſiſſe, & maluiſſe transferre, exigẽti, quum verba ſint clara, & priore loco, in eodẽ verbo, & pariter in paraphraſi communẽ litterã ſecutus ſit. *Et Luc.* 11. Πλὴν τὰ ἐνόντα δότε ἐλεημοσύνην, καὶ πάντα καθαρὰ ὑμῖν ἐστιν id eſt, Veruntamen ex his quæ adſunt data, (vel aptius, datis, obiectiuè ſeu ironice, vt ibi ſentit Eraſ. in annota. & in paraphraſi Philip. Melanch. in Apolog.) *eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt.* [*Vobis.* Id eſt, vos malè putatis omnia peccata veſtra expiaſſe dando eleemoſynam, prius enim mundanda ſuper pœnitentia, & fide in Chriſtum vnicam hoſtiam, deinde faciendi veri fructus pœnitentiæ opera chari-

In Eraſmũ.

haritatis, vel vos malè vtimini cibis per luxū, & pauperes negligendo: & perſuadetis vobis luxum veſtrū, & cibationem multâ lotione vt aſperſione aquæ veſtræ luſtralis mundari. Mer. c. 7. Imo cibamini ſobriè, pauperibus etiam conſulēdo, & mundus erit vſus cibi ex diuinis obligationibus prouenti: & omnia quæ purificatis aqua (tom. 1. b. recto demū vſu, & non per ſuperſtitioſas lotiones veſtras munda ſunt: hic eſt verborū ſenſus, & planior priore. Dixi in annot. ad 4. *Euang. par. 64. vnionis noſtræ l.* 11. 41.] Vbi magis miror Eraſ. ſecutum communem transferendo, quod ſupereſt, contra vim & ſignificationem apertam Græci verbi *ἐνόντα*, quod ſonat quę licent, & ſunt in poteſtate noſtra, quaſi de rebus præſentibus, quæ nobis adſunt & ſuppetūt vel preſſiùs ad verbum inſunt non autem de his duntaxat, quæ redundant, prout nonnulli malè accipiunt. B Quibus in verbis non hoc vult Chriſtus, vt cuilibet quauis ratione petenti demus, ſi fortè ſcurra. decoctor *ἄσωτος*, helluo ad inertiam & luxum fouendum petat. Hinc ait Auguſt. Vtilius eſurienti panis tollitur, ſi de cibo ſecurus iuſtitiam negligat: quàm eſurienti panis frangitur, vt iniuſtitiæ ſeductus acquieſcat. *c. non omnis 5. quæſt. 5. c. nimium, 23. quæſtio. 4.* Sed vult indigenti ſubueniri, etiam ſi rependere nequeat, quemadmodū Luc. 6. ibi, *καὶ δανείζετε μηδὲν ἀπελπίζοντες*, id eſt, Mutuum date, nihil inde ſperantes. Non vetat iuſtam mutui repetitionem, etiam in iudicio, ſed vult indigentibus, etiam qui ſoluendo non ſunt, & à quibus nihil ſperatur, dari, nóſque in omnes pro ſua cuiuſque portione beneficos eſſe: non de his quæ ſuperſunt, vel redun- C dant duntaxat, ſed etiam de his, quæ adſunt & ſuppetunt, non tamen, vt pulchrè tractat Pau. 2. *Corint.* 5. vt aliis relaxatio ſit, nobis autem anguſtia: ſed vt ex æquabilitate in præſenti tempore noſtra copia illorū ſuccurrat inopiæ: & è diuerſo vt fiat æquabilitas.

Charitas non incipit à ſe.

72 ¶ Si enim vult Deus primùm rationem haberi eorum, quos nobis cognatione carnis coniunxit, & maximè domeſticorum fidei, vt docet Pau. *Galat. 2. le.* & 1. Timot. 5. non exigit vt noſipſos in pari egeſtate poſtponamus, non tamen proptetea dicendum, quòd charitas benè ordinata incipiat à ſeipſa, prout hactenus volunt Scholaſtici Theologi Canoniſtæ & Legiſtæ, & latiſſimè Io. Igne. in *l. 1. §. ſi ſibi manus, col. 1. 2. de Senatuſ. Sillani.* Hoc enim eſt contra Paul. 1. *Corin.* 13. D dicentē, quòd non quærit quæ ſua ſunt. Incipit ergo à fide & amore Dei: & hinc dimanat in efficacē amorem omnium proximorum. Quantum autem & qualiter exequi debet, nulla certa perpetua regula comprehendi poteſt: ſed hoc ſatis docet lux illa, quam Deus in cordibus ſuorum accendit, & fouet, cuius bona eorum opera, velut radij quidam ſunt, quam etiam Ioan. *epiſt.* 1. *c.* 2. vocat *χρίσμα*, id eſt vnctionem. Poteſt tamen candidè & bono ſenſu illud accipi, quod charitas incipiat à ſeipſa, videlicet tanquam ab exemplo & comparatione noſtri, vt quemadmodum egentes volumus nobis ab aliis ſubueniri, ita aliis egentibus vltro ſubueniamus, vt hoc vel ex animo noſtro in ſimili metiamur. [Vt pulchrè, & appoſitè inquit tex. *Eccl. c. 31. verſ.* 16. Intellige quæ ſunt proximi tui ex te ipſo.] Non igitur E dicendū quòd incipiat à ſeipſa, tanquam à primo gradu operis ſic ordinato, vt voluerūt Sophiſtæ: ſed quòd reſpectu proximi incipiat, id eſt, metiatur, perpēdatur, æſtimetur à ſeipſa vt non ſit alius ſenſus, quam qui habetur in illo diuini & naturalis iuris mandato. *Matth.* 7. *Luc.* 6. Prout vultis vt faciant vobis homines & vos facite illis ſimiliter. Singuli igitur ex ſemetipſis ſic metiantur. Nemo ignorans non cupit doceri. nemo dum labitur, peccato, nō cupit ſecretò & amanter admoneri potius quàm traduci: nemo cùm egeat non vult ſibi ſubueniri, nemo vult obtrectari famæ ſuæ: nemo fraudari, aliorúmve petulantia, ſuperbia, ignauia, grauari: hanc legem naturaliter omnibus inditā eſſe velut librū in corde ſcriptum luculentiſſimè oſtendit Ethnicus ille

Alex. Seuerus

Imperator Alexāder Seuerus, qui (authore Ælio Lam- A pridio) clamabat ſæpius, & quoties aliquem caſtigarēt per præconē dici iubebat, Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris. Quam ſententiam vſque adeò dilexit, vt in palatio & in publicis operibus perſcribi iuberet, quaſi præcipuam totius vitæ & politiæ normam. Ex hoc igitur communi ſenſu, qui nulli mortalium non eſt inditus, quiſque ſumat ſibi conſilium, qualis eſſe debeat erga proximum ſuum. Quod ergo ſibi fieri nolit, ne faciat alteri: quod ſibi fieri gaudet, præſtet in alterum. Hæc eſt ſumma omnū quæ docent lex & prophetæ, quos aut ſi nō vacat, aut ſi per inſcitiā literarum non poteſt quis euoluere, certè nemo non habet domi regulam (velut librum in corde ſcriptum) ad quam dirigat actus ſuos modò rationi quàm cupiditatibus obtemperare malit. Hoc ergo demum modo charitas B incipit à ſeipſo, hoc eſt à propriæ egeſtatis non in aliū, non curua, nec fucata, ſed candida & ſyncera æſtimatione & menſura. [Quod autem dixi charitatem non quærere quæ ſua ſunt: reſpectu finis, vel fruitionis aut immodici affectus dictum eſt: Non enim charitas excludit amorem, & curam ſui, nec ſuorum, vt poſt Paulū ſup. nu. 71. in fine Et Chriſtus ait, qui ſibi nequam eſt, cui bonus: Sed vt dixi, aut non eſt virtus Theologica, ſeu Chriſtiana aut neceſſariò incipit à Deo: hinc deſcendit ad proximum, & pariter in nos ipſos. Ita tamen, vt ſcopus, vel terminus, à quo, & ad quē, ſit gloria Dei, à quo incipit, & ad quem ſingula referuntur. Ait enim Chriſtus ipſe *Matth. 22. Luc.* 10. Diliges Dominum Deū tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima C tua, & ex tota mente tua: ſiue vt Moſes inquit, Hebraicè, *Deuteronom.* 6. Meodeca, id eſt, ex omnibus facultatibus tuis. Et proximum tuum ſicut teipſum. Ergo, vt pulchrè explicat *Auguſtin. libr. 7. de doctrina Chriſtia. c.* 21. Teipſum, non propter teipſum debes diligere, ſed propter Deum: nec aliter proximum, ſit ergo principium, & finis, & ſingulorum regula gloria Dei.] 73 ¶ Sed iam nimium efferor. Redeundo ad q. dicendum quòd mutui largè ſumpto vocabulo, triplex eſt vſus. Primus per modū eleemoſynæ, vt quando fit indigenti, etiam ſi nunquam reddere queat, & ſine ſpe reſtitutionis, niſi quatenus meliorem ſortem adeptus cōmodè reddere poterit. Secundus per modū ſimplicis offi ioſitatis temporariæ & gratuitæ, vt quādo omnino ſperatur reddi, & ad hoc recipiens obliga- D tur præcisè. Tertius per modū negotiationis, vt quādo creditor non mutuat gratis, ſed de certo quæſtu paciſcitur. Primus modus magis accedit dono quàm mutuo: nō tamen eſt merū donum, ſi non detur abſolutè, ſed cū ſpe recipiendi, ſi cōtingat recipientē diuitē fieri, & reddere poſſe. Interim tamen dans veram eleemoſynam facit, & domino fœneratur. *Prou.* 19. Secundus modus eſt verū mutuum propriè ſumptum vtpotè tria ſua ſubſtantialia habens vt ſupra. num. 17. Tertius modus non eſt propriè mutuū, cùm nō ſit gratuitum, ſed eſt verū fœnus. Primū autem modū, & generaliter omnem gratuitam beneficentiā, vulgò putant nō ſpectare ad materiā legiſlationis externæ, ſed conſcientię, & ad eccleſiaſtas, quorū partes ſunt non modū certū E præſcribere: ſed verbis adhortationis excitare populū ad charitatē & beneficentiam ſpontaneam & hilarem: quando nihil Deo placet, niſi quod ex lubenti proficiſcitur dilectione, iuxta illud Aug. *& habetur, 22. q. 5. c. ad fi. tem*, quòd leges humanæ benefacere non cogūt, licet malefacere prohibeant: nam benefacere (inquit) nemo poteſt, niſi elegerit, niſi amauerit. Et certè eleemoſyna nullo iure actionis (ſcilicet poſitiuæ & cōmentitię) debetur, nec ad hoc pauperes iure ordinario agere poſſunt, iure ciuili, vel canonico, ſed benè vt vult gloſ. *c. ſicut hi. verſi. eſurientium. 47. diſtin. in c. Domino ſancto.* in verb. *neceſſitate. 50. diſtin. in cap. exigūt. 1. q.* 7. ſuperiore addito, & extra ordinē (vt aiunt Iuriſcōſulti) iudicis ad hoc implorādo officiū, quòd miſericorditer impenditur, vt inquit glo. in *rubri. de inter. actio. ff.* & dictas gloſſe. Specu. *de inſtru. edi. §. nunc aliqua. nu.* 66. Alb. in *dictio.*

Mutui triplex vſus.

ver. eleemoſynæ, cano. in c. 1. de emptio. & vend. Panor. Io. de Ana. in *c. de fur.* Alex. in *l. 1. in prin. col. 19. de offic. eius cui manda. eſt iuriſdict.* Feli. in *c. ſi qui teſtium, ad ſi. de teſtib.* in *c. 1. de offi. iudi.* 74 ¶ Verùm altius & penitius aduertendum, quòd omnis bona actio ſpectans ad ſubuentionem & conſeruationem politiæ & œconomiæ, ſaltem in quantum externa, ſpectat etiam ad legiſlatorem externum. Alioquin primum illud iuris ciuilis præceptum *honeſtè viuere*, eſſet vel otioſum vel impertinens quod nefas eſt dicere: vel ad certa crimina legibus damnata reſtringendum, & ſic eſſet ſuperfluum, propter ſequens præceptum, *alterum non lædere*. Quinetiam Ethnici vt Ariſt. in *lib. politicôn* rectè cenſet magiſtratum politicum tenuiorum & pauperum curam habere debere. Et præceptum illud diuinum *Deut. 15.* ibi, *Et omnino indigens & mendicus non erit inter vos*, non ſolum ſpectat ad ſingulos vt quemque concernit: ſed præcipuè ad reges ſeu magiſtratus & πολιτάρχας, quorum officium eſt non cauponatoria, ſed liberalis & ſyncera æquitatis & iuſtitiæ diſtributio, & omnium ſubditorum præcipuè pauperum protectio & ſubuentio. Quòd ſi hodie non ſolùm hæc negligunt, ſed libidinibus & rapinis addicti multos ad extremã inopiam redigunt, tanto certè maiores dabũt ruinas & pœnas, iuxta illud, *Potentes potenter tormenta patientur, Sap. 6.* Augu. autẽ in loco præallegato, partim non loquitur de quibuslibet humanis legibus, ſed de certis coërciuis, partim loquitur de bona actione interiori, vel quatenus eſt opus fidei, quod ſpectat ad regnum Dei ſpirituale & internũ, ad quod leges humanæ nõ pertingunt, licet ſubſeruire debeant. Vt Greg. Mag. lib. 1 *Epiſt. c. 45* negat Iudæos ad baptiſmũ cogendos, ſed frequenti prædicatione inuitandos. Itaque poteſt, imò tenetur princeps & magiſtratus penuria, aut quauis calamitate afflictis, vel non petitus occurrere, & ad congruã eleemoſynam ſui quoque exemplo, à ſe incipiens cæteros exhortari, & ſi opus ſit compellere. Cuiuſmodi neceſſitatis debitæque eleemoſynæ, & pie exhibitæ, habes in ſacris literis ſpecimẽ inſigne & exemplum memorabile, *Nehemiæ 5.* vbi dum plebs Iudæorũ recens à Babylonica captiuitate reuerſa, cuperet præ penuria & fame vſuris ſuccũbere, prædia oppignorare, corpora nexui & ſeruituti ſubiicere, fidelis ille dux Nehemias aduocata concione acriter increpauit optimates & magiſtratus, quòd tributa exigerent à tenuioribus fratribus, iuſſitque eis agros, reddi, vineas, oliueta & domos ſuas ſine vſuris, hoc eſt ſine vllius acceſſionis grauamine reſtitui. Nõ enim hîc agitur de formali vſura, quæ execrabilis erat Hebræis, & multò minus de centeſima legali: ſed centeſima erat ibi tributũ centeſimæ partis redituũ & bonorũ, quòd Iudæi pendere ſolebant pro ſtipendiis & ſumptibus rectorum ſuorum, quod Nehemias ob paupertatẽ populi vetuit. O piſſimum ducem & verè populi patrem, qui ſubditos ſuos redemerat, plurimiſque pecuniã & frumentũ mutuauerat, quæ publicè remiſit, præter annonas ſiue ſtipendia ducatus ſui, quæ non exegit, ſed propriis ſtipendiis militauit, & Remp. difficillimis tẽporibus dexterrimè curauit. At iamdudum huiuſmodi ducũ ſtirps defecit. Habuit ea ætas reliquiarũ captiuitatis Babylonicæ in paupertate & ærumnis ſuis ſpecimẽ inſigne fauoris & prouidentiæ Dei, quia ad reſtaurandã diſſipatã politiã Iudaicã duos fideles miniſtros eodẽ tempore dedit Eſdram & Nehemiã, alterum ſacerdotẽ & ſcribam doctũ in lege Dei, ſoloque Dei verbo nixũ templi & legaliũ inſtaurationẽ, populiq; in lege Dei eruditionem grauiter procurantẽ. Alterum πολιτικὸν ducem, ſolã populi & Reip. charitatẽ præ oculis habentem ad reædificationem & tuitionem dirutæ Hieroſolymæ, populumque miſera paupertate & ſeruitute liberandũ, hoſteſque debellãdos totis viribus, facultatibus & cõſilio die nocteque fœliciter incumbentẽ. [Neutro alterius functionem vſurpãte, nec refrigerante, ſed mutuò cohortãte, & iuuante] Ea memorabilis hiſtoria præ oculis habenda erit, quoties de collapſa politia reſtituẽda conſtituendum erit. Ecquid aliud moratur, niſi peccata populi tantorum bonorum indigni? Sed ad rem ſpectat ergo eleemoſyna & gratuita beneficentia quando res poſtulat etiam ad ius ciuile & ciuilem magiſtratũ. Et quia huius q. cardo non verſatur niſi circa tertium modum vel vſum mutui. 75 ¶ Aduertendum quòd Doctores ſcholaſtici cõmuniter tam Theologi, quàm Canoniſtæ & Legiſtæ (vt ex eorum ſcriptis apparet) imaginantur dupliciter vſuram ſeu acceſſionem verſari poſſe in mutuo. Primò propter officium ipſum mutuationis dũtaxat. Et hoc loco caſu cenſent & definiunt vſuram eſſe, hocque modo loqui putant omnes leges ciuiles vſurarum quas damnant. Secundo modo propter moram in caſum moræ, vel citra moram in compenſationem veri vel probabilis intereſſe, propter carentiam pecuniæ mutuatæ. Et iſtud putant non eſſe vſuram, nec ſpectare ad leges vſurarias, quæ modum vſuris præfigunt. Sed ipſi tota via errant, cùm iuris inſcitia, tum rerum inexperientia. Quis enim vnquam propter mutuationis officium duntaxat vſuram ſtipulatus eſt? & non in compenſationem vel damni incurrendi, vel vtilitatis ceſſaturæ, vel participationem lucri quod facturus eſt debitor, vt *ſupra nu. 10.* Putãſne tot iuriſconſultos & νομοθέτας iuris ciuilis in hoc ſolum laboraſſe, vt metam præfigerent vſuris, quæ propter ipſum mutuationis officium exhibitum duntaxat ſtipularentur: & non potius, imò duntaxat his quæ in compenſationẽ eius quod creditoris intereſt, vel quoad ſors reddatur intereſſe poterit ſtipulãtur? Iſtud verò cùm ſenſus cõmunis, tum rerum experientia ipſa quoque legum omniũ id genus ſeries clamat. Primus igitur ille modus, ſiue intellectus merè phantaſticus eſt, velut ſomnium & deliramentũ reiiciendus. Relinquitur ergo ſecundùm opinionem omniũ & Theologorum & Iuriſtarũ, quòd leges iuris noſtri ciuilis vſurariæ, nõ ſunt vſurariæ: quũ non ſint officii, ſed interuſurij compenſatoriæ. Vnde quia modus, *l. eoi*, non eſt modus vſurarum, ſed interuſurij, erit licitus, etiam in foro conſcientiæ ſecundùm eorundem traditionẽ. Et generaliter ſequitur, quòd Iuriſconſulti & Iuſtinianus nunquam ſtatuerunt nec approbauerunt veras & meras vſuras, ſed moderatã & æquabilẽ interuſurij, ſeu promiſcui intereſſe cõpenſationem, in cõmerciis & ciuili vita neceſſariam. Ad hoc enim duntaxat omnes leges vſurarias colliniaſſe cõſtat, non autem ad compenſandum ſeu vendendum ſolum ipſum officium mutuationis: ſed nec cogitaſſe quidẽ vnquam de ipſo officio cõpẽſando, quod ſatis innuit text. in *l. illud de ædil. edict.* ibi, *Et an vſuras pretii cõſequatur, quaſi quod ſua interſit accipere.* in *l. ſocii qui. in prin. pro ſocio.* ibi, *non quaſi vſuras, ſed quòd ſocij interſit moram eum nõ adhibuiſſe. l. in inſula. §. vſuras. ſolu. matri. l. nec enim in ſi. de pigno. actio. l. purè. d. dol. excep. l. ſi qui pro vxore. §. ſi vxor. de dona. inter vir. & vxo.* ergo mira ἀπορία, ſecundum ſententiã omniũ, contra opinionẽ omnium ſoluta eſt quæſtio. Si dicas quòd ſolus Phili. Melãch. nouiſſimè definiuit vſurã eſſe lucrũ tantùm propter officiũ mutuationis, alios verò aliter variè definiuiſſe, reſponſio in promptu eſt, quòd etſi antiquiores tam Theologi quàm Iuriſtæ politioris linguæ penuria nõ ſint vſi illis verbis, officium mutuationis, tamen illud ipſum omnino ſenſerunt, vt eorũ ſcripta indicãt. Philip. autem hoc ſuo eleganti & lepido ſermone nihil prorſus addidit nec detraxit: ſed duntaxat & ſignificantiùs & elegantiùs & dexteriùs eorum mentem complexus eſt, vt ſ. *nu. 6.* Fateor mentẽ omnium eſſe, quòd niſi ſubſit verum & iuſtũ intereſſe, nõ ſubeſt alia cauſa acceſſionis, quàm propter officiũ mutuationis, & ſic eſt vſura, & eſſe præſumitur, niſi quatenus de vero & iuſto intereſſe probetur. Sed ego dico primò, quòd per hoc non impugnatur, ſed magis iuſtificatur ius ciuile quòd nunquam ad nudum officium mutui vel dilationis reſpexerit: ſed ſolùm ad æquabilẽ veri interuſurij cõpenſationem in cõmuni.

Vnde

Princeps & magiſtratus debet curam pauperum gerere.

Nehemias.

Quomodo Reſp. reſtituta.

Vulgaris doctorum error.

Leges nunquam approbauerunt meras vſuras.

Vnde licet aliqui (quorum re vera nullo modo intereſt) A abutantur, id non eſt legis, ſed hominis vitium. Dico ſecundò, quòd rerũ experientia ſemper docuit & docet, quòd rerũ eſt nullo modo intereſſe: frequens autem & ſolitũ eſt quòd interſit creditorum, ob notabilem dilationem mutui, vel quantitatis debitæ. Igitur ſi ratio & compenſatio huius intereſſe in cõſcientia admittitur ſecundùm omnes, neceſſe eſt leges ciuiles omni noxa & impietate eximere, quæ tantùm ad id quod cõmuniter & promiſcuè intereſſe ſolet, non ampliandũ, ſed quàm fieri commodè poterat reſtringendũ tendunt, preſertim cùm adaptari debeant ad ea quæ crebrò & cõmuniter, non autem quę raro accidunt. *l. nam ad ea, de legi*. Tertiò plus dico, quòd taxatio iuris ciuilis, magis ad commodum debitorum facta eſt, vt parabilis & commodus eſſet eis vſus æris alieni, quàm ad commodum credito- B rum: huiuſq; parabilitatis in communi ſtatuendæ rationem magis habuerunt leges, quàm promiſcui creditorum intereſſe compenſandi. Quarto, quòd vt propter neceſſitatẽ commerciorum neceſſarius fuit vſus numi: ita (licet non æquè frequenter) neceſſarius eſt vſus æris alieni, conſequenter neceſſaria aliqua æquabilis dicti vſus cõpenſatio, vt quàm commodè queat haberi poſſit. Hæc autẽ compenſatio cùm ſit pro vſu æris alieni, nihil aliud eſt quàm vera & propria vſura, ex etymo verbi & natiua ſignificatione, vt patet in toto iure & apud omnes bonarũ literarum autores. Nõ tamen hæc ſcribo quòd omnino probem formulam antiquam fœnoris legalis, & taxationem, *Leas*, & multò minùs quòd in vſum reduci cupiam aut ſuadeam, quippe qui cenſeam etiam dictam taxationem, & exactam illam mo- C derationẽ Iuſtiniani, de qua ſ. *nu*. 41. nimis eſſe vagam & minus commodam, vt j. *q. 69. in fi. q. 75*. ſed vt fundamenta materiæ ſenſim aperiendo ſimul & ius noſtrum ciuile in hac parte quam tractamus ab omni nequitia & impietate vindicemus, qua plus ſexcentis annis à rerum & verborũ imperitis Sophiſtis immeritò ſuggillatum fuit. 76 ¶ Vt autem pulchrè diſſerit Ariſt. *lib. 5. ethicōn nicomachiōn*, Æqualitate cõſeruatur ciuitas, equalitate inquam, non quantitatis, ſed proportionis, & vt ipſe *κατ᾽ ἀναλογίαν, καὶ μὴ κατ᾽ ἰσότητα. τῷ ἀντιποιεῖν γὰρ ἀνάλογον συμμένει ἡ πόλις*. Debet ergo legiſlator tanquã communis Reipublicæ parens, non ſolùm crimina prohibere, ſed etiam in cõmerciis iniqua lucra & damna arcere. *l. illicitas in princ. de offic. præſi*. & in his ita mode- D rari rationem contractuũ, vt primùm æquabile, deinde parabile ſit commercium omnium quæ vſibus hominum vel ciuium neceſſaria ſunt. Cùm autem inter alia, propter crebras & varias hominũ neceſſitates, neceſſarius ſit vſus æris alieni, neceſſe eſt modum aliquem æquabilem conſtitui, quo nec credentes, nec creditũ accipientes damnificentur, ſed vtriſq; præſertim debitoribus, tanquam parti debiliori commodè conſulatur: hoc autem ſuo tempore rectè mihi præſtitiſſe videtur Iuſtinianus. Cùm enim nondum cõmuniter receptus eſſet alius modus quàm formalis fœnoris, quod vbiq; inualuerat, nec repẽte mutari ſuppetebat nec expediebat, necdum increbuerat abuſus inſidiãdi fortunis debitorum id quod bonus & prudens legiſlator potuit & debuit, executus eſt, prædicta ſua moderatione, ſ. *nu*. 43 E Et contendo ob id reprehendi non poſſe, quòd non ſolùm permiſit, ſed etiã authorauit vſuras ita moderatas. Etiam ſi aptius quoddã, imò ob id increbeſcentem hominum malitiam magis neceſſarium, receperit poſteritas, vt j. *q. 69. q. 75*. Quoniam ſecũdùm cõmunem rerũ humanarum curſum, qui in legibus condendis debet attendi, certum eſt creditores ex credito vel dilatione pecuniæ debitæ ſæpius damnificari, non ſemel tantùm ratione moræ debitoris, & fidei non ſeruatæ, ſed etiam ſucceſſiuè pro rata temporis. Contra verò debitores locupletari, magnumq; interim lucrum facere vel damnum euitare: vt quandoque minime eis oneroſum, ſed valdè lucroſum ſit, modicas vſuras creditori pendere,

Æqualitate proportionis conſeruatur ciuitas.

donec re ſua geſta ſortem reddant. Omnino verò damnoſum hoc ſubſidio priuari, & ſic vel commodis ſuis in opportunitate deeſſe, vel neceſſitati importunæ ſuccumbere, & auita fortè prædia iniquis conditionibus (vt fit in periſtaſi quæ moram non patitur) diſtrahere. Iuſta igitur fuit moderatio ciuilis vſurarum, non ſolùm in quantum permiſſoria, ſed etiam in quantum diſpoſitiua: nec minus neceſſaria quàm vtilis, creditoribus quidem, ne teneantur probare quantum ratione moræ vel dilationis interſit. Sed multo magis debitoribus, qui modicis his vſuris maioris compendij occaſionem redimunt, omnique alio fœneratorio grauamine interim defunguntur, etiamſi conſtet creditoris pluris intereſſe. Quòd ſi quis cauſetur dictas leges ſaltẽ eo caſu iniuſtas fuiſſe, quo conſtaret creditoris pecuniam otioſam habentis nullo modo interfuiſſe, Reſpondeo primò, hoc eſſe rariſſimum, & ſic dictas leges non eſſe factas propter hunc caſum, ſed propter id quod frequenter accidit, *l. nam ad ea de l. gib.* ideo ſemper eſſent iuſtæ in ſe, licet aliquis (quod hominis vitium eſt non legis) eis abuteretur. Quemadmodũ iuſtæ ſunt leges actionũ & iudiciorum, etiam ſi multi, imò maior pars litigantium in hoc regno (quæ præcipuè deſpotum culpa eſt, Eunomiam noſtram de qua in *epiſt. in li. 2. conſiliorum Alexan.* & in *f. huius tractatus repetita præl.* latè diſſeruimus contemnentium) illis abutantur. Reſpondeo ſecundò caſum illum non eſſe poſſibilem, nec admiſſibilem quia creditor quantumuis alioquin habens pecuniam otioſam, niſi confidiſſet de negotiatione vſuræ legitimæ, potuiſſet vtilius negotiari Et ſic iuſtè latæ fuerunt dictæ leges promiſcuè in communi, ſine exceptione caſus quo creditoris habentis pecuniam, prorſus otioſam, nullo modo interſit. Et hoc propter bonum publicum, & quotidianam neceſſitatem cõmerciorum & mutuationum quæ notabiliter impedirentur, ſi alicuius intereſſe probatio exigeretur à fœnorantibus, ſub præfata moderatione: vel ſi audiretur debitor cauſificans & probare offerens nullo modo interim creditoris interfuiſſe. 77 ¶ Nec ab re inquit Bal. in *l. cunctos, col. 3. C. de ſum. Trin.* in *c. 1. col. 1. de iureiur.* & in *con. 453. lib. 1.* ſecundum veterem impreſſionem, quòd expedit multos inuenire fœneratores, alioquin multi fame perirent. Et hoc ſemper docuit & docet rerum experientia, contra quam fruſtra verborum argutiolis nititur Conrad. de *contract. q. 48*. Comprobat Alcia. in *l. vſura. in fin. de verb. ſigni.* dicens quòd publicè intereſſet, etiam inter Chriſtianos, ciuilem *l. eo*, obſeruari, nã propter canonum prohibitionem (inquit) non niſi peſſimus quiſque, & impudentiſſimus fœnerat. Et (vt ob ſimile abſurdum inuehitur Iuſtinia. in leges punientes ſecundas nuptias in *Nouell. ne mulier. quæ ſecund. nup. iterant. conſti. 2. §. cum igitur*) quia per nouos canones (malè vt j. *q. 74*. poſitos, & peius ad nos vſq; intellectos) non licet legaliter, & apertè moderatè fœnerari: idcirco eius quod intereſt vel cambij nomine, aut alio ficto, & accerſito titulo, contra leges & antiquos canones, immoderatiſſimè fœnerantur: imò deprædantur & deglubunt pauperes, ſubita quauis neceſſitate perculſos, eò quòd palàm, & à probis & humanioribus viris fœnerari non liceat. Vſque adeo hominum vulgus præpoſteris intemperiis agitur, aut nimia ſuperſtitione à medio iuſtóque ciuili deterretur: aut poſito omni Dei timore, proximique amore, qua fraude, quáve iniuria, inexplebili auaritiæ ſine modo indulget. 78 ¶ Culpa certè Pontificum & Sacerdotum, quorum partes erant docere & inſtituere populum: hóſq; meritò in ius vocat Alcia *in d. l. vſura. in fi.* quòd vſque adeo de paruis ſolliciti grauiora exigentes non coërcent, vt adiuuent potius colludendo, pecuniáſq; ſuas clàm in communionem lucri credendo. Vide quid effecerint imperiti illi Canoniſtæ, & ad eorum ſtomachũ ficti theologaſtri, & titulo tenus eccleſiaſtici, dum quamlibet etiam leuiſſimam vſurã mortalis noxiæ damnauerit, legibus etiam

Neceſſitas vſus æris alieni.

Imperiti eccleſiaſt.

ciuilibus palàm à ſuggeſto tetricè conuiciantes. In tanta enim hominum multitudine, & crebris quotidianarum egeſtatũ incurſibus, pauperes & aduerſa clade afflictos (quorum gratia ſancitæ erant dictę leges) omni legum & proborum hominum auxilio ſemel ſpoliauerunt, & crudeliſſimis latronibus qui cum prædam diuiderent prodiderunt. Siquidem diuites & probi mercatores legalibus alioquin & modicis vſuris gratanter ſubuenturi nouis (vt vulgò eos detorquent) canonibus vetiti, & præpoſtero religionis metu perculſi, prorſus mutuum & ſubuentionem proximi denegant, contra illud pulchrum præceptum *Deute. 15. Si vnus de fratribus tuis, qui moratur intra portas ciuitatis tuæ in terra, quã Dominus Deus tuus daturus eſt tibi, ad paupertatẽ deuenerit, nõ obdurabis cor tuum, nec contrahes manũ ſed aperies eã fratri pauperi, & dabis mutuũ, quo eum indigere perſpexeris. Non ages quippiã callidè in eius neceßitatibus ſubleuãdis. Et Eccl. 29. Propter mandatum aſſume paupere, & propter inopiam eius ne dimittas eum vacuum.* Et multo fortius cõtra illud *Matt. 5. Volenti a te mutuari ne auertaris.* Et ſic etiã modica pecunia ad tempus indigentes, coguntur, hæredia auita vili & perpetuò vendere, aut cum peſſimis hominibus dãnoſam vorſurã ex vorſura facere. Hinc damna & fraudes, & ex his mẽdacia, calliditates & doloſitates, & mutuæ deceptiones innumeræ, quas diſcunt & aſſueſcunt homines. Quo fit vt cùm maximè poſt flagitiosè exibilatã d. ſanctam *l. eos*, rariſſimi fuerint & ſint qui velint & poſſint gratis mutuare, pauciores in dies inueniantur, increbeſcente ſcilicet & in dies irritata hominum malitia & infidelitate, quæ etiã facit vt quandoque non imputetur deneganti mutuum, qui ſine cauſa fraudari timet, vt *Eccl. 29. verſ. Multi nõ cauſa nequitiæ &c.* Et vt habet Tigurina editio, *Multi non per malitiã ſe auertũt ab homine, ſed immeritò defraudari metuunt.* Quid plura? Num aliã artem, neceſſitate hominũ loco mutuatitiæ vſurę inuentã, videlicet emptionẽ redituum etiam pretio conſueto, & conſtitutionibus taxato, cauillari auſi ſunt homines ſuperſtitioſuli, & vſurariæ prauitatis, etiam cõtra Pontificum decreta inſimulare, vt alioquin credituri, etiam ab hac ſubuentionis via reuocentur: vtq; ſimul è diuerſo debitores ſatis vulgò ad fallendum procliues, nedum ab agnoſcenda bona fide retrahantur, ſed etiam ad iniuriam & ingratitudinem inuitentur, & velut claſſico impellantur, vtpote nedum ad denegandum debitum, ſed etiam ad exprobandum contumeliosè crimen vſurarium propitio creditori!

79 ❡ Contra illud *Eccleſ. 29. Mutua proximo tuo, cùm indiguerit: & tu quoq; debitor, redde tẽpore conſtituto. Serua promiſſum, neq; agas dolo cum eo, & inuenies omni tempore qui ſubueniant tibi.* Et in ſumma, ſuperſtitio illa non modò ſanctis legibus contumelioſa eſt: ſed etiam hominibus infeſta, eorúmque ſocietati inimica: tenditque ad inducendum & fouendum ſcandala illa omnia infidelium debitorum, quæ *Eccleſ. 29.* graphicè deſcribuntur, & feriò damnantur. *Multi* (inquit) *quaſi inuentionem* (id eſt quaſi rem nullius ſeu caſu inuentã quæ occupatione fit accipientis) *æſtimauerunt fœnus & præſtiterunt moleſtiam his qui ſe adiuuerunt, donec accipiãt, oſculantur manus dantis, & in promiſſionibus humiliant vocẽ ſuã. Et in tẽpore redditionis poſtulabit tempus, & loquetur verba tædij, & murmurationum, & tempus cauſabitur. Si autem potuerit reddere, aduerſabitur. Solidi vix reddet dimidium, & computabit illud quaſi inuentionem. Sin autem fraudabit illum pecunia ſua, & poſſidebit illum inimicum gratis, & conuitia, & maledicta reddet illi, & pro honore & beneficio reddet illi contumeliam. Multi non cauſa nequitia non fœnerati ſunt, ſed fraudari gratis timuerũt.* Hactenus verba Eccleſiaſt. recitaui. Reliqua vide ibi eo. c. ne totũ tranſcribam, vbi poſtquã infidelitatem debitorum caſtigauit, iuſſitq; debita etiam fœneratitia quæ tamen modum & ciuilem æquabilitatem non excedunt bona fide ſolui: viciſſim iubet creditores benignè agere erga debitores, pauperũ miſereri, nec propter eorũ inopiam denegare mutuum. 80 ❡ Non tamen interim ignoro librum nobilis illius Hieroſolimitæ Ieſu filij Syrach, qui Eccleſiaſticus dicitur, inter apocrypha ab Hebræis reponi, vt per Hieron. in prologo galeato. Sed vtcunq; apud Hebræos canonicus non ſit, verè tamen Eccleſiaſticus eſt, & ſanctis omnibus in vſu ſemper fuit, pro certitudine doctrinæ, & morum eccleſiaſticorum perfectione, quare & alio nomine dictus πανάρετος, quaſi virtutum omnium capax. Eſt enim vera & ſacra Chriſtianorum ethica, circiter 230. ann. ante Chriſtum natum ſcripta. Et in ſumma totum illud 29. cap. mihi videtur ſyncerum gloſſema & expreſſa declaratio mentis verborum Chriſti, quæ habentur *Matt. 5. g. Luc. 6. e.* Nihil enim iucundius, nil tutius, nil (vt preſſius Græcè dicam) διδακτικώτερον, quàm locum vnum ſacræ Scripturæ, per alium vel pauca per plura eiuſdem ſcripturæ quaſi eodem Spiritus S. magiſterio interpretari. [Vt etiam docet Hylarius in *lib. de Trinit.* & ſuper *Pſal. 34.* Aug. de *doct. Chriſt. lib. 2. c. 9. in fi.* & tranſcripſit Gratianus in *c. relatum 37. diſt.* non autem extraneas, & ethnicas ſententias admiſcendo vt ευτεπως ſcripſit Scot. in 3. *ſent. diſt. 24.*] Paulo prolixior fui, ſed impulit me propugnatio veritatis aduerſus ineptum & ſupr. 600. annos inueteratum errorem. Concludo ergo quòd non in caſibus eleemoſynæ, de quibus ſuprà, ſed in vſu ciuilium cõmerciorum, etiam à Chriſtianis ſeruari poſſet *d. l. eos*, niſi exoleuiſſet, cõmodiore & honeſtiore alia fœnoris forma (videlicet per abalienationem ſortis) inuenta & ſubrogata, qua pariter vti nõ licet in prædictis caſibus eleemoſynæ, vel officij debiti, aliàs ſic dũmodo etiã abſit circũuentio proximi, hoc eſt ceſſãte fraude, quæ fit, vel quãdo creditor hoc prętextu vẽnatur debitorem, & eius bona, videlicet inſidiãdo & captãdo occaſionẽ, vt magno debitoris incommodo vrgeat, eiuſq; bona diripiat: vel quãdo non fœneratur indigenti, ex honeſta & vtili cauſa, ſed luxurioſo & profuſuro, quẽ mox decoctũrũ deglubat: vt Macedo, qui peſſimo exẽplo filiisfa. in malos vſus, atq; adeo incertis nominibus, id eſt cauſis ſaltẽ veris nõ expreſſis fœnerabat, locũq; fecit Macedoniano *ſ. C. l. 1. ad Maced.* quod primũ Athenis veteri lege ſancitũ à Solone refert Alex. ab Alex. gen. dier. *l. 1. c. 7.*

81 ❡ Has & ſimiles fraudes perſequi debent prudentes eccleſiaſtici, & docere ne quicquã vel iuſtis legibus à peccato excuſatũ iri qui eis iniuſtè vtitur contra charitatem proximo debitam, & à Deo præceptam. Suadere etiam debuerunt, non niſi gratuita mutua fieri verè indigentibus, etiam cum damno ſortis, ſi vires creditoris ferant, & iuſta neceſſitas debitoris poſtulet. Simul & debitores admonere, ne ingrati & fraudatores creditorum exiſtant, pigros etiam illos & ignauos ventres increpare, qui per deſidiã & luxuriam malunt aliena quadra victitare, & vſuris ſubiici, quàm honeſto labore, vel manibus victũ quærere, quos meritò integro libello perſequitur Plutar. Chæroneus, περὶ τοῦ μὴ δεῖν δανείζεσθαι, id eſt, quòd non oporteat fœnerari, ſcilicet paſſiuè. Illic enim Plutar. non in creditores, ſed in ignauos ſubiiciẽtes ſe in perniciem ſuam vſuris, inuehitur. Non autẽ debuerunt legibus cõuiciari, nec mortalem imputare noxiam, moderatas illas vſuras exigentibus, etiamſi alioquin diuites ſunt, & pecunia erat otioſa. Quippe nunquam futura ſit otioſa volenti negotiari vel emere prædia, quas occaſiones, & alias vtilitates etiam vſura legali potiores amittit mutuans.

81 ❡ Nec dicas prædicta tantũ procedere in emptione reditus, vbi pecunia prorſus abalienatur, nec repeti poteſt: non autẽ in mutuo fœneratico, vbi creditor habet actionem efficacem ad repetendũ ſortem cũ vſuris pro rata decurſi tẽporis *l. lecta, ſi cer. peta.* & maximè ſi mutuũ ſit tutò collocatum, & ſic creditor certus eſt de lucro, citra ſortis periculũ, quia de iure etiam in mutuo gratuito, quantũcunque debitor purè obligetur tamen tacitè ineſt congruum ſpatiũ ex qualitate perſonarũ, & negotij quod debitori vti liceat, adiuuari, Quippè nos

non

Eccleſiaſticus dictus panaretos.

Fida interpretatio ſcripturæ.

Concluſio.

S C Macedonianum.

Partes Eccleſiaſtarum.

Plutarchus.

non decipi beneficio oportet, vt de commodato (quod & gratuitum eſt) dicitur in *l. in commodato. §. cum autem. § d. inque commoda*. In tantum quòd ſi quandocunque & incontinenti liceret repetere, iam non eſſet mutuum, vel commodatum, ſed depoſitum *l.1. §.1. depoſ.* *j. qu.83.* nec creditor impartiret, ſed potius acciperet beneficium. Licet igitur in venditione, aut aliis ſimilibus contractibus, in quibus noluimus concedere, ſed accipere pecuniam, non inſit tacitè illa dilatio, tamen ineſt mutuo, in quo id agitur, vt creditor officioſè det vſum pecuniæ mutuatæ. Et ita tenet Bar. in *l. ſi pœnam in fi.* & ibi. Imo. Alex. Iaſ. *de ver. oblig.* Decius in *l. vinum. n.15. ſi cer. pet.* in *l. in omnibus obligationibus, de reg. iur.* Purpura. in *l. rogaſti. §. ſi tibi nu.13. ſi cer. pet.* ad hoc tex. *Eccleſiaſt. 20. verſ. Hodie fœneratur quis, & cras expetit? & odibilis eſt homo huiuſmodi.* Amplio, ſi ſtipulatio ſimpliciter appoſita fuerit, vel cum pœna certa die non expreſſa, quia ſtipulatio intelligitur ſecundum naturam actus, ſuper quo interponitur. *l. ſi ſtipulatus. de vſur. l. ſi legati ſerui nomine. de leg.1. l. damni infecti quidem. in pr. de dam. infec. l. inter ſtipulantem. in pr. de verb. obli. l.1. §. belliſſime, vt lega. no. cauea. in l.2. §. parui de priui. credi. no.* Bar. & alij in *l. cum mota. C. de de tranſact.* Bar. in *l. qui Romæ §. duo fratres. col.4. q.2. de verb. oblig l. vlt col.2. de duob. reis.* Iaſ. in *l. ſingularia col.8. 9.* & ibi Decius *col.6. ſi cer. pet.* Amplio etiam, ſi ſub inſtrumento garantigio obligetur debitor, quia illud tantùm concernit ſecuritatem creditoris, & efficaciorem facit obligationem non autem ampliat: nec facit vt debitor in plus teneatur, vt de ſtipulatione tradit Alex. in *l.1. in fi. de pact.* & omnes in *rubr. de verb. oblig.* Vnde executio ſtatim fieri non debet, alias eſſet retractanda, vt dixi in *conſu. Pariſ. §.166.* Quòd ſi in gratuito mutuo tacitè dilatio ineſt, multò fortius in fœneratitio.

Mutuo ineſt fruendi tempus.

Stipulatio ſecundum naturam actus.

83 ¶ Solebant etiam veteres illi fœneratores non repetere mutuum donec durabat curſus vſurarum, qui non poterat vltra quantitatem ſortis extendi: quò cum ventum erat, ſtabat, & duplum repetebatur, præteritis vſuris etiam ſolutis imputatis, vt ſatis colligitur in *l. vſuræ. l. pe.* & per to. *C. de vſur.* & in *l.1 C. de condict. ex leg.* Interim ergo debitori frui licebat, & creditor amittebat interuſurium & lucrum, quod aliàs interim facere potuiſſet. Et licet illud lucrum, eſſet incertum, & vſuræ certæ, tamen ſi benè conſideres æquam illam taxationem, *l. eos.* videbis vſuras adeo pro varietate perſonarum temperatas, vt leuiores ſint & lucro, quod interim facere poteſt debitor, & lucro, quod interim omittit creditor. Quòd ſi forte actum fuiſſet, vt recipiens mutuum teneretur ex tunc, & quandocunq; petente creditore ſortem reſtituere, cum effectu: quaſi in hoc ſemper paratam, & in numerato habere: tunc puto abſque dubio, quòd etiam tempore Iuſtiniani nullæ cucurriſſent vſuræ, vtpote ceſſante cauſa finali legis vſurariæ, ſublato vſu & vtilitate debitoris, & retento penes creditorem, qui quolibet inſtanti poteſt vti: & ſic perinde eſt, ac ſi pecuniam apud ſe retinuiſſet: imò longè plus eſt, quia debitor ſine cauſa cuſtodia & periculo oneratus eſſet, vt *j. quæſt.3.* Si verò ab initio ſit merum & gratuitum mutuum, adhuc poſt moram nedum poteſt peti ſors, ſed etiam quod ratione moræ intereſt, igitur in hunc euentum, vel ab initio ſtipulari licet vſuras moderatas. Idem vbi de iure veniunt propter moram, quia vice intereſſe, vt inquit Vlpia. in *l. illud de ædil. edic.* non quòd hodie peti poſſunt iuxta tex. in *d. l. eos.* ſed remiſſius & moderatius, vt nouè tradam. *j. 7.74.*

84 ¶ Ceſſent igitur amodo λυμανομάστιγες, ſacrarúmq; legum indocti & imperiti irriſores. Hactenus qui æquiores fuerunt, Iuſtinianum excuſauerunt, per ſutorium (vt aiunt) atramentum, quòd vſuras & leges iniquas nullas & abuſiuas tantùm tolerauerit propter bonum publicũ, & ad deterius vitandum, ſicut lupanaria: ita Tho. 2.2. q.78. ar.1. in *reſp. ad tertiũ*, & in *opuſc. de vſu. c.4. in fi.* & *gl. pe. in fi. c.1. 10. diſtinc.*

Iuſtiniano maſtiges.

A Io. And. poſt Gerar. de Senis in *mercuri. peccatum. de reg. iur. in 6.* Bern. de euang. ætern. *ſer.38. cap.3.* Bar. Bal. *l.1 col.3. C. de ſum. Tri.* & ibi Purpura. *n.52.* Io. Gerſ. *de contrac. propoſ.17.* Petr. Anchar. in *rep. cap. peccati venia. q.2. col.7 de reg. iur. in 6.* Chriſtoph. Porcus. *§.1. Inſt. de Adop.* Nos autem veritate retecta, ab omni impietate & probro in hoc vindicamus & Iuſtinianum, & leges eius, quas iuſtas fuiſſe, & licitè tempore ſuo ſeruatas viuis rationibus euicimus. Fruſtra verò nobis obiiciũt antiquos canones, nempe Concilij Niceni, quos nec Iuſtinianus licet ducentis ferè annis poſterior ignorauit, alioquin eos nominatim non comprobaſſet in *conſti.131. in pr. de eccl. canon. in Nouell.* Sed illi canones, vt patet in *c. quoniã multi. 47. diſt.* & in *Rhapſodia conciliorum tomo.1. cap.18.*

Canones Niceni.

B [Quos Ludouic. Pius Imperator & Francorũ Rex *in concilio Aquiſgranenſi. c.40.* anno Domini 8·6. innouauit] non prohibent niſi cẽteſimas & ſeſquicenteſimas, vt *ſ. n.57.* eaſq; non nauticas, ſed terreſtres. Idque clericis quanquã mentem concilij arbitror fuiſſe, omnibus auaritiã & iniuſta quęcunque lucra cenſura eccleſiaſtica prohibere. Sed ex hoc nõ colligitur omnes vſuras eſſe iniuſta lucra, ſed ſolũ centeſimas aut centeſima grauiores. Secus autẽ de minoribus arg. *c. nonne. de præſump.* non tamen hinc inferendum quaſcunque minores centeſima non eſſe turpia lucra. Sed hoc per d. concilium relictum fuit in legibus & conſuetudinibus cuiuſcũque religionis, quibus vti permittit Deus, dummodo temperatæ ſint, & ſine fraude & damnificatione proximi. Turpes ergo ſunt & in conſcientia illicitæ,

Quæ turpes vſuræ.

C quæ excedunt quotã ab æquabili lege vel conſuetudine loci taxatam, quæ in iure vocantur improbum fœnus pariter ſuræ vſurarũ. *l. improbũ fœnus. C. ex quibus cau. j. irroge.* Quę autẽ non excedunt, ſi ſimplici animo fiãt, (modò etiam non fraudetur proximus ſubuentione debita, vt *ſ. nu.78.*) licitæ ſunt, ſicut & cæteri contractus bona fide initi. Si autem vitioſo affectu aut fraudulenter fiant, illicitæ ſunt, ſicut & omnis fraus vel malitia in cæteris contractibus admiſſa. Vſura tamen exceſſiua aut vitioſa cæteris paribus odioſior & ſordidior eſt aliis fraudationibus propter multa: tum propter multa: tum propter continuationem & multiplicationem delicti in ſucceſſu temporis. *c. fin. de conſue.* tum propter maiores

Lucrũ vſuræ ſordidius & odioſius.

D ſordes auaritiæ. *c. ſicut hi. 47. diſtinct.* tum propter inuerſum ordinem & vſum naturalem rei. *ſ. n. 2 j. nu. 441.* tum propter publica commercia, ſi huiuſmodi ſordidi quæſtus frequentarentur & augerentur, eò quod otioſi aliorum facultates tandem exhaurirent, vt per Inno. & alios in *rub. de vſur.*

85 ¶ Ex prædictis liquet, quòd leges ciuiles in hac materia nullo modo contrariantur Euangelio, nec legi diuinæ: vt prorſus inſanierint & apertè blaſphemauerint, qui dixerunt Euangelio obrui [illegible] naturaliter inditas hominibus, ciuilia iura aboleri, Reſp. euerti, omnem εὐταξίαν tolli. Vt enim verbo Dei cuncta creata, ita firmata ſunt & conſeruantur, nullúmq; regnum, nulla reſp. fœlicius adminiſtrari poteſt, quàm ſub Euan-

Leges ciuiles non repugnãt Euangelio.

E gelio, nec florentius & diutius conſeruari, quàm obſeruatione mandatorum Dei. Finis enim omnis ſiue regiæ ſiue alterius rectæ politiæ eſt, honeſtè viuere, alterum non lædere, ius ſuum vnicuique tribuere, quod nullo alio modo & verius & ſolidius & vberius haberi & retineri poteſt, quàm per Euangelium & verbũ Dei. Iuſtitia (inquit Parœmiographus *cap.14. ad fi.*) eleuat gentem, miſeros autem populos facit peccatum. Non tamen dicendum (vt Sophiſtæ) quædam præcepta, vt Non reſiſtere malo, non iudicare, non contendere in iudicio, non iurare omnino, (quæ rudĩter & indifferenter accepta, naturæ politicíſque ordinationibus repugnare videntur) eſſe conſilia (vt etiam Canoniſtæ, quos ſequitur Alcia. *Parerg. li. 6. c.20.* interpretantur) ſed referenda ſunt ad perſonas & caſus ad quos pertinent, vt de præcepto mutui diximus ſuprà numer. 71. [Non obſtat *c. paratus 23. q. 71.* quia Aug. ipſe ſeu potius in

Sub euangelio floret regnum & reſp.

Epiſt 4. ad Marcellinum. non ait præfatas ſentẽtias eſſe mera conſilia, ſed quod non ſemper referendæ ſunt ad opus, ſed ad præparationem cordis, exituram in actũ quando opus eſt: & locutio, & ratio docent.] Multum olim delectatus ſum audiens à quodam Theologo publicè Pariſiis Pſalterium interpretante, locum illum Pſal. 41. *Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem,* ſic exponi, Pauperem eſſe qui omnino indiget nec reddere poteſt, & huic non mutuandum ſed dandum. Egenum verò eſſe qui aliquando commodè reddere poterit, ſed nũc indiget: vt qui habet filiam elocandam, nec tantum pecuniæ numerare habet vt ad dotem ſufficiat, nec poſſet ex propriis bonis conficere abſque vili & dãnoſa diſtractione, & huic gratis mutuandum, non autem reditus emẽdus ab eo. At quoſdam eſſe qui creditam ſibi pecuniam cupiant vt negotientur, vel latifundia, dilatent, & ab his licere reditus emere. Hæc eſt enim vera praxis & concordia diuinæ ciuiliſque legis. Dum ad excudendum recognoſcerem, commodò venit in manus meas libellus elegantiſſimus eruditiſſimi viri Io. Æpini in Pſal. 1c. vbi tres facit hominum ordines, quos iuuare decet diſſimili ratione & modo.

Cõſenſus diuinæ & humanæ legis.

Tres hominũ ordines.

86 ¶ Quidam (inquit) pauperes, qui ad mendicitatem ineuitabili neceſſitate rediguntur, nec reddere queunt. Quidam indigentes, his ad tempus opus eſt, ſed aliquando reddere poterunt. Quidam poſſeſſiones tenent, quibus de ſuo, ſatis eſt, qui ad tuenda vitæ neceſſaria commoda alienis rebus ac bonis non indigent. Primis gratuita beneficentia ſeu eleemoſyna: ſecundis mutuum debetur: tertiis permittitur inter ſe lucro paciſci. Mutuum & beneficentia habent apud Deum ampla præmia, in hac & in futura vita. Redituum emptio lucrique ſtudium nulla præmia habent à Deo: hæc Æpinus. Nec iſte ordo & diſtinctio perſonarum eſt humana aut voluntaria interpretatio: ſed neceſſarius & apertus ſenſus ſcripturæ. Non enim præcipit omnibus vt dent, ſed his quibus ſuppetit: nec præcipit omnibus dari, ſed egentibus igitur pro modo egeſtatis. Ad primos ergo pertinent præcepta diuina de eleemoſyna. Ad ſecundos, leges diuinæ de mutuo præcepto & vſuris vetitis. tex. apertus *Leuitici 25. verſi. ſi attenuatus.* Quòd ſi ſimpliciter daretur his quibus mutuare conuenit, nulla ſeruaretur æqualitas, quòd vni eſſet afflictio, alteri foret relaxatio & occaſio inertiæ. Ad tertios generales illæ ſententiæ de omni fraude & iniuſtitia vetitis, & ne alter alterum ſupergrediatur. 1. *Theſſalo.* 4. & generaliſſima illa, *Alteri ne feceris quod tibi nolis,* ſupra. *nu.* 72.

87 ¶ Cæterùm particulare iudicium de contractuũ formis, æqualitate & iuſtitia, non ex ſacra Scriptura peti debet, ſed ex ciuilibus legibus quæ de his negotiis diſertè & ſignatè loquuntur, & penes quas ſemper fuit authoritas iudicandi de contractibus. Chriſti enim regnũ non eſt de hoc mundo, ideo nec politias ordinat, nec leges condit de humanis negotiis, ac commerciis: ſed reiicit harũ legum cognitionem in ciuilẽ magiſtratum. Homo (inquit) quis me conſtituit iudicem aut diuiſorem inter vos? *Lucæ.* 12. Perfectiſſimè autem & ſignatè agit quæ patris ſunt, & quæ ad regnũ Dei & hominum ſalutem pertinent, oſtendens ſe eſſe verum æternúmque verbum patris panem vitæ, vnicam viam, veritatem & vitam *Io.* 1. 6. 14. de reliquis generales tantùm ſententias præſcribit. Itaque euangelium iuſtitiam quidem & æqualitatem in ciuilibus negotiis exigit: ſed formas ac regulas eorũ non deſcribit, nec indicat ſpeciatim quid in ſingulis cõtractibus iuſtum & iniuſtum, æquum aut iniquum ſit: ideo neceſſe eſt in his ſequi ordinationes publicas conſentientes rectæ rationi, nec eas tranſgredi licet. Non enim propter pœnas tantum, ſed etiam propter conſcientiam obedientia debetur legitimo magiſtratui in politicis ordinationibus, *Rom.* 13. Itaque magnus & pernitioſus error eſt, Chriſti præcepta de beneficentia & mutuo, & ſingula alia euangelij præcepta indifferenter ſine iudicio detorquere ad omnes omnium ordinum ac ſtatuum homines, eáſque opponere legibus honeſtis, vtilibus & neceſſariis ordinationibus.

Legibus parendum.

88 ¶ Dominus enim præcipit. nonnulla conſulit, ne reſiſtamus, malo ne iudicemus, ne condemnemus, ne in iudicio contendamus, ne omnino iuremus, vt alteram maxillam obuertamus in dexteram impingẽti alapam, ne repetamus ablata, vt rapienti tunicam permittamus & pallium, vt inimicos diligamus, & benefaciamus iis qui nos odio habent: vt omnibus noſtris renunciemus, vt omni petenti tribuamus, vt vendamus omnia quæ poſſidemus & diſtribuamus ea pauperibus, vt ad conuiuia noſtra vocemus pauperes, debiles, claudos, cæcos, non amicos, fratres, cognatos, vicinos, diuites, qui nos rurſus inuitare poſſint & beneficia beneficiis penſare, vt gratis accepta, gratis demus, ne aurum & argentum poſſideamus, ne æs in zonis circunferamus, ne peram, calceamenta, binas tunicas habeamus, & id genus alia [quæ Chriſtus præſcribebat his quod ad Euangelium omiſſis omnibus bonis, & periculis per totum orbem promulgandum emittebat, qui non poterant de iniuria perſonæ, vel bonorum, ſine vocationis omiſſione queri. Alioquin rectè docuit B. Auguſtin. *Epiſt.* 4. 1. *ad Marcell.* hæc præcepta magis eſſe ad præparationem cordis, quam ad opus, quod in aperto fit, & habetur. *in. c. paratus.* 23. *q.* 1. vide ſ. *nu.* 85. Si hæc & ſimilia præcepta Chriſti opponerentur ad omnes indifferenter, & extenderẽtur & honeſtis, vtilibus & neceſſariis politicis ordinationibus conſentientibus rectæ rationi, profectò nihil maneret integrum in vlla rep. Abolerentur namque omnes neceſſariæ politicæ ordinationes, quia leges iudicia conſtituunt, iuramenta exigunt, proprietatem rerum approbant, defenſionem concedunt, præſcribunt defenſionis formas, oſtendunt quo pacto & res & perſonæ defendi iure debeant & poſſint, commendant ciuilem iuſtitiam, iubent gratiam reddere, monent beneficia beneficiis eſſe penſanda, docent vt in omnibus officiis ac beneficis grati ſimus & par pari referamus. Porrò hiſce naturæ & legum ciuilium ſententiis non repugnãt Euangelij præcepta, ſi rectè intelligantur & referantur ad illas perſonas, & ad iſtos ordines quibus Dominus concionatus eſt, quibus hæc præcepta dixit. Dominus enim ſuis præceptis non abrogat publica iudicia, non vetat iuramenta, non adimit magiſtratui vindicandi ius, non ſpoliat priuatos homines iuſtæ defenſionis iure, ſed iubet vt Chriſtiani de ſuo iure cedentes, antè omnia ſectentur quæ charitatis ſunt, ne ſeipſos priuato aliquo vindictæ genere vindicent, ne quid deſignent Chriſtiana modeſtia indignum, in quo alia eſt perſona miniſtri verbi, alia magiſtratus, alia priuati patriſf. D. Paulus 1. *Corint.* 6. apertè docet inter Chriſtianos non damnari iudicia, id tantùm reprehendens in Chriſtianis, quòd cum probro Chriſtianæ religionis apud impios iudices litigarent, & quòd ſe publico iudicio inuicem exagitarent, & iniuriis afficerent. Præterea Dominus contra publica iura, & leges naturæ non prohibet tenere proprium & habere poſſeſſiones, ſed iubet ne bonis animum apponamus, vtque noſtris facultatibus proximo in neceſſitate ſua ſeruiamus.

De præceptis & conſiliis non confundatur.

89 ¶ Quod autem ait, *Gratis accepiſtis gratis date,* [vt Alphonſus Teſtatus πολυγραφώτατος, id eſt, regum vel Samuel c. 9. 4. 8. malè extendit, & ad quamlibet ſcientiam, & ad omne id, quod totaliter tam in acquiſitione quàm in adminiſtratione nullum laborem habet:] Ita minus benè quidam ad donum potentiarum & ſanationum referunt: quæ reſtrictio mihi videtur abſurda quia hoc modo illud dictum non haberet locum hodie. Ego verò puto etiam præcipuè de doctrina & Sacramentorum adminiſtratione, & omni miniſterio Euangelico intelligendum. Nec acrius diuus Paulus inuehitur (non ſolum

Gratis accepiſtis, gratis date.

ſui,

ſui, ſed mùlto magis futuri temporis labes deplorans) A quàm in cauponantes & quæſtui habentes Euãgelium. Sed fidum miniſtrum viaticum interim etiam publico ſtipendio capere, & eo contentum eſſe, non eſt vendere, nec ob id minus gratis dat. [Vt diſertè probant verba Chriſti dantis ius recipiendi victui neceſſaria: in ipſa autem cõmiſſione, in qua iubet nos gratis dare *Matth.* 18. *b.* ait, *dignus eſt operarius cibi ſuo*, & Luc. *Edentes, & bibentes quæ apud illos ſunt, & manducate quæ apponuntur vobis*, & apertè fecit, & docuit *Paul.* 1. *Cor.* 9. *ad Gal.* 6. *b.*] *Quemadmodum bonus & diligens operarius mercede remiſſa, verè gratis operari dicitur etiam ſi ſumptus interim capiat* [vt eſt pulcher text. in *l. naturalis.* §. *ſed ſi facio D. de præſcr. verb.* vbi etiam (quod plus eſt) mutua impenſarũ refuſio non impedit gratitudinem officij.] Vendere autem & gratis non dare, eſt ad quæſtum, ventrem aut gloriam propriam abuti. Longior fui quàm vellem, ſed mihi has quæſtiones in foro conſcientiæ & externo tractanti, neceſſe & vtile fuit ſimul diuinæ & humanæ legis ſcopum & conciliationem oſtendere.

90 ¶ Summa deciſionis q. noſtræ circa quatuor verſatur, quæ ſunt eleemoſyna, mutuum, vſura, & emptio reditus. Tota autem epitaſis verſatur ſuper verbo *Mutuum*, quod non ſemper eodem modo fit, vt dixi s̄. nu. 73. Nempe in ſacris literis quandoque exigitur etiam ſine ſpe reſtitutionis, vt *Lucæ* 6. & s̄. nu. 71. & tunc non eſt propriè mutuum, ſed mera eleemoſyna. Quandoque cum ſpe reſtitutionis, prout charitas, & debitoris nonnunquam etiam creditoris facultas patitur. Et tunc C propriè & ſtrictè accipitur, nec vſuram aut aliquam acceſſionem patitur; quia non eſt negotiatio, ſed officioſitas. Quandoque accipitur pro fœnore ſeu actu negotiationis, vt quando ab initio mutuatur ſub certis vſuris, & illi cum quo licet aliàs paciſci de lucro vel quæſtu & tunc non eſt propriè & merè mutuum, ſed fœnus, & actus negotiationis: qui eſſet de ſe licitus inter eas perſonas, & illis caſibus quibus emptio reditus eſt licita, prout fuit licitum tempore Iuſtiniani: ſed hodie rationabiliter emendato in hoc iure ciuili, non licet negotiari, nec de aliqua vſura paciſci in vero mutuo. Sed de mitiori & aptiori modo fœnerandi, conſuetudine & politica generali ordinatione prouiſum eſt vt j. q. 79. *ad fi.* Item duplex intereſſe, quoddam promiſcuum ratione ſimplicis interuſurij ſucceſſiui, & communis huius quod in ratione & moderatione fœnoris redituúmve emptitiorum verſatur. Quoddam particulare ſeu caſuale propter quaſdam cauſas accidentales concernentes ſpecialiter ipſum creditorem; de quo s̄. nu. 28. *cum ſequent.* latè. j. nu. 493. & 498. Vtriuſque autem ratio ceſſat in foro conſcientiæ, quatenus ſubuentio debitori egenti debetur ab ipſo creditore, aliàs vtriuſque ratio licitè haberi poteſt: ſecundum limites tamen & metas ciuilium legum & politicarum ordinationum. Hactenus ſatis ſuperque *ἀνακοινῶς* diſcuſſum & deciſum, an & quatenus liceat vſurarum nomine propter intereſſe interuſurij ſucceſſiui vſus vltra ſortem accipere, [& Iuſtinian. Conſtit. à vitiligatoribus defenſa, quæ ſi à lege 12. tabul. olim inuenta & ſtatuta fuiſſet, multis ſeditionibus caruiſſent Romani quibus eorum hiſtoriæ ſcatent quod enim Tacitus lib. 5. *ait, vetus Vrbi fœnebre malum, & ſeditionum, diſcordiarumque celeberrima cauſa*, rogo, vnde proceſſit, niſi ex nimia, aut licentia, aut prohibitione fœnoris, & inſtabilitate legum s̄. num. 40. Et quam ſit ſæpe neceſſarius vſus æris alieni, Tacitus eo loci oſtendit dicens inopia rei nummariæ dum multi fortunis præuoluebantur, & euerſio rei familiaris dignitatem, ac famam præcipitaret, Tiberius Cæſarem opem tuliſſe, diſpoſito per menſas millies ſeſtertio, factáque mutuandi copia ſine vſuris per triennium, ſi debitor populo in duplum prædibus cauiſſet. Sic de duplo. Suet. Tranq. in *Octauio Aug.* c. 41. inter eius liberalitates refert, quod inuecta vrbi Alexandrino triumpho regia gaza, tantam copiam nummariæ rei effecit, vt fœnore diminuto, prædiorum pretia augerentur; & vt ait Oroſius, omnium rerum duplum Et poſtea quoties ex damnatorum bonis pecunia ſuperflueret, vſum eius gratuitum; iis qui cauere in duplum poſſent, ad certum tempus indulſit. Si ergo hoc erat beneficium, ergo vſuræ tunc temporis excedebant duplum, vel quadruplum.

QVÆSTIO TERTIA.

SYNOPSIS.

1. *Vſura centeſima tamdiu durat, quamdiu traiectitiæ pecuniæ periculum præſtat creditor.* D
2. *C. naviganti de traiectu maritimo non eſſe capiendum.*
3. *Vellicatur Hoſtienſis, fœnus navigantis pecunia damnans.*
4. *Mutuum non eſt, pacto intercedente, vt nihil reſtituatur, aut ſors amplior data reddatur.*
5. *Leges traiectitiæ de periculo infrequenti loquuntur & 6.*
6. *Menſarij ſiue campſores, modicum aliquid vltra ſortem legitimè capiunt.*

91 ¶ TERTIÒ quæro, An & quantum capere liceat propter periculum ſortis numeratæ ſusceptum? Breuiter diſtinguendum, aut in mutuo, aut extra caſum vel contractum mutui. Primò caſu aut de periculo marino ſeu traiectionis maritimæ, aut de alio periculo. Quò ad primum traiectitia vſura, nullatenus dubitandum eſt, quin ſaltem vſque ad limites iuris ciuilis, videlicet vſque ad centeſimam licita ſit & fuerit, reiectis ineptiis Canoniſtarum, ambagibus & diſtinctionibus Bernard. in *tract.* E *de Euange. æterno, ſermo.* 34. *in princ.* & c. 1. quoniam clarum eſt primò quòd huiuſmodi vſura non præſtatur propter officium mutuationis. Secundò, quòd non propter nudum vſum pecuniæ, nec propter nudum intereſſe interuſurij temporis: ſed propter aliam iuſtiſſimam cauſam, videlicet periculi contra naturam mutui ſpectantis ad creditorem, cuius periculi centeſima eſt pretium, reſpectu debitoris, iuſtiſſimum. Et ſic omnis materia & ratio vſuræ deficit. *l. periculi pretium eſt de naut. fœno.* Quòd autem iuſtiſſimum ſit liquet, propter multitudinem & magnitudinem periculorum, quæ verſantur in mari, & propter exiguitatem & vtilitatem pretij, videlicet centeſimæ, reſpectu tantorum & continuorum periculorum totius ſortis: Tum quia centeſima non currit niſi quandiu durat nauigationis marinæ periculum. *l.* 1. *l. nihil intereſt. de naut. fœno. l.* 1. 2. *C. eo.* Nauigatio autem vt plurimum inter mercatores non excedit ſex menſes, & ſæpe non excedit menſem, vel octo aut tres dies. Et ſic pro ſuſcepto ſemeſtri periculo, creditor non habet niſi 6. in centum. Et pro bimeſtri periculo, duo in centum: & pro vno menſe, vnum tantùm in centum, quæ eſt valde modica ſumma. Et è diuerſo in his tranſmarinis negotiationibus lucra ſunt valde magna. Et ſic debitor multum lucratur de pecunia mutuatitia, & adhuc exoneratur ab ingentibus periculis, pro

valde modica ſumma, videlicet vnius menſtrui in centum, ita vt maior ſit inæqualitas ex parte creditoris, quàm ex parte debitoris. Et ſic non poteſt dici vſura.

92 ¶ Tum ea ceſſat quoties id quod eſt vltra ſortem non præſtatur propter ipſam mutuationem vel dilationem, ſed propter aliam iuſtam cauſam, ex qua reſultat, facio vt des, vel do vel trado, vt des vt inquit Bal. in *l. 1. col. 4.* C. *de ſum. Tri.* vbi exemplificat in ſuſceptione periculi. Idē prius tenuit Iacob. Butriga. in *l. 1.* C. *de naut. fœno.* Et hoc approbant omnes Theologi, vt etiam creditor poſſit aliquid accipere vltra ſortē pro ſuſceptione periculi, in 4. *ſentent. diſt.* 15. & ibi Gabr. Biel *q. 11. col. 9.* Tho. in *tract. de vſur. c. 9.* Io. Gerſ. *in tract. de contract.* Arch. Floren. *Part. 2. ti. 1. cap. 8.* §. 14. cum ſeq. Claua. in verbo. *Vſura.* 1. *qu.* 37. Sylue. *eo. ver. qu.* 54. Conrad. *de contract. qu.* 39. Iacob. Almain. in 4. *ſent. diſt.* 15. & benè, quia talis ſuſceptio vel aſſecuratio eſt pecunia æſtimabilis, ergo & penſabilis, vt eſt tex. in *d. l. periculi pretium.* quæ non loquitur in ſolo periculo nautico, ſed generaliter quoties, & quādiu creditor in ſe periculū mutui ſuſcipit. Et ſic (vt ſimul eodem filio ſecundum membrum expediā, videlicet quando creditor ſuſcipit aliud periculum quàm traiectitium & marinum) generaliter videtur, vt tandiu poſſit centeſimam ſtipulari: quod verum puto de iure: & intelligo non de ſimulato vel modico periculo, ſed vero: nec minus pro illo tēpore graui quàm in traiectu marino, & ad commodum debitoris ſuſcepto, vt ſi negotiator iter facere debeat per loca latronibus infeſta. Cùm enim eadē & nō minor ſit ratio, idē ius eſſe debet, & expreſſim vult Bald. in *d. l. periculi.* & in *rub. C. de naut. fœno.* Paul in *l. 1. C. eo.* Claua. in *ver. vſura. 1. q. 58. in fi.* Non tamen de facili admitti debet huiuſmodi extenſio, & niſi clarè conſtet de veritate & paritate periculi, ne ſit prætextus fraudi vſurariæ.

93 ¶ Faciunt *no.* Paul in *l. in naue Saupheli col. 1. loca,* vbi tenet valere pactum factū cum tertio (quod ego intelligo inter ipſum mercatorē & extraneū, non autem inter duos extraneos, vt tango ĩ. nu. 97.) Quòd ſi merces ſaluæ veniant ad portū, habebit certam ſummā pro centenario: ſi verò pereant tenebitur emēdare damnū. Idem tenet Lauren. Rodul. in *repe. c. conſuluit, p. 3. q. 3. de vſur.* ſequitur Io. Ana. *c. fi. q. 13. eo. tit.* Alexan. *l. à Titio. col. 1. de verb. obli.* Iaſ. *l. illa ſtipulatio.* in *prin. eo. ti.* Si igitur valet cum tertio, ergo & cum creditore, dummodo fraus abſit, & pretium nō excedat æſtimationem periculi habita ratione ad eius qualitatem & magnitudinē: vt hîc ſimplex centeſima non excedit, ſed multò magis exceditur à magnitudine periculi marini. Et puto quòd prudenter non faceret tertius, qui rem ſaluam fore promitteret tantū periculi ſuſcipiendo pro tā modico pretio. Et tamē ille tertius nihil mutuat nec dat interim aliquid de ſuo. Quanto ergo officioſior eſt creditor, quàm magis præ tertio illo, debitori (cui pecuniam ſuam interim mutuat) quàm ſibi conſulit? Et tamen pro omni pretio non poteſt nec per ſe, nec per alium vltra centeſimam ſtipulari. *d. §. in traiectitiis.*

94 ¶ Imò ſi ſubtiliter aduertas, non permittitur ei pro pretio periculi ſtipulari ſolidam centeſimā, ſed ſolùm ſemiſſem vel trientem. Patet quia cōmuniter citra periculi ſuſceptionem poteſt creditor ratione communis & promiſcui interuſurij per l. temperatiſſimam taxat, ſtipulari ſemiſſes vel etiam ſi ſit negotiator, beſſes. Et tamen ſi ſuſcipiat huiuſmodi periculum, non poteſt aliam centeſimam per ſe ſtipulari, ſed tenetur vſuram communem & totum aliud intereſſe ſuum in illam imputare: ita quòd pro pretio & compenſatione, ſuſcepti de nouo tanti periculi, non addit niſi alterum ſemiſſem ſi ſemiſſes, vel triētem ſi beſſes vſuras ſtipulari poterat. Et ſic qui poteſt habere ſemiſſes citra periculū, eo ſuſcepto non addit vſuræ niſi vnum menſtruū in ducenta: qui verò beſſes, non addit vſuræ niſi vnum menſtruū in trecenta. Et ſecundū hoc eſſet dicendum (& verū puto) quòd tertius qui promittit rem ſaluā fore, & periculum

A emendare non poteſt ſtipulari vltra dimidiā centeſimæ eorum quæ ſalua eſſent, alioquin creditor qui plus facit & commodat, quia interuſuriū pecuniæ ſuæ præſtat, deterioris eſſet conditionis, quàm tertius, quod abſurdum eſſe etiā Theologi cenſent. Et hæc eſt noua & valde notabilis limitatio ad illud dictū Doctorum de quo ſ. nu. 93. & ad no. per Docto. *in d. l. periculi pretiū* de qua ſtatim dicā.

Verus intellectus nauiganti de vſur.

95 ¶ Sed ſi hæc vera ſunt, prout ſunt veriſſima, quid mentis habuit Greg. dū vſurariæ prauitatis dānauit exigentē aliquid vltra ſortem, ex eo quòd ſortis periculū in ſe ſuſcepit. *c. nauigāti. in pr. de vſur.*? Breuiter dico, quòd illo textu duo ſunt conſideranda. Primū, quod loquitur præſuppoſito quàm vera ſit vulgata illa & ſuperſtitioſa opinio ſatis ſ. confutata, quòd B vſura de ſe mala ſit, non quia proximū lædit ſeu mordet (vt Hebræi dicūt) ſed quia capitur aliquid vltra ſortem, propter nudū officium & tēporis ſucceſſum. Secūdum, quòd adhuc ille tex. non loquitur de periculo marino, nec de alio quocunq; vero aut probabili periculo, ſed quando citra probabile dubiū & periculum prætexitur periculi ſuſceptio, vt hoc colore quæſito creditor qui nullū iuſtū metum damni habet, certus ſit de conuento lucro: Patet per illum tex. in princ. qui ſimul coniungit mutuantem eunti ad nundinas, vbi cōmuniter nullum imminet periculū, alioquin homines (vt plurimū) non conuenirent, & inanes eſſent nundinæ, quę etiā vndiq; publicā ſecuritatē habent in corpore iuris clauſam. *lege ſecun. de nundi. lege vnica. Cod. eo.* Et ſic per no. in *lege* C *prim. de rebus dub.* quod ibi ſimultaneè dicitur de mutuante, nauiganti, intelligitur de nauigante in flumine, vel ita tutò, vt ceſſet iuſtus timor periculi. Rurſus patet per to. diſcurſum d. c. vbi ab omni labe vſuræ excuſat eū qui propter repręſentationem pecuniæ & dilationē traditionis rei, minoris emit: vel cùm nō eſſet tā citò venditurus, pluris vēdit propter repręſentationē rei, & dilationem ſolutionis pretij. Et hoc propter probabile dubium valoris futuri, tēpore ſolutionis: oportet ergo improbabilem omnino fuiſſe metum periculi in primo Reſp. *d. c.* & minoris æſtimationis quā ſit repręſētatio vel dilatio modici tēporis, alioquin æquè ibi excuſaretur creditor, atque in ſequentibus Reſpōſis, imò multo fortius, quāto ſuſceptio dubij periculi totius ſortis maior eſt & grauior, quā dubiū cadens in parte pretij, aut valoris rei. Et hic eſt verus intellectus totius dicti *c. fi.* D quem imperiti Decretiſtæ ſuis gloſſis & cōmentis obſcurarunt. Longè acutius viderunt ſcholaſtici Theologi *in 4. ſent. & locis ſ. nu. 91. allegatis*, vbi intelligunt dictum *c.* in prin. quando creditor prætexit ſuſceptionem periculi auaritię ſuæ nec vult mutuare niſi ſuſcipiendo periculum, & aliquid eo colore exigendo vltra ſortē & verum intereſſe. Et inuenio etiā quòd ita ſentit Guliel. Bont. in *problemate de reditibus emptitiis.* Iaſ. in *l. illa ſtipulatio. in pr. de verb. oblig.*

96 ¶ Præterea Calderi. in *repe. d. c. nauiganti.* & omnes Canoniſtæ in *c. per veſtras* per illum tex. *de dona. inter vir. & vxo.* approbant contractum, quo pecunia cōmittitur mercatori ad partem lucri, modò etiam creditor ferat partem damni. Sed hic creditor fert totū damnum, nec poteſt habere lucrum, E niſi valde modicum, & adhuc incertum. Igitur iuſtior eſt, & longius abeſt ab vſura hic contractus, quàm qui approbatur in *dicto c. per veſtras.* Multū ergo deſipuerunt Canoniſtæ dicētes, etiam leges de nautico fœnore correctas eſſe per dictum c. fi. tametſi eos perfunctoriè ſequatur Io. Fab in *rub. C. de naut. fœno.* & Guid. Pap. in *tract. de cōtract. illici. col. 7. nu.* 18. Contrarium & ſanius ſcripſit Iacob. Butri. in *l. 1. C. eo. tit.* quē refert, licet malè reprobet Petr. Ancha. in *repe. C. peccati venia q. 5. de reg. iur. in 6.* Ridiculè autē argutatur Hoſti. in *ſum. de vſur. §. in alijs autē.* dū tanquā cæteris ſubtilior ſophiſtico dilēmate nititur oſtendere etiam naturali ratione iniquū eſſe traiectitiū fœnus, non obſtāte ſuſceptione periculi dicēs: aut recipiēs iuuat ſe denariis, aut nō: ſi non iuuat, iniquum eſt creditorē lucrari ſi iuuat, ergo non remanet

Sophy Hoſti.

net dominium pecuniæ penes creditores. Et ſic non debet facere lucrum de re aliena. Et ſic infert (ſed repugnante rerum cauſa) quòd periculum quod in ſe creditor retinet, in nullo debitorem releuat, ſed potius oneratum relinquit. Hæc eſt argutia Hoſti. [quam iuuenis quidam anno 1550. iuris, & praxis expers authore tacito ad hoc defendere niſus eſt, vt analytica noſtra ſuo inuento iure reprehendere videretur imperitis.] Atqui communi experientia conſtat non eſſe è re induſtrioſi, ſed malè nummati mercatoris, etiã gratis & ſimpliciter mutuari, in negotiationem marinam, ne fortè tempeſtate (quæ illic frequens imminet, nedum ſumptum laborem, pecuniam, & ſpem amittat, ſed etiam repente obæratus ſolum vertere, aut omnium ſemel facultatum iacturam facere cogatur. Contrà pauperi induſtrio plurimum expedit periculo creditoris fœnerari, vt fœlici nauigatione, ſi contingat frui: ſin ſecus, ſupereſſe liceat.

97 ¶ Capio tertium.q noſtræ membrum, videlicet quando datur vel promittitur propter ſuſceptionem periculi extra caſum vel contractum mutui. Aduerte, aut promittitur ipſi danti vel numeranti, aut tertio extraneo. Primo caſu iſtud recidit in effectu in mutuum: nec differt à mutuo traiectitio, niſi quod in mutuo traiectitio vel ſimili promittitur maior vſura menſtrua, vel aliter pro rata temporis. Hoc verò caſu non augetur obligatio pro rata, vel lapſu temporis, ſed vna certa maior ſumma ſemel ſoluenda, velut ſub qualibet conditione promittitur. Et ſic in effectu idem dicendum quod in mutuo. Secundo caſu non poteſt eſſe mutuum nec ſimile mutuo, vt quando mercator paciſcitur cum extraneo, quòd perdat, refundetur ſibi damnum ab eo, ſiue in totum, ſiue vſque ad talem ſummam: & viciſſim ſi lucretur, dabit ei tantam ſummam ſuper lucro. Nec enim venditio eſt, nec mutuum, nec ſocietas, nec alea, ſed actus negotiationis: & eſt contractus innominatus, do ſub vna conditione, vt des ſub oppoſita conditione. Sed hoc nudum pactum ſine ſtipulatione, iure communi non eſt efficax ad agendum. Non enim mercator ſe obligauit ad nauigandum vel negotiandum: ſed hoc poſitum eſt in conditione; quæ non ſufficit pro implemento, licet ſufficiat hoc caſu pro cauſa implenda. Et in hoc differt à caſu noſtræ *l. periculi*, vbi valet pactum ſine ſtipulatione, quia præceſſit implementum creditoris numerantis ſortem. In alio differt, quia hoc ſecundo caſu totum id quod dandum eſt illi extraneo, eſt periculi pretium, quod non meretur eſſe tantum, ſicut illud quod additur ei, qui ſortem prærogauit, vt priore caſu: in quo ſolum augmentum eſt periculi pretium. Et hoc ſecundo caſu licitum eſt pactum, ſi fiat à mercatore vel negotiatore in negotiatione ſua, quia tunc eſt actus negotiationis licitæ. Si verò fiat inter duos extraneos, tunc recidit in aleam, vel vanæ ſponſionis ſpeciem, & non valet etiam cum ſtipulatione. vt in *l. quibus, de alea luſu & aleato*. Et ſic limitãda quæ multùm neglectim & inconſideratè tradunt docto. in locis allegatis. ſ. eo. nu 93. Nouè dixi in *l. cũ ad præſens, ſi cer. pet.* & in *l. à Titio. de verb. oblig.* in nouis intellect. quò, quia præſentis materiæ limites excedit, emitto.

Nouus intellect. l. periculi pretium, de naut. fœno.

98 ¶ Hîc neceſſario nouiter explicanda nobis eſt *l. periculi pretium, de naut. fœno.* quam omnes gloſſæ & docto. aduſque tam in *d. l.* quam in *l. quod te.* vbi Bar. *col.* 1. Franc. Ripa. *col.* 6. *num.* 25. *in ff. ſi cer. peta.* & alij vbique intellexerunt loqui de mutuo, & vſura centeſima, ſed malè. Dico ergo quod ille text. loquitur de certa ſumma ſemel ſoluenda, vel de maiori ſumma ſemel ſoluenda (quod in idem recidit) in caſum vel euentum bonæ fortunæ vel ſuperlucri, recipientis. Quod autem ſuprà ſortem in illum euentum promittitur, aptiſſimè ibi pretium periculi vocatur, quia eſt indicatura & penſatio ſuſcepti periculi. Puta ſi dem piſcatori centum aureos, vt ſe paret ad piſcan-

A dum, ea tamen conditione vt ſi non capiat, perdam ſortem: ſi verò capiat, reddat centum quinquaginta, reſiduum lucretur. Vnde non eſt hîc propriè mutuum; quia non agitur vt tantumdem reddatur, ſed vt vel nihil reddatur, vel vt reddatur alia maior ſumma. Non eſt etiam propriè contractus venditionis, tum quia non eſt res quæ vendatur, nec ſpes quidem. Non enim promittit emptor iactum retis ſeu piſcationem incertam, ſed ſuper ea (ſi ferre poſſit) promittit ſoluere certam ſummam. Tum quia nec pretium quidem ceſſurum eſt piſcatori, ſed illud ſub conditione reſtituturus cum auctuario. licet ſub alia conditione, ſcilicet non capiendi, nihil reſtituturus ſit. Et ſic non poteſt eſſe venditio, nec reſpectu pretij, nec reſpectu rei. Non eſt

B etiam contractus ſocietatis, quia periculũ non eſt commune, nec etiam lucrum commune. Sed tãtum numerans debet certam ſummam habere ſuper lucro in caſum ſuperlucri. Non eſt etiam propriè & ſtrictè loquendo contractus vſurarius, quia nihil præſtatur pro ſucceſſiuo vſu temporis, prout in traiectitia. Nec etiam eſt alea, nec ſpecies negotiationis Reſtat vt ſit contractus innominatus, *do vt des*: do quidem purè, vt ſub vna conditione nil des, ſub alia plus des. Et conſequenter illud quod pluris daturus es, eſt periculi pretium. Non enim ſine cauſa dandum eſt, ſed ex cauſa iuſta, quia periculum ſortis ſuſcepi, merito illud plus rectè dicti periculi pretium appellatur: ſiquidem tanti periculum illud indicatur. Valet autem pactum huiuſmodi ſine ſtipulatione, quia rei interuentu & implemento,

C tanquam iuſta cauſa ſubſiſtente formatur. *l. iuriſgentium. §. ſi cum nulla. de pact.* hoc vult dicere *d. l. periculi*. Non autem loquitur de centeſima, quia licet centeſima ſit quadamtenus pretium periculi in traiectitia vel ſimili caſu, vt ſ. num. 90. tamen in ſe non eſt niſi vera acceſſio vſuraria & ſucceſſiua, quod non congruit pretio. Hic eſt verus & *γνήσιος* intellectus *d. l. periculi*. Ex quo diametraliter contra omnes glo. & docto. infertur, quòd illud plus, non eſt ſucceſſiuè, ſed ſemel ſoluendum: nec ſubeſt moderationi centeſimæ, ſed propriam naturam & effectum habet.

99 ¶ Sed hîc mihi ipſi forſan & effectui rerum contrarius videar. Quid enim facilius, quam in tra-

D iectitia, in caſu quo nauis fœliciter redeat, paciſci non de centeſima ſimplici dupla, vel tripla: ſed de certa ſumma ſemel ſoluenda, quæ longè decuplam aut vigecuplam excedat? Puta ſi mercatori induſtrio, ſed qui nuper (vt ſæpè) iacturam fecit in mari, dem mille, in apparatum repetendæ nauigationis erogaturo, & rurſus in magna periſtaſi periclitaturo, ea conditione, vt ſi rurſus mergat, ſortem amittam: ſi verò fœliciter emergat, reſtituat mille quingenta. Hæc enim pactio nil aliud eſt quam vera hypotheſis, & exẽplum *d. l. periculi pretium*, eiuſdem omnino rationis cum exemplis piſcatoris & athletæ ibi poſitis, modo perpendamus effectum, & quo res euadat. Fac nauem anno & quindecim diebus lapſis onuſtam mercibus re-

E uerti, hîc non vna, ſed octuplex erit centeſima: quoniam quingenta in mille ad annum & quindecim dies tantum valent, quantum octo centeſimæ. Rurſus fac nauem ſic redire in ſemeſtri & octo diebus, tunc illa quingenta erunt in effectu octodecim centeſimæ. Fac nauem ſic redire paulò poſt trimeſtre, tunc illa quingenta triginta ſex centeſimis prodigioſiſſimo fœnori æquipollebunt. Quid hîc dicemus? quomodo nouum noſtrum contra omnes intellectum nouámque ſententiam de eo quod ſortem ſemel excedit, non reducendo ad centeſimam, tuebimur? Obſtat enim primò quod nuper num. 114. diximus hunc caſum non differre à mutuo traiectitio, niſi quod hîc obligatio ſemel certa quidem, placita ſumma augetur: illic autem ſucceſſiuè augetur, infrà limites à lege præfixos. Non minus autem eſt vſura, ſi mutuans paciſcor de aliquo ſemel taxato vltra ſortem

reddendo, vt in *l. ſi tibi. in prin. de pact. l. rogaſti. §. ſi tibi. ſi cer. peta.* quam ſi paciſcar de aliquo ſucceſſiuè pro rata temporis accedendo, vt in *l. lecta. ſi cer. pet.* Igitur vtroque caſu locus eſſe debet legi traiectitiæ. Secundò obſtat, quòd nec per viam pœnæ, nec per aliam quamcunque directam vel obliquam machinationem licet legitimum modum excedere, quin ad eum reduci debeat. *l. penam. de vſur. l. cum allegas l. eos. ſi. C. eo.* Sed hîc eſſet via aperta vel plus trigecuplo excedendi legitimum & ſupremum centeſimæ modum quia cupiens fœnerator legem tranſgredi non ſtipularetur vſuram centeſimam, ſed certam magnam ſummam caſu quo nauis ſalua eſſet.

Noua declaratio traiectitia.

100 ¶ Reſpondeo, quòd omnes illæ leges traiectitiæ, quæ permittunt ſtipulari centeſimam ſuſcepto per creditorem ſortis periculo, intelliguntur de periculo non imminenti, ſed vt plurimum raro contingenti tempore & loco illius traiectionis: ita quòd propter raritatem caſus magis vt plurimum interſit hoc genus fœnoris exercentiam fœnerari centeſimis, ſub tali periculo, quam aliàs beſſibus. Lex autem periculi, loquitur de periculo imminenti, & ita frequenti & impendenti, vt frequentius ſit, aut propè æquè frequens ac lucrum. Quòd autem noua hæc noſtra conſideratio, nec diuinatoria ſit, nec iniqua, ſed neceſſaria ad harum legum ad inuicem, & cum vſu commerciorum conciliationem, patet: quia ſi leges traiectitiæ intelligerentur de periculo impendenti, vel ſaltem æquè frequenti, vt euaſio periculi; nunquam fuiſſet nec eſſet vtile: ſed longè damnoſiſſimum illud fœnus exercere & fruſtra fuiſſent ſtatutæ dictæ leges, cùm non fuiſſent vſui, quod eſt abſurdum. Vtilius enim fuiſſet ſemiſſibus, imò etiam trientibus tutò fœnerari, quam centeſimis: imò quàm dupla centeſima ſub tam præcipiti & impendenti ſortis periculo. Quòd ſi forte quiſpiam dicat traiectitiam nō ideo ſic taxatam eſſe, vt eſſet vſui, ſed vt ſaltem in hac parte abſtraherentur homines à fœnerando: hæc euaſio multis modis refellitur. Primò, quia per totos ti. *ff. & C. de nauti. fœno.* ſatis liquet, leges eſſe latas vt eſſent vſui, & tunc frequenter vſui fuiſſe. Secundò, quia minimè expedit reip. homines abſtrahi à fœnerando congruo & æquabili fœnore, periculo ſuſcepto: imò potius expediret allici, quò iuuenibus & induſtriis mercatoribus conſuleretur, qui vt plurimum dum negotiari incipiunt, omnes fortunas ſuas maiorémue partem habent in ære alieno, vt eſt notum. Tertiò videtur caſus *γεγονικώτατος in Nouell. de vſ. nauti. conſt* 130. vbi duo fœneratores hanc ſolam artem exercebant, & inde vitam ſuſtentabant. Sed certè tex. ibi *verſ. Illo, autem.* valde obſcurus eſt & mutilus, nec reſtitutus per Haloandrum, quia in libro Florentino Marcianæ bibliothecæ, vnde tranſcriptū exemplar habuit, ea conſtitutio deeſt, vt teſtatur *Anto. Auguſti Emenda. lib.* 2. qui vtinam nobis eam cum reliquis quæ deſunt (vt pollicetur) edat. Interim mihi non videtur ibi loqui de centeſima, ſed de certa ſumma ſemel ſoluenda in fine nauigationis, vt dixi. 3. nu. 59. Cæterum quod dixi leges traiectitias loqui de periculo raro & non impendenti, ſatis colligi poteſt ex cunctis id genus legibus. *ff. & C.* quia ſi rectè expendas, inuenies quòd non ſolebant creditores traiectitiam hanc vſuram exercere promiſcuè, nec omni loco & tempore, ſed duntaxat in certo loco, vel intra certa præſtituta tempora, nimirum tutiora, & minus periculis obnoxia: extra quæ loca & tempora nolebant teneri de periculo ſortis, & malebant beſſes tutò, quam centeſimas cum ancipiti periculo. vt in *leg. ſecund. tert. & quart. Cod. de nauti fœno* in *l. nihil intereſt.* ibi, *An poſt diem præſtitutum,* & ibi, *Poſt diem periculi, fœnerator,* ibi, *Intra ſtatuta tempora* & rurſus in fi. *ff. eo.* ita etiam debet intelligi. *leg. tert. ff. eo.* ſiue enim ibi legas (*conueniat*) vt habet litera Pariſienſis & communis, debet intelligi de tempore ſolito & congruo nauigationi in quo non ſolet timeri periculum. Et eſt ſenſus, quò tacitè conuentum cenſetur de tali tempore, ſi non eſt expreſſum quo & quanto tempore periculo creditoris nauigari poſſit. Siue ibi legas (*conuenit*) vt habet litera Norica, debet intelligi de tempore expreſſim conuento, quò demum creditoris periculo nauigari poſſit. [Non etiam ſolebat frequentari niſi in mari mediterraneo, & intra fines pacatos imperij. Aliud per Oceanum, & Barbaros non ſubditos imperio, vt conſului pro quodam mercatore Rupellano, qui dederat nongenta, ad quadraginta in centum, vſque ad reditum ex inſulis fortunatis per pericula multorum hoſtium ſuóque periculo.] Et ſic nedum neceſſarius: ſed etiam tum literæ, tum menti legum conuenientiſſimus noſter intellectus.

Leges debent eſſe commodæ vſibus hominum.

101 ¶ Minimè etiam diuinatorius eſt, quia vt vel cōmunis ſenſus fateri cogit, omnes leges de commerciis & negotiis hominum debent eſſe conformes æquitati commerciorum, & coaptatæ vſui & vtilitati hominum, quorum gratia latæ ſunt. Lex ergo fœnoris traiectitij debet ita vt dixi intelligi, vt ſit æquabilis, & in communi vtilis. Vt enim parum grauantur fœneratóres tam raro periculo ſuſcepto: ita non multum ſuperlucrantur ſuperaddito triente, vt ſæpe magis interfecerit debitorum ſic fœnerari, quo magis modica vſura nempe ſeſquipla modicique temporis ſint in tuto. Nec minus pulchrè & appoſitè quadrat noſter intellectus verbis & menti *d. l. periculi.* & exemplis in ea expreſſis. Plures enim ſunt piſcandi iactus, quàm fœlices piſcationes: & plures ſunt athletæ currentes ad vnum brabeum, quod vnus ſolus obtinere poteſt. Illic magis impendet & frequentius eſt perdere, vel vinci, quam ſuperlucrari, vel vincere. Meritò ſuſceptio tanti tamque impendentis periculi certum ſuum magis pretium meretur, quam ſit adiectio ſemiſſis vel trientis vſuræ in nautico fœnore, extra periſtaſes locorum & temporum.

102 ¶ Præterea in nautico fœnore, ſi pecunia ſalua ſit, etiam ſi debitor omnibus deductis nullum lucrum fecerit, tenetur tamen non ſolùm ad ſortem, ſed etiam ad vſuras centeſimas, quas ſoluet de ſuo. Sed hîc in dubio non cenſetur actum, quòd debitor ſoluat illud augmentum de ſuo, ſi minus lucretur, vt in exemplo piſcatoris, ſed cenſetur actum quod ſoluet de eo tantum quod ceperit: reſiduum verò perdat creditor. Si autem quid ſuperſit, illud ſit piſcatoris, vel mercatoris in ſimili. Non tamen intelligo, quod illud pretium vel augmentum poſſit promiſcuè aſcendere ad dimidiam ſortis, vt ſupra numero 117. exemplificaui: ſed debet intelligi arbitrio boni viri, dummodo etiam ſubſit iuſta cauſa & materia taliter contrahendi, putà iuſtæ negotiationis, vel virtutis exercendæ. Secus, ſi non ſubſit niſi ludicra vanitatis cauſa: quia tunc vergit ad aleam, vel ſponſionem, nec oritur obligatio. *l. quibus de alea luſu.* Non tamen libet diſcedere à litera noſtra Pariſienſi, & communi in hac. *l. periculi,* quæ habet ſi modò in aliam ſpeciem non cadat, quæ eſt etiam litera antiqua, ſecundum quam legit & exponit Accur. & alij Docto. ibi (licet Haloander nouiter legat. ſi modo in aleæ ſpeciem non cadat) quæ lectio vt in ſe vera eſt, ita non congruit reliquo contextui, nec ſtare poteſt, quia clauſula exemplificatiua immediatè ſequens vbi veluti, non poteſt referri, nec ad pretium periculi, nec ad aleam: & ſic tenenda eſt antiqua & communis litera. [Cæterum longè alia eſt ratio collybi, quod cambium vulgò vocant: non enim collybiſtæ ſeu campſores aliquid propriè percipiunt vltra ſortem propter pericula viarum à quibus probè cauere ſolent: nec tam propter laborem, quàm propter induſtriam & menſam ad hoc inſtructam, quæ non conſeruatur ſine induſtria, & ſumptu: Itaque collybiſtes pro permutatione pecuniarum, ſiue præſenti, & reali, ſiue

Defenditur communis litera.

(vt

(vt per literas, nuntios, vel alium modum) in alia regione, certo loco, & tempore numeret, vel numerari faciat, aliquid capiens, vel retinens, ſi modum non excedat licitè facit, nec peccat: reiectis ſophiſticis diſtinctionibus Angeli, Clauaſ. in verb. *vſura. num.* 54. quia non curamus de forma, vel modo: ſed tantum de exceſſu; hinc decidit Baldus in *c. 1. col. 2. in fin. ex. De plus petit.* quod de Peruſio Pariſiis reddere nonaginta pro centum, & ſic retinere per campſorem decimam partem ſortis attenta locorum intercapedine, con- A tractus eſt licitus iure gentium, & vtilis, & ſuffultus ratione naturali, ad hoc etiam Baldus in *Rubrica. C. de conſt. pec.* Bald. Salyc. *l. 3. C. de exercit. act.* & in *auth. ad hæc. C. de vſur.* Alex. *conſ.* 61. & *lib.* 2. Lud. Rom. *conſ.* 238. *col.* 2. Guid. Pap. in *tract. de contract. illicitis. num.* 21. *col.* Anton. par. 2. *tit.* 7. *c.* 17. §. 7. *c.* 7. §. 4. poſt Laurent. de Rodolp. Fran. Purp. in *l. ſingularia. num.* 81. *ſi certum pet.* Redeundo ad rem, Accipe tex. *d. l. periculi*, cum nouis & analyticis ſcholiis noſtris.

Lib. 22. ff. de nautico fœnore. Scæuola lib. 3. Reſponſorum.

EPITOME.

Sed datur certa ſumma in erogationem honeſtam, cui periculum amittendæ ſortis impendet, cùm pacto, quòd periculum ſit creditoris: in caſum verò ſuperlucri, teneatur debitor certam maiorem ſummam dare creditori, valet pactum ſine ſtipulatione, nec ſubeſt taxationi vſurarum, quia augmentum ſortis non eſt vſura, ſed periculi pretium. H. D. C. M.

PERICVLI *a* pretium *b* eſt, & ſi conditione quauis pœnali *c* non exiſtente, recepturus ſis quod dederis, & inſuper aliquid præter pecuniam: ſi modò in aliam ſpeciem *d* non cadat: veluti ea, ex quibus conditiones naſcuntur: vt ſi manumittas, ſi illud non facias, ſi non conualuero, & cætera. Sed nec dubitabis, *e* ſi piſcatori erogaturo in apparatum, plurimum pecuniæ dederim, vt ſi cepiſſet, redderet: & athletæ, vnde ſe exhiberet, exercerétque, vt ſi viciſſet, redderet. In his enim omnibus & pactum ſine ſtipulatione ad augendam obligationem prodeſt.

a. *Periculi.*) Scilicet ſerij & impendentis, vt non B comminor ſit trepidatio & dubietas ſortis & impenſæ amittendæ, quàm ſuperlucrandi, vt in exemplo piſcatoris, & athletæ in tex. Et hæc eſt propria & ſpecifica differentia materiæ, & deciſionis huius legis, à legibus traiectitiæ vſuræ, quæ hîc non habent locum.

b. *Pretium.*) Largè, quia non eſt hîc venditio, & etiam non dicitur pretium ſimpliciter, ſed pretium periculi, id eſt, eius penſatio vel æquamentum: ideo non eſt vſura.

c. *Pœnali.*) Quòd per quandam remotam ſimilitudinem dicitur dicto obſcuriorem more Scæuolæ, cuius ſunt verba. Vt enim natura pœnæ eſt eſſe in pendenti, vtpote ſub conditione, qua extante committitur, ea verò deficiente ceſſat: ita hic vtriuſque contrahentium damnum vel lucrum in pendenti eſt. Neutrobique tamen dicitur pœnalis obligatio nec debitor tenetur ad pœnam ſed ad pretium periculi, ſi ſuperlucretur.

d. *Speciem.*) Id eſt, in alium contractum, in quo aliquid dandum vel repetendum eſt ſub conditione, ſed non propter periculum ſortis ſuſceptum, ſed propter aliam cauſam ſecutam, vel non ſecutam: vt ſi manumittas, &c. ſubaudi, decem promiſi, vel dedi, vt hoc faceres vel non faceres.

e. *Non dubita.*) Sequuntur propria exempla huius l.

QVÆSTIO QVARTA.

SYNOPSIS.

1. *Defenſa vetus & proba lectio. § quod in ſinlos. l. nihil intereſt de nautico, exploſa Haloandri, & Budæi emendatione.*
2. *Quibus temporibus vſu recepti Semiſſes, & tremiſſes.*
3. *Notatus Franc. Duarenus, qui vſuras traiectitias pro libidine paciſci licuiſſe commentus eſt.*
4. *Iure pandectarum vltra duplum non extenſa vſura traiectitia.*
5. *Verus putus intell.* l. nomen. de leg. 3.

103. QVARTO quæro de intellectu. §. *quod in ſingulos. in l. nihil intereſt. ff. de nauti. fœno.* Multum enim prima facie videtur aduerſari his quæ ſ. *num.* 49. diximus, nullum eſſe iure exemplum vſuræ grauioris centeſima: Docto. autem hactenus videntur hunc. §. intellexiſſe de dupla centeſima. Ita etiam nominatim Budæus *lib. 1. aſsis.* & Hierony. Groſlot. in *l. lecta. ſi cer. peta.* quod veteri & communi literæ textus non conſonat, quia non loquitur de duplici centeſima, nec de triplo, quod duplex centeſima in ſui fine cum ſorte conficeret: ſed loquitur ſimpliciter de centeſima, & ſic vna tantùm. Item de duplo non excedendo in fine & periodo curſus, quod vix centeſi- C mæ poteſt accidere. Sed de duplici centeſima expreſſum videtur, prout Haloander legit, qui verbum (*centeſima*) à ſitu ſuo veteri & communi, qui eſt poſt verbum, finem tranſponit poſt tria verba, & ſubiicit nomini illi numerali, & quotitatiuo duplum. Sic enim legit, *Quod in ſingulos dies in ſtipulatum deductum eſt, ad finem non vltra duplum centeſimæ debetur* [Quam lectionem accepit Haloander à Budæo noſtro, qui primus in Annot. ad Pandectas ita legendum cenſuit, putans ſenſum eſſe, vſuram nauticam, ſeu traiectitiam aſcendere poſſe ad duas centeſimas lucri: & ſic in ſumma duplum conficere.] Quæ lectio vt noua eſt, nouiter fabrefacta, & ab aliis & veteribus & nouis exemplaribus diſſentiens,

Digitized by Google

ita minimè ſequendam puto, ſed veterem & communem lectionem, quam litera Pariſienſis, & omnes, præter nouam illam Noricam ſequuntur, retinendam, tum propter eius fidem, tum propter aliarum legum conſonantiam, cui noua lectio obſtrepit. Nauticum enim fœnus taxatum ad centeſimam, quæ etiam iure. ff. ſumma & grauiſſima erat vſura, vt oſtenſum eſt ſ. *num.* 40. Et ſic non eſt veriſimile, iure ff. toleratam & multò minùs approbatam in hoc. §. duplicem centeſimam. [Non obſtat l. 1. *De naut. fœn.* Quia quicquid dicat Bud. in *d. l.* nihil intereſt non ſunt in d. l. duæ centeſimæ, nec ſimul, nec ſeorſim, quaſi pro duobus commeatibus, prima pro traiectu, ſecunda pro reditu: quia etiam in fœnore Amphiteroplo non poteſt eſſe duplex centeſima, ſed vna tantum: ſi enim pecunia, vel merces eius loco ſubrogatæ ſunt periculo creditoris pro traiectu tantum: couſque tantum currit heteroplum fœnus centeſimæ: Quod ſi etiam in remeatu ſtet periculo creditoris continuatur eadem centeſima, ſimplex, & non dupla in ſuo curſu, & quæ duplum nunquam excedere poteris, & errauit Haloander inconſultè ſequendo Budæum.] Non obſtat quod ante *legem eos.* quædam veteres leges tolerabant quoddam fœnus traiectitium excedens centeſimam. *d. l. eos. verſi. in traiectitiis:* tum quia nullæ huiuſmodi leges relictæ ſunt in corpore iuris: tum quia, vt dixi ſup. *num.* 36. non eſt veriſimile quòd excederet in duplo ſeſquialtera vel minori.

104 ¶ Hæc autem veritatis ſtudio duntaxat paucis perſtringo, non autem, vt vel in minimo derogem immortali gloriæ tum Gregorij Haloandri viri de literis & legali philoſophia benè meriti, magno ſtudioſorum damno immatura morte nobis prærepti: tum inclitiſſimæ illius reip. Nurembergenſis, quæ tali viro publicis ſtipendiis ſumptus ornando legali inſtrumento ſuppeditauit, cuius gloriæ ne mica quidem eſt in hoc tam vaſto regno. Quippe ſupra duodecim annos famam in ampliſſimo foro, & aureæ illius meſſis poſt diuturnum ſtudium & vſum facultatem nactus, in ipſo progreſſu quo ad opes & honores hoc tempore itur, his poſtergatis omnem operam meam conuerti, vt vel ſtipendiis meis philoſophiam hanc repurgatam & parabilem redderem. Sed exinde aſſiduis bellorum cladibus conturbato honorario cenſu, nil promouendæ rei ſpei ſupereſt: adeo nulla habetur gratia, vt etiam hæc meditans non minus tributis frequentibus vexer, quam ſi rei factitandæ intenderem: nec penſi habent, tantum his ſtudiis detrahi, quantum viatico meo (vnde illa ſuſtento) detrahitur. Sed ad rem. Plus dico, quòd etiamſi lectio Haloandri in hoc eſſet vera, & non adulterina, nihil adhuc concluderet contra ſententiam noſtram: quia adhuc tex. ille nouus non loqueretur de dupla centeſima, ſed de duplo centeſimæ. Et ſic deberet intelligi de duplo in quo ineſt ſimplum, quod in idem cum veteri & communi lectione recidit: & probatur, tum ne quid exorbitans à cæteris iuribus tacitè inducatur: tum quia regulariter in iure duplo ineſt ſimplum, vt ſup. *num.* 46. Et ſic ea verba duplum centeſimæ ſiue tranſitiuè, ſiue intranſitiuè intelligantur, non concludent eſſe duplam centeſimam, ſed vnam duntaxat centeſimam, quæ in ſui fine duplum cum ſorte conficit, nec vltrà progredi poteſt. Et ſic tantum abeſt, vt ea noua lectio ſententiæ noſtræ aduerſetur, vt eam magis confirmet, & extendat procedere indiſtinctè, etiamſi in dies ſingulos, aut alia quauis ſolita vel inſolita formula concipiatur vſurarum ſtipulatio, vt mox dicam. Nihilominus placet communis litera. His ſcriptis, editionique paratis, prodierunt in lucem libri ſemptem *Parergôn* Alcia. qui *lib. 6. c.* 15. nobiſcum ſentit, communemque literam ſequitur, & Accurſij tranſpoſitionem reprehendit, quam tamen Accur. nunquam fecit, ſed Budæus, & poſt eum Haloander. Quare puto ibi mendum eſſe, & Alciatum non de Accurſio, ſed de Haloandro cogitaſſe & ſcripſiſſe. Nouiſſimè quoque editi ſunt doctiſſimi libri Emend. Anto. Auguſti. qui *lib. 1. c. 9.* communem literam tuetur. Retenta igitur veteri vera & communi litera huius. §. tota obſcuritas oritur propter verbum, *ad finem.*

Laus reip. Nurembergenſis.

105 ¶ Vt autem penitiſſimè diſcutiatur, notandum quod duplex eſt ſummitas, & vt Græcè preſſius dicam, ἀκμὴ ſiue ſupremus gradus, vel exceſſus finis & terminus vſuræ. vt & infr. *num.* 459. Primus eſt in quantitate, pro rata cuiuſque menſis vel alteriùs certi temporis ſucceſſiuè currentis: & iſta quantitas non eſt vniformis, ſed diuerſos habet gradus, vt in *d. l. eos.* quorum ſummus & inexuperabilis eſt centeſima. Secundus eſt in cumulo ſeu totali ſumma & periodo, ſeu fine finiente: & hîc non ſunt gradus, ſed vnicus & idem terminus vniformis, & eadem periodus, videlicet dupli, ſeu æquamenti ſortis. Et quòd dico hoc extremum vniforme, fallit in vnico pulchro & ſingulari caſu. *l. iubemus in prin. ver. hoc videlicet obſeruando de eroga. mili. anno. li. 12. C.* vbi permittitur actuario negotiari cum militib. ita vt in ſingulos ſolidos amplius quam vnum tremiſſem pro quocunque temporis ſpatio accipere non poſſit, ſed benè minus tremiſſe: & ſic cumulus vſuræ non poteſt in fine cuiuſcunque ſiue breuis ſiue prolixi temporis tertiam partem ſortis excedere, ſed benè infrà ſubſidere. Tremis enim (vt pulchrè ex Lampridio declarat Bud. noſter in *l. quia vulgo de ædi. ed.*) eſt tertia pars ſolidi, ſicut ſemis dimidia. Alexander enim Seuerus optimus princeps, qui Iuriſconſultorum noſtrorum conſilio innocens & anæmaton geſſit imperium, & vt inquit Herodian. ἀναιμωτὶ ἦρξε, grauiſſima tributa à Sardanapolico Heliogabalo impoſita, ad triceſimam partem reduxit: ita vt qui decem aureos ſub impio Heliogabalo pendebat, tertiam tantùm partem aurei præſtaret, tuncque primum ſemiſſes & tremiſſes formati ſunt. Et aduerte ad *l. iubemus.* quia glo. & Docto. non explicant. Ea negotiatio non eſt intelligenda de vniuerſali ſeu mercatili & quæſtuaria militantib. prohibita, vt eo lib. *negotiato. ne milit.* ſed de negotiatione particulari eorum quorum milites egent in expeditione, videlicet pro emendis ſagulis, equis, vel pro victu & huiuſmodi neceſſariis. Et prohibetur actuarius cum eis contrahere antequam eis debitum ſtipendium integrè perſoluerit: quo in manus militum perſoluto, poteſt eis vendere quorum indigent, vel etiam mutuare de ſuo pecuniam ſub vſuris legitimis: ita tamen vt mox quam trientem ſortis æquauerint, amplius currere non poſſint. Et hoc ſpecialiter in militibus ſtatutum eſt, cum actuariis vel erogatoribus contrahentibus, ne vſuris mergantur, & ne in totum cum eis ſub dilatione contrahi non poſſit. Non autem eſt intelligendum, quòd poſſint ſtatim vel etiam poſt vnum vel duos annos dilationis debere ſingulos tremiſſes in ſingulos ſolidos, quod eſſet pluſquam centeſimam inducere, & contra leges & eandem legem quæ cohibere vult vſuras non augere. Taxatio igitur illa reſpicit non curſum, ſed cumulum & finem vſuræ: quæ conſequenter ſi erat ſemis, non poterat currere vltra quinque annos, ſex menſes, & beſſem menſis, quo tempore triens ſortis æquatur. Si verò beſſalis, non poterat currere vltra quatuor annos & duos menſes, quo tempore triens ſortis æquatur, & ſic de aliis. Sed poſt *l. eos.* à Iuſtiniano latam, non licuit maiores ſemiſſibus ſtipulari, quia actuarius ille non erat, nec eſſe poterat iuſtus negotiator: de quo in *d. l. eos.* quod non profiteretur artem quæſtuariam militantibus & negotia & militaria tractantibus vetitam. & quòd in *d. l. iubemus.* vocatur negociatio, intelligi-

ἀκμὴ vſurarum duplex.

Tremiſſes.

Alexander. Anæmaton.

tur de priuata & particulari, ſicut qualibet commutatio: quia omnis fœneratio eſt vera negotiatio, vt inf. *q.* 69. non tamen iuſta, ceu genus negotiationis per ſe approbatum, vt ſup. *num.* 58. Et hoc ſolo caſu excepto, idem & vniformis vſuræ periodus eſt duplum, in quo ſemper ineſt ſimplum, & ſic duplum eſt omnis vſuræ finis finiens, & ſuprema periodus. Quamprimum enim ventum eſt ad duplum, illic ceſſat & ſiſtit omnis vſura, qualiſcunque ſit, nec vlterius vllo modo progredi poteſt. Quo fit vt non plus tandem lucretur, qui grauioribus, quàm qui leuiorib. vſuris fœneratur, niſi in repræſentatione: quia quanto quis grauioribus fœneratur, tanto citius duplum recuperat, ſed non licet ſiue grauiore, ſiue leuiore vſura plus duplo conſequi: nec licet hoc duplum citeriori tempore conſequi, quàm ſecundum limites & gradus. *d. l. eos.* Et ad iſtos duos gradus ſeu terminos videlicet temporis ſeu ſpatij, & cumuli ſeu ſummæ totius reduci poteſt omnis illa triplex & multipliciter coarctata vſurarum moderatio ſupr. *nu.* 43. cum ſeq.

106 ¶ Nunc videamus de quo fine ſeu termino loquatur hic. §. *ibi ad fi. centeſimæ.* & clarum eſt, quòd non loquitur de ſummitate ſucceſſiua & progreſſiua in curſu temporis, quia hoc ſatis clarè importat verbum centeſimæ. Loquitur ergo de ipſa periodo & fine curſus, ſeu termino terminante, qui propriè finis eſt: quia tunc vſura omnis deſinit currere. Et ſic ſenſus eſt clariſſimus, quòd hic tex. non loquatur de duplici, ſed de vna tantùm centeſima traiectitia: & quærit, quis ſit finis curſus huius centeſimæ, ſiue vſque ad quantam ſummam poſſit aſcendere donec finiatur, hoc eſt, deſinat currere. Et reſpondet Papi. quòd finis eſt duplum. [Poteſt etiam vox *finis*, hîc accipi, non pro termino finiente, vel finito, vt regulariter capitur, ſed pro quantitate, vel modo. vt *l. in inſulam.* §. 1. *in fin.* ibi *ad finem ſuperflui*, id eſt, vſque ad quantitatem reſidui. D. *ſolu. matri.* & in *l. alteri. de adim. leg.* ibi, *ad eum finem* id eſt, vſque ad eandem quantitatem, vel pro modo, ſeu rata, & ſic hîc eſt quæſtio, de ſtipulatione centeſimæ, diurna, ſiue in dies ſingulos concepta, ſed ad ratam centeſimæ.] Et ſic vero modo accipiatur vox, *finis*, idem omnino ſenſus eſt, & mens huius. §. eſt generaliter definire, nunquam deberi nec currere vltra duplum, etiam in fœnore traiectitio, ſiue in menſes, ſiue in dies ſingulos, ſiue aliter concipiatur ſtipulatio. Hic eſt verus *ἐτυμος* intellectus huius. §. verbis, mentique, & cæteris legibus & regulis conformis: contrà verò communis intellectus de duplici centeſima eſt contra mentem & verba huius. §. & contra reliquas omnes leges & regulas. [Sed nimis errauit Franc. Duar. *Diſp. Ann. lib.* 2. *c.* 3. putans ſemper licuiſſe quantum quiſque vellet ſtipulari in traiectitia: longè enim aliud periculi pretium, de quo nuper docuimus, aliud vſura traiectitia: nec ſignari meruit locus Iulij Pauli, quem *in lib.* 2. *ſententi.* citat, vtpote in prima conſtitutione D. abrogatus: Et niſi etiam veteribus Romanis fœnus nauticum certos fines habuiſſet: non fuiſſet vitio datum M. Catoni Rom. Cenſori, quod in nautico fœnore modum excederet fraudem faciendo, adiuncto debitoribus ſocio liberto ſimul nauigante, & negotiante, quo Cato minus damni, & plus lucri, præter modum ſolitum perciperet. vt Plut. Chæron. teſtatur in eius vita: Nec obſtat, quod de integritate Catonis ſenioris dictum *eſt ſup. num.* 41. hoc enim dicebat Cato inter ciues, & contribules ſuos: Exterorum verò nullum habebant reſpectum, vt tetigi in *parte* 1. *de origine progreſſu, & excellentia regni Francorum. nu.* 57. *Gallicè edita Lugduni, & Pariſiis anno* 1561. & Latinè *Lugduni anno* 1563.] Accipe tex. ſecundum veterem communem & veram lectionem cum breui ſcholio noſtro.

Margin note: Notus & verus intellectus §. quod in ſingulos.

§. Quod in ſingulos. in l. nihil intereſt, de nau. fœn.

QVOD in ſingulos dies in ſtipulatum deductum eſt, *a* ad finem centeſimæ, non vltra duplum *b* debetur.

a. *Ad finem.*] Id eſt [ad rationem centeſimæ vel in eius periodo: facit tex. in *l. in inſulam.* §. *fructus. in fin. ſolu matr.*] ſeu cùm deſinit currere.

b. *Duplum.*] Et ſic regul. *l. ſi non ſortem.* §. *ſup. duplum. ſup. de condict. in deb.* habet locum vniformiter in omni fœnore, etiam traiectitio, quocunque modo ſiue menſtruatim, ſiue dietim, aut aliter ſtipulatio fœnoris concipiatur.

107 ¶ His (vt ſuprà) elaboratis, editionique paratis, venerunt in manus meas elegantes & perutiles libri emend. doctiſſimi viri Anto. Auguſti. Hiſpani: qui *lib.* 1. *c.* 9. dicit non eſſe vitium in communi litera *d. l. nihil intereſt*, prout iam diximus: ſed ſolum in interpunctionibus, quas ita emendendas ex animaduerſione Lælij Taurelli cenſet, vt iſte. §. *quod in ſingulos*, non ſit. §. per ſe, vt vulgò omnes libri habent: ſed vt cum *verſ. pro operis*, à quo incipere debet, ſit eadem oratio, & vnica periodus, legendo vt ſequitur, Pro operis ſerui traiectitiæ pecuniæ gratia ſecuti, quod in ſingulos dies in ſtipulatum deductum eſt, ad finem centeſimæ, non vltra duplum debetur. Ita autem punctuandum & legendum ex eo cenſet, quod nunquam in ſingulos dies vſuræ promitterentur, ſed in menſes aut nauigationem: nec aliam præterea rationem adducit. Ego quidem libenter & iucundiſſimè legi hanc animaduerſionem Do. Lælij Taurelli, cuius & præfati Anto. ſtudium & induſtriam in repurgandis iuris noſtri fontibus ſummè probo, maximiſque laudibus & præmiis dignam duco. Sed tamen vnquam, maximè in his, iudicium exactiſſimum adhibendum eſt, nec ex vno aut altero veriſimili decernendum, ſed ipſa iuris *πλήρωμα* in conſilium adhibenda & ſingula ſingulatim, & rurſus ad inuicem & ſimul *ἀναλυτικῶς* expendenda. Quanquam in hoc primo art. non opus eſt multis contendere, vtra lectio ſyncerior ſit: quandoquidem vtriuſque idem omnino ſenſus ſit. Patet, quia ſecundum vulgatam & communem lectionem ſenſus eſt in *verſi. nec pignore.* continuato vſque ad § *quod in ſingulos.* quod etiam prætextu operum ſerui creditoris, cauſa traiectitiæ pecuniæ miſſi, ſimulque cum debitore nauigantis, non poteſt deberi maior vſura quàm legitima. Sed ſi minor vſura ſtipulata fuerit, tunc ſtipulatio operum prædicti ſerui poteſt valere vſque ad id quod legitimæ totique vſuræ deerat duntaxat, & non vltrà, vt in §. *in ſtipulatione.* in eadem. *l. nihil intereſt. in fi.* Et ſic probat text. ille ſingularis & pulcherrimus, quod ſicut nullo ingenio, nullo prætextu licet fœneratori aliquid intrinſecus de ſorte detrahere, aut demetere, quin tantumdem decedat vſuræ pro rata, vt ſup. l. eos. *ver. interdicta:* ita nullo ingenio, nullo prætextu licet fœneratori qui de quæſtu paciſcitur, aliquid extrinſecus detrahere, ſeu aliquo ſumptu vel onere extrinſeco & aduentitio grauare vel onerare debitorem pro vſu pecuniæ, vltra æſtimationem interuſurij legibus taxatam, quocunque prætextu vel colore quæſito. Puta ſi creditor diffidens debitori mittat cum eo

Margin notes: §. nec pignore. — §. in ſtipulatione.

by Google

vnum de ſeruis ſuis, & velit aliquid ſtipulari pro operis ſerui ſui, quibus interim carebit, non poteſt, ſi ſummam legitimam vſuram ſtipulatus ſit: quod in *d.* §. *nec pignora*. pulchrè ampliatur, etiam ſi creditor in eam rem pignora vel hypothecas acceperit. Dubium autem faciebat, quia iure veteri & ff. licebat aliquid fœneratori pignore accepto, vel per viam retentionis, quod aliàs non licebat. *l. per retentionem. l. pen. in fin. Cod. de vſur.* Et ſic videbatur quod ſaltem iure retentionis & pignore accepto poſſet creditor operas ſerui ſibi ſeruare. Ratio verò ampliationis duplex eſt Prima, ne qua occaſione modus vſuræ excedatur, & debitores vltra modum legibus taxatum grauentur: creditores autem ſerui (alioquin forte inutilis) & alimenta & operas alioqui nullas interim lucrentur. Secunda, quia quod creditor mittit hunc ſeruum, non debitoris ſed ſumpſius tantùm gratia facit, nec inde debitor in aliquo releuatur: igitur hoc ſumptibus creditoris, non debitoris fieri debet. Quid ergo de alimentis eiuſdem ſerui? Tex. non meminit, & meritò, quia tacitè videtur actum quòd ſeruus interim non ſtabit otioſus, ſed ſeruiet debitori: & ſic cùm alimenta ſerui ſint vilia, non poſſunt communiter tanti eſſe, quin compenſentur cum tantulo ſeruitio. Si verò ſeruus erat prorſus inutilis, vel fortè tranſuehere & alibi diſtrahere volebat creditor, tunc etiam vecturam & alimenta ſerui putauerim deducenda de vſuris, & creditori adſcribenda, quatenus hic ſumptus ſimul cum vſura legitimum modum excedit, alioquin creditor qui minorem vſuram ſtipulantur, poteſt aliquod aliud onus debitori imponere, vſque ad id quod legitimæ vſuræ deeſt, non vltrà, tam reſpectu curſus quàm reſpectu cumuli ſeu periodi, quia non poteſt duplum in quo ineſt ſimplum in fine accedi, omni onere à creditori impoſito deducto, quocũque modo, vel in dies ſingulos cõcipiatur vſurarum ſtipulatio, vt nouè euicimus. Hic eſt clariſſimus & perfectus ſenſus, *d. l. nihil intereſt. in verſi. nec pignora*, ad finem vſque, etiam ſecũdùm omnem literam, & veterem & ſolidam punctuationem, de qua clarum eſt, nihil omnino immutari ex noua punctuatione Anto. quia ſecundùm eum eadem oratione vtrunque prędictorum æquè probatur: videlicet primum ſecundùm communem ſententiam, quod nullo onere, nullo ſumptu poteſt debitor per fœneratorem grauari vltra legitimam vſuram. Secundum pro noua noſtra & vera ſententia contra communem, quod etiam iure. ff. in traiectitiis non poterit vſura creſcere vltra duplum, quacunque forma vel arte ſtipulatio conciperetur. Cùm igitur ad ſenſum legis & deciſionem caſuum non referat vtra punctuatio verior ſit, non eſt contendendum, omnino veteri iam ſolitæ, & iam multis ſeculis aduſque receptæ punctuationi ſtandum.

Pandectæ Florentinæ.

108 ¶ Cùm enim Pandectæ Florentinæ (quas religioſiſſimè colendas cenſeo) nullis huiuſmodi diſtinguantur interuallis, nec vlla alia iuſta ratio aut vtilitas exigat, ſequitur non eſſe à recepta lectione, & punctuatione recedendum, quæ tandiu æqua & apta viſa eſt. & eſt. *l. in rebus nouis. de conſtit. p. in.* Et ne quibuſdam fortè ſola authoritate citra aliam rationem niti videar, fortius probare queam, quod etiam ſi aduſque libri noſtri punctis caruiſſent, punctuatio noſtra melior & eligibilior eſſet. quàm noua Taurelli, & Anto. Patet, primò, quia ſecundùm nouam in §. *pro operis*, reſponſum Papiniani eſſet obſcurum & imperfectum, quantum ad principalem quæſtionem, quæ eſt, An vl[tra] legitimam vſuram liceat operas ſerui ſtipulari. Li[cet e]um id ſatis neget quantum ad exceſſum dupli, ſi [...] perſeueret vſura, vt duplum attingat: tamen

tra cer ci. euſque.

A nihil decideret, nec clarè negaret dictas operas licere ſtipulanti infra duplum, id eſt, quandiu vſura currens non eſt exceſſura duplum: vt quia citeriori tempore nauis redit & deſinit curſus vſuræ. Quid autem abſurdius, quàm Papin. acutiſſimi omnium iuriſconſulti reſponſum ita punctuari, vt contra morem ſuum: & peculiarem ingenij & orationis dexteritatem, aliquid obſcuri vel imperfecti ſubſideat? Secundo, quia ſecundum hoc, verſi præcedens, ibi. *nec pignora*, ſuperflueret: ſi enim ad præcedentia referatur, vbi de legitimo vſurarum modo non excedendo agitur: rogo quid operabitur? nec enim dubium eſt ipſo iure non tenere pignora, ſi principalis obligatio non teneat. Nec elabi licet, dicendo, quòd aliquale dubium eſſe poterat, quoniã in materia vſuraria toleratur aliquid via pignoris & retentionis, quos aliàs non toleratur.
B *l. per retentionem. l. pen. Cod. de vſur.* quodque hoc dubium ibi tollitur, quia illud per pignus vel per retentionem nunquam fuit receptum, niſi infra legitimum modum; vt patet in *d. ll.* ſupra verò legitimum modum diſertè ait lex, penitus illicitum eſſe, nec vllum pignus valere *l. ſolutam. §. ſi in ſortem, in fin. de pignor. actio.* Cùm igitur principium. *d. l. nihil intereſt*, tantùm prohibeat fœnus excedens legitimum modum, & ſic improbum & penitus illicitum, ſuperfluum eſſet extendere etiam datis pignoribus: quia l. (præſertim Papi. acutiſſimi) non debet eſſe de indubitabili. *l. quod Lab. e. d. Carbo edict.* & in terminis, quando litera legis duplicitèr punctuari poteſt: ita punctuanda eſt, vt operetur & decidat caſum dubitabilem, etiam ſi aliàs Literæ quomodo punctuanda.
C pœnalis ſit, vt decidit glo. Ioan Andr. ſig in *c. 1. ver. clarum.* & ibi Gemi. Phi. Fran. de temp. ordi. in 6 dixi in conſuet. Pari. §. 41 *num.* 15. Sed ſi referas verba, nec pignora, ad ſequentia, vt ſit vna periodus vſque ad. §. *quod in ſingulos*, tunc non erit ita de indubitabili, nec abſque noua & ſingulari deciſione per prædicta: nihilque obſcurum aut imperfectum erit in d. verſi. nec pignora, nec etiam in §. *quod in ſingul.* immediatè ſequenti: ſed omnia erunt aptè diſtincta. clara & perſpicua. Non obſtat, quod deciſio *d. §. quod in ſingul.* erit ſuper inſolito, tum quia etiam ſi frequentius ſtipularentur nauticas vſuras in menſes aut nauigationem: quandoque in alteram tantùm, quod fœnus Græci Heteroplum: quandoque in vtranque nauigationem ſiue in commeatum & remeatum, quod Amphoteroplum fœnus vocabant, vt tradit Pollux de *vocab. naut. lib. 3.* & exemplum eſt *in l. qui Romæ. §. Calimachus. de*
D *verb. oblig.* Tamen non ſequitur, quin quandoque ſtipularentur in dies ſingulos, ſaltem in traiectitia, quando (vt plurimum) fiebat pactum, quòd periculum nõ ſpectaret ad creditorem per certos totos menſes, vel per totam nauigationem, ſed vſque ad certos dies duntaxat, vt *l. in nautica. l. fœnerator, de naut. fœno.* Tum quia Papinia. in eo. §. ſpecialiter & expreſſim decidere voluit, non poſſe duplum excedi, nec in traiectitia quidem, licet periculum ſit creditoris, & quacumque formula ſolita vel inſolita concipiatur ſtipulatio. Ex quibus concludimus, communem & receptam punctuationem meliorem & aptiorem eſſe, & omnino retinendam. [Ex his fluit clarus intellectus. *l. nomen in fin. princ. de leg. 3.* vbi ratio dubitandi erat, quia ignorante teſtatrice actores eius iam ſtipulati erant decem
E pro vſuris præteritis quæ amplius non currebant, ex eo quod ſortem æquabant: & ſic cumulus ſortis videbatur aliud debitum per ſe ſtans in ſtipulatione ſeparata, & ideo non contineri in legato, quo 10. ſimpliciter legatæ erant: contrarium deciditur, quia eſt incrementum ſummæ legatæ: quanuis terminatum, nec vlterius creſcens.] Pergamus ad alia.

QVÆSTIO V.

SYNOPSIS.

1 *Quod in reditu dicatur iuſtum pretium latè.*
2 *Quæ ſit communis æſtimatio reditus fundiarij perpetui.*
3 *Veriſſima interpretatio. l. ſi quis argentum. §. ſin autem donator. C. de donat.*
4 *Fundiarius reditus, reditu in nominibus conſiſtenti præſtantior, & vtilior.*
5 *Bes vſura grauior, iuſtè negotiantibus indulgetur.*
6 *Conſtitutio Caroli V. quâ, pecuniarij reditus beſſem non exſuperant.*

119 § QVintò quæro de iuſto pretio horum A reddituum, qui loco vſurarum antiquarum in vſum irrepſerunt. Reſpond. Iuſtum pretium in reditibus annuis & perpetuis, ſed perpetuò ad liberam debitoris voluntatem redimibilibus notoriè ſtatutum eſt, & obſeruatur in hoc regno ad rationem duodecim pro vno. Idque non tam certis conſtitutionibus regiis, quàm ſupremorum tribunalium Areſtis, & vtentium moribus, generaliter & in communi comprobatum. Quare non eſt dubitandum, quin hoc ſit iuſtum pretium. *l. pretia rerum. ad leg. Falcid.* & not. in *l. 2. C. de reſcind. vend.* etiam in foro conſcientiæ, vt per Io. Gerſon. *de contract. conſid. 5.* vbi conſuetudinem communem ſequitur pro regula iuſti pretij. B & in *conſid. 9.* ait quòd arbitrio legiſlatoris ſubiacet contractuum modificatio, limitatio, vel amplificatio: & quòd formalis ratio contractuum conſiſtit in conformitate ad leges, & in *conſider. 19.* ait, quòd nullus debet cenſeri ſapientior, quàm legiſlator, & ſequitur Do. Philip Melanch. in *epit. mor. philo.* dicens legem magis eſſe dominam rerum noſtrarum, quàm nos ipſos. Et licitos eſſe contractus legibus & authoritate boni & prudentis magiſtratibus conceſſos, & ſufficere medium & æqualitatem quam conſtituunt, & licere Chriſtiano vti politicis ordinationibus. Sed vt hæc ſufficiunt & concludunt ad iuſtitiam pretij in dicta ſpecie: ita non ſufficienter illuminant intellectum, ad C ſciendum quid in quæſtionibus particularibus connexis, & in cæteris ſpeciebus, & reditibus (putà temporalibus) dicendum, niſi analytico more noſtro radices ipſas materiæ ſubiectæ excutiamus, & rem ipſam per cauſas ſuas cognoſcamus. Vt igitur hæc fiant illuſtriora, ſimul & vtiliora, quàm breuiùs & dilucidiùs fieri poterit, exagitemus primùm iuſtitiam & æqualitatem pretij, in d. ſpecie.

Pretium iuſtum.

Lex domina eſt.

110 ¶ Agedum quòd non ſit iuſtum pretium, ſed defectiuum, quòd quis pro 12. aureis poſſit habere aureum annuum perpetuò, vel decem pro centum viginti. Probatur primò per text. optimum & rotundum in *l. 3. §. item ſi reip. ad Falcid.* vbi legatum annui D & perpetui reditus æſtimatur ad rationem trientariæ vſuræ, ſiue tertiæ partis centeſimæ, hoc eſt, ad rationem viginti quinque pro vno, ſiue ad penſionem vnius anni quinquies & vicies multiplicatam. Et quòd ibi verum, iuſtum, & commune pretium æſtimetur, patet, quia in ratione legis Falcidiæ, de qua ibi agitur, verum, iuſtum & commune pretium inſpicitur. *l. pretia rerum. l. cum Titio. l. quantitas. l. in quantitate. ad leg. Fal.* & ſic in *d. §. item ſi reip.* nihil eſt ſpeciale in repub. vt ibi *col. 1 ad fi. & col. 6. n. 8.* vult Socin. qui primus poſt inueteratiſſimum errorem detectum ab Hermo Barb. dictum. §. rectè quidem, ſed non plenè explicuit, & in terminis duntaxat iuris: nil enim tradit quod ad praxim & vſum noſtrum faciat. Igitur iſtud pretium duodecim pro vno, & infra dimidiam iuſti pretij. Et ad pleniorem explanationem aduertendum, quod multùm errauit Bud. *lib. 2. de aſſ. char. 27. in primo excuſ ſis,* & *char. 32.* in nouiſſimè impreſſis ſuper intellectu. d. §. *item ſi reip.* dum ex eo infert, ſi hodie legaretur reip. reditus octo aureorum, quòd in ratione legis Falc. aut alia conſimili, æſtimandum eſſet legatum paulo minùs centum, & 50. aureis, attento quòd hodie apud nos commune pretium horum redituum eſt ad rationem duodecim pro vno. Sed iſtud nullo modo poteſt accommodari ad rationem trientariæ vſuræ, quæ in d. §. ponitur, pro menſura iuſti pretij reditus.

Budæus.

111 ¶ Non tamen aberrauit Bud. in calculo, ſed vt erat inexercitatus in iure, præſuppoñ duo erronea. Primum, quòd in d. §. ſpecialiter augeatur pretium reditus fauore reip. non autem quod commune pretium expendatur. Secundum, quod iuriſc. in d. §. referat & menſuret augmentum pretij ad communes vſuras ſecundum *l. eos. C. de vſur.* quæ ſunt ſemiſſes, & ita augmentum ſit ſeſquiplum, prout ſtante eadem quantitate vſuræ, ſi ſit trientalis, eius ſors erit ſeſquipla ad eam quæ reſultaret ſortem, ſi vſura eſſet ſemis. Et ſic colligit primò, quòd in terminis iuris legatum reditus perpetui factum priuato debet æſtimari ad rationem ſemiſſis vſuræ. Verbi gratia, ſi ſit ei legatus reditus annuus perpetuus ſex aureorum, debet tale legatum æſtimari centum aureis ſemel ſoluendis, & non vltrà: quia centum aurei iure communi ad rationem ſemiſſis vſuræ pariunt ſex aureos annuos. Secundò colligit ἀναλογικῶς in terminis noſtratis vſus & conſuetudinis, quòd ſi (vt ipſe præſupponit) dictum legatum ſenum aureorum perpetui reditus factum priuato, debet hodie apud nos æſtimari duobus & ſeptuaginta aureis: & ſic ad rationem duodecimæ communiter vſitatæ. Ita ſi idem legatum factum ſit reip. debet proportionaliter ad rationem ſeſquialteram augeri, ſeu ἡμιολίως plus æſtimari, videlicet centum & octo aureis: vel quod in idem recidit, quòd legatum octo reditus annui priuato factum, paulo minùs centum aureis æſtimandum eſt: ſed factum reipub. paulominùs 150. aureis. Sed hîc Budæus toto cœlo errauit. Quod enim primò præſuppoſuit in dicto §. pretium commune augeri ſpeciali fauore reip. falſum eſt, vt nuper dixi: nec iura trahenda ſunt ad gratiam. *l. iura. non in ſingulas. de legib.* Secundum etiam præſuppoſitum falſum eſt, quia tempore ff. nondum facta tanta moderatio, quæ per *d. l. eos* poſteà ſuperuenit: ſed priuati promiſcuè & communiter etiam beſſibus fœnerabantur, vt patet in *l. Publia. depo.* & per *to. de vſur.* Plus dico, quòd dato quod dicta *l. eos.* præceſſiſſet dictum §. *item ſi reip.* vel quod eo tempore communes vſuræ fuiſſent beſſes, hoc nihil ad rhombum: quia iuriſconſul. ibi nullo modo ſe refert ad rationem vſurarum communium vel aliarum, nec ſecundum eas metitur ſuam diſpoſitionem.

Intellect. §. item ſi reip.

112 ¶ Quinimò dico, quòd ibi iuriſconſ. non intelligit vllo modo augere communem æſtimationem reditus legati, nec aliquid ſpecialiter ſtatuere: ſed ſolùm vult deſignare, quod & quantum ſit ad minimũ, iuſtum, commune & æquale pretium perpetui reditus annui. Vtque pleniùs quàm fecerit Socin. & ad vſum & praxim reducendo interpretes tex. d. §. idem ſi

reip. dico, quòd ibi iuriſconſ. intendit deſignare certam, iuſtam & æquabilem æſtimationem anni perpetui reditus, perpetui inquam & non redimibilis: ſed ſicut ſi eſſet quædam plena proprietas perpetuò tãtos fructus afferens. Vnde cùm fructus eius ſint perpetuò vniformes & incommutabiles, facilè certam, limitatã & ſtatam æſtimationem recipit, quod nequit eſſe perpetuum in terra frumentaria vel vineata: non ſolùm quia horum fructuum æſtimatio ciuilis, hoc eſt, indicatura fori, ſed etiam naturalis prouentus, & bonitas, & vbertas tempore variatur: certus autem & limitatus pecuniæ reditus tutò collocatus tempore non variatur. Porrò licèt hic §. loquatur de legato certi huiuſmodi reditus in genere, & ſic de conſtituendo, vel aſſignando idoneo de nouo: tamen idem eſt, ſi teſtator certum ſimilem reditum ab antiquo ſibi debitum idoneè collocatum legauerit. Idem ſi ſimilem reditum in bonis heredibus ſuis reliquerit. Idem, ſi tantundem reditus perpetui alij debeat. Semper enim eadem ratio & neceſſitas eſt æſtimationis fiendæ in ratione l. Falcidiæ, in qua totum patrimonium quantum erat, tempore mortis æſtimatur. *l. quantum patrimonij, cum l. ſeq. ad l. Falcid.* Si tamen eſſet antiquus reditus teſtatori debitus minùs tutò collocatus, aut litigioſus, aut in loco remotiſſimo exigendus, quia priùs quæcunque damnoſa, ſiue originaria, ſiue accidentalis qualitas æſtimanda & detrahenda eſſet, non planè procederet hic § qui præſupponit reditum bonum, hoc eſt liquidum, tutum, in loco præſtandum, nec aliqua alia clade affectum.

Prudentia veterum iuriſ conſultorum.

113 ¶ Hic vide, vt veteres illi iuriſconſulti nedum philoſophiæ & theoriæ, ſed commerciorum praxiſque, & rerum omnium politicarum fuerunt peritiſſimi, vt in omnibus iuſtum ipſum medium ciuile & æquabilitatem ſummam ſequuntur. Non enim potuiſſet vnquam, ne nunc quidem poſt tot ſecula poteſt iuſtior & æquabilior in perpetuum æſtimatio fieri. Cùm enim per varios rerum ſucceſſus & inclinationes, & ſeculorum interualla, communis prædiorum & vectigalium æſtimatio non ſoleat minus ſemel æſtimari, quàm redituum viginti annorum cumulus aſcendat: [quam æſtimationem multis teſtibus in regione Borbonenſi, & Aruern. probatam vidi anno 1543.] nec plus communiter quàm 30. annorum cumulus aſcendat, mediam ipſam viam elegerunt æſtimando certum perpetuum, incommutabilem reditum ſuper alienis bonis prædiiſue percipiendum, quantum penſionum 25. annorum cumulus aſcendit. Non tamen intelligas, quòd iſtud pretium ſit medium in ſe, ſed minimum. Eſt quidem medium reſpectu varietatis pretij fundorum inter illud quod ſolet eſſe minus, & illud quod ſolet eſſe maius pretium fundorum: ſed reſpectu ſui, videlicet communis valoris, & æſtimationis huiuſmodi reditus, dico quòd illa ratio 25. pro vno, eſt minimum pretiũ iuſtum: nec poteſt eſſe minus (reditu tutò collocato) quin ſit iniuſtum per defectum. Et moueor, quia iuſtum, plenum & commune pretium fundi integri in loco ab externis cladibus tutò ſiti, eſt ad rationem triginta pro vno annuo, vt docet experientia, & communis hominum vtilitas, ſecundum quam pretia metiuntur: quia repræſentatio ſimultanea commodi tot annorũ æquipollet fundo, nec minùs communiter vtilis eſt in commerciis hominum, quàm totus ipſe fundus. Et veriſimile eſt etiam olim tempore harum legum, ſimile circiter fuiſſe pretiũ, tum per prædicta, tum quia 30. anni ſunt tempus longiſſimũ & perpetuum in iure, vt *inſtit. de perp. & temp. actio. in princ.* Quòd autem iuſtum & commune pretium fundorum quandoq; & in quibuſdam locis à dicta ratione vſq; ad viginti pro vno, & citrà minuitur, id accidit vel propter vicinitatem fluminis exundare ſoliti, vel hoſtium, vel aliam cladem ſæpiùs illic quàm alibi fructus populantem: quod periculum ceſſat in huiuſmodi reditu tutò collocato. Ideò cùm etiam fructum habeat certiorem & vniformiorem, rationabiliter minorem recipit defectionem à pleno & integro pretio, quam venditiones feudorum in genere ſuo. Quare etiam ſæpè ſolent à multis plus vendi & æſtimari, quàm fundi ſimilis reditus, non ſolùm à nolentibus redimere, alioquin non redimibilem (in quibus vt pote abundantibus, & de acquirendo certantibus rationabiliter non æquè procliuè eſt læſionem dici, ſicut in vendente & indigente, vt tango *inf. q. 14.* facit. *l. Alienum ad l. Fal.*) Sed etiam à vendẽtibus tertiò, nomen ipſum, quod nonnunquam ad rationem 40. pro vno æſtimatur, ſed tunc multùm excedi tur commune pretium. Inuenio etiam in *auth. de eccle. ti. §. ſin autem annua*, quòd huiuſmodi reditus ad Eccleſiam ſpectantis alienatio permittitur tribus concurrentibus: quorum vnum eſt, ſi vendatur ad rationem 35. pro vno. Et ſic apparet iſtud non eſſe communiter iuſtum pretium, ſed illud aliquatenus excedere. Veriſimile eſt autem, quod excedat in ſexta parte, & ſic in quinque, tum per prædicta, tum ſicut in ſimili: è conuerſo permittitur in eiſdem nouellis conceſſio in emphiteuſin rei Eccleſiaſticæ, diminuta ſexta parte reditus annui, vt *auth. Præterea. C. de ſacroſan. Eccl.* Ex quibus reſultat, quod iuſtum & integrum pretium huiuſmodi reditus eſt ad rationem 30. pro vno, ſicut & fundi in tuto loco ſiti. Cum autem iuſtitia huius pretij quandam probabilem latitudinem recipiat, tam in fundo quàm in reditu per no. inf. *q. 14.* tamen vt certior & limitatior eſt vtilitas huiuſmodi reditus quàm fundi: ita huius latitudinis fines laxiores ſunt in fundis, quàm in hoc reditu: vbi vt extremũ maius poteſt dici dicta ratio 35. pro vno in *auth. de Eccle. tit. § ſin autem:* ita extremum minus dicta ratio 25. pro vno. *d. §. item ſi reip.* Commune autem & ad æquatum pretium ad rationem 30. pro vno annuo. Sed quid, ſi huiuſmodi reditus conſiſtat in frumento, vino, aut alia ſimili quantitate? Reſpond. Idem, modò obligatio ſit limitata, vt appareat certa, vt in *l. ſtipulationes quadã tert. de ver. obli.*

ἀναλογία Iuſti pretij fundorum & redituum.

114 ¶ Nec obſtat, quòd horum fructuum æſtimatio ſingulis annis ſubinde variatur, quia dico, quòd primò debet attendi crebrior valor, & æſtimatio penſionis vnius anni, quæ colligitur multis, putà 15. vel 20. annis inuicem collatis temporis proximè ſequentis & præcedentis æſtimatione fiendo, & ſic crebriore & communiore vnius penſionis æſtimatione reperta, deinde tricieſies, ſi plenum & integrum pretium quæras: aut ad minus quinquies & vicieſies in ſe ducta ſeu multiplicata, totius reditus (pro illa tamen ætate) valorem & æſtimationem colligere, iuxta huius §. æquiſſimum & practicum gnomonem. Ex his videtur pretium noſtrorum redituum de quibus principaliter agitur, eſſe minùs dimidia, imò vix tertia iuſti pretij. Nec obſtat, quòd ſint redimibiles, tum quia nihilominus habitu perpetui ſunt, & actu perpetuò durare poſſunt. Igitur idem ac de perpetuis iudicandum. *l. ſufficit.* & ibi Iaſ. de *condict. indeb. l. iuriſp. in princ. de excuſ. tut.* tum quia ſi redimantur, illicò poſſunt & ſolent cum nouo debitore redintegrari, & ſic ſemper continuari.

115 ¶ Probatur ſecundò, quia non poteſt meliùs diiudicari æqualitas iuſti pretij reditus, quàm per collationem & proportionem iuſti pretij fundi, ſimilem reditum ex fructibus afferentis, & cuius pretium pro modo fructuum ſiue redituum æſtimatur. *l. ſi fundus. in pr. de bo. eorum qui ſub tut. l. ſi fundum per fideicommiſſ.* & ibi Iaſ. de *leg. 1. l. ſi quis. C. de reſcin. emp.* adde inf. *nu. 267.* Sed notum eſt (hæc autem dictabam anno 1541. ante maledicta hæc bella redintegrata) quòd etiam in locis vbi fundi viliores ſunt, non minoris æſtimantur, quòd ſi cumulus fructuum, in 20 annis, vt in Picardiæ finibus, Flandriæ aduerſis, vbi viliùs æſtimantur propter incommoditatem limitaneorum & pericula incurſionum & tamen ad rationem 20. pro vno. At circa hanc vrbem ad rationem 30. pro vno ad minus venire ſolent. In locis autem mediis, vt circa vrbem Bellouacen-

Bellouacenſem, ad rationem pro vno. Fundus enim in agro Pariſienſi centum annui reditus oneribus deductis afferens, non minùs communiter æſtimatur, quàm tribus millibus: & ſic quantum cumulus fructuum in 30. annis aſcendit, etiamſi non ſit feudum nobile, nec iuriſdictionem annexam habeat: quia tunc multo pluris æſtimaretur. Et intra vrbem, domus, quæ vltrà centum annua locari non ſolent, quatuor aut quinque millibus iuſto pretio veneunt. Et ſic quantum cumulus fructuum in 40. vel 50. annis aſcendit, vt præſtet ruri, quàm vrbi cenſus comparare.

Indicatura domorum vrbis Hieroſolymæ & Pariſienſis.

116 ¶ Talis videtur fuiſſe domorum ſtatus, valor & locatio in ciuitate Hieroſolymorum ſupra mille annos tempore Iuſtiniani, vt patet in *nouell. de aliena & emphyt. conſtitut.* 120. §. *hoc quoque.* vbi permittitur Eccleſiæ Hieroſolymorum (vt maiores reditus ruri emat) domos ſuas vrbanas vendere, ad rationem 50. pro vno inſpectis penſionibus. Et ſic veriſimile eſt Hieroſolymam tum pacatiſſimam, & frequentiſſimè habitatam fuiſſe, vt tale pretium iuſtum & in vſu illic tum habitum fuerit, vt tanti tum illic ementes reperiri potuerint: vt & nunc in hac populoſiſſima vrbe Pariſ. [Teſtatur etiam Hieronymus ad *Paul. Hieroſol.* tempore ſuo celebrem, & vniuerſi generis hominum toto orbe concurrentium plenam: & prope in Bethlehem obiit, centum annis ante imperium Iuſtini Magni.] Ex prædictis ſatis probatum videtur, rationem duodecimæ non eſſe iuſtum pretium, præſertim cùm tutiſſimè prædibus prædiſque cauetur.

Pactum redimendi diminuit de pretio.

117 ¶ Nec obſtat quòd prædicta in fundis procedunt, quando perpetuò venduntur ſine facultate redimendi: ſed huiuſmodi reditus venduntur ſub perpetua & libera facultate redimendi, quæ multùm diminuit de pretio & valore rei. *l. fundi partem. de contr. empt.* Panor. in *c. in aliquibus. n.* 2. *de dec.* quia fateor quòd non parum diminuit. Sed non debet diminuere aduſque, imò nec vltrà tertiam. inf. *eo. quæſt.* 35. *num.* 267. multò minùs vltra dimidiam, quoniam non aufert dimidiam partem vtilitatis reditus. Pretium enim rerum & iurium augetur vel minuitur ſecundum quod plus aut minùs deſeruiunt vtilitati hominum, vt per Thom. Aqui. in *tract. de vſur. c. non. col.* 9. Gabr. Biel. in *quart. ſentent. diſtinct.* 115. *quæſt.* 12. Iabole. leg. pe. de *vſur. & vſufruct. leg.* At palam eſt, quòd per emptiones horum redituum, ad rationem duodecimæ poteſt aliquis plus in duplo lucrari, quàm in emptionibus prædiorum. Igitur hi reditus non ſatis iuſto pretio emuntur ad rationem duodecim pro vno: præſertim à cautis illis negotiatoribus, qui nunquam emunt, niſi prædibus & prædiis abundè cautum ſit vt tam ne ſorte, quàm de vſuris ſecuri & in tuto ſint eóque magis cùm reditus conſiſtit in pecunia. Et ſic in fructu vniformi certo & liquido, qui ſine vllo ſumptu & labore percipitur. Prætereà notum eſt in communi praxi, quod reditus fundiarij perpetui, non redimibiles, nedum intra, ſed circa hanc vrbem, etiam ſi non ſint qualitatis cenſualis, nec dominium directum, aut aliam vtilitatem implicent, iuſtè æſtimantur ad rationem triginta pro vno: igitur ſi ſint redimibiles, non debent minùs æſtimari quàm ſaltem ad rationem quindecim pro vno, quia ſola facultas redimendi non debet diminuere ad ſummum vltrà dimidiam partem pretij. Facit quod huiuſmodi reditus inuenti ſunt & ſubrogati loco veterum vſurarum, in quibus æquè licebat debitori onus excutere, quandocunque ſortem cum vſuris pro rata temporis reſtituendo: & tamen pretium commune vſurarum erat paulò ſupra rationem ſexdecim pro vno, & minori pretio fœnerari (niſi certis caſibus exceptis) erat prorſus illicitum. Igitur iuſtum pretium horum redituum non deberet eſſe minùs quam ad rationem ſexdecim pro vno.

118 ¶ Dum hæc ſcribo, occurrit vulgaris illa doctrina, gloſſ. & Doct. qui (ſed indigeſtè & neglectim vt ſolent) dicunt, quòd de iure communi iuſtum pretium fundi eſt, quantum cumulus fructuum viginti annorum aſcendit per tex. in *auth. de non alienan.* §. *ſi verò alicuius.* & ibi *glo. collat.* 2. *glo. fin. in auth. perpetua.* Et ibi Saly. *q. p. C. de ſacroſanct. Eccl.* Ludou. Rom *conſ.* 423. *pro pleniori col.* 1. Guid. Pap. *conſ.* 180. *col.* 2. Iaſ. *l. ſi fundum per fideicommiſſum. col.* 2. *n.* 5. *de leg.* 1. Sed hæc doctrina gloſſ. & Doct. eſt falſa: quia nullibi in iure determinatur certum commune iuſtum & adæquatum pretium fundorum: quod etiam impoſſibile eſſet, quum ſit facti, & volubilis cuiuſdam viciſſitudinis ab incertis infinitarum inferiorum cauſarum & circunſtantiarum caſualibus differentiis dependentis. Ad hoc pulcher tex. in *l.* 3. §. *diui fratres. de iur. fiſci.* Sed benè reperitur in iure taxatum pretium ſimplicium redituum perpetuorum, videlicet in ſummo & cum quodam exceſſu ad rationem 35. pro vno in *authen. de Eccleſia tit* §. *Si autem.* Et in minimo ad rationem 25. pro vno. d. §. Item ſi reip. Ex quo ſatis elicitur iuſtum & adæquatum horum redituum & pari ratione fundorum in tutis locis ſitorum eſſe ad rationem 30. pro vno. Non obſtat dictus §. *ſi verò alicuius.* quia ibi caſus eſt ſpecialis in conceſſione in emphyteuſim temporalem rei Eccleſiaſticæ pretioſæ, ſed paucorum redituum. Et ſic ad alia præſertim longè diuerſa, inferre non licet, & adhuc diſpoſitio *d.* §. *ſi verò.* non poteſt ſtare, quia ſi prædium dignum multo pretio, paucos autem habeant reditus, qui fieri poteſt, vt penſio emphyteutica, non pro modo redituum, ſed ad quantitatem pretij totius in viginti annos diſtributi taxetur, quin penſio longè excedat reditus, & nullum inueniat emphyteutum: ad quod gloſ. & Doct. ibi non aduertunt. Benè inuenio in *auth. de Eccleſ. tit.* §. *ſi autem annuales. col.* 9. quod permittitur remota ſolemnitate annuum legatum Eccleſiæ, aut pio loco, ſuper locis remotis factum vendi, ad rationem 35. pro vno, videlicet pro pretio, quòd 35. annis ex penſionibus percipi poſſet. Et in *authen. de aliena. & emphi.* §. *ſanctiſſimas.* permittitur Hieroſolymorum Eccleſiæ, domos vrbanas vendere pro pretio, quod ex 50. ann. penſionibus colligitur, vt meliores reditus emat,

Intell. l. ſi quis argentū. §. ſin autem donator. C. de donat.

119 ¶ Sed hæc non ſpecialem modò, ſed ſingularem habent rationem, prout in *l. ſi quis argentum.* §. *ſin autem donator. C. de don.* vbi reditus annuus æſtimatur quantum quindecim annorum cumulus aſcendit, & ſpecialis eſt ratio fauore donatoris, & in caſu quo non habet fundos, vnde præſtet reditum, meritò ne ex liberalitate ſua periclitetur cautum eſt, vt ſemel ſoluendo præfatam ſummam (licèt longè infra iuſtam æſtimationem) liberetur. Et ita tenent Petrus Cy. Alberi. ibi ſpeciale eſſe fauore pauperis donatoris, & benè ſequitur Iaſ. in *l.* 2. §. *mutui datio. col. pen ſi cert. pet.* in *leg. non ampliùs.* §. *cùm bonorum de legat.* 1. Catelli. Cota *memori. incip. ſolui non poteſt.* Petr. Girard *ſing.* 34. vnde valdè errauit gloſſ. in *d. leg. ſi quis.* §. 1. dum diuinando intelligit de reditu temporali cauſa alimentorum donatarij, dumque contra text. interuſurium deducit. Nec minùs errauerunt Bal. Saly. & alij indidem colligentes, iuſtam æſtimationem prædij & fundi eſſe quantum aſcendit cumulus fructuum in quindecim annis, & malè. In dicto verò §. *ſanctiſſimas, verſ. hoc quoque concedimus.* Singularis eſt ratio propter contingentiam facti illius temporis, vt ſuprà *num.* 116. ne propter alienandi prohibitionem & ſolennitatem fauore Eccleſiæ introductam priuaretur Eccleſia virili commercio dicti temporis. Non enim ibi taxatur valor domorum Hieroſolymitanarum, nec Eccleſiæ in particulari, nec omnium ciuium in communi ad rationem vnius pro quinquaginta, ſed cùm tantus valor vrbanorum prædiorum illic tunc temporis inualuiſſet, viſum eſt Iuſtiniano omnem ſolemnitatem &

Intell. §. ſanctiſſimas C. de alien. & empt.

prohibitionem alienationis, Eccleſiæ fauore introductam, Eccleſiæ Hieroſolymorum remittere, pro illo tempore & quantum ad prædia vrbana duntaxat, dummodo illis ſummo illo pretio diſtractis, fructuoſiora ruſtica prædia compararet, nec tam vtilem opportunitatem omitteret. Et ſic in d. §. *ſanctiſſimas*, in primo reſponſo eſt diſpoſitio localis, ſuper Eccleſia Odenſi & Tonnenſi: ſed in 2. reſponſo eſt prouiſio & localis, & temporalis ſimul: videlicet ſuper prædiis vrbanis Eccleſiæ Hieroſolymorum & quandiu duraret opportunitas illius temporis. Quod dico, quia ibi libri noſtri vulgares ſunt mendoſiſſimi etiam à tempore Accurſij, & exinde corruptiores, vt deprehendi conferendo librum meum cum veteribus exemplaribus, ſed ſequenda eſt tranſlatio Haloandri. In dicto autem §. *Si autem annale.* ponitur diſpoſitio non localis, nec temporalis, ſed generalis: quia cuique Eccleſiæ, vel loco pio permittitur legatum ſibi reditum annuum in remotis ſitum, ſine alia ſolemnitate vendere duobus aliis concurrentibus. Primò, quòd vendatur ad rationem vnius pro triginta quinque, & ſic pleno & integro pretio addatur ſexta pars. Secundò, quòd in eius vtilitatem conuertatur: quibus concurrentibus ſolemnitas & prohibitio alienationis remittitur. Et ſic conuinci videtur pretium vſitatum redituum noſtrorum eſſe iniuſtum, & infra dimidiam iuſti & æqualis pretij. Tertiò, in terminis noſtris fortioribus reperio quòd Guid. Pap. *d. conſ.* 180. reprobauit, & tanquam vſurariam annullandam, cenſuit certam emptionem reditus, quamuis ſub libera facultate redimendi, eò quòd eſſet emptus infra rationem viginti pro vno, attenta conſuetudine Delphinatium emendi reditus ad rationem quinque pro centum.

120 ¶ Ego quidem circumſcripta conſuetudine, & conſtitutione, putarem (vt dixi) iuſtum pretium redituum redimibilium, vt non redimibilium eſſe, quo tantùm reditus percipitur, quantum regulariter & communiter ex prædiis (quæ pari conditione & pretio comparari poſſent) diligenter cultis cultura deducta præciperetur: putabis mille in reditum redimibilem centum annorum vel prædium redimibile centum annui reditus afferens. Duo verò millia quingenta vel tria millia in reditum perpetuum centum annuorum non redimibilem, vel in prædium non redimibile cētum annui reditus vel circà. Ita tamen vt propter liberam & perpetuam facultatem redimendi non diminuatur iuſtum pretium, niſi in quarta vel tertia parte, vel ſaltem ad ſummum, non vltra dimidiam. Et ſecundum hoc in locis populoſis ſolida pace & politia fruentibus, vt hic vbi prædia communiter æſtimantur ad rationem triginta pro vno, inſpectis fructibus: iuſtum pretium reditus perpetui non redimibilis tutò collocati, non eſſet minùs quàm triginta pro vno. In locis autem mediocribus, vbi prædia communiter væneunt, ad rationem viginti quinque pro vno, iuſtum prētium perpetui non redimibilis reditus eſſet ad eandem & non minorem rationem, vt *d.* §. *Item ſi Reip.* vbi non potuiſſet Iuriſperitus maiori & in commune iuſtiori æquabilitate reſponſum ſuum temperare. Quare non puto quicquam ibi ſpeciale, ſed generaliter obtinere in omni ſimplici annuo perpetuo non redimibili reditu, vt dixi. Si verò venditori reditus daretur libera & perpetua redimendi facultas, iuſte & notabiliter pretium diminui poſſet, ſed non infra dimidiam. Hæc eſſet mea ſententia, quæ manifeſtam habet rationem & æqualitatem.

121 ¶ Fateor quod naturaliter & de ſe vtilior eſt emptio prædiorum: quia per reditus cum ſolo, hoc eſt cum pleno dominio & poſſeſſione fundi, in multis notabiliter præſtantior eſt, & ad longè plures vſus & commoditates hominum deſeruire poteſt: putà habitationis, oblectationis, exercitij valetudinis & reditus & imperij œconomici, & variè diſponendi liberæ facultatis, [& quia non ſubeſt furibus, & multis cladibus quibus mobilia ſubſunt] quàm ſimplex reditus abſtractus ab omni dominio & poſſeſſione ſoli, & in ſolis nominibus conſiſtens, furibus, igni, fugæ debitorum, & aliis periculis obnoxius quibus vacant prædia] & ex tex. in *l. magis puto.* §. *nec paßim. de reb. eo.* vbi prædia minoris ære alieno laborantis prohibentur aliēnari, & minor habet reditus & obuentiones, quæ tanquam viliora priùs diſtrahi iubentur. Sed tamen in vno alio præcellunt reditus tutò collocati, videlicet ob vniformitatem & certitudinem præſtationis, quæ [ſi non fallat, vt quando tutiſſimè cautum fuit] nec periculis nec ſumptibus, nec curæ culturæ (quibus prædiorum reditus obnoxij ſunt) ſubiacet. Et ſic compenſatione facta eorum, in quibus excedunt & exceduntur inuicem ἰσχάτα ferè adæquantur.

122 ¶ Verùm quia publica non tam vtilitas, quàm neceſſitas hominum exigit eſſe vſum aliquem promiſcuum, & commercium parabile pecuniarum, tam ad negotiandum quàm ab inopinatis neceſſitatibus occurrendum ipſáque publica iuſtitia exigit certam præfigi metam, quam excedere non liceat: iuſtè & prudenter vſu & conſuetudine cordatiorum ciuium & ſupremorum iudicum huius regni taxatum eſt ſummum pretium horum redituum, ad rationem duodecim pro vno, non quin pretium poſſit eſſe maius, ſed quòd nullatenus liceat minoris emere, nec vltra duodecimam ſortis partem in anno ſtipulari vel exigere. Verum eſt, quòd ſi ſola redituum æqualitas in collatione & proportione ad prædia expenderetur, iuſtus erat taxare ad rationem quindecim pro vno, quæ æquabilior eſt, vt ex prædictis liquet. Sed quia quadamtenus habenda fuit ratio eorum (quæ maior turba eſt) quibus licèt deſiit aut voluntas, aut idonea occaſio pecunias collocandi in emptiones prædiorum, malunt tamen inde aut negotiari, aut negotiantibus in ſocietatem dare, quam ab egentibus etiam prædibus & prædiis tutò cauentibus, emere reditus paulò leuiores quibus minor ſpes tum quæſtus, tum redemptionis affulget: tum quia in vniuerſum prudens legiſlator communem omnium commerciorum curſum, & omnem omnium vtilitatem ex æquo curare & prouidere debet, iuſtè taxatum eſt ad rationem duodecimæ: nec eſt iniqua hæc taxatio, ſed omnibus conſideratis, in communi æquabilis. Nec obſtat quòd plus tertia parte excedit ſemiſſes, quæ ſunt communes & regulares vſuræ, de iure communi taxatæ, in *d. l. eos.* Imò etiam aliquantulum excedit beſſes, vt patet in abaco: quia reſpondeo, quòd etiam iure communi. ff. ante. *l. eos.* beſſes fuerunt communiter omnibus licitæ, vt ſuprà dictum eſt. Vnde ſatis eſt quòd hæc taxatio congruit beſſibus, nec eas excedit, niſi fortè in tam modico, putà ducenteſima octogeſima quarta parte vſuræ mēſtruæ, vel viceſima quarta parte penſionis annuæ, vt tam modicus exceſſus conſiderari non debeat: tum etiam ob aliud videtur hic reditus vſura beſſe leuior, in qua debitor remanet obligatus ad ſortis reſtitutionem, ad quam poteſt cogi ſub modificatione, de qua ſuprà *num.* 83. Sed in hoc reditu nullo modo obligatur ad ſortem, nec vnquam reſtituere cogi poteſt, etiam ſi incipiat labi facultatibus & prædes & prædia ſuppoſita præerant, vt in *extrauag. Regimini. de emp. & vendi. in communibus.* Sed iſtud leuamen alio multo grauiore pondere compenſatur, quia antiquæ illæ vſuræ nunquam vltra quantitatē ſortis currebant, ſed mox cùm eo ventum erat, ceſſabant etiam ſolutis vſuris computatis *num.* 47. At hi reditus ſemper etiam in infinitum currunt, quod eſt pauperibus debitoribus grauiſſimum. Non autem erat tam graue, quòd poterant interim cogi ad ſortem: tum quia ad hoc rariſſimè vrgebantur, quandiù ſoluebant modicas illas vſuras: tum ſi contingebat vrgeri, non poterat præcipitanter fieri, vt ſuprà *num.* 82.

123 ¶ Et

123 ¶ Et hoc obſeruando veteres illæ legales vſuræ cum omni ſua moderatione de qua ſuprà *num.* 43. *cum ſeq.* benigniores, leuiores & vtiliores eſſent debitoribus temporario vſu æris alieni indigentibus: quàm noui iſti earum ſuccedanei reditus ad rationem duodecimæ. Tum propter leuiorem quantitatem penſionis currentis, tum quia ceſſat omninò currere, quamprimùm ſortem æquauit, tum ſæpè emptores redituum tot talibúſq; prædibus ſibi cauent, vt quandoque debitores à dictis fideiuſſoribus magno ſuo damno cogantur importunè redimere, vt infrà *q.* 30. Proinde licèt iuſtiores & æquiores eſſent vſuræ ciuiles & moderatio. *l. eos.* iuſtum tamen fuit hos reditus omnibus indifferenter concedi, etiam remotis diſtinctionibus perſonarum. de quibus in *d. l. eos.* ne fortè ditiores & honeſtiores videntes ſibi minus quàm negotiatoribus tribui recuſarent prorſus hoc ſubſidium vel indigentibus, quorum vt plurimùm magis intereſt cum ditioribus & honeſtioribus negotium habere. Tum qui liberaliori & generoſiori ſunt animo, facilius ad minoris fœnerandum inducuntur, putà ad rationem quindecim pro vno (vt quidam æquiores faciunt) dum vident ſe gratiam impartiri & liberalitatem exercere, quàm ſi eiſdem pluris non liceret. Noui ipſe quoſdam honeſtos viros, qui cùm emerint ad ſummam rationem duodecimæ, non tamen ſolent hoc ſummo iure exigere, ſed circiter rationem vnius pro quindecim: reliquum liberaliter debitoribus grato animo ſoluentibus remittentes, quod valdè honeſtum eſt & laudabile. [ontra hodie tanta eſt infidelitas debitorum, qui plures infideliores heredes relinquere ſolent, vt longè tutius, & vtilius ſit in emptiones prædiorum pecuniam collocare.]

Duodecim. ſumma eſt.

124 ¶ Vt autem in reditibus, quandocunque redimibilibus perceptio vnius annui pro duodecim ſortis eſt iuſta: ita & ſuprema, & quam nullatenus augere vel aggrauare licet, nec in quantitate, nec in qualitate penſionis, aut adiecti oneris, ſiue in accelerando tempore primæ ſolutionis, ſiue in reſtringenda libertate redemptionis, aut aliàs quocunque modo vel prætextu, etiamſi debitor nullis prædiis prædibúſve cauere poſſit, vtcunque pauper ſit, quin ſit vitium vſuræ ſuperabundantiæ, vel incrementi illiciti. Vnde creditor ſiue emptor nullum aliud commodum à debitore exigere poteſt, nec directè nec indirectè, nec per ſe, nec per alium quouis modo, vltra præfatam taxatam penſionem, quin ſit vſurarium & reſtitutioni ſubiectum: ſecùs ſi emptor non ſtipuletur penſionem, niſi ad rationem quindecim pro vno, vel infrà, quia tunc poterit licitè ſtipulari aliquod aliud commodum, dummodò ſimul cum penſione non excedat rationem vnius pro duodecim, vt ſuprà *num.* 107. In quo dico habendum reſpectum, non ad commodum aut verſum in rem creditoris, ſed ad incommodum & onus debitoris: ita vt ad ſummum non grauetur nec oneretur facto creditoris vllo modo, vltrà quàm ſit onus iſtud vnius annui pro duodecim. Quòd ſi forſan extrinſecùs præter formam contractus ſine facto vel culpa creditoris in aliquo grauetur, non eſt in conſideratione quantum ad iuſtitiam ipſius contractus. Et quemadmodum in æquiſſima *d. l. eos, ad fi.* non licebat creditori de pecunia fœneratitia quicquam demetere vel retinere ſiliquarum vel ſportularum nomine, aut alio quocunque prætextu, quin hoc cederet damno creditoris, & in diminutionem ſortis, & futurarum vſurarum: ita & hodie nihil quocunque colore detrahere licet de ſorte, imò nec differre: nec vnquam incipiet currere reditus, niſi pro rata pecuniæ, quæ in manus & liberam poteſtatem debitoris peruenerit.

Duodecim. ſumma eſt.

125 ¶ Aduertendum etiam, quòd meo iudicio bonum eſſet ſtatuere, quòd ſupremi illi reditus, minimo illo pretio duodecim pro vno empti eſſent redimibiles, pluribus ſaltem duabus vicibus æqualibus: &

A hoc triplici ratione. Prima propter rigorem & grauitatem reditus, quod vltra prædicta oſtenditur, quia iure ciuili & communi per *d. l. eos.* ſumma & grauior vſura, & quam nullo modo excedere licebat, erat beſſis. Patet, quia nec tantillum vltrà ſtipulari licebat, niſi ſtante graui & continuo ſortis & vſurarum periculo penes creditorem vt in traiectitia, quæ non eſt mera vſura, quia non percipitur propter ſimplicem vſum pecuniæ, nec propter nudum interuſurium medij temporis, ſiue in damno, ſiue in lucro ceſſante conſiſtentis: ſed propter aliam iuſtiſſimam, imò præponderantem cauſam, videlicet, ſuſceptionem grauis & continui periculi marini. Relinquitur ergo quòd vſurarum legitimarum, quæ propter temporarium B vſum pecuniæ, ſeu preſſiùs propter vtilitatis & commercij interuſurium præſtantur, ſumma grauior & rigoroſior de iure communi eſt beſſis, vnde nec iſta tanquam nimis grauis omnibus conceditur: ſed iuſtis & veris negotiatoribus duntaxat, quibus lucrum pro tempore non facere de pecuniis & induſtria ſua eſt verum damnum incurrere, vt ſuprà diximus *num.* 28. Summa autem & grauior, quæ communiter eſſet licita, non poterat excedere ſemiſſem centeſimæ. Verùm huiuſmodi duodecima nedum plus tertia ſui parte excedit ſemiſſes, quæ ſolæ erant communes, ſed nihilominùs hæc eſt communis, & adhuc aliquantulum excedit beſſes, quæ erant ſummæ, nec omnibus licebant. Igitur negari non poteſt, quin etiam iure ciuili inſpecto huiuſmodi duodecima ſit exorbitans, ex C quo communiter permittitur, licèt excedat beſſes; ſaltem eſt valdè grauis & rigoroſa. Vnde meritò cùm ſit *iniquè*, totúmque periculum ſit ſolius debitoris, vel in hoc releuari deberent debitores, vt poſſent ſortem reſtituere, & ſe liberare per plures, ſaltem duas, vices. Secunda, quia etiam ante centum viginti annos non reputabatur reditus huiuſmodi licitus, niſi concurrente facultate redimendi, non vna & ſimplici, ſed per plures vices & portiones, vt patet in d. extrauag. regimini. Tertia, vt homines allicerentur ad minùs fœnerandum, videlicet ad rationem quatuordecim, vel quindecim pro vno vel ſuprà eleuando, quibus caſibus licitum eſſet paciſci, quod non liceret redimere pluribus vicibus, ſed ſemel tantùm & integraliter. Et ego tam in iudicio quàm extra vidi multa inſtrumenta antiqua, ante ſexaginta vel quinquaginta annos D confecta, quibus etiam mercatores huiuſmodi reditus emerant ad rationem quatuordecim pro vno, & circà: ita quòd frequens tum erat etiam maiori pretio duodecima emere.

Beſſis ſumma vſura.

126 ¶ Cæterùm de reditibus, quæ ciuitas aut Reſp. ſub pacto redimendi ad ſubueniendum publicis neceſſitatibus vendit, vt per Federic. de Senis. *con.* 303. *incip. quæſtio vertitur inter ciues.* Pau. *conſ.* 289. *præſens dubium li.* 1. Ant. Butri. *conſ.* 17. *occurrentibus.* Petr. Ancha. *diſput. incip. antiquis.* Laur. de Rodul. in *tract. de vſu. q.* 14. & in *quæſt. montis.* Archiep. Flor. *part.* 2. *ti.* 1. *cap.* 11. mihi non videtur æquum, quòd ciues emant à ſua Rep. ad ſummam rationem duodecimæ, ſed quindecimam ſufficere: non quin duodecima ſit vel hoc caſu iuſta, E maximè cùm ſoleat ex emptio ab inuitis exigi, quod pretium diminuit. *l. Item ſi verberatum.* §. 1. & ibi Ang. *de rei vend.* fa. tex in *l. non enim. re emora.* ſed publicæ honeſtatis & vtilitatis ergò. Sic enim fiet, vt minùs grauetur Reſp. vtque citiùs redimere poſſit: tum maius erit leuamen, quod ex hac moderatione accedet ærario & Reipublicæ quàm ſit grauamen, quod ex hac diminutione reditus inferetur particularibus ciuibus, in quorum etiam commune commodum redundabit, quia leuiora erunt portoria & vectigalia quæ à populo ob dictorum redituum continuationem pendantur. Et iſtud intelligo dummodo emptiones huiuſmodi his demum qui commodè facere poſſunt, indicantur non ſi indigentibus

Reip. ſuccurr.

vel anguſtia rei familiaris preſſis, quibus ob id mutuari, verſurámve facere opus eſſet, vt mihi accidit. Offero tamen mihi debitos à ciuitate reditus ad rationem quindecimæ reduci: dummodo mihi reſtituantur, quæ mutui vel alterius indictionis nomine à me frequenter exacta ſunt: à me, inquam, nulla prædia poſſidenti, ſed ſumptibus propriis ſolo labore multis caſibus obnoxio quæſitis familiam alenti, idque quàm parciſſimè, quo plus & laboris & temporis ſuperſit ad hæc & alia quæ molior maiora in ornatum & commodum ingratæ, nulliúſve Reip. componenda. Scio hæc (vt omnia ſtudia mea) ab improbis, qui ſub hoc infœlici deſpotia nimis multiplicati ſunt irrideri, ſed bonos & virtutis zelatores alloquor, quos plures eſſe ſcio, qui miſeram & diuturnam hanc Reip. & bonorum ſtudiorum vicem doleant, ſuamq; Reip. politicam *εὐταξίαν*, & virtuti dignitatem quam primis reddi deſiderent: quod faxit Deus.

Liberalis oblatio.

127 ¶ Rurſus aduertendum, quod in regionibus in quibus rariora ſunt commercia, & minora lucra quæſtuaria, quia non ſolent illic homines tam aſſiduè & latè negotiari, prout ſolent in Italia, Gallia, & circumiacentibus locis, neceſſe eſt in præfatis regionibus minorem eſſe vſum, & minorem neceſſitatem, & conſequenter minorem vtilitatem æris alieni, prout vſuuenit in ſuperiore Germania. Et conſequenter cùm debitor iſtic non ſit tantùm ex ſorte, vel eius occaſione lucraturus, ſicut in his locis, non eſt iuſtum creditorem ibi tantum lucrari ex hoc fœneratitio vſus pecuniæ quæſtu, ſicut apud nos. Vnde non debent ibi vſuræ, ſiue reditus emptitij, qui earum loco ſucceſſerunt, eſſe tam graues ſicut hîc: ſed leuiores, prout ibi pecunia, hoc eſt vſus pecuniæ & quæſtus, qui ex ea fieri poteſt, eſt vilior. Quamobrem in ſuperiore Germania reditus etiam quandocunque redimibilis, non iuſtè emeretur ad rationem etiam vnius pro ſexdecim, licet apud nos hæc ratio eſſet iuſtiſſima, & valde moderata, vtpote cum non ſit niſi dodrans duodecimæ, quia adhuc ſecundùm hanc rationem creditor ibi nimis lucraretur ſuprà & vltrà, quàm ſiue emptione prædiorum, ſiue aliter negotiando communiter iſtic ſuperlucrari liceat. Vnde ibi iuſtiſſimè, & prudentiſſimè & ſumma æquabilitate in conuentu VVormacienſi publico ſolemnique; decreto Germaniæ nobiliſſimæ illius politiæ conceſſum eſt, vt centum florenis emantur quinq; floreni annui reditus, declaratúmque quæſtum vſurarium & illicitum fore, ſi minori pretio emeretur, vt refert Io. Æpinus, *Pſal.* 15. Et intelligendum de reditu quandocunq; ad voluntatem debitoris redimibili. Et iſtud demum, non autem minus pretium iuſtum eſſe cenſet Conradus Summenhar Tubingenſis *tract. contract. q.* 33. & *q.* 84. Et debet intelligi ſecundùm vſum & modum Germaniæ, vbi ſcripſit. Idem tamen Conrad. *q.* 83. *conclu.* 2. refert, quòd olim & cẽtum annis ante tempus ſuum conſuetum fuit in quibuſdam ciuitatibus Germaniæ dare quindecim florenos pro reditu redimibili vnius floreni. Et nondum centum anni in Delphinatu non licebat minoris emere hos reditus etiam ſub libera & perpetua facultate redimendi, quàm ad prædictam rationem viginti pro vno. Vt conſultus Guido. Pap. Iuriſconſultus Delphinas conſuluerit *conſ.* 180. emptionem huiuſmodi reditus ibi minori pretio factam, prorſus nullam & vſurariam. Quæ ratio reſpõdet quincunciali vſuræ, quam etiam Satyrici modeſtam vocant, vt ĩ. *num.* 531. quod no. ad plenam huius materiæ intelligentiam. [At in Comitatu Burgundiæ Carolus V. Germanorum Imperator, & Comes Burgundiæ, conſtitutione publicatâ in Senatu Dolano 19 Decemb. Anno 1545. ſtatuit, reditus pecuniâ conſtitutos non poſſe excedere 8. in centum quæ eſt ratio beſſalis vſuræ, ſiue reditus, ſiue redimibiles, ſiue (non ſcilicet ex pacto) quia tacitè cenſentur eſſe redimibiles, etſi cautum non ſit: quod extendit etiam ad præteritos reditus, vt cùm eandem rationem inducunt, non ſolum pro tempore futuro, ſed etiam pro tempore præterito: ita vt vltra eam rationem ante dictam conſtit, ſolutum deducendum ſit ſuper futuris, ſcilicet reliquis; non autem intelligas ſuper ſorte, niſi ſtatim redimeretur, ſed & ea regio non eſt multum commercialis.] Ex his habes omnem rationem & iuſtitiam veterum & recentium vſurarum nouiter excuſſam. Et præterea quid dicendum de reditibus pecunia conſtitutis, videlicet quod apud nos ad conſtituti rationem duodecimæ, nedum in iudiciis, ſed etiam in conſcientia ſunt liciti, dummodo non ſint fraudulenter empti, hoc eſt ad exhauriendum facultates proximi & cumulatis vſuris extorquendum eius prædia, nec ſcienter exigantur ab eo cui aliàs gratis mutuandum vel eleemoſina ſubueniendum eſt, nec præſtetur fomentum ignauiæ decoctorum, nec luxuriei adoleſcentium.

Decretum VVormacie.

118 ¶ Item quòd nedũ naturaliter, ſed (vt ita loquar) eſſentialiter ſemper ſunt redimibiles, nec in contrarium paciſci, aut vllo tempore præſcribi poteſt: quoniam hæc libera & perpetua redimendi faculas neceſſariò requiritur ad iuſtitiam & tolerabilitatem horum redituum: quod verum puto, etiamſi ad rationem vnius pro quindecim vel octodecim, vel ſuprà, (infrà rationem vnius pro viginti) conſtituti ſint, vt etiam nullo pacto nec temporis lapſu poſſint fieri non redimibiles, quia infra rationem viginti pro vno parum abſunt à ſemiſſibus vſuris, & pretium nimium deficit ab æqualitate & valore reditus perpetui non redimibilis, Vt notum eſt. Siquidem commune & legale huius pretium ſunt viginti quinque pro vno, quæ eſt ratio trientariæ vſuræ & ciuilis indicatura perpetui non redimibilis, tex. *d. l.* 3. §. *vlt. ad l. Fal.* De reditu autem vnius pro viginti, quæ eſt ratio quincũcis vſuræ & citrà, infra triẽtariam, non auſim pronunciare ſemper redimi poſſe, etiam citra pactum, quia non ita multum recedit à ciuili pretio, & ſunt regiones, in quibus tanti poſſunt emi prædia ſimilis reditus. Veruntamen in iſtis reditibus pecunia conſtitutis, longè facilius expenditur, & minus toleratur inæqualitas, quàm in reliquis omnibus commerciis. Præterea tanquam ſuccedanei vſurarum, & ſeruitutes impoſititiæ, ſemper odioſi ſunt, & fauorabilis redemptio. Quare magis inclinarem vt ſemper redimi poſſent, etiam ſi cautum non eſſet: imò etiamſi contrà cautum ſit, niſi ſint conſtituti ad rationem viginti quinque pro vno quod vltimum aliter non determino, quoniam negotiorum, regionum, & aliarum circumſtantiarum varietas eandem & perpetuam certæ taxationis formulam non admittit, vt inquit Scæuola in *l. Mauia* §. *vxore. de ann. lega. l. de acceſſionibus. in princ. de diuer & temp. præſcrip.* Nec eſt meum de quoquam determinare ſine concludenti ratione aut æquitate. Poſtremò ex prædictis habes, quòd hi reditus ſemper ſunt odioſi, quantacunque pecunia conſtituti. Sunt enim vſurarum ſuccedanei, eoque magis vel minus, quo viliori vel maiori pretio empti ſunt, tanto enim magis fœnori improbo accedunt vel recedunt. Omnium igitur odioſiſſimi, prout & duriſſimi ſunt ad rationem vnius pro duodecim empti. Et quod dictum eſt de debitore ſeu venditore, vt ſine vitio non poſſit onerari nec aſtringi vltra onus ſimplicis duodecimæ, ampliandum in eius ſucceſſore, ſiue vniuerſali, ſiue particulari, putà fundi ſpecialiter hypothecati emptore, nouam recognitionem, quam titulum nouum vocant, faciente. Nunc occurrebat de iuſtitia vel iniuſtitia, & pretio redituum temporalium nouè diſcutere: ſed ne nimium remorer praxis magis quàm theoriæ cupidos, placet primum particulares & quotidianas quæſtiones horum conſuetorum redituum decidere, incipiendo à paucis leuioribus, deinde ſcandendo ad plures arduas, itaque.

Perpetua redimendi facultas.

QVÆSTIO

QVÆSTIO SEXTA.

SYNOPSIS.

1. *An domini directi ciuiliter laudimia exigant à cenſuariis propter r·dituum venditionem.*
2. *An appoſito pacto de redimendo reditu creditori debitor legales ſumptus refundere teneatur.*
3. *Quid de laudimiis.*

129 ¶ SEXTÒ quæro de pactione vſitata, de qua ſolet fieri inſtrumentum eiuſdem datæ, qua debitor promittit creditorem exonerare ab omnibus laudimiis & aliis ſimilibus iuribus vel angariis, & pro eo ſi opus ſit ſoluere. Reſpondeo breuiter, hanc pactionem in ſe vſurariam & illicitam eſſe, quia iſtum eſt proprium onus emptoris, vt not. Alberi. *l. & ideo. de cond. furti.* Bald. in *rub. C. de reb. cred.* Alex. *conſi. 51. viſis lib. 3.* Plenè dixi in *conſu. Pariſ.* § 23. *nu.* 7. §. 55. *gloſſ.* 1. (Laudimia.) Vnde iniquè & ſine cauſa reiicitur in venditorem, præſertim quando emptor emit vili pretio, vt in caſu huius duodecimæ, in qua nõ poteſt eſſe minus nec vilius pretium, etiam nullo alio onere ſupra reditum adiecto venditori. Benè fateor, quòd tunc poteſt eſſe iuſtum iſtud pactum, ſi emptor contemplatione oneris B ſuſcepti per vẽditorem det ei maius pretium, vel minorem capiat reditum, vel quid aliud æquipollens faciat, aliàs non. Vnde poteſt eſſe iuſtũ & tolerabile pactum, ſi ematur reditus ad rationem vnius pro quindecim vel ſuprà: ſed ſi ad rationem duodecimæ, omnino iniuſtum in ſe, non tamen vitiat contractum: ſed vitiatur, cùm ſit ſeparabile *l. pecuniæ. de vſur. d. l. eos. ad fi.* Verum eſt tamen, quòd iſtud pactum in ſe mero iure ſuperuacuũ eſt, quantum ad laudimia, quia de venditione & conſtitutione horum redituum etiam ſpecialiter ſuper certis fundis ſenſualibus, nulla laudimia nec alia iura dominis directis fundi ſuppoſiti debentur vt nouè & clariſſimè probaui in *conſuet. Pariſ.* [ſuper §. 8. *& tribus immediatè ſequentibus*, quia d. articuli, & ſimiles in C aliis conſuetud. huius regni debent (vt ſemper docui) intelligi] in reditu non redimibili, vel redimibili ex accidenti ſuper fundo cenſuali vendito, vel ad vnum fundum limitato, ſecus in hoc reditu vſurarum ſuccedaneo, cui eſſentialiter ineſt libera redimendi facultas, qui non cenſetur pars fundi ſuppoſiti, nec res immobilis, ſed potius mobilis, & conductio vſus pecuniæ, niſi quò ad quædam, *vt ibi plenè dixi, & ſu. ꝗ. 9. num. 4.* 4. [Et ita ſecundum hanc ſententiam noſtram iudicatum fuit in præfectura Ambianenſi menſe Aprili, anno ſexquimilleſi. quadrageſi. nono, poſt Paſcha, & cenſuarius abſolutus à petitione domini directi petentis laudimia à cenſuario, qui huiuſmodi reditum ſuper fundo cenſuali conſtituerat: Et ita tandem generali de- D creto Senatus Pariſienſ. opinio mea comprobata, & ſecundum eam correcti & emendati quatuor articuli (Areſtum.) videlicet. 55. 59. 60. & 61. Conſuetudinis Pariſ. Areſto ſolemniter lato die 10. Maij anno ſexquimil. quinquageſimo 7. vt ſcripſi in 2. *parte d. Conſuet.* §. 58 Ita etiam debet reſtringi *Conſuet. Niuern. tit. 4. De feud.* §. 25. videlicet ad aliam ſpeciem reditus tanto pretio conſtituti, vt poſſit eſſe non redimibilis, vt nouè docui in *conſ. Pariſ.* §. 59. *nu.* 10 *&* §. 58. *q.* 4. Multi domini directi etiam Eccleſiaſtici olim me conſuluerunt volentes laudimia exigere ratione horum vulgarium redituum, mēque audito deſtiterunt. Et ita debet intelligi *conſ. Meldun.* §. 142. *cum ſeq.* Et ita corrigendæ ſunt erroneæ Conſuet. Trecarum. §. 38. 39. Victriacum. §. 31. Caluim. §. 24. Auar. ſeu Biturig. *tit.* 6. §. 8. niſi reſtringen- E gendæ ad reditus viceſimæ, vel maioris ſortis, qui poſſunt eſſe non redimibiles ex genere fundi: & ſic faciunt perpetuum præiudicium domino directo.] Nec vnquã vidi, nec à maioribus audiui de facto exacta fuiſſe, A quædam laudimia de venditionibus horum redituum ſuper certis prædiis cenſualibus, licet ſint & fuerint frequentiſſimæ. Hoc etiam eſſet iniuſtum, cùm hoc caſu dominus directus ex hac ſimplici hypotheca nullum omnino præiudicium patiatur. vt in *dicto.* §. *oſtendit.* Porrò licet non ſoleat huiuſmodi frequentiſſimus contractus ſine tali pacto iniri, tamen huius pacti frequentia non proceſſit initio ob aliquem iuſtum metum laudimiorum: ſed ex auaritia & ſedulitate tabellionum, qui ſolent vltrò creditorem huius pacti commonefacere, ad hoc vt multiplicatis inſtrumentis maius lucrum ferant. Ex his ſequitur iſtud pactum non ſolùm eſſe nullum, ſed etiam ſuperuacuum: nec poſſe creditori prodeſſe, ſed benè quandoque obeſſe, cum aliis pactis & ſiniſtris coniecturis per not. infra B *ead. quæſt.* 50. *cum ſequen.* Pulchrè autem procederet quæſtio, ſi huiuſmodi contractus fieret in locis, in quibus de facto vigeret ſtatutum, quod de omni contractu deberet ſolui gabella, quia nihilominus teneretur iſte emptor de ſuo ſoluere, non obſtante pacto. Plus dico, quòd ſi debitor ſiue venditor initio de facto ſolueret, vel aliàs facto ſuo exoneraret creditorem, non curreret reditus niſi pro reſiduo pretij remanentis liberè & efficaciter debitori. Et iſtud quandocunque opponi poſſet per text. in *d. l. eos. verſi. nã. ſi quid.* Conſequẽter fatui ſunt creditores, qui dictum pactum apponunt, quia ſi ſuperuacuum eſt (vt eſt) ſumptum ſuperfluum faciũt, ſi verò de facto faciant debitori C aliquid ab initio ea ratione ſoluere, debebit illud deduci de ſorte, nec curret reditus niſi de reſiduo.

130 ¶ Item quid de quaquam vulgari clauſulà, in eodem inſtrumento apponi ſolita qua venditor ſeu debitor in caſum redemptionis tenetur omnes legales ſumptus refundere? (Legalis ſumptus.) Videtur enim iniuſta in hoc ſummo reditu duodecimæ, in quo libera facultas redimendi eſt de neceſſitate iuſtitiæ & æqualitatis contractus. Cùm autem celebretur gratia vtriuſque, ſequitur quòd non debent omnes ſumptus reiici in alteram partem, præſertim miſerabiliorem: ſed ſaltem debent eſſe communes æqualiter, nec conceſſio facultatis redimendi videtur iuſta cauſa ſeſe exonerandi ab his ſumptibus, quia hæc facultas non datur de gratia, ſed de neceſſitate, ſine qua contractus ex D parte creditoris eſſet nimis exceſſiuus & iniuſtus. Tamen dicendum clauſulam hanc non eſſe iniuſtam, ex quo facultas hæc non datur poſt certum tempus, ſed liberè & ab initio, vt poſſit debitor, ſi velit, poſtridie redimere: quo caſu æquum eſt, creditorem qui nihil lucri fecit, nec facere potuit, indemnem reddi à debitore qui licet non fuerit fortè vſus pecunia, tamen habuit facultatem & ius perpetuò vel quandiu vellet vtendi, quod ius non habuit creditor in reditu. Si igitur iuſtum eſt eum reddi indemnem ab initio, igitur & ex interuallo: quia ſi tempore medio percepit reditum legitimum, caruit etiam pecunia, cuius interuſurium eſt dicti reditus æquamentum. Videamus ergo de effectu huius clauſulæ, & clarum eſt quòd extenditur ad moderata ſalaria tabellionum, & impenſas inſtrumen- E torum inde confectorum. Sed etiam ad exonerandum creditorem ab omnib. laudimiis & aliis quibuſcunque oneribus, de quo vltimo ſolet fieri inſtrumentum ſeparatim? Videtur quod non, per nuper dicta, ſed certè illa procedunt quando debitor iſtis

oneratur ab initio & ſtante contractu: quia quandiu durat reditus, debet debitor frui integra ſorte, nec poteſt in aliquo onerari vltra duodecimam annuam partem ſortis quâ fruitur. Vnde non debet interim ſors onerari nec diminui, nec cogi debitor ad quodcunque aliud ſoluendum ſuper ſortem, alioquin deinceps non curreret reditus niſi pro reſiduo ſortis. tex. *d. l. eu. ad fi.* Sed quando reſoluitur & finitur contractus per redemptionem, ceſſant illæ rationes. Et ſic non videtur iniuſtum, quòd hoc caſu teneatur debitor, qui vult redemptione vti, ſeruare creditorem indemnem à laudiminiis vel gabellis, ſi quæ debeantur, vel etiam de facto exigi ſoleant etiam ab initio contractus. Quemadmodum in venditione fundi etiam minùs iuſto pretio, ſed cum facultate redimendi, quæ propterea non datur de gratia (quo eſſet ſupra omne dubium) ſed de iuſtitia & æqualitate contractus: tamen licèt ab initio hæc onera ſpectent ad emptorem ſtante contractu, vt dixi in *conſ. Pariſienſ.* §. 23. *num.* 7. tamen dum reſoluitur per redemptionem, tenetur redimens ſiue ab initio, ſiue ex interuallo redimat, indemnem ab his reddere emptorem, vt dixi in *conſ. Pariſ.* §. 184. Aduerte, hæc incidens quæſt. de ſe ſuperuacua eſt, quia (vt dixi) in huiuſmodi reditu hæc iura non habent locum quicquid aduſque putent: ſed quia alicubi contingere poteſt exigi, & ad pleniorem huius materiæ lucem non eſt ſuperuacua.

131 § Dico ergo, quòd prædictis non obſtantibus quantuncunque prima facie vrgere videantur, hunc debitorem redimentem ad hæc non teneri, & præfatam clauſulam ad iſta non poſſe extendi in hoc reditu duodecimæ. Et moueor, quia ſuccedaneus eſt antiquarum vſurarum, imò multo illis grauior, vnde omnis interpretatio fieri debet, ne qua debitor ampliùs adhuc ſupergrauetur quàm conſtitutum & permiſſum ſit, ne videlicet ſupra onus duodecimæ, quod eſt ſupremum grauamen. Vnde in reſiduo non minùs fauendum eſt debitori, quàm olim iure communi, quando non tolerabantur niſi minores vſuræ, & tamen ſemper licitum erat debitori ſe liberare, ſortem cum vſuris debitis offerendo nec vlteriùs vllo caſu grauari poterat. Igitur hodie ſaltem hoc relinquendum eſt, vt debitor ſortem cum reliquis debitis offerendo liberari poſſit, nec teneatur ad aliud cuiuſcunque indictionis nomine, non obſtante quocunque pacto tanquam iniuſto & à iure reprobato, ſalua impenſa literarum contractus, qui tolerabilis eſt, quia modica & vſu recepta non ſimpliciter nec abſolutè. Sed ideò quia litteræ quæ ſunt in dominio creditoris reſtituuntur & transferuntur in debitorem, qua ratione iuſtum eſt eum dictarum literarum, quas recepit ſumptum reſtituere: ſecùs de aliis. Vnde ſi fieret pactum, quòd teneatur debitor exonerare creditorem ab omni indictione, decimatione vel tributo à ciuitate vel tyranno, iure vel iniuria imponendo ratione reditus per eum acquiſiti vel poſſeſſi, ipſo iure non valeret pactum. Et hæc multò fortius procedunt, ſi qua laudimia vel iura ſoluat creditor nulla neceſſitate coactus, ſed voluntariè, vt pro huiuſmodi reditu feudum ſpecialiter hypothecatum ſit, quare vt tutior eſſet hypotheca fecerit ſe à patrono infeudari de hoc reditu, & ei quid ſolnerit pro inueſtitura, quod facere non tenebatur, per ea quæ dixi in *conſ. Pariſ.* §. 18. *num.* 10. Tunc ſupra omne dubium eſt, non poſſe hæc debitori quandocunque redimenti in dictos legales ſumptus imputari, & multò minùs releuia per creditorem interim reſoluta, etiamſi hoc nominatim cautum eſſet in conſtitutione reditus. Non tamen vitiat contractum hæc clauſula, ſed in hoc tanquam vſuraria, aut melius tanquam exceſſiua vitiatur, per no. infrà *quæſt.* 50. Et hæc niſi reditus maiore pretio emeretur, puta ad rationem quindecimæ vel alià conditione quæ onus compenſet.

QVÆSTIO VII.

SYNOPSIS.

1 *Plures eandem ſortem capientes ad ſolidum reditum obligari nequeunt, ſed pro virili portione ſortis.*

2 *Plures ritè accipiuntur fideiuſſores.*

3 *Vt clauſula* chacun d'eux, &c. *videri ſpretum diuiſionis beneficium.*

131 § SEPTIMÒ quæro, quid de clauſula, quilibet in ſolidum, aſſueta quando plures accipiunt eandem ſortẽ, pro qua eundem reditum vendunt? Prima facie videtur iniuſta, & ſic pro non adiecta in hac duodecima, in qua non licet quouis modo metas conceſſas excedere. Sed clarum eſt, quòd omnes non poſſunt naturaliter & effectualiter habere ſolidam ſortem, præſertim quando debitores non ſunt aliàs ſocij, nec contrahunt ratione communis alicuius vtilitatis, ſed ſingulorum: igitur ſinguli non poſſunt ad ſolidum reditum obligari, ſed ſolùm pro virili ſua, ſeu pro rata ſortis ad ſingulos peruenientis, quia huiuſmodi obligatio vſurarum ſuccedanea non poteſt in plus contrahi nec currere, quàm pro rata ſortis, quàm quis verè recipit *d. l. eu. ad finem.* Contrarium dicendum eſt, quia argumentum procederet, ſi ſinguli obligarentur ad nouum vel alium reditum, ita quòd reditus multiplicaretur, quia tunc oporteret multiplicari ſortem, vel quantitatem ſortis à ſingulis receptæ reditum reſtringi: ſed hîc quotcunque ſint debitores, non obligantur niſi ad vnum & eundem reditum, & ſi non plus onerantur, tex in *l. ſi duo. vt leg. ſiue fid.* Et in veritate & in effectu non eſt niſi vna & eadem obligatio, quemadmodum non eſt niſi vnicus reditus conſtitutus vel debitus, *l. in duob. §. vlt. ne duob. reis.* licèt ea obligatio ſuper pluribus perſonis vel ſubiectis in ſolidum reſideat. Veluti ſi hæc pluribus auditoribus in ſchola perlegerem, non eſſet niſi vna & eadem vox, licèt apud plures in ſolidum & æquè principaliter reſonaret, vt nouè dixi in *tract. dimid. & indiuid. ſuper l. 4. de verb. oblig.* & tetigi in *conſuet. Pariſ.* §. 1. *gloſ.* 4. *q.* 6. Vnde ex quo grauamen non augetur nec multiplicatur, nec etiam creditor inde plus lucratur, nullum eſt inconueniens creditorem vnum vel plures cum reo accipere fideiuſſores, etiam ſi æquè principaliter ſe obligent renunciando exceptioni diuiſionis & diſcuſſionis ſeu ordinis. Et veluti non eſt inconueniens plura prædia ſpecialiter & nominatim hypothecari, licèt vnum ex illis abundè ſufficeret, hæc enim non ſpectant ad augendam obligationem, ſed ſolùm ad eam aſſecurandam: quare non vitiant, quemadmodum

Vna obligatio.

dum non vitiat ſi debitor ſub inſtrumento garentigio executionem habente paratam obligetur. Sic de iure. *l. ſi non ſinguli. C. de reb. cred.* habet locum non ſolùm in ſimplici mutuo, ſed etiam in vſurario. Et hic aduerte, quod aut plures ab initio æquè principaliter contrahunt & ſe obligant in ſolidum, & creditor eorum fidem in ſolidum ſequitur, & tunc reſpectu creditoris nullo modo ſunt fideiuſſores, ſed omnes principales: etiam ſi conſtet quòd ad vnum tantum pecunia peruenit, vt Pulchrè Pau. *l. ſed Iulianus. ad Macedo.* reprobata opinione Guli. ibi, Idem Roma *con.* 114. habent tamen & noua conſtitutione beneficium diuiſionis, ſi omnes vel plures ſint præſentes & ſoluendo: in *auth. de duob. reis*, *conſt.* 99. Aut verò primò contrahitur cum vno in totum, deinde accedit alius qui ſe etiam obligat, & hic eſt verus fideiuſſor, ex quo non interceſſit animo nouandi, & habet beneficium ordinis in *auth. de fideiuſſo. conſt.* 4. etiamſi ſe principalem debitorem conſtituerit, vt ibi tenet Accur. & benè idem Bal. *con.* 198. *nu* 7. *lib.* 1. *deciſio. Tholo. quæſt.* 8. Curtius ſenior *con.* 6. licet aliter teneat Alex. *con.* 126. *in fin. lib.* 6. *con.* 29. *nu.* 36. *lib.* 7. (ſecundùm diſpunctionem noſtram) ſed malè, vt ibi dixi. Et ſic iſte poſtea etiam in eodem inſtrumento accedens habet beneficium ordinis, & ſi plures taliter accedant, habent etiam inter ſe beneficium diuiſionis, ex epiſtola Adriani, niſi his beneficiis renunciauerint.

Beneficium diuiſionis.

133 ¶ Sed hic quæritur, Quid ſi duo principaliter contrahant ſub hac vulgata clauſula copulatiua (*chacun d'eux vn ſeul & pour le tout, & ſans diuiſion*, hoc eſt vterque in ſolidum. & abſque diuiſione.) vtrum per hoc verbulum, & abſque diuiſione, intelligatur renunciatum beneficio diuiſionis, etiamſi in toto inſtrumento non ſit aliqua alia clauſula renunciationis? Vidi multos olim dubitare: breuiter dico renunciatum intelligi, non ſolùm quia alioquin hæc adiectio nihil operaretur contra regulam. *l. ſi quando. de lega.* 1. ſed potiſſimè quia mens contrahentium veriſimiliter non fuit apponere hanc clauſulam ad deſignandam formam obligationis ſatis expreſſam in clauſula immediatè præcedenti, ſed ad deſignandum effectum & executionem obligationis. Tum nouum iſtud priuilegium diuiſionis non fuit conceſſum hoc caſu qualificato, ſed in obligatione ſimplici, in qua ſolùm conuentum eſt vtrunque teneri in ſolidum, vt patet per text. in *nouell. de duob. reis.* Ergo non debet extendi ad hunc caſum vbi plus conuentum fuit, videlicet quòd tenerentur in ſolidum & abſque diuiſione, tum de facili ſit recurſus ad ius commune & priorem ſtatum *l. ſi vnus. §. pact. ne peteret. de pact.* Et ita puto intelligendam communem obſeruantiam Pictonum, cuius meminit Do. Andr. Tiraq. in *conſu. Picto. ti. retract.* §. 31. *nu.* 10. dicens apud Pictauos obſeruari, vt obligati in ſolidum abſque alia renuntiatione poſſint in ſolidum exigi. Quod hinc dimanaſſe puto, quia vulgò ſolet apponi vulgata illa clauſula, abſque diuiſione, quæ hoc importat, abſque alia renuntiationis formula. Alioqui ſimplex communis obſeruantia non ita debet accipi, nec potens eſt vt ius corrigat, vt dixi in *conſuet. Pars. in proœmio. gloſ.* 1. Item an is, qui ab initio ſe principaliter cum altero obligauit, excluſus ſit à quodam beneficio ordinis, de quo in *l. vnde quæritur commoda*, videlicet ſi doceat omnem pecuniam ad alterum perueniſſe, & petat eum præſentem prius conueniri & excuti ſuo periculo. [Reſp. illud remedium nunquam fuit introductum, niſi vbi viâ proceditur actionis, & ad vitandum circuitus multarum, & ordinarium litium: vnde non habet locum, vbi via executionis veluti poſt ſententiam procedi poteſt, vt plenius. Dixi in *conſu. Pariſi.* §. 166. quò remitto. Item quid ſi dicta clauſula ſine diuiſione diſcuſſione vel æquipollens deficit in protocollo, ſed eſt ibi verbum abbreuiatum renuncians & cætera: an poſſit extendi ad renunciationem diuiſionis vel diſcuſſionis? Reſpon. non. & ita ſupra ſexdecim annos obtinui per Areſtum ſupremi huius Senatus, vt dixi. ad Alex. *con.* 28 *lib.* 2. Item quid ſi vir etiam prædia vxoris obligat, & promittit quod ipſa ratificabit & ſe æquè principaliter ſine diuiſione obligabit, quod poſtea fecit, vel ſic ab initio vir & vxor ſimul in ſolidum & ſine diuiſione reditum conſtituant? plenè diſcuſſi in *conſu. Pariſi.* §. 108. quò remitto, quia hoc excedit materiam vſurariam. Vide tamen quæ dicam ꝟ. *q.* 38.

QVÆSTIO OCTAVA.

SYNOPSIS.

1 *Ex clauſula* fournir & faire valloir, *conſtituto omnibus bonis & generaliter reditu, nouas peremptis prioribus hypoth. aſsignare debitor non tenetur.*

2 *Niſi debitoris dolus arguatur.*

3 *At reditu limitatim ad certa prædia conſtituto extinctis hypoth. prioribus, ad nudam ſolutionem reliquorumque continuationẽ debitor coarctatur.*

134 ¶ OCTAVO quæro, quid de clauſula Gallicè, *fournir & faire valoir*, videlicet qua debitor promittit hypothecas in futurum fore idoneas? Reſpon. breuiter ſi reditus non eſt limitatim conſtitutus ad certa prædia, ſed ſimpliciter omnibus bonis & quibuſdam ſpecialiter hypothecatis, tũc hæc clauſula nihil addit nihil operatur in ipſo principali debitore. Neque enim ſomniandum eſt, quod debitor obligetur ad omnes caſus futuros bonorum & facultatum ſuarum, quaſi teneatur & cogi poſſit ſortem reddere peremptis quocunque caſu bonis & hypothecis, niſi alias hypothecas vel fideiuſſores ſubroget: quoniam debitor ad hoc obligari non poteſt in hoc reditu, duplici ratione. Prima, quia de ſubſtantia eſſentiali huius reditus eſt, quòd ſors omnino & perpetuo abalienetur, vt nec directè, nec per indirectum reperi poſſit à creditore, vt *ſupra.* num. 17. & ꝟ. *q.* 50. *cum ſeq.* Secunda, quia de natura emptionis & venditionis eſt, vt perfecta venditione periculum ſit emptoris. *l. neceſſariò, de peri. & commo. rei vend.* Igitur ſemel empto & conſtituto huiuſmodi reditu, neceſſe eſt periculum hypothecarum & facultatem debitoris eſſe ipſius creditoris hactenus, vt hoc prætextu non poſſit creditor compellere debitorem ad reſtitutionem ſortis, vel nouam aſſignationem, quaſi nouam conſtitutionem reditus. Non obſtat. *l. incendium. C. de reb. cred.* quia procedit quatenus debitor iſte eſt obligatus & obligari poteſt, videlicet ad ſolutionẽ & continuationem reliquorũ in quantitate & in genere, remota limitatione certi fundi: nõ autem allegari poteſt d. *l. incendium*, quatenus debitor nõ eſt obligatus nec obligari poteſt, videlicet ad reſtitutionẽ ſortis, vel ad nouam conſtitutionem vel aſſignationẽ reditus. Benè verũ eſt, quòd ſi initio ementitus fuerit ſe

tunc eſſe ſoluendo, & creditorem deceperit, tenetur tanquam doloſus venditor in id quod intereſt. *l. ſi de dote. in fi. de iur. dot.* [Imo etiam ad redimendum, ſeu potius ad reſoluendum contractum ſi falſas cautiones, vel hypothecas dederit, prout contractus emptionis ob huiuſmodi deceptionem reſcinderetur. *l. & eleganter. D. de dolo.*] Et quemadmodum venditor nominis vel hæreditatis tenetur, ſi ſciens actionem vel hæreditatem inanem, tanquam bonam & locupletem vendiderit vel affirmauerit, & emptorem deceperit. *l. hoc autem. l. niſi de hæred. vel act. vend.* Tenetur etiam pignoratitia vel crimine ſtellionatus, ſi res alienas vel prioribus hypothecis exhauſtas hypothecauerit. *l. cum debitore. §. de pign. act.* & ſecundum no. *C. de criſtellio. per tot.* ad quæ omnia tenetur ex natura actus ſine iſta vulgari clauſula. At reditu ſemel bona fide vendito & aſſignato, liberatus eſt debitor ab ipſa conſtitutione & aſſignatione, velut quaſi traditione reditus, nec tenetur ad nouam conſtitutionem vel aſſignationem ob cauſas futuras, quarum periculum ſpectat ad emptorem *d. l. neceſſario.* Nec valeret pactum contrarium in hac materia ſuſpecta & vſuræ obnoxia, alioquin pro eadem ſorte teneretur debitor aut hæredes ſui pluries conſtituere & aſſignare reditum, quod eſt abſurdum & iniquum: non diceretur vera emptio reditus, cum non ſeruaretur natura emptionis, ſed magis vergeret contractus in locationem pecuniæ, ſeu veram & effectualem vſuram, omni vetere vſura grauiorem.

135 ❡ Secus ſi debitor conſtitueret reditum non generaliter & abſolutè: ſed limitatum ad fructus, reditus & poſſeſſionem certi fundi. de quo dixi in *conſuet. Pariſ. §. 11. nu. 15. & §. 70.* Quia tunc dicta vulgaris clauſula adiecta multum operatur, quia illa omiſſa debitor non teneretur in aliquo, perempto fundo ſuppoſito, vel quatenus ſterilis aut inutilis efficeretur: ſed adiecta dicta clauſula operatur vt debitor & hæredes ſui in ſubſidium, hoc eſt perempto vel minus ſufficiente dicto fundo, teneantur, non ad ſortis reſtitutionem, vel nouam reditus aſſignationem, ſed ad ſimplicem ſolutionem & continuationem reliquorum. Multum etiam operatur in tertio ſingulari ſucceſſore certi fundi ſpecialiter hypothecati, qui recognitionem, quam titulum nouum vocant, faceret, *ſecundum ea quæ ſcripſi in d. §. 71.* dummodo ex certa ſcientia animo augendæ obligationis huius tertij poſſeſſoris adderetur, & hoc cõſtaret, aliàs præſumitur per errorem appoſita, quia in neceſſitatibus nemo liberalis exiſtit. *l. rem legatam de adi. lega.* Talis enim recognoſcens non præſumitur voluiſſe aliud facere, quam id ad quod tenetur de conſuetudine, & ex natura priſtinæ obligationis. Puto autem certam ſcientiam probatam, ſi in eodem inſtrumento narretur, vel aliunde probetur, quod iſte recognoſcens emerat hunc fundum ad onus huius reditus, & exonerandi ſeu indemnes ſeruandi vẽditorem & ſuos. Non tamen hæc clauſula inducet nouationem, nec quod teneatur hic tertius ſoluere, ſi deſierit poſſidere: ſed quod teneatur præſtare hypothecam idoneam & ſufficientem, & ſic in ſubſidium de ſuo tenebitur. An autem ea clauſula iunctis verbis ſuper omnibus & ſingulis bonis operetur vim ſpecialis hypothecæ, nimis excedit materiam huius tractatus, quare remitto ad ea quæ ſcripſi in *conſuet. Pariſ. §. 70.*

[Quidam, *pour vn retraict ayant à faire de deux cents eſcus vend, cede* circiter *trente liures de rente à luy deües à* tertio, *promet fournir:* ſoluit poſtea cedens: Dicit, *qu'il trouue par ſon Conſeil de Chaſtelet, qu'il n'eſt tenu que* in ſubſidium *& qu'il ſe preuue*, contra tertium. Idẽ tenet Mango, quaſi ſufficiat præſtare nomẽ idoneum. *l. ſi nomen. De hæred. vel act. vend.* Ego contra & Faure mecũ: quia *l. ſi nomen* loquitur in ſimplici ſucceſſ. ſed hîc eſt plus quàm ceſſio, vel delegatio, quia cedens promiſit *fournir & faire valoir:* & ſic quod ipſe ſoluet ſine diſcuſſione: nec aliàs emptor erat contracturus: & quod ita ab initio intellectum fuit, patet per triennalem ſolutionem.] 136 ❡ Plures alias ſuperuacuas clauſulas omitto, vt illam qua debitor ſe deueſtit à bonis ſuis, & inueſtit creditorem vſque ad concurrentiam reditus, & ad hoc latronem inſtrumenti procuratorem conſtituit, quia tale conſtitutum ratione loci & quotæ incertũ non valet, vt dixi in *conſu. Pariſ. §. 64.* Sed an hęc clauſula operetur, quòd creditor propria authoritate poſſit apprehendere poſſeſſionem bonorum debitoris, videtur quòd ſic per not. Bar. in *l. prædia. de acq. poſſ.* Iaſ. *conſi.* 145. *col. 5. lib.* 2. ſaltem ſi clauſula eſt de certo ſpeciali fundo, & ſic nulla ſit rei & poſſeſſionis incertitudo. Contrarium dicendum eſt, quia dicta clauſula hoc caſu eſt nulla duplici ratione. Prima propter ſui incertitudinem: ſecunda propter naturam & limitationem duodecimæ, quam excedere non licet, nec reſpectu maioris commodi creditoris, nec reſpectu maioris grauaminis debitoris. Vnde etiam ſi debitor conſtitueret ſe poſſidere certum fundum limitatum nomine creditoris, quo ſecuritate vel perceptione reditus, non valeret, ſed nullum eſſet hoc conſtitutum, tanquam vſurarium & rationem duodecimæ excedens: quia huiuſmodi reditus cum hoc pacto plus valet quàm ſimplex reditus, & debitor magis grauaretur, & ſic pretium non eſſet ſufficiens, niſi diminueretur reditus, putà ad rationem vnius pro quindecim, vt nouè probaui, *j. eo. q. 31.* De clauſula autem qua debitor promittit damna & intereſſe, tangam *j. q. 21. in fine.*

QVÆSTIO NONA.

SYNOPSIS.

1 *Non tenetur debitor ad domum creditoris pecuniam debitam perferre.*

2 *Facienda ſolutioni attenditur domicilium quod creditor habuit tempore contractus.*

137 ❡ NONO quæro, quid ſi pactum ſit quòd debitor teneatur huiuſmodi reditum ſoluere in domicilio creditoris? Reſpon. cum Scæuola, *in l. Mænia. §. pe. de an. lega.* non poſſe abſolutè reſponderi, cùm multa oriri poſſint, quæ pro bono ſint æſtimanda. Ideóque huiuſmodi varietas viri boni arbitrio dirimenda eſt. Retenta autem theſi noſtra, quòd debitor vltra ſolutionem vnius pro duodecim, facto vel commodo creditoris grauari non poteſt, facile vir bonus & prudens iudicabit, quid in ſubiecta quaque hypotheſi dicendum ſit omnibus circunſtantiis expenſis, totóque perſpecto negotio, vt poſt Triphoni in *l. bona. fides depoſi.* dixi in *conſue. Pari. §. 14. nu. 86.* Clarum eſt autem de iure, in debitis quæ non habent annexam recognitionem dominij, vel exhibitionem reuerentiæ, quales emphyteuſes, cenſus dominicales & feuda: ſed concernunt merum commodum pecuniarum, vt in his rediribus, quòd etiamſi ſit certa dies expreſſa ſolutioni, non tenetur debitor pro ſolutione adire domum creditoris, niſi cum ſunt eiuſdem

fori, & res ſine alio ſumptu & labore deferri poteſt, vt pecunia, aloquin tenetur creditor mittere ad domum debitoris, vt tenent Guil. Alberi. Bar. Bal. Pau. & omnes in *l. Item illa de conſti. pecu.* Bal. in *l. vlt. C. de condi. in ſer.* Io. Imol. in l. *cum filiusfa. §. vlt. reprobata opinione* Ang. ibi *de verb. oblig.* Igitur in q. noſtra, Si ſint eiuſdem fori, clauſula illa, quòd tenebitur debitor reditum afferre & ſoluere in domicilio creditoris, non eſt ponderanda, nec facit reditum exceſſiuum, quia alioquin tacitè ineſſet, & hoc dummodo reditus conſiſtat in pecunia. Secus ſi in fructibus ſiue liquidis ſiue aridis, quia in his deferendis ex natura rei requiritur ſumptus & labor, nec ineſt quòd debitor debeat deferre ad creditorem, etiam eiuſdem fori: ſed oppoſitum, videlicet quòd creditor debet accedere, vel mittere, vt à debitore capiat & tollat ſumptu ſuo & periculo, vt eſt tex. in *l. 1. §. licet autem. de peri. & commo. rei. vendi.* & tradit. Pau. in *d. l. item illa. in fin. prin.* Et ſic in iſtis clarum eſt, quod etiam ſi partes ſint & maneant eiuſdem fori, dicta clauſula ſuperaddit onus notabile debitori. Vnde ſi aliàs per ſe reditus ſit ad rationem vnius pro duodecim, debet minui, vel aliquid addi ſorti proportionaliter, ad æſtimationem oneris adiecti, alioquin reditus erit exceſſiuus & moderandus.

138 ¶ Et debet in his attendi domicilium, vel locus deſtinatus tempore contractus, quia non debet deinceps eſſe in poteſtate creditoris, mutare domicilium in præiudicium debitoris. Et è diuerſo, vt tradit Io. Imol. in *d. l. cùm filiusfa. § 1. de verb. oblig.* Si verò tempore contractus ſint diuerſi fori, tunc licet reditus conſiſtat in pecunia, adhuc videtur quòd dicta clauſula ponderanda ſit, & faciat dictum reditum exceſſiuum & moderandum. Patet, tum quia de iure hoc onus tacitè non ineſt, ſed oppoſitum: tum quia ſi magna eſt diſtantia locorum, negari nō poteſt, quin debitor magno labore ſumptu & periculo afficiatur in deferendo, præter magnitudinem quantitatis, quæ per ſe eſt in ſummo gradu, videlicet ad rationem vnius pro duodecim. Et quoties debitor tenetur portare ad domum creditoris, intelligitur proprio ſumptu & periculo, & non creditoris vt no. Bal in *l. vlt. C. de condi. in ſer.* Sed certè non eſt præcipitanda ſententia, quia cùm creditor poſſit emere ab his, qui ſunt eiuſdem fori, ſi forenſem præferat, iuſtè ſtipulari poteſt, indemnem ſe ſeruari, per no. ſ. *num. 15. cum ſeq.* quod duntaxat fecit, apponendo hanc clauſulam, nec in hoc durius, imò benignius facit, quàm ſi à forenſi fideiuſſores idoneos, æquè principaliter obligatos, in eadē ciuitate & foro exigeret, prout cautiores & amatiores prædibus & prædiis in eadem ciuitate ſibi caueri volunt, priuſquam vel teruncius extendatur. Cæterùm quòd forenſis debitor fideiuſſores huiuſmodi redimendo, vel ſingulis annis pecuniam ſuo ſumptu ad loca remota deferendo, vltra rationem vnius pro duodecim grauatur hoc venit extrinſecus à contractu & creditore, & natura rei, propter conditionem debitoris vel caſum in eius perſona cadentem, qui de ſe non debet imputari creditori, nec ei nocere *d. l. item illa, in prin. de conſti. pecu. l. ſi vno. § item cum quidem.* vbi per glo. & doct. *loco.* & hoc ſecundum ius actionis conſiderando. Cæterum quælibet calamitas debitoris poteſt eſſe materia charitatis & miſericordiæ exercendæ ſecundum not. ſ. *q. 2.*

QVÆSTIO DECIMA.

SYNOPSIS.

1 *Si conſtitutus reditus 10. ſortis partem annuatim ſuperet, contractus eſt ipſo iure nullus.*

2 *Si non excedat, reducendus, & quà ratione latè.*

3 *Actus ab initio exiſtens (licet tunc ad nihilum redigi potuiſſet) tractu temporis confirmatur.*

4 *Decima extra modum, eſt auariorum.*

5 *Vſurarum moderatio ad nondum ſoluta pertinet, non ad ſoluta.*

6 *Quo tamen caſu moderatio ad iam ſoluta extenditur detractum in ſortem non imputari tribus vehementiſſimis rationibus probatum.*

7 *Reditus exceſſiui moderatio etiam ad inferiores iudices pertinet.*

8 *Coercitio vſurariorum eccleſiaſtica iuriſdict. non eſt.*

139 ¶ DECIMO quæro, quid de reditu conſtituto pretio minori duodecim pro vno, an contractus ſit nullus tanquam vſurarius, an verò tanquam ſimpliciter exceſſiuus moderandus? Et videretur reditus indiſtinctè moderationi ſubiectus, & reductioni ad rationem duodecimæ, per text. in ſimili, in *l. pro mutua. C. ſi cert. peta. l. eos. §. ſi quis autem. C. de vſur. & ff. eod. l. pecuniæ fœnebris in prin. l. vſuras illicitas. l. placuit*, vbi ſi quis vſuras illicitas, & ſupra modum vel vſurarum vſuras ſtipulatus ſit, non tamen annullatur contractus, ſed ad modum permiſſum reducitur. Et nullus eſt caſus in iure, in quo propter exceſſum, vel admiſtum illicitum fœnus totum vitietur, excepto caſu ſingulari in Nouellis *de fœnerante agricola conſtitut. 32.* vt ſ. *10. q. 1.* Tamen Stephan. Bertran. *con. 206. ſi non fine. lib. 3.* decidit reditum conſtitutum ad decem pro centum in totum non valere. Breuiter reſpon. diſtinguendum, aut reditus excedit decimam ſortis partem in anno, aut non. Primo caſu, vt quando eſt emptus pretio minori decem pro vno, nullus eſt contractus in totum, nec aliquid debetur de reditu: ſed quicquid ſolutum fuerit, debet imputari in ſortem, à qua liberatus erit debitor, reſiduum ſortis ſoluendo: ſi verò plus ſoluerit, repetet. Secundo caſu valet contractus, & debetur reditus. Sed an & qualiter ſit moderandus, ſubdiſtinguendum, aut reditus excedit duodecimam, ſed non decimam ſortis partem in anno: aut non excedit duodecimam. Primo caſu moderandus eſt ad rationem vnius pro quindecim: ſecundo caſu conſeruatur, nec moderatione indiget vtpote iuſto pretio conſtitutus. Hæc eſt breuis, & præiudicata deciſio, quippe quòd non ſit meum inuentum, ſed ampliſſimi Senatus noſtri æquiſſima ſententia, multis Areſtis, à viginti quinque annis, & citra conformiter latis promulgata. Cuius ſententiæ iuſtitia & abſoluta æquitas nulla probatione, nulla commendatione indiget, ſed ſeipſam oſtendit. Quid enim iuſtius, quàm qui vſqueadeo fœnore improbo ſeſe maculat, vt dextantes excedat ſtipulando vndecim annua in centum vel plus, & in perpetuum, in eo ipſo puniri, in quo peccauit, videlicet vt omne lucrum amittat, qui tam auidum & nimis exorbitans lucrum, contra omnia iura, & mores affectauit? Huiuſmodi

enim crudelis & Barbarica vſura etiam inter Ethnicos probroſa fuit, vt ſ. num. 36. nec eſſet iniquum tam immanem pleonexiam etiam ſortis damno lege data mulctari. Quòd igitur omni lucro ſorte ſoluta priuatur, moderata, imò nulla propriè pœna eſt, ſed eius quod ſuum eſt reſtitutio. Qui verò decem annui & perpetui reditus pro centum ſtipulatur, licet modũ excedat, nõ tamen adeo exorbitat: porrò iuſtè iudicatur vſuratius contractus, vel ſimpliciter exceſſiuus, à magno vel modico exceſſu, quia tota iniquitas vſuræ circa damnificationem proximi verſatur, vt ſ. nu. 13.

Reditus decantis,

140 ¶ Tum olim reditus illi ad rationem vnius pro decem iuſti in commune habiti fuerunt, & à pluribus Pontificibus approbati. Primùm anno Domini 1424. à Martino V. quem conuentus Conſtantienſis, cæteris abrogatis, elegit & confirmauit. Deinde anno Domini 1455. à Caliſto. III. vt patet in *extr. commun. regimini de empt. & vendi. in communibus*. Et adhuc hoc anno ſeſquimilleſimo quadrageſimo, vix dum ſexaginta anni, & tales reditus in hoc regno tolerabantur: non quòd omnes vniformiter tanti fœnerarentur, nec quòd eſſet crebrior forma fœnerandi. Sæpè enim & frequentius minoris fœnerabantur, & memini in multis cauſis ſubhaſtationum & veteribus ſententiis diſcuſſionum ſiue adiudicationum per decretum, plures legiſſe oppoſitiones & adiudicationes redituum ſuprà 70. vel 100. annos ad rationem vnius pro duodecim, vel tredecim, vel quatuordecim, vel circa conſtitutorum, & rarius mentionem fieri conſtitutorum ad rationem vnius pro decem. Et ſic non erat tum certa magis frequentata fœnerandi ratio, ſed difformis & varia, ita tamen vt ratio decimæ rarior & grauior eſſet, & *ἀκμὴ*, quam excedere non licebat, tolerabatur tamen id temporis. Sed tandem deſinentibus bellis, quibus hoc regnum à tempore Philip. Valeſij per ducentos ferè annos miſerè concuſſum & dilaceratum fuerat, ſimul ſuborta rum humaniorum literarum beneficio detecta luce apparuit exceſſiuum eſſe hunc reditum decimæ, quare tacito bonorum conſenſu: non enim lata eſt nec promulgata ſuper hoc aliqua conſtitutio, ſed tractu temporis bellorum feritate barbarieque ſenſim mitigata exceſſus antiquorum redituum apparuit: vnde conſuetudine bonorum iudicum ſententiis comprobata, ſtatutum eſt & receptum, ne hi reditus rationem vnius in duodecim ſub libera & perpetua redimendi facultate excederent.

141 ¶ Hinc eſt quòd reditus ad rationem decimæ, & infrà, id eſt, paulo minuẽdo reditum, duodecimam tamen excedentem, non in totum annullantur tanquam vſurarij. Tum quòd non ita multum diſtent à iuſto & permiſſo modo, tum quòd à veteri more & memoria hominum non exorbitant, ſed tanquam ſimpliciter exceſſiui moderantur, & reducuntur ad iuſtam & æquabilem quantitatem: non vnius in duodecim, quia licet illa ſit in ſe iuſta, tamen eſt ſumma & extrema, vt ſuprà dictum eſt: ſed iuxta legum exempla mediam viam eligendo ad rationem vnius in quindecim, quæ eſt melior & temperatior forma. Optima verò & abſolutiſſima ratione factum eſt à Senatu noſtro, vt is qui nouam & iuſtã præfinitionem quadamtenus

Prudentia & æquitas Senatus.

trãſgreditur, nõ in totum, ſed quadamtenus puniatur, & in quo paulũ excedere voluit, paululum excedatur reducẽdo reditũ, non ad ſummũ illud, quod contempſit: ſed ad mediocrẽ & æquabiliorem quindecimam. Qui verò non parum, ſed multum tranſgreditur, nedum contra nouas, ſed etiam contra veteres omnes & leges, & mores, omne lucrũ amittat, & quod ſuum eſt duntaxat recipiat [Fac. Bald. *in c. 1. col. 3. de plus pet.* Et quia *anno 1547.* ſcripſi in *conſuet. Pariſ. §. 13. n. 17.* Et cùm ita abſolutiſſima æquitate & ratione digeſſerit Senatus, vbicunq; in toto regno ſeruandum eſt. Vt enim pulchrè inquit Bal. in *l. nemo. C. de ſent. & inter lom. iu-*

A *di.* ratio non clauditur loco. Et conſequenter conſue. Aur. §. 376. quanquã redacta anno ſeſquimilleſimonono & ſimiles debeant huic generali credere] Ex prædicta diſtinctione inualuit in praxi modus loquendi, vt contractum 10. excedentem, vel aliter ita vitioſum vt nullus ſit, vel in totum annullandus, vocent vſurariũ: cùm autem non eſt in totum reſcindendus, ſed moderandus, vocent exceſſiuum, quem ſtylum vt aptum retinebimus. Et aduerte, in quantum dici reducendum ad quindecimam in eo qui modicum exceſſit, rurſus temperandum eſt, vt procedat ſi hæc reductio fiat per iudicem in inuitum, vel re non integra, putà poſtquã creditor iam aliquot annis exegit reditũ exceſſiuum: Secus ſi res eſt integra, quia creditor iam aliquot annis exegit reduũ exceſſiuum. Secus ſi res nõ eſt integra

Ratio non clauditur loco.

B quia creditor nihil adhuc recipit, vel ſi quid recipit, non integrè, ſed inf. legitimum modum, & inſuper voluntariè ſine lite offert moderationem ad rationem 12 à tẽpore contractus, quia tunc audiendus eſt. Cùm enim de facto nondum exceſſerit, ſed re integra bona fide agnoſcat, non eſt in aliquo puniendus, faciunt no. inf. *q. 35. nu. 261.* Secus in eo qui deliquit excedendo 10. quia tunc cùm contractus ſit nullus, non admittitur etiam ex modico interuallo ad offerendam hanc moderationem: ſed dicendum vt in q. ſequenti. Iam hæc q videtur ex his pulchrè & pleniſſimè expedita: ſed vt ſcias quam multa mihi prolixa cogitationum contentione, non ſuperficie tenus, ſed ima inquiſitionis vena, penitius ſingula quæq; *ἀναλυτικῶς* perſequenti extricanda fuerunt, ſelectiora quædam ex his & vtilio-

Duæ quæſtiones incidẽtes.

C ra carptim & ſingulatim attingam. Duo principaliter diſcutienda ſunt. Primùm ſuper moderatione reditus in ſe: ſecundum ſuper moderatione reliquorum præteritorum tam ſolutorum quam nondum ſolutorum. Vtque faciliori methodo per ſingula, quam ſinuoſa vna diſtinctione procedam, has incidentes quæſtiones ſubijciam.

142 ¶ Quæro primò, quid ſi reditus ad rationem 10. vel inter 10. & 12. conſtitutus ſit ante 60. annos ab hoc anno ſeſq. mil. quad. quo hæc ſcribimus, an debeat reduci ad rationem vnius pro quind. Et prima facie videtur quod ſic, per prædicta, ſubſiſto: quia hic incidit duplex q. Prima, an reditus adeò antiqui, putà ſupra 60. vel 100. annos non illicitè, nec vltra rationẽ 10. conſtituti ſint moderandi. Secunda, quatenus ſint moderandi. Quantum ad 1 non videntur in aliquo

D moderandi, duplici ratione. Prima propter antiquitatem temporis, quia etiam ſine ſorte vel pretio potuiſſent reditus acquiri, vel præſcribi: igitur multò fortius minori pretio, igitur indubiè pretio illo tempore iuſto. Secunda ratio, quia illo tempore reditus empti ad rationem 10. reputabantur iuſti, & tolerabantur, vnde non fuerunt illi reditus antiqui hoc pretio illicitè, ſed licitè acquiſiti & exacti, nedum in foro cõtentioſo, ſed etiam in foro conſcientiæ. Igitur temporis progreſſu non cœperunt eſſe vſurarij, nec illiciti in ſe. Hinc prima facie videbatur, quod non eſſent etiam pro tempore futuro moderandi, quoniã æqualitas & iuſtitia cuiuſque contractus attenditur & metitur penes æſtimationem rerum, & ſtatum qui erat tempore contractus *l. ſi voluntate. C. de reſcin. emp.* Et

E meritò, quia tunc contractus accepit firmitatem irreuocabilem ſecundũ qualitates & limites, qui tunc inerant, & cõtractum informauerant. *l. ſicut C. de actio. & oblig. l. Rutiua Rotta de contra empt. cum ſimilibus.* Tum actus validus ab initio (licet tũc annullari potuiſſet) tẽpore confirmatur, *vt no. Dec. in l. quod in initio. nu. 9. de reg. iur. glo. & doct. in c. non firmatur eo. in 6.* Igitur multò fortius, quando ab initio non poterat nec annullari, nec modificari. Quibus non obſtantibus conſtanter dico moderandos eſſe pro tempore futuro per text in ſimil. in *l. penul. C. de vſur.* vbi æquiſſimè ſanxit & declarauit Iuſtinia. moderationẽ. *l. eos eo ti.* habere locum

nedum

nedum in contractibus & ſtipulationibus ſubſecutis, ſed etiam præteritis: non tamen pro tempore lapſo ante *d. l. eos*, ſed pro futuro poſt publicationem, *d. l. eos*, quantumcunque veteres illæ vſuræ fuiſſent iuſtè ſtipulatæ, ſecundum iuſtum, legitimum & conſuetum modum tempore contractus currentem.

143 ¶ Igitur idem dicendum in iſtis reditibus quia in veritate ſuccedanei ſunt veteribus illis vſuris non improbis, ſed legitimis, de quibus in *d. l. eos*, earúmque loco ſubrogati, vrgente hominum crebra & quotidiana neceſſitate, vt ſ. probauimus, & ſatis patet in tex. *de extrauag. regimini.* Valet igitur argumentum ab illis vſuris ad hos reditus, ſubſiſtente æquitate, & eadem ratione vt hîc & j. *q.* 75 præſertim cum odioſi ſint, vt apud omnes bonos in confeſſo eſt: & tanto magis quanto veteribus illis vſuris grauiores, quæ tamen odioſæ erant & reſtringendæ, vt in *l. qui ſemiſſes, in prin. l. cum quidam. §. diuus. de vſur. l.* 3. 4. 5. *C. eo.* Igitur horum reditum reſtrictio non prohibitoria & penitus excluſiua (quod excipio propter neceſſitatem & vtilitatem publicam) ſed moderatoria valde fauorabilis eſt, & interpretatione adiuuanda. *l. hoc modo de condi. & demon.* comite ſemper legali æquitate, quam aſſiduè ſpeculamur, & ſequimur.

Valet arg. ab vſuris ad hos reditus.

144 ¶ Plus dico, quod etiam vltra ſeptuaginta, vel centum, vel ducentos annos, decima pars ſortis in annos ſingulos reditus perpetui non erat iuſta & æqualis in ſe, prout nec communis, vt dixi, ſed exceſſiua: quamuis tunc toleraretur, eò quòd veteribus illis vſuris noua & præpoſtera imperitorum & ſuperſtitioſorum religione ſublatis & velut è ponte deiectis, cœperunt homines nomine & forma contractus, mutatis longè durius & maiore compendio, tanquam ruptis vinculis fœnerari, idque pro libidine & arbitrio. Alij ad rationem vnius in decem ſeu dextantis vſuræ, quæ tamen ſecundum *d. l. eos.* non erat permiſſa nec licita, niſi in traiectitiis, & ſub graui periculo creditoris. Alij verò ad rationem vnius in vndecim, tredecim, vel quatuordecim, plus aut minus. Et ſic non omnes fœnerabantur ad rationem vnius pro decem: ſed ſolùm auariores, & qui ſummum fœnus exercebant: nulli enim hos reditus emebant minori pretio decem pro vno, ſed bene plures maiori pretio: vt ſatis patet in *d. extrauag. regim.* Et ſic vnus annuus numus in decem erat ſummus & exceſſiuus reditus, licet pro illo tempore toleratus. Præterea ex tex. de extrauag. regimini. liquet, quod reditus emptus ad rationem decem pro vno, ſemper erat redimibilis ad voluntatem debitoris, nedum ſemel totum redimendo, ſed etiam pluries & particulariter, & tamen ſub hac tam ampla facultate minimum pretium erat decem pro vno. Igitur reſtricta hac facultate, vt non liceret particulariter, ſed ſemel tantum & integraliter redimere, augeri debebat illud pretium: alioquin erat minus iuſtum. Et ſic concludo quod reditus empti ad rationem decem pro vno, cum facultate redimendi ſemel totam ſortem cum reliquis ſimul reſtituendo, quantumcunque antiquiſſimi, nunquam fuerant ſatis ſufficienti pretio empti, & ſic indubitanter reducendi, non obſtante quauis temporis antiquitate per prædicta.

Ratio decimæ ſemper fuit exceſſiua.

145 ¶ Modò ſuccedit ſecunda quæſtio, quatenus illi antiqui reditus ſint moderandi? Et videtur quòd non ad rationem vnius in quindecim, ſed vnius in duodecim. Ratio, quia reductio ad quindecimam, eſt quædam pœna, in quantum denegat duodecimam communiter conceſſam: vnde non debet infligi ei qui tempore contractus non peccauit. At reductio ad duodecimam nullo modo eſt pœna, ſed iuris communis executio, quia iure communi etiam veteres vſuræ ab initio licitè conſtitutæ debent reduci ad modum nouæ conſtitutionis pro tempore futuro poſt nouam conſtitutionem. *l. penul. C. de vſur.* Sed

A in his antiquis, tempore contractus inſpecto quo tolerabantur, non deliquit emptor, licet valde modico pretio emendo, ex quo erat pretium toleratum, & ſic tanquam ſui temporis foro vſus, non debet in aliquo puniri. Sed ſatis eſt, quòd deinceps reducatur ad pretium hoc tempore licitum, & permiſſum iuxta *d. l. p.* licet ſecus in eo qui tali pretio, videlicet ad rationem decimæ, emiſſet ab anno domini ſeſquimilleſimo: ex quo paulatim talis reditus cœpit communiter inter bonos & graues pro minus iuſto atque exceſſiuo haberi. Et ſic ab initio modum quadamtenus exceſſiſſet, meritò mediocriter excedi deberet, & ad quindecimam ex Senatusconſultorum æquiſſima ſententia reduci, vt ſuprà num. 141. Subſiſto,

B quia hæc noſtra diſtinctio clarè & ſine ſcrupulo procederet, ſi eſſemus adhuc in anno domini ſeſquimilleſimo vel circà, in ipſo confinio & motu velut horizonte moderationis horum redituum. Tunc enim iuſtum erat antiquiores reditus decimæ reduci ad ſimplicem gliſcentem duodecimam, tanquam iuſtè conſtitutos ad iuſtiorem, quæ oriebatur, conſtitutionem, pro futuro tempore, iuxta *d. l. p. Cod. de vſur.* Eos autem qui tunc vel circa de recenti emiſſent ad rationem decimæ, ad decimam quintam propter exceſſum reditus admiſſum reduci: poſteà verò procedente tempore, poſt quindecim vel viginti, & multo fortius poſt quadraginta annos. Alia ratio diſtinctionem noſtram reformat, quia iuſtitia vel cauſa reductionis ad quindecimam non

C ſolùm ſuper exceſſu ab initio tempore contractus admiſſo fundari poteſt, vt in præcedentibus: ſed etiam in alio exceſſu, & quauis alia iuſta ratione, putà quia creditor poſt ſuperuenientem decimæ moderationem, nihilominus ſemper multis annis exegit reliqua ad rationem decimæ, quæ tamen à tempore ſuperuentæ dictæ moderationis, à videlicet quadraginta, vel ad ſummum à quinquaginta annis non debebatur integraliter: ſed ex tunc obſtare cœpit exceptio reductionis ad rationem duodecimæ per *d. l. pe. C. de vſur.* Et ſic cùm ab inde plus iuſto receperit, & modicus annuus exceſſus non parum poſt multos annos aſcendat, quod tamen ſorti imputare non eſt æquum

D cùm reditus ab origine non ſit vitioſus, ſed exceſſiuus: ſed tantùm ex poſt facto modicum excedere cœpit: nec etiam æquum eſt creditorem ſtatim teneri ſimul reſtituere, quod per plures annos ſingulatim & bona fide & titulo iuſto recepit & conſumpſit, [quanquam nec hoc plenè ſufficeret: quia creditor etiam huius indebiti interuſurium percepit, quo debitor retro caruit.] Ideo hoc caſu iuſtum & æquiſſimum temperamentum eſt (etiam creditori minus damnoſum) reducere ad rationem vnius in 15. compenſando modicum, licet ob facultatem redimendi incertum futuri temporis ſucceſſiuum damnum, cum modico licet certo præteriti temporis multorum annorum lucro ſucceſſiuo.

E 146 ¶ Vnde hodie indiſtinctè omnes reditus ad rationem decimæ, vel inter decimam & duodecimam conſtituti, ſiue antiquiſſimi, vt ante 50. vel 100. annos conſtituti, ſiue antiqui, vt à 50. 40. vel 30. annis ſiue recenter conſtituti, reducuntur vniformiter ad rationem quindecimæ pro tempore futuro. Et licet prima facie nimis inæquale videatur eadem lance appendere, & antiquiores iuſtè ab initio emptos, & recentiores minus, iuſtè emptos reditus, tamen alia ratio æqualitatem lato modo & ἐν πλάτει reducit, quia licet aliquis dictorum redituum initio non ſit iniuſto pretio emptus, tamen ex quo moderatio non eſt facta tempeſtiuè, videlicet ab initio generalis moderationis ſuperuenientis, vt debuit *d. l. penul.* ſed multum tardè, & poſtquam per multos annos creditor ad veterem rationem redituum exegit indebitè, non ſatis eſt iuſtam & debitam moderationem, noſtram

pro tempore futuro fieri, ſed vt releuetur debitor à tam diutina retardatione debitæ moderationis, iuſtum eſt reductionem fieri ad rationem vnius in quindecim: & ita modò obſeruamus, & à 20. annis indifferenter obſeruari vidi, & rectè.

Areſtum. 147 ¶ Vidi etiam inter alia, memorabile Areſtum latum anno ſeſquimilleſimo decimo ſeptimo: die 21. Iulij, pro quodam Barentonio de Chamborant, qui anno Domini 1493. conſtituerat reditum decem aureorum annuorum pro centum aureis, & per multos annos ſoluerat: tandem lite ſuborta, per iudicium prudentiſſimi huius Senatus facta eſt reductio ad rationem quindecimæ in futurum, & reditus declaratus perpetuò redimibilis, & rectiſſimè & æquiſſimè iudicatum fuit. Et ſic licet tempore contractus inſpecto vtpote ſeptem annis ante annum ſeſquimilleſimum fuiſſet reditus iuſto ſaltem adhuc tolerato pretio emptus, nihilominus facta eſt reductio non ad ſimplicem & conceſſam duodecimam, ſed ad quindecimam, quod non fuit factum propriè ob vitium vel defectum originarium contractus, nec ob aliud, niſi quia vltra 15 annos à tempore moderationis in communi ſuperuentæ, retardata fuerat dicti reditus moderatio, & interim creditor ad rationem decimæ receperat. Porrò licet nunc & deinceps non ſit opus hac noſtra conſideratione in praxi, tamen quia non eſt inutilis ad plenam & radicalem totius huius materiæ intelligentiam, & multarum aliarum quæſtionum deciſionem, omittere nolui.

148 ¶ Secundò quæritur, quò ad ſecundum, de quo ſupra *nu.* 141. *in fi.* videlicet de præteritorum reliquorum moderatione. Breuiter ſemper vt plurimum obſeruari vidi, eandem moderationem extendi ad reliqua debita & nondum ſoluta, ſed non ad iam ſoluta, quod habuit rationem & æquitatem, ſecundum eam (quæ ſuberat) facti contingentiam. [facit *l. pene. De cond. in d. l. id quod pend. De ſolutio. l. quod à quoquam. De reg. iur.*] Ego verò pro doctrina abſolutiore & æquabili diſtinguendum cenſeo. Aut reditus ad rationem decimæ vel inter decimam & duodecimam conſtitutus eſt ante annum Domini ſeſquimilleſimum, aut poſt. Primo caſu, quia videtur & præſumitur bona fide emptus, vtpote cùm adhuc tale pretium toleraretur, licet aliquot paucis annis ante annum ſeſquimilleſimum inciperet minus tolerari: tamen quia non poteſt probari publicè hoc pretium, iam tunc habitum pro iniuſto, & alio vitio & onere ceſſante, ſatis eſt moderationem extendi ad reliqua paucorum nouiſſimorum annuorum non ſoluta, non autem debet extendi ad omnia ſoluta à tempore contractus. Et id optimè & æqua ratione, quia hoc caſu non ſit reductio ad quindecimam, propter vitium vel exceſſum reditus tempore contractus, quia iuſto ſaltem in communi tolerato pretio emptus. Sed ſit eò quòd creditor poſt moderationem in communi circa annum 1500. ſuperuentam, nihilominus exigere perrexit veterem iam exceſſiuum reditum, idque indebitè per *d. l. pe. C. de vſur.* & multis annis cõtinuando, vnde in quandam congruam compenſationem, vt ſuprà numer. 146. ſit reductio ad quindecimam. Igitur hæc reductio non debet hoc caſu extendi ad reliqua iam ſoluta, non ſolùm à tempore contractus vſque ad moderationem ſuperuentam circa annum ſeſquimilleſimum (de quibus non eſt dubium) ſed nec etiam ad reliqua ceſſa & minus debitè exacta à dicto anno ſeſquimilleſimo. Ratio, quia aliàs non deberet fieri reductio ad quindecimam, ſed ad ſimplicem duodecimam, & alioquin exceſſus præteritarum ſolutionum bis compenſaretur, ſiue bis reputaretur, quod eſſe non debet. Vnde ego dico, quod ſi forſan ab anno ſeſquimilleſimo nulla reliqua ſoluta fuerant, ſed vel gratis remiſſa vel præſcripta, ſine præſcriptione reditus (vt accidere poteſt) tunc non debebit etiam hodie hoc ann. 1540. fieri reductio ad quindecimam, ſed ſolùm ad ſimplicem duodecimam. Ratio, quia hic creditor nec tempore contractus, nec abinde modum conceſſum exceſſit: ergò non eſt in aliquo puniendus, nec à modo conceſſo excludendus, ſed ad illum duntaxat reducendus, iuxta *d. l. pe.* C. *de vſur.* Eàdem ratione dici poteſt, quod ſi forte fortuna, putà propter longam litem ſemper continuatam nihil ſolutum fuit à 50. annis, & tamen nihil præſcriptum, quia tunc reliqua ceſſa ante annum ſeſquimilleſimum debent ſolui ad rationem & modum contractus. Abinde verò ad rationem duodecimæ, prout reduci debebat, & in eadem ſtare, donec redimatur: ſaluo, ſi antequam redimeretur, ſuperueniret maior in communi moderatio, vt ſi ſtatueretur quod amplius non excederent modum quindecimæ, hoc enim ſtatutum traheretur ad præteritos reditus pro tempore futuro poſt ſtatutum, vt *d. l. pe. C. de vſur.* & ſic à tempore ſtatuti deberet reduci, & ſolui ad rationem quindecimæ. [Vnde ſi in Neuſtria hi reditus de ratione decimæ (illic aduſque recepta) reducerentur ad duodecimam, etiam antiqui reditus decimæ, ad eam rationem ſemper exacti, minimè deberent ad quindecimam reduci: ſed tantum ad duodecimam, & profuturo tantum. Quod ſi ciuis Pariſ. emeret à Normano reditum decimæ, deberet omnino reduci, ad duodecimam quidem, ſi ſtatim fieret, vel antequam diu creditor exegiſſet decimamquintam per rationes prædictas: & idem ſi ciuis Rothom. emeret Pariſ. quod enim Rothom. permittitur ratio decimæ, hoc eſt, propter crebriorem, & maiorem neceſſitatem commerciorum, ideo debet intelligi inter ipſos Normanos, apud quos vtilior, nec negotioſior eſt, vſus pecuniæ, nec debet extendi inter alios.]

149 ¶ Sed ſi quid debitor huiuſmodi reditus antiqui factus eſt tutor pupilli hæredis creditoris: ab anno Domini 1500 & durauit adminiſtratio vſque ad annum 1524. vel ferè per triginta annos, deinde agitur de rationibus diſtrahendis? Reſp. quòd interim potuit & debuit debitor à ſeipſo exigere, pro vt legitimè debetur, vnde ab an. 1500. & à tempore adminiſtrationis non computabuntur reliqua, niſi ad rationem duodecimæ, prout erant legitimè debita, & nulla hodie fiet reductio ad decimamquintam, ſed ſolùm ad duodecimam, prout ſi ab initio adminiſtrationis facta fuiſſet, vti debuit. Nec eſt audiendus, ſi fortè dicat debitor ſe ſemper in rationibus acceptum retuliſſe ad rationem contractus, quaſi ad eum modum ſoluerit: quia hoc facere non debuit, ſed ſolùm ad rationem tunc legitimè debitam, nec potuit augere rationes in præiudicium pupilli vel creditoris, ad finem reducendi ad quindecimam. Sed hoc vix accidere poteſt: quia cùm poſſit debitor cras redimere, ſua non intereſt allegare, quod ſoluit ad rationem contractus: ſed potius ſua intereſt, vt videatur ſoluiſſe ad rationem conceſſam & moderatam. Et ſi fortè in rationibus imputaſſet ſecundum modum contractus, poteſt re integra, prout quemlibet errorem calculi corrigere, nec creditor hos impedire poteſt etiam ſi offerat in futurum reduci ad decimamquintam, cuius non indiget debitor, qui vult nunc redimere: ideo hanc incidentem quæſtionem non poſui, niſi ad maiorem declarationem materiæ. Secundo verò caſu, quando hic reditus emptus eſt ab anno ſeſquimilleſimo: & tunc dico, quod hæc moderatio quadamtenus pœnalis, vtpote ad decimamquintam, debet extendi ad omnia, etiam ſoluta reliqua à tempore contractus. Ratio, quia reſpicit non ſolum compenſationem reliquorum exceſſiuè receptorum, ſed principaliter pœnam exceſſus commiſſi tempore contractus, emendo viliori pretio.

150 ¶ Tertiò

150 ¶ Tertiò quæro, quo caſu moderatio extenditur etiam ad iam ſolutas penſiones, vtrùm quod de illis iam ſolutis detrahitur, debeat imputari in ſortem. Videtur quod ſic, ſi non ſint debita reliqua in quæ poſſit imputari, *l. cùm & ſortis, de pignora. actio. l. in his. §. 1. de ſolutio.* Breuiter reſpon. quod non niſi tunc debitor redimere velit, triplici ratione. Prima, quia illud non fuit ſolutum eo animo, vt conuerteretur in ſortem. Secunda, quia contractus non eſt vſurarius, nec annullandus, ſed in modico tantum exceſſiuus, & exceſſus detrahendus duntaxat. Si igitur ſatis eſt exceſſum detrahi, igitur quod detrahitur non debet ſorti imputari, aliàs propter vnum modicum exceſſum duplici pœna afficeretur creditor, & duplicem pateretur reditus diminutionem: primam propter reductionem reditus currentis ad quindecimam: ſecundam, propter diminutionem ſortis. Tertiam, quia non poteſt fieri redemptio pro parte, nec ſors per partes reddi: quod fieret, ſi quod detrahitur, ſorti imputaretur. Igitur ne fiat iniuria creditori, ſatis eſt, quòd imputet in penſiones debitas, non ſolutas, & ſuperfluum reſtituat. [Vel in ſortem imputet ſi tunc debitor redimat.] Non obſtat *d. l. cùm ſortis*, & ſimiles, quia loquuntur in ſorte debita & exigibili: ſed hæc non eſt debita, nec exigibilis, & ſic nec compenſabilis pro parte, *vt* j. *q.* 41. Quartò occurrit quæſtio, quid ſi creditor ſortis offerat moderationem? ſed hæc coincidit cum alia altiori quæſtione quæ cum ſimul expedietur in quæſt. ſequenti.

Iudices inferiores moderare poſſunt.

151 ¶ Quintò notandum, quod prædicta ſiue ceſſatio & annullatio, ſiue moderatio, prout caſus exigit, fieri poteſt non ſolùm à ſummis tribunalibus, ſed etiam à quibuſcunque inferioribus iudicibus: quod vltimum, vt indubitatum, non ſcriberem, niſi quoſdam ſtupidiores etiamnum controuertentes vidiſſem, an Præſes Pariſienſis huiuſmodi moderationem facere poſſit? quaſi ſolis ſupremis iudicibus æquitate vti liceat, aut quaſi inferiores ſuperiorum recta iudicia imitari non debeant: aut quaſi inferior vulnus infligere debeat, vt ſit quod à ſuperiore ſanari debeat. Sed quorſum circuitus, quorſum vulnera, vt medico indigeas? ideo minimè dubitandum eſt, quin etiam infimi & ſubalterni iudices poſſint: quoniam huiuſmodi æquitas non eſt ſingularis (vt certi caſus diſpenſatio ex cauſis tunc occurrentibus, contra ius ſcriptum, vel communiter receptum, quæ meritò ſummis tribunalibus reſeruatur (ſed communis in huiuſmodi negotiis, æquè concurrens, nec eſt contra leges & conſtitutiones, ſed magis illis conformatur, nec in particulari, ſed in communi iuſtitia fundatur. Vnde meritò ſpectat ad officium cuiuſlibet aliàs competentis iudicis. Nec ſenatus ita (vt in principio huius q.) decreuit ex ſpeciali diſpenſatione, ſed ex ipſa generali & communi iuſtitia & æquitate: quare ab omnibus imitandum, & ſequendum eſt.

152 ¶ Quid ergo dicemus de ſpecie, quam nuper vidi in fact. Appellans à condemnatione ſoluendi & continuandi reditum, impetrauit reſcriptum ad declarandum contractum vſurarium & computandum reliqua in ſortem, vel ſaltem ad moderandum? Et conſtabat de reditu contracto ante centum annos, ad rationẽ vnius in decem: cum pacto tamen, quòd non curreret quandiu viueret debitor, certis etiam oneribus adiectis debitori, quæ niſi cum curſu reditus ad vitam debitoris ſuſpenſo compenſarentur, effeciſſent vt infrà rationem vnius in octo inueniretur. Tamen hoc anno 540 more Gallico computando die Lunæ decima Ianuarij in publicis Parlamenti actionibus, appellans excluſus fuit à ſuo reſcripto, & condemnatus in expenſis inſtantiæ dicti reſcripti, & quantum ad principalem inſtantiam ſententia confirmata, & appellans in mulctam & impenſas appellationis damnatus. Ego dico, malè & perperã fuiſſe iudicatũ in vtroque iudicio: quia in prima inſtantia iudex à quo debebat ſuis partibus fungi, & reditum moderare, quamuis debitor non haberet ad hoc reſcriptum Principis: Senatus autem dicere debuit, malè iudicatum, benè appellatum: & emendando iudicium reducere reditum ad quindecimam. abſq; impenſis tam inſtantiæ dicti reſcripti in cauſa appellationis impetratæ, quàm cauſæ appellationis condemnare. Et moueor ad compenſandum impenſas cauſæ principalis: quia debitor plus petebat volẽs contractum annullari: & etiam creditor in culpa erat, non offerendo moderationem debitam. Reliqua ex hypotheſi & prædictis clara ſunt. Fortè moti fuerunt iudices ad illam duritiam denegandi omnem moderationem, propter reditus antiquitatem: quia contractus erat vltra centum annos, ſed malè tum per *d. l. pe. C. de vſu.* tum quia legitimatum vſurarum ſuccedanei ſunt huiuſmodi reditus, & in materia vſuraria, ſiue agatur de illicita vſura, ſiue de exceſſu, ſiue de in totum annullando, ſiue de moderando, nunquam currit præſcriptio, ex quo de origine certò conſtat, *vt* j. *q.* 17. Et ſic non obſtat, quòd tanto, imo minori tempore poterat acquiri reditus, nulli moderationi ſubiectus etiam ſine vllo pretio, quia verum eſt, niſi conſtet de origine vitioſa.

Relá ſine reſcripto Regio.

153 ¶ Poſtremò pro ſtylo quæri poteſt, an ad finem annullationis vel moderationis reditus in iudicio perſequendæ opus ſit reſcripto Cancellariæ regiæ? Videretur quod ſic, ſaltem in curiis inferioribus, ex quo venitur contra factũ proprium, vel illius à quo ius vel cauſa habetur. Et ita vulgò ſolent ad Cancellariam recurrere, ſiue ab initio litis ſiue ſub finem, & ante ſententiam, obtinendo literas regias, quibus iudici mandatur procedere, non habendo reſpectum ad cõtractum, tanquam vſurarium, & illum annullare vel moderare. Quo non obſtante conſtanter dico, nullis hîc opus eſſe Cancellariæ mandatis, vel reſtitutionibus in integrum. Ratio, quia conſtitutiones regiæ vſurarios contractus nominatim prohibent, & annullari iubent, & conſequenter eos, qui modicum excedant, moderari, vt conſtitutio *Ludouici. anno* 1512. §. 64. 66. Et ſic non opus eſt aliis mandatis, cùm mandatum conſtitutionum ſemper loquatur, & vigeat, quibus omnes iudices in regno etiam non regij parere debent. Ita etiam deciſum Areſto huius Senatus, de quo j. *num.* 152.

154 ¶ Plus dico, quòd etiam iudex Eccleſiaſticus hoc poteſt & debet facere, ſi fortè coram eo perſonaliter agatur contra clericum ad ſolutionem dumtaxat certarum præteritarum penſionum reditus pecunia conſtituti. Si enim appareat de nimio vel modico exceſſu ſecundùm prædicta, poterit abſoluere reum in totum à petitis, vel in moderatam quantitatem condemnare, & ita conformiter ad iuſtas conſtitutiones pro ſuæ iuriſdictionis modo ius reddere. Cæterùm de ipſo iure reditus perpetui in ſe quantumcunque allegetur, & ſit vſurarius, non poteſt cognoſcere: ſed hoc ſpectat ad ſolum iudicem ſecularem, ex quo ab altera parte contenditur eſſe verum reditum, qui inter immobilia cenſetur. Secus ſi eſſet reditus temporalis, vt infrà *q.* 63. vel alia vſuræ ſpecies, quæ non concerneret proprietatem vel hypothecam rerum vel iurium immobilium: quia tũc cognitio ſpectare poteſt ad iudicem eccleſiaſticum inter ſuos, ſecundum no. per Steph. Auffr. in *repe. cle.* 1. *de offic. ordin.* dixi in procem. *conſue. Pariſ. glo.* 5. Alioqui ſi agatur de annullatione & declaratione vſuræ reditus perpetui, vel etiam de eius perpetua moderatione, hoc ſpectat ad ſolos ſeculares iudices, priuatiuè ad Eccleſiaſticos: etiamſi tam actor quàm reus ſint Epiſcopi, vel alterius ordinis eccleſiaſtici: tantum abeſt, vt vſurarum cognitio omnimoda, & iudicium non ſpectet ad ſecularem poteſtatem.

Iudex Eccleſiaſticus.

155 ¶ Quòd autem Canoniſtæ, quos aduſque Legiſtæ, vt Alexan. *conſ.* 29. *nu.* 6. *lib.* 4. (vbi dixit) *Deci. conſ.* 170. Iaſon. *conſil.* 153. *colum. fi. lib.* 4. ſequuti ſunt, dixerunt eſſe crimen merè eccleſiaſticum, & de foro ſuæ eccleſiæ duntaxat, ita vt ſecularis nequeat cognoſcere,

Canoniſtæ errores.

niſi vbi ſolo facti quæſtio vertitur, merum ludibrium eſt, in adulationem Pontificum, & depreſſionem ſecularis poteſtatis, etiam præter iura pontificia ſuperſtitioſè inuentum. Nullus eſt enim tex. in toto iure Pontificio, qui hoc dicat, vel ex quo concludenter colligi poſſit. Quod enim Alex. 3. in *c. 1. cum ſeq.* & in *c. præterea parœcianis, de vſur.* damnat vſuras, & vſurarios iuſſit coërceri, clericos officij beneficiique ſuſpenſione, laïcos excommunicationis cenſura pro officio ſuo fecit. Quemadmodum idem Pontifex & alij quædam alia crimina & maleficia coërceri rectè voluerunt, vt in *titul. de his qui fil. occi. ti. de homic. tit. de adul. tit. de rapto. tit. de furt.* non tamen ſequitur, quòd ſint de foro Eccleſiaſtico. Et in ſumma, ſatis erat (vt ſileſent Canoniſtæ) quòd nulla reperitur decretalis, quæ dicat vel innuat vſurarùm coërcionem & cognitionem B iudicibus ſecularibus ademptam eſſe, vel non competere in ſubditos. Hoc ergo malè ſomniauerunt Canoniſtæ, non veteres illi pauciores, ſed turba poſtea ſecuta, vt patet Albe. apud fidelem antiquitatis conſeruatorem *in rubr. C. de vſur. col. 2. num. 3.* vbi refert veterem quendam Canoniſtam tenentem, quòd crimen vſurarum ſpectat ad eccleſiam, quòd ad peccatum & pœnitentiam laïcis prædicandam duntaxat, vt non quò ad cogendum eos (ſcilicet iudicialiter) ad reſtitutionem. Poſtea vt ille ait, in contrarium communis opinio Canoniſtarum inualuit, qui vocauerunt iſtud crimen Eccleſiaſticum, deinde crimen vel cauſam quaſi ſpiritualem, *vt gloſſ. vlt. in c. ex literis de iureiuran.* Poſtremò (quod nimis ridiculum eſt) purè vel merè C ſpiritualem Sed vt in præcedentibus dictum eſt, illa ſuperſtitio ex duplici errore proceſſit. Primò ex ignorantia iuris ciuilis, maximè *dict. l. eos*, hic fuit primus impulſus, quaſi iura ciuilia impiè vſuras ſtatuant. Secundò ex ignoratione iuris diuini, quaſi vſura de ſe habeat malitiam inuolutam, etiamſi non ſit in damnum, nec in fraudem proximi: ſed cùm non habeat malitiam aut iniquitatem annexam, vt latè ſuprà *num. 10.* niſi quatenus eſt contra charitatem proximo debitam, ſequitur quòd non eſt magis de foro Eccleſiaſtico, quàm reliquæ fraudes, & crimina. Tertiò ſuperſtitionem auxit, imò tandem ridiculam effecit, ſtudium ambitio-A nis & auaritiæ nimis detectum.

156 ¶ Hic occurrit, quæſt. quam obiter expedire volo, An vſurarius, ſcilicet qui fœnus improbũ exercuit, criminaliter puniri poſſit? Iaco. Butri. voluit quòd ſit. [Et idem ſentiunt Monachus, And. & Geminianus in *c. 1. de vſur. in 6.*] cuius oppoſitum decidit Bal. in *l. improbum. C. ex quib. cau.* ĩ. *erog.* motus quia iure non cauetur. Eadem ratione innuit Ang. *in diſpu. Aſtenſis miles, col. 3.* quòd non poteſt nec debet torturæ ſubiici. [Et opinionem Bald. latè ſequitur Philip. Dec. *Conſ.* 170. *fol.* 2. Aret. in *c. 9. num. 80. De offic. ord.* tanquam communem.] Sed opinionem Butri. contra Bald. latè tuetur Ioannes Bapt. Caccia. ſup. *rep. l. 1. colum. 10. C. de ſum. Trin.* Cor *contr. 19. lib. 3.* cum quo inclinat Deci. *leg. rogaſt. §. ſi tib. in ſi. ſi cert. pet.* & contra Ang. quòd B torqueri poſſit conſuluit Soci. *conſ. 219 in ſi. lib. 2.* ego verò dico, quod in præſumpta vel interpretatiua vſura illicita, vel quando non eſt magnus vel enormis, nec conſuetus exceſſus, ſufficit nullitas vel moderatio contractus: ſi verò appareat de enormi vel doloſa circumuentione, aut de conſuetudine improbum & vetitum fœnus exercendi: quia hæc cadunt in delictum, & non in ſimplicem momentaneam fraudem contractus, tũc etiam mulctari, aut grauius pro qualitate admiſſi criminaliter puniri poterit: quod etiam conſtitutiones citatæ ſ̃ *nu. 153. in ſi.* innuunt. Nec dubito, quin perfidi illi. de quibus ſ̃ *num. 14. cum ſequen.* etiam corporaliter puniri poſſunt, & torturæ ſubiici, vt quandoque fieri vidi ab hoc Senatu. Ange. autem in dicta diſpu. loquitur, quando nondum conſtabat de noxiis circunC ſtantiis improbi fœnoris cadentis in delictum: & ſic non meruit ſimpliciter reprehendi à Socino. [His editis vidi Hier Grat. *conſ. 49. lib. 2.* vbi ad tertium quæſitum tenet, verum vſurarium non poſſe puniri aliâ pœnâ, quàm ordinariâ, quæ habetur in *c. quia in omnib. de vſur.* vbi communione, oblationibus, & ſepulturâ priuatur: Et hoc niſi vſura tranſeat in aliud genus delicti, putà hæreſis: Ego verò nego pœnam d. c. quia in omnibus eſſe pœnam ordinariam delicti, ſed eſſe ſententiam excommunicationis, vel cenſuræ Eccleſiaſticæ, quæ non habetur pro punitione delicti: Et teneo vt dixi, quicquid idem Grat. dicat *conſ. 79. lib. 2.*]

An vſurarius criminaliter puniendus.

QVÆSTIO XI.

SYNOPSIS.

1. *Remouendus creditor, qui intendit, vt pretium ſibi reddatur, aut vt legi contractus ſtetur quatuor rationibus vallatum.* D
2. *Creditor inuito debitore petere poteſt, initio contractus vt ad rationem quindecimæ reditus reducatur.*
3. *Reditus exceſſiuus vtique ſemper reducendus ad rationem quindecimæ.*

164 ¶ VNDECIMÒ iuxta prædicta quæro, vtrum creditor qui reditũ duodecimam vel etiam decimam pretij partem excedentem emit, petere poſſit, vt vel pretium ſibi reddatur, vel contractui ſtetur? Videretur quod ſic, ex quo electio datur debitori, & ſic non videtur à creditore, ſed à ſeipſo lędi, ſi nolit à contractu recedere, & pretium reddere: tum quia non videtur debitor audiendus ad diuidendum contractum vel eius commodum: ſed quòd in totum debet acceptare, vel in totum diſcedere, ſaltẽ re E integra hoc offerente creditore: tum quia remedium, vult vti debitor huiuſmodi contractu læſus eſt, in effectu reſtitutio aduerſus læſionem: ergo etiam creditor debet reſtitui, eiq; pecunia reddi. *L. quòd ſi minor. §. reſtitutio de mino. l. vnica C. de reputa.* ita quòd etiam fauore læſi minoris non debet contractus diuidi *l. tut. §. cura. de mino.* Quid plura? videtur tex. in *l. Iulianus §. ſi quis tolindente de actio. empt.* & ita in ſimili tenet Andr. Tiraq. in *tract. retract. conuen. in ſi. q. 28.* Quibus non obſtantibus dicendũ, creditorem non audiendum, quadruplici ratione manifeſta. Prima quia aliàs locus eſſet apertus cuicunq; fœnori vetito, & omnes leges vſurariæ inutiles eſſent, & illuſoriæ: qua enim facilitate & egeſtate debitor iniuſtis vſuris ſe ſubiecit, eadẽ eligeret illis exhauriri. Secunda, quia iſta petitio vel oblatio creditoris nullam nouam electionem, nullum cõmodum affert debitori, nihil penitus, quã quòd ex forma eiuſdẽ contractus illiciti etiã eo ſtante iam ſpectat ad debitorẽ: quippe qui ex forma contractus nõ tenetur ad aliud, quã vel reditũ conuentũ pendere, vel ſortẽ reddere. Et ſic creditor idẽ petens, vel offerens, nihil aliud petit quã rigidè & præcisè contractui iniuſto omnino ſtari: & ſic ridiculũ eſt, dictũ creditorẽ in hoc audiri poſſe: & plus quàm ridiculũ, pro beneficio hoc accipere. Tertia, quia prima pars dictæ oblationis, ſeu petitionis, videlicet cõtractui ſtari nedũ eſt iniuſta, ſed impoſſibilis, quia nulla volun-

voluntate, nullo iuramento debitoris iuſtificari poteſt. ar. leg. *non dubium. C. de legib.* Et conſequenter etiam ſecunda pars, videlicet de reſtituenda pecunia eſt iniuſta, per rationem, *l. Seium & Augerium ad leg. Falci.* Quarta, quia quòd reditus nullus eſt, in fauorem debitoris, & in pœnam creditoris introductum eſt: vnde non debet retorqueri in odium & damnum debitoris: quod eſſet, ſi ſtatim cogi poſſet ſortem reddere Nec etiam debet id eſſe debitori inutile, prout eſſet, ſi deberet ſtare contractui, vel ſortem reddere: quod etiam eſſet nugatorium, quia creditor in nihilo puniretur, ſed haberet intentum. Non obſtat. §. *ſi quis colludente*, tum quia ibi contractus poteſt approbari, nec laborat niſi morbo extrinſeco, cuius oppoſitum hîc eſt: tum quia ibi per reditum ad priorem ſtatum plenè conſulitur indemnitati læſi, cuius oppoſitum hîc eſt, quia debitori per iniuſtam vſuram læſo, cùm indigeret credito ſub conceſſis vſuris, non conſuleretur, ſi adigeretur ſtatim ad reſtitutionem ſortis, ſed magis læderetur.

158 ¶ Modò plura decidenda occurrunt, ſuper reditu nullo vel moderando: quæ vt breuiter omiſſa diſputatione habeas, Dico, quòd hoc caſu quando reditus eſt nullus, putà excedens decimam ſortis partem, tamen creditor non amittit ſortem: & excludo caſum iuris, de quo in *nouell. Nem. creden. agri. conſt. 33.* & etiam caſum in quo eſſent tot prauæ & ſceleſtæ circunſtantiæ, vt creditor mereretur damno ſortis affici. Sed vt non eſt iuſtum, debitorem ſtatim cogi ſortem reddere, tum per prædicta, tum ne durius cum eo agatur in reditu funditus nullo, quàm in paululum exceſſiuo: ita non eſt iuſtum, debitorem nunquam reddere ſortem, eamque ſemper tenere ſterilem creditori, volenti bonam fidem agnoſcere. Sic ergo res temperanda eſt, diſtinguendo tria tempora facilioris doctrinæ cauſa, videlicet principium, medium, & finem. Et voco principium, tempus contractus, vel paulò poſt cōtractum, putà infra primum annum. Et tunc dico, quòd poteſt creditor offerre ſeu petere reditum reduci ad rationem quindecimæ: quod etiam inuito debitore fieri debet, niſi malit ſortem ſtatim reddere. Ratio, quia cùm creditor velit bonam fidem agnoſcere, & purgando vitium læſione ſublata debitorem indemnem reddere, non debet debitor deinceps lucrari ſiue locupletari cum iactura aliena. Et hîc aduertendum eſt ad duo. Primum, quod iſta reductio non poteſt peti per creditorem ad rationem duodecimæ, tum propter delictum per eum admiſſum, tum quia reductio regulariter non debet fieri ad ſummum, qualis eſt duodecima, ſed ad mediocre & æquabile, qualis eſt quindecima. Secundum, quòd hæc reductio non debet fieri à die contractus, cùm ſit nullus, ſed ſolùm à die bonæ fidei agnitæ per creditorem, & reductionis per eum oblatæ debitori: temporis autem interim præterfluentis interuſurium omnino perit creditori. Et licèt debitor, ſi velit, poſſit hanc reductionem petere vel offerre, tamen quia non cedit ad commodum debitoris ſed creditoris, cùm alioqui reditus ipſo iure nullus ſit, non tenetur debitor præuenire, ſed poteſt ſinere tempus labi, & interim vſuram lucrifacere. Ideo de ſolo creditore locutus ſum, à quo hæc diligentia procedere debet. Poteſt autem creditor ſi velit, nullam reductionem, ſeu potius nouam iuſtam & æquabilem reditus conſtitutionem petere vel acceptare: ſed tunc tenebitur expectare ſortem ſibi reddi per ſingulos annos, vel terminos conuentos, donec quantitas ſortis expleta ſit, nec prius reſtituere tenebitur debitor: ſi eſt paratus, reditum æquabilem, videlicet ad quindecimam, conſtituere.

Tria tempora.

159 ¶ Sed quid? debitor initio obtulit & petiit reduci ad quindecimam: ſed creditor per aliquot menſes vel annos noluit, nunc autem, putà tertio anno à die contractus, vult reduci. Reſpon. Reductio fieri debet vt ex nunc, omni præteriti temporis vſura ceſſante.

A Et adhuc poteſt debitor penſiones iuxta formam contractus præteritas, pro rata temporis inuito creditore ſimul per ſe ſoluere vel offerre, licèt in diminutionem ſortis cedant, & pro rata reſidui ex nunc & pro futuro tempore duntaxat reditum quindecimæ offerre: & ſic in effectu partim particularem ſortis reſtitutionē facere, partim pro reſiduo reditum ad quindecimā moderatum, & in futurum tantùm offerre. Nec eſt mirandū: quia iſta non eſt propriè reductio prioris reditus, qui nullus eſt, ſed noui reditus æquabilis conſtitutio. Nec poteſt creditor inuito debitore petere reditum conſtitui de tota ſumma, denegando in ſortem accipere ſeorſum pro rata temporis præteriti, tanquam particula- B rem ſortis reſtitutionem, ex quo ſorti imputatur: quia quod ſorti imputatur, hoc eſt in præiudicium & odium iniqui fœneratoris. Vnde in eius commodum capi non debet, quominus liceat debitori pro rata temporis præteriti ſeorſum ſoluere, iuxta formam contractus, licet ſorti imputet: tum quia pariter debitor non poſſet poſt aliquot menſes vel annos, totam ſummam inuito creditore retinere, etiam totius ſummæ pro futuro tantùm tempore reditum quindecimæ offerendo: ſed cogi poteſt pro rata temporis præteriti ſoluere, & de reſiduo pro futuro tempore quindecimam (donec reſiduum illud refundat) pendere. Et ſic iam habes medium tempus obiter declaratum, videlicet poſt duos, tres, vel 4. annos, à die contractus iniuſti. Aut enim debi- C tor nihil dum ſoluit, & tenetur præcisè ſoluere ſorti imputando pro rata temporis præteriti: & de reſiduo ſi petat creditor, reditum quindecimæ conſtituere, niſi malit debitor etiam reſiduum, & ſic totū reddere. Plus abſolutè dico, quòd cùm nō de reductione, ſed de nullitate reditus agatur, & de noua reditus æquabilis conſtitutione: cùmq; vetus nullitas & noua conſtitutio in odiū fœneratoris accipi debeat, licebit debitori ſemel diuidere, hoc eſt, ſemiſſem vel quotam voluerit ſortis partem ſine vſuris reddere: & de reſiduo (quantum ſibi placuerit retinere) reditum quindecimæ offerre. Aut verò debitor interim iuxta formam contractus ſoluit, & tanti ſors ipſo iure iam diminuta eſt, & electionem habet debitor reſiduum offerendo liberari, vel creditore ſilente pergere ſic particulatim ſoluere, donec D ſors æquata, & ſic ſoluta ſit. Creditore verò finem præueniente, etiam volente bonam fidem agnoſcere, poteſt debitor quantam partem reſidui volet offerre, & de reliquo reditum quindecimæ offerre, per prædicta.

160 ¶ Venio ad finem temporis, quē intelligo tanto tempore lapſo, quo ſecundum formam contractus ſoluendo, ſors expleta eſſet: & tunc aut debitor ſemper quotannis ſoluit reditum, & expeditum eſt, quòd vt expleta ſorte nihil vltrà debet. Quòd ſi porrò ſoluerit, tanquam indebitum condicet: cùm enim nulla facta ſit reductio: nec purgatum ſit vitium, omnia ſorti ſemper neceſſariò imputantur. Aut verò debitor nihil ſoluit, & tot anni præterierunt, quorum penſiones ſufficerent ad ſortem æquandam, & ſtatim creditor poteſt illam ſortem exigere, nec tenetur vlterius differre, nec in reditū etiam ad rationem duodecimæ (ſi pro tempo- E re futuro offeratur) conuertere. Tum quia non poteſt, nec decet durius agi cum creditore, quàm quòd contractus reditus in ſimplex mutuum conuerſus intelligatur, ſolutione diuiſa & dilata in proximos annos ſortem æquantes. Vnde illis lapſis totam ſortem, vel (ſi quid interim ſolutum ſit) quod ſupereſt, indilatè exigere poteſt. Tum quia ſi debitor poſtquam per tot annos ſortem creditori ſterilem poſſedit, vellet deinceps eam retinere quoad vellet, certum pro futuro tempore pendendo reditum, deberet etiam temporis præteriti, ſaltem (quod propter conſtitutionem dico) à quinque nouiſſimis annis conſimiles penſiones offerre. Nunc autem capiendo alium caſum, de quo ſuprà *num. 157. in fi.* videlicet quando reditus non eſt nullus, ſed exceſſiuus, res eſt expedita, ſaltem in conſtitutis

ab anno Domini, ſeſquimilleſimo, cùm ſemper reductio facienda ſit vniformiter ad rationem quindecimæ, etiam pro præteritis & ſolutis penſionibus vt in *quæſt. præcedenti*, *num.* 146.

161 ¶ Sed vnus tantùm ſcrupulus oritur, quia non videtur æquum quod fœneratori improbo cõſtituatur reditus quindecimæ, vt in prædictis, æquiparando eum creditori paululum excedẽti, cui fit reductio ad quindecimam: ideo præfato improbo, nulla videtur fienda conſtitutio, ſaltem non tanta, ſed ad rationem ſemiſſis vel quicuncis vſuræ, putà ad decimam ſextam aut viceſimam ſortis partem. Reſp. Improbus eſt deterioris conditionis in duobus aliis Primò, quia illi non fuit reductio donec offerat, & bonam fidem agnoſcat, & omni intermedij temporis interuſurio priuatur. Secundò, quia tempore reductionis poterit debitor pro rata temporis prçteriti ſoluere, & inuito creditore ſortem, etiam prout volet ſemel diuidere, & pro reſiduo & in futurum duntaxat reditum moderatum offerre:

A quæ duo ceſſant in eo qui modũ modicè exceſſit: quia huic nullum tempus perit, nec vacat vſura æquabili, quæ ſemper ad rationem integræ ſortis currit. Si quid enim ex penſionibus prius ſolutis decidatur, id non ſorti, ſed reliquis imputatur, ſecundum no. in *q. præcedenti nu.* 150. Quòd ſi priore caſu improbus ille fœnerator mox pœniteat, ſiquidem antequam ad alia diuertatur, vel ante ſortem numeratam, & contractum completum, cùm nullum fuerit delictum conſummatum, ceſſant prædicta, & reformari poteſt contractus ad rationem duodecimæ: ſed ſi poſt contractum perfectum, & pretium numeratum, etiamſi eadem vel poſtera die pœniteat facienda eſt reductio ad rationem quindecimæ, quod ſufficit, nec tamen æquiparatur creditori modicè excedenti: quia ſatis eſt, quòd ille improbus, donec bonam fidem agnouerit, eſt in periculo, vt in multis: & quanto magis differt, deterioris ſit conditionis eo, qui parum exceſſit.

QVÆSTIO XII.

SYNOPSIS.

1. *Reditus non excedens decimam, non eſt nullus, nec nullitati ſubiiciendus.*
2. *Fœnerator illicitus ſortem perſequitur, non reditum.*
3. *Melioris conditionis eſt modicè modum excedens quàm fœnerator improbus.*

162 ¶ DVODECIMÒ, ad vberiorem prædictorum declarationem, vtque nihil penitus ſcrupuli ſubſideat, quæro: quid ſi quis emit centum annui reditus pro mille, & de facto plenam ſolutionem recepit per 10. annos: nunc autem debitor detrectat? Breuiter iſta quæſtio ſoluta eſt ex no. ſuprà *quæſt.* 10. videlicet quòd debitor non poteſt dicere creditorem ſortem ſuam recepiſſe, quia non ſolum reditus non eſt nullus, ſed nec annullandus. Et licèt duplici ratione ſit moderandus, prima quia ab initio exceſſit creditor, putà minori pretio emendo: ſecunda, quia per multos annos penſionem exceſſiuam exegit: tamen ſufficit moderationem fieri ad quindecimam, etiam in iam ſolutis à tempore contractus, nec quod detrahitur, debet imputari ſorti, ſed in reliqua, ſi qua debeantur, vel reſtitui debitori, per no. ſup. *q.* 10. *num.* 150. Et hoc dummodo reditus nullo modo excedat rationem decimæ. Secus, ſi ex pactis vel oneribus adiunctis excederet rationem decimæ: quia tunc poſt ſolutiones decennales liberatus eſſet debitor, & eſſet dicendum ſicut de reditu reprobo. Amplio etiamſi creditor non exegerit integram, ſed minorem, & non excedentem penſionem: quia ex quo ex mera facultate & temporaria liberalitate hoc fecit, non eſt in conſideratione cùm ſemper ipſe, vel eius ſucceſſor ſecundum formam contractus deberi prætendat: ideo quicquid ſolutum in ſortem imputandum, quemadmodum ſi per 10. annos nihil ſolutum eſſet, ſufficit tamen hodie ſortem vel quod ſupereſt, offerre. Sed retento themate q. de reditu decimæ, quid in caſu conuerſo, ſi per totos 10. annos nihil ſolutum ſit, an poſſit creditor refutare moderationem, & omnem reditus continuationem petendo ſibi totam ſortem ſtatim & ſimul reddi? Videretur quòd ſic: tum quia debitor diu non impleuit ex parte ſua. Et ſic videtur, quòd creditor non teneatur vlterius implere, nec delinquere ſortem penes debitorem, ſaltem quando nullum vult habere commodum reditus, nec interuſurium etiam pro tempore præterito: ſed illud remittit: tum quia etiam improbus fœnerator, videlicet qui emit ad rationem vnius pro 8. vel 9. poteſt poſt lapſum totum tempus quo ſors expletur, putà poſt 8. vel 9. annos, ſi nihil interim recepit, petere totam ſortem ſibi ſtatim reddi,

B vt dictum eſt in quæſtione præcedenti. Igitur multo fortius hoc facere & petere poteſt creditor non improbus, qui non reprobum, ſed paulò exceſſiuum tantùm fœnus ſtipulatus eſt, vt valde abſurdum eſſet deterioris conditionis eſſe iuſtum, quàm iniuſtum creditorem Soluendo contrarium dicendũ eſt: Non obſtat primũ obiectum: quia debitor offerendo reliqua præteriti temporis, ſaltem à quinque nouiſſimis annis, ſub eadẽ congrua quindecimæ moderatione, poteſt moram purgare. 163 ¶ Non obſtat ſecundum obiectũ, quia licèt inter hoc creditores mero iure ſiue quantũ ad ius agendi eis competens ſit differentia: tamen quò ad iſtud de quo nunc quæritur, videlicet in iure exigendi, non eſt differentia in effectu, & tamen fœnerator improbus non eſt melioris, ſed ſemper deterioris conditionis.

C De primo, videlicet eſſe differentiam ad agendum, patet: quia iuſtus ille fœnerator non habet actionem ad ſortis repetitionem, ſed ſolùm ad reditus continuationem ſub moderatione competenti. Fœnerator autem improbus nullum ius, nullam actionem habet ad reditum, ſed ſolùm ad ſortis velut mutui repetitionem. Porrò licèt ab initio contractus eam actionem habeat mero iure, non tamen purè & præcisè, ſed in diem, vel ſub illo æquitatis temperamento, de quo in q. præcedenti in prin. tamen poſt lapſa tempora, quæ ſecundum formam contractus ſortem æquant, vt hîc, habet actionem puram ad totius ſortis repetitionem, & non ad aliud, etiam poſt multa alia tempora. De ſecundo, videlicet non eſſe differentiam effectualem, quantum ad iſtud quæſitum, patet, quia vt creditor iuſtus (etiamſi omne commodum & interuſurium abdicare velit) non poteſt debito-

D rem cogere ad ſortis reſtitutionem, etiam poſt lapſa dicta tempora: ita nec poteſt fœnerator improbus, vtcunque actionem habeat puram. Probo, quia quòd reditus omnino nullus eſt nec reducibilis, odio fœneratoris, & in fauorem debitoris iuſto prudentum & reip. conſenſu præter ius commune introductum eſt, vt ſup. *q.* 10. *in princ.* Vnde non debet retorqueri contra debitores, nec pro fœneratoribus. Igitur vtrum maluerit debitor, poteſt eligere, vel meram nullitatem, vel moderationem reditus ad quindecimam. Et hanc eligendo effectus erit in hoc the-

mate

mare, quòd poteſt fœneratori pro reliquis præteritis offerre quinque nouiſſimorum annorum, reliqua ad rationem quindecimæ pro tempore præterito, cum continuatione reditus ad eandem rationem donec redimat. Et quanquam regulariter hoc non ſit vtile debitori, quia ſic faciendo perdit non modicam ſummam, quam poterat ſorti imputare, & reddito reſiduo in totum liberari: tamen accidere poteſt, debitorem in tali tunc eſſe periſtaſi, vt præſtet tantam ſummam, quanta ſunt quinque nouiſſimorum annorum reliqua moderata, perdere, & nihilominus ad reditum quindecimæ totius ſortis obligatum eſſe, quàm totam ſortem reſtituere. Ex his patet fœneratorem improbum, poſtquam diutius in ſcelere ſuo inſorduit, & quo magis vitium purgare diſtulit, longè meritòque deterioris conditionis eſſe eo, qui paululum modum exceſſit, ſiue tempore medio reditus ſolutus ſit ſiue non. Hanc duodecimam quæſtionem (cum non ſit niſi periphraſis præcedentis) non neceſſitatis, ſed perſpicuitatis ergò poſui, non ignorans interim ad grauitatem orationis, & acuminis famam præſtabilius & plauſibilius fuiſſe, paucis verbis magna ſenſa concludere, quàm leuia & minuta quæque curioſius perſequi, non ſine opinione nimiæ cuiuſdam anxietatis, & ſcrupuloſitatis apud criticos & moroſos quoſdam. Atqui promptius mihi erat, paucis maiori grauitate & ſplendore defungi: ſed malui communi multorum vtilitati, quam maiori nominis mei commendationi conſulere, opuſque meum pluribus vel rudibus populariter vtilius fore, quàm paucis doctis acceptius, magiſve ſuſpiciendum. Itaque ſi qui hoc meum conſilium reprehendant, eo ipſo ſeſe reprehenſibiliores oſtendent.

QVÆSTIO XIII.

SYNOPSIS.

1. *Minor iuris communis regulis obligatur.*
2. *Improbus reditus alieno etiam nomine conſtitutus, pœnæ nullitatis ſubiicitur.*
3. *Emptor ſupplementum afferens veri pretij vindicantem minorem ſummouet, & elegans declaratio l. patri. § 1. de minoribus.*
4. *Minor pro parte reſtitui inciuiliter petit.*

164 § DECIMOTERTIÒ occurrit neceſſaria quæſtio, an quæ in tribus præcedentibus quæſtionibus dicta ſunt, habeant locum in minore. Nec ſupinè intelligas de eo qui ſucceſſit maiori, qui taliter contraxit, de quo non eſt dubium, etiam pro reliquis currentibus tempore minoris ætatis: ſed quando minor eius tutor vel curator emit reditum ſibi nouè conſtitutum ſupra rationem duodecimæ: vel etiam decimæ: prima facie videntur prædicta omnia habere locum, cùm non ſint ſingulariter pro iure ſpeciali, ſed generaliter pro iure communi introducta. Minor autem iure communi vtitur, *leg. fi. C. de integ. reſtitut.* & regulariter ſtatuta ligant etiam minores & infantes. Ludouic. Roma. *ſing. vlt.* Alex. *conſi. 49. coll. 3. lib. 1. con. 119. num. 3. con. 254. lib. 6.* In contrarium, quia iure communi ſufficeret reductionem fieri ad duodecimam communiter conceſſam, ad quam etiam ſecundum ius commune ipſo iure fieret per no. ſup. *q. 10. in princ.* Quod autem introductum eſt de annullatione reditus, vel reductione ad quindecimam, factum eſt in pœnam improbè vel exceſſiuè fœnerantis, & ſic ſpeciali quadam ratione præter ius commune, de quo in *l. eos, in fi. C. de vſur.* Reſp. Aut minor per ſe ſic contraxit, & tunc aut erat capax talis fraudis intelligendæ & committendæ, puta iam 18. vel 20. annos natus & expertus, negotiorúmve peritus, præſertim veniam ætatis habens: & tunc cùm capax ſit delicti, capax eſt & dignus pœna *l. ſi ex cauſa. §. nunc videndum. 1. pr. l. auxilium de minor. ff. l. 2. C. ſi aduer. delict.* Aut verò tutor vel curator eius ſic contraxit, vel etiam minor ipſe, ſed inexpertus, & veriſimiliter harum rerum ignarus, & tunc videretur ceſſare dicta pœna, ſpeciali ratione præter ius commune inducta. Et ſic reditum ipſo iure reducendum ad duodecimam, vt in ſimili de iure communi. *l. eos, in fi. cum aliis, ſup. quæſt. 10. in prin.* tum quia aliàs aduerſus hanc captionem minori damnoſam, & ſine dolo eius inductam, videretur minor reſtituendus, vt ſe reſtringere poſſit ad formam conceſſam.

165 ¶ Sed certè ſi hæc feneſtra aperiretur, ſequeretur idem dicendum, ſi negotiorum geſtor vel procurator generalis nomine abſentis, quodcunque fœnus improbum contraxiſſet, & eſſet aperta via ad contemnendas & fraudandas pœnas publicarum ordinationum. Semper enim fœnerator improbus nomine cuiuſdam minoris, vel abſentis, vel ſymmiſtæ ſui contraheret, ſecurus quòd ſi non poſſet illicitum obtinere, ſaltem lucrum duodecimæ haberet. Quare puto indiſtinctè eam nullitatis pœnam locum habere, ſiue quis nomine proprio, ſiue alieno, ſiue tutor vel curator etiam infantium, ſiue tanquam procurator vel geſtor illicitè vel exceſſiuè fœnerauerit. Tum vt omnis fraudationis facultas excludatur. *l. 1. C. de fabricen. lib. 11.* tum quia non agitur de pœna criminali, ſed ciuili: imò de ſimplici nullitate actus, quæ propriè non eſt pœna, vt no. in *l. non dubium*, per Bal. *C. de legib.* Fely. *c. 1. de conſtit.* tum quia agitur de acquirendo: in quo indiſtinctè per omnem geſtorem domino præiudicari poteſt, *leg. ſeruus. C. de pact.* quantò magis vbi de acquirendo lucro, & maximè odioſo, vt hic? Tenebuntur tamen nomine proprio tutor, procurator, vel geſtor domino culpa carenti ad omne intereſſe, etiam lucri legitimi (videlicet duodecimæ) amiſſi. Prædicta limito, ſi fortè debitoris calliditate vitioſè contractum ſit, omiſſa licita forma ſecundum quam creditor imperitus & inexpertus aliàs cõtracturus erat, vt j. q. 42. *in fi.* Item limito, vt reſpectu domini inſontis teneat contractus, quantum ad clauſulam hypothecæ duntaxat ex data contractus pro reſtitutione ſortis, vel congrua ſatisfactione tantùm, vt dicam inf. *quæſt. 15. in fi.*

166. ¶ Rurſus prædicta & quæ in tribus præcedentibus quæſtionibus, multo magis locum habent in Eccleſia, triplici ratione. Prima, quia Eccleſiæ, ſeu viris Eccleſiaſticis minus congruit fœnerari, quàm priuatis, & in eis fœnus eſt execrabilibus. Secunda, quia Eccleſia abundantiorem iuſtitiam ſeruare debet quàm priuati *c. prim. §. ſi diuerſum de aliena. feud. in vſib. feud.* Tertia, quia eccleſia ſeu eccleſiaſtici, quos vocant, per expertos & ſagaces negotia ſua tractant, & ſic excedendo ſunt in fraude vel dolo, vnde non excuſantur, ſicut hec minor huius doli capax. Et idem in ciuitate, collegio, & ſimilibus: non obſtat, quòd delictum perſonæ non debet redundare in detrimentum eccleſiæ *c. delictũ de reg. in 6.* tum quia verũ eſt in iam acquiſitis: ſed hîc ſumus in acquirendis, vbi indiſtinctè nocet ſiue

Eccleſia.

Delictum perſonæ an in damnum eccleſiæ.

committendo, ſiue omittendo, per no. in *l. ſeruus. C. de pact.* præſertim cum agitur de acquirendo lucro, vt hîc.

167 ¶ Quid è conuerſo, ſi minor ipſe qui fœnerauit, conqueritur, putà quia emit centum reditus pro ſeſquimille, vel pro bis mille, nec dubitatur de validitate contractus, cùm minor poſſit alienare pecuniam ſine decreto, vt no. per glo. & Docto. *l. 1. §. fuit quæſitum ad Trebell.* tradit do. And. Tiraq. in *tract. retract. proximi. §. 1 glo. 7. numer.* 104. Sed quæritur, an reſtitui poſſit in integrum. Videtur quod ſic: licet hic non agatur, niſi de maiore lucro omiſſo: quia etiam ad lucra minores reſtituuntur. *l. ait prætor. § hodie. l. non omnia. de mino.* Reſp. Si emit pro ſeſquimille, & ſic ad rationem quindecimæ, non debet reſtitui: quia quindecima eſt media & æquabilis ratio horum redituum, vt ſ. *q. 5.* & ſic minor non eſt læſus. Si dicas, quòd poterat habere paulò maius lucrum ad rationem duodecimæ, id non obſtat propter duo. Primò, quia illud eſt ſupremum lucrum, & nimis odioſum. Secundò, quia modicum diſtat à quindecima: vnde propter lucrum tam modicum & odioſum non debet dari reſtitutio. *l. ſcio. de in integr. reſt. c.* 1. iuncta glo in verbo *detrimenti. extra eo.* Præterea ſatis eſt, quòd non eſt læſus, quia non dicitur emiſſe iniuſto ſiue exceſſiuo pretio, ſed iuſto & æquabili, licet non minimo, vt dixi. Si verò emit minori pretio, ſitque reditus minor quindecima, puto defectum eſſe notabilem & conſiderabilem in minore, eúmq; reſtituendum, non vt præcisè cogatur debitor ſortem reddere (ne decipiatur & damnificetur) ſed vt teneatur quod deeſt reditus ſupplere, retenta & manente eadem ſorte: vel quod ſuperfluum eſt pretij ſeu ſortis reſtituere, manente reditu. Nec enim debet reſtitutio plus afferre, quàm abſtulit læſo, vt not. in *l. nam poſteaquam. §. quòd ſi min. ff. de iure iur.* Bar. in *l. qui proprio. §. Item quæritur. de procur.* Et reſtitutio in integrum ex bono & æquo temperanda eſt, *l. quod ſi minor § non ſemper de minoribus.* Hinc infero pulchram declarationem ad l. patri. §. 1. verſi item ex diuerſo de minor. vt poſſit emptor fundi excludere minorem, offerendo ſupplere iuſtum pretium: quando conſtat, quod minor non eſt læſus in vendendo ſed ſolùm in minoris vendendo, vt ſi minor alij carius addicturus eſt, vel erat. Secus, ſi conſtet quòd inconſultè fundum fortè maiorum vel vicinum vendidit quem potius expediebat retinere vel redimere: quodque etiam nunc velit retinere pro ſe & ſibi hoc expediat.

168 ¶ Sed hoc caſu quæritur, An teneatur debitor ſupplere reditum, vel reddere de pretio, ita vt fiat reductio ad rationem duodecimæ. Et videretur hactenus teneri vt fiat reductio ad rationem quindecimæ: quia eſt iuſta & æquabilis, & nullam læſionem continet. Sed verius pro eouſque teneri hoc caſu. vt fiat reductio ad duodecimam propter duo. Primò, quia propter notabilem defectum ſuſpicio eſt, quod emptor facilitate minoris abuſus fuerit, eumque quadam arte deceperit, vel induxerit, ſi cùm ſolo adulto carente curatore contraxerit: vel ſi cum tutore vel curatore ex tanta inæqualitate ſuſpicio eſt ſordium, vel colluſionis, aut quòd factum ſit ad emerendam gratiam emptoris, de bonis & in præiudicium minoris. Secundò, quia licet modicus exceſſus non ſufficiat ad aliquam reſtitutionem, tamen notabilis exceſſus ſufficit, vt fiat integra totius læſionis reparatio. Simile in *l. 2. C. de reſcind. vend.* Hæc autem ſuppletio ſiue reductio debet fieri non ſolùm pro tempore futuro, ſed etiam habita ratione à tempore contractus, & totius pecuniæ numeratæ, dummodo debitor ſciuerit ſe cum minore contrahere. Vnde ſi debitor eligat ſortem reſtituere, & à toto contractu diſcedere, vt poteſt. *l. tutor. §. 1. de mino.* tenebitur offerre vel ſupplere reliqua præteriti temporis ad rationem duodecimæ à tempore pecuniæ ſibi numeratæ.

169 ¶ Sed quid ſi minor velit ſe dicere læſum, non eo quod viliorem reditum emit: ſed eo quòd indiget pecunia ſua, & ſic cogere debitorem ad ſortis reſtitutionem? Reſpond. Aut illa indigentia ſuperuenit poſt contractum, & clarum eſt non eſſe in conſideratione, *l. verum. § ſecundum, de mino.* Aut verò ſuberat tempore contractus, & tunc quemadmodũ ſi fundum etiam iuſto pretio, ſed ſibi oneroſum emerit, poteſt reſtitui vt redhibeatur, dummodo res integra, & ſine captione bonæ fidei venditoris: ita & hîc admitti poſſe non negauerim, etiamſi ſummo pretio, videlicet ad rationem duodecimæ emerit, dummodo res ſit integra bonæ fidei venditori, & ſine eius captione fiat. Si enim is pecuniam vel bonam partem in neceſſitates ſuas expenderit, vel interim hoc contractu confiſus, alias occaſiones ſibi conſulendi quas recuperare non poteſt prætermiſerit, non puto temerè reſtitutionem admittendam ad finem redhibendi, niſi aliàs appareat venditorem pellexiſſe & induxiſſe minorem quadam fraude, aliter non fœneraturum. Res eſt enim boni & æqui reſtitutio, & ita temperanda, vt neutra pars indebitè capiatur, *l. ſi ex cauſa. §. non ſemper. l. minor annis. §. prædia de minor.* Reſtitutio in integrum eſt de bono & æquo. Quinetiam pupillorum & minorum intereſt, ne temere prætextu reſtitutionis contractus ſuos reuocent, alioquin non reperirentur qui ab illis niſi forſan prædibus acceptis fœnerari velint, *d. §. non ſemper. l. cum plures. §. 1. de admi. tuto.* Quòd ſi debitor offerat alium eodem pretio empturum nomen reditus, vel ſi vndecunque habeat minor cui eodem pretio vẽdat, & noluerit, non eſt audiendus, & multo minus ſi pro parte tantùm reſtitui velit. Cæterùm non ſemper inueniuntur qui velint eodem pretio emere, præſertim ſi non ſint fideiuſſores, licet aliàs debitor non ſoluendo ſit. Quare hæc incidens, quæſt. non eſt otioſa.

QVÆSTIO XIV.

SYNOPSIS.

1. *Quemadmodum L. 2. C. de reſcind. vend. non habet locum in veris vſuris, ita nec in reditibus qui vſurarum vicem ſubeunt.*
2. *Ferenda circumſcriptio modica.*
3. *Nimia d. l. 2. durities.*
4. *Quomodo dignoſcendum an venditor læſus ſit vltra dimidium ex Senatuſc. celeberrimo.*
5. *Noua declaratio, vt emptor læſus dignoſcatur, & num. 6.*
7. *An d. l. 2. in datione in ſolutum obtineat.*

170 ¶ DEcimoquartò occurrit quæſtio, An in materia vſuraria habeat locum. *l. C. 2. de reſcind. vend.* Clarum eſt quod nõ in vera & formali vſura: cùm certos augmenti rãtum limites habeat, quos nec tantillum excedere licet, ſed infra ſubſidere quantumuis liberum eſt, niſi quatenus creditor liberam rerum ſuarum diſpenſationem non habeat. Idem dicendum in vſura interpretatiua. Idem in his reditibus vſuræ ſuccedaneis, ſiue de nullitate, ſiue de moderatione agatur. Idem in omni contractu facto in fraudem vſurarum, vel taxationis horum redituum, vt ĩ. *q. 56 cum ſeq.* Hæc autem quæſtio ſuperuacua videtur, ſed præmunit viam ad multas arduas

quæſtiones, infrà *q. 28. q. 40.* cum ſeq. Ideo vt plenius A omnes capiant radicalia fundamenta, quæ ſunt baſes deciſionum, & totius analiticæ noſtræ œconomiæ, notandum quod *d. l. 2.* non magis lata eſt pro contractibus vſurariis, quàm pro contractibus lucratiuis. Eſt enim lata non ad determinandum medium iuſtum (vt vulgò imperiti putant) ſed ad refrenandum ſeu limitandum vagam & incertam declinationem, ab ipſa iuſta & vera æqualitate contractuum commutatiuorum duntaxat, de quibus tantum loquitur, & in quibus naturaliter, hoc eſt, de ſe requiritur exacta illa & ſumma æqualitas, quam Ariſt. *lib. 2.* & latius *lib. 5. Ethicorum*, Arithmeticam proportionem vocat, quaſi exæquatiſſimam, non aliter atque centrum iuxta diſtat vndique à circunferentia: non quod in cōmerciis commutatiuis æqualitas conſiſtat in puncto indiuiſibili, ſed B ἐν πλάτει & in quadam latitudine. Quod enim in illis dixi de ſumma æqualitate, verum eſt reſpectiuè videlicet comparatione iuſtitiæ diſtributiuæ, quæ eſt totius ad partes, hoc eſt vniuerſi ad ſingulos, in qua proportio Geometrica attenditur, quæ latior eſt: æqualitas autem Commutatiua quæ eſt partis ad partem, hoc eſt, inter ſingulos, ſtrictior eſt, vt quæ illa exactiſſima ducatur.

Proportio Arithmetica & Geometrica.

Iuſtitia commutatiua & diſtributiua.

Quatenus decipere liceat.

171 ¶ Quod autem quædam leges. *l. in cauſa. 2. §. pen. de minorib. l. item ſi pretio. §. vlt. loc.* dicunt, in his commutatiuis naturaliter licere ſeu conceſſum eſſe inuicem circumuenire, non hoc pro fraudationis authoramento arripiendum eſt: nec etiam propriè pro iure naturali, quum ſemper bonum & æquum ſit, ſed C pro mutua quadam & tacita indulgentia contrahentium adinuicem, qui vel mutuo naturali amore non dedignātur aliquid modicum ſiue ſcienter, ſiue ignoranter inuicem remittere de iure ſuo: vel ſi fortè non ex amore, ſaltem nimiam ſcrupuloſitatem alij tāquam ſordidam, alij, quia non vacat, dedignantur & auerſantur. Ex prædictis duobus, vel eorum altero naſcitur illa indulgētia: difficulter enim & rarò exactam illam & mathematicam æqualitatem ſcrutari, cognoſcere & ſeruare poſſunt: & ſi quando poſſint, non vacat & ſi poſſint & vacet, adhuc vtilius & honeſtius eſt modicum exceſſum vel defectum, ſi quis ſit mutuò condonare, quod in ſumma & indiuidua æqualitate inquirenda immorari & torqueri, nimiámque litigandi ma- D teriam tolerare. Et alioqui vix vlla frequentia, vix vlla fides & ſtabilitas commerciorum eſſet, vt etiam tangit Petr. Anchar. *Rep. c. peccatum col. 20. de reg. iur. in 6.* Quare non ſolum vtile, ſed neceſſe fuit modicam à ſumma illa æqualitate defectionem indulgere, quæ ideo naturaliter licere dicitur, tum quia contrahentes tacito quodam naturali conſenſu id ſibi mutuò condonare videntur: tum quia de natura contractuum ea eſſe videntur, ſine quibus commodè non poſſunt in communi & promiſcuo vſu haberi: vnde tacita hęc & mutua condonatio non dicitur donatio, ſed cōcomitantia & ſequela contractus: quia æqualitas contractuum non eſt mathematica, ſed moralis. Vnde nec conſiſtit in puncto indiuiſibili, ſed in mediocritate, quæ latitudinem admittit gradualem, vt apud Ariſt. E *Ethi. 2.* Sed ea latitudo & indulgentia non eò protrahenda eſt, vt quid dolo, fraude vel præter bonam fidē admittere liceat: ſed reſtringitur ad circumuētionem, quæ naturaliter, hoc eſt propter naturalem illam facilitatem vel imbecillitatem hominum irrepunt, citra omnem dolum & fraudem, & vt noſtri Doct. aptè dicunt, re ipſa. Cæterùm oportet contractum bona fide ab vtraque parte fieri, tex. in *l. res bona. de contra. empt. & vend.* in *l. bonam fid. C. de actio. & oblig.* Vnde non eſt admittendum, vt hoc prætextu liceat altera ſcienter alterum ignorantem ſupergredi notabiliter, licet citra dimidiam, hoc enim non ſolùm eſt contra legem diuinam *1. ad Theſſa. 4.* & pulchra tex. *Leuiti. 25.* ibi, *Quando vendes quippiam ciui tuo, vel emes ab eo, non contriſtes fratrem tuū.* & non modò in foro conſcientiæ, ſed & in foro contentioſo, probata ſcientia decipientis, & ignorantia decepti reparandum, vt alibi fuſius probaui. tetigi apud Deci. in *l. ſemper in contractibus. de reg. iur.*

172 ¶ Ruſſus ea indulgentia etiam in his quæ naturaliter & reipſa irrepunt cohibenda fuit, ne nimis & intolerabiliter vagaretur. Hîc Diocletiano & Maximiano ethnicis viſum fuit, ſatis eſſe licentiam illā per exceſſum vel defectum à iuſta & vera æqualitate declinandi, ad dimidium iuſti pretij vel æſtimationis, id eſt ipſius æqualitas, cohibere, nec vlterius vagari poſſet. Sed certè hæc cohibitio valdè diſproportionata eſt, vtpotè quæ proportionem æqualitatis dimidio totius fraudari concedat, & ſic inæqualitatem admittit duplæ ad ſubduplam: fit enim vt quos arithmetica illa æqualitas decebat, alter tamen alterum duplo ſupergredi, alter dimidio fraudari, & ad ſubduplum redigi impunè poſſit. Fit enim vt decipiens decipere poſſit in duplo, videlicet habere bis æquiualens eius quod dat (cùm ſecundum naturalem iuſtitiam ſufficeret & deberet habere ſemel tantum) & tamen non teneatur dicta lege, nec alia actione, niſi acceperit plus quàm bis ſuum æquiualens: & ſic plus duplo rei à ſe datæ, ſeu plus duplo eius quod ſecundum naturalem iuſtitiam habere debet: quod eſt valde exceſſiuum & à iuſta æqualitate, & naturali iuſtitia nimis remotum. Nec mirum eſt duritiem illam exiiſſe à ſanguinariis illis & crudeliſſimis Chriſtianæ pietatis hoſtibus, qui decimam illam prolixiorem & truculentiorem perſecutionem toto imperio, donec feſſi illud abdicarēt, pertinaciſſimè exercuerunt. Hinc durities dictæ legis ſecūdæ multum placet & opportuna eſt viris tyrannicis & pleonecticis, qui ſciunt & poſſunt ſibi vigilare & cauere ne vnquam decipiantur, vt nunquam ſibi metuant à d. *l. ſed benè ſperent. d. l. ſibi profuturam*: vt cauti ſunt & veloces ad alios ſupergrediendos, vt magno damno meo expertus ſum, teſte hypotheſi quæ ex fide hiſtoriæ habetur ſuper *conſu. Pariſ. §. 21. q. fin.* per Titium enim patrem meum intelligo, qui dimidiam partem in feudo vendito habebat, reliqua erat mea: nomen autem iniqui emptoris & contractuum ſimulatorum (de quibus ibi) authoris, qui iam deceſſit, ſubticui & ſubticeo. Sed vt malis viris. *dicta. l. 2.* idonea & fauorabilis eſt: ita bonis & ſimplicibus inſidioſa. Quod ſi ominari liceret, vel ipſa legis ἐπιγραφὴ portendit: ſiquidem lupo inſcribitur, tametſi ibi lupus ipſe captus eſſet.

Nimia eſt latitudo l. 2. C. de reſc. vend.

Leges durū tyrannis.

Mathematica ratio.

173 ¶ Nec tamen illa taxatio caret aliquali, putà mathematica quadam ratione: eſt enim medium inter ſummam æqualitatem & ſummam inæqualitatē: quia ſumma æqualitas eſt, quando vtraque pars commutationis inuicem æquiualet, vt quando datur iuſtū pretium, vel res æquiualentes permutantur: contrà ſumma inæqualitas, quando ab vna parte totum ſeu integrum datur, ab altera parte nihil datur, vel res nullius valoris. Igitur media ſiue dimidiata æqualitas vel inæqualitas eſt, quando ab vna parte totum ſeu integrum præſtatur, ab altera verò parte dimidiū duntaxat ęquiualentis. Hactenus deceptionem permittit *d. l. videlicet* vſque ad dimidiā, iuſti pretij ſeu ęquiualētis incluſiuè, ſed non vltra dimidiam, quantumuis vtrinque bona fide contractum ſit. Ideo *d. l.* licet duriuſcula, non tamen prorſus irrationabilis: ideo illi ſtandum eſt in ſua materia, prout etiam in vſum vbique recepta fuit. Sed cum hoc æquitatis temperamento, vt clarè probata enormi læſione, etiam citra omnem verum dolum, iudices (quibus bonum & æquum præ oculis ſemper obſeruari debet. *l. quod ſi Epheſi. in fi. de eo quod cer. lo.*) non debeant tam claram & nimis ſcrupuloſam & exactam de ipſius dimidiæ exceſſu probationem exigere, quod & ſupremo & æquiſſimo Senatui noſtro placere intelligo [In quo vltima Decemb. anno 1557. æquiſſimum Areſtum per ampliſſimum illum

D. Petr. Seguierum P. pronuntiatum fuit in purpura: quo declaratum fuit ad cognoſcendum venditorem deceptum eſſe vltra dimidiam ſatis eſſe inſpici pretium venditori remanſurum, non autem attendi debere quod emptor dominis directis emptionis ergo præſtare cogitur: nec ob id pretium maius æſtimandum fateor rem his ſeruitutibus obnoxiam tanto minoris valere: ſed aliud eſt quod minus valeat aliud quod de toto minus valeat, ſeu totum hoc reiici in venditorem.]

174 ¶ Iuſtius autem (vt ego quidem cenſeo) & æquius fuiſſet, illam circumueniendi re ipſa licētiam, ſiue inæqualitatis litus & ſupremum terminum, velut *ἄκρον*, ad beſſem pretij ſeu æquiualentis limitare vt videlicet liceret circumuenire vſque ad tertiam partem duntaxat: purà ſi res valeat duodecim, & væ- B nierit octo: non ſubueniatur: ſed benè ſi vænierit ſeptem cum dimidio, vel aliàs minus quàm octo. Et contra ſi res valens duodecimam ematur, decima octaua non ſubueniatur emptori, ſed tantum ſi pluris per errorem emerit.] Quòd enim requiritur vt venditor minus ſemiſſe habeat, antequam illi ſubueniatur, manifeſte durum eſt, vt non immeritò multi ſcripſerint id bono viro non conuenire, & hæc durities partim anſam dedit pertinaciæ inepti erroris omnium gloſſulatiorum, & omnium ferè doctorum vtriuſque iuris, videlicet Azo, in *ſumma accur.* Odofr. Albe, Io. Fab. Bal. Pau. Pantha in *d. l.* 2. *go.* Hoſti. Henri. Bohic. Panor. in *c. cum cauſam, de empt. & vend.* Fabi. de monte ſancti Saui. in *tract. de emptio. & vend. 1. q. prin. col. 2. in fi.* Anto. Burgoſ. in *c. cum dilecti. col. 4. nu. 14 de empt. & vend.* vbi tenent quod emptor qui C rem valentem decem emit pro ſexdecim, dicitur læſus vltra dimidiam iuſti pretij & poteſt vti beneficio *d. l.* 2. quemadmodum vēditor dicitur læſus vltra dimidiam ſi eandem rem vendidit pro quatuor. Nā (inquiunt) ſiue in emptore ſiue in venditore excedunt dimidiam iuſti pretij de decem. Et reprobant opinionem tenentium, quod vt emptor decipiatur vltra dimidiam, oportet quòd rem valoris decem emat pro viginti & vno. Imò non ſimpliciter reprobant, ſed cum conuitio explodunt & irrident, dicentes hos ſomniare: hoc enim ſcommate vtitur Bald. *d. l.* 2. *q.* 17. inflatus opinor philoſophiæ ſuæ opinione, Scotique ſui, cæterorumque Scholaſticorum Theologorum, qui ad eundem lapidem offenderunt in 4. ſent. diſt. 15. Atqui illi non ſolùm toto cælo errant, ſed etiam ridicu- D le pertinaces ſunt, & ſibipſis plaudunt, & quia non ſolùm omnes gloſſ. & Doct. vtriuſque iuris quotquot legi (excepto Petro Perti. quem ſequitur Cy. in *d. l.* 2. *q.* excepto etiam Roffredo *in libel. ſuis ti. de actio. quanto mino.* quem Specu illius & aliorum compilator *in ti. de empt. & ve. di. verſi. vbi autem*, ſequi videtur) ſed etiam ſcholaſtici Theologi, *vt Sco. in 4. ſent. di. 15. & ibi Gabriel, Bie. & Iacobus Almain, q. 2. & alij*, licet non minus philoſophiam, quàm iura humana præcipuè canonica ſuis ſcriptis & placitis admiſceant, ad hunc lapidem pariter offenderunt, quos ipſe diu ſequutus ſum, donec ad analiticum examen reuocaui.

Relationum confuſio.

175 ¶ Placet ſemel hic, poſtquam incidit, erroris radices funditus ita conuellere & veritatem ſtabilire, E vt nemo poſthac, qui hæc legerit, in hoc errare poſſit. Cauſa erroris præcipua fuit, indiſcreta proportio & confuſio relationum, quoniam proportionem pretij referunt ad vtrumque contrahentium, non ſolùm ad venditorem, vt in *d. l.* 2. ſed etiam ad emptorem, quod eſt ineptum, vt ſtatim oſtendam. Cauſa pertinaciæ ſubocculta fuit, primò durities illa dictæ l. quæ antequam ſubueniat, requirit læſionem vltra ſemiſſem & ſic permittit læſum à decipiente in duplo ſupergredi quod de ſe bonæ fidei non congruit vt dixi. Secundò, quod illa durities, vt prima fronte obſcurior fuit ex parte venditoris, tum propter valorem A rei minus expoſitum, & primo cogitationis occurſu incertum: tum propter caſum legis in venditore pecificum, omnemque diuerſæ cogitationis aciem ſtatim penitus abſcindentem: ita prima fronte luculentior fuit & liquidior ex parte emptoris: tum quia ex parte emptoris non eſt ſpecificè lex prodita, quæ ſtatim cogitationis imperum abſcindat: tum quia pretij, quod in pecunia numerata conſiſtit, longè liquidior & luculentior eſt exceſſus. Et patet ad ſenſum, quòd exceſſus in pecunia, velut obiectum lucidius & certius, longe penetrabilior eſt ſenſibus, longè citius eos perſtringit & perſuadet, quàm exceſſus in valore domus vel fundi, qui ſolet eſſe incertior & obſcurior. Et ſic non eſt mirum ſi Doctores duritiem tantæ inæqualitatis, quantam *dicta l.* 2. admittit, citius animad- B uerterunt ex parte emptoris, qui certam & liquidam pecuniam numerat: quàm ex parte venditoris, qui rem prima facie æſtimationis obſcuræ tradit, præſertim cùm lex non loquatur expreſſim de emptore decepto, & de cauſis pertinaciæ ſatis. Capio cauſam erroris iam non tam pro rudibus docendis: quàm pro pertinacibus & cauillatoribus retundendis: & dico rem venditam id eſſe emptori, quod pretium eſt venditori. Quid enim aliud venditori pretium eſt, quàm rei venditæ penſatio, quæ debet eſſe æquiualens, vt iuſta ſit & æqualis commutatio? Eodem modo è diuerſo emptori res empta nil aliud eſt, quàm pretij conuenti penſatio, quæ pariter eſſe debet æquiualens pretio, vt ſit iuſta & æqualis commutatio. Porrò licet res & pretium ſint idem reſpectiuè, hoc eſt eandem proportionem & ſimilem habitudi- C nem habeant propriis ſuis reſpectibus, videlicet ſecundùm obiecta vel perſonas ad quas referuntur & quibus debentur: tamen non ſunt idem reſpectu eiuſdem perſonæ vel obiecti, vt ſenſus communis oſtendit, & ſic non debent hæ relationes confundi: alioquin tota doctrina perturbaretur, vt adúſque factum eſt, ſed debent congruè ſingula ſingulis ad quos ſpectant referri, ſiue expreſſè, ſiue tacitè & intellectualiter.

176 ¶ Nunc in propoſito, ſi conſtet venditorem eſſe deceptum, & quæratur quantum ſit deceptus, an vltra vel citra dimidiam, breuis & expedita doctrina datur in *dicta l.* 2. *in fi.* vt inſpiciatur, an pretium conuentum ſit infra dimidiam veri pretij. Poterat autem dari doctrina vt non minus vera & certa, ita doctri- D nalior, generalior, & magis methodica, inſpiciendo quantum res vendita ſuperualet pretio conuento & tunc dicendum fuiſſet quod ſi ſuperualeret vltra duplum, tunc eſſet venditor læſus vltra dimidiam: ſi verò res duplo tantùm ſuperualeret, eſſet læſus in dimidia tantùm, & non vltra dimidiam: ſi verò ſuperualeret aliquanto, ſed minus duplo, tunc eſſet læſus infrà dimidiam tantùm. Quæ ratio, quanquam neceſſariò tacitè inſit, & eliciatur per prædicta: tamen ſi fuiſſet expreſſa, nunquam ortus eſſet & multo minus inualuiſſet ille vulgaris error. Omnes enim idem ſtatim vidiſſent ex parte emptoris, videlicet eum non eſſe deceptum vltra dimidium, niſi pretium plus duplo ſuperualeret rei emptæ. Prior autem via, non poſte- E rior ideo tradita fuit in *d. l.* 2. quia imperatoribus & aſſeclis ſuis ſatis erat ſuper particulari duntaxat caſu reſpondere *vt reſponſum. C. de tranſ.* nec eis (etiam ſi maxime cupijſſent) vocabat tam ſtudioſos eſſe doctrinæ & methodi, quàm iuriſconſ. nunc in foro, nunc in muſæo ſuo atque in propria arena verſantibus & ſcribentib. tum quia prior illa & breuior & aptior & magis ſpecifica ad particularem hypotheſim *d. l.* 2. quæ eſt de venditore læſo. Læditur enim proprius & directius in pretio: quàm in re: quia venditor vult rem totam alienare, & ſic læſio non incipit à re qua vult carere, & qua non indiget vt ſeruet: ſed vult habere æquiualens quo indiget, videlicet iuſtum pretium.

A Vnde ſi minus iuſtum pretium habeat, nec demum læditur, & ſic propriè & directè læſio venditoris ex ipſa vi & potentia contractus & incipit & formatur à defectu ſeu minoritate pretij, non autem à ſuperualentia rei, licet illa ſit prior: ſed nondum incipit læſio, niſi quando conuenitur de minori pretio. Et ſic prior illa via ex parte venditoris eſt breuior & clarior, poſterior autem via prolixior & prępoſtera: contraria autem ſunt ex parte emptoris, quantum ad relationes reſpectiuas duntaxat. Cæterũ quantum ad proportionem & decidendi rationem, idem omnino, prout non debẽt hæc ad imparia ſed ad paria iudicari. Licet enim nulla lege nominatim ſpecificetur, quando emptor dicatur deceptus vltra dimidiam: tamen ſatis tacitè cautum cenſetur per *d. l.* 2. ex eo quod ibi deciſum eſt in venditore: quia idem intelligitur in emptore ex natura correlatiuorum & identitate rationis: eadem videlicet ſtante proportione, non autem iiſdem ſtantibus relationibus: quia tam eſſet hoc abſurdum & impoſſibile, quàm emptor & venditor non poſſunt eſſe idem, ſed neceſſariò duo diſtincta relatiuè oppoſita. Debet ergo fieri congrua relationum ſingularum ad ſingula directio & adaptatio Suppoſito ergo quod emptor ſit læſus, ſi velimus ſcire an ſit læſus vltra dimidiam, ſiquidem hoc explorare libet ex priore illa & breuiore regula *d. l. 2. in fi.* tunc inſpiciendum an res empta valeat minus dimidia pretij conuenti: & tunc neceſſariò erit læſus vltra dimidiam, non aliàs. Non autem ſecundum hanc priorem regulam incipiendum eſt à pretio ſed à re empta, alioquin eſſet confundere relationes, & totam doctrinam peruertere. Quod ſi quis vellet incipere à pretio non eſſet aſſumenda prior regula formaliter expreſſa in *d. l.* 2. ſed dicta poſterior regula, quæ in *d. l.* 2. virtualiter ſubintelligitur, non exprimitur. Patet, quia vt dixi, quod eſt pretium venditori, id res eſt emptori. Emptor enim vult alienare pretium, ſed vult acquirere rem æquiualentem: & ſic reſpectu emptoris à re incipit, & à re metienda eſt læſio ſecundũ doctrinam meho dicam *dictæ l.* 2.

177 ¶ Et ſic quemadmodum venditoris læſio directè cognoſcitur, ſi pretium conuentum ſit minus dimidia valoris rei emptæ: ita emptoris læſio directè cognoſcitur, ſi res empta valeat minus dimidia pretij conuenti. Et rurſus quemadmodum in venditore ſecundum regulam poſteriorem, oportet rem plus duplo ſuperualere pretio conuento, vt ſit læſio vltra dimidiam: ita in emptore oportet pretium conuentum plus duplo ſuperualere rei emptæ. Vnde ſi rem valentem decem emerit pro quindecim, non eſt læſio in dimidia, ſed in tertia parte duntaxat, quia pretium non ſuperualet rei, niſi pro tertia parte ſeu triente: ſi autem emerit pro ſexd. non eſt læſus niſi paulò ſuprà trientem. Si verò emerit pro viginti non eſt læſus niſi in dimidia: & ſic vt ſit læſus vltra dimidiam, neceſſe eſt quòd 21. aut plus viginti emerit, alioquin nec res lebit minus dimidia pretij conuenti: nec pretium conuentum plus dimidia ſuperualebit rei. Cùm igitur hæ ſint demonſtrationes clariſſimæ, & certiſſimæ, communis error ſcholæ cedere debet veritati. Non nego quin communis ſententia de emptore, qui rem decem valentem emit pro ſexd. habeat æquitatem in ſe, ſi per ſe circumſcripta omni lege poſitiua conſideretur: quia vt dixi, ſatis fuiſſet licentiam circumueniendi extendi ad 3. partem, ſaluo beſſe iuſti æquiualentis: & longè iuſtius fuiſſet ita conſtitui, quam vſque adeo, videlicet vſque ad ſemiſſem incluſiuè, relaxare. Sed poſtquam lex lata eſt, nec irrationabilis, licet dura, illi ſtandum eſt. Ex eo quo in vſum abijt & ligat reſpectu venditoris, neceſſe eſt vt eodem modo liget reſpectu emptoris. Et ſic communis ſententia eſt falſa & iniuſta, quia contra legem: & iniqua, quia contra æqualitatem correlatiuorum. Alioquin ſi verum eſſet de iure ſcripto ſubueniri emptori, qui rem valentem decem emerit pro ſexd. dicendum eſſet eodem modo è contrario ſubueniendum venditori, qui rem valentem decem vendit pro ſex: quia non minus eſſet deceptus, quàm dictus emptor caſu conuerſo, videlicet vltra tertiam.

178 ¶ Ex prædictis liquidò apparet ridiculum & ſophiſticum eſſe illud dilemma Alberi, & Baldi, quòd ſex (in dicto themate) ſiue in emptore, ſiue in venditore excedunt dimidiam iuſti pretij de decem. Volunt dicere, quòd ſi decem ſint iuſtum pretium, tunc ſex addita vel detracta faciunt exceſſum vel defectum vltra vel citra dimidiam iuſti pretij, quod eſt argumentum verè Scoticum in *4. ſent. diſt.* 15. vbi Gabriel. Biel. *q.* 10. *col.* 8. dilatat, & ſequitur per glo. in *d. c. cum cauſa* dicens B quòd ſi iuſtũ pretium ſunt viginti, tũc ſi venditur pro triginta vno, dicitur plus dimidio iuſti pretij vendi: ſi verò venditur pro nouẽ dicitur minus dimidio iuſti pretij vẽdi. Et probat, quia hoc caſu dimidiũ iuſti pretij eſt decem: ergo exceſſus eſt vndecim, & defectus ſimiliter vndecim: ergo vtrobiq; ſit fraus plus quàm in dimidia iuſti pretij. Vidéſne argutiam mathematicam ſed prorſus ridiculã? Tunc enim procederet proportio huius argumenti, quando pretium non eſſet pretium, ſed certa ſolida ſumma per ſe conſiderata, nec ad aliud relata: tunc enim additio vel detractio certæ ſummæ pariter ſe habere ad exceſſum & defectum. Sed hîc iuſtum pretium eſt verè pretium, & ſic non eſt tale per ſe, ſed per relationem ad rem appretiatam. Et ſic qua C ratione venditor non eſt deceptus vltra dimidiam, niſi res plus duplo ſuperualeat pretio: eadem ratione non eſt emptor deceptus vltra dimidiam, niſi pretium plus duplo ſuperualeat rei: & ſic hoc caſu non dicitur emptor taliter deceptus, niſi emerit vltra quadraginta. Eodem modo, licet aliis verbis, hallucinatur Iaco. Almain in *d. diſt.* 15. *q.* 2. dicens eſſe deceptionem vltra dimidiã ex parte venditoris, ſi rem valentem decẽ det pro quatuor: & ex parte emptoris, ſi eandem rem emat pro ſexdecim. Et probat, quia hoc vltimo caſu pretium quo res venditur datum ab emptore decepto, continet: primò iuſtum pretium, videlicet decem: ſecundò dimidium iuſti pretij, videlicet quinque: tertiò aliquid vltrà, videlicet vnum.

Sophiſtica Alb. Bald.

Lapſus Iacob Almain.

179 ¶ Vidéſne cæcitatem pluſquàm Cimmeriam? D fatentur enim quòd hoc caſu vt venditor decipiatur vltra dimidiam, debet habere minus quàm quinque, putà quatuor: & ſic res quam tradit primò continet pretium conuentum: ſecundò rurſus continet non modo dimidiam pretij, ſed tantumdem: tertiò continet ſeu valet aliquid vltra duplum pretij cõuenti. Cur ergo non vident idem neceſſariò dicendum in emptore decepto, videlicet quòd antequam ſit deceptus vltra dimidiam, debet pretium plus duplo cõtinere rem emptam ſeu eius valorem? Vides quàm præcipitanter & indiſcretè Theologi iſti in apertos errores ferantur, quàm in mediis tenebris acuti & ingenioſi ſibi videantur: ſed tanta ſocordia, vt nec Arithmeticæ quidẽ vulgata axiomata teneant, quibus hæc q. ſine argumentis E ſimplici demonſtratione ſolui poterat. Forſan dices nimiam videri inæqualitatem, ſi in emptore decepto oporteat addi iuſto pretio tãtundem, & aliquid vltrà, & tamen in eo emptore decepto ſufficit non totum pretium, ſed partem pretij detrahi. Reſpon. dupliciter. Primò per aliam inæqualitatem, ad quam ſophi illi non aduertunt, licet in eodem themate, quia emptor decipiens non dat, niſi quatuor de ſuo, & tamen venditor decipiens dat decem ſeu rem valentem decem de ſuo: vnde neceſſe eſt longè maiorem quantitatem ſuperaddi per emptorem deceptum, quàm detrahi venditori decepto, & tamen eadem eſt proportio per vulgata theoremata Arithmethices: quia quanto emptor minus dat, minus requiritur dari & venditore, vt ſit deceptus vltra dimidiam: quanto autem

Demonſtratio arithmetica.

venditor plus dat, tantò magis exigitur dari ab emptore, vt dicatur deceptus vltra dimidiam. Secundò reſpondeo, quòd dimidia iſta refertur ad æquiualens, ſiue ſit merx, ſiue pretium, ſiue aliud commutabile quod quis habere debet. Dicitur ergo habere minus dimidia, vel decipi vltra dimidiũ, quando id quod dat valet plus duplo: quòd verò recipit, valet minus dimidia eius quod dat: quia quod in *d.l.2.* dicitur in vẽditore de dimidia pretij, ſi ad emptorem applicetur, debet neceſſariò intelligi de re empta, non valente dimidiam pretij, & in vtroque debet intelligi de penſatione quæ ab altero ſperatur & ſtipulatur, quæ ſecundum veram iuſtitiam debet eſſe omnino æqualis, & tamen toleratur vt poſſit eſſe inæqualis vſque ad dimidiam iuſtæ æqualitatis, non vltra.

[illegible] diſ- pu.

180 ¶ Tolle exemplum triuiale quidem, ſed ad vtramque partem efficaciſſimũ in permutatione: finge Titium volentem vendere aut aliàs pro æquiualenti commutare domum ſuam vrbanam (fortè quòd migraret, aut ruri agere cuperet) incidiſſe in Caium qui noluit emere, ſed permutationis vice dedit ei certum fundum. Modò ſi fundus non æquiualet domui, ſed valet minus dimidia, certum eſt Titium iuuari beneficio *d. l. 2.* etiam ſi non dederit domum ſuam pro nihilo, ſed pro re valente vltra quartam partem, vel fortè vltra quincuncem, ſed minus ſemiſſe æquiualentis. Et ſic tunc demum ſubuenitur decepto, ſi res quam dedit plus duplo ſuperualeat rei quam accepit. Secus ſi res quam dat non ſuperualeat niſi in duplo, quia tũc non propterea læſus eſſet in duplo licet det duplum, quia accipit ſimplum, videlicet fundum valentem dimidium domus quam dat, & ſic non eſſet læſus niſi in dimidia, non autem vltra dimidiam: vnde non ſubuenitur per *d. l.* ſatis in hoc duram vt dixi. Ergo eodem modo neceſſe eſt dicere ſubueniri vel non ſubueniri Caio ſi deceptus ſit. Igitur ſi fundus quem dedit notabiliter ſuperualet, etiam ſi valeret tantumdẽ & ſemis, putà domus Titij valet decem vel duodecim, fundus verò Caij valet quindecim vel octodecim, non ſubuenitur quia non eſſet deceptus niſi in triente & non vltra trientem. Patet, quia habet domum quæ valet beſſem fundi ſui. Idem ſi fundus valet vltra trientem, vel etiam quincuncem, putà ſi domus valet decem, fundus autem valet ſexdecim vel octodecim. Idem ſi fundus duplo ſuperualet, vt quia domus valet decem, fundus autem valet viginti, & ſic duplum, adhuc non ſubuenitur, quia Caius non læditur in duplo, licet det duplum, quia accipit dimidium æquiualens, & ſic non læditur niſi in altero dimidio duntaxat, non autem vltra dimidiam. Vt ergo lædatur vltra dimidiam & iuuetur. *l. 2.* oportet quòd pro domo ſibi data valente decem tantum, fundus à ſe datus valeat viginti vnum, & ſic vltra duplum eius quod accepit: alioquin cum accipiat dimidium vel plus dimidio eius quod dat, non eſſet læſus vltra dimidium, ſed ſolùm in dimidio vel infrà dimidiũ. Igitur ſi Caius emere maluerit, & non dederit fundum, ſed pretium: & domo empta valente decẽ tantum, dederit ſexdecim, non eſt læſus vltra dimidiam, ſed ſolum vltra tertiam: igitur neceſſe eſt quòd dederit vltra viginti, antequam dici poſſit vltra dimidiam deceptus. Non enim per *d. l. 2.* magis ſubuenitur permutanti quam ementi vel vendenti.

181 ¶ Habet ergo demonſtrationem non ſolum clariſſimam, ſed etiam palpabilem & omni hæſitatione ſuperiorem, niſi quam fortè communis ſenſus deficiat. Ne enim re penitius detecta deinceps errari poteſt, niſi contra ſenſum communem, vt demirer tamdiu communem ſcholam in re tam clara errare potuiſſe, quin magis miror etiam ſummos legum vertices etiam veritate ſemel percepta, non ſolum dum ſubtilius loqui volunt impegiſſe: ſed etiam ſupino errore, vel adeuſque conniuia, ridiculè pertinaces fuiſſe. Cuius

A pertinaciæ in cauſa fuit (vt dixi) nimia durities *d.l.2.* quæ in eo qui dat nummos liquidius & promptius prima facie ſeſe ſenſibus offert, quàm in eo qui dat ſpeciem, vt exempla venditoris & permutantium declarant. Iam me tædet prolixitatis, quam ſcio peritis non fore gratam, ſed malo diſcentium vtilitati & ſuſcepto ſemel inſtituto perſpicuè, plenè & bona fide inſeruire, quàm altiori, ſed minus perſpicua orationis grauitate doctorum tantùm gratiam promereri. Pectus etiam & indignatio me euehit, dum video legum doctrinam per incogitantiam & præcipitationem interpretum tam præpoſterè multis in locis paſſim deprauari, & hinc non ſubſidium, ſed negotium diſcentibus parari, vt diu expertus ſum. Quid enim accidit Panor. qui dum in *c. cum dilecti. col. 1. de empt. & vendi.* ferè veritatem vt cauda anguillam tenuiſſet, poſtea B in *c. cum cauſam in eo. tit.* plenius ſed citra analyſim cõmuni errori ſubſcripſit, dicẽs quòd alioquin non eſſet reperire caſum deceptionis in venditore. Nam ſi res (inquit) valeret decem, oporteret quod daretur pro nihilo vel minori quàm nihil, quod eſt impoſſibile. Hoc quidem prima facie imperitos omnes perſtringit & ſtupefacit: ſed ſi reuoces ad noſtram analyſim, apparebit ridiculum eſſe, & contra ſenſum cõmunem, quia Panor. confundit relationes: quoniam de exceſſu precij in emptore arguit ad defectum pretij in venditore, quod eſt ineptum, relationis & proportionis peruerſiuum, quia exceſſus pretij ſuper re empta in emptore non refertur nec proportionatur ad defectum pretij in venditore: ſed refertur & proportionatur exceſſui rei venditæ ſuper pretio in venditore. Et pariter C defectus pretij in venditore decepto porportionatur defectui valoris rei emptæ in emptore decepto. Et ſic quemadmodum emptor tunc demum reperitur vltra dimidiam deceptus, ſi res non valet dimidiam pretij, vt quia valentem decẽ emit pro viginti vno: ita eodẽ modo vẽditor tunc demum reperitur vltra dimidiam deceptus, ſi pretium nõ valet dimidiam rei. Et ſic non eſt opus quòd vendat pro nihilo, ſed quòd vendat minus dimidia, quàm res ſua valeat: quo caſu dat plus duplo nullo deducto, & tamen non læditur in duplo, & multo minus in toto, quia habet partem iuſti pretij, quæ de damno deduci debet. Et pariter emptor dans viginti vnum pro re valente decem, non dat pretium pro nihilo quia habet rem valentem decem & ſic ferè dimidium iuſti pretij: quo fit vt non poſſit dici læſus in duplo, & multo minus in toto, ſed ſolum modicum D ſ. dimidiũ. Similis paralogiſmus eſt dum dicunt quod hoc caſu quo res valet decem, vendenti pro quatuor non abſunt niſi ſex, ſed ementi pro viginti vno abſunt vndecim, & ſic videtur emptor plus decipi, quia reſpondeo, quod imò non plus, ſed minus decipitur, quia illa ſex ſunt plus vltra quatuor, quàm illa vndecim vltra decem. Patet, quia ſex excedunt quatuor de toto & rurſus de dimidio totius: ſed vndecim non excedũt decem niſi de toto, & decima parte totius. Et vt tandem finiam, vtque promptè deinceps & ſine errore cognoſcatur, & ſeruetur æqualitas inter emptorem & venditorem debet exceſſus decipientis venditoris, ad exceſſum decipientis emptoris, & è diuerſo defectus decepti venditoris, ad defectum decepti emptoris referri, & ex æquo metiri.

Error Pano.

E 182 ¶ Summa breuis eſt quando deceptus non habet dimidium æquiualentis hoc eſt, non recipit dimidium eius quod dat. Sed ad rem. Not. quòd. *d. l. 2.* non eſt facta, niſi pro veris & naturalibus cõtractibus commutatiuis, in quibus tacito quodam naturali ſenſu partes ſibiipſis modicam læſionem mutuò condonare & indulgere videntur. *l. in cauſa. §. idem Pompo. de mino. l. Item ſi ex pretio. §. quemadmodum. loca.* cuius ſumma declinatio velut litus & *axis* taxatur ad dimidiam *in d. l. 2.* Vnde primò non habet locum in lucratiuis: ſecundò non habet locum in aliis reciprocis quidem

quidem contractibus ſeu reſpectiuis, ſed qui non ſunt ordinati commercij cauſa, nec fiunt ad mutuam commutationem: vnde non habet locum in redditione rationum, vbi calculus verſatur, aut vbi aliàs de ſimplici calculi ratione agitur. Tunc enim vt calculus repetatur, non requiritur læſio in dimidia, & multò minùs vltra dimidiam, ſed ſufficit læſio non minima aut non contemnenda, niſi ſuper læſione iudicatum vel tranſactum ſit. *l. vnica. C. de erro. cal. pariter dicta. l.* 2. non habet locum in ſimplici diuiſione, licèt gloſ. & Doct. in *l. maioribus. C. commu. vtri. iudi.* & vbique contrarium dicant: & malè, vt pleniùs dixi in *conſ. Parſ.* §. 148. & ita obſeruatur. [Et ſicut iudicatum fuit pro Gulielmo Ruelliro, contra filium primogeniti probi Præfecti criminalis Maillarti ſoceri ſui: ſed ſi reus iam ſe accommodauerat aliquot annos in loco, non eſt repetenda diuiſio in ſpeciebus: ſed ſupplendum in pecunia: tum aliâ ratione non habet locum *l.* 2. in diuiſione, quia non eſt voluntatis, ſed neceſſitatis, ſecùs in terminis. *l. in controuerſia. De tranſ.* adeò vt etiam inter filios, ſi antiquior, vel primi matrimonij, dicit ſe ſolum heredem in prædiis ſitis Artheſij, vel alibi, vel ſolum inſtitutum teſtamento, vel maiorem partem ſuam eſſe ex donatione, vel ſucceſſione alterius, & tranſigunt quia tunc oportet eſſe læſionem vltra dimidiam, ad reſcindendum: quia non eſt ſimplex diuiſio, ſed rerum controuerſatum deciſio, & etiam practicatum locum eſſe. *d. l.* 2 etiam ſi ſit contractum per formam tranſactionis, dummodo oſtendatur valdè enormis læſio vt dixi in *ann. ad Alex. conſ.* 42. *n.* 11. *lib.* 1. & ad Phil. Dec. *conſ.* 479. *n.* 11. Pariter & quartò. *d. l.* 2. non habet locum in datione in ſolutum, quia ſi debens centum, putans debere 130. det fundum in ſolutum pro 130. in totum nulla eſt, ſeu in totum reuocatur, nec locus eſt ſupplemento tex. in *l. ſi non ſortem.* § *ſi centum. De cond. indeb.* ſiue in iudicio, ſiue extra iudicium factum ſit. Paul. ibi Bal. *l. certi condictio.* §. *quoniam ſi certum pet.* Lud, Rom. *l.* 1. §. *pen. de V. O. L. ſi is ad quem. De acq. her.* Carol Ruy. *conſ.* 136 *lib.* 1. Sed hîc plus eſt: quia non ſolùm actor (niſi reus malit reſoluere) poteſt petere partem fundi pro rata vice ſupplementi: ſed inuito reo ſupplere volente poteſt totum repetere, & verum debitum ſoluere: quia ſi ſciuiſſet ſe minùs debere, maluiſſet ſoluere, nec erat rem ſuam alienaturus: niſi hoc conſtet, vt quia referat expoſita venditioni, quia tunc ſolùm repetet ſummam indebitam in qua errauit. per *l* 1. *C. de rer. perm.* quantulacunque ſit, etiam infra dimidiam valoris rei. Pariter & 5. qui fundum integrum emit ignorans ſuum eſſe vſumf. quamuis venditio valeat: tamen deducet, vel repetet pretium pro modo vſuf. Etſi non eſſet læſus, niſi longè infra dimidiam pretij. tex. in *l. officio* (quia ita debet intelligi *De cont. emp.* Et hoc niſi venditor fuiſſet ſciens: quia tunc emptor poteſt reſoluere ſi velit, nec fuiſſet empturus, ſed ſuo vſuf. contentus, ſi ſciuiſſet. Nec hîc requiro claram probationem de ſcientia, vel dolo: ſufficit veri ſimilitudo notabilis, doli, vel culpæ nec agitur: velut in integrum reſtitutione: Nec habet locum *l. inciuile. C. de rei vend.* Nec hoc ex ſua culpa, aut dolo lucretur. Id enim bona fides abhorret *l. ne ex dolo. De dolo.* Sic & ſexto, ſi quis compenſando errat, non ſolùm ſi in totum, ſed etiam, ſi in modica parte. *l. venditor in fin.* quæ ita debet intelligi, ſicut generaliter loquitur (*C. de reſcindend* quamuis nullus adhuc animaduerterit quia compenſans non intendit principaliter contrahere, ſed ſoluere. Idem in ſimilibus quæ ſunt magis declarationes ad *d. l.* 2. quàm veræ limitationes, quia propriè non loquuntur in iſtis, in quibus [magis de diſtrahendo quam de contrahendo agitur, nec agitur de vera commutatione, vt quis det rem ſuam vt acquirat alienam, nec cenſentur partes inuicem velle quicquam remittere: ſed potiùs agitur vt præcisè & adæquatè quiſque quod ſuum eſt, vel partem ſuam diuiſim ferat & habeat. Et ſic ceſſat vera materia commutatiuorum, & diſpoſitio *d. l.* 2. quæ ita, vt ſup. debuetat [illegible] tractari, quod nullus adusque attigit: vnde etiam in contractu commutatiuo, ſi conſtet vtramque partem expreſsè egiſſe de præciſa exæquatione, etiam læſio infra dimidiam retractabitur: nec tunc erit locus *d. l.* 2. vt in caſu in quo *conſu. Deci. conſ.* 350. & hæc ratio deciſiua, vt ibi Annotat. nouè dixi.

Calculus.

L. 2 non habet locum in diuiſione, cõtra omnes.

183 ¶ Ex prædictis patet quod, *d. l.* 2. non poteſt habere locum in contractibus vſurariis, verè vel interpretatiuè, eorùmve ſuccedaneis, quia propriè non ſunt contractus commutatiui, ſed magis eorum & naturalium commerciorum præambuli, quo videlicet æs alienum commodè nobis comparemus, quoad commutationes legitimas ſeu commercia neceſſaria vtamur, dando aliquid temperatum creditori pro vſu pecuniæ, quandiu ea, vel re inde comparata vtimur, aut per creditorem vti licet. Quod enim datur pro huiuſmodi vſu æris alieni, licèt habeat ſimilitudinem & proportionem quandam commutationis. vt ſup. *n* 17. tamen non eſt propria & naturalis commutatio: ſed vera vſura. quia non datur pro ſorte aut pro penſatione ſortis quæ repetitur, ſed pro vſu ſortis, præter naturalem deſtinationem ſortis, vt ſup. *n* 2 & inf. *q.* 69. in penſationem promiſcui ſucceſſiui interuſurij creditoris, id quod verè fit in his redditibus de quibus loquimur, quibus licet non inſit acerbior illa vſura, quæ eſt quando facultas repetendi ſortẽ cum vſuris eſt penes creditorem: tamen non deeſt vſura, quia non tollitur, licèt debitor non teneatur ſortem reddere quandiu vſuras ſoluit. *l. item quia* §. *vlt. de pact.* meritò in iſtis non poteſt habere locum *d. l.* 2. ſed regula illa quod præfixi limites nullo modo poſſunt excedi, ſed quòd quantum vis inf. ſubſiſtere liberum eſt. [Hinc in dote ceſſat *d. l.* 2. *l. iure ſuccurrendum in fin. de iur. dot.*] Vnde ſi quis emerit ad rationem vnius pro decem, putà centum reditus pro mille, non poteſt dicere ſe paratum ſupplere ſextantẽ. putà ducenta, vt fruatur reditu conceſſo, ſed omninò reduci debet ad quindecimam, alioquin pro exceſſu admiſſo non punietur. Similiter non poteſt offerre addere etiam trientem, videlicet quingenta, vt fruatur reditu conuento, quoquo pretio, nec teneretur debitor onerare ſe ſuperfluo ære alieno. Similiter ſi emerit ſup. rationem vnius pro decem, non poteſt offerre ſupplere iuſtum vel maius pretium ad euitandam nullitatem: ſed ſi velit errorem agnoſcere, poteſt petere vt pro futuro tempore tantùm reducatur ad quindecimam, niſi malit debitor quod ſupereſt ſortis ſtatim reddere. Si verò creditor dicat ſe deceptum, vt quia emit ad rationem trientariæ vſuræ, non auditur, ſi petat reduci vel augeri reditum ad rationem decimæ, vel quindecimæ, vel ſortem pro rata reddi: quia non dicitur certare de damno incurſo, ſed de minori lucro: nec verè læſus eſt in vera & propria commutatione, ſed in ſtipulanda minore vſura, vnde non eſt locus reductioni nec reſtitutioni, ſaluo eo quod de minore dictum eſt ſup. *q.* 13. Et quòd *d. l.* 2. non habeat locũ in contractu vſurario vel de vſura ſuſpecto ſentit Phil. Dec. in *l. petens, nu.* 17. *C. de pact.* & clarè dedicit Bal. *in rub. C. de vſur. in fi.* vbi in venditione fundi ad tempus tam modico pretio vt emptio fructuum eſſet vſura rectè negat locum eſſe ſupplemento & remedio *d. l.* 2. ſed non ſatis diſertè explicat. Quod enim dicit quia *d. l.* 2. loquitur in venditione perpetua, meliùs dicere debebat, quia loquitur in vera commutatione verarum mercium. Quod autem arguit eſſe vſuram, quia finalis effectus eſt ſolum interuſurium vel commodũ medij temporis, debebat addere, ſcilicet ex parte creditoris, ex parte verò debitoris redemptio temporarij vſus æris alieni, vt hodie? detecto verò vſurarũ elencho liquet. An & quãdo ſit vſura propter emptionẽ vſusfructus vel fructuũ ad tẽpus, liquebit ex his quæ nouè [illegible] cam de Reditibus temporalibus inf. *q.* 65. *cum ſeq.*

QVÆSTIO XV.

SYNOPSIS.

1 *Euaneſcente vſurarum promiſſione, ſalua interim manet ſortis obligatio & hypothe. & num. 3.*

2 *Hypotheca recipit diuiduitatem.*

4 *Actus agentium non operatur vltra eorum voluntatem.*

184 ¶ DECIMOQVINTÒ quæro, ſi reditus eſt nullus, putà quia excedit decimam, an remaneant bona debitoris hypothecata pro reſtitutione ſortis ſuppoſita quòd contractus factus ſit ſub hypotheca generali vel etiam ſpeciali? Prima facie videtur quòd ſic, quia iure communi contractus quantumuis vſurarius valet vſque ad modum conceſſum per not. ſuprà *quæſt.* 10. *in princ.* Et ſi quando non valet promiſſio vſurarum, remanet obligatio ſortis cum hypothecis pariter hîc licèt contractus ſit nullus, verum eſt quantum ad obligationem reditus ſiue vſuræ: tamen ſicut remanet obligatio ad ſortem, videtur eatenus remanere & ſubſiſtere hypothecata, quatenus remanet & ſubſiſtit obligatio. Tum ſi non valet quod ago vt ago, valet vt valere poteſt. *l. ſi tam anguſti. de ſerui. l. via. in princ. de ſerui ruſt. prædi.* ſaltem quando non eſt defectus formæ, ſed materiæ, vt hîc potiùs eſſe videtur. *l. ſi vnus l. ſi acceptilatio de pact.* præſertim in habentibus ſymbolum, vt hîc: quia hi reditus ſunt ſuccedanei veterum vſurarum, & ſic de facili reſolui poteſt in ſimplex mutuum. Non obſtat ſi dicatur quòd actus non operatur vltra intentionem. *l. non omnis. ſi cert. peta.* verum eſt vltra intentionem primitiuam vel ſecundariam, vt tradit Bald. in *l. ſi abſentis in 2. oppo. C. ſi cert. peta.* not. Alcia & alij in *d. l. non omnis.* Lancelo Galiau. in *l. prima. § ſi quis ita. col. 7. de verb. oblig.* Sed hîc ſecundaria videtur intentio, vt ſi contractus non valeat, omninò reddatur pecunia, ſaltem tanquam mutuum Prætereà non eſt inconueniens ſubſiſtere hypothecam pro parte, ſiue rei hypothecatæ, ſiue eius pro quo hypothecatur, putà hypothecans fundum non erat dominus niſi pro parte, vel ſi erat dominus in totum, reſolutum eſt dominium partis ex cauſa vetuſtiore, vt in *l. lex. vectigali. de pignorib. l. fin. C. communia, de lega.* vel ſi procurator hypothecauit pro maiori ſumma quàm mandatum eſſet. In contrarium arguitur nullam ex eo contractu ſubſiſtere hypothecam, quia cùm principalis actus ſit ipſo iure nullus, pariter omnia acceſſoria, vt hypotheca. *l. cùm principalis. de reg. iur.* præſertim cùm ſit nullus in pœnam, ob peccatum contra legem & ius publicum, quo caſu ceſſat regula quod valeat vt valere poterat, vt tradit Bald. in *l. quæcunque. col. 1. C. de bo. quælib.* Iaſ. in *l. 1. §. ſi quis ita col. 8. de verb. oblig.* Et ſic non obſtant contraria, & in ſpecie non obſtat vltimum de intentione ſecundaria, quia verum eſt, & intelligendum de intentione concernente implementum & executionem obligationis expreſsè & principaliter contractæ, vt in *d. l. ſi abſentis*, vbi expreſsè & principaliter obligatio fœneratitia contracta eſt ad ſortem cum vſuris nomine abſentis. Vnde licet mutuans primariò & directò acquirere intenderet abſenti, & pariter intenderet debitor abſenti obligari: tamen ſecundariò actum videtur, vt ſi abſens ratum habere nolit, remaneat nomen ipſi mutuanti & ſtipulanti nomine ſuo, licèt fecerit eum actum nomine alieno. Et ex hac ſecundaria intentione ſuſtinetur contractus principalis in ſe, & conſequenter hypothecæ, fideiuſſores, & omnia acceſſoria: ſecùs de intentione ſecundaria, per quam non ſuſtinetur actus, qui remanet nullus & ſine effectu, vt hic: quia tunc non remanent hypothecæ, nec fideiuſſores, aut alia acceſſoria. Non obſtat vltimum, quia procederet quando ab initio valuit & ſubſtitit aliqua hypotheca: ſed hîc ab initio non valuit: & hæc nota, qui ſunt magni effectus, & valent ad multa.

185 ¶ Et ita præiudicatum videtur Areſto ſupremi huius Senatus die 7. Martij, anno ſeſquimilleſimo decimo tertio, in ſpecie huiuſmodi. Areſtum. Qui æs alienum à pluribus contraxerat, & primò ſuper certa domo ſua vendiderat reditum ad rationem duodecimæ æditruis ædis diuorum Innocentium huius vrbis, cum clauſula, quod non redimeret niſi poſt quatuor annos à die contractus: adeò inepti quidam præpoſterè religioſi ſunt, vt pro templis putent licentiùs fœnerari licere. Poſteà idem debitor ſuper eadem domo vendit reditum ſecundo creditori ad rationem ſimplicis duodecimæ, tandem (vt fit) domus obærati & reliquatoris debitoris ſubhaſtatur, aduolant creditores, præſertim duo hi qui per iudicium & Areſtum diſcuſſionis inter omnes creditores hypothecarios & chirographarios latum, poſiti ſunt hypothecarij ordine ſuo, ſecundum datas hypothecarum, videlicet æditui tanquam antiquiores in primo ordine: & ſecundus ille creditor in ſecundo, nemine per totos vndecim ſequentes annos reclamante: quibus lapſis decreto domus interim adiudicato, cùm ventum eſſet ad executionem prioris Areſti diſcuſſionis, & diſtributionem pretij inter creditores, ſecundum ordinem eorum in Areſto præſtitutum, & ad hoc creditores auctoritates ſuas ſeu inſtrumenta ederent & adferrent, vt ſorte cum reliquis recepta, reſtituerentur emptori vel debitori, illic fortè fortuna ſecundus creditor lecto diligentiùs & inſpecto inſtrumento ædituorum, reperit illam clauſulam vſurariam, quòd non poſſet redimi niſi poſt quatuor annos, & ſic deprehenſa nullitate ſupplicat Senatui habito reſcripto (quo per no. ſuprà *num.* 153. non erat opus) vt admitteretur ad allegandam vſuram & nullitatem reditus ædituorum, non obſtante omiſſione dudum facta, & Areſto diſcuſſionis, in quo non fuerat de hoc cognitum, lapſúque decem annorum, tandem lite ſuper hoc iudicialiter conteſtata, obtinuit actor, & per Areſtum homologando reſcriptũ actoris fuit admiſſus ad impediẽdum diſtributionem aliquam pecuniæ ſeu pretij dictæ domus fieri ædituis, quorum reditus annulatus, reliquis in ſortem computatis, abſque expenſis, tamen illius inſtantiæ quia æditui propter illud Areſtum diſcuſſionis videbantur cauſam aliquam litigandi habuiſſe. Et ſic videtur ſecundam hanc partem illo iuſto & memorabili Areſto confirmatam, quod eſt magni effectus: quia æditui petebant ſibi diſtribui ſortem cum reliquis, quæ iam erant maiores ſorte, quia petebant reliqua non ſolùm ceſſa poſt Areſtum diſcuſſionis, ſed etiam præterita

ſerita à die contractus vel vltimæ ſolutionis, & in his, A omnibus aliis tanquam poſterioribus creditoribus præferri, iuxta *l. Lucius. ff. qui pot or. in pig. hab.* & ita etiam per Areſtum diſcuſſionis (in quo de vſura non fuerat diſputatum) obtinuerant: & tamen dicto Areſto & longi temporis ſpatio non obſtante repulſi ſunt non ſolùm à prioritate, ſed etiam à diſtributione ſubſiſto, quoniam iſtud Areſtum nihil expreſsè diſponit de reſtitutione & modo reſtitutionis ſortis, ſi quid ex ea ſupereſſet, deductis reliquis ſolutis: quia hoc non fuerat petitum, & fortè nil ſupererat dicta deductione facta, alioquin dicendum eſſet vt mox in fin. quæſt. quòd ſi reditus non ſit nullus, ſed moderandus, tunc abſque dubio remanent hypothecæ & fideiuſſores ſub eadem moderatione, vt ſupra dictum eſt. Item ſi fœnerator improbus purgare vitium velit, & petere vt debitor condemnetur ad reddendum ſortem, tanquam merum mutuum, vt ad reditum quindecimæ pro futuro duntaxat tempore conſtituendum, ſecundum ea quæ nouo & æquali temperamento diximus ſuprà *quæſt. 11. cum ſeq.* petere poterit, vt de hoc caueat debitor ſub hypotheca bonorum ſuorum, quæ ad effectum noui huius, & liciti reditus ex nunc, dum conſtituetur, nec trahetur retrò ad tempus contractus, quia non eſt antiqua, ſed noua hypotheca. [Prout non eſt verus reditus ab initio nullus: ſed nouus, nouo voluntario debitoris facto (quod retrotrahi nequit. *l. potior D. qui pot. in pig. hab.*) contractus. Nec obſtat, quod licèt iſte nouus contractus ſit voluntarius debitori: tamen C neceſſarius eſt reſpectu creditoris, & in ſequelam veteris contractus; ergo hypotheca debet retrotrahi, quia reſpondetur quòd, ab initio nulla fuit omninò hypotheca reſpectu alicuius reditus nec in totum, nec in parte: ſed tantùm reſpectu ſortis, & ſic reſpectu reditus de nouo contractus nullum eſt fudamentum hypothecæ in veteri diſpoſitione, quæ hoc reſpectu funditus nulla eſt, nilque ſupereſt, quo retrotrahi poſſit: ſed reſpectu ſimplicis reſtitutionis ſortis, vel eius reſidiui, deductis reliquis ſolutis, verius eſt remanere veterem hypothecam per allegata pro parte 1. & quia contenti debemus eſſe pœnis legibus conſtitutis *l. 19. De V. O.* quemadmodum ſi quis recepit mutuum ſub hypotheca bonorum ſuorum, & poſt quatuor annos eius loco conſtituit reditum creditori ſub hypotheca quod attinet ad reditum, & eius reliquam, creditor non habet hypothecam, niſi ex die huius noui contractus, ſed ſi ſors ipſa periclitaretur, haberet hypothecam & prioritatem ex die mutui, quia per ſecundum contractum (quo etiam gratiam fecit debitori) non cenſetur renunciaſſe iuri veteris hypothecæ in terminis ſuis remanenti: hæc enim notio non eſt ad talem finem facta, nec actus agentium operantur vltra eorum intentionem, & multò minùs in captionem *l. non omnis in princ. ſi cer. pet.* non obſtant iura allegata pro ſecunda parte: quia, vt quatenus principalis actus non obligat, non valent hypothecæ nec acceſſiones, ita valent, quatenus principalis actus obligat vt ad reſtitutionem ſortis. [Sed quid ſi contractus eſt nullus & vſurarius, ex eo, quòd ſiue directo, ſiuè per indirectum, vt infrà *quæſt. 51.* pactum erat, non vt poſt tempus tantùm redi- B mere poſſet, ſed vt poſt tempus cogi poſſet redimere vel ſortem, aut quid maius reddere vel amittere? Et videretur remanere hypotheca pro reſtitutione ſortis, ſaltem quando apparet de reſtitutione clarè & formaliter conuentum, quia ita eſt de iure, per not. ſuprà *quæſt. 10. in princ.* Sed hoc non obſtante dicendum nullam ſubſiſtere hypothecam, quia licèt iure ciuili Romano talis contractus non ſit indiſtinctè nullus, niſi in exceſſu, ſaluo caſu ſuprà *q. 1.* tamen moribus & publicis noſtris ordinationibus in totum vetitus, illicitus & nullus habetur, & ſic nulla etiam conuenta hypotheca oritur *l. non dubium C. de leg.* [Quia hoc eſt verum reſpectu reditus, vel vſuræ, quæ ne in tantillo quidem ſuſtinetur: ſed non reſpectu reſtitutionis ſortis, pro qua ſupereſt vera obligatio. Rurſus aduertendum, quòd etiam ſi deneganda eſſet vetus hypotheca, & eius prioritas etiam reſpectu ſortis, iſte rigor non debet habere locum, niſi reſpectu eius qui ſic illicitè contraxit, vel contrahi mandauit.] Secùs ſi tutor, procurator, vel geſtor de pecunia domini, eo tamen fraudis inſonte vitiosè contraxit, quia tunc licèt contractus nullitati ſubiaceat, vt ſuprà *quæſt. 13.* tamen in quantum ſupereſt obligatio, videlicet ad ſortem, vel congruam ſatisfactionem, ſecundum not. ſuprà *q. 11. q. 12* ſupererit etiam hypotheca, ex quo non tutori, nec geſtori, qui ſolus deliquit, acquiritur, ſed domino inſonti. Vnde ſanè intelligendum eſt præfatum Areſtum, videlicet quòd ſi forſan imputatis reliquis ex die contractus ſolutis redituis, aliquid ſortis ſupererat, habuiſſet ea Eccleſia hypothecam & prioritatem ex die contractus ad finem dicti reſidui.

QVÆSTIO XVI.

SYNOPSIS.

1 *Res iudicata pro veritate eſt.*
2 *Moderatio exceßiue reditus pro futuro tempore fieri debet.*
3 *Exploſum Senatuſconſ. quoddam.*

186 ¶ DECIMOSEXTÒ ſuccedit quæſtio, an eiuſmodi contractus vſu-
1 rarius & nullus poſſit confirmari ſententia? Videtur quòd ſic, quia pro veritate habetur. *l. res iudicata. de regul. iur.* & facit vt indebitum debeatur, nec condici poſſit. *l. C. de condict. in deb. cum vulga.* Contrarium pulchrè tenet Alberi. in *rub. column. fin. C. de vſur.* Idem ſenſit
Sententia. Bald. in *l. cum allegat. column. 2. C. eo.* loquitur tamen in ſententia voluntaria, vel per conſenſum debitoris lata. Dom. autem Andreas Tiraq. *in tract. retract. conuent. quæſt. 2. gloſ. 2. num. 35. cum ſeq.* obiter hunc locum attingens facit Petr. de Anchar. & Alexand. in hac re ſibi ipſis contrarios, dicens quòd priorem partem tenuerunt Petr. Anchar. *conſ. 82.* & *conſil. 306.* & Alexand. *conſil. 91. column. 1. lib. 2.* (ſed quòd poſteriorem partem tenuerunt iidem Petr. Anchar.) *conſ. 234.* Alexand. *conſ. 82. column. 2. verſ. 4. lib. 3.* Sed mihi non videntur inuicem, nec ſibiipſis contrarii, quia in locis priùs hîc citatis loquuntur quantum ad executionem ſententiæ: & dicunt, quòd exceptio vſurarum non poteſt opponi poſt ſententiam ad impediendam executionem, quòd eſt verum: & ita etiam vult Angel. & Imol. in *l. 4. §. condemnatum de re iud.* Lap. *alleg. 12. incip.* an qu-

tuar. Barb. *conſ. 18. col. penult. lib. 1.* quod limita niſi in continenti ſine altiori indagine plenè conſtaret de vſura. per not. in *l. ille à quo. §. ſi de teſtamento ad Trebell.* In locis verò poſterius hic allegatis Anchar. & Alexand. loquuntur, quando igitur de repetendis vſuris principaliter per viam actionis non impedita ſummaria executione ſententiæ; ſi qua ſit, quia ad hunc finem non obeſt exceptio rei iudicatæ. Et ita vt ſuprà intelligendum eſſe, quòd non tranſeat in rem iudicatam in hac materia volunt Io. de Imo. in *l. ſtipulatio iſta. § alteri. col. antepen. de verb. oblig.* Iaſ. *conſ. 21. col. 2. lib. 1.* Ita tenet Ambr. de Vignæ. in *reper. c. ſalubriter. num. 21. num. 13.*. declarans vt non ſit interim impedienda executio *num. 141. de vſur.*

Solutio.

187 ¶ Vt autem plenè & breuiter habeas, dico quòd in ſententia, à qua non fuit appellatum, nec poteſt appellari, non fuit diſcuſſum nec cognitum de vſura, & tunc non præcedit quæſtioni vſurariæ, niſi in hoc quòd executio ſententiæ non debet impediri, niſi in promptu conſtet, prout in promptu conſtabat in exẽplo Areſti de quo in quæſtione præcedenti meritò ibi fuit impedita executio: aut verò in ſententia, hoc eſt in inſtantia eam præcedente, fuit diſcuſſum & cognitum de vſura, & tunc aut probata fuit vſura, & ſiquidem ſententia continet errorem expreſſum, non valet tanquam contra ius legis: ideò non eſt quærendum an tranſeat in rem iudicatam. Si verò non continet errorem expreſſum, tamen non tranſit in rem iudicatam, propter turpitudinem & animæ periculum, imò poteſt dici nulla propter iniquitatem manifeſtam: quæ dicitur manifeſta, quia colligitur ex actis, vt not. in *c. inter cæter. de re iudic.* Cur. ſenior *conſ. 59. colum. 6.* Aut verò non fuit probatum vitium vſuræ & ſic ſententia non fuit iniuſtè lata: & tunc licèt non debeat impediri executio (niſi vt ſuprà) tamen propter præfatum periculum & peccatum continuum non tranſit in rem iudicatam, niſi in quantum abunde præciſum eſt probationibus: quod fit dupliciter. Primò, quando probationes non adferruntur per inſtrumenta, aut confeſſionem partis, ſed per teſtes, & iam in priore inſtantia ſuper hoc fuiſſent teſtimonia recepta & publicata. Secundò, quando allegantur noua facta ex longo interuallo, præſertim poſt mortem eorum, qui poterant defendere, & contrariam veritatem defendere, quia præſumitur contra eum, qui differt agere donec aduerſarij probatio deperierit, vt eſt gloſ. in *cle. ſæpe. in §. & quia.* in verbo. *non obſtante, ad finem, de verb. ſign.* vbi gloſſa vulgò in libris habetur corrupta, quia ibi (*quo non audiatur*) debet legi. (*quo caſu non audiatur*) Idem pulchrè tradit Bald. in *conſ. 57. quidam tabellio. l. 1.* Matthæ Afflict. in *Dec Neapol. 13. in 9. coniectura.* & in *Dec. 58. ad fin.* [ad hoc bonus text. in *l. vlt. verſ. quid enim ſi cùm noſſet de perdita. C. de fin. inſtrum.*] Et prædicta intellige, quando allegatur vitium, clarum, hoc eſt in quo (ſi ſit in confeſſo) non eſt dubium iuris: ſecùs ſi fortè prætenditur vitium, de quo ſit dubium iuris inter peritos, quia tunc omninò ſtandum erit rei iudicatæ.

188 ¶ Prædicta extende, nedum ſi agatur de fœnore improbo, & reditu nullo: ſed etiam ſi agatur de reditu exceſſiuo & moderando, quia ſententia lata contra moderationem debitam non tranſibit in rem iudicatam, ſaltem pro tempore futuro, niſi ſecundum prædicta: quia etiam ſi moderatio fuiſſet iuſtè denegata, putà per iudicium latum ante annum ſeſquimilleſimum, cùm reditus ad rationem decimæ tolerabantur, tamen hodie ſaltem pro futuro tempore fieri debet, quia *per l. pen. C. de vſu.* ſuperueniens moderatio
2 fieri debet pro futuro tempore, etiam in vſuris vel reditibus priùs legitimè conſtitutis, ſiue tempore illo iudiciis aut rebus iudicatis confirmati fuerint, ſiue non: quia poſſunt impedire, quin leges futuræ locum habeant, etiam in antiquis vſuris vel reditibus. Pro futuro tempore quemadmodum ſi hodie ſtatueretur vt tamen quindecima eſſet ſumma ratio redituum, deberent reditus priùs ad rationem duodecimæ legitimè conſtituti quibuſcunque ſententiis & Areſtis confirmati reduci ad 15. pro futuro tamen tempore, per *d. l. penult.* vt diximus ſuprà *quæſt. 10.* Igitur multò fortiùs ſi illa moderatio fuerat iniuſtè denegata, idem ſi reditus huiuſmodi fuerit imperitè per ſententiam declaratus non redimibilis: quia hoc modo reduceretur ad contractum vſurarium & illicitum, Et ſic hoc non obſtante ſemper redimi poterit per not. ſuprà *quæſt. 5. & in quæſt. ſeq.* prout ſæpè ſupremi huius Senatus Areſtis huiuſmodi reditus iuſto pretio conſtituti declarati ſunt perpetuò redimibiles: ſæpè iniuſto pretio ſupra decimam conſtituti annullati, non obſtantibus ſententiis vel etiam Areſtis ſuper moderatione vel incidenti confirmatione præcedenti, vt in Areſto ſuprà *num. 185.* & in alio infrà *nu. 222.* facit. tex. in *l. ſi fundus. §. ſi pluris de pign.* vbi non obſtante ſententia, qua debitor non reſtituendo pignus condemnatus fuit pluris quàm deberet, & eſſet cumulus ſortis & legitimarum vſurarum, ſi tamen offerat quod re vera debet, audiendus eſt.

189 ¶ Quid ergo de quodam iudicio nuper mihi exhibito? Quidam anno 138 . emit reditum ad rationem decimæ, ſub hypotheca generali debitoris, deinde poſt 40 annos, videlicet anno 141-. hæres creditoris ab herede ſucceſſore debitoris accepit recognitionem reditus, & poſt decem annos ſententiam, per quam certus fundus declaratur hypothecatus ad continuationem reditus: poſt aliquos ſequentes annos creditor ob rel. qua in vim dictæ recognitionis & ſententiæ ſubhaſtari fecit dictum fundum, & poſt octoginta annos ſubhaſtationibus adhuc pendentibus ſucceſſor debitoris ſiue dominus fundi hypothecati anno 1537. petiit à Senatu, vbi lis erat deuoluta, vt actor teneretur edere inſtrumentum originale conſtitutionis præfati reditus, ſi facultatem haberet, aut per eum non ſtaret, vel iurare ſe non poſſe edere, nec dolo feciſſe quo minùs poſſet. Creditor vtrumque detrectabat, dicens ſufficere prædictam recognitionem & ſententiam, quæ centum annos excedebant, & petebat decretum rei ſubhaſtatæ adiudicari. Creditor, qui non negabat ſe habere, fuit condemnatus per Areſtum ad exhibendum inſtrumentum originale, & in expenſis inſtantiæ exhibitionis, & benè. Tunc dominus fundi, viſa conſtitutione originali reditus pro centum libris, & ſic ad rationem decimæ conſtituti, duo obiecit: primùm quod in conſtitutione non fiebat mentio dicti fundi, nec apparebat conſtituentem dominum fundi. Quæ obiectio licèt excipiens eſſet ſingularis ſucceſſor non valuit, propter recognitiones & ſententias vltra centum annos ſpecificè obtentas contra eos qui tunc poſſidebant dictum fundum tanquam domini. Secundò allegabat, quod reditus ſaltem ad rationem quindecimæ reducendus erat cum libera facultate redimendi: tamen per Areſtum die 19. Maij anno 1545. dictum fuit quòd ille reditus continuaretur ſine moderatione, & redimendi facultate, & quòd dominus fundi recognitionem ſeu titulum nouum inde conficeret, alioquin quòd decretum fundi adiudicaretur. Non dico creditorem fuiſſe de ordine iudicum, ſed in vtroque membro perperàm iudicatum, quia debebat reditus ad quindecim reduci ſub libera & perpetua facultate redimendi. Non dubito iudices motos fuiſſe propter antiquitatem temporis, plus quàm centenariã ſed præſcriptio in hac materia non magis operatur, quàm res iudicata, vbi de veritate plenè conſtat, vt dicam in *q. ſeq.* Quid ergo dicendum de eo quòd nunc in executione Areſti dominus fundi vel eius vidua ſuo & tutorio filiorum nomine petit non exhibitionem, quam ſemel habuerit: ſed copiam præfatæ conſtitutionis originalis reditus ſibi ſuis impenſis dari?

Areſtum.

Prima

Prima facie videtur creditorem non teneri, quia ſemel produxit, & inſtrumenti fides approbata eſt in iudicio, nec petens copiam dixit ſe velle redarguere de falſo, nec id ſe poſſe facere iurat, & inſuper lata eſt diffinitiua de non moderando nec redimendo quæ excludit omne intereſſe petentis copiam, igitur non eſt audiendus per *l. vlt. C. de fide instrum.* Quibus non obſtantibus dicendum dictam copiam dari debere, cui non eſt bonum veritatem denegari. *c. 1. in fin. de contentio. inter do. & vaſſal. de inueſti. feu. in vſi. feudo.* A nec occultari. *cle. ſæpe. §. citationem. de verb. ſig.* Idque iudex pati non debet. *l. 1. §. 1. ad legem Corne. de fal. ſacit. c. accepimus. de fide instrum.* Et quod dixi in *conſuet. Pariſ. §. 5. num. 46.* tum apparet hîc de iuſto intereſſe petentis copiam, cùm prædicta iudicia, veritate detecta, non tranſeant in rem iudicatam, vt dixi. Plura huiuſmodi occurrentia prætereo, ne ſim prolixior, & quia ex prædictis poterit ingenioſus tam rectum iudicium quam praxim ſatis in cæteris id genus elicere.

Veritas non eſt occultanda.

QVÆSTIO XVII.

SYNOPSIS.

1 *Baldi ſententia qui non exiſtimat de contractu vſurario agi poſſe poſt 30. annos, ſed tantùm excipi.*
2 *Veritas prævalet præſumptioni.*
3 *Vtilius non habere titulum, quàm improbum habere, aut edere.*
4 *Notati iudices qui redituum redemptioni æſtumant præſcribi.*
3 *Iudicio furti elapſi longiſſimo tempore præſcribitur.*
6 *Tertius poſſeſſor rem per vſuram acquiſitam iuſto tempore capere poteſt.*
7 *Si reus petat redemptionem, & offerat, id non ſolùm vim habet petitionis incidentis, ſed exceptionis peremptoriæ.*
8 *Reditus pecunia conſtitutus non obſtante longiſſimo tempore redimibilis eſt.*
9 *Petrus Lyſetus primarius Curiæ Pariſ. Præſes arguitur inſcitiæ.*
10 *Hypotheca, vt acceſſorium, non mutat naturam principalis.*

190 § DECIMOSEPTIMÒ ſuccedit quæſtio, an in materia vſuraria locus ſit præſcriptioni temporis? & primò videtur quòd propter periculum animæ, quod eſt tantò grauius, quantò diuturnius *c. vlt. de con.* Et ita tenet Ayberi in *rub. col. vlt. C. de vſur.* etiamſi interuenerit ſententia, quam numquam dicit tranſire in rem iudicatam: ſequitur Iaſ. in *l. 1. §. ſi procurator. col. 4. num. 13. ſi quis ius dicen. non obtemp.* fa. Bald *conſ. 322. l. 1. & vlt.* quæ not. Alex. *conſ. 75. viſo themate. col. vlt. l. 2. conſ. 46. circa præſentis. col. 3. l 3.* Latè Barba. *conſ. 51. lib. 1.* Iacob. de ſanct. Georg. in *l. mutuum. col. 1. ſi cert. pet.* Petr. Girar. in *ſing. 18.* Franc. Balb. in *tract. præſcript. in 4. parte 5. partis princ. q. 3. in fi.* Hiero. Cagno. *reper. l. 1. col. 5. C. de pact. inter emp. & vend.* Do. And. Tiraq. in *tract. retract. conuent. §. 1. gloſ. 2. n. 31. cum ſeq.* In contrarium videtur æquè habere locum præſcriptio in contractu vſurario ſicut in alio, dummodo interueniant ſubſtantialia & requiſita ad præſcriptionem, & ſic quod non ſit aliquid magis ſpeciale de ſe in materia vſuraria, quàm in alia. Tum quia nullo iure caueтur hæc peculiaris & ſpecialis differentia, tum quia in ipſa difformitate & ratione peccati, non diſtant violentia, furtum, dolus, & reliquæ fraudes, à fraude vſuraria, quæ non habet peculiarem à cæteris malitiam: ſed magnitudo læſionis & læſæ charitatis grauitatem auget indifferenter cuiuſcunque delicti, quocunque vocetur nomine vt ſup *n. 13.* Et ſic cæteris paribus æquè locum habere poteſt temporis præſcriptio

1 in materia vſuraria, ſicut in alia quacunq; fraude & circumuentione, dolo vel re ipſa factis: & ita ſentit Bal. *in conſ. incip. vtrùm poſt. 30. annos,* quod eſt *conſ. 272. lib. 3.* ſecundum veterem impreſſionem, & *conſ. 322.* ſecundum nouam, vbi vult non poſſe quæri de nullitate ſententiæ vel fraude, aut ſimulatione contractus vſurarij poſt 30. annos agendo, ſed ſolùm excipiendo. Alex. etiã in *conſ. prælleg.* non ſe fundat niſi in regulis communibus de poſſeſſore malæ fidei: & loquitur in eo, qui eſt in mala fide, vel in errore iuris reſiſtentis & prohibitiui, vel in habente cauſam ab eo, à quo excludit præſcriptionem longi temporis. *authen. malæ fid. C. de* B *præſcrib. long.* Ergo videtur heredem, qui eſt in bona fide ſaltem ſingularem ſucceſſorem, omninò longiſſimo tempore tueri poſſe, quod eſt verum excipiendo & regulariter. 191 § Sed & hæc plenè liqueant, quæ nondum à quoquam plenè diſcuſſa vel digeſta reperi, dico, aut quæritur, an debitor poſſit tempore quærere liberationem aduerſus creditorem? & clarum eſt quod ſic, ſecundum regulas iuris communis, nec de hoc eſt quæſtio. An verò creditor qui non habet ius validum vel firmum poſſit vſucapere contra debitorem? Et hîc diſtinguendum. Aut igitur de continuanda vſura videlicet de præſcribendo contra debitorem eiuſve ſucceſſorem ſuper iure vel actione principali, vt ſoluere & continuare teneatur in futurum: aut verò ſuper acceſſoris, putà de conditione competente debitori ad reliqua præterita, tanquam indebitè ſoluta, vel de iure & facultate redimendi. Primo caſu ſit concluſio, quòd nulla præſcriptio currit etiam plus quàm longiſſimi temporis Ratio prompta eſt, quia quantò magis illicitum fœnus continuatur, tantò peccatum grauius eſt, & ſic nunquam purgatur, ſed magis augetur tempore, *c. vlt. de conſuet.* Ampliatur primò, vt procedat nedum improbo, ſed etiam in exceſſiuo fœnore, videlicet cum reſpectu annullationis, quàm reſpectu moderationis reditus. Et ita pluries vidi per Areſta ſupremi huius Senatus, plures reditus aliàs moderari, ſi paululum excedebant duodecimam: aliàs annullari, ſi etiam decimam ſortis partem excederent, non obſtante quòd eſſent conſtituti vltra 60. vel 80. annos ante cõtrouerſiam motam. Ampliatur ſecundò, etiamſi ſint vltra 100 vel 200. annos, aut à longiori tempore conſtituti, dummodò liquidè conſtet de pretio & qualitate conſtitutionis. Non obſtat quod tanto vel minori tempore poterat creditor acquirere talem reditum ſine vllo pretio, quia verum eſt ex iuſto titulo, licèt non vero, ſed putatiuo, putà donationis, legati diuiſionis, aut alias, vel quando non conſtat de initio vitioſo ſecùs ſi conſtet de initio vitioſo, vel defectiuo, quia tunc omnis perceptio, vel quaſi poſſeſſio inter ſequens ſuper illo titulo fundata, eodem vitio quo continuatur quotidie inficitur, & ſic quocunque temporis lapſu, vel quaſi poſſeſſione non obſtante

An præſcripto.

Arreſta.

Concluſio.

Ampl. 1.

Ampl. 2.

Digitized by Google

remanet reditus in eadem qualitate, in qua apparet A fuiſſe ab initio. Ideò ſi appareat nimis exceſſiuè & ſic nulliter conſtitutus, putà vltra vnum pro decem debet nullus declarari: ſi verò modicum exceſſiuus, debet moderari ſecundum not. ſup. *q.* 10.

192 ¶ Non obſtat quod tempus centum annorum, 2 quod eſt pluſquam immemoriale, vt dixi in *conſ. Pariſ.* §. 5. *n.* 63. habet vim conſt. *l. hoc iur.* §. *ductus aquæ. de aqua coti. & æſti.* quia omninò verum eſt quando non apparet de origine: & ita propriè loquitur d. §. *duct. aquæ:* vbi de origine non conſt. quia memoriam hominum exceſſit. Secùs ſi conſtet certò de veritate originis, quia tunc præſumptio, quæ oritur propter antiquitatem, cedit veritati. *c. veritate.* 8. *diſt.* fa. no. in *conſ. Pariſ* d. §. 5. *n.* 62. Et quãuis regulariter, vt in rebus præ- B ſcriptilibus præſcriptio legitimè cõpleta præiudicet veritati originis etiam de qua conſtet. vt not. in d. *conſ. tit.* 4. tamen ſpeciale eſt in vſura, quando de eius cõtinuatione agitur, quod nullũ temporis ſpatiũ, nullum ſucceſſorum bona fides patrocinatur præſcriptioni: quoniam lex ſemper & continuè reſiſtit curſui vſuræ illegitimæ, vel exceſſiuæ: quo caſu, videlicet quando lex cõtinuè prohibet & reſiſtit, ceſſat vſucapio & præſcriptio *l. vbi lex in pr.* & ibi doct. *de vſuc.* 1. *ſ. de cõſ.* fa. quod not. Bar. in *l. ſed & ſi leg.* §. *ſcire. de pet. her.* Io. de Pla. in *l. vnic. de fun. rei pr. lib.* 11. *C.* Benè verum eſt, in iſtis ſi non cõſtet de origine, ſpatiũ temporis prodeſſe poteſt, ſed in vim præſumptionis duntaxat, & allegato licet nõ probato iuſto & licito titulo: ſed nullo modo prodeſſe poteſt in vim veræ & propriæ præſcriptionis, putà ſi C conſtet de veritate & origine vitioſa, vt etiam ferè in ſimili recordor ſcripſiſſe in *conſ. Pariſ.* §. 7. *n.* 15. *n.* 16. Ita quod ſi vnquam, maximè hîc quadrat dictũ illud vulgatum, quod eſt de mente Inno. *c. dudum dec.* quòd melius eſt non habere, vel non oſtendere titulum, quàm oſtendere, ſed malum & vitioſum. Amplio tertiò, etiã
Amp. 3. 3 ſi fortè heredes, aut etiam ſingulares ſucceſſores creditoris iuſto errore facti per præfata tempora bona fide percepiſſent reditum, putà prætextu cuiuſdam antiquæ recognitionis, ſeu noui tituli non continentis vitium, quia quandocunque detegatur verum originale, & vitium, reditus, ſuccurrendum eſt ſub modificatione, de qua infrà *limitatione.* 1, Vnde etiamſi inſtrumentum reditus eſſet in licita forma, putà vnius pro duodecim vel quindecim, tunc coram notariis numeratis: ſi ta- D men poſteà inueniatur, & certò probetur, quòd nunquam fuit tantum pretij numeratum, quod ſufficiat ad rationem decem pro vno, caſſandus eſt contractus tanquam vſurarius, quantuncunque longiſſimo tempore ſucceſſor vſurarij bona fide perceperit. Et notanter dixi, ſi certò probetur, quia non ſufficeret ad hoc quælibet probatio vel præſumptio, aliàs legitima poſt tantum temporis. fa. no. ſuprà *nu.* 188.

Amp. 4. 193 ¶ Amplio quartò, vt procedat etiam in hoc regno, non obſtante conſt. regis anni 1512. §. 16. quæ non habet locum in contractibus vſurariis, ſiue de ſimulatione & nullitate, ſiue de fraude & reſciſſione agatur, vt etiam dixi in *conſ. Pariſ. tit.* 4. *in rubr. Et ita obſeruatur per dominos iudices vſurarum æquiſſimè in ſupremo hoc Senatu.* [Quamuis in indoctis & quæſtuatis aliter quan- E
Amp. 5. doque iudicatum ſit. [Amplio quintò, etiamſi debitor vel quiuis eius ſucceſſor recognouerit reditum coram iudice, & ſententiam ſubierit condemnatoriam, non in contradictorio iudicio, ſed voluntariam, vt decidit Alberi. in *rub. col. fi. C. de vſu.* Bal. in *l. cum allegat. col.* 2. *eo. tit.* & ſequitur Iaſ. in *l.* 1. §. *ſi procurator. col.* 4. *ſi quis ius dicen. non obtemp.* do. Andr. Tiraq in *tract. retract. conuent.* §. 1. *glo.* 2. *num.* 34.
Amp. 6. Amplio ſextò, etiamſi in contradictorio iudicio ſub modificationibus, de quibus in quæſtione præcedenti.
Amp. 7. Amplio ſeptimò, non ſolùm reſpectu veri debitoris, ſed etiam fideiuſſoris vel tertij poſſeſſoris rerum hypothecatarum, vel etiam poſterioris creditoris, vt ſuprà *eo. quæſt.* 25. quia hæc exceptio rei cohæret *l. exceptiones.* §. *rei de except. l. tam mandatori. l. pen. C. de non nu. pecu.* Amplio octauò, vt Ampl. 8. etiam nullo tempore nulla exactione vel recognitione acquiratur poſſeſſio, vel quaſi percipiendi vel exigendi reditus vſurarij in aliquo, vel immoderati quatenus reducendus eſt. Ratio, quia in iuribus incorporalibus, in quibus non eſt vera, ſed quaſi poſſeſſio, quæ plus habet iuris quàm facti, quandocunque lex prohibet vel reſiſtit, nulla acquiritur poſſeſſio, vel quaſi, vt diximus in *conſuet. Pariſ. tit.* 3. *in rubr. Præterea etiamſi aliqua acquiratur poſſeſſio,* non valeret ad aliquod interdictum, imò nec ad prouiſionalem perceptionem pendente lite, quia petitorium abſorbet poſſeſſorium. *cap. cum dilectus de cau. poſſ.* & propriè. Et ita in ſimili decidit Oldra. *conſ.* 249. Bonifacius in *ſ.* Et hoc præſuppoſito, quòd in promptu conſtet de vitio vel exceſſu: alioquin quaſi poſſeſſio interim conſeruanda eſt *cap. Laudabilem. vt lite penden. cum vulga.*

194 ¶ ¶ Amplio nonò, vt procedat non ſolùm ex parte creditoris in iure exigendi reditum vſurarium vel exceſſiuum: ſed etiam ex parte debitoris in iure redimendi reditum etiam iuſtum & legitimè conſtitutum. Ampl. 9. Ius redimendi an præſcribatur. Probo primò, quia in iſtis reditibus ad rationem duodecimæ vel quindecimæ conſtitutis facultas redimendi eſt inſeparabilis, quia eſt de ſubſtantia & neceſſitate iuſtitiæ & validitatis horum redituum tantulo pretio conſtitutorum, vt not. ſup. *quæſt.* 5. *n.* 128. Et ſic nullo tempore poteſt illi iuri redimendi, præſcribi, quia non ſolùm contra naturam & ſubſtantiam actus præſcriberetur, non ſolùm contra ius priuati debitoris, ſed etiam contra ius ipſum & leges vſurarias, & præſcribendo reduceretur reditus, mediante hac facultate iuſtus & legitimus, ad reditum vſurarium & illicitum: & ſic talis præſcriptio nullo tempore incipere, nec compleri poteſt per prædicta. Probo ſecundò, quia iſtud ius redimendi non ſolùm conſiſtit in agendo vel iure actionis, ſed etiam in excipiendo, & facultate exceptionis: vnde ſicut natura exceptionis perpetua eſt, & nulla temporis præſcriptione tollitur. *l. pure. in fin. de dol. excep.* ita & ius redimendi exceptioni cõiunctum, & quod per viam exceptionis vel retentionis proponi poteſt. Et quemadmodum iuri offerẽdi, quod iuri excipiendi coniunctum eſt, nunquam præſcribitur, vt tradit Bart. in *l. pign. de vſuc.* Ant. Neguſant. *tract. pign. part.* 6. *memb.* 3. *in fi.* Fran Balb. *tract. de præſcrip.* 4. *part.* 5. *partis q.* 2. [Phil. Dec. *conſ.* 164. *c. ult.* vbi in annot. approbantiſſimè Vdar. Zaz. *inſt.* ad Act. contra Io. Fabr.] Et ſicut in præcedentibus dictum eſt iuri ſoluta in ſortem imputandi, & reſiduum, ſi quod ſit, offerendi in reditu vſurario, vel iuri imputandi reliquis, quod moderationi legitimæ ſupereſt in reditu exceſſiuo, nunquam præſcribi, quia in iure excipiendi conſiſtit, vt illi coniunctum eſt: ita & in iure redemptionem offerendi vel petendi in reditu licito, ſed de ſe redimibili. [Probo tertiò, quia in recognitionibus, vt etiam apochis, reliquorum huius reditus ſemper fuit recognitio quantitatis antiqua redimibilis, ſemper enim fit relatio ad titulum, & eius qualitatem, & ſic ſemper interrumpitur præſcriptio temporis, imò nunquam poteſt incipere: quia ſemper in eadem qualitate poſſidetur. adde inf. *n.* 201.] Adde quæ dixi in *q. ſeq.*

195 ¶ His à me ſcriptis fœliciter in lucem prodierũt And. Tiraq. Commentaria vberrima doctiſſimi Senatoris Do. And. Tiraquelli de vtroq, retr actu: vbi in *trac. retract. conuen.* § 1. *gl.* 2. *n.* 30. *cum ſeq.* idem tenet. Ita etiam quandoq; iudicari vidi in ſupremo hoc Senatu exemplũ vnum retuli. ſup. *q.* 10. *n.* 147. quanquã nemini quandoq Senatũ noluiſſe promptè decidere, ſed in conſilio deliberandũ reſeruaſſe, an hi reditus duodecimæ enim poſt tempus, putà 3. vel 4. annorũ ad hoc in cõtractu præfixũ redimi poſſint. de quo minimè deinceps dubitandũ eſt per prædicta, & j. *q.* 19. ſed nõ vidi ſupremã hanc curiã iudicaſſe hos reditus redimibiles, quando erãt ante

trigınta

triginta vel plures annos, etiam ſub expreſſa & libera facultate redimendi ab initio, & abſque vllo vitio conſtituti: tamen pluries illic vidi de facto iudicari in pluribus huiuſmodi contractibus aliquo vitio laborantibus, quòd infra tres vel ſex menſes debitor ſortem cũ reliquis ſoluendo redimere & luere poſſet: alioquin reditus eſſet perpetuus & non redimibilis. [Imò etiam anno 1546. vidi in publicis cauſarum actionibus huius Senatus reditum conſtitutum ad rationẽ quindecimæ, compacto, vt non eſſet redimibilis, declarari redimibilem inf. tres annos, ſed non poſt. Ego etiam ſcio, quod in tertia claſſe inquiſitionem huius Senatus, 4 Areſtum. die 13. Aug. anno ſeſquimilleſimo trigeſimo tertio, delatore quodam Bourgouino, habito etiam reliquarum Senatus claſſium conſilio, reditum ante 54. annos ad rationem duodecimæ conſtitutum, redactum ad rationem quindecimæ pro tempore futuro, ſed declaratum non redimibilem ob lapſum 54. annorum. Et peius Senatus Dolanus, die 7. Sept. anno 1547. declarauit in prædictis in totum 40. annis præſcribi.] Ego verò dico, tam circa redemptionis ademptionem, quàm limitationem errores fuiſſe, etiamſi reditus erant antiquiſſimi, vt ſup. *n.* 189. Multi enim ignorauerunt & adſque ignorant verum elenchum vſurarum & horum redituum. Quamobrem neceſſe habui pleniùs & exactiùs diſcutere. Sed licèt multi ignorarent perpetuam & liberam redimendi facultatem eſſe de iuſtitia horũ redituum, illiſque neceſſariò annexam: non tamen debebant ignorare regulam illam iuris communis. Quòd iuri offerẽdi ſi iuri exceptionis vel retentionis coniunctum ſit (vt hîc) nullo tempore præſcribitur. Sed non eſt nouum multa eſſe, quò vel iudices peccent, multáque accidere, quæ doceant quàm ſit iuſta & neceſſaria, *l. nemo. de ſenten. & interlocu. omn. iudic.* exemplis non eſſe iudicandum. Et hæc ſcribens an. 1544. recordor ſupra viginti quinque annos audiuiſſe à Do. Ioanne Molinæo patre meo, antiquo Aduocato, quòd ab antiquis ſemper audiuerat & viderat teneri & obſeruari in praxi, quòd facultas quandocunq; redimendi ſemel conceſſa, ſemper etiam poſt triginta annos peti poterat, & quòd ita indiſtinctè & bona fide tempore ſuo obſeruabatur, etiam poſt conſuetudinem Pariſienſem in ſcriptis redactam, vbi præſens fuit: donec famoſiſſimus ille Aduocatus Iac. [illegible]ſome deciſionem illam Ang. *conſ.3. incip. ex pacto. de retrouend.* quòd iuri redimendi triginta annis præſcribatur, antea pragmaticis ignotam in medium forum inuexit, vtque practicaretur auctor fuit: imò occaſio, ſiquidem ille clientuli cauſæ ſemel inſeruire duntaxat voluit. Sed vulgus iſtud imitatorũ pigrum pecus, ad pauca aduertentes, ſtatim illud incautè protraxerunt ad hos reditus, cùm tamen Ang. loquatur in fundo vendito & tradito ſub eo pacto, & ſic quando ius redimendi in mero iure agendi, & non excipiendo conſtitit, & ita debet in caſu ſuo accipi, non autem extendi ad diuerſum caſum horum redituũ, vbi ius redimendi etiam iure exceptionis competit [Sed adhuc vbi tantùm iure actionis cõpetit, vetus ſimplicitas æquior erat, & veteri legi diuinæ conformior. *Leuit.25.* Hoc eſt ſemper obſeruatum apud Lotaringos: vbi per plura turbarum etiam teſtimonia probatum vidi, quòd in omnibus venditionibus, ſub facultate redimendi, nunquam ei præſcribitur, etiam per centum annos: vt etiam hodie obſeruant in Ducatu Lothar. vbi anno 1547. vidi redemptionem fundi poſt triginta nouem annos præſtitam]

Imitatores pigrum pecus.

196. ¶ Hîc impertinens non erit tangere caſum, de quo his ſcriptis conſultus fui anno 1548. conſtitutus fuerat reditus ad rationem decimæ, & per Areſtum latum anno 1541. reductus fuit ad rationẽ duodecimæ, declaratus etiam redimibilis de gratia infra tres annos, quibus lapſis non poſſet redimi. Nunc inter primogenitum & reliquos heredes veteris debitoris lis eſt ſuper contributione redemptionis, quia reditus erat aſſignatus ſuper feudis, ideò dicunt ſecundogeniti, quòd primogenitus debet contribuere pro media; & ſic pro rata bonorum ſubiectorũ, ille verò quòd viriliter. Reſpod. quòd ille benè, ſiue volũtaria, ſiue neceſſaria ſit redemptio, cùm non eſſet reditus limitatus ad feuda, & omnes heredes eſſent viriliter obligati, & ſic æqualiter cenſuri erant commodum redemptionis. *l. 2. C. ſi cert. peta.* dixi in *conſuet Pariſ.§. 11. num.* 14. Sed certè illa reductio ad duodecimam nimis mollis fuit & generoſa creditori, quia debebat fieri ad decimamquintam, vt ante 25. annos rectiùs in eadem Curia iudicatum fuerat in ſimili, de quo ſup. *q.* 10. *n.* 147. Cæterùm tantùm abeſt vt debeat redimibilis fieri de gratia, vt limitatio ſit iniuſta, nec teneat per prædicta, & ſup. *q.16. & in fortioribus terminis in q. ſeq. & quæſt.* 19. Redeundo ad rem ex prædictis habes ſpeciale eſſe in materia vſuraria, non abſolutè, ſed demum quando agitur de continuanda vſura, vt nulla vnquam cuiuſcunque temporis currat vera præſcriptio. Imò ſi rectè perpendas, videbis nihil hîc opus ſpecialitatis in materia vſuraria, cùm abundè ſufficiat illa regula iuris communis tempore non præſcribi iuri offerendi vel redimendi cum iure excipiendo coniuncto.

197 ¶ Concluſio ſic ampliata limitatur. Primò reſpectu penſionum condicendarum vel reſtituendarum, videlicet quæ perceptæ fuerunt, vltra quantitatem ſortis reditus vſurarij, putà infra decem pro vno conſtituti: quamuis enim validitas reditus in ſe non poſſit capi, nec pro futuro, nec pro præterito tempore, tamen condictioni particularium penſionum receptarum præſcribi poteſt, ſicut & actioni furti præteriti & condictioni indebiti longiſſimo tempore præſcribitur: vnde ſi à centum annis conſtitutus & continuatus fuerit reditus infra rationem decem pro vno, primorum quidem annorum penſiones, vſque ad concurrentiam ſortis in illam ſemel compenſatæ ſunt, ſequentium autem annorũ penſiones non poſſunt condici, niſi quæ à triginta annis ſolutæ ſunt, inſpecto tempore conditionis intentandæ: antiquioribus autem videlicet ante triginta annos (ſaluis caſibus interruptionum) præſcriptum eſt. Sublimito primò in ipſo fœneratore, qui contra iura improbum fœnus contraxit, & ſemper fuit in poſitiua mala fide, *c. qui contra iura de reg. iur. in 6*. Et ſic quandiu viuit nulla vſucapio incipere poteſt: ſed benè incipere poteſt ab eius herede etiam vniuerſali, dummodo non appareat, quòd ſciuerit qualitatem, & pretium reditus, & ſic nullitatem vſurariam, quia ſcientia & mala fides defuncti non nocet heredi in præſcriptione longiſſimi temporis, vt ſcripſi in *conſuet. Pariſ.§.68.* & ad Alex. *conſ. 110. in fi. lib.* 1. & ad *conſ.51.n.7. lib.5.* Secùs ſi appareat heredem vel quemuis ſucceſſorem ſciuiſſe illam qualitatem, quia eo ipſo reperitur in poſitiua mala fide, etiamſi erret in iure, quia talis error non releuat, etiam ad præſcriptionem longiſſimam in his, quibus ius prohibitorium & punitoriũ reſiſtit, vt dixi in d. § 68. Nec obſtat quòd error iuris prodeſt, vt quis faciat fructus ſuos, vel eos præſcribat vt no. Io. Fab. Bal. & alij in *l. vendit. C. de vſuc. pro emp. per l. ſed & ſi leg. §. ſcire de petit. hered.* Quia reſpondetur primò, quòd hîc nulli ſunt fructus, ex quo nulla eſt res, nullum ius afferens fructum, quum reditus ſit ipſo iure nullus, & ſic penſiones, non poſſent eſſe fructus rei, quæ non ſubſiſtit, ſed ſunt ſolutiones indebitæ. Nulla etiam poſſeſſio, vel quaſi detecta nullitate, vt dictum eſt. Secundò reſpondetur, vt pulchrè, inquit Bart. in d. §. *ſcire.* quem alij ſequ. ibi & Alexand. *conſ.73. col. fin. lib. 1.* quod obiectum non habet locum, quando ius reſiſtit prohibendo & puniendo, vt hîc, quia talis error non poteſt cauſare bonam fidem etiam ad ſimplex lucrum fructuum.

Mala fides defuncti.

Error iuris.

198 ¶ Sublimito ſecundò, quòd dictum eſt à triginta nouiſſimis annis ſolutas penſiones condici poſſe, vt non procedat reſpectu heredis fœneratoris, niſi in

quantum tempore repetitionis locupletior inuenitur. *l. ſi non ſortem. §. libertus. l. in ſumma. §. in frumento. de condict. indeb.* & in dubio præſumitur locupletior factus de eo, quod ipſemet recipit in pecunia, licèt non ita præſumitur locupletior in fructibus conſumptis, vt in ſimili dixi in *conſuet. Pariſ.* §.22. *nu.*33. *in fi. & n.* 52. Et hæc limitatio ſublimitanda eſt, vt procedat quando ille ſucceſſor, qui recipit, errabat in facto, & ignorabat qualitatem & nullitatem reditus, ſecùs ſi ſciebat, & tamen ſciens non deberi tanquam debitum recipit, quia tunc delinquit, etiam ſi recepit à ſoluente ſponte, ſed intuitu prætenſi debiti vel ne moleſtetur. Aliud enim ſi ſcienter & animo donandi ſoluat. *cuius per error. de reg. iur.* ſup. *n.*8. Et quamuis talis tanquam ex debito ſcienter recipiens non committat formale furtum, tum quia non eſt author contractus, tum propter voluntatem ſoluentis, licèt erroneam vel non liberam, vt declarat Bart in *l. quoniam de condict. furt.* tamen non longè abeſt à furto, vt innuit Scænol. in d *l. quoniam.* & omninò eſt in dolo & mala fide poſitiua, & ſic precisè ad reſtitutionem obligatur, etiam ſi recepta perdiderit, & conſtet quòd non fuerit nec ſit locupletior. Et not. ſingularem hanc limitationem ad dictam regulam ex d. §. *libertus*, vt procedat in eo, qui bona fide & ignoranter, ſecùs in eo, qui ſcienter in debitum recipit: quia tunc non debet diſtingui, an fuerat vel maneat locupletior, vel non. De quo etiam eſt bonus text. in *d l. in ſumma. §. ſi ſeruum. de condict. indeb.* facit tex. in *l. patri. §. prædiũ. verſic. ex quo de minor.* prout nouè induxi in *conſuet. Pariſien.* §.22. *q.* 10. *n.*55. *&* §.55. *gloſ.*1. *n.*13. *&* §.58. *n.*7.

Limitatio §. Libertus.

199 ¶ Principalis concluſio limitatur ſecundò, vt procedat, in quantum contractus laborat vitio vſuræ in ſe, ſiue aperto, ſiue palliato, quòd poſteà detegitur: ſecùs ſi laboraret alio vitio, puta quãdo eſſet iuſto pretio conſtitutus, ſed per minorem 25. annis, & ſine decreto iudicis, quia tunc huic vitio præſcribitur quinque annorum ſpatio poſt maiorem ætatem, iuxta *l. ſi quando. C. ſi ma. fact.* dummodo interim creditori ſolutum fuerit, vt manſerit in quaſi poſſeſſione reditus, vt ſcripſi in *conſ. Pariſ. tit.*4. & dixi ſup *q.*13. inf. *q.* 37. *ad fin.* Idem ſi argueretur metus, aut aliud vitium temporarium non permanens & ſucceſſiuum, de quo remitto ad iura communia præſcriptionum. Idem ſi reditus ſit iuſto pretio conſtitutus ſuper fundo, ſed à non domino, tamen à domino fundi per errorem ſoluatur, quia poterit creditor bona fide vſucapere, ſed longiſſimo demum tempore, vt nouè probaui in *conſuet. Pariſ.* §.7. *nu.*17. *cum ſeq. &* §.66 & in *q. ſeq.* Idem in ſimilibus, vbi deficit vitium vſuræ, in tantum quòd etiam ſi creditor emens huiuſmodi reditum ſoluerit pretium de pecunia ipſius debitoris, ſi bona fide fecerit, poſt triginta annos contra maiores completa cum effectu præſcriptione non prodeſſet hoc detegere, quia non fuit verum vitium vſuræ, niſi probaretur de fraude creditoris, vt inf. *q.* 44. Limitatur tertiò, vt procedat, quando clarè conſtat de origine: ſecùs ſi non appareat, quia temporis ſpatium facit præſumi iuſtam originem, non per modum præſcriptionis ſtrictè ſumptæ, ſed per modum preſumptionis. Qualis autem præſumatur origo, & quantum tempus requiratur, quia eſt alia ampla materia, reſeruo inf. *eod. q.*20. Limitatur quartò, vt res per fraudem vſurariam acquiſita non afficiatur vitio reali, ſed per tertium ſingularem ſucceſſorem ſecundum ius commune vſucapi poſſit, vt pleniùs *q. ſeq* & inf. *q.*61. Modò hoc primo caſu excuſſo, reliqua in effectu expedita ſunt. Igitur in ſecundo caſu, quando non agitur de continuanda vſuraria præſtatione in futurũ, ſed de præſcribendo ſuper toto actu præterito, ſit concluſio, quòd præſcriptio longiſſimi temporis cum bona fide debitorem ab omni condictione & repetitione excludit: putà ſi debitor reditũ verè vſurarium ſortem reſtituendo cũ reliquis, vel ſine imputatione ſolutarum penſionum redemerit: niſi enim conſtiterit debitorem

A penſiones vſurarias ſponte redemptionis tempore aut poſteà donaſſe, clarum eſt debitori acquiſitam condictionem indebiti ad earum repetitionem, cui procul dubio triginta annis præſcribetur: dummodo præſcribens non ſit in poſitiua mala fide, quod iam declaratũ eſt. Hîc occurrit tractare, & qualis vſucapio procedat in vẽditione vel alienatione fundi, facta per vſurariam prauitatem. Sed ne hîc ſim prolixior, reſeruo inf. *quæſt.*61. poſt materiam pactorum legis commiſſoriæ.

¶ Nondum liber meus venerat in manus iudicum quando ad medium Nouemb. an 1546. Petrus Broſſet, cognatus meus, per ſententiam præfectorum libellorum Palatij, Areſto confirmatum, excluſus fuit à redemptione reditus ad rationem duodecimæ conſtituti, propter lapſum temporis, pluſquàm quadragenarij. B Sed mox in caſu ſimili, magna exarſit quæſtio, coram eiſdem iudicibus libellorum Palatij, inter Thomam Raponel, Secretarium Cameræ Regiæ, Dominũ Baudeuille, actorem, & Pharaonem Charpentier, Parlamenteum Aduocatum reum, in hac ſpecie an. 1488. pro centum libris Turonenſibus conſtitutus fuerat reditus annuus, perpetuus, & ſemper redimibilis ſex librarum tredecim ſolidorum Pariſienſium, ſiue octo librarum, ſex ſolidorum, & quadrantis Turonenſiũ, quæ eſt ratio duodecimæ, paulò tamen leuior, de quatuor denariis Pariſienſibus annuis tantùm, vt patet in abaco, anno 1546. vigeſimo octauo Auguſt. actor, qui & debitor corã duobus notariis, obtulit reo creditori, centum libras Turonenſes ſortis principalis, cum reliquis, vſq; tunc debitis, & quadraginta quinque ſolidos Turonenſes C pro legalibus ſumptibus, ſine preiudicio ſupplendi, vel detrahẽdi, de illis petens non ſolùm redemptionem, ſed etiam ceſſionem actionum, contra poſſeſſores aliorum quoque prædiorum eidem reditui obnoxiorum, & reum detrectantem vocauit in ius, coram eiſdem præfectis, concludens, vt præfata ſua oblatio iuſta declararetur, reúſq; damnaretur ei reuendere, ſeu dimittere, & cedere dictum reditũ, receptà ſorte principali, & reliquis, ad vſq; diem oblationis, cum legalibus ſumptibus, & ad ſumptus litis: reus abſolui concludens, allegabat 58. annis præſcriptum eſſe facultati redimendi, vrgens eorumdẽ iudicium in paulò fortioribus terminis præfatam recentem ſententiam, recenti Areſto, vix à nouem mẽſibus confirmatã: necnon plura alia erronea iudicia, de quibus ſup. *n.*195. & futiles D quaſdã ratiunculas: vt quod iuſtum pretiũ reditus non redimibilis eſt ad rationem vnius, in viginti, aut ad rationẽ vnius in 24. Ergo conſtitutus ad rationẽ duodecimæ abſque facultate redimendi, non continet læſionẽ vltra dimidiã: igitur ſtare debet, ſine dicta facultate ab initio, & ſic multò magis poteſt illi triginta aut ſaltẽ quadraginta annis, reſcindi tũ tẽpore contractus reſpecto, ſi tunc ſortem conueniſſet in prædia, nunc haberet quadruplo maiorẽ reditũ, & abſq; facultate redimẽdi, & quædã alia, non digna relatu: Contrà quæ omnia, & cõmunem fori ſententiam actor librum meũ protulit: Iudices adierũt Senatũ, & in claſſibus inferioribus diſcordes, & dubias ſententias inuenerunt: ſed in maiore claſſe inquiſitionũ ſententiã meam laudare, & confirmare audierũt, atq; ita iudicarunt, adiudicando cõcluE ſiones actoris, ſed abſq; expenſis inſtantiæ, die 1. April. anno 1546. ante Paſcha Reus appellatur, ſed vndecimo mẽſe, per Areſtũ claſſibus cõgregatis latũ ad finẽ Febr. anno 1547. relatore Do. Carolo Chãſecleo ſentẽtia cõfirmata fuit. Quin Catharina Lapoſtole, vidua Anton. Selin Conſil. Parla. conuenta à Ioanne Babé, in perſonali, & hypothecaria, & ad titulũ nouum conſtituendũ reditus duodecimæ: petiit redẽptionẽ, & per ſententiã eorumdẽ præfectorũ, die 15. Iun. anno 1545. petitiones actoris adiudicatæ, & vidua excluſa à ſua petitione, & expẽſis cõdemnata; quia in cõtractu nõ erat data facultas redimẽdi, & inſuper 39. anni elapſi erãt, appellauit, & areſto lato 3. Feb. 1545. Appellatio, & id à quo appel-

latum annullata, abſque mulcta, & expenſis cauſæ ap- A
pellationis: & tamen concluſiones actoris principa-
lis adiudicatæ, vidua condemnata ad titulum nouum
dicti reditus, & in expenſas cauſæ principalis, & quan-
tum ad incidentem quæſtionem redemptionis appel-
latus, damnatus pati redemptionem, & actiones ſuas
viduæ cedere, abſque impenſis dicti incidentis. Non-
dum erat liber meus editus, quo euincitur in ſimili
ſpecie reo petente redemptionem, & offerente: id
non ſolum habere vim petitionis incidentis, ſed per-
emptoriæ exceptionis ad finem abſoluendi à princi-
pali. per no. 5. *q.* 19. *nu.* 296. Sed fortè dicta vidua
non obtulerat de præſenti redimere, & ſic in effectu
tantum petebat reditum declarari redimibilem quan-
documque ſibi placeret redimere, ſed poſt editionem
libri noſtri frequentia ſunt Areſta in ſententiam no- B
ſtram, vt illud pro Do. de la Trimoüille, contra Ca-
pitaneum Senonenſem, de reditu ante 75 annos ad
rationem quindecimæ ſine pacto redimendi conſtitu-
to, tamen redemptio adiudicata fuit. & nuper in pu-
blicis cauſarum actionibus, menſe Mart. anno. 1560.
Dum quidam prædio ſuo vendito parte pretij rece-
ptâ, pro reſiduo ab emptore reditum duodecimæ ſti-
pulatus eſſet, ꝟ. quatuor annos tantum redimibilem,
iudicauit Senatus perpetuò redimibilem, quantumuis
Aduocatus venditoris fundi cauſificaretur hunc redi-
tum eſſe partem fundi, & quod in regione Laudunẽſi,
vbi ſitus eſt huiuſmodi reditus, poſt triginta annos re-
putantur fundiarij Sed hoc vltimum eſt manifeſtus
abuſus, de quo ꝟ. *q.* 57. & ex hypothec. prædium non C
erat alienatum partim pro tali reditu, ſed abſolutè
venditum pro certo totali pretio, pro cuius pretij to-
talis parte conſtitutus fuit reditus: quæ duo valdè dif
ferunt: per no. ꝟ. *q.* 52. *nu.* 370. Addo aliud Areſtum
in magna claſſe inquiſ. latum die 20 Mart. anno 1547.
ante Paſcha contra Cardinalem Caſtilionenſem Epiſ-
copum Beluacenſem, qui ex tranſactione ante centum
annos factâ, petebat reditũ, qui per eandẽ trãſactioné
erat redimibilis, ſed cauſabatur centũ annis, iuri redi-
mendi præſcriptũ. Cui ſententiæ fiſcales pro Rege, &
Pari Franciæ adhærebãt: ſed Senatus iuxta ſententiam
noſtram iudicauit adhuc ſemper redimi poſſe. Scripſi
etiã, & obtinui pro Guillelmo Gochetel, Cameræ Re-
giæ Secretario, contra Mariã Cheurier, reditũ ad ratio D
nem quindecimæ conſtitutum, cum facultate redimẽ-
di per inſtrumentum ſeparatum vſque ad decem an-
nos, dita nihilominus poſt 50. annos, liberè redimi
potuiſſe. Ex quibus liquet, quam iniqua, & friuola
fuerit interceſſio Eccleſiaſticorum in redactione con-
ſuetudinũ Bituricenſ. ti. 6. *de ce ſibus, reditibus, & hy-
poth.* §. 14. *in fine*, vbi dicitur, quod omnes reditus
deinceps pecuniâ conſtituendi erunt redimibiles. Pe-
trus Lyſetus Primarius Parlamenti Præſes, qui in eo
actu præſidebat, nihil permiſit decerni de præteritis,
ceu iam conſtitutis, eò quòd præſcriptionem tempo-
ris admitteret paſſim ſuis Areſtis oſtendens, ſe verum
elenchum vſurarum, & horum redituum ignorare.
Sed hodie veritate detectâ, idem dicendum de præ-
teritis, niſi ad rationem trientariæ vſuræ, ſine pacto E
redimendi conſtituti ſunt, vel cum pacto redimendi,
ſed vel ſeorſim appoſito, & ignorato, vel contrariis
recognitionibus (quæ in tali reditu valere poſſunt (per
longiſſimum tempus interrupto. iuxta no. ſ. *ead. q.* &
18. 19. Non eſt prætereunda pulchra quæſtio, de qua
iudex ipſe (vt antè quæſtuarios iudices vbique ferè
erectos ſolitum erat) me conſuluit. Duo fratres præ-
dium commune Burello ad reditum fundiarium tri-
ginta duorum ſextariorum frumenti conceſſerunt:
poſtea anno 1503. primus vendidit 2. pro ſexaginta
libris Turonenſibus ſex ſextarios frumenti reditus an-
nui capiendos, & percipiendos ſingulis annis, ſuper
iure, quod habebat, ex dicta conceſſione, & ſuper om-
nibus eius bonis mobilibus & immobilibus. Exinde
ſecundus ſemper percepit à Burello, per manus eius
60. ſextarios, reſiduũ verò dimidiæ penſionis 32. ſexta-
riorum Burellus ſemper ſoluit, primo vel eius hæredi-
bus. Contigit anno 1550 vnum filiorum primi, coram
Præpoſito *de Prouins*, iuxta Campaniam, petere re-
demptionem dicti reditus ſex ſextariorum, ab hære-
dibus ſecundi, qui excipiunt, 1. de 47. annis, & ſic
quod non poteſt peti redemptio, etiam ſi olim peti
potuiſſet, ſecundo, quod ſemper receperunt per ma-
num Burelli Emphyteutæ & hæredum eius, & nihil
per manum actoris, vel eius deceſſorum, & ſic non du-
bitandum. de præſcriptione contra eum, qui cum ni-
hil in hoc commune habuerunt, nec eum recognoue-
runt: Tertiò, quod non ſumus in terminis conſtitu-
tionis noui reditus: ſed in terminis venditionis redi-
tus conſtituti, & à tertio debiti & ſic non in materia
vſuraria, ſed in materia venditionis fundi, vel iuris im-
mobilis. vt *q.* 62. *nu.* 412. Quartò quod actor eſt vnus
tantum filiorum. vel hæredum, nec poteſt agere ad
totum Actor altiùs ingrediens habuit literas regias ad
eundem iudicem ad reſcindendum contractum tan-
quam vſurarium, vel ad eum reducendum ad rationẽ
quindecimæ, & declarandum liberè redimibilem. D.
Math. Quadrigarius, alij à iudice conſulti, cenſuerunt,
actorem in omnibus excludendum, reóſque abſoluen-
dos & actorem condemnandum, in expenſas, tam in-
ſtantiæ principalis, quam inſtantiæ literarum regia-
rum, quaſi poſt annos 47. irredimibilem. Iudex famâ
nominis mei, & lucubrationum mearum illectus ad
me cenſuram meam petens miſit, & viſis actis die 17.
Mart. anno 1550. concluſiones actoris adiudicandas,
cum impenſis in vtrã que inſtantia, etiamſi nec literas
quidem cancellariæ habuiſſet: ſub hoc temperamen-
to niſi malint rei diuidere, & conſentiendo actori re-
ceptionem pro parte eius tantum, & ita viſis etiam ra-
tionibus meis, quas ſemper ſolebam iudicibus deci-
ſiue trãſmittere vt ſummatim ſequuntur. Primò enim,
non fuit venditio veteris reditus, non partis eius quid-
quid rei cauillantur, ſed venditio, & conſtitutio noui
reditus frumentarij pro pecunia, quantũuis ſit ſpecia-
liter aſſignatus ſuper reditu fundiario, & ſuper aliis
bonis, quia hypotheca ſecuritas eſt acceſſoria naturã
rei non mutans. Secundò, licet tempore contractus
inſpecto iuſto pretio conſtitutus fuerit: tamen poſt
20. annos rei perceperunt commodum, exceſſiuum,
moderationi ſubiectum, & abſque moderatione: ita
vt etiam ſine beneficio Principis reditus reducendus
ſit ad rationem quindecimæ, etiam in pecunia ſi malit
actor, per no. q 21. niſi fortè malint rei reſtituere,
quod vltra rationem valoris duodecimæ à tempore
25. aut plurium annorum receperunt: ad hoc vt redu-
ctio non fiat niſi ad rationem duodecimæ. Cæterum
reditus, vtpotè iuſto pretio conſtitutus nullo modo
caſſandus eſt. Tertiò liquet locum eſſe redemptionis
quod ſi rei per manum Emphyteutæ receperunt, hoc
inſtar *ἀντιχρήσεως* habet, & fauorabiliorem cauſam
actoris reddit. per n. *q.* 15. *nu.* 568 576. anno 1558. vidi
grauem quæſt. de reditu decem librarum Turonen-
ſium anno 1362. pro octoginta quatuor francis auri
conſtituto & poſtea per capitulum ſancti Stephani
Trecenſis à creditore, emptor pro centum francis au-
ri: nunc agitur de redemptione, & an in pecunia, &
quanta, & an capitulum, quod interim, multa ex præ-
diis hypothecatis acquiſiuit, teneatur contribuere: Ad
primam qu. omnes Aduocati mecum conſenſerunt
redimi poſſe excepto Aduocato fiſcali, propter lap-
ſum plus quàm centum annorum, dubitante, & ad-
dente, quod poſt tantum temporis petens redemptio-
nem tenetur docere de origine: non autem reus ede-
re: Sed in hac materia tenetur reus edere contra ſe, vel
ſe iuramento purgare. vt ſ. *q.* 16. *nu.* 289. & ꝟ. *q.* 10.
nu. 221. *ad.* 1. *qu.* conteſtabat per relationem Præfecto-
rum monetalium quod tunc, videlicet anno 1362.

francus auri non valebat niſi viginti ſolidos Turonenſes: ergo reditus vſurarius: tamen fortè propter dubiam ſolidorum illius temporis, vel aliàs, ſufficiebat debitori obtinere redemptionem, ad vltimam quæſt. dicendum vt *quæſt. 89. num. 680.*

QVÆSTIO XVIII.

SYNOPSIS.

1 *In præſcriptionibus non ſufficit imaginaria poſſeſsio.*

2 *Titulus putatiuus contra tradentem non parit vſucap.*

200 § DECIMOOCTAVÒ circa id quod nuper tactum eſt in quæſt. præcedenti, quæro, Titius fundum ſuum donauit Caio. retento vſufructu, deinde tanquam dominus, dedit vel permutauit, aut vendidit reditum ſuper eodem fundo, poſtea deceſſit, exinde Caius vel eius hæres reditum ſoluit per decem annos, An creditor vſuceperit ſeu longo tempore acquiſierit ius reditus ſuper eo fundo? Prima facie videtur quod ſic, dummodo Caius ipſe vel eius hæres dominus & poſſeſſor fundi, ſoluerit reditum, ſiue per ſe, ſiue alium ſua voluntate, aut ratihabitione ſiue putauerit reditum deberi, ſiue non: quia cùm ſit dominus & poſſeſſor, poteſt quaſi poſſeſſionem reditus ſuper eo fundo transferre: ſecus ſi alius ſine mandato ſoluerit, imò etiam ſi Titius diu ſuperuixiſſet & ſoluiſſet reditum etiam per longiſſimum tempus, nihil tamen vſucepiſſet creditor: quia etiamſi quandoque ſufficiat titulus putatiuus, tamen poſſeſſio putatiua nunquam ſufficit. [vt nouè dixi in *conſuet. Pariſi.* 1. §. 1. *gloſ.* 5. *num.* 40. quod putatiua poſſeſſio non eſt poſſeſſio rei, ſed labiorum, vel falſæ opinionis, & ſic nihili. *Innoc. in c. olim* 3. *de reſt. ſpoliat.*] Titius autem cum verè non poſſideret, niſi tanquam vſufructuarius, nullam poſſeſſionem vel quaſi transferre potuit per not. in *l. quamuis.* §. *ſi conductor de acq. poſſ.* per Imo. & Panor. in *c. cum venissent. de reſt. ſpo.* Soci. *con.* 166. col. 2. *lib.* 2. & quod no. Io. And. in *c. vltimo. de off. vic. lib.* 6. quòd vicarius contrahendo & quantocunque tempore ſoluendo non poteſt

Vſufructuarius non transfert q. poſſeſsionem redi.

A fundum Eccleſiæ cenſualem facere, cùm nõ poſſideat: & ſequuntur Petr. Anchar. Phi. Fran. Ibi Fran. Balb. in tract. *præſcript. par. pri. quintæ par. prin. quæſt.* 10. Breuiter (quia hæc quæſt. excedit materiam vſurariam & contractuum) dico non eſſe in effectu locum præſcriptioni longi temporis, ſed longiſſimi duntaxat contra Caium vel eius hæredem ignoranter ſoluentem, etiamſi eodem errore titulum nouum recognitionis confecerit: quia huiuſmodi ſolutiones vel recognitiones tanquam indebitas concidere poteſt, à die primæ ſolutionis vel recognitionis erroneæ, vt ſimili dixi in *conſ. Pariſ.* §. 7. *nu.* 24. *nu.* 17. Nec condictioni indebiti præcidit conſtitutio anni 1512. §. 46. quia condicens indebitum non dicitur venire contra pacta & conuenta, nec petere illa reſcindi vt dixi in *conſuet. Pariſ. tit.* 4. *in rub.* Eodem modo ſi me putem tibi obligatum ad tradendum fundum ex venditione vel B legato, & trado, non vſucapis in effectu contra me, ſed benè ad commodum meum, quia obligaris mihi condictione indebiti, quod nota ad ſingularem limitationem conſuet. Pariſi. §. 66. *cum ſeq. & omnium conſuetudinum ſimilium.* Ex his obiter habes, quod in hac materia non eſt locus præſcriptioni longi temporis contra ipſum debitorem, ſed benè contra tertium creditorem, eundem reditum ſuum eſſe, vel ſibi deberi prætendentem. Præſumptio verò. l. cum de in re verſo, de vſur. & l. ſi certis. Cod. de pact. valet duntaxat ad ſimplicem probationem, quamdiu de contrario non probatur, vt infrà in *q.* 20. non autem ad præſcriptionem longi temporis, de quo etiam. inf. *q.* 44.

Condictio indebiti.

QVÆSTIO XIX.

SYNOPSIS.

1 *Præſcriptio aſsimulatur pacto.*

2 *In iuribus creditor inſciente debitore non poteſt ſibi mutare cauſam poſſeſsionis.*

3 *Permiſſum ad tempus, eo lapſo, cenſetur prohibitum.*

201 § DECIMONONÒ quæro (vt cognatas materias ſimul expediam) Quid de reditibus pecunia conſtitutis, ad quorum iuſtitiam non requiritur, quòd redimibiles ſint, vt ad rationem trientariæ vſuræ, ſiue viginti quinque pro vno, quæ eſt legalis indicatura. *l.* 3. §. *vlt. ad leg. Fal.* & ſic non ſpectant ad materiam vſurariam, vt infra. *quæſt.* 69. Si ab initio data ſit facultas quandocunque redimendi, an tempore expiret? Videtur quòd ſi triginta annis, ex quo non eſt de natura contractus, & pacto, remitti poteſt etiam ab initio, ergo & præſcriptione, quo pacto æquiparatur. *l. alienationis verbum,* & ibi Dy. & alij *de verbo. ſigni.* Bal. *authen. hoc ius porrectum. Cod. de ſacro. eccle.* Iacob. in *tract. feud.* in verb. *cum pacto de non alienand. Matth. Afflict. deci. Neapol.* 35. *colum.* 1. Contrarium ſimpliciter dicendum puto: patet per ſingulos caſus diſcurrendo. Aut enim C præſtatio vel ſolutio ſit in eadem qualitate, videlicet tanquam pro reditu redimibili, & tunc nunquam præſcribitur tali facultati vel actioni, imò magis in qualibet ſolutione præſcriptio interrumpitur per expreſſam recognitionem. *l. cum notiſsimi* §. *imo. C. de præſcrip.* 30. *vel* 40. *anno.* Aut verò ſolutiones ſimpliciter factæ ſunt etiam per 30. vel 40. annos & vltrà non facta tempore ſolutionis nec per alium actum mentione aut recognitione, vel reſeruatione, quòd ille reditus redimibilis ſit. Et hîc quidem multum diſputari poſſet, ſed deciſiuè procedẽdo dico non eſſe præſcriptum. Tum primò, quia in dubio cenſetur ſemper eandem originaria qualitas tacitè repetita & ſubintellecta ſimplicibus præſtationibus reliquorum & omnis perceptio & quaſi poſſeſſio ſubſequens, intelligitur ſecundum titulum præcedentem, de quo

conſtat, ad quem refertur, & ſecundum illum determinatur, vt eſt gloſſ. notabilis in *l. quandam mulier. in fi. de rei vendi.* gloſſ. & ibi Bart. in *l. 2. C. de acq. & retin. poſſe.* Sequitur Bar. in *l. cum ſolus, ad fi. de vſuc.* Ang. in *conſi. 160. viſo. puncto.* Soci. *con. 15.* inſignis doctor. *lib. 4.* [Fac. Iac. de Sanct. Georg. in *l. mutuum. col. 1. D. ſi cert. pet.*] Tum ſecundò, quia conſtat quòd ab initio creditor ipſe per primas ſolutiones & apochas etiam ſimpliciter factas, non fuit conſtitutus in quaſi poſſeſſione niſi reditus redimibilis & qualis conſtitutus eſt duntaxat. Ergo in eadem qualitate etiam per tempus immemoriale ſemper cenſetur ipſe, hæredes eius vel etiam cauſam habentes poſſediſſe: quia nullo tempore cenſetur cauſa poſſeſſionis ſemel poſita immutata, niſi iuſta cauſa interuenerit, & de hoc appareat. *l. cum nemo. C. de acqui. vel reti. poſſe.*

201 ¶ Tum tertiò, quia in iſtis incorporalibus non eſt in poteſtate ſolius creditoris, vel aliam ſeruitutem prætendentis, etiam alia cauſa extrinſecus ſuperueniente, immutare ſibi cauſam poſſeſſionis, vel quaſi, in præiudicium debitoris, niſi in eo ſciente & patiente, per no. in *l. 2. C. de ſeruit. l. quoties, 2. de ſeruit. l. quod ſi fortè § 1. ſi ſerui. vend.* & dixi in *conſuet. Pariſ. tit. 4. tit. 6.* Et ſic oporteret prius conſtare, quod creditor ſciente & patiente debitore vſus fuiſſet, tanquam de reditu non redimibili, priuſquam inciperet in quaſi poſſeſſione huius qualitatis conſtitui. Tum quartò, quia huiuſmodi reditibus præſtandis per manum debitoris, ius redimendi magis conſiſtit in iure exceptionis & facultatis, quàm in mero iure actionis, Et ſic huic iuri excipiendi de non continuando redituum, redemptionem offerendo nunquam præſcribitur, vt in *quæſt. præcedenti.* Et ita teneo per prædicta, tum propter odium huiuſmodi redituum & onerum, & fauorem redemptionis & liberationis, & quia de facili res redit ad ſui principium *l. ſi vnus. §. pactus. de pact. c. 1. de reg. iur.* Aut verò appáret ſolutiones & apochas vel etiam antapochas eſſe factas tanquam de reditu perpetuo non redimibili: & tunc videretur factum debitori præiudicium, ſaltem per 30 vel 40. annos ſolutionibus in ea qualitate continuatis. Sed adhuc idem puto non eſſe præſcriptum: & moueor nedum rei æquitate (ex quo conſtat de origine & veritate) ſed etiam ciuili ratione, quia conſtat huiuſmodi qualitatem falſam & erroneam, & ſic legitima iuris præſumptione per errorem inſertam, & non ex certa ſcientia. Et ſic cum non proceſſerit ſciente debitore, nec ventum ſit ad actum facti, non conſtituit creditorem in aliqua quaſi poſſeſſione huius qualitatis: & ſic nondum poteſt dici cœpta præſcriptio, tantum abeſt vt vllo ſpatio completa cenſeri poſſit, niſi aliud interueniat. Præterea illa verba enunciatiua in ſolutionibus appoſita, non ſunt appoſita propter ſe, & ſic nedum non diſponunt, ſed nec fidem quidem faciunt etiam inter eaſdem partes, ſi de ipſo enunciato principaliter & propter ſe quæri incipiat, vt dixi in *conſuet. Pariſi. §. 1. gloſ. 5. num. 30.*

203 ¶ Sed quid ſi huiuſmodi verba enunciatiua non fuerint incidenter, ſed principaliter propter ſe prolata, & in recognitione & profeſſione, ſeu titulo nouo reditus expreſſim ſub hac qualitate facto? Et videretur ſtatim præiudicatum, quia erronea recognitio principaliter & propter ſe emanata, ſtatim facit plenam fidem, & illi ſtatur donec de contrario probetur, vt dixi in d. §. 1. *gl. 5 nu. 32.* Nec videtur poſt triginta annos quæri poſſe de errore, ſed omnino conditioni erroneæ recognitionis præſcriptum eſſe, etiã ſi quis velit de contrario. Quibus non obſtantibus, puto quod conſtito de vera origine & qualitate reditus redimibilis & pecunia conſtituti: & quod dicta recognitio & ſolutiones ſubſecutæ in qualitate reditus nõ redimibilis, & pecunia conſtituti per errorẽ proceſſerint, non eſt præſcriptum facultati redimendi. Et moueor, quòd dicta recognitio ſiue confeſſio nihil diſponit (quia etiam non eſt facta animo aliquid de nouo diſponendi, vnde recognitiones non ſunt verus titulus, vt dixi in *conſuet. Pariſienſ. §. 7. numer. 21.*) ſed ſolùm probationem induxit, contra quam contrarium probari poterat, & ſic non immutauit veram qualitatem reditus. Ex tempore autem ſequenti non fuit mutata in hoc: quia hîc agitur non de mero iure agendi, ſed de iure offerendi coniuncto exceptioni & liberationi in futurum, ſed iuri offerendi coniuncto cum iure exceptionis, quæ ſemper perpetua eſt, & cui fauore liberationis nunquam præſcribitur, per not. *quæſt. præcedenti.* Secus quando ius redimendi non eſt coniunctum cum iure exceptionis nec cum fauore liberationis, ſed in mero iure actionis conſiſtit: quia tunc illi, ſicut & actioni competenti ex pacto de vendendo vel vendito triginta annis præſcribi poteſt. Imò cæteris paribus idem eſt in fundo quod in reditu, quia quamdiu non trado, ſed retineo fundum, & ſic quamdiu ius redimendi eſt coniunctum cum iure excipiendi (quo agentem redimendo quando libuerit, & commodum fuerit, excludere poſſum: non incipiet currere præſcriptio ad redimendum: quod etiam expreſſim decidit Signorol. de Homed. *conſi. 139. caſus à pretio.* Deci. *conſil. 164. in fin.* & in *l. petens. colum. 2. Cod. de pact.* Sed quid ſi in conſtitutione præfati reditus non fuit pactum, quòd quandocunque redimi poſſet, ſed ex poſt facto? Reſp. Quandocunque & quocunque modo facultas redimendi ſuperuenerit, ſiue pacto, ſiue legato, habent locum prædicta, vt non præſcribatur: [ſi tamen debitor cœperit ſoluere in qualitate redimibilis, vel creditor in ea qualitate recipere, ita quòd qualitas poſſeſſionis fuerit mutata de non redimibili ad redimibilem: quia tunc non ſolum] ſemper ea facultas iuncta eſt cum iure excipiendi & fauore liberationis, & cum fauore recurſus rei ad ſui originem & principium: [ſed etiam quaſi poſſeſſio reditus recepit nouam qualitatem reditus redimibilis; ſecus de ſimplici pacto licet appoſito ex interuallo facultatis redimendi, non alteratã quaſi poſſeſſ. quia tunc tali facultati præſcribi poteſt 30. annis.] Item ſecus ſi debitor ſcienter recognoſceret reditum ſub qualitate non redimibili, vel aliàs non ſimplici repudiatione in abſentia partis, quæ non valeret: ſed pacto tacitò vel expreſſo illi facultati renunciaret, quia ex tunc creditori perpetua replicatio acquireretur.

Recognitio non eſt titulus.

204 ¶ Nunc occurrit pulchra quæſtio, de qua hodie conſultus fui. Soror fratri ceſſerat ante triginta annos portionem ſuam hæreditariam, pro certo annuo reditu redimibili ad rationem vnius in ſexdecim Tandem cùm ab hærede fratris debebantur vndecim annorum reliqua hæredi ſororis, conuenit inter eos, vt infra annum debitor redimeret, & liber eſſet ab omnibus reliquis: & caſu quo infra annum non redemiſſet, teneretur ſoluere reliqua reditus à tempore dictæ conuentionis & deinceps, remiſſis ſemper reliqui temporis ante conuentionem præteriti. Debitor non redemit infra annum, ſed poſt aliquod tempus offert pretium redemptionis cum reliquis à tempore dictæ conuentionis: creditor negat locum eſſe redemptioni, tum ob lapſum. 30. annorum, etiam ante dictum pactum, tum quia debitor ſtipulatus eſt, vt poſſet redimere infra annum à tempore dicti pacti: & ſic tacitè confeſſus eſt, quod aliàs non poterat amplius redimere, & iuri redimendi poſt annum renunciauit, quia permiſſum ad tempus cenſetur poſtea prohibitum *l. ſi vnus §. 1. l. epiſtola. §. fin. de pact. l. ſtatu liberum. §. Stichum de lega. 2.* latè do. Andr. Tiraquell. *tract. de retract. conuen. §. 1. gloſ. 1. numer. 44.* Contrarium reſpondi per prædicta, non obſtat lapſus 30. annorum, quia iſtud

ius competit etiam per modum exceptionis. Non obſtat pactum, quia licet partes intelligerent, quod non poterat amplius redimi, & quòd facultas ad annum daretur ex gratia, totum hoc erat per errorem iuris, & nullam induxit renuntiationem iuris redimendi, quòd debitor ignorabat ſibi perpetuò competere. *l. mater. de inoffi. teſtam.* Quinetiam ſi ſtante eodem errore diſpoſitum fuiſſet, & expreſsè A vetitum poſt annum redimi poſſe, vel ei iuri renuntiatum, condici poſſet renuntiatio vel pactio erronea. Igitur multo magis excipi. *l. cum & ſoluto. Cod. de condict. indeb.* niſi ex certa ſcientia ita pactum & limitatum fuiſſet illud ius redimendi, vel cùm de eo iure dubitaretur & lis immineret, ita ſuper eo tranſactum fuerit, remiſſis dictis reliquis, contemplatione tranſactionis.

QVÆSTIO XX.

SYNOPSIS.

1 *Per continuatam longiſſimo tempore reditus præſtationem, non præſumitur reditus, niſi cauſata ſoluta fuerit.*

2 *Diuturna vſurarum ſolutio, earum iuſtum titulum probat.*

3 *Nuda feudalis recognitio probationem præfert.*

4 *Inſtrumentum principaliter confectum, & ſuper vniuerſa obligatione pleniſſimè probat.*

5 *Frequentiores reditus pecuniarij.*

205 ¶ Si non conſtat de origine.

VICESIMO quæro, quid ſi B non apparet de origine, ſed tantum de ſolutione & continuatione reditus per aliquot annos? hæc eſt ambagioſa & difficilis quæſtio, quam tamen Deo duce deciſiuè procedendo claram & expeditam reddemus. Continet autem duo capita. Primum, an & quanto tempore deberi probetur: Secundum, ſi debitus præſumatur, qualis præſumatur origo & qualitas, videlicet an pecunia & quanta conſtitutus, an verò potius ex alia cauſa, & an redimibilis vel non. Et huius ſecundi capitis materiam nondum inuenio à quoquam tractatam: ſed benè materiam primi capitis latè in loco peregrino. *l. ſolent.* per Bar. occaſione ineptæ glo. vlt. Accur. ibi. *de offi. procon. & lega.* & latius per omnes in locis ordinariis. *l. cùm de re in rem verſo. de vſu. l. ſi certis annis. Cod. de pact.* per cano. in *c. peruenit. de cenſi.* per Fran. Balb. in *tract. præſcript. in 1. parte tertiæ partis princip. qu.* 10. quorum ſingulas concertationes nolo hîc velut ſub incudem reducere, quoniam iuſto libello opus eſſet, ſed analyticè more noſtro procedendo, ea ſolùm quæ ad C rem noſtram ſpectant deciſiuè attingere. Et quantum ad primum caput, dico, ſi annua & vniformis præſtatio cuiuſlibet reditus facta eſt non expreſſa cauſa, putà, apparet quolibet anno Titium ſoluiſſe Sempronio decem nummos vel modios, ſed non apparet qua ratione, tunc non inducitur nec præſumitur obligatio annua pro tempore futuro, quantumcunque creditor certam ſpecificam ſufficientem cauſam prætexere velit: quia ad illam etiam allegatam præſumendam ad finem agendi pro tempore futuro, non ſufficit probare annuas ſolutiones etiam conformes ſingulis continuis annis, longo vel longiſſimo tempore factas eſſe, niſi ſpecificè probetur illas præſtationes eſſe factas ex cauſa illa ſpecifica quæ allegatur, vt ſentit Bar. in d. *l. cùm de in rem verſo. ad fi.* & eſt de mente Baldi in d. *l. ſi certis annis. col. 2. in fi.* vbi vult, quòd petitio debet fundari non ſuper tempore, ſed ſuper cauſa; ſed probatio debet fieri ſuper præſtatione, & quòd ſit facta ex certa ſcientia, ſcilicet illius cauſæ quæ allegatur. Et quòd ſit neceſſe probare ſolutum ſingulis annis ex cauſa ſpecifica quæ prætenditur, dilertè vult Salice. in d. *l. ſi certis annis. colum. vlt.* & ibi Alex. *col. 3. in fi.* Riminal. *col. 2.* & 3. Idem Bal. *cap. 1. ſi de feud. defunct. fuer. contro. inter do. & agna. §. ſi quis per triginta. col. 2. in vſib. feud.* Rapha. Cu. Lud. Rom. in *l. qui aliena. in prin. de acquir. hæred. in leg. §. 1. denique ad fin. De aq. pl. ar.* Confirmat Salyc. in *repeti. d. l. cùm de in rem. verſo. col. tertia, & col. quint. quæſt. quart.* Antho. Butri. in *repe. c. peruenit. de cenſi. col. 9.* Alexand. in *conſil. 113. ſuper primo col. 2. & 3. conſ. 108. in cauſa & lite ad fin. lib. 2. con. 75. viſis ponderatis ad fin. lib. 4.* Fely. *cap. cauſam quæ col. 3. de præſcrip.* Franc. Balb. de *præſcrip. par. 1. tertia par. princip. qu. 1. nu.* 22 Stepha. Bertran. *conſil. 196. ponitur in facto. conſ. 283. viſo proceſſu. col. fi. lib. 3.* faciunt quæ ſcripſi in *conſuet. Pariſi. §. 7. nu. 9.* Et ratio eſt manifeſta, quia præſtatio vel alius actus non probat, niſi quatenus inde de neceſſitate infertur *l. probationem. C. loca l. neque natales. C. de proba. c. in præſentia. eo ti. l. de his qui ſunt ſui vel alie. iur.*

206 ¶ Sed præſtatio informis, hoc eſt, non expreſſa cauſa, poteſt eſſe facta ex cauſa liberalitatis, vel ex cauſa obligationis temporalis & finitæ, & non ex debito perpetuo, & ſic non probat idem ſemper deberi in futurum, niſi fortè ſi vniformiter continuata, vt debita à tempore immemoriali: quo caſu non eſt neceſſe allegare vel probare aliam cauſam, quia tanti temporis obſeruatio habet vim conſtituti, vt tradunt omnes in dicta *l. cùm de re in rem verſo.* & in d. *l. ſi certis annis per vulg. §. ductus aquæ. in l. hoc iure. de aq. quoti. & æſti.* Conſtito autem de præſtationibus cauſatis, requiruntur & ſufficiunt decem continuorum annorum præſtationes. d. *l. cum de in rem verſo.* & clariùs in *l. litibus. in prin. C. de agri. & cenſi. lib.* 11. quod eſt æquiſſimum. Tum quia ex tam frequentibus & ſolemnib. præſtationibus ſatis apparet de veritate cauſæ, eiuſque ſufficienti & deliberata recognitione: tum quia ex his non modò reſultat D veriſimilis bona fides creditoris, & eius longæua quaſi poſſeſſio: ſed etiam videtur titulus putatiuus, fundatus in facto & repetita tacita confeſſione ipſius debitoris aduerſarij: vnde tanto iuſtior cauſa erroris & tituli putatiui cauſatur, qui in præſcriptionibus ſufficit per not. in *l. Celſus. de vſucap.* & tetigi in *conſ. Pariſ. §. 7. nu. 33.* Aduerte tamen diligenter quod hic in veritate non eſt titulus putatiuus, prout etiam nullus eſt hoc caſu longi temporis præſcriptioni locus contra ipſum debitorem, ſed benè contra tertium creditorem, vt ſuprà *q.* 18. Sed eſt hoc caſu legalis duntaxat præſumptio tituli, qui veritati cedit, ſi probetur, Ideo vt tenent omnes Docto. in locis præfatis, contra

hanc

hanc præſumptionem quælibet legitima probatio debitoris admittitur. Secus dico (& hoc nota quia Doct. non dicunt) ſi eſſent præſtationes, vt dictum eſt, cauſatè, tanquã de reditu perpetuo, continuatæ per 30. annos à maiore, & ſic per longiſſimũ tempus, quia tũc creditor allegare poteſt etiã ſe vſucepiſſe, id eſt, non ſolum probationem ſeu præſumptionem iuris, ſed etiam iuris noui acquiſitionem, caſu quo probetur de defectu principij, & ſic non debet amplius admitti debitor ad probandum de errore vel de indebito, aut alio præterito vitio, niſi vellet probare de vitio vſurario ſecundum not. ſ. *q. 17.* Præſcriptio enim diſponit contra veritatem, vbi de veritate aliàs conſtaret in materia præſcriptibili, vt dixi in *conſuet. Pariſ. tit. 4. in prin. Rub.* Ecce in ſumma primum caput noſtræ quæſt. ſed vt clarius liqueat, hæc ingens & quotidiana materia.

207 ¶ Non obſtat prædictis nouus intellectus Ange. & Rapha. Fulgo *ad. d. l. cùm de in rem verſo.* vbi volunt nunquam ex longi temporis præſtatione titulum præſumi, ſed ſolum qualitatem tituli, de quo iam conſtat. Tum quia ipſi non loquuntur, vbi præſtationes ſunt factæ nominatim ex certa cauſa & titulo, tum vtcunque in d. *l. cum de in rem verſo.* in 2. reſponſo, non colligatur fuiſſe diutina præſtatio, ſed vnica tantùm eſſe potuerit, quod eſt verius, quia ſatis ex aliis de dote vel debito principali conſtabat ſecundum Ang. & Fulg. ibi. & idem tenet Io. Pilæus & Lancelo. Decius in d. *l. ſi certis annis col. pe. verſi & inquantum.* Tamen in prim. reſponſo d. l. cum de in rem conſtat de diutina præſtatione vſurarum, & quòd ſuper ea fundatur præſumptio ſtipulationis vſurarum, quæ aliàs non venirent ex mutuo, licèt in rem verſo. Igitur diutina præſtatio vſurarum ex debito ſolutarum probat præſumptione dictæ legis earum titulum legitimum, quod non faceret minoris temporis præſtatio, quod impræſentiarum ſufficit. Tum quia contra eos eſt tex rotundus in d. *l. litibus*, vbi nullo modo conſtabat de ſubſtantia tituli, & tamen præſumitur. fruſtra 2 igitur ſeſe torſerunt ſuper d. l. cùm de in rem verſo.

Alcia. Vlterius ſcio quòd Alcia. in ſuo gloſſemate d. *l. ſi certis. gl. 3. verb. in poſterum*, nititur impugnare communem illam ſententiam de præſtationibus cauſatis, idque ex multis quæ non ſunt inuentionis ſuæ, ſed fuerunt inuentiones Io. Mariæ Riminaldi in d *l. ſi certis. colu. 4.* cuius nomen ſubticet, quibus tamen non obſtantibus idem Riminal. ibidem communem ſequitur. Sunt autem non leues prima facie obiectiones, quas propter quotidianam huius materiæ vtilitatem plenius (paucis tamen) explicare libet.

Io. Riminal.

208 ¶ Primò, quòd ſi ſemel in prima ſolutione expreſſa ſit cauſa, tunc ſtatim à principio in vim confeſſionis nocet, & plenè probat, etiamſi aliæ præſtationes non ſequantur. quoniam confeſſio, cauſata parte præſente & acceptante facta, etiam extra iudicium plenè probat *l. Publia. §. ſi depoſi. l. cum de indebito §. fin. de proba. l. generaliter. Cod. de non. num. pecu. l. vnica. C. de confeſſ. c. cum ſuper. c. ex parte de confeſſ. cum ſimilibus*, ſed ſoluens expreſſim ex cauſa reditus perpetui à ſe debiti fatetur: reditum perpetuum deberi, imò plus quàm fatetur: quia de facto ſoluit. Igitur ſatis eſt ſemel ex hac expreſſa cauſa ſolutum: benè fatendum eſt, quod debitor probando de errore & rem aliter ſe habere, nedum poteſt ſolutum condicere, ſed etiam in futurum liber manere: tamen interim fundata videtur intentio creditoris in iure reditus perpetui, vel ex vnica ſolutione ex hoc caſu expreſſim facta. Secundò videtur caſus in *l. plures apochas. C. de fid. inſtru.* vbi poteſt creditor cui ſoluitur reditus exigere à debitore antapocham, vel exemplar datæ apochæ, cum ſubſcriptione debitoris, idque ne poſſit debitor in futurum denegare debitum, vel præſcriptionem opponere. Igitur antapocha vel exemplar apochæ quæ non ſunt aliud quàm inſtrumentum ſimplicis ſolutionis cau-

A ſatæ probant debitum in futurum, alioquin non prodeſſent ad conuincendum negantem, ſed ſolùm ad temporis præſcriptionem amoliendam, contra mentem d. *l.* ibi. *& ſibi iniquam fortè libertatem vendicantes vel &c.* Tertiò videtur probari per l. optimam. C. de contrah. & committit. ſtipula. vbi verba enunciatiua in contractibus appoſita plenè probant inter eaſdem partes. Igitur idem in quaſi contractibus, cùm ſit eadem ratio, vt in ſolutionib. in quibus quaſi contrahitur. *§. item is cui inſti. de oblig. quæ ex quaſi contract. naſcuntur. l. in area. de condic. indeb. l. ex maleficiis. §. is quoque. de actio. & obliga.* Quartò, quia etiam verba enunciatiua per modum cauſæ prolata diſponunt, fortius igitur probant. *l. emptor. §. ancillam de rei vendica.*

B Quintò, ſi is cui competit querela inofficioſi teſtamenti aliquid ſcienter emerit, conduxerit, vel quid ſimile fecerit, aut ſoluerit hæredi ſcripto, cenſetur ipſo facto teſtamentum approbare, & fateri talem eſſe hęredem, non ſolùm quo ad actum geſtum, vel ſolutionem præteritam, ſed etiam quò ad omnia & perpetuò. tex. in *l. ſi proponas §. 1* & ibi Bar. Ang. *de inoff. teſtam.* Igitur qui ſemel ſoluit reditum tanquam creditori reditus perpetui, fatetur reditum perpetuum illi deberi, non ſolùm quò ad illum actum ſolutionis præteritæ duntaxat, ſed etiam quò ad omnes futuras ſolutiones, & in perpetuum. Et adhuc ſiquidem ſcienter hoc fecerit, videtur ſibi in perpetuum præiudicaſſe, ſi autem ignoranter, donec de errore docuerit. Sextò ſoluens ex in-

C teruallo partem mutui confeſſi, cenſetur interim confiteri nedum ſuper parte ſoluta, ſed ſuper toto, ita quod in totum excluditur exceptione pecuniæ non numeratæ. *l. cum ſi eam. C. de non. nu. pecu.* Septimò, hæres quædam legata, ſine deductione Falcidiæ, ſcienter ſoluens, in omnibus amittit Falcidiam, *Auth. ſed cum teſtator. C. ad l. Fal.* Octauò, ſimplex recognitio in feudum, vel emphyteuſim, licèt non ſemper diſponat, tamen inducit probationem, nedum quò ad illum actum, vel præteritam ſolutionem, ſed etiam in futurum, donec de errore probetur. per no. Bar. Bal. Pau. & aliorum in *l. cum falſa. C. de iuris & facti ignor.* & diximus in *conſ. Pariſ. §. 1. gloſ. 5. num. 32. §. 7. num. 22. §. 35. q. 4. in prin.* Nonò generaliter qui recipit aliquid tanquam à tali, vel ſoluit tanquam tali, licet intelligatur confiteri eum tamen, quatenus, de contrario probetur. *l. non id-*

D *circo. C. de iur. & fact. ign.* tamen tantiſper dũ non conſtat de errore, nocet confeſſio, vt ibi no. & per Phi. Deci. in *c. cum ſuper. col. 1. de off. deleg. & in conſil. 615.*

209 ¶ Ex quibus minus mirum eſt, ſi Alcia. in d *l. ſi certis.* à communi ſententia diſceſſerit, non tamen ſibi conſtat, quia communem defendit, quando cauſa ſolutioni adiecta non præcisè futurum reſpicit: vt in ſolutione vſurarum, vel ſimplicis reditus: tunc enim non continuò (inquit) fateri videtur ſe in poſterum quoque ſoluturum, niſi longi temporis præſtatio id ſuadeat. Secus ſi cauſa etiam ad futurum ex ſui natura referatur vt in ſoluente ex cauſa emphyteuſis talis fundi. Sed nec adhuc Alcia. in hoc vltimo perſiſtit, vt vnica taliter cauſata ſolutio ſufficiat, niſi in poſ-

E ſeſſorio, & ſic tandem relabitur in communem & noſtram ſententiam, quia non negamus quin vel ex vna cauſata ſolutione conſtituatur recipiens in quaſi poſſeſſione iuris enunciati, ſecundum ea quæ ſcripſi in conſuet. Pariſ. *tit. 4.* nec de hoc quæritur. Sed q. noſtra eſt, an & quantum ſufficiat ad adiudicationem iuris prætenſi, etiam in petitorio? in quo proculdubio dicendum eſt, quod requiruntur & ſufficiunt decem annorum, non incertæ & vagæ, ſed cauſatæ & continuatæ præſtationes tex. eſt(*vltra d. l. cũ de in rem verſo*) rotundus, vt melior de iure. in *l. litibus in prin. C. de agrico. & cenſib. lib. 11.* Et hoc niſi de cõditione vel ſtatu perſonæ, putà aſcriptitię ageretur, quia tunc longiſſimum tẽpus acquireretur. *l. cum ſatis. C. eo. tit. no.* Bar. Io. de Pla. & alij in d. *l. litibus* Iaſ. & aliis in *§. præiudiciales. Inſti. de*

actio. & tetigi in conſu. Pariſ. §.7. *nu.* 8. Et ita punctualiter decidit Specu. in *ti. de loca.* §. *nunc aliqua. q.* 63. vbi ſi emphyteuta nõ vult vlterius ſoluere, niſi dominus de iure ſuo oſtendat, decidit quod interim dominus eſt in ſua quaſi poſſeſſione tuendus, ſed in petitorio ſuccumbet, & aduerſarius abſoluetur, niſi dominus de iure ſuo doceat, vel niſi doceat longo tempore penſionem tanquam ab emphyteuta ſolutam, quod ſufficit, per d. *l. litibus.* & ſequitur Pau. in *l. ſicuti.* § *ſed ſi quæratur. col.* 2. *ſi ſeruus vendi.* Caue tamen ab eo quod volunt Specu. & Pau. etiam agenti petitorio ſufficere probare præſtationem decennalem cauſatam, quia intelligendum vt nouè dixi, quod ſufficiat ad præſumptionem legitimam iuris & tituli: quæ præſumpto ſatis eſt, niſi de contrario probetur: ſed non ſufficit ad veram creationem iuris ſi de contrario probetur. Vnde ſi reus probet de veteri pleno & libero dominio, debet abſolui, non obſtantibus præſtationibus decennalibus, in qualitate emphyteuſis, tanquam erroneis & errore probato inefficacibus, & condicibilibus, niſi elapſum eſſet cum bona fide longiſſimum tempus, vt plenè & nouè diſcuſſi in conſue. *Pariſ.* §. 7. *nu.* 17. *cum ſeq.* Sed ad rem.

210 ¶ Pro dilutione obiectorum diligenter aduertendum (& huius inconſideratio paralogiſare fecit Alciat.) magnam eſſe differentiã inter recognitionem formalẽ alicuius iuris ſucceſſiui, & ſimplicem vnius termini ſolutionem pro vna vice: quia recognitioni ineſt expreſſa, ſaltem implicita promiſſio, at ſolutioni nulla promiſſio ineſt. Recognitio reſpicit directò totum ius, & principaliter tendit ad obligandum in futurum: ſolutio autem non reſpicit ipſum ius, ſed vnum terminum elapſum, nec vllo modo tendit ad obligandũ in futurũ: ſed duntaxat ad exonerandũ à certa prætenſa & præterita penſione quæ ſoluitur. Benè verũ eſt, quod ſi ſolutio ex ea cauſa fiat ſimpliciter, id eſt nõ adiectis verbis ob cauſam à recipiẽte prętenſam, vel alia clauſula, aut proteſtatione reſeruatoria, implicat confeſſionẽ & recognitionẽ quandam de cauſa expreſſa, vel de eo iure, cuius contẽplatione fit ſolutio. Sed talis recognitio, vel confeſſio, ſiue tacitè vel expreſsè enunciata, non fit principaliter & propter ſe, ſed propter ſolutionis efficaciã, & ſecuritatem, & ad conſequendã certam & tutã liberationem, & ſic ſuccedit regula, quod enunciatiua verba non plenè probant enunciatum etiam inter eaſdem partes, niſi ad validitatem actus, qui tunc principaliter gerebatur duntaxat, vt in d. *l. optimam*: non autem ſi de ipſo enunciato principaliter moueatur quæſtio, quia tunc illa verba alibi & propter aliud enunciata, non faciunt niſi præſumptionem inter eaſdem partes, vt diximus in *conſuet. Pariſ.* §. 1. *glo.* 5. *nu.* 30. Ex quo clariſſimè ſequuntur duo, primum, quod principalis ipſa recognitio, ſeu confeſſio iuris reditus, in ſe plenam fidem facit inter eaſdem partes de iure confeſſo etiam in petitorio, quia ad hunc finem principaliter, & deliberatè fit, & hoc principaliter & per ſe agitur & intenditur. Verum eſt tamen, quod ſi per errorem aut alias vitioſè facta ſit, poterit confitens ſibi conſulere remediis iuris communis, quia dicta recognitio fit ad probationem cõſeruandam, non autem ad quid de nouo diſponendum. Secundum, quod ipſa ſimplex ſolutio quantumcunq; cauſata aut eius inſtrumentum, benè probat reditũ enunciatũ deberi, quantum ad vim & effectum ſolutionis, & vt non poſſit debitor, quod ſoluit repetere tanquam indebitum, ex eo quod non aliter cõſtat de veritate cauſæ vel obligationis expreſſę, vtque onus probandi indebitũ ad finẽ condicendi ſolutionem reiiciatur in ſoluentẽ. Sed eadem ſolutio ſola non probat debitum pro cæteris ſolutionibus, ad hoc vt creditor agere & exigere poſſit, prætextu confeſſionis implicitæ in ſolutione facta, quia actus ſolutionis non eſt factus nec ordinatus ad hunc finem. Et hoc eſt quod voluit dicere Bal. in d. *l. ſi certis col.* 4. & ibi Saly. Riminal. & Alex. ſequũtur, licèt non ita declarent, quod ex præ-

Differentia recognitionis & ſolutionis.

Solutio.

A ſtatione non inducitur confeſſio, ſed præſumptio, quod ille qui ſoluit credit cauſam veram, id eſt, non inducitur deliberata & iuſta confeſſio per ſe principaliter facta ad finem recognitionis totius iuris in ſe: quia non hoc agitur, ſed ſolum inde reſultat, perfunctoria incidens & minus deliberata confeſſio, non propter ſe, nec ad finem præiudicandi perpetuò ſuper toto iure facta, ſed ſolum ad finem præiudicandi ſuper iſto actu momentaneæ ſolutionis, vnde non præiudicat in principali ſuper toto debito, niſi per longa tempora continuata ſit: ſecus in ſcriptura confecta ſuper confeſſione principaliter & per ſe facta ſuper toto iure, & debito recognoſcendo. Hæc ergo valde differunt hinc Bal. d. *col.* 3. & Saly. *col. fi.* referunt cautelam, quam ab eorum B ætate procuratores monaſteriorum (adeo ſemper auaritiæ præ cæteris hominibus ſtuduerunt) obſeruabant colligendo cenſum, vt facerent ſoluentes expreſſim & principaliter confiteri, & recognoſcere rem emphyteuticam vel cenſuariam, quo caſu non eſt opus tẽporis diuturnitate, ſed ſtatim tali confeſſioni ſtatur, niſi error ea probetur, per not. in d. *l. cum falſa.* Addo, niſi probetur, aut veriſimiliter appareat impreſſiua vel malè extorta: de quo remitto ad iura communia, & ad ea quę dixi in *conſ. Pariſ.* §. *nu.* 13.

211 ¶ Ex his reſponſio patet ad omnia obiecta, excepto ſexto, in quo dicendũ, quod ibi nõ agitur de ſucceſſiua obligatione pręſumenda in futurum vt hîc: ſed de remouẽda exceptione, vel querela aduers⁹ pręcedentẽ diſpoſitionẽ, de qua cõſtat. [Ad 7. autẽ omnes errauerũt per malũ intell. *l. vlt. C. ad* C *l. fal. & auth. ſed cũ teſtator.* nõ ſeruatur apud nos in praxi. Remitto ad nouos noſtros intell. quia illud nimis exorbitaret à præſenti tractatu.] Ex his remanet communis ſententia clarè explicata & defenſa: in quantum autẽ diximus confeſſionem incidentẽ ſolutioni cauſatæ non probare debitum vel ius principale, quò ad penſiones futuras vel reſtantes, debet intelligi de probatione plena vt dictũ eſt. Facit tamen magnam præſumptionem, vt omnes Docto. fatentur intenſiorem aut remiſſiorẽ, pro circunſtantiis & qualitate perſonarum & negotij, prudentis iudicis arbitrio expendendis, vt ad plenam fidem, per aliã ſemiplenã probationẽ, vel alia congrua adminicula produci poſſit. Et hîc aduerte, quod D licèt dicta cauſa non appareat expreſſim ſpecificata & repetita in ſingulis præſtationibus decẽ continuorum annorũ, ſi tamen ex veriſimilibus & validis cõiecturis colligi poſſit, debitorem ex illa duntaxat cauſa ſemper ſoluiſſe, & eandẽ cauſam tacitè repetitã vel ſubintellectã fuiſſe, ſatis eſt, vt vult Riminal. in d. *l. ſi certis col. fi.* quia etiã ſufficit cauſam cuiuſq; obligationis ex legitimis cõiecturis probari: vt voluit Bal. & Saly. & alij in *l. generaliter. C. de non nu. pecu.* Ruſus diligẽter aduerte, quòd hîc cauſa nõ debet accipi pro titulo, quæ eſt cauſa remota, quãuis id prima facie Saly. & Alex. in locis præfatis ſentire videantur: ſed intelligitur de cauſa propinqua & ſubſtantiali ipſius obligationis: videlicet quando illa præſtatio eſt facta & continuata expreſſim E iure obligationis perpetuæ, ſiue tanquam reditus annuus & perpetuus debitus à ſoluente. Hæc eſt enim ſufficiens cauſa, etiãſi nunquam dicatur, quo titulo ſiue donationis, ſiue & legãti permutationis, vel vẽditionis, debeantur, vt eſt de mente Bar. Bal. exhibendi habeat, quorũ ſaltem aliorũ, in locis præfatis. Non tamen nego, quin creditor teneatur exprimere, quo titulo ſit cõſtitutus reditus (niſi ſit heres vel ceſſionarius, iuſtam habẽs ſpecificę originis ignorantiã) & inſtrumentũ originale cõſtitutionis exhibere, ſi facultatẽ iuramento ſe purgare tenetur, *vt ſ. nu.* 189. Quòd ſi non poſſit docere de originali conſtitutione & qualitate, non tamen excludetur à iure reditus in futurũ, ex quo præſũptione. d. *l. cum de in rem verſo. in* 1. *reſponſo.* & d. *l. litibus.* ſufficientem habet probationem, eo ipſo quòd probatæ ſunt, ſaltem annorum decem continuorum diſtinctæ præſtationes, ex cauſa & iure reditus perpetui.

Auaritia monaſteriorum.

212 ¶

211 ¶ Sed dico (& hîc expedio ſecundum noſtræ q. A caput) quod in dubio ſemper pro eo quod leuius & minus eſt, præſumetur. *l. ſemper in obſcuris. de regul. iur. l. ſi ita ſit aſcriptum. in fi. l. apud Iulianam. §. ſcio. de lega. 1. l. nummis. l. qui concubinam. § cum ita de leg. 3. vlt. De præſt ſtip. c. ex parte de cenſib. c. in obſcuris*, & ibi Dy. *de reg. iur. in 6.* quod procedit etiamſi reditus eſſet debitus Eccleſiæ, quia etiam in relictis Eccleſiæ habet locum regula. *d. l. ſemper in obſcuris*, & *d. §. ſcio. cum vulg.* vt tenet Bal. *nouel. tract. de dote par. 6. priuileg. 73* Imol. Iaſ. in *d. l. ſi ita ſit aſcriptum. col. fi. de l. g. 1.* Phi. Deci. *d. l. ſemper in obſcuris num. 3.* non obſtante quòd Bar. in *l. Titia. §. Seia. de auro & argent. lega.* quem ſequuntur Ludo. Ro. *ſing. 515* quæro quid Petrus Anchar. Imol. in *c. iudicante.* & ibi Panor. *col. 2. num. 6. ex de teſt.* teneant fauore Eccleſiæ, vel religionis eſſe ſpecialem, vt in dubio intelligatur de maiori & pretioſiori: & malè, quia tex. *d. §. Seia.* vbi fundantur, facit in oppoſitum: quia ibi accipitur minimum eorum, quæ pro qualitate loci tacitè intelliguntur, & ſic concordat cum *d. §. Seia.* ad hoc, quæ dixi *conſ. 4. nu. 24. in 1. tom. meorum conſiliorum.* Si igitur non conſtet, niſi de ſimplici præſtatione decennali vel vlterioris temporis, nihil infertur in futurum, ſed præſumetur potius donatio, quæ non obligat ad continuandum. Si verò conſtet de præſtatione facta iure obligationis reditus annui, vel reditus ſimpliciter, nulla expreſſa qualitate, adhuc intelligitur de reditu temporali, & ſic non habet creditor fundatam intentionem in futurum, niſi aliud, vel reditum longius durare probet. Si verò conſtet ſolutiones factas iure reditus perpetui, habet creditor fundatam intentionem in reditu perpetuo in genere, ſed non in redito fundiario, hoc eſt ex conceſſione fundi ad reditum conceſſi, etiamſi conſtet ſingulas ſolutiones factas tanquam de reditu perpetuo debito ſuper domo, vel certo prædio ſoluentis, niſi conſtet eſſe factas tanquam de reditu fundiario, vel aliàs de ea qualitate probetur, alioquin in dubio cenſebitur impoſititius.

Præſumitur quod eſt minus.

Etiam ſi debetur eccleſię

213 ¶ Sed hîc inſurgit quæſtio, An præſumatur pecunia conſtitutus: Videtur quòd ſic in dubio: tum quia frequentior, & magis communiter accidit. Igitur *l. certi condictio. §. ſi nummos. ſi cert. pet.* tum quia veriſimilius eſt, tum quia minus & reſolubilius. Igitur vt nuper allegatum eſt. *l. ſemper in obſcuris. de regul. iur.* facit, quòd à paucis annis per Areſtum ſupremi huius Senatus de quodam reditu ſuper quadam domo huius vrbis antiquitùs debito, cuius origo ſeu cauſa ignorabatur, iudicatum fuit, quod non cenſeretur fundiarius, ſed aliter conſtitutus & redimibilis. Quibus non obſtantibus, dico, quod licet procliuis ſit præſumere per pecuniam, quàm aliter conſtitutum, & potius ex hac quàm alia cauſa præſumatur, tamen non eſt hæc præſumptio ſufficiens probatio: quia multi ſunt modi ſeu tituli redituum non impoſititiorum, videlicet donatio, legatum, permutatio, & ob dotem vel diuiſionem, & aliis innumeris cauſis. Quicunque igitur prætendet certam ſpecificam conſtitutionis cauſam, eam probare debet. *l. ei qui dicit. de proba.* Et ſic non obſtat. ſed concordat dictum Areſtum, quia per antiquas conſtitutiones regias omnes reditus impoſititij debiti ſuper domibus vel prædiis huius vrbis & ſuburbiorum ſunt redimibiles, & etiam fundiarij quandoque. Et ideo cùm reditus in dubio præſumatur impoſititius, debitor habet fundatam intentionem, ad redimendum: niſi creditor probet eſſe fundiarium, & adhuc immediatè poſt ius clientelare vel cenſuale domino directò debitum, quod eſt, quando non apparet de reditu intermedio, & adhuc infra primam dilationem hoc probare debet, aliàs redemptionem patitur, vt in *conſt. Carol. VIII. ſuper redemp. redit. §. 25.* Cæterum per generale Edictum publicum die 5. Februarij an. 1539. in omnibus aliis vrbibus

An præſumatur pecunia conſtitutus.

Edictum.

A vel oppidis huius regni, & eorum ſuburbiis, non habentibus ſuper his aliud priuilegium vel ſtatutum, omnes reditus impoſititij redimi poſſint pro pretio conſtitutionis, etiamſi aliàs non eſſent redimibiles, putà ad rationem trientis vſuræ conſtituti. Quòd ſi non appareat quo pretio ſint conſtituti, ad rationem quindecim pro vno redimi poterunt.

214 ¶ Et ſic antequam debitor ſe iuuare poſſit dicto edicto, debet probare reditum pecunia conſtitutum fuiſſe, quia mentio pretij in d. edicto facit intelligi de venditione ſtrictè ſumpta, vt dixi in *conſue. Pariſ. § 22. in prin.* [Non obſtat, quòd frequentius contingit reditus eſſe pecunià conſtitutos quia dico, pri- B mo quod ea crebrior frequentia, & contingentia non ſufficit contra tertium, ad eum priuandum iure ſuo, & minus ad agendum: quia non probat hoc eſſe, quod ab hoc contingit abeſſe *l. neque natales. C. de probat.* aliàs poſſet eſſe, quod quis cogeretur pati redēptionem ad rationem quindecimæ, vbi deberet habere ad rationem trigeſimæ. Dico 2 quod licet in oppidis fauorabile ſit redimi, tamen iniquius eſt aliquem damno affici nec decet lucrum de damnis aliorum conſequi Et ita anno 1547. ex hac noſtra ſententia iudicauit ſupremus Senatus Pariſ. per Areſtum, pro cœnobitis Burſimedij Bleſenſis contra quemdam Taſſe: Hoc ergo quod dixi, ſcilicet reditum pecunià conſtitutum,] Quo probato edictum locum habet, etiam pro redi- C tibus prius conſtitutis quantumcunque antiquis, de quo non eſt dubium. Plus dico, quòd etiam habebit locum in villis & locis poſt edictum in oppida erectis, [per paſſiuam interpretationem. *l. non eſt nouum cum l. ſeq. De legibus.*] quia edictum ſemper loquitur *l. Arrianus. C. de hæret.* Iaſ. *l. vnica. col. 3. de condict. ex lege.* Sed extra dicta loca, quod ſi conſtet per ſufficientia argumenta reditum fuiſſe pecunia conſtitutum, ſed non conſtat quanto pretio, videretur debitorem non poſſe redimere, niſi probet quanto pretio, ſaltem niſi probet eſſe conſtitutum infra rationem vnius in viginti vel circà, per no. ſuprà *num. 125. num. 140.* & quia poteſt eſſe, quòd ſit conſtitutus ad rationem quincuncis vſuræ vel ſuprà. Sed certè frequentiſſimè contingeret magnam iniuriam fieri debitoribus, pe- D nes quos authoritates ſeu tituli redituum eſſe non ſolent, & paſſim creditores poſſent abuti celantes titulum, præſertim antiquum, ad alias probationes (quæ in reditibus antiquis & continuatis deficere non poſſunt) confugiendo. Quare puto generaliter præſumendum non maiori quàm quindecimæ pretio emptum, & debitorem ad hanc rationem redimere offerentem audiendum, [niſi coniecturæ probabiles ex parte creditoris afferantur, quod longè maiore pretio conſtitutum ſit.] Et aduerte non dico in dubio præſumi præcisè ad rationem quindecimæ emptum, cum veriſimiliùs de minori pretio. Sed quia quandoque (licèt rarò) accidit quoſdam mitius fœnerari quàm ſit duodecima: rariſſimè verò & ferè nunquam accidit, leuius quindecima fœnerari: ideo conſti- E to reditum fuiſſe pecunia conſtitutum, puto in dubio debitorem abundè ſatisfacere, ſi offerat ad rationem quindecimæ redimere, præſertim cum dubietas hæc creditori, quem penes & poteſtas, & cuſtodia inſtrumentorum eſt, potius quàm debitori imputanda ſit Et ſic illud edictum nihil addit ſpecialitatis in vrbibus & oppidis, niſi quod reditus, etiam quos conſtat ad rationem trientis vel quatrientis vſuræ conſtitutos aliàs non redimibiles redimi poſſint, vt prædia vrbana liberentur, quod eſt nimis friuolum. Nullus enim negotium ſuum agens talem reditum vellet redimere, quia redimendus eſſet pretio conſtitutionis, quo debitor duplo maiorem (licèt redimibilem) emere poteſt: vnde priorem reditum continuabit & adhuc tantundem & plus lucrabitur. Et ſic illud edictum parum vtile eſt, nec per illud

contingeт prædia vrbana liberari : ſed Poietius ille *[illegible]* dicti edicti compilator erat in illa falſa ſententia, quòd hi reditus etiam ad rationem duodecimæ conſtituti non eſſent ſui natura; ſed tantùm ex conuentione redimibiles, eóque facultatem redimendi pacto coerceri poſſe, & omnino triginta annis præſcribi. Vnde putabat ſeſe magnum operæpre- A tium facere, cùm nihil ageret. Vt autem rectè conſuleretur priuilegium huius vrbis de redimendis reditibus omnibus impoſititiis, quocunque titulo, etiam citra pecuniam creatis quinetiam fundiariis, ſecundo loco poſt ius clientelare, vel cenſuale conſtitutis, ad omnes huius regni vrbes & oppida extendendum erat. adde infra *10. q. 40.*

QVÆSTIO XXI.

SYNOPSIS.

1. *Labente hominum ætate aucta rerum pretia.*
2. *Inconſtans æſtimatio pecuniæ.*
3. *Creditur aliud pro alio non recipit inuitus.*
4. *Nulla æſtimatio duodecimam excedit.*
5. *Alioqui reducenda ad dictam quantitatem.*

215 ¶ Reditus ſpecierum. VICESIMO primo quæro, quid de reditibus pecunia conſtitutis, non tamen in pecunia, ſed in vino, frumento, vel ſimilibus ſpeciebus? Breuiter omnino idem dicendum, quod ſuprà de conſtitutis in pecunia dictum eſt, videlicet quod nullo modo debent excedere onus duodecimæ: quod ſi excedant, ſed citra decimam, moderandi ſunt ad rationem quindecimæ: ſi decimam excedant, omninò tanquam illicitum fœnus annullandi ſunt: & quòd non magis liceat metas excedere in frumento aut aliis ſpeciebus, quàm in pecunia, caſus eſt in *l. cùm non frumentum. C. de vſu.* Verum eſt, quod olim iniqui vſurarij minus verecundabantur exceſſum admittere in reditibus, quam pecuniæ prætextu (vt arbitror) incertitudinis & variabilis valoris granorum. Quinetiam prætextu ſuperſtitioſæ ſophiſtarum opinationis, qui ægrius admittunt reditum in pecunia, quam in dictis fructibus conſiſtentem emi poſſe, vt refert Conrad. *tract. contract. quæſt. 79. concluſ. 2.* quòd non multum abeſt à ſuperſtitione Minoritarum de non contingendis numis. Sed memini olim multo frequentiores & maiores abuſus & exceſſus vidiſſe in reditibus granorum, quam in reditibus pecuniæ, donec æquiſſimi huius Senatus cæterorúmque iudicum diligentia vſque adeo coerciti ſunt, vt nullus ferè ſuperſit locus vetito exceſſui, ſiue pecuniæ, ſiue cuiuſcunque grani vel fructuum reditus ematur. Siquidem dum primum in togatorum ordinem allectus eſſem, anno, 1512. centum viginti libræ Turonenſis iuſtum habebantur pretium annui reditus vnius modij frumenti lectiſſimi menſuræ Pariſienſis. Et ita ſæpe ſupra viginti annos in auditorio præſidis Pariſienſis in iudicio, ex communi veterum & præſtantiorum togatorum fori præſidialis conſenſu comprobari vidi: idque etiam paſſim ſequebantur ad- D uocati ampliſſimi huius Senatus. Tunc etiamnum à maioribus audiebam, quod præteritis retrò temporibus centum libræ Turonenſes pro iuſto pretio habebantur: & tamen hodie illud pretium, videlicet centum viginti librarum, non cenſetur venire niſi ad rationem duodecimæ: & ſic ad iuſtum pretium requiruntur centum quadraginta vel centum quinquaginta libræ. Et hoc facit diuerſitas temporum, quia olim
1 propter paucitatem populi, copiam, & vtilitatem frumenti, & omnium quæ ad victum, modius annuus frumenti in centum libras Turonenſes non excedebat rationem duodecimæ.

216 ¶ At hodie communiter rationem decimæ & frequenter rationem ſextæ vel etiam quartæ partis ſortis excedit, quia ab vno ſeſquimilleſimo cœperunt ſenſim pretia augeri. Vnde rationabiliter abinde iuſtum pretium annui reditus modij frumenti (& ſemper intelligo menſuræ Pariſienſis) cœpit au- B geri, & ſtare ad 120. libras Turonen. Et ſic communiter ſtetit vſque ad annum milleſimum quingenteſimum vigeſimum quartum, à quo tempore cœperunt omnium rerum pretia valde non momentaneè, ſed perſeueranter augeri, vnde ex tunc pretium dicti reditus viginti aliis libris ad minus auctum fuit, & ita hodie ſcilicet anno 1545. quo hæc ſcribuntur ſtat ad 1.4. libras Turonenſes. [Et eadem ratione poſt .0. annos aucto frugum pretio, præſertim anno 1566. quo Pariſiis ſextarius frumenti 16. vel 18. libris Turonenſibus vænijt, auctum eſt quoque pretium huiuſmodi redituum, ad 200. libras Turonenſes.] Et his liquet quàm fuerit iuſtum quoddam Areſtum ſupremi huius Senatus in publicis cauſarum actionibus latum die Lunæ 19. Februarij anno 1531. de quo multi rationem deciſiuam ignorantes mirabantur. Areſtum. Seſquimodius ſiue octodecim ſextarij frumenti reditus annui perpetuò redimibilis vænierat anno ſe- C ſquimilleſimo nono pro 140. libris Turonen. tandem debitore vſurarium eſſe reditum cauſante, lite ſuper hoc mota coram dominis ad libellos ſupplices huius baſilicæ delegatis, creditor ad excludendam vſuram poſuit in facto, & probari obtulit, quòd tempore contractus ſextarius frumenti valebat decem ſolidos Turonenſes tantum communi æſtimatione, quod factum præfati domini receperunt, & ad probandum admiſerunt, reclamante debitore, & appellante ad ſenatum: vbi recognita mox cùm aduocati peroraſſent, pronunciauit ſenatus malè iudicatum per dictos dominos in dicta interlocutoria, quam emendando, & inſuper negotium principale euocando & illud decidendo, declarauit prædictum contractum nullum & vſurarium, & intimatum (qui erat creditor, vel eius ſucceſſor) in omnes impenſas tam totius cauſæ principalis, quàm appellationis condemnauit. Hinc multi etiam ex inſignioribus circunſtantium aduocatorum pars fremere, pars ſtupere quaſi ad inſolitum portentum, eò quòd etiam appellatus à tam bona cauſa (vt videbatur) cecidiſſet & quod negotium principale citra concluſionem cauſæ indeciſum eſſet & quòd creditor à facto illo peremptorio excluſus eſſet. Si enim illud factum erat verum (vt probari offerebatur) ſequebatur quòd reditus erat nimis iuſtè conſtitutus, vtpote circiter ad rationem quindecimæ, & quòd potuiſſet tunc emi pro centum octo libris ad rationem duodecimæ, & tamen fuit emptus centum quadraginta libris. Ego verò dixi & dico, ſenatum optimè & iuſtiſſimè iudicaſſe: patet diligenter excuſſa decidendi ratione: quia præter id quod factum illud non erat, ſufficienter articulatum: debuerat enim articulari, quod ante contractum, & per plures annos inuicem collatos frumentum non plus valuerat.] tempore dicti Areſti notorium erat, & adhuc eſt ſaltem antiquariis, quòd ante

ante viginti duos, imò etiam ante vigintiquinque annos iuſtum & commune pretium ad rationem duodecimæ modij annui frumenti non erat minus quàm centum viginti libræ Turonenſes : ergo pretium ſeſquimodij ſimilis reditus tempore contractus non erat minus quàm centum octoginta libræ Turonenſes, & tamen erat emptus pro centum quadraginta libris Turonenſibus tantùm, & ſic infra rationem decimæ : igitur nullus & in totum caſſandus, vt ſupr. *q.* 10. Et ſic apparebat contrarium factum eſſe falſum notoriè, nec allegatum à creditore niſi cauſa morandæ litis. Igitur rectè fecit Senatus allegationem falſam & calumnioſam repellendo, iuxta no. Inn. in *c. poſt electionem de conceſ. præb. in c. nullus de præſump.* Bal. *leg.* 2. *col.* 5. *C. ſenten. reſcin. non poſſe.* [Addo aliud in B ſimili notabile Areſtum. Quidam nomine De Troie, anno ſeſquimilleſimo decimo quarto emit modium annuum tritici, pro centum libris, & ſic excedendo decimam, quia tunc modius valebat quindecim libras. Præſes Pariſienſis reduxit ad 15. in pecunia : tamen debitor, Lalloite, Procurator Caſtaleti appellauit à minima, ceu in quantum ſententia erat contra ſe, & per Areſtum, die 5. Apr. anno 1546. ante Paſcha, dictum fuit, malè iudicatum, & emendando iudicium contractus declaratus nullus, & illicitus, vt in fraudem vſurarum, reliquis in ſortem computatis, & creditore condemnato in expenſis.]

217 ¶ Quid igitur hodie dicemus de reditibus huiuſmodi modiorum frumenti, olim ante 40. vel 50. annos pro centum libris, vel abinde ante viginti annos pro centum viginti libris conſtitutis? Hæc q. perC celebris fuit tempore magnæ illius cariſtiæ, quæ anno ſeſquimilleſimo viceſimoquarto accidit, cum præcedenti anno ſub idibus Nouembris in toto ferè regno ſemina frugum in viſceribus terræ inſolito frigoris rigore gelúque diriguiſſent, nihílque (niſi rurſus à quibuſdam ſeminatum) meſſum fuit. Tuncque in noſtro Senatu obſeruatum fuit, vt debitores præfatorum redituum liberarentur, ſoluendo vnam libram Turonenſem pro ſextario frumenti, & ita ſæpe dicto anno 1524. & deinceps in cauſis occurrentibus priuatorum iudicari vidi à Senatu. Et licet iuſtius & æquius erat decerni debitores liberandos ſoluendo in pecunia ad rationem duodecimæ, per ea quæ ſtatim dicam, tamen in tam repenti, inopina & prægrandi D mutatione pretij frugum, nondum ratione horum redituum plenè detecta, & quandiu prior frugum vilitas ſperabatur breui reditura, fuit & habita eſt illa prouiſio & moderatio generalis æqua, licet non diſtingueretur quo pretio reditus eſſent conſtituti. Et licèt promiſcuè debitores hoc modo ad rationem decimæ ſoluerent, abundè tamen ſibi cautum arbitrabantur, nec abs re : tum quia habuerant commodum vilitatis præcedentium annorum : tum quia in rebus nouis plerumque ſatius eſt ſenſim admolire, quàm repente inſilire & ad viuum reſecare. Quare licèt initio temporaria videretur illa prouiſio feruente cariſtia, tamen meritò perducta eſt in conſequentiam ſubſequentium annorum.

Pretium reditus.

218 ¶ Hinc rationabiliter factum eſt, vt pretium E horum redituum, quod erat centum viginti librarum, actum ſit ad centum quadraginta quatuor libras, vel circà, eò quòd ſi ſextarius communiter vno franco æſtimatur, conſequenter modius noſter duodecim francis ſiue libris communiter æſtimatur : & ſic ad rationem duodecimæ pretium reditus erit centum quadraginta quatuor francorum paulò plus vel minus, quæ modica variatio tolea rabilis eſt in huiuſmodi reditibus ſpecierum : quarum etiam communis æſtimatio non eſt (ſicut nummorum) vniformis & perpetua. Sed certè vt illa communis æſtimatio ſextarij, collatione & compenſatione facta vbertatis & ſterilitatis plurium, putà A decem continuorum annorum, iuxtà not. ſuprà *quæſt.* 5. *num.* 114. rationabilis fuit tempore ſuo, ita hodie non procederet. Præterea quantum ad ſolutionem penſionum horum redituum non habet integram, & abſolutam & perpetuam æquitatem, ſiue ad creditores, ſiue ad debitores aſpicias. Reſpectu enim creditorum valdè inæquale eſt, quòd ille qui mitius fœneratus eſt, putà ad rationem vnius pro quindecim vel octodecim, æquè redigatur ad vnam libram pro ſextari, ſicut ille rigidior, qui emit præcisè ad rationem duodecimæ. Reſpectu verò debitorum etiam manifeſta eſt iniquitas, quod ille qui pro centum viginti libris huiuſmodi reditum conſtituerat, teneatur loco modij frumenti duodecim libras ſoluere, & ſic ad rationem vnius pro decem pendere, habito reſpectu ad ſortem receptam, quod eſt iniuſtum & iniquum, & multò iniquius idem ſtatuere in eo qui huiuſmodi reditum conſtituerat olim pro centum libris, tametſi iuſto pretio tempore contractus inſpecto : quia ſic apparet, quod cogitur ſoluere duodecim pro centum in anno, quæ eſt rigidiſſima illa centeſimæ vſura, nuſquam niſi in traiectitiis permiſſa. Non tamen arguo iniquitatis vel iniuſtitiæ primam illam moderationem pro tempore ſuo : habuit enim multum æquitatis. Primum illud temperamentum etiam alioquin minus abſolutum in ſui exordio, attenta nouitate rei, & tam repentino feruore inopinatæ cariſtiæ, & quod prior vilitas breui reditura ſperabatur.

219 ¶ Verùm nihil impedit rebus plenius conC ſideratis melius conſtituere, cum etiam æquo æquius inueniatur. *l. ſi ſeruus communis §. idque euidentius, de furt.* nec fit iniuria maioribus, ſi quandoque vel deterior aliquid melius inueniat. *l.* 1. *§. ſed neque C. de vete. iur. enucle.* Dico ergo cum duodecima ſortis pars ſit *æquè*, & ſupremum reditus incrementum, quod nullo modo tranſgredi, ſed benè infra ſubſidere licet, & quod nunquam nullóque caſu permittendum eſt creditoribus vſurariis quicquam exigere vltra rationem duodecimæ, ſiue prætextu incertitudinis valoris ſpecierum pro penſione, ſiue vſura ſoluendarum, ſiue prætextu pœnæ appoſitæ, aut alio quocunque colore quemadmodum iure ciuili, nullo caſu, D nullo machinamento, licet excedere legitimum modum vſurarum *l. eos, Cod. de vſur. cum ſimilibus.* Cum igitur hi reditus ſint antiquarum vſurarum ſuccedanei, & eorum ſuprema & legitima meta ſit duodecima, nullo modo, nulloque caſu licitum eſt eam tranſgredi. Ex quo infero, quod quantumcunque creditor iuſto pretio (tempore contractus inſpecto) emerit reditum meri frumenti, vel frumenti & ſiliginis, aut alterius ſpeciei, ſi tempore penſionis ſoluendæ penſio totius anni, vel illius termini pro rata excedat duodecimam ſortis, ſecundum communem æſtimationem pro tempore currentem, non tenetur debitor ſoluere integram penſionem, ſed ſolùm pro rata duodecimæ ſortis in anno & non vltrà. Probo clariſſimè, quia ſi debitor offerat in pecunia duodecimam ſortis ſibi numeratæ partem pro penſione anni, tunc offert E ſummam debitam, & id quod de ſupremo rigore debere poteſt, quoque nullo ingenio, nulla arte excedi poteſt : ergo neceſſe eſt creditorem contentari, & debitorem ab omni reſiduo pro illo termino abſolui. Non obſtat quod aliud pro alio non tenetur recipere, putà pecuniam pro frumento, quia iſto ita ſaluo quod infrà dicam. Sed tunc ſi velit ſibi ſolui in frumento, non poterit exigere integram quantitatem conuentam, ſi excedat duodecimam ſortis, ſed ſolum ad ratam valoris duodecimæ duntaxat, ſuperfluo tanquam indebito remiſſo, imò tanquam illicito & impoſſibili deberi per prædicta adde. ſumptibus etiam vecturæ deductis : horũ enim ratio habenda eſt, ſi deferri debet ad domum vel horreum creditoris, per no. ſup. *q.* 9.

Non obſtat quòd ſi frumentum ſit viliſſimi pretij, & ſic quantitas conuenta totius anni non valeat duodecimam ſortis, quod nihilominus tenetur creditor recipere, nec poteſt aliquid vltra conuenta petere: quia verum eſt. Non tamen ſequitur, quod in caſu conuerſo, ſi quantitas conuenta plus valeat, quod illam integram exigere poſſit, quia non eſt inconueniens, quod creditor percipiat vſuras infra ſummum legitimum modum, prout eſt inconueniens & illicitum, quod vllo caſu percipiat vltra ſupremum & extremum modum. [Et hanc ſententiam noſtram ſequendo, & exequendo, anno 1551. requirente Procuratore Imperatoris Caroli V. Burgundiæ Comitis, Senatus Dolanus iuſtè decreuit, debitores huiuſmodi redituum electionem habere ſoluendi reliqua in nummis, ad rationem duodecimæ.)

220 ¶ Confirmo, quia cum hi reditus grani vel vini ſint captioſi & periculoſiores debitoribus quàm reditus pecuniæ (vt ſuperiorum temporum experientia docuit) cautius in his eſt agendum, minórque in his debet eſſe licentia legitimum modum fraudandi: magis ergo debent reſtringi. Hic appoſitiſſimè facit quod decidit Alex. *con.* 180 *in fin. lib.* 7. quòd ſtatutum permittens Iudæis fœnerari vſque ad rationem tot denariorum pro libra, non poteſt nec debet extendi ad alias ſpecies fungibiles, putà frumenti. Itaque non licebit eis in iſtis, etiam ad æſtimationem ſtatuti fœnerari, quia ſtatutum eſt odioſum: vnde de pecunia non debet extendi ad frumentum vel aliud, niſi eſſet æſtimatum, vt debitor ſoluendo pecuniam ad rationem ſtatuti liberari poſſet. Igitur in propoſito, quia certum eſt quod inuentio & permiſſio horum redituum in pecunia eſt odioſa duplici nomine, primo, quia vſurarum ſuccedanea: ſecundo, quia veteres vſuras excedit & magis exorbitat, vt ſupra *q.* 5. *ad fi.* igitur non debuit extendi ad reditus aliarum ſpecierum qui magis captioſi ſunt. Saltem tanta cautela adhiberi debet, vt non poſſit modus conceſſus excedi, vtque debitor ſoluendo in pecunia infra legitimum modum poſſit liberari, præſertim cùm hi reditus nullum iuſtum habeant conceſſionis vel approbationis initium. Sed diu poſt reditus pecuniæ limitatim conceſſos inuenti, & excogitati ſunt ab aliquibus, & veriſimiliter ab auaris & iniquis occaſionem quærentibus communem & receptam redituum taxationem fraudandi, vt euentus docuit. Semper etiam fuerunt & ſunt ruſticani & alij poſſeſſiones ruri habentes, ſed carentes pecunia repoſita, prodigiores & faciliores, dum occurrit neceſſitas vtendi æris alieni, ad conſtituendum reditus in his fructibus quam in pecunia ex qua facilitate facilius incurritur & præſumitur captio & læſio *l. dolo.* §. *diuerſum. de nouatio.* Bal. *l. ſingularia. col.* 4. *ſi cert. pet.* [Ideo benè conſuluit Alex. *conſ* 180. *lib.* 7. quod permiſſio facta Iudæis fœnerandi in nummis non extenditur ad alias ſpecies: ſed debet intelligi niſi facultas ſit debitori ſoluendi in nummis ad ratam permiſſam. Tunc enim fœtus eſt in nummis cum electio ſit debitoris. Secus quando huiuſmodi permiſſio limitata eſt ad certam ſpeciem contractus quia tunc non licebit ei fœnerari in alia ſpecie Philip. Corn. *Conſ.* 193. *lib.* 4.]

221 ¶ Præterea quando creditor emit reditum ad ſupremam hanc duodecimæ rationem, & ſtipulatur penſiones non in pecunia, ſed in frumento, rogo cur creditor magis ſtipulatur in frumento quàm in pecunia? rectè & ſincerè rem perpendamus Aut enim hoc facit ad maius ſui commodum, eò quòd magis ſperat ſuperlucrari. vel melius rebus ſuis conſulere ſic agendo, quàm ſi ſtipularetur pecuniam. Itaque hoc facit, non habita in hoc ratione debitoris, ſed ſolum ſui gratia, etiamſi debitori incommodius ſit triticum fortè (vt ſolent ſtipulari) lectiſſimum ſoluere, quàm pecuniam ad rationem duodecimæ. Et tunc clarum

A eſt, quòd illicitè facit, quia vt ſibiipſi magis conſulat, debitorem grauat vltra rationem ſimplicis annuæ & duodecimæ partis ſortis. Patet quia deteriorem facit debitoris conditionem, quàm ſi pecuniam ſtipularetur, & quàm futura eſſet, ſi debitori liceret oblata pecunia defungi. Ergo exceſſus iſte moderandus eſt, & ita reducendus, vt debitor in aliquo non grauetur vltra penſitationem duodecimæ ſortis in anno: & ſic ad iuſtitiam huiuſmodi reditus, neceſſe eſt quòd ſit in facultate debitoris, vt ſoluendo pecuniam ad rationem duodecimæ liberetur. Aut verò hoc facit non ſui, ſed debitoris ipſius gratia, cui fortè agricolæ commodius eſt frumentum, vel aliam moderatam frugum ſpeciem ſoluere, quàm pecuniam: B & tunc adhuc clarius eſt. Quòd ſi debitor omnino ſoluere malit pecuniam ad rationem duodecimæ, audiendus eſt: quia hic vltra prædictas rationes accedit, quòd fauori ſuo cuilibet renuntiare licet. Igitur debitor, qui frumentum tanquam pecunia leuius promiſit multò fortius liberandus eſt, offerendo pecuniam, quam ſi recuſet creditor frumentum poſtulans, eo ipſo declarat ſe iniquum vſurarium fuiſſe, vtpote non fuiſſe contentum pecunia ad rationem duodecimæ, qui eſt ſummus rigor, ſed voluiſſe præcisè ſtipulari frumentum, & ad illud obligatum habere debitorem, etiamſi inde magis grauetur, quàm ſoluendo præciſam duodecimam in pecunia.

C 222 ¶ Ex quibus etiam clariſſimè infero, quòd in huiuſmodi reditibus, ſi propter moram debitoris veniendum ſit ad æſtimationem, ſiue (vt vocant) appreciationem reliquorum, ſiue penſionum aliquot annorum reditus frumentarij, quamuis adusque ſolitum ſit æſtimari, non quantiplurimi etiam in ſuo quoque anno frumentum valuit (prout in penſionibus colonorum, quas Galli vocant, *moyſons de grain*, conſtito de mora fieri poteſt, vt ſcripſi in *conſuet. Pariſ.* §. 195.) ſed ſolùm quanti communiter valuit ſuo quoque anno, hoc eſt ſecundum æſtimationem, quæ toto proximo anno poſt diem ſolutionis elapſum frequentior & communior fuit in foro, quod eſt ſatis laudabile: tamen hoc non ſufficit, nec eſt æquitas perfecta, ſed dimidiata. D Dico ergo, quòd non poteſt fieri illa æſtimatio cum effectu vltra ratam duodecimæ. Si 4 enim inueniatur quod frumentum etiam communiter plus valuit, non debet vllo modo damnari vltra duodecimam ſortis in anno, quam etiamſi ab initio obtulerit, nedum ab expenſis abſolui debet, ſed etiam eas obtinere contra auarum creditorem, vnà cum damnis & intereſſe, ſi fortè executionem facti, ſeu bonorum pignorationem paſſus ſit poſt eam oblationem. Et hæc eſt veritas à nobis nouè detecta, deinceps obſeruanda & practicanda, quicquid hactenus durè nimium & rigidè per imperitiam & errorem obſeruatum fuerit, vltra modum fauendo vſurariis in necem & expilationem pauperum debitorum, maximè ruralium, & ita videlicet electionem eſſe debitoris ſoluendi in pecunia ad rationem duodecimæ, vel in fructibus conuentis, non excedendo duodecimam, E communi æſtimatione tempore ſolutionis inſpecto, pluries conſului, & his ſcriptis, tandem ſupremi huius Senatus Areſto confirmatum fuit anno 1544. ad finem Februarij in publicis cauſarum actionibus, cùm circa annum 1515. conſtitutus fuiſſet reditus modij frumenti lectiſſimi pro centum libris Turonenſibus, deinde anno 1527. per ſententiam Præſidis Pariſienſis, & etiam per Areſtum moderatus fuiſſet ad rationem duodecimæ, & ſic aliquot annis continuatus, poſteà rurſus lis emerſiſſet ad Senatum deuoluta, debitore ad ceſſationem reditus inſtante, ſurgens clariſſius & integerrimus vir. Do. Gabriel Mari hac Regius Aduocatus doctiſſimus, idē concluſit, & in quantum reditus tenere deberet, quòd debitoris eſſet electio ſoluendi in pecunia ad rationem duodecimæ

Quantiplurimi.

Areſtum.

vel

vel in frumento: & mox Senatus iudicauit contractum nullum tanquam illicitum & vſurarium, non obſtantibus dictis ſententiis & Areſtis ſuper præcedenti moderatione, & quod omnia etiam retrò ſoluta à tempore contractus in ſortem imputarentur, & debitor in totum liberaretur ſoluendo reſiduum ſortis principalis infra duos menſes: quibus lapſis pro reſiduo ſortis duntaxat curreret reditus ad rationem quindecimæ, & debitor haberet electionem ſoluendi reliqua futura in pecunia vel in frugibus. Si verò (redeundo ad rem) inueniatur, quòd frumentum communiter non valuit niſi infra quantitatem pecuniæ, quæ ex duodecima debetur, non debet debitor condemnari ad quantitatem duodecimæ, ſed ſolùm ad quantitatem æſtimationis communis, quam ſoluendo liberaliter debet.

223 ¶ Ex his corolaria duo ſequuntur, primũ, Quòd ammodo vtilius eſt creditoribus emere reditus in pecunia, quàm in frugibus, quamuis à non paucis annis per magnum abuſum contrarium ſæpe acciderit, prout diu practicari vidi, ſed ab indoctè peritis, & ex ignoratione legum & æquitatis per nos retectæ. Patet, quia emens in pecunia ſemper certus eſt ſe percepturum annuatim duodecimam ſortis. Secus in emente in frugibus, qui poteſt minus percipere, ſi fruges minus valeant, nec tamen poteſt plus percipere ſi ſuperualeant. Et adhuc caſu quo ſuperualeant non eſt creditoris, ſed debitoris electio, an ſoluat quantitatem cõuentam in ſpecie cõuenta, etiam in deducto eo quod vltra rationem duodecimæ ſuperualeat: an verò ſoluat duodecimam in pecunia, quia, vt dixi, neceſſe eſt facultatem hanc ſe liberandi, duodecimam in pecunia ſoluendo, eſſe in facultate debitoris: alioquin vltra duodecimam ſortis receptæ grauatus eſſet, quod eſt illicitum, & nullo pacto, imò nec etiam iuramento, vel temporis, vel rei iudicatæ præſcriptione induci poteſt, ſicut nec improbum aut exceſſiuum fœnus. Et hæc in reditibus ſummo iure conſtitutis ad rationem duodecimæ: ſecus in reditibus conſtitutis ad rationem vnius in quindecim vel octodecim, & deinceps. Putà ſi quis modium frumenti annuum emerit. non pro centum quadraginta quatuor libris, quæ eſt præciſè duodecima vt diximus: ſed pro centum octoginta libris, quæ eſt ratio vnius in quindecim, vel pro ducentis ſexdecim libris, quæ eſt ratio vnius in octodecim: quia tunc tali benigno fœneratori vtilior erit reditus frugum tempore cariſtiæ, quam ſimilis reditus pecuniæ. Si enim tempore ſolutionis frumentum conuentum plus valeat quam quindecima vel octodecima ſortis, nihilominus integrum debetur, nec poteſt debitor deducere quod ſuperualet, nec offerre pecuniam pro frumento, ſed præciſè (ſi facultatem habeat) ſoluere totum frumentum conuentum, alioquin veram & integram communem æſtimationem, dummodo nunquam excedat duodecimam ſortis in anno. Et eſt ratio, quia his caſibus hæc onera compenſantur cum liberalitate quam fecit creditor, nedum ſuſcipiendo in ſe caſum & fortunam temporariam vtilitatis frumenti in caſum vbertatis, ſi fortè in anno penſio frumenti non væneat, niſi ad rationem trientariæ, vel quadrantis vſuræ: ſed etiam (quod maius eſt & potiſſimè conſiderandum) faciendo gratiam in principali, videlicet in pretio perpetuo ad libitum debitoris fruendo pro dodrante vel beſſe duodecimæ. Et eiſdem caſibus rectè procedit, quòd ſicut indiſtinctè creditor fert damnum vtilitatis & vbertatis, ita indiſtinctè ſuum facit lucrum cariſtiæ & ſterilitatis: quia etiam iſtud lucrum non excedit duodecimam, & ſic non eſt prohibitum nec illicitum. Et ideo ſi fortè in tantum exceſſerit valor, vt excedat duodecimam ſortis, tunc etiamſi ſit fortuitus & inopinatus, dummodo illius anni com- A munis, æſtimandus eſt, vt nunquam creditor vltra duodecimam percipiat, & ſi de facto receperit, reſtituendũm eſt vel deducendum, quod vſque ad triginta annos peti poteſt: quoniam nullo pacto, nullo prætextu licitum eſt excedere duodecimam: & ita exactè & religioſè obſeruandum, ne qua feneſtra aperiatur metas præfixas excedendi in huiuſmodi reditibus vſurarũm ſuccedaneis.

214 ¶ Sed hîc quæritur, An ſaltem infra duodecimam ſortis in anno teneatur debitor quantiplurimi à tempore moræ? Videretur quòd ſic. Primò per no. in *l. vinum. ſi certum petatur.* quæ tamen nihil facit, vt ibi nouè dixi, ſed per *l. in hac. de condict. trit. l. 3. in fin. de actio. empt.* Secundò vim vulgaris clauſulæ, qua de- B bitor promittit refundere omnia damna & intereſſe in defectum ſolutionis in terminis conuentis. Tertiò ad minimum non videtur, quin debeat conſiderari iſtud pactum, & quod verè intereſſe probatur, ſaltem infra metas duodecimæ, & quatenus creditor tam pro penſione, quàm pro incremẽto reſtringit ſe ad rationẽ duodecimæ. Contrarium dicendum eſt, quia non datur acceſſio acceſſionis, ſiue in vſuris. *l. fi. C. de vſu.* ſiue in pœnis *l. fi. de mag. ſtra. conueni. l. 1. C. de ſiſt a. vſur. lib. 10.* ſiue in fructibus. *l. nec eorum.* & ibi Bart. *de vſur.*

Non eſt acceſſio acceſſionis.

[Nec in pretiis fructuum, etiam à malæ fidei poſſeſſore, ante litem motam perceptorum, & venditorum. tex. in *l. cum qui. in fin. princip. de his quib. vt ind.* nec commodorum commoda. *l. 2. §. ſi indemnitatis. De adm. rer. ad ciuit. pert.* nec pœna, pœnæ.] ſed ip- C ſamet penſio eſt vera acceſſio & vſura, ſaltem eſt fructus reditus, & ſic non accedunt illi aliæ vſuræ, ſiue quęcunque incrementa. Ferè tamen venit æſtimatio communis, in qua non præciſè momentaneus valor, qui fuit etiam præciſè tempore ſolutionis fiendæ, & diei cedentis inſpicitur, nec etiam ſubſequens ſimilis breuis caritas, ſed valor, qui communior & magis continuus fuit, proximo tunc ſequenti anno, per not. in *leg. pretia rerum. ad leg. Fal.* quæ quidem æſtimatio, non eſt incrementum, nec noua vſura, prout nec eſt pœna, ſed ſimplex perſecutio, & reſtitutio debiti dummodo non excedat duodecimam. Non obſtat pactum de refundendo intereſſe, quia dupliciter intereſſe po- D teſt: primò has acceſſiones, vel incrementa à tempore moræ. Et ad iſtud, quia prohibitum in hac materia, dictum pactum non refertur. Secundò non ſolùm propter moram, nec immediatè ratione moræ, ſed propter ſumptus factos per creditorem, vt ſuum debitum ſeruet & conſequatur: & in his poteſt dictum pactum habere effectum, dummodo ſumptus ſint probabiles, & facti poſt veram moram, & ex iuſta cauſa, & adhuc ſuberunt moderationi *l. vnica. C. de ſent. quæ pro eo quod inter.* Item ſi quid creditor impenderit, vel amiſerit de ſuo, ad amoliendum fraudem vel technam quampiam à debitore ſtructam, ad fruſtrandum creditorem redito & iure ſuo. Ex quibus obiter habes, quid & in quibus operetur illa vulgaris clauſula pro- E mittens omnia damna & intereſſe. An autem pro his ſumptibus competat ius hypothecæ non ſolùm à die liquidationis, ſed etiam à die contractus, prout nuper iudicatum fuit, dixi in *conſue. Pariſ. tit. 5. in rub.* Et ſic quòd Albe. in *l. quod in ſtipulatione. de vſur.* ſentire videtur generalem illam clauſulam de damnis nihil operari, debet intelligi niſi ſecundum naturam actus & diſpoſitionem iuris communis, ſa not. infrà *q. 7. in fin.* [Vt tempore Ciceronis Cornelius Conſul legem tulit, ne quis legatis exterarum nationum pecuniam expenſum fœneraret, hoc eſt, ne liceret vſuram accipere de pecuniis eſculentis pannis, & id genus victuum, vel expenſas concernentibus mutuatis, vel venditis exteris legatis, quoniam Rom. ad turpia lucra abuſi erant.]

QVÆSTIO XXII.

SYNOPSIS.

1. *Mercatores tolerabilius fœnerantur.*
2. *Venditor reditus ſortem vniuerſam conſequi debet.*
3. *Debitor ſortem reſtituere debet, intra modicas temporis inducias, aut pergit reditus.*

225 § VIcesimo ſecundò quæro, An valeat huiuſmodi reditus ad rationem duodecimæ conſtitutus mercatori pro ſumma illi debita ex venditione & traditione mercium? Videtur indubitanter quòd ſic. Quia iure communi venditori ſtatim à traditione rei ipſo iure, non ſolùm ſine ſtipulatione vel pacto, ſed etiam ſine alia interpellatione currunt vſuræ pretij, quandiu differtur ſolutio. *l. curabit. l. fructus, in fi. C. de actio. empt. l. Iulianus. §. ex vendito. ff. eo. l. vlt. de peri. & commo. rei. vendi. l. cuiЂio. in fi. de vſur.* etiamſi res vendita nullos fructus afferat, vt tradit. Bal. Saly. in *l. vſuras C. de vſur.* Paul. in *d. l. curabit.* Igitur multò fortius veniunt ex pacto & alienata ſorte pretij vt hìc. Nec eſt abſurdum, quòd iſtud proueniat ex alia negotiatione mercium imò hoc nomine iuſtior videtur reditus ratione perſonæ emencis reditum, qui eſt iuſtus mercator, cui honeſtius eſt quam cæteris fœnerari, cuique iuſta lege ciuili etiam pluris quam cæteris fœnerari conceditur. d. l. eos §. 1 Et tamen iſte non excedit metam etiam omnibus non negotiantibus promiſcuè conceſſam. Tum iuſtitia horum redituum fundatur in eo quod intereſt ratione interuſurij ſucceſſiui, & promiſcui vſus pecuniæ: ſed illud intereſſe eſt longè certius, maius & iuſtius in mercatore & iuſto negotiatore, quàm in alio per no. ſup. *num.* 30. Et notanter ait Bal. in *l. vlt. §. 1 col. 1. C. de iure dot.* quòd ſecundum vſum bonæ mercaturæ affertur lucrum decimæ partis ſortis, vnde probat ſtatuta quòd pro vſuris vel intereſſe dotis dilatæ ſoluantur decem in centum. Igitur de ratione duodecimæ in iuſto negotiatore pro debitis ex negotiatione minus videtur dubitandum. In contrarium, tamen lata ſunt plura ſupremi huius Senatus Areſta, & præcipuè famoſum illud pro Ioanne Mailly equite contra [Rodulphum le Feron, electum Mondiderij, atque Præfectum collectarum, ſic vocant huiuſmodi iudices: quia plebs initio ſolebat eos eligere, poſtea Rex in officia formata (quæ ad popellum magis deglubendum vendit) erexit. Is Rodulphus non erat profeſſione mercator obſtante officio iudicaturæ Regio: ſed ſemel emerat magnam vim lanarum in portu, emit ab equite centum coronatos annui reditus, anno 1509. pro mille coronatis, quos ſoluet, partim in dicta lana æſtimata mille centum triginta tribus libris, ſex ſolidis, ſex denariis Turonenſibus, reſiduum verò in coronatis, vel nũmis ad rationem decimæ, tunc in loco vigentis: poſtea eques pro reliquis pignerationem paſſus appellauit à ſententia Præſidis Pariſ. qui dixerat executionem validam, & perficiendam, & per Areſtum latum die 23. Decemb anno 1512. ſententia fuit annullata abſque emenda, & expenſis cauſæ appellationis & reditus annullatus pro rata pretij lanarum, reliquis in ſortem imputatis: pro reſiduo verò ſortis innumeratæ ſtaret reditus ad rationem vnius in 15. & infra annum redimi poſſet, hæc vera ſpecies, & ſumma dicti Areſti, aliud ferè ſimile tantum fuit,] die ſecunda Maij. Anno milleſimo quingenteſimo decimo tertio. Reſpon.

Areſtum.

A Non ſunt hæc Areſta indifferenter & ſine iudicio ad omnes contractus mercatorum protrahenda, ſed ex bono & æquo, eadem ratione & eiſdem circunſtantiis ſubſiſtentibus. Aut igitur in continenti poſt venditionem & traditionem mercium pro pretio earum conſtituitur huiuſmodi reditus, & non valet, quia eſt caſus dictorum areſtorum per quæ meritò reprobatur propter multa. Primò, quia mercator ex eiſdem mercibus, & alioquin iuſto pretio venditis, & eodem actu haberet duplex commodum, duplicem negotiationem, & duplicem quæſtum, primum ex venditione & expeditione mercium, ſecundum ex acquiſitione reditus. Secundò, quia mercator ex eo quòd non recipit promptam pecuniam, pluris (vt aſſolet) venderet, & adhuc ad rationem illius grauioris & exceſſiui pretij ſtipularetur reditum, & ſic eſſet via aperta ad fraudandam & excedendam duodecimam. Tertiò propter pernicioſum exemplum & deformationem ciuitatis; B quæ tandem ſequi poſſet. Cum enim omnes mercibus paſſim indigeant, omnes tandem & omnia prædia vſuris eorum ſubiicerentur.

226 § Quartò, vt diximus ſuprà *num.* 58. huiuſmodi vſuræ ſeu reditus non tolerantur propter ſe, nec vt homines negotiationem fœneratoriam exerceant: ſed vt ſit aliquis commodus & parabilis vſus æris alieni, ſine quo commercia & ciuilia negotia conſeruari non poſſunt. Non igitur debent in tantum laxari, vt ſit periculum, ne reliquæ meliores & honeſtiores negotiationes deſerantur aut conturbentur. Quintò, ne alliciantur mercatores ad vendendum merces, non minutatim egentibus pro vſu ſuo, ſed in globo conſtituentibus huiuſmodi reditum pro aceruis mercium, quas illico vili diſtracturi ſunt, vt ſup. *nu.* 14. & hinc ſit occaſio corruptelæ multorum leuium hominum. Hinc prudenter ſentit Ioan Gerſon tract. de contract. conſidera. 10 ad arbitrium legiſlatoris C ſpectare quandoque contractus aliàs per ſe licitos ad vitandum abuſum inualidare. [Vt tempore Ciceronis Cornelius Conſul legem tulit ne quis legatis exterarum nationum pecuniam expenſam fœneraretur, hoc eſt, ne liceret vſuram accipere de pecuniis eſculentis, panis & id genus victuum vel expenſas concernentibus mutuatis vel venditis exteris legatis, quia Romani ad turpia lucra abſuſi erant.] Concluſio prædicta ampliatur, etiamſi ex interuallo ſed breui, putà infra ſex vel octo menſes. argu. *l. ſi venter. §. in bonis de priui. credito. l. ſi quis poſt hæc. C. de proſcript.* Si verò emptionem dicti reditus ſequeretur traditio pannorum, vel alterius mercis æſtimatæ loco pretij ceu ſortis ipſius reditus, tunc multo magis prædicta procederent Fallit ex notabili interuallo putà anni, vel biennij. In quo tamen aduertendum, quòd ſi pro- D babiliter appareret mercatorem dictas merces ſiue contemplatione differendæ ſolutionis, aut aliàs caro & exceſſiuo pretio vendidiſſe, non ſubſiſteret reditus, quantumcunque ex magno interuallo: nec exceſſus conuenti pretij mercium compenſaretur cum interuſurio termini dati & ſolutionis quantumcunque dilatæ, quia ante omnia oportet integrã & ſolidam ſortem cum effectu ad venditorem reditus perueniſſe.

227 § Et

228 ¶ Et ſic quando mercator vendit non mercatori magnam pannorum vel mercium quantitatem ſimul, ita quòd apparet non emi ad vſum emptoris, contractus valdè eſt ſuſpectus de occulta verſura aut alia fraude, idque tantò magis, quantò minus profeſſioni & qualitati debitoris merces conueniunt, & vix eſt vt reditus ſubſiſtat. Et præſuppono hos contractus fieri inter maiores & habiles ad contrahendum. Si verò appareat merces fuiſſe venditas & traditas particulatim pluribus ſeparatis vicibus, & non infra breuem terminum, ſed eo temporis ſucceſſu, quo homines ſimilis conditionis indigere ſolent, & tandem inito calculo debitor pro ſumma reſtante reditum conſtituat etiam ad ſupremam hanc rationem duodecimæ, non puto approbandum, ſed ſtandum contractui dummodo vel libro rationum mercatoris appareat ſingulos pannos vel merces non fuiſſe exceſſiuo, ſed iuſto & congruo pretio (etiamſi in continenti ſoluendum fuiſſet) venditas. Amplio primò, etiamſi vltimi panni vel mercis præſtatio fuerit de recenti facta quia ſatis eſt quòd interualla præterita præſtationum, earúmque quantitas, & pretium, & qualitas debitoris oſtendunt nullam verſuram, nullam fraudem ſubeſſe, nec debitorem in aliquo læſum eſſe. Nec poteſt tunc dici, quòd mercator faciat duplicem quæſtum ex eiſdem mercibus quia notabilis diſtantia & interuallum præſtationum hoc tollit: interuſurium enim interim amiſſum bonam partem quæſtus excludit.

Interuallum

App. E.

228 ¶ Nec obſtat, etiam ſi dicatur, quòd omnes ferè illæ merces fuerant traditæ vltra ſex menſes conſtitutionis Regiæ anni 1512. § 67. vel etiam partim vltra tres annos, de quibus in *conſuet. Pariſ.* §. *vlt.* quia, vt dixi in *dicto* §. *fin.* illæ breuiſſimi temporis præſcriptiones non habent locum, vbi debitor veritatem & bonam fidem recognoſcit. Sunt enim introductæ in fauorem debitorum, qui ſine apocha & teſtibus (vt fit) ſoluerunt, & præcipuè hæredum eorum. Vnde non impediunt, quin debitor de illis excipiens teneatur etiam ad petitionem mercatoris agentis, interrogationibus de calumnia, bona fide & veritate, etiam ſpeciatim & cum iureiurando reſpondere, vt ſæpè conſului [Hæres propriorum petit ſe indemnem reddi de domo vendita, culpâ materni. Reſpondi non deberi, niſi defunctus diſpoſuiſſet; quia potuit quouiſmodo domum paternam reducere, vel

A pati reduci ad mobile: ſed ſi erat obligatus pro reparationibus, materni ſoluunt, nec reperunt. Idem *ſi pour le bailleur d'heritages*, condemnatus fuit, *à reparer* de certa ſumma iam taxata, aliàs cenſebant eſſe onus hæredis paterni: ſic per ſententiam Præſidis, *les maternels condamnez à payer les reparations ja liquidées de la maiſon qui venoit du paternel.* Reſpondi, non appellandum.] Si verò appareat merces fuiſſe particulatim venditas & traditas ſecundùm decentiam ſtatus debitoris: ſed non ita diſtantibus interuallis, quin omnes præſtitæ ſint infra vltimum ſeſquiannum aut breuius tempus ante datam & principium curſus reditus, ſunt tamen aliàs venditæ iuſto pretio, nec aliud vitium apparet: tunc prudentes iudices non ſolent reditum annullare, nec etiam reducere ad rationem vnius pro quindecim (quia fieret nimium, vtpote perpetuum præiudicium creditori: ſed ſolent interuallum ſupplere. B Et pluries iudicari vidi reditum annullari; debitorem condemnari ad reſtitutionem ſortis, ſaluo quòd niſi eam reſtitueret intra ſemeſtre, vel aliud modicum tempus, quod ex tunc reditus curreret, & effectum ſuum ſortiretur, & hoc eſt æquum temperamentum, iuxta *l. in ambiguis. in ſi. de reg. iur.* Hoc ergo caſu conſulendum eſſet mercatori, vt offerret remittere reliqua ſemeſtris vel anni ad ſupplendum terminum. & ex tunc debitor in omnes impenſas litis damnandus eſſet, & multò magis, ſi tempore contractus actum eſt, quòd non currat reditus niſi poſt annum: vel ſi tempore finalis calculi actum eſt, quòd niſi debitor ſolueret infra annum, quòd ex nunc prout ex tunc conſtituit reditum ad rationem duodecimæ, vel leniorem: cuius tamen penſiones currere incipient poſt illum annum, abſque retroactione ſtandum erit contractui. C [Nec eſt verum hoc caſu reditum ortum eſſe immediatè ex ipſa venditione mercium quaſi loco pretij datarum, quamuis eodem tempore pactum ſit, attento longo interuallo, ſeu notabili dilatione gratis datæ, & quod merces non fuerunt iniuſto pretio æſtimatæ, nec ſimul loco ſolidæ præſentis ſortis venditæ, ſed retrò ex multis interuallis abſque cogitatione vel ſpe transfundendi in reditum, & ſic ſine fraude: Multum enim refert reditum huiuſmodi generari immediatè ex vna venditione mercium, ſemel ad hunc finem facta, quod eſt reprobum, vel ex clanculo.]

Arelli

QVÆSTIO XXIII.

SYNOPSIS.

1 *Supellex impropriè reditum recipit.*

2 *Non currit reditus niſi pro ratione veræ numerationis.*

3 *Diuerſa ratio eius qui lucrum ambit, & eius qui damnum declinat.*

4 *Legitima compenſatio dilationis reditus, cum modico rerum datarum decremento.*

Suppellexlo, co pretij.

229 ¶ VICESIMOTERTIÒ. Dum hæc ſcriberem accidit quæſtio de facto, Titius indigens pecunia rogat Caium, vt à ſe emat centum reditus ad rationem duodecimæ. Caius carens tunc pecunia otioſa, ſed abundans ſupellecti argentea, offert ei dare de dicta ſupellectili vſque ad valorem mille ducentorum communi æſtimatione pro pretio reditus: An ſic legitimè contrahi poſſit, videtur quòd ſic: tum primò per tex. qui ad hoc expreſſus videtur in *l. ſi pro mutuo. C. de reb. credi.* vbi quælibet ſpecies communi conſenſu æſtimata poteſt dari loco ſortis ſub vſuris, in tantum vt licet fuerit ſtipulatus centeſimam, tamen valet ſtipulatio vſurarum vſque ad vſuram legitimam, pro rata æſtimationis communi conſenſu definitæ; & ſic ſtatim currit vſura. Tum ſecundò, quia ex hypotheſi Caius non eſt mercator, nec aliàs erat venditurus ſupellectilem, quæ non erat venditioni expoſita, & ſic ceſſat hîc ratio duplicis quæſtus, de qua in q. præcedenti. Tum tertiò, quia Caius non erat diſtracturus ſupellectilem, niſi in gratiam Titij, vtque ei commodet, eiuſque precibus. Ex quo videtur, quòd etiam plus iuſto pretio vendere poſſet, cùm non eſſet aliter venditurus, per tex. in *l. alienus. ad leg. Falc.* ſa. *l. non enim æquum. rer. amotar.* Quartò, ſaltem Caius

Digitized by Google

indemnitati ſuæ cauere poteſt, vt tota præſens communis æſtimatio duntaxat intret in ſortem, vt ſeruetur indemnis, per not. ſuprà *numer.* 25 Et ſic videtur quòd decrementum ſeu damnum confuſionis artificij dictæ ſupellectilis, quam mox Titius venditurus eſt artificibus ad pondus ſeu ad communem æſtimationem, detracto artificio, poſſit eſſe debitoris, & non creditoris: ſaltem hoc caſu, vbi creditor non erat venditurus nec conflaturus ſuppellectilem niſi in gratiam debitoris. facit. *l. ſi quis nec cauſam. in prin. ſi cer. peta.* vbi etiam depoſitum gratia depoſitarij factum eius eſt eſt periculo: quod intelligitur etiam de caſu fortuito, vt ibi Phi. Decius tenet contra communem, & benè, vt ibi dixi in *annota. num.* 6. fortior tex. in *l. rogaſti. in prin. ſi cer. peta.* vbi ſi mutuum rogatus dedit lancem vel maſſam auri vendendam, vt pretium cederet in mutuum, etiamſi ſub vſuris, periculum interim eſt debitoris: ſi igitur eius eſt periculum totius corporis, multò magis conflaturæ, quæ immediatè eius gratia fit. Quintò & vltimò, ſi Caius ſupellectilem ſuam integro pretio vendiderit volenti fortè ſimilem comparare, poteſt mox vel poſtridie reditum ad rationem duodecimæ integri pretij emere ab emptore, vt inf. *q.* 27. igitur & hic, quia videtur Caius primò vendidiſſe Titio ſupellectilem iuſto integro pretio, deinde ab eodem emiſſe reditum ad rationem conceſſam duodecimæ loco ſolutionis pretij purè debiti, & promptè remiſſi. Imò videtur Caius breui manu precium integrum ſupellectilis ſuæ recepiſſe, & rurſus in emptionem reditus dediſſe. *l. licet §. quoties. de iure dot.* & celeritate coniungendarum inter ſe actionum vnam actionem occultari *l.* 3. *§. ſi. de donat. inter vir. & vxor.*

230 ¶ Breuiter contrarium reſpondi, quia ex quo vult emere reditum, eumque ad ſupremum gradum duodecimæ, licet non agat de duplici quæſtu vel negotiatione, ſed de vna tantùm, neceſſe eſt, quòd plenam, integram & liberam ſortem det debitori: alioquin impoſſibile eſt reditum currere, niſi pro rata ſortis, quæ liberè remanet, & à tempore quo liberè remanſit debitori. *d. l. eos. in fin.* Et ſic cùm iſta ſupellex non ſit communiter idonea ad tantam pecuniam (qua promptè opus eſt) cōparandam, niſi amiſſa artificij æſtimatione, neceſſariò debet illud damnum ſeu decrementum ſpectare ad creditorem, & non ad debitorem: quia creditor volens accipere ſummam mercedem interuſurij pecuniæ, debet ſortem integram eiuſdem pecuniæ prius implere *l. Iulianus. §. offerri. de act. emp.* Tum ſupellex quam dat, licet qualis eſt & extat fabrefacta, valeat communiter mille ducenta, tamen qualis eſt & extat non eſt idonea ad aliquem reditum, vel fructum, ſaltem huiuſmodi adferendum, nec ad vſum qui ex pecunia numerata ſit: igitur detrimentum conflaturæ ſeu diſtractionis debet eſſe creditoris, qui vult habere ſummum pretium interuſurij pecuniæ inde comparandæ. Secùs ſi non ſtipularetur creditor niſi ad rationem quindecimæ, vel ſemiſſis vſuræ: ita quòd diminutio reditus compenſet decrementum dicti artificij, ita vt ſaltem non excederet duodecimam partem pecuniæ, quæ remanſura eſt penes debitorem, detracto dicto decremento. Non obſtant allegata in contrarium: quia hîc non agitur de mutuo liberali, ſed de contractu quæſtuario vſus pecuniæ: & ſic neceſſe eſt vtrumque extremum debitè ſeruari. Primum, quòd creditor prius impleat ex parte ſua, vt integra pecunia vtenda perueniat ad debitorem. Secundum, quòd reditus ſiue vſura non excedat duodecimam dictæ pecuniæ annuam. Quòd ſi creditor ipſe indigeat, nec poſſit aliter pecuniam dare ſine maiori ſuo incommodo, abſtineat potius ab huiuſmodi reditu. Si enim non eſt ferendus volens emere fundum alterius vili pretio, ex eo quòd pecunia ſua pluris ſibi valet & vtilior eſt, ſiue negociando, ſiue ob aliam propriam egeſtatem, vel ob pœnam, aut aliud quodcunque damnum imminens vitandum: multò minus in fœnerando, vt hic, ferendus eſt, vt ſimul & de ſummo quæſtu redituali, & de quouis alio prætenſo intereſſe ſarciendo paciſcatur, alioquin omnes leges vſurariæ & redituales fraudari poſſent. Et ſpecialius non obſtat, *d. l. ſi pro mutua.* tum primò, quia debet intelligi ſecundum alia iura, dummodo illæ ſpecies eſſent ſtatim æquè vtiles debitori, vt ſors, vel deducto intertrimento æſtimatæ. Tum ſecundò, quia ius ciuile in hac parte, præſertim ſuper vſuris in mutuo, tam in magnitudine, quàm in indifferenti permiſſione vſuræ, nimis indiſcretum & laxum fuit, in quo hodie meritò correctum eſt. & ſic. *d. l. ſi pro mutua.* cum ſimilibus exoleuit, vt diximus infrà *q.* 69. *in fin.* Tum tertiò, quia d. l. loquitur de meris vſuris, quæ de iure ſunt precium ſimplicis interuſurij, ſecundum taxationem iuris ciuilis (quam licèt nimis magnam repetemus) tamen illæ meræ vſuræ ciuiles multò leuiores ſunt, quàm reditus duodecimæ multis modis. Vnde per not. infrà *q.* 75. non licet ex illis permiſſiuè arguere ad noſtros reditus duodecimæ, in quibus in hoc eſt diuerſa ratio, non ſolùm quia reditus iſti ſunt longè grauiores reſpectu quantitatis: ſed etiam quia ſunt pretium non ſolùm interuſurij, ſed etiam ſortis perpetuò alienatæ. Et ſic neceſſariò præſupponunt, quòd prius ante omnia debeat creditor impleuiſſe, ſortémque integram dediſſe, & tranſtuliſſe cum effectu in liberam & perpetuam fruitionem debitoris: alioqui non poteſt incipere curſus reditus, niſi ſaltem pro rata veri & effectualis implementi *l. eos in fin. C. de vſu.* Vel niſi de curſu reditus remittatur in perpetuum pro rata dicti decrementi, quod in idem recidit: vt ſi ematur reditus ad rationem 15. vel 16. & ſic in effectu, *d. l. ſi pro mutua.* iūcta cum *l. eos. C. de vſu* prout fieri debet, per. *l. non eſt nouum. de legib.* magis cōcordat quàm obſtet, cum communiter intelligatur & ſemiſſibus: quam quantitatem ſic reditus iſte non excederet, nemo in hac quæſtione dubitaret, quin ſtatim debeat valere & currere reditus, iuxta. *d. l. ſi pro mutua.* Ex quibus patet ſolutio ad ſecundum & tertium. Non obſtat quartum: quia hic reditus eſt limitandus ad ſortem quæ remanet penes debitorem. Non obſtat vltimum: quia aut illa venditio ſupellectilis facta eſt à negotiatore, putà aurificè, qui ſolet de talium rerum venditione negotiari, & tunc de contractu reditus ſequenti dicendum vt nuper in *quæſt. precedenti.* Aut eſt facta ab alio qui de his nō negotiatur, & adhuc dico, quòd ſi ex probabilibus coniecturis apparet dictam venditionem ſupellectilis præceſſiſſe in fraudem, vt mox debitum conuenti pretij conuertatur in ſortem reditus præmeditati, putà, quia debitor non indigebat ſupellectile, ſed pecunia, nec emebat ſupellectilē pro vſu ſuo, ſed vt inde pecuniam corraderet: creditor autem volebat ſimul vendere ſupellectilem, & omne decrementum reiicere in futurum debitorem reditus: tunc ea omnia obſeruanda ſunt quæ nuper dixi. Si verò venditio ſupellectilis ſine fraude facta eſt, putà empta ab eo, qui ea vti volebat ad vſum ſupellectilis deſtinatum: tunc non eſt inconueniens, quòd iſte emptor vendat venditori ſuo reditum ad rationem duodecimæ pretij conuenti & iuſtè debiti, vt infr. *qu.* 27.

231 ¶ Redeundo ad q. thematis quæro, quid ſi de facto contractum ſit ad rationem duodecimæ totius valoris ſupellectilis ſine dicta deductione? Prima facie videtur diſtinguendum, vt ſup. *q.* 10. videlicet quòd ſi decrementum artificij ſit infra ſextam partem ſortis conuentæ, vel eam non excedat, reducendus ſit reditus ad rationem quindecimæ: & tunc hæc reductio non debet fieri habita ratione ad ſortem conuentam, ſiue ad ſortem putatiuam, ſed ad veram

ſortem

ſortem duntaxat, quæ realiter & cum effectu peruenit ad debitorem. Ratio, quia ſuperfluum non eſt de ſorte: reditus autem non debet nec poteſt metiri, niſi ad veram ſortem. Vnde in noſtro themate ſi decrementum ſit ducenta, & non vltra, non ſufficeret centum reditus conuenti reduci ad octoginta annua, ſed deberent reduci ad ſexaginta ſex cum beſſe vnius annua: quia alioquin non eſſet punire exceſſum, nec reducere ad quindecimam, ſed circiter ad duodecimam: quia ducentis detractis, non ſunt niſi mille in ſorte, cuius duodecima ſunt octoginta tria cum triente tantùm: quindecima verò ſexaginta ſex cum beſſe vnius duntaxat. Quòd ſi decrementum eſſent centum duntaxat, & ſic ſors eſſet vndecies centum, duodecima eſſent nonaginta vnum cum beſſe vnius. Et ſic reducendo ad decimamquintam, reditus annuus eſſet ſeptuaginta trium librarum, ſex ſolidorum, & octo denariorum Turonenſium. Si verò decrementum excedit ſextam partem ſortis conuentæ, & ſic inuenitur reditus ſupra rationem decimæ, ſeu maior decima, videtur ipſo iure nullus. Sed aduerte, quia hæc diſtinctio communiter, vt ſup. *q.* 10 æquabilis eſt: ſed in caſu ſpeciali huius hypotheſis plus iuſto rigidior eſt. Quare ſic dicendum puto, Aut decrementum non excedit ſextam partem ſortis conuentæ, & tunc ſufficit reditum reduci ad rationem duodecimæ veræ ſortis, ad quod etiam ipſo iure reducitur. Aut verò excedit, ita quòd reditus excedit decimam veræ ſortis, & tunc ſufficit reduci ad rationem quindecimæ veræ ſortis, nec debet in totum annullari hoc caſu. Et moueor, quia in caſu. d. q. 10. creditor nihil amittebat in gratiam debitoris, nullam iacturam patiebatur, ſed quod deerat veræ ſorti ſibi retinebat, & tamen ſcienter ſtipulabatur vltra modum conceſſum: & ſic de mero lucro illicito certabat, meritò non debet illi eſſe ſine pœna: ſed ſiquidem modicum tranſgrediatur, tunc moderationem duodecimæ: ſi verò multum, nullitatem reditus pati debet. Sed in hac hypotheſi creditor primùm iacturam fecit in gratiam debitoris: deinde non ſtipulatur vltra modum, habito reſpectu ad id quod ſibi abeſt huius contractus occaſione, ſed tantùm habito reſpectu ad id quod remanſurum eſt debitori: in quo faciendo non certat
3 de nouo lucro captando, ſed ſolùm de ſua indemnitate ſeu damno vitando, inter quæ eſt maxima differentia. *l. Proculus. de dam. infect. l. vlt. C. de codicill.* Accedit quòd ideò non videtur malitioſè ſeu ſcienter excedere, ſed magis ex bona fide: tum quia putat ſe ſortem integram dare, ex quo dat ſupellectilem tanti in ſe valentem tum quia etiamſi ſciat debitorem decrementum illud paſſurum, tamen etiam ſcit ſibi illud abeſſe debitoris ergò vnde occaſionem habet arbitrandi ſibi licere reditum ſtipulari ad rationem eius quod ſibi abeſt, vt indemnis ſeruetur, & ne officium ſuum ſibi damnoſum ſit. Ex quibus liquet, quod hic non eſt ea ratio pœnæ, quæ in d. quæſt. 10. Ideo omni alio ceſſante vitio ſufficit reditum ad duodecimam veræ ſortis reduci, niſi tantum ſit decrementum, quòd reditus excedat decimam veræ ſortis: quia tunc ob nimium diſprobationem iuſtum eſt reduci ad decimam quintam veræ ſortis: & ſatis propter ſpeciales circunſtantias conſulitur creditori in hoc quod reditus in totum non caſſatur. Si verò conſtaret de fraude creditoris, qui aliàs erat conflaturus ſupellectilem, & tamen dedit eam in emptionem reditus indigenti, vt eius egeſtate abuteretur ad duplicem quæſtum, videlicet ſupremi reditus, & decrementi artificij ſibi ſeruandi, tum tanquam ceſſante ſpeciali æquitate ſtandũ his quæ dicta ſunt ſup. *q.* 10. Si verò conſtet de maiori fraude & dolo, vt quia per interpoſitas perſonas, vel colluſores fraudis ſocios eandem ſuppellectilem ſibi vilius redempturus erat, quod & fecit, tunc indiſtinctè omni commodo reditus in totum priuandus eſt, & adhuc pro modo admiſſi extra ordinem plectendus, vt ſup. *nu.* 14. *q.* 10. *in fi.*

252 ¶ Redeundo ad quæſt. thematis, quæro, Quid ſi decrementum artificij erat ducentum, & tamen creditor ſtipulatus eſt ad rationem duodecimæ pretij conuenti, ſed cum pacto, quòd non curreret reditus niſi poſt biennium, an teneat contractus? Videtur omnino quòd ſic, ex quo tantumdem remittitur debitori de reditu, quantum eſt dictum decrementum. Contrarium verum eſt, quia decrementum illud cadit in ipſa ſorte, & eſt verum ſortis decrementum: & ſic neceſſe eſt pro rata ipſum ius reditus perpetuò diminui, quia non poteſt ab initio conſtitui, nec deinceps currere, niſi pro rata veræ ſortis, nec eſt verum, quòd differendo reditum aliquid remittatur de ipſa quantitate reditus perpetui in ſe, prout neceſſe eſt quatenus ſors minuitur: ſed ſolùm aliquid remittitur de reliquis certi modici temporis, quæ temporalis remiſſio nullo modo compenſari poteſt cum aliqua diminutione ſortis, quæ reſpicit ipſum ius reditus, & eius perpetuitatem. Et eſſet in effectu conuertere vſuram in ſortem, & vſurarum vſuras ſtipulari, quod penitus illicitum eſt, vt ſup. *nume.* 44. tum quia agitur, quòd tempore redemptionis tota conuenta ſors reddatur: & ſic iſtud pactum vel retardatio curſus reditus nullo modo impedit quin neceſſe ſit reditum perpetuò reduci ad ratam veræ ſortis ſecũdum prædicta. Alioquin ſequeretur quòd quis pro mille poſſet emere centum annua, differendo curſum reditus in biennium, vel etiam pro nongentis differendo curſum in triennium, quod eſt impoſſibile, niſi conuulſis legibus vſurariis, & de vſurarum vſuris. Cæterùm dilatio curſus reditus bene poteſt compenſari cum modico incerto & vix conſiderabili decremento: item cum ſollicitudine & veriſimili dilatione, quam patietur debitor ſupellectilem commodè diſtrahendo, ad pecuniam comparandam. Nec enim intelligendum eſt (etiam deducto ante omnia decremento artificii de ſorte ſeu pretio communi ſupellectilis) quòd ſtatim à tradita ſupellectile poſſit huiuſmodi reditus currere, præſertim ſi ſupellex ad locum remotum deferenda eſt, vt diſtrahatur: ſed debet etiam non quantitate perpetua, ſed de principio curſus reditus deduci tempus illud veriſimiliter requiſitum ad diſtrahendam ſupellectilem: alioquin eſſet vitium accelerationis temporis quod reputandum eſſet: imò poſſet eſſe tale, vt ſufficeret ad reducendum reditum ad quindecimam quandoque etiam ad annullandum, vt infrà *quæſt.* 30 Sed hîc quiſpiam cauſari poterit, fore vt creditor officioſus capi poſſit. Quid enim ſi rogatus à debitore in eius gratiam ſupellectilem ſuam pretioſam dederit, ſtipulatus reditum deducto omni decremento artificij, mox autem vel infra menſem vel tempus diſtractionis, debitor redemptionem offerat: & ſic creditor & ſupellectili ſua, & reditu, omnique commodo, ſimul & æſtimatione artificij, quod fortè pretioſiſſimum erat, fraudatur, & multò minus habere inuenitur, quàm valeret ſupellex ſua? Reſpond. Debitor ſi queat, præſertim ſi ea occaſione magnum damnum euitauit, debet ex bono & æquo creditorem indemnem ſeruare, ei que naturaliter & in conſcientia obligatur ad antidota, ſup. *num.* 27. Sed nulla ciuili actione cogi poteſt, quia purè redimendo ſoluit quicquid ciuiliter debet: & ſatis eſt quòd creditor poterat lucrari ſub conditione, ſi reditus perſeueraſſet. *l. ſi ſuper. C. de tranſactio.* & emendo reditum huiuſmodi aleam emit, & ſic quæri non poteſt *l. nec emptio. de contrah. emp. l. ſi iactum retis. de actio emp.* ſed omni tunc præſenti commodo vel incommodo cum iure & ſpe futuri reditus ſemel tranſactum fuit: nec poſſet hoc caſu naturalis illa obligatio in ciuilem deduci, nec paciſci in vero, intereſſe refundendo caſu quo breui illo tem-

Nomen pro pretio.

pore redimeretur. Et licet de hoc paciſci liceret in liberali mutuo, vt ſupr. *n.* 34. non tamen in hoc reditu negotiatiuo & queſtuoſo. Si tamen conſtaret aliquem finxiſſe indigentiam, vt creditorem eluderet, & damno afficeret, teneretur perpetuò ex empto in id quod intereſt. vtcunque enim ille finxerit, tamen ex partem creditoris eſt vera emptio bona fide inita, cuius actione dolus perpetuò purgari poteſt. Ex prædictis deciditur aliqua quæſt. quã vidi in facto quòd emens huiuſmodi reditum dedit & ceſſit in partem pretij nomen, non per venditorem ſed per tertium debitum, qui non erat benè ſoluendo, vel aliàs litigioſus, aut obæratus, aut in tali potentia conſtitutus, vt non liceret habenti nomen commodè quando vellet exigere. Breuiter reſpon. quòd ſi creditor ſciat eam nominis qualitatem, quia periculo debitoris ſe exonerat, tunc ſi nomine deducto reditus excedit decimam ſortis in totum annullandus eſt: ſi verò non excedit decimam, ſed duodecimam, reducendus eſt ad quindecimam per no. ſuprà *quæſt.* 10. Et hoc pro rata ipſius pecuniæ numeratæ tantùm, aliàs nulla eſſet moderatio, vt nuper dixi *numer.* 231. Ampliatur, quantumcunque creditor cauerit non ſolùm de euictione, ſed etiam de bonitate nominis. Fallit primò, vt procedat quando totus reditus debebat ſtatim currere: ſecùs ſi ſaltem pro rata nominis non debebat currere, niſi poſt nomen exactum, vel poſt certum tempus bona fide taxatum, & veriſimiliter ſufficiens ad exigendum nomen ſumptu & periculo creditoris, ſi quo ſumptu opus eſſet. Fallit ſecundò, ſi creditor putabat nomen bonum, & ſine vllo ſumptu & difficultate exigibile: quia conſtito de bona fide, ſi poſtea quocumque caſu etiam fortuito, & poſtea de nouo ſuperueniento ſecus contingit, non vitiatur reditus pro reſiduo ſortis numeratæ, ſed ſaltem curret ad ratam duodecimæ, non autem pro rata nominis, niſi poſtquam venditor exegerit, vel fuerit in culpa exigendi. Fallit tertiò, vt procedat, quando hæc ceſſio per creditorem obtruditur, & fit eius tantùm gratia: ſecus ſi venditor eſſet fideiuſſor debitoris, & vt impediret diſtractionem bonorum eius procura-

A uerit ceſſionem nominis habere mediante venditione huiuſmodi reditus, ita quòd creditor bona fide proceſſit, & nullum onus per ſe huic duodecimæ addidit. [Sed occurrit pulchra quæſtio. Emptor reditus nil numerauit debitori, à quo emit reditum centum pro ducentis à debitore debitis tertio, erga quem promittit venditorem liberare? Reſp. Reditus non incipit currere, niſi à die quâ conſtat venditorem ante obligatum Tertio liberatum fuiſſe cum effectu per emptorem, ſed 12. annis poſt primam horum editionem, contigit ſpecies huiuſmodi. Quidam debens dominæ *de ſainct Meſmin* mille octingentas libras, pro reliquis reditus ducentarum librarum ad rationem duodecimæ carceratus, prædiis etiam ſuis ſubhaſtationibus ſuppoſitis ſoluit mille creditrici, & pro reſiduo conſtituit 66 ⅔ reditus duodecimæ. D. l'Auillier, eius filio, à quo octingentas libras recipiens ſoluit creditrici, & ſic plenam corporis & bonorum pignoratorum relaxationem habuit. Poſtea reſcripto regio obtento egit ad vltimi

B huius, reditus caſſationem, reliquis in ſortem imputandis reliquum offerendo, quaſi hic reditus pro reliquis prioris conſtitutus fuerit, Præfecti libellorum ſupplicum palatij reum abſoluerunt. Reſp. quid ſi conſtaret perſonam filij creditricis interpoſitam, vel ſecundum reditum fuiſſe conſtitutum de pecunia creditricis, appellationem ſuſcipiendam, quia idem eſſet ac ſi creditor cui 600. reliquorum huiuſmodi reditus debentur, emeret reditum huiuſmodi. 50. pro 600. quæ ei numerat; ſed mox, vel paulò poſt, debitor eidem illa. 600. in ſolutionem veterum reliquorum reſtituit: vel ſi creditor mutuaret debitori. 600. vſque ad menſem, & interim debitor eandem ſummam ſoluit eidem, pro veteribus reliquis & lapſo menſe pro eadem ſumma conſtituit eidem reditum. 50. ſi ergo idem fiat per perſonam interpoſitam idem iuris eſt: ſecùs ſi debitor & damnosè negotiatur cum Tertio, vt corraſam ſummam reliquorum ſoluat creditori vſurario, qui nihil numerat nullam habet ſocietatem, nec intelligentiam cum illo Tertiò.]

QVÆSTIO XXIV.

SYNOPSIS.

1 *Acceſſio acceſſionis nuſquam datur.*
2 *Colonus ſi tardius penſiones intulerit ad illarum vſuras etiam non interpellatus tenetur.*
3 *Nouella Iuſtiniani in Gallia non recepta.*
4 *Suſtinetur Emptio reditus ad ratam duodecimæ inita pro reliquis fundiarij reditus.*

233 § VICESIMOQVARTÒ, opportunè ſuccedit quæſtio mihi dum hæc ſcriberem, propoſita de reditu ad rationem duodecimæ conſtituto per ruſticum colonum domino ſuo pro reliquis conductionis. Prima facie videtur non valere, quaſi dominus duplicem fructum & quæſtum ex fundo ſuo capiat: quinetiam fructus fructuum, quod eſt abſurdum, quia

Colonus.

1 non datur acceſſio acceſſionis: & in ſpecie, quòd fructuum vſuræ peti non poſſint, non ſolùm ſi fructus ſolo iudicis officio væneant, ſed etiam ſi iure actionis debeantur. caſus eſt in *l. neque eorum. de vſur.* Accedit, quòd iure nouellarum nemini licebat ab agricolis accipere vltra ſemiſſem duodecimæ,

C vt nouè diximus ſupr. *quæſt.* 1. Tamen reſpon. contractum prædictum non improbandum, ſi aliud non obſit: quia hoc caſu fructus ſeu penſiones non ſunt acceſſio, ſed ipſum principale. Maior enim pars fructuum cedit colono pro cultura, & quæſtu ſuo. Reliqua autem pars, quæ ſegregatur domino, tam eius eſt, quàm res mutuò data vel depoſita, & ipſi colono principaliter æs alienum, quum omnis opera ſua iam penſata ſit. Confirmatur, quia iure. ff. & C. colonus ipſo iure ſine alia interpellatione tenetur ad vſuras penſionum tardiùs illatarum. *l. quæro in prin. loca. l. cum quidem. § ex locato. de vſu. l. præſes. l. de loca.* igitur multò fortius deberentur ex pacto. Vnde manifeſtum eſt, illas penſiones non eſſe acceſſionem, quia etiam non veniunt in conſequentiam ſed principaliter. Nec obſtat. *d. l. neque.* quia loquitur quando fructus veniunt in conſequentiam & acceſ-

ſoriè

Digitized by Google

A ſoriè. Dico tamen, quòd etiam in terminis iuris communis non veniet duplex acceſſio. Vnde ſi penſio non conſiſtat in pecunia, ſed in frumento, vino, vel aliis ſpeciebus, ſi dominus velit habere æſtimationẽ quantiplurimi à tempore. iuxta no. moræ. in *l. vinum ſi cert. pet. in l. in hac. de conduct. tritic.* (quod in praxi reſtringimus ad annum proximum à die ſolutionis fiendæ: vt tetigi ſup. *eo. quæſt. 21. num. 122.* & latiùs in *conſuet. Pariſ.* 195. glo in ver. *moyſon de grains*) tunc non poterit ſimul cum auctuario quantiplurimi petere illas vſuras legales, etiam de iure communi, & licèt ſint ſemiſſes tantùm Plus dico, de iure etiam pactum expreſſum non valere, quòd ſimul cum æſtimatione quantiplurimi poſſet vſuras petere, etiam pro rata penſionis communis tantùm, & non pro rata auctæ æſtimationis: quia licèt hoc modo non B eſſet propriè acceſſio acceſſionis. tamen eſſet duplex acceſſio eiuſdem principalis debiti, quod non eſt ferendum. Sic in præſenti dico, quòd non poſſet reditus conſtitui habita ratione ad æſtimationem quantiplurimi valuerunt penſiones, ſed ſolùm pro rata æſtimationis communis, & adhuc eo caſu tenebitur dominus remittere dictam acceſſionem & æſtimationem quantiplurimi, ſi velit habere acceſſionem reditus: quia non eſt ferendum, quòd de eodem debito vel ſorte capiat duplicem acceſſionem, eſt enim huiuſmodi reditus vera acceſſio ſortis, ſicut vſura, cuius ſuccedaneus eſt. Et adhuc ſi contingeret dominos nimiùm abuti dictis reditibus aduerſus ruſticos, vel colonos ſuos, magis cohiberi debeant aut moderari, vt in præcedenti quæſt. & quemadmodum Iuſtinian. tempore ſuo propter abuſum redu- C xit ad ſemiſſem duodecimæ in nouell. *conſtit. 32. cum ſeq. ſup. q. 1.*

234 ¶ Alioqui non debent infringi, niſi ex iuſta cauſa, putà ſi locatio eſt facta exceſſiua mercede, ita quòd pauper colonus non poteſt ſolidam ſoluere, & tamen acerbus dominus nihil remittit, nec dilationem concedit, ſed pro reſiduo mercedis, quam non poteſt promptè exigere, emit ab eo ſummũ reditum duodecimæ: vel ſi locatio initio mediocri mercede facta eſt, ſed frugibus afflictis, & aſpera annona ſuperuenta, nullam tamẽ dominus auarus reſpirationem dat colono, ſed ſolidum exigit quantum poteſt, & pro reſiduo reditum emit ad rationem duodecimæ. Tunc enim puto prudentis iudicis officio incumbere, vt ſaltem denegatam dilationem concedat, permittendo colono infra annum vel aliud moderatum tempus liberè debitum ſoluere: alioquin termino lapſo ex tunc non retrò reditus currat, vt in ſimili. ſuprà *quæſtion.* 22. *in fi.* vel reditum in quantitate, putà ad rationem decimæ ſextæ, & decimæ octauæ moderare, vel etiamſi ex perſonarum & circunſtantiis negotij res exigat in totum annullare: vt aliter prout totius cauſæ æquitas (quæ certis regulis definire nequit) ſuggerat, proſpicere. *l. bona fides. depoſiti. leg. quod ſi Epheſi. in fi. de eo quod certo loco. leg. de acceſſionibus. de diuer. & tempo. preſcrips.* Non obſtant nouellæ, ne quis mutuum dans agricolæ, quia nunquam fuerunt in vſum receptæ apud Francos, nec etiam apud Gallos, quibus Iuſtinianus & ſucceſſores ſui nunquam imperauerunt, vt dixi in *conſuet. Pariſ. tit. 1. in rub. 9. cum ſeq.* Suſpicor etiam quòd dictæ ſalubres nouellæ non diu ſteterunt in vſu poſt obitum Iuſtiniani, afflicto vndique Imperio. Cùm ergo liceat omnibus vel agricolis ad rationem duodecimæ fœnerari, nec iuſtum nec expediens eſſe videtur, hoc commercij interdici dominis erga proprios agricolas: ne fortè coloni inopes cogantur ſolum vertere, aut erga extraneos durioribus verſuris ſuccumbere, veriſimile eſt enim quòd benigniùs illis cum dominis ſuis agatur. Quorſum igitur hoc prohiberetur? His ſcriptis ſuperuenit & pendet quæſtio in Senatu hoc anno 1544. An valeat emptio reditus duodecimæ facta pro reliquis reditus fundiarij? In qua dicendum eſt, quòd ſi ceſſante alio vitio, & dummodò reditus fundiarius non ſit exceſſiuus, nec procuratus in fraudem, putà quando eſt antiquus. Secùs ſi debitor mediante certa ſumma recognouiſſet ſe tenere domum ſuam in cenſum & emphyteuſin, vel in ſimplicem reditum à creditore, deinde eidem pro reliquis eiuſdem reditus conſtituerat alium reditum ad rationem duodecimæ: quia tunc puto ſecundum reditum omninò annullandum, tanquam vſuram vſuræ, vel in fraudem anatociſmi. Idem ſi vili pretio vendidit domum ſuam, quam ab emptore conduxit, & pro reliquis conductionis eidem huiuſmodi reditum conſtituerat: quia tunc ſatis eſt præſumptionis ad totius poſterioris contractus annullationem, vt infrà *quæſt. 56. cum ſequentibus.* Si verò dominus conceſſit fundum proprium in reditum Titio, ſed graui reditu, tamen tempore ſterilitatis vrget ſolidum, & pro reliquis illius temporis emit reditum duodecimæ, puto moderandum, vel in quantitate, putà reductione ad decimam quintam vel decimamoctauam vel induciis datis, vt infra annum liberè redimere liceat, alioquin currat reditus in poſterum, vt nuper dixi in colono: aut aliter ex bono & æquo pro totius rei qualitate temperandum, hîc ſuccedit quæſtio 25. de qua 1560. fui interrogatus ab vno antiquo Aduocato.

QVÆSTIO XXV.

SYNOPSIS.

1 *Non infliguntur pœnarum vſuræ.*
2 *Poteſt quis minoribus vſuris non ex ſolutis maiores ſtipulari.*
3 *Reprobati DD. in vſurarum quæſtione.*
4 *Odioſior qui ab initio fœnus illegitimum ſtipulatur, licèt ex poſt facto licitum exigat, quàm qui ab initio licitum ſtipulatur illicitum poſteà exigit.*

235 ¶ VICESIMOQVINTÒ ſuccedit quæſtio, quam ante tres & viginti annos ſcilicet 1522. vidi in facto, Quidam alioquin empturus reditum ad rationem duodecimæ, cupiens euitare moleſtiam interpellationis & appellandi nomen debitoris, in ſeſquimille libras numeratas, ſtipulatus eſt centum viginti libras annuas, in quatuor hic conſuetis trimeſtribus terminis ſoluendas (hic reditus eſt viceſima quinta parte, & ſic paulò plus ſemuncia minor duodecima) cum pacto, quòd debitori in ipſa die cuiuſlibet termini, vel infra triduum, ſoluenti remitteretur ſexta pars penſionis illius termini, videlicet centum ſolidi: An pactum valeat, ita quòd lapſo triduo non liceat purgare moram, offerendo viginti quinque, ſed neceſſe ſit ſoluere triginta? Reſpondeo, valere pactum, nec poſſe lapſo triduo

moram purgari indiſtinctè, nullámque probabilem A dubitationis cauſam ſubeſſe: quia nulla eſt pœna hic appoſita dationi quantitatis, nulla ſecundaria vſura aut acceſſio: ſed liberalis remiſſio partis debiti ſub conditione ſoluendi reſiduum in triduo Et ſic cùm totum purè debeatur in termino, non poteſt debitor vti exceptione pacti conditionalis de non petendo partem, niſi conditione ſpecificè ſeruata: & in omnem euentum ſatis eſt, quod apparet de iuſtitia integræ petitionis, vt per Bald. in *l. cùm allegas. col pen. in fin. §. oppo. C. de vſur.* Sed fac pro eodem pretio venditum fuiſſe reditum annuum centum librarum tantùm: ſed appoſitum eſt pactum pœnale, quòd niſi debitor ſoluerit in ipſa die cuiuique termini, vel infra triduum, cadat in pœnam centum ſolidorum, pro quolibet termino. Et videretur prorſus non valere hoc pactum. Primò, quia pœnarum vſuræ peti non poſſunt. *l. vlt. de magiſtra. con.* B Igitur nec vſurarum pœnæ, ſicut 2 nec vſurarum vſuræ, vel fructuum, aut alterius acceſſionis. *l. nec eorum. de vſur.* Secundò, quia eſt pœna dationi quantitatis appoſita, quæ ſecundum communem Doctorum ſententiam non valet, vt in not. *dict. l. cùm allegas.* etiamſi apponatur ſorti principali. Quantò ergo minùs, cùm apponatur vſuris & acceſſionibus ſortis, & adhuc non ſemel, ſed per multiplicationem & dinumerationem temporis: vt videatur potiùs ſecundaria vſura, & ſic vſura vſuræ, quam ſimplex pœna? Vſura autem vſuræ de iure non admittitur, etiam infra legitimum quantitatis modum, vt diximus ſuprà *nu.* 45. In contrarium ar- C gumen. quòd valeat: quia iſte contractus cum ſuo pacto non differt à præcedenti, re & effectu, ſed nudo verborum ſono, vt patet ad ſenſum. Vtrum enim facilius ſit ad paciſcendum, ſiue ad loquendum, dicere aut ſcribere, tanti væneunt centum viginti libræ reditus, cum pacto remittendi centum ſolidos pro quolibet termino ſoluendo infra triduum: vel, tantidem væneunt centum libræ reditus, ſub pœno centum ſolidorum, pro quolibet defectu ſolutionis in termino vel infra termini triduum: nónne hæc omnimodo conuertuntur? Cur igitur magis liceat in primo quàm in ſecundo caſu, quum ſit idem caſus, niſi quatenus nudo & lubrico verborum te- D ctorio extrinſecùs, hoc eſt, quoad inanem ſonum differre videntur.

236 ¶ Anne mera deſipiſcentia eſt, leges verbis imponere, ſaltem in materia vſuraria, aut aliàs prohibita, & vbi de vitanda legum fraudatione agitur. *l. contra legem. de legib. l. non dubium. C. eo. l. vlt. C. de vſur.* & maximè in materia conſcientiæ & æquitatis, vbi ſimplex veritas & effectus rerum attenditur, non autem verborum formula? Et hæc certè neceſſariò concludunt, quia tametſi quandoque in purè poſitiuis, putà in conditionibus voluntariis, hoc eſt, ab homine appoſitis in ſua donatione, ſubſtitutione, legato, vel alio actu, ab eius ſola voluntate dependente; referat quandoque ſic aut ſic locutum aut ſcriptum eſſe, & verborum formulæ in illis (non tamen ſemper) vt alibi diximus, expendantur. Tamen vbi E agitur de fraudatione proximi, vel legis, neceſſe eſt formulas omnes verborum ſubſidere, ſolùm verò effectum & veritatem realem attendi: alioquin ſola verborum (eodem manente effectu) differentia iam ipſamet eſt fraudatio & cauillatio. *dict. leg. contra legem. cum vulg.* infrà *numer.* 565. Vltra hæc pro ſententia noſtra tex. eſt rotundus. *in l. pecuniæ. §. 1. de vſuris.* Et ſic nullo modo ampliùs dubitandum eſt, etiam in praxi conſulendo, aut iudicando. Non obſtat primùm: quia iſta non eſt vſurarum pœna, vel alia 2 acceſſio vſuræ, ſed legitima vſura, imò paulò infra modum legitimæ. Clarum eſt autem, quòd poteſt quis ſtipulari minores vſuras, & ſimul ſi ad diem ſolutæ non fuerint, poteſt licitè ſtipulari maiores, dummodo ſemper infra legitimum modum, quo caſu non cenſetur ſtipulando maiores ſtipulari pœnam, ſed fœnus vberius, quale ſimpliciter & abſolutè ſtipulari, licebat, vt inquit textus *dict. §. 1.* Maiorem autem gratiam proximo facit, & longiùs abeſt ab auaritia & fraudatione legum coërcentium vſuras, qui ſtipulatur minores, & in defectum earum maiores, vel etiam pœnam loco minorum, infra tamen legitimum modum: & ſic dat proximo facultatem aliquam minoribus vſuris ſe liberandi, quàm ſi non daret hanc facultatem, ſed præcisè ſtipularetur ſummas & legitimas vſuras.

Lex verbis non imponenda, ſed conſcient a veritas & effectus, non verba.

237 ¶ Non obſtat ſecundum: quia omnia iura clamant valere pœnam, etiam dationi quantitatis appoſitam, in omni materia, ſiue in contractibus, ſiue in teſtamentis, ſiue etiam in vſuris, dummodò non excedat legitimum modum vſurarum text. in *l. pœnam. de vſuris. l. Iulianus. §. idem Papinianus. de actio. empt. l. part. in fin. de annul. lega. l. cùm allegas. C. de vſuris.* Et ſic non eſt curandum de contraria opinione gloſſ. & Doct. ad quos non leges, ſed illi ad leges flecti & attemperari debent. Tunc conſtat omnes gloſſ. & Doctores in hac materia toto cœlo aberraſſe, & prorſus hallucinatos fuiſſe ignoratione literarum, & terminorum legalium, eòque prolapſos eſſe, vt vſuras (vtcunque ſe iactent) minimè correxiſſe, aut emendaſſe, ſed veteres maiores vſuras in acerbiores ridiculè commutaſſe, deprehendantur, vt ex prædictis liquet. Ex his ſtat concluſio, quòd nedum in reditibus fundiariis, ſed etiam in reditibus pecunia conſtitutis poteſt locus eſſe pœnæ. Limito primò, vt procedat, dummodo pœna momentanea ſit, reſpectu ſingularum principalium præſtationum, vt in *l. pecuniæ. l. Seia. de vſuris.* Secùs ſi reſpectu eiuſdem præſtationis pœna eſſet ſucceſſiua & multiplicata: putà ſi non ſolùm eſt dictum, quòd ſoluentur tot ſolidi, ſi non ſit ſolutum in termino vel infrà octo dies: ſed quòd rurſus ſoluentur totidem ſolidi, vel alia pœna, ſi per alios octo dies eiuſdem penſionis ſolutio differatur, & ſic deinceps, vt in caſu, de quo infrà *quæſt. centeſima. ad finem.* Hæc enim in effectu eſt vera vſura, & ſic vſura vſuræ omni caſu vetita: & ſic non obſtant quæ diximus ſuprà *num. quadrageſimo quinto.* Limito ſecundò: dummodo pœna ſimul cum penſione non excedat rationem duodecimæ: & ſic vides, quòd nullo caſu etiam momentaneo & indirecto, putà per viam pœnæ, licèt excedere duodecimam etiam eo prætextu, quòd creditor longè infra duodecimam ſtipulatus fuerit, putà ad rationem vnius pro viginti vel viginti quinque: quia in defectum ſolutionis, vel moræ etiam plurium dierum, & menſium, non licebat ſtipulari tantam pœnam, quòd ſimul cum penſione excedat modum legitimum. Et quantumcunque creditor debitorem releuet, in hoc quòd etiam infra tres vel plures menſes à termino liberari poſſit, ſoluendo quincunces aut trientes vſuras, non tamen etiam in compenſationem tanti beneficij ſtipulari poterit vel tantillum vltra duodecimam, quemadmodum iure ciuili non licet eodem prætexto ſtipulari, vel tantillum vltra ſemiſſes communiter, vel vltra beſſes in legitimo negotiatore. *d. l. eos. ad l. pœnam. de vſur.*

Pœna valet in datione quantitatis.

Non valet vſura vſuræ.

238 ¶ Sed quid ſi de facto pœna excedat modum? Reſpondeo, non in totum vitiabitur, ſed ſolùm quatenus excedit, *de l. pœnam. leg. placuit. de vſur.* Quod ſimpliciter verum puto, quando exceſſus eſt caſualis, & incipit à conditione vt tunc ſit tantùm moderandus, vt hic in pœna. Secùs quando exceſſus incipit à diſpoſitione, & eſt principaliter intentus: quia tunc diſtinguendum puto, vt ſuprà *eo. q.* 10. vt ſi non excedat rationem vnius pro decem, reducendus reditus ad rationem vnius pro quindecim, per iudicem,

niſi

niſi creditor ſponte, & ſine lite moderationem ad legitimum modum obtulerit. Si verò excedat rationem vnius pro decem, omninò caſſandum ſit, penſionibus ſolutis in ſortem computatis. Vnde ſi creditor emat reditum ad rationem vnius pro nouem, quantumcunque det debitori facultatem ſe liberandi à reliquis, ſoluendo reliqua ad rationem vnius pro quindecim, vel etiam vnius pro viginti in termino, vel etiàm infra plures dies, vel menſes à termino, nihilominùs debitore ſortem reliquis in eam computatis offerente, puto reditum in totum annullandum: inſpecta principali intentione & diſpoſitione contractus: tum odio huiuſmodi redituum, tum quia mali exempli res eſt. Vnde quantumcunque creditor hoc pacto magis releuare videatur debitorem, quàm ſimpliciter ad rationem duodecimæ ſine hoc pacto emendo, quia multæ fraudes fieri poſſunt, nec hoc prætextu excuſandus eſt, qui non veretur improbo fœnore tam enormiter leges tranſgredi. Non obſtat quod nuper diximus, effectum magis attendi, quàm verborum formulam, & ſic non videretur diſtinguendum, an contractus incipiat à minori, vel à maiori reditu: quoniam dico, quòd hoc caſu hæc differentia non tam verborum formam, quàm effectum & realem naturam obligationis reſpicit. Magis enim delinquit & legem contemnit, quia ab initio & principali diſpoſitione ſtipulatur improbum fœnus, licèt ſub certa conditione licito fœnore contentari velit quàm qui ſolum licitum fœnus in diſpoſitionem principalem deducit, licèt poſteà ſub conditione pœnam ſtipuletur, vſque ad improbum fœnus aſcendentem. Et ratio eſt manifeſta: quia primo caſu creditor directò, primariò & principaliter legem contemnit: ſecundo caſu caſualiter & ſecundariò. Primo caſu & ab initio nulla eſt in ſe & per ſe principalis diſpoſitio, quia habet expreſſum, perpetuum & continuum fœnus improbum: & ſic eſt nulla cum omnibus ſuis acceſſoriis clauſulis, nec principale nullum validitati poteſt ab acceſſorio, *leg. ex pupillari. de vulg. & pupill. ſubſti.* Secundo verò caſu principalis diſpoſitio in ſe valida eſt & legitima, & ſic per acceſſorium, putà per appoſitionem pœnæ, etiam ſupra modum exceſſiuæ non vitiatur: & ſic pariter propter principale validum pœna ipſa non vitiatur in totum, ſed iuxta naturam principalis ad legitimũ modum reducitur. facit *l. cùm principalis. de reg. iur.* Et ſic non verbalis, ſed realis eſt noſtra diſtinctio. Hæc me addere oportuit, ne quam fortè hìc anſam vitilitigatoribus relinquam. Secundò limito præfatam concluſionem, vt pœna vel maior vſura non poſſit in præteritum extendi, pro tempore quo minor reditus vel vſura fuit, vt in quæſtione ſequenti.

Res mali exempli.

Praeter... [illegible]

QVÆSTIO XXVI.

SYNOPSIS.

1 *Creditor purè duodecimam iure ſtipulatur.*
2 *Cum ſtipulationes ſtricti iuris ſint, eas ſtrictè interpretari oportet.*
3 *Niſi præciſa ſortis repetitione duodecima non currit.*

339 ¶ VIcesimosexto quæro, Quid ſi quis ſtipuletur vnum annuum pro viginti (quæ eſt ratio quincuncis vſuræ) cum pacto, quòd ſi quo anno debitor non ſoluerit penſionem illius anni, tunc ex die contractus, ſiue totius ſortis numeratæ, vnum annuum pro duodecim ſoluere teneatur? An debitor qui poſtquam per plures annos quincunces ſoluit, nunc reliquator eſſe cœpit, teneatur etiam pro præteritis annis quibus ſoluit ſupplere vſque ad rationem duodecimæ? Dubium facit quòd creditor licitè ſtipulari potuit duodecimam purè & præcisè: & ſic videtur quòd poteſt eandem ſtipulari ſub conditione, etiam ex die contractus: cùm per hoc non plus oneretur, ſed minùs grauari poſſit debitor. Sed abſque dubio dicendum eſt quòd ſolùm duodecimam ſoluere tenetur pro annis quibus ceſſauit. caſus eſt in *leg. cùm quidem. in princ. de vſuris.* Et ſic pro tempore, quo minores vſuræ cucurrerunt, & ſolutæ ſunt, maiores retrò non debentur ob ceſſationem ſequentem, etiam infra legitimum modum, & quantumcunque expreſſo pacto, vel ſtipulatione id cautum ſit. Et ratio eſt, vt pulchrè inquit Baldus ibi in lectione antiq. *iniquitas pacti in ſeipſo.* quia iniquum eſt, quòd ille qui pro tempore præterito obtemperauit, pro eodem tempore pœnam incurrat, & ſic meritò tale pactum à lege reprobatur. Non obſtant *lex lecta. in fine. ſi certum petatur. l. huiuſmodi. 2. l. ſi ita ſtipulatus fuero. in princip. de verborum obligation.* quia ibi tempore medio nulla vſura cucurrit, nec ſoluta fuit: & ſic nullum eſt inconueniens, quin creditor in aliquem euentum, vel ex die contractus legitimum reditum vel vſuram ſtipulari poſſit, qualem ab initio ſtipulari licebat. Interim autem releuatur debitor in duobus: primò, in facultate immunitatis conſequendæ à reditu, vel vſura: ſecundò, & in omnem euentum in interuſurio, ſeu dilatione reliquorum medij temporis: & ſic magis habet vnde gratulari, quàm queri poſſit. Hìc recordor pulchræ quæſtionis, quàm olim in facto.

340 ¶ Cuidam in contractu matrimonij promiſſæ ſunt quater mille libræ, videlicet ſeſquimille præſenti pecunia, reſiduo infrà tres annos ſoluendo: & in defectum ſolutionis: verba cautionis erant huiuſmodi Gallicè, *Et en ce cas dés à preſent comme dés lors, on luy conſtitue rente au denier douze*, id eſt, ex tunc prout ex tunc conſtituitur reditus ad rationem duodecimæ. Accidit non fuiſſe ſolutum in fine triennij, non fuit dubium, quin extunc currere inciperet reditus: ſed an retrò quoque ex die contractus peti poſſet, dubitabatur: non quin ita expreſſim cauere potuiſſet, vt in dict. leg. & per not. ſ. *quæſt. 42. num. 170.* ſed an ita ſatis cautum intelligeretur ex illo breui verborum inuolucro, ex nunc prout extunc, ſiquidem omnes præfatæ leges loquuntur, quando illud cautum fuit per verba clara & expreſſa ſine ſcrupulo, vt ſunt illa, tunc ex hac die in annos ſingulos, & cætera. Vnde ſecùs videtur, quando apponitur verba perplexa, vt videtur iſta, ex nunc prout ex tunc, & ex nũc prout ex nũc, promitto vel conſtituo, omiſſis etiam illis verbis, in annos ſingulos: quo caſu etiam Bald. in *dicta l.* huiuſmodi dicit eſſe perplexitatẽ, & relinquit cogitandũ. Prætereà in ſtipulationibus fit ſtricta interpretatio. l. quicquid adſtringẽdæ. de verborum obligationibus, & ſemper in dubio fuit interpretatio, cõtra eum qui ſe fundat in verbis, & contra actorem vel creditorẽ. *l. veterib. de pact. l. Labeo ſcribit de contrah. emp.* Alex. *in l. pactiſ. C. de pact.* & in *conſ. 154. conſiderατis verb. col. pe. lib. 2.* Dec. *cap. in præſentia. col. 17. de probat.* quantò fortiùs vbi etiam cucurrit odioſitas, ſubiectæ materiæ & vſurarum, vt hìc? Quibus non obſtantibus dicendum, ex contractu reditum vel

Nota ... [illegible]

Clauſula ex nunc prout ex tunc.

Digitized by Google

vſuram peti poſſe, & ita expreſſum idem eſſe in iis verbis ex nunc, provt ex tunc, ſicut in illis, ex hac die tenet Bar. & Bal. (qui dubitare deſiit) & Iaſo. in *l. ſi ita ſtipulatus fuero in princ. de verborum oblig* ſentit Pau. *in dicta l. huiuſmodi. 2. in fi.* quia hæc verba tantumdem important: nec eſt à proprietate verborum recedendum. *l. non aliter in princip. de lega. 3.* etiam in materia odioſa. Franc. Aret. *l. cum lege de teſtamentis.* Tum alioquin verba ex nunc provt ex tunc nihil operarētur quia illis omiſſis æquè curreret reditus pro tempore futuro. Ergo adiectio illorum verborum operari debet etiam pro tempore præterito: non tam ne ſint ſuperflua contra *l. ſi quando in princ. de leg. 1. cum vulg.* quàm ne contra propriam & genuinam ſignificationē improprientur vel reſtringantur ad actum conſtituendi, ſeu nudam promiſſionem, & non ad effectum promiſſionis, & ita conſului, licèt plures dubitarent. Et intellige quando ſocer non poterat cogi ſoluere ante terminū aliàs non curreret reditus niſi ad rationem quincuncis, vt no. inf. *q. 81.* Sed quid ſi ſub eadem clauſula erat datus terminus ſoluendi vſq; ad octo vel decem annos an concluſio noſtra debeat reſtringi ad quinque nouiſſimos annos per conſtitutionem regiam anni 1512. art 71. Reſpond. Non, nec dicta conſtitutio habebit locum pro annis lapſis ante terminum, vt pleniùs dixi in *conſ. Pariſ. tit. 4. in Rubr.* Sed auertendum, quòd alia ratio videtur annullare pactum, quia præfatæ leges loquuntur in terminis iuris, & in vſura legali, quæ currit, licèt ſors non ſit alienata, ſed exigi poſſit: nos autem loquimur in duodecima, quàm impoſſibile eſt currere, niſi priùs ſorte alienata & irrepetibibili. ſup. *num. 17.* Igitur impoſſibile eſt retrotrahi ad tempus prohibitum & inhabile, videlicet quo ſors non erat alienata, ſed poterat peti & exigi per creditorem, Solue fatendo obiectum, ſed quòd ſumus in præſenti q. in diuerſis terminis ab omni vſura legali vel noſtrati, infra illud tempus: quia illud pactum eſt pars æquè principalis contractus dotalis, & ſic non cenſetur acceſſio, ſed pars principalis legitimæ conuentionis per no. inf. *q. 52. nu.* 370. Et ſic tantò fortiùs vides, quòd dicta conſtitutio regia de quinque annis non poteſt hîc habere locum, pendente dicto tempore, & intelligendum quòd eo caſu ſors erat alienata perpetuò: ideò in contractu matrimonij infra modum duodecimæ toleratur.

QVÆSTIO XXVII.

SYNOPSIS.

1 *Vera propria vſura moribus Galliæ ſublata.*

2 *In reditu qui redimi poteſt infra rationem viginti pro vno locum habet retractus.*

VIGESIMOSEPTIMO quæro, debetur pecunia ex mutuo, depoſito,
241 legato, vel aliàs, conuenit, quòd niſi infra tale tempus ſoluatur, & quòd debitor conſtituit, & ſoluere abinde tenebitur reditum ad rationem duodecimæ, vel etiam ad rationem vnius pro quindecim, aut viginti, an valeat pactum? Reſpond. Refert quòd agatur: aut enim agitur de iuſto & pleno contractu reditus, videlicet vt ex tunc eo caſu alienata ſors, nec ampliùs poſſit exigi, niſi ſimplex reditus, & valet pactum. Aut verò agitur quòd debitor in caſum moræ (Solutio.) ſoluat tantam penſionem, quantam afferret talis reditus, & non valet: quia creditor poſſet exigere, & cogere debitorem ad eius ſolutionem quando vellet, & tamen ſimul pro rata temporis dilatæ ſolutionis exigere reditum, & ſic eſſet vera & propria vſura, quæ moribus noſtris vbique in totum abolita eſt, vt ſup. *n. 17. cum ſeq.* Hîc autem non præſumitur actum de iuſto reditu & alienatione ſortis: ex quo apparet quòd debitor remanet obligatus ad ſortem. Vnde niſi aliud exprimatur pactum de ſoluendo reditu in defectum ſolutionis, intelligitur de ſimplici penſione, quæ eſt vera vſura: vnde debitor non tenebitur eam ſoluere, & ſi ſoluerit, poterit in ſortem imputare, & reliquum ſortis offerendo liberari, & etiam creditor poterit nihilominùs ſortem quando volet exigere, deductis pēſionibus ſi quas receperit: quoniam dictum pactum de ſoluendo reditu in defectum, eſt (provt etiam in dubio cenſetur) appoſitum fauore creditoris, per no. Bart. in *l. quamuis de pig. act.* Lanc. dec *in l. qui duas. de l. 1.* & quod no. Bal. in *l. 1. q. 2. C. de his quæ pæn. no.* Dec. *con. 12. col. 1* vbi dixi in ann. & per tex. in *l. ſi fratres. §. idem reſp. ſocius ff. pro ſocio.* An autem idem ſit ſi ſimilis clauſula ponatur in teſtamento, vel in ſententia dicam inf. *q. 73.* Prædictam concluſionem quando reditus non valet limito in dote promiſſa, vt in *fi. q. praeced.* Item limito in pecunia debita ex venditione fundi aut ſimili tranſlatione fructiferæ, per ea quæ ſcripſi in *conſ. Pariſ. §. 1. gl. 9. q. 3. n. 19.* Vnde cum emptori venditori conſtituiſſet reditum pro pretio rei emptæ, cum pacto, quòd tenetur illum redimere infra 4. annos, conſultus reſp. pactū valere, & reditum cum effectu currere, non ſolùm infra quadrienniū quo creditor non poteſt ſortē exigere: ſed etiam per quadrienniū, donec redimatur vel ſoluatur ſors cum reliquis. (Quæſt. incidens.) Et ita etiam iudicatū fuit in Areſtū ſupremi huius Senatus, (Areſtum.) pro magiſtro Io. Cointerello in publicis cauſarū actionibus, die Martis poſt meridiem, octaua Maij, anni 1517 huiuſmodi enim contractus non differt in effectu à conceſſione fundi in reditum, quem tenebitur accipiens redimere infra certū tempus pro certo pretio, de quo non dubitabatur quin valeat in foro conſcientiæ: ergo & præcedens contractus, quia in conſcientia non attenditur formula & conceptio verborum cōtractus, ſed ſolū effectu ſup. *n. 236.* Eſt enim & hoc ſecūdò caſu vera venditio fundi ſubiecta retractui proximitatis, & aliis conſuetudinibus rerū venditarū, vt nuper reſpondi cuidam ſeſquinormano Cenomano, qui putabat ſe fraudaturum conſuetudinē retractus, ex eo quod cōceſſerat fundum in reditum, quem teneretur accipiens redimere. Imò plus dico quòd etiā ſi non teneatur accipiens redimere, ſi tamen reditus eſt redimibilis infra rationē viginti pro vno, cenſetur venditio fundi & habent locum retractus & alia iura venditionum, vt dixi in *conſ. Pariſ. §. 13. gl. 1. q. 10. in fi. & §. 23. q. 19.* Et aduerte quod in dicto caſu, in quo conſului, non erat cōtentio ſupra quantitate vel exceſſu reditus, quia non excedebat fructus, ſed ſolū difficultas erat propter dictū (Solut quæſt. incidentis.) pactū. Si verò reditus ob morā cōuentus excederet, idē dico, dūmodo eſſet valdè moderatus, & ad ſummū non excederet viceſimam partē pretij in anno, & res non eſſet vendita vltra iuſtum pretium aliàs ſecùs. [alias reditus excederet ſortem: quia ſors eſt vera æſtimatio rei traditæ pro ſorte. Quod verò excedit acceſſio eſt & vſura vſuræ.] & ita limitandū dictū Areſtū per ea quæ dicā inf. *q 74.* Si verò reditus aſcenderet ad duodecimā vt in *q. præcedenti, n. 240.* non deberet hoc caſu in totū annullari, ſed ſolùm ad viceſimā reduc, vt inf. *n. 224.*

QVÆSTIO

QVÆSTIO XXVIII.

SYNOPSIS.

1 *Pactum interdum eſt pars pretij.*

2 *Qualibet ex cauſa iure populi Romani vltra legitimum modum vſuras extorquere non licet.*

3 *Venditor qui diſtraxit iuſto pretio in dolo non eſt.*

242 § IGESIMOOCTAVÒ quæro, Quidam nobilis debens capitulo Meldunenſi 10. libras Pariſienſes reditus redimibilis, ad rationem duodecimæ, videlicet pro 150. libris Turonenſibus, vendit Titio ligna ſyluæ ſuæ cæduæ pro ducentis vel trecentis libris? Titius non habens tantam pecuniam paratam, ſoluta parte pretij, pro centum quinquaginta libris reſiduis promiſit venditori ſoluere annuatim tantam ſummam ad quam aſcendit dictus reditus, donec ſortem reddat venditori redempturo à dicto capitulo: & vltra ſe obligauit ad ſoluendum venditori reſiduum dicti pretij infra tres annos, vel ad exonerandum eum à dicto reditu, & omnia damna & intereſſe ſi quid horum factum non ſit, vtrum valeat pactio? Conſultus reſpondi quòd ſic: ſed ne poſthac paralogiſari contingat deciſionis cauſas ſemel *ἀναλυτικῶς* excutiamus. Probatur primò per not. in præcedenti q. & cùm res ſit dicto Areſto deciſa, non videtur diſputandum. Probo ſecundò, quia illud pactum eſt pars pretij. *l. fundi partem de contra. empt.* quod oſtendo, quia non erat tunc, aut tam citò, aut tantam lignorum quantitatem venditurus, niſi vt liberaretur à dicto reditu, nec aliàs venditurus, niſi iuſto & præſenti pretio, quo ſe liberaret, nec voluit vendere ſub dilatione partis pretij, niſi ſub dicto onere ſoluendi interim reliqua reditus, aut redimendi vel perſoluendi infra dilationem: & ſic dicta pactio non poteſt dici vſuraria, cùm ſit pars pretij iuſti. Tertiò probatur, quia dicta pactio in ſe eſt iuſta, quod oſtenditur dupliciter: Primò, quia venditor nihil ſtipulatur à Titio, niſi quòd præſente pecunia facere poterat & facturus erat, & ſic infra limites & veri & iuſti intereſſe de quo conſtat, ita quòd hæc pactio eſſet iuſta in mutuo, per no. ſup. *num.* 25. Vnde tenent Doct. & Theologi, quòd volens negotiari de pecunia, ſi eam mutuet: poteſt ſtip[ul]ari non ſolùm ſortem reddi, ſed etiam quantum in[teri]m fuiſſet lucraturus, & quòd volens redimere reditum vſurarum, ſi mutuet eam pecuniam, poteſt ſtipulari nedum ſortem reddi, ſed etiam quantum pro vſuris interim cogetur ſoluere. Secundò, quia iſta pactio non fit in gratiam venditoris, quia mallet promptam pecuniam, ſed in gratiam emptoris: igitur non poteſt dici venditor committere aliquam vſuram per no. Bal. in *Rub. col. 2. C. de vſu.* & venditor non facit hoc pactum vt ſibi magis negotietur vel caueat, ſed vt conſulat emptori, vtque ei liceat interim pinguiùs de pretio negotiari. Quartò, hæc tantò fortiùs procederent, ſi venditus eſſet fundus, aut alia res fructifera, vt in q. præcedenti, quæ tantò magis videtur indubitata, ſed quò res eſſet illuſtrior, poſui exemplum in re mobili, & nullum pariente fructum,

243 § In contrarium verò arguitur, primò, non debet admitti ſaltem maior licentia fœnerandi vel fraudandi fœnoris, quàm ſit de iure ciuili: & loquimur de proprio illo & formali fœnore, in quo debitor poteſt cogi ad reſtitutionem ſortis, & nihilominùs ad ſucceſſiuum actuarium, quandiu differtur ſolutio. Sed iure ciuili nullo caſu licet legitimum modum egredi, non ſolùm in vero mutuo, ſed ſiue ex venditione, vel ex teſtamento, aut aliàs debeatur quantitas. text. in *l. Iulianus. §. idem Papi. de actio. empti. l. 3. in fi. de annu. lega.* ſup. *eo. num. 7.* At hîc legitimus modus enormiter exceditur, ſiue ius ciuile attendas. *l. eos. C. de vſur.* ſiue mores noſtros: quia licèt reditus ſint approbati vſque ad duodecimam ſortis partem annuam, hoc intelligitur dummodo ſors ſit perpetuò alienata, ita quòd nunquam teneatur debitor reddere: quod eſt præcipuum ſubſtantiale horum redituum, qui ſic differunt à mutuo vero & interpretatiuo, vt ſup. *n. 17.* Sed hîc debitor remanet efficaciter obligatus ad ſortis reſtitutionem, & ad hoc cogi poteſt, ac ſi mutuò accepiſſet: & ſic eſt interpretatiuum & effectuale mutuum. Igitur non poteſt obligari ad hunc reditũ, quia modus enormiter exceditur & alioquin iniſtius eſſet quòd alienata ſorte vendere poſſet reditum ad rationem vnius in decem vel octo, quod tamen nemo diceret propter nimium exceſſum. Sed hîc eſt maior exceſſus, cùm poſſit cogi reddere ſortem. Quæſtio iuris. Et alioquin ſequeretur exceſſus intolerabilis etiam fundo fructifero vendito. Fac fundum centum annua ferentem vendi tribus millibus ſummo & iuſto pretio, ſecundum not ſup. *q. 5.* & emptorem fundo recepto, rogare dilationem pretij vſque in biennium, & interim offerre reditum ad rationem duodecimæ donec ſoluat: ſi hoc admitteretur, ſequeretur quòd poſſet obligari ad ducenta quinquaginta annuatim, & nihilominùs lapſo termino cogi ad reſtitutionem trium millium cum reliquis eiuſdem penſionis, etiam poſt terminum quandiu ſoluere differret. Quod non ſolùm legitimum modum excedit, ſed eſt apertè iniquum, cùm penſio ferè in triplo fructus excedat: iure autem communi licet ſtipulari penſionem fructibus congruentem, quandiu ſolutio differtur. *l. ſicut empt. in fi. cum l. ſeq. loca.* ſiue habito reſpectu ad pretium excedat legitimum modum vſurarum, ſiue non: quia potuit fundus vendi vili pretio, ita quòd fructus excederent vſuras legitimas pretij: & tamen licitum eſt fructus integros ſtipulari, donec pretium ſoluatur, ſicut licebat rem retinere, vt dixi *in conſuet. Pariſ. §. 1. glo. 9. num. 10.* Sed ſi fructus ſint minores vſuris legitimis, vt aſſolet cùm res eſt vendita iuſto pretio, ius commune permittit ſtipulari penſionem excedentem fructus, donec ſoluatur, dummodo non excedat legitimum modum vſurarum, alioquin ipſo iure non valet vltra legitimum modum, ita quòd hoc caſu licet ſtipulari ad rationem ſemiſſis vſuræ, & non vltrà. Solut. quæſt. incid. Igitur prorſus iniuſtum & improbum fœnus eſſet, ſtipulari ad rationem duodecimæ quæ beſſes excedit, ita vt cùm hoc ſors repeti poſſit. Eſt ergo manifeſta iniquitas in hoc exẽplo, quia ducenta 50. reditus perpetui ſorte alienata liberè redimibilis tribus millibus æquipollent ſummo pretio fundi valentis ad ſummum

tria millia. Tantus autem reditus ſorte non alienata, ſed repetibili, longè plus valet: & ſic eſſet hic fundus datus pro pretio longè ſuper excedente ſummum pretium, & adhuc iniquus, ſi res vendita non affert fructum, vt hîc. Non obſtat ſecundum, quòd hic reditus ſit pars pretij quia ſupponitur quòd res erat vendita iuſto pretio, & ſic dictus reditus non eſt, nec eſſe poteſt pars pretij iuſti in totum, vel in parte: cùm pretiū conuentum ſit integrum iuſtum pretium, & ſic ille reditus non eſt niſi pretium ipſius dilationis: igitur ſubeſſe debet legibus & coertionibus vſuratiis, *d. §. idem Papinianum*. Secùs ſi rès ipſa eſſet minori pretio vendita ita quòd pactum eſſet additum ad ſupplendum & æquandum iuſtum pretium: quia tunc erat pars pretij, non autem acceſſio: & ſic non ſubeſſet legibus vſuratiis, & ita loquitur & intelligitur *d. l. fundi partem*, quæ expreſsè dicit rem tantò minoris venditam, propter pactum. non obſtat tertium, quia ſiue attendatur intereſſe vel egeſtas creditoris, non tamen licet hoc prætextu vltra legitimum modum fœnerari, ſiue attendatur quòd ſit in gratiam debitoris idem: alioquin ſequeretur quod liceret exceſſiuum fœnus exigere à debitore qui maius aliquod compendium aſſequeretur, vel mius damnum curaret de vſu pecuniæ, quod eſt falſum per no. ſup. *num.* 29. Non obſtat primum de dicto Areſto, quia negari poteſt ibi rem væniſſe iuſto pretio, vel rem benè diſcuſſam nec exemplis, &c. vt ſup. *num* 195.

Quando pactum eſt pars vel acceſſio pretij.

Solutio. 244 § Quid dicendum? Reſp. pactum eſſe iuſtum in hac hypotheſi: & pro breui & exacta doctrina & conciliatione contrariorum dico, & quod aliud eſt velle negotiari ſeu quæſtum facere de vſu vel dilatione pecuniæ, aliud velle in præſenti re ſua vti, vel ſibi caueri de certo imminenti damno vitando, vel de certo imminenti lucro non amittendo. Primum ſpectat ad materiam vſurariam & compenſationem promiſcui ſucceſſiui interuſurij pecuniæ, & eſt verum fœnus. Secundum verò non ſpectat ad interuſurium, ſed ad certum iuſtum intereſſe, de quo conſtat, & ſic ceſſat materia vſuræ & fœneratoris. Aut ergo non apparet de certa præſenti vera iuſta cauſa intereſſe, vltra generale intereſſe promiſcui interuſurii, vt in caſu dicti Areſti, in quæſtione præcedenti ad finem, vel etiam vltra intereſſe lucri ſoliti & ordinarij mercaturæ, vel cuiuſuis iuſtæ negotiationis creditoris, vt inf. *num.* 497. & tunc pactum eſt illicitum & vſurarium. Non tamen puto hoc caſu omnino annullandum, ſed ad quincuncem centeſimæ reducendum, vt in *ſi. q. præcedentis, & infra de reditibus temporalibus. num.* 464. Et moueor, quia venditor non eſt in dolo, quia incipit à contractu iuſto & indubitato, nec vendit, ſi niſi iuſto pretio, & veriſimiliter exiſtimauit ſibi licere duodecimam annuam pretij ſtipulari, quando ſolutio differtur, vt imperiti vulgò putant: vnde licèt erret in iure, ſatis eſt exceſſum moderari, & ita rem temperari, ne venditor maneat in totum deceptus cum damno, & emptor decipiens inde locupletetur. Secùs in eo qui incipit à negotiatione fœneratitia emptionis reditus vltra rationem decimæ, vel cum pactis illicitis: quia propter nimium exceſſum dolosè factum omni lucro priuari meretur, vt ſup. *q.* 10. & inf. *q.* 80. Aut verò apparet in ſpecie de certa præſenti caſuali & iuſta cauſa intereſſe, vt in hac quæſtione, & tunc licitum eſt pactum illud, intereſſe excedens vt in hoc caſu vbi venditor non ſtipulatur ſibiipſi præcisè talem reditum ſolui, ſed alternatiuè, vt vel ſibi cauſa indemnitatis ſuæ, vel creditori ſuo teneatur emptor ſoluere reditum, & omnino infra terminum, vel pretium ſibi ſolui, vel creditori ſuo in cauſam dictæ redemptionis. Et ſic apparet quòd venditor non certat hîc de aliquo nouo quæſtu pro vſu pecuniæ, vel ſolutionis dilatione, & ſic ceſſat materia & prauitas vſuræ, ſed tantùm certat, vt indemnis ſeruetur à certo & præſenti damno. Cæterùm etiam commodare certat emptori quantum poteſt ſalua indemnitate ſua in caſu, cuius veritatis & iuſtitiæ certitudo omnem fraudis materiam & ſuſpicionem excludit, vt in ſimili inf. *num.* 571. & ſic neutrobique quicquam obſtat.

QVÆSTIO XXIX.

SYNOPSIS.

1 *Creditor actiones cedere compellitur.*

2 *Duo illa ſimul non competunt, reditus perceptio, & ſortis repetitio.*

3 *Quando fideiuſſor creditori ſuccedit confuſione obligatio fideiuſſoria euaneſcit.*

245 § VICESIMO NONO, ſuccedit appoſitè queſtio, Duo in ſolidum cōſtituerunt huiuſmodi reditum, alter recepit totā pecuniā & interceſſori ſuo inſtrumēti indemnitatis expediuit. vt ſup. *q.* 7. promiſit etiā infra quinque annos reditum redimere, vel aliàs eum eximere ab obligatione, quod non facit. Tandem lapſo quinquennio, videns fideiuſſor debitorem non velle aut non poſſe redimere & interim ſeſe ſubinde compelli, redemit reditum, & habuit ceſſionem actionum: quales ſunt, prout tenetur creditor cedere, vt inf. *q.* 46. Vtrū poſſit cogere debitorem ad redimendum, & nihilominùs quandiu redimere differt, exigere reditum, prout facere poterat creditor? Videtur quod ſic, cùm habeat duo iura, & gerat diuerſas perſonas: tum quia debitoris non intereſt magis quàm ſi creditor non ceſſiſſet vel ceſſiſſet extraneo. Imò æquiùs ferre debet, quòd commodum reditus cedat fideiuſſori adiutori ſuo, alioquin æquè ceſſurum extraneo: nec ferendus eſt ſi inuideat hoc fideiuſſori, cui fidem non ſeruat, cuique officium impenſum non debet eſſe fraudi, prout eſſe videtur, ſi ei non liceat ceſſionem efficacem accipere à creditore, eo quia fideiuſſor prout accipere poſſet: ſi eſſet extraneus. Non obſtat *l.* 1. *C. de dolo*. Tum quia ibi fideiuſſor certabat de lucro ex infortunio debitoris, ſiue de acquirendo ſibi in perpetuum prædia debitoris, vili vt in talibus executionibus aſſolet, diſtracta: hîc autem certat de indemnitate vitanda, & licet certè de retinendis fructibus reditus, hoc non videtur lucrum, ſed indemnitas, quia interim abeſt ſibi pecunia ſua, cuius interuſurium æquipollet dictis fructibus. Tum quia *d. l.* 1. vult fideiuſſorem redhibentem pignora cum fructibus, ſi quos excepit, ſeruare indemnem, & ſibi rependi pretium cum vſuris legitimis, & ſic vltra pretium debet retinere alterum duorum, vel fructus vel vſuras, pro ſua indemnitate. Quibus non obſtantibus contrarium eſt dicendum, quòd non poteſt cogere ad redimendum, & ſimul quandiu differtur redemptio exigere reditum, quia impoſſibile eſt, quòd hic reditus currat & debeatur, ſi debitor teneatur & cogi poſſit ſortem reſtituere, vt in *q. praeced. in princ.* Et ſic eo ipſo quòd iſte eſt effectus creditor quocūq; titulo, ſiue vniuerſali, ſiue particulari, ſiue lucratiuo, ſiue oneroſo, & eo

& eo ipſo quòd iure creditoris fœneratitij vult vti, & ſic penſiones percipere, ſe ſe viciſſim obligat, vt debitori perpetuo quandiu volet ſortem habere, eaque frui liceat, ſunt enim incompatibilia hæc duo iura, videlicet ius redituum huiuſmodi percipiendi, & ius ſortem repetendi, quia eſſet mera & propria vſura vndique reprobata, & profligata. Vtque iniquum eſt & vſurarium, ſiue vſuræ ἀντίχρησις & conuertibile, quem poſſe fructus fundi, alioquin iuſto pretio empti lucrari, & tamen venditorem quando volet cogere poſſe ad redhibendum ſine reſtitutione fructuum? ita & hic.

246 ¶ Tum palam eſt creditorem ipſum teneri de euictione ſortis, hoc eſt, vt eam ſolidè tutóque ſemel faciat accipientis, vtque ab eo nunquam condici nec repeti poſſit. tex. in *l. ex empt. in princ. de actio empt.* facit *l. nam & ſi fur. ſi cer. peta.* Igitur idem præſtare tenetur quicunque eius ſucceſſor, vt ceſſionarius volens eo iure vti. Non obſtat, ſi dicatur quòd percipiet interim has penſiones non tanquam vſuras, ſed tanquam fructus reditus ſemel iuſtè conſtituti & acquiſiti: quia verum eſt quòd erunt iuſti & tolerandi fructus, ſi nolit ius habere repetendi ſortem: ſed ſi ius eam repetendi habere velit, neceſſariò erunt veræ & propriæ vſuræ intolerandæ & improbum fœnus vtpote beſſem excedens. Minùs obſtat quod dictum eſt de interuſurio, quia longa eſt diſtantia inter fructus pecuniæ perpetuo abalienatæ, & eius quæ ad libitum creditoris repeti poteſt, quia ſi ad libitum creditoris repeti poteſt, tunc eſt interuſurium. ſup. *num. 17. n. 82* Si verò repeti poſſit non ad libitum, ſed commodè & congruo interuallo, & vſu conceſſo, tale interuſurium ad rationem ſemiſſis vſuræ promiſcuè de iure taxatum eſt, ita tamen vt nunquam poſſit ſorti iungi, nec duplum excedere, cui ineſt ſimplum vt ſup. *n. 44.* [Vir & vxor, & mercator cum nobili (pro quo fideiubent) ſinguli in ſolidum conſtituunt reditum. Vir ſemper ſoluit, facit ſibi cedi actiones quatuor annorum: non poteſt pignorare mercatorem pro toto, ſed nónne poteſt pro beſſe? Videtur quod ſic, quia vir & vxor pro vno reputantur: imò, quia vxor habet alia bona & ſinguli in ſolidum, & ſic ſunt quatuor. Ergo pro ſemiſſe poteſt exequi, quia etiam ceſſio communis eſt ſibi, & vxori tamen dicebat Mango contra iudicatum, dum ageret cauſam. *Do. Auberic.*] Nec adhuc hodie tales vſuræ recipiuntur. Prætereà etiam ciuili & iuridica ratione probatur, quia obligatio principalis & acceſſoria, putà fideiuſſoria in eodem ſubiecto concurrere non poſſunt, ſed minùs principalis, videlicet fideiuſſoria, extinguntur. *l. ſi reus promittendi de duob. reis. l. heres. §. ſeruo. §. ſeq. de fideiuſſ.* & nominatim quando fideiuſſor creditori ſuccedit vel creditor efficitur. text. in *verſic. quod ſi idem. d. l. heres.* Nec obſtat ſi dicatur quòd omnis quidem obligatio, qua fideiuſſor creditori tenebatur, extinguntur propter eam incomparabilitatem, quia non poteſt quis obligatus eſſe ſibiipſi: ſed quòd non ſequitur extingui obligationem, qua debitor tenetur fideiuſſori, quia imò ſequitur omninò perimi in neceſſariam conſequentiam: debitor enim non tenetur fideiuſſori, niſi quia fideiuſſor eſt obligatus creditori Cùm ergo fideiuſſor ea obligatione exemptus ſit, neceſſariò deſinit debitor ei teneri, tanquam fideiuſſori. Amplio etiam ſi fideiuſſor aliis poſteà cederet aut venderet illum reditum, quia tota illa fideiuſſoria obligatio ſemel extincta non reuiuiſcit. *l. qui res. §. aream. de ſolut.* Secùs ſi non proprio ſed nomine alieno verè, & ſine fraude emiſſet: item ſecùs ſi reditus ab eo ex cauſa vetuſtiori ſine fraude & colluſione euinceretur, ita quod confuſiones medij temporis retròreſtituendæ eſſent, vt in *l. 2. §. fin. de hered. vendit. l. Papinia. de ſeruitut. l. debitor. ad Trebell.* Tertiò limito, ſi fideiuſſor ſuccedat creditori per redemptionem, vt in *quæſt. ſequenti.*

Obligatio principalis & fideiuſſoria non concurrunt.

QVÆSTIO XXX.

SYNOPSIS.

1 *Nemini officium ſuum debet eſſe damnoſum.*
2 *Principalis debet obligatione fideiuſſorem exonerare.*
3 *Fideiuſſor qui diu perſtitit in oblig. poteſt petere, vt abſoluatur.*
4 *Debitorum intereſt ne damno afficiantur fideiuſſores, vt faciliùs fideiuſſores inueniant.*

TRICESIMÒ quæro. Quid ſi iſte fideiuſſor malit recuperare pretium redemptionis duntaxat, & offert deducere & in ſortem imputare, ſi quas penſiones receperit vel debeantur, & vult cogere debitorem ad promptè reſtituendum reſiduum ſortis ſeu pretij, an poſſit? Videtur abſque dubio quòd ſic, quia licèt redemptione ſua mero iure exemptus ſit obligatione, vt amplius eximi non poſſit, tamen ſibi abeſt pretium, & ſic non videtur in effectu exemptus, ſed vetus creditor, qui fruitur pretio, videtur adhuc frui reditu. *l. qui quia de vſuf.* quem etiam cum debitore de eodem, pretio renouare poteſt. Secundò, quia alioquin videretur officium fideiuſſoris ipſi fraudi verti, contra *l. ſed ſi quis quemadmo. teſtament. aperi. l. videlicet, ex quibus cau. maior.* & appoſitiſſimè text. in *l. ſi ſeruus communis. §. idq; euidentius de fur.* vbi potius toleratur, & æquius eſt principalem ſeu dominum vltra rei ſuæ æſtimationem damnificari, quam quod alij officium ſuum, quod eius cum quo contraxit, non etiam ſui commodi cauſa ſuſcepit, damnoſum ſit Tertiò, quia de iure valet pactum inter debitorem & fideiuſſorẽ indiſtinctè, quod debitor teneatur eum eximere ab obligatione. *l. Lucius. mãdat. l. ſi pro ea. C. eod.* quæ regula nõ reperitur limita in hoc caſu, nec videtur iuſta cauſa limitandi. Quartò, quia de iure ſi fideiuſſor quò ſolueret accepit ſub vſuris cõſuetis, poteſt a debitore repetere ſortẽ cum vſuris *l. ſi mandato. § ſi fideiuſſ. manda.* quinetiam ſi fideiuſſit pro debito vſurario, & vt ſolueret reliqua, accepit ſub vſuris conſuetis, videtur poſſe repetere hanc ſortem cum vſuris: quia licet reſpectu eius quod debitor debet creditori, ſint vſuræ vſurarum, tamen reſpectu eius quod debet fideiuſſori ſuo, vt eum reddat indemnem. totum eſt ſors, prout totum hoc fideiuſſori abeſt, ob officium debitoris gratiâ ſuſceptum. Sed hîc fideiuſſor non certat de aliquibus vſuris, & multo minùs de vſurarũ vſuris, nec de aliquo intereſſe refundendo, ſed duntaxat de ſorte principali, in quam offert imputare reliqua, ſi qua receperit, & ſic nulla videtur difficultas. Quintò, quia iſta clauſula ſeu actio, quòd teneatur debitor infra congruum aliquod tempus, putà quinque vel ſex annorum reditum redimere, vel alias fideiuſſorem eximere ab obligatione, vſitatur & iuſta reputatur communiter etiam inter bonos & graues, & ſic videtur

licitum arg. *l. quis ſit fugitiuus. §. apud Labeonem de obl. edilit. cap. niſi eſſent de prob.* Bal. *l. 2. col. 7. de his quæ po-ne. no.* Cepol *tract. de ſimula. contract. in princ. col. 3.* latè Dom. And. Tiraq. in *tract. retract. conuent. in fin. num. 127. num.* 130.

248 ¶ In contrarium arguitur, quòd etiam illa clauſula vulgata, qua debitor ille vſurarius promittit redimere reditum vt fideiuſſor obligatione eximatur, ab initio ſit nulla, tum quia contra naturam, imò contra ſubſtantiam reditus, quæ eſt quòd debitor poſſit, nec tamen teneatur, niſi cùm libuerit redimere: alioquin contractus prorſus eſt illicitus & vſurarius. Tũ quia aliàs eſſet prompta fraudis occaſio aperta, quia creditor volens mutare, & debitorem ad reſtitutionem obligatum habere, & tamen interim grauiſſimã hanc vſuram exigere, & omnia bona debitoris breui abſorbere, non vellet emere reditum, niſi accepto ſibi placenti fideiuſſore, quem nominaret, per quem quoties vellet, cogeret debitorem ad reſtitutionem ſortis cum vſuris: & ſic paſſim promiſcuè & impunè improbiſſima & intolerabiliſſima vſura etiam ethnicorum legibus damnata exerceretur. Conſequenter neceſſe eſt talem clauſulam contra naturam & ſubſtantiam actus appoſitam, & tot tantiſque fraudibus viam aperientẽ nullam eſſe. *l. non dubium. C. de legibus.* Ad allegata in contrarium dici poteſt, ſatis eſſe quòd clauſula indemnitatis operetur, vt teneatur debitor reditum ſoluere, & ſingulis annis exonerare fideiuſſorem, & à reliquorum obligatione eximere: non autem quòd obligari poſſit ad eximendum ab ipſa principali obligatione reditus, ne detur occaſio fraudibus, & infringatur natura principalis obligationis per acceſſoriam. Non obſtat quòd fideiuſſor, qui diu fuit in obligatione, poteſt petere ſe eximi. *d. l. Lucius manda. d. l. ſi pro ea. C. eod.* quia hoc verum in obligatione momentanea, & ſecundum eius naturam, & poſt longam moram debitoris, vt in dictis legibus: ſed hîc eſt obligatio ſucceſſiua, & nulla eſt mora debitoris in redimendo, quia ad hoc non tenetur, nec teneri poteſt. Tum hoc eſt contra naturam nedum principalis, ſed etiam fideiuſſoriæ obligationis, quia fideiuſſor ſe obligauit in perpetuum, & ſecundum naturam reditus, ad quem redimendum debitor compelli non poteſt.

Solutio. 249 ¶ Quid dicendum? Reſpon. An non fuit expreſſim actum, quòd debitor tenebitur redimere vel eximere fideiuſſorem obligatione, ſed ſolùm quòd tenebitur indemnem ſeruare, & non poteſt cogi redimere, etiamſi paratus ſit fideiuſſor reliqua in ſortem imputare? Non obſtat quod diu vel perpetuò remanebit in obligatione, quia hoc eſt de natura huius obligationis ſucceſſiuè, & ſic præuiſum fuit, & tamen fideiuſſit, & perpetuò ſe obligauit. Simplex autem promiſſio indemnitatis intelligitur ſecundum naturam obligationis principalis, quemadmodum ſi quis fideiuſſerit pro conducente ad viginti vel octoginta annos, & ſtipulatus ſit indemnem ſe ſeruari. Aut verò actum fuit, quòd infra congruum aliquod tempus, putà quinque vel ſex annorum debitor tenebitur eum obligatione eximere, & puto valere pactum [Ita tamen vt moderatè exerceatur: vnde reſpondi, cùm debitor principalis mortuus eſſet relictis infantibus ſub tutore qui vrgebatur ad remedium per fideiuſſorem, cùm non haberet mobilia, ſed prædia, quæ illi diſtrahere oportuiſſet maximo damno. Reſp. quòd ſi tutor offert ſoluere, & videtur cauere: de indemnitate, debet tempus redimendi prorogare, quia etiam aliàs nimia exactio redemptionis non obſtante tanta indemnitate facit præſumere quandam colluſionem cum creditore] dummodò nulla fraus interueniat, nec fideiuſſor ſit ſocius bonorum creditoris, nec cum eo colludat, nec tempore contractus ſeu pacti, nec tempore executionis pacti. Si verò colludat, ſiquidem ab initio, dico quod propter fraudem, quæ ad improbum fœnus recidit, & quæ clam & per interpoſitam perſonam commiſſa grauior eſt, quàm ſi fuiſſet aperta, debet contractus in totum annullari, omnibus etiam iam ſolutis reliquis in ſortem imputatis, & vltra tam creditorem quàm fideiuſſorem pro dolo & ſtellionatu cum infamia quam incurrunt, mulctandos: niſi integrè pœnituerint, & nihil nocitum ſit debitori *l. C. de his qui ſibi aſcr. l. 1. C. de crim. ſtelio.* & not. in *l. qui ea mente. de fur.* Si autem ex poſt facto colluſio ſuperuenerit, non debet contractus ex eo ſolo annullari, ſed aliter dolus puniendus erit, & omne damnum reſtituendum debitori. Si verò tempore cõtractus fideiuſſor erat ſocius bonorum creditoris, non puto ex hoc ſolo fraudem vel colluſionem præſumendam ad finem annulationis contractus & reliquas pœnas; ſed puto quòd clauſula de eximendo ab obligatione non valebit. Idem ſi tunc non erat ſocius, ſed poſteà cœpit eſſe. Idem multò fortiùs, ſi creditori ſucceſſerit, etiã in parte, putà pro dimidia vel tertia, ita quod veriſimiliter non intereſt fideiuſſoris petere exemptionem obligationis, & ſic doli exceptione repellitur, quia nec bonæ fidei, nec ſuſcepto fideiuſſoris officio conuenit debitorem vrgere ad redimendum, ſi ſua non intereſt, vt aſſolet quando fideiuſſor eſt ſocius in reditu pro media vel tertia parte. Secùs ſi ex ſexta vel decima parte, ita quòd notabiliter ſua interſit eximi obligatione. Si verò fideiuſſor ſucceſſerit creditori ex legato vel alio titulo lucratiuo, dicendum omninò fideiuſſoriam obligationem extinctam, vt in *quæſt. præcedenti, in fin.* ſecùs ſi redemerit vel alio titulo oneroſa acquiſiuerit reditum, quia tunc poterit eligere an malit reditum percipere, quo caſu deinceps ceſſabit fideiuſſoria obligatio: an verò malit cogere ad redimendum, & pretium recuperare, quo caſu debet amittere omne commodum reditus, & ſi quid receperit deducere. Sed quid ſi per errorem iuris putans ius ſuum de petenda redemptione ſibi conſeruatum iri, recepit penſiones vnius vel alterius anni? Puto ſibi nõ nocere, ſed ſolùm tenebitur in ſortem imputare: quia ex huiuſmodi errore non fuit debitor in aliquo damnificatus, non poteſt obiicere culpam, ex qua potiùs lucrum ſentit. *l. cùm in fundo. §. quòd ſi mulier de iure doti.* & ad ſummum poterit iuramento errorem iuris & animum non remittendi probare.

250 ¶ Non obſtat quòd de neceſſitate horum redituum eſt, quòd debitor non teneatur redimere, quia hoc eſt verum reſpectu creditoris, vel habentium cauſam ab eo: & tunc nec directò, nec per indirectum poteſt adſtringi debitor: ſecùs reſpectu fideiuſſoris, dummodò competens aliquod interuallum detur debitori ad redimendum, vt interim beneficio fideiuſſionis adiutus ſit, non deceptus. argu. *l. in commodato. §. idémq. eſt. commod.* quod ſufficit, & poteſt fideiuſſor ab initio tempus, quo tenebitur ſtare in obligatione, limitare. *l. tutori. C. de neg. geſt.* Et ſi contrarium diceretur, non eſſet fauere, ſed officere debitoribus, qui non ita de facili fideiuſſores inuenirent. argu. *l. quòd ſi minor. §. non ſemper. de minori. l. ſi mulier tanquam ad Velleia. l. ratio. C. de reſcind. vend.* ſequerentur etiam pleráque alia abſurda. Quid enim ſi tutor vel curator vt ſub finem temporis redimeret fundum minoris paternum, cùm non habeat ſatis pecuniæ pro pretio complendo, vendidit reditum ad rationem duodecimæ & ſeſe proprio nomine obligauit, & promiſit ratum haberi per minorem maiorem factum, & poſtea reddendo rationes expenſam ferat ſortem reditus, vt ea recepta reditum redimat, minor autem maior factus controuertat, ratificans reditus conſtitutionem, & offerens illum ſoluere, & indemnem reddere tutorem, vt ipſe maior pecunia fruatur, nónne iniquum eſt tutorem qui ſatis officio ſuo perfunctus eſt, rurſus deinceps cogi manere in obligatione quandiu maiori ſuiſque libuerit? Eſt ſanè iniquum: habet ergo actionẽ vt exoneretur

etiam

etiam antequam ſoluat vel redimat. tex. in *l. fin. de contra. vel vti. act. tut.* item ſequeretur quòd melioris conditionis eſſet fideiuſſor grauem compenſationem exigens à debitore, quam purè & liberaliter fideiubens. Pone (vt vidi de facto) aliquem nolle fideiubere, niſi debitor ſimul ſe obliget ad duplum eius ſummæ, qua indiget, vt ſic dupletur reditus, & debitor habeat dimidiam partem ſortis, fideiuſſor aliam dimidiam, & vtrique, quaſi mutuò fideiubeant, in ſolidam obligentur. Modò quis negauerit, quin mutuò poſſint ſeſe

A obligare (vt habeo in facto) ad redimendum, vtiq; ad hunc finem teneatur alter alteri dimidiam partem ſortis cum dimidia reliquorum conferre poſt ſex menſes vel aliud competens tempus, quam alter ab altero ad hoc interpellatus fuerit, idq; ſub pœna. Vides mutuã hanc pactionem eſſe licitam: ergo fateri oportet eſſe licitam ad commodum illius, qui merè liberaliter fideiuſſit, alia melioris conditionis eſſet durus. & ſibiipſi negotians, quàm humanior, quod eſſet abſurdiſſimum, & peſſimi exempli. § *fina. inſtitut. de donatio.*

QVÆSTIO XXXI.

SYNOPSIS.

1 *Fideiuſſoria obligatio ſine mercede procedere debet.*

2 *Damnanda magis fraus clam expatrata.*

3 *Fideiuſſor qui liberationem à ſpontaneo debitore accepit, mercedem accepiſſe non dicendus eſt.*

251 § TRICESIMOPRIMÒ quæro, Quid ſi debitor mutuum accipiens, vel reditum vendens, partem aliquam ſortis, vel quid aliud det, vel promittat fideiuſſori vt intercedat, quia aliter non vult fideiubere? Prima facie videtur hoc iuſtum & licitum, *l. hoc iure. §. Labeo. de donat.* dicit eſſe donationem, ſed mercedem officij, & tex. in *l. ſi remunerandi. §. Maurus, manda.* adde *l. antiqua in princ. & § 1. C ad Velleia.* & ita tenet Clauaſi. *ver. fideiuſſor. in fin.* Ita ſentit & ſeruari dicit Lauren. de Rodulph. *tract. vſur. part. 3. q. 3.* licèt tutiùs dicat abſtinere, cum quo tranſit Anton. *par. 2. tit. 1. ca. 7. §. 41.* Dec. autem *conſ. 7. num 1.* & communiter Doct. noſtri ſimpliciter tenent licere Sed diſputatione omiſſa, breuiter dico fideiuſſorem turpiter exigere & accipere, & condici poſſe per debitorem, quod in mutuo ſatis clarum eſt. Vt enim creditor pro officio mutui nihil poteſt honeſtè exigere, ita fideiuſſor, imò multò minùs: quia minus officij impendit, quàm creditor ſuum gratis mutuans. Si creditori ipſi ſors mutuatitia, quæ abeſt, nihil debet parere: quantò minùs fideiuſſori ſimplex verborum prolatio, cùm nihil ei abſit? Si creditorem propter officium mutuationis aliquid vltra ſortem exigere (licèt interim pecunia ſua ſibi abſit) eſt vſura: in fideiuſſore cui nihil abeſt, eſt plus quam vſura, quæ re ipſa, vt iniquior, ita deformior & ſordidior eſt in fideiuſſore, etiamſi vulgo quidam imperiti non ſic ſentiant, eò quòd nondum viderunt reprobari: eò quòd elenchum vſurarum, & cur illicitæ ſint, ignorent: eò quòd fortè rariùs vſuuenit quemquam velle quæſtum facere vel lucrari de officio fideiuſſionis: ſed non minùs iniquum & reprobum, tametſi rariùs vſurpatum. Et ſic concludo ſufficere debere fideiuſſori, quòd indemnis ſeruetur, tum alioquin malitioſis hominibus feneſtra pateret vſuras grauiſſimas exercendi: fœnerator enim nollet mutuare, niſi tali accepto fideiuſſore, per cuius interpoſitam perſonam aliquid de ſorte retineret, vel vltra ſortem ſtipularetur. Quæ autem dicimus in mutuo, locum habent in his reditibus loco veterum vſurarum ſubrogatis: pactũ tamen ſeorſum factum cum fideiuſſore non nocebit innocenti creditori, Sed ſi apparet eum cum fideiuſſore vel alia interpoſita perſona colluſiſſe, tunc dico quòd etiam modicus exceſſus, qui alias non ſufficeret ad caſſationem, ſed ad ſimplicem moderationem reditus: quia maior & tetrior eſt fraus, quæ occultè & per interpoſitam perſonam fit. argu. *l. pupillus. §. ſed & ſi per interpoſ. de admi. tuto. & cura.* Non obſtat *d. l. hoc iur.*

Fideiuſſoris officium gratuitum.

B §. 1. quia non approbat has mercedes. nec ad hunc finem loquitur ille text. ſed ſolùm ad finem oſtendendi, quòd non cadunt in donationem. Loquitur enim quando ſtipulatur, promittitur vel datur merces pro officio futuro, & dicit eſſe extra cauſam donationis (quod etiam de vſura dici poteſt) nec valere tanquam veram donationem. An autem alio modo valeat, recurrendum eſt ad materiam ſubiectam, & ad alia iura.

252 § Nullo verò iure cauetur, nec ratio Philoſophiæ Moralis, aut iuſtitiæ cõmutatiuæ ſuadet, ſed potiùs repugnat fideiuſſorem poſſe aliquid accipere pro officio fideiuſſionis, quod de ſe eſt non minus: imò magis gratuitũ. quàm verum mutuum: & ſic eſſet turpe lucrum, & illicita exactio Cæterùm indemnitatẽ accipere,

C non eſt exigere propter officium fideiuſſionis, ſed propter damnũ, vt in mutatione dictum eſt ſup. *n.* 23. & hanc ergo ſtipulari licet, provt etiam gratitudinẽ & antidoralem obligationẽ, vt ſup. *n.* 27. nec eſt vitioſum, ſi debitor ſponte & liberaliter fideiuſſorem maximè officio functum remuneretur, vt ſup. *n.* 8. quæ remuneratio vt nullo iure cogẽte fit, ita in cauſam donationis cadit. *l. donari videtur:* & ibi Phi. Dec. *de reg. iur.* ſcilicet largè: neque enim quælibet *ἀντίδοτος* rationem liberalitatis & donationis excludit, licèt pro rei qualitate rationem meræ donationis eleuet. *l. ſed & ſi leg. §. conſuluit. de petit. hered. iunct. l. ſi pater. §. ſi quis, de donat.* Sed quid (vt fit quotidie) ſi debitor fideiuſſorem aſſociet in contractu vel negotio principali? Reſpond. ſi aliàs æqualiter non eſt vitium, etiamſi fideiuſſor aliter

D noluit fideiubere: vt in *ſi. q. preced.* ſed ſi contemplatione fideiuſſionis minùs ſoluat de pretio, & tamen partem æqualem habeat, vel minùs ferat damni, aut plus lucri, iniuſtum eſt, & reputandum tanquam illicitè extortum. Et loquor de fideiuſſionibus obligationum certarum, in quibus apparet quæ & quanta ſit indemnitas, & quod fideiuſſori datur vel promittitur eam excedere, præſertim quando fideiubetur pro indigente temporario vſu æris alieni. Secùs in fideiuſſionibus obligationum incertarum, quibus ineſt dubium graue & incertum periculum, ita quod id quod fideiuſſori datur, non ſeparatur ab indemnitate, ſed & pars indemnitatis, provt bonus vir ex totius particularis negotij circunſtantiis arbitrabitur. ¶ Item ſecùs ſi fideiuſſor non præſtet nudum officium verbi & ſecuritatis: [illegible] vel pignora tradit, quibus interim caret, vel operam præſtat, aut aliud diſpendium vel periculum ſubit, vt Phil. Dec. *conſ. 7.* vbi tetigi in annot.

QVÆSTIO XXXII.

SYNOPSIS.

1 *Damnata inconſulta fideiuſſio.*
2 *Dotium nomine non accipiuntur fideiuſſores.*
3 *Minor fideiubere non poteſt.*
4 *Nec mulier.*
5 *Improba fideiuſſio in luem nequam adoleſcentum.*

253 ¶ TRICESIMOSECVNDO, opportunè occurrit A quæſt. tracta ſup. *n.* 23. An fideiubere liceat? Nouam & otioſam dices quæſtionē, eſto quiduis, modò lucem & perſpicuitatē, (quam vnicè vel commentationū noſtrarum contemptu colimus) locis non contemnendis offerat. Scribit Parœmiographos *cap.* 10. Tolle veſtimentum eius qui fideiuſſor extitit alieni, & pro extraneis aufer pignus ab eo. Eandē ſententiam repetit. *c.* 27. *rurſus. c.* 22. *ad fi.* Noli eſſe cum his qui defigunt manus ſuas, & qui vades ſe offerunt pro debitis: vbi noua Tigurina editio habet, Ne ſis inter eos qui ſtipulata manu fidem iubēt, & pro debito obſtringunt. Cur enim committeres, vt ſi ſoluendo non eſſes, lectus tuus ſub te auferretur? & *c.* 27. Stultus homo plaudit manibus ſuis cùm ſpoponderit pro amico ſuo, ſecundum vulgatam editionem: B Tigurina verò ſic habet, Qui ſtipulata manu pro proximo fideiuſſor ſpondet imprudens eſt. Ex quibus prima facie reprobari & prohiberi videtur fideiuſſio. Et Et ita diſertè ſcripſit Do. Conrad. Pellic. *Prou.* 6. *duriùs addens*, illud eſſe nedum rei familiari periculoſum, ſed etiam contra rationem & conſcientiam, etiam contra Deum. Cauſificans primò, quòd fideiubens confidit in hominem, carnem & ſanguinem inſtabilem pro quo fideiubet: deinde, quod nimiùm tribuit ſibiipſi, pollicendo certò de contingentibus & dubiis in futurum, quæ ex Deo pendent, qui non vult ſolicitos eſſe de craſtino, ſed totos pendere ex Dei prouidentia, addens quòd cùm Iudas *Gen.* 43. *&* 44. ſe pignus interpoſuiſſet pro fratre Beniamin reducendo, vindictam ſenſit & anguſtias vehementes quia domini voluntatem non prætulerat. Sed hîc ille rerum communis vitæ inexpertem ſe eſſe oſtendit, & locum fecit inſigniter illi pro- C uerbio, Quandoq; bonus dormitat Homerus. Iiſdem enim cauſificationibus non liceret promittere reddere mutuū, nec aliud quodcunq; debitū, præſertim ad diē certum, [Item filius qui noluit fideiubere pro patre carcerato, vt eum eximat de carcere non poſſet exheredari, quia non poterat fideiubere ſine peccato, nec poteſt opponi, cur non ſoluit: quia non poterat tunc ſoluere. Id etiā ſi noluit fideiubere de repræſentando patre, & ſtando iuri tantiſper dum quæritur inſtructio, vel probatio innocētis patris: quāta impietas hac ſuperſtitione iuſtificaretur?] ſed & omnis ratio & vſus commerciorum & negotiationum, ſine quibus reſp. ſtare nequit, de medio tolleretur, Quid enim plus facit fideiuſſor, quàm ſi ſe obliget, ac ſi mutuum ipſe recepiſſet? Phi. autem Melan, *Prou.* 6. meliùs exponens, Non vetat (ait) ſpondere, & officia charitatis præſtare, ſed vetat confidere hominibus, quod vltimum mihi non videtur κατὰ τὸ ῥητόν.

Salomon.

Error Pellicani.

254 ¶ Breuiter ego puto in Parabolis ſicut & in Eccleſiaſtico multa contineri præcepta & documenta œconomica & politica Philoſophiæ Moralis, pro talibus accipienda, non autem continuò trahenda ad obligationem legis diuinæ ſicut nec ad gratiam & virtutem Euangelij; vnde in locis præallegatis puto Salomonem nihil aliud agere, quàm deterrere à nimis frequenti & inconſulta fideiuſſione, ne contingat nimiùm debitis illaqueari, præſertim alienis, & à functione propria intempeſtiuè auocari, quæ ſolet eſſe ſeges & occaſio multarum fraudationum, diſſidiorum, & noxiarum conſcientiæ, quibus ſummopere obuiandum eſt: & hoc ſatis indicant verba Salomonis in iiſdem Parœmiis, *cap.* 6. & vetus illud Prouerbium, Sponde, noxa eſt. Eraſ. *centur.* 6. *adag.* 97. Et hæc eſt vna de cauſis, propter quas iura prohibent fideiuſſores dotium *l.* 1. *C. ne fideiuſſ. dot. dentur.* Cùm enim frequentia matrimoniorum & dotium ſit neceſſaria, ſi fideiuſſores interponerentur, breui accideret omnes ferè ciues fideiuſſionibus proprio vel hereditario nomine implicitos eſſe: cúmque nimis ampla ſit materia litium ex dotibus adhuc amplior, multiplior & irretitior eſſet, adiectis fideiuſſoribus, reciprocatione litium, euictionum & recurſuum mutuorum. Sunt etiam aliæ rationes, quas trado in *conſuetud. Pariſ. de donatio.* §. 136. Quædam ergo fideiuſſio à iure prohibetur ob publicam vtilitatem, vt in dotibus: quædam eliditur ob inconſultam vtilitatem, vt in minore. *C. ſi aduer. fideiuſſio.* & in muliere, quæ eſt ratio *S.C. Velleiani*, vt *inf. num.* 194. & pulchrè lex diſtinguit imbecillitatem ſexus, de qua in *l.* 2. *ad Velleia.* à vera liberalitate & debito pietatis officio: vt cùm mulier fideiubet propatre in neceſſitate conſtituto, quo caſu ceſſat Velleianum *l. ſi pro aliquo. in fin. ad Vellea.* Eſt etiam flagitioſa fideiuſſio, quando fit in necem vel corruptionem ipſius debitoris, putà filiifam. vel adoleſcentis aut alterius nequiter aut inutiliter conſumpturi, quod eſt incentiuum inſolentiæ, luxuriæ, & aliorum flagitiorum. Quo caſu non ſolùm ſcienter credentes, ſed etiam fideiuſſores conſcios, pro modo culpæ vel colluſionis puniendos puto. Cæterùm his ceſſantibus, fideiuſſio nedum eſt actus honeſtus, & ſæpè neceſſarius in vſu & tractu commerciorum, ſed etiam pro fratre indigente actus pius. Et D. Paulus proprio ἀυτογράφῳ fideiuſſit apud Philemonem pro Oneſimo hæc quoque nobili illo ornatur encomio Eccleſiaſt. 29. Vir bonus fideiubet pro proximo ſuo: at homo impudens patitur fideiuſſorem excuti & luere: vnde mox ſequentibus verſiculis deterret à nimia vel inconſulta fideiuſſione, propter ſubuerſionem domorum & ingentes perturbationes inſtar fluctuum maris, & cætera.

Fideiuſſio inconſulta.

QVÆSTIO XXXIII.

SYNOPSIS.

1 *Reditus per partes diſſecari non poteſt.*
2 *Fructus pignoris in ſortem imputantur.*

255 ¶ TRICESIMOTERTIÒ, occurrit quæſtio, quam vidi in facto. Debitor obæratus patiens ſubhaſtationem vnius ex prædiis ſuis, cui multi creditores, quibus huiuſmodi reditus debebantur, interceſſerunt: ne propter multitudinē confluētium creditorū, prędiū illud vix emptorem inueniret, & vili addiceretur, dedit ſingulis creditoribus intercedentibus viginti vel triginta aureos, vt renuntiarēt oppoſitionibus ſuis ſuper eo prædio, quo liberiùs & cariùs, vt pote ſine onere dictorū redituum diſtraheretur. ſaluis iuribus & hypothecis ſuis ſuper debitore & aliis eius bonis. Nunc quæritur an dicti creditores teneantur ſummam ſic receptā in ſortem imputare? Dubium facit, quod creditores non exegerunt nec receperunt

ũn ſortem, nec in reliqua, ſed tanquam pretium renunciationis ſeu remiſſionis partis hypothecarum. Tum exinde iura ſeu nomina eorum minus valent, & veriſimiliter minori pretio diſtrahentur vel æſtimabuntur, cùm ſint deteriorata propter remiſſam dictam hypothecam: igitur iuſtè receperunt pretium, nec tenentur imputare, facit *l. ſi. ſtipulatus. §. ſi ex duobus. De fideiu.* Quibus non obſtantibus ex quo debitor ſemper æquè remanet in ſolidũ obligatus ad dictos reditus, vt prius: dico quòd poteſt dictas ſummas imputare creditoribus quibus ſoluit, non in ſortem, hoc eſt in diminutionem reditus in futurũ, ſed in reliqua, non ſolũ præterita, ſed etiam futura, ſi reliqua quæ nunc debentur eam ſummam non exhauriant. Si enim debitor vellet nunc redimere, res eſſet expedita: ſed cum nondum redimere velit, non eſt iuſtum eam ſummam ex nunc ſorti imputari, quia eſſet ſcindere reditum, & redimere pro parte, quod eſt iniuſtum, vt in fortioribus terminis dictũ eſt, 5. *qu.* 10. *n.* 105. Nec etiam dicendum eſt, quod creditores poſſint ſummas ſibi datas, velut vice pignoris retinere, donec redimatur, tẽpore verò redemptionis deducẽdas: quia hoc modo creditores ſolidũ & ſummum reditũ perciperent, & tamen interim debitor non frueretur tota ſorte, ſed creditores haberent partem pecuniæ, qua liberè fruerentur, & cuius interuſurium vltra ſolidum reditum lucrarentur, & ſic vltra rationem duodecimæ, quod non eſt vllo modo ferendum, proinde non eſt æquum debitori conditionẽ ſeu repetitionem dictæ ſummæ ſtatim dari, niſi hypothecã dimiſſam, vel aliam æquipollentem ſecuritatem reſtituat, ſed in reliqua etiã futura debet imputari: nec occurrit quod melius dici poſſit. 256 ¶ Confirmatur, quia licet ea ſumma non ſit data in pignus, ſed tanquam pretium remiſſi pignoris, eſt tamen fructus pignoris, ſeu eius occaſione acquiſita creditori: & ſic non debet cedere eius lu-

A cro, ſed imputari. *l. ſi pignore. de pign. actio.* præſertim in his reditibus, vbi prohibetur quicquã vltra conſtitutũ exigi à debitore. Prędicta etiam æquè procedunt, ſi debitor cuius omnia bona ſunt hypothecata reditui, vellet vnum ex prædiis ſuis vendere, vel in dotem dare liberè, ſine onere alicuius hypothecæ, & aliquid dare creditori, quo conſentiret & hypothecam dicti prædij remitteret. Limitantur autem vt procedant in reditu ſummo ad rationem duodecimæ: ſecus ſi eſſet ſub ratione quindecimæ vel leuiori, putà ſors centum quinquaginta in decem annua, quia tunc etiam ſi creditor accipiat vſque ad triginta vel infra, vt quaſdam hypothecas remittat, vel quemdam fideiuſſorem exoneret, nullum eſt vitium vſuræ, creditor enim iuſtè cauſari poteſt, quod contemplatione maioris ſecuritatis pluriũ hypothecarum, vel fideiuſſorum minori reditu contentus fuerat. Cæterum cùm debitori remaneat ſors ſufficiens ad reditum, nihil fit vltra conſtitutũ, ſcilicet interim, ſed tempore redemptionis illa triginta debebunt
B reputari vel deduci de ſorte: alioquin creditor vltra metas conceſſas à tempore receptionis dictæ ſummæ lucraretur, quia ex tunc haberet ſolidum reditum, & tamen reſtituerentur ei centum quinquaginta, pręter illa triginta quæ habuit, & præter interuſurium dictorum triginta, quod eſt illicitum. Igitur licere debet debitori redimere pro centum viginti. idem in ſimilibus. Quòd ſi creditor non accepiſſet certam ſummam, ſed tantum auctus fuiſſet reditus ad rationem duodecimę vel infrà, putà ad duodecimam cum dimidio annuatim à tẽpore remiſſionis hypothecę vel fideiuſſoris, tũc res eſſet expeditior, & nihil eſſet reputandum. Item limitantur vt non procedant in reditibus fundiariis, vel ex ſupplemento diuiſionis immobilium, vel etiam ex donatione vel legato conſtitutis, & ſic aliàs quàm ad temporarium æris alieni vſum redimendum.

QVÆSTIO XXXIV.

SYNOPSIS.

1. *Creditor impunè pretium accipit à fideiuſſore, vt illum obligatione liberet, & abſque ſortis diminutione.*
2. *Debitor dediſſe illud videtur, cuius nomine conueniri à fideiuſſore poteſt.*
3. *In re obſcura potius fauendum illi eſt qui concertat de damno vitando, quàm qui de lucro captando.*

257 ¶ TRICESIMOQVARTÒ quæro, quid ſi C creditor non accepit à principali debitore, ſed à fideiuſſore, vt eum obligatione eximat? Prima facie non videtur vitioſum nec reputãdum, non ſolum quia non fuit hoc præmeditatum tempore contractus, nec alia fraus interceſſit, ſed multò magis quia vera, noua & efficax cauſa ſuperuenit: creditor enim dat liberationem, & remittit iſti ius ſuum & actionem validam & efficacem, quod dare & facere gratis non tenebatur, igitur iuſtè mercedem accepit. In contrarium, quia ſi non licet accipere à principali, vt in quæſtione præcedenti non videtur licitum accipere à fideiuſſore, quia acceſſorium ſequitur naturam principalis. Breuiter idem decernendum puto in his reditibus, ſicut in vero mutuo: vnde quemadmodum ſi quis fideiuſſit in mille mutuata cuidam, qui in tranſmarinam negotiationem abiit, ſi creditor rogatu fideiuſſoris ſibi metuentis, eum liberauerit obligatione fideiuſſoria centum acceptis, nemo dixerit eſſe vſuram, nec ideo minus creditorem exigere poſſe mille à debitore, ſi redierit & ſoluendo ſit: quia illa centum non ſunt recepta nomine debitoris, nec de bonis eius, nec propter officium mutui, nec eius occaſione, nec debitoris intereſt: ſed ſunt recepta à fideiuſſore ſuum proprium & non debitoris negotium gerente, vtq; fideiuſſor liberaretur periculo

quod imminebat, ſi debitor quia alia bona non habebat, rem periculo obnoxiam malè ageret, vtque illud periculum in creditorem transferretur, & ſic illa centum ſunt veluti periculi pretium, vt 5. *qu.* 3. *nu.* 92. Ceſſante verò dicto periculo, ſi creditor veriſimiliter non eſt amiſſurus debitum licet fideiuſſorem liberet, iniuſtè videtur accipere, & maximè in debito vſurario. ita dicendum in his reditibus vſurarum ſuccedaneis. Et ſic concludo quod ſi ſubeſt imminens periculum ſortis & reditus in perſona debitoris, non eſt reprobandum quod creditor aliquid accipiat à fideiuſſore, quem non ſolum obligatione, ſed etiam periculo eximit: ceſſante verò probabili periculo iniuſtè accipit: niſi alia iuſta cauſa accedat, vt quia contemplatione fideiuſſoriæ cautionis minorem reditum emerat, & illud quod accipit, non excedit illud quod remiſſum fuit de reditu, vt in
D quæſtione præcedenti.

258 ¶ Sed caſu quo iniuſtè accepit, oritur quæſtio per quem repeti poſſit? Non enim videtur per fideiuſſorem, cui iuſtè dicere poteſt creditor: Reſtitue me in priorem ſtatum, & redi in obligationem, & ego tibi reſtituam: nec per debitorem cuius non intereſt. Reſp. ſi debitoris intereſt, putà ſi fideiuſſor (quem tenebatur debitor infra certum tempus obligatione eximere. vt 3. *qu.* 30.) repetere poteſt à debitore tanquam damna & intereſſe, quod creditori fideiuſſor dedit, tunc enim

Digitized by Google

debitor ipſe dediſſe vel ei abeſſe videtur, quatenus cõtra eum fideiuſſor habiturus eſt regreſſum, *per no. in l. in duobus.* §. 1. & in *l. vlt. de iureiu. in l. ſi fideiuſſoris, de pact.* Et ſic eatenus poterit deducere creditori, primum in reliqua, deinde in ſortem. *l. cum & ſortis, de pig. actio.* Si verò debitoris non intereſt, nihil deducere, nec cauſari poterit: nec etiam fideiuſſor, niſi priorem ſubire obligationem tam reſpectu perſonæ ſuæ, quàm bonorum quæ tunc habebat, vel æquiualentem dare cautionẽ offerat. arg. *l. vlt. in fi. ſi cert. pet.* vel niſi redemptum ſit à debitore & plenè ſatisfactum creditori. Vnde puto quod iſte fideiuſſor volens iniuſtè datum ſtatim repetere, ſi offerat creditori redimere ſortem cum reliquis offerendo & ſimul imputando id quod dedit, & A petendo ceſſionem actionum & iurium contra debitorem, vt loco creditoris ſubrogetur, audiens eſt, & ad hoc poteſt compellere creditorem. Non obſtat, *l. nulla. C. de ſolutio.* quia iſte nuper fideiuſſor, propter reliquias prioris obligationis, & eius quod dedit, & negotij nuper geſti cum creditore, non eſt merè extraneus, & indemnem reddendo creditorem, cui dat totum quod ſuum eſt, iuſtè dictam deductionem facit, & ceſſionem petit, vt indemnis ſeruetur ſine diſpendio creditoris, *l. in creditore. in fin. de euictio.* & alioquin iam creditor certaret de lucro, fideiuſſor autem de damno vitando. Et ſic vel in dubio vincere deberet. *l. non debet.* §. *in re obſcur. de reg. iur. l. iure ſuccurſum, in fi. de iure dot.*

QVÆSTIO XXXV.

SYNOPSIS.

1. *Debitor vltra duodecimam non oneratur.*
2. *Caſus Nouellæ 32. exploſus.*
3. *Antichreſis non eſt niſi fructus pignoris vſurarum vice ſit.*
4. *Fœnerator improbus omni cõmodo deſtituitur.*
5. *Eius quod in loco fieri ſolet non præſumitur ignorantia.*
6. *Pactum redimendi rei valorem imminuit.*
7. *In mera antichreſi creditor non impunè egreditur quindecimam.*

257 ¶ Antichreſis. TRICESIMOQVINTÒ opportunè ſuccedit quæſtio, quid ſi *ἀντίχρησις* facta ſit vt in *l. ſi is qui bona. de pigno.* putà ſi debitor eodem contractu venditionis reditus tradat creditori fundum eiuſdem reditus quoad redimat, vt creditor tuto ſine procraſtinatione, & appellandi ſolicitudine per manus ſuas percipiat, vel ſi tradat fundum maioris valoris fruendum vſque ad concurrentiam reditus? Et prima facie non videtur vitioſum, ſed licitum eſſe: quia non videtur creditor plus quàm conceſſiuum ſit per hoc lucrari, ſed eſt tantùm plenior quædam ſecuritas, vt de prędibus prædiíſque dictum eſt ſ. *quæſt.* 7. nec prohibetur creditor fructus fundi hypothecati percipere, & in vſuras imputare: ſed prohibetur facere ſuos vltra ſortem & vſuras. Tum ſi creditor ſub libero pacto redimendi emat fundum non afferentem communiter maiores fructus in anno quàm ſit duodecima pars pretij, non videretur contractus vſurarius nec illicitus: igitur nec iſte contractus. C Quòd enim licitè fieri poteſt vno modo, poteſt magis licitè fieri alio modo liberaliori & leuiori ipſi debitori, vt hìc, vbi remanet dominus. Tum non prohibetur huiuſmodi creditor conducere fundum debitoris iuſta mercede, ſuper qua primum deducetur reditus quod in effectu in idem recidit cum antichreſi. Non obſtat conſtit. 32 in *authen. nullum credi. agrico.* quia eſt ſpecialis diſpoſitio in agricolis *ſup. eod. q.* 1. in quibus etiã eſt magna ratio ſpecialitatis prohibendæ antichreſeos, ne videlicet impediatur agricultura, & pauperes ruſtici fundis ſemel exuti, ſimúlque potiori ſua induſtria fraudati, nunquam exoluere queant, ſed ſolum vertere cogantur. In cæteris autem hominibus manet ius commune, de quo in *d. l. ſi is qui.* §. *ſi ἀντίχρησις.* in *fi. ea pactione, l. ſi ea lege. C. de vſu.* Quibus non obſtantibus

Solutio. contrarium puto: quia ſimplex duodecima eſt ſupremus gradus & *ἀκμὴ* horum redituum: nec poteſt debitor ad ſummum plus grauari, quàm vſque ad rationem ſimplicis duodecimæ: cui ſi antichreſis adiungatur, debitor actu notabiliter plus grauatur, quia amittit poſſeſſionem, vſum & fruitionem domus vel fundi ſui, & multa commoda præter annuum reditum inde prouenientia. Creditor autem præter annuum reditum & pleniorem ſecuritatem habet vſum fundi: & licet in ſimplici duodecima nullum debeat percipere commodum, niſi in fine anni vel termini conſueti, tamen hic continuè, & ſemper ante terminum percipit,

B & in ſumma loco ſimplicis reditus ad finem anni perſoluẽdi, plenum vſumfructum perpetuũ ad hęredes, & quemcunq; ſucceſſorem trãſmiſſibilem & ceſſibilem.

260 ¶ Quare concludo huiuſmodi pactũ antichreſeos, (& loquor de perpetua & abſoluta antichreſi, & ſic propriè ſumpta, quæ gratia creditoris fit, nõ autem de temporaria de qua ĩ. *nu* 261. 269.) ipſo iure non valere in præiudicium debitoris, nec eum obligare, quin quandocunque libuerit fundum repetere poſſit, & à creditore exigere rationem fructuum etiam percipiendorum, vt ſi quid vltra reditum perceperit aut percipere potuerit, reddat. Si enim fructus etiam percipiendi, id eſt, qui percipi debuerunt & potuerunt, licèt dolo culpaue lata creditoris non ſint perceptiuè, putantur creditori liberali, nullum reditum percipienti. *l.* 1. & 2. *C. de pigno. actione*, quantò magis creditori fœneratitio? Sed an ſaltem creditor habeat retentionẽ? Certum eſt quòd non pro futuris penſionibus, ſed pro C præteritis videtur quòd ſic. per *l. ſi non ſortem.* §. *ſi centum. de condict. indeb.* Subſiſto, quia iſtud dependet partim à forma & cauſa ſeu fine pacti: partim ab altiori illa quæſtione. An iſtud pactum non ſolùm vitietur, vt dictum eſt, ſed etiam vitiet contractum principalem? quem ſimul expedire malo, & dico in terminis quæſtionis noſtræ, quando creditor emit reditũ ad rationem duodecimæ, ſimul cum idonea & perpetua antichreſi, primò diſcernendi ſunt duo caſus principales. Aut enim ab initio pactum eſt quod creditor antichreſin poſſidebit, & ea fruetur donec redimatur, fructus interim percipiendo vice penſionis, & abſque redditione rationum & reſtitutione fructuum, ſi quando penſiones excedant. Aut verò actum eſt quod creditor Diſtinctio. tenebitur rationem reddere, vel quod non faciat fructus ſuos niſi pro rata penſionum. Primum caſum ſubD diſtinguo in tria membra, aut fructus dicti fundi ſecundum æſtimationem & curſum communem excedunt decimam ſortis partem: aut non excedunt decimam, ſed duodecimam: aut nec duodecimam excedunt. Primo membro dico cõtractum omnino vſurariũ, nullum & caſſandũ, fructibus etiã percipiendis in ſortẽ imputandis: quia conſtat quòd creditor noluit eſſe cõtentus decima, ſed voluit eã ſupergredi. & illicitũ fœnus exercere, etiã ſupra rationẽ vnius pro decem. Igitur per not. ſ. *q.* 10. imò hoc caſu duplici nomine fœnerator magis excedit, quàm in ſimplici exceſſu decimæ. Primò per interpoſitionem antichreſeos fraudem facit publicis &

politicis

politicis ordinationibus, quod eſt deterius & odioſius, quã ſi ſimpliciter nullo alio velamẽto & machinamento fraudis exquiſito cõtraxiſſet. Secundò, quia non ſolũ excedit & grauat debitorẽ paulò vltra decimã, reſpectu eius quod percipit: ſed etiã in alio notabili cõmodo, videlicet in vſu, imò in effectuali vſufructu antichreſeos vt ſic debitor nedũ pendat vltra rationem decimæ, ſed etiam priuetur vſu fundi ſui. Quãobrem non puto hoc caſu inquirendũ, nec requiri ad caſſationẽ, quod præciſè reditus fundi cõmuniter excedãt annuatim decimã, ſed ſatis eſt apparere quòd cõmuniter aſcendunt vſq; ad decimã ſortis etiamſi communiter non excedant: quià non proinde reditus ad rationem vnius pro quindecim reducendus erit, ſed in totum annullandus: quia cõmodum poſſeſſionis antichreſeos, & ius per manus ſuas fruendi additũ decimæ, facit notabiliter præponderare vltra decimã, & debitorẽ verè grauari vltra rationẽ decimæ, & ſic reditus tanquã vſurarius & illicitus in totũ annullandus. Et hoc intellige, quãdo creditor tempore cõtractus ſciebat reditus fundi decimam ſortis annuatim æquare vel excedere: ſecùs ſi ignorabat, & erat in bona fide, quia putabat cõmuniter non excedere duodecimã: tũc enim dicendũ vt in ſecũdo caſu principali.

261 ¶ Secundo mẽbro, quando fructus non aſcẽdunt cõmuniter vſq; ad decimã ſortis partẽ, excedunt tamen duodecimã, & tunc niſi aliud etiã vitium accedat, non puto reditũ annullandum, ſed reducendũ, ad rationem vnius in quindecim ſimplicis reditus præter nullitatem pacti: & hoc niſi creditor re integra offerat diſcedere ab antichreſi, & ſimplici duodecima cõtentari per not. ſ. *q.* 10. *n.* 141. Et ita dicendum puto, etiãſi creditor tempore cõtractus ſciebat valorẽ fundi: ſi verò ignorabat, nõ debet eſſe locus reductioni ad nudã decimamquintam, ſed ſufficeret pactũ antichreſeos vitiari & fructuũ & reliquorũ rationem iniri, vt in ſecundo caſu principali, niſi appareat de magna peruicacia creditoris in fruẽdo tota antichreſi ſine deductione, poſtquã ſcientia ſuperuenit, quia arbitrio iudicis poteſt eſſe ſufficiens ad reducendum ad rationem vnius pro quindecim Nec enim impunita debet hîc eſſe nimia impugnatio vel contemptus veritatis agnitæ. Huius membri concluſio fallit, vt vitiet, ſi hæc antichreſis exigatur ab agricola, taliter quòd pauper ruſticus exuatur omni ſua induſtria & ſubſidio vitæ: tunc enim propter multa ſimul concurrentia, puto reditum annullandum. Primò, propter nimiã auaritiam paciſcentis de tanto quæſtu huius duodecimę, cum eo cui eleemoſina, vel gratuitum mutuum debetur. Secundò, quia non ſolùm de ſupremo lucro paciſcitur, ſed etiã ſpoliat debitorem omni ſua induſtria & ſubſidio vitę: licet enim reditus duorum iugerũ cum tugurio ruſticano (ſi cõmuni æſtimatione expendãtur) non valeant vltra decẽ annua, tamen ruſtico exercenti ſimul cum parſimonia & œconomia ruſticana valẽt in quadruplo, & ſufficiunt dempta ſterilitate aut vi maiore ad totius familiæ exhibitionem, quã defraudat & ad reſtim adigit crudelis fœnerator ſua iſta antichreſi. Quare propter nequitiam & perniciem exempli, puto ſufficere ad contractum annullandũ, etiamſi expreſſum ſit, quòd creditor nõ lucrabitur fructus vltra ratam reditus conſtituti. Non tamen puto quòd debeat amittere ſortem, quamuis ſit caſus dictæ nouellæ 12. quia illa cum ſua pœna à memoria hominũ exceſſit, non tamen exoleuit ratio ſuper qua fundata eſt. Secùs ſi agricola multos habeat fundos, & vnũ quo carere poteſt, darẽt in antichreſin, maximè ſi actũ eſſet, quòd ſoluendo reditum poſſet antichreſin reuocare quando vellet. Et quod dictum eſt de agricola, producendum puto ad caſus, vbi eſt eadem ratio & nequitia pacti, puta ſi eſt nobilis pauper, qui ſumptibus ſuis exiguum auitum prædium coli facit, vnde cum reliqua ruſticana œconomia familiam exhibet. Redeundo ad diſtinctionem.

262 ¶ Tertio membro, quando fructus non excedũt rationem duodecimæ, dicendum vt mox in ſecundo

A caſu principali. Et nota, quòd hoc primo principali caſu, hoc eſt quantum ad nullitatem vel moderationẽ reditus, non attenduntur fructus quantiplurimi, imò nec fructus contingentes tempore contractus vel annullationis aut deductionis reditus: ſed tantùm communis valor & æſtimatio redituũ fundi, vt ſuprà *q.* 5. *num.* 114. quia non agitur de reſtitutione vel compenſatione momentanea fructuũ certi tẽporis cum reliquis, ſed de iuſtitia vel iniuſtitia perpetua totius contractus annuæ & perpetuæ præſtationis Secundò vero caſu principali quando creditor nõ debet lucrari fructus, ſed tantũ eos percipere pro rata penſionis: & tunc iſtud ſolũ pactum antichreſeos non vitiat in aliquo, quia nõ debet reditus

B annullari nec moderari, ſed tantùm vitiatur pactũ. Fallit primò, vt vitiet ſi exigatur ab agricola, vel vbi eſt ſimilis ratio, vt nuper dixi præciſè & perpetuò, hoc eſt donec redimatur, ſed ad tempus certũ vel incertũ, & ex iuſta cauſa, vt ſi debitor eſt ſuſpectus vel ignotus creditori, qui fideiuſſorem idoneũ petit, & interim donec fideiuſſor adducatur, debitor tradit pignora vel fundũ, & recipit ſortẽ, qua prõptè indiget, & agitur expreſsè vel tacitè, quod quãprimũ debitor idoneè caueat, recipiet pignora vel fundum fructibus ſuper penſionibus deducendis Non enim puto huiuſmodi pactũ reprobãdum, modò non ſit color quæſitus fraudandæ vel excedendæ ſimplicis duodecimæ, & alioqui niſi hoc admitteretur malè conſuleretur multis indigentibus. Tum hoc caſu, 3

C non eſt vera antichreſis, cũ non ſit actũ, vt retineat fundum fructus in vſuras percipiendo, donec ſors reddatur, vt *d. l. ſi is qui bona.* §. 1. *de pign.* Imò non eſt pignus perpetuũ, cum creditor non habeat ius perpetuò retinendi, ſed ſolùm donec idoneè caueatur: & ſic eſt pignus temporale ſeu prouiſionale, & accipio pignus pro poſſeſſione vel detenſione creditoris: cęterum nuda hypotheca ſemper perpetua eſt. Et aduerte, quòd in dubio non intelligitur actum de propria & perpetua antichreſi gratiâ creditoris facta ſed ſolùm quando expreſsè actum eſt, quòd creditor per manus ſuas certo fundo ad hoc ſibi realiter tradito fruetur perpetuò, hoc eſt donec redimatur, vt in *d. l. ſi is qui bona* §. 1. Aliâs niſi hoc actũ ſit, non intelligitur fundus in verã & perpetuã &

D præciſam antichreſin, quæ eſt in gratiam creditoris, ſed in pignus temporale: & ſic magis in gratiam debitoris, qui ad libitum reuocare poterit, alio pignore non damnoſo nec fructili dato, vel data idonea cautione pro ſecuritate reditus. Ita enim in dubio pręſumendum, tum quia minimũ. *l. in obſcuris, de reg. iur.* tũ quia benignius & minus captioſum. 263 ¶ Modò decidere prõptum eſt, an creditor habeat retentionẽ pro præteritis & debitis penſionibus, quia de antichreſi impropria, ſeu pignore temporali non eſt dubiũ quòd ſic, de propria & præciſa antichreſi dico quòd non. Aut enim vitiat, aut tantùm vitiatur: primo caſu ceſſat quæſtio, quia nulla ſunt reliqua. Sed an pro reſtitutione ſortis retineri poſſit? Reſp. quod fundus ipſe non poteſt ſimpliciter retineri, quia non tenetur debitor ſtatim totam ſortẽ reſtituere, licet cõtractus nullus ſit, vt notaui ſ. *q.* 11. Fateor quod ſi ſint lapſi quidã termini ſoluendi, poteſt fundus

E præciſè retineri pro tanta ſumma, quæ tunc deberetur ſecundum formã contractus tanquam conuerſi in mutuum dictis terminis reſtituendum, & creditor talem ſortis quantitatẽ tunc repetere poteſt, vt in *d. q.* 11. Alioquin nullam habet fundi retentionem ſimpliciter, ſed benè eo modo, quo poteſt debitorem cogere ad cõſtituendum reditum quindecimæ, pro reſiduo ſortis, quã nondum poteſt exigere, vel ad illud reſiduũ reſtituendum, vt ſtatim dicã Idem dico de mobilibus in pignus datis tẽpore contractus, de fructibus autem à creditore perceptis, puto indiſtinctè, quod retineri poſſint infra ſortis quantitatẽ, quia cõſumpti ipſo iure compenſantur, *l. fi. C. de pign. act.* nondum verò conſumpti, etiam percipiendi æſtimandi ſunt: non tamen quantiplurimi, ſed communiter, & æſtimatio in ſortem cedere debet,

D tized by

non autem reſtitui, niſi ſortem excedat, etiamſi ea quantitas excedat ſummam, quam creditor nunc ſecundum formam contractus poſſet exigere: quia ex quo actum erat quod dictos omnes fructus pro reditu lucraretur, ſatis conſenſum intelligitur, vt omnes ſtatim conuerti poſſint in ſortem. Non obſtat ei quod dixi de communi æſtimatione, ſi quis dicat, quod ex quo contractus eſt nullus, tanquam vſurarius, debet creditor fœnerator improbus teneri quanti plurimi, tanquam fuit quia dico quod tota pœna, ſaltem ciuilis, improbi fœnoris, ſatis eſt conſumpta & inflicta, eo ipſo quod talis creditor non redigitur ad modum reditus conceſſum, nec ad alium leuiorem, ſed omni commodo & interuſurio priuatur. Imò etiam omni hypotheca, vt dixi ſ. *q.* 15. & redigitur ad inſtar ſimplicis creditoris mutui, imo etiam chirographarij, imò etiam non purè exigibilis, ſed ſub moderatione, de qua ſ. *q.* 11. Et ſic non debet vlterius puniri, ſaltem ciuiliter.

Creditor tenetur de percipiendis non quantiplurimi.

264 ¶ Nec mirum videri quod eum onero fructibus percipiendis, non autem quantiplurimi, quia ſic eſt de iure communi, in quouis iuſto creditore, qui etiam citra moram tenetur de fructibus percipiendis, id eſt, qui pro modo diligentiæ, ad quam tenetur, percipi potuerunt & debuerunt, & non ſunt recepti. culpa lata, vel leui, qua tenetur, non autem culpa leuiſſima qua non tenetur & tamen eorumdem fructuum etiam percipiendorum æſtimatio communiter cenſetur: niſi creditor toto debito accepto vel compenſato iniuſtè denegaret reſtitutionem fundi, & eſſet in vera mora, quia ex tunc & deinceps poſſet teneri quantiplurimi. *l.* 2. §. *fi. de actio. emp. l. in hac de condict. tritic.* Ita dicendum in propoſito, quòd ſi dictus creditor tota ſorte recepta vel compenſata, vel ea tantùm parte ſortis, quam exigere poterat, interpellatus de reſtitutione fundi ſit in mora, cùm nullum ius hypothecæ nec retentionis habeat, ex tunc à tempore interpellationis & moræ tenebitur, nedum de omnibus, etiam percipiendis diligentia, qua tenebatur, ſed etiam de omnibus, etiam leuiſſima culpa percipiendis, etiam qui à domino ſeu debitore percipi potuiſſent, etiam ſub æſtimatione quanti plurimi. Non obſtat *d. l. ſi non ſortem.* § *ſi centum, de condict. indebi.* quia non denego etiam huic improbo fœneratori ius retẽtionis pro ſumma ei debita, ſed ſolùm quatenus nõdum poteſt exigere. Vnde dico quod quemadmodum poteſt offerre debitori, vt de reſiduo ſortis, quam nondum poteſt exigere, reditum quindecimæ conſtituat, vel reſiduum illud promptè reſtituat, vt ſ. *q.* 11 ita poteſt ad hunc finem iure retentionis fundi vel pignorum vti. Alioquin ſiue acceptet oblatam à debitore moderationem quindecimæ, ſiue eam recuſet, & malit ſibi ſortem dependi, ſecundum terminos contractus, non poteſt interim retinere pignora, niſi forſan debitor eſſet ſuſpectus, nec caueret. Reſtituenti autem creditori ſaltem ſub hypotheca bonorum generali cauere debet de reliquo ſortis ſuis terminis reſtituendo. Et ſic *dicto* §. *ſi centum*, cum ſimilibus intelligitur pro debito puro, vt loquitur, non autem pro debito in diem, niſi quatenus aliqua iuſta ratio ſuadeat. Secundo caſu, quãdo pactum antichreſeos non vitiat, ſed tantum vitiatur, clarum eſt retentionem procedere pro reliquis iam debitis, non autem pro futuris.

l. ſi non ſortẽ. §. ſi centum.

265 ¶ Non obſtant adducta in principio huius quæſtionis. Et primò, quòd creditor ſub libero pacto redimendi poteſt emere fundum, cuius reditus annui communiter aſcendit ad duodecimam partem pretij: quia dico, quòd cõtractus eſt iniuſtus propter nimiam pretij modicitatem, *vt* j. *q.* 56. & in fraudem vſuræ, ſeu ſimplicis duodecimæ, longè plus enim lucratur creditor hac via, debitor verò longè plus grauatur per prędicta. Et vltrà, quia hoc caſu facultati redimendi præſcribi potuiſſet per hæredes creditoris longiſſimo tempore, & per ſucceſſores eius ſingulares longo tempore, iuxta not. ſ. *quæſt.* 17. quod eſt aliud periculum longè grauiſſimum. Nec etiam obſtat quòd creditor poteſt conducere fundũ debitoris iuſta mercede, ſuper qua prius deducet reliqua reditus ſibi debita, quia verum eſt in ſe: dico quòd ſi eſt facta huiuſmodi locatio tẽpore contractus, & non erat aliàs debitor locaturus, ſed culturus & fruiturus per manus ſuas, & ſic conductio prætextu mutui vel venditionis reditus fuit extorta, vſuraria eſt, & vitiatur, nec obligat debitorem: non tamen vitiat contractũ reditus, ex quo aliàs iuſta mercede facta eſt. Amplio iſtud, quòd non vitiat contractum, etiamſi aliàs debitor erat pluris locaturus, & inueniebat qui maiorem mercedem, ſed plus iuſto offerebat, quia hoc non conſideratur, vbi agitur de vitiando contractu, quæ eſt quædã pœna: ſed requiritur, quòd creditor verè, hoc eſt ſecundũ communẽ æſtimationem percipiat, vel per eũ ſtet, quo minus percipiat vltra duodecimam, vt debeat fieri reductio ad rationem vnius in quindecim, vitiata ſemper extorta illa conductione: vel quòd percipiat vltra decimam vel circiter vſque ad decimam ſortis partẽ, vt totum vitiari debeat, ſi creditor ſciebat plus valere, ſecundũ prædicta. Si verò ignorabat, & erat in bona fide, quantum ad hoc, quòd nolebat nec ſperabat lucrari vltra duodecimam, licet vellet minus iuſtè ſibi nimium proſpicere de conductione vel antichreſi, non puto ex hoc ſolo contractum reditus annullãdum, nec etiam reducendum: dummodo veritate cognita interpellatus offeret quod iuſtum eſt deducere, nec litigare malit, vt ſ *q* 10. *nu.* 141. Præſumitur autem ſcientia, ſi cõmuniter hoc erat notum in loco: quia præſumitur quòd debuit inquiſiuiſſe. *l. qui cum alio. de reg. iur.* Si igitur locatio verè facta ſit, mercede notabiliter defectiua, idq; ſciente creditore, ita quòd deducto lucro, quod iuſta mercede factam locationem ſequi ſolet, lucraturus eſt tam de ſuperlucro locationis, quàm de reditu, vltra decimã ſortis partẽ in anno, tunc totus contractus tã reditus quàm locationis annullandus eſt, & omnes fructus ſorti imputãdi per prædicta. Vt enim in vero mutuo quicquid accedit ſorti, eſt vſura ſ. *nu.* 14. *q.* 3. *per to.* ita & his reditibus quicquid vltra ſimplicẽ duodecimã accedit, vetitum eſt, & ſaltẽ interpretatiuè vſurarium. Fa. quæ Bal. & Saly tradunt in *l. cùm allegas. C. de vſu.* de eo qui non vult mutuare niſi quid vendat. Et vt in ſimili inquit Felin. *in cap. debitores in fin. de iureiu.* turpiter exigit, & accipit hanc conductionẽ vel ſimilẽ contractum, ex quo vetatur ſimplicem duodecimam egredi: ſecùs ſi debitor non erat tanti locaturus, quia tunc ceſſat omnis exactio & exceſſus, & non vitiat nec vitiatur. Non obſtat quòd antichreſis ſpecialiter prohibita eſt agricolis, *dicta conſtitutio*, 32. quia verum eſt ibi ſpeciale eſſe in agricolis, in duobus. Primò in hoc, quòd nõ poteſt ab eis exigi vſura vltra rationẽ ſemiſſis duodecimæ, quæ proximè accedit ad rationẽ trientalis vſuræ. Secundò, quòd licèt vſura ſit ita leuis tamen non licet ab eis antichreſin accipere ſub pœna totum amittẽdi, vt ſ. *qu.* 1. [Chilianus à Berlichingem fateor mihi à Contrado Echetero ſexcentorum florenorum nomine quos à me mutuò habet decimas numoias pignori eſſe appoſitas: ipſius Conradi filiis Haimonij, & Eraſmo fratribus hanc gratiam feci, vt à me debiti nomine appellati id ipſum anni ſpatium ad explicandam ſolutionem habeant: Quod ſi anno euoluto ſolutioni paritum non fuerit, pactum actum eſt inter nos dictas decimas, mihi eſſe debere commiſſas, & pro ſorte venditas. Acta ſunt hæc anno M. CCCCXLVI. Quæro an non præſcriptione longiſſimi temporis debitor à repigneratione ſubmoueri poſſit quod probandum erit. Conſtat de mutuo vſurario, & de pacto legis commiſſoriæ, prohibito; non ſolum ex parte creditoris eſt mala fides, ſed etiam prohibitio legis. Punctus legis eſt contra creditorem; ſed ſunt duo genera circunſtantiarum, facti primum, ex *l. qui habebat. De leg.* 1. *& gloſ.* in *l. creditor. de reb. cred.* Si ſors æquiualebat antichreſis videtur ex tanto tempore 100. annorum relicta in ſolutum.

ſolutum. Secundum genus interruptionum, ſi hæredes creditoris interceperunt poſſeſſionem vendendo, pignorando, vt de re propria: Deinde tantum temporis omnes iſtæ circunſtantiæ tacitam præſumptionem, l. qui habebat: quia non poſſunt ſibi mutare cauſam poſſeſſionis per ſeipſos etiam 1000. annis. Recognoſcit, habet creditoris ſponſionem illam, & quod non habet alium titulum: & ſic hæredes debitoris liberè luunt amiſſis fructibus aduſque oblationem ſortis, ſuppoſito, quod vſuræ non ſint exceſſiuæ; aliàs ſuperfluum vſurarum commutaretur in ſortem & reliqui fructus eſſent cum illa decima reſtituendi. Facit Areſtum *de Catherine de Medicis* Regina Franciæ, quæ poſt 100. annos recuperauit terras depoſitas *à l'Eueſque de Clermont*, quia titulus erat in Cimeliarchiis.]

27ʹ ¶ Cæterùm verum eſt, quòd iure communi ff. & Codicis non eſt prohibita ſimplex antichreſis, etiam in debito vſurario, *dicta lege. ſi is qui bona* §. *l. ſi ea pactione. l. ſi ea. lege. l. per retentionem. l. penult. C. de vſur.* Sed ego dico, quod illa iura debent ſanè intelligi, quando res erat talis, quæ aliàs ſolebat & poterat commodè locari à debitore, ita quòd iuſto pretio locando non damnificaretur: & quando pro tali quantitaté vſurarum vel reditus dabatur creditori, quòd antichreſis æquæ commoda & vtilis erat futura ipſi debitori, ſicut creditori: tunc enim ratio æqualis euentus lucri & damni hinc inde liberat tale pactum ab iniquitate vſuraria, vt inuit. *d. lex, ſi ea lege*, aliàs ſecus. Vnde quod Accur. in *d. lig. ſi ea pactione*, in fine, ſentit pactum non vitiare nec vitiari, niſi eſſet læſio vltra dimidiam dicti pretij, reiiciendum eſt vt erroneum & iniquum, quia in hac materia vſuraria. *leg. ſecunda. C. de reſcin. vend.* non habet locum in debitore: nec poteſt creditoribus ſuffragari, vt ſuprà *quæſt.* 14. quia modus vſurarum eſt limitatus, & quicquid directè & per indirectum excedit, vitium eſt, & à legibus reprobatum. Et adhuc hodie apud nos dicta iura antichreſeos, etiam non probata æqualitate, non poſſunt habere locum in terminis duodecimæ: quia ex quo duodecima eſt pro ſummo noſtro fœnore limitata, & exactè commenſurata, tam ad periculum vel damnum, quòd poteſt ferre creditor percipiendo penſiones ſortis ſuper bonis alienis per manus debitoris, quam ad commoditatem debitoris, qui rebus ſuis & ære alieno fruitur, vt not. ſ. *q.* 5. non licet creditori hos fines egredi in duodecima: ſed ſi leuiorem reditum ſtipuletur, ita quòd incommodum quod veriſimiliter patietur debitor ex ſimplici antichreſi (ſimplicem voco, quando fructus communiter non excedunt vſuram vel reditum, vel ſi excedant actum eſt expreſsè vel tacitè, quòd reddi debeant) cōpenſari poſſet cum diminutione reditus non vitiabit nec vitiabitur. Vnde ſi quis ſtipuletur ſemiſſem duodecimæ tantùm, non eſſet dubium quin liceret ab initio paciſci de ſimplici antichreſi: ſed non eſt ad hoc neceſſe tantum diminuere de penſione, alioquin ferè tanti poſſet emi reditus perpetuus non redimibilis, vel etiam fundus ſine facultate redimendi per not. ſ. *quæſt.* 5. vtque ibi dixi, num. 115.

267 ¶ Non poteſt melius cognoſci quantum iuſtè & æquabiliter diminuendum ſit de reditu, quàm ex analogia ſeu proportione iuſti pretij fundi. Si enim fundus perpetuò & ſimpliciter vendatur, non licet aliquid diminuere de vero & exacto pretio (non dico quo minus contractus valeat) ſed quin eatenus recedatur à iuſta & exacta æqualitate, ad quam ſolam (& non ad id quouſque decipere & tranſgredi licet) neceſſariò hæc analogia referenda eſt per not. ſ. *q.* 14. Si verò emptor facultatem redimendi concedat, iuſtè poteſt aliquid diminuere de pretio, non offenſa exacta illa æqualitate. Plus autem minui poteſt, ſi facultas ſit libera & perpetua: ſi verò temporalis & limitata, minus: prætextu autem liberæ & perpetuæ facultatis redimendi iuſtè demi poteſt quarta pars pretij totius, aut ad

A ſummum (vt ego quidem reor) tertia. Verbi gratia, ſi fundus valet triginta iuſto integro pretio, ſi emptor det liberam & perpetuam redimendi facultatem, poteſt emere viginti duobus cum dimidio, & ſic dempta quarta parte: & erit hoc caſu iuſtum pretium, puto etiam quod poſſit emere pro viginti, & ſic dempta tertia parte. Hinc appoſitiſſimè dixit Soci. *conſ* 15. *col. vlt. lib.* 1. quòd quæ valent centum abſolutè vendita, ſi cum pacto redimendi vendantur, valent ſeptuaginta tantùm: ſed non puto quòd ob dictam liberam facultatem poſſit plus tertia parte diminui de iuſto integro pretio, niſi recedendo à iuſta & exacta æqualitate. Et iſtud mihi videtur naturali ipſi contractuum iuſtitiæ, & boni prudentiſque viri arbitrio conſentaneum. Sed emptio hu-
B iuſmodi reditus cum æquiualente antichreſi parum diſtare videtur ab emptione eiuſdem fundi eodem pretio, ſed ſimili libera facultate redimendi. Cùm igitur Pretia Vaſſdorum.
communiter apud nos non imminente bellica clade iuſtum & integrum pretium fundi valoris centum annui reditus ſit ter mille, ſi perpetuò & ſimpliciter væneat: ſi verò ſub libera facultate redimendi, ſit bis mille ducenta quinquaginta, aut ad minus bis mille, ſecundum analogiam noſtram, quam naturali iuſtitiæ & boni prudentiſque viri arbitrio conuenire putamus, videtur inferendum, quod ſi quis emat centum annui reditus, ita tamen quod vice reditus, debeat frui certo fundo venditoris eiuſdem reditus donec luatur ſeu redimatur, quòd debeat emere ſaltem duobus millibus, & ſic ad rationem quincuncis vſuræ.

C 268 ¶ Verùm aduertendum, quòd licèt hæc antichreſis non multum diſtet ab emptione ipſius fundi, ſub eodem pacto redimendi: tamen non tam parum abeſt, quin ſit notabilis diſtantia. Quia in venditione & traditione fundi venditor ſtatim omne dominium & poſſeſſionem amittit, quæ transferuntur in emptorem: ſed in hac ſimplici antichreſi, venditor remanet dominus & quod emptor efficitur poſſeſſor, non eſt ſimpliciter, ſed tanquam creditor hypothecæ incumbens: vnde dicitur poſſidere ad cōmodum venditoris. *l. ſerui nomine. de vſucapio. l. ſciendum.* §. *creditor qui ſatiſda. cog.* nec poteſt per ſe interuertere, nec etiam mille annis vſucapere, vt tetigi ſ. *q.* 17. *q.* 19. Quin etiam illa
D poſſeſſio, debito ſoluto vel etiam oblatio iuris effectu reſoluitur, vt dixi in *conſuet. Par. ſ.* 3. 64. Et ſic antichreſis, quantum ad poſſeſſionem & commodum fructuum duntaxat, non diſtat: ſed quò ad omnia alia multùm diſtat ab emptione fundi. Quamobrē puto quòd rationabiliter plus poteſt diminui de iuſto integro pretio, ab accipiente fundum per viam ſimplicis antichreſis, quam ab emente ſub ſimili redimendi facultate, idque etiam notabiliter, non tamen vltra ſemiſſem totius pretij fundi abſolutè venditi. Vndè non puto iuſtum, quòd creditor emat cum idonea & æquipollente antichreſi ad rationem vnius pro tredecim vel quatuordecim, & ſic detrahendo vnam vel etiam duas tantùm vncias de reditu duodecimæ: quia licèt detractio
E ſextantis ſiue ſextæ partis ſit conſiderabilis, vt per Bart. in *l. ſi ſocietas.* §. *arbitrorum. pro ſocio.* tamen commodum idoneæ, perpetuæ & præciſæ antichreſeos eſt conſiderabilis: tum ſuprema illa ratio duodecimæ eſt nimis rigida, licèt toleretur tanquam *ἀκμὴ*, & ſummum ius, ſiue tanquam ſummitas extremi, quod trāſgredi non licet. Et ſic ſi ab ea modicum recedatur, reditum diminuendo, non dicitur recedi ab æqualitate. Patet etiam, quia ipſa quindecima eſt verum medium & æquabile temperamentum, vt ſ. *q.* 5. *q.* 10. num. 146. ita quòd emens ad hanc rationem, etiamſi eſt minor, non dicitur lædi nec poteſt reſtitui, vt ſ. *q.* 13. *nu.* 167. vnde vt creditor habeat ius & commodum idoneæ & irreuocabilis antichreſeos, puto quod debet diminuere de ſummo iure reditus ad minus vſque ad quindecimam. Sed an hoc ſufficiat? Videtur quòd non: quia quindecima etiam in ſimplici reditu, & citra di-

ctum pactum eſt medium, & ſic adiectio dicto pacto præciſæ antichreſeos vergit ad extremum: vnde videtur quòd ſaltem ad rationem vnius pro ſexdecim debeat emi, cum hoc tam oneroſo pacto præſertim cum ratio vnius pro ſexdecim non videatur nimis leuis, quia adhuc pauló grauior eſt ſemiſſibus legalibus, quæ ſunt vſuræ communes iuris.

269 ¶ Verùm dico primò, quòd licet quindecima ſit medium ratione æquabilitatis proportionis, tamen quia non eſt neceſſarium, ſed voluntarium, cenſetur, & eſt quodammodo gratioſum, ſi creditor ſine alia compenſatione illud eligat poteſt ergo compenſationem non excedentem hanc gratiam accipere ſine iniuria debitoris. Sed iſtud pactum idoneæ & præciſæ antichreſeos rectè compenſari videtur per reductionem ad quindecimam (vt ego quidem exiſtimo) nec video, quòd iuſtius & æquabilius res temperari poſſit, vtriuſque partis & creditoris & debitoris æqua ratione habita. Nec enim creditor grauatur, quia non cogitur ad moderandum vltra modum, nec adhuc ſine idonea compenſatione: nec etiam debitor læditur, ſed fit eius melior conditio: quia quinta pars reditus annuatim remittitur, & vbi ſolueret centum ad rationem duodecimæ, non ſoluit niſi octoginta: quod eſt ſibi vtilius, quam retinere fundum ſuum non ferentem niſi 80. & ſoluere centum annua. Sin autem fundus non offerat communiter reditum, niſi quantus eſt ille reditus ad quindecimam moderatus, & ſimpliciter datus in perpetuam antichreſin, ſine redditione rationis fructuum, ſiue plus afferat, & creditor debeat reddere rationem fructuum, vel ad hanc moleſtiam vitandam iuſto communi pretio ad modicum tempus conducat, ad onus ſoluendi debitori ſuperfluam mercedem deducto reditu non refert, & tunc ſub hoc temperamento locum haberet hodie. *l. ſi ea lege. C. de vſur.* cum ſimilibus citatis ſup. nu. 266. vt incertum modici exceſſus fructuum compenſetur cum modico defectu, ſicut in locatione, quæ iuſto communi pretio fieri ſolet ad 6. vel 9. annos, non tamen improbo contractum nec pactum, ſi creditor conducat iuſto pretio ad longum tempus, vel donec redimatur. Sed hoc caſu ſi contingeret valorem redituum fundi naturaliter & perſeueranter augeri, vt in exemplo ſupr. *quæſt.* 21. *num* 116. tunc huius debet haberi ratio, etiam non obſtante pacto perpetuæ locationis, quæ hoc caſu in longo tempore captioſa cenſetur, licèt in modico tempore non cenſeatur captioſa. fa. no. ĩ. *q.* 60. *nu* 409. Non autem puto ad iuſtitiam huius pacti exigendam reduci reditum ad rationem vnius pro 16. tum quia rigore iuris defendi poſſet etiam totius fundi emptio tali pretio abſolutè facta, non obſtante læſione venditoris re ipſa, quia non eſſet vltra ſed citra dimidiam: tum quia etiam emptio totius fundi tali pretio, ſcienter quidem, non autem abſolutè, ſed ſub libera facultate redimendi iure tueri poteſt, vt ĩ. *quæſt.* 16. *nu.* 398. tum quia hæc reductio detraheret quadrantem duodecimæ, & ſic quartam partem ſolidi reditus ſingulis annis, nec remaneret niſi dodrans duodecimæ, quod cederet in commodum debitorum: quia de facili non inuenirentur creditores, qui vellent tantam quantitatem reditus remittere, accipiendo congruam antichreſin, quam ſub moderatione reditus dare frequenter è re debitorum eſt: igitur non eſt res ita arctanda. *l. quod ſi min.* §. *non ſemper. de minor.* Sufficit ergo moderatio ad æquabilem quindecimam. Nec obſtat, quòd ratio vnius pro ſexdecim eſt paulo grauior ſemiſſibus iuris: quia verum eſt in ſola quantitate currente: ſed quantum ad alia, etiam quindecima eſt debitoribus leuior & commodior illis ſemiſſibus. per not ĩ. *q* 69. *ad fi.* Et prædicta intelligo de præciſa & perpetua antichreſi, quæ fit in gratiam & commodum creditoris: vt quando creditor non contentatur tuta hypotheca reditus per manus debitoris ſoluendi, ſed præcisè vult habere reditum fruendo per manus ſuas, quod Galli vocant, *En aſſiette de terre*: idque perpetuo, hoc eſt, donec reditus luatur. Secùs ſi fieret antichreſis temporaria ad commodum debitoris, vel ita vt liceret debitori antichreſin reuocare idoneis prædiis prædibúſve cauendo: quia tunc non eſt propriè antichreſis, ſed ſimplex temporaria ſecuritas, & ſufficeret rationem duodecimæ non excedi, vt ſ. num. 262. Vnde ſi eſſet actum, quod ſi debitor velit antichreſin reuocare, tunc tenebitur ſoluere ad rationem duodecimæ, & idoneè prædibus prædiíſve cauere de ſoluendo duodecima, puto pactum omnino valere: idem, ſi non ſit expreſsè actum, ſed tacitè & veriſimiliter, de quo ſatis conſtaret: putà ſi creditor hoc offerat, liberum eſſe debitori: quia tunc manifeſtum eſt antichreſin eſſe in fauorem & commodum debitoris. Sed in vera, præciſa & perpetua antichreſi ad commodum creditoris, non debet creditor excedere quindecimam, quo caſu puto pactum præciſum antichreſeos in huiuſmodi reditibus tolerari poſſe, nec video iuſtam cauſam in commune prohibendi vel arctius reſtringendi. Sed mihi videtur hæc commenſuratio & *συμμετρία* in commune æquabilis, & tam creditoribus quàm debitoribus vtilis, dummodo etiam omnis fraus & omne aliud grauamen debitoris ceſſet. Vnde excludo agricolas, à quibus iuſtiſſima ratione vetuit Iuſtinian. fundos in antichreſin accipere: quia omnis opera & omnis quæſtus agricolarum in cultura conſiſtit, & ab ea pendet etiam reip. ſalus & conſeruatio. Ex his habes hanc materiam *ἐξ ἀρχῆς* nouè & plenè diſcuſſam.

Antichreſis temporalis.

270 ¶ Duo tamen menti occurrunt, primum, de quo nuper interrogatus fui, Creditor emens reditum ad rationem duodecimæ, accepit etiam pignora pretioſa & vendibilia, putà vaſa aurea & argentea, vſque ad quantitatem ſortis. Reſpon. reditum non currere: quia cenſetur ſortem penes ſe habere, quia tantumdem bonorum debitoris præſertim vendibilium habet: & ſi actum ſit quòd remaneant penes creditorem donec ſors reſtituatur, puto funditus reditum non valere, nec conualeſcere reſtitutis pignoribus, etiam pro tempore futuro, niſi rurſus conſtituatur, vt *q.* 12. Si autem actum ſit quòd remaneant penes creditorem donec fideiuſſor idoneus adductus ſit, tunc reſtitutis pignoribus non dubitatur, quin deinceps currere poſſit: ſed an poſſint peti reliqua pro tempore quo pignora manſerunt penes creditorem? Reſpon. Res ex bono & æquo æſtimanda eſt, & circunſtantiis perſonarum, quantitate & qualitate pignorum, & breuitate vel mora temporis, & grauitate vel leuitate reditus, & aliorum onerum. Neque enim iuſtum & æquum eſt creditorem ſibi ad quantitatem ſortis bona debitoris poſſidere, & tam magnum reditum exigere per prædicta. Secundò occurrit, Quid ſi ex poſt facto de antichreſi conuenerit? Reſp. Si ex probabili interuallo, cùm ceſſet ſuſpiciò extorſionis reditus, non vitiabitur reditus: ſed tamen non poterit creditor vltra quantitatem ſemel conuentam lucrari ex fructibus pignorum, quantumcunque reditus ſit minor quindecima, ſed rationem reddet, vt dictum eſt *l.* 1. *&* 2. *C. de pign. actio.* Sed ſi eſt reditus duodecimæ, non poteſt efficaciter paciſci de vera etiam ſimplici antichreſi, niſi reditus ad quindecimam reducatur ſecundùm prædicta. Quoniam licet interuallum operetur, quòd reditus ſemel validus non vitietur, tamen non operatur, vt poſſit huiuſmodi reditus vltra legitimum modum aggrauari vel augeri: quemadmodum de iure etiam ex interuallo non poteſt pactum ad excedendum legitimum modum vſurarum in futurum, & valet argumentum per not. *q.* 75. ſ. num. 143.

Pignora pretioſa.

QVÆSTIO

QVÆSTIO XXXVI.

SYNOPSIS.

1. *Liber homo ad perpetuam ſeruitutem ſe obligare non poteſt.*
2. *Bonorum ceſſioni renuntiari non poteſt.*

271 § Carcer. TRICESIMOSEXTÒ quæro, Quod ſi debitor non dat fideiuſſores, nec pignora, ſed obligat ſe ad ſolutionem & continuationem reditus, non ſolùm perſonaliter, & ſub generali hypotheca, ſed etiam corpus ad carceres publicos? Hæc quæſt. formatur non in terminis iuris communis, ſed in terminis receptæ conſuetudinis, qua debitor poteſt, niſi ſoluerit, ſe obligare ad publicum carcerem, coram publica perſona, donec ſoluerit, vt dixi in *conſuet. Pariſi.* §.162. *glo.*2. Reſpon. huiuſmodi obligationem corporis ſeu carceris hoc caſu non valere, non tamen per ſe ſolam vitiare, ſed vitiari propter tria potiſſimum. Primò, quia creditor exigeret quam ferat ſimplex conſueta obligatio duodecimæ limitatim permiſſa, & debitor pluſquam deceat grauaretur. Verùm eſt quòd hæc ratio benè concludit in duodecima, ſed non ſi ad rationem vnius in quindecim vel viginti conſtitueretur, ſed adhuc generaliter idem dicendum *per ſequentia*. Secundò, quia eſſet perpetua quædam & præciſa ſeruitus, ad quam liber homo obligare ſeſe non poteſt. *l.* 2. *de lib. ho. exhib. l. Titius* §. *Titio. de conditio. & demonſt* not. glo. & Doct. in *l. antiquitas* C. *de vſufruct.* in *l. poſt certi.* C. *de libera cau.* Io. Fab. Ang. Aret. §. *pe. inſti. de iure perſo.* Guid Pap. *deci. Delph. q.* 61. facit quod de nexu ſublato dictum eſt ſ. nu. 11. & dum olim Solon Athenis σεισάχθειαν, id eſt, oneris iniqui, quo tenuiores a potentioribus premebantur, excuſſionem inſtituit, immenſum fœnus ad mediocritatem reduxit. (Solonis σεισάχθεια.) Sanxit etiam ne cui liceret ob vſuras ius in corpus habere, vt Plutarch. in eius vita. Tertiò, quia huiuſmodi obligatio ad carceres non valet niſi in vim conſuetudinis, vt not. in *l. ob æs.* C. *de actionibus & obligationibus*. Igitur ad limites huius: quia conſuetudo tantum habet de eſſentia & potentia, quantum de vſu, & non plus. *l.* 1 §. *ſi quis hoc inter dicto.* & ibi Bart. *de itine. actuque priua.* præſertim quando eſt contra ius, vt hic: nec extenditur, etiamſi ſit, eadem ratio. Bal. in *l. fi. col.*3. C. *communia vtriuſque iud.* Sed illa obligatio ad car- A ceres nunquam fuit vſitata, niſi in obligationibus momentaneis, vbi quid ſemel ſoluendum eſt: igitur non debet extendi ad obligationes perpetuas & ſucceſſiuas, vbi eſt diuerſa ratio, & maius præiudicium. Amplio, etiamſi debitor ceſſioni bonorum renuntiauerit: quia non valet renuntiatio, vt tenent. Dy. Bar. Ange. Imo. *l alia* §. *eleganter. ſolu. matr.* Io. Fab. § *fi. Inſti. de actio.* in *l. fi.* C. *qui bo. ced. poſ.* Alex. *con.*37. *nu.*6. Lib.2. vbi dixi. Subamplio, etiamſi iuratum ſit, vt dixi in *conſuet. Pariſ.* §. 126. *gl.*2. licet contrarium *velit Deci. Tholo.*61. & dato, quòd per iuramentum renuntiari poſſet ceſſioni (quod non admitto) non procederet in obligatione ſucceſſiua & perpetua, vt hic. Limito, quando probaretur de dolo malo & impoſtura debitoris, & creditor nō certaret de reditu, ſed de ſorte recuperanda. (Ceſſio bonorum.) *l fi. quæ in* B *fraudem creditorum*, not. Io. Fab. Ang. Aret. Iaſ. §. *fi. Inſtit. de actio.* Cepo. cauſa crimi. conſi. 9. Auffrer. in *addit. q.* 7 *ho.*61. [Quartò probo, quia poſſet debitor per obliquam, & continuam moleſtiam ſubinde repetitam cogi redimere: Ex quibus patet, nullam, imò abuſiuam eſſe praxim illam fori Eccleſiaſtici, & conuentionalem obligationem ad cenſuras Eccleſiaſticas excommunicationis, quæ in Comitatu Burgūdiæ maximè frequentatur, præſertim in Diœceſi Biſuntina, vbi ex ſimplici contractu coram Notariis Eccleſiaſticis, fertur nomine Officialis ignorantis ſententia excommunicationis, & mandatur ſine alia cognitione cauſæ, & ſine ſententia denuntiari, & publicari, ſi non ſoluatur in termino, & idem ſeruant in conſtitutionibus redituum huiuſmodi annorum, vt in ſingulos terminos futuros feratur ſucceſſiua ſententia excommunicationis ob de- C fectum futuræ ſolutionis in ſingulis terminis, qui eſt abuſus manifeſtus: quia etiam in ſumma ſemel ſoluenda, & in ſententia contradictoria, & diffinitiua cauſa cognita lata vix conceditur. C. *romana* §. *caueant. de ſent. excommun. in* 6. Ergo extendere ad contractus coram Notariis eorum factos, abuſus eſt, & omnino nullæ ſunt, & ſpernendæ cenſuræ, & magis abuſiuæ in obligat. ſucceſſiua: & in re vſuraria, vt hic.]

QVÆSTIO XXXVII.

SYNOPSIS.

1. *Minor iure communi vſus inciuiliter in integrum reſtitutionem petit.*
2. *L. lex quæ tutor C. de adm. tut. communi vſu Galliæ exploſa.*
3. *Quamuis pretium in rem minoris verſum ſit, non ideo tamen contractus confirmatur.*
4. *Sub vſuris accipere minor non vetabatur, ſi ſors in illius rem verſa fuiſſet.*
5. *Minori qui mutuam accepit, ita demum iura ſubueniunt, ſi illam profligauit.*
6. *Creditor contrahens cum perſona contrahendi non idonea, vehementer curare debet vt pecunia in illius rem vertatur.*
7. *Penſatur cum fructibus interuſurium.*

271 § Minor. TRICESIMOSEPTIMÒ quæro, vtrum tutor vel curator nomine minoris, vel adultus minor viginti quinque annis curatore carens, poſſit huiuſmodi reditum ſine decreto vendere & conſtituere? facile eſt vno verbo decidere quòd non: quia ſi non poteſt ſimilem reditum ſibi debitum ſine decreto alienare, multò minus de nouo ſuper ſe & bonis ſuis conſtituere, & ita communiter tenēt pragmatici & pro indubitato habent. Sed vt ſcias quanta ſit & neceſſitas & vtilitas analyticæ noſtræ inquiſitionis, quàmque ad multa pateat, etiam in his quæ vulgò nullius dubitationis vel diſputationis eſſe putantur, libet paucis argumentorum locos in apertum edocere, quatenus res tota velut in rem præſentem oculis expoſita, plenè diſcerni queat. Pro parte affirmatiua conſtat de iure, quòd minor ſine decreto poteſt mutuari ſub

Digitized by Google

vſuris, nec poterit reſtitui tanquam vſus iure communi, ſaltem ſi conſtet ſortem in rem eius verſam. *l. 2. C. ſi aduer. credit.* Igitur conſtituere poteſt huiuſmodi reditum, qui loco veterum vſurarum ſucceſſit: ſaltem ſi conſtet ſortem in rem eius verſam. Non obſtat, ſi dicatur, quòd non poteſt prædia ad reliqua ſeu continuationem reditus hypothecare ſine decreto: quia de hoc non quæritur, videlicet de ſecuritate creditoris in hypotheca immobilium: ſed ſolum de ipſo iure reditus in ſe, & de ſimplici obligatione perſonali ad ſolutionem & continuationem reditus, quæ ſine vlla alia prædiorum prædiúmve cautione ſubſiſtit, vt ſuprà numer 12. Sicut de iure tutor poteſt ſimplex debitum fœneratorium (ſi pupillus indigeat) ſine decreto contrahere, vt eſt textus in *l. quid ergo. §. conſequitur. de contro. vel vti. actio. tutel.* Confirmatur, quia hic reditus, cùm non ſit niſi vulgare æquamentum interuſurij pecuniæ mobilis, pro mobili in multis habetur, & expreſſim multorũ locorum ſtatutis & moribus abſolutè, & quò ad omnia inter mobilia computantur, vt dixi in conſuet. *Pariſi.* §. 57. Præterea rectè conſiderando, huiuſmodi obligatio potius videtur rei mobili quàm immobili accedere. Patet, quia hîc debitor non obligatur præcisè ad continuationem reditus, ſed ſub hac perpetua conditione & facultate, niſi malit ſortem reddere: & ſic in effectu videtur obligatus ad ſortem, cum facultate differendi ſolutionem, quandiu maluerit reditum pendere, vt j. q. 69. du. 444. Et licèt obligatio ſeu continuatio reditus poſſit eſſe ſucceſſiuè perpetua, ſi ſors nunquam reddatur: tamen quia ita ſucceſſiua perpetuitas non dependet à voluntate creditoris, ſed debitoris, non eſt in conſideratione ad dicendum obligationem perpetuam. Nec propriè habent locum quæ not. Docto. in *l. ſufficit. de condict. indebiti* cum ſimilibus locis: quia ibi obligatio poteſt eſſe perpetua debitore inuito, quod hîc eſſe non poteſt, imò nec momento quidem perſeuerare, niſi debitore volente, aut niſi ſtet per caſum in eius perſonam contingentem, qui non habetur in conſideratione. Semper enim & perpetuò liberam habet facultatem omnem in futurum excutiendi obligationem ſorte cum reliquis præteritis oblata. Igitur nunquam poteſt hæc obligatio cenſeri perpetua, cùm quòd perſeueret, non ſit in poteſtate creditoris, ſed ſolius debitoris. Igitur nulla eſt perpetuitas, quia obligatio non eſt obligatio, quatenus in arbitrio vel poteſtate debitoris conſiſtit. *l. ſtipulatio non valet. de verborum obligatio.* & patet per definitionem obligationis. Igitur obligatio ſucceſſiua continuationis huiuſmodi reditus, cùm non dependet à voluntate & poteſtate creditoris, ſed debitoris, non ſpectat ad tit. *de præd. mino. ſine decret. non alien.* cùm rei mobili magis quàm immobili ſeu ſtabili cõueniat. Nec obſtat ſi dicatur, quòd ille titulus extenditur etiam ad res mobiles, exceptis his quæ ſeruando ſeruari non poſſunt, & animalibus ſuperuacuis, quæ ſunt oneri & ſumptui. *l. lex quæ tutores. C. de adminiſtr. tuto. & fructibus. l. fina. in fin. eodem titulo.* quia dicta l. lex quæ tutores quæ eſt Conſtantini Magni, è qua compilatores Codicis deſumpſerunt l. final. C. quan. decr. opus eſt, quam etiam Iuſtinianus imitatus eſt *in dicta l. fina. in fine. de adminiſtr. tuto.* nunquam fuit in vſu recepta in hoc regno, & iamdudum vbique exoleuit, nec manet prohibitio niſi in rebus immobilibus, vel quæ illis exæquantur, ſecundum ius antiquum Pandectarum.

Rediens in... tur mobilis.

273 ¶ Pro parte verò negatiua facit communis omnium ſentẽtia, quòd reditus annui niſi ſint ad modicum tempus limitati, inter immobilia computantur, vt tradit Baldus *l. etiam. col. 2. C. de exceptione rei iudicatæ. l. hac edictali. § is illud. C. de ſecundis nuptiis. l. vnica in fin. C. vti poſſidetis. c. 1. §. ſciendum. de feud. cogn. in vſib. feud. c. cùm M. Ferrarienſis. col. 2. de conſtit. c. querelam. ſuper gl. fina. de elect.* Alex. *l. ſi conſtante. in §. ſoluto ma*tri. & plures quos citaui in *conſu. Pari.* §. 57. & plenius D. Andræas Tiraquell. in *tract. retract. proximi.* §. 1. *glo.* 6. hinc dicit Bal. in *cap. ad audientiam. 2. de reſcript.* quòd qui non poteſt alienare, non poteſt huiuſmodi penſiones conſtituere. Et licèt Docto. non loquantur, quando penſio ad liberam debitoris voluntatem redimibilis eſt, tamen ſatis de mente iuris videtur, quòd ſi minori debeatur huiuſmodi penſio, alioquin perpetua, non poſſit ſine decreto alienari, & ita etiam rectè obſeruatur. Igitur eadem vel fortiori ratione non poterit minor ſine decreto huiuſmodi reditum annuum ſuper ſe vendere, vel aliter de nouo conſtituere. Et plerumq; ſatius eſt partem patrimonij vendere, quàm vſuris ſuccumbere, vt ſcripſit Bernard. in *œconomica ad Raymundum militem.* Tradit Chriſtoph. Porcus *Inſtit. quibus alien. licet. in princip.* & Sali. Philip. Cor. in *l. fina. §. ipſum. C. de bon. quæ libe.* Et hæc eſt communis & recepta ſententia in foro, quæ conſequenter ampliaretur. Primò, etiamſi minor vendidiſſet ad rationem quindecimæ, vel leuiori vſura. Secundò ampliaretur, etiamſi minor veniam ætatis impetrauerit, vel aliàs induſtrius ſit, iuxta not. in *l. 1. C. qui aduer. quos.* quia licèt venia tollat reſtitutionem in integrum, & induſtrioſitas illam difficultet (quia facit præſumi non eſſe læſum per ætatem) tamen non tollunt nullitatem actus, vbi de alienatione vel hypotheca rei immobilis agitur, vel quæ immobili æquiparatur. *l. 2. 3. C. de his qui veni. ætat. impetrat.* Tertiò ampliaretur, etiamſi conſtaret pecuniam verſam in rem minoris, quia hoc non validat alienationem prædij vel ſimilis iuris. *l. non ſolum. l. vtere. l. ſi prædium. C. de prædiis minorum ſine dec. non alien.* Vidéſne quorſum res euadat? Nẽpe vt liceat minori qui dupliciter, tum in rem ſuam verſione, tum leuiori fœnore meliorem conditionẽ ſuam fecit, beneficium tamen & liberalẽ creditorem contra legẽ diuinam (vt ſ. nu. 79.) illudere, & non ſolùm reditũ in futurum denegare, ſed etiam ſortis reliqua in ſortẽ imputare. Habet igitur cõmunis ſententia, ſi indiſtinctè accipiatur, multas reprehẽſiones: iuſtis itaq; decretis temperari debet. *l. ſalaium de l. g. praſt. l. in ambiguis in fin. de regulis iuris. l. patri. §. prædium.* Ibi, *ita temperanda res erit, de minoribus.*

Bernard.

274 ¶ Dicit itaque, quòd ſi conſtet minorem, vel eius tutorem aut curatorem vtiliter contraxiſſe, & pecuniam in rem & vtilitatem eius verſam, valere & tenere huiuſmodi reditus conſtitutionem in ſe abſque vllo decreto ad rationem 12. conſtitutus ſit, & generaliter locum habere omnia quæ in præcedentibus dicta ſunt. Probo primò per tex in *d. l. quid ergo. §. conſequitur. de contra. & vti. actio. tut.* vbi tutor poteſt pro pupillo, ſi indigeat, pecuniam accipere ſub vſuris, non ſolùm ſub communibus, vel in regione frequentatis, ſed etiam talibus, quibus poteſt, ſi neceſſitas vrgeat, vel ſub eiſdem vſuris, à quibus pupillum liberauit, aut liberare intendit. Quinetiam poteſt de ſuo fœnerari pupillo ſuo, pecuniam ſuam in rem pupilli inſumendo, etiam ſub tantis vſuris, quantas à quouis (licitè tamen, & intra metas legum) potuiſſet ſtipulari, ſi tamen multum profuit pupillo: quæ omnia mero iure ſine decreto vel aliqua ſolemnitate procedunt. Imò non ſolùm tutor, ſed etiam quiuis negotiorum geſtor poteſt eodem modò vſuris ſubiicere quemcunque, cuius negotium vtiliter gerit. *l. & in contraria d. vſur.* & conſequenter etiam minorem. igitur minor per ſe taliter contrahere poteſt. tex. *C. ſi aduer. cred. per ſe.* Conſequenter eodem caſu huiuſmodi reditum vendere, vtpote veterum illarum vſurarum ſuccedaneum. Scio obiici poſſe, multum referre inter veteres vſuras, quæ nũquam duplum excedebant, ſed cùm eò ventum erat, ceſſabant, vt ſ. nu. 46. & ſic non poterant immobilibus æquiparari. Secùs in his reditibus, qui in infinitum excurrere poſſunt, & ſic immobilibus comparantur. Sed hæc differentia non tollit rei æquitatem, quam tamen legis poſitiuæ rigor adhuc moratur.

Deciſio.

275 ¶ Ideo

275 ¶ Ideo ſoluo & probo ſecundò per tex. *in l. ſi pupillorum, in fin. ff. de reb. eo.* vbi ſi prædium minoris ex contractu præcedenti, putà prædeceſſoris erat hypothecatum ſub vſuris, poteſt tutor ſoluẽdo à primo, hypothecare ſecundo creditori ſub leuioribus, vel ſimilibus vſuris, & ius hypothecæ prioris creditoris ad ſequentem transferre. Ex quo habes quòd ſolus tutor ſine decreto poteſt duo: primum, nomine pupilli accipere ſub vſuris: ſecundum, prædia minoris iam hypothecata hypothecare, dummodo non in grauiorem cauſam. Tertiò probo, etiamſi prædia nullo modo eſſẽt hypothecata, tamen poteſt ea tradere pignori pro mutuo vſurario: & licèt ſine decreto non conſtituat creditori formalem hypothecam, tamen conſtituit illi legitimum ius retentionis, & ſic quoddam pignus per viam exceptionis. tex. in *d. l. ſi pupillorum. §. ſi obligauerit. l. ſi fundus. §. quanquam. de reb. eo.* Quartò probo, fac pupillum ex contractu paterno debere centum reditus ad rationem duodecimæ ſub hypotheca ſpeciali & generali prædiorum: Caius volens commodare pupillo, offert ſoluere ſortem, & reditum moderare ad rationem quindecimæ, dummodo in reditu & hypotheca prioris creditoris & ius illius ſubrogetur. hoc enim fieri poteſt. tex. in *l. 1. C. de his qui in prio. credi. loc. ſucce. l. Ariſtote. quæ res pigno. oblig. poſſ. l. ſi prior. §. à Titio. qui potio. in pigno. habean.* Et licèt dicta iura non loquantur, quando minor eſt debitor, tamen eadem eſt ratio in minore: qui etiam non læditur, ſed iure communi vtitur, & ſic non opus eſt decreto. *l. fin. C. de in integ. reſtitutio.* & non opus eſt decreto, quando futurus ſecundus creditor minoris offert ſoluere priori creditori, etiam eadem conditione, vt habeat prædia hypothecata, & in ius prioris ſuccedat: caſus eſt rotundus in *d. l. ſi pupillorum, in fin.* Et ſic vbi pecunia in rem minoris vertitur, non ſolùm poteſt creditori ſine decreto acquiri obligatio ſucceſſiua, non ſolùm vnà cum iure retentionis, ſiue pignoris immobilium per viam exceptionis, ſed etiam vnà cum formali iure hypothecæ immobilium.

276 ¶ Nec dicas, quòd hoc caſu ſecundus creditor dicatur quoddam negotium gerere cum priore creditore, & ab illo ceſſionem iurium accipere: quia illud procederet, quando ſecundus creditor, qui etiam eſt creditor hypothecarius, vel iuſtus poſſeſſor, & non ſimplex chirographarius, offert & ſoluit priori: quo caſu etiam ſine pacto expreſſo ſuccedit in ius illius, tanquam ab eo habens cauſam ſeu ceſſionem expreſſam vel tacitam. *l. 1. C. qui potiores. l. fin. C. de his qui in prior. credi. loc. l. potior. §. fina. l. ſi prior. §. ſciendum §. ſi tertius. l. quærebatur qui potio. l. cùm ſecundus. l. idem poſterior. de diſtract. pigno.* Sed nos loquimur hîc in longè diuerſis terminis, videlicèt in merè extraneo, qui non erat creditor pupilli, nec habebat ius offerendi priori creditori ad finem petendi ab eo ceſſionem iurium vel ſubrogationem in locum eius. *l. nulla. C. de ſolutio.* Et fortè aditus creditor recuſabat iura cedere, volens ſimplicem apocham dare: ideo iſte adiuit debitorem, vel eius tutorem, & numerauit ei pecuniam priori creditori ſoluendam, vt eius loco ſubrogaretur. Hoc enim caſu duo requiruntur. videlicet pactum ſuccedendi loco primi, & quòd ex ea pecunia prior ille creditor dimittatur. *dicta. leg. Ariſtote. in princip. in dicta leg. prima. Cod. de his qui in prior. credit. loc.* Nec requiritur iſtud pactum fieri cum priore creditore vel eo ſciente, ſed ſufficit fieri cum ſolo debitore, vel cum repræſentante, vt in dictis iuribus, & diſtinctè in *d. l. ſi prior. §. à Titio qui potio. in pig. hab.* Et ſic vides, quòd iſte ſecundus creditor nullam cauſam habet à primo, ſed ſolùm cauſam habet à debitore: & tamen ſuccedit in ipſum ius primi, ſaltem in ius ſimile & æquè potens, etiam in præiudicium aliorum creditorum poſteriorum primo, quibus tamen non dicitur damnum inferri, ſed lucrum non afferri: quia duntaxat nouiſſimus iſte loco primi ſubrogatur, eodem in cæteris rerum ſtatu manente. Ideo toleratur, licèt non interueniat factum primi, ſed duntaxat factum debitoris & huius nouiſſimi. Et hoc meritò moribus introductum & iure comprobatum fuit, quia cæteris creditoribus damnum non affert: debitoribus autem prodeſt, quo facilius viam inueniant acerbiorem aliquem creditorem dimittendi, vel commodius mutandi: & ſic cùm iſtud ſit de iure communi, & in debitorum fauorem, æquè fieri poteſt à tutore vel adulto carente curatore, etiam reſpectu hypothecæ immobilium, cùm non offendatur in aliquo conſtitutio *de præd. mino. ſine decre. non alie.* quia hic non eſt in effectu noua hypotheca, ſed transfuſio vnius creditoris in alium, eadem vel miniori conditione.

Quomodo vnus creditor in locũ prioris ſubrogetur.

277 ¶ Quare idem omnino dicendum, etiam reſpectu obligationis reditus, vtcunque per ſe maximè iure immobilium cenſeatur: quia hîc in effectu non eſt creatio noui reditus, ſed potius creditoris mutatio, & ſimplex nuda verſura, eadem vel meliori conditione, cuius commercij vtilitas non intelligitur per d. conſtitutionem minoribus interdicta, vt declarat tex. in *d. l. ſi pupillorum. in fi.* Et ſic hoc caſu nullo modo obeſt dicere, quòd reditus iſte differt à debito vſurario, de quo loquitur. *d. l. ſi pupillorum. in fi.* quia ſatis eſt, quòd ibi expreſſim permittitur transfuſio hypothecæ prædialis: igitur eadem ratione transfuſio debiti principalis, licèt vicem immobilis gerat magis quam debitum vſurarium: quia non eſt maior ratio prohibitionis in hoc reditu, quam in hypotheca prædiali. Et ſic ſi de vno conceditur, igitur & de alio concedi videtur, ſtante eadem ratione, vt hîc, quod dico propter formulam argumenti, cui vel ad rigorem ſatisfactum eſt in hac ſpecie. Porrò licèt non videatur ita formaliter ſatisfactum aliis caſibus, vbi minor non eſt obligatus ſimili reditu, tamen ſi ſit è re minoris, huiuſmodi reditu denouo vendere, dico quòd vel ſine decreto poteſt efficaciter conſtitui. Non dico quantum ad formalem hypothecam prædiorum, quod non eſt niſi acceſſorium accidentale, ſed quantum ad ipſam ſubſtantiam obligationis reditus, vt currat, debeatur, & exigi poſſit nec debeant reliqua in ſortem imputari: tum quia fundamentum illud vnicum partis negatiuæ, quod cenſetur inter immobilia, non eſt vſquequaque verum, cùm ſtabilitas vel perpetuitas dependeat à facto vel voluntate debitoris, vt ſ. nu. 272. tum quia cum vſus veterum vſurarum exoleuerit, & hic reditus ſubrogatus ſit, par eſt licere minoribus eodem caſu ſub hoc reditu fœnori accipere, quo licebat iure communi ſub veteribus vſuris, videlicet cùm ſors in rem eorum verſa eſt; *l. 1. C. ſi aduer. credit.* Alioquin omni commercio æris alieni fraudarentur, niſi interueniente decreto, quod ſæpè non poteſt ita tempeſtiuè interponi, quin idonea & percommoda æris alieni fœnerandi occaſio amittatur, & ab aliis præoccupetur: quandoque etiam non expedit egeſtatem domus inquiſitione illa exacta, quæ in decreto requiritur, propalari: & ſic non eſſet de mente, ſed contra mentem iuris, quòd minores hac commoditate priuarentur, prætextu prohibitæ alienationis immobilium, in eorum tantùm fauorem ſancitæ.

Vtilis verſura.

278 ¶ Plus dico, quòd hoc caſu poteſt tutor vel adultus curatore carens, conſtituere quaſi pignus, ſeu quaſi hypothecam in prædiis ſuis, per viam retẽtionis ſiue exceptionis videlicet tradendo prędia creditori. tex. in *d. l. ſi pupillorum. §. ſi obligauerit.* & in *d. leg. fundus §. quanquam de reb. eo. l. vtere. l. ſi prædiũ. C. de præd. mino. ſine dec. l. conſil. §. 1. de cura furio. l. patri. §. prædiũ de minor. cum ſimilibus.* Quod vltimum intelligendum ſecundum no. ſ. q. 35. Saluo, quòd non poterit ſine decreto facere pactum propriæ & ſtrictæ antichreſeos, hoc eſt,

irreuocabilis, etiam vendendo ad rationem ſemiſſis, vel quincuncis vſuræ: quia eſſet quædam ſpecies alienationis, ſaltem non eſſet minus, imò plus quàm vera, propria & ſpecialis hypotheca prædij: & ſic offerendo cauere de reditu continuando, ſiue per decreti interpoſitionem, ſiue per fideiuſſorem, vel hypothecarum aliarum dationem, quandiu minor eſt, poterit indiſtinctè antichreſin reuocare, vel maior factus, hypothecando prædia ſua idonea. Quo caſu ſiue maior ſit, ſiue minor, reuocando antichreſin (ſi de illa eodem contractu contemplatione leuioris reditus conuentum fuerit) tenebitur ſolidum reditum ad rationem duodecimæ offerre, & idoneè cauere, ſecundum not. ſuprà *nu.* 269. Et ſic fœnerans minori, volens ſibi cauere de efficaci antichreſi, vtque maior factus illico ratificet, habet iuſtum & legitimum remedium, videlicet emendo ad rationem duodecimæ reditus, triente, vel ad minus quadrante quotannis remiſſo; mediante idonea antichreſi, & quamdiu ea fruetur, addita etiam conditione ratificationis per maiorem factum: leuitas enim reditus faciet ſtare & ratificari antichreſin, donec redimatur. Dico etiam, quod creditor nullum pignus accipiens tempore contractus, poteſt paciſci, quòd minor maior factus, vel eius hæres tenebitur, tunc, ſi nondum erit facta redemptio, hypothecare prædia: & omnino valet pactum in ſe, ſed quando fiet hypotheca, non valebit hypotheca, niſi ex tunc: nec trahetur ad diem pacti ſeu contractus, & ſic erit poſterior alienationibus & hypothecis medio tempore legitime factis. Sed ad hoc creditor duplex ab initio habet remedium: primum, vt maturè curet decretum cum debita inquiſitione & cauſæ cognitione interponi, & cum eodem decreto poterit hypotheca conſtitui. Secundum, vt eodem contractu accipiat quædam prædia in pignus pro ſecuritate ſua, donec tutò caueatur ita vt reddat rationem fructuum, & reliqua deducta penſione reditus reſtituat, ad quam reddendarum rationum moleſtiam euitandam poterit eadem prædia iuſta mercede locare minori vſque ad quantitatem reditus, vel conducere ab eo, ita vt compenſata ſingulis terminis quantitate reditus, reliquum ſoluat: quo facto, retentionis beneficio & iure exceptionis potior erit omnibus ius poſterius prætendentibus. Quia quemadmodum iure exceptionis poterat excludere debitorem, ita & omnes cauſam habentes ab eo, poſt ius retentionis acquiſitum: quod ſingulariter no. Verum eſt tamen, quòd iſtud non procedit niſi per viam retentionis, & quandiu retinet: ſed non tenebitur diſcedere a dicta retentione, niſi facta idonea & tuta hypotheca: & hæc procedunt, quando pecunia in rem minoris verſa eſt, & hoc conſtat.

Ius retentionis.

281 ¶ Et intellige verſum eſſe in rem minoris, non quando extat, ſeu quum numis minoris permixta eſt: ſed tunc demum, quando eſt vtiliter impenſa ad commodum minoris, ita quòd minor non ſolùm habuit æs alienum, ſed etiam fruitionem & commodum æris alieni: & ſic eſt locupletior factus, non ſolùm in ſorte, ſed etiam in interuſurio ſeu commodo ſortis, vt quando inde grauiores vſuras diſſoluit, vel commiſſum emphyteuſis euitauit, vel fundum auitum tempore fortè redemptionis expirante redemit, vel res perutiles aut neceſſarias comparauit, vel vtiliter per ſe negotiatus eſt, aut in ſocietatem negotiantium contulit. Alioqui ſi non perdidit ſortem, ſed otioſam habuit, non dicitur in rem eius verſa, quantum ad hanc materiam, ſed tantùm extare, prout tunc non dicitur locupletior factus, niſi in ipſa ſorte extante, non autem in aliquo interuſurio ſeu commodo ſortis. Item inconſultè vel imperitè negotiatus nec damnum, nec lucrum fecerit, ſed ſortem tantùm ſeruauerit. Quibus caſibus non puto emptionem reditus à minori factam ſine decreto (quæ de rigore non ſubſiſtit) nec ex æquitate defendi poſſe: ſed tantùm ſortem in qua ſola locupletior factus eſt, repeti poſſe, confuſis in eam penſionibus reditus ſi quæ ſolutæ ſint. Et aduerte, quòd regulariter non exigo probari à creditore minorem locupletiorem factum in ſorte, ſiue eam extare, ad hoc vt eam repetere poſſit: non enim quia minor eo ipſo præſumitur pecuniam per lubricum ætatis amiſiſſe vel diſſipaſſe. argu. *l. nam poſtea. §. ſi minor. de iureiurando. l. minoribus. C. de in integrum reſtit.* & leges quæ dicunt, minori qui mutuum accepit ſuccurrendum, vel actionem creditori denegandam, loquuntur conditionaliter, ſi captus ſit, ſi diſſipauit, ſcilicet per lubricum ætatis. *l. aut prætor. §. proinde. l. patri. §. ſi pecuniam. l. verum §. ſciendum. de minoribus. l. 1. C. de fili fam. mino.* Verum eſt quòd ex variis circunſtantiis diſſipatio præſumitur. puta cauſæ vel temporis, vt ſi profuſuro vel cedenti in ludo creditor mutuauit. *l. ſi verò. non remunerandi. §. ſi adoleſcens. mand. leg. ſi quis cùm ſciret. de vſucap. pro empt. l. 1. quarum re. actio non datur.* vel qualitatis perſonæ: vt ſi adoleſcens nondum exceſſerit decimum octauum annum, vel ſi exceſſerit, tam leuibus erat moribus, vt veriſimiliter amiſſurus eſſet: vel quantitatis, ſi nimis magna, ſiue ſemel, ſiue diuerſis vicibus plus mutuatum, quàm probabile ſit minorem indiguiſſe: vnde occaſio & ſuſpicio oritur corruptionis magis, quàm officij bona fide impenſi. Tunc enim creditor, etiam ſi gratis mutuauit, tenetur probare in rem verſum, vel extare, vt petere poſſit: alioquin puto probandam eſſe captionem, vel amiſſionem per debitorem: facit, *l. illud ad ſi. de euict.* Sed in quantum creditor etiam vſuras infra legitimum modum, vel reditum, aut aliam compenſationem interuſurij peteret, puto quòd probare debet indiſtinctè etiam in vtilitatem minoris impenſam pecuniam, vt in caſibus ſ. nu. 274. vel ſimilibus, vt appareat minorem nedum in ſorte, ſed etiam in fruitione & interuſurio ſortis locupletatum.

Verſum in rem minoris.

Minor non præſumitur diſſipaſſe pecuniam.

280 ¶ Et ita debet ſanè & planè intelligi & modificari ti. *C. ſi aduer. credit.* quòd enim glo. & omnes Docto. ibi intelligunt creditorem, qui minori ſub vſuris mutuauit, indiſtinctè & ſortis & vſurarum damno affici, niſi probet in rem verſum minoris, non eſt æquum, nec verum: quia regulariter ad finem ſimplicis ſortis repetendæ non tenetur creditor probare in rem verſum, vel extare, niſi ex circunſtantiis de amiſſione appareat, vel niſi conſtet de dolo, vel illectatione creditoris, ad corrumpendum mores adoleſcentis. Cæterùm licèt mutuauerit ſub vſuris, dummodo aliàs bona fide, non debet propterea periclitari in ſorte, per iura allegata ſ. *q.* 10. *in prin.* Nec eſt verum, quòd vulgò putant glo. & Doct. in *leg. 1. C. ſi aduer. credi.* quòd ibi ſpeciale quoddam ſtatuatur in odium vel pœnam fœnerantis: quia ille tit. non loquitur tantùm de fœneratore, ſed ſimpliciter de creditore, qui propriè verificatur de mutuante, ſiue gratis, ſiue ſub vſuris mutuet, quemadmodum Græcis *δανειστὴς* dicitur, qui dat mutuo, ſiue abſque, ſiue ſub vſura. Tum quia leges dicti tit. commodè poſſunt intelligi ex bono & æquo ſecundum prædicta: & iuxta alia iura, vt nuper declarauimus: igitur non debet ad ſpecialitatem, vel pœnam trahi, præſertim cùm nec verba, nec mens cogant, imò nec concludant. Fateor, quòd regulariter magis præſumitur contra mutuantem pecuniam minori, & durius contra eum agitur circa probationem vel præſumptionem verſionis in rem minoris, quàm in numerante minori ex cauſa validæ emptionis, vel alia quapiam iuſta cauſa, vt innuit tex. in *leg. quod ſi minor. §. reſtitutio. de mino.* Et ratio eſt duplex: prima, quia numeratio ex cauſa mutui eſt merè voluntaria: ſed ex alia iuſta cauſa. præſertim antiqua, eſt debita & neceſſaria. Secunda, quia ad capiendum & corrumpendum leues adoleſcentes non eſt contractus magis idoneus mutuo, & procliuiores ſunt ad abutendum mutuo, & pecunia mutuatitia, quàm vllo alio negotio, vt docet experientia, & patet in *leg. 1. ad Macedo.* meritò in iſtis maior

Intellectus tit. C. ſi aduer. cred.

ior ſolicitudo exigatur à creditore, vt videat, ne det decocturo, vel rem malè geſturo.

Solicitudo exigitur à creditore.

281 ¶ Alioquin pecunia creditori pereat, à quo nullo tutore vel curatore adhibito cum ſolo minore ſcienter contrahente, iuſtum & æquum eſt hanc ſolicitudinem exigi, non ſolùm tempore contractus inſpecto, ſed etiam poſtea. Nec enim continuò liberatus eſt periculo, ſi tempore mutui dedit ſobriè rem ſuam gerenti, & quo opus erat, nec ſuperuacuam pecuniam accipienti, ſi lubrico & facilitate ætatis antè perdat, quàm in rem ſuam vertat, perit enim periculo creditoris: quia ſiue minor tempore contractus, putà ſuperuacuum mutuum capiendo, ſiue non tempore contractus, ſed poſtea per imprudentiam perdendo, mutuum initio prudentèr acceptum captus ſit, poterit reſtitui. Secùs, ſi mutuum prudenter acceptum poſtea caſu fortuito perderet: quia tunc, nec tempore contractus inſpecto, nec poſtea per imprudentiam ſeu lubricum ætatis captus eſſet, vnde non reſtitueretur. *l. verum.* §. *ſciendum. de minor.* Non obſtat. §. *at ex contrario. ad fi. Inſti. quibus alie.* ibi, *Aut furto, aut vi amiſerit*, quia ille. §. loquitur de pupillo. cui ſine tutore mutuatum eſt, quique ipſo iure ab initio non obligatur, nec indiget reſtitutione. vnde quomodocunque amiſerit, non incipit teneri: quia ſatis eſt, quòd ceſſat æquitas replicationis, ex quo non eſt locupletior. Nos autem loquimur de adulto carente curatore, qui ab initio ciuiliter & naturaliter obligatur, & indiget reſtitutione in integrum, ſi captus ſit. Vnde ſi ab initio non oritur reſtitutio, quia prudenter mutuatus eſt, licèt poſſit ex poſt facto oriri, ſi per imprudentiam perdat, tamen non oritur, ſi citra imprudentiam caſu fortuito perdat. Si verò ab initio fuerit materia reſtitutionis, vt quia temerè mutuatus eſt, non deſinit competere reſtitutio, licèt non per imprudentiam, ſed per caſum fortuitum ſuperueniat amiſſio. Et hoc eſt etiam de mente dicti. §. ſciendum vbi in quantum denegat reſtitutionem minori, fato vel caſu fortuito læſo, loquitur de eo, qui ab initio ſobriè rem ſuam adminiſtrans contraxit & ſe obligauit, & quando ab initio nulla captio fuit, nec ſuperuenit, niſi per caſum fortuitum, qui ab initio non poterat præuideri nec præcaueri, vt in exemplis dicti. §. & iuſtum & æquum eſt creditori, qui ſemel in culpa fuit, temerè mutuando leui & inconſulto iuueni, adſcribere quicquid poſtea contigerit damni, cuius culpa illa præcedens cauſa ſine qua non, ſeu occaſio fuit. Nec eſt iniurium creditorem etiam bona fide mutuantem hoc duplici ſeu ſucceſſiuo periculo onerari, vtque teneatur eſſe ſolicitus de prudentia & cautione iuuenis, quò illi benè conſulatur, non ſolùm tempore mutui, ſed etiam tempore vſus, & de ipſa collocatione pecuniæ, vt ſic vices in hoc curatoris ſuppleat, aut ſuppleri curet, quia ſine curatore cum minore viginti quinque annis contrahit: vt ſic ad huiuſmodi creditorem ſpectet periculum ſortis, facilitate vel lubrico minoris ætatis, ſiue tempore contractus inſpecto, ſiue poſtea contingens, etiamſi gratis mutuauit: multò fortius ſi ſub vſuris, paciſcendo de quæſtu vſurario ſiue redituali. Eadem enim omnino hîc ratio eſt in emptione reditus, quæ in conuentione vſurarum. Et hoc eſt generale, quòd creditor debet eſſe curioſus de verſione in rem, quatenus contrahit cum perſona prohibita vel minimè habili, vt in *l. vir & vxor. l. ſi. in prin.* & ibi Paul. *ad Velleia.* no. *in l. ciuitas de reb. credi.* in *auth. hoc ius porrectum. C. de ſacroſanct. Eccleſ.* Cæterùm non continuò ſequitur hunc creditorem etiam damno ſortis afficiendum, niſi locupletatum probet minorem, vt adhuc nimis indiſtinctè tenuit communis ſchola: ſed ſatis eſt, quod damno vſurarum, vel reditus afficiatur, niſi probet ſortem in rem minoris impenſam.

Summa;

282 ¶ Et in ſumma dico, quòd ſicut minor etiam ab initio ſuperuacuò vel inconſultè mutuatus, non habet eo ipſo intentionem fundatam ad excludendum creditorem à ſorte, niſi perditionem probet: ita non habet creditor intentionem fundatam ad vſuras, vel aliud commodum præter ſortem, niſi probet conuerſum in rem minoris. Iam ſentio longius me ſenſim euectum quàm deſtinaram, ſed quia hæc non minus vtilia, & ad exactum legum intellectum, & rectam praxim in quotidiano vſu neceſſaria ſunt, quàm nouiterà nobis elaborata & explicata, libenter pro communi diſcentium vtilitate obiter addam ex prædictis multorum locorum iuris ſyncerum & practicum intellectum dependere, vt *l. prædiorum. l. vtere. l. ſi prædium. C. de præd. minor. l. ſi fundus.* §. *quanquam de rebus. eo. l. patri.* §. *prædium. de minor.* Accur. autem in §. *prædium* verbo *locupletior.* quem nemo ſcribentium ibi reprehendit. tenet minorem non teneri ad vſuras pretij ex perſona ſua, ſiue ex contractu ſuo, licet fructus petat: quod eſt falſiſſimum, & contra tex. apertum in *d. l. ſi prædium.* & in *d.* §. *quanquam.* cum ſimilibus. & contra æquitatem naturalem, de qua in *l. nam hoc natura. de condict. indeb.* in *l. iure naturæ. de reg. iur.* vt mox liquebit. Ratio autem cur in dictis locis minor etiam ex perſona ſua tenetur ad vſuras, eſt, ne cum iactura aliena lucretur. tex. eſt in *d.* §. *quanquam. in fin.* vbi dicitur, quòd ſi creditores paterni ipſius pupilli dimiſſi ſunt de pretio fundi, ſine decreto venditi, ſi pupillus repetens fundum cum fructibus nolit reddere pretium ſimul cum vſuris medij temporis, dicitur lucrum captare ex damno alieno: & ſic etiamſi pretium offert, ſed detractat vſuras, adhuc in iſtis certat de lucro ex iactura aliena, quia non ſolùm habuit pretium tempore medio, ſed etiam interuſurium pretij, cùm paterni creditores inde dimiſſi ſint, qui potuiſſent facere pignorari & diſtrahi bona pupilli, qui beneficio dicti pretij tanta incommoda euitauit. Contra verò emptor interim pecuniæ ſuæ interuſurium amiſit, & tamen totum lucrum reſtituit, videlicet fundum cum fructibus.

Nouus, verùs plurium ll. intellect.

283 ¶ Nec valet dicere, quòd interim habuit interuſurium fructuum, tum quia illud nullum eſt, cùm non ſit acceſſio acceſſionis. *l. neque eorum de vſu*, tum ſi quod eſſet, non eſſet conſiderabile pro interuſurio totius pretij, præſertim ſimul non particulatim numerati, deinde non breui, ſed longo tempore retenti. Et quia prædicta ratio naturalis eſt, deciſio locum habet non ſolùm quando emptor vel alius contrahens non fuit in culpa, ſed ſolemniter & bona fide contraxit, ita quòd minor beneficio reſtitutionis indiget: ſed etiam quando emptor contra ius decreto omiſſo contraxit, ita quòd fundus rectè vendicari poteſt, vt in *d.* §. *quanquam.* & in *d. l. ſi prædium.* Quòd ſi pretium quidem non perierit ſed ſaluum ſit, non autem fuerit vtiliter impenſum in rem pupilli, tunc dico, quòd licèt minor vel factus maior recipiat fundum cum fructibus, tamen ſatis habet reddere pretium, nec tenebitur ad aliquas vſuras, Probo primò quia iam ceſſat ratio finalis & deciſiua, quia pupillus nullum habuit vſum vel commodum pecuniæ. Secundò, quia omnes leges, quæ dicunt minorem teneri etiam ad vſuras pretij, loquuntur ſignatè & diſertè, quando conſtat minorem locupletatum fuiſſe, non ſolùm in pretio, quòd non periit, ſed etiam in interuſurio pretij: aliàs nullo iure cauetur eum teneri etiam vſuras reſtituere. Tertiò probo per tex. in *d. l. patri.* §. *prædium. verſi. item ex diuerſo. in fi.* vbi tex. præcidit, quòd eatenus tenetur ex pretio reſpondere, quatenus inde locupletior factus eſt, ergo ſi tantum pretium extat, nec aliter verſum eſt in vtilitatem minoris, non tenetur niſi ad pretium: quia non eſt locuples in interuſurio, ſed in ſolo pretio. Si enim non ſit ſalua niſi pars pretij, non tenetur niſi ad illam

partem: ſi autem totum pretium interim verſum ſit in vſus vtiles minoris, tenetur ad totum pretium, & ad vſuras totius pretij, ergo pro rata, ſi pars verſa eſt. Hic eſt verus & nitidus intellectus dicti verſiculi.

284 ¶ Sed ei quod nuper dixi, non eſſe regulariter exigendum à creditore, vt probet pecuniam minori non deperiiſſe, multum prima facie in terminis quæſt. noſtræ obſtat. *l. prædiorum l. ſi prædium. Cod. de præd. mino. & quod tradunt glo. & omnes Doct.* in *d. leg. prædiorum.* Alex. in *l. ſi cùm dotem. §. 1. in fi. ſolu. matri.* quod quando contractus eſt nullus, debet creditor probare minorem locupletatum ex pretio, vt illud repetat etiam excipiendo: ſed ſi contractus tenet, & petatur reſtitutio, debet minor amiſſionem probare. Sed in quæſtione noſtra communis eſt opinio fori & pragmaticorum, contractum eſſe nullum ipſo iure. Reſpon. primò quòd communis hæc pragmaticorum ſententia eſt vera, ſanè tamen intellecta & modificata, vt ſuprà dixi *numer.* 174. Sed eſt aduertendum, quòd iſte contractus emptionis reditus redimibilis ſymbolizat cum mutuo vſurario, provt eius loco ſubrogatum eſſe conſtat. Vnde quemadmodum in mutuo vſurario duo ſunt, videlicet mutuum, & pactio quæſtus vſurarij quæ ſunt diuerſa & ſeparabilia ab inuicem: ita licèt non æquè formaliter ſaltem æquipollenter & potentialiter in hac emptione reditus ſint duo, videlicet datio pretij, & pactio quæſtus reditualis donec ſors reddatur. Et licèt hæc duo non ſint in hoc contractu ita formaliter actu ſeparata, ſicut in formali mutuo, tamen ſunt ſeparabilia: quia ſi emptio reditus in totum vitietur, datio pecuniæ in ſimplex mutuum reſoluitur. Vnde ſi emptus eſt huiuſmodi reditus ſuper minore ſine decreto, fateor quòd ipſo iure non valet actus, quantū ad obligationem reditus & hypothecam immobilium: ſed nihil impedit quin remaneat actus validus, quantum ad ſimplicem mutuationem ſine vſuris, in quam reſoluitur alio non probato: & ſic pretium tanquam mutuum reddi debet, etiamſi non probetur in rem verſum, niſi ex circunſtantiis perſonæ, loci vel temporis aut aliis, vt ſuprà. *n.* 279. præſumatur malè diſſipatum.

Contra glo. & Doct.

285 ¶ Secundò reſpondeo, quòd communis illa diſtinctio glo. & omnium Doctorum inter nullitatem & reſtitutionem, vtcunque primo tinnitu aures demulceat: non eſt vera ſecundùm ſenſum eorum, provt iura quæ citant malè intelligunt, vt tetigi ſup. *nu.* 273. præſertim quia non expendunt in dictis iuribus ideo probationem exigi à creditore, quia vult recipere pretium cum vſuris: & ſic debet probare minorem commodum interuſurij pecuniæ habuiſſe, quod fieri non poteſt, niſi ſimul probando pecuniam minori ſaluam fuiſſe. Cæterùm vbi de ſimplici recuperatione pretij agitur, etiamſi contractus ſit nullus, putà fundo vendito ſine decreto, locum habent quæ prædixi, vt regulariter minor reſtituere debeat, niſi probet lubrico ætatis amiſſum: vel niſi probet nimiam iuuentutem, vel imbecillitatem, vel aliam circunſtantiam tempore numerationis apparentem, vt veriſimile ſit pecuniam amiſſam vel inutiliter profuſam eſſe, & idem in reſtitutione in integrum, vt ſi mobilia vendit, & læſus ſit, vel rem immobilem cum decreto. Alioquin quis ferat iuuenem viginti circiter annos natum, & ſobriè rem ſuam gerere ſolitum, allegare ſolam amiſſionem pecuniæ, & probationem reiicere in emptorem, vt fundum cum fructibus recipiat, nec redito pretio, niſi creditor in rem minoris verſum probet, idque prætextu nullitatis contractus ex defectu decreti? Et ſic dicta communis ſententia irrationabilis eſt, & dicendum vt nouè declaraui, & ſic cæteris paribus non eſt in articulo differentia inter nullitatem & reſtitutionem. Et licet dicta l. prædiorum, non dicat expreſſim, quòd repetebatur pretium cum vſuris, tamen non negat: ideo ſecundùm alia iura eiuſdem materiæ debet intelligi. *l. non eſt nouum. cum leg. ſequen. de legibus.* Tertiò, etiamſi in *dicta. l. prædiorum* actum fuiſſet de ſolo pretio recuperando, tamen dicta l. non dicit, nec probat creditorem teneri probare minorem locupletatum eſſe de pecunia per eum accepta, vel in patrimonium eius relata, quia ibi pecunia non fuerat data minori, ſed curatori ſuo, qui cùm illicitè contra leges contractum erat, & conſtabat quòd perfidus curator non contulerat totum pretium in patrimonium minoris, meritò non minor debet teneri, niſi de parte quæ in bona eius collata probabitur. Eodem modo iuxta *d. l. prædiorum.* intelligitur *l. ſine hærede. §. interpoſito. de adminiſtra. tutorum.*

Emendatio praxis.

186 ¶ Emendata iuris interpretatione, praxim quoque emendare promptum eſt. Solent enim nonnulli, dum hi caſus in iudicio occurrunt, indiſtinctè condemnare emptorem ad reſtitutionem fundi cum fructibus, ſuper eis deductis melioramentis, refuſo pretio quod inuenietur in vtilitatem minoris conuerſum. In quo dupliciter peccatur, primò onerando indiſtinctè creditorem onere probandi verſionem in vtilitatem minoris, quod non ſemper fieri debet per prædicta. Secundò etiam ea probata non habendo rationem interuſurij, quod eſt iniquum, fructus adiudicando à die contractus. Debebit ergo bonus iudex conſtito de illa verſione, æſtimare illud interuſurium, & pro rata cum fructibus compenſare. *l. minor annis. §. prædia. de minoribus.* non autem debet æſtimare ad rationem duodecimæ, (provt vulgò imperiti putant, quoties de interuſurio æſtimando agitur) ſed ad rationem quincuncis vſuræ, vt tactum eſt ſuprà. *quæſtio. viceſima ſeptima. in fine.* & plenè infrà *quæſtio. ſeptuageſima quarta. num.* 531. Quidam verò non adiudicant fructus niſi à die litis conteſtatæ, quod eſt magis erroneum, vt tetigi in *conſuetud. Pariſ.* §. 22. *quæſt.* 10. Ex prædictis plenè liquet quid dicendum, quando ab adulto carente curatore emptus eſt huiuſmodi reditus. Sed quid ſi à tutore vel curatore minoris? Reſpon. Non habet creditor fundatam intentionem contra ipſum minorem vel eius hæredem ad ſolutionem vel continuationem reditus, ex eo ſolo quod ſors tutori vel curatori numerata eſt, niſi quatenus probetur verſum in vtilitatem minoris. *dicta l. prædiorum*: ſed ſi hoc controuertatur à minore vel maiore facto, habebit creditor quatenus verſum non probat, recurſum contra tutorem vel curatorem: quia licèt non contraxerint niſi nomine officij, tamen niſi doceant ſe in rem pupilli vertiſſe, vel hoc diligenter curaſſe tenebuntur nomine proprio ad omne intereſſe creditoris, in quo veniunt etiam reliqua reditus. Quòd ſi ſine eorum dolo & culpa perierit pecunia, damnum eſt creditoris quantum ad huiuſmodi reliqua reditus, ſibique imputare debet, niſi illi proprio nomine ſe obligauerint. In dubio autem numerata tutori, nec illi, nec pupillo periiſſe præſumitur: reſpectu verò tutoris etiam in rem pupilli conuerſa præſumitur, provt curare debuit: & hoc creditore contra eum agente, non autem contra ipſum pupillum conuerſa præſumitur, ideo creditor habet fundatam intentionem contra tutorem vel curatorem in vtroque, non autem contra minorem niſi ad ſortem.

287 ¶ Sed quid ſi minor maior factus ſoluit & continuauit reditum per aliquot annos, deinde recuſat, niſi creditor ſortem retrò verſam in eius vtilitatem probet? Videtur creditorem non teneri probare, quaſi maior factus ſaltem ſcienter ſoluendo ſatis comprobauerit. *l. pupillus. §. idem ipſe. de auct. tuto. l. ſi filius. de minor.* facit *l. ſed Iulianus. in fi. ad Macedo.* In contrariū quaſi ſimplex ſolutio veniat executiuè ad actum primum, & ſic non cōfirmet. *l. ter §. ſcio. de minor.* & quæ no. Bart. Iaſ. in *l. pe. de condict. ob turpem cauſam.* Sed ne longius efferat, omiſſa in præſenti hac incidenti diſpu-

Digitized by Google

ratione, puto quòd ſi maior factus infra quinque annos conqueratur, tenebitur creditor probare, non obſtantibus ſolutionibus factis à maiore: ſed poſt quinque annos nil probare tenetur, ſi maior interim ſoluerit vel recognouerit. Nec requiro quòd ſingulis annis ſoluerit, ſatis eſt quòd aliquas ſolutiones fecerit, ita vt creditor fuerit & manſerit in quaſi poſſeſſione reditus contra maiorem, ſecùs ſi maior factus nihil ſoluerit, nec aliter recognouerit: quia tunc ſimplici ſilentio, ex quo creditor nihil interim poſſidet, non dicitur approbaſſe, etiamſi contractus eſſet de facto ſuo, & non de ſolo facto tutoris vel curatoris: quia ſi reditus non ſubſtitit, nulla quaſi poſſeſſio fuit acquiſita creditori tempore minoris ætatis, etiamſi tunc ſolutum fuerit, vt plenius dixi in *conſuet. Pariſ. tit.* 4. quò remitto, ne ſim prolixior in his quæ materiam vſurariam excedunt. Vltimò iuxta not. ſup. *num. ducenteſim. ſeptuag. quint.* Quid ſi tutor cùm pupillus careret pecuniis, eſſet tamen redimendus ager paternus tempore expirante, vel ædificia vrbana aut ruſtica reficienda, erogauit de ſuo, & ſibi in rationibus aſcripſit interuſurium ad rationem duodecimæ? Reſpon. potuit tutor ad ſui commodum aſcribere interuſurium, ad hoc ne fortè videatur illud remiſiſſe, iuxta *l. Neſennius. de neg. geſt. l.* 1. *C. eodem.* ſed non potuit ad augendam vel determinandam quantitatem interuſurij, quæ ex bono & æquo æſtimari debet, vt in *l. quid ergo. §. tonqueritur. de contract. vel vti. actio. tut. l. & in contraria. de vſur.* in dubio non debet æſtimari vltra rationem quincuncis legalis, per not inf. *num.* 131. quòd ſi iuſtitia circunſtantiarum maiorem vſuram exigat, non debet ad ſummum ſemis vel modus. *l. eos.* excedi, per not. inf. *q.* 71. *in fin.* cùm ſors repetibilis ſit.

QVÆSTIO XXXVIII.

SYNOPSIS.

1 *Dilucidè excutitur § l. vir vxori. D. ad Velleian.*

2 *Quando in rem ſuam fideiubet mulier ei non ſubuenit S.C. Velleianum.*

3 *Viro numerata pecunia ſemper in cōmunionem incidiſſe præſumitur propter Galliæ conſuetud.*

4 *Indemnitatem extraneo promittens mulier S.C. Vell. non adiuuatur.*

288 ¶ TRICESIMOOCTAVÒ quæro de quæſtione quotidiana, Vir & vxor ſimul vendunt & conſtituunt reditum cum vulgata & clauſula, ſimul & in ſolidum abſque diuiſione, de qua ſup. *q.* 7. Non eſt dubium quin teneat obligatio in ſolidum reſpectu viri, ſed quæritur an idē ſit reſpectu vxoris. Hæc quæſtio generalis eſt, ſiue ſimul acceperint ſimplex mutuum, ſiue rem ſimul emerint, & in ſolidum promiſerint ſortem vel pretium reddere, & ad multa alia Et primò videtur quòd mulier teneatur pro dimidia & non vltrà, ipſo iure: quia præſumitur ad vtrumq; æqualiter perueniſſe, & ſic tenetur pro ſua dimidia. *l. reos §. cùm in tabulis de duobus reis.* pro reliqua autem dimidia videtur fideiuſſiſſe pro viro: & ſic ipſo iure non teneri. *auth. ſi qua mulier. C. ad Velleia.* & ita ſentit Bart *conſil.* 124. quem ſequi videtur Bar. in *l. mater. col.* 3. *C. de rei vend.* Paul. *d. §. cùm in tabulis.* & in *conſi.* 286. *col.* 1. *conſ.* 360. *lib.* 1. Nicol. Boërij *dec.* 23. ſed quòd totum præſumatur perueniſſe ad virum, & quòd mulier non teneatur in aliquo niſi in quantum probabitur ad eam perueniſſe. tenet Spec. *tit. de oblig. §. ante omnia. verſic. ſed porro* & ibi Ioan. And. in *addi.* Alberic. Bald Paul. in *dicta. l. ſi qua mulier. C. ad Velleia.* Bald. Paul. Salic. Bal. in *authen. hoc amplius. col pe. C. de fideicom.* & in *cap. conſtitutus. ad fin. de procur.* Imò in *cap. cùm contingat. col.* 15. *de iureiurand.* Alex in *addit.* ad Bal. in *l.* 1. *C. de duobus reis.* Fabia. in *tract. de emptio. & vend. q.* 38. *tertiæ partis prin.* Matth. Afflict. *deciſ. Neapoli.* 109. & plures quos citat And. Tiraq. in *tract. retract. proxi. §.* 31. Et iſtud eſt verius in terminis iuris: ſed in terminis noſtrarum conſuetudinum, vbi coniuges ſunt communes, videtur procedere prior opinio. Pro analytica deciſione excutiendum eſt quid iuris ſi mulier cum extraneo pariter obligetur, & de intellectu. *§. mulier. in l. vir vxori. ad Velleia.* & an duo correi debendi videantur inuicem fideiubere. In quo vltimo gloſſ. & Doctores multa miſcent *in dicto §. mulier.* & in *l. reos. de duob. reis, & in l.* 1. *C. eo.*

& vxor.

289 ¶ Breuiter veritas eſt, quòd inter non prohibitos, & reſpectu creditoris nunquam ſunt fideiuſſores, ſed æquè principales debitores: ſed inter ſe dicuntur inuicem fideiubere, quatenus pecunia ad vnum non peruenit, vel quatenus negotium ad eum non ſpectat. Probo, quia ſi duo tanquam correi accipiant idem mutuum, vel vendant eundem reditum creditor vtriuſque fidem & æquè principaliter ſequitor: & ſic non obligantur ei in aliquo tanquam fideiuſſores, ſed ſolùm tanquam principales, ſiue creditor ſciat ad alterum tantùm pecuniam peruenire, ſiue nōn, vt tetigi ad Alexand. *conſ.* 29. *nu.* 36. *lib.* 7. ex quo ab initio non voluit niſi cum vtroque æquè principaliter contrahere, ſed cùm pecunia non poſſit æqualiter ad vtrumque peruenire, Sed ſolùm pro parte, putà pro dimidia, neceſſe eſt dicere, quod inter ipſos correos, is ad quem non ſpectat negotium in totum, ſed ſolùm pro parte, in quantum ſe obligat & fide ſua eſſe iubet, non pro parte ſua tantùm, ſed etiam pro parte peruentura ad alterum: & ſic quatenus res ad alterum pertinet, verè pro illo fideiubet ſeu fidem ſuam interponit, eo ipſo quòd promittit ſolidum: quòd ſi tota pecunia, totúmue negotium ſpectet ad alterum, reſpectu illius in totum fideiubet. Doctor. autem in locis præfatis & paſſim iſtud limitant in duobus correis ex cauſa lucratiua, quòd eſt erroneum commentum, vt alibi dixi ſuper *l. in l. Falcidia hoc obſeruandum leg. Falcid.* in nouis intellect. Nunc ad rem. Si mulier & Titius eiuſdem mutui correi debendi fiant, videtur in totum ceſſare Velleianum: quia non habet locum niſi inter mulierem & creditorem, cuius reſpectu mulier non fideiubet: quia ſupponitur colorem non fuiſſe quæſitum à creditore, qui ab initio voluit æquè principaliter cum muliere contrahere, & ſic etiamſi ſciuerit quòd mulier commodo alieno in toto vel in parte inſeruiebat: non tamen continuò locus eſt Velleiano. *l. ſi fæneb. C. de Velleia.* cum ſi cum ſola muliere tutò contrahi poteſt, *dicta l. ſi fæneb.* Igitur & quouis alio correo ſimul adiecto, quia propter adiectum mulier non fit deterioris conditionis. In contrarium videtur locus eſſe Velleiano pro parte ſpectante ad Titium, quia mulier eatenus reſpectu Titij pro eo ſe obligauit, & verè fideiuſſit. Quinetiam creditor ex ipſa forma contractus ſciuit aut ſcire debuit eam pro parte Titij reſpectu illius intercedere, igitur eatenus locus eſt Velleiano. *l. imo. ad Velleia.* Hæ ſunt hinc inde veræ rationes dubitandi *d. § mulier.* vbi Iuriſcon. Africa rem alioquin ancipitem & lubricam pulcherrimo

temperamento ſecat & conciliat, dicens, quòd ſi mulier indidem maius damnum vitat, quàm ſit hoc quòd ſolidum cum alio promittit, tunc licèt dimidia tantùm ad eam perueniat, ceſſat Velleianum, cui ea ratione ceſſante, locus erit pro ea parte, vt ſi mutuum captum ſit ad emptionem certæ rei æquipollentis tantùm, & ſic ad mulierem nec reſpectu pecuniæ, nec reſpectu commodi aliquid peruenit, niſi pro ſua parte duntaxat. Et hîc pro *genuino* intellectu dicti §. reſtituendo, aduerte, quod Bartol. & omnes intelligunt ibi fieri differentiam, an mutuum accipiatur in cauſam neceſſariam, an verò in cauſam voluntariam, quæ non eſt vera, ſed manca & inepta interpretatio, quæque obtenebrat veram mentem & ſententiam pulcherrimæ deciſionis. *d.* §.

290 ¶ Nos dicimus veram mentem & ſententiam eſſe, quòd ſi mulier nullum ferat commodum niſi limitatim ad partem quæ ad eam peruenit, locus ſit Velleiano pro reliqua parte, quæ nullam adfert vtilitatem mulieri: ſi verò mulieris interfuit etiam reliquam partem correi ſolui, tunc ceſſat Velleianum. Ratio decidendi clara eſt & æquiſſima, quia quando mulieris non intereſt niſi partem ſibi contingentem ſolui, tunc militat ratio fideiuſſionis, ſiue fidei pro alieno negotio interpoſitæ pro parte alium tantùm contingente. Quando verò mulieris interfuit totum ſolui ceſſat ratio fideiuſſionis: quia non videtur in aliquo pro alio, ſed in totum pro commodo ſuo obligari. Et dato quòd videretur quodammodo partim pro alio obligari, tamen id, pro alio ipſam obligari, ſua intereſt hoc caſu, itaque quod fideiubet, in rem ſuam fideiubet, & ſic ceſſat Velleianum. *l. aliq. in princ. l. ſi mulier. ſolue. l. bona fide. in fi. ad Velleia. leg. 2. C. eo.* Et generaliter quoties mulier fideiubendo vel quouis modo intereſſendo non fit pauperior, ceſſat Velleianum. tex. in *l. ſi pro aliquo. l. ſi mulieri dederim ad Velleia.* Igitur multò magis, quando ſic contrahendo facit meliorem conditionem ſuam, quàm ſi non contraheret: tunc enim negotium ſuum agit, inquit tex. in *dicta l. bona fide in fi.* Et ſic infero, quòd non ſolùm quando mutuum contrahitur in cauſam neceſſariam, ad maius commune damnum vitandum: ſed etiam ſi in cauſam voluntariam, ſed longè maiorem, quàm ſit mutuum, vtilitatem afferentem. putà ad emendum rem maioris pretij, vel commoditatis quàm ſit mutuum: tunc enim verè intereſt mulieris, non ſolùm ſuam, ſed ſocij partem ſolui, alioquin priuaretur occaſione irrecuperabili rem tam vtilem & percommodam acquirendi. Et ſic hoc caſu, etiam totius ſummæ reſpectu in rem ſuam obligatur. & negotium ſuum agit, & ſic ceſſat Velleianum. Malè igitur dixit Accur. ibi in verbo *accepta. verſic. item quid ſi hoc plus valet.* licèt omnes Doctores ſequantur, ſed perperàm, non intelligentes mentem nec ſententiam veramque decidendi rationem dicti §. Plus etiam infero, quòd ſi ibi Titius & mulier fuiſſent ſocij omnium bonorum, vel certæ negotiationis, in quam contraxiſſent illud mutuum, tunc omninò ceſſaſſet Velleianum, quia interfuiſſet mulieris etiam partem Titium contingentem ſolui, quo communis ſocietas ad commodum mulieris augeretur, non ſolùm de portione contingentem mulierem, ſed etiam de portione contingente Titium, & ſic ſe obligaſſet ad commodum ſuum in totum, ſiue non magis pro ſua, quàm pro Titij parte. Loquitur enim d. §. quando Titius & mulier non erant ſocij licèt in certam rem communem vel communiter mutuarentur: quòd ſi fuiſſent ſocij, & in cauſam ſocietatis ſe obligaſſent, prorſus ceſſaret Velleianum, Et hæc eſt vera & germana ſententia d. §. ex qua liquet vera & clariſſima deciſio quæſtionis in vtroque membro, ſiue mulier ſimul mutuum capiat, vel obligetur cum extraneo. Non obſtat quòd cum ea ſola contrahi poteſt, quia tunc totum negotium ad eam ſpectat: & non ſequitur idem eſſe quando ſimul cum alio obligatur, quia tunc ex forma contractus negotium non ſpectat ad eam in totum, ſed ſolùm in partem. Conſequenter obligando ſe in totum, dicitur fideiubere pro parte correi, idque etiam reſpectu creditoris, cùm mulier ſit prohibita, & alioquin aperta eſſet via fraudandi Velleiani, videlicet faciendo mulierem ſimul æquè principaliter obligari. Et ſic ſaltem pro dimidia iuuatur Velleiano, niſi ſua totum contractum tenere interfuerit, quo caſu non iuuatur, vt dixi. Idem ſi doloſè affirmauerit creditori ignoranti totum ad ſe pertinere, vel ſe ſocium eſſe, vel ſua in totum intereſſe argumentum. *l. 2. in fi. princip. ad Velleia.* vel niſi probetur creditorem ſciuiſſe quod ad mulierem nil ſpectabat, ſed totum ad correum: quia tunc ſatis conſtat colorem quæſitum in formula obligationis in ſolidum, & locus erit in totum Velleiano. Non obſtat ſi quis dicat quòd in *dicto §. mulier.* agitur de vna ſumma ſoluenda in futurum, in quo maior facilitas, hîc autem de vno perpetuo iure reditus vendendo, & ſtatim velut ceſſione transferendo, in quo eſt maior difficultas & conditio: & ſic non ita videtur mulier labi per imbecillitatem, ſed quod idem debeat iudicari ſicut de venditione fundi, vel nominis reditus antiqui per alium mulieri debiti. Quia imò multum refert inter venditionem reditus antiqui, & de nouo conſtituendi, vt inf. *q. 68.* quia hæc poſterior magis participat de mutuo & fœnore, & in ea maius eſt periculum quàm in vna ſumma: ergo magis ſubueniendum, etiamſi non eſſet tantus metus imbecillitatis. Et adhuc non eſt verum non ſubeſſe tantam facilitatem: vt enim blanditiis & pollicitationibus indemnitatis lactari poteſt & allici mulier ad fideiubendum pro vna ſumma ſemel ſoluenda: ita & pro redito conſtituendo, vel ad ſimul cum alio fundum aliorum vendendum.

Nouus intellect. §. mulier. & l. vir vxori. ad Velleia.

291 ¶ Sed quid ſi ſimul cum marito obligetur? Reſpon. Idem in terminis iuris, vel in locis, in quibus vxor non habet communionem bonorum cum viro, vel vbicunque, ſi eſt derogatum communioni, ſaluo quòd vbi dixi iuuari Velleiano, ipſo iure tota eſt quando cum viro *authent. ſi qua mulier. C. ad Velleia.* Item ſaluo, quòd in dubio in totum tuta eſt, quia vir, penes quem eſt adminiſtratio, præſumitur totum recepiſſe, & de toto diſpoſuiſſe: quemadmodum in patre, penes quem eſt adminiſtratio, quando pater & filiusfamil. ſimul mutuantur. tenent Dy. Imo. Alex. & omnes in *l. ſi cum dotem. §. transgrediamur. ſol. matri.* Cur. ſenior. *conſ. 54.* In locis autem, in quibus vxores cum viris habet communionem bonorum vt hîc, vel vbicunque ſi ex pacto ſint communes, dicendum quòd vxor efficaciter obligatur in ſolidum. Et ita obſeruatur, & pluries iudicari vidi: & memini circiter octo anni cùm quædam vidua huiuſmodi reditus ergò cùm venditi pignorationem bonorum ſuorum paſſa in ſolidum, deinde ſententia Præſidis Pariſienſis pignoratione confirmata, & ad ſolutionem in ſolidum condemnata appellaſſet ad Senatum, in publicis cauſarum actionibus ſuccubuiſſe, ſententiámque Areſto confirmatam cum expenſis & mulcta friuolæ appellationis. Prædicta amplio, etiamſi conſtet ſoli viro pecuniam numeratam: quia ſemper cadit in cauſam communionis, in quam etiam accepta & impenſa cenſetur. *l. fi. C. ad Macedo.* Quod eſt limitandum, niſi tempore contractus vel numerationis vt pecuniæ conſtaret virum profuſurum, vel in res ſuas proprias aut alienas quouis modo aliàs quàm in cauſam ſocietatis & commodum commune ſui & vxoris impenſurum, idque creditor ſciret, quia tunc manifeſtè ſcit mulierem non in rem ſuam, ſed alienam obligari, & ſic intercedere. Quapropter ipſo iure non obligaretur mulier, niſi quatenus probaretur virum ſaniori conſilio ductum in commodum ſocietatis cum effectu conſum-

Areſtum.

Goog

conſumptiſſe. Non enim ſufficeret oſtendere quòd momento ſeu breui tempore contulit in ſocietatem, vt mox idem vel tantumdem abliguriret, vel aliò transferret: quia eſt fraus de re ad rem, vel de tempore ad tempus. Et quod dixi de creditore ſciente temporè contractus, idem ſi tunc ignorabat, ſed tempore numerationis pecuniæ ſciuit: hinc enim detegitur quòd non impleuit mulieri, quia ſcienter dedit aliter conſumpturo. Nec obeſt ſi dicatur quòd numeratio non eſt voluntaria, ſed neceſſaria, quia tenetur ſoluere viro etiam id quod debetur vxori, cùm ſit ſumma mobilis, cuius maritus dominus eſt, & poteſt dare vel credere cui vult: quia dico quòd ſi creditor velit habere mulierem obligatam in ſolidum, ad huiuſmodi reditum perpetuum vel etiam ad vnam ſummam ſemel ſoluendam. Sed iure contractus ex proprio capite mulieris non in conſequentiam ſimplicis communionis, debet neceſſariò implere illud quod eſt cauſa ſuſtinendi & iuſtificandi hanc obligationem in ſolidum, videlicet ſoluere cum effectu in cauſam & commodum ſocietatis, vel ſaltem bona fide, tanquam recipiente marito in eam cauſam vt in dubio præſumitur. Alioquin impoſſibile eſt quod habeat eam obligatam in ſolidum: & tamen verum eſt quòd ſoluendo ſoli viro, quem ſit in aliam cauſam impenſurum, liberatur ab obligatione, qua tenebatur mulieri ſolidum numerare. Sed liberatur non tanquam ſolutione eius quod debetur mulieri, ſed tanquam remiſſione eius obligationis facta à viro, qui poteſt illam remittere & diſcedere a contractu pro parte vxoris conſentiente creditore ſine alio conſenſu vel ſcientia vxoris: & nouum contractum per ſe inire priori reſoluto. Et ſic non poteſt creditor habere eam obligatam ex dicto contractu, à quo reſpectu mulieris diſceſſit, vel quem ei non impleuit: ſed benè habebit virum obligatum ac ſi ſolus contraxiſſet, & conſequenter mulierem vel eius heredem ad dimidium reliquorum quæ debebuntur ſoluto matrimonio, ſicut ad quodlibet aliud debitum mobile à ſolo viro contractum, in ſimplicis communionis conſequentiam, & hæc nota, quia neceſſaria, quotidiana & nondum à quoquam declarata.

292 ¶ Ex quibus etiam intelligis quæ ſit ratio communis obſeruantiæ apud nos, quòd licèt mulier non poſſit hypothecare, nec pati hypothecari vel dari pignori bona ſua ſcienti creditori pro alio, ſed talis pignoratio vel hypotheca nullius eſt effectus beneficio Velleiani, *l. quamuis. in prin. l. fi. §. 1. ad Velleia. l. ſenatusconſultum. l. ſi. fin. C. eod.* etiamſi coniugata maior annis conſenſu & auctoritate viri hoc faciat: tamen pro viro mutuum accipiente, vel aliter ſe obligante, poteſt cum eius auctoritate etiam heredia ſua antiqua ſibi propria hypothecare, quod etiam his, qui multum temporis conſumpſerunt in ſtudio legum, ſed nondum ſatis in praxi exercitatis, abſurdum adeò videtur, & præpoſterum ad materiam Velleiani, in qua multò minùs intercedit vxor pro viro, quàm pro extraneo, vt multi putent Velleianum deſuetudine abrogatum: ſed non eſt ita. *Velleianum manet.* Quòd enim apud nos vulgo receptum eſt & vſitatum, mulierem pro viro hypothecare poſſe heredia ſua, ideò eſt, quia vir mutuatur vel obligatur in rem communem, & in tuitionem vel augmentum ſocietatis communis quod etiam in dubio præſumitur. *l. ſi. C. ad Macedo.* Secùs ſi inter eos non eſſet communio bonorum ex pactis matrimonialibus, vel ſi iam facta eſſet bonorum ſeparatio, vel ſi mulier vellet obligari pro tertio, quia non obligaretur efficaciter obſtante Velleiano. Idem ſi pro viro non in cauſam ſocietatis, ſed in commodum proprium ſolius viri, vel ſuorum: hoc enim multò minùs fieri poſſet, duplici prohibitione ipſo iure impediente. Prima, quia per conſuetudinem noſtram prohibetur vxor quouis modo dare viro: ſe-

A cunda, quia ipſo iure non poteſt intercedere pro viro. *d. authe. ſi qua mulier.* Idem ſi pro viro in aleam profuſuro, vel aliter perdituro, & creditor hoc ſciret. Et ita ſanè intelligenda eſt obſeruantia noſtra, qua non abolетur, ſed retinetur Velleianum. Si verò conſtaret ſolius mulieris negotium geri, & quòd tota ſors non pro viro, nec in communionem, ſed in heredia vxoris exoneranda, vel à commiſſo liberanda, aut aliàs in ſolius mulieris vtilitatem impenderetur pecunia, tunc teneretur in ſolidum, ſecundum formam contractus, ceſſante Velleiano, & vir etiam in ſolidum teneretur creditori: quia licèt prohibeatur ei donare, non tamen prohibetur pro ea fideiubere, vel etiam ſoluere repetendum ab ea, vt dixi in *conſuetud. Pariſ.* B §. 111.

293 ¶ Sed iam de his ſatis: libet tamen obiter addere quæſtionem, quam nuper vidi in facto. Vir & vxor ſimul cum Titio, quilibet in ſolidum, vendiderunt huiuſmodi reditum, tamen Titius fideiubebat pro viro & vxore, qui (vt moris eſt) in alio inſtrumento ſeſe obligauerunt, quilibet in ſolidum, ad exonerandum & indemnem reddendum Titium, qui poſteà mortuo viro agit contra mulierem in ſolidum ad indemnitatem. Conſultus reſpon. quòd benè agebat, etiamſi nulla eſſet renunciatio Velleiani, qua non fuit opus, duplici ratione. Prima, quia quando mulier alij etiam extraneo promittit indemnitatem, non dicitur intercedere, & ceſſat Velleianum, *l. quamuis. §. 1. l. tutor. in princ. ad Velleia.* Secunda, quia id multò mi- C nùs quando promittit ſuo fideiuſſori, quia etiam pro eo promittere poſſet creditori. *l. ſed ſi eum. l. aliquando. in fi. princ. ad Velleia. l. de die. § 1. qui ſatiſd. cog.* Et ſic dicta mulier per ſententiam Præſidis Pariſienſis in totum condemnata appellauit, & in Senatu habuit reſcriptum regium ad de nouo proponendam exceptionem Velleiani, videlicet pro dimidia, qua tenebantur heredes defuncti viri. Tandem per Areſtum ann. 1543. *Areſtum.* excluſa fuit ab homologatione reſcripti, & ſententia confirmata, & mulier in omnes expenſas & mulctam friuolæ appellationis condemnata, & rectè. Sed quid è conuerſo, ſi in veritate vir & vxor fideiubebant pro Titio, qui pecuniam accepit ſibi numeratam à creditore hoc ſpondente. Et prima facie videretur mulierem efficaciter & in ſolidum ſecundam formam D contractus teneri, ex quo creditor cum ea æquè principaliter contraxit: quia tunc mulier tenetur: etiamſi alij donare vel incommodare volebat, non ſolùm ſi hæc creditor ignorabat, *vt l. ſi mulier tanquam. ad Velleia.* ſed etiam ſi ſciebat. *l. ſi fœnebris. C. eo.* niſi fuerit color quæſitus, qui non videtur quæſitus, eo ipſo quod creditor ſciuit, ſed tunc demum quando creditor illi tertio, putà Titio mutuaturus erat, tamen eo quòd eius facultates ſuſpectas haberet, maluit mulieri, vel viro & vxori ſolis pecuniam dare ab eis dandam Titio, vel eos omnes eiuſdem pecuniæ Titio datæ correos accipere, vt declarat pulcher text. in *l. quidam voluit. ad Velleia.* & tradit Paul. in *l. ſed ſi ego. in princ. ad Velleia.* & Doct. in locis præfatis. *Intellect. §. fundum in l. Seia ad Velleia.* Alioquin ſola ſcientia creditoris cum mu- E liere principaliter contrahentis non ſufficit, niſi quando mulier principaliter mutuatur, vel ſe obligat ad præcedentem aliquam interceſſionem, in qua beneficium Velleiani habet, diſſoluendam: quia tunc ſufficit ſcientia creditoris, ſecundum Paul. in *l. Seia. §. fundum. in fi. ad Velleia.* vbi eſt caſus ſpecialis ſecundum eum, quando fit in conſequentiam prioris alterius fideiuſſionis *facit l. quamuis. C. eo.* Sed certè (vt iſtud obiter expediam) Paul. multum fallitur, quia in *d. §. fundum.* Scæuola (qui mos ſuus erat quoties factum non plenè narrabatur) non reſpondet deciſiuè, ſed *Mos Scæuolæ.* præſuppoſitiuè & conditionabiliter, videlicet ſi interceſſio erat, & ſi creditor ſciuit, & fuit particeps fraudis de perſona viri ad perſonam mulieris, vt in *l.*

quidam voluit. eo. tit. alioquin ſi mulier etiam ſciente creditore mutuare poteſt, vt tertio etiam, (quod manis eſt) vt viro, donet. *d. l. ſi fœnebris.* abſurdum eſt quò l non poſſit à ſciente mutuari, vt ſoluat vel donet ei pro quo priùs fideiuſſit [Vidua cum vicino vendidit reditum quiſque in ſolidum renuncians Velleiano: vicino vergente ad inopiam habet reſcriptum ex beneficio Velleiani. *Elle eſt condamnée à en payer la moitié,* & de reliquo *abſoute:* tamen ipſa ſoluerat diu tota reliqua, an poſſit repetere mediam? videtur quòd non per l repetitio. contra per legem, ipſa poteſt petere redemptionem mediæ, & imputare quod ſoluit vltra mediam reliquorum: Nec creditor poteſt dicere, quòd ſuum recepit bona fide quia recepit ab ea, quam ſciebat habere exceptionem pro media, & ſciebat errantem totum ſoluere]

194 ¶ Prædictis igitur non obſtantibus dico in hac incidenti q. mulierem non teneri in aliquo, ope exceptionis Velleiani. Ratio, quia nihil ſortis fuit numeratum mulieri, nec in rem eius verſum: & ſic impoſſibile eſt quòd obligetur ad reditum etiam in parte, multò minùs in ſolidum. Non obſtat *d. l. ſi fœnebris*, quia in tribus multum vel ex diametro differt à caſu noſtro. Primò, quia ibi tota pecunia fuit numerata mulieri, & in eius dominio & libera diſpoſitione poſita & relicta per creditorem, meritò efficaciter obligatur creditori: quia nullo modo intercedit, ſed principaliter mutuum contrahit & recipit. Quòd autem mente gerat alij poſteà dare, hoc nihil ad rem: quia mulier dare non prohibetur, nec pro alio ſoluere. *l. ſed ſi ego. in fi. ad Velleia. l. quamuis. C. eo.* faciliùs enim propter imbecillitatem temerè ſe obligat mulier pro alio, quàm alij temerè donet *d. l. ſed ſi ego in fi.* Ideò prudenter Senatuſconſultum factum eſt ad ſubueniendum mulieribus, tum demum dum pro aliis verbaliter ſe obligant, vel ſua dant pignori: quia ad hoc temerè faciendum, nec præcauendum in futurum propenſiores ſunt & illectabiles, non autem dum realiter pecuniam vel rem ſuam de facto donant vel ſoluunt pro aliis, quia non ſolent hoc ita temerè facere. Præſens enim damnum quàm futurum faciliùs præuidere & cauere poſſunt, & ſic ipſiſſima viua ratio Senatuſconſulti militat in caſu noſtro: quia mulier nihil dat de ſuo, nihil etiam recipit, ſed ſolùm verbaliter ſe obligat in rem alienam. Secundò, quia in *d. l. ſi fœnebris* creditor principaliter contrahit cum ſola muliere, & ſic licèt ſciat quid mulier inde poſteà factura ſit, tamen ex eo ſolo non concluditur color quæſitus, niſi probetur de tractatu habito à creditore cum eo cui mulier datura eſt, vt mulier pro ſecuritate creditoris interponeretur, quo tractatu habito ſatis probatum eſt colorem quæſitum. *d. l. quidam voluit.* quo ceſſante, vel non probato, non arguitur ille color ex ſola ſcientia creditoris, qui totam pecuniam ſoli mulieri numerat, & ponit & relinquit in eius dominio & libera diſponendi facultate: vnde cùm principaliter cùm ea ſola ſine alio ſuſpecto tractatu contraxerit, & ſic in caſum licitum, non tenetur eſſe ſollicitus quid illa poſteà agat, ſiue de toto, ſiue de parte. *l. vir vxori in princ.* & ibi Paul. *ad Velleia.* Sed hîc creditor ab initio non cum ſola muliere, ſed cum tribus contraxit, quæ forma in contractum deducta, non eſt minùs, ſed plus quàm ſimplex tractatus: quia ex forma contractus certum eſt quòd tota pecunia non perueniret ad mulierem in ſolidum, & tamen facit eam obligari in ſolidum, & ſic iam non ſumus in caſu *d. l. ſi fœnebris*, ſed in caſu *d. § mulier in d. l. vir vxori.* Inter quos caſus eſt latiſſima differentia, vt ex prædictis apparet: quia in *d. leg. ſi fœnebris* tota pecunia ſoli mulieri datur, & in eius ſolius poteſtate in ſolidum relicta eſt, vnde ipſa ſola & in ſolidum obligatur, non ſpeciali aliqua conuentione, nec adiecta clauſula in ſolidum, ſed naturaliter vi ipſa ex natura & poteſtate ſimplicis & nudi actus geſti: ſed in *d. §. ſi mulier.* pecunia non numeratur ſoli mulieri, ſed duobus, nec relinquitur in ſolidum in poteſtate mulieris, ſed ſolùm pro parte eam contingente, vnde ex vi ipſa & natura actus geſti, alio non addito, mulier non obligatur in ſolidum, ſed ſolùm pro portione aut virili ſua. *l. reos. §. cùm in tabulis de duobus reis.* Quòd obligatur in ſolidum, id non eſt ex vi ſimplicis contractus & numerationis, ſed ex ſupradictis & aduentitia clauſula, vt ſinguli teneantur in ſolidum, quæ clauſula neceſſariò de ſe implicat quandam fideiuſſionem inter prohibitos, inter quos non ſtatur verborum formæ, ſuprà *num.* 15. *num.* 256 quia creditor eo ipſo ſcit mulierem reſpectu correi intercedere, quatenus pecunia peruentura eſt, & negotium ſpectat ad correum. Ideò hoc caſu fit temperatiſſima illa æquiſſima diſtinctio de qua ſuprà *num.* 290. quam nos primi omnium deteximus, & naturæ ſuæ puritati reſtituimus. Cùm igitur in caſu propoſito nullo modo eſſet à re mulieris, pecuniam in toto vel in parte peruenire ad Titium extraneum: & tamen tota ad eum peruenerit, prout totum negotium ad eum ſpectabat, eique gerebatur, ſequitur quod mulier non obligatur efficaciter in aliquo, ſed in totum habet beneficium Velleiani, & tantò fortiùs, cùm ex hypotheſi creditor nihil numerauerit mulieri, nec eius viro, ſed totum ſoluerit Titio. Et ſic non ſolùm ſciebat mulierem in totum intercedere quia ſciebat totum negotium geri Titio: ſed etiam ſoli Titio totam pecuniam numerauit, & illi ſoli impleuit.

Ratio Velleiani.

195 ¶ Sed quid, eodem nouiſſimo themate retento, ſic creditor tribus illis ſimul, vel ſingulis æqualiter pecuniam numerauit? Reſpond. Idem ex quo creditor ſciebat totum negotium ad Titium ſpectare, & totam pecuniam ad eum ſtatim peruenturum: hîc enim non eſt ſola ſcientia, ſed etiam in contractu & in numeratione accedit is, cuius ſolius negotium geritur, & cum eo negotium gerit creditor in ſolidum, quod ſufficit vt appareat colorem quæſitum, probatur in dicto §. mulier. vbi hoc caſu in correis debendi deciditur locum eſſe Velleiano, quatenus negotium ad mulierem non ſpectat, & eius non intereſt: ſed hîc nullo modo ad eam ſpectat, nec eius intereſt in aliquo, & creditor hoc ſcit, igitur illa in totum iuuatur Velleiano. Quare idem puto, etiamſi eodem themate retento, creditor ſoli viro & vxori, vel etiam ſoli vxori pecuniam numeraret, quia ex quo non numerat pro ea, nec vt liberè de ea diſponat, nec agitur vt ſit penes eam ſolam in toto vel in parte libera ſortis diſpoſitio: apparet ſemper in totum eam intercedere, & creditorem hoc ſcire, vnde quòd ſoli mulieri numerat, tanquam per canalem fluxuram pecuniam ad Titium, hoc magis fraudem & colorem expoſitum arguit, tantùm abeſt vt purget. Sed quid ſi creditor bona fide ſic contraxit, ignorans ſolius Titij negotium geri? Reſpond ſecluſa dicta ſcientia & omni tractatu, & fraude creditoris, contractus iudicandus eſt ex ſui forma, ſecundum quam apparet & præſumitur negotium ſpectare ad ſingulos tres viriliter. *d. leg reos. § cùm in tabulis.* aduentitia enim clauſula de obligatione ſingulorum in ſolidum, ad ſolam creditoris ſecuritatem pertinet. Ideò ſiue creditor tribus illis ſimul pecuniam numerauit, ſiue ſingulis tertiam partem, non refert: ſcit enim ſemper creditor, ex eadem contractus forma mulierem fideiubere reſpectu Titij pro parte eum contingente, videlicet pro tertia: vnde pro tertia parte tuebitur exceptione Velleiani: pro parte verò contingente mulierem, ipſa pro ſe obligatur, & pro parte viri ſecundum noſtros mores tanquam in rem ſuam, vel ſit è re ſua obligatur. Et idem ſi creditor ſoluerit viro beſſem, tam pro parte viri quàm mulieris: quia præſumitur quòd vir illam impendet in communem ſocietatem. Et ſic

mulier

mulier pro beſſe, ſeu duabus partibus efficaciter obligatur: ſi verò non eſſet communio inter eos, tunc pro parte viri mulier ipſo iure non tenetur: pro parte verò Titij ope exceptionis: pro tia autem parte efficaciter tenetur, niſi conſtet quòd tunc vir habebat omnem adminiſtrationem; & ſic etiam partem vxoris accepit, vt nuper in ſimili dictum, *num.* 291. & quæ remiſsè citat Andræas Tiraq. in *tractatu retract. proximi.* §. 31. *num.* 7. adhuc non tenebitur mulier in aliquo, niſi quatenus in rem eius verſum, vel è re ſua vtiliter impenſum probabitur. Si verò creditor non tribus ſimul, nec ſingulis ſuam partem, ſed ſoli Titio totum numerauit, tunc puto etiam ſi non conſtet eum ſciuiſſe ſolius Titij negotium geri, quòd mulier non tenetur in aliquo; ſed in totum tuta eſt Velleiano: niſi quatenus creditor probet verſum in rem mulieris vel ſocietatis, quæ eſt inter eam & virum. Quod probatur ſi oſtenditur quòd Titius eum effectu & ſine fraude partem ſortis dedit viro: quia idem eſt ac ſi viro & vxori dediſſet, ſecundum mores noſtros, argum. *dict. l. final. ad Macedonian.* niſi conſtaret quòd tunc vir erat profuſurus. Et moueor, quia hoc caſu creditor nihil impleuit mulieri: vnde non poteſt actionem contra eam habere: niſi priùs illi impletum probet. Et ex forma contractus, iuncta forma executionis, ſatis eſt præſumptionis ad colorem quæſitum probandum. Idem etiam ſi in contractu eſſet dictum, quòd creditor ſoli Titio, etiam tanquam cæterorum procuratori, poſſet totum ſoluere, quod & fecit: hoc enim niſi alia iuſtiore præſumptione elidatur, ſufficere puto ad colorem præſumendum, vt locus eſſe debeat Velleiano. Probato tamen quòd in veritate totum negotium ſpectabat ad Titium, licèt directò non probetur aliter ſcientia & tractatus creditoris, quæ in iſtis de facili probari non poſſunt, ſatis eſt, quòd ex quo creditor totum numerat ſoli Titio debet eſſe curioſus vt Titius gerat æquè negotium mulieris, quam ſcit vel ſcire debet Velleiano in totum iuuandum, ſi nulla vtilitas negotij ad eam ſpectet, & ſatis oſtendit ſe putare nihil ad mulierem ſpectare, ex quo nihil ei, nec eius viro ſoluit: & hoc niſi Titius eſſet ſocius bonorum viri & mulieris: vel negotiorum geſtor eorum. Ex quibus apparet quid diſcendum, ſi agebatur quòd dimidia ſortis ſpectaret ad virum & vxorem: dimidia verò ad Titium, vt ſæpè fit: tunc enim mulier tenetur efficaciter ad dimidiam, pro dimidia verò Titij iuuatur Velleiano, viro ſemper in ſolidum manente obligato cum effectu. Pauló longior fui quàm deſtinaram, ſed rei vtilitas & neceſſitas me ad hoc laboris impulit: ſiquidem nonnulli prætextu dictorum iudiciorum & Areſtorum multùm deſipiunt, putantes mulierem, quando cum aliis æquè principaliter contrahit, & in ſolidum obligatur, non iuuari Velleiano, eo quòd non iuuatur apud nos, quando cum viro ſuo obligatur. Et tamen magis prohibetur intercedere pro viro quàm pro aliis: ſed his lectis deſinent falli, quando ſcient rationem dictorum iudiciorum & obſeruantiæ eſſe, quia propter communionem bonorum viri & vxoris, in quam contrahitur, non cenſetur mulier niſi è re ſua obligari.

QVÆSTIO XXXIX.

SYNOPSIS.

1 *Nuda oblatio, quamuis realis non ſiſtit curſum vſurarum.*
2 *Intellectus l. tutor pro pupillo de admin. tut.*
3 *Debitores minorum in publico pecuniam deponebant.*
4 *Conſignatio requiritur ad impediendum curſum vſurarum.*
5 *Obligatio maiorum vſurarum ſi minores die condicta non ſoluantur conditionem habet.*
6 *Purgatá morâ vſuræ propter moram inflictæ ceſſant.*

236 § TRICESIMONONÒ quæro, debitor creditori obtulit ſortem cum reliquis, an tunc ſine conſignatione & depoſitione impediatur curſus reditus? Videtur quòd non, duplici ratione: quia iſte reditus iure actionis ex conuentione currit, & ab initio ſortis numeratæ incipit currere: igitur per ſimplicem oblationem extraiudicialem, etiam realem non impeditur curſus nec ipſo iure, nec opere exceptionis, donec conſignatio & depoſitio facta ſit. *l. ſi creditrici. l. acceptam. C. de vſu.* vbi Bart. Sali. Paul. ita tenent. Idem diſertè Rapha. Cu. Imol. Aret. Alex. Soci. Iaſ. in *leg. qui Romæ.* § *Sei. col. final. de verb. oblig.* vbi dicunt ſolam oblationem, etiam realem, ad inhibendum curſum vſurarum, quæ cœperunt currere nihil operari. & videtur tex. in *l. tutor. pro pupill. in fi. de adm. tut.* Idem Anto. Neguſan. *in tract. pign. parte 3. membri tertij.* §. *partis*, & omnes ferè gloſ. & Doct. vbique. Secunda, quia vbi agitur de reſolutione contractus, non ſufficit ſola oblatio, etiam realis ſed requiritur conſignatio & depoſitio *l. ſi à te.* & ibi Paul. *C. de pact. inter empt. & vend.* Bal. *d. l. acceptam. col.* 5. & ibi Paul. *in fi.* Nicol. Boër. *deciſ. Burdegal.* 124. *n.* 25. ſed hîc oblatio tendit ad redemptionem, & ſic ad reſolutionem contractus. Sed his non obſtantibus, dico quòd ſola realis oblatio etiam extra iudicium debitè facta, videlicet congruo loco & tempore, ipſo iure impedit curſum ſiue vſurarum, ſiue reditus pro tempore futuro: quia ipſi obligationi vſurarum vel reditus ineſt conditio, niſi ſors cum reliquis offeratur, vel ſaltem (quod in idem recidit) ineſt limitatum tempus, quòd ſors cum reliquis ſoluta vel oblata ſit, & ſic ipſo iure impeditur curſus: quia vſuræ vel reditus non ſunt promiſſæ, nec debentur hoc caſu. Probatur etiam: quia eiuſmodi oblatio actionem parit, etiam ad fructus *l. 2. de pact. inter empt. & vendit.* Igitur multò magis parit offerenti exceptionem, ne fructus vel reliqua debeat. *l. cui damnum. de regul. iur. cum vulgari.* Non obſtat dicta prima ratio, quia eſt erroneum commentum gloſ. & Doct. qui in hoc valdè errauerunt, nedū contra legalem ipſam æquitatem, ſed etiam contra apertos textus iuris in *l. penult. de non fœn.* & clariùs in *lege, qui Romæ.* §. *Seia, in fin.* ibi. *Iure vſuras non deberi. de verbor. oblígat.* vbi mirum quàm miſerè Doctores ſeſe torqueant, vt eludant & contorqueant illum textum: præcipuè Ioan. Imol. qui initio vel in epitome *dicti* §. cogitur fateri, quòd ſaltem ope exceptionis in futurum non debentur, & impediuntur currere: ſed mox nimium altercando veritatem amittit. Et Fran. Aret. ibi *col. pen.* cōmunem errorem ſequitur. Nos verò diximus textum *dicti* §. *Seia.* nullo modo impropriandum, nec cauillandum, ſed propriè & planè accipiendum, ibi, *Iure, ſcilicet mero, vel ipſo iure.* ¶ Hoc verū quando eſt liquidū ita fieri debere: ſecùs ſi eſt error facti, putà, quia creditor probabiliter putet. *conſ.* 57 *num.* 13. non poſſe redimi, & eſt error facti, & litigatur an poſſit re dimi: non enim tenetur ius ſuum dimittere indiſcuſſum, & ſic

Oblatio.

Contra gloſ. & omnes.

Digitized by Google

interim currit reditus, niſi conuentum ſit, ſi erat iuſtum litigare, ſi non erat, conſignatio: ſecùs ſi error iuris, vt in his reditibus.] Non autem eſt ſubaudiendum, iure ſcilicet exceptionis: & multò minùs diuinandum, quòd illic nondum inceperit vſura currere, ex eo quòd aduerſarius illicò tranſactioni reclamauit, vt communiter elabi ſatagunt omnes Doctores, quia dico quòd ibi vſuræ erant purè promiſſæ, & ſors iamdudum erant penes Seiam promittentem, & ſic ſtatim ab eodem inſtanti promiſſionis inceperunt vſuræ currere: & ſic hæc euaſio eſt deterior priore ſubauditione, qua ſubauditionem adhuc omnes ineptiùs reiiciunt. Ad has autem ineptias adducti ſunt gloſſ. & Doctores propter literam quarumdam legum malè intellectam, dehinc detortam, ignorantia legalis æquitatis & praxis iudicium (vt illis paſſim vſuuenit) hebetante.

Oblatio realis.

297 ¶ Dico ergo quòd non obſtat *l. ſi creditrici, C. de vſuris.* quia apertiſſimè commenta eorum deſtruit, & noſtrã firmat ſententiam. Decidit enim quòd non debentur vſuræ, non ex eo tempore quo conſignatio & depoſitio ſecuta eſt: ſed ex eo tempore quo priùs oblatio facta eſt. Cedo, quid clarius pro nobis contra vulgatam & inueteratam ſententiam dici potuiſſet? multùm ergo hallucinantur, dum illum textum pro ſe adducunt. Et intellige ſemper de reali oblatione: verbalis enim non ſufficeret, niſi creditore (poteſtatem liberandi habente) recuſante vel impediente, vt tradunt omnes in *l. ſi mora, ſol. matrim.* in *l. qui Romæ. in princ. de verb. oblig.* inf *num.325.* Ant. Neguſan. *tract. de pignor. partis quintæ.* And. Tiraquell. *tract. retract. conuentio.. §.4. gloſ.6. num.21.* Nicol. Boer. *dec. Burdegal.123. n.26.* ſed ad rem. Non obſtat *l. ſi per te. in fin. C. eod.* quia nihil pro eis facit, niſi fortè à contrario ſenſu, qui non debet admitti contra æquitatem manifeſtam, & alia iura. Eodem modo reſpondeo ad *l. acceptam. C. eo.* ad *l. debitor vſurarius. l. euictis in fine ff. eod.* & ſimiles. Tum debet attendi ſcopus dictæ legis, acceptam: tendit enim ad demonſtrandum viam, qua debitor, creditore nolente accipere, pleniſſimè, etiam ipſo iure ab omni periculo & obligatione liberetur, quod non eſt niſi per conſignationem & depoſitionem: interim autem non negat quin ſimplex curſus & obligatio futurarum vſurarum per legitimam oblationem impediatur.

Nouus intell. lect. l. tutor pro pupillo de adm. tut.

Non obſtat dicta *l. tut. pro pupillo. in fin.* in notat. *Vlpian. de adminiſtr. tuto.* quia dico (& aduerte) quòd Vlpianus ibi non reprehendit Marcel. quaſi errauerit in regula communi: rectè enim reſpondebat Marcellus, inſpecta communi regula: ſed in hoc lapſus eſt, quod nimis celeriter & indifferenter reſpondit, non aduertendo ad ſpecialem & differentem rationem particularis caſus ſubiecti, nec altiùs notando & diſputando, prout exemplo Herennij Modeſtini faciendum eſt Iuriſconſulto, vt benè & optima ratione decernat. *l. vlt. . miniſt. de muneribus & honoribus.* Hunc autem lapſum & defectum Vlpianus in notis ſuis ſubtiliùs & maturiùs aduertens ſuppleuit, dicens non ſufficere obtuliſſe: hoc autem non eſt accipiendum pro regula, vt temerè & erroneè hactenus factum eſt à nobis, gloſſ. & Doctoribus. Non enim Vlpianus ibi regulam ponit, nec ſeorſum principaliter aliquid decidit aut diſponit, ſed ſolùm notat ſeu corrigit nimis indiſcretum & indifferens reſponſum Marcelli. Igitur notula illa Vlpian à compilatoribus Pandectarum conciſè intercalata, non debet per ſe & generaliter accipi, ſed ad illud Marcelli reſponſum referri, & eius limitibus contineri, prout natura eſt notulæ, ſeu correctiunculæ, ad alios caſus non extendi, ſed in cæteris ius commune intactum relinquere. *l. præcipimus. de appella.* Marcellus autem ibi nullam generalem regulam ſtatuebat, nec aliquid generaliter definiebat: ſed tantùm reſpondebat ſuper caſu & quæſtione particulari ibi poſita, videlicet in tutore, qui ſtatim à pubertate pupilli ceſſauit adminiſtrare, pecuniam quoque tanquam aſſerta reliqua præteritæ adminiſtrationis nouo ephebo obtulit, nec aliud fecit: poſteà dum ex notabili interuallo rationes diſcuterentur, quæſitum fuit an tutor, qui reliquator erat, deberet vſuras conſuetas pecuniæ tutelaris, pro tempore medio, quo ſemper illam penes ſe habuerat? Reſpondit Marcellus non deberi: fundans ſe in dicta oblatione, & ſic in regula communi, vt patet in textu. Illud enim reſponſum in ſola oblatione fundatum, ſatis præſupponit regulam eſſe, ſolam oblationem ſufficere ad ſiſtendum curſum vſurarum, etiam quæ cœpiſſent currere. Senſit tamen Marcellus animum ſuum tacita quadam obiectione ſeu dubitatione pungi, putà eò quòd iuſtitia vel ſufficientia oblationis dependeret à redditione rationum, quæ nondum erant redditæ, licèt eſſent præambulæ, & nuper impubes non eſſet commodè ſine curatore intendere, nec plenè in mora conſtitui. Ideò in hoc dubio (alioquin niſi ſubdubitaſſet non erat opus quicquam reſponſo abſoluto aliter addere) ſubiunxit Marcellus, iuſtius ſibi videri vſuras non deberi per tutorem, ex quo tempore medio per eum non ſteterat, quo minùs rationes redderet, licèt nouellus ephebus non fuiſſet per illam ſimplicem oblationem ſibi ſoli factam plenè conſtitutus in mora, nec vlteriùs cogitauit aut animaduertit Marcellus ſuper illa quæſtione, ſed celeriter ad alia diuertit, quo factum eſt, vt reſponſum ſuum valdè indiſcretum & minoribus captioſum eſſet. Quid enim facilius tutori infido & reliquatori, qui cupit diu pecunia pupillari frui ſine onere vſurarum, quàm ei nudiuſtertius impuberi pecuniam, & aliquot fortè diſcoopertos nummos coram ſibi addictis teſtibus offerre, teſtarique per ſe non ſtare, quò minùs conuentus ſtatim tutelam: hoc eſt rationes & reliqua reſtituat: interim autem neque curatorem nouello puberi dari, nec ab illo conueniri, nec illum conuenire curet, ſed ſecurus pecunia pupillari fruatur?

Reſponſa verum . . . periculoſa.

298 ¶ Vides quorſum euadant parum exacta conſilia: illud enim reſponſum Marcelli nedum eſt contra æquitatem per prædicta, ſed etiam contra iura ſpecialiter prodita in minoribus. *l. ſi rem paratus. de procur. l. ait prætor. §. ſed & ſi pecunia. de minoribus. l. finali. C. de vſur. pupillari.* & huiuſmodi oblatio etiam realis facta ſoli adulto etiam curatore carenti, eſt eluſoria & incongrua, duplici ratione Prima, quia dependet à redditione & diſcutione rationum, quod non poteſt rectè expediri cum minore. Secunda, quia etiamſi ſumma eſſet liquida, non poterat tutò ſolui minori propter metum reſtitutionis in integrum. *leg. 1. C. ſi aduer. ſolutio.* vnde non tenebatur tutor illi præciſè ſoluere. *dicta. l. prætor. §. de minorib.* non tamen hoc prætextu poteſt tutor aut alius debitor pupilli vel minoris retinere interim pecuniam penes ſe: quia poteſt cogi vt deponat vel conſignet. text. in *l. fruſtrà tutores. C. de adminiſtr. tutor.* Hinc inoleuit mos ab antiquo, vt debitores minorum non ſoluerent eiſdem, ſed in publico conſignarent, *dicta leg. ſi rem paratus. de procurat. l. qui mutuam. §. ſi fideiuſſor. manda. l. ſi fideiuſſor qui minori. de fideiuſſ.* Et ad hunc morem alludens Vlpia. annotauit nõ ſufficere obtuliſſe, niſi depoſuerit obſignatam in loco tuto. Item alia ratione non valuit dicta obligatio, quia tutor ille tenebatur admonere nouum puberem, vt curatorem ſibi peteret. tex. in *l. ita autem. §. ſi tutor, in leg. tutor qui repertorium. §. pecuniæ quæ in archa. de adminiſt. tut.* Quod cùm non fecerit, offerendo ſoli nuper pupillo, non potuit eum conſtituere in aliqua mora, nec morã propriã purgare. Item non ſolùm tutor admonere debet puberẽ, vt ſibi curatorẽ petat, ad quod ſimpliciter tenetur, ſed etiam ſi vſuras vitare velit, & moram irregularem, debet non ſolùm offerre ſe paratum rationes reddere, & reliqua ſoluere, ſed etiam denuntiationibus frequẽter interpoſitis puberẽ ad iudicium

cium prouocare: quod ſi pubes contemnat, & tempus extrahat, debet tutor apud acta in iudicio proteſtari, per ſe videlicet non ſtare, quominùs tutelam reſtituat, qua ſolenni, ſeria, & iudiciali oblatione, & interpellatione, & proteſtatione facta, ſecurus erit tutor ab vſuris. textus eſt in *l. vlt. C. de vſur. pupilla.* quæ ita planè & ſimpliciter debet intelligi. Quòd enim Accurſius ibi ſupplet ſolenni conſignatione opus eſſe, falſum eſt, vt ſtatim dicam. Quòd autem omnes Doctores dictam legem vlt. detorquent ad teſtes examinandos, ad perpetuam rei memoriam, vel vt pubes cogatur agere, eiq; certum ad hoc tempus præfigatur, vltra quod non audiatur, & falſum & diuinatorium eſt, & prorſus ἀπροσδιόνυσον.

Nouus intell. lect. l. vlt. C. de vſur. pupilla.

299 ¶ Quàm ſit falſum liquet: quia nunquam cõceditur examinare teſtes ad perpetuam rei memoriam, niſi reo, vel ei, qui nunc agere non poteſt: ita quòd interim deperire poterit probatio. vt tenent omnes, & not. in *l. in lege, Aquilia, ſi deletum. ad legem Aquiliam.* in *auth. ſed & ſi quis. C. de teſtib.* in *cap. ſignificauit. de teſtib.* Sed tutor ſtatim tutela finita efficaciter agere poteſt, non ſolùm ſi pubertate, ſed etiam ſi prius quouis modo finita ſit, etiamſi pupillus nolit agere. tex. in *l. 1. §. hanc actionem. l. 1. tutelæ. de contract. & vti. act. tut.* igitur Doctores malè & nimis ſupinè detorſerunt dictam legẽ vlt. ad iſtud remedium. Quòd autẽ ſit diuinatorium, patet: quia in tota dicta lege vlt. nullum verbum de teſtibus, vel probationib. nec in ſpecie nec in genere: relinquitur ergo quòd *dicta lex vlt.* debet planè & ſimpliciter (vt dixi) intelligi, quando agitur, vt tutor conſulat ſecuritati ſuæ aduerſus periculum & damnum vſurarum in futurum donec redditæ ſint rationes, & reliqua perſoluta: & clarè decidit non ſufficere nudam oblationem, ſed requiri & ſufficere quòd ſit taliter facta: vt appareat non eſſe fictam nec nugatoriam, ſed ſeriam: ita quòd non ſteterit per tutorem, ſed per adultum, vel curatorem ſuum in mora conſtitutum, quod totum quia de iudicio bonæ fidei agitur, à circunſtantiis negotij & perſonarum, & totius rei æquitate pendet. *l. bona fides. depoſ. l. mora. de vſur.* Quid enim (& loquor in terminis iuris, qui prius exactè diſcutiendi ſunt) ſi pubes eſt in primo vel tertio pubertatis anno, & bis aut ter à tutore denuntiatur, vel etiam in ius vocatur, vt curatorem ſibi petat, & rationes audiat, proteſtante etiam iudicialiter tutore ſed ad hoc paratum & reliqua, ſi qua ſint, illaturum, nec aliud actum ſit? Et non putauerim ſufficere: ea enim quindecim vel ſexdecim annorum ætas, harum functionum inexperta, nimis imbecillis eſt, & circunuentionibus obnoxia, quique iuri dicundo præſunt (præſertim ſub deſpotia) niſi petentibus & proſequentibus officium ſuum non impendunt. *l. 4. §. hoc autem. de damn. infect.* Quare puto hoc caſu tutorem bona fide non eſſe perfunctum, nec ſatisfeciſſe menti *dictæ leg. fin.* vtcunque verba obſeruaſſe videatur: ob id nec vſuris interim exonerari: niſi etiam ipſe curatorem petierit & dari fecerit, cum effectu, vel proximiores agnatos & cognatos puberis interpellauerit, etiam in ius ſi opus ſit, vt curatorem eligant & dari faciant per iudicem. Et hic eſt plenus intellectus *dictæ leg. fin.* debet enim intelligi de adulto capace talium denunciationum & interpellationum, capace inquam, non ſolum ſecundùm meram iuris ſubtilitatem, ſed ſecundùm negotij & perſonæ qualitatem, & mores regionis conſuetos, ſi huiuſmodi fiant cum ſolo adulto: vt putà ſi iam viginti annorum eſt, & induſtrius, vel etiam octodecim annorum, ſi in ea ætate induſtrium & idoneum ſe eſſe oſtendat; & facultas adſit huic negotio intendendi (quid enim ſi daret operam literis, vel cuipiam arti diſcendæ, rei verò gerendæ inſuetus & expers eſſet) alioquin non purgatur, ſed conduplicatur mora & culpa tutoris, qui adulti ſui ad hæc negotia imbecillitatem, vel imperitiam, vel

Intellect. l. ſ. C. de vſur. pupil.

A aliam occupationem notam habet, vel habere debet: ſi nihilominùs cum eo ſolo has denunciationes & interpellationes faciat. Debet ergo hoc caſu imbecillitas vel imperitia adulti, propinquorum ſaltem conuocatione ſuppleri, alioqui ſatis clarum eſt tutorem non ſeriò, nec ex bona fide, ſed cum fraudis aut ludificationis ſuſpicione verſari, nec in aliquo reuelabitur. Ità etiam debet intelligi quod dicitur in *l. ita item. §. ſi tuto. de admini. tuto.* tutorem teneri puberem factum admonere, vt ſibi curatores petat, vt videlicet non ſufficiat ſolum puberem admoneri, niſi eius ætatis induſtriæ & peritiæ ſit, vt quid ſit rei ſciat, & poſſit ſibi curatores idoneos petere, ſibiq; per ſe ſuper hoc conſulere. Alioquin niſi etiam propinquos eius tutor ſeriò B & prudenter admoneat, non dicitur bona, ſed mala fide verſari, ſi adminiſtrationem per ſe deſerat, ſolò pubere admonito, nec aliter ſecuritati & adminiſtrationi rerum & iurium puberis prouideat.

300. ¶. Apud nos autem hæc ceſſant, quia non facimus differentiam inter tutelam & curam, ſed durat tutela ſemel ſuſcepta vſque ad 25. annum, niſi prius ex iuſta cauſa tutor ſeſe exonerari faciat à iudice, vt ſcripſi in *conſuet. Par.* §. 99. Sed iam ſenſim nimis efferor: aut ergo (vt paucis reliqua perſtringam) pubes curatore caret, & dicendum vt ſuprà: aut curatorem habet legitimum, & ſufficit quòd tutor illum vel eo authore puberem etiam ſemel & extra iudicium debitè interpellet, paratus rationes edere & reliqua ſoluere, & ipſo iure ceſſet curſus vſurarum in futurum, etiamſi C iam tutore ceſſante ab adminiſtratione & ſilente currere cœperint nec ad hoc neceſſaria eſt conſignatio, ex quo non tutor, ſed curator eſt in mora. *l. ſi ex ſtipulatu. de verborum oblig.* Non obſtat. *l. ait prætor. § cæterùm. de minoribus.* quia ille tex. (prout nec vllus alius text. iuris) non dicit tutorem vel alium debitorem præcisè teneri tutò conſignare, ad inhibendum curſum vſurarum: ſed duntaxat cauſatiuè, videlicet caſu quo debitor nolit (prout propter metum reſtitutionis in integrum non tenetur) curatori recipere parato ſoluere. Tunc enim tenetur tutor eo vocato conſignare, vt deinde curator, ſi velit, faciat ſibi per iudicem conſenſu conſignantis dari, omni periculo reſti- D tutionis per hanc viam ſublato, & debitore à tempore legitimæ conſignationis ipſo iure & pleniſſimè liberato: alioquin ſibi imputet debitor delicatus, qui non vult legitimo curatori ſoluere, nec de eius apocha confidere. Current enim vt prius vſuræ, etiamſi millies realiter tutò ſoluere offerat, niſi deponat: ita etiam debet intelligi notula Vlpian. in *dicta leg. tutor. pro pupillo. in fi.* videlicet in tutore, qui offert pecuniam pupillarem: ſed tamen non vult ſoluere, niſi tutò & pleniſſimè liberatus: quia nihilominùs current vſuræ, niſi legitimè deponat. Quot not. ad ſyncerum & ſolidum intellectum multarum legum, quia nullus gloſ. & Doct. adouſque animaduertit, licet in anguſtiis textuũ, qui contrarij videntur, miſerè ſeſe torqueant; E nec niſi per diſtortas & commentitias diuinationes elabi queant, vnde maior intricatio inſurgit, cùm res ſeriò agitur: videlicet vbi ad conſulendum vel iudicandum ventum eſt.

Nouus intellectus. l. ait prætor §. cæterum de minorib.

301. ¶. Vide qualiter concilient. §. *ſi pupillo. in l. cùm quidam. de vſur.* cum *dicto. l. ait prætor.* dicũt enim dictum. §. *ſi pupillo.* loqui in vſuris ſolo iudicis officio debitis, quæ facilius impediuntur: & ideo in iſtis non requiritur conſignatio, ſed quòd dicta. *l. ait prætor.* loquitur in debitis ex conuentione, in quibus requiritur conſignatio. Ita gloſ. & Docto. in *d. l. ait prætor.* Imol. Cuma. Areti. Alex. Soci. Iaſ. & alij in *l. qui Romæ. §. Seia. cauit. col. fin. de verbor. obliga.* Bal. in *leg. acceptam. in tertia oppoſi.* & ibi Paul. *C. de vſur.* Soci. *conſi. 153. col. pen. l. 1.* quod errore duplicatur *conſi. 174. lib. 2.* Atqui vtrique membro iura reclamant: contra primum eſt text. in *d. l. tutor. pro pupillo. in fi.*

de adminiſt. tut. ſecundum vulgatum & receptum aduſque intellectum. Contra ſecundum eſt text. in *l. pecuniæ. in fine de vſur.* Ad primum dantur duæ ſolutiones ſeu potiùs deprauationes: prima communis, quòd ibi loquitur in vſuris, quæ iam cœperunt currere. Ideò non prodeſt oblatio debitoris etiam realis, & per quam creditor conſtituitur in mora, nec impedit curſum, nec ipſo iure, nec ope exceptionis, vt dicunt omnes in *dict. §. Seia.* Sed ego dico primò, quòd iſta ſolutio diuinat: quia poteſt eſſe quòd tutor ſtatim ab adminiſtratione dimiſſa obtulit, antequam inciperet eſſe in aliqua vel regulari mora rationes reddendi: & ſic antequam cœpiſſent vſuræ currere. Vel etiam poteſt eſſe quòd primò obtulit, deinde mox vel ſimul abſtinuit ab adminiſtrando, & tamen ille textus generaliter & indiſtinctè decidit, quòd ad impediendum curſum vſurarum non ſufficit obtuliſſe, niſi depoſitione & conſignatione ſecuta. Igitur manifeſta diuinatio eſt ſubaudire, quòd prius tutor fuerat in mora, quòd iam cœperant vſuræ currere, de quo nihil in illo textu. Secundò dico, quòd iſta ſolutio in ſe, in caſu in quo loquitur, videlicet in vſuris, quæ ſolo iudicis officio debentur, eſt manifeſtè irrationabilis & inſulſa: quia cùm hæ vſuræ nullo iure actionis currant, ſed ex ſola æquitate iudicis officio, quod Doct. mercenarium dicunt, & propter moram irregularem, ſequitur quòd illa ceſſante per congruam oblationem, ſiue iam cœpiſſent currere ſiue non, debeant ceſſare: & ita bona ratione decidit Bal. *d. l. acceptam.* in tertia oppo. quod ibi multum commendat. Paul. *C. de vſur.* ſed tamen interim non recordantur de text. in *dicta. l. tutor pro pupillo.* Secunda minùs communis ſolutio ad *dictam l. tutor pro pupillo.* eſt quam niſi libri mendoſi ſint, ſubindicant Cuma. Alexand. & Soci. in *dicto §. Seia.* videlicet quòd *dicta l. tutor.* loquitur in vſuris debitis ex conuentione, quòd (quia non eſſet dictum ſanæ mentis. *l. ex maleficiis. §. tutela. de act. & oblig.*) libros mendoſos puto. Ad ſecundum de *l. pecuniæ in fin. de vſuris.* reſpondent omnes, quòd loquitur in vſuris, quæ nondum cœperant currere, ſed ego dico primò, quòd quantumcunque oſcitanter & defunctoriè legentibus litera. *d. l.* huic ſolutioni arridere videatur, tamen eſt merè diuinatoria: quia cuilibet attentè legenti liquet, quòd poteſt eſſe, debitorem illum, etiam ante moram creditoris, ceſſaſſe in minoribus vſuris ſua die ſoluendis: & tamen text. generaliter & abſolutè definit non deberi maiores, ſed minores tantùm, pro tempore, quo poſt mortem teſtatoris, cùm non eſſet cui ſoluetur, ceſſatum fuit. Ergo generaliter pro iſto eodem tempore debet intelligi, ſiue debitor iam viuo creditore ceſſaſſet, ſiue non: maximè cùm ratio deciſionis in tex. expreſſa pro tempore moræ poſt obitum, æquè habeat locum, ſiue ante obitum ceſſatum fuit, ſiue non. Igitur reſtringere textum ad caſum, in quo ante obitum ſemper ſolutum fuit, nec cœptum eſt ceſſare, niſi per obitum creditoris, merè voluntaria diuinatio eſt. Secundò eadem ratione dicta ſolutio falſa eſt, quia contra rationem deciſionis in textu expreſſam, quæ vtroque caſu æquè locum habet. Tertiò eſt in ſe irrationabilis: iniquum eſt enim exigere maiores tanquam in defectum minorum, pro tempore, quo minores propter caſum in perſonam creditoris accidentem ſolui non potuerunt. Quod latiùs demonſtratur, quia quod text. ille loquitur de obitu creditoris, eſt exemplum, ſiue contingentia facti: vnde habet locum dato quouis alio impedimento ex parte creditoris, & præcipuè data voluntaria eius abſentia, Vnde quorſum euadat communis error & ſolutio, videlicet vt creditor voluntaria ſua abſentia facere poſſit, ne debitor, qui ſemel in nouiſſimo termino ceſſauit, deinceps vitare queat, quominùs maiores vſuras debeat, etiam ſi ſua quaque die cum reliquis præteritis ſoluturus præſtò ſit.

Quartò dico, quòd nullo modo ſuſtineri vel defendi poteſt, eſt enim contra omnia iura, etiam apertiſſima quia obligatio maiorum vſurarum, ſi minores ſua die non ſoluantur, conditionalis eſt, & ſub ea conditione concepta, text. eſt in *d. l. pecun.* & in *l. lecta. in fin. ſi cert. peta.* & apertior tex. in *l. Seia. ad fi. de vſur.* diſertè inquiens, plures conditiones eam ſtipulationem continere, & per ſingulas penſiones conditionem expectandam: igitur ad commiſſionem maiorum vſurarum non inſpicitur tempus primæ ceſſationis, niſi pro illa penſione tantùm: igitur ſequentium penſionum pœna (vt pote conditionalis) euitari poteſt, debitore ſoluente: vel ſi per caſum in perſonam creditoris contingentem fiat, quo minùs ſoluere poſſit.

302 ¶ Poſtquam ſatis profligatum & repurgatum eſt in hac parte velut Augiæ ſtabulum, vt hos textus natiuæ ſuæ puritati reſtituamus, dicimus primò, nullam eſſe differentiam, quantum ad materiam oblationis & conſignationis, & purgandæ vel impediendæ moræ vel pœnæ per oblationem vel conſignationem, inter vſuras officio iudicis vel iure actionis aut conuentionis debitas: nec inter vſuras, quæ cœperunt vel non cœperunt currere ſeu deberi, prout nulla lege cauetur, nec vlla bona ratione ſuadetur. Secundò. non eſſe deinceps laborandùm in conciliatione *d. l. ait prætor.* & *dict. §. ſi pupillo.* cùm nullo modo obſtent, ſed in diuerſis & oppoſitis caſibus loquantur, videlicet. *d. l. ait prætor.* in debitore, qui præſenti tutori vel curatori recipere parato ſoluere non vult, metu reſtitutionis in integrum: hic enim non excuſatur, niſi ritè deponat & conſignet, alioqui offerendo quod dare non vult, fruſtra ludificari conabitur. Dictus autem § *ſi pupillo*, loquitur in parato ſoluere tutori ipſi, qui non eſt, aut abeſt, quod (etiamſi Reip. cauſa abſit) non imputandum, nec fraudi vertendum deuoto debitori. Tertiò (ad quod nullus adhuc gloſſula & Doct. animaduertit) magis conciliandæ erant adinuicem, *dicta l. tutor.* pro pupillo. *in fi.* & *dicta l. in C. de vſuris.* & rurſus ambæ cum *dicto §. ſi pupillo.* Ego verò dico aliam rationem eſſe in tutore, aliam in alio debitore pupilli vel minoris: quia tutor etiam tutela finita & adminiſtratione omiſſa (& loquor in terminis iuris communis) ad multa ex bona fide tenetur propter reliquias prioris poſteritatis, & recentis adminiſtrationis, ad quæ non tenetur debitor extraneus: vnde tenetur cœpta negotia, quæ ſine periculo intermitti non poſſunt, continuare. *l. 1.* & pro tot. *vt cauſa poſt puber. adſit tutor* admonere de damno aliunde imminenti & ſimilia, & inter alia tenetur admonere vt pubes curatorem ſibi petat. *l. ita autem. §. ſi tutor. de admin. tut.* quod etiam ex bona fide accipiendum eſt. Si enim tempore depoſitæ adminiſtrationis iam ſit adultus 18. vel 20. annorum, & induſtrius, vel etiam iunior, ſed literis (ſtipendiis forſan alienis) vacans, patrimonium verò vel nullum, vel ita compoſitum habens, vt curatoris miniſterio non egeat, non tenetur tutor de hoc admonere. Intelligitur enim *d. §. ſi tutor.* quando minoris vtilitas vel neceſſitas hoc exigit, quo etiam caſu intelligitur de admonitione ſeria & congrua: ita vt officio bonæ fidei reſpondeat. Si enim pubes quindecim vel ſexdecim annorum ſit, non ſufficit illum ſolùm admonere: idem ſi maioris ætatis ſed hebes, nec ſi in iudicium ſolus vocetur eique proteſtetur. Ita etiam ſanè debet intelligi *d. l. fi. C. de vſur. pupilla*, videlicet in adulto capace talium denuntiationum: alioquin fieri debent, vocatis etiam his, qui conſulere poſſunt & debent, vt ceſſet omnia captio. Et hæc eſt vera ratio elenchi & notæ Vlpiani in Marcellum in *d. tutor. pro pupillo:* non tamen eam ita crudè intelligas, quaſi præcisè requiratur conſignatio in tutore: hoc enim eſſet contra *d. l. fi. C. de vſur. pupill.* Quod enim notat Vlpian. de conſignatione, intelligitur ſecunda alia iura, vt videlicet requiratur

Verus intellectus & conciliatio legum.

conſignatio

conſignatio, ſi tutor pleniſſimè liberari velit, vel etiamſi curſum tantum vſurarum inhibere velit, ſed adeſt curator vel adultus induſtrius, & rei gerendæ capax paratus recipere. Tunc enim (ſi nolit debitor apochæ curatoris vel adulti confidere) requiritur conſignatio, vt in *d. l. ait prætor.* aliàs non requiritur ad ſiſtendum curſum vſurarum, ſed ſufficit bona fide obſeruare ea quæ in *d. l. fi.* Et ita concilio dictam l. *tutor.* & dictam l. *fi.* ad inuicem: dictus verò § *ſi pupillo.* in *l. cùm quidam de vſur.* loquitur in extraneo pupilli debitore, cui non debet nocere, quòd creditor impubes ſit & tutore deſtitutus, vt nec ob alium caſum in perſonam creditoris contingentem durior fieri debet conditio debitoris. *l. fi. fundus. in fi. de leg. commiſſo.* & pulchrè Alex. *conſ. 92. n. 9. lib. 1.* Aret. *con.* 161. Verum eſt. *col. 2.* Longior fui quàm vellem, ſed pluribus interim omiſſis, neceſſaria tantùm attigi, nec paucioribus explicare potui,

Verus intellect. & conciliatio legum.

303 ¶ Reiectis ergo vetuſtis illis ſcholæ communis erroribus, quòd per oblationem etiam realem, & vndequaq; congruum, etiam per moram creditoris, non impediatur curſus vſurarum, quæ ſemel currere cœperunt, cenſemus etiam pro iure impediri, quemadmodum & procedens mora, ſi qua fuerit, purgatur *l. illud de peri. & commo. rei vend. l. ſi ſeruum. § ſequitur. de verb. oblig.* & commiſſio pœnæ impeditur, ſiue ex ſententia *l. Celſus in fi. de arb.* ſiue ex contract, *l. traiectitia. de actio. & oblig.* notant gl. & Doct. in *l. 2. in fi. C. de iure emphy.* Adde *l. pen. de naut. fœnore.* quæ tamen propriè loquitur in vera vſura traiectitia, & dicit quòd ſi debitor etiam infra tempus conſtitutum, videlicet infra quod periculo creditoris ſub ea vſura fieri poteſt, velit ſortem reſtituere, ſi per creditorem ſtet quo minùs accipiat, extunc non currit, ſeu non poteſt ampliùs peti pœna illa vel vſura, qui eſt verus & *primus* intellectus *dicta l. pen.* ab Accurſio & Doct. aduſque ſicut & aliæ leges huius materiæ deprauatus. Concludimus ergo per ſolam congruam etiam extra iuridicalem ſortis cum reliquis oblationem, horum redituum curſum ipſo iure impediri. Amplio qualiſcunq; ſit ille reditus, etiam ad rationem triennalis vſuræ conſtitutus, etiamſi non pecunia, ſed ratione fundi vel legato, aut aliàs quomodocunque, dummodo redimibilis ſit, ſeu certa ſumma extinguibilis. Vtque radicitùs explicem, dico, quòd data congrua oblatione, vt in hac quæſt. non eſt differentia inter veras vſuras & reditum, modo, vt dixi, redimibilis ſit: nec etiam an vſuræ ſolo iudicis officio vel iure actionis currant, nec an propter moram tantùm, ſiue iudicis officio, ſiue conuentione ad caſum moræ limitata debeantur: an verò etiam citra moram (quòd non niſi in debitis ex conuentione contingit) currant. Ceſſante autem vera oblatione, benè eſt differentia inter vſuras, quæ ex ſola mora, vel propter moram tantum currunt, ſine officio iudicis, ſiue etiam iure actionis: & inter eas quæ citra moram currunt, quia in illis quocunq; modo ceſſet mora, vel per abſentiam, aut alium caſum in perſonam creditoris contingentem, cui offerri & ſolui non poteſt, ipſo iure curſus impeditur. *l. pecuniæ. in fi. l. cùm quidam. § ſi pupillo de vſur.* quod intelligendum, ſi alioquin debitor ſoluere paratus eſt, vel nondum incidit in moram; ſecùs ſi interim non ceſſauit propter abſentiam vel impedimentum ſuperueniens creditoris, ſed propter moram ſuam: quia tunc abſentia, vel alius caſus contingens in perſonam creditoris, non debet tali nihilominùs moroſo debitori prodeſſe. fa. no. in *l. qui commeatus. de re milit.* Quando verò citra moram currunt, clarum eſt, quòd ſola abſentia, pupillaritas, vel aliud impedimentum creditoris, curſum non impedit, nec ipſo iure, nec ope exceptionis. Quæ autem propter moram currunt, ea ceſſante, ideò ipſo iure currere deſinunt, quia ceſſat cauſa effectiua, vt per Bal. Paul. in *d. l. acceptam.* inf. *num.* 627.

Intellect. l. pen. de naut. fœno.

Concluſio.

A 304 ¶ Quæ verò citra moram currunt, ſed redimi vel extingui poſſunt, ideò ſecuta congrua oblatione ipſo iure currere deſinunt, quia obligationi ipſi ineſt tacita conditio & expreſſa limitatio, donec ſors cum reliquis ſoluatur, quod reſpectu futurarum præſtationum pro impleto habetur contra creditorē, quamprimum per eum ſtat. *l. iure ciuili de condi. & demon.* Et quòd obligatio vſurarum futuri temporis ſit conditionalis, probat tex. *l. vbi autem. § pe. de verb. obl.* vbi tex. dicit eam obligationem incertam, quod non eſt propter incertum quantitatis in ſe, ſed quia incertum eſt debitum iri: & ſic neceſſariò conditionalis eſt, cùm poſſit ſe habere ad eſſe vel non eſſe. Et conditionalem eſſe tradit expreſsè Bart. in *d. § pe.* Ita etiam expreſſim tenent Paul. Alex. & alii in *l. qui Romæ. in prin. de verb.* B *oblig.* Probat etiam *l. lecta. ſi cert. pet. l. Seia. de vſur.* Prædictis non obſtat, ſi quis argueretur, quod ſola congrua oblatio non debeat impedire curſum reliquorum ipſo iure, quando non ob ſolam moram præſtantur, ſed tantùm ope exceptionis ex æquitate: quia natura oblationis non eſt tollere obligationem, ſed creditorem in mora conſtituere, & periculum in eum transferre. *l. qui decem in prin. de ſolut.* Tum quòd in contractibus vna eſt obligatio tota ab initio, licèt ſit ſucceſſiua. l. *ſenatus. in fin. de donat. cau. mor. l. ſi Stichum. in fin. de verb. oblig.* licèt aliud in legatis *l. in ſingulos de annuis legat. § cùm in annos. l. nec ſemel quando dies lega. ced.* Et ſic quòd in contractibus ſtatim ceſſit dies omnium præſtationum, licèt nondum venerit, niſi ſua quaq; die. *l. cedere* C *diem de verb. ſign.* Tum quòd obligatio etiam annua vel menſtrua non poteſt ipſo iure etiam ab initio ad tempus contrahi. *l. obligationum fere. § placet. de act. & oblig.* vt ibi vulgò intelligunt omnes glo. & Doct. & DD. in *l. lecta. ſi cert. pet.* Verùm (vt alibi pleniùs tracto, ne hîc ſim rurſus iuſto prolixior) dico quòd malè intelligunt, quoniam hi vltimi textus non debent intelligi de obligatione ſucceſſiua, ſeu multiplicatiua, putà decem annorum quandiu viuam, ſed de obligatione momentanea: putà ſi quis purè quidē promittat ſemel ſoluere decem, ſed quoad viuet, vel donec victurus eſt ſtipulator, vel vſque ad annum, vt ſit tempus illud certum vel incertum, appoſitum non cauſa multiplicandæ vel differendæ, ſed cauſa arctandæ, ſeu limitandæ ſolutionis, ita vt poſt illud tempus lapſum non D ampliùs teneatur ſoluere, licèt interim purè teneatur: tunc enim ab initio eſt obligatio pura & efficaciter acquiſita, ſed ineſt pactum de non petendo poſt tempus certum vel incertum, vnde ſemel efficaciter nata obligatio non tollitur ipſo iure ex ſolo lapſu temporis, etiam ex pacto ab initio ſimpliciter inexiſtenti, ſed tantùm ope exceptionis. Secùs ſi non ſit ſimplex pactum nudum, ſiue nuda coarctatio temporis, quæ in dubio non refertur ad ipſam obligationem, ſed ad nudam executionem vel ſolutionem: ſecùs inquam ſi eſt conditio reſolutiua. Nihil enim impedit quo minus quælibet etiam momentanea obligatio purè contrahi poſſit ſub qualibet conditione reſolutiua, qua extante, ipſo iure deberi deſinit, vt per tot. ti. *de in diem adiectio.* & *de leg. commiſſo.* iunctis his quæ E *in conſuetud. Pariſ. § 23. num. 11. cum ſeq.* Item ſecùs ſi eſt obligatio ſucceſſiua: quia tunc ex quo reſpectu futuræ præſtationis duo concurrunt: primùm quòd nondum eſt pura nec acquiſita: ſecundum, quòd eſt limitata ad vitam debitoris vel creditoris incertam, & ſic incertum eſt an pro tempore futuro purificabitur & acquiretur. Dico quòd ex his duobus ſimul iunctis, etiam in contractibus reſultat tacita quædam conditio, non reſolutiua eius quæ nondum eſt, ſed ſuſpenſiua obligationis, quæ eſſe vel non eſſe poterit. Idem dico in omni redita redimibili: idem in omni penſitatione, quæ non debetur ſimpliciter, ſed mediante ſucceſſiuo alio implemento creditoris: vnde conductor qui ad certos annos

Obligatio vſurarum conditionalis.

Nouus intellectus. l. obligat. nonn. fere. § placet de act. & oblig.

conduxit, etiam ſubtilitate iuris ipſo iure non tenetur ad mercedes eius temporis, quo creditor habere licere, fruique non præſtitit: quia in iſtis non ſolùm ineſt dies, ſed tacita conditio ſuſpenſiua, etiam ex forma ipſius obligationis, videlicet ſi alter impleat: quemadmodum qui fructus naſcituros promittit, ipſo iure non tenetur ſi non naſcantur, ita penſiones futuræ ſunt vice fructuum, qui non naſcuntur ipſo iure, contra quam ab initio expreſsè vt tacitè actum fuerit. *l. non omnis. in prin. ſi cert. pet.* Tranſeamus ad reliquas quæſtiones.

QVÆSTIO XL.

SYNOPSIS.

1 *Ex mora irregularis priuilegio, contra debitorē ex bona fidei cōtractu currunt communes Vſuræ.*

2 *Creditor qui ſemel debitorem appellauit moræ commodum ad heredes ſuos tranſmittit.*

3 *Debitor minori ſoluere non compellitur, niſi ex iudicis decreto.*

4 *Non ferendus delicatus nimium debitor, aut creditor importunus.*

305 § QVADRAGESIMÒ quæro, Debitor parauit pecuniam vt reditum redimeret, ſed tunc deceſſit creditor relictis pupillis tutore carentibus, vtrùm nihilominùs interim currat reditus? Breuiter dico quòd ſic, cum effectu, nec interrumpitur ex eo, quòd creditor reliquit pupillos, vel infantes, vel hereditatem iacentem, ſicut nec ex eo quòd creditor fortè furere, vel peregrè abeſſe cœperit. Debet ergo debitor curare tutorem dari, vel curatorem hereditati iacenti, vel bonis abſentis aut furioſi: & tunc illi tutori vel curatori offerre cum effectu, & ex tunc ipſo iure deſinet reditus currere. Puto etiam, quòd ſi non potuit tam citò tutor vel curator conſtitui, quin vnus aut alter terminus liberetur, nulla reliqua deberi ex eo die, quo debitor iudicem & agnatos vel cognatos pupilli vel furioſi vel abſentis, vel eos quos prima cauſa ſucceſſionis iacentis contingit, interpellare cœpit, dummodò non remiſsè, nec fraudulenter, ſed ſeriò, diligenter & bona fide proſecutus fuerit. arg. *l. fin. C. de vſur. pupilla l. mora. verſ. cæterùm, de vſur.* & ſic oblatio & numeratio ſequens trahetur ad initium interpellationis ſeriæ ſerióque proſecutæ. Non obſtat primò, ſi dicatur quòd debitor ipſo iure, vel alio non facto tutus eſſe debet, ex quo iacente hereditate vel relictis pupillis tutore carentibus, non eſt perſona cui ſolui poſſit. *l. cùm quidem. §. ſi pupillo. de vſur.* quia dico, quòd ibi loquitur in vſuris, quæ non iure actionis, ſed ſolo iudicis officio veniunt; & adhuc (& hic eſt punctus) in vſuris quæ veniunt & currunt propter moram irregularem, non quamlibet, ſed quæ ex ſpeciali minoris ætatis priuilegio duntaxat inducitur *l. in minorum. C. in quib. cauſis in in integ. reſti. non eſt neceſſa.* vnde illa ſpecialis & irregularis mora cum ſuis effectibus meritò reſtringitur & modificatur in iure dupliciter. Primò, vt procedat dummodo pupilli vel minores habeant tutores vel curatores quibus ſolui poſſit & illis ſoluendo plena liberatio haberi: alioquin non eſt quòd imputetur debitori, nec debet priuilegium minoris aliis captioſum eſſe, nec in damnum aliorum, lucrum verò minorum annis accipi. Vnde illa ſpecialis & priuilegiata mora ſatis multum operatur, vt contra debitorem ex contractu bonæ fidei vel teſtamento currant vſuræ communes, videlicet ſemiſſes. *l. eos. §. & eam quantitatem. C. de vſu.* quandiu ſciens vel ſcire debens cui poſſit & debeat ſoluere, differt tamen, etiam abſque alia hominis interpellatione, abſque eo quòd extendatur non ſolùm contra debitorem non interpellatum, ſed etiam contra eum qui non habet cui ſoluere poſſit. Vnde non tenetur proteſtari, nec aliam diligentiam facere vel ſumptum, vt de tutore vel curatore prouideatur, ad hanc priuilegiatam moram euitandam, quæ non intelligitur à iure introducta, niſi quando minores habent, cui ſoluere poſſint. Si verò tutorem vel curatorem habeant, ſed non eſt publicè notum, vel etiam rumor eſt falſus quòd careant, non puto debitorem excuſari, ſi à vicinis vel agnatis inquirendo reſcire potuit, & non inquiſiuit: ſecùs ſi inquiſiuit & celatum fuit, vel etiam ſi non inquiſiuit, ſed ita occultum tenebatur, vt non niſi fortuitò vel cum magna difficultate ſcire potuiſſet. Secundò reſtringitur, vt procedat quandiu durat minor ætas, qua ceſſante, ſiue quia minor maior effectus fuerit, ſiue quia heredem maiorem reliquerit, ceſſat ipſo iure dicta priuilegiata mora, cum omnibus ſuis effectibus pro futuro tempore, ita vt deinceps requiratur interpellatio hominis, quam ſufficit ſemel congruè fieri, vel aliàs de iure communi. text. eſt ſingularis in *l. Titia. Seio. §. vſuras. de leg. 2.*

306 § Secùs ſi tutor vel curator minoris ſemel congruè interpellaſſet vt ſolueretur, quia tunc ſemel mora incurſa de iure communi, durat eius effectus, prout aliàs de iure communi, donec legitimè purgetur, de quo no. in *l. item illa. de conſtitut. pecun.* in *l. ſi ex legati. l. ſi inſulam. l. ſi ſeruum. de verb. oblig.* idem ſi ſemel paterfam. debitorem interpellauerit, & in mora regulari conſtituerit, quia eius effectum tranſmittit ad heredes. *l. cùm patrifam. de vſur.* imò etiam ad hereditatem iacentem, vel pupillos tutore carentes, quia iam debitor non certat de mora irregulari & priuilegiata non incurrenda, & ſic non excuſatur *per d. l. ſi pupillo.* ſed agitur de mora iure communi incurſa purganda, quæ non purgatur ex eo ſolo, quòd poſteà hereditas creditoris iacet, vel eius heres eſt pupillus tutore carens, ſed opus eſt quod debitor faciat de tutore vel curatore prouideri, cui offerat, vel ſeriò prouideri curet, vt appareat per eum non ſtare, iuxta *l. fi. C. de vſur. pupil.* Et licèt *dict. l. fi.* non propriè loquatur de mora incurſa purganda, quia tutor ille non fuerat priùs interpellatus, tamen quia vt dixi in *qu. præcedenti*, ſpeciale eſt in tutore, quòd tenetur ſeſe interpellare & puberem admonere vt ſibi curatorem petat. *l. Ita tutorem. §. ſi tutor. de adminiſt. tutor.* propè eſt, vt hæc ratio ſpecialitatis & reliquiæ prior adminiſtrationis tantum operentur in tutore, quantum interpellatio in extraneo, & pariter hereditas iacens vel pupillus non certat tunc propriè de lucro etiam harum vſurarum reſpectu, ſed potiùs de damno. Patet, quia ſi ſoluiſſet debitor vt tenebatur quando interpellatus fuit, hoc remanſiſſet in hereditate, eámque vel bona pupilli auxiſſet, quod incommodum datum eſt per moram iniuſtam debitoris, vel eius occaſione propinqua & immediata: vnde moratori imputandū eſt; nec debet eius commodo cedere, quòd poſteà creditor

Mora regularis.

creditor deceſſit, ſicut nec ſi mox furore correptus eſſet, hoc enim non facit ceſſare damnum vel incommodum per moram datum.

307 ¶ Item ſecùs ſi mora irregulari re ipſa iure commodi contracta in *l. curabit. C. de actio. empt.* huius

Mora irregularis iuris communis.

enim effectus non ceſſat, ſiue pupillus tutore carere incipiat, ſicut nec ſi minor maior efficiatur. Ratio, quia per hos euentus nõ ceſſat cauſa, nec ratio dictæ moræ, vnde ſi paterf. fundum vendiderit & tradiderit, móxq; deceſſerit incerto ſucceſſore, nihilominùs perſeuerat ea mora irregularis, & currunt vſuræ pretij, tex. eſt rotundus in *l. euictis. §. poſt traditam. de vſur.* idem ergo ſi deceſſerit relictis pupillis tutore carentibus, vel hereditate iacente, vel ſi tutor vendiderit & tradiderit, mox pupillus tutore carere cœperit: perſeuerat autem effectus dictæ moræ, donec ſeriò & legitimè purgata ſit, iuxta modum *l. fi. C. de vſur. pupilla.* vel no. in *d. l. item illa* & aliis citatis ſup. *n. 306. in prin.* idq; primo non obſtante d. §. *ſi pupillo.* qui procedit in ea mora irregulari duntaxat, quæ ſpeciali minoris ætatis priuilegio præter ius commune introducitur, de qua in *d. l. in minorum.* & in *d. l. Titia. §. vſuras.* quæ etiam cœpta ceſſat ad tempus, pro tempore quo minor deſinit habere tutorem vel curatorem, cui ſolui poſſit, & in totum deſinit, poſtquam maior factus eſt. Sed quid ſi eſt adultus & induſtrius curatore carens? videretur eam moram priuilegiatã ceſſare, quia non poteſt huic ſoli tutò ſolui propter metum reſtitutionis in integrum, vt in *l. 1. C. ſi aduer. ſolut. l. 1. C. ſi aduer. credi.* Vnde generaliter inquit tex. in *l. 1 in fi. de minori.* quòd non committitur his rerum ſuarum adminiſtratio, etiam ſi benè gerant, nec de alienatione immobilium agatur, & ait tex in *l. ait prætor. §. 1. eo. tit.* quòd nõ tenetur debitor ei ſoluere niſi iudice decernente. Subſiſto, & ex bono & æquo dicendũ puto, inſpecta quantitate rei ſoluendæ: ſi enim iam ſagax & maturus appareat, vt veriſimiliter nulla captio nec reſtitutio futura ſit, vt in *l. 1. C. qui & aduer. quos.* tunc locus erit dictæ l. in minorum, aliàs non, niſi curatorem ſibi decerni faciat. Sed quid ſi veniam ætatis impetrauit? puto non ceſſare, ſed magis confirmari beneficium dictæ l. in minorum arg. *l. fi. C. de his qui veniam ætat.* & quia iam tutiſſimè ſolui poteſt.

308 ¶ Secundò principaliter non obſtat, ſi dicatur quòd etiam ſi vſuræ non veniant officio iudicis, ſed iure actionis, adhuc earum curſus impeditur ipſo iure, ſi creditoris hereditas iaceat. *l. pecuniæ. in fi. de vſur.* quia ibi loquitur in vſuris debendis propter moram in futurum incurrendam, vnde ſi mora non incurritur, non debentur, vt quando debentur ſub conditione, videlicet in caſum moræ, ſeu in defectum ſoluendi minores vſuras. Quare ſi tunc non ſit cui ſolui poſſit, tanquam ceſſante mora, & deficiente conditione, non committitur ſtipulatio maiorum vſurarum, vt in *l. Seia, eo. tit.* Secùs ſi vſuræ debeantur purè vel in diem ſucceſſiuè, propter ſortem priùs numeratam, ſiue debeantur citra moram ſortis, vt in *l. item quia. § fi. de pact.* ſiue propter morã ſemel admiſſam in ſorte reſtituenda, vel donec reſtituta ſit, vel aliter mora purgata, vt in *l. lecta. ſi certum peta.* quia tunc etiamſi superueniat creditorem furere, vel peregrè abeſſe, vel mori relictis pupillis ſine tutoribus, vel hereditate iacente, aut aliàs non ſit cui ſors offerri & ſolui poſſit, non tamen eo ipſo deſinunt vſuræ currere, nec ipſo iure, nec ope exceptionis, etiamſi eſt tantùm mora irregularis, tunc communis *d. l. euictis § poſt traditam.* ſed ſolùm à tempore congruæ oblationis ſortis. *l. ſi creditori. l. ex prædiis. C. de vſur.* vt in quæſtione præcedenti vel à tempore diligentiæ ſeriò factæ ad ſoluendum, vt in *l. final. C. de vſur. pupill.* & in princip. huius quæſtion. Ratio quia hoc vltimo caſu curſus earum non fundatur in aliqua noua mora de nouo ſingulis terminis incurrenda, prout in *dicta l. pecun. & l. Seia. de vſuris.* ſed vel in veteri pactione citra moram, vt in *dicta l.*

A *item quia in fin.* vel in mora præterita, vt in d. l. lecta. vnde ſi in *d. l. lecta. in fine* vnius menſis contigiſſet non eſſe cui pars ſortis tunc reſtituendæ ſolui potuiſſet, debitor moram non incurriſſet reſpectu illius partis. *d. l. pecun. in fin. l. ſi fundus, in fin. de leg. commiſſ.* Alex *conſ. 92. col. quart. lib. 1. conſ. 172. col. 1. lib. ſecund.* Purpura. in *l. vinum, num. 24. ſi cert. pet.* & quia latè tradit Fran. Aret. *conſ. 161. col. ſecund. cum ſeq.* Et ſic non occurriſſent vſuræ dictæ portionis ipſo iure, ſicut nec futurarum portionum, donec mora in illis commiſſa eſſet, *per* tex. in *d. l. lect. verſ. pen.* quod not. quia gloſ. & Doct. ibi non declarant.

309 ¶ Tertiò principaliter non obſtat, ſi diceretur quòd etiam in his quæ competunt iure actionis ſoli pupillo, ſi tutor non appareat, denunciari vel proteſtari poteſt *l. ſi dictum. §. pupillo de euict.* quia vt nouè

Intellectus §. pupillo in l. ſi dictum de euictio.

B dixi in *conſuet. Pariſ. glo. 11. n. cum ſeq.* illud eſt, quia denuncians certat de damno vitando, & iure ſuo conſeruando, & quia periculum eſt in mora, & nuper inueni quòd Fran. Aret. *conſ. 26 n. 1.* ita ſentit. Cæterùm quòd Accur ibi Paul. Alex in *l. ſi ex legati cauſa. de verb. oblig.* & alij vbiq; dicunt hoc eſſe fauore pupilli introductũ falſum & inſulſum eſt. Plus dico, quòd *d. pupillo*, non debet ita ruditer intelligi, ſed ex bono & æquo, videlicet vt amicis & cognatis denuncietur. arg. *l. ergo ex quibus. cau. maio. l. hoc autem. §. princ. ex quibus cau. in poſſ. eat. l. aut qui aliter. §. ſi forte. quod vi aut clam. l. pr. in fi. C. de non num. pecu.* vt etiam tutorem creari faciat, ſi tempora patiantur. Ita etiam *d. l. ſi dictum. verſ. pe.* vbi loquitur de venditore abſente, ſanè debet intelligi,

C quando emptor fecit quod potuit vt illum inueniret, vel ad eius notitiam tranſiret: & ad hoc pondero illum tex. ibi. *Cognoſcere vbi eſſet non potuit,* quod præſupponit emptorem non fuiſſe negligentem, ſed diligenter bona fide verſatũ. Similiter nunciationes, illæ, de quibus in *l. de pupillo. §. nunciare, l. operis cum ſeq. de ope. no. nuncia.* debent ſanè intelligi, dummodo ita fiant vt denuntiant in notitiam, alioqui plus quàm ridiculum eſſet dicere, quòd ſufficiat eſſe nunciatum vni furioſo vel infanti: vnde malè conſuluit Paul. *conſ. 140. Effectus primi dubij lib. 1.* quod poſſit denunciari hereditati iacenti, pro regreſſu euictionis, ſaltem ad pretium, nec

Contra Pau.

teneri emptorem facere curatorem apponi.

D 310 ¶ Et ſumma, quanquam in quæſt. noſtra non agatur de aliqua mora purganda, tamen quia agitur de exercitio iuris, videlicet redimendi, quod iure actionis competit debitori, quia in hoc non eſt debitor, ſed creditor, ita accipiendum eſt, prout quando agitur de actione intentanda, vel de debitore interpellando & conſtituendo in mora, debet ergo oblatio & interpellatio fieri perſonæ legitimæ, quæ in mora conſtitui poſſit, alioqui non impeditur curſus redituri ipſo iure nec ope exceptionis. At minor tutore vel curatore carens, non poteſt interpellari vt in mora conſtituatur *l. ſi ex legati cauſa de verb. obli. l. in quo § ceſſarũ. vt in poſſ. lega.* niſi ſit adultus habens veniam ætatis, vel aliàs ſeſe publicè induſtrium oſtendens, vt in *l. 1. C. qui & aduer. quos.* nec enim hæc redemptio continet alienationem immobilium, cùm ſit ex contractu debita

E & neceſſaria. Non obſtat ſi dicatur, quòd de natura huiuſmodi reditus eſt, vt liberum ſit debitori quandocunque voluerit ſortem cum reliquis offerendo ſe liberare, aut quòd durior & deterior obligationis conditio fieri non debet propter caſum in perſonam creditoris ſeu fœneratoris contingentem: vt per Paul. *con. 240. col. 2. li. 1.* Alex. *con. 92. n. 6 lib. 1* & ſic quod vel pupillo tutore carenti vel hereditati iacenti, ſaltem corã teſtibus, offerre & proteſtari ſufficiat, quia quod quandocunque liberum eſſe debet debitori redimere, intelligendum eſt bona fide, & ſine captione creditori. arg. *l. ſi cui de ſeruitu.* videlicet vt creditori vel his ad quos ſpectat, congruè & bona fide denuncietur, vt ſibi conſulere queant, vtque quantum fieri poteſt

vtrique ſine alterutrius captione conſulatur, non autem amarè, nec tanquã inter infeſtos. *l. ſi id quod. §. ſi quis. de donat. inter. vir. & uxor* ſed cum quodam temperamento, & omnia ex bono & æquo. *l. ſi quid venditor. de ædil. edict.* vt nec nimium delicatus debitor, nec nimium oneroſus creditor audiatur. *l. ſi ſeruus. in fi. de pign. act.* Quòd ſi dum tutor pupillo, vel curator hereditati iacenti vel furioſo dari curatur, vnus aut alter terminus ſine fraude & culpa debitoris labatur, non erit fraudi debitori, vt dixi in princ. q. alioquin ſi debitor nulla congrua creditoris, vel eorum ad quos ſpectat interpellatione vel inquiſitione præmiſſa, etiam teſtato, vel etiam iudice adito redimere offerat, etiamſi ſortem cum reliquis conſignet, non prodeſt: quia conſignatio non valet, niſi præcedente debiti oblatione ei cui debetur. *l. 2.* & ibi Sali. in 1. *aut. C. de vſu.* Ang. in *l. acceptam. col. fi.* & ibi Paul. *col. pe. C. de vſu.* Iaſ. *conſ. 9. col. pe. conſ. 216 lib. 2.* Ludo. Gozad. *conſ. 71. col. 3.* Et facienda eſt oblatio ei qui poteſt recipere, & offerentem liberare. *l. ſi reus paratus.* & ibi Bal *de procurat.*

311 ¶ Si verò nec perſonæ, nec domicilio offerri poſſit, eò quòd ſedẽ mutauerit creditor, nec ſcitur vbi ſit, facta ſummaria inquiſitione per apparitorem à vicinis locis vbi verſabatur (quod omniũ poſtremũ eſt) per edictum publicum ſiue preconio vocabitur, per no. in *l. ſi eo tempore. C. de diſtract. pig.* gl. in *l. ſi finita. §. ſi plures. verſ. vel ſi non inuenitur. de dam. infect.* Bart. in *extrauag. ad reprimendum in ver. per edictum.* Bal. in *marg.* in verb. *citatio per præconem.* Soc. tract. *de cit. art. 23.* latè D. And. Tiraq. in *tract. de retract. praxi. §. 9. gloſ. 3.* Et ita debet intelligi *l. ſi creditrici. in fi. C. de vſuris.* Sed an tunc etiam requiratur depoſitio & conſignatio? Omnes ferè glo. & Doct. vbiq; tenent quòd ſic, ſed non eſt verũ, quia iure non cauetur, niſi ad effectũ conſequendi liberationem ipſo iure. *l. acceptam. C. de vſu. leg. obſignat. C. de ſolut.* Sed ad purgandã morã vel impediendũ curſum vſurarũ, non requiritur conſignatio, niſi vno caſu: videlicet ſi debitor nolit tutori vel curatori recipere parato ſoluere metu reſtitutionis. *l. ait prætor. §. prim. de minorib.* Videbatur alius caſus, videlicet quando præſumptio degenerat contra debitorem, qui præſente creditore recuſat, & mox eo abſente offert, vt in *l. ſi reus paratus de procurat.* ſed non ita, quia ibi conſignatio ipſa non iubetur à iudice, ſed ſolùm locus tutus vbi fieri poſſit à volente decernitur: quia debitor obtrudebat pecuniam & procurator ad lites non habebat poteſtatem recipiendi, nec ſolutionem, nec conſignationẽ. *l. ſed ſi tantùm. de pact. l. hoc iure de ſolut.* Præterea in *d. l. ſi reus,* dicta cõſignatio nihil operatur, nec purgationem moræ, nec inhibitionẽ curſus quarumcunque vſurarum, nec eximit conſignationẽ à periculo nec trãsfert illud in creditorẽ, cui mora facta eſt, donec cõgrua oblatione illi facta, mora purgetur: vt ſuper dixi per *leg. ſecund. C. de vſur.* donec ea conſignatio notificata ſit creditori, & lapſo exinde cõpetenti termino, infra quem potuit & debuit creditor accedere, vel procuratorem cum mandato ſufficienti mittere ad recipiendam pecuniam oblatam & conſignatam, & dandã apocham: in caſum tamen, quo ſolutio non eſſet debita, niſi in loco vbi offertur: ſecùs ſi eſſet debita in loco vbi creditor ſeſe paratum recipere offert, quia illuc eſſet mittendum. Cæterùm ad impediendũ iudicium (ſcilicet in principali) ſufficit quòd debitor offerat condemnari ſoluere ſpecialiter & deſignatè quod debet, quale & vbi debetur, nec requiritur conſignatio, quæ ſolutionem ſeu executionẽ iudicati reſpicit. Ex his habes multorum iurium nouũ & verum tam ſpeculatiuum quàm practicum intellectum, ſolidámque plurium quotidianarum quæſtionũ deciſionem. Eadem enim ferè dicenda ſunt, ſi quis fundũ ſub facultate redimendi venditum velit redimere, de quo vide plenè per Do. And Tiraq. in *tract. retr. conuent. §. 4.* Vt autem has duas quæſt. vno verbo decidere potuiſſem, ita & ſingulas leges nouiter interim explicatas prolixiùs ſingulatim tractare, ſed malui ad iuuenũ vtilitatem ſtilo attemperato quàm breuiùs & dilucidiùs cuiuis fructũ analytici laboris mei promere. Si quẽ iuuat videre quàm multa mihi legenda & euertenda fuerint, legat quos cumulatim citat Do. And. Tiraq. in loco præallegato & in *tract. retract. §. 1. gl. 13. & glo 17.*

QVÆSTIO XLI.

SYNOPSIS.

1 *Melius eſt ab initio cautionem adhibere, quàm cauſa vulneratâ remedia quærere.*

2 *Prælati, Epiſcopi, & tutorum, & curatorum vicem ſubeunt.*

3 *Templa, & Eccleſia ex iuriſdictione iudicis ſecularis pendent.*

312 ¶ QVADRAGESIMOPRIMÒ, ſubſequenter quæro, Vtrùm ſola realis oblatio facta ſoli tutori, vel curatori minoris impediat ipſo iure curſum reditus? Dubium facit modificatio ſeu declaratio ſupremi huius Senatus facta ad Edictum Regium die 5. Februarij, anno ſeſquimilleſimo triceſimo nono, de quo ſup. *eo. q. 20. ad fi.* quia præfata modificatio, quæ certam ſolemnitatem redimendi requirit in reditib. debitis Eccleſiis, Collegiis, Prochotrophiis, aut Prælatis Eccleſiaſticis, idem vult obſeruari in reditibus debitis minoribus vel ſimilibus perſonis exiſtentibus, vel quæ debent eſſe ſub tutoribus vel curatoribus: & ſic videtur quòd non ſufficiat tutori vel curatori offerre, imò nec ab illo redimere de facto numerando ſortem cum reliquis, ſed quòd priùs minor ipſe & agnati vel cognati cum tutore vel curatore deberent ad perſonem vel domicilium, ſi commodè fieri poſſit, aut ſaltẽ per Edictũ generale per quatuor dies publicatum in prætorio, & ſignificatũ in loco domicilij eorum citari coram iudice ordinario, vt conſulat de rectè collocanda pecunia redemptionis in rem & commodum minoris, quemadmodum prærequiritur, quando à Collegio vel Curato Eccleſiaſtico. Sed hoc non obſtante, dicendum abſque dubio ſufficere oblationẽ factam ſoli tutori vel curatori ad ſiſtendum ipſo iudice curſum reditus, per not. in *duabus præcedentibus quæſtionibus.* Non obſtat dictũ Senatuſconſultum, quia non eſt factum ad incommodandum debitoribus, nec in aliquo eorum præiudicium, quo minùs promptè liberari queant, ſed duntaxat ad conſulendum iuribus & cõmodis Eccleſiarum, Noſocomiorum, locorũ piorum, minorum, & ſimilium, ne pecunia redemptionis cum eorum damno irreparabili temerè abſumatur & pereat præſertim Prælatis & adminiſtratoribus Eccleſiaſticis occaſione dicti Edicti prouocatis celerẽ & defunctoriam redemptionem redituum Eccleſiaſticorũ & profuſoriam conſumptionẽ ſortis. Quæ mala prudenter præuidens Senatus, ſalubri Senatuſconſulto amoliri voluit, & ſic ſuper ipſa oblatione viribus eius & effectu, videlicet ſuper curſu reditus ſiſtendo, Senatus nihil mouit, nihil decreuit, ſed duntaxat ſuper ipſa tota redemptione, ſeu plena & ſecuriſſima liberatione debitoris a ſorte principali, ſeu potiùs ſuper congrua & vtili collocatione pecuniæ, & ne temerè diffi-

Digitized by Google

paretur. Et ſic ipſa reditus cohibitio remanet in iure communi, vti prius ſecũdum prædicta. Plus dico, quòd illud Senatuſconſultum non eſt, nec continet ius nouũ, nec ad hunc finem emanauit, ſed eſt ſimplex declaratio & ſuppletio ciuilis & commodæ interpretationis, quæ in omni, præſertim noua & nimis breui vel generali lege requiritur, vt teſtatur iuriſconſultus in *l.* 2. §. *poſt originem, de origine iuris.* & prudenter anteuertit Senatus obuiando periculis, quod longè ſatius eſt, quàm poſt cauſam vulneratam remedia quærere. *l. fin. C. in quibus cauſis in integ. reſtitu. non eſt neceſſa.*

Amortiſatio.

313 ¶ Vnde idem Senatuſconſultum omnes conditiones & modificationes iuris communis & legalis æquitatis recipit, & ita ſanè debet intelligi, ne in quaſdã reprehenſiones incidat *l. Saluius Ariſt. de leg. præſtan.* Quòd enim primò excipit reditus debitè amortiſatos (verba ſunt fori) non eſt intelligendum (vt quidam imperiti vulgò putant) quòd amortiſatio faciat reditum aliàs de ſe redimibilem, non poſſe deinceps redimi. vt enim patet ex his quæ raptim perſtrinxi in *conſue. Pariſi.* §. 41. *q.* 12. amortiſatio non reſpicit ius priuatorum, nec illud tollit aut minuit, ſed ſolùm ius ſuperioris, confirmantis videlicet vt res poſſit perpetuò manere & retineri in patrimonio Eccleſiæ, Collegij vel ſimilis corporis, nec poſſit cogi ad ponendum extra manus ſuas per confirmantem, ſed benè per alium etiam inferiorem, cuius iuſtè intereſt, qui non conſenſit amortiſationi. vnde ſi Collegium habeat reditum ſiue natura, ſiue pacto, vel aliàs quacunque cauſa redimibilem, quantumcunque etiam nominatim ſibi confirmari, ſeu (vt vulgo dicunt) amortiſari faciat à Rege, ſub quacunque forma, & quocunque pretio, tamen ſemper, vt prius, redimi poterit per debitorem. Benè verum eſt quòd ſi Rex ex iuſta cauſa & propter bonum publicum per ſuam conſtitutionem faciat reditus per ſe non redimibiles, redimi poſſe non cenſetur comprehendere reditus taliter à ſe confirmatos, vt perpetuò poſſideri poſſint, ſed hi reditus cenſentur à conſtitutione accepti, vt in *conſti. Caroli ſeptimi ſuper redemp. red.* §. 12. quia alioquin beneficium confirmationis ſeu amortiſationis ſemel conceſſum, quod ſtare debet, aboleretur in effectu quod princeps veriſimiliter non intendit. Et ita etiam debet intelligi. §. 21. vt reditus amortiſatos excipiat à conſtitutione, ſeu beneficio redimendi per legem nouam dato, non autem quòd excipiat eos à iure redimendi iam acquiſito & competenti debitoribus ex quacunque iuſta cauſa, vnde etiam dico quòd *dictus* §. 21. debet intelligi de reditibus debitè amortiſatis, tunc videlicet tempore dictæ conſtitutionis Caroli ſeptimi. Secùs de amortiſatis poſtea quantumcunque ſolemniter, quia ex quo ius redimendi ſemel radicatum erat, & acquiſitum debitori ex dicta conſtitutione, non potuit illud ius ſibi legitimè quæſitum ſine conſenſu ſuo tolli, per quamcunque amortiſationem ſeu confirmationem per creditorem impetratam vel emptam, quocunque pretio, quacunque cauſa à principe, niſi debito conſenſerit. Cùm autem illud nouum & indigeſtum edictum non ſonet niſi de reditibus pecunia conſtitutis, & ſic ſemper ſui natura redimibilibus, niſi tanto pretio venditi ſint, quanto redimi vix expediat, minus videtur quadrare dicta exceptio redituum amortiſatorum. Et certè non benè quadrat ad verba & tenorem dicti Edicti, quod loquitur de pecunia conſtitutis duntaxat. Patet ibi, *Pour le prix qu'elles auront eſté conſtituées, s'il en appert.* Clauſula verò immediatè ſequens, ibi, *& s'il n'en appert*, non refertur ad conſtitutionem, ſiue ad titulum & cauſam conſtitutionis, ſed ad quantitatem pretij reditus eiuſdem qualitatis, vt in clauſula præcedenti.

314 ¶ Verùm dicta exceptio benè quadrat ad mentem & intentionem Senatus qui vidit è Repub. eſſe, illud Edictum intelligi generaliter de omnibus reditibus, ſaltem non fundiariis, ſed impoſitiuis quocunque titulo, & ita debuiſſe ſtatui, & ſtrictius ſcriptum fauorabiliter extendendum iuxt. *l. hoc modo de condi. & demonſtra.* Quod ſatis clarè Senatus ſubindicat in prooemio & cõtextu modificationis ſuæ, dum quantum licet conformare & exæquare intendit cum veteribus conſtitutionibus & priuilegiis huius vrbis, & tacitè meritò redarguit errorem κατὰ τὴν μακρολογίαν compilatoris, quantumuis alioquin [illegible] & ſuo ipſius iudicio [illegible], licèt expreſſim ſtatuere non attentet [illegible] dici tamen non poteſt quantum Monarcharum interſit, Senatus authoritatem vereri, & prudentum bonorumque frequenti conſilio niti, ne improborum libidini pateant. Secundò, inquantum dicta modificatio Eccleſiis & Parœciis admiſcet Collegia, non eſt intelligendum de Collegiis Canonicorum, quæ vocãtur Capitula Eccleſiarum Cathedralium, vel Collegiatarum, ſed de Collegiis ſcholarum vel ſimilibus, vbi vnus quem Primarium vel Archididaſcalum vocant præeſt, & ſolus adminiſtrat, vt in gymnaſiis huius Academiæ, in quibus eſt eadem ratio, quæ in Eccleſiis vnum Prælatum habentibus, vel orphanotrophiis vnum adminiſtratorem. Sed longè diuerſa & oppoſita ratio eſt in Capitulis Canonicorum, qui commune negotium ſimul diligenter in commune commodum intenti curant: ideo ſufficit à ſolo Capitulo ſine alia ſolemnitate redimere, ſecùs ſi à Prælato vel adminiſtratore aut ſimilibus, qui licèt tutorum vel curatorum loco ſint. *leg. orphanotroph. s. C. de Epiſ. & cle.* quia contingit de relig. dom. tamen quia perpetui ſunt, & nonnunquam (teſte experientia) ſolent proprium non Eccleſiæ negotium agere, meritò de illis pariter diffiditur. Ideo prudenter & iuſtè declarauit Senatus, non fore tutum debitorem, qui à ſolo Prælato, vel ſolo orphanotropho, aut ſimili redimat, licèt enim tutus ſit, & pleniſſimè liberetur ſoluendo ei reliqua argu. *l. ſancimus.* 1. *C. admini. tuto.* quia vicem gerunt fructuum, in quibus etiam diſtrahendis alia ſolemnitas non requiritur. *l. fi. in fi. C. de admin. tutor.* Tamen vbi agitur de extinguendo & reſoluendo in totum ipſo iure reditus, meritò cautius agendum eſt. Tum quia hîc maius periculum verſatur, tum quia reditus iſte vicem rei immobilis in multis habet, vt diximus in *conſ. Pari.* §. 56. & ſup *eod. quæſt.* 17. Tum, vt obuietur fraudibus, ne infidi adminiſtratores in præiudicium Eccleſiæ, pauperum, & ſucceſſorum, colludant cum debitoribus: vel ſi non colludant, malè diſſipent receptam pecuniam. Quas ob res multum laudanda eſt, & pro generali lege in hoc regno ſeruanda hæc æquiſſima prouiſio Senatus, vt debitor volens redimere, citari faciat coram iudice Prælatum cum patrono, ſi quis ſit, vel cum collatore ordinario, vel ſi beneficium non ſit titulatum, illum vel hæredes illius qui reditum dedit, vel orphanotrophum & alios reſpectiuè (ſi tamen commodè, & ſine magnis ſumptibus citari poſſint: alioquin per edictum in prætorio per quatuor dies publicatum, & in loco beneficij ſignificatum, ad deliberandum de collocatione pecuniæ, & illis non comparantibus, debitor conſignando in iudicio liberabitur à reditu.

Bonorum conſilium Reip. regibus que neceſſarium.

315 ¶ Hîc aduertendum ad multa, Primò, quòd hæc ſolemnitas non eſt præcisè de forma, vti ſcripta eſt, ſed cùm ſit æquitatis declaratoria, ſufficit obſeruari per æquipollens, eadem ſeruata æquitate, videlicet palam & bona fide vocatis his, ad quos principaliter negotium vel cura ſpectat. Et conſignatione facta ſiue in iudicio, ſiue in manibus probi viri (dummodo iudex nominatim decreuerit) puto ſtatim debitorem ipſo iure in totum liberatum, nec vlterius teneri de periculo, nec quid fiat vel contingat, ſed congrua ſolemnitate omiſſa; periculum erit deterioris, & adhuc curret reditus cum effectu, ſi pecunia perierit vel diſſipata ſit. Si tamen omni ſolemnitate omiſſa conſtet pecuniam aliter rectè collocatã in rem Eccleſiæ vel pauperum, liberatus erit debitor in totũ, per dictam verſionem in rem, quæ ta-

men non præſumetur in dubio, ſed debitor allegans probare tenebitur, cùm huic fortunæ ſeſe ſubiecerit omni ſolemnitate neglecta, & Senatus authoritate cõtempta. Secundò, quòd tempore obligationis realis factæ ſoli Prælato vel adminiſtratori, qui domini loco vel creditoris eſt, debitor liberatur à reliquis, dummodo perſeueret, & non ſit in mora ſeruandæ huius ſolemnitatis, ſecundùm not. ſuper *num.* 298. Tertiò, quòd in quantum loquitur de iudice dictarum Eccleſiarum, Collegiorum, vel locorum, debet intelligi, non de Eccleſiaſtico, ſed ſeculari ordinario loci, quia iſtud negotium iuriſdictionis ſecularis eſt, quin etiam templa & Eccleſiæ ſunt de territorio & iuriſdictione ſecularis poteſtatis, vt dixi in *conſue. Pariſ.* §. 43 *nu.* 61. Si tamen eſſet vtiliter factum coram iudice Eccleſiaſtico, non eſſet dubitandum debitorem æquè liberatum. Quartò, in quantum loquitur de impenſis, debet intelligi, quò debitor has (dummodo modicas) recuperet, vel ei deducantur: quia fiunt principaliter gratiâ creditoris, vt quæ illi non debitori conſulatur. Quintò, quòd prædicta procedunt quando reditus inuito creditore redimi poteſt, aliàs ſeruanda eſſet ſolemnitas in alienationibus prædiorũ Eccleſiæ requiſita. Sed vtrum prædicta procedant etiamſi redimatur ab ipſo Prælato vel adminiſtratore, qui nomine adminiſtrationis ſuæ reditũ emit? Videtur quòd ſic, quia dicta modificatio non diſtinguit. E contra quòd non, quia cum eo contractum eſt. arg. *l. quod ſeruus in fi. l. filiæ*, & ibi Bart. *de ſolutio.* in *l. filius* C. *de pactis.* in *l. ſi vrbana, de cond. ſt. in deb.* Reſpon. Aut ille adminiſtrator emit reditum voluntariè de pecunia de qua aliàs liberè diſponere poterat. (Et idem ſi huiuſmodi reditum ad ſe ſpectantem dedit Eccleſiæ vel corpori adminiſtrationis ſuæ) & tunc licèt nomine adminiſtrationis emerit, tamen ei ſolui, ſiue ab eo redimi poterit, omiſſa hac ſolemnitate, quia totum iſtud in bona fide verſatur, vt dixi. ſed liberalitas per emptorem exercita, per ſe bonæ fidei præſumptionem inducit, & omnis fraudis ſuſpicionem extinguit. Fallit ſi emptor iam manifeſtè mutaſſet mores, & cœpiſſet diſſipare vel proprio commodo, & non adminiſtrationi ſuæ ſtudere. argument. *l. cùm quis in princip. de ſolutio.* Pariter fallit, ſi redimens fraudem participauit, vel ſciebat emptorem mutato animo velle in alios vſus pecuniam conuertere. Aut verò adminiſtrator emit de pecunia adminiſtrationis non liberè, ſed ex neceſſitate, vel quia poterat cogi ſimiliter collocare, & tunc ſeruanda dicta ſolemnitas, vel æquipollens cautela, quemadmodum ſi redimeretur ab eo qui iuxta dictam modificationem compulſus fuerat, vel compelli poterat, vt ſ. collocare.

316 § Tertiò principaliter in quantum eandem ſo-

A lemnitatem requirit in redimendis reditibus minorum, ſiue habeant tutores & curatores, ſiue non: ſanè debet intelligi vt ea ſolemnitas, vel æquipollens requiratur, quando minor eſt deſtitutus tutore vel curatore, & ſufficit id quod dictum eſt ſ. nu 305. Si verò tutorem vel curatorem habeat, nulla alia ſolemnitas requiritur ſed tutò redimere licèt à tutore vel curatore, dummodo bona fide, & aliàs non ſit manifeſtè ſuſpectus, nec eſt tanta ſuſpicio in tutore vel curatore qui temporalis eſt, & ſperatur creditorem maiorem factum, ratione exacturum, quãta in Prelato orphanotropho. Quòd ſi maior eſſet manifeſtè prodigus, idem dicẽdum quod in minore: ſi verò minor veniam ætatis haberet, vel eſſet vicinus maiori ætati induſtrius, & res ſuas per ſe pru-

B denter adminiſtrans iuxta no. in *l.* 1. *C. qui & aduerſus quos.* puto quòd ſine alia ſolemnitate ab illo redimi poſſet, ſicut ſimilis pecuniæ ſumma, etiam ante terminum tali tutò ſolui poteſt. Quartò, in quantum loquitur de reditu non communi, ſed ſpectante ad mulierem coniugatam, non requirit prædictam ſolemnitatem: & rectè, ſed vult ſufficere numerari pecuniam marito, vt in hæredia vxoris futura impendat, in quo licèt non exprimatur, tamen ſatis ſubindicatur requiri vxorem, quatenus commodè licet, admoneri, vt id curet à viro fieri. Tum quia ab illa propriè fieri debet redemptio, cùm ipſa ſit creditrix & domina reditus, ſi tamen abſit, & maritus petenti redemptionem offerat recipere, & in commodum vxoris impendere, tenetur debi-

C tor ei numerare: alioquin curret reditus, ne pecunia ſterilis ſit mulieri, nec in rem eius impendi poſſit facto vel mora debitoris. Numeratio verò ſoli viro facta ſub ea conditione vel commemoratione, vt in rem vel commodum mulieris impendatur, ſufficit ad hoc ne cadat in communionem, vtque teneatur vir rationem reddere tanquam de re propria vxoris, quod Senatuſconſultum ſatis innuit, & plenius dixi in *conſuet. Pariſ.* §. 108. Item iſtud debet intelligi in patria conſuetudinaria, ſeu quando vir & vxor ſunt communes inmobilibus & quæſtu: ſecùs in patria iuris ſcripti, vbi vxor non eſt communis, tunc enim licet etiam reditus ſit nominatim datus in dotem, tamen nullo modo redemptio fieri poteſt à marito, nec illi numeranda pecunia, ſed numerari debet mulieri, à qua ſola poteſt redimi, cum bonorum ſuorum adminiſtrationem habeat, & non vir. Si verò per ætatem vel aliam imbecillitatem non habet bonorum ſuorum adminiſtrationem, tunc obſeruandum eſt, prout in minore curatore indigente dictum eſt, & prædicta extendi poſſunt quando agitur de redimendo fundo: ſub ea facultate vendito.

QVÆSTIO XLII.

SYNOPSIS.

1. *Eadem ratio fructuum naturalium & ciuilium.*
2. *Error And. Tiraq.*
3. *Differentia inter bonæ fidei, & malæ fidei poſſeſſorem, quod ad fructuum reputationem.*

317 § QVADRAGESIMOSECVNDÒ, ſuccedit quæſtio, Debitor volens redimere obtulit ſortem cum reliquis tutori vel curatori hæredis creditoris, vel ipſi hæredi maiori annis, qui detrectat recipere & redemptionem conſentire, non doloſè, ſe ex iuſta ignorantia, quod nondum ſciat qualis ſit reditus, nec an ſit pecunia conſtitutus. nec an & quanti redimibilis ſit. An interim reditus currat? Prima facie videtur quod ſic cum effectu, ſaltem quamdiu non eſt negligens ex inſtrumentis hæreditatis, quæ penes ſe habet vel habere poteſt, veritatem reſcire: quia cum talis non ſit in mora, niſi doceatur ab interpellante id fieri debere. *l. ſi quis inficiatus*, vbi Bar. & alij depoſi. vel ſaltem niſi lapſo tempore, quo potuit & debuit veritatem reſcire. ſequitur quod interim non venit in aliquo puniendus, ſed fructu reditus ſuos faciat vt priùs, cum non ſit in mora, vt per glo. & Do. in *l. quod te ſi cer. per.* in *l. qui in alterius. de reg. iur.* Sic in ſimili, ſi væniit fundus ſub pacto redimendi, deinde venditor offerat pretium hæredi emptoris, non conſtituit illum in mora, nec poteſt habere fructus à tempore oblationis, ſed ſolùm à tempore quo docuit de pacto vel iure redimendi, vt tenent recentiores in *l.* 2. *C. de pact. inter empt. & vendi.*

Digitized by Google

vendi. etiamſi aliàs ſufficiat pecuniam offerre etiam extra iudicium ſine conſignatione & depoſitione ad conſtituendum emptorem in mora *vt* ſ. *q.* 39. igitur idem in caſu noſtro, quia ſicut ſe habent fructus naturales ad fundum, ita penſiones ad reditum, ſiue ad ipſum ius reditus, cuius ſunt veri fructus ciuiles. Sed his non obſtantibus contrarium dico, quia non ſolùm de natura, ſed etiam de iuſtitia & neceſſitate huiuſmodi redituum eſt, vt non currant, niſi quandiu debitori ſortem habere licet eaque plenè frui reſpectu creditoris, vna cum facultate perpetua ſeſe liberandi, ſorte cum reliquis pro rata temporis oblata: nec hi reditus licitè contrahi poſſunt, niſi ſub hac conditione. Ineſt etiam ab initio tacitum pactum de non ſoluendo ſeu continuando reditum facta congrua oblatione. *per not. ſupra q.*19. Igitur ea facta, ſiue creditor ſit in vera & formali mora, ſiue non, propter caſum in perſonam eius contingentem, ipſo iure deſinit reditus currere quemadmodum de vſuris in quarum locum reditus ſucceſſerunt, dictum eſt in præcedentibus, Cur autem in hoc articulo aliud ſit, quando fundus ſub pacto redimendi vænijt, ratio eſt in promptu: quia emptor fundi eſt interim purè & pleno iure dominus. arg. *leg. generaliter. qui & à quib. manu. lib. non. fi. leg.*1. §. *ſerui appellatione ad Silani. cum vulg.* & fructus ſuos facit per ſeipſum iure dominij, & illud ius fructus percipiendi & ſuos faciendi purum eſt, & nulla conditione nec tacita, nec expreſſa ſuſpenſum: vnde oblatione facta vt non reſoluitur ipſo iure, ſed manet dominus, ita & ius fructuum illi annexum, nec reſtituendi ſunt, niſi ratione moræ, à tempore moræ, vel litis conteſtatæ. vt ſtatim dicam. Sed hic licèt reditus in ſe ipſo iure non reſoluatur per ſimplicem oblationem, niſi ſecuta redemptione vel ſolemni conſignatione & depoſitione, tamen fructus reditus non dependent à domino fundi penes debitorem exiſtentis, ſed ab obligatione perſonali, qua tenetur debitor, cui obligationi ineſt tacita illa conditio, niſi ſors cum reliquis offeratur, quæ interim donec vel extet vel deficiat ſuſpendit futura reliqua, & cùm extat, ipſo iure impedit obligationem futurorum reliquorum. Item facilius venditori reditus per manus ſuas ſoluenti acquiritur exceptio, quàm venditori fundi traditi actio ad fructus recuperandos, in quibus non poteſt vti retentione, prout in reliquis facere poſſet debitor poſt congruam oblationem, etiamſi ipſo iure currere non deſinerent.

Differentia inter fundum & reditum redimibiles.

315 ¶ Sed hic circa venditionem fundi redimibilis quidam errores conuellendi occurrunt: certant enim & quandoque variant Doctores an ſufficiat ſimplex oblatio realis extra iudicium, an verò requiratur conſignatio & depoſitio, vt latè per Doct. And. Tiraq. in *tract. retract. connentio* §. 4. *glo.* 6. vbi num. 4. decidit requiri conſignationem & depoſitionem ad finem recuperandi fructus poſt conſignationem, alias eam non neceſſariam, & in eo ſolo communi errore fundatur, quo dicunt, ſolam oblationem non impedire curſum vſurarum quæ fructuum loco ſunt, niſi fiat conſignatio, ſed hoc ſatis confutatum eſt ſ. q. 39. Breuiter dicendum, veritatem ſtare ab eorum ſententia, qui tenent ſolam realem congruam oblationem etiam extra iudicium ſufficere, quod verum eſſe dico, etiam quò ad recuperationem fructuum, dummodo emptor vel eius ſucceſſor interpellatus ſciuerit vel ſcire debuerit ſe teneri reuendere, & ſic in mora conſtitutus fuerit, iuxta no in *l. quod te. ſi cer. pet.* Cæterùm quandiu propter iuſtam ignorantiam vel imperfectam oblationem non eſt in mora, non teneri ad reſtitutionem fructuum quos interim percipit, etiam non conſumptorum & extantium, etiam ſi conſignatio quantumcunque aliàs ſolemniter facta ſit, probo: tum quia in bonæ fidei iudicijs veniunt fructus à tempore moræ: tum quia etiam in ſtricti iuris iudicijs mero iure veniũt à tempore moræ, ſi res fuit actoris. tex. in *l. videamus.*

A *ff. de vſur.* quorum vtrumque hic concurrit, quia fundus fuit actoris, & actio eſt bonæ fidei. Vnde multò fortius hoc caſu veniunt fructus à tẽpore moræ, quàm in primitiua venditione, vbi ſi emptor offerat pretium & petat fundum, extunc veniunt fructus ratione moræ, ob ſolam qualitatem bonæ fidei: hic autem accedit, quòd petit rem quæ fuit ſua, & pro hac ſententia caſus eſt in *l.* 2. vbi ita tenet Paul. C. *de pact. inter empt. & vendi.* nec poteſt ille tex. cauillari, dicendo, quòd ibi hoc eſt propter legem conuentionis, quia conuentum erat vt oblatione facta fundus reſtitueretur, vt ibi pungit. Hie. Cagn. nu. 60. Tum quia tex. non dicit, ſola oblatione facta & ſic quòd ſufficit ſola oblatio, non eſt ob certam determinatam legem conuentionis, ſed ex veteri regula, & diſpoſitione iuris communis, ratione

B moræ. Tum quia illud verbum (*obtuliſſent*) & verbum (*oblatam*) intelligitur cum effectu, ſecundum alia iura, videlicet de oblatione per quam interpellatus conſtitutus eſt in mora. Tum quia *d. l.* non debet reſtringi ad caſum, in quo formaliter pactum eſt de oblatione, ſed iuſti verbum (obtuliſſent) ſonat facti contingentiam vel potius abbreuiatum in reſcripto ſermonis ſeu libelli ſupplicis priuatæ partis compendium. Vnde d. l. generaliter habet locum, quandocunque prædium eſt venditum ſub pacto de retrouendendo, etiamſi non ſit facta mentio de oblatione, ſiue quandocunque offertur pretium: quia illud tacitè ineſt, & expreſſum nihil operatur, ſed ſecundum materiam ſubiectam (videlicet à tempore moræ) intelligitur.

C 319 ¶ Sed multo fœdius errauit Hiero. Cagnol. in repetitione *dictæ legis ſecundæ. col.* 7. *nu.* 71. vbi dicit quòd ſi venditor ageret poſt depoſitum pretium contra hæredem emptoris, adhuc non venient fructus, niſi à tempore quo fecerit fidem de pacto redimendi: & ita dicit ſe aliàs obtinuiſſe, & miror quòd hoc ſequatur (ſed alijs vt reor occupatus) Do. And. Tiraq in *d. tract. retract. connen.* §. 4. *glo.* 6. *nu.* 50. Ego non facio vim in conſignatione, quæ per ſe regulariter non inducit moram, vbi aliàs non eſſet mora, ſed in lite mota, & conteſtata, quod verbum agendi ſignificat: & ſic à tempore litis conteſtatæ mero iure veniunt omnes fructus indiſtinctè, etiamſi actor nihil conſignauerit, etiamſi actio ſit ſtricti iuris. *l. cum fundus. in prin. de reb. credi.* ſiue reus ſit in bona, ſiue mala fide. *l. certum*

Error Hiero. Cagnol.

D *C. de rei vend.* etiamſi habeat iuſtiſſimam cauſam litigandi, vt excuſetur ab expenſis, non tamen à fructibus. Rota. *deci.* 181. probabilis in nouis, quia ſunt pars rei & ad hoc oneris cenſetur quaſi contractum tempore litis conteſtatæ. leg. 3. §. *idem ſcribit. de pecul.* Quod autem dixi in redemptione fundi, vt non veniant fructus à tempore oblationis, vel etiam conſignationis citra veram moram ſed ſolùm à tempore moræ, vel litis conteſtatæ, vel quæ debuit conteſtari, ſi per fruſtrationes rei diu & iniuſtè conteſtatio fuit protracta per not. in *leg. ſi cum. in fi. ſi quis cautionibus.*

310 ¶ Limito, vt procedat, quando venditio eſſet facta iuſto pretio, ſaltem habita rationabili tantùm deductione propter factum de retrouendendo, putà quando fundus valoris triginta integro pretio

E (ſi abſolutè venderetur) vænijt viginti ſub hoc pacto, vt ſuprà *quæſt.* 35. *num.* 267. ſecus ſi multò minori pretio, vt in effectu ſit fraus vſuræ vel antichreſi. Vnde ſi fundus centum annui reditus afferens væneat ſub libera facultate redimendi pro mille quadringentis, licet læſio non ſit infra dimidiam iuſti pretij propter pactum redimendi: tamen contractus non eſt iuſtus, vtpote in fraudem perpetuæ antichreſeos, quam non poteſt creditor ſtipulari, niſi augeat pretium ſaltem ad rationem quindecim pro vno, vt diximus ſ. *quæſtione* 35. *numer.* 268. Et ſi emerit pro mille quingentis ſciens valorem fundi & egeſtatem venditoris, debet reduci ad naturam antichreſis, vt non poſſideat emptor iure dominij, ſed iure creditoris, vt nunquam præ-

ſcribat: quoniam ſolo nomine mutato non debet eſſe licitum emere & viliori pretio & duriore debitoris conditione. Non tamen eſt contractus annullandus, vtpote quum alio ceſſante vitio nullum fœnus improbum reſultet, etiamſi emptor nolit ſupplere iuſtū pretium, ad quod etiam non tenetur: ſed ſatis eſt ei mederi, quod & quatenus occaſionem fraudis facit videlicet vt caſu quo venit infrà rationem quindecimæ poſſit venditor repetere fundū, idoneè cauendo de ſoluendo reditu: quod tamen ita temperandum eſt, vt neutra pars lædatur, & nulli captioni locus ſit. Vnde non ſufficit ſi debitor idoneè cauere velit de tanto reditu præſtando, quantum affert fundus: poteſt enim iuſtè emptor dicere & offerre, vel quòd venditor idoneè caueat de reditu integro ad rationem duodecimæ donec pretium reddatur pendendo, vel quòd contractus ſtet non iure acquiſitionis dominij, ſed iure hypothecæ & antichreſis, vt in ſimili de antichreſi diximus ſ. q.35. Quòd ſi hoc caſu malit venditor contractui ſtare, quàm fundo recepto duodecimam annuam ſoluere: deinde mortuo emptore hæredi eius offerat pretium, venient fructus à tempore oblationis, ſicut in formali antichreſi, vel nudo reditu: & extunc deſinit reditus currere, ſiue hæres interpellatus habeat iuſtam cauſam ignorantiæ, ſiue non: nec erit tunc differentia inter hæredem bonæ fidei, & malæ fidei, niſi in hoc, quòd in eo qui eſt in vera mala fide reputabuntur fructùs ſub æſtimatione quantiplurimi. in *l. in hac. de condict. tritica. l. fi. de condict. fur.* ſed in eo qui iuſtam habet cauſam ignorantiæ, quia non eſt in vera mora, reputabuntur ſolùm ſub æſtimatione communi. Et ne quis hîc hæreat in terminis, voco reditum ſimplicem, qui percipitur de manu creditoris: antichreſim autem quando creditor percipit per manus ſuas, ſed tanquam de fundo debitoris hypothecato, in hoc tradito, vel iuſta mercede conducto à debitore, vt creditor ſuper fructibus vel mercede reditum capiat. Venditionem verò fundi, quando creditor interim iure & titulo domini fruitur, quia fundum ipſum emit ſub pacto redimendi.

321 ¶ Hîc occurrit. q. mihi dum hæc ſcriberem propoſita. Creditor emit fundum ducenta circiter annua ferens pro mille octingentis, ſub facultate redimendi, & eodem contractu venditores, qui erant quatuor (quo tutior eſſet reditus, licet vnus eorum eſſet dominus fundi, cæteri loco fideiuſſorum ſubrogati) ſinguli in ſolidum conduxerunt fundum ab emptore vſque ad ſex annos pro centum quinquaginta annuæ mercedis. Apparet manifeſtè iſtud eſſe factum loco emptionis reditus, quia hac via ſecurius ſibi cautum arbitrabatur creditor, quam per ſimplicem emptionem reditus, & hoc dummodo appareat, quòd emptor non inſidiabatur proprietati fundi, nec aliquid vltra rationem ſimplicis duodecimæ conceſſæ lucrari volebat in effectu. Quare vt propter eam ſolam verborum artem & cautelam ſine reali & effectuali tranſgreſſione eius quòd vetitum eſt, non debet creditor in inuidiam trahi, nec lucro aliàs conceſſo priuari: ita eiuſdem artis & cautelæ prætextu, non debet vltrà quàm conceſſum ſit lucrari, nec debitores vltra conceſſum grauari. Ideo cùm creditor eſſet honeſta & legalis perſona, nec ſolitus fœnerari, reſpondi contractum non eſſe illicitum, nec moderationi quidem ſubiectum, ſed non ſorte maioris efficaciæ quàm ſimplicem emptionem reditus, prædibus prædiiſque vallatam, finitóque primæ conductionis tempore non teneri venditores reconducere, ſed (etiam nunc ea pendente) quemlibet eorum poſſe impedire, ne emptor alij locet, vel per ſe fruatur, offerendo ſoluere & continuare reditum, donec redimatur: facta quoque ſortis & reliquorum oblatione congrua, extunc ipſo iure reditum non currere, ſiue emptor vel eius hæres ſit in bona vel mala fide. Idem ſi paulo maiori pretio emptor emerit, ſed modico, vt infra rationem quindecimæ, ſaluo quòd nec iuſto & ſolito fœnore defraudato creditorem, qui quadamtenus pretium auxerit. Hunc enim non poterit debitor in ordinem redigere, nec iure antichreſeos aut poſſeſſionis fundi excludere, niſi offerat ſoluere & continuare reditum ad rationem duodecimæ. Si verò creditor emit ad rationem ſexdecim pro vno, vel maiori pretio, tunc quia non ita multum recedit à iuſto pretio veræ & iuſtæ emptionis ipſius fundi, conſiderata facultate redimendi, nulli fraudi (alio ceſſante vitio) locus eſt, ſed eſt cenſenda vera emptio fundi: & tunc ſimplex oblatio pretij vel etiam conſignatio non faciet ex tunc fructus debere reſtitui, niſi ſit iuncta cum vera mora emptionis vel eius hæredis, vel poſt litem conteſtatam, vt dixi, nec video quòd iuſtiori, æquabiliori & vſibus hominum aptiori & commodiori ſymmetria decerni poſſit. Interim tædet me prolixitatis ſtyli, & geſtit animus ad alia: ſed malo perſpicuitati & iuuenum vtilitati, quàm breuitati & affectui meo inſeruire. His ſcriptis valdè agitata fuit quæſtio in Prætorio Pariſienſi, de quadam honeſta vidua, quæ plura prædia magni reditus viliſſimo pretio emerat à quatuor in ſolidum vendentibus, & per aliud inſtrumentum eadem die eiſdem locauerat vſque ad ſex annos, pro penſione quæ ad rationem duodecimæ pretij quadrabat, data facultate redimendi ad eoſdem ſex annos, quibus lapſis eiſdem ſub eiſdem pactis ad tres annos relocauit, quibus lapſis venditores neque reconducere, neque penſionem continuare volebant, ſed omnia computare in ſortem, tanquam contractu nullo. Et fuit vidua, quantumuis honeſta nec fœnerari ſolita, in magno periculo, ob emptionem præciſam & viliſſimam, & facultatem redimendi limitatam, forma contractus inſpecta: licèt ſatis conſtaret quòd vidua noluerat habere prædia, ſed ſimplicem duodecimam & eius ſecuritatem, donec per notarios & proxenetam probauit ſe initio noluiſſe niſi ſimplicem duodecimam & hypothecam. Et quòd illa forma contractus proceſſerat facto & inuentione debitorum, & ab eis viduæ retinenti tanquam ſecurior obtruſa fuerat, non ſine aperta ſuſpicione doli ad eam decipiendam & omni reditu fraudandam per debitores machinati, rationes & dilutiones quas allegaui pro vidua breuitatis cauſa omitto.

QVÆSTIO

Digitized by Google

QVÆSTIO XLIII.

SYNOPSIS.

1. *Ipſo iure admittitur compenſatio ad impediendum curſum vſurarum.* A
2. *De liquido ad liquidum fit compenſatio.*
3. *Depoſitio ritè facta ipſo iure abſoluit.*

322. §. Compenſatio.

QVadrageſimo tertio ſuccedit quæſtio, An fiat compenſatio ipſo iure ad impediendum curſum horum redituum? Prima facie videtur quòd ſic, iuxta *l. ſi conſtat. l. etiam, C. de compenſa. l. cum. C. de ſolutio. l. cùm alter. cum l. ſeq. de compenſa.* vbi indiſtinctè compenſatio fit ipſo iure ad inhibendum curſum vſurarum, ſiue iure actionis, ſiue officio iudicis etiam priuilegio minoris ætatis debitarum, ſiue vtrumque debitum ſit vſurarum, ſiue vſuræ ſint æquales, hinc inde, ſiue inæquales, ſiue non ſit debitum vſurariũ niſi ab altera parte. Et idem ad vitandũ remiſſionem pœnæ, tenent glo. Bar. Bal. Ang. Paul. Fulgo. & omnes in *d. l. ſi conſtat.* & generaliter vbicunque defectus ſolutionis poſſet afferre B præiudiciũ vel damnũ debitori. Alex. *conſ. 45. num. 4. lib. 1. con. 74. n. 4. lib. 5.* Soci. *conſ. 150. ad fi. lib. 4.* Curt. ſenior. *conſ. 70. col. fin.* Iaſ. in *bonæ fidei Inſti. de actio.* Adde Soci. in *l. Iulianus, col. 2. n. 9. de conditio. & demonſtr.* vbi ampliat, etiã ſi hinc inde verſaretur pœna ex diuerſis cauſis, putà ex diuerſis cõpromiſſis, reprehendendo Bar. & Paul. ibi, ſed non meruerunt reprehendi, quia non ſentiunt contrarium, ſed ita debent intelligi, prout etiam intelligit ibi Allexan. in *addit. ad Bart.* Ampliant cõmuniter legiſtæ ad debita iurata, ad impidiendũ periurium, vt Bar. Ang. Raph. Cu. in *l. amplius, ſ. rat. hab.* Ioan. Fab. Ioan. de Plat. in *§. in bonæ fidei. Inſt. de Actio* Bal. in *c. ad noſtram. 1. de iureiur.* & placet tum ad pœnã periurij vitandã, *d. l. ſi conſtat.* tum quia nihil intereſt penſare an ſoluere, inquit text. in *l. ſi debit r. qui potir. in pig. hab.* C Tum quia debitor facto creditoris ſui, qui quod debet non ſoluit, impedire, imò iam iam impeditus fuiſſe videtur, quo minus ſua die ſoluat vel ſoluerit, & ſic inutilis, eſt actio ei per quem ſtat. *l. poſtor. in fi. qui potio. in pig. ha.* Imò debitor eo ipſo ſoluere vel ſoluiſſe videtur, inquit tex. *l. Iulianus ait, de condit. & demonſtr. l. 3. in princ. de ſtatu lib.* Tum etiam conditio quantumcunque in forma ſpecifica impleri debeat, tamen compenſando impletur. *l. ſi peculium. §. 1. ver. quòd ſi hæc d. de ſtatu lib. & d. l. Iulianus ait.* Quæ ampliatio placet, licet turba Canoniſtarum exceptis Bal. & Imo. contrarium teneant. in *d. cap. ad noſtram. 1.* quos Iaſ. maluit ſequi in *d. § in bonæ fidei.*

323. § Quod autem omnes ferè Doctores ruſſus ampliant in emphyteuta, ad vitandũ commiſſum, non placet, vt ſcripſi in *conſ. Pariſ. §. 9. 5* Item limito, vt prius compenſatio fieri intelligatur in vſuras, ſi quæ debeantur, rel quumautem in ſortem. Patet, quia etiamſi ab homine offeratur compenſatio, vel etiam realis ſolutio, non tenetur creditor admittere niſi prius vſura ſoluatur. *l. cum & ſortis. de pig. actio.* cum vulga. Sed ad rem: cõcludo in his reditibus nullam fieri compenſationem ipſo iure, ſed demum congrua oppoſitione facta ab homine, quæ vice oblationis ſit Ratio, quia nulla eſt obligatio ſortis reddendæ, igitur nulla compenſationis materia. Tum alioquin circunuenirentur creditores, qui pecuniam quidem à ſe debitam teneantur habere paratam & otioſam ad ſoluendum debitori, mox aut quandocunque voluerit exigere: & tamen non poſſent ſortem reditus exigere, nec cum ea compenſare, nec reditus interim niſi ad nutum debitoris curreret, quod eſſet iniquum, nec etiam eſſet æqualitas, quam compenſatio requirit, quia creditores non poſſunt inuitis debitoribus reditualibus cum reddituum ſorte compenſare, quod eiſdem ex alia quauis cauſa deberent, poteſt enim dicere debitor, nolo compenſare, quia nolo nunc redimere, ſed reditum continuare, quod autem mihi debes exigere volo. Quantamcunque igitur ſummam purè debeat creditor, currit reditus ipſo iure & cum affectu donec debitor ſignificet creditori ſe velle redimere, & indictam ſummam compenſare, quo facto velut ſolutione ſtatim, ipſo facto reſoluitur reditus, dummodo ea ſumma à creditore purè debita non ſit minor ſorte cum reliquis tempore huius ſignificationis debitis, vel dummodo debitor offerat reſiduum ad redemptionem requiſitum, vt enim poteſt fieri redemptio reditus pro parte: ita nec compenſatio reditus pro parte inuito creditore. Non obſtat quòd licet aliàs non admittatur particularis ſolutio, tamen compenſatio particularis ſiue pro rata admittitur, vt tradunt doct. in *l. quidam æſtimauerunt. ſi cert. peta.* quia ea eſt natura compenſationis propriè ſumptæ: quæ tunc demum locum habet, quando hinc inde verſatur debitum purum & liquidum & exigibile, ſaltem de iure (neque enim conſiderabile eſt quòd alter minus ſoluendo ſit cùm ſibi ipſi quiſque diues ſemper & ſoluendo ſit, *l. quærebatur. ad leg. Falci.*) vt ſic debiti creditique inuicem contributio fieri poſſit, *l. 1. de compenſa.* & tunc etiam qui minorem ſummam debet, poteſt alteri inuito pro rata compenſare, etiam reſiduum debiti non offerendo, etiamſi creditor minoris ſummæ, ne diuidatur, offerat minorem ſoluere, nihilominus tenetur compenſationem pati, qua etiam oblata, iam cenſetur recepiſſe, & penes ſe habere partem compenſatam, & non poteſt deinceps ipſo iure petere niſi reſiduum, & hîc nulla captio alterutrique verſatur. Ceſſante autem mutua obligatione hinc inde exigibili, ceſſat materia veræ & propriæ compenſationis, vnde in his reditibus, quãdo debitor redimere volens offert creditori eidémque debitori ſuo, non eſt propriè compenſatio ſtrictè ſumpta: de qua. in *l. 1.* & toto tit. *de compenſa.* Patet, quia non eſt debiti & crediti contributio: quia offerens non debet quod offert, quum non poſſit cogi ad offerendum, *Inſtit. de obligat. in prin.* nec eſt propriè ſolutio debiti, ſed voluntatiæ meræ facultatis reſtitutio ſiue reſolutio, quæ non poteſt fieri nec offerri pro parte, ſicut nec implementum cuiuſlibet conditionis, *leg. cui fundus, de conditio. & demonſtra.* Vnde ſi ſumma of- D ferenda maior eſt ea quam debet creditor, nihil agit debitor, niſi reſiduum realiter offerat, quo facto ſatis eſt, quia etiam implementum conditionis fit compenſando, largè ſumpto vocabulo, ſiue magis propriè loquendo imputando, dummodo integrè fiat, *l. Iulianus ait. de conditio. & demonſtratio.* cum vulga.

Solutio.

324. § Hinc vides rationem differentiæ, cur quamuis hi reditus non habeant propriè ſymbolum cum pœnis, ſed cum vſuris, & tamen de iure in debito vſuratio fit etiam ipſo iure ſine miniſterio hominis compenſatio pro rata, etiam in parte, ad impediendum curſum vſurarum pro ea parte, *d. l. ſi conſtat. cum l. ſeq.* licet hoc pro parte non proſit ad euitandam commiſſionem pœnæ pro rata, niſi tantumdem debeatur: quia etiam expreſsè ab homine oppoſita compenſatio partis non impediret totam pœnam committi. *l. 5. in fi. de verbo. obligatio.* igitur multò minus tacitè & ipſo

jure impedit. Cur igitur in hoc hi reditus magis accedunt pœnæ quam vſuræ? Reſp. hoc eſt non quia vſuris tanquam earum ſuccedanei magis accedent: ſed quia debitor non eſt obligatus ad ſortem, nec ad eam reſtituendam cogi poteſt à creditore. Cuius oppoſitum eſt in vſuris illis veteribus iuris ſcripti, in quarum ſorte proinde cadit vera compenſatio. *vt d. l. 1. cum l. g. ſeq. d. leg. ſi conſtat.* ſecus hîc. Vnde quoties contingет currere certum reditum, ita tamen quòd nihilominùs creditor, ſi velit, poſſit ſortem exigere cum reliquis vſque ad ſolutionem, vt in caſu ſ. *q.* 26. & in *ca. ſalubriter. de vſu, &* ĩ. *q.* 78 tunc locus erit regulæ iuris communis de compenſando etiam ipſo iure, ſine hominis miniſterio, etiam pro rata portionis, vt amplius non currat talis reditus, niſi pro rata reſidui. *d. l. ſi conſtat.* Et intellige ex eo tempore quo creditor poteſt ſortem exigere, ſecus pendente termino dato debitori ad ſoluendum, vt ſ. *q.* 27. *ad fin.* quia cùm compenſatio ſit quædam executio, non prius ipſo iure fieri, quam exigi poteſt, niſi offeratur à renuntiante ſuæ dilationi. Ex his habes quòd compenſatio ipſo iure benè habet longum in reliquis, quæ exigi poſſunt, ſed non in ipſa ſorte reditus, quæ exigi non poteſt. Amplio, etiamſi vterque alteri debeat reditum eius quantitatis, etiam eiuſdem qualitatis, ſiue vterque ſit non redimibilis, ſiue vterque vel alter tantùm redimibilis, quia ſi non ſint redimibiles, non compenſantur interim niſi reliqua præterita, non autem reditus in ſe, etiam ſi alter offerat, niſi vtraque pars conſentiat: idem ſi alter tantùm reditus ſit redimibilis. Si verò vterque redimibilis eſt etiam pro pari ſumma adhuc poteſt vterque dicere nolo redimere à me debitum, ſed volo vendere, vel alij cedere mihi debitum, id quod liberè facere poteſt: & reditus venditus vel ceſſus tranſit in tertium ſine aliquo onere compenſationis, niſi reſpectu reliquorum præteritorum ante ceſſionem, per ea quæ plenè & nouè ſcripſi in *conſuet. Pariſ.* § 74. Vnde quantumcunque vterque reditus redimibilis ſit, etiam pro pari ſumma, non eſt locus compenſationi ipſius reditus in ſe, etiam ab homine oblatæ, niſi vtraque parte conſentiente. Nec obſtat ſi dicatur, quod quamuis hic non cadat compenſatio ipſius iuris reditus, quia neutrobique eſt ſortis obligatio, neuter enim tenetur ad ſortem reſtituendam: tamen quòd alia ratione debet eſſe locus compenſationi, quaſi non interſit eius cui offertur, cùm ſint reditus omnino ſimiles, & æquiualentes, æquè tuto collocati, & omni reſpectu pares. Quia imò notabiliter intereſt, quia poteſt nolens compenſare iuſtè dicere, indigeo nunc pecunia, ideo nolo compenſare nec confundere, ſed volo vendere vt pretio fruar tibi verò pendam tuum reditum, vel cauſari poteſt aliter ſe velle de iure reditus tanquam de re ſua diſponere. *l. in re mandata. C. manda.*

325. ¶ Sed hîc incidit quæſtio in reditibus de voluntate debitoris redimibilibus. Vtrum congruè oblata compenſatio cum ſumma per creditorem debita extinguat reditum ipſo iure? Videtur quòd non, quia hîc (vt dictum eſt) non eſt propria & adæquata compenſatio, ſed potius imputatio, ſeu ficta & æquipollens oblatio ſortis & reliquorum debitorum, quæ in effectu videtur debitor offerre, ex quo offert tantumdem compenſare. Sed oblatio etiam realis licet faciat ipſo iure ſiſtere curſum reditus pro tempore futuro, tamen non liberat, ipſo iure à præteritis, nec reditum ipſo iure reſoluit, vt ſ. *q.* 39. At fictio non poteſt plus operari quàm veritas *l. ſi filiusfa vbi Iaſ. & omnes ſi cert. peta.* Breuiter contrarium dico duplici ratione, prima, quia certum eſt quòd conſignatio legitimè facta, videlicet integrè iudice adito, parte vocata, liberat ipſo iure, leg. *acceptam. C. de vſur. leg. obſignatione. C. de ſolutio.* & reſoluit ipſo iure, *l. ſi à te. C. de pact. inter empt. & vendit.* Sed hîc per creditorem ſtat quo minus conſignetur, quia non ſoluit quod purè debet, vnde conſignatio fieret: ergo in eius præiudicium pro facta habetur, *l. iure ciuili. de conditio. & demonſtrat.* Secunda, quia hæc imputatio eſt plus quàm conſignatio. Patet, quia creditor habet iam eam ſummam penes ſe, quod eſt plus quàm ſi conſignatum eſſet, quia id dicitur ei ipſo facto ſolutum eſſe igitur hæc imputatio fortius, ſaltem non minus liberat, quàm conſignatio, & viciſſim creditor ipſo iure liberatur ab eo quod debebat imputari pro rata, & hoc quando creditor tantum purè debebat, quanta erat ſumma offerenda: aliàs ſi quòd eſſet ſupplendum, requireretur reſidui realis oblatio, vt curſus reditus impediretur, & illius reſidui conſignatio, vt reſolutio & liberatio ipſo iure obtineatur, infero quod hæc imputatio in duobus releuat, & expeditior eſt reali oblatione: primò, quia in oblatione reali non ſufficit pecuniam offerre in ſacculo, niſi extrahatur, & præſente creditore numeretur, niſi creditor recuſet, vel per eum ſtet, vt per Paul. & Alex. in *l. ſi mo. a ſolu. matri.* Alex in *l. ſi ſeruus, col. 2. de vulg. & pupil.* Iaſ in *l. qui Romæ in prin. de verb. oblig.* & alijs ſ. *nu.* 297 allegati. Secundò, quia debet fieri in loco vbi debetur reditus, *iuxta not. in leg. vſuras. C. de ſolutio* quæ omnia ceſſant in hac imputatione, quæ poteſt fieri vbicunque inuenitur creditor niſi ſi quid ſuperſit realiter offerendum.

QVÆSTIO XLIV.

SYNOPSIS.

1. *Solutio aut liberatio dici non poteſt, niſi nummi in accipientem tranſeant.*
2. *Conſumptio conciliat mutuum, quem non conciliarat numeratio.*
3. *Dolus dans cauſam contractui bonæ fidei facit contractum ipſo iure nullum, idem de diſtractu.*
4. *Expedit plures actiones habere.*

326. ¶ QVadrageſimoquartò occurrit iucunda quæſt. Quid ſi debitor de facto redemerit de pecuniis ipſiuſmet creditoris? Hæc quæſt. prima facie videtur ridicula, & nullius negotii: ſed certe valdè ſeria & operoſa eſt, & ad multa vtilis. Et primò videtur redemptio ipſo iure nulla, quemadmodum tali ſolutio (ſuper qua tantùm fundatur) ipſo iure nulla eſt: non eſt enim ſolutio, nec fit liberatio, niſi nummi fiant in ſolidum accipientis, *l. ſi ſeruus. C. de actio. empt.* vel illud quod in ſolutum datur. *l. ſi quis aliam, de ſolutio.* aut donec præſcriptione vel conſumptione reconcilietur ſolutio. *l. ſi alieni. de ſol.* & not. in *l. nam & ſi fur. ſi cer. peta.* Quòd ſi nummi ſint creditoris, non eſt nec futura eſt liberatio, *l. ſi mandauero. §. ſi mandauerim, in ſi. manda.* Sed redemptio huiuſmodi redituum nihil aliud eſt quàm vera ſolutio & luitio, ſaltem quando fit à debitore. Quòd ſi quis cauſetur eſſe veram reuenditionem, (quamuis hoc negari poſſit, ſaltem reſpectu debitoris, qui non magis dicitur reditum vendidiſſe, quàm vſum certæ quanti-

tatis

taris in genere conduxiſſe, vt j. *q. 69. ad ſi.* & faciunt not. ſ. *q. 37. in prin.*) tamen etiamſi maximè illud verum ſit, etiamſi dicatur eſſe omnino idem, atque cùm quis fundum ſub eo pacto venditum redimit, adhuc clarum eſt, quòd iſte redimens tenetur præciſè facere nummos accipientis, *l. ex empt. in ſi. prin. de actio. empt.* Alioquin nil redimit, nec fundus fit eius, etiamſi retardatur, quia reuendens non videtur habere fidem de pretio, ex quo non vult reuendere niſi præſenti pecunia, quemadmodum ſi quis vendit præſenti pecunia, vel etiam ſimpliciter non transfert dominium etiã tradendo, niſi nummi ſui fiant. *§. venditæ. Inſtit. de re. diuiſio.* Vnde fortiùs probatur, quia emens reditum huiuſmodi, nil emit, niſi pecunia numerata ſit, & facta accipientis, ſup. *l. eos. & q. 13.* Nec vnquam incipiet reditus currere, niſi prorata pecuniæ factæ venditoris cum effectu: igitur neceſſariò ſequitur, quòd redimens nil redimit, nec vnquam deſinit reditus currere, niſi pecunia facta ſit accipientis, quoniam horum correlatiuorum idem ius, eadem ratio, & de vno dictum de altero quoque intelligitur, *l. fin. de acceptil. leg. 2. de reſcin. vend. l. 2. de expreſſ. lib. lib. 11. C.* imò ſequitur, quod niſi in ſolidum pecunia facta fuerit creditoris, non deſinit redditus in ſolidum currere, niſi fortè vnus tantùm numulus deficeret, qui non eſſet in conſideratione *l. quamuis.. de conditio. & demonſtra* quia creditor non tenetur nec vult ſortem recipere pro parte, nec redemptionem pati pro parte. **Solutio.** Quibus non obſtantibus quantumcunq; expedita videantur, dico diſtinguendum eſſe: aut debitor redemit de nummis creditoris, ſcienter & mala fide, aut bona fide. Primo caſu prædicta procedunt, vt ſemper currat reditus cum effectu, adeò vt nec in reliquis locus ſit præſcriptioni quinquẽnali ex conſti. anni 1512. §. 70. cùm facto & dolo debitoris impediatur creditor agere. & hęc ampliatio prima. Amplio ſecundò, etiamſi debitor & authores ſui non detinebant, putà ex depoſito, ſed verè poſſidebant pecuniam alienam: debuit enim debitor potiùs tanquam alienam domino reſtituere, quàm vt ſuam ad redimendum dare: aliud eſt enim reddere, aliud quaſi de ſuo dare. *l. 1. §. eleganter. ad ſi. depoſi.* imò dando vt ſuã contrectauit domino inuito, & furtum commiſit. Amplio tertiò, etiamſi tantùm aliqua pars pecuniæ erat creditoris, quia ex quo ſcit debitor, meritò totum ei imputatur, nec curſus reditus impeditur in aliquo, quia non poteſt redimi pro parte, nec compenſari pro parte, vt in quæſtione præcedenti. [Non oſtat. *l. ſi ii ad nummos in prin. verſ. ſin autem communes*, ibi, *confeſtim pro parte mea naſcitur.* De ſolut. quia loquitur in mutuo, vel ſolutione debiti merè diuidui.]

327 ¶ Sed incidenter quæritur, an ſaltem conſumptione reconcilietur redemptio? videretur quòd ſic, non obſtante quamuis mala fide redimentis, per text. in *l. nam & ſi fur. ſi certum petat.* Contrarium verum **Conſumptio** eſt, quia d. l. nam & ſi fur. & ſimiles loquuntur quando quis dat vel numerat pecuniam alienam cuiuſdam tertij vt ſuam: quia tunc conſumptione ſecuta contractus reconciliatur inter contrahentes: nec origo attenditur. *l. non vnde originem. C. de reb. cred.* Secùs ſi pecuniam domini ipſimet domino mutet vel ſoluit, quia ab initio nullum eſt mutuum. *l. ſuæ rei. de contrahend. empt. nulla ſolut. l. ſi procuratorem. §. ſi liber homo. l. ſi mandauero. ſi mandauerim, manda.* nec vnquã futura eſt reconciliatio, niſi per numerationẽ alterius pecuniæ. Cùm enim dominus per conſumptionem non poſſit magis fieri dominus, liquet quòd conſumptio in domino non poteſt operari reconciliationem, licèt eam poſſit operari in non domino, & ſic concluſio quartò amplianda, vt nec conſumptione reconciliari poſſit.

328 ¶ Secundo verò caſu quando debitor ignoranter & bona fide redemit, putans pecuniã ſuam, & tunc omiſſa diſputatione, breuiter dico, quòd reditus eſt & manet ſtatim redemptus & extinctus, ſaluo, niſi in continentia appareat de euictione ſeu errore & defectu pretij, & debitor ſtatim ſit in mora ſoluendi ſeu refundendi pretium: quia tunc etiam ſi verè ſoluiſſet, nec ſoluiſſe videtur. *l. qui. de ſolut. l. 3. de diuor.* Et ad ſic dicendum moueor ratione & paradigmate, quia redimens certat de damno vitando, & alioquin capi poſſet, & ſequerentur multa abſurda. Quid enim ſi ſuccederet ei, cui creditor vel prædeceſſores ſui tantam vel maiorem pecuniæ ſummam, non ad numerum, ſed ſignatam in loculo depoſuerunt, & debitor putans loculum hereditarium de pecunia inde ſumpta redemerit, quam ſi ſciuiſſet alienam, erat tamen omninò de aliis pecuniis ſuis redempturus? Niſi enim dicamus eum liberatum propter bonã fidem, ſequitur magna captio: quia dum putat ſe liberum, reditus ſuper eum currit, & ſine facto & culpa ſua perdit occaſionem ſeſe liberandi, & inuitus & neſcius implicatur æri alieno, aliiſque incommodis ſubiicitur: putà ſi prædia ſua vendat ſine onere dicti reditus, quem de pretio prædiorum venditorum maturè redemiſſet ſi ſciuiſſet. Item ſequeretur quòd incurreret hæc magna incommoda culpa creditoris, qui negligens fuit debitum proſequi & repoſcere, quòd eſt abſurdum: quia mora & culpa ſua, ſuo cuique authori, non alij debet eſſe nociua, *l. mora. de verborum oblig. cum vulgarib.* Sequeretur etiam quòd depoſitarius in effectu ſeruaret depoſitũ proprio damno & periculo, lucro verò deponentis. Et ſic noſtra diſtinctio æquiſſima eſt, captionem omnem excludens, ius vtriuſq; partis conſeruans, & vtramq; reddens indemnem: & ſic etiam dato, non conceſſo, quòd alioquin eſſet dubia, foret tamen eligenda & ſequenda, *l. 1.* & ibi Paul. *ſi quis cautio.* Rurſus, alio legali exemplo confirmo, quemadmodum ſi fundus de pecunia ipſius emptoris bona fide redemptus ſit, redit verè dominiũ per retraditionem, & manet redemptus fundus: quia ex quo emptor retradidit dominium retranſtulit, prout intendebat retransferre, & fidem habebat de pretio ſoluto, licèt per errorem, quia non impedit effectum retranſlationis dominij, ex quo non fuit extorta dolo. Secùs ſi redimens (& idem in emente) fuiſſet in mala fide: quia tunc illa venditoris fides & confidentia ſolutionis eſſet dolo extorta, & conſequenter propter dolum dantem cauſam ipſo iure nulla, ſecundum naturam contractus bonæ fidei: diſtractus enim æquè bonæ fidei eſt, *l. de tut. C. de integ. reſtitut. mino.* text. in *l. 2. C. de pact. inter empt. & vendit.* Et ſic non obſtat d. §. *venditæ.* quia dico quia licèt vendens vel reuendens hos velit facere præſenti pecunia tantùm, tamen eo ipſo quòd contentatur de pecunia, & habet pro ſoluto, habet fidem de ſolutione quantumcunque erret: & ſic vis eſt, an dolus ſoluentis dederit cauſam vel non. Non obſtat, *d. lex. ſi quis aliam*, quia loquitur in permutatione, vel datione ſpeciei pro ſpecie, ſecùs ſi res pro pecunia, vt hic l. *ſi prædium. C. de euictio.* Et ſic noſtra diſtinctio optimè & clarè præcedit etiam per puncta iuris.

329 ¶ Non obſtat aliud eſſe, ſi quis emerit reditum de pecunia debitoris, & quòd tunc ſiue bona fide ſiue mala fide indiſtinctè non valet nec currit reditus, nec eſt idem quod in emptione fundi, quia hoc caſu diuerſa eſt ratio correlatiuorũ. vt mox ſummatim oſtendam. **Plena deciſio** Poſtquam enim ſemel incidit ſermo, melius eſt ſimul totum conficere. Quando reditus emptus eſt, vel redemptus de pecunia aliena. Aut enim de pecunia tertij aut verò recipientis. Si pecunia tertij conſumptione reconciliatur. *d. l. nam etſi fur.* Si verò pecunia recipientis, nunquam reconciliari poteſt conſumptione, vt dixi, ſed diſtinguendum inter ementem & redimentem. Quantum ad ementem autem, non eſt vlteriùs in præſentiarum diſtinguendum de bona vel mala fide numerantis, ſed indiſtinctè non valet, nec vlla oritur obligatio reditus conſtituta de pecunia recipientis (niſi ſcienter animo donandi hoc faceret) cùm enim verè nil ſolutum ſit, nec profectum pretium, & ſic non ſubſit

ſors, impoſſibile eſt eius vſuram ſiue reditum huiuſmodi ſucceidaneum currere vel deberi. Idem ſi hic reditus non ſpectet ad negotiationem fœneratoriam, ſed commutatricem, putà ad rationem trientalis vſuræ conſtitutus, ſiue redimibilis, ſiue non, indiſtinctè, quidquid enim ſoluitur indebitum eſt, & condici poteſt. Fateor quòd ſi emptor ſit & maneat bonæ fidei poteſt eſſe locus præſcriptioni temporis, etiamſi ſit reditus duodecimæ, cùm non ſit contractus ex ſui forma, nec ex mente contrahentium vſurarius, iuxta not. ſup. *q.* 17. non autem poterit eſſe locus præſcriptioni longi temporis etiam prætextu, leg. de in rem verſo de vſur. per no. ſup. *quæſt.* 18. *in fin.* ſed longiſſimi duntaxat, propter negotiũ cum putatiuo debitore geſtum, ex quo oritur condictio indebiti, quæ perpetua eſt: ita quòd in hac materia non poteſt eſſe locus minori tricennariæ præſcriptioni, nec conſtitutioni quidem regiæ de decem annis, vt ſup. *quæſt.* 17. Quantum verò ad redimentem, benè diſtinguendum, vt dixi, inter bonã & malam fidem, ratio differentiæ hoc caſu inter ementes & redimentes bonæ fidei eſt. Tum primò, quia emens certat de obligatione quærenda & lucro eóque vſurario, & ſic vtcunque bonæ fidei ſit, ob defectum ſortis nihil acquirit: redimens verò certat de liberatione & damno vitando. Tum ſecundò, quia emens reditum ſemper percepturus eſt de manu venditoris, & ſic non poteſt quantum ad hoc æquiparari emptori fundi prout poteſt redimẽs redemptori fundi æquiparari. Poſtremò ſenſus communis & totius negotij legalis æquitas ſatis apertam & ſolidam in hoc articulo differentiam oſtendit. Quòd ſi lector diligens & acris ingenij ſcire velit, quid fiet de veteri actione ad pecuniam domino ſuo de facto ſolutam Hæc quæſtio excedit metas huius tractatus, ſed in gratiam ſtudioſorum non grauabor paucis perſtringere.

330 ¶ Breuiter dico, quòd ſi dominus tempore dictæ ſolutionis nullam habebat perſonalem actionem contra ſoluentem ad pecuniam ſuam, ſed ſolùm realem vel præparatoriam, putà rei vendicationis vel ad exhibendum: & tunc cùm illæ ſolutiones conſumptæ ſint, non habet electionem inter remedia, ſed pecunia vt ſua retenta, & ſolutione reprobata, ſolùm habet actionem ex nouo contractu ad ſolutionem pretij tanquam ſolutione non facta. Fallit, ſi ſoluens mala fide ſoluit, & ſic furtum commiſit, & condictione furtiua ex delicto, & actione furti obligatus fuit: quia tunc habet dominus electionem inter remedia, vt dicam in ſequenti membro. Amplio etiam, ſi ſoluens neſciat recipientem eſſe dominum, ſed putat alium eſſe dominum, vel ignorat quis ſit: quia ſatis eſt, quòd ſciat alienam eſſe, vt contrectando & dando vt ſuam, furtum committat *l. ſi. C. vnde vi.* & to. ti. de fur. ſi tamen ſoluens habebat animum furandi: ſecùs ſi putabat fortè ſpectare ad fratrem vel patruum ſuum, quem credebat permiſſurum. Si verò tempore ſolutionis orta eſt domino extrinſecùs actio pœnalis, putà condictio furtiua, vt dictum eſt, vel alia vetus perſonalis actio, putà depoſiti, competebat, vt ſup. *num.* 328. tunc habet electionem inter remedia approbandi vel reprobandi ſolutionem, prout vtilius ſibi viſum fuerit, aut maluerit, non autem poſſet eandem ſolutionem ſimul approbare & improbare, nec vtriſque vt pote contrariis remediis, vti *l. 1. C. de furt.* Huius breuis deciſionis veritas & æquitas patet diſcurrendo per omnia exempla ſiue contractuum commutatiuorum rerum, ſiue ſolutionis debiti vſurarij legalis, ſiue redemptionis reditus noſtratis: putà ſi vendidiſti fundum Titio, qui ſoluit de pecunia tua. Erit

A autem illuſtrius exemplum in venditione rei mobilis: vt ſi vendidiſti ei merces pro centum, quæ ſoluit de pecunia tua. Aut enim ſcienter & furtum committendo, & alia circunſtantia non adiecta ſecundum terminos iuris, non commiſit furtum merciũ, ſed pecuniæ, contrectando illicitè, & ſoluendo tanquam ſuam: ex quo furto obligatus eſt condictione furtiua, etiamſi priùs non contrectaſſet, nec furtum commiſiſſet: à qua condictione non liberetur per dictam ſolutionem ipſi domino factam, quia illud non eſt reddere domino, ſed quaſi de ſuo in rem ſuam, non in rem domini dare, *inquit textus in l. 1. §. eleganter depoſi.* vnde non magis liberatur de condictione furtiua, quàm ſi cuiuis ſuo nomine ſolueret, aut aliter conſumeret: reſtat igitur condictio furtiua.
B *l. in re furtiua, l. fin.* & per totum *tit. de condiction. furti.* cum pœnali furti, quibus agere potuit dominus, non tamen bis conſequentur (citra duplum aut quadruplum furti) eandem pecuniam: quia agendo ex delicto, neceſſariò ratam habet ſolutionem, ſeu potiùs ſolutionis conſumptionem: non autem qualitatem & malitiam furti, & ſic interim liberatus manet fur à pretio mercium. Poteſt etiam dominus omiſſa via delicti, reprobatáque ſolutione tanquam non facta, pecunia verò vt ſua retenta, agere ex vendito ad pretium. Si verò Titius bona fide ſoluit, tenebatur autem commoditati vel depoſiti ex facto prædeceſſoris, æquè dominus habet electionem, vt
C reprobata ſolutione, tanquam reſtituto commodato vel depoſito pecunia retenta, veterique actione remiſſa, veram de nouo ſolutionem petat ex vendito, vel ſi malit ſolutione approbata, tanquam obligatione & actione ex vendito ſublata, veteri actione commodati depoſitive ad reſtitutionem pecuniæ agat. Nec otioſa eſt hæc plurium actionum diſtinctio. *l. non eſt nouum, de actio. empt.* Multa enim contingere poſſunt, vt interſit vnam aut alteram eligere poſſe. Quid enim ſi Titius non eſt ſoluendo, & merces conſumpſerit, & ſic inanis eſt actio ex vendito. *l. non is, de dolo*, ſed pro depoſito vel commodato dati erant fideiuſſores vel prædia hypothecata? & ſic vtilis eſt vetus actio depoſiti vel commodati. Contra ſi tempore ven-
D ditionis & ſolutionis bona fide factæ, nondum præſcriptum erat actioni commodati vel depoſiti, ſed modicum temporis reſtabat: quo poſteà effluxo, ſublata eſt vetus actio, non tamen ex hac odioſa præſcriptione ſuperuenienti reconciliata eſt præcedens ſolutio: quia nullo iure, nec vlla concludenti ratione probatur: & ſic actio ex vendito, quæ non obſtante illa ſolutione ſuperfuit, adhuc potereſt, & vtilis eſt, ſi Titius ſoluendo ſit, vel quandocunque ad pinguiorem fortunã deueniat. Eadem dicenda ſunt, ſi Titius debebat tibi ſub beſſibus vel ſemiſſibus vſuris centum, quæ de tua pecunia ſoluit, ſaluo quòd hoc caſu ſi Titius bona fide ſoluerit, non potes ex interuallo ſolutionem repro-
E bare, vt centum cum vſuris medij temporis & futuri, donec ſoluatur, petas: & hoc ne Titius ignorans vſurario debito (quod aliundè maturè diſſoluiſſet) alligetur. Et ſic agendum erit actione veteri, tanquam depoſitarius depoſitum in rem ſuam per errorem conuerterit: ſi tamen medio tempore præſcripta erat vetus actio, puto ſupereſſe actionem ex mutuo ad ſortem tantùm, non autem ad vſuram, cuius curſus ſemel citra dolum debitoris remiſſus non reuiuiſcit. Idem omninò ſi Titius de tua pecunia redemerit reditum duodecimæ, vel alium quem tibi debebat, & ſic pleniſſimè expedita eſt hæc quæſtio cum ſuis appendicibus, tam theoricè quàm practicè.

QVÆSTIO XLV.

SYNOPSIS.

1. *Extraneus pro debitore conſignans creditorem conſtituit in mora.*

2. *Nemo ius ſuum vendere coarctandus.*

331 ¶ QVADRAGESIMOQVINTÒ ſuccedit quæſtio, An alius poſſit pro debitore offerre & redimere reditum? Videtur quòd ſic, *l. ſoluendo, de nego. geſt. l. ſi pro me. de ſolutionib.* vbi probatur hoc procedere etiam inuito debitore: ſed quòd etiam creditori inuito poſſit, per quemcunque offerri, vt etiam in mora conſtitua[illegible]r, & etiam periculum in eum transferatur, eſt caſu[illegible] *qui decem.* §. *ſed quid ſi ignorante, de ſolutionib.* & [illegible] *l. cùm & poſtliminij, C. de capt. & poſtlim. reuer.* Hinc decidit Angel. in *l. tale pactum.* §. *poſt diuiſionem.* per illum textum de pactis, quòd etiam debitore conuento poteſt quilibet extraneus offerre debitum pro eo, & impedire proceſſum: nec poteſt dicere creditor, nolo quòd ſoluatur niſi per conuentum. Et licèt non clarè probetur in illo textu: quia ibi offerens totum, non eſt extraneus, ſed vnus ex hæredibus debitoris: tamen clarè & diſertè probatur in iuribus præallegatis, per quæ tenent omnes Doctores ibi, & in *l. obſignatione. C. de ſolutionibus,* & in *l. acceptam. C. de vſuris.* & vbique, quòd ſicut ipſe debitor offerendo conſtituit creditorem in mora, & deponendo & conſignando liberatur ipſo iure: ita ſi quiuis alius pro eo, etiam ſine mandato offerat, vel conſignet. In contrarium autem videtur, quòd non ſimus hic in terminis horum iurium, quæ loquuntur, vbi quod debetur duntaxat offertur. Vnde ſi ageretur de liberando debitore à reliquis præteritis, prædicta planè procederent: non autem quando agitur de redimendo & reſoluendo ipſo iure reditus: quia tunc quod offertur, non debetur. Debitor enim non eſt obligatus ad redimendum, nec ad ſortem, ſed eſt ipſe creditor qui obligatus eſt pati redemptionem, & reuendere: vnde non ſolùm ſumus in terminis dictorum iurium, ſed in terminis oppoſitis: videlicet quòd extraneus petit ſolui vel fieri, quòd non ſibi, ſed alij debetur, in quo oppoſita regula eſt, peti non poſſe, *l. inuito. C. de ſolutionibus.* Sic ſi quis vendiderit fundum ſub pacto redimendi, non poteſt extraneus abſque mandato venditoris offerre, nec in mora conſtituere creditorem, qui non tenetur ei, niſi de mandato docenti acquieſcere, & idem in retractu proximitatis, vt dixi in *conſuetud. Pariſien.* §. 174. De quo vltimo plenius ſcribit Dom. Andr. Tiraq. in *Tractatu retract.* §. 1. *gloſſ.* 9. *num.* 255. *cum ſequenti.* item capi poſſet creditor. Quid enim ſi extraneus hic oblator ignotus eſt, & fortè furatus eſt pecuniam oblatam, vel numerando aut conſignando ab alio depoſitam furtum committet, & nummi extantes vendicabuntur per dominum, *l. ſi filiusfam. ſi certum petatur.* vel ſi pecunia ſit offerentis, ſi ſit minor vigintiquinque annis, vel ei bonis interdictum ſit, poterit ſiue per reſtitutionem, ſiue iure communi repetere pecuniam creditori ſolutam, etiam conſumptam, vel etiam his ceſſantibus, non obſtante iudicis decreto, qui declarauit debitorem conſignatione liberatum, repetere ſummam conſignatam, & decretum eluſorium reddere.

Tertius offerens.

Solutio.

332 ¶ Soluendo diſtinguo, aut iſte extraneus offerens non vult ſibi cedi ius reditus, ſed duntaxat vult illud ſupprimere, aut vult ceſſionem iurium. Primo caſu valet oblatio, & ſtatim ipſo iure definit reditus currere: & vltra facta (ad recuſationem creditoris) debita conſignatione, ipſo iure reſolutus eſt reditus, & debitor in totum liberatus: non tamen tenebitur creditor literas reditus, licèt inanes, reſtituere extraneo, donec oſtendat mandatum: nec eaſdem conſignare, ſed ſufficit, quòd paratus ſit eas reddere debitori, vel habenti mandatum: & interim poteſt iudex conſtito de oblatione, recuſatione, & conſignatione, declarare reditum reſolutum. Verum eſt quòd hæc iudicis declaratio parum operatur: quia implicat tacitam conditionem, [illegible] conſignatio non reuocetur, prout creditore tamen citato, ſi eſt facta in iudicio, reuocari poteſt à conſignante, cùm non ſit acceptata per creditorem, per nota. in *leg. acceptam. C. de vſuris* & hoc quando extraneus nomine proprio conſignauit, licèt ad commodum debitoris, cui in caſum quo creditor acceptaret, donatum volebat, alioquin iudex non debet permittere pecuniam reddi, niſi citato debitore, cuius nomine conſignatum eſt, & cuius eſſe pecunia præſumitur. Secundo caſu, quando offerens vult ſibi cedi, non debet audiri. Ratio, quia primo caſu oblatio reſoluitur in veram ſolutionem, & meram liberationẽ, ideo habent locum iura pro prima parte citata, & eadem naturalis æquitas, vt alium pro eo ſoluendo liberare poſſimus. Secundo verò caſu, non eſſet liberatio, ſed creditoris mutatio, & cogere eum ad vendendum ius ſuum, quod eſt iniurioſum, *l. nec emere. C. de iure deliberan. l. id quod noſtrum. de reg. iur.* vnde ceſſant prædicta iura & æquitas, & locum habent oppoſita, pro ſecunda parte addicta. Hoc etiam captioſum eſſet debitoribus, quorum intereſt inſcios non mutare creditores, quos nonnunquam habent propitios, fa. quæ ſcripſi in *conſuet. Pariſi.* §. 172. quòd reditus duodecimæ etiam ſuper hæredijs antiquis conſtitutus, non poteſt iure proximitatis retrahi inuito debitore, ne fortè cogatur incidere in manus auari & intractabilis, qui fortè prius denegauit, quod debitor ab extraneo amico inuenit. Ad primum caſum non obſtãt præfatæ captiones creditoris: tum quia non ſunt veriſimiles, ideo viderentur fruſtrationis cauſa allegari: quòd ſi ſit aliqua probabilis ſuſpicio, non tenebitur creditor acceptare, ſed iuſtè recuſare poterit. Nec obſtat, quòd ſua non intereſt: quia ſaltem pignori pecuniæ incũbet, quia imò cauſari poteſt, ſe velle eam ſtatim vtiliter impendere: nec aliud eſſe, quàm damnum & periculũ quærere. Facta autẽ huiuſmodi ſuppreſſione reditus, is qui ſoluit vel conſignauit, habet obligatum debitorem ex geſtione ad eam ſummam, & pro cõmodo geſtionis duntaxat: vnde non poterit eum cogere ſtatim ad eam ſummam reſtituẽdam, nec ad aliquem reditum interim pendendum: ſed ad eam ſummam reſtituendam, nec ad aliquem reditum interim pendendum: ſed ad eam ſummam duntaxat particulatim, & commodis interuallis reſtituendam, boni viri arbitrio, habita ratione perſonarum, & quantitatis & facultatum debitoris: ita vt ea geſtio non oneret, ſed competenter releuet debitorem, iuxta *l. ſed an vltro, de nego. geſt.*

Digitized by Google

QVÆSTIO XLVI.

SYNOPSIS.

1. *Creditor tertio ſoluenti, vel offerenti, iura, & actiones ſuas cedere compellitur.*
2. *Debitor præſtans id, ad quod tenetur, obligationem diſtrahit.*
3. *Obligatio paſſiua cedi non poteſt, vt nec ei ſubiacentes qualitates.*
4. *Obligatio de reditu continuando noxali aſſimilatur.*

333 ¶ QVADRAGESIMOSEXTÒ conſequenter ad prædicta ſeſe offert pulchra q. plures includens A
quia multæ ſunt notabiles limitationes ad dictam, l. nulla. C. de ſolutio. in quibus creditor tertio ſoluenti vel offerenti tenetur iura ſua & actiones cedere, vt plenè per Paul. in *l. ſi res obligata de leg.* quas ſummatim tangit Alex. apud Pal. in *d. l. nulla. C. de ſolutio.* & latè Ant. Neguſan. *tract. pig. in 3. memb. 5. par. prin.* vbi videas: non enim tráſcribo. Sed de effectu quæro, Vtrum iſtis, quibus competit beneficium cedendarum, putà correis, vel fideiuſſoribus, vel poſſeſſoribus fundi ſpecialiter hypothecari, offerentibus & redimentibus, teneatur creditor cedere ius reditus? Breuiter teneo, quòd ſic, ſub noua noſtra modificatione, de qua in quæſt. ſeq & niſi in merè extraneo, vt in quæſt. B
præcedent. Et quia hæc quæſt. multa cõprehendit, vt videas quanto molimine mihi conſtent analytica mea, arguam vtrinque. Et primò videtur indubitanter quòd ſic, vnà cum omni hypotheca & iure totius reditus, *l. fideiuſſoribus, l. cùm is qui, l. ſi fideiuſſores, in fi. de fideiuſſo. l. cùm alter. l. ſcripto. C. eo. l. cùm ; oſſeſſor. de cenſib.* vbi diſertè dicitur, quòd creditor tenetur ad venditionẽ nominis. Et hoc videtur æquiſſimum, maximè quando is qui petit ceſſionem, vrgetur ab eodem creditore ad ſolutionem, vt quando creditor vnum ex correis in ſolidum perſequitur, vel bonæ fidei emptorem, qui fundum ſpecialiter hypothecatum ad reditum ſine onere emit, qui ſecundum conſuetudines Franciæ etiam perſonaliter ſine diſcuſſione conueniri poteſt. Si igitur vt C
ſeſe eximat, ſortem cum reliquis offerat, mediante ceſſione, videtur creditor teneri, & in mora conſtitui, nec currere deinceps reditum, ſi recuſet recipere cedendo. Secundò confirmatur, quia redemptioni ineſt reuenditio, ſed iſte creditor tenetur ad patiendum & præſtandum, vt à ſe redimatur: igitur reuendere tenetur quia neceſſariò ineſt tanquam correlatiuum, *l. cùm emptio. de reſcind. vend. l. fin. de acceptil.* & reuenditioni ineſt vẽditio: venditioni autem nominis ineſt ceſſio, & tranſeunt vtiles ſine alia ceſſione, *l. 2. C. de act. & oblig. l. ex nominis. C. de hered. v. l. act. vend. l. ſi cum emptore. de pact.* Tertiò, quia creditor fœneratorius tenetur correo debendi, fideiuſſori, vel poſſeſſori, ſortem cum reliquis offerenti, cedere nomen ipſum cum vſuris ipſis præteritis & futuris, cum hypothecis & omni iure, *l. Paulus de fideiuſſor.* & vt inquit tex. in *leg. fideiuſſoribus,* in *leg. cum is eo.* tenetur nomina ipſa cũ omni iure ſuo vẽdere, D
cedere & transferre. Igitur ad idẽ tenetur creditor iſte reditualis, cùm hi reditus ſint veterũ illarum vſurarum ſuccedanei. Quartò per æquitatem & rationem leg. in creditore, de euictio. quæ videtur locum habere ſaltẽ in emptore bonæ fidei fundi hypothecati, qui emit ſine onere, & nunc euincitur à creditore, à quo (quia à venditore ſuo non defenditur) redimit, ne & re ſua, & pretio, & recurſu euictionis parũ ſæpe tutæ careat, & ſimiliter in fideiuſſore, qui ne perpetuò cogatur pro alio ſoluere, redimit, & ſibi cedi petit. Nec enim videtur,
Ius redimẽdi eſt in bonis. quòd creditor hoc denegare poſſit, cùm ſine vllo diſpẽdio hoc poſſit, *l. in creditore, de euictio. l. iure ſuccurſum de iure dot.* Quintò, quia iſtud ius redimẽdi, cui obligatio reuendendi ineſt, nõ ſolùm in excipiendo, ſed etiã in iure obligationis & actionis conſiſtit: & ſic verè in ius ſubſiſtens, & in bonis debitoris, prout ſi eſt actio, ergo eſt in eius bonis, *l. rem in bonis, de acqu. rede.* ergo iſtud ius hypothecari poteſt, & eſt hypothecatũ poſterioribus creditoribus. Poteſt etiam cedi ex regula generali, *l. vlt. C. de hered. vel act. vend.* & tacitè tranſit, & cedi videtur in ceſſione vel alienatione fundi ad talẽ reditum hypothecati, ſiue cum onere, ſiue ſine onere dicti reditus transferatur, & ſic fideiuſſor ſaltẽ ſingularis ſucceſſor, qui rem acquiſiuit cum omni iure & pertinentiis, videtur ſufficientem habere cauſam à debitore in iure redimendi, & reuendendi. Sextò, quia etiã ipſi debitori ſoluenti cedi poteſt à creditore cõtra vſucapientem, vel alium habẽtem ius poſterius ab alio, quàm ab ipſo debitore, vt no. glo. & Doct. in *l. vſucap. C. de pignor.* Et detur, quòd creditor ad hoc teneatur, cùm non habeat diſpendium, arg. *dicta. l. in creditore.* Et ſic quòd teneatur cedere habenti ius vel cauſam à debitore.

334 ¶ In contrarium argumentor, hunc creditorem indiſtinctè nemini teneri reditum cedere, ſed ſufficere quòd offerat pati redemptionem & ſuppreſſionem reditus, & cedere actiones pro reliquis præteritis quæ ſibi ſoluentur: ſed pro ſorte vel ipſo iure reditus nihil cedere teneatur, nec extraneo, nec correo, nec fideiuſſori, nec poſſeſſori pignorum. Et probo, quia etiamſi totum corpus iuris ad hunc finem excuſſeris, non inuenies hoc beneficium cedendarũ fuiſſe introductum nec datum, niſi contra eos, qui tanquam ſibi debitũ & exigibile recipiũt & receperũt: & his qui quod ſiue in totũ, ſiue in parte ab aliis, & à ſe exigi poteſt, vel poterat, ſoluunt vel ſoluerunt. Sed hîc dum creditor ſortẽ iure redemptionis accipere cõpellitur, non accipit quod ſibi debetur, nec exigit, ſed exigitur, & facit id ad quod inuitus tenetur, & cogi poteſt: & ſic nõ tenetur cedere pereũtes actiones, quia nullo iure cauetur, imò videtur in ſe iniuſtũ: quia ſatis eſt debitorẽ id præſtare & facere, ad quod duntaxat tenetur, & hoc faciẽdo ſoluitur in totũ omnis obligatio *Inſti. quib. mod. toll. oblig. in princ.* nec vltra quicquã exigendũ. Porrò iſte creditor non eſt creditor, niſi in quantũ cõcernit exactionẽ reliquorum præteritorum, quò ad futura enim, incertum eſt debitum iri, vt ſ. *nu.* 301. *n.* 304. *n.* 317. & ſic pro præteritis & debitis tantùm poſſunt adaptari iura prædicta: ſed non videntur poſſe adaptari, in quantum idem creditor tenetur & cogi poteſt redemptionem pati: quia hoc reſpectu non eſt creditor, ſed verus debitor, vt dictũ eſt. Cumq; ſe obligauerit ad meram & nudam ſuppreſſionem reditus, reponendo ad ſtatũ, qui erat ante emptionem & creationẽ reditus, ſequitur, quòd hoc faciendo, omni obligatione eximitur: conſequenter nullas actiones cedere cogitur, ſed ſufficit quòd res ad priſtinũ ſtatum redeat, quod etiã de ſe procliuius & facilius eſt, *l. ſi vnus. §. pactus, in fi. de pact.* & ſic nõ obſtat primũ. Secundũ verò non obſtat, quia iſtud reuẽdere, quòd tacitè ineſt, intelligitur ſecundũ materiam ſubiectam: & ſic de ſimplici ſuppreſſione ſiue reſolutione reditus, qui etiã nõ fuit creatus niſi cũ hoc onere, vt annullari & reſolui poſſet, & res ad priorẽ ſtatum redire. Certum eſt autem quòd quando ab initio appoſitum fuit pactũ redimendum non fuit intellectum de alia redemptione, quàm de iſta, per quam reditus extinguitur, & res ad priorem ſtatum redit: non autem fuit intellectũ & tranſlatione ipſius iuris permanentis. Igitur hoc eodem modo debet verbum reuenditionis, ſiue tacitum, ſiue expreſſum intelligi, nec vlterius operari poteſt, *l. non omnis in princ. ſi cert. pet.* Non obſtat tertium: quia loquitur, Beneficium cedendarum

quando

quãdo ſors debetur creditori, & poteſt exigi per eum qui eo reſpectu, ſcilicet ſortis, verè dicitur creditor. *leg. fi. in fi. C. de iure dot.* & tunc conueniunt iura, quæ loquuntur de ceſſione fienda à creditore. Sed hîc eſt oppoſitum; quia iſto reſpectu redemptionis creditor non eſt niſi debitor.

Creditor quando de euictione.

335 ¶ Ad quartum prompta eſt reſponſio, quod d. l. in creditore, loquitur in eo qui vendidit pignus iure creditoris: & ſic licet non teneatur de euictione, ex defectu iuris pignorantis. *l. 1.* & per. to. *C. credi. euictio. pign. non. debe.* tamen tenetur præſtare ſe creditorem fuiſſe, hoc eſt, tenetur ad limites iuris pignoratitij, ſeu qualitatis in qua vendidit: vnde tenetur omne ius pignoratitium, quale habet, ſi eſt efficax, ſaltem contrariam pignoratitiam, quam in omnem euentum habet, cõtra debitorem cedere emptori ſuo, eiúſque indemnitati, quantum ſine diſpendio ſuo poteſt, conſulere, & ad hoc emptori ſuo ex proprio contractu obligatus eſt, & in hoc emptor ſecutus eſt fidem venditoris ſui, & plus creditor ad hoc tenetur etiam iure actionis. *l. pe. de diſt. act. pign.* & d. *l. in creditore*, vbi tex. inquit, *quòd ad hoc teneatur ex empto.* Sed in caſu noſtro creditor non eſt aliquo modo obligatus ad conſeruandum fideiuſſorem vel poſſeſſorem indemnem: & poſſeſſor non fuit in aliquo ſecutus fidem creditoris, nec etiam fideiuſſor, niſi in hoc, quòd creditor, ſorte cum reliquis oblata, teneretur pati redemptionem, & meram extinctionem reditus: igitur non tenetur ad cedendum. Secus in eo qui emit à Titio reditum antiquum redimibilem, debitum ab aliis eidem Titio, ſibíque cauit nouis prædibus prædiiſque, pro ſecuritate & euictione venditionis ſibi factæ per Titium: quia ſi ſecuta vel imminente euictione agat contra fideiuſſorem Titij, videlicet quem accepit à Titio, qui fideiuſſor vt vitet moleſtiam euictionis, & periculum aſſignandi reditum ſuper bonis ſuis, redimit: tunc enim tenetur creditor cedere fideiuſſori actionem ex empto & omnem aliam actionem vel hypothecam, quam habet contra Titium, & cæteros primos primi debitoris fideiuſſores, vel pignora, ratione dictæ emptionis & euictionis. Ratio, quia illa euictio erat debita creditori per iſtum qui petit ceſſionem, & redemptio eſt congrua ſatisfactio pro euictione: & ſic omnis actio euictionis cedenda eſt ſatisfacienti per iura prędicta quæ tunc cõueniunt. Sed in quæſt. noſtra nec euictio, nec redemptio, nec ſors debetur creditori, ſed duntaxat debitor habet facultatem extinguendi reditum, ſorte cum reliquis oblata, qua facultate vel exceptione fideiuſſores quoque, & poſſeſſores pignorum vti poſſunt, cùm ſit exceptio realis: igitur non poſſunt excedere limites exceptionis nec ceſſionem petere: quia non venit ex natura exceptionis, vel facultatis luendi, nec per prædicta iura. Ad quintum fateor, quod hæc facultas competebat etiã per modum actionis, nõ tamen continuò eſt ius per ſe ſubſiſtens & ceſſibile: nec eſt in bonis per ſe, & propriè, ſed facit quo minus dicitur eſſe in ære alieno, & abeſſe à bonis. Non enim aliud eſt quàm diminutio obligationis paſſiuę qua tenetur creditori, quemadmodũ dies vel conditio obligationis, vel exceptio non petendi, nõ eſt propriè in bonis, ſed facit vt minus abſit à bonis. Idem ſi debitor habet ius petendi vel condicendi liberationẽ certo caſu, quemadmodum enim ipſa obligatio paſſiua nõ poteſt cedi: nec ita eius accidentia & qualitates, ſiue augeant, ſiue diminuant obligationẽ, non obſtat. *d. leg. fi. Cod. de hered. vel actio. vendi.* quia præſupponit materiam ad hoc idoneã, vt cedi poſſit videlicet quando actio competit ad aliud nobis dandũ vel fiendũ quod alij dari vel fieri poteſt, vt etiã quando creditor detinet fundũ luendũ: ſecus quando nil detinet, & actio cõpetit ad liberandum, vel nõ præſtandum in futurũ: hoc enim cedi non poteſt: igitur nec ſingularis ſucceſſor poteſt in hoc caſu habere à debitore. Ad ſextũ reſpondeo, nullo iure expreſſũ, quòd creditor teneatur cedere debitori: & quòd non teneatur, ſentiunt Saly. in *leg. 1. Cod. de his quæ in prior. cred. loco.* & expreſsè Anto. Reguſan. in *tract. pig. 5. memb. 5. par. nu. 41. cum ſeq.* Sed ne tandem nimis altercando veritas amittatur, aut ita intricetur, vt vix extricari queat, iam iam tempus eſt, vt ad deciſionem analyticam accingamur.

Solutio.

336 ¶ Dico igitur intermiſſis paulisper argumentorum periſpheriis, ipſum veluti cẽtrum inſpiciendo, quòd tota huius quæſt. difficultas & epitaſis verſatur in duobus punctis. Primus, an creditor iſte redditualis ex vi contractus vel obligationis ſit obligatus non ſolùm ad meram redemptionem, nudámque reſolutionem patiendam ſorte cum reliquis oblata: ſed etiam ad cedendum & transferendum iura ſi petatur & petentis interſit. Secundus, ſi fortè non eſt ad hoc obligatus ex vi ipſa obligationis: an verum ſit, & dici poſſit, quòd ſors ipſa vel quid mobile ei debeatur, vtrumuis ſit, habeo intentum. Sed oſtendo etiam vtrumque verum eſſe, igitur deciſio indubitata. De primo ſic: Fac debitorem decem reditus annui redimibilis pro centum viginti, ſuper quibuſdam fundis ſuis in ſpecie, & ſuper omnibus bonis in genere; vendere vnum ex fundis ſpecialiter hypothecatis ad onus dicti reditus, id eſt quod emptor tenebitur illum ſoluere, & indemnem reddere debitorem, accidit emptorem grauatim exoluere reditum, ita quòd ſæpè debitor impetitur & exigitur à creditore: debitor autem meritò moleſtiam hanc ſubinde in ſingulis terminis ad indemnitatem agendi contra emptorem pertæſus & exoſus maluit redimere reditum: itaque creditori ſuo ſortem cum reliquis offert, petens iura & actiones ſibi cedi, quod duplici conſilio facit, tum vt euitet moleſtiam circuitus & recurſus ſubinde importunè ſuſcipiendi & inferendi: tum vt deinceps reditus ad commodum ſuum currat verum teneatur creditor cedere? Accur. in ſimili variauit, & in *l. 5. cùm prædium. de pig.* tenuit cedi nõ poſſe, nec ſi creditor etiã velit. Sed *in l. vſucap. C. de pig.* tenuit cedi poſſe, ſi velit creditor. Doct. hãc vltimã: illa reprobata ſequuntur, & volunt, quòd non teneatur creditor debitori ſuo cedere, vt dixi, excepto ſolo Bart. qui ſubobſcurè tamen ſentit creditorem cogi poſſe in *d. §. cum præ ſiti.* & in *l. Ariſto. quæſt. 3. quæ res pig. oblig. poſſ.* Ego dixi veritatem eſſe, quòd in caſu noſtro vel ſimilis æquitatis, tenetur creditor etiam debitori ipſi, ſi eius intereſt (vt hîc) cedere. Probo per regulam & æquitatem l. in creditore. de euiction. quia creditori nullo modo nociturũ eſt, debitori verò profuturum: igitur euici, quòd creditor non eſt obligatus ad nudam ſuppreſſionem reditus, ſed etiam ad eius ceſſionem ſi opus ſit, & petatur: igitur hæc ceſſio iuſtè peti poteſt ab omni poſteriore creditore vel habente ius vel cauſam à debitore, putà ſi debitor primò vendidit fundũ Caio minori pretio, ad onus dicti reditus: ſecundò vendidit domum æquè hypothecatam Seio, ſine onere, ſed integro pretio: quia Caius dictum reditum ſoluere, & indemnitatem præſtare tenebatur: Creditor autem ſubinde impedit Seiũ, fortè vrbi morantem & viciniorẽ, cui grauius & moleſtius eſt identidem impeti & impetere, modò venditorem ſuum, modò Caium pro recurſu ſuo, quàm reditum redimere: itaque ſortem cum reliquis offert, petendo ceſſionem iurium & actionum, quibus præcipuè vti intendit contra Caium, & ab eo reditum ſuo otio ſuâque opportunitate exigere, prout Caius ad hoc tenetur venditori ſuo, à quo ad hoc onus emit, nõne hîc adeſt manifeſta æquitas *d. l. in creditore.* & oppoſitũ eſt mera iniquitas? Igitur & huic tertio cedere tenetur ſimpliciter, videlicet tam contra debitorem principalem, quàm contra Caium, & alios, quos ea res contingit. Quod autem dixi de debitore, qui vẽdidit rẽ ſpecificè hypothecatam illuſtrioris exempli cauſa dixi, propter conſuetudines Frãciæ ſecundum quas poſſeſſor fundi

Etiam debitori cedendũ

ſpecialiter hypothecati poteſt in ſolidũ ſine diſcutione ad reditus continuationem conueniri. Item autem quod debetur & valor ceſſio ſecundum terminos iuris, videlicet ceſſante dicta conſuetudine, vt ſi debitor ad hoc oneris vendiderit fundum generaliter tantùm hypothecatum, deinde quia emptor lentus eſt in ſolutione reditus debitor ne ſubinde ſemper impetatur, redimit, ſibíque cedi petit: hoc enim æquum eſt, & ſua intereſt, & æquè fieri poteſt: & ſic creditor cedere tenetur. Et hoc caſu poterit ceſſionarius per ſimplicem hypothecariam ceſſam cogere emptorem ſuum ad ſolutionem reditus vel dimiſſionem & ſubhaſtationem fundi empti, idque ſine aliqua diſcuſsione ratione promiſsionis ſuæ, dicti ſpecifici pacti in venditione fundi appoſiti: vi autem dictæ hypothecæ, iure ceſſo, præfertur omnibus alijs creditoribus, quibus cedens præferebatur, exceptis tamen illis quibus ipſe debitor ex pacto ſuo, vel eorum quorum eſt hæres, tenetur. Idem ſi debitor non alienauit expreſsè, ſed paſſus eſt vſucapionem fundi, quàm tamen creditor quantum ad ſe, ſemper interrupit, vel quia creditor erat minor, vt ſæpe vſuuenire poteſt.

Hi reditus ſunt mobiles.

337 ¶ De ſecundo dico, rectè, ſubtiliter & realiter ex communi & naturali ſenſu conſiderando non corticem ſeu formulam, aut tectorium verborum, ſed rerum exitus & effectus, quòd in effectu creditor huiuſmodi non eſt creditor reliquorum, & continuationis reditus tantùm ſed etiam ſortis ipſius nõ copulatiuè: nec alternatiuè, ſed ſubiectiuè ſeu ſubordinatè, vel analogicè. Patet, quia continuatio reditus ei non debetur præcisè, ſed niſi malit debitor ſortem reddere, & donec eam reddat, quæ obligatio quaſi ſimilis eſt obligationi noxali *l. 1.* & per to. *de noxa. actio. l. miles. §. decem. de re iudi.* & illi de qua *in l. ſi quis ſtipulatus fuerit. de ſolut.* vt enim illic, ita hîc, vnum eſt in obligatione, videlicet continuatio reditus, alterum in ſolutione, videlicet reſtitutio ſortis, quæ ſit in libera & perpetua facultate debitoris, obligatio continuandi non eſt præciſa nec ſtabilis, ſed ſemper commutabilis & reſolubilis ſorte oblata atque ideo conditionalis, vt ſ. *q. 39. nu.* 301. Et ſic licet reſtitutio ſortis non ſit purè in obligatione, ſaltem eſt in obligatione conditionaliter, videlicet ſi nolit debitor continuare reditum ſed obligatione eximi. nec obſtat, quod iſta conditio eſt in voluntate debitoris, & ſic impedit omnem obligationem, etiam, conditionalem. *l. ſtipulatio non valet. de verb. oblig.* quia verum eſſet, ſi illa conditio conferretur in meram voluntatem debitoris, vel in liberũ eius arbitrium: ſecus quando voluntas non eſt libera, ſed certo caſu aſtringitur. Et ad ſummum, licet dici poſſit debitorem nullo modo obligatum ad ſortem formaliter & diſtinctè loquendo, tamen negari non poteſt, quin effectiuè & conditionaliter ſit obligatus ad ſortem, & quin hæc conditionalis & effectiua obligatio ſit formaliter pars detractiua, vel modus & diminutio obligationis formalis continuandi reditus. Si igitur creditori offeratur ſors, non dicitur offerri, quod ei nullatenus debetur, ſed quod modaliter, effectiuè, & conditionaliter debetur. Præterea cum ſors ipſa ſit vera æſtimatio, & pretium appretiatum iuris continuationis reditus, ſitque in poteſtate debitoris offerre iſtud pretium, ſequitur quod non dicitur debitori redimens offerre aliud à debito, ſed veram & conuentionalem æſtimationem rei debitæ, pro redemptione debitam, quamque ex pacto pro re ſoluere & offerre licet: ideo non eſt mirum, ſi vel hoc reſpectu creditor reditus dicatur (provt vulgo verè dicitur & habetur) creditor, & ſic habent locum, & adaptantur omnia iura de offerendo creditoribus, & ceſſionem petendo. Rationes autem in contrarium adductæ ſunt nimiæ ſubtilitates, quæ realitatem vulnerant, inquit Bald. in *rub. de poſt. prælat.* imò æquitatem, meritò à iudicibus admitti non debent. *l. ſicut §. ſi debitori. qui potio. in pig. hab.* Nec eſt verum, quò quantum ad hoc ſit aliqua bona, ſolida & effectualis differentia inter eum qui emit reditum redimibilem ab antiquo conſtitutum, & accipit prædes euictionis, vt ſ. *num.* 335. & cum qui emit conſtituente de nouo ſub prædibus: vtroque enim caſu idem ius reditus æqualiter acquirit & eodem modo reuendere, ſeu reſtituere tenetur: igitur pariter vtroque caſu cedere poteſt, & tenetur in caſibus iuris. Præterea etiam in terminis iuris, quòd creditor teneatur non ſolùm extinctionem debiti pati, ſed etiam iura cedere, non ſolum in debitis momentaneis, ſed etiam in ſucceſſiuis, etiamſi ſortem exigere non poſsit. Patet, fac fœneratorem dilationem reſtituendæ ſortis dediſſe debitori, donec vſuras ſoluere ſeu continuare vellet, vt in *l. item quia. in fi. de pact.* nunc fideiuſſor vel iuſtus poſſeſſor ſortem cum reliquis offerens petit ceſsionem. Clarum eſt, quòd fieri poteſt, & debet. *l. fideiuſſo. cum l. ſeq. de diſtract. pig. l. Paulus. de fideiuſſ. cum ſimil.* igitur & in caſu. q. noſtræ cùm non ſit in hoc diſpar ratio, quin etiam ipſe debitor poſſet ſibi cedi contra eum qui emit cum hoc onere vel vſucepit, vt ſ. *nu.* 336. Igitur eodem modo & correi & fideiuſſores & detentores, quorum iuſtè intereſt.

Nimia ſubtilitas.

QVÆSTIO XLVII.

SYNOPSIS.

1 *Extraneus ceſsionem poſtulare non poteſt, quamuis ei permittatur ſolutio.*

2 *Creditor hypothec. alteri creditori debitum offerre poteſt, & in pignus manum inijcere.*

338 ¶ Qvadrageſimoſeptimò quæro, An creditor chirographarius poſsit creditori redituali offerre, & ceſsionem petere? Videtur quòd non, per tex. in *l. cum tibi. C. qui potio. in pig. habea.* vbi Bal. Saly. & omnes vbique ita tenent, & latè Ant. Neguſan. *tract. pign. 3. memb. 5. par. nu.* 6. niſi fortè ſecundum eoſdem poſſideret, & conueniretur à creditore, quia tunc vt quilibet poſſeſſor poſſet offerre, & ceſsionem petere: quod intelligo, quando iuſtè, voluntate debitoris, aut aliàs abſque vitio poſſeſsionem nactus eſſet.

Chirographario creditori an cedendum.

Idem puto ſi tantum detineat, ſed habeat ius retentionis contra debitorem & dominum, licet non creditorem ſecus ſi eſſet iniuſtus poſſeſſor, & hoc conſtet: quia tunc non putauerim teneri creditorem ei cedere, & ita tenet Bal. *in l. mulier.* per illum tex. *qui potio. in pig. hab.* Paul. in *l. ſi res oblig. de lega.* 1. Licet Anto. Neguſan. in loco prææallegato *numer.* 20. *&* *numer.* 26. latè contrarium teneat per tex. in *l. Paul. § fi. quib. mod. pig. vel hypoth. ſol.* & malè: quia d. *§. fi.* q. non loquitur de ceſsione, ſed ſimplici oblatione ad extinctionem debiti: vnde non debet extendi ad beneficium ceſsionis

Digitized by Google

caſu quo eſſet vitioſus & iniuſtus poſſeſſor, maximè ſi poſſeſſio ab eo poſſeſſorio iudicio auocari poteſt: tum quia non debet eſſe melioris conditionis quàm extraneus, qui non eſt in vitio, & tamen non poteſt petere ceſſionem, licet poſſit ſoluere *l. nulla. C. de ſolutio.* tum quia iure non inuenitur datum hoc beneficium poſſeſſori, niſi iuſtus ſit. *d. lege mulier.* Soluendo dico, verã eſſe regulam, quod chirographarius creditor licet poſſit offerre vt quilibet extraneus, non poteſt cogere ſibi cedi actiones. Amplio non ſolùm ſi creditor hypothecarius vnam ſummã ſemel ſoluẽdam prætendat, vt creditor fœneratorius, vel reditualis. Fallit primò iure exceptionis, ſi ſine vllo vitio poſſideat, vel iure retentionis detineat, vt dictum eſt. Et tunc diligenter aduertendũ, quod aut creditori hypothecario debetur vna ſumma ſemel ſoluenda tantùm, aut debitum redituale vel vſurarium. Primò caſu ſi ille non agat cõtra hunc poſſeſſorem vel detentorem, non eſt locus huic oblationi. Quod enim dictum eſt huic poſſeſſori vel detentori competere ius offerendi, & ceſſionẽ petendi, procedit ad conſeruationẽ iuſtæ poſſeſſionis vel detentionis duntaxat: vnde quamdiu creditor iſtum omittit, licet iſte poſſit vt merè extraneus debitum offerre, tamen non poteſt vllam ceſſionẽ petere. Quòd [illegible] voluntariè totum offerat, ita vt ſibi iura cedantur, non cõſtituit creditorẽ in mora, nec prodeſt debitori: quia creditor non tenetur talem oblationem modalẽ acceptare, cùm non teneatur ad modum, videlicet ad huic etiam offerenti cedendũ. Probo, quia licet iure caueatur, quòd creditor hypothecarius etiam non conuentus poſſit voluntariè offerre alij creditori etiã pignus poſſidenti, & auocare pignus, & ceſſionem iurium. *l. 1. C. qui potio. l. cum ſecun. de diſt. pig.* tamen hoc non cauetur de poſſeſſore niſi iuſto idque non ſimpliciter, ſed ita demum, ſi vrgeat eum creditor auocando rem ſibi hypothecatam: quia tunc iuſtus poſſeſſor poteſt agentem excludere offerendo debitum, & ceſſionem iurium petendo. Caſus eſt ſingularis in *l. mulier. qui potio in pig. hab.* vnde ſi creditor malit reum, hoc eſt, poſſeſſorem omittere, & eum pati abſolui, ab obſeruatione iudicij duntaxat, quã ſolutionem recipiendo cedere actiones ſuas non tenebitur cedere: non enim tenetur huic poſſeſſori ad ceſsionem, niſi cauſatiuè, videlicet ſi velit eum cogere ad ſoluendum, vel iuſta ſua poſſeſsione aut iure retentionis deſiſtendum. quanquam enim nullus ſit tex. in iure, quo expreſſum ſit iuſtè detinenti, & nudũ ius offerendi, & ceſsionem petendi: tamen quoniam in eo eſt omnino eadem ratio & æquitas, ſicut in iuſto poſſeſſore, ideo idem ius, & dicta l. mulier. huc extendi debet vt quemadmodum iuſtus poſſeſſor ad conſeruationem ſuæ poſſeſsionis per viam exceptionis ſeu defenſionis duntaxat poteſt, ſi impetatur, offerre, & ceſsionem petere, & ad hoc actorem cogere cauſatiuè, videlicet vt vel recipiendo debitum iura cedat, vel moleſtare poſſeſſorẽ deſinat.

539 ¶ Ita & iuſtus detentor ad conſeruationem iuris ſui retinendi. Secundo caſu, quando creditor eſt vſurarius, vel reditualis, & ſic quotidie augetur debitum, tunc puto quòd iuſtus poſſeſſor vel habens ius retentionis, non tenetur expectare ſeſe impeti: & ſic non ſolùm per viam exceptionis, ſed etiam per viam petitionis ſeu proſecutionis poteſt præuertere, & tali creditori offerre ſortem cum reliquis ceſsionem petendo, & ad hoc eum cogere, & reſpectu ſui in mora conſtituere, & ratio eſt quia periculum eſt in mora & ius exceptionis poſſeſſoris vel detentoris tẽpore fit aut fieri poteſt deterius, cum maior deinceps ſumma erit offerenda: & ſic puto, quòd iudicis officium implorando poteſt occurrere etiam creditore ſilente, & petere, vt debitum recipiat, & actiones cedat, niſi malit ſaltem pro futuro tempore, hoc eſt, reſpectu futurarum penſionum hypothecam duntaxat, & ius rem auocandi remittere, hoc enim oblato non intereſt poſſeſſoris vel detentoris, donec imputatur. Et ſic interim ceſſabit officium iudicis, tanquam cauſa periculi ceſſante quemadmodũ dum ſumma ſemel ſoluenda debetur: alioquin gliſcente periculo, puto iudicis officio petenti iuſto poſſeſſori vel detentori ſubueniendum, qui hoc caſu videtur coactè & impulſus accedere, nempe ad periculum gliſcens amoliendum. Et ſic non eſt minor æquitas, quàm cum poſſeſſor vel detentor impetitur: facit quòd compulſus videtur, qui timet & poteſt compelli. *lege nouiſſimè, quod falſo. tut. auth.* & quòd vbi periculum eſt in mora, multa conceduntur, quæ aliàs non concederentur. *l. de pupill. §. ſi quis riuos* vbi Alex. Iaſ. *de ope. no. nuncia.* Alex. in *l. 1. in prin. col. 1.* & ibi Iaſ. *col. 2.* & deci. *col. 15. de offi. eius cui mand. eſt iuriſdict.*

QVÆSTIO XLVIII.

SYNOPSIS.

1 *Strictum ius æquitate temperari oportet.*

540 ¶ QVadrageſimooctauò hìc incidenter quæritur, Quid ſi creditor chirographarius nihil poſsidet vel detinet de bonis, debitoris, & ſic nõ habet intereſſe ad conſeruationem iuſtæ poſſeſſionis vel retentionis, quam non habet, an poſſit cauſari ſua intereſſe: quia propter incrementũ reditus vel vſuræ debitor efficitur non ſoluendo? Fac debitorẽ non habere in bonis niſi fundum ferentem centum annua, vel non habere niſi mobilia ad ſummũ mille quingenta, debere verè Caio ſub hypotheca centũ reditus ad rationem duodecimæ, & Titio ſine hypotheca ducenta ſemel ſoluenda. Et ſic futurũ eſt, vt currente reditu breui abſorbeãtur bona debitoris, nec ſuperſit vnde Titio ſolui poſsit. Et quid ſi debitum Titij eſt in diem, & ſic interim diſcutere nequit debitorem, nec via pignorationis & diſtractionis ſibi conſulere, vt de bonis debitoris maturè Caio, deinde de reſiduo ſibi ſatisfiat? Non eſt dubiũ, quin poſsit ſorte cum reliquis oblata reditum ſupprimere, vt quilibet extraneus ſ. q. 41. ſed nonne iuſta cauſa hic eſt, vt petere poſsit Titiũ cogi cedere actiones & iura ſua, alioquin ſibi inutilia, cũque id ſine iniuria cedentis, & eius contra quem ceditur fieri poſsit? Certè hæc duo per ſe nõ ſufficerent ad ceſsionẽ exigendam, vt patet in mero extraneo. *l. nulla. C. de ſolut.* ſed quia hìc plura etiã alia concurrunt, videlicet quod Titius nõ eſt omnino extraneus, cùm ſit iuſtus creditor, fortè ex cauſa liberalis & officioſi mutui: tũ quia non merè voluntariè venit ad hanc oblationem, ſed neceſsitate compulſus, ne perdat debitum ſuum: tum quia non certat de lucro, vt merè extraneus, ſed de damno vitando, & ſic Caius naturali & ciuili æquitate facere tenetur, quod ſibi nocet, & alteri, ex iuſta cauſa de damno vitando certanti

prodeſt.fa.*l. in ſumma.§.quamquam.de aqua plu. arc. l. in creditore. in fi. d. euict.* Tum quia habet iuſtam cauſam à debitore, cui competit ius redimendi & ceſſionis, ſ. *nu.* 336. Tum licet non habeat hypothecam, tamen tempore & loco habere poterit pignus prætoriũ vel iudiciale, quod non erit quantum ad iſtud minoris efficaciæ, per ſupradicta de iuſto poſſeſſore vel detentore. Igitur omiſſo circuitu ad hoc aliàs requiſito, prout omitti debet vbi periculum eſt in mora, & æquitas ſuggerit, vt hîc puto his cognitis ſatis iuſtam cauſam eſſe, vt Caius teneatur & cogi debeat Titio iura cedere: vt enim maximè deficiat caſus legis ſcriptus, non tamen deficit legalis æquitas quæ ex toto negotio colligitur. *l. bona fides depoſ.* Similiter dico, quòd creditor etiam chirographarius, de quo non eſt dubium quin diſcuſſione facta & ordine ſeruato poſſit ſorte oblata cogere eum, qui fundum debitoris emit ſub pacto redimendi, ad reponendum fundum in bonis debitoris, licet merè extraneus non poſſit, vt ſ. *q.* 5. tamen ſi debitor non habet alia bona, & periculum eſt in mora, vt quia tempus redimendi expirat, poteſt creditor etiam chirographarius, etiam in diem, etiam inuito vel abſente debitore, iudicis officium implorando realiter offerre, non vt ſtatim cogat, emptorem inuitum capere ſortem & reſtituere fundum, ſed vt interim interrumpatur curſus temporis redimendi, donec & ſub hac conditione ſeu cauſa cognita appareat de iuſto huius debito, & debitorem aliàs nõ eſſe ſoluendo, vt ſic ex tunc ea facultas fundum redimendi ius in pignus prætorium vel iudiciale deduci debuerit. Ad commodum enim ius qui ſine alterius damno de damno vitando certat, dumque periculum eſt in mora, ęquum eſt circuitũ non expectari, ſed præueniri, faciunt quæ ſcripſi in *conſ. Pariſi.* § 61. *q.* 10. *in fi.* quòd creditor etiam non habens hypothecam, ſi alias debitor efficeretur non ſoluendo, poteſt canonem emphyteuticum domino directo, etiam debitore inuito, ad impediendum commiſſum offerre, quod in creditore hypothecario ſenſerunt Bart. Bal. Ang. Salyc. in *l. ex vectigali. de pignor.* per illum tex. qui tamen nõ probat, ſed per alia media probatur, vt dixi in *d.* § 61. *q.* 10. quò remitto, ne materiam huius tractatus excedam.

QVÆSTIO XLIX.

SYNOPSIS.

1 *Hypothecam non habens inciuiliter oblationem facit & ceſſionem petit.*

2 *Spontanea pignoris venditio, & coacta differunt.*

3 *Qui ritus in diſtractione pignoris.*

4 *Simplex creditor non vetatur pignus emere.*

5 *Ei qui vtiliter negotia adminiſtrauit addicuntur vſuræ.*

341 § Qvadrageſimononò, ad pleniorem intellectum, quæro de effectu huius ceſſionis: Iſte ceſſionarius puta ſecundus creditor cui debebantur mille, qui ne bona hypothecata per antiquiorem creditorem reditualem exhaurirentur, ſed conſtituti debitis indemnitati ſuæ melius conſuleretur, iuxta *l. fideiuſſ. de neg. geſt.* ſoluit illi antiquo creditori ſortem cum reliquis & habuit ceſſionem: An poſſit à debitore vel aliis poſſeſſoribus reditum exigere? Videtur indubitatum quòd ſic, quemadmodum poterat cedens: cum in omne ius illius ſucceſſerit. *l. cum ſecundus. de diſtract. pig. l. ſi potiores. C. de his qui in priorum cred. loco ſucceſſ.* Et in terminis, quòd eaſdem vſuras in futurum petere poſſit, prout cedens potuiſſet videtur caſus in *l. ſi prior. §. ſciendum qui potio. in pig. hab.* & tex. clarior. in *l. cum prior. in 2. Reſpon. de diſtract. pig.* Addo tex. in fortioribus terminis videlicet in fideiuſſore ſoluente, & ceſſionem accipiente, in *l. fideiuſſ. de diſtra. pig.* in *l. Paulus. de fideiuſ.* Iſtud enim non tam odioſum eſt in ſecundo, vel tertio creditore, ſicut in fideiuſſore, propter. *l. primam. C. de dol.* In contrarium arguitur, primò quia non videtur quantum ad hoc bona & ſolida differentia inter venditionem fundi, ſub pacto redimendi, & venditionem reditus redimibilis: nec videtur quod poſterior creditor volens ſibi conſulere, debeat eſſe melioris conditionis redimendo huiuſmodi reditum, quàm redimendo fundum ſub ſimili facultate venditum. Sed ſi deficientibus aliis bonis debitoris redimeret fundum, vt in *quæſt. præcedenti*, non poſſet redimere ſibi acquirendo, nec vt fructus ſuos faciat tanquam extraneus emptor, ſed ſolùm redimere poſſet luendo, vtque in bonis debitoris reponatur. Igitur ſi reditum redimere velit, debet hoc facere luendo, non autem ſibiipſi acquirendo. Et ſic non poteſt deinceps petere aliquas penſiones reditus, ſed ſolùm eam ſummam tam ſortis quàm reliquorum præteritorum, quàm priori creditori pro redemptione & luitione ſoluit: alioquin poſterior creditor redimens reditum eſſet melioris conditionis, quàm redimens fundum, quod videtur abſurdum & iniquum, ſaltem in his reditibus duodecimæ. Patet quia debitum vſurarium ſiue ius reditus vili pretio emptum firmius eſſet, fauorabilius & durabilius, quàm emptio fundi maiori pretio facta, quod eſt abſurdum. Minus enim conſuleretur ei qui magis ſeſe grauat, maius pretium numerando, quo plus commodet debitori dominium fundi illi recuperando, maximè ſub tempus facultatis redimendi expirantis, quam ei qui minus ſeſe grauat minorem ſummam numerando, quique minus commodi affert debitori reditum ſimplicem redimendo: quod videtur iniquum. Vtque res oculis ſubiiciatur, finge debitorem Titio vendidiſſe fundum centum reditus annui ferentem, pro mille octingentis, ſub pacto redimendi infra decem annos: deinde Caio ſub hypotheca pro mille ducentis vendidiſſe centum reditus annui quandocunque redimibilis, poſtremò à Sempronio mutuatum mille ſub hypotheca bonorum, vel alium reditum ſub hypotheca vendidiſſe. Vides, quòd ſi Sempronius deficientibus vel non ſufficientibus aliis bonis debitoris, & fortè decennio illo expirante, redimat fundum, non poteſt, nec fundi quidem reditus pretio impares ſuos, donec pretium ſibi refundatur, facere: ſed tenetur in bonis debitoris liberum fundum reponere.

342 ¶ Si igitur nollit fundũ redimere, eò quòd fortè non habet ſatis pecuniæ, vel ſi habet, non vult tantum officij debitori exhibere, ſed vult reditum redimere, ſibique cedi facere, nónne tenebitur ius reditus tanquam extinctũ, pari luitionis iure, in bonis debitoris reponere, ſeu confundere? qua fronte prætextu ceſſionis iurium & hypothecarum petet ſibi deinceps magnos fructus redempti reditus ſolui, quos nec longè minores quidem petere potuiſſet, ſi fundo redempto lõgè plus debitori & omnibus creditoribus eius commodaſſet

modaſſet, & maius de ſuo pretium ſoluiſſet? Nónne hoc videtur contra l.ſecundum naturam,de reg.iur. Secundò probatur, quia iſte Sempronius vel quiuis poſterior creditor, qui vult cogere Caium vel alium priorem creditorem vſurarium vel redituałem, ſorte cum reliquis oblata,vt ſibi iura & actiones cedat vel vendat non poteſt hoc facere, niſi ratione & vi hypothecæ, quam habet in bonis debitoris, quæ priori creditori pro credito vel reditu ſuo priùs hypothecata ſunt. Patet in *l.poſterior.de diſtract. pig.* aliàs hypothecã non habenti non datur hoc ius ferendi, & ceſſionem petendi. *l.nulla C.de ſolutionibus.* etiãſi eſt creditor chirographarius. *l cùm tibi. C. qui potior. in pig. hab.* Et ſic iſtud ius offerendi & ceſſionem petendi eſt quædam vis & effectus,& velut fructus pignoris vel hypothecæ:igitur iſte creditor ceſſionarius non poteſt fructus huius ceſſionis,quæ eſt fructus hypothecæ ſuæ, ſuos facere vel lucrari, ſed tenetur in ſortem & extenuationẽ debiti ſui, vt cuius ceſſionem exegit, computare, & ſuperfluum (ſi quid ſupereſt) reſtituere vel imputare in deductionem pretij, pro redemptione fundi, per *l. & 2. C. de pig.act. l.1. C. de diſtract. pig* Et maximè in terminis. q. noſtræ, vbi ius ipſum & nomen redimendi & ceſſionẽ petendi competens debitori contra priorem creditorem, videtur hypothecatum huic poſteriori creditori, ſicut alia bona & nomina debitoris. *l. nomen. C. quæ res pig. oblig poſſ.* penſiones autem futuræ ſunt fructus dicti nominis, ſeu iuris redimendi, igitur in ſortem imputandæ. Idem de omni lucro quod percipit creditor occaſione pignoris, vel hypothecæ, etiam ſi ſit pœna. *l.ſi pig de pig.act.* Nec obſtat quòd ibi dicitur non reſtitui, nec imputari, ſi ab ipſo debitore percipiatur, quia verũ eſt in pœna, quæ propter furtum vel aliud delictũ per debitorem aduerſus creditorem commiſſum exigitur: quia aliàs liceret debitori impunè delinquere in necem creditoris, quæ ratio ceſſat in his fructibus ſeu reliquis reditus, vel fundi ſub facultate redimendi venditi: & ſic ſtat regula de imputando omni lucro occaſione pignoris vel hypothecæ percepto.

343 ¶ Tertiò probatur, quia ad ſummum iſte ceſſionarius non debet habere duplex commodum ex hac ceſſione, quæ vi pignoris fit, ſed hìc haberet duplex imò triplex commodum. Primum, quia conſeruat & confirmat ſuum pignus debiti ſui priſtini. *l. quærebatur. qui potio.in pig.hab.l.1.l.prior C. eodem titul.* Secundum, quia ſuccedit in ius & prærogatiuam hypothecæ priuilegiique perſonalis, pro ſumma priori creditori ſoluta, vt in ea præferatur omnibus, quibus prior ille creditor præferebatur. *l.ſi potiores C.de his qui in prior.cred loc.ſucce.* vtque eodem iure venditionis pignorum vti poſſit *l.cũ ſecundus de diſtract. pign.* Tertium, quia vltra hæc lucraretur fructus dicti iuris, & facultatis redimendi, quæ tanquam exiſtens in bonis debitoris ſibi hypothecata erat,& vi cuius hypothecæ obtulit,& redemit, quod videtur abſurdum per prædicta. Et ſi quis dicat, quòd hic poſterior creditor mediante pecunia ſua dicitu verè emere & acquirere ipſum ius & dominium reditus ſibi ceſſum, & ſic quòd deinceps percipit, & ſuos facit fructus reditus, tanquam de re ſua propria, non autem tanquam de re hypothecata, reſpondetur, quòd hoc eſſet verum, ſi prior ille creditor reditualis ſponte & voluntariè huic non tanquam debitori offerenti, ſed tanquam cuilibet extraneo vendidiſſet reditum: ſecùs quando ex neceſſitate iuris, habenti ius offerendi, vt in *q. noſtra,* quia tunc licèt dicat ſe cedere vendere ius ſuum, tamen hoc non intelligitur fieri ad transferendum dominium, ſed ſolam hypothecam, in ceſſionarium quia non cenſetur emere, & pecuniam dare dominij acquirendi cauſa, ſed gratiã ſeruandi pignoris, ſeu pro debito priſtino, & ſuccedendo in hypothecam & priuilegium prioris creditoris pro ſumma ei ſoluta. tex in *l.cum poſterior.in l.ſi deinſſ.de diſtract. pig.* Igitur iſtud debet ei ſufficere, prout in ſimili ſeu in fortiori, ſi virtute hypothecæ, quam habet ſuper facultate fundi redimendi, quæ eſt in bonis debitoris, cuius reliqua bona non ſufficiunt, redimat fundum ab emptore,& ſibi cedi faciat iura emptoris: quia hoc fit ex neceſſitate iuris & hypothecæ non cenſetur fieri cauſa acquirendi dominij fundi redempti, & fructus futuros lucrandi,ſed cauſa ſeruandi pignoris *dicta l cũ poſterior. de diſtract.pign.* Et ſic cùm per hoc non cenſeatur agi, vt poſterior offerens ſibiipſi redimat, ſed vt ius in bonis debitoris reponatur, ideò per ceſſionem emptoris, quæ fit redimenti & numeranti pretium,id ſolùm cenſetur agi,vt fundus eius pecunia redemptus, & in bonis debitoris repoſitus ſit numeranti ſpecialiter hypothecatus pro pretio redemptionis, ita vt pro ea ſumma præferatur omnibus, quibus emptor ſiue reuenditor ante reuenditionem prælatus fuiſſet, iuxta pulchrum text. & ſingularem in *l. licet. C. qui potio.in pig. habe.* quamuis aliud eſſet, ſi emptor ſponte, non coactus,nec in vim facultatis redimendi, ſed merè voluntariè huic eidem, tanquam cuiuis extraneo, fundum ſub eodem reuendendi onere vendidiſſet. Tunc enim iſte verus emptor fieret dominus fundi,& fructus ſuos faceret. donec pretium redemptionis per eum, ad quẽ ſpectat,debitè offerretur. Et ſic multum intereſt inter ſpontaneam venditionem, ſeu quando creditor pignus abſolutè iure conuentionis vendit vt in *l. cum prior. de diſt. pigno.* & inter coactam venditionem, ſeu ceſſionem quæ fit ex neceſſitate iuris.

344 ¶ Vides quanto molimine omnem (quod aiunt) lapidem moueam, quantopere hæc pro parte negatiua vrgeant, omitto quàm ſit odioſa horum redituum propagatio,& fauorabilis eorum reſolutio,& alia id genus. Sed his non obſtantibus concludo pro priore parte affirmatiua, quia veritas iuris eſt, quod is, cui ex præfata Solutio.
neceſſitate iuris fieri debet & fit ceſſio, non ſolùm pignus & debitum ſuum confirmat, non ſolùm ſuccedit in ius & prærogatiuam hypothecæ & priuilegij perſonalis cedentis pro ſumma ei numerata:ſed etiam ſuccedit in omne & tale ius, quod & quale cõpetebat cedenti,& ad commodum & lucrum vſurarum, ſi debitum erat vſurarium,tanquam in locum cedentis ſubrogatus,& omninò eodem modo iure & effectu,quo cedens vti poterat, idque ſiue ceſſionarius ſit vnus ex creditoribus hypothecariis, ſiue vnus ex fideiuſſoribus. tex. ſunt aperti in *l.fideiuſſor.* ibi, *cum vſuris medij temporis.* in *l cùm prior.* ibi *& vſura medij temporis de diſtract. pign.* in *l.Paulus. de fideiuſſ.* Idem in creditore chirographario,ſi tamen rem poſſideat,non aliàs,niſi prout not.ſup. *q.4? ad fin.* Et generaliter idem in omni tam iuſto poſſeſſore, vt nullo interdicto poſſeſſorio poſſet ab eo poſſeſſio auferri: Idem ſi non poſſideat, ſed tantùm detineat, habet tamen ius retentionis contra debitorem & dominiũ rei:quia tunc puto quòd non ſolùm poteſt hypothecariũ repellere, & abſolui oblato debito,quod cuilibet conceditur,vt in *l. ſi fundus. §. in vendicatione de pign.* in *l.Paulus.§.1. quibus modis pig. vel hypothec. ſol.* ſed etiam poteſt cogere creditorem ad cedendum ſibi iura & actiones, quod iuſto demum poſſeſſori conceditur in *l. mulier. qui potio.in pig.hab.* & extendendum duxi ad eum qui non poſſidet,ſed iuſtè detinet,& ius retentionis habet, ſed non ad iniuſtum detentorem, vel etiam poſſeſſorem, licèt aliud velit gloſ. in *dicta leg mulier.* Ant. Neguſ. *tractat. pign.* & malè vt ſup *num* 338. Similiter correo debendi cedendum eſt etiam in ſolidum,& cum commodo vſurarum, contra plures alios correos, deducta tamen portione ſoluentis tantùm vt not.per gloſ.& Doct. in *leg.prim. in fin. C. de duobus reis,* per Alex *con.38. in fi.lib.5.* Et intellige correos propriè & efficaciter, videlicet de obligatis ſingulis in ſolidum cum effectu, ſine beneficio diuiſionis: ſecùs ſi plures ſint obligati in viriles, quia tunc ſi vnus velit totum offerre, licèt poſſit, ad finem liberandi & luendi tantùm,non poteſt cogere creditorem,niſi

velit, ad ſibi cedendũ iura: quia proportionibus aliorum quas non habet, habetur pro merè extraneo, cui non competit ius petendi ceſſionem, totum debitum offerendo. *l. nulla. C. de ſolut.* idem puto ſi mero iure tenetur in ſolidum, ſed habet beneficium diuiſionis. Idem puto etiã ſi cum effectu & ſine exceptione diuiſionis tenetur in ſolidum: ſed creditor offert diuidere obligationem, & eum liberare virilem ſuam fouendo, quia tunc ad nullam ceſſionem cogi poteſt, etiamſi totum debitum ab vno offeratur, quo caſu per correum totum mediante ceſſione offerentẽ, non puto in aliqua mora conſtitui creditorem recuſantẽ omninò cedere, ſed offerentẽ debitũ diuidere, & partem contingentẽ, ſine ceſſione, per modum meræ luitionis recipere.

345 ¶ Et ſic vides quod quantum ad huiuſmodi ceſſionem omnium iurium cum effectu, non eſt differentia inter eos, qui habent ius offerendi, ſiue ſint creditores hypothecarij, vel iuſti detentores, ſiue fideiuſſores, aut mandatores, ſed in alio eſt differentia, videlicet quando agitur de vendendo ipſo pignore, hoc eſt dominio & iure debitoris transferendo. Vtque hæc materia nondum exactè diſcuſſa, ſemel plenè liqueat, & omnes leges huius farraginis penitùs explicentur, notandum, quòd in iure non refert creditorem vendere, vel cedere iura ſua, ſed hæc pro eodem accipiuntur, & verè idem ſunt, quia qui accepto quod ſibi debetur, cedit ius ſuum, verè illud iuſto & toto pretio vendit, meritò iura promiſcuè ceſſionis & venditionis verbo vtũtur. *l. cũ hic. l. fideiuſſ. l. ſi fideiuſſ. § 1. l. Paulus. de fideiuſſ. l. fideiuſſ de neg. geſt.* Sed eſt magna differentia an creditor vendat vel cedat ius ſuum nomine ſuo, vel ſimpliciter, an verò iure conuentionis, vel legis, vendat ipſum pignus ſiue rem, dominium & ius debitoris ſibi pignoratum: quia inter hæc duo eſt quadruplex differentia. Prima, quia creditor ſtatim poteſt liberè, ſiue vendendo, aut quouis titulo, diſponere de ipſo nomine, vel iure ſuo, & illud cum ſuis acceſſoriis in quemuis libuerit, quouis modo ſine alia ſolennitate transferre, inſcio & inuito debitore, ſicut de alia re ſua. *l. in re mand. C. manda.* quia nomen eſt creditoris non debitoris. *l. 2. C. de hered. vel act. vend.* pignus autem ſiue rem hypothecatam, non poteſt (cùm non ſit ſua) liberè vendere: ſed demum ſi vel quatenus hæc poteſtas ſibi competit, & adhuc bona fide & ſeruata debita & conſueta ſolennitate.

Differt venditio rei à ceſſione nominis.

346 ¶ Vnde ſi actũ ſit ne væneat, non habet poteſtatẽ vendendi etiã ſi debitor ſit in mora, niſi in longa mora delitescat, ludificando creditorem, quia tunc ſi poſtquã creditor ſaltem ter competentibus interuallis interpellauerit debitorẽ vt ſoluat, & adhuc ceſſauerit, habet creditor a lege poteſtatẽ vendendi. *l. ſi conuenerit. inf. de pig. act.* nec ſupereſt, niſi ſolẽnitas, videlicet vt cùm venditurus eſt, hoc notũ faciat debitori. *l. creditor hypothecas. C. de diſtract. pig.* deinde vt bona fide vendat: nõ ſibi etiã per interpoſitã perſonam. l. & qui ſub imagine. C. 3. de diſtractio. pig. & ſeruatis etiam cæteris ſolennitatibus cõſuetis *l. quæ ſpecialiter. C. eod. l. cùm cõtra. C. ſi vẽd. pig. ag.* Si verò nihil actũ ſit de poteſtate vendendi, vel ſimpliciter dictũ eſt, quòd vendere poterit, ſed de modo & forma nihil cautum, non cenſetur aliud expreſſum quàm quod tacitè ineſt: habet enim creditor poteſtatẽ vendendi, ſiue tacitè, ſiue expreſſim à debitore, ſed quantũ ad ſolennitatẽ, videlicet tempus, modum, & formã, ſi quid expreſſim conuenerit, tenendũ eſt *l. fi. §. ſancimus. C. de iure do. imper.* Si verò de forma nõ ſit actũ, ſolẽnitatis iuris ſcripti eſt quòd poſt congruã interpellationem debitoris ad ſoluendũ, vel ſententiam contra eum latam, expectetur bienniũ, quo lapſo licebit vendere, bona fide tamen, & notificando debitori, & conſueta obſernãdo, vt ſup. Quòd ſi nec tũc inueniatur, qui vel pro debita ſumma emere velit, permittitur creditori reſcripto principis impetrare dominium pignoris vel rei hypothecatæ, quo impetrato infra aliud bien-

Solennitas pignoris vẽdendi.

A nium licebit debitori debitũ cum vſuris (ſi debitũ erat vſurariũ) & damnis offerendo rem recuperare, vel perpetuò agere ad id quod pignus superualet, ſi quid ſuperſit. *d. l. fi.* Cuius forma quia nimis eſt incõmoda, & adhuc litiũ materiã relinquit (ſemper enim ſuper prætenſa venditione rei vili pretio poterat litigare debitor vel poſteriores creditores cõtra creditorẽ vendentem, emptor autẽ inquietari poterat ab antiquioribus creditoribus, vel potiora iura prætendentibus, niſi programmate admoniti contempſiſſent. *l. ſi eo tempore. C. de remiſſ. pig.* à quo programmate excepti intelligebantur abſentes impediti, vel iuſtã cauſam ignorãtiæ habẽtes) ideò inuenta eſt ſolẽnitas ſubhaſtationũ, pro rebus immobilibus, de qua ad conſuetudinem cuiuſq; loci, pro B mobilibus vero, vt iudice adito, debitore vocato, pignora vendenda decernantur, deinde trinũdino die pro cuiuſq; municipij ſtylo vel more ſubhaſtentur & addicẽtur, ut dixi in *conſ. Pariſ. ti. 7. in rub.* Et quia gl. & Doct. in præfatis locis malè & neglectim more ſuo declarãt, nobis hîc vel obiter & curſim explicãdũ fuit. Nũc ad rẽ.

347 ¶ Secunda differentia, quia creditor ſæpè tenetur cedere ſeu vendere omne ius ſuum, vt illis quibus ius offerendi competit, de quibus ſatis dictum eſt. Sed nunquã tenetur cuiquam vendere ipſum pignus, ſiue rem ius & dominium debitoris. Tertia quia ceſſionario vel emptori creditoris poteſt à quocunque offerri, à quo cedẽti offerri poterat, eique ceſſionarius cedere ſeu vendere cogitur, quemadmodum cedens tenebatur. Sed emptori ipſius pignoris iure creditoris C ſolenniter venditi, à nemine poſteriore creditore offerri poteſt *l. cùm prior. in prin. de diſtract. pig. l. 1. & 2. C. ſi antiq. cred. pig. vend. l. fi. C. ſi vend. pig. agatur.* Et ratio eſt aperta, quia ceſſionarius iuris creditoris eſt tantùm ſubrogatus loco cedentis, & eius tantùm perſonam repræſentat, nec poteſt plus aut fortiùs ius habere per iura vulgata, ſed emptor pignoris. (quamquam & huic actione ex empto tenetur creditor cedere omne ius ſuum. *l. pe. de diſtract. pig. l. in creditore, de euictio*) tamen eſt dominus, & ſic non poteſt euinci à quocunque creditore poſteriore venditore ſuo, vel poſterius ius habente, nec ei offerenti tenetur ius & locum ſuum cedere. Quarta quantum attinet ad ceſſionem ſeu venditionem iurium creditoris, non eſt differentia inter offerẽtes, ſiue ſint creditores hypothecarij, ſiue fideiuſ-D ſores, vel coheredes, vt dictum eſt: ſed multum inter hos refert, quando agitur de venditione & alienatione ipſius rei pignoratæ vel hypothecatæ, hæc enim vt in caſu legitimo, de quo ſup. *nu.* 346. fieri poteſt cuilibet, cum bono pretio & ritè ementi: ita & eodem caſu poſteriori creditori vel cuilibet poſſeſſori tanquam extraneo: ſed non poteſt tutò fieri fideiuſſori, vel mandatori, ſeu alij interceſſori, nec correo, nec coheredi, & facta reſoluetur in ſimplicem ceſſionem ſeu venditionem iurium creditoris, ſi debitor, vel correus, vel coheres conquerantur, & ſic non amittet debitor, vel correus, vel coheres ius offerendi. tex. in *l. 3. C. de dol.* in *l. ſi mandato Titij. §. Paul. mand.* in *l. Paul. de fideiuſſ.* in *l. fi. §. quatuor. de lega. 2.* Ratio eſt manifeſta, quia fideiuſſor, vel alius interceſſor, cenſetur ha-E bere mandatum ad ſoluendum. *l. in debitam. de cond. indeb.* ſaltem ſuſcepit officium commodandi debitori, qui in hoc fidem eius ſequitur: vnde fideiuſſor ſi queat debet potiùs luere, non autem negotium ſuum gerere, ſibi ipſi emendo & acquirendo bona debitoris. Si verò eo animo vel modo faciat, vt ſibiipſi negotietur, fidem non ſeruat, ſed dolum committit: at in dubio præſumitur pro officio feciſſe, vt rẽ debitori nõ ſibi ſeruet. *l. Paul. de fideiuſ.* facit *l. meritò pro ſoc.* Itaque tenetur mandati propter fidem ſuſceptam, ſiue ruptam, ſiue nõ ſeruatã *l. 1. Cod. de do. l. l. ſi mãd. Titij. §. Pau. mãd. & d. l. Pau.* Idem dico de omni geſtore, procuratore, vel alio adminiſtratore: quia fidẽ quam in ſuſcepto debitoris negotio gerẽdo profeſſus eſt, præſtare tenetur:

Fideiuſſor an emere poſſit.

ſecùs

ſecùs in ſimplici creditore, qui nullum in hoc negotium debitoris gerendum ſuſcepit, ideò non prohibetur ſibi emere, ſicut nec extraneus. tex. in *l. cùm poſter. in princ. de diſtract. pig.*

348 ¶ Videtur tamen aliqua differentia inter creditorem, vel iuſtum poſſeſſorem, cui ius offerendi & ceſſionem petendi competit, & inter merè extraneum: quaſi creditor vendens vel addicens habenti aliàs ius offerendi, non cenſeatur in dubio voluntariè & ſponte facere, ſed vt in talibus neceſſitate iuris fieri ſolet. *l. fideiuſſor. in fi. de diſtra. pig. fa. l. rem legatam. de alim. lega.* tum quaſi habens ius offerendi cenſeatur hoc caſu eo vti, & non tam acquirendi dominij, quàm ſeruandi pignoris ſui cauſa faceret, licèt contractus ſonet de venditione & emptione ipſius pignoris, vt interpretatur tex. in *l. cum poſterior de diſtr. pig.* Verùm licèt procliuius ſit ita in dubio interpretari in habente ius offerendi, quàm in merè extraneo, tamẽ vix eſt vt hæc ſubtilis differentia procedat: quia creditor in dubio ſimpliciter & nomine proprio vendendo, non cenſetur vendere, niſi ius quòd habet, eo ipſo quòd dicit ſe vendere rem ſibi pignoratam, & ſic non erit in dubio, niſi venditio nominis, ſiue poſteriori creditori, ſiue merè extraneo fiat. Rem autem ipſam pignoratam, vel hypothecatam, ſeu dominium & ius debitoris non cenſetur vendere, niſi quando hoc exprimit, & iure conuentionis ſeu legis dicit ſe facere, hoc eſt ex poteſtate ſibi à lege vel debitore conceſſa, & ſeruatis ſolennibus requiſitis de iure, & conſuetis, & ſic non relinquitur locus dubio: quia quando ſimpliciter tanquam creditor vendit non cenſetur niſi ius quod habet, videlicet nomen ipſum vendere, quemadmodum quando pignus ſibi datum alij dat in pignus, non cenſetur propriè alij rem ipſam pignorare (ſi tanquam creditor & non tanquam dominus faciat, propter *leg. ſi quis domum. §. 1. loca.*) ſed ſolùm nomen ſuum & ius pignoris quod habet, ſubpignorare cenſetur, vnde ſolutione vel alia ſatisfactione ſublato nomine, pignus illud, vel potiùs ſub pignus ipſo iure reſoluitur. *l. 1. C. pign. pigno. dat. ſit.*

Coherēs.

349 ¶ Quod autem dictum eſt in fideiuſſore vel adminiſtratore, & idem in correo vel coherede, aut rei communis indiuiſæ conſorte, ratione communis & fraternitatis, & fauore luitionis per *dictum §. quatuor.* Idem ſi reſtituere hereditatem grauatus, quòd ex pecunia hereditaria luere poterat, maluit tamen ſibi per ſe vel interpoſitam perſonam emere. *l. Lucius. §. Titia ex aſſe ad Trebell.* Sed hìc mentem ſubit, quòd nonnulli temerè dictum *§. quatuor.* extra materiam luitionis, etiam contra eum qui non erat tutor, vel adminiſtrator extendunt, & ad acquiſitionem portionis ab vno ex ſociis vel coheredibus, de quo remitto ad ea quæ ſcripſi in *conſ. Par. §. 150. q. fi.* vbi nouè & analyticè declaraui. Quod autem dixi de adminiſtratore vel geſtore ſeu procuratore, ſanè intelligendum, ſi de ſua pecunia nomen vel rem ipſam pignoratam emit nomine proprio, cùm non poſſet fieri luitio commodè dé bonis domini: ſecùs ſi ille adminiſtrator habebat de bonis domini, vnde luere poterat: quia tunc nec ſimplici quidem ceſſione nominis iuuari poteſt, ſed omnia in ſortem imputare tenetur. Imò ſi tardiùs qàm potuiſſet redemerit, vel luerit tenebitur ratione culpæ damnum reſarcire. Cæterùm vbi non de acquirendo rei dominio agitur, ſed de ſimplici nomine ſiue de acquirendo iure creditoris, & ſuccedendo in eius locum, non eſt prohibitum fideiuſſori ſoluendo de ſua pecunia accipere ceſſionem, & ipſum nomen emere, & fructus nominis, putà vſuras ſi debitum erat vſurarium, ſuos facere, vel penſiones reditus, ſi fideiuſſerat pro reditu. Et ſic habes nitidum & clarum intellectum. *l. credi. §. ſciendum, qui portio. in pig. hab. l. fideiuſſor. l. cum poſterior. de diſtract. pig. l. Paul. de fideiuſſ. l. 1. C. de dolo.* Quod enim dicitur in d. *§ ſciendum.* quòd

Intellect. multarum legum.

ſecundus creditor, qui ceſſionem iurium primi habuit, non poteſt petere vſurarum vſuras, hoc eſt quia in locum prioris creditoris ſucceſſit, nec poteſt alio nec diuerſo iure vti. Vnde licèt ſoluerit cedenti ſortem, & vſuras ſimul vna ſolutione, non poteſt dicere totũ eſſe ſortem, nec totius deinceps vſuras nouàs exigere, quia eſſet capere vſurarum vſuras, quod nefandùm eſt. Cæterùm idem tex. non negat, ſed magis ab excluſione antitheti innuit ceſſionario veteres vſuras currere, ſicut & cedenti currebant: manet enim antiqua ſors, & antiqua vſura, vt priùs, ſicut nomine ceſſo vel vendito. Talis enim emptor vel ceſſionarius in hoc negotium ſuũ gerit, videlicet nõmen tale, quale eſt acquirendo? vt ſi cedenti non currebant vſuræ, nullæ vſuræ debeantur ceſſionario, quod etiam dicitur in *d. l. Paulus.* Rationem fructuum & vſurarum haberi oportere, debet intelligi contributionem eſſe faciendam: quia iſtè non poteſt facere fructus ſuos, etiamſi fundum emere voluerit, ſed debet reſtituere cum fructibus, ſicut cedens debebat. Debet etiam tanquam iure ceſſo habere vſuras, quas & quouſq; cedens habuiſſet, non autem nouas vſuras vnde quamprimùm æquarent ſortem, inſpecto initio & primo curſu vſurarum, vlterius currere nequeunt, & ſic fructus debet primùm in vſuras imputari, deinde in ſortem, & hoc elucidato reliqua loca plana ſunt. Eſt enim omninò creditoris ſubrogatus, vt inquit tex. in *d. l. Paul.* quod vel fideiuſſori permittitur, neque enim colluſori aut malæ fidei emptori denegaretur. *l. 1. C. ſi vend. pig. agat.* non autem vt proprietatem pignorum ſibi acquirere poſſit.

350 ¶ Reſtat diluere contraria pro parte negatiua adducta. Ad primum illuſtrius erit illud exemplum in perſonis diuerſorum, ſi fingas Sempronium redimere reditum, ceſſione recepta, quartum verò & vltimum eſſe creditorem, putà Petrum, cui mille debeantur ex mutuo, quique debitore diſcuſſo cogat Titium reponere fundum in bonis debitoris, refuſis mille octingentis. Reſtat maior obſtantia, quia melioris conditionis eſt Sempronius, cui reditus currit, licèt minus pretium numerauerit, & nihil commodauerit debitori: Petrus autem qui plus numerauit, & plurimum profuit, nedum debitori, ſed etiam Sempronio, vt ſit vnde percipi poſſint reliqua reditus, nullum habet reditum, nullam vſuram, & adhuc licèt ſit prior, quantum ad mille octingenta, per no. ſup. *n.* 344. tamẽ quoad mille ſibi debita vincitur à Sempronio, tam pro ſorte quàm pro reliquis dicti reditus. Nec obſtat ſi dicatur quod Petrus poteſt ſibi conſulere, offerendo Sempronio ſortem reditus cum reliquis, & etiam ſua mille, vt omninò eum excludat & in eius locum ſuccedat, quia multa contingere poſſunt, vt non expediat Petro, vel non poſſit tantùm pecuniæ profundere. Breuiter reſp. verum eſſe aſſumptum, ſed non ſequelam: quia nulla eſt iniquitas aut abſurditas, non enim inſurgit, niſi propter interuſurium reditus vel vſuræ, quàm vnus percipit, alter non. Sed cùm præſupponatur in facto, debitorem fuiſſe diſcuſſum à creditoribus, alioquin Titius non potuiſſet ab eis vel vno ex eis cogi ad patiendum redemptionem, ſequitur quòd ſumus in caſu, in quo bona debitoris diſtrahuntur, vel creditoribus ſatiſfaciat, & ſic ceſſat, aut mox ceſſabit interuſurium. Attamen quia hæc ſolutio non omninò ſatisfacit, quia ſubhaſtationes & adiudicationes extrahi poſſunt, & interim aliquot anni dicti reditus excurrunt: ideò reſpond. ſecundò per tex. pulcherrimum in *l. & in contraria, de vſur.* vbi ei qui vtiliter geſſit negotia, adiudicantur vſuræ, etiamſi non eſt mutuatus ſub vſuris, ſed pecuniam ſuam otioſam in commodum alterius inſumpſit, dummodo longè plus commodi attulerit, quàm ſit ea vſura. adde tex. in *l. atqui natura, §. non tantum. verſ. contra. de nego. geſt.* Et idem in procuratore. tex. in *l. ſi verò non remunerandi. §. ſi mihi mandaueris, manda.* imò etiam idem in tutore contra pupillum. *l. quid ergo,*

§. *conſequitur. de contra. & vti. actione.* idem in ſocio. *l.* A *ſi vnus.* §. *pen. pro ſocio.* Et ſic dico, quòd in caſu dilatæ refuſionis dictorum mille octingentorum, etiam ceſſante interim mora, per d. §. *ſi mihi mandaueris.* & *d.* §. *conſequitur.* debet interim Petro congruum interuſurium adiudicari: quoniam ſua pecunia vtiliter geſſit negotium debitoris, & omnium aliorum creditorum: nec illud interuſurium debet eſſe minus quàm reditus fundi redempti, ita tamen ſi non excedat rationem quincuncis vſuræ, hodie ſecundum nos, vt not. infrà *n.* 531. nec etiam debent excedere reditus, niſi fortè eſſent tenuiſſimi, vt in domo magni pretij. ſup. *n.* 116. quia tunc ſi magno incommodo omnes liberauit, vt quia facultas redimendi expetebat, iuſtum eſt adiudicari interuſurium etiam ad prædictam rationem quincuncis, licèt fructus ſint ad rationem quinqueſimæ. Plus dico, quòd etiam in iſto interuſurio debet omnibus præferri, quibus per *d. l. licet. qui potio.* præfertur in ſorte: quia iſtud interuſurium, cùm non excedat quantitatem fructuum, qui aberant & erant extra bona debitoris, cèſetur iuſta pars pretij fundi redempti. Non ſolùm enim Petrus pecuniam ſuam inſumpſit, ſed etiam incommodum & interuſurium, quod aliunde facere poterat: quo omiſſo, maluit vberiùs communi debitoris & creditorum omnium vtilitati conſulere, prout efficaciter fecit, vt pote cùm iam expiraret facultas fundi redimendi. Ad ſecundum, libenter fatebor, quòd coactionem quidem ad cedendum habet in vim veteris ſuæ hypothecæ, ſed ceſſionem ipſam non habet in vim dictæ hypothecæ, niſi mediatè & partim, ſed multò magis & immediatè in vim pecuniæ ſuæ, quæ cùm ſit vna alia ſors, non tenetur eius fructus computare in deductionem veteris hypothecæ, quæ licèt pariat ius tendendi ceſſionẽ, non tamen parit ius illam aſſequendi, & ſic ius ceſſum non eſt fructus pretij veteris hypothecæ, ſed potiùs immediatè eſt fructus pretij numerati. Per quæ patet reſponſio ad tertiũ, quia omnia illa commoda non conſequitur, niſi mediante ſua pecunia, quæ illi abeſt, & quæ omnibus illis incommodis æquiualet, & ſic nihil eſt quod inuideri aut reprehendi poſſit. Quòd autem nuper dixi de fundo ſub facultate redimendi vendito, intellige de vendito iuſto pretio, vel circiter: ſecùs ſi tam modico pretio, vt recidat in fraudem antichreſeos: quia tunc non ſolùm offerri poterit, ſed etiam ceſſio exigi cum ſuis oneribus, ſicut in reditu duodecimæ, ſecundum no. ſup. *in q.* 35. *q.* 56.

QVÆSTIO L.

SYNOPSIS.

1 *Improbatum Curiæ Pariſienſis Senatuſconſultum.*

2 *Libera, & ſine pretio eſſe debet redituum redimendi facultas.*

351 § QVINQVAGESIMÒ, generaliter B quæro, Ob quæ pacta hi reditus ſint nulli? Breuiter reſpondeo, ob pacta quæ ſunt contra ſubſtantiam huius contractus: quod tamen non eſt indiſtinctè accipiendum, vt ſtatim dicam. Tria autem ſubſtantialia huius contractus, primum, quòd ſors perpetuò abalienatur, nec vnquam repeti poſſit, vt ſuprà *num.* 17. Secundum, quòd reditus non excedat duodecimam ſortis partem annuam. Tertium, quòd ſemper liberè redimi poſſit, vt ſuprà *quæſt.* 5. Pactum contra primum (quod eſt negatiuum ad nunquam repetendum) abſolutè in totum vitiat: pactum verò contra ſecundum, ſi non excedat rationem decimæ, reducitur ad modum mediocrem, videlicet ad quin- C decimam. Si verò excedat apertè rationem decimæ, in totum vitiat, vt ſuprà *quæſt.* 10. & ſic grauitas vel mediocritas exceſſus facit in totum annullari, vel reduci. Hinc eſt quòd ſi non eſt aliud vitium quàm accelerationis temporis, quod eſt contra iſtud ſecundum ſubſtantiale, quo non debet currere reditus, niſi pro rata temporis & duodecimæ annuæ ſortis, ſiquidem acceleratio eſt valdè modica, putà vnius vel duorũ dierum in fine anni, non eſt in conſideratione. Si verò eſt octo vel quindecim dierum, putà contractum eſt & pretium numeratum Idib. Ianuarij. conuenit tamen quòd penſio annua ſoluatur Calendis Ianuarij proximis, ob illum ſolum exceſſum (quia modicus eſt) non debet contractus annullari, D nec in curſu ſuo, & ſic in perpetuum moderari, ſed exceſſus corrigi, videlicet deducendo de penſione primi anni ſemel pro rata temporis accelerati, vel ſortis tardiùs ſolutæ, quam reductionem ſufficit ſemel fieri. Sed quid ſi acceleratio eſſet enormis, putà ſex menſium, vt de facto vidi, quanquam inſtrumentum non haberet, niſi de dimidia penſione pro primo anno, ſed (quod odioſius & periculoſius erat) creditor ante pe- B cuniam numeratam extorſerat à debitore ſyngrapham de tanta ſumma, quanta erat dimidia penſio poſt ſex menſes ſoluenda? Reſpon. cùm nec retenta eſſet pars pretij, quid aliàs erat iuſtum, nec aliud adeſſet vitium, non eſſe reditum annullandum. Sed ſi creditor pergeret de facto ad exigendum etiam contentum in ſyngrapha, & ſic penſionem integram pro dimidia, nec re integra vitium purgaret, vt ſup. *n.* 141. *quæſt.* 11. *in fin.* puto re detecta, vltra condictionem ſyngraphæ, iuſtam cauſam eſſe reducendi reditum ad decimamquintam, ex quo conſtitutio ab initio habuit nobile vitium aliqua pœna dignum. Circa hæc pridie in conſultatione auditui recitari quoddam Areſtum huius Senatus *die* 27. *Martij anno ſeſquimilleſimo decimo octauo* pro debitore cognominato C Gobaches appellante à Præſide Pariſienſi, contra magiſtrum Ioannem *le Brun* creditorem, quo reditus fuit declaratus nullus ob accelerationem duorum menſiũ cum dimidio. Sed puto quòd alia concurrebant in dicto Areſto, quòd propterea noluerunt ſequi doctiores & inſigniores togati noſtri ordinis, qui ſimul conſulebantur. 1

352 § Pactum autem contra tertium ſubſtantiale vitiat in totum, ſi limitat libertatem redimendi ab initio: ſi verò limitet vel tollat poſt tempus, non vitiat, ſed tantùm vitiatur, dummodo nullum aliud concurrat vitium. Ratio huius vltimi eſt, quia iſtud tertium ſubſtantiale continet duo capita: primum negatiuum, videlicet quòd creditor non ſit tempore contractus præciſè certus de lucro in futurum: ſecun- D dum affirmatiuum, videlicet quòd ea facultas perpetua ſit. Vnde pactum contra primum caput negatiuum, putà quòd non poſſit redimi niſi poſt annum vel aliud tempus, vel tempore redemptionis lucretur emptor fructus anni inchoati, vel ſequentis, ipſo iure ſemper vitiat: ſed non æquè pactum contra ſecundum caput, tum quia negatiua potentiùs negat & afficit, quàm affirmatiua, vt no. in *l. hoc genus de condi.* & *demonſt.*

Digitized by Google

A

Areſtum.

Areſta.

monſt. Deci.in *l.1.col.3.* vbi tetigi. *C.de pact.* tum quia contra primum caput maior præſumptio, & euidentior eſt auaritia & iniquitas, quàm contra ſecundũ caput. Hinc etiam poſt vnam ſententiam, & longum interuallum, per areſtum iuſtiſſimum noſtri Senatus in totum cum ſuis hypothecis & acceſſoriis annullatus fuit reditus, ob ſolum pactum de non redimendo, niſi poſt quatuor annos à die contractus, non obſtante fauore Eccleſię, non obſtante quòd debitor infra iſtud tempus noluit redimere, non obſtante iudicio priori & longo ſilentio, vt diximus *ſ. q. 5.* Hinc etiam idem Senatus ante 30. annos annullauit in totum reditum emptum per quẽdam cognominatum *Cheſtelpers*, propter ſolum pactum de non redimendo niſi poſt annum à die contractus Hinc etiã per aliud areſtũ in publicis cauſarum actionibus latum *die 19. Aprilis anno ſeſquimilleſimo* 13. poſt Paſcha, inter Ioannem *Renes* appellantem à præſide Pariſienſi, & Girardum *de Sau* appellatum ſeu intimatum: cum appellans vendidiſſet patri intimati certũ reditum frumenti redimibilem, cum pacto tempore redemptionis ſoluendi penſionem anni tunc inchoati, poſtquam aliquot annis ſoluiſſet creditori, quandiu vixit, eo mortuo in ius vocauit eius filium, qui ex diuiſione cum cohæredibus totum reditum prætendebat, idque coram Præſide, vt reditus annullaretur, & literæ reſtituerentur reſtituendo ſortem penſionibus ſolutis in eam imputatis, Præſes ſimpliciter reparando exceſſum dixit, quod debitor poſſet redimere libere à ſoluendo ſortem cum reliquis, abſque reliquis anni inchoati tempore redemptionis. Debitor appellauit ad Senatum, vbi licet creditor allegaret debitorẽ non habuiſſe neque literas regias reſtitutionis, neq; diſpenſationem iuramenti, & ſic non fuiſſe nec eſſe admiſſibilẽ, & nihilominus per prędictã ſententiam reſciſſo dicto pacto factus erat indemnis, & abſque intereſſe, & adhuc quod ipſe creditor habebat cohæredes, & quibus habebat cauſam, quos laudare & in ius vocare ſuper euictione volebat, diemque iudicij proinde diffidendum: tamen per illud iuſtum areſtum dictum fuit, Malè iudicatum, benè appellatum, creditor condemnatus in omnibus expenſis tam cauſæ principalis quàm appellationis, & quòd debitor liberaretur ſoluendo ſortem principalem cum legalibus ſumptibus, penſionibus ſolutis in ſortem computatis, ſaluo creditori recurſu contra cohæredes ſuos, & illis exceptionibus ſuis in contrariũ. Verum eſt, quod in caſu dicti vltimi areſti appellans allegabat etiam notabilem modicitatem pretij, ſed de hoc non fuit inquiſitum, ſed ex ſolo dicto pacto, de quo conſtabat, totus contractus abſq; dilatione fuit annullatus. idem de pactis ſimilibus. Vnde ſi eſſet pactũ, quandocunque poſſe redimi, ſed quòd redimens teneretur aliquid ſoluere vltra ſortem, vel maiori pretio, hoc ſolum pactum ſufficit ad annullandum in totum: eſt enim contra primum & negatiuum caput tertij ſubſtantialis, quia creditor ex tempore contractus efficitur præciſè certus de lucro, licet in modico. Hinc etiam communiter tenent, quòd ſola libertas ſe liberandi ablata vel reſtricta ab initio contractus facit contractum in totum vſurarium & illicitum. Ita decidit Bald. *conſil.* 487. Apparet quoddam inſtrumentum, *lib.1.* & *conſil.*114. Secundum ea *lib.3.* in nouiter impreſſis. Imol. *con* 25. Guido. Pap. in *tract. de contract. illici. n.26.* & in *ſing.* 477. *incip. licet pactũ.* & in Deci. Delph. *q.516. in fin.* Bern. in *tract. de contr. & vſu. ſer.39. art.2. c.1.* Facit Henri. Bohic. in *c. in ciuit. in fi. de vſu.* Alex. *conſ.54. l.6.* Et licet Cepol. *in tract.1. de ſimu. contract. præſum.* 10. quem ſequi videtur Do. Andr. Tiraq. in *tract. de retract. conuen. §.1. gl.22. n.67.* & Iaſ. *conſ.* 153. *l.4.* ſentiãt iſtud ſolum pactum per ſe ſine aliis coniecturis aut præſumptionibus non ſufficere, tamen ipſi non loquuntur in hac ſpecie huius contractus, ſed in venditione fundi, & ſic intelligendo, quòd venditio fundi erat aliàs iuſto pretio facta, vel non nimis modico: ita quòd facultas redimendi non erat omnino debita, ſed ferè gratis data. Sed in caſu noſtro vbi eſt omnino debita, ſimplex pactum eam ab initio etiam modicè reſtringens, vitiat totum contractum ipſo iure. [*Le Vidamus de Chartres*, iã ſex annos debẽs mercatoribus conſtituit hunc reditũ vni qui acceptat pro ſe, & ſocio: ita quod ſi infra annum ſocius nolit gratum habere reditus nõ videbit, & cogi poterit ſoluere. Poſtea poſt ſex annos dicebat reditum nullum: quia per indirectũ cogi poterat reddere ſortẽ: *fuſt le contract caſſé par Arreſt*: tamen reliqua ſoluta manerent, & niſi infrà annum ſolueret, reditus curreret; quod valdè æquum. Idem per aliud areſtũ contra Dom. *de la Porte*, vel eius affinem. Monaſterium *de Tiron pres de Vendoſme* pro 360. libris Turon. emit. 25. l. *de rente*, vſque ad quatuor annos,

Facultas redimendi non debet arctari.

B

intra quos *ſeroit tenu la mettre en aſſiette*, aliàs, *le cõtract nul; & ſeroit tenu rẽdre le prix auſſi*, poſt 4. annos *à la volonté*. Reſp. vſurariũ, & malè iuditacũ *aux Requeſtes du Palais* quãuis *Marillac* teneret benè iudicatũ. ſimilis cõtractus *du Chap. de S. Quentin vſuraire par Arreſt.*]

Nota theoriã an pactum contra ſubſtantiã actus vitiet, vel vitietur.

369 ¶ Non me fugit interim quidnam cõmenti ſint Docto. ſuper illo problemate, An pactũ vel adiectum contra ſubſtantiam actus vitiet, an verò tantũ vitietur? In quo valdè ſe torquent Bart. in *l. vbi ita donatur. de dona. cau. mor.* Bal. poſt Cy. in *l. ſi paterfa. de adopt.* dũ velut reti ventos venãtes, certis finibus rem hãc incertam (vtpote ex infinita rerum & cauſarũ varietate pendentẽ) includere fruſtra moliuntur, quia vt inquit Scæuola in *l. de acceſſionibus. de diuer. & tempora præſcript.* abſolutè definiri nequit: ſed ex ſingulorum caſuum peculiari æquitate æſtimandũ eſt. Hactenus tamen definire poſſumus, aut pactum poteſt facere diſpoſitionem tranſire in aliam ſpeciẽ, aut non: primo caſu, quod eſt

C

quando & poteſtas & intentio agentis vel agentũ concurrunt, & tunc vtrumque vt valere poteſt cõſeruatur. Secundo verò caſu ſubdiſtinguẽdum, aut actus dependet à voluntate vnius, vel eſt contractus non reſpectiuus, aut verò eſt cõtractus reſpectiuus. Primo caſu, aut pacum venit ad augendum, & non vitiat, ſed vitiatur. *l. cum precario. de preca.* [Quid ſi pactum: an poſt annũ poterit cogere debitorẽ reddere ſortem? Reſp. quod nõ vitiat, ſed debitor nequit, tã citò cogi, ſed benè poſt quatuor, ſaltem poſt ſex annos.] Ratio, quia nihilominus adeſt voluntas diſponentis in principali actu: quia qui amplius cõcedere vult, vtiq; & quod minus eſt vult: & ſic illud plus additũ ſecundũ intentionẽ diſponentis,

D

ſeparabile eſt, & ſic non vitiatur vtile per inutile, ſed tantũ inutiliter adiectũ vitiatur. *l.1.§. ſed ſi mih. de verbo. oblig.* Aut verò pactũ venit ad diminuendũ, ſeu reſtringendũ, & vitiat. *l. per ſuſt. in fi. de vſu. & habi.* Ratio eſt propter limitatam voluntatem diſponentis, qui quod potuit noluit, & quod voluit non potuit. *l. multũ intereſt C. ſi quis alteri vel ſibi* quod eſt intelligendũ in ipſa diſpoſitione Sed ex interuallo detractio partis inſeparabilis non cenſet de dubio fieri animo totam præcedentem diſpoſitionẽ reuocandi vel annullandi: & ſic in dubio detractio remanet inutilis. *l. ſed ſi de fructu. de vſu. & habit.* Secundo caſu ſubdiſtinctionis, quãdo eſt contractus reſpectiuus, vt in q. noſtra, nihil abſolutè

E

reſponderi poteſt. ſed ex bono & æquo (dixi) æſtimandum eſt. *l. Mauia. §. vxore. de an. lega.* Sic in quæſt. noſtra baſis deciſionis eſt nimius vel modicus exceſſus, quod eſt ipſum dictamen æquitatis. Deciſio autẽ principalis quęſtionis procedit in terminis ſimplicibus, non compoſitis, videlicet quãdo non eſt niſi vnicum de dictis pactis vitioſis: quia ſi plura ſimul concurrant, tunc quæ aliàs non ſufficerent ſingula benè, ſufficiunt ſimul ad annullationẽ contractus: quæ verò coniecturę vitioſę, ſeu præſumptiones requirantur & ſufficiãt ad annullationẽ contractus, non poteſt abſolutè definiri: poſſunt enim eſſe duæ vel etiam vna ita potentes vt ſufficiant, poſſunt eſſe tres ita debiles vel contrariis coniecturis eleuatæ, vt non ſufficiant: totum igitur ex plena & legali ſui cuiuſque caſus æquitate iudicabitur.

QVÆSTIO LI.

SYNOPSIS.

1 *Omnis pactio extra ſimplicem duodecimam reprobata.*

2 *Non currit reditus ante realiter factam numerationem.*

354 § QVINQVAGESIMO primò, rurſus generaliter quæro de reliquis pactis vel clauſulis, quæ per ſe vel cum aliis poſſunt annullare reditum. Primò ſtat regula generalis, quod omnis pactio vel clauſula, per quam debitor vltra rationem ſimplicis duodecimæ grauatur, eſt nulla ipſo iure, idque vel abſque literis regiis & diſpenſatione iuramenti obiici poteſt, vt ſupra *quæſtione* 10 *num.* 153. & quæſtione *præcedenti numero* 352. An autem etiam vitiet, id ex bono & æquo, vt in præcedentibus & ſequentibus decernendum eſt. Nunc methodi gratiâ accipe catalogum pactionum vel clauſularum, quæ vitiant, aut quæ tantum vitiantur. Et primò, earum quæ ſolæ per ſe vitiant, & exempli vice ſex ſe offerunt, prima, ſi paciſcitur quòd debitor teneatur aliquando redimere directò, vel per indirectum. Secunda, quòd indefectum redemptionis ipſa antichreſis, vel alia res debitoris cedat in ſolutum: quod ampliatur, vt in quæſtione ſequenti. Tertia exceſſus decimæ. Quarta, quòd teneatur debitor maiori ſumma redimere. Quinta, quod non poſſit redimere niſi poſt certum tempus. Sexta, quòd creditor debeat habere penſionem termini cœpti, vel ſequentis tempore redemptionis: harum ſingulæ ſolæ totum contractum ipſo iure vitiant, quia ſunt directè & enormiter contra ſubſtantialia, videlicet duo prima contra primum ſubſtantiale, tertium contra ſecundum, quartum, quintum & ſextum contra tertium ſubſtantiale ſed aduerte circa primum argumentum. Clauſulæ autem, quæ non ita repugnant, nec ſingulæ per ſe vitiant, licet vitientur, ſunt potiſſimum tredecim. Prima clauſula qua debitor obligatur ad laudimia vel gabellas, aut quæcunque ſimilia iura cuicunque ratione contractus debita, vel ab eo prætenſa, ſiue ab initio contractus, ſiue tempore redemptionis, vt ſ. *quæſt.* 6. Secunda, conſtitutum bonorum debitoris, ſiue in genere, ſiue in ſpecie decertare, & conſequenter clauſula quòd poſſit creditor propria auctoritate ingredi, vel ſe facere inueſtiri per dominos directos vſque ad concurrentiam reditus, vel vſq; ad tot iura, vel de certo fũdo. Debet enim debitor liberè frui & pecunia accepta, & bonis ſuis, ſalua hypotheca & ſolutione reliquorum via ordinaria & ſolita exigenda, vt ſuprà *quæſt.* 8. Tertia, multò fortius pactum antichreſis etiam ſimplicis, ſuprà. *qu.* 35. Quarta, quod non licet debitori vendere aut aliter alienare bona ſua, vel res hypothecatas, etiam cum onere, ſine conſenſu creditoris. Quinta, quòd de pretio ſeu ſorte debeant prius lui ſeu redimi priores hypothecæ bonorum debitoris, ſeu prædiorum hypothecatorum.

355. §. Tamen ad hanc clauſulam aduertendum quòd propriè non vitiat, nec vitiatur, ſed ſuſpendit curſum reditus, qui non incipiet currere à die contractus, nec à die qua creditor tenet ad hoc pecuniam in numerato, velut conſignatam & paratam, & ſibi aliàs ſterilem: quia ex quo non vult confidere de debitore, ſed retinere penes ſe, donec ſit in rem debitoris probè collocata, licet per hoc non minus debitori quàm ſibi conſulat, imò etiamſi hoc faciat duntaxat vt debitori conſulat, puta reditu alioqui ſatis ſibi tuto, tamen ex

A quo debitor non habet liberum vſum, ſed cogitur eòuſque relinquere in manib. creditoris, non eſt iuſtum reditum prius currere, quam pecunia ſoluta ſit in rem debitoris. Imò impoſſibile eſt reditum currere ante veram & realem ſolutionem, niſi ſaltem pro rata: poteſt enim incipere currere pro rata, quando non fuit actum quod curreret vltra conceſſum: nec eſt aliud vitium, vt ſ. *q.* 10. Sed quid ſi citra pactum arctatiuũ debitor creditorem rogauerit pecuniam præſentem & ſolutioni paratam retinere, vel ſeruare talibus aut talibus dandam, vel in certum vſum mox exponendam? Videtur non retardari curſum: quia ex tunc debitor videtur accepiſſe & depoſuiſſe. *l. pecuniã. de ſoluto. l. peculiaria, in fi. ſi certum pet.* Cõtrariũ puto quòd non in-

B cipit currere reditus, niſi poſt pecuniam realiter & cum effectu expenſam, ſaltem pro rata: quia cum ſimus inter prohibitos, non ſtatur pactis: nec confeſſioni recepti & depoſiti, ne fraudibus via aperiatur. fa. no. ſ. *n.* 35. Sexta, ſi debitor corporaliter ad carceres ad continuationem reditus obligetur, ſ. *q.* 16. Septima acceleratio paucorum puta decem vel quindecim dierum primæ ſolutionis, vt in *princip. q. præced.* Octaua, quòd debitor teneatur redimere in eiſdem & totidem ſpeciebus, etiamſi ſint maioris valoris tempore redemptionis, vt j. *q.* 90. Nona, ſi eſt modicitas prætij; ſed citra rationem decimæ. Decima, limitatio redimendi non ab initio, ſed poſt tempus, vt in *q. præcedenti.* Vndecima, in reditibus ſpecierum, ſi eſt pactum, quòd debitor teneatur ſub æſtimatione quantiplurimi à tempore moræ. Duo-

C decima, ſi eſſet pactum vel intellectum, quòd debitor nequeat ſe liberare ab illis ſpecieb. offerendo in pecunia ad rationem duodecimæ per ea quæ dixi ſ. *q.* 21. Decima tertia, ſi pactum ſit quòd debitor tenebitur intercedere, vel impedire, ne a propinquis ſuis poſſit reditus iure proximitatis retrahi, de quo dixi in *conſ. Pari.* §. 172. & tactũ eſt. ſ. *q.* 4 *c. n* 332. Hæc omnia & ſimilia ipſo iure nulla ſunt, vel moderanda, niſi quatenus cum alia gratia à creditore facta debitori compenſantur: ſed ſingulis per ſe non vitiant reditum in totum: Sunt autem quinq; potiſſimum, ex quibus reditus poteſt leuior fieri, ex parte creditoris. Primum diminutio duodecimæ, vt ſi non ſtipuletur niſi ad rationem quindecimæ, aut viceſimæ. Secundum, ſi paciſcitur quòd non incipiat reditus currere, niſi poſt annum, vel aliud tempus, vt ſ. *q. in fi.* Tertium, ſi pactum eſt de remittenda parte reditus ſoluendo per debitorem in termino,

D vel infra triduum. vt ſ. *qu.* 25. Quartum, ſi per plures vices redimi poſſit. Quintum, ſi minori pretio redimere liceat. Et eſt notandum, quòd prætextu primi horum quinque non licet directò paciſci contra reliqua duo ſubſtantialia, niſi tantum eſſet pretium, quòd poſſet emi reditus perpetuus non redimibilis, ſecundùm not. ſ. *q.* 5. quia tunc non ſpectarent amplius ad materiam vſurariam, vt not. ſ. *q.* 19. & j. *q.* 69. Prætextu etiam reliquorum quatuor non licet vllo modo ſtipulari vltra rationem duodecimæ, nec directò paciſci contra aliquod ex dictis ſubſtantialibus: ſed benè licebit onus aliquod accidentale, puta laudimiorum, vel antichreſis, imponere debitori, dummodo ſufficienter compenſetur per aliam relaxationem factam à creditore, ſecundùm not. ſ. *q.* 7. *q.* 34.

Digitized

QVÆSTIO LII.

SYNOPSIS.

1. *Quædam leges improbant legem commiſſoriam quædam admittunt.*
2. *Sublato principali, corruit & acceſſoriam.*
3. *Pactum etiam commiſſorio ſimile reprobatum.*
4. *Homines ſolicitiores de præſenti, quàm de futuro damno.*
5. *Pactum l. Commiſſoria in fauorem creditoris.*
6. *In reditibus perpetua pecunia alienatio. & num. 9.*
7. *Dos, ſpontanea largitio.*
8. *Senatuſc. de prohibendis donationibus inter coniuges de veris & realib. donationibus intelligendum.*

356 § QVINQVAGESIMO ſecundò, quæro, ſi in conſtitutione huiuſmodi reditus creditor non accepit antichreſin, ſed ne debitor nimium ceſſaret in ſolutione, pactus eſt, quòd ſi debitor defecerit in ſolutione reditus per quinque vel octo annos continuos, quòd res hypotecata, puta fundus, vel domus debitoris ſimilem circiter reditum afferentis, ſit ex nunc prout ex tunc vendita & acquiſita in ſolutum ſeu permutationem pro iure reditus & reliquis tunc debitis, an ex hoc ſolo pacto ceſſante omni alio vitio contractus in totum annulletur, etiam quando reditus erat emptus ad rationem quindecimæ? Solutio facilis eſt ex prædictis: ſed antè materiam hanc à nobis reſeratam multum erat ambagioſa, etiam peritis, vt patet ex his quæ latè tradit Dom. Andr. Tiraq. in *tract. retract. conuentio. in fin. quæſt.* 24. *&* 25. Cardo enim diſputationis & deciſionis huius quæſt. verſatur ſimul circa duo. Primò circa intellectum legis commiſſoriæ pignorum. Secundò circa peculiarem naturam horum redituum: vnde ſi ab vtraque parte argumenter, nimiam fore video prolixitatem, nec non intricationem, quia materia legis commiſſoriæ pignorum minus exactè adusque tractata & intellecta eſt in iure. Vt ergo breuius & clarius vtrumque μεθοδικῶς expediamus, incipiendo à verò & γνησίῳ intellectu legum, ſeptem omnino ſunt leges in hac materia, quarum tres, ſcilicet 1. *&* 3. *C.* de *pact. pign. l. quamuis. de ſolutio.* improbant pacta legis cõmiſſoriæ: reliquæ verò *ſcilicet l. Titius. de pign. actio. l. cùm dominam. C. de pign. l. fi. in prin. de contrah. empt. & vend. l. ſi fundus. §. fin. de pignor.* videntur ea admittere Docto. volentes hæc iura conciliare diſtinguunt, Aut iſtud pactum ſit inter debitorem & fideiuſſorem ſuum. vel extraneum, & indiſtinctè. *d. l. fi. de contrahen. emptio.* & hæc prima concluſio. Aut verò inter debitorem & creditorem & tunc ſubdiſtinguunt: aut ſit pactum quòd res erit empta iuſto pretio tunc æſtimando, & indiſtinctè valet. *d. l. fundus §. fin.* & hæc ſecunda concluſio, idem ſi fiat pactum ſimpliciter quòd res erit empta, quia intelligitur iuſto pretio. Aut verò ſit abſoluté pactum, quòd res cedet creditori in ſolutum pro debito, niſi ſolutum ſit in termino, & hîc ruſus ſubdiſtinguunt. Aut non agitur de pignore, nec de re hypothecata pro illo debito, & indiſtinctè valet, quia non eſt pactum pignoris. Bal. *c. 1. col. 1. in fin. de feudo. dat. in vi legis commiſſo. in vſib. feudo.* vbi etiam loquitur in formali mutuo. & hæc tertia concluſi. Aut verò agitur de ipſo pignore, vel re pro illo debito hypothecata, & ſic in formale pactum legis commiſſoriæ pignoris. Et adhuc tertiò ſubdiſtinguunt, aut ſit ab initio contractus, & non valet ipſo iure, non tamen vitiat, ſed vitiatur *l. fi. C. de pact. pig.* etiam ſi acceſſerit iuramentum, *c.* ſignificante, de pignor. & hæc quarta concluſio. Aut verò factum eſt ex interuallo, & tunc non valet ad agendum. *d. l. quamuis de ſolu-* A *tio.* ſed benè ad excipiendum vel retinendum. *d. l. Lucius de pign. actio.* & hæc quinta & vltima concluſio. Hanc diſtinctionem à Petro. in *d. lib.* 1. quem ibi ſequitur Cyn. inchoatam, abſoluit Bart. in *d. l. quamuis.* quem Paul. ibidem & in *d. l. Titius.* ſequitur. *&* Saly. *lib.* 1. *Cod. de pact. pig.* Alex. *conſi.* 178. *col.* 1. *lib.* 7. Feudiſtæ in *cap.* 1. *de feud. dat. in vicem leg. commiſſo. Canon. in d. cap. ſignificante.* Fabia. de monte ſanct. Saui. in *tract. empt. & vend. quæſt.* 7. *col.* 3. Anto. Neguſan. *tract. pig. part.* 4. *in princ.* & omnes ferè vbique.

Lex commiſſoria.

Prima concluſio.

Secũda concluſio.

Tertia concluſio.

Quarta concluſio.

Quinta concluſio.

357 § Sed ea diſtinctio peccat in omnibus membris ſuis, vno ſolo videlicet penultimo, excepto, quod B loquitur de formali pacto commiſſoriæ pignoris facto cum creditore in continenti: vſque adeo ſoliti ſunt Docto. magis ad literam paucarum legum vtcumque conciliandam attendere, quàm mentem omnium ad viuam ipſam & legalem æquitatem inueniendam & aperiendam. Dicimus ergo quod prima illa concluſio, quòd indiſtinctè valeat inter debitorem & fideiuſſorem, non eſt vera. Non obſtat *d. l. fi. de contrah. empt.* quia ibi non dicitur quod prædia ipſa ſint fideiuſſori empta pro debito, ſed ſimpliciter dicitur quòd ſint empta: & ſic intelligitur iuſto pretio, quoties enim dicitur ſimpliciter quòd res ſit empta, niſi ſolutum ſit in termino, non intelligitur pro debito, ſed pro iuſto C pretio, à iudice vel bonis viris æſtimando, vt rectè tradit Bar. in *d. l. quamuis.* & in *d. l. ſi fundus §. fi.* 1. ſequitur Hoſti. Io. And. Panor. in *d. c. ſignificante. col.* 2. Anto. Neguſan. *tract. pig. par.* 4. *num.* 6. Bertrand. *con.* 98. *praeo. col. fin. lib.* 2. non autem quòd ſimpliciter valeat pactum, & nominatim quòd *d. l. fi.* de contrah. empt. ita debeat intelligi, non quòd valeat pactum, vt pignora ſint commiſſa & acquiſita fideiuſſori pro debito, quod cogetur ſoluere, quia infra terminum non fuerit liberatus à debito: ſed tãtùm vt valeat pactum, quòd ea pignora ſint eo caſu fideiuſſori empta iuſto pretio tunc æſtimando, vel empta ſimpliciter, quod eodem modo intelligitur iuxta. *d. l. fundus* D *§. fi.* decidit Imol. in *d. c. ſignificante.* & ſequitur Alex. in *d. con* 178. *n.* 9 *lib.* 7. & eſt veritas, licet communiter Docto. malè aduertendo aliter ſentire videantur. Et inuenio quòd idem quod Imol. prius tenuit, expreſſè And. Iſer. in *d. c.* 1. *de feudo. dat. in vicem leg. commiſſo.* vbi *dictam l. fi.* intelligit ſecundùm *dictam leg. ſi fundus. in fi.* Et idem ſentit ibi Aluaro. *col.* 2. *limitans. d. l. fi.* procedere, dummodo fideiuſſor conuenerit de iuſto pretio, aliàs ſecus: & hoc ibi ſequitur Præpoſi. ad verbum. *Confirmo*, quia fideiuſſionis officium gratuitum eſſe debet, *l.* 1. *ad ſi. mand.* & nullum lucrum debet facere de officio fideiuſſionis, vt nouè diximus. *q.* 31. vnde indemnitatem duntaxat ſtipulari poteſt, & non aliud. Igitur non poteſt præciſè ſtipulari certa pignora, vel certum fundum ſuum eſſe in præfato caſu, quia eſſet ſtipulari vltra indemnitatem, nec etiam aliquam de

Digitized by Google

rebus debitoris quam elegerit, quicquid in ſimili ſenſerit Bart. in *d. l. ſi fundus. §. ſi. in fin.*

358 ¶ Plus dico, quòd licet illud pactum, quòd res eo caſu ſit empta fideiuſſori iuſto pretio, valeat in ſe, videlicet non tanquam venditio actualis, ſed potius tanquam pactum de vendendo: tamen donec res æſtimata & in ſolutum adiudicata ſit, poterit debitor moram purgare, debitum offerendo cum legitimis ſumptibus fideiuſſoris, eum indemnem reddendo, & ſic luere pignus, & impedire venditionem: quia oblato debito & indemnitate, ceſſat cauſa pacti & venditionis promiſſæ: & hic fideiuſſor non eſt alius quàm verus creditor indemnitatis. Igitur dicta oblatio realis ipſo iure impedit venditionem & alienationem & ſi non erat realis, tamen ſeria: quia debitor offerebat ſe paratum ſoluere, ſed addictio fuit præcipitata, debet reſcindi per iudicem. *l. ſi duo. de reſcind. vend.* & no. in *l. ſi reſiduum. C. de diſtract. pign.* Phil Cor. *con. 250. lib. 1.* Et ita ſenſit Ang in *l. cùm dominium. in C. ſi. de pig.* quem ſeq Hippo Marſi. *ſingul. 468. incip. Scium.* verum eſt quòd idem Ange. in *l. 1. in fi. C. de pact. pig.* limitat, vt procedat iure retentionis, ſi debitor poſſideat, ſecus ſi creditor, vel is cui venditionis iure cedere debet, poſſideat: ſed hæc limitatio falſa eſt, & contra tex. in *d. l. ſi reſiduum.* & in *l. ſi priuſquam. eo tit.* & *d. l. fundus.* & *l. pactum vulgare. C. de pig. act. cum ſimilibus.* Ratio quia omnia iſta pacta ſunt acceſſoria obligationis principalis, & ad eius ſecuritatem: ergo ſicut oblatio debiti, vel compenſatio impedit & elidit obligationem principalem: ita impedit & elidit omnia hæc pacta & eorum effectum, vt tradit Bal. in *d. l. pactum vulgare.* & ſentit Anto. Neguſan. *tract. pig. part. 4. col. 1.*

359 ¶ Non obſtat quòd ſecundùm hæc iſtud pactum non eſſet propriè venditio conditionalis (cùm nondum ſit conuentum de certo pretio) ſed pactum de vendendo ſub conditione: & quòd hoc videtur contra text. in *d. §. ſi. in fi. verſic. de contrah. emp.* vbi dicitur, ſub conditione emptionem factam & contractam obligationem: quia reſpondeo quòd ille text. non vult aliud dicere, niſi quòd valeat pactio, non ſolùm quod eadem pignora ſint eo caſu hypothecata fideiuſſori, ſed etiam quòd ei vendantur, & tunc contractam eſſe obligationem ad vendendum eidem ſub eadem conditione: & ſic iam videtur conditionalis venditio, ſcilicet futura, non autem quod extante conditione ſtatim ſit conſummata. Et ita debet intelligi, tum vt concordetur cum d. l. ſi fundus. in fi. tum vt vitetur iniquitas præciſè commiſſoriæ, quæ habet locum etiam in fideiuſſore, qui vt indemnis ſeruandus eſt, ita pro officio fideiuſſionis nihil exigere debet, vt dixi, tum eadem & ſimili phraſi loquendi vtitur tex. in *d. l. ſi fundus. in fi.* vbi dicit, hoc caſu videri conditionalem eſſe venditionem: & tamen liquet quod propriè & ſtrictè loquendo non eſt venditio etiam conditionalis, cùm nondum ſit conuentum de certo pretio: ſed eſt verum pactum de vendendo, quod non ineptè dicitur conditionalis venditio, quia poteſt ſequi, & futura ſeparatur venditio. Ex his patet malè conſuluiſſe. Steph. Bertran. *co ſi. 34. Ponitur in facto quòd cum nobilis. in 3. dub lib. 1.* vbi in hac materia facit differentiam inter pactum directum, quòd res eo caſu maneat empta pro debito (quod eſt formale pactum legis commiſſoriæ) & inter pactum, quo tantùm eſt facta eodem caſu promiſſio vendendi eodem pretio vel debito: & dicit iſtud ſecundum pactum non eſſe prohibitum, ſed validum, quod eſt falſum quia eſt ſimile formali pacto legis commiſſoriæ, & eandem extorſionem continet: igitur æquè prohibitum. *l. 1. Cod. de pact. pign.* Et quod æquè nullum & prohibitum ſit, ſentit. do. Andr. Tira. in *tract. retract. conuen. in præfat. n. 11. & in fi. n. 52. & 141.*

Contra Bertran.

360 ¶ Secunda etiam concluſio, quòd indiſtinctè valeat pactum, vt res ſic empta iuſto pretio, non

A eſt vera indiſtinctè: quia dico quòd non procedit in mutuo, quia mutuans nullum lucrum ſtipulari poteſt propter officium mutui, etiam prætextu dilationis, præſertim damnoſum debitori: ſed ius emendi vel acquirendi rem alterius iuſto pretio, eſt lucrum ſeu commodum conſiderabile damnum afferens domino, & æſtimationem rei ſuæ diminuens. tex. in *l. ſi æquo. de lega. 1.* & ſic eſt vſura formalis in mutuante. ſup. 14. q. 3. per tot. & turpiter accipitur. Fely. c. debitores. in fi. de iureiur. Vnde ſi tempore mutui fiat pactum, quòd niſi infra certum tempus ſit ſolutum, talis domus debitoris ſit acquiſita creditori pro pecunia mutuatitia, dico quòd ipſo iure non valet illud pactum tanquam vſurarium, licet valere teneat Bal. in *c. 1. col. 1. in fin. de feud. dat. in vicem legis commiſſo* quē ibi ſequitur Aluarot. & peſſimè. Sed plus teneo, quod etiamſi eſſet

B expreſſum, quòd eſſet vendita iuſto demum pretio tunc æſtimando, adhuc non valet tanquam vſurarium, licet etiam in mutuo valere teneat Guid. Pap. in *tracta. de contract. illici. col. 10. n. 15.* vbi etiam iactat ſe hoc practicaſſe in ſuo ruſtico, & malè. Nec eſt mirandum de Guidone, licet alioquin in huiuſmodi contractibus valde timidus ſit & ſuperſtitioſiſſimus: hæc eſt enim natura ſuperſtitionis, præpoſterum facere iudicium, illic trepidare, vbi non eſt timor, & contrà ſecurum eſſe in manifeſto periculo, iniquos contractus admittere, & temperare ſe auerſari, ſemper aberrando à ſcopo: quod Canoniſtis & quibuſdam Theologis ſcolaſticis pariter accidit, v. s. v. 78.

Superſtitio præpoſtera.

C 361 ¶ Ex his etiam reprobo conſilium illud, quod quidam antiqui dabant fœneratoribus, vt facerent fieri inſtrumentum hoc modo: Si pecuniam ad tempus non ſoluas, ſit fundus mihi emptus iuſto pretio, declarando arbitrio talis & talis, quos ex nunc eligimus arbitratores & bonos viros: quod laudat & approbat Bart in *l. 3. C. de pact. pig.* & ſequitur ibi Salyce. & Fabian. de mon ſanct. Saui in *trac. de emptio. & venditio. quæſt. 7. col. 3.* Cepol. *cautē 3? 9. incip. pactum pignoris.* vbi tamen in fi ſubdit, quòd ſi conſtaret fœneratorem prius egiſſe cum dictis arbitratoribus de æſtimando fundum pro debito, licet multum plus valeret, quod tunc non teneret pactum. Sed ego dico, quod etiamſi non conſtet, quinetiam ſi nec ea fraus facta ſit,

D non valere pactum ipſo iure, tanquam vſurarium & pacti ſeu commodi de emendo extorſiuum, cæterum extra mutuum, vel etiam in mutuo, ſed ex interuallo, poteſt concluſio defendi. Ex his etiam liquet tertiam concluſionem notoriè falſam eſſe in mutuo, quicquid dixerit Bal. & poſt eum Aluaro. in d. *c. 1. de feud. dat. in vi. leg. commiſſò.* quia in mutuo ſi non valet pactum de vendendo iuſto etiam tunc æſtimando pretio, vt nuper dixi, multò minus valet venditio præciſa pro debito eodem caſu quo non ſoluatur. Cæterùm quidam volunt, ad hoc vt pactum legis, & præciſè commiſſoriæ ſit reprobatum in pignoribus, requiri rem, ſuper qua ſit pactum, eſſe ſpecialiter hypothecatam pro eodem debito, vt tenuit Bertran. *con. 254. vide col. 1. lib. 1.* quem ſequitur do. Andr. Tiraq. in *tract. retract. conuen. in fi. n. 139.* Contrariū & melius, quod non refert

E an generaliter tātùm, an verò ſpecialiter ſit hypothecata. tenuit idē Bertran. *con. 97. quamuis l. 1. co. 178. venditio. l. 1.* Ruger. de Mor. *rep. l. 1. adit. n. 33. C. de pact.*

362 ¶ Sed ego dico, quòd etiam ſi res nullo modo ſit hypothecata, tamen pactum non valet. Probo primò, quia eadem eſt ratio captionis & illaqueationis debitoris, ſimul aſperitatis & auaritiæ creditoris, ſiue res ſit hypothecata, ſiue non. Secundò, quia promptum eſſet fraudem facere de re ad rem, quia creditor non caueret ſibi de hypotheca ſuper re, quam ſibi dimitti vel rapere affectaret, ſed ſuper aliis rebus, vel bonis, & ſic eadem eſt ratio prohibitionis. Tertiò, nedum formale pactum legis commiſſoriæ, ſed etiam ſimile reprobatur, 3 *l. 1. C. de pact. pign.* Igitur licet deficiente hypotheca non

Digitized by Google

non ſit formale pactum commiſſoriæ pignoris, eſt tamen ſimile, & eiuſdem rationis, igitur, æquè prohibitum *l. nõ dubium.* C. *de legi.* Vnde peſſimè loquitur Bar. in *l. quamuis. n. 2. de ſolutio.* dicẽs valere pactum quod vir fecit vxori de dando in ſolutum pro dote aliquam rem non hypothecatam, & maioris pretij: & non eſſe ſimile cum pacto legis commiſſoriæ, quia imò omnino ſimile eſt, per *l. 1.* C. *de pact. pig.* & ſic dicta tertia cõcluſio indiſtinctè falſa. Cæterum omnes conſentiunt quòd iſtud pactum non ſolũ in mutuo, ſed generaliter in omni debito eſt prohibitum, quia *l. 1.* C. *de pact. pign.* & rub. dicti tituli generaliter & indiſtinctè loquitur. Sic & *c. ſignificante. de pig.* & eſt caſus in *d. l. quamuis. de ſolutio.* & latè Alex *d. con. 178. col. 1. lib. 7.* Vnde quarta B cõcluſio. videlicet quò hoc pactũ ab initio factũ cum creditore vitietur, hæc ſola ſemper vera eſt. Tamen in quantum dicunt, quòd licet iuramentum non firmet pactũ, tamen metu periurij eſt ſeruandũ, dico quòd ex quo tenetur creditor purè relaxare, nõ tenetur debitor ſeruare, nec periurus eſt, quia iuramentũ nõ eſt iniquitatis vinculum, vt dixi ad Alex. *con. 27. conſ. 59. lib. 1.*

363 ¶ Quinta verò concluſio, quando ex interuallo, quòd tunc valet ad excipiendum, (licet omnes Docto. quotquot legi ſequantur) tamen falſa eſt. Probo primò per tex. in *d. l. quamuis.* quæ generaliter & indiſtinctè decidit non obligari, etiam ſi fiat ex interuallo, nec diſtinguit ſiue maritus poſſideat ea prædia, ſiue non. Fieri enim poterat vt maritus non ſolum hypothecaſſet, ſed etiam ea ſe nomine vxoris poſſidere C conſtituiſſet, vel etiam tradidiſſet, vt nõ detineret niſi eius nomine, & tamen tex. non diſtinguit. ſimiliter. *l. fi.* C. *de pact. pigno.* non diſtinguit, ergo non eſt diſtinguendum. *l. d. pretio. de publi. in rem actio. l. 1. § generaliter. de lega præſtan.* Probatur etiam in *l. 1. & 2. eod. tit.* vbi permittitur ex interuallo pactũ ſecundũ naturam actus: ergo pactũ præciſum commiſſoriæ etiã ex interuallo vetatur. Probatur etiam. in *l. ſi fundus. §. fi. de pig.* vbi ſiue ab initio, ſiue ab interuallo, permittitur ſolùm pactum de addicendo iuſto prætio tunc æſtimãdo, ergo pactũ præciſum ſemper probatur. Vlterius probatur, quia etiãſi creditor iã poſſideat hypothecã, nõ minor, imo maior eſt ratio ſubueniendi facilitati debitoris, & obuiandi rapacitati creditoris, & conſequenter, D non eſt minus, ſed maius periculum & maior neceſſitas explodendi legem commiſſoriam, quàm ſi debitor ſemper poſſideret. Ergo hęc prohibitio non minus habet locum creditore iam poſſidente quam non poſſidente: & contrarium dicere, non eſſet fraudes excludere, ſed augere & accerſere, contra verbum & mentem legum. Et ſic nimis inepta eſt communis ſententia, quæ etiam nullo colore, nullo fundamento nititur, niſi dicta. l. Titius duntaxat malè ad vſque intellecta, cenſent enim omnes illic eſſe pactum. l. commiſſoriæ, quod eſt inſulſiſſimum. Nec enim magis ad pactum. *l. commiſſoriæ.* quàm in *l. eleganter. in ſi. prin. eod. tit. in l. ſi prædium.* C. *de ſol.* vbi fundus datur creditori in ſolutũ cũ ſimilibus, vbi dicitur quòd illa datio eſt venditio legitima fũdi & in. *auth. hoc ſi debitor.* C. *de ſolu.* vbi debitor etiã meliorẽ ex rebus ſuis dat in ſolutũ creditor.

Nouus Intel. l. Titius. de pig. actio.

E 364 ¶ Tria autem ſunt de ſubſtantia formalis pacti. *l. commiſſoriæ* ſtrictè & propriè ſumptæ. Primum, quòd fiat ſuper pignore vel hypotheca, & verbis directis, nõ obliquis, vt etiam communiter omnes tradunt. Secundum, quòd de dando creditori in ſolutum, pro debito, pro quo res eſt hypothecata. Tertium quòd non purè, nec de præſenti, ſed in caſum, quo debitum non erit ſolutum in termino. Hæc eſt propriè & ſtrictè lex, id eſt pactio commiſſoriæ pignorum, videlicet vt pignora cadant in commiſſum debito ad diem non ſoluto: Vnde dicitur hæc lex commiſſoria, ad ſimilitudinem commiſſorum emphyteuticorum, vel publicanorum *l. 2.* C. *de iure emphyteu. l. cõmiſſa. de public.* Et meritò *hæc. l.* id eſt pactio, penitus damnata & reprobata fuit, pro-

Ratio l. commiſſoriæ.

A pter duo: primum, captio fragilis debitoris, ſecundum aſperitas auari creditoris, vt in *l. fi.* C. *de pact. pign.* Solẽt enim hypothecari vel in pignus dari res ſuperualentes debito: nolebant autem creditores mutuum dare, vel exactionem debiti differre, niſi ſub lege vel pacto expreſſo commiſſi pignorum, ſi ſolutum non eſſet in termino conuento. Cui legi facilè ſeſe ſubmittebant debitores tum quòd aliter pecuniam vel vſum pecuniæ redimere non poterant, tum quod ſperarent interim rebus ſuis conſulere: tum quod debitor egeſtate preſſus & adhuc in hac periſtaſi, inter duas non modicas paſſiones conſtitutus, videlicet inter ſpem rebus ſuis conſulendi pecunia adepta, & metũ hanc occaſio- B nẽ amittendi, nec aliam in tempore inueniendi, non eſt in plena deliberandi, & electionis arbitrij facultate. Et docet experiẽtia quòd facile huc aut illuc impelluntur, & quaſlibet leges ſuſcipiunt, vt per Salice. in *l. ſi ex cautione.* C. *de non. num. pecu.* Et hac via & occaſione creditores & egeſtate & facilitate debitorum in ſuum compendium abutebantur. Deficiente autem primo requiſito, quod duo capita continet ſiue alterum tantùm, ſiue vtrumque deficiat, non eſt propria & ſtricta lex commiſſoria pignoris, cùm deficiente primo capite non ſit facta ſuper pignore, & deficiente ſecundo capite, cùm tunc non ſit facta verbis directis, ſed obliquis: & ſic eſt potius pactum de vendendo, vel dando in ſolutum, quàm venditio, vel datio, quamquã C etiam vtroque capite deficiente, tamen ſi duo alia requiſita adſint, eſt pactum ſimile eiuſdem effectus eiuſdem captionis & acerbitatis: & ſic eadem ſanctione prohibitum cenſetur, nec promptum ſit prohibitionem legis commiſſoriæ fraudare.

365 ¶ Et propriè illud primum caput, quòd fiat de pignore, non eſt requiſitum, ne de ſubſtantia, ſed gratia frequentiæ expreſſum, eò quòd ante prohibitionẽ non ſolebant hæc pacta fieri, niſi de rebus pignoratis vel hypothecatis Et ſic quod frequentiæ cauſa expreſſum eſt, nõ reſtringit, vt not. ſupra. vtq. dicta prohibitio etiã ad præterita propter nequitiam pacti in ſe extẽditur. d. l. 3. ita & ad ſimile pactũ ſuper rebus non pignoratis factum ſed eidem nequitiæ inuolutum. Idem ſi hoc pactum factum ſit verbis obliquis, quia lex non D eſt imponenda verbis. l. ſi C. de vſur. præſertim in materia fraudibus obnoxia. & probatur etiam in. *l. 1.* C. *de pact. pig.* Deficiente autem ſecundo, etiam ſi reliqua adſint, non eſt pactum legis commiſſoriæ, nec illi ſimile, ſed pactum de vendẽdo iuſto precio tunc æſtimando, de quo in. *l. ſi fundus §. fi.* Ideo ceſſat prohibitio *dictæ l. 3.* quamquam quandoque propter aliud vitiari poteſt: vt ſi tempore mutui exigatur per creditorẽ, vt nuper dixi *num.* 360. Deficiente etiam tertio, etiamſi reliqua adſint, vt ſi non ſit pactum de commiſſo ſuſpenſo in futurum, ſed pignus de præſenti datur in ſolutum, non eſt pactum legis commiſſoriæ, quia non ſit pactum, quòd res cadat in commiſſum, ſed de præſenti venditur vel commutatur, & ſic ceſſat prohibitio dictæ. l. 3. & habent locum leges, quæ de pura & mera datione in ſolutũ, ſeu de venditionibus loquuntur, vt *l. ſi prædium.* C. *de euictio. l. cùm dominum.* C. *de pigno.* E Ceſſat enim hoc caſu occaſio captionis debitoris, quia de præſenti intendit vẽdere, pro vt abſolutè vendit vel permutat: & ſic non eſt præſumptio, quod hoc faciat vili pretio, nec de re qua carere nõ poſſit, vel cum alio damno ſuo, ſed cum iuſta æqualitate, & de re quam ſibi commutare expedit, prout huiuſmodi contractus inter creditores & debitores non ſunt nec debent eſſe prohibiti, alioqui commercia tollerentur. Sed quãdo paciſcitur de futuro & conditionali commiſſo rei ſuæ, præſumptio eſt quòd nec iuſtum pretium, nec an tali re carere poſſit expẽdat, propter ſpẽ fruitionis, & præſentẽ egeſtatẽ, iudiciũ non parũ hebetantẽ pro vt ſuprà *nu.* 264. dictum eſt, vulgò cautiores eſſe homines ad præſens damnũ, quam futurũ periculũ præcauẽdũ.

366 ¶ Quòd ſi inconſideranter ſcripſerunt Doctores eſſe pactum legis commiſſoriæ in d. *l. cùm dominã*, quod eſſe non poteſt, propter defectum tertij ſubſtantialis, non magis quam in d. *l. eleganter. in ſi. prin.* & in *d. l. ſi prædium.* cum ſimilibus, multò inconſiderantius ſcripſerunt eſſe pactum legis commiſſoriæ in d. *l. Titius.* in qua non vnum tantùm, ſed illa tria ſimul deficiunt. Patet, quia ibi fundus ille venditus non erat hypothecatus, ſed creditor aliud pignus acceperat: cumque futurum eſſet vt creditor iure ſuo vtendo pignus illud legitimè diſtraheret, quia debitum non ſolueretur, timens debitor magis damnificari per diſtractionem pignorum, rogauit creditorem vt à ſe fundum emeret, debito ſuper pretio deducendo, & quanti vendere volebat nunciauit creditori, qui gratum habuit: quare debitor venditionis chartam in priuato epiſtolio conſcripſit, & ad creditorem tranſmiſit, & ſic perfecta fuit venditio, quam poſtea debitor pœnitens, priore debito cum vſuris oblato reuocare volebat, & deciditur non poſſe. Hic eſt caſus clarus & nitidus d. *l. Titius* in qua nihil de pacto commiſſoriæ, nec quod legi commiſſoriæ congruat. Primò non eſt venditio facta de pignore, quanquam hoc in effectu ad rem non faciat, vt dixi. Secundò, fundus non eſt venditus nec datus in ſolutum pro ipſo debito, quanquam & hoc citra legem commiſſoriam fieri poterat. *leg. ſi prædium. C. de euictio.* ſed eſt alius, videlicet non hypothecatus fundus venditus certo alio ſuo, & congruo pretio. Tertiò, non eſt venditio facta conditionaliter, caſu quo non ſolueretur, ad ſimilitudinem commiſſi ſed de præſenti. Ex his liquet Doct. multum præcipitãter & neglectim ſeſe habuiſſe in tractatione harum legum: quare minus mirum eſt, ſi tam grauiter impegerint. Ruit igitur vnicum & totum fundamentum concluſiones illius, quam omnes aduſque tenuerunt, quò pactum legis commiſſoriæ ex interuallo valeat ad exceptionẽ, quæ in ſola *d. l. Titius.* fundatur, quæ tamen minus facit ad rhombum, quàm *l. 2. C. de reſcin. vendi.* Præterea etiamſi, *d. l. Titius.* loqueretur in terminis legis commiſſoriæ, non ſolùm probaret pactum valere ad excipiendum ſed etiam ad agendum, & ſic oppoſitum & contrarium ex diametro. *d. l. quamuis.* Quis enim reuelauit Doctoribus, quòd ille fundus tempore dictæ venditionis & epiſtolæ miſſæ eſſet penes creditorem, ab eóue poſſideretur: aut quod debitor priuſquam pœniteret, poſſeſſionem vacuam dicti fundi vẽditi tradidiſſet creditori? lex enim, quantum ad hoc, generaliter & indiſtinctè loquitur. Quòd ſi aliquid in facto præſumendum ſit, longè veriſimilius eſt, quòd debitor, idemque dominus, fundum ſuum poſſidebat, & quòd venditione concluſa, antequam traderet, pœnitere voluit, & creditori traditionem fundi petenti prius debitum cum vſuris obtulit, ad quod non fuit admiſſus. Et ſic patet, quod ibi pactum valet ad agendum, vt que hoc eliciatur, non eſt opus quicquam addere, vel præſumere in facto de nouo ſed ſufficit dictam. leg. aſſumere pro vt iacet. quæ de ſimplici venditione ſolo conſenſu, per literas & in abſentia concluſa loquitur. Et ſic ſi quis dicat quòd emptor tunc fundum emptũ iam poſſidebat, vel quòd traditionem habuit antequam venditor pœniteret, manifeſtè diuinare conuincitur & literæ legis de proprio ſenſu addere, quod non eſt licitum, *l. Gallus. §. videndum eſt.* ibi. *nihil enim addidit.* vbi hoc nota. Bal. in 5. not. & ſequitur Ange & vterque Imol. *de lib. & poſt*, ſed prorſus tanquam diuinatorium reiiciendum. *leg. fina. C. de contrahen. emptio. & venditio.* Et ſic *d. l. Titius.* nullo ad ito probat creditorẽ ex dicta emptione poſſe agere cum effectu & meritò, cùm non laboret eo vitio, & huiuſmodi contractus inter creditorem & debitorem non ſit prohibitus; non enim loquitur de pacto commiſſoriæ fundi ſiue tempore debiti contracti, ſiue poſtea ex interuallo facto abſolutè pro debito

Species d. l. Titius.

A in caſum, quo non ſolueretur in futuro termino, in quo pacto non ſolet pretium rei, nec an vendere expediat expendi: ſed loquitur de venditione ſponte per ſe principaliter & de præſenti cõtracta pro certo congruo inter contrahentes placito pretio. Ex is habens materiam pacti ſeu legis commiſſoriæ pignorum nouè explicatam, & ad amuſſim expunctam.

367 ¶ Summa eſt, quòd iſtud pactum ſiue directis, ſiue obliquis verbis, non valet ipſo iure, nec ad agendum, nec ad excipiendum, etiam factum ex interuallo, quandiu durat debitum, & metus exactionis, ſiue in mutuo, ſiue in alio debito, ſiue ſuper re ſpecialiter, ſiue generaliter, vel nullo modo pro illo debito hypothecata, ſiue fiat ad commodum principalis creditoris, ſiue ad commodum fideiuſſoris pro debito in- Summa commiſſoriæ.
B demnitatis ſuæ. Pactum verò æquè ſuſpenſum in futurum, vt ſi non ſoluatur in termino, res, ſiue ſit pignorata, ſiue alia, ſit vendita iuſto pretio tunc æſtimãdo, quod primo deducetur ſuper debito, vt in *d. l. ſi fundus. §. finali.* non eſt pactum commiſſi: quia non ſit pactum, quòd res cadat in commiſſum pro debito: nec eſt pactum ſimile, nec talem iniquitatem nec captionem importans, ſed eſt ſimplex pactum de vendendo iuſto pretio tunc æſtimando, quod eſt licitum, non ſolùm, ex interuallo ſed etiam ab initio: niſi in mutuo, in quo propter aliud, videlicet propter vſuram vetitã, non eſt licitum ab initio, ſed ex notabili interuallo, putà cùm mutuum reddi deberet, non puto illicitum, modò bona fide fiat, & ceſſante alio vitio quia ſicut debitor tunc poteſt rem purè vendere creditori, iuſto
C pretio prius ſuper debito deducendo: ita poteſt vendere in diem, vt interim dilationem lucrifaciat. Non tamen ſequitur, quòd æquè poſſit fieri ab initio tempore mutui ſicut tunc poterat rem eidem tanti vendere, purè vel in diem, aut ſub conditione: quemadmodum non ſequitur, poteſt debitor ab initio tantundem liberaliter donare, ergo poteſt tãtundem vel minus vſuræ promittere, quia in tam indigenti vt huic velut ſeruituti fœnoris identidem ſeſe ſubijciat, non præſumitur liberalitas, ſed extorſio, vel vſus æris alieni redemptio, *l. rem legatam de adimen. lega.* Et no. quod vbi valet iſtud pactum, intelligitur fauore creditoris: vnde eius eſt electio an exigat debitum, an verò hoc pacto vtatur. *l. 1. & 3. de leg. commiſſ. l. quamuis. de pig.*
D *actio.* Pactum autẽ quòd pignus ſit de præſenti ceſſum pro debito, non eſt pactum legis commiſſoriæ, vt nimis ineptè putat. Ang. in *l. 1. C. de pact. pignor.* nec illi ſimile, ſed eſt pura & mera datio in ſolutum de præſenti, vt in *l. cùm dominam. C. de pig. l. ſi prædiũ. C. de euictio.* quod de ſe non eſt magis prohibitum, quàm quælibet venditio. Cùm enim debitor de præſenti addicit, præſumitur in dubio cõſultè facere, niſi conſtet de fictione, fraude, vel alia extorſione, de quo ad materiam ſimulationis vel fraudis contractuum recurrendum.

368 ¶ Principalem concluſionem noſtram de vero pacto commiſſi in totum prohibito limito vt procedat in vero & perpetuo commiſſo damnoſo debitori, & lucroſo creditori. Secus ſi eſſet actum, quòd domus vel fundus debitoris eſſet eo caſu emptus creditori
E non abſolutè & in perpetuum, ſed ſub libero pacto redimendi ita vt fructus interim cederent loco vſurarũ vel intereſſe, quia tunc valebit pactum: dummodo tamen illi fructus non excedant communiter legitimum modum vſurarum, ſaltem noſtratium, videlicet vnius annui pro quindecim, alias non, ſecundum not. ſuprà, *quæſt. 15 & q. 41 in fi.* Hoc enim caſu non eſt verè pactum legis cõmiſſoriæ, ſed pactũ interuſurij pecuniæ cõpenſandi, & ſic verum pactũ quæſtus vſurarij, vnde recipit omnes modificationes & conditiones, quas diximus ſuprà in antichreſi. *quæſt. 15* & infrà. *q. 69.* & cæteris ſimilibus. Non obſtat ſi dicatur quòd hic creditor omiſſo pacto poteſt exigere pecuniã, vt nuper diximus. *n. 367 in fi.* Et ſic quòd de nullo reditu vel lucro

poteſt paciſci.per no.ſ.*quæſt*.27.quia reſponſio prompta, quòd ab initio tempore extantis conditionis, vel re integra, hoc eſt antequam pacto vtatur vel aliud eligat, poteſt eligere pecuniã, & ſic in perpetuum iure & commodo pacti excluditur.*l.commiſſoriæ.C.de pact.inter.emp.& vend.l.de leg.in fi.l.poſt.diem.de leg.commiſſ.* Poſtquam autem cœperit pacto vti, vel illud elegerit, non poteſt amplius petere pecuniã, quæ ſemel in perpetuum abalienata eſt, quemadmodum ſi eo caſu ſtipulatus eſſet reditum, etiam ad rationem duodecimæ, quod licitum eſt etiam pro pecunia mutuatiua, vt ſup. *nu*.35.& infrà *qu*.80. habet enim nihilominus electionem, ſed donec verbo vel facto elegerit, non vltrà.

369 ¶ Item ſecus, ſi pactum illud non eſſet ad commodum creditoris, ſed debitoris, ita quòd magis per illud obligaretur & aſtringeretur creditor, quàm debitor, vt ſi domus vel fundus dandus in ſolutum minus valet quàm debitum, vel vtilius ſit debitori illum dare quàm pecuniam, & tamen ita cõuenit vt interim dilatio ſoluendi detur debitori, nec ſit creditoris, ſed debitoris electio, an pecuniam an verò fundum dare malit: ſed tunc non eſt pactum legis commiſſoriæ, de quo loquuntur dicta iura, quod eſt in ſolius creditoris fauorem & electionem, & in damnum & illaqueationem debitoris, ſed eſt pactum oppoſitum, vt liceat, debitori aliud pro alio creditori vel inuito ſoluere. Item eadem concluſio loquitur de pacto in ſolius creditoris fauorem, in compenſationem vel pœnam dilatæ ſolutionis vel ſatisfactionis debiti, & ad redimendum interim per debitorem vſuram modici temporis, ſub periculo perpetui commiſſi rei ſuæ facti fortè in cauſa locationis, ſaltem vlt. voluntatis. *l.* 1. *De quor. leg.* ita quod iſtud pactum licet non ſit formalis vſura, quia non eſt debitum ſucceſſiuum pro rata temporis & ſortis, eſt tamen vera pœna in fraudem legitimarũ vſurarum adinuenta. Sed an valeat ſaltem vſque ad modum legitimæ vſuræ? Videretur quod ſic, per *leg. eùm allegas.C.de vſur.* cum not. ſup.*q*.10. *in prin*. Contrarium dicendum eſt, quod in totum non valet, & ſic propter nimiam auaritiam & improbitatem pacti nulla ſit reductio, etiamſi eſſet factum de aliquo iure redimibili, putà quòd in defectum ſoluendi in termino certus reditus vel nomen debitum cederet in commiſſum: ſed in totum reprobatur vt pactum, & omni eius commodo priuatur creditor.*l.*3.*C. de pact. pig.* quòd procedit etiam ſi res deducta in pactum parum excederet debitum, ita quod dilationẽ inſpecta illud quo res ſuperualet non excederet legitimum modum vſurarum, quia electio certæ rei committendæ poteſt frequenter, etiam ſi ſit minoris valoris, plus grauare debitorem, quàm penſitatio legitimæ vſuræ, quæ in quantitate conſiſtit: vnde meritò tale pactum indiſtinctè & in totum reprobatur, niſi appareat eſſe factum in fauorem & electionẽ debitoris. vt nuper dixi.

370 ¶ Secus autem ſi appareat non eſſe factum ad redimendam dilationem ſoluendi, nec eſſe extortum à creditore in locũ vſuræ vel ſimilis quæſtus dilatæ exactionis, ſed eſſe factum ſponte, tanquam extremum ſiue pars æquè principalis legitimæ cõmutationis vel conceſſionis, vt in contractu venditionis ſi venditor certam quantitatem iugerum terræ, vel ex certo grandi latiſundio vendiderit, ſub pacto quod niſi menſurauerit & tradiderit infra tale tempus, tunc totidem alia iugera ſic & ſic cõfinata ſiue eiuſdem ſiue alterius melioris ſitus, ſint vendita, vel certũ quoddã prędium, non refert, valet pactum quia non eſt nec eſſe poteſt quid acceſſorium in fraudem vſuræ vel dilationis: ſed eſt æquè principale extremum legitimæ commutationis, nec enim ſecundum prædium minus eſt venditum vel emptum quàm primũ, cuius loco ſubrogatum eſt, ſiue ab initio fiat hoc pactum, ſiue ex interuallo, vt eſt caſus in *l.* 2. *C. de pact. pignor.* nec eſt inconueniens quò hoc caſu electio ſit emptoris, vtrum malit tem-

Pactum pars æquè principalis.

A pore lapſo: quia non eſt contra naturam & iuſtitiam contractus, quod emptor ſiue purè ſiue in diem habeat electionem & liberum arbitrium, non an emptũ habeat, ſed vt quam rem volet ex certis emptum habeat. *l. ſi in emptione.§. ſi empt. de cont. empt.* Et pariter ex parte emptoris, ſi tempore venditionis conuẽtum, ſit, quod niſi pretiũ infra certum tempus ſoluerit, certa domus emptoris ſit empta vendiderit pro pretio, vel in ſolutum pretij, non eſt pactum legis commiſſoriæ ſed pactum legitimum & validum, vtpote pars aliqua principalis legitimæ commutationis. Vt enim poterat venditor permutare fundum ſuum cũ dicta domo, ita poteſt ſtipulari eandẽ domũ, cuius ſimilẽ fortè empturus vel redẽpturus erat pretio fundi ſua die reſoluto,
B & ſic domus non eſt cõpenſatio interuſurij dilatæ ſolutionis pretij, nec in toto, nec in parte ſed eſt extremum æquè principale legitimæ cõuentionis. Et ſic nõ magis ſpectat ad materiã pacti legis cõmiſſoriæ, quam quælibet vera permutatio aut venditio. Eſt enim in effectu, vel vera permutatio domus cum fundo, cõuenta in caſum, quo emptio fundi ex parte emptoris ſua die non impleretur vel noua venditio & emptio domus pro pretio fundi in eandem conditionem collata & conuenta. Secus ſi venditor ex interuallo, & acſita obligatione pretij faceret hoc pactum cũ emptore debitore ſuo, videlicet quod niſi infra tẽpus ſolueret, certa domus eius cederet in ſolutũ: quia tunc eſſet inſpiciendum, an fieret bona ſide ad leuamẽ debitoris & eius electionẽ, ita vt eius cõditio fieret melior per hoc
C pactũ, vt nuper dixi, & tunc valet, quia nõ eſt pactum pœnę nec commiſſi, ſed pactum fauorabile debitori, vt aliud pro alio ſoluere poſſit. Aut verò ſit ad cõmodum & electionẽ creditoris, & videtur pactũ extortum ob dilatã exactionẽ pretij, & incidit in materiam & ſanctionẽ legis commiſſoriæ, nec aſtringet debitorẽ, quin oblato priore & principali debito liberetur. d. *l. quamuis.d.l.*3.*C. de pact. pig.* 371 ¶ Nec obſtat quod emptor non ſolũ ab initio tempore cõtractus, ſed etiã ex interuallo poſt acquiſitam obligationem fundi vel euictionis, poteſt ſimile pactum facere cũ venditore, ſi fundũ intra tale tempus vacuum non tradat, vel ſi traditus euincatur. d. l. 2. quia iſtud etiã ſi fiat ex interuallo, non poteſt cadere in vſurã, nec in eius fraudẽ, ſed eſt vera ſatisfactio vel compenſatio ipſius principalis debiti,
D ſecundum naturam prioris obligationis conuenta & facta, & ſic in hoc eſt quædam differentia inter emptorem & venditorem ex interuallo. Et ratio differentiæ manifeſta eſt, quia venditor obligatur non ſolum ad traditionem, ſed etiam ad euictionẽ, vtque habere liceat: & ſic non eſt præter, ſed iuxta naturã obligationis quod paciſcatur ſiue ab initio, ſiue ex interuallo, de alio fundo dando, ſi is qui traditus eſt euincatur, & hoc nihil habet commune cum vſura: emptor autem obligatur ad dãdum quantitatem, quæ eſt obligatio momentanea, & in qua poteſt cadere vſura: ideo ex parte emptoris, iſtud pactum, ſi quidem fiat ab initio bona fide, poteſt eſſe extremum legitimæ cõmutationis, vt eo caſu cõtractus tranſeat in aliã legitimam ſpeciẽ: ſed ex interuallo, cùm non remaneat, niſi obligatio ad certam ſummam pecunię, non poteſt amplius
E iſtud pactum eſſe extremum legitimæ conuentionis præteritæ: ſed cõpenſatio dilationis, & interuſurium prætij debiti, quod cadit in vſuram & legem commiſſoriã, niſi fieret noua alia principalis & legitima commutatio de præſenti, vt in *l. Titius de pig. act.* Ex his habes materiam commiſſoriæ pignorum plenè & nouè cum legali æquitate & in theoria & in praxi elucidata.

371 ¶ Vt autem huius diſceptationis vtilitas ſit illuſtrior, & quam latè pateat experiamur, libet. q. vnam quotidianam huc incidentem paucis vtrinq; diſputare, & *ἀναλογικῶς* decidere. Vidua mercatrix pro dote filiæ nubentis promittit ſex mille, dimidium præſente pecunia, reliquum verò poſt annum numeran-

dum (quòd etiam non dicatur, ex die nuptiarum intelligeretur. *l. tali de iure dotium.* Alex. *con.* 145. vbi dixi *lib.* 5.) ea tamen conditione, quod niſi infra annum perſolutum ſit, domus quam vidua inhabitabat ſit pro illis tribus millibus acquiſita ſeu data in dotem filiæ, & extunc eo caſu vidua conductam domum habeat pro certa mercede ad modicum tempus. Anno lapſo vidua offert reſiduum dotis, vt de domo diſponere valeat, gener ſeu filia non vult, ſed elegit domum. An poſſit? Videtur quod ſic, quia hic eſt dies & pœna, vnde non videtur mora purgabilis. *l. magnam. C. de contrah. & commit. ſtip.* Vnum ſolum obſtare poteſt, ſi dicatur eſſe pactum. l. commiſſoriæ. ſed reſpondetur primò, quòd non inuenitur expreſſim in iure reprobari pactum *l. commiſſoriæ*, niſi reſpectu creditoris, qui pecuniam numerauit indigenti, à quo hanc legem extorſit, vt in *l. fi. in fi. C. de pact. pignor.* vbi creditores id ſolum recuperare iubentur quod dederunt: & ſic præſupponit creditorem pecuniam ſuam credidiſſe, idque indigenti, & ſub hoc pacto: quare hoc pactum tanquam ab indigente extortum reſcindit. Sed hîc gener nihil numerauit, ſed illi numeratum eſt: & ſic non poteſt congruè adaptari materia & caſus. *d. l. fi.* ſed materia & caſus. *d. l. magnam.* Secundò reſpondetur, quòd etiamſi prohibitio. *l. commiſſoriæ* deberet extendi, vt non ſolùm haberet locum in mutuo, ſed generaliter in omni debito, vt ſuprà *num.* 367. debet intelligi dummodo concurrant eædem rationes prohibitionis, videlicet fragilitas & captio debitoris & aſperitas creditoris, volentis ea fragilitate abuti, nec aliter credere, aut dilationē dare debitori, qui ſic cogitur temerè ſeſe ſubiicere huic pacto, non expenſo valore rei committendæ, nec an eam vendere expediat. Sed omnes hæ rationes ceſſant in præſenti caſu, tam reſpectu creditoris quam reſpectu debitoris, quia debitor videlicet mater, non indiget pecunia accipienda à genero, ſed debet ei dare. Gener autem non certat de ſuperlucrando prætextu pecuniæ ſuæ, cùm nihil det, nec etiam de circumuenienda ſocru, ſed de congrua & vberiore dote accipienda. Patet, quia dicta domus eo caſu extante non cedit lucro ipſius generi, ſed efficitur res dotalis, tanquā verè in dotem eo caſu data. *l. ita conſtante. de iure dot. l. ſed quod inde. de lega.* 2. & ſic non poteſt cenſeri vſura dotis, ſed vera dos. Et in terminis noſtrarum conſuetudinum eadem domus eo caſu non efficietur communis inter coniuges, nec iure conquæſtuum cenſebitur, ſed verum & proprium vxoris patrimonium, vt dixi in *conſue. Pariſ.* §. 107. Et poteſt iſtud pactum eſſe appoſitum, non quòd mater non haberet tantam pecuniam, ſed alio certo conſilio matris, vt videlicet infra illum annum exploraret mores & induſtriam generi, vtque ſemper liberam optionem retineret aliquum dotis dandi vel in pecunia, vel in fundo provt magis filiæ ſuæ vel ſibiipſi expedire videret. Et ſic iſtud pactum non poteſt eſſe pactum illud reprobum & odioſum legis commiſſoriæ, ſed pars contractus dotalis fauorabilis: & cùm totius iſto contractus dotalis non fiat, ex eo quòd dotans indigeat pecunia, vel vſu æris alieni, præſertim eius cui dat dotem, ſed ex abundantia, vel etiam munificentia dotantis, vt de ſuis facultatibus eroget in congruam vel etiam vberiorem dotem ſatis, communis ſenſus oſtendit, ceſſare hîc rationes & odium legis commiſſoriæ, tum quia actus dotandi non ſolet fieri in indigentia, nec ex præſcripto tanquam certæ quantitatis exactio, ſed matrimonio compoſito, & pro illius modo, & magis vt arbitraria erogatio. *l. quæro de iu. dot. l. cum poſt. §. gener. eod. titul.* nec eſt actus ex inopinato incidens, nec qui differri ſine damno non poſſit, ſed longè præuiſus, in quo differre, & cunctari, & varias, & cum variis conditiones tractare & eligere licet, vnde non ſolet ex aliqua neceſſitate aut coarctatione, nec præcipitanter, ſed ſponte & longa omnium pactionum expenſione fieri.

A Et ſic in themate & pacto de quo agitur, cenſetur mater prudenter & maturè, & è re ſua & filiæ ſuæ ita pepigiſſe, diligenter expenſis viribus patrimonij, & valore domus, & commodo vel incommodo huiuſmodi alienationis: ceſſat etiam omnis extorſio, & conſequenter omnis materia & ratio legis commiſſoriæ, nec iſtud pactum cenſetur appoſitum ad redimendam dilationem ſoluendi modici temporis, ſed ad congruentius vel vberius dotandum. Et ſic ſtandum eſt pacto, alioquin gener qui aliàs cum aliis erat contracturus. nec diu differre poterat emptionem domus vel prædiorum iuſtè queri poſſet ſe deluſum, & damnificatum. Et ita tenet Bal. Nouel. *tract. de dot. par.* 6. *q.* 54. vbi ſubdit, ſe ita conſuluiſſe

B in pacto ex interuallo adpoſito, in quo vltimo cum ſchola communi errat, vt ſtatim dicam. Tertiò confirmatur, quia ſi mater dediſſet dictam domum in dotem cum pacto redimēdi pro tribus millibus infra annum nō eſſet dubium, quin pactum valeat, & poſſit domus incommutabiliter retineri poſt annum. Sed videtur iſtud pactum de domo danda in ſolutum, niſi ter mille infra annum ſoluantur, in eundem effectum recidere, & ſic ſi vnum valet, quòd valeat & alterum, ne lex imponatur verbis: ſed iſtud vltimum non valet, quia hæc duo non verbis: ſed re differunt, vt mox dicam.

373 ¶ In contrarium, quòd pactum non liget, niſi iuxta no. in *l. pactum vulgare C. de pigno. act.* & ſic quòd vidua quaſi re integra audienda ſit, videtur primò per d. l. quamuis. de ſolut. vbi prima facie videtur caſus in ſimili, imò in fortiori: quia ibi pactum fiebat ex in-

C teruallo, & tamen dicitur, quòd non ligat, igitur multò minus, ſi in continenti, vt hîc, quæ eſt bona conſequentia ſecundum communiter docto. Secundò, quia ab initio non eſt conuentum de domo, ſed de certa ſumma, pro cuius ſecuritate domus eſt hypothecata, cum pacto commiſſi, ſit ſolutum non ſit in termino, & ſic eſt verum pactum de pignore dando in ſolutum: quod licet hactenus valeat, vt pignus diſtrahi poſſit, tamen non impedit re integra debitum offerri. d. *l. pactum vulgare.* cum aliis ſuprà *nu.* 358. Tertiò, quia iſtud pactum eſt in fauorem ſolius generi, qui eſt creditor, & ſola mater debitrix obligatur, non autem gener: quia non tenebitur accipere domum in ſolutum, niſi velit, ſed habebit electionem vel exigendi debitum,

D vel capiendi domum, quod eſt inæquale, igitur ſufficere videtur, quòd habeat debitum in continenti oblatum: quo ſi non contentetur, videtur certare de ſuperlucro, imò de vero lucro commiſſi reprobato: quo ſi non licet vti aduerſus quemuis extraneum debitorem, multò minus erga ſocrum, quæ loco matris eſt. *Inſtitutionib. de nupt. §. ſocrum.* Quartò, quia magna captio fieret mulieri, quæ vt facilè ſperabat ſe perſoluturam infra annum, facilis fuit ad temerè conſentiendum huic pacto, cuius conditionem euenturam non ſperabat: & ſic adeſt materia & ratio legis commiſſoriæ, & tantò magis ſi mulier habebat alias iuniores filias tempore ſuo elocandas, totam autem peculij augendi induſtriam exercebat in eadem domo, in qua ſuam apothecam tenebat, quia ſi breui conductione

E finita carendum eſſet, priuaretur potiori vitę ſubſidio, & occaſione reliquas filias congruè nuptum elocādi. Et hanc partem, quod iſtud pactum indiſtinctè non valet, ſiue ex parte mulieris, cui dos venit reſtituenda, vt in d. *l. quamuis.* ſiue ex parte viri, cui dos venit danda, latè tenet Anton. Neguſ. *tract. pignor. par.* 4. *nu.* 7. per quæ videntur elidi, quæ ſuprà dicta ſunt ad excludendum pactum. l. commiſſoriæ. Non obſtat vltimum, quòd non poſſet pecunia offerri poſt annum: ſi ab initio domus ipſa eſſet data in dotē redimibilis infra annum quia vt hoc eſt indubitatum, ita nihil habet commune cum hoc pacto, in quo ab initio de ſola pecunia conuenit, & ſola pecunia debetur. Domus autem non debetur, niſi ſub conditione acceſſoriæ, & in pœnam,

veluſ

velut iure commiſſi, ſi in termino ſolutum non ſit, ſic A inter hæc duo non eſt modica, nec verbalis, ſed maxima & realis differentia. Tunc autem eſt verbalis tantum differentia, quando eodem remanente principaliter in eadem obligatione, & diſpoſitione, ſola verborum formula variatur: vt ſi dicatur, niſi ſolutum ſit, talis res erit in ſolutum, vel extunc eo caſu venditur, aut aliis verbis. Sed ſi eadem res ab initio principaliter datur vel venditur, diametralis & realis eſt differentia.

374 ¶ Quid dicendum? Concludo pro prima parte, quia cùm in huiuſmodi contractu omnia ſint merè ſpontanea & perpenſa, & ab omnis extorſionis ſuſpicione aliena, ceſſat odium, & ratio legis commiſſoriç, & adeſt fauor dotis, ad quam augendam tẽdit illud pa- B ctum. Limito, niſi quatenus probaretur, quòd domus multum ſuperualebat dictæ ſummæ, & quòd mulier ignorabat. Item niſi probaretur de aliquo dolo vel fallacia generi ad circumueniendum ſocrum, vt eam excluderet domo, in qua omnem ſuam mercaturam exercet, & vnde ſibi reliquiſque filiabus victum & dotem comparat. Et prædicta tantò magis vera ſunt, quando gener vel filia aliquid dant vel faciunt, vt nuper habui quæſtionem de patre, qui filiæ nubenti, quam faciebat renunciare futuræ ſucceſſioni ſuæ opulentæ, promiſit decem millia in dotem, quæ niſi ſoluerentur infra trimeſtre, dedit & conſtituit in dotem quingentas libras perpetui non redimibilis reditus ſuper bonis ſuis. Non eſt dubium quin pactũ valeat: quia dictus reditus non ſolùm eſt vera dos caſu ſua ſponte conſtituta, ſed e- C tiam conſtituta, contemplatione renuntiationis futurç ſucceſſionis. fa. Cor. *con.* 145. *l.* 2. vnde cùm accidiſſet poſt nuptias patrem infra trimeſtre mori, non perſoluta ſumma, relicto filio vnico vniuerſali hærede, qui poſt trimeſtre cœpit patrem ſummç ſoluere ſorori recipienti, Reſp. quòd vir ſolus non potuit præiudicare vxori in iure reditus iam acquiſito, nec ipſa ſi conſenſiſſet: quia minor præiudicare poterat in iure immobili, ſed oblata ſumma recepta vendicare reditum, niſi frater vellet eam ad ſucceſſionem admittere. Idem in ſimilibus.

375 ¶ Non obſtat d. l. quamuis. de ſolutionibus, quia reſpondeo dupliciter. Primò quòd ibi pactum non ſpernitur ob. *l. commiſſoriam*: ſed quia continet donationem inter virum & vxorem, quia ibi non apparet pactum extortum, nec in fraudem vſurarum, nec D ad redimendam dilationem factum, ſed apparet quòd fuit ſponte ex interuallo pendente dilatione, quç incerta eſt nec in aliquo extenditur, vel differtur contemplatione pacti: & ſic illud pactum eſt merè gratuitum, & donationem continens inter eas perſonas prohibitam. Conſtat enim factum ſine alia cauſa conſtante matrimonio, ibi *Vir vxori*, & ibi *Direpto, id eſt, poſtquam erit direptum*. Verum eſt, quòd Bart. ibi, & alij poſt eum reprobant hunc intellectum, ſed malè reprobant. Dicit enim Bart. quod d. l. non diſtinguit, ſiue morte, ſiue diuortio dirimatur matrimoniũ, & tamen quòd indiſtinctè reiicit pactum: & ſic non propter donationem prohibitam, quia confirmaretur morte, & ſic caſus præmorientis viri debuiſſet excipi, quod non eſt E factũ. ſed Bart. malè & incautè loquitur: loquitur quia oratio Seueri, de confirmandis morte huiuſmodi donationibus, non ſpectat ad promiſſiones vel ſtipulationes, ſed ad reales & puras donationes traditionibus rerum factis: ſecus ſi vir ſtipulanti ſpoponderit, quia morte non confirmatur, licet vir in ea voluntate deceſſerit. tex. in *l. Papian. de donatio. inter. vir. & vxo.* Pulchrè Paul. *con.* 18. *lib.* 1. Sed in d. l. quamuis. vir nil tradidit, ſed tantùm ſtipulanti vxori ſpopondit in futurũ dare. & vbi de præſenti dediſſet, non tradidit: & ſic non erat metuendum, nec excipiendum de confirmatione per obitũ. Et ſic ſtat rectè & tutè defenſus hic primus intellectus, qui etiam plenior & verior eſt. Confirmatur, quia conſiderandum eſt tempus. ff quo alter coniugum ab altero liberè ſeptẽ teſtibus adhibitis diuertere poterat *l. nullum. & per to. de diuort.* Et ſic poterat vxor per illud pactum ſolicitari ad diuortium, vt lucraretur prædia viri, vel illud pactum exigere, ne illico importunè diuerteret, meritò illic reprobatum fuit, etiam citra conſiderationem legis cõmiſſoriæ. Secundò reſpõdeo, quòd ibi poteſt illud pactum reiici propter odium legis commiſſoriæ, in quam incidit: & tamen non eſt in aliquo contra deciſionem vltimæ quæſtionis noſtræ.

376 ¶ Et aduerte, quia omnes glo. & Docto, hallucinati ſunt: putant enim indiſtinctè facilius admitti hoc pactum ex interuallo, quam in continenti: & quando 4 ex interuallo, diſtinguunt, vt valeat ad excipiendum retinendo, vt d. *l. Titius*, non autem ad agendum d. l. quamuis quod eſt ineptum & contra rationem vt ſatis ſup. *n.* 395. confutauit. Dicendum, quòd in mutuo iſtud pactum odioſius eſt, & minus tolerandum, ſi apponatur ab initio, quam ſi ex poſt facto: quia tunc ab initio maior eſt ratio extorſionis & fragilitatis debitoris, Sed in aliis contractibus, vbi iſtud pactum non eſt contra naturam actes, ſed eſt pars vel extremum legitimç conuentionis, vt in exemplis nouiſſimis. Contrarium eſt, quia ab initio appoſitum valet, quoniam eſt pars legitimæ conuentionis, & ceſſat materia, fraus, & odium *legis commiſſoriæ*. Sed ex interuallo poſt obligationem ad pecuniam purè ſemel acquiſitam, non valet regulariter, quia tunc incidit in legem commiſſoriam. Patet, quia non apponitur, niſi ad redimendam dilationem, vel nimis ſtrictam & rigidam exactionem debiti. Suſpenditur enim in futurum, caſu quo non ſoluatur in termino, interim autem facilè ſpectant debitores ſe ſoluturos, & ſic non expendunt valorem rei, nec an diſtrahere expediat, & ſpe fallente in magnam captionem incidunt, quam debito oblato reſcindi æquum eſt, & hic etiam propriè caſus. *dicta l. quamuis*. Non obſtat, quòd ibi viro non tenebatur purè ſed in diem incertum: & quòd nulla fuit dilationis prorogatio: quia ſatis eſt, quòd ſecundùm iura. ff. vxor poterat liberè diuertere, & dotem repetere, & ſic vir tenebatur purè & quandocunque dotem reſtituere, ſi vxor vellet. Quare hoc metu, vtque vxorem retineret, & ne ſtatim cogeretur ea diuertente dotem reſtituere, impulſus eſt ad illud pactum, quod conſequenter incidit in legem commiſſoriam & meritò ſpernendum eſt. Et ſic multum errat Bal. *nouel. tract. de dot. par.* 6. *q.* 54. & alij vbique, dum putant hoc pactum factum vxori à marito eſſe validius ex interuallo: quia contrarium eſt dicendum quod ab initio tempore contractus dotalis bona fide factum eſt validum, ſiue ex parte dotem promittentis, ſiue accipientis: quia tunc eſt factum ſpontaneè, & ſine extorſione, & eſt pars legitimæ conuentionis. At ex interuallo poſt obligationem acquiſitam, ſi fiat ad dilationem redimendam vel producendam, non valet, tanquam in fraudem vſurarum, & legis commiſſoriæ. Vnde ſi poſt contractum matrimonium gener paciſceretur cum ſocru, quòd niſi perſolueret in termino, talis domus eſſet in ſolutum, ſpernendum eſſet pactum, ſaluo quòd poſſet valere ſecundùm naturam hypothecæ, iuxta *l.* 1. *C. de pact. pig. l. tract. vulgare. C. de pig. act.*

377 ¶ Plures alias quæſt. prætereo, nè nimis euager à principali materia noſtra, ad quam propius accedendo, quæro, An iſtud pactum caſu quo non valet, vitiet actum ſeu cõtractum principalem? Breuiter de iure dicendum, quòd non, ſed duntaxat, vitiatur per textum in *l. fin. in fine C. de pact. pign.* vbi tantum dem hoc eſt, ius commiſſæ rei, ſeu commodum huius pacti creditor amittit. Reliqua autem iura, etiam quò ad vſuras legitimas, & omnia acceſſoria ſalua manent, per *l. eos, in fine, C. de vſu.* cum aliis, ſuprà *quæſt. dec. in prin.* vnde prima facie videretur quod in terminis horum redituum vulgarium non vitiaret, ſed tantum vitiaretur: tamen omnino dicendum, quòd ſi reditus ematur ad rationem

duodecimæ vel etiam quindecimæ, pactum in eodem contractu appoſitum, quòd niſi redimatur infrà certum tempus, certus fundus debitoris, ſiue hypothecatus, ſiue non, cedat in ſolutum, ipſo iure vitiat, & annullat totum contractum: adeo vt ſi quæ penſiones ſoluantur, debeant in ſortem imputari. Ratio manifeſta, quia iſtud pactum implicat duo, primùm quòd non poſſit perpetuò liberè redimi ſed ſolùm vſque ad certum tẽpus: & iſtud licet quando ſolum eſt, non vitiet, ſed vitietur: quia eſt contra ſecundum caput tertij ſubſtantialis. vt ſ. *q.* 50. tamen iunctum cum aliis, etiam quæ per ſe ſola non vitiant, vitiaret. Secundum, quòd debitor omnino infrà certum tempus teneatur redimere, & ſortem vel rem æquiualentẽ reſtituere: quod eſt directè contra primum ſubſtantiale negatiuum, quo ſors nunquam debet poſſe repeti, quod vel ſolum in totum vitiat: quia vt ſæpe dictum eſt, perpetua abalienatio ſortis eſt de neceſſitate ſubſtantiali horum redituum, prædicto vili pretio conſtitutorum, & ſic poſſe ſortem repetere, vel ad redimendum cogere, aut rem quampiam in ſolutum cedere, tollit omne fundamentum & ſubſiſtentiam horum redituum, etiamſi debeat cedere in ſolutum pretio iuſto tunc æſtimando, quia ſic deberet reddi ſors: ſecus ſi reditus eſſet emptus ad rationem viceſimæ, vt j. *n.* 514.

578 § Ex quibus patet hodie detecto horum redituum elencho, funditus, & abſque dubio nullum eſſe contractum illum, quem latè diſcutit Dominus Andr. Tiraquel. in *tract. retract. conuent. in f. quæſt.* 24. de huiuſmodi reditu pecunia empto cum facultate redimendi infra duos annos, & cum antichreſi, dato videlicet certo fundo creditori poſſeſſuro & percepturo interim fructus loco reliquorum, & cum pacto, quòd niſi debitor redemerit infra illud tempus, cedat ille fundus creditori in ſolutum. Et loquitur Tiraq. de conſtituto ad rationem duodecimæ, vt exponit in fi d. *quæſt. num.* 142. nec clarè decidit, ſed magis inclinat, ſubdubiè tamen, quòd totus contractus vitietur: ſed minimè debitandum etiamſi eſſet emptus ad rationem quindecimæ, cùm hic tria vitia concurrant Primum, limitatio facultatis redimendi ad breuiſſimum tempus biennij. Secundum, pactum antichreſeos, vt creditor per manus ſuas poſſideat, & fruatur. Tertium quòd debitor teneatur redimere, aut rem plus valentem perdere, quod peius eſt: & duo alia ex abundanti, videlicet quartum, quod ad dictam redemptionem teneatur infra illud breuiſſimum tempus biennij: quintum, quòd antichreſis cedat in ſolutum, non pro iuſto tantum pretio, ſed abſolutè: licet pluris valeat, quàm ſit ſors Sed idem Tiraq. in *eadem q. n.* 139. tenet indubitanter valere dictum reditum, ſi ſit conſtitutus ex interuallo: puta quia pecunia primum fuit ſimpliciter mutuata, poſtea conuerſa eſt in emptionem reditus cum eiſdem pactis, quod pariter eſt indubitanter falſum: qui quandocunque reditus huiuſmodi conſtituatur, neceſſe eſt ſubſtantialia ſua ſeruari, & conſtitutos limites non egredi. Sed fortius tenuit do. Tiraq. non ſolùm enim dicit valere hoc vltimo caſu conſtitutionem reditus, ſed etiam dicit ſimul cum ea valere omnia alia pacta, nec eſſe illicita: quod nedum falſum, ſed intollerabile eſt. Idem Tiraq. eodem loco *qu.* 25. reliquit cogitandum, ſi ſub eiſdem pactis ematur reditus ad rationem quindecimæ. Ex quibus facilè intelliges quàm fuerit neceſſaria, laborioſa hæc noſtra noua & exactiſſima totius huius materiæ diſpunctio, vtque ſemel Herculeos hos labores ſubirem. Neque enim mihi quid ſentirem, exprimere erat: ſatis erat: ſed ſimul & inuentioni, & iudicio, & docendi & conuincendi muneri inſudandum fuit. Quid igitur dicemus in terminis, in quibus excitandæ c gitationis lectorum gratiâ formaui quæſtionem noſtram principalem in princ. videlicet quando in defectum ſolutionis reliquorum per quinque vel octo annos, certus fundus debitoris debet cedere in ſolutum? Breuiter reſpondeo. quòd hæc ſola clauſula non vitiat, ſed vitiatur. Ratio, quia debitor nòn cogitur directò & neceſſariò redimere, vel dare in ſolutum: ſed ſolum ſub certis conditionibus, quas de facili euitare poteſt: & ad hoc habet notabile interuallum, puta, quinque vel octo annorum. Poteſt etiam liberè perpetuò redimere, & interim bonis ſuis frui: quia nulla eſt antichreſis, datio verò in ſolutum non apponitur redemptioni, nec fit in defectum redemptionis quocunque tempore, ſed ſolùm in defectum ſolutionis reliquorum multorum continuorum annorum, & adhuc illa datio in ſolutum reſtricta eſt ad rem non maiorem reditum afferentem, meritò illa clauſula non vitiat, ſed vitiatur: ſecus ſi alia concurrerent, puta acceleratio temporis. & quòd non poſſet redimi niſi vſque ad certum tempus, aut alia vitia, vt in ſpecie ſequenti in qua conſului.

QVÆSTIO LIII.

SYNOPSIS.

1 *Pactum antichreſeos non ſufficit vt contractus ad nihilum reducatur.*

579 § QVINQVAGESIMOTERTIÒ, Quidam Niuernenſis anno 1551. pro ſeptingentis nonagintaquatuor libris vendidit 79. libras reditus annui quem conſtituit & aſſignauit ſuper decem libris reditus emphyteutici, ſibi per alium ſuper aliis prædiis debiti, & ſuper aliis reditibus & cenſibus dominicalibus & certis fundis ſuis, & omnibus bonis, cum clauſula, hypothecas perpetuò fore idoneas, de qua ſupr. *quæſt. octaua*, cum pacto redimendi ſemel, vel per duas vices ad ſummum, infra quindecim annos tantùm: quibus elapſis teneretur emptori dare authoritates & inſtrumenta, vel copias exemplatas dictorum redituum, cenſuum & prædiorum ſuorum, & facere creditorem illis frui per manus ſuas. Et caſu quòd non ſufficerent ad dictum reditum, promiſit euictionem & ſupplementum ex reliquis hæredijs & bonis ſuis ad hoc etiam hypothecatis, & erat ſolutionis acceleratio ſeſquimenſis, An teneat contractus, vel reductioni aut nullitati ſubiaceat? Prima facie videretur non eſſe nullus, ſed moderandus ad rationem quindecimæ, per no. ſupr. *quæſt.* 10 quia licet ſit modicitas pretij, tamen non eſt vltra, ſed paululum citra rationem decimæ. Licet etiam concurrat notabilis acceleratio temporis, tamen non eſt enormis, & adhuc iſta compenſari ſaltem eleuari poſſunt, pacto per duas vices redimendi. Cæterùm non eſt hîc verè pactum legis commiſſoriæ, nec agitur de dando in ſolutum, & extinguendo reditum permutatione fundi, ſed ſolùm eſt pactum antichreſeos incertum euentum, & poſt quindecim annos: quibus lapſis non videtur debitor prohibitus ex forma contractus redimere reditum & antichreſin vna vice, licet facultas redimendi per duas vices non ſit conceſſa, niſi ad quindecim annos.

Sed

Sed illud pactum antichreſis, etiam ab initio purè appoſitum, etiam ſimul concurrente modicitate pretij, citra tamen decimam ſortis partem, vt hic, non ſufficit ad annullandum contractum, ſed ſolùm cum dicta modicitate ad reducendum ad rationem quindecimæ, vt ſuprà *quæſt.* 35. Igitur multò minus vitiare debet hoc caſu, vbi non purè, ſed poſt longum tempus & conditionaliter appoſitum eſt. Quòd ſi ſolùm pactum legis commiſſoriæ non vitiat, ſed prorſus vitiatur, vt in *quæſtione præcedenti, in fin.* multò minus pactum antichreſeos vitiare debet, ſed potius vitiari, vel ad ſimplicem moderationem cooperari. Sed his non obſtantibus reſpondi, contractum in totum annullandum propter quinque notabilia vitia ſimul concurrentia. Primum, notabilis modicitas pretij, quod eſt circiter ad rationem decimæ. Secundum, notabilis acceleratio ſolutionis, vt pote ſeſquimenſis. Tertium, reſtrictio facultatis redimendi ad quindecim annos. Licet enim infra illud tempus paululum amplietur, videlicet vt poſſit redimi per duas vices: tam hæc ampliatio modicæ vtilitatis eſt, nec ſufficeret ad remittendum aliquid de ſubſtantialibus, etiamſi eſſet perpetua. Denegatio verò redimendi poſt quindecim annos longè præponderat, & A eſt contra ſubſtantiam huius reditus, etiamſi eſſet iuſto pretio emptus: & licet expreſsè non prohibeatur debitor redimere poſt quindecim annos, ſatis eſt quòd ei non permittitur niſi vſque ad quindecim annos, vt peccetur contra ſubſtantialia. Quartum, aſtrictio ad redimendum per obliquum, quia non ſolùm facultas redimendi limitatur, ſed etiam effectualiter compellitur debitor redimere, vel aliud longè maius incommodum incurrere, quàm ſit reditus exceſſiuus. Si enim ſimplex pactum legis commiſſoriæ etiam de fundo æquipollenti ſufficit ad annullandum in totum huiuſmodi reditum, etiam iuſto pretio conſtitutum, nec aliter vitioſum, per not. ſuprà *nu.* 377. igitur multò fortius pactum antichreſis perpetuæ multorum hærediorum longè præponderantium, quę maius præiudicium ſecum trahit, B vitiabit contractum pluribus aliis vitiis laborantem. Quintum, periculum perpetuum debitoris, quia per dictam licet perpetuam & præciſam antichreſin non liberatur: nec ea antichreſis ſtat periculo creditoris poſſidentis, ſed periculo debitoris, qui tenetur perpetuò non ſolùm de euictione fundorum, ſed etiam de eorum caſu vel deteriorațione. Hæc eſt ſumma conſilij mei in dicta ſpecie.

QVÆSTIO LIV.

SYNOPSIS.

1. *Tempore non coarctanda redimendi facultas.*
2. *Pacta poſſunt reſcindi ſaluo manente contractu.*

380 ¶ QVINQVAGESIMO-QVARTÒ, ad maiorem elucidationem, libet paucis explicare potiora puncta certæ cauſæ percelebris in qua ſcripſi. Petrus *Berton* miles 14. Martij anno ſeſquimilleſimo duodecimo vendidit Ioannæ *à Granilla* tunc viduæ magni Præfecti aulæ octingentas libras reditus annui perpetui, ſuper omnibus bonis & hærediis ſpecialiter & generaliter, pro viginti mille libris, quæ eſt ratio trientis vſuræ, prima ſolutione futura die ſecunda Februarij proxima, cum pacto, quòd pro perceptione reliquorum dicta creditrix poſſideret & frueretur caſtro, iuriſdictione, territorio, & appendiciis terræ vulgò nuncupatæ *le Fay*, ſpectantis ad debitorē, ita quòd poſſet creditrix & habitare, & omnes quoſcunque fructus & reditus, & iuriſdictionis, & prædiorum, vinearum, pratorum, ſtagnorum, & ſyluarum cæduarum, cenſuum, & ſubfeudorum nomine ſuo per manus ſuas percipere, & ſuos facere, ligna etiam ad comburendum, & vſum in ſylua non cædua capere: & hæc prima clauſula aggrauans. Et cum pacto (ne creditrix & ſui inquietarentur in libera fruitione dictæ terræ & pertinentiarum) quòd ſuper ea ſorte viginti millium, primitus diſſoluerentur omnes reditus, cum reliquis & omnes obligationes debitæ & conſtitutæ per debitorem vel prædeceſſores ſuos, ſuper dictis locis, vt ab omni hypotheca primitus purgarentur: & hæc ſecunda clauſula. Et cum pacto vnius facultatis redimendi vſque ad octo annos duntaxat: & hæc tertia clauſula. Et cum pacto, quòd tempore redemptionis nulla fieret deductio de eo quod reditus dictæ terræ ſingulis intermediis annis ſuperualuerint reditui conuēto: & hæc quarta clauſula. Et cum pacto, quòd niſi C debitor redimeret infra dictos octo annos, tunc dictum caſtrum cum dictis omnibus ſuis appenditiis cederet in ſolutum, & ſpectaret ad creditricem & ſuos, in perpetuum hæredium, debitore ad euictionem obligato: & hæc quinta clauſula, cum multis aliis clauſulis ſolitis, & inſolitis, quas breuitatis cauſa, & quia non ſunt tanti momenti, prætereo. Reditus communes & annui dictæ terræ valebant ferè, duodecimam ſortis partem, videlicet circiter mille ſexcētas libras annuas, plus minus, & progreſſu temporis cœperunt plus valere. Terra autem vt erat commodè ſita cum omni iuriſdictione in duplici inſtantia, & magnis appendiciis, quinquaginta circiter millibus vænire potuiſſet. Creditrix D autem ſemper prorogauit facultatem redimendi, donec anno ſeſquimilleſimo 27. debitor impetratis ad hoc Cancellariæ literis egit ad declarationem nullitatis contractus & reſtitutionem terræ, fructibus in ſortem imputandis & reſtitutionem fructuum ſortem excedentium, & æſtimationem lignorum grandium arborum per eam vel ſecundum eius virum (cui interim nupſerat) indebitè cæſarum, damnis & intereſſe tam deteriorationis ædificiorum quàm demolitionis ſylnarū non cæduarum. Tempore diſputationum iuris, actor conſilio & opera mea vſus eſt, plures nullitatis cauſas Aduocati partibus fungens amplificando & vrgendo ſingulatim, ad duodecim vſque collegi ex eo contractu & circunſtantiis negotij.

E 381 ¶ Primùm vrgebam accelerationem ſeſquimenſis, ſed hoc leuiculum erat in reditu tam grandi pretio empto. Secundò vrgebam aliam accelerationem, quia in conſequentiam antichreſis rea menſe Iunio percipiebat fœna pratorum, menſe Iulio ſegetes, in Autumno vina, cenſus & reliquos reditus, & ſic ferè infra medium annum, à die contractus, erat habitura plus duplo quàm eſſet reditus conuentus. Sed certè nec illud erat conſiderabile

Digitized by Google

ſub nomine ſolius accelerationis: quia etiam in reditu duodecimæ non fuiſſet vitium ſtipulari quotam partem reditus ſingulis menſibus vel trimeſtribus, ſed multum ponderis habet, in quantum fructus plus duplo excedunt reditum conuentum, & aſcendunt circiter ad duodecimam ſortis annuam. Tertiò ex his inferebam modicitatem pteij, quia licet rea verbis tenus fingeret emere reditum trientarium, tamen re vera, factis ipſis, emebat reditum maiorem duodecima. Patet, quia non fuit contenta reditu trientario, etiam tutò collocato, ſub idonea hypotheca, ſed voluit præciſé habere per manus ſuas copioſos reditus, ferè duodecimam æquantes, etiam initio contractus inſpecto, ſimul cum inſigni antichreſi, fruitione caſtri, habitatione, honore iuriſdictionis cum reliquis commodis quæ ſimul excedebant vtilitatem ſimplicis duodecimæ pretij conuenti. Quartò ponderabat limitatam facultatem redimendi ad octo annos duntaxat, quæ auget æſtimationem reditus, & eleuat pretium. Quintò quòd pretium non erat liberum, nec in mera facultate debitoris, ſed in certam impenſam prius deſtinatum, cum iure retentionis, idque nominatim in fauorem creditoris, vt cantant verba contractus, videlicet ad id, ne ipſa inquietaretur in libera poſſeſſione antichreſis, & perceptione fructuum, vt ante omnia omnes hypothecæ quibus dicta terra tenebatur, diſſoluerentur de pretio, quod creditrix poterat ad hunc finem retinere, nec tenebatur ſoluere debitori niſi reſiduum Sextò, vrgebat formale pactum *legis commiſſoriæ*, quòd niſi redimeretur infra dictos octo annos, tota dicta terra cederet in ſolutum, & ſic non ſolùm debitor non poterat liberè & perpetuò redimere, ſed etiam tenebatur etiam infra modicum tempus octo annorum redimere, vel longè deteriorem conditionem ſubire. Septimò, quòd in caſum huius commiſſi obligabatur debitor ad efficiendum terram cum ſuis appenditiis ab omnibus hypothecis & oneribus liberam, exceptis feudalibus duntaxat, & de euictione ſub hypotheca omnium bonorum. Octauò, magnum valorem dictæ terræ, quæ ferè triplum, & omnino vltra duplum pretij valebat, & non ſolum obligabatur ad redimendum, ſed etiam obligabatur ad hoc ſub pœna dupli vel tripli. Nonò, vrgebam quòd in caſum redemptionis pactum erat, quòd nihil deduceretur de ſuperualore fructuum, nec haberetur ratio cuiuſcunque exceſſus fructuum, quantacunque ſumma ſingulis annis exceſſiſſent reditum conuentum, & ſic rea in omnes euentus ſiue redimeretur, voluerat eſſe certo de lucro, & non ſolùm de lucro, ſed etiam de lucro exceſſiuo & illicito, vtpote ſupra æſtimationem ſimplicis duodecimæ. Decimò, alia clauſula, quòd rea poſſet ſcindere ſyluas cæduas ad ſui commodum, & adhuc pro ſuo vſu & ſuorum capere ligna in aliis nemoribus, ſine vlla horum deductione in caſum redemptionis. Quaſdam alias ſuſpectas & inſolitas clauſulas ex tenore contractus, & ex circunſtantiis perſonarum & negotij vrgebam, quas breuitatis cauſa omitto. Et obtinui per ſententiam Præſidis Pariſienſis prædictum contractum declarari nullum, & vt talem reſtituendum actori: rea condemnata diſcedere à dicta terra & pertinentiis, pati actorem poſſidere & frui, eique reſtituere fructus, & æſtimationem grandium arborum per eam cæſarum, damna & intereſſe deteriorationis ædificiorum, reſtituendo tamen per actorem ſortem viginti millium per eam ſolutorum actori, vel aliis ad eius liberationem. A qua ſententia non ſolùm rea appellauit, ſed etiam procurator actoris, qui tamen infra octo dies appellatum renunciauit, & nihilominus etiam poſt conclusionem cauſæ in inſtantia appellationis admiſſus fuit appellatus ad appellandum, & deducendum cauſas appellationis, ex eo quòd rea non fuerat condemnata in damna & intereſſe demolitionis altorum nemorum, & ex eo quòd actor erat condemnatus ſimpliciter ad ſortis reſtitutionem, & non alternatiuè ad reſtituendum ſortem, vel deducendum illam ſuper fructibus, damnis & intereſſe per eandem ſententiam ſibi adiudicatis, vel adiudicandis.

382 ¶ Tandem Areſto ſupremi huius Senatus Areſtum. emendata fuit ſententia reſpectu vtriuſque partis, reſpectu reæ in hoc, quòd non fuit contractus in totum annullatus, nec omnia computata in ſortem, B ſed ſaluo reditu conuento in ſe, reliqua omnia vitioſa pacta reſciſſa: reſpectu verò actoris in hoc, quòd illa damnata fuit in damna, & intereſſe demolitionis altorum nemorum factæ per virum, cui interim ſecundo nupſerat, & adiectum, quòd ſuper ſorte principali deducerentur fructus dictæ terræ & pertinentiarum, in quantum excedebant reditum conuentum, & ſimiliter æſtimatio dictarum grandium arborum cæſarum. Poſtea per aliud Areſtum ſuper executione prioris, facta liquidatione ſuperualentiæ fructuum & grandium arborum cæſarum ad decem mille libras, dictum fuit, quòd non curreret, nec deberetur niſi dimidia pars reditus conuenti, videlicet quadringentæ libræ annuæ, à tempore quo Areſtum. conſtituit ream habuiſſe dictas decem mille libras ex C ſuperualentia fructuum, & æſtimatione grandium arborum, quaſi ex tunc redemptione vel extinctione reditus facta pro parte. Quæ Areſta ſummè laudaui, provt ſunt & fuerunt iuſtiſſima & æquiſſima, nec prudentius aut iuſtiori temperamento decerni potuiſſet.

383 ¶ Quantum ad primum Areſtum, licet concurrerent velut plauſtra vitioſarum pactionum, quarum vna ſuffeciſſet ad annullandum reditum duodecimæ: & quamuis in effectu reditus non eſſet trientarius, quia noluit creditrix remanere in illis terminis, ſed in effectu erat ad rationem duodecimæ, vel grauiorem, propter concurſum tantæ D tam præciſæ antichreſeos, & eius fructuum, & ſic de rigore contractûs potuiſſet in totum annullari, per not. ſuprà *quæſt.* 10 & quia iſte contractus videtur durior quàm emptio fundi, de qua ſuprà *quæſt.* 56. vix enim pteium aſcendebat ad tertiam partem communis valoris dictæ terræ: Tamen quia contractus incipiebat ab emptione reditus leuiſſimi infra ſemiſſem duodecimæ, videlicet ad rationem vnius anni in vigintiquinque, æquiſſimum fuit minus agi cum tali emptrice, nec contractum ad eundem rigorem admetiri, atque emptiones formaliter factas rationem duodecimæ. Tum ſatis conſtabat actorem, qui erat prudens, & Lemouicus natione, plus commodi conſecutum ex interuſurio dictæ pecuniæ, vel E luitione redituum, quos tempore contractus debebat, quàm eſſet ſimplex commoditas tam leuiſſimi reditus, trientalem vſuram non excedentis. Quare non ſolùm æquum, ſed iuſtum fuit, ſaltem iſtud leuiſſimum commodum, trientarium duntaxat, creditrici ſeruari, iuxta *l. placuit. de vſur.* cum ſimilibus, quas in hoc caſu, & ſimili ſeruari æquum eſt. Idem puto, ſi reditus fuiſſet emptus rationem quincuncis legalis vſuræ, videlicet vnius anni in viginti: & generaliter quantò creditor leuiorem reditum ſtipulatus eſt, tantò benignius cum eo agi æquum eſt, ſi quid peccatum ſit. Sed ſi hoc caſu reditus fuiſſet emptus infra rationem vnius in viginti: putarem prorſus annullandum, propter nimiam multitudinem vitiorum, & illicitarum clauſularum ſimul concurrentium: ſecus ſi non eſſent tot ſimul vitia, in quo certa regula dari non poteſt, cùm in plena totius particularis

cuiuſque

cuiuſque negotij æquitate conſiſtat, quæ pro infinitis circunſtantiis alia eſt atque alia, non in ſe (quia ſemper in ſe eadem vbique eſt, & apud omnes, vt pulchrè & diuinè ſcripſit Cicero in *lib. 3. de repub.* qui magno reip. incommodo periit. ſed diuinum illud fragmentum refert Lactantius in *tract. ſuper Litera Pythara*) ſed pro ſubiecti caſus varietate, vt iuxta Ariſtotelem. *Etic. lib. 1. bonus & prudens iudex æſtimabit.* Quantum ad ſecundum Areſtum, quamuis cùm reditus non eſt annullandus, etiamſi moderandus ſit, non debeat regulariter diuidi, nec pro parte redimi, vt ſup. *q. 10. n. 150.* igitur multò minùs, quando nulla in ſe moderatione indiget, vt hîc. Tamen iuſtiſſimè decreuit Senatus, tum quia quòd hic reditus non fuit annullatus, ſumma fuit æquitas, per prædicta, tum quia creditrix diu penes ſe habuerat illas decem mille libras

Æquitas vbique & ſemper eadem;

A vel æquipollens: vnde cùm exigat commodum à debitore de ſorte data, æquum eſt vt & ipſa æquale cōmodum eidem pendat, vel deducat de pecunia, quam ab eo iniuſtè retinuit: & ſic iuſtè velut quadam compenſatione, vel redemptione breui manu vtilitatis gratià facta, reditus etiam retrò diuiſus fuit, videlicet à tempore quo compenſari vel reputari iuſtum erat. Vides vt in tota hac quæſt. vt pote prudentiſſimi noſtri Senatus authoritate iuſtiſſimè & æquiſſimè deciſa, non diſputantis, nec decidentis, ſed ſimplicis recitatoris partibus, ſubmiſsè & bona fide functus ſim, decidendi rationibus quàm breuiùs & clariùs potui aſperſis, vt rectè conſulendi & iudicandi artem diſcere cupientibus perpetuò ſint vſui. Et lata fuerunt dicta Areſta circa annum Domini ſeſquimilleſimum triceſimumquintum.

QVÆSTIO LV.

SYNOPSIS.

1 *Debitor ob id quod offert vſurarum continuationem debiti ſolutionem non rectè recuſat.*

2 *Pactum irritum, quod contra bonos mores initur.*

3 *Expuncta negatio à l. qui Romæ. De verb. oblig.*

4 *Vſuræ non debentur niſi in ſtipulationem deductæ.*

384 § QVINQVAGESIMOQVINTÒ, iuxta not. ſuprà *quæſtione* 52. Quid dicemus de quæſtione quam tractat Accurtius in *leg. qui Romæ. in princ. de verbor. obligat.* & in *leg. vlt. C. de pact. pign.* Si quis accepit mutuum ſub vſuris, cum pacto, vt vſque ad annum non ſoluat, An poſſit priùs ſoluere offerendo vſuras præteriti temporis pro rata? Et decidit quòd non, niſi totius etiam futuri temporis vſuras offerat. Et quid ſi etiam dederit fundum in antichreſin, vt creditor fructus vice vſurarum caperet, cum pacto, vt non liceat luere in eo anno? Et dicit valere pactum, & quòd non licet priùs luere niſi conuentum eſſet, quòd non liceret in perpetuum luere, vel ante triginta annos. Et ſequuntur Bart. Albert. Angel. Paulus, vterque C Imol. Iaſon, & omnes in *d. l. qui Romæ. in princ.* Bald. & alij in *d. l. vlt. C. de pact. pign.* gloſſ. vterque Imol. Iaſon, & alij, in *l. qui pecuniam. ſi cert. pet.* Ita etiam eſſe de iure ciuili intelligit Laurentius de Rodulph. in *tract. vſur.* & Antonius in *ſumma parte 2. tit. 1. cap. 7. §. 14.* Illud etiam pro indubitato habent gloſſ. & Docto. in *d. l. qui Romæ.* quòd ſi debitor mutuetur centum vel aliam ſummam ſub vſuris, poteſt aliquot menſium vel futuri temporis vſuras ab initio ſoluere, vel de ſumma mutuata deducere, & nihilominùs current vſuræ pro rata totius ſummæ, deducto ſolo tempore, pro quo iam ſolutæ vſuræ. Nónne videntur intemperiis acti, qui tam fœdè errauerint? Sed adhuc hanc erroneam duritiem exacerbauerunt Doctores *in d. l. qui Romæ. in princ.* Iac. Butrig. & alij. in *l. qui pecunia. in fin. ſi certo. pet.* dum reprobantes diſtinctionem Accur. ibi, communiter tenent, quòd etiam ſi debitor velit alium æquè idoneum debitorem dare creditori, qui ſe obliget de ſoluenda ſorte cum vſuris, non tenetur creditor acceptare, nec poteſt debitor ante tempus vllo modo liberari, niſi
1 totius etiam futuri temporis vſuras ſoluendo. Nos verò dicimus, primò quòd iure ciuili benè inueni-

B tur expreſſum, quod debitor non poteſt detrectare ſolutionem ſortis, licèt offerat continuare vſuras. *l. fi. in fi. C. de iure dot.* niſi hoc expreſsè conceſſerit creditor, vt non teneatur debitor reſtituere ſortem quandiu vſuras præſtabit. *l. item quia. §. fi. de pact.* Sed nullibi reperitur in iure, quòd debitor nequeat ſe liberare ab vſuris futuris, offerendo ſortem cum vſuris præteritis pro rata temporis, nec quòd hoc paciſci poſſit. & ſic glo. & Doct. ſine lege, ſine ratione locuti ſunt: imò contra iura rationémque manifeſtam. Eſt enim iuris exploratiſſimi, quòd vſuræ, etiamſi iure actionis debeantur, ſunt tamen acceſſio obligationis principalis, & velut eius fructus. *l. vſuræ vice fructuum. de vſur.* vnde neceſſariò regulantur ſecundum obligationem principalem: qua ſublata in totum, vel in parte, ipſo iure nullæ currunt vſuræ, niſi pro rata debitæ ſortis duntaxat. Et ſicut congrua oblatio debiti obligationem principalem elidit, ita elidit vſuras futuras, & omnia pacta acceſſoria. *l. cùm principalis. de reg. iur.* ſentit Bal. in *l. pactum vulgare. C. de pignor. act.* imò ſola congrua oblatio debiti principalis ipſo iure impedit curſum vſurarum futurarum, etiamſi iure actionis cœperint currere: quia non debentur niſi ſub ea conditione, ſi ſors non ſoluatur: quia conditione per congruam oblationem deficiente, ipſo iure non naſcitur obligatio vſurarum temporis ſequentis, licèt omnes gloſ. & Doct. aduſque contrarium tenuerint & peſſimè, & clarè euicimus: ſup. *q. 39.*

385 § Supereſt de pacto, ne debitor ſoluere & ſe liberare poſſit, ſaltem vſque ad certum tempus: ſed clarum eſt de iure, quòd non valet in materia vſuraria, quia iure ciuili nullæ currunt, nullæ tolerantur vſuræ, niſi pro rata temporis & ſortis, vt ſemper libera ſit facultas debitori ſe liberandi ab vſuris futuris, etiam pro iure, & per ſolam conguam oblationem. *d. l. qui Romæ, §. Seia. leg. ſi creditrici. C. de vſur.* cum aliis, ſuprà *quæſt.* 29. Et ſic pactum contrarium ipſo iure non valet, imò deducit ad fœnus improbum, & authori ſuo infamiam inurit, *leg. improbum. C. ex quibus cau. infra irrog.* Patet quia tertius &

Non valet pactum impediens facultatem ſe liberandi.

O

improbius eſt tale pactum facere, quàm ſupra modum conceſſum, & ſic improbum fœnus ſtipulari: igitur illud non minus, ſed magis infamia maculat. Quinetiam extra materiam vſurariam non valet pactum, quod debitor ſoluendo non poſſet ſe liberare, niſi ad beneplacitum creditoris, vt decidit Paul. in *l. item quia. in fi. de pact.* Sed tale pactum nullum eſt, & improbum, non ſolùm propter fraudem vſurarum, ſed etiam quia contra bonos mores: tendit enim ad fœnendam malitiam, fraudem & auaritiam, & ſic ipſo iure non valet. *l. pacta quæ contra. C. de pactis. l. ius gentium. §. prætor. ait. de pactis. l. 2. conuenire. de pact. dotal.* Tum etiam quia contra publicam vtilitatem, cùm publicè interſit homines liberos eſſe à debitis, & ſic non valet, tanquam contra id quod publicè intereſt. *l. de die. cum leg. ſeq. de pact. dota.* & tanquam derogans libertati & naturali facultati, quàm quis abdicare non poteſt. & ita rectè conſuluit Paul. *conſ. 144. Pactum iſtud lib. 2.* licèt idem Paul. aliter ſentire videatur in *d. l. qui Romæ in princ.* quem Alexand. ibi ſequitur, reprobans dictum Pauli in *d. l. item quia in fine.* & malè. Quòd ſi reprobantur pacta, actiones & vltimæ voluntates, quibus ædificia vrbis deformantur. *l. gemma. ad exhib. l. g. 2. § ſi quis nemine. ne quid in loco publ. l. cætera de lega. 1.* multò magis hæc pacta, quibus perſonæ ipſæ deformantur, & cuidam ſeruituti ſubiiciuntur.

Error glo. & Doct.

386 ¶ Quòd autem pro abſoluto habent omnes glo. & Doct. in *dicta. l. qui Rom. in princip.* creditorem poſſe ab initio futuri temporis vſuras quaſdam recipere, earúmve gratia de ſorte detrahere, ſine diminutione ſortis & vſurarum futurarum, deductis prærogatis duntaxat, eſt contra omnia iura in materia vſuraria, quæ volunt ipſo iure non currere vſuras, niſi ad modum conceſſum, & pro rata ſortis, quæ cum effectu peruenit ad commodum & vſum debitoris. *leg. pecuniæ fœneb. leg. placuit. de vſur.* ita quòd ſi quid initio quacunque ratione detrahatur de ſorte, neceſſe eſt vſuras non currere, niſi pro rata reſidui. *l. eos. in fin. C. de vſur.* Tum regulariter nullæ vſuræ ſolui poſſunt ab initio, cùm non debeantur niſi ſub conditione quæ nondum extat, vt ſupra *numer.* 301. Siue igitur initio debitor quid de ſuo ſoluerit, ſiue de ſorte detraxerit, vſurarum futurarum nomine, tanti neceſſe eſt ſortem ipſo iure minui, & pro rata reſidui duntaxat vſuras currere. Ex quibus liquet quòd glo. & Docto. in hac materia vſuraria nihil penitùs intellexerunt, nec in ſignificatione terminorum & vocum, primùm ab Hermolao Barbaro detecta, nec in deciſione & ſententia iuris, quam ſuæ luci & puritati reſtituimus. Cæterùm nihil eſt in toto iure, nec iota quidem, quo gloſ. & Docto. à tam ſupinis erroribus (quos de ſuo inuexerunt) excuſari poſſint: quia primò de dicto pacto non luendi nullum verbum in *d. l. qui Romæ.* nec in toto iure, niſi contra ineptam eorum ſententiam. Quinimò *dicta l. qui Romæ. in princ.* directò probat contrarium, ſecundum communem, receptam, & veram literam, quam ipſimet & omnes concorditer ſequuntur. Accur. enim in ver. *integram* refert, quòd quædam alia litera habet (& non integram) quæ vt eſt directò contraria communi & perpetuò receptæ literæ, ita prorſus inepta eſt & adulterina: faceret enim *dictam l. qui Romæ,* contrariam æquitati, & reliquis omnibus legibus vſurariis, niſi reliquam *d. l.* literam violenter impropriando, prout ibi Accur. facere nititur, ſed ſuperuacuò: quia dicta litera negatiua nunquam fuit recepta, nec ſanum intellectum menti legum conſonum admittere poteſt: nec opus eſt vlteriùs circa literam immorari, cùm neceſſe ſit ſequi affirmatiuam, communem, veterem & ab omni æuo inconcuſsè receptam literam, cui etiam litera Norica Haloandri conſonat, & hac retenta mirum eſt gloſ. & Doct. adeò deliraſſe, vt clarum & ſimplicem legis ſenſum præpoſteris commentis ſuis prorſus peruerterint, vt propè dubitem, an ſocordia magis, an verò perfidia, ſtudio videlicet leges obſcurandi (quod aliqui ſcelerate & tyrannicè iactant) laborauerint.

Nouus intell. la ſua l. qui Romæ in pr.

387 ¶ Vt igitur τὸν γνήσιον, intellectum reſtituamus, accipe ſpeciem liquidam & ſimpliciſſimam, nihil addendo nec detrahendo, ſed omninò κατὰ τὸ ῥητὸν καὶ τὴν διάνοιαν, iuxta literam pariter & mentem legis. Titius mutuatus eſt mille à Caio Romæ, quæ promiſit ei ſoluere poſt tres menſes Lugduni perſolennem ſtipulationem, tamen Caius non numerauit Titio integra mille, ſed retinuit aliquid pro vſuris illorum trium menſium, putà viginti, pro vſura beſſali proximi trimeſtris: vel ſi Caius numerauit integra mille, illicò Titius de ſumma recepta, vel de alia, non refert, ſoluit aliquis Caio pro vſuris futuris proximi trimeſtris, putà viginti, quæ eſt ratio beſſalis, & magis veriſimilis vſuræ, quæ erat ſuprema & magis frequentata tempore. ff. nec aliter pepigerunt de vſuris, quia ſperabat Caius futurum, vt poſt trimeſtre ſors ſibi vel ſuis ſolueretur Lugduni iuxta ſtipulationem, & interim ſatis ſibi, ſaltem per retentionem, cautum putabat de dictis vſuris prærogatis. Quare non fuit ſollicitus aliter paciſci de vſuris: vel ſi pactus eſt, nudo tantùm pacto conuenit: vel ſi quid aliter conuenit de vſuris, nullo modo conſtat, quare pro nullo vel omiſſo habetur, prout nec de hoc quicquam habetur in themate, cui nil addo vel detraho, & in quo tria tantùm ſimul geſta narrantur. Primum, mutuum certæ ſummæ, putà mille. Secundum, ſtipulatio dictæ ſummæ poſt tres menſes in certo loco remoto ſoluendæ. Tertium, retentio partis ſortis pro vſuris, vel alia prærogatio futurarum vſurarum, quod idem eſt. Hoc facto, poſt paucos dies (qui non poſſunt intelligi de menſe, ſed de octo vel decem vel quindecim ad ſummum diebus) & eiſdem partibus adhuc Romæ in loco contractus exiſtentibus, Titius ſiue pecunia aliunde recepta, vel alia quacunque cauſa, mutato propoſito, obtulit Caio nongenta octoginta coram teſtibus, videlicet ſortem integram, deducta ſumma, quam Caius vſurarum nomine retinuerat, vel quam Titius ei pro vſuris ab initio prærogauerat, & in effectu ſummam ab eo verè receptam. Caius autem recipere noluit, & lapſo trimeſtri, petit mille ſibi ſolui Lugduni, certi condictione ex ſtipulatione. Titius excipit ſe dudum congruè obtuliſſe quod debebat: de oblatione verò & eius qualitate, & reliqua totius facti prædicti ſerie conſtabat. Ideò ſtatus cauſæ iuridicalis erat, & totius rei cardo ſuper validitate & ſufficientia dictæ oblationis verſabatur, quæ conſiſtebat in duobus: Primum, an fuiſſet ſufficiens in quantitate oblata. Secundum, an in qualitate, videlicet ratione loci & temporis. Circa primum, expeditum erat oblationem fuiſſe ſufficientem: quia in mutuo impoſſibile eſt contrahi obligationem vltra quam verè mutuatum ſit. *l. ſi tibi decem in principio. de pactis. leg. rogaſti. §. ſi tibi. ſi certum petatur leg. haclenus. in fine. de conſtit. pecunia. leg. cùm vltra. C. de non numerata pecunia.* Sed Caius verè non mutuauit mille, quia retinuit viginti, & in effectu non mutuauit, niſi nongenta octoginta, quæ ſolùm debentur. Non obſtat ſtipulatio de mille, quia ex quo in veritate conſtat non eſſe mutuata niſi nongenta octoginta, non poſſunt plus in effectu deberi, nec præſumitur animus donandi, & ſtipulatio regulatur ſecundum naturam rei, ſuper qua interponitur. *l. ſi ſtipulatus. de vſuris. leg. ſi legatis. de legatis primo.* cum aliis ſup. *num.* 83. Et hoc niſi allegatum fuiſſet, & conſtitiſſet ſtipulationem factam de pluri, propter verum & iuſtum intereſſe Caij, & quòd tantùm eius interfuerat, quan-

quantum ſtipulatio excedit, quod eſt nouum factum, non allegatum, nec probatum, & de quo non erat quæſtio: ſed ſolùm an Titius obtuliſſet integrum debitum, & quantum verò debebat, in quo conſtabat quòd ſic, & ſic quantum ad hoc oblatio erat notoriè ſufficiens. Quare nec de hoc ſit quæſtio in hac lege, imò habetur pro indubitato, & præſupponitur oblationem fuiſſe ſufficientem, quantum ad ſummam oblatam. Patet in tex. ibi, cùm integram ſummam ad quam obligatus eſt obtulerit. Quæ verba non referuntur ad factum, videlicet ad formulam cautionis ſeu ſtipulationis, quæ erat de mille, ſed referuntur ad ius, quod ex facto oritur, & de quo iure tantùm agebatur, non de ſumma verè debita, ad quàm Titius erat verè obligatus: & cùm totam eam ſummam obtulerit, meritò relinquitur primum illud caput tanquam indubitatum, & tranſitur ad ſecundum, formando quæſtionem de quantitate oblationis duntaxat, videlicet, An fuerit ſufficiens, vel non, in quantum facta eſt alio tempore & loco: an integrum debitum, videlicet nongenta octoginta, poſſint ſua die & loco conuentis peti, non obſtante dicta oblatione tanquam incongrua ratione loci & temporis? Et reſpondet Scæuola quòd ſic, videlicet debitum peti poſſe ſua die & loco conuentis, non ergo reſpondet (vt dixi) de quantitate debiti, vel ſumma petenda, de qua non reſtabat dubium: ſed ſolùm ſuper loco & die ſolutionis, ſuper quo ſolùm formatur quæſtio in textu. Ratio autem dubitandi erat, primò, quia oblatio fuerat integra & ſufficiens, quantum ad ſummam debitam & oblatam: ſecundò, quia erat aliàs (videlicet citra locum & tempus) debitè facta creditori præſenti & recuſanti: tertiò, quia erat facta infra paucos dies à contractu, & ſic non videbatur Caius habere probabile intereſſe ad recuſandum. Quibus non obſtantibus reſpondet, quòd iuſtè recuſare potuit, ratione loci & temporis incongrui, quæ fuerunt veriſimiliter appoſita fauore vtriuſque. Et dato quòd ab initio fuiſſet appoſita fauore ſolius debitoris (de quo non conſtat, nec in dubio præſumi debet) adhuc tempore oblationis poterat intereſſe creditoris, quia oblatio & pœnitentia debitoris non erat in continenti, ſed poſt interuallum (licèt breue) infra quod potuit creditor miſiſſe ad locum deſtinatum, vel aliter diſpoſuiſſe de debito ibi per ſe, vel alios mandatum vel ceſſionem iam habentes eóque proficiſcentes, recipiendo. Quòd ſi non licuit debitori mutare propoſitum, niſi ſaltem oblato intereſſe, quod non fuit oblatum, meritò rectè concludit Scæuola, quod non obſtante dicta oblatione poteſt creditor petere pecuniam mutuatitiam & debitam, die locóque conuentis, & quòd tenetur debitor ibi ſoluere. Ecce caſum liquidum & genuinum dictæ. l. natiuæ ſuæ puritati nunc demum reſtitutæ. Quòd ſi reliquæ ſingulæ leges pari ſtylo eſſent explicatæ, & rurſus omnes cum legalis æquitatis methodo, quam iam olim ſpeculamur, & quantum per negotia licèt proſequimur, in manibus haberemus, & fœliciter experiremur aureum illud & optatiſſimum, ſed multis iam ſæculis non tam deſideratum quàm deſperatum Neratij γνώμην, ius (ſanctiſſimam videlicet illam, & diuinam artem boni & æqui) finitum eſſe, & poſſe, & debere. Mihi verò non ſolùm ſtipendiis propriis militandum eſt, ſed etiam, licèt ex peculiato, tributa pendenda, continuæque calamitates miſeræ huius deſpotiæ præferendæ magno ſtudiorum meorum detrimento.

Ius finitum.

388 ¶ Sed ad rem, forſan obiiciet aliquis, quòd nil hîc dicam de vſuris. Reſpondeo, nec lex de hoc quærit, nec decidit aliquid, ſed tantùm duo expreſſim decidit: Primum, tanquam expeditum & indubitatum, videlicet quòd vſuræ ab initio mutui deductæ, vel prærogatæ, ipſo iure minuunt ſortem, ita quòd reſiduum duntaxat remanet mutuatum & debitum, etiamſi totius prioris ſummæ fuerit facta promiſſio per ſtipulationem ſolennem: quia ſtipulatio non facit extendi obligationem mutui, ſed tantùm corroborat? nec impedit exceptionem pecuniæ non numeratæ, vel in factum, ſi tota ſumma in ſtipulatione comprehenſa non ſit cum effectu numerata, & hoc conſtat, vt hîc conſtabat, & eſt caſus rotundus in *l. cùm vltra. C. de non nu. pecu.* Secundum, quod videbatur dubium, & hîc expreſsè ad interrogationem conſultoris deciditur, eſt, quod capiens mutuum, & promittens ſoluere certo alio loco & tempore non poteſt poſteà, licèt infra paucos dies, mutare propoſitum, in præiudicium creditoris: nec illi inuito ſoluere in loco contractus: & ſi ibi obtulerit poteſt nihilominùs ſua die & loco conuentis conueniri ad ſolutionem, non obſtante priore oblatione, tanquam incongrua ratione loci & temporis. Hæc duo duntaxat clarè & liquidè decidit hæc lex in ſui principio. Cæterùm an aliquæ vſuræ debeantur de ſumma effectualiter numerata, nihil hîc decidit, quia de hoc non fuit quæſitum, nec aliquid dictum in themate. Ideò inquirendum erat de veritate facti ſine eo articulo, deinde incurrendum ad alia iura: per quæ apparet, quòd ſi non fuerit aliud actum, quàm quod hîc recitatur in themate, nihil debetur vſurarum nomine, quia nil fuit conuentum, & dato quòd fuiſſet conuentum de certis vſuris, non ſufficeret, niſi fuiſſet deductum in ſolennem ſtipulationem, quæ non fuit actum, igitur quia ſumus in mutuo. *l. quamuis Cod. de vſur.* Quòd autem creditor ſibi cauere voluit, retinendo partem ſortis pro vſuris futuris, vel aliter recipiendo ab initio pro futuris vſuris, nihil egit, tum quia vſuræ nondum debebantur, tum quia impoſſibile eſt incipere aliquas vſuras currere, niſi pro rata ſortis verè & efficaciter datæ debitori, & eius vſibus relictæ. Et ſic ſumma recepta vel deducta ab initio vſurarum nomine neceſſario in ſortem imputatur, eámque diminuit: quia impoſſibile eſt, quòd incipiant aliquæ vſuræ currere niſi pro reſiduo, & adhuc pro illo reſiduo non poſſunt deberi niſi per expreſſam ſtipulationem. Et ſic in caſu *dictæ l. qui Romæ in princ.* nihil erat, nec eſt dicendum de vſuris. Quod autem dicitur per retentionem vſuras ſeruari poſſe, tunc demum verum eſt, quando ſolutæ ſunt poſt tempus quo deberi poterant, & quando ſaltem nudo pacto debebantur, vt in *l. 1. & per retentionem. de vſur.* aliàs in ſortem imputantur, vel repetuntur.

Stipulatio non extendit.

389 ¶ Quòd ſi quis obiiciat, tum creditorem fore deluſum, & fruſtratum iuſto & probabili intereſſe, cuius loco putabat ſibi cautum per prærogationem vſurarum, & tamen nec vſuras, nec intereſſe habet, ſed vtramque perdit, Reſpondeo, quòd in hac l. nullum verbum, nulla quæſtio, nulla deciſio de eo quòd intereſt, nihil etiam per hanc l. præiudicatur, ſi fuiſſet de intereſſe conuentum, vel ſi debitor fuiſſet in dolo, ſed tunc ad alia iura recurrendum eſſet. Vnde ſi hoc caſu debitor de facto non ſoluat die & loco conuentis ſummam effectualiter mutuatam, actio erit arbitraria in id id quod intererit creditoris. *l. aut ſi mutua. de eo. quod cer. lo.* Alioquin nullum debetur intereſſe hoc caſu, propter interuſurium trium menſium, etiamſi creditor vellet probare de intereſſe: quia non fuit conuentum, nec debitor interim fuit in mora, nec dicta ſtipulatio facta eſt de pluri, ad compenſandum verum intereſſe, de quo non fuit actum, nec cogitatum, nec etiam fuit facta ad acquirendum vſuram legitimam. Et quamuis fortè putaret creditor, hoc modo vſuram conſeruari, licèt erraret in iure, hic error ſibi non prodeſt ad lucrum vſuræ cõſeruandum, vel acquirendum. *iuris ignorantia. de iur. & fa. igno.*

& impoſſibile eſt vſuram haberi per prærogationem, ſed neceſſe eſt, quòd ſucceſſu temporis ſerpat pro pro modo ſortis: aliàs ſi prærogetur, neceſſariò cadit in ſortem, vel repetitur, nec poteſt creditor in aliquo releuari, ex eo quòd inconſultè ſibi cauit, errando in iure, quia certaret de lucro & de acquirendo. *d.l.iuris ignorantia.* ſed dicta ſtipulatio directò facta eſt ad augendam obligationem principalem ſortis mutuatitiæ, quod eſt impoſſibile. *d.l. tibi decem. in prin. cum ſimilibus.* Et ſic quod potuit, ſcilicet ſtipulari vſuras legitimas & earum ſolutionem expectare tempore ſuo, noluit: quod autem voluit, non potuit, vt in *l. multum intereſt.* C. *ſi quis alteri vel ſibi.* Si verò conſtaret actum ab vtraque parte, quod illud plus conferetur promiſſum, vel datum in compenſationem veri & iuſti intereſſe creditoris, tunc ſeruari poſſet, dummodo tanti veriſimile eſſet, ſecundum no. ſup. *num.* 28. de quo nihil ad thema & deciſionem huius legis, quam habes nouè & ad amuſſim explicatam, Et ex prædictis vides non ſolùm falſa & abſurda, ſed prorſus *ἀπροσδιόνυσα*, quæ glo. & Doct. de pactis non luendi, & prærogatione vſurarum hìc commenti ſunt, & hanc legem clariſſimam & æquiſſimam peruertentes intricauerunt, & ad iniquum ſenſum cæteris legibus & legali ipſi æquitati) quam paſſim ignorant contrarium detorſerunt. Initium autem erroris fuit, quod illa verba *l. cùm integram ſummam, in quam ſtipulatione obligatus eſt,* retulerunt ad factum, & non ius, quod ex facto oritur, & putauerunt ibi rurſus recitari factum duntaxat, non autem poni deciſionem iuris clari & indubitati ex facto præcedenti reſultantem, citra dubium. Et ſic putauerunt *hanc l.* velle & tolerare, vſuras initio prærogari poſſe, ſine diminutione ſortis etiam in mutuo, & quod eſt abſurdiſſimum, & cuius oppoſitum *hæc l.* dicere intendit, & pro re certa & exploratiſſima diſertè præſupponit. Quare non eſt mirum, ſi aberrantes à ſcopo, quo plura ſcripſerint, eo magis intricauerint, & prolixius errauerint, vt extra viam currentibus accidit. Sed nimis reſupinus fuit pri-

A mus ille error, quia non ſolum eſt contra omnem rationem, & reliquas leges, ſed etiam contra caſum in terminis huius. *l. ibi detracta, &c.* & ſic non ſolum ſenſum l. apertum ſed etiam litteram ipſam offenderunt, & ſibiipſi repugnantem fecerunt.

350 ¶ Redeundo ad q. principalem quæritur, An iſtud pactum, quod debitor non poſſit luere, nec ſe liberare ab vſuris futuris niſi poſt certum tempus, non ſolùm vitietur, ſed etiam vitiet vſuras? Et prima facie de iure videtur, quod non vitiet, ſed tantùm reiiciatur. *l. placuit. l. vſuras illicitas. de vſu.* cum aliis ſup. *q.* 10. *in prin.* Et quia non inuenitur in iure pœna ſcripta hoc caſu, igitur in *l. præuaricationis. de præuarica.* & no. in *c. fi. de iure pa.* Sed certè *d. l. placuit.* B & ſimiles, loquuntur in exceſſu qui ſeparari poteſt, & in quo non peccatur niſi in exceſſu, & ſic pœna non excedit delictum. *l. reſcriptum. de quibus vt indig.* Sed iſtud pactum reſpicit totum contractum, & totam ſortem & vſuram, ita quod peccatur ſuper tota vſura: vnde puto quod hoc caſu: etiam in terminis iuris communis, poſſet bonus iudex præter nullitatem pacti priuare tam improbum fœneratorem commodo totius vſuræ: tum quia ſuper toto deliquit, tum propter perniciem exempli, quod etiam extraordinariam pœnam mereretur, vt ſup. *q.* 10. *inſ.* Multò magis hodie huiuſmodi pactum (etiam ſolùm & ceſſante alio vitio) hoc vulgares reditus in totum inficit. Modò accipe C tex. *d. l. qui Romæ. in prin.* cum breui noſtro & analytico gloſſemate, & epitoma vtramque legis deciſionem complectente.

MVTVANS nil poteſt decerpere de ſorte, pro vſuris futuris, ſed vſuræ prærogatæ ipſo iure minuunt ſortem, & obligationem ſortis, etiam in ſtipulationem deductam, ita quod ſufficit debitori reſiduum offerre. videlicet detracta ſumma pro vſuris ab initio data vel retenta, Si tamen conuentum ſit de loco & tempore ſolutionis, non poteſt alibi offerre inuito creditore, ſed à loco & die conuentis conueniri poterit. C. M.

Scæuola lib. 20. ff.

QVI Romæ pecuniam mutuam acceperat ſoluendam in longinqua Prouincia poſt menſes tres tres, eámque [a] ibi dari ſtipulanti ſpoponderat, poſt paucos dies Romæ teſtato [b] creditori dixit, paratum ſe eſſe Romæ eam numerare, detracta ea ſumma, [c] quam creditori ſuo vſurarum nomine dederat. Quæſitum eſt, cùm integram ſummam, in quam ſtipulatione obligatus [d] eſt, obtulerit, an eo loco, in quo ſoluenda promiſſa eſt, ſua die integra peti poſſit. Reſpondit, poſſe ſtipulatorem ſua die ibi, vbi ſoluendam ſtipulatus eſſet, petere.

a *Eámque.*] Scilicet totam, licèt totum numerauerit, ſed partem retinuerit pro vſuris futuris, aliter non paciſcendo de vſuris.

b *Teſtato.*] Id eſt cum ſeria obteſtatione & teſtibus.

c *Summa.*] Putà ſi ſumma in ſtipulationem deducta ſit mille, creditor initio detraxerat vel acceperat 20. pro vſura trimeſtris proximi, ideò debitor obtulit 980. & ſic totam ſummam verè mutuatam & debitam.

d *Obligatus.*] Quia non potuit in plus obligari quàm verè & effectualiter numeratum ſit. *l. ſi tibi decem. in princ. ſuprà de pact.* etiam adiecta ſtipulatione. *l. cum verò. C. de non nume. pecu.* Et ſic pro expedito habetur, oblationem hanc eſſe ſufficientem quantum ad quantitatem & ſummam oblatam, ſed non reſpectu diei & loci, vt ſequitur, in text. C. M.

QVÆSTIO LVI.

SYNOSPIS.

1 *Iudices iuris imperiti poſſunt repudiarij.*
2 *Diſcutitur, an pretij vilitas & pactum redimendi ſatis per ſe prodant contractum ſimulatum.*
3 *In pœnalibus cauſis extenſiua interpretatio admittitur.*
4 *Intellectus l. 2. C. de reſcind. vend.*
5 *Quod quis damnum ſuâ negligentiâ ſentit, non viditur ſentire.*
6 *In ambiguis quod minimum eſt ſequimur.*

591 ¶ QVINQVAGESIMOSEXTÒ quæro: Quid ſi fundus ferens communiter centum reditus annui venierit pro mille, ſub perpetua & libera redimendi facultate? An præſumatur factum in fraudem vſuræ vel duodecimæ? Et pragmatici vulgò putant quod non, etiamſi probetur proloquium mutui vel reditus, ex quo emptor noluit mutuare, ne reditum emere, ſed fundum, niſi aliter probetur de ſimulatione & contractu pignoratitio: non tamen negant locum eſſe legi. 2. C. *de reſcin. vendi.* ſi probetur læſio vltra dimidiam: quam leſionem hîc ſubeſſe alij dubitant, alij verò prorſus negant, rerum æſtimationem ex ſua cupiditate metientes. Cùm enim nolint ſub incerto emere, & multo minus ſub libera & perpetua redimendi facultate, vix dimidiam iuſti alioquin pretij valere æſtimant rem ſub hoc onere venditam, & ſic nullam aut ſaltem modicam læſionem eſſe cenſent in hoc contractu, quod eſt valde credule & inhumanum, ita vt ſentiam, huiuſmodi *πλεονέκτας*, quos conſtat hoc infixæ cupiditatis conſilio affectûque ſaucios, vt prædium propter liberam redimendi facultatem vix dimidia iuſti pretij ſui totius æſtiment, ſi iudices deſignentur in hac vel ſimili cauſa, recuſari poſſe, non ſecus atque laborantes morbo, vel cauſa conſimili, ar. c. perſonas de teſtib. & quemadmodum indocti & illiterati in puncto ſubtili recuſari poſſe cenſent Cy. in *l. certi.* C. *de loca.* Io. And. Gemi. in *c. ſtatutum.* §. *aſſeſſorem. de reſcript. in 6.* Bal. in *l. fi. q.* 16. C. *de hæred. inſti.* Barba. *in c. fi.* §. *bis antem, col.* 12. *de offi. de leg.* 1 Nec etiam puto fidem adhibendam depoſitionibus teſtitium, qui ſi deponerent fundum ſub tali onere venditum non valere vltra dimidiam iuſti alioquin pretij, & quòd nolent ad ſummum pluris emere ſub tali onere, nec putent id eſſe prudentis patrisfa. niſi ſaltem redimendi facultas ad aliquot annos limitetur. Et moueor, quia ratio huius teſtimonij non eſt fundata in ſenſu ſenſato, imò nec in æquitate recti iuditij naturalis (iſtud enim non ſpectat ad teſtem, ſed ad iudicem) ſed in affectu ſeu iudicio nimia priuati commodi cupiditate deprauato. Vnde etiamſi maior pars ementium ita obſeruaret, non puto in iudicio boni & æqui conſiderandum: quia rerum pretia non ex affectibus ſingulorum, imò nec ex multorum deprauatis affectibus, vel etiam ex corrupta potentiorum, vel ditiorum conſuetudine, ſed communiter, hoc eſt ſecundum communem hominum & indigetiam & vtilitatem, & provt res vſibus & commodis hominum vtiles ſunt, æſtimantur. arg. *l. pretia. ad l. Falcid.* & diximus. ſup. *q.* 5. Sed certum eſt, quod, hîc pecunia emptoris non valet vltra octoginta tria, cum triente reditus annui perpetuò redimibilis per manum debitoris ſoluendi: fundus autem ſub eadem facultate venditus longè ſuperualet dicto reditui, tum propter poſſeſſionis, tum propter dominij tranſlationem, tum quia facultati redimendi fundum præſcribi poteſt ab emptore triginta annis, vel etiam à tertio ſingulari ſucceſſore longo tempore, vt pulchrè tradit dominus And. Tiraq. in *tract. retract. conuen.* §. 1. *glo.* 2. *nu.* 3. Licet aliud ſit in facultate redimendi reditum, quæ debitori competit, per no. ſup. *q.* 17. cum duabus ſeq. & infrà. *q.* 61. Ruſus arguitur, etiam retenta temperatiſſima noſtra analogia & æquabili æſtimatione, de qua ſup. *q.* 35. quòd libera facultas redimendi non diminuat de iuſta & communi æſtimatione totius fundi, vltra tertiam partem: adhuc in hoc themate non reperietur deceptio vltra dimidiam, ſed ſolùm & ad ſummum in dimidio, quia fundus iſte ad ſummum etiam in locis alta pace fruentibus valet ter mille, per not. ſup. *q.* 5. & deductis pro mille triente ratione liberæ facultatis redimendi retentæ, reſtant duo millia iuſti pretij, ſed venditori dantur mille: & ſic ad ſummum non læditur vltra dimidiam iuſti pretij habita ratione pacti, vt haberi debet, & ſic videtur nullo modo ſubueniendum huic venditori, cùm liceat vſque ad dimidiam inuicem circumuenire. *l. in cauſa,* 2. §. *Idem Pompo. de minorib. l. Item ſi pretium.* §. *quemadmodum. loca.*

Pretia rerum.

Quæ recuſationis.

592 ¶ In contrarium videtur: eſſet enim via aperta ad fraudandum duodecimam, & illicitum fœnus exercendum: quia nolens contentari reditu duodecimæ ſuper fundo, emeret ipſum fundum prædicto vili pretio ſub pacto redimendi. Hîc incidit obiter excutienda famigerata illa & controuerſiſſima. q. An hæc duo ſola, ſcilicet vilitas pretij & pactum redimendi ſufficiant ad conuincendum contractum ſimulatum vel in fraudem vſurarum? Et partem affirmatiuam tenent glo. fi. in *c. conqueſtus. de vſur.* Albert in. *leg emptione C. plus valere. quod agit* Imol. in *cap. ad noſtram. col.* 4. *de empt. & vendi.* Paul. *con.* 147. Viſo proceſſo. *nu.* 1. *lib.* 2 Fulgo. *con.* 134. & plures, quos citat Cepol. in *tract. de ſimulat. contract. in* 6. *caſu. prin. col.* 2. Io. de ana. in *d. c. conqueſtus. col.* 3. & in *con.* 58. *viſis inſtrumentis.* Alex. *con.* 54. (vbi tetigi) *lib.* 6. Guid. Pap. *deciſ.* Delphi. 516. Ambr. de vig. in *repe. d. c. ad noſtram. & c. ſalubriter. nu.* 111. cum ſeq. *de vſur.* Barb. *con.* 51. *lib.* 1. Steph. Bertrand. *con.* 86. Ponitur in facto. *lib.* 1. *con.* 218. cùm ſcriberem. *col.* 1. & 2. *conſi.* 235. pretij vilitas. *con.* 287. cum præſupponatur. *lib.* 2. *conſi.* 111. Ponitur in facto. *lib.* 3. Thomas Ferrat. *caute* 17. Matth. Afflict. *deciſ. Neap.* 61. Aymo latè *conſi.* 156. *nu.* 4. cum ſeq. & *num.* 16. & nouiſſimè Goliel. Caſſador. in *deci.* Rotæ. *ſub tit. de vſuris.* Negatiuam autem, quòd illa duo ſola non ſufficiant, tenent. *Cy. Saly.* in *d. l. ab emptione.* & plures, quos citat Cepol. in *d. tract. de ſimula. contract. in* 6. *caſu princip. col.* 2. & 3. vbi hanc partem ſequitur, & requirit ad minus tres præſumptiones. Idem ſentit. Alex. *con.* 109. *in fi. con.* 119. *num.* 4. *lib.* 4. *conſi.* 28. *num.* 4. *lib.* 5. Soci. *con.* 248. *lib.* 2. & plures, quos citat Decius. *con.* 167. *num.* 3. vbi hanc partem ſequitur: vltra quos adde Paul. *con.* 74. *col.* 3. *lib.* 2. Cor. *con* 224. *conſ.* 241. *con.* 346. *col. fi. lib.* 1. Iaſ. *con.* 150. *li.* 4. Cont. in *tra. de contract. q.* 84. *conclu.* 3. & *conclu.* 4. Matth. Afflict. *deciſ. Neapol.* 40. *col. fi.* Hie-

2 Vilitas pretij & pactum redimendi.

to. Cagno. *repeti. l. 2. col. 3. num. 19. C. de paſt. inter. empt. & vend.* Idem ſenti. Nicol. Boëri. *deciſ.* Burdegal. 102. vbi malè citat Alberi. pro hac parte, & vtraque factio crebrioris ſententiæ calculum ſibi vendicat.

393 ¶ Quod certè vix diſcerni poteſt, ſi ſententias numeres: tanta eſt Docto. hac in re varietas: ſed ſi ſententias ponderes facilè inuenies, quòd affirmatiuæ aſſertores vt plurimum loquuntur in magna & enormi pretij modicitate, negatiuæ verò ſequaces vt plurimum in mediocri, ſeu non tam magna pretij vtilitate, & ſic reſultat communem ſententiam & mentem Doct. rectè intellectam eſſe, quòd illa duo ſufficiunt, ſi eſt magna diſproportio, & modicitas pretij, alioqui ſola non ſufficiunt. Et loquuntur Doct. in eo qui neceſſitate rei familiaris, vel aliqua egeſtate preſſus ſic vendit: ſecus ſi nulla egeſtate impellente, ſed ſcienter & ſponte, quia liber ſic contrahere, vel donare, quod licet Doct. non exprimant, tamen ita intelligunt & ad id quod frequentius accidit, ſe referunt. *leg. nam ad ea. de legib.* & hæc communis ſententia videtur æquiſſima, & ſic infertur, contractum de quo agitur nullum & vſurarium. Verùm adhoc ſubſiſto, quia nondum adeſt plena, & legalis æquitas. Doctores enim omittunt vnum quod eſt inter præcipua in hac materia, in qua de diſcernendo inter deceptionem vſurariam, & deceptionem reipſa, & inter contractum in fraudem vſurarum, vel ſimpliciter exceſſiuum agitur: videlicet, an emptor ſciuerit notabilem illam ſuperualentiam rei, & modicitatem pretij, an vero ignorauerit, & fuerit in bona fide, putans iuſto pretio emere: quo vltimo caſu, nulla fraus, nulla vſura cadere poteſt. Et aduerte, quòd hic ſcientiam refero ad notitiam veritatis facti, ex quo reſultat diſproportio illa, & nimia inæqualitas ſecundum rectam rationem, & cenſum communem fraudis & prauæ cupiditatis expertem, vt nuper dixi: non autem refero ad priuatas opiniones, & ſingulares quorumdam affectus, quorum iudicium noxius auaritiæ habitus ita peruertit, vt æſtiment rem tantum & non plus valere, quantum vendi vel emi poteſt quomodolibet, etiam cum notabili ſupergreſſione proximi: huiuſmodi enim opinio non eſt ſcientia, ſed error affectatus, malitiæ inuolutus: nec diſtat à ſimplici fraude & dolo, niſi quod non eſt ſimplex fraus & dolus, ſed dolus inueteratus, & qui iam in habitum tranſiit & obcaluit, eóque magis noxius eſt & inficit.

394 ¶ Nunc ergo poſtquam punctis reſolutis ad vmbilicum deciſionis peruenimus, ſingulos caſus obiter diſtinguendo dicimus primò in adæquato caſu. q. noſtræ, quando venditor aliqua egeſtate preſſus fundum centum annua communiter ferentem, & valentem tria millia vel circa, vendit pro mille, ſub libera facultate redimendi quòd ſi emptor ſciuit magnam illam læſionem, ſeu valorem fundi, contractum nullum eſſe, tanquam vſurarium, ſiue in fraudem duodecimæ, imò etiam in fraudem decimæ, hanc concluſionem non ſolùm ratio manifeſta probat, & æquitas elicit, ſed etiam neceſſitas vitandarum fraudum extundit. Huc enim concurrunt extrema. & ſubiectum, & materia, & effectus improbi fœneris, videlicet alter indigens vſu æris alieni, alter indigentia aliena abuti volens in ſuum compendium, & exceſſiuum lucrum: nihil autem hic eſt quod fœnus & vſuram adumbret, niſi ſolus titulus emptionis & vẽditionis fundi. Sed hic titulus nullo modo prodeſſe poteſt huic emptori quia non bona fide, ſed mala fide negotiatur: ſcienter enim ſupergreditur, & enormiter lædit indigentem & in anguſtia conſtitutũ quẽ potius liberali mutuo ſubleuare debet, aut ſaltem iuſto pretio partem fundi vel aliam rem emere. Cùm igitur mala fide & iniquè extorqueat titulum emptionis tam iniquæ, non debet ei titulus iſte prodeſſe *l. 1. ne ex dolo. de dol. ma.* Aut enim emptio eſt ſimulata, & res eſt expedita: aut non eſt ſimulata, & ſaltem hoc caſu eſt iniqua, & mala fide extorta: & ſic in effectu, reſpectu tàm enormiter & ſcienter decipientis, idem eſſe debet, ac ſi eſſet ſimulata, vel non interueniſſet: quia non debet tam enormiter & ſcienter decipienti deceptio ſua in aliquo prodeſſe. Et ſic eliſo titulo, vel tectorio emptionis, non remanet aliud quàm mutuum vſurarium, ſiue datio pecuniæ pro lucro exceſſiuo, donec pecunia reddatur. Et ita neceſſe eſt dicere: alioquin omnes leges vſurariæ, & cohibitiones horum redituum eſſent illuſoriæ. ſolaque verborum formula, eodem ſemper effectu manente, paſſim fraudari poſſent: quod tam abſurdum eſt, vt etiam in pœnalibus fiat interpretatio extenſiua, ne lex ſit inutilis & eluſoria, *l. ſi de calum. l. ſed Julianus. §. mutui dationem. ad Maced.* dixi in *conſu. Pariſ §. 13. glo. 3. num. 9.* Et ſic hoc caſu titulo emptionis expuncto, tanquam ſimulato, aut ſaltem tanquam fraudulento, & ſic fraudatori inutili, concludo contractum nullum velut improbum fœnus, vtpote rationem duodecimæ excedentem, omnéſque fructus etiam percipiendos in ſortem imputandos, fundumq; reſiduo, ſi quid ſortis ſuperſit, oblato vendicari poſſe, nec non ſuperfluos fructus condici poſſe: multipliciter enim & ſcienter exceſſit emptor rationem decimæ. Primò, quia non contentatur reditum ad rationem decimæ emere ſuper fundo, ſed etiam vult habere poſſeſſionem fundi per manus ſuas, velut perpetuam antichreſin, imò etiam velut perpetuum vſumfructum, donec ſors reddatur. Secundò, quia nec his contentus vult eodem vili pretio ipſius fundi plenam proprietatem emere, idque ſcienter. Tertiò, quia conſequenter vult habere augmentum, vt non ſolùm de fructibus & vſufructu, ſed etiam de toto fundo poſſit tanquam dominus diſponere, quinetiam per ſe, vel hæredem longiſſimo tempore, vel per alium longo tempore facultati redimendi præſcribere, & ſic multipliciter ſuperexceditur ratio decimæ.

Primus caſus.

Concluſio.

395 ¶ Sed quid pro ſecundo caſu, ſi emerit fundum plus mille, ſed minus quàm mille ducentis, putà ſi emerit vndecies centenis, & ſic inter decimam & duodecimam, habita ratione ad reditum fundi, eodem in cæteris retento themate? Et videretur adhuc idem quod in caſu præcedenti, tum quia adhuc eſt magna diſproportio pretij: tum quia adhuc in effectu ratio decimæ excedi videtur, per nuper dicta. Tamen verius & æquius puto non concurrente alio vitio, non eſſe hoc caſu ſummo illo iure totius contractus caſſationis vtendum, attento quòd prouentus annuus per ſe communiter conſideratus non excedit rationem decimæ, licet excedat rationem duodecimæ quę proportio in iſtis potiſſimum attendi debet. Vnde dico, quòd cõtractus debet reduci ad reditum non duodecimæ, quia nimis eam ſcienter emptor exceſſit, ſed quindecimæ, iuxta no. ſuprà *ead. q.* 10 *q* 15. & ſic contractus vitiabitur quantum ad tria. Primò, quantum ad venditionem ipſius fundi, ſeu dominij & poſſeſſionis fundi. Secundò, quantum ad tantum commodum annuum: quia fit reductio ad decimamquintam, & etiam à tempore contractus, ſecundum not. ſuprà. *q.* 10. *num.* 146. Tertiò, quantum ad ius fruendi & percipiendi per manus ſuas: quia venditori idoneè cauenti, videlicet per idoneam hypothecam, de ſoluendo & continuando reditu quindecimæ redimibili, tenebitur fundum reſtituere. Et ſic hoc ſecundo caſu, emptor qui non tantum exceſſit, eſt melioris conditionis, quàm priore caſu, in duobus vel tribus. Primò, quia reſeruatur ei commodum ad rationem quindecimæ. Secundò, quòd fructus percepti de fundo non imputantur ei in ſortem, ſed in reliqua, quod includitur in primo. Tertiò, quia circa

Secundus caſus.

illos fructus non tenetur niſi de dolo lata & leui, non A autem de leuiſſima, vt priore caſu dici poteſt per not. infrà *num.* 401.

395 ¶ Sed quid pro tertio caſu, ſi emerit pro mille ducentis, eodem in aliis themate retento, & ſic ad rationem duodecimæ, habito reſpectu ad fructus communes fundi? Breuiter puto hoc caſu idem dicendum quod in immediatè præcedenti, ſaluo quòd non debet fieri reductio ad rationem quindecimæ, ſed ad reditum duodecimæ, per not. ſup. *q.* 23. *q.* 35. *nu.* 261. *q.* 32. *in fi.* idem ſi emerit pro mille trecentis, vel mille quadringentis, vel circa, infra ſeſquimille: quia ſi velit debitor recuperare fundum ante redemptionē, pro vt poteſt, tenebitur offerre, & ſaltem per idoneā hypothecam cauere de ſoluendo & continuando reditu ad rationem duodecimæ totius pretij, licet fructus fundi venditi minores ſint, quia iuſtè cauſari poteſt emptor, ſe pluris emiſſe, & minori prouentu contemplatione poſſeſſionis fundi, & fruitionis per manus ſuas: ideo ſi velit venditor fundum repetere, tenetur integrum duodecimæ reditum pendere, ſub idonea hypotheca. Sed an hoc caſu poſſit emptor petere vt reditus duodecimæ ſoluatur à tempore contractus, videlicet extunc ſupplendo, quod interim de fructibus defuit ad complendam duodecimam? Breuiter dico quod non: ſed ſolùm pro tempore futuro poſt reuocationem fundi præſtanda eſt duodecima. arg. *l. cùm quidem in prin. de vſur.* & quæ dixi ſuprà *q.* 26. Nec poteſt æquabilior fieri proportio, *per no. ſuprà q.* 35. Nec obſtat ſi dicatur quòd hoc caſu, putà ſi emit talem fundum pro mille quingentis, omnino ſtandum ſit contractui, & nullo modo poſſit reſcindi nec moderari: quia non eſt læſio vltra dimidiam iuſti pretij, nec in dimidia, ſed multum inf. dimidiam. Patet, quia iuſto toto pretio, ſine vlla facultate redimendi, mille quingenta excedunt vel faciunt ad minimum dimidiam iuſti pretij fundi valentis centum annua, per not. ſuprà *q.* 5. Igitur impoſito rei emptæ onere perpetuæ & liberæ facultatis redimendi, illa mille quingenta multum & notabiliter excedunt dimidiam iuſti pretij.

Tertius caſus.

396 ¶ Reſpondeo primò, quòd *l.* 2. *C. de reſcind. vend.* loquitur in eo, qui bona fide contrahit, nec ſcit ſe notabiliter ſupergredi & decipere proximum: non autem loquitur nec procedit in eo, qui ſcit ſe notabiliter decipere, vt in caſu noſtro, quo loquimur in emptore ſciente, ideo ceſſat materia & diſpoſitio *d. l.* 2. vt dixi ſuprà *q.* 14. *num.* 171. Reſpondeo ſecundò, vt Cepol. in *tracta. de ſimula. contract. in 6. caſu, prin. col. pe.* verum eſſe, quòd propter ſolam minoritatem pretij non poteſt reſcindi contractus, ex *d. l.* 2. niſi ſit minor dimidia: ſed quando cum modicitate pretij alia concurrunt, vt hîc, tunc modicitas pretij, etſi non ſit minor dimidia, benè conſideratur cum aliis ad præſumptionem doli vel vſuræ. Item libera facultas redimendi non debet rationabiliter diminuere vltra tertiam partem totius iuſti pretij ad ſummum, vt ſuprà, *q.* 35. *nu.* 368. Et ſic cùm hoc caſu etiam conſiderata facultate redimendi remaneat notabilis læſio pauperis & indigentis venditoris, nimium verò lucrum emptoris, cum eius ſcientia tempore contractus, & ſic ex parte emptoris inſit quædam extorſio vel ſupergreſſio notabilis ſcienter facta tempore contractus, quæ recidit in fraudem antichreſeos, & quadamtenus in fraudem duodecimæ: & ſimul cùm non liceat ſolo contractus nomine mutato, vel ſola contractus formula variata, plus exigere ab indigente temporario vſu æris alieni, vel plus eum grauare, quàm per leges vel mores de legitimo interuſurio conceſſum ſit, quæ aliàs paſſim fraudarentur, ſequitur idem iudicandum eſſe quod de contractu antichreſeos, vt ſuprà *q.* 35. Si autem taliter emerit pro ſeſquimille tantùm, dicendum puto per eaſdem rationes, non debere cōtractum valere in vim præciſæ venditionis ipſius fundi, ſed benè in vim præciſæ antichreſis, vt non poſſit venditor inuitum emptorem cogere ad reſtitutionem fundi, cauendo de reditu duodecimæ, dum tamen emptor paratus ſit fundum retinere non iure dominij, ſed iure perpetuæ antichreſis, donec redimatur: & ad hoc recognoſcendum poteſt emptor cogi, niſi malit fundo reddito ſibi caueri de reditu duodecimæ. Nec obſtat, quòd non emit infra dimidium iuſti pretij, etiam circumſcripto pacto redimendi, quod notabiliter diminuit illud pretium: quia *l.* 2. *C. de reſc. vend.* non habet locum hoc caſu, in quo conſtat de tribus ſimul concurrentibus. Primò, de ſcientia emptoris. Secundò, de indigentia venditoris, qui B præ egeſtate, & ſic non voluntariè vendidit, nec animum donandi habet. Tertiò, quod hîc ſubeſt materia fraudis, ſaltem reſpectu antichreſis: quoniam non poteſt minori pretio fieri pactum præciſæ antichreſeos in conſtitutione reditus, vt ſuprà *q.* 35. *num.* 369. quod æquabiliſſimum temperamentum ſola verborum formula non eſt fraudandum.

397 ¶ Sin autem taliter emerit paulo maiore pretio, putà mille ſexcentis, eodem in cæteris themate retento puto omnino ſtandum contractui, licet ſcienter paulò minus iuſto pretio emerit: quia non eſt inæqualitas adeo notabilis, & ſic tolerari debet, ne ſtabilitas & latitudo contractuum nimium reſtringantur. Nec video quid iuſtius aut æquabilius decerni poſſit. Et aduertendum quòd in prædictis ſiue de nullitate, ſiue de reductione contractus agatur, vt ſuprà, C non poteſt emptor inuito venditore offerre ſupplere iuſtum pretium, nec petere quòd venditor deceptus capiat ſupplementum pretij, vel receptum pretium reddat fundo recepto, fructibus interim amiſſis: quia *d. l.* 2. *C. de reſcind. vendit.* non habet locum in materia vſuraria, vel vſurariæ fraudi obnoxia & ſuſpecta, *vt dixi ſuprà q.* 14. Prædicta procedunt in emptore ſciente.

Quartus caſus.

398 ¶ Modò neceſſe eſt explicare quid dicendum, ſi fortè emptor bona fide valorem fundi ignorans, emerit pro mille, eodem in reliquis themate retento? Hîc multa hinc inde torqueri poſſunt: ſed malo διδακτικὸς eſſe, quàm λογομαχεῖν. Quare diſputatione omiſſa, primum dico bono viro conuenire, quam primum reſcierit, tam iniquam pauperis venditoris ſortem ad bonum & æquum per ſe reducere, nec legis D poſitiuæ occaſione ad tam iniquum compendium vti. *l. fi. C. de vſucap. pro emp.* Quòd ſi velit ſummo iure vti, videtur prima facie nullo modo ſubueniendum venditori maiori vigintiquinque annis. Primò, quia non poteſt probari eum eſſe læſum vltra dimidiam iuſti pretij: quia fundus cum tali onere non poteſt probari valere ad ſummum vltra duo millia, ſed venditor recepit mille. Secundò, quia poteſt poſtridie, aut in fine anni, aut quandocunque libuerit, eodem pretio redimere: & ſic nullos fructus perdet niſi ſua negligentia vnde non videtur hoc damnum ſentire. *l. quod quis de reg. iur.* Sed ad iſtud ſecundum reſponderi poteſt, quum nos loquimur in venditore neceſſariò indi- E gente vſu æris alieni: & ſic non poteſt ſtatim reddere, & interim vltra legitimi interuſurij metas damnificatur dupliciter. Primò in carentia poſſeſſionis & œconomica exercitationis fundi ſui. Secundò, in quantitate magni emolumenti fructuum. Ad primum verò dici poteſt quòd hîc duo concurrunt, imò tria, quæ ſubtrahunt contractum à materia, *d. l.* 2. *C. de reſcind. vendi.* & redigunt ad materiam fraudis vſurariæ, videlicet primum, modicitas pretij, ſecundum, enormis modicitas, quia vix dimidia iuſti pretij, tertium pactum redimendi, ita quod communis glo. & Doct. ſententia ſtat à decepto venditore: tamen ex quo non accedit aliud vitium præter prædicta, & conſtat quòd emptor tempore contractus erat in bona

Quintus caſus in tres ſubdiui ditur.

Primum mébrum.

fide, ignorans tam magnam valorem fundi, ſeu veritatem facti (aliàs parum morarer opinionem à corruptis moribus & effectibus, & non à recta ratione ortam, vt in principio quæſtionis) licet poſtea emptor re cognita velit ſummo iure vti, mihi certè videntur in hac ſpecie quàm proximè ad æquilibrium, ſtrictum ius, & æquitas ſeu naturalis iuſtitia pugnare. Quod ſi vnquam, maximè hîc, æquitatem deſiderij naturalis ratio aut dubitatio iuris moratur, ſcilicet dictæ poſitiuæ. *l. 2.* quæ multum dura eſt, in quantum inæqualitatem & deceptionem admittit dupli ad ſimplum, videlicet vſque ad dimidiam, vt ſupr. *q.* 14. Ideò iuſtis decretis rem ſic temperandam puto, ex doctrina Iuriſconſulti. in *l. in ambiguis. in fi. de reg. iur.* vt nec prorſus omne ſubſidium læſo hoc caſu denegetur, nec omnino frena laxentur communi illi ſententiæ, ſecundum quam contractus in totum deberet annullari, & fructus in ſortem computari.

Stricti iuris & æquitatis certamen.

400 ¶ Puto ergo contractum reducendum ad reditum duodecimæ, nec video quod melius vt iuſtius dici poſſit, nec æquabilius temperamentum dari. Quia hoc modo emptor propter ſuam ignorantiam multum ſatiſque lucratur, præ illo qui fuiſſet ſciens ſimulque pauperis & decepti venditoris indemnitati conſulitur. Dico etiam, quòd hoc caſu non debet hæc reductio fieri à tempore contractus, niſi habita ratione ad fructus interim perceptos per emptorem, & in rem ſuam conuerſos, quia propter bonam fidem non debet haberi ratio fructuum, vltra quàm ſit inde locupletior, arg. *l. indebiti. in princ. ꝑ leg. in ſumma. § hi qui. de condict. indebit.* Et quæ not. in *l. ſi me & Titium. ſi cert. peta.* Plus dico, quòd in dubio non præſumitur inde factus locupletior: quia potuit tanquam re ſua largius vel ſplendidius vti, arg. *l. ſed & ſi leg. § ſi quis re ſua de petit. hæredit.* dixi in conſuet. Pariſ. § 22 *quæſt.* 10. *nu.* 52. Et ſic petens rationem haberi ſuperflui fructuum præteritorum, debet probare etiam illud ſuperfluum in rem emptoris verſum: ſecus eſſet in eo qui tam enormi vtilitate ſciens emiſſet à vendente ob egeſtatem: quia tanquam interpretatiuè fœnerator improbus teneretur fructus etiam percipiendos & de culpa leuiſſima in ſortem amputare. Si verò ignorans, ſiue bonæ fidei emptor emerit, infra mille & longè minus dimidia iuſti pretij, deducto onere redimendi, tunc puto locum fore dictæ communi ſententiæ, ſaluo quod de fructibus conſumptis non tenebitur emptor, niſi quatenus probabuntur in rem eius verſi propter bonam fidem, vt dixi: in quo tamen ſufficiet probatio per veriſimilitudinem propinquam aliunde non eliſam. Sin autem idem bonæ fidei emerit pro mille ducentis, vel etiam vndecies centum, ita quod nulla ſit læſio, niſi re ipſa & notabiliter minus dimidia, attento dicto onere redimendi: tunc puto non eſſe in iudicio locum dictæ communi ſententiæ, quæ etiam propriè non loquitur hoc caſu vbi modicitas pretij non eſt excellenter enormis, ſed notabiliter citra dimidiam, vt ſuprà *numer.* 393. & ſic non poterit venditor maior annis ſibi prouidere, niſi redimendo actione ex contractu. Et magna eſt differentia inter ſcienter vel ignoranter, parum vel multum decipientem nec mirum, ſicut inter dolum, vel quaſi, & bonam fidem. Poſtremò, aduerte circa priores quatuor principales caſus de ſciente, quòd non exigo probari, quòd emptor ſciuerit ſe circumuenire venditorem formaliter & præciſè vltra dimidiam iuſti pretij: ſed ſatis eſt probari, quod ſciuerit ſe multum & notabiliter lædere & ſupergredi in hoc negotio fratrem ſuum, contra legis diuinæ præceptum. 1. *ad Theſſalo.* 4. vbi beatus Paulus breuem & abſolutam horum regulam tradit, vt dixi in *conſuet. Pariſ.* § 1. *glo. fi. num.* 21. Nec etiam exigo proloquia mutui vel reditus præceſſiſſe, nec quòd emptor in ſpecie cogitauerit de contractu vſurario, vel de formula duodecimæ, aut decimæ fraudanda vel excedenda: quamquam hæc multum adminiculari poſſit) ſed ſatis eſt, quòd ſciuerit ſe notabiliter iniquo pretio emere, & venditorem fraudare: & ſic ſciuit ſe dare operã rei illicitæ. Vnde qualiſcunque exceſſus, etiam opinione ſua maior, illi meritò imputatur, præſertim ad finem hunc ciuilem contractum iniquum annullandi: vnde non exigitur tam exacta doli vel ſcientiæ probatio, ſicut ſi de pœna criminali ageretur, ſed velut in ciuilibus. Ex prædictis habes hanc materiam nouè & analyticè reſeratam & deciſam, multorúmque modorum & quæſtionũ inde pendentium ſolutionem, ad legalis æquitatis & recti iudicij naturalis gnomonem penitiſſimè exæquatam, ſinceræque praxi, & communi hominum vtilitati accommodatiſſimam. [Et ſecundum prædicta debent moderari, & ad bonum, & æquum reduci, infinita dicta, & conſilia. Dd. nimis indiſcreta, vt conſil. Steph. Bert. *conſ.* 86. *ponitur in falſo. lib.* 1. Vbi decidit, quod pretij vilitas (cùm res valeret plus duplo) & pactum de retrouendendo ſimul iuncta faciunt præſumi contractum pignoratitium, & fructus, retro debere computari in ſortem: Quod non eſt ſimpliciter, & generaliter verum ſed in terminis primi prædicti caſus.]

Ratio fructuum.

Secundus infra mille.

Tertius caſus ſupra mille.

QVÆSTIO LVII.

SYNOPSIS.

1. *In reditibus, improba lex commiſſoria.*
2. *Fructus rei eſt, vel pignori dare licere.*
3. *Non nomen, ſed effectus contractus inſpiciendus.*

401 ¶ QVinquageſimoſeptimò, opportunè ſuccedit queſtio. Quidam dominus & poſſeſſor fundi alaudialis valentis mille ducatos iuſto toto pretio, in egeſtate conſtitutus, ſubmiſit fundum in emphyteuſim Caio, ſub penſione annua ducatorum quindecim naturæ emphyteuticæ: & recognouit ab eodem retinere in emphyteuſim ſub periculo commiſſi, ſi per triennium deficeret in ſolutione penſionis, & hoc mediantibus trecentis ducatis, quæ recepit à Caio. Poſtea ceſſatum fuit in ſolutione per triennium: Titius petit totum fundum iure commiſſi, quid iuris? Videretur prædictam recognitionem valere, cùm ſit facta tanquam de re ſua, videlicet recognoſcentis, & ex certa ſcientia: & ſic rem factam emphyteuticam, per ea quæ latè ſcripſi in *caſu. Pariſ.* § 1. *glo.* 5 *numer.* 21. cum ſeq. & conſequenter petitionem actionis adiudicandam. Breuiter in contrarium eſt veritas, quia quæ ſcripſi in *dicto.* § 1. procedunt in recognitione facta ſponte, ex iuſta cauſa, & bona fide recepta, cuius oppoſitum eſt in propoſito: quia primò non fuit facta ſponte, ſed quia recognoſcens indigebat mutuo & temporario vſu æris alieni, nec aliter habere poterat. Fuit etiam illicitè per vſurariam prauitatem extorta per Caium, qui pro pecunia indigenti data debebat ſaltem vſuris legitimis, aut quæſtu conceſſo contentari, ſed egeſtate pauperis abutens voluit & vt inquit pulcher textus, in *l.*

in *l.2. C. ſine Cenſ. & relig. captans momentariam eius neceſſitatem.* quæſtum illicitum facere multipliciter. Primò, reditum acquirendo emphyteuticum, qui plus duplo valet quàm ſimplex reditus. Secundò, huic reditui emphyteutico ſubiici voluit fundum ſuperualentem ſorti ferè in quadruplo. Et ſic præter id, quod pro modico facit ſe dominum directum & emphyteuticum, adduxit debitorem in eam captionem, vt perpetuò penderet in periculo perpendi totum fundum pro minimo pretiolo: per quæ concludo contractum vſurarium, in fraudem vetiti fœnoris & legis commiſſoriæ machinatum, alioquin ſi hæc forma contra-
1 ctus admitteretur, fruſtratoriæ erunt omnes prohibitiones improbi fœnoris, & legis commiſſoriæ: quia fœnerator nolens contentari vſura legitima, nec quæſtu conceſſo, non ſtipularetur exceſſiuum reditum, nec aliud manifeſtè reprobum fœnus, nec pactum legis commiſſoriæ, ſed æquè faciliter induceret debitorem in caſſes & laqueos huius recognitionis & ſubmiſſionis, quæ æquipollet improbo fœnori & legi commiſſoriæ, imò grauior & damnabilior eſt, propter duo. Primum, propter maius damnum & periculum debitoris. Secundò, propter magis exquiſitam & artificioſiorem fraudem, & ſic meretur contractus in totum annullari, omnibus in ſortem imputatis.

402 ¶ Tamen quia ſingula æqua lance rimari volo, nec ita in vſuras inuehi, vt non ſolùm debitores indemnes ſeruentur, ſed etiam cum iactura creditorum locuplerentur, non puto continuò hunc rigorem ad vnguem ſeruandum hoc caſu, propter duo. Primò, quòd ad quantitatem, quia creditor non eſt ſtipulatus reditum, niſi ad rationem quincuncis vſuræ, quæ eſt inter beſſem & ſeptuncem noſtræ duodecimæ. Secundò, quia non accepit antichreſin, ſed permiſit debitorem frui fundo, & rebus ſuis conſulere: & ſic interim aduſque creditor non habuit nec percepit de facto, niſi modicum quæſtum, videlicet ad rationem quincuncis vſuræ: debitor autem interim fruitus eſt magna ſumma pecuniæ, reſpectu modicæ penſionis, necdum aliter de facto in effectu grauatus in alio: quia creditor nondum iniecit manum fundo, nec illum patrimonio ſuo vniuit, nec alij ſpoliato debitore conceſſit, nec penſionem auxit, tanquam poſt commiſſum acquiſitum, duriùs renouata emphyteuſi, necdum aliam innouationem fecit, licèt nunc via iudiciaria nitatur iure commiſſi vti. Et licèt interim geſſerit ſe pro domino directo, & aliquoties receperit penſionem iure dominicali, tanquam emphyteuticam, tamen re integrâ remiſſo exceſſu interim re vera non plus ſibi adfuit, nec plus abſtulit à debitore, quàm ſit illa modica penſio: nec debitori de facto plus abeſt, nec in plus grauatus fuit. Et ſi dicas quod imò grauatus fuit in hoc, quòd interim non potuit liberè diſponere de fundo ſuo, tanquam eſſet conditionis emphyteuticæ, nec æquè potuit hypothecare aut commutare, atque ſi non fuiſſet niſi hypothecatus ad reditum permiſſum, & ſic non plenè frui potuit fundo ſuo, quia fructus & commoditas rei eſt, vel pignori
2 dare, aut aliter diſponere licere. *l. vlt. de vſur.* contrà verò creditor pleniùs interim ſtante forma contractus potuit in bonis ſuis computare. Hoc quidem fatendum eſt, ſed reſpondendum, quòd horum fructuum ſeu potiùs commoditatum, quarum caſus vel vſus rariùs accidit, non tanta debet haberi conſideratio, ſicut fructuum ordinariorum, qui de facto manent in manu debitoris, & non creditoris, fa. *l. ſcio. §. medico. de annu. lega.* & quæ dixi ad Phil. Dec. *conſ. 632. col. 2.* & ſic cùm debitor aduſque maius de facto commodum habuerit ex contractu, quam creditor, non eſt iuſtum in totum annullari contractum: ſed ſufficit id quod iniquè ſimplici reditui ſuperadditum eſt, reſcindi, dicta videlicet iniuſta qualitate detracta, manente reditu in ſua quantitate, tanquam ſimplici penſitatione hypothecaria redimibili. Et intelligo quòd maneat hypotheca ex die contractus, ex quo reditus non funditùs annullatur, ſed illicitis concomitantiis annuitur. Ideò autem addidi [redimibili] quia hoc fauorabile eſt, nec facit præiudicium hoc caſu conſiderabile creditori: tum quia non eſt iuſtum debitorem cogi manere obnoxium tali fœneratori, à quo tam malè ſemel acceptus fuit. arg. *l. ſemel malus. de reg. iur. in 6.* Et ita iuſtis decretis res temperanda eſt, non abſimili ratione, quàm in *q. præcedenti. num. 399.*

403 ¶ Modò aduerte quòd hic caſus de facto olim accidit in conſilio Neapolitano, vt per Matth. Afflict. *dec. Neapolit. 80.* vbi cùm ſedere ſoliti ſint viri graues, docti & probi, valdè miratus ſum, non eſſe motam aliquam quæſtionem, quam an tota res deberet adiudicari in commiſſum, an verò pro rata pecuniæ tantùm. Vnde coniicio quòd ibi reus offerebat rem cõmitti ſeu vendi pro rata pecuniæ, vt liberaretur, cùm fortè non haberet pecuniam paratam ad redimendum: actor autem petebat totius commiſſum: & ſic præfati domini rectè iudicauerunt pro reo, alioquin ſatis clarum erat contractum illum eſſe factum in fraudem vſurarum, & legis commiſſoriæ. Et licèt iſthic forſan non vtantur fœnore noſtro, necdum eſſet adeò detecta ratio vſurarum: tamen ſemper erat aliqua earum perſecutio & execratio. Et huc propemodum accedit Matth. in *d. dec.* dicens, magnam eſſe differentiam inter illum, qui concedit rem ſuam magni valoris pro cenſu vnius denarij, ſub lege commiſſi, & illum qui tali conditioni ſubmittit rem ſuam liberam valentem mille, pro trecentis ducatis. Nam, inquit, primo caſu ſoluitur cenſus in recognitionem directi dominij: ſed in ſecundo caſu in veritate penſio ſoluitur ad rationem quinque pro centenario, & ſic in compenſationem pecuniæ receptæ, & non conceſſionis rei, nec dominij directi. Vnde quia non eſt inſpiciendum nomen contractus, ſed potiùs effectus & rerum ſubſtantia, rectè ſentit illum contractum continere iuſtitiam & honeſtatem: nec tamen aliud decidit. Nuper etiam nullum & vſurarium eſſe reſpondi non abſimilem contractum, quo debitor pro viginti francicis vendiderat ſemodium annuum viri boni, puri & vendibilis, in ſingulis vindemiis capiendi ſuper certa ſua vinea & alio fundo contiguo: cum pacto, quòd ille reditus deberetur iure cenſus perpetui, cum iure dominij directi & laudimiorum, & iuribus dominicalibus: quia attento quòd crebriori æſtimatione ſemodius eius regionis valebat duos francicos & paulò plus, erat reditus emptus paulò infra rationem decimæ, quàm aggrauabat dictum pactum, licèt eſſet nullum, etiamſi reditus fuiſſet aliàs nullo pretio conſtitutus, etiamſi dicta prædia fuiſſent allaudialia. Quia non ſunt expreſsè facta cenſualia ex iuſta cauſa, ſed tantùm fuit cautum, quòd reditus per ſe eſſet cenſualis, quod fieri non poteſt, niſi priùs fundus verè cenſualis ſit, vt ſcripſi in *conſuet. Pariſ. tit. 2. in rub.*

Senatus Neapolit.

Digitized by Google

QVÆSTIO LVIII.

SYNOPSIS.

1 *Rei venditio ſub pacto redimendi ſapit naturam pignoris, & antichreſeos.*

2 *A fiſco nulla ſperatur gratia.*

3 *Sacrilegium eſt de Regum contractibus dubitare.*

404 ¶ Fundi fiſcales.

QVINQVAGESIMOCTAVÒ, Quid ergo dicendum de hac ſpecie, cùm Rex decreuiſſet partem domanij ſui vendere ſub facultate redimendi, vſq; ad certam ſummam, qua promptè indigebat, vt faciliùs & ocyùs emptores inueniret, promulgauit edictum, quo ſtatuit domanium vendi ſub dicto pacto vſque ad dictam ſummam, putà centum mille librarum, idque ad rationem decem pro vno, hoc eſt, vt prædium mille reditus annui ferens væneat pro decem millibus, & in ſpecie de fundis domanij ſitis in tali loco, iuſſit vendi vſque ad decem millia reditus annui ad dictam ſummam centum millium conficiendam. Et illud edictum publicatum & homologatum fuit in ſupremo hoc Senatu, Procuratore Generali Regis hoc requirente. Quæritur an emptores tuti ſint, & valeant contractus? Videtur quòd non, per nuper dicta, ſup. *q.* 56. cùm emptores ab initio conuicti ſint de ſcientia valoris fundi, & indigentia vendentis non patiente moram: quòd ſi illicitum eſt à priuato, præſertim in anguſtia conſtituto, tam vili pretio ſcienter emere, multò magis à Rege ſeu Rep. Tum ſi in fundis priuatorum cenſetur hoc caſu pignoratitio, & non vera & valida venditio, multò magis in fiſco, & rebus domanij, quæ non poſſunt vendi, ſed benè dari in pignus ad tempus, ita quòd venditio talium rerum ſub pacto redimendi magis tenet in vim pignoris & antichreſis, quàm in vim veræ venditionis, per ea quæ ſcripſi in *conſuet. Pariſ.* §. 1. *gl.* 5. *num.* 54. §. 2 *gl.* 4. *num.* 16. *cum ſeq.* Breuiter dicendum, ſtandum eſſe edicto, Senatuſconſulto & contra- 1 ctui. Primò, quia illud eſt iuſtum pretium rerum, Pretium iuſtum. quod taxatum eſt à ſuperiore. *l.* 1. §. *cura carnis.* vbi Bar. & omnes de *officio præfect. vrb.* Alberi. 1. *part. ſtatu. q.* 69 Ang Areti. §. *pe. Inſt. de publ. iud.* 10. Gerſon. *tract. de contract. in* 3. *quater.* Sed Rex ipſe & Senatus lege generali ſtatuerunt illud eſſe iuſtum pretium pro illo tempore: igitur emptores iuſto pretio emerunt, nec debent eſſe ſapientiores lege vel legiſlatore, vt pulchrè ait Ariſt. Rhet. *lib.* 1. *c.* 17. *in fi.* & eſt tex in *auth. de iudicibus.* §. *oportet. col.* 6. Gerſon *tract. de contract. n.* 5. *quater. conclu.* 19. Phil. Melanch. in *epitome Phil. Mora.* Secundò, quia conſiderandum eſt tempus bellicæ calamitatis, quo prædia ſub tali perpetua & libera facultate vendita parum valent, præſertim in limitrophis ſita: non enim ſperant emptores ſe fruituros tempore pacis & vbertatis, ſed ſolùm quandiu tempus erit turbulentum: ſerenitate verò reddita, mox redimentur præ- A dia. Et ſic inſpecto tempore contractus, & periculo emptorum, qui non ſunt certi de fruendo commodo ſuo, ſed ſolùm provt commodum erit & libitum ven- 2 ditori, pretium non fuit iniuſtum: præſertim in fiſco vendente, à quo nulla vnquam ſperatur gratia, nec quòd facultas redimendi remitti aut vſucapi poſſit: & maximè pretio lege generali, Senatus etiam auctoritato taxato. Tertiò, quia hæc taxatio non fuit facta ad petitionem emptorum, ſed proprio motu Regis, & ex certa ſcientia, vna cum pragmatica ſanctione, iuxta *l. fin. in fin. C. de diuer. reſcript.* Et ſic quando defuiſſet iuſto pretio, conſtat quòd Princeps vnà cum Conſilio & Senatu ſcienter illud & ſponte remittere voluit, Quartò, nec pretium quidem propriè remittit, ſicut nec abſolutè fundum alienat: quia quantò minoris vendit, tantò minoris quando libitum fuerit, redimet: B & ſic in effectu, fructus duntaxat, & quandiu volet, alienat. Quintò, quia emptores non cupiebant illa prædia emere, nec aliàs erant empturi, ſed aliter forſan vtiliùs negotiaturi: vnde ſequitur quòd prouocari tali pretio oblato potuerunt iuſtè emere, etiam dato quòd fuiſſet minus pretium: quod non per prædicta. Ita volunt Theologi Scholaſtici, vt Io. Nider. *tract. de contract.* Conrad, *eo. tract. q.* 23. *verſi. ad primam.* & *quæſt.* 58. *conclu.* 1. Sextò, quia non debent auctoritate Regis & legis, & pragmaticæ formæ & Senatus decipi. *l.* 1. *C. de his qui veniam ætatis impetra.* Et hoc cederet non ſolùm ad ignominiam, ſed etiam in detrimentum Regis & fiſci ſui. *l. ratas. de reſcind. vend.* & ſtabilitatis contractuum ſuorum & ſanctionum. Poſtremò, etiam ſacrilegij inſtar eſſet de eorum firmi- 3 tate dubitare, quantò magis conuellere? *l.* 2. *C. de crimin. ſacrilegi.* & fide ſublata nulla eſt Reſp. Mitto illa vulgaria, quòd pro tam ſolenniter geſtis à principe C ſemper præſumitur: & quòd niſi ſubditi vigore Edicti & Senatuſconſulti tuerentur ſemper à nouis officialibus fiſci ſubinde inquietari, & vel ad litem redimendam cogi poſſent, vel cum magno ſæpè damno vulgatum illud experiri, quòd potentioribus pares eſſe non poſſumus. *l. quia etiam. in principio. de aliena. iudic. mutan. cauſa fac.* Et ſic reſponſum eſt omnia obiecta, excepto vltimo, cui ſatisfacit iuſſus principis & authoritas Senatus, quo iubente ſunt in commercio. textus *leg. apud Iulianum. in fine. de leg.* 1. *l. finali.* vt in poſſeſſio. legat. ſaltem ſub eo pacto liberæ redemptionis, & ita ab omni æuo vſitatum eſt in hoc regno.

QVÆSTIO LIX.

SYNOPSIS.

1 *Pons ob imminens ruinæ periculum potiùs rei mobilis obtinet vicem.*

2 *In nautica pecunia non datur egredi centeſimam.*

405 ¶ QVINQVAGESIMONONÒ, ſubſequenter quæro de mobili. Nuper accidit eiuſmodi quæſtio, Publicanus conduxit à rege quoddam portorium ad onus illic conſtruendi pontem ſublicium, deinde conuenit cum fabris ad centum aureos: cùm autem non poſſet promptè ſoluere, vendidit pontem ſeu commoditatem illius Titio centum aureis ſoluendis dictis fabris, & eodem contractu conduxit eundem pontem à Titio ſingulis aureis, in ſingulas hebdomadas, ſub pacto redimendi infra quatuor menſes:

Digitized by Google

menſes: paulò poſt Titius petit mercedem locutionis. Publicanus obtinet reſcriptum ad imputandum in ſortem, & declarandum contractum vſurarium, quid iuris? Pro Titio facit, quòd verè non emit ius pontis, ſeu portorium perpetuum, ſed ſolùm cõmoditatem pontis qui temporarius eſt, non perpetuus, & adhuc continuè perire poteſt, & frequenti reparatione indiget: quare magis vicem habet rei mobilis & periculo obnoxiæ, Tota autem hæc impenſa & periculum ſpectant ad Titium emptorem, quod eſſet luculentiùs in naui tractoria funibus alligata ad traiiciendum flumen loco pontis. Et ſic merces non intelligitur dari propter ſolum interuſurium pecuniæ, ſed ſimul propter periculum ſpectans ad emptorem. Quibus non obſtantibus, reſpondeo contractum vſurarium. Patet, quia Titius in effectu pro vſu pecuniæ ſtipulatus eſt vltra quadruplicem centeſimam: eſſet enim recepturus ſortem ante biennium, videlicet ſingulis annis quinquaginta duos aureos in centum. Sunt enim in anno duæ & quinquaginta hebdomadæ, cum vno die, vel cum duobus diebus, quarto quoque intercalari anno. Quòd autem ſit ſtipulatus pro vſu pecuniæ, & in fraudem mutui & vſuræ, ſatis conuincitur ex illis duobus: videlicet pacto redimendi, & enormi mediocritate pretij, propter nimium exceſſum fructuum contentorum certorum, & liquidorum. Non obſtat quod dictum eſt de periculo & impenſa, quia veriſimile non eſt futurum infra paucos annos: & omninò publicanus redemptus eſt, antequam vlli periculo vel impenſæ locus veriſimiliter eſſe poſſit. Et ſic inanis eſt hoc caſu inſimulatio periculi vel impenſæ, & ſatis eſt quòd apparet emptorem voluiſſe certũ eſſe de tanto ſuperlucro, videlicet vltra quadruplicem centeſimam, cùm etiam in traiectitiis, vbi longè maius quàm hîc periculum verſatur, non liceat egredi vnam centeſimam, quin ſit improbum fœnus. Quòd ſi cum his accedat Titium eſſe ſolitum improbè fœnerari, vel alia noxia circunſtantia, ex qua ſatis appareat de dolo vel malitia Titij, puto contractũ in totum annullandum, videlicet mercedibus in ſortem imputatis: alioqui ſi Titius eſſet ruſticus, vel harum rerũ imperitus, & maximè ſi cõſtet eum prouocatũ à publicano offerente ſub tali mercede conducere, non putauerim contractũ in totum annullandũ, ſed moderandas mercedes ad vnã centeſimã, videlicet ad aureũ menſtruũ: non autem ad rationem noſtræ duodecimæ, ſecundum quam non haberet niſi circiter beſſem aurei in menſe: quia emptor non doloſus nimis grauaretur, quoniam reditus huius mercedis non eſt tutò collocatus, nec vacat periculo, de quo tenetur conductor: quæ notabiliter minuit æſtimationẽ huius reditus vel vſuræ, quæ tãto maior eſt quanto tutior & certior, & è diuerſo. Quare non debet hoc caſu interuſuriũ vel vſura metiri ſeu reſtringi ad rationem duodecimæ, quæ taxata eſt in reditibus, qui ſolent eſſe tutò collocati & periculo debitoris. Vnde ſi hoc caſu ab initio Titius locaſſet pro duobus aureis menſtruis, non putarem (alio ceſſante vitio) ſubeſſe vſuram conſiderabilem, nec contractum annullandum vel moderandum: quinetiam eodem themate retento, ſi Titius erat alioqui vir ſimplex, ſeu non conſtet eum improbo more extorſiſſe tantam mercedem, & ante litis cõteſtationem offerat moderationem dimidiæ, videlicet ad duos aureos menſtruos, puto audiendum, vt in ſimili ſup. *q. 10. n. 141. q. 11. in fin.* idem in ſimilibus.

QVÆSTIO LX.

SYNOPSIS.

1 *Locationes ad modicum tempus pro mobili cenſetur, ideò ceſſare debet diſpoſitio l. 2. de reſcind. vend.*

2 *Vnius diei interiectio, non leuat, ſed auget præſumptionem.*

3 *Grauius eſt vili pecunia fundum emere, quàm vili pretio in antichreſin accipere.*

406 § SEXACESIMÒ, occurrit lepida quæſtio, mihi propoſita dum hæc ſcriberem. Agricola egens pecunia terrulam ſuam (quæ colono pro quinquaginta annis ad modicum tempus ſecundum cõmunem æſtimationem locari poterat) vendidit cuidam theologaſtro, negotia cuiuſdam Abbatis procuranti, pro ſexcentis libris, ſub facultate redimendi, vſque ad ſex annos: poſtridie venditionis conduxit ab emptore, pro ſeptuaginta libris annuatim vſque ad eoſdem ſex annos: primo & ſecundo anno ſoluit, in tertio detrectat & habet reſcriptum in forma communi ad declarandum vtrumque contractum vſurarium, & penſiones ſolutas imputandum in ſortem. Reus qui erat magiſter Sorbonicus, & forenſibus negotiis & litibus ſe immiſcuerat, multis argutiis ſe tuebatur. Primùm hoc dilemmate, Aut enim agitur de primo contractu, & iuſtus eſt & firmus ſecundum iura: quia ſi qua ſit læſio (attento reuendendi pacto) eſt multum infra dimidiam iuſti pretij, & ſic reſcindi non debet, ſed reus abſolui. Aut verò agitur de ſecundo cõtractu, & idem, imò multò magis: tum quia non continet læſionem vltra dimidiam iuſtæ communiſque mercedis: tum quia huiuſmodi locationes ad modicum tempus pro mobili habentur quo caſu, vt pragmatici dicunt, non obſeruatur remediũ *l. 2. C. de reſcin. vend.* de quo dixi in *conſ. Pari*ſ. §. 22. *n.* 47. Præterea dicebat locationem eſſe factam ad commodũ agricolæ, & ad magnas eius precet, alioquin cauſabatur emptor ſe potuiſſe iure ſuo vtendo alij locare, aut per manus ſuas frui, vel aliter diſponere, nõ habita ratione maioris incommodi venditoris, cui gratia hanc fecit eidem locando: & licèt merces ſit paulo carior communi æſtimatione locationũ, tamen præter id quòd non excedit dimidiã, conductor multum ſuperlucratur, & longè meliùs ei conſulitur, quàm ſi emptor aliter diſpoſuiſſet, prout iure facere poterat, & facturus erat, niſi precibus agricolæ deuictus ei ſic locaſſet, eius gratiâ iſtud de iure ſuo remittendo, quòd aliter liberè diſponere poterat, magno vẽditoris incommodo. Negabat etiam locationem partẽ eſſe venditionis, ſed duos ſeparatos eſſe contractus cõtendebat, nihilque commune habere, quod ſic probabat: quia venditio erat pura & ſimplex, abſq; onere & conditione, niſi dictæ redemptionis: & ſic ex tunc ſibi licuit liberè per ſe frui aut aliter diſponere. Conſequẽter locatio poſtera die ſecuta, non fuit facta ex prioris contractus, vel alia quacunque neceſſitate, ſed ex mera voluntate locantis, & ad preces conductoris, eiuſque gratia, vt etiam ex forma & narratis contractuum apparebat. Tum quia actus non dicitur factus in continẽti, ſed ex interuallo, etiamſi fiat eadem die ex quo ſemel partes ad extraneos actus diuertunt: tex. in l. *continuus in prin. de verb. oblig.* & omninò quando eſt factus alio die, etiam immediatè ſequenti text. in *l. ſi ex duobus. de duob. reis.* & quæ not Cor. con. *fi. in fi. lib.* 1.

407 § Quibus non obſtan. reſp. vtrumque contractum cenſeri vnum & vſurarium, & in totum annul-

landum. Et primò, ſi conſtaret tempore venditionis actum dicta locatione, non eſſet dubium, per ea quæ ſtatim dicam: idem ſi vterque contractus eſſet factus eodem die, per ea quæ tradit Bal. in *l. pen. §. mulier. ſolu. matr.* vbi dicit, *quod tunc, cenſentur correſpectiui*, idem Bal. Saly. Dec. *l. potens. C. de pact.* Soci. *conſ.* 273. *col.* 2. *lib.* 2 Curſius ſenior *conſ.* 54. Dec. *conſ.* 245. *n.* 5. Et ferè in terminis Geminia. *conſ.* 16. latè & remiſſiuè Andr. Tiraq in *tract. retract. prox. §. 1. glo. 7. nu* 79. & in *repet. ſi vnquam. ver. donatione largitus. nu.* 101. *C. de reuoc. dona.* Addo etiam, ſi in diuerſis inſtrumentis: quia multiplicatio inſtrumentorum non minuit, ſed auget præſumptionem fraudis vel ſimulationis, vt pulchrè Cor. *conſ.* 13. *ad fi. lib.* 3. Sed hoc caſu tametſi non probetur aliter præmeditata locatio, & ſic interuallum vnius diei, adhuc idem puto, & moueor: quia primus contractus, etiamſi aliud ſecutum non fuiſſet, non eſt integer, ſed ſuſpectus, propter magnam pretij modicitatem, & pactum redimendi: imò etiam propter ſcientiam emptoris conuincitur per ſe factus in fraudem antichreſeos. per no. ſup. *q.* 55. *&* *q.* 56. Et ſic cùm iam ſimus in materia ſuſpecta, ſufficit breuitas temporis ad fraudem coniunctionis actuum præſumendam. *l. ſi ventri. §. in bonis. de priuileg. credi. l. 1. §. quæ onerandæ. verſ. ſed ſi poſt interuallum quar. re. act. non dat. l. dub.* ibi, *breui temp. C. de repud. no. doc. in l. poſt contractum. de don.* in *l. ſi quis poſt hac. C. de bo. præſcript.* ex quibus iuribus apparet hanc præſumptionem non reſtringi ad vnum, duos vel tres, ſed ad paucos dies iudicis arbitrio, vt rectè tradit Ang. in *d. §. in bo.* Cepol. *tract. de ſimula. contr. in* 2. *caſu pr. verſ. quando.* imò in materia ſuſpecta interuallum vnius diei non purgat, ſed auget præſumptionẽ fraudis, vt pulchrè tradit. Alex. *conſ.* 51. *col.* 1. *conſ* 119. *ad fi. & conſ.* 2. *ſeq. lib.* 4. Aymo. *conſ.* 56. *ad fi.* Satis ergo in præſenti apparet, vnũ cõtractũ alteri ineſſe, & ſic totum hunc cõtractũ factum non ſolùm in fraudem antichreſis, ex formula dictæ venditionis, ſed etiam fraudem duodecimæ, imò etiam in fraudem decimæ: quia penſio, de qua ſibi caueri voluit emptor, excedit notabiliter & annuatim decimam ſortis partem.

408 ¶ Et ſic in totum debet annullari per not. ſup. *q.* 10. *q* 56. nec vllum habet pondus, quòd in inſtrumento locationis narratur eam eſſe factam ad preces agricolæ. neque enim minus. imò magis ob id cenſetur conductio extorta. Patet, quia auarus & acerbus emptor paſſus eſt ſe rogari, & obſecrari, vt modicum gratiæ faceret, cùm longè maiorem gratiam facere teneretur, & ſic dictæ preces in eum retorquentur. Cùm enim iniquiſſimè egiſſet cum paupere agricola, ſuſtinuit ſe ab eo obnixè rogari, non de gratia (quippe qui longè magis relaxare tenebatur) ſed & de iniuria, imò ne grauiorem inferret iniuriã. Quare etiamſi ſpontaneam agricolæ voluntatem probare vellet, non eſſet admittendus, cùm non releuaret, ſicut non releuat probare, quòd vſura ſponte promiſſa ſit ab indigente: egeſtas enim voluntarium excludit, per no. ſ. *nu.* 364. & j. *nu.* 411. & ſicut non prodeſt ſpontaneam voluntem cauſari, vbi de metu illato conſtat. ſuper hoc. de *renun. c. 2. de his quæ vi met. ve. cauſ.* Patet igitur, quòd emptor non fuit contentus emere ad rationem decimæ, ſed voluit habere commodum vltra rationem decimæ fœnore improbo, imò pluſquàm improbo, propter poſſeſſionem & proprietatem fundi interceptam. Et ſic non eſt dubitandum de nullitate contractus, cui multiplex ineſt extorſio: prima, quia fœnerator exceſſit duodecimam: ſecunda, quòd etiam decimã notabiliter exceſſit: tertia, quòd nec his contentus etiam dominiũ & poſſeſſionem fundi intercipere voluit, & has reales noxias non purgat, ſed aggrauat excogitatum verborũ, & diuerſorum inſtrumentorum machinamentum, & ita contra fundatorem rei illicitæ dantem operam ſingula expendenda ſunt. Fa. quod ait Hoſti. *in ſum. de Iudæis §. quibus.* quod de malo verbo & de malo homine non debet præſumi niſi malum Fel. *c. auditis. c.* 9. *de præſcr* Iaſ *l. 1. §. ſi vir vxori de aqui. poſſe.* Pluris iuris rigore dici poſſet, quòd etiam ſi non fuiſſet niſi primus contractus, adhuc deberet in totum annullari, etiam ſine reſtitutione ſortis, per tex. *nouell. conſti.* 32. *&* ſ. *q.* 1. cùm ſit factus non ſolùm in fraudem communis fraudem antichreſeos, de qua ſ. *q.* 55. *q.* 56. ſed etiam in dictæ conſt. nouellarũ. Ex quo enim conſtat factum in fraudem antichreſeos & cum agricola, ſit locus dictæ conſt. non ſolùm æquipollenter *per l. non dubium. C. de legib.* ſed etiam à fortiori, quantò grauius & deterius eſt vili pretio fundum ipſum emere, quàm eodem pretio in antichreſin accipere? Sed quia tantus rigor, præſertim amiſſionis ſortis, non eſt in vſu, ſufficit contractum annullari, ſorte tantùm ſeruata.

QVÆSTIO LXI.

SYNOPSIS.

1 *Aliud eſt ſimulatè contrahere, aliud verè & vitioſe.*

2 *Quod iure pignoris, vel hypothecæ poſſidetur, nullo tempore præſcribi poteſt.*

3 *Actio ad redimendum, & actio reſcindens in rem concepta.*

409 ¶ Sexageſimoprimò, nunc materia antichreſeon & pactorũ legis cõmiſſoriæ theoricè & practicè reſerata, opportunè occurrit quæſt. reſeruata ſ. *q* 18. *in fin.* An fœnerator vel improbus acquiſitor, aut ſucceſſores ſui, fundũ fraude vſuraria poſſeſſum vſucapiant; putà ſi mille mutuatus, fundum aut aliud pignori vel in antichreſin tradiderit creditori, cum pacto, quòd cedat in ſolutum, niſi infra certũ tempus luat. Breuiter præſuppoſitis, nec repetitis his quæ dixi ſ. *q* 17. dicendum, quòd ſi debitor lapſo termino tandiu non vendicauerit, nec condixerit rem ſuã, vt cœperit bona fide, iure & opinione dominij poſſideri per heredem vel ſucceſſorem vſurarij 30. annis, tunc per 30. annos præſcriptũ erit & vendicationi & cõdictioni, quemadmodũ & condictioni furtiuæ præſcriptũ eſſet, ita intelligitur *d. conſ.* Bal. *inc. verũ*, de quo ſ. *q.* 17. *in pr.* idẽ in quacũq; ſimili, ſiue formali, ſiue preſumpta vſura. Putà ſi quis fundũ ſuũ vendiderit vili pretio, ſub pacto de retrouẽdendo: ita tamẽ, quòd nõ poſſet liberè redimere, ſed ſolùm poſt tres aut quatuor annos, qui eſt contractus ſufficienti iuris præſumptione vſurarius, no. in *c. illo vos: de præſ.* & ſup. *n.* 352. ſi enim debitor lapſo illo tẽpore non redimat, nec aliter ritè conqueratur, poterit ſucceſſor iniqui acquiſitoris triginta annis omni querelæ, ſiue reſciſſioni, ſiue nullitati vſurariæ præſcribere: & ita debet intelligi præfatũ con. Bal. Et aduerte quòd Bal. ibi ſubtilẽ facit differentiã inter contractũ factum in fraudẽ vſurariam, & contractũ ſimulatũ: quia aliud eſt ſimulatè contrahere, quo caſu nullũ tranſit dominiũ, & directò res vendicari poteſt. *l. empt. C. plus val. quod agi.* aliud verè cõtrahere, ſed vitioſè & fraudẽ vſurariã: quo caſu trãſit dominiũ, ſed agi poteſt ad reſciſſionẽ & repetitionẽ, quãdo cõtractũ eſt in fraudẽ homini, licèt per cõſequẽtiã in fraudẽ legis ipſo iure non valeret. *l. ſi lib. de iur. patr. l. non dubiũ. C. de legib.* Differentia fraudis & ſimulationis.

Et in

Digitized by Google

Et in dubio cenſet Bal. potiùs præſumi fraudem & dolum, quàm ſimulationem: quod eſt verum, quando ex forma contractus apparet quod emptor voluit acquirere, & non apparet de contrario: ſecùs ſi appareat emptorem ſeu creditorem recognouiſſe, ſe tenere iure pignoris vel hypothecæ, tunc vera ſimulatio ſatis detecta eſt, & eodem caſu nunquam etiam mille annis præſcriberetur: quia quandiu in illa qualitate poſſidetur, nunquam poteſt incipere præſcriptio, vt no. in *l. cum notiſſimi. §. illud.* & ibi Io. Fab. Bal. *Cod. de præſcript. 30. vel 40. anno.* Bal. in *rub. col. 4. de præſcript. in c. quoniam frequenter, col. fi.* & ibi Panor. *§. fi. col. 27. vt lite non conteſt.* Bal. *conſ. 341. lib. 1. Cor. conſ. 176. lib. 3.* Paulus *l. pignori, l. ſi rem. §. omnis. de pignor. actio.* Fran. Balb. *tract. de præſcript. 4. par. 5. partis princ. q. 2.* latè. Io. Igneus in *l. in cogniti. ne. ad Sillani.* Vnde cùm Scholares ſtipendiati Collegij Beluacenſis huius Academiæ, qui debeant quinquaginta aureos reditus Epiſcopo Beluacenſi, cui dederant tria feuda, vt frueretur fructibus in locum reditus, nunc autem ea repetebant volentes per ſe ſoluere reditum, licèt Epiſcopus allegaret præſcriptionem pluſquam longiſſimi temporis, tamen obtinuerunt per ſententiam præfectorum libellis ſupplicibus Palatij an. 1544. menſe Iulio, & benè. Secùs ſi fundum emiſſet ſub pacto redimendi, quia 30. annis iuri redimendi præſcriberetur, vel 40. contra Eccleſiaſticos, vt latè decidit Fran. Balb. *tract. præſcrip. 4. part. 5. partis pri. c. q. 3.* Bertran. *con. 181. viſo. conſultationis. lib. 3.* Et benè, ex quo iuſtè acquiſiuit, & interim non eſt in mora, nec in mala fide, & intelligo ceſſare interim recognitionem dicti pacti vel aliam interruptionem. Sed quid ſi expreſsè pactum eſt de redemptione toties quoties, vel in infinitum? Quia hoc nimis excedit hunc tractatum, vide Fabia. de monte Sancti Sau. *tract. de empt. & vendi. 7. princ. q. 13.* Petr. Girard. *ſing. 18.* Alcia. *d. l. veteris.* & alios quos citat, & latè comprobando perſequitur And. Tiraq. *tract. retract. conuen. §. 1. gloſ. 2. num. 18. cum ſeq.* vbi tenent nunquam tunc præſcribi quorum ſententia vera eſt in ipſo paciſcente, vel in improbo & fraudulento acquiſitore, qui interim iniuſtè & mala fide poſſidet: ſecùs in herede bonæ fidei, qui longiſſimo tempore, vel ſingulari ſucceſſore, qui longo tempore, niſi fundus poſſet vendicari, propter *auth. malæ fidei. C. de præſcript. longi temp.* vt dixi.

410 ¶ Aduerte tamen, quòd hæc actio ad redimendum, ſicut & actio reſcindens ſecundum rationabiles vſus noſtros, eſt in rem ſcripta, vt tetigi ad Alex. *con. 10. n. 2. lib. 1.* Et ſic tertius ſingularis ſucceſſor, qui poteſt rectâ conueniri, non ſolùm poteſt perficere tricenariam vſucapionem vtendo adminiculo auctoris (quod eſt verum, etiam ſi expreſsè cum hoc onere redimendi emerit, quia hoc ſolum, niſi etiam notitiam prauitatis vſuræ vel facti habuerit, non inducit malam fidẽ, nec operatur recognitionem, nec interruptionem, reſpectu eius cui competit actio arg. *l. 1. C. de præſcript. longi temp.* vt dixi in *conſ. Pariſ. §. 68.*) ſed etiam ſi nimium temporis longiſſimi reſtet, poteſt ex capite ſuo longo tempore vſucapere, dummodo emerit bona fide, & ſine dicto onere (quantum ad vſucapionem longi temporis) etiamſi author mala fide ſic vendat, dummodo aliàs ſit dominus, & non improbus fœneratorius acquiſitor, & ſic ceſſent termini *dictæ auth. malæ fidei.* Sed caſu quo longo tempore taliter præſcriptum fuerit, dico quòd is qui mala fide ſic vendidit ſine dicto onere, tenetur ad omnia damna & intereſſe, etiam actione ex priori contractu, vſque ad triginta annos, à die fidei ex contracte debitæ taliter ruptæ ei, cui ius redimendi competebat, vt pleniùs dixi in *conſuet. Pariſ. §. 68.* quò remitto.

QVÆSTIO LXII.

SYNOPSIS.

1 *Diſcrimen inter antiquum reditum & nouum.*
2 *Licet ſe inuicem circumſcribere infra dimidiũ.*
3 *Vtilior reditus ob facultates redimendi.*
4 *Emptor reditus non facit fructus ſuos niſi pro portione iuſti exſoluti pretij.*
5 *Quale redituum pretium legitimum.*

411 ¶ SExageſimoſecundò, occurrit arguta & neceſſaria quæſtio. Titius habens huiuſmodi reditum, putà centum annuorum, redimibilem ad rationem duodecimæ, pecunia indigens vendit illum Caio pro mille, an valeat & firma ſit venditio? Videtur omninò quòd ſic, tum quia eſt vera & permiſſa venditio nominis. *C. de hered. vel act. vend.* per to. nec eſt læſio dimidij, ſed ſolùm in ſexta parte iuſti pretij: tum quia Titius ſciens & ſponte tali pretio vendidit, & ſic non poteſt conqueri, etiamſi eſſet enormis læſio, vt no. in *leg. 2. C. de reſcind. vend.* Nec obſtat quòd eſt vera venditio reditus redimibilis ad rationem duodecimæ, quia non eſt venditio reditus de nouo ad hoc conſtituti, ſed reditus antiqui dudum conſtituti: inter quæ non eſt leuis, ſed magna & multiplex differentia. Primò, quia venditio reditus iam con-
1 ſtituti ſpectat ad contractus commutatiuos rerum, ſicut venditio fundi: ſed venditio reditus conſtituendi ſpectat ad mutuataria pecuniarum, & contractus vſurarios, vt inf. *q. 68. & q. 69.* Igitur ſicut venditio fundi non poteſt reſcindi, nec fraudis inſimulari, ſi non eſt læſio niſi in ſexta parte, ſequitur quòd iſte contractus non poteſt reſcindi, nec fraudis inſimulari. Secundò, quia vendens nomen reditus ſibi à tertio debiti non continuò nec magis cenſetur facere ob egeſtatem, quàm vendens fundum. Vt enim fundus, ita & nomen reditus poteſt vendi, quia vendens migraturus eſt, nec ei expedit illo fundo vel reditu frui, vel quia vicinus & debitor eſt rixoſus, vel infinitis de cauſis aliis, quàm redimendi vſus æris alieni. venditio autem huiuſmodi noui reditus ſuper ſe, ſemper fit cauſa redimendi vſus æris alieni. Tertiò, conſtituens de nouo huiuſmodi reditum ſuper ſe, non minùs dicitur vſum ſortis conducere pro penſione reditus conuenti, donec ſortem reddat, ita vt quandiu volet eadem mercede conductum habeat, vt inf. *quæſt. 69.* Ideò ſpectat ad negotiationem fœneratoriam, quod non poteſt dici, nec verificari de vendente nomen reditus ſibi debiti: quia non poteſt dici conducere pretium, quum illud perpetuò acquirat, nec intendit vnquam reddere, nec ad aliquid ſucceſſiuum, vel contemplatione pretij recepti obligatur, ſed cedendo nomen venditum liberatur, nec tenetur in aliquo, niſi fortè de euictione, ſicut in venditione fundi. Quartò, venditio huiuſmodi reditus noui nunquam poteſt fieri minori pretio, nec maiori vendentis onere, quàm receptum ſit in ſimplici duodecima, quantumcumque debitor pauper ſit, vel fideiuſſores inuenire non poſſit, vel aliàs ſit non ſoluendo, vt ſup. *n. 124.* vel ex eo quòd debitor moretur in loco multũ remoto, vt ſup. *q. 9.* Sed nomẽ huiuſ-

modi reditus minùs tutò collocatum, vel alia clade A affectũ, minoris poteſt vendi, provt ob id minùs valet; vt dixi in *conſuet. Pariſ.* §. 11. *num.* 65. Igitur iſti duo contractus, videlicet venditio ſimilis reditus antiqui, & reditus de nouo ſuper vendente conſtituendi, diametraliter differunt, ſicut venditio fundi, & venditio reditus duodecimæ, In contrarium arguitur, primò, quia ex hypotheſi Caius ſcienter emit iniuſto pretio à conſtituto in egeſtate, quæ excludit voluntarium ſimpliciter, vt per Ariſto. in 3. *Ethi.* Scotum *in* 4. *ſentent. diſtin.* 15. *q.* 2. *art.* 3. Bal. *l. pen. ad fin. C. quomo. & quãd. iud. & f.* not. 5̄. n. 364. facit quod Dec. *l.* 4. *num.* 3. vbi tetigi de *reg. iur.* & ſic ceſſant iura poſitiua, quòd liceat inuicem decipere infra dimidiam, quia non habent locum inſcienter decipiente, vt dixi 5̄. *q.* 14. *num.* 171.

2 Ceſſat etiam limitatio, per quam *l.* 2. *C. de reſcin. vend.* non habet locum inſcienter minoris vendente, quia B hoc procedit quando cum ſcientia concurrit ſpontanea voluntas donandi vel alia cauſa iuſta remittendi: ſecùs, non concurrente ſpontanea voluntate, ſed quadam coactione vel egeſtate, qua emptor ſcienter in ſuum compendium abutitur: tam enim verum eſt dicere, quòd ſcienter & mala fide fratrem ſuum ſupergreditur. Tum leges illæ quòd liceat quadamtenus decipere, præſupponunt iuſtitiam pretij non eſſe in indiuiduo, ſed in quadam latitudine, quæ multum & paucum recipit, & fundantur in hoc, quòd intra illam latitudinem medium non nimis exceditur: & ſic propriè non habent locum, vbi præcisè certum pretium taxatum eſt, præſertim quando illa taxatio eſt in gradu extremo, vt hic: quia mille ducenta ſunt certum & ta- C xatum pretium huius reditus in extremo vilitatis, non enim poteſt dari minus aut vilius pretium, quin ſit iniuſtum, ſed benè maius, vt ſup. *quæſt* 5.

41 ¶ Secundò, quia prædicta ſubtilis differentia inter emptionem noui & veteris reditus verbalis magis quàm realis videtur, & ſecundum veram rei ſubſtantiam & effectum non differunt, vt tenet Conrad. *de contract. quæſt.* 79. quia vtrobique cæteris paribus eadem omninò res verſatur, idem abeſt & adeſt emptori, & venditori: igitur ſicut non licet emere huiuſmodi reditum de nouo conſtituendum minori pretio quàm ſit ſors duodecimæ, nec ab egente nec à volente negotiari: ita non licebit minori pretio huiuſmodi re- D ditum iam conſtitutum emere, nec ab egente nec à volente negotiari, cùm iſtud pretium taxatum ſit ad minimum, nec ſit dabile minus iſtud pretium. Tertiò, quia alioquin via eſſet aperta fraudibus: frequenter enim accidit vel huiuſmodi reditus habentes egere prompto ſubſidio æris alieni, tuncque quòd fœnerator improbus cupiens metas conceſſas tranſgredi, recuſaret emere reditum de nouo conſtituendum, ſed veterem reditum emeret ad rationem decimæ, vel viliori pretio: igitur vitandæ fraudis ergò fieri debet prohibitionis extenſio, vt no. ſup. *num.* Quartò, quia ſi non licet ab egente ſcienter emere fundum ad eandẽ rationem, vt 5̄. *q.* 56. nec etiam licebit nomen reditus à tertio debiti, in quo ſaltem non minor fraudis ſuſpicio & occaſio verſatur in venditione fundi. Quid

Solutio, dicendum? Reſp. Venditio nominis huiuſmodi redi- E tus, de ſe eſt contractus commutatiuus rerum vel iurium, nec poteſt de ſe reponi inter contractus negotiationis fœneratoriæ per no. in *prin. huius q.* & 5̄. *q.* 68. Et quicquid dicat Conrad. in *d. quæſt.* 76. differentia illa non eſt verbalis, ſed realis: benè verum eſt, quod in vtroque, cæteris paribus, idem abeſt & adeſt ipſi emptori, ſed non eſt idem in venditore: quia venditori reditus noui ſuper ſe nihil realiter abeſt, ſed ſolùm obligatus eſt ad annuam penſionem, donec ſortem reddere velit: venditori verò nominis illud cedenti ſtatim nomen ipſum & ius perpetuum abit, & in alium in totum transfertur, ſicut cùm venditur & traditur fundus. Tamen conſideranda ſunt duo. Primum, quòd venditio reditus nominis antiqui, cæteris paribus, non parum affinis eſt in effectu venditioni reditus de nouo conſtituti, & poteſt fieri & eligi in fraudem reditus de nouo conſtituendi, vt in 3. *arg. ſecundæ partis.* Secundum quòd huiuſmodi reditus eſt res habens notoriè certum pretium taxatum ad minimum, ſiue in extremo vilitatis, quæ taxatio locum habet non ſolùm in puncto conſtitutionis reditus de nouo, ſed etiam in ipſo iure & nomine reditus iam conſtituti: ſi tamen hoc vltimo caſu tutò collocatus ſit, & ſic non habet locum taxatio. *l.* 2. *C. de reſcin. vend.* Et ſic iungendo ſimul primum & tertium argumentum ſecundæ partis, dico contractum in hac hypotheſi iniuſtum, non propriè tanquam vſurarium, cùm de ſe non ſpectet ad negotiationem fœneratoriam, ſed ſimpliciter iniuſtum ob vilitatem pretij, vel ſi ſit ſuſpicio fraudis, vt in 3. *argum.* tanquam interpretatiuè vſurarium. Amplio, ſiue Titius vendat illum reditum abſolutè, ſiue retenta ſibi facultate redimendi. Nec obſtat, quòd hoc vltimo caſu reditus videtur emptori vilior, & deterioris conditionis, quaſi ſubiectus duplici facultati redimendi, videlicet erga primum & ſecundum venditorem, & ſic quòd minoris emi poſſit per no. 5̄. *q.* 35. *num.* 168. quia dico iſtud hoc caſu non 3 eſſe vllo modo conſiderabile, cùm iſte reditus ſemper ſui naturâ, imò ſubſtantialiter redimibilis ſit, nec ſit ſpes, quod vllo temporis ſpatio fieri poſſit non redimibilis.

413 ¶ Concluſionem limito, vt procedat quando reditus eſt liquidus, & tutò collocatus: ſecùs, ſi litigioſus, vel debitor, aut res ſuppoſitæ minùs ſoluendo ſint, vel difficilis conuentionis: quia tunc tantò minoris eſt pretij per no. in *l. pretia rerum. ad leg. Falci.* non ipſi debitori, qui ſibi ſemper quantum ad hoc diues eſt *l. quærebatur. ad leg. Falc.* ſed ipſi creditori tale nomen habenti. Sublimito, vt procedat ſi ſimpliciter vendatur & cedatur nomen, nec vendens obligetur de euictione, niſi vt debeatur, iuxta *l. ſi nomen. de hered. vel. act. vendi.* Secùs, ſi cedens promittit non ſolùm euictionem iuris, ſed etiam facti, videlicet debitorem fore ſoluendo: quia tunc idem eſt ac ſi ſoluendo eſſet, vel ac ſi venditor ipſe ſeſe ad continuationem reditus obligaret. Et ſic eſſet idem quod in conſtitutione noui reditus, provt in veritate noua obligatio continuandi reditus conſtituitur & venditur in perſona cedentis. [Quidam *baille à rente* feudum, *pour* 100. ſ. *rachepta-bles pour* 100. *liures à trois fois:* poſteà indigens pecuniâ vendit, *pour* 60. *liures, le premier vente* habere pro pretio? Reſp. Iniuſtum, quia noluit redimere à domino, quem negat alij velle vendere: deinde vult commodo vti, quod iniuſtum. Melius eſt, vt dominus poſſit aliquam gratiam habere ab emptore, vel ceſſionario ſuo, cui bonum fecit.] Modò in terminis quæſt. noſtræ, quando hic reditus liquidus & tutò collocatus venditus eſt ab indigente prædicto vili pretio, quæritur quomodo reformandus ſit contractus. Et videretur reducendus ipſi Caio ad rationem quindecimæ commodo Titij, iuxta no. 5̄ *quæſt.* 10. & effectus eſſet, quòd Caius de reditu empto non poſſet percipere niſi ſexaginta ſex, cum beſſe vnius integri, annuatim videlicet, non pro rata decimæ quintæ partis pretij, quod numerauit: reliquum autem dicti reditus, videlicet 33. cum triente vnius annua, remanerent in ære Titij, & ad eum ſpectarent, ita vt nec Caius admitteretur ad ſupplendum iuſtum pretium, vt reditu integro poriretur, & iſtud obſeruare non eſſet iniuſtum, iuſto illius odio, qui ſcienter egentem proximum ſupergreſſus eſt. Et eadem ratione ſi emiſſet infra rationem decimæ, omni iure empto & commodo priuaretur, ſorte duntaxat ſeruanda in quam, ſi quid exegiſſet, imputaretur Verùm æquius puto hunc rigorem & pœnam ad hunc caſum (niſi aliæ ſortes concurrant) non extendi, non ſolùm per regul. §. *pœnalibus.* in *l. non videtur. de reg. iur.*

reg. iur. ſed præcipuè quia hic contractus (vt dixi) de ſe eſt alterius generis, quàm reditus de nouo conſtituendus, vt & inf. *quæſt.68.* Quare hoc caſu ſufficere

l. per diuerſas.

4 puto, quod emptor non faciat fructus reditus ſuos, niſi pro rata iuſti pretij numerati, donec quod iuſto pretio deeſt ſuppleuerit. arg. *l. fi. in fi. de fun. dota.* Non enim hoc cedere debet commodo debitoris reditus, nec poterit debitor redimere à Caio eodem pretio, quo Caius emit prætextu *l. per diuerſas cum l. ſeq. C. mand.* Quia dictæ leges ſtatutæ ſunt contra eos, qui præ auaritia vel alios vexandi libidine, vili redimunt actiones litigioſas vel dubias: ideò ſtatuunt vt reus vel prætenſus debitor, litem & vexationem redimere poſſit eodem pretio (quod inſidiator ille numerauit) oblato, non autem vt veri debitores, de quibus conſtat, cum iactura creditorum locupletentur, vt etiam tenet Antoni. *par.1. tit.1. c.8. §. 12.* & alibi fuſiùs tractaui. Ex prædictis infinitæ aliæ particulares quæſtiones decidi poſſunt.

Reditus temporales.

414 ¶ Iamiam tempus eſt vt reditus temporales nouè & analyticè excutiamus, videlicet ad tempus certum vel incertum limitatos, putà ad decem, quindecim aut viginti annos, vel ad vitam vnius aut plurium perſonarum: quæ res nobis neceſſariò explicanda eſt, ad plenam & radicalem materiæ vſurariæ cognitionẽ. Quamuis enim non ſit neceſſaria ad intellectum & rectum iudicium redituũ vſitatorum & vſurarum communiũ, quæ ex prædictis ſuis liquent, illud tamen ſcias, nondum te radicitus & ad viuum rationem vſurarum perdidiciſſe & intelligere, niſi horum quoque temporalium, præſertim certi temporis redituum rationem calleas, déq; eorum iuſtitia vel iniuſtitia non defunctoriè, ſed ſubtiliter & ſcitè, hoc eſt per veras decidendi rationes reſpondere valeas, quod vt planum fiat, nobis hæc nouo ſtylo, noua & propria inuentione & iudicio diſcutienda & ad amuſſim decidenda ſunt. Quid enim hactenus de his ſcripſerunt, aut rem ipſam peruerterunt, vel obſcurauerunt, aut quod erat diſputatione ſcitúque præcipuum, intactum omiſerunt. Vtque cæteros taceam, videre eſt quàm multipliciter, anxiè & laborioſè diſtinxerint & ſubdiſtinxerint Petrus Anch. in *diſp. incip. antiq.* & in *rep. c. peccati venia. col. 12. de reg. iur. in 6.* Panor. *diſp. 5. incipiente Augerio.* Primò enim componunt diſtinctionem quadrimembrem. An vtrumque, videlicet reditus & tempus ſit certum: an vtrumque incertum, an reditus incertus, tempus incertum, an contra tempus certum reditus incertus. Secundò, diſtingunt, an reditus qui venditur, ſit antiquus, an verò conſtituatur de nouo: & hîc ſubdiſtinguunt, an in ſola perſona, an verò in bonis debitoris, quæ ferè ſunt inutiles ingeniorum carnificinæ. Potior autem eorum difficultas eſt, quod certitudo percipiendi vltra ſortem facit vſuram, quam præſupponunt de ſe ſemper illicitam: qui error ex ignorentia elenchi vſurarum proceſſit, vt ſatis ſup. deteximus. Cùm enim ius percipiendi certum reditum ad tempus etiam certum, ſiue aliàs ſit reditus antiquus, vel eius pars, vel de nouo conſtitutus, res ſit quæ vendi poteſt, ſequitur non eſſe continuò colligendam vſuram, vel quid illicitum, vt rectè vidit Conrad. *tract. de contract. q.77. cum ſeq.* niſi appareat vendi in fraudem vſuræ vetitæ, vel nimis vili
pretio, & hic eſt punctus, de quo tamen omnes ſiluerunt, videlicet quod ſit iuſtum pretium, quæ proportio, 5
ſeu legitima iudicatura horum redituũ. Quod non poteſt melius cognoſci, quàm (vt in ſimili dixi ſ. *q.5.*) collatione ad emptionem vſusfructus fundi, vel certi vectigalis ad vitam vel certum tempus, vel ex congrua analogia ad pretium perpetui non redimibilis reditus: in quo facile eſt mihi paucis verbis totius rei ſummam & ſententiam meam promere, quæ eſt, quòd ſi quantitas annua reditus non excedit duodecimam ſortis, ſufficit quod in fine non excedit duplum. Si verò duodecimam ſortis partem excedit, debet tam modicè excedere, vt habita ratione ad quantitatem currentem, & durationem reditus, creditor minùs inde lucretur, debitor autem minùs oneretur, quàm ſi contractum eſſet in forma vulgaris duodecimæ. Habes in breui ſententiam meam, ſed quia mihi non arrogo illud *αὐτὸς ἔφα*, & rei nouitas & vtilitas rationem plenè reddi expoſcit, vt commodius & docibilius fiat, primùm aliquot particulares quæſtiones proponemus, non tam exemplorum vice, quàm vt in illis denſior argumentorum vis aptius abſumatur, & veluti ferro via aperiatur & complanetur ad eam, quæ mox ſequetur totius materiæ analyticam deciſionem præcedentium. quæſt. ſemper ordine retento & continuato.

QVÆSTIO LXIII.

SYNOPSIS.

1 *Creditor in reditu perpetuo non coarctatur niſi ſolidam ſortem recipere.*
2 *In eodem reditu debitor ſe liberandi facultatem habet.*
3 *Vtilius emere propter inopiã venditoris illicitũ.*
4 *Quomodo interuſurij ratio habenda.*
5 *Creditor minùs reditus non plus poteſt exigere.*
6 *Media vſurarum via, duodecima ratio.*

415 ¶ SExageſimotertiò, quæro, Quidam pro mille ducẽtis emit ius percipiendi ducenta annuatim vſq; ad 12. annos, an valeat. Videtur quòd ſic, tanquã non excedens legitimum modum, videlicet rationem duodecimæ. Patet, quia creditor non eſt plus lucraturus, quàm ſi emiſſet centum perpetui & redimibilis reditus in quo fine duodecimi anni habiturus erat duplum, videlicet ſummam ſorti æqualem ex reliquis præteritis, & rurſus ſortem integram in numerato, ſi debitor velit redimere: vel ius ſorti æquipollens, ſi nondum velit redimere: quia ius huiuſmodi reditus perpetui redimibilis adhuc ſubſiſtens æquipollet adæquatæ ſuæ ſorti toti, nec plus valet in aliquo. Et ſic in effectu in fine duodecimi anni nec plus adeſt creditori, nec plus abeſt debitori hoc caſu, quam in reditu perpetuo duodecimæ, cùm vtrinque duplum duntaxat habeatur vel debeatur. Non ob-
ſtat quod hoc caſu ducenta annua tam pro ſorte quàm 1
pro vſuris ſoluuntur, & ſic ſingulis annis ſors partim prærogatur: quia hoc non minus eſt ad commodum debitoris, qui particulari ſolutione liberatur, quàm ad damnum creditoris, qui particularem ſolutionem recipere cogitur, vbi in reditu perpetuo non teneretur recipere ſortem niſi ſimul. Et tamen interim æquè habet pro vſura centum annua, non ſolùm vſque ad 12. annos, ſed etiam perpetuò, donec tota ſors ſimul cum reliquis debitis reddatur. Itẽ probatur, quia quod creditor primò percipit annuatim centũ, hoc procul dubio iuſtũ eſt: quòd autẽ ſecundò ſimul percipit alia centũ,

etiam æquè iuſtum vel iuſtius eſt, ex quo vtraque penſio finitur duodecimo anno. Patet, quia hæc ſecunda centena compenſantur cum remiſſione totius reditus: ad minus autem verè remittitur reditus perpetuus centum annuorum poſt duodecim annos, qui quidem reditus non valet minùs, quàm 1200. ſemel ſoluenda, pro qua remiſſione, 1200. particulatim ſoluuntur vel redduntur. Et quia perimitur reditus ſtatim, ſed poſt 12. annos, ideò etiam non ſoluuntur hæc mille ducenta ſimul, ſed particulariter per 12. annos. Et ſic in hoc contractu ſunt duo miſta, quæ debent diſtingui, videlicet penſio centum, quæ eſt iuſta in ſe, etiamſi eſſet perpetua, & rurſus alia ſimilis penſio, quæ etiam iuſta eſt ob remiſſionem reditus, quæ remiſſio æquiualet. Quod vt fiat illuſtrius, ſpecie quadam indiuidua velut re ipſa oculis ſubiecta, fac Titium habere reditum annuum ducentorum ſibi debitum: ſed quia indiget prompta pecunia ad momentaneam erogationem, quò celeriùs & minore diſpendio defungatur, vendit Caio fructus dicti ſui reditus ad 12. annos, pro mille ducentis. Quis hunc contractum iniquitatis vſurariæ, vel exceſſus illiciti arguere queat, ſi tamen reditus duodecimæ licere credat? Si quidem omninò idem hîc eſt effectus, ſiue perſonam Caij attendas, qui eſt diues, plurima fortè huiuſmodi negotia exercens, cuius non refert qualiter in 12. annis duplum habeat, dummodo habeat, ſiue ſimul, ſiue in numerato, ſiue in idoneo nomine, ſiue vna ſimultanea ſolutione, vt quando tempore redemptionis duplum ſimul ſoluitur, quia tempore medio nihil erat ſolutum, ſiue partim diuerſis præſtationibus reditus, partim refuſione ſortis, vt quando tempore redemptionis interim reliqua fuerant ſoluta, ſiue per plures diuerſas vniformes ſolutiones tantùm, vt in themate huius quæſt. Siue etiam perſonam Titij attendas, cuius non intereſt an mediam partem alterius reditus ſibi debiti ſoluat annuatim Caio, ad formulam duodecimæ, reliquam verò dimidiam partem eiuſdem reditus quotannis in arca reponat, donec cùm ad ſummam ſortis ſufficiat in fine duodecimi anni, & ſic redimat: an verò integram penſionem ſibi debiti reditus annuatim ſoluat vſque ad 12. annos duntaxat, vel cedat aut vendat Caio percipiendam vſque ad idem tempus? Non enim intereſt Titij vtrùm potiùs faciat, niſi quòd ſua magis intereſt, hac ſecunda via (vt in caſu huius quæſt.) vti tanquam breuiore, expeditiore & tutiore, ne videlicet interim ſumptum & operam impendat in pecunia illa ſibi debita exigenda, comparanda, & interim ſuo periculo cuſtodienda, donec ad redimendum ſufficiat. Quod periculum, laborem & ſolicitudinem, quæ ſubiturus erat ad rationem duodecimæ, nullo incommodo vitat vendendo hunc reditum temporalem, & aſſignando ſuper alio reditu ſibi debito. Præterea quid ſi Caius malebat modo conſueto emptionem ad rationem duodecimæ contrahere: ſed rogatus & impulſus à Titio, cui hoc magis expediebat, emit fructus 12. annorum dicti reditus?

416 ¶ Sed his non obſtantibus, quantumcunque prima facie vrgere videantur, puto huiuſmodi contractum nullum, & in totum reprobandum, reliquis in ſortem imputandis, & quatenus vltra ſortem ſolutum eſſet, condicendis, tanquam notabiliter in fraudem duodecimæ: quam non parum, ſed multum excedit, non in extremo dupli, ſed in extremo curſus vſuræ, & multiplici grauamine debitoris. Patet primò, quia hîc ſors in effectu non alienatur: ſed eam tenetur debitor præcisè, licèt particulatim, reſtituere. Et licèt debitor quoad formam verborum non promittat ſortem, ſed reditum temporalem, tamen quia in hac materia magis effectus quam verba attenditur, & iſte reditus propter ſui magnitudinem & temporis breuitatem gerit vicem duplicis ſortis reſtituendæ, ſiue ſortis & interuſurij æqualis ſibi, non dicitur ſors liberè alienata, prout ad iuſtitiam reditus requiritur, vt ſup. *num*. 17. Secundò, quia hîc debitor non poteſt redimere, nec ſe liberare ab vſuris vel reditu, ſed tenetur præcisè per 12. annos ducenta ſoluere. Et ſic ab initio certus eſt creditor de toto lucro, cuius oppoſitum eſt in perpetuo reditu, vbi creditor nunquam certus eſt de lucro, in futurum, ſed debitor liberam & continuam facultatem habet ſe liberandi, quod etiam eſt de eſſentia & iuſtitia legitimi reditus. Tertiò, quia per creditorem non licet debitori frui tota ſorte per totum tempus, quo reditus hic temporalis durat, prout eſt de eſſentia & iuſtitia legitimi reditus. Patet, quia cùm magnitudo reditus longè & in duplo ſuperexcedat ſummam & communem æſtimationem interuſurij: rapit ſecum partem ſortis: quia cùm non poſſit totum id quod ſoluitur attribui ſimplici interuſurio, ſed ſolùm pro media, ſequitur quòd altera dimidia reſtitutioni ſortis attribuitur. Et ſic in primo anno reſtituit debitor vnciam ſortis, cum interuſurio plenæ ſortis, & rurſus ſecundo anno alteram vnciam, & ſic ſextantem, & tamen ſolidum interuſurium totius ſortis continuat: ſexto verò anno iam ſemiſſem ſortis reſtituit, & tamen ſolidum interuſurium continuatur, ita vt vltimo anno verum ſit ad minus dicere, quòd ſoluit centum vſuræ nomine in centum, & ſic tandem vſura æquipollet ſorti in anno, quod quia eſt inauditum & horrendum, meritò dictus contractus non moderandus, ſed in totum caſſandus, per not. ſup. *quæſt*. 10. Non tamen poterit creditor ſortem ante tempus repetere inuito debitore, ſi debitor paratus ſit reditum quindecimæ pro eo quod ſupereſt ſortis conſtituere, ſecundum ea quæ ſupra dixi *q*. 11. Non obſtant allegata in contrarium, quia vt diximus ſup. *q*. 4. *n*. 105. duplex eſt ſummitas vſuræ, altera dupli, altera quantitatis currentis. Et licèt prima hîc non excedatur, tamen ſatis eſt ſecundam exceſſiuè tranſcendi, vt in totum debeat contractus annullari, ſalua ſorte, nulla interuſurij habita ratione, iuxta no. ſup. *quæſt*. 10. *numer*. 141. Non obſtat hypotheſis illa de Titio & Caio, quia non fundatur, niſi in ſingulari commoditate Titij, nec in ea qualibet, ſed quæ erat tempore contractus. Pretia autem rerum non debent ex ſingulari quapiam alterius partis vtilitate, præſertim temporaria metiri, ſed communiter *l. pretia ad Falci*.

417 ¶ Quinetiam ſi Titius erat tunc admiſſurus decuplum, niſi ſic celeriter contraxiſſet, hoc nihil facit ad iuſtitiam contractus: quia non licet viliùs emere propter indigentiam venditoris, & è conuerſo, vt rectè tradit Tho. 22. *quæſt*. 77. *art*. 1. & omnes Theologi Scholaſtici in 4. *diſt*. 15. Ad ſummum etiamſi ex circunſtantiis dictæ hypotheſis erat tunc commodiùs Titio ſic contrahere, quàm reditum duodecimæ vendere, hoc non erat verum, niſi rebus diu ſic ſtantibus: ſed cùm diu in eodem ſtatu ſtare non poſſint, in *nouel*. *de non alie. conſtit*. 7. §. *vt autem*, & ſic fieri poſſit vt infra ſemeſtre ſuperueniat Titio facultas redimendi ſuáque interſit redimere: vel contrà, vt ſuperueniat ei non egeſtas, vel aliud negotium, vt ſua magis interſit, ac rationem ſimplicis duodecimæ per aliquot annos diutiùs ſoluere, ſub libera facultate quamprimum & quoties licebit redimendi, quàm 200. libras per ſingulos duodecim annos præcisè vendere. Igitur etiamſi, vt res ſunt tempore contractus, ſua non interſit abdicare à ſe facultatem plenius & diutius ſub eadem vſura ære alieno fruendi, vel vtramque aut alterutram abdicare, tamen in futurum intereſſe poterit: & ſic etiam tempore contractus inſpecto, ſua intereſt huic difficultati vel periculo ſeſe non alligare, nec ſe aſtringere ad grauius onus, quàm ſit vel eſſe poſſit ſimplex duodecima; tum etiamſi præuideri poſſet eundem ſtatum fore, vt non interſit Titii per totos 12. annos. Hæc ſingularis & fortuita contingentia, non immutat pretium rerum, vt dixi, nec facit, vt liceat

vt liceat Caio metas conſtitutas excedere, hoc eſt, durius fœnerari, quàm per ſimplicem duodecimam (quæ ſumma eſt vſura) liceat. At non permittitur duodecimam exigere, niſi ſub duplici fœneratis onere, primũ, quòd nunquam poſſit repetere ſortem, nec eius partẽ, ſed liceat debitori ea frui, quamdiu libuerit, ſimplicem duodecimam pendẽdo. Secundũ, quòd creditor nunquam ſit certus de vſura futura, ſiue nunquam habeat ius incommutabile ad hoc lucrum, ſed ſemper & continuò habeat debitor & ſui facultatem redimendi. Et hæc duo onera ſunt de eſſentia & iuſtitia duodecimæ, quæ tamen in dicto cõtractu Caius à ſe reiicit, & contrariis oneribus onerat debitorem. Igitur contractus tanquam formaliter & effectiuè nimis excedens, vſurarius & nullus, ita vt ſentiam non poſſe iuſtificari, etiã ſi Caius ab initio det facultatem redimẽdi, puta, quòd Titius poſſit quãdocumque redimere, etiam computando vel deducendo in ſortẽ reliqua excedẽtia rationem duodecimæ; puta ſi dicatur quòd in ſecũdo anno poſſit Titius redimere ſoluẽdo vndecies centũ, vel tertio anno ſoluẽdo mille, vel in fine ſexti anni ſoluendo ſexcenta, & ſic de aliis, præter reliqua præterita, etiam ad rationẽ duodecimæ pro rata fruitionis pecuniæ reducta: quia hoc quidẽ modo tolleretur vnũ onus, vel duo onera ſuperaddita duodecimæ, ſed remanet aliud tertiũ onus, videlicet quòd debitor nõ habet facultatẽ fruendi ſorte quamdiu voluerit, ſed ad reſtituendum cogitur. Et ſic neceſſe eſt ad tollendum vitium improbi fœnoris, quod creditor huius cõtractus formulam in voluntatẽ debitoris reponat, vt ſit ei liberũ non ſolùm vſque ad certũ tempus, ſed quandocunque ſoluere, vel defungi, ad formam & rationẽ ſimplicis duodecimæ: quia nõ poteſt in plus, ſed benè minus adſtringi.

418 ¶ Ideo in caſu dictæ hypotheſis ſi conſtet de bona fide creditoris, qui nolebat hãc formulam exigere, ſed debitor ſic contrahere maluit, deinde poſt aliquot annos obiiciat vitium & nullitatem contractus, dico quod creditor propter ſuam bonã fidem, quia non debitorem decipit, ſed ab eo potius deceptus eſt, non debet omni commodo fraudari. *ſa. ſ. q. 4. inf.* ſed debet ei reſeruari ad rationem duodecimæ, quod eſt expeditum, ſi nihil interim ſolutũ ſit, vel ſolùm dimidia, vel infra dimidiam reditus cõuenti ſolutum ſit: quia tunc condemnabitur debitor ſoluere ad rationem duodecimæ contractu ad hanc rationem, tam pro præterito, quàm pro futuro tempore in totũ redacto. Sed ſi per aliquot, puta ſex annos, reditũ cõuentũ, puta ducenta annua ſoluerit, mox in ſeptimo anno liberatum ſeſe (tanquam tota ſorte ſoluta) contendat, & inſtrumenta tanquam caſſa & nulla condicat, tunc non parum difficultatis eſt, non ſolum in ſupputando, ſed multò magis in arbitrando quantum pro reliquis, ſeu potius interuſurio præteriti temporis deducendum ſit. Certũ eſt enim non eſſe deducendam ſolidam duodecimam totius ſortis pro ſingulis annis, non facta defalcatione pro rata temporis, etiam partis ſortis ſingulis annis reſtitutæ; quia eſſet enormiſſimè duodecimam excedere in quãtitate & qualitate, non enim debitor fruitus eſt tota ſorte per totos ſex annos. Et primò occurrit dubium iuris, quantum & qualiter ſit æſtimandum interuſurium. Secundò difficultas facti, ſcilicet in facienda noua calculatione & ſubductione ſingulis annis, ad quam omnem & iuris & facti moleſtiam vitandam, æquum temperamentum videtur ſemis duodecimæ totalis ſortis per ſingulos annos non facta, ſed compenſata omni alia ſubductione. Et ſecundum hoc de dicta ſumma ſoluta dodrans, videlicet nongenta in ſortem imputanda ſunt, reſtant trecenta, quæ ſoluere debet debitor, vt in totũ liberetur, vel reditum duodecimæ pro his 300. conſtituere, nec video quo iuſtiori decreto hæc res ſi accidat temperari poſſit. Scio raram eſſe hanc ſpeciem, tamen cùm ſæpe in aliis terminis ſub eadem vel ſimili decidendi ratione vſu veniat, tum abſolutioris doctrinæ gratiã paucis explicanda fuit: longam enim argumentorum contentionem omitto.

419 ¶ Sed ne dum breuis eſſe laboro obſcurus fiã, præſertim circa iſtud nouiſſimum temperamentum ſemiſſis duodecimæ, in quo non parum multis aliter dicẽdum videri poſſit, placeat analyticam noſtram ſuper hoc ab vtraque parte diſcuſſionem quam breuius & dilucidius queam explicare. Et primò pro creditore argumentabor ſuper defectu. Secundò pro debitore ſuper exceſſu huius temperamenti. Quantum ad primum, eodem vltimo themate retento de creditore bonæ fidei, videtur ei iniuria fieri reducendo ad ſemiſſem duodecimæ, etiam reſpectu totius ſortis, abſque alia diminutione, etiam pro præterito tempore tantum, patet triplici medio. Primò, per locũ ab abſurdo, quia erat licitè & tutè cõtracturus ad formam duodecimæ, rogatu verò debitoris & in eius gratiam bona fide cõtraxit, vt in hac quæſt. & tamen ſecundùm hoc temperamentum ſua bona fides & officioſitas ſibi damno fraudique vertitur: contrà verò debitori ſua ingratitudo & forſan aſtutia (ſi per dolum præmeditatũ creditorem ad ſic contrahendum pellexit) lucrum affert, quod eſt abſurdum, creditor enim præter incommodum particularis per 12. vices luitionis, quod ex forma contractus ſuſcepit, multiplici alio inopinato incommodo contra formam contractus efficitur. Quoniam primò fraudatur dimidio reditus conuẽti, ſiue interuſurij totius temporis præteriti, quod ſorti imputatur. Secũdò, pro tempore futuro perdit totum reditum conuentum, & redigitur ad formulam duodecimæ pro modico reſiduo ſortis non compenſatæ. Tertiò, ſubit contractus diuiſionem & transformationem. Quartò, nulla ratio habetur eius commodi, quod debitor ex forma & contemplatione contractus conſecutus fuit, per plures particulares præſtationes ſe liberandi. Et ſic non videtur iſtud noſtrum decretũ eſſe iuſtum temperamentum: deberet enim eſſe quantum fieri poteſt æquale inter vtrumque extremum, vt per Ariſto. in *primo magno. moral. cap.* 34. Sed videtur merus fauor debitoris, etiam ingrati vel doloſi, nulla ratione habita creditoris bonæ fidei & nimiũ forſan deſiderio calidi debitoris obſecuti. Secũdò, arguitur per regulã, *l. placuit, de vſuris, l. eos, in fi. C. eod.* quæ hĩc ſeruari debet propter bonam fidẽ creditoris qui propterea puniri non debet: igitur integra duodecima ei ſeruanda eſt facta deductione pro rata temporis & ſortis, vt ſic conſeruetur contractus inquantum fieri poteſt, eo duntaxat reſecato, quòd modum conceſſum excedit. Tertiò, quia in dubiis media via eligenda eſt, *l. antiqui ſi pars heredi. peta. cum vulgo.* Igitur inter hæc duo extrema, alterũ annullationis cõtractus in totum, alterũ conſeruationis contractus in totum, ſeruandum interuſurium ſimplicis duodecimæ pro rata temporis & ſortis: nec videtur iuſtius decretum eligi poſſe, cùm ſic medium communiter approbatum, iuxta, *l. ambiguis, de reg. iur.* Confirmatur, quia hoc modo neuter læditur, neuter alterum ſupergreditur, ſed vtrique quod ſuum eſt cõſeruatur, vtrique quod iuris eſt ſecundùm legitimum modum tribuitur. Patet, quia debitori non permittitur nec plus nec minus ſoluere reditus, quàm ſecundùm modum conceſſum, & viciſſim creditori non permittitur plus, nec prohibetur minus exigere. Et ſic hæc videtur media via & eligenda, præſertim hoc caſu, vbi conſtat de ſimplicitate & bona fide creditoris, quem æquum eſt eatenus indemnem ſeruari, quatenus mores & leges permittunt, vt id tantùm præcidatur, quod non eſt permiſſum.

420 ¶ Porrò non eſt modica, ſed notabilis diſtantia inter hanc & priorẽ viam: quia ſecundum priorem rotundi ſemiſſis nõ reſtant niſi 300. creditori debita: ſed ſecundum hanc exactæ duodecimæ, omni debita deductione facta, reſtarẽt vltra. 460. videlicet 460. libræ, tres ſolidi, decem denarij, cum triente denarij, compu-

Supputatio.

tando per vulgares libras, quæ ſunt viginti ſolidorum duodenariorum. Primo enim anno, quo debitor tota ſorte potitus eſt, duodecima fuit centum: ſecundo verò anno quo initio eiuſdē ducenta ſecundùm formā contractus ſoluta ſunt, quorū centū primò cedūt pro vſura præcedentis anni, reliqua verò centū, ſortē ipſo iure minuunt, reperiuntur penes debitorē vndecies centū, quorū duodecima eodem ſecūdo anno currens eſt, 91. ⅔ quæ vſura primò debet deduci de ducentis, quæ ſoluuntur in fine ſecundi anni, & ſic reſiduum 200. videlicet. 108. ⅓ ſtatim minuunt ſortem reſiduam tertij incipientis anni, in quo non remanent penes debitorem niſi 991. ⅔ ſortis, quorum duodecima ſunt. 82 libræ 12. ſolidi 9. denarij ⅓ qui primò deducuntur de ducentis, quæ ſoluuntur in fine tertij anni, quorum reſiduum videlicet 1-7. libræ 7. ſolidi 2. denarij ⅔ ſtatim minuunt ſortem reſiduam quarti anni incipientis, in qua ſorte non ſunt amplius niſi 874. libræ 6. ſolidi, vnus denarius cum triente quorum duodecima ſunt 72. libræ 17. ſolidi, duo denarij, cum duodecima & triceſima ſexta parte vnius denarij, quæ vſura primò deducitur de ducentis, quæ in fine quarti anni ſoluuntur, reſiduum verò. 200 ſorti imputantur. & ſic in quinto anno ſors non eſt niſi 747. libræ, tres ſolidi, tres denarij, quinque duodecimæ partes, & vna triceſima ſexta pars vnius denarij, quorū duodecima ſunt 82. libræ, quinque ſolidi, tres denarij, cū triente denarij circiter: quia hic incidit quædā refractio nimis prolixę & ſcrupuloſæ explicationis: quæ vſura primo deducitur de ducentis, quæ ſoluuntur in fine quinti anni, & ſic ſexto anno non remanent in ſorte niſi. 609. libræ. 8 ſolidi. ſex denarij, cum beſſe & triceſima ſexta parte vnius denarij, quorum duodecima ſunt quinquaginta libræ 15. ſolidi, duo denarij & circiter decima octaua pars vnius denarij. Et ſic omni ſubductione facta duodecima illorum ſex annuorum, pro rata temporis & ſortis, eſt 460. librarum, trium ſolidorum, & circiter decem denariorum cum triente denarij.

421 ¶ Nunc pro debitore paucis arguitur, quia contractus in ſui forma peccat contra omnia tria ſubſtantialia duodecimæ, vt ſ. q. 50. & ſic non debet reduci ad ſemiſſem duodecimæ, etiam omni prædicta ſubductione facta, & multò minus ſine ſubductione. Nec obſtat quòd etiam duodecima ſit medium iuſtum & approbatum inter totalem nullitatem & totalem conſeruationem contractus: quia vtcunque hoc vrgere videatur, & ad pauca aduertentium oculos perſtringere, magnam tamen implicat fallaciam, & peccat in deſignatione ſecundi extremi ſub quo ſtatui nequit integra illa conſeruatio contractus in ſui forma. Quamuis enim diametraliter opponatur totali annullationi, & hæc videantur & ſint vera ſuprema extrema contradictionis, ſecundùm regulas Dialecticæ, tamen non quadrant pro extremis adæquatis in hac morali & ciuili diatriba, quia primum quidem extremum ſtare poteſt & admitti, prout verè ſtat: quoniam contractus eſt funditùs in totum nullus, vt probatum eſt: ſed ſecundum extremum non poteſt ſtare, ſed eſt prorſus impoſſibile & inadmiſſibile, & ſic licet primum extremum poſſit eligi, tamen ſecundum non eſt eligibile, nec vllo modo tolerabile. Et ſic non debet, nec poteſt poni pro extremo correſpondente, ſed prorſus reiici. Extremum autem quod priori correſpondere ſtaréque poteſt, eſt conſeruatio contractus, non in totum, nec in ſui forma (quod eſt impoſſibile) ſed quàm maximè conſeruari poteſt, videlicet conſeruando creditori lucrum etiam à tempore contractus ad rationem duodecimæ, pro rata temporis & ſortis: hoc eſt enim ſummum & maximum quod pro eo fieri poteſt. Itaque vt ſummus rigor fieri poſſibilis creditori, eſt abſoluta peremptio contractus &

Argu. pro debitore.

Ratio extremorum ſecundum leges.

A quæſtus, & reductio ad ſimplex mutuum, ſola ſorte ſalua: ita ſumma commoditas fieri poſſibilis creditori eſt, conſeruare quæſtum ad rationem duodecimæ pro rata temporis & ſortis hîc eſt enim ſupremus gradus huius quæſtus: quemadmodum ſummus rigor & ſupremus defectus eſt nullum prorſus quæſtum relinqui, ſed omnia ſorti imputari & ſic patet quòd hæc demum ſunt vera propria & adęquata extrema. Quod ergo videbatur eſſe medium, non poteſt eſſe medium, quia neceſſario eſt ſummum & poſterius extremum.

422 ¶ Quid dicendum? Reſpon. ſtandum prædictæ ſententiæ noſtræ de rotundo ſemiſſi duodecimæ. Probo primò, quia contrahentes noluerunt inire reditum duodecimæ, nec aliquam eius quotam vel partem, de quibus ſuprà in *abaco*, ſed diuerſam fœnoris B negotiatiui ſpeciem, videlicet reditus temporalis. Et ſic proportio & analogia duodecimæ propriè non eſt ad rhombum, ſed impertinens: recurrendum igitur ad materiam & proportionem redituum temporaliū, qui quantitatem ſemiſſis duodecimæ ſortis integræ non debent excedere, vt ſ *quæſt.* 17. Ad hunc ergo modum reducendus eſt exceſſus huius reditus in creditore bonæ fidei. Secundò ſuadetur etiam per regulas duodecimę, in quantum huic contractui affinis eſt. Cùm enim propter bonam fidem creditoris, de qua conſtat, non ſit æquum illi ſeruari ſummum rigorem primi extremi: nec rurſus iuſtum ſit plenum & ſummum quæſtum illi tribui, ac ſi modum non exceſſiſſet, ipſa legalis noſtra æquitas exigit mediam quamdam viam eligi. Vt autem medium rectè temperetur, non C ſufficeret hîc quæſtum duodecimæ reduci ad decimam quintam: quia decimaquinta parum diſtat à ſummo gradu, à quo quinta parte duntaxat minuitur. Quod vt ſatis eſſet vbi quis parum tranſgreditur, ita non ſufficit in hac magna & multiplici transgreſſione: quia primò ſors non erat perpetuò alienata: ſecundò, debitor non poterat liberè redimere, & nihilominus paciſcebatur creditor de ſummo quæſtu ad rationem duodecimæ, imò & pauló ſupra duodecimam: quia non obſtante quòd pars ſortis quotannis redderetur, tamen ſolidus reditus currebat, nec minuebatur pro rata ſortis reſtitutæ. Non ergo ſufficeret reduci decimamquintam, ſed ad ſemiſſem duodecimæ, ſaltem pro tempore præterito, quamdiu creditor ſecun- D dum formam contractus exegit, nec vitium correxit. Secus ſi nihil exegiſſet, vel ſi debitori, etiam poſt contractum, liberum fecerit vt ſemper ad rationem duodecimæ frui ſoluere̍que poſſet: & tamen debitor maluerit formam contractus ſequi. Quo vltimo caſu etiā contractus in ſui forma ſeruari poteſt: quia tunc ſit in gratiam debitoris, non creditoris, nec interim debitor obligatus eſt ad formam illam contractus, ſed eſt in ſua facultate: nec creditor exigendo recepit tanquam ab obligato ad eam formam, ſed tanquam à malente ſic liberari, imò potius eſt obligatus ſolus creditor ad particularem redemptionem recipiendam, quod onus creditoris, & quæ facultas debitoris ſunt iuſtū æquamentum, vt reditus ſeu quæſtus duodecimæ primi anni non minuatur in ſequentibus annis, pro rata ſortis E reſtitutæ, vel reſiduæ penes debitorem. Sed ſi de facto exegerit ſecundum formam contractus, tanquam ab obligato, tunc impoſſibile eſt quæſtum duodecimæ etiam pro primo anno ſuſtineri, quantumcunque creditor in bona fide fuerit, & multominus pro ſequentibus annis. Quia ſimul bonam partem ſortis penes ſe haberet, de qua alios reditus emere vel aliter negotiari poſſet, & tamen ſolidum & ſupremum reditum exigeret, quod eſſet monſtro ſimile. Ex his patet æquitas præfati noſtri temperamenti in dicta vltima ſpecie, & totius quæſtionis ratio deciſa.

QVÆSTIO LXIV.

SYNOPSIS.

1 *Odioſa non extendi debent.*

2 *Rotati Canoniſtæ.*

413 ¶ SExageſimoquartò ſubſequenter quæro, ſac dictum temporalem reditum dimidio minui in quantitate ſed duplo augeri in tempore ſeu duratione: vt ſi quis pro mille ducentis emat centum reditus, vſque ad viginti quatuor annos. Breuiter reſpondeo, contractum valere, quia licet ſit diuerſa ſpecies à formula redituum vulgò receptorum, & veterum vſurarum vice ſubrogatorum: quæ formula vtpote odioſa non videtur ad alium caſum extendi poſſe: tamen cùm omnis vſurarum reſtrictio fauore debitorum introducta ſit, dico, quòd non cenſetur vetitus, ſed permiſſus omnis alius vſus, in quo, etiam in communi, melior eſt conditio debitoris, & benignius agitur, quam ſecundum formam redituum permiſſorum: ſed hîc multò melior eſt conditio debitoris, licet ante duodecim annos redimere non poſſit, quam ſi quandocumque redimere non poſſet, ſed ita vt cauſatiuè redimere teneatur, ne videlicet alioquin reditus perpetuò currat: idque ſaltem quando neutra ſummitas vſuræ exceditur, vt quando non ſoluitur annuatim vltra modum conſuetum & approbatum. Et adhuc tandem non exceditur duplum, ſed cùm eò ventum eſt, finitur, vt hîc: imò tota ratio vſuræ, & formalis & interpretatiuæ hic ceſſat. De formali patet, quia ſolutiones reditus tendunt ad luitionem & liberationem, quam non nimis longo tempore operantur, & ſic non ſunt in meram compenſationem interuſurij, prout in reditibus vulgatis, ſed magis ſunt pro reſtitutione ſortis, quæ non ſolum alienata perpetuò ad voluntatem debitoris. ſed omnino & formaliter, vt non teneatur illam reſtituere, nec præcisè nec cauſatiuè, quia non habet opus redimere, cùm tempore ſuo per ſe finiturus ſit reditus. De interpretatiua patet, quia quod annuatim ſoluitur non excedit modum conceſſum præter id quod nulla redemptione opus eſt, ſed viceſimo quarto anno finiente, finietur, quod longe vtilius eſt quàm facultas redimendi cum onere perpetui reditus donec redimatur. Si igitur eodem pretio emerit ad quindecim vel viginti annos magnam gratiam facit debitori, tantum abeſt vt alicuius vitij vel exceſſus notari poſſit, quicquid Canoniſtæ delirarint: quod procedit etiam in terminis iuris ciuilis in emptore, qui vetitus eſſet vltra ſemiſſes vel trientes (puta illuſtris) fœnerari: quia hîc non eſt fœnus, ex quo ſors non redditur, nec in fraudem fœnoris, ex quo minus duplo ad finem habiturus eſt, & minus grauatur debitor quàm per vſuram legitimam. Sed quid ſi pro mille ducentis ſortis ſtipuletur paulo ſuprà centum, puta centum viginti annua, vſque ad quindecim annos? Reſpon. valet contractus, ex quo omnino melior ſit conditio debitoris, quàm ſi centum duntaxat promitteret, donec ſorte reſtitueret, quod vt ſic dilucidius formo q. ſequentem.

QVÆSTIO LXV.

SYNOPSIS.

1 *Reditus perpetui, & qui redimendi pacto ſubiacent emi, & vendi iuſto pretio poſſunt.*

2 *Reditus excedens ſemiſſes vſuras iuris ciuilis annullandus.*

3 *Vſuræ non deducuntur niſi quatenus inciuiles.*

4 *Subtilius excutitur duodecima.*

5 *Reſtrictione contractuum fœneratitiorum ditior, non pauperior fieri debet debitorum conditio.*

414 ¶ SExageſimoquintò quæro de q. quam tractat. Io. And. in *addit.* Spec. *de vſuris*. Quidam pro mille vendidit centum quinquaginta annui reditus vſque ad decem annos, vel fructus certos ſiue incommutabiles certi vectigalis ad totidem annos, an contractus ſit licitus? & Ioan. And. *ibi* Lauren. de Rodul. in *tracta. vſura part.* 2. q 17. & omnes Docto. vbique tam in lecturis quàm in ſummis tenent eſſe vſurarium, ex quo fructus ſunt certi: quod non caret ratione, non propter certitudinem fructuum, ſed propter certitudinem lucri futuri, quia hoc caſu non licet debitori redimere ante tempus etiam offerendo totam ſortem vel reſiduum ſortis cum vſura præterita pro rata temporis, puta in fine primi anni, offerendo mille & quinquaginta, vel poſtquam ſoluit pro primo anno, offerendo in fine ſecundi anni nongenta quinquaginta, & ſic creditor certus eſt de certo lucro, etiam pro tempore futuro, vt nec debitor redimere, nec ſe liberare ante tempus poſſit: quod videtur improbum & illicitum fœnus, quia de iure omnis vſura ceſſat, ſorte cum reliquis præteritis oblata, idque ipſo iure, vt nouè diximus, ſ. q. 39. & nullibi in toto iure ciuili reperitur, curſum aliquem vſurarum permitti contra debitorem reſtituere ſeu luere volentem, nec ſunt inuentæ nec permiſſæ vſuræ, niſi contra debitores moroſos vel fruentes ære alieno, & quamdiu frui volunt. Verùm quia reditus perpetui & redimibiles emi & vendi poſſunt iuſto pretio, vt dictum eſt ſ. *quæſt.* 5. ſequitur quod etiam temporales reditus licitè emi poſſunt iuſto pretio, & ceſſante omni alia fraude. Quinimò non minus, imò magis & frequentius debitorum intereſt, temporales quàm perpetuos etiam redimibiles reditus vendere. Solum ergo diſcutiendum eſt, an ſit iuſtum pretium in propoſita ſpecie. Prima facie videtur quòd ſic, quia per hunc contractum melior eſt conditio debitoris, quàm ſi venderet reditum perpetuum & redimibilem ad rationem duodecimæ, pro eodem pretio: quod tamen eſſet iuſtum & ſufficiens pretium debitori. igitur hoc caſu eidem debitori iuſtum & ſufficiens eſt: imò iuſtius & ſufficientius. Quod autem melior hîc ſit eius conditio patet re ipſa, ſiue curſum medij temporis, ſiue finem & exitum attendas: quia inſpecto curſu reditus, debitor non ſoluit hic niſi 50. annua pro vſura (centum enim annua ſunt pro particulari reſtitutione ſortis) ſed in reditu

duodecimæ ſolueret ferè duplum, videlicet annuatim octoginta tria cum beſſe vnius, idque perpetuò, donec ſortem ſimul & integrè cum dictis ferè duplo grauioribus vſuris reſtitueret. Si igitur mille ſunt iuſtum pretium tam grauis & perpetui reditus, igitur ſunt debitori plus quàm iuſtum & ſuperabundans pretium huius temporalis & leuioris reditus. Idem inſpecto fine vel exitu reditus. Aut enim debitor tempore medio ſoluit in terminis & tunc particulari ſortis reſtitutione cum duplo ferè leuiori vſura liberatus apparet in totum & à ſorte & ab vſuris: vbi in reditu duodecimæ remaneret adhuc obligatus ad vſuras, donec ſortem integram ſimul cum reliquis reſtituat. Aut verò debitor tempore medio nihil ſoluit, licet debitum recognouerit, & adhuc multò melioris eſt conditionis, quàm in reditu duodecimæ: quia in hoc reditu temporali præter id quod interim per decem annos tota ſorte cum reliquis liberè fruitus eſt, non tenetur nunc ſoluere niſi mille quingenta, vt in totum liberetur: ſed in reditu duodecimæ oporteret eum ſoluere primùm octingenta triginta tria cum tertia parte vnius, idque pro vſuris præteritis decem annorum duntaxat, & adhuc ad eaſdē vſuras in futurum perpetuò obligatus remaneret, donec ſortem cum integris ſubſecutis vſuris reſtitueret. Tum tertiò huiuſmodi reditus iure communi licitus eſt: quia non excedit legitimum modum vſurarum legalium, imò eſt ſexta parte minor. Patet, quia ſemis vſura in mille, ſicut quinque menſtrua, vel ſexaginta annua: ſed in hoc reditu non ſunt niſi. 50. annua: igitur ſiue ius commune, ſiue mores noſtros attendamus, neutrobique excedit, ſed eſt infra legitimum & conceſſum modum. Quartò, iſte reditus in effectu reducitur ad rationem quicuncis vſuræ: patet, quia vltra ſortem nō ſoluitur niſi media pars ſortis in decem annis, & adhuc lapſo decennio non ſolùm ſiſtit vſura, ſed in totum debitor liberatur reliquis præteritis ſolutis, licet in quicuncibus currere pergat donec ſorti æquata ſit, quod eſt in fine viceſimi anni, vt ſuprà in *abaco*. Et Iohan. And. in *ad. li. de reb.* refert quemdam ſuo tempore dixiſſe, quòd iſte reditus ſtat ad quinque pro centenario. quem multis ineptis & præpoſteris computationibus nititur reprehendere. ſubducit enim vſuras, quas creditor acquirere poteſt, de vſuris vel penſionibus receptis, quod eſt ſtultum & abſurdum. Verùm è contrario deducendum eſt annuatim de ſorte, quod debitor ſingulis annis ſoluit vel ſoluere tenetur de ſorte, vt pro rata reſidui dumtaxat metiatur quantitas vſuræ, vt ſtatim ducam.

425 ¶ ...ecuiter prædictis non obſtantibus, dico dictum contractum illicitum & vſurarium, propter nimium pretij defectum, & vſuræ lucri ve exceſſum: hic enim reditus notabiliter excedit ſemiſſes vſuras iuris ciuilis, & duodecimā vulgò frequentatam. Non obſtant in contrarium adducta, quia ſecundum ius ciuile procedere poſſent, ſi debitor ſingulis annis ſoluere tenetur. 50. duntaxat, & interim tota ſorte frueretur vſque ad finem decennij: ſed non eſt ita, quia debitor quotannis non ſolùm vſuram, ſed ſortis partem reſtituit. Et hîc aduertēdum primò, quòd ſi diuidas ſortem æqualiter in ſingulos annos, quaſi in fine cuiuſque anni certa & æqualis ſortis quota pendatur, reſiduum autem penſionis cuiuſque anni cedat loco vſuræ, vt hîc de 150. annis, ſi centū adſcribas reſtitutioni ſortis 50 verò vſuris, tunc computatio & vſuræ proportio erit plana & facilis per ſingulos annos: quia primo anno, quo debitor tota ſorte fruitur, illa 50. currunt ad rationem vnius pro viginti in anno, ſiue quicuncis vſuræ. Secundo anno, quo non remanent niſi. 900. in ſorte, currit vſura ad rationem vnius pro octodecim. Tertio anno, quo non ſunt niſi. 800. in ſorte, currit vſura ad rationem vnius anni pro ſexdecim. Quarto anno, quo nō ſunt niſi 700. in ſorte, currit ad rationem vnius pro quatuordecim. Quinto anno, quo non ſunt niſi. 600. in ſorte, currit ad rationem duodecimæ. Sexto anno, quo nō ſunt niſi 500. in ſorte, currit ad rationem decimæ ſiue dextantis vſuræ. Septimò anno, quo non ſunt niſi 400. in ſorte currit ad rationem vnius pro octo. Octauo anno, quo non ſunt niſi 300. in ſorte, currit ad rationē vnius pro ſex, quæ eſt dupla 12. Nono anno, ad rationem vnius pro quatuor. Decimo tādem anno ad rationem vnius pro duobus: & ſic tandē in quadruplicem centeſimam exit. Secundò aduertendum, quòd penitius inſpiciendo, ſubtilior debet fieri vſuræ deductio: quia de iure non debet vſura reſecari, niſi quatenus ſuſtineri nō poteſt. Cæterùm valet actus quantū poteſt *d. Lect, in fi. l. pecuniæ fœnebris, in prin. l. vſuras illicitas, l. placuit de vſur.* Et alioquin fieret iniuria creditori, cui imputaretur grauitas vſuræ, quę prima fronte apparet in vltimis annis, & tamen non compenſaretur cum leuitate vſuræ priorum annorum, licet in eodem contractu. Itaque non debet hîc fieri illa æqualis ruſticorum more diuiſio, qua nihil inæqualius. Quia hîc non vna ſimplici quantitate, ſed de proportione quantitatis ad quantitatem agitur. Et adhuc non ſemel de vna quantitate ad aliam ſed pluries: & de diuerſis quantitatibus ad diuerſas per ſingulos annos huius decennij. Quia licet quolibet anno eadem proportione metienda ſit vſura, videlicet ſemiſſis ſecundum ius, vel duodecimæ ſecundum mores noſtros, tamen quolibet anno noua fienda eſt computatio, prout quolibet anno, ſi penſio ſoluatur ſecundum conuentionem, minuitur quantitas ſortis penes debitorem permanentis, vt ſ. *nu.* 416. Et ſic cuiuſque anni per ſe vſura admetienda eſt ad ratam quantitatis ſortis penes debitorem illo anno remanentis.

Diuiſio ruſticorum.

426 ¶ Vt (verbi gratiâ) primùm computando ſecundum formam vſurarū legalium, primo anno, quo debitor tota ſorte fruitur, currunt vſuræ legales, videlicet ſemiſſes, pro rata totius ſortis, & ſic faciunt ſexaginta vnde prima penſio centum quinquaginta, quę in fine primi anni ſoluitur, primū imputatur in vſuras debitas, ſeu quantæ deberi poſſunt pro rata dicti anni & ſortis, per illū annū manentis in poteſtate debitoris: & ſic cōfunduntur ſexaginta pro vſuris ſemiſſibus præteritis & debitis primi anni, reſtant de eadē penſione 90. quæ cùm nō poſſint imputari in futuras & nondum debitas vſuras, cedunt ſorti, & ſic ſecundo anno debitor non habet niſi 910. in ſorte, cuius ſemiſſis vſura facit 54. cum dimidio, & decima parte vnius videlicet 54. libras, & 12. ſolidos: quorū viginti ſunt librę ſi per libras cōputemus, quæ vſura primùm deducitur de penſione ſecundi anni, reſiduum verò huius pēſionis, videlicet 95. cum duabus quintis vnius, ſiue 95. libræ cum octo ſolidis minuit ſortē tertij anni, in qua non remanēt niſi 814. libræ cū 12. ſolidis; & ſic de reliquis: quorum computationem propter crebram numerorum fractionem Arithmetices inſuetis abhorrentem & prolixam magis quàm neceſſariam omitto, contentus fontes ipſos exactiſſimæ noſtræ diſcuſſionis indicaſſe. Summa, ſi rectè reliquū numerorū abſolueris, inuenies vſuras ſemiſſes totius dicti temporis & ſortis, hoc eſt pro rata fruitionis ſortis, non excedere. 320. & tamen creditor accipit. 500. Plus inuenies quòd ante finē noni anni, ſi penſio cōtinuata ſit, ſors (etiam vſuris legitimis pro rata deductis) erit exhauſta: ita quod decimo anno currit vſura vel penſio ſine fundo, imo poſt exolutionem ſeu reſtitutionē ſortis, cum vſuris ſuis legitimis, adhuc debitor ſoluit. 150. libras indebitas. Patet breui collectione, omiſſa particulari nimis prolixa computatione, quia in fine noni anni debitor iam ſoluit primo reſpectu ſortis 900, & ſic tantùm reſtarent centū de ſorte: ſed interim ... ſecūdò ſoluit quotannis 50. quæ in dictis nouē annis faciunt 450. & ſic in fine noni anni ſol-

Supputatio legalis vſuræ

uit.150. Conſequenter verum eſt dicere, quòd ex tunc reſtituit ſortẽ, & adhuc vltra ſortẽ 350. Et tamen pro rata tẽporis & ſortis, quam pro tempore penes ſe habuit, nõ debebat vſque ad 320. pro vſuris legalibus, & conſequenter iam ſoluit plus quàm triginta indebita, vltra ſortẽ & vſuras legales, & adhuc poſt annum ſoluere debet 150. æquè indebita. & ſic plus quàm 180. indebita. Igitur liquidò apparet enormis exceſſus etiam legalium vſurarum, & quòd dictus contractus in ſe etiam ſecundum ius ciuile non poteſt ſuſtineri, cùm debitoris conditio longè ſit deterior, quàm ſi ad vſuras ſemiſſes pro rata temporis & ſortis penes ſe manentis iuxta *l. lecta de reb. cred.* ſe obligaſſet.

417 ¶ Explicata proportione vſurarum legaliũ, venio ad proportionem noſtræ vulgaris duodecimæ, ſecundum quam prima facie videtur iſte contractus ſuſtineri etiam quotannis poſt primum annum ſubducẽdo de ſorte tantam ſummam, quanta penſio anni immediatè præcedentis excedit duodecimam ſortis partẽ eiuſdem præcedentis anni. Patet, quia etiam hac ſubductione facta, ſingulorum annorum duodecimæ partes ſortis, quam debitor ſingulis annis penes ſe habuit, ſimul vnitæ, faciunt circiter 525. libras, 16. ſolidos, & 8. denarios, & tamen debitor non ſoluit tantam ſummam pro vſuris in hoc contractu, ſed 500. duntaxat, & ſic videtur hîc eſſe melior debitoris, & deterior creditoris conditio, quàm ſecundum formam duodecimæ. Siquidem in hoc contractu primo anno, quo debitor tota ſorte fruitur, duodecima illius anni parit 83. libras cum tertia parte vnius libræ, vt pote in mille libras. Reſiduum verò conuentæ penſionis, quæ in fine primi anni ſoluitur, dicta vſura duodecimæ deducta, ſunt 66. libræ 13. ſolidi cum triente ſolidi: quod reſiduum ſtatim in ſortem imputatur: & ſic in ſecundo anno non remanent in ſorte & fundo penes debitorem niſi 933. libræ cum ſex ſolidis & beſſe ſolidi, cuius ſortis duodecima pars ſiue vſura ſecundi anni parit 77. libras 11. ſolidos 6. denarios cum beſſe vnius denarij, quæ primùm deducuntur de 150. quæ ſoluuntur in fine ſecundi anni, reſiduum verò dictæ penſionis, faciens 72. libras 4. ſolidos, quinque denarios cum triente denarij, rurſus diminuit ſortem, quæ diminuta fuerat initio ſecundi anni, & ſic initio tertij anni inueniuntur in ſorte 869. libræ, duo ſolidi, duo denarij, cum beſſe denarij duntaxat, quorum vſura duodecima ſunt 72. libræ 8. ſolidi 6. denarii, cum vna ſexta & vna decima octaua parte denarii, quæ deducitur de penſione, quæ ſoluitur in fine tertii anni. Reſiduum verò penſionis faciens 77. libras, vndecim ſolidos, 5. denarios cum beſſe denarii, & beſſe ſextantis vnius denarii, minuit ſortem incipientis anni quarti, in quo remanent penes debitorem 791. libræ, octo ſolidi 9. denarii circiter cum ſemiſſe denarii, quorum duodecima ſunt 65. libræ 18. ſolidi, cum denarii dodrante & ſemuncia, quæ vſura deducitur de penſione quarti anni. Reliquum penſionis faciens 84. libras, vnum ſolidum, vndecim denarios, cum ſextante & ſemuncia denarii, minuit ſortem incipientis quinti anni, quæ habet 707. libras 6. ſolidos 10. denarios, cuius duodecima ſunt 58. libræ 18. ſolidi 10. denarij, cum dextante denarii, quæ vſura ſubducitur de penſione quinti anni: penſionis verò reſiduum minuit ſexti incipientis anni ſortem, quæ 616. librarum 5. ſolidorum 8. denariorum, cum dextante, cuius duodecima ſunt 51. libræ 7. ſolidi, denarius vnus cum beſſe: quia vſura deducta ſuper penſione eius anni, reliquum penſionis ſortem incipientis ſeptimi anni minuit, quæ ſors ſit 517. librarum 12. ſolidorum 10. denariorum, cuius duodecima ſunt 43. libræ 2. ſolidi 8. denarii, & dextans denarii, quæ vſura ſubducitur de penſione, quæ in fine eiuſdẽ anni ſoluitur: reliquum penſionis faciens centumſex libras 17. ſolidos 3. denarios cum ſextante, minuit incipientis octaui anni ſortẽ, quæ habet 410. l. 15. ſolidos 7. denarios, cuius duodecima ſunt 34. libras, 4. ſolidi 7. denarij, cum heptunce denarij, qua vſura ſubducta de penſione eius anni, reſtant 115. libræ 15. ſolidi 4. denarii, cum quincunce, quæ minuunt ſortem anni noni, quæ eſt 295. librarũ 3. denariorum, cuius duodecima parit 24. libras 11. ſolidos 8. denarios, & quadrantem denarij, quæ vſura minuit eius anni penſionem, de qua reſtant 125 libræ 8. ſolidi 3. denarij cum dodrante denarii quæ ſortem decimi & vltimi anni minuunt: in qua remanent 169. libræ & circiter 12. ſolidi, quorum duodecima ſunt 14. libræ 16. ſolidi 8. denarii, quæ cum ſua ſorte in fine ſui vltimi anni faciunt 183 libras 16. ſolidos 8. denarios, quorum loco debitor ſoluendo 150. libras in totum liberatur, prout etiam ſingulis prioribus annis, præter commodum particularis luitionis, liberatur minorem quantitatem ſoluendo, quàm ſi ad rationem duodecimæ ſolueret, & particulatim redimeret ſingulis annis. Singulorum etiam annorum duodecimæ vſuræ, quantumuis ad viuum, vt ſuprà, reſecatæ, & ſubductæ ad ratam temporis & ſortis, tamen ſimul aſcendunt circiter ad 525. libras 16. ſolidos 8. denarios, pro quibus debitor non ſoluit niſi 500. libras, in hoc contractu; qui proinde videtur admittendus, vt leuior duodecima noſtra. Ex his etiam vides, quòd ſecundum ſupputationem duodecimæ non abſorbetur fundus ſiue ſors in vltimis annis huius decennii, prout abſorbetur ſecundum curſum legalis vſuræ, de quo non eſt mirandum: quia 12. longè maior & grauior eſt ſemiſſe legali. Porrò quantò maior, tantò plus ſingulis annis exhaurit de penſione conuenta 150. quantò verò plus exhaurit de dicta penſione, tantò minùs penſionis ſupereſt, quod ſorti imputetur. Et ſic ſors minùs diminuitur, quàm ſecundum ſemiſſem legalem, in quo leuior vſura minùs abſumit de penſione. Et ſic tantò maior pars penſionis in fine cuiuſque anni ſupereſt & imputatur ſorti, quæ conſequenter citiùs abſorbetur & compenſatur in ſimile legali, quàm in duodecima. Cùm autem apud nos licitus ſit reditus duodecimæ, vtcumque grauior ſemiſſe, videtur licitus hic contractus: quò melior inuenitur conditio debitoris, quàm per formalem duodecimam. Eſſet enim ridiculum & fanaticum, ita contractus fœneratorios vel fœnoris ſuſpectos reſtringere, vt durior & deterior fiat conditio debitorum, vtque contractus eis leuior & vtilior denegetur, duriore permiſſo, vt ſup. *num*. 22.

Supputatio duodecimæ.

428 ¶ Quibus tamen non obſtantibus in ſententia perſiſto, dico hunc contractum eſſe illicitum, etiam in terminis morum noſtrorum, ſcilicet duodecimæ permiſſæ. Et recordandum eſt eius quòd ſæpè diximus, non eſſe apud nos ita fœliciter permiſſam duodecimam, ſicut in iure ciuili permittuntur ſemiſſes aut aliæ vſuræ legitimæ, quæ promiſcuè veniunt, etiam citra pactum, putà ex mora in contractibus bonæ fidei, ſiue debitor poſſit cogi per creditorem ad reſtitutionem ſortis cum vſuris præteritis, ſiue non, ſub certis modificationibus, ſup. *n*. 41. Sed noſtri reditus non ita de facili admittuntur, ſed demum ex conſtituto expreſſo, ſub triplici eſſentiali onere. Primò, quòd creditor nunquam poſſit repetere ſortem, ſed poſſit debitor perpetuò frui. Secundò, quòd nunquam currat reditus, niſi pro rata temporis & ſortis, nec vltra metam conceſſam. Tertiò, quòd debitor quandocunque ſe liberare poſſit, ſortem cum reliquis præteritis offerendo, ſub his conditionibus ſimul concurrentibus permiſſum eſt emere reditum vſque ad duodecimam ſortis annuam ad ſummum. Sed omnes illæ conditiones hîc deficiunt. Prima, quia creditor cogit debitorẽ ad reddendum ſortem cum actuario, nec licet debitori toto tempore integra ſorte frui. Secunda, quia debitor parte etiam maiori ſortis reſtituta, cogitur nihilominùs eumdẽ reditum vſq; ad tempus conſtitutũ continuare: & ſic vltra ratam duodecimæ ſortis quam

habet, vel habuit penes ſe pro tempore quo actuarium accedit. Tertia, quia debitor infra illud tempus conuentum non poteſt ſe liberare ſortem offerendo, etiam cum vſuris præteritis, ad rationem duodecimæ, pro rata temporis & ſortis, quod cæteris acerbius eſt: quia etiam de iure, ſi quis ſtipuletur non ſemiſſes, ſed leuiores vſuras, putà quincunces, adhuc non poſſet eas lucrari, ſtante pacto, quòd debitor non poſſet luere, vel ſe liberare: quia in hunc caſum nunquam fuerunt introductæ, nec permiſſæ aliquæ vſuræ, licèt debitor interim tota & plena ſorte fruatur, vt ſup. *quæſt.* 15.

429 ¶ Non obſtat quòd ipſe contractus vtilior ſit & leuior debitori, quàm reditus duodecimæ, tum primò propter facultatem reddendi ſortem per plures vices: tum ſecundò, quia in ſumma minùs de ſuo numerat, quàm ſi in fine tanti temporis reditum duodecimæ redimeret: quia imò ſecundum promiſcuum vſum & communem æſtimationem tres illæ commoditates, quas debitor alieni æris vſu indigens ex reditu duodecimæ habet, longè præponderant his duabus commoditatibus huius reditus: contra verò hæ duæ commoditates longè grauiori intrinſeco incommodo comitantur & vincuntur. De prima commoditate patet, quia propriè debitor non habet hanc facultatẽ, ſed adſtrictionem paſſiuã: quia præciſè tenetur reddere in terminis, & ſic priuatur commodo fruendi tota ſorte, vſque ad finem totius temporis conuenti, quod eſt deterius & damnoſius, quàm ſi teneatur totum ſimul in fine temporis reddere, & interim poſſit ſub eadẽ vſura tota ſorte frui. De ſecunda commoditate patet, quia verum eſt, quòd mille in decem annis ad rationẽ duodecimæ pariunt octingenta triginta tria, cum triente vnius, pro quibus hoc caſu ſoluuntur 500. tantùm. Sed etiam hoc caſu prorſus ceſſat ratio duodecimæ: quia debitor tota ſorte non fruitur toto tempore ad tantam vſuram generandam requiſito. Et licèt deducta vſura pro rata, qua debitor ſorte non fruitur, adhuc reliquum vſuræ duodecimæ excedat 500. libras, de 25. libris, & circiter de 16. ſolidis, octo denariis, vt dixi: & tamen debitor non ſoluit niſi 500. reſpondetur, non ſufficere ad iuſtitiam, ſeu iuſtum pretium duodecimæ, quòd non currat vſura, niſi pro rata ſortis pro tempore manentis penes debitorem: ſed etiam requiruntur alia duo ſubſtantialia, videlicet quòd debitor poſſit perpetuò vel ſortem retinere, vel reditum redimere, provt maluerit. Quibus omiſſis non eſt in conſideratione, quòd debitori in decem annis remittantur vigintiquinque libræ & aliquot ſolidi, quæ vix ſunt pars viceſima totius duodecimæ. Et alioquin ſi remiſſa aliqua parte, vt putà vncia vel ſextante duodecimæ, liceret omiſſis aliis ſubſtantialibus conditionibus fœnerari, ſequeretur veteres omnes vſuras, imò grauiores velut ab inferis reuocatas paſſim admitti: quia etiam remiſſo quadrante ſiue quarta parte duodecimæ, quod ſupereſt adhuc ſemiſſes ciuiles aliquantulum excedit, vt patet in *abaco*. Et ſic concludo prædictum contractum vſurarum, & in totum annullandum, ſalua reductionis æquitate ad ſemiſſem rotundum duodecimæ totius ſortis abſque alia ſubductione, ſi conſtet de bona fide creditoris, vt in ſimili dixi ſup. *quæſt.* 65. *num.* 418.

QVÆSTIO LXVI.

SYNOPSIS.

1 *Ære alieno difficilè carere poſſumus.*
2 *Duodecimam vſus recepit ex magna cauſa.*
3 *Non paſſim omnes temporales reditus damnandi.*

430 ¶ SExageſimoſextò ad vberiorẽ declarationẽ quæro, Fac plus ſeptima parte duodecimæ remitti, & omnes requiſitas cõditiones adeſſe, dẽ pravna, putà, promittit debitor in mille decem annis fruẽdis ſoluere 70. annua vſq; ad 10. annos: deinde in fine decennii totam ſortẽ reddere, ita vt interim quandocunq; liberari poſſit ſortẽ reſtituẽdo cum reliquis pro rata temporis. Hîc enim ad plenam iuſtitiã cõtractus vna ſola deeſt cõditio, videlicet quod debitor poſſit perpetuò frui, nec teneatur vnquam reddere, donec malit redimere: cuius loco remittitur annuatim pluſquã ſeptima pars vſuræ conſuetæ, videlicet 13. cum triente vnius, quæ ſingulis annis debitor lucratur, & creditor perdit: quod (tanquã 12. leuius) videtur admittendũ. Sed breuiter non putauerim huiuſmodi contractũ tolerandũ: quia eſſet in effectu reducere paſſim in vſum veras & formales vſuras ſemiſſibus multò grauiores, vt patet in *abaco*. Quod vt pleniùs liqueat, pro contractu arguitur: videtur enim multò melior conditio creditoris, quàm in formali 12. cùm vſurã notabiliter minorẽ ſoluat, & tamen plena ſorte fruatur, cum libera facultate redimendi. Et licèt poſt decem annos cogi poſſit ſortem reddere ſeu redimere, niſi malit creditor vſuram protogare, hoc non videtur graue, nec conſiderabile propter duo. Primò, quia debitores ſemper aliquando redimere intendunt, idq; infra modicũ tempus, provt etiam maturiùs redimi ſæpiùs vſu venit. Sunt enim huiuſmodi contractus gratià temporarij vſus æris alieni, quo vix in ciuili vita carere poſſumus. Secundò, quia hîc debitor non poteſt cogi ſtatim redimere, nec infra modicum tempus, ſed ſolùm poſt longum tempus, tantum & tale, infra quod veriſimiliter omninò redempturus erit, etiamſi alioqui nunquam teneretur redimere, niſi in quantũ propter moderationem reditus allicitur ad non redimendum etiamſi poſſit: quod non eſt in conſideratione, niſi ad magis iuſtificandum contractum: quia in hoc debitor non certat de damno vitando, ſed de lucro captando. Et ſic non grauatur debitor in aliquo per defectum huius conditionis, attenta longitudine temporis, infra quod non poteſt cogi redimere. Non ergo grauatur, ſi promittit facere poſt longum tempus, id quod ſua intereſt, breuiori tempore facere, & veriſimiliter è re ſua facturus eſt. Quòd ſi fortè grauatur, grauamen illud longè leuius eſt, & minoris æſtimationis, ſecundùm communem curſum, qui debet attendi, quàm ſit id in quo multò ampliùs releuatur per notabilem moderationem vſuræ, vt palam ſit fore, vt ſecundum hanc formam creditor minùs lucraturus ſit, debitor verò non minùs rebus & commodis ſuis prouiſurus in decem annis, quàm ſi perpetuò frui liceret ſub eadem vſura. Et ſic videtur forma cõtractus leuior & benignior duodecima: & conſequenter non minùs, imò magis admittenda. Secùs ſi debitor cogi poſſet redimere poſt annum vel biennium, aut aliud non multum tempus, infra quod veriſimiliter dubitatur, quod non erit vſu æris alieni perfunctus, nec commodè reddere poterit.

431 ¶ Quibus non obſtantibus perſiſto in ſententia,
& moueor, quia mihi non videtur iuſtum, ſed minus Solutio
pretium, aut non ſatis remitti de vſura, duplici ratione. Prima, quia creditor non remittit ſextam partem vſuræ, & accipit pactum de redimendo, videlicet vt teneatur debitor poſt decem annos redimere & ſortem reſtituere: quod pactum poteſt eſſe maioris æſtimationis

tionis & periculi, quam ſexta pars vſuræ, & plus commodi afferre creditori ſecuro de repetitione ſortis, quàm detrahat remiſſio ſextæ partis vſuræ: & tamen minus ſexta parte detrahitur. Secunda ratio, quia quòd ſupereſt vſuræ, adhuc excedit legitimum modum iuris, videlicet ſemiſſem: & ſic non debet admitti. Non obſtat, quòd admittitur vſura grauior ſemiſſe in duodecima, quia hoc ſpecialiter in vſum receptum eſt, interuenientibus ſimul copulatiuè pluribus conditionibus, de quibus ſup. *q.* 23. *q.* 50. & præcipuè illa conditione, quòd ſors perpetuò alienata ſit & nunquam repeti poſſit. Vnde non debet illud extendi, vna dictarum conditionum, præſertim hac inſigni deficiente. Et etiam ſi alioqui iuſta ſit cauſa percipiendæ vſuræ, intelligitur infra metas à iure præfixas, quæ non ſunt correctæ vt excedi poſſint, niſi in formali duodecima. Non obſtat, quòd ſecundum communem curſum debitor magis ſubleuatur ſecundum hanc formam, quàm ſecundum formalem duodecimam, quia non eſt verum, niſi ſecundum quaſdam particulares, caſuales & incertas circunſtantias, quæ non ſufficiunt vbi certam metam in communi conſtitui expedit ad fraudes & lites vitandas. Tum etiam quandoque vel plerunque hoc verum ſit, tamen ſæpè accidere poterit, debitorem plus lædi, dum decem annis exactis redimere cogetur, quàm ſubleuetur ex dicta moderatione vſuræ: tum etiamſi maximè tempore contractus debitor omninò ſperet ante decem annos redimere. Et hoc tunc ſit veriſimile, tamen breui momento rerum ſtatus mutari, & facultates labi poſſunt, & ſic eo ipſo grauatur debitor, quòd ſe ſubiicit huic periculo, vt ſup. *n.* 416. quod non videtur ſatis penſatũ per tam modicam remiſſionem vſuræ. Prætereà etiam ſi omninò eſſet, & futura ſemper foret melior conditio debitoris, adhuc non ſequitur quòd creditori liceat legum metas excedere: quod nullo caſu conceſſum eſt, niſi ſpecialiter in formali duodecima. Ergo nullo modo debet extendi, per not. ſup. *n.* 210. Tum non licet vilius emere propter neceſſitatem vel vtilitatem ſingularem venditoris pecunia indigentis, per not. ſup. *n.* 243. ſed debet attendi qualitas & vtilitas rei venditæ cum pactis & oneribus appoſitis? ſed hoc onus reemendi & pretium reddendi, licèt poſt decem annos dilatum, præponderat, aut ſaltem ſemper periculum eſt, vt præponderare poſſit illi modicæ remiſſioni partis vſuræ medij temporis, & ſic contractus eſt iniuſtus. Sed an ad eius iuſtificationem ſufficiat reſtringere reditum ad 15. ſortis partem annuam, putà ad ſexaginta ſex cum beſſe vnius annuatim? puto quòd non. An ergo ſufficiat quadrantem ſolidi reditus, videlicet duodecimæ detrahere: putà reſtringenda reditum ad rationem 61. cum dimidio vnius annuatim? videtur quòd ſic, ob notabile commodum & leuamen debitoris præ vulgò permiſſa duodecima, & quia alioquin crebriùs ſolent debitores ante decem annos redimere, vt nuper dixi. Sed nec adhuc ſufficere puto, ex quo communes metæ iuris exceduntur, & ſumus extra ſpecialem caſum duodecimæ.

Nullo prætextu licet excedere vſuras legales.

412 ¶ Quid ergo ſi reditus reſtringatur infra communes metas iuris, putà ad ſemiſſem legalem, videlicet ad 60. annua? videretur tunc omninò tolerandus, tum communis vtilitatis, præſertim debitorum gratiâ: tum quia reditus hoc modo longè moderatior eſt vſura legalis in tribus aliis. Primò in hoc, quòd creditor non poteſt interim ſortem repetere, licèt debitori liceat ſe liberare, quod eſt magni effectus, & maximi ponderis in hac materia, valdéq; diſcrepans à forma iuris ciuilis, ſecundum quam poteſt creditor ſortem interim exigere cum vſura præterita, futuri temporis vſura duntaxat omiſſa. *l. fin. C. de iure doti* Secundò in hoc, quod non poteſt reditus excurrere vſque ad duplum, ſiue æquamentum ſortis: ſed longè infra duplum reſidet & finitur, licèt iure ciuili poſſit aſcendere vſque ad duplum, ſup. *n.* 49. ſed iſtud parum valet per not. j. *q.* 70. *ad fin.* Tertiò in hoc quòd ſpatium, infra quod non poteſt creditor repetere, ſed licet debitori ſorte frui, non eſt breue, nec mediocre: ſed valdè magnum, putà vſque ad longum tempus; infra quod veriſimile eſt quòd poterit debitor rebus ſuis conſulere, & commodè redimere. Vides quàm hæc multum vrgeant, rationique & æquitati conſona videantur? & tamen vſque adeò vſuras auerſor, adeò religioſè in his incedo, vt nec hunc cõtractum admittere audeam. ſed dicendum vt j. *q.* 71. *n.* 464. in deciſione totius materiæ reſeruo. Ex his nouiſſimis quatuor quæſtionibus, ſpeciatim εἰσαγωγῆς gratiâ diſputatis, iam ſatis liquet, non omnes temporales reditus, etiam vtrinque & temporis & quantitatis reſpectu certos, etiam de nouo pecunia conſtitutos damnari & reiici debere, licèt cumulus penſionum ſortem excedat, quicquid hactenus voluerint omnes Canoniſtæ & Legiſtæ, etiamſi penſio annua excedat duodecimam ſortis partem, vt ſup. *q.* 64. *ad fi.* Sed frena iniicienda & ita res temperanda, ne quis in fraudẽ non ſolùm vulgo conceſſæ duodecimæ, ſed nec etium legalium vſurarum, & iuſtarum negotiationum, aut ad alium exceſſiuum turpémve quæſtum abuti poſſit, ſed intra ſemper legitimum & probabilem modum contineantur. Cuius, ne fortè lector interim in incerto vagetur duo ſunt exempla. Primum, quando penſio annua non excedit vulgatam duodecimam, nec vltra duplum currit. ſup. *q.* 64. Secundum, ſi penſio duodecimam quidem excedit, ſed tam modico exceſſu, in quantitate & temporis duratione, vt deducta ſortis ſumma, reſiduum totius lucrum infra ſemiſſem duodecimæ ſubſideat. vt ſi quis pro mille nõ ſtipuletur vltra centũ quadraginta vnum cum dimidio & ſextante vnius annuatim in decem annos duntaxat, vel pro mille ducentis non ſtipuletur vltra 1 0. annua in duodecim annos duntaxat, & ad ſummum. His enim caſibus & ſimilibus videtur omnis abeſſe noxa, omníque fraudi, & illicito quæſtui via præcluſa. Nunc quia iam ad totius huius materiæ deciſionem accingor, ne fortè nouas concluſiones abruptè & non ex euidenti ratione & vtilitate magnáque & exanclata animi contentione metiri videar, placet analyticam noſtram ſuper his meditationem quàm clarè & expeditè licebit ſemel explicare, non prolixitatis ſtudio, nec inconſulta indulgentia ſtyli: ſed veritatis & æquitatis propugnandæ gratiâ, & ne fortè in decretum iuriſconſulti in *l. penult. de Conſti. princ.* peccare videar, quæ niſi iam ad alia feſtinantem vellicarent, & morarentur, libenter hoc tam prolixo moleſtóque mihi labore carerem. Primò igitur generaliter diſcutiam de iuſtitia vel iniuſtitia horum redituum temporalium, deinde de modo ſeu iuſto pretio. Quod ad primum.

Duo caſus liciti redituum temporaliũ.

QVÆSTIO LXVII.

SYNOPSIS.

1 *Non currunt vſuræ niſi pro rata temporis, & ſortis penes debitorem exiſtentis.*
2 *Creditoris lucrum centeſimam excedens illicitū.*
3 *Certi temporarij reditus defenſi.*
4 *Vapulant Canoniſtæ.*

433 ¶ SExageſimoſeptimò generaliter quæro, An omnes reditus temporales & certi ſint reiiciendi: ex multis enim videntur illiciti. Primò, quia creditor certus eſt præciſè de lucro futuro. Secundò, quia debitor non poteſt redimere, nec ſe liberare, etiam ſorte re integra oblata, vel reſiduo ſortis cum reliquis præteritis. Et iſtud in idem recidit cum primo: & eſt contra naturam & ſubſtantiam vtriuſque fœnoris, & legalis & noſtratis, & vtrunque excedit: & ſic tanquam improbum fœnus reiici debet, nec videtur modicitas fœnoris excuſare, quia etiam iure ciuili nullum vnquam fœnus quantumuis modicum, permiſſum vel toleratum fuit, in quo non liceret debitori ſe liberare: idque quandocunque commodum eſſet, & liberet ſortem cum reliquis offerre, ſup. *q.* 39. Tertiò, quia ſors non eſt perpetuò alienata. Non enim licet debitori tota ſorte frui, quandiu vſura currit: ſed cogitur in effectu ſortem per partes reddere, eadem nihilominùs (etiam tandem ſupra ratam ſortis) vſura currente: quod vltimum eſt pariter contra formam iuris & morum noſtrorum. Quartò, quia fieret fraus prohibitioni veterum vſurarum, quæ hac via per obliquum reducerentur in vſum: quia volens mutuare ad terminum ſub ſemiſſibus vel quincuncibus vſuris, reditum temporalem illis congruentem emeret, ſolo mutui nomine mutato, & nomine emptionis aſcito Quintò, non ſolùm fieret fraus, ſed etiam trangreſſio enormis veterum vſurarum, vt patet in ſecundo exemplo, ad finem quæſtionis præcedentis, vbi in fine decennij creditor inuenitur recepiſſe mille quadring. ſexd. cum dimidio & ſextante vnius: & ſic ferè dimidium ſortis ſuperlucratur: quod lucrum licèt prima facie non videatur excedere quincunces, tamen in veritate rectè computando excedit ſemiſſes, quinetiam centeſimam. Patet, quia nullo iure permiſſus fuit curſus cuiuſcunque vſuræ, niſi pro rata temporis & ſortis penes debitorem remanentis. Imò hoc eſt de eſſentia & neceſſitate vſuræ: quia non poteſt eſſe nec dici ſine ſorte penes debitorem interim remanente. Igitur vt maximè conſeruetur contractus quantum poteſt, & computetur vſura quanta maxima ſingulis annis currere & deberi poteſt, putà ſemis (neque enim cōmuniter licet de iure vltra ſemiſſem lucrari) tamen ſingulis annis penſio creditori ſoluta debet eius lucro cedere pro rata ſemiſſis duntaxat: reſiduum autem penſionis cùm non poſſit nec præteritis vſuris iam ſolutis, nec futuris nondum debitis imputari, neceſſariò cedit in diminutionem ſortis: & ſic primo anno, quo debitor mille libris fruitur, currere poteſt vſura ſemis vſque ad ſexaginta. Itaque de penſione, quæ in fine primi anni ſoluitur, primò ſexaginta vſuris imputantur: reſiduum verò penſionis, videlicet octoginta vnum cum dimidio & ſextante vnius ſorti imputantur. Et ſic ſecundo anno debitor non habet de ſorte vltra nongenta octodecim cum triente: & ſic ſemis illius anni vix excedit quinquaginta quinque. Itaque in ſecunda ſolutione adhuc plus diminuitur de penſione tertij anni, & ſic deinceps: ita quòd in fine noni anni non remanent niſi vndecim cum dimidio in ſorte: & ſic illo anno

Supputatio.

A non poteſt deberi vnum pro ſemiſſe, ſed circiter beſſis vnius. Sed eſto currat vnum, & ſint duodecim cum dimidio in fine decimi anni, ſaltem de penſione vltimi anni detrahi debent centum viginti nouem cum ſextante vnius, tanquam ſumma prorſus indebita, & ſortem & vſuras legitimas tranſcendens: & ſic hæc ſumma indebita deduci debet de lucro vſurarum. Cùm autem facta deductione ſortis ſingulis annis vt ſuprà diminutæ, cumulus vſurarum legitimarum non excedat trecenta triginta ſex cum dimidio vnius, vt patet rectè calculanti: & ſuper eadem ſumma deduci debeat prædicta ſumma centum viginti nouem cum ſextante indebitè exacta, non remanebunt in lucro niſi circiter ducenta ſeptem ad rationem ſemiſſis, omni debita deductione exactè facta, & tamen creditor in dicto exemplo vltra duplum huius ſummæ ſu- B perlucratur, videlicet quadringenta ſexdecim cum dextante vnius. Cùm autem duplum ſemiſſis ſit centeſima, ſequitur rectè calculando & ſubducendo, quòd lucrum creditoris hoc caſu centeſimam ipſam excedit: igitur nullo modo tolerari poteſt, nec debet. Quia etiamſi poſſent admitti veteres vſuræ vel contractus æquipollentes, ſaltem non poteſt, nec debet admitti earum exceſſus. Et prædicta procedunt etiam in reditibus temporalibus, in quibus tempore ſuo finito, præter reliqua temporis præteriti, nihil omninò debetur nec exigi poteſt, de quibus principaliter diſputatur. Multò verò fortiùs procedunt in reditibus, in quibus curſu finito ſors integra vltra præterita reliqua peti & exigi poteſt. Quibus etiam illud obſtat, quòd ſunt vſuræ formales iuris ciuilis exoletæ, nec reducendæ, vt ſup. in *quæſt. præcedenti.*

C 434 ¶ In contrarium, quod hi reditus ſint liciti & tolerandi, ſub moderatione tacta. quæſt. præcedenti in fin. arguitur primò: quia licitum eſt emere vſumfructū fundi vel reditus iam conſtituti ad tēpus. Quòd ſi plena proprietas fundi centum reditus annuatim afferētis vænire poteſt pro bis mille quingentis, vel tribus ad ſummum millibus iuſto & ſummo pretio, vt 3. *q.* 5. Igitur eiuſdem fundi dominium ad tempus viginti vel triginta annorum, ſaltem tanti temporis ſimplex vſusfructus, dimidio minùs vænire poteſt iuſto pretio: & rurſus vſusfructus dimidiati temporis minori & ſubdimidio pretio (vt videtur.) Sed huius reditus per manum alterius percipiendi non eſt tanta indicatura cæteris paribus, nec tanta commoditas, quanta vſusfructus, vt no. ſup, *q* 5. *q.* 15. Igitur ſimplex reditus eiuſdem quantitatis centum annuorum, etiam non redimibilis, vſque ad vigintiquinque vel triginta annos emi D poteſt pro mille ducentis, vel 1500. ſummo & iuſtiſſimo pretio. Et ſic videtur, quòd idem tempus dimidiati 3 temporis dimidiato pretio iuſtè emi poſſet, putà centum annua vſque ad decem annos pro ſexcentis, conſequenter non videtur dubitandum, quin ſeptuagintaquinque annua vſque ad decem, vel etiam vſque ad duodecim annos iuſtè emi poſſint pro ſexcentis. Non obſtat, quod habetur Leuitic. 2., vbi etiam emptor fundi tenetur computare fructus in ſortem, & reſiduo pretij oblato reddere fundum: quia illud eſt præceptum iudiciale illius temporis & ſolius politiæ Iudaicæ, quæ ad nos non pertinet. Vbi etiam prohibebantur terra abſolutè vendi, quo maneret in ſu-

prohibebatur terra abſolutè vendi, quò maneret in familia, & fructus duntaxat vendi poterant, nec adhuc abſolutè, ſed ſub duplici conditione. Prima, quòd fructus imputarentur in ſortem: Secunda, quòd non venderentur vltra tempus proximi Iubilei, quo omnis poſſeſſio ad familiam ſuam redire iubebatur: de quibus nihil ad nos, vt tradunt omnes Theologi. Probatur ſecundò, quia ſicut validi ſunt hi duo contractus ſimul iuſto pretio facti, videlicet venditio fundi, & eiuſdem per venditorem ab emptore conductio, argumen. à fortiori. *l. ſicut emptio. loca.* ita valent hi duo ſimul facti, videlicet venditio vſusfructus abſolutè vel ad certum tempus iuſto pretio, & eiuſdem vſusfructus per
Hypotheſis. venditorem ab emptore conductio. Fac Titium vendere Caio fundi ſui centum annua ferentis vſumfructum vſque ad decem annos, pro ſexcentis libris, nemo dubitat de iuſtitia contractus: nec minus erit iuſtus, ſi Titius qui aſſerit fundum ferre communiter centum annua, caueat de euictione dicti communis valoris aſſerti: nec rurſus erit minus iuſtus, ſi Titius eundem vſumfructum conduxerit ab emptore pro centum annuis: ſed hi duo contractus ſimul iuncti omnino & per omnia æquipollent venditioni reditus temporalis centum annuorum vſque ad decem annos pro ſexcentis. Igitur ſi prior duplex contractus iuſtus eſt, neceſſe eſt hunc ſimplicem iuſtum eſſe. Tertiò, quia nemo dubitat de iuſtitia reditus ſemel redimibilis ad rationem quindecimæ: nec enim dubitatur ad rationem duodecimæ, ſed reditus adeo moderatus, vt ſupra *quæſt. præcedenti in fine.* multò leuior eſt & vtilior debitoribus omni reſpectu, quàm ſit reditus ad rationem duodecimæ, vel etiam quindecimæ. Quia ſiue ex parte creditoris, ille minus lucratur quàm in quindecima, & interim particularem ſortis refuſionem in effectu pati cogitur: ſiue ex parte debitoris, quia longè maiorem pendit vſuram, & per aliquot particulares præſtationes in totum liberatur. Quartò, quia huiuſmodi venditio, ſiue de iam conſtituto, ſiue de conſtituto de nouo, eſt cùm vtilis, tum neceſſaria vſibus & commoditatibus
Vtilitas. hominum. De vtilitate patet, quia ſæpe vſu venit homines etiam locupletes repentè indigere vſu æris alieni ad breue tempus, vel momentaneam aliquam neceſſitatem vel vtilitatem, puta ſi poſſeſſor multorum immobilium, ſed pecunia recondita carens (quod ſæpè nobilibus vſu venit) impetatur de quadam graui ſumma, ex contractu fortè paterno de cuius ſolutione vel remiſſione breui docere poterit per teſtes, ſed interim per prouiſionem ſumma numeranda eſt, ne prædia per abuſum grauiori nec reparabili damno diſtrahantur: huic enim longè vtilius eſt moderatum temporalem reditum vendere, quàm perpetuum ad rationem duodecimæ: idque triplici ratione. Prima, quia de fructibus vnius prædiorum ſuorum poterit commodè reditum exoluere: & ſic priorò ſine aliqua diſtractione particulatim redimere. Secundò, leuiore vſura quam foret duodecima pro rata temporis & ſortis. Tertiò, quia reditus tempore ſuo per ſe velut naturali morte finietur, citra ſolicitudinem comparcendi pecuniam ad cumulum ſortis ſimul conficiendum & reſtituendum: quod propter lubricam fluxibilitatem pecuniæ vix vnquam accideret, vt redimeretur: idem ſi quis huiuſmodi, pro elocanda filia vel domo conſtruenda, aut aliis infinis iuſtis cauſis indigeat. Igitur non poſſunt nec debent prohiberi, vel reprobari temporales reditus etiam certi: cum ſæpè vſu veniat eos vtiliores eſſe indigentib. & leuiores reditibus conceſſis & approbatis. [*Le 12. Septembre 1560. à Partenay. Loys Chauuin Eſcuyer faict bail à maiſtre Pierre Guillemard Aduocat, pour cinq ans pour ſoixante liures tournois pour les cinq années*, quæ ſtatim ſoluuntur, ſaltem infra trimeſtre, *& chacun an les profits des deux meſtairies, qu'il promet valoir chacun an dix-ſeptiers ſeigle, vingt boiſſeaux auoine, trente liures tournois, pour le profit de nourrir des beſtes, douze chappons, deux douzaines de poulets, & douze oiſons: & faire le tout rendre en la maiſon dudit Aduocat.* Reſp. idem *Sainct Meloir*, nec eſſe vſuram, nec *vente de bled en verd*, & malè iudicatum. *Par le Seneſchal de Poictou, qui ſur le champ a abſouls* hæredes *Chauuin declaré ſans lettres le contract nul, & tout computé* in ſortem. *Et deffences aux Notaires d'en faire de pareils*, hoc etiam requirente *le Procureur du Roy, que bled en verd*, & malè, *que ce n'eſt pas là de bleds, ne vn ruſtique.* Eſto quod ſit venditio fructuum, tamen non eſt vetitum. *Dauantage le contract eſtant caſſé, la rente a deu courir au profit dudit Aduocat. per l. 2. C. ſi cert. pet. l. cert. cond. §. quoniam D. eod. l. ſi abſentis.* vbi text. rotundus. *in fin. C. ſi cert. pet. Auſſi ſans l'eſperance de la validité dudit contract, il eſt certain que le vendeur ſe fuſt faict ceder les actions de ladite rente:* igitur, *s'il eſt deceu*, habentur pro ceſſis. *l. 1. 2. & 3. C. de his qui in prior. credit. loc. ſucced.* ſufficit enim enim tacitum pactum, & tacitum pactum ſubeſſe probat textus in *d. l. ſi abſentis in fin.*]

435 ¶ De neceſſitate liquet, quia non ſolent reditus perpetui emi, niſi à tutò cauentibus, non ſolùm præ- Neceſſitas.
dibus, ſed etiam prædiis, ne quando creditor vel eius hæres ſortem cum reliquis amittat: debitore vel eius hærede ad pauperiem redacto: quod multis caſibus frequenter accidere poteſt. Atqui frequenter accidit, vt quibus deſunt prædia quæ hypothecari poſſint, non minus, imò magis, ex iuſtis etiam & honeſtis cauſis ære alieno ad tempus indigeant, & ſic in iſtis non ſolùm vtilitas ſuadet, ſed etiam neceſſitas cogit, moderatos temporales reditus admittendos, ne vel omni prorſus deſtituantur ſubſidio, dum non inueniunt, qui perpetuos reditus emant ſine prædiorum hypotheca: vel ne cogantur nedum de quæſtu redituali paciſci cũ fœneratore, ſed etiam de alio quæſtu, vel parte ſortis, cum tertio prædiorum poſſeſſore, redimendæ fideiuſſionis & hypothecæ prædiorum ergo, vnde longe grauius damnum conſequetur, vt quotidiana docet experientia. Huius neceſſitatis exemplum eſt inſigne in mercatore vel negotiatore induſtrio, vel in quolibet ex induſtria ſua quæſtum mediocrem & honeſtum faciente, prædiis tamen carente, cui ſiue ad prædium comparandum, vel domum conſtruendam, vel negotiationem exercendam, aut aliud vtile vel neceſſarium, opus eſt temporario ære alieno. Cùm enim defectu tutæ & perpetuæ hypothecæ non ſit inuenturus emptorem perpetui reditus, facilè tamen (ſi hoc permiſſum ſit) inueniet emptorem reditus temporalis, quo etiam longè facilius & leuius defungetur (modò temperatus ſit) quàm reditu duodecimæ. Facile eſt enim, vt quis ſequatur fidem hominis legalis & induſtrioſi ad quinque, ſeptem, vel decem annos, etiam ſine prædibus & prædiis: difficile verò, quod perpetuò ſequi velit, ſine tuta hypotheca. Tum ſi prædibus omnino opus ſit longè facilius homo induſtrius inueniet, qui fidem ſuam ad tempus interponant, quàm ad reditum perpetuum. Et hæc de hac vtilitate & neceſſitate debitorum (quibus potiſſimum conſulendum eſt) clara ſunt.

436 ¶ Idem de vtilitate creditorum, quorum etiam rationem ſine debitorum iniuria, & ex iuſtis & ho- Exemplum.
neſtis cauſis haberi æquum eſt & iuſtum. Fac iuuenem bonæ indolis, qui per quinque annos operam dare literis, vel cuipiam honeſtæ arti cupiat, cui fortè in eam rem legata ſint quingenta, nec aliud viaticum habet modò non expedit ei pecuniam penes ſe ſeruare, tum quia facilè ſurripi vel diſſipari poteſt, vt ea ætas multis eiuſmodi capitionibus obnoxia eſt *leg. 1. de minori.* tum quia etiam ſi is tutiſſimè ſeruare & diſpenſare poſſet, non ſufficerent centum annua ad alimenta & ſumptus ſtudij Minus etiam expedit emere reditum etiam ad rationem duodecimæ, quia

non haberet niſi quadraginta vnum cum dimidio & ſextante vnius annuatim. Rurſus minus adhuc expedit collocare in emptionem prædiorum: quia adhuc minorem duplo reditum haberet. Nec etiam tutum dare in ſocietatem, ne clade inflicta pereat bona pars ſortis, reliqua ſterili manente præter reliqua onera & impedimenta ratiociniorum. Vnum ſupereſt, vt huic expediat dare vtiliter ſuo periculo negotiaturo, tutóque caventi de congruo reditu temporali, puta centum viginti in quinque annos proximos. Hæc enim forma contractus neutrum partem lædit, & vtrique vtilis eſt. Innumera huiuſmodi exempla iuſtis & honeſtis cauſis fundata, quotidiana ſuggerit experientia. Cùm igitur vtilitas hominum expoſtulet, cùm neceſſitas vrgeat, quæ inſania eſt huiuſmodi reditus abſolutè prohibere? Iam palàm eſt imperitiam illam & ſuperſtitionem Canoniſtarum & Theologaſtrorum, qui turmatim ſecuti ſunt, multorum malorum cauſam fuiſſe, multiſque fraudibus & improbis fœnoribus anſam dediſſe vt ſatis ſupérque ſ. nu. 14. num. 78. Cæterùm cùm duodecima iam nedum tolerata, ſed etiam approbata ſit, nedum in humano, ſed etiam conſcientiæ foro extra caſus fraudationis vel eleemoſynæ debitæ, prorſus ridiculum & fanaticum eſt, temporales reditus omnino reprobare. Quintò, rem paradigmate velut oculis ſubiiciamus. Fac ex emphyteuſi fluente, vel locatione, legato, aut aliàs certum vectigal, puta 40. librarum annuarum deberi Titio vſque ad decem annos, qui malens habere pecuniam paratam, vult vendere reſiduum dicti reditus decem annorum: certum eſt iuſtè vendi & emi poſſe, & iuſtum pretium eſſe multò minus, quàm ſit cumulus penſionum reditus in decem annos. Cùm autem mille libris poſſit huiuſmodi reditus quadraginta librarum perpetuus nec redimibilis etiam tutò collocatus emi, vt in *l. ſi hæres. §. item ſi reip. ad leg. Falc.* ſequitur quòd dimidio pretio, puta quingentis, idem reditus emi poteſt vſque ad viginti, aut viginti quinque annos. Et pari ratione videtur, quòd ſub dimidio pretio, puta ducentis quinquaginta, emi poſſit vſque ad decem annos, ſunt igitur hîc ducenta quinquaginta iuſtum & magnum pretium. Imò ſi quis pro ducentis vendiderit, nemo facilè dixerit venditorem in aliquo deceptum, minúſve iuſto pretio habuiſſe. Si igitur reditus antiquus vel iam conſtitutus tanti emi & vendi poteſt, igitur & reditus de nouo conſtituendus, quia non refert nec quò ad iuſtitiam pretij, nec quò ad intereſſe contrahentium ſiue venditoris, ſiue emptoris, an reſiduum reditus antiqui, an verò tantumdem reditus de nouo conſtituri vendatur: vtrobique enim tantumdem tantíque venditur & emitur. Igitur ſi vnus contractus iuſtus eſt, & alter. Et iſtud tam euidens eſt, vt non ſolùm argumentum concludens, ſed demonſtratio omne dubium ſuperans videatur, & ſic ſtat veritas à parte affirmatiua.

437 ¶ Ad argumenta partis negatiuæ. Non obſtat primum, quia dummodo reditus iſte ſit moderatus, vt ſ. *q. 66. in fi.* ꝫ. num. 457. creditor non eſt certus de lucro, ſed de damno, vel de minori lucro: quia plus lucrari potuiſſet ex duodecima, vt patet ad ſenſum. Non obſtat ſecundum, quia eſt idem cum primo: & ſic iam reſponſum eſt. Et vltrà reſpondeo, quòd imò debitor in his temporalibus reditibus faciliori conditione, vt pote particulatim, redimere poteſt: & ſic eadem temporali & moderata penſione ab vtroque, videlicet & à ſorte, & ab vſuris liberari. Ad tertium reſpondeo: primò, quia hîc ſors eſt magis alienata, quam in duodecima: quia nunquam ſperatur ſimul reddi, nec cauſatiuè quidem, prout eſt in duodecima: ſed penſiones cedunt ſimul in ſortem & vſuras: quæ licet in fine reditus videantur excedere ratam ſortis tunc reſtantis, tamen compenſantur cum leuioribus vſuris, quæ ſoluuntur ab initio, & cum commodo particularis ſolutionis, & longæ dilationis. Et ſic non obſtat quartum, quia ex quo nunquam hîc ſperatur ſors reddi, debitor longè facilius defungitur, & ære alieno liberatur, quàm ſecundum formam ſemiſſis legalis, vt ſenſus communis oſtendit. Et ſic non relinquitur locus fraudi, cùm in hac forma ſit deterior creditoris, & melior debitoris conditio, quàm in ſemiſſe legali. Et ſic non obſtat quintum, quantumcunque ſubtiliter & fortiter inductum: quia dico, quòd iſtud, partem ſortis in fine cuiuſque anni repræſentari, fit commodo debitoris, non creditoris: igitur non debet in odium creditoris retorqueri, nec beneficium rapina interpretari. Aſſumptum probo, quia notum eſt, quòd creditor longè vtilius negotiaretur, non ſolùm ſecundum beſſem, ſed etiam ſecundum ſemiſſem legalem, ſi hodie permitteretur. Et rurſus notius eſt, quòd adhuc vtilius negotiari poterit ſecundum duodecimam vulgò permiſſam, ſecundum quam in decem annis lucraretur 833. cum triente, & adhuc reſtaret ſors ſimul integrè reddēda, vel ſolidus & ſummus reditus cōtinuandus, vt ſ. *n.* 424. Sed hîc creditor redigitur ad lucrum dimidio minus, & adhuc particularem ſortis reſtitutionem recipere cogitur: quod non eſt ſibi minus graue, nec debitori minus vtile, quam dicta remiſſio lucri fœneratitij. Et ſic hæc particularis reſtitutio, cùm ſit magis officioſa & commoda debitori, quàm creditori, non debet obliquè torqueri, quaſi eſſet nouum rapinæ genus, veteribus & noſtris vſitatis formis grauius. Et omnino ſatis eſt, quod res ipſa oſtendit, hanc formam debitoribus longè vtiliorem duodecima, & conſequenter ſi hæc forma eligitur, palàm eſt communiter magis in gratiam & leuamen debitoris, quàm commodo creditoris eligi. Ex quibus non ſolum pars affirmatiua in genere, ſed hæc forma in ſpecie latè defenſa manet. Sed vt omnia penitiſſimè excutiantur, aduertendum ad duo: primò, ad primum argumentum huius affirmatiuæ partis, in quantum ibi & etiam in vltimo arg. infertur, quod ſicut centum reditus vſque ad triginta annos emi poſſunt pro mille quingentis, ita reditus dimidij temporis dimidio pretio emi poſſit: quia hæc conſequentia, tametſi prima facie ad pauca aduertentibus videatur tam firma quàm demonſtratio Mathematica, tamen non eſt vera, ſed fallax, vt poſtea dicam: & etiam non concernit iuſtitiam contractus in genere, ſed iuſtitiam pretij, de quo poſtea. q. 71. fuſius. Secundò, in quantum vltimo loco arguendo dixi, nil referre, an reditus ſit antiquus, vel de nouo conſtituatur: quia imò refert, vt altius per ſe tractatur. in *quæſt. ſequenti.*

QVÆSTIO

QVÆSTIO LXVIII.

SYNOPSIS.

1. *Reditus certus ad certum tempus, quo poſſit ſors exſuperari, non eſt vſurarius.*
2. *Vſura eſt preſtatio quadam præter ſortem.*

438 § SExageſimo octavò quæro, an in venditionibus horum redituum temporalium referat ad maiorem præſumptionem vel affinitatem vſuræ, & ad iuſtitiam pretij & contractus, an reditus ſit antiquus ſeu iam conſtitutus, an de nouo in eam rem conſtituendus, Breuiter omnes Doctores ſcholaſtici, tam Canoniſtæ, Legiſtæ & Theologi, in hoc errauerunt. Petrus enim Ancha. in *diſſ. antiquis* & Panor. *diſſ*.5. & omnes ferè Canoniſtæ & Legiſtæ tenent, multum referre, & omnino vſuram eſſe in reditu certo de nouo à vendente conſtituto ad tempus certum, ita quòd tandem emptor maiorem ſummam percipiet, quàm fuerit pretium: & cenſent euidentiorem eſſe fraudem & vſuram in venditione reditus de nouo ad hoc conſtituti, quam in venditione reditus prius conſtituti. Contrarium ex diametro tenet Conrad. in *tract. contract. quæſt.*79 *con*.8. *c*:*w*. 3. & *con*. 5. vbi fixè tenet, quòd illa nouitas conſtitutionis nihil prorſus facit nec ad iuſtitiam vel iniuſtitiam nec ad præſumptionem fraudis vel vſuræ ſeu mutui impliciti augendam vel minuendam. Breuiter dico, quòd Canoniſtæ, in quantum cenſent reditum certum ad tempus certum, quo tandem ſors exceditur, eſſe vſurarium, errant per prædicta, & meritò reprehenduntur à Conrad. *d. tract. q*.77. cum ſequen. Sed in quantum Conrad. cenſet abſolutè non magis fraudem præſumi in conſtitutione reditus noui, quàm in reditu antiquo, malè dicit: & in hoc rectius loquuntur Canoniſtæ, in quantum cenſent fortius & facilius præſumi fraudem in conſtitutione reditus de nouo, quàm venditione nominis reditus antiqui in perpetuum, vel ad tempus, quod eſt verum propter duo, videlicet primò propter ſymbolum: ſecundò ob diſcrimen negociationis. Declaro primum, quia de ratione & forma vſuræ eſt, quòd debitor ipſe obligetur ad præſtationem aliquam ſucceſſiuam vltra ſortem, id quod realiter & adæquatè verificatur, quando debitor ipſe reditum ſoluere promittit, vel de nouo conſtituit, vſque ad tale tempus, quo penſiones ſortem omnino exceſſuræ ſunt Non autem ſic verificatur, quando debitor vendit reditum antiquum ſibi ab alio debitum: quia ceſſione ſtatim liberatur, nec remanet obligatus ad præſtationem ſucceſſiuam, ſicut nec quando vendit fundum, & ſic manifeſtum eſt conſtitutionem reditus noui in ipſius debitoris perſona, multò expreſſius ſymbolum habere cum vſura, quàm venditionem nominis reditus antiqui Igitur in noui reditus conſtitutione longè procliuius & facilius eſt fraudem vſurarum præſumere. Declaro ſecundum, quia venditio nominis reditus antiqui, ſeu à tertio debiti non eſt eadem, ſed diuerſa ſpecies negotiationis, à venditione reditus de nouo ſuper ipſo vendente & bonis ſuis conſtituti. Illa enim ſpectat ad contractus commutatiuos, hæc verò ad vſurarios, ſiue qui gratia redimendi vſus æris alieni fiunt. Et quia hic punctus (qui eſt cardo principalis totius huius materiæ) nondum fuit à quoquam nec ſcientiæ moralis Philoſopho, nec Theologo, nec Iuriſconſulto reſeratus, plenè quam breuius & dilucidius licebit, expediam in *quæſt. ſeq.*

QVÆSTIO LXIX.

SYNOPSIS.

1. *Negotiatio fœneratitia reiicitur.*
2. *Honeſta commutatio militibus, & nobilioribus conceſſa.*
3. *Quibus modis acquirere poſſimus, ex Philoſopho.*
4. *Numus, non modo præſentis, ſed futuræ inopiæ fideiuſſor.*
5. *Quod vltra ſortis reſtitutionem, propter dilationem ſolutionis, vſumq; pecuniæ datur, vſura eſt.*
6. *Vſura trientalis, vera eſt vſura.*

439 § SExageſimonono quæro de diſcrimine negotiationis ſeu contractuum, ſtrictè ſumpto verbo contractus, videlicet pro commutatiuo, reſpectiuo, vel quæſtuario. Reſpondeo, duplex eſt negotiatio: altera, rerum abſolutè, ſiue dominij & proprietatis rerum acquirendarum, vel transferendarum: altera, non rerum abſolutè, ſed vſus vel fruitionis ipſarum rerum. Ad priorem ſpectant omnes contractus propriè commutatiui, vt permutationes, & etiam venditiones propriè & abſolutè ſumptæ, quæ etiam facilioris commutationis gratiâ numo fabricato inuentæ ſunt, vt autumat Iuriſcon. in *lib*.1. *de contrahen. emptio.* & Ariſtoteles *libro* 1. *politicôn*, *capite* 5. & *libro* 5. *Ethicorum.* Ad ſecundam non ſpectant contractus propriè commutatiui & momentanei, ipſarum rerum: ſed locationes, emphyteuſes, & ſimiles contractus ſucceſſiui ad habendum & compenſandum vſum ſeu fruitionem rei alienæ nullo modo commutatæ, vel alienatæ, vel non in totum, aut non perpetuò alienatæ: ex quibus oriuntur obligationes non momentaneæ tantùm, vt in priore ſpecie, ſed ſucceſſiuæ. Rurſus hæc poſterior duplex eſt: quia quandoque nobis comparamus vſum vel fruitionem fundi, vel equi alieni, aut rei ſimilis, cuius ſalua manet ſubſtantia in dominio & poſſeſſione prioris domini ſeu concedentis, & vtrinque oritur obligatio ſucceſſiua, & vt plurimum dicitur locatio, & conductio. Quandoque comparare volumus vſum æris alieni, cuius dominium & poſſeſſio non poſſunt interim remanere penes priorem dominum, ſed abeunt in creditum: debitor autem obligatur ad tantundem vel æquipollens, & aliquid vltra pro vſu ſiue interuſurio pecuniæ: & iſta propriè dicitur negotiatio fœneratoria, quam Ariſtoteles *Politicôn libro* 1. *cap*. 7. ὀβολοστατικὴν peculiariter

Quotuplex negotiatio.

Ariſtot.

Acquiſitio naturalis.

vocat, & iure meritóque odio haberi cenſet: *eo l. 1. oſſic.* verſus fi. Et aduertendum, quòd Ariſt. illic non loquitur de qualibet vſura in re qualibet mutuabili ſed de ea duntaxat, quæ in numis fit: nec de hac qualicunque, ſed qua opes ſine modo, menſura, & ſine corradũtur, & aliorum bona exhauriũtur, vt patet 6. *c. cum ſeq. dicti l. 1.* Politicôn attentè legenti, vbi etiam Ariſt. decenter non ſpecies contractuum iuriſconſulti more diſtinguit aut proſequitur, ſed ſuo & philoſophi more fines & modos acquiſitionis diſcernit, & pulchrè oſtendit quæ & quatenus ad œconomiam & politiam requiritur & quatenus laudabiliter ad officium prudentis œconomi ſeu prudentis patris fam. & viri politici ſpectat, vel non. Cùm autem acquiſitio non ſit poſſeſſionis, ſed vſus gratiâ: diuitiæ autem ſint multitudo inſtrumentorum rei familiaris ac reipub. *c. 6.* colligit, veras demum diuitias eſſe, ſufficientiam rerum neceſſariarum & vtilium: huiuſque acquiſitionis ſtudium his finibus limitatum, ſecundum naturam eſſe partemque œconomicæ & politicæ diſciplinæ.

Dicti Ariſtotel locus explicatus.

440 ¶ Hinc varias τῆς κτήσεως, hoc eſt, acquiſitionis ſpecies à natura & arte deducit, primáſque cap. 7. meritò dat agriculturæ & pecuariæ, quem quæſtum vtpote cæteris parabiliorem, & omnium innocentiſſimum & conuenientiſſimum maximè naturalem & œconomicum aſſerit, & per auxeſin τὴν οἰκειοτάτην χρηματιστικὴν, hoc eſt ad verbum, domeſticiſſimum quæſtum vocat: interpretes rectè vertunt, maximè proprium. Cui ſubiungit τὴν μεταβλητικὴν, id eſt, commutatricem, non quamlibet, ſed rerum quæ adſunt, ad acquiſitionem neceſſariarum & vtilium quæ deſunt vſus non quæſtus gratiâ, eamque vocat œconomicam mercaturam, & laudat, dicitque ſecundum naturam eſſe. Et hæc iure ciuili nec militibus, nec nobilioribus prohibetur: quia rebus ſuis ſupereſſe poſſunt. *leg. qui ſtipendia. C. de procura. l. filius. ‡. milites. D. eo.* Commutationem autem, quæ quæſtus gratiâ fit, vituperat, cùm non ſit ſecundum naturam, ſed arte excogitata, ad augendas opes ſine modo, in aliorum damnum, quam Ariſt. *c. 6. & 7.* vocat τὸ καπηλικὸν ſeu καπηλικὴν: vt cùm res emuntur, vt rurſus carius vendantur: ſeu generaliter, cuius finis vſus non eſt, ſed quæſtus. Sed omnium maximè improbat & execratur τὴν ὀβολοστατικὴν id eſt, quæſtum fœneratorium. c. 7. vbi diligenter aduertendum, quòd dùm Ariſtot. ibi διπλῆς δ' οὔσης, &c. duplicem facit ſpeciem τῆς χρηματιστικῆς, id eſt, quæſtus ſeu artis parandæ rei: alteram καπηλικὴν, alteram οἰκονομικήν. Sub hac œconomica comprehendit non ſolùm acquiſitionem naturalem, quæ ex fructibus terræ & animalibus fit, quam paulo poſt οἰκειοτάτην vocat, ſed etiam primam illam τῆς μεταβλητικῆς ſpeciem. Probatur primò, quia Ariſtot. ſe refert ad prædicta, ibi, ὥσπερ εἴπομεν, vbi diſertè ſub œconomica hanc primam commutationis ſpeciem incluſit, quæ licet ſit ab arte, tamen intra fines naturæ continetur, eóque non eſt contra naturam, ſed vt verbis Ariſtotel. vtar, c. 6. εἰς ἀναπλήρωσιν τῆς κατὰ φύσιν αὐταρκείας, id eſt, ad ſupplementum ſufficientiæ, quam natura deſiderat. Igitur ibi τῆς δὲ μεταβλητικῆς ψεγομένης, non loquitur generaliter de omni commutatiua, ſed duntaxat de ſecunda eius ſpecie, quam καπηλικὴν vocat. Secundò, quia hanc apponit œconomicæ, ergo nulla eius ſpecies eſt: & ſic non intelligit de ea, quam partem œconomicæ eſſe dixit. Tertiò, per illa relatiua καὶ ταύτης μὲν & τῆς δὲ, quorum primum expreſsè refert ſecundam & proximam partem diuiſionis: ergo neceſſariò iſtud ſecundum refert priorem duntaxat partem, quæ eſt καπηλική. Quartò, qui hanc negat eſſe ſecundum naturam, ergo non intelligit de illa prima ſpecie, quam naturæ conſentaneam eſſe dixit. Nam obſtat particula ἀλλ' ἀπ' ἀλλήλων, quæ non minus primæ ſpeciei τῆς

Inhoneſta.

Cauponatoria.

A μεταβλητικῆς, quàm ſecundæ de ſe conuenit: quia hæc particula non debet ſola conſiderari (prout non eſt tota ratio) ſed ſimul cum priore ſui parte, οὐ γὰρ κατὰ φύσιν, vt ſumatur ratio integra: & ſic non loquitur de omni commutatiua, quæ ex mutuis rerum commerciis fit, ſed de ea demum, quæ fit præter naturam: nec verò œconomicæ, aut politicæ pars eſt vlla quod etiam clarè probatur. c. 6. ibi, οὐ καὶ δῆλον, vbi καπηλικὴν negat eſſe à natura, non quod ſit ἀπ' ἀλλήλων, ſed quia excedit fines naturæ, videlicet ſufficientem naturalem, & verſiculo præcedenti diſertè ait, τὴν μεταβλητικὴν, id eſt, commutatiuam negociationem primum à natura profectam. Itaque encomium illud
B ἀναγκαίας καὶ ἐπαινουμένης, hoc eſt neceſſariæ & laudabilis, toti œconomicæ conuenit, etiam primæ ſpeciei commutatricis. Quare τὸ ψεγόμενον, hoc eſt iuſtum illud vituperium, nullo modo ſpectat ad negotiationem commutatiuam, niſi poſtquam & quatenus ſufficientiæ naturalis metas excedens degenerat in cauponatricem. Quòd quia olim me torſit, nec interpretes explicarent, moræque impatiens, textum ipſum Ariſtotelis ſtudio priuato excuſſi, non ſum grauatus hæc non omnino ἀπεριέργως tradere, vt aliorum ſaltem mei ſimilium laboribus occurrerem. Latiorem aliam acquiſitionis diuiſionem, quanquam non per ſingula generum, ſed per genera ſingulorum, ſubdit Ariſto. c. 7. tres faciens ſpecies principales. Primam merè naturalem
C à fructibus & animalibus, quam οἰκειοτάτην vocat: ſecundam μεταβλητικὴν, quæ per commercia fit. Et hanc rurſus in tres ſpecies diuidit, τὸ μέγιστον ἐμπορία, δεύτερον δὲ τοκισμὸς, τρίτον δὲ μισθαρνία, id eſt mercaturam, quæ prima & maxima eſt, ſecunda fœneratio, tertia mercenaria, ſeu operæ locatio ſine arte. Mercaturam autem iterum ſubdiuidit in ναυκληρίαν, φορτηγίαν, παράστασιν, eſt, nauigationem, vectionem quæ plauſtro aut iumento fit, & mercatum, qui non longinqua petit, ſed propius exercetur, vt Stobæus rectè interpretatur. Tertiam autem principalem ſpeciem mediam inter naturalem & commutatiuam, vt cædua materia, & omnis metallica. Circa hanc tertiam mirum eſt omnes interpretes, & veteres & nuperos, vno excepto, inſulsè erraſſe, vertendo (quartam ſpeciem) non ſolum contra textum apertum Ariſtot.
D qui habet τρίτον δὲ εἶδος, ſed etiam contra ſequentem contextum. Nouiſſimè autem Ioachimus Perionius Græcè Latinéque doctiſſimus rectè vertit, tertium genus.

Genera acquiſitionum.

441 ¶ Redeundo vnde digreſſi ſumus, omnium quæſtuum maximè Ariſtot. inſectatur fœnus, tanquam longius degenerans, in quo numus non ſolùm præter naturam, ſed etiam præter deſtinationem ſuam numum parit. Non enim ad quæſtum faciendum ex ſeipſo, ſed ad alias neceſſarias rerum commutationes facilius expediendas inuentus eſt: vtque ſit medium in commutationibus. Ariſt. dicto. c. 6. & latius *lib. 5. Ethic. c. 5.* γίνεται (inquit) πως μέσον, πάντα
E γὰρ μετρεῖ. hoc autem modo eſt medium, quia volens permutare triticum quo abundat, cum vino quo indiget, expeditius facit vendendo frumentum certis numis, quibus vinum comparabit: hoc modo numus eſt medius, καὶ πάντα πως σύμμετρα. Sed in vſura, omnis ordo & naturæ, & artis, vel inſtituti peruertitur: quia ordinatur non vt ſit medium commutationis, nec vt ſit præſidium indigentiæ, ſed immediatè ad quæſtum, eumque numorum: & ſic numus contra naturam ſuam eſt primum & vltimum in hac negotiatione, eiuſque vtrum extremum facit. Vnde Ariſtot. 4. *Ethi. c. 1. ad fin.* fœneratores & lenones recenſet inter τοὺς ἀνελευθέρους ἐργασίας καὶ αἰσχροκερδεῖς, id eſt illiberales artes & turpia lucra exercentes. Sed vtcunque hæc negotiatio malè audiat, nec immeritò lapidetur odioque laboret, non tamen omnino à Repu.

Vſura odioſiſſima.

Numus eſt medius.

à Repu. excludi poteſt, tum propter nimium crebras neceſſitates vſus æris alieni, vt ſuprà *num.* 77. tum propter vtilitatem interuſurij, qua creditor interim fraudatur, debitor verò fruitur, cuius & iure & æquitate habenda eſt ratio, *vt infrà nu.* 510. præſertim in magnis ſummis. Neceſſariò enim ſequitur, ſæpe neceſſe vel vtile eſt alterum alterius pecunia vti, ſiue ad rem propriam tuendam vel augendam, vel quæſtum honeſtum exercendum. Eſt enim nummus, vt Ariſt. 5. *Ethi. c.* 5. *ὥσπερ ἐγγυητὴς*, id eſt: velut fideiuſſor, non ſolum præſentis, ſed etiam futuræ indigentiæ. Et ille vſus vel interuſurium efficacem habet vtilitatem pecunia æſtimabilem, quæ vtilitas eſt eius ad quem ſpectat pecunia, vel cui purè debetur: is ergo non tenetur commoditatem illam quæ ſua eſt, alij gratis dare, & vtilitates proprias omittere, vt omnes vel Theologi ſcho- B laſtici fatentur in 4. *ſenten. diſt.* 15. tex. in *cap. precariæ. ad fin.* 10. *q.* 2 facit *l. iure naturæ. de reg. iu. l. nam hoc natura. de condict. indebit.* Ergo concedens vſum pecuniæ ſuæ, vel ſibi debitæ, poteſt congruam interuſurij compenſationem ſtipulari & recipere. Rurſus neceſſe eſt modum adhiberi, & certis congruis limitibus cohiberi hunc quæſtum ne in immenſum excedat, & ſit occaſio aliis deſidiæ & luxus, aliis anguſtiæ & expilationis: quod abunde præſtitit Iuſtinianus tempore ſuo, vt ſup. *nu.* 43. Igitur omne iuſtum odium & exectatio vſurarum deriuari & impendi debet in vſuras improbas, vel non conceſſas aut exceſſiuas, vel in caſus, vbi debetur mutuum vel eleemoſyna: non autem extra illos caſus, in vſuras temperatas & conceſſas. De illis,

Quæ tempor. vſura.

& non de iſtis intelligi debent omnes rationes reprobatiuæ fœnoris (vt amplius in his non remoror) alioquin non carerent hyperbola ſophiſtica & paralogiſmis. Verum eſt quòd ſunt plures modi fœnoris ſeu compenſandi interuſurij æris alieni, & ſic ſufficit aliquem congruum modum retineri, prout hodie exoleta veteri forma fœnerandi, ſucceſſit, inualuit, & comprobata eſt alia forma, videlicet redituum vulgarium.

441 ¶ Et ſic patet, quòd ad vltimam illam ſpeciem negotiationis æris alieni ſpectant leges vſurariæ, & omnis materia vſuræ, ſiue veræ vel interpretatiuæ, explicitæ vel implicitæ, & omnium contractuum vſuris ſuccedaneorum vel æquipollentium. Harum autem negotiationum differentiæ & effectus magni ſunt & manifeſti: quia in prima illa & principali, quæ propriè & ſtrictè commutatiua rerum dicitur, obligatio mutua, actúque contrahitur, eáque momentanea. At in ſecunda principali, quæ pro vſu rerum fit, contrahitur obligatio, non momentanea, ſed ſucceſſiua, de qua dixi in nouis intellect. in *l. corruptionem. C. de vſufruct.* Et in huius priore ſpecie pro vſu rerum, quæ non abeunt in creditum, hinc inde actu contrahitur obligatio ſucceſſiua, cum concedens ad patientiam ſucceſſiuam, recipiens pariter ad penſionem ſucceſſiuam obligetur. In vltima autem ſpecie pro vſu pecuniæ quæ abit in creditum, nulla contrahitur obligatio paſſiua ex parte credentis, qui nullo modo ſaltem actu obligatur, quod dico propter no. ſup. *num.* 230. ſed ſolùm ex parte recipientis, qui ſolus obligatur ad aliquid ſucceſſiuum, vſui pecuniæ, & temporis ſpatio commenſuratum, præter quantitatem ſortis. Et hîc ſemper eſt vſura ſiue vera aut formalis ſiue interpretatiua, vel alia contractus forma vſuræ ſuccedanea: vera inquam, ſeu formalis, quando obligatio ſortis & vſuræ clarè diſtinguuntur, vel diſtingui poſſunt, puta quando recipiens obligatur ad duo ſeparatim, videlicet primò ad reſtitutionem totius ſortis ſimul, quæ eſt obligatio momentanea, & rurſus ad menſtruam vel annuam aut aliam ſucceſſiuam præſtationem pro vſu pecuniæ, quæ eſt obligatio ſucceſſiua, vt in *l. lecta. ſi cert. peta.* vel aliam ſummã ſemel ſoluendam in fine termini: quæ cùm ſit diſtincta

Obligatio momentanea, ſucceſſiua.

Vera vſura.

A à reſtitutione ſortis, & propter dilationem vel vſum promiſſa, eſt vera vſura, vt *l. ſi tibi in princi. de pact. l. rogaſti. §. ſi tibi. in fi. de reb. cred.* Interpretatiua verò, quando vtraque obligatio non eſt ſeparata, nec promptè ſeparabilis, ſed vel conflata in vnam ſucceſſiuam, quæ reſtitutionem ſortis & alicuius ſummæ vltra ſortem pro curſu temporis implicat, vt in dictis reditibus temporalibus: vel quando alia contractus forma excogitatur recidens in eundem effectum, vel parum diſtantem ab vſura. Ad hanc interpretatiuam reducuntur omnes contractus facti in fraudem vſurarum, ſiue in totum, vt in cap. ad noſtram. in *cap. illo vos.* 3. *q.* 56. ſiue in parte, vt in *c. in ciuitate & vſur.* Succedanea autem, vt noſtri reditus ad rationem duodecimæ vel quindecimæ. Omnes enim hi contractus fiunt ad ha- B bendum & compenſandum per debitorem temporarium vſum æris alieni, & in hoc conueniunt, & ad hoc vltimum ſubdiuiſionis membrum rediguntur. Cumque omnes fiant ad habendum vel compenſandum per debitorem vſum pecuniæ, omnes de vſura plus minus participant: ſunt enim vel verè vſurarij, vel interpretatiuè, vel quid ſuccedaneum.

Interpretatiua.

Succedanea.

443 ¶ De ratione autem veræ & formalis vſuræ ſtrictè ſumptæ, eſt quòd debitor ſit obligatus ad reſtitutionem, & ad hoc cogi poſſit à creditore, ſiue purè, vt in *l. fi. C. de iure dot.* ſiue poſt tempus. *l. item quia. §. fi. de pact. l.* 1. *C. de condic. ex. l.* & ad aliquid vltra, ſiue ſemel, vt in *d. §. ſi tibi* ſiue ſucceſſiuè, vt in *dicta l. lecta.* idque propter vſum vel interuſurium pecuniæ. Tunc autem eſt vſura interpretatiua, quan- C do ob vſum quidem pecuniæ, ſiue ad hoc numeratæ, & per debitorem receptæ, ſiue per eum retentæ aliquid penditur, ita vt non poſſit prima fronte diſcerni vſura à ſorte, licet creditor propter conceſſum vſum pecuniæ non minus lucretur, nec minus in tuto ſit de ſorte recuperanda, quàm in formali vſura. Ex quo patet quòd reditus noſtri vſitati, alia fraude non admiſta, non ſunt propriè nec vera nec interpretatiua vſura: quia ſors perpetuò & abſurdè alienatur, nec tenetur debitor eam reddere. Conueniunt autem cum vera & formali vſura primò in hoc, quòd pecunia immediatè fructum pecuniarium pro rata ſortis & temporis parit, ſicut in vera vſura: ſecundò in hoc, quòd debitores temporali æris alieni vſu indigentes, his re- D ditibus vtuntur, quemadmodum olim ſolebant vſuris vſum pecuniæ redimere: tertiò in hoc, quòd habentes pecuniam otioſam volentes fœneraticam exercere, veteri forma exoleta, hoc commodè vtuntur, imò commodius & lucroſius, cùm duodecima beſſes excedat. Nec obſtat quòd ſortem ab initio exigere non poſſunt, tum quia cauſatiuè poſſunt cum auctario præterito, hoc eſt niſi velit debitor grauibus his vſuris, alioquin quotidie currentibus, exhauriri, tum quia plerumque creditor tanti nomen ipſum tutò, vt ſolent, collocatum vendere poteſt ſi indigeat, & ſic ſortem quando volet ab alio recuperarè, reliqua quoque præterita à debitore. Et ſic hæc via fœnerandi durior eſt legali debitoribus in ſui curſu, & vtilior creditoribus, nec in alium finem reperta eſt, quàm vt E hoc modo debitores vſum æris alieni tantiſper dum volent emere poſſint, vtque creditores de vſu pecuniæ collatæ negotiari & ditari poſſint. Et ſic hi reditus veriſſimè ſuccedanei ſunt veterum vſurarum, nec poſſunt cenſeri propriè inter negotiationes commutatiuas, cùm nulla res verè commutetur, & multò minus inter contractus, quibus comparatur vſus rerum, quarum ſalua interim manet ſubſtantia: & ſic neceſſe eſt cenſeri inter contractus quibus æris alieni vſus redimitur.

Hi reditus ſunt genus fœnoris.

444 ¶ Quod ſi rectè expendas, vtcunque ſibi creditores verbis blandiantur, tamen non minus dicuntur venditores vel locatores vſus pecuniæ, quàm emptores reditus, & viciſſim debitores non minus

dicuntur emptores & conductores iuris fruendi, ſeu retentionis ſortis, hoc eſt ipſius vſus, quàm venditores reditus. Fac Titium vendere 100. annua pro. 1200. ſub facultate redimendi, ego dico quod æquè emit vſum verè ſortis ad primum annum pro. 100. & deinceps pro rata: ita tamen vt eiuſdem pecuniæ vſus ſit ſibi emptus eodem pretio quamdiu vti volet, & donec ſortem reddat, nec habeat creditor interim actionem niſi ad pretium vſus, pro rata temporis & ſortis. Et ſic in veritate creditor æquè verè vendit & locat vſum pecuniæ, ſicut is qui vendit vel locat fundum, vel eius vſumfructum ad tempus pro certo pretio, vel mercede ita vt ſit emptus vel conductus recipienti pro ſimili pretio, vel mercede pro rata temporis, ſiue cum pacto rurſus vendendi vel locandi de trimeſtri in trimeſtre, vel de anno in annum, quamdiu recipiens volet. Vt enim in hac venditione vel locatione fundi vel vſusfructus ad tempus cum pacto continuandi ad voluntatem accipientis non dicitur tradens emere, ſed potius vendere vel locare, ita & in venditione huiuſmodi reditus, ipſa reali veritate inſpecta, quæ verborum formulis mutari non poteſt. Hoc autem ſolum commodi fert debitor præ veteribus vſuris, quod poteſt habere vſum pecuniæ emptum vel conductum, quamdiu à re ſua eſt, & ſimul retinet veterem & liberam facultatem ſeſe liberandi, ſorte cum reliquis oblata: qua propter hi reditus tolerantur, neceſſe eſt tolerari propter crebras huiuſmodi neceſſitates æris alieni tempeſtiuè fruendi. Et quæ dico de reditibus, procedunt in venditis vel conſtitutis ad rationem duodecimæ vel quindecimæ, vel etiam citra, ſupra rationem viceſimæ partis annuæ ſortis.

445 ¶ *Secus in emptis ad rationem trientalis vſuræ*, vel maiori pretio: quia hi non ſpectant ad materiam vſurariam, nec ad hanc vltimam ſpeciem contractuum commutatiuorum vſus, ſed ſpectat ad priorem illam ſpeciem contractuum commutatiuorum rerum ſicut emptiones prædiorum. Ratio, quia in iſtis ceſſant prædictæ rationes fœneratitiæ redimendi vel compenſandi vſus æris alieni, & omnis proportio & ſubrogatio loco veterum vſurarum, tam ex parte debitoris, quam ex parte creditoris. Contrà verò ex parte vtriuſque pariter habet locum eadem ratio & proportio iuſtificatiua, quæ in perpetua venditione & emptione fundi iuſto pretio facta. Patet, ſiue emptio huius reditus ſit facta ſimpliciter, & ſic ſine facultate redimendi, prout numquam (niſi de gratia emptoris) redimibilis eſt, cum legitima indicatura redituum non redimibilium, ſit penſio annua, quinquies & viceſies multiplicata. *leg. ſi hæres. §. item ſi Reip. ad leg. Fal.* Et tunc certum eſt ex parte emptoris, quod non poteſt directò cogere venditorem ad redimendum, nec etiam per indirectum (videlicet damni, currentis reditus) propter magnam vtilitatem reditus, nec etiam volente venditore tenetur redemptionem pati, nec ſi emptor maximè cupiat & offerat, veriſimile eſt vnquam redempturum. Et ſic emptor non poteſt vllo reſpectu dici vel cenſeri accipere talē reditum pro vſu temporario pecuniæ, vel in compenſationem vſus temporarij: tum quia ſors nunquam reſtituenda ſperatur, nec reſtitui poteſt inuito emptore, nec venditor reſtituere tenetur, nec emptor ſi indiguerit poterit ab alio ſortem recuperare per venditionem nominis, quia non eſt veriſimile, quod illud tanti quanti emit vendere poſſit, ſed longè minus ſecundum communiter accidentia: tum quia tam vilis iſte reditus non eſſet condigna compenſatio interuſurij tantæ ſortis. Et ſic emptor iſte dicitur percipere reditum, non tanquam mercedem temporalis vſus pecuniæ, ſed iure perpetuo & incommutabili, tanquam fructus iuris perpetui & incommutabilis, non minus quod emptor fructus fundi iuſto pretio, empti. Pariter ex parte venditoris non debetur vſura, cum nihil ſoluat pro vſu pecuniæ, ſed reditum incommutabilem, cuius iuſtum & integrum pretium recepit. Siue autem ab initio data ſit facultas redimendi, tunc multò minus vergit ad vſuram, cum eo magis accedat gratiæ: quia hæc facultas non erat debita, ſed merè gratioſa. Idem ſi ex poſtfacto quocunque modo ſine fraude fiat redimibilis: ſecus ſi in continenti, mediante reſtitutione dimidiæ partis ſortis: quia tunc vel contractus eſt reformatus, & in reditum duodecimæ vel citcà conuerſus *l. iuris gentium. §. adeo de pact.* vel cenſetur prior contractus factus in fraudem duodecimæ, quod in eundem effectum recidit. Non obſtat ſi dicatur hic reditus habere ſymbolum cum vſura trientali, quæ tamen eſt vera vſura. *d. l. eos.* licet leuior *l. ſi legatum. in prin. de operib. pub:* quia reſpon. quod in dicta vſura trientali poteſt debitor cogi reſtituere ſortem ad libitum creditoris. tex. *l. ſi. ad fin. C. de iur. dot. l. 3. in ſi. de eo quod cer. loco.* & ſic non deſinit eſſe vſura, licet leuior. Sed hic nullo modo poteſt creditor ſortem nec directò nec indirectè repetere, nec ſi nomen venditioni exponat: conſequenter hic reditus nullum habet ſymbolum cum vſura trientali, ſed maximè diſcrepat. Præterea etiam formalis ipſa trientalis vſura propter exiguitatē magis eſt actus liberalitatis, quàm negotiationis, magis gratiæ quæſtui fœneratitio accedit, cùm etiam debitor interim non ſolùm amplius negotiari, ſed etiam prædia comparare poſſit, & de fructibus ſoluere, vt ſup. *nu.* 59. Ex his liquet vulgatos noſtros reditus non eſſe ſpeciem contractuum commutatiuorum rerum, ſed nouam ſpeciem artis fœneratoriæ, in qua non minus vtile, quàm iucundum erit paucis oſtendere, in quibus conueniant & diſconueniant cum veteri legali vſura ſeu antiqua fœnerandi arte.

QVÆSTIO LXIV.

SYNOPSIS.

1 *Vſura legalis eſt acceſſio quædam principalis obligationis.*
2 *Hæc numquam ſupergreditur duplum.*
3 *Vulgati reditus æternùm currere poſſunt.*
4 *Mutuum accipiens ſeruus eſt creditoris.*

Digitized by Google

Conueniunt in 7.

446 ¶ SEPTVAGESIMÒ quarto, in quibus conueniant & diſconueniant antiquæ legales & noſtrates vſuræ? Hoc ſatis ex abaco & prædictis colligi poteſt, ſed plenioris elucidiationis gratiâ, conueniunt primò in materia: quia vtraque eſt incrementum ſucceſſiuum pro rata temporis & ſortis, in quo vtraque differt à pœna, quæ eſt momentaneum augmentũ, licet pœna ſit quædã ſpecies vſuræ impropriè tamen ſumptæ. Secundò conueniunt in fine, quia vtraque fuit inuenta æris alieni tantiſper fruendi gratiâ, & vtraque eſt penſatio ſeu taxatio interuſurij ſeu promiſcui vſus pecuniæ. Hinc taliter contrahentes vulgò appoſitiſſimo vocabulo dicuntur dare vel accipere pecuniam ad intereſſe. Tertiò, neutra ſpectat ad contractus propriè commutatiuos, ſed ad negotiationem ſucceſſiuam quæſtuariam vſus pecuniæ. Et in hoc vtraque differt à reditibus fundiariis, & etiam ab impoſititiis conſtitutis in compenſationem immobilium, vel ex donatione vel legato, vel etiam pecunia emptis, ſed ad rationem. 25. pro vno, vel maiori pretio. Tunc enim quia non ſperatur redimi cum id non expediat debitori, apparet eſſe cõmutationem perpetuam, & nihil minus quam negotiationem vſurariam. Quartò, vtraque certos limites habet exceſſus, ſed non defectus. Quintò, neutrobique creditor debet eſſe certus præciſè de lucro ſeu augmẽto futuro: quia in vtraque neceſſe eſt debitori cõpetere liberam facultatem luendi, ſeque liberandi ſorte cum reliquis præteritis oblata: in quo potiſſimum differt à reditu temporali. Sextò, neutra vſuram vſuræ admittit. Septimo, neutrius exceſſus vſucapione ſeu quantumuis longa continuatione confirmari poteſt in futurum.

Differunt in quinque.

Differunt autem primò in forma, quia legalis vſura eſt mera acceſſio alterius principalis obligationis: noſtrates autem vſuræ ſunt principalis quædã obligatio, & inuentum quoddam conſuetudinis hominum, loco veterum vſurarum ſubrogatum. Secundò, quia vſuræ legalis curſus non eſt perpetuus, ſed ipſo iure ceſſat, cum tantam ſummam attigit, quanta eſt ſors: noſtra verò nec duplo, nec quadruplo, nec decuplo finitur, ſed in infinitum currere pergit, donec redimatur. Tertiò, in illa poteſt creditor nihilominus repetere ſortem, congruo tamen ſpatio data, vt ſup. *num.* 85. ſed in iſta creditor nullum ius, nullam actionem habet ad ſortis repetitionem. Quartò, in illa fit compenſatio ipſo iure, etiam pro parte: ſecus in iſta, ſup. *q.* 43. Quintò, illa ſemper eſt menſtrua, excepto ſolo caſu *nouellæ*, 32. *ne quis mutuum dans agricolis*, vbi eſt annua, ſup. *q.* 1. quamquam iure non prohibetur eſſe anniuerſaria ad rationem menſtruæ: noſtra verò ſemper eſt annua, quamquam & menſtrua vel trimeſtris eſſe poſſit ad rationem conceſſam vel infra. Summa autem differentia eſt, quod proprium & peculiare legalis eſt, vt duplum numquam excedat, & poſſit debitor cogi per creditorem ad ſortis reſtitutionem. Proprium verò & peculiare noſtratis vſuræ eſt, quòd in infinitum excedere poteſt, & nequit debitor à creditore cogi ſortem reſtituere.

Ἀναλογία.

Rurſus hæc ſumma differentia mutuam quamdam analogiæ & compenſationis proportionem implicat: vt enim in legali in poteſtate creditoris eſt, vel purè vel poſt tempus ſortem repetere, ita iuſtum eſt quod non poſſit vſura in infinitum currere, ſed ad certum congruum limitem tantum, videlicet dupli. Et è diuerſo in noſtrati, vt non eſt in poteſtate creditoris, ſed ſolius debitoris, quando ſors reddatur, ita æquum eſt reditum in infinitum currere donec redimat: tum quia hæc ſublatio dupli vel alterius limitis cumuli compenſatur cum facultate ſortis repetendæ perpetuò ablata. Et in ſpecie hæc noſtra duodecima proportionatur beſſi legali: primò, quia vt de iure beſſis eſt ſumma mera vſura, ita duodecima eſt ſupremus reditus. Quòd autem beſſis eſſet ſumma vſura, patet, quia iura non permittunt communiter grauiorem vſuram, niſi in traiectitiis, & creditore ſuſcipiente periculum ſortis marinum: & ſic illa non eſt mera vſura, ſed partim compenſatio periculi ſuſcepti, ſup. *q.* 3. Secundò, proportionatur beſſi in quantitate, niſi quod duodecima excedit aliquantulum beſſem legalem, qui parit annuatim. 8. in 100. duntaxat: ſed noſtra duodecima parit octo & tertiam partem vnius, qui exceſſus eſt valde modicus.

447 ¶ Et exactè ad amuſſim expendendo, legalis vſura non eſt notabiliter leuior noſtra in hoc primò quod beſsis non omnibus, ſed iuſtis negotiatoribus duntaxat: at noſtra duodecima omnibus permittitur. Secundò, quod beſsis aut alia quæuis legalis vſura nunquam progreditur vltra duplum, in quo ſors ineſt: ſed noſtri reditus in infinitum, quod videtur grauius.

Reditus noſtri leuiores & commodiores legalibus vſuris.

Verum iſtud in effectu rectè conſiderando nihil eſt, quoniam ob id quòd de iure nunquam currit vltra duplum, non ſolent debitores in aliquo releuari, ſed magis grauari: hinc enim fit vt magis ſint ſoliciti creditores, vt maturius ſortem cum vſuris exigant prout de iure poſſunt *l. fi. in fi. C. de iure dot.* Et noti ſunt fœneratorum mores, quàm ſint vigilantes & ſoliciti, ne quà contingat pecuniam manere ſterilem, præſertim apud alium, & ſic illa limitatio dupli non tam operatur releuamentum debitorum, quam eorum compulſionem: admonitionem autem, & excitationem fœneratorum. At more noſtro licet reditus in infinitum currere poſsit, tamen nunquam poteſt debitor cogi reddere ſortem, ſed reddere poteſt quandocunque libet. Et iſtud cæteris paribus, videlicet conferendo duodecimam beſsi legali, longè tranſcendit omnes conditiones & effectus, quibus beſsis legalis leuior videtur: & ſic omnibus deductis noſtra duodecima eſt leuior, vtilior & commodior debitoribus beſſe legali. Et in ſumma attento iure. ff. vſuræ noſtræ ſunt in effectu leuiores legalibus, & ad vſum æris alieni redimendum & compenſandum. Benè verum eſt quod iure. C. *per l. eos.* in quantum vſuræ communes ſunt taxatæ ad ſemiſſes, illæ ſunt leuiores duodecima noſtra, vno circiter quadrante duntaxat, quo duodecima excedit ſeu anteuertit ſemiſſem legalem, videlicet quantum circiter beſsis excedit ſemiſſem: ſed adhuc perpetua ſortis alienatio, quæ fit in duodecima, præponderare videtur illi quadranti: & ſic non eſt verum ſimpliciter, legales vſuras leuiores eſſe noſtris & vſitatis: imò iuſtè exoleuerunt veteres vſuræ: quamdiu enim tolerabantur, omnes indifferenter (illuſtribus exceptis) illiciebantur ab omnibus vſuras ſaltem ſemiſſes exigere, vt ſic nullus ferè contractus, nullum commercium vſuris vacaret, mutuorum quoque liberalitas & officioſitas vbique frigebat & exoleſcebat, omnium domus & familiæ vſuris implicabatur & diuexabantur, quod & dedecoroſum & detrimẽtoſum erat, quà publicè quà priuatim in tota Rep. vnde vſuræ illæ meritò odio sẽper habitæ tandem minus dedecoroſa & damnoſa via recepta penitus vetitæ & abrogatæ ſunt.

Legales vſuræ iuſtè vetitæ.

Noſtri verò reditus Iuſtinia. quoque tempore inuenti & probati, vt infr. *quæſt.* 57. meritò retenti ſunt & ſucceſſerunt, tum ob publicam neceſsitatem alicuius fœnoris retinendi, vt ſupr. *numer.* 77. *num.* 441. tum quod hæc forma commodior eſt & tolerabilior multis nominibus. Primò, quia dedecus illud publicum & frequentia vſurarum excluditur: nec enim poſsibile eſt paſsim frequentari vſuras, cum non ſit locus fœnori niſi ſorte perpetuò alienata, vt nullus locus fœnori relinquatur, niſi prius deſinat eſſe vera vſura. Secundò, conſequenter honeſtati & puritati commerciorum, & paci & tranquillitati publicæ & familiarum conſulitur, & mutuo ſua frequentia & honeſtas conſeruatur. Tertiò, ſufficiens medium paſsiuè fœnerandi, vſum æris alieni redimendi relinquitur egentibus in com-

muni. Quartò & rapacitati & impreſſioni fœneratorum reprimendæ, libertati verò debitorum ſufficienter conſulitur. Certum eſt enim quod miſeria illa eſt ſeruitus debitorum, iuxta illud *Prou. 22. Qui accipit mutuum, ſeruus eſt fœnerantis.* & pariter occaſio rapacitatis creditoris non conſiſtit propriè in vſuris quæ creſcunt, (quia ſi moderatæ ſunt) vt legales (facilè particularibus ſuis ſolutionibus elui poſſunt) ſed in ipſius ſortis vel extorſione vel fruitione, ſi ſit in poteſtate creditoris exigere ſortem cum vſuris quoties volet, vel ſinere debitorem frui quamdiu creditor volet, & inſidiari periſtaſi debitoris in quadam anguſtia conſtituti, vt tunc ſortem & vſuras importunè vrgere poſſit, & omnia eius bona & hæredia abſorbere, ſic demum pendere; vera & miſera ſeruitus eſt, idque ſeruitutis genus tolerare in Rep. non eſt aliud, quam cupidis & pleonecticis hominibus (quæ magna ſemper turba eſt) indulgere, & reliquam plebem: A imò Remp. prodere, & eorum direptioni exponere. Quibus malis non eſt locus per noſtros reditus, ita (*vt ſatis. ſupr. diximus*) temperatos: qui licet ſint quædam negotiatio fœneratoria (vt clarè oſtendimus) non tamen ſunt veræ vſuræ, ſed veterum & verarum vſurarum medicinæ, non tamen ſunt fauorabiles, ſed odioſi, *vt ſupr. quæſt. 5. ad fin.* licet tantò minus odioſi veteribus vſuris, quantò minus nociui. Quod autem ſcripſit Cy. *in l. emptione. C. Plus valere quod agi.* Gallos legales quidem vſuras ſpreuiſſe, ſed adinueniſſe & practicare quadruplo grauiores, non de his reditibus, vt ſuprà, temperatis intelligi debet, quos etiam multi ignorant ſpeciem fœnoris eſſe: ſed de fraudationibus, & impijs illis vſuris Lugdunenſibus, quibus nuſquam gentium auditæ ſunt, nec adhuc audiuntur grauiores & deteſtabiliores, magnò Magiſtratus & Principum flagitio qui eas tolerant, *vt infr. quæ. 74. num. 580.*

QVÆSTIO LXXI.

SYNOSPIS.

1 *Non ideo perpetuus eſt reditus, ideo iniuſtus eſt, modò ſi penſio modica ſit.*
2 *Sine ſorte, nulla eſſe poteſt vſura.*
3 *Legalis & conſuetudinarij reditus collatio.*
4 *Nemo in anno vltra duodecimam lucrari poteſt.*
5 *Ex cauſa venditionis veniunt vſuræ ex mora.*
6 *Sortis diminutio vſuræ quantitatem imminuit.*
7 *Prolatio temporis meliorem facit debitoris cauſam creditoris deteriorem.*
8 *Redemptio ante tempus interdum creditori nocina.*
9 *Vſuram legitimam egredi non licet.*
10 *Mobilium ratione non impetrantur reſcripta principalia, nec in his locum obtinet lex 2. C. de reſc. vend.*
11 *Conſtitutio Ludouici XI. quæ vetat, ne ſpes meſſis in viridi venundetur, de quibus perſonis loquatur.*

448 ¶ SEPTVAGESIMOPRIMÒ ſuccedit quæſt. Vtri magis accedant reditus têporales, an legali & formali vſuræ, an verò vulgaris his reditibus? Reſp. abſolutè reſponderi non poſſe. cùm variæ fingi poſſint formæ redituũ temporaliũ, & ſic modò plus, modò minus de vſura participant. Sunt enim (vt his ſemel exactuum finem imponam) non minus quàm tres horum varietates. Prima biceps, videlicet, aut ad tempus certum, *vt ſup. quæſt. 63. cum tribus ſequen.* aut ad tempus incertum, *vt in q. ſeq.* Secunda etiam biceps, videlicet aut in fine temporis ſors non debet reddi, ſed prorſus finitur obligatio. *vt ſup. q. 63. cum duabus ſeq.* aut verò reſtat obligatio ad ſortem, *vt ſup. q. 66.* Tertia verò triceps, videlicet, aut penſio annua eſt æqualis duodecimæ parti ſortis, *vt ſup. q. 64.* aut eum excedit, *vt ſup. q. 63. & q. 65.* aut verò minor eſt, *vt ſup. q. 66.* Et rurſus hæ ſimplices varietates inuicem plus minus iungi ſeu miſceri poſſunt. Modò ad plenam deciſionem ſufficit dedicere vtrumque caſum primæ diuiſionis ſeu differentiæ, quæ potiſſima eſt. Aſſumo igitur primò decidendum primum caput, videlicet quando reditus eſt ad tempus certum: & iſtud caput diuiditur principaliter in duas formas ſeu caſus, videlicet prima, quando ſors in fine non redditur: ſecunda, quando reddi debet: ſed expeditioris methodi gratiâ diuido in tres formas ſeu caſus. Primus caſus eſt, quando ſors in fine non debet reddi, & tamen penſio temporalis interim non excedit duodecimam ſortis partem annuam, *vt ſup. q. 64.* & ille caſus longiſſimè omnium abeſt ab vſura. Secundus caſus illis oppoſitus, quando tota ſors in fine reddi debet, & quod interim ſoluitur, non putatur in ſortem. *vt ſuprà quæſt. 66.* Et is caſus omnium proximè accedit veræ & formali vſuræ. Tertius caſus inter vtrumque ferè medius eſt, quando ſors in fine non redditur, ſed annua penſio duodecimam ſortis partem excedit, *vt ſup. quæſt. 63. & q. 65.* Et iſte caſus nõ tamen recedit ab vſura vt primus, nec illi tam prope accedit vt ſecundus: & ſic eſt quodammodo miſtus. Licet enim prima facie videatur ſimpliciter magis congruere cum primo, quia ſors in fine non redditur, ſed obligatio finitur, tamen non eſt abſolutè verum nec expeditum, quòd conueniat cùm primo magis quam cum ſecundo: ſed debet inſpici quantitas penſionis annuæ: ſi enim modicum excedit duodecimam ſortis partem, puta non vltra quintam partem, *vt ſ. q. 64.* in fi. tunc verum eſt quòd magis conuenit cum primo caſu, in eo quòd præ ſecundo caſu multum recedit ab vſura, licet non tantum recedat quantum primus caſus. Aut verò penſio annua multum excedit duodecimam, puta proportione dupla, *vt ſup. q. 63.* vel ſeſquialtera, *vt ſup. q. 65.* & tunc magis conuenit cum ſecundo principali caſu: & in hoc multum accedit vſuræ & quæſtui fœneratario.

Tres diuiſiones redituum temporalium

Primum caput in tres caſus.

449 ¶ Modò ego dico quòd primus caſus non habet difficultatem, non enim ſpectat ad contractus vſurarios, imò ſimpliciter, nec ad negotiationem vſus rerum, ſed ad contractus commutatiuos, & ad primam ſpeciem negotiationis, eſt enim eiuſdem rationis, ac ſi fundus vel eius vſus fructus ad certum tempus ematur iuſto pretio. Aut ergo non durat tanto tempore vt exceſſurus ſit duplum, & non eſt dubitandum de iuſtitia contractus: aut verò tanto tempore duraturus eſt quòd tandem excedet duplum ſortis, & adhuc non ſpectat ad contractus vſurarios: & poteſt penſio eſſe tam modica, vt pretium ſit iuſtum, & contractus iuſtus & verè commutatiuus, etiam ſi reditus ſit perpetuus, *vt ſupr. q. 5. n. 112.* & ſic multum delirarunt

runt Canoniſtæ in hoc articulo, *vt ſup. q. 64.* Tota igitur difficultas reſidet in ſecundo & tertio caſu, ad quam planè *ἐξ ἀποδείξεως* reſoluendam, aduertendum, quòd in his contractibus quantò ſors citius recuperari poteſt, tantò magis hi contractus mutuo, & ſic fœnori accedunt: quantò verò tardius recuperari poteſt, tantò minus participant de mutuo & fœnore: hæc eſt clauis. Patet, quia præcipuum proprium & peculiare veræ & formalis vſuræ eſt, quòd ſors non ſit prorſus alienata, ſed ad libitum creditoris repeti poſſit. Vnde ſi ſors omnino & perpetuo ſit alienata, nullo modo eſt nec eſſe poteſt vera vſura, cùm ſine ſorte vel fundo ſubſiſtere nequeat. Si verò alienata quidem ſit quo ad corpora numerata, ſeu eorum proprietatem: ſed non quòd ad genus, quia remanet obligatio ad eandem quantitatem eiuſdem generis & bonitatis, tunc eſt verum mutuum, & accedente auctario vera & formalis vſura, & hoc caſu ſi obligatio ſortis eſt pura, nullo modo etiam propriè loquendo dicetur ſors ipſa alienata, ſed ad vſum precariò conceſſa, id eſt, ad voluntatem creditoris mutuata, ſiue gratis, ſiue ſub formali vſura. Sors enim propriè non ſunt illa corpora in indiuiduo quæ numerata ſunt, nec in illis poſt traditionem ſubſiſtit: abeunt enim in creditum, hinc deinceps non ſunt periculo creditoris. Sors autem ipſa de qua loquimur, non eſt quid momentaneum & tranſiens, ſed res permanens: non qualitas vel accidens, nec nudum abſtractum, vel vera & realis ſubſtantia eiuſdem generis, quantitatis & bonitatis, cuius erant corpora in quibus numerata fuit.

Clauis.

Sors

Non igitur ſubſiſtit in dictis corporibus, quæ tranſeunt in poteſtatem debitoris, ſed in ſubſtantia eiuſdem generis eadem qualitate & quantitate determinata, *vt modò diximus ſup. num.* 18. Et hæc ſubſtantia, ſiue obligatio ad dictam ſubſtantiam, ſi eſt pura, eſt ſolidè in poteſtate ſolius creditoris, & non debitoris, & ſic nullo modo alienata dicitur. Caſus eſt rotundus, *in l. rogaſti. §. ſi fugitiuus. de verbo credi.* vbi ſeruus habens ſimplicem adminiſtrationem peculij poteſt mutuare, & ibi Alex. & alij notant, quod mutuum de ſe non dicitur actus alienationis, ſed adminiſtrationis. Tunc autem rectè dicitur alienata in totum, ſi hæc obligatio in totum eſt remiſſa: igitur ſi ſit debitor ad tempus, non ineptè dicitur alienata ad idem tempus: & ſic quatenus facultas fruendi eſt in poteſtate debitoris, conſequitur veram eſſe dictam concluſionem, quòd quantò ſors citius recuperari poteſt, tantò magis ineſt de ratione mutui, & etiam fœnoris, ſi quid vltra percipiatur: quantò verò tardius recuperari poteſt, tantò minus ineſt de ratione mutui & fœnoris.

Mutuum non eſt alienatio.

450 ¶ Aſſumo igitur tertium illum caſum, cuius exactum & adæquatum exemplum eſt, ſi quis pro mille ducentis ſtipuletur centum quinquaginta annua vſque ad. 12. annos. Iam autem diximus, *ſupra quæſt. 65. nu. 428.* iſtud eſſe iuſtum temperamentum, quod clarius breui figura proportionum legalis vſuræ, duodecimæque ad inuicem, & dicti reditus ad vtramque, oculis expoſita, quàm longiori ſermone probabitur.

Primum exemplum.

- In communi vſura iuris
  - oportet
    - Semiſſem non excedi pro rata ſortis & temporis
    - Liberam eſſe luendi facultatem.
    - Curſum ſiſti cùm ſortem æquauerit.
  - licet debitorem cogere ad ſortis reſtitutionem.

- In vulgatis reditibus
  - oportet
    - Duodecim non excedi.
    - Liberam eſſe luendi facultatem.
    - Debitorem non teneri ſortem reſtituere.
  - licet
    - vt currat in infinitum.
    - excedere ſemiſſem iuris plus tribus vnciis.

- Reditus tẽporalis 150 vſque ad 12. annos pro 1200.
  - Fœnore legali
    - grauior
      - 1. quia non poteſt liberè lui.
      - 2. quia pars ſortis quotannis redditur ſine diminutione vſuræ.
    - leuior
      - 1. minore vſura.
      - 2. particulari luitione
      - hæc duo præponderant duobus præcedent.
  - Reditu vulgato
    - grauior
      - 1. quia ſors debet reddi.
      - 2. quia non licet liberè luere
      - 3. quia non minuitur vſura in fine pro rata ſortis, ſed eſt vniformis
    - leuior
      - 1. ob particularem luitionem.
      - 2. ob vſuram dimidio minorem.
      - hæc duo communiter præponderant tribus præcedentibus.

Ad oculum vides hunc temporalem reditum minus lucroſum eſſe creditoribus, & minus grauem debitoribus, vtroque & legali & vſitata vſura: in cuius fraudem non poteſt cenſeri hic contractus fieri, & multò minus in fraudem alicuius iuſtæ negotiationis, & ſic non eſt dubium, quin iuſtus & tolerabilis ſit, *per not. ſuprà quæſt. 67.* Non tamen hæc ſcribo comminiſcendis aut confirmandis nouis ſpeciebus fœnerandi, ſed ad omne genus fœnoris (quantum ſalua communi commerciorum neceſſitate & vtilitate fieri poteſt) reſtringendum, & quam penitiſſimè ne quouis modo excedatur temperandum. Huius autem nouiſſimi contractus temperatura quàm exacta & abſoluta ſit, ſeipſam oſtendit. Cùm enim debitor non poſſit liberè perpetuo frui ſorte, prout poteſt in duodecima, imò nec poteſt tota ſorte frui ad malum tempus, ſed quotannis partem reddere cogitur: liquet quòd communiter detrahitur pars dimidia, ſaltem non minus dimidia vtilitatis interuſurij dictæ ſortis, quam communiter debi-

Digitized by Google

to: habiturus erat in duodecima: igitur ad minus dimidia vſuræ, ſeu incrementi detralu debet. Et adhuc ſubtiliter deducendo, vt ſuprà *q.* 65. *num.* 427. dici poſſet quòd hic non detrahitur dimidia, ſed longè minus dimidia vſuræ pro rata temporis & ſortis penes debitorem manentis. Verum non puto dictam ſubtilem ſubductionem admittendam, duplici ratione: prima, quia excluderetur omnis vſus (tanquam prorſus inutilis) horum redituum temporalium, de quorum vtilitate & iuſtitia patuit ſuprà *quæſt.* 67. Secunda, quia quod debitor non fruitur ſorte toto tempore, ſed quotannis partem repræſentat, non eſt omni reſpectu ad incommodum debitoris: quia non ſolum operatur diminutionem vtilitatis fruendi (quod eſt in commodum debitoris) ſed etiam adfert ei vtilitatem ſe liberandi à ſorte, particulari ſolutione, quod eſt ad commodum debitoris. Vnde iſtud non debet ex vna parte tantùm conſiderari, videlicet ad alleuandum debitorem duntaxat, ſed etiam ad commodum creditoris, & proportionaliter compenſari. Et ſic puto latus eſſe ad iuſtitiam & tolerantiam huius contractus, dimidium lucri ſeu incrementi in duodecima conceſſi detrahi, tota ſorte ſimul & ſemel inſpecta ſine alia ſubductione: nec etiam puto maius lucrum tolerandum in hac ſpecie contractus per prædicta.

Secundum exemplum.

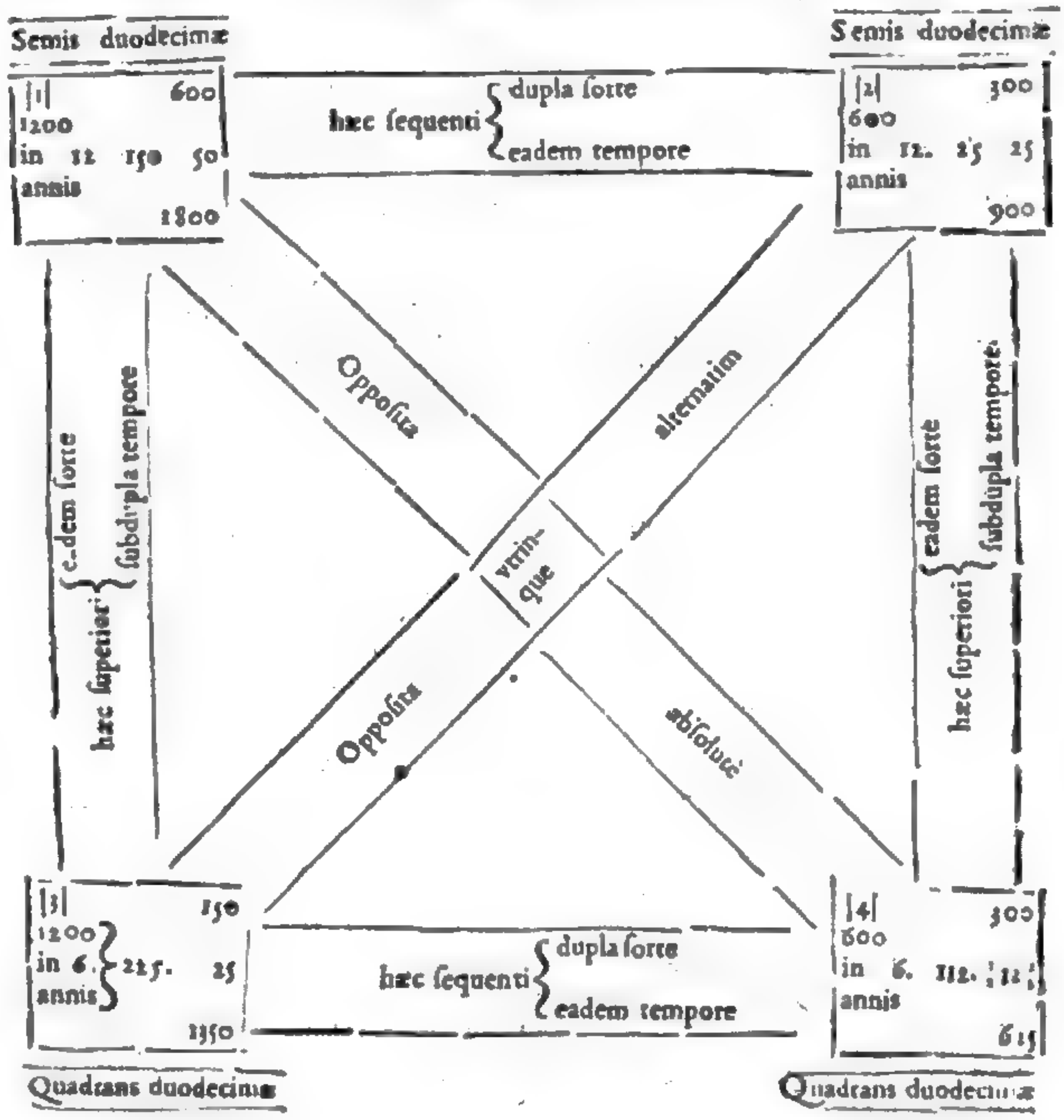
451 ¶ Quid ergo ſi quis dimidiato pretio emat eundem reditum dimidiati temporis, puta 150. lib. reditus annui vſque ad ſex annos duntaxat pro 600. lib. Videtur eadm ratione licitum & tolerandum. Patet, quia quantò minuitur ſors, tantò etiam diminuitur reditus duratio: & ſic videtur omnino eadem proportio, ergo idem ius. Patet etiam per demonſtrationem Mathematicam: quia ſicut ſe habet maior ſumma ad maius commodum, ita minor ſumma ad minus commodum: ſi igitur dans 1100. poteſt ſuperlucrari dimidiam ſortis, videlicet 600. emendo reditum temporalem 12. annuorum: igitur dans 600. & ſic ſubdimidiatam ſortem, poteſt lucrari dimidium huius dimidiatæ ſortis, videlicet 300. emendo reditum dimidiati temporis, videlicet 6. an. vt ſuprà *quæſt.* 67. *num.* 437. Breuiter in contrarium eſt veritas, nec enim hic reditus proportionatur priori, ſed illum dupliciter excedit. Primò, quia in 6. annis, & ſic duplo citiùs recuperatur ſors, quàm in priore contractu. Secundo, quia licet hîc ſit diminuta ſors de dimidia, non tamen diminuitur vſura, ſed exigitur quanta exigi poteſt in vera duodecima. Patet, quia duodecima annua huius ſortis eſt 50. ſed exigit 100. annuatim, & rurſus 50. annuatim, donec finiatur reditus, & ſic ſolidam duodecimam: & tamen in hoc contractu ſort non in tantum alienatur, ſicut in duodecima, quam multis modis excedit: imò nec in tantum alienatur ſicut in priore ſpecie, vbi non reſtituitur ſors, niſi per 12. vices & 12. annos: ſed hîc hac vltima ſpecie ſors duplo citiùs recuperatur, & tamen ibi in priori ſpecie non poteſt ſors in anno parere vltra ſemiſſem duodecimæ ad ſummum. Non obſtat quòd hic creditor non habet in fine temporis incrementum, niſi ad dimidiam ſortis: tum quia habet illud in ſex annis, &

A ſic duplo citiùs quàm in priore contractu, vbi non habet iſtud lucrum dimidiæ, niſi poſt 12. annos: tum quia vſura potiſſimè pro rata temporis decurrit & menſuratur, vt ſuprà *quæſt.* 3, 4. Et ſicut in anno non 4
poteſt quis lucrari vltra duodecimam ſortis, etiam in formali duodecima: ita in 6. annis non poteſt lucrari vltra ſemiſſem ſortis, etiam in formali duodecima. Ergo in forma huius reditus, vbi lucrum debet eſſe ſaltem dimidio minus, non poterit lucrari niſi ſemiſſem duodecimæ in 12. annis, & quadrantem duodecimæ in 6. annis. Non obſtat arg. contrarium, quia vtcumque oculos ad pauca aſpicientium perſtringat, tamen eſt fallaciſſimum. Eſt enim idem ac ſi quis colligat, quòd quantò tempus fruendæ ſortis minuitur, tantò augeri poſſit vſura, quod præpoſterum eſt ac ridiculum: quoniam diminutio temporis in hac materia B diminuit vſum & commoditatem ſortis: & ſic non debet adduci pro cauſa conſeruationis vel augmenti vſuræ, ſed pro cauſa diminutionis. Prima igitur illa ratio, quòd hîc quantò diminuitur ſors, tantò reditus abbreuiatur, duplicem (in hac materia, in qua eidem ſucceſſiuæ penſioni, & ſortis reſtitutio, & vſuræ præſtatio implicitæ ſunt) fallaciam implicat. Primam, quia hæc decurtatio temporis non facit meliorem, ſed deteriorem cùm fruendæ tum luendæ ſortis conditionem. Et ſic non ſolùm non debet impedire, vel compenſare diminutionem vſuræ, pro rata C ſortis: ſed etiam nouam diminutionem vſuræ inducere. Secundam, quia verbum (abbreuiatio reditus) prima facie ad pauca aduertentibus videtur ſonare ſolam abbreuiationem vſuræ: ſed non eſt ita, quia principaliter effici repræſentationem citeriorem ſortis: & ſic clarum eſt, quod in hoc ſecundo exemplo, in quo non ſolum ſors dimidio minuitur, ſed etiam tempus reſtituendæ ſortis duplo acceleratur, neceſſe eſt duplicem vſuræ diminutionem fieri: primam ratione ſortis diminutæ, ſecundam ratione temporis diminuti. Hîc enim minus eſt debitoris commodum, quàm in priore exemplo, in duobus: primo in minori ſumma ſortis, ſecundo, in citeriori repræſentatione, & breuiori fruitione: & ſic non ſufficit commo-D dum creditoris ſeu vſuram minui in duratione ſeu pro rata temporis, ſed debet etiam minui pro rata ſortis.

452 ¶ Quanta ergo erit hoc ſecundo exemplo diminutio vſuræ? Et videtur quòd ad quadrantem duodecimæ, vt in ſubiecta figura: quia primò debet diminui vſura pro rata ſortis, & ſic pro dimidia. Vnde ſicut in priore exemplo non ſoluuntur vltra 50. pro vſura ad inſtar ſemiſſis duodecimæ, ita hoc poſteriore exemplo non debent ſolui vltra 25. pro vſura ad inſtar ſemiſſis, rurſus & ſecundò: quia non ſufficit hic vſuram ſemel diminui pro rata ſortis dimidiatæ ſed etiam rurſus diminui debet pro rata temporis dimidiati, & ſic pro alia dimidia. Vnde ſequitur quòd pro vſura non ſoluentur vltra 12. cum dimidio, ad inſtar quadrantis duodecimæ. Vtque hæc dilucidius, & minori ſtudioſorum labore percipiantur, proximam figuram ſubiunxi indagatricem.

Semis

Digitized by Google

In qualibet cellula primò in medio ſignatur caſus contractus, & rurſus ſeorſum quantitas vſuræ currentis, deinde in ſummo cumulus vſuræ ſeu lucri totius, & imo cumulus ſortis & lucri ſimul. Vt prior cellula ad collateralem ſequentem dupla ſorte tantùm: ita dupla vſura excedit, tam in curſu quàm in cumulo. Vt ſuperior excedit ſuam inferiorem duplo tempore: ita & dupla vſura currente, ſed quadrupla in cumulo. Vt verò ſuperior dextra tranſuerſalis inferiorem ſuam tranſuerſalem duplo & ſortis & temporis excedit: ita quadrupla vſura currente, & octupla in cumulo excedit. Vt autem ſiniſtra ſuperior & dextra inferior tranſuerſales inuicem eodem modo excedunt & exceduntur, ita velut compenſatione facta eadem currit vſura, licet ſuperior tantum excedat in cumulo, quantum excedit in tempore. Monadici verò numeri in capite, ordinem cellularum, puta primo primam, ſecunda ſecundam notant.

Præterea quòd hæc reductio ad quadrantem in hoc ſecundo exemplo cùm ſortis tum temporis dimidiati, nec in exemplo ſolius temporis dimidiati, vt in caſu tertiæ cellulæ, neceſſaria videatur, non ſolùm per analogiam dictæ proportionis, ſed etiam per experimentum reale rationis & ſenſus communis oſtendo. Si quis enim de facto mutuat. 1200. vſque ad annum, vt eo lapſo recuperet ſortem & 50. ad inſtar ſemiſſis duodecimæ, non facit tantam gratiam debitori, nec ſe tam grauat, quàm ſi ſub eodem annuo auctuario mutuaret vſque ad 12. annos, ita vt teneretur debitor reddere particulatim ſingulis annis, vt in primo exemplo: ergo non debet tantum commodi habere. Aſſumptum liquet, quia in primo exemplo debitor habet duplex notabile commodum: primum, ius fruendi maiori parte ſortis ad multos annos: ſecundum ius ſeſe duodecim particularibus cum magnis internallis ſolutionibus liberandi, quibus commodis hoc caſu priuatur, quia tenetur ſemel totum ſoluere in fine anni. Igitur non poteſt creditor tantum commodi ſtipulari, quantum poteſt in primo exemplo, in quo non poteſt ſtipulari vltra ſemiſſem duodecimæ: igitur hoc caſu non poteſt ſtipulari vſque ad ſemiſſem duodecimæ ſortis, ſed longè minorem vſuram. Confirmatur, quia vetus vſura meritò exoleuit, nec eſt in vſum reducenda: ſed hic caſus ob breuitatem dilationis proximè accedit vero mutuo, in quo ſors non cenſetur in effectu alienata: quia etiam in vero & mero mutuo, etiam nulla dilatione data, non poteſt ſtatim ſors repeti, ſed congruum aliquod interuallum fruendæ ſortis datum intelligitur, vt diximus ſuprà nu. 83. Et ſic dilatio eſt valdè breuis, nullam licet vſuram ſtipulari, ne veteres vſuræ reducantur: ſi verò dilatio ſit notabilis eatenus dicitur ſors alienata, nec adhuc licebit tantum vſuræ ſtipulari, quantum in longiori dilatione & alienatione, ſed pro rata ſeu modo dilationis. Qui modus non videtur melius deſignari poſſe, quàm ſuprà figuratum eſt, videlicet vt quemadmodum ſi dilatio & ſolutionum diſtributio ſit in duodecim annos, tunc licet ſtipulari vſque ad ſemiſſem duodecimæ ſortis ſingulis annis, & non vltra: ita ſi dilatio dimidio breuiata ſit, eadem ſorte manente, liceat ſtipulari vſque ad dimidiam dicti ſemiſſis, hoc eſt vſque ad quadrantem duodecimæ ſortis ſingulis annis, & non vltra, quod etiam neceſſariò clarius oſtenditur. Fac eadem dilatione ſtante ſortem dimidio minutam, vt in ſecunda ſuperiori cellula, certum eſt quòd ſemis duodecimæ ſortis ſunt viginti quinque duntaxat. Si igitur hunc ſemiſſem in tam longa dilatione, & cum multis particularibus conditionibus excedere non licet, vt dictum eſt, & diminuta commoditate ſolutionis & dilationis neceſſariò diminuenda ſit vſura pro rata, ſequitur quod dicta diminutione facta ad dimidiam, quòd

e: item vſura debet dimidio minus, & ſic ad quadrantem duodecimæ totius reduci, vt in vltima cellula dictæ figuræ, quod rurſus oſtenditur Aſpice primum ſuperiorem cellulam (quòd eſt primum illud exemplum a nobis datum) vides quòd ibi ſumma & iuſta ratione & temperatura reſtringitur vſura annua ad ſemiſſem duodecimæ ſortis totalis, licet dilatio & diſtributio ſortis vltra longum tempus excurrat, in & per duodecim annos. Igitur in ſua inferiori cellula, vbi eadem ſorte manente dilatio & ſolutionum diſtributio ad tempus dimidio minus, videlicet ad ſex annos, reſtringitur, non debet permitti tanta vſura, ſicut in ſuperiori cellula, ſed dimidio minor, & ſic ad quadrantem duodecimæ totius ſortis, vt vides in figura. Alioquin ſi propter accelerationem repræſentationis ſortis, & reſtrictionem facultatis per multas particulares ſolutiones interualla ſoluendi non diminueretur vſura, ſequeretur magna diſproportio & iniquitas per prædicta. Vt igitur hoc caſu primæ inferioris cellulæ, eadem ſuperioris cellulæ ſorte manente, diminuitur debitori commodum & ſpatium fruitionis in dimidia: neceſſe eſt dimidio minui vſuram, quæ in caſu primæ cellulæ ſumma eſt, quemadmodum vſura, quæ in caſu ſecundæ ſuperioris cellulæ ſumma eſt, debet dimidiari in caſu quartæ ſeu inferioris ſuæ cellulæ, vt probatum eſt. Et ſecundùm hæc adeo quadrant illa quatuor proportionabilia, vt vnum aliud neceſſariò probet & inferat, & vnaquæque collateralis collateralem ſuam, & vnaquæque ſuperior inferiorem ſuam cellulam, & viciſſim è diuerſo ſeſe probent & elucident, etiam per Mathematicam (vt videtur) demonſtratione m.

453 ¶ Et ex illis quatuor reliqui caſus ad eandem proportionem relati decidi poſſunt, verbi gratia Accipe caſum vltimæ cellulæ, quæ eſt illud ſecundum exemplum, ſ. *num.* 451. & diminue primò ex vna parte ſeu latere, videlicet dimidiando tempus, eadem ſorte manente, & tunc ad eandem proportionem ſequitur, quòd vſura ſemel dimidio minui debet: ita enim fit in ſua collaterali ſeu tertia cellula, reſpectu ſuæ ſuperioris: & ſic pro 600. libris in tres annos licebit ſtipulari 106. $\frac{1}{4}$. & ſic dimidium vſuram dictæ vltimæ cellulæ, quæ eſt 12. $\frac{1}{2}$. duntaxat. Secundò diminue eundem caſum ex altero latere tantùm, videlicet dimidiando ſortem, eodem temporis ſpatio manente, puta 300. in 6. annos: & idem dicendum, videlicet dimidiandam vſuram dictæ vltimæ cellulæ, & ſic quotannis vſque ad ſex annos licebit ſtipulari 56 $\frac{1}{4}$. Hi enim vltimi caſus vtrinque, ſed æquipollenter oppoſiti ſimiles ſunt, & eadem proportione metiuntur, vt patet in figura in ſiniſtra tranſuerſali. Tertiò, eundem caſum diminue vtroque latere, videlicet tam in tempore quàm in ſorte, puta 300. libras in 3. annis, & tunc prior vſura, videlicet caſus integri dictæ vltimæ cellulæ, debet duplici reſpectu, & ſic bis diminui, conſequenter ad dimidium dimidiæ, ſeu quadrantem vſuræ dictæ vltimæ cellulæ reduci: & ſic licebit ſtipulari 103. $\frac{1}{8}$. quolibet trium annorum, & non plus. Sed hîc incidenter ſeſe obtrudit. q. non inutilis. Quid ſi tempus rurſus abbreuietur? Et prima facie non videtur admittendum vllum pactum quæſtus vſurarij vel incrementi, quoniam ob tam breuem dilationem non dicitur ſors in effectu alienata, ſed cenſetur merum mutuum ad voluntatem creditoris, ſaltem poſt breue tempus reſtituendum. Vnde non debet eſſe locus vſuræ etiam largè ſumptæ, niſi ſors non debeatur ex mutuo ſeu numeratione creditoris, ſed ex venditione, vel alia iuſta cauſa, ex qua venire poſſunt vſuræ ex mora, vt dicemus infrà *quæſt.* 74. Itidem ſi ſors eſt valdè modica: quia hæc pacta interuſurij compenſatiua fundantur in compenſanda vtilitate fruitionis æris alieni, tempore & ſorte notabilis, quæ probabilis vtilitas ceſſat in modico tempore, vel modica ſumma.

Pro modico an debeat admitti fœnus.

Sed certè licet non ſubſit tanta vtilitas ſeu intereſſe ex parte creditoris, non minor tamen, imò maior ſubeſt ex parte debitoris, cui vario fœnore contracto in diuerſis modicis ſummis, nouum hoc commodum accedet, quòd particulari luitione facilius liberari poterit. Itaque fœnus quidem negotiatiuum æque in paruis ſummis & breui tempore, intra tamen eiuſdem proportionis limites tolerandum: ſed in fœnore incidenti ea ratio ceſſat, nec de facili habenda ratio interuſurij breuioris ſummæ vel temporis.

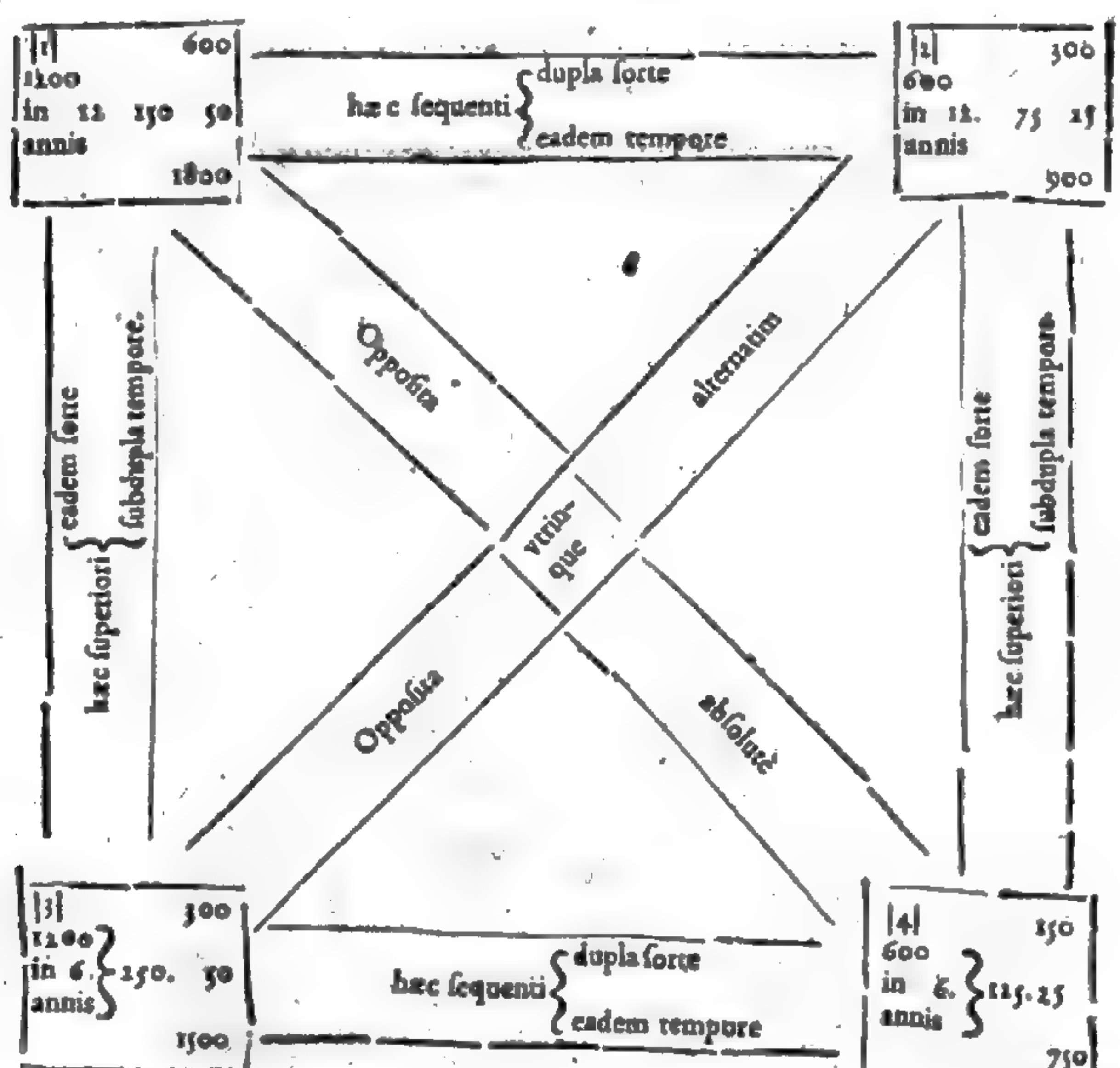
454 ¶ Redeundo ad rem, ſecundùm prædicta non procedit exemplum, de quo ſup. *q.* 67 *n.* 436 ſed ibi pro quingentis libris non liceret ſtipulari vltra centum & decem libras, octo ſolidos, & quatuor denarios annuos vſque ad quinque annos. Et in ſumma vtriuſque dextræ collateralis cellulę vſura debet eſſe vtroque reſpectu, videlicet curſus & cumuli, dupla ad vſuram oppoſitæ ſuæ collateralis. Vſura verò vtriuſque ſuperioris cellulæ debet eſſe dupla in curſu, & quadrupla in cumulo ad vſuram ſuæ inferioris cellulæ. Vſura verò dextræ ſeu primæ ſuperioris tranſuerſalis cellulæ debet eſſe quadrupla in curſu, & octupla in cumulo, ad vſuram inferioris ſuæ tranſuerſalis. Vſura verò ſiniſtræ ſuperioris tranſuerſalis eſt æqualis vſuræ inferioris ſuæ tranſuerſalis in curſu, ſed in fine ſeu cumulo vſura ſuperioris duplo excedit vſuram inferioris. Et ſic vbi eſt idem tempus, eadem eſt proportio vſuræ, licet ſit diuerſitas ſortis, vt patet in vtriſque collateralibus: habent enim eandem inuicem vel ſemiſſis vel quadrantis proportionem. Sed vbi eſt diuerſum tempus, tunc indiſtinctè diuerſa eſt ratio, proportio ſeu menſura vſuræ, vt patet inter omnes ſuperiores & inferiores ad inuicem, ſiue directas & perpendiculares, ſiue tranſuerſales cellulas: idque ſiue inter eas ſit identitas ſortis, vt in directis, ſiue diuerſitas ſortis, vt in tranſuerſalibus: quarum omnium ſiue perpendiculariter, ſiue trãſuerſaliter mutuò ſeſe aſpicientium. ſi vna ſemiſſis vſuræ, altera quadrantis habet proportionem, idque propter ſolam temporis differentiam: nec immeritò, quia potiſſimum fundamentum & menſura vſuræ eſt tempus, ſeu ſpatium fruitionis. Vſura enim legitima nihil aliud eſt, quam iuſtum & æquabile pretium promiſcui interuſurij ſeu fruitionis, pro rata ſeu menſura temporis: ex quibus nihil exactius aut iuſtius videtur proportione ἐκ τῆς συμμετρίας dictæ primæ figuræ Et ſic expeditum videtur quod in dicto ſecundo exemplo ſ. *n.* 451 debeat vſura omnino reduci ad quadrantem duodecimæ ſortis.

Tempus potiſſima menſura vſuræ.

455 ¶ Sed vtcunque hæc plenioris diſcuſſionis gratia ſic munita, ſolida & ineluctabilia videantur, tandem decidendo dico, quòd ſufficit reduci ad ſemiſſem ſortis ſuæ totalis, vt in primo exemplo dictum eſt, vt ſic pro 600 liceat emere reditum annum 125. vſque ad ſex annos, ſine fraude vſuraria. Prior autem illa figura non peccat in duabus ſuperioribus, ſed in duabus inferioribus cellulis tantùm, quod verum eſſe probo per ſenſum communem, & ciuilem rationem. Primò, vt enim modus vſuræ largè ſumptæ non ita laxandus eſt, vt legitimum modum excedat, tantúmve lucri afferat, quantum iuſta & laborioſa negotiatio: ita nec è diuerſo vſque adeo reſtringendus, vt penitus inutilis ſit; & ſic excludatur commertium æris alieni commodè fruendi & compenſandi, duriore interim fœnore admiſſo. Quotus autem quiſque de interuſurio æquabili pacturus, vellet dare ſexcenta pro centum & duodecim cum dimidio annuis, vſque ad ſex annos duntaxat? nullum enim haberet commodum interuſurij. Patet, quia vel incommodum tot particularium ſolutionum per tot notabilia interualla præponderat illis ſeptuaginta quinque, quæ ſortem in fine excedunt: & ſic interuſurium ipſius ſortis remanet abſque compenſatione. Conſequenter prior figura non poteſt ſtare, quia etiam

ſecundum

ſecundum eam ſequeretur, quod pro 600. in tribus annis non poſſet creditor capere vltra ſex cum quadrante annuatim, & ſic octodecim cum dimidio duntaxat vltra ſortem in fine triennij, quod eſſet ridiculum: quia ſemis legalis etiam pro ſolo primo anno, aſcendit ad triginta ſex, & quadrans legalis, qui magis eſt excluſio vſuræ quàm vſura, aſcendit ad octodecim, etiam pro primo anno tantùm, & tamen hoc caſu creditor primo anno non acciperet niſi ſex cum quadrante: & ſic ſextam ferè tantùm partem ſemiſſis legalis, ſeu vſuram propè vncialem: & adhuc teneretur recipere ſortem per ſex particulares ſolutiones, cum notabilibus interuallis. Secundò probo, quia non dubitatur quin iuſtum ſit pecuniæ interuſurium, quantum ex reditibus prædiorum (quæ ex ea pecunia perpetuo & iuſto pretio emi poſſent) colligi poteſt, vt ſuprà *quæſt.* 5. nec etiam dubitatur quin fundus 25. reditus annui ferens, emi poſſit iuſto pretio pro ſexcentis, ſub facultate redimendi vſque ad tres annos, vel etiam vſque ad annum, per not. ſupra *quæſt.* 31. *q.* 59. licèt non teneatur creditor recipere redemptionem per partes. Igitur multò minùs dubitandum, quin eodem pretio emi poſſit reditus annuus centum viginti quinque vſque ad ſex annos: quia tunc debitor non ſolùm non verſatur in tanto periculo perdendi tempore facultatem redimendi, ſed etiam habet illud commodum, videlicet, quòd poteſt ſe liberare multiplici particulari ſolutione: & tamen in effectu non plus ſoluit tam in principali quàm in vſura, & adhuc non cogitur cedere poſſeſſioni fundi ſui, ſed per manus ſuas ſoluit, quod eſt leuius, vt ſup. *num.* 115. *num.* 267. Tertiò probatur ciuili ratione, quia hæc vſura viginti quinque in 600. per ſex annos reſtituenda, non excedit ſemiſſem totius ſortis duodecimæ: multùm etiam recedit à ſemiſſe legali, quo ferè tertia parte minor eſt, tota ſorte inſpecta: igitur nequit cenſeri improba vel exceſſiua vſura. Quartò probatur ratione & proportione Arithmetica: quia ſicut ſe habet caſus primæ ſuperioris cellulæ ad caſum ſuæ inferioris, & è diuerſo: & eodem modo de caſu & vſura ſecundæ ſuperioris cellulæ, ad ſuam inferiorem in identitate ſortis, & duplicitate temporis: omninò enim conueniunt ſorte, ſolo verò tempore differunt: igitur non debet eſſe differentia inter vſuram vtriuſque caſus, niſi ratione ſolius temporis duntaxat, vt videlicet in ſuperiore caſu longiore ſeu duplo tempore currat, quàm in inferiore caſu: & idem in ſecunda ſuperiori cellula, & ſua inferiori. Igitur vtriuſque inferioris cellulæ vſura non debet differre ab vſura ſuæ ſuperioris, niſi in ſola duratione temporis. Et ſic prima figura debet in inferiori cellula corrigi in hoc, vt in priore inferiori currant 50. & in vltima currant 25. pro vſura temporali: & ſic per omnes cellulas currat vniformiter ad rationem ſemiſſis duodecimæ ſortis ſuæ totalis. Et hæc veritas, vt vides in ſequenti figura deciſiua.

Huius figuræ veritas cùm ſeipſam oſtendat, verborum adminicula non deſiderat *l.* 1. *C. mino. ab heredi ſe abſti.* Ad argumenta verò primæ partis & figuræ, quæ reducuntur ad vnum, videlicet, quòd vſura debet minui non ſolùm pro rata ſortis, ſed etiam pro rata temporis ſeu fruitionis, reſpondeo, quòd etiam in hac ſecunda figura minuitur in ſingulis cellulis à prima, & pro rata ſortis, & pro rata temporis. Patet primò in

ſecundo & collaterali, vbi non eſt dimidium ſortis, licet ſit idem tempus, & totidem duodecim annuæ particulares ſolutiones: ideò ibi vſura diminuitur pro rata ſortis, ſcilicet ad 15. ſed non pro rata temporis: quia currit vſque ad illud tempus duodecim annorum, quemadmodum reſtitutio ſortis perſolutiones particulares totidem annorum dilata eſt in hac cellula, ſicut in prima. Secundò, in tertia cellula, vbi eſt tanta ſors quanta in prima. Et ſic tanta vſura currit quanta in prima, nec minuitur pro rata ſortis, quia ſors non eſt diminuta: verùm quia reſtitutio ſortis non eſt dilata in tam longum tempus, nec in tot particulares ſolutiones, ſicut in prima, ſed ad durationem vel fruitionem & ſolutionum diſtributionem dimidio minorem, ideò eadem vſura ſemis, in ſui duratione, pro rata huius temporis ſeu durationis minuitur, vt non currat niſi dimidio tempore quam prima. Non autem debet iterum diminui, quia non eſt hîc niſi vnica ratio diminutionis. Ideò in quarta & vltima cellula, vbi eſt duplex diminutio, prima ſortis, altera temporis, meritò duplex fit vſuræ diminutio: vna ratione ſortis ad dimidiam eius quantitatis, quæ currit in prima cellula, quemadmodum hîc ſors eſt dimidio minor: altera ratione temporis, quia hæc vſura diminuta non currit niſi vſque ad tempus dimidium primæ, prout hîc eſt tempus dimidio minùs, quàm in prima: & hæc duplex diminutio ſufficit, quemadmodum non eſt niſi duplex ratio diminutionis. Et hæc vera eſt & *γνησία* proportio, vt patet in dicta ſecunda figura, cui ſtandum: quia vt diminutio ſortis operatur diminutionem quantitatis vſuræ currentis, quæ ſoli ſorti correſpondet, & ad eam ſolam refertur & menſuratur ita diminutio temporis operatur diminutionem cumuli, ſeu ſummæ totalis vſuræ. Diminutio enim temporis non diminuit vſuram aliàs curſuram pro tempore diminuto, ſed illam pro eodem tempore in totum præcidit & impedit: & ſic diminutio temporis ſeu durationis pro dimidia, aufert funditùs dimidium vſuræ futuræ, ſeu cumuli. Et ſic neceſſe eſt ſtare huic ſecundæ figuræ, nec poteſt maior a prima cellula diminutio fieri, ſeruata vera proportione. Et ſic per omnes curri- ſemis duodecimæ, quod iuſtum eſt, prout iuſtum eſſe probatum fuit in primo caſu. Conſequenter non currit maior vſura pro rata ſortis cuiuſque caſus. Et ſic vſura vndique eſt eadem & æqualis pro rata ſortis & temporis, ſeu ſpatij, tam in curſu quam in cumulo. Patet, quia vt in prima cellula vſura facit vnciam ſortis in biennio & ſeſcunciam in triennio, ſextantem in quadriennio, quadrantem in ſexennio, & ſemiſſem ſortis in duodecim annis: ita in ſecunda cellula vſura pariter facit eodem modo vnciam ſuæ ſortis in biennio, ſeſcunciam in triennio, & ſic deinceps. Et ſimiliter in tertia cellula vſura facit vnciam ſuæ ſortis in biennio, quadrantem in ſexennio, & ſic de aliis. Idem in vltima cellula. Quòd autem in his duabus inferioribus cellulis cumulus vſuræ non excedit quadrantem ſortis ſuæ, non eſt quin ſit eadem omninò proportio currentis vſuræ, ſed quia duplo citiùs quàm in inferioribus cellulis finitur curſus vſuræ, in inferioribus duplo citiùs ſors ſua repræſentatur. Et hæc vera & abſoluta proportio: quia ſinguli caſus eandem omninò habent iuſtitiæ, medij, & æqualitatis rationem temperaturam, *συμμετρίαν*, & omnia inuicem pulchrè & ad amuſſim correſpondent. Et idem dicendum de iuſtitia & æquabilitate omnium cæterorum caſuum eandem vſuræ proportionem non excedentium,

457 ¶ Summa ad iuſtitiam & æquabilitatem horum multorum temporalium redituum, videlicet quæ tempore prorius finiuntur, & in quibus integra penſio annui duodecimam totius ſortis excedit, requiritur & ſufficit, ſorte primum æqualiter diſtributa, per omnes conuentas penſitationes quod ſupereſt in Summa

A ſingulis annis penſitationibus, rationem ſemiſſis duodecimæ totius ſortis non excedere. Et in ſumma, quod facta æquali deductione ſortis ſuper penſione ſingulorum annorum, vt id quod ſupereſt non excedat in anno dictum ſemiſſem. Nec refert ſiue huiuſmodi reditus in longum tempus, & per multas penſiones, ſiue in modicum tempus, & per paucas penſiones extendatur. Hic ſemis eſt breuis & rotundus noſter *γνώμων*, ad naturalem ciuilémque rationem & æquitatem iuxta exæquatus, hominumque vſibus & communi commerciorum vtilitati in ære alieno commodè & cum æquali compenſatione fruendo accommodatiſſimus, & vnde non poteſt inſurgere occaſio fraudandi duodecimam, aut alium iuſtum contractum vel negotiationem. Et ſic hæc noſtra commen- γνώμων
B ſuratio non ſolùm æqua & vtilis eſt in ſe, ſed etiam non poteſt eſſe nociua, nec occaſio fraudis, nec etiam ob ſui temperaturam futura eſt inutilis: cum (vt ſup. *num.* 436.) ſæpè vſu venire poſſit, vt creditor malit hanc ſpeciem contractus, quàm ſortem perpetuò alienare, etiam mediante ſolida duodecima, vel ipſius creditoris vtilitatis gratiâ: eò quòd vel pinguiori temporali reditu magis egeat, quam reditu duodecimæ ſibi inutili, vel quòd fidem debitoris & fideiuſſoris ſequi noluit in perpetuo reditu, & perpetua alienatione ſortis: quam tamen ſequi non detrectat in reditu temporali, vt ſup. *num.* 416. Quòd ſi hoc quandoque ſit è re creditoris, multò magis & multò frequentius è re debitoris eſſe poteſt, vt ſup. *quæſt.* 61. & ſenſus communis oſtendit: his enim interuſuriis ſubiiciunt
C ſe debitores æris alieni redimendi, & ad tempus fruendi cauſa duntaxat: & ſæpius accidit repentinam hanc indigentiam accedere his qui infra paucos annos luere poſſunt, & tantò citius quantò commodius luere licebit. Et ſic ſi debitor ſperat ſe infra triennium ſortem redditurum, & per tres annos commodè reddere poſſe, vendet reditum huiuſmodi vſque ad tres annos tantum: ſi verò non ita confidat de facultatibus ſuis ſperet autem poſſe reddere particulatim ſoluendo infra ſex annos, vendet huiuſmodi reditum ad ſex annos. Si verò minus confidat de viribus ſuis, aut ad longius tempus egeat, vendet huiuſmodi reditum ad decem vel duodecim annos, aut aliud tempus, plus minus prout ſibi expedierit ſub ratione eiuſdem vſuræ. Quòd ſi malit debitor plus vſuræ reſpectu cumuli
D ſoluere, vt perpetuam & liberam, tam luendi, quàm tota ſorte fruendi facultatem habeat, poterit reditum duodecimæ conſtituere. Sed præcedens forma longè leuior & vtilior eſt debitoribus, quibus ſuppetit infra paucos annos commodè luere: tum quia particulari ſortis reſtitutione, tum quia dimidio minore vſura defungi poterunt. Ex his patet quàm vera & æqua ſint exempla quæ poſui ſuprà *q.* 67. *n.* 436. de eo qui pro 500. emit 120. reditus annui vſque ad quinque annos. Hîc enim veræ vſuræ ſemiſſi deeſt deunx vnius integri ſingulis annis: poterat enim emere reditum quinquennalem 120 $\frac{1}{14}$ $\frac{1}{12}$ hoc eſt per libras computando, reditum centum viginti librarum ſexdecim ſolidorum & octo denariorum ad compendium ſemiſſem duodecimæ. Quòd ſi eadem quingentorum ſorte emat
E reditum vſq; ad decē annos, poteſt emere ſeptuaginta cum deunce vnius integri annuatim vſq; ad 10. annos duntaxat, per eundem gnomonem & proportionem figuræ ſecundæ. Contrà, ſi pro mille emat reditum vſque ad quinque annos, poteſt ſtipulari 241. cum beſſe vnius annuatim, quòd ſi eadem ſorte emat reditum vſque ad decem annos poteſt ſtipulari 141. cum beſſe vnius annuatim & non vltrà. Rurſus eadem ſorte vſque ad duodecim annos, poteſt emere 124. reditus duntaxat. Pariter pro 600, poteſt emere 85. reditus vſque ad decem annos, & ſic de aliis ad eundem gnomonem.

458 ¶ Sed quid ſi tempus reditus excedat duodecimum

cimum annum? Reſpond. eodem gnomone ſemper obſeruato æquè licitum erit: & licèt quantò reditus annuus eſt longior, tantò maior futurus ſit cumulus vſuræ in fine, tamen adhuc non dicitur creditor plus lucraturus, nec melioris eſſe conditionis, ſed potiùs deterioris: quia tantò tardiùs ſortem recuperaturus eſt, & tantò maior eſt alienatio ſortis, quæ cum tantò longiore continuatione vſuræ compenſatur. Imò dilatio ſortis recuperandæ præponderat continuationi huius modicæ & dimidiatæ vſuræ, ſcilicet ſemiſſis duodecimæ. Patet, quia creditor ſorte recepta poteſt multis modis ampliùs negotiari, quàm ſit hæc leuis vſura. Vnde cùm ſoleant homines vt plurimùm negotiari, quantò huiuſmodi reditus breuior, tantò communiter melior eſt creditoris conditio: quantò verò longior, tantò communiter deterior eſt eius conditio. Patet, quia tantò dicitur ſors magis alienata, & contractus tantò minùs participat de natura mutui & fœnoris, in tantum quòd reditus ſub eodem gnomone poteſt extendi ad tantum tempus, putà ſupra viginti annos, quod tranſibit in aliam ſpeciem contractus, nec ampliùs erit contractus fœneratorius, ſed commutatiuus rerum vel iurium: quod citra dubium accidit, ſi extendatur ad 24. annos, putà ſi quis pro 1000. vel 1200. emat reditum ſub eodem gnomone ad 24. annos (erit enim ſors æqualiter diuidenda in 24. annos) deinde portioni ſortis ſingulis annis addantur 41⅔ ſi ſors ſit 1000. vel 50. ſi ſors ſit 1200. Et ſi ſic ſors eſt mille, ſoluentur annuatim 83⅓. Si verò ſors eſt 1200. pendentur centum vſque ad 24. annos, qui contractus eſt idem numero, ſup. *quæſt.* 64. Et ſic ſpectat ad primam ſpeciem contractuum commutatiuorum, & nihil participat cum fœnore, etiam longè ſumpto, ſiue cum tertia ſpecie negotiationis, de qua ſup. *q.* 6). Idem puto ſi reditus ſub eodem gnomone ematur infrà 24. ſed vltra 20. annos, tanti enim ſæpè poſſunt emi reditus etiam perpetui in prædiorum comparatione, quamuis vile ſit pretium, vt ſup. *q.* 5. Et ſi hoc caſu ridiculum eſt dicere, huiuſmodi emptionem reditus ſpectare ad contractus fœneratitios, quia multò fortiori ratione per not. ſup. *q.* 35. idem dicendum eſſet de emptionibus prædiorum ad rationem viginti duorum pro vno factis, quod eſt falſum & abſurdum per not. ſup. *q.* 5. *q.* 56. Si verò huiuſmodi reditus ſub eodem gnomone non extendatur vltra viceſimum annum, puto ſpectare ad illam tertiam ſpeciem negotiationis fœneratoriæ, largè ſumpto verbo fœnoris: plus tamen vel minus, prout breuiori vel longiori tempore finitur.

459 ¶ Sed hìc incidit pulchra quæſtio, An prolongato huiuſmodi reditu vltra 12. annos, putà vſque ad 15. aut 20. poſſit vſura augeri? Prima facie videretur quòd ſic, quia prolongatio temporis auget vſum & commoditatem ſortis ipſi debitori, & detrahit creditori, vt nuper dixi. Igitur quanto tempore prorogatur, tanto proportionaliter quadantenus augeri poteſt vſura: quæ non eſt aliud quàm compenſatio vel æquamentum dicti vſus & commoditatis. Igitur per *l. ſecundum naturam de reg. iur.* breuiter contrarium dicendum eſt, quia vt diximus ſuprà *q.* 4. *n.* 105. duplex eſt quantitas vſuræ: prima intenſa, videlicet in curſu ſucceſſiuo & continuo: ſecunda extenſa, videlicet in cumulo & fine curſus. Prima conſiſtit in iure, ſeu determinatione iuris, & beſſis ſemis, &c. Secunda conſiſtit in cumulo ſeu aggregato ex toto tempore, quo currit vſura: & ſic dependet à contingentia facti, prout citiùs aut tardiùs contingit vſuram finiri. Et quamuis in legali vſura duplum ſit meta cumuli ſeu finis finiens, tamen in his reditibus temporalibus oportet metam cumuli eſſe multum, ſaltem de ſexta parte infra duplum: alioquin contractus tranſiret in aliam ſpeciem, vt nuper dixi. Rurſus prima eſt ipſa quantitas ſummæ, ſcilicet currentis: ſecunda verò non eſt quantitas ſummæ currentis, ſed quantitas cumuli, ideo non reſpicit directò ſortem, ſed tempus ſeu durationem curſus vſuræ. Quare prima quantitas, ſcilicet intenſa, ſemper & præcisè menſuratur à ſorte, & non à tempore. Et licèt non currat, id eſt non augeatur in cumulo niſi pro rata temporis, tamen omninò nunquam currit niſi vniformiter ad modum ſortis: ita quòd hæc quantitas intenſa ſemper vniformiter & neceſſariò limitatur ad ratam ſortis verè & cum effectu numeratæ *d. l. cos. in fi.* nec vnquam augetur, etiam ſi ſors ad longum tempus alienata ſit, vel pactum ſit de ea non exigenda quandiu ſoluentur vſuræ, *l. item quia, in fi. de pact.* Secunda verò quantitas, ſcilicet extenſa, quæ conſiſtit in cumulo, non menſuratur à ſorte, ſed à ſolo tempore, vel ſpatio temporis. Et ſic liquet ſolutio quæſtionis, videlicet quòd ob quancunque continuationem vel prolongationem temporis quantitas vſuræ currentis non poteſt in ſe augeri, ſed in cumulo duntaxat. Et eodem modo rurſus ſoluitur contrarium, quia prolongatio temporis, ſicut auget, ſeu potiùs continuat vſum & commodum ſortis debitori extenſiuè, ita auget quantitatem vſuræ extenſiuam, ſcilicet continuationem & cumulum: ſed ſicut non auget ſortem, ita non poteſt augere vſuram intenſiuè, ſeu quantum ad quantitatem currentem. Ex quibus etiam detegitur captio & fallacia dictæ primæ figuræ, cuius omnia argumenta eò tendunt, vt propter diminutionem temporis & commodorum a longiori tempore dependentium, debeat vſura ſimpliciter diminui, & prolongato tempore pariter augeri. Solue, quod ob diminutionem temporis & inde dependentia, debet vſura diminui in tempore ſeu in continuatione, & ſumma ſeu cumulo finali: ſed non in ſui forma, nec in quantitate ſummæ currentis & denominantis vſuram, quæ directò reſpicit ſortem, & ab ea ſola formam ſuam & determinationem recipit. Igitur ob ſolam breuiationem temporis & inde dependentium, non debet vſura diminui dupliciter, ſed ſemel & vno reſpectu tantum, videlicet reſpectu durationis ſeu continuationis, non autem reſpectu ſummæ currentis. Ergo in tertia cellula non debet diminui vſura, niſi in ſpatio temporis ſeu finali cumulo, non autem in ſumma currente. Et in quarta cellula duplici quidem reſpectu diminui debet, ſcilicet ſemel intenſiuè pro rata ſortis diminutæ, & ſemel extenſiuè pro rata temporis breuiati: non autem debet dupliciter diminui, & multò minùs quadrupliciter. Vnde vſura quartæ cellulæ debet eſſe quantum ad quantitatem currentem ſubdupla, non autem ſubquadrupla ad primam: in cumulo verò ſubquadruplæ, non ſub octupla ad cumulum primæ: & ſic dicta prima figura plurimùm abeſt à vera proportione.

Duplex quãtitas vſuræ.

Solutio.

460 ¶ Vide quorſum euadat paralogiſmus ille, quòd diminutio temporis diminuat quantitatem vſuræ currentis. Non ſolùm enim eò ducit, vt dimidium tantùm vſuræ debitæ currat in inferioribus cellulis, ſed etiam vt in caſibus inferioris ſortis & temporis nulla aut inutilis currat vſura, & ſic vt plures legitimi & vtiles contractus iniquè reprobentur, contra not. ſup. *nu.* 16. Et rurſus eò ducit, vt in caſibus maioris ſortis & temporis currat vſura intolerabilis, putà ad ſolidam duodecimam, & ſine facultate redimendi, & vltra duplum, vſque ad triplum incluſiuè: & tamen eò res deuenit, vt illa proportio primæ figuræ per ſemetipſam ſubuertatur, nec ſibi conſtare queat. Patet, duplica ſortem & tempus in ſingulis cellulis, certum eſt quod hæc duplicatio non tollit, quin debeat eſſe eadem proportio & illatio. Modò vide, quanta erit vſura currens primæ cellulæ: ſi enim ob tempus duplatũ debet duplari: vt in prima figura, neceſſariò ſequitur quod vſura primæ cellulæ præter partem ſortis erit 200. & omiſſis [illegible]itatis cauſa reliquis cellulis, accipe ſuã collateralẽ

o by Google

videbis eam habere eundem reditum annuum cum ſua inferiore cellula, & ſic eundem cum illo primo exemplo, ſup. num. 450. Et ex conſequenti neceſſariò limitatio dicti exempli, & primæ cellulæ dictæ figuræ, erit fruſtratoria & inanis: quoniam licebit eam ludificare, videlicet pro 1200. emendo 150. reditus annui, non vſque ad duodecim tantum, ſed vſque ad viginti quatuor annos: quod planè & neceſſariò licitum eſſet ſecundum proportionem dictæ primæ figuræ, & tamen ſecundum eandem figuram penitùs eſt illicitū. Secunda verò figura cum omnibus quæ infernè aut ſupernè ex ea produci poſſunt, in eadem proportione & æquitate conſonat, quælibet oculis ſubiacere, quò res ſit & iucundior & dilucidior. Accipe vtranque figuram, cum ſuis (ſupernè tempus & ſortem augendo, infernè minuendo) annexis, vt oppoſita iuxta ſe poſita magis elucescant; primam priore loco iuxta ordinem ſcripturæ.

2400 … 4800 in 24 } 300 … 200 annis … 7200	1200 … 2400 in 14 } 150 … 100 annis … 3600		
2400 … 1200 in 12 } 300 … 100 annis … 3600	1100 … 600 in 12 } 150 … 50 annis … 1800	600 … 300 in 12 } 75 … 25 annis … 900	
	1200 … 150 in 6 } 225 … 25 annis … 1350	600 … 75 in 12. } 112 ½ … 12 ½ annis … 675	300 … 6 ¼ in 6. } 56 ¼ … 6 ¼ annis … 337 ½
		600 … 18 [illegible] in 3. } 106 ¼ … 6 ¼ annis … 618 [illegible]	300 … 9 [illegible] in 3 } 103 [illegible] … 3 [illegible] annis … 309 [illegible]

2400 … 2400 in 24 } 200 … 100 annis … 4800	1200 … 1200 in 24 } 100 … 50 annis … 2400		
2400 … 1200 in 12 } 300 … 100 annis … 3600	1200 … 600 in 12 } 150 … 50 annis … 1800	600 … 300 in 12 } 75 … 25 annis … 900	
	1200 … 300 in 6. } 250 … 50 annis … 1500	600 … 150 in 6 } 125 … 25 annis … 750	300 … 75 in 6 } 62 ½ … 12 ½ annis … 375
		600 … 75 in 3 } 225 … 25 annis … 675	300 … 27 ½ in 3 } 112 ½ … 12 ½ annis … 337 ½

Quanquam ambæ ſuperiores triſtetragonæ figuræ pro omnibus huiuſmodi caſibus & excutiendis & decidendis ſufficiant, tamen ne quis imperfectum quiddam hac in re cauſetur, aut quid deſideret, ſolidas & integras tabellas ex ſolidis quatuor tetragonis ſingulatim conſtantes, multóque lucidiores adſcripſi, cum ornamentis periphericis, ſupernè, dextrorium, ac ſiniſtrorſum, videlicet ſummarum temporum & proportionum diſcriminibus, ſuo quoque loco decenter adiectis, vt intus non repetantur: ſed in ſingulis caſibus & cellulis. Primò, pars quota ſortis vnius: Secundò, ſub ea currens vſura: Tertiò, ex vtraque procedens & conflata penſio annua: & hæc tria in medio cuiuſque cellulæ. Quartò, in ſuperiori extremo cumulus totius vſuræ in fine temporis ſeu reditus. Quintò, in inferiori extremo cumulus totius & ſortis vſuræ: vt ſingula per quàm diſtinctè peruideri, & inuicem vndiq; ab omni latere ſiue directo ſiue tranſuerſali cōferri, expendi & iudicari queant: minutulas autem quaſque numerorum fractiones non vniui, ſed diſtinctè notaui, vt faciliùs numerorum ratio in oculos incurrat, vt ſequitur.

Tabella prima exploratiua.

Varia / Proportio	Quantitas ſortis in eadem in quolibet ſpatio directo. 1400		1200		600		300		Spatium temporis idem in quolibet tranſuerſali.
duodecima currens in fine	100	4800	50	2400	25	1200	12½	600	24. anni.
		300		150		75		37½	
tripla.	200	7200	100	3600	50	1800	25	900	
Semis	200	1200	100	600	50	300	25	150	12. ann.
		300		150		75		37½	
Seſquialtera	100	3600	50	1800	25	900	12½	450	
Quadrans	400	300	200	150	100	75	50	37½	6. anni.
Seſquioctaua		450		225		112½		56¼	
	500	2700	25	1350	12½	675	6¼	337½	
Seſcuncia	800	75	400	37½	200	18¾	100	9⅜	3. anni
		825		412½		16¼		103⅛	
Seſquitriceſima ſecunda.	25	2475	12	1237½	6¼	618¾	3⅛	309⅜	

Tabella ſecunda deciſiua.

Semis currit in omnibus.	Quantitas ſortis eadem in quolibet ſpatio directo. 2400		1200		600		300		Spatium temporis idem in quolibet tranſuerſali.
proportio verò cumuli dupla.	100	2400	50	1200	25	600	12½	300	24. anni.
	200		100		50		25		
	100	4800	50	2400	25	1100	12½	600	
Seſquialtera.	200	1200	100	600	50	300	25	150	12. anni.
	300		150		75		37½		
	100	3600	50	1800	25	900	12½	450	
Seſquiquarta.	400	600	200	300	100	150	50	75	6. anni.
	500		250		125		62½		
	100	3000	50	1500	25	750	12½	375	
Seſquioctaua.	800	300	400	150	200	75	100	37½	3. anni.
	700		450		225		112½		
	200	2400	50	1350	25	675	12½	337½	

In prima figura aſcendendo de gradu in gradum duplatur vſuræ curſus, & quadruplatur cumulus: & contrà deſcendendo vſuræ curſus duplo, cumulus autem quadruplo minuitur. Sed in ſecunda figura ſiue aſcendendo ſiue deſcendendo idem manet curſus vſuræ: cumulus autem pro modo temporis variatur. In ſecundo tranſuerſali ſpatio per omnia conueniunt ambæ tabellæ, quia ibi eadem eſt proportio vſuræ currentis & temporis. In reliquis autem prima tabula immoderatè: ſecunda verò temperatè augetur & minuitur: vnde in prima supernè eſt improbum fœnus, infernè verò nimis leue & inutile fœnus: ſed in ſecunda primæ ſuperiores cellulæ nihil habent commune cum fœnore, ſed ſpectant ad contractus commutatiuos rerum, inferiores autem ad fœnus temperatiſſimum.

Digitized by Google

461 ¶ Ex quibus iam videri & palpari poteſt triplex error primæ figuræ: ſcilicet exceſſus, defectus & repugnantia: quia primò in ſuperioribus cellulis toleraretur nimium & improbum fœnus, vt ſup. *nu.* 460. ſecundò in penultimis nimia reſtrictio vſuræ, ſeu iuſti interuſurij, videlicet dimidio minus quàm iuſtum ſit: & in vltimis rurſus fieret duplo maior reſtrictio, videlicet quadruplo minus quàm iuſtum ſit, & ſic vſus pluſium iuſtorum & vtilium contractuum iniquè reprobaretur & excluderetur: tertiò, cellulæ primi & ſecundi ordinis tranſuerſalis inuicem pugnant, & ſeſe mutuò ſubuertunt. Patet, quia ſi in prima cellula liceat pro 2400. in vigintiquatuor annos accipere 300. annua, ſequitur neceſſariò, quòd in ſua inferiori, vbi in duodecim annis, & ſic duplo citiùs eadem ſors repræſentatur, licere debebit accipere penſionem maiorem ſeſquialtera proportione videlicet 450. quod tamen eſt falſum, nec licet accipere vltra 300. vt patet per reliquas cellulas & proportionem eiuſdem figuræ. Rurſus ſi in prima & ſecunda ſecundi tranſuerſalis non licet excedere 300. vel 150. vt probat eadem figura, ſequitur neceſſariò, quòd in ſuis ſuperioribus non poteſt licere tantam, ſed minorem penſionem annuam accipere. Alioquin ſequentur neceſſariò duo abſurdiſſima, primùm, quod vana & ridicula eſſet limitatio omnium cellularum ſecundi tranſuerſalis: quia creditor pro eadem ſorte non eligeret formam ſecundi ordinis, ſed ſuæ ſuperioris, vt pote duplo vtilioris, Haberet enim reditum duplicis temporis, & in fine loco ſeſquipli, triplum ſortis: & idem eſſet, ac ſi debitor pro eadem vnica ſorte obligaretur bis ad ſummum reditum, vel ac ſi finito ac perſoluto vno ſummo reditu, rurſus obligaretur ad ſoluendum & continuandum tantundem ſine noua ſorte. Secundum, quòd duo contradictoria ſimul eſſent vera, videlicet quòd pro 1200. non liceret accipere vltra 150. annua vſque ad duodecim annos, nec vltra ſeſquiplum ſortis in cumulo totius, vt in ſecunda tranſuerſali: & contrà, quòd liceret accipere vſque ad viginti quatuor annos, & vſque ad triplum ſortis, quæ omnia ceſſant in ſecunda figura & tabella. Et tamen prima & ſecunda non differunt, niſi in vno ſolo, videlicet in eo, quòd in prima augetur vel minuitur vſura pro rata temporis aucti vel minuti, non ſolùm in cumulo, ſed etiam in quantitate currente, & malè: quia ſolùm debet augeri vel minui in cumulo ob tempus, non autem in quantitate currente, niſi pro rata ſolius ſortis tantùm, vt in ſecunda figura & tabella. Vide quot quantóſque errores in fine pariat vnicus error initio modicus & coloratus, vt ſup. *num.* 451. Redeundo ad incidentem quæſtionem, ſup. *num.* 451. ſtat concluſio, quòd ob diminutionem vel prolongationem temporis non debet augeri vel minui vſura vel ratio interuſurij intenſiuè, ſed extenſiuè duntaxat. Vnde dans 1200. pro reditu quindecim annorum, non poteſt ſtipulari vltra 150 annua vſque ad idem tempus, & datis eadem 1200. pro reditu 20. annorum, non poteſt ſtipulari vltra centum & decem annua, vſque ad idem tempus. Idem de cæteris ad eundem gnomonem.

Concluſio.

462 ¶ Supereſt adhuc circa hunc articulum reditus temporalis miſti, alia incidens, & neceſſaria quæſtio. Quid ſi fiat pactum, quod debitor redimere ſeu ſe liberare poſſit, quando volet, ante tempus ſortem reſtituendo cum vſura pro rata, putà in caſu primæ cellulæ, vel ſecundæ figuræ, vt debitor poſt ſemeſtre ſortem reddens liberetur, ſoluendo quadrantem duodecimæ, ſcilicet viginti quinque pro dimidio anno, vel poſt annum ſoluendo quinquaginta: & ſic 1250. tam pro ſorte, quàm pro ſemiſſe duodecimæ, vel poſt biennium ſoluendo 300. tam pro parte ſortis, quàm pro vſura temporis præteriti, & mille, ſeu reſiduum ſortis futuri temporis abſque vſura, & ſic de- A inceps, an contemplatione huius pacti poſſit vſura augeri? Dubium facit primò, quòd nuper diximus, non poſſe vſuram augeri, quantumuis ſors magis alienetur, & tempus fruitionis ſortis prolongetur, & penſio annua notabiliter minuatur notabili damno creditoris, quantò minùs hîc augeri debet, vbi propter hoc pactum ſors non magis alienatur, nec penſio in ſe minuitur, nec fit damnum creditori ob hoc pactum: quod licet proſit debitori, non tamen nocet creditori, quippe qui ſtatim ſorte recepta poterit pinguiùs negotiari, vel reditum duodecimæ emere, vnde plus duplo lucraturus eſt quàm in hoc temporali reditu. Breuiter omninò dicendum eſt, huius pacti contemplatione vſuram augeri poſſe. Ratio, quia to- B ta grauitas huius temporalis reditus conſiſtit in duobus: primò in hoc, quòd non licet redimere ante tempus, in quo ſolo de ſe & ſua ſpecifica proprietate excedit vtranque, & veterem legalem & noſtratem vſuram. Secundò in hoc, quòd non poteſt perpetuò frui ſorte, ſed particulatim redimere cogitur, in quo ſolo excedit non legalem, ſed noſtratem vſuram tantùm. Tertium enim illud, quod non minuitur vſura in fine temporis pro rata ſortis reſtantis, non eſt in conſideratione: quia compenſatur cum multo leuiore vſura præcedentium annorum. Ex duobus autem illis oneribus, primum potius & grauius eſt: quia illo reſpectu hic reditus magis exorbitat, & vtranque vſuram excedit. Sed iſtud onus per illud pactum remittitur: & ſic iuſtiſſima cauſa eſt, vt vſura non debeat ad tam modicam ſummam, quæ vix trentariam vſuram ex- C cedit, reduci Tum redemptio ante tempus creditori quoque quandoque nocere poteſt, vt in caſu 1. *quæſt.* 67. *num.* 336

463 ¶ Reſtat videre in quantum vſura ob hoc onus remiſſum augeri poſſit, ſeu quantò minus à ſolida vſura domini. Nec enim dubium eſt, non poſſe locum eſſe ſolidæ duodecimæ: quia debitori non licet liberè perpetuò tota ſorte frui, ſed cogitur ſortem reſtituere, quamuis hoc fiat per tot particulares ſolutiones, vt propemodum expediat ſic grauari. Et certè iſtud onus, quo tenetur debitor redimere particulari reſtitutione ſortis per duodecim annos, eſt adeò leue, vt potiùs ſit beneficium debitoris, quàm onus: quia rectè conſiderando, non debitor, ſed creditor inde damnificatur, non creditor, ſed debitor inde commodo afficitur: minuenda tamen eſt duodeci- D ma, quia ſors non eſt prorſus alienata: & prima facie aliunde ſufficere videtur eam minuere quarta ſui parte: videlicet tribus vnciis, & ſecundum hanc rationem ſolueretur dodrans duodecimæ, videlicet 75. in anno, cùm ſors ſit 1200. Et iſtud quidem non eſt iniquum in ſe, quia per hanc viam multis modis longè melior eſt conditio debitoris, quàm in formali duodecima: tum ob vſuram quarta parte minorem, videlicet ad rationem vnius anni pro ſexdecim, tum propter liberam facultatem redimendi ſimul. vel per duodecim particulares ſolutiones annuis interuallis. Et licèt cogi poſſit redimere per totidem paratellas (vt ita loquar) ſolutiones, tamen præter id, quod iſtud eſt magis beneficium debitori, quàm onus, adhuc quantum grauari poſſet, compenſatur duplici maioris E leuamine: primò, in diminutione quartæ partis ſolidæ vſuræ, ſecundò in hoc, quòd libera facultas redimendi multùm notabiliter ampliatur, & longè vtiliter quàm in duodecima: quia hîc debitor non ſolùm poteſt liberè ſemel quando vult, redimere, ſed etiam poteſt, ſi malit, redimere per prædictam particularem ſolutionem, quod non poſſet in duodecima. Et adhuc poſtquàm cœperit particulariter redimere, non cogitur perſeuerare, ſed poteſt ſemper reſiduum redimere ſimul & ſemel, cùm libuerit, ex vi dicti pacti, ita quod dici poſſe videtur tolerandum hunc contractum, etiam ſine diminutione duodecimæ: quia di-

ctum

ctum onus redimendi per tot particulares ſolutiones, eſt magis beneficium quàm onus, attenta dicta duplici facultate redimendi, ad optionem perpetuam debitoris, & quòd reditus niſi temporalis redimatur, tempore ſuo finietur, ſine alia redemptione. Igitur non videtur, diſputandum de iuſtitia & tolerabilitate contractus, detracto quadrante duodecimæ. In contrarium arguitur, non eſſe tolerandum hunc contractum, niſi vltra dictum quadrantem adhuc vna vncia detrahatur. Et moueor, quia iam propter ſortem non prorſus alienatam non ſumus in terminis duodecimæ: Et ſic ad tolerandum nouam ſpeciem contractus fœneratorij, non eſt ſatis quòd ea contractus ſpecies lenior & commodior ſit debitoribus quàm duodecima: ſed illud quoque neceſſarium eſt, vt metas legales non excedat. Has autem non licet excedere, niſi in formali duodecima vbi ſpecialiter multis ſimul concurrentibus receptum eſt, vt ſuprà *quæſt.* 50. Sed hic detracto dicto quadrante, adhuc quod ſupereſt vſuræ, communes vſuras iuris, videlicet ſemiſſem legalem excedit. Patet, quia dodrans duodecimæ ſortem æquat in 16. annis, quod non facit ſemis legalis, ſed deſunt octo menſes, vt in *Abaco*: quod licèt modicum ſit, tamen negligendum non puto, adeò in his religioſè incedo. Cùm ergo de iure non liceat legalem vſuram excedere, etiam prætextu longæ non perpetuæ alienationis ſortis. *l. cum quia. in fi. de pact.* nec prætextu particularis ſolutionis, vt in *l. lecta, ſi certum petatur*. nec alio ingenio, *ſ. l. eos. in fin.* non debet licere, nec tantillum, etiam ſub hac contractus forma. Quare hoc caſu ad tolerantiam contractus non quadrans tantùm, ſed triens duodecimæ detrahendus, videlicet triginta tria cum triente vnius de centum, & ſic reſtabunt ſexaginta ſex cum beſſe vnius pro vſura annua, quæ eſt beſſis duodecimæ, & in octodecim annis æquaret ſortem. Et ſic in hac ſpecie contractus licebit creditori contemplatione dicti pacti augere vſuram duabus vnciis, videlicet ſemiſſis ad beſſem, & non vltrà: quod eſt rationabile, & vndequaque temperatiſſimum, & concludendo iuſtius eſt. Sed tamen primum de quadrante deducto, non eſt iniquum, ideò tum vtilitatis gratiâ (quia multum leuior eſt duodecima) tum quia quòd ſemiſſem iuris excedit, ferè minimum excedit, & multis aliis debitoris commodis tranſcenditur, tolerari poſſe puto, non autem ſi minus quadrante detraheretur: vnde nullo modo putauerim ad rationem quindecimæ eiſdem conditionibus tolerandum.

464 ¶ Nunc paucis explicandus reſtat ſecundus ille principalis caſus ſup. *num.* 448. hoc poſteriore loco reſeruatus, quando tota ſors in fine reditus temporalis reddi debet, vt ſi pro 1200. ſtipulor certum reditum vſque ad duodecim annos, ita vt in fine temporis integra ſors reddi debeat, de quo ſup. *q.* 66. Et præſuppoſitis his quæ ibi dixi in fi. q. detracta vncia ſemiſſis legalis, & ſic reditu ad rationem quincuncis legalis reducto, putà ad quinquaginta annua, ſi ſors ſit mille, vel ad ſexaginta annua, ſi ſors ſit 1200. tunc iunctis illis tribus, quæ ſ. *q. 66. in fi.* & his quatuor ſimul concurrentibus videtur contractus tolerandus, tanquam multò leuior vtraque vſura & veteri legali & viſitata duodecima, non ſolùm in vſura currente, ſed etiam in aliis commoditatibus debitorum, per no. ſup *q.* 66 non repeto. Tum quia debitor ille communiter vtiliùs negotiari poteſt, facit quòd non ſolùm citra vitium & reprehenſionem fraudis vſurariæ, vt ſup. *quæſt.* 56. *n.* 398. ſed etiam iuſto & adæquato pretio, vt ſup. *q.* 35. *num.* 267. fundus ferens quinquaginta reditus annui, poteſt emi pro mille, & ſic ad rationem quincuncis vſuræ ſub libera & perpetua facultate redimendi, ſed hîc debitor habet liberam facultatem redimendi nec ſoluit ampliorem reditum, & adhuc per manus ſuas abſque datione antichreſis, & ceſſione portionis bonorum ſuorum, quod non eſt leuis ponderis & conſiderationis, vt ſ. *q.* 35. *q.* 56. In contrarium arguitur, nec ſub hac quidem quincuncis legalis moderatione tolerandum dictum reditum, niſi ſimul cum præſuppoſitis conditionibus *d. q.* 66. reducatur ad rationem trientalis vſuræ, aut ſaltem ad rationem ſemiſſis duodecimæ, & non vltrà. Et hoc primò, quia hic reditus, qui non imputatur in ſortem, quæ poſteà repeti poteſt, eſt ipſiſſima formalis vetus vſura: vnde non debet admitti, nec in vſum reduci, niſi cum tot moderationibus, vt nequeat lædere, nec fraudis occaſio eſſe, provt in effectu fit, reductione facta ad trientalem, vel ſemiſſem duodecimæ: quia tunc ob ſui moderationem potiùs eſt excluſio vſuræ, quàm vera effectualis vſura. Et ſic cum hoc adiuncta illa notabili conditione, quòd non poſſit ſors repeti ante longum tempus: item alia, quòd poſt illud tempus longè infra duplum deſinat omninò reditus currere, nec pactum ſit de transferendo poſt tempus in alium reditum, nec de alia pœna, ſi ſors ſtatim tempore lapſo non reddatur: nulla relinquitur acerbitas, nec odioſitas vſuræ: imò contractus magis participat de gratia, quàm de quæſtu, & ſic magis tunc laudandus, quàm vituperandus. Secundò, quia in dicto tertio caſu principali, ſup. *num.* 448. reditus ille temporalis mixtus non admittitur, niſi vſura annua reducta ad ſemiſſem duodecimæ totius ſortis: ergo nec hîc debet admitti maior vſura. Patet, quia ibi licet debitori luere, ſeu redimere per plures, putà decem vel duodecim particulares ſolutiones, & tamen non poteſt excedi ſemis duodecimæ: ſed hîc licèt debitor poſſit quandocunque redimere, vel interim tota ſorte frui tamen non poteſt redimere particulariter, ſed ſimul & ſemel tantùm. Atqui commodum tot particularium ſolutionum per decem vel duodecim annos, etiam ſine alia facultate redimendi ante tempus, præponderat commodo tota ſorte ad tempus fruendi, cum facultate redimendi ſimul, & non per partes, ſecundum communiter accidentia: ſaltem hi duo caſus æquales ſunt, ſeu parum in commodo vel incommodo diſtantes. ergo non debet in vno, præſertim in iſto vltimo, qui formali vſuræ ſimilior eſt, maior vſura admitti quàm in altero.

465 ¶ Non obſtat quòd debitor interim, etiamſi acceperit ſub ratione quincuncis, ampliùs negotiari poteſt: quia verum eſt, ſed non ſequitur quòd ad tantam vſuram obligari poſſit: quia creditor qui non negotiatur, non debet tantùm lucrari pro vſu pecuniæ, quantum his qui cum ea negotiatur, ſed multò minus, & ad ſummum dimidio minus, vt pleniùs inf. *n.* 594. Non obſtat de emptione fundi ad rationẽ quincuncis, quia ibi venditor nunquam tenetur redimere, nec etiam reſtituere: & ſic eſt caſus longè diuerſus ab iſto, vbi debitor in inſtanti cogitur integram ſortem reſtituere ſine deductione reditus. Ideo non eſt mirum, ſi emptio fundi ſub libera facultate redimendi ſit iuſta ad rationem quincuncis, & forſan tolerabilis ad rationem ſemiſſis legalis: hic autem reditus etiam ad rationem quincuncis non ſit iuſtus, nec tolerandus, & adhuc nec ad rationem trientariam videtur tolerandus, niſi aliis prædictis conditionibus concurrentibus, vt dixi. Secùs ergo, ſi poſt tres annos, vel aliud modicum tempus, cogi poſſet debitor ſortem integram ſimul reddere: quia tunc nulla vſura conuentionalis & quæſtuaria paſſim toleranda eſſet per prædicta, præſertim ad vitandos abuſus. Loquimur enim hîc de negotiatiua, quæ ſcilicet ab initio & principaliter intenditur. Ea verò quæ præter principale propoſitum ex pòſt facto propter moram venit, proprium ſyntagma requirit, de quo infrà *q* 74. Concludendo ſuper hoc vltimo, licèt hæc poſterior pars ſit ſeuerior, tamen prior pars non eſt iniqua, propter illa quatuor ſimul concurrentia. Primò, quòd debitor poteſt liberè redimere. Secundò, quòd non poteſt

Concluſio.

by Google

creditor ſortem repetere, niſi poſt longum tempus, A putà poſt decem vel plures annos. Tertiò, quòd reſtituturus non excedit quincunces. Quartò, quòd etiam citra redemptionem omninò deſinet currere, poſtquàm mediam ſortis, vel circiter æquauerit, ita vt notabiliter infra duplum ſubſideat ſine appoſitione alterius pœnæ vel oneris caſu, quo in tempore non redimeretur. Cùm enim ratio probabilis interuſurij & de iure & de conſuetudine habenda ſit ſubſiſtente iuſta cauſa, & infra metam congruam: meta autem congrua & laudabilis ſit, quòd non excedat quincunces, vt infra *n.* 537. reliqua autem tria prædicta ſint ſatis iuſta paruique cauſa in communi vſu & æquabilitate commerciorum, ſequitur quòd tolerari poteſt, licèt non ſit fœnus incidens, ſed vera & negotiatiua fœneratio.

466 ¶ Sed ne forſan imperitis otioſa videantur B hæc noſtra exanclata theoremata, aut ſcholaſtica magis quàm in foro & quotidiana praxi neceſſaria, quaſi hi reditus temporales inſolentes ſint, & à moribus noſtris alieni: placet paucis diſcutere facti ſpeciem, quæ nuper accidit, & de qua cùm hæc excuderentur, conſultus fui. Plures ruſtici, menſe Iulio, anno ſeſquimilleſimo quadrageſimoquarto, pro octingentis 36.

Hypotheſis.

libris Turonenſibus vendiderunt ſinguli in ſolidum ſeptuaginta modios mediatim frumenti lectiſſimi, pro alia dimidia hordei & auenæ menſuræ, qualis eſt menſura Pariſienſis, ſoluendos decem vicibus, videlicet decem modios ſingulis proximis annis, Idibus Nouembris, vſque ad ſeptem annos, vel ſeptimam ſolutionem. Accidit primo anno menſe Nouembri, C tempore primæ ſolutionis, dictos decem modios valere circiter tertiam partem ſortis: ſequenti verò, ſcilicet præſenti anno, magis auctum eſt pretium, ita vt hoc menſe Nouembri (quo hæc dictans feruentibus typis addo) valeant ferè dimidiam ſortis. Videntes ruſtici ſeſe ſic obrui, nec bona ſua ſuffectura, cùm etiam cauſarentur ſe ne teruncium quidem recepiſſe, ſed à propriis parœciæ ſuæ adminiſtris bellorum calamitate infeſtatis, ſeductos & copuloſos ad hanc obligationem nomine proprio (cùm cauſa communis eſſet) ſubeundam, obtinent reſcriptum ad declarandum contractum nullum & vſurarium. Creditor autem D mox contractum interim exequi poſtulat, quod iudices ſimpliciter mediante ſatiſdatione ex communi ſtylo fieri iubent. Ruſtici monitu meo fiſcalibus expoſuerunt calamitatem ſuam, contractus captionem, & enormem huius prouiſionis exceſſum, triplicem ferè centeſimam hoc tempore excedentem, foréque vt obruti nec regiis tributis ſufficere queant. At illi

Forenſis trutina.

nec ad impediendam, nec ad moderandam executionem intercedere noluerunt, multis rationibus ex forenſi trutina. Cauſabantur enim primò non eſſe hîc contractum reditus, ſed venditionis certæ quantitatis grani, cuius ſolutio tantum erat in plures terminos diſtributa: quare nihilominùs eſſe puram venditionem certæ quantitatis mobilis. *l. ſi cum præfinitione. l. Firmio. §. pater. quando di. legat. ced.* Secundò, etiamſi eſſet reditus temporalis, tamen quia ad modicum tempus, pro mobili habendus: pro mobilibus autem E non dari reſcripta regia reſciſionem, nec auxilium, ex *leg. ſecunda. C. de reſcind. vendit.* vt etiam tetigi in *conſuet. Pariſ.* §. 22. *num* 47. Tertiò, quòd etſi pro mobilibus practicaretur remedium dictæ legis ſecundæ, non haberet locum hîc tempore contractus inſpecto, quo modius frumenti non valebat communiter vltra viginti libras: & ſic attenta notabili dilatione & particulari ſolutione, nec læſio quidem vlla dici poterat. Igitur etiam vtroque iure ciuili & canonico omne remedium deficit. Quartò, quòd nec etiam hodie poſt contractum poteſt dici læſio, prætextu magnæ cariſtiæ: tum quòd ea læſio non ſit à contractu, ſed a caſu: & ſic non conſiderabilis. *l. verum. de minori.* tum quòd rurſus ad magnam vtilitatem æquè recidere poteſt in ſequentibus annis: & ſic quòd incertitudinis in vtranque partem compenſatione facta, nulla eici poteſt læſio: præſertim quòd ab initio æquè ſe habeat contractus ad lucrum & damnum, & adhuc hodie pro ſequentibus annis ſeſe habere poteſt. igitur per *leg. ſi ex pactione. l. oleo. C. de vſur.* Vidéſne quorſum res euadat, ſi cauſa hæc pauperum ruſticorum, & ſimilis, ſola forenſi trutina expendatur? Poſtremò eius conſului, vt libellum ſupplicem porrigerent, vt admitterentur ad eam prouiſionem ſoluendam in pecunia, cum actuario ad rationem vulgaris duodecimæ: videlicet annuatim ſeptimam partem ſortis cum duodecima parte totius ſortis: vtque rurſus ſuper hoc animos iudicum tentarent, ſi qua fortè tantam calamitatem lenire queant, & euadere irrecuperabilem prædiorum venditionem, quæ etiam prætextu fieri ſolet, quia eſt alius eiuſdem trutinæ forenſis abuſus, quem nouè detexi in *conſuet. Pariſ.* §. 166. quo remitto, quia non omnia ſimul effundi poſſunt.

467 ¶ Ex his vides quàm ſit neceſſaria noſtra hæc noua & analytica æquitatis diſcuſſio: ad quam cum ventum eſt, hic contractus in ſui forma non eſt aliud, quàm vera & effectualis conſtitutio reditus temporalis, & in progreſſu vera captio recidens in caput & internecionem pauperum ruſticorum. De primo patet, quia conuertitur, & omninò idem eſt dicere, Vendo decem modios reditus vſque ad ſeptem annos, vel vendo ſeptuaginta modios ſoluendos decem ſingulis annis vſque ad ſeptem annos. Hæc enim nullo iuris aut facti effectu differunt (cùm neutro caſu poſſit debitor, creditore inuito, ſoluere ante terminum) niſi ſola verborum figura, quæ non debet in his attendi, vt ſup. *quæſt.* 25. Dico tamen quòd iſte contractus circunſcriptis factis fraudum & aliarum circunuentionum, de quibus in negotio principali, non eſt in ſe vſurarius ſiue illicitus, nec annullandus, ex quo tempore contractus modius frumenti non valebat circiter vltra viginti, vel viginti quinque libras: & ſic non erat apertus exceſſus decimæ, nec etiam duodecimæ pro rata temporis. Sufficit ergo reduci ad congruam moderationem, per ea quæ nuper dixi: nec poteſt eſſe melior nec æquabilior moderatio, quàm ad rationem ſemiſſis duodecimæ, vt probauimus. Porrò ex eo quòd reditus iſte non eſt in pecunia, ſed in granis, quorum variabilis eſt æſtimatio, conſiſtit, non eſt iuſtior nec fauorabilior: ſed magis captioſus, odioſior & ſuſpectior, vt in ſimili dixi, ſupra *quæſt.* 21. Et conſequenter duplex eſt hîc facienda moderatio: prima naturalis, vt nunquam in quacunque præſtatione excedat rationem ſemiſſis duodecimæ: ſecunda accidentalis, vt ad hanc rationem liceat debitoribus ſoluere in pecunia, per no. ſup. *nu.* 119.

Duplex moderatio.

468 ¶ Ita tamen vt hoc caſu, ſi contingat grana minoris valere, non habeant debitores electionem ſoluendi in granis, infra dictam rationem ſemiſſis duodecimæ, ſed teneantur præciſè ſiue in granis, ſiue in pecunia, rationem ſemiſſis implere, prout creditorem adigunt ad eam non excedendam. Et moueor inſpecto ſtatu, qui erat tempore contractus: quia rebus in eodem ſtatu manentibus, reditus non erat exceſſiuus, ſed recidebat circiter ad rationem ſemiſſis duodecimæ, pro rata temporis tantùm, vt patet calculando: quia ſi modius frumenti non excedebat viginti libras, & conſequenter (vt plurimum) modius hordei vel auenæ decem libras, iſte reditus eſſet citra illum ſemiſſem, & paulo leuior. Si verò modius frumenti plus valebat, non tamen viginti quinque libras communiter excedebat: idem reditus eſſet paulò citra rationem duodecimæ. Sors enim 836. librarum in ſeptem annos pareret annuatim centum octoginta octo libras, ſexdecim ſolidos,

dos, duos denarios cum duabus ſeptimis denarij, ad rationem lucri duodecimæ: ad rationem verò ſemiſſis centum quinquaginta tres libras, vnde viginti ſolidos cum ſemiſſe duabus ſeptimis denarij, modò per te confer prædictum granorum valorem. Cùm ergo inſpecto valore, qui erat tempore contractus, reditus iſte non excederet modum aut parum excederet: quanquam laboraret inconſulta & periculoſa captioſitate, & ſpecie quadam aleæ, non eſt danda debitoribus ea electio libera in pœnam creditoris, vt poſſit debitor ſoluere in pecunia ad hanc moderationem, ſi grana ſuperarent, vel infra eam in granis, ſi minùs valeant: ſed vt ſemper teneantur, ſaltem ad rationem ſemiſſis implere, ſiue in granis, ſiue in pecunia *argumen eorum quæ dixi ſupr. n. 213.* de eo qui emit eiuſmodi reditum ad rationem quindecimæ, tempore contractus inſpecto. Et hæc eſt manifeſta æquitas, quam nemo candidi pectoris & ingenij ſequendam diffitebitur.

469 ¶ Eodémque contextu diluta ſunt omnia illa obiecta forenſia: non enim in alia re verſatur fœnus, quàm in mobili: nec ſpectat ratio & limitatio legis ſecundæ. C. *de reſcindend. vend.* ad contractus, qui ſpeciem habent fœnoris, vt ſuprà *quæſtione decima quarta.* qualis eſt iſte. Non enim eſt venditio certæ quantitatis grani, diſtributa ſolutione in plures terminos fauore debitoris: quia hoc eſſet verum, ſi liberum eſſet debitori ſoluere ante diem, & dilationi renunciare. Cùm ergo hîc non ſit huiuſmodi dilatio data, ſed negotium geſtum, videlicet annua præſtatio redacta ad neceſſitatem obligatiouis præciſæ, eſt verus, formalis & præciſus reditus temporalis. Et cùm ſit factus ad redimendum per debitores temporarium vſum æris alieni, eſt verum fœnus negotiatiuum. Et ſic nec etiam obſtat dicta lex, *verum, de minori.* quæ etiam alia ratione non quadrat in propoſito. Nec enim verum eſt, debitores hîc ſolo caſu ex poſtfacto lædi: quia huiuſmodi contractus de ſe implicitam habet aleam, eámque notabilem & periculoſam: nec eſt actio prouidentis hominis, ſed inconſulti, ita quòd minor, qui ſic contraxiſſet, & tali fortunæ ſe ſubieciſſet, poſſet reſtitui: quia eo ipſo læditur, vt tetigi *num.* 416. & ſic tantò odioſior eſt contractus.

De non vendendo frumento in viridi.

470 ¶ Fateor tamen quòd in hoc caſu non habet propriè locum conſtitutio Ludouici II. Franciæ Regis, de prohibitione emptionis frumentorum immaturorum. ſeu in viridi certorum prædiorum: quia in caſu dictæ conſtitutionis longè maior eſt (quàm hîc) alea, nempe duplex, ſcilicet primò periculum quòd non metatur, ſed priùs pereant, quàm metantur: ſecundò, poſt meſſem periculum vilitatis, vt longè minoris valeant, quàm in viridi æſtimati ſunt. Non tamen ea conſtitutio emanauit in fauorem emptorum, ſed in fauorem pauperum ruſticorum venditorum, qui de facili alliciebantur modica præſenti pecunia oblata ad vendendum ſpem meſſis futuræ, tantóque viliori pretio, quantò incertior, & pluribus caſibus obnoxior: qua pauperum facilitate homines cauti abutebantur. A multis enim viliſſimo ementes, ſi in vno loco vel ſemel perdebant, modicum perdebant, ſed pluries, & in multis locis plurimùm ſuperlucrabantur: & hac turpi & aleatoria negotiatione magnum quæſtum faciebant, expilatis pauperibus ruſticis. Quare gliſcente hoc malo, non ſolùm iuſta, ſed etiam neceſſaria cauſa fuit, hanc aleam & negotiationem ſordidam in vniuerſum pœnali ſanctione prohiberi, quæ non fundatur ſuper ſola vſura interpretatiua (vt vulgò putant) ſed ſuper alea & contractibus aleatoriis Reipub. pernicioſis, & etiam ſuper vſura largè ſumpta, ſiue ſuperabundantia & ſupergreſſione caſuali, & damnis ciuium ex huiuſmodi contractibus inconſultis. Quia dicta conſtitutio (vt potè lata ex cauſa iuſta & Reipublicæ vtili) poteſt extendi, vbi ipſa eadem ratio numero concurrit: vt ſi quis emeret futuram vindemiam. Eadem enim eſt ratio aleæ & ſupergreſſionis venditoris, & facilitatis ad vili vendendum ſpem incertam & periculis obnoxiam, ex qua facilitate procliuitas captionis inſurgit, & præſumptionis læſionis. Bald. *in l. ſingularia, col.* 4. *in fine. ſi certum petatur.* nec ineptè idem Baldus in *lege prima, in fine, de calumniat.* tales emptiones factitantes vocat vſurarios: venantur enim captiones, & certant de maiori & exceſſiuo ſuperlucro pro modico pretiolo. Cæterùm & ſi quandoque videatur ceſſare ratio vſuræ, vt quando pretium non prærogatur, ſed ſolùm solui debet tempore meſſis vel vindemiæ, & ſic viliùs non emitur ob vſum pecuniæ, ſed ob aleam: nihilominùs habet locum dicta conſtitutio, prout omnia eius verba verificantur: quia etiam ſi ceſſet vſura ſtrictè ſumpta, non ceſſat & captatoria negotiatio Reipub. inutilis & pernicioſa, ſuper qua prohibenda principaliter fundatur.

Vſuraria negotiatio.

471 ¶ Secùs ſi quis emeret certam quantitatem fructuum, etiam futurorum, ſeu pro futuro tempore abſque limitatione ad naſcituros ex certis fundis: quia tunc non loquitur nec adaptatur dicta conſtitutio. Patet ibi, *Bledz en verd ſur le plat pay.* & ibi *Si ce n'eſtoit en plain marché*: quia etiam hoc caſu non eſt tan[illegible] alea, ſed vna tantùm incertitudo, ſcilicet valoris aut vilitatis fructuum. Non tamen dicendum, quòd prior caſus, de quo in dicta conſtitutione, ſit iuſtior iſto, & quòd in eo non ſit vſura, ſaltem largè ſumpta, ſiue ſuperabundantia illicita, ſicut in iſto (vt ineptè & præpoſterè putat Salyc. in *authentic. ad hæc q.* 10. *col.* 4. *C. de vſur.*) quia imò in caſu dictæ conſtitutionis eſt maior alea, maior captio: & maius detrimentum Reip. quàm in iſto, & ſic tantò iniquior & iniuſtior eſt iſto, de quo loquimur: in quo quia ineſt non modica: licèt non tanta alea & occaſio captionis, magis ſpectat ad iniqua lucra & contractus inconſultos & popina dignos, quàm ad iuſta & honeſta, & in communi vita neceſſaria commercia. Ideò manca eſt doctrina omnium Canoniſtarum & Theologorum, vt Antonini *par.* 2. *tit.* 1. *cap.* 8. §. 9. comprobantium huiuſmodi contractus propterea probabile & propè æquale dubium: non enim ſatis eſt ad iuſtitiam contractus ceſſare inæqualitatem, propter æquilibrium dubij vel periculi, niſi etiam ceſſet alea, & occaſio magnæ captionis & ſupergreſſionis, non ſolùm ſuperuacuæ in communi, ſed etiam nociuæ Reipub. Et de his ſatis: ex quibus habes nouè & pleniſſimè elucidatam & deciſam materiam omnium redituum temporalium ad certum tempus. Videndum eſt ſummariè de his, qui ad tempus incertum.

Contra Saly.

QVÆSTIO LXXII.

SYNOPSIS.

1 *An incertitudo reditus illum iuſtum efficiat.*
2 *Theologi quidam reprehenſi, qui emptiones redituum in vita diem illicitas affirmabant.*
3 *Incertus reditus minoris eſt æſtimationis, quàm certus.*
4 *Intellectus l. hæreditatum. D. ad l. Falc.*
5 *Quid iuris ſi duo in vitam reditum emerint.*

472 § Reditus ad vitam 1. exemplum Oldr. 1. pro 6. à ſine.

SEPTVAGESIMOSECVNDÒ, quæro de quæſtione, quam tradit Oldr. quæſtione 106. Abbas & conuentus vendiderunt cuidam Archiepiſcopo quandiu viuet, quadringentas libras Pariſienſes reditus annui, pro bis mille quadringentis libris Pariſienſibus, cum pacto, quòd ſi Archiepiſcopus decederet infra biennium à die contractus & numeratæ pecuniæ, venditores reſtituerent mille libras Pariſienſes de ſorte: Contigit quòd Archiepiſcopus ſuperuixit quindecim annis, & ſic ex reditu bis percepit ſortem & dimidium ſortis, & nihilominùs pergit reditum exigere, quandiu viuet: ideò conqueruntur venditores de vſura vel exceſſu. Decidit Oldra. contractum nec vſurarium nec exceſſiuum fuiſſe, ſed iuſtum & licitum, & venditores compellendos ad obſeruandum: & fundatur propter incertitudinem lucri & damni: quia emptor ita poterat parum vt diu viuere, & ſequitur Ioann. Andr. in *addit.* Specul. *rubr. de vſur. ad fin.* Alberi. *in l. iubemus nulli, col. penult. Cod. de ſacro Eccle.* & omnes, nemine contradicente. Et certè hîc non eſt propriè diſputandum de vſura, ſed de iuſtitia ſeu æqualitate pretij, quia incertitudo tempore contractus æquè ſe habebat ad lucrum, ſicut ad damnum. Ad hoc not. per Doctores, in *l. de fideicommiſſ. C. de tranſact.* in *l. ſi pater puellæ. C. de inoff. c. teſta.* in *lege, ſi ea leg. C. de vſur.* Nuſquam tamen legi etiam à laicis vel fœneratoribus ſimilem reditum annuum ad vitam tam modico pretio emptum fuiſſe, videlicet ad rationem vnius pro ſex, vt in *d. quæſt. Old.* & adhuc in totum periculum non erat emptionis: quia pactum erat quòd eo decedente infra biennium venditores reſtituerent ferè dimidiam partem ſortis, videlicet mille libras Pariſienſes: ſi autem decederet poſt biennium, venditores nihil reſtituerent de ſorte, ſed ſoluerent penſionem pro rata vitæ emptoris. Et ſic ille contractus nimis vergebat in commodum emptoris, qui mihi minùs honeſtè de tanto quæſtu pactus videtur, quàm pro dignitate ſua deceret, cùm eſſet Archiepiſcopus. Vnde dico Oldr. malam cauſam fouiſſe, niſi fortè tempore contractus ille Archiepiſcopus fuiſſet moribundus, vt tunc veriſimiliter non eſſet victurus vltra quinque vel ſex annos & ex inopinato ſuperuixiſſet, quod non eſt veriſimile: quia Oldr. eius aduocatus non tacuiſſet, & adhuc in tam ſene vel moribundo talis contractus ex neutra parte honeſtus fuiſſet, per ea quæ mox dicam. Baldus autem *conſ. 292 quia ex facto. lib. 5.* diſputat de alio reditu ad vitam ſine dicta clauſula de refundenda parte ſortis certo caſu, ſed ſimpliciter ad vitam, & maiori & iuſtiori pretio, videlicet centum quadraginta reditus annui pro mille ducentis, & ſic paulò infra rationem vnius pro nouem: quia etiam ſuperuiuente creditore non erat ſors implenda in nouem annis, ſed circiter poſt nouem annos & tres menſes, & ſic ibi longè iuſtior erat contractus, quàm in caſu Oldr. Et licèt ibi creditor emerit ad vitam ſuam & vxoris, vel alterius eorum, & ſic ad duas vitas in ſolidum, tamen quia illæ ſimul currunt, & veriſimiliter parum diſtabant, præſupponendo quòd ambo eſſent mediocris ætatis, puto Bal. qui decidit ſtandum contractui, non malè conſuluiſſe, Bal. etiam in *conſ. incip. quæritur de tali caſu, quod eſt conſ. 430 lib. 1.* ſecundum veterem impreſſionem, & *conſ. 210 lib. 1.* ſecundum nouam impreſſionem, decidit huiuſmodi contractum valere, ad vitam vnius, pretio ad rationem vnius anni pro decem: de quo non probata alia fraude non eſt dubitandum Rurſus Bal. *conſ. incip. inſtrumentum. quod eſt conſ 18. lib. 1.* ſecundum veterem, & *conſ. 154. lib. 2.* ſecundum nouam impreſſionem, decidit valere huiuſmodi reditum ad rationem vnius pro decem, emptum ad vitam duorum, & cuiuſlibet eorum in ſolidum: licèt ibi emptores, vel vltimus eorum ſuperuixiſſet 20. annis, & vſque ad duplum ſortis tantùm recepiſſent: quod ceſſante omni alio vitio tolerandum puto: etiam ſi longiùs vixiſſent, dummodo tempore contractus non eſſent ambo iuniores, ſed mediocris ætatis: [prout etiam in iuuene qui veriſimiliter diu ſuperuicturus eſt, aliud cenſent, Bal. & Paul Caſt. in *l. ſi pater puellæ. C. de inoff. teſt.* Sub eadem limitatione ſcilicet, modò ſint mediocris ætatis ſuſtineri poteſt conſil. Roman. *conſ. 302. ego nunc contractum*, vbi tuetur emptionem. 120. reditus annui ad vitam viri & vxoris ſimpliciter pro mille, & ſic ferè ad rationem vnius pro octo. Sed quid de empto ad rationem vnius pro decem ad vitam patris emptoris, & duorum filiorum, quorum vnus erat ſeptemdecim annorum tantùm, alter bimulus: quem contractum Rapha. Cu. *conſ. 181.* proponitur: cui ſubſcripſit Fulgo. valere conſuluerunt. Ego verò diuerſum hoc caſu cenſeo: quoniam emit ad vitas trium in ſolidum, quorum vnus infantiam, alius pueritiam nondum exceſſerat.

2. exemplum Bal. pro 9 ad vitã duorum.

3. exemplum Bal. 1. pro 10. ad vitam vnius.

4. exemplum Bal. 1. pro 10. ad vitã duorum.

5. exemplum Rom. 1 pro 8 ad vitam duorum.

473 § Iam exemplorum ad aperiendum materiam ſatis, & longiore diſputatione omiſſa, quanquam nec in hac re defuerunt *ὀψιμαθεῖς* quidam Theologi, qui huiuſmodi redituum ad vitam exceptiones tanquam vſurarias & illicitas nominatim reprobauerint, vt Henri Gandenſis, *Quodlibeto primo. quæſt. 39. quodlibeto ſecund. q. 15.* Quinetiam alii præpoſterè religioſuli, magis delirantes, vt non ſolùm hos contractus redituum vitalium, ſed etiam emptiones vſusfructus prædiorum ad vitam improbitatis vſurariæ damnauerint, niſi pretij quantitas æqualis ſit cumulo fructuum, vt Goffrid. & Raymond. in *ſummis.* quorum delirium abundè confutauerunt cæteri communiter tam Theologi, quàm Legiſtæ & Canoniſtæ: tamen quoniam quandoque huiuſmodi contractus etiam nimis exceſſiuos, & iniquis conditionibus perperàm probant, vt in primo & vltimo exemplis prædictis: quandoque timidè & per ineptas rationes potiùs in dubium reuocant quàm reprobent, vt Laurent. de Rodulph. in *repetit. cap. conſuluit. part. 2. q. 11. q. 15. q. 18. de vſur.* quem ſequitur Anton. *part. 2. tit. 1. c. 8. §. 10.* reditum 16. annuorum ad vitam pluriũ pro 100. ita vt debitor poſſit redimere, credit illicitum: non tam ob modicitatem pretij, quàm eò quòd reditus non ſit conſtitutus in fundo, nec ad fundum relatus: ſed ad perſonam, licèt bona pro obſeruatione contractus obligentur: quod eſt ineptum, vt ſ. nu. 22. Cæterùm omnes ferè ſolent huiuſ-

huiuſmodi contractus neglectim ac indiſcriminatim admittere, ſub hac ſola moderatione, ſi non eſt læſio vltra dimidiam iuſti precij, habita ratione ad veriſimilitudinem longioris aut breuitatis vitæ, vt Anchara. in *diſput. antiquit. in primo caſu.* Pan *in diſp.* Angerio *legiſte* in *d. l. ſi ea pactione*, quæ moderatio (vt pote nimis vaga) periculoſa eſt in materia ſuſpecta, per not. ſup. *q.* 15. *q.* 56. Quamuis enim hic contractus in ſe communiter non ſit ſpecies negotiationis fœneratoriæ, ob cōtinuum periculum & ſortis & reditus admittendi: ſed potius ſpectet ad primam ſpeciem negotiationis, de qua ſuprà *q.* 69. tamen præter id quòd in fraudē quandoque fieri poteſt, habet ſpeciem aleæ, quæ eſt reprobata à iure, niſi in modico, quod damnificare non poteſt: & gratiâ virtutis exercendæ *l. quibus, de alea lu. & veſtig.* ſ. *q.* 1. *num.* 91. Non enim fit ſine captione vel periculo enormi captionis alterutrius: & licèt Legiſtæ & Canoniſtæ ad hoc non aduertant, tamen non eſt negligendum à iudicibus & viris politicis, qui captioſos & Reip. inutiles contractus non debent fouere, vt alibi dixi. Verùm quia contractus iſte poteſt fieri ex cauſa iuſta & honeſta, & vſibus hominum accommoda & vtili, ſicut emptio vſusfructus, vel iactus retis non debet reprobari, modò probabilem & cauſam & modum habeat. Cauſam dico, vt non appareat factus ex vanitate vel temeritate, ſicut alea. Modum verò, circa bonam fidem, pretium & alias pactiones: probabilem autem, quia non poſſunt hæc præſertim modus, certa particulari regula penitùs definiri: ſed neceſſe eſt ἀνωλάτα accipi, ſeu potiùs ex quadam probabilitate poſſibili haberi, quam ex certa, vera & abſoluta æſtimatione impoſſibili haberi in his nobis incertis & aſſiduè pendentibus à futuro. Debet ergo hæc probabilitas non neglecta nec ſupina eſſe, nec captio captioni addatur, ſed quàm magis æquabiliter & temperatè fieri poſſibile eſt: quod circa modum conſiſtit in tribus. Primò, in ætate, valetudine, & aliis veriſimilitudinibus vitæ futuræ. Secundò, in quota ſeu quantitate reditus, putà in ſexta vel decima vel quindecima pars ſortis: & in pactis, quæ ſunt pars augmentatiua vel diminutiua pretij. Tertiò, in numero perſonarum, ad quarum vitam debebitur reditus, an vna vel plures, an ſimpliciter, an in ſolidum.

Modus probabilis.

474 ¶ Breuiter autem puto hac probabili iuſtitia iuſtum eſſe reditū ad vitam emptum, ad rationē vnius annui pro decem ab vnica perſona mediocris ætatis, puta triginta quinque annorum: intelligo enim communiter mediocrem eſſe ætatem, à triceſimo anno ad quadrageſimum in maſculo, & paulo minori tempore in fœmina. Et quo iſtud ſit dilucidius, argumentor paucis vtrinque. Primū quòd poſſit emi viliori pretio. Primò, quia cæteris paribus, reditus incertus minoris eſt æſtimationis, quàm reditus certus, præſertim hæc tanta & tam intenſa incertitudine: quia quotidie poteſt creditor mori, & reditus finiri, vt nec horulam quidem certitudinis habeat: quanquam certum ſit finiendū cum vita, *l.* 1. *de cond. & demonſt.* & hæc tanta (qua maior eſſe nequit) incertitudo, videtur ad minus dimidium valoris reditus diminuere. Sed ſeſquimille ſunt iuſtum pretium reditus certi 100 annorum vſque ad triginta annos, etiam contractus commutatorij primæ ſpeciei & minimè fœneratorij, vt ſ. *q.* 69. Si enim reditus perpetuus centum etiam cum proprietate fundi poteſt emi pro 300. ſummo & iuſtiſſimo pretio, vt ſ. *q.* 5. igitur dimidio minus, videlicet pro 1500. poteſt emi ſimilis reditus vel vſusfructus fundi vſque ad 30. annos. Certum eſt enim quòd reſtrictio iuris vel dominij ad 30. annos, tollit ad minus dimidium valoris dominij perpetui, vt ſuprà *numer.* 431. Igitur ſi quis talis ætatis, vt præſumatur adhuc victurus 30. annos, emat centum reditus ad vitam ſuam, licèt aptitudine videatur emere reditum 30. annorū, tamen quia iſte reditus laborat præfata tanta incertitudine,

A dine, multò minùs valet quàm reditus certus 30. annorum, & ad ſummum non valet niſi dimidio minus. Igitur ſi prior ille reditus certus emi poſſit 1500. ſummo & iuſtiſſimo pretio, iſte incertus poterit emi 750. ſummo & iuſtiſſimo pretio: & hoc etiam ſenſus communis, & rerum experientia oſtendit. Si enim duo reditus ſubhaſtentur, prior 100. ad 30 annos, ſecundus, 100. ad vitam Titij, qui veriſimiliter adhuc triginta annis victurus eſt, certum eſt, quòd iſte ſecundus multo minori pretio licitabitur, & rationabiliter pretio dimidio minori addicetur, igitur, &c. Nec videtur in communi aptior reductio, quàm ad dimidiam, quæ eſt medium inter ſummum, vel intermedium exceſſiuum: & inter ſummam vel intermedium defectum, vt patet ad ſenſum. Arguitur ſecundò, quia ſimplex per-

B petuus nec redimibilis, nec aliter diſſolubilis reditus centum ſuper prædio alieno, per manus alienas percipiendus, etiam tutiſſimè collocatus, poteſt emi bis mille quingentis iuſto & legitimo pretio, licèt paulò viliori pretio, *l.* 3 §. *item ſi reip. ad leg. Falcid.* ſ. *quæſt.* 5. igitur idem reditus ad triginta annos dimidio pretio, videlicet 1250. iuſtè emi poteſt. Igitur ſimilis reditus, ſed incertus, putà ad vitam illius qui veriſimiliter 30. annos circiter; & non plus victurus eſt, ſub dimidiato pretio, videlicet 625 iuſtè & legitimè æſtimari emique poterit, & ſic adhuc minori pretio.

475 ¶ In contrarium, quòd iſtud ad rationem vnius pro decem, non ſit hîc iuſtum pretium, ſed debeat eſſe duplo maius, arguitur per *l. heredit. ad leg. Falc.* vbi

C relictum annuū ad alimenta in homine 35. annorum, æſtimatur non decuplo, ſed duplo decupli, ſeu viceſcuplo, hoc eſt quantus eſt cumulus viginti annorum. Et ratio eſt, non quòd trigintaquinque annos natus præſumatur adhuc victurus viginti annis, & non vltrà, & quaſi habens quindecim annos præſumatur adhuc in caſu *d. l.* victurus triginta annis, & non vltrà, & ſic de aliis exemplis *d. l.* vt ibi glo. & omnes Docto. ineptè putant: ſed ratio eſt, quia in caſu, *d. l.* qui non impleuit viceſimum annum, præſumitur communiter ſuperuicturus ſexaginta annis: qui verò impleuit triceſimum quintum annum, & infra quadrageſimum, præſumitur ſuperuicturus circiter o annos. Sed quia hæc præſumptio ob nimiam incertitudinem non debet accipi pro re certa, nec tantum æſtimari

D quantum certa, ſed dimidio minus, ideò fit reductio totius veriſimilis temporis, ad dimidium vel circiter, reſiduo compenſato cum dicta incertitudine. Si igitur in ratione legis Falcidiæ, vbi communis æſtimatio attenditur. *l. pretia rerum, ad leg. Falc.* tale relictū hominis 35. annorū æſtimatur ad rationē vnius pro viginti, videtur id eſſe commune pretium, & ſic dimidio minus iuſtū in caſu noſtro: quem ſi forſan malis cōparare legato vſusfructus quàm alimentorū, adhuc erat deterius: quia tunc deberet æſtimari ad rationē vnius pro 15. per *d. l. hereditatū. in fin.* Sed ad iſtud argumentū facile eſt reſpondere, primò, quod taxatio *d. l. hereditatum*, non habet locum, niſi in caſu ſuo, vt tenent Imo. Paul. Alex. & omnes, ibi Iaſ. in *l. eū qui ita.* §. *qui ita ſtipulatur, col.* 5. *d. ver. obli.* Matt. Affl. &. *dec. Neap.* 34.

E Secundò dico, & hic eſt verus & γνήσιος intellectus, *d. l.* nouiter à nobis detectus, quòd taxatio *d. l.* hereditatum, non reſpicit cōmunem nec veram æſtimationem legati, quoniā hoc eſſet ineptiſſimū, & contra ſenſum cōmunem, & alia iura. Quis enim vellet alimenta ad vitā vnius adhuc infantis emere ad rationem vnius pro 30. vel ad vitam 15. annos habēns ad rationē vnius pro 20. quanti liceret etiam fundos in perpetuū mercari? Rurſus quis niſi mente captus: aut ſua iactans, vſumfructū fundi ad vitam vnius infantis vel adoleſcentis ad rationem vnius pro triginta emere vellet, quanti eundem fundùm vel etiam meliorē in perpetuū emere liceret? Item de iure legitima indicatura reditus perpetui, nullo pacto reſolubilis, tutò collocati, eſt ad

rationem vnius pro viginti quinque *l. 3. §. item ſi reip.* A *ad leg. Falc.* Igitur reditus ſimilis quantitatis ad vitam, ſiue etiam alimentum, vel vſusfructus, non poteſt niſi multò minùs valere. Et hæc tam clara & manifeſta ſunt, vt mera inſania eſſet, vel cogitare quidem primores illos Iuriſconſultos iuris authores hæc ignoraſſe, aut in his deſipuiſſe.

476 ¶ Quid ergo? Egò plus dico illam taxationem non eſſe factam fauore legatariorum, nec alimentorũ quidem, vt Accur. & omnes Doct. ibi & vbique adusque ſtultè putant. Quorſum autem augere verum & cõmunem valorẽ? Contra verò minui debuiſſet, ſi fauendum erat legatariis, quò tanto minorem Falcidiam paterentur. Prætereà dico, quòd intentio dictæ, l. hæreditatum non eſt, quod præcisè & adæquatè de taxata ibi quantitate detrahatur Falcidia, vt omnes aduſque falsò putauerunt: eſſet enim contra rationem, & B in plurimarum legum eiuſdem tituli correctionem, vt mox oſtendam. Dicimus ergo primò, quòd illa taxatio facta eſt fauore heredis, & immunitatis quartæ ſuæ. Patet, quia fit ad inueniendam rationem æſtimandæ & deducendæ Falcidiæ in legatis non ſolùm indiem certum, ſed etiam incertis. Igitur tam ipſiuſmet heredis fauore fit, quam eius gratiâ inuenta eſt Falcidia. *l. poteſt. hered. ad leg. Falcid.* Secundò, quòd reſpectu legati puri & certi, nullus exigitur circuitus ad inueniendã rationem ſeu quantitatẽ Falcidiæ, ſed ſufficit vnica conſideratio, ſcilicet adæquatio valoris communis legati ad reliquum totius hereditatis, tempore mortis inſpecto, *l. in quant. in princ. ad leg. Falcid. Iuſti, eodem. §. quantitatis*, in legatis autẽ certis, ſed in diẽ duo exigũtur, primũ, æſtimatio & deductio interuſurij ſeu cõmodi medij temporis, vel interualli: ſecundũ, dicta adæquatio. Legatũ enim in diem in ratione Falcidiæ non tanti C æſtimatur: quanti res eſt ipſa legata, vt in legato puro: ſed detracto priùs dicto interuſurio, deinde reſidui fit adæquatio ad reliqua bona, tex. in *l. Falc. in princ. in l. circa. in princ. in l. in quantitate. §. in diem. l. qui 40. in fi. ad leg. Falc.* In legatis autẽ incertis, & in diem ſimul, vt in ſucceſſiuis ad vitã, tria neceſſariò ſunt facienda: primũ, quia detractio Falcidiæ, quæ eſt certa quota, debet eſſe certa, & de certo, ſeu certificato, neceſſe eſt ante omnia dicti legati incertitudinem ad quandã probabilem certitudinem reduci: alioquin impoſſibile eſſet Falcidiam adaptari. Secundò, quia legatum illud in- D certum ad certam probabilem ſummã ſeu æſtimationem reductum nihilo magis purè ſimúlque præſtatur, ſed in diẽ & ſucceſſiuè, ideò detrahendum eſt commodũ interuſurij, ſicut de legato certo in diem dictum eſt. Tertiò demũ fiet illa adæquatio. Cùm autem de duobus vltimis iura eſſent protrita, vt pluſquàm notorium eſt, ſolùm reſtabat prouidere de primo, de quo nihil dum erat diſpoſitum in Iure: quare & ad finem ſuper illo primo priùs requiſitio duntaxat prouidendi, facta eſt dicta lex, & taxatio in ea contenta, non ad taxandã præſumptionẽ vitæ hominis in caſu *d. l.* vt vulgò malè putant, ſed vt eſſet quædã formula ad inueniendam probabilem quandam certitudinem in his incertis. Non poteſt autem probabilius & commodius incertũ illud ad certũ quid æſtimari vel reduci, prima vtique E ſpecie, & in genere, quàm ad dimidium totius incerti: tum quia dimidium iſtud in genere eſt medium inter maiorem & minorem inæqualitatem, vt dixi: tum quia incertitudo vtriuſque oppoſiti extremi, videlicet vel integræ vitæ hominis, quanta veriſimiliter eſſe poteſt & ſolet communiter: vel vitæ abruptæ, & mortis immaturæ, quorum alterutrumque ferè pariter & æquè frequenter vſu venire ſolet, non poſſunt meliùs & probabiliùs inuicem compenſari (quando ad certam quandam æſtimationem veniendũ eſt) quã æqualiter. hoc eſt ad dimidium, vt ſic totum veriſimilius & communis vitæ hominis incertũ tempus æſtimetur dimidiato tẽpore certo, prout ferè fit in ſingulis exemplis *d. l.* ſi rectè inſpiciatur, & hæc ſic eſt vera ratio & intentio *d. l.*

477 ¶ Et notabiliter dixi (ferè) quia taxatio *d. l.* non debet præcisè, nec ad viuum reſecari, tanquã Mathematicũ quoddam ſeu magicũ præſcriptum, cui nec addi, nec demi poſſit, quod nec excedi nec minui queat: ſed primò (vt pote in materia morali) debet accipi cum temperamento legalis æquitatis, & omnium totius negotij circunſtantiarũ, iuxta *l. bona fides depoſ.* Secundò, vt pote in materia, quæ certam, perpetuam, præciſam & vniformem determinationem non recipit in ſingulis particularibus caſibus, neceſſe eſt taxationẽ *d. l.* non pro determinatione perpetua & ſpecifica ſingulorum omnium caſuum (cùm ad praxim & particulare ventum eſt, vt nimis præcipitanter & indigeſtè more ſuo putauerunt aduſque omnes gloſ. & Doct.) ſed pro quadam probabili forma ſeu methodo in genere ſuo, & quantum ad circunſtantiã veriſimilis durationis temporis in genere tantùm, ſine præiudicio aliarum circunſtantiarum cuiuſque particularis caſus, de quibus nil cauetur in *d. l.* Si enim legatarius alimentorum vel vſusfructus, putà Titius, apparet tam afflictæ valetudinis, vt veriſimiliter vltra 10. annos victurus non ſit, ſecundum crebriorem contingentiam hominum taliter affectorum, tum licèt non ſit 10. quindecim vel 30. annorum ætatis, tamen certum eſt quòd legatum non debet æſtimari quantum in 30. vel in duobus & viginti annis aſcendere poſſit ſecundum formam *d. l.* Et hanc non fuiſſe intentionem Iuriſconſultorum, certo certius eſt omnibus vel pueris niſi quibus ſenſus communis deſit, aut ægrotent vt elleboro ad purgandum cerebrum indigeant: & tamen ad ceruicoſos & peruicaces conuincendos probo. Forma ſeu æſtimatio *d. l.* eſt medium probabile inter maiorem & minorem inæqualitatem, id eſt, inter extremum maius, quod eſt totum veriſimile tempus vitæ hominis, & extremum minus, quod eſt immatura & anticipata mors: & tendit ad vtcumque compenſandum incertum vitæ abrumpendæ cum incerto vitæ vſque ad veriſimilem metam continuandæ. Et hoc ipſa viua ratio, ſeries & mens *d. l.* omnium ferè eius exemplorum collatio & proportio oſtendit. Sed iſto particulari caſu æſtimatio talis non eſſet probabiliter, nec aliquo modo media, cùm vergat ad extremum maius: imò (quod deterius eſt) illud manifeſtè tranſcenderet quandoque in triplo, vt cùm Titius eſt infra viginti annos: quandoque vltra duplum, vt cùm Titius eſt triginta annorum ætatis: & eſſet pluſquàm manifeſta & abſurditas & iniquitas. Contrà, fac Titium eſſe ſexaginta annorum, ſed adeò præter communem hominum temperaturam viuacem, vt veriſimile ſit eum adhuc viginti aut viginti quinque annis victurum, nónne vergit ad extremum minus? Num iniquum eſt æſtimari legatum, quantum aſcenderet in 5. annis tantùm? Conſtat enim ex prædictis, quòd Vlp. ibi æſtimando in ſexagenario ad 5. annos, reſpexit (vt ſimili proportione in prioribus exemplis) ad id quod ſecundum crebriorem hominum conſuetudinem vſu venire ſolet, ſexagenarios viuere vſque ad alios decem annos vel circiter, non vltrà, niſi rarò. Et quia nihilominus periculum eſt, vt quotidie moriatur, compenſatione facta incerti, probabiliter æſtimauit ad dimidium tempus, ſine præiudicio aliarum particularium circunſtantiarum, ſi de illis conſtaret, vt dixi. Quòd autem Vlp. ibi eandem quinque annorum æſtimationẽ facere videtur, cuiuſcunq; ætatis ſit legatarius 60. annos egreſſus, hoc non ex præſcripto, tanquam ex fixa & perpetua determinatione accipiendum eſt, ſed *παχυμερέστερον* hoc eſt craſſius & defunctoriè, maiori & ſcrupuloſiori cõputandi ſubtilitate omiſſa, in his incertis, quæ ſpecialiorem in communi determinationem commodè non admittunt. Specialior enim & exactior determinatio non eſt doctrinæ, nec methodi cõmunis: ſed ſpectat ad circunſtancias particulares ſingulorum

caſuum

caſuum. Plura ſuper intellectu & effectu, *d. l. hæreditatum*, legumque cognatarum dicenda erant, quæ in nouis intellect. trado, vnde ſatis habui excerpere, quæ ad huius quæſtionis deciſionem faciunt.

478 ¶ Ad quam redeundo, præfata concluſio, *ſ. n.* 468. confirmatur: quia ſaltem ille reditus non poteſt eſſe maioris æſtimationis & valoris in communi quam tantundem certi reditus, vſque ad 17. annos, qui tamen pro mille emi poteſt, vt nuper dixi. Verùm non puto dictum reditum incertum dicto caſu minori pretio, quàm ad rationem decimæ emi poſſe, quin ſit modicitas pretij, & moueor, quia ſicut in emendo reditu certo & perpetuo tutò collocato requiritur, quod pretium (vt iuſtum & integrum ſit) non excedatur à penſionibus 30. annorum collectis, ſaltem 25. annorum, per no. *ſ. n.* 433. *&* *q.* 5. *n.* 120. Et pariter vt reditus certus ad 25. vel 30 annos limitatus, iuſtè dimidio minori pretio quam prior æſtimatur: ita reditus temporalis, ſed incertæ durationis, qui veriſimiliter vſque ad 30. annos durare poterit, non vltra (in quantum veriſimile eſt) quia poteſt interim perire, nec habet aliquid firmum, rationabiliter adhuc minus quam dictus reditus temporalis certus & ſtabilis æſtimatur: non tamen dimidio minus quam ille temporalis certus, quem fortaſſis notabiliter excedet, ſed aliquãto minus, & omnino plus dimidio minus quam ille perpetuus. Sufficiet ergo reduci ad tertiam partem pretij dicti perpetui certique reditus. Vt enim perpetuitas reſtricta ad 30. certos annos, facit rationabiliter vt vel eadem ſorte manente reditus certus annuus, quia alioquin ſimplex poterat eſſe perpetuus, poſſit in quantitate currente duplari: vel vt priori quãtitate reditus manente, pretium ſubduplari, ſeu dimidio minus eſſe poſſit: ita huic tẽporalitati addita incertitudo, tanquam noua & ſecunda cauſa diminutionis, facit vt vel eadem ſorte ſeu pretio manente, idem prior reditus, qui in ſimplo poterat eſſe certus & perpetuus, & in duplo certus & tricenarius, triplo augeri, vel eodem reditu manente, pretium ſubtriplari poſſit, ſeu ad tertiam partem pretij reditus certi & perpetui reduci. Non autem quod pretium poſſit ſtante eadem quãtitate reditus ſubquadruplari: vel ſtãte pretio reditus quadruplari poſſit prætextu huius & temporalitatis & incertitudinis. Sufficit enim quod propter duas cauſas vilificationis à certo & perpetuo duas ſolidi pretij partes amittat, & ſic reducatus ad tertiam, non autem (alio non concurrente) ad minorem partem pretij cùm etiam veriſimiliter tempore contractus inſpecto durare poſſit vſque ad 30. vel etiam circiter vſque ad 40. annos. Vt igitur reditus certus perpetuus debet emi iuſto & integro pretio ad rationem vnius pro 30. ita temporalis & incertus, ſiue qui veriſimiliter duraturus eſt vſque ad triginta vel quadraginta annos, debet emi ad rationem vnius pro decem, iuſto, non defectiuo pretio.

Probabilis æſtimatio.

479 ¶ Non obſtant duo argumẽta *ſ. n.* 474. adducta ad probandum, quòd viliori pretio emi poſſit: quia reſpõdeo primò, quòd huius incerti reditus comparatio, vt & verius & tutius inueniatur iuſtum pretium, rectà fieri debet ad ſolidum ipſum reditum, videlicet ad certum & perpetuũ, & qui tanquam ſolidus & perfectus debet eſſe proportionaliter cæterorum, velut minus perfectorum, regula & gnomon: non autẽ ita facienda eſt collatio ad reditum temporalem certum, qui vna (ſcilicet perpetuitatis) perfectione caret, niſi ſeruata ſẽper proportione primi ſeu ſolidi ad vltimum, quod in effectu eſt conferre vltimũ primo, non ſecundo, quod clarius explico ſic. Primus & ſolidus ille reditus excedit iſtum, de quo in concluſione *ſ. n.* 474. in duobus, & ſic pretium ſolidi debet huius pretium excedere dupliciter: & ſic velut duabus partibus conſequenter debet eſſe triplum ad huius pretium, quod ad illud erit ſubtriplum, recta & æquali proportione, quæque aptè quadrat. Igitur vt proportio ſolidi ad hunc dupliciter diminutum rationabiliter eſt tripla, ita proportio illius intermedij ſeu certi temporalis reditus debet ad hunc eſſe circiter ſeſquipla, non dupla. Nec obſtat, quòd proportio valoris ſecundi ad primum rationabiliter eſt ſubdupla, non autem ſubſeſcupla: ergo eiuſdem ſecũdi ad vltimum debet eſſe dupla non ſeſcupla: quia dico quòd inſpecta communi vtilitate hominum, ſecundùm quam pretia rerũ admetiuntur, *ſ. n.* 391. primus reditus ad minus duplo vtilior eſt, & duplo ſuperualet vltimo, ſed dimidio tanto duntaxat. Et ſic quãuis ſecundus, videlicet reditus annuorum 100. vſque ad 30. annos, non valeat niſi 1500. tamen tertius & vltimus iſte non debet ob id valere 750. tantum, ſed mille. Secundò reſpondeo, quòd in alio peccant dicta argumenta, quia (vt in ſimili ſuprà) non tantum valet parua ſumma reſpectu paruæ quantum magna reſpectu magnæ: quemadmodum pars fundi, non tantum valet per ſe, quãtum totus fundus in toto, *l. Mænius. §. fi. fami. erciſ. l. Mænius §. in fundo. de leg* 2. Bar in *l. vxorem. §. agri plagam, in fi. de lega.* 3. Sali. *l. fi. C. de iur. dot.* Et ſic non valet illatio, quæ fit in dictis argumentis ad minores ſummas: quia licet ſit eadem proportio reſpectu ſimplicis ſummæ, ſeu ſimplicis numeri mathematicè, tamen non eſt eadem proportio vtilitatis in commerciis & vſibus hominum: ſola verò Mathematica proportio non concludit, vbi non de quæſtione merè mathematica phyſicaliter, ſed de morali ciuiliter agitur.

480 ¶ Tertiò reſpondeo, quòd in hoc caſu de quo loquimur, non eſt tanta incertitudo, vt pretium ſub quadruplo minuatur ad primum ſolidum reditum. Loquimur enim in eo, qui emit ad vitam ſuam, non ad vitam tertij, & ſic certus eſt ſibi commodè conſultum iri quandiu viuet: quæ certitudo cæteris paribus præponderat incertæ ſpei tranſmittendi poſt ſe ad hæredes ad vitam tertij, ſi fortè ille tertius ſuperuiuat, vt ſenſus communis oſtendit, eadémque certitudo ad vitã ipſius emptoris ſibi conſultum eſſe, quãtum cùm hoc excedit vtilitatem dictis reditus temporalis certi, & omnino excedit reſpectu ipſius emptoris: & ſi hic vltimus reditus non eſt omni reſpectu inferior ſecundo, ſed certo reſpectu illud vtiliter & efficaciter tranſcendit, & ſic deberet potius æqualis eſſe, quàm ſubduplus. Et ad ſummum, dato, non cõceſſo quòd reſpectu tertij licitatoris (cui vtpote ad alterius vitam emẽti minus valet) poſſit in ſubhaſtatione ſubduplus eſſe, dimidioque minus quàm ſecundus ille licitari, non tamen idem ſequitur in eo qui mercatur ad vitam ſuam propriam: quia iſte ſibi tutius conſulit, nec in tantum aleæ ſe ſubiicit, ſicut ille tertius. Nec obſtat, quòd huius ementis ad vitam ſuam videatur ſingularis vtilitas, quæ non debet expendi, ſed communis: quia imò eſt cõmunis vtilitas, nẽpe qualis eſt cuiuſq; talis conditionis, pariter ad vitam ſuã ementis. Et ſic rectè & ſubtiliter inſpiciendo emere ad vitam tertij, eſt alia diuerſa ſpecies contractus minus probabilis & legitima, magiſq; aleæ accedens. Et hoc ergo caſu de quo *ſ. n.* 474. iam ſatis vndequaque excuſſo, velut exæquato gnomone, facile eſt reliquos caſus probabiliter æſtimare. Quid igitur ſi duo ad vitam ſuam emant, puta vir & vxor, vel duo fratres, vel ſocij? Reſpond. Si hi ambo ſint mediocris ætatis, puto eodem pretio admittendum, ſi ſimpliciter, non in ſolidum ematur: quia quòd reditus non finietur in totum morte primi morientis, compenſatur cum eo, quòd finietur pro dimidia morte alterutrius ex duobus primò morientis. Si verò cum clauſula (in ſolidum) mihi videtur nimis modicum eſſe pretium ad rationem decimæ, & aliquantulum augendum, puta ad rationem duodecimæ, vel circiter, niſi ambo non mediocris, ſed pauló inclinatioris eſſent ætatis, aut valetudinis. Pariter ſi ad vitam plurium quàm trium, vel ad vitã vnius aut duorũ iuniorum, & firmioris valetudinis, tanto probabiliter boni viri arbitrio augendum erit pretiũ, nec ſpecialius hæc lubrica & incerta definiri poſſunt. Itaque primum exemplum Oldra.

& ſextum vtriuſq; Rapha. in princip. quæſtio. prorſus reprobanda ſunt. Secundùm & quartum Baldi, & quintum Roma. de inclinatione ætatis aut malè affectis intelligi debent. Tertium autem Baldi, etiam in homine mediocris ætatis expeditè procedit. In his autem modicus exceſſus pro nihilo eſt, cùm non ſit æſtimatio niſi craſſa & probabilis: notabilem verò & multū exceſſum ſufficiet ad probabilem modum reduci, ſed maximus & enormiſſimus exceſſus faciet, vt meritò in totum caſſari poſſit, nec locus ſit, *l. 2. C. de reſcin. vend.* propter odium & ſuſpicionem horum contractuum, poſtquam ad fœnus degenerant, data tam enormi inæqualitate, qualem eſſe puto, modò propter magnitudinem reditus, modò propter qualitatem emptoris: primo caſu ſi tantus eſt reditus, vt in 5. vel 6. annis ſortē æquaturus ſit, & emptor etiā alioquin grandæuus multū veriſimiliter breui ſuperlucraturus, vt in caſu Oldra. Secundo caſu ſi reditus de ſe nō excedit, vt quia non ſit æquaturus ſortem niſi in decem annis, ſed emptor erat tam iuuenis & viuax, vt veriſimiliter eſſet percepturus vltra quintuplum, vel ſextuplum, & maximè ſi ad vitam plurium iuniorum, vt in vltimo caſu vtriuſque Rapha. Et ſic illi duo caſus, primus & vltimus, ſtant pro duobus oppoſitis exemplis diſſimilis, ſed intolerandi exceſſus, ex parte emptoris ſeu creditoris, circa quem ſolùm de fraude vſuraria quærendum eſt. Tranſeamus ad alia.

QVÆSTIO LXXIII.

SYNOPSIS.

1. *Alciatus in hac quæſtione reprehenſus.*
2. *In vltimis iudiciis facilè non præſumitur fraus.*
3. *Legata contra bonos mores illicita.*
4. *Excuſſus § vlt. l. 3. De annuis legatis.*
5. *An præfatus §. immutatus.*
6. *Aperitur legitimus vſurarum modus.*
7. *Quibus caſibus procedat l. quod in ſtipulatione. De vſuris.*

481 § SEPTVAGESIMO TERTIÒ quæro de vſuris teſtamentariis: Teſtator legauit quingentos aureos, & iuſſit hæredes quandiu differrent, quadraginta aureos ſingulis annis legatario dare pro fructu dictæ ſummæ, ita vt hæredes haberent facultatem fruendi dicta ſumma 500. aureorum ſoluendo ſummam. An hæc diſpoſitio teſtatoris valeat? Hæc q. quotidiana eſt & antiqua, ab anteceſſoribus multū diſputata & controuerſa. Eam vt plenè & exactè decidamus, libuit ponere in propriis terminis, in quibus olim accidit, & variè deciſa fuit: quoniam Fran. Are *conſ.* 151. ſuper ea conſultus decidit vſurariam eſſe, & omnia ſorti imputanda. Soci. autem in *l. 2. col. 3. de his quæ pœnæ nomine.* dicit ſe primò fuiſſe aditum & requiſitum ab hærede, vt pro eo conſuleret, ſed noluiſſe, verùm ad ſui refutationem præfatum Aret. conſuluiſſe pro hærede. Deinde ſubdit Soci. ſe requiſitum à legatario conſuluiſſe pro eodem, & Io. Bap. de Sanct. Seueri. præceptorem ſuum ſubſcripſiſſe, & ita in curia Romana in fauorem legatarij iudicatum fuiſſe. Verùm non inueni vllum huiuſmodi conſilium inter conſilia Soci. pro legatario, ſed benè inueni, quòd idem Soci. *conſil. 56. viſo teſtamento. column. 1. libro 3.* conſuluit pro hæredibus contra viduam legatariam, petentem penſiones ſibi legatas à marito in caſum reſtitutionis dotis dilatæ, & decidit ſorti imputandas per multa, & inter alia per dictum conſi. Are. præceptoris ſui. Verum eſt tamen quòd idem Soc. *conſ. 41. lib. 4. num. 2. num. 5. & num. 9.* videtur prima facie ſimilem reditum ex ſimili legato tueri: ſed non eſt ita, quia ibi tantum conſulit & concludit contra legatarium pro poſſeſſoribus habentibus cauſam ab hærede. Alcia. autem parado. *lib. 5. cap. vlt.* ſententiam quidem Soci. in *d. l. 2.* rectè tuetur: ſed dum ſuam tradit, malè reſtringit. l. 3. in finalibus verbis de annu. lega. ad eam formulam, quando teſtator expreſſit ſe legare illud annuum pro vſuris: hoc enim ſuum commentum diuinatorium eſt, legemque verbis imponit: ſed Alcia. nondum detecto vſurarum elencho minori incommodo extricare ſeſe non potuit. Soci. autem & Alci vt non modicam lucem attulerint, ita non modicam reliquerunt confuſionem, dum diuerſos vel oppoſitos caſus non diſtinguunt, ſed pro eodem confundunt. Soci. enim in *d. l. 2. col. penult.* ponit caſum diuerſum à caſu in quo conſulit Areti. & tamen dicit & putat ſe loqui in eodem caſu. Alcia. etiam tractat caſum ab vtroque diuerſum, putans interim ſe in eodem puncto verſari.

481 § Vt igitur hæc ad amuſſim extricemus in his vſuris teſtamentariis, dicimus tres diuerſos caſus ſeu quæſtiones in diſputationem venire. Primus, quando principale nunquam peti poteſt, ſed reditus annuus duntaxat. Et hîc quandoque hæres poteſt ſi velit ſtatim redimere, quandoque non habet hanc optionem, niſi poſt mortem legatarij, vt in *caſu in quo conſuluit Barba. conſi. 66. l. 2.* Secundus, quando vtrumque ſemper peti & exigi poteſt, & ſors & vſura ſeu reditus. Et hi duo caſus ſimplices & ad inuicem diuerſi, imò oppoſiti ſunt. Tertius miſtus participans de vtroque, videlicet quando ad certum tempus vſura tantùm peti poteſt, & non ſors, poteſt tempus verò vtrumque. Primus ergo caſus is eſt, quem præfixi thematis huius quæſtionis in quo peſſimè pro negatiua conſuluit. Areti. *d. con.* 151. licet hunc expreſsè ſequantur Iaſ. *l. 1. lect. 1. col. 12. C. de ſum. Tri.* & in *l. vnica col. 2. C. de his quæ pœnæ no.* Io. de Monte ferrato in *rep. nemo poteſt, col. 2. de leg.* 1. Hier. Cagn. *rep. l. 2. col. 1. C. de pact. inter empt. & vend.* & idem in ſimili conſuluit Barba. *d. conſ. 66. l. 2.* & malè. Quia impoſſibile eſt hîc eſſe veram vſuram, quum nullum ſit mutuum, item nulla pactio, nulla extorſio, nulla negotiatio, nullum opus creditoris interceſſerit pariter impoſſibile eſt hîc inuenire vſuram interpretatiuam, etiam ex pôſt facto, poſt acceptationem legati, nec materiam vſuræ: quia hęres non eſt obligatus ad ſummam principalem, nec poteſt legatarius vllo modo illam exigere. Et ſic non ſumus in terminis cuiuſcunque vſuræ, ſed in terminis certi perpetui reditus, qui certa ſumma extingui poteſt, de quo latè per Bal. in *repet. l. 2. col. 24. de iureiu.* in quo, etiam ſi ſit ex cōtractu negotiatiuo, omnes hodie communiter & legiſtæ & Canoniſtæ & Theologi conſentiunt, non eſt verum nec interpretatiuum mutuum, nec materiam vſuræ, vt ſ. *n. 17.* quod eſt exploratiſſimum in præſenti ſpecie: quæ omnino conuertitur, & omnis eiuſdem rationis & effectus eſt cum iſta, quando teſtator legauit certum annuum & perpetuum reditum, ita tamen quòd certa ſumma ſemel data extingui poſſit, de quo dubitari non poteſt quin valeat, quantulacunque ſit ea ſumma, qua reditus redimi poteſt: quantò minus dubij, quando illa ſumma eſt ſatis proportionata vt hîc, quia reditus eſt minor 12. parte ſummæ principalis, & ſic error. Aret. & ſequa-

Tres caſus.

ſequacium nimis eſt reſupinus. Poteſt etiam dici hîc eſſe legatum alternatiuum, quia etiam ſumma principalis eſt poſita in diſpoſitione, & data electio debitori: igitur legatum verè ſeu effectualiter alternatiuum, nihil habens commune cum materia vſuraria, nec in forma nec in fraude aut ſuſpicione, cum non ſit electio creditoris, ſed debitoris. Et hoc pulchrè & ſingulariter decidit Bal. *l. vnica. col. 6. q. 3. C. de his quæ pœnæ nomi.* Idem etiam ſentit Paul. *l. 1. col. 3. de ſum. Tri.* & in rub. *de his quæ pœnæ nomine.* quæ deciſio veriſſima eſt & exploratiſſima, vtcunque Areti. & ſequaces ineptè & ſine dente arrodere nitantur.

483 ¶ Non obſtat. §. *vlt. in d. l. 3. De ann. leg.* quia non loquitur in hoc caſu, quando ſumma principalis non poteſt peti, ſed loquitur in caſu oppoſito videlicet quando creditor poteſt eam ſi velit exigere. Et hic eſt ſecundus caſus, quem priore tãquam indubitato omiſſo aſſumo, & dico, quòd nec hîc poteſt cadere vera vſura nec formaliter nec ſecundùm intentionem, nec interpretatiuè, cùm non ſit mutuum, nec aliquid ſimile mutuo, aut ad illud reducibile, cùm creditor nihil numeret, nihil extorqueat, nullum pactum faciat, ſed tantùm quod offertur ex aliena liberali & merè ſpontanea voluntate recipiat, dum legatum acceptat. Et ſic omnis & materia & forma & effectus & odium vſuræ ceſſant per no. Theologorum, in 3. *ſen. diſ. 37.* & in 4. *diſtin. 15*, & in *ſummis*, & vbique, & per Io. Andr. & alios in *c. peccatum de reg. iur. in mercuria.* & omnes vbique, vt nullus omnium dubitaſſet de hac ſpecie, ſi non fuiſſet tex in d. l. 1. §. fin. qui eſt de ſe clarus, facilis & ſine nodo: ſed gloſ. & Doct. erronea illa & vulgari de vſuris opinone ſ. *n. 9.* præoccupati, ſpinas & nodos ex ſeipſis inuexerunt. Crebrior autem ſententia fuit diſtinguentium, Aut apponitur ſimplex pœna ſemel committenda, & valet etiam in defectum quantitatis legatæ ſoluendæ, nec præſumitur in fraudem vſurarum adiecta, quia in vltimis voluntatibus non ita præſumitur fraus, *l. ex hoc edicto. §. 2. de aliena iudici. mutan. cau. facta*: aut verò dinumerationem temporis, & tunc ſit vera vſura ſiue apponatur quantitati legatæ, aliàs non debitæ, ſiue quantitati aliàs debitæ, puta doti reſtituẽdæ. Quare cenſent quòd vt iure ciuili non valebat, niſi infra legitimum modum vſurarum: ita hodie in totum non valeat, eò quòd hodie nullus ſit modus vſurarum, ſed in totum ſint prohibitæ. Et ita clarè vult Bart. in l. Cum ſtipulati. de verb, obligat. Bal. in *l. cùm allegas. in 10. oppoſi.* & ibi Saly. *col. 2. C. de vſuris*, ſequitur Ancha. in *repeti. c. peccati col. 11. in repeti. c nemo poteſt, col. 3. de reg. iuris*, & in *conſ. 32. conſi. 139.* Pau. *conſi. 101. l. 1.* Alex. in *l. diuor. in prin. col. 7. ſoluto matrimonio.* & in *conſi. 27. l. 4.* Soci. *dict. conſ. 56. l. 3.* Lancelo. dici *l. Apud Iulianum. §. fructus. col. 2. notab. 4. de legatis 1. & d. §. vlt. l. 3. De anno. leg. Purpuratus in l. rogaſti. §. ſi tibi, col. 8. vbi multos cit. ſi cert. petat.* Idem Aymo. *conſ. 89.* & omnes ferè. Pauci verò tenuerunt indiſtinctè nec in teſtamento quidem valere pœnam dationi quantitatis oppoſitam, vt Iaſ. *d. l. 1. C. de ſumma Trinitate.* Io. de Monte ferra. in *d. l. nemo poteſt. col. 2. de legatis. 1.* Io. Benedic. in *in repetion. c. Raynutius. verb. Si abſq; liberis more. 2. n. 319.* & additio ad Ale. in l. 4. §. *Cat. n. 149. de verb. oblig.* quæ ſententia priore ſtultior & ineptior eſt Pauciſſimi verò in quibuſdam locis attigerunt veritatem in hoc puncto: duos enim tantum inuenio, videlicet Rom. *conſi. 510. col. 10.* & Paul. in *rubric. in fin. de his quæ pœnæ nomine, l. 1. col. 3. C. de ſumma Trinitate*, qui reprobata ſententia Bart. Bald. & communi tenent non eſſe vſurarium, ſed licitũ & validum, etiamſi per dinumerationem tẽporis pœna vel penſio appoſita ſit in teſtamento, Et diſertè loquuntur in hoc ſecundo caſu, videlicet quando illa penſio apponitur ob retardatam ſolutionem: & ſic quando creditor vel legatarius poteſt ſortem exigere ſi velit, ſiue ſors debeatur ex ſolo teſtamento, ſiue aliàs, vt ſi eſſet dos reſtituenda. Soci. autem

A in *d. l. 2.* non loquitur in hoc caſu, ſed in longè minus dubitabili, videlicet quando creditor ſeu legatarius non poteſt petere ſummam principalem, niſi poſt certum tempus, & interim teſtator certam penſionem ſolui iuſſit, qui eſt certus & miſtus caſus, de quo ĩ. *n. 484.*

484 ¶ Quòd autem Alciat. in hoc ſecundo caſu ſuper *d. §. fin.* diſtinguit, An teſtator expreſſerit illud annum ſoluendum pro vſuris, & tunc ſit vſura, & non valeat: an verò hoc non expreſſerit, & tunc non ſit vſura, ſed valeat diſpoſitio, hæc commentitia euaſio eſt, quæ non placet, tum quòd diuinat, tum quòd hæc non ſit mens Iuriſconſulti in *dict. §. fina.* tum quòd legem verbis imponat, quod ſpecialiter in materia vſuraria vel de vſura ſuſceptura reprobatur. *l. finali. C. de vſuris.* tamen ſententia Alciati non prorſus caret ratione & veritate: B poſſet enim eſſet vera ſtante erronea illa & vulgari opinione & conſcientia criminis. quòd omnes vſuræ de ſe ſunt probroſæ, illicitæ aut interdictæ: hoc enim ſtante, ſequitur quòd teſtator expreſſim iubens ſolui certas vſuras futuras, vel pro vſuris, iuberet quid illicitum, probroſum & interdictum. Et ſic tum peccaret, certaret alios inducere in peccatum: conſequenter ipſo iure non valeret legatum vſurarium, non dictum. §. vlt. nec per rationem Alciati, ſed per aliam rationem quàm dicat, videlicet quòd legata, quæ impoſſibilia ſunt, vel legibus interdicta, aut probroſa, non valent. §. *vlt. Inſtitut. de lega. l. vnica. in fin C. de his quæ pœnæ nomine.* Vnde etiam in terminis iuris, ſi legatum vſurarum fieret, hoc modo videlicet, & quia talis creditor vel legatarius eſt fœnerator improbus, lego ei im- C probi fœnoris nomine tot annua vel menſtrua quoad ſoluantur, putarem huiuſmodi legatum annuum vel menſtruum nullum, & pro non ſcripto habendum. *l. Turpia. in princip. de leg. 1.* Hoc modo potuit forſan aliquo tempore ſtare & defendi ſententia Alciati per hæc iura vltimò allegata. Sed iſtud eſt prorſus extraneum à caſu & intellectu dicti. §. final. qui loquitur quando legatum eſt factum non animo pactum inducendi, vel aliquid turpe, ſed bona fide & recta conſcientia.

Non valet legatum inducens peccatum.

485 ¶ Vnde ille textus ponit deciſionem, & modificationẽ. Deciſio eſt, quòd legatum annuum vel menſtruum, donec certa alia quantitas legata ſoluatur, eſt validum ſimpliciter, ſiue interim dilatio ſoluendi detur D hæredi ſiue non detur, ſed legatarius ſummam principalem exigere poſſit, text. enim non diſtinguit, ſed magis ſonat quando principalis ſumma exigi poteſt. Modificatio eſt, quòd ſi illa penſio ſit relicta vice vel nomine vſurarum, ſiue ad earum inſtar, non debet excedere probabilem modum vſurarum, ſed ad illum reduci quatenus excederet. Vt autem locus ſit huic modificationi, non requiritur quod teſtator expreſſerit ſe relinquere illam penſionem pro vſuris maioris ſummæ debitæ ſeu legatæ, ſed ſufficit ſiue expreſsè, ſiue tacitè ex circunſtantiis, vel qualitate materiæ ſubiectæ hoc appareat. Expreſsè autem apparet, ſiue teſtator dixerit ſe legare penſionem vel redituum tanquam vſuram vel pro vſuris, vel pro interuſurio; vel pro lucro, vel pro fructu, ſeu emolumento ſummæ principalis, aut aliis E ſimilibus vel æquipollentibus verbis. Tacitè autem apparet pro vſuris legatum, quando conſtat de duobus primò, quòd penſio non legetur per ſe principaliter, ſeu æquè principaliter, vt in caſu ſingulari Bal. in *l. vnica q. 3. C. de his quæ pœnæ nomine, & ſ. num. 484.* ſed in conſequentiam, & tanquam acceſſorium principalis ſummæ. Secundò, quando legatur tanquam acceſſio ſucceſſiua, propter dilationem, & in caſum dilationis ſoluendi ſummam principalem. Tertiò, quando non apparet de alia iuſta & ſpecifica cauſa à teſtatore intẽta, puta ſi vellet illam penſionem dari tertio, vel in certum opus: ita quod dicta penſio non caderet in acceſſionem compenſatoriam interuſurij ipſius legatarij, vel punitoriã dilationis ad commodum eius cui dilatio,

Declaratio. §. fin. l. 3 de ann. lega.

fit: his concurrentibus cenſetur vice vſurarum relicta. A Vnde licet non ſit vſura ſtrictè ſumpta, vtpote deficiente pacto & extorſione, ſed largè ſumpta, prout vſurpatur in iure ciuili: & licet teſtator tanta vel maiorem ſummam eidem legare poſſit, tamen ex quo non principaliter, ſed in conſequentiam legati, & in pœnam ſucceſſiuam & lucratiuam, vel compenſatoriam dilatæ ſolutionis, & ſic ad inſtar vſurarum principalis ſummæ, Iuriſconſultus interpretatur eiuſmodi legatum acceſſorium non debere excedere probabilem modum vſurarum, quæ eſt iuſtiſſima & æquiſſima interpretatio: quia iſtud legatum habet ſymbolum cum pœna & vſura, imò eſt vera pœna & vſura largè, ſaltem largiſſimè vt in iure ſumpta. Sed contedi eſſe debemus pœnis legibus comprehenſis, *l. ſi ita ſtipulatio. de verb. oblig. l. vnico. in fin. C. de ſenten. quæ pro eo quòd intereſt.* Nulla igi- B tur inde fit iniuria legatario, ſi iubetur contentari pœna vel vſura probabili. Nec etiam voluntas teſtatoris per hoc offenditur, quia legatum iſtud non propter ſe, nec principaliter, ſed in cõſequentiam & propter aliud, videlicet ad puniendam moram vel dilationem, & ad inſtar vſurarum relictum eſt, quod ſatis ſecundum legitimum & probabilem modum impletur, & ſic nihil æquius, nihil temperatius dicto reſponſo: quod habet locum, non ſolùm ſi principalis ſumma debeatur ex eodem teſtamento, ſed etiam ſi aliunde. Vnde ſi teſtator creditoribus ſuis certas penſiones leget, quandiu debita ab hæredibus exigere different, locus eſt prædictæ moderationi, vt & ſic contemplatione teſtamenti C diu diſtulerint, non poſſint exigere penſiones præteritas ſupra probabilem vſurarum modum, ſed benè ſecundùm probabilem vel infra hæc eſt æquiſſima, clariſſima & indubitata mens *dict.* §.

486 ¶ Cæterùm ſi dicta penſio non ſit legata vice vſurarum, ceſſat modificatio, nec textus eam reſtringit, ſed relinquit voluntati & diſpoſitioni teſtatoris. Contingit autem non eſſe relictum vice vſurarum multipliciter, non ſolùm quando penſio eſt principaliter legata, ſed etiam quando eſt legata in conſequentiam. Et primò quando eſt legata principaliter, poteſt illud contingere tripliciter, primò quando ſola penſio principaliter legatur, & ſola eſt in obligatione, licet certa ſumma extingui poſſit: puta ſi leget centum annua, ſiue in perpetuum, ſiue ad vitam: ita tamen quòd ſi hæres ſoluerit ſimul quingenta, liberetur à reditu pro futuro tempo- D re: & valet totum legatum, nec debet vlla reductio reditus fieri, nec ad triginta annua, quaſi ad inſtar ſemiſſium, nec ad quadraginta annua, quaſi ad inſtar beſſalium vſurarum. Secundo modo, quando penſio eſt in obligatione æquè principaliter, & eſt debitum alternatiuum, & electio debitoris, & totum valet, *vt ſ. num.* 482. nec locus eſt modificationi huius §. Quare hi duo caſus non ſpectant ad caſum & materiam huius §. ſed ad primum illum caſum, *ſ. num.* 483. Tertio modo quando in dicto debito alternatiuo eſt electio creditoris, vt ſi leget Titio ducenta annua perpetuò, vel mille ſemel ad eius electionem: ita tamen quòd ſi elegerit reditum, poſſit vſque ad decem annos vel ad vitam elictam ſummam ſine reſtitutione vel deductione reli- E quorum: hæc ſpecies ſpectat ſecundum illum ſimplicem caſum *ſ. n.* 477. Et quamuis non ſit in indiuiduo ſpecies huius. §. eſt tamen in effectu ſimilis, tamen totum legatum ſimpliciter valet, nec locus eſt modificationi: quia reditus æquè principaliter debetur, non autem relictus eſt acceſſoriè & velut vſura, prout loquitur tex. *de* §. *fi.* Nec dici poteſt hoc eſſe factum in fraudem modificationis *huius* §. quia teſtatori licet facere quod vult & modificatio *huius* §. non eſt derogatio poteſtatis teſtatoris, ſed interpretatio æquitatis, vt dixi, quæ ceſſat, quando reditus non eſt legatus ad inſtar vſurarum vt hic. Quando verò penſio eſt legata in conſequentiam, qui eſt punctualiter caſus *huius* §. multis modis conſtare poteſt penſionem non

eſſe legatam vice vſurarum. vt quoties apparet de alia iuſta & ſpecifica cauſa conpenſanda, quàm ſimplicis interuſurij vulgaris & promiſcui, puta ſi legauerit mille pro dote, & quamdiu poſt tempus nuptiarum legatariè differetur ſolutio, centum, vel ſeſquicentum annua, vel ſi legauerit ad onus requirens ſumptum, vel etiam ad modum in fauorem legatarij: vt ſi iuueni induſtrio legauerit mille ad negotiandum, vel ad apothecam erigendam, vel ad ponendum in ſocietatem cum mercatoribus, & quamdiu differetur ſolutio, ſeſquicentum vel ducenta annua. His caſibus & ſimilibus totum valet abſque modificatione huius paragraph. quia conſtat quòd penſio non eſt legata vice vſurarum ſimplicium, ſed ad compenſandum aliud certum, iuſtum & ſpecificum intereſſe, quod ſimplicibus legalibus vſuris non compenſaretur. Alàs in dubio præſumitur relicta vice vſurarum & promiſcui interuſurij: & ſic in dubio locus erit modificationi *huius* §. cuius habes plenum & *γνήσιον* intellectum.

487 ¶ Reſtat videre, an & quatenus hodie in vſu procedat: & omnes quidẽ Legiſtæ & Canoniſtæ concorditer tenent eſſe correctum, ſaltem in vltimo reſponſo. Ego verò contrà, nullo modo correctum nec derogatum eſſe in aliquo, ſed in viridi & vigore & obſeruantia, niſi quatenus per errorem imperitiorem veritas obſcurata latuit. Patet quia etiam ſtante vulgari errore, quòd vſuræ, non quia primum iniquè lædunt & damnificant, vel quòd (vt Hebræi dicunt) mordent, ſed quia vſuræ, eo ipſo ſint reprobatæ, tanquam de ſe malæ: tamen iura ciuilia non ſunt correcta nec immutata in aliquo in hac materia per nouos canones, niſi in mutuo vero vel interpretatiuo, ſeu fraudulento, ſiue in vſuris ſtrictè ſumptis, quæ ſunt lucrum pacto exactum propter officium mutuationis, ſiue formalis, ſiue interpretatiuæ, ſemper tamen interueniente exactione pacti, ſiue extorſione. Alioquin ceſſante omni pacto & extorſione non congruit definitio, & conſequenter nec definitum, vt concorditer tenent omnes Theologi, Legiſtæ, & Canoniſtæ. Ergo ceſſante mutuo vel pacto, & multò fortius ceſſante vtroq; ſtat immutatum ius ciuile. Sed hîc in *hoc* §. *fi.* nedum alterutrum, ſed vtrumque ceſſat: ergo nulli canones, nec vulgaris quidem opinio, obſtant. Dices, qui fit igitur, vt omnes Legiſtæ & Canoniſtæ errauerint ſuper *hoc* §. Reſpondeo, non ſolùm ignorantia elenchi vſurarum, ſed etiam neglectus vocum in cauſa fuit: indè licet ſcholaſtici Theologi (cur enim eos non attingam, quatenus iura noſtra attrectant) in dicto elencho paſſim errauerint, vt *ſ. n.* 9. *cum ſeq.* nullus tamen inter eos inuentus eſt, qui hanc ſpontaneam teſtatoris voluntatem ad materiam vſurarum ſpectare arbitraretur, aut iudicaret illicitam, ſed benè vnius inſignis ſimpliciter & ſpeciatim amplexus eſt, & comprobauit iuris ciuilis diſpoſitionem in *d.* §. *fi.* ſcilicet Io. Gerſon. *tract. contract. col. antepe. atten.* 6. vbi citat. Pet. *l. de Pau. in* 3. *ſent. diſt.* 3. vbi de hoc articulo nihil dicit. Ratio autem cur in his minus lapſi ſint Theologi, eſt, quia diligentius & exactius terminorum definitiones retinent & expedunt: cuius rei noſtri negligentiores iuſtè pœnis ab Ariſtotele deſignatis plexi ſunt, vt crebrius paralogiſarentur, vt eſt luculentiſſimum exemplum ſuper *d.* §. *fi.* quem correctum & abrogatum omnes ferè aſſeuerant, idque propter ſuperuentos canones imò verius ob malum eorum intellectum, & ob vulgatam opinionem de innata malitia & prohibitione vſurarum, tanquam rei per ſe malæ. Io. Gerſo.

488 ¶ Totum autem eorum offendiculum verſatur in hoc: quòd tex. in *d.* §. *fi.* vocat hanc penſionem vſuram: ex quo continuò, non expenſa definitione, diſtinctione, & æquiuocatione verbi vſuræ, colligunt locum eſſe vulgari opinioni. Alioquin luce clarius eſt ſecundum omnes, quòd illi canones de vſura ſtrictè &

proprič

propriè ſumpta duntaxat loquuntur, & quæ definitur ſ. *num.* 6. ad quam etiam notoriè reſtringitur vulgaris illa opinio, & ſimiliter pœnæ & ſanctiones contra vſuras & vſurarios latæ excepta quantitatis moderatione, quæ latius patet, vt ſ. *num.* 4.

Verbum vſuræ analogũ.

At in iure ciuili verbum vſuræ æquiuocum eſt vel (vt preſſius loquar) analogum: non ſolum enim propriè & ſtrictè accipitur, vt in *leg. ſi tibi decem. in prin. de pact. leg. lecta. ſi cer. peta.* ſed etiam largè vt in *d. l. curabit. C. de actio emp.* quinetiã largiſſimè & impropriè pro quocumque ſucceſſiuo incremento, vel ſuperabundantia, promiſcuè accipitur, vt in *d.* §. *fi.* vbi (vt pulchrè declarat Ioan. Gerſon in *loco præallegato*) nomen vſuræ, non accipitur ſtrictè & propriè, ſed pro ſuperabundantia, & ſic largiſſimè & impropriè. Noſtri igitur fallacia æquiuocationis vel analogi paralogiſati ſunt: pauci tamen quandoque veritatem attigerunt, ſed variarunt: quia Roma. legendo cum communi errore tranſit. vt in *leg. ſtipulatio iſta.* § *alteri de verb. obligat.* Plenius autem & exactius diſcutiendo *in d. con.* 510. *col. decima.* tenet etiam hodie immutatam ſtare diſpoſitionem. d. §. fi. contra Paul. legendo, vt in *leg.* 1. *col.* 3. *Cod. de ſumm. Trinit.* & in *rub. de his quæ pœnæ nomine.* nobiſcum ſentit: de conſulendo caſu inſeruiens communem errorem ſecutus eſt. Cæterùm ad ſummum error aut opinio magiſtrorum non facit ius. *c. ego ſolis* 19. *diſtinct.* & rectè tradunt omnes *in c.* 1. *de conſtit.* non eſſe curandum de communi opinione, quæ ratione aut lege conuincitur, per *leg.* 1. §. *ſed neque. Cod. de veter. iur. enucle.* conſtat autem omnes adusque ex ignorantia elenchi vſurarum erraſſe. Nunc autem detecta veritate, non ſolùm primus ille caſus, de quo in themate, ſed etiam ſecundus iſte, de quo in *dicto.* §. *fi.* pro indubitatis habendi ſunt.

6 489 ¶ Sed hîc circa *dictum.* §. *fi.* oritur alia neceſſaria quæſtio, Quis ſit ille probabilis modus vſurarum? Conſtat autem, quòd ibi ſe refert ad metas ſiue limites vſurarum largè in iure ſumptarum, videlicet augmenti ſucceſſiui ſortis in quantitate conſiſtentis, ſiue ex mutuo, vel ex vendito, aut aliàs debito, ſiue illud augmentum propter pactum, vel propter moram debeatur. vt in *l.* 1. *& per. to. de vſur.* Vnde prima facie videtur modus ille eſſe ſemis centeſimæ non vltra, ſaltem poſt *d. leg. eos.* niſi fortè legatarius eſſet iuſtus negotiator, quo caſu dici poſſet modum eſſe beſſem ad ſummum. Confirmatur, quia hodie nec ille, vel alius modus meræ vſuræ toleratur in vſura ſtrictè & propriè ſumpta: nec regulariter toleramus aliquod fœnus, niſi forte abalienata, videlicet quando creditor illam exigere nequit, licet offerri poſſit à debitore, vt ĩ. *quæſt.* 69. *ad fi.* Igitur in caſu. *d.* §. vbi creditor ſummam principalem exigere poteſt, ſi velit, non poſſumus nec debemus exiſtimare modum probabilem eſſe ad rationẽ duodecimæ: quia hic modus non permittitur, nec toleratur, niſi quando creditor numquam ſortem exigere poteſt. Igitur ſatis eſt ad ſummum hîc ſeruari modũ legalis vſuræ, videlicet ſemiſſis, vel etiam beſſis, ſi ſit iuſtus negotiator, iuxta. *d. leg. eos.* quæ non poteſt dici correcta nec immutata in aliquo, quantum ad hunc caſum, vbi deficit ratio & definitio vſuræ ſtrictè & propriè ſumptæ per prædicta. Quibus non obſtantibus puto etiam hodie probabilem modum eſſe ad rationem beſſis legalis, ſicut erat tempore. *ff.* & *dicti* § *fi.* qui modus, quantum ad hoc, non fuit immutatus per *l. eos.* quia per *d. l. eos.* beſſis non deſinit eſſe probabilis modus in ſe licet ibi, quantum ad contractus vel vſuras largè ſumptas, reſtringatur ad certas perſonas: & taxatio *d. l. eos.* non eſt pacta pro vſuris iſtis largiſſimis & impropriè ſumptis, quæ ex ſola liberali & ſpontanea diſpoſitione teſtatoris veniunt, nec opus eſt, quòd *d.* §. *fi.* recipiat interpretationem paſſiuã & reſtrictiuã à dicta l. eos. ex quo per *dictam. l. eos.* beſſis non eſt modus improbabilis. Et ſic pondero verbum illud (probabilem) *in dicto.* §. *fi.* quod pleniorem & latiorem ſignificationem recipit videlicet vt non ſit neceſſe hoc caſu fieri præciſam reſtrictionem & exæquationem ad vſuras proprias, ſed ſufficiat probabilis largo modo [illegible], vt ea diſpoſitio teſtatoris non nimium excedat taxationem vulgarem vſurarum. Vnde ſi modicum excedit, non puto opus eſſe reductione, cùm non ſit vera & odioſa vſura. Et ſic concludo, quòd hodie apud nos poteſt aſcendere ad duodecimam ſortis partem annuam: quia non multum, ſed modicum beſſes legales excedit, ſed vltrà non puto debere admitti, quia iam eſſet modus improbabilis. Vnde ſi teſtator leget mille ducenta, & quoad ſoluantur, centum annua, valet legatum in totum, licet legatarius ſummam principalem exigere poſſit. Sed ſi legaſſet vltra centum annua, deberet ea penſio reduci ad centum, tanquam ad probabilem modum, nõ autem ad minorem ſummam: neque etiam hic locus eſt reductioni ad decimam quintam, propter nimium exceſſum, de quo ſ. *quæſt. decim. numer.* 141. quia hîc nullum delictum verſatur, imò nulla vſura, niſi æquiuocè & impropriè. Sed etiam diligenter aduertendum, quòd hoc caſu ea penſio numquam poterit excedere duplum, in quo ineſt ſimplum, ſed quam primum ſummam principalem omnibus etiam ſolutis penſionibus computatis æquauerit, ipſo iure deſinet currere: quia ſupra duplum omnis modus vſuræ eſt improbatus, vt *ſup. num.* 46. etiã in traiectitiis. *l. nihil intereſt.* §. *quod in ſingulos, de nau. fæn.* & *ſup. quæſt.* 4. & ſic cùm ea penſio limitetur ad modum probabilem reliquarum vſurarum, neceſſariò reſtringitur ad duplum.

490 ¶ Sed interim quibuſdam forſan videbor oblitus dicti tertij caſus, *ſup. num.* 481. atqui feruente cogitationis æſtu & confectionis breuitatiſque affectu, prudens lubénſque calamum ad calcem vſque quæſtionis torſi, ſciens interim tertium illum & mixtum caſum quem tractat Soci. in *d. l.* 2. tacitè expediri, & indubitabilem reddi per prædicta. Si enim nihil eſt vitij, quando legatarius vtrumcumque voluerit petere poteſt, multò minus quando non currit reditus, niſi pendente dilatione, quæ legatarius ſortem petere non poteſt: ſed an tunc locus ſit modificationi *huius* § Breuiter dico quòd ſic, ſi eſt eadem ratio, non aliàs. Vnde ſi penſio legata eſt in conſequentiam, vt quando dixi lego mille, & volo quòd non teneatur hæres, ſeu quiuis grauatus ſoluere, niſi poſt decem annos, ita vt interim quoad ſoluat, det centum annua legatario: tunc ſi non apparet de alia cauſa quàm promiſcui interuſurij, ſatis apparet hanc acceſſoriam penſionem eſſe legatam ad inſtar & vice vſurarum, licet interim ſors peti non poſſit. arg. *leg. item quia. in fi. de pact.* Ideo ſufficiet annuatim ſoluere. 80. ſecundum terminos beſſalium iuris communis, vel apud nos 83. cum triente vnius: quia hoc excedit modum probabilem. ſecundũ mores noſtros. Alioquin ſi apparet de iuſta cauſa ſpecifici intereſſe. *ſup. num.* 786. vel ſi penſio non eſt legata in conſequentiam ad inſtar vſuræ, ſed principaliter, ad inſtar principalis relicti, vt ſi legauit centum annua in perpetuum, redimibilia pro mille, etiamſi addat, vt creditor ſi malit, poſſit ſtatim, vel poſt certum tempus cogere ad redimendum, non erit locus dictæ modificationi, non poteſt allegari fraus: cùm non ſit materia alia perſona prohibita: & ſic ceſſant quæ dixi *ſuprà quæſt.* 25. *nu.* 236 Nec hîc lex imponitur verbis, ſed ex verbis voluntas teſtatoris (qui alioquin vt vult diſponere poteſt) colligitur, quæ eſt intentior & efficatior ad conſeruationem integri legati reditus, quando ad hoc incipit & principaliter legatur, quàm quando legatur acceſſoriè, & per modum pœnæ vel vſuræ duntaxat. Ideo ratio & æquitas modificationis, quæ militat hoc vltimo caſu non ſic militat in præcedenti caſu.

491 ¶ Iam me tædet prolixitatis, ſed vt verbum vnum addam cogit gloſ. Accurſij hîc, quæ cenſet nullam penſionem deberi, ſi teſtator iuſſit vſuras

præſtari in genere, quoad ſolueretur, alio non expreſſo: quod non eſt abſolutè verum. Dicendum quòd aut teſtator dilationem ſoluendi legati hæredi dedit, & tamen interim iuſſit vſuras præſtari in genere, hoc eſt, alio non expreſſo: & tunc Accurſ. verum dicit, & procedit *l. quod in ſtipulatione, de vſur.* Idem in contractibus, & omni diſpoſitione, vbi aliàs nullæ vſuræ debentur. Fallit ſi diſponens addit verbum, legitimas, vel conſuetas: quia tum propter relationem expreſſam ad taxationem legis, quæ eſt de ſemiſſibus, vel conſuetudinis, quæ poteſt eſſe minor, ſed non maior ſemiſſibus, d. illi intelligitur, nec eſt diſpoſitio incerta, nec procedit dicta leg. quod in ſtipulatione. vt etiam rectè ſentit Accur. in d. l. eo. *in ver. conſuetudinis, in fi.* Aut verò teſtator purè legauit, nulla dilatione adiecta: & tunc legatum acceſſorium vſurarum in genere, quoad ſoluatur, non eſt inutile: quia intelligitur de vſuris legitimis, videlicet ſemiſſibus, quæ aliàs veniunt officio iudicis, ratione moræ, niſi minores in regione frequententur: quia tunc de illis intelligeretur, *d. l. eo.* Et hoc caſu propter præceptum teſtatoris ſeu legatum vſurarum, ſtatim ab adita hæreditate ſine alia interpellatione cenſetur mora fidei. Et ſic iſtud legatum vſurarum in genere duos effectus operatur: primus, quod vſuræ: quæ aliàs ſolo iudicis officio deberentur, ſcilicet ſemiſſes, vel ſi quæ conſuetæ minores veniunt iure actionis, ſecundus, quòd illæ vſuræ current ſine alia interpellatione. Ex quo enim de iure veniunt certæ vſuræ, puta ſemiſſes, legatum verbis tenus incertum, de illis intelligitur, & à iure ſuppletur, nec eſt nullum propter incertitudinem, prout eſſet nullum, quando aliàs de iure nullæ deberentur, vt in membro præcedenti. Idem cæteris paribus in contractibus: quia ſi venditor ſtipuletur vſuras in genere in defectum ſolutionis pretij, huiuſmodi ſtipulatio vel pactum non erit inutile propter incertitudinem: quia intelligitur de legitimis vſuris, ex quo certæ ſiue aliàs à iure, ſiue à conſuetudine minoris taxatæ de iure veniunt. Alioquin in caſu, quo de iure nullæ certæ vſuræ veniunt, ſtipulatio vel pactum incertum erit inutile, *dicta leg. quod in ſtipulatione, leg. tutor. in fi. eo tit.* fa. 5. q. 83. *ad fi.* Nec intelligitur de conſuetis, niſi expreſſum ſit, & hæc in terminis iuris ciuilis. Hodie verò apud nos, cùm iſtæ vſuræ nō ſint in vſu, quando ſors peti poteſt, hæc vltima quæſtiuncula non tam inutilis eſt in praxi, quàm ad pleniorem intellectum iuris, in quem finem (cùm nullus Doctorum hoc explicet) omittendum non duxi. Sed quandiu ſors peti non poteſt, tunc etiam apud nos in praxi non puro præceptum illud vel legatum acceſſorium in genere fore inutile, ſed poterit æſtimari ad rationem quicuncis vſuræ vel citra, cùm apud nos ea ſit hodie congrua æſtimatio promiſcui interuſurij ſubſiſtente iuſta cauſa, vt in *q. ſeq. num.* 57. prout ſubeſt hoc caſu ob notabilem dilationem, & voluntatem teſtatoris: quæ ſi eſſet de certa vſura poſſet valere vſque ad duodecimam, per prædicta. Cæterùm de vſuris legatorum, quæ non ex diſpoſitione teſtamēti, ſed extrinſecus ratione moræ veniunt, non eſt huius, ſed ſequentis. q.

QVÆSTIO LXXIV.

SYNOPSIS.

1 *Diſcrimen inter ſucceſſiuum intereſſe, & caſuale.*
2 *Beſſem excedere non licet, ne quidem per rationem pœnæ.*
3 *Fructus dotis marito addicuntur ad ſuſtinenda onera matrimonij.*
4 *Vtilitas interuſurij.*
5 *Errores Dd. in materia eius quod intereſt.*
6 *Venditor re tradità ſtipulari non poteſt, vltra legitimum vſurarum modum.*
7 *Lucrum dicitur omni ſumptu, & labore deducto.*
8 *Infamantur vſuræ Lugdunenſes.*
9 *Improbus anatociſmus.*
10 *Si debitor in diem ante tempus ſoluere cogatur, deducitur interuſurium.*
11 *Legitimum augmentum.*
12 *In contractibus bonæ fidei religio iudicantis ſupplet, quod omiſſum eſt.*
13 *Improbum fœnus ad beſſem reducitur.*
14 *Cumulantur errores Dd. in intereſſe caſuali.*
15 *Gener ſocero dilationem ad ſoluendam dotem indulgens iuſtè de lucrandis fructibus pactū init.*
16 *Vſus pecuniæ dicis causà commodatæ licitè vendi poteſt.*
17 *Argentario poſſunt deberi beſſes ex pacto tacito vel expreſſo.*
18 *Quid ſit legatum.*
19 *Venditor iure venditæ rei fructus retinet donec pretium ſoluatur.*
20 *Emptor non dicitur moram facere niſi poſt rei traditionem.*
21 *Poſt quam vſuræ legitimæ veniunt.*
22 *Emptio ſub facultate redimendi non eſt vitioſa.*
23 *Vſuræ propter moram infliguntur.*
24 *Papa non poteſt facere non peccatum de peccato.*

492 § Interuſurium. SEPTVAGESIMOQVARTÒ ſuccedit quęſtio valde vtilis & neceſſaria, ſed non minus difficilis & intricata de interuſurio ſeu vſuris, quæ iudicis officio veniūt in bonæ fidei iudiciis & legatis, propter moram regularem vel irregularem, vt in *l. curabit. C. de actio empt. l. mora. §. 1. de vſur. leg. in minorum. C. in quib. cau. in integ. reſti. non eſt neceſſe.* vel etiam pręter omnem moram, vt quando cohæres vſuras pecuniæ conferendę infert, non quòd fuit in mora, ſed quia cohæres confert fundum cum fructibus. vel vt in *l. fi. C. de peti. hæred.* vel quando agitur de æſtimando legato in diem, in computatione legis Falcidię, *l. circa. ad l. falci.* vel legato puro cum onere plus reſtituendi poſt tempus, *leg. generaliter. §. cui legatum de fideicommiſſ. liberta.* vel quando debitor exigitur ante tempus, *leg. ſi conſtante. §. quoties. ſolut. matri.* vel quando ſponte per errorem ſoluit ante diem longam, vt teneo ſuper. *l. in diem. de condict. indeb.* & generaliter quocumque caſu debitum in diem certum æſtimandum eſt. In hac quæſtione duo principaliter excutienda ſunt: primum, an hodie veteribus legalibus vſuris deſuetis veniat aliquod interuſurium ſeu intereſſe ſucceſſiuum, & planè vſura largè ſumpta, in prædictis & ſimilibus caſibus. Secundò, ſi quod veniat,

Digitized

quantum ſit, & quatenus æſtimari debet. Et hæc in genere, ſed prius ſpeciatim multa per ſe diſcutienda & decidenda occurrunt. Primò, an illud intereſſe hodie poſt veram moram æſtimandum ſit ex ſimplici promiſcuo interuſurio, non probata ſpeciali cauſa damni incurſi, vel lucri ceſſantis. Secundò an æſtimandum ſit citra veram moram, etiam ex ſola mora irregulari. Tertiò, an poſſit eius haberi ratio etiam pro tempore quo data eſt ſoluendi dilatio. Quartò, an poſſit tempore contractus vel poſtea deduci in pactum. Quintò vſque ad quam ſummam vel proportionem poſſit deduci in pactum, vel æſtimari. Rurſus hîc occurrit diſtinctio neceſſaria, inter intereſſe ſucceſſiuum, & intereſſe caſuale ſeu momentaneum. Illinc diſtinguenda varietas caſuum particularium diuerſam rationem habentium, puta legatarij, vel eius qui mutuauit, vel venditoris, vel generi cui dos dari debet, vel viduæ cui reſtitui debet, vel eius qui cohæredibus conferre debet, vel quando nomina in diem æſtimanda ſunt, ſiue in computatione Falcidiæ, ſiue in adiudicationibus diuiſionis inter ſocios vel cohęredes. Vides, dum ad finem propero, quantus ſeſe diſputationum campus rurſus aperiat: nec docti ignorant, quot ſub his ſingulis velut lapidibus ſcorpiones lateant, quantæ logomachiæ: quàm ſit facile promptuaria longo ſtudio conquiſita & redundantia præ manibus habenti ſplendidas & operoſas de his diatribas texere, ſingulos videlicet caſus ſingulatim excutiendo, erroneas ſententias conuellendo, veras autem confirmando aut retegendo: ſed operoſam breuitatem ſector, non prolixam operoſitatem, iudicij in primis, deinde methodi rationem habens. Paucas igitur ad hoc aptiores quæſtiones ſingulatim excutiemus, ad ſinuoſam hanc materiam, vt in ſimili *ſup. num.* 414. aperiendam, mox plenè & nouè decidendam. Sit hæc prima quæſtio.

Quæſt. 1.

493 ¶ Quidam operarius ſua induſtria in trimeſtri lucrari ſolitus quatuor in cētum, & in anno ſexdecim in centum, reducendo rude ſericum ad vſum textoriæ, vendidit textori globos ſerici valentes centū iuſto cōmuni & præſenti pretio, idque pro centum 12. ſoluendis in fine anni: quo elapſo emptor vult ſoluere centū duntaxat, dicens reſiduum eſſe vſurarium, quæritur quid iuris? Videtur quòd benè dicat: primò per. c. in ciuitate. de vſur conſtat enim quòd venditor carius de duodecim vēdidit ob dilationem ſolutionis. Non obſtat dictum Bal. in *rub. C. de vſur.* limitantis. d. c. in ciuitate. vt procedat in his quæ pondere, numero, vel menſura conſtant: tum quia illa limitatio reprobatur per Lauren. de Rodulph. in *repe. c. conſuluit. col.* 2. *in* 4. *oppoſiti. de vſur.* & per Io. Ana. in *d. c. in ciuitate. col.* 2. tum quia hi globuli venduntur & traduntur ad numerum: & ſic pro emptore facit d. deciſio Bald. Secundò arg. quia debitor pendente illo termino non eſt in mora, cùm habeat dilationem: & ſic creditor non poteſt pro illo tempore petere aliquod intereſſe prætextu damni incurſi: vel lucri ceſſantis. Tertiò, quia dato quòd poſſit interim cauſari ſua intereſſe, tamen hoc non poteſt ab initio taxari, per not. *ſup. num.* 34. In contrarium quòd ſtandum ſit contractui, probatur primò, quia venditor dilationem dando exponit ſe periculo rem & pretium perdendi, ſi interim fallat, aut facultatibus cadat debitor: & ſic videtur poſſe ſtipulari pretium huius periculi *l. peric. pretium. de naut. fœn.* Sed hæc ratio non valet, & meritò tribus melioribus rationibus refellitur. Prima, quia imò periculum ſemper dicitur eſſe debitoris, ex quo nullo caſu liberatur. *leg. incendium. C. de reb. cred.* Secunda, quia idem dici poſſet in mutuo, & ſic eſſet aperta via vſuris. Tertia, quia eluderetur diſpoſitio d. c. in ciuitate in magna æquitate fundata. Ideo probatur aliter & ſecundò quia forſan tempore ſolutionis poterit merx plus valere: ſed hæc ratio euertitur *per c. fin. in fi. de vſur.* quia venditor erat tunc venditurus iuſto præſenti pretio, videlicet pro centum, ſi emptor tunc ſoluiſſet. Ideò tertiò probatur, quia ſupponitur in facto, quòd huiuſmodi operarij rarò vendere poſſunt globulos ſuos, niſi textoribus, qui ſemper illis indigent: & tamen non ſolent emere præſenti pecunia, ſed mediante dilatione, infra quam ſolent telas ſuas inde texere & vendere deinde de pretio earum materiæ pretium ſoluere. Quo caſu non habet locum dictum. c. in ciuitate. ſed licet pluris vendere ob terminum, etiam per eum qui aliàs erat minori & præſenti pretio venditurus, vt tenuit Saly. *auth. ad hæc. quæſt.* 9. C. *de vſur.* ſequitur Ioan. Ana. *d. c. in ciuitate. col.* 2. Quartò probatur quia ex hypotheſi poterat venditor, & ſolebat ex iuſta ſua negotiatione plus lucrari de ſua pecunia in præſenti ſoluta, infrà vnum annum, quàm ſit illa duodecim. Patet, quia poterat lucrari ſexdecim, & tamen pro hoc lucro ſolito & certo omiſſo non ſtipulatur niſi duodecim. igitur licitum per notin *leg.* 3. *in fi. de eo quòd certo loco. & ſup. num.* 30. Et ſic hæc duo ſimul iuncta, videlicet primum, quòd conſtat de certo, iuſto & ſolito lucro omiſſo: ſecundum, quod pretium illius compenſatiuum non excedit, ſed eſt minus, faciunt ceſſare omnia in contrarium adducta: & ita in indiuiduo conſuluit Deci. *conſi.* 111.

B

494 ¶ Vbi ſecundum communem & Theologorum & Iuriſtarum ſcholam benè, ſed ſecundùm cenſuram iuris ciuilis malè conſuluit: quod multis mirum videbitur, ſed non his qui ſuprà ſcripta noſtra legerint & intellexerint. Eſt enim illud pretij incrementum ſolida centeſima, iure ciuili prohibita, niſi in traiectitio fœnore, & quandiu creditoris eſt periculum. Et ſic iure ciuili illud immenſum debet reduci ad octo, ad rationem beſſis, quam nec per viam pœnæ licet excedere. *l. Iulianus §. idem Papi. de actio emp.* Igitur multò minus per viam pacti præciſi, vt ſtatim dicetur. Nec dicas contractum tuendum per l. 2. C. de reſcind. vend. quia hic conſtabat inter partes illa duodecim. fuiſſe addita iuſto pretio ob dilationem anni. Plus dico, quòd illud incrementum eſt longè grauius centeſima: quia in centeſima licet debitori quandocumque offerre ſortem, & liberari ab vſura pro rata tēporis. *ſup. quæſt.* 55. ſed hic emptor non habet hanc facultatem ex forma contractus, ſed præciſè tenetur ad 12. Et ſic venditor nedum ſtipulatur lucrum vetitum, ſed certum & præciſum, & eſt duplici reſpectu fœnus improbum. vt j. *num.* 517. Nec obſtat, quòd illud ſecundum vitium, videlicet ſublatæ facultatis ſe liberandi infra annum, debeat compenſari cum dilatione totius ſummæ datæ vſque ad eundem annum præter formam iuris ciuilis, quo à debitore currente vſura nihilominus ſors eligi poteſt. *l. fin. in fin. C. de iur. dot.* quia reſpondeo tripliciter. Primò, quòd hæc dilatio anni breuior eſt, quàm vt mereatur aliquam compenſationem interuſurij, ſaltem maiorem ea, quæ datur & taxatur à iure cōmuni. Secundò, quòd nec prætextu dilationis, nec prætextu quòd vſura deſicat currere poſt dilationē, nec alio ingenio, licet metas interuſurij in iure taxati excedere, quin ſit penitus illicitum, nullum & reprobum. text. in *l. ſolut. §. ſi in ſortem. in fine de pigne. actio.* Patet quia etiam nec data facultate interim ſine aliquibus vſuris ſe liberandi, licitum eſt limites iuris excedere. *l. Iulianus §. idem Papi. de actio emp.* nec dubium, quin hæc iuris ciuilis cenſura & limitatio liget etiā in foro conſcientiæ, niſi quatenus communis & inueteratus error iuris in conſcientia excuſari poſſet. Tertiò reſpondeo, non eſſe ſimpliciter verum, quod vulgò putant creditorem fœneratitium poſſe ſemper quandocumque velit, in terminis iuris ciuilis ſortem cum vſuris pro rata temporis exigere: quia licet hoc verum

Limitationes c. in ciuitate. de vſur.

ſic in his quæ currere incipiunt ex ſimplici mora, ſecus in his quæ ex conuentione & quæſtu fœneratitio, quia in his dilatio danda erat debitori, infra quā commodè poterat vti ſorte: nec teneretur reddere, alioquin nullus eſſet vſus pecuniæ, vt patet in *l.1. C. de condict. ex leg. vbi pecunia fœnebris diem habet.* adde not. ſ. *num.* 83.

Quæſt. 2. 495 ¶ Secunda quæſtio. Socer dotis nomine futuro genero promittit centum aureos ſoluendos infra duos menſes à die conſummati matrimonij, & hypothecauit ſuam apothecam, quę valebat trecentos aureos integro pretio, & erat alteri locata pro duodecim aureis mercedis annuæ: & pactum eſt, quòd niſi perſolueretur in termino, dictus gener ex tunc caperet penſionem dictæ apothecæ, pro rata quantitatis ſibi debitæ, donec perſolueretur, non computando dictas penſiones in ſortem, an valeat pactum? Breuiter Cor. *conſi. 44. lib. 1* tenet valere abſque dubio, ſupponendo hunc generum mercatorem fuiſſe, qui ex ſua negotiatione poterat ex dictis centum lucrari vltra duodecim aureos in anno. Sed ſi de hoc non conſtet, adhuc putat Cor. valere pactum, infra tamen limites conſuetudinis loci, ſcilicet peruſurij, & in ciuitate Tuderti, refert ibi Cor. & in *conſi. 71. col. vlt. lib. 4.* conſuetum eſſe in dotibus vſuras exigere ad rationem 8. pro centenario, & non plus, quę ſunt beſſes legales. Sed (omiſſa interim circa vltimum digladiatione Doctorū aliorum poſt Io. Andr. in d. c. ſalubriter, tenentium non valere pactum, nec conſuetudinem aut ſtatutum: aliorum verò tenentium valere) quantum ad primum dictum, videlicet conſtito, quòd gener poterat & ſolebat ex negotiatione ſua ſuperlucrari, omnes poſt Hoſti. in *d. cap. ſalubriter.* tenent ſimpliciter pactum valere, tanquam compenſatiuum veri, non minoris, ſed maioris vel æqualis intereſſe lucri ceſſantis. Et hac communi ſententia fretus Cor. *in d. conſil. 44.* dicit eo caſu ita indubiè de iure eſſe tenendum, videlicet vſque ad rationem duodecim in centum. Sed certè de iure deciſio ſua non eſt dubia, ſed iure aperto falſa, quia æquiſſimo iure ciuili, prætextu cuiuſcunque interuſurij, non licet etiam mercatori vltra beſſes vſuras ſtipulari: *text. in d. l. eos.* Sed hæc penſio extenditur vſque ad ſolidam centeſimam: & ſic improbum fœnus, & quatenus vltra beſſes, penitus non valet. *d. l. eos. l. ſolutum. l. ſi in ſortem. in fi. de pign. actio.* ſed infrà beſſes & terminos dictæ conſuetudinis. Cúmque ſimus inter mercatores, illud pactum abſque dubio, & iure optimo valet, alio non requiſito: licet Cor. (nondum detecto vſurarum elencho) ſubdubitet. Sed exactioris diſcutionis gratia quæritur, an pactum in totum ſuſtineri poſſit hoc caſu, tanquam pars dotis & legitimæ conuentionis? Videtur quòd ſic, cùm in fine pactorum dotalium ſoleat apponi clauſula, ſine quibus matrimonium non ſortiretur effectum, quæ ad omnia pacta refertur: & forſan ſine hoc pacto gener non erat cum tali contracturus, ſed cum alia, vel aliam dotem, vel in fundo maluiſſet, & inueniſſet. Et ſic eo caſu non tam videtur iſtud eſſe pactum vſuræ, quàm pactum dotale, & tantò dos vberior, vt in ſimili ſ. *num.* 372. Quemadmodum quantò fundus in dotem datus, aut dari promiſſus eſt fertilior, tantò dos eſt plenior, & fructus quanticunque ſint, debentur, & cedunt lucro mariti pro oneribus matrimonij. *l. pro oneribus. C. de iure dotium.* Igitur & vſuræ conuentæ, quum vicem fructuū habeant. *l. vſuræ vicem de vſuris.* & quòd cedant marito, ſicut & fructus. text. eſt in *l. ſi quis pro vxore. §. ſi vxor. viro. de donation. inter virum & vxorem.* Quibus non obſtantibus dicendum, nullo modo nec de conſuetudine, nec de iure valere poſſe pactum vltra beſſes legales. Non obſtat primum: quia ex hypotheſi gener promptè recipiendo dotem erat omnino ſine vſuris contracturus: ergo vſuræ non ſunt niſi pretium ſimplicis dilationis & interuſurij: igitur non poſſunt

A per ſe eſſe pactum dotale æquè principale, nec extremum principale, legitimæ conuentionis, duplici ratione. Prima, quia non computantur in ſortem, nec eius loco ſubrogantur, vt ſ. *num.* 372. Secunda, quia non debetur principaliter, nec propter ſe, ſed acceſſoriè & ob dilationem ſortis principalis non alienatæ, ſed exigibilis: & ſic ſunt vera & formalis vſura & conſequenter (ſi terminos legum excedant) verum improbum fœnus. Nec eſt ſimile de fructibus, qui ſunt cauſa & acceſſio intrinſeca ipſius fundi dotalis, quæ longiſſimè diſtat ab vſura. j. *num.* 512. Multò minus ſimile de pacto, de quo ſ. *num.* 371. quia illud ſubrogatur loco ſortis principalis, quæ deſinit deberi.

496 ¶ Tertia quæſtio, Venditor re tradita moram regularem vel irregularem pretij patitur, an & quas Quæſt. 3.
B vſuras petere poſſit? Quantas, omnes ſilent. Quòd autem aliquæ veniant, omnes fatentur, vendito fundo fructifero, etiam ſi aliter non conſtet de intereſſe venditoris. In venditione verò rerum fungibilium, videlicet quæ in pondere, numero, vel menſura conſiſtunt, omnes negant aliquas vſuras venire, niſi quatenus de vero intereſſe, & eius quantitate, poſt veram moram probetur: quo caſu aiunt, quantum etiam veriſimiliter, etiam ex ſolo vulgaris ac ſolitæ negotiationis lucro amiſſum ſit, deberi prout etiam volunt in mutuo. In venditione verò rei non fungibilis nec fructiferę, puta fundi ſterilis, ſi de alio certo intereſſe non conſtet, controuertunt. Alij, vt Bald. in *leg. 2. C. de vſuris.* Paul. in *leg. curabit. C. de actio. empt.* Petr. Ancha. in *repetitio. cap. peccati venia. de regulis iur. in 6.* Io. Ana.
C in *cap. conquæſtus. de vſur.* Alexand. *conſi. 147. num. 3. lib. 5.* tenent nihilominus deberi vſuras propter implementum venditoris, & perfidiam emptoris. Alij verò vt Salyc. in *dicta leg. 2.* Socinus, *conſi. 88. num. 8. lib. 4* contrarium tenent. Quarta quæſtio, ſi legatarius certæ quantitatis moram paſſus ſit, an & quæ Quæſt. 4.
veniant vſuræ, & quid tenendum in praxi? Quinta quæſt. 5.
quæſtio, ſi Titius debens centum reditus perpetui, redimibilis pro mille ſoluendis infra biennium, mutuauit mille ad onus ſoluendi interim dictum reditum, & redimendi vel reſtituendi ſortem infrà biennium, an valeat pactum? Has tres vltimas & alias ſimiles, neceſſe eſt breuitatis cauſa, totius materiæ deciſioni reſeruari: ad quam ſemel *ἀνακεφαλαιωτικῶς* complectendam, inqui-
D rendum eſt de vno in genere, deinde de reliquis neceſſariis in ſpecie.

497 ¶ Itaque primò in genere quæritur, an interuſurij ratio de iure habenda ſit? Et videretur abſolutè quòd ſic, vt paſſim in iure, in omni materia, & præſertim in hac noſtra vſurarū, quæ non ſunt aliud quàm penſatio interuſurij, & veniūt in omnibus bonæ fidei iudiciis & legatis ex mora, vel etiā citra morā, quandiu creditor eſt minor. *l. Titia Seio. §. vſuras de lega. 2. l. in minorum. C. in quibus cauſis in integr.* Et hæc ſine diſpoſitione hominis, vel etiā in omni contractu & obligatione ex diſpoſitione hominis infrà limites. l. eos. item in aliis materiis, vt quādo debitor diem, eò quòd de ſoluendo ſua die ſatiſdare non poteſt, cogitur repræſentare, & ante diem ſoluere: hoc enim fit dedu- Interuſurium
E cto interuſurio, ſeu commodo medij temporis. *l. ſi conſtante. §. toties ſoluto matrim.* Idem eadē æquitas ſuadet, vbicunque debitor ſine ſua culpa ante tempus exigitur, vt in *l. 1. C. de condictio. ex leg. ſecus ſi culpa ſua, vt in d. §. quoties.* Et hîc ideo dictam leg. 1. citaui ſecundùm communem omnium aduſque receptum intellectum: quia licet commentitius & falſus ſit (vt dixi in nouis intellect.) tamen ſemper manet æquitas illius deductionis. Item vt valeat diſpoſitio, quæ aliàs non valeret: valet enim legatum creditori factum ob ſolam vtilitatem interuſurij. *l. debitor. de legatis. 2.* Item generaliter quoties de nomine in diem puta pecunia in diem debita æſtimanda agitur: tantò enim minus propter illud interuſurium medij temporis deficiens

æſtimatur

æſtimatur text. in *l. circa l.* in *l. Fal. l. l in ratione. §. in diem l. qui quadringenta. in fi. ad legem Falcid. l. niſi dolo. §. hæc cautio. §. quoties. ſi cui plusquàm per leg. Falcid.* Et contrà, quantò ante tempus prærogatur vel exigitur, tantò pluris æſtimatur. *§ plus autem In*ſ*ti. de actio.* Sic tantò minus debere, & tantò minus grauari quis dicitur, quantò tardius ſoluere tenetur, & contrà. *l. generaliter. § ſi cui legatum, de fideicom. liberta.* in tantum vt debitor obæratus ſoluens vni creditori ante tempus, fraudare dicatur reliquos creditores, quibus purè debetur: ita vt reuocatoria agere poſſit. tex. in *l. ait prætor. § ſi cùm in diem l. omnes. in fin. quæ in fraudem creditorum.* quod eſt intelligẽdum, quando tempus reſtans & anticipatum eſt notabile: ſecus ſi modicum. Et intelligendum, quòd ante tempus illud lapſum creditores poſſunt reuocare pecuniam, vt commodum ſeu fructum medij temporis habeãt in ſolutionem cedendum pro rata: ſi verò tempus ſit lapſum, aut propriè lapſum, vt poſſint repetere interuſurium pecuniæ ab eo qui pecuniam recipit, non ſimpliciter, ſed probando eum interim ſuperlucratum, & locupletiorem, nos aliàs, niſi probent eum participaſſe fraudem, vel niſi fuerit in mora iniuſta & peruicacia, vt inde poſſit eſſe actio arbitraria, & per iudicem, vel bonum virum æſtimari & adiudicari, quaſi quod interſit, non propriè quaſi vſura, nec ex propria vi & poteſtate actionis, ſeu huius iudicij reuocatorij, quod eſt ſtricti iuris, vt alibi nouè declaraui, & aliquid tetigi. j. *num.* 514.

Declaratio. leg. ait. prætor. §. ſi cum in diem quæ in fraudem credi.

498 ¶ Et quòd dixi eum teneri poſt tempus, quatenus locupletior probatur, debet intelligi ad limites communis & ſolutæ vtilitatis huius interuſurij, inter homines eiuſdem conditionis duntaxat, non autem in quantum præter id ex ſingulari quadam circunſtantia vel induſtria locupletatus eſſet: quoniam hoc interdicto ſatis eſt fraudatos creditores indemnes ab alienatione ſeruari, non autem quòd ſuperlucrentur de alieno, vt ſuo loco plenius tractaui. Eodem modo intelligendum, quòd denegatur condictio indebiti ſoluti in tempus certum in *l. in diem. de condictione indebiti.* ſcilicet quando tempus eſt modicum: ſecus ſi maxima temporis intercapedo per errorem omiſſa ſit. Ita ſoleo conciliare opiniones, de quibus per Iaſ. in *dicta l. in diem.* & in *l. cum quis ad finem. C. de iuris & facti ignorantia.*

Solutio.

4 Ex quibus patet, quòd interuſurium vel commodum medij vel anticipati temporis vſus pecuniæ, ſiue poſt tempus ſolutæ, ſiue repreſentatæ vtilitatem habet æſtimabilem & conſiderabilẽ in iure. Hinc dicit text. in *l. quid ergo. §. vſuras. de contra. & vti. actio tutel.* quòd etiam tutori contra pupillum ſuum non debet pecunia ſua vtiliter impenſa eſſe ſterilis, etiam ante moram: tamen non indiſcriminatim iura diſponunt hanc ęſtimationem deberi. Nec enim infinitè, ſed duntaxat infra legitimum modum vſurarum: & adhuc infra hunc modum non ſemper, nec quocunque caſu: ſpernunt enim in modico tempore vt in *dicta. l. in diem. de condictione indebiti.* Et generaliter in omnibus ſtricti iuris iudiciis, etiam poſt moram, imo ẽtiam poſt litem conteſtatam, ſecundum communem & veram glo. & Doctorum ſententiam in *l. 1. C. de condictione indebiti. in l. lite. de vſuris.* (*quam alibi nouè declaraui*) quanquam ex diſpoſitione hominis infrà metas legum caueri non prohibeatur, Non obſtat *lex, aut ſi mutua. de eo, quod cert. loc.* quia non loquitur de ſimplici interuſurio, vel eius æſtimatione, ſed de eo quod caſualiter intereſt, eò quòd ſua die loco, quo præmonitus erat & promiſerat debitor, non reddidit mutuum: quapropter actio fit arbitraria. Idem ſi ob nimiam peruicaciam arbitraria fiat, vt alibi dixi.

499 ¶ Hic opportunè & neceſſariò videndum occurrit, quæ ſit differentia inter interuſurium, & intereſſe caſuale ſiue momentaneum. Et hæc eſt vna de clauibus totius huius materiæ, nec non tractatus noſtri de eo quod intereſt: quam tamen glo. & Docto. aduſ-

A que ignorauerunt, vt mirum non ſit, ſi tam neceſſaria claue carentes, germanum harum legum ſenſum adapetire nequierint, ſed magis intricauerint. Dico ergo, quòd quoddam eſt intereſſe caſuale & momẽtaneum, ſcilicet quod ſimul eodem tempore totum incurritur, ſeu committitur: non quòd contingat ſemper vno puncto temporis mathematico, ſed vel *ἀθρόως*, aliqua certa temporis intercapedine, vt in *l. 1. l. Iulianus de actio empt.* Quoddam promiſcuum & ſucceſſiuum, ſcilicet quod totum non incurritur ſimul, ſed ſucceſſiuè pro rata temporis: & iſtud vocatur à iure, intereſſe vſurarium. in *l. debitor. de legatis. 3. prin.* in *l. ſocium. pro ſocio.* & pro rata temporis æſtimatur. *l. circa. ad legem Falcidiam. l. niſi dolo. §. quoties. ſi cui plusquam. per legem*

Duplex intereſſe.

B *Falcidiam.* Differunt autem plurimum: quia primum nunquam committi & deberi poteſt, niſi poſt moram, culpam, vel dolum debitoris, & cauſa iuſta & quantitas probanda eſt, niſi in quantum pacto vel iuramento difficultati probandæ quantitatis ſubuenitur, vt ſuo loco dicetur. Secundum autem etiam citra moram & culpam debitoris deberi poteſt ex pacto, vel etiam quandoque citra pactum ex iuſta cauſa compenſationis, ne quis cum alterius iactura locupletetur. vt ſ. *n.* 76. nec probatione indiget. Primum ſemper eſt ſingulare, ſiue ad ſingularem vtilitatem damnum paſſi refertur. Secundum verò eſt commune, & ad communem æſtimationem interuſurij refertur. vt j. *num.* 512. Primum cadit in omni re: ſiue in ſpeciebus factis, vel pecuniis: ſecundum non cadit niſi in pecuniis ſtrictè ſumptis. *l.*

C *tert. in fi. de vſuris.* Primum verſari poteſt in omni obligatione, ſiue bonæ fidei, ſiue ſtricti iuris: ſecundum verò non habet de ſe ſolum in obligationibus ſtricti iuris, niſi ex pacto. Primum habet in iure temperamentum, & limites proprios. de quibus in *l. Titius. cum l. ſequen. de actio. empt.* in *l. vnica. C. de ſenten. quæ pro eo quod intereſt*: ſecundum verò habet alios ſuos limites. *in l. eos.* Primum nũquam gerit vicem fructuum, ſed benè ſecundum quodammodo, vt j. *n.* 511. Quandoque vtrumque ex eadem obligatione, & reſpectu eiuſdem ſortis deberi & peti poteſt, vt eſt text. in *l. ter. ad finem. de eo quod cer. loc.* in *l. qui ſolidũ. § etiam de legatis. 2. facit. l. Lucius. de actio. empt.* Et tamen vnum

D non eſt aliud, nec inuicem confunduntur, ſed vnum quodq; ſeorſum per ſe venit & per ſe cõſideratur, vt in eiſdem iuribus probatur. Conueniunt autem in hoc, quòd vtrumque eſt acceſſio principalis obligationis: vtrumque ſoluta vel remiſſa principali obligatione, ſeu pro rata remitti cenſetur. *l. centũ Capuæ. l. fin. de eo quod cert. loc. leg. quart. C. depoſi* infrà. *quæſt.* 82. Vtrumq; per ſe odioſum & reſtringendum, & in iure quàm magis commodè poteſt reſtringitur. Et de primo dicitur in l. fin. de præto. ſtipula. quòd ad exiguam ſummam deducitur, id eſt, quàm minimum poteſt æſtimatur & taxatur, iuſta regulam iuris, *In obſcuris quod minimum eſt, ſequimur.* De ſecundo verò, quod in dubio de leuioribus, aut nullis vſuris intelligitur, vt ſup. *l. eos.* ſup. *quæſt.*

E 73. *in fine.* Ex his vides gloſ. & Doctores vtriuſque iuris non minùs ignoraſſe materiam eius quod intereſt, quam materiam vſurariam: & ita eſt, vt vix diſcernere queam, in vtra fœdiùs lapſi ſint: omnes enim ferè aiunt leg. vnicam, C. quod intereſt id quod ſingulariter tantùm intereſt taxare, quod non ſolùm falſum & perperàm ſubauditum, ſed etiam ineptum, & reliquis iuribus contrarium eſſe, acerrimè & clariſſimè conuici in *tract. de eo quod intereſt.* quem ſimul cum iſto edendum apparo.

500 ¶ Reſtant (vt vtriuſque intereſſe medium ipſum æquabile & legitimum oſtendamus) examinanda duo, videlicet ſingula horum duorum extrema, quæ tamen aduſque ſunt in ore omnium, communis ſcholæ calculo recepta & approbata. Primum videlicet primi extremum, eſt, quòd licet cuilibet ſeſe indemnem ſeruare, & de toto eo quod ſua

Duo extrema.

ſingulariter vel communiter, etiam in lucro ceſſante, intereſt, vel interierit, ſibi cauere, totúmque illud exigi poſſe. Secundùm videlicet, ſecundi extremum, eſt nullam haberi rationem interuſurij propter moram vel defectum implementi, hoc eſt, nihil hac de cauſa adiudicandum, niſi quatenus quid quantúmque verè interſit probatur. Vtque res exemplis velut oculis ſubiecta dilucidior ſit, quantùm ad primum, accipe hypotheſin & ſententiam Hoſtien. in *cap. ſalubriter. de vſur.* de mercatore proficiſcente cum pecuniis ad nundinas, quem aliquis indigens rogat mutuo ſibi dari illas pecunias, offerens in certo termino reſtituere cum lucro quod ſperari potuiſſet veriſimiliter fieri in nundinis cenſet Hoſtien. tale lucrum licitè percipi, tanquam intereſſe lucri ceſſantis, dummodo mercator non ſimulauerit ſe ire velle ad nundinas, cùm non eſſet iturus. & ſequitur Archidia. 14. *quæſt.* 3. *cap. vſura* Roma. *conſi. quingenteſimo decimo ſeptimo, colum.* 8. Panor. Io. de Ana. *dicto c. ſalubriter* Alexand. *conſilio.* 228. *libro. ſecund.* Deci. *conſilio.* 111. & omnes communiter vbique. Idem ſentiunt Theologi, vt Tho. 2. 2. *quæſt.* 78. & clarius Scot. in *quart. ſenten. diſtinct.* 15. *quæſt. ſecund. art. ſecund.* vbi tenet quòd ab initio tempore mutui, & ceſſante mora, valeat pactum, quod debitor vltra reſtitutionem ſortis teneatur indemnem reddere creditorem, tam de damno imminenti, quam de lucro ceſſaturo: puta ſi erat impenſurus eam pecuniam in mercantias vel emptiones prædiorum, vnde tantum erat lucraturus. Idem tenent Raymund. in *ſumm. de vſuris* Bernard. *d. Euang. æter. ſerm* 36. *cap.* 2. Gabri. Biel. *in* 4. *ſententia. diſtinct.* 15. *ſub quinque circunſtantiis*, quas ibi deducit & requirit. idem Clauaſij in *ſum. ver. vſura.* §. 19. *cum ſequent.* Antoni. *par.* 2. *tit.* 1. *cap.* 7 § 17. *cum ſequent.* Idem Conrad *tract. contract. quæſt* 30. *vbi ſeptem circunſtantias exigit, quæ recidunt cum illis quinque.* Et licet Inno. *in* cap. fin. de vſur. paulum deflectat à ſententia Hoſti & magis cenſeat eſſe vſuram, dicens ſe non poſſe huiuſmodi pactum excuſare: in cuius ſententiam non tam vitio pacti, quàm propter periculum abutendi, & occaſionem ſimulationis & fraudis vſurarum inclinant Ioan. Andr. Ioan. Calderi. *q. tert.* & Ioan. de Ligna. in *eodem. cap. fina.* Saly. *authen. ad hæc col.* 5. *C. de vſur.* Lauren. *de Rodolph. tracta. vſurar. par.* 2. *quæſt.* 2. Ambroſ. de Vigna. *rep. de c. ſalubriter. numero* 47. *cum ſequen.* tamen ſi verè conſtet creditorem tantum damni paſſum, vel certi lucri amiſiſſe poſt moram. omnes & Theologi & Canoniſtæ & Legiſtæ tenent valere pactum: imò etiam citra pactum & iuramentum reſarciendum in foro conſcientiæ, vt nominatim Scot. in *loco præallegato*, & Innoc. in *cap.* 1. *de vſur.* exemplificans in creditore, qui ob moram debitoris accipit tantumdem ab alio ſub vſuris: quem ſequitur Saly. in *l.* 2. *Cod. eo.* Petr. Ancha. *conſilio.* 376. *ſecundò dubitatur. col.* 1. Quam ſententiam promptum eſt canonibus pontificiis confirmare. Inquiunt enim in cap. precariè. 10. quæſt. 2. quòd ratio & vſus obtinet, Neminem inuitum contra vtilitatem & rationem cogi de proprio facere beneficium, adeo, vt nullus negociator ſubtilius & accommodatius axioma promere queat.

501 § Quantum ad ſecundum, res dilucidior & vulgarior eſt, quàm vt exemplis aut alia declaratione indigeat. Omnes enim ſcholæ hactenus & Theologi & Canoniſtæ & legiſtæ tenent vno ore vbique, nullam rationem habendam eſſe ſimplicis interuſurij (videlicet in debito quantitatis, vbi de certo poſt moram damno incurſo vel amiſſo lucro non conſtat) etiam ex pacto impreſſo, tanquam vſurario, legéſque omnes ciuiles hac in re non ſolùm nullitatis, ſed etiam impietatis damnant. Totum autem eorum fundamentum eſt, quòd vſuræ de ſe omnino malæ ſint, iure diuino & naturali prohibitæ, vt ſ. *num.* 9. Nonne vides vtrumq; extremum in ſummo & præcipiti ſtare? ſiquidem altero omne intereſſe, quantumcunque ſit, rependi volunt, etiamſi centeſimam vel quadruplicem excedat, etiamſi puncto temporis duplum excedat, idq; contra metas legum: altero verò omne promiſcuum intereſſe excludunt, omnémque pactionem, quantulacunque ſit, moderatiſſimam quoq; legum temperaturam, de qua ſ. *n.* 43. cum conuitiis etiam exibilantes. Vnde meritò accidit, vt toties ridiculè & præpoſterè impegerint, vt exẽplum vnum tradit Alberi. *l.* 1. *col. penult. in fi. Cod. de ſacro. Eccleſ.* quòd collegium iudicium Bergomi nullas vſuras, etiam in contractibus bonæ fidei, admittit, niſi de damno & intereſſe probetur: & tamen ſtatuta dicti loci limitant & fingunt intereſſe in quolibet contractu ad ratam ſolidorum duorum pro libra in anno ſine alia probatione. Et putat Alberi. ibi non ſolùm tale ſtatutum, ſed etiam pactum valere, neſciens de iure eſſe improbum fœnus vtpote dextantis vſuræ. Præpoſterum ſtatutum Bergomenſe.

502 § Nunc plenius retegamus errorem inueteratum vtriuſq; extremi. Circa primum quantumcunque communis error ſit plauſibilis, communique ſenſui & moribus, preſertim τῶν ...., reique factitandæ addictorum arrideat & commodet, iuxta. *d. c. precariè.* 10. *quæſt.* & not. ſ. *num.* 172. dico primò quòd vt ſimpliciter per omnes traditur, contra ius ciuile & bonas leges, omni reſpectu, ſiue eam pactionem referas ad æſtimationem intereſſe caſualis, ſiue ad pœnam, ſiue ad interuſurium, vel vſuram. Si enim ad primum, leges vetant illud intereſſe caſuale & momentaneum, caſu quo (vt poſt moram vel euictionem) debetur excedere duplum, in quo in eſt ſimplum. *l. Titium cum leg. ſeq. de act. emp. leg. vnica. C. de ſent. quæ pro eo quod intereſt.* etiã ſi pluris intereſſe conſtat: ſiue referas ad pœnam conuentionalem, puta dato ſpacio liberè luendi, vt ĩ. *nu.* 517. quia etiam tales debent eſſe moderatæ. *l. vnica. C. de ſent. quæ pro eo quod intereſt.* vt ibi dixi, & in fraudem legum. (vt hîc non valent. Si ad tertiũ, adhuc minus excedere licet, ſed ſtandum intra limites. l. eos. Secundò, quòd iſtud ſit directò contra ſanctas leges ciuiles vſurarias, probo: quia non ſolùm gratis ad tempus mutuanti, ſed nec venditori quidem, qui tradidit, cui & res, & pretium, & vtriuſque vſus & commoditas abſunt, licitum eſt ab emptore, cui hæc adſunt, etiam dilatione data & pœnæ nomine, ſi ad diem ſolutum non ſit, ſtipulari vltra legitimũ modum vſurarum. tex. in *l. Iulianus.* § *idem Papi. de actio. empt.* Nec dicas vt vulgò ſentiũt quòd ibi non cõſtabat de aliquo intereſſe venditoris, ſed erat pœna merè lucratiua, ſicut vſura lucratiua eſt quia ille text. ſimpliciter & generaliter loquitur. Tum non eſt veriſimile, nihil aut minus illic intereſſe, quàm in reliquis venditionibus, nec debet tex. contra communem veriſimilitudinem reſtringi. Tum iſtud nihil aliud eſſet dicere, quàm omnes leges vſurarias earúmq; metas, ad vſuras merè lucratiuas reſtringere, vt Theologi ſcholaſtici, Canoniſtæ & Legiſtę paſſim imaginari & præſupponere videntur, quæ eſt falſa & pernicioſa imaginatio vt mox dicetur. Tertiò, rurſus caſus eſt rotundus in *l. fi. de pericu. com. rei vend.* quæ probat. *d.* §. *idem Papi*, generaliter intelliga Loquitur enim & exemplificat ſpeciatim in venditore, negotiatore ſeu mercatore: nec hoc ſolùm, ſed etiã cuius conſtabat pluris intereſſe, vtpote qui pretio ſoluto ex mercatu ſuperlucrari poterat plus quàm eſſent vſuræ: & tamen decidit quòd non poteſt quicquam exigere vltra legitimum modum vſurarum. Nec dicas quod ibi emptor ignorabat venditorem eſſe mercatorem, vt Io. Fab. & quidam alij in *d. l. vnica. C. de ſent. quæ pro eo quod intereſt.* conãtur elabi: quia hæc euaſio non ſolùm eſt diuinatoria contra *l. fi. C. de contrahen. emp.* ſed etiã contra præſumptionem iuris. *leg. qui cum alio. de reg. iur.* & contra præſumptionem facti permanẽtis: quia non ſolet quis eſſe mercator ex vno actu, & quin hoc publicũ ſit. *leg. ſed & ſi.* § *preſcrib. de inſt. act.* *l. leg. in prin.*

Hypotheſis.

Plena declaratio l. Iulianus § idem Papi. de act. emp.

L. fi. de pe. ex com. rei vendi.

in prin. de lega. tert. Item eſt contra verba aperta, phraſin & mentem. d. leg. fi. *Vſuris duntaxat.* &, *ibi non omne.* quæ limitationes non congruerent, ſed ſuperuacuæ eſſent in eo, qui non poteſt nec ſolet ſuperlucrari. fa. *l. ſi ſterilis §. cum per venditorem. de actio. empt.*

Bes legitima meta interuſurij mercatilis.

503 ¶ Quartò ſpecialius oſtenditur, quia mercatori licitum eſt ex negotiatione ſua congruum quæſtum facere, & tamen, ſiue mutuet pecuniam, de qua negociaturus erat, ſiue ex venditione mercium aut aliàs debitam permittat vtendam debitori, etiam notabili dilatione data (& ſuppoſito in debita ex venditione mercium, quòd non ſint merces venditæ carius ob dilationem pretij, ſed iuſto tantum pretio, propter not. ſup. *q.* 21.) non poteſt de iure ciuili vltra beſſes vſuras ſtipulari, etiam eo prætextu, quòd de pecunia negotiando maiorem quæſtum facere poſſet, vt clarè probatur in dict. *l. eos.* vbi iuſto mercatori permittitur ſtipulari vſuram duabus vnciis maiorem communi: quòd non ſit alia ratione, niſi quia iuſtus mercator plus lucratur, & maius intereſſe habet ex carentia ſuæ pecuniæ, quàm alius diuerſæ profeſſionis, qui non negotiatur. Ideo rationabiliter permiſſum fuit in iure iuſtis demum, non fictis, aut Reip. inutilibus, aut inhoneſtis, aut veritis mercatoribus, maiorem præ aliis vſuram ſtipulari. Cùm enim vſuræ non ſint à iure permiſſæ, niſi propter intereſſe interuſurij quo priuatur creditor, & fruitur debitor, cuius ſunt æquabilis & legitima compenſatio, vt ſupr. *quæſt.* 69. & inf. *nu.* 530. iuſtum fuit mercatoribus, quorum præ cæteris magis intereſſe ſolet, maiorem vſuram permitti. Et ſic patet, quod bes non permittitur mercatori, niſi in compenſationem quæſtus & intereſſe iuſtæ ſuæ negotiationis & profeſſionis. Igitur eo prætextu, etiamſi de maiori lucro vel intereſſe probare velit, non poteſt maiorem vſuram ſtipulari, alioquin d. *l. eos.* eſſet fruſtrà poſita. Cùm enim certum ſit mercatores communiter plus ſolere lucrari, quis dubitat hoc probari poſſe? Igitur metæ d. *l. eos.* procedunt & ligant, etiam ſi conſtaret, & crenito probare vellet de maiori quæſtu vel lucro omiſſo: de quo etiam text. in d. *leg. fi. de pericu. & com. rei vendi.* Ex quibus patet euidenter, quòd etiam ſi mercator diceret (vt apud Odofred in *leg. emptione. C. plus valere quod agi.*) nolo fœnerari: nolo vſuram,

[illegible]

ſed duntaxat indemnis ſeruari: non certo de lucro nouo vel maiori captando, ſed de damno quæſtus mei ſoliti & certi vitando: Ecce ex hac pecunia poſſum lucrari negotiando in proximis nundinis, quæ ſunt hinc ad bimeſtre, duodecim in centum ad minus, tamen quia indiges pecunia mea, & forſan non poteris commodè reddere, & negotium tuum conficere ante has nundinas, ſed benè infra quatuor menſes, mutuo tibi gratis vſque ad bimeſtre, ita vt ſi infra bimeſtre, ſaltem initio proximarum nundinarum reddas, libereris, nihilque ratione intereſſe ſoluas: ſi verò non reddideris tempeſtiuè in nundinis, reddes quando voles infra aliud bimeſtre, ſatisfaciendo mihi ſemel de præfato meo intereſſe ad rationem duodecim in centum, ratione tanti ad minus, vel maioris lucri interim tua cauſa per me amiſſi in intermediis nundinis. Adhuc hæc conuentio, etiam ſi maximè tale lucrum certum ſit, & probandum offeratur, non valet de iure, nec valere poteſt, niſi vſque ad modum iuſtis negotiatoribus conceſſum, ſcilicet beſſium. Et ſic illa duodecim in centum intra quatuor menſes, quæ ſunt triplex centeſima, debent reduci ad duo cum beſſe vnius minimi: ſunt autem centum minima vel integra in centum, & ſic de aliis numeris. Et ſic fiet reductio ad ſummam longè minorem vſura conuenta, vt pote infra ſubquadruplam: & hoc ſi debitor ſoluat in fine quatuor menſium: ſi autē ſoluat vel offerat in fine trium menſium, non ſoluet pro intereſſe vel vſura mercatili, niſi duo, videlicet ad rationem beſſis pro rata temporis: quia ſemper neceſſe eſt debitores poſſe liberare, ſoluendo vſuram legitimam pro rata temporis, vt ſupr. *q.* 55. Et ſic prorſus corruunt, non ſolùm ſententia Hoſti. & ſequacium: ſed etiam omnes modificationes aliorum tam Theologorum quàm noſtrorum, videlicet tam modificatio eorum qui Hoſti. ſequuntur, dummodo de tali lucro vel intereſſe certo conſtet, quàm modificatio eorum, qui aliàs quinque, aliàs ſeptem conditiones requirunt, quæ in idem recidunt, nec ſufficiunt: quia omiſerunt & ignorauerunt maiorem & potiorem & magis neceſſariam, quæ eſt, quòd non excedatur modus legitimus, & taxatio huius intereſſe vel interuſurij mercatilis hoc caſu (videlicet quando quis de ſola pecunia vult negotiari, ſeu fœnerari) à iure facta, quæ conſequenter etiam in foro conſcientiæ ligat, per not. ſup. *num.* 87.

Pecunia non tantum parere debet quæſtum induſtria.

504 ¶ Quintò conuincitur, & quàm ſit æqua ſanctio iuris ciuilis oſtenditur, quia vtcunque admittatur aliquem eſſe fructum æſtimabilem & conſiderabilem pecuniæ ſeu interuſurij, vt infrà *nu.* 510. tamen pecunia, præſertim quæ breui reperi poteſt, non debet tantum lucri vel fructus afferre, quantum induſtria, quæ præterit nec reddi poteſt. Quis enim ferat fœneratorem domi deſidentem otioſum, niſi fortè in calculandis ſuis calendis, vt cum fœnore & puluiſculo ſortem poſt certum terminum certò & extra omnem aleam repetat, tantum lucri & certi facere, quantum induſtrius & diligens mercator, induſtriam, ſumptum & laborem ſimul cum tanta pecunia periculo exponens, damnáque & pericula tum perſonæ, tum bonorum non rarò experiens? Eadem ratione quis ferat mercatorem tantum lucrari de pecunia, quam otioſè & tutò fœneratur, quantum de ea, cum qua periculo perſonæ bonorum & induſtriæ negotiatur? Hæc ſunt dilucidiora quam vt argumentis indigeant. Sic etiam de iure compendium mercaturæ multò maius eſt, quàm lucrum vſuræ. vt eſt textus in *l. Titium & Mænium. §. altero. De adminiſtrat. tutor.* Solet autem communiter *ὁμαλῶς* dimidium lucri attribui induſtriæ, dimidium autem pecuniæ, arg. *l. cum duobus. § in commu. de pro ſocio.* & no. Bar. & alij in *l. 1. poſt glo. C. pro ſocio.* & Bar. in *l. illud. C. de colla.* & in *l. ſi tibi decem. §. ſi pactum. de pact.* & in *l. § nec caſtrenſe. col. 2. de colla. bono.* & in *l. cùm oportet. in princ. C. de bo. quæ lib.* & in *ſuo tract. de duobus fratribus.* Alex. *con.* 132. *n.* 22. *lib.* 5. Bertran. *con.* 71. *pro faciliori. col.* 2. *l.* 1. Aymo. *con.* 165. *nu.* 1. Lucrum autem hic non dicitur, niſi omni damno ſumptúque & labore deductis, vt in *l. Mutius. pro ſocio. Inſti. eo. § quod tamen* glo. & Docto. in *l. illud. C. de colla.* Et ſic neceſſe eſt corruere ſententiam Hoſti. & aliorum, etiam cum dictis quinque vel ſeptem modificationibus, qui admittunt pactum de tanto huiuſmodi lucro reſarciendo: debet autem (etiam ceſſante alia lege) reduci ad dimidium, per hanc vltimam rationem & adhuc non ſufficit de iure, ſi excederet modum legitimum vſurarum, Sextò, non ſolùm fraudaretur bes mercatilis in quantitate, ſed in perſonarum qualitate. Non enim de iure pro omni etiam iuſtæ mercaturæ interuſurio conceditur, niſi iuſtam negotiationem profitentibus & actus exercentibus, cæteris omnibus ſemis tantùm. d. *l. eos.* Sed prætextu præfati communis erroris hodie de facto Lugduni crebrius non iuſti mercatores, ſed hi qui nunquam mercaturam exercuerunt, vel eam deſeruerunt, nummularias illas menſas vel ſocietates, quas vocant *Banques*, erigunt, & meram ſolámq; fœneratitiam exercent, & tamen in hoc, priuilegio iuſtorum mercatorum frui volunt: qui nouus eſt abuſus vltra prædicta, etiamſi beſſibus contentarentur, quas tamen in duplo, imò etiam in triplo excedere non verentur: & tamen non eſt eis licitum ſemiſſes excedere, vt pote cum neq; ſint argentarij: quippe nudam fœneratoriam ſolius quæſtus proprij cauſa exercentes: nec aliàs iuſti mercatores, imò multò in-

quiotes fœneratores quam illi de quibus in *authen. de naut. vſur. conſti.* 150. qui non tantum excedebant, quos tamen Iuſtinianus iuſtè omni prærogatiua mercatorum, vel beſſibus fœnerandi, non obſtante conſtitutione ſuper hoc in eorum fauorem iam promulgata, priuauit, & in ordinem cæterorum, quibus ſemiſſes tantùm licent, redegit, vt dixi ſup. *n.* 59.

505 ¶ Septimò, ex præfato communi errore ſequuntur multa abſurda & pernicioſa. Primò, occaſio irretiendi paſſim homines grauiſſimis & inextricabilibus vſuris. Secundò, difficiliùs & carius redditur commercium pecuniarum, & vſus æris alieni, quod reip. expedit eſſe facile & commodum, vt not. ſupr. *n.* 77. *nu.* 447. Tertiò, occaſio nullam iuſtam negotiationem exercentibus, excedendi nedum ſemiſſes, ſed etiam beſſes, quineum centeſimam. Quartò, non ſolùm his qui propalam & ex profeſſo meram fœneratitiam exercent, vt menſarij illi Lugdunenſes, vt nuper dixi, ſed etiam quibuslibet, ſiue publicè, ſiue priuatim, ſiue palàm, ſiue clam. Quid enim facilius vel cuiuis ſtibolario, nedum iuſto mercatori aut negotiatori, quam hoc genus intereſſe, quale Hoſtien. & communis ſchola admittit, prætendere? imò etiam qui non poteſt negotiari, ſed eſt cuiuſuis diuerſæ profeſſionis, cauſari poteſt ſe pecuniam ſuam ſocietati mercatorum in commune lucrum daturum, aut aliud non abſimile: prout hac arte quoſdam Epiſcopos & ſacerdotes improbam fœneratitiam exercere tempore ſuo quæſtus eſt Cyprianus, & iuſtius temporibus noſtris Alcia. in *leg.* *vſura, in ff. de verb. ſignifi.* Quintò alliciuntur mercatores, præſertim diuites, ſpe tum ſuperabundantioris, tum certioris lucri, ad negligendam & intermittendam honeſtam mercaturam & ſolitam mercium negotiationem Reip. vtilem & neceſſariam: turpia verò, iniqua & longè exceſſiua lucra ſectanda, huiuſmodi fœnus improbum exercendo: idque citra ſumptum, labores & pericula, retenta interim opinione & officina mercatoris, ſed ſolo nomine, ad illuſionem populi duntaxat: idque iam nimium docuit & etiamnum docet experientia. Quorſum enim toties inquiſitio decreta in mercatores omiſſa honeſta & neceſſaria mercatura ſua fœneratoriam improbam exercentes? Sed omne flagitium ſuperauit, quod etiam Pariſiis factitare cœperant multi diuites & famoſi mercatores, nempe horribilem illam pyraticam terreſtrem, de qua ſup. nu. 14. Neque enim amplius illis curæ erat, pannos conficere, aut diſtrahere, aut alias merces parare, euehere aut inuehere: ſed aſſiduè domi ſedentes per interpoſitos veneratores venabantur pecunia indigentes, quibus merces cariſſimè ad breuem terminum, puta trimeſtris vel ſemeſtris ad ſummum venderent, & illicò per eoſdem interpoſitos viliſſimo redimerent & elatas antiqua eodem momento poſtica reciperent, vt tandem hæc impoſtura & illuſio diffamata ſit, & aliquot ſupra octo annos partim è mercatoribus, partim è proxenetis ſuis, per iudices ſuper hac re datos mulctatis (eò quòd non plenis probationibus, ſed tantùm coniecturis veriſimilibus adeo veteratoriè & callidè agunt, reuinci potuerant) aliquantulum repreſſa ſit: plures tamen adhuc ſæpe abuti pergunt.

Impiæ vſuræ Lugdunenſes.

506 ¶ Quid quod hodie non clam, ſed propalam graſſantur crudeliſſimæ illæ vſuræ Lugdunenſes, vbi prætextu interuſurij mercatilis in ſingulis nundinis, quæ quater ſingulis annis habentur famoſi illi menſarij hanc ſolam artem exercentes, capiunt circiter quatuor cum dimidio in centum, ſiue octodecim annua, & ſic ſeſquicenteſimam: & tamen vacant omni periculo, labore & ſumptu, & ſunt cautionibus vel pignoribus tuti & certi de ſorte non alienata, vt pote lapſo trimeſtri vel ſemeſtri repetibili, cum tanta *capſacenarum.* vſura donec ſors cum vſura reddatur. Nos autem cenſemus hoc eſſe grauiſſimum peccatum & ſcandalum, contra legem Dei, contra ſacras leges & Decreta ſacri Concilij Niceni, ſuprà *numero* 57. 84. grauiterque peccare Magiſtratus qui tolerant. Quod enim accipiunt quatuor cum dimidio in trimeſtri, non licet eos de iure capere vltra vnum cum dimidio, & ſic dictæ vſuræ tertiam tantùm partem ad rationem ſemiſſis, quæ tantùm eis licita eſt: tres autem ſemiſſes ſeſquicenteſima continet. Quòd ſi hi ſint iuſti negotiatores, honeſtam aliam mercaturam profitentes & verè exercentes, tunc loco illorum quatuor cum dimidio in trimeſtri licet eis accipere duo tantùm ad actionem beſſium, quæ eſt ſumma vſura, vt ſuprà *numero* 446. & plena & abundans penſatio mercatilis interuſurij ſolius pecuniæ, prout ea ſola debet conſiderari, contra eum qui de eadem non negotiatur niſi vſuram recipiendo, vt ſuprà *num.* 58. Ius autem ciuile in hac materia, licet ſit correctum, in quantum, quanquam infra congruas metas, ſed nimis vagè & diſſolutè, tolerabat ex prouiſione hominis vbique paciſci de vſuris, etiam in formali mutuo, etiam ab initio ante moram, tamen non eſt correctum, ſed in viridi obſeruantia, ſecundum omnes & Theologos & legiſtas & Canoniſtas, in quantum vetat & reſtringit vſuras vel earum exceſſum. Et ſic ille vſus Lugdunenſis etiam citra anatociſmum, eſt merus abuſus, prorſus damnabilis & nullo modo excuſans, nec in conſcientia quidem, etiam prætextu conſuetudinis, propter nimium morſum (vt Hebræi loquuntur) ſeu exceſſum, nec etiam in foro iudiciali ſi coram Docto & bono iudice agatur: fruſtra verò conſuetudinem, fruſtra quotcunque iudiciorum præiudicia, quæ hic aggrauant, non excuſant, *c. fi. de conſue.* fruſtra quæcunque ſtatuta, edicta & homologationes (ſi quæ ſint) cauſabuntur. Tantum enim abeſt vt excuſent, vt eis maledicat Spiritus ſanctus per os prophetæ, dicens. *Væ vobis qui conditis leges iniquas. Eſaiæ.* 10. Cùm autem morſus is enormis acerbæ huius vſuræ ſit contra legem Dei, & contra præcepta aperta & negatiua iuris diuini moralis pluries repetiti in locis citatis ſup. *num.* 2. *n.* 9. nullo prætextu, nullo tempore excuſari aut tolerari poteſt. Non enim poteſt dici ſocietas, cùm creditor nullum periculum ſubeat nec participet, ſed omnino certus ſit de ſorte & tanto lucro: nec etiam dici poteſt mercatura, nec iuſta negotiatio, cùm creditor nullam induſtriam, nullum laborem, nullam mercem (quia pecunia non eſt merx. ſuprà *quæſt.* 69. fam. ſuprà nu. 58.) adhibeat: ſed eſt ſolum & merum mutuum fœneratorium, idque non ſolùm contra omnia iura, ſed etiam contra ſacrum Concilium Nicenum. Non tamen ſtatim & indiſcriminatim reos cenſeo noxiæ mortalis eos, qui ſic adhuc ex iuris ignorantia fœnerantur, putantes licitum ob conſuetudinem eorum qui probi habentur, & tolerantiam Magiſtratuum, dummodo non exigant à pauperibus, ſed à diuitibus negotiantibus, præſertim quando ad hoc prouocantur & rogantur ab illis, tantum fœnoris, vt partem lucri, vltrò & cum gratiarum actione offerentibus, & aſſerentibus ſibi commodum fieri: vt Inſtitor Regis Portugalliæ, qui etiam priuatos rogat ſibi fœnerari ad rationem ſexdecim in centum in anno, quæ eſt ſeſquitertia centeſima, & tutò cauet de ſorte cum tanta vſura reſtituenda poſt ſemeſtre, aut quoties poſt alium breuem terminum voluerit creditor exigere. Et ſuperlucratur inſtitor, ſibique gratiam fieri dicit præſupradictis menſariis, qui exigunt octodecim annua in centum, & ſic plenam ſeſquicenteſimam. Veritate verò deinceps per nos detecta: non ſic, ſaltem non tam faciliter excuſabuntur. Et cùm tota hæc noſtra œconomia, quæ in ſe eſt æquiſſima, non ſit aliud quàm veteris iuris non abrogati, ſed virentis (licet nimis craſſa ignorantia hactenus offuſcati) genuina & certiſſima declaratio, debet etiam ad contractus iam factos & vſuras præteritas & negotia pendentia extendi, per text. in *l. fin. C. de vſur.* Peccatum autem maximè principum

Leges iniquæ non excuſantur à S. S.

Differentia ſocietas, mercatura, fœnus.

Inſtitor regis Portugalliæ.

cipum eſt & magiſtratuum, qui vſque adeò [illegible] neglıgunt, vt tam barbaricam iniquitatem tandiu tolerarent & multò magis eorum, qui etiam authorantur. Sunt enim rei non ſolùm omnium improborum fœnorum, quæ inde procedunt, ſed etiam omnium fraudationum, quæ iam diu & in dies paſſim committuntur à mercatoribus in mercantiis ſuis, vt damna huiuſmodi improborum fœnorum compenſent cum aliena iactura, vt ſuper-lucrentur. Quid ergo dicemus de nephariis illis, qui ſuperaddunt anatociſmum? ego quidem non audiui de facto nunc fieri,
9 legi tamen apud Alexand. *con.2.con.107. libro 2.* quorum epitome *con. 8. lib. 6.* vbi peſſimè approbat. Et nuper legi in libro de *Arithmetica & Geometria lingua Hiſpanica*, per quendam ab Vrtica Ordinis Dominicani artificiosè compoſito, plura exempla: quibus mendicus ille docet expeditè calculare quantum reſultet lucri, quando pactum eſt quòd æquè lucrum pariat lucrum ſiue vſuram ſicut ſors: ex quibus patet, etiam de facto practicatum fuiſſe, & tantùm ſcelus etiã alia ſcelera prodigioſa ſuperfœtatione produxiſſe.

507 ¶ Huiuſmodi verò ſcelera nullatenus depoſiti vocabulo, quod huic negotio fœneratores indunt, velari poſſunt: cùm notoriè nec creditor egeat cuſtodia aliena pecuniæ ſuæ, nec det in cuſtodiam, ſed in vſum quæſtuarium: debitor verò non præſtet officium depoſiti vel cuſtodiæ, ſed ſibi vtendam accipiat, & paciſcantur de mercede vſus, tripliciter metas iuris excedentes, & ſic de triplici improbo fœnore, cum quo ſors infra tres vel ſex menſes reddi debet Et ſic eſt veriſſimum & (vt ita loquar) formaliſſimum mutuũ fœneratitium, nec eis patrocinari poſſunt. *l. l. actus. l. Publia. depoſ.* vn nouè [illegible] declaraui, infrà *quæſt.83.* quibus non eſt in dignoſcendo in fœnore Lugdunenſi, vſque adeò res protrita eſt, vt vel ſolo nomine ſeſe prodat. Vulgò enim hanc vocant mercaturam argenti, & lucrum ipſum pretium argenti, vt non poſſit hæc negotiatio clariùs fœneratio, nec clarius hoc lucrum fœnus vocitari, per not. ſuprà *quæſt.69.* Vnicum pro multis exemplum promam, quod ipſe vidi anno 1538. Mercator magnum & honeſtum quæſtum faciens, egens in eam rem promptis ſex mille aureis in proximis nundinis, miſit ſchedulam (his enim breuibus & priuatis cauſis fides eſt ex laudabili more inter probos & notos mercatores) ad quendam menſarium, rogans pro ſe & quodam in hac re aſſociato prouiſionem, id eſt auxilium, ſibi fieri in proximis nundinis de 6000. aureis ſolaris, in depoſitum pro pro duabus nundinis, hoc eſt ad vtendum ſemeſtri, ita vt hoc depoſitum non conſtet pro illis duabus nundinis, vltra 4 ¼. vel 4 ⅓. ad ſummam non vltra 4 ½. pro illis duabus nundinis, hoc eſt dilatione duarum nundinarum ſeu ſemeſtris. Quis non videat tale depoſitum eſſe merum purúmque mutuum fœneratorium, mercedémque depoſiti eſſe verè mercedem ſeu quantitatem fœnoris conuenti, pro vſu pecuniæ ad breuiſſimum tempus mutuatæ: & tamen ita non ſolùm hactenus vtuntur, ſed etiam ſecurè vtuntur, & nomen Dei identidem ſuis ſchedulis velut religioſi aut religiosè agentes inſerunt. In eo exemplo clare vides, vt debitor haberet pro magno beneficio primum numerum, hoc eſt centeſimam & ſimul quincuncialem vſuram pendere. Quatuor enim cum quarta parte vnius pro 100. in trimeſtri faciunt ſolidam centeſimam, & ruſus quincuncem eiuſdem, ſubaudiunt enim verbum, in centum, pro faciliori quota ſortis, & ſpatium vnarum vel duarum nundinarum vſurpant pro trimeſtri ſeu ſemeſtri. Pro mediocri verò beneficio habebat ſecundum numerum, videlicet pendere quatuor cum triente vnius, quæ faciunt centeſimã, quincuncem & tertiam partem vnciæ. Quòd ſi vtroque beneficio excluderetur, adhuc pro iuſto pecuniæ commercio habebat tertium numerum, videlicet quatuor

Mercatura argenti.

[illegible]

A cum dimidio, quæ faciunt veram ſeſquicenteſimam, non autem dimidiam ſeſquicenteſimæ: quia illa verba (pro duabus nundinis) intelligunt diſtributiuè, id eſt, tantam vſuram pro primo, & rurſus eandem pro ſecundo trimeſtri. Solet enim ibi fœnus ſeu pretium (vt vocant) argenti communiter variari, & plus minus æſtimari in ſingulis nundinis, & rarò ſolet ibi de facto minus valere ſeſquitertia centeſima, videlicet quàm quatuor pro centum in trimeſtri, rarò etiam (quod ſciam) ſolet excedere ſeſquicenteſimam, quam dictus mercator (nomina reticeo) integrè cum ſorte & ſponte pro virili ſua dependit, nec me ſuper fœnore conſuluit, ſed ſuper eo, quòd illud mutuum acceperat in communi ſimul cum quodam ipſius creditoris con-
B ſanguineo, qui poſteà cum dimidia parte pecuniæ (niſi eam creditori colluſori reſtituiſſet) aufugerat in Angliam, vbi opera & ſumptu mercatoris comprehenſus & carceratus fuerat, ſed exemptus opera creditoris, qui tamen non contentus à mercatore ſuam virilem, vt dixi, cum tanto fœnore recepiſſe, proſecutus eſt eum coram conſeruatore dictarum nundinarum, & in Senatu Tholoſano, & in magno Regis conſilio ſuper reſiduo ſortis & fœnoris, cauſificans eum principaliter vt mandatorem, vt in ſolidum obligatum, petenſque tantundem fœnoris, intereſſe nomine, quandiu dilata erat aut differretur totius reſtitutio. Cauſabatur enim creditor ſe accepiſſe dictos 6000. aureos mutuo à menſa numularia, hoc eſt à ſua vel communi ſociorum, ad intereſſe, ſéque ſingulis annis
C damnificatum vltra 500. in 6000. & pro iuſtiſſimo & debito intereſſe habebat prætextu dictæ ſententiæ Hoſtien. & communis aduſque omnium erroris. Vides indidem [illegible].

508 ¶ Sed mirum quam efferbuerunt à paucis annis ficto quodum edicto quam ſolenniter publicato, quo liceret 5. in 100. accipere in ſingulas nundinas, quod æquat ſortem in quinque annis, nec diſtat à duplici centeſima niſi decem menſibus, & quorumdam pecuniæ, qui fidentes edicto, tantique cupidine lucri accenſi dictis menſis commiſerant, mox à fiſco occupatæ. Non nego quin magnam pœnam mereantur tam improbi & ſcelerati lucri cupidi, ſed videant οἱ ἄρχοντες quàm fœdis ſceleribus ſeſe commaculent, dum ſubditos ad peccandum irritant. Dupliciter enim, te-
D ſte Gregorio, peccant, & duplici pœna digni ſunt, quemadmodum qui benè præſunt, diuo Paulo teſte, *1. Timoth. 5.* duplici honore digni ſunt. Plurima verò ſunt illis honeſtiſſima, omnique laude digniſſima remedia, tum emendandorum, tum beandorum ſubditorum, ſi liberet eis [illegible], partéſque reip. agere, vt tenentur, ſolo reipub. charitatis, non autem tyrannidis, auaritiæ, libidinum, &c. ſcopo propoſito. ſed ad rem. Non potes illud exemplum excuſare prætextu qualitatis debitoris, qui non ſolùm non erat qualitatis eorum quibus gratis mutuandum, de quibus ſup. *num. 86.* ſed cum certaret de negotiando & ſuperlucrando, poterat cum eo de parte lucri paciſci, vt in exemplo, ſuprà *num. 10.* cum ſequenti, multum enim illud primum exemplum diſtat ab iſto, ob nimium
E morſum & exceſſum. Quanquam enim quandoque inter aliquos diuina & humana lex non vetent de congruo lucro paciſci, ſemper tamen vetant de exceſſiuo, qualis eſt centeſima, quæ ſemper, citra traiectitiam & ſuſceptum à creditore periculum, fuit proboſa, vt ſuprà *n. 40.* ſed hìc eſt multò maior centeſima, & ſic improbiſſimum fœnus, non ſolùm iure diuino ob tam acerbum morſum. ſed etiam bonis legibus humanis, & decretis ſanctorum Patrum damnatum & execratum. Ego quidem inter ipſos mercatores & negotiatores, ſi metas iuris *d. l. eos.* non excederent, hanc negotiationem interuſurij pecuniarij reprobare non poſſem, nec vanum arbitrarer quòd nomen Dei in ſuis ſchedis in ſignum legalitatis & be-

[illegible]

næ fidei adſcriberent : ſed in tanto támque enormi exceſſu cogor legibus diuinis & ciuilibus, & ſacris Patrum decretis damnantibus ſubſcribere, quámque in his ſceleratis negotiis nominis diuini mentionem vſurpare ſolent, merè hypocriticam aſſerere, iuxta illud euangelicum Lucæ 6. *Quid autem vocatis me, Domine, Domine, & non facitis quæ dico?* Sed nihilominus (culpâ certè τῶν ἀρχόντων) tantum malum ſerpit per magnum & abominandum ſcandalum ad alios quam mercatores & iuſtæ negotiationis profeſſores, idque tam actiuè quàm paſſiuè, quod tam notorium eſt, vt non ſit opus plura exempla referre. Quinetiam audiui quendam Aduocatum Lugdunenſem, qui quòd non tam doctus eſſet, nec tam ex patrocinio lucraretur, quàm aliqui doctiores & famoſiores, vt eos tandem diuitiis vinceret, ad hanc ſceleratam artem confugit, & quicquid ex aduocatione vel aliunde corradebat, ad menſam numulariam ad hæc impia lucra participanda deponebat, & tandem cæteris quidem ditiſſimus, ſed odioſiſſimus, & meritò contemptiſſimus euaſit, nec niſi ingratis & extraneis heredibus commodauit, tandémque (vt fit) ſup. *num.* 3. malè parta malè dilapſa ſunt, theſauri videlicet iniquitatis & modius iræ plenus, vt inquit Michæas *c.* 6.

509 ¶ Nec rurſus valet, ſi dicas, quòd in caſu Hoſti. ſup. *num.* 500. mercator ille dat pecuniam ſuam huic debitori in articulo egeſtatis, vtque illi commodet gratiâ illius, non vt de paupertate illius negotietur: & quod in reſiduo id ſolùm agit, vt indemnitati ſuæ caueat de lucro, quod alioquin de ea pecunia negotiando facturus erat. Quia dico primò, quòd iſtud eſt mera ſophiſticatio verborum, merúmque præſtigium: ſed adeò futile, vt ad primam excuſſæ veritatis ſcintillam euaneſcat. Quò magis enim debitor eget & anguſtus eſt, eò minùs ab eo exigi debet: tantùm abeſt vt tantæ vſuræ prætextus eſſe poſſit, quòd debitor alioquin mutuo denegato maiorem cladem ſubiturus eſt, & alias probandum eſſet iniquum illud exemplum, quod ex Athenæo refert Budæus *lib.* 5. *Aſſe.* de eo qui tridrachmali fœnore obrutus, rogabat amicum mutuam ſibi fœnore ſeſquicenteſimo & ſic dimidio leuiore dare pecuniam, quia officinam vnguentariam inſtituat, ex cuius quæſtu tam acerbo fœnore liberari poſſit. Cæterùm vt medicator negotiando cum mercibus verè negotiatur: ita hoc modo mutuando, & ſibi de ſolito lucro cauendo, veriùs & ampliùs negotiatur, vt dictum eſt, ipſáque res oſtendit: cùm abſque mercibus, citra veram earum commutationem & deuectionem, citra laborem & induſtriam, citra pericula perſonarum & rerum, citra dubium & caſum intermiſſionis lucri curſúſve negotiationis, quæ ſæpè aduerſa valetudine, morte vel aliis infinitis caſibus impediri, vel in totum abrumpi poteſt: ſed tutò & continuè, idque ſolis nummis negotietur. Non eſt ergo verum dicere, quòd in gratiam debitoris lucrum ſuum omittat: ſed quòd de eius paupertate quæſtum faciat, vt longè vberiorem prætenſo quæſtu omiſſo, ita longè nequiſſimum & improbiſſimum. Omitto quam longè illæ harpyæ fugerent hoc genus fœnoris, ſi ſperarent plus lucrari poſſe negotiando: non multum abſimiles antiquis quibuſdam ſed improbatiſſimis oratoribus, qui cùm linguam haberent turpiter venalem, plura tamen talenta ſilendo, quàm cæteri exactè & laborioſè dicendo lucrari ſeſe gloriabantur, vt apud Valer. & Aul. Gel. in *Noct.* Omitto quòd altera manu quam latè & commodè poſſunt negotiantur: quatenus autem non poſſunt & otioſam pecuniam habent, altera manu tam improbè fœnerantur, tantáque hypocriſi, vt nec peſſimi viri eſſe, ſed alienum negotium proprio, ſalua indemnitate, præferre videantur. Sed ſacio interim me prolixitatis a quibuſdam argui, ſed non ſolùm rei indignitas, verùm etiam neceſſitas eo impellit, nec tam ſcelerata & inueterata lues ſatis inſectari aut cõuinci poteſt.

510 ¶ Nunc accipio ſecundum oppoſitum extremum, quod multum quidem plauſibile videtur, cùm iuſto vſurarum odio, tum liberalitatis & gratuitorum officiorum fauore. Sed illud effatum falſum & iniquum eſſe probatur: primò, quoties debitor in diem ex cauſa, ſed ſine ſui culpa cogitur ante tempus ſoluere. debet æſtimari & deduci interuſurium, ſeu commodum medij temporis, idque indiſtinctè etiamſi debitor non ſit mercator aut negotiator, nec aliter de certo ſpecifico eius intereſſe ſiue damni incurrendi, ſiue lucri amittendi conſtet. *l. ſi conſtante. §. quoties. ſoluto matr.* no. glo. & Doct. in *l.* 1. *C. de condict. ex lege.* Igitur ſi quod mihi purè debes, fruſtraris & notabili tempore differs ſoluere & moram purgare, debet æſtimari & reddi interuſurium & commodum medij temporis, quo tua mora fruſtratus ſum, etiamſi non ſim mercator, nec ſolitus lucrari vel negotiari, nec aliter probem de aliquo ſpecifico intereſſe, per locum ab eadem contrariorum diſciplina, quando eadem eſſe hîc ratio vtriuſque: imò etiam per locum à correlatiuis: quod enim æquum eſt debitori, vt in dicto §. *quoties.* debet etiam conuerſo caſu æquum eſſe creditori. *l.* 3. *de caupreſſis. lib.* 12. *l.* 1. *verſ. æquiſſimum. de ſolut. l. pen. in fi. C. de ſolutio.* nec fruſtratio debet eſſe impunita. *l.* 3. *ad fi. de vſur. l. ſi hominem. manda. l. fi. de re iudi. l. diui. ad leg. Falcid.* Secundò, vſus ſeu fruitio pecuniæ habet aliam præter numerationem vel reſtitutionem ſortis vtilitatem vſibus hominum commodam, conſiderabilem & æſtimabilem, legibus citatis ſuprà *numero* 497. Igitur concedens vſum pecuniæ ſuæ, vel ſibi debitæ, quam non tenetur mutuare nec differre, poteſt paciſci de interuſurio: quod ſibi abeſt & debitori adeſt, vſque ad ſummam cõgruam, nec exceſſiuam. Et ſic poterit locus eſſe interuſurio, non ſolum quando debitori anticipatur ſolutio ante tempus: ſed etiam quando notabiliter prorogatur ſiue ob moram & fruſtrationem debitoris, ſiue ex pacto, quòd etiam per canones probatur. inquiunt enim, Neminem inuitum cogi de proprio facere beneficium. 10. *q.* 3. *c.* Item cùm etiam communis ſchola velit congruam ſeu æquiualentem penſationem accipere licere pro vſu rei afferentis fructum, ſiue naturalem aut induſtrialem, vt fundus, ſiue ciuilem, vt domus, vel equus, vel nauis. *l. ſi nauis. de rei vend.* ſequitur licere de vſu pecuniæ pro modo interuſurij, quod fructum & commodum adfert.

511 ¶ Hinc vſuræ dicuntur fructus pecuniæ. *l. qui quadringenta §. fi. ad leg. Falc. l. generaliter. §. ſi cui legetur. de fideicommiſſa l. berta.* & vicem fructuum obtinere. *l. vſura vicem. de vſur.* & omne commodum inter fructus connumeratur. *l. videamus.* 3. *in fin. de vſur. facit. l.* 2 *§. belliſsimis vt lega. nom. cauea.* Tertiò, omnes definiunt vſuram eſſe lucrum, excludendo, quicquid vel vltra ſortem, ſed ob aliam æqualem compenſationem percipitur: igitur licèt aliquid exigatur vltra ſortem, dummodo non excedat æſtimationem interuſurij, non erit vſura, ſed ſolùm quatenus congruum modum excedit. Sed modus legalis in ſui quantitate non excedit congruum modum, nec poſſibile eſt, ſtante congrua & communi æquabilitate commerciorum, minoris æſtimare, ſuprà *num.* 76. Nunc apertis radicitùs fundamentis, & ratione vtriuſque intereſſe, paucis explicemus, quæ ſit ſanctio iuris ciuilis ſuper vtroque: deinde quid obſeruandum in praxi, & ſic reliquum totius materiæ planum erit. Hîc rurſus quàm multa nouè diſcutienda & conuellenda occurrunt: ſed vt huius tandem immenſi æquoris portum conſpiciamus, liberiore diſputatione omiſſa veritatem ipſam & ſententiã noſtrã planè & μεθόδως exponere.

512 ¶ Breuiter notandum, quod duplex eſt acceſſio rei in genere generaliſſimo, vna cognata ſeu naturalis vel quaſi, quæ dicitur cauſa, ſiue à re immediatè, ſiue mediatè Quotuplex acceſſio.

mediatè cauſetur. *l. equit. l. videamus. de vſuris. l. cùm fundus. in princ. de reb. cred.* Hanc vocat Iuſtinia. legitimum augmentum *in l. fi. verſ. vel ſi ipſe. C. de pet. hered.* de qua alibi ſuo loco dicemus. Altera accidentalis & extrinſecùs accedens: & hæc triplex: ſcilicet æſtimatio quantiplurimi, vſura ſiue interuſurium, & intereſſe caſuale momentaneum: harum trium ſolæ vſuræ habent vicem fructuũ duplici ratione. Prima, quia ſunt quid ſucceſſiuum, ſicut fructus ciuiles domus vel nauis locatæ, & pariter ſucceſſiuè renaſcuntur: vnde videntur in fructu. *l. diuortio. §. ſi vir in fundo. ſol. matr.* vnde vſuræ dotis cedunt marito, ſicut fructus. *l. ſi quis pro vxor. §. ſi vxor. de don. inter vir. & vxor.* Secunda, quia ſunt compenſatio, ſeu communis æſtimatio promiſcui ſucceſſiui interuſurij, ad quod referuntur. Vnde malè dixerunt Nicol. Matharel. Alberi. & alij in *l. vnica. C. quod intereſt.* & vbique, quòd vſuræ non referuntur ad commune, ſed ad ſingulare intereſſe: quia imò ad ſingulare per prædicta, confutando opinionem Hoſti. & ſequacium, ſed ad commune intereſſe interuſurij promiſcui & communis: non tamen ſunt fructus propriè & ſtrictè, quia non ex ipſo corpore, ſed ex alia cauſa, id eſt noua obligatione, & ſic extrinſecus veniũt. *l. vſura. de ver. ſign.* Æſtimatio verò quantiplurimi non poteſt habere vicem fructuum, non ſolùm quia fit ſemel, ſed etiam quia eſt pars æſtimationis ipſius rei vel corporis licèt accidentalis: vnde dicitur vtilitas ſiue intereſſe circa rem. *l. ſi ſterilis. §. cùm per venditorem. de act. emp.* non autem intra rem, vt omnes glo. & Doct. peſſimè hactenus interpretati ſunt. Non enim eſt intra rem, ſed neceſſariò penitùs extra rem, quia eſſe deſiit: [C] ſi enim adeſſet, non diceretur æſtimatio quamtiplurimi, ſed ſimpliciter æſtimatio & actualis concomitantia rei, & veniret etiam citra moram & culpam. Poſtquam autem res euiluit, maior illa æſtimatio, quæ propter culpam, vel moram debitoris amiſſa fuit, eſt ſpecies intereſſe ſeu acceſſionis, quæ ideò non dicitur eſſe remota & impertinens, ſed circa rem, quia eſt æſtimatio qualitatis, quæ ſemel rei adhæſit & eius pars fuit. Vnde hæc acceſſio tum quòd ob præteritas reliquias magis accedit parti rei, quàm nudæ acceſſioni, tum quòd magis conſiſtit in damno reſarciendo, quàm in lucro, longè fauorabilior eſt & faciliùs accedit, quàm vſura. Patet, quia venit etiam in obligationibus ſtricti iuris citra pactum. *l. in hac. de cond. trit.* intereſſe verò caſuale nihil habet commune cum re, nec [D] cum eius fructibus vel quaſi, & longiùs cæteris acceſſionibus à re recedit, & cum illa quantiplurimi proprium ſyntagma requirit. *tract.* in *d. l. vnica.* Et hæ tres acceſſiones in omnibus rebus fungibilibus, non ſolùm in numis, ſed etiam in cæteris quantitatibus mutabilibus verſari poſſunt. *l. frumenti. l. oleo. C. de vſur. l. numm. de in lit. iuran.* no. in *l. Paulus. de ſolut.* quicquid omnes glo. & Doct. aduſque dixerint. In ſpeciebus autem poſſunt verſari acceſſiones quantiplurimi & intereſſe caſualis, ſed non vſura, niſi quatenus eſſent res æſtimatæ & tanquam tales vice pretij datæ. *l. 3. in fi. de vſur. l. pro auro. C. eo.*

Summa vſurarum ſecundũ ius ciuile.

513 ❡ Circa vſuras autem hæc eſt ciuilis ſanctionis ſumma. In bonæ fidei iudiciis veniunt, non ſolùm ex pacto, ſtipulatione tamen vallato, ſed etiam ex mora [E] regulari, vt in *l. mora. § in bonæ fidei. de vſur.* vel irregulari. *l. curabit. C. de actio. empt.* Sed in ſtrictis iuris iudiciis, ex ſtipulatione expreſſa tantùm. *l. quamuis. C. de vſur.* ex pacto tamen nudo peti poſſunt in mutuo duobus tantùm caſibus, Primò, à ciuitate. *l. etiam de vſur.* non à pupillo vel ſimili priuilegiata perſona: quia ſpeciale eſt in pecuniis publicis mutuò datis propter publicas neceſſitates ſicut & in argentariis dictum eſt ſup. *nu.* 59. & ſic caſus *d. l.* etiam nullo modo debet extendi, ſed ſtrictè accipi. Secundò, in frumento vel hordeo mutuo datis. *l. frumenti. C. eo.* quæ etiam ſtare debet in caſu ſuo, nec extendi ad venditionem vel emptionem, aut [A] aliam obligationem earumdem ſpecierum: & hæc omnia, infra limites & moderationes iuris, de quibus ſ. *nu.* 45. Intereſſe verò caſuale non accedit, niſi poſt veram moram, culpã vel dolum, & ex iuſta cauſa propinqua & probanda, ſic ſ. *num.* 29. nec vltra duplum in caſibus certis: quæ limitatio non habet locum in doloſo, quin ob dolum omnis caſus incertus eſt, vt ſuo loco dixi. In incertis autem caſibus iudex non debet excedere id quod verè ex iuſtis, veris, propinquis & efficacibus cauſis interfuiſſe apparet. *d. l. vnica.* & in dubio ad exiguum deducitur. *d. l. fi.* Cæterùm in omni obligatione, ſiue bonæ fidei, ſiue ſtricti iuris, verſari poteſt, vt dixi: & de eo loquitur; *to. tit. de eo, quod cer. loc.* & eius eſt peculiaris materia.

Intereſſe caſuale.

Noua declaratio de eo quod cer. loc. actio arbitraria.

514 ❡ Non tamen ſtatim præcipitanter intelligendum occaſione verborum dictæ rubricæ, quod non veniat arbitrandum hoc intereſſe in actione ſtricti iuris, nec ſit arbitraria, niſi ſolutio in certum locum deſtinata ſit: & è diuerſo quod arbitraria ſit, & hoc intereſſe æſtimandum, eo ipſo quod certo loco ſoluendum eſt, vt omnes ferè glo. & Doct. vbiq; ex ignorantia legalis æqualis malè & imperitè opinantur, ſed maturè grauitérque intelligenda ſunt duo primò, quod ibi loci mentio fiat tanquam circunſtantiæ prægnantioris, vt pote quæ diem includit. *l. 3. § ſi quis ita. eo tit.* Et gratiâ commodioris & frequentioris exempli in quo verſari debeat arbitrium iudicis ad æſtimandum & taxandum, an & quantũ extrinſecus interſit. vnde non reſtringit: & ſic etiam ſi locus non ſit adiectus, ſi tamen debitor fuit expreſsè vel tacitè præmonitus de futu-[C]ro intereſſe creditoris, ſi falleret, & conditione ſuſcepta fallat, arbitraria erit actio, cùm ſit omninò eadem ratio, iuſtitia & æquitas. Cur autem ob id actio ſtricti iuris in iure dicatur arbitraria, non autem actio bonæ fidei, in qua multò magis eadem æquitas obſeruatur, rationem glo. & Doct. non malè referunt ad naturã & vim actionis, quæ plenior eſt in iudiciis bonæ fidei, in quibus quicquid ex bono & æquo præſtari debet, etiamſi in formula contractus permiſſum ſit, nihilominùs venit *§. conductor. Inſti. de loca.* non æquè in ſtrictis iuris iudiciis, *l. quidquid adſtringendæ. de ver. oblig.* Sed cùm non minùs in iſtis æquitatis & iuſtitiæ ratio habenda ſit. *l. quod ſi Epheſi. in fi. de eo quod cer. lo. l. in omnib. de reg. iur.* ea ratio non concludit. Melius autem quadrat referre ad veterem quemdam meritò ex-[D]oletum ſtylum, ſeu ritum veterum Romanorum in iudicibus à Prætore dandis, quæ in bonæ fidei quidem iudiciis ex latiſſima & vſitata clauſula ex fide bona, quæ ſemper inerat, pleniſſimam & liberam habebant facultatem quicquid bonum & æquum videretur adiudicandi: in ſtricti verò iuris iudiciis includebantur finibus contractus vel certa formula, quam non liceret egredi, etiamſi æquum eſſet, niſi ſuper hoc arbitrium petitum & datum eſſet, quo dato non dicebatur ſimplex actio, ſed arbitraria, quaſi arbitrio iudicis extenſio, quòd in bonæ fidei iudiciis ſuperfluum erat, quem ritum pulchrè & eleganter refert Fran. Duarenus vir doctiſſimus in *tract. de in lit. iur.* & in *tract. pacto.* ſed ad rem. Secũdò intelligendum, quòd etiamſi maximè inſit locus & tempus certum, non tamen con-[E]tinuò actio arbitraria eſt, ſaltem cum effectu, vt intereſſe extrinſeci ratio haberi debeat, etiam in nummis: ſed tunc demum quando tempore contractus ea circunſtantia loci & temporis periculum quoddam vel futurum nouum intereſſe creditoris, & præmonitionem quandam debitoris implicabat, qui nihilominus fidem dedit ſe tunc impleturum. Vnde omnia exempla d. ti. loquuntur de alio externo loco, ex quo præſupponitur aliquid extrinſecum intereſſe creditoris verſari, vt ibi tunc ſoluatur: ſecùs ſi quis ſe obligat ſoluere certa die in domicilio creditoris: quia ſi nihil aliud concurrat non videtur in dubio nec expreſsè nec tacitè cogitatum de aliquo extrinſeco intereſſe vltra

ſortem principalem, & vltra interuſurium promiſſum. Et ſic non erit actio arbitraria, hoc non erit temerè habenda ratio & æſtimatio intereſſe extrinſeci, niſi fortè alia iuſta & grauis cauſa, putà certa debitoris peruicacia & malitia, doceatur. Cùm autem hæc duo quæ ſunt ſubſtantialia. *d. tit.* & totius materiæ, ignorauerint glo. & Doct. non eſt mirũ ſi tam crebrò paralogizati ſint. Ego quoque materiam hanc nũquam rectè intelligere potui, ex ſolo longo aſſiduóque ſtudio & lectione, niſi poſt frequentem applicationem ad vſum, & exactam collationem theoriæ & praxis.

515 ¶ Ex his habes nouè & clarè ſummam iuris ciuilis, ſuper vſuris, interuſurio & eo quod intereſt. Hìc mihi ſubmurmurantem turbam audire videor, non ad ius ciuile, ſed ad ius canonicum in hac materia (vt pote peccati) recurrendum, quibus ſatis reſponſum eſt, ſup. *q. 1. ad fi.* ſup. *nu.* 90. Sed vt ſatisfaciam bonis & candidis & diſcendi cupidis, flagitantibus, vt promam quidnam ſentiam de iure canonico, hoc eſt in terminis iuris canonici. Fremant omnes licet, ego ſolius veritatis (quæ ſuper omnia vincit 1. *Eſdræ* 3.) fiducia fretus dico, ſententiam iuris ciuilis de vſuris (& intellige ff. & C.) non eſſe correctam nec reprobatam per canones: quandoquidem hoc dici nequeat, niſi quatenus canonibus expreſſum inuenitur, *c. 1. & 2. de oper. noui nuncia. c. cùm expediat. in prin. de electio. in* 6. Et incipiendo ab antiquiſſimo illo canone Niceni Concilij, certum eſt quòd non prohibet niſi turpes illas & nociuas vſuras, vt ſup, *n.* 84. & nominatim centeſimam & ſeſquicenteſimam. Nec aliud poteſt neceſſariò colligi ex tex. *c. quam multi. diſtin.* 47. nec ex aliis ſubſecutis canonibus antiquis. 14. *q. 3. & q. 4.* per not. nec ex Concilio Carthaginenſi, & Laodinenſi *diſtinct* 45. *c. ſeditionariis. c. non licet.* Alcia. autem *Parerg. lib. 6. c.* 20. reſtringit dictum Conc. Nicenum ad Clericos, & malè. Duo enim ſunt in dicto c. *quoniam multi:* primum, reprobatio & prohibitio auaritiæ & turpium lucrorum, inter quæ centeſima & ſeſquicenteſima connumerantur. Secundum, pœna eiectionis à Clero & gradu Eccleſiaſtico: ſed iſtud ſecundum non eſt tota nec diffinitiua pœna, ſed potiùs domeſtica coercio, imò etiamſi eſſet actualis exauctoratio, quam Hieronymus contra Ruffi. retrogradationem vocat, adhuc (niſi conſtet imponi vt terminum pœnæ, vt per Bal. in *l. officiales. C. de epi. & cleri.*) non dicitur pœna criminis, ſed præparatio ad pœnam, vt in *in authen. vt cleri. apud propr. epiſc. §. illud palam.* eiectos ergo clero tales clericos relinquit Concilium poteſtati debitè puniendos. Primum autem, maximè in quantum ſpeciatim centeſima & ſeſquicenteſima declaratur eſſe turpe & illicitum lucrum, neceſſariò ad omnes ſpectat, & omnes laicos, etiam mercatores ligat, tametſi verba ad ſolos clericos, à quibus incipiendum erat, dirigantur. Sed omnes illi Canones, qui tantum loquuntur de turpibus lucris & improbo fœnore, nihil mouent de ciuilibus vſuris & temperata numorum negotiatione extra caſum debiti mutui, vel eleemoſynæ, ſed eodem modo & ſenſu, vt antiqui, poſſunt & debent intelligi noui & recentiores canones ex. *de vſur.* & *lib. 6. & cle. eo tit.* Quinimò tantùm abeſt, vt inepta illa vulgò recepta glo. & Doct. opin. de omni interuſurio reprobato, & iure ciuili in hoc correcto fulciatur per nouos canones, vt nullum ſit in illis huiuſce rei exemplum, ſed omnia exempla contractuum vſurariorum iuris canonici fœnus improbum contineant, vitium & exceſſum etiam ſolo iure ciuili damnabile, ſi omnes illi canones ceſſarent. Patet in *c. ad noſtram. de empt. & vend.* vbi erat implicitum pactum legis commiſſoriæ poſt 16. annos, nec interim licebat redimere, niſi poſt ſeptem annos à die contractus, & erat læſio enormis ad vſque ferè dimidiam iuſti pretij. in *ti. autem de pig. c. illo vos.* licèt non eſſet modicitas pretij, tamen debitor non poterat liberari, etiam offerendo in primo anno, niſi ſoluendo vſuram totius triennij, & emptor ſeu creditor erat ſolitus fœnerari, ſcilicet ſimili fœnore exceſſiuo ſupergrediendo proximum. 516 ¶ Pariter in *c. in ciuitat. de vſur.* ſpecies eſt fœnoris improbiſſimi, duplam, imò triplam centeſimam excedentis. Patet, quia mercatores communiter non ſolent, præſertim Ianuenſes, emptoribus mercium dare terminum vltra duos menſes, aut ſaltem ſæpiùs vltra tres menſes, aut ad ſummum, quanquam raro, non vltra ſemeſtre. Ponamus tamen ad ſummum datum ibi terminum ſemeſtris, quod non eſt veriſimile, ſed eſto, adhuc vna libra addita, 5. libris iuſti & integri pretij, pro pretio ſeu compenſatione dilationis ſemeſtris, aſcendit ferè ad rationem quadruplicis centeſimæ, ſaltem eſt notabiliter plus quàm triplex centeſima, vt patet calculando vel aſpiciendo abacum: & ſic eſt improbum fœnus, iure ciuili reprobatum & reducendum ad rationem beſſis, per text. rotundum in *l. cùm allegas. C. de vſu* in *l. Iulianus. §. idem Papi. de actio. empt.* Non obſtat, ſi dicatur quòd contractus non ſit vſurarius in ſui forma, cùm non ſit facta vlla ſeparatio pretij, ſed extet venditio vnico pretio ſimpliciter facta: & quòd ſi eſt læſio, non excedit ſextam partem, quia deduci debet pretium ſiue æſtimatio interuſurij ſeu commodi totius pretij pro tempore medio datæ dilationis, prout de pacto reuendendi & ſimilibus venditoris oneribus, vt tactum eſt ſup. *num.* 267. Et ſic non inuenietur læſio, ſaltem non vltra dimidiam ſextæ, vel duodecimam totius, quod conſiderari non debet, etiam vbi aliàs recurri poſſet ad arbitrium boni viri, per no. Bar. & aliorum in *l. ſocietatem. §. arbitrorum pro ſocio.* Et ſic cùm non ſit enormis læſio, non ſit trahendus ad vſuram, nec recurrendum ad materiam vſurariam, præſertim aliis præſumptionibus deficientibus, ſed ad materiam *l. 2. C. de reſcind. vend.* ſecundum quam ſtat firmus contractus, nec locus eſt remedio: quia reſpondeo ad hæc, quòd erant ratio dubitandi, videlicet exterior & apparens forma contractus, vt etiam exprimitur in tex. *d. l.* ſed rei veritas erat, quòd venditor erat venditurus iuſto pretio, videlicet, pro quinque libris præſenti pecunia, ſed propter dilationem bimeſtrem, vel trimeſtrem, aut ad ſummum ſemeſtrem, vendebat pro ſex libris: & ſi non expreſsè, ſaltem tacitè, inter partes agebatur, quòd ſexta libra addebatur iuſto toti pretio cauſa dictæ dilationis redimendæ vel compenſandæ duntaxat. Et ſic illud additamentum erat pretium vſus temporarij pecuniæ debitæ venditori, qui merces tradiderat, conſequenter verum fœnus, quòd iam vulgò ſolebant frequentare: ſuper quo conſultus Pontifex prudenter & verè reſpondit, Venditores peccatum incurrere, nec excuſari poſſe formula exquiſita contractus, etiam ſi digna facti veritas probari nequeat, quia nihil nec cogitatio quidem Deo occultari poteſt. Hic eſt verus & *γνήσιος* intellectus *d. c.* quod fundatur expreſsè in enormi exceſſu vſuræ, ſeu mercedis dilationis, quod idem eſt, & in negotio vſuraria expreſsè vel tacitè geſto inter eaſdem partes: tametſi ſub formula principalis contractus confuſo & occultato, ſed fruſtrà. Quoniam ex quo conſtat vel præſupponitur, quod emptor ſine dicta dilatione non erat empturus vltra quinque libras, nec venditor vltrà venditurus, & quòd omninò inter eos conueniebat iuſtum mercis pretium non excedere quinque libras, patet implicitum eſſe negotium vſurarium, videlicet redimendæ dilationis dilationis dicti breuis temporis pretio vnius libræ, quod à contractu principali, vbi de hoc conſtat, ſeparandum eſt,

517 ¶ Non enim refert, nec in foro conſcientiæ, ſi probari nequeat, nec in foro iudiciali, ſi probari poſſit, aut vel tacitum negotium vſurarum ſit confuſum & implicitum in eadem ſimplici formula contractus:

Ius canonicum non diſcordare à iure ciuili in vſuris.

Nouus intellectus c. in ciuitate de vſuris.

ctus: an verò ſeorſum, ſiue in continenti, ſiue non, A quemadmodum, vt ſic locus. *d. §. idem Papi.* ſi conſtat rem valere centum iuſto toto pretio, non refert an vendatur & tradatur pro centum ſub pœna ſoluendi centum viginti, niſi centum ſoluta fuerint infra trimeſtre: an verò pro. 120. ita tamen vt emptor ſoluendo centum infra trimeſtre liberetur: quoniam vtroque caſu eadem eſt ratio, & vera pœna in fraudem vſurarum appoſita, quamuis altero caſu explicitè, altero implicitè, de quo non curatur, cùm de veritate conſtet. Et ſic vtroque caſu illa viginti reduci debent ad legitimum modum vſurarum, videlicet ad ſemiſſes communiter, & ſic ad vnum cum dimidio pro rata lucri trimeſtris, vel ſi venditor ſit iuſtus mercator ad beſſes, & ſic ad duo duntaxat pro rata trimeſtris. Sed in d. c. in ciuitate, exceſſus data paritate B quantitatis vſuræ eſt multò grauior. Patet, quia in his vltimis exemplis ſecundum terminos *d. §. idem Papi.* debitor poteſt ſe liberare, etiam abſque vlla vſura, ſolo iuſto pretio oblato in termino, vel cum volet infra terminum. & in ſola conditione maioris quantitatis pœnæ vel vſuræ grauatur: quæ tamen non compenſantur in aliquo cum facultate data debitori, omnem vſuram etiam legitimam euitandi ſoluendo in termino, quia nullo ingenio permittitur exceſſus modi legitimi, ſed ab initio penitus ipſo iure non valet, quatenus modus exceditur vel excederetur. *l. ſolutum. §. ſi in ſortem. in fi. de pig.* At in caſu d. *c. in ciuitate.* debitor non poteſt liberari offerendo verum iuſtum pretium ante terminum, etiam in continenti: imò C etiam offerendo vltra iuſtum pretium ſoluere vſque ad legitimum modum vſurarum infra terminum pro rata temporis, non audietur ſtante forma contractus, ſed præciſè totam illam exceſſiuam vſuram ſoluere cogetur, etiam ſi dilatio ſibi ſit ſupernacua & inutilis: quod eſt aliud intolerandum grauamen, rem per ſe deducens ad fœnus improbum etiamſi aliàs non excederet legitimum modum: quia iure ciuili ſemper neceſſe eſt debitorem liberam habere facultatem ſe liberandi quandocumque voluerit & potuerit, offerendo ſortem cum vſura, infra legitimum modum pro rata temporis, & ipſo iure non valet pactum aut iuramentum in contrarium, vt nouè diximus ſuprà. *quæſt.* 55. Et ſic in hoc. c. in ciuitate. duplex verſatur improbum fœnus, cum quantitatis plus triplo ex- D cedentis centeſimam, tum ſublatæ libertatis ſe liberandi ab vſura, imò etiam ab exceſſu vſuræ. Et hæc eſt duplex & vera ratio decidendi huius. c. in claris & apertis textibus iuris ciuilis fundata. Hæc autem ſanctio iuris ciuilis in conſcientia ligat. *per no. ſup.* etiamſi aliàs illa ſexta libra circiter æquipolleret interuſurio dilationis conceſſæ inter mercatores & negotiantes, de quibus formatur. q. in d. c. quia non ob id licet, ſaltem ſciẽter, leges rectè poſitas trãſgredi, nec illis fraudem facere, etiam in conſciẽtia. *l. contra legem. cum l. ſeq. de legibus.* Vnde meritò & ſine alia diſtinctione & inquiſitione cõmodi vel incõmodi reſpõdit Pontifex, vẽditores peccatũ & noxã cõſcientiæ incurrere.

518 ¶ Et ſic patet quòd omnes ſpeciales deciſiones iuris canonici in hac materia iuri ciuili omnino E conformantur. Ex ſpecialibus autem promptum eſt generales pariter intelligere, maximè per regulam. d. *c. 1. & 2. de ope. no. nuncia.* Ius tamen canonicum non approbat nimiam illam licentiam, quia ius ciuile tolerat paſſim & indiſcriminatim, etiam in mutuo, paciſci de lucro vſurario, ſicut nec nos approbamus. Sed illud ſatis eſt nos euiciſſe, ius canonicum nullam vſuram in ſpecie reprobare, niſi quam ius quoque ciuile reprobat. Et reliquæ generales ſententiæ iuris canonici in hac materia, non poſſunt referri niſi ad tres caſus, videlicet, primò ad fœnus improbum ratione nimij exceſſus & læſionis, vt in d. *c. quoniam multi. 47. di.* Secundò, quando fœnus eſt aliàs temperatum & conceſſum, ſed exigitur ab eo qui ele-

Paradoxor.

moſyna vel officioſitas mutui debetur: quibus duobus caſibus vſura eſt de ſe mala, & iure diuino, & decretis ſanctorum Patrum damnata: vnde eiſdem caſibus ius canonicum diſertè reprobat & annullat omnia ſtatuta vel conſuetudines contrarias. Tertiò, quando ſtatuto vel conſuetudine loci minor eſt modus vſuræ, & certis caſibus in totũ vetitus, & aliquis in caſu, vbi aliàs licet de hoc paciſci, modum excedit, vel infra eũ modum ſtipulatur in caſu vetito. Committit enim vſuram improbam, & ſic habent locum cenſuræ iuris canonici, quæ recipiunt interpretationem paſſiuè à ſtatuto vel cõſuetudine de minori modo vel licentia fœnerandi: quemadmodum etiam omnes leges iuris noſtri ciuilis vſurarum, punitoriæ vel coërciuæ, eandem paſſiuam interpretationem recipiunt à ſimilibus nouis legibus. Cum ergo ius noſtrum ciuile non permiſerit exceſſiuam fœnerationem, ſed valdè temperatam, quæ etiam intelligitur vbi negotiari licet, ſecluſis caſibus, vbi eleemoſyna vel officium debetur, vt plenè ſup. *q. 2.* ſequitur nullo modo eſſe correctũ nec immutatum per ius canonicum, niſi quatenus & vbi legalis modus fœnerãdi prius abrogatus eſt leuiore ſubrogato. Ex quibus habes obiter verum & expeditum intellectum. d. *c. in ciuitate.* quod Canoniſtæ vſurarũ & terminos & elenchum ignorantes, multis ineptis difficultatibus velut ſpinis hirtum & diſtortum implicauerunt, cum ſufficerent breuia & expedita ſcholia ex iure ciuili ſumpta, vel etiam ſenſus communis, & naturalis ratio, nempe omnem fraudationem & ſupergreſſionem vitandam: quam ſi Docto. hactenus ſecuti fuiſſent, non ſuperſtitioſè timuiſſent, vbi non erat timor, multos contractus iuſtos damnando, in d. c. in ciuitate. & alibi paſſim: nec è diuerſo nimia licentia & ſecuritate peccaſſent, iniuſtos contractus approbando, vt ſup. *nu.* 500. 519 ¶ Ex his patet quòd in caſu. d. c. vera eſt ſententia, licet minus communis, eorum (vt ſ. *nu.* 493. qui tenent illud habere locũ etiam in venditione fundi, non per ineptas eorum rationes, ſed quia pariter in pretio, ex venditione fundi debito, legitimã vſurarum modum excedere non licet. Et hoc, niſi conſtaret veriſimiliter fructus interim percipiendos non eſſe minores incremẽto conuento: tunc enim non eſt vſura, nec propriè, nec etiã largè ſumpta: quia non eſt compenſatio promiſcui interuſurij ſed alterius certi & ſpecifici commodi non debiti emptori, quia nõ ſoluit, vt dixi in *conſ. Pariſ. §. 1. glo. 9. nu.* 19. Sed quatenus illud incrementum fructus excedit, eſt vera vſura largè ſumpta, & ſi excedat legitimum modum, cadit in iuſtam cenſuram & reprehenſionem. d. c. in ciuitate, & etiam in foro contentioſo reduci debet, ne excedat ſaltem rationem quincuncis vſuræ, per not. j. *nu.* 537. licet toto contractu inſpecto non ſit læſio emptoris vltra, ſed multum infra dimidiam: dummodo conſtet quòd venditor erat aliàs iuſto & minori pretio venditurus præſenti pecunia, & quòd illud incrementum non fuit additum pretio iuſto, niſi ob dilationem pretij. Et ſic in hoc articulo differt venditio fundi vel domus à vẽditione mercium ſeu mobilium promercaliũ in duobus, vel tribus: primò in hoc, quòd non cõtinuò eſt vſura etiã largè ſumpta, ſi fundus pluris venditur ob dilationem: qui quatenus illud plus concurrit cum fructibus, nullo modo eſt vſura, ſed in mercibus quæ fructum non adferunt, nec locari ſolent, ſtatim eſt vſura largè ſumpta. Secundò, quia venditione immobilium, præſertim ſine facultate redimendi, non ita procliue eſt abuti ad fraudes vſurarias, ſicut venditionibus mobilium promercalium. Tertiò, in fundis non ita de facili præſumitur auctum pretium cauſa dilationis, nec quòd venditor eſſet aliàs vẽditurus minori præſenti pretio, quia fortè (vt ſæpe accidit) nolebat omnino minoris vendere, ſed tanti æſtimabat, licet gratiam dilationis pretij vel partis non negaret. Et etiam cum pretia fundorum non ſint ita certa in communi, ſicut pretia

rati, ſed etiam vſuris à iure ciuili damnatis & pro improbis habitis) non debent inquam pati metas ſanctiſſimas & æquabiliſſimas iuris ciuilis excedi prætextu interuſurij, etiam inter negotiatores: quia abundè ſufficit beſſis, habita ratione tam æſtimationis promiſcui interuſurij, quam vitandarum fraudum & abuſuum, & ne tantum quæſtum adferat ſimplex vſus pecuniæ, quantum pecunia cum induſtria.

523 ¶ Ad ſecundum *quæſt.* ſuprà *numer.* 495. ad eius quidem deciſionem, nihil eſt addendum, ſed aduertendum ſuper vero intellectu, d. c. ſalubriter. quid initio miſeria temporum, ſuperſtitione & inſcitia graſſantibus nimis obſcuratum fuit: tempore verò procedente mihi videntur Docto. noſtri experientiores facti, ſenſimque veritati propius acceſſiſſe. Quidam enim olim *dictum. c. ſalubriter* (vt Io. And. ibi, reſtringebant ad caſum, formulam ſeu contingentiam in eo expreſſam, videlicet quando ab initio conuenit, non ſolùm dè certa ſumma dotis, ſed etiam de certo fundo fructifero in pignus tradendo & fruendo, donec dos purè promiſſa numerata ſit nec data dilatione dotis ſoluendæ, genero quoque onera matrimonij ſuſtinente, & dummodo illi fructus ſubſint fortunæ: alioquin extra illum caſum, vel vno prædictorũ deficiente, cenſebant generum etiam ex pacto expreſſo non facere fructus ſuos nec aliud emolumentum ſucceſſiuum propter dilationem dotis percipere poſſe, quin ſit tanquam vſurarium & illicitum ſorti imputandum, & ſequuntur Anto. Butri. Io de Ligna *ibi*. Ambro. de Vigna in *reper. numero* 14. Laurent. de Rodul. *repe. c. conſuluit. par. 2. quæſt.* 53. *de vſur.* Alex. *conſi.* 27. *lib.* 4. *con.* 74. *con.* 141 *lib.* 5. Soc. *conſi.* 88. *lib.* 4. Anto. *par.* 2. *tit.* 1. § 7. & § 27. vbi anxiè & ſcrupuloſè torquetur, ſed longè ineptius & miſerius anxiatur, & ſurſum deorſum iactatur Io. Imo. in *l. in inſulam. §. vſuras. ſolu. matri.* ad ſciendum an & qualiter, & qua actione hoc caſu à genero vſuræ peti poſſunt, cum quo tamen tranſeunt Cor. *con.* 164. *col.* 2. *lib.* 3. Io. Campegi. *tract. de dote. par.* 2. *qu.* 6. *nu.* 2. Sed in quantum Io. And. & ſequaces limitant. d. c. in fundo & fructibus incertis, communis & vera opinio eſt in contrarium, vt idem ſit, ſi certa annua penſio promittitur, donec dos ſoluatur, & ita tenent. Pau de Eleaza. Ioan. Cal. Petr. Ancha. Panor. in d. *c. ſalubriter.* Bar. Roma. Imol. Alexan. *l. in inſulam. §. vſuras. ſolu. matri.* Alexand. *conſi.* 31. *conſi.* 100. *lib.* 6. Cor. *conſi.* 145. *conſi. fi. col.* 3. *li.* 2. *con.* 164. *li.* 3. Bal. *nouell. tractat. dotium. par.* 7. *in* 3. *ſpeciali.* Ioan. Campegi. *eo. tract par.* 2. *qu.* 6. Io. Lup. *rep. c. per veſtras. verſi. octauo infertur. de dona. inter vir. & vxor.* Anto. Rub. *conſi.* 108. idem Theologi, vt Alphon. Toſtat. in 25. Matthæi *q.* 102. Conrad. *de contract. q.* 35. *concl.* 7. Gabri. Biel. Iac. Almain. & alij in 4. *ſenten. d.* 15. Clauaſ. in *ver. vſur.* §. 25.

Plena declaratio. c. ſalubriter de vſur.

524 ¶ Rurſus in quantum Anto. Butri. ſup. 120. annos reſtringebat. d. c. procedere in caſum & durationem moræ ſoluendi dotem, contrarium cenſens, ſi ab initio factum eſſet pactum de dote ſoluenda in certo termino, & ſimul datum prædium in pignus, nec valere pactum lucrandi interim fructus vel aliud percipiendi: licèt hanc opinionem aliqui imperitè ſecuti ſint, vt Ambro. de Vigna. rep. *d. c. num.* 14. & nouiſſimè Aymo. *con.* 189. *col.* 4. *verſi.* quintus caſus, & alij quos omitto: tamen communiter ſubſecuti Docto. hunc errorem partim emendauerunt, & inualuit crebrior ſententia, vt gener dans ſocero dilationem dotis ſoluẽdę, poſſit paciſci de lucrandis fructibus pignoris pendente termino, vel de aliquo interim ſibi præſtando, non excedente onera matrimonij, vel iuſtum intereſſe, vt tenent Panor. in d. *c.* Imol. Ludo. Roma. in d. *l. in inſulam. §. vſuras.* Bal. *nouel. tractat. dot. part.* 7. *in* 3. *priuil.* Conrad. *de contract. q.* 35. *cõclu.* 2. Io. Lup. *in rep. c. per veſtras. ad fin. ver. octauo. infertur. col.* 2. *de dona. inter vir. & vxo.* quemadmodum idem cenſent in venditore tradére fundum emptori cum dilatione ſoluendi pretij. Sed hæc communis emendatio, licet in ſe vera, non ſufficit, quia in effectu reſtringit. *d. c.* vt data dilatione non procedat? niſi ex pacto expreſſo tempore & contemplatione dilationis facto, quæ cõmunis reſtrictio non eſt vera: quia eo ipſo quòd gener non dat dilationem ſimpliciter, ſed accipiendo, vel prius accepto & retento fundo in pignus, cenſetur conſentire dilationi ſecundum naturam & capacitatem materiæ ſubiectæ, quæ tacitè ineſt, vt ſic faciat interim fructus pignoris ſuos, iuxte deciſionem. d. c. ſalubriter. de qua videtur tacitè confiſus, etiamſi non expreſſerit. Et ita ſentit ibi ſolus Panor. & benè Sed in his nimis ridiculè delirauit Iacob. Almain. in 4. *ſenten. di. decima quinta. quæſt. ſecund.* vbi quaſi cæcorum dux, & magiſter noſter, noſtros iuris profeſſores irridet, quaſi nudæ textuali literæ hærentes, neque valentes ad radicem rei pertingere. Verum dum ſe putat altius & acutius philoſophari, longè fœdius cæteris labitur, diſtinguens, Aut ſocer tenetur ſtatim dare dotem, aut poſt tempus. Et in ſecundo caſu cenſet generum non poſſe interim etiam ex pacto expreſſo lucrari fructus pignoris, ſed teneri computare in ſortem, niſi ſocer liberaliter illos dono daret. Et mouetur, quia ſocer pendente dilatione, non tenetur ſoluere, nec incurrit peccatum, nec culpam, & eſt dominus pignoris: ergo fructus ſunt ſui, nec generi intereſt ſtante dilatione. Ergo non poteſt capere fructus, nec ratione pœnæ conuentionalis ſeu pacti, nec ratione intereſſe. Vides argumentum ſophiſticum? Patet, quia ſi gener poteſt facere fructus ſuos, etiam ſine pacto, nulla data dilatione, & non obſtante quòd poſſit quotidie ſortem exigere, vt ille in primo caſu fatetur: igitur multò fortius poteſt paciſci de lucro eorundem fructuum eiuſdem pignoris, vel alia congrua præſtatione, dando dilationem & liberã facultatem fruendæ ſortis debitori, abdicãdo ad tempus facultatem exigendi, vt ipſa ratio naturalis & ſenſus communis oſtendit, & tradit. Bald. in *l. hac edictali §. hi illud C. de ſecund. nupt.* Et ſic nuperus ille Theologus non ſolum in iure, in quod falcem ſuam temerè iniecit, ſed etiam in iudicio naturali & ſenſu communi lapſus eſt: imò nec legit quidem, aut ſi legit, non intellexit Doct. noſtros, quos velut ex alto deſpicit. Non enim aduertit ſe nihil noui adferre ſua illa diſtinctione, ſed eam olim fuiſſe ſententiam expreſſam præfati Anto. Butrij. eamque crebrius à noſtris rectè reprobatam vt dixi. Non obſtant rationes ſuæ de dominio retento & dilatione pendente, quia ſunt ſuperſtitioſæ illæ & ineptæ tricæ Sophiſtarũ quæ ſcopũ bonæ fidei, naturaliſque iuſtitiæ, nec centrum nec radicem rei attingunt, ſed circa peripherias quaſdam impertinentes verſantur, quas quantò magis Sophiſtæ vrgent, tantò longius, vt extra viam currentes, aberrãt, & incautos tenebris offuſis in errores inducũt, vt patet in ſiluis tot ſummarũ, lectionum, & cõſiliorum.

Error Iacobi Almain.

525 ¶ Sed primum pauci ex noſtris rerum experientia & communi ſenſu freti, cœperunt in quibuſdam propius veritati accedere. Et primus omnium pulcherrimè cenſuit Bal. in *l. fin. §. præterea. colum.* 2. *C. de iur. dot.* quòd deciſio, d. c. *ſalubriter.* debet intelligi, & reſtringi ad modum probabilis intereſſe, quem ſequuntur Io. And. in d. *c. ſalubriter.* Alex. in *l. in inſulam. §. vſuras. ff. ſolut. matri* & in *conſil.* 178. *num.* 11. *lib.* 7. Io. Lup. in *loco præallegato deci conſil.* 119. *nu.* 12. & omnes communiter, nec melius in hoc articulo dicere potuiſſent, nondum detecto vſurarum elencho. Rurſus poſt Bald. ſeniorem primus omniũ latius progredi auſus alius Bal. nouel. quem ſecutus eſt. Io. Lup. in *locis præallegatis,* tenuit nihil in d. c. ſalubriter. ſpeciale eſſe fauore dotis, ſed ibi tradi ius commune ratione intereſſe. Quod nos ſimpliciter confirmamus: nullo enim fauore exceſſiua & illicita vſura admitti poteſt, nec ſuper hoc à quoquam diſpenſari, vt dixi in *con. Pari. §. 1. gloſſ.* 9. *nu.* 19. Et hic quod in d. *c. conceditur,*

Probabile intereſſe.

neceſſe eſt obtinere in cæteris caſibus, data eadem ratione & æquabilitate compenſationis. Aut enim eſt mera vſura, & non poteſt diſpenſari: aut non eſt talis vſura, ſed compenſatio, & non eſt opus diſpenſatione vel ſpeciali conceſſione. Ita etiam debet intelligi. c. 1. de feud. & c. conqueſtus. de vſur. non autem, vt vulgò malè putant, ſpeciale eſſe in domino feudali, vt nouè dixi in. d. §. 1. *glo. 9. nu.* 25. Modus autem ille probabilis intereſſe ſeu interuſurij de iure bes eſt in creditore, mercatore, aliàs ſemis: hodie verò apud nos eſt quincunx, vt plenè infrà. *nu.* 5,7. & hæc in eo, ad quem ſpectat onus vel officium dotandi. Sed ſi extraneus, qui dotare non tenetur, liberaliter aliquid dotis nomine promiſerit, nullum debebitur interuſurium ſiue vſura vltra quam concedatur per *l. fin. § præterea. de iure dot.* videlicet ad tertiam partem centeſimæ: quod intelligendum eſt, quando ſtatum eſt in terminis promiſſionis ſortis. Item ſi pignus ſimpliciter datum ſit: cùm enim non teneatur dotare, non habet locum. d. c. ſalubriter. nec in dubio cenſetur ad illud dãdo pignus facta relatio, ſed ad legem, quæ ſpecialiter de hoc caſu loquitur. Vnde non propterea curret vſura, niſi provt in d. *l. fi.* quia non eſt correcta ſed hodie ſtat in caſu ſuo. Secus ſi pactum ſit, quòd fructus totius fundi, vel alia certa penſio cedat: quia de iure non vltra *l. eos.* hodie non vltra quincuncem valere poterit.

526 ¶ Ex prædictis liquet, quid dicendum de pluribus connexis, ſed controuerſis quæſtionibus, puta in vidua, cui dos reſtituenda, an interim poſſit ſuos facere pignoris fructus, vel quid annuum præter ſortem percipere, quod negant Innoc, Hoſti. Anto. de Vigna. *numer.* 16. in d. *c. ſalubriter.* Imol. in *l. in inſulam. §. vſuras. ſoluto matri.* Petr. Anch. *con.* 150. *in quæſtione.* Panor. *con.* 39 *libr.* 2. Fulgo. *con.* 201. *conſi.* 125. *Alexand. con.* 27. *con.* 56. *lib.* 4. *con.* 74. *con.* 141. *li.* 5. *Antoni. par.* 2. *c.* 7. §. 19. latè Ange. Areti. *§. fuerat. de actio.* Anto Rub. *con.* 55. *conſi.* 108. *in fi.* Io. Lup. *in rep. c. per veſtras. ad fin. ver. octauo infertur. col.* 4. Sed contrarium tenent *Clauaſi. verb. dos, ad fi. verb. vſura.* §. 26. Conrad. *de contract. quæſt.* 35. *conclu.* 9. Iaſ. *conſil.* 92. *lib.* 1. & eſt veritas, infra metas prædictas. Idem de ceſſionario mariti ſeu generi in quo Bald. *in rubr. C. de vſur.* tenet, quòd non poteſt vti beneficio. d. c. ſalubriter idem Anton. *part.* 2. *tit.* 1. *c.* 7. § 32. Clauaſi. *verb. vſura.* §. 26. quaſi mutatione perſonæ mutetur priuilegium. Philipp. Deci. *Conſ.* 571. Contrarium vult Sali. in *authen. ad hæc. quæſt.* 13. *C. eo.* ſequitur Io. Lup. *repe. de c. per veſtras. ver. octauo infertur in fi.* Arnol. Ferro. in *conſuetud. Burdega. titu. de dote* §. 1. Idem ſentit Conrad. *de contract. quæſt.* 35. *in fi.* dummodo ceſſionarij tantundem verè interſit, quod nihil eſt. Breuiter dico, quòd in hac ſpecie opinio affirmatiua eſt veritas, quocunque titulo valido ceſſio facta ſit, ſaluo quòd ſi de iure vel ſtatuto loci, cedenti, tanquam iuſto negotiatori, currebant beſſes, vel vſura maior communi, ſi ceſſionarius non ſit eius profeſſionis, non curret ei deinceps niſi communes, vel vſque ad metam communium, per no. ſupr. *num.* 60. & eſt ſimile de priuilegio prælationis, quod competit mulieri pro dote, quod non poteſt alij cedi, per text. in *authen. vt exact. dot. Inſt. in prin.* & in ſimili tex. in *l. ex pluribus. de adminiſtr. tutorum.* quod eſt verum, ſiue ex cauſa voluntaria, ſiue ex cauſa neceſſaria, vt tenet vterque Imol. in *l. poſt dotem. charta fi. ſoluto matrimonio.* & benè, reiecta diſtinctione Bart. ibi, licet eam ſequatur Iaſ. in § *fuerat. num.* 123. *Inſtit. de actio.* reiectis etiam diuerſis cæterorũ omnium ſententiis, vt dixi in *conſuetud. Pariſ.* in *rubri.* 11. Et hæc limito ſeu declaro, vt procedant in vera & abſoluta ceſſione, ſcilicet quæ fit in rem & commodum ceſſionarij, vt toto titul. *ff. & C. de hæredi. vel actio. vendi.* etiamſi ceſſionarius non agat niſi directis actionibus nomine cedentis, dummodo de vera ceſſione cõſtet, & quòd cedenti non amplius intereſt. Secus ſi eſſet ſimplex mandatum vel ceſſio ad commodum cedẽtis, cui ratio reddenda eſt, vel in quem redundabit periculum & commodum: quia tunc priuilegium non cenſetur ad alium extendi, ſed in commodum eius cui datum eſt exerceri. Item ſecus ſi à ſtatuto loci ipſi doti daretur maior quædam vſura: tranſiret enim vna cum actione de dote ad ceſſionarium, ſicut & de tacita hypotheca inhærente ipſi actioni. not. in locis prædictis. Sed ſi quæratur, an ceſſionarius teneatur, non debitori dotis, ſed ſuo cedenti computare in ſortem, dicendum quòd ſic, ſi eſt mutuum, & ceſſio ex cauſa mutui facta ſit, vt expreſſim vult Saly. d. *auth. ad hæc. q.* 13. *in fi.* Et ita dicendum in praxi, ſecundùm rationabilẽ vſum noſtrũ, quo non admittimus vſuram, nec interuſurium in mutuo, aliàs iure ciuili liceret ſecundum. *l. eos.* Si verò non eſt mutuum, ſed venditio nominis, vel abſoluta ceſſio pro certo pretio: ita quòd ceſſionarius non poteſt repetere ſortem à cedente, & tunc illos fructus ſiue vſuras lucratur, ſicut quilibet iuſtus emptor nominis.

Ceſſionarius.

517 ¶ Item de ſtatuto, quòd ob moram dotis non ſolutæ ſoluatur aliquid annuatim, puta ad rationem decem pro centenario, quod ſtatutum valet ſaltem inter mercatores, ſecundum Bal. in *l. fi. §. præterea. col.* 2. *C. de iur. doti.* [Quod refert & ſequitur Felyn. *c. conſultationib. col. fi. de off. de leg.* Idem Imol. loquens tamẽ ad rationem 6 in centũ *l. Inſulam §. vſuras ſol. matr.* Sequitur Carol. Ruin. *conſ.* 73. *q. libr.* 1.] Idem Alexander loquens ad rationem ſeptem pro cẽtenario in *con.* 63. *col.* 2. *li.* 3. *con.* 31. *nu.* 7. *lib.* 4. Idem Cepol. *cauſa ciuil. conſi.* 15. Anton. etiam extra caſum dotis. *par.* 2. *tit.* 1. *cap.* 7. §. 33. Conrad. *de contract. q.* 35. *conclu.* 11. & 12. Io. Lup. *rep. d. cap. per veſtras. ver. octauo infertur. col.* 5. Contrariũ ſimpliciter vult Iaſ. *§. fuerat. nu.* 19. *inſti. de actio.* & alij quos omitto. Breuiter affirmatiua eſt vera in ſe: ſed in hoc errant Doct. quòd non faciunt differentiam in quantitate vſuræ, ſiue ad decem, ſiue ad quinque vel ſeptem pro centenario. Dicendum puto tolerandum ſtatutũ infrà metas. d. *l. eos* [hæredes *feu ſieur d'Aſſier vendent vn deuoir de* 1500. *liures par an, auec toutes les circonſtances, & en chacune,* puta *faire vente, & iuſques à ce qu'elle fuſt entierement payée, & ſatisfaicte, des arrerages de ſondict douaire à elle deubs: luy a icelle cour adiugé l'intereſt à raiſon du denier quinze pour le paſſé, le* 24. *May.* 1558. *faut faire vne maſſe de tous leſdits arrerages, qui eſtoient deubs lors de l'arreſt, de laquelle maſſe eſt deu le quinzieſme denier pour l'intereſt, lequel ſẽbleroit n'eſtre deu qu'vne fois, & non pour chacun an: car ledict Arreſt ne dit pas par chacun an. Toutesfois attendu qu'il dict, qu'elle ſoit entierement payée il s'entend* ſecundũ communem modũ loquendi *qui eſt à continuer l'intereſt du denier quinze par chacun an iuſques à partage. Toutefois ſi de ladite maſſe partie eſt payée, ou acquittée, ledit intereſt ne courra plus que* pro rata reſidui: *& outre ſi peuſt ladite maſſe payer* particulatim. *pourueu que l'on ne paye pas moins d'vne année, ou de quinze cens liures pour vn coup: Car l'Arreſt ne porte pas nomation deſdicts arrerages.*] ſed ſupra non videtur honeſtum, & etiam tanquam per errorem & ignorantiam iuris inductum, detecta varietate, reducendum eſt. Pariter quòd inquit Bal. in d. §. Præterea. de decem in centum, debet reduci ad octo inter iuſtos negotiatores, & ad ſex inter alios Ita enim omnino dixiſſet Bal. ſi rationem vſurarum legalium intellexiſſet: quæ iuſta & abſoluta ignorantia facit omnino inuoluntarium, & magis impedit actum eſſe de ſententia animi, quàm metus vt per Ariſto. & commentatores in 3. *Ethico.* Tho. 2. 2. *q.* 6 Anthon. *par.* 1. *ti.* 4. *c.* 3. Gab. Bi. *diſt.* 7. *in.* 4. *ſent. di.* 15. q. 5. & ſic propter errorem illius temporis non poteſt dici eam fuiſſe verã ſententiã Bal. Ex his ſi quæ aliæ quæſtiones hic incidũt ex prædictis, ſatis decidi poſſunt 528 ¶ Reſtant tres vltimæ quæſtiones. ſ. *nu.* 496. Sed quia illis deciſis tota vniuerſa materia erit abſoluta, prius expedit finaliter cauſas & rationes odij prohibitionis vel tolerationis vſuræ radicitus excutere. Cõuenit autẽ inter

Statutum.

Ignorantia magis excludit voluntarium, quàm metus.

Ethymon vſura.

ter omnes doctos, & bonos Authores, & etymon indicat, quòd vſura non exigitur pro re, ſed pro vſu rei: & ita Azo. in *ſum. Cod. de vſuris.* hoc autem (videlicet pro vſu rei ſeu ſortis exigere) in mutuum de ſe malum eſſe iniuſtum, & contra ius naturale probant Theologi Scholaſtici pluribus rationibus, ſed tres κυρίαι ſunt, & cardinales. Prima, quæ eſt Thomæ Aquinat. 2. 2. 78. *quæſt. art.* 1. quia vſurarius vendit id quod non eſt bis idem, ſiue duplicem compenſationem de eodem: quod ſic probat. In mutuabilibus vſus eſt rei conſumptio: & ſic non poteſt ſeparari nec ſeorſum computari à re: igitur accipiens vltra ſortem, aut capit pro vſu rei, & capit pro nihilo, ſiue pro eo quòd non eſt: aut capit pro ſorte, & ſic bis vendit, vel duplicem compenſationem accipit pro eadem re.

Scot. Secunda, quæ eſt Scot. in 4. *ſentent. diſtinct.* 15. *quæſt.* 2. quia non debeo tibi vendere quod non eſt meum, ſed tuum: ſed in mutuo transfertur dominium, vt importat vocabuli etymon, de meo tuum: igitur pro vſu pecuniæ, quæ iam tua eſt, non poſſum à te quicquam exigere. Tertia, quæ eſt etiam Scoti in *eodem loco*: quia pecunia mutuata non eſt de ſe germinatiua, dato quod maneret ſua: ergo cùm ſors maneat ſalua, non licet aliquid vltra ſortem exigere: quia eſſet capere non de pecunia (quia non fructificat) ſed de induſtria aliena. Hæ ſunt tres rationes Theologorum cardinales. ad has enim referuntur & reliquæ omnes vbicunque ab eiſdem traditæ, quantumuis varia verborum formula multiplicari & diuerſificari videantur:

Pet. Palu. verbi gratiâ tres rationes adducit Petr. de Palud. in 3. *ſent. diſtinct.* 7. *qu.* 2. *art.* 1. Primam in iuſtitia commutatiua. Vnus non debet plus accipere ab alio, quam ei dederit in valore: ſed hæc ratio coincidit cum prima Thom. prædicta. Secundam ſubiicit ibi Paluda. quia in mutuo transfero dominium & ſic non debeo tibi vendere quod eſt tuum, videlicet vſum æris tui: ſed hæc eſt eadem cum ſecunda prædicta, quæ eſt prima Scoti.

Durand. Tertiam ponit ibi Paluda. poſt Durand. ibi. Quòd vendere vnum vt duo, & recipere duo propter vnum eſt illicitum: ſed hæc non differt à prima ratione Tho. niſi ſolo cortice ſonóque verborum.

Conrad. Pariter illæ viginti quinque rationes, quas nouiſſimè cumulauit Conrad. *de contract. quæſt.* 22. *concl.* 2. pro maiori parte ad tres prædictas reducuntur: reliquæ verò ad rationem naturalem probandam impertinentes ſunt. Illic etiam eandem rationem, paucis verbis mutatis, ſepties, ridicula curioſitate tradit: videlicet primam, quintam ſextam, nonam, decimam, & vndecimam. Videat cui vacuum fuerit, nolo quæque obuia moroſiùs perſequi, ne in reprehenſam curioſitatem incidam, & methodum noſtram remorer. Et hæc de rationibus ſophiſtarum. Omitto quòd illi pro expedito habent vſuram omninò iure diuino prohibitam per loca citata ſuprà num. 9. quæ intelligunt in mutuo ſtrictè ſumpto duntaxat, idque more vulgi, quod nouit eſſe vſuram, niſi in formali vel interpretatiuo mutuo: non aduertentes quòd Scriptura ſacra vſuræ nomine omnem ſuperabundantiam & ſupergreſſionem proximi in negotio intelligit, vt teſtatur Hieron. ſuper *Ezech.* & antiqui canones 14. *q* 3. *c. putant.* 14. *q.* 4 *c. ſi quis oblitus.* Omitto multa abſurda, quæ homines terminorum & vocum ignari, ciuilium legum & negotiorum expertes de his ineptè commenti ſunt.

Io. Teuton. 529 ¶ Aliam, & ſic quartã rationem, quæ præcedentibus probabilior eſt, adducit Io. Teutonicus, vetus Canoniſta, in *c. ſi fœnerâueris.* 14. *q.* 3. *gloſ.* 1 dicens quòd quando pecunia ſtatim eſt periculo recipientis, inconueniens eſt eum prætereà grauari, & fructum ſpectare ad alium.

Rationes Philoſophorum. Dantur aliæ aptiores rationes à philoſophis & expertis, quæ reducuntur ad duas, videlicet (facilioris notationis gratiâ, continuando numerum priorem) quinta intereſſe Reip. concernens, ne homines agriculturam, mercaturam & alias bonas & neceſſarias artes omittant, aut remiſſiùs current, pinguiori & faciliori lucro fœnoris illecti: néue pauci fœneratores cæterorum omnium facultates exhauriant. Et hanc expreſsè tangit Inno. in *rub. de vſur.* & de mente Ariſt. *lib.* 1. *c* 6. & 8. *politicon.* Neque enim ſimilis negotiatio fœneratoria cõmutationibus rerum, per quas ciuitas in ſuo ſtatu conſeruatur: quia hinc inde datur & ſemper remanet æquiualens: ſed in fœnore tametſi aliquo momento vſus pecuniæ maiorẽ adferat vtilitatem vtendi, quàm ſit mercis vſus pro illo tempore, tamen non eſt perpetuum: & nihilominus ſemper continuandũ fœnus donec ſors integra reddatur: & ſic ſucceſſu temporis, ſi fœnora multiplicarentur & perſeuerarent, eò tandem res euaderet, vt omnium facultates in fœneratores transferrentur. Sexta ratio, originem reique progreſſum, & naturæ ordinem finémque concernens: quia numus non fuit inuentus, vt eſſet terminus, ſed medium acquiſitionis: vnde non debet eſſe merx, ſed pretium: vnde vſura maximè præter naturam eſt, quæ eſt originalis & expreſſa ratio Ariſto. vt ſup. *n.* 440. Addo ſeptimam, quòd quantò vſura inſidiatur paupertati hominum ſeu indigentiæ, tantò magis excludi debet. Et quantò crebrior & cõmunior eſt neceſſitas æris alieni, tantò minùs licere debet hinc quæſtum facere, & commercium rei neceſſariæ difficile reddere.

530 ¶ Modò præfatas rationes excutiendo, tres primæ eodem ferè medio refelluntur, provt pariter in vno potiſſimũ peccant, quòd non diſcernunt vſum ſeu commoditatem vſus & interuſurij ſortis ab ipſa ſorte. Diſtin. Atqui nedum iura ciuilia, ſup. *n* 497. ſed etiam ipſa rerum experientia & cõmunis ſenſus oſtendũt, vſum ſeu fruitionẽ pecuniæ habere vtilitatem, vſibus hominũ commodam & æſtimabilem, præter ipſius ſortis quantitatem vel reſtitutionem, vt ſ. *nu.* 510. Itaque non obſtat prima ratio, quòd vendat quod non eſt vel bis idem. quia manifeſtè falſum eſt, dummodo quod vltra ſortẽ pro eius vſu capitur, non excedat æſtimationẽ iuſti interuſurij: hoc enim non eſt vendere ſortem, quia non capitur pro ſorte: nec eſt vendere nihilum, ſed veram & realem cõmoditatem, alioquin ei, cui ſors debetur, debitam, quæque interim præter ſortem ipſam & pendente eius reſtitutione creditori abeſt, & debitori adeſt. Et ſic puerile eſt dicere, quod vſus pecuniæ non poſſit ſeorſum conſiderari à ſorte, eò quod vſus eiuſdẽ conſumptio eſt: quia imò vſus & fruitio pecuniæ non ſolũ conſiſtit in prima momentanea expenſa vel cõmiſtione, ſed etiã in ſucceſſiuo vſu mercium, vel rerũ inde cõparatarũ, ſubrogatarũ, vel in patrimonio conſeruatarũ, quas alioquin diſtractũ iri oportuiſſet, vel oporteret, niſi beneficio æris alieni ſubuentum fuiſſet, vel ſi nũc promptè reddendũ eſſet, fa. *l. quia qui prec. de vſuf. l. ſed quod inde comparatũ. de lega.* 2. quanquã ſine lege naturalis ratio & experientia rerum magiſtra ſufficit. Quinetiam dictũ Tho. & omniũ Scholaſticorũ per ſemetipſum cõfunditur, nec ſibi conſtat: fatetur enim, & omnes aſſerunt, vſum pecuniæ commodatæ, putà ad oſtentationẽ, dominio reſeruato, licitè vendi poſſe Igitur ſi eiuſdem pecuniæ dominiũ tranſlatũ ſit, quo accipiens liberiùs & vberiùs frui poſſit vſq; ad tẽpus, poſt quod tantumdẽ reddere tenebitur, multò fortius hoc caſu vẽdi poterit vſus & cõmoditas pecuniæ, quã priore caſu, quantò maior & pinguior cõmoditas hoc caſu, quàm in priore trãsfertur. Nec obſtat ſi quis cauſetur, quod priore caſu pecunia ſtat periculo domini creditoris, hoc autem caſu periculo debitoris, tum quia priore caſu paciſci licet, quòd ſtet periculo cõmodatarij vel cõductoris, & valebit pactũ, ſimul cũ pacto mercedis vel pretij vſus, tũ quia cõmodans vel locãs poteſt fideiuſſoribus, vel aliàs ſibi cauere de periculo. Verum eſt, quòd in quantũ periculum ſtat apud vtentem, tanto mercis vſus, vel vſura debet eſſe minor, provt rationabiliter maior eſſe poteſt periculo ſpectante ad creditorem de nautico fœnore, per to. ſuprà *quæſt.* 3.

Et ſic tranſlatio dominij de ſe non facit quominus vſus præter ſortem vendi poſſit. Et ſic penitùs euerſa iacet dicta prima ratio cum omnibus ab ea dependentibus. Ad ſecundam prompta eſt reſponſio, quod imò etiam quod non eſt meum, ſed tuum, ſi tamen mihi à te purè debitum eſt, tibi vendere poſſum: imò etiam ſi tantùm mihi ſub conditione debetur, adhuc tibi vendere poſſum. text. in *l. exiſtimo de contra. empt. & vẽd.* ſed vſus pecuniæ mihi purè à te debitæ, eſt mihi purè à te debitus, ergo vel tibi vendere poſſum. Item nomen ipſum, vel eius commoditas vendi poteſt debitori ipſi, ſicut & cuilibet. Ad tertiam patet reſponſio ex prædictis, & quotidianus cõmerciorum vſus oſtendit, non eſſe leuẽ vtilitatẽ interuſurij notabilis pecuniæ: & ſæpè in iure dicitur fructus ſup. n. 5. 11. nec attinet quod per ſe ſola non fructificat: quia etiam agri per ſe non fructificant, ſine ſumptu, labore & induſtria hominum: pariter pecunia, etiam poſt tempus reſtituenda, mediante hominis induſtria notabilem interim fructũ adfert. Quinetiam citra quæſtuariam induſtriam non leue commodum adfert ipſa ſimplex dilatio, vt interim debitor ex fructibus prædiorum, vel alia occaſione ſortem conficere, & citra luctuoſam & irreparabilem patrimonij diſtractionem reddere poſſit. Et nonnunquam quantum adfert debitori, tantumdem interim aufert creditori. Iam confutatis tribus illis cardinalibus rationibus, corruunt reliquæ omnes Sophiſtarum argutiæ, quæ ab illis dependent. Ad quartam reſpondeo, primò, quod ſolùm concludit non debere totum fructum eſſe creditoris, qui vacat periculo: nec quantum ſit periculum retineret vel participaret, in quo etiam ius ciuile prouidit, vt ſup. *q. 3* Et ſic non inconuenit partem aliquam commoditatis cedere creditori, prout dando notabilem vſum pecuniæ, aliquid dat, licèt periculum non retineat. Secundò reſpondeo, quòd periculum tranſire eſt de natura materiæ ſubiectæ quæ ita abit in creditum, vt non eadem corpora, ſed tantumdem in genere debeatur, vt ſuprà *num.* 18. Cæterùm regulariter non accidit pecuniam perire & inutilem eſſe debitori, ſed contrarium, videlicet in vtilitates debitorum inſumi, prout crebriùs fieri notum eſt: vnde propter id quod rarò & ex inopinato accidit, non debet in vniuerſum quælibet vſura prohiberi: quoniam iura non ad ea quæ rarò, ſed quæ frequenter accidunt, adaptari debent. Et adhuc interim verum eſt, quòd vbi conſtat pecuniam caſu fortuito omninò periiſſe debitori non decet creditorem vſuram exigere: quinetiam nec ſortem quandoque, vt ſup. *nu.* 10. *nu.* 71. Quinta verò ratio non concludit, niſi contra nimiam licentiam vel exceſſum vſurarum: quia illa inconuenientia refrigerationis bonarum artium, & immutationis ſtatus ciuitatis, ſequi non poſſunt ex parcis & temperatis vſuris. Pariter ſexta & ſeptima ratio non concludunt, niſi odium & reſtrictionẽ vſuræ præſertim licẽtioris & immodicæ: non autem omnem excluſionem etiam modici & temperati fœnoris, adeò (prout diximus ſup. *q. 66. n. 441.*) vt omne iuſtum odium, execratio & punitio fœnoris, de exceſſiuo & inciuili fœnore intelligi debeat, non autem de moderato & conceſſo.

531 ¶ Plus dico, quòd quemadmodum ad commutationes rerum faciendas neceſſaria fuit inuentio & vſus numi, vt poſt. Ariſt. *lib. 1. cap. 6. Politicor.* teſtatur Iuriſconſult. in *l. 1. de contrah. nd. empt.* ita (licèt non in tantum) ad comparãdum vſum temporarium æris alieni, ad promiſcuas neceſſitates componendas, vel negotiationes tractandas, neceſſaria fuit inuentio & conceſſio alicuius moderatæ vſuræ, vt ſatis probat textus in *leg. ſi de eo quod cer. lo.* vbi vſuræ ſunt medium inueniendi & redimendi vſus pecuniæ alienæ, & ipſa quotidiana negotiorum & cõmerciorum experientia ſemper oſtendit. Et clarum eſt in iure, quod vſuræ nihil aliud ſunt, quàm congrua & æquabilis compenſatio temporarij vſus æris alieni, vt probant text. in *l.* (Neceſſitas vſus numi)

A *necenim. in fi. de pignor. actio. in l. in inſulam. §. vſuras. ſolu. matrimo.* in *leg. Pater. in prin. de doli except.* facit *l. illud. d. ædil. edict. l. ſocium qui in prin. pro ſoc.* & alibi paſſim in iure. Vt autem pleniùs liqueat hæc noſtra non æqualis, ſed analogica & ſubordinata comparatio inuentionis & vſus, tum numi, tum fœnoris, expende pauliſper quomodo neceſſaria fuit inuentio & fabricatio numi. Semper enim ab initio iuris gentium neceſſaria fuit, & publicè & priuatim, hoc eſt ſingulis & vniuerſis rerum commutatio, quæ, dum ante repertum numum ſola rerum permutatione fieret, impeditiſſima erat: tum quòd (vt inquit Iuriſconſultus in *d. l. 1 de contrah. emd. empt.*) non ſemper nec facilè concurreret, vt cùm tu haberes quod ego deſiderarem, inuicem haberem quod tu accipere velles.

B Tum quòd & ſi hoc maximè concurreret, adhuc nec ſemper, nec facilè conueniebat de quantitate, valore & æſtimatione rerum permutandarum, quæ non ſolùm diuerſis locis & temporibus, ſed etiam eodem loco & tempore à diuerſis diuerſimodè æſtimantur: vt hinc nimis crebris hominum, præſertim meliorum, captionibus frequenter veniret Diomedæam illam permutationem vltra vndecuplum inæqualem vſurpari, de qua in *proœmio. ff. in fine.* & in *dicta l. 1.* Tum quòd etiam ſi concurreret & conueniret de quantitate, non erat facile ſingulis efferre & deferre, quibus indigerent. Ad hæc tam multa incommoda aliud luctuoſius & miſerius accedebat, videlicet quòd corrigi non poterant captiones & deceptiones quo-

C tidianæ, non ſolùm quæ re ipſa nimis crebrò occurrebant, ſed etiam quæ dolo, ſimulatione & fallacia perpetrabantur. Abundans enim vino nolebat vinum dare pro frumento, niſi quanti ſibi valeret frumentum: & ſic, ſi non indigebat frumento, aut aliunde ſperabat, nolebat dare, niſi pro duplo vel triplo frumenti, quod erat iniuſtum. Et ſic egens vino, abundans frumento, qui non poterat alium egentem frumento commodè reperire, vt incidens in fraudulentum, cogebatur duplum vel quadruplum dare, & è diuerſo. Nec tam terra lues & fraudatio quotidiana elui, corrigi, aut reprehendi poterat: ſed neceſſe erat etiam ſcienter tantam peſtem diſſimulare, donec reperto & fabricato numo, cuius vbique, quantum liceret & apud omnes, eadem & perpetua eſſet æſtima-

D tio, non ſolùm prædictis difficultatibus commutationum obuiatum fuit, ſed etiam ſeruandæ æqualitati & fraudibus amoliendis, & publicè, & priuatim pleniùs conſultum fuit.

532 ¶ Reperto autem numo ἐκ τῆς ἀναγκαίας ἀλλαγῆς, vt inquit Ariſtot. id eſt ex neceſſitate commutationis inſtituto, ſpecies altera pecuniariæ ſuborta eſt cauponatrix & quæſtuaria, & vt verbo Ariſtotelis vtar, ἡ καπηλική. Similiter & ars fœneratoria, quam Ariſt. *cap. 7.* aptè vocat ὀβολοστατικὴν, peculiari & congruentiſſimo vocabulo, pro quo Leonardus Aretinus aptè tranſtulit numulariam, quod paſſim vbique vſurpat, confundendo cauponariam, numulariam & fœnos, quaſi idem eſſent, aut quaſi Ariſt. ea nullo modo & nunquam diſtingueret: quod me cu- (Ariſt.)

E rioſiùs ſingula veſtigantem aliquandiu torſit: cumque hunc ſcrupulum mihi non eximeret: recognitio & commentarius Iacobi Fabri Stapulenſis ſummi Theologi, & Philoſophi doctiſſimi, ſed legum ciuilium & commerciorum expertis, conſului prototypum, videlicet codicem Græcum & inueni quòd Ariſtot. ibi non ſuperſtitioſè verba obſeruat, ſed ἐν πλάτει, circa tamen offenſionem ſuæ methodi: nec immoratur in ſcrupuloſiùs diſtinguendis ſingulis quæ incidenter occurrunt, ſed explicare ſcopum ſummamque inſtituti ſui contentus, reliquas appendices obiter tantùm & contemptum attingit: quo fit, vt nonnulla prima face ſuboblcura & ſalebroſa parum attentis occurrant. quoniam in dicto *cap. 6. in princ.*

& expreſſiùs

Καπηλική, & expreſſiùs circiter poſt ſeptemdecim verſus, ibi, ὃ δὴ οὖν τοιαύτη μεταβλητικὴ, accipit χρηματιστικὴν, hoc eſt, artem quæſtuariam, pro ſpecie differente ἀπὸ τῆς οἰκονομικῆς, videlicet ab acquiſitione œconomica, quæ eſt ſecundum naturam ſuprà *num.* 440. Et rurſus *eod. c.* ibi διὸ ζητοῦσι, & in *cap. ſequen.* accipit idem vocabulum χρηματιστικὴ, pro genere complectente œconomicam, & cauponariam, & fœneratitiam, & generaliter omnem acquiſitionis ſpeciem. Et pariter in *d. c.* 6. in *dicto verſic.* διὸ ζητοῦσι, verbum καπηλικὴ accipit etiam & potiſſimum pro vſura. Sed in capite ſequenti ſatis apertè (quanquam obiter) diſtinguit vſuram ἀπὸ τῆς καπηλικῆς, & loquitur particulariter & diſtinctè de fœnore, tanquam de diuerſa ſpecie: aut ſaltem tanquam de potiſſimo membro τῆς καπηλικῆς. Et certè fœnus eſt quædam ſpecies cauponationis largè ſumptæ, quam Græci καπηλικὴν dicunt. Κάπηλον enim vocant, quicquid inſincerum, & dolo fraudéque vitiatum: hinc καπηλικὸς, id eſt cauponarius, etiam pro deceptore & fraudulento Græcis vſurpatur: propterea quòd hoc hominum genus plerumque inſincerum eſt, vtpote quæſtu metiens omnia. Vnde non malè Ariſt. *d. cap.* 6 ſub cauponaria, quam dicit καπηλικὴν χρημάτων, comprehendit obiter omnem negotiationem quæſtuariam, quæ non fit ſecundum naturam, vt ſuprà *num.* 440. vel per naturales modos acquirendi: ſed inexhauſta ſiti habendi, & διὰ χρημάτων μεταβολῆς, id eſt, per commutationes rerum & numorum, circa quos numos potiſſimùm verſatur, vt ſubdit Ariſtot. Eſt autem Græcis tam lata ſignificatio τοῦ χρήματος, ſicut pecuniæ apud Iuriſconſultos. Sed quia ὀβολοστατικὴ, id eſt negotiatio fœneratoria, longiùs à natura degenerat, & odioſior eſt cæteris cauponariis quæſtibus, meritò Ariſto. in *d. cap.* 7. hanc ab aliis ſeparat, & ſpecialibus traducit, tanquam nequiorem maiorique odio dignam. Et ſic Leonardus malè vertit numulariam, Ioachi. autem Perio. nuperus interpres, illud verbum deterius omittit, quaſi Ariſtot. ſuperfluò id expreſſiſſet, tanquam ſub verbo καπηλικῆς ſatis contentum: aut quaſi τῆς ὀβολοστατικῆς appellatione omnis quæſtuaria & negotiatio, quæ permutandis rebus fit, contineretur, aut quaſi negotiatio, quæ ſolis numis fit, ſcilicet fœnus, non ſpecialiter illic diſtingueretur à commutatiua, quæ mercibus fit, vel numis & mercibus. Rectiùs & dexteriùs Philipp. Melanch. in *politi.* diſtinctè vertit vſuras, & in *Epitom. philo.* moralis vertit quæſtus fœneratorum iuxta Ciceronem ad verbum, in 1. *Officiorum.* Pariter Iacob. Lodoicus Strebæus nuperus interpres, vertens negotiatio fœneratorum.

533 ¶ Grauiter autem reprehendit Ariſt. vitia hominum, qui rectè & neceſſariò inuentis ad comparationem & vſum vitæ neceſſariorum & vtilium abutuntur ad ſuperuacuam & inexplebilem pleonexiam, quam ſcitè diſcernit à prudentia œconomica, & acquiſitione ſecundum naturam. Malè enim affectis, *vt ſup.* 391. ſtudium infinitum acquirendi videtur œconomiæ opus, quemadmodum auaris tenacitas parſimonia videtur, & reliqua vitia propter vicinitatem ex communione materiæ, circa quam verſantur, virtutes ſe eſſe mentiuntur. *c. ſæpe.* 41. *diſtinct.* ſed reſpectu finis longiſſimè abſunt & differunt. Oeconomiæ finis. Oeconomiæ enim finis eſt, benè viuendi: cupiditatis autem, malè viuendi. Pulchrè etiam irridet Ariſtot. vanitatem & futilitatem eorum, qui diuitias exiſtimant magnam vim copiámq; numerorũ: tum quòd mutatione facta nullius pretii futuri ſint, tum quòd his abundans fame perire poſſit Adde quòd ſuperflua non ſunt vſui, ſed oneri. Seriò autem inſectatur & traducit cauponatrices artes, quarum finis non vſus, & ſubſidium temperatum vitæ, ſed quæſtus infinitus eſt, & omnium Cauponariæ finis. maximè ἡ τοκιστικὴ, hoc eſt fœneratoriam quæ (vt ipſe ait) primũ reperto numo ſimpliciter exerceri cœperunt, deinde per vſum & exercitationem artificioſiùs: & ſatis indicat Ariſt. ad πολιτικὸν, & legiſlatorem ſpectare hæc frenare & moderari, quod nondum ſuo tempore factum erat, ſicut nec tunc μονοπώλια vetita, vt patet *d. lib.* 1. *c.* 7. *ad fi.* Monopolia. prout poſteà iure noſtro ciuili factum eſt *d. l. eo. & l. vnica.* infra *de monopol.* vbi non ſolùm monopolium inter negotiatores damnatur, ſed etiam qualibet alia conſpiratio, inter quoſcunque artifices & locatores operum. Accurſ. autem ibi verbum, ergolabi (ita enim legendum eſt) malè exponit pro ſtationariis: ἐργολάβοι enim Græcè operarium, ſeu operarum locatorem ſignificat. Cæterùm ſordidum nimis & illiberale eſt, quod Ariſt. *d. c.* 7. *in fi.* refert quaſdam ciuitates ſuæ vniuerſitati rerum venalium monopolium arrogare, ad corradendam pecuniam in ſumptus publicos: eſt enim prætextus ad ſubiiciendam plebem ſeruituti, nec congruit veræ & liberæ Reip. in qua bona ciuium magis ſunt ciuitatis in commune bonum, quàm ſingulorum, vt maximè opus ſit ea ſeruitute, ſicut nec aliis eruſcandæ pecuniæ ſordidioribus exemplis, quæ refert Ariſt. *lib.* 2. Oeconomicôn (ſi tamen eius ſit) quæ non niſi tyrannos decent, & minimè vſurpanda ſunt in Rep. Longè πολιτικώτερον, & Rebuſp. imitandum honeſtiſſimum illud exemplum inclitæ ciuitatis Argentinæ politicarum artium gloria præcellentis, quæ non ſolùm abſque monopolio, & omni ſordido quæſtu proſperatur, ſed etiam pecuniis propriis neceſſitatibus ciuium & vicinorum ſubuenit, grandem annonam in vbertate comparando. & imminente cariſtia mediocri pretio vendendo, eadem verè paterna prouidentia, & fraudibus priuatorum, & neceſſitati hominum occurrendum: iſtud eſt verè πολιτικόν.

534 ¶ Et ſemita in viam redeundo, vt inuentio numi neceſſaria fuit πρὸς τὴν ἀλλαγὴν, & neceſſitatem Neceſſitas fœnoris. hominum: ita propter ſimilem, licèt non tantam neceſſitatem, inuenta fuit & tolerata aliqua vſura. Sine enim inter eos qui negotiantur, clarum eſt quòd plures crebro multóque vſu æris alieni indigent, nec omnibus, nec ſemper expedit ſocietatem contrahere, ſola opera induſtriáve collata: nec inueniuntur qui gratis mutuent, nec his, qui de negotiando & lucrando certant, mutuum gratuitum debetur, vt ſup. *num.* 86. ſiue inter non negotiantes (licèt non æquè frequenter) tamen ſæpè vſu venit, vt ſint qui ſeriò ex iuſtiſſimis, inopinatis & vrgentibus cauſis indigeant temporario vſu æris alieni, nec ſint de his, quibus gratis mutuandum ſit, aut ſi ſint, cæteri ignorant, nec fortè ſciri expedit eos eſſe indigentes: nec ſi ſciatur, occurrit qui gratis mutuare poſſit & velit. Iam vides quòd quemadmodum ſublato vſu numi impeditiſſima & damnoſiſſima eſſet commutatio: ita ſublato omni vſu fœnoris impeditiſſimum erit commercium æris alieni, apprimè in Repub. neceſſarium. Fiet enim neceſſariò, vt vel indigentes ad importunam, vilem & irreparabilem bonorum diſtractionem adigantur: vel vt publicè & paſſim recipiatur & concedatur creditoribus paciſci de omni prætenſo intereſſe, etiam lucri ceſſantis, quantumcúnque ſit, prout accidit & de facto receptum fuit, poſtquam inualuit ſtulta illa, & non minus pernicioſa, quàm ſuperſtitioſa opinio de vſura, de ſe abſolutè mala déque impietate & iniquitate iuris ciuilis in re vſuraria.

535 ¶ Igitur ſimilis eſt neceſſitas alicuius fœnoris admittendi, quæ & vſus numi ſed non tanta: vſus enim nummi in omnibus ferè commutationibus & ſempèr neceſſarius eſt, ſed vſus fœnoris non, niſi ad redimendum vſum æris alieni & his quod & quandiu indigent. Vſus autem nummi vt generaliter & magis neceſſarius, ita inſtior & fauórabilior, vtpote omnibus ſemper & vtilis & neceſſarius: nemini verò captioſus aut damnoſus, cùm ſemper de ſe acquirat æquale & magis commodum: quod ſi quandoq; non fiat, id non

propter ipſum numum, vel eius vſum in ſe, ſed aliunde accidit. Contrà vſus fœnoris, vt minùs vtilis & neceſſarius, ita minus habet iuſtitiæ & fauoris, cùm etiam ſæpè captioſus & damnoſus ſit alteri parti, videlicet debitori, & maximè omnium contractuum à natura degeneret & recedat: & ſic odioſus eſt per prædicta. Sequuntur duo, ſcilicet primum & tertium, vt ſophiſtis παράδοξον, ita veriſſima, iámque exploratiſſima. Primum, & neceſſe & vtile eſſe, vſum aliquem fœnoris retineri & tolerari. Secundum, quòd valdè & quantum commodè fieri poteſt, debet moderari & reſtringi, quocunque titulo vel nomine vocetur vel adumbretur, vt ſup. *q.69*. Tertium, quòd hoc facto nedum iure humano, ſed omni iure & diuino & naturali licitus eſt. Quartum, quòd moderationem ſtatutam nullo modo licet, directò, vel per indirectum, quocunque colore vel machinamento, nec in foro contentioſo, nec in conſcientia excedere, nec prætextu quidem cuiuſcunque interuſurij vel lucri ceſſantis, etiam de quo conſtet: ſed nec etiam damni incurſi vel incurrendi extra caſus, in quibus intereſſe caſuale deberi & exigi poteſt, ne qua fraus fiat.

Theſes.

536 ¶ Poſtquàm ſatis profligatum eſt, ſupereſt paucis de congruo modo diſſerere: hîc priùs ſciendum, duplicem eſſe vſum fœnoris largè ſumpti. Primus negotiatiuus, & ſemper conuentionalis principaliter intentus. Secundus, propter moram, vel dilationem incidens, punitiuus moræ, ſi adſit, dilationis autem & interuſurij compenſatiuus. Et taxatio quidem iuris
17 ciuilis ſuper primo diſſormis eſt *d.l.eo. § 1. in prin.* ſuper ſecundo verò vniformis, ſcilicet ad ſemiſſes, niſi in iuſto mercatore, cui poſſunt de iure deberi beſſes ex pacto expreſſo, vel etiam tacito, in argentario duntaxat, vt ſup. *num.* 59. & ea taxatio nunquam in ſe fuit iniqua, vt ſup. *q.2.* ſed vt tempore ſuo ſumma & abſoluta, ita proceſſu temporis propter abuſum hominum nimis in quibuſdam diſſoluta & vaga inuenta eſt, vt ſup. *num.* 521. & omninò ſuper fœnore negotiatiuo forma iuris ciuilis nimis incommoda & pernicioſa debitoribus apparuit. Vnde meritò abrogata fuit, & alia tutior & commodior forma inuenta, videlicet per abalienationem ſortis, ſeruata debitori libera facultate luendi, vt ſ. *q.69. ad fi.* Et hæc forma noua, vt mitior & ciuilior, ita minùs habet de ratione fœnoris propter alienationem ſortis, quàm forma iuris ciuilis, vt ſuprà *num.* 449. Eſt tamen fœnus longè ſumptum, & vera ſpecies negotiationis fœneratoriæ, vt probauimus ſup. *q.69.* Similiter taxatio iuris ciuilis in fœnore incidenti, ſimplicis moræ vel dilationis penſatiuo, nimis vaga & duriuſcula inuenta eſt: vnde etiam meritò exoleuit. Non tamen continuò, vt imperiti putant, colligendum omnem rationem interuſurij, vel vſuræ, propter moram vel dilationem abrogatam eſſe: ſed duntaxat (exoleta nimis vaga & dura iuris ciuilis forma) in arbitrio boni prudentiſque iudicis relictam, ex omnibus totius ſubiecti cuiuſque negotij circunſtantiis, ſuprà *num.* 514. vnde quamuis non poſſit abſolutè definiri, eſt tamen ἀκμὴν, ſeu metam certam probabilem conſtituere, quam excedere non deceat.

Duplex vſus fœnoris.

537 ¶ Nihil autem temperatius, & naturali rationi hac in re congruentius, quàm reſtringere ad lucrum ſeu prouentum, qui redit collocata ſorte in emptionem prædiorum, ſecundum communem & iuſtam æſtimationem: in quo, quia multos gradus habet, vt ſuprà *q.5.* aduertendum ad tria. Primò, quòd non eſt reſtringendum ad minimum reditum prædiorum; quia ſic expediret fruſtratorem eſſe, nec puniretur, ſed foneretur mora: quippe moratore ſummum interim lucrũ faciente, & minimum dante creditori, cuius iactura locupletaretur. Non eſt igitur reſtringendum ad iſtud minimum, & hoc niſi vbi taxanda eſſet vſura citra moram & culpam: nec in pœnam, ſed vice

Æquilibriũ.

A commoditatis fructuum tantùm, vt *l. fi. verſ. quòd ſi non obtinuerit. C. de peti. hered.* vbi hac ſumma & optima ratione ſtatuuntur vſuræ quadrantes, quæ circiter recidunt ad minimum reditum prædiorum, vt nouè declaraui infrà *num.* 576. Secundò aduertendum, quòd adhuc non expedit fieri reſtrictionem ad mediam vtilitatem reditus prædiorum: quia non cenſeretur mora puniri, nec ſatis conſuleretur indemnitati moram paſſi: & hoc niſi æquitas ſuaderet, vt in eo, qui ex liberalitate ſua conuenitur, cuius non debet præſtare pœnam. *l. ad res donatas. de ædili edict.* & ſic nec ſummam vel regularem vſuram, quæ pœna quædam eſt. *l. Seia. de vſur.* vnde *in l. fi. C. de iure dot.* ſumma & optima ratione, vt dixi ſup. *num.* 525. taxantur trientes, quæ recidunt ad mediocrem reditum
B prædiorum, vt ſuprà *quæſt. 5. num* 120. Tertiò, quòd nihilominùs expedit certam regularem metam conſtituere, non quantum ad quantitatem vſuræ, etiã communiter præſcriptam (hoc enim tanta, tam incerta negotiorum varietas commodè non patitur) ſed quantum ad ἀκμὴν ſeu ſummitatem, quam excedere non liceat, idque non abſolutè, ſed vtplurimùm, videlicet excipiendo caſus, vbi ſpecialis ratio maiorem ſolito vſuram requirit. Et ſic ex prædictis relinquitur, congruentiſſimum naturæque conuenientiſſimum eſſe, hanc reſtrictionem communiter fieri ad ſummum prædiorum reditum: hoc enim modo regulariter tum ſimplex mora ſatis punitur, tum promiſcuum interuſurium ſortis exigibilis ſatis benignè penſatur. Igitur iuſtitiæ naturali, & ſummæ æquabilitati congruit,
C ſaltem ſummum lucrum, quod ex prædiis fieri poteſt, communiter non excedi. Cùm autem minima & viliſſima prædiorum indicatura ſit, quantum viginti annorum fructus aſcendunt, quod eſt extremum minus, vt not. ſup. *q. 5 nu.* 113. apparet ſupremum prædiorum reditum nunquam communiter excedere rationem vnius in viginti. Igitur nec hæc vſuraria acceſſio eandem rationem excedere debet, nec aptius & æquius quicquam omnibus numeris decerni poteſt: vt enim liquet ex prædictis, & ſuprà in *abaco* graphicè depinxi, bes eſt ſumma vera vſura iuris: ſemis autem media, communis & mediocris. Quincunx igitur leuis, triens enim iure rectè vocatur leuior. *l. ſi legatum. de operi. publi.* & ſic quadrans relinquitur leuiſſima vſura: eſt enim minima, de qua nominatim
D in iure mentio fiat & diſponatur, vt in *l. fi. C. de petit. hered. auth. hoc ius. C. de ſacro Eccl.* Quincunx igitur inter mediocrem & leuiorem medius eſt, & ab omni extremo & leuiſſimi & ſummi fœnoris multum & quàm maximè fieri poteſt, abeſt, nec rurſus parum lucroſus eſt, nec vllatenus excedit, ſed paulo infra mediocrem etiam ſubſidit: & in ſumma, vſque adeò vndequaque ſiue analogiam reliquarum partium centeſimæ, ſiue rationem naturalem, communem ſenſum, & vtilitatem hominum reditúumque prædialium proportionem attendas, temperatus & congruentiſſimè exæquatus, vt nihil ad abſolutiſſimum æquitatis æquilibrium addi & demi queat, adeò vt Momus quidem carpſerit, qui præcipuè regnat in Satyricis, qui tamen hanc quin-
E cuncem modeſtiæ laude commendant, vt Perſius *Satyra quinta.*

Quincuncis temperatura.

Quid petis, vt nummi, quos hic quincunce modeſto
Nutrieras, pergant auidos ſudare deunces?

Vbi deuncialis exceſſum meritò vituperat, & quincuncialis modeſtiam laudat. Itaque concludo, quincuncem eſſe iuſtam & æquabilem metam æſtimationis promiſcui interuſurij ſortis exigibilis: non quòd in omni obligatione & mora ſemper & tanti debeat æſtimari, ſed quòd vbi iuſta demũ cauſa præcedit, & æquitas ſuadet, vt in venditione re tradita, in dote promiſſa ab eo ad quem ſpectat, & ſimilibus: & tunc ea mora regulariter excedi non debeat, licet minui poſſit.

Digitized by Google

poſſit. Et ita ſæpè vidi ſumma & optima ratione obſeruari in ampliſſimo hoc Senatu. Et nunquam vidi hanc metam in taxatione ſimplicis interuſurij, ſeu promiſcui intereſſe excedi (niſi ex certis ſpecificis cauſis, de quibus conſtabat, quæque in penſationem caſualis intereſſe recidebant) ſed benè minus: libet quædam eiuſdem Senatus Areſta proferre.

Areſtum.

558 § Anno ſeſquimilleſimo triceſimo octauo, die Veneris, ſeptima Februarij in publicis cauſarum actionibus, me præſente, cùm in tractatu matrimonij promiſiſſet maritus partem receptæ dotis, puta duo millia in emptionem prædiorum pro vxore impendere, hocque non facto deceſſiſſet, tunc Katharina *de Bery* eius vidua petiit dimidiam, videlicet mille, ab eius hæredibus: quoniam aliam dimidiam, videlicet mille, ratione communionis ſibi confundebat. Cúmque hæredes aliquandiu fruſtrati eſſent, tandem negotio deuoluto ad Senatum condemnati ſunt ad reſtitutionem dictorum mille, & vltrà, pro damnis & intereſſe moræ petitis, fructibúſque, qui percepti fuiſſent, ſi dicta emptio facta fuiſſet, ad ſoluendum reditum ſiue ad hanc rationem vnius in viginti: videlicet quinquaginta libras ſingulis annis, non ſolùm à die litis motæ vel interpellationis, ſed à die mortis mariti vſque ad tempus Areſti, & deinceps donec ſors reſtitueretur. Et iuſtè, quia mora inceperat à marito, ſaltem eo mortuo commiſſa. Suberat etiam cauſa iuſtiſſima, quia pactum fuerat quod maritus impenderet in rem fructiferam: quod ſi factum fuiſſet, vt debuit, vidua ex die mortis viri fructus immediatè percepiſſet. Nec obſtat quantum ad quantitatem vſuræ, quòd non debeat adiudicari in ſummo gradu vnius in viginti, ſed potius in minimo, videlicet vnius in triginta, vel ſaltem in medio, ſcilicet vnius in viginti quinque: quaſi non ſit veriſimile, quòd vir inueniſſet commodum prædium tam viliſſimo pretio viginti pro vno, niſi rariſſimè ſed potius ad rationem triginta pro vno, vel inter duo extrema, quia hoc fateor, & quòd in obſcuris minimum ſequendum, præſertim in materia vſuræ. per no. ſuprà ſuper *l. eos. & numero* 499. Sed dico, quod alia ratio hoc reformat: quia ſicut non frequenter contingit obuias eſſe emptiones prædiorum viliori pretio, ita ſæpè & communiter accidit, prædia empta meliorari, multiſque rationibus eorum & pretium (quod proprietatem concernit) & reditus cura patriſfa. & ſucceſſu temporis augeri. Maritus autem non ſolùm fuit in mora non emendo, ſed etiam non emendo tempore debito: quod ſi feciſſet, valor veriſimiliter auctus fuiſſet, ita quòd fundus tunc emptus pro mille ad rationem vigintiquinque vel triginta pro vno, afferret nunc vltra quinquaginta annua, & multò pluris quàm emptus fuit, vænire poſſet, quod eſt conſiderabile. Sed quid ſi in Areſto non eſſet facta condemnatio pro tempore futuro? An ſi adhuc hæredes differant ſoluere, poſſit eadem vſura peti pro tempore lapſo poſt ſententiam? Reſpond. non in vim ſententiæ, quia ſtricti iuris eſt, & in dubio non intelligitur damnare, niſi pro tempore præterito: quia regulariter iudex non debet eſſe ſollicitus de futuri temporis tractu. *lib.* 1. §. 1. *de vſur.* poteſt tamen ſi velit condemnare etiam ad futuri temporis vſuras, quandiu perſeuerabit mora, vt patet in *dicto Areſto*, & eſt text. in *leg.* 1. *C. de ſent. quæ ſine cert. quan.* Sed non tenetur, & multò minus debet iubere interponi cautiones de præſtandis vſuris futuræ moræ: quoniam in poteſtate auctoris eſt ſortem exigere, præſertim poſt rem iudicatam, ſibique potius imputare debet ſi non exigat. Si tamen rurſus de fruſtratione iniuſta condemnari conſtiterit, poterit victor petere ſibi vſuras adiudicari fruſtrationis, factæ poſt rem iudicatam etiam ab illius data: quoniam induciæ illæ quadrimeſtres. *l.* 1. *C. de vſur. rei iud.* nunquam fuerunt apud nos in vſu,

[Rurſus ad maiorem declarationem, quantum ad quantitatem vſuræ, oppono quòd nimis excedat, quia de iure ſi pecunia dotalis infra annum ſoluti matrimonij non reſtituatur, non currit, niſi trientalis vſura, & adhuc non incipit ſtatim à ſoluto matrimonio, ſed poſt annum tantùm. *l. vnica.* §. *exactio. C. de rei vxor. act.* Nos igitur Galli qui videri volumus iure ciuili modeſtiores in vſuris, non deberemus vllo caſu maiorem admittere vſuram iure ciuili *vt ſuprà.* Et ſic videtur inconueniens, quòd in *d. Areſto* duob. vnciis maior admittatur, & adhuc à die ſoluti matrimonij. Reſp. ſpeciale eſt in caſu *d.* § *exactio* non ob fauorem coniunctionis perſonarum tantum, quia licet loquatur in marito debitore, tamen idem in quouis extraneo eius hærede, ſi morte viri ſine liberis ſolutum eſt matrimonium: ſed ſpeciale eſt propter tria, quæ ſimul ibi concurrunt. Primum, quod vſura currit ex ſola mora legali & irregulari ſine alia interpellatione. Secundum, quod non ſolùm, pro nummis, & aliis fungibilibus ſed etiam pro ſpeciebus mobilibus, vel ſe mouentibus ad earum æſtimationem, quod aliàs inſolens eſt, & reprobatum in iure *l.* 3. *in fi. de vſuris.* Tertium, quod nihilominus eorumdem mobilium, quorum vſura exigitur, fructus etiam, & reditus exiguntur: puta, vecturæ nauium, & iumentorum & operæ ſeruorum: non tamen eorum fructuum vſuræ: & ſic ibi ſoluitur vſura, ſine vſu, quod eſt inauditum, & nullibi aliàs habetur in iure: & ſic ibi non tam eſt ſpecialitas leuioris vſuræ quàm ſpecialitas grauioris pœnæ, in non reſtituentem dotem infra tempus legitimum: vnde dico, quòd ille textus procedit, ſi vidua, vel eius hæres, eam pœnam eligere velit, omiſsâ propriâ & regulari vſura. Cùm enim virtus rei vxoriæ actio eſſet bonæ fidei, & ſic ſaltem ex mora regulari in nummis venirent vſuræ legitimæ, videlicet ante *d. l. eos.* conſuetæ in regione, non excedentes beſſem: & poſt *l. eos.* ſemiſſes, cuius actionis omnis prærogatiua transfuſa eſt & cumulata, in actionem ex ſtipulatu in fauorem dotium. *d. l. vnic.* Non eſt intelligendum, correctam veterem naturam rei vxoriæ actionis, ſuper vſuris communibus, nec denegari, quod omnibus bonæ fidei contractibus conceditur. Vnde ſi vidua, vel eius hæres, omiſsâ prouiſione vſuræ, vel *d.* §. *exactio*, velit petere vſuras communes, videlicet ſemiſſes poſt annum, debet admitti de iure. Quod poteſt eſſe vtile, ſi tota dos, vel maior pars conſiſtat in nummis, ſed tunc reliquorum corporum, vel ſpecierum nullas vſuras exigere poterit, ſed fructus ſeu reditus dumtaxat, prout iure antiquo. in *l. videamus.* 2. *de vſur.* nec poterit diuidere prouiſionem, ſeu pœnam. d. §. exactio. qui hodie quantum ad illam pœnam, non eſt in vſu: & ſic ſub noſtro quincunce multò parcius admittimus vſuras quàm de iure ciuili. vt in *d. Areſto.*]

539 § Aliud Areſtum à paucioribus annis latum. Duabus puellis dotis cauſa legata erant viginti millia à potenti domino extraneo, hæredes autem per viginti annos litigando fruſtrauerant: vnde petebantur vſuræ pro intereſſe interuſurij aliquot claſſibus Senatus congregatis adiudicata fuerunt vltra ſortem duo millia duntaxat pro mora & intereſſe viginti annorum: quæ recidunt ad rationem ſemuncialis vſuræ, quæ in ducentis tantum annis æquat ſortem, nec eſt niſi octaua pars trientalis vſuræ, de qua in *l. vlt. in fi. C. de iur. dot.* Sed ex multis grauibus cauſis motus fuit Senatus ad ita temperãdum. Tum quia ab eo, qui ex liberalitate ſua conuenitur, vel eius hærede non debent exigi vſuræ, nec ſi Reip. quidem debeatur *l. liberalitatis. de vſur.* igitur multò minus in priuato. Et licet in Rep. ſpecialiter ſtatutum ſit, vt poſt iuſſum iudicis, & tempus ab eo præfixum, infra quòd ſine alio incremento ſolui poſſit, poſtea currant vſuræ, ſed leuiores & trientales duntaxat. *l. cùm quidam. in fi. de*

vſur. l. 1. de pollici. l. legatum. de oper. publ. tamen non A eſt ſtatutum in priuato, & ſic in eo ſtat regula non exi-
538 gendam vſuram. Legatum autem eſt quædam donatio & liberalitas per locum à definitione: & quamuis in legatis ſtatutum ſit à die moræ currere vſuras iuris communes, ſcilicet ſemiſſes. *C. de vſur. & fruct. legal.* per *to.* & extra teſtamentum in liberalitate inter viuos facta per extraneum cauſa dotis, vt currant trientes poſt biennium contracti matrimonij, & eius onerum ſuſceptorum, ſine alia interpellatione *l. fin. §. præterea. C. de iure dot.* tamen quia propter deſuetudinem dictarum legum, quæ etiam apud nos, quantum ad vſuras, nunquam fuerunt in vſu in ſui forma, parum fuerunt in conſideratione in dicto Areſto. Cùm igitur ſtaret ea magna ratio temperandi, quòd ex liberalitate conueniuntur, item quòd ab initio litis nunquam facta erat B mentio de vſuris, & durum eſt non præmonitos, alioquin moratores, ex inopinato multum vſuris implicari: tum quia fortè actrices non nupſerant ab initio litis, ſed diu poſt, vel non ſatis diligenter litem ſunt proſecutæ.

540 ¶ Difficilius enim & parcius adiudicandæ ſunt vſuræ ei, qui diu interpellare ceſſauit, ne fortè calliditati eorum indulgeatur, qui exigere differunt, vt vſuræ augeantur: non enim propter lucrum petentium, ſed propter moram non ſoluentium infliguntur. *leg. cùm quidem. § ſi pupillo. in fin. de vſur* Et aduerte circa, *d. §. præterea.* quòd Bald. ibi in princi. malè intelligit illum textum de reditu temporali, quandiu durabit matrimonium, quia ſi eſſet talis reditus promiſ- C ſus, reliqua non eſſent acceſſio nec vſura, ſed ipſum principale, & ſic omnino integrè deberentur, non poſt biennium, nec ad trientem centeſimæ, ſed ex initio contracti matrimonij & impletæ conditionis *leg. tali. de iur. dot.* & ſic Bald. multum errauit Debet ergo intelligi de reditu perpetuo dato ſeu remiſſo, non ad tempus matrimonij, ſed in perpetuum & abſolutè, prout ibi dicitur de fundo. Idem de aliis reditibus ibi expreſſis. Pariter verbum (*quaſlum*) in eodem tex. malè exponit ibi Accurſ. pro eo quod donator lucrari poſſet, licet hoc ſequatur Roma. *conſil.* 512. *col.* 3 ſed debet exponi & intelligi de fructibus, vel reliquis fundi, vel reditus perpetui in dotem dati. Et ſic eſt ſpeciale fauore dotis, quòd contra liberaliter donantem veniant fructus & obuentiones rei donatæ D poſt biennium matrimonij & onerum ſuſceptorum, ſine alia interpellatione vel mora: ſimiliter ſpeciale in dictis vſuris leuioribus. Sed hodie *dict.* §. exoleuit, quantum ad vſuras, tametſi leuiores, per prædicta, ſed non quantum ad fructus & cauſam rei: quia deſuetudo non reſpicit niſi formã vſurarum iuris ciuilis, nec huius leuis eſt, ſed magna ratio, quia fructus & cauſa rei ſunt acceſſio fauorabilis. *l. 2. de vſur.* quæ etiam reſpectu debitoris non dicitur pœna, ſed rei perſecutio. *l. præterea. de rei vendi. l. reſtituere. de verb. ſignif.* Contrà vſura, quantumcunque modica, ſemper eſt acceſſio odioſa, & reſpectu debitoris pœna dicitur. *l. Cauam l. Seia de vſur. l. penult.* & *final. de nautico fœnore.* Et ſic permaximè refert inter acceſſionem fru- E ctuum rei debitæ & acceſſionem vſurarum, vel interuſurij pecuniæ debitæ.

541 ¶ Ex prædictis habes duo exempla, in quibus iuſta cauſa & æquitas ſubeſt rationem interuſurij haberi, videlicet venditionem re tradita, & dotis promiſſionem ab eo, qui dotare tenetur, vel aliquid accipit, puta ceſſionem hæreditatis vt dotet: & è diuerſo duo exempla, in quibus non habetur ratio, videlicet mutuum & donatio. Quanquam non ſit opus exempla negatiua colligere, niſi methodi gratiâ, quum non ſit locus affirmatiuæ, niſi & quatenus conſtet iuſtam cauſam & æquitatem ſubeſſe, vt in duobus primis exemplis & ſimilibus. Et ſufficit primum exemplum venditionis excutere, vt reliqua

A plana ſint. Cùm igitur in venditione occurrant quatuor, ex quibus æquum eſt vſuram pretij venditori, qui impleuit, deberi, videlicet res, pretium, fructus rei, & fructus ſeu commoditas pretij, quæ abſunt venditori, & adſunt emptori, quæritur primò, an horum quatuor concurſus requiratur? Reſpond. non, quoniam quatenus venditor repetit vel conſequitur ab emptore æſtimationem fructuum pro tempore moræ, non cenſetur petere vſuram, nec æſtimationem interuſurij, ſed rei perſecutionem: quia fructus illi pro tempore moræ non erant debiti emptori, ſed ſpectabant ad venditorem, qui non tenetur interim fundum tradere, & gratiam traditionis faciendo poterit iuſtè ſtipulari rationem ſibi reddi fructuum, donec ſolutum ſit, quemadmodum iuſtè poteſt empto- B ri fundum euſque locare. *l. ſicut emptio.* cum *leg. ſeq. locat.* Et ſic vſque ad concurrentiam horum fructuum nullo modo eſt vſura, ſed rei perſecutio. Amplio primò, quantumcunque fructus excedant, etiamſi rationem centeſimæ ad pretium excedant: vt ſi venditori placuerit, vel fortè teſtamento grauatus fuerat, certo viliſſimo precio vendere. Vt enim e non tenetur vendere nec tradere niſi præſenti pecunia, ita ſi gratioſè traditionem anticipet, poteſt ſibi cauere de integris fructibus, quanticunque ſint, nec poteſt dici vſura: imò quantò magis excedunt, tantò maiorem gratiam factam eſſe emptori apparet vendendo. Idem ſi vendidit iuſto pretio, ſed illis annis caſu fortuito accidit fructus ſupra modum valere & exuberare. Secus ſi C exceſſus fructuum accideret ex ſingulari induſtria emptoris, quia licet ſit in mora, non tamen debet venditor lucrari commodum induſtriæ emptoris, pro vt ſuprà *num.* 492. ſed ſatis eſt quòd conſeruetur indemnis per retentionem fructuum, quos veriſimiliter venditor percepiſſet, vel per legitimam vſuram, hoc eſt congruam compenſationem interuſurij pretij dilati, quatenus fructus fundi traditi ad hoc non ſufficerent.

542 ¶ Amplio ſecundò, etiamſi tradens dominium abſolutè tranſtulerit, quamuis tunc quidem contrarium velint, & nominatim Alexand. *conſil.* 119. *conſil.* 120 *conſil.* 101. *lib.* 4. *conſil.* 121. *lib.* 5. Cæpol. *cautel.* 173. Soci. *conſil.* 176. *lib.* 2. quod repetitur *conſil.* 103. *lib* 4. ſed ineptiſſimè: quia transferens dominium & D proprietatem plus iuris & commoditatis dat, & maiorem gratiam facit, quàm ſimpliciter tradens vel locans dominio retento. Patet, quia vel proprietatem pignori dare licere fructus eſt. *l. fin. de vſuris.* Ergo hæc transferens tantò iuſtius ſibi de fructibus cauere vel vſuras ſtipulari poteſt, & ſic hæc ampliatio præpoſterè ſcriptura eſt. Debet enim ſcribi, etiamſi tradens dominium non tranſtulerit, ſed ſimplicem detentionem, vt ſic implicet caſum minus dubitabilem, & explicet dubitabiliorem. Cæterùm vt iacet, clarè probatur in *dicta leg. ſicut emptio. loca.* quamuis Alexander in conſiliis præfatis ridiculè nitatur illum textum in oppoſitum (videlicet quando retinetur dominium) retorquere: & peſſimè, Patet, quia ſi lo- E cator non obligatur vt ibi, ergo præſupponitur quòd venditor idémque locator dominium & poſſeſſionem tranſtulerat, & ſic ab omni traditione & patientia fruendi liberatus erat: alioquin ſi dominium & poſſeſſionem ſibi retinuiſſet (vt vulgò gl. & Doct. putant) tametſi ob perfectam conuentionem venditionis periculum ſit emptoris. *l. neceſſariò. de periul. commodi, rei vendi.* tamen ſemper remanet obligatus ad præſtandum patientiam fruendi & vſum domus ſuæ quam poſſidet, imò etiam ad faciendum vti frui, quæ eſt tota obligatio locatoris, vt ſuprà *numero* 442. & ſic non eſſet verum, locatorem non obligari, prout ibi abſolutè negat tex. Benè verùm eſt, quòd ob periculum tranſlatum ſtrictius & firmius hîc obligatur conductor: quia etiam re caſu fortuito perempta tene-

Declaratio l. ſicut emptio. locat.

tenebitur eandem mercedem continuare, donec pretium ſoluerit, vt ibi etiam ſentiunt gloſ. & Doct. & in hoc benè (ſaluo eo quod dicam in fi. *num. ſequentis*) ſed non ſequitur, locatorem minus obligari quandiu dominium & poſſeſſionem habet.

543 ¶ At interim non aduertunt Docto. ſeſe non ſolùm contra text. legis, ſed etiam contra ſeipſos incautè pugnare, dum negant venditorem poſſe percipere fructus vel penſionem de re non amplius ſua: atque ideo reſtringunt. *d. l.* ſicut emptio. vt loquatur quando locator dominium & poſſeſſionem retinuit, idque contra text. *d. l.* vt dixi. Et tamen fatentur mercedem donec pecunia ſoluatur continuandam, ſi domus vel fundus perierit, quod eſt deterius, quàm ſi ſtaret & remaneret in dominio locatoris: tum quia re perempta non ſolùm percipiet venditor penſionem de re non ſua, ſed de re quæ non eſt in rerum natura, & debitori periit: tum quia re ſtante, ſiue ſit in dominio venditoris, ſiue emptoris, penſio illa non ſoluitur damno emptoris, ſed de fructibus rei, ſiue penes venditorem, ſiue penes emptorem exiſtentis: ſed ea perempta oportet emptorem eam penſionem ſoluere de ſuo, & cum ſuo damno & detrimento. Et ſic tunc clarum eſt, quòd ea penſio iam non ſolùm præſtatur ob ſolam & ſimplicem dilationem pretij (cùm non habeat amplius aliud obiectum) ſed etiam præſtatur cum mero damno debitoris: & tamen fatentur licitè abſque vſura percipi hoc caſu, vbi longè maior & intenſior & extenſior eſt ratio vſuræ, quàm re in dominio emptoris ſtante, de cuius fructibus ſoluatur, & vbi vſuram eſſe ridiculè & præpoſterè contendunt, & hæc obiter de intellectu. *d. l. ſicut emptio.* ſatis, Aduerte tamen ad id, quod dixi, re perempta eandem mercedem deberi donec pretium ſoluatur: debet enim limitari primò, vt procedat in venditione, non ſimulata & pignoratitia, aut fraudulenta, vt ſupr. *quæſt.* 56. Secundò, vt deinceps penſio non poſſit excedere rationem quincuncis pretij, etiamſi re vili vendita fructus multum excedebant, quos æquabat penſio, quod toleratur ad concurſum fructuum: ſed quocunque modo, etiam re ſtante fructus ſint minores, non poterit tunc penſio quicunces pro eo tempore excedere.

544 ¶ Amplio tertiò, etiamſi venditor dilationem pretij ſoluendi dederit, quamuis tunc aliqui contrarium teneant, vt Soci. *conſi.* 179. *l.* 2. *conſ.* 88. *lib.* 4. Iacob. Almain. & alij in 4. 4. *ſent. di.* 15. *q.* 2. ſed ſtultè, quia data dilatione iuſtior eſt ratio ſortem non eſſe ſterilem, quàm cum exigi poteſt, vt ſupr. *num.* 530. Melius hanc ampliationem tenent Paul. in *l. Iulianus.* §. *offerri. de act. emp.* Alex. *conſi.* 121. *lib.* 5. Sed adhuc melius dicendum, quòd hæc ampliatio eſt vt præcedens præpoſterè ſcripta, debebat autem ſcribi, (etiamſi non ſit dilatio data) quoniam ea data minus eſt dubij & maior ratio admittendæ vſuræ. Amplio quartò, etiamſi venditor numquam dominium, nec poſſeſſionem habuerit ſed habere poterat, & debeat, ſi nomen, vel actionem, non alienaſſet: quamuis aliter velit. Phil. Dec, *conſ.* 183. *ad fin.* & malè vb ibi tetigi. Concluſio ſic ampliata limitatur, ſi venditor carius vendiderit ob dilationem pretij: quia tunc ea pendente non poteſt fructus nec eorum partem retinere, & multo minus aliam vſuram exigere: quia tenetur purè tradere, & ſic duplicem vſuram capiendo compenſationem eiuſdem dilationis acciperet, quod non eſt ferendum. Sed dilatione lapſa precedet concluſio in futurum, dummodo augmentum illud pretij non excedat commodum lapſæ dilationis, ſeu fructuum temporis lapſi.

Error Gabri. Biel.

545 ¶ Ex prædictis autem duabus nouiſſimis ampliationibus patet, quam ſtultè & imperitè poſt Antoni. & Bapti. & alios ſcripſerit Gabriel Biel. in *quart. ſentent. diſtin.* 15. *quæſtio.* 11. *col.* 17. illicitum & vſurarium eſſe, quòd venditor fundi traditi, dilatione data ſolutionis pretij, habeat interim fundum venditum 19
in pignus, & faciat ſuos fructus. Et ridiculæ & ſophiſticæ ſunt rationes quas adducit: prima, quòd accipiat pro dilatione ſolutionis, imò hoc iuſtius, quam ſi non eſſet data dilatio. Secunda, quòd fundus traditus non eſt venditoris ſed emptoris: ſed certè fructus ſunt venditoris, aut ei debiti donec ſoluatur. Tertia, quòd periculum eſt emptoris: ſed certè id eſt etiam ante traditionem, *d. l. neceſſariò*, nec venditor hos fructus accipit ob tranſlationem periculi, quæ eſt de natura contractus: ſed quia non tenebatur perceptionem fructuum dare. Quarta, quòd hoc pactum reſoluitur in mutuum, quia idem eſt, ac ſi emptor recipiens fundum eodem inſtanti ſoluiſſet pretium, quod rurſus venditor eidem mutuaſſet: quo caſu nihil poſſet percipere, ergo nec iſto caſu. Addunt Canoniſtæ vbique de ſuo capite, tam in lectionibus, quam in conſiliis, quòd ius ita fingit: Theologi verò ſcholaſtici non dicunt ius hoc fingere, ſed in 4. *ſentent. diſtinct.* 15. *quæſt.* 2. & vbique dicunt, quòd eſt mutuatio & vſura virtualis & æquiualens, licet non formali, Et idem cenſent quod in formali mutuo & vſura, ita vt neſciam vtrum à Canoniſtis, an à Theologis primùm hoc quartum ſophiſma inuentum ſit: vtcumque ſit, adeo futile eſt, vt nec mereatur in eo genere poni, quòd meritò ſuggillat Iuriſconſultus, & cauillationem interpretatur. in *leg. ea eſt natura. de regulis iuris*. longè enim alia eſt ratio huius pacti, alia mutui. Mutuum enim non eſt negotiatio, ſed officium, nec niſi re fungibili contrahitur: at hîc non agitur de officio, ſed de negotiatione, nulláque fit numeratio rei fungibilis. Venditor non certat de officio mutui, nec de aliquo mutuo quouis modo dando, cùm ipſo potius egeat accipere mutuum: quod ſi commodè inueniret, veriſimiliter, & vt plurimum fundum non venderet, ſed ea gratia vteretur: certat autem de iuſta & æquabili negotiatione. Vt autem licitè vendit fundum iuſto pretio, ita quandiu ſolutio differtur, iuſtè retinet, & fructus ſuos facit, vel ſi gratioſè traditionem & dominij tranſlationem anticipet, iuſtè de retentione vel æquipollenti compenſatione fructuum paciſcitur. Omitto quòd Sophiſtæ iſti verbis legem imponunt, dum admittunt illud pactum, ſi venditor interim re tradita dominium reſeruet, imò caſum iuſtiorem pro dubitabiliori præpoſterè more ſuo damnant.

546 ¶ Pariter ex his apparet malè conſuluiſſe Panorm. *conſil.* 5. *lib.* 1. in hac ſpecie, Sempronius domum ſuam locauit Titio in octo annos pro ſex florenis annuis, & ſtatim per alium contractum vendidit eidem Titio dictam domum pro centum florenis, quos faſſus eſt recepiſſe. Tamen Titius alio ſeparato inſtrumento faſſus eſt pretium debere. quòd promiſit ſoluere infra octo annos, & interim ſoluere dictos ſex florenos annuos iuxta locationem, ita vt poſſet dictum pretium ſoluere per particulares ſolutiones, & pro rata pretij ſoluti diminuere dictam penſionem, quam Titius ſoluit, & non aliud per octo annos. Quibus lapſis, & ſic finita locatione. Sempronius petit pretium: Titius autem vult in ſortem imputare quadraginta octo florenos, quos ſoluit pro dictis octo annis, & offert quinquaginta duos florenos pro reſiduo pretij, quia dicit penſionem illam fuiſſe vſurariam pro vſura ſeu dilatione centum florenorum. Sempronius replicat, quòd pretio non ſoluto dominium non fuit tranſlatum, ideo poteſt exigere penſionem pro vſu domus ſuæ, nec tenetur imputare in pretium. Conſultus Panorm. decidit pro emptore, quia dominium erat tranſlatum, ex quo fides habita de pretio, & ſic receſſum à contractu locationis. *l. fi. quib. de acquiren. poſſeſſio.* Sed hoc non

Error Panor.

quando dominus poteſt conducere rem ſuam.

valet, quia quemadmodum dominus commutabilis, vel ratione alicuius iuris deficientis, vel etiam defuturi poteſt emere rem ſuam. tex. in *l. exiſtimo. de contrahen. empt.* ita dominus rem ſuam conducere poteſt, vel ratione nudæ poſſeſſionis. tex. in *l. ſi aliquem rem. de acquirend. poſſeſſio.* Igitur multò magis propter vſum vel commoditatem fructuum, quæ alioquin ad alium ſpectat. Vnde quemadmodum proprietarius poteſt conducere rem ſuam ab vſufructuario, vel dominus & poſſeſſor ab habente nudam ſeruitutem habitationis. §. *penult. Inſtitut. de vſu. & habita.* ita cùm venditor tradens rem, nondum ſoluto pretio, poſſit quam vult legem quouſque apponere, & fructus vel æquipollens donec ſolutum ſit reſeruare *l. legem. C. de pactis* poteſt hoc reſpectu locare emptori domino facto. Non obſtat dict. l. ſi quis ante. quia intelligitur data repugnantia, vt vbi gloſ. & omnes Doctores tenent, alias non impeditur locatio: ergo nec hîc, cùm nihil hîc repugnet *per prædicta.* Et ſic non eſt verum, quòd Titius ſoluerit indebitam penſionem: & multò minus quòd ſit in fraudem vſurarum. Verum eſt, quòd hæc locatio facta eſt propter dilationem pretij: quia dilatio eſt eius occaſio, & cauſa ſine qua non: ſed tamen hoc caſu ſolutio penſionis non fit immediatè propter dilationem, nec propter interuſurium pretij, ſed propter conceſſam perceptionem fructuum & fruitionem domus.

Fructus ſunt ſors.

547 ¶ Et ſic hæc penſio nullo modo eſt vſura, nec acceſſio pretij, ſed æquè principalis compenſatio fructuum, quæ ſunt alia vera ſors, ſpectans ad venditorem, & non ad emptorem, quandiu non ſoluitur. Igitur ſi penſio non excedat fructus, nullum prorſus eſt vitium, & eſt caſus de indubitabili. Et ſic Panorm. peſſimè conſuluit: nec opus eſt reliquas eius rationes proſequi, quæ ex prædictis ſatis confutantur. Dico tamen, quòd ſi penſio conuenta excederet communem æſtimationem mercedum dictæ domus, tunc eſſet reducenda, vt non excederet viceſimam partem pretij conuenti & debiti in anno, puta ſi domus non valet vltra centum, & merces domus communiter non valeat vltra tria vel quatuor annua, tunc hæc penſio conuenta ſex florenorum debebit reduci ad quinque florenos, & hoc ne qua fraus fiat legitimæ huic vſuræ, ſeu congruæ noſtræ taxationi interuſurij vt non dicetur. Habes ergo, quòd quatenus id, quod ob dilationem pretij penditur, concurrit cum fructibus rei traditæ, nullo modo eſt vſura, nec ſpectat ad negotiationem fœneratoriam, nec principalem nec incidentem, ſed eſt vera rei perſecutio & compenſatio ſortis cum ſorte. Sed quid ſi res vendita & tradita non eſt fructifera, vel nullos interim (puta ob calamitatem illius temporis) afferat reditus? Reſpond. tunc ſi quid venditor ob dilationem recipiat, eſt vera vſura, non compenſatio ſortis cum aliqua ſorte reali, vt in præcedentibus, ſed ſimplicis interuſurij compenſatio: vnde non poterit præfatam rationem quincuncis vſuræ excedere.

Summa.

548 ¶ Concludendo ergo in hac materia diſtinguo, Aut venditor pactus eſt de certo interuſurio ſucceſſiuo, aut non. Primo caſu valet indiſtinctè, vſque ad concurſum fructuum pro rata pretij reſtantis: deficientibus verò fructibus, vel ſi non aſcendant rationem quincuncis pretij, valet vſque ad quincuncem, non vltra, vt ſ. *quæſt. 27. in fin.* Amplio primò, vt non ſit audiendus emptor, etiamſi probare velit, venditoris vel eius hæredis aut ceſſionarij non interfuiſſe: quia ſemper ſua intereſt nomen ipſum, hoc eſt obligationem pacti valere, vt illud vendere vel cedere poſſit. Et omnino ſatis eſt, quòd ſi pecuniam tempeſtiuè habuiſſet, potuiſſet quocunque modo vtilius diſponere. *l. cùm res. in fi. de leg. 1.* quæ facultas per moram & fruſtrationem iniuſtam emptoris ſublata eſt: ceſſionarius autem eodem iure quo cedens vti poteſt, etiam circa vſuras. *l. Herennius. de vſur.* Amplio ſecundò, ſiue res vendita ſit mobilis vel immobilis vel incorporalis. Amplio tertiò, etiamſi res vendita facilè perire poſſit, vt equus qui locari ſolet: quæſtionem tamen facit quòd non ſolum pretium, ſed etiam equus ſtat periculo emptoris, & periculum equi eſt conſiderabile, vtpote in procliui, per no. ſup. *qu. 3. num.* 100. Verùm ſicut venditor interim poteſt equum retinere, & mercedes lucrari, periculo nihilominus ſtante penes emptorem ex natura contractus, ita poteſt tradere ſub hac lege, vel ſi ſimpliciter tradiderit, deinde mora fiat, atque ad concurſum earundem mercedum vſuras petere, etiam citra pactum, vel eas ſtipulari vſque ad concurſum mercedis vel quincuncis vſuræ. Fallit in mercatore vendente merces non in cumulo ad negociandum, ſed minutatim ad vſus hominum, etiamſi conſtet quòd iuſtum pretium non exceſſit. Ratio eſt propter nimis ſequẽtem & promiſcuam neceſſitatem mercium: & ſic de facili contingeret mercatores abuti, & omnes ferè reliquos homines infinitis vſuris paſſim implicari, quæ eſt iuſta cauſa contractus principalis alias iuſti inhibendi, vt ſupra *q. 22.* quantò magis fœnoris acceſſorij? Et hæc hactenus, vt non incipiat currere ſtatim ab initio, ſed poſt aliquod notabile tempus, puta poſt ſemeſtre vel annum, puto valere etiamſi ſors exigi poſſit

Mercator.

Mora irregularis.

549 ¶ Secundò caſu principali, ſit duplex concluſio, prout duplex mora. Prima, quòd ex ſimplici mora irregulari licet admittamus acceſſionem fructuum, prout de iure, vt vſque ad earum concurrentiam, non tamen acceſſionem vſurarum, ſine ratione ſolius interuſurij, & meritò, tum ne ignorans, vel qui fortè putat ibi (vt plerunque ſolet) indulgeri, & de facultate creditoris confidit, vſuris implicetur: tum quia creditori imputatur, quod ſaltem non interpellauit nec vſit. Præſumitur enim, quod ſi interpellaſſet, recepiſſet, & nullo modo interpellendo vel poſt interpellationam moram remittendo, præſumitur nondum indigere, ideóque malle pecuniam interim ſtare ſeruarique periculo debitoris. Ampliatur etiam, ſi creditor ſit minor vel pupillus, etiam habens cui ſolui poſſit, vt in. *l. cùm quidam §. ſi pupillo. de vſur.* non enim apud nos, quantum ad vſuras, ſeruantur illa iura de mora irregulari priuilegiata, de quibus ſuprà *numer.* 305. Secunda concluſio, quòd ex vera ſeu regulari mora, per congruam vel extraiudicialem interpellationem, *vt ſup. nu.* 32. contra emptorem veniet acceſſio non ſolum fructuum, ſed etiam vſurarum & ſimplicis interuſurii, prout de iure: abſque alia modificatione, quò ad fructus, ſed ſub triplici modificatione circa vſuras.

Mora regularis.

550 ¶ Prima, quòd non habent certam vniformem taxatam quantitatem, prout de iure ſemis: ſed prout à iudice ex bono & æquo pro circunſtantiis totius caſus ſubiecti arbitrabuntur, & nunquam vltra, ſed regulariter citra quincuncem. Secunda, quòd ex breui tempore, puta trimeſtris vel ſemeſtris, non de de facili æſtimantur, ita quòd ad vitandam vſuram licebit purgare moram, etiam regularem, infra modicum tempus iudicis arbitrio: quia in mora modici temporis non cenſetur damnum conſiderabile *l. ſi debitori. de iudiciis.* ſed caſu quo mora infra breue tempus non purgetur, non fiet detractio temporis infra quod purgari potuit arg. *l. ſancimus. C. de fideiuſſoribus.* facit ſuprà *qu. 13. num.* 165. Tertia, quòd raro ſolent iudices adiudicare per dinumerationem temporis, & rarius pro tempore futuro, licet ex cauſa poſſint, vt ſuprà *numero.* 532. Sed crebrius ſolent pro præterito tempore tantum certam ſemel taxatam ſummam adiudicare, magis per modum intereſſe, quàm per modum vſuræ, & benè faciunt: tamen ſi non appareat aliud quàm promiſcuum interuſurium, non debet ea taxatio pro eo temporem excedere rationem quincun-

cis

ed by Google

cis, ſaltem ſi circunſtantiæ negotij vrgeant augendum quincuncem, non debet modus legalium vſurarum excedi. Et ſic reprehendendi ſunt imperiti quidam iudices, qui tametſi videri velint vſuras abominari, nec de eis iudicium dare, nomine tamen eius quod intereſt, ratione ſimplicis moræ & interuſurij, extra caſus & probationes intereſſe caſualis, longè maiores ſummas adiudicant, quàm de iure liceat, & quàm ſit legalium vſurarum modus. Cæterùm licet mercatores quandoque ob vitandam occaſionem frequentis abuſus ſint cæteris deterioris conditionis, quantum ad vſuram conuentam, vt nuper dictum eſt, tamen quantum ad vſuram ex vera mora æſtimandam iudicis officio, non ſunt deterioris, ſed melioris conditionis: facilius enim & plenius eis arbitratur, quàm non negotiantibus per no. ſuprà *num.* 30. & ceſſant B inconuenientia nimiæ frequentiæ & abuſus vſurarum, cùm totum pendeat ab officio iudicis. Et ſic concluſa eſt hæc materia circa actionem ex vendito, ex qua facilè colligi poteſt quid in reliquis. Quædam tamen occurrunt circa declarationem & modificationem præcedentium, quæ diſcuſſione indigent, ideo melius per quæſtiones ſeorſum tradentur.

Iudices.

Emptor in mora re tradita.

551 ¶ Primò itaque occurrit quæſtio, pone fundum ferentem centum annua væniſſe tribus millibus, & traditum eſſe non ſoluto pretio, vtrum venditor poſſit repetere fructus eorùmve æſtimationem communem, & ſimul vſuras quincunces pretij, ſaltem pro tempore veræ & regularis moræ? Et primò videtur, quòd non poſſit petere aliquam acceſſionem vltra valorem dictorum fructuum: quia pro tempore, quos integros fructus eorùmve æſtimationem percipit, non cenſetur tradidiſſe, nec impleuiſſe, & ſic nullas omnino vſuras pretij petere poteſt. Iura etiam, quæ dicunt vſuras deberi ab emptore, loquuntur in eo demum, qui re fruitur & fructus percipit, tex. in. *l. Iulianus.* §. *ex vendito*, ibi *nam cùm re emptor fruitur, æquiſſimum eſt. de act. empt. l. curabit.* ibi. *emptorem qui nactus poſſeſſionē fructus percipit. C. eo.* ſed ſi reddat fructus non videtur frui, nec eos percipere: ergo nullas pretij vſuras debere poteſt. Imò tunc non ſolùm iura non aſtringunt eum ad vſuras, ſed negant deberi, & iniquum eſſe ab eo exigere disertè exprimunt. in *leg. liberalitatis. in fi. de vſur.* In contrarium videtur quòd D poſſit vltra æſtimationem fructuum petere vſuram quincuncem totius pretij. Patet, quia venditor, qui vendidit rem fertilem, non debet eſſe deterioris, ſed melioris conditionis, quàm ſi vendidiſſet rem infrugiferam: ſed vendens & tradens rem infrugiferam, poteſt pro tempore veræ moræ petere totius pretij vſuram quincuncem, vel aliam à iudice arbitrandam, quæ eſt mera vſura. Ergo ſi eadem res fructus afferat, non minorem vſuram exigere poterit, & nihilominus fructuum æſtimationem: quia non ſunt vſura, ſed rei perſecutio, vt ſuprà *nu.* 540. Breuiter dicendum, quòd fructus debent imputari in vſuras, ſi petantur, & vſuræ in fructus, quatenus concurrunt: nec poſſunt vtraque peti, niſi quatenus alterum excedit: quia ratione eiuſdem non debet exigi duplex acceſſio, vt ſuprà *numero* 224. E

Intellectus l. vſuræ vicem. de vſu.

552 ¶ Fructus autem ſunt vera acceſſio, ſicut & vſura, in rub. de vſur. & in leg. vſuræ vicem fructuum eo. tit. vbi clarius probatur, quòd vſuræ ſuccedant in locum fructuum, nec debent à fructibus ſeparari, id eſt tanquam ſeparatum debitum per ſe exigi, ſine deductione in fructus: & ita debet d. lex ſanè intelligi. Non enim intendit æquè fauere vſuris, ſicut fructibus, nec quòd debeantur vbicunque iura dicunt fructus deberi: id enim eſſet per ſe iniquum & correctorium. leg. 3. §. cæterum. eo. tit. & infinitarum aliarum legum. Sed vult dicere, quod vſuræ fructuum loco ſubrogantur, ideo non debent ab his ſeparari,

A nec ſeorſum exigi, ſed in fructus, ſi qui ſunt, compenſari. fa. *leg. emptor prædium. in princip. de rei vend.* Et ſic. *d. l. vſuræ vicem.* non venit ad ampliationem, ſed ad reſtrictionem vſurarum. Fructus ergo quanticunque ſint (niſi ex ſingulari induſtria emptoris vel nouo augmento ſuo ſumptu facto, per ea quæ dixi ſup. *nu.* 492. & in *conſuet. Pariſ.* §. 1. *gl.* 5. *nu* 84.) & ſumma quos venditor communiter percepiſſet, vel eorum æſtimatio peti poſſunt & ſi exigatur vſque ad ratam quincuncis, ceſſabit vſura: ſi verò minus quincunce, poterit in reſiduo locus eſſe vſuræ, prout iudex arbitrabitur, ita vt totum non excedat quincuncem, quia meræ vſurarum non ſunt impoſitæ veris fructibus, ſed benè vſuris, etiam in fructus compenſatis vel compenſandis quatenus eas excedunt. Non obſtat primum, quia dicta iura loquuntur, quando ſtat per venditorem, qui non impleuit, quo minus emptor fruatur & fructus, ſi qui ſint, percipiat. Secus poſtquam venditor plenè impleuit, tradendo vacuam poſſeſſionem, & liberam diſponendi facultatem emptori: quia tunc ſiue res ſit fertilis, ſiue non, debentur, vſuræ pretij. *leg.* 2. *C. de vſur.* & ſup. *num.* 543. Non obſtat ſecundum, quia aut vendidit vili pretio: & tunc ſi res eſt fructifera, tantò melior eſt eius conditio, quia habebit vſuras ad valorem fructuum, licet excedant quincunces pretij: aut verò vendidit iuſto pretio, & tunc quantò res eſt magis fructifera, tantò pluris vendidit. Et ſic ſatis compenſata eſt fertilitas, nec debet amplius haberi reſpectus niſi ad pretium: aliàs acciperet duplicem compenſationem de eodem, quod eſt C iniquum. *l. bona fides. de reg. iur. l. quia dicitur.* §. *id agendum, de euictio.*

553 ¶ Quæritur ſecundò, quid ſi venditor non tradidit, ſed obtulit, emptor autem in mora fuit ſoluendi, an teneatur ad vſuras pretij? Videtur quod ſic, quia per eum ſtat, quo minus impletum ſit per venditorem paratum: ergo ſibi impletum videtur. *leg. iure ciuili. de reg. iur. cum vulg.* In contrarium, quia re non fruitur, ſed venditor: omnia autem iura, quæ dicunt emptorem moratorem teneri ad vſuras, loquuntur poſt rem traditam, & nominatim poſt diem traditionis. *leg. Iulianus* §. *offerri. de actio. empt. l. liberalitatis.* §. 1. *de vſur. l. euictis.* §. *poſt traditam. de euictio. l.* 2. *C. de vſur. l. curabit. C. de act. empt.* igitur quandiu venditor de facto non tradidit, ſed fruitur, non habet intentionem fundatam ad vſuras pretij, ſed fruitionem ipſam vel fructus, quos interim lucratur debet ſibi pro vſuris accepto ferre, Nec obſtat quòd ſolus emptor eſt in mora, tum quia huius moræ commodum redundat in ſolum venditorem fruentem, & fructus ſuos ſine diminutione pretij facientem: tum quia ſatis eſſe videtur, quod nolente venditore gratiam traditionis vel precariè facere, ſed iure ſuo ob moram quandiu non ſoluitur vtente, non habet emptor interim facultatem fruendi, & fructus percipiendi: quod ſolum ſpectādum eſſe in quæſtione, an emptor teneatur ad vſuras, disertè ait tex. in *d.* §. *ex vendito, in fi.* Breuiter dicendum, quòd hæc iura loquuntur de vſuris, quæ veniunt re ipſa vel ex mora irregulari, etiam ſi non conſtat de ſpecifica & congrua interpellatione ſoluendi pretij. Reſpiciunt etiam dicta iura ipſam æquabilitatem & frequentiorem contingentiam, ſed non denegant quin ante diem traditionis veniant vſuræ à die veræ & regularis moræ, poſtquam venditor expreſsè implere obtulit, & de ſolutione interpellauit congruo loco & tempore, emptorémque in mora conſtituit, idque ex regula generali. *l. mora. de vſur.* quòd etiam æquum eſt, ne venditor, qui pecunia indiget, & alios fortè emptores omiſit, impunè fruſtretur. Tum quia è diuerſo licet emptor non ſoluerit nec conſignauerit pretium, ſi tamen re vera congruè obtulit, & venditorem interpellauit, & in mora conſtituit, debet ex tunc habere fructus, ex eadem communi regula, licet

Emptor in mora ante traditionem.

20

verè non impleuit, ex quo non per eum, ſed per venditorem ſtetit. Ergo idem dicendum ex parte venditoris, ſi non per eum, ſed per emptorem debitè interpellatum ſteterit, per locum à correlatiuis, & ne iudicentur ad imparia. Venient ergo ex tunc vſuræ de iure quidem ſcripto ſemiſſes, ſed ſecundum æquiorem moderationem noſtram quincunces: ſed in has tenebitur venditor imputare fructus, quos interim percepit, vel culpa lata aut leui percipere omiſit, & ſuperfluum ſi quod ſit vſurarum petet.

514 ¶ Quòd ſi dicti fructus æquent vel excedant has vſuras, ſibi accepto feret, iuxta no. in *q. præcedenti*, nec ſuperfluum reddet, etiam vſuris oblatis, ſed lucratur: quemadmodum è diuerſo, emptor in caſu ſequenti non redderet, ſed lucrabitur ſuperfluum

Contra Pau. emolumenti pretij. Falſa eſt autem opinio Pauli. in *d. §. ex vendito*. quòd emptor poſtea ſoluendo pretium poſſit fructus medij temporis (ſi maiores ſint) petere, oblatis vſuris pretij, nec probatur in *l. fructus. C. de act. empt.* quam allegat: quia *d. l. fructus. in prin.* intelligitur vel poſt traditionem (vt innuit mentio functionum, quæ non ſpectant ad emptorem niſi poſt traditionem) vel poſt moram venditoris: non etiam loquitur de fructibus pendentibus tempore venditionis puræ vel purificatæ, quia illi ſemper veniunt tanquam pars rei venditæ *l. fructus. de rei vend. l. ſi. in ſi. quæ in fraud. cred.* Cæterùm ſequentes fructus & commoda, quæ poſtea percepit venditor ante moram regularem vel irregularem, ſua fecit iure dominij. Bald. in *d. l. fructus* & in *l. 1. C. de bo. mater. Pabia tract. de empt. & vendit. par. 6. membro. 5.* Redeundo ad concluſionem noſtram, non obſtat, quòd caſu conuerſo, quando emptor nondum ſoluit, ſed obtulit, & venditorem in mora conſtituit, petit integros fructus ex die veræ moræ, & tamen nihil in eos imputat, nec deducit de interuſurio pecuniæ, quam interim retinuit, quia hoc eſt eò quod pecunia fuit interim ſibi ſterilis, quippe quam ſemper paratam & in numerato habere oportuit: ſecus in venditore, ſi res vendita ſui natura interim fructificet.

555 ¶ Vnde hæc differentia non reſpicit ius ſed contingentiam facti & ſic non facit vllam inæqualitatem iuris inter emptorem & venditorem. Patet, quia ſi conſtet emptorem nihilominus fœneraſſe eandem pecuniam, puta ſi erat in manu debitoris redituals, qui paratus erat redimere & ſortem inferre, vel reditus continuare ad nutum dicti emptoris creditoris ſui (falſa eſt enim opinio Pauli & vulgaris in *d. § offerri. de conſignatione & depoſitione.* niſi prout dixi ſuprà. *quæſt. 39.*) vel ſi emptor maius aliud emolumentum ex retentione & vſu pecuniæ perceperit, & hoc conſtet, tenebitur in dictos fructus fundi imputare, & ſuperfluum tantum fructuum petere à venditore moratore, vel nihil, ſi commodum pecuniæ dictos fructus æquet vel excedat, & hoc conſtet. Non enim debet ex mora alterius lucrum facere, ſed ſatis eſt quod indemnis ſeruetur, vt ſup. *nu.* 497. Pariter è diuerſo ſi res vendita non ſit fructifera, vel ſi de facto contigerit, quòd eo tempore nullos fructus ſine leui culpa venditoris attulit, petet venditor integras vſuras pretij ex die veræ moræ, in qua nullos fructus (quia nulli ſunt) imputabit: & ſic nulla eſt iuris diuerſitas nec inæqualitas inter emptorem & venditorem. Quòd ſi alterius mora maius alteri damnum intulerit, quam ſint fructus vel dictæ vſuræ, tunc non eſt materia noſtra, ſed materia intereſſe caſualis, in quo non ſufficit quælibet mora ſed præmonitio & peruicacia vt inquit tex. in *l. ſi traditio. C. de act. empt.* & adhuc quod & quantum iuſtè intereſt, probandum, vt dicemus in *tract. de eo quod intereſt.* Hæc. q. diligentius excuſſa videtur quam mereatur, ſed intra hos fines dilucidæ explicationis nihil nimis diligens aut excuſſum dici poteſt, quia hæc diligentia pars eſt & neceſ-

A ſarium συγκεχυμένων analyticæ deciſionis quæſtionis ſequentis magis arduæ, & aliarum complurium, quas prætereo.

556 ¶ Quæritur tertiò, quid ſi venditor initio tradiderit pro parte, an poſſit ex tunc vſuras pretij, ſaltē pro rata partis traditæ vel fructuum eius, petere? Videtur quod non, primò, quia licet partem tradiderit, non tamen continuò dominium partis tranſtulit: quia non habet fidem de pretio *§. vendite. Inſtit. de rer. diuiſ.* cum ergo retineat dominium totius, non impleuit etiam in parte: ergo non debet vſuras partis habere. Probatur ſecundò, quia interim emptor non tenetur ſoluere pretium pro parte, nec eſt in mora, nec poteſt in mora conſtitui, ſed iuſtè totum retinet, donec tota res tradatur vel offeratur. *l. fiſtulas. §. qui*

Res tradita pro parte.

B *fundum de contrab. empt.* ergo non tenetur ad vſuras etiam pro parte, cum non ſit in mora regulari nec irregulari. Probatur tertiò, quia non ſolum emptor non eſt in aliqua mora, & ſic non debet teneri ad illas vſuras: ſed etiam tenet interim totam pecuniam paratam, ſibique ſterilem & otioſam, idque propter moram ſeu dilationem venditoris, qui tardat plenè implere. Quod vt ſit dilucidius, fac quòd emptor venditorem toto pretio oblato interpellauerit & in mora conſtituerit, certum eſt quòd venditor ex tunc teneatur ad omnes fructus, per no. in *incidenti quæſtio. præcedenti*: & tamen emptor non tenetur ad aliquas vſuras pretij, quod interim inutile eſt emptori facto venditoris: imò non ſolùm inutile, ſed periculo emptoris cuſtodientis pretium ſuo ſumptu & periculo, id-

C que ob culpam vel moram venditoris Ergo ſaltem hoc caſu debentur omnes fructus emptori libero ab omni vſura. Igitur ſi partem fundi acceperit eodem themate retento, non tenetur ad aliquas vſuras pretij pro rata partis ſibi traditæ, etiam ratione fructuum indidem perceptorum: quia etiam ſine traditione fructus totius fundi ſibi debebantur, ſine aliquibus vſuris pretij ex parte ſua. Nec obſtat quòd caſu conuerſo, venditor qui totum obtulit, & emptorem in mora conſtituit, non lucratur interim fructus, ſed eos deducit ſuper vſuris debitis ab emptore, vt ſupr. *num.* 541. quia, vt ibi diximus. hoc tunc demum verum eſt, quando fructus percepit, vel culpa leui non percepit, aliàs ſecus Sed hìc ex hypotheſi emptor nul-

D los fructus, nullum commodum percepit, nec percipere potuit de pecunia, quam interim paratam & in numerato tenere oportuit: ergo omnes fructus etiam partis ſibi traditæ lucrari debet, ſine deductione prætextu vſurarum partis pretij quæ nullæ ſunt.

557 ¶ Non obſtat tex. ſing. in *l. fin. in ſi. de fund. dot.* per quem omnes tenent, quòd emptor, etiam morator, qui ſoluit partem pretij, debet poſtea perſoluendo conſequi totum fundum cum dimidia parte fructuum, à tempore dimidiæ partis pretij ſolutæ, vel eam fructuum partem deducere ſuper reliquo pretio. & ita Bart. in *d. §. offerri.* & in *l. g. fiſtulas. §. qui fundum.* & ibi Salyc. *de contrab. empt.* Bald. in *leg. ſi traditio. quæſt. 11. Cod. de act. emp.* Panor. *conſ. 66. lib. 7.* Alex. *conſ.*

E *121. in prin. libr. quart.* Cor. *con. ſi. col. quart. lib 2. conſ. 150. libr. quart.* Iaſ. *conſ. 117. in fin. libr. 1.* Deci. *conſiliu* 110. *numer. ſecund. in fin. conſi. 143 numer. vigeſimo primo* Hiero. Cagno. *repet. l. curabis col. 5. C. de act. emp.* Ruger. de mora. in *repet. leg. traditionibus. gloſ. prim. ad ſi. Cod. de pact.* & omnes vbique: quia iſtud non videtur ita expeditum, vt vulgò putant. Et primò in *dict. l. ſi. § fin.* non ponitur certa ſpecies & circunſtantia pacti: & ibi Accur. tres varias ponit, & quædam ſubaudit. vt ille tex. ob incertum ſenſum & intellectum inutilis ſit ad deciſionem certorum caſuum, & multò magis ad extenſionem, iuxta no. in *prima conſtit. Cod.* Secundò dici poteſt, quòd in. *d. l. ſi. § ſi.* verbum (*mora*) non debet intelligi de vera mora culpabili: quia non proba-

tur ibi, quòd mulier teneretur præciſè partem æſtimationis ſoluere, ſed demum ſi vellet fundum recipere. Et ſic verbum (mora) debet intelligi de ſimplici ceſſatione, quo caſu communis opinio abſque dubio vera eſt, vt ſtatim dicam. Tertiò plenius dico, quòd *d. §. ſi.* non continet caſum incertum, ſed certũ & nitidum intelligendo ſecundum titulum, ſub quo ſitus eſt, ſimpliciter & ſincerè, facti ſpeciem ibi narratam conſiderando, nihil extrinſecus ſubaudiendo vel addendo ad literam, prout fieri non debet, vt dixi in *conſuet. Pari. §. 1. glo. 4. nu. 9.*

Nouus intellect. l. ſi § ſi de iur. dot.

558 ¶ Hic eſt ergo verus γνήσιος intellectus d. §. ſi. quòd ibi agebatur de certo fundo dotali & proprio ipſius mulieris, vtpote ſoluto matrimonio per diuortium. Probo per rubr. & contextum *d. l. ſi.* & quia fortè tempore contractus matrimonij plura alia bona fuerant ſimul in dotẽ data, quæ omnino forent reſtituenda, quare vel ob quamlibet aliam cauſam tẽpore contracti matrimonij ſpecialiter ſuper hoc fundo pactum fuerat, quòd ita demum redderetur mulieri, vel eius hæredi, ſi eius æſtimationem ſolueret: poſtea ſoluto matrimonio per diuortium, mulier ſtatim ſoluit partem æſtimationis, quæ intelligitur dimidia. *l. nomen. §. portionis. de verb. ſig.* dum reliquam partem ſoluere differret, dubitatum eſt de fructibus, quos interim vir percipiebat, an cederent in totum lucro viri, an verò pro rata, an verò forent in totum mulieri reſtituendi. Et Labeo quidem opinabatur totum ad virum ſpectare, quod erat valdè inſulſum, cum fundus iam non eſſet viri, ſed mulieris, quæ inſuper mediam æſtimationis partem iam ſoluerat. Ideo Iacob. hoc corrigit, & medium viam eligendo rectè cenſet, virum retinere & lucrari poſſe fructus pro rata æſtimationis non refuſæ, reſiduum autem mulieri reſtituendum. Et ſic vir non facit partem fructuum ſuam mero iure, cum nec eſſet dominus, nec onera matrimonij ſoluti ſuſtineret, ſed ſolum ex æquitate: quia refuſio reliquæ partis pretij differebatur. Tum quia non videtur actum, quòd vir poſſit retinere fundum, tanquam nudus cuſtos vel procurator, ſed cum effectu faciendo interim fructus ſuos ſaltem pro rata. Et ſic ille textus non poteſt commodè extendi ad hunc emptorem, nec concludit contra venditorem, qui dominus eſt, & iure ſuo proprio & antiquo fructus ſuos facit, quamdiu non eſt in mora, & multò minus cum mora ei ſit. Et conſequenter non poteſt trahi in argumentum caſus conuerſi pro venditore, qui partim tradidit contra emptorem qui nihil ſoluit.

559 ¶ Sed his non obſtantibus communis ſententia de emptore, qui partem ſoluit, vera vt in ſe, vt ſtatim clarius explicabo: & ſic in caſu conuerſo, videlicet in hac tertia incidenti quæſtione de venditore, qui partem tradidit, videtur concludendum pro parte affirmatiua. Confirmatur, quia iſtæ vſuræ vſque ad concurrentiam fructuum, non ſunt propriè vſuræ, ſed magis rei perſecutio, vt ſæpè dictum eſt: nec fundantur in mora, nec in puniatione moræ: igitur eam non requirunt, ſed ſolum fundantur in æquitate iuſtitiæ commutatiuæ, in qua etiam fundatur. *d. § ſi.* quæ eſt, quòd quatenus vnum contrahentium implet, debet alter ei viciſſim implere, aut lucrum implementi recepti reddere, vel compenſare, ne ſequatur inæqualitas, quæ eſt contraria iuſtitiæ commutatiuæ, quæ in æqualitate conſiſtit, vt per Ariſto. *lib. 5. Ethic. c. 5.* ſuprà *num.* 170 & etiam in illa generali æquitate, ne quis cum alterius iactura locupletetur, vt tradit Bal. in *l. ſi traditio. q. 11. C. de act. empt.* quæ ratio in idem recidit cum priore, quæ magis ſpecifica eſt: & ſic non obſtat ſecundum. Minus etiam obſtat primum: quia ad hoc, vt venditori currant vſuræ pretij, non requiritur quòd perfectè tradiderit, poſſeſſionem & dominium (ſi quod habeat)

Iuſtitia commutatiua.

A transferendo: ſed ſufficit quòd vel precaria poſſeſſione facultatem fruendi faciat. tex. in *d. §. ex venditio.* Ad tertium, in quo iacet tota epitaſis & nodus *ἀναλύτως*, paulò ſubſiſtendum. Et certè impoſſibile eſt diluere tertium illud argumentum partis negatiuæ, ſed neceſſe eſt ei in ſua hypotheſi ſtare. Loquitur enim in ſpecie, videlicet quando conſtat venditorem ſemper interim ſtare in vera mora: ſed hæc. q. formatur in genere ideo ſoluendo diſtinguendum.

Solutio.

560 ¶ Aut venditor non fuit alter in mora, quia non fuit integro pretio oblato interpellatus de toto fundo tradendo: & ſic nec emptor in mora fuit quia non fuit ei integrè impletum vel oblatum: conſequenter neuter in vera mora fuit, & procedit pars affirmatiua, quod venditor debet habere vſuras pretij B pro rata partis traditæ, non tamen in totum nec abſolutè, ſed vſque ad concurrentiam fructuum partis traditæ duntaxat, per rationem adductam in confirmatione quæ etiam non concludit, niſi vſque ad concurrentiam fructuum tantùm. Veris autem & ſolidis vſuris non eſt locus, quia emptor non eſt in vera mora. Aut verò venditor fuit in vera mora, quia interpellatus de toto iuxta fidem datam tradendo, ſolutione totius pretij facta vel oblata: & tunc procedit pars negatiua. Siue enim venditor nihil tradiderit, conſtat eum omnes fructus debere emptori: ſiue partem tradiderit, ſequitur eadem ratione eum pariter debere emptori fructus reliquæ partis non traditæ. Non obſtat, quòd deſijt eſſe in mora reſpectu partis traditæ: quia ſatis eſt quòd emptor per hoc non conſtituitur in aliqua mora etiam partis pretij, nec irregulari quidem vel re ipſa, cùm non poſſit interpella- C ri, niſi tota traditione facta. Et ſic non debentur vſuræ pretij, nec pro parte quidem, nec traditionis ergò tenetur emptor rationem reddere fructuum qui ſui erant, hoc eſt, ſibi debiti à tempore veræ moræ, etiam citrà vllam traditionem. Et ſic hoc caſu venditor tradendo partem non releuatur, niſi in hoc, quòd deinceps non tenebitur rationem reddere fructuum partis traditæ. Non obſtat, quòd emptor interim habet & rem & pretium dictæ partis; quia verum eſt: ſed pretium ſibi inutile eſt, & oneroſum ob cuſtodiam, & tenet illud quaſi iure pignoris. *d. §. offerri.* Et ſic non obſtat, quòd caſu conuerſo ſi venditor nihil tradiderit, ſed totum retinuerit, iure ſuo vtendo ob moram emptoris, quem congruè interpellauit, ſi emptor ſoluat mediam pretij, debent extunc ei cedere fructus D fundi pro media, licet venditor quaſi vice pignoris totum retineat, donec perſoluatur. Quia venditor, qui recipit partem pretij, habet eam perpetuò & poteſt eius fructum vel emolumentum percipere, & tamen adhuc percipit fructus fundi pro eadem parte vt prius, & ſic non debet lucrari dimidium interuſurij pecuniæ & commodum fundi pro eadem parte, quod eſſet iniquum. Emptor autem, qui conſtituit venditorem in vera mora, à quo partem tantum fundi accepit, non poteſt capere commodum de pecunia, cùm neceſſe ſit eam tenere in numerato: & ſic apparet de manifeſta & reali diuerſitatis ratione. Nec tamen ob id emptor & venditor iudicantur ad imparia, nec inter eos eſt diuerſitas iuris: quia hæc differentia non procedit niſi ex contingenti diuerſitate E circunſtantiarum, qua ceſſante, idem eſt ius in vtroque. Vnde ſi fundus eſſet illo tempore ſterilis, nec traditus, non teneretur venditor emptori, qui partem pretij ſoluit, & de reliquo in vera mora fuit, compenſare vel deducere fructus partis fundi, quos ſine culpa ſua non percepit ſuper vſuris reliquæ partis pretii. Quemadmodum è contra emptor, qui partem tantùm fundi recepit, non tenetur pro ea parte venditori moratori ad reliquas vſuras pretii retenti cuius (cùm in numerato habendum eſſet) nulla poterat eſſe vtilitas.

Praxis. Hypotypoſis

561 ¶ Reducendo hæc ad praxim, & exemplis ſubiiciendo, ſi fundus ferens centum annua vænierit tribus millibus, & venditor non tradiderit, ſed hoc offerendo interpellauerit, & in mora conſtituerit emptorem, qui poſt annum ſoluit mediam pretij, videlicet ſeſquimille, & poſt duos alios annos perſoluit, vel offert perſoluere, ſi quæratur an & quantum debeat pro vſuris ratione moræ, tam de iure quàm ſecundùm nos, reſpond. debet emptor à tempore moræ vſq; ad primam ſolutionem vſuras ſemiſſes ſecundùm ius ſcriptum. At hodie ſecundùm nos, prout bonus vir arbitrabitur, non excedendo ad ſummum quicunces, & ſuper vtriuſque etiam de iure tenetur venditor imputare fructus, quos percepit primo illo anno, vel culpa leui non percepit. Quod ſi nullos perceperit, exiget ab emptore prædictam vſuram inte- B

Suppoſitio.

gram. Vnde (verbi gratiâ) ſi ſolitum fructum percepit, videlicet centum, nõ exiget ab emptore niſi octoginta de iure ad complendum ſemiſſem legalem illius anni; ſecundum nos autem non exiget ad ſummum niſi quinquaginta, ad complendum quincuncem: ſequenti autem biennio, ſi venditor ſolitos fructus percepit, vel culpa leui omiſit, nihil nec in terminis iuris, nec ſecundum nos exigere poterit ab emptore nomine vſuræ: ſed tenetur ei reddere rationem iure quidem de decima, ſecundùm nos autem de quarta parte fructuum, videlicet pro illo biennio de iure viginti, ſecundùm nos autem quinquaginta deducere ſuper reliqua parte pretij. Probo, quia (computatione iuris tãquam notiori cauſa breuitatis omiſſa) ſecundùm nos, contra emptorem ab initio di- C ctæ moræ currebant (capiendo ad ſummum) vſuræ quincunces, compenſandæ pro rata cum fructibus percipiendis à venditore: igitur dum poſtea ſoluit medium pretij, licet venditor non teneretur pro parte recipere, tamen ex quo recepit, emergunt tres effectus.

Tres effectus

562 ¶ Primò nouus effectus, videlicet quod ſicut ipſo iure extincta eſt obligatio pretij pro parte ſoluta, ita ipſo iure deſiit currere vſura pro eadem parte: & iſte effectus generalis eſt & perpetuus. Secundò, alter nouus effectus, qui non eſt generalis, ſed ex accidenti, videlicet quando fundus eſt fertilis, & contigit venditorem pro eo tempore fructus percipere, vel culpabiliter omittere, non enim æquum eſt, eum D habere ſimul & fructus fundi & fructus pretij. Cùm igitur notabilem partem pretij perpetuò quæſitam habeat qua fruitur, & eius commodum percipit, vel percipere poteſt, & ſimul percipit fructus integros fundi, debet emptori, licet moratori, rationem reddere de fructibus fundi pro eadem parte pretij quod recepit, ex præfata æquitate iuſtitiæ commutatiuæ. Satis eſt enim interuſurium moræ competenter ſarciri, nec prætcrea debet venditor prætextu moræ conſortis de lucro certare. Tertiò, remanet antiquus effectus pro rata, videlicet quòd dimidia reſtans & currens quicuncis vſuræ, videlicet ſeptuaginta quinque, debent ſicut & ab initio compenſari pro rata, cũ reliqua dimidia parte fructuum, quam vẽditor percepit, & quam alioquin propter moram lucratur, cum E onere deducendi in vſuras, ſi quas exigere velit. Hæc autem dimidia, hoc caſu quo venditor fructus ſolitos percepit, aſcendit ad quinquaginta: & ſic emptor de ſeptuaginta quinque non debet amplius niſi viginti quinque pro vſura annua, & tamen venditor debet ei reddere rationem de altera dimidia parte fructuum, quæ aſcendit annuatim ad quinquaginta: & ſic facto calculo & contributione fructuum & vſuræ, vt in ſimili vult fieri Iuriſconſul. in *l. Paulus de fideiuſſor.* inuenitur venditor debere vigintiquinque annua, & ſic quinquaginta pro illo biennio, quæ tenetur deducere emptori: & ſic compenſantur cum ſimili quantitate vſuræ primi anni debitæ ad ſummum

A venditori. Et ſic dictus emptor in fine triennij à die contractus, nihil debet pro vſuris: nihil etiam ei debetur pro fructibus à venditore, ſed tantùm reliquum pretij promptè perſolui debet, & fundo tradito vterque liberatus erit ab altero, & ſuum habebit. De iure verò in fine dicti triennij deberet emptor ſexaginta pro reſiduo vſurarum legalium primi anni, quæ grauiores ſunt, vt patet computando ex hoc, niſi quatenus fructus fundi interim ſine culpa leui venditoris defeciſſent: quia tunc non poſſent deduci de vſuris, vt dixi. Cæterùm debet ſibi ipſi venditor imputare partim fruitionem fundi, quam retinet, partim quòd non compellit emptorem ad ſoluendum, prout poteſt iuxta *leg.* 1. §. 1. *de vſuris.* Si verò venditor initio totum tradiderit, emptoremque interpellatum in vera mora conſtituit (quod dico ſecundum nos) & emptor in fine anni ſoluit dimidium, & poſt duos alios annos offert reliquum pretij: tunc pro primo anno ſolidam, duorum verò ſequentium annorum pro rata pretij vſuram debet, quæ non poteſt diminui per fructus quos intus habet. Idem ſi venditor interim non tradidit, ſed ſine culpa nullos fructus percipit. Idem in ſimilibus.

563 ¶ Et ſic hæc noſtra moderatio non differt à iure ſcripto, ex parte venditoris, ſiue ſit in mora regulari vel irregulari: ſed ſolùm ex parte emptoris, & circa vſuras, duntaxat in duobus. Primò, quia iure ſcripto ex mora irregulari emptoris, vt poſt plenam traditionem totius fundi ſine alia interpellatione, veniunt vſuræ legitimæ etiam ſupra quantitatem fructuum *d. l. ſi. §. ex vendito.* Nos autem non admittimus 21 vſuram ex ſola mora irregulari, niſi impropriam, vſque ad quantitatem fructuum ex illa æquitate, ne quis habeat rem & eius fructus, pretium quoque cum fructibus pretij. Secundò, differt in quantitate vſuræ: quia licet admittamus ex vera mora emptoris vſuras pretij currere, etiamſi excedant fructus, tamen non admittimus vltra quincunces: quæ moderatio æquior eſt iure ſcripto, naturæque conformior. Et hæc de vſura incidenti propter moram abundè ſufficiant. Quod autem ad negotiatiuam, quia in præcedentibus plura exempla diſcuſſa ſunt, quando agitur de vſura negotiatoria ex parte venditoris, ſiue quando venditor arguitur feciſſe contractum vſurarium, vt ſuprà *numero* 493.

De fœnore ex parte emptoris.

564 ¶ Nunc ad plenam doctrinam ſufficiet vnum exemplũ inſigne diſcutere, quando quæritur de vſura negotiatiua, ſiue de contractu vſurario & fœnore actiuo ex parte emptoris. Sit hoc thema. Ioannes promiſit Petro vendere domum ſuam hinc ad decem annos pretio octingentarum quinquaginta librarum, ſuper quo recepit octingentas libras, & reſiduum promiſit Petrus ſoluere hinc ad decem ãnnos vel antè, quando fieret inſtrumentum venditionis: & actum eſt, quòd Petrus & eius hæres percipiet interim à conductoribus domus, & ſuas faciet penſiones pro rata dicti pretij ſoluti: tandem ſpatio temporis Petrus dum vixit, deinde eius hæres percepit ex penſionibus vſque ad octingentas libras. Ioannes vendicat domum, nec vult vendere, nec ſummam receptam reſtituere, ſed in eam dictas penſiones tanquam vſurarias imputare. Quid iuris? Certè non eſt hîc arguendum à correlatiuis, quia hîc longè diuerſiſſima eſt ratio inter venditorem, de quo in præcedentibus, & emptorem, de quo hîc. Quippe ibi nulla numeratio pretij, nulla materia mutui ſubeſt, prout hîc futurus emptor ferè totum pretium numerauit. Præcedentia exempla non poſſunt reſolui in mutuum, nec in fraudem mutui & formalis vſuræ fieri: quare ibi hæc fraus præſumi non poteſt, quicquid Theologaſtri & Canoniſtæ ſtultè dixerint, ſupr. *num.* 539. cum ſequen. Sed hîc omnino reſoluitur in mutuum, & hac via nihil facilius, vtpote paucis verbis mutatis eadem re & eodem

dem effectu manente, ad verum mutuum, formalem vſuram adumbrandam imò eſt apertum mutuum. Patet, quia nulla ſubeſt venditio, nec eius executio. non enim tradita eſt domus ex cauſa venditionis, quæ non eſt, nec tranſlatum dominium, ergo quòd Petrus interim numerauit pecuniam, eſt merum & voluntarium mutuum. Licet enim poſſit poſtea in pretium conuerti ſecuta traditione, tamen interim eſt mutuum, præſertim cùm non eſſet ſpes emptionis propinquæ, attenta dilatione vendendi decem annorum: ergo interim domus pignoratur pro mutuo, & penſiones cedunt pro vſu pecuniæ mutuatæ, & pro officio mutuationis intermediæ. Patet, quia omnino idem eſt effectus, qui & domo pignorata ſeu data in antichreſin pro mutuo: tunc enim nec dominium, nec periculum domus tranſit, & tamen creditor facit fructus ſuos vice vſurarum. Sed omnino idem eſt hîc: quia non eſt venditio, & domus ſtat periculo Ioannis, ſimiliter & pecunia prærogata, & tamen Petrus facit fructus ſuos: & licet non dicat ſe mutuare, ſed pro pretio venditionis dare, tamen quia nondum eſt venditum, nondum eſt pretium. Et ſic eſt verum mutuum ad tempus decem annorum: non enim eſt donatio pecuniæ, quum ſperetur repeti, vel in emptionem conuerti. Tum ſi Petrus nihil interim caperet, eſſet donatio vſus pecuniæ, & ſic verum & officioſum mutuum. Cùm ergo ob id capiat fructus certæ rei, vendit illud officium, & meram vſuram committit.

565 ¶ Saltem quocunque colore poſſit hîc contractus excuſari, & in diuerſum trahi, non poteſt negari, ſed neceſſe eſt fateri, quòd per hanc excogitatam formulam contractus, ſi admittatur, via facilis & prompta aperitur ad fœnus exercendum in mutuo, etiam ab initio mutui. Igitur admitti non debet, iuxta not. ſup. *n.* 15. Præſertim attento, quòd Petrus poſt quinque hebdomadas à dicto contractu, ſub ſyngrapha αὐτογραφῇ, trino teſte ſubſcripta, poteſtatem fecerit Io. luendi domum, ſéque liberandi, quandocunque dictas 800, libras reſtituere vellet: & ſic vbi prius ex nuda forma contractus potuiſſet dici non eſſe idem quod in contractu merè pignoratitio, hoc reſpectu, quòd Ioannes poterat cogi vendere domum ſuam ſaltem poſt decem annos (quod non eſt in ſimplici pignoratitio (tamen nunc attenta dicta ſyngrapha, ceſſat omnis euaſio, nec vlla prorſus differentia notari poteſt inter hunc contractum, & ſimplicem pignoratitium. Ita quòd ſi hæc forma contractus admittatur, neceſſe erit ſimplices pignoratitios contractus cum pacto lucri fructuum pro vſu pecuniæ etiam expreſsè mutuata admittere: quia omnino & per omnia idem effectus, ſiue vna, ſiue altera verborum formula contrahentes vtantur. Iuſtitia verò vel iniuſtitia contractus à ſolo verborum cortice dependere variarive non poteſt, ſaltem in materia ſuſpecta vel prohibita.

566 ¶ In contrarium, quòd contractus in ſui forma non ſit reprobandus, probatur primò, quia non eſt mutuum, vtpote ſorte in perpetuum alienata. Patet, quia Io. nunquam tenebitur reddere niſi velit: nec poteſt ad hoc cogi: ſed poteſt, quando voluerit, cogere Petrum ad emendum. Et tamen non ſolùm non poteſt cogi ſortem reddere, ſed nec vendere domum, niſi poſt decem annos, ſecundùm primam contractus formam. Ex pacto autem ſecuto nunquam poterit cogi venditor, etiam poſt decem annos, niſi fortè cauſatiuè, ſi nolit pretium reddere: & adhuc eo caſu non poterit cogi abſolutè vendere, ſed duntaxat ſub libera & perpetua facultate redimendi. Cùm ergo ſors ſit alienata, nec repetibilis, ſequitur primò, quod non eſt mutuum: ſecundò, quòd ſors non debet eſſe ſterilis, per not. ſuprà *num.* 530. Probatur ſecundò quia ſi Io. purè vendidiſſet domum eodem pretio, ſub pacto reuendendi, nemo dubitaret de iuſtitia contractus, & quin emptor faceret fructus ſuos, niſi pretium tam modicum eſſet, vt contractus recideret in fraudem antichreſeos vſurarum, ſecundum not. ſup. *q.* 35. Sed iſte Petrus accipiendo ſimplex pactum de vendendo, & adhuc ad voluntatem debitoris, maiorem ei gratiam facit, & vberius ſubuenit egenti, minúſque eum grauat, quàm ſi ſub dicta facultate emeret, vt res ipſa & ſenſus communis oſtendit. Igitur ſi emptio ſub dicta facultate congruo pretio iuſta ſit, æquè iuſtus, imò iuſtior erit eodem pretio hic contractus. Et hæc demonſtratio adeò clara eſt: vt quæcunque argumenta in contrarium torqueantur, neceſſe ſit eſſe abſurda vel præpoſtera. Probo tertiò, quia ſicut emptor fundo recepto debet vſuras pretij non ſoluti (quod expeditum eſt ad rationem fructuum per prædicta) igitur pariter venditor pretio recepto, nec fundo tradito debet vſuras pretii text. in *l. Lucius. de actio. emptio.* quod vſque ad æſtimationem fructuum expeditum eſt. Licet autem hic Ioannes nondum vendiderit, tamen ex quo pretium recepit, eadem eſt ratio & æquitas pro rata pretij: imò maior videtur, in quantum Petrus maiorem gratiam fecit, quàm ſi prius venditorem extorqueret. Quid dicendum?

Demonſtratio.

567 ¶ In hac ipſa ſpecie duo Doctores olim conſuluerunt, contractum illicitum & vſurarium, omnia ſorti imputanda, & quatenus excederent repetenda, vt habetur inter conſilia Alexand. *lib. quart. conſil.* 119. *conſil.* 120. quibus in *conſil.* ſubſcripſit Alexand. plenius exagitans & latè & ſplendidè more ſuo contendens, nullos fructus, nullum interuſurium deberi, nec propter vſum pecuniæ, quia tranſit in dominium Ioannis & vſu conſumitur: nec ratione dominij domus, quia non fuit tranſlatum in Petrum: nec ratione poſſeſſionis, etiamſi tranſlata eſſet, quia hæc non ſufficit ad lucrũ fructuum: nec ratione moræ pretij quia Ioannes non fuit in mora: nec ratione periculi, tum quia nullum nec rei nec pretij periculum ſpectat ad Petrum, ſed vtrumque ad Ioannem. Tum quia ſi quod periculum ſpectaret ad Petrum, non ſufficit, vt quicquam capiat vltra ſortem. *cap. nauiganti. in principio. de vſuris.* Nec ratione tituli, quia non fuit titulus emptionis, ſed tantùm promiſſio de vendendo, quæ multum differt. Fructus autem percepti ante perfectum contractum venditionis ad venditorem ſpectare debent, non ad emptorem. text. *l.* 2. *in fin. C. de actionibus empt.* Nec ratione pacti, quia vſurarium, *l.* 1. *C. de diſtract. pignor.* nec ratione præſcriptionis etiam longiſſimæ, propter defectum bonæ fidei quæ non cauſatur hoc caſu ex errore iuris, propter prohibitionem & reſiſtentiam iuris. Quo aureo apparatu non obſtante præfata conſilia ibi inannotata, breuiter reprehendi remittens ad hunc tractatum: peccant enim in tribus. Primò in hoc, quòd ex ignoratione elenchi non perſequuntur vſuram tanquam damnificatiuam proximi, nec inquirunt, an & quantum debitor ſupergrediatur in negotio (licet hoc eſſet potiſſimum) ſed ſolùm, an vel tantillum accedat ſorti in mutuo, ſiue vero, ſiue interpretatiuo, vel ficto. Vnde ſcopo omiſſo in ineptis quibuſdam peripheriis immorantur, an dominium transſlatum vel non, dilatio data vel non. Secundò, quia præpoſterè ſæpius argutantur, admittentes duriorem, & damnantes benigniorem debitoris conditionem. Et hæc duo in genere & paſſim. Hinc in dicta ſpecie cenſent dictum contractum magis vitiari quàm emendari, ex dicto pacto luendi ab internallo ſecuto, quódque factum in continenti adhuc magis vitiaret. Tertiò, in quantum in dicta ſpecie non inquirunt nec curant, an dicta domus eſſet locata vel vendita, vel vendi promiſſa iuſto pretio, vel ſecus: ſed idem cenſent etiamſi fuiſſet vili locata, ſine modicorum redituum, & carè vendita, deteriúſque præſumi propter dictum

Contra Alexand.

pactum luitionis. Et ſic multum (vt ibi tetigi) hallucinati ſunt.

568 ¶ Nos autem dictum contractum cum omnibus ſuis circunſtantiis ex legali æquitate (iuxta *leg. bona fides. depo.*) metientes dicimus, non fuiſſe in aliquo vſurarium nec exceſſiuum, & dictum Ioannem de iure tantùm potuiſſe vendicare, dictis octingentis reſtitutis: non enim erat locata, nec vendi promiſſa iniuſto pretio, prout non eſt præſumendum. Et etiam nunquam fuiſſet omiſſum in themate, quia patiebatur conſilium in fauorem venditoris. Et ſic veriſimile eſt dictam domum non minus æſtimatam, quàm ad rationem triginta pro vno, habito reſpectu ad fructus, quæ eſt communior indicatura, etiam in antiquis, vt oſtendimus ſuprà *quæſtio.* 5. præſertim cùm eſſet ſita Bononiæ vrbe opulenta & quieta. Et ſecundùm hoc communes penſiones vel reditus non exceſſiſſet viginti ſex cum beſſe vnius in anno. Saltem non eſt veriſimile minus æſtimatam quàm ad rationem vnius in viginti quinque: quo caſu reditus non exceſſiſſet triginta duo in anno: & ſic vſuram trientalem. Ad minimum non eſt veriſimile, dictam domum fuiſſe æſtimata infra rationem viginti pro vno: & ſic ad ſummum reditus non excedebat quincuncialem vſuram. Quo caſu ſi Petrus de facto emiſſet ſub dicta facultate redimendi, non poſſet dici contractus vſurarius, imò nec in aliquo exceſſiuus, per nota. ſup. *q.* 5. *quæſt.* 55. Igitur multò minus hoc caſu quo non emit, ſed reliquit dominium Ioanni, & ſic maiorem gratiam ei fecit.

569 ¶ Hîc rurſus ſeſe obtrudit nodus ſophiſticus abſcindendus: cenſet enim communis chola tam Theologorum quàm Canoniſtarum & Legiſtarum, non ſpectare ad materiam vſurariam, ſed ad *legem ſecundam. C. de reſcindend. vendi.* quantumcunque quis etiam ſcienter ab indigente vili emat: ſed vſurarium & illicitum eſſe, quantulumcunque quis de re non ſua, ſed debitoris, tantiſper dum ſolutio certæ ſibi debitæ pecuniæ differtur, recipiat. Reſpondeò, quòd hîc non eſt nec poteſt dici vſura: quia (vt dixi) ſors eſt perpetuò alienata, quum Petrus nunquam poſſit eam repetere, licet Ioannes habeat pretium & liberam facultatem luendi: igitur per notata ſuprà *numero* 17. ſi dicas, quòd imò ex forma contractus poteſt Petrus ſaltem poſt decem annos compellere Ioannem ad reſtitutionem totius ſortis ſine deductione fructuum, vel ad æquipollens imò maius, videlicet ad vendendam domum, quanquam ſub facultate redimendi propter dictam ſingrapham: & ſic in effectu tenetur debitor redimere reditum ſortem reddendo, vel quod maius eſt, domum ſuam vendendo & alienando ipſi creditori, Reſpondeo vt prius, quòd hoc caſu Petrus nihil exiget ex interuallo, niſi id quod ab initio licitè habere poterat, & cuius interim fecit gratiam, quæ in eius odium retorqueri non debet. Erat enim Ioannes ab initio venditurus, & poterat Petrus iuſtè emere antequam obolum numeraret, & tamen totum ferè pretium numerauit, contentus antichreſi, & pacto de vendendo, dilatione decem annorum data venditori, cum libera facultate luendi. Et quanquam alioquin poſſet iſtud pactum de vendendo fieri ad adumbrandum pactum pignoratitium in fraudem vſurarum, tamen ex quo non eſt modicitas pretij, nec aliud vitium ad ſupergreſſionem debitoris, nec creditor facit fructus ſuos, niſi pro rata pretij numerati: qui quidem fructus ex tunc propter moram ſibi deberentur, ſi non dediſſet dilationem vendendi: quam dando, potuit idem ius fructuum conſeruare, vt ſup. *n.* 544. non poteſt cenſeri vſura, nec in fraudem vſuræ, niſi fortè diceres hoc præſumi ex eo, quòd creditor meliorem debitoris conditionem fecit non emendo, vt iuſtè poterat, ſed dilationem dando, A & facultatem luendi, quod dicere ridiculum eſt, vt ſup. *num.* 22.

570 ¶ Si dicas, quòd hîc eſt aliud grauamen debitoris, quia domus & pretium receptum ſtant interim eius periculo, cùm non ſit perfecta venditio, quod non eſſet ea perfecta. *l. neceſſariò. de peri. & commod. rei. vend.* Reſpondeo, quantum ad pretium. *vt ſup. nu.* 555. & quantum ad domum dupliciter. Primò, quòd non ſolet perire: & ſic periculum illud non eſt conſiderabile, caſus eſt in cap. fina. in princip. de vſuris. vbi periculis rari & non veriſimilis nulla eſt conſideratio, & præſumptio legis adaptatur ad ea, quæ frequenter, non quæ raró accidunt. *l. nam ad ea. de legibus.* Ita enim neceſſariò intelligitur ille textus, alioquin B contineret abſurditatem & inæqualitatem, vt dixi ſuprà *quæſt.* 3. Secundò quòd periculum illud vanum alio duplici certo & ſerio commodo tranſcenditur. Primò, quia poteſt Ioannes cum libuerit cogere Petrum ad emendum, & periculum ſuſcipiendum, & perſoluendum: & ſic non remanet Ioannes in periculo domus (ſi quod ſit) niſi volens, & quandiu ſibi commodum eſt. Secundò, quia poteſt libere luere non ſolùm antequam vendat, ſed etiam poſtquam vendiderit, & periculum in Petrum tranſtulerit. Et ſic omnia obiecta, quæ ex prædictis reſultant, diluta ſunt: niſi fortè illud, quòd hoc contractu admiſſo facilis & prompta via videtur ad adumbrandum mutuum & contractum pignoratitium in fraudem vſuræ C in mutuo vetitæ, vtque non ſolùm poſt notabile interuallum & moram, ſed etiam ſtatim ab initio de certo quæſtu paciſcatur, quod rationabiliter vetitum eſt, vt ſuprà *num.* 512. nec debet eſſe verborum figura eluſorium.

571 ¶ Reſpondeo, non erit eluſorium, quia tunc demum eſt mutuum & contractus pignoratitius pecuniæ mutuatitiæ, quando ea repeti poteſt à debitore per creditorem: ſed hîc creditor non poteſt repetere, ſed eſt ſors prorſus alienata, & ſic non eſt nec eſſe poteſt mutuum, nec contractus pignoratitius mutui. Et ſic contractus iſte non verborum artificio, ſed re & effectu differt à mutuo, vt & ſuprà *numero.* 17. Nec alia ratione emptio ſub pacto reuendendi realiter differt à contractu pignoratitio: niſi quòd ſors eſt alienata, nec poteſt emptor eam repetere à vendito- D re, nec eum cogere ad reemendum: licet cogi poſſit ad reuendendum, quod eſt in vendentis fauorem, & contractus iuſtificationem. Et hoc niſi eſſet emptum nimis vili pretio, & facultas redimendi limitata ad tempus: quia tunc venditor, niſi redimat, cogetur ex forma contractus rem multo ſuperualentem amittere: quæ eſt ſufficiens vel æquipollens coactio redimendi ex parte venditoris, & ſufficiens exactio redemptionis, vel maioris ſuperlucri, velut cuiuſdam commiſſi ex parte emptoris, vt diximus ſupra *quæſt.* 51. *quæſt.* 60. & adhuc etiam ſi perpetua & libera ſit facultas redimendi, ſed pretium tam modicum, & fructus tanti, vt recidat, in fraudem duodecimæ vel antichreſeos, ſubuenietur, vt di- E xi ſupra *q.* 55. *q.* 56. Cæterùm vt emptio ſub libera facultate redimendi iuſto pretio non eſt contractus pignoratitius, nec vllo modo vitioſus. *l.* 2. *C. de pact. inter empt. & vend.* ita nec ſimplex pactum de vendendo, etiam cum antichreſi & lucro fructuum pro rata numerati pretij: imò tantò iuſtior quantò leuior. Eodem modò non obſtant quæ latè diximus ſupra *q.* 52. non valere pactum legis commiſſoriæ, nec illi ſimile non ſolùm in mutuo, ſed nec in alio debito, & nominatim contra Stepha. Bertran. non valere ſimplex pactum de vendendo pro debito, & contra omnes, non valere etiam de re non hypothecata, nec ex interuallo, nec ad excipiendum quidem. Sed hîc eſt pactum de vendendo etiam certo determinato pretio ab initio. Quia reſpond. quod hîc ſors illa non eſt debita,

nec

Digitized by Google

nec exigibilis per creditorem: & ſic non poteſt dici pactum de vendendo pro debito, nec aliud pactum commiſſoriè vel ſimile. Item vt ſ. *nu.* 369. Ceſſat obiectio, quando pactum eſt appoſitum in fauorem & opinionem debitoris, vt hîc. Et ſic plenè diſcuſſa ſolita eſt hæc incidens quæſtio: & aduertendum, quòd non ſpectat propriè ad materiam huius principalis quæſtionis.

Differentia inter numerantem & alium creditorem.

572 ¶ Eſt enim diligenter mente tenendum, latiſſimam & quaſi diametralem eſſe differentiam, an creditor non numerauerit pecuniam, ſed ei ex alia iuſta cauſa debeatur: an verò numerauerit pecuniam de qua agitur. Quoniam priore caſu conſtat, quòd originaliter nullum eſt, nec eſſe poteſt fœnus, & ſic nec in proceſſu ſubeſſe poteſt, nec verè nec interpretatiuè prout nec ſors dicitur pecunia fœnebris, ſed dos vel pretium, aut aliud eſt nomine cauſæ, ex qua debetur. Quod autem ibi ratione moræ vel dilationis exigitur, non eſt fœnus, ſed acceſſio principalis obligationis diuerſi generis: fœnus enim negotiatiuum non eſt acceſſio, ſed principale negotium per ſe. Ea tamen acceſſio eſt vera vſura, etiam propriè de iure non tamen ſtrictè: ſed largè, vt ſ. *n.* 4. & poteſt aptè dici vſura incidens, & eſt materia huius principalis quæſtionis de interuſurio, quod tamen moderari debet, ne modum excedat, & in fraudem legimæ vſuræ cedere poſſit. Poſteriore verò caſu eſt materia fœnoris & vſuræ negotiatiuæ: vnde quocunque modo tunc fiat pactum de interuſurio pecuniæ ſiue directè, ſiue per indirectum, hoc ſpectat ad negotiationem fœneratitiam, nec eſt materia huius. q. ſed ſuprà *q.* 10. *q.* 35. *q.* 56. & ſimilibus. vnde regulariter ægrius & difficilius eſt iuſtificari acceſſionem ſortis ei qui numerauit quam ei cui aliunde ſors debetur: hoc eſt, ægrius admittitur negotiatiua quàm incidens vſura. Patet quia negotiatiuam non admittimus, niſi forte ſaltem ad notabile tempus alienata incidentis aut ratio habetur, etiam ſi ſors promptè exigi poſſit. Vtriuſque verò vſuræ iuſtitia verſatur circa duo: primò, circa perſonas, vt non exigatur ab his quibus mutuum vel eleemoſina debetur, vt ſupra *qu.* 2. ſecundò, circa quantitatem, vt non excedat modum debitum. Summum verò lucrum negotiatiuæ: eſt vulgata duodecima, incidentis autem quincunx legalis. Quod autem dixi non eſſe fœnus, ſed vſuram incidentem in creditore, qui ad hoc non numerauit pecuniam, non abſolutè, ſed ſanè accipiendum eſt, videlicet quando principaliter non initur nouum negotium fœneratorium ſed incidenter & acceſſoriè petitur interuſurium ratione moræ, etiam per pactum acceſſorium loco moræ ſubrogatum. Secus ſi quis principaliter negotietur de vſu pecuniæ hoc enim fieri poteſt non ſolùm de ſorte, quæ nunc numeratur, ſed etiam de olim numerata, vel ex quacunque iuſta cauſa debita: & erit fœnus & vera negotiatio fœneratitia, ſiue ſors perpetuò alienetur, vt cùm inde reditus duodecimæ conſtituitur, ſiue non alienetur perpetuò, ſed ad longum tempus, vt *ſupra quæſtion.* 66 ſiue mixtum, *vt ſupra quæſt.* 67.

573 ¶ Quid ergo dicimus de eo quod promiſcuè fit? Egens pecunia rogat vicinum, vt à ſe emat reditum à Decurionibus vrbis conſtitutum, vt ſ. *nu.* 116. ille non vult emere, veritus ob hanc deſpotiam maiorem cladem Reip. hic autem ſpondet ſe redempturum, & ſic ille ceſſionem accipit, & numerat ſortem. Reſpond. Aut illa ſponſio redemptionis eſt dictum non promiſſum, vt in *l. ſciendum §. dictum, de ædili. edict.* ita quòd totum periculum eſt emptoris, qui non poteſt cogere venditorem ad redimendum, licet hoc ſperet futurum quando venditori rebus compoſitis facultas erit: & contractus eſt iuſtus, quia ſors verè alienata eſt. Aut verò actum eſt, quòd omnino teneretur & poſſet cogi vendens redimere, & tunc ſiquidem ad meram voluntatem emptoris, & contractus non valet: quia recidit in mutuum fœneratitium. imò in formam deteriorem, per nos ſupra *num.* 82 & ſic omnia in ſortem imputari debent. Aut verò prouiſum eſt venditori de termino notabili, infra quem non tenebitur venditor redimere, & tunc ſi fuiſſet reditus ad hoc de nouo conſtitutus, adhuc omnia eſſent ſorti imputanda propter nimium exceſſum, iuxta no. ſupra *quæſt* 10. *quæſt.* 60. Sed cùm ſit venditio reditus veteris per alium debiti, puto iudicem arbitrari poſſe aliquod interuſurium relinquendum emptori, puta ad rationem trientalis, vel ad ſummum quincuncis vſuræ. argum. eorum quæ ſupra diximus, de reditibus temporalibus: reſiduum reliquorum reditus empti in ſortem imputando vel reſtituendo: non enim æquè iudicari debet fraus vſuræ in venditione reditus antiqui, quæ de ſe ſpectat ad contractus commutatiuos rerum, ſicut in conſtitutione reditus noui vt ſupra *qu.* 68. Et ſic ſufficit politico iudici diſtrictè cauere, ne congruus modus interuſurij excedatur. Non obſtant no. ſupra *quæſt.* 56. *& in c. ad noſtra d. empt. & vend. c. illo vos, de pign.* quia ibi tot vitia ſimul concurrebant, vt iuſtum eſſet creditorem omni commodo priuari, & omnia ſorti imputari: ſed hîc erat venditio facta iuſto pretio, nec erat exceſſus, niſi in vno, videlicet in ſolis fructibus rei venditæ.

574 ¶ Vidi his diebus ſimilem quæſtionem Bleſis. Quidam Aduocatus rogauerat mercatorem, vt domum ſuburbanam emeret quingentis libris: ille detrectabat emere rem ſibi forſan minus commodam, emit tamen ea condictione, vt infrà 4. annos poſſet cogere venditorem ad reemendum, & pretium reſtituendum. Reſpond. contractum non eſſe vſurarium (licet intelligeretur quòd emptor interim faceret fructus ſeu mercedes locationis ſuas) cùm ſit bona fide factus nec exceſſiuus, puta iuſto pretio, ita quòd fructus domus non excedebant rationem trientalis vſuræ, intelligendo etiam quòd non poſſit venditor abruptè cogi pretium reddere, ſed cum congruo ſpatio, prout commodè fieri bona fides exigit: ob quam bonam fidem, non vitiat hoc caſu, quòd ea facultas eſt in poteſtate ſolius emptoris. Non obſtat, quòd iſtud recidit in mutuum fœneratitium, vel quod loco mutui fieri poteſt: quia quod omnino non toleramus vſuram in formali mutuo non eſt quòd ſemper ſit malum de ſe, nec quòd proximus nimis lædatur (cum poſſit ceſſare læſio, vt ſ *n.* 10.) ſed ad conſeruandam puritatem & frequentem implicationem vſurarum, vt ſupra *num.* 321. vnde his ceſſantibus non debent legitimi & æquabiles contractus impediri, vt ſupra *num.* 16. Proſequendo quæſtionem noſtram principalem, reſtant duæ vltimæ quæſtiones ex illis quinque, ſupra *n.* 496.

Vſura legatorum.

575 ¶ Penultima de vſuris legatorum, quæ propter moram citra aliam teſtatoris taxationem petuntur: & cùm meritò exoleuerit ſemis legalis, adhuc dico quod nec quincunci locus eſt hoc caſu, quoniam, vt ſupra *num.* 525. non debetur vſura ex liberalitate: legatum autem *quædam donatio eſt.* patet ex definitione. *Inſti. de lega. §.* 1. Sed quoniam hæc liberalitas ſolum conſiſtit in perſona teſtatoris, hæres autem non ex donatione, ſed ex quaſi contractu adeundo hæreditatem obligatur, quæ obligatio nec merè commutatiua eſt, nec merè liberalis, meritò media quædam via eligenda eſt. Vnde puto quòd hoc caſu non debet vſura excedere rationem trientalis, niſi conſtaret legatum factum cauſa remunerationis verorum meritorum, quæ tale legatum mereantur, quia tunc cùm ſit magis compenſatiuum quàm lucratiuum, admitti poterit, ſi ex totius negotij circunſtantiis æquum iudici videatur ad rationem

Digitized by Google

quincuncis, non vltra. Et adhuc ſi vt currant vſuræ ex cauſa iuſtæ commutationis, non ſufficit hodie irregularis, ſed requiritur vera mora, multò fortius in legatis & fideicommiſſis: vnde non ſufficit ſimplex interpellatio, niſi appareat de quadam peruicacia hæredis magno lucro hæreditario fruentis, nec vllam iuſtam cauſam dilationis habentis. Et adhuc interpellatio ſegnius proſecuta parum conſiderabilis eſt & generaliter quoties creditori imputari poteſt, quòd non exigit. Et quò magis legatarius lucratiuam cauſam prætendit, eò magis ad exiguam ſummam hæc æſtimatio deducitur, vt in illo exemplo & Areſto ſup. *nu.* 539. Et ſic quanquam legatum factum ſit pupillo, tamen non currunt aliquæ vſuræ ex mora irregulari, niſi arguatur perfidia hæredis, puta ſi corrupit tutorem ne interpellaret: vel ſi onus & cura dicti pupilli ſpectabat ad hæredem vel ſi ſpecialiter teſtator iuſſit hoc ſpectare ad curam & diligentiam hæredis, qui non ſolùm grauatus ſit de dando, ſed etiam de faciendo. Quid ergo ſi non ſtet per hæredes, ſed per executores teſtamenti, qui moribus noſtris ipſo facto poſſeſſores ſunt omnium mobilium defuncti? Reſpond. nec hæres, nec hæreditas tenentur de aliquibus vſuris, niſi teſtator de illis diſpoſuiſſet: ſed ſi de dolo vel nimia contumacia executorum conſtet, proprio nomine, in quantum iudici æquum videbitur, nomine interuſurij vel eius quod intereſt damnabuntur.

Declaratio l. fi. C. de peti. hæredi.

576 ¶ Nec interim omittendum quòd inuenitur in iure quadrantalis vſura: in legatis & fideicommiſſis certo caſu ſingulari. *l. fi. verſi. quod ſi non obtinuerit C. petitio. hæredi.* cuius (licet nemo explicuerit) optima ratio eſt, & ad multa vtilis, videlicet quòd ibi non venit ratione alicuius moræ vel culpæ. Legatarius enim exigendo, data cautione, & (quandiu hæres ſcriptus non euincitur) poſſidendo legatam ſibi pecuniam, iure ſuo bona fide vtitur tanquam de re ſua: quare non eſt iuſtum eum vſuras debere pecuniæ ſuæ nec alij debitæ. Rurſus quia pecunia non eſt omnino ſua, ſed ſub conditione debita, & reſtitutioni ſubiecta ei, à quo ſummo iure vtendo exegit, non eſt æquum omnem vſuram ceſſare. Quare Iuſtinianus ibi mediam quando congruam viam more ſuo eligendo, non taxauit interuſurium illius temporis ad ſummam communem æſtimationem, quæ eſt ſemis, ſed ad dimidium, videlicet ad quadrantem: quod ſumma

Quadrans.

ratione factum apparet, tum quia media via vt dixi, tum quia vſuræ partim habent vicem fructuum, & illis conferuntur *l. vſuræ vicem. de vſur.* partim ob moram & in pœnam non ſoluentium infliguntur. *l. cùm quidam. §. ſi pupillo. in fin. de vſur.* Cùm igitur hîc eſſet mora & culpa, & ſic omnis ratio pœnæ, nec ſupereſt niſi analogia fructuum prædiorum, meritò vſura non taxatur niſi ad rationem fructuum prædialium, prout etiam ibi cum fructibus agrorum & penſionibus domorum reponitur: qui fructus vt plurimum ſolent eſſe multò minores trientali vſura, nec ſolent excedere circiter rationem quadrantis vſuræ, habito reſpectu ad valorem fundi ſemel vendendi. Minimum autem eorum extremum inuenitur in iure ad rationem vnius annui in triginta quinque, vt dictum eſt ſ. *q. 5. num.* 115. cui rationi multum accedit quadrans vſura, cùm tantùm in triginta tribus annis & triente ſortem impleat, vt meritò hanc ſuprà *in Abaco*, dixerim leuiſſimam vſurarum, non ſolùm quòd hac leuioris nulla fiat nominatim mentio in iure, ſed etiam quòd tam longè recedit à ratione interuſurij pecuniarij, vt ferè non excedat minimum extremum lucri redituum prædialium, inter quos in *d. l. fi.* computatur. Ex quibus etiam infero, quòd ea taxatio quadrantis debet intelligi in terminis. d. l. fi. videlicet pendente euictione, vel etiam poſtea quandiu legatarius non eſt in mora: ſed euictione ſecuta, & legatario in mora reſtituendi conſtituto, ex tunc contra eum currunt vſuræ communes, videlicet ſemiſſes in terminis iuris. *d. l. eos. verſi. & eam quantitatem.* Non enim hæres condictione indebiti repetet, cùm nihil ſoluerit per errorem, nec alia actione merè ſtricti iuris, in qua non non veniunt vſuræ, niſi iudice ex cauſa arbitrante, vt ſ. *n.* 514. ſed cùm actione ex teſtamento non abſolutè, ſed (vt ita loquar) per prouiſionem ſoluerit, ſeu potius conditionaliter ſoluerit, occaſione teſtamenti, ea conditione deficiente, locus eſt contrariæ actioni ex teſtamento, quæ habet vim actionis bonæ fidei, quantum ad hoc. Ex quibus habes nouum & plenum intellectum. *d. l. fi. in d. verſi.* reliquum dixi *in conſuetu. Pariſi.* §. 150.

577 ¶ Supereſt vltima quæſtio, *de qua ſ. n.* 496. *in fi.* & vrgendo thema, cùm Titius deberet centum reditus annui redimibilis pro mille ducentis, creditor legauit liberationem ſoluendo mille infra biennium: vel fortè diffidens hypothecis & facultatibus debitoris, conuenit cum eo, vt ſi infra biennium daret mille, remitteret reditum. Titius vt hoc commodo frueretur, feſtinus vendidit domunculam, vel agellum, & corraſit mille, dúmque maturè vellet redimere, ne reditus interim curreret, & partem ſortis abſorberet, Seius obnixè rogat ea mille ſibi mutuari in biennium, vel reſiduum tempus redimendi, promittens tunc reddere, & interim reliqua reditus ſoluere, vel omnino infrà illud tempus redimere, & indemnem ſeruare Titium. At Seius non ſoluit in termino, contra quem Titius ea facultate priuatus agit, vt ſe liberet & exoneret à dicto reditu, an rectè agat? Exclamabis forſan nullam eſſe quæſtionem, cum nullus Doctorum dubitet, ſed omnes & Theologi & Canoniſtæ, & Legiſtæ pro indubitato habeant rectè agi: & videtur caſus in *l. 3. in fi. de eo, quod cert. lo.* Ita etiam in ſimili decidunt Docto. *in l. nummis. de in litem iuran.* de eo qui mutauit pecuniam ſoluendam certo die quo indigebat: ne emphyteuſis caderet in commiſſum, néve facultas redimendi fundi expiraret: vbi nimis imperitè cenſent aliud eſſe in frumento vel alia quantitate fungibili debita, vt tetigi ſ. *num.* 31. & plenè in *tract. de eo quod intereſt.* Atqui multa de iure obſtant. Primò legitimus modus interuſurij & vſurarum enormiter exceditur, quod non licet etiam præcedente iuſta commutatione, vt in *l. Iulianus. §. idem Papin. de actio. emp.* Sed hac via admiſſa, etiam rectà paſſim fraudari poteſt, quòd non ſit difficile quotidie infinitas huiuſmodi cauſas comminiſci & prætexere, vt ſuprà *num.* 499. Periculum autem nimis frequentis abuſus iuſta cauſa eſt, etiam iuſtum alioquin contractum in commune prohibendi. Secundò, etiam excluſa omni fictione, & vt maximè conſtet rem ita ſe habere, tamen etiam in iuſto mercatore, de cuius vero & certo lucro amittendo conſtat, non permittitur legitimum modum beſſium excedere, ſuprà *numero* 497. igitur nec huic permittendum videtur. Tertiò, quia hæ cauſationes ſingularis intereſſe Titij ſunt caſus in eius perſonam cadentes, qui non debent extendi ad alium onerandum, *l. ſi vno §. fin. loca.* Et videtur Titius ſeſe decipere, qui ſcienter tali periculo ſeſe ſubiicit, & negotia ſua alienis in tanta periſtaſi poſtponit, & de ſe queri debet. *leg. nam ſi act. r. de rei vendi.* Quartò, quin etiam Seium decepiſſe videtur, cui niſi mutuaſſet, is ab alio ſub ſolitis & legitimis vſuris inueniſſet, vt inquit text. in *lib. non exiſtimo. de adminiſtra. tuto.* Verùm totius negotij circunſtantiis expenſis, *iuxta. l. bona fides. depoſi.* videlicet primò, quòd conſtat de veritate cauſarum intereſſe Titij: ſecundò, quòd ſunt iuſtæ & impendentes, quæ duo excludunt fictionem, fraudem & colorem quæſitum: tertiò, quòd Seius præmonitus fuit? quartò, quòd Seius conditionem acceptauit: quintò, quòd Seius non eſt minor annis

Actio teſtamenti contraria.

nec,

nec prodigus, nec aliàs cui curatore opus ſit: ſexto, de precibus vel prouocatione Seij: ſeptimò, de bona fide & ſimplicitate Titij, qui nolebat inde negotiari, nec quæſtum vllum facere, ſed ſine damno ſuo proximo quantum poterat commodare cuius etiam fidei ſe commiſit, puto pactum hoc caſu ſuſtinendum. Non enim eſt compenſatiuum interuſurij ſed iuſti intereſſe caſualis: & ſic non ſpectat ad materiam, nec ad limites vſuræ, nec incidentis, nec negotiatiuæ ſed ad materiam & tractatum de eo quod intereſt, vt in ſimili, ſup. *quæſt.* 28. Nonnulla enim huiuſmodi exempla quandoque occurrunt in communi vita, quibus oportunum ſit & expediat vel alteri tantùm parti, vt hic vel vtrique, vt ſ. *quæſt.* 28. ſic promptè præſenti via vel occaſione commodè occurrente vti, non expectando perigrinum incommodius, & adhuc dubium ſubſidium. Occaſio enim calua eſt, vt eſt in prouerbio, & ſatius præſenti vel minus commodo remedio vti, quàm dubium commodius præſtolari: præſertim vbi periculum eſt in mora. Eam igitur an ſimilem *conuentionem*, modò candidè & abſque fraude fiat, non eſt bonum prohiberi. Monendi tamen ſunt iudices, ne temerè huiuſmodi rara exempla admittant, nec in conſequentiam alicuius frequentiæ trahi ſinant, ne qua via fraudibus & prætextibus aperiatur prout prædictis aut ſimilibus circunſtantiis obſeruatis non erit periculum abutendi, legéſque vſurarias eludendi.

578 ¶ Ex his vniuerſa materia vſuræ negotiatiuæ & incidentis, nec non interuſurij & moræ: nouè & plenè tam theoricè quàm practicè explicata eſt, niſi quòd ſuperſunt particulares quædam quæſtiones, quas feruente calamo, ne cogitationis curſum aut methodi noſtræ ſeriem abrumperem, præterij, puta de vſuris pupillaribus, mandati, depoſiti. Item ſi certum interuſurium deducatur in pactum ſpecificum, vel in pœnam, quas præſtat ſpecialiter & ſigillatim diſcutere, poſtquam ad dilucidiorem præcedentium & ſequentium intellectum & memoriam, nouam hanc acceſſionum & vſurarum diuiſionem, partéſque ſingulas in ſubiecta figura digeſtas, omnium oculis expoſuerimus, vt ſequitur.

- Acceſſio.
  - Naturalis, ſiue cauſa rei
    - Partus
    - Fructus
    - Penſio, vt cùm res locari ſolet.
  - Accidentalis
    - Circa rem, vt æſtimatio quantiplurimi ſuprà *num.* 512.
    - Extra rem
      - Vſura
        - Strictè, videlicet merè lucratoria
        - Largè videlicet interuſurii ſucceſſiui compenſatoria.
      - Æſtimatio intereſſe-caſualis.
        - Damni incurſi
        - Lucri ceſſantis.

- Vſura eſt, qua loco in vſum pecuniæ aliquid ſucceſſiuè percipitur. Et
  - Primò penes materiam quædam.
    - Merè lucratoria, iure ciuili non inducta nec approbata, ſed aliqualiter tolerata.
    - Interuſurii (hoc eſt intereſſe promiſcui ſucceſſiui) compenſatoria, iure ciuili ſub certis metis approbata. ſup. *nu.* 43 513.
  - Seundò enes formam quædam
    - Mutuatitia, quando tenetur debitor eo tem ſimul reddere. Et quædam
      - Vera ſeu formalis, vt dũ fœnerator in mutuo paciſcitur de vſura, ſiue
        - *ab initio* infrà *num.* 584.
        - ex poſt facto ſuprà *qu.* 80.
      - Intemperatiua. ſiue creditor mutuare volẽs ad quæſtum
        - Numeret pecuniam alio titulo, quam mutui, & de certo quæſtu vel commodo paciſcatur vltra ſortis vel rei ſuperualentis reſtitutionem, vt in *cap. ad noſtram. de empt. & vend.* In *cap. illo vos de pign.* ſuprà *quæſt.* 66. In reditu temporali ſorte alienata ad longum tempus poſtea ſimul reſtituenda.
        - Non numeret rectam pecuniam ſed merces aut res promercales certóve pretio æſtimatas, vt ob dilationem lucretur, ſuprà. *numer.* 517. infrà. *num.* 580.
    - Negotiatiua, quæ principaliter intẽditur & diſponitur pecunia, ad hoc numerata. Et quædam.
      - Succedanea, in qua tota ſors perpetuo alienatur, vt nunquam teneatur debitor redimere: licet perpetuo lucre poſſit vt in nouell. 160. & reditibus vulgaris,
      - Miſta, quando ſors non in totum nec in perpetuo alienatur, ſed particulatim cum quodam actuario reddi debet, vt in reditibus temporalibus, ſuprà *q.* 67. *q.* 71.
    - Incidens, quando creditor ad hoc principaliter non mutuauit, vel numerauit: ſed ne propter moram damnificetur aliquid ſucceſſiuum ſtipulatur. Et quædam.
      - Ex conuentione
        - Permiſta ſeu confuſa obligationi principali, vt in *c. in ciuitate de vſur.*
        - Separata, ſeu diſcreta
          - In continenti
          - Ex interuallo.
      - Ex mora
        - Regulari.
        - Irregulari.

Tertiam penes iuſtitiam & iniuſtitiam diuiſionem prudens omiſi, tum breuitatis cauſa, tum decoris: decet enim cùm materiæ, tum formæ velut corpus partes corporalibus oculis ſubiici: reliqua verò mentis oculis plenè in præcedentibus expoſita, decentius memoriæ relinquuntur. Habes itaque ex præcedenti figura iunctis aliis, ſuprà *num.* 450. 460. omnem proportionem & doctrinam interuſurij ſucceſſiui, & intereſſe caſualis, omniúmque & veterum & recentium vſurarum præ oculis. Et vides quàm fuerit neceſſaria radicalis noua & analytica noſtra explicatio legum omnium vſurariarum, etiam exoletarum non ſolùm ad ſincerum & plenum intellectum eius partis iuris ciuilis, ſed etiam fœnoris in vſum recepti, & omnium id genus quæſtionum rectam deciſionem & iudicium abſolutiſſimum in praxi.

579 ¶ Et ne fortè ſcrupulus vllus in hac figura ſuperſit, in quantum prima facie caſus. *c. in ciuitate. de vſur.* videtur bis inſeri, videlicet primò, ſub fœnore negotiatiuo, in ſecundò membro interpretari, & rurſus ſub fœnore incidenti, in prima ſectione primi membri, notandum duplicem eſſe caſum, quandoque enim mercatores principaliter intendunt negotiari de venditionibus ad terminum, vt quando malunt pluris vendere ad terminum, quam iuſto pretio præſenti pecunia: & hi ſunt valdè odibiles, vtpote duplices vſurarij. Non ſolum enim principaliter fœnerantur, ſed etiam fœnori capere, etiam non indigentes, aut pluris emere cogunt: quare tantò grauius coërcendi & mulctandi ſunt. Et meritò hæc ſpecies ſpectat ad fœnus negotiatiuum, & ita in dicto primo & ſuperiore loco, nec tunc ſpectat ad caſum d. cap. in ciuitate: quia non eſt dubitabilis, nec eſſet implicita aut dubia vſura de qua in dicto capit. ſed expreſſa, vtpote principaliter intenta certa & improba, de qua non quæritur nec reſpondetur in *dicto cap.* Quandóque mercatores non intendunt principaliter negotiari de venditione ad terminum, vt quia malunt iuſto præſenti pretio vendere ſed in gratiam emptorum eorumque rogatu vendunt ad terminum, quadantenus ob id aucto pretio. Et hic erat caſus, de quo cùm Archieſpiſcopus Ianuenſis non inſulſè (vtpote ex his quæ poſtea ſcripſerunt Scot. in 4. *ſententia. diſtinct.* 15. *quæſt.* 2. & Bal. in *rubric. col.* 2. *verſi. quærenda. Cod. de vſurar.*) dubitaret, Innoc. 3. *conſuluit,* qui rectè in *dicto cap. in ciuitate.* Reſpondit, vt dixi ſuprà *numero* 516. vnde hic caſu non ſpectat ad fœnus, vel ad vſuram negotiatiuam, ſed incidentem. Et hic notandum, quòd non omnis vſura incipiens à numeratione pecuniæ, vel rei promercalis æſtimatæ, vel etiam à vero & formali mutuo ſpectat ad fœnus, vel negotiationem fœneratitiam: ſed ſolùm quando fit mutuum verum vel interpretatiuum ad hunc finem principaliter negotiandi de vſu pecuniæ: vel ad principalem finem aliud genus fœnoris, ſiue ſuccedanei & improprij, ſiue mixti exercendi. Quoties autem creditor non negotiatur de quæſtu pecuniæ principaliter & propter ſe ſed propter moram, puta ſi & quandiu debitor erit in mora, tunc non dicitur fœnus nec vſura negotiatiua ſed incinens duntaxat, ſiue in mutuo, ſiue in alio contractu, vt de mutuo eſt caſus in *l. lect. ſi cert. pet.* vbi creditor initio & principaliter gratis mutuat vſque ad certum tempus, quo lapſo niſi ſolutum fuerit, & quandiu differetur, certam vſuram ſtipulatur. Hanc voco incidentem vſuram, ad differentiam negotiatiuæ, ſeu principaliter & præcisè intentæ.

Mutuum interpretatiuũ.

580 ¶ Cæterùm mutui interpretatiui non erat neceſſaria mentio, nec conſideratio in terminis iuris ciuilis, quod regulariter non magis vetat, aut admittit vſuram in mutuo, quàm in aliis contractibus: ſed quantum ad hoc indifferenter ſed habuit. in quo diminutum fuit, vt diximus ſ. *num.* 521. ſed moribus noſtris, cùm non liceat vti fœnore negotiatiuo, niſi improprio & ſuccedaneo, vel debitoribus commodiori, puta miſto, nobis limitato, ſ. q. 71. & cùm adhuc ad conſeruandam puritatem & officioſitatem mutui nec incidentem quidem vſuram de facili admittamus in mutuo, ſed ægrè & rarò, puta poſt longum interuallum, & ex iuſta & particulari cauſa, quæ in conſequentiam frequentiæ trahi nequeat, propter hanc, inquã, nouuam differentiam inter mutuum & alias cauſas iuſtè vſu receptam, vt ſ. *nu.* 521 & ne paſſim fraudetur, neceſſarium fuit conſtituere vocabulum & ſpeciem mutui interpretatiui, quod fit dupliciter. Primò, quando pecunia numeratur alio vero titulo quàm mutui, ſed cum pacto de quæſtu vſus pecuniæ, præter ipſius vel rei æquipollentis reſtitutionem. Secundò, quando ad eundem quæſtum datur res æſtimata vice pecuniæ. Vocabulum autem ficti mutui, quod eſt errore Canoniſtarum proceſſit, non ſolum ſuperuacaneum eſt, ſed ineptum & contra ius, cùm non ſit hominis priuati fictionem inducere: & meritò etiam à Theologis in 4. *ſent. diſtinct.* 15. *quæſt.* 2. exibilatum, quare nullam huius in figura mentionem feci.

Mons pietatis.

581 ¶ Hîc appoſitiſſimè occurrit aliquid concluſiuè dicendum de ea re apud Theologos & Iuriſtas hactenus controuerſiſſima, quam Itali vocant Montem pietatis, de quo per Ancha. Lauren. de Roduph. *poſt. rep. c. conſuluit. de vſur.* Anto. *part.* 2. *tit.* 1. *c.* 11. *per tot.* & alios variè & ſcrupuloſiſſimè: & nouiſſimè per Tho. de Vio. in *tract. de Monte pietatis.* Sic enim vocant in multis Italiæ locis pecuniam ex priuatorum eleemoſinis conſeruatam in vnum cumulum perpetuo ad vſum pauperum deputatum, vt eis mutuaretur ſub leui vſura, ad euitandum graues & præfocantes vſuras Iudæorum, quibus cum principes infideles & ſocij furum (*Eſaiæ* 1) colludunt & mediante parte prædæ vel graui tributo permittunt improbiſſimum & barbaricum fœnus in ſubditos, Romano etiam Pontifice non ſine pretio approbante, multis etiam Doctoribus pretio pariter redemptis ſubſcribentibus, in queis Alexand. *conſ.* 1. *con.* 2. & rurſus *con.* 108. *l.* 2. verboſiſſimè contendens Papam poſſe facere de peccato non peccatum: & malè, vt ibi dixi, & in *conſ. Pariſ* § 1. *glo. fin. numero.* 19. in ſpecie autem diſputata per Tho. de Vio. Ex conſtituto, certi probi viri cuſtodiebant eam pecuniam & tenebantur ſtare parati ad mutuandum pauperibus pro eorum qualitate & indigentia, tres aureos ad ſummum (quòd fortè modicus erat ille cumulus) nec vltra annuum & ſub pignore, quòd cuſtodirent ſuo periculo in domo conducta, vt poſt annum in defectum luitionis pignus venderetur, & ſuperfluum debitori reſtitueretur, deducta ſorte & vſura, ſeu penſione vnius denarij pro libra in ſingulos menſes, idque pro ſumptibus cuſtodum & miniſtrorum, & ne ſors deperiret, ſed conſeruaretur in vſum futurorum pauperum, Scrupuloſiſſimè verò & ægerrimè Thom. de Vio tam diſputat, quàm torquetur per ſexdecim magnas columnas, an ea ordinatio licita ſit tolerabilis: excludit autem ab huius rei diſcuſſione & deciſione Legiſtam, Canoniſtam & purum Theologum, & ad ſolum Philoſophum moralem trahit & limitat: ſed adeo infœliciter, vt quamuis fribolarium vel aniculam nuces venditantem de his conſulere præſtet, quàm tam ineptum & ieiunum Philoſophaſtrum. Quid enim ſtultius & ineptius, quàm legum, commerciorum & negotiorum humanorum expertem, non ſolùm de hypotheſibus eorundem negotiorum diſputationem attentare, ſed etiam ſibi ſoli iudicium arrogare? Poſt multam autem συμπλοχίαν tandem concludit, eam ordinationem, non obſtante etiam approbatione Romani Pontificis: eſſe iniuſtam, vſurariam & illicitam, quatenus ſcilicet aliquid vel tantillum vltra ſortem mutuatitiam percipitur.

Error Thom. de Vio.

Errores extremi.

582 ¶ Viden' vt in oppoſitos extremorum errores A præcipites ruant homines [illegible] [illegible] alij fœnus improbum ſecurè probantes, alij quantumuis leuiſſimam vel beneficam vſuram penitus improbantes? Sed vide quàm vel ad inſaniam vſque prodigioſa ſit ea extremitas. Alex. enim in præfatis tergeminatis conſiliis plus quàm improbum fœnus, etiam mutuatitium & negotiatiuum probat. Loquitur enim (vt videre eſt in epitome dictorum conſiliorum, quæ habetur inter eius conſilia, *conſil. 8. lib. 6*) in mero & formali mutuo, & in vſu ſex denariorum menſtruorum in ſingulas libras, idoneis pignoribus acceptis, quod eſt horribile fœnus, etiam Ethnicis inauditum, vtpote duplicem centeſimam excedens: continet enim duas ſolidas centeſimas & ſemiſſem. Sed adhuc horribilius approbat, videlicet octo denariorum B menſtruorum in ſingulas libras, ſub hypotheca bonorum debitoris, pignoribus non traditis, quod ad triplicem ſolidam centeſimam & tertiam partem centeſimæ aſcendit: & adhuc ſub eo grauiſſimo & aſſiduè impendenti periculo, vt quoties debitor per tres menſes in ſolutione & continuatione huius triplicis & ſeſquitertiæ centeſimæ ceſſauerit, toties de trimeſtri in trimeſtre creditori liceat bona etiam immobilia debitoris pro libito diſtrahere. Quid quòd non ſolum tam crudele fœnus de facto ſemel probant, ſed etiam ſerpere & in leges deduci, & ſtatutis firmari, tamque efferos fœneratores non ſolum tolerari, ſed etiam publicè authorari: nec ſolùm ſic allici, ſed etiam conduci à regulis Italiæ, de tam miſeris ciuium prædis tam C turpiter & ſceleratè negotiantibus? Quinetiam ſic conduci à petentibus Prælatis Eccleſiaſticis, vt per Conrad. *de contract. quæſt. 27.* legatis à Papa, & epiſcopis vicariis, vt per Cor. *conſi. 159. libr. 3.* Sed adhuc turpius & ſceleratius, permittendo etiam earundum improbiſſimarum vſurarum improbiores vſuras ſub eiuſdem acerbitatibus, nec ſolum permittendo, ſed etiam authorando, vt ſup. ita vt in conſuetudinem abiret non ſolum publicam & notoriam, ſed etiam approbatam, ita vt cenſeat Alexand. *dict. conſilio octauo*, conceſſionem fœnerandi Iudæis ſimpliciter factam, intelligi factam ſecundùm prædictam conſuetudinem, vt poſſent earundem vſurarum ſimiles eiſdem coactionibus vſuras ſtipulari, etiamſi expreſſum non ſit in articulis conuentionis inter principem & Hebræos. Vi- D deſne captiuitatem pauperum barbarica incurſione teteriorem? Quidnam putas edicturum Iuſtinianum ſi reuiuiſceret? num palàm eſt mundum luiſſe pœnas cæcitatis & irriſionis ſacrarum legum & complacitæ ἐπιχαιρεκακίας? Contrà, qualem medicinam attulerint homines malè feriati, ſola tetrica ſtupiditate philoſophorum ſimij? Quod ſolamen dederunt candidis & [illegible] conſcientiis, dum omnem penitus vſuram non ſolum ciuilem & mediocrem, ſed etiam leuiorem & leuiſſimam, imò alioquin etiam & priuatim & publicè vtilem, mortalis noxiæ damnauerunt? Quod alij extendunt non ſolum in mutuo, ſed etiam in omni obligatione quantitatis ex quacunque cauſa, vt Alexan poſt alios in *dicto § fina. l. ſtipulatio iſta §. alteri* E *col. 4. de verb. obligat. 49. l. 4.* Alij extendunt etiam ad piam ordinationem pauperum ſubleuandorum duntaxat factam, vt hîc. Huiuſmodi errorum præcipitia peperit ignorantia legum & elenchi vſurarum, præcipuè vulgaris ille error de vſura de ſe mala, etiamſi nec populum nec leges lædat, quæ omnia ſatis ſuprà profligata ſunt.

Deciſio æqui.

583 ¶ Dicimus ergo, in prædicta ordinatione veram quidem & formalem eſſe vſuram, vtpote in vero & formali mutuo, & ab initio mutui contractam: & tamen omni iure non ſolùm eſſe tolerabilem eo caſu & licitam, ſed etiam laudabilem & piam. De iure diuino liquet: quia non fit ad mordendum, ſed efficaciter ad benefaciendum, non ſolùm ſoluendi pro ea vice, ſed etiam eidem, cum aliàs indiguerit vel aliis pariter egentibus. Iure verò naturali, ciuili & ſenſu communi luce clarius vt deſipuerint noui Philoſophaſtri, tam ex ſeipſis noua figmenta comminiſcentes, quàm ex Ariſtotele ſuo argutantes. Non enim Ariſtoteles quamlibet acceſſionem ſortis etiam pro vſu nummi reprobat, ſed ſolùm negotiatiuam illam pleonexiam, nec modum, nec finem habentem, vt diximus ſuprà *num. 132.* Nec etiam obſtat, quòd ſæpe diximus non eſſe admittendam vſuram in vero mutuo, ſaltem ab initio, ſuprà *num. 35.* quia illud non eſt ex eo, quòd ſemper de ſe mala ſit, & contra ius diuinum & naturale in mutuo, ſed ne officioſitas mutui deformetur, & deſinat liberale mutuum frequentari: ideo tunc demum procedit, quando creditor certat de proprio quæſtu, ſaltem, quando ad proprium commodum ſtipulatur: ſecus quando quis non ſibiipſi, ſed ad commodum pauperum ſtipulatur, ad conſeruandum ſortem & continuationem ſimilium officiorum, vt in hac ordinatione, in qua licet mutuando fiat quoddam negotium, tamen illud negotium non fit ad commodum alicuius daniſtæ ſed in rem pauperum. Et inſpecto effectu & rerum exitu (qui potiſſimum attendi debet) non eſt hæc negotiatio vſuraria, per quam quid auferatur à pauperibus: ſed negotiatio conſeruatoria beneficentiæ erga pauperes exercendæ. Non ergo ſpectat ad negotiatiuum nec ad lucratorium fœnus, ſed ad illud genus fœnoris, de quo Parœmiographus ait, *cap. 19.* Fœneratur domino, qui miſeretur pauperis. Tota enim ea adminiſtratio, ſiue in mutuando, ſiue leuem illam vſuram ſtipulando, nihil aliud eſt, quam diſpenſatio miſericordiæ in pauperes præſentes & futuros, non inertes, nec luxurioſos, ſed frugi: qui licet non ſint ex eis, quibus dandum ſit, vt ſuprà *num. 86.* iuſtam tamen temporariæ indigentiæ cauſam habent, & duriore fœnore prorſus obruerentur. Et licet aliqui ex eis non certant de negotiando, ſed de aliquo incommodo vitando: & ſint tales vt eis deberetur liberare mutuum ab eo, cui facultas eſſet, non minus iuſta eſt dicta ordinatio, in qua non ſuppetit melius conſulere.

Vſuræ Eccleſiaſticorum.

584 ¶ Quid ergo dicemus de eo quod in finibus Borbonenſium, & aliis pleriſque locis huius regni, à Capitulis Eccleſiarum ab antiquo & adhuc hodie prædicatur? Canonici enim & ſimilia Collegia Eccleſiaſtica pecuniam ſuam, ne ſit otioſa & ſterilis, mutuant ad rationem huius quincuncis, & hoc publicè toleratur, & vulgò licitum putatur, non iure communi, ſed ſpeciali fauore Religionis, vt augeatur theſaurus Eccleſiæ quem vocant. Ego dico iſtud eſſe verum & formale fœnus negotiatiuum, ſed modeſtum & licitum. Quòd autem vulgò putant communiter non licere, ſed ſolis Eccleſiaſticis fauore Eccleſiæ, ſuperſtitio eſt & præpoſtera religio: nihil enim habet commune religio cum commodo vel quæſtu pecuniario, vt dixi in *conſue. Pari. §. 21. nu. 130.* Et ex eo quod creditores ſunt Eccleſiaſtici, non debet eis eſſe maior ſed potius minor licentia fœnerandi, niſi fortè reliquam plebem, quos laïcos vocant, pro hoſtibus habere vellent, quibus nocere liceat & fœnerari. *c. ſi. 14. q. 4.* vel pro Barbaris, à quibus liceat ſubtili ingenio eruſcare. *l. 2. C. de commer. & merca.* vel fortè cæteris hanc negotiationem inuident, eoſque libenter patiuntur ſuperſtitione arceri, quò ſibi ſolis hic quæſtus reſeruetur. Eſt igitur de ſe & communiter licitum, propter magnam temperaturam fœnoris, ſuppoſito etiam quod non exigatur ſcienter in caſu debitæ eleemoſinæ. Nec poteſt iſtud trahi in ordinariam conſequentiam officioſitatis mutui excludendæ, vel inſidiandi debitoribus: quia dicti Canonici & ſimilia Collegia, licet retineant ius & actionem ſortis cum vſuris exigendæ cùm volent, tamen non ſolent. Et hoc tacitè intelligitur, vt acerbè & importunè non

vrgeant debitorem ad reſtitutionem ſortis, ſed ſinant eum commodè negotiis ſuis conſulere, quod non faciunt communiter priuati. Et ſi aliqui faciant, non eſt debitor in tuto, quia frequenter vſu venit, priuatos aliis acerbioribus cedere, vel hæredibus auidis relinquere, vel mores & affectus mutare: quæ eſt iuſta cauſa promiſcuè non tolerandi hanc formalem vſuram in priuatis. Si tamen de bona fide & benigna tractatione debitorum conſtet, ſaltem dilatione notabili data, & in neceſſitatem taciti vel expreſſi pacti deducta, tolerandum & probandum erit. Non tamen fœnus illud Canonicorum, & ſimilium Collegiorum eſt actus pius, vt nuper de ſtatuto ſubuentionis pauperum diximus, ſed eſt actus ciuilis, licitus & honeſtus, quemadmodum venditio rerum vel fructuum iuſto & æquabili pretio, vt in ſimili ſuprà *num.* 86. 440. paulo minus tamen, in quantum hæc negotiatio magis recedit à naturali acquiſitione. Sed longè honeſtius, ciuilius, & laudabilius faciunt, quàm quædam Capitula Cathedralium Eccleſiarum, quæ pecuniis abundant, nec volunt fœnerari, niſi ad ſummam rationem duodecimæ ſub prædiis prædibuſque, quin etiam ægrè redemptionem admittunt, niſi pluribus officialibus aditis, rogatis, adunatis grauando in hoc redimentem non paruo ſumptu, quod vltimum corrigendum eſſet. Illud etiam ſemper pro exploratiſſimo iure habendum, quod in omnibus prædictis veris vſuris, etiam Montis pietatis, nunquam licebit excedere duplum: ſed habent locum omnes moderationes vſurarum legalium, de quibus ſuprà *num.* 43. cum ſeq. & de hac vberrima materia ſatis eſt. Quòd ſi quis fortè prolixitatem q. incuſet, Reſp. Tantò mihi quidem viſus ſum prolixior, quantò breuius defungi cupiebam, quare infinitas propè quæſtiones in vnam concluſi. At ſi breuitas eſt, non pauca dixiſſe, ſed magnam vim rerum paucis & perſpicuè comprehendiſſe, admodum breuis fui, Antequam reliquam materiam expediam, ſuperſcripta figura admonet prius.

QVÆSTIO LXXV.

SYNOPSIS.

1. *Quâ ratione à legalibus vſuris ad vulgatos reditus poſſimus argumentari.*
2. *Probatum à tempore Iuſtiniani vulgatos reditus inualuiſſe.*

585 ¶ SEPTVAGESIMOQVINTÒ quærendum, An & quatenus à veteribus vſuris, & legibus vſurariis liceat hodie ad fœnus vſitatum arguere, & an fœnus duodecimæ ſit nouum inuentum an verò etiam tempore iuris ciuilis cognitum? Quantum ad primum breuiter dicendum, quod à veteribus vſuris & legibus iuris ciuilis valet argumentum ad noſtras vſuras, etiam largè & impropriè ſumptas, quatenus eſt eadem ratio, & de reſtringenda vſura agitur. Vnde quemadmodum legales vſuræ non poſſunt currere vltra duplum, ſiue vltra ſortis ſummam, ita nec noſtræ vſuræ incidentes, ſiue in pactum deductę, ſiue non, in quibus ſors non eſt perpetuò alienata: quia tunc licet noſtræ moderatiores ſint in quantitate currente, vt non excedant viceſimam, tamen quantum ad quantitatem periodicam ſiue cumulum eadem eſt ratio, vt non debeant excedere duplum cùm poſſit vel ſperet creditor ſortem pręter vſuram etiam ab inuito debitore exigere. Et ſic ad ſummum non debet exigere vltra duplum: quia de iure, etiamſi vſura ſit quincuncialis, trientalis, vel leuior, non tamen poterit excedere duplum. Secus in fœnore noſtro negotiatiuo, ſed improprio, quo tota ſors perpetuò abalienatur, quia poteſt in finitum excurrere. Cùm enim ſors ſit perpetuò alienata, vt nunquam creditor eam petere vel exigere poſſit, nunquam verè dicitur ipſe petere vel exigere duplum, videlicet & ſortem & vſuram, ſed ſimplicem vſuram vel reditum: & ſic ceſſante ratione legis, ceſſat limitatio dupli, quæ etiam non poteſt quadrare nec adaptari, quia non dicitur duplum deberi, niſi reſpectu ſortis debitæ: ſed hîc nulla debetur ſors. Sed quemadmodum iure ciuili nulla poteſt currere vſura, niſi pro rata temporis & ſortis, ita & in noſtris vſuris quibuſcunque: quia quantum ad hoc eſt eadem in omnibus ratio. Patet, quia omne genus fœnoris, etiam impropriiſſimum, eſt compenſatiuum vſus æris alieni pro rata vſus. Non obſtat quod diximus ſupr. de vſuris temporalibus, in vltimis annis, quia ibi non ſoli vltimi anni debent attendi, ſed etiam priores, & ſic nullus eſt ibi exceſſus pro rata temporis & ſortis. Pariter quemadmodum de iure in vſuris ſit compenſatio ipſo iure, in conſequentiam ſortis exigibilis & compenſabilis: ita & hodie in vſuris noſtris, ſi ſit eadem ratio, videlicet vbi ſors exigi poteſt, & ſic compenſabilis eſt, vt ſup. *q.* 43. Secus ſi ſors non ſit debita nec exigibilis, & ſic non ſit ſuſceptibilis compenſationis: quia tunc materia non eſt habilis, & ceſſat ratio legis, vt in reditu temporali vel duodecimæ. Rurſus quemadmodum ſecundùm leges ciuiles vſurarias neceſſe eſt in omni fœnore liberam eſſe facultatem debitori, quandocunque voluerit, ſeſe liberandi, ſorte cum reliquis oblata, vt nouè diximus ſup. *q.* 55. ita & in omni fœnore noſtro, etiam ſuccedaneo & improprio: quia ſemper eſt eadem ratio, cùm nullum fœnus ſit, niſi ob temporarium vſum æris alieni & ſic ſemper ineſt quòd lui poſſit, imò eſt de ſubſtantia, vt ſæpe diximus. Fallit in quibuſdam reditibus temporibus, vt ſup. *q.* 71. vbi præter dimidio leuiorem vſuram alia iuſta ratio hoc temperat, quia licet ſortem principalem per plures particulares ſolutiones reſtituere: ſecus hac ratione ceſſante, vt in alia ſpecie reditus temporalis, de qua ſup. *quæſt.* 66.

68 ¶ Quantum ad ſecundum, vulgò aduſque putant vſum redituum vulgarium pecunia conſtitutorum diu poſt ius ciuile inuentum eſſe, nec abſque probabilibus coniecturis, cum eius nulla ſit mentio in toto corpore iuris ciuilis, vt videatur moribus irrepſiſſe, poſt veterum legalium vſurarum formam exoletam & abrogatam. Sed clarè oſtendam horum redituum vſum etiam temporibus Iuſtin. non ſolùm inuentum, non ſolùm practicatum (licet rarius) ſed etiam lege principali confirmatum fuiſſe. Patet in nouell. conſt. 160. vbi Aphrodiſienſis Reipublic. pater, id eſt defenſor & patronus, vt in *leg. in defenſor. C. de defenſ. ciui. authen. 10 ti. conſt.* 15. & primores eiuſdem ciuitatis, quæ ſecundùm Ptolemæum ſita eſt in Thracia non longè à Cherſoneſo Thraciæ, & littore Ægei maris, magnam vim pecuniæ ex legatis eidem ciuitati factis collectæ, ne deperiret & ſterilis eſſet, ſed publicis operibus & neceſſitatibus ciuitatis ſalua ſorte ſubſeruiret, tali forma collocauerunt vt qui ſortem recepiſſet, Hi reditus à tempore Iuſtinian.

donec

donec eandem ciuitati reſtitueret, certum æquabilem reditum annuum ciuitati penderet, quæ eſt ipſiſſima forma noſtrorum redituum vulgarium, vbi ſors reſpectu creditoris perpetuò alienatur, periculo autem debitoris, qui quandocunque ſibi viſum fuerit redimere poteſt, & interim certum reditum annuum ſoluere debet. Quòd autem hæc omnia concurrant & expreſſè delineata ſunt in hypotheſi *d. conſti.* 160. patet attentè legenti. Primò ibi (*ne quando ea deperiret*) & ſic ſors ſalua eſſe debebat, non quòd poſſet repeti à ciuitate, ſed in eo quòd penſiones reditus in eam nunquam imputarentur. Secundò ibi (*vt quamdiu id auri reſideret apud ipſum*) ex quo duo colliguntur, vnum tacitum, & vnum expreſſum. Primum expreſſum, quòd debitor liberam & perpetuam facultatem luendi habebat, ſortem cum reliquis offerendo. Secundum tacitum, quòd recipiens ſiue debitor nunquam poterat cogi ſortem reddere ſiue redimere, quod idem eſt, ſaltem quandiu reditum conuentum continuaret. Hoc autem ita fuiſſe actum probatur, quia ibi tota ſubſtantia conuentionis narratur, nec exprimitur actum quòd recipiens remaneret debitor ſortis, nec quòd poſſet ab eo ſors exigi, ſed quòd data fuit ſimpliciter pro reditu annuo, tandiu ſoluendo & continuando, quandiu recipiens ſortem retineret, ſeu donec luere mallet, cui formæ conuentionis & literæ textuali nihil extrinſecus addendum, vt dixi in *conſu. Pariſ.* § 1. *glo.* 4. *nu.* 9. Ex ea autem hypotheſi non diuinando nec addendo extrinſecus (vt decet) ſequitur, quòd non erat debitor ſortis reſtituendæ: ſed poterat ea frui, quandiu reditum conuentum mallet ſoluere.

Probabilis æſtimatio.

587 ¶ Conſequenter quòd ſors reſpectu ciuitatis erat perpetuò alienata, nec ob id deperiſſe creditori ſors dicitur, ſed benè & vtiliter collocata, ex eo quòd reditus continuatur, nec vnquam in ſortem imputatur tex. *in l. ſi benè, de vſur.* vbi pecunia publica non periiſſe, ſed benè collocata dicitur, licet debitor vſuras ſoluens in ſortem inquietari non debeat. Porrò licet *d. l. ſi benè*, loquatur in fauorem publicum, ne debitores idonei cum damno publico temerè mutentur, & ſic non neget debitorem etiam vſuras continuare offerentem cogi poſſe ſortem reddere, ſi Reip. interſit, prout etiam non negat quin neceſſariò exigenda ſit, cùm ventum eſt ad duplum, ne deinceps pecunia otioſa maneat, tamen illud, debitorem cogi poſſe ſortem reddere, neceſſariò intelligendum eſt, quando pecunia fuit mutuata ſub vſuris, vel quando aliàs actum eſſet vt ſors aliquando repeti poſſet: ſecus quando pecunia ſimpliciter pro certo annuo & perpetuo reditu datur. Tunc enim licet expreſsè actum ſit, quòd debitor quandocunque redimere poſſit, non tamen poteſt cogi ſortem reddere, ſed cenſetur emptio perpetui redimibilis reditus, vt in *d. conſtitut.* Tertiò probatur, quia debitores ibi prætextu conſtitutionum de duplo in vſuris non excedendo, ſ. *nu.* 46. detrectabant continuationem reditus tanquam liberati, vel liberandi, mox vt penſiones reditus cumulatæ duplum ſortis effeciſſent: & tamen non mandatur debitores compellendos ad ſortis reſtitutionem, prout mandatum fuiſſet, ſi hoc fieri potuiſſet. Conſequenter non fuiſſet periculum peremptionis, nec ſterilitatis ſortis, quippe quæ cum reliquis exacta aliis idoneis tunc fœnerari potuiſſet. Et ſic apparet, quòd debitores non poterant cogi ſortem reddere, alioquin non fuiſſet opus ea querela ad principem. Quartò ibi (*illam enim de creditoribus conſcripſimus*) vbi ſe refert ad *conſtit.* 121. vbi loquitur de creditore mutuatitio vel alio, cui ſors debetur, quique poteſt eam exigere, quem Græci *δανειστὰς* vocant, ſic etiam habet tex. Græcus, *ἐκείνην γὰρ ἐπὶ δανειστῶν ἐγράψαμεν*. Ex quibus verbis & antitheſis neceſſariò apparet, quòd in hypotheſi *d. conſtit.* 160. ciuitas non erat creditrix ſortis nec ei *τὸ δανειστοῦ* appellatio competebat: ergo ei ſors non erat debita, nec eam exigere poterat: alioquin verbum *δανεισμὸς*, etiam vſurij de ea verificatú fuiſſet, quod ibi negat tex. Quintò, quia negant hanc facti ſpeciem attingere illam, de qua in conſtit. 121. ergo neceſſe eſt vt in hoc differat, quòd ſors hîc alienata ſit nec repeti poſſit, alioquin in nullo differret quantum ad ſpeciem facti. Sextò, quia dici hanc ſpeciem magis annuo reditui quàm vſurarú præſtationi ſimilem: in quo textus non omnino negat hunc contractum nihil habere commune cum fœnore, nimirum ob id, quòd accipiens pecuniam ſub hac forma vtitur ea commodius vice fœnoris, ſecundum no. ſ. *q.* 69. negat tamé eſſe contractum verè vſurarium, ſed aliam ſpeciem contractus, videlicet emptionis reditus annui redimibilis. Et ſic neceſſe eſt ſortem fuiſſe perpetuò alienatam, alioquin eſſet verus contractus vſurarius ſtrictè, & nihil differret ab vſurarum præſtatione propriè & ſtrictè ſumpta. Et ſic patet quòd etiam tempore Iuſtiniani vulgari noſtri reditus erant in vſu, licet rarius, præſertim à priuatis hominibus, eò quod priuati homines rarò volebant ſortem perpetuò alienare, & malebant formalı̀ fœnore tunc permiſſo ſub omnibus iuris modificationibus vti. Et ſic emptiones iſtæ redituum iam olim *d. conſtitut.* 160. confirmatæ ſunt, & legali præiudicio deciſum, non eſſe propriè contractus vſurarios, nec ſubeſſe legibus vſurariis de duplo non excedendo, aut tamen vt emptor non accipiat maiorem æquo reditum. Quis autem eſſet æquus reditus, textus nec ibi nec in alia parte iuris aperit. Nec dicas quod ille textus propter illa verba intelligendus ſit de non excedente ſemiſſes, quæ ciuitati & fiſco permittebantur: quia ille textus ſeparat hunc contractum ab vſurario, & à legibus vſurariis, meritò non debet ad eas fieri relatio, nec ab illis argui præcisè quantum ad quantitaté reditus, quia in hoc non eſt ſimilis, ſed, diſpar ratio: quoniam in hoc contractu in quo ſors perpetuò alienatur, iuſtum eſt paulo maiorem eſſe reditum, quam in merè fœneratitio, vbi ſors repeti poteſt. Puto tamen quòd ad ſummam non excedebat ibi beſſalem vſuram, quæ de iure ſumma eſt, vt ſ. *q.* 69. *in fi.* iunctis no. ſ. *q.* 5.

QVÆSTIO LXXVI.

SYNOPSIS.

1 *Tutor conuertens in proprios vſus pecuniam pupillarem in centeſimam tenetur.*

2 *An pupillus poſt pubertatem poſſit poſtulare pretium cum reliquis intermedij temporis à dicta redemptione.*

3 *Tutor ſi deteriora fiant pupillaria nomina tenetur tantum de lata culpa.*

4 *Incertum ſemper eſt, quod intereſt.*

588 ¶ SEPTVAGESIMOSEXTÒ quæro de vſuris pupillaribus. Et vt dictum eſt, ſ. *nu.* 57. tres ſunt ſpeciales caſus, in quibus iura ſtatuerunt centeſimas deberi, licet ſors ſtet periculo debitoris, à quo etiam exigi poſſit. Et quia duo poſteriores exoluerunt ſufficiet primú excutere, videlicet quando tutor vel negotiorú geſtor pecuniá pupilli in proprios vſus ſua authoritate conuertit, & vt dixi non ſeruantur dicta iura abſolutè quantú ad quotá centeſimæ, ſed prout bonus & prudens iudex æſti-

mauerit, in quo ſummo æquilibrio opus eſt. Primum tamen excipiendi ſunt caſus, qui certam & apertam deciſionis rationem habent, puta ſi conſtet quantum damni pupillus hac fraudatione & interceptione pecuniæ paſſus ſit: hoc enim totum refundendum eſt, quantumcunque centeſimam excedat, imò etiam ſi duplum excedat: ſpectat enim hic caſus ad intereſſe caſuale. Et tum quòd obligatio principalis ſit incerta, tum propter dolum, ceſſat limitatio dupli, & iſtud etiã in praxi ſeruandum eſt. Aut verò non conſtat de ſpecifico vel tanto damno pupilli, & tunc aut tutor doloſè verſatus eſt, aut non. Primo caſu puta quando

Tutor quando debet centeſimas.

habens contutores pecuniam pupilli clam intercepit, vel ſi ſolus erat, deſtinatam ad emptionem prædiorum vel alium certum vſum pupillo vtilem, eo prætermiſſo in vſus proprios conuertit, tunc debet centeſimas, nec debet iudex minus adiudicare *l. qui ſine. de nego. geſt. l. tutor qui repertorium. §. quidam ſolent l. non exiſtimo, de adminiſt. tut.* quæ nominatim loquuntur de maximis vel grauiſſimis vſuris, & ſic de centeſima, cum non ſit maior nec grauior in iure. Et hoc etiam in praxi obſeruandum, niſi quatenus ex iuſta cauſa (quæ multæ in magna geſtione eſſe poſſunt) moderandum aut remittendum iudex arbitrate ur, puta ſi tutor hanc fraudem aliis officiis compenſauit, alioquin etiam mulctari & extraordinariè & criminaliter puniri doloſus tutor poterat.

Quando legitimas.

589 ¶ Secundò caſu, quando tutor non fuit in dolo, puta ſi contutorum conſenſu ſibi fœnerauit, vel cũ ſolus tutor eſſet, ſibi creditam adſcripſit, cum non appareret pupillum indigere. Hoc enim facere poteſt, *l. quoties. §. non tantùm, de adminiſtr. tuto.* & tunc debet quidem omnino vſuras, non autem centeſimas, ſed legitimas. Intelliguntur autem hîc legitimæ, quæ communiter conceduntur de iure, puta beſſes iure ff. ſemiſſes verò poſt, *d. l. eos. §. 1. verſ. & eam*, niſi maiores in regione frequentarentur, quia tunc de illis intelligitur, *d. l. tutor qui. §. ex cæteris, de adminiſtra. tuto.* & ſic Accur. ibi & in *l. ſi curator C. arbi. tutel.* malè confundit grauiſſimas, ſiue centeſimam cum legitimis: quia quando lex loquitur de maximis vel grauiſſimis, ſpecialis eſt diſpoſitio in pœnam doloſi, cùm autem de legitimis, intelligitur de communibus. Quid ergo ſi pupillus per inſtitores negotiabatur, vel ergaſterio præerat, an hoc ſecundo caſu debeantur beſſes? Videretur quòd ſic, quia illæ ſunt legitimæ iure ff. & adhuc etiam iure. C. in creditoribus dictæ profeſſionis, *d. l. eos.* Contrà puto, & quòd tantùm ſemiſſes. Ratio, quia iure. C. etiam iuſto mercatori beſſes non ſunt legitimæ, niſi ex ſtipulatione vel pacto, vbi pactum ſufficit, ſecundum not. *ſup. nu. 507.* aliàs in fœnore incidenti, etiam ob moram regularem, non ſunt niſi ſemiſſes. Quid ſi pupillus ſit illuſtris? Videretur quòd tunc tutor non deberet hoc ſecundo caſu niſi trientes, *d. l. eos, facit d. l. ſi tutor qui. § ex cæteris*, vbi in dubio de minoribus. Contrà puto quod debeantur ſemiſſes, quia taxatio quadrifaria pro conditione perſonarum in *d. l. eos*, non concernit, niſi vſuras quæ veniunt ex ſola diſpoſitione hominis: in his autem quæ à lege, puta ob moram, nihil mutatur de iure antiquo, niſi in hoc, quòd regulariter non excedant ſemiſſes. Tum hoc caſu ineſt quædam mora irregularis, quo caſu non debet illuſtris eſſe deterioris conditionis, vt *ſup.* dixi. *nu. 56.*

590 ¶ Quid ſi tutor in vſum ſuum bona fide conuertendo plus habuit commodi, quàm ſit legitima ſeu communis vſura? Reſpon. Adhuc non tenetur vltra legitimam ſiue ſemiſſem, quod ſatis indicant dicta infra: ideo enim hîc taxant legitimam, vt vice tranſactionis ſit, ſiue plus, ſiue minus tutor lucretur, & alioquin eluſoria eſſet ea taxatio. Sed ad iſtud vltimum aduerte, quia in cõtrarium facere videtur, quòd ſi tutor de pecunia pupilli fundum nomine proprio emit, electionem habet pupillus maior factus, vel ratificando, ſeu potius in ſe transferendo negotium, vendica-

A re fundum, & conſequenter ſibi rationem exigere de fructibus & ſic totum commodum auferre, ſicut ſi nomine ſuo emptus eſſet, vel hoc omiſſo & fundo cum fructibus tutori relicto, petere pretium cum vſuris legitimis, *l. ſi curator. C. arbi. tut.* Solutio facilis eſt, quòd iſtud contrarium procedit quando ſupereſt certa res

Electio.

acquiſita, vel ius formatum immediatè pecunia pupilli vel minoris vel adminiſtratorem ſuum nomine proprio adminiſtratoris acquiſitum, ſiue fundus emptus ſiue nomen, vt ſi pecunia fœnerata ſit: tunc enim eſt quod eligi poſſit & ſic pupilli vel maioris facti electio eſt. Caſus in *d. l. ſi curator.* & in *l. ſi tutor. quando ex fact. tuto. fa. l. ſi vt proponis. C. de rei vendi.* Et tunc ſi quidem eligat rem acquiſitam, non poteſt petere pretium, nec eius legitimas vſuras, ſed rem qualis eſt, cum

B fructibus ſi qui ſint: vel nomẽ acquiſitum quale eſt cũ vſuris conuentis, perinde ac ſi acquiſitum eſſet nomine ſuo & ſi plures res ſint acquiſitæ per eundem tutorem, non poteſt bonas acquiſitiones ſiue rerum ſiue nominum acceptare, malis repudiatis, vel in aliquibus rem acquiſitam cum fructibus, vel nomen cum vſuris conuentis eligere, in aliis verò pretium cum vſuris legitimis petere: ſed tenetur omnia (bona tamen fide vt dixi) acquiſita in totum acceptare, cum omni commodo & incommodo, vel in totum tutori relinquere. tex. in *d. l. tutor. qui. §. ſi tutor pecuniam, & in leg. cùm quæritur. de adm. tuto* Secus ſi conſtat quòd tutor certam acquiſitionem doloſè fecerit, vel in fraudem pupilli: quia tunc licebit hanc repudiare, & pretium cum vſuris non ſolùm legitimis, ſed etiam

C centeſimis petere, ſi tutor damno pupillum afficere voluit, manente nihilominus in reliquis acquiſitis præfata electione Quòd enim pupillus omnia acquiſita eligere vel omnia omittere compellitur, ex æquitate inductum eſt, ne tutor damno afficiatur: qua æquitate indignus eſt & priuatur, quatenus ex dolo ſuo conueniri poteſt, arg. *l. ſi plures, in fi. de adminiſtra. tuto.* Sed caſu quo pupillus nolit rem acquiſitam extantem, habet tamen eam pro pretio & vſuris legitimis hypothecatam, *l. 3 in prin. de reb. cor.* Si verò non ſubeſt certa res acquiſita de pecunia pupilli, ſed eam tutor aliter bona fide, vt ſuprà, in vſus ſuos conuertit, puta creditoribus ſuis ſoluendo, vel negotia ſua expediendo, vel etiam mercaturam exercen-

D do, tunc cùm non ſit quod eligatur, non adaptatur, ſed ceſſat diſpoſitio. *d. l.* ſi curator *d. l.* ſi tutor. & ſolùm ſupereſt actio ad pecuniam & vſuras legitimas, & procedit quod dixi tutorem bonæ fidei, ſi fortè ſuperlucratus ſit, non teneri de toto lucro calculum inire, ſed ſolùm de vſuris legitimis. Hæc eſt ſumma vſurarum pupillarium de iure, quæ etiam in praxi obtinet, ſaluo vt quod de legitimis & communibus vſuris dictum eſt, non ſit hodie apud nos de ſemiſſibus, ſed de quincuncibus intelligendum.

591 ¶ Et vt hæc quæ ſunt quotidiana, ſint exemplis illuſtriora, quæro, tutor debebat centum reditus redimibilis pro mille ducentis, redemit de pecunia pupilli bona fide, videlicet in rationibus pretium inter accepta referendo, cum eſſet pecunia a

E pupilli otioſa, hoc eſt cum nec pupillus egeret, nec ei neceſſe foret acquirere, prout regulariter non tenetur tutor aquirere. *auth. 1. C. de adminiſtra. tuto.* An pupillus tutela finita petere poſſit pretium ſeu ſortem vnà cum reliquis medij temporis à dicta redemptione? Videtur quod ſic abſque dubio. Primò. quia poteſt petere pretium cum vſuris, ergo cum illis quas prius ſoluebat tutor, & à quibus liberatus eſt de pecunia pupilli, de qua videretur alioqui locupletari cum iactura pupilli. Secundò, quia de bonis pupilli liberatus fuit à centum annuis, ergo videtur ea à pupillo accepiſſe, text. in *l. ſi quis obligatione, de regul. iuris. l. quin etiam, de calumnia. l. ſi mulier. de condict. cauſ. da.* & accipere, vel liberaria, paria ſunt, etiam ſi de implemento condi-

tionis agatur. *l. ſi fundum* §. Titio fundum,
*de lega. 1. leg. Julianus. 1. de conditio. & de
monſtra.* ergo centum annua cum ſorte debet reſtitue-
re. Tertiò, quia huiuſmodi redemptio eiuſdem iuris
& rationis eſt, ſicut emptio noui reditus: quia contra-
ctus & diſtractus eiuſdem ſunt naturæ, *leg. de tutela. C.
de in integ. reſtitu. minor.* Bart. *l. & quidem de condict.
furt.* Sed ſi reditum de nouo acquiſiuiſſet nomine ſuo
de pecunia pupilli, poſſet pupillus petere non ſolùm
ius reditus ſibi cedi, ſed etiam reliqua omnia præteriti
temporis etiam per tutorem exacta. Igitur ſi tutor
redemit ſimpliciter nomine ſuo, id eſt ſimplici re-
demptione, non conſtituendo ſe debitorem ſimilis
reditus erga pupillum, tunc cùm non ſubſit reditus,
vtpote reſolutus & extinctus, debet reddere pretium,
quod loco reditus redempti ſubrogatur, & etiam
reliqua præteriti temporis, qualia ſoluiſſet, & à qui-
bus beneficio pecuniæ pupillaris liberatus fuit. In
contrarium videtur, quia ſequeretur quòd maior fa-
ctus poſſet exigere reditum ad rationem duodeci-
mæ, non ſolùm pro præterito: ſed etiam pro futuro
tempore, donec ſors redderetur, & nihilominus
quando vellet ſortem cum reliquis exigere, quod eſt
abſurdum, imò impoſſibile, per prædicta ſuprà,
quæſt. 27.

592 ¶ Aduerte, hæc quæſtio poteſt dupliciter pro-
poni. Primò, vtrum poſſit exigere præfata reliqua, &
nihilominus ſortem cùm volet cum reliquis vſque
ad tempus ſortis redditæ? Et non videtur vtrumque
poſſe. An verò poſſit exigere reliqua præterita, &
etiam continuationem in futurum, donec ſors reſti-
tuatur vel redimatur abdicando poteſtatem com-
pellendi ad reſtitutionem ſortis? Et videtur hoc poſ-
ſe. Sed adhuc non eſt quæſtio euacuata, remanet enim
tertium membrum, an poſſit habere reliqua præteri-
ta præcisè pro tempore præterito quo durauit tute-
la tantum, & ſortem exigere, abſque eo quòd dein-
ceps currat reditus pro futuro tempore, inter finem
tutelæ, & reſtitutionem ſortis? Ad pleniorem ſolu-
tionis plurium quæſtionum elucidationem, formo
duas quæſtiones ſequentes.

593 ¶ Prima de emptione fundi, facta à tutore no-
mine proprio de pecunia pupilli, qui maior factus
elegit pretium cum vſuris (vt poteſt) quātæ ſint apud
nos illæ vſuræ? Videtur quòd ſemiſſes ſecundum ius
commune, quod non eſt correctum in centeſimis
pupillaribus, vt nuper dictum eſt: & ſic non videtur
correctum in reliquis legitimis pupillaribus vſuris.
Sed non ſequitur, quia centeſimæ illæ non habent
locum niſi contra doloſum, qui dignus eſt vt egeſta-
te laboret, *l. bona fid s, depoſ.* & adhuc iudex debet ar-
bitrari, vt diximus. Sed legitimæ veniunt etiam citra
dolum, quinetiam citra culpam: ideo cum non ſint
niſi compenſatio interuſurij, non debent excedere
communem æſtimationem & metam interuſurij, quæ
eſt ad rationem quincuncis, vt ſuprà probauimus
nu. 537. Et ſic concludo, quòd hæ vſuræ non debent
hanc metam excedere, poſſunt autem & regulariter
his caſibus debent tanti æſtimari. Ideo ſi tutor vili
pretio emerit, ita quòd fructus excedant has vſuras,
hoc cedet lucro tutoris, ſibique imputabit maior fa-
ctus, ſi maluerit modicam pecuniam cum his vſuris,
quàm vberiorem fundum cum amplioribus fructi-
bus. Si verò tutor caro pretio emerit, ita quòd vſu-
ra excedat, nihilominus tenebitur præcisè pretium cū
his vſuris reſtituere, ſi pupillus vel adultus eligat, nec
liberabitur tutor offerendo fundum cum fructibus à
tempore contractus, quia non acquiſiuit nomine tu-
torio ſed proprio. Ideo ſibi imputare debet, quòd nul-
lo modo poteſt cogere pupillum ad recipiendum fun-
dum cum fructibus: & ſic regulariter tutori vel cura-
tori de pecunia minoris acquirenti vtilius eſt nomine
minoris acquirere, quàm nomine proprio: quia ſi no-

A mine proprio, nihil potius agit, quoniam nihilominus
minoris erit electio *d. l. curator.* Sed ſi nomine mino-
ris, tunc regulariter minor non habet electionem, ſed
tenetur acceptare acquiſitionem, & liberatur tutor
vel curator reddendo rem acquiſitam cum fructibus,
etiam ſi valor rei decreuerit, dummodo acquiſitio
tempore ſuo rectè prudenterque facta fuerit pro mi-
nore, cui taliter expediebat emi. Tenebitur enim mi-
nor acceptare, non inſpecto quod poſtea caſu conti-
git, *l. vero. §. ſciendum, de minor. l. ſed an vltro. §. 1. de
nego. geſt.* quin etiam circa ſubſecutam nominis dete-
riorationem non tenetur tutor, niſi de lata culpa, *l. 2.
C. arbit. tut.* Et prædicta noſtra diſtinctio clarè proba-
tur in tex. rotundo, *l. ſi quis putant. §. ſiue autem com-
mu. diui.* vbi ſi quis ſocius communi nomine fecit,
B non debet neque damnum neque lucrum ſentire, ſci-
licet ſolus, ſed tantum pro parte ſocietatis participare.
Si verò non communi nomine, ſed vt lucretur ſolus,
tunc damnum ad eum ſolum ſpectat.

594 ¶ Secunda quæſtio de emptione reditus ad ra-
tionē duodecimæ. Breuiter idem quod in præcedenti.
Si enim tutor nomine proprio emerit, habet pupillus
præfatam electionē, & caſu quo eligat, reditum, habe-
bit qualis eſt, benè vel malè collocatum, cum reliquis
quæ tutor exegit, aut exigere debuit: cui ſufficiet cede-
re actiones, vt nihil hoc caſu lucretur nec amittat, niſi
quatenus culpa ſua ſiue non exigēdo, ſiue non inter-
cedēdo ſubhaſtationibus bonorum debitoris aut aliàs
nomen deterioratū eſſet, quæ culpa (demū lata, *d. l. 2.
C. arbi. tu.*) venit in actione tutelæ. Quo verò caſu
C quondā pupillus eliget pretiū, habebit illud cū vſuris
quincuncibus à tempore emptionis, nō autem reliqua
reditus, quoniā eſſet iniuſtū, ex quo nō approbat con-
tractum, tū eſſet iniquum & vſurarium, ex quo repetit
& exigit ſortē. *per no. ſup. q.* 28 Et hoc caſu ſiquidē tu-
tor rectè collocauit pecuniā, lucrabitur ſuperfluum re-
ditus etiam pro tempore præterito. Et ſic ſi reditus, ſit
centū annua, conſequēter ad minus ſors mille ducēta,
& à tēpore emptionis duret tutela decē annis, inuenie-
tur tutor tēpore medio lucratus quadringenta, videli-
cet quadraginta ſingulis annis, quia ſortis annua duo-
decima eſt centum, quincunx verò ſexaginta, & ſic in
fine decennij tutor recepit aut habet in bono nomi-
ne mille pro reliquis, pro quibus non debet niſi ſex-
cēta pupillo pro vſura quincunce illius decennij. & ſic
D dando pupillo mille octingenta liberabitur à ſorte &
vſuris pupillaribus, reditus verò cū ſuis reliquis ei ce-
det, & hoc eſt iuſtū, nec poteſt iuſtius decerni nil etiam
habet quondam pupillus quo cōqueri poſſit, cùm ean-
dem conditionem eligere potuerit. Si autem velit ſor-
tē habere, non poteſt maiorem quincunce vſuram exi-
gere, etiam duntaxat à tempore, quo tutor negotiatus
eſt, & in vſus conuertit. Quòd ſi tutor malè collocaue-
rit reditum, aut poſtea quocunque caſu deterioratus
ſit, ſuum eſt periculum, non poteſt eum reditū obtru-
dere pupillo, ex quo proprio nomine emit. Si verò no-
mine pupilli, tunc ſiquidem tempore contractus expe-
diebat pupillo talem reditū emere, & tutor diligenter
in acquiſitione verſatus eſt, nec eius culpa, ſaltem la-
E ta, nomen deterioratum eſt, tenebitur maior factus
acceptare reditum qualis eſt, etiam deterioratum.

595 ¶ Ex his prior illa quæſtio clariſſimè diſſoluta
eſt, videlicet quando tutor de pecunia pupilli redemit
reditū à ſe debitū (vide tria illa membra *ſup. nu* 592.)
Eſt enim clarū, quòd maior factus non poteſt eligere
primū, videlicet exigere ſortē cum reliquis duodeci-
mæ præteritis: hoc enim cederet in improbū fœnus,
& hoc niſi fraus & dolus tutoris conuinceretur, qui
negotia pupilli vrgentia reliquiſſet, vt ſibi de pecunia
pupilli negotiaretur, aut occultè ſubtrahere voluiſſet,
quo caſu centeſimæ non tanquam vſuræ, ſed tanquam
intereſſe vel reparationi damni à iudice arbitrandi lo-
cus eſſe poſſet, vt dictum eſt. Æquè etiam clarum eſt,

quòd non poteſt eligere ſecundum, videlicet continuationem antiqui reditus, donec redimatur, quia extinctus eſt, nec fuit acquiſitio reditus, ſed luitio & ſuppreſſio: & ſic non eſt locus, *d. l. ſi curator. C. arbit. tutel. nec l. ſi vt proponis.* C. *de rei vendi.* & ſimilibus, quia nulla res acquiſita fuit, ſed mera luitio facta eſt. Faciunt quæ dicam ĩ *q.* 87. de vno ex ſociis reditum à ſe ſolo debitum de communi redimente. Nec etiam poteſt exigere tertium, quia ſaltem pro illo tempore præterito eſſet improbum fœnus, quod nullo tempore licitum eſt. Dicendum, quòd tantùm poteſt ſortem repetere cum vſuris quincuncibus à tempore dictæ redemptionis, & ſuperfluum lucratur tutor, qui malo more verſatus non eſt, & ſatis lucratur pupillus, cui periculo tutoris omnino ſeruatur congruum interuſurium: nec debet totum lucrum auferre, cùm ad eum non ſpectet periculum, vt etiam probat textus in *d. l. tutor. qui. §. ſi tutor.* Et ſic tota hæc quæſt. euacuata eſt. Inter hæc ſcribendum occurrebat, quæſt. An tutor in fundo de pecunia pupilli à conſanguineo tutoris proprio nomine empto, ſine iure proximitatis ab extraneo emptore retracto, poſſit pupillum eligentem fundum eodem iure proximitatis euincere vel excludere? Et ſimilis quæſtio, ſi tutor fundum auitum ſub facultate redimendi venditum ea expirante de pecunia pupilli ſuis redemerit? Breuiter veritas eſt quòd ſic, cum res eſſet ei oneri ſubiecta erga tutorem, & ſic idem ac ſi tertius vel alius tutor eidẽ pupillo emiſſet, ad quem non niſi cum onere ſuo tranſiuiſſet: ſunt enim apud nos huiuſmodi actiones in rẽ ſcriptæ, vt dixi ad Alex. *conſ.* 10. *lib.* 1. Dixi etiam de his duabus nouiſſimis quæſt. in conſuet. Pariſ. § 184. vbi latius. Et ſic in his ceſſat æquitas & ratio dictæ electionis.

Salmio.

596 ¶ Vtile tamen eſt quæſt. ſequentem, vtpote quotidianam ſpecialiter explicare. Deceſſit mercator relicto pupillo ſub tutela fratris vel patrui mercatoris eiuſdem profeſſionis, qui tutela finita reddit rationem de pecunia in hæreditate inuenta, ſuper qua ſumptus & alimenta pupilli deducit: dicit maior factus quòd debet reddi ratio etiam de lucro mercaturæ pro rata dictæ pecuniæ, qua tutor interim vſus eſt, ſaltem veriſimile eſt quòd non tenuit eam multis annis otioſam. Quæritur an & quanta veniet vſura? Reſpon. Iſte caſus non ſpectat propriè ad vſuram, ſed rei perſecutionem, aut ad id quod caſualiter intereſt. Ratio, quia tutor iſte poterat de pecunia pupilli ad hoc deſtinata eandem paternam negotiationem continuare, & ad hoc tum ex qualitate pupilli, patris eius & familiæ, tum ex qualitate tutoris, tum ex deſtinatione pecuniæ, rerumque hæreditariarum tenebatur exercitium illud mercatile non abrumpere, ſed continuare, aut per inſtitores ſecundum conſuetudinem talium mercatorum continuari curare: quod omittendo ipſo facto moram commiſit, & in vſus ſuos conuertendo dolum & fraudem perpetrauit, vnde tenetur in id quod intereſt, quæ eſt obligatio principalis & non acceſſoria: quia principaliter tenebatur hoc caſu nomine pupilli, ſeu ad eius commodum negotiari. Meritò caſus iſte non ſpectat ad taxationem legitimæ vſuræ vel interuſurij, ſed ad æſtimationem eius quod caſualiter intereſt, & principaliter debetur: quod cum in facto conſiſtat, id eſt, in circunſtantiis perſonarum,
4 locorũ, rerum & temporis cuiuſque caſus ſubiecti, *l. quatenus, de reg. iur.* nulla certa taxatione vel regula definiri poteſt, ſed quantum in ſubiecta quaque hypotheſi verè interſit, ſubtiliter omnibus conſideratis, bonus iudex perpendere & æſtimare debet, *l. vnica.* C. *de ſent. quæ pro eo quod intereſt.*

597 ¶ Circa hoc laudat Bal. ſtatuta quorundam locorum, quòd dentur decem in centum in anno, quia ſecundum vſum bonæ mercantiæ tale lucrum affertur, ſic ait in *l. ſi. §. præterea. col.* 1. C. *de iur. dot.* quod recidit ad rationem dextantis vſuræ, quæ nunquam fuit in iure permiſſa, etiam iuſtis mercatoribus, niſi in traiectitia, quæ non eſt propriè vſura, vt ſ. *q.* 3. & ſic illa ſtatuta quæ laudat Bal. erant iniqua & valdè exorbitantia: & tamen tempore Baldi antè & pòſt ita vulgò & securè obſeruabantur, non ſolum inter mercatores, ſed etiam promiſcuè. Hinc Ang. Peruſ. in *l. ſi ventri §. in bonis, de priu. g. credit.* teſtatur, quòd tempore ſuo deponentes pecuniam apud Campſores recipiebant decem pro centenario quolibet anno, & quod erat deterius, non ſolùm ex pacto ſpeciali hoc tolerabatur, ſed etiam citra pactum ex ſimplici mora generali ſtatuto inducebatur in omni debitore, tantiſque intereſſe fingebatur, vt refert & comprobat Alber 1 *par. ſtat. q.* 115. & latius in *l.* 1. *col. pen.* C. *de ſum. Trin.* vbi loquitur de ſtatutis Bergomenſibus, quæ quò generaliora, eò abſurdiora, vt dixi ſ. *numer.* 501. & nunc ex prædictis conſtat prorſus iniqua eſſe & non toleranda. Cæterũ quanquam ex circunſtantiis caſus particularis poſſit quandoque nedum vſque ad dextantem, ſed etiam vſque ad centeſimam æſtimari, vt ſ. *num.* 581. tamen hoc rarius eſt, quàm vt rationabiliter poſſit ad formam ordinariæ taxationis produci: & ſi produceretur, non deberet excedere beſſes legales inter mercatores & negotiatores, nec ſemiſſes inter alios. Quod enim in conſequẽtiam trahitur, & in taxationem ordinariam, magis habet vicem interuſurij & legitimæ vſuræ, quàm intereſſe caſualis, in quo probatio & æſtimatio particularis requiritur: vnde probabilius & æquius eſt quod Cor. conſ. allegatis ſ. *nu.* 495. refert Peruſi. & Tuderti. ex communi ſtatuto æſtimari inter mercatores ad rationem octo vel ſeptem in centum in anno.

598 ¶ Et ſic vides, quòd durities illa barbarica promiſcui dextantis, quæ iure ciuili in tumulo ignorantiæ à cladibus Gothicis ſepulto vſque adeo vigebat, vt probabilis & æqua videretur etiam Doctoribus, ſed iuris ignoti profeſſoribus eo ſæculo, in quo floruerunt Albert. Bal. Ange. & Synchroni, ſenſim tandem cicurari & miteſcere cœpit, ipſiſque rerum experimentis iuriſque notitia creſcente, iniqua & toleranda apparuit, vt poſteriori ſæculo (nunc centum anni ſunt) non toleraretur, niſi inter mercatores, & infra rationem beſſium. Et memini ante multos annos in hoc Senatu in quadam particulari cauſa taxatum & æſtimatum mercatori huiuſmodi intereſſe ad rationem ſeptem in centum in anno, quod circiter ad rationem vnius in quindecim recidit. Sed hoc non poteſt eſſe perpetuũ, cùm ſemper alia negotiatio ſit alia fructuoſior, imò eadem ſæpè pro tempore varietur, in vna præponderat induſtria pecuniæ, in alia è conuerſo, alio tempore maior eſt pecunia fidelium inſtitorum, maior alea, cui res pupilli non debent temerè committi, quæ omnia in hoc intereſſe & adiudicando & taxando conſiderari debent, deducto ſemper ſalario inſtitorum. Quare in iſtis bonis iudex nõ poteſt conſultius verſari, quàm omnibus totius negotij circunſtantiis exactè perpenſis, bonos inſuper, fidos & expertos eiuſdẽ profeſſionis negotiatores ſuper veritate, conſuetudine & quantitate huiuſmodi intereſſe conſulere. Quoties ergo tutor poterat & tenebatur pupillo negotiari, & non fecit, & tantò magis ſi etiam per fraudem in vſus ſuos conuertit, tenetur in totum quod intereſt, vt etiamſi ſoluendo non ſit, extra ordinem coërceri poſſit, *l. ob ſeruos de admin. tut.* & ſic hoc non ſpectat ad materiam vſurariam, in qua de ſimplici promiſcuo interuſurio agitur.

QVÆSTIO

QVÆSTIO LXXVII.

SYNOPSIS.

1. *Differentia inter fœnus negotiatiuum, & incidens.*
2. *Vſurarum vſuræ toto iure vetitæ.*
3. *Sublatus omnino anatociſmus.*
4. *Vſuras debet tutor ad diem reſtitutæ tutelæ.*

599 § 1 SEPTVAGESIMOSEPTIMÒ quæro, Quid ſi tutela & cura vltra 20. annos durauerit, cùm initio tutor partem pecuniæ pupillaris in vſus ſuos citra fraudem conuertiſſet, & forſan adhuc diu differt reſtituere tutelam? An præfatæ vſuræ pupillares ſemper currere pergant vltra duplum? Videtur quòd ſic, tutela reſtituta ſit, *l. tutor qui. in fin. l. Lucius. §. quæſitum, de admini. tut.* vel donec ſeriò obtulerit, & per eum non ſteterit, *l. fi. C. de vſur. pupil.* ſ. *q. 39. nu.* 298. Non obſtat, *l. ſi non ſortem. §.* ſ. *duplum, de condic. indeb. c.nſti.* 121. *in nouell. vt* ſ. *numer.* 46 quia diſputando dici poteſt, primò, quòd loquuntur in fœnore negotiatiuo, & principaliter intentò, vt clarè, *d. nouell.* ſecus in fœnore incidenti, quod videtur magis ſimplex punitio moræ, quàm B negotiatio fœneratoria: quantò verò mora plus durat, tantò punitior eſt. Præterea maius eſt odium, & maior ratio cohibendæ auaritiæ in fœnore negotiatiuo, quam in incidenti, vt ſup. *nu.* 56. & ſic limitatio illa dupli introducta in negotiatiuo, non debet extendi ad incidens ob moram Nec obſtat. ſi fortè dicatur, quod tutor non clam nec fraudulenter accepit pecuniam, ſed in libro rationum ſibi mutuum adſcripſit ſub vſuris legitimis: & ſic quod videtur pupillus ipſe mutaſſe fœneraſſe, *l. quoties. §. non tantum, ad adm. tuto.* quia reſpondetur, quòd tutor non cenſetur adſcripſiſſe, niſi prout de iure tacitè ineſt Hinc etiam ſi pluries hoc fecerit, non dicetur pupillus fœnerator nec ſolitus fœnerari: cum etiam omiſſo contractu ſufficiat ei iudicium tutelæ ex quaſi contractu & mora irregulari. C Secundò ad dicta iura de duplo reſpondetur, quòd loquuntur in eo, qui poteſt agere & debitum exigere, & ſic non habent locum in pupillo vel agente ſub tutela vel cura. Sed aduertendum, quòd prima ſolutio de differentia inter fœnus negotiatiuum & incidens non procedit hîc: quia licet *d. nouella.* 121 loquatur in mutuante ad vſuram, tamen erat contingentia facti, ſuper quo ſupplicabatur: deciſio verò generalis eſt, & fundatur in ratione generali & vniuerſali, quod leges nihil vltra duplum ſolui velint: & loquitur de legibus vſurariis, quæ non ſunt differenter, ſed vniformiter latæ: ſiue vſura debeatur ex pacto ad hoc intento, ſiue præter pactum propter moram. Nec iura ſolent D facere hanc differentiam inter fœnus negotiatiuum & incidens, ſed verbum (*vſura*) in iure æquè propriè vtroq; caſu intelligitur: & ſic de vtroq; intelliguntur & prædicantur leges vſurariæ: tum *d. l. ſi non ſortem*, generaliter & abſolutè negat vſuras deberi ſupra duplũ: ergo generaliter intelligitur. Quod autem ibi ſubdit de ſtipulatione non eſt reſtrictio, ſed ampliatio etiam ſtipulatione interpoſita, quæ non ſolum in negotiatiuo fœnore, ſed etiam in incidenti, puta ſuper vſuris ex futura mora debendis interponi poteſt: & tamen text. abſolutè negat valere vltra duplum, & hæc eſt veritas. Secunda etiam ſolutio peccat, quia diligentia hîc non prodeſt: non ſolùm enim debitæ, ſed etiam exactæ vſuræ duplo imputantur. Et ideo licet pupillus per ſe agere & exigere non poſſit, non prodeſt: quia ſufficit quòd non ſit deterioris, ſed æquè bonæ conditionis, ac ſi exegiſſet. Hæc autem limitatio dupli non eſt

A ſancita in perſonam, nec contra negligentem, nec in pœnam negligentiæ, ſed in rem, & in ipſum curſum vſurarum, vt non poſſint vltrà currere, quamprimum ſortem æquauerint, ſed ex tunc ſint deinceps penitus indebitæ. Nullus autem fauor, nullum priuilegium eſt pupillis ad indebitum præſertim lucrum, & contra leges conſequendum.

600 ¶ Quibus non obſtantibus, dico quòd currunt abſque dicta limitatione dupli, quandiu tutela, cura vel ſimilis adminiſtratio durat, & contra ipſum adminiſtratorem dumtaxat. Ratio, quia debuit à ſemetipſo exigere, *l. atqui natura. §. 1. l. qui ſine, de nego. geſt. l. quoties. §. item ſi temporali. de adminiſtra. tut.* Quam primum igitur vſura ſortem æquauit, quod fuit in fine ſexdecim annorum & octo menſium, B ſecundùm ius ſcriptum, & in fine viceſimi anni, à tempore quo currere cœpit, ſecundùm præfatam moderationem noſtram, debuit & obligatus fuit tutor vel geſtor à ſeipſo ſortem cum vſuris exigere, & in æs & patrimonium pupilli vel minoris referre, relatumque alij, ſi res & occaſio ferebat, fœnerare. Quòd cùm non ſolùm non fecerit, ſed adhuc vſus fuerit, non cenſetur interuertiſſe, ſed rurſus de nouo ſibi creditam pecuniam aſcripſiſſe, ſibique potius quàm alij fœnerare voluiſſe, arg. *d. l. quoties §. non tantùm.* Itaque pergit eadem vſura, non tanquam ex veteri, ſed tanquam ex nouo mutuo. Eſt enim iuris intellectu nouum mutuum, cùm teneretur tutor ea pecunia vti volens ſibi in mutuum ſub vſuris legitimis imputare: qui quidem intellectus pro nouo vero mutuo habetur, C contra tutorem, qui ad hunc iuris intellectum, videlicet ad exigendum à ſeipſo, vel ſi porrò vti malit, ad fœnori ſub legitimis vſuris accipiendum tenetur. Sed hic emergit duplex quæſtio.

601 ¶ Prima, an hæc noua vſura currat non ſolùm pro ſorte veteri, ſed etiam pro illius vſuris, & ſic deinceps duplex maior tanquam pro ſorte duplata? Videtur quòd ſic, quia priores vſuras exigere debuit: quòd cùm non ſolùm non fecerit, ſed etiam vſibus ſuis retinuerit, vſuras eum agnoſcere oportet, inquit text. in *l. tutor qui § ſi quis. de adminiſt. tut.* Quoniam priores illæ vſuræ, quæ debuerunt exigi, eo ipſo quòd non ſunt exactæ, nec in vſus pupilli conuerſæ, ſed vſibus tutoris retentæ, efficiuntur illi ſors, text in *l. qui* D *negotiationem. §. ex duobus. in fin. eo tit. l. vxori vſufructu de vſufruct. lega.* Item ſi eo tempore, quo vſura ſortem primùm æquauit, alius tutor ſubrogatus fuiſſet, qui pecuniam & vſuras exegiſſet, & in vſus ſuos conuertiſſet, totius ſummæ tanquam vnicæ ſortis vſuras deberet. text. in *d. §. ex duobus.* Igitur idem ſi iſte tutor in curatorem ex ipſo quòd adminiſtrationem continuauit, & ſemper tam ſortem, quàm vſuras in vſus ſuos, & non in vſus pupilli conuertit. Item videtur *text.* in terminis in *d. l. qui negotiationem. §. fi. de admin. tutor.* cùm ad curatores transferuntur. Non enim exprimit, quòd aliæ perſonæ in curatores ſubrogentur, ſed ſimpliciter loquitur: & ſic intelligi poteſt etiam ſi iidem tutores poſt pubertatem curatores efficiantur, & tanquam tales in adminiſtratione remaneant. Et ſic eſt ibi caſus rotundus pro hac parte, non ſolùm ſi prior vſura tunc cùm curatores fiunt ſortem æ-

Digitized by Google

quarit, ſed etiam ſi nondum æquaret, quia text. non A diſtinguit. Quibus non obſtantibus contrarium puto, quòd tantùm currat eadem prior vſura pro rata ſortis primum in vſus tutoris conuerſæ, non autem pro rata vſurarum eius.

602 ¶ Et moueor primò, quia longè per ſe odioſius eſt vſurarum vſuras propagari, quàm vnam & eandem vſuram continuari vltra duplum. Et primum
2 nunquam fuit in iure vllo caſu permiſſum, ſed benè ſecundum certis caſibus, vt in *l. vſuræ. & in l. pen. in fin. C. de vſur.* Vnde licet aliquando (vt in hoc hypotheſi) ſubſit cauſa, vt currere pergant vltra duplum, non tamen vt vſurarum vſuræ noua ſubinde ſuperfœtatione multiplicentur & multiplicent Secundò, quòd B aliàs duo ſpecialia ſimul contra regulas iuris concurrerent, videlicet quòd ſimul & vſura vſuræ, & etiam vltra duplum curreret, quod eſſe non debet. *l. 1. C. de dot.* pro. no. in *l. ſingularia. ſi cert. peta.* Non obſtat, ſi dicas, quòd ratio deciſiua huius principalis quæſtionis vtrumque ſpeciale excludit: quia benè ſequitur, ſorte æquata cenſetur idem tutor vſibus ſuis retinens, rurſus ſibi in mutuum ſub vſuris legitimis adſcribere tam ſortem quàm vſuras, quas à ſe exigere tenebatur: ergo totum eſt ſors, & noua ſors, & ſic neque vſura vſuræ, neque duplum excedi videtur. Quoniam licet hoc argumentum tempore. ff. colorem forſan habere potuiſſet, tamen iure C. nullum prorſus colorem habere poteſt: quoniam Iuſtinia. *l. fin. C. de vſur.* omnem prorſus anatociſmum ſuſtulit, vt ſ. *n.* 43. vt nullo C modo (pondero vniuerſalia negatiua) induci poſſit.
3 Quod ergo tutor & pupillus communi expreſſo conſenſu, etiam contutorum authoritate facere non poſſent, multò minus tacitè induci poteſt. Quinimo nec iure quidem. ff. cauetur, quòd eidem tutori vel geſtori vſura pupillaris pecuniæ in ſuos vſus conuerſæ efficiatur ſors: & ſic cùm odioſiſſimum ſit, induci non debet. Non obſtat. d. §. item ſi temporali. ibi *Et generaliter quod aduerſus alium præſtare debuit pupillo ſuo, id aduerſus ſe quoque præſtare debet, fortaſſis & plus:* quoniam ille text. non loquitur, niſi de conſeruatione iuris vel aff ctionis principalis, meritò Iuriſconſultus ibi *verſi. & plus*: animoſius loquitur, quod non debet produci ad vſuras, & vbi pupillus certat de non conſeruando iure acquiſito, ſed de lucro vſurario, eóque multiplicando. Non obſtat. *d. l. qui negotiationem §. ex duobus. &* §. *fi.* quia ibi expreſſim loquitur, D quando fit mutatio perſonæ, in quam realiter de nono transfertur tota ſumma cum vſuris, & ſic realiter totum eſt ſors. Et ſic concludo, quòd quamuis ex eo, quòd tutor retinere pergit in vſus ſuos, ſit iuſta cauſa, vt ſemper currere pergat vſura, etiam ſupra duplum, ne contingat, quod idem tutor deinceps ſibi ſoli, & non pupillo de eius pecunia negotietur, quod eſſet abſurdum & iniquum, nec aliter legiſlator, dum vetuit duplum excedi, veriſimiliter reſpondiſſet in hoc caſu, ſi interrogatus fuiſſet, vt ipſa rei æquitas oſtendit. Et ſic pro ex preſſo vel excepto habetur, *l. tale pactum. §. ſi de pact. quoties. de reb. dub.* tamen non eſt ſufficiens ratio, vt vſurarum vſuræ currant, nec vt vſura E augeatur intenſiuè, ſed benè extenſiuè duntaxat.

603 ¶ Secunda emergens quæſtio, an iſtud quòd ſimplex prior vſura currere pergat etiam vltra duplum locum habeat non ſolùm durante adminiſtratione, ſed
Quæſt. 2. etiam ea finita, donec rationes reddantur, vel ſeriò offerantur? Videretur quòd ſic per text. in *dicta leg. tutor. qui in fi.* vbi dicitur etiam poſt officium finitum vſuras deberi in diem, qua tutelam reſtituit. *text.* in *l. 1. in fin. de vſur. l. Lucius. §. quæſitum de adminiſt. tutor. l. fina. C. de vſur. pupill.* Breuiter dico, quòd habet locum ſolùm durante adminiſtratione, non autem poſt eam finitam: ita tamen vt in duplo futuri temporis nullo modo computentur vſuræ præteritæ adminiſtrationis, ſed ſtent ſeorſum, tanquam quædam ſors ſeparata, quæ non poteſt conuerti in ſortem vſurariam & fructiferam, reſpectu ipſius eiuſdem tutoris & debitoris, ſed benè reſpectu alterius noui debitoris, ſi ea ſumma realiter ad eum tranſeat. Et ſic reſponſum noſtrum habet duo capita, primum probo, quia ceſſante cauſa limitationis ceſſare debet limitatio: ſed tota & punctualis ratio excludendi conſtitutionem dupli in tutore vel curatore eſt, quia non ſolum eſt debitor ſed etiam concurrunt duo alia: primum, quòd tenetur à ſe exigere: ſecundum, quòd tenetur exactum in vſus pupilli impendere, aut ſaltem non ſolùm, ſibi ſed etiã illi de pecunia eius negotiari, quoniã etiam vbi permittitur bona fide ſibi negotiari, vel in vſus ſuos conuertere, non eſt permiſſum, niſi cum onere & penſatione legitimarum vſurarum. Quandiu igitur talis adminiſtrator in vſus ſuos retinet, neceſſe eſt currere legitimã vſuram ſine aliqua limitatione dupli. Quæ duo & tota hæc ratio ceſſant in extraneo debitore: qui nec tenetur à ſe exigere, & multò minus creditori negotiari de pecunia ei debita & in iſto loquitur conſtitutio dupli. Et ſic non extenditur ad tutorem adminiſtrantem, quamprimum autem deſiit adminiſtrare, incipit eſſe ſicut tertius debitor, & ceſſant illa duo: & ſic locum habere incipit ratio & diſpoſitio conſtitutionis dupli. Eadem ratione probatur ſecundum caput, quia ex quo nunc primum locum habere incipit conſtitutio, non reſpicit niſi futurum tempus: & ſic in duplo futuro non computabuntur vſuræ temporis præteritæ adminiſtrationis, licet pro illis vſuris nullum incrementum, nullam vſuram ab eodem debitore vel eius hærede, aut cauſam habente ſtipulari liceat, etiam nouatione interpoſita aut quocunque alio propter omnimodam prohibitionem τοῦ ἀνατοκισμοῦ, in *dict. l. fina.* Probatur etiam ſecundum caput, videlicet quòd etiam ſi tutela & cura durauit viginti quinque annis, & ſic interim etiam ſupra duplum cucurrit vſura pro mille, quæ initio tutor in vſus ſuos conuertit & retinuit, ita quòd nunc ſecundum moderationem noſtram, quæ ſequenda eſt, vltra mille ſortis debentur mille ducenta quinquaginta pro vſuris ſeu interuſurio 25. annorum: deinceps quandiu nuper tutor differt tutelam reſtituere, ſaltem dictam ſummam reddere, etiam non interpellatus, niſi ſeria & continuata oblatione moram purgauerit, ſecundùm no. ſuprà *q.* 39. *num.* 298. perſeuerabit curſus antiquæ vſuræ, videlicet 50. annuorum pro dictis mille, veteri ſorte, donec reſtituta ſit, vel rurſus æquetur, non vltra: ſed nulla vſura accedet pro dictis 250. vſurarum. Quòd ſi adminiſtratio non durauerit niſi quindecim annis, aut alias, idem dicendum vt vſuræ præteritæ ſtent tanquam ſors ſeparata, cui vſura accedere non poteſt: nec computantur in duplum, ſed quantum ad duplum inſpiciatur futurum tempus duntaxat. Et idem in terminis iuris, ſi quis iuxta ſemiſſes legales computationem inire velit.

QVÆSTIO

QVÆSTIO LXXVIII.

SYNOPSIS.

1. *Venditori nullatenus permiſſum modum vſurarum legitimum excedere, quamuis fructiferum fundum tradiderit.*

2. *Venditor poteſt rei venditæ ſimplicem poſſeſſionem, & fruitionem emptori locare ad diem ſolutæ pecuniæ.*

604 ¶ SEPTVAGESIMOOCTAVÒ quæro, quid in venditore, qui fide habita de pretio fundum tradidit, cui currunt vſuræ, vt ſ. nu. 436. an ſubſint præfatæ limitationi dupli? Videtur quòd ſic. Primò quia habet locum etiam in fœnore incidenti, vt in *quæſt. præced. in principio*. Secundò, quia ceſſat prædicta cauſa exceptionis, *de qua in quæſt. præcedenti*: & ſic firmatur hæc regula. Tertiò, etiam in vſuris debitis venditori, qui fundum fructiferum tradidit, non licet legitimum modum & metam excedere. *l. Iulianus §. idem Papinianus de actionibus empti.* ſed limitatio dupli eſt de legitimo modo & meta ciuili, vt ſ. *qu.* 4. Quartò, quia imputandum eſt venditori, vel eius hæredi, quòd tandiu neglexit exigere: vnde non debent ei currere vſuræ, ſaltem poſtquam ſemel ſortem æquauerint, vt poſt viginti annos ſecundùm moderationem noſtram. Et hoc indubitatum videtur, præſertim odio vſurarum & fauore liberationis. Quintò, quia ſecundùm vſus noſtros non admittimus etiam venditori vſuram currere ex ſola mora irregulari, ſine interpellatione, vt ſ. *nu.* 149. & ſic apud nos odioſior eſt negligentia non exigentis. Breuiter dicẽdum ſeparandam eſſe rationem fructuum à mera ſeu lucratoria vſura. Fructus enim qui ex re gratioſè tradita realiter ad emptorem (niſi per eum ſtet) perueniunt, non cadunt propriè ſub vſura, ſed ſub cauſa rei, & rei perſecutione. Vnde horum reſpectu non habet locum limitatio dupli, ſed quatenus vſura fructus excedit, vel in totum, ſi res non ſit fructilis, nec locari ſoleat, habet locum limitatio dupli. Et moueor, quia hæc limitatio nunquam fuit introducta, niſi in vero fœneratore, vt patet in *d. Nouel.* 121. & licet produci poſſit & debeat, etiam ad fœnus incidens tamen hoc intelligitur, quando non ſubeſt alia iuſta cauſa cui compenſetur vel adæquetur vſura, quàm ſimplex interuſurium pecuniæ, vel rei fungibilis debitæ, ita quòd nõ poteſt exigi niſi ob vſum & dilationem pecuniæ largè ſumptæ duntaxat: & tunc in iure dicitur propriè vſura, licet non orta obligatio à mutuo, ſed quacunque cauſa. Secus, vbi apparet de alia iuſta cauſa, vt in emptore, qui recepit fundum fructilem, & non ſoluit pretium: hic enim retinet pretium, & eius vſum, & vltrà habet fundum, & eius fructus. Certum eſt autem, quòd interim venditor ſicut fundum vel eius etiam ſimplicem poſſeſſionem & fruitionem locare poteſt emptori donec ſoluat. *l. ſicut emptio, loca.* ita poteſt ſtipulari fructus impenſis deductis, eorúmve æſtimationem quanticunque ſint pro rata pretij, & donec ſoluatur, nec ea ſtipulatio ſubeſt moderationi curſus vſurarum, de qua in *l. eos. C. de vſuris.* & ſic nec limitationi dupli: quia etiam poſt viginti annos eadem & tam iuſta cauſa ſubeſt locandi, vel locationem fruitionis fundi continuandi donec ſoluatur, ſicut ab initio. Præterea vt diximus ſuprà *num.* 543. etiam citra interpellationem & veram moram currunt etiam hodie vſuræ venditori, vſque ad concurrentiam fructuum fundi traditi. quanquam ceſſante omni mora, vel dilatione data aliud ſit, niſi venditor ſibi cauerit, quod poteſt vſque ad concurrentiam fructuum, abſque eo, quod ea prouiſio legibus vſurariis ſubſit: & ſic non obſtant allegata in contrarium. Quòd ſi fundus nullos fructus ferat, non præſtabitur vſura, niſi ob ſolam dilationem & interuſurium pretij debiti, & ſic erit vera & mera vſura: & ſicut non poteſt excedere legitimum interuſurium in ſui curſu, ita non poteſt excedere duplum, cui ſimplum ineſt in cumulo totius. Idem ſi fundus erat fertiliſſimus, ſed chaſmate perierit, vel ſine culpa emptoris, vt puta inundatione, aut vicinia ferarum, ſyluæ, tyranni, deſiit reditum adferre, tunc ceſſabit ratio compenſationis fructuum, nec remanebit niſi vera & mera vſura pretij, legibus vſurariis ſubiecta.

605 ¶ Quid ergo, ſi fundus ferat fructus, quos vſura noſtra quincunx (vt aſſolet) excedit, an in computatione dupli ſolùm quod excedit computetur? Breuiter reſpondeo, quòd etiam fructus in duplo computabuntur, non ad extinguendam vel minuendam rationem compenſationis verorum fructuum, ſed ad extinguendam vel minuendam reliquam vſuram ſimplicis interuſurij pecuniæ duntaxat. Vnde ſi fundus ferens centum vænijt tribus millibus, & ſic tota vſura eſt 150. ſi fortè contigerit emptorem frui, nec ſoluiſſe per viginti annos, illis lapſis nulla amplius curret vſura pro ſolo interuſurio pretij: poterunt tamen exigi centum, ſi fundus ſemper tantundem ferat, vel vſque ad rationem fructuum, donec ſoluatur. Quid ſi idem fundus vænierit pro bis mille, & ſic vera vſura non excedat fructus? Tunc quandiu eos non excedit, non ſubiacebit legibus vſurariis: & multò magis ſi fundus gratioſè vænierit viliori pretio. Idem in permutatione & ſimilibus. Et quod dixi de fructibus fundi, limitandum, niſi quatenus ſingulari induſtria emptoris multum aucti ſint: quia eatenus non imputantur in fructus fundi ipſi emptori & ſui reſpectu venditoris. arg. *leg. fin.* & ibi Bal. Salyc. *C. de alluuio* Io. de Pla. in *l. fi. de omni agro deſer. l.* 11. *C.* ſed ſolùm tempore contractus inſpecto, & communiter, & ſic quod in reſiduo pendetur venditori ob dilationem pretij, cedet meræ vſuræ, etiamſi non excedat fructus fundi auctos ſingulari induſtria, vel ſumptu emptoris.

Digitized by Google

QVÆSTIO LXXIX.

SYNOPSIS.

1 *Quid interuſurium.*
2. *Improbata negotiation fœratoria.*
3. *Quid ſit quindecima.*
4. *Legitima ſocietas.*

606 ¶ SEPTVAGESIMONONÒ quærto, ſi fundi venditor ſit iuſtus mercator, an re tradita pretio non recepto ſtipulari poſſit interuſurium vltra rationem viceſimæ, non data magna dilatione pretij, vel vltra ſemiſſem legalem vſque ad beſſes, data dilatione decennali? Videtur quòd ſic: quia iſtud interuſurium eſt vera vſura, nec differt à legali, niſi in leuiori quantitate, in aliis autem ſe habet ſicut vſura legalis: vnde non currit niſi pro rata temporis & ſortis, nec vltra duplum, vt in præcedentibus. Vnde ſicut in iure interuſurium iuſti mercatoris excedit interuſurium commune tertia parte ſeu proportione ſeſquitertia, vt patet in *Abaco*, ita eadem proportione hic dicendum videtur. Et ſic ſi licet non negotianti communiter ſtipulari ad rationem viceſimæ, licebit iuſto negotiatori ſtipulari ad rationem quindecimæ, detracta ſcilicet quarta parte temporis: quemadmodum ſemis fit bes detracta ſeu accelerata quarta parte temporis. Secundò, qui mercaturam profitetur, quàm in homine diuerſæ profeſſionis. arg. *leg. nobilior. 1. C. de commer. & merca.* & *lib. 12. negotiat. ne milit.* Tertiò quia iſtud interuſurium nihil aliud eſt quàm æquabilis compenſatio eius quod promiſcuè & ſucceſſiuè intereſt ob carentiam vſus pecuniæ, vt ſuprà *num.* 497. Sed mercatorum & negotiatorum longè magis & intenſiuè & extenſiuè promiſcuè intereſt, quàm aliorum hominum communiter, vt notum eſt. Igitur maior debet eſſe interuſurij ratio in mercatore, quam in aliis: in aliàs non videretur æquabiliter æſtimari, ſed vniformis æqualitas valdè inæqualis eſſet. Quibus non obſtantibus puto nec iuſto quidem mercatori concedendum, in ratione ſimplicis interuſurij congruum modum noſtrum excedere. Et moueor primò, quia promiſcuum interuſurium, de quo agitur, non debet æſtimari ex ſingulari vtilitate certi hominis, vel hominum certæ profeſſionis, ſed communiter, vnde ſ. *num* 517. æſtimandum cenſuimus ſecundum vtilitatem, quæ communiter haberi poſſet ex reditibus prædiorum, ſi in ea collocata eſſet pecunia, de cuius interuſurio agitur: qua æſtimatione nulla poteſt eſſe naturalior, nulla iuſtior. Sed ea pariter reſpicit mercatores, & omnes ſiue negotiantes ſiue non: igitur ob qualitatem perſonarum non decet variare æſtimationem ſimplicis communis & promiſcui interuſurij. Secundò, quia quod communiter vtile eſt, præferendum eſt ei quod quibuſdam: ſed vnam communem & vniformem eſſe rationem interuſurij vtilius eſt in communi, & ad amputandas occaſiones & prætextus fraudum aptius, quàm difformiter ex vtilitate quorundam variari. Tertiò, quia præcipuus finis inuentionis & tolerantiæ huius vſuræ, ſiue compenſationis ſucceſſiui interuſurij eſt, vt ſit parabilis & quàm commodiſſimus haberi poteſt vſus æris alieni, vt ſuprà *num.* 516. cuius neceſſitas omnes communiter reſpicit: igitur communiter metiri & æſtimari debet. Et licet hic vſus æris alieni non ſit omnibus æqualiter ſiue æquè frequenter neceſſarius, non proinde ſequitur variandum æſtimationem, ex quo communiter omnibus, vel eſſe poteſt neceſſarius. Quemadmodum rerum promercalium promiſcuè neceſſariarum vtilius eſt & rationabilius commune eſſe pretium, quàm ex qualitate perſonarum variari: licet alij plus, alij minus indigeant, & alij carius aliis emere poſſint.

607 ¶ Quartò, quia taxatio vſuræ vel interuſurij magis debitorum quàm creditorum gratia fit: & ſic ad hoc, id quod communiter debitoribus ſeu indigentibus vtilius eſt, magis attendi & eligi debet, quam quod creditoribus: ſed reſpectu debitorum ratio ſuadet æqualem & vniformem eſſe rationem interuſurij. Quid enim ad debitorem, ſiue creditor mercator ſit, ſiue non, an negotietur vel non? Nihil enim hoc confert debitori, nec vſus pecuniæ interim illi ob id vtilior aut leuior eſſe poteſt, prout nec ob quamlibet aliam qualitatem creditoris, videlicet an diues ſit vel non, dignitate fulgens vel priuatus, doctus an indoctus. Si igitur quod ex parte & è re debitorum eſt, magis hìc attendi debet, ſequitur vniformem eſſe debere hanc rationem, nec augendam ex eo, quòd contingit creditorem negotiari, & plus interim lucri amittere. Quartò, quia aut mercator paciſcitur de interuſurio tanquam quilibet, puta extra cauſam negotiationis ſuæ, vt ob venditionem vel compenſationem fundi, dotis, aut aliàs, & non debet excedere communem rationem interuſurij, eò quòd mercator, cùm extra cauſam mercaturæ, & tanquam quilibet contrahat. & ſic debet vti iure communi. Fac not. per Bald. & Salyc. in *leg. fin. C. ad Macedon.* & quæ dixi in *Conſuet. Pariſ.* §. 114. Aut verò tanquam mercator, & in re mercatili, puta cùm merces vendit, & dilationem dat pretij: & tunc adhuc ſecundum nos minus debet excedere communem taxationem: imò mercatori non tantùm in his apud nos, ſed minus tribuitur licentiæ, tum propter promiſcuam neceſſitatem mercium, tum ad amputandam materiam fraudum increbeſcentium, & alias rationes, de quibus vt ſ. *quæſt.* 23. & num. 541. tum quia negotiatio & induſtria mercatoris, opificis, vel negotiatoris, non verſatur in pecunia exercenda, nec in fœneratione, ſiue principali, ſiue incidenti, ſed in induſtria, & in mercibus. Igitur non debet negotiari de ſimplici pecunia, vel vſu pecuniæ: quinimò negotiatio fœneratoria ſi ſola ſit, reprobatur, non ſolùm à Philoſophis, vt ſuprà num. 2. & 441. ſed etiam à legiſlatore, & à iure ciuili, vt in Nouell. conſtitut. 110. *de nautic. vſu.* vbi quædam præcedens conſtitutio etiam in articulo beſſium reprobatur, eò quòd conceſſa erat ſolam fœneratoriam exercentibus, vt plenius diximus ſuprà num. 58. quia fœneratio non eſt de iure iuſta negotiatio, cum ſit potius quædam tolerantia, quæ non debet in tantam conſequentiam trahi. Liceat igitur mercatori ex iuſta ſua negotiatione ſecundum eius qualitatem negotiari, ſed in ſola pecunia (cum non amplius hoc faciat tanquam iuſtus mercator, ſed tanquam quilibet) non eſt iuſtum, nec decens, nec Reipublicæ vtile, plus ei licere, quàm alij cuilibet. Sextò, quia aliàs aliqui negotiationem vel mercaturam ſolo nomine

nine fingere poſſent, qui tantùm meram fœnerati-tiam, aut pro maiori parte exercerent: alij verò de facili fraudem facerent de perſona ad perſonam, interpoſito quolibet vel viliſſimo mercatore, qui nomen ſuum quibuſlibet accommodaret: & ſic promptum eſſet legitimum modum vſuræ ſiue interuſurij fraudare & excedere. Igitur vel fraudum omnium vitandarum gratia iuſtum & æquum eſt, taxationem communem interuſurij ad omnes extendi. fac. not. in *conſuet. Pariſ.* §. 13. *glo.* 3 *num.* 9.

608 ¶ Non obſtat primùm, quia proportio & modus *d. l. eos.* quanquam tempore Iuſtiniani (vt ſolebant creditores faciles eſſe, non acerbi, vt ſuprà *num.* 81. cum ſeq.) ſummam tunc rationem habuerit: tamen ſenſim exoleuit, & meritò propter nimiam incommoditatem debitorum, ex eo quòd increbeſcente barbarie & malitia cœperunt creditores bonis legibus paſſim abuti, inſidiando fortunis debitorum, vt ſæpè diximus, & tandem inualuit mitior & commodior vſus fœnoris. Vnde quamuis quandoque liceat à veteribus vſuris ad noſtras arguere, vt ſup. *quæſt.* 75. hoc eſt verum, vbi datur eadem ratio & æquitas, nec agitur de fœnore ampliando, ſed reſtringendo: ſecùs ſi agatur de vſura augenda, vt hîc: tunc enim non licet arguere à dictis legibus, quoniam correctæ ſunt & exoleuerunt. Porrò licèt Iuſtiniano non malè tempore ſuo viſum fuerit maiores communibus vſuras iuſtis mercatoribus concedere, tamen hodie multò maioribus & grauioribus prædictis rationibus apparet, & nobis videtur non concedendum. Non obſtat quòd viſum eſt Bald. ſuprà num. 517. tempore ſuo iuſtum ad rationem dextantis, quia ex ignorantia iuris fuit, vt ſuprà *numer.* 517. Teſtatur autem Columel. *de re ruſtic.* quòd agricultura erat quæſtuoſior mercatura: vnde non eſt mirum, ſi tunc moderatio legalis erat mercatoribus commoda, & ſic toti Reipub. quia merces viliùs emebantur: poſtquàm autem per abuſum irrepſit improbum fœnus, vt ſuprà num. 506. neceſſe eſt merces cariùs vendi, aut vitiari, vt mercatores ſuperlucrentur: vt autem abuſus abuſum trahit, ita moderatio aliam moderationem inducet. Non obſtat ſecundum, quia fœnus & quæcunque vſura non debet inter iuſtas negotiationes, vel artes numerari, vt dictum eſt. Ad tertium reſpondetur primò, quòd interuſurio taxando magis attendi debet vtilitas & ſubleuatio debitorum, quàm creditorum: ſed debitoribus non eſt vtilior pecunia mercatoris, quàm cuiuſlibet: & ſic æqualitas interuſurij promiſcui debet metiri magis ex parte debitorum, quàm creditorum: conſequenter vniformis eſſe debet, quantum ad ſummam metam, quàm excedere non liceat. Reſpondetur ſecundò, quòd aut intereſſe mercatorum conſideratur, dum negotiantur, & in his quæ ſunt iuſtæ negotiationis ſuæ, & iuſtè eorum pluris, quàm cæterorum intereſt: ſed hoc nihil habet commune cum negotio vſurario etiam incidenti. Aut verò conſideratur, dum & quatenus ſola pecunia ſine induſtria & alio ſumptu & labore negotiantur: & tunc non eſt conſiderabile, quòd pluris eorum quàm aliorum interſit, nec debet eis ſola pecunia tantùm parere & valere, quantum iuncta cum induſtria & periculo, & exercitio negotiationis ſuæ: imò hoc eſſet iniuſtum, & Reipublicæ perniciosum, vt latè ſuprà docuimus *nu.* 504. *cum ſequentib.* Et ſic nulla bona ratio patitur, ſed plurimæ obſtant, quominùs mercatori liceat communem congrui interuſurij rationem in vſuris pecuniarum excedere, alioquin vide quorſum res euaderet? ſequeretur enim, quòd ſi communiter interuſurium æſtimaretur ad rationem viceſimæ: quòd mercatoribus debet communiter adiudicari ad rationem quindecimæ, licèt ſortem, quando volent, exigere poſſent, quod eſſet abſurdiſſimum & iniuſtiſſimum: quoniam quindecima non eſt niſi medium & æquabile iuſtum pretium interuſurij pecuniæ perpetuò ſub libera & perpetua facultate luendi alienatæ, etiam à mercatore oſtendimus, ſuprà *quæſtione quinta, numero centeſimo vigeſimo ſexto, & quæſtione* 35. *numero* 169.

609 ¶ Sed inter ſortem perpetuò alienatam, & nullo modo alienatam, nulla eſt proportio, ſed pluſquam diametralis diſtantia. Et ſic ſi quindecima non eſt niſi iuſtum commune pretium interuſurij ſortis perpetuò alienatæ, non poteſt non eſſe nimis exceſſiuum ſortis non alienatæ. Et alioquin ſequeretur, quòd vt in mercatore quindecima eſſet iuſtum interuſurium ſortis nullo modo alienatæ, ſed ad librum exigibilis, ita in eodem, ſorte ad longum tempus, puta ad decem annos, alienata, iuſtum interuſurium eſſet duodecima, imò grauior vndecima, & ferè dextans vſura, & ad minimum non minor dextante, niſi dodrante vnius integri vel minimi, vt patet rectè calculanti, vt ſuprà in *Abaco*. Et rurſus quòd ſorte perpetuò ſub libera luendi facultate alienata, ſicut quilibet poteſt ſtipulari ad rationem duodecimæ, ita poſſet mercator ſtipulari ad rationem 8: vt enim ſe habent octo ad ſex, videlicet proportione ſeſquitertia, ita ſe habet beſſis vſura ad ſemiſſem: & pariter vt ſe habet beſſis ad ſemiſſem, ita ſe habet octaua ſortis annua ad duodecimam ſortis annuam, vt patet in *Abaco*. Et ſic ſi illa legalis augmentatio vſuræ, quæ eſt de iure in mercatore, videlicet beſſis ad ſemiſſem, & ſic proportione ſeſquitertiâ, hîc admitteretur, ſequeretur quòd ſicut licitum eſt communiter emere reditus redimibiles ad rationem duodecimæ, ita liceret mercatori emere ad rationem octauæ ſortis partis annuæ, quod eſſet improbum & inauditum fœnus, vtpote centeſimam excedens, & omni etiam veteri iure damnatum, etiam in mercatoribus, etiam in traiectitiis pecuniis, periculum marinum ſuſcipientibus. Et ſic concludimus, argumentum vſuræ, vel communis interuſurij, non eſſe in iuſto mercatore ferendum nec tolerandum. Fateor, tamen, quòd quandoque ſorte non alienata, ſed propter moram vel fruſtrationem iuſtè in hoc Senatu adiudicatum fuit mercatori ad rationem ſeptem in centum in anno, quod circiter ad rationem quindecimæ recidit, vt ſuprà dixi *quæſt.* 76. *ad finem.* Sed illud erat non propter ſimplex interuſurium, ſed propter intereſſe caſuale ipſius mercatoris, de quo putà impedito vel deteriorato exercitio mercaturæ, fraude vel nimia fruſtratione debitoris, qui certo die, vel loco, vbi ſciebat mercatoris intereſſe, ſoluendum ſuſceperat, & fefellerat. Vt autem illud exemplum eiſdem iuſtis cauſis concurrentibus & probatis iuſtè vſurpari, vel etiam pro qualitate negotij ſubiecti augeri vel moderari poteſt, ita ad rationem ſimplicis interuſurii, vbi de alio non conſtat, quàm de ſimplici dilatione, conuentione, vel mora, minimè extendi poteſt. Sed hîc quæro, an ſaltem inter ipſos mercatores liceat prædictum congruum modum interuſurii excedere, ſaltem infra beſſes legales, vel infra quindecimam? Videretur quòd ſic, cùm vterque certet de negotiando, arg. not ſuprà numer. 10. Breuiter contrarium puto, quia ſicut non licet non negotianti excedere præfatum modum interuſurii, ſiue debitor aliàs ſit negotiaturus, ſiue non, ita non licet mercatori præfatum modum propter ſimplex interuſurium excedere, ſiue debitor negotiaturus ſit, ſiue non. Secùs alia iuſta cauſa concurrente, de qua conſtaret, vt ſ. *nu.* 571. vel quatenus pactum in ſpeciem legitimæ ſocietatis recideret, participante creditore partem periculi, iuxta not, in *leg.* 1. *C. pro ſoc. & in c. per veſtras de donat. inter vir. & vxor.* Illud etiam in confeſſo eſt quòd inter mercatores frequentiùs, quàm inter alios,

occurrit iuſtas eſſe cauſas intereſſe caſualis debendi & pleniùs æſtimandi, tam ex officio iudicis, quàm pacto. Et pariter præter id, faciliùs inter mercatores occurrit iuſtas ſubeſſe cauſas fœnoris tam negotiatiui in pactum deducendi, quàm incidentis paciſcendi, vel officio iudicis æſtimandi, etiam in mutuo, vt inf. *qu.* 89. quàm inter non negotiantes. Sed non ſequitur, quòd periodus & ſuprema quantitas vſuræ debeat excedi in mercatoribus, vel laxior in illis ſtatui, quàm in aliis, vbi de ſimplici vſura, ſiue de æſtimatione ſimplicis & promiſcui interuſurij agitur.

QVÆSTIO LXXX.

SYNOPSIS.

1 *Natura pœna eſt vicem intereſſe caſualis, & momentanei obtinere.*

2 *Mora debitoris impunita eſſe non debet.*

3 *Viceſimam egredi non licet, niſi ob notabilem dilationem.*

610 ¶ OCTOGESIMÒ. Iam ſatis vidimus de ratione & quantitate interuſurij propter morã, ſupereſt videre, an quatenus in pactum deduci poſſit, & generaliter, an in debito quantitatis liceat paciſci de aliquo propter dilationem dando vltra ſortem? Breuiter, aut quæritur de pœna, aut de præſtatione ſucceſſiua. Si de pœna, non eſt huius tractatus: quia non committitur pro rata temporis, nec pro rata ſortis, ſed ſemel & conditionaliter: & ſic de ſe propriè non eſt vſura, nec ſpecies vſuræ, tametſi quandoque in fraudem vſurarum apponatur, quod eſt præter eius naturam. Natura enim pœnæ eſt loco intereſſe caſualis & momentanei ſuccedere, nec ſit opus probare, quod quantive interſit, vt inquit tex. *§. fi. inſt. de verb. obligat. leg. fi. de prætor. ſtipulation. leg. procurat. ad exhibendum. §. 2. rem rat. hab.* ideò magis ſpectat ad tract. de eo quod intereſt vbi dicendum reſeruo. Sufficit in tranſitu dicere, quòd ſi pœna exceſſiua, reducenda eſt ad arbitrium boni viri, per tex. in *l. vnic.* ibi, *eas tantummodo pœnas. C. de eo quod intereſt.* Si verò ſit in fraudem vſurarum, tunc non valet vltra legitimũ modum vſuræ, ſiue interuſurij. *l. Julian. § idem Papinian. de act. empt.* & in caſibus in quibus interuſurio locus eſt duntaxat *ſecundum prædicta.* Si autem agatur de præſtatione ſucceſſiua, ſiue de vera vſura largè ſumpta, hæc eſt materia noſtra. Et in hoc omnes Legiſtæ & Canoniſtæ vbiq; tenent ipſo iure non valere tanquam veram, meram & reprobam vſuram, ex quo quantitati & per dinumerationem temporis apponitur, vt Bald. & omnes in *l. 1. C. de ſumma Trinit. in leg. cum allegat. C. de vſur. in l. rogaſti §. ſi tibi. ſi cer. pet.* & omnes vbiq; (tædet enim nominatim citare) quæ ſententia nunc manifeſtè irrationabilis eſt, & ex ignorantia terminorum iuris & elenchi vſurarum proceſſit, vt ſatis ſup.

611 ¶ Dicendum, aut iſtud pactum de præſtatione ſucceſſiua, vel interuſurio ſit in mutuo, aut in obligatione oriente ex iuſta commutatione, putà ex venditione: ſi in mutuo, aut ab initio, & non valet, vt & ſup. nu. 55, quia neceſſe eſt mutuum eſſe gratuitum, & nullam vſuram in eo admittimus. Idem ſi ex breui interuallo, aut ex notabili interuallo: & adhuc non valet, niſi appareat de nimia mora, & peruicacia debitoris, vel quod veriſimiliter creditoris pluris interſit. Quo caſu non video reprobari poſſe pactum vel arbitramentum de interuſurio, ſaltem non excedens præfatam rationem quincuncis: quoniam poſt notabile interuallum creditor ſatis perfunctus eſt officio & liberalitate mutui, & ſic deinceps ceſſat fauor & ratio mutui: nec eſt iniquum creditorem deinceps de moderato interuſurio paciſci, dummodo iuſta cauſa ſubſit: nec enim temerè, nec de facili admitti de- A bet. Sed quid ſi ab initio fiat pactum collatum poſt hoc tempus vel moram, putà mutuatur vſque ad certum congruum tempus, cum pacto, quod niſi ſoluatur in termino: ex tunc non retrò aliquid annuum præſtetur? Reſpondeo, Aut agitur ſortem fortè alienatam, aut non: Primo caſu, aut agitur de venditione ſeu conſtitutione reditus redimibilis, & omninò valet, dummodo non excedat metas duodecimæ. Illud enim pactum magis eſt in fauorem debitoris, qui ſemper luere poterit, quàm creditoris, cuius pecunia perpetuò alienatur, & tamen reditus legitimus ab initio numerationis vſque ad illud tempus liberaliter remittitur. Aut verò agitur de venditione reditus non redimibilis: & tunc quantumcunque aliàs iuſto pretio B conſtitutus eſſet, nõ valet, quia recideret pactum legis commiſſoriæ, quod in mutuo omninò reprobatur, etiamſi ſolùm caueretur, quod res aliqua debitoris, corporalis vel incorporalis, eſſet vendita iuſto pretio tunc æſtimando, ſi ſolutum non eſſet in termino, vt plenè dixi ſup. *q. 52. num. 376.* Sed an hactenus valeat, vt poſt diem cogi poſſit debitor ſoluere penſionem conuentam, donec ſoluat vel redimat? Puto quòd ſic, dummodo creditor expreſsè offerat, & ſub hoc onere petat, quòd debitor quandocunque luere poterit. Sed an creditor hoc caſu videns debitorem nolle ſtare pacto præciſi perpetui non redimibilis reditus, petere poſſit vt ex die lapſa, vel ſaltem deinceps ſoluatur reditus redimibilis ad rationem duodecimæ? C Reſpondeo, non: quia non fuit ita pactum, licèt iuſtè paciſci potuerit: ſed ad hoc paciſcendum non poteſt debitori cogi: & citra pactum, ſi ſit interuſurium arbitrandum, non decet regulariter ad ſummum modum arbitrari.

611 ¶ Secundo caſu videlicet quando actum fuit ſortem non fore alienatam, ſed quòd nihilominùs exigi poterit: & tunc videtur poſſe ſuſtineri pactum eodem modo & caſu, quo in priore membro ſuſtineri poſſe diximus, factum poſt tempus vel moram, quia paria ſunt fieri tempore licito, vel conferri in tempus licitum *l. in tempus de hered. inſt.* Et ſolùm videtur exprimi, quod aliàs iure communi licet: & ita apertè ſentit Aymo. *conſ. 189, col. 3. verſu, ſecundo caſu.* At ego difficiliùs admittendum puto factum præmaturæ & D ab initio, quàm tempeſtiuè ex poſt facto, quoniam ab initio videtur extortum: tamen ſi veriſimiliter appareat nullam fuiſſe extorſionem, ſed bona fide factũ & moderatè, iuſtámque cauſam ſubeſſe, vt ſup. prout bonus vir arbitrabitur, ſuſtineri poteſt. Sed quid ſi in mutuo, & à tempore mutui pactum eſt de certo interuſurio ſucceſſiuo, an valeat, ſaltem poſt tempus notabile, & creditore remittente vſuram prioris temporis? Videtur quòd ſic arg. *l. placuit iũcta l. Seia de vſ.*

Breuiter

Breuiter contrarium puto, quod nullo tempore valeat: quia eſt vnica præſtatio, & vnicum pactum vſurarium & illicitum: & ſic non fit diuiſio temporis, ſed in totum non valet. Fac. quæ dixi in *Conſuetudinibus Pariſienſib.* §. 41. *num.* 47. *verſic.* 2. *concluſio.* Et ſic nihil debebitur in vim talis pacti, tanquam ex cauſa antiqua, ſed benè poterit arbitrari ex noua cauſa, ſi qua iuſta ſubſit moræ & interuſurij ſecundum prædicta.

613 ¶ Secundo principali membro, quando iſtud pactum fit in obligatione oriente ex iuſta commutatione, breuiter dicendum, quòd indubitanter valet eo modo, quo, ceſſante pacto, ex vera mora deberi poſſet hæc vſura, & aliquanto pleniùs, ex quatuor.

Vſura iure actionis plenior.

Primò in hoc, quòd ex ſola vera mora non currit, nec debetur ipſo iure, ſeu iure actionis certa vſura ſiue interuſurium, ſed de ſolo officio iudicis, ſeu arbitrio boni viri, qui non ſemper debet æſtimare vel adiudicare ad hanc ſummam rationem vnius in viginti, ſed paulò remiſſiùs: niſi conſtet quòd circunſtantiæ ſubiecti caſus ad hoc vrgeant, vt ſup n. 537. Sed ſi pactum ſit de certo interuſurio, illi ſtandum eſt, dummodo præfatam rationem viceſimæ non excedat, quæ nullo modo excedi poteſt, niſi quatenus res recideret ad intereſſe caſuale, de quo, & de præmonitione debitoris conſtaret, vt tactum eſt ſup num. 577. & latiùs in *tractatu de eo quod intereſt.* Secundò in hoc, quòd ſi mora purgetur infra modicum tempus, nulla vſura pro tempore præterito debebitur, quando currit ex ſola mora: ſed ſi ex pacto, debebitur pro rata temporis etiam modici, vt dictum eſt ſup. num. 5‹4. Tertiò, quia ex pacto currit etiam ceſſante mora, imò etiam pendente dicta dilatione, vt ſup. num. 538. quod non poteſt eſſe ex ſimplici mora. Quartò in hoc, quod faciliùs remittitur ea quæ ex ſola mora, quàm ex pacto & iure actionis currit, vt inf. *q.* 82.

614 ¶ Sed hîc emergunt quæſtiones. Prima, quid ſi de facto venditor, aut ſimilis creditor pecuniæ ſtipulatus ſit interuſurium ſupra rationem viceſimæ, an totum vitietur? Videtur quòd non, ſed ſolùm quatenùs excedit. Primò per *l. eos. in fi. de vſur.* cum aliis allegatis ſup. *q.* 10. *in principio.* Secundò, quia etiã ſi in totum vitiaretur, hoc eſſet verum, quantum ad pactum, & vt deberetur in vim pacti, quod in totum annullaretur: non autem in quantum circumſcripto pacto ex vera mora deberi poſſ.t. Et licèt pactum ob nimium exceſſum ſit in totum nullum, non tamen debet mora debitoris impunita eſſe *l.* 3. *in fin. de vſur. l. ſi hominem. manda. l. diui ad leg. Falc.* Breuiter puto, quòd ſi pactum non excedit rationem duodecimæ, non annullatur in totum, ſed ſolùm quatenus excedit rationem viceſimæ, in reſiduo valebit etiam in vim pacti, quod dico propter dictos quatuor effectus. Aut verò ad tantillum excedit rationem duodecimæ, & in totum non valet. Et moueor, quia propter nimium exceſſum ex certa ſcientia admiſſum meretur omni commodo & vſura priuari, arg. no. vt ſup. *q.* 10. *num.* 141. Non obſtat quòd ibi, niſi excedat rationem decimæ, non annullatur, ſed reducitur ad modum: quia ibi ſors erat alienata, ſed hîc nihilominùs exigi poteſt: & ſic hîc eſt longè maior exceſſus ſupra duodecimam, quàm ibi ſupra decimam. Et hoc caſu ſumma vſura iuris, videlicet beſſalis, quæ eſt ſumma, vt ſup. n. 446. exceditur: & ſic eſt planè improbum fœnus, etiam de iure infamans. *l. improbum. C. de his qui not. infa.* Et exceſſus tam enormis non debet eſſe impunitus: ſi autem reduceretur ad modum conceſſum, non puniretur in aliquo, vt ſup. nu. 145. Ideò vt in eo, in quo enormiter peccauit, puniatur, puto nullam adiudicandam vſuram etiam ex capite moræ: tum odio harum vſurarum, quæ ſunt veræ vſuræ, cùm ſors repeti poſſit: ſecùs ſuprà *quæſt.* 10. vbi ſors eſt alienata. Tum quia creditor ſibi in futurum conſulere poteſt renuntiando pacto vel exceſſum purgando & ſe reſtringendo ad rationem viceſimæ, donec ſoluatur, & ex tunc pro tempore futuro, non autem pro præterito, puto quòd currere poſſit vſura, ſed tanquam in vim veræ moræ duntaxat, non autem in vim pacti, vt pote improbi, & pœna non præmio digni, arg. *l. ſi negotia. de nego. geſt.*

615 ¶ Prædicta concluſio de nullitate vel reductione pacti limitatur dupliciter Primò, quatenus res recideret in intereſſe caſuale, vt ſi conſtaret de certo ſpecifico damno creditoris poſt moram debitoris, prius de tanto damno præmoniti: quia tunc ſuſtineri poſſet, non tanquam ſimplex interuſurium, ſed tanquam verum damnum: quod ſi excederet, ad arbitrium boni viri reduci deberet, vt in *prin. quæſt. de pœna.* diximus. Limitatur ſecundò, ſi dilatio valdè notabilis data eſſet, & ſic ſors ad notabile tempus, putà quatuor vel quinque annorum alienata: quia tunc quamuis ex ſolo prætextu non poſſit congruus noſter modus interuſurij excedi, vt mox dicam, tamen poteſt eſſe iuſta cauſa, vt pactum, alioquin ob exceſſum in totum annullandum, non protiùs annulletur, ſed moderetur & reducatur ad rationem viceſimæ. Et hoc niſi pactum excederet rationem decimæ, vel aliàs de nimia illaqueatione & ſupergreſſione conſtaret, vt eſſet iuſta cauſa in totum annullandi, & omni commodo vſurario creditorem priuandi. Et ſic in his multum exuberat boni prudentiſque iudicis arbitrium, nec ſingula ſingulatim præcidi queunt, nec video particulariorem in his per viam doctrinæ determinationem fieri poſſe.

616 ¶ Secunda emergens quæſtio, Quid ſi venditor aut ſimilis creditor re tradita longam dilationem ſoluendi dederit, an hac contemplatione poſſit maius viceſima interuſurium ſtipulari? Videtur quòd ſic, quia quantò magis ſors eſt alienata, tantò minùs ſterilis eſſe debet, vt ſup. num. 524. Cùm igitur ea nullo modo alienata currere poſſit viceſſima ex vera mora vel pacto, videtur quòd ea ad plures annos alienata poſſit aliquid moderatum addi viceſimæ, ſaltem ex pacto, putà ad rationem 16. vel 18. Breuiter dicendum puto, quòd ob notabilem tantùm dilationem, putà quatuor vel quinque annorum, non liceat rationem viceſimæ excedere: quia etiam de iure ob quamcunque dilationem non licet legitimum modum vſurarum excedere. *l. item quia. in fi. de pact.* Tamen ſi non eſſet ſimpliciter longa, ſed valdè longa, puta vſque ad decem annos vel vltra, tunc vtilitatis communis gratiâ non puto reprobandum pactum de maiori interuſurio, dummodo non excedat communes iuris vſuras videlicet ſemiſſes, & ſi excedat, ad eaſdem reduci debet. Cùm enim iam multis ſæculis nec abs re receptum ſit, legales vſuras caſtigare, abſurdiſſimum eſſet eas vllo modo excedere. Atqui leges etiam reſpectu cuiuſcunque dilationis (niſi forte perpetuò alienata, vt iam non ſit materia vſuræ, ſed reditus, vt in *Nouell. conſtit* 160.) non permittunt modum ſuum excedi, ergo nec nos permittere debemus. Et quod vltimò dixi, vſque ad ſemiſſes permitti, intellige quandiu durat illa dilatio tantùm: ſed ea finita, niſi prorogata fuerit, quamprimùm cœpit ſors exigi poſſe, non puto maiores quincunce vſuras currere. Prorogationem autem expreſſam vel tacitam ſufficere puto ad continuandas ſemiſſes, etiamſi non fiat ad tantumdem, ſed quantulumcunq; temporis, idq; in conſequẽtiam beneficij prioris dilationis: tum quod etſi ad breuiſſimum tempus prorogetur, tamen eadem dilatio cenſetur. *l. ſed ſi manente, de prec.* Quid ergo ſi venditor eſt iuſtus negotiator, an dicta decennali dilatione data poſſit ſtipulari vſq; ad beſſes? ſed hoc melius eſt principaliter in q. ſequenti tractare. Ex his patet malè conſuluiſſe Philip. Dec. *conſ.* 119. *in quæſt.* 2. quoniam ibi

erat dilatio data emptoribus vſque ad vndecim annos, & adhuc cum facultate ſe liberandi per duas ſolutiones: & ſic malè reprobauit pactum interuſurij ſucceſſiui, quia debebat & debet ſuſtineri vſque ad ſemiſſes legales, videlicet vſque ad rationem ſex annuatim in centum, pro rata rei traditæ & pretij debiti, etiamſi venditores non eſſent mercatores, nec aliter de ſpecifico intereſſe conſtaret per prædicta. Quod de Decij exemplo dixi, idem de omnibus aliis in ſimili dictum intelligatur.

QVÆSTIO LXXXI.

SYNOPSIS.

1 *Diminutio vſuræ ciuilis alio pacto non exceſſiuo poteſt compenſari.*

2 *Elegantiſſima quæſtio de inſtrumento dotali.*

616 ¶ OCTOGESIMOPRIMÒ quæro, ſi alicui ex vendítione vel ſupplemento permutationis aut diuiſionis deberi mille, & nomine interuſurij ſtipulari annua quadraginta, donec perſolutum ſit, an media parte ſortis ſoluta, compenſata vel aliter remiſſa, poſſit ſemper quadraginta annua exigere donec perſolutum ſit? Videretur quod ſic, quia initio partem notabilem, videlicet quintam interuſurij congrui certò remiſit: & ſic videtur hoc compenſandum cum incerto exceſſu interuſurij futuri temporis, nec hoc caſu videtur minor ratio augendi in futurum interuſurij ſub incerto euentu, quàm certò & præciſè augendi, data valdè longa dilatione, vt ad *fi. q. præcedent.* Fa. *l. nihil intereſt. in fi. de nau. fœn.* vbi diminutionem legitimæ vſuræ licet alio pacto non exceſſiuo compenſare. Breuiter contrarium dico, quia ſicut de iure ciuili nullo caſu licebat, etiam per viam pœnæ, vel prætextu minoris, prioris vſuræ legitimum vſuræ modum poſteà excedere. *l. 1. §. pen. de pig. l. placuit. §. 1. de vſur.* in quibus iuribus pondero verbum [*legitima*] & ſic tacitè de maioribus negatur etiam prætextu, ita hodie ſiue in fœnore negotiatiuo & improprio reditus duodecimæ, vt dixi ſ. *quæſt.* 26. ſiue in fœnore incidenti vt hîc, non licet hoc prætextu modum excedere: valet enim argumentum à veteribus vſuris ad noſtras, vbi eſt eadem ratio, & de reſtringenda vſura agitur, non aliàs, vt ſuprà *quæſt.* 75. Non obſtant quæ dixi, *in fin. quæſt. præcedentis.* quia ibi longè alia ratio in tam longa decennali dilatione, quæ certa eſt, & ex nunc certum & maius & incommutabile commodum affert debitori: quod non facit remiſſio partis vſuræ, quia volente creditore ſortem exigere, ſtatim erit inutilis & fruſtratoria: poteſt enim creditor cùm volet cogere debitorem ad ſoluendum, vel ſubinde dilationem redimendum, aut ad quam volet conditionem adigere. Et ſic concludo, quòd ad ſummum non curret vſura niſi pro rata reſiduæ ſortis debitæ, alioquin tandem id improbum fœnus recideret. Fallit in vno caſu, videlicet ſi creditor partem ſortis ſufficientem cum reſidua ad tantam vſuram liberaliter remiſerit, idque ſaluo iure ſolidi interuſurij, donec perſoluatur, & dummodo ita conſtet expreſſè vel tacitè actum vel reſeruatum: quæ pactio hoc caſu valet, quia quamuis nullo pacto fieri poſſit, vt interuſurium currat vltra ratam ſortis, tamen hoc caſu pactum facit, vt ſors cenſeatur debita, & non remiſſa quantum ad curſum interuſurij. Cùm enim fuerit liberalis remiſſio, potuit illi legem & modificationem quam voluit apponere, ſed in dubio non cenſetur hoc reſeruatum, ſed pro rata remiſſum.

618 ¶ An ergo nihil operabitur dicta clauſula donec perſolutum ſit? Reſpon. multum operatur, ſed quatenus ſubiecta materia & poteſtas contrahentium extenditur, & non plus. Vnde ſi de mille ſoluta eſſent ducenta tantùm, operatur quòd manet eadem vſura, vbi aliàs minueretur pro rata ſortis: pariter ſi ſoluta ſunt quingenta, operatur quòd currit vſura

A pro viginti quinque annuis, quantum reliquum debitum ſortis ferre poteſt, vbi aliàs non concurreret niſi pro dimidia, videlicet pro viginti. Vnde cùm quædam vidua fundum trecenta annua ferentem vendidiſſet, & tradidiſſet ſub multis dilationibus pretij, non excedentibus triennium, cum pacto quòd emptor teneretur ei reddere fructus vel eorum æſtimationem donec perſoluiſſet, Reſpon. quòd valebat pactum pro trecentis ſeu integris fructibus, quandiu emptor deberet ſex mille vel plus: quàm primum autem minùs de pretio deberet, minuendam penſionem fructuum, vt non excedat rationem quincuncis pro rata debiti: nec licet augere vſuram vltra modum conceſſum prætextu prioris minoris vſuræ. Rurſus B hæc ſcribens conſultus fui de pulchra quæſtione in dotali inſtrumento. Socer promittit futuro genero & filiæ quinta ſoluenda die nuptiarum & quoddam iugerum terræ, deinde poſt alia in fine inſtrumenti eſt clauſula huiuſmodi (placuit etiam quòd pro promiſſione quingentarum librarum, & pro ſolutione dictæ ſummæ, confeſſus eſt ſocer debere, & promiſit ſoluere 25. libras annui reditus vſque ad perſolutionem ſeu plenam ſolutionem dictæ ſummæ quingentarum librarum:) contigit quòd ſocer ſoluit centum die nuptiarũ, & in fine anni deceſſit vxor ſine liberis, ſuppoſitis moribus noſtris, quòd ea pecunia & reditus eſſet communis viro & vxori, quæſitum fuit primò, an illa vltima clauſula promiſſionis reditus induceret nouationem: ſecundò, an maritus poſſet petere à C ſocero integrum reditum viginti quinque annuorum donec ducenta ſibi perſoluerentur, an verò dimidiam reditus tantùm, videlicet duodecim cum dimidia: an verò pro rata ſummæ ſibi debitæ tantùm, videlicet decem, quæ ſocer offerebat ſoluere & continuare? Omiſſa diſputatione, reſpon. quantum ad primum non eſſe nouationem, quia verba dictæ clauſulæ neceſſariò non inferunt, & in dubio non præſumitur. *l. vlt. C. de nouat.* & ſic poteſt gener, ſi malit, omiſſo reditu futuro petere ducenta cum reliquis præteritis. Secundò, quòd dictus reditus non debet intelligi computandus in ſortem: cùm enim non ſit nouatio, & ſic principalis ſumma poſſit exigi, promiſſio dicti reditus debet intelligi pro interuſurio, non autem in de- D ductionem ſortis: alioquin eſſet nugatoria, niſi eſſet facta nouatio, & conſequenter ſocer liberatus à promiſſione quingentorum, quod non eſt dicendum: tum quia non fuit expreſſum, tum quia non erat ferè alia dos, quàm dicta quinquaginta, nec præſumitur promiſſio dotis ipſius nouata, & multo minùs in viginti annorum ſolutiones diſtributa, tum quia reditus promiſſus non excedit rationem quincuncis vſuræ, & ſic iuſti interuſurij: tum quia ſocer initio ſoluit centum, quod non feciſſet ſtante nouatione. Et ſic dicta verba (pro promiſſione & pro ſolutione) debent hîc intelligi, id eſt pro interuſurio ſummæ promiſſæ, purè debitæ & omninò ſoluendæ, cuius incerta quædam & voluntaria exactionis dilatio tacitè indulgetur. Ad ſecundum dico, primò, quòd gener non poteſt petere

Nouatio non &c.

tere integrum reditum diſtinctè, etiam fuiſſet facta nouatio, cùm non eſſet promiſſus ſibi ſoli, ſed ſibi & vxori ſimpliciter pro interuſurio dictæ ſummæ. Et caſu quo fuiſſet facta promiſſio cuilibet eorum in ſolidum, adhuc idem eſſet: quia cùm ſocer ſucceſſerit filiæ, loco illius concurrit cum genero, cui ſaltem per concurſum partem facit. Dico vltimò, quòd gener quantum ad reditum & reliqua, tenetur ſtare oblationi ſoceri: quia dicta clauſula (donec perſoluatur) non valet quatenus quincunx excederetur, etiam in contractu matrimonij, per no. ſup. *nu.* 489.

QVÆSTIO LXXXII.

SYNOPSIS.

1 *Fructus veniunt ex mora irregulari.*
2 *Vſura propter moram non ſoluentium.*
3 *Quâ deficiente non committitur vſurarum ſtipulatio.*
4 *Si ab inuito intempeſtiuè exigatur fit interuſurij deductio.*

609 ¶ OCTOGESIMOSECVNDÒ iuxta not ſup. *quæſt.* 80. quæro, An remiſſa ſimpliciter mora, cenſeatur vſura etiam præteriti temporis remiſſa? Reſp. non, ſed pro pleniori deciſione, aut mora remittitur facto debitoris vel creditoris: & ſiquidem facto ſolius debitoris, puta congrua oblatione, certum eſt quod purgatur mora quantum ad omnes effectus futuri temporis, non autem præteriti: imò oportuit præteriti temporis vſuras vel acceſſiones etiam iudicis officio tantum debitas offerri, alioquin non valuerit oblatio, tanquam imperfecta. Si tamen illæ acceſſiones non erant certæ vel liquidæ, ſuffecerit aliquid modicum realiter offerre, & pro reſiduo, ſi quod ſit, verbaliter offerre rationem ſeu calculum inire, & reliquum, ſi quod inuenitur, ſoluere, per text. in *l. ſi reſiduum. C. de diſtract. pigno.* nec requiritur ſatiſdatio, ſecundùm Alexand in *l. ſi mora. ſolu. mat.* & benè, vbi tantum de vitanda vel purganda mora agitur, vt tradit Fran. Rip. in *l. ſi inſulam. col.* 14. *nu.* 67. *de verb. oblig.* Si verò facto creditoris, tunc quatuor caſus occurrunt, quandoque ſimplices induciæ compulſionis dantur, quandoque datur facultas purgandi moram, quandoque vera & formalis dilatio datur, quandoque obligatio principalis in totum vel in parte tollitur. Primo caſu, vt ſi creditor facit pactum de non incarcerando debitore, vel bonis eius non pignorandis vſque ad certum tempus: & tunc mora præcedens non purgatur, nec eius effectus impeditur futuro & medio tempore, etiam reſpectu vſurarum, quæ ſolo iudicis officio procedunt, vel æſtimationis quanti plurimi, vel pœnæ, vel periculi. Quanquam ſi hoc pactum ante moram incurſam fieret, omnes hos effectus interim excluderet: quia tantiſper impediret principium & commiſſionem veræ & regularis moræ: quod vltimum dico, quia non impediret effectum acceſſionis naturalis, puta fructuum, qui reipſa veniunt ex ſola mora irregulari. Secundo caſu inſpiciendum quid agatur, quia ſi illa facultas daretur contemplatione vſurarum, impediret interim earum curſum: ſed ſi detur reſpectu principalis debiti tantùm, non impedit interim curſum vſurarum, etiam quæ ex ſola mora currunt, prout moram non tollit, ſed differt commiſſionem pœnæ vel eius quod caſualiter intererit propter defectum ſolutionis: quoniam iſtud intereſſe vel pœna reſpicit ſolutionem totius debiti principalis, & ſic eius exactione dilata neceſſariò differtur commiſſio pœnæ, vel huiuſmodi totius intereſſe: ſed ſi deberetur ſpecies, non deſineret eſſe periculo debitoris, per tex. ſingu. in *l. ſancimus. ad fi.* & ibi Bar. *C. de fideiuſ.* Bar. in *l. qui ob rem de condict. indeb. l. ſi inſulam. q.* 7. *de verb. oblig.* Bald. *c. ex literis. col.* 2. *de conſt. c. capitulum. col. fi. de reſcrip.* Alex. *l. ſi ex legati* & ibi Iaſ. *col.* 2. *de verb. oblig.* Matth. Afflict. *deci. Neap.* 150. *num.* 7.

Nota dilatio. [margin]

A Tertio caſu omnino interim mora extinguitur, & ſic omnis eius effectus interim tollitur: & in hoc differt iſte tertius caſus à primo, in quo non deſinit debitor eſſe in mora, ſed hîc deſinit interim eſſe in mora & culpa: & ſic non eſt dubium ceſſare omnem acceſſionem vel pœnam, quæ veniret ratione ſolius moræ.

610 ¶ Sed quid de vſura currente ex conuentione? Placet hunc punctum ab alijs neglectum, ſed ad multa vtilem, paucis *ἀναλυτικῶς* excutere. Et non videtur interim vſura conuentionalis impediri. Primò, quia non debetur ex mora, ſed ex ſtipulatione. Secundò, quia dilatio data eſt ſimpliciter de ſorte, & ſic non refert niſi ad ſortem principalem: vnde non debet in dubio extendi ad vſuras. *l. vlt. § vlt. de condi. indeb.* fa. Roma *ſing.* 41. *reſtitutio.* Panor. *con.* 55. *lib.* 1. Nec obſtat quòd impedit interim pœnam & intereſſe caſuale, quia hæc reſpiciunt totam ipſam ſortem principalem quæ differtur: ſed vſura non reſpicit totam ſortem principalem, ſed eius interuſurium ſucceſſiuum, & ſic inter hæc diuerſa eſt ratio. Tertiò, quia remiſſa ſorte non remittitur vſura, quæ iure actionis debetur, vt mox dicetur: igitur multò minus ea dilata. Quartò, quia iuſtius eſt currere vſuram data & pendente, quàm nulla dilatione data per not. ſuprà *num.* 524 ſi igitur dilatio iuſtificat curſum vſuræ, igitur non tollit nec impedit. Quintò, quia dilatio multum operatur, differendo exactionem ſortis & vſurarum, abſque eo quòd interim impediat curſum vſurarum conuentarum: ergo in dubio non debet eas impedire, ſaltem quando vi propria ex ſtipulatione currunt, vt hîc, & facienda interpretatio contra eum, qui ſe fundat in verbis, præſertim liberaliter prolatis: quia ſufficit quòd vel in paucis operentur. *l. tutori. C. de nego. geſt.* & alioqui ſequeretur, quòd ſimplex datio dilationis tantum operaretur, quantum datio vſusfructus ſortis principalis, quod videtur abſurdum, & contra mentem concedentis. Aſſumptum liquet, quia datio vſusfructus non poſſet plus operari, quàm quòd interim vſuræ etiam per ſtipulationem debitæ remitterētur, *l. poſt quam in fi. de vſufruct. ea. rer. quæ vſu conſu.*

621 ¶ In contrarium argu. Primò de re ad tempus. *l. miles ita, in principio. de milit. teſta.* vt arguit Iaſ. *l. in diem. de condict. indebit* Deci. *repeti. cap.* 2. *col.* 2. *de iudiciis.* Igitur ſicut remiſſa ſorte in totum neceſſariò deſinit vſura, igitur ea remiſſa ad tempus (quod fit per dilationem) remittitur vſura ad tempus. Sed hoc argumentum non valet, cùm ſit diuerſa ratio, vt per Iaſ. in *l. ſi fundus. ſoluto. matrimo. in l. quoniam in priorib. in princip. C. de inofficio. teſta.* Diuerſitatis autem ratio notoria eſt, quia remiſſa ſeu alienata ſorte ad tempus tantò iuſtior eſt cauſa vſuræ. Secundò argu. per textum in *l. cùm quidam § ſi pupillo, in fi de vſur.* vbi dicitur quòd vſuræ non propter lucrum petentium, ſed propter moram non ſoluentium infliguntur: igitur ceſſante

Arg. de re ad tempus. [margin]

B C D

Digitized by Google

A mora non currunt. Sed certè ille text. loquitur in vſuris, quæ ſolo iudicis officio ob moram irregularem veniunt, vt ſuprà *quæſt.* 40. & ſic nihil facit ad q. noſtram. Ideo probatur melius tertiò, in l. lecta, ſi cert. peta. vbi pactum etiam nudum dilationis ſubſequens, impedit etiam ipſo iure curſum & effectum ſtipulationis vſurarum præcedentis. Quartò, quia etiam fructuum acceſſionem, quæ naturalis eſt & rei perſecutoria, impedit: igitur multò magis vſuras impediet. Si enim emptor ſoluto pretio dederit venditori dilationem tradendi, non tenetur interim venditor ad fructus: igitur multò minus ad vſuras pretij. Igitur pariter ſi venditor impleuerit, & nihilominus emptori dilationem ſoluendi pretij ſimpliciter dederit, ſiue tempore traditionis, ſiue poſtea, non tenebitur emptor pendente dilatione ad aliquas vſuras, etiam pro B rata fructuum: igitur multò minus ad alias quaſcunque vſuras. Quintò, quia data dilatio ſoluendi pecuniam æquipollet dationi vſusfructus eiuſdem pecuniæ ad idem tempus: imò fortior & potentior eſt. Patet, quia data dilatione interim non tenetur debitor ad aliam cautionem, etiamſi in teſtamento dilatio legata ſit, vt in *l. non ſolùm. §. poteſt. l. Aurelio. in prin. l. Aurel. §* 10. *de liber. lega.* ad cautionem tamen teneretur, ſi ei ſummæ debitæ vſusfructus datus vel legatus eſſet. *l. ergo. de vſufruct. ear. re. quæ vſu conſu.* Et tamen is, cui ſimplex dilatio ad tempus ſimpliciter legata eſt, non minus interim ab omnibus vſuris & pœnis eximitur, quàm ſi nominis vſusfructus (vt in *l. poſtquam. de vſufruct. ear. re. quæ vſu conſu.*) eidem legatus vel C datus eſſet, vt eſt caſus rotundus in *d. l. non ſolùm. §. illud.* vbi etiam Accur. ita decidit, quocunque modo etiam ex ſtipulatione debeantur vſuræ: igitur idem, quomodocunque, etiam ex contractu, dilatio ſimpliciter detur. arg. *l. quæ de legato. de lega.* 1. Vides hæc potentius vrgere & præponderare adductis pro parte prima. Quid dicendum?

622 ¶ Videretur diſtinguendum inter fœnus negotiatiuum & incidens, vt in primo procedant adducta pro parte prima, in ſecundo verò, adducta pro parte ſecunda. Verbi gratià in terminis iuris ciuilis: mutuauit aliquis ſub vſuris ſiue ſimpliciter, quo caſu tacita quædam commoda dilatio ſortis ineſt, vt ſuprà *nu.* 82. vel expreſſa certa dilatione ſortis data (non refert) clarum eſt quod ex die mutui iuxta ſtipulatio- D nem currunt vſuræ pendente dilatione tacita vel expreſſa, & idem ea finita. Fac ergo quod creditor poſtea dilationem ſimpliciter proroget, certum eſt quod cum eiſdem qualitatibus intelligitur, & ſub eodem onere vſurarum, quia prorogata dilatio vna & eadem eſt. *l. ſed & ſi manente. de precar.* dixi in *conſuet. Pariſi. §.* 23. *q.* 14 *num.* 48. & latius tradit Dom. Andr. Tiraq. in *tract. retract. conuen. §* 1. *gloſſ.* 7. *nu.* 24. *cum ſequ.* Si verò priori tacita vel expreſſa dilatione finita detur ſimpliciter alia ſortis dilatio, quanquam non ſit ita clarum (quoniam noua dilatio eſt) tamen idem videtur, quantum ad vſuras, vt pergant vt prius: tum quia videtur in dubio ſecunda dilatio dari ad inſtar primæ, & eadem continuata intentione, videlicet quantum ad E ſortem tantùm, non autem quantum ad vſuras: quia non videtur creditor poſt moram debitoris velle liberalior eſſe, quàm fuit initio ante moram, nec præſumitur mutata voluntas. *l. Statim Florus. in prin. de iure fiſci, l. cùm tacitũ. l. eum qui de proba.* Alex. *con.* 81. *nu.* 4. (vt in annota. dixi) *lib.* 5. Tum quia iſtud eſt fœnus negotiatiuũ, etiam principaliter intentum, & ſtipulatum non propter moram, ſed propter ipſum interuſurium, eiuſque compenſationem: & ſic non ceſſat ceſſante mora ex poſt facto, ſicut & ab initio currebat ſine mora. *l. item quia. §. fin. de pact.* Secus ſi creditor initio non mutuet ſub vſuris, hoc eſt vt ſtatim currant, nec paciſcatur purè & abſolutè de hoc quæſtu, donec ſors reddatur: ſed in caſum & euentum moræ, vel quandiu debitor erat in mora. Hic enim caſus non ſpectat propriè ad ſpeciem fœnoris negotiatiui principaliter intenti, ſed magis ad ſpeciem fœnoris incidentis, veluti cum venditor ſtipulatur vſuras ab emptore cui impleuit. Hæc enim ſtipulatio intelligitur ſecundum materiam ſubiectam, & ſic ratione moræ, & quandiu emptor erit in mora, & ſpectat ad fœnus incidens, vt ſuprà *num.* 573. His enim & ſimilibus caſibus dilatio ſiue in teſtamento, ſiue inter viuos ſimpliciter data, debet omnem vſurarum curſum interim impedire. Et hæc diſtinctio multum plauſibilis eſt, & habet magnam rationem: quia priore membro, videlicet in fœnore negotiatiuo, ſtipulatio vſurarum non eſt initio conditionalis, ſed pura, & abſoluta, nec expreſsè vel tacitè concepta eſt in caſum moræ, nec debetur vſura propter moram, ſed præciſè propter interuſurium conuentum. Secundo verò membro (quod ſpectat ad fœnus incidens) ſtipulatio vſurarum non eſt pura, ſed ab initio conditionalis: ineſt enim expreſſa vel tacita conditio, ſi & quandiu debitor erit in mora. Hinc eſt quòd deficiente mora ipſo iure non committitur ſtipulatio vſurarum, quia eius conditio deficit, caſus eſt. in *l. lecta. ſi cer. pet. ſa. l. Seia. ad fi. ibi, conditio expectaretur. de vſur.* & *ſup. num.* 501.

623 ¶ Verum mihi non ſatiſfacit hæc diſtinctio, quia etiam in vſura incidenti fieri poteſt vt detur vera dilatio: ſed ſuſpenſiua moræ & exactionis tantùm, non autem vſurarum quæ iure actionis currunt: ideo deciſiuè inſpiciendum quid agatur. Aliquando enim dilatio datur, vt debitor interim non ſolùm inducias exactionis, nec ſolùm remiſſionem moræ habeat, ſed etiam commodum interuſurij, ſiue ipſius pecuniæ debitæ, & eſt idem ac ſi eiuſdem pecuniæ ad id temporis daretur vſusfructus: & ſic interim non currit vſura, quantumuis iure actionis debita, ſed eam lucraretur debitor, & generaliter omnem acceſſionem, etiam naturalem fructuum, quæ ratione ceſſationis vel moræ veniret. Aliquando verò dilatio datur, non vt debitor lucretur interim commodum pleni interuſurij vel vſurarum, ſed ad ſimplices inducias tantum: & tunc eſt idem ac ſi ſimplex prorogatio fiat prioris dilationis, vel noua dilatio detur, cum eiuſdem tamen oneribus & qualitatibus. Vtrum autem agatur, non eſt difficile ex circunſtantiis caſus ſubiecti dignoſcere: in legatis enim, in quibus etiam plenior fit interpretatio, & quæ ſemper donationem implicant, clarum eſt fieri ad lucrum debitoris: & ſic quantum ad hoc non refert an vſusfructus nominis, an dilatio legetur, vt dictum eſt. *l. non ſolum. §. illud. § poteſt. leg. Aurelius. de libera. lega.* & ſic caſu. *l. Aurelio. in prin. eo. ti.* etiamſi nihil expreſſum eſſet de vſuris, adhuc interim nullæ currerent. In contractibus autem qui ſtrictiores ſunt, aut datur vſusfructus, & res clara eſt, aut verò ſimplicis dilationis fit mentio, & ad circunſtantias & coniecturas recurrendum. Nec tamen erit inutilis prior diſtinctio, quia in vſura negotiatiua difficilius erit præſumere dilationem in hoc datam, vt debitor lucretur vſuram: in incidenti autem hoc procliuius erit, & tamen in dubio dilatio non præſumitur niſi inducias operari, & ſic in dubio non impedit vſuram, quæ iure actionis ſimpliciter currit, niſi ſtipulatio non ſimpliciter, ſed in caſum moræ & durationis moræ concepta & ſuſpenſa ſit, vt in *l. lecta. ſi cer. pet.* tunc enim ceſſabit, ſicut etiam acceſſio fructuum, & quicquid in ſola mora fundatur, vel ab ea pendet. Sed ad rem. Quarto caſu principalis noſtræ diſtinctionis dicendum, remiſſam eſſe omnem acceſſionem, etiam præteriti temporis, ſiue fructuum, ſiue vſurarum, quæ tamen iudicis officio, & non iure actionis debetur. *leg.* 4. *C. depoſ. l. centũ Capuæ. leg. fi. de eo quod cer. loco.* Secus ſi iure actionis, quia ſupereſt actio, niſi aliter ſoluta vel remiſſa ſit. *l.* 1. *C. de indi.* & ſic facilius aboletur vſura, quæ propter moram tantùm, quàm quæ vi pacti

debetur, vt ſup. *n.* 613. Alberi. Saly. in *l. intelligere. in fi. C. de iuitio. pig.* Tamen ex verbis generalibus, & veriſimili mente facile eſt colligere, etiam actionem acceſſoriam remitti, vt in *l. Aurelius §. legatum l. vltima. §. Caio. Deliberat. leg.* Quæ debent intelligi, etiam ſi illæ vſuræ iure actionis debebantur.

Reſcripta moratoria. 624 ¶ Ex his deciditur quæſtio quotidiana de reſcriptis moratoriis quibus anni, quinquennij, aut alia debitoribus dilatio datur, an interim impediatur commiſſio pœnæ vel curſus vſurarum & acceſſionum? Breuiter idem ferè dicendum, quod in ſimplici dilatione ſimpliciter data nuper diximus, in ſecundo membro ſolutionis tertij caſus, imò paulo minus: quia hæc dilatio miſerationis cauſa inuito creditore datur, vnde ſtrictior eſt, nec extenditur ad remiſſionem acceſſionis fructuum, qui etiam ex ſola irregulari mora veniebant, quia in rei perſecutione conſiſtunt, & locupletaretur debitor cum iactura aliena, quod eſſet iniquum: nec enim indulgetur huiuſmodi reſcriptum, vt debitor lucretur, ſed ne tantiſper damno afficiatur. Imò nec puto de iure impediri vſuram conuentionalem, etiam in caſum moræ & dilationis conſtitutam, vt in *d. l. lecta.* & multò minus conuentionem reditus temporalis, vt ſup. *q. 71. per to.* Tantum ergo impediet exactionem ſortis, & curſum vſuræ extrinſecæ, quæ aliàs ex mora regulari veniret, & pariter commiſſionem pœnæ vel intereſſe caſualis. Quod vt ſit dilucidius, formo quæſtionem in caſu dubitabiliori, de quo in *l. 3. §. fin. de eo quod cer. lo.* Creditor mutauit pecuniam vſque ad certum tempus & locum, quo indigebat, obligatus ſub pœna vel alia periſtaſi, cuius debitorem præmonuit, qui ſoluturum ſe recepit in termino & loco: ſed interim cladem aut damna fortuita paſſus, impetrat huiuſmodi reſcriptum, & denuntiat creditori qui labente termino, cum non ſuppeteret tempus aut facultas obuiandi, damnum patitur, an debeatur, & ſaltem poſt tempus reſcripti damni æſtimatio cum ſorte exigi poſſit? Videretur quòd ſic, primò, quia cum huiuſmodi reſcriptum ſit in præiudicium alterius ſtrictiſſimè debet interpretari: & ſic ſatis eſt quod ſimplices inducias compulſionis ſeu exactionis operetur, ad quas ſolum tendere videtur: non enim tendit ad diminuendum ius obligationis, ſed ad differendum actum executionis. Secundò, quia quando ab inuito exigitur ante tempus, interuſurium medij temporis deducitur. *l. ſi conſtante §. quoties. ſol. ma. not.* in *l. 1. Cod. de condict. ex leg.* igitur ſi creditore inuito differtur ſolutio, debet refundi medij temporis interuſurium, & ſic multò fortius aliæ acceſſiones fauorabiliores. Tertiò, quia ſi iam eſſet damnum commiſſum, & acquiſita obligatio tempore reſcripti præſentati, certũ eſt quòd non tolleretur, ſed tantùm differretur: ſed ex hypotheſi tempore præſentationis imminebat & iam gliſcebat damnum in potentia propinqua exiſtens, mox in actum (cùm res remedio non eſſet integra) exiens, vnde habetur pro facto. arg. *l. pe. de teſta. milit.* vbi no. Bald. quòd potentia propinqua actui habetur pro actu. Panor. *conſ. 91. col. 2. lib. 1.* Quibus non obſtantibus dico quòd iſtud intereſſe non differtur, ſed committi impeditur quoniam huiuſmodi reſcriptum non continet ſimplices inducias compulſionis, vt in primo caſu, ſed veram & formalem dilationem debiti, & ſic impedit moram committi, quia (quod fortius eſt) etiam commiſſam extunc purgaret: conſequenter non committitur iſtud intereſſe etiam damni incurſi, prout non committitur pendente dilatione & ceſſante mora, per not. ſup. *n.* 32. quemadmodum ſi creditor ipſe dilationem dediſſet vel prorogaſſet: factum enim iudicis habetur pro pacto partis. *l. 1. C. ſi in cau. iudi. leg. ſi ob cauſam. C. de contr.* Sed ſi finita dilatione reſcripti non ſoluatur, & interſit, debebitur illud intereſſe extunc ſi quod iuſtum ſit: non autem intereſſe præteritum pendente dilatione commiſſum, cuius non habebitur ratio, niſi in hoc, quòd ſi rurſus mora committatur, & interſit, poterit illud nouum intereſſe pinguius æſtimari iudicis arbitrio, nec tam arctè reſtringi, vt aliàs fieri poſſet. arg. *l. & in contrariis. de vſur.*

Potentia propinqua.

615 ¶ Ex quibus ſequitur, quòd æquè impeditur commiſſio pœnæ conuentionalis, ita quòd ſi ſoluatur in termino per reſcriptum, prorogatio nulla debebitur: alioqui committetur cum effectu, quemadmodum ceſſante pœna nouum intereſſe comitti poſſet, vt diximus. Facit quòd iſtud reſcriptum, licet ſit datum cauſa mirationis, tamen non eſt datum vſque cauſa, ſed ex iuſtis cauſis, quæ veræ ſupponuntur: & ſic facit pulchrè doctrina Bart. in *auth. hen. ei qui. C. de temp. appellat.* Facit etiam quòd ſecundum opinionem Salyc. Fulgo. Areti. Decij & Purpur. in *l. quod te. ad fi. ſi cert. pet.* difficultas impedit moram committi, etiam in obligatione quantitatis: ſed iſtud vltimum periculoſum eſt, & de iure verior & receptior eſt opinio Bart. vt ibi dixi. Fateor quòd iuſta difficultas ex inopinato ſuperueniens diminuat de ratione moræ, etiam in debito quantitatis: non tãmen tollit omnem eius effectum, licet ſit iuſta cauſa temperandi vel reſtringendi boni iudicis arbitrio, prout totum hoc negotium præcipuè in æquitate conſiſtit. *l. ſequitur. §. ſi ſeruum. de verb. oblig. l. quod ſi Epheſi. in fi. de eo quod cer. lo. l. mora. de vſur.* Prædicta limito, vt procedant in reſcripto bona fide obtento, ſecus ſi vel poſtea de fraude & ſubreptione appareat: quia non obſtante ſententia homologationis intermediæ, à qua non fuit appellatum, quæ magis eſt prouiſio quàm definitio, tenebitur debitor ad omnia damna intereſſe, vſuras vel pœnas conuentas retrò: quia ex quo conſtat de fruſtratione, non debet eſſe impunita prætextu reſcripti per fraudem obtenti: imò tantò punibilior eſt, quantò authoritate & principis & publicæ poteſtatis abuſus eſt debitor ad fruſtrandum & damnificandum creditorem. Idem ſi creditor initio præſentati reſcripti ad litem vitandam conſenſerit homologationi, ſub onere vel proteſtatione damnorum & intereſſe, caſu quo cauſæ reſcripti falſæ poſtea inuenirentur, vel appareat de malitia & fruſtratione. Cæterùm de reliqua materia huiuſmodi reſcripti moratorij remitto ad ea, quæ plenius ſcripſi in *Conſuet. Pariſ. §. 195.*

Difficultas

QVÆSTIO LXXXIII.

SYNOPSIS.

1 *Si depoſiti permittitur vſus ſapit naturam crediti.*
2 *Intellectus l. 3. C. depoſiti.*
3 *De depoſito quod fit ad numerum.*
4 *Depoſitum eſt merum officiũ, & beneficium cuſtodiæ cauſa.*
5 *Quando depoſitum ſuam naturam excedit, in eo priuilegia ceſſant.*
6 *Depoſitor cui ſoluuntur vſuræ à creditoribus non ſeparatur.*
7 *Differentia inter pactum in continenti appoſitum, & ex internallo.*
8 *Intellectus l. Quintus. Dep.*

616 § Octogeſimotertiò videndum quid de vſuris in actione depoſiti, mandati & ſimilibus. Et ſufficit vnum caſum diſcutere, puta hypotheſin, de qua in. *l. Lucius. cum. l. ſeq. in fi. l. Publica depoſ.* Et primo more noſtro explicabimus ſententiam iuris ciuilis, deinde quid hodie obſeruandum ſit in praxi, in conſulendo & iudicando. Quantum ad primum, depoſitarius tenetur ad vſuras triplici caſu: primo ex mora officio iudicis. *d. l. die. in fi. depo.* ſecundo, ex pacto iure actionis. *d. l. Lucius* & *l. Publica.* §. 1. & his duobus modis directò: tertio per accidens, propter delictum, ſi illicitè conuertit in vſus ſuos: tunc enim poteſt conueniri depoſiti ad ſortem & vſuras, etiam citra moram & pactum, quorum defectum ideo non poteſt cauſari depoſitarius, quia potius gratias agere debet, quòd furti non conuenitur. l. 3. C. depo. Extra hos caſus depoſitarius non tenetur de vſuris. Hæc eſt breuis & clara iuris ſententia, quæ, quia glo. & Doct. circa hæc in multis errauerunt, paulò latius verum & γνήσιον quarundam id genus legum, quæ vulgò vt contrariæ & obſcuræ diſtorquentur, ſenſum & genuinam conſonantiam obiter aperiendo explicanda eſt. Aut ergo pecuniæ depoſitum eſt merum & purum depoſitum, quod eſt, quando pecunia depoſita eſt ſignata vel occluſa, vel tanquam ſpecies, ita quod eadem corpora numorum reddi debent, nec depoſitarius vti poteſt: aut verum non eſt merum & purum depoſitum, puta quia expreſsè vel tacitè actum eſt, quòd tantundem reddatur: & ſic abit in creditum, ſiue tranſit in dominium depoſitarij, qui poteſt vti, vt d. l. Lucius. Primo caſu clarum eſt, quòd depoſitarius non debet vſuras, nec ad eas obligari poteſt cùm hæ ſubſiſtere nequeant ſine ſorte, & hic nullius ſortis vſum nec dominium habeat. Fallit dupliciter tantùm, primò poſt veram moram: extunc enim iudicis officio current legitimæ, videlicet ſemiſſes, niſi minores in regione frequententur, ſecundum no. ſuprà. *leg. eos.* Quod primum ſublimitatur, niſi in caſum moræ pactum eſſet de certis vſuris, quia illæ venirent, dummodo non excederent beſſes, ſi deponens eſſet iuſtus negotiator, aliàs ſemiſſes, non obſtante quòd minores in regione magis frequentarentur, vt diximus ſuprà *nu.* 513. Fallit ſecundò, ſi depoſitarius conuertat in vſus ſuos, & ſic furtum committat. l. 3. C. depoſ. quo caſu duo genera actionum competunt domino, vt eſt tex. rotundus in *l. ſi ſacculum. in princ. depo.* Primum genus eſt vetus actio depoſiti, ex priore contractu: ſecundum genus ſunt duæ actiones ex delicto, videlicet condictio furtiua rei perſecutoria ad ſortem. *l. qui furtum. de condi. furt.* & actio furti merè pœnalis ad duplũ. Et eſt electio domini vtro genere agat, qui cùm nequeat vtrumque cumulare, eligere tenetur. *l. 1. §. Cod. de furt.* fac. *l. quod in hærede. §. eligere. de tribu. actio. l. cum filius. §. variis. de leg. 2.* Et ſi eligat viam ciuilem depoſiti, poterit petere vſuras, non à die depoſiti,

A ſed à die contrectationis & furti commiſſi, hoc probato: non autem probandum eſt, nec requiritur quòd depoſitarius negotiatus fuerit, aut in vſus proprios conuerterit, vt ſtatim dicam. Et dico quòd hoc caſu veniunt vſuræ non iure actionis, ſed officio iudicis tantùm, tanquam conniuentia quadam domini contrectatione furtiua conuerſa in ſimplicem moram: & intelligo quòd de iure veniunt ſemiſſes ſimpliciter, hoc eſt etiam ſi minores in regione magis frequentarentur. Et moueor, tum quia fur non eſt dignus hac benigna interpretatione, vt intelligatur de minimis vſuris. arg. *leg. bona fides. depoſ. l. ſi libertus. de bo. liberto.* tum quia ſi velit repellere agentem ad ſemiſſes, contra proprium commodum laboraret: quid enim
B aliud aget, quàm irritare dominum, vt agat furti ad pœnam dupli, & condictione furtiua ad ſimplum? *l. qui furtum. de condic. furt.* Sed agendo depoſiti ad ſortem & vſuras nõ poterit actor maiores ſemiſſibus vſuras exigere, per tex. in *d. l. eos. verſ. & eam quantitatem.*

617 § Antequam ad ſecundum caſum veniam, non minus vtile quàm iucundum erit, ſcrupulũ vnum, qui nunc menti occurrit, & in quo omnes glo. & Docto. adusque hærent, eximere, circa. *d. l. 3.* & *l. qui furtum,* quam omnes faciunt contrariam. *l. 1. §. rem depoſ.* nec aliter hanc *ἀντινομίαν* eluere valent, quam more imperitorum dicendo, ſecus hîc, vtendo: ſecus ibi, vendendo: qui error proceſſit ex ignorantia ſpiritus, ſeu rationis decidendi dictorum iurium. Ego dico, quod ratio decidendi. *d. §. ſi rem,* eſt per *l. 3. C. depoſ.* vbi di-
C citur quod depoſitarius, qui pecuniam in vſus ſuos ſcienter conuertit, ideo poteſt conueniri depoſiti, etiam ad vſuras, licet nec alia mora, nec pactum interceſſerit: quia aliàs furti conueniri poſſet ad duplum, & conditione furtiua ad ſortem. Et ſic ille tex. ex ratione deciſiua in eo expreſſa ſatis apertè indicat, quod ibi vſuræ non veniunt directò, ſiue ex ipſa vi, vel natura actionis depoſiti, ſed veniunt accidentaliter, præter naturam actionis intentatæ, propter illud extrinſecum accidens, quod actor longè grauiorem actionem amittit ad commodum depoſitarij, qui non debet vſuras detrectare ſed magis gratulari quod mitius cum eo agitur. Vnde dico eſſe contingentiam facti,
D quod in *d. l. 3.* narrátur, quòd in proprios vſus conuerterit, & ſic non reſtringit, vt eſt tex. ſingularis. qui non ſolet citari. in *l. item veniunt. § ait ſenatus. ibi (hoc euenerat.) de peti. hære.* Idem ergo ſi in vſus aliorum, dando vel mutuando, conuertiſſet, vel aliter contrectaſſet furtum committendo, vt ſic furti teneretur, quia tunc eadem eſt ratio in tex. expreſſa. Et ita omnino debet intelligi. d. §. ſi rem. vbi ratio decidendi, quæ ibi tangitur, & ſubobſcurè exprimitur, *ibi (quia ſemel dolum feciſti)* debet ſuppleri ex *d. l. 3.* quę ſufficit pro vera gloſſa & interpretatione. *d. l. qui furtum.* & *d. §. qui rem.* inter quæ nulla prorſus eſt antinomia, ſed conſonantia omnimodo: quia d. l. qui furtũ. loquitur de vi directa ipſius actionis: ſed. *d. §. ſi rem.* loquitur de eo, quod actioni

actioni tribuitur per accidens. Si enim depoſitarius in re depoſita, ſiue vtendo, ſiue vendendo, aut aliàs ſemel furtum cõmiſerit, deinde res ſiue eius culpa caſu fortuito perierit, non tenetur depoſiti directò, ſiue ex vi & natura ipſius actionis, quia in ea non venit caſus ſine dolo malo & lata culpa contingens, *ita loquuntur d. l. qui furtum.* Sed tamen quia ſemel actione furti alligatus fuit, quæ non deſinit, quocunque modo res pereat, poteſt dominus ſi velit omiſſo crimine, & pœnali actione furti ad duplum, depoſiti agere ad ſimplum: nec poteſt depoſitarius agentem excludere, ſed magis gratias agere, vt dic. l. 3. & ſic in effectu competit hoc caſu actio depoſiti, re caſu perempta, non vi propria & natura ſua, ſed per accidens: quia dominus poſſet agere furti ad duplum, & ſic facit gratiam agendo veteri actione depoſiti ad ſimplum, cuius reliquiæ non ſunt penitùs ſublatæ. Et ita loquitur *d. §. ſi rem.* qui ex his ampliatur procedere, etiam ſi conſtaret, quòd res eodem modo fuiſſet peritura penes dominum, vt pleniùs dixi in nouis noſtris intellect. vnde hæc ſummatim neceſſe fuit tranſcribere, vt intelligeres ad quid in principio huius quæſt. nouè diſtinxi venire directò vel per accidens.

Per non reddit ſuperlucrum.

628 ¶ Antequàm ad alia tranſeam, occurrit vna quæſt. neceſſaria ad plenum intellectum. *d. l. 3. C. de poſi.* & plurium id genus legum vſurariarum, retento themate *d. l. 3.* Is penes quem depoſita erat pecunia in ſpecie, illicitè vſus & negotiatus multa ſuperlucratus eſt; vtrum omne lucrum inde proueniens teneatur reſtituere? Bal. *in leg. 2. q. 10. C. pro ſocio.* tenet quòd ſic, quia locupletior ex re mea factus eſt, allegat. *l. qui ſine de nego. geſt.* refert & ſequitur Philip. Dec. in *l. certi condictio §. ſi. nu. 3 ſi cer. peta.* Sed nimis ſupinè labuntur, non ſolùm contra communes iuris regulas, ſed etiam contra text. apertos in indiuiduo. Eſt enim vulgata regula, quòd res ex pecunia mea etiam immediatè, etiam mala fide acquiſita, non eſt mea, nec mihi reſtituenda. *l. 1. C. ſi quis alteri vel ſibi. l. quamuis ex ea. C. de pig.* quod procedit etiam, ſi acquiſita ſit per eum, cum quo erat nobis contractus ſocietatis, etiam quæſtuariæ, ſed extra cauſam ſocietatis acquiſitio facta eſt. *l. cum duobus. §. cùm erant. pro ſoc.* not. omnes in *l. ſi patruus. C. communia vtriuſque iudi.* Petr. de Peruſ. *tract. ſociet. part. 5. q. 1.* dixi ad Alex. *conſ. 46. n. 11. lib. 1.* & in indiuiduo contra Bal. eſt tex. in *l. ſi ex ea. C. de rei vend.* vbi pondero quid ipſemet depoſitarius (& ſic mala fide) acquiſiuit: & tamen deponens non poteſt petere res inde emptas, nec earum partẽ. Hinc etiam tenent Theologi Scholaſtici, quòd etiam vſurarius, qui ex pecunia vſuraria multa acquiſiuit, non tenetur ea reſtituere, ſed tantùm pecuniam, & id in quo alios damnificauit. Ita Tho. 2. 2. q. 74. *art. 3.* Scot. Gabr. Biel. & alij in *4. ſent. diſt. 15. quæſt. 2.* ſequitur Petr. Anch. in *Rep. c. peccat. col. 2 de reg. iur. lib. 6.* Ioan. And. Lapus. Gemin. Phi. Franc. *c. quanquam in prin. col. 2. de vſur. in 5.* Laurent. de Rodulph. *tract. vſurarum, quæſt. 44.* Panor. *cap. fin. in fin. de vſuris.* Claua. in ver. *vſur. 1. §. 55.* vbi dictum Baldi nominatim reprobat. Dicimus ergo, quòd ſi talis depoſitarius conuenitur depoſiti, non tenetur vltra ſortem, niſi ad vſuras legitimas *d. l. 3.* ſunt enim legitimæ indicatura fructus, ſeu commodi pecuniæ contra moratorem: ſi quid autem ſuperlucratus fuerit, id non eſt fructus pecuniæ, ſed negotiationis & induſtriæ, & ſic non debet deponenti reſtitui, quia ſatis eſt quòd non faciat damnum, nec debet de alieno dolo negotiari. Quòd ſi deponens præterea damnificatus fuerit dolo & fruſtratione depoſitarij, locus erit æſtimationi intereſſe caſualis præter vſuras *l. 4. in fin. de eo, quod cer. loco.* Non obſtat *d. l. ſine.* allegata per Bal. quia loquitur in eo qui geſtionem ſuſcepit negotiorum meorum, & ſic mihi negotiari tenetur, ſicut & procurator ad negotia vnde quicquid ſuo nomine de pecunia mea acquiſierint, tenentur reſtituere, *l. idemque. §. ſi procurator. manda.* quemadmodum & ſocius intra cauſam ſocietatis. *l. ſi quis ſocietatem pro ſoc.* ſecùs in eo, qui non tenetur nobis negotiari. Itaque hodie ſecundum præfatam noſtram moderationem, *ſ. nu. 537.* non tenebitur dictus depoſitarius, ſi depoſiti conueniatur, niſi ad quincunces à tempore quo cœpit vti, & non ad aliud, niſi quatenus locus eſſet intereſſe caſuali, de quo aliàs loco ſuo.

Nec vſuras.

629 ¶ Redeundo ad rem, capio ſecundum caſum, quando non eſt merum purum depoſitum, ſed poteſt depoſitarius vti, & in vſus ſuos conuertere: quod accidit dupliciter, primò, & pacto vel permiſſione expreſſa, vt *l. 1. §. ſi pecunia. l. ſi ſecundum §. 1. depoſi.* ſecundò tacitè, & iſtud adhuc duobus modis. Primo, quando pecunia deponitur non ſignata, ſed ad numerum, vt in *l. dic. §. 1. depoſ.* Et ſanè intellige quando ſimpliciter ad numerum deponitur, & tunc eo ipſo actum videtur, quòd abeat in creditum, vt vti poſſit, & ad tantundem teneatur *d. §. 1.* Secùs ſi apparet numerationem eſſe factam, non vt tantundem reddi poſſit, ſed vt ſciatur quantum ſit, & nihilominùs tanquam ſpecies depoſita fuit, vt idem reddatur, quia tunc eſſemus in primo principali caſu, & probatur in *d. l. Lucius.* Secundo modo etiam tacitè videtur actum vt vti liceat, & abeat in creditum, quando fit pactum de vſuris; quia impoſſibile eſt vſuras currere, niſi tranſlato vſu & dominio ſortis. *d. l. eo. in fi.* Et ſic conſequens tacitè implicat neceſſarium ſuum antecedens. *l. illud. de acq. vel omitt. heredit.* & hoc quando pactum fit purè: aliàs ſi ſub conditione, vel in diem, nondum neceſſariò per ſe illud implicaret, niſi alia accederent. Hoc ergo ſecundo caſu dico, quòd depoſitarius non tenetur ad vſuras, eo ipſo quod in vſus proprios conuertit, etiam ſi multum ſuperlucratus fuerit, cùm id licitè fecerit. tex. in *d. l. dic. §. pecuniam depoſi.* quemadmodum ſi expreſsè mutuatus fuiſſet, non teneretur. *vt ſup. num. 53.* ſed poſt veram moram tenetur, ſiue in vſus ſuos conuerterit, vt in *d. §. qui pecuniam,* ſiue non, vt primo caſu ex regula communi dictum eſt. Item ſi pactum ſit, etiam pacto nudo, dummodo incontinenti appoſito: & tunc etiam citra moram, ſiue vſus fuerit, ſiue non, tex. in *l. quinetiam depoſ.* in *l. Lucius.* in *fi.* in *l. Publia. §. 5. eod. ti.* Et ita debet intelligi & limitari. *d. l. ſi ſacc. § fi. &* *permiſſu* ſcilicet vel ratione moræ, vel ratione pacti: ſecùs vtroq; deficiente, vt Accur. ibi *in fi.* rectè intelligit.

Depoſitum ad numerum

630 ¶ Et ad pleniorem horum declarationem, pluriúmque connexarum legum nouum & ſincerum intellectum, aduertendum quantum ad hoc, vt remaneat actio depoſiti facta depoſitario permiſſione vtendi, non refert ſiue permiſſio fiat initio tempore depoſiti, an ex interuallo, quia eo ipſo quòd pecunia numeratur nomine depoſiti, etiam ſi incontinenti permittatur depoſitario vti, tamen non cenſetur deponens velle recedere à depoſito & natura depoſiti, niſi in quantum ea permiſſio neceſſariò infert: ſed non infert neceſſariò, quòd derogetur naturæ depoſiti, niſi in hoc, quod recipiens precariò vti poſſit, & conſequenter abeat pecunia in creditum eius periculo. Igitur in cæteris remanet natura & prærogatiua depoſiti. arg. *l. tutori. C. nego. geſt.* Quòd ſi ea permiſſio fiat ex interuallo, adhuc minor eſt dubitatio, propter actionem depoſiti iam acquiſitam & radicatam, quæ faciliùs conſeruatur, quàm inducitur, & contrà difficiliùs amittitur ius iam quæſitum, quàm dum quæritur, & eſt in fieri. Item ex quo ſemel præcedit contractus perfectus, non cenſetur in dubio ex conuentione adiecta circa idem negotium nouus contractus fieri, ſed prior informari, ſiue incontinenti, vt in *l. 1. §. quòd ſi rem. depoſi.* ſiue ex interuallo, vt in *l. qui negotia. manda.* idque indiſtinctè, non ſolùm ob ſubtilitatem iuris, quia primus contractus attenditur, vt in *dict. §. quòd ſi rem* ſed etiam vtilitatis gratiâ receptum eſt triplici ratione. Prima, vt remaneat antiquitas prioris

A hypothecæ Secunda, vt remaneant commoda, quæ iure communi & regulari inſunt actioni bonæ fidei. Tertia, vt remaneat priuilegium perſonale, excluſio compenſationis, & reliquæ prærogatiuæ, quæ iure ſpeciali inſunt actioni depoſiti. *l. ſi hominem. §. quoties. depoſ. l. pen. C. eo. & vltra prædictas rationes ſunt caſus legum, & tex. rotundi. in d. l. Lucius. l. dic. § 1. l. Publia. §. 1. l. quintus. l. ſi ſacculum. in fi. depoſi.* ob quæ cõmoda permittens ſimpliciter depoſitario vti, non cenſetur prædicta omnia iura ſibi acquiſita velle remittere, ſed ſolùm diminuere de iure ſuo, quatenus ex ea permiſſione neceſſariò infertur. *d. l. cum. C. de nego.* videlicet vt merum depoſitum vertatur in improprium, vtque dominium tranſeat, nec poſſit intempeſtiuè & ita promptè repeti vt priùs poterat. Hæc enim permiſſio beneficium eſt, quo iuuari debet accipiens, non decipi *l. in* B *commodato. §. cùm autem commoda.* Et ſic aliquod ſpatium vtendi & reddendi ineſt, non tamen tantùm quantum in mero mutuo, ſed circiter velut in precario, vt nouè diximus in annot. ad Phil. Decium. *l. 2. in prin. n. 25. ſi cert. pet.* vbi Decius, & in *l. contract. n. 11. de reg. iur.* nimis præfractè reprehendit opinionem Panor. in *c. 1. vlt col 3 de preca.*

Contra Decium.

631 ¶ Ex prædictis liquet, quòd nimis errauit Dec. in *l. certi condict. o. §. vlt. nu. 4. ſi cer. pet.* vbi fixè tenuit, quòd non remaneret depoſitum, quia eſt (inquit) repugnans & contra ſubſtantiam depoſiti, quòd dominium tranſeat. ideò cenſet conuentione partium fieri C non poſſe. *l. cum precario, de precar.* tum quia dominio ſemel tranſlato, agitur ex mutuo. *d. § vlt. & l. 1. § ſi pecunia de o.* Ad quæ facilis eſt reſponſio, primò ad id quod adducit de ſubſtantia, reſpondeo, quòd illud procederet in mero & puro depoſito, ſecùs in depoſito excedente naturam & terminos depoſiti, etiamſi ab initio id agitur. tex. in *d. l. Lucius.* & alioquin ſequeretur quod in pecunia non eſſet depoſitum, nec haberent locum iura depoſiti, niſi deponeretur vt ſpecies: non autem ſi ad numerum, quod eſt contra text. in *d. l. vlt. § 1. cum ſimilibus.* & contra libertatem tacitæ vel expreſſæ voluntatis contrahentium, quæ impediri non debet *l. pe. C. pro ſocio.* ſaltem quando legibus cõprobatur, vt hîc. Nec plus requirendum eſt ad ſubſtantiam actus, quàm lex requirit, *l. Gallus. §. videndũ.* D *de lib. & poſthu.* aliæ etiam reſponſiones colligi poſſunt ex his quæ ſtatim dicam. Minùs obſtat *d. lex. cer. condictio. § vlt. cum l. ſeq.* quia dico quòd glo & Doct. aduſque malè intellexerunt: putant enim quòd ibi Iuriſconſultus principaliter laboret ad ſciendum & docendum, an & quando pecunia debita ex depoſito poſſit conuerti in mutuum ſola voluntate, vt excludatur vel impediatur actio depoſiti, & ſola certi condictio ſpecialis (vt loquuntur) ex mutuo naſcatur vel ſubrogetur: ſed non eſt ita, nec is eſt finis & ſcopus dicti tex vt latiùs docui in nouis intellect. ſed ſcopus eſt ſcire & docere; quando pecunia depoſita abeat in creditum, & ſit periculo recipientis, vel quandiu maneat merum depoſitum. Et ſic totus ille text. nullo E modo contrariatur in ſeipſo, & multò minùs reliquis legibus, vt etiam veteres Doct. deinde qui eos ſecuti ſunt ieiunè & ſophiſticè intelligentes finxerunt, & ſuis ineptiis text. clariſſimum & faciliimum infinitos intellectus fabricando, & rurſus eoſdem ſubuertendo, obſcurarunt.

Nouus intellectus l. certi condictio §. vlt. cum l. seq. ſi cer. pet.

632 ¶ Dico ego natiuum ſenſum paucis retegendo, omiſſis his quæ ab hoc tractatu nimium recedunt, quod depoſitæ pecuniæ quadruplices ad ſummum modi ſeu gradus inueniuntur in iure. Primus, quando pecunia deponitur vt ſpecies, etiam ſi numeretur ad ſciendum quanta ſit, ſed ſimplicis cuſtodiæ cauſa, non data facultate vtendi, *l. 1. depoſi.* & iſtud eſt merum purúmque depoſitum, in quo ſtant omnia ſubſtantialia & naturalia depoſiti: quia nec dominium tranſit *l. licet, §. rei depoſitæ, depo.* nec periculum in recipientem,

Quatuor depoſiti gradus.

qui de ſolo dolo & lata culpa tenetur, nec ad vllas vſuras, etiam pacto expreſſo, vel ſtipulatione obligari poteſt, niſi poſt moram. tex. in *l. Lucius. depoſi.* vbi dicitur hoc eſſe nedum contra naturam depoſiti, ſed etiã abſolutè contra bonam fidem (& ſi prorſus intolerandum) vſuras deſiderari temporis ante moram, quo purum beneficium in ſuſcipienda pecunia dedit, abſq; vlla mercede & facultate vtendi. Et ita debet pulcher ille text. in ſuo natiuo ſenſu accipi, tametſi Roma *conſ. 500. col. 1.* Phil. Dec. Franc. Ripa. & alii in *l. 2. in princ. ſi cer. pet.* præpoſteris ſuis erroribus acti, audeant & literæ & menti legis, & ſenſui communi contradicere, dicentes hoc non eſſe illicitum, nec vſurarium, vtcunque ſit contra naturam depoſiti & æquitatem: ſed his cum ſuis monſtruoſis erroribus omiſſis pergamus. Secundus gradus eſt, quando depoſitum fit ad numerum, vel etiam (vt quandoq; quibus pecuniæ redundãt numerandi computandique tædio) ad menſuram. hoc expreſsè vel tacitè acto, vt tantundem reddere ſufficiat, & tunc adhuc eſt verum & formale depoſitum. Non obſtat *d. l. Lucius, depoſi.* vbi dicitur quod hoc caſu egreditur notiſſimos terminos depoſiti, quia verum eſt in quantum depoſitum ſtrictè capitur in primo & ſtricto gradu, vbi nec dominium nec periculum tranſit: tamen quia nihilominùs hîc inuenitur vera definitio & ſubſtantia depoſiti, quia recipiens merum officium gratuitæ cuſtodiæ præſtat, poteſt ad reſtitutionem quandocunque etiam ante diem præſtitutum indilatè cogi, ſequitur quod eſt verum & merum depoſitum. *l. 1. in prin, & §. de depoſi.* vnde licet ille tranſitus dominij & periculi excedat terminos depoſiti ſtrictè ſumpti, tamen ille exceſſus eſt valdè modicus, nec conſiderabilis, Primò, quia non reſpicit ſubſtantiam depoſiti, ſed accidens. Secundò, propter naturam rei depoſitæ, videlicet pecuniæ, in qua ob innatam fungibilitatem non ſolent conſiderari corpora, ſed ſola quantitas, vt infrà *q. 91. nu. 694.* & ſic tanta quantitas velut in abſtracto, magis dicitur depoſita, fideique recipientis commiſſa, quàm ipſa vel certa corpora in concreto: & ſic non eſt contra naturam huius depoſiti, quod tanta quantitas reddi poſſit. Tertiò, quia tantùm abeſt, vt officium & ratio depoſiti minuatur, ex eo quòd pecunia ad numerum deponitur, & abit in creditum, vt indidem magis augeatur. Patet, quia ſi depoſitarius ob id non minùs, ſed magis officioſus eſt, nec minùs extenſiuè vel intenſiuè obligatur, ſed magis extenſiuè, quia periculum præſtat. *l. certi condictio. in fin. ſi cert. peta.*

Secundus gradus.

633 ¶ Vnde malè & inaduertenter dicunt Docto. in *l. 2. in princ, & in l. certi condict. §. vlt. ſi cer. pet.* quòd hoc caſu ſit impropriũ ſeu irregulare depoſitum, quia imò eſt verum & proprium. Patet, quia ſi depoſitarius ſeſe obtulerit depoſito, vel promiſerit periculum rei depoſitæ, etiamſi omne periculum etiam fortuitum nominatim ſuſceperit, nihilominùs dicitur verum & proprium depoſitum, tex. in *l. 1. §. ſæpe, depoſi. in l. iuris gentii. §. ſi quis de pact.* quia recipiens tantùm plenius officium exhibet, & promittit, quod magis eſt ſecundum, quàm præter naturam depoſiti, quod de ſe merum officium & beneficium eſt, cuſtodiæ cauſa deponenti impenſum. *d. l. Lucius.* Igitur & in hoc ſecundo gradu eſt verum & proprium depoſitum, nec eſt dubium, quin omnes prærogatiuæ & priuilegia depoſiti, de quibus in *l. pe. C. depoſ. in l. hominem. §. quoties. depoſ.* hîc locum habeant: imò priuilegium in perſonalibus cum prærogatiua prælationis ante omnia priuilegia, non fuit principaliter introductum niſi pro depoſito ſecundi gradus, vbi pecunia abit in creditum: non autem pro primo gradu, vbi deponitur vt ſpecies, & vendicari poteſt, & ſic ſuperflua eſſent priuilegia: quia vendicatio vi ſua præfertur non ſolùm omnibus priuilegiis, ſed etiam hypothecis, etiam expreſſis & anterioribus, *d. l. ſi ventri, § ſi tamen. l. procuratoris. §. pe. de tribu.*

tribu. & ſic hæc priuilegia non poſſunt habere locum in primo gradu, niſi ex inopinato & accidente, putà ſi depoſitarius pecuniam depoſitam vt ſpeciem de dolo vel lata culpa amiſiſſet, vel conſumpſiſſet, vel citra dolum & latam culpam cum nummis ſuis miſcuiſſet, vel in res ſuas impendiſſet, ad quod inopinatum non poſſunt, nec debent leges dictorum priuilegiorum reſtringi, ſed ad ea, quæ in frequenti vſu ſunt adaptari. *l. iura conſtitui. cum l. ſeq. de leg.*

634 ¶ Tertius gradus, quando non ſolùm datur ad numerum, ſed etiam vt depoſitario vti liceat, dato ſeu tranſlato gratis iure vtendi: & ita propriè loquitur, *dict. l. certi condictio §. fi. cum l. ſeq.* & hoc caſu depoſitum magis exorbitat: quia minuitur eius ſubſtantia: ſcilicet ratio officioſæ cuſtodiæ, magiſque mutuo quàm depoſito accedit. Et ſic ille caſus multifariam differt à priori, quia in dicto ſecundo caſu remanet obligatus ad meram & officioſam cuſtodiam, quia quamprimùm repetitur, indilatè reddere tenetur. *d. l. 1. §. pen.* & ſic non habet ius vtendi. Quod enim interim vtendo licitè facit, hoc non eſt ex eo, quòd habeat ius vtendi, ſed quia dominus eſt, & ad tantundem iure tenetur: ſeu propriùs & apertiùs loquendo, quia non eſt cuſtos nec depoſitarius corporum, ſed quantitatis, vt dixi. Et ſic quamuis hoc commodi habeat, quòd contrectando vel vtendo non facit furtum, nec contra fidem, non tamen proinde dicitur capere commodum ex depoſito, nec minùs officij impendere, imò minùs commodi, & plus officij. Patet, quia illud commodum multò grauiori ſuperatur incommodo, quoniam periculum eſt depoſitarij: multum etiam augetur officium, quia cuſtodiam gratuitam non deponentis, ſed ſui ipſius periculo præſtat, nec cenſetur habere vſum, nec verè habet, cùm totum ſuſpenſum ſit in meram voluntatem deponentis, qui quandocumque indilatè repetere poteſt. Aliud eſt enim habere nudum dominium, vt in eo qui purè debet: aliud habere vſum, vt in eo cui ſoluendi dilatio data eſt, vt ſuprà *num.* 629. Sed in hoc tertio caſu non præſtat merum officium, ſed potiùs recipit, quia rogauit & accepit ius vtendi: vnde non poteſt cogi reddere ante tempus expreſſum vel congruum, prout dictum eſt in mutuo, ſup. *num* 81. Priore caſu augetur, iſto verò minuitur ratio cuſtodiæ & officij: non tamen prorſus euacuatur, quia ex quo deponens incipit a depoſito, datur intelligi quod ſibi expediebat deponere, & alterius fidei cuſtodiæque committere, & ſic iam ſui gratiâ deponit: quia verò etiam ius vtendi dat, quod non ſui: ſed accipientis gratiâ facit, apparet quòd iſtud depoſitum in gratiam vtriuſque ſit. Et ſic in dicto ſecundo gradu nullo modo eſt mutuum non enim quoties de meo quauis ratione fit tuum, vt in donatione, vel debiti ſolutione, ſed tunc demum mutuum eſt, quando officij gratiâ ad vſum temporarium gratuitum datur, vt ſup. *num.* 73. Itaque priore caſu non competit certi condictio ex mutuo, nec poteſt agi ex mutuo, licèt pecunia in creditum largè ſumptum abierit, ſed tantum depoſiti agi poteſt, vel certi condictione ex depoſito: quia tantum depoſitum eſt non irregulare, ſed verum & proprium. Tertiò verò hoc caſu non merum depoſitum, ſed irregulare, quia contractus miſtus eſt: participat enim de mutuo & depoſito, quod non eſt inconueniens, cùm hæ quantitates ſint compatibiles, etiam in eodem contractu diuerſis reſpectibus, vt hic, not. & Doct. in *l. 2. in p. in. ſi cer. peta. in l. ſingularia. eo. tit.* Et ſic deponens poteſt tempus vtenti lapſum agere certi condictione ex mutuo, ſi velit, cùm verum (licèt non merum) mutuum inſit. *d. l. certi condictio. in fi.* quæ non negat agi poſſe certi condictione ex depoſito ſeu depoſiti, quum verum quoq; (licèt non merum) depoſitum inſit, vt eſt caſus in *d. l. Lucius in fi. l. Publia. §. 1. l. Quintus. l. ſi ſacculum. in fi. d. poſit.* Et hunc tertium gradum limito, vt procedat

Tertius gradus.

A dummodo vſus conceſſus non repugnet cuſtodiæ, putà ſi eſt ad breue vel mediocre tempus: ſecùs ſi eſſet ad multum tempus, putà quinque annorum, tunc clarum eſſet deponentem non egere tali tantáque cuſtodia, & multò fortiùs, ſi reſtituendum eſt ad nutum depoſitarij. His enim caſibus & ſimilibus, etiamſi ab initio agatur vt ſit depoſitum, non poſſet eſſe depoſitum, cùm deficiat omnis eius ſubſtantia & formalis cauſa, videlicet ratio cuſtodiæ: & ſic neceſſariò erit merum mutuum, vt in hoc vltimo caſu de depoſito ad nutum recipientis decidit Rom. *co. ſ. 238. col 1. conſ. 520. col 1.*

635 ¶ Antequàm capiam quartum gradum, ad ampliorem declarationem trium præcedentium graduum & plurium legum, aduertendum, quod iſtud ius vtendi in depoſito quatuor continet caſus, ad hunc B tertium gradum ſpectantes: quia quandoque ius vtendi datur purè, quandoque ſub conditione, quandoque alterutroque modo ab initio, quandoque ex poſtfacto, qui omnes caſus conueniunt themati dicti §. vlti. cum l. ſeq. excepto quando ius vtendi datur purè & ab initio, vt ſtatim liquebit. Et ſi quidem purè & ab initio, quid eſt primus caſus, tunc ſtatim pecunia non ſolùm abiit in creditum largè, ſed etiam ſtrictè ſumptum, quia ſtatim mutua eſt, & nihilominùs depoſita, quia contractus miſtus eſt. Oritur ergo certi condictio ex mutuo, licèt non ſtatim intentari poſſit, vt probatur in *d. l. certi condictio. §. fi.* qui licèt loquatur quando ex interuallo, hoc ad maiorem frequentiam refertur: quia frequentiùs vſu venit deponentes dare ius vtendi ex poſtfacto, quàm ab initio: C quia quando ab initio, frequentius eſt merum mutuũ, ſi tamen deponens ab initio det ius vtendi, non minùs, imò magis ineſſe debet mutuum, quàm ſi ex poſtfacto, vt ſenſus communis docet. Si autem purè ex poſtfacto, qui eſt ſecundus caſus, tunc eſt caſus rotundus in *d. §. vlt.* qui tamen non negat manere veterem actionem depoſiti, & ſic contractum ex tunc incipere eſſe miſtum, vt probatum eſt. Et his caſibus, quando purè datur ius vtendi, non eſt opus noua motione pecuniæ, vt fiat mutua: quia ſiue ab initio, ſufficit prima vnica numeratio, ſiue ex poſtfacto, ſufficit pecuniam exiſtere penes rogantem, quod pro numeratione eſt, D *§. interdum. Inſt. de re diuiſ.* Si autem ſub conditione ab initio, qui eſt tertius caſus, textus eſt rotundus, in *l. quod ſi ab initio. ſi cer. peta.* vbi non fit mutua antequam mota ſit, & cœperit vti: quia conditio illa expreſſa (ſi voles) vel (ſi volueris) non priùs extat, quoniam intelligitur cum effectu, non autem de ſimplici & nuda voluntate, quæ re integra mutari poteſt, & ſic pendet, & nondum cum effectu extat. Vnde non ineſt mutuum, nec abit in creditum, nec tranſit periculum, donec vti cœperit, & antequam de facto cœperit vti, vel mouere ad vtendum non oritur condictio ex mutuo: quia nondum verum mutuum ineſt, ſed tantum manet ſola vetus actio depoſiti. Nec obſtat hoc caſu *d. §. interdum.* quia loquitur de voluntate pura vel purificata, non autem de conditionali vel pendente.

636 ¶ Non obſtat. *l. ſi quis nec cauſam, in prin. ſi cer. peta.* (vt hanc obiter expediamus, ſpectat enim ad E tertium caſum huius tertij gradus) quia non debet ita cruditer intelligi, vt hactenus glo. & Doct. vt ſecuta emptione eo ipſo ſit mutuum, ſed demum ea ſecuta motione vel vſu, vt ſtatim dicam. Aduertendum enim, quòd iſte tertius caſus diuiditur in duos, primus, quando ab initio eſt merum depoſitum, poſteà tranſiens in miſtum ex depoſito & mutuo, vt nuper examplificaſſi eſt: ſecundus è conuerſo, quando initio eſt contractus miſtus ex depoſito & mutuo, vel depoſitum improprium, ſed poſteà deſinens in merum mutuum, vel in mutuum qualecunque, nihil ampliùs commune habens cum depoſito, vt exemplum eſt *d. l. ſi quis nec cauſam. in princ.* vbi antequam accipiens conuertat in

Quatuor caſus.

Primus.

Secundus.

Tertius.

Tertius in duos.

modicum, ſiue ad longum tempus, per no. infrà nu. 642. ſecus ſi incontinenti id eſt, in ipſa pactione renunciaret vſuris: quia tunc non videretur de illis conueniſſe. *l. 3. de diuor.* cum ſimilibus. Fallit ergo regula in ſola vſura incidenti, puta ſi ob moram petierat vſuras, vel etiam ei iudicatæ ſint. Idem ſi ab initio conuenit de vſuris vel de certa pœna, non abſolutè, ſed in caſum moræ, vel doli duntaxat, taliter quod non appareat veriſimiliter factum in fraudem vel locum fœnoris negotiatiui: quia tunc puto quòd retinet priuilegium, ſed pro ſorte duntaxat, non autem pro vſuris vel pœna, in quibus æquabitur cæteris creditoribus. Non obſtat *leg. Lucius. qui potior.* quia loquitur in hypotheca conuenta vel data ſorte & vſuris vel pro pœna: ſed huiuſmodi priuilegium non datum niſi ſorti ipſi, ex vero proprio & non improprio depoſito debitæ.

639 ¶ Quarta quæſt. Certum eſt, quod in depoſito de iure veniunt vſuræ ex nudo pacto circa omnem moram, & ſic etiam ſi ſit fœnus negotiatiuum. *l. Lucius. in fi. l. Publia. §. 1. l. Quintus. depoſi.* quæ non poſſunt intelligi de vſura incidenti in caſum moræ, & alioquin ſuperflueret pactum, quæritur, An procedat etiamſi pactum fiat ex interuallo? Et omnes gloſ. & Docto. tenent quod non, ſed ita demum ſi pactum fiat incontinenti, id eſt tempore quo deponitur pecunia: ſecus in interuallo, poſtquam depoſitum fuit ſemel contractum. *gloſ. fi. d. l. Lucius.* & in *d. l. fi. ſacculum. depoſi.* Ego verò ſi quoties occurrit communes ſententias improbare vellem, facilè probare queam hoc procedere etiam ex interuallo. idque triplici modo. Primo, quia depoſitum eſt actus pendens à voluntate deponentis, qui poteſt quandoque libuerit reuocare. *l. 1. §. pe. depoſi.* ſequitur ergo quòd ſicut ex interuallo poteſt liberè reuocare depoſitum, ita rurſus deponere poteſt ſub pacto vſurarum, nec opus erit numerationem repeti. Tum quia ſatis pro rei interuentu eſt, rem eſſe penes depoſitarium. *§. interdum. Inſti. de rer. diui.* Tum quia dum poſtea depoſitarius domini voluntate pecuniam mouet apprehendit, & vti incipit, ſatis realiter res interuenit & tradi dicitur. *l. 2. C. de acqui. & reti. poſſe.* & ſic illud pactum ſemper cenſebitur factum incontinenti, vel in ipſo nouo reali depoſito: quia ſicut poſt deponens in totum reuocare, ita & in parte mutare vel alterare: & dicitur factum incontinenti, ita vt noua pacta ineſſe dicantur, & reformari. tex. in *l. iur. gentium. §. adeo. de pact.* Secundo ex hypotheſi. *d. l. Publia. §. 1. & l. Quintus. de. oſi.* vbi epiſtola continens pactum vſurarum ſecuta eſt depoſitum. Patet ibi (*accepi*) & ibi (*conueniſſe*) quæ ſunt præteriti temporis, & tamen ita dicitur nudum pactum valere ad actionem: tum ſufficere videtur quòd illi tex. generaliter loquuntur, nec diſtinguit an epiſtola ſit emiſſa incontinenti an ex interuallo. Tertio per locum à ſimili. *leg. qui negotia manda.* vbi pactum vſurarum, etiam ex interuallo poſt mandatum factum, informat actionem mandati, & ſic valet ad agendum: & ſic idem videtur in depoſito, quia vtrumque æquè pendet à voluntate domini.

640 ¶ Tamen placet communis ſententia triplici ratione, prima odio vſurarum: ſecunda, fauore communis regulæ, & odio ſpecialitatum, qui hîc plures eſſent. Prima, quòd contractus, qui potius eſt verum mutuum, vt ſup. *nu.* 511. reputaretur depoſitum ex ſola denominatione partium. Secunda, quod ex huiuſmodi depoſito improprio & irregulari contra naturam veri depoſiti. *d. leg. Lucius verſi. ſed contra.* venirent vſuræ etiam actione depoſiti, & ex nudo pacto dudum poſt contractum & natam actionem depoſiti factorum. Tertia ratione per locum ab abſurdo, quia etiam in pecunia debita ex cauſa venditionis non venirent vſuræ ex pacto nudo, niſi in initio venditionis appoſito: ſecus ſi ex interuallo. *l. in initio. C. de pact. inter empto. & vend tor.* igitur multò minus venire debent ex pacto nudo ex interuallo in depoſito irregulari, vel quod ad irregularitatem deducitur. Patet, quia iſtud pactum non eſt contra naturam venditionis, vbi etiam obligatio ſemper remanet merè bonæ fidei, ſed eſt contra naturam veri depoſiti, quod etiam per iſtud pactum non remanet merè bonæ fidei, ſicut non remanet merum depoſitum, quia fit mixtum & participans cum vero mutuo, quod eſt ſtricti iuris: & ſic tenenda eſt communis ſententia, & *d. l. Titius. ita. §. 1. & l.* Quintus. debent intelligi ſecundum *d. l. Lucius.* ibi (*ex hac die*) videlicet quando pactum vſurarium depoſitum ſimul eadem epiſtola contrahuntur, nec debent extendi contra communes iuris regulas & in materia odioſa, ſi poſt depoſitum ſemel contractum ita conuenerit.

641 ¶ Non obſtat. *d. l. quia negotia.* quia reſpondeo dupliciter, primò, quòd loquitur in mandato generali negotiorum ſucceſſiuorum: & ſic illud mandatum eſt actus ſucceſſiuus, ſub cuius generalitate pactum poſtea ſecutum aptum eſt comprehendi, & comprehenditur, & ſic ſemper dicitur factum incontinenti & ineſſe mandato generali & ſucceſſiuo, quod ſolo conſenſu & fit & continuatur & modificatur arbitrio domini à quo dependet. Quare idem dico in contractu ſocietatis, quæ cum ſit actus ſucceſſiuus, & ſolo vel communi conſenſu vel vnius ſolius ſociorum diſſenſu indiſtinctè ſolui poſſit, omne pactum circa eam inter ſocios factum ſemper dicitur incontinenti: ſed depoſitum eſt contractus momentaneus, qui re contrahitur, & pactum iſtud de quo agitur, non eſt de natura, ſed contra naturam depoſiti: vnde ſi fiat ex interuallo, non dicitur fieri incontinenti, nec eſſe pars depoſiti. Secundò reſpondeo, quòd in d. leg. qui negotia. iſtud pactum fit contemplatione mandati generalis? & ſic eſt nouum mandatum, quod ſolo conſenſu fieri poteſt. Sed in depoſito ex interuallo non poteſt iſtud pactum dici nouum depoſitum, cùm ſit contra eius naturam, nec pars primi depoſiti, & ſic remanet omnino nudum pactum & inualidum. Amplio ſingulariter, vt non ſolum non debeantur vſuræ conuentæ in vim pacti, ſed vt nec officio quidem iudicis incidentes etiam minores eorum quæ in regione ſolitæ ſunt, tanquam propter moram vel vſum pecuniæ vel conuerſionem in vſus depoſitarij occaſione dicti pacti, vt voluerunt glo. Pau. & alij in *leg. Quintus. eod. tit.* etiam in fortioribus terminis. Ratio, quia non poſſunt venire propter moram cùm depoſitarius non fuerit in mora, ſed obtinuerit facultatem vtendi: nec propter vſum, quia hoc non ſufficit, vt teneatur ad aliquas vſuras niſi interuenerit pactum factum incontinenti vt in *d. leg. Quintus.* vel ſtipulatio, vel niſi depoſitarius mala fide & malo more vſus fuerit. ita vt poſſit furti conueniri: quo caſu per accidens poteſt conueniri ad vſuras, quæ aliàs deberentur ex mora. d. l. 3. Sed iſte attento pacto, licet quò ad vſuras inefficaci, non poteſt dici furtum commiſiſſe, & ſic nec ex vi pacti (quod non valet ad agendum) nec ex vi moræ (quæ non eſt) nec occaſione furti (quod non eſt) poteſt teneri ad aliquas vſuras, niſi poſtea debitè interpellatus moram faciat. Et omnino iſtud pactum factum ex interuallo non plus operatur, quàm ſi pactum fuerit in mutuo.

642 ¶ Quinta, quæſt. An iſtud, quòd valeat pactum nudum vſurarium initio depoſiti appoſitum, procedat, ſiue deponens det vſum pecuniæ ad tempus breue vel mediocre, ſiue ad longum tempus: Videtur quòd ſic, quia dicta iura non diſtingunt, ſed ſimpliciter pacto ſtari volunt, *d. l. Lucius. in fi.* imò hoc eò magis admittendum videtur, quò conceditur vſus ad longius tempus, vel ad nutum recipientis: tunc enim tantò iuſtior cauſa ſubeſt vſurarum, vt ſuprà *nu.* 530. Sed hoc non obſtante puto quòd ſi conſtet, Quinta q.

datum vſum ad longum tempus, vel ad nutum recipientis, non valeat in terminis iuris pactum nudum, quantumuis incontinenti appoſitum. Et moueor, quia cùm hoc caſu conſtet pecuniam non eſſe datam cauſa cuſtodiæ, ſed duntaxat cauſa quæſtus, non poteſt eſſe nec cenſeri vllo modo depoſitum, nec proprium nec improprium, cùm nulla ſubſit vera ratio cuſtodiæ: & ſic contractus nihil participat de depoſito, ſed tantùm de mutuo, & remanet merum mutuum: & ſic locum habent leges mutui, vt *l. quamuis. C. de vſur.* dd. autem *l. Lucius. l. Publia.* & ſimiles loquuntur quando ſubeſt aliqua ratio cuſtodiæ, & eſt in arbitrio deponentis reuocare, tempeſtiuè tamen & lapſo aliquo congruo ſpatio vſus, vt tunc poſſit vſura procedere. Et quòd ita debeat intelligi, vltra prædictam noſtram rationem hoc arguit tum phraſis & hypotheſis dictarum legum, tum natura tituli, ſub quo ſitæ ſunt. *l. Imperator. de in diem adiectio.* & no. in *l. 1. ſi cer. peta.* ita etiam debet intelligi. *d. l. Quintus.* aliàs non quadraret titulo.

Intellectus l. Quintus de po.

643 ¶ Aduertendum etiam circa *d. leg. Quintus.* quod gloſ. & Paul. ibi intelligunt pactum fuiſſe factum ex interuallo, & ſic inualidum duplici ratione, prima, quia nudum nec veſtitum ex contractu, ſecunda quia non expreſſa vſurarum quantitas: & ſic volunt ibi vſuras nullo modo deberi ex pacto, ne ratione pacti, ſed aliunde, videlicet propter moram, vel quia præter domini voluntatem in vſus ſuos conuertit. Idem ſentit Alberi. non ibi, quia dictum tex. non legit ſed in prim. parte *q.* 115. vbi per *d. l. Quintus* dicit, quòd ſi in contractu bonæ fidei intercedat ſtipulatio vſurarum ſine certa quantitate, non valet, nec ex ea agi poteſt, ſed agitur ex ipſo contractu bonæ fidei. *d. leg. Quintus.* Sed certò horum intellectus eſt contra text. *d. leg.* eàmque ſubuertit, tum primò quia ſequeretur quòd nec alio modo deberentur vſuræ in hypotheſi d. leg. in qua depoſitarius non erat in mora, nec illicitè & furtiuè vtebatur: tum ſecundò, quia in ea lege nullum verbum de mora vel alio accidenti: & ſic exponere verbum (*bona fidei,*) id eſt, actione depoſiti propter moram, non ſolum diuinatorium, ſed etiam ineptum & impertinens eſt, quia totum thema, quæſtio & res ſubiecta eſt de vi & effectu epiſtolæ, ſeu pacti. Tum tertiò quia eſt contra omnia alia iura & contra rationem: illud enim pactum (*proſpiciam & cætera*) eſt factum in fauorem creditoris, ergo non debet in eius odium retorqueri ad commodum debitoris præſertim moratoris. *l. nulla iuris. de legib. l. legata inutiliter. de leg.* 1. ſed potius eum aggrauare debet: ſed data mora teneretur indiſtinctè de vſuris, ergo non debet minus teneri propter dictum pactum, etiam ex interuallo factum. Dicendum ergo quòd *d. l. Quintus.* debet intelligi de pacto vſurarum facto incontinenti, vtque iure actionis bonæ fidei debeantur ex pacto informato, prout nuper diximus *q.* 4. Sed quia illud pactum non erat de certis vſuris, nec abſolutè, ſed ſub quodam incerto temperamento, ibi (*proſpiciam ne vacui ſint tibi*) Iuriſconſultus ibi ſingulariter interpretatur, quòd ita demum habebit effectum, ſi depoſitarius eam pecuniam fœnerauerit, & vſuras perceperit, vel in re ſua vſus fuerit: quod intelligitur vtiliter, vt declarat exemplum præcedens. arg *l. 1. de re dub.* ſecus ſi caſu infœliciter, cùm per eum non ſteterit, quia tunc ſortem tantùm debebit, ita nouè tex. illum intelligo. Quo verò caſu vſuræ veniant, Iuriſconſultus non aperuit quantum: ego puto ex aliis iuribus ſupplendum, videlicet vt veniant quantæ aliàs ex mora, ſcilicet minores vſitatarum in regione, vt ſup. *n.* 513. reliquum autem lucrum ſit depoſitarij & hoc æquitati mentique legum & partium conuenit.

644 ¶ Non obſtat, quòd non debet valere pactum, etiam ſtipulatio vſurarum, earum quantitate non ex-

A preſſa. *l. quod in ſtipulatione. l. g. tutor. in fi. de vſur.* quia verum eſt duobus concurrentibus, primo, quando aliàs de iure non deberentur ex mora: ſecundo, quando nec quantitas nec modus exprimitur, quia tunc poſſet debitor cauſari intellexiſſe de quadrantibus vſuris, vel aliàs tam modicis, vt non eſſent conſiderabiles. Secus quando modus aliquis exprimitur, vt ſi quis promittat moderatas vel mediocres vſuras: vel promittat futurum, vt nummi non ſint vacui, *vt d. l. Quintus.* vel ne ſint ſteriles, quod in idem recidit: quia tum intelligitur de aliquibus vtilibus: & commodis, & de minimis inter conſuetas & vtiles: ſubſiſtente verò iuſta cauſa, ex qua de iure ex mora venirent vſuræ, valet omnino pactum, quia ad ius refertur. Et

B quantum mora in hoc operatur, ſiue dilatio data ſit, ſiue non, puta ſi emptor re tradita, vel locet qui dotare tenetur, promittat indefinitè vſuras: intelligitur enim de legitimis, vt tetigi ſuprà *q.* 72. *in fi.* quod eſt vtile etiam hodie in praxi. Licet enim non veniant ad formulam legis, eos tamen æſtimantur ad congruum intereuſurium, vt ſuprà *n.* 537. idem ſi formaliter non promiſit vſuras, ſed quod nummi non erunt vacui nec ſteriles in caſum dilatæ ſolutionis, *per d. l. Quintus.* Si verò extraneus promitteret dotem, qui aliàs non tenebatur, valebit ea generalis clauſula vſque ad trientes, non vltra. *l. vlt. in fi. C. de iure dot.* ſed operabitur quòd ſtatim currant non expectato biennio. Ex his deciditur pulchra. q. de qua inter hæc ſcribendum

C conſultus fui. Certa ſumma in tractu matrimonij promiſſa, & niſi ſolueret, promiſit pendere reditum indefinitè his verbis (*ie luy en feray rente*) quæſitum eſt de validitate & effectu clauſulæ. Breuiter reſpondi: primò, non intelligi factam nouationem, videlicet quin creditor reditu omiſſo poſſit ſortem exigere: tum quia in dubio nouatio nunquam præſumitur. *l. vlt. C. de nouatio.* ſuprà *nu.* 618. tum quia cenſetur in dubio in ſolius creditoris fauorem hoc dictum, per not. in *l. quamuis. de pigno. actio.* ſuprà *num.* 557. & conſequenter non cenſetur actum de fœnore negotiatiuo, ſaltem in quo alienatur ſors. Et ſic relinquitur, quòd cenſetur cogitatum de fœnore incidenti, & conſequenter de vera vſura ob moram. Et licet promiſſor interim non ſit in mora, tamen quia dilatio certa vel incerta tacitè vel expreſsè indulgetur contemplatione

D dictæ promiſſionis, cenſetur effectus moræ, quantum ad vſuram legitimam, non ſolùm conſeruatus, ſed etiam deductus in diſpoſitionem, ex die tamen nuptiarum & onerum matrimonij *l. cali de iure dot.* Et ſic in terminis iuris intelligitur de legali, hodie verò apud nos de quincunciali, ſaluo quod ſi promittens non tenebatur dotare, ſatis erit intelligi de trientibus. d. l. vlt. *de iure dot.* idem in ſimilibus. Ex his plenè & nouè liquet, que ſit ſententia iuris ciuilis & æquitas in vſuris depoſiti, & multæ leges obiter natiuo ſuo ſenſui reſtitutæ. Nunc nouus non minor nec minus neceſſarius labor obiter in diſpungendis & luci ſuæ reſtituendis legibus vſurariis mandati, quod ſi cui forſan ex prædictis ſatis expeditum & iam ſuperuacaneum vi-

E deatur, legendo ſequentia neceſſarium iudicabit. Cæterùm lubentiſſimè hoc prolixo & moleſto intricata extricandi labore caruiſſem, ſi glo. & Docto. hæc rectè explicuiſſent, aut ſi quis alius anteuertiſſet, méque tantis laboribus releuaſſet: ſed quia nullus aduſque inuentus eſt, neceſſe mihi fuit quod ſemel intriui excedere & concoquere, nec alioquin mihi videro ſuſcepto inſtituto legitimè & bona fide perfunctus. Plures autem quæſtiones circa materiam mandati occurrunt, ſed neceſſarias tantùm expediam, & methodi gratiâ ab ea quam tradit Iuriſconſultus Aphri. in *l. qui negotia. manda.* incipiam.

QVÆSTIO

QVÆSTIO LXXXIV.

SYNOPSIS.

1. *Vſuræ non debentur ex pacto & num.* 2.
3. *Error Doctorum.*
4. *Differentia depoſiti, & mandati.*
5. *Notatus Bartolus.*
6. *Quid mutuum.*
7. *Plurima leges in concordiam adducuntur.*

645. ¶ OCTOGESIMO QVARTÒ. Cùm procurator Titij pecuniam exegiſſet à debitoribus, per epiſtolam rogauit dominum, vt ea pecunia ſibi credita, vel data eſſet ſub vſuris ſemiſſibus, vel vt propius ſequamur τὸ ῥητὸν, cupiens Procurator de pecunia domini ſibi ipſi ad tempus negotiari, vel aliter ad commodum ſuum vti, nolens tamen hoc facere domino inſcio, omnique interim commodo fraudato, paucis agens erga dominum, de cuius propenſa voluntate confidebat, ſignificauit eam ſe tanquam ſibi creditam ex die fortè epiſtolę emiſſæ debiturum ſub dictis vſuris: dominus acceptauit epiſtolam: quæritur an ea pecunia ſit mutua; & an dictæ vſuræ peti poſſint? Forſan dices me actum agere, nullámque ſupereſſe quæſtionem, cùm ibi ſit caſus legis rotundus, diſertè decidentis tam ſortem quàm conuentas dictas vſuras actione mandati deberi: tamen quia per glo. & Docto. omnium adusque commenta *dicta l. de illis eſt*, quæ ob opiniones & controuerſias eorum non intelligitur, aut longè ſecus quam deceat intelligitur, non eſt inutilis, ſed perquam neceſſaria noua hæc noſtra analytica enarratio: duo enim mala principaliter, ex quibus multa oriuntur, fecerunt & ex ſeipſis inuexerunt glo. & Docto. Primum, quia dictam legem multipliciter fecerunt reliquis iuribus contrariam, & repugnantem ex diametro: deinde ad varias frigidas & commentitias ſolutiones, ſeu potius peruerſiones confugerunt. Secundum (quod capitalius eſt) concluſionem ſeu deciſionem apertam dictæ legis penitus inuerterunt. Cùm enim diſertiſſimè decidat vſuras conuentas actione mandati deberi, contrarium directò cenſent, videlicet non deberi conuentas, ſed vſitatas in loco, nec debere iure actionis, ſed nudo officio iudicis. Ita Iacob. Butrig. & Bar. ibi (*qui cum tranſire ſolent*. Quidam etiam, vt Guid. de Suza, cum quo tranſire videtur Alberi. ibi, intelligunt vſuras non deberi ex pacto, ſed ob moram, quod in idem recidit, & eſt pariter contra totam illam. *l.* vbi procurator non erat in mora, cùm bona fide rogaſſet, & obtinuiſſet ius vtendi: nec ibi ſit vlla mentio moræ, nec quæritur de vſuris poſt tempus moræ, ſed de vſuris ex tempore emiſſæ epiſtolæ, pro tempore, quo procurator citra vllam moram legitimè vſus fuit

Error glo. & Docto.

646 ¶ Vt ergo prius quam quæ glo. Docto. intricauerint ſingulatim extricemus, verum & γνήσιον dictæ legis ſenſum paucis reſtituamus, qui eſt. Duæ ibi ab Aphri. ſecantur quæſtiones, ſed ſecunda κυρία, prima ſortis, ſecunda vſurarum ſcilicet conuentarum. Porrò de ſorte nullum erat dubium, de ſubſtantia & efficacia obligationis, quin omnino deberetur, ſolùm autem ambigi poterat de formula actionis, videlicet an deberetur & peti poſſet tanquam mutuatitia certi condictione ex mutuo tantùm. Circa vſuras autem longè maius erat dubium, quia non ſolùm de formula actionis, qua peti poſſent, ambigebatur, ſed multò magis de ſubſtantia & efficacia obligationis, videlicet an vſuræ conuentæ, efficaciter, ſiue naturaliter & ciuiliter deberentur. Et hæc erat principalis, imò in effectu tota quæſtio: nec enim veriſimile eſt aditum & conſultum fuiſſe Iuriſconſultum ſpecialiter ſuper ſorte, an iure peti poſſet, cùm nullum eſſet dubium. Fuit igitur (vt res ipſa oſtendit) conſultus ſuper effectu dictæ conuentionis & epiſtolæ, & an dictæ ſemiſſes vſuræ peti poſſent, & qua actione. Cum autem hæc quæſtio dependeret à cauſa obligationis & formula actionis ipſius ſortis, prudenter & acutè Aphrica. eam conſultationem ſecuit in duas partes ſeu quæſtiones, primam præambulam ſortis, ſecundam principalem vſurarum: ideóque primam licet incidentem ſolam excutit, quoniam ex ea immediatè, ſequitur deciſio ſecundæ & principalis quæſtionis. Hîc mihi vide, quàm dextrè Iuriſconſultus ſtatim ſcopum petat, rémque ipſam acu tangat. Ibi quæſitum eſt, an ex ea cauſa credita pecunia peti poſſit: pungit enim initio, & tacitè vrget rationem ipſam dubitandi, quæ erat quod in mutuo, & generaliter in omnibus contractibus ſtricti iuris non debentur vſuræ ex nudo pacto. Conſtabat autem hîc eſſe nudum pactum nec ſtipulationem interueniſſe, nec interuenire potuiſſe, vtpote inter abſentes: & ſic tota difficultas verſabatur in hoc, an conuentio contenta in dicta epiſtola eſſet contractus meri mutui & ſtricti iuris, & ſic an ſors tanquam credita ſiue mutuata tantùm peti poſſet, an verò ea conuentio eſſet contractus bonæ fidei, vel comprehenſa in contractu bonæ fidei, in quo pactum nudum valet ad agendum, & conſequenter ſors & vſura conuenta ex contractu & actione bonæ fidei peti poſſet: ideo ſignatè dixit Aphrica. *quæſitum eſt an ex ea cauſa pecunia credita*. Hæc enim arbitror eſſe verba Iuriſconſulti, ad deciſionem ſeſe accingentis, ſiue ita ab eo in commentariis ſuarum quæſtionum compendioſè & appoſitè ſcriptis mandata: neque enim veriſimile eſt, vt dixi, conſultorem ita ſubtiliter & argutè interrogaſſe, ſed ſolum de vſuris, de quibus tantùm dubitabat, vel ſimpliciter quid iuris, in text. ibi (*Reſpon. non eſſe creditam*) ſtatim totam quæſtionem implicitè ſoluit, quam mox plenius exagitat, diluendo quæ in diuerſum vrgere videbantur, & tandem apertius concludendo.

Nouus & verus intellect. l. qui negotia. manda.

647 ¶ Ratio decidendi eſt, quia ea conuentio & epiſtola non ſpectat ad merum contractum mutui ſtricti iuris, prout hic decidit, ibi (non eſſe creditam) ſed ad contractum mandati bonæ fidei, vt decidit in fine & concluſione legis, ibi (*dicendum actione mandati, &c.*) Et ſic benè dicit Iuriſconſultus, quod ſors non eſt credita, id eſt, ex mero & formali mutuo tantùm debita: verbum enim (*credita*) in tota hac. *l.* ſtat propriè & ſtrictè pro debita ex mero & formali mutuo ſtrictè ſumpto tantùm, vt totius, *l.* phraſis oſtendit Et hæc ratio decidendi in vtroque capite non eſt commentitia, nec à me conficta, ſed ex verbis expreſſis, & aperta mente huiuſce legis & aliarum legum eiuſdem materiæ cum legali noſtra æquitate nouiter eruta. Primum enim caput, quod rationem dubitandi amputat, eſt in hac lege expreſſum, ibi (*Reſpon. non eſſe creditam.*) Secundum verò caput, quod rationem decidendi continet, exprimitur

in concluſione & deciſione legis, ibi (*dicendum actione mandati obligatum.*) Quod autem eadem ratio decidendi in vtroque capite reliquis legib. & toti legali æquitati conueniat, probatur clarè ſupr. eo. in *l. ſi remunerandi. §. apud Iul. iuncta. l. Idemq; §. ſi quis Titio. eo. tit.* per quæ hæc *l. qui negotia.* poterat & debebat gloſſari (licet nullus gloſſulariorum & Docto. aduſque animaduertit) & nulla fuiſſet *ἀντινομία*, nec diſcrepantia à cæteris legibus. Patet.

Apud Iuli in l. ſi remunerandi manda.

648 ¶ Vide pulchrum caſum. *d. §. apud Iul.* cuius noua diſcuſſio ad hunc tractatum pertinet, vbi ſpecies eſt huiuſmodi, Caius iuſſit Titio, tanquam procuratori ſuo, certam pecuniam ipſius Caij, puta mille, ſumere, & fœnerare periculo ſuo, ſcilicet Titij, ita vt certas vſuras, puta quincunces, Caio penderet duntaxat, quod autem pluris fœneraret, lucraretur: quæſitum eſt de ſpecie & formula contractus & actionis, & reſpondet Vlpia. non eſſe contractum mandati, ſed mutui duntaxat, ibi (*in creditum pecuniam videtur accepiſſe*) & ſic non habet Caius niſi certi condictionem ex mutuo ſtricti iuris. Conſequenter pactum vſurarum non valet tanquam nudum, vt pote deficiente ſtipulatione, & alio legitimo auxilio, vt eſt tex. rotundus eiuſdem Vlpia. in *leg. idem quæ § ſi quis Titio. eo. tit.* qui clarè loquitur, quando dominus mandauit Titio, vt ab actoribus ſuis, ſcilicet mandantis, mutuam pecuniam acciperet, puta mille, non ſimpliciter, ſed ſub certis vſuris, vt patet in eo. text. qui decidit vſuras peti non poſſe nec ex mandato, quia non eſt mandatum, nec aliàs, quia non ſunt deductæ in ſtipulationem: & ſic præſupponit ibi actum & quæſitum de vſuris placitis: & ſic in effectu eſt idem caſus in *dict. §. ſi quis Titio.* qui in *d. §. apud Iul. in princip.* Ratio decidendi, quia iſte contractus eſt mandatum, ſed merum mutuum fœneratitium. Non obſtat quòd dominus vſus eſt verbo mandati, vocando etiam Titium procuratorem ſuum, quia iſtud negotium de per ſe non eſt mandatum: quoniam materia ſubiecta non congruit mandato, cùm id agatur, vt pecunia abeat in creditum, vt arbitrio mandatarij ſit nomen, vt cui voluerit credat, ſibique negotietur, & ſic principaliter fauore mandatarij: vnde non eſt mandatum. *l. 2. in fi. l. ſi remunerandi. §. ſi tibi. l. Quintus. in fi. manda.* nec etiam iſte contractus dependet ab alio generali mandato, in quo includatur, cùm iſte Titius non eſſet aliunde procurator Caij, vel ſi erat in alia re particulari, illud mandatum nihil habebat commune cum iſto contractu: & ſic remanet merè contractus mutui fœneratorij, & valet quidem mutuum, quia re contractum, ſed non valet pactum vſurarum, quia nudum: ſed ſi Titius erat procurator generalis omnium negotiorum, vel certæ negotiationis, à qua iſte contractus dependeret, & ſub ea includeretur, vt menſæ argentariæ, vel fœneratoriæ, tunc non eſſet nudum mutuum, ſed mandatum, & actio mandati bonæ fidei ad hunc contractum tanquam appendicem extenderetur: & ſic eadem actione mandati peti poſſent vſuræ, de quibus conuenit, etiam citra ſtipulationem, vt directò probat tex. in *d. §. apud Iul. verſi. planè.* & text. *d. §. ſi quis Titio* à contrario ſenſu. Et hic eſt breuis, clarus & germanus intellectus horum textuum, quos Docto. ibi non aduertentes ad veram rationem dubitandi & decidendi obſcurarunt.

649 ¶ Quæ enim Albert. Bar. Bal. ibi comminiſcuntur de mandato ſpeciali, & de mandato, quod contrahendo conſumitur & extinguitur, commentitia ſunt & reiicienda, quia nec methodum nec iudicium promouent, ſed vtrumque euertunt. Vnde etiam errat Bar. in *d. § ſi quis Titio.* dicens, quòd ibi eſſet mandatum, ſi non eſſet expreſſum verbum mutuum: quia cùm eſſet in fauorem mandatarij, nulla verborum formula fieri poteſt vt ſit mandatum. *d. l. Quintus in fi.* cum aliis nuper allegatis. Eadem ergo ipſiſſima ratio decidendi habet locum in hac lege, qui negotia. vbi erat procurator generalis ad negotia, ſaltem ad illa negotia, vnde procedebat pecunia, quam procurator rogabat ſibi mutuam, & perſeuerabat actu mandatum: & dominus ibi mutuum vel vſum pecuniæ ratione eiuſdem mandati ſuæ vel ſibi debitæ conceſſit iuxta formam epiſtolæ, quam in totum ſimpliciter approbauit, contemplatione mandati, vel in conſequentiam procurationis, aliàs non facturus: quare nil mirum ſi ille contractus incidens ſub generali mandato comprehendatur, & illud informet, vt detur actio mandati. Imò videtur eſſe pars mandati generalis, cuius occaſione fit & quoddam particulare incidens mandatum, & ſic etiam pactum vſurarum, tanquam inexiſtens generali, & ſpecialiter huic incidenti mandato, quòd etiam bonæ fidei eſt, valet ad agendum. In text. ibi (*alioquin*) confirmat deciſionem & rationem decidendi per locum ab abſurdo, & locum à maiori deſtructiuè: ſi enim in hac ſpecie dicendum eſſet eſſe merum mutuum ſtricti iuris, & tantùm certi cōdictione ex mutuo agi poſſe, ſequeretur neceſſariò, quòd ex quocunque contractu vel diſpoſitione pecunia ſit noſtra, vel nobis purè debita, & debitori conceditur ius vtendi, quòd eo ipſo, alio non inſpecto, & indiſtinctè, vel nuda pactione erit credita, hoc eſt ad merum mutuum redacta, quod eſt abſurdum, & contra multa iura, de quibus in quæſtione præcedenti, vt in *l. ſi ſacculum, in fin. depoſi.* vbi ſi poſt depoſitum concedam tibi vti, manet tamen vetus actio depoſiti, & in *l. 1. §. quòd ſi, em. depoſ.* vbi ſi ſuper eadem re incipiat negotium à contractu mandati, licet mox vel poſtea deſinat in contractum depoſiti, vel in illud recidat, manet tamen prior actio mandati. Et in propria ſpecie legis noſtræ, quando negotium incepit à vero contractu mandati bonæ fidei, ſi poſtea incidat mutuum, quod illud quoque recidat in actionem mandati, caſus eſt in *dicto. §. apud Iul. verſi. planè. qui hanc legem gloſſat*, vt dixi.

650 ¶ Valdè autem errauerunt omnes gloſ. & Docto. circa hunc tex. ibi (*nuda pactione*) putantes ea verba fuiſſe per Aphri. appoſita ad differentiam ſtipulationis, per quam debitum ex qualibet cauſa cenſent conuerti poſſe in cauſam mutui per *leg. ſi ex pretio. C. ſi cer. pet.* idque ineptiſſimè: tum quia dicta lex, ſi ex pretio. non probat debitum ex alia cauſa conuerti per ſtipulationem in mutuum: ſed potius oppoſitum, nec etiam vltra alia lex, vt in nouis intellect. dixi. Tum quia *d. l. ſi ex pretio.* quæ eſt Diocl. & Maxim. non fuit condita niſi diu poſt tempus Aphricani, qui teſte Capitolino & aliis Chronographis floruit ſub Aurelio Alexandro filio Mammeæ, qui apud Maguntiam fraude Maximini occiſus eſt, plus quinquaginta annis antequam Diocl. & Maximia. imperium capeſſerent: & ſic dici non poteſt Aphricanum alluſiſſe ad *d. l. ſi ex pretio.* dum ergo (nuda pactione) vult dicere, ſine alio iuris vel facti miniſterio, promiſcuè & indifferenter, vt diximus in text. ibi (*nec huic ſimile*) reſpondet tacitæ obiectioni, quæ fieri poſſet à ſimili mutui, & dicit non eſſe ſimili quæſtioni *huius l.* & benè: ſunt enim duæ magnæ diſſimilitudines, nec vtramque tangit Aphric. ſed alteram & minorem tantùm, & adhuc breuiter & conciſè more ſuo: præſertim circa hæc incidentia & leuia obiecta, quæ non niſi eminus, obiter & contemptim attingit.

651 ¶ Prima autem & maior diſſimilitudo eſt, quod mandatum ad negotia, de quo in text. eſt quid vniuerſale & ſucceſſiuum, & ſic eo durante omne pactum connexum vel dependens, vel eius occaſione factum inter dominum & mandatarium, cadit in illud mandatum, & illud informat, & ſemper dicitur incontinenti factum. Depoſitum verò eſt actus particularis & momentaneus, qui re ſemel contrahitur, & ſic pactum poſtea factum non poteſt dici incon-

Differentia maior.

tinenti

tinenti iuxta illum contractum, qui eſt actus momentaneus & tranſiens: ſed dicitur factum ex interuallo, quæ eſt ratio quòd in mandato pactum nudum etiam ex interuallo, reſpectu principij mandati valet ad agendum: ſecus in depoſito, vt diximus in *quæſt. præced. num.* 640. Secunda & minor diſſimilitudo eſt quòd in caſu *huius. l.* non poteſt abſolutè ſeu omni caſu dici pecuniam fieri merè & ſtrictè creditam, etiamſi hoc maximè agerent partes: poteſt enim accidere procuratorem recepiſſe nomine ſuo, & ſic eam non eſſe domini, ſed illi debitam, vel procuratorem eam miſcuiſſe, conſumpſiſſe vel amiſiſſe, & ſic cùm non poſſit fieri de meo tuum, non poteſt fieri merum & ſtrictum mutuum, prout in vero depoſito, vbi pecunia eſt domini, vt hic in hoc (*nec huius ſimile, &c.*) poteſt fieri merum mutuum, etiam ſtrictè ſumptum nudo pacto, cùm de meo tuum fiat. Hanc autem ideo dixi minorem diſſimilitudinem, quia ſolùm ex hoc exemplo vel obiecto depoſiti oſtendit non poſſe colligi pecuniam eſſe merè creditam in themate huius. *l.* in quo poteſt eſſe pecuniam tunc domini non fuiſſe: ſed hoc non concludit in noſtro themate vſuras deberi ex nudo pacto. Duplici autem ratione Aphri. in tranſcurſu huius obiecti non tetigit primam & maiorem differentiam, tum quia ſatis habuit incidens illud obiectum data inſtantia elidere, & oſtendere quòd non concludit cõtra reſponſum ſuum: tum quia potior illa differentia, quæ eſt ratio decidendi, ſatis ex concluſio huius. *l.* & aliis legibus colligi poteſt.

652 ¶ Eodem modo elidit ſequens obiectum in tex. ibi (*item ſi à debitore*) quòd enim elidendo dicit id benignè receptum eſſe, non aliò ſpectat quàm non eſſe producendum ad conſequentiam, nec concludere contra reſponſum ſuum *arg. l.* 1. *ad municipia. cum vulga.* quamuis enim ſi me rogas mutuum, & tibi delego debitorem meum, à quo recipis, contrahatur inter me & te verum mutuum, licet verè non ſit factum de meo tuum, ita quòd pactum vſurarum, etiam ſimul appoſitum, non valeat ſine ſtipulatione, tamen non ſequitur idem eſſe in q. noſtra prout nec ſequitur aliud eſſe. Aliud autem eſſe in dicto obiecto oſtenditur ex eo, quòd ibi nullus præcedit inter me & te contractus, in quem recidere, & à quo informari pactum vſurarium poſſit prout in q. noſtra non ſolùm præcedit, ſed etiam permanet ſucceſſiuum mandatum, & contractus bonæ fidei. à quo pactum informatur. In tex. ibi (*his argumentis*) tertium quoddam obiectum ſimile ſecundo pari forma diluit, dicens nihilo magis (ſcilicet quàm priore immediatè præcedenti verſiculo) eſſe mutuum: vt enim in priore verſic. eſt verum quidem mutuum: ſed benignè. & *ἐν πλάτει*, non autem ſecundum ſtrictas & formales regulas mutui, quia non fit de meo tuum: ita in hoc verſi. (*his arg.*) quando roganti mutuum do rem vendendam, vt pretio vtatur, quam primum vendidit & pretium recepit, ſtatim eſt verum quidem mutuum, ſed benignè, quia non eſt factum de meo tuum: & hoc eſt quod text. dicit (nihilo magis) ſcilicet quàm in priore immediatè præcedenti verſiculo. Et ſic eadem noua hac interpretatione, vt longè diuerſa ab illis, quas variè & diſtortè adusque tradiderunt gloſ. & Doct. ita longè dexteriori & concinniori, ſimul oſtendo & hanc communem veram eſſe & genuinam literam, & nullo modo aduerſari. *l. rogaſti. in prin. ſi cert. pet.* Ex eodem verbo multò magis tacitè innuit Aphr. quòd vltimum iſtud obiectum non magis obeſt reſponſo ſuo, quàm obiectum immediatè præcedens, vt res ipſa oſtendit, nec repetere opus eſt. Ideo tamen dicit pecuniam ex argento redactam periculo eius fore qui accepiſſet, quia licet non ſit mutuum ſecundùm ſtrictam formulam mutui, cùm ea pecunia non ſit de meo tua facta, eſt tamen in effectu verum mutuum, vt in verſi. immediatè præcedenti, & in *d. l. rogaſti.* In text. ibi (*& in propoſito*) concluſio eſt, vbi poſt rationem dubitandi in præcedentibus remotam, & obiectorum dilutionem, vera ratio decidendi clarè & diſertè explicatur, vt dictum eſt. Vides quàm hæc noſtra enarratio clara ſit, perſpicua & expedita, quàm literæ mentique huius & omnium huius materiæ legum, naturalique & communi ſenſui conſonet: vſque adeo promptum eſt iura iuribus concordare, ſed ex legali duntaxat æquitate, quam qui aſſequi nequiuerunt, in denſiſſimas tenebras & fœdiſſimos errores prolapſi ſunt.

653 ¶ Vide quid etiam ipſi Bar. acciderit, qui dum non capit rationem decidendi, putat cum cæteris in hac *l.* qui negotia. vſuras non deberi ex pacto, nec in vim pacti, ſed ſolo iudicis officio, quod eſt alienum à tota hac *l.* in hac qua non fuit quæſitum nec diſputatum de vſuris, quæ veniunt officio iudicis, ſed de vſuris conuentis duntaxat. Sed vt error errorem trahit, adhuc fœdius contra text. labitur, dicendo quòd non debentur vſuræ conuentæ, quantumuis legitimæ, ſed ſolum prout aliàs ex nuda mora ſolo iudicis officio æſtimabuntur, videlicet minores earum quæ in regione frequentantur. Nec erubeſcit Bart. text. clariſſimum in depoſitiuis huius legis, in fin. ſophiſtico commento diſtorquere, dicendo, quòd illa verba, de quibus faciunt relationem ſimplicem, alludendo ad ea quæ not. in *leg. Iulianus. de hered. inſtit.* id eſt in genere, non autem perſonalem ſeu ſpecificam: quod eſt hunc text. penitus deſtruere, tam in hypotheſi quàm in deciſione. Patet, quia initio formatur quæſtio de ſorte & vſuris conuentis, & quia de ſorte ſupervacuum erat diſputare, tota epitaſis verſatur ſuper vſuris conuentis, quas tandem reſpondet Aphr. deberi, ibi, *de quibus conuenerit.* Rogo quid peruerſius? quid menti verbiſq; repugnantius, quàm exponere, non de quibus in ſpecie conuenerit, ſed ſolùm de vſuris in genere, ſub quibus continentur vſuræ, de quibus conuentum fuit? Si hoc non ſit apertè peruertere, neſcio quid ſit peruerſio. Quando autem omnes ignorauerint & ſubiectum & ſcopum *d. l. liquet ex eo*, quòd putant ibi quæri, diſputari, & decidi, an debitum ex vna cauſa poſſit in cauſam mutui nudo pacto conuerti: in quo Bart. & alij ibi, *& quidem Seguranus inter commentaria Bal.* per 16 *columnas.* Bart. & omnes in *l. ſingularia.* miſerè ſeſe & auditores & lectores diſcruciant, idque non ſolùm fruſtra, ſed maximo & temporis & ingeniorum detrimento.

Error Bar. & aliorum.

5

654 ¶ Hîc multæ aliæ leges nouiter explicandæ occurrunt, ſed breuitatis cauſa, & ne præſentis tractatus materiam nimis excedam, dico primò, quòd debitum ex vna cauſa non magis poteſt conuerti in mutuum per ſtipulationem, quàm nudo pacto: hæc enim differentia nullo iure probatur. Non obſtat, *l. ſi ex pretio. Cod. cert. peta.* quia longè alium ſcopum habet, quàm vulgò putant, vt dixi in nouis intellect. Secundò dico, quòd nec ſtipulatione, nec pacto poteſt conuerti in verum mutuum ſtrictè ſumptum: quia in hac conuerſione ſemper eſt quædam fictio *l. ſingularia. in fi.* ibi *videtur. ſi cert. pet.* ſed fictio nunquam eſt illud idem quod veritas, licet quandoque æquiparetur. *l. quod Nerua. depoſi.* Tertiò dico (reiecta phantaſtica & inutili, vt alibi plenius dixi, diuiſione mutui naturalis & ciuilis meri, & cui natura cooperatur. Accur. in *l. 2. in fin.* & omnium Doct. ibi, & in *d. l. ſingularia. ſi cert. pet.* & omnibus ambagibus ſuper ea ab eiſdem cumulatis) quòd duplex tantum eſt mutuum, ſcilicet merum & non merum. Sed hæc noſtra diſtinctio duplici reſpectu conſiderari poteſt: primò, quantum ad intrinſeca ſiue ſubſtantialia & naturalia mutui: ſecundò, quantum ad extrinſeca, vt quando iungitur cum alio contractu. Primò reſpectu merum mutuum eſt, quod propriè & ſtrictè capitur, videlicet quando realiter fit de meo tuum, vt liberaliter vtaris, & tantundem dun-

παρὰ δόξαν.

Rerum mutuum. taxat reddas. Mutuum verò non merum, ſiue minus proprium eſt, quando verè non fit de meo tuum, ſed tua fit pecunia aliena, & agitur vt cedat in mutuum à te mihi debendum, ſiue hoc agatur inter me & te tantùm, vt quando mutuaturus tibi delego debitorem meum, vt quod recipies cedat in mutuum. Idem ſi quemlibet, non debitorem nomine meo de ſuo numeraturum interpono, ſiue inter me & te tantum, ſiue inter me & te & numerantem agatur, vt hoc debeas mihi mutuum, tex. in *d. l. ſingularia. in prin.* Idem ſi tantum inter te, tibique nomine meo numerantem hoc agatur, me ignorante, ſed poſtea acceptante. *l. certi condict. §. ſi numos ſi cert. peta.*

655 ¶ His enim caſibus eſt verum mutuum, quia verè proficiſcitur pecunia, & fit tua titulo mutui, ſed paulo minus proprium, quia pecunia, non erat mea. Idem è conuerſo, ſi verè proficiſcatur pecunia, quæ erat mea, ſed non fit verè tua, ſed eius cui me tuo nomine ſoluere voluiſti, ſiue ei donatam volebas, ſiue erat creditor tuus: contrahitur enim verum mutuum inter me & te, ſi hoc actum fuit, licet paulo minus proprium, quam ſi tibi numeraſſem: aliàs niſi actum eſſet de mutuo, eſſet mandatum. & ſic ſoluta eſt prolixa dubitatio Dom. Sagurani, in *d. l. qui negotia. col.* 13. inter commentaria Bald. Item adhuc minus merum & minus proprium mutuum eſt, ſi pecuniam purè mihi debes, & conuenit vt crediti nomine eam retineas: eſt enim verum quidem mutuum. *d. l. ſingularia. in fin.* ſed largè & minus propriè: magis enim degenerat, quàm in prioribus exemplis, vbi verè proficiſcitur pecunia, verè fit tua, licet vel verè non eſſet mea: vel ſi verè erat mea, non verè fit tua, ſed eius cui nomine tuo ſolui voluiſti. Et ſic vnum tantùm deeſt de formula & natura veri mutui, videlicet quòd pecunia non erat mea, de quo nihil ad te, cùm æquè ſit facta tua: vel erat mea, ſed non eſt verè facta tua, ſed eius, cui nomine tuo ſolui voluiſti, quod in effectu idem eſt ac ſi verè tua eſſet facta: & ſic iſte vnicus & modicus defectus parum eſt in conſideratione. Vnde ſtatuta de tacita hypotheca vel priuilegio, vel de nexu, aut carceratione perſonæ debitoris in mutuo, habebunt æquè locum in prædictis exemplis, ſed non in illo vltimo exemplo, in quo non proficiſcitur pecunia, ſed retinetur: quod ideo longius degenerat à natura & integritate meri mutui, quia duo eius ſubſtantialia deficiunt, vel tria. Primum quòd verè non proficiſcitur pecunia, ſed tantùm retinetur. Secundum, quia non erat mea. Tertium, quia non fit tua reali & ſtricta veritate inſpecta. Vnde etiam in terminis iuris exceptio non numeratæ pecuniæ locum habebit etiam in dictis prioribus exemplis, ſed non in hoc vltimo caſus eſt in *l. aduerſus Cod. de non num.* quæ ita debet intelligi.

Quattuor gradus mutui. 656 ¶ Ex prædictis poſſunt dari tres gradus mutui. Primus meri, in quo proficiſcitur pecunia mea, & fit tua titulo mutui & ſic omnia concurrunt. Secundus paulo minus meri, in quo verè proficiſcitur pecunia & verè fit tua, licet non eſſet mea: vel ſi erat mea, non verè fit tua, ſed eius cui tuo nomine ſolui voluiſti. Tertius, improprij mutui, vt in dicto vltimo exemplo, vbi non proficiſcitur, ſed retinetur: vnde potius eſt fictum, quam verum mutuum, quia magis accedit dilationi veteris debiti, quàm vero mutuo. Tamen ſi conſtet partes non agere de ſimplici dilatione, ſed etiam velle nouare prius debitum, & transformare in cauſam mutui, benignè receptum eſt hoc fieri poſſe, etiam nudo pacto, *dicta lege ſingularia. in fine.* Et meritò, tum quia eſt ad commodum debitoris, tum quia adeſt præcipuum & ſubſtantiale & finis mutui, quod nihil aliud eſt, quam officium & liberalitas vſus, ſiue officioſa conceſſio vſus rei fungibilis, vt tantumdem poſtea reddatur, & iſtud verè interuenit in hoc vltimo gradu. Et ſic ſi concurrat quòd par-

A tes intendant nouare vt mutuum ſit, & ex mutuo deinceps debitum admittendum eſt, ex benignitate tamen & impropriè, vt probat textus à fortiori in *dicta lege, qui negotia. verſic. Item ſi à debitore*, quia reliqua ſubſtantialia deficiunt. Et ita debet intelligi *dicta lex, ſingularia. in fin:* vbi non refert ex quacunque cauſa prius debitum ſit, nec an pecunia ſit preſens, vel conſumpta, vel ſolutioni parata, vel non: quia eadem ratio & æquitas eſt, nullo caſu ad hoc requiritur ſtipulatio, quia nullo iure probatur. Nec obſtat, ſed mirum in modum conſonat *dicta lege, qui negotia.* vt ſtatim clariùs. Potes addere quartum & remotiſſimum gradum mutui, vt & ſupra in *diſpoſito numero.* 637. quando fit ſub vſuris: nunc enim omnium maximè degenerat à ſimplicitate & ſubſtantia veri mutui, quæ principaliter in officio & liberalitate conſiſtit: imò mutuum propriè nihil aliud eſt, quàm officium & donatio vſus pecuniæ. Sed ſi fiat ſub vſuris, iam venditur officium & ſic deſinit eſſe officium, & tranſit in negotium fœneratorium, quæ eſt ſpecies oppoſita: quia donatio ſeu beneficium & negotium contrariè opponuntur text. in *l. interdictum. de precar.* Ne cauilleris quod non erit vſura ſi deſinat eſſe mutuum quia non deſinit eſſe mutuum materialiter, & impurè: vſura enim non eſt forma & puritas, ſed labes & inquinatio mutui. *Mutuum vſurarium.*

B

657 ¶ Secundo verò reſpectu, de quo ſuprà nu. 654. merum mutuum eſt, quando non eſt aliud quàm mutuum, non concurrente vel admiſta alia obligatione & actione, vt in *l. ſi remunerandi §. apud. Iul. in prin. manda.* in *l. cùm quid ſi cer. peta.* & paſſim in iure. Tripliciter autem contingit adiunctam eſſe vel concurrere aliam obligationem, & actionem. Primò, quando numerationi pecuniæ ex cauſa & titulo mutui additur incontinenti ſtipulatio, ſiue procedat, ſiue ſequatur quia tunc vna eſt obligatio, & vnus contractus, non ſolùm propter concurſum ſubitaneum, ſed multò magis propter intentionem & formam: quia creditor non erat facturus vnum ſine alio, & ſic non fit nouatio (quia ea requirit diuerſa extrema) ſed vnus contractus & vnica obligatio cenſetur *l. ſi ita fuero §. 1. cum l. ſeq. de noua. l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus. verſ. ſupereſt. de ver. obl.* quæ ita debet intelligi, vt dixi in nouis intellect. tamen ille contractus habet vires & priuilegia vtriuſque cauſæ, vt ibi probaui, & tetigi in annot. ad Philip. Deci. in *l. 2. §. fi. n. 13.* & in *l. ſingularia. n. 16. ſi cert. pet.* ſic non eſt merum mutuum, ſed miſtum ex ſtipulatione, cuius etiam vires habet: nec minus habebit vires & prærogatiuas mutui, ſi quæ fortè ex ſtatuto loci ſint. Secundo modo, quando mutuum incidit & dependet à mandato generali permanente. & eius occaſione vel contemplatione: quia tunc ex vtraque cauſa obligatio & actio oritur. tex. in *d. §. apud Iul. verſ. planè.* In illa implicatiua quoque quæ probat non ſolum mandati actionem competere, vt in *d. leg. qui negotia per. to.* ſed etiam certi conditionem ex mutuo. Et ſic non eſt merum ſeu ſolum mutuum, ſed mandatum quoque: nec ſolum mandatum, ſed etiam mutuum ad hæc iura allegata ſuprà nu. 647. Secus ſi iam mandatum erat finitum, & mandatarius erat reliquator, vnde rogauit mutuum: quia tunc hoc ſecundo reſpectu eſt merum, hoc eſt nudum & ſolum mutuum: ſed primo reſpectu, ſiquidem pecunia erat domini, eſt verum & merum mutuum, etiam primi gradus ſtrictiſſimè ſumptum, ſicut & ſi habens depoſitum vt ſpeciem, rogaret mutuum. Aut verò pecunia erat tantum in genere debita, & tunc eſt mutuum improprium tertij gradus. Tertio modo, quando mutuum accedit contractui nominato reciproco, eiúſque contemplatione fit, vt ſi dominus locet fundum colono iuſta mercede, ita vt ei teneatur mutuare centum vel aliam ſummam ſemel vel pluries durante locatione, valet enim pactum, & *Mutuum ſolatum triplici ter.*

C

D

informat contractum principalem, & ſic mutuo ſecuto nonſolùm competit certi conditio ex mutuo, ſed etiam actio ex locato, quæ omnia pacta & dependentia includit, quinetiam actio præſcriptis verbis. arg. *l. 2. C. de pac. inter empt. & vend. l. Labeo. 2. de contr. ab. empt.*

Concordia legum. 658 ¶ Et ſic vides quam nulla ſit *ἀντινομία*. inter *d. l. ſingularia in fi.* & *d. l. rogaſti.* quam nulla indigeant ariolatrice ſubauditione, & diſtorſione, ſed omnia plana ſint & perſpicua. Quia quòd *d. l. ſingularia in fi.* ait eſſe mutuum, loquitur per quandam fictionem in tex. ibi (*videtur*) & intelligitur ex quadam ſingulari benignitate, non ſtricto iure, nec ſecundum regulas mutui, vt omnes fatentur. Sed *d. l. qui negotia.* negans eſſe mutuum, loquitur de mero & proprio mutuo, ſtrictè ſumpto in primo gradu, & ſic omnia plana. Fortius dicimus, quòd etiamſi *d. l. ſingularia in fi.* ſpecialiter loqueretur quando pecunia eſſet mandantis, non tãtùm debita, & ſic in vero ſtricto & proprio mutuo primi gradus (quod non) adhuc nulla eſſet contrarietas: quia *d. l. qui negotia.* negans eſſe mutuum, loquitur de mero mutuo, non primo, ſed ſecundo reſpectu, hoc eſt negat eſſe mutuum tantùm, ſiue per ſe ſolùm: & meritò, quia etiam mandatum eſt, & actio mandati bonæ fidei competit, non autem ſola condictio ex mutuo ſtricti iuris, vt patet in toto contextu, *d. l.* quæ de hoc ſolùm diſputat, ad ſciendum an valeat pactum nudum vſurarum: non autem diſputat, an etiam mutuum inſit, prout ineſſe quoque probat tex. *d. §. aqud Iul. eod. tit.* & *d. l. ſingularia in fi.* vbi adhuc propriè loquitur, quando pecunia erat tantùm debita ex qualicunque veteri mandato, iam finito tempore pacti: ſed *d. l. qui negotia.* loquitur quando mandatum erat generale & permanens tempore pacti. Pariter tantum abeſt, vt *d. l. rogaſti.* in princi. ſi cert. pet. diſcrepet, vt omnino conueniant cum *d. l. qui negotia. verſ. his argumentum.* Quod enim *d. l. rogaſti.* ait eſſe mutuum, debet intelligi de mero & ſtricto mutuo? ſed paulo minus proprio, ſiue ſecundi gradus, quod eſt verum quidem mutuum, ſed ex quadam benignitate, quia pecunia non erat mea: licet reliqua omnia ſubſtantialia interueniant, ſicut quando iubeo te accipere à debitore meo. Idem autem diſertè ait *d. l. qui negotia. verſi. his argumentum.* tantum enim abeſt vt neget prorſus eſſe mutuum, vt expreſsè velit æquè eſſe mutuum, ſicut cum iuſſi te à debitore meo accipere, quo caſu ait eſſe mutuum, non merè, vel ſtricto iure, ſed benignè. Faceſſant igitur omnes ſubauditiones, ariolationes, peruerſiones & ingeniorum carnificinæ omnium glo & Doct. quæ non ſolum inutiles ſunt in conſulendo & iudicando, ſed etiam perniciosæ, contra legalem æquitatem, & ſenſum communem, contra literam & mentem dictarum legum. Quòd ſi cui interim prolixior videar, reſpiciat ad rerum ſummam, & niſi cæcus ſit, breuem iudicabit, quia ſimul eodem ſtilo plurimæ leges nouiter ab inueteratis & deſperatis erroribus extricandæ fuerunt fellenda contraria, noſtra verò & probanda & confirmanda. Rurſus ad multarum id genus legum nouam & analyticam explicationem operæ pretium eſt ſequentem addere quæſtionem.

QVÆSTIO LXXXV.

SYNOPSIS.

1. *Vapulant acerbè Dd.*
2. *Mutuum nihil aliud eſt, quàm officioſa conceſſio vſus rei fungibilis.*
3. *Vtile per inutile non vitiatur.*
4. *Actio ex mutuo eſt ſtricti iuris.*
5. *L. ſi pro mutua C. ſi cert. pet. ſapit ferociorem auctorum ſuorum indolem.*

659 ¶ Summa communis erroris. OCTOGESIMO QVINTÒ, quia in tranſcurſu. qu. præcedentis n. 648. obiter perſtrinximus receptam aduſque ſententiam, de conuerſione debiti ex alia cauſa in cauſam mutui ex interuallo, ne lectores diſcendi cupidos diutius in ſuſpenſo teneam, donec otium mihi detur centurias noſtras nouorum intellectuum adornandi, & in lucem emittendi, quæritur, an de iure vera ſit ea communis traditio, cuius (eorum multiloquio omiſſo) ſumma eſt, quod ſiquidem incontinenti ita conuenerit, poſſit indiſtinctè vel nudo pacto conuerti in mutuum. *l. ſi pro mutua. C. ſi cert. peta.* quam ita intelligunt. & *l. pro auro. C. de vſur.* Si verò ex interuallo, tunc ſi pecunia erat præſens, & ſolutioni parata, ſiquidem creditor eam videat, poſſit nudo pacto conuerti in mutuum, quod erit verum & naturale, per *legem, pecuniã, de ſolutio. l. 1. §. ſi iuſſerim. de acq. vel amitt. poſſeſſionem.* Sed ſi non videat, ſit tamen ſolutioni parata, præſens vel non. ſit mutuum naturale non merè, ſed cui ius ciuile cooperatur, vt in *lege, ſingularia. ſecundo reſponſo. ſi cert. pet.* quam ita intelligunt & reſtringunt. Si verò nec ſolutioni quidem parata erat pecunia, tunc nullo modo poſſit credita fieri, nec in mutuum conuerti nudo pacto. *l. qui negotia. mandata.* quam ita intelligunt & reſtringunt, ſed benè per ſtipulationem indiſtinctè, & tunc erit mutuum ciuile, per *l. ſi. ex pretio. C. ſi cert. peta.* quam ita intelligunt & coarctant: ſed interim. *l. aduerſus. C. de non nu. pec.* relinquitur in medio, variis intellectibus diſcerpta: ita tamen tenent, diſtingunt, ſeque expediunt omnes in *d. l. ſingularia.* in *d. l. qui negotia.* & in *d. l. ſi ex pretio.* & vbicunque de hoc tractant, nec melius dicere potuit communis ſchola humi ſerpens, & ad legalis æquitatis lucem aſcendere nondum valens. Quam autem ſit frigida & à genuino ſenſu legum aliena ea traditio, nolo nunc ſingularim diſcutere, id etiam ſatis oſtendit ipſa, qua paſſim laborant, *συναγεία* & hinc neceſſitas hæc figmenta commiſcendi ad ſophiſticam quandam legum prima ſpecie diffidentium conciliationem, non minus ineptam ad rectè conſulendum & iudicandum, quàm à communi ſenſu & mente legum alienam, litibus tantùm irritandis & intricandis idoneam.

660 ¶ Breuiter dicimus quòd omne debitum rei fungibilis ſiue mutuabilis, nudo pacto vel conſenſu, Veritas iuris. ſiue incontinenti, ſiue ex quocunque interuallo, mutuum fieri, ſeu in mutuum conuerti poteſt: non tamen intelligas quòd ſemper ſit merum mutuum, ſed proprium vel improprium, prout rei ſubiectæ materiæ parietur. Probo, quia cùm mutuum nihil aliud ſit de ſe, quàm liberale officium creditoris, vel domini vſum pecuniæ ſuæ vel ſibi debitæ ad tempus præfixum vel non præfixum concedentis, vt poſtea tantundem reddatur, vt ſup. numer. 73. non eſt dubitandum quin hoc beneficium quandocunque dari vel concedi poſſit. *leg. in re mandata. Cod. mandat.* niſi nolenti. *leg. inuito de regul. iur.* Siue igitur quis ad hoc numeret pecuniam ſuam, vel debitam, vel ſolutionis paratam.

& oculis expoſitam mutuam concedat, erit verum & naturale mutuum, propriè & ſtrictè ſumptum, quòd etiam omnes fatentur: quia omnia ſubſtantialia & naturalia mutui concurrunt. Sed ſi proficiſcitur pecunia (idem de quauis re fungibili) & fit tua, quamuis non eſſet mea, ſed vel mihi debita, & iuſſu meo tibi ſoluta, vel etiam nec mihi debita, ſed ab alio nomine meo etiam me ignorante, tibi numerata. Item ſi proficiſcitur mea, ſed non fit tua, ſed alterius, cui nomine tuo datum, vel ſolutum volebas, eo acto vt haberes mutuum, fit verum mutuum, non mero & ſtricto iure, ſed ex benignitate, vt in *dicta l. ſingularia. in 1. reſponſo.* Idem ſi proficiſcitur pecunia, & fit tua, ſed non erat mea nec propriè mihi debita, ſed orta ſeu profecta ex re mea, quam ad hoc tibi tradideram, vt in *leg. rogaſti in princi. ſi cert. peta.* In his omnibus & ſimilibus eſt mutuum ſecundi gradus, quia non deficit à mera & ſtricta formula mutui, niſi in vno & modico, vt s. num. 656. Ideo etiam propriè dicitur mutuum, largè & benignè accipiendo mutuum. Si verò non proficiſcitur pecunia, ſed quod mihi purè debes, placuerit, vt mutuum habeas, fiet mutuum indiſtinctè, *dicta leg. ſingularia in fi.* Et ſiquidem ex interuallo, nec pecunia ſolutioni parata ei oſtenſa erit mutuum improprium, & tertii gradus: quia pecunia, licet olim fortè à me profecta fuerit, ſed ex interuallo, tamen nunc non proficiſcitur, nec eſt mea nec fit tua verè ſed ſolùm per æquipollentiam datur, idem beneficium ſeu eadem officioſitas mutui exercetur, & ſic non eſt mutuum ſtrictè & merè, vt in *dicta l. qui negotia. in primo. reſponſo*: ſed benè ex benignitate *dict. leg. ſingularia, ſecundo reſponſo.*

Declaratio.l. ſi pro mutua. l. ſi ex pretio. C. ſi cer. pet

661 ¶ Idem dico, ſi etiam incontinenti placeat eſſe mutuum, ſed non proficiſcitur pecunia mea, ſed alia res mea in ſpecie conſiſtens & æſtimata, vt in *leg. ſi pro mutua. Cod. ſi cert. peta. leg. pro auro. C. de vſur.* cùm enim agatur vt ſi mutuum, ſtatim pro quantitate æſtimata, antequam ſpecies vendantur, & quicquid de illis poſteafiat, apparet non poſſe eſſe mutuum, etiam ſecundi gradus propriè & largè ſumptum: quia illud non poteſt eſſe, niſi tempore mutui proficiſcatur pecunia ſtrictè ſumpta. *l. 2 §. item mutuum, de reb. credi.* Et ſic iſte caſus multum differt à dict. l. rogaſti in princ. quia ibi agebatur vt non eſſet mutuum niſi donec, & tunc cum pecunia ex re mea redacta proficiſceretur, quod congruit naturæ mutui, ideo ſpectat ad ſecundum gradum. Sed hìc, videlicet. in d l. ſi pro mutua. agitur, vt æſtimatio ſpecierum ſtatim ſi mutua, quod longius degenerat à natura mutui, nec minus quàm in exemplo immediatè præcedenti, de quo in *d. l. ſingularia. in fi.* & ſic vtroque caſu non eſt mutuum, niſi impropriè & in tertio gradu. Differunt tamen in alio hæc duo tertij gradus exempla, videlicet *dicta. l. ſingularia. in fi.* & *dicta. l. ſi pro mutua.* quia in primo exemplo, videlicet quando ex interuallo ita placet, vt in *d. l. ſingularia. in fi.* non nouatur, ſed remanet prior obligatio, niſi expreſsè facta fuerit nouatio *leg. vlt. C. de nouatio.* Caſus eſt & exemplum notabile in *d. l. ſi. ex pretio.* vbi dicitur quòd ſiquidem facta fuerit expreſſa nouatio per ſtipulationem, valet & eſt efficax etiam pro vſuris in ſtipulationem deductis pro rata quantitatis nouatæ, licet nulla quantitatis tunc numerata fuerit, ex quo præceſſerat iuſta cauſa obligationis. Si verò non interuenerit ſtipulatio, nec nouatio, ſed duntaxat pactum nudum pecuniam mutuam fore ſub vſuris, remanet priſtina obligatio, ſed non valet pactum vſurarum, quia nudum: vnde non poterunt peti vſuræ conuentæ, poterunt tamen peti ex priori actione ſecundùm eius naturam, videlicet ob moram, ſi actio eſt bonæ fidei.

661 ¶ Aduerte etiam, quòd dicta lex ſi ex pretio. in fi. videtur velle, quòd dictum pactum in totum ſit nullum, & nihil eſſe mutatum de priori obligatione, in tantum quòd promptè poſſet exigi ſors vt prius poterat, non expectat congrua dilatione quæ mutuo ineſt, iux. not. s. numer. 82. Ad hoc facit quòd debitor, qui detractat vſuras, non poteſt ſe iuuare pacto, quia & mutui & vſurarum vnum tantum pactum eſt, nec poteſt debitor in parte approbare, in parte reprobare, & ſic eo ipſo quòd contrauenit detrectando vſuras pacti, debet priuari omni commodo pacti per iura vulgaria. Sed his non obſtantibus dicendum eſt, quod illud pactum nudum valet quantum ad beneficium mutui, ſed non quantum ad vſuram. *l. ſi remunerandi. §. apud Iul. in princ. l. id mq. §. ſi quis Titio. manda.* ſunt enim duo diſtincta & ſeparabilia, nihil de ſe commune habentia, ſcilicet pactum mutui, licet improprij quod per ſe valet & parit actionem. *d. l. ſingularia in fi.* & pactum nudum vſurarum, ſolùm mutuo adhærens, & ſic inualidum. Conſequenter vtile per inutile non vitiatur. Non obſtat quòd ſunt coniuncta propter intentionem creditoris, qui non erat facturus vnum ſine alio. arg. *l. Pedius. §. 1. de arbitr.* quia reſpondeo, quòd creditor ſcit vel ſcire debet non valere pactum nudum vſurarum in mutuo, licet mutuum valeat, & tamen procedit ad contractum mutui ſub vſuris: conſequenter cenſuræ iuris ſe ſubiicit vt ſtetur contractui mutui, ſed non vſuræ. Limito, vt procedat ſi dilatio erat breuis, ſecus ſi longa: quia tunc æquitas ſuggerit ei non ſtari, niſi ſtetur vſuræ congruæ, & hoc ne creditor damno nimio afficiatur, & debitor cum eius iactura locupletetur. Non obſtat verbum (ſimulatis pro infectis) quia ille ablatiuus abſolutus implicat conditionem ſi qua & quatenus ſint ſimulata, vt not. in *l. à teſtatore, de conditio. & demonſt. atio.* vnde ſi pactum mutui non fuit ſimulatè factum, ſed ſeriò, vt præſumendum eſt, valet, licet vſura non teneat: & tamen verum eſt, nihil mutari de priori obligatione, ſcilicet in ſe, quia non nouatur nec minuitur, licet exactio temperetur ad tempus contractus mutui quod concurrit. Et etiam text. ille non negat competere certi conditione ex pactis mutui, ſed hoc ſuppletur per *d. l. ſingularia.* quæ pariter non negat manere veterem actionem & obligationem, vt probatur per. *vlt. C. de nouatio.* & ſuppletur per *d. l. ſi ex pretio. in fi.* arg. *l. non eſt nouum.* cum. *l. ſeq. de legibus.*

663 ¶ Sed ſi quæratur an in *d. l. ſingularia, in fi.* pactum illud nudum informet etiam actionem præcedentem, vt ſi ſit factum ſub vſuris peti poſſint vſuræ iure actionis, recurrendum ad *d. l. ſi remunerandi. §. apud Iulia.* & ad *l. qui negotia. manda.* quia aut vetus mandatum tunc erat finitum vel reuocatum, & tunc illud pactum non habet quod informet, & remanet nudum, ſeu propriùs loquendo, ſolum: non enim omnino nudum eſt, cùm recidat in contractum nominatim mutui contracti re, hoc eſt per retentionem pecuniæ debitæ titulo mutui, & pariat certi conditionem ex mutuo, licet improprio & tertij gradus. *d. l. ſingularia. in fi.* quæ generaliter loquitur, & generaliter debet intelligi. Sed illud pactum eſt ſolùm, id eſt dumtaxat mutuum improprium, & ſic adiectum pactum nudum vſurarum non valet. *leg. Titius. de praeſcript. ver. leg. quamuis. Cod. de vſur.* Aut verò vetus mandatum adhuc erat in actu ſuo ſucceſſiuo, & tunc pactum mutui cum vſuris non ſolùm, ſeu merum pactum mutui, ſed etiam pars dicti mandati & ſic etiam vſurarum pactum actionem mandati informat. *d. l. qui negotia.* In ſecundo verò exemplo huius tertij gradus videlicet *d. l. ſi pro mutua.* quando ab initio conuenit eſſe mutuum, non naſcitur niſi vna obligatio & actio mutui, quæ eſt ſtricti iuris & ſola: & ſic etiam ſi incontinenti fiat pactum nudum de certis vſuris, non valet, nec poteſt informari à principali contractu: quia cùm illud ſit mutuum, hoc eſſet contra eius naturam, & contra. *l. 3. C. de vſur.* Et ſit vt hoc caſu vſuræ debeantur, non ſufficit pactum, etiam incontinenti,

L. ſingularis ſi cert. pet.

continenti, ſed neceſſaria eſt ſtipulatio, vt in *d. l. ſi pro mutua*. quæ ita debet intelligi. Non enim ibi agitur de conuertenda vna cauſa in cauſam mutui nudo pacto incontinenti, vt malè putant Docto. quia ab initio non oritur niſi cauſa mutui quæ manet.

Æſtimatio facit venditionem.

664 ¶ Sed contra iſtud fortiter opponitur, quòd imò in hoc exemplo inſit vera venditio, & ſic quòd etiam citra ſtipulationem efficax eſt pactum nudum vſurarum, cùm ſit incontinenti appoſitum, & informet actionem ex vendito, per tex. in *leg. in initio. de pact. int. empto. & vendi.* Probatur maior, quia hîc ſunt datæ res æſtimatæ, quæ æſtimatio in dubio facit venditionem. *leg. 1. §. æſtimatarum. C. de rei vxoriæ actio. l. quoties. C. de iure dot. leg. 3.* & ibi Bart. *loca. leg. plerumque. §. ſciente. leg. quoties. de iure dot.* Alexan. *conſilio. 39. numero, 2.* vbi dixi. libro quinto. & hoc eſt certum & indubitatum hoc caſu, vbi igitur vt omnino & perpetuò dominium transferatur, vt not. Docto. in *locis præfatis.* Si igitur hîc inſit vera rerum æſtimatarum venditio, ſequitur quòd pactum vſurarum eſt factum incontinenti, & ſic efficax, *dicta leg. in initio.* & alioquin eſſet imponere legem verbis: quia ſi creditor dixiſſet ſe dictas res vendere, & in venditione pactus eſſet de certis vſuris, donec ſumma conuenta ſolueretur, non dubitaretur de validitate pacti, quia caſus eſt in dicta leg. in initio. Ergo niſi idem dicatur in themate, quod æquipollet, verámque venditionem rerum implicat, lex verbis imponi videbitur, contra *leg. vlt. C. de vſur.* Fac. quæ ſcripſi in *Conſuetu. Pariſ. §. 13. glo. 5. quæſt. 10. nu. 47.* & in §. 23. *quæſtio. decima nona nume.* 74 Reſpon. multum refert an partes intendant vendere, an verò contractum mutui vel fœnoris facere: nec eſt hæc differentia verborum, ſed rerum ſeu diſpoſitionum & contractuum, ſpecie & effectu differentium. Qui enim vendit, magis eget pecunia & vſu pecuniæ, quam vult aſſequi, quàm re vel vſu rei quam vendit: emptor autem non certat de acquirendo vſu temporario æris alieni, ſed de perpetua acquiſitione rei pro ære ſuo. Et ſic ſi vendens paciſcatur de moderata vſura in caſum moræ pretij licitè facit, nec fœnus exercet, ſed naturam contractus ſequitur, *dicta leg. in initio. l. Iulianus, §. ex vendito. de actio. empt. leg. curabit. C. eo.* Quòd ſic dilationem quoque pretij det, iuſtius eam vſuram accipit, per dot. ſ. num. 524. licet etiam Bal. ineptè & præpoſterè contrarium ſentiat in *dict. leg. ſi pro mutua.* Contrà qui mutuat, non negotium, ſed officium & liberalitatem exercet. arg. *l. interdictum. de precar.* Vnde ſi paciſcitur de vſuris, contra naturam actus facit, & quantò de grauioribus vſuris, tantò liberalitatem & honneſtum officium in negocium illiberale, & odioſum fœnoris commercium conuertit. Meritò iura nullo fauore, nullo auxilio dignantur, nedum pactum vſurarum in mutuo. Qui verò mutuaturus, ſed quia non habet pecuniam ad manum, vel ſi habet, dare non vult, ideo dat ſpecies æſtimatas, vt ſtatim æſtimatio cedat in mutuum, non dicitur venditionem, ſed mutuum contrahere: quia principale propoſitum attenditur. *l. ſi quis nec cauſam in prin. ſi certi. pet.* Facit quòd datio, quæ ordinatur ad factum, cenſetur factum, & contrà: & qui taliter accepit, non dicitur emere, quia non certat principaliter de acquirẽdo ſed de habendo mediãtibus dictis ſpeciebus, & fruendo aliquo ære alieno quo indiget: hæ non ſunt verborum, ſed rerum differentiæ.

665 ¶ Sed ſi hoc vltimo modo mutuaturus, diceret in fraudem mutui ſe ſpecies vendere, & de vſuris pretij paciſci, hæc demum eſſet verbalis, non realis differentia, & vera ſimulatio, de vero contractu mutui ſeu potius fœnoris, de quibus in dict. leg. ſi pro mutua. ad fictum contractum venditionis, de quo in *dict. leg. in initio. C. de pact. inter empto. & vendi.* & detecta veritate illi ſtabitur. *leg. 1. C. plus valere quod agi.* Mutuum autem, *de quo in dict. leg. ſi pro mutua.* etiam ceſſantibus vſuris, non ſolùm multum degenerat à ſimplicitate & officioſitate mutui, quia mutuum eſt antequam, imò etiam ſi nunquam vlla proficiſcatur pecunia. ideo ſpectat ad tertium gradum: ſed etiam valdè captioſum eſt propter facilitatem debitorum pecunia indigentium, qui res quaſlibet, vel minus promptæ recuperationi pretij idoneas, creditoriſque arbitrio æſtimatas de facili accipiunt ſuo ſumptu, labore & periculo diſtrahendas, ita vt procliue ſit hoc exemplum recidere in piraticam illam, de qua ſuprà numero 14. Quod ſi vſuræ accedant, adhuc maior imminet captio & duricies, vt in dict. l. ſi pro mutua. facilè Diocletiani & Maximiani authorum ſuorum ingenium agnoſcere valeas, apud quos æquitas non æquè vt rigor valuit, vt diximus ſuprà *quæſt. 14. numero* 171. Sed *d.* l. Codici Iuſtinianæo inſerta ſit, debet per alias leges intelligi & temperari, vt omnis captio & durities amoliatur. Igitur ita demum valebat vſurarum ſtipulatio, ſi ſpecies nec plus iuſto æſtimatæ ſint, & æſtimationem ſtatim debitor habuit vel habere potuit integram, omni ſumptu deducto: vel ſtatim non minus vtiles fuerunt vſibus debitoris, quàm pecunia numerata: quia non poteſt incipere curſus vſuræ, niſi à tempore quo debitor & dominium & vſum ſortis habuit vel habere potuit, & pro rata dictæ ſortis, *leg. eos. ad fi. C. de vſur.* Cùm autem hodie non toleremus promiſcuè vſuras in mutuo. *d. l. ſi pro mutua.* antiquata eſt, quantum ad ſtipulationem vſurarum, vt etiam dixi ſuprà *quæſt.* 21. numer. 230. Et adhuc reſpectu tertij, cuius intereſt, ſola æſtimatio pro vera venditione habetur, per ea quæ dixi in *Conſuetu. Pariſ. §. 23. glo. quæſtio.* 10. §. 23. *quæſtione* 19. Modò vt plenius videamus de praxi circa prædicta.

Digitized by Google

QVÆSTIO LXXXVI.

SYNOPSIS.

1. *Repudiata Baldi opinio.*
2. *Bona fides exigit vt ſine interpellatione, & mora vſuræ debeantur.*

666 § OCtogeſimo-ſextò occurrit pulchra. quæſt. Titij procurator de pecunia propria nomine Titij fundum emit, & diu domino abſente vel diſſimulante poſſedit & fructus percepit, tandem Titius vendicat, An poſſit imputare fructus in ſortem, & ſic habere fundum ſine ſolutione pretij, ſi fructus illud æquent? Bal. in *rub. q. 15. C. de contrahen, emptio.* decidit quòd ſic, quia ex quo erat factus dominus & poſſeſſor, fructus erant ſui: ſecus autem ſi procurator emit & accepit nomine proprio vel ſi non expreſſit, vel non conſtet quo nomine, quo caſu intelligitur proprio. *l. & magis. de ſolut. l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus. in fi. de verbo. oblig.* quia tunc procurator fructus percepit ex re ſua, quam non tenebitur cedere, niſi pretio ſibi reſtituto, & ſic non tenetur tunc fructus compenſare vel reſtituere. Et idem refert & tenet Bal. in *l. ſi procuratorem. §. ſi tutores, manda.* & ſimpliciter ſequuntur Fran. Cremenſis *ſingul.* 168. Titius. Iaſ. in *l. §. 1. fin. ſi cert. pet. leg. diuortio. §. ob donationes: ſol. mat.* & in *l. non amplius. §. ſiu. col. 1. de leg.* 1. Tho. Ferra. *cautel.* 54. Solus verò Alcia. æquitate motus, in *d. l. 2. §. 1. ad fin.* tenet procuratorem, qui de ſuo emit nomine domini, qui poſtea rem cum fructibus repetit, poſſe etiam hodie vſuras legitimas ei reputare, ſi tamen re ſibi tradita dominóque a ſe oblata eum interpellauerit de pretio, vt in mora conſtituerit. tex. in *l. ſi verò non remunerandi §. ſi mibi. manda.* & tex. in fortiori. *l. atqui natura. §. non tantùm. de neg. geſt.* in *l. & in contraria. de vſur.* Plus ſentit Alcia. hunc procuratorem poſſe à ſeipſo fructus vice vſurarum exigere, ne officium ſuum ſibi ſit damnoſum, & quia videtur actum ne ex perſona procuratoris dominium prius tranſeat quam ſibi ſatisfactum: quod vltimum non quadrat, quia oporteret fingere non eſſe interim mandatum impletum, & quòd res interim ſtaret periculo procuratoris. Mihi verò opinio Bal. in hoc primo membro ſemper falſa eſt, hac ratione, quia ſi dominus etiam fructus repetit, perinde eſt ac ſi ab initio ſibi traditum fuiſſet, & procurator erga eum fidem ſuam liberaſſet: & ſic procuratori abſque dubio debentur vſuræ, per rationem *l. curabit. C. de actio, empt.* Nunc autem plenius patefacta veritate, dicimus etiam hodie dominij tranſlationem nullo modo impedire, ſed magis adiuuare vſurarum reputationem, vt clarè euicimus ſ. numero 545. & ſic veritas eſt contra Bal. Dico tamen quòd hodie vſuræ huius procuratoris non debent excedere quincunces, iuxta præfatam moderationem noſtram, ſuprà numer. 517. etiam ſi fortè fructus fundi ſint maiores: quia ex quo nomine domini emit (ſaluis vſuris his congruis pro interuſurio procuratoris) totum commodum ſicut & periculum debet eſſe domini, Puto etiam quòd vſuras reputabit iure retentionis, etiam ſi dominum non interpellauerit, nec aliter in mora conſtituerit: quia hoc bona fides exigit, alioquin verſaretur in damno pro officio ſuſcepto, Et omnino puto quòd vſuræ procuratoris non debent excedere fructus, niſi ea fuerit domini voluntas, vt procurator etiam caro pretio emeret, & pretium de ſuo prærogaret. Quòd ſi procurator nomine proprio vel ſimpliciter emiſſet, & accepiſſet tanquam dominus, fructus ſuos faceret, etiam ſi rationem quincuncis excederent, quemadmodum & de venditore, antequam pretio oblato ſit in mora, dictum eſt ſup. num. 540.

Alcia.

QVÆSTIO LXXXVII.

SYNOPSIS.

1. *Deliria dd.*
2. *Tantum ſperatur officium iudicis, quantum ſtipulatio.*
3. *Elegans quæſtio aduerſus Panorm. deciditur.*

667 § OCtogeſimo ſeptimò occurrit caſus practicabilis, quem tractat Roma. *con.* 500. incip. *Summarium.* Quoddam Collegium mercatorum inſtituit, vt pecuniæ communes Collegij diſtribuerentur ſingulis de Collegio duntaxat in commendam & licitam negotiationem, cum onere ſoluendi Collegio annuatim vnum ſolidum pro libera, vtrum hoc valeat? Diſtinguit Roma. aut agitur vt eadem pecunia in ſpecie reddatur, & ſic eſt depoſitum, & valet ſtatutum quantumcunque contra naturam depoſiti & æquitatem. Et mouetur primò, quia tunc non eſt mutuum verum vel fictum, & ſic non eſt vſura, conſequenter nec illicitum. Secundò, quia dominium pecuniæ non transfertur. Tertiò, quia caſus eſt in l. Lucius. depoſi. Aut verò agitur vt idem reddatur in genere, & tunc quia hoc depoſitum aſſumit naturam mutui iudicandum, vt de mutuo, & non
valet pactum nec ſtatutum. Ita etiam vulgò ad vſque
ſenſerunt omnes vbique, & nominatim comprobant
Phil. Deci. in *l. 2. in princ. num. 22.* & ibi Franc. Ripa.
col. 3. num. 8. ſi certum peta, ſic Franc. Purpura. in
d. leg. 2. §. 1. col. 9. Poſt Scot. in 4. *ſenten. diſtinct.* 15.
admittit vſuram in commodato vel locatione pecuniæ,
ſed non eiuſdem mutuo. Breuiter hæc ſunt mera deli- 1
ria, & quàm ſint ridicula & præpoſtera patet ex dictis
ſuprà eo *quæſt.* 74. *numer.* 545. Oppoſitum enim è
conuerſo dicendum eſt, videtur illud ſtatutum eſſe licitum
ſecundo caſu, quo tranſlatum eſt dominium &
ius vtendi, ſed penitus illicitum priore caſu. Et licet
priore caſu non ſit vſura, vt pote vſu non tranſlato, eſt
tamen iniuſtius & iniquius quam vſura. nec *d. l. Lucius
in fi.* loquitur hoc caſu, ſed quando pecuniæ dominium
eſt iure congruè & commodè vtendi tranſlatum
eſt, vt diximus ſuprà num. 628. Plus dico, quòd
ea di-

Contra Romã.

Digitized by Google

ea diſtinctio inepta eſt, quia ex hypotheſi diſtribuitur pecunia ad negotiationem, id eſt in vſum negotiationis, & ſic nullo modo eſt depoſitum, quia non fit cauſa cuſtodiæ, ſed vt accipiens pro arbitrio negotietur: & ſic eſt materialiter verum mutuum, non purum, ſed fœneratorium. Cùm autem fœnus ſit moderatiſſimum, vtpote non excedens quincunces, & inter mercatores & negotiantes, & ex iuſta cauſa, videlicet vt collegium participet de lucris ſingulorum, ad ad onera collegij exequenda, & conſequenter in commodum ſingulorum, non eſt dubitandum quin iuſtum, licitum & honeſtum fuerit illud fœnus. Pariter dicendum quòd hodie in praxi veniunt vſuræ in actione mandati, non ſolùm directa. *l. idémque. §. 1. manda.* ſed etiam in contraria. *l. ſi verò non remunerandi. §. ſi mihi. eodem titu.* & eodem modo in actione negotiorum geſtorum. *l. & in contraria de vſur.* cùm ſubſit iuſta cauſa, etiam citra moram vel pactum, vt in dictis iuribus. Et ſi non agitur niſi de ſimplici interuſurio pecuniæ non debebunt excedere præfatam moderationem quincuncis, vt in dicta quæſt. Roma. per not. ſuprà *quæſtione* 79. Si verò etiam de alio lucro vel damno, amiſſo vel incurſo, vt *dict. §. ſi mihi. dict. l. & in contraria.* poterunt pluris æſtimari: quod neceſſe eſt iudicis arbitrio committere, vt etiam legibus cautum eſt totum hoc ex bono & æquo iudicem arbitrari debere, inquit text. in *dict. §. ſi mihi, verſi. ſed etſi.* Nec dubium quin valeat pactum bona fide factum, eaſdem metas vel fines iuſti arbitrij non excedens: quia ſi in his tantumdem valet officium iudicis,
2 quantum ſtipulatio. *l. quia tantumdem. de nego. geſt. d. l. Lucius*, igitur valet ſtipulatio non excedens id quod iudex arbitrari poſſet. Idem in ſimilibus negotiis vel iuſtis commutationibus. At in depoſito ad numerũ & ſub facultate vtendi, idem omnino dicendum eſt, quod in mutuo *diximus ſupr. quæſtio.* 80. & ſic *d. l. Lucius. l. Publia. §. 1.* & omnes ſimiles hodie non ſunt in vſu, nec debent obſeruari quò ad vſuras, non ſolùm negotiatiuas, ſed etiam incidentes in caſum moræ ex pacto collatas, niſi prout diximus in mutuo: alioquin eſſet legem verbis imponere, & vno verbulo mutato liceret fraudem facere legibus & politicis ordinationibus, quod non eſt tolerandum. Si verò depoſitum fiat in ſpecie, vel etiam ad numerum, vt tantundem reddatur ſine vſuris, tunc manet verum depoſitum, & contractus bonæ fidei, & pro mora poterunt vſuræ deberi, ita vt non excedant prædictam moderationem quincuncis, niſi dolus arguatur, vel iam de æſtimatione eius quod caſualiter intereſt, vel iurando in litem agatur. [1561. Quod Dom. *Bodeau* non tenetur conferre fructus viuente ſocero perceptos, ſed, quia, *luy ont eſté donnés les loüages d'vne maiſon, leſdits loüages*, debent conferri: quemadmodum ſi pater ceſſit commoda ſui vſusfructus, debent illi fructus conferri, quia ſunt principales, nec eſt à quo reliqua illa dependeant, ſed nónne ſi vni filiæ dat domum quæ locatur, 100. alij verò promittit 100. annua, nónne illa plus honoratur? Reſp. ſic, ſi hoc factum fuit loco domus datæ alteri Reſpon. ſunt data prædia, & omnia ſunt cenſualia, vel in differentia tunc non eſt neceſſe, *rapporter* in ſpecie, ſufficit minus capere: *par l'Areſt de Picard*, habito reſpectu ad valorem, qui eſt tempore diuiſionis.]

668 ¶ Dum hîc finem impono, occurrit pulchra quæſt. quam tractat. Panor. *conſ.* 114. *in quæſt. monenda. lib.* 2. Cùm duo vel plures mercatores contraxiſſent ſocietatem certæ negotiationis ſuæ, pacti ſunt, quòd ſi quis eorum vltra quantitatem, quam ex lege ſocietatis in ſocietatem conferre debeat, aliquas pecunias adderet, quòd ei prouideretur ſuper dicta ſocietate ad rationem & conſuetudinem mercantiæ, quæ ſupponitur vt aliquid annuatim ſalua ſorte detur. Vnus ex illis, qui ſupererogauit 500. florenos, percepit pro lucro quinque vel ſex in centum: decidit Panor eſſe illicitum & reſtituendum, non obſtante duplici generali apocha vel liberatione poſtea facta, quaſi hoc debitum vſurarium non fuerit contractum occaſione ſocietatis, ſed contra ius ſocietatis. Et ſic in verbis generalibus liberationis ab omni debito occaſione ſocietatis non comprehenſum refert (ſed corruptè) Soci. *l.* 1. *in princip. num.* 23. *ſi cert. petat.* & contra Panor. arguit non eſſe vſuram, ex eo quòd non ſit mutuum, ſed contractus innominatus ſocietati miſtus, ſed ineptè, ex quo ſocij non tenebantur ſupererogare, ſed erat voluntarium, & ſic eſt verum mutuum ſocietati factum, & Alcia. ibi rectè diſcedit à Socino: ſed in quantum Panormitano ſimpliciter accedit, hoc ex vulgari errore facit. Dicendum, quòd ex quo mutuum fiebat inter mercatores, & occaſione communis ſocietatis & negotiationis, ſuberat iuſta cauſa fœnoris, etiam negotiatiui ab initio paciſcendi: ſed non debet eſſe tantum, quantum lucrum ipſius negotiationis ſeu ſocietatis, in qua communicatur periculum, per not. ſuprà *num.* 504. Ideo non deberet regulariter excedere communem noſtram metam quincuncis vſuræ: tamen in dicto caſu vel ſimili ſpecie dico valuiſſe & valere pactum duplici ratione. Prima, quia ſors erat ad tempus ſocietatis alienata, nec poterat prius reuocari: igitur per not. ſuprà *quæſt.* 80. *in fin.* Secunda, quia erat pactio reciproca, & inſuper in communem vtilitatem: quare dico, quòd valuit & valere poſſet vſque ad terminos iuris, ſcilicet beſſium, & ſic etiam ad octo annua in centum. Multum ergo aduſque deſipuerunt Doctores in vtroque extremo nimiæ vel laxitatis vel ſuperſtitionis: ſed deinceps tota hac materia labore noſtro radicitus diſcuſſa, aperta, & theoricè practicéque complanata, facile eſt ipſam veritatis & æquitatis viam tenere & ſequi, tam in Schola, quàm in foro, tam in conſulendo, quàm iudicando.

Contra Panor.

Digitized by Google

QVÆSTIO LXXXVIII.

SYNOPSIS.

1 *De quibus vſuris exaudienda famoſiſſima l. eos. C. de vſuris.*

2. *Vſura vice fructuum : ex æquitate veniunt etiam in actionem ſtricti iuris.*

669 § *Vſura collationis.*

OCTOGESIMO-OCTAVÒ, quæro, de vſuris collationis bonorum in erciſcunda hæreditate inter plures hæredes. Soror quæ dotem conferre cogitur, petit à fratribus vt conferant fructus prædiorum, augent enim hæreditatem ex die mortis: illi viciſſim ab ea petunt, vt dotis vſuras conferat ab eadem die mortis, nec dubium quin iuſtè petant. text. in *l. filius. in fin de collatio. dot*, non ſolum ſi fuit in mora, ſed etiam omni mora ceſſante, vt quia non prouocetur ad diuiſionem, niſi poſt multos, puta. 10. vel 15. annos à die mortis, quæſtio eſt quantæ ſint illæ vſuræ in
1 terminis iure & praxis? Et de iure vulgò putant eſſe ſemiſſes per *d. l. eos. verſi. & eam quantitatem.* ſed non eſt ita, quia. d. l. & quæcunque regularis taxatio vſurarum in iure intelligitur de illis, quæ veniunt ex pacto ad redimendum vel compenſandum vſum æris alieni, vel puniendam moram regularem vel quindecim annorum à die obitus vſque ad diuiſionis prouocationem, non ſunt huiuſmodi, ideo ſignatè & conſultò ait Papinia. in *d. l. filius.* boni demum viri arbitratu filiam ad has vſuras cogendam. Si enim ſtatim poſt obitum patris prouocatum ſit ad diuiſionem, & filias fuerit in vera mora conferendi dotem, poterit de iure arbitrari vt veniant communes legitimæ, ſcilicet ſemiſſes, & ſic veras vſuras, vtpote poſt veram moram, licet excedant rationem fructuum, vt notum eſt dummodo eadem mora perſeuerauerit: ſecus ſi intermiſſa fuerit inſtantia diuiſionis, quia tunc nec videtur in mora fuiſſe. *l. mora. verſi. cæterum. de vſur.* Et hoc niſi fortè fuiſſet illi impletum, & pars ſua prædiorum & fructuum ei data, habita vel non habita fide de conferendo per eam quod conferre debet: quia tunc irregularis mora ſufficeret, vt teneretur ad vſuras pecuniæ conferendæ, prout de emptore, cui res eſt tradita, dictum eſt ſuprà *num.* 535. cum ſequen. Sed hoc ceſſante ſi non fuerit in mora, ſed multis annis (vt plerumque fit) non fuit actum de diuiſione, tum bonus vir etiam de iure, non debet arbitrari ſemiſſes, vel alias vſuras excedentes rationem fructuum prędiorum tempore illo medio: quia hoc caſu non ſunt vſuræ niſi largiſſimè, nec veniunt niſi ex æquitate vice fructuum, & ad æqualitatem ſeruandam duntaxat: vnde veniunt etiam ſi actione ſtricti iuris agatur, vt per Bart. in *d. l. filius. in fin.* Et ſic ad ſummam non debent rationem fructuum prædiorum regionis, vbi bona ſunt, excedere, puta trientes vel quadrantes, per no. ſuprà *num.* 120. *nu.* 576. Alioquin ſequeretur magna iniquitas, videlicet ſi ſexdecim annis & octo menſibus quieuerint hæredes, quòd nunc filia, quæ habuit in dotem decem millia, teneretur conferre viginti millia, alioquin excluderetur portione hæreditaria, & tamen hæredes, qui poſſederunt prædia, non tenebuntur conferre niſi pro modo communi redituus prædiorum. Vnde dico quòd in dubio filia non tenetur pro illo tempore medio conferre pro his vſuris vltra rationem trientalis vſuræ, quia hæc eſt legitima & communis indicatura prædiorum, & redituum ex eis percipiendorum, vt nouè probauimus, vt ſuprà *quæſt.* 5. nec debent fratres melioris conditionis eſſe, nec durius agere contra ſororem, quam ſi totam pecuniam dotalem in emptionem prædiorum contuliſſet, ex pacto forſan dotali per patrem appoſito, vel quam ſi pater dotaſſet in prædiis, vel ſi ſolo dotis promiſſæ prædia in ſolutum dediſſet. Non ergo ferendi ſunt fratres grauiores vſuras petere, quàm eſſent fructus prædiorum regionis tanta pecunia emptorum. Vnde ſi conſtet quod communis prædiorum æſtimatio ibi ſit ad rationem vnius in triginta, puto quòd non tenebitur conferre maiorem vſuram, quàm ad rationem vnius in triginta, vt dixi in *Conſuet. Pariſien* §. 123. poſtquam autem conferre vel minus capere obtulerit, ad nullas vſuras tenetur, poſtquam etiam verè fuit in mora, tenetur de iure ad vſuras communes, videlicet ſemiſſes, ſecundùm nos ad quincunces tantùm. Ex prædictis omnis ratio commerciorum & vſurarum explanata eſt, & omnes leges vſurariæ quò ad ſenſum, deciſionem & vſum nouè & pleniſſimè & declaratæ: reſtant quædam in materia redituum vulgarium quotidiana & neceſſaria, quę ſuccinctè & deciſiuè tradam in quæſtione ſequenti.

QVÆSTIO

QVÆSTIO LXXXIX.

SYNOPSIS.

1 *Fideiuſſor omnia debitoris bona ſibi hypotheca iure habet obſtricta, vt ſe damno ſeruet indemnem.*
2 *Inter heredes ipſo iure diuiditur obligatio hereditaria.*
3 *Pœna ſuos debent tenere auctores.*
4 *Per diuiſionem heredes habentur extranei.*
5 *Intellectus l. ſed mq. § generaliter. D mand.*
6 *Exceptio peremptoria reo principali competens, porrigitur ad fideiuſſores.*
7 *Actor efficacem actionem non debet præſtare, ſed tantùm actionem.*
8 *Genuinus intellectus l. Paulus, quib. mod. pig. vel hyp. ſol.*

670 § Octogeſimononò citra ea quæ dixi ſ. q. 49. iam typis excuſſa, occurrit pulchra quæſt. de qua hodie conſultus fui. Creditor emit 100. reditus ad rationem duodecimæ, fideiuſſore accepto principaliter obligato, vt ſ 7. q. 30. poſt 3. vel 4, annos. Creditor ab eodem principali debitore ſimilem reditum emit ſine fideiuſſore, vel alio fideiuſſore accepto, & ſemper ſub hypotheca generali & ſpeciali vt aſſolet: poſtea fideiuſſor primi reditus videns debitorem ad inopiam redigi, vel faſtidiens ſubinde compelli, redimit reditum, & accipit ceſſionem actionum, modò creditor vult diſtrahere domũ debitoris pro ſecundo reditu & reliquis. An dictus fideiuſſor intercedere poſſit, & præferri pro priore reditu & reliquis?
Solutio. Dubiũ facit, quòd non poteſt hoc facere niſi iure ceſſo & acquiſito à creditore, qui non videtur ceſſiſſe contra ſe *l. ſi pecul. §. ſicut de pec. lega.* Soc. *conſ.* 109. *lib.* 2. Contrarium dicendum eſt, duplici ratione: prima, quia ſupponitur quòd fideiuſſor ab initio primi contractus (vt aſſolet, & ſ. *q* 29.) habet hypothecata omnia bona debitoris ad exonerationem & indemnitatem, & ſic ex capite ſuo præfertur creditori reſpectu ſecundi poſterioris reditus, & omnibus aliis creditoribus, & hypotheſis poſteà creatis, pro quibus tamen fideiuſſor iſte non interceſſit: alioquin non prodeſſet ei priorem eſſe in hypotheca & cautione indemnitatis prioris fideiuſſionis, vel in quacunque priori hypotheca, quia poſteà fideiubendo ſeſe & omnia iura ſua, & ſic illam etiam cautionem & hypothecam ſuam priorem ſubiecit hypothecæ noui creditoris. Et hoc niſi eſſet fideiuſſor in-
Fideiuſſor indemnitatis. demnitatis, vel niſi in quantum haberet beneficium diſcuſſionis: quia reſpectu fideiuſſoris indemnitatis, (cuius obligatio ſua conditionalis eſt) ſi aliàs priùs erat hypothecarius creditor eiuſdem debitoris, & nouus creditor fuerit negligens diſcutere debitorem qui tempore dictæ fideiuſſionis erat ſoluendo, dictus fideiuſſor excludet creditorem, erga quem ſic fideiuſſit: idque perpetuò, ſi appareat poſt negligentiam creditoris debitorem factum non ſoluendo, alioquin tantiſper excludet donec appareat à debitore ſeruari non poſſe. Reſpectu verò habentis ſimplex beneficium diſcuſſionis, ſi ob antiquius ſuum debitum non habebat niſi generalem hypothecam, nihil eſt contra eum, erga quem poſteà fideiuſſit. Sed ſi habebat quaſdam ſpeciales hypothecas, poteſt eas ſeruare contra dictum creditorem, quatenus reliqua bona debitoris in eodem municipio ſufficiunt ad debitum, pro quo fideiuſſit: & hoc quia in effectu non eſt debitor, nec iura ſua hypothecauit, quatenus principalis habet alia bona, in quibus facilè diſcuti poteſt. fa. *l.* 2 *C. de pignoribus.* Redeundo ad quæſt. ſolutionem, illud remedium, quod fideiuſſor habet ex capite ſuo contra poſterius debitum pro quo non fideiuſſit: non concernit niſi ſortem & reliqua, quæ tempore redemptionis creditori ſoluit duntaxat. videlicet indemnitatis æſtimationem, eique competit etiam ſtante priore reditu, quem ſi velit ſibi currere & præferri etiam pro reliquis, neceſſe habet redimere, & ceſſionem accipere: & à tempore redemptionis & ceſſionis deinceps ſibi current cum effectu, vt ſup *q.* 49. etiam contra cedentem, quia ceſſio habet cundem effectum, ac ſi creditor nomen ceſſum cuiuis vendidiſſet, imò in vera vendito. *l. mandat. C. de fideiuſſ. l. fideiuſſorib. ff. eo.* in *l. cum poſſeſſor. de cenſ.* & plenè dixi ſup. *q.* 49. Et ſic hæc quæſtio eſt indubitata nec eam expreſsè tetigiſſem, niſi quòd quotidiana, iuxta *l. legaui in prin. de libe. lega.* & inſuper vt pleraſque alias quotidianas ſummatim adderem, quas ad commentaria conſuetudinem reieceram. Primò igitur conſidero, quod hîc poteſt fieri magna fraus: quid enim ſi fideiuſſor cum debitore colludens de illius pecunia redemit, & nomen ſuum illi accommodat? vel ſi debitor non habet fideiuſſorem, vel alium qui poſſit exigere ceſſionem, nónne poteſt vel vnam ceſpitem terræ vendere ſine onere reditus, & mox accommodato nomine emptoris reditum redimere & ceſſionem exigere, per no. ſup. *q.* 46. & ſic eodẽ iure ceſſo nomine alieno elidere omnes poſteriores hypothecas & contractus creditorũ? Reſpon. hæ fraudes ſimiles ſunt illis, quæ fiunt in fraudem futurorum vel præſentium creditorum hypothecariorum, vt quando debitor pridie obligationis vendit bona vel donat in fraudem, vel quando poſt obligationem fingit non eſſe ſua, vel occultat, quæ quamprimùm de fraude claruerit, euaneſcent. Non ſolùm enim dicta ceſſio tanquam indebita condici poterit, ſed etiam contra cedentem penitus inutilis erit, ſicut ſi ipſimet debitori eſſet facta, vt ſup. *n.* 316. vel aliter nomen ceſſum recidiſſet in bona debitoris, & ſic poſterioribus hypothecis creditoris teneretur. *Sed* ſi de fraude non conſtet (quæ etiã in dubio non præſumitur) non debent legitima remedia & ordinaria iuris diſpoſitio impediri. Et ad ea quæ dixi ſup. *q.* 34. *de fideiuſſore exemçtionem redimente*, facit pulcher tex in *l. ſi ſtipulatus eſſet. §.* 1. *de fideiuſſ.* qui etiã limitandus eſt per no. in *d. q. in caſum iuſti periculi.*

671 ¶ *Secundò*, his accedit alia quotidiana & neceſſaria quæſt. Debitor domum huic reditui ſpecialiter hypothecatam vendidit bonæ fidei emptori ſine onere, eò quòd fortè ſperabat mox de pretio redimere, quod non fecit. Creditor non inquietauit emptorem, ſiue quòd ignoraret, ſiue quòd diligenter exoluerentur reditus, emptor poſt ſex annos deceſſit, relictis quatuor heredibus. Tum expergiſcitur creditor, & vrget detentorem domus, qui viſa authoritate reditus titulum (quem vocant) nouum, vt ſup. *n.* 135. ſubit pro parte hereditaria, quia coheredes habebat. Et ſic creditor quieſcit aliis quatuor annis, quia recognoſcens interim ſoluebat reliqua, & ſupponitur conſuetudo generalis regni, qua poſſeſſores prædiorum ſpecialiter ad reditus hypothecarum poſſunt perſonaliter ad ſolutionem ſinguli in ſolidum compelli, pro tempore quo poſſident, etiamſi minimam partem poſſideant. At poſt dictos quatuor annos, diuiſione fortè domus interim facta per dictos heredes, creditor ad recognitionem vel titulum nouum vrget eos, qui nondum recognouerunt, qui Quæſt. 2.

præſcriptionem longi temporis tam ſuo quàm defuncti capite prætendunt: is autem qui recognouerat, dum non vrgetur in ſolidum ad ſolutionem, petit actiones ſibi cedi contra coheredes; aliàs ſoluere recuſat, quid iuris? Hæc quæſtio duplex eſt: prima an illi præſcripſerint: ſecunda, an iſti competat exceptio cedendarum. Quantum ad primam de præſcriptione, dubium facit *l. vlt. C. de duob. reis.* quaſi recipiat inter-
2 pretationem paſſiuam à præfata conſuetudine, per quam dicti quatuor heredes ipſo iure per eandem conſuetudinem pro parte hereditaria à puncto mortis poſſeſſores domus ſunt in hoc correi debendi: ſunt enim ſinguli in ſolidum æqualiter ad eundem reditum ex eodem fonte & cauſa obligati: & ſic videntur verificari verba, *ratio & diſpoſitio, d. l. vlt.* vt vnius recognitio vel interruptio omnibus noceat. Breuiter in contrarium eſt veritas ex regula communi de interemptione ciuili vel recognitione, quæ ad alium non extenditur. *l. 1. C. de præſcript. long. temp.* Non obſtat. *d. l. vlt.* quia loquitur in veris correis ex vno & eodem contractu: ideò procederet inter plures æquè principaliter in ſolidum obligatos, & venditores eiuſdem reditus, vt ſuprà *quæſt. 7.* Sed non in terminis huius, quæſt. quia plures in ſolidum obligari aliter quàm ex vno contractu ſimul ad hoc facto, puta ex natura rei indiuiduæ, vel ratione poſſeſſionis, vt hîc ex diſpoſitione conſuetudinis, non ſunt veri correi, vt dixi in *tractatu diuidui & indiuidui*, & in *conſ. Pariſ. §. 71.* vtque ibi dixi, obligatio iſtorum poſſeſſorum prout eſt exorbitans, datiua eſt à conſuetudine, & non natiua, & magis eſt realis quàm perſonalis, prout deſinente poſſeſſione rei deinceps deſinit. Singuli etiam poſſeſſores non tenentur niſi ratione poſſeſſionis & detentionis ſuæ propriæ, non autem ex vna communi poſſeſſione vel detentione, nec refert ſiue pro diuiſo, ſiue pro indiuiſo poſſideant: & ſic ceſſant & termini & ratio & diſpoſitio. *d. l. fi.* An autem vnus dictorum heredum abſens à prouincia nihilominùs longi temporis præſcriptionem impleuerit, propter ſitum rei, ratione cuius obligatur in municipio creditoris ſitæ? Quia hæc quæſtio nimis excedit materiam huius tractatus, remitto ad ea quæ tracto in *Conſuet. Pariſ.* §. 67. Et pariter, An creditor poſſit cogere plures detentores eiuſdem rei vel diuerſarum rerum, ad vnam & eandem recognitionem eiuſdem reditus ad finem inducendi & conſeruandi effectum dictæ legis finalis. C. de duobus reis? Ne nimis materiam huius tractatus excedam, remitto ad ea quæ dixi. in *Conſuetud. Pariſ.* §. 70.

L. vlti. C. de duob. reis.

672 ¶ Quantum ad ſecundam quæſtionem de ceſſione, videtur creditor repellendus pro partibus illorum trium qui præſcripſerunt: ſoluenti enim pro alio, vel ſoluenti ſolidum debent actiones cedi. *l. cùm is. de fideiuſſor. l. Modeſtinus de ſolutio. etiam à fiſco. l. cùm poſſeſſor. in princ. de cenſi.* alioquin repellitur creditor. *l. Stichum aut Pamphilum, §. ſi creditor. de ſolutio.* Cùm enim præſcriptio ſit pœna negligentiæ, palàm eſt culpa & negligentia creditoris, penes quem erant, actiones eas intercidiſſe, & ſic illi imputari debet, non autem reo conuento, qui bonam fidem agnouit, nec fuit in aliqua mora vel culpa: igitur ſi vltra ratam portionis ſuæ etiam pro portionibus aliorum in ſolidum exigatur, cedendæ ſunt ei actiones efficaces Confirmatur primò, quia dicta regula procedit de iure etiam inter plures ex proprio contractu iure communi obligatos. *d. leg. cum poſſeſſor.* Igitur multo fortiùs in eo, qui contra ius commune rigore conſuetudinis exorbitantis in ſolidum pro detentione portiunculæ, etiam perſonaliter exigitur Confirmatur ſecundò, quia patiens præſcribi, alienare vel remittere cenſetur. *l. alienationis. de verb. ſignif.* ſed non eſt dubium imputari remittenti: igitur & patienti præſcribi. Et ita punctualiter tenet Alberi. *in l. iubemus, col. 2. C. ad Velleia.* vbi *d. §. creditor*, in *d. l. Stichum.* examplificat in eo, qui ſinit præſcribi. Quibus non obſtantibus dicendum, creditorem hoc caſu non teneri cedere actiones, niſi quales habet. Et moueor primò, quia non inuenitur iure expreſſum creditorem teneri cedere actiones cum hoc onere, vt ſint contra alios efficaces, ſed ſimpliciter: quod intelligitur quales ſũt, dummodo facto ſuo eas non remiſerit aut amiſerit. Secundò, quia iure cauetur, quòd pluribus in ſolidum obligatis non tenetur creditor ad denunciationem vnius conuenire aliũ, qui incipit facultatibus labi, priuſquam in totum decoxerit: ſed non obſtante illa denuntiatione poterit liberè contra denuntiantẽ iura ſua exequi, tex in *l. ſi fideiuſſor creditori. de fideiuſſ.* qui loquitur etiam in fideiuſſore, qui acceſſoriè merè pro alio tenetur: in quo erat maior ratio ſubueniendi, cum alieno morbo laboraret: & ſic oſtenditur multò fortiùs idem eſſe in his, qui æquè principaliter pro ſe tenentur: & ſic multò fortiùs in quæſt. præſenti, vbi etiam nulla fuit denunciatio facta creditori, qui tanto minùs in culpa dici poteſt, quàm in *d. l. ſi fideiuſſ. creditori*, vbi fuerat denunciatus. Tertiò, quia iſtud ius & exceptio cedendarum non fundatur, nec debetur ſtricto iure, ſed ex æquitate, & ſpecialiter ex illa æquitate vt id ſaltem is, qui petit ceſſionem cõſequatur, quod ſine diſpendio cedentis futurum eſt, vt inquit tex. in *l. in creditore in ſ. de euict.* Igitur ſi hoc futurum eſſet cum damno & diſpendio creditoris (vt hîc) non præcidit exceptio, ſed ſufficiet cedere quales ſunt.

673 ¶ Non obſtat *d. §. ſi creditor.* & quòd præſcriptio eſt pœna negligentiæ: tum primò, quia creditor non fuit negligens niſi contra præſcribentes, & ſic ſufficit, quòd ſentiat pœnam amiſſæ actionis contra eos: quæ pœna non debet extendi ad alios, nec extra metas negligentiæ *l. reſcriptum. de his qui.* vt indig. Secundò & fortiùs reſpondeo, quòd in hac materia negligentia alterum ex correis conueniendi non eſt conſiderabilis, quò minus efficaciter alter conueniri poſſit, etiamſi ab eo nominatis creditor monitus & denunciatus fuerit. tex in *d. l. ſi fideiuſſor. creditori.* Igitur multò minùs, ſi creditor nec monitus, nec denunciatus fuerit, & ſic clarè probatur, quòd huiuſmodi negligentia, qua pendente alij facultatib. labuntur, vel etiam præſcribunt, non eſt vitium, nec culpa ſufficiens, vt actio ſit minùs efficax contra alium, nec de ea culpa vel vitio poteſt intelligi. *d. §. ſi creditor.* in *d. l. Stichum.* Confirmatur primò ex regula generali, qua nemo inuitus cogitur agere. *C. vt nemo inuitus* & ſic creditor habens vnum reum idoneum, confidens de eo, non dicitur eius reſpectu in culpa, ſi non curet contra alios agere: ſed potiùs à iure commendatur. quòd noluit tam litigioſus eſſe, ſed à pluralitate litium abſtinere. *l. item ſi res. ad ſi. de alie. iud. mut. cau. fact.* facit tex. in *l. prætor §. in eum. de bo. auct. iud. poſſid.* vbi non imputatur creditori, cur in poſſeſſionem non venerit, cúrve de poſſeſſione diſceſſerit. Nõ obſtat d. opinio Alberi. in *d. l. iubemus*, quia falſa per prædicta, & inf. *n. 676.* Confirmatur ſecundò, quia ipſemet petens ceſſionem fuit in culpa & negligentia, ab initio quo in ſolidum appellatus fuit, & compulſus ad ſolidam recognitionem: extunc enim poterat familiæ herciſcundæ vel communi diuidundo ex capite ſuo ſine vlla ceſſione compellere coheredes (& idem in compoſſeſſoribus) ad contributionem & exonerationem pro parte vel ſoluendo extunc petere ceſſionem actionum, & ab eiſdem ex capite creditoris exigere: & ſic multiplici via ſibi conſulere, & prædicto iamiam imminenti periculo obuiare: quòd cùm non fecerit, negligentiæ ſuæ imputare debet, non autem creditori, qui ſciebat ius ſuum ſemper durare contra iſtum, quem in ſolidum habens obligatum non tenebatur contra alios agere, niſi vt plures pluriúmque portiones in obligatione conſeruaret.

Solutio.

674 ¶ Sed hîc oriuntur duæ quæſtiunculæ neceſſa-

ceſſariò priùs explicandæ, quàm ad alias tranſeam. Prima, an reliqui coheredes vocati ab eo, qui recognouit, poſſint venire ad eius defenſionem, & ex perſona ſua, vel principalis reus ex ſpeciali eorũ mandato nunc obiicere exceptionem præſcriptionis pro partibus eorum, & ſic impedire quo minus creditor reum exigat vltra portionẽ eius hereditariam, & ſic quartam tantũ partem reditus cõſequatur. Secunda, an ſaltẽ reus principalis, qui cogitur totum ſoluere, & continuare ſuper parte ſua, poſſit ex capite ſuo agere de euictione contra coheredes pro partibus eorũ poſt tempus cõpletæ ab eis contra creditorem præſcriptionis, ſi diuiſio interim vel priùs facta ſit, vel iudicio fa. hereiſcundæ, vel communi diuidundo ſibi pro partibus eorum cõſulere, ſaltem pro reliquis futuri temporis poſt actionem à ſe contra eos intentatã. Hæc ſecunda priùs expedienda eſt, & omiſſa diſputatione breuiter dico, quòd aut ſic recognouit poſt completã ab aliis præſcriptionem, & nullum contra eos habet recurſum indiſtinctè, ſiue res erat adhuc communis, vel iam diuiſa, nec ex capite ſuo, nec iure ceſſo, vt dictum eſt: idem ſi poſt quàm alij quacunque legitima exceptione iam tuti erant. Aut verò tempore recognitionis nondum erat ab aliis completa præſcriptio, nec eis quæſita exceptio: & tunc ſubdiſtinguendum, aut res erat indiuiſa, aut iam diuiſa. Primo caſu res eſt clara quod habet contra conſortes ex capite ſuo actionem fa. hereiſcundæ vel communi diuidundo. Poteſt etiam habere iura ceſſa à creditore, quæ erunt efficacia, antequam illi perfecerint præſcriptionem contra creditorem cedentem, ſed non poſt, quantum ad iura ceſſa, ſed ſemper pendente communione tenentur fa. hereiſcundæ vel communi diuidundo. Non obſtat, quod ſicut præſcripſerunt contra creditorem, ita & contra conſortem: quia imò non potuerunt incipere præſcribere contra conſortem, quandiu res manſit cõmunis: poſt diuiſionem verò ſine eo onere ſubſequutam potuerunt inchoare præſcriptionem contra conſortem, ſed in ea opus eſt triginta annis à tempore diuiſionis. Patet, quia ex quo pro cõmuni debito vel negotio compulſus eſt ad recognitionem, orta fuit vel extenſa communi diuidundo actio ad articulum, vt communiter feratur hoc onus, præſertim diuiſionis tempore: quia non debet eſſe inæqualis, nec poteſt culpæ imputari ei, quin ante vllam præſcriptionem completam recognouit, etiam aliis, qui tum iure impedire nequiuiſſent, irrequiſitis: quia fecit quod facere debuit, etiam ad quod ſinguli, ſi interpellati fuiſſent, tenebantur. Quòd ſi etiam poſt præſcriptionem ab aliis poſteà contra creditorem completam hoc in diuiſione omiſſum ſit per errorem iuris vel facti, tunc ex tempore diuiſionis acquiſita eſt condictio indebiti vel ſine cauſa, quæ æquè triginta annis durat, niſi per ſententiam, in qua hoc diſputatum & cognitum fuit, & à qua non appellauit, excluſus ſit. *l. cùm putarem fam. hercif.*

675 ¶ Secundo caſu, quando poſt diuiſionem iſte recognouit, nondum ab aliis completa præſcriptione, videtur prima facie aliud quàm in præcedenti concluſione, videlicet quòd poſt completam ab aliis præſcriptionem nullum ampliùs regreſſum habeat contra eos, nec ex capite ſuo, nec ex capite creditoris cedentis. Ratio, quia diuiſio iam facit diuerſas res, & diuerſos fundos cenſeri, & haberi tanquam extraneos: & ſic ſicut ſinguli aliorum præſcribunt contra creditorem, ita videntur ſimul & ſemel præſcribere contra hunc recognoſcentem, qui eſt eis æquè extraneus, vt creditor. Cúmque tempore dictæ recognitionis nulla eſſet communio inter eos, ſequitur quòd nullum cenſetur negotium geſtum, nec quaſi geſtum, prout inter ſocios in concluſione præcedenti. In contrarium videtur, quia cùm tempore recognitionis poſſet contra eos efficaciter agere ad contributionem, ergo ea ei actio acquiſita non eſt ſublata. Sed hæc ratio non

A concludit, & omnis ferè materia præſcriptionis hypothecariæ longi temporis euacuaretur, vt dixi in *conſuet.* §. 67. quò remitto. Breuiter idem hîc eſſe dico, quod in præcedenti concluſione, niſi quòd ſtatim à recognitione vel euictione non ſuſpenditur, vt ibi durante communione, ſed ſtatim currere incipit contra recognoſcentem longiſſimi temporis præſcriptio: & ratio eſt, quia diuidendo ex tunc obligati ſunt inuicem de euictione ſiue expreſsè, ſiue ex tacito ineſiſtenti negotio. *l. ſi cùm venditor. in fi. de euictio. l. ſi fam. C. fam. herciſcund. l. ſi fratres. C. communi diuidundo.* cuius obligationis conditio purificatur & extat tempore dictæ recognitionis, & ex tunc nata vera obligatio, & actione euictionis perpetuò durat, ſiue ij qui de euictione tenentur, perficiant poſteà præſcriptionem B contra creditorem, ſiue non. Verũ eſt tamen, quòd ex quo iſte aliis non vocatis paſſus eſt ſibi euinci, non habet expeditam actionem de euictione, hoc eſt executoriam, eo ipſo quòd recognouit vel redemit, vel per ſententiã condemnatus & euictus eſt: ſed tenebitur probare feciſſe debitum, & euictionem iure factam, vt per Rapha. Fulgo. in *l. ex empt. §. empt. de actio. empt.* Dixi in *conſ. Pariſ.* §. 44. *nu.* 15. in annotat. ad Alex. *conſ.* 63. *lib.* 6. ad quod ſoleo allegare textum. in *l. ſi vendiderit. l. non tamen de euictio.* Si tamen alij portiones ſuas aliis ſine onere alienauerint, non eſt dubium, quin ſingulares bonæ fidei ſucceſſores longo tempore præſcribant aduerſus hypothecariam dictæ euictionis: ſecùs ſi præfati conſortes ante diuiſionem partes ſuas C indiuiſas in alios transferant: quia quandiu communio durat, & iure communionis poſſidetur, impedit mutuam præſcriptionem, vt dixi, & not. in § *quædam Inſtit. de actio.*

Actio de euictione.

676 ¶ Venio ergo ad deciſionem prioris quæſtiunculæ ſuprà *num* 674. quando alij iam præſcripſerant contra creditorem, vnus autem, qui nondum præſcripſit, dum vrgetur in ſolidum ad recognitionem, vel etiam ex interuallo poſt recognitionem, ſaltem ad impediendas vel reſarciendas pro parte futuri temporis ſolutiones, vocat conſortes qui præſcripſerunt: An poſſit deſcendi ab eis intercedentibus pro portionibus ſuis, pro quibus contra creditorem præſcripſerunt, vt iſte pro parte tantùm deinceps ſoluat? Videretur quòd ſic, per *l idemq. § generaliter mandato.* D ſaltem diſtinguendũ, an aliorũ interſit, eo quòd iſte contra eos pro rata habiturus eſſet regreſſum, vt tunc intercedere poſſint: an verò eorum non interſit, nec iſte habiturus ſit contra eos regreſſum, & tunc intercedere nequeant. Ita enim poſt Dy. in *l. Marcell. de fideiuſſ.* diſtinxit ibi Bar. & in *l. Stichum. § quod vulgò in fi. de ſolut.* Bal. in *l. quoties* & ibi Alex. in *addit. C. de pre. ti. emp. offeren.* Alex. in *l. quia tale. in fi. ſo'uto. matri.* in *l. cùm filius. §. 1. de verb. obl.* & apud Bar. in *d. generaliter.* & in *l. procurator ad exhibend. § ſi procurat. rem ratã.* habet Ang. Aret. *in rub. de except. col.* 7. *& de replic. in fi. in Inſtit.* Lancelo Galial. *l. 2. §. ſi tamen. de verb. oblig.* & ſecundum hoc dicendum eſſet, quòd hoc caſu intercedere poſſent, & repellere creditorem pro partibus E ſuis in caſibus, in quibus diximus eos iudicio familiæ herciſcundæ, vel communi diuidundo, vel euictionis teneri. Sed hoc non obſtante, dicendum indiſtinctè, eos non poſſe intercedere, nec impedire, quin creditor in ſolidum & efficaciter actionibus ſuis vtatur contra iſtum qui non præſcripſit. Non obſtat *dict. §. generaliter.* quia non eſt ad propoſitum huius qu. loquitur enim in mero fideiuſſore, qui non tenetur niſi ob debitum alterius, habentis perſonalem exceptionem contra creditorẽ. Nos autem loquimur in eo, qui ratione poſſeſſionis propriæ tenetur nomine proprio in ſolidum, & ſic non eſt fideiuſſor, ſed principalis reſpectu creditoris, & etiam reſpectu eorum qui præſcripſerunt nullo modo eſt fideiuſſor, & conſequenter exceptio etiam realis illis acquiſita,

l. idemque. §. generaliter mandati.

non extenditur ad iſtum: & ſic indiſtinctè poteſt à creditore in ſolidum exigi, ſiue habiturus ſit regreſſum contra alios, qui præſcripſerunt, ſiue non. Ex his infinitæ aliæ quæſtiones facilè deciduntur.

Quæſt. 3. 677 ¶ Vnde tertiò his accedit quæſtio, in qua viginti ſunt anni, conſului. Cùm creditor haberet reditum ſuper tribus prædiis à diuerſis poſſeſſis conſtitutum, & contra vnum ex his hypothecaria & perſonali more noſtro egiſſet, & obtinuiſſet per ſententiam, & tandem per Areſtum: reus autem in executione ſoluere offerret ceſſis actionibus efficacibus, non aliàs, cùm interim reliqui poſſeſſores non appellati præſcripſiſſent: actor verò rem iudicatam ſimpliciter vrgebat, & ad ſummum ſe non teneri cedere niſi quales habet? Reſpond rem quidem iudicatam non impedire exceptionem cedendarum. *l. ſi fideiuſſores. in fi. de fideiuſſo.* Bal. *con. incip. Do. Lantfrancus. quod eſt con. 389. li. 1. in antiquis* & con. 89. *li.* 3, in nouiter impreſſis: vbi pulchrè ait, quod beneficium cedendarum eſt potiùs quoddam onus annexum petitori, cui ſolui debet quàm priuilegium conuenti: ſed non teneri cedere, niſi quales habeat etiam ob præſcriptionem inutiles. Nec obſtat quòd reus non potuit hîc interim, ſicut poterat in caſu præcedenti, hanc ceſſionem petere, niſi cedendo liti, quam cùm eſſet tertius bonæ fidei emptor non tenebatur temerè relinquere indiſcuſſam, *l. illud. de petitio. heredit.* præſertim ſi actor initio non docebat de titulo authentico, ſed teſtibus vel aliis prolixis probationibus nitebatur: quia ſaltem poterat reus citare reliquos poſſeſſores, vt liti adeſſent, & iudicatum pro rata facerent: quod ſi non fecerit ſibi imputet. Idem ſi facere non potuit, eò quòd fortè ignorabat eos teneri: & hoc niſi creditor fuiſſet in dolo vel culpa, non exhibendo interim authoritatem hypothecæ, cùm poſſet & peteretur: vel non declarando tenorem prętenſæ hypothecæ, cæteráve bona hypothecata, & perſonas obligatas, cùm poſſet & peteretur, Tunc enim teneretur ad damna & intereſſe, in quibus veniet æſtimatio deteriorationis, vel peremptionis actionum cedendarum. Alioquin licèt creditor petitus teneatur ſoluenti cedere, vel non ſoluenti edere vel declarare: tamen non tenetur de periculo cedendarum, nec ante ceſſionem, nec poſt. Aliàs periculoſiùs minúſque tutum eſſet plures obligatos vel plures hypothecas habere quàm vnam, ſi oporteret creditorem aſſiduè ſuper ſingulis ſuis ſumptibus vigilare vel teneri de periculo præſcriptionum, & reliquas omnes cautiones, vel pignora diminui ob vnius præſcriptionem, quod eſt abſurdum, quia debet vtilius & tutius eſſe, plures cautiones vel hypothecas habere, quàm pauciores.

Quæſt 4. 678 ¶ Circa hæc & quartò recordor alterius pulchræ q. in qua dudùm conſului. Quidam ante ſexaginta annos vendidit Titio huiuſmodi reditum ſub generali hypotheca bonorum, & tunc habebat duo caſtra, deinde ſine onere reditus alienauit minus caſtrum, quod ob debita ſingularis ſucceſſoris ſubhaſtatur. Titius anno 1510. ſe oppoſuit pro ſuo reditu & reliquis, & authoritatem exhibuit, & putans ius ſuum ſatis per hoc conſeruatum iri, non eſt proſecutus principalem, nec eius heredes, quos vltra 40. annos non interpellauit. Et tandem poſt longas protelationes anno 1530 proceditur ad iudicium diſcuſſionis & ordinis hypothecarum: Titius vult poni in ordine ad finē reſtitutionis reliquorum, & continuationis reditus: dominus huius caſtri, vel eius heres (quem proprietarium vocant) ſimiliter & alij creditores eius impediunt, offerentes caſtrum declarari hypothecatum duntaxat die contractus ad finē ſolutionis, diſcuſſione priùs facta ſuper principali debitore, & ceſſis actionibus validis. Conſultus à Titio, reſpondi tardè eum veniſſe: quia licèt aduerſarij non intelligerent aut ludificarentur) iam non ſumus hîc in terminis diſcuſſionis, nec cedendarum, neutriq; exceptioni locus eſt, ſed peremptioni huius acceſſoriæ hypothecæ principali ſublata, quod non erit inutile paucis excutere. Videretur enim obſtare primò, quod oppoſitio iudicialis ante viginti annos conſultationis facta & proſecuta procul dubio impediuit præſcriptionem erga reum & iſtud caſtrum. Nec obſtat, quod principalis obligatio ſublata eſt, vel eliſa præſcriptione: quia hîc non agitur niſi de hypothecaria. quæ ſubſiſtit & efficax eſt etiam principali obligatione triginta annorum præſcriptione ſublata. tex. in *l. cùm notiſſimi. in prin. C. de præſcrip. 30. vel 40. ann.* Et ſic nec diſcuſſio, nec ceſſio actionum requiritur. Secundò, quia reus videtur in culpa, qui per triginta annos potuit authorem laudare, vel de diſcuſſione aut ceſſione actionum excipere, quod non fecit: igitur ei imputandum, vt ſup. *nu.* 673. Tertiò, quia dicta caſtra ſita ſunt ſub conſuetudine Pariſienſi per quam §. 70. domini & poſſeſſores prædiorum vectigalium tenentur perſonaliter ſoluere in ſolidum reliqua, & continuare reditus, & ante viginti tres annos præſens in publicis cauſarum actionibus Prætorij Pariſienſis audiui quoſdam veteres Aduocatos à iudice de hoc interrogatos pro roſtris reſpondere, dictam conſuetudinem intelligi etiam de prædiis generaliter tantùm hypothecatis, & ſic videtur reus etiam perſonaliter ex capite ſuo teneri, & idem vt in præcedenti quæſt.

679 ¶ Quibus non obſtantibus perſiſto in ſententia: quia exceptio realis & peremptoria reo principali acquiſita ſtatim extenditur ad omnes acceſſoriè obligatos, ſiue fideiuſſores, ſiue mandatores, vel etiam ad tertios poſſeſſores. *l. exceptiones. de except. l. tam mandatori. l. pe. C. de non num. pec.* [Quod ampliatur, & ſic culpâ, vel dolo huius acceſſorij obligata, liberatur principalis. tex. in *l. ſi fideiuſſor. de dolo malo.*] Sed quanquā pendente lite ſuperuenit reo principali exceptio præſcriptionis, igitur etiam reo conuento competit præſertim cùm non fuerit in mora, nec in mala fide aut culpa: quia nunquam controuertit declarationem hypothecæ, nec tenebatur authorem laudare, cùm ſatis exceptione diſcuſſionis tutus eſſet, quæ etiam ſemper durat cùm non fuerit conteſtatum in principali. Et ſic hæc q. multùm differt à præcedentibus, in quibus reus conuentus nō acceſſoriè reſpectu creditoris, ſed principaliter perſonaliter in ſolidum & ſine alia diſcuſſione tenebatur: ideò exceptio odioſa ſine facto creditoris vni ſuperueniens non extedditur ibi ad aliū, Non obſtat primum: tum quia quod dicitur de iure ſubſiſtere hypothecariā vſq; ad quadrageſimum annū exactū, & poſt perſonalem 30. annis ſublatam non eſt verum, niſi contra ipſum perſonaliter obligatum, & eius heredem. *d. l. cùm notiſſimi.* tum quia ex hypotheſi quadraginta annis tutus erat reus principalis à perſonali hypothecaria. Ad ſecundum dico, quòd non quadrat niſi contra eum, qui mero iure tenetur, & quando ſolum agitur de cedendis actionibus: at hîc mero iure non tenetur reus, vt pote principali liberato. Præterea etiamſi de ſola ceſſione actionum ageretur, non tenetur creditor, niſi quales habet, vt *n.* 677 Ad tertium reſpondetur, opinionē dictorū quorumdā veterū pragmaticorū falſam eſſe & pleonecticā. Ipſe quoq; noueram illos multis huiuſmodi duodecimæ reditibus locupletes eſſe, & ſic tanquam in ſua cauſa vel ſimili habentes iudiciū affectibus diſtortum, non erant idonei nec teſtes, nec iudices, *quæſt. 56. in prin.* & veritas eſt, quòd noſtra conſuetudo intelligitur in hoc de prædiis ſpecialiter & nominatim hypothecatis vel oneratis vectigali, vt plenè dixi in *dict.* §. & ita in hoc regno obſeruatur.

680 ¶ Quintò his accedit neceſſaria quæſt. Creditor reditualis emit vel aliter acquiſiuit à debitore, vel vno ex eius heredibus, vnum ex fundis ſpecialiter ſuo reditui hypothecatis, poſteà egit contra tertium poſſeſſorem alterius fundi pariter hypothecati, qui vult

vult cogere creditorem ad contributionem & ceſſionem actionum contra ſeipſum, quæritur quid iuris? Et primò non videtur teneri cedere contra ſe, nec contribuere, quia tertius ille poſſeſſor non contraxit contemplatione rerum ſimul tempore contractus, ex quo conuenitur, hypothecatarum: igitur non competit hoc beneficium cedendarum, vt per Cy. Alberi. Bar. Salyce. in *l. iubemus. C. ad Velleia.* Bar in *l. ſi. ſtipulatus. §.1. de fideiuſſo.* Soci. *conſi.*200. *conſi.* 206. *lib.* 2. Et per hanc rationem tenent omnes communiter, quòd tertio poſſeſſori non tenetur creditor cedere contra ſe, etiam euincendo, ob debitum poſtea contractum, vel ſi reliquas hypothecas facto ſuo liberauerit, licet aliud ſit in fideiuſſore *l. 2. C. de fideiuſſo.* Et ita latè tenet Anto. Negulan. *tractat. de pign. part. 5. membro. 3. num.* 29. vbi dicit id non eſſe ſpeciale in dote quod dicitur in *d. l. iubemus.* Sed certè (vt compendioſè expediam) hæc communis ſententia non eſt ſimpliciter vera, & licet ea ratio oſtendat minorem eſſe cauſam dandi hoc beneficium, minúſque deberi tertio huic poſſeſſori, quàm vni ex confideiuſſoribus ſimultaneè obligato, non tamen concludit prorſus denegari: & veritas eſt etiam tertio poſſeſſori iure deberi *l. mulier. quæ potio. in pign. habe l. cum poſſeſ. de cenſi.* igitur facto creditoris auferri non poſſe. Secundò arguitur, quia communis ſententia eſt, quòd non tenetur actor cedere, niſi quales habet niſi vitio ſuo, hoc eſt fraude fecerit, quo minus efficaciter cedere poſſit. ita communiter intelligunt *d. §. ſi creditor.* in *l. Stichum. de ſolutio.* vt ibi latè Alberi. qui ita in propriis terminis tenet: ſed certè non eſt æquum, nec iuri conſentaneum. d. §. creditor. ad conſilium fraudis reſtringi. Tertiò fortius arguitur, quia ſupponitur, quòd reus habeat cauſam non à fideiuſſore (quo caſu non eſſet dubium, quin poſſet vti, ſicut author ſuus, quem in hoc laudare poſſet) ſed hîc habet cauſam ab ipſo ſolo principaliter obligato, cui non potuiſſet hoc beneficium, ſed benè aliis contra eum competere. Igitur non competit ſucceſſori ſuo, ſed potius pariter contra eum, quippe qui plus iuris habere non poſſit per iura vulga. ſecus ſi emiſſet à correo vel fideiuſſore, vt dixi, quam rationem nullus ſcribentium adúſque tetigit, licet fortior & efficacior videatur. Quartò, quia videretur impediri commerciũ creditorum cum debitoribus hypothecariis, & damnoſius eſſet multas quàm paucas habere hypothecas: quia creditor nullam rem poſſet acquirere à debitore, quin ſibi præiudicium faceret erga omnes, qui iam ab eodem acquiſiuiſſent, ſi contra eos agere vellet, quod videtur abſurdum, vt *ſup. num.* 677. *in fin.*

Deſinitio.

681 ¶ Soluendo breuiter diſtinguo, aut reus ſeu tertius iſte poſſeſſor emit poſt actorem vel ante. Primo caſu dicendum indiſtinctè, quòd non poteſt petere ceſſionem ſuper fundo prius quæſito actori, vel eius facto hypotheca exempto: quia tempore acquiſitionis factæ per reum nullæ competebant actiones ſuper eo fundo, nec erant aliquæ ceſſibiles: & ſic eo reſpectu nullum ius cedendarum acquiſitum aut radicatum fuit reo. Secundo caſu, quando reus prior acquiſiuit, deinde actor, & tenetur actor contribuere, ſiue ab agendo deſiſtere pro rata fundi, quem poſtea emit: & ad hoc debent prædia æſtimari, quod in idem recidit cum ceſſione actionum, idque duplici ratione. Prima quia hoc ius fuit acquiſitum reo ab inſtanti ſuæ acquiſitionis, cùm tunc vterque fundus eidem hypothecæ pariter ſubeſſet: & ſic acquirens vnum hoc reditu ſub hac modicatione oneratum, vt ſtatim iſtud onus etiam ignorans ſubiit, ita ſtatim ius cedendarum ſuper altero fundo acquiſiuit, quod non potuit poſtea facto creditoris auferri per iura vulgaria. Secunda, quia non debet creditor acquirens à debitore ſuo eſſe melioris conditionis, eò quia creditor, quàm ſi quiuis extraneus emiſſet, contra quem omnino cedendæ eſſent actiones: igitur & creditor contra ſeipſum pro rata acquiſitionis cedere debet, vel ſibi compenſare. Et alioquin ſequeretur, quòd facto ſuo ex poſt facto poſſet deteriorem facere conditionem poſſeſſorum, & omnium ſibi obligatorum, morbo alieno laborantium: imò quòd in eorum necem poſſet cum principali debitore colludere, inanemque reddere ceſſionem actionum contra principalem, quod eſſet iniquiſſimum. Tertia, quia ſupponitur (vt aſſolet) reum ex inſtrumento emptionis habere omnia quæ tunc erant venditoris ſui, hypothecata pro acquiſitione ſua & conſequenter fundum poſtea emptum per actorem: & ſic ipſemet actor tenetur reo de euictione iuris petiti, ratione fundi ad eam euictionem hypothecati. Igitur repellendus eſt, ſaltem pro rata eiuſdem fundi, ex vulgari. *l. vendicantem. de euictio.* Sed certè hæc ratio nunc non cõcludit, quia licet teneatur actor hypothecariè de euictione ipſi reo, non tamen tenetur purè, nec vi ipſa pro vt moribus noſtris tenetur reus ad reditum petitum perſonaliter ex ſola poſſeſſione, ſed quò ad euictionem prius diſcutiendus eſt venditor: & ſic interim liberas ædes habet actor, & liberè puris ſuis actionibus experitur, prout dominus liberè vendicare poteſt fundum ſuum à poſſeſſore licet poſſideat prædia ad euictionem reo hypothecata, dummo perſonaliter ad eam non teneatur.

682 ¶ Sed ſufficiunt & concludunt duæ priores rationes, & ea fuit diſtinctio & ſententia Io. Fab. in *l. iubemus. C. ad Velleia.* quæ etiam in caſu *dict. l. procedit, vt etiam in terminis diſtinguit* & decidit Specul. de *renuncia. & conclu. num* 22. *verſi. ſed pone emi.* & benè per prædicta, & quæ dixi in *Conſ. Pariſi.* §. 137. quicquid Cy. Iac. de Areti. Alberi. & omnes Docto. ibi & vbique dixerint tam *legendo quàm conſulendo. v. Roma. conſi.* 472. & latius Anto. Negulant. *tract. pig. part. 5. membro. 3. nu.* 1. vbi ſimpliciter tenent, quòd non tenetur tertio poſſeſſori cedere iura, niſi qualia ſunt. etiam facto creditoris poſt ius tertio poſſeſſori quæſitum, remiſſa, & malè. Non obſtant tria allegata in contrarium: quia duobus primis eodem contextu reſponſum eſt. Ad tertium autem dico, quòd ſicut ſi principalis debitor reliquerit quatuor hæredes, & vnus in ſolidum exigatur, debent ei cedi iura contra hæredes pro partibus eorum, vt *ſup. num.* 672. ita ſi habet ſingulares ſucceſſores, qui exigantur, eis cedenda ſunt iura, niſi quatenus hoc luere tenerentur. quia emiſſent ad hoc oneris, & ſic datis eiſdem terminis idem iuris eſt in ſucceſſoribus. Ad quartum dico, quòd creditor non impeditur contrahere, prout alius poteſt, ſed ſolùm prout quilibet alius non poteſt: & ſic nulla fit ei iniuria, ſed æquale commercium ei relinquitur.

683 ¶ Concluſionem ſic formatã amplio primò etiã ſi creditor non immediatè ſed mediatè quocũque modo, puta ex retractu proximitatis eum fundũ quocunque pretio etiam exceſſiuo comparauerit: quamquam enim hypotheca, dum res ſua fit, extinguatur, tamen quia facto ſuo id fit, non debet aliis eſſe captioſum: & omnino non debet eſſe melioris conditionis, quàm ſi tertius emiſſet, vel quàm fuiſſet author ſuus. Amplio ſecundò, etiamſi creditor mox alienauerit, & in alium tranſtulerit: quòd enim non poteſt cedere actiones ſuas contra dominum & poſſeſſorem facto ſuo accidit, & ſic reputare debet eiſdem rationibus per prædicta. Amplio tertiò, etiamſi creditor nihil attigerit, ſed liberaliter vel aliter remiſerit vnam ex hypothecis, vel vnum ex obligatis liberauerit in præiudicium eorum (ſiue obligatorum, ſiue poſſeſſorum) quibus ius cedendarum competebat. Eadem enim eſt ratio per *d. §. ſi creditor.* in *l. Stichum de ſolut.* qui non debet reſtringi ad vitium fraudis. *per prædicta*, vt etiam ſentit Deci. *conſi.* 104. licet aliis commentitiis & à remotis aſcitis rationibus vtatur. Amplio quartò, non

ſolùm ſi fundus emptus à creditore ſpecialiter hypothecatus erat dicto reditui, ſed etiam ſi generaliter tantùm, vt dicam in 4. *fallentia*. Fallit primò, ſi creditor paſſus ſit præſcribi: hoc enim illi non imputatur per not. *ſup. num.* 677. niſi in hoc, quòd principali debitore tempore liberato liberantur etiam omnes qui acceſſoriè tenentur, vt *ſup. num.* 679. Fallit ſecundò, ſi acquiſiuit in ſolutum partis debiti ſui, vel etiam alterius prioris ſui debiti hypothecarij: quia tunc priore quidem caſu tantò debitum diminutum eſt, vt cæteri tantò liberati, & eorum tanto melior conditio facta: & ſic non opus eſt ceſſione actionum pro rata, cùm iam pro rata ſublatæ ſint, ad hoc pulchrè Paulus *conſi.* 36. in ſolutum lib. 1. Secundo verò caſu non cenſetur idem creditor huius reditus euiciſſe, ſed alius antiquior creditor ex priore hypotheca: & ſic non cenſetur factum creditoris huius reditus, ſed alieni: poteſt enim creditor perſonas diuerſorum ex diuerſis iuribus ſuſtinere. Conſequenter ſi creditor iure pignoris vnam ex rebus hypothecatis diſtraxerit, vel ſubhaſtari fecerit, non procedit concluſio, nec ei imputatur, quaſi facto ſuo res illa hypothecam exuerit, & deſierint in hac re cedi poſſe actiones. Aut enim de pretio ſatisfactum fuit huic creditori, & ſublata vel diminuta eſt obligatio: aut verò exhauſtum fuit per alium priorem creditorem, & non cenſetur ſublata hypotheca facto huius, ſed alterius creditoris. Fallit tertiò, ſi reus acquiſiuit ad hoc onus non ſimplicis hypothecæ, videlicet expreſſo quòd res erat hypothecata, ſed ad onus hypothecam luendi, ſeu redituum ſoluendi: quia tunc eſt loco principalis debitoris, & ſic fruſtra cederetur ei, cùm teneatur ſatisfacere & de euictione.

684 ¶ Fallit quartò in terminis dictæ quartæ ampliationis, vt clarè procedat, ſi principalis debitor non ſit ſoluendo, & hoc notum ſit, vt non ſit opus diſcutere: quia tunc ſaltem pro rata contribuere debet creditor, vt plenè dixi in *Conſuet. Pariſienſib.* §. *166.* ſecus ſi debitor ſit ſoluendo, vel dubium ſit: quia tunc non tenetur creditor ſtatim contribuere, nec purè cedere contra ſe ſuper fundo ſuo, ſed benè tenetur cedere conditionaliter, ſeu potius verbaliter cauere de contribuendo vel diminuendo pro rata. quatenus diſcuſſo debitore reſtabit. Et hoc eſt quod vult dicere Salyc. in *l. 2 col. 2. C. de fideiuſſoribus*. quòd licet teneatur creditor fideiuſſori ſoluenti cedere iura, ob quæ ſoluit, etiam contra ſe, vel contra pignora quæ tenet, non tamen tenetur eadem pignora, quæ etiam ex alio poſteriore debito tenet, pro quo ſoluens non fideiuſſit, ei tradere & benè dicit: quia non tenetur ſe priuare beneficio diſcuſſionis ſibi tanquam cuilibet tertio iuribus ceſſis conuento competendi, vt dixi. Ad quod non aduertens Anto. Neguſan *tract. pign. par. 5. membro. 3 nu. 34* malè & incautè reprændit Salyc. vt etiam tetigi in Annot. ad Deci. *conſil.* 140. *num. 6*. Cæterùm nec refert an creditor adhuc eum fundum poſſideat, an verò liberum alij ſine onere vendiderit, prout potuit: quia vt non debet eſſe melioris, ita nec deterioris conditionis, quàm tertius emptor, contra quem cederet iura: qui tamen non poſſet moleſtari, niſi principali diſcuſſo, cui moratoriæ exceptionis, vt non eſt locus ſecundùm conſuetudines noſtras in tertio poſſeſſore fundi ſpecialiter hypothecati ad reditum, ita non erit locus in creditore ipſo, ſi talem fundum ſemel acquiſierit, vel hypotheca exemerit: quia tenebitur ſtatim contribuere ſeu diminuere de reditu reſpectu alterius poſſeſſoris, qui prius à debitore acquiſiuerat, ſaluo communi recurſu contra principalem debitorem. Non obſtat quòd beneficium cedendarum non eſt introductum, niſi ex ea æquitate, vt id ſaltem reus conſequatur, quod ſine diſpendio creditoris futurum erit. *l. in creditore. ff. de euictio.* quia non cenſetur creditor ſentire hoc incommodum, quod ex facto ſuo prouenit, acquirendo rem ſpecialiter hypothecatam, fortè ab eo qui poſt reum emerat à debitore: & ſic non debet eſſe melioris conditionis, imò hîc non tam competit beneficium cedendarum, quam contributionis ſeu communicationis oneris, ob concurſum obligationis, ſeu rerum æquè principaliter obligatarum. Quòd autem facto creditoris ſemel res altera deſiit eſſe hypothecata, eidem imputandum eſt, etiam ſi poſſidere deſierit, vt dixi.

685 ¶ Sextò, hic accedit alia neceſſaria quæſtio. Quæſt. 6.
Quid ſi non agatur de pluribus rebus, nec de pluribus debitoribus, ſed de eodem fundo & debitore, pluribus autem ſucceſſiuè creditoribus: puta debitor conſtituit primò quinquaginta libras huiuſmodi reditus ſuper domo ſua: ſecundò verò & tertio ſimilem reditum ſuper eadem domo, ſed tertius creditor noluit numerare pecuniam, niſi primus conſentiret ſpeciali hypothecæ dictæ domus, quod ſimpliciter fecit? Hinc oriuntur duæ quæſtiones, prima an ex hoc primus amiſerit hypothecam domus, ſecunda, ſi non amiſerit, an erit ſecundus, an verò vltimus in hypotheca. [Non obſtantibus Areſtis reſpondent Aduocati ſecundum eam diſtinctionẽ inter mutuum (in quo redibant aurei) & contractus reciprocos in quibus ſufficit reddere quantitatem, quia emptor perpetuò alienat aureos: & ſic pro eo quod tunc valent tantum: ſecus in mutuante qui ſperat ſibi reddi ſimile.] Quantum ad primam, videretur in dubio totum remiſiſſe, per. *l. Paulus. qui. mo. pig. vel hypo. ſol.* vt ibi tenet Bar. *glo.* & Bar. *glo.* & Bar. in *l. creditori. in fin. qui potio. in pigno. hab.* Ioan. Andr. in *additio.* Specu. in *Rubr. de actio. & obligatio.* Alberi in *l. iubemus. num. 1. Cod. ad Velleia.* Paul. in *l. vir. vxori.* §. *1 ff. eo.* Breuiter veritas eſt, in dubio non eſſe remiſſum pignus, ſed tantùm ius, hoc eſt prælationem pignoris reſpectu actus, in quo conſenſit duntaxat. tex. in l. creditor. 2. §. *fi. qui potio. in pignor. hab.* ſecundùm quem d. l. Paulus debet intelligi, *quod etiam ſenſus communis & naturalis ratio dictat.* vt decidit Salyce. *in l. 3.* vbi etiam gloſ. *ita firmat. C. de remiſſ. pigno.* & ita tenendum, licet Antonius Neguſant. *tract. pign. par. 6. membro. tert.* ſequatur ineptam diſtinctionem Bar. inter maſculum & fœminam. Quantum ad ſecundam rectè decidit Salyc. in *d. l. 3.* quod ille conſentiens erit in hypotheca poſtremus omnibus, qui hypothecam habebant tempore conſenſus, & illo cui conſentit, & probat text. in *dict. l. Paulus.* Quod limito, niſi ille conſentiens deceptus fuerit ab iſto vltimo creditore affirmante non eſſe aliam hypothecam intermediam: quia tunc non proderit ei conſenſus replicatione doli. Reliquum materiæ practicæ hypothecarum remitto ad ea quæ trado in *Conſuet. Pariſien. titu. 5.* vt tandem liceat tollere manum de tabula hac, & pro coronide totius huius operis accipe nouum noſtrum Tractatum Monetarum, quem methodi & facilioris doctrinæ gratiâ in ſequentes vndecim quæſtiones digeſſi.

QVÆSTIO

QVÆSTIO XC.

SYNOPSIS.

1 *Augmentum, & diminutio poſtea ſuperueniens non attenditur.*

2 *Contrariorum eadem ratio.*

3 *Accidentalia moneta.*

686 ¶ NONAGESIMO quarto, Anno ſeſquimilleſimo quinto cùm aureus ſolaris exponeretur pro triginta ſex ſolidis Turonenſibus tantùm quidam pro bis mille quingentis francicis, ſibi numeratis in mile trecentis octoginta & octo ſolaris, & triginta duobus ſolidis Turonenſibus, vendidit & conſtituit ducentos francicos Turonenſes reditus annui redimibilis pro eadem ſumma. 2500. francicorum in eiſdem ſpeciebus ſoluenda: tandem poſt triginta annos, videlicet anno. 1535. cùm ſolaris aureus quadraginta quinque ſolidis Turonenſibus indicaretur, debitor redimere volens offert nongentos quinquaginta-quatuor ſolatos cum viginti ſolidis Turonenſibus pro ſorte: creditor recuſat, niſi trecenti ſeptuaginta octo ſolares aurei cum ſexdecim ſolidis Turonenſibus addantur: quoniam ex lege contractus ſors in eiſdem, & ſic totidem ſpeciebus reddi debet. Replicat debitor de eiſdem quidem ſpeciebus, non autè de totidem corporibus conueniſſe quandoquidem non de certa ſpecie monetæ, & multò minus de certis corporibus vel certo numorum numero actum ſit, ſed de certa pecuniæ quantitate duntaxat, quam quantitatem reddi ſufficiat. Vnde licet eadem quantitas in eiſdem ſpeciebus ex pacto reddi debeat, ita tamen accipiendum & deducendum, ne ea quantitas excedatur, alioquin non eadem, ſed maior ſors reddi diceretur, quod cùm abſurdum, tunc impoſſibile eſt in obligationem deduci. Ad hanc bicipitem replicationem dupliciter duplicat creditor: primò, ad primum caput, quòd non ſit actum de totidem corporibus, reſpondet, quòd ex hypotheſi non ſolùm quantitas conuenta, ſed ſpecies numeratæ ſunt in obligatione, ſaltem in diſpoſitione, ſi debitor redimere velit. Patet, quia dictæ ſpecies non ſunt hîc in ſimplici ſolutione ſeu facultate ſoluendi, ſed in neceſſitate præciſa & de forma redemptionis, quæ variari nequit, cùm certos ſuos & ſpecificos limites ſemel ex ipſa reali numeratione tempore contractus acceperit. Et ſic non inſpicitur quid poſtea ſiue augmenti ſiue decrementi accidat. *leg. Rutilia. Polla. de contrah. empt. & vend.* Ad ſecundum verò caput, fieri non poſſe, vt maior ſors deberi poſſit: reſpondet, nec hodie etiam totidem ſpeciebus aureorum redditis, maiorem ſortem vel ſummam reddi: quia à tempore contractus minuta & vſitata moneta maiori æris perfuſione tanti vel pluris deteriorata fuit, quanti ſolatorum indicatura creuit, & verum eſt, vt ex multis monetalium Præfectorum relationibus cognoui: & ſic in effectu non dicitur creuiſſe, ſed potius imminuta eſſe indicatura ſolatorum aureorũ: quia licet tempore contractus non valeret niſi triginta ſex, nunc autem quadraginta quinque ſolidis, tamẽ quadraginta quinque ſolidi ex his, qui currunt tẽpore redẽptionis, non valent vltra triginta ſex ex eis, qui currebant tempore contractus, imò adhuc minus valent. Aurei autem ipſi non ſunt ex inde facti de meliori, ſed nec de eodem vel æquali, imò de deteriori aureo, in tantum quòd aurei dicti temporis valerent hodie non ſolùm quadraginta quinque; ſed plures ſolidos huius temporis. Et ſic cùm augmentum extrinſecum pretioſioris pecuniæ, in qua debet fieri ſolutio, proceſſerit ob deteriorationem minutionis monetæ, non eſt

A illud augmentum deducendum, etiam ſi aurei non ſint principaliter in obligatione, nec ad certum numerum, ſed acceſſoriè ad quantitatem librarum principaliter debitam vel refundendam, vt latè decidit Alb. Bru. *tract. de aug. conclu. vl. declarat. 6. & fallen.* 8. Confirmatur, quia alioquin non ſeruaretur æqualitas, ſed creditor haberet omne & multiplex damnum, debitor verò nullum damnum, ſed omne lucrum & commodum ſecutæ deteriorationis intrinſecæ, & augmenti extrinſeci. Patet, quia ex hypotheſi referendo ad ſolidos, & ſtatum, qui erat tempore contractus, mille aurei hodierni non plus valent quàm mille ex illis, qui tempore contractus numerati ſunt: imò minus valent intrinſecus, vt in confeſſo eſt: nec etiam plus valent extrinſecus, ſed potius minus quia non valent maiorem numerum ſolidorum, referendo ad antiquos, ſed
B minorem: quadraginta enim ſolidi hodierni non valent triginta ſex de antiquis. Si igitur creditor cogatur hodie non ſolùm recipere aureos nouos, ſed etiam ſub minori numero, habebit duplex incommodum: quia primò cogeretur recipere aureos minoris probitatis quàm dederit: ſecundò, non tot, ſed minori numero, & deducetur creditori augmentum extrinſecum ſuperuentum, nec tamen ſatisfiet de decremento extrinſeco: & ſic vtrumque extremum mutationis & intrinſecæ & extrinſecæ cederet lucro & commodo debitoris, vtrumque verò damno creditoris: quod non ſolùm videtur iniquum ob inæqualitatem, ſed exorbitans contra regulam iuris communis, qua periculum ſpectat ad debitorem *leg. incendium. C. ſi cert. petat.* Quid dicendum? Breuiter longiore diſputatione omnia (multa enim hinc inde occurrunt in hac argumentoſiſſima quæſtione) cum ſuper ea lite
C conſultus fuiſſem.

687 ¶ Reſpondi pro debitore, licet non ignorarem non diu cõtrarium à quibuſdam *ἀκριβοδικαίοις* pro creditore iudicatum fuiſſe in impari cauſa, contra quam conſulueram, ſed tam firmis & ſolidis legalis æquitatis (quæ mihi peculiaris eſt) rationibus ſententiam meam niti ſentiebam, vt non cederem: tandem re in ſupremo hoc Senatu maturius diſcuſſa, vicit æquitas & veritas, & pro debitore pronunciatum eſt. Et rurſus in ſimili cauſa cum Franciſca *de Ferrieres* vellet redimere reditum huiuſmodi ducentarum librarum conſtitutum pro mille ducentis ſolatis, tempore quo ſolatus valebat. 40. ſolidos tantùm & tempore quo agebat ad redemptionem, valebat quadraginta quinque ſolidos per ſententiam Præfectorum libellorum ſupplicum Palatij, inſequendo oblatio-
D nem Do Ioannis *Hennequin*, & Annæ *Molé* eius vxoris reorum & creditorum, iuxta clauſulam contractus, quo ita pactum fuerat, dictum eſt quòd actrix poſſet redimere, ſoluendo mille ducentos ſolatos præciſè, ſine deductione augmenti: reliqua verò reditus in moneta vſuali, & actum in expenſis litis condemnata: quæ appellauit, & per Arreſtum latum die. 14. Februarij, anno. 1539. dictum fuit malè iudicatum, & quòd poſſet redimi reddendo mille quadringentas libras Turonenſes in eiſdem ſpeciebus ſolatorum, vſque ad concurrentiam duntaxat dictæ ſummæ. 1400. librarum Turonen. & inſpecto valore ſolatorum, nunc currenti (id eſt deducto augmento extrinſeco) creditores vero damnati in expenſas tam cauſæ prin-

cipalis, quàm cauſæ appellationis, & benè. Idem in ſimili cauſa fuit iudicatum per aliud Areſtum die prima Martij, anno. 1538. inter Iacobum *Raoul* Doctorem Medicinæ, & do. Ioan. *de la Haye* Conſiliarium eiuſdem Senatus, non obſtante forma & clauſula contractus contraria, & benè. Sed in quantum in præcedenti Areſto vidua actrix condemnata fuit ad reliqua reditus vſque ad diem redemptionis vel conſignationis realis dictarum. 1400. librarum Turonenſium ſortis, in dictis ſpeciebus cum reliquis tempore conſignationis realis debitis, error fuit ex communi Doctorum ſententia, quæ falſa eſt & erronea, quod nondum detectum fuerat, provt nouè & plenè deteximus, 9. quæſt. ſed deinceps etiam in iudiciis cedere debet communis error veritati per nos detectæ. Redeundo ad deciſionem. quæſt. noſtræ, ratio & probatio deciſionis eſt duplex. Prima per locum ab eadem contrariorum diſciplina. *l. ſecundùm naturam. de reg. iur.* quoniam caſu conuerſo, ſi tempore redemptionis diminuti eſſent aurei, nec valerent niſi viginti vel triginta ſolidis Turonenſibus tamen teneretur debitor ſupplere tot aureos, vt conficerent ſummam ſortis, videlicet bis mille quingentos francicos, nec ſufficeret dare tot aureos quod recepit, alioquin non redderet ſortem integram. Vt igitur ſuperueniens decrementum aureorum non debet cedere damno creditoris, ne minorem, quam tempore numerationis inſpecto re vera dedit, ſortem recipere cogatur: ita ſuperuentum tempore redemptionis augmentum aureorum non debet cedere lucro creditoris, vt maiorem quàm dedit ſortem exigere poſſit: ſed ſicut iuſtè peteret ſuppleri decrementum, ita debet pati deductionem augmenti, vt nec minuatur, nec excedatur, ſed eadem ſeruetur ſors: & pariter debitor non debet hoc caſu in damno, nec priore caſu in lucro verſari, ſed vtrobique ſeruanda æqualitas. Secunda ratio, quia creditor non debet ex eadem negotiatione duplex commodum vel lucrum habere: ſed hic creditor habuit quotannis ſummum ferè lucrum duodecimæ, cum hic reditus ſit inter duodecimam & decimam tertiam: igitur non debet habere lucrum augmenti aureorum vel eiuſdem ſortis, ex qua fructum percipit. Ita decidit Claudius de Seicello *in lege, ſi ex legati cauſa. col. 1. de verb. obligat.* ſequitur Franc. Purpura. in *l. cùm quid. numer. 168. de re credi.*

688 ¶ Altius & radicitus declaro, quia ex quo certi aurei, ſeu quælibet certa ſpecies monetæ datur ad negotiandum & lucrum vel commodum afferendum ſalua ſorte, neceſſe eſt quòd ea ſpecies aureorum vel monetæ deducatur in diſpoſitionem principaliter, non tanquam certa ſpecies monetæ, nec ſub ratione certorum corporum, ſed tanquam quantitatis, & ſub ratione vnius certæ ſummæ pecuniæ, quæ ex corporibus vel ſpeciebus numeratis reſultat, tempore rationis inſpecto. Et ſic ea ſors ſemel limitata & determinata non poteſt amplius augeri vel minui in ſe, prætextu augmenti vel decrementi ſpecierum numeratarum ex interuallo ſuperuenientis. Cùm enim id ageretur ab vtraque parte, vt ſpecies numeratæ darentur ad ſtatim negotiandum, vtque mox in negotiationem expenderentur (quod fieri non poteſt, niſi ſub ratione & menſura valoris tempore numerationis currentis) ſequitur quòd augmentum vel decrementum earundem ſpecierum ex interuallo ſuperueniens prorſus impertinens eſt: quia non facit plus vel minus retrò numeratum fuiſſe, nec negotiationem ipſam pinguiorem vel minutiorem retrò fuiſſe: & ſic ſemper inſpicitur & retinetur eadem ipſa ſors, quæ fuit ab initio. Vnde ſi plures mercatores contraxerint ſocietatem certæ negotiationis, & certas quiſque ſummas ſub variis ſpeciebus contulerint, alter in ſolaribus, alter in coronatis, alius in alia ſpecie monetæ, tempore diuiſionis ſocietatis, quo quiſque ſortem ſuam ſeu capitale ante ſuperlucri diſtributionem percipere debet, inſpiciendus eſt valor duntaxat, qui erat tempore collationis: quia ille demum valor, illa tantùm quantitas quæ tunc erat collata eſt poſita & conuerſa in commune cùm ſtatim tanti, quanti tunc erat, in negotiationem communem expenſa fuerit: & ſic ſiue poſtea tempore diuiſionis creuerit, vel decreuerit valor ſeu curſus collatæ monetæ, non debet quod ſuperuenit attendi, ſed ſolus curſus, qui erat tempore collationis. idem in ſimilibus. Et quod dixi de ſocietate, amplio primò, etiã ſi expreſſum ſit quòd finita ſocietate quiſque percipiet capitale ſuum, vel quantitatem à ſe datam in eiſdem ſpeciebus. Amplio ſecundò, etiam ſi collatio non inceperit à nominibus quantitatis, puta tot librarum, ſed à nominibus corporum, vel ſpecierum: puta ſi actum ſit quòd conferrent tot aureos, & totidem perciperent: vel ſi vnus ſimpliciter contulit centum aureos, ita vt finito anno vel finita ſocietate perciperet centum aureos, & interim multum excreuerit æſtimatio ſeu curſus aurei, non momentaneus (qui non attenderetur) ſed ſtabilis, etiam ſi non publica expreſſa authoritate ſed inter mercatores & in commerciis ſimilis ſocietatis, vt per Ang. in *l. æris. C. de colla. æris. lib.* 10. debet illud incrementum de capitali deduci, & inter ſocios diuidi, quamuis in hoc nominatim contrarium conſuluerit Philip. Cor. *conſ. 279. ſolui. libr. 1.* & peſſimè, vbi ſolùm fundatur in vulgata illa opinione de qua per Docto. in leg. cùm quid. in leg. vinũ. ſi cert. peta. quæ etiãſi eſſet vera, non poteſt habere locum in hoc caſu & ſimilibus, & eam diſcutiemus infrà *quæſt 96.* Et contrà, ſi non ad momentum, ſed longam durationem decreuerit curſus aurei, debebit de communi ſuppleri, & reddi in ea æſtimatione & curſu, in quo erat tempore collationis & conuerſionis in rem communem. Non enim hîc tanquam ſpecies ſed tanquam quantitas conferuntur: nec cedunt in ſocietatem, nec proſunt ſocietati, & communi negotio, in quantum illa vel altera ſpecies, ſed in quantum tanta quantitas, meritò hæc, quæ hîc eſt formalis, & propter ſe ſeu finalis, debet attendi, non autem materia ſpecies, vel forma particularis ipſius monetæ, quæ hoc caſu accidentalis eſt remota & impertinens.

689 ¶ Non obſtant dictæ clauſulæ (in eiſdem vel totidem ſpeciebus) quia debent intelligi rebus ſic ſtantibus, & ſecundum materiam ſubiectam: provt etiam ſecundum ius intelliguntur, ſalua diminutione pro rata in cauſa damni. Et in prædictis intelligo de variatione, quæ accidit: non immediatè poſt nudam collationem, ſed poſt collationẽ actu efficacem, videlicet poſt vſum & exercitationem ſocietatis. Alioquin ſi calendis Ianuarij conuenerit de ſocietate inchoanda & exercenda à calendis Aprilis vſque ad annũ vel aliud tempus, non debet attendi valor, qui erat ante calendas Apriles, ſi quis ab initio pacti vel interim contulerit: ſed curſus qui erat calendis Aprilis, tempore quo cœpit exerceri communis negotiatio, & in communem vſum pecunia conuerti. Redeundo ad principalem quæſtionem noſtram, non obſtat quòd ex hypotheſi non ſolùm quantitas ſummæ reſultantis, ſed etiam ſpecies ipſæ numeratæ, ſeu earum qualitas ſunt in diſpoſitione: quia verum eſt quòd ſunt in diſpoſitione, quantum ad hoc, vt ſors non debeat reddi in qualibet cuiuſuis vilis monetæ materia, vel etiam in æquè bona materia, ſed ſpecie formáue exotica, vel quæ non ita de facili expendi poſſit in præiudicium creditoris: ſed vt ſors debeat reddi in ſimilibus, & æquè cõmodis, & permutabilibus ſpeciebus, non autem certus earum numerus in diſpoſitione eſt, nec vllo modo hîc eſſe poteſt in præiudicium debitoris, vt plenius in *quæſt. ſequenti.* Vltimò, non obſtat quòd dictum eſt augmentum extrinſecum prouenire ob deteriorẽtationem hodiernæ monetæ, & quòd iniuria fieret creditori

creditori, ſi ei imputaretur augmentum extrinſecum detrahendo de numero antiquò aureorum, non ſupplendo intrinſecum eorum valorem antiquum. Quia poſſet procedere, ſi aurei deberentur per ſe abſolutè, non autem quando ſub ratione certæ quantitatis & ſummæ, quam tempore contractus conficiebant, & quæ poſtea excedi non poteſt, vt hîc, & in fortioribus terminis inf. *q.* 91. Ex his deciditur quæſtio, quam nuper vidi in facto. Debens huiuſmodi reditum quinquaginta aureorum ſolatorum redimibilem & conſtitutum olim pro 600. aureis ſolatis, aureo tunc valente triginta ſex ſolidos tantùm paſſus eſt fundum ſuum ſubhaſtari & vendi per decretum: executor imperitus diſtribuens pretium creditoribus anno 1540. ſolvit creditori huius reditus reliqua in aureis ſolatis quinetiam ſexcentos ſolatos pro ſorte principali, ſine aliqua diminutione extrinſeci augmenti aureorum, idque in præſentia & de conſenſu procuratoris debitoris, qui poſt quatuor annos habet reſcriptum reſtitutionis ad repetendum augmentum aureorum tam de reliquis, quàm de ſorte. Reſpond. clariſſimum per prædicta rectè agi: plus dico non opus eſſe reſcripto, nec aliqua reſtitutione, per ea, quæ dixi de condictione indebiti, ſup. *q.* 18. *ad fin.*

QVÆSTIO XCI.

SYNOPSIS.

1 *Minimi damni non habetur ratio.*
2 *Improbè creditor pacto vtitur ad efficiendum.*
3 *Exactior auri purgandi modus per Lydium lapidem, non per ignem.*

690 ¶ NONAGESIMOPRIMÒ, quæro an in huiuſmodi reditu valeat ea vulgata clauſula ad redimendum in eiſdem ſpeciebus duntaxat? Videtur quòd non, quia primùm neceſſe eſt certam quantitatẽ ſortis ad vſum debitoris peruenire, vt in rem eius conuertatur: deinde reditum annuum non excedere duodecimã dictæ ſortis ad ſummum arg. *d. l. eos* Tertiò neceſſe eſt debitorem perpetuam & liberam facultatem habere luendi, ſéque liberandi, eadem quantitate ſortis cum reliquis, ſi quæ debeantur, oblata. Ex quibus neceſſe eſt pecuniam, quæ pro ſorte numeratur, deduci hîc, & numerari ſub ratione ſimplicis quantitatis: non autem ſub ratione certorum corporum vel ſpeciem monetæ. Ergo neceſſarium videtur debitorem ſemper liberari poſſe, eandem quantitatem ſub qualibet approbata moneta reſtituendo, nec poſſe adſtringi ad certas, etiam numeratas, duntaxat ſpecies reſtituendum: quia hoc modo facultas redimendi non eſt libera, ſed coarctata, quod eſt contra ſubſtantiam horum redituum, vt ſ. *q.* 50. Confirmo, quia fœnerator, qui vult huiuſmodi conceſſum fœnus exercere, tenetur ſortem congruam prorogare, non in certa quadam ſpecie monetæ, ſed in qualibet congrua & approbata, & ea prorogatio ſortis in qualibet congrua & approbata moneta eſt de ſubſtantia. Igitur ſicut creditores habent facultatem de qualibet congrua & proba moneta ſic fœnerandi, ita debitores debent habere liberam facultatem luendi de qualibet congrua & proba moneta. Creditor verò volens hoc reſtringere, certare videtur aut de commodo vltra rationem ſimplicis duodecimæ, aut de arctanda libertate luitionis, quorum vtrumque illicitum eſt. Quibus non obſtantibus puto dictam clauſulam non eſſe exceſſiuam, ſed validam ſub temperamento boni & æqui: poteſt enim eſſe & ſæpè vſu venit, quòd creditor non erat ſortem numeraturus in pecunia aurea, ſed in argentea vel minuta moneta: debitor autem ſiue profectus, ſiue prædium auitum redempturus, quod non poterat redimi, niſi in aureis ſolaribus, ſpecialiter illis indigebat: ideò noluit vendere reditum, niſi haberet ſortem in aureis. Ex eiſdem autẽ cauſis iuſtè creditoris intereſſe poteſt, ſolares potiùs aureos retinere vel recuperare quàm aliam ſpeciem monetæ, eò quòd facilis aureis fœnerabitur, vel fundos acquiret, quàm alia ſpecie monetæ. Cùm ergo non ſolùm creditorum interſit (alioquin hoc ſolum non ſufficeret per no. ſuprà *numero* 76.) ſed etiam debitorum, quibus vt plurimùm, præſertim in magnis ſummis, vtilius eſt in huiuſmodi aureis ſortem accipere, quàm in alia viliori moneta, iuſtum eſt pactum: non ſolùm enim vſus ſimplicis quantitatis æris alieni in genere neceſſarius eſt, ſed etiam quandoque vſus certæ ſpeciei monetæ.

691 ¶ Et ſic dicta clauſula non eſt reprobanda, ſed cum æquitatis temperamento accipienda, veluti primò, quod propter defectum vnius aurei tantùm, ſi debitor ſuppleat in proba moneta æquiualenti, non debet reprobari oblatio. Idem de tribus aut quatuor aureis in magnis ſummis, quia propter tam modicum defectum non dicitur probabiliter intereſſe creditoris, nec de tam leui defectu curandum eſt. *l. quamuis. de conditio. & demonſt.* Bald. *l. pro hereditariis. col.* 2, *C. de hered. actio.* Anto Corſet in *tract. de minimis.* Idque eò magis, quo reditus eſt grauior, & quo diutiùs perſeuerabit, & maximè ſi creditor nihil de reliquis remittit, ſed vel cum puluiſculo certat exigere. Fœnerator enim, præſertim qui ſummum hunc & lucroſum duodecimæ reditum recipit, non eſt audiendus, ſi nimis oneroſus eſſe pergat, vel nimis acerbus exactor. *l. ſi ſeruos. C. de pig. actio. l. ſi bene de vſur.* quod eſſet, ſi propter vnum vel alterum aureum deficientem, vel paulo leuiorem vellet totam oblationem cauillari, nec admittere debitorem, qui fortè prædia redemptionis cauſa vendit, vel eius procuratorem ad ſupplendum quod deeſt in proba moneta, ſed vt ſemper totus reditus currat. Huiuſmodi nimis ſordidas & infectas ſcrupuloſitates ſpernere iudices debent, *dicta leg. ſi ſeruos d. l. bene facit. ſicut. § ſi debito. l. qui mo. pig vel hypoth. ſol.* Secundò, ſi creditor ſortem numerauit in ſpecie rara, minúſque frequenti; putà in antiquis aureis vel deſideratis, vt difficile ſit debitori tempore redemptionis tot ſimiles ſpecies ſimul congregare: tunc enim ſufficit in alia proba & frequenti ſpecie aurea ſortem reſtituere nec valebit pactum, quantum ad illam ſpeciem raram minúſque frequentem: quia facultas redimendi eſſet minùs anguſta, & ſic non eſſet libera, quod eſt contra ſubſtantiam horum redituum. Idem ſi tempore contractus ſpecies numeratæ frequentes erant, ſed poſteà ſucceſſu temporis raræ: tunc enim ſufficiet in alia frequenti ſpecie ſimilis materiæ ſortem reddere, quemadmodum ſi interim reprobatus eſſet curſus ſpecierum aurearum numeratarum: tunc enim ſufficit in aliis tempore redemptionis vſitatis ſpeciebus aureis ſortem reddere: & hactenus valebit illud pactum, prout etiam ipſa rei æquitas ſuggerit, quæ in his attendi debet, *leg. in omnibus. de reg. iur.* Tertiò, ſi ſorti ſit numerata in multifariis ſpeciebus, putà mille in centum ſolatis, centum coronatis, centum ducatis, centum roſatis, &c. Sufficiet enim totum reddere in vna ſpecie, nec admittendum pactum contrarium, tanquam nimis captioſum & oneroſum. Quartò, ſi conſtet,

quod creditoris nullo modo intereſt: vt enim ob id aliàs admittitur ſolutio in alia proba ſpecie aurea, ita ſi conſtet quòd tunc creditor volebat cum effectu aureos permutare cum minore moneta, ita quòd recuſabat oblationem debitoris pro maiori parte in minore moneta conſiſtentem, niſi vt officiat, non erit audiendus: ſed ſi de hoc conſtet, iudicanda erit oblatio valida, quoniam non licet creditori dicto pacto, vel etiam alio iure ſibi competenti vti ad officiendum, & non ad ſeruandum quod ſua intereſt, tex. in *leg. in fundo. §. conſtituimus. de rei vend.*

Duplex probatio monetæ. 691 ¶ Circa hæc occurrit quæſtio quotidiana, ſi ambigitur de pondere & probitate monetæ, vt ab aurifice probanda ſit cuius expenſis id fieri debeat? Et Bar. quem omnes in hoc ſequuntur in *leg. Paulus. col. 1. num. 4.* reſpondet communibus impenſis, per *leg. quartam §. 1. fin. regundo.* & placet, niſi iam conſtaret pecuniam eſſe probam, & creditorem non, niſi cauſa vexationis, hoc petere. Sed quandoque audiſſe recordor reclamantes monetales, quaſi ad ſe ſolos ſpectet probare & reprobare monetam, ſicut & cudere. Atqui duplex eſt probatio & reprobatio, altera iudicialis & definitiua, quæ ad dom. præfectos monetarum ſpectat altera extraiudicialis & probabilis, quæ ad quemlibet eius rei peritum ſpectat, vt ad quoſuis campſores & numularios, quos Græci *ἀργυρογνώμονας* vocant & eſt mos antiquus, vt oſtendit Ariſtoteles *Rhetoric. lib. 1. c. 37.* dicens ὥσπερ ἀργυρογνώμων ἄκριτος ... Confert enim iudicem argentario, vt ſicut ille nummum adulterinum à probo, ita hic iuſtum & verum à fucato & iniuſto diſcernat. Cæterùm ſi non agitur de ſimplici probitate vſuali monetæ, ſed de conflatura, non ad ornamenta vel vaſa per artificem conficienda, ſed ad penitiſſimè expurgandam vel probandam puritatem materiæ, monetales id ſibi apud nos vendicant, & ab eis fieri vidi, tam per aquam chryſulcam per ignem, quibus fit aurum obryzum & excoctiſſimum: niſi quòd Plin. lib 33, cap, 4. refert exactiorem purgandi modum, per auripigmentum, qui non eſt in vſu ob nimium damnum & intertrimentum auri. Sed quod ad ſimplicem probationem attinet], citra conflaturam non eſt certius experimentum, quàm Heraclio ſiue Lydio lapide: quoniam ſemper vniformiter ſe habet, & æquale præſtat experimentum, quod non eſt in igne, qui quandoque intentioris, quandoque remiſſioris eſt caliditatis: pariter nec in qua chryſulca quæ etiam quandoque acrioris aut leuioris eſt temperaturæ: ſed lapis ſemper idem. Hinc ait Plin. *lib. 33. cap. 8.* his coticulis peritos, cùm è vena, vt lima rapuerint experimentum, protinus dicere quantum auri ſit in ea, quantum argenti, vel æris ſcrupulari differentia, mirabili ratione, non fallente.

Aqua Chryſulca.

Modi purgandi auri Lapis Lydius.

QVÆSTIO XCII.

SYNOPSIS.

1 *Valor extrinſecus non ſpectatur, niſi morâ commiſſa.*
4 *Pecunia vſum præbet non tam ex ſubſtantia, quam ex quantitate. ex Iuriſc.*
3 *Deficiente approbatione publica, ampliùs pecunia non eſt.*
4 *Pecunia numerata ſemper eſt certa.*
5 *Diuerſitas interrogationis, & reſponſionis, ſtipulationem vitiat.*
6 *Vniformis æſtimatio monetæ.*
7 *Qui actionem habet rem habere videtur.*
8 *Arbitrio principum pecuniæ æſtimatio mutatur.*
9 *Inſpicitur pecuniæ æſtimatio quæ fuit tempore contractus.*

693 ¶ In mutuo. NONAGESIMOSECVNDÒ, ad maiorem præcedentium & ſequentium declarationem expedit hanc non minùs controuerſam, quam tritam quæſtionem *ἀναλυτικῶς* excutere de mutuo, puta mille aureorum ſolatorum, facto anno ſeſquimilleſimo viceſimoſexto, quo ſolatus valebat: quadraginta ſolidos tantum, ſed dum reperitur, putà anno ſeſquimilleſimo triceſimo ſecundo, valet quadraginta quinque ſolidos: An debitor deducere poſſit incrementum valoris, & ſic ſoluere 889. aureos tantùm cum quinque ſolidis Turonenſibus? Et contrà, ſi decreuerit, an teneatur ſupplere valorem tempore mutui currentem? Videtur quòd non, quia mutuum debet reddi in eadem ſubſtantia & quantitate, numero, vel menſura, & in eadem bonitate intrinſeca, hoc eſt bonitate ſubſtantiæ, quæ mutuata fuit. Cæterùm extrinſecus valor non attenditur, niſi poſt moram. *l. 3. in fin. de actio. empt.* & not. *in l. vinum. ſi cert. pet.* Igitur ſiue valor extrinſecus citra moram auctus fuerit, non poteſt debitor hoc augmentum deducere, nec minorem nummorum aureorum offerre: quia non redderet tantumdem in ſubſtantia & numero, prout accepit & tenetur, ſiue valor ille decreuerit, non tenetur plus reddere in ſubſtantia & numero, quàm accepit nec tenetur de deterioratione extrinſeca, quæ citra culpam ſuam & moram contigit. Et ita tenet Bar. vbique in *l. 1. in l. cùm aurum. de auro & argen. lega. l. cùm quid. ſi cert. pet. Paulus. de ſolutio.* Alberi. Bal. Alber. Fulg. Pau. Alex. Iaſ. & omnes ferè in *dict. l. cum quid.* Martin. Laudem. in *tract. moneta. col. 5.* Iacob. de Puteo. in *diſputat. de mutat. moneta. col. 3.* Calca. con 14. Alber. Bru in *tract. de aug. col. 8.* Hierony. Butigel. in *rep. d. l. cùm quid. col. 10. n. 13* & eſt eſt crebrior ſententia. Sed contrarium quòd indiſtinctè debeat inſpici tempus contractus, quantum ad hunc valorem extrinſecum, de quo agitur, & expreſſim quòd debitor poſſit iſtud augmentum valoris deducere, decidit Franc. Cur. ſenior, in *tract. moneta ſuper d. l. cum quid. col. 3.* Idem ſentit de decremento, vt teneatur debitor ſupplere vſque ad valorem currentem tempore contractus. Sed aduertendum quòd Cur. ibi falsò citat Alberi. & plures alios in ſuam ſententiam, qui tamen ſtant à communi: cúmque ibi de ſolo valore extrinſeco diſſerat, citat pro ſe Oldra. *conſ. 31.* & alios, qui loquuntur de valore intrinſeco. Facit etiam iniuriam Bal. *in l. acceptam, quæſtione 17. C. de vſur.* quem citat in caſum augmenti, & tamen loquitur in caſu conuerſo decrementi: nec friuola (vt inquit Curt.) ſed optima ratione mouetur, vt mox dicetur. Multùm etiam confuſè & perplexè loquuntur Doct. in hac materia, dum ſæpè in inuolutis diſtinctionibus ſuis non ſemper aperiunt, de quo valore intrinſeco vel extrinſeco ſingula membra dictinctionum ſuarum intelligant, vt Henry. Bohic. & alij in *c. quanto de iureiur. & alibi.* Nos ergo omiſſa opinionum turba, per puncta rationis ſingulatum

Digitized by Google

ſingulatim procedemus tam exacta perſpicuitate & methodo, vt nil ambiguitatis, nihil obſcuri ſuperſit.

694 ¶ Et primò pro ſecunda parte contra communem adduco decem vel vndecim fortes & viuas rationes. Prima, quia forma ipſa & ſubſtantia monetæ, in quantum moneta, non eſt materia vel forma naturalis ipſius corporis monetæ, ſed valor ipſe impoſititius: vnde quælibet moneta, in quantum talis, non deducitur in contractum, vel quamcunque diſpoſitionem, niſi ſub ratione valoris vel quantitatis impoſititiæ tunc currentis. Et hoc quidem indubitatum eſt, quando diſpoſitio incipit & conſiſtit in nomine quantitatis in genere, nulla certa ſpecie monetæ expreſſa vel deducta, vt quando quis, fortè emptor, promittit decem vel centum libras. Sed idem videtur, ſi incipiat & conſiſtat in nomine certæ ſpeciei monetæ, vt ſi promittam decem ducatos vel aureos ſolares, vel ſi certa ſpecies monetæ etiam pretioſæ deducatur, vt in mutuo, de quo in themate. Patet, quia illi aurei non numerantur tanquam maſſa, nec tanquam ſpecies, ſed tanquam moneta & quantitas, & ſic ſub ratione valoris & quantitatis. Fateantur etiam communiter Doct. quòd moneta, etiam pretioſa, magis conſideratur reſpectu curſus, quàm reſpectu materiæ, vt tradit Oldr. *q.168. ad primam. col.1.* Ioã Fab *auth. hoc niſi. C de ſolut.* & *Iuſt, quib. mod. tol. oblig. §.1. in fi* Anto. But. Panor & alij in dicto *cap. quanto. col.11.* Hinc de iure pecunia, inquantum pecunia, non eſt merx, nec venit appellatione mercium vel ſimilium rerum, nec per eas æſtimatur, ſed omnes res æſtimat. *πάντα γὰρ μετρεῖ*, inquit Ariſtot. *Ethi. 5. cap. 5.* & eſt tex. *leg. fideiuſſorem. de fideiuſſ.* & id pecunia non corpora excogitantur, ſed quantitas. *leg ſi is cui. in princ de ſolutio.* Probatur etiam ab origine & inſtitutione ipſius monetæ, dicente Ariſtotele *in loco nuper allegato*, *οἷον δ' ὑπάλλαγμα τῆς χρείας τὸ νόμισμα γέγονε κατὰ συνθήκην, καὶ διὰ τοῦτο τοὔνομα ἔχει νόμισμα, ὅτι οὐ φύσει, ἀλλὰ νόμῳ ἐστὶ καὶ ἐφ' ἡμῖν μεταβάλλειν, καὶ ποιῆσαι ἄχρηστον*, id eſt, *κατὰ τὸ ῥητὸν*, tanquam ſubſidiarium quoddam & ſuccedaneum rerum neceſſariarum nomiſma factum eſt ex compacto, ſiue ex communi quodam fœdere, & propter hoc nomen iſtud numiſma habet: quia non eſt à natura, ſed à *νόμῳ*, id eſt lege, & in nobis eſt mutare vel inutilem facere. Hæc Ariſtot. qui ſimilia ferè tradit *Politicor lib.1.* cap.6 Idem teſtatur Iuriſconſul. *l.1. de contrab. empt.* dicens commerciorum expediendorum gratiâ electam eſſe materiam, cuius publica & perpetua æſtimatio difficultatibus permutationum æqualitate quantitatis ſubueniret, eàque materia forma publica percuſſa vſum dominiúmque non tam ex ſubſtantia præbet, quàm ex quantitate, id eſt iam non ſubſtantia ipſa materialis conſideratur in numis, ſed quantitas, id eſt valor impoſititius publicè & perpetuò compactus, quam nuper publicam & perpetuam æſtimationem vocauit. Quid ergo initio dixit certam ad hoc materiam delectam, non eò dixit, quòd ipſa materia conſideranda ſit, vel per ſe æſtimando poſt fabricationem numi, in vſu ipſius numi, ſed quòd ad fabricandum numum idonea ad hoc materia deligenda fuit quemadmodum Ariſtotel. *d. c. 6.* ſcribit initio, ad compoſitionem numi electum ferrum, argentum & ſimile metallum, quod ſui ſoliditate in parua quantitate publicam formam ſemel impreſſam conſeruaret, nec de facili vſu interteretur, qua ratione aurum propter peculiarem ſoliditatem tranſmutationi minùs cæteris obnoxiam (vt ait Leonardus Portius, de ſeſter. *l.1. in princ.*) præſtantius ad hoc inuentum eſt.

695 ¶ Ex quibus duo corollaria colliguntur: primum, quòd inuentio & inſtitutio monetæ, pulchráq; illa & perpetua, velut ex communi fœdere, & vt Ariſt. ait *κατὰ συνθήκην*, æſtimatio, eſt de iure gentium, vt probat Ariſtoteles *Polit. lib.1. cap.6* & Iuriſconſul. in *d. l.1. de contrab. empt.* & omnia iura quæ dicunt de iure gentium eſſe contractum emptionis & venditionis, ergo & pecunia ſignata, æſtimatio & fides. Et ita rectè decidit Bar. in *l.1. de contrab. empt.* dicens numum non eſſe introductũ de iure ciuili, ſed de iure gentium. Vt enim gentes primùm inuenerunt & approbauerunt vſum rudis pecuniæ non ſignatæ, pro quantitate & pondere pecuniæ, ita mox inuenerunt, & introduxerunt vſum pecuniæ ſignatæ. Quinetiam circumſcripta inuentione benè ſequitur, omnes gentes vtuntur pecunia publicè ſignata, ergo compactum illud & fides pecuniæ, ſemel publico ſuo caractere ſignatæ, eſt de iure gentium, per locum à definitione. *l.1. in fi. l. omnes populi. In ſi. de iuſtit. & iure.* Ita etiam tenet Anto. Burgo. *extra de empt. & vend.* in *rub. nu. 13. n. 14.* & eſt veritas licet Barb. ibi friuolis rationibus controuertat. Non obſtat, quòd obiicit pecuniam ſine principis authoritate cudi non poſſe: quia idipſum iure gentium introductum eſt, ne cuiuis priuato liceat pecuniam cudere, ſed ſolùm in communi & de publico per communitatem ipſam vel rempub. vel eius publicum & legitimum adminiſtratorem, ſiue ſit Princeps, ſiue alius legitimus Magiſtratus, qui in hoc non eſt niſi miniſter iuris gentium, quíque ſi in hoc malè verſetur non ſolùm ſubditos, & commiſſam ſibi remp. prodit, ſed etiam iura gentium violat. adde infrà *numero* 100. Minùs obſtat ſi alius diceret iura gentium eſſe immutabilia, ſed numos mutabiles eſſe, dicente etiam Ariſt. *Ethic. 5* in nobis eſſe mutare vel inutiles facere: hoc enim non magis concludit, quàm ſi quis colligeret cõtractuum fidem, authoritatem, & virtutem ideò non eſſe de iure gentium, quòd contrario paciſcentium conſenſu mutari vel reſolui poſſunt. Sic ſi aliqui tantùm populi certo numiſmate vtantur, non eſt dubium quin eorundem conſenſu poſſit idem numiſma mutari vel aboleri, & ita loquitur Ariſt. Non autem ſufficeret conſenſus illius ſolius populi, apud quem numus ille fabricatus eſt, poſtquàm in alias quoque gentes dimanauit, & compactum illud & fœdus publicum ad eos extenſum eſt: ſicut nec publicam conuentionem aut iuris gentium vni partium reſcindere licet. *l. conuentionum de pact.* quantò minùs ſufficeret libido vnius vel alterius, qui quæſtui habeat remp? Ex quibus liquet quanta ſit vecordia, imò perfidia, & in patriam, & in remp impietas perditiſſimorum quorundã, qui ſui quæſtus & ambitionis gratiâ Principibus ſuadent, & numos & leges ab eis, prout libitum fuerit figi & refigi poſſe, neque enim minùs nocent, quam qui publicum ciuitatis fontem veneno inficiunt. Præterea quòd inſtitutio, probitas & authoratio monetæ, & fœdus illud publicum compacti valoris, æſtimationis, & curſus monetæ ſit de iure gentium oſtendit vetus ſacra pagina Gen.23. vbi Abraham emit ab Hephon agrũ ſpeluncæ duplicis, & ſoluit ei pecuniam quadringentos ſiclus argenti probatæ monetæ publicæ, & habet Hebręum עבר לסוחר id eſt, vt etiam Santes vertit, tranſeuntes per mercatores. Erat igitur publicus & probatus ille curſus de iure gentium, tum quia generalis, tum quia nondum tunc erat certum ſtatutũ ius ciuile: nec etiam ad vſum certæ ciuitatis refertur ea probitas & æſtimatio, ſed ad vſum mercatorum, qui per diuerſas prouincias negotiari tunc quoque ſolebant, vt etiam patet *Geneſ.37.* Sed ad rem.

696 ¶ Secundum corollarium, quod propriè loquendo publica illa æſtimatio ſeu valor impoſititius & publicus pecuniæ ſtrictæ ſumptæ ſeu monetæ, non eſt ipſius bonitas extrinſeca, vt vulgò putant, ſed bonitas intrinſeca, patet, quia eſt eius propria, ſpecifica, ſubſtantialis & formalis bonitas & eſſentia, quæ dat ei eſſe: qua ſublata, publica videlicet approbatione remota, neceſſariò deſinit eſſe pecunia vel moneta. *l. eleganter. §. qui reprobos. de pignora. actio.* & tanquam ſublata forma interit ſubſtantia. *l. Iulianus. §. quis ad exhib.* & ita ſenſerunt antiqui, vt Azo, in *Brocar.* Iacob. Beluiſi

Prima ratio.

Pecunia non eſt merx.

Inſtitutio & curſus monetæ eſt de iure gentium.

Abraham.

Bonitas intrinſeca monetæ eſt valor currens.

Opinio antiq.

& Odofred. vt refert. Cy. *l. in minorum, colum. 4. C. in qui cau in integ. reſtitut. non eſt neceſſ.* Verùm quia iam tribus ferè ſæculis inualuit & receptus fuit communis ille modus loquendi, quo ſubſtantiam ipſam metallorum tam in puritate, quàm in quantitate ſeu pondere vocant bonitatem intrinſecam pecuniæ, valorem autem impoſititium vocant bonitatem extrinſecam, non mutabo, ne quam obſcuritatem aut confuſionem inducam in doctrina, quam duntaxat elucidare, & quam parabilem & expeditam reddere totis viribus adnitor. Libenter igitur receptis vocibus, & modo loquendi vtar, ſeruata tamen ſemper veritatis ſententia: cui etiam modus ille loquendi non ineptè ſubſeruire poteſt, rectè intelligendo. Bonitas enim ipſius materiæ, tam interior qualitatis & ipſius puritatis (quam monetarij Gallicè vocant *aloy.*) quam exterior quantitatis ſeu ponderis, rectè dicitur intrinſeca, quia eſt ab initio & vi ipſa naturæ. Bonitas autem valoris ſeu curſus impoſiti, rectè vocatur extrinſeca, quia extrinſecùs accedit.

Secunda ratio.

697 ¶ Secunda ratio, quia de iure pecunia & quælibet ſpecies monetæ debet ſemper eiuſdem eſſe poteſtatis, & eandem vniformem indicaturam, ſeu valorem vſualem ſemper & vbique habere. tex. in *l. ideò. de eo. quod cer. lo.* in *l. 1.* ibi, *perpetua æſtimat o. de contrahen. emp.* in *l. 6. C. de vet. numi. poteſt. lib. 11.* vbi hoc ſub pœna capitali ſancitur. Ex quo ſequitur quamcunque pecuniam non deduci in contractum, niſi ſub ratione publicæ & perpetuæ indicaturæ, ſeu valoris impoſititij. Ad quid enim attenderetur bonitas materiæ, vel pondus, ſi deducitur non vt maſſa, ſed vt pecunia, cùm tunc (pœna etiam capitali imminente) non liceat vllo modo à publica æſtimatione recedere, nec quicquam addere nec detrahere? Et hoc innuere videtur Ariſt. *lib. 1. politicôn*, dicens quod initio pecunia ſimpliciter & ruditer definebatur certa magnitudine & pondere metalli, poſtmodum verò propter nimiam incommoditatem probandæ & expendendæ materiæ, pecunia ſignata eſt, publico charactere impreſſo, quo à dicto onere, *ἀ μετρήσεως*, id eſt menſurationis & probationis defungeremur. Hinc nouiſſimè ſcripſit Hier. Butig. *in rep. d. l. cù quid. col. 8. nu. 22.* quòd in pecunia ſignata, ex quo forma trahit ad ſe materiam, materia non eſt ampliùs conſideranda.

Tertia ratio.

Tertia ratio, quæ iure obligatio ad pecuniã ſemper dicitur certa, imò certiſſima, tex. in *nummis. de in lit. iurand.* vbi ideò negatur iuramentum in litem habere locum in pecunia, quia ſemper certum eſt, quæ & quanta ſit eius æſtimatio, & in incertis, non certis, locus eſt dicto iuramento, vel alij cuicunque probationi ordinariæ, vel ſubſidiariæ: ſed non dicitur certa, niſi per æſtimationem extrinſecam, quæ eſt vera propria eius indicatura. Igitur præcipuè hæc æſtimatio attenditur, & conſequenter neceſſariò præcidit ad tempus contractus vel depoſitionis, & certitudinem quæ tunc erat: aliàs nunquam eſſet hæc obligatio certa, ſed modò maior, modò minor eſſe poſſet, prout extrinſecus valor variaretur. Secundò, probat tex. in *l. ſtipulationum quædam, de verbor. obligatio.* vbi ſtipulatio vel obligatio pecuniæ, putà decem aureorum, dicitur omnino certa: quia ex ipſa pronunciatione apparet, quid, quale, quantúmque ſtipuletur, vel in obligationem deducatur, quod non poteſt eſſe niſi per æſtimationem extrinſecam: ipſius enim materiæ alia eſt alio tempore æſtimatio, vt probat tex. in *leg. cùm certum, de auro & argento legato.* Igitur in pecunia ipſa æſtimatio extrinſeca principaliter conſideratur, & de ea principaliter actum cenſetur: alioquin obligatio pecuniæ non eſſet ſemper certa.

698 ¶ Tertiò, probat text. in *l. 1. de cond. tritica.* vbi dicitur, quòd pecunia numerata (non intelligas mutuata, quia verbum *numerata*, refertur ad aptitudinem & ſolùm apponitur ad deſignandum, quòd verbum (pecunia) ſtat ſtrictiſſimè, videlicet pro num-

A mis) ſemper petitur illa actione, ſi certum petat. Et hoc ideò, quia ſemper certa eſt dicta *leg. ſi ſtipulationum quædam. d. l. nummis.* Vnde licet omnes res ſiue conſiſtet in re ſolida (putà ſpecies vel corpora, ſiue *σωματα*, ſiue *πηγικα*; de quibus in *rerum miſtura. vſucap.* quæ Voluſius vocat ſolida (ſiue in menſura) vel pondere (vt quantitates & res fungibiles, ſiue aridæ, ſiue liquidæ) per condictionem triticariam peti poſſint, tamen ſola pecunia excipitur, & omninò negatur actione triticaria peti poſſe, quia ſemper & perpetuò certa eſt. Et aduertendum, quia gloſ. & Doct. communiter malè intelligunt, & aberrantes à ſcopo ad ſua ſomnia & quædam ridicula diuertunt, vt dum cum Accur. fingunt eam conditionem inuentam eſſe à Tritico authore, eúmque nugantur ruſticum fuiſſe, vel ſe-

Cur condictio triticaria.

B ctæ Minoritarum, quibus non licet tangere pecuniam, vt Alberi. Bar. ibi quinetiam ſenſum legis peruertunt, dum cenſent res omnes ſingulas, pecunia excepta, hac actione peti poſſe, quum dicta lex prima, ibi *omnes res*, non de ſingulis generum, ſed de generibus ſingulorum loquatur, ſcilicet quòd omnes res, id eſt, ex omni genere rerum, excepta pecunia, poſſunt peti & cadere in hanc actionem: non autem quòd ſingulæ aliæ res præter pecuniam. Patet, quia certus fundus, puta Tuculanus vel Stichus, non petitur cõdictione triticaria, ſed certi condictione, ſicut pecunia. tex in *d. l. ſtipulationum quædam.* Imò etiam frumentum vel tri-

C ticum, ſi ipſa pronunciatione apparet certum, vt tritici Aphrici optimi modios centum, non petetur conditione triticaria, ſed certi condictione. tex. *d. l. ſtipulati num. l. vbi autem non apparet. in prin. de verb. obligat.* facit. *l. certum. ſi certum peta.* tota enim hæc differentia meram formulam actionis reſpicit. Vnde cùm dicta lex prima examplificat in fundo, non debet vniuerſaliter & præfractè intelligi, vt ibi malè Accur. in verb. *quare*, ſed quòd fundi quoq; petitio in hac actione cadere poteſt, videlicet quoties ipſa prolatione vel libelli editione non apparet quid, quale, quantúmque debeatur vel petatur, vt quando debetur vel petitur fundus ſine propria appellatione, vt inquit idem Vlpianus, in *d. l. vbi autem non apparet.* Vbi Accurſius ignorans mentem & ſcopum, non explanat, ſed more

D ſuo deprauat & obſcurat textum, ſatis alioquin planum dicendo ibi ſtipulationem nullam: quod eſt falſum, quia totus ille text. non tractat de nullis, ſed de validis tantùm ſtipulationibus, quarum quædam certæ quædam incertæ ſunt, vbi fundi ſiue propria appellatione, idem eſt, quando non certum corpus, ſed certa quantitas, puta centum iugera terræ debentur, quæ nõ eſt obligatio penitùs certa: quia poſſunt menſurari & tradi in varijs locis & confinibus, quæ variant æſtimationem, & ſic quandam incertitudinem futuræ æſtimationis inducunt, Non obſtat *l. 1. de condic. tritic.* vbi etiam certum corpus fundi, putà à quo quis vi deiectus eſt, hac actione triticaria petitur, quia facilis eſt reſponſio. Primò, quòd ibi condictio degenerat contra violentum, ſicut & contra furem. *l. 1. in fin. eod. tit.*

Contra Accurt.

E Secundò, quòd propter æſtimationem quanti plurimi, vel deteriorationis, & aliorum damnorum expulſionis, quæ accedunt, petitio non eſt penitus certa. & ſic cadere poteſt in triticariam, quæ ſic dicta eſt, non ab authore (vt ineptè fabulantur) ſed ab euentu. 69. ¶ Fuerunt enim veteres Romani moroſiſſimi & ſuperſtitioſiſſimi in actionibus iudicialibus, vt non agerent, niſi ex præſcripto formulæ, à qua qui vel caderet ſyllaba, caderet à cauſa. Cùm autẽ frequentiſſimæ eſſent actiones ob triticum, quod eſt verbum generale, vt not. in *l. tritic. de verb. obl.* & per Columellam de re ruſtica, *lib. 2. c. 6.*) frequens erat reorum cauillatio, quod actor ſine actione ageret, aut certi conditionem malè intentaret eò quòd triticum petitum non eſſet penitùs certum, niſi (quod rarum eſt) contingeret deberi & peti certæ regionis optimum.

Veterũ Romanorum ſcrupuloſitas

Quare

Quare Prætores hanc ineptam moroſitatem ſua æquitate emendantes (cum nondum latæ eſſent leges generales Constantij & Theodoſij *C. de formul. & impetr. actio. ſubl.*) concedebant actoribus condictionem triticariam. Cùm autem in cæteris rebus actores paſſim eadem ratione idem remedium flagitarent, quod datum erat in tritico, & Prætores concederent ad ſimilitudinem triticariæ hoc iuſta occaſione factum eſt, vt ea conditio paſſim vſurparetur, & retento nomine originis & primitiuæ inſtitutionis extenderetur, vbicunque quod peteretur non eſſet penitus certum, vt ſub ea formula ſi cer. pet. tutò includi & peti poſſet ſtricto veteri iure ciuili: quod prætorium ſubſidium non fuit neceſſarium, ſed impertinens in pecunia numerata, cùm ſemper & perpetuò certa ſit, omniúmque rerum certiſſima.

Quarta ratio. 700 ¶ Quarta ratio, quia pecunia recipit functionem etiam formalem & identificam cum alia pecunia, etiam diuerſæ ſpeciei vel materiæ text. in *l. qui extrinſecus. de verbor. oblig.* vbi licet non ſolùm diuerſitas rei vel ſubſtantiæ, ſed etiam qualitatis inter interrogationem & reſponſionem, ſtipulationem vitiet. *l. 1. § ſi quis ſimpliciter. de verb. oblig. §. præterea. § ſi de alia. Inſtit. de inutil. ſtipul.* tamen ſtipulanti denarios alter eiuſdem quantitatis aureos ſpondendo obligatur, & contrà: quia idem promiſſum videtur & cenſetur, omnimoda conformitas & ita intelligit & decidit Bald. in *leg. ſingularia colum. 4. in 10. ſpeciali. ſi certum petatur*, & benè licet Alexan. ibi. *colum. 6.* diuerſum ſentiat. Quæ functio & æquipollentia non poteſt cõſiſtere in materia, quæ non ſolet eſſe, eadem, ſed diuerſa in denariis (qui ſolent eſſe ærei vel argentei) & aureis, ſed in ſola bonitate extrinſeca, ſeu valore impoſititio conſiſtit. Cùm igitur in pecunia ea quantitas, quæ ex valore impoſititio reſultat, ſolum vel principaliter conſideretur in contractibus, non ſolum reſpectiuis, in quibus fit appreciatio alterius rei ad pecuniam, non ſolùm vbi præcedit numeratio pecuniæ, in mutuo ſed vbicunque ſimpliciter pecunia ſtipulatur, vt probat. *dict. leg. qui extrinſecus.* ſequitur præciſè attendi bonitatem illam extrinſecam, quæ erat tempore contractus, tanquam ſolùm ſaltem principaliter intentam & in obligationem deductam. Verum eſt quòd Accurſ. Bar. Angel. Rapha. Cur. Alex. & cæteri communiter ibi reſtringunt & intelligunt: quando denarij erant aurei, & ſic de eadem materia, ſed vt inquit Iaſ. *colum. 1. hæc eſt diuinatio.* Adde quòd non ſufficeret, quia ſupplendum eſſet etiam de materia æquè pura, quod vulgò dicunt de eadem ligua, quod eſt ineptum, quia text. loquitur de denariis in genere & ſic de quibuſcunque: nec requirit quòd ſint eiuſdem qualitatis vel materiæ, ſed ſolum quod eandem quantitatem conficiant: quod non poteſt referri niſi ad valorem impoſititium & extrinſecum. Quare diuinatio & reſtrictio gloſ. & Docto. reiicienda eſt, iuxta. *l. fi. C. de contr. empt. l. ſi. putator. ad legem Aquiliam.*

Quinta ratio. 701 ¶ Quinta ratio, quia in contractibus, præſertim in venditione & mutuo, pecunia deducitur, non tanquam maſſa, nec tanquam ſpecies, nec tanquam quantitas metalli, ſed tanquam moneta, etiam ſi de certa ſpecie monetæ agatur, puta de tot aureis ſolatis, ex quo tanquam moneta deducitur: ergo ſequitur quod deducitur ſub ratione valoris impoſititij, & ſic reſpectu valoris tunc currentis, & quantitatis tunc confectæ. *l. Rutilia Polla, de contrah. empt.* (Et quod pecunia non cenſeatur deduci in commercium, vt corpus, vel ſpecies, ſed tantum quantitas, ſiue ſit ratione quantitatis, quam tunc conficit. textus eſt in *l. ſi is cui nummos. in princip. ibi*, ſi in pecunia, non corpora cogitet, ſed quantitatem, ſcilicet, quæ tunc eſt, vel quæ tunc valet *D. de ſolut.* fac. tex. in *leg. cum. Stychus & Pamp. in fine cod. tit. & l. deducta. §. minus.* & ibi Alex. *ad Trebell.* & dixi ſup. *eod. numer. 688.* & in *Epit. Gallicis huius tractatus. q. 24.* Et ſic ſemper requiritur & ſufficit ad eundem extrinſecum valorem reddere qui erat tempore contractus, & præſertim in mutuo, quod petitur ab indigentibus temporario vſu æris alieni, tunc expendenti. Et tam mutuans quàm accipiens videntur reſpexiſſe ad ipſum valorem vſualem & quantitatem tunc reſultantem duntaxat, prout tanta quantitas, quæ tunc petebatur, verè mutuata eſt, & conuerſa in rem debitoris, & non alia maior nec minor: mutuum autem re contrahitur. Cùm autem res, de qua tempore mutui agitur, eſſet ea quantitas tunc currentis valoris, qua debitor indigebat, verè (in quibuſcunque ſpeciebus non refert) mutuata, peruenta & conuerſa in manus & rem debitoris, ſequitur quòd ad eam quantitatem principaliter contracta intelligitur obligatio, & quod omnino tanta quantitas poſtea reddi debet ſiue interim valor impoſititius monetæ creuerit vel decreuerit: quia tota ratio, vis & finis mutui ad eam quantitatem ſeu valorem, qui erat tempore contractus, refertur, ergo ad illam obligatio metitur. Et hanc rationem aliqualiter attigit ſolus Bal. in *l. acceptam. quæſt. 17. Cod. de vſur.* vbi melius quam alibi loquitur, licet alij ſoleant eum ineptè reprehendere. Dicit enim, ſi creditor mutuauit florenos, quorum poſtea valor decreuit, diſtinguendum: Aut illud accidit repentè, antequam veriſimiliter debitor impendiſſet, & conſulendum eſt debitori, vt ſufficiat ſoluere tot florenos, nec teneatur ſupplere ad valorem, qui erat tempore mutui, cum non habuerit commodum antiqui valoris. Aut accidit ex interuallo, & ſic poſtquam debitor iam impenderat & vſus fuerat in maiori valore antiquo: & debet ad illum valorem ſupplere, cuius commodum habuit, nec debet cum aliena iactura locupletari. Hæc diſtinctio veriſſima eſt, & in ipſa legali æquitate fundata, in ratione præcedenti. Hinc emergunt reliquæ probationes, & efficaces demonſtrationes videlicet.

701 ¶ Sexta, quia ſi creditor non mutuaſſet tanti tunc in rebus ſuis impendiſſet, quanti valebat, debitor etiam tanti in rebus ſuis impendit: ergo debet reddere in eodem valore in caſum ſecuti decrementi. aliàs non redderet æquale, nec mutuum integrum, ſed diminutum, quod eſſet iniquum & cõtra iuſtitiam commutatiuam. Septima, quia ſi quis vinum mutuo accepit, deinde fortè illud idem, ſed mala cuſtodia, vel caſu fortuito, vel etiam vini natura deterioratum reddere velit, non auditur, ſed debet reddere æquè bonũ vt erat tempore mutui. *l. cũ quid ſi cer. peta.* Quòd ſi hoc habet locum vino eodem, ſine vlla debitoris vtilitate, ſeruato, igitur multò fortius eo in bonitate ſua vtiliter conſumpto. Ergo ſi pecunia mutuo accepta minus valere cœperit, omnino ſuppleri debet vſque ad valorẽ, qui erat tempore contractus. Valet enim argumentum de bonitate intrinſeca vini mutuati, ad valorem impoſititium pecuniæ mutuatitiæ: quia valor impoſititius eſt verè bonitas intrinſeca pecuniæ ſignatæ, in quantum talis, licet hoc ipſi rudi metallo non natura, ſed extrinſecus ex compacto publico accedat. Igitur multò magis ſuppleri debet ſaltem quando debitor pecuniam iuxta priorẽ bonitatem ſuã in vſus ſuos conuertit, deinde valor minutus fuit vt hîc aliàs non redditur æquale recepto & in rem conuerſo. Octaua: quia ſi pecunia mutuo recepta poſt conſumptionẽ in totum reprobaretur, deberet ſolui alia ad æſtimationẽ mutuatæ tẽpore mutui ſuſpecto ſecundum omnes: ergo ſi reprobetur in parte, vel quatenus reprobatur, puta per diminutionem valoris, debet reddi & ſuppleri in valore, qui erat tempore mutui, per locũ de toto ad partem. *l. quæ de tota. de rei vendic.* & ita arguunt & tenent Anto. But. Panor. d. *c. quanto. col. 5.* quod ſequitur ibi Iob. de Vicomercato. *col. fi.* Non per locum ab abſurdo, quia aliàs debitor haberet primò lucrum maioris valoris, in quo pecuniam

Sexta. Septima. Octaua. Nona.

impendit: ſecundò lucrum negotiationis & interuſurij temporis medij, ad rationem eiuſdem valoris, ſemel in rem ſuam verſi: & ſic dupliciter locupletaretur, idque cum iactura & iniuria creditoris, cui minus reciperet, quàm dederit, nempe in minori valore, & ſic minorem quantitatem. Decima, quia ſi ſuppleri debet à debitore valor imminutus poſt conſumptionem, ergo deduci debet creditori valor ſecutus poſt conſumptionem, per locum ad eadem contrariorum diſciplina: & quia quod operatur propoſitum in propoſito operatur oppoſitum in oppoſito *l. ex duobus. l. & ſi contra tabulas. de vulg. & pupil. l. ſi ex toto. in prin. de leg. 1. l. fi. in fi. de leg. 3.* & per locum à viciſſitudine commodi & incommodi. *l. ſecundum naturam de reg. iur.* Et ſic clariſſimis demonſtrationibus euincitur pars affirmatiua in vtroque membro. Vlterius probatur, Vndecimò, quia ſupponitur conſuetudo, quod licet obligatio concepta ſit ſub certa ſpecie monetæ, puta ad tot ducatos vel aureos, tamen liceat ſoluere in qualibet alia proba etiam minuta moneta ad æſtimationem ducatorum vel aureorum. Et ſic tempore mutui & paulo poſt debitor habebit ius & facultatem ſe liberandi, ſoluendo bis mille libras in qualibet proba moneta: igitur eandem facultatem habet hodie, nec auferri potuit per ſuperuentum augmentum valoris ducatorum, vt in ſimili arguit Soci. *conſil. 6. colum. 2. l. 1.* quem ſequitur Curt. iunior. in *conſi. 24.* Et de prædicta conſuetudine atteſtantur Bar. in *l. Paulus. colum. 1.* & ibi Imol. & alij *de ſolut.* Bar. in *l. 1. in fi. de auro & arg. leg.* Bal. in *l. ſi quis argent. in prin. C. de dona. in l. libera. C. de ſenten. & interloc. omni. iudi.* Bar. Alex. Soci. Areti. Purpura. in *l. 2. §. 1 ſi cert. pet.* Ant. Butr. Panor. Io. de Vicomerca. in *c. quanto. in fi. de iureiur. C auaſ. in ver. pecunia. in fi.* Nico. Boërij, Deci. Burdeg. 327. *col.* 3. & hanc partem affirmatiuam nonnulli ſequuntur, & videtur indubitata per prædicta.

Decima. Vndecima.

703 ¶ Sed nunc fortius in contrarium argumentor pro parte negatiua, primò, quia vtcunque pecunia ſignata tantum vtamur, tamen non ſolus character, ſed etiam bonitas materiæ & pondus attenditur, ſaltem in monetis pretioſis, videlicet aureis & argenteis. Imò videmus in illis magis bonitatem & quantitatem materiæ attēdi, quam formam ſeu characterem: & ita de facto in tota Europa, quæ ditionis Chriſtianorum eſt, obſeruatur: & à tempore immemoriali conſtat ſemper
6 obſeruatum fuiſſe, etiam florente Romano Imperio, ſub quo ſancitum erat vniformem eſſe æſtimationem monetæ, vt ſuprà *num. 697.* text. in *l. 1. C. de vet. numiſm. poteſta. lib. 11.* vbi non tenetur quis recipere ſolidos aureos, etiam Imperatorum figura ſignatos, niſi ſint debiti ponderis & ſpeciei, hoc eſt materiæ, & in *l. de pondera. lib. 10.* vbi non tenetur etiam quæſtor Imperatoris qui cudi fecit, recipere pecuniam auream, niſi legitimo pondere expenſam: imò non ſolùm quantitatem, ſed etiam qualitatem, id eſt bonitatem & puritatem materiæ probare licet. *l. 2. eo. titu.* vbi Iuſtin. ad hunc finem iuſſit per ſingulas ciuitates ſtare publicum zygoſtatem. Scio quòd hæc vox Græca ſignificat libripendem publicè ponderibus & ſtateris negotiatorum præfectum: ſed puto quòd *per d. l. 2.* in verbo. *qualitate*, deputatus fuit etiam ad puritatem materiæ aureorum probandam. Igitur non ſola forma, & quiuis valor impoſititius, ſed potiſſimum ipſa materia legitima & pondus ſunt de ratione, ſubſtantia & eſſentia veræ & legitimæ monetæ. Ex quo conſequitur ſecundum, quòd in commerciis & omni contractu licet pecunia aurea & argentea non deducatur in diſpoſitionem tanquam maſſa, nec tanquam rudis quantitas metalli, ſed tanquam pecunia ſignata: tamen non deducitur ſub ratione ſimplicis valoris impoſititij, ſiue extrinſeci & caſualis tantùm, nec tamquam ſimplex quantitas generica & abſtracta, puta tot librarum tantùm, ſed etiam imò principaliter tanquam ſpecies ſub ratione

Primum. Zygoſtates: Secundum.

A valoris intrinſeci, videlicet bonitatis materiæ & ponderis ſpeciei monetæ, quæ in diſpoſitionem deducitur. Et hinc eſt quòd ſi actum ſit de certa ſpecie monetæ, non tenetur creditor recipere in alia ſpecie vel forma, niſi conſtet quod ſua non interſit, tex. in *l. Paulus, de ſolutio.* quod non eſſet, ſi in pecuniis non haberetur reſpectus ad ſpeciem, ſed ad ſolam quantitatem abſtractam valoris currentis.

704 ¶ Tertiò, quia in themate non videtur verè & in effectu auctus valor extrinſecus aureorum: quoniam quantò fuerunt aucti aurei in valore ſeu numero ſolidorum, tantò iidem ſolidi diminuti ſunt intrinſecus, & deteriores effecti in materia & pondere, licet in veteri manſerint æſtimatione. Et ſic neceſſe fuit
B proportionaliter augeri indicaturam aurei de huiuſmodi ſolidis, alioquin cenſerentur diminui: ſed deterioratis ſolidis, non valerent maiorem huiuſmodi ſolidorum numerum. Et hoc eſt quod dicit Imol. in *d. l. Paul.* Phi. Cor. conſil. 279. *in fin. conſil. 287. in fin. lib. 1.* quòd æſtimatio aurei creſcit propter deteriorationem minutæ monetæ. Et ſic hoc modo proportionaliter augendo, non dicitur augeri curſus aurei ſeu valor impoſititius, ſed ſtare & conſeruari: quia quadraginta ſolidi ex his, qui cudebantur & currebant tempore dicti contractus, valent quadraginta quinque ex his, qui poſteà cœperunt fabricari. fa. no. ſuprà *quæſt. 90. numer. 686.* Multas autem interim artes callent monetales & deſpoticarum rerum adminiſtri, ad veterem & fortiorem omnem monetam expiſcandam, & ad cauendum ne priuatis veterem & fortiorem mo-
C netam habentibus liceat exportare, commutare, vel aliter expendere maiori valore vel meliori conditione, quam ſit noua & deteriorata moneta. Quarta, quia etiam ſi in veritate cenſeretur auctus valor extrinſecus aurei, tamen iuſtum & æquum videtur in dicto themate creditorum habere commodum vel exceſſum, ſi quod ſit, huius augmenti. Patet, quia iſtud augmentum hodie ſuperueniens non ſuperuenit facto nec impenſa, nec damno debitoris, ſed generali prouidentia ſeu lege ſuperioris: ergo non debet illud commodum inuidere creditori, præſertim benefico, qui gratis & ſine vſuris mutuauit. Et ſic cùm illud commodum non proueniat de re debitoris, ſed facto ſuperioris, & lege communi, non debet à debitore de-
D duci: quia non deduceret quod eſt ſuum, ſed quod eſt alienum, cùm ſit obligatus ad ſpeciem monetæ. Quintò, quia cùm iſtud augmentum procedat à lege communi, ad vtilitatem omnium communiter & æqualiter facta debet æqualiter prodeſſe. Et ſic ſicut prodeſt debitori, vt poſſit de ſuis aureis ſoluere aureum ad rationem quadraginta quinque ſolidorum, illis quibus obligatus eſt ad ſolidos, vel ſub nomine quantitatis in genere, ita debet prodeſſe creditori, cui debentur aurei in ſpecie, ſcilicet in illa moneta auri: alioquin lex communiter & æqualiter in omnes lata non reſpiceret omnes æqualiter, ſed debitoribus tantùm prodeſſet, ſolis autem creditoribus noceret, quod eſt abſurdum. Sextò, quia noua lex huius augmenti cadit directò & immediatè ſuper certa ſpecie monetæ, idque ab-
E ſolutè: ergo ſicut prodeſt habentibus de huiuſmodi ſpecie in dominio, ita debet prodeſſe his, quibus huiuſmodi ſpecies debetur. Facit quod qui habet actionem ad tot aureos, vt hîc mille debentur, cenſetur tot aureos habere. *leg. qui actionem. de regul. iuris.* ergo 7
non debet minus aureorum recipere per dictam deductionem.

Tertium. Quartum. Quintum. Sextum.

705 ¶ Septimò, quia aliàs damnificaretur creditor ex improuiſo, & hoc propter deteriorationem minutoris monetæ, ſine facto & culpa ſua ſuperuentam, quod eſt abſurdum, in debitore verò duo ſpecialia concurrerent, primum, quòd poſſet deducere de augmentato nu. ſolidorum, & reſtringere creditorem ad nu. ſolidorum, qui erat tempore contractus. Secundum, quòd

Septimum.

Digitiz

quòd hæc deductio & reſtitutio fieret, non habita ratione, quòd veteres ſolidi ſuperualebant nouis in materia & pondere: & ſic eſſet reſtrictio ad numerum antiquum ſolidorum, non tamen ad rationem antiquorum meliorum, ſed nouorum deteriorum: & ſic haberetur ratio ſolidorum veterum, quantum ad commodum debitoris duntaxat, non autem quantum ad commodum creditorum: quæ inæqualitas abſurda & iniqua eſt.

Octauò. Octauò, quia ſequeretur quòd durius ageretur cum creditore obſequioſo & benigniori, quam cum creditore tenaciori, quod eſt abſurdum. §. *fin. verſi. ſed cùm peſſimum. Inſtit. de donatio.* Patet: quia ſi creditor maturaſſet exigere mutuum ante legem augmenti latam, recepiſſet omnino mille aureos, & commodum augmenti habuiſſet: non autem æquum videtur vt ſit deterioris conditionis, ex eo quòd diutius mutuauit, & in gratiam debitoris exigere diſtulit: nec debet inopinatum incommodum referre ex liberalitate ſua: nec ferendus eſſet debitor imputans creditori dilationem, ex qua lucrum ſentit. *l. cùm in fundo. §. quòd ſi mulier. de iur. dot.*

Nonum. Nonò, quia aliàs non eſſet differentia inter obligatum ad certam ſpeciem monetæ, & obligatur ad meram quantitatem in genere de quauis moneta: quod eſt abſurdum, quia eſt contra ius in dicta *leg. Paulus.* & contra rationem & vſum conſuetum. Non obſtat, ſi dicatur quòd imò remanebit: quia licet obligatus ad ſpeciem monetæ deducat ſuperuentum augmentum valoris extrinſeci, tamen tenetur ſoluere in eadem ſpecie monetæ: quoniam hoc modo eſſet deſtruere obligationem creatam in ſpecie & certo numero monetæ, de qua agitur, & reducere ad obligationem certæ quantitatis genericæ & abſtractæ ſoluendam in certa ſpecie monetæ, non autem ad certum numerum eiuſdem ſpeciei: veluti cum quis promitteret centum libras in florenis, quæ obligatio differt ab ea, in qua debetur certus numerus florenorum, vt tradit Bar. & omnes in d. *l. Paulus.* & vbique. Sed in themate obligatio non eſt contracta ad ſummam vel quantitatem in genere ſoluendam in aureis, ſed ad certum numerum aureorum: & ſic multum refert: quia certus numerus æquè principaliter in obligatione cenſetur, atque certa ſpecie monetæ.

Decimum. 706 ¶ Decimò, quia obligatus ad decem dolia vini ex mutuo, nihil poteſt deducere quantumcunque prætextu maioris indicaturæ ſeu valoris extrinſeci ſuperuenti, puta ſi tempore mutui dolium talis vini veniebat decem libris nunc autem dolium æquè boni vini venit quindecim vel viginti libris: nec attenditur illa caſualis & fortuita indicatura extrinſecùs accidens, prout nec ſuperuenta pretij vilitas citra moram. Igitur nec debet attendi in nummis citra moram, quia vtrobique eadem eſt ſpecies contractus eiuſdem naturæ, videlicet mutui, eadem ratio & habitudo indicaturæ ſeu valoris extrinſeci: quia cum de facto ſola libidine principis augeri vel minui poſſit, debet ea variatio caſui fortuito aſcribi, per no. in *leg ſi per imprudentiam de euictio.* Et ſic idem iudicandum quod de indicatura vini mutuati, cùm vtrobique indicatura ſit valor extrinſecus & fortuitus, qui poteſt quò ad contrahentes in alterutrumque æquè ſe habere vel contingere: & ſic neuter lædi videbitur, ſi neutra ex parte eius ratio habeatur. arg. *l. de fideicommiſſo. C. de tranſactio. l. ſi pater puell. C. de inoffi donatio.* Ex his eliſa videntur primùm tria prima & potiſſima fundamenta partis affirmatiuæ, à quibus reliqua dependent, & ad leges citatas in ſecunda ratione, & authoritatem Ariſtotelis de vbique vniformi, & perpetua ſemper æſtimatione ſigno deſignata, reſponderi poſſet, hoc eſt verum de iure, ſed non de facto: ita enim & decebat & expediebat in toto orbe omnium, quibus vel iura gentium communia ſunt, vt eſſet eadem ſaltem vniformis æſtimatio & proportio, quæ etiam eſt de iure gentium, & inuentione & authoritate, vt ſuprà *numero* 695. quod licet nunquam vniuerſaliter factum legatur, tamen iure Romano conſtat diſtrictè ſancitum. Vnde veriſimile eſt ſub Imperio Romano, & florente, hoc executum fuiſſe, & diligenter obſeruatum: quantum ius cudendæ monetæ non eſſet ſoli Imperatori, nec Senatui, nec populo quidem Romano reſeruatum, ſed etiam particulares Reſpublicæ per loca monetam cudebant, & veriſimiliter ſuam certam quæque ſpeciem, hoc eſt proprio charactere, materia & pondere, vt patet in l. creditor. in princip. de ſolutio. ita tamen vt tam in bonitate & quantitate ſeu pondere materiæ, quàm in indicatura deberent ad eandem proportionem & æſtimationem reduci in toto Imperio definitam.

707 ¶ Non obſtat etiam diſtinctio Bald. & æquitas, de qua ſuprà in *quinta ratione. numero* 710. quia dictum Bald. in ſecundo membro, in quo iacet tota difficultas, poteſt procedere (prout etiam tanquam aliis circunſtantiis iuſtificatiuis circunſcriptis intelligendum eſt) quando eſſet mera propria & effectualis diminutio, facta ſine cauſa iuſtæ proportionis ad alias monetas. Duplex diminutio aurei. Dupliciter autem contingit certam ſpeciem monetæ ſolam, aliis in ſtatu ſuo manentibus, diminui, primò minus propriè, puta ſi aureus à tempore contractus fuerit intrinſecùs & extrinſecùs, æqualiter apertè diminutus. Secundò propriè ſi non fuit diminutus intrinſecùs, ſed extrinſecùs tantùm ſiue ex iuſta cauſa, puta quia (quod nunquam audiui nec legi) prius currebat & tolerabatur in maiori valore extrinſeco, quam decerer, reſpectu minorum monetarum, quæ non mutantur in materia & indicatura, ſiue ex alia cauſa iuſta vel iniuſta, vt ſæpè fit: vel etiam ſi non ſolùm extrinſecùs apertè diminutus fuit, ſed etiam intrinſecùs, non apertè nec iuſta proportione, ſed occultè. vt fit, ita quod populus putat eundem eſſe aureum. Hæc enim eſt vera & effectualis diminutio materiæ & indicaturæ, vel ſolius indicaturæ, quæ non debet nocere creditori, nec anſam dare debitori, qui bona moneta & in maiori valore vſus fuit, vt cum iactura creditoris locupleretur, & ſic debet ſupplere ad valorem antiquum, hoc eſt ad priſtinum numerum ſolidorum: ſecus ſi non eſſet vera & effectualis diminutio, vt ſi contingeret aureum valere minorem ſolito numerum ſolidorum, quia minutior moneta cœpit melior & fortior cudi, quia tunc non poteſt habere locum dictum Bald. ſed ſufficiet debitori totidem aureos reſtituere, nec tenebitur ſupplere numerum ſolidorum nunc deficientem: quia ſolidi præſentes ſunt meliores, & aureus etiam hodie valeret eundem antiquum numerum ſolidorum, ſi cum antiquis illis ſolidis permutandus eſſet, & ſic non offenditur hoc caſu, ſed ſtat communis & negatiua ſententia. Minus etiam offenditur in primo minus proprio caſu in quo procedit dictum Bald. quia ibi aureus præſens ex quo apertè tam intrinſecè quàm extrinſecè minutus eſt, non eſt integer aureus, ſed pars aliquota veteris aurei: quemadmodum ſi poſt contractum deſiiſſent cudi & haberi integri aurei, ſed ſemiaurei vel beſſes aut dextantes veteris aurei cuderentur. Non enim liceret ſupplere in nummis, ſed oporteret in ſemiaureis, vel aliis ſpeciebus auri ſupplere numerum receptorum aureorum: quia tunc non dicitur facta vera diminutio monetæ aureæ, nec in materia, nec in indicatura, ſed ſolùm ſectio corporum ipſius monetæ, manente eadem proportione & curſu in vtroque valore, tam intrinſeco quàm extrinſeco. In ſecundo autem caſu, in quo ſolo propriè dicitur facta vera & effectualis diminutio indicaturæ, ſeu valoris extrinſeci, & in quo ſolo propriè loquitur & procedit dictum Bald. ſpecialis

Google

ratio concurrit, ex qua communis ſententia limitanda eſt: quia ex qualitate actus & contrahentium conſtat, quod mutuabatur non ſolùm contemplatione ſpeciei, ſed principaliter, ſaltem æquè principaliter contemplatione valoris tunc currentis. Et ſic cùm valor ille in rem debitoris verſus ſit, & poſtea de facto verè & effectualiter contigit diminutio, debet debitor ſupplere, etiam ſtante dicta communi ſententia: non tamen tenetur in auro, ſed ſufficit in minuta moneta ſupplere, quia ſatis eſt creditorem indemnem reddere.

Solutio. 708 ¶ Eodem modo reſpondetur ad tertium, quartum, quintum, ſextum & ſeptimum adducta pro parte affirmatiua: quia in effectu fundantur ſuper illa æquitate, ne creditor inopinatè damnificetur, debitor autem indebitè cum illius iactura lucretur: quæ ratio non habet locum, niſi in dicto ſecundo caſu, in quo ex interuallo ſuperuenit vera effectualis indicaturæ diminutio, qui eſt caſus ſpecialis limitationis ſententiæ communis & negatiuæ, quæ etiamſi aliàs eſſet regulariter vera & firma, tamen non obeſſet concluſioni noſtræ & ſententiæ Bald. in *d. l. acceptam*. Non obſtat nonum, quia friuolum eſt, quod comminiſcuntur præfati Doct. de conſuetudine: quia non dicunt ſolitum fieri ſolutionem in qualibet moneta inuito creditori, ſed quòd communiter ſolet recipi in qualibet proba moneta, quod conſuetudinem non arguit, ſed meram contingentiam facti, quæ vel ex mera ciuilitate creditorum accidere poteſt, vel affectu & compendio præſentis qualiſcunque ſolutionis, metúque ne debitor alioqui poſtea fruſtretur, vel etiam mero iure, ex quo nunc fortè non intererat creditoris in priori moneta ſolui. d. l. Paulus. ex quibus quantocunque tempore nulla poteſt inferri conſuetudo vel neceſſitas generalis, per ea quæ ſcripſi in *Conſuetu. Pariſ. §. 1. glo. 4. num. 11.* dicendum enim fuiſſet ſolitum inuitos creditores cogi ad recipiendam ſolutionem in quauis moneta, etiamſi eorum intereſſet, quod numquam legitur factum, nedum probatum. Et in veritate nihil eſt de dicta conſuetudine, ſed oppoſitum notoriè obſeruatur, quòd quando obligatio contracta eſt ad certam ſpeciem monetæ, non tenetur creditor recipere in alia diuerſa deterioris materiæ, niſi forſan conſtet quòd ſua non interſit. Verum eſt quòd dicta promiſcua & ſolita contingentia inducit, vt creditor ſeuerius & præfractè in eadem ſpecie exigens, dicatur acerbus & oneroſus, tanquam ſummo iure vtens, nullo benignitatis temperamento admiſto, contra *l. ſi ſeruos. in. ſi. de pign. actio. l. ſi. ben. de vſur.* quod non ſemper & vbique toleratur, vt ſuprà *num.* 266.

Solutio. 709 ¶ Modò applicando hæc ad hypotheſin. q. noſtræ conſtat quòd nos ſumus in hoc ſecundo caſu, ſaltem in ſuo caſu conuerſo, qui eſt eiuſdem contrariæ rationis & diſciplinæ per iura vulgata. Notum eſt enim aureos non eſſe auctos intrinſecùs, ſed extrinſecùs, tantum de quinque ſolidis, & ſic de octaua parte, idque per ſe & abſolutè: non autem propter monetam minorem intrinſecùs vel extrinſecùs diminutam tempore dicti augmenti: quia licet ab eo tempore cœperint, ſeu potius ſenſim à plus centum abhinc annis continuatum ſit (more ſolito) minutam monetam impuriorem cudi, (vt Budæus *in Aſſe.* & Leonard. Por. *tract. de ſeſter.* conqueruntur, & olim Pli. *lib. 33. cap. 3.* tamen hoc non obſtat duplici ratione. Prima, quia etiam aurei ſemper ſenſim fuerunt aucti in valore extrinſeco, vſque ad quadraginta ſolidos tempore dicti augmenti. Secunda, quia etiam aurei ſemper impuriores mandrabuli more excuſſi ſunt, ita quòd tempore dicti augmenti non erat neceſſe nouum augmentum indicaturæ, aureorum addere, propter deteriorationem monetæ excuſſæ vel excudendæ. Vnde quamuis extunc deterior parua moneta excuſſa ſit, tamen non fuit auctus valor extrinſecus prioris & fortioris paruæ monetæ, ſed in eodem veteri curſu remanſit: & ſic nouum illud augmentum aureorum de quinque ſolidis fuit verum & effectuale augmentum indicaturæ. Et ſic in q. præſenti concludendum pro parte affirmatiua etiam abſque eo quòd abrogetur communis ſententia, ſed limitatur hoc caſu propter prædictam æquitatem, quæ eſt de facto euidens, in hoc quòd aureus non intrinſecùs auctus, ſed potius diminutus, valet hodie. 45. ſolidos, de illis etiam ſolidis, qui tempore mutui currebant & currunt, licet tunc aureus non valeret niſi. 40 Ex quibus quantum ad hanc. q. patet ſolutio ad primum, ſecundum, tertium & ſeptimum, adducta pro parte negatiua: breuitatis enim cauſa nolo ſuper ſingulis (quæ ſtudioſus indidem ſupplere poteſt) immorari. Ad quartum autem, quintum, ſextum, & octauum reſpondetur, quòd ex quo debitor tenetur ſoluere, in aureis, & ſic de pecunia ſua minuta, vel de labore ſuo acquirere aureos, & aurei pluris ſibi hodie conſtant, quia oportet eum pro ſingulis acquirendis vel reſeruandis dare vel expendere. 45. ſolidos, vel lucrum & ſalarium. 45 ſolidorum, vbi ſufficiebant. 40. ſolùm, idque etiam de ſolidis qui currebant tempore mutui, quia non ſunt vllo modo aucti, apparet quòd iſtud nouum & merum augmentum aureorum extrinſecum directò cadit in incommodum & damnum eorum, qui erant obligati in aureis, & in commodum & lucrum eorum, qui erant obligati in genere quantitatis. Et ſic in propoſito cum debitor non cuſtodierit, ſed expenderit ſingulos aureos mutuatos pro 40. ſolidis, valdè damnificaretur, ſi oporteret eum pro ſingulo aureo comparando dare. 45. ſolidos vel æquipollens. Et ſic debitor, non certat de lucro augmenti retinendo (cùm eoſdem aureos ante augmentum pro veteri pretio expenderit) ſed de damno vitando: creditor autem nihil volens deducere, non certat de damno vitando: quia veriſimiliter eoſdem aureos aliàs expenſurus erat pretio tunc currente: nec etiam certat de fortuito vel legali commodo, ſiue damno debitoris, ſed de lucro, & de maiori ſumma quàm dederit recipienda damno debitoris, & contra naturam mutui.

710 ¶ Ad nonum, fateor quòd hìc debitor obligatus eſt præciſè ad certam ſpeciem monetæ, videlicet ad ſolares aureos, & etiam ad certum numerum, videlicet mille: ſed dico, quòd in quantum eſt obligatus ad vtrumque ſimul, videlicet ad certam ſpeciem & certum numerum, ea obligatio intelligitur rebus ſic ſtantibus. Imò dico, quod non ſolùm quando tacitè (vt in thèmate) ſed etiam ſi expreſsè conuentum ſit de reddendo ſimpliciter in eiſdem ſpeciebus & eodem numero, adhuc in dubio, alio non concurrente, non cenſetur conuentum de non ſuplendo nec deducendo vero extrinſeco augmento vel decremento, niſi ſpecialiter expreſſum ſit, vel niſi iam tempore contractus periculum mutationis immineret, vt in *exemplo infrà. num.* 719. Tunc enim cenſeur eam pactio ſpeciei & numeri cauſa tacitæ tranſactionis periculi imminentis facta: aliàs non cenſetur facta, niſi ad maiorem expreſſionem, quod non licebit eandem ſummam in diuerſa ſpecie monetæ etiam æquipollenti reddere: non autem referenda eſt ad mutationem vel deteriorationem monetæ, quæ non imminebat, nec præſumenda eſt. Et ſic ea pactio debet in dubio intelligi rebus ſic ſtantibus, prout etiam eſt de natura omnium contractuum. Et ſic cenſetur actum de aureis eiuſdem bonitatis & valoris extrinſeci vel indicaturæ, cuius erãt tempore mutui, non autem maioris, nec maiorem ſummam conficientibus, quàm debitor receperit & in vſus ſuos conuerterit. *l. cùm quid. ſi cert. peta. l. Rutilia Polla. de contrah. empt.* Sed nunc verè & effectualiter plus valẽt, etiam habito reſpectu ad monetam paruam currentem tempore mutui, quia tunc mille huiuſmodi aurei valebant quadraginta millia ſolidorum tunc currentium: ſed nunc valent quadraginta quinque millia ſolidorum,

ſolidorum, etiam de ſolidis currentibus tempore mutui, quia ſolidi illius temporis manſerunt & manent de facto in eadem indicatura & eodem curſu cum nouis, licet nouiter excuſſi deteriores ſint intrinſecus. Et ſic niſi debitor deduceret ſuperuentum bonitatis augmentum, damnificaretur cum effectu quinquies mille ſolidis, in quibus creditor locupletaretur, ergo deductio facienda. Patet, quia ſi verè & effectualiter diminuti eſſent aurei, ſupplendum eſſet, vt nuper concluſum eſt, ergo verum & effectuale augmentum deducendum.

711 ¶ Non obſtat decimum, quia reſpondeo, quòd bonitas extrinſeca vini vel ſimilis ſpeciei, & bonitas extrinſeca pecuniæ, non ſunt ſimilis nec eiuſdem habitudinis & rationis: quia in vino & ſimilibus eſt merè extrinſeca, nihil commune habens cum ſubſtantia rei mutuatæ: imò etiam eſt impertinens, nec eſt in conſideratione in mutuo: aliàs non diceretur vinum mutuari, ſed vendi: ſed in nummis bonitas extrinſeca eſt conſubſtantialis, & de eſſentia pecuniæ, vt ſuprà *num.* 693. Et dato quod hodie etiam bonitas intervſurij conſiderabilis eſt de ſubſtantia, ſaltem in moneta pretioſa, tamen etiam bonitas extrinſeca æquè conſubſtantialis eſt, & æquè principalis, & etiam tempore diſpoſitionis (præſertim in mutuo, quod temporarij vſus pecuniæ gratia fit) principaliter intenta & conſiderata, & ſic in eadem bonitate extrinſeca reddi debet: ergo caſu conuerſo verum & effectuale augmentum bonitatis extrinſecæ deducendum. Vlterius non valere argumentum de l. cùm quid. & bonitate extrinſeca vini ad pecuniam, probatur primò, quia bonitas extrinſeca vini vel ſimilis ſpeciei non eſt certa, ſed de ſe variabilis, prout eſt merè accidentalis, & ſic variatio non eſt inopinata, nec contra naturam rei: ſed in pecunia, prout de ratione & ſubſtantia pecuniæ eſt certa perpetua æſtimatio, ita eius variatio eſt contra naturam pecuniæ, & contra ius per iura, vt ſuprà *num.* 697. Secundò, quia in vino bonitas extrinſeca non venit iure obligationis, nec iure actionis, ſed mero iudicis officio, vt no. om-

A nes Docto. in dict. *l. vinum.* ſed in pecunia, cum bonitas extrinſeca veniat æquè principaliter, vt ſuprà *nu.* 696. venit ab initio iure obligationis & actionis: igitur in pecunia inſpicitur tantum æſtimatio, quæ erat tempore contractus, per tex. in *l. fundum Corneli. num. de numatio.* vbi Bar. & omnes. & in dict. *l. vinum.* & vbique. Tertiò, quia in vino vinum tantùm peti poteſt non autem æſtimatio, vt no. Bar. & omnes in d. *l. cùm quid.* ſed in pecunia, ſi decem aurei mutuati ſunt, poſſunt peti denarij vel libræ eiuſdem quantitatis impoſititiæ: quia de iure tantam functionem & æquipollentiam recipiunt, vt nec ſtipulationis quidem forma offendatur ſi quis interroget de denarijs, & alter reſpondeat de aureis, vel contra ad eandem æſtimationem. text. in *l. quæ extrinſecus. de verb. oblig.* Si igitur ab initio ineſt æſtimatio iure actionis, & ab initio
B peti poteſt, igitur eadem æſtimatio quæ erat tempore contractus poſtea peti poteſt, ſiue interim creuerit, ſiue decreuerit, ſaluo æquitatis temperamento, de quo ſuprà *num.* 701. Item cùm mutuum re contrahatur, & valor impoſititius tunc currens ſit res principalis, ſaltem æquè principalis, quæ deducitur in contractum mutui pecuniæ, ſequitur quòd mutuum ad eundem valorem limitatum & contractum intelligitur, prædicta æquitate ſalua. Et ſic iam nec communis opinio ſubſiſtere poteſt, nec eo quidem prætextu quaſi neuter lædatur: quia imò ſtante communi, alteruter lædi poteſt, & vtrique periculum imminet: ſed ſecundum nos tempus contractus inſpiciendo, neuter lædi poteſt, ſed vtrique ſeruatur quantum dedit vel habere ſperauit & debuit. Habes. q. ab imis ipſis rerum fundamentis radicitus erutis nouiter
C excuſſam & deciſam, nec tamen tot argumenta tanto molimine digeſſit ad hanc ſolam quæſtionem decidendam, in qua ſufficiebat æquitatis diſtinctio, de qua ſuprà *num.* 701. ſed ad vniuerſam materiam aperiendam, vtque breuius defungi liceret in quæſtionibus ſequentibus, præſertim in concluſione totius materiæ. quæſt. fi.

QVÆSTIO XCIII.

SYNOPSIS.

1. *Perpetuus eſt numorum valor.*
2. *Cum pecuniæ æſtimatione creſcunt, vel minuuntur rerum pretia.*
3. *Non valet ratio, quæ eadem cum quæſtione eſt.*
4. *Tyrannicum ſubinde pecuniæ æſtimationem mutare.*
5. *Edictum Caroli ſexti de imminutione pecuniæ.*

712 ¶ NONAGESIMO tertiò, æquè neceſſe eſt excutere quid in alijs contractibus & obligationibus, puta in venditione, retractu, redemptione, dote, depoſito, legato, & alijs infinitis. Vt autem infinitas diſputationis vitetur, & hæc quantum fieri poteſt certa noua & methodica ratione decidantur exactè diſcutiemus caſum vnum deductis vtrinque quam breuius licebit & inuicem collatis radicalibus argumentis, vt ſic reliqui quoque caſus plani fiant. Capio
Venditio. caſum venditionis, vtpote frequentiorem & latius patentem. Fac domum venditam pro mille aureis ſolatis, traditam & nihilominus locatam emptori pro triginta vel quadraginta aureis ſolatis, donec pretium ſoluerit, iuxta no. in *l. ſicut emptio loc.* & ſuprà *num.* 541. tempore verò contractus aureus ſolaris valebat tantum. 40. ſolidis: cum autem poſt aliquot annos cœpiſ-

D ſet valere 45. ſolidis, emptor obtulit. 889. aureos tantum, cum quinque ſolidis Turonenſibus, & ſic deducendo augmentum. An potuerit? Et communis eſt ſententia quod non, ſed quòd præciſè teneatur mille aureos ſoluere abſque deductione augmenti & ſuppletione decrementi, & quòd citra moram non attenditur variatio valoris, ſiue creuerit, ſiue decreuerit. Sed hæc communis ſententia facilè refellitur. Primò, quia eſt abſque lege, quippe iura nunquam præuiderunt, nec deciderunt hanc quæſt. cùm de iure non poſſit eſſe locus huic variationi, ſed ſancitum ſit vt perpetua 1
& vniformis ſit numorum æſtimatio. *l. ideo. de eo quod cer. loco.* 1. *de contr. empt. l. fin. C. de veter. numiſma.* poſtea, *lib.* 11. Secundò, dicta communis opinio fundatur in l. cùm quid. ſi cert. peta. & in eo quòd valor impoſititius nummi ſit bonitas extrinſeca, ſicut æſtimatio caſualis vini mutuati, venditi, vel aliter debiti. Sed iſtud fundamentum eſt falſum. per no. in fi. *q. præcedenti*: quia

in vino & ſimilib. æſtimatio eſt merum accidens, nihil habens commune cum ſubſtantia rei: in nummis verò huiuſmodi valor impoſititius eſt proprium ſubſtantiale ipſius nummi, & ſic non propriè bonitas extrinſeca, ſed intrinſeca. Duo enim ſunt ſubſtantialia nummi, videlicet legitima materia in qualitate & pondere & publica & compacta æſtimatio. ſuprà *numero* 703. Altius ergo inquirenda veritas.

Duo de ſubſtantia.

713 ¶ Imprimis pro venditore & communi ſententia arguitur, primò quia venditio facta eſt ſub certa ſpecie monetæ, videlicet aureorum ſolatorum, & ſub certo numero, videlicet mille, itaque obligatio pretij reſtricta eſt, & determinata (prout fieri potuit) ad certam ſpeciem numorum, ita quòd emptor præcisè obligatus eſt & ad ſpeciem & ad numerum nummorum conuentum. Igitur non poteſt deducere augmentum ſuperuentum, quia eſſet detrahere numero conuento, qui non minus eſt in obligatione, quàm ſpecies conuenta, vt patet ex tenore verborum contractus, cui ſtandum eſt. Neque enim dubium eſt quin vendi potuerit, vt pro ſumma librarum cuiuſuis monetæ, ita pro qualibet certa moneta & certo numero, & quin præcisè (ſi conſtet) ſtandum ſit, nec melius conſtare quàm ex verbis expreſſis. *l. non aliter.* § 1. *de lega.* 1. nec aptius mentis noſtræ teſtimonium Bald. *leg. ad recognoſcendos. Cod. de inge. manu.* Et alioquin non referret dicere, vendo pro mille aureis, vel pro tanta ſumma, quantum valent mille aurei, ſoluenda in aureis, & ſic detracta obligatione certi numeri aureorum, quod eſt abſurdum, vt ſuprà *nu.* 705 & etiam aſtringerentur contrahentes ad exprimendum tot aureos præcisè debitum iri, ſiue plus, ſiue minus tempore ſolutionis valeant, quod eſt abſurdum: quia tantum valet vnum verbum efficax quantum mille, nec eſt ſuperflua verborum expreſſio exigenda. *l. fi. Cod. de donatio.* licet non officiat. *l. teſtamentum. C. de teſta.* Igitur ea breui pactione videntur partes de futuro incerto augmento vel decremento tranſegiſſe, ex quo & ad certam ſpeciem & ad certum numerum ſe limitauerunt. Et præſertim vbi non eſt inſueta huiuſmodi monetarum mutatio & variatio, vt ſub hac deſpotia: & ſic videntur contrahentes ſatis præuidiſſe, & nihilominus, imò eo magis ita conueniſſe: & hæc eſt potiſſima ratio. Secunda huic dependens, quòd neuter videtur lædi, ex quo illa ſpecies monetæ æquè ſe habet ad diminutionem, ſicut de augmentum. not. in *l. ſi pater. C. de inoffic. donatio.* Tertiò, quia aucta vel minuta æſtimatione aurei, rerum quoque pretia proportionaliter augentur vel minuuntur. *l. 2. C. de vet. numiſm. poteſta. lib.* 11. ad hoc Ang. in d. *leg. Paulus. Purpura.* in *l. cum quid numero* 171. *ſi cert. peta.* Quartò, quia ſi emptor ſoluiſſet, & poſtea ex pacto redimere vellet, deberet reddere ſimiles & totidem ſpecies, nec poſſet deducere incrementum valoris extrinſeci, ex quo non eſt conceſſa facultas redimendi, niſi totidem ſpecies reſtituendo. Et ita de conſuetudine obſeruatur, vt teſtatur Nicola Boeri. *deciſio. Burdega.* 327. *num.* 4. Et in fortioribus terminis decidit Aymo. *conſil.* 47. Igitur ab initio etiam citra moram ſoluere tenetur, non deducto dicto augmento: quia contractus & diſtractus eodem iure regulantur, no. in *l. de tutela. C. de integr. reſtitu.*

714 ¶ In contrarium arguitur, primò, quia hi mille aurei ſunt promiſſi pro pretio domus, & pro eius appretiatione, ad quam finaliter poſt multas nonnunquam contentiones deuentum eſt, vt inquit tex. in *l. ſi voluntate. C. de reſcind. vend.* Et ſic conſtat, vt ad valorem & æſtimationem domus, quæ erat tempore contractus, ita ad valorem & æſtimationem aureorum, quæ erat tempore contractus, reſpectum habitum: igitur debet in dubio ille tantùm valor attendi, niſi aliud expreſsè cautum ſit. Igitur ſi citra moram augeatur, detrahendum erit: ſi verò minuatur, ſupplendum. Secundò, quia mille aurei non ſunt deducti in diſpoſitione, inſpecta ſola bonitate intrinſeca imò multò magis ſaltem æquè principaliter inſpecta & expenſa bonitate extrinſeca. Igitur ſi bonitas intrinſeca debet attendi ſecundum tempus contractus duntaxat, vt omnes tenent in d. *leg.* Paulus. & in d. *c. quanto.* & vbique, igitur multò magis ſaltem æquè attendi debet tempus contractus, quantum ad bonitatem extrinſecam. Tertiò, quia mille aurei non ſunt æquales domui per ſolam materiam, ſed præcipuè per eorum valorem currentem: ergo præcipuè debet attendi valor currens, & ſic temporis contractus. *l. Rutilia. de contrah. emptio.* Alioquin non ſeruaretur æqualitas conuenta ſubſecuta variatione, ſed vel venditor exigeret plus, aucto aureo, videlicet maiorem ſummam librarum, quàm quæ ex pretio conuento tempore contractus reſultaret, vel minus, diminuto aureo: quod eſſet abſurdum & contra æqualitatem naturalem & intentatam contractus. Quartò, emptor eſt debitor generis, & ſic ad eum ſpectat periculum, & in totum & in parte: igitur ſicut ſi in totum tempore ſolutionis inhibitus eſſet curſus dictorum aureorum, deberet in alia proba moneta ſoluere vſque ad æſtimationem quæ tempore contractus currebat, etiam ſecundum communem. Igitur ſi valor diminutus ſit, debet eſſe periculo emptoris vt ſuppleat vſque ad dictum valorem: ergo ſi auctus ſit, cedet ſuo, non venditoris commodo. *l. ſecundum naturam de regu. iur.* & ſuprà. *num.* 702. Et alioquin ſi communis opinio eſſet vera, ſequeretur maximum inconueniens, ſcilicet quod emptor, dum continuat mercedem conductionis, captaret emptus, quo valor aureorum imminutus eſſet, vt de facili poteſt contingere, & tunc pretium offerret longè diminutum, quod cogeretur venditor recipere, quod eſt iniquum: & ſic communis ſententia neutro caſu augmenti vel diminutionis ſtare poteſt.

715 ¶ Quintò, quia ad ſciendum an emptor vel venditor ſit deceptus vltra dimidiam iuſti pretij in dicto contractu, non inſpiceretur quantum valebant aurei tempore ſolutionis vel reſciſſionis, ſed duntaxat quanti valebant tempore contractus. *l. ſi voluntate. C. de reſcin. vend.* vnde ſi tempore contractus domus valebat quater mille & centum libras, & ſic bis mille quinquaginta ſolatos ſecundum æſtimationem ſolatorum eiuſdem temporis, & ſic læſus fuerit venditor vltra dimidiam, ſi antequam agat augeatur valor ad 45. ſolidos, non deſinit eſſe læſus vltra dimidiam, & agere poſſe ex *l.* 2. quanquam ſi tempore contractus valuiſſent aurei quadraginta quinque ſolidos, non fuiſſet læſio vltra, ſed infra dimidiã: & econtra in emptore læſio. Igitur ſicut ad reſcindendum contractum attenditur valor extrinſecus monetæ, qui erat tempore contractus: ita ad obſeruandum & exequendum contractum in ſolutione pretij. Sextò, quia eodem themate retento de venditore decepto, ſi emptor eligat ſupplere iuſtum pretium, debet illud ſupplementum facere & ſoluere habito reſpectu ad æſtimationem, quæ erat tempore cõtractus, non ad augmentum aureorum ſuperuentum: vnde non tenebitur hodie ſupplere vſque ab bis mille quinquaginta ſolatos (licet illud eſſet iuſtum pretium tempore contractus) ſed ſufficiet vltra mille, tempore contractus ſolutos, ſoluere alios mille ſolatos, & ſic cõputato & deducto augmẽto valoris, qui eſt tẽpore ſolutionis vel ſupplementi, quod ſupplementũ eſt vera pars pretij, & eiuſdem naturæ, vt ſcripſi in *conſ. Pari.* § . 12. *q.* 9. *in prin.* Igitur etſi nil fuiſſet ſolutum ab initio, ſed totum pretium reſtaret hodie ſoluendum, poſſet ſoluere pretium & ſupplementum ſecundùm valorem contractus, & ſic facta de toto pretio deductione augmenti ſuperuenti quia vnum & idem pretium non debet diuerſo iure cenſeri. *l. cum qui. in fi. de vſucapio.* Quid dicemus.

716 ¶ Expendamus & conferamus vtriuſque partis rationes, vim & energiam. Et certè pro venditore ſola prima ratio vrget & ſubſiſtit, videlicet quòd pretium limitatum fuit & compactum non ſolum ad certam monetæ ſpeciem, ſed ad certum numerum numorum dictæ ſpeciei: & conſequenter non ſpectandum augmentum vel decrementum extrinſecum dictæ ſpeciei monetæ, ſed de incerto euentu augmenti vel decrementi tranſactum per expreſſionem & taxationem certi certorum numorum numeri. Secunda enim ratio eſt pars primæ, nec alioquin per ſe ſubſiſteret: quia regulariter non eſt præſumendum, quòd contrahentes velint ſe ſubiicere alicui aleæ: fac. nota. ſuprà *numero.* 93. Imò hoc ipſum principaliter in quæſtione verſatur, An contrahentes intenderint præcidere ad ſummam, quam tunc mille ſolati conficiebant: an verò intenderint tranſige-
3 re de alea. Et non valet ratio, quæ eſt eadem cum quæſtione vel dicto. *leg. qui interrogatus.* vbi Bartolus. *de petitio. hæredit.* not. in *leg. final. de offic. procura. Cæſar.* Minus valet tertia ratio, quia dict. leg. ſecund. de veter. numiſm. poteſta. non loquitur de imminutione valoris numi, quæ fit ex tyrannide per auaritiam vel abuſum principis, hoc enim iura ignorant: ſed de ea quæ fit ex iuſta cauſa & proportione ad reliquas monetas. Aut enim omnes monetæ pari proportione minuuntur vel augentur, & tunc procedit. d. l. generaliter reſpectu omnium monetarum: quia pretium diminutum vel auctum, cùm ſit vniformiter variatum æquipollet generaliter veteri pretio. Aut verò vna tantùm ſpecies aurei minuitur, reliquis monetis manentibus in ſtatu ſuo, & non poteſt *dicta l g.* procedere: quia imò tunc pretia rerum remanent in ſtatu ſuo, reſpectu aliarum monetarum ſtantium: reſpectu autem aurei minuti non minuuntur, ſed augentur rerum pretia, vt ſenſus communis, & rerum experientia oſtendit. Itaque in themate, cùm reliquis monetis manentibus in curſu ſuo ſolaris aureus de quadraginta ſolidis auctus ſit ad 45. non poteſt habere locum. *dicta leg.* 2. quia propter hoc ſolum res quæ valebat 20. libras, non incipit valere 22. cum dimidia, ſed vbi valebat decem ſolares, non valet niſi octo ſolares & quadraginta ſolidos, ita quòd pretium rerum reſpectu dicti aurei taliter aucti decreuit quia valent minorem numerum aureorum. & ſic. *dicta leg.* 2. rectè intellecta militat pro ſecunda parte, videlicet pro emptore contra venditorem. Minus etiam obſtat quarta ratio, quia eadem eſt dubitatio cum quæſtione principali: igitur vt de ſecunda ratione dictum eſt. Rationes autem adductæ pro ſecunda parte, quanquam numero ſex, non ſunt in effectu niſi vna, videlicet quòd mille aurei ſunt promiſſi tanquam pretium appretiatum domus, & tanquam certa conuenta æqualitas domus, & conſequenter reſpectu valoris dictorum aureorum tunc currentis, & ſummæ ſeu æſtimationis librarum ex eis tunc reſultantis, prout ſecundum omnes poſt Barto. in d. *l. Paulus.* maior moneta per minutam æſtimatur

L. 2 de vete. num. poteſt. lib. 11. C.

717 ¶ Supereſt videre vtra ratio potior ſit, & vincat in hac quæſt. Certum eſt autem ex prædictis, ſecundam regulariter obtinere, cùm valor impoſititius ſit etiam intrinſeca bonitas in ratione pecuniæ, & ſaltem æquè principaliter conſideretur, non obſtante communi ſententia, quam ſatis conuincimus, ex no. ſuprà *numero.* 664. Modò punctus eſt, an huic regulæ ſufficienter appareat derogatum eſſe, ex ipſo quòd ſimpliciter conuenit de mille aureis, & ſic de certa ſpecie & certo numero numorum. Et ſic eſt quæſtio & ſimiles magis ſunt facti & voluntatis, quàm iuris: quo minus mirum eſt, ſi Docto. hactenus in his. quæſt. multum dubitauerunt, tantòque longius errauerunt & intricauerunt, quantò partim falſis fundamentis inhærendo, partim dicta aliorum perperam & præpo- A ſterè accipiendo, partim rerum & factorum in circunſtantias negligentius expendendo, vniuerſam hanc facti magis quàm iuris materiam ad certas commentitias regulas aſtringere conati ſunt. vt Marti. Lauden. Iacob. Put. Cur. ſenior, & alij in *tracta. monetarum.* Alber. Bru. in *tract. de augmento.* Hanc ergo quæſtionem, quam ſemel, vt ſit methodus omnium ſimilium, διαλυτικῶς excutimus breuiter, realiter & naturaliter hoc ſenſibili paradigmate oculis obiecto ſoluimus. Fac liberam eſſe Rempub. & rectè conſtitutam, puta ſub optima ariſtocratia, & ibi communi decreto & ex iuſtis cauſis ſtatutum fuiſſe, vt aureus qui valebat 40. ſolidos, deinceps perpetuò valeret 45. manentibus tamen ſolidis in valore & curſu ſolito. Nemo certè candidi ingenij, cuiſque non pleonexia, nec B ſophiſtica, ſed bonum & æquum præſtat, dubitabit quin ſi pridie decreti facta erat venditio pro mille aureis, liberetur emptor ſoluendo 889. aureos cum quinque ſolidis & ſic deducto augmento. Cùm enim ſimus in terminis veri & effectualis augmenti, ſuprà *numero* 707. & iſtud augmentum in iuſta Repub. perpetuò duraturum ſit, nec vnquam ſperetur vel timeatur mutatio: quia ſi fortè fieret mutatio, non ſolùm ex iuſta cauſa fieret ſed etiam iuſta proportione ad reliquas omnes monetas, vt nec ciues, nec exteri læderentur: quia locus eſſet. *dict. leg.* 2 *C. de veter. numiſm. pote.* Sequitur attento efficaci & perpetuo augmento, quòd ſumma oblata æquipollet perpetuò ſummæ conuentæ, & ſic quòd non tenetur emptor plus ſoluere. Idem ſi decretum factum fuit eadem die, vel C etiam pridie venditionis, ſed nondum publicatum, vel conſtet quòd contrahentes, ſaltem emptor, iuſtam habeat cauſam ignorantiæ Cùm enim intenderet ſe obligare in effectu ad bis mille libras tantùm, non eſt veriſimile, quòd ſe obligaſſet ad mille aureos, ſi ſciuiſſet tot aureos iam valere bis mille ducentas quinquaginta libras, nec expreſſio certæ ſpeciei & numeri aureorum, ſufficiens eſt argumentum, aliam fuiſſe intentionem: quia veriſimiliter ideo expreſſit & promiſit emptor mille aureos quia breuior erat ſermo, quàm dicere bis mille libras.

Solutiõ. Felix. Reſp.

718 ¶ Fateor, quòd ſimplex expreſſio aureorum ſufficit ad obligandum præcisè in ſpeciebus aureorum, vtque non poſſit inuito venditore ſolui in mi- D nus pretioſa moneta? ſed non ſufficit ad obligandum ad maiorem ſummam notabiliter, quàm putabat emptor, & communiter putaretur aureos valere. Nec hoc caſu dici poteſt numerum aureorum expreſſum fuiſſe ad tranſigendum de incerto futuro vel impendenti augmento vel decremento valoris, cùm tunc nullum periculum mutationis huiuſmodi ſubeſſet, nec ſolitum eſſet, nec ſperaretur. Et conſequenter numerus non fuit expreſſus, niſi ad taxandam certam ſummam, non autem ad tranſigendum de inopinata & non veriſimili mutatione: & ſic prorſus ceſſat ratio primæ partis. Quòd ſi ita eſt, etiam ſi iam tempore contractus augmentum ſuperuenerat, igitur multò fortius ſi ex interuallo ſuperueniat. argu. *l. Rutilia, Poll. de contrahend. emptio.* Idem ſi à vero & politico 4
E Rege ſimile decretum fiat, quod non ſperetur mutari. Contrà fac miſeram ciuitatem vnius vel plurium tyrannorum libidini expoſitam, & ibi inter cæteras calamitates & direptiones crebrò monetas variari & reprobari, tunc quandiu ea labes durat, locum habet ratio primæ partis. Verum eſt enim dicere, imminere periculum mutationis monetæ, & ſubeſſe cauſam tranſigendi de numero earundem ſpecierum, aduerſus incertitudinem augmenti vel decrementi. Item ſuperuento augmento, ſi emptor vellet illud deducere, non offeret ſummam æquipollentem ſummæ conuentæ & debitæ? quia periculum eſt non ſolùm ne mox augmentum illud cadat, ſed etiam ne moneta vilior fiat. Et pari ratione venditor, qui non pa-

Lapſa reſp.

ſitur deductionem augmenti, non poteſt petere ſupplementum decrementi: quia ſpes eſt pecuniam mox auctum iri. Facit quòd variatio modico tempore duratura non debet attendi. *l. pretia rerum. ad fin. ad legem Falcidiam.* Tum cùm euentus augmenti & decrementi ſit in dubio, non poteſt iuſtior, æquior, & medio propinquior via eligi, quàm in eiſdem ſpeciebus & numero reſtituendo. Igitur hoc caſu hæc via, non ſolùm tanquam media, ſed etiam tanquam æquabilior, & vtrique partium minus oneroſa, ſed vtrique vtilior, eligenda eſt. *l.* 1. & ibi Paul. *ſi quis cautio.* Probatur etiam, quia ſi ſublata & abrogata eſſet æſtimatio publica & impoſititia omnis pecuniæ, nihilominus reddendum eſſet debitum, ſaltem ad quantitatem & qualitatem prioris materiæ, ſicut initio ante pecuniam ſignatam definiebatur, & in vſu verſabatur pecunia, *μεγέθει καὶ σταθμῷ*, vt inquit *Ariſtoteles.* 1. *Politicon capit. ſexto*, id eſt, magnitudine & pondere ipſius materiæ duntaxat. Ita per huiuſmodi crebras & incertas mutationes, ſublato ſaltem incerto & inutili reddito ſigno ſeu valore impoſititio pecuniæ, reddi & ſolui debet in eadem materia, magnitudine, & pondere: & ſic ſub eodem numero & bonitate intrinſeca, de quibus cõuenit, nõ inſpecta bonitate extrinſeca, quæ iam nulla eſt, ſicut ab initio, aut dubia, captioſa, & incerta.

Anglicalog. 719 ¶ Nunquam autem prodigioſiores monetarum mutationes legi nec audiui præ illis, quæ poſt hanc vrbem anno milleſimo quadringenteſimo decimo octauo à Burgundis & Anglis captam, quadriennio proximo factæ ſunt, ita vt marca ſeu libra argenti, quæ nouem tantùm libras tempore vrbis captæ valebat, ſe[illegible] ob crebras huiuſmodi deprauationes & mutationes cœperit infrà quadriennium anno milleſimo quadringenteſimo vigeſimo ſecundo, menſe Iulio, vſque ad diem decimum Nouembris eiuſdem anni, valere octoginta libras Turonenſes, vt ex regeſtis Præfectorum monetaliũ comperi. Interim autem inter cætera huiuſmodi facinora Angli regiam hanc vrbem occupantes, Carolum quoque Sextum dudum mente captum detinentes, eiuſque nomine & authoritate ad fœdera, populúmque conciliandum, Francorúmque regnum in Henricum Sextum Regem ſuum transferendum abutentes, pretium monetæ auxerunt anno milleſimo quadringenteſimo viceſimo, menſe Iulio, publicato prædicti Caroli Sexti edicto, quo aureus valeret ſexaginta ſolidos Turonenſes: certa verò moneta aurea, cui aries exaratus erat, quadraginta ſolidos, & alia moneta aurea Anglica (Nobiles vocant) ſeptem libras Turonenſes valeret. Anno verò ſequenti milleſimo quadringenteſimo viceſimo primo imminuerunt, publicato eiuſdem Caroli Sexti edicto, quo groſſus pecuniæ, qui valebat ſexdecim denarios Turonenſes, iuſſus eſt quatuor tantùm denarios Turonenſes valere, aureus autem triginta tantùm ſolidos Turonenſes, & nummus aureus, cui aries exaratus, viginti tantùm ſolidos Turonenſes. Et extant adhuc hæc duo edicta tranſcripta in libro nigro Chartophylaciæ Procuratoris regij in Caſtello Pariſienſi, quorum palam eſt authores fuiſſe Anglos: tunc enim dictus Carolus Sextus, mente quidem iamdudum captus, corporaliter ab Anglis ope Philippi Burgundi cum coniuge & filia captus detinebatur. Et ex contractu ſeu potius præſtigio, vtpote cum mente & corpore capto celebrato, filiam eius regi ſuo Henrico ſponſam dederunt, eundemque Henricum Regni Franciæ Viceregem (Regentem vocant) quandiu Carolus Sextus viueret, conſtituerunt, poſt eius obitum (veris filiis præteritis) regnaturum, proutque de facto mortuo Carolo mox Pariſiis coronauerunt. Sed illæ Reipub. direptiones in eorum tandem caput redundarunt. Cùm enim pernicioſis his actibus diu populum eluſiſſent, omnique ſpe bonæ politiæ fruſtraſſent, & hinc tandem populi contemptum & odium incurriſſent, facilè breui tempore, leuiori præſidio (tametſi ſuperiores) totius regni finibus expulſi ſunt, quod eis non accidiſſet, ſi *εὐγένειαν*, ſi politicas artes (quæ non ſunt aliud quàm Reipublicæ charitas & *εὐταξία*) ſciuiſſent & exercuiſſent. Prædictorum autem abuſuum & Reipublicæ expilationum nominatim meminit Io. de Vicomercato, qui eo tempore Ticini legebat, & ſcribebat in iure pontificio. dict. cap. *quanto colum* 4. dum loquitur de principibus cauponatoribus monetarum, qui pecuniam ſubinde reprobant, & expendi vetant, ſine cauſa, niſi vt vili redemptam conflent, & nouam debiliorem cudant. Vt viſum fuit (inquit) noſtris temporibus de illis Billonis reprobatis vltra montes: quia non poterant expendi, emebantur ad pondus, & hinc multi ditati, ſed quam plurimis expilatis.

720 ¶ Sed ad rem, quacunque cauſa contingat & immineat dicta crebra monetæ mutatio, etiam ſi non ex mera libidine & tyrannide principis, ſed fortè propter alias clades & neceſſitates Reipublicæ ineluctabiles (non refert) idem eſt dicendum, vt tunc bonitas extrinſeca, quæ nulla eſt, vel inutilis, vt pote incerta & nugatoria, quippe quotidie à poſſeſſore auferibilis, non poſſit nec debeat in ratione commerciorum, quæ ſuper certa & efficaci compenſatione fundari debent, attendi, ſed eadem ſpecies & idem conuentus numerus numorum reddi, ſicut in debita magnitudine & pondere, antequam pecunia ſignata eſſet: ſecus ceſſante periculo huiuſmodi crebræ & ſordidæ variationis. Vnde cum in terminis quæſtionis noſtræ ceſſauerit illud periculum, & augmentum iſtud iuſtis de cauſis (vt auguror) factum, non fuerit momentaneum, nec nugatorium, ſed efficax & durabile, prout adúſque in effectu durat, ceſſant omnes rationes adductæ pro creditore & communi ſententia, & habent locum omnes rationes adductæ pro debitore & ſententia noſtra: & ſic concludo, oblationem emptoris validam & ſufficientem. Ex his nouiter per nos excuſſis apparet clara, æquabilis & ſolida deciſio omnium infinitarum id genus quæſtionum: ſed ad maiorem elucidationem, tum quia quotidiana & vtilia ſunt, tum vt clarius appareat, quàm in ſingulis caſibus peculiaris ſua ratio & æquitas diligenter expendenda ſit, non autem generaliter omnes & indiſcriminatim ad vnius inſtar ſtatim decidendi, more imperitorum medicorum, qui vno collyrio morbos omnes ſanari volunt, inſigniores aliquot quæſtiones ſingulatim diſputatione remota diſcutiemus. Et primò occurrit.

QVÆSTIO

QVÆSTIO XCIV.

SYNOPSIS.

1. *Fauorabilior, qui ex neceſſitate, quàm qui ex voluntate grauatur.*

2. *Decrementum pecuniæ moratori imputatur.*

721 ¶ In retractu.

NONAGESIMA-QVARTA, quæſtio de retractu proximitatis. A Et ſiquidem emptor nondum ſoluerit pretium (vt in præcedentis queſtionis themate) non ſupereſt quæſtio, quia emptoris, à quo retrahitur, non intereſt, quomodo pretium ſoluatur, dummodo liberetur ergo venditorem: & ſic retrahens eodem modo debet ſoluere venditori, ſicut ab emptore ſoluendum eſt. Conſequenter idem omnino dicendum, quod in quæſtione præcedenti, ſiue de augmento, ſiue de diminutione agatur. Si verò emptor initio ſoluit dictos mille ſolatos, deinde infra annum, forſan inueſtituræ venit proximus venditoris, & vult deducere augmentum illud poſt venditionem & ſolutionem pretij ſuperuentum, tunc quæſtio eſt, an poſſit, ſicut in quæſtione precedenti, eodem in cæteris themate retento, videlicet quod ſit augmentum efficax & ſtabile? Hanc quæſtionem expreſſim format do. Andræ. Tiraq. in *tracta. proxim.* §. 1. *gloſ.* 18. *numero* 26. vbi non decidit, ſed fideliter citat omnes ordine & nuncupatim, qui de mutatione monetæ tractant, in quo multum commodat & occurrit laboribus ſtudioſorum. Vt ergo partes noſtras circa deciſionem exequamur, ſimul & diſputationis prolixitatem vitemus, dicimus quod baſis & punctualis ratio deciſionis in hac quæſtione eſt, quòd emptor, à quo retrahitur, debet indemnis ſeruari per retrahentem, vt diximus in *conſuetudin. Pariſienſ.* §. 13. *gloſ.* 8. *quæſtio.* 2. *quæſtio.* 5. Aut ergo retrahens venit infrà annum contractus, cùm interim ſuperueniſſet illud augmentum, & non poteſt illud deducere, ſed præcisè tenetur mille aureos refundere. Ratio deciſiua, quia emptor nuper totidem ſolares numerauit huius emptionis occaſione: ergo totidem debet retrahens refundere, quia debet indemnem reddere emptorem, & redintegrare eum in ſtatu ſuo, in quo erat ante emptionem, Sed niſi reddantur ſimiles mille aurei, emptor non redintegratur: eos enim veriſimiliter adhuc haberet, ſi non emiſſet, vel ſi ſoluere diſtuliſſet. Nec poteſt iuſtè dici, quòd in aliam domum, vel in alias merces impendiſſet, propter breuitatem temporis, ob quam non dicitur emptor fruitus fundo, nec aliquam conſiderabilem vtilitatem percepiſſe. Tum iſtud augmentum nimis calens & recens nondum eſt ſatis tutum, ſed dubitari poteſt de imminutione: & ſic ſiue nunc certò & abſolutè deducatur, emptor relinquitur in præſenti periculo damni, quod non eſt tolerandum: ſiue offeratur deduci data cautione reſtituendi, ſi infrà non multum tempus, puta trium annorum, contingat valorem huiuſmodi aureorum diminui, adhuc non redditur emptor indemnis: quia cogeretur ſtare in ſuſpenſo, & venire per actionem & litem in futurum, cùm ius retentionis & dominij habeat Tunc ſi propter iſtud inopinatum augmentum oporteat alterutrum lucrari vel damnificari in aliquo, iuſtius & æquius eſt in hoc damnificari retrahentem, quàm emptorem: tum quia retrahens voluntariè venit ad retractum, qui ab empto-
1 re inuito exigitur. Regulariter autem magis ſubueniendum ei, qui ex neceſſitate inopina, quàm qui ex voluntate impeditur vel grauatur. *l.* 2. §. *fi. ſi quis cautio.* Tum quia retrahens venit contra ius commune, contra emptorem aliàs tutum iure communi. *leg. dudum. C. de contrahend. emptio.*

722 ¶ Et ſic indubio facienda interpretatio contra retrahentem: tum quia actor, ſed emptor, vtpote reus, fauorabilior. *l. fauorabiliores. de reg. iur.* tum quia retrahens certat de quodam lucro, videlicet de auferendo ab emptore, & transferendo in ſe omni lucro, effectu & commodo contractus, induſtria emptoris acquiſito. Igitur indubio potius fauendum eſt emptori quàm retrahenti, etiam ſi emptor contra eum ageret. *l. non debet actori*, §. 1. *de regul. iur.* Siue B igitur oporteat alterutrum lucrari vel damnificari, etiam in caſu claro, ſiue non oporteat in caſu claro, ſed dudium ſit alterum lucrari, alterum damnificari, melius eſt omni caſu emptorem eſſe tutum, vt indemnis omnino recedat, damnum verò ſiue certum ſiue incertum remanere retrahenti. Aut verò retrahens venit poſt multos, puta quinque vel decem annos poſt contractum, quia fortè emptor nondum inueſtitus erat, & apparet efficax & durabile eſſe illud augmentum, quod non eſt recenter factum, & tunc poterit illud deducere: quia propter interuallum temporis, ex quo apparet illud augmentum eſſe efficax, & quia emptor interim fruitus eſt, & multorum annorum fructus ſuos fecit, ſumus in caſu claro, quòd emptor non dicitur damnum pati, C quia non ſoluit niſi bis mille libras, & tantumdem illi offertur in eiſdem ſpeciebus auri, ſummáque oblata omnino & tuto hodie æquipollet ſummæ conuentæ & ſolutæ, tempore contractus & ſolutionis inſpecto.

723 ¶ Sed quid caſu conuerſo, ſi tempore venditionis & ſolutionis aureus erat maioris æſtimationis, quæ dum venitur in retractum, iam interim decreuerat? Et videretur diſtinguendum vt in priore membro, per locum ab eadem contrariorum diſciplina. Sed illud argumentum non habet locum in hoc caſu, quia non eſt contraria & oppoſita reſpectiuè ratio contrariorum, imò ſemper manet eadem punctualis ratio deciſiua emptoris indemnis ſeruandi. Ideo indiſtinctè ſupplendum eſt decrementum, cùm ſit vera D & effectualis imminutio, ſecundum not. ſuprà, *numero* 707. alioquin emptor reciperet minus quàm ſoluerit, quod eſſet iniquiſſimum. Nec audiendus retrahens, ſi cauſetur imminutionem eſſe recentem, & quòd veriſimiliter augeri poterit: quia non debet emptor certo pretio ſoluto dimittere acquiſitionem certam & remanere in dubio de parte pretij: quia non ſeruaretur indemnis. Nec etiam audiendus eſſet retrahens, ſi vellet dicere, quòd ob breuitatem temporis ſatis eſt emptor indemnis, ex quo redduntur ei ſui mille aurei ſolares, licet poſtridie fortè emptionis & ſolutionis in valore & curſu diminuti, ex eo quòd veriſimile ſit, quòd ſi emptor non emiſſet, vel non ſoluiſſet, adhuc eandem pecuniam haberet, nec in tam breui tempore pro veteri valore impendiſſet, & quòd cùm in continenti veniatur ad retractum, & reſtituantur

ſimiles mille ſolati, ſatis videtur emptor omnino in priſtinum ſtatum reſtitui. Cæterum quod omne commodum contractus ſpectat ad retrahentem, ita quòd non poteſt emptor cauſari ſua intereſſe non poſſe amplius retrahi pro mille ſolatis tantùm, quaſi ſuum debeat eſſe commodum fortunæ & diligentiæ ſuæ, quæ prouenit ex ſolutione pretij antequam aurei diminuerentur. Et quòd iſtud commodum eſt pars commodi contractus, & ſpectat ad retrahentem, ſicut commodum vilitatis pretij & omnium bonarum conditionum emptoris debet ad eum ſpectare.

714 ¶ Quia ad hæc omnia reſpondetur, quòd non eſt verum reddi ſimiles aureos, niſi etiam in eadem extrinſeca bonitate, quæ æquè principalis eſt, reddantur: quia ſi tempore contractus & ſolutionis aurei valebant. 45. ſolidos, & mox cùm retrahitur, non valent niſi 40. ſemper verum eſt dicere, quò emptor in effectu ſoluit bis mille ducentas quinquaginta libras, & tamen non redderetur ei niſi bis mille, quod eſſet iniquum. Et quanquam ſit magna temporis vicinitas, tamen ſatis eſt quod eſt aliquod interuallum, puta trium vel octo dierum: & quod emptor alias potuiſſet eadem die qua ſoluit, vel poſtridie vtiliter aliud emendo, vel reditum ſuper ſe currentem redimendo, impendere dictos mille aureos pro bis mille ducētis quinquaginta: & ſic omnio tenetur retrahens ſupplere, aliàs iuſtè cauſatur emptor ſe damnificari, nec tenetur cauſas exprimere, quia variæ & infinitæ eſſe poſſunt: A & ſufficit, quòd interim vel fortuitam occaſionem pro mille ducentis quinquaginta impendendi amiſit. Et quæ dixi de retractu proximitatis, idem de retractu dominicali, puta feudali, vel cenſuali. Et quomodocunque tertius pro eodem pretio retrahere poſſit, puta ex legato ſub hac conditione facto, vel pacto, re ad hoc hypothecata, vt dixi in *Conſuet. Pariſi. tit. 16. in Rubr.* Quod autem dixi de ſupplendo decremento, limitandum, niſi illud decrementum ſuperuenerit poſt moram emptoris: quia tunc illi debet imputari, non autem offerenti. Et hoc eſt generale in omni moratore, per *l. 3. in fin. de action. empt.* Sed quid ſi in venditione pactum fuit, quòd præcisè mille aurei ſoluerentur, & expreſſum quòd nec plus nec minus, non obſtante quacumque mutatione monetæ, ſiue in augmento, ſiue in decremento? Reſp. tunc ceſſare diſputationem & diſtinctionem quæſtionis præcedentis, & & omnino ſtandum pacto, non ſolùm inter emptorem & venditorem, ſed etiam inter emptorem & tertium retrahentem, ſiue iure proximitatis, ſiue iure dominicali, vel ſimili. Fallit inter emptorem & venditorem, ſi locus eſſet. *l. 2. C. de reſcind. vend.* quia tunc neceſſariò inſpicienda eſſet æſtimatio, non ad certam ſpeciem monetæ, aut eius mutationem ſubſecutam, ſed ad ſolidum & libram, hoc eſt, ſecundum curſum qui erat tempore contractus, vt ſup. *n.* 713. Secundo loco occurrit ſequens quæſt.

QVÆSTIO XCV.

SYNOPSIS.

1. *Bona fides non patitur, vt bis idem exigatur.*
2. *Nemo ex iactura aliena compendium facere debet.*

715 ¶ In redemptione. NONAGESIMO QVINTÒ, Quid in redemptione? Puta ſi vendens domum pro mille ſolatis ſtatim eos recipit, & ſibi cauit de facultate redimendi. Vtque quæſtio ſit dubitabilis, ſupponitur venditio facta, non vili pretio, ita vt recideret in fraudem reditus duodecimæ, & eſſet dicendum, vt in dicto reditu, vt not. ſup. *quæſtio* 56. ſed pretio iuſto, puta ad rationem octodecim vel viginti pro vno, vel etiam integro pretio, vt ea facultas ſit merè gratioſa. Et videtur omnino idem dicendum, quòd nuper diximus in retractu: quia redemptio nihil aliud eſt quàm retractus conuentionalis in quo æquè iuſtum eſt emptorem reddi indemnem, ſicut in retractu legali: & ſic videtur eadem baſis & punctualis ratio decidendi. In diuerſum videtur, quòd indiſtinctè poſſit, & debeat fieri redemptio in eadem ſpecie & numero monetæ, de quibus conuenit, & ſic reddendo precisè mille ſolares aureos. Patet. quia venditor ſibi cauit de facultate redimendi reſtituendo mille ſolares: igitur etiam ſi imminuta ſit poſtea eorum æſtimatio, iure ſuo tamen vtitur redimendo pro mille aureis: & ſic non tenetur ſupplere decrementum. Et pariter ſi interim auctus ſit valor aureorum, quod non poſſit augmentum deducere, prædicta & ſequenti ratione: quia emptor non conſenſit pacto vel gratiæ redimendi, niſi ſub eo onere, conditione vel modo, reddendo mille aureos. Igitur præcisè debent reddi, quia venditor non poteſt ea gratia vel pacto vti, niſi cum ſuis modis & conditionibus, quod probat, & de conſuetudine eſſe teſtatur Nicol. Boëri *deciſ. Burdeg.* 327. *numero* 4. verùm eam conſuetudinem non probat, nec verum eſt ita obſeruari ex neceſſitate ſpecialis ſuper hoc iuris conſuetudinarij. Videmus enim & fateC mur ita frequentius obſeruari in redimendo, non tamen ex certo poſitiuo iure conſuetudinario: ſed quia vel ita ſuggerit æquitas caſus ſubiecti, vel partes ita conſentiunt liberaliter, ſcrupuloſiorem ſubductionem faſtidioſis auaris aut infeſtis relinquentes: & ſic eo non eſt conſuetudo iuris, ſed aſſuetudo ſeu frequentia facti, vt in ſimili ſup. *num.* 708.

716 ¶ Soluendo dicimus hanc quæſtionem (quæ tam à iure communi exorbitat, quàm eodem iure huiuſmodi barbarica monetarum mutatio incognita eſt, imò reprobata & damnata) ex bono & æquo abſque alterutrius captione decidendam. Aut ergo interim creuit æſtimatio, & tunc ferè dicendum, prout ſuprà, in retractu in caſu augmenti, *numero* 721. quia eadem propemodum eſt ratio: tamen quia paululum diuerſitatis eſt in circonſtantiis, non grauabor preſſius diſtinguere. Aut augmentum ſuperuenit incontinenti, vel paulo poſt ſolutionem pretij ante illius vſum, ita quòd venditor ſenſit commodum augmenti: & tunc non debet illud deducere, quandocumque poſtea redimendo, tum quia bis idem perciperet, contra æquitatem & bonam fidem. *l. bona fides de regul. iuris.* tum quia debet paria in effectu reddere, qualia recipit ſed in effectu recepit, pretium cum augmento Et licet non acceperit illud augmentum immediatè de manu emptoris, quia nondum ſuperuenerat augmentum, tamen ſuperuenit re integra, & percepit illud de pecunia immediatè recepta ab emptore: ergo illud idem augmentum non debet deducere. Aut verò augmentum ſuperuenit, poſtquam venditor iam conſumpſerat pretium in valore antiquo: & tunc aut ſtatim & infra modicum tempus, puta infra annum vel ſeſquiannum à vēditione, vult redimere & non debet deducere: quia Solutio.

æquitas,

æquitas non ſuggerit, ne tum propter breuitatem temporis & feſtinatione redemptionis, & dubium mutationis, cùm augmentum nondum appareat firmum, emptor damnificetur, cùm venditor interim locupletior factus ſit, & negotia ſua tam fœliciter confecerit de vſu pecuniæ, vt mox redimere valeat Aut verò venditor poſt plures annos venit ad redemptionem: & tunc cùm ceſſet damnum emptoris, tum quia plurium annorum fructus interim percepit, & ſuos fecit: tum quia augmentum apparet ſtabile & efficax, poterit deduci, cùm hoc caſu fieri poſſit ſine damno emptoris, & etiam ex parte venditoris æquitas ſuggerat: quia non habuit commodum illius augmenti. Aut verò æſtimatio decreuit, & non eſt idem dicendum, quod in retrahente retractu legali, vel etiam ex alia ſeparata & antiquiori diſpoſitione hominis ad hoc efficaci, vt diximus in *Conſuet. Pariſ. tit. 16. in Rubr.*

717 ¶ Quia licet dictus retrahens indiſtinctè ſiue incontinenti, ſiue ex interuallo debeat decrementum ſupplere, niſi poſt moram eius, à quo retrahit ſuperuentum, tamen in eo, qui ex prouiſione ſua in venditione ſua reſeruata redimit, diſtinguendum. Aut incontinenti ſiue intra breue tempus poſt pretium receptum redimit, & ſic antequam vſus ſit, & vti probabiliter potuerit in valore antiquo, & non tenetur ſupplere: aut verò ex interuallo, poſtquam pretio vſus eſt, vel potuit & debuit vti, & tenetur ſupplere. Ratio primi membri eſt, quia ex quo venditor reſeruauit ſibi puram & liberam redimenti facultatem, ſiue poſtea ad tempus limitatam, ſiue non, & emptor conſenſit, clarum eſt, quamuis partes non habuerint præcisè reſpectum ad ſpeciem & numerum aureorum, ſed potius veriſimiliter ad ſummam ex eis tunc reſultantem, tamen id actum eſſe, vt venditor, quamprimum venditio ſibi diſpliceret, vel aliter ſibi commodum venderetur, poſſet eodem die vel poſtridie receptos aureos reſtituendo rem ſuam recuperare: & ſic ſi fortè eadem vel poſtera die, vel infra paucos dies, antequam potuerit vti pretio, & illud in res ſuas conuertere, ſuperuenerit inopinata diminutio curſus ſeu valoris aureorum, reſtituendo eoſdem quos recepit iure ſuo vtitur, cúmque incontinenti ſeu poſt illud breue tempus redimat, non dicitur abuti pacto, nec iniuriam facere emptori, nec captaſſe occaſionem, vt cum eius damno locupletaretur, ſed tantùm ſibi cauet ne damnificetur: quia pretium receptum ſtatim incipit eſſe minus quàm ſperabat, ſuíque neceſſitatibus minus ſufficiens & idoneum, ad quod incommodum euitandum iuſtè vtitur dicta facultate, quæ ad hunc finem reſeruata cenſetur. Secus in tertio retrahente, qui nullum negotium geſſit cum emptore, cui emptor non conſenſit, ſed inuitus euincitur Ideo ille retrahens qui venit ad lucrum aduentitium ex negotio alieno, debet omnino ſeruare emptorem indemnem, vel cum ſuo retrahentis incommodo, vt diximus. Et ſic clarè vides rationem differentiæ. Ratio ſecundi membri manifeſta eſt, quia ſi poſtquam vſus eſt, & in res ſuas conuertit pro valore antiquo, & ſuperuenerit diminutio efficax & durabilis, mox redimeret, non ſupplendo diminutionem, locupletaretur cum iactura aliena: quia recuperaret integrum fundum, & tamen minus redderet in effectu, quàm effectualiter receperit, & in rem ſuam conuerterit. Igitur tunc ſupplere debet per eandem æquitatem, de qua ſuprà *quæſt. 92. num.* 701. etiam ſi incontinenti ſuperuenerit mutatio & redemptio: dummodo conſtaret, quod iam venditor in rem ſuam, efficaciter conuerterat ad valorem antiquum, puta ad reditum ſuper ſe currentem, mox à receptione pretij inde redimendo. Tertio loco videndum, quando obligatio concipitur in ſumma in certis ſpeciebus ſoluenda.. Ideo ſeruando numerum quæſtionum.

QVÆSTIO XCVI.

SYNOPSIS.

1. *Reprehenſus Crauetta.*
2. *Principale ad ſe trahit acceſſorium.*

718 ¶ NONAGESIMO SEXTÒ, occurrit pulcher caſus, in quo conſuluit Aymo Crauetta. Quidam anno ſeſquimilleſimo viceſimo ſexto vendidit caſtrum pretio duodecim mille librarum Turonenſium, ſolutarum in ſex mille aureis ſolaribus, ſub pacto redimendi ſoluendo dictam ſummam duodecim mille librarum in ſimilibus ſex mille aureis: & tunc aureus ſolaris valebat 40. ſolidos Turonenſes: poſt annos verò quatuordecim, videlicet anno ſeſquimilleſimo quadrageſimo, quo aureus valet quadraginta quinque ſolidos Turonenſes, venditor volens redimere in ſimilibus ſpeciebus, prout tenetur, vult deducere illud augmentum, & ſic pro ſex mille aureis dudum receptis refundere quinquies mille trecentos triginta ſex ſolatos, cum quindecim ſolidis Turonenſibus, quæ tempore redemptionis inſpecto conficiunt ſummam duodecim mille librarum Turonenſium. Emptor autem contendit præcisè ſex mille ſolatos ſine vlla deductione reſtituendos eſſe, alioquin non poſſe redimi. Aymo *con.* 47. *incip. Carolus Allamandi.* conſuluit latè pro emptore, & mouetur principaliter quadruplici ratione. Prima, quia ſex mille ſcuti ſunt in obligationem. Secunda, quia verbum (ſimilibus) non refertur ad pretium ſeu ad ſummam integram, quæ reſtabat ex dictis ſex mille aureis tempore contractus, nec ad ſignum ſeu characterem aureorum, ſed ad æſtimationem intrinſecam, bonitatem, qualitatem, & numerum, vt ſit per omnia ſimilitudo inter pretium venditionis & redemptionis. Quin etiam ceſſante dicto pacto de pretio reddendo in ſimilibus ſex mille aureis, cenſet venditorem teneri ad ſuperuentum valorem extrinſecum, nec poſſe illum deducere. Et mouetur (& hæc tertia ſua ratio) quia quòd aureus poſtmodum creuit in valore extrinſeco de quinque ſolidis pro ſingulo aureo, factum eſt propter deteriorationem bonitatis intrinſecæ monetarum: quia (inquit) hodie teſtoni, ſolidi, & aliæ monetæ non fiunt nec cuduntur de argento ita bono & pretioſo, vt erant tempore præterito. Vnde eſſet abſurdum, quòd duæ libræ teſtonorum vel ſolidorum deterioris argenti ita valerent hodie ſcutum boni auri, ſicut olim valebant duæ libræ melioris argenti. Addit, quòd quando variatur valor extrinſecus ſcutorum reſpectu deteriorationis monetarum, communem eſſe ſententiam, quod debeat

Google

ſolui vel de pecunia antiqua æquè bona, vel de noua ad æſtimationem antiquæ. Citat Docto. in *l. cùm quid ſi. cert. peta.* Oldra. *quæſt.* 249. Areti. *con.* 11. Cor. *con.* 181. *col.* 25. *lib.* 2. *con.* 321. *col. pe. lib.* 3. Idem dicit ſi ſcuti, qui hodie cuduntur, non eſſent de ligua ita bona, cuius erant tempore contractus: quia ſecundum eum poſſet emptor dicere, reſtitue mihi ſcutos de auro ita bono, vt illi quos ſolui, vt per Cur. *iunior. con.* 24. *col.* 3. 4. quia (& hæc quarta ſua ratio) ſi valor aurei fuiſſet diminutus, noluiſſet redimens ſupplere, nec reddere vltra ſex mille aureos.

Contra Aymo.

729 ¶ Hæc eſt ſumma ſententiæ & rationum Aymonis. Sed ex prædictis clarum eſt quòd malè conſuluit, quia ex hypotheſi liquet, quòd ſumus in terminis veri, efficacis & ſtabilis augmenti, & conſtat quòd illud augmentum non ſuperuenit ſtatim poſt venditionem & ſolutionem pretij, ſed ex longo interuallo, videlicet circiter poſt ſex annos, ſiquidem anno ſeſquimilleſimo triceſimo-ſecundo regio edicto aucti ſunt dicti aurei ad 45. ſolidos Turonenſes. Verum eſt quod interim cœperunt ſenſim augeri, ſed modicè & longo interuallo poſt venditionem, ita quod anno ſeſquimilleſimo viceſimonono, & ſic tribus annis poſt venditionem, non exponebatur huiuſmodi aureus niſi pro quadraginta vno ſolidis. Conſequenter liquet, quòd illi ſex mille aurei per ſe non valuerunt venditori vltra duodecim mille libras Turonenſes, nec maiorem ei ſummam attulerunt. Cum igitur augmentum poſtea ſuperuenerit, & ſtabile ſit, & empto caſtro fruitus ſit, & quatuordecim annorum fructus ſuos fecerit, non debet illud augmentum lucrari, nec recipere aureos maioris valoris quam dederit: ſed ſatis eſt in eodem valore, & ſic deducto augmento etiam ſi venditio non fuiſſet facta ad libras, nec inciperet à certa librarum ſumma in genere, ſed concepta fuiſſet ſub certa ſpecie & numero aureorum duntaxat quia nihilominus in hoc contractu, vbi aurei veniunt tanquam appretiatio & æqualis penſatio in pecunia, cenſentur principaliter, ſaltem æquè principaliter deduci, ſub ratione valoris currentis extrinſeci, & ſummæ quam tunc conficiunt, vt latè probatum eſt ſuprà *quæſt.* 92. *quæſt.* 93. faciunt ſingula adducta in *retractu ſupr. quæſt.* 94. Igitur idem multò magis, ſi eſſet facta mentio ſummæ reſultantis, vel valoris currentis tempore contractus, puta venditum pro ſex mille aureis tot libras conficientibus, vel ad valorem. 40. ſolidorum Turonenſium pro quolibet aureo: & adhuc multò fortius, ſi non ſolum facta ſit mentio de valore currente, vel ſumma librarum reſultante, ſed etiam ſi incipiat venditio à certa quantitate librarum principaliter in diſpoſitionem deducta, & in tot aureis ſoluenda vel ſoluta, vt in themate. Et ſic Aymo nimis aberrauit. Non obſtat prima ſua ratio, quòd ſex mille ſcuti ſunt in obligatione, & ſic non ſolùm certa ſpecies aureorum, ſed etiam certus numerus: quia reſpondeo primo, quod non ſunt in obligatione niſi acceſſoriè, & ad qualificandam ſolutionem debiti principalis.

730 ¶ Principaliter autem duodecim mille libræ ſunt in obligatione, & ſunt ipſum pretium conuentum & adæquatum principaliter intentum. Igitur acceſſoria obligatio, ſeu potius qualificatio ſex mille aureorum, debet intelligi & regulari ſecundum principalem & ipſius principalis taxationem & limites, quos non debet vltrà nec citrà tranſgredi. Item cùm duodecim mille libræ ſint verum principale & exæquatum pretium, non cenſetur ab illo receſſum adiectionem horum verborum (in ſex mille aureis) niſi inquantum neceſſariò ex illis verbis infertur. Sed ex his verbis nullo modo inferri poteſt nec debet receſſum à dicta principali taxatione duodecim mille librarum, ſed tantùm infertur, quòd ea ſumma debet ſolui emendo & redimendo in dictis aureis, & ſic in toto aureis, qui dictam exequatam ſummam conficiant. Non enim acceſſorium debet corrigere, nec ad ſe trahere principale ſed principale acceſſorium, etiam alioquin prætioſius. *l. etiam ſi non ſunt.* §. *perueniamus. de auro & argen. leg l. ex pupillari. de vulga. & pupilla.* cùm vulga. Secundò reſpondeo, quod etiam ſi ſoli ſex mille aurei eſſent in obligatione & diſpoſitione, adhuc in hoc contractu non cenſentur deduci, niſi (ſaltem æquè principaliter) ſub ratione valoris & ſummæ, quam tempore contractus conficiebant, vt latè ſuprà *quæſt.* 93. niſi aliud expreſſum ſit, puta quod non haberetur ratio mutationis, nec augmenti, nec decrementi. Non obſtat ſecunda & tertia ratio, & dicta communis opinio de bonitate intrinſeca: quia non eſt vera, vt latè probabimus infrà *quæſt.* 1000. & dato quòd eſſet vera, non quadrat, ſed caret minori in caſu præſenti: quia augmentum iſtud extrinſecum de 40. ſolidis ad 45. non eſt factum propter deteriorationem bonitatis intrinſecæ reliquarum monetarum. Patet primò, quia tempore augmenti valor currens aurei ſatis vel nimis aſcendebat in proportione ad deteriorationem monetæ. Secundò, quia etiam aurei pariter erant deteriorati in materia, & extunc adhuc debiliores excuſſi ſunt, non obſtante augmento quod aliis de cauſis factum fuit. Præterea idem aureus tempore contractus vel antè fabricatus & currens qui tempore contractus valebat. 40. ſolidos tantùm, valet hodie cum effectu quadragintaquinque ſolidos, etiam ex illis qui currebant tempore venditionis, & diu ante illud tempus. Et ſic conſtat quòd eſt magnum, efficax & permanens augmentum, quod per deteriorationem monetæ tempore contractus currentis nullo modo compenſatur, prout nec eam verè reſpicit. Et ſic non obſtat quarta ratio, quia ſi valor aureorum fuiſſet pariter, ſcilicet verè & effectualiter diminutus, vt ſuprà *num.* 701. æquè ex interuallo poſt ſolutionem & conſumptionem pretij in rem venditionis ſecundum valorem antiquum, non teneretur emptor poſtea diminutionem illam ferre, ſed teneretur redimens eam ſupplere vſque ad valorem efficaciter receptum & in rem ſuam conuerſum. Igitur pari ratione augmentum poſtea ſecutum, quod non recepit nec ſenſit, non tenebitur addere, ſed deducere poterit per prædicta, idem in ſimilibus. Quarto loco ſuccedit aliquid dicendum de dote qui caſus eſt frequens, & vtilis.

Digitized by

QVÆSTIO XCVII.

SYNOPSIS.

1 *Valor pecuniæ eſt de iure gentium.*
2 *In dubio verba potiùs demonſtratiuè, quàm diſpoſitiuè adiecta videntur.*
3 *Dictà æſtimatione augmentum deducendum, vt diminutio ſupplenda.*
4 *Inciuile eſt expendere partem verborum tantum.*
5 *Augmentum naturam induit, eius cui accedit.*

731 ¶ NONAGESIMOSEPTIMÒ quæritur de pecunia dotali. Hanc quæſtionem diuidam in duas, prima de dote debita exigenda, ſecunda de dote recepta ſoluto matrimonio reſtituenda. Quantum ad primam ſit hæc ſpecies in contractu matrimonij. Pater vel frater Mæuio ſponſo promiſit bis mille ſolatos aureos in dotem certis longis terminis ſoluendos, quibus pendentibus augetur valor impoſititius aurei, vtrum augmentum illud in ſolutione deduci poſſit? Hæc quæſtio multùm differt ab omnibus precedentibus, quæ loquuntur vel quando pecunia numerata eſt, ſiue ex cauſa onerosâ, vt *quæſt.* 90. ſiue ex cauſa mutui, vt *quæſt.* 92. vel quando eſt promiſſa vel reſtituenda tanquam pretium ſeu appretiatio certæ rei, vt *quæſt.* 93. cum ſequentibus, ſed hic eſt ſimplex promiſſio & obligatio ad certam ſpeciem & numerum monetæ per ſe & abſolutè. Vnde videtur quod ſaltem hoc caſu procedat communis ſententia, quod non attendatur variatio bonitatis extrinſecæ: quoniam videtur præcisè & abſolutè habitus reſpectus ad ſpeciem & numerum, de quibus conuenit, non autem ad valorem extrinſecum currentem, de quo nulla facta eſt mentio expreſſa, nec etiam tacitè cogitatum videtur, cùm non promittatur hæc tanquam pretium vel appretiatio certæ rei, ſed ſimpliciter & abſolutè. Et ita ſentit Nicol. Boër. in fortioribus terminis, in *deci. Burdeg.* 327. Sed certè vtcumq; ſimpliciter & per ſe certa ſpecies monetæ ſub certo numero promittatur, tamen ex quo non tanquam maſſa, nec tanquam ſpecies certorum corporum, putà quæ ſunt in tali arca, ſed tanquã quantitas pecuniæ in diſpoſitionẽ deducitur, neceſſe eſt vt ſub ratione quoque valoris impoſititij & currentis tacitè deduci intelligatur, cùm ille valor impoſititius ſit de propria ratione & eſſentia ipſius pecuniæ, & de eius bonitate intrinſeça, vt ſup. *n.* 696. Et hoc ſuppoſito: quòd ſi certus valor impoſititius vniformis & perpetuus, vt de natura pecuniæ, & de iure etiam gentium eſſe debet *l. 1. de contrah. empt.* cum aliis ſup. *num.* 695, ſecùs ſi tunc propter tyrannidem aut calamitatem temporis non eſſet certus & ſtabilis valor impoſititius, & periculum variationis immineret, quo ſolo caſu communis ſententia ſuſtineri poteſt & habet rationem, alioquin falſa & irrationabilis, vt diximus ſup. *q.* 93. *in princ.* Et ſic neceſſe eſt ſoluere per diſtinctionem, quam ibi fecimus *n.* 716. videlicet quòd aut tempore contractus erat certus, vniformis & perpetuus valor impoſititius, nec ſperabatur variatio, & tunc etiam valor ille tacitè ineſt, & limitat contractum. *l. Rutilia. de contrahend. emptio. l. vicinus. in fi. de acq. plu. arcen.* Et cõſequenter ſi augmẽtum ſuperuenerit verum & proprium dictæ ſpeciei, reliquis videlicet monetis manentibus in veteri ſtatu & curſu, ita quòd augmentum ſit efficax & etiam durabile appareat. His concurrentibus & non alia, iuſtum erit augmentum iſtud citra moram ſuperuentam deduci, etiam in ſolutione dotis, & pariter ſi ſuperuenerit decrementum curſus & valoris, ſupplendum erit. Facit quòd etiam in promiſſione & conſtitutione dotis cenſetur habita ratio, æſtimatio & quædam appretiatio bonorum, iunctis aliis circunſtantiis familiæ & dignitatis perſonarum, iuxta *l. quæro de iure dot.*

732 ¶ Limito primò, vt procedat in vera & iuſta dilatione, ſecùs ſi dilatio fuit indebitè quibuſdam fraudibus extorta, ab herede fortè, vel alio ad tantam dotem tradendam purè obligatio, vel ſi quibuſdam fallaciis aut illuſionibus extorta fuerit dilationis prorogatio: quoniam huiuſmodi non purgant nec impediunt effectum moræ, vt de verbis eluſoriis cuiuſdam Capitanei exempla, ponit Odofr. in *l. in minor. C. in quib. cau. reſtitutio non eſt neceſſ.* Limito ſecundò, ſi conſtet mediante hac dote ſponſam multò maiora bona portionis ad ſe ſpectantis reliquiſſe, & læſam fuiſſe, licèt læſio non ſufficiat ad reſciſſionem, tamen ſi ſit notabilis, ſufficit ad æquitatis interpretationem, vt non poſſit debitor dotis deducere iſtud augmentum. Alioquin haberet triplex commodum, videlicet acquiſitionem multò maioris portionis vel honorum, dotem (etiam ſi purè ſoluta eſſet) excedentium: ſecundò, commodum dilationis & interuſurij: tertiò, commodum augmenti, quod eſſet iniquum. Ideò tunc non deducetur, tota enim huiuſmodi quæſtionum deciſio in bono & æquo conſiſtit. Aut verò tempore contractus, licèt eo momento certus eſſet valor impoſititius, & tamen non erat tutus & ſtabilis, quia fiebant vel imminebant monetarum mutationes. Et tunc debent ſolui aurei ad numerum, non deducto augmento, prout hoc caſu, ſi contigiſſet decrementum, non suppleretur: quia ad has incertas mutationes vtcunque euitandas videtur actum & tranſactum de certo certæ ſpeciei monetæ numero, & hoc caſu locum habebit communis opinio. Et puto quòd partim ad periculum harum mutationum reſpexerint Doct. quia ita tenuerunt, licet falſis & ſophiſticis rationibus detenti veram deducendi rationem non viderint, nec plenam & ſolidam doctrinam aſſequi & tradere potuerint. Ex his patet clara & breuis ſolutio quæſtionis, in qua etiam poſt Areſtum, in quo non ſolùm interfuit, ſed etiam præſedit Do. Nicol. Boëri. multùm tamen fluctuauit in *deciſio. Burdeg.* 317.

Dilatio extorta.

Læſio.

733 ¶ Quidam Baro in contractu matrimonij filiæ ſuæ promiſit mille quingentos aureos boni auri & recti ponderis, cunei & legis (vt eius verbis vtar) Regis Franciæ, cum tribus floribus lilij, quolibet aureo computato & exiſtente in valore 27. ſolidorum ſex denariorum monetæ currentis, idque ſub pluribus terminis: quibus pendentibus aurei volor extrinſecus auctus eſt, quæritur cuius temporis valor attendi debet, an contractus, an verò termini ſolutionis? Et certè ſemota noſtra analytica conſideratione hæc quæſtio valdè difficilis & ambigua eſt, vt patet ex ſinuoſis & perplexis opinationibus etiam Senatorum ſuper hac re diſputantium, à D. Boërio ibi collectis, vbi tandem Boërius ſatis apertè indicat ſe ſententiam tenuiſſe, & tenere contrariam Areſto, quod refert

in Senatu Burdegalenſi, vbi non ſolùm interfuit, ſed A etiam præſedit, pro debitore latum anno 1522. Et vltra communem ſententiam, & quæ in eam rem adducit ibi Boërius pro creditore, vt non poſſit debitor deducere augmentum, fortiter prima facie vrgent verba & tenor obligationis, quæ non ſolùm incipit à certa ſpecie & numero monetæ aureæ, videlicet à 3500. coronatis, ſed etiam illi aurei ſignatè determinantur certis ſuis omnibus quidditatibus & qualitatibus bonitatis intrinſecæ ſpeciei ſuæ, ibi (*boni aurei, recti ponderis, cunei*, &c.) Et ſic, ſi vnquam, maximè hic videntur contrahentes reſpexiſſe & ſe determinaſſe ad certam ipſam ſpeciem & numerum talium coronatorum, eorúmq; valorem intrinſecum: præſertim cùm contraheretur non à mercatoribus & plebeis, B ſed à nobilibus & potentibus, qui magis ad quantitatem & bonitatem auri, quàm ad curſum vel ad ſolidum & libram reſpexiſſe videtur. Et maximè cùm non ageretur de appretiando vino vel frumento vendito, aut aliis fructibus vel reditibus, ſed de dote filiæ & ſponſæ metienda in contractu matrimonij: vbi propter ſplendorem & magnificentiam inter nobiles & potentes ſolitam, magis ad marcam ſeu pondus & bonitatem auri (quod magnificentius & liberalius eeſt) quàm ad curſum impoſititium vel ad ſolidum & libram (quod ſordidius & illiberalius vulgò habetur) reſpexiſſe videntur. Non obſtat quòd hoc facta eſt expreſſio & deſignatio valoris tunc currentis quia in promptu ſunt duæ ſolutiones. Prima, quam tangit ibi Boërius *num. 5. & num.* 10. quòd hoc videtur factum non cauſa taxationis, ſed demonſtrationis, & quòd in dubio æſtimatio non facit emptio-
2 nem. Facit quòd in dubio verba potiùs demonſtratiuè quàm diſpoſitiuè abiecta videtur. *l. quidam teſtamento. in princip. de leg.* 2. Alexand in *l. centurio.* vbi Iaſ. *col. de vulg. & pupil.* & *conſil.* 10. *col.* 2. (vbi dixi) *li.* 2. Secunda, quam omiſit Boerius, ea eſt omnium fortiſſima, quob ibi ex hypotheſi aurei non erant variati in pondere vel materia, ſed manebant in eadem bonitate intrinſeca, in qua erant tempore contractus: augmentum verò erat merè extrinſecum, & ſenſim ſuperuenerat propter reliquam minutiorem monetam intrinſecùs deterioratam. Vnde ſequuntur duo, primum, quòd valor coronatorum non dicitur auctus, etiam extrinſecùs: quia notabilis deterioratio D intrinſeca minutionis monetæ neceſſariò inducit augmentum æſtimationis pretioſioris monetæ manentis in eadem materia & pondere, nec dicitur augmentum valoris, ſed æqualis commenſuratio & proportio ad monetam deterioratam, vt per Cor. *conſ.* 279. *in fi. conſ.* 287. *in fi. lib.* 3. Secundum, quòd etiam ſi illa expreſſio valoris tunc currentis ſtet taxatiuè & non demonſtratiuè, illa taxatio facit pro creditore contra debitorem, quia expreſſim non refertur ad monetam tunc currentem: ſed 27. ſolidi cum dimidio illius temporis valebant tempore litis motæ 39. ſolidos vel plus plus monetæ tempore litis motæ currentis, ad quam coronatus aſcenderat. Et ſic in effectu coronatus non plus valet hodie (referendo ad tempus litis vel Areſti) quàm valeret tempore contractus, ſiue veterem, ſiue E nouam monetam inſpicias: imò diceretur diminutum in valore extrinſeco, niſi in eodem valore fuiſſet auctus pro rata deterioratione minutioris monetæ. Igitur nullum eſt augmentum deducibile, & ſic nihil deducendum, ſed integer conuentus aureorum numerus perſoluendus.

734 ¶ Sed his non obſtantibus puto iuſtè & ſanctè iudicatum à præfato venerando Senatu Burdegalenſi Probatur primò, ſupponendo quòd tempore contractus, qui videtur fuiſſe circa annum ſeſquimilleſimum, dictus valor impoſititius coronati tunc eſſet, prout erat, certus & ſtabilis, quo caſu & ſi non eſſet facta mentio, videtur tamen fuiſſe ſaltem æquè

Senatus Burdegal.

principaliter in conſideratione, & ſic augmentum efficax deducendum, per prædicta in præcedenti quæſtione. Secundò, per locum à fortiori, quia ſi habetur ratio augmenti vel decrementi valoris extrinſeci, quando nulla de eo facta eſt mentio: igitur multò magis quando certi aurei deducuntur in diſpoſitionem expreſſè ſub ratione valoris tunc currentis, vt hìc. Tertiò, quia ſi hoc caſu pendentibus terminis & tempore ſolutionis contigiſſet valorem extrinſecum coronati minui, non ad breue momentum, ſed perpetuò, vel ad durationem conſiderabilem, nónne gener iuſtè petere poſſet illud decrementum ſuppleri? Certè tenor cōtractus & rei æquitas euidens eſt, quòd ſic: quia non fuerunt ſimpliciter promiſſi tales aurei certi ponderis & caracteris & materiæ; ſed etiam ſub ratione certi valoris currentis. Ergo in illo valore dari debent, vel ſuppleri: alioquin deciperetur gener, qui minorem ſummam quàm per relationem expreſſam ad valorem tunc currentem ſtipulatus fuerat, cogeretur recipere. Igitur pari ratione debet pati deductionem augmenti. Et fortiùs etiam ſi tempore contractus ſuberat periculum mutationis monetæ, adhuc idem hoc caſu dicendum, propter relationem expreſè factam ad certum valorem currentem, iunctis longis dilationibus. Videntur enim partes præuidiſſe, quod interim multipliciter augeri vel minui poſſet curſus monetæ: ad quod præcauendum & futuram captionem vitandam, mutuò ſibi cauerent de computando ſub certo valore tunc currenti. Et C ſic hic caſus longè minùs dubitabilis eſt quàm præcedens, quia hic indiſtinctè ſiue tempore contractus monetæ curſus erat ſtabilis, ſiue mutatio imminebat, ſtandum eſt valori, qui erat tempore contractus, ex quo non ſunt aurei deducti in diſpoſitionem, niſi ſub eo valore expreſſo, qui eſt pars obligationis: & quàm ſit minùs dubitabilis clariùs liquebit in ſolutione contrariorum.

735 ¶ Et primò non obſtat quod adducitur de vulgata ſententia, in qua ſe fundat Boëri. quia falſa & malè fundata, vt ſup. *quæſt.* 93. *in princ.* Et ſi vera eſſet, adhuc non haberet locum hoc caſu, vbi actum eſt de certo valore extrinſeco, videlicet 27. ſolidorum cum dimidio pro quolibet coronato, cui ſtandum eſt ſecundum Bal. in terminis dotis. in *conſi. incip. punctus quæſtionis* quod eſt *conſ.* 399. *lib* 2. ſecundum veterem, & *conſ.* 113. *lib.* 5. ſecundum nouam impreſſionem, & ſequitur Soc. *conſi.* 198. *li.* 2. vbi inquit, quòd licet obligatio incipiat à Florenis, vel certa ſpecie monetæ, tamen illa verba (ad computandum tot librarum vel ſolidorum) ſignificant quòd illa æſtimatio reddi debet, & non maior, & ſic augmentum deducendum, prout etiam diminutio ſi qua eſſet ſupplenda. Facit Bar. in *l. Paulus in fi. de ſolutio.* quem communiter in hoc ſequuntur Doct. licèt ipſe Bart. contrarium velle videatur. in *l. pe.* §. *ſi mancipia ſolu. matri.* quem ibi reprobant vterque Imol. Et quamuis Bartol ibi loqua- 3
tur quando obligatio incipit à ſumma generali quantitatis, putà centum libris reddendis in Florenis ſub eadem æſtimatione: nos verò hìc loquamur quando incipit à certa ſpecie monetæ, putà à 150. aureis ſub tali æſtimatione ſeu valore extrinſeco: tamen ſub tali differentia non meretur nouam diſtinctionem fieri, nec inducit differentiam iuris, prout nec vllam implicat diuerſitatem facti, ſed conſiſtit in ſola tranſpoſitione verborum, quæ idem vtrinque ſignificant, videlicet vt debeat attendi valor extrinſecus, qui erat tempore contractus, & in eo expreſſus fuit. Et ita rotundè, ſimpliciter & breuiter dicendum, quamuis ſuper hoc Marti. Lauden. *tract. monetæ. col fina.* & Curt. ſenior. *eod. tract. quæſt.* 11. & Albert. Bru. *tract. de aug. concl. vltima, fallentia.* 8. adeò ſe ſe inuoluant, vt vix certus ſenſus colligi poſſit. Non obſtat quòd dicebam, vrgendo principium verbo-

verborum obligationis, & qualitatem perſonarum & contractus matrimonij, quòd partes videntur habuiſſe reſpectum ad certam ſpeciem & numerum monetæ tantùm, quia reſpondetur primò, quòd illa verba non excludunt conſiderationem valoris extrinſeci, cùm ſit de natura & ſubſtantia omnis monetæ, & æquè principalis, & etiam inter magnates, & in cõtractibus matrimoniorum ſolet expendi, teſte experientia. Secundò, quòd non oportet vrgere vel expendere partem verborum tantùm, ſed omnia ſimul. *l. in ciuile de legib.* & conſequenter ea in quibus in eadem ratione ſit determinatio ad certum valorem extrinſe-
4 cum. Non obſtat quòd mentio valoris extrinſeci & currentis ſit cauſa demonſtrationis, quia imò ſtat diſpoſitiuè & taxatiuè, cùm ſit in verbis diſpoſitiuis, & etiam facilè cenſetur ineſſe diſpoſitioni per prædicta: igitur multò magis valor expreſſis.

736 ¶ Non obſtat quòd valor coronatorum non creuerit niſi propter deteriorationem ſolidorum, quia dico quòd licèt ſolidi poſteà excuſſi ſint deterioris materiæ, tamen ſunt eiuſdem valoris & æſtimationis, vt veteres in foro & in omni contractu: nec veteres ſolidi plus valent quàm noui in vſu communi. Et ſic argentum coronati verum & efficax eſt: valet enim triginta nouem ſolidos, ſiue de veteribus, ſiue de nouis indifferenter: & ſic multum plus valet in effectu tempore ſolutionis, quàm valeret tempore contractus. Et multùm, non ſolùm ex inopinato, ſed etiam contra tenorem contractus læderetur debitor, qui non fuit in mora ſoluendi in termino conuento, ſi teneretur ſoluere ad numerum ſecundum æſtimationem præſentem, & non ſecundum æſtimationem contractus. Patet ad ſenſum, & per ipſam rei euidentiam, quia nobiles non ſolent habere pecunias diu otioſas in arca, & ſi dictus Baro habuiſſet, veriſimiliter non cauiſſet ſibi de tot dilationibus ſoluendi quas habere voluit, vt de fructibus & reditibus ſuis poſſet cum tempore ſummam conficere. Cùm autem fructus & reditus communiter conficiantur, & in pecuniam redigantur per ſolidum & libram, quanto plus valebit aureus, tanto minus aureorum ex reditibus ſuis conficere poterit: & contrà, quantò minoris valebit aureus, tantò plures aureos recipere & ſoluere poterit, ſine exinanitione domus. Hinc ſatis apparet expreſſionem certi valoris diſpoſitiuè & taxatiuè factam in gratiam vtriuſque, ne ſi fortè creſcerent aurei, debitor nimium damnum pateretur, & reditibus non ſufficientibus cogeretur partem patrimonij vendere, vel vſuris ſuccumbere, & pariter ne damnificaretur creditor, ſi interim decreſcerent. Nec eſt ſomniandum, taxationem illam referri ad bonitatem intrinſecam monetæ tunc currentis, quia hoc eſſet contra mentem & directam ſignificationem verborum, quæ reſpiciunt numerum & curſum ſolidorum, & bonitatem extrinſecam, non autem intrinſecam eorum bonitatem, quæ etiam impertinens & inutilis eſſet, ad id de quo agebatur, videlicet ad dotis debitæ ſolutionem, cùm in ſoluendis debitis, & rebus acquirendis non plus valeant veteres quàm noui ſolidi.

737 ¶ Ex his promptum eſt nullo negotio ſecundum quæſtionis partem decidere, de dote reſtituenda, pariter enim dicendum eſt efficax augmentum deducendum, vel decrementum ſupplendum: ſaluo quòd cùm hic eadem ſit æquitas: quæ in mutui reſtitutione, eadem limitatio adhibenda eſt, quæ ſuprà *nu.* 701. videlicet vt ſi augmentum ſuperuenerit mox poſt dotem datam, ita quod recipiens habuerit commodum augmenti, non poſſit illud deducere, & pariter ſi decrementum ſtatim ſuperuenerit, non teneatur illud ſupplere Et ita debet intelligi deciſio prudentiſſimorũ virorũ Collegij Neapolitani, quam refert (licet non ſic declaret) eorum Collega Matth. *Statuta Neapol.*

A Affli. *Deciſio. Neap.* 194. dotem mille centum florenorum, quorum valor extrinſecus interim decreuit, debere reſtitui ſecundum valorem currentem tempore dotis traditæ, & ſic ſupplendo ſuperuentum decrementum: quæ eſt optima deciſio, non in communibus Doctorum lacunis, ſed in mera æquitate & iuris medulla fundata: quia gener habuerat commodum antiqui valoris diu antè ſuperuentum decrementum. Eodem modo dicendum eſt in collatione. Vnde ſi filia nubens accepit à patre myriadem aureorum, cum aureus valeret 40. ſolidos, tempore verò obitus patris valet 45. ſolidos, non tenebitur conferre præciſè myriadem aureorum, ſed ſolum in æſtimatione, qua erat tempore dotis datæ, & ſic deducto augmento: alioquin ſequeretur quod pro viginti mille libris re- *Collatio.*
B ceptis teneretur conferre duo & viginti mille quingentas libras. Et pariter ſi ſit in mora conferendi, caſu quod debeat vſura currere, ſecundum not. ſup. *quæſt.* 88. non current vſuræ niſi pro rata viginti mille librarum: & hoc niſi augmentum ſuperueniſſet ſtatim poſt dictam dotem, ita quòd filia vel maritus eius percepiſſent commodum augmenti: & pariter decrementum ſuperuentum poſt conuerſionem in rem eorum ſecundum veterem valorem ſupplebunt, vt modò diximus. Idem in ſimilibus.

738 ¶ His ſcriptis dum regeſta mea voluo, reperi ante tredecim annos à me diſcuſſam, q. quæ tunc erat in facto. Anno 1480. dum aurei non valerent niſi 35. ſolidos, mulier dedit in dotem mille quadringentos aureos ſolares, cum pacto, quòd in caſum quo non
C haberet communionem bonorum cum futuro ſponſo, redderentur ei vel ſuis ſoluto matrimonio, Gallicè (*Au pri du denier Pariſis*) hoc eſt ad verbum, ad rationem denarij Pariſienſis, vel [illegible] ad rationem ſeſquiquartam augmenti, videlicet quod tanta ſumma, quanta viro data & per eum recepta erat, redderetur cum augmento quartæ partis: poſtquam autem matrimonium diu ſtetiſſet, tandem eo ſoluto cum omiſſa communione dos repeteretur ſecundum formam pacti, túncque, videlicet anno 1532. aureus ſolaris auctus eſſet de decem ſolidis, valebat enim ex edicto regio & communi vſu 45. ſolidos, dubitabatur an totidem 1400. aurei cum augmento quartæ partis non deducto ſecuto augmen-
D to reddi deberent? Vidi ab antiquioribus & conſultiſſimis huius ſupremi fori patronis reſponſum & concluſum, quòd totidem aurei in ſpecie reddi debebant, non deducto augmento extrinſeco, ſed quantum ad augmentum conuentionale ad rationem denarij Pariſienſis, videlicet proportionis ſeſquiquartæ, quòd debebat attendi non valor præſentis temporis, ſed valor, qui erat tempore contractus, vt ſic heredes viri vltra prædictos totidem aureos ſoluerent heredibus mulieris quartam partem ſummæ, quam prædicti aurei conficiebant ſecundum valorem tempore contractus currentem ad ſolidum & libram, & ſic in effectu pro bis mille quadringentis quinquaginta libris tempore contractus receptis,
E redderent ter mille ſeptingenta ſexaginta duas libras cum dimidia, videlicet 3150. libras in dictis aureis pro ſorte & 612. libras cum dimidia pro dicto augmento conuentionali. Et ſic quantum ad primum caput, videlicet ſortis principalis aureorum, ſecuti ſunt communem errorem aduſque receptum, & opinabantur eam meram iuris veritatem. Quantum autem ad ſecundum caput, videlicet augmenti conuenti, ex magna & vrgente æquitate cenſuerunt limitandum ad valorem tempore contractus currentem: quia tunc non erat veriſimile futurum tam magnum aureorum augmentum, & vir promittens augmentum ſeſquiquartum, veriſimiliter inſpexit ad valorem currentem tempore contractus, & ſi cogitaſſet fore vt aurei ſic augerentur, nullum promiſiſſet augmentum,

ſaltem non tantùm. Atqui ſi vera erat & ſequenda communis opinio in primo capite, ſequenda etiam erat in ſecundo capite, non ſolùm ex vi verborum, ſed etiam de iure, & ex mente & paritatis ratione. De vi verborum patet, quia vt verbum (principale & diſpoſitiuum redderentur) refertur ad eoſdem aureos numeratos, ita illa verba Gallica, *au prix du denier*, & in eadem oratione poſita, & eodem verbo principali determinata, referuntur ad eoſdem aureos: igitur eodem modo & pariter determinari debent, non autem difformiter *l. iam hoc iure. de vulg. & pup.* cum vulga. Tum communis modus loquendi [denarii Pariſienſis] cum adiuncto [ad rationem ſiue proportionem] vt hîc talis eſt, quod non refertur ad aliquot denarios in ſpecie, ſed indiſtinctè & promiſcuè ad augmentum quintæ partis totius aucti, ſiue ad proportionem ſeſquiquartam ſummæ vel quantitatis de qua agitur, ſiue de quantitate librarum in genere, ſiue de aureis vel alia certa ſpecie monetæ agatur. Cùm igitur fiat mentio denarij Pariſienſis per modum proportionis ibi (*Au prix*) id eſt ad ratam ſeu rationem non ſignificat niſi augmentum ſeſquiquartum ſummæ, de qua agebatur, & tantò magis cùm non referatur ad ſolidos, nec ad libras vel aliam ſummam, ſed ad prædictos aureos in eadem oratione & determinatione eiuſdem verbi reddendi dictos aureos ad dictam ratam vel proportionem. Et ſic ipſa vis verborum ſonat, quòd eo caſu redderetur 1400. aurei cum augmento quartæ eorum partis, & ſic in totum mille ſeptingenti quinquaginta aurei, qui tempore ſolutionis valebant & valent ter mille nongentas triginta ſeptem libras cum dimidia.

7.9 ¶ De iure patet, quia de iure augmentum ſiue additamentum ſequitur naturam aucti ſeu principalis & vniformiter eodem iure tanquam eius pars regulatur. *l. etiam.* & ibi Bal. *C. de iure dot. l. quod in rerum.* §. *ſi quis poſt. de leg.* 1. latè Cur. ſenior *conſ.* 56. Latiùs Alber. Bru. in *tract. de augmen. col.* 17. Andr. Tiraq in *repet. l. ſi vnquam* *C. de reuoc. donationibus* *vet. donatione largitus, nu.* 181. in *tract. retract. proxi.* §. 1. *glo.* 18. *num* 51. tetigi in *conſ. Pariſ.* §. 22. *num.* 44. tex. in *l. inter ſocerum.* 8. *cum inter.* ibi, *nec ſeparabitur portio, quæ data eſt additamenti cauſa, de pact. dot.* Igitur ſicut ſtante communi ſententia debebant totidem aurei reddi in ſpecie, non attenta variatione extrinſeca, ita neceſſariò ſequitur de iure, quòd augmentum illud conuentionale intelligitur

Augmentum ſequitur naturam aucti.

A de quarta parte totidem aureorum in eadem pariter ſpecie, & ſic in caſum augmenti extrinſeci, non deducto eo augmento, nec de principali nec de additamento. Similiter de mente partium & rationis paritate liquet: quia ſi iuxta communem ſententiam contrahentes intelligebant habere reſpectum ad numerū & ſpeciem aureorum, & quod redderetur dos in totidem aureis, non inſpecta variatione extrinſeca, ſequitur quòd idem intellexerunt de augmento conuentionali, ex quo pacti ſunt de augmento in ſimilibus aureis, non autem in alia moneta: quia clauſula augmenti, refertur ad proportionem ſeſquiquartam ſimilium aureorum: & conſequenter ſiue eorum valor extrinſecus minueretur, ſiue augeretur, ſemper reddi deberent B 1750. aurei, tam pro ſorte quàm pro augmento: & ſic dicta conſultatio, ſtante communi ſententia in qua partim fundatur, non poteſt ſtare. Cùm autem dicta communis opinio ſimpliciter falſa ſit, vt probauimus, & contrahentes ad valorem extrinſecum aureorum ſtabiliter currentem tempore contractus, etiam alio non expreſſo, reſpexiſſe cenſeantur, per prædicta, nunc clarum eſt, augmentum tam de ſorte quàm de additamento deducendum eſſe. Plus dico, quòd etiam ſi prima communis ſententiam vera eſſet, adhuc idem dicendum eſſet in hac hypotheſi, ex quo facta eſt relatio ad denarios, & ſic partes cogitauerunt de valore extrinſeco, ſeu de quantitate denariorum reſultante ex aureis, quo caſu clarum eſt, quòd debet attendi valor, qui erat tempore contractus Et ſic hoc C caſu non tenebantur heredes viri in effectu reddere vſque ad ſummam 3737. librarum cum dimidia, ſequendo communem Doctorum errorem, nec vſque ad 3762. libras cum dimidia, ſecundum dictam conſultationem: ſed ſolùm vſque ad 3062 libras cum dimidia, videlicet 2450. libras pro ſorte, & 612. libras cum dimidia pro additamento conuentionali, vt pro toto ſuffecerit reddere mille trecentos ſexaginta vnum ſolatos, cum quinque ſolidis Turonenſibus: quia in aureis vtrumque, tam ſors recepta, quàm additamentum, reddi debet, ex tenore pacti & diſpoſitione iuris. *d. l. inter ſocerum.* §. *cùm inter.* deducto ſuperuento & inopinato augmento *per prædicta.* idem in ſimilibus. Ad ea quæ dixi, ſuprà *num.* 392. quòdduo ſufficiant, adde Petrum Paulum Pariſinum *conſil.* 54. *conſil.* 55. *lib.* 1. Quinto loco occurrit quæſt. ſequens.

QVÆSTIO XCVIII.

SYNOPSIS.

1 *Diſpoſitum ad numerum in crediti naturam abit.*

2 *Conſignatio pro ſolutione eſt.*

740 ¶ NONAGESIMOOCTAVÒ, Quid in depoſito, putà agens ad retractum vel redemptionem fundi conſignauit penes actuarium vel mercatorem mille aureos, dum autem lis protrahitur, eorum æſtimatio de quadraginta ad quadraginta quinque ſolidos augetur? Reſpond. ſi eſt depoſitum primi gradus, de quo ſuprà *quæſt.* 83. *num.* 6. 1. nulla eſt quæſt. cùm ſteterit in dominio & periculo deponentis, vel eius qui eſt in mora. Si verò eſt depoſitum ſecundi gradus ſcilicet ad numerum, quod abit in creditum periculo recipientis, vt *l. certi condictio. in fi. cum l. ſeq. ſi cert. pet.* tunc ſi eſſet verum depoſitum, ſcilicet in meram cuſtodiam, vt teneatur depoſitarius indilatè mox cùm petetur

Depoſitum.

D reddere, & ſic non habet ius vtendi ſumma depoſita & debita, prout manet depoſita, videlicet in genere quantitatis purè ſic debitæ in abſtracto, & non in concreto ſpeciei ſeu corporum, per no. ſup. *num.* 18. Et adhuc idem, quia licet interim depoſitarius fuerit dominus corporum, quibus potuit vti, tamen aſtrictus fuit eadem corpora vel ſimilia ſemper tenere parata: & ſic non potuit vti, ſed, vt veriſimile eſt, ſemper totidem ſimiles ſpecies otioſas & paratas tenuit, & ſic non debet teneri, nec ſupplere quidem decrementum, ſi quod interim acciderit, etiam ſi ſalarium cuſtodiæ recipiat: nec poterit deducere augmentum quod ſuperuenerit, ſed præciſè totidem numero ſimiles ſpecies reddere tenetur, ſicut obligatus ad tot aureos præciſè, cum pacto, vt nec augmenti nec decrementi

Digitized by Google

crementi ratio habeatur. Si verò eſt depoſitum tertij gradus, videlicet improprium ita vt conceſſa ſit facultas vtendi, vt non poſſit mox, niſi poſt tempus congruum tacitum vel expreſſum cogi reddere, & cùm ſit ſimile mutuo, *vt ſuprà num. 634.* idem dicetur quod in mutuo ſuprà *quæſt.* 92 Prædicta ſunt clara ex parte actoris, qui ſuccubuit. & ſic conſignationem repetentis. Quòd ſi vicerit, in caſum quidem decrementi nulla etiam eſt quæſtio.

741 ¶ Sed in caſum augmenti, quæritur an ſpectet ad reum qui fuit in mora? videtur quòd ſic: tum quia huiuſmodi ſolutio vel reſtitutio ſortis trahitur retrò ad diem conſignationis & iudicij cœpti, idque cum effectu, quia tenetur reus ad fructus fundi vel rei retractæ ex eo tempore: tum quia ad eum ſpectauit periculum pecuniæ: ergo videtur quòd ad eundem ſpectet augmentum, præſertim fortuitum, & ſine facto & ſumptu deponentis ſuperuentum. Tum
2 quia dicta conſignatio videtur quædam ſolutio, habet enim ipſo iure effectum realis ſolutionis: quia ipſo iure ex tunc liberatus eſt deponens ab omni alia reſtitutione ſortis. *l. acceptam. C. de vſur. l. obſignatione. C. de ſolutio.* Sed ſi debitor ſoluere volens conſignauerit non dubium quin augmentum ſpectet ex tunc ad creditorem, ſicut & decrementum & periculum. Tum poſtremò, vt conſignans conſequitur etiam retrò omnia commoda conſignationis, ita videtur quòd non debeat interim capere aliquod commodum de pecunia conſignata, alioquin cenſeretur conſignationem reuocare: ergo non debet habere dictum augmentum, & ſic ſpectabit ad reum acquieſcentem. Breuiter his non obſtantibus, dico quòd iſtud augmentum ſuperuentum antequam reus acquieſceret & deſineret eſſe in mora, ſpectat ad conſignantem, qui licet vicerit, & omnia commoda conſignationis & victoriæ habeat, poteſt illud deducere. niſi in caſum, quo ſpectaret ad depoſitarium, vt diximus. Et moueor, tum per ea quæ dicunt Docto. contra creditorem moratorem in *l. vinum. ſi cert. pet.* per *l. i. in ſi. de actio. empt.* Tùm quia ad commodum moratoris non debet diligens deterioris eſſe conditionis quàm negligens: ſed ſi non conſignaſſet, vel conſignationem vt poterat recuperaſſet, poſſet deducere augmentum (loquor enim in themate huius. quæſt.) Secus ſi debebantur præcisè certi aurei ad certum numerum, obſtante quocunque augmento vel decremento ex pacto expreſſo, quia tunc ceſſaret hæc quæſt.) ergo & nunc poterit, & morator ſuæ moræ imputare debet, quòd non prius eam purgauit. Non obſtat quod dictum eſt de ſolutione vel conſignatione cauſa ſoluendi, quia illa fit purè & abſolutè, & de eo quod purè debetur: & ſic non eſt ſimile cum caſu noſtro, vbi pecunia conſignata non debetur purè & abſolutè, ſed implendo reſpectiuè, & faciendo per reum id ad quod viciſſim tenetur, quod cum recuſet facere pecunia antè conſignata, non debetur ei cum effectu, nec debet ei tradi, ſed ſtat velut ſequeſtrata: & ſic non debet habere commodum pecuniæ, ſibi (ob ſuam moram, & non impletionem eius quod debet) nondum debitæ cum effectu. Conſequenter non debet habere illud augmentum, licet propter iniuſtam ſuam moram debuiſſet ferre, moræque adſcribere periculum, & omne incommodum, ſi quod accidiſſet. Et ſic ſoluta ſunt omnia obiecta. Sexto loco occurrit. quæſt.

QVÆSTIO XCIX.

SYNOPSIS.

1 *Fauor legitimæ.*
2 *Omnes ſpecies monetæ ſunt fungibiles.*
3 *Legata quantitate, valor inſpicitur qui fuit tempore teſtamenti.*
4 *Qui quantitatem in genere debet poteſt ex viliori moneta ſolutionem facere.*

742 ¶ NONAGESIMONONÒ quid in legato, puta mille ſolatorum qui tempore teſtamenti vel legati valebant ſinguli 32. ſolidos, ſed tempore mortis 40 tempore verò petitionis vel ſolutionis 45. Breuiter idem quod ſuprà diximus in contractibus, vel ſcilicet inſpiciatur valor impoſititius currens tempore diſpoſitionis, ſiue contractus, ſiue teſtamenti: quia obligatio accepit ſuam certitudinem & limitationem ſecundum quod, quale & quantum tempore diſpoſitionis, nec ex poſt facto mutatur. *l. Rutilia. de contrah. emptio.* & in teſtamentis ſunt. tex. in *l. vxorem §. teſtamento. de lega.* 3 *l. ſi ita. de auro. & argen. lega. l. Aurelius. §. teſtamento. de libera. lega.* Hinc vt pulchrè ait Bald. *con. pe. coram vobis. lib.* 1 vbicunque agitur ex diſpoſitione hominis attenditur tempus diſpoſitionis, vt ſciatur quid quale & quantum debeatur, non autem tempus ſolutionis. Ergo cùm valor impoſititius pecuniæ, quem extrinſecum vocant, ſit de quantitate & parte integrali, ſubſtantiali & æquè principali legati pecuniæ, ſiue in genere quantitatis relictæ, ſiue in certa quauis ſpecie monetæ, debet ea quantitatis & valor legati ſecundum tempus teſtamenti, non mortis nec ſolutionis attendi. Limito, ſi legatum vel inſtitutio facta eſſet pro legitima filiæ, quæ fortè hoc mediante per ſtatutum vel conſuetudinem loci excluditur: quia tunc ſi ſumma relicta eſt modica præ portione, quam filia iure communi habitura fuiſſet ab inteſtato, dico quòd decrementum benè debet ſuppleri vt in alijs: ſed tamen decrementum non deberet deduci, tum per ea quæ in ſimili dixi ſuprà *num.* 74 tum propter fauorem legitimæ, quæ debuiſſet haberi in corporibus hæreditariis cum augmento. *l. ſcimus. §. repletionem. C. de inofficio. teſta.* tum vt tantò minus recedatur à iure communi. Et inquantum dixi debere attendi tempus teſtamenti, dices forſan nil eſſe noui, ſed actum agi: quaſi omnes Docto & veteres & recentiores communiter teneant, in æſtimatione monetæ, ſi variata ſit, debere attendi tempus teſtamenti, non mortis, vel ſolutionis. Ita enim Oldra. *quæſt.* 31. thema tale eſt. Albert. poſt Guiliel. de Cu. in *l. cùm quid. col. fin in l. vinum, col. fi. ſi cer. pet.* Paul. *l. 3. in fi. princi. Cod. communia. de lega.* Marti. Lauden. in *tract. mone. col. pe.* Cur. ſenior *eodem tract. quæſt.* 4. Alber. Bru. *tract. de a gmen. in vltima conclu. amplia.* 9. At ego dico, quòd ſi rectè inſpicias & expendas, longè aliud loquuntur, longè diuerſa eſt mens eorum: non enim de curſu & valore impoſititio ſeu bonitate extrinſeca loquuntur & ſentiunt, ſed de bonitate materiali & intrinſeca, quam attendi & exigi volunt tempore teſtamenti, vel diſpoſitionis, ſiue legata, vel aliter debita ſit pecunia, ſiue nomine quantitatis genericæ, puta centum libræ, ſiue certa ſpecies monetæ, puta centum aurei ſolares, & peſſimè, per ea quæ dicam in *quæſt. ſeq.* Obſcuritas Docto.

743 ¶ Cæterùm de bonitate extrinſeca ſentiunt,

tempus non diſpoſitionis, ſed ſolutionis attendi, non curando de augmento vel decremento, niſi à tempore moræ, provt aduſque inualuit communis Doct. error. Et ita diſertè explicat, & ſe declarat Pau. in. *d. l g. . in fi. princi.* Alcia, poſt alios in. *d. l. cùm quid.* & malè per ea quæ nouè dixi in præcedentibus. Verum eſt quòd Soci. con. 6. lib. 1. loquens de bonitate extrinſeca, tenet debere attendi tempus teſtamenti: ſed loquitur in longè diuerſis terminis, videlicet quando legatum eſt factum de quantitate in genere, vel de florenis, qui ſecundum communem modum loquendi loci tempore teſtamenti intelligebantur de certa quantitate in genere cuiuſcunque monetæ, non autem de certa ſpecie monetæ, provt loquimur. Oldra. tamen, qui nondum ſaniorem quorundam veterum ſententiam, de qua ſuprà *numer.* 696. penitus exuerat, non vbique eodem modo ſentit in hac materia, ſed modò varius, modò obſcurus: quia *in con.* 168. *ad primam quæſt.* 3. rectè tenuit in æſtimatione & ſolutione pecuniæ, puta certæ ſummæ Turonenſium, quòd non debet haberi reſpectus ad valorem intrinſecum, ſed ſolùm ad valorem extrinſecum, & curſum communem & vſualem: ſed in *d. con.* 31. in legato ducentarum librarum cùm teſtator ſuperuixiſſet decem annis, & quærat de qua moneta debeant ſolui ducentæ libræ, an de moneta, quæ currebat tempore teſtamenti, an quæ currebat tẽpore mortis, apparet quòd non quærit de bonitate extrinſeca eſſet enim fatua. quæſt. cùm non ſit legata in certa ſpecie monetæ, ſed in quantitate generica ab omni certa ſpecie abſtracta: & ſic neceſſariò omnes ſpecies monetæ recipiunt functionem ſecundum omnes. Quærit ergo tantùm
2 de bonitate intrinſeca, quia interim facta eſt pecunia deterioris materiæ: & ſic ibi cenſet ſoluendum etiam ad rationem bonitatis materialis & intrinſecæ, quæ erat tempore diſpoſitionis ſiue teſtamenti, ſiue contractus. Sed in *con.* 14. *incip. cùm quæſtio.* obſcurus eſt in facto, provt etiam cæteri aſſolent in hac materia: format enim quæſtionem de arbitris, qui vni adiudicauerunt totam hæreditatem, & eundem condemnauerunt alteri ad ſoluendum duodecim libras Turonenſium paruorum, deinde interuallo citra moram debitor vult ſoluere Turonẽſes groſſos, computando quemlibet groſſum pro quindecim vel ſexdecim Turonenſibus paruis, provt valebat & currebat tempore arbitrarii lati. Creditor autem vult attendi Turonenſes paruos hodie currentes, ex quibus Turonenſis groſſus non valet niſi quatuordecim. Decidit Oldra. inſpiciendum tempus lati arbitrij, & ſatis aperit quòd non quærebatur de mutatione groſſi, & meritò: quia groſſus non erat deductus in diſpoſitionem, nec erat in obligatione, ſed in facultate, ſiue de illo groſſo, ſiue de alia ſpecie monetæ conficeretur & præſtaretur ſumma debita.

Perplexitas Oldra.

744. ¶ Et nemo dubitat quin inſpiciendum ſit tempus ſolutionis vel conſignationis tantùm in ſpecie monetæ, quæ non eſt in obligatione, ſed in facultate. Et ſic ibi tota quæſtio erat ſuper mutatione Turonenſium paruorum, nec tamen aperit Oldra. an eſſet extrinſeca, an intrinſeca, quo fit vt ea deciſio Oldra. ſit incerta & inutilis. Nos ergo diximus non curandum de variatione bonitatis extrinſecæ, ſed præſtanda, & ſufficit bonitas extrinſeca, quæ erat tempore ſententiæ: hoc eſt ſoluendas omnino duodecim libras de illis Turonenſium paruorum libris, quæ currebant tempore ſententiæ. Hæc autem vulgaris & numeralis libra non eſt ſemper & vbique eadem, ſed quando etiam in eodem loco diuerſa, vt Papiæ, vbi teſte Cur. ſeniore in *dict. tract. quæſt.* 12. eſt libra Papienſis decem ſolidorũ, & libra Imperialium, quæ eſt dupla, ſcilicet viginti ſolidorum. Et etiam in hoc regno & ferè vbique licet libra ſit. 20. ſolidorum, vt etiam teſtatur. Io. Fab. in *authenti. hoc niſi. in fi. C. de ſolutio.* Cor. *con.* 135. *litera, d. lib.* 3. tamen quædam libra Turonenſis dicitur, quæ eſt. 20. ſolidorum Turonenſium, quædam in hoc regno libra Pariſienſis, quæ eſt. 20. ſolidorum Pariſienſium, ſolidus autem Pariſienſis eſt ſeſquiquartus ad ſolidum vulgarem. Quemadmodum autem ſi variari contingat menſuras agrorum ſolum debet attendi illa, quæ erat tempore contractus vt in. *l. ſemper in ſtipulationib. de reg. iur.* ita veritatis his libris ſiue earum quantitate, quæ non ſunt aliud quàm menſura quantitatis pecuniæ, neceſſariò debet attendi illa libra, ſiue quantitas libræ, quæ erat tempore diſpoſitionis, cui ineſſe dicitur, & eam limitaſſe, ſiue quantitas librarum mutetur in ſe, vt ſi ſtatuatur quòd maior vel minor numerus ſolidorum libram conficiat, ſiue ſolidi vel Turoni, ex quibus libra conficitur, augeantur in valore, ſiue intrinſeco & extrinſeco ſimul, ſiue extrinſeco tantùm, retento priſtino ſolidorum numero ad conficiendam libram, quæ ſic in affectu maioris quantitatis & menſuræ vſualis efficiatur, debet attendi valor & quantitas exiſtens tempore diſpoſitionis.

Libra.

Menſura temporis contractus.

745. Ludo. autem Roma. *conſi.* 223. confundit, & eadem fidelia denigrat & carpit omnia prædicta conſilia Oldra. contendens ſimpliciter debere attendi non tempus teſtamẽti, ſed tempus ſolutionis. per textum, in *leg. cùm certum. de auro & argen. legatis.* ſed valdè errat, quia ille textus non eſt ad propoſitum in hac materia, quia non loquitur de certo pretio debito, nec certa quantitate pecuniæ debitæ etiam in genere, ſed hoc pretio alterius rei legatæ & debitæ, cuius poteſt æſtimatio creſcere vel minui: & ſic attenditur quæ eſt tempore ſolutionis tantùm, niſi in quantum à tempore moræ inſpici deberet quanti extunc plurimi valuerit, ſecundum regulas communes. Brunus autem in loco pręallegato ſoluit, quòd in dict. leg. cùm certum. pretium eſt in ſolutione quod eſt verum in caſu dict. l. ſed non ſufficit, quia poteſt eſſe quòd ſit æquè principaliter alternatiuè in obligatione: vt ſi teſtator legauit domum ſuam, vel eius æſtimationem, quia noluit hæredem præciſè cogi tradere, debet attendi æſtimatio, quæ eſt tempore ſolutionis fiendæ. Secus ſi teſtator legaret domum, vel centum aureos, vel centum libras, & ſic non ſe referendo ad æſtimationem alterius rei variabilem, ſed ad certam pecuniæ ſummam: quia tunc tempus teſtamenti attenditur, ad ſciendum quanta ſit ea quantitas.

L. cùm certum. de auro & argen. lega.

746. ¶ Quoties autem ſunt plures aurei, ſolidi, vel libræ in vſu, intelligitur in dubio de minimis. *l. g. nummis. de leg. tert.* Vnde etiam in vrbe Pariſienſi non ſolùm in actibus priuatorum, ſed etiam in ſententiis, intelligitur de ſolidis vel libris Turonenſibus, non autem de Pariſienſibus, niſi expreſſum ſit. Ad hoc vide ſi vacat. Soci. *con.* 247. *col.* 3. *lib.* 2. vbi tamen malè limitat in debito piæ cauſæ per not. Decij in *leg. ſemper in obſcuris. de reg. iur.* & ſuprà *numero.* 211. Addit etiam Cor. *con.* 244. *col. ſexta, cum ſequen. lib. ſecund.* vbi ex multis coniecturis pulchrè conſuluit pro maioribus nummis: & tradit Andr. Tiraq. in *tracta. retract. proxi.* §. *prim. glo.* 18. *quæſt.* 10.

In dubio de minimis.

747 ¶ Rurſus quia ſæpe Docto. impertinenter citant con. 21. Aret. & eo rem magis intricant, quia illud conſilium alienũ eſt ab hac materia, vt hunc obiter ſcrupulum ſtudioſis eximam, ſciẽdum eſt talem ibi fuiſſe hypotheſin. Sal veniebat ad menſuram certo pretio, puta viginti ſolidis pro quolibet medimno: quidam emit ſal pro mille, puta florenis, id eſt quantas menſuras pretium mille florenorum æquaret. In loco erat ſtatutum bis anno immediatè præcedenti confirmatum quòd florenus non poſſet ſolui nec expendi, niſi ad rationem ſolidorum quadraginta duorum: tamen nihilominus omnes communiter etiam

Aret.

ſubditi obſeruabant, vt florenus permutaretur & curreret pro maiori ſumma, puta quadraginta quinque ſolidis: præterea emptor, qui erat exterus, ignorabat tale ſtatutum, petit autem ſibi menſurari bis mille ducentos quinquaginta medimnos ſalis (totidē enim libras valebant mille floreni ſecundum communem obſeruantiam, videlicet accipiendo quemlibet florenum pro 41. ſolidis) Contrà venditor non vult accipere niſi iuxta præſcriptum ſtatuti, videlicet pro 42. ſolidis, & ſic tradere bis mille centúmque medimnos ſalis duntaxat. Quæſitum fuit, quid iuris? Conſuluit Fran. Areti. pro emptore: tum quia ex quo tale ſtatutum à ſubditis non recipitur, non ligat: ideo tanti valere cenſetur florenus, quanti publicè & communiter æſtimatur ab omnibus. Tum quia ſi ſtatutum ligaret, tamen ex quo emptor externus iuſtam illius ignorantiam habuit, ne enormiter lædatur, videlicet ne perderet centum quinquaginta libras, vel totidem medimnos, deberet aduerſus tale ſtatutum reſtitui, per no. Inno. in *rub. de conſu.* de quo plura dixi in *conſ. Pariſ. in proœmio*. Et rectè conſuluit, & hæc duo verba ſufficiebant: ſed is initio breuitatem profeſſus, multa impertinentia prolixè cumulant. Quæ enim infarcit de bonitate intrinſeca & extrinſeca monetæ, prorſus *ἀπροσδιόνυσα* ſunt, ſed ſolum erat quæſtio, Vtra æſtimatio præſtet, an quæ communiter obſeruatur, an quæ ſtatuto in vſum recepto taxatur: & habes communem vſum præualere, quòd etiam Budæus luculento exemplo probat *lib. 3. aſsis.* vt inf. *num.* 797. Ecce quàm multa quàm breuius & clarius potui tranſuectus ſum, nec vlterius immorabor in huiuſmodi particularibus quæſtionibus, quum prædicta abundè ſufficiant pro omnibus id genus rectè & expeditè decidendis,

748 ¶ Occurrit tamen iucunda nec omittenda quæſtio. Victus & condemnatus in impenſis litis ad 30. libras taxatis, & minutiſſimam & rariſſimam conquiſiuit monetam, & ſolutionem obtulit in paruulis denariis Pariſienſibus & Turonenſibus. Creditor recuſauit, offerens recipere in aureis vel ſolidis duodenariis aut ſimili non adeo contemptibili moneta. Per ſententiam Præſidis Pariſienſis dictum, quòd creditor teneretur recipere: appellauit ad ſenatum, vbi (vt in talibus rectè & laudabiliter fieri ſolet) conſulti & aditi Præfecti monetales cenſebant malè iudicatum. Dicebant enim primò, hanc minutiſſimam monetam nigram denariorum paruorum ſiue Pariſienſium, ſiue Turonenſium, non eſſe factam ad commercia exercenda, & ſoluenda debita, ſed ſolùm ad commutandum maiores nummos, vel ſupplendum quod excurrit, vt in *leg. Publia. §. Titius. depoſi.* quando minutum aliquid addendum vel detrahendum eſt ſummæ vel

A pretio. Secundò dicebant monetam hanc nigram ferè omnino eſſe æream, nimiſque ponderoſam & oneroſam in magnis ſummis. Sed certè primum iuris eſt, excedens artem monetalem, & falſum eſt: cum enim hæc minutiſſima moneta quantumcunque viliſſima ſit, publicè ad formam & definitionem publicam facta & approbata eſt vera & proba moneta, igitur in ea ſolutio fieri poteſt, ſiue in parua, ſiue in magna ſumma, cum debitor non ſit obligatus ad aliam certam ſpeciem monetæ, ſed ad quantitatem in genere. Secundum verò in facto eſt, & ſpectat ad artem monetalem, ſed ſufficit præcedens ſolutio. Præterea (vt didici à doctiſſimo viro Do. Franciſco Beneuentio, cauſarum in hoc ſenatu patrono conſultiſſimo, regióque in præfectura monetarum Aduocato) etiam in nigra & minutiſſima moneta tantum pro rata ineſt & datur materiæ argenti, quantum in maiori alba
B moneta argentea, modò proba ſit moneta, vt ſupponitur. Patet, quia in duodecim denariis Turonenſibus, qui valent ſolidum duodenarium, tantum eſt argenti quantum in vno ſolido duodenario, & tantundem inuenietur, ſi ſeorſum denarij, ſeorſum duodenarius conflentur. Quòd autem duodecim denarij maioris ſunt ponderis illud eſt quia plus habent æris, vt poſſint in plures nummos multiplicari: quantum ergo (ſi appendantur pluris ponderat quàm duodenarius ſolidus, tantum plus habent æris ſimul, quàm vnus ſolidus per ſe. Et conſequenter ſoluens triginta vel centum libras in hac minutiſſima moneta, tantum dat argenti, quantum ſi ſolueret in maiori argentea, licet maiorem molem dat ob maiorem æris quantitatem. Quanquam de iure ſiue plus, ſiue minus argenti inſit, non refert, modò publica proba & legitima moneta ſit, vt dicam in *quæſt. ſeq.*
C Quòd autem hoc caſu iuſtè creditoris (vtpote profecturi) interſit non recipere in hac minutiſſima & ponderoſiſſima moneta, non eſt in conſideratione: quia illud ſolùm conſideratur, quando debitor tenetur in certa ſpecie, & offert in alia, licet aliàs communiter fungibili, vt in. *l. Paulus. de ſolutio.* Sed hîc non debetur niſi quantitas in genere, qua ſemel oblata in quacunque proba non reprobata moneta, licet rara & minus frequenti (vt ſunt denarij Pariſienſes) debitor obtulit quod debet, nec ad rem pertinet, quòd debitor ex indignatione hanc minutiſſimam monetam conquiſierit: ex quo enim eam habet, & de ea ſolui poteſt, quid ad rem de origine? Imò ſi peccauit debitor dicta indignatione, magis peccat creditor, qui eſt in vltima mora & culpa, dedignando & auerſando probam & legitimam monetam: & ita tandem rectè prudentérque pronunciauit ſupremus noſter ſenatus, bene iudicatum.

Franciſc. Beneuent.

Digitized by Google

QVÆSTIO C.

SYNOPSIS.

1 *Bonitas pecuniæ non character principis attenditur*
2 *Imminutio valoris aſſis in Rep. Rom.*
3 *Iura debent aptari ad frequentiora.*
4 *Vna pecunia pro alia ſolui poteſt.*
5 *Aurum ab argento rectè ſeparari.*
6 *Pecunia legitima quibus conſtare debeat.*
7 *Libra quid in iure.*
8 *Argentum vi aqua Chryſulca ab auro rectè ſeparari.*
9 *Damnatus Ariſtoteles.*
10 *Character pecuniæ, eſt ex iure gentium.*
11 *Falſa moneta ferè ineuitabile damnum.*
12 *Creditor recuſans probæ æſtimationis monetam puniri debet.*
13 *Correctus ex Conſiliis Rom. locus mendoſus.*
14 *Non indicandum exemplis.*
15 *Priuatis interdicitur conflatio pecuniæ.*
16 *Debitor ſoluere poteſt pecuniam eiuſdem bonitatis.*
17 *Concluſio operis.*

749 ¶ CENTESIMÒ diſcutienda neceſſaria occurrit ardua illa. q. An intrinſecæ bonitatis ratio exigi poſſit? Hæc de ſe ad præcedentium quarundam differentiam magis iuris eſt, quàm voluntatis vel facti, & nullam prima facie videtur habere dubitationem. Omnes enim & veteres & medij & recentiores (vno ſolo ſcilicet Io. Fab. excepto, infr. *nu.* 765.) vna voce vbique ſiue legendo ſiue repetendo, ſiue in tractatibus, ſiue in conſiliis, tenuerunt & tenent ſemper & indiſtinctè, ſiue debeatur pecunia in genere abſtracto quantitatis, puta tot libræ, vt per Oldr. *quæſt.* 31. ſiue certa ſpecies monetæ, puta mille aurei, debere attendi & exigi bonitatem intrinſecam, quæ erat tempore contractus, ſiue cuiuſcunque diſpoſitionis: & cùm ſit pluſquam communis, velut præiudicata opinio, ſuperfluum eſt authores citare. Vide ſi vacat quos citat do. Andr. Tiraq. (qui cum eis tranſit) in *tractat. retracta. proxi.* §. 1. *gl.* ſ. 28. *num.* 27. & latiſſimè omnium Alber. Bru. *tract. de augmen. conclu. vl-i. limita.* 1. nouiſſimè etiam, ſed animoſius Iacob Regnandi in tract. moneta cenſet, quòd ſi nulla eſſet lex, ita tenendum eſſet, quia hoc (inquit ille) dictat naturalis iuſtitia. Sed certè hæc quæſtio omnium huius materiæ difficilior & argumentoſior eſt, vt non ſolùm ſit dubium, quando de hoc non fuit actum, vt omnes loquuntur, ſed etiam (quod magis mirum eſt) ſi expreſsè conuentum ſit de certa bonitate intrinſeca, vt ex ſequentibus apparebit. Cùm autem plures diuerſos caſus hæc quæſtio reſpiciat, qui ad tria genera reducuntur, primum, quando de ſumma ſemel ſoluenda agitur, puta ex empto, vel legato: ſecundum, quando de ſumma recepta reſtituenda, puta ex mutuo, vel in redemptione reditus vel fundi: tertium, quando agitur de reliquis reditus cõtinuandis, in quibus omnibus quandoque de quantitate in genere, quandoque de certa ſpecie monetæ agitur, quandoque ſpecialiter pactum eſt de certa bonitate intrinſeca, quandoque non. Cauſas quidem ex quibus debetur, ſiue ex contractu, ſiue ex teſtamento, ſententia, vel ſtatuto, nil moror, quia in his non eſt vis: licet multi, dum ſeſe aliter extricare nequeunt, vim in his temerè faciant. Verùm vt breuius & clarius defungamur, nec ſit opus prolixè ſingula ſingulatim diſcutere, vtriuſque partis in genere potiores tantum locos ſummatim collatos expendemus, deinde totam materiam deciſiuè concludemus. Vt ergo hæc res non minus aduſque confuſa, quàm diffuſa, & Euripo mari volubilior, certis velut alueis congrua methodo concluſa & aſtricta iam velut teneri, palpari & diſcerni queat, breui hoc ordine procedemus: ab vtraque parte iuris ciuilis locos pertinentes duntaxat & ad rem, in duos contrahemus, & primo ſecundóque ordine locabimus: iuris verò canonici locos in tertio ordine, circunſtantiarum autem facti locos in quarto & vltimo loco, vbi citabuntur obiter aliquot eius partis aſſertores. Idémque argumentationis, & literatiæ aciei ordo, in vtraque concertationis parte ſeruabitur, & reciprocabitur.

750 ¶ Et primò pro communi ſententia vrget, quòd bonitas intrinſeca eſt de ſubſtantia omnis monetæ, & ſaltem non minus principaliter quàm intrinſeca conſideratur & exigitur, per no. ſup. *nu.* 303. Cùm autem conſiſtat in pondere ſeu quantitate, & in bonitate ſeu qualitate materiæ, neceſſariò ſequitur, quod ea quantitas, & qualitas, quæ erat tempore contractus, attenditur: vbicunque enim contractus expreſsè vel tacitè reſpicit materiam, neceſſariò præcidit ad eam quæ erat tempore contractus. *l. cum quid ſi cer. peta. l. Rutilia. de contrah. empt.* ad hoc omnia iura quæ volunt tempus contractus attendi, & ab initio obligationem fieri certam ſecundum quid, quale & quantum, tempore cõtractus inſpecto *l. certum. ſi certum pet.* & ſecundum limites tunc inſitos, qui poſtea tractu temporis non mutantur. Bal. *d. c. quanto. col. fi.* & paſſim, ſup. *num.* 742. Secundò, quia iura volunt pecuniam eſſe debiti ponderis & ſpeciei, quod ſolam bonitatem materiæ reſpicit, quódque aliter non teneatur quis recipere, quantumcunque principis character impreſſus ſit tex. in. *l.* 1. *C. de veter. numiſma. poteſta. lib.* 11. & in. *l.* 1. *&* 2. *de pondera. lib.* 10. vbi non tenetur quis recipere etiam pecuniam principis auream niſi appenſam & probatam in pondere & qualitate: quod procedit etiam ſi recipiens ſit ipſe princeps vel eius quæſtor. text. in *d. l.* 1. & text. in. *l. creditor. in principio. de ſolutio.* vbi fortius probatur, L. creditor de ſolutio.
quòd non tenetur quis recipere pecuniam ærosam, hoc eſt pecuniam plus æris habentem, & minus auri vel argenti quàm ex publico & generali decreto ineſſe debeat. Quod ampliatur per d. l. 1. dupliciter vel tripliciter. Primò, non ſolum ſi de certa pretioſa monetæ ſpecie agatur, vt in. *l.* 1. *de veter. non poteſta.* ſed etiam ſi de quacunque moneta, vel de ſimplici quantitate in genere, vt propriè loquitur. *d. l. creditor.* Secundò, etiam in ciuitate, in qua contrahentes pecunia illa ærosa promiſcuè vtebantur, in tantum & tertiò, quòd etiam ſi creditor aliàs fuerit in mora, & interim iuſſu Præſidis ea pecunia tanquam minus proba ſublata ſit, non eſt creditoris, ſed debitoris periculum. Igitur bonitas intrinſeca præciſè requiritur & exigitur, & conſequenter ea quæ ex publico & generali

Digitized by Google

rali compacto requirebatur tempore diſpoſitionis. Cùm enim diſpoſitio, quæ fit de pecunia, debeat referri ad certam bonitatem intrinſecam: neceſſe eſt (niſi aliud expreſſè cautum ſit) vt determinetur ad eam, quæ erat tempore diſpoſitionis, cùm aliter determinari & certificari non poſſit. Et hæc tantò fortiùs procedunt in creditore, qui bonam pecuniam numerauit, vt ſuprà *quæſtio.* 90. 92. 95. cum ſequenti. idem tamen in quocunque creditore concludunt dictæ rationes & iura & hæc de rationibus iuris ciuilis.

751 ¶ Tertiò, hoc etiam ſecundum omnes volunt iura canonica in capit. *olim cauſam.* in *cap. cum canonicis. de cenſib.* quæ omnes Canoniſtæ ibi & vbiq; intelligunt, vt non ſolùm in ſumma ſemel ſoluenda, ſed etiam in penſionibus & obligationibus ſucceſſiuis debeat ſolui pecunia ſecundum æſtimationem intrinſecam, quæ erat tempore diſpoſitionis, ita quod etiam ſi defecerit vetus moneta, non ſufficiat ſoluere de noua deterioris materiæ, etiam in eodem valore extrinſeco, niſi ſuppleatur ad bonitatem intrinſecam, quæ erat tempore diſpoſitionis: quod etiam innuit. d. cap. quanto. de iureiurand. vbi dicitur propter defraudationem legitimi ponderis (& ſic bonitatis intrinſecæ) pecuniam ipſam diminutam & minoris valoris effectam, cum magno populi ſcandalo & damno. Si igitur diminutio intrinſeca facit damnum populo, ergo non tenetur creditor recipere pecuniam nouam intrinſecus tantùm diminutam, ne damnum incurrat. per *d. l. Paul.* ita etiam tenent & dicta capitula intelligunt Legiſtæ vbique, vt in locis citatis ſup. *in princ. huius quæſtio.* Corn. *conſilio* 179. *conſil.* 287 *lib.* 1. *conſ.* 321. *col. fina. lib.* 3. Guid. Pap. *dec. Delphi.* 493. Bertran. *conſ.* 289. *ſi moneta lib.* 3. Ant. Rub. *conſ.* 148. ita etiam ſcio aliquoties fuiſſe iudicatum etiam in ſupremo hoc Senatu, & memini me ſcripſiſſe in quadam cauſa, cùm in contractu matrimonij facto anno milleſimo quadringenteſimo octogeſimo ſeptimo vir conſtituiſſet ſponſæ octoginta libras annui reditus in *ὑποβόλῳ* (vulgò doarium vocant) quod per conſuetudinem eſt heredium filiorum illius matrimonij, qui poſteà non fuerunt heredes, ſed dictum reditum præſtari totóque aſſignari petierunt, idque ſecundum valorem & bonitatem monetæ, quæ tempore contractus currebat. Facta verò æſtimatione per Præfectos monetarum anno ſeſquimilleſimo viceſimoquinto inuentum eſt, quòd moneta currens deteriorata erat intrinſecùs de quinta parte, à tempore contractus, ita quòd octoginta libræ monetæ currentis tempore contractus habito reſpectu ad bonitatem intrinſecam, valerent centum libras ex moneta currente tempore æſtimationis, & Areſto lato die viceſima ſeptima Martij anno ſeſquimilleſimo viceſimo quinto, damnati fuerunt heredes conſtituentis ad ſoluendum & aſſignandum dictum reditum ſecundum valorem & æſtimationem monetæ, quæ tempore contractus currebat. Et poſteà ſimile Areſtum in alia cauſa, vbi petebantur antiqua aurea numiſmata pecudis villoſæ, Gallicè (*Moutons à la grand' laine*) quæ non erant ampliùs in vſu, nec ad æſtimationem extrinſecam olim currentem, ſed ad intrinſecam auri puritatem, nulli numiſmati ſecundam (vt fertur) reſpectum fuit. Et quibus hæc ſententia non ſolùm probata, ſed præiudicata videtur.

752 ¶ Quartò, vrgent etiam circunſtantiæ facti, quia rerum experientia ſemper docuit & docet bonitatem intrinſecam conſiderari, & hoc rei vtilitas, & ea rei ſubiectæ iuſtitia & legalitas expoſcit, quum pecunia deteriorata in materia reipſa vilior ſit, & ex nunc quoad multa minoris vtilitatis, præter id quod periculum imminet vt mox in totum tollatur, vt in *dicta leg. creditor.* vel vt mox publico (vt fit) edicto ſaltem ſenſim in valore quoque extrinſeco minuatur. Vt igitur in cæteris omnibus non licet rem vitioſam vel deteriorem effectam ſoluere, ita nec pecuniam ſaltem notabiliter intrinſecùs deterioratam, vtcunque valor extrinſecus nondum minutus ſit, præſertim cùm debitum pecuniæ ſtet periculo debitoris. Et hæc generalis experientia & circunſtantia facti quandoque ſpeciali circunſtantia magis vrgetur, vt quando creditor eſt alterius ciuitatis, in qua pecunia æroſa vel intrinſecùs deteriorata non recipitur nec toleratur, & ſic etiam extrinſecùs in totum vel in parte reprobatur, licèt in ciuitate in qua eſt debitor, remaneat adhuc & de facto toleretur in veteri curſu extrinſeco. Idem ſi creditor, qui bonam pecuniam numerauit, erat tunc eiuſdem ciuitatis, ſed aliò migraturus, vel negotiaturus vbi pecunia deterior non recipitur, vel minoris permutatur. Nunc contrariæ partis acies eodem ordine educenda eſt, interiectis obiter breuitatis cauſa reſponſionibus quibuſdam ad prioris partis argumenta.

753 ¶ Et primò pro ſecunda parte vrgent omnia ferè argumenta, quæ ſup. *q.* 92. *num.* 94. *cum ſeq.* contra communem adduximus, & præcipuè quinque priores rationes, videlicet prima, quòd non materia vel forma naturalis ipſius corporis monetæ, ſed valor impoſitiuus eſt forma & ſubſtantia monetæ, in quantum moneta, quæ etiam non eſt corpus phyſicum, ſed artificiale, οὐ φύσει, ἀλλὰ νόμῳ ἐστὶ, inquit Ariſtot. *Ethic. lib.* 5. Secunda, tertia & quarta, quòd ſemper eſt certa & eiuſdem poteſtatis & æquipollentiæ cum alia moneta: quæ omnia non poſſent, ſtare, ſi dato eodem valore & curſu exigeretur etiam bonitas materiæ, qualis erat tempore diſpoſitionis. Et quinta ratio, quod non videtur deduci niſi ſub ratione valoris impoſititij: reliqua pariter adaptari poſſunt, non repeto. Et ita quòd bonitas eſſentialis monetæ ſit in æſtimatione ſcilicet extrinſeca, non autem in materia, ſentit Ant. Butri. in *cap. quanto de iureiuran.* & nouiſſimè Hieron Bungel. in *rep. l. quod te. col.* 10. *num.* 19. *ſi certum petatur.* idem ſentit Bald. in *l. ſingularia, col.* 4. in *q. ſpeciali. ſi certum petatur.* dicens quòd in pecunia potiùs attenditur vius quàm materia. Secundò vrget, quòd de iure licet appellatione auri vel argenti veniat omne aurum & argentum, etiam factum, vt vaſa argentea. *leg. quæſitum* § *illud. de leg.* 3. *l. cùm aurum in prin. de auro & argen. leg.* non tamen veniant nummi aurei vel argentei, etiam ex pura materia. *dic. l. cùm aurum, l. Quintus.* 2 § 1. *de auro & arg. leg.* Et ſic patet ſpeciale eſſe in pecunia ſignata, vt iam non materia attendatur, ſed tantùm forma & indicatura impoſita, ita vt non habeat locum regula, *d.* §. *illud.* quòd appellatione materiæ veniat materiatum, quòd ad ſui materiã reuerti poteſt. Igitur ſi in pecunia ſignata non amplius attenditur materia, ſequitur quòd ſi offertur ſolutio in pecunia proba & currenti, & quæ tantùm valet in valore impoſititio & currenti, quantum in pecunia, quæ currebat tempore contractus vel diſpoſitionis, quòd ſufficit, & tenetur creditor recipere, licèt pecunia nunc currens ſit in materia & bonitate intrinſeca deterior ea, quæ tempore diſpoſitionis currebat.

754 ¶ Et hîc non controuertitur, quin debitor ſoluere debeat in eadem ſpecie monetæ (ſi ad certam ſpeciem tenetur) non in alia eiuſdem valoris, ſi creditoris interſit, & ſpecies debita ſit in vſu, iuxta *l. Paulus, de ſolutio.* Nec enim quæritur an debeat ſolui ſecundum valorem impoſititium temporis contractus, vel temporis ſolutionis, de quo ſatis in præcedentibus decem quæſtionibus: ſed ſolùm quando offertur ſolutio in eadem ſpecie, ſi certa ſpecies monetæ debeatur, vel ſi tantùm quantitas in genere debetur, offertur ſolutio in qualibet proba moneta, ſed non in materia tam proba, ſicut erat pecunia currens tempore diſpoſitionis: quod non videtur de iure in con-

ſideratione per nuper dicta, cùm in monetis, non materia, ſed forma, & indicatura publicè impoſita & approbata attendi debeat. Et ſic non obſtant de iure ciuili adducta pro communi ſententia, qui ſunt vera & procedunt in terminis ſuis, videlicet ad hoc vt moneta ſit proba & legitima: debet enim habere bonitatem intrinſecam, tam in qualitate, quàm in pondere, ad hoc publicè inſtitutam, præfixam & requiſitam, quæ etiam eſt de ſubſtantia: aliàs non eſt legitima, ſed improba moneta, nec tenetur quis eam recipere, ſed iuſtè poteſt probare, & appendere an talis ſit. Et ſic illa duo & omnia ſimilia, & inde dependentia argumenta, quantumcunque vrgere videantur, non probant aliud, niſi quòd moneta debet habere non ſolùm formam, ſed etiam bonitatem materiæ publicæ præſtitutam definitam & compactam, antequam ſit proba moneta, & antequam habeat bonitatem extrinſecam, & valorem de publico inſtitutum, quod non eſt in controuerſia. Probant etiam conſequenter, quòd ſi adulterina moneta à falſariis fabricetur, vel vera moneta radatur, aut alio machinamento à priuatis vel caſu legitimo pondere defraudetur, quod non habetur pro legitima moneta, quod etiam non eſt dubium: quia tunc non habet requiſita ad legitimam monetam.

Proba moneta.

755 ¶ Nec de hoc quæritur, ſed longè diuerſo caſu, videlicet quando publicè, vel per eum, penes quem eſt poteſtas & adminiſtratio Reipub. ſtatuitur minor modus materiæ (pedem monetarij vocant) in pecunia, quàm eſſet olim, ſeruata eadem indicatura ſeu valore impoſititio. Hæc propriè eſt noſtra quæſtio, in qua moneta noua eſt vera & legitima moneta, cùm habeat ea quæ publicè ad hoc requiruntur, nec eſt inconueniens in ſe, quòd tantùm valeat quantum valebat antiqua, quæ erat in melioris vel maioris materiæ, ex quo publicè & generaliter inſtituitur & approbatur: quemadmodum ab initio non fuiſſet inconueniens, ſi pecunia fuiſſet eadem publica authoritate leuiori materia excuſſa. Verum eſt, quòd ſi iſtud publicum decrementum materiæ ſit notabile, quòd quantò noua moneta in bonitate materiæ minuitur, tantò vetus moneta neceſſariò augetur in pretio & bonitate extrinſeca: quod non videtur inconueniens, nec ex parte veterem monetam poſſidentium, cùm potiùs eis commodetur, nec ex parte creditorum, nec ex parte debitorum, quia nec illorum melior, nec horum deterior conditio efficietur. Probo, quia cæteris paribus paria ſunt, & in idem recidunt, certam nouam monetam publicè minore materia eadem indicatura cudi, & conſequenter veterem expreſsè vel tacitè extrinſecùs augeri, vel certam monetam in materia non mutari, ſed extrinſecùs tantùm augeri, quod non eſt inconueniens, ſi publicè & permanenter fiat. Patet, quia primò non eſt inconueniens ex parte eorum, qui pecuniam poſſident, cùm non fiat eis iniuria, ſed potiùs beneficium: eorum enim augetur patrimonium. Secundò, nec ex parte eorum, quibus huiuſmodi ſic auctæ pecuniæ debentur: quia non accedit eis lucrum, nec decedit, cùm ſit verum augmentum: ſed ſeruantur iura eorum in ſtatu valoris antiqui, nec cogent debitores ad ſoluendum niſi deducto augmento. Tertiò, nec conſequenter ex parte debitorum: quia ſoluendo deducent augmentum, nec maiori labore, ſumptu vel commutatione opus erit, ad quærendum tantum dictæ monetæ, quantum ad ſoluendum ſufficit, vt ſup. *num.* 709. vt clariſſimè probauimus decem quæſtionibus præcedentibus.

756 ¶ Nec noua ſunt exempla pecuniæ extrinſecùs tantùm augendæ, vel eadem indicatura manente, minori ſeu viliori materia publico decreto excudendæ: quo vltimo tanquam neceſſariò in rebus aduerſis Reip. ſubſidio Romani vſi ſunt ſecundo bello Punico ab Annibale illato, quo tantùm non ad internecionem vſque deleti ſunt, ſub cuius initium, vt populus ære alieno liberaretur, & Reſpublica maximis & crebris impenſis vtcunque ſufficere poſſet: publico Senatu ac populi decreto As libralis (quæ erat communis & vſualis moneta ærea libram, hoc eſt duodecim vncias æris pendens) ſextantarius factus eſt, id eſt, ad ſextam partem ſeu binas vncias redactus, manente veteri indicatura ſeu valore extrinſeco. As enim nouiter fabricatus, licèt in materia dextante minor & leuior priore, tamen tanti locabatur, quanti vetus & integer as, & ſic diſſolutum æs alienum, & Reſpub. interim ſiue ciuium iniuria dextantem, ſiue quinque partes de ſex, hoc eſt decem nouos aſſes ſuper quolibet nouo aſſe lucrata eſt, vt hinc publicis impendiis occurreret. Et rurſus Annibale arctiùs vrgente, cùm Italia bello flagraret, ærariúmque iam exhauſtum eſſet, ille nouus as dimidiatus eſt & è ſextantario vncialis factus, duodecimam tantùm veteris aſſis partem pendens, eodem tamen valore: & ſic Reſpub. iterùm ſuper ſingulis nouiſſimis aſſibus dimidium, reſpectu ſextantarij & immediati aſſis, deuncem autem reſpectu veteris, lucrata eſt, vt ex Plin. *lib.* 33. *c.* 3. Feſto, & nouiſſimè Budæo. *lib* 5. *Aſſis collegitur*, refert & Volaterra. *l.* 30. *c. de nummis.* Nunc ergo quis dicere audeat pecuniam illam vſualem primùm dextante, deunce diminutam intrinſecùs & deterioratam non fuiſſe in Romana Repub. id temporis legitimam, cùm haberet bonitatem & quantitatem materiæ tunc publico Senatus & populi decreto definitam? Quis dubitat creditorem, cui centum aſſes debebantur ex legitimo contractu, fortè etiam ex mutuo facto ante illam imminutionem monetæ, coactum fuiſſe recipere centum nouos ſextantarios aſſes, poſt primam imminutionem: vel centum nouiſſimos vnciarios aſſes, poſt ſecundam imminutionem, pro veteribus integris, & ſingrapham tanquā exolutam reddere, vel recautam dare, nec tamen vllo magno aut conſiderabili incommodo creditoris affici, vt teſtatur Feſtus, cùm noui & diminuti aſſes tantùm valerent, quantum veteres? Quis etiam negare audeat eoſdem debitores iure optimo ſemel & perpetuò liberatos fuiſſe, ſoluendo vel conſignando nouos vel nouiſſimos aſſes? Conſequenter liquet tunc nullam rationem bonitatis intrinſecæ tam luculenter imminutæ habitam fuiſſe, idque generaliter & iure optimo, non ſolùm in ſtipendiis militum & in commerciis, ſed nec in veteribus debitis exoluendis, etiam de fortiori moneta in veteribus aſſibus mutuata contractis, eáſque ſolutiones & liberationes ratas fuiſſe, etiam poſt bellum finitum, licèt (quod fortius eſt) interim, præſertim ab initio, ſperaretur imminutionem illam monetarum non diu duraturam, prout finito ſtatim bello in priſtinum ſtatum rediit, vt ex Feſto refert Bud. *l.* 5. *Aſſis.* Bellum autem in ſeptemdecim annis confectum eſt, vt Liuius & omnes Chronographi. Paulus Oroſi. *l.* 4 Sabellic. Ennead. 5. *l.* 5. *ad finem* teſtantur.

Exempla Ro.

As libralis.

757 ¶ Ex his iam non tam argumentis aut dilemmatis, tanquam in clara luce ſuperuacuis, ſed ipſa rei euidentia & experientia probatum eſt ſolam publicam indicaturam, quem valorem extrinſecum vocant, vtranque paginam, ſeu totum facere in re nummaria, hoc eſt materiam non ampliùs attendi, quam ex publico compacto pro tempore vſus requiratur. Et ſic ſoluta eſt quæſtio: non enim quærimus de vitiis, ſi quæ falſariorum dolo vel caſu quodam emerſerint contra formam & ſubſtantiam monetæ publicæ definitam. Tertio loco probatur etiam de iure canonico idem eſſe, cùm diuerſum non reperiatur in eo ſtatutum per regulam. *c.* 1. *de oper. no. nuncia.* Nonobſtat *d. c. quanto.* quia reſponſio in promptu eſt, quod ibi non fuerat publico decreto conſtitutum aliud legitimum pondus monetæ: imò manebat antiquum

tiquum decretum, & definitio legitimi ponderis à Rege & populo publicè facta. Sed clanculum ſine legitima & pragmatica forma, & irrequiſito populi cõſenſu, defraudata fuerat moneta legitimo pondere: & ſic in effectu illegitima & fraudulenta moneta excuſſa erat per auaritiam & tyrannidem Principis, proditorúmve ſuorum, qui nil aliud agunt, quàm vt ſacroſanctam Regis maieſtatem, quam intemeratæ fidei, veritatis, iuſtitiæ, & tot Sacramentis deiuratæ, populi charitatis radiis perpetuò fulgere, & à cunctis ſuſpici & amari decebat, omni genere libidinum, ſcelerũ, ſcurrilitatum, fraudum, & expilationum populi deturpatam, infamem & odibilem reddant. Vnde vt ibi dicit Innocent. III. magnum ſcandalum & detrimentum populi oriebatur: quoniam manebat vetus norma & definitio monetæ, à qua populus diſcedere nolebat, & ſic quæ de nouo contra id cudebatur, erat illegitima, & tamen per officiales ſeu magis proditores Regis de facto ſpargebatur in vulgus incautũ, & ſparſa non poterat, nec debebat habere curſum, vtpote illegitimæ: habentes autem veterem bonam monetam nolebant expendere, metu ne ſibi periret, maiorique metu detrectabant nouam recipere, ſimpliciores autem & incauti circumueniebantur. Quare Rex Arragoniæ: ad quem illud reſcriptum Inn. III. dirigebatur, illum abuſum non ſolùm correxit, ſed tandem (vt ſcribit Petrus Bellega in Spec. *princip. rub. 36. de mutatione monet.*) lege lata vna cum proceribus regni & ciuitatum in pragmatica forma, & per modum contractus à proceribus & ciuibus acceptata Valentiæ. 18. Cal. Maij anno 1465. diffiniuit certam perpetuam & immutabilem formam, pondus & puritatem materiæ monetæ Regalium Valentiæ, ita quòd de libra ſeu marca argenti definitæ puritatis non poſſent fieri niſi 68. Regalia argenti. Subdit tamen poſteà arroſos modulos, ita vt in ſingulos marcas fierent 72. Regalia, bonitate materiæ diminuta contra formam dictæ ſanctionis.

Adulatores Regum.

Moneta Valentiæ.

758 ¶ Non obſtat, d. c. olim cauſam quia ibi non agitur de bonitate intrinſeca, ſed de quantitate ipſius ſummæ debitæ, pro qua minor ſumma in alia ſpecie certis annis citra præſcriptionem ſoluta erat. Patet ex hypotheſi d. c. vbi debebantur & ab antiquo ſoluti fuerant tres denarij Papienſes, pro quibus à triginta ſex annis cœperant ſolui ſex denarij Lucenſes, videlicet tres Lucenſes pro quolibet Papienſi: tunc autem cùm cœptum eſt hoc fieri, nouem Lucenſes circiter æqui pollebant ſummæ debitæ. Sed lapſu temporis, declinatione monetæ Lucenſis quæ ferè dimidio deteriorata fuit in 36. annis, accidit quòd 5 vel 6 denarij Lucenſes non valebant niſi 3. Lucenſes, ex eis qui ante 36. annos currebant, & tamen debitor, quia extunc ſolitus erat tantùm nouem Lucenſes ſoluere, videlicet tres Lucences pro quolibet Papienſi, nolebat deinceps plus ſoluere: quo non obſtante, quia creditor erat Eccleſiaſt. perſona, cõtra quã nõ ſufficit præſcriptio minor quadragenaria, damnatus fuit debitor ad ſoluendũ denarios Papienſes, vel eorum æſtimationem. Hęc eſt tota hypotheſis *d. c.* & ſic nulla erat mutatio nec alteratio ſpeciei monetæ debitæ, videlicet denariorum Papienſium in intrinſeca, nec intrinſeca bonitate, ſed ſolum acciderat mutatio & deterioratio tam intrinſeca quàm extrinſeca, vt veriſimile eſt: vel ſaltem extrinſeca monetæ Lucenſis, quæ non erat debita: licèt in ea fuiſſet admiſſa ſolutio, primùm vſque ad quantitatem & æquipollentiam Papienſium debitorum, deinde per errorem, non aduertendo ad diminutionẽ monetæ Lucenſis, in multo, putà dimidio minore ſumma, dum non ſolueretur maior numerus Lucenſium, quàm initio, & tamen ſenſim ita deteriorati fuerant, vt tandem minùs dimidio valerẽt. Cùm autem nihil eſſet præſcriptum nec mutatũ in ſumma & ſpecie monetæ debita, certum erat & indubitatũ, quod in denariis Lucenſibus debebat attendi valor & æſtimatio, quæ erat tempore ſingularum ſolutionum: ita quòd licèt olim, quãdo tres Lucenſes valebant vnum Papinſem, potuerint ſolui tres Lucenſes pro vno Pariſienſi, & ita diu ſolutum fuerit, tamen nunc quando ità deteriorati & viliſicati ſunt, vt ſex non valeant communi vſu niſi vnum Papienſem, non ſufficit ſoluere tres modo ſolito, præſcriptione nondum firmato, ſed ſoluendi ſunt ſex Lucenſes pro quolibet Papienſi, & in ſumma Papienſes ipſi, vel eorum æſtimatio. Quoties enim quædam ſpecies monetæ eſt in ſolutione, vel pro alia ſoluitur, tunc neceſſariò attenditur ipſius, quæ ſoluitur, monetæ æſtimatio tempore ſolutionis exiſtens duntaxat, quo fit adæquatio ad ſummam debitam: & hoc apud omnes indubitatum eſt, vt ſuprà *num.* 744 Hic eſt clarus & nitidus caſus d. c. quod Canoniſtæ ſuis commentis obſcurarunt, ques tenebras cæteri turmatim auxerunt, Andabatarum more, citantes illum text. ad probandum quòd bonitas extrinſeca non debeat attendi, ſed tantùm intrinſeca, quæ eſt tempore contractus: quorum neutrum ibi probatur, ſed potiùs oppoſitum. Patet, quia tex. ſolùm expendit æſtimationem monetæ debitæ, & ſic valorem extrinſecum. Quòd autem non expendat valorem intrinſecum debitæ monetæ, ſcilicet denariorum Papienſium, patet dupliciter: primò, quia de valore eorum intrinſeco nulla mentio in toto tex. ſecundò, quia non vult præcisè ſolui denarios Papienſes, ſed ſolùm vel eorum æſtimationem ad debitoris electionem Ergo non exigitur materia, ſeu bonitas intrinſeca, ſed ſolùm antiquus valor: & ſic ille tex. magis facit pro hac parte.

c. olim cauſã de cenſib.

759 ¶ Quantum ad *d. c.* cum canonicis, certè multùm prima facie vrget pro communi ſententia: quia ibi non certabat creditor de exigenda maiori ſumma, ſed ſolùm de exigendo eandem ſummam in noua meliori moneta: & ſic noua moneta erat ſolùm melior intrinſecus, & tamen dicitur quòd debitor poteſt deducere valorem intrinſecum ſuperadditum veteri monetæ, vel quòd non tenetur ſoluere de noua meliori, ſed tantùm veterem vel æſtimationem veteris, quod in idem recidit, ac ſi ſolueret de noua, deducendo augmentum nouæ. Ergo caſu conuerſo ſicut debitor poteſt deducere ſuperuentum valorem intrinſecum, ſequitur quòd ſi valor intrinſecus decreuerit, tenetur ſupplere ad rationem valoris intrinſeci, qui erat tempore contractus vel diſpoſitionis: & ſic videtur ibi caſus in effectu pro communi ſententia, ſed non eſt ita: imò longè alius eſt intellectus, quàm vulgò Canoniſtæ & alij putant: quia ille tex. non loquitur quando noua moneta eſt aucta intrinſecùs duntaxat, vt falsò ſupponunt, ſed quando etiam extrinſecùs proportionabiliter ad augmentum intrinſecum (vt ſemper fieri ſolet) aucta eſt Probatur primò, quia vetus moneta non erat abrogata, nec diminuta, ſed ſtabat in veteri & ſolito curſu ſuo, & ſic erat proba & legitima, vt priùs: alioquin non diceretur in tex. quòd debitor poteſt deinceps de veteri moneta, vt priùs, & tamen pecunia noua erat maioris æſtimationis, & ſic maioris curſus, quàm prima. Patet in fine text. vbi dicitur, *quòd ſi debitor ſoluat de meliori moneta, non tenetur excedere æſtimationem penſionis antiquæ, ſed poterit deducere quantum æſtimatio nouæ excedat æſtimationem antiquæ monetæ vel penſionis in antiqua ſoluendæ:* ergo moneta noua erat aucta etiam extrinſecùs. Probatur ſecundò, quia à communiter accidentibus non ſolet cudi noua aliquatenus fortior moneta, quin etiam in curſu eatenus vel pluris augeatur, quantum de meliori fit materia. Imò non ſolùm hoc non eſt inſtitutum, ſed nunquam à mille annis fuit viſum, & eſſet velut prodigium, cùm omnia ferè regimina à mille annis, videlicet à tempore Iuſtiniani Magni, declinauerunt ad auaritiam & tyrannidem, & ſic d. c. non debet adaptari ad id, quod nunquam vel rarò accidit, ſed ad id

Nouus intellectus c. cum canonicis. de cenſibus.

quod frequenter. *leg. ex his. l. ſeq. de legib.* Probatur tertiò, quia ſi de facto fuiſſet expenſis Regis vel Reipub. noua melior excuſſa, non aucto valore extrinſeco, tunc neceſſariò vel fuiſſet reprobata vetus tanquam illegitima, vel ipſo facto cœpiſſet eſſe minoris æſtimationis & indicaturæ, quorum neutrum eſt in d. c. fi. imò oppoſitum: quia vetus moneta nec reprobata erat, nec in curſu diminuta. Ergo omninò dicendum, quòd noua fuerat in tantum extrinſecùs quantum intrinſecùs aucta? & ſic ibi non agitur de deducendo per debitorem ſimplici augmento intrinſeco, ſi vellet ſoluere de noua meliori moneta, ſed deducendo augmento extrinſeco & maiori æſtimatione. Conſequenter ille text. nihil prorſus facit pro communi ſententia, quicquid adúſque omnes gloſſ & Doct putauerint, ſed ſuperficialiter (more ſuo) non autem analyticè, & ad viuum textus expendentes.

760 ¶ Non obſtat quòd ibi creditor non certabat de maiori, ſed de eadem ſumma, ibi, (ſummam illam) quia dico, quòd illa verba referuntur ad numerum numorum, qui erat idem, non autem ad quantitatem inde reſultantem, quæ erat maior, vt probant verba finalia ibi (æſtimatione penſionis antiquæ) & totius c phraſis, & ipſa rerum huiuſmodi experientia. Et ſic vt omnia congruant in mente & verbis & ſenſui communi, neceſſe eſt intelligere, quòd in d. c. illa penſio debebatur in certa ſpecie monetæ, putà in centum groſſis, qui tempore penſionis conſtitutæ habeant, putà ſemiſſem argenti puri, & valebant ſinguli, putà 13. denarios Turonenſes: poſteà illi in ſuo ſtatu & curſu manentibus. noui groſſi aiuſdem nominis & characteris facti ſunt, ſed de puriori materia, & proportionabiliter maioris pretij & valoris, putà habentes heptuncem argenti puri, & ſinguli valentes 16. denarios Turonenſes cum ſemiobolo, id eſt quarta parte denarii, vel habentes beſſem argenti puri. & ſinguli valentes 17. denarios Turonenſes cum dimidio, vel habentes dextantem argenti puri, & ſinguli valentes viginti denarios Turonenſes, manente videlicet libra argenti infecti in eodem circiter pretio, alioquin de facili Præfecti monetales augerent valorem extrinſecũ, non aucta, vel etiam quandoq; diminuta bonitate materiæ. Huiuſmodi groſſi Turoni hodie non ſunt in vſu nec volgò viſuntur, niſi puncti & ſuſpenſi in interſignis apothecarum quorumdam mercatorum, ſed ante ducentos annos, temporibus filiorum Philippi Pulchri, & ſub Philippo Valeſio fuerunt frequentes in hoc Regno, variis temperaturis & indicaturis, vt ex monumentis monetalium didici. Huiuſmodi exempla ex fide hiſtoriæ malui adducere, quàm noua fingere: quanquam non referat ſi penſio debeatur in tot teſtonis, vel cuiuſuis ſpeciei nummis aureis vel argenteis, qui poſtea ſub eodem nomine & charactere melioris materiæ (prioribus in ſtatu ſuo relictis) cuduntur. Si igitur creditor petat dictam penſionem centum groſſorum, vel aliorum numorum ſpeciei debitæ, & velit eundem ſolidum numerum numorum ſibi ſolui de nouis, qui meliores ſunt, non autem de veteribus, decidit ille text. quòd non tenetur debitor ſoluere de nouis, niſi ad æſtimationem veterum, hoc eſt deducto augmento nouorum: ſed poteſt ſoluere de veteri moneta non reprobata vt priùs, vel de noua ad æſtimationem penſionis antiquæ.

Groſſi Turoni.

761 ¶ Et valdè ponderanda ſunt ea verba *æſtimatione penſionis*, ob duo, quia primò clarè oſtendunt veram ſpeciem facti, videlicet quòd moneta noua eadem ſumma, vel numero numorum ſeu corporum dictæ ſeu prioris eiuſdem ſpeciei, erat maioris æſtimationis, etiam extrinſecæ, & maiorem pecuniæ quantitatem valebat, quàm moneta vetus in pari numero numorum eiuſdem ſpeciei, Secundò clarè probat ſententiam noſtram contra communem in hac quæſt. & præcedentibus, videlicet quòd debet attendi valor extrinſecus, qui erat tempore diſpoſitionis, & quòd ſi poſteà ſtabiliter auctus ſit, deduci debet etiam ſi certa monetæ ſpecies debeatur, & pariter probat idem tex. quòd etiam ſi certa ſpecies monetæ debeatur, & eius vſus, vel valor extrinſecus (quod idem eſt) decreuerit, non poteſt debitor de illa pecunia ſoluere, niſi decrementum ſeu veterem æſtimationem ſuppleat. Patet ibi, *vel ſi non ſit in vſu*, quæ conditio non opponitur in fauorem debitoris, ſed creditoris: declarat enim & clarificat priorem partem alternatiuæ, iuxta *l. 1. de reb. dub.* & oſtendit id, quod dictum ibi fuit, debitorem poſſe ſoluere in priori pecunia, intelligendum eſſe dummodo pecunia manſerit in veteri ſuo vſu: ſecùs ſi reprobata ſit, vel eius vſus ſeu æſtimatio diminuta. Habes nouum, verum & *γνήσιον* intellectum *d. c.* & vides quàm ad legum & canonum intelligentiam neceſſaria ſit hiſtoria ſcientia & experientia earum, de quibus tractant, artium.

762 ¶ Quarto & vltimo loco probatur à circunſtantiis & æquitate facti, in quo ſufficerent luculentiſſima illa exempla obiter adducta ſ. n. 756, in dilatione locorum iuris ciuilis primæ partis, ſed vt domeſticis & quotidianis exemplis res clarior ſit, aſpice vectigalia ea conceſſionibus fundorum, vel ſimilibus cauſis, ante octoginta vel centum annos conſtituta: non eſt opus alia hypotheſi, res ipſa ſeſe oſtendit, quàm ſit durum & inciuile, imò quàm pernicioſum in vniuerſa Repub. & turbulentum, eos qui vnam vel duas, decem vel centum huiuſmodi libras debent, non ſolùm cogi ad ſoluendum & continuandum tantam ſummã reditus, ſed etiam ad ſoluendum in moneta intrinſecùs æquè bona, ſicut ea quæ cudebantur & currebat tempore contractus, vel ad æſtimationem intrinſecam veteris promiſcuæ monetæ, quæ fortè tunc erat ad rationem ſemiſſis vel dodrantis argenti puri vel regij: nunc autem vix cuditur ad rationem quadrantis vel ſextantis argenti regij: quo fit vt ſi conferatur, vel penes materiam æſtimetur, minùs dimidio valeat. Hos autem per quàm iniquum eſſe in fortioribus terminis arguit exemplum illud Romanæ Reip. ſ. n. 756. vbi tum repentina, tum maxima, tum veriſimiliter non diu duratura erat intrinſecæ bonitatis diminutio, ſiue vt preſſiùs loquar, approbatio numi diminuti: tum longè maior diminutio, vt pote de aſſe ad ſextantem, & vnciam, hîc autem tantùm de aſſe ad ſemiſſem, & adhuc non ſubitò, ſed ſenſim obrepſit, nec ſpes eſt quòd noua hæc emendetur vel reprobetur, tanquam minoris materiæ, ſed potiùs quòd tanquam iuſtior deinceps minuatur. Si igitur ibi non licebat petere ſupplementum veteris bonitatis intrinſecæ, quantò minùs hîc ſi non licet in reditibus tam iuſtis & fauorabilibus ex perpetua datione fundorum conſtitutis, quantò minus in locationibus pecunia conſtitutis, aut alio quouis debito ſiue momentaneo, ſiue ſucceſſiuo?

763 ¶ Forſan dices multùm referre inter nos & illos, quia in illo Romano exemplo interuenerunt primò iuſtiſſimæ & ineluctabiles cauſæ vtilitatis & neceſſitatis Reip. pluſquam extremæ, vtporè poſt Traſimenenſem, deinde Cannenſem cladem. Secundò, non ſolùm Senatus auctoritas, ſed etiam toties populi, conſenſus. Tertiò, raritas exempli, quod mox ceſſante cauſa pictæ calamitatis veteri forma monetæ reſtituta deſiit nec vnquam in ea Rep. repetitum fuit. Contraria verò hic omnia, vbi non ſolùm ignorante & inuito populo, ſed etiam ſpreto bonorum conſilio, non ob vtilitates Reip. ſed quorundam libidine, auaritia, & tyrannide fieri ſolet identidem intrinſecæ monetarum bonitatis imminutio, & quod deterius eſt, plerunque poſt occultam & fraudulentem imminutionem imminet periculum repentinæ abrogationis, tanquam illegitimæ monetæ. Et ſic tam ob non publicam & authoratam,

thoratam, ſed fraudulentam imminutionem, tum ob periculum reprobationis in totum vel in parte, non videtur minus illegitima moneta, quàm eſſe pronunciatur in. *c. quando. de iureiuran.* quantumuis ex argyrocopio regio (vt ibi) exierit. Quare non eſſe mirandum, ſi hîc magis ad materiam, quàm ad ſpeciem fallacem vel curſum inſtabilem attendatur. Conſequenter non eſſe iniquum, ſed iuſtum, exigi rationem vel ſupplementum bonitatis intrinſecæ.

764 ¶ Sed ad hanc obiectionem reſpondeo, quòd etiam quantumcunque mutatio vel deterioratio monetæ malum & iniuſtum habeat initium, ſi tamen nihilominus pecunia deteriorata vſu publico comprobetur, eo ipſo ſatis authorata & legitima facta cenſetur: & ſic eſt eadem ratio, licet non tam iuſta ſicut in exemplo Rom. & verè politico. Saluo quòd ſi probabile periculum immineat reprobationis certæ monetæ in totum vel in parte, tum iuſtè recuſari poteſt, tanquam res mox peritura. Non tamen proinde ſequitur, quòd æſtimatio bonitatis intrinſecæ pecuniæ veteris peti poſſit, ſed ſolùm quòd poteſt peti ſolutio in bona, tuta, & proba moneta, quæ longè differunt. Et ſic eodem medio apparet reſponſio ad circunſtantias facti adductas pro parte prima: non enim concludunt niſi ſpecialis adſit circunſtantia propter imminens periculum reprobationis, vel aliud iuſtum intereſſe creditoris de præſenti, quibus caſibus non loquimur, ſed quando creditor tenax & auidus, cui debitum offertur in pecunia communiter approbata & expendibili, & de qua non imminet periculum, quin commodè tanti locare poſſit, ſi velit cauſatur diminutionem bonitatis intrinſecæ quæ ſenſim facto vel conniuentia Principum ſiue iuſtè, ſiue iniuſtè emerſit, hoc demum non ſolùm inhumanum, ſed iniquum nobis videtur, ſiue ex iuſtis cauſis ea diminutio emerſerit (quo caſu nemo ſanæ mentis dubitat) ſiue iniuſtis, quia tunc ſaltem caſus eſt fortuitus reſpectu debitorum: imò pluſquam caſus fortuitus, vtpote communis quædam clades Reipublicæ ab omnibus tanquam in eadem naui exiſtentibus ex æquo participanda & ferenda, non autem mutuò ab altero in alterum regerenda, quod non eſſet aliud quàm fruſtra mutuo laniatu confici: eadem enim damnatio creditori à creditoribus ſuis, & è contrario imminet. Præterea quum ipſa communis & ſtabilis approbatio monetæ currentis, licet intrinſecùs deterioratæ, faciat eam in commerciis & omni vſu, ad quem pecunia inuenta eſt, veteri monetæ æquipollere, hoc ſufficere debet, præſertim cùm non ſit inuenta vt ſeruetur vel conflerur, ſed vt expendatur. Nec audiendus eſt deſiderans & exigere volens à debitore pecuniæ vtilitatem à natura & æſtimatione pecuniæ diuerſam.

765 ¶ Nulla hoc loco iura cito, quorum etiam vim non ſingulatim deducere, ſed quam pauciſſimis complecti volui in prioribus locis, eo conſilio, ne nimia copia legentium ingenia & iudicium obruerem, ſed vt ea naturalem, & velut apertis Muſarum ianuis omnia quæ ad rem faciunt præcipuè circunſtantias hiſtoriæ & facti, ex quibus ius & legalis æquitas oriuntur *l. ſi ex plagis. §. in cliuo. ad l. Aqui. l. bona fides. depoſi.* oculis exponerem, & velut in rem præſentem adducerem. Circa eaſdem circunſtantias facti pro hac ſecunda parte facit, quòd ſecundum veteres & recentes conſtitutiones huius regni nulli priuato licet pecuniam regiam non ſolùm radere, vel quauis arte leuioris bonitatis aut ponderis reddere (quod & iure communi prohibitum eſt. *l. quicunque. ad leg. Cor. de fal.*) ſed nec conflare aut in maſſam redigere. Et ſic non videtur eſſe in commercio priuatorum tanquam maſſa, ſiue reſpectu materiæ ſimpliciter, ſed ſolùm reſpectu publicæ indicaturæ, & ad vſum commutandi deſtinatum. Igitur non cadit in obligatione reſpectu materiæ, ſed reſpectu indicaturæ, quæ conſequenter ſola attendi debet. Sed certè etiam ſi in aliis locis extra regnum ſint ſimiles conſtitutiones (vt puto) non tamen concludunt dominium pecuniæ non eſſe dominium materiæ, nec poſſe eſſe in commercio reſpectu materiæ, prout nec ſunt promulgatæ, ad auferendum vel limitandum priuatis dominium pecuniæ, ſed ad coërcendas fraudes, quas quidem faciunt omnes ponderoſiores & puriores nummos diligenter conquirendo & ſegregando, deinde conflando, & colludendo de parte lucri cum inde deteriorē monetam cudentibus, vt quidam à non multis annis deprehenſi ſunt Lugduni, & conuicti bonis malè partis exuti. Vnde ceſſante fraude nullum eſt crimen, ſi quis fortè medicinæ cauſa, vel vaſculorum conficiendorum, vel inauraturæ, paucos numos conflauerit, & his quomodocunque conflatis vel fractis remanet dominus materiæ. Et ſic hæ conſtitutiones non concludunt, ſed ipſa publica deſtinatio pecuniæ & finis principalis & rationes præcedentes concludent. Et hanc ſecundam partem diſertè tenet Io. Fab. *authen. hoc niſi Cod. de ſolutio* vbi dicit, quod ſi princeps ſtatuit monetam debiliorem currere pro alia, quòd ſubiecti ſeruare debēt, & quòd ſatis hoc ſtatui eo ipſo, quòd ordinauit nouam monetam curſum habere pro ſolido & libra, ſicut alia fortior currebat: & ita tenendum firmat, ſiue princeps peccet, ſiue non, in quo de conſcientia (inquit) viderit ipſe. Subdit etiam, quòd curia Franciæ conſueuit ſtatuere & tenere, quòd quando Rex monetam debilitat, recipitur pro ſorti, ſed quando fortificat, habetur reſpectus ad tempus contractus: quod vltimum intellige, id eſt, ad curſum ſeu valorem impoſititium, qui erat tempore contractus: non autem quòd poſſit deduci æſtimatio augmenti intrinſeci, ſi fortè duntaxat intrinſecùs aucta ſit. Hoc enim non vult Io. Fab. nec loquitur de pecunia duntaxat intrinſecùs fortificata, quod etiam non ſolet fieri in Francia, nec alibi: ſed loquitur de intrinſecùs & extrinſecùs aucta, & dicit, quòd non tenetur debitor ſoluere, niſi ad valorem ſcilicet extrinſecum, quod erat tempore contractus. Et quòd ita intelligat, patet ex his, quæ idem Io. Fab. tradit. *inſti. quib. mod. ſol. obliga. in ſi. prin.* vbi ita clarè tenet, & ſic in hac ſecunda parte ſimpliciter reſidet. Io. Fab.

766 ¶ Ludo. autem Rom. con. 121. & Geminia. conſ. 137. in ſpeciali caſu cuiuſdam reditus annui conſtituti inter duos Abbates ex homologatione Papæ tenuerunt, quod poteſt ſolui in moneta vſuali & currenti tempore ſolutionis, etiam intrinſecùs diminuta, & quòd non tenetur debitor ſupplere bonitatem intrinſecam, quæ erat tempore diſpoſitionis. Et mouentur particularibus quibuſdam rationibus, videlicet eo quòd ille reditus debeatur ex ſtatuto Papæ, quod vltimæ voluntati æquipollet, in qua Ludo. Rom. putat ſpeciale eſſe tempus ſolutionis attendi: cæterum communem ſententiam ſequuntur. Sed nihilominus communiter cæteri Doctor. etiam nominatim in caſu dicti reditus, eos reprobant, vt per Alber. Bru. *tracta. de aug. conclu. vlti. in 11. & 12 ampl.* Nouiſſimè verò Hieromy. Butigel. in *Rep. & d. l. cùm quid. & l. quod te. ſi cer. pet.* tenet ſolam formam & æſtimationem extrinſecam in monetis attendi, & quòd vna poteſt ſolui pro alia, niſi aliud actum ſit: modò creditor non ſit paſſurus damnum aliter quàm quòd materia ſit diuerſa. Et in *dict. d. l. cùm quid. col. 9. n. 28* animoſius dicit, quod etiam plumbea vel de corio (modo publicè approbata) ſolui poteſt pro quacunque pecunia, etiam in auro vel argento numerata. Verùm idem Butigel. ſibi parum conſtat, quia in eadem Rep. *d. l. cum quid. col. 10. n. 30.* tenet communem ſententiam, videlicet quòd non ſit curandum de variatione valoris extrinſeci, & quòd mutuum pecuniæ non poteſt reddi in minori numero & minori materia, nec repeti in maiori numero &

materia: & licet ibi loquatur quando certa ſpecies monetæ, puta decem aurei debentur, tamen non poteſt rectè compari cum his quæ prius dixi. Et pariter in Rep. *d. l. quod te. col.* 10. *n.* 18. multa comminiſcitur, quæ non ſunt vera: quid dicendum.

767 ¶ Quanquam ex prædictis ſatis colligi poſſit, ſecundæ parti contra communem ſtandum, tamen vt ſemel ab imis rerum fundamentis excutiamus, & penitiſſimè diſcuſſam veritatem eruamus, velut obryzum ſepties purgatum & exploratum, placet expendere quæ ſit ratio intrinſecæ bonitatis pecuniæ, & quænam ſit & eſſe debeat extrinſecæ bonitatis ad intrinſecam habitudo & proportio. Hic neceſſariò præmittendi ſunt & declarandi aliquot termini, ſeu voces artis monetalis: & ſunt præcipuè quatuor, ſcilicet primò, materia, quæ conſiſtit in auro, argento & ęre. Secundò, probitas quę conſiſtit in publicè definita qualitate & quantitate dictæ materię Tertiò, character. Quartò, indicatura ſiue æſtimatio. Duo priora ad intrinſecam, duo poſteriora ad extrinſecam bonitatem ſpectant: quoniam vt iucundior & clarior ſit explicatio, obiter hiſtoriam & circunſtantias facti attingamus. Primum tantum tres ſpecies complectitur, aurum, argentum, æs, quoniam hæc tria tantùm metalla ſubintrant. Quanquam enim argentocopij in miſcendis & ſecernendis metallis, in liquefiendis & probandis monetis plumbum adhibeant, non tamen incorporatur, ſed partim exhalatur, partim ſeparatur. Omnis ergo proba moneta ex ære, argento, vel auro conſtat, etiam iure ciuili, vt clarè innuit Vlpia. in *l. lege Cornelia, verſi ead. lege. de fal.* vbi vetat vſum & commercium numorum ſtanneorum & plumbeorum. Innuit etiam Pompo *in l.* 2. §. deinde cùm eſſet. de origi. iur. vbi meminit de triumuiris monetalibus Romæ, quos vocat ęris, argenti, auri flatores, ſic dictos, quòd his tribus metallis flando ſeu flatu calefaciendo cudunt monetam: quemadmodum ad eorum inſtar in hoc regno Pręfecti monetarum, ſed plures numero, & in multis locis huius regni. Sunt enim viginti quinque argentocopia, ſeu officinæ cudendis monetis deſtinatæ, in viginti quinque ciuitatibus huius regni, literis & notulis Alphabeticis diſtincta. Quanquam ex conſtitutione anni ſeſquimilleſimi quadrageſimi in ſeptemdecim tantùm locis (quæ abundè ſufficiunt) cudatur. Omnibus tamen & fide & authoritate precellit argẽtocopium huius vrbis [illegible], cuius etiam Præfecti reliquis præſunt. Habent enim pręfecti monetales Pariſiorum cognitionem & iudicium pixidum, hoc eſt explorandæ probitatis monetarum, quę in toto regno fabricantur: quod iuſtum & neceſſarium eſt vt in toto regno ſit eidem cuneus, ead. ſymmetria, forma & probitas monetæ, & adulteratores arctiùs compeſcantur, & minus fallere queant. Itaque ars facta denarios probare, quæ vt ait Pli. *lib.* 33. *cap.* 9. tam iucunda fuit olim Romanę plebi, vt Mario Gratidiano (qui legem rogauerat de ea ſchola Romę inſtituenda) totas ſtatuas vicatim dicauerit.

Termini artis monetalis.

Præfecti monetales.

Ars monetalis.

768 ¶ Non tamen intelligas, quòd ex ſingulis his metallis per ſe ſingulę monetarum ſpecies cudantur: nulla enim cuditur ex puro putóque auro: niſi fortè eſſent aurei liberales, velut maſſa, quales Imperatorem Tiberium Secundum munificentiſſimum excudiſſe, & quinquaginta inter alia munera dono miſiſſe ad Chilpericum Francorum Regem ſcribit Sabellic. Ennead. 8. *lib.* 5. Cæterùm nec argentum, nec plumbum, nec æs Cyprium, ne vllum aliud metallum latius diducitur malleo, & numeroſius diuiditur quàm aurum: vtpote (vt inquit Plin. *lib.* 3. *cap* 3.) cuius vnicię in ſeptuagenas & quinquagenas pluréſque bracteas quaternum vtroque digitorum ſparguntur, & ſuper omnia netur ac texitur lanę modo, & ſine lana, vt ibi ſubdit Plin. dicens, tunica aurea triumphaſſe Tarquinium Priſcum, ſeque vidiſſe Agrippina Claudij principis edente eo naualis prælij ſpectaculum, aſſidentem ei, indutam paludamento, auro textili ſine alia materia. Quorum ratio eſt denſitas & ſoliditas, quæ in auro maior eſt, quam in cæteris metallis, cuius peculiaris ſoliditatis & denſitatis plures ſunt inſignes effectus. Primus quòd aurum cęteris minus obnoxium eſt tranſmutationi, adeo, vt ibi inquit Plin. vt huic vni nihil igne depereat, tutò etiam in incendiis rogiſque durante materia, quę difficillimè accenditur & funditur ab igne: tamen adhibita palea citiſſimè ardeſcit, & quo plus vritur, eo plus purgatur. Præterea ſecundum eundem Plin. non rubigo vlla, non ærugo, non aliud ex ipſo quod conſumat bonitatem, minuátve pondus, nec ſalis nec aceti ſucco atteritur. Secundus, ſimilis effectus, quòd quam minimum vſu deteritur aurum, cùm argento, ære plumbo lineæ nigræ producantur, manúſque ſordeſcant decidua materia. Tertius, quòd cæteris, etiam plumbo, grauius eſt, in quo malè ſcripſit Plin. in loco præallegato, quòd aurum pondere & mollitie materiæ cedat plumbo: quia experientia docet contrarium, videlicet aurum præponderare, licet plumbum mollius? ſed rarius, atque ideo friabilius, & operi minus idoneum.

Aurei liberales.

Aurum textile

Auri ſoliditas.

769 ¶ Itaque aurum quò purius, eò dilatabilius & mollius: ita vt ex puriſſimo auro non poſſint artifices commodè operari ſubtilia vaſa, quia non ferrent attrectationem & vſuram propter mollitiem. Et eadem cauſa nequeunt commodè cudi numiſmata ex mero auro: quanquam non ſit dabile prorſus merum putum aurum vel argentum: inquit enim Plin. lib. 33. cap. 4. *Omni auro ineſt argentum vario pondere, alibi dena, alibi nona, alibi octaua parte.* In vno tantùm Galliæ metallo, quo vocant *Albicratenſe*, trigeſima ſexta portio inuenitur ideo cæteris præeſt. Hactenus Plin. Cæterùm de antiquis aurifodinis Galliæ & Hiſpaniæ quæ iam dudum defecerunt, plura ex Strabone refert Budæ. *lib.* 4. *Aſſis. lib. verò* 3. ait culmen bonitatis auri eſſe in quarto & viceſimo ceratio ad quadrantem abſoluto, id eſt, vt quadrans tantùm ceratij in tot maſſa æreus aut argenteus ſit, id eſt, vt nonageſima ſexta duntaxat pars totius maſſæ ſit alterius metalli: & hoc niſi ſumma & rara induſtria, ita vt ad bonitatem numeris omnibus abſolutam nihil præter dicti quadrantis quadrantem, ſiue ſextamdecimam partem viceſimi quarti ceratij deſit, id eſt trecenteſima octogeſima quarta pars totius maſſæ, nulla arte excoqui aut expurgari poſſit. Et mox ſubdit, argentum ita decoqui poſſe, vt nihil præter merum argentum ſuperſit: quod ex diametro contrarium eſt ei, quod eodem loco ſuprà viginti lineas melius ſcripſerat Budæ. id eſſe auro & argento commune, vt quantumcunque purum & excoctiſſimum, ſemper tamen aliquid habeat alieni metalli quod decoqui non poſſit, quod verum eſt. Aurum tamen plenius excoquitur, & ad maiorem puritatem reduci poteſt, quàm argentum. Sed vſqueadeo excoquitur auripigmento, vt nullus propter nimium damnum tentare audeat. Eſt enim auripigmentum, vulgò Arſenicum. ſummè cauſticum, & ſecundùm Dioſcoridem, omnia metalla adurit & deuaſtat, dempto auro. Refert etiam Plin. *lib.* 33. *cap.* 4. Caium Caligulam auidiſſimum auri periculum ſuo damno feciſſe, cùm auri cupidine iuſſiſſet excoqui magnum pondus cum auripigmento, & planè feciſſe aurum excellens, ſed tam parui ponderis, vt detrimentum ſentiret, nec poſtea tentatum à quoquam fuerit. Solent autem monetales (vt inquit Bru. *tracta. de augmen. conclu. vltim. col.* 3.) in auro æs vel argentum, & ſæpius vtrumque ſimul admiſcere certa proportione, ne argentum tantùm immiſcendo aurum nimis albeſcat, vel æs tantùm admiſcendo nimis rubeat. Ideo de eo quod miſcetur

Merum aurum non eſt.

Nec argentum.

Auripigmentum.

aliqui

aliqui faciunt duas partes argenti, & vnam æris, vt color auri minus alteretur. Iſtud monetales Gallicè vocant (*Alloyer*) vt ĩ. *num.* 782.

770 ¶ Quod ſpectat ad ſecundam vocem, videlicet ad probitatem, ad quam priuſquam deſcendam, non minus vtile quàm iucundum erit paululum digredi ſuper intellectu. §. *ſed ſi plumbum. l. idem Pomponius. de rei vendica.* Quamuis enim ille tex. ſit in ſe facilis & clarus, ſi ſanè ſimul cum ſuperioribus eiuſdem authoris reſponſis conferendo expendatur: veterum tamen gloſſula, & Docto. non tam hiſtoriæ reique metallicæ, quàm legalis æquitatis imperitia ſalebroſus & obſcurus effectus eſt, tantúmque abeſt vt aduſque ſecuti lucem attulerint, vt magis impegerint. Ex eo autem omnes potiſſimum offenduntur, quòd ille textus experientiæ repugnante negare videtur, æs & aurum miſta ſeparari poſſe. Gloſ. autem Accur. Iacob. Butrig. Alberi. & veteres ſeſe breui ſubauditione expediunt, videlicet ſubaudito verbo (facile) tam in primo reſponſo, vbi text. ait deduci poſſe, quàm in ſecundo, vbi text. negat deduci poſſe. Intelligunt enim de facili, quæ ſubauditio vt commentitia, ita per quam frigida eſt: non ſolùm enim non congruit menti & ſcopo legis, vt mox oſtendam, ſed nec experientiæ, nec rei metallicæ, vt notum eſt: & multò minus aliis textibus iuris. vt *l. adeò §. cùm quis. de acquir. re. do.* & *Inſti. de re. diui. §. cum ex aliena.* vbi pro explorato habetur vaſa conflata auro, vel argento, vel ære ad rudem maſſam auri vel argenti, vel æris reuerti poſſe, & ſic æquè diduci. Bar. autem cum ſequentibus differentiam iuris & deciſionis ſtatuit in ſecundo reſponſo, & intelligit miſtum communicari, & pro parte quotà indiuiſa ſicut res communis vendicari poſſe: conſequenter locum eſſe communi diuidundo actioni, quòd non ſolùm eſt textum obſcurare (quod fecerant veteres) ſed prorſus contrarium & oppoſitum ſenſum inuehere. Nuper autem Petrus Auellanus cenſuit expungendam negatiuam, & ſic omnia fore planiſſima: ſed certè expuncta negatiua maior quàm antea inſurgit textus ſalebroſitas, tum primò ob naturam aduerſatiuæ, ſed, quæ hîc inuerteretur: non enim aduerſaretur verſiculo immediatè præcedenti, ſed eundem caſum continuaret. Tum ſecundò, ob reſponſum textus decidentis pro parte eſſe vendicandum: quod prima facie non quadrat: niſi quando facta eſt communio. *l. Marcellus. §. fi. eo. tit.* quam communionem idem tex. ſatis apertè negabit ſublata negatiua. Auellanus autem vtrumque præſentis incommodum vt primum diluat, dicit Vlpianum in eo verſiculo referre verba Pompo. cuius authoritate ſententiam ſuam confirmat, & ſic tacitè innuit, quod dictio (ſed) meritò non aduerſetur hîc, cùm ſit continuatiua & recitatiua. Sed certè ſi eundem caſum recitet puta, ſublata negatiua: non erit aliud quàm *ματαιολογία* & ſuperuacaneus ſermo. Secundum verò apertè diſſimulans, ſed occultè præueniendo inuertit, dum initio text. ipſum ita ſibi format, & nouis ex compoſito punctis interſecat, vt commento ſuo (quod mox aſſuit) congruat: ſed inde maior veteris tum lectionis tum ſenſus legis mutatio inſurgit.

Intellectus nouus §. ſed ſi plumbum.

Errorum diſpunctio.

771 ¶ Nouiſſimè verò Alcia. in *l. 2. § mutui datio. ſi cert. petatur.* & *parergon lib. 7. cap. 4.* obiter hunc tex. attingens putat (ſubdubius tamen) veteribus facile ſeparari potuiſſe argentum ab auro, ſicut æs ab argento, aurum verò ab ære non item? ſi tamen) inquit) vera eſt Pompo. ſententia in hoc textu. Sed hodie eſſe artifices, qui vi chryſulcæ aquæ id faciant, vt Mediolani, Venetiis, & in hac Lutetia. Verùm Alcia. hîc non imperitia iuris ſed facti, ſiue artis monetalis, & metallicæ labitur: non enim per aquam chryſulcam ſeparari ſolet, nec poteſt merum æs ab auro, vel contrà, ſed per ignem, vt ĩ. *num.* 775. Nec eſt nouum ſed antiquiſſimum, tam aurum ab ære, quàm à quouis alio

A metallo vel materia per ignem ſeparare. Quoties enim Moſes vetuſtiſſimus author meminit puriſſimi tum auri, tum argenti, & conflaturæ vaſorum & ornamentorum tabernaculi opera artificis, vt *Exod. cap. 38.* & per totum. Vt manifeſta ſit vanitas Plin. qui inuentionem auri & conflaturæ refert ad Cadmum Phœnicem, & alios obſcuriores & fabuloſos authores, quum duobus millibus annorum ante Plin. id vulgare fuiſſe conſtet ex Moſe. Quinetiam multis antè ſeculis tempore Abrahæ, vt *Gene. 24.* vbi ſit mentio copiæ auri & argenti, vaſorumque id genus. Et pulchrè oſtendit Ieremias, dum obſtinationem impiam principum & populi aduerſus verbum Dei carpens alludit ad conflaturam, dicens *Iere. 6. in fi.* Omnes iſti Principes declinantium, ambulantes fraudulenter, vt B æs & ferrum vniuerſi corrupti ſunt: defecit conflatorium, in igne conſumptum eſt plumbum: fruſtra conflauit conflator, &c. Et ante eum regius Pſaltes, *Pſal. 12. verſ. 6. Eloquia* (inquit) *Domini puriſſima, velut argentum incendio à terra repurgatum, & ſepties liquatũ* Et Malachias *c. 3.* vaticinans de officio Chriſti, quòd ſit purgator & expiator. *Ipſe* (inquit) *quaſi ignis conflans, & quaſi herba fullonum. Et ſedebit conflans & emundans argentum. & purgabit filios Leui, & colabit eos quaſi aurum, & quaſi argentum.* Et Ezechiel. *c. 24.* alludit ad liquefactionem & detractionem æris & rubiginis per ignem. Et aliàs in ſacra pagina paſſim, vt *Prouerb. cap. 17* Idque omnium temporum hiſtoriæ ſcriptáque tam clarè oſtendunt, vt ſuperuacuum C ſit alios authores citare.

Chriſtus verus purgator.

772 ¶ Ego verò priuſquam de his iudicium facerem & ſcriberem, peritiſſimos Præfectorum monetalium huius vrbis, & antiquiores aurifices, qui in cauſis ſuis opera mea & conſilio vtuntur, conſului, & didici, & partim experiri vidi, non ſolum argentum à plumbo vel ære, vel aurum ab argento, ſed etiam ab ære, quinetiam quatuor hæc metalla vel alia ſimul miſta ſeparari poſſe, & quotidie ſeparari, non tamen æquali lance quoniam fortiora metalla minus, debiliora verò magis in hoc conſumuntur: vnde maximè omnium plumbum vtpotè molliſſimum abſumitur, deinde æs, auri verò minimum deteritur, vt ſ. *nu.* 768. Vnde ſi ſint multæ maſſę ex his quatuor metallis conflatæ (non enim ob modicum pondus accendi ſolet D conflatorium ob nimias impenſas) primò ſeparabuntur, & liquefacta per canales colabuntur æs & plumbum ſimul miſta, manente & reſidente adhuc in igne auro & argento ſimul miſto & interim maior pars æris & plumbi, multo verò maxima plumbi exhalatur & abſumitur: reſiduo verò æris & plumbi (quod reſeruari & colari potuit) igni rurſus iniecto, ſeparatur quod colari poteſt plumbi, quod citius liquæſit & fluere poteſt: æs autem expurgato, partim colato, partim abſumpto plumbo ſtatim ab igne extrahitur, non ſine magno intertrimento, plumbi verò longè plus abſumitur. Aurum verò & argentum miſta, & reliquis metallis, vt ſuprà purgata, rurſus alio ingenio ab inuicem ſeparantur, deinde ſi E opus ſit ad ſummam puritatem ſeparatim exufflant (vt eorum terminis vtar) ſiue reducuntur, quod nolo ſpecialibus proſequi nec immorari, niſi quatenus ad plenum & abſolutum huius §. intellectum opus eſt, quem vt habeas, ante omnia (quod ſemper peculiariter obſeruare ſoleo) tota ipſa lex ſiue omnes eius partes eiuſdem materiæ ſimul exactè inſpiciendæ & expendendæ ſunt, iuxta *leg. inciuile de legibus.* Hîc autem quatuor occurrunt continui. §. eiuſdem authoris, ſcilicet Vlpia. incipiendo à §. *Pomponius ſcribit.* vſque ad finem huius. §. *Enimuero. l. quo quidem caſu* eſt veluti idonea quædam parenteſis à compilatoribus. ff. interiecta, quæ continuitatem dictorum Vlpia. nullo modo ſoluit nec interrumpit. Totus autem & perpetuus ſermo hic eſt de rebus diuerſorum domino-

Metalla ſeparantur.

rum confuſis vel commixtis, quæ voces licet aliàs differant, tamen in toto hoc textu promiſcuè pro eodem accipiuntur. In duobus autem primis. §. §. videlicet vſque ad §. *idem ſcribit.* loquitur Vlpianus de commiſtione rerum eiuſdem naturæ. In duobus autem vltimis paragraphis loquitur de commiſtione rerum, quæ ſunt diuerſæ naturæ vel ſpeciei.

Summa.

773 ¶ Vtque ſummatim hæc πάρεργα expediam, ſumma eſt, quòd hæc miſta ex ipſa miſtione non fiunt communia, niſi vno ſolo caſu, videlicet quando vtriuſque miſti ſubſtantia manet: tamen ſeparatio prorſus & naturaliter impoſſibilis eſt: tunc enim vel ſola miſtio, etiam citra voluntatem dominorum communionem abſolutam inducit, vt in §. *Pomponius ſcribit.* Si enim argentum Titij & argentum Caij miſta ſint: quia ſunt homogenea, & ſubſtantia vnius ſubſtantiam alterius ſubintrat & penetrat, cùm vtrumque ſit eadem ſubſtantia, impoſſibilis eſt ſeparatio etiam naturaliter: ſiue enim ſciedendo, ſiue liquefaciendo, fieri non poteſt, quin in qualibet particula vel gutta ſit de argento tam quod fuit vnius quàm alterius domini, & ſic neceſſariò maſſa communis eſt. Secus ſi ambo miſta ſint quidem homogenea (vt duorum frumenta, de prædicamento eiuſdem ſubſtantiæ) tamen priora corpora naturaliter integra & in priori forma & numero maneant, nec vnum penetret ſubſtantiam alterius vt naturaliter quidem ſeparari poſſint, non autem facilè vel commodè quatenus ſpectat ad commoditatem & vſum hominum, vt in frumentis miſtis liquet. Hæc enim ſeparandi difficultas vel incommoditas neceſſariò non infert veram communicationem, cum ſingula corpora per ſe naturaliter maneant, ideo non fit communio ſola confuſione dict. §. *idem Pompo.* quem nunc voco. §. quia non eſt lex ſeparata, niſi propter dictam accidentalem parentheſin ex Paulo. Idem multò magis, ſi miſta quæ integra manent, & in priori forma & numero naturalitérque ſeparabilia, ſint heterogenea, vt frumentum & ſiligo vel hordeum. Quando igitur miſcentur heterogenea, ſiue res diuerſæ naturæ vel ſpeciei, aut non manet prior ſubſtantia, ſed corrumpitur & tranſit in generationem tertiæ ſpeciei, & loquitur. paragraph. *idem ſcribit.* vt cedat bona fide ſpecificanti, non autem mala fide, *leg. de eo.* §. *ſi quis. ad exhibend.* Aut verò manet prior ſubſtantia, & loquitur, §. *ſed ſi plumbum.* vt non obſtante etiam confuſione quiſque remaneat dominus ſuæ materiæ, non ſolùm ſi ſeparabilis ſit, vt in primo reſponſo, ſed etiam ſi non ſit ſeparabilis, vt in ſecundo reſponſo, nec erit idem, quod de nullo ſuperiori paragrapho dictum eſt, quia ibi neutra materia manet, ſed vtraque in nouam ſubſtantiam & ſpeciem tranſit: ſed hîc vtraq; licet confuſa manet, & tam naturaliter quàm ſubſtantialiter, licet non tangilibiter aut viſibiliter diſtincta eſt: ideo non mutatur dominium. Hic eſt verus & literalis ſenſus.

Conciliatio.

774 ¶ Sed triplicis ordinis contraria mirabiliter obſtare videntur, Primi ordinis extra hunc textum. Secundi & tertij ex hac eadem litera. Contraria primi ordinis ſunt. *l. adeo.* §. *ſed etſi ſine voluntate. de acqui. re. do.* §. *ſi duorum. in fi. Inſtitut. de rerum diuiſione. l. arbor. in principio communi diuidundo. l. pro regione. de acquiren. re. domin.* Sed quanquam frigida ſint, nec quadrare poſſint quæcunque gloſſ. & Doctores omnes hactenus pro conciliatione horum iurium comminiſcuntur: nolo tamen nunc tantam ἔκβασιν ſuper hac ἐκβάσει ingredi: multorum enim iurium nouam explicationem complectitur, & ſatis eſt, hîc, in his quæ rem monetalem aut metallicam concernunt, digredi. Quare conciliationem noſtram, in regeſtis meis tam minutis literulis & notulis ſcriptam, vt nullius quantumuis Lyncei amanuenſis (quod iam in quibuſdam paſſus ſum) furtum timeam, in nouis intellectibus reſeruo, libentérque experiar, ſi quiſquam alius interim inuentum noſtrum præripere & præuenire queat, priuſquam mihi ſit otium primas centurias edendi. Nunc igitur diſſoluere ſufficiat, quæ ex eadem litera emergunt, incipiendo à faciliori, ibi (pro parte eſſe vendicandum) hoc enim multis omnino præſupponere videtur rem communem effectam vt ſuprà paragrapho 1. Pomponius ſcribit ſed non eſt ita quia intelligendum eſt pro parte, id eſt, pro rata ponderis ſeu materiæ, prout textus in ſimili, *Inſtitut. de rerum diuiſione.* §. *quòd ſi frumentum in fine.* dicit frumentum vnius cum frumento alterius miſtum non ob id eſſe communicatum, ſed pro modo vendicandum, id eſt pro parte ſeu rata quantitatis, habita etiam ratione bonitatis, vt in *d.* §. *Pomponius ſcribit. in fi.* cum *l. ſequent.* Non ergo refertur ad partem quotam maſſæ ſeu materiæ, cùm non ſit communis, ſed ad partem contingentem ſeu ſpectantem ad actorem, videlicet ad totam materiam ſuam quo ante confuſionem erat corpus ſeparatum. Reſtat vltimum & aduſque indiſſolubile contrarium, quòd textus contra experientiam negat æs & aurum miſta ſeparari poſſe. Ego dico facillimum, ſi quis ad materiam ſubiectam, ſcopum & praxim legum reſpiciat, quæ non ſunt factæ, vt ſint mathematicæ ſpeculationes, ſed vt ſint æquabiles cauſarum deciſiones vſibus & commodis hominum accommodæ. Dico ergo quod Vlpianus hîc non loquitur de diuiſione vel ſeparatione phyſicaliter aut merè naturaliter, ſed ciuiliter & vtiliter, prout vſibus & commodis hominum in praxi congruit. Vnde quamuis quælibet domuncula, imo omne corpus & omne punctum ſit naturaliter diuiſible in ſemper indiuiſibilia, vt in libris Phiſicorum: tamen ciuiliter quò ad iudicium communi diuidundo, de quo in *hac leg.* nulla res dicitur diuiſibilis vel ſeparabilis, niſi hoc commodè fieri poſſit. paragrapho *ſi familiæ.* paragra. *eodem. Inſtitutio. de offic. iudic. leg. 2. fi. regun. leg. ad officium. C. communi diuidundo.* Licet autem ex not. ſuprà *numer.* 771. conſtet vel ante quater mille annos in vſu fuiſſe artem conflandi vel ſeparandi quælibet metalla non tamen id ſemper commodè fieri poteſt. Ad quod reſpiciens Vlpianus, dum in primo reſponſo *huius* §. loquitur de metallis ſeparabilibus, ponit exemplum in plumbo & argento miſtis. Argentum enim originaliter cum plumbo generatur, & eruitur ab argentifodinis, nec ibi inuenitur argentum niſi cum plumbo miſtum: erutum autem & pluries ad terram excutiendam lotum & contritum, tandem igne ſuppoſito commodè ſeparatur plumbum ab argento. Vnde ſi rurſus ſiue caſu, ſiue conſilio miſta ſint, æquè commodè ſeparantur: quod tamen non eſt generaliter accipiendum vt ſtatim dicam.

Solutio.

775 ¶ Aurum autem licet originaliter ſemper habeat aliquid argenti admiſtum, vt per Plinium *lib.* 33. *cap.* 4. tamen nihil habet commune cum ære, & admiſtum æri non minus, imò facilius ab eo ſeparatur quàm ab argento. Sed argentum conſeruatur, ita æs perit, & vi ignis abſumitur, & ſic non poteſt ſeparari ad finem diuiſionis de qua in iudicio communi diuidundo. Faciunt tamen aurifices & monetales genus quoddam ſementi ex lateribus contuſis & medicatis cum argilla, ibi aurum incluſum & viginti quatuor horis igni immiſſum ab omni ære penitiſſimè purgatur, nec non ab argento & alio metallo, quæ non pereunt, ſed inueniuntur immerſa cemento, vnde extrahuntur & ſeparantur, modico quidem materiæ intertrimento, ſed tanto ſumptu, vt magis expediat aurum aliter, puta per aquam chryſulcam, vel per ignem & plumbum amiſſo ære purgari, quam æs conſeruare tanto ſumptu in triplo vel quadruplo excedente æſtimationem æris. Rectè igitur negat hic Vlpianus diuidi poſſe maſſam ex auro & ære conſiſtentem, cùm ſiue

Digitized by Google

æs abſumatur, non ſit diuiſio ſed peremptio: ſiue æs reſeruetur, non commoda ſed damnoſa ſit diuiſio. Sic in fortioribus terminis agrum, qui commodè diuidi nequit, planè negauit idem Vlpianus diuidi poſſe, in *l. ad officium. C. communi diuidun.* Non magis enim ea *l.* Alexandro Seuero vt authori attribuenda eſt, quàm Vlpia. vt dictanti vel conſulenti, quum Alexand. ſemper fuerit à conſiliis, & ſcriniorum magiſter, quem nunc Cancellarium vocant, & præſertim in legibus condendis præfuerit. Quòd autem dixit argentum & plumbum ſeparari poſſe, id non pro regula accipiendum eſt, quaſi ſemper commodè fieri poſſit, ſed pro exemplo, quod ſufficit certo caſu verùm eſſe: vt quando plumbum eſt in magna quantitate, modicum verò argenti, vel argentum ſtanno vel alia viliore materia dilutum eſt, nec tam patiens ignis, vt ſic paruo ſumptu poſſit fieri ſeparatio, modicóque intertrimento materię. Secus ſi multum ineſſet argenti, vel ſi aliàs eſſet purum, vt maiori incendio opus eſſet, quo plumbum pro maiori parte abſumeretur. Et ſic nulla eſt difficultas in hoc text. non enim ignorabat Vlpia. æs ab auro naturaliter diduci poſſe, ſicut & ad argento. *l. locus in fi. de acqui. re. do.* ſed hîc non ad naturalem, ſed ad vtilem & vſibus hominum accommodam ſeparationem reſpexit. Erat enim præ cæteris *πανδπεργὼ πανίστωρ* omniúmque & politicarum & œconomicarum etiam minutiſſimarum rerum & ſcientia & vſu callentiſſimus: vt paſſim in toto iure leges eius oſtendunt, vt in *l. fi. quis vinum, de trit. vino, vel oleo leg.* vbi omnia propè infinita genera vini, etiam peregrini & exotici ſe nouiſſe oſtendit. Et in *l. veſtis in l. argumento. de auro & argento lega.* omnium veſtium & ornamentorum etiam muliebrium, etiam peregrinorum. & in leg. quæſitum de inſtruct. & inſtrument. lega. omnium ruſticorum & domeſticorum inſtrumentorum. Et in *leg. qui penum. de penu. lega.* totius rei pœnuariæ & in *l. cùm aurum. de auro & argento lega.* omnium ſpecierum auri vel argenti facti vel infecti. & in *leg. ſed addes loca.* omnium inſtrumentorum coloni Et in *leg. 1. de cenſibus prouinciarum.* & in *lib. 1. ff. in omnibus ferè rubricis*, magiſtratuum vbi & potiores & vberiores leges ſunt. Vlpianus vt abſurdiſſimum eſſet dubitare, quin ſciuerit æs ab auro artificum opera diduci poſſe: ſed Iureconſulti more ad id quod commodè fieri poteſt, reſpexit: prout & *d. l. officium. C. communi diuidun.*

Vlpianus.

Defenſio literæ communis.

776 ¶ Et ſic concludo veriſſimam eſſe, & inconcuſsè retinendam veterem & literam & punctuationem huius §. ab omnib. glo. & Docto. receptam quam etiam plurimis vetuſtiſſimis exemplaribus olim exactiſſimè manu ſcriptis diligenter à me tam in priuatorum amicorum ſcriniis, quàm in publicis bibliothecis conquiſitis & excuſſis conformem inueni. Quare colon quod ex ſuo ſenſu indidit Haloander poſt verbum (nequaquam erit dicendum) reiiciendum cenſeo, ſimiliter & parentheſin, qua ſequentia verba, videlicet (quod in mulſo dictum eſt) ineptè & ſine ratione incluſit, reiiciendam, & vno ſpiritu ſine aliqua interpunctione legendum (nequaquam erit dicendum quod de mulſo dictum eſt) prout habent omnes libri & veteres & noui. Et multò magis explodendum, quod Auellanus cenſuit, dictam negatiuam expungendam, corrumpendo communem, veram & ab omnibus receptam literam. Fruſtra verò vnius vetuſti, & ignoti exemplaris fidem citat, cùm vnius etiam viuæ, vel notæ voci credendum non ſit, *l. iuriſiurandi. Cod. de reb. credi.* quantò minus mortuæ & ignotæ? Et multò minus contra omnium & veterum & recentium fidem vniformem & notoriam, quinetiam totius textus ſeries dictæ expunctioni reclamat. Ant. quoque Auguſtinus, qui Pandectas Florentinas excuſſit, & diligenter in libris emendatio. notauit loca, in quibus in vulgatis noſtris libris deeſt vel abundat negatiua, tamen ſuper hoc textu nihil mouit. Et pariter reiicienda eſt noua interpunctio, quam commentus eſt Auella. qui hæc verba (pro parte eſſe vendicandum nequaquam erit dicendum:) eodem ſpiritu & ſenſu legenda cenſet, ſubiecto commate ſiue hypoſtigmate poſt verbum dicendum: hinc enim ſequeretur multò maior euerſio textus veteris & communis, quàm per diſpunctionem dictæ negatiuæ. Patet, quia illa negatiua reſpicit factũ & narratiua duntaxat: ſed hęc pũctuatio reſpicit ius & deciſionem iuris, & reddit ſenſum prorſus oppoſitum: quia ſecundum communem punctuationem, ſecundùm quam poſt verbum (vendicandum) punctus eſt perfectus, ſenſus eſt, vendicandum eſſe pro parte: ſed prout Auella. inuertit, ſenſus eſt diametraliter oppoſitus. Omitto, quòd tunc clauſula ſequens, videlicet (quod de mulſo dictum eſt) ſi per ſe abſolutè ſtaret (vt vult Auell.) oratio hiulca eſſet & imperfecta: & ſic textus non eſſet planus, prout ſecundum communem literam punctuationem eſt planiſſimus, & in optima & vſibus hominum accommoda ratione fundatus, quam nouiter ex ipſis rerum experimentis eruimus. Vnde magis ac magis palàm fit, quam ſit neceſſaria Iuriſconſulto cæterarum artium & rerum notitia, de quibus leges interpretandæ loquuntur.

777 ¶ Succedit ſecunda lex monetalis, ſcilicet probitas, in qua verſatur tota *συμμετρία*, & oratio ſeu definitio bonitatis & legalitatis monetæ. Cùm enim aurum & argentum non poſſit eſſentialiter haberi prorſus purum & putum, vt diximus, nec adhuc ponatur in monetis ita purum, & communiter fieri & excoqui poteſt, ſed aliquid ex induſtria partem ad tutiorem fabricationem monetæ, partem ad lucrum cudentis admiſceatur: & tamen omnis moneta legitima debeat habere certam, publicè definitam & permanentem bonitatem intrinſecam, certumque pondus ſeu quantitatem materiæ, ad dictæ bonitatis definitionem temperatæ (vtrumque enim exigitur, ad hoc vt indicatura ſiue valor currens certus ſit & perpetuus, prout eſſe debet) neceſſe eſt tum certum gradum puritatis materiæ cuiuſque monetæ, tum dictæ materiæ certum pondus vel quantitatem publicè definiri, quem minuere & excedere non liceat: alioquin non ſit proba & legitima moneta. Igitur bonitas intrinſeca monetæ, & eius temperatura ſeu proportionis definitio circa duo verſatur, & duas partes habet, videlicet qualitatem & quantitatem: quibus terminis præcipuè & aptiſſimè vtuntur monetales. Prima pars, ſcilicet qualitas, ſpectat, ad bonitatem eſſentialem & intenſam materiæ, quam monetales aptè interiorem vocant, & ex text. in *l. 2. C. de ponderato. lib.* 10. vbi nomine qualitatis intelligit hanc eſſentialem & interiorem bonitatem, quam monetales peculiari *δαλίκτω* vocant (*Aloy*) verbo Gallico aptiſſimo, vt j. *num.* 781. Secunda pars, ſcilicet quantitas ſpectat ad bonitatem quantitatiuam ſeu extẽſam ponderis, quam monetales exteriorem, id eſt apertam & patentem bonitatem vocant. Vtraque tamen eſt bonitas ipſius materiæ naturalis & intrinſeca, & vtranque certis, iuſtis, perpetuis & præiudicatis finibus publicè definitam eſſe oportet, vt ſit iuſta & legitima moneta, certam perpetuam, & vniformem habens æſtimationem, ſtabilémque & commodum functionis vſum. Huius ſecundæ bonitatis proportionem, quæ per ſe patet, & ſua mole ſe prodit, monetales non alio quàm ponderis nomine vocant.

Duo ſubſtantialia monetæ.

Qualitas.

Quantitas.

778 ¶ Et circa hæc ſciendum eſt, quòd vt bonitas intrinſeca exterior, ſcilicet quantitatis, diuiditur exterius naturaliter in diuerſos numeros ponderum, vt mox obiter dicetur: ita bonitas intrinſeca interior, ſcilicet qualitatis, diuiditur non minus naturaliter, ſed interius & intangibiliter in diuerſos gradus, qui tactu immediatè non percipiuntur, ſed magis intellectu, ſiue iudicio ſenſus communis. Horum autem graduum

diuerſa eſt habitudo & ſummitas inter aurum & argentum. Summitas enim huius bonitas in auro eſt ad 24. gradus, quæ ceratia, vulgò caracta, peculiari & apta διαλέκτῳ vocãt Et ſic gradum bonitatis auri habitudo dupla eſt ad argentum, in quo duodecim tantùm gradus numerantur, quos monetales peculiari ſermone Denarios vocant: cuius differentiæ ratio eſt, non ſolùm maior pretioſitas auri, quod tantò minutius diuiditur, & parcius tractatur, ſed etiam natura & proprietas auri, tum quòd latius diducitur, & innumeroſiores partes ſpargitur: tum quòd purius excoquitur, & purius ab omni extranea macula repurgatur quàm argentum. Et ſic ea differentia & habitudo, quam non leui, ſed graui ſolidaque ratione metiti ſunt veteres ἀργυροκόποι, diligenter retinenda eſt, non ſolùm ratione, non ſolum vetuſtatis & conſuetudinis authoritate, ſed etiam ne termini, quos ſingulæ artes peculiares habere debent, confundantur. Summa igitur & abſolutiſſima bonitas, & vt ſpecialius & preſſius dicam, puritas & probitas auri, ſeu culmen, & ἀκμὴ eſt in 24. caractis. Magis enim in his placet vulgatum vocabulum caracti, quum ſit ad hoc natum & inuentum, quàm Græcum κεράτιον, tranſlatum μεταφορικῶς à granis ſiliquarum, quas Itali *charobas* vocant, quanquam vulgare noſtrum à Græco & Italico non abludat, Græco tamen magis accedit, & ab eo deriuatum videtur. Abſolutiſſima verò probitas & culmen argenti, eſt in duodecim denariis, Rurſus ſingula caracta auri puri, & pariter ſingulos argenti puri denarios in 4. & 10. grana partiuntur. Et rurſus ſingula grana ſubdiuidunt in 24. partes quas vulgò vocant *charobas*, & has rurſus per 24. minutiſſima ſecant, non curo referre: quia vt nimis prolixum, ita minimè neceſſarium, monetales etiam vulgò non ſolent vti his minutiis partium in caractis auri, ſed ſimplicibus nominibus quotæ, puta quarta vel octaua, aut alia quota parte caracti.

Caractos.

Auri ad argentum proportio.

779 ¶ Extrinſecæ verò æſtimationis auri ad argentum proportio olim varia fuiſſe legitur, hodie tamen ferè vbique circiter duo decupla habetur, paulo tamen minor, vt tradit Budæ. *lib.3. Aſſis.* Idem ferè refert *glo. pragma. tit. de annat.* in verbo: *aureorum.* Alcia in *l. cùm quid. in fi. ſi cert. peta.* Valet ergo libra auri paulo minus 12. libras argenti, & iam multis annis hæc proportio perſeuerat in hoc regno: ita vt aucta vel minuta æſtimatione auri, eadem circiter proportione augeatur vel minuatur æſtimatio argenti. Vt enim anno 1508. vncia auri 16. Francicis & quadrante, vncia verò argenti 27. ſolidis & ſemiſſe Turonenſibus edicto regio taxabatur, & conſequenter marca auri centum triginta, marca argenti vndecim libris Turonenſibus: ita hodie cùm moneta intrinſecùs imminuta creuerit, auri vel argenti facti vel infecti, ſed non ſignati æſtimatio noua ſuper hoc edita conſtitutione anno 1540 menſe Martio taxata eſt marca auri 165. libris, ſeptem ſolidis, & 6. denariis Turonenſibus, marca verò argenti regij 14. libris Turonenſibus & ſic manet eadem circiter proportio paulo minor duodecupla, etiam ad argentum regium 24. ſui parte dilutum. Sed ad merum purumque argentum adhuc paulo minor eſſet auri proportio: quia ſi argentum regium valet 14. libras, argentum purum valet ad minus 14. cum dimidia. Sed nunquam in authoribus legi minorem decupla proportionem auri ad argentum: quæ proportio olim fuit in vſu, vt ex comœdia Menandri, quæ Sponſio dicitur, teſtatur Pollux lib. 9. de vocabulis, ad Commodum. Quidam in hoc parum cautè citant quod Liui. lib. 8. 4. Decad. ſcribit, in conditionibus pacis Ætolis conceſſum fuiſſe, vt ſi pro argento, quod certis penſionibus ſoluere Romanis debebant, aurum dare mallent, id eis liceret, dum pro argenteis decem aureus vnus valeret. Atqui non loquitur ibi de certa auri vel argenti maſſa, ſed de numis argenteis & aureis illius temporis, quorum proportio nobis incerta eſt, cùm eorum

Decupla.

multa eſſent genera, vt Budæ. Porti. & Alcia. teſtantur, & latius Rober. Senal. *de menſu. & ponder. tomo.* 7. vt non ſolum crebrò labantur, ſed nõnunquam ſibiipſis contradicant. qui incerta & abſoluta hæc certò definire tentant, vt vſuuenit Alcia. *qui diſpunc. l. 3. c. 9.* vbi ſeſtertiũ duas olim libras argenti & ſemiſſem valens definit noſtra moneta libris 100. plus minus valere: ſed poſtea in anno. ad *Cornel. Tacit* ſcripſit valere circiter 25. coronatos: & ſic plus dimidio minus. Herodotus autem ſcripſit aurum τρισκαιδεκαπλάσιον ad argentum, id eſt, tredecuplum, ſiue ter & decies ſuperualuiſſe argento. Ex eo autem quod Pli. *l. 33. c. 3* ſcripſit, quòd ſcrupulum auri valeret ſeſtertiis vicenis, tempore quo primum Romę numus aureus poſt ann. 62. quam argenteus, percuſſus fuit, ſcitè colligit Budæ. *l. 3. Aſſis*, eam tum fuiſſe auri ad argentum proportionem, quæ eſt quindecim ad vnum. Qua analogia auri ad argentum non inuenitur in authoribus maior, nec multum recedit ab ea, quæ fuit tempore Alexandri Seueri & ſucceſſorum, tribus ad minus ſæculis, vſque ad Iuſtinia. Magnum, & quæ habetur & comprobatur in noſtro iure ciuili, videlicet in l. quotieſcunque quæ eſt præfati Aurel. Alex. *C. de ſuſcepto.* & Arc. *l. 10. iuncta l. iubemus. C. de argen. pretio. l.* 11. quæ eſt Conſt. *& l. vnica*, quæ eſt Arcad. & Hono. *C. de colla. æris, li.* 11. Ex quibus euidenter colligitur argentum ad æs centuplum fuiſſe, hoc eſt, libram vnam argenti 100. libras æris valuiſſe, dextantem autem vnciæ aurei valuiſſe libram argenti: & ſic libra auri valebat 14. argenti libras, & ferè dimidiam, videlicet duas partes ex quinque partibus facientibus totam libram argenti, & ſic diminutè colligit Ant. Auguſt. emendatio lib. 2. cap 8. libram auri tunc æſtimatam argenti libris 14. ſeſcuncia ſicilico, quia in. ò valebat 14. libras, & 4. vncias, cùm quart. quinque partibus vnciæ. Patet, quia libra auri 72. ſolidis aureis æſtimabatur: & ſic erant ſextulares ſolidi, vtpote quorum ſex conficerent vnciam, & 12. vnciæ, ſiue 72. ſolidi libram Romanam. Igitur 70. ſolidi aurei iam valebãt adæquatè 14. libras argẽti, cùm 5. ſolidi valerent libram argenti, *d. l. iubemus*, duo verò reſtantes ſolidi valebant ſelibram argenti, dempta 5. parte ſelibrę tantùm. Sed ex regeſtis monetalibus apparet olim quandoque in hoc regno adeo raritate argenti euiluiſſe aurum, vt non valeret niſi 8. marcas argenti: quandoque adeo rarum factum, vt valeret 19. libras argenti: quæ extrema mutatio non ſolet accidere, niſi quando principes cauponatione rei monetalis abutuntur ad quæſtum, vt olim ſæpius factitatum conſtat.

Tredecupla.

Quindecupla.

Legalis.

780 ¶ Et quia de libra ponderali, quæ multiplex eſt, incidit ſermo, ſimul vt de ratione ponderum, quatenus ad rem facit, videlicet ad 2. partem bonitatis intrinſecæ (quæ eſt quantitas) breuiter diſſeramus, notandum triplicem eſſe libram. Prima Romana & Græcà, quæ 12. vnciarum eſt, ſicut as in iure noſtro. Vncia verò habet 8. dracmas ſeu groſſos. Drachma vel groſſus habet tria ſcrupula, ſeu tres denarios. Scrupulum autem vel denarius dũos habet obolos: & ſic libra ſiue as vel pondo, habet 12. vncias, ſeu 96. Drachmas vel groſſos, ſeu 384. ſcrupula vel denarios, ſeu 786. obolos. Hanc libram priore loco dixi Romanam, quia vox Romana eſt, ſed poſtea & libram & vnciam ſimul cum infinitis aliis vocibus Romanis Græci vnà cum imperio Romano à tempore Conſtantini magni acceperunt, λίτρα enim. i. libra, & οὐγγία. i. vncia, verba Romana ſunt: quemadmodum infinita alia iuris noſtri ciuilis vocabula, quæ commemorare non libet, vnà cum iure noſtro ciuili receperunt Græci, malueruntque ea facilioris & doctrinæ & commercij cauſam in linguam ſuam paucis literis corruptis, eodem ferè ſono quadam ὁμωνυμίᾳ vtcunque deflectere, quàm noua vocabula fingere, vel à ditiſſima ſua lingua ἑλληνικώτερα accipere, vt patet in Nouellis Iuſtinia. & in Inſtitutionibus Theophili, & ἐν παρέργῳ, hoc eſt ma-

Octupla.

Sexdecupla.

Libra Romana & Græca.

nuali ſeu enchiridio iuris Conſtantini, & aliorum Græcorum Iuriſconſultorum ſcriptis. Cæterùm ab antiquo etiam Græci hac libra & partibus ſuis vtebantur: quin etiam medici non ſolùm poſteriores Latini, ſed etiam priores, eorúmque didaſcali Græci, hæc libra & partibus ſuis vtebantur, non ſolum in ponderibus, ſed etiam in menſuris compoſitionum ſuarum, vt Gale. *l. 4. de ſanit. tuend. in compoſitione diacalaminthes, & abiectis.* Dioſcorides, in *l. de menſuris & ponderi.* & ex recentioribus Georgius Agricola medicus doctiſſimus *l. 5. de menſu. & pond.* Iac. Syluius medicus peritiſſimus, & publicus huius artis profeſſor in hac vrbe. *de medicament. ſim licium natura. lib.* 3. Secunda libra eſt Gallica, quam Regiam vulgò vocant, qua negotiatores & omnes, qui merces appenſas venditant, vtuntur, quam Budæ. lib. 3. Aſſis, zygoſtaticam rectè vocat, quæ 19. vncias habet, & ſic ſeſquitertia eſt ad librã Romanam & Græcam: huius zygoſtaticæ centupondium Galli vocant *Quintal*, quod 100. libras regias pendet, ſiue ducentas marcas. Tertia libra eſt monetariorum, campſorum, & aurificum, quam Marcam vocant, quæ eſt octo vnciarum, & ſic eſt ſemis regiæ noſtratis libræ, & beſſis Romanæ. Hac vultima libra ſeu marca in re monetaria vel campſoria, & vbi de ornamentis aut vaſculis aureis vel argẽteis tantum agitur, non ſolum in hoc regno vtuntur, ſed etiam Mediolani, vt teſtatur Bru. *tract. de argm nto. conclu. vlt. col. 3.* & etiam vbique. Sed interim non omittendum, quòd vulgò apud nos verbum (libra) vbi de numis & numorum quantitate agitur, non accipitur pro aliqua librarum ponderalium ex tribus prædictis, nec pro libra aliqua menſurali, ſed pro libra numerali, videlicet pro certo numorum numero: & hæc numularia & numeralis libra, eſt 20. ſolidorum duodenariorum.

Libra Gallica ſeu Regia.

Libra monetalis ſeu marca.

Libra vulgaris numeralis.

781 ¶ Itaque variè libra accipitur, & cauendum ab æquiuocatione, non ſolùm in recentiorum, ſed maximè ſi fieri queat, in antiquorum ſcriptis, Et placeat quod cenſet Budę. noſter *lib. 4. Aſſis*, non vbique in voluminibus iuris auri argentique libram eodem modo exaudiendam, nec ſemper pro iuſta ponderali libra 12. vnciarum accipiendam, ſed pro paucorum numiſmatum numero, longè minoris æſtimationis. In quam ſententiam vltra ea quæ adducit impellor per *l. fi. C. de cupreſſ. l. 11.* vbi in ſingulas nouellas cupreſſi, luco Daphnenſi (vbi erat aſilum, vnde Onias dolo extractus & occiſus eſt ab Andronico. 2. *Machab. 4.*) vel littori Antiocheno implantatas, decernuntur ei qui plantauit ſingulæ libræ auri. 15 verò librarum auri mulcta in eum, qui vel vnam cupreſſum è ſilua tulerit. Nulla autem eſſet neque pretij neque pœnæ proportio, ſed plus quàm centuplus exceſſus, ſi intelligeretur de iuſta illa ponderali libra, quæ 72. ſolidorum aureorum, quorum ſex vncias auri faciunt, eſſe definitur, *in l. quotieſcunque, de ſuſcepto & arca. lib. 10. C.* Pleraque huiuſmodi paſſim in iure occurrunt, quę breuitatis cauſa omitto. Definitionem igitur, *d. l. quotieſcunque*, in materia demum, in qua loquitur, videlicet vbi agitur de maſſa auri, vel vbi alias de hoc clarè conſtat, obſeruandam puto: non autem aliàs, vbi non de maſſa, ſed de numis, ſeu de quadam pecuniæ ſiue aureæ vel argẽteæ ſumma agitur, cùm id temporis ſecundum omnes varia, & variæ ęſtimationis aureorum & argenteorum genera fuerint. Conſequenter veriſimile eſt vulgò tum in vſu fuiſſe libram quandam numulariam numeralem certorum numorum, quemadmodum hodie in vſu eſt vbique, & à quingentis annis in vſu fuiſſe legitur vulgaris noſtra libra numularia, quæ eſt 20. ſolidorum duodenariorum. Quanti autem fuerit vetus illa numeralis libra, & cuius proportionis cum moneta nunc currente, nondum inueni à quoquam inuentum & detectum fuiſſe, nec probat Budæ. quòd definit circa tempora Iuſtiniani libram auri ſtaterem aureum fuiſſe non magni ponderis. Satis autem probatur libram illam vulgatam numeralem longè minorem [illegible]iſſa iuſta & ponderali, de qua in *d. l. quotieſcunque* ſed quantò minor fuerit non liquet, nec in quantitate, nec in qualitate nec in indicatura ſeu extrinſeca æſtimatione. Quamobrem doctæ illæ & elaboratiſſimæ veterum auri & argenti librarum ad horum temporum monetam æſtimationes Rober. Senalis Abrincenſis Præſulis *de menſur. & ponder. tom. 5. & 7.* vbi libram auri, 200. libras & 30. ſolidos Turonenſes, libram verò argenti, 16 libras & totidem ſolidos Turonenſes, & 20. libras auri, quater mille duas & triginta libras valere cenſet, non ſunt temerè ad pœnas, mulctas, vel appretiationes, quæ paſſim in iure noſtro ciuili certis auri argentive libris definiuntur, extendendæ.

Roberte Senal.

782 ¶ Redeundo ad rem de ponderibus materiæ, ſeu quantitatis extenſę prędicta abundè ſufficiunt: plures alios ponderales terminos ſciens omitto, vtpote magis oneroſos quàm neceſſarios ad plenam huius materiæ intelligentiam. Sed valdè operæ pretium eſt diligenter diſcernere hos terminos & numeros ponderum bonitatis exterioris ſeu quantitatis extenſæ, à terminis & numeris graduum bonitatis interioris ſeu qualitatis, de quibus, ſuprà *num.* 778. quæ non ineptè dici poteſt quantitas intenſa alioquin his confuſis ſequeretur inextricabilis error. Pondus enim & menſura bonitatis extenſæ nihil de ſe commune habet cum gradibus vel menſuræ bonitatis intenſæ: quia ſimile eſt, ſi quis meraciſſimum vinum dicat eſſe 12. graduum, & ſic abſolutiſſimæ puritatis, vinum autem ad æquilibrium aqua miſtum eſſe ad ſex gradus, id eſt, dimidio purum: vinum autem cuius tertia pars eſt aqua, eſſe purum ad octo gradus, vel ad decem gradus, in quo ſexta tantùm pars eſt aqua. Hi gradus nihil habent commune cum mẽſura ipſius liquoris, ſiue ſit dolium, ſiue ſextarius, ſicut nec cum pondere, ſi quis fortè liquorem appendere vellet: quia eadem eſt ſymmetria in qualibet minima gutta. Verbi gratiâ, argẽtum vſque ad 12. denarios purum dicitur, quod eſt omnino purum nihil æris vel alterius metalli habens admiſtum, quantum tamen per induſtriam fieri poteſt: argentum autem vſque ad 6. denarios purum dicitur, in quo dimidia tantùm confuſa pars eſt argentum, reliquum ex ære vel alia materia. Argentum verò ad decem denarios purum, hoc eſt, ad dextantem, videlicet quando ſexta tantùm pars eſt de alio metallo: & ſic de aliis. Item attendendum, quòd à monetariis & aurificibus multiplex dicitur argentum.

Gradus qualitatis.

783 ¶ Crebrius autem tres faciunt ſpecies, quoddam argentum Regium, quod ſemiſſe denarij dilutum eſt, 11. denarios, & 12. grana puritatis habens, & 12. tantùm granis diſtat à culmine, & iſtud vocant etiam argentum Pariſienſe: cùm enim de Pariſienſi loquuntur vel paciſcuntur, de iſto intelligunt. Quoddam verò cineraceum, quod purius eſt: & inter cineracea Pariſinum ſolet eſſe præſtantius, & ſex granis ſeu quadrante denarij duntaxat diſtat à culmine: non quin quandoque ſit purius aut dilutius, ſed quia quando de cineraceo Pariſino conuenit, de iſto intelligitur, quod eſt 11. denariorum, 18. granorum, quæ eſt definita cineracei Pariſini probitas. Quoddam purum, ſcilicet merum putum, Gallicè vocant, *Argent fin*: & iſtud ſemper eſt, 12. denariorum id eſt, ad ſummum gradum puritatis. Argentum autem quod eſt dilutius Regio, videlicet infrà 11. denarios & ſemiſſem, dummodo tamen ad minus ſit decem denariorum, vocant argentum ſimpliciter, quaſi minimum & infimum, prout appellatione ſimplicis in dubio intelligitur de minimo, *l. numis, de leg. 1.* Si igitur conuenerit de argento ſimpliciter, debet ad minus eſſe decem denariorum probitatis, vt ſextans duntaxat maſſæ ſit æreus, vel alterius materiæ: quòd ſi dilutius ſit non vocatur argentum, ſed vulgari Gallica voce *Billon*. Et eſt communis modus loquendi aurificum & monetariorum, cui ſtandum eſt. Budæ.

Argentum regium. Cineraceum.

Merum.

Infimum.

Billon.

autem lib. 3. Aſſis, dum dicit argentum ad ſummam bonitatem excoctum, quo purius inueniri non poſſit, eſſe & vocari cineraceum Pariſinum, fallitur, ſiue intelligat iſtud eſſe merum argentum, vt dictum eſt, ſiue intelligat nullum cineraceum eſſe purius Pariſino, quod eſt 11. denarios & 18. gradus: ea enim probitas (vt dixi) non definitur, niſi vt de certa probitate intelligatur, quando ſimpliciter de cineraceo Pariſino conuenit. Alioquin quandoque inuenitur cineraceum, non ſolùm Pariſinum, ſed etiam exoticum purius, quod quatuor, vel etiam quandoque duobus tantum granis diſtat à culmine, quandoque verò diſtat plus ſex vel circa.

Pariſinum.

784 ¶ Budæ. autem non malè ſentit argentum vi aquæ chryſulcæ ab auro erutum eſſe & vocari cineraceum: ſic enim meritò vocatur, & cineracei appellatione venit, quia non ſolet probitatem cineracei, quæ eſt 11. denariorum. 18. granorum excedere, nec minoris probitatis eſſe. Tamen non eſt regularis modus conficiendi cineracei: fit enim regulariter, quãdo argentum è terra erutum crebrius contuſum & lotum, igni tandem iniicitur, & à plumbo, ſtanno, vel alia materia ſeparatur & purgatur, vt ſ. n. 772. inde argentum à fornace erutum & purgatum vocatur cineraceum. Rurſus autem (cùm purum putum habere volunt) purgatur, & ad ſummam puritatem excoquitur, quod Galli vocant (*affiner,*) non per aquã chryſulcam, ſed per ignem feruentiſſimum, in vaſculis conflatoriis ad hoc compoſitis, quibus feruẽtibus immittitur argentum in paruulis vaſculis: cumque feruet modico plumbo illito, purgatiſſimum, & 12. denariorum efficitur, & id vocant argentum copellatum, quod fieri vidi. Sed inuenerunt etiam alium modum meri puri argenti conficiendi per aquam chryſulcam iniecto & prius in ea feruenti aqua diſſoluto puluere, quod Salmoniacum vocant, & citius fit quam per copellam, & æquè purum. Aurum autem ad ſummam puritatem excoquitur per dictam aquam chryſulcam. cuius proprium eſt officium, & ad hoc peculiariter inuenta eſt: nec non per quoddam cementum medicatum de quo ſ. *num.* 775. ita vt (quod mirum eſt) numiſmata aurea illi cemento immiſſa poſtquam deferbuit, extrahantur in eadem forma & figura, charactere nullatenus mutato vel minuto, ſed ſolo pondere diminuto, vtpote omni ære & argento & extraneo ab auro metallo, veluti per reſudationem ſeparato, & à cemento (in quo miſtum inuenitur) exorpto. Quòd autem Budæ. eodem loco putat chryſulcam aquam nouum eſſe inuentum noſtris Cointij, non eſt ita, ſed antiquum inuentum, & in libris antiquiſſimis manu ſcriptis eius compoſitionem legi: ſed cùm ſuperiori ætate negligentius verſarentur numularij in argento & auro purgando, vt etiam moneta argentea nonnihil auri haberet, Cointius primus animaduertit, & penitiſſimè aurum ab argento ſeparandi author fuit, vnde ditiſſimus euaſit.

Copellatum

Aqua chryſulca.

785 ¶ In quantum autem Budæus eodem loco putat cineraceum Germanicum (quod Pariſino regulariter eſt) eſſe & ab antiquis vocatum argentum puſtulatum, prorſus diſſentio. Argentum enim puſtulatum dicitur, quod eſt purum & excoctiſſimum, quaſi purum putumque vt apud Martialem.

Argentum puſtulatum.

Nulla venit à me argenti tibi libra puſtulati,

Alibi apud eundem Puſtula dicitur ipſa argenti puri maſſa: & Suetonius in Nerone, Numum (inquit) aſperum, argentum puſtulatum, aurum obryzum exegit. Numo verò aſpero nihil aliud, quàm tyrannicam & crudelem acerbitatem exactionis intelligit, contra. *l. ſi benè. de vſu.* videlicet inhumaniter & contumelioſè, minis additis carceris vel torturæ, aut alterius aſperitatis. Quid autem argento puſtulato intelligat, aurum obryzum ſimul additum exponit, nempe argentum puriſſimum & meraciſſimum, velut aurum obryzum puriſſimum eſt. Appellatio autem argenti puſtulati non conuenit cineraceo, etiam Pariſino, & multò minus Germanico, ſed defecatiſſimo & pretioſiſſimo duntaxat argento. Sed Budæ. anſam erroris accepit ex eo quod in anno. in *ff. in l. in naue. loca* exiſtimans verbum (*puſillatum*) parum Latinum vel congruum, eò quòd vſum & praxin aurificum ignoraret, quam Iuriſconſultus probè callebat, primò diuinauit legendum paſtillatum, tandem cenſuit legẽdum puſtulatum, quod etiam voluit Nebriſſen. in Lexico: quos Haloan. ſecutus eſt. Verum iſti quam ariolatricem diuinationem tam crebrò carpunt & execrantur in Accur. in ſenſu & interpretatione vacillante, longè ſuperant dum ſæpe non minori ariolatione, ſed audaciori præſumptione tentant, quod Accur. nunquam auſus eſt, videlicet manum iniicere literæ textuali, non ſolum veterem & communem, ſed etiam multis ſeculis conformiter receptam literam temerè nimis immutando. Ego diligentiſſimè excuſſi quotquot inuenire potui in publicis & priuatis bibliothecis libros antiquiſſimos manu ſcriptos, & in omnibus diſtinctè & conformiter ſcriptum inueni, argentum puſillatum, quam lectionem vt antiquiſſimam & ad vſque Nebriſſenſem & Budæum inconcuſſam, ego & veriſſimum & omnino retinendam cenſeo. Porrò licet verbum (*puſillatum*) forſan non repetiatur in eo ſenſu apud Ciceronem, non minus tamen Latinum eſt, nec incongruum, ſed aptiſſimum & ſignificantiſſimum. Merum enim argentum non congruit aurificibus nec vaſculariis, præſertim in artificiis ſubtilibus, ſed argentum aliquantulum dilutum aptius eſt operi. Nec etiam magna moles vel maſſa ita congruit, ſicut argentum in puſillas partes diuiſum. Iſtud enim eſt aptiſſimum, primò, ad ponderandum: ſecundò, ad diuidendum cuilibet vaſculo, vel particulæ vaſculi: tertiò, ad conflandum vel liquefaciendum quantum & quando oportet, minorique ſumptu: ad quæ omnia maſſa vel moles minus eſt idonea, vt ſenſus communis & ipſa experientia docet. Argentum ergo puſillatum (quod eſt adiectiuum à diminutiuo puſillo) id eſt, in puſillas partes diuiſum, erat tempore veterum Iuriſconſultorum, prout hodie quoque eſt in vſu, frequentiſſimum & congruentiſſimum, vt inexperientiam ſuam & huiuſmodi rerum inſcitiam prodant, qui literam hanc textualem corrigere moliuntur.

Numus aſper.

Defenſio litteræ communis.

786 ¶ Tripliciter autem contingere poteſt argentum puſillatum dari aurifici, primò, quando argentum nondum eſt purgatum per ignem, ſed è fodina erutum, & pluries (vt vel mortariis & piſtillis, vel molendinis fieri ſolet) contuſum & lotum, præparatum ad fornacem. Secundò, quando iam fornace purgatum fuit, & eſt verum cineraceum, & in aquam ab igne deiectum eſt, & in plures particulas & temerarias figuras formatum. Tertiò, quando rurſus ſummè excoctum eſt purum putumque factum, & pariter è copella in aquam iactũ & extinctum. Primus modus non congruit aurificibus, præſertim in arte excellentibus: quia bonus artifex non minus poſſet tale rude argentum purgare, quàm alius: ſed non vult operam pretioſiori aurificio deditam in hoc conſumere, nec argentum ipſe præparare, ſed præparato vti quale non eſt iſtud quod prius purgandum eſt, & à craſſiori materia plumbi ſtannique ſeparandum. Tertius verò modus, etſi congruat, imò neceſſarius ſit, quod aurifex argento mero & puriſſimo operatur: tamen quia rarior eſt, minus frequenter congruit. Et ſic ſecundus ille modus eſt congruentiſſimus, aptiſſimus & frequẽtiſſimus, & eſt verum exemplum, d. l. in naue Saufeli, Ita enim iuxta vetuſtiſſimã & communem literam, quam diligenter excuſſi, legere placet, quamuis Haloand. nulla ſolida ratione legendum velit, ſophei. Argentum autem puſillatum ſecum primum modũ non vocatur à monetariis & aurificibus argentum, ſed Gallicè (*Billon*) vt ſ. nu. 783. cùm ſit impurum, & multum infra decimum denarium. Secundò autem & tertio modo vocatur Granallium. Et ſic patet quòd granali-

Arg. puſillatum triplex.

granalium non eſt ſpecies argenti, ſed nudum accidens: quia per accidens eſt (vt dixi) quòd ſit in illas minutiſſimas & inæquales partes diuiſum, & eſt verum argentum, ſiue purum ſiue cineraceum, ad varia pondera & opera artificum idoneum.

Argent de Roy.

787 ¶ Cùm igitur argentum paululum dilutum magis ſit operi frequentius idoneum, merito emerſit ſpecies illa prima argenti 24. parte diluti vel miſti, quod ideo Regium, Gallicè (*Argent de Roy*) vocatur, quòd regio ſtatuto ab antiquiſſimo tempore ea ſit & monetali & fabrili argento præfinita puritatis meta & nota, vt duodecim denariorum culmine, non niſi ſemiſſe, hoc eſt, duodecim granis, ſiue 24. parte ſolidæ & abſolutæ puritatis abſit. Quo fit, vt hæc ſpecies, videlicet argentum Regium, tanquam as argenti monetalis & fabrilis, in 12. denarios, velut vncias, diuidatur, & denarij rurſus diuidantur, & ſubdiuidantur, vt ſ. *nu.* 778. Itaque ex veteribus inſtitutis adhuc hodie non licet apud nos aurificibus & vaſculariis in artificiis ſuis (demptis cœlaturæ iuncturis) deteriori argento, quam Regio vti, nec ſubtiliſſimi quidem artificij prætextu, etiam ſi materiam opus ſuperet ſed ad cõmunem fraudem & impoſturam vitandam, iubentur ſeorſum materiam, ſeorſum operam & induſtriam vendere & æſtimare. Verum quia difficile eſt præfinitam puritatis metam tam exactè obſeruare, quin modicum quiddam excedat vel deſit, interuallum quoddam, ſeu latitudo eis indulgetur (Remedium vulgò vocant) infra quod defectus dictæ definitæ bonitatis non imputatur, ſed toleratur. Quòd ſi defectus maior latitudine conceſſa inueniatur, mulctantur, vel vaſa & opera à viſitantibus franguntur, vt cauetur conſtitutionibus de aurificibus editis, quæ ſunt in veteri libro viridi archiui Caſtelleti Pariſienſis. Sunt autem duæ antiquæ inſigniores, quarum exemplar habeo: prior edita à Philipp. Valeſio huius nominis ſexto, cognominis primo, anno 1343. menſe Auguſto, qua cauetur, nulli aurifici licere minore argento vti, demptis dictis iuncturis, quàm Regio, quod definitur eſſe vndecim denariorum & ſemis puritatis in libra ſeu marca argenti, & non plus, idque in vaſis & ſupellectili argentea, & potioribus ornamentis: ſed in folliculis, leunculis, clauiculis, & ſimilibus acceſſoriis artificiorum, vt illa acceſſoria ſint duriora & firmiora, indulgetur defectus quinque granorum puritatis in marca argenti, & non plus. Poſterior conſtitutio edita à Carolo V. eius nepote, anno 1378. menſe Martio, idem omnino ſtatuit & definit, niſi quòd non meminit prædictæ particularis indulgentiæ quinque granorum acceſſoriis, ſed tantùm generaliter indulget trium granorum puritatis defectum in marca argenti.

Remedium.

788 ¶ Verùm aurifices, quod principali indulgentia intra ſpem veniæ relictum erat, pro iure vſurpauerunt, nec operabantur argento ad rationem 11. denariorum & ſemis puro, ſed ad rationem vndecim denariorum & nouem granorũ duntaxat, quod à culmine puri puri argenti quindecim granis, & ſic ferè beſſe vnius denarij abeſt. Sed conſtitutionibus editis circa annum ſeſquimilleſimum decimum quintum interuallum illud ſeu remedium grano vno reſtrictum eſt, in opere ſolido, & reductum ad duos denarios: in appendicibus autem, quas Gallicè vocant (*Moulures*) ad 4. denarios. Et ſic hodie tenentur apud nos reddere vaſa argentea ad rationem 11. denariorum decem granorum puritatis, ſaluis dictis acceſſoriis, quæ debent eſſe vndecim denariorum & octo granorum ad minus. Aurifices autem ſeruata neceſſaria puritate argenti, pro reliquo admiſcent vnum vel duo ex tribus diuerſis metallis, videlicet æs, ſiue cyprium, ſiue caldarium, ſiue coronarium, & ſtannum, & plumbum, prout artis & operis ratio expoſcit. Argentum enim temperatum ære ſolidius quidem & ductibilius eſt, ſed minus lucidum & ſpecioſum propter æris ruborem, vel citrinitatem: pulchrius verò ex ſtanno vel plumbo dilutum, ſed operioſius, quia minus cohærens & ſolidum eſt. Plumbum autem Monetarij & aurifices non immeritò vocant cæterorum metallorum Regem: ſeſe enim (quod quàm verè regium eſt) impendit & conſumit pro vtilitate & decoratione omnium aliorum metallorum, quæ purgat, dulcificat & perficit, vt ſe bonus rex gerit populo ſuo. Contra ſtannum vocant cæterorum omnium inimicum, quę amara & acria reddit & inficit. Monetarij verò æs duntaxat admiſcent, ſed hi licentioſius à puritate materiæ defecerunt, non monetalium virorum culpa, qui nil niſi ad nutum Regis audent, ſed principum facto, qui ſiue neceſſitate temporum, ſiue ſuis, ſiue alienis cupiditatibus acti, artem monetalem & reliqua publica, plerumque etiam Rempub. quæſtui turpiter habent.

Æs: Stannum;

Plũbum rex metallorum.

789 ¶ Cùm enim veteribus conſtitutionibus eadem puritatis argenti lex eſſet in re monetaria publicè definita, ad Regium argentum 12. denariorum præcisè, ita vt Rex ſingularum librarum argenti puri puri 24. partem tantùm lucraretur, ſuper quam impenſæ æris pro rata dictę partis argenti detractæ ſupplẽdi, & totius monetalis ſcholæ fierent, prout antiquitus obſeruabatur: cumq; tempore Philippi Pulchri, circa medium regni ſuis, anno. 1300. (propter duas incurſiones Anglorũ & Flandrenſium, & ingẽtes clades regno illatas, & tyrãnidum Bonifacij octaui, qui fuit acerrimus hoſtis regis, & non ſolum vt omnes chronographi, ſed etiam vt Bal. quoq; in *c.1. col.1. de vaſ. feudi.* Intrauit vt vulpes, regnauit vt leo, mortuus eſt vt canis) deteriorata fuiſſet intrinſecùs moneta, tandem poſt multas populi querelas, & inſignem illum plebis Pariſienſis motum anno. 1306. in Stephanum Barbetum, cuius delitioſos hortos & domum furens diripuit, quòd is prędiues cęteris diuitibus ſcelerato inuento & exemplo ſuo author fuiſſet, vt à pauperibus, quibus domos, officinas, ergaſteria locauerant, penſionem exigerent in veteri fortiori moneta, vel ad eius æſtimationem intrinſecam: idem Philippus circa annum 1308. veterem probitatem monetæ reſtituit, & in vſum reduxit ad prędictam antiquitus definitam notam bonitatem argenti regij 12. denariorum, vt ex antiquis monumentis comperi. Et eſt illa mutatio & reſtitutio, de qua in indiuiduo loquitur. Oldra. *quæſt.* 249. factum tale eſt, vbi librariorum errore temporis data vitiatur. Quod enim ibi ſcribitur eam reſtitutionem factam anno. 1302. impoſſibile eſt, cùm adhuc ea deterioratio ferueret anno. 1306. quo prædictus plebis motus exarſit. Et ex dictis Oldra. apparet deteriorationem illam monetæ enormiſſimam fuiſſe, videlicet de duabus partibus, ita vt tres denarij nouæ & debilis monetæ non valerent niſi vnum prioris monetæ. Et ſic verificatur quod Antoni. hiſtoria. *tit.* 20. *cap.* 8. §. 19. *cum ſeq.* ſcribit, dictum Philippum malo quorundam conſilio ita alteraſſe & falſificaſſe monetam, vt reduceret ad valorem tertiæ partis prioris monetæ. Addit Antoninus, Philippus bis hanc adulterationem monetæ feciſſe, ad ingentes impenſas belli, bis magno, ſed euanido apparatu coacti, ad Flandrenſes opprimendos, & quod ex ea mutatione qualitatis monetarum Rex quolibet die ſuperlucrabatur ſex millia Pariſienſium, & hac de cauſa multos mercatores & trapezitas, præſertim Italos in Francia commorantes, ad extremam paupertatem redactos.

Phil. Pulcher.

Monetæ deterioratio.

Reſtitutio;

790 ¶ Teſtatur autem Oldra. monetam priori bonitati, reſtitutam, quod etiam monetaliũ regeſta oſtendunt, factũ prædicto anno 1308. & aliquot annis perſeuerauit, ſed poſtea ſenſim diminuta, vt redacta, fuerit ad ſemiſſem, videlicet à beſſe ſeu 12. denarii argenti Regij, ad ſex denarios, deinde ad quinque, poſtea ad quatuor, & ſic ad trientem ſeu tertiam partem, vt bes æreus ſit: nouiſſimè verò pede (vt vocant) ſubinde mutato, ad tres denarios & ſexdecim grana. Porrò longè

maiorem & crebriorem mutationem & deteriorationem fieri comperi in moneta argentea alba & nigra, quam in aurea: non enim ita de facili percipitur & attenditur in argentea, ſicut in aurea: & cum extraneis magis in pecunia aurea, quàm in argentea exercentur commercia, quæ impedirentur, aut maximo regni damno tandem exercerentur, ſi nimium vitiaretur aurea: conſequenter argentea cupiditatibus expilatorum magis idonea eſt, ad exhauriendum ſubditum populum, manente exterorum commercio. Sed non eſt nouum monetam ſic à principibus adulterari: inquit enim Plin. *lib.* 33. *cap.* 9. Miſcuit denario Triumuir Antonius ferrum, miſcuit æri falſæ monetæ. Sic eum infamat, multis alioquin criminibus infamem quippe parricidam, nec ebrium modò, ſed ebrietatis profeſſorem & aſſertorem, qui paulò ante prælium Actiacum iam ciuium ſanguine ebrius, librum de ſua ebrietate euomuit, vt refert Plin. *lib.* 14. *c.* 22. Multis autem antè ſeculis Ariſto. *lib.* 2. Oeconomicôn multa, huiuſmodi ſordida & tyrannica exempla refert, Philoſopho indigna, vt putem librum illum ſecundum ſuppoſititium eſſe: nimis degenerat à præceptis & documentis quæ Ariſtot. tradit in *libris Politicôn*. Plin. autem *l.* 3. *c.* 3. queritur principes paulatim imminuiſſe pondus auri. & Leonar. Port. *de ponder. & menſu. l.* 2. queritur quotidie detrahi & de pondere & de qualitate. Multum autem refert id fieri fraudulenter, vt ille Anto. Triumuir, & in *d. c. quanto.* an verò palàm & ex publico compacto, vt refert. Plin. in *d. loco.* Liuium Druſum in tribunatu plebis octauam partem æris argento miſcuiſſe: erat enim penes Tribunos plebis ex *l.* 12. tabularum, ſignandi nummi poteſtas, vt teſtatur Cicer. *de leg. l.* 3. & in exemplo ſ. *n.* 756.

Adulteratores monetæ. Ebrietas.

791 ¶ Sed non multum referret de pondere & qualitate, modò ſtaret eadem vniformis proportio vbique, & eadem vbiq; poteſtas, vt de iure eſſe debet, *l. ideo. de eo quod cer. lo. ſi. C. de vete. numiſ. poteſta.* Probitas igitur monetæ requirit certã ſtabilem publicè definitam & qualitatem materiæ, & quantitatem ponderis. Qualitas autem nihil aliud eſt, quam quantitas intenſa, ſeu gradus bonitatis, monetales noſtrate lingua vocant (*aloy*) aptiſſimo rei ſubiectæ vocabulo, quod poteſt accipi vt deriuatum, vel vt primitiuum: deriuatum quidem à Gallico infinitiuo (*allouer*) quod in diſcuſſionibus rationum frequens eſt, & ſignificat non temerè, ſed ſeriò conſultòq; debita ſubductione facta dati & accepti, ſiue exceſſus & defectus ratione habita probare Ita hoc Gallicum verbum (*aloy*) non ſignificat ſimpliciter qualitatem metalli, ſed ἐμφατικῶς qualitatem debitam & lege præfinitam, quaſi publicè laudatam & probatam. Aptius autem & rectius accipitur vt primitiuum, & ſignificat commiſtionem ſiue commenſurationem metalli: quæ acceptio frequentior eſt, & ſic ab hoc deriuatur infinitiuum Gallicum (*alloyer*) quod certa ratione commiſcere, temperare, & commenſurare metalla ſignificat. Itali & Doctores noſtri vulgò vocant (ligam) apta, licet barbara voce, quaſi ligamen. Vt enim vult Io. de Vico mercato. in *d. c. quanto. col.* 4. dicitur liga, quando componitur vna materia cum alia. Quidam, vt Petr. Bellig. in *ſpecu. principum, rub.* 36. vocant legem, Latino & extenſo vocabulo, quaſi definitionem ſiue præfinitionem qualitatis materiæ legitimam. Nouiſſimè Budæ. *lib.* 3. *Aſſis*, vocat indicaturam, ſed eleganti verbo abutitur. Indicatura enim eſt ſolida & vera æſtimatio totius rei, vel quælibet æſtimatio voluntaria: & ſic propriè bonitatem extrinſecam, ſeu impoſititiam ſignificat, non autem ſolam bonitatem intrinſecam, videlicet qualitatis: quanquam hæc qualitas non nudum abſtractum ſignificat, ſed ſubſtantiam qualem, certa quantitate definitam. Vnde monetales verbo (*aloy*) non intelligunt nudum qualitatis abſtractum, vel ideam, ſed vel definitionem ſubſtantiæ qualis & quantæ, vel ipſam ſubſtantiam qualem & quantam: & ſic non ſolum recipit gradus intellectuales, ſed etiam verum pondus. Vt dum dicunt vnum denarium (*d'aloy*) pendere ſexdecim denarios ponderales, vel vnum groſſum (*d'aloy*) pendere 32. grana ponderalia: & ſic de aliis, non volunt aliud dicere, quàm tantam partem marcæ, vel ſubſtantiam materiæ puræ, tantum pendere. Vocant autem denarium (*d'aloy*) vnicam duodenariam marcæ, puræ argenti materiæ, vt ſ. *n.* 7-8. denarium verò ponderis. 192. partem marcæ ponderalis, ſeu meri ponderis, vt ſ. *num* 782.

Aloy. Liga. Lex. Contra Budæ.

792 ¶ Et hîc poſtquam incidit non grauabor obiter dicere, quòd verbum (denarius) à monetariis quadrupliciter accipitur. Primò, pro vocabulo certi ponderis vel quantitatis extenſæ & ſic eſt 24. pars vnciæ octonariæ, ſiue 192. pars marcæ, & continet 24. grana ponderalia. Secundò, pro vocabulo qualitatis ſeu gradus bonitatis, vel quantitatis intenſæ, & ſic eſt 12. pars integrè ſeu totius puritatis materiæ, hoc eſt marcæ monetalis, materiæ puræ, quæ marca in 12. denarios, velut vncias duodenarias diuiditur. Tertiò, pro certa quantitate valoris impoſititij ſeu curſus pecuniæ. Quartò, pro corpore cuiuſlibet numiſmatis in genere. Periam vulgò vocant. Adde quartò & vulgò pro minutula ſpecie monetæ nigræ, denarium vocant, qui in obolum & ſemiobolum diuiditur. Verbi gratia, ſi Gallicè dicatur fieri monetam *à dix deniers de cours, vn denier de poids, à cinq deniers d'aloy, & à ſix ſols huict deniers de taille*, ſenſus eſt, quod ſingula numiſmata valent 10. denarios monetæ currentis, & ſingula ſunt ponderis vnius denarij, ſiue 24. partis vnciæ, & ſingula ſunt ad rationem quinque denariorum puritatis, ſiue habent quincuncem materiæ ſeu argenti Regij, reſiduum verò materiæ ex ære, & quòd ex libra nummularia ſeu marca ad prædictam rationem conficiuntur & reſultant octoginta nummi.

Denarius.

793 ¶ Nunc adeſt vox tertia (character) quod eſt ſignum publicum, ſiue publica authoritate impreſſum & authoratum, ad certificandum publicè & vniuerſaliter de probitate qualitatis & quantitatis publicè definitæ, & requiſitæ in numiſmate taliter ſignato, & conſequenter de valore publicè impoſito tali numiſmati. Et ſic forma monetæ nihil aliud eſt, quàm quædam teſtificatio veritatis & iuſtitiæ ipſius monetæ, ſcilicet quòd ſit veræ ſubſtantiæ & iuſti ponderis, & princeps vel Reſpublica imprimens characterem æquè cenſetur hoc teſtificari, ſicut ex publico ad hoc deputato ſigillo chartæ ſeu diplomati appoſito, vt tradunt omnes etiam Theologi in 4. *ſentent. diſtinct.* 15. & ibi Gabrie. *quæſt.* 9. Grauiſſimè igitur peccant principes & qualeſcunque, qui de qualitate vel pondere debitis ſubtrahunt, & enormiſſimam omnium falſitatem committunt, niſi prius publicè conſenſu populi, alia probitatis in qualitate & quantitate nota definiatur. Cùm enim nummum omnia metiatur, vt ſuprà *num.* 441. & ſit generalis omnium menſura iure gentium introducta, omnia iura diuina & humana, quæ damnant & execrantur falſificantes & mutantes menſuras, damnant & execrantur falſificantes & defraudantes monetas, ſiue principes ſint, ſiue priuati, vt etiam Thomas Aqui. diſertè ait *l.* 2. *de regimi. princip. c.* 13. Nec ad rem pertinet, ſi quidam adulatores nugentur pecuniam eſſe principis: non enim eſt. poſt-quam expenſa eſt, & adhuc priuſquam de argyrocopio exeat, ipſa probitas definita non magis eſt illius, quàm quælibet regia menſura. Igitur nec hanc, nec illam pro libito deteriorare aut mutare poteſt, nec eſt minor perfidia quàm proprium ſigillum vel ſyngrapham falſificare vel negare. Omnium autem fraudationum & cauponationum monetæ nulla tetrior & execrabilior eſt, quàm cùm pecunia ſemel probata & expenſa in totum vel in parte reprobatur in curſu ſeu indicatura: tunc enim non ſolum publica fides & menſura abrumpitur, ſed etiam furtum manifeſtum, non

Character.

in

in vnum aut alterum, ſed in omnes committitur: quod tamen ſæpè perpetratũ eſt in hoc regno non ſolùm ab hoſtibus, vt ſ. nu. 719. ſed etiam à noſtratibus. Quod improbum κράτος, & ſceleratiſſimum inuentum Budæ. noſter lib. 5. Aſſis, meritò execratur: nondum tamen ſeptem anni in Armoricis & vicinis regionibus, circiter decem millia pauperum reprobatis quibuſdam monetis, quibus vacca inſcripta erat anno. 1538. hac ſcelerata arte fame necata ſunt.

794 ¶ Non nego quin quandoque cauſa incidat certam monetam mutandi vel reprobandi in totum vel in parte: ſed qualiſcunq; ea cauſa ſit, ſi Princeps eam monetam fecit vel probauit, nullo modo reprobare nec mutare poteſt, nec curſum publicè ſemel datum minuere, niſi aliam bonam & æquiualentem monetam det & realiter commutari faciat illis, qui monetam, quę reprobatur, habent: nec ſufficeret menſem vel aliud tempus (vt quidam nimis diluto colore factitare veriti non ſunt) ad expendendum indulgere. Quis enim acciperet pecuniam iam poſt modicum tempus reprobandam? Sed in ſingulis municipiis præſtituendi eſſent argentarij, qui de publico & ſine vllo commutantium ſumptu, bonam & puram monetam pro reprobanda dare tenerentur, non ad modicum, ſed ad tam congruum tempus, vt omnes indemnes redderentur. Idem ſi Princeps non cuderit, nec dederit eam monetam, ſed recipi & expendi pro bona publicè & ſcienter permiſerit, & ſic ipſo facto ſemel approbauerit, & approbari à populo permiſerit. Non enim debet fidem publicam irritam facere, nec fortunis ſubditorum inſidiari: ſed eos non ſolum tutorio, ſed etiam paterno affectu ab omni damno vindicare. Plus dico, quòd etiam ſi citra vllam approbationem, ſed per errorem fraude quorundam falſariorum reproba moneta irrepſerit, & ſparſa ſit, quam inhiberi & reprobari oporteat debet Princeps ſubuenire deceptis, qui falſam vel adulterinam monetam ignoranter receperint, aliam bonam & probam de publico reddendo. Cum enim commoda confiſcationum huiuſmodi falſariorum habeat, præter commoda publicæ monetæ iuſtum eſt eum ferre incommoda. *l. ſecundum naturam de reg. iur.* Saltem hoc indubitatum eſt, quòd pro rata bonorum, quæ inde ſibi confiſcantur, tenetur læſis ſatisfacere, text. in *l. 2. de cap. diminutio. in l. 2. C. ad leg. Iul. de vi publi. l. ſi vt proponis. C. de bonis proſcripto. l. ſi ademptis. C. de ſen. paſſis.* Quanquam autem Romani, qui initio erant manipulus paſtorum & fugitiuorum, & hominum nouiſſimi, non fuerint ſtatim vſi proprio ære ſignato, ſed tantùm ære graui, id eſt rudi & ponderali (ferè vt olim Lacedæmonij ferro rudi molis ineptæ, poſt accenſionem aceto extinctæ, vt Plutar. in vita Lycurgi) niſi ſub Seruio Tullio ſexto & penultimo Rege, ſub quo æs ſignatum, deinde argentum ſignatum, quinque annis ante bellum Punicum, & poſt 62. annos aurum ſignatum, vt teſtatur Pl. *l. 33. c. 3.* Æs graue.

795 ¶ Tamen cæteræ gentes etiam duobus annorum millibus ante Romanos vel argento ſignato vſæ ſunt. Theſeus enim, qui regnauit Athenis temporibus iudicum Iſraël, plus mille ducentis annis ante Chriſtum natum, nummum bonis ſigno percuſſit. Porrò inuentio numi non ad Æginetas vel Lydos (vt Cœlius antiq. lectio *lib. 5. cap. 43. & lib. 11. cap. 4.* Alex. Alexandr. Geniali. dier. *lib. 4. cap. 5.*) referenda eſt. ſed ad primas gentes, quæ communibus commerciis vti cœperunt hinc in ſacris Bibliis Siclorum & argenteorum tam crebra mentio. Eſt autem Siclus, Hebraicè שקל, antiquum verbum & numiſma Hebraïcum, vt teſtatur Ioſephus *lib. 3. Antiquita. c. 7* & Suidas, quo nec Græci, nec Latini vſi ſunt, vt per Budæ. *l. 4. Aſſis.* Et ſecundum Ioſephum in loco præallegato quatuor drachmas Atticas habet, & ſic eſt idem quod ſtater, vt inquit Hieron. Ezec. 3. ſiue ſemiuncia & tetradrachmum, quæ idem ſunt, vt patet *Matth. 17. ad finẽ,* vbi Theſeus. Siclus.

A Dominus iuſſit Petro expiſcatum ſtaterem dare pro ſe & illo petentibus didrachma à ſingulis. Cùm autem Gen. 23. fiat mentio ſiclorum vel argenteorũ tranſeuntium per mercatores, vt ex Hebræo ad verbum vertit Santes Pagninus: Chaldęus autem Paraphraſtes vertit, Argenti quod recipiebatur pro mercimoniis in vnaquaque prouincia, veriſimile eſt Abrahæ quoque tempore in vſu fuiſſe pecuniam, non ſolùm argenteam appenſam, ſed etiam ſignatam, alioquin commodè currere non potuiſſet per negotiatores & prouincias. Et ſępè ſacra vetus ſcriptura mentionem facit ſimplicis argenteorum ſeu nummorum numeri, ſine pondere, vt *Gene. 20.* Ecce dedi mille argenteos fratri tuo. & Gene. 37. Vendiderunt eum (ſcilicet Ioſeph) Iſmaëlitis viginti argenteis, & alibi paſſim. Nec ſolet facere men- B tionem ponderis propter ſe, ſed ob aliam grauem cauſam, vt *Gene. 23.* Appendit Abraham ipſi Hephron argentum. Ibi non fit mentio de appenſione, eò quòd non pareretur pecunia niſi appenſa, ſed ad oſtendendum maiorem legalitatem Abrahæ. Et Eſaiæ. 46. Qui confertis aurum de loculo argentum ſtatera ponderatis, facit Propheta mentionem ſtateræ, non quando pecunia ſignata eſſet, ſed ad conuincendam furiam idolomaniæ, dum dementati Idololatræ non putant deuotioni ſuæ ſatisfactum extrahendo aurum & argentum de burſa, niſi illud appendant, vt quò pretioſius, eò ſacrius ſimulachrum conficiant & colant. Ex prædictis verum eſſe conuincitur quod innuit Ariſtol. *lib. 1. politicen. cap. 6* characterem pecuniæ, ſiue pecuniam ſi- 10 C gnatam & eius fidem & ſtabilitatem eſſe de iure gentium, formula ſeu figura characteris varia eſſe poſſit. Et ad prædicta facit quod *Exod. 30. Leui. vlt. Num. 3. Ezech. 45.* dicitur, Siclum ſanctuarij viginti obolos habere, ad differentiam videlicet Sicli vulgaris ſubdupli. Erat enim duplex ſiclus, ſcilicet Eccleſiaſticus, qui dicebatur ſiclus Templi ſeu Sanctuarij ſecundum Hebræos, nec erat vncialis ſed ſemuncialis vt dixi. Alter ſiclus vulgaris dimidio minor, qui duas tantùm drachmas, & ſic quadrantem vnciæ pendebat, & decem obolos Hebraïcos valebat. Pariter talentum Templi capiebat centum & viginti libras: prophanum verò, quo vulgò vtebantur, ſexaginta tantùm, id eſt dimi- D dium. Sic Pollux *lib. 9.* Siclum talentum duplex fuiſſe refert, vetus quatuor & viginti numorum: nouum verò duodecim. Plura de Siclo ſi vacat legere potes apud Robert. Sena. de vera menſura, ponderúmque ratione, tomo. 5. Siclus Templi.

796 ¶ Sed interim omittendum non eſt ſacrum illud myſterium, quod Exod. 30 figuratur, vbi Dominus iubet omnes Iſraëlitas à 20. annis & ſ offerre dimidium ſicli, iuxta menſuram Templi, ſicut ad pondus ſanctuarij, ita vt diues non addat, nec pauper diminuat de dimidio ſiclo. Quòd enim omnes & diuites & pauperes æqua lance cenſentur, quid aliud ſignificat quam omnes peccatores eſſe, & æquè indigere gratia Dei, æquè eodem pretio ſanguinis Domini Ie- E ſu-Christi Redemptos, eadem fide ſaluandos (de electis enim & fidelibus eſt ſermo) nec eſſe acceptionem perſonarum apud Deum. Quòd autem iubentur omnes fideles, non integrum ſiclum, ſed dimidium offerre Deo in ſancta, quid aliud repræſentat, quàm omnium fidem & charitatem imperfectam, quandiu peregrinantur in hoc ſæculo: perficiendam autem in cœlo. & interim ſeruos ſe inutiles ſemper agnoſcere debere? Quòd autem iubentur offerre ad menſuram ſanctuarij, quæ etiam ibi certo obolorum numero ſpecialiter definitur, quid aliud eſt quàm omnino offerendum, nec vacuos nos & infructuoſos eſſe debere coram Domino (tollitur enim qui non fert fructum, *Ioan. 15.*) nec tamen offerenda eſſe figmenta capitis noſtri, etiam quantumcunque ſpecioſa videantur ſapientiæ humanæ, quæ ſtultitia eſt apud Deum, cui abominatio eſt quod hominibus excelſum, ſed tantùm Sicli ἀναλογία.

offerenda eſſe quæ Deus præcepit, ſibique placere definiuit, iuxta præſcriptum verbi ſui, quod eſt verum pondus & menſura ſanctuarij? Quæ ergo præcepit tibi Deus, illa cogita ſemper, *Eccleſiaſt. 3. nec abeas poſt adinuentiones tuas, quoniam melior eſt obedientia quàm victima.* 1 *Reg.* 15. Et rurſus quod iubentur offerre in ſancta, non de ſiclo vulgari, ſed tantum de ſiclo ſanctuarij iuxta menſuram eiuſdem, quod Sanctes vertit ſecundum ſiclum ſanctitatis, nonne clarè deſignat, nos non noſtra, ſeu à nobis profecta offerre poſſe, ſummo ille omnium conditori Deo: ſed tantum ab eo gratis accepta, prout vnicuique iuxta menſuram fidei diuidit & donat? De bonis enim operibus agitur, de vera obedientia mandatorum Dei, & veris fructibus fidei, qui non ſunt palmitum, ſed veræ vitis, quæ eſt Chriſtus, *Io.* 15. vt nemo glorietur coram Domino, ſed ab eo recognoſcat, iuxta illud 1. *Corint* 4. *Quid habes quod non accepiſti, quòd ſi accepiſti quid gloriaris? & Eſa. c.26 Omnia enim* (ait) *opera noſtra operatus es nobis. Qui ergo ſua vel ſuam iuſtitiam offerre ſe putant, iam non de ſiclo ſanctuarij offerunt, ſed de ſua immunditia pannum menſtruatæ, Eſaie.* 64. Hæc obiter iuxta regulam fidei dixiſſe ſufficiat.

Indicaturæ curſus.

797 ¶ Succedit quarta vox, æſtimatio ſiue indicatura, quæ quidnam ſit per ſe liquet. Pendet autem valor iſte impoſititius non à priuata cuiuſdam, ſed à publica duntaxat æſtimatione & impoſitione. Publica autem æſtimatio & valor currens, non à ſolo principis in monarchia, vel optimatum in Rep. edicto pendet, ſed etiam à conſenſu & vſu populi, & conſuetudine commerciorum. Quòd ſi leges & ſtatuta niſi communi vtentium vſu comprobata non ligant, vt omnes vtriuſque iuris Docto. probant in *l. de quib. de legib.* in *c.2. de treug. & pace.* hoc maximè verum eſt in commerciis numorum, eorúmq; curſu & indicatura, quæ non eſt iuris, ſed facti, & neceſſariò in vſu & commercio vniuerſorum etiam exterorum, & omnium, quibus cum communia ſunt commercia & iura gentium, conſiſtit. Et quòd ſenſus populi in his dominetur & ius faciat, multis exemplis probat Budæ. *l. 3. & 5. Aſſis,* vbi refert multa edicta præconialia dirè minantia de vſu abrogando probi & recepti numiſmatis, etiam ab homine minaci & iræ impotentiſſimæ manantia, cuius tunc ferociæ recta & vtilia cedebant conſilia, publicum tamen conſenſum peruincere non potuiſſe, & iure optimo neglecta eſſe. Probat etiam ſacra pagina Gene.23.eam probatam monetam, quæ tranſiit ad negotiationem, & in vſu publico exiſtit, habet enim Hebræum, שקל כסף עובר לסוחר ארבע מאות. Id eſt ad verbum, *quadringentos ſiclos argenti tranſeuntis ad mercatorem,* vt etiam tetigi. *num.*695. Et ſic ibi moneta probatur eſſe proba & iuſta, ex eo quòd mercatoribus in vſu exiſtit: eſt enim pecunia & eius vſus & publica comprobatio iuris gentium, vt ſæpè probatum eſt.

Quæ ſit proba moneta.

798 ¶ Supereſt videre an & quæ eſſe debeat extrinſecæ bonitatis ad intrinſecam habitudo & proportio. Et in ſumma tres ſunt ſententiæ. Primi præciſè tenent æqualem omnino eſſe oportere, ita vt tantundem valeat in maſſa, quantum in pecunia ſignata, & expenſæ cudendi fiant de publico. Ita tenent glo. & Ba. in *l.* 1. per illum textum, *de contrab. empt.* Bart. in *l. qui falſam. ad leg.* Cor. *de fal.* in *l.1. de vete. n. poteſta. l.11. C.* & vbique. Bal. Lancelo. Deci. *l. non amplius. §. fi. col.4. de leg.1. Titia. §. fi. de annuis leg.* Curt. *iunior. l.2. §.1. col.3. num.* 13. *ſi cer. pet.* per text. in *l.1. C. d. pondera. l.10.* Et in hanc ſententiam, licet ſubobſcurè inclinare videtur Budæ. *l.5. Aſſis.* dicens, quòd niſi argentum infectum & numiſma pari ratione congruerent, commercia hominum expediri non poſſent. Secundi poſt Innocen. in *c. quanto. de iureiur.* & omnes Canoniſtæ ibi cenſent detrahi poſſe impenſam, quinetiam aliquid vltra, vt cudi faciens modicum non multum lucretur. Et ſequitur Imo. in *l. Paulus in fi. de ſolutio.* Petr. Beliga. diſcipulus eius in *Speculo principum* Rub.36. Phi. Deci. *l.2. §.1. ſi cert. peta.* Bru. *trac. de augmen. conclu. vlt. in prin.* & eſt crebrior ſententia, in quam etiam inclinant Theologi in 4. *ſent. deciſio.*15. vbi Gabriel Biel. *quæſt.* 9. *col.* 2. Tertiò nouiſſimis quibuſdam videtur prorſus nõ referre, ita vt in pecunia nullo modo attendatur materia, nec bonitas intrinſeca, ſiue qualitatis, ſiue ponderis: ſed ſola æſtimatio publicè impoſita, ita, vt poſſit fieri moneta plumbea, vel de corio, modo ſit publicè approbata, & tunc poſſit ſolui pro quacunque pecunia aurea vel argentea, etiam ex mutuo debita, & ita tenet Hierony. Botigel. *repeti leg. cum quid. col. 9. numer.* 28. *ſi cer. pet.* Sed hæc ſententia prorſus irrationabilis eſt, & ridicula: eadem enim ratione poſſet fieri pecunia de papyro arte impreſſoria, quod non minus eſſet ludicrum & ridiculum, quàm ludus puerilis: & eſt non ſolùm contra originem & definitionem monetæ, ſed etiam contra experientiam & ſenſum communem. De origine patet, cùm ſit de iure gentium, & ſic requirit ſubiectum delectæ & idoneæ materiæ, quæ in breui quantitate ſit ſolida & congrui valoris: alioquin non poſſet deſeruire vſibus commerciorum, nec eundem vſum & valorem & functionem diutius retinere vbique locorum, definitione patet per *leg. 1. de contrahen. emptio.* vbi licet gratiâ commodioris & breuioris vſus ſuperuenerit ſignum, vt onere probandæ qualitatis, & ponderandæ quantitatis materiæ defungeremur, vt ſuprà *numer.* 694. tamen non eſt ſublata vetus ſubſtantia & materia, nec eius definitio requiſita: quanquam propter fidem publici characteris magis deinceps præbeat vſum & functionem ex quantitate impoſititia, quam ex ſubſtantia.

Moneta plũbea.

799 ¶ Senſus etiam communis oſtendit, neceſſariam eſſe aliquam materiæ bonitatem intrinſecam correſpondentem: alioquin non poſſet eſſe vſui vbique locorum, contra. leg. ideo. de eo quod cert. loco. Imò nullibi nullóque modo fungi poſſet munere pecuniæ publicæ licet poſſet eſſe notula ſeu teſſera priuata, cuius non poſſet eſſe vſus, niſi inter paucos priuatos, vt in certo collegio, quò teſſeram, afferendo daretur diurnum vel menſtruum demenſum, collegij vel certa quantitas pecuniæ publicæ. Et qui aliter imaginantur, nihil aliud quàm inane ſomnium, & ludicram ideam fingunt, quo nil ineptius in Repub. politica, vbi non de ſomniis, nec de vmbris quidem rerum, ſed de rebus ipſis agitur. Et ſic delyrat Guido Papæ deciſio. Delphina. 493. dicens tempore captiuitatis Regis Ioannis factam fuiſſe & cucurriſſe in hoc regno monetam coriaceam: quæ eſt puerilis fabella, anilibus deliramentis ſimilis, imò verum deliramentum: videre enim & diſcutere volui plura regeſta Præfectorum monetalium illius temporis, & inueni quòd tunc fiebat & cudebatur in regno multò melior moneta, quàm nunc fiat: cudebantur enim aurei pecude villoſa ſignati, Galli vocant, *Moutons à la grand'laine,* quos Budæ *lib. 3. Aſſis.* dicit nulli aureo bonitate ſecundos eſſe, ſed primam auri notam obtinere, quorum inuentum videtur Budæ. *lib.* 5. eidem Regi Ioanni attribuere: ſed ex regeſtis monetalibus comperi, etiam tempore Philippi Pulchri & ſucceſſorum fabricatos fuiſſe. Cæterùm moneta argentea & promiſcua, quæ tempore dicti Regis Ioannis cudebatur, erat duplò melior in bonitate intrinſeca pecunia nunc currente. Sunt qui coriaceam illam pecuniam etiamnum ariolentur in vſu fuiſſent tempore expeditionis & captiuitatis Lodoici noni in Aphrica, ſed ſimilè delirium eſt, & nihil in monumentis publicis aut alio fidei teſtimonio inde reperitur. Non ignoro quid nullo authore dicat Alexan. Alexandrius Genia. dier. *lib.4. cap.*15. de nummis ex coriis boum, & Scorteis aſſibus Numæ, quod tam fabuloſum eſt, quàm ἀδύνατον.

Refellitur fabula monetæ coriaceæ.

800 ¶ Prima

800 ¶ Prima verò ſententia eſſet optima, ſi ſeruaretur: ſequerentur enim duo magna commoda in vniuerſum, primum, quòd commercia vbique & apud omnes ſine collybiſtarum interuentu, & intertrimento collybi (quod cambium vocant) exercerentur: eſſet enim vbique eiuſdem poteſtatis prove jure communi cauetur, & eſſe deberat. *l. ideo. de eo quod cert. lo. l. fi. de veter. numi poteſta. lib.* 11. *C. Secundum*, quoniam omnibus ſublata eſſet materia falſam & adulterinam monetam fabricandi, vtpote cùm nulla inde ſperaretur vtilitas, ſed merum damnum, cum pecunia formata non plus valeret quàm in materia, & genus humanum defungeretur teterrimo illo nimiſque frequenti & propè incurabili morbo fabricandæ falſæ monetæ. Addo tertiam particularem vtilitatem prouinciarum, in quibus nullæ ſunt aut defecerunt auri & argenti fodinæ, vt in toto hoc regno, vbi neceſſe eſt argentum & aurum aliunde aduehi, & mercibus & fructibus, qui in regno creſcunt, comparari. Si enim ſeruaretur prima ſeutentia, regnum iſtud æquè abundaret auro & argento, vt prouinciæ in quibus naſcitur: imò ſuperabundaret, & tandem tantò maiorem vim auri & argenti haberet, & quantò prouinciæ exteræ magis indigent mercibus & fructibus noſtris, eiſque longè minus, quàm ſuo auro & argento carere poſſunt: & tamen iſtud regnum ditiſſimum factum, non minus mercibus & diuitiis naturalibus deinceps abundaret & ſuperflueret, quàm cùm auro & argento vacuum & debilitatum eſt. Contrà verò minuendo bonitatem intrinſecam pecuniæ, & quantò indicatura excedit materiam, ſiue quanto plus valet in forma quàm in maſſa, fit vt tantò viliori pecunia regnum iſtud abundet, & ſic vt tantò depauperetur minuſque potens fiat in auro & argento, quæ tamen jactant eſſe neruos belli & Reip. Quantò enim indicatura ſuperualet materiæ, tantò minus auri & argenti exteri afferunt, & tantò plus mercium & rerum noſtratum minore pretio ſumptúve euehunt: & in ſumma tantò deterius & damnoſius pro regno, tantò melius & vtilius pro exteris agitur.

801 ¶ Viderint ergo quid agant principes noſtri, dum ſubinde pecuniam dilutiorem & leuiorem cudunt: ſic enim contra ſemetipſos & vires regni ſui, quas atterunt, moliuntur. Viderint conſultores ſeu potius deceptores, quos meritò ſic notat text. in *d. c. quanto.* nec juuat cauſari lucrum, quod interim hac arte ſeu præpoſtera calliditate facit Princeps ſuper ſingulis auri & argenti libris, vt ſuprà numer. 789. dictum eſt de Rege Philippo Pulchro, (vt enim nil dicam de ſordibus & nequitia, & quàm malè damno & dedecore dicti Regis & ſuorum ceſſerit, & de cladibus hinc regno & populo illatis) ſimile eſt ac ſi imperitus aut infidus vinitor vineam aliquot annis immodico vini prouentu exhauriat, & mox effœtam & ſterilem reddat. Populo enim diuite & florente fortis & potens eſt Rex, quod maximè omnium de Rege Galliæ verum & notiſſimum eſt. Contrà populi viribus acciſis, neceſſe eſt quemcunque verum Regem tantò debiliorem fieri: idque omnino in hoc regno vbi notum eſt veras diuitias, verum ſubſidium Regis, eſſe diuitias & marſupium populi. Quorſum enim abierunt, quid profuerunt quæ Philippus Pulcher corraſit & eruſcauit à populo, dum Flandrenſes ſeruituti ſubiicere molitur, & quæ Carolus quintus congeſta reliquit, quæ mox & eo mortuo Dux Andegauenſis depeculatus eſt? Ad nihil enim profuerunt, niſi vt nouis expilationibus populi magno & regum regni periculo opus fuerit.

802 ¶ Ex his patet quàm cæcutiant & fallentur, qui nihil referre putant debilem aut fortem intrinſecùs eſſe pecuniam, modò valor impoſititius publicè currat. Vt enim pulchrè inquit Bald. in *d. c. quanto. in fi.* auctoritas characteris & impoſitij valoris non eſt omnibus communis, ſed illis tantùm, qui ſunt ſub eo imperio & parere tenentur: non autem ligat exteros qui non tenentur recipere monetam, niſi ſecundum qualitatem materiæ, quæ ſola communis eſt omnibus. Eiſdem rationibus patet longè falli eos, qui putant nemini nocere, ſed omnibus etiam Rei. huius regni prodeſſe valorem extrinſecum augere pecuniæ aureæ vel argenteæ, eadem ſtante probitate materiæ. Sed adhuc grauius falluntur, qui idem putent, etiam ſi non omnes pecuniæ proportionabiliter augeantur, ſed altera tantum ſpecies, puta aurea, vel huius ſpecies ſpecialiſſima, puta ſolares aurei, etiam ſequendo vulgarem illam aduſque communẽ ſententiam, quòd obligatus ad certam ſpeciem monetæ non poſſit augmentum citra creditoris moram ſuperuentum deducere: tum enim fit aperta iniuria pauperibus debitoribus, qui tunc non habent de illa ſpecie particulariter aucta, & ſic maiori ſumptu vel pretio redimenda eſt, vt dixi ſuprà num. *709.* Sed tenendo veram & noſtram ſententiam, quòd illud augmentum deduci poſſit. vt ſ. *q. 92. cum ſeq.* tunc ſiue certa ſpecies monetæ, ſiue omnes augeantur, clarum eſt quod nulla fit iniuria debitoribus vel non habentibus, & multò minus ſingulis habentibus, ſed magis abundare incipiunt. Verum ego dico, quod iſtud non eſt niſi ad id quod adeſt & præſens eſt brutorum more aſpicere, & adhuc non in totum, ſed in parte, vbi multiplex fallacia & captio latet.

Dilatio rationum imperitorum.

803 ¶ Ad quam detegendam aſpiciamus propius, quidnam ſit illud augmentum, & cuius effectus: & omiſſo quòd augmentum indicaturæ ſuprà valorem materiæ quædam fictio eſt. Aut illud augmentum fit de omnibus monetis proportionabiliter, & nemini ſingulorum quidem eiuſdem loci municipum de ſe prodeſt, nec nocet: quia eadem via omnium rerum pretia illic pariter pro rata neceſſariò augentur. *l. 2. de veter. nu. poteſta. lib* 11. *C. vt diximus ſup. num.* 716. cæterùm vniuerſis ſeu Reip. huius vel ſimilis regni nocet, vt mox dicetur. Aut verò iſtud augmentum fit de certa ſpecie monetæ tantùm: & tunc quia non propterea rerum pretia illic augentur, prodeſt quidem non ſingulos omnium, ſed quibuſdam, videlicet habentibus illam ſpeciem monetæ tantùm. Atqui commodum iſtud iniuſtum eſt, & reſpectu eius cui commodat, & eius contra quem commodat in ſingulari, & vltrà toti huic Reipub. noxium eſt. Quòd ſit iniuſtum reſpectu eius cui & contra quem commodat inter ſingulos, liquet, quia alter nouum & aduentitium lucrum ſine cauſa ſentit, idque contra conciuem, qui æquè merebatur commodo affici a Repub. & ſine cauſa damnificatur: & ſic iſta eſt quædam inæqualis, temeraria & fortuita diſtributio commodorum communium. Quòd autem ſit noxium vniuerſis totique Reipub. huius regni, patet ex prædictis: quia in effectu nihil aliud eſt quam aurum & argentum, quo exteri abundant, & ab eis aduehitur, & ſic merces alienas caras facere & augere, noſtras verò viliſicare & diminuere: & ſic exterorum commoditatibus, huius regni incommodis conſulere, idque quantò magis non vna tantùm, ſed plures vel omnes ſpecies monetarum extrinſecùs augeantur. Quod autem nonnulli cauſantur, quandoque è Repub. eſſe, certam ſpeciem puta ſolatorum augeri, propter magnam circunſtantiam facti illius temporis, puta ob ingentem quantam à regno exportatam, vtque citius & cumulatius reducantur in regnum, tam ſtupidum eſt, vt ſatis demirari non poſſim vel cæcitatem vel ſophiſticam nimis audacem. Non enim exteri propter augmentum iſtud aureorum citius aut plus aureorum afferent, ſed minus: & contrà plus mercium noſtrarum

exportabunt quantò maior erit aureorum indicatu- A ra: neque enim aurum gratis afferunt, ſed prout mercibus noſtratibus egent, nec aliter habent nobiſcum commercium. Ex eo autem quòd aurum carius eſt, non magis indigent mercibus noſtris, ſed illis tantò minoris æſtimant, & tantò plures viliùs euehunt, & tantò minùs aurei afferunt & relinquunt.

804 ¶ Reſtat vulgarium noſtrorum mercatorum confutanda cauſatio, ex eo enim vulgus imperitum mercatorum cenſet è Republica eſſe, aureorum indicaturam augeri: ſic enim fiet (inquiunt) vt mercatura currat, floreat amplificetur. Nec aliud adferunt aut adferre poſſunt, quippe qui oculos introrſum verſos habeant, quæſtu proprio omnia metientes: volunt enim dicere, & ita ſinguli cogitant B futurum, vt mox aureis extrinſecùs auctis profundantur à poſſeſſoribus: & dum in magno valore ſunt, multas pluréſque ſolito merces emant: ipſi quoque mercatores ex aureis, quos & cumulatiùs ſeu frequentiùs numero, maiorique valore conſequenter, rurſus hinc plures diuidendas merces licitari poſſint, & ſic dupliciter lucrentur. Sed primò iſtud lucrum non reſpicit totam Rempublicam, ſed particulare tantùm quorumdam mercatorum commodum, & ſic non eſt ad rhombum, nec facit ad quæſt. Secundò, adhuc iſtud lucrum temporarium eſt, & cùm mox deferbuerit, diutiùs flacceſſet & iacebit, quàm ſemel efferbuerit. Et accepi præpotentem quendam fuiſſe in hoc regno, qui vt in centum millibus ſolatorum, C quæ in arca habebat, ſuperlucraretur viginti quinque millia librarum, ſuaſit: & effecit ſolatorum curſum de quadraginta ad quinque & quadraginta ſolidos augeri. Hoc malo ſæpè laborat Francia, vt ſint qui priuati commodi gratiâ tenebras Regibus offundant, vel eos falſis & Reip. noxiis opinionibus & effectibus dementent.

Et mercatorum.

805 ¶ Et vtinam verum non eſſet, quod inter alia id genus ſcribit Budæus in Aſſe, initium & fermentum deteriorationis monetarum à Francis (hoc eſt à paucis immeritò ordines ducentibus) procedere. Si enim melioris monetæ lex inconcuſſa in Francia (cuius permaximè intereſt) ſeruaretur, neceſſe eſſet finitimos magnos Franciæ commodo eundem melioris monetæ tenorem obſeruare: quam imminuere non audent, niſi priùs Franciæ imminuatur, D alioquin illis commercio rerum Franciæ carendum eſſet, quibus carere non poſſunt. Et grauiter ſcripſit Budæus *lib. 3. Aſſis*, quòd ſi tam animosè principes imminutæ monetæ crimina exercerent, meliùs cum rebus humanis ageretur, & minùs fallerent adulteratores. Hinc liquet quàm ſanctè prudentérque ab antiquo ſancitum ſit apud nos, vt Do præfecti monetales dum inaugurantur, & rurſus annuatim ſolenni ſacramento iurent, nunquam conſultare Regi monetam imminuere, hoc eſt Remp. non prodere, regémque decipere, vt in *d. c. quanto.* quod etiam multis antiquis conſtitutionibus per ſanctè cautum legi, vt à Rege Ioanne die 28. Decemb. anno 1355. qua E inter cætera cauetur, vt moneta alba argentea tam proba cudatur, vt è marca argenti non poſſit confici vltra ſex libras Turonenſes vel minùs: & nominatim additur ratio, ne qua ſit occaſio monetæ aureæ pretium ſeu curſum augendi. Non tamen hæc ſcribo, quòd exteris inuideam commoda & parabilia rerum noſtrarum, quas natura communis parens non nobis ſolùm, ſed omnibus profert commercia: verùm omnibus etiam exteris ex æquo prodeſſe laboro, his præſertim qui Reipub. benè conſultum cupiunt, vtque pleniùs detecta veritate illis conſuli queat: fallaciáque & pleonectica conſilia faciliùs deuitari: imò nullum exterum puto, qui ſit Reipub. ſeu rectæ politiæ amans. Cùm autem ea ſit hominum miſeria, vt prima illa melior ſententia obtinere non poſ-

Iuramentum Præfectorum monetalium.

ſit, neceſſe eſt conſiſtere in ſecunda, eámque æqui boni facere.

806 ¶ Dicimus ergo quòd poſtquàm non poteſt haberi æqualis, ſaltem debet eſſe congrua extrinſecæ bonitatis ad intrinſecam proportio, quæ non conſiſtit in indiuiduo, ſed in quadam latitudine, fines tamen æquitatis & iuſtitiæ non excedente: quia fines ſunt commoda & æqualis, & quantùm licèt perpetua, & ſtabilis omnium legitimorum commerciorum conſeruatio & expeditio, & intus & extrà, domi foriſque. Super quo duo conſideranda ſunt, primum, ipſius proportionis certa & iuſta determinatio: ſecundum eius vſus & obſeruantia. Primum ſpectat ad rempublicam, eiúſve moderatorem, cui relinquo. Secundum ad nos & quæſtionem noſtram ſpectat, in qua concludo pro ſecunda parte. Cùm enim ex hypotheſi pecunia, in quo offertur ſolutio, ſit proba tam in materia quàm in forma, & indicatura publicitus definita & approbata, & ſic communiter & efficaciter valeat ſummam & quantitatem debitam, tenetur venditor recipere, peccat & punibilis eſt recuſando. tex. in *l. 1. C. de vet. nu. pot. lib.* 11. vbi Bar. idem Bar. in *l. qui falſam. C. de fal.* & omnes vbique. Quod autem Doctores commenti ſunt de exigenda bonitate intrinſeca, quæ erat tempore contractus, error eſt, ex ſubiectæ materiæ circunſtantiis ab eis malè expenſis & intellectis. Patet, quia fundantur vel in falſis ſuppoſitionibus facti, vel in legibus impertinentibus, & præcipuè in *d. l. cùm quid.* quæ nihil penitùs facit. per no. ſup. *n.* 711. Et vltrà ea dico, quòd Doctores omnes adusque malè intelligunt dictam *l. cum quid.* dum nimis præfractè præcidunt ad eamdem bonitatem eſſentialem, in eodem graduali numero naturalis qualitatis, quod non eſt de mente iuris, & nulla lege probatur: ſed debet ex temperamento legalis noſtræ æquitatis intelligi de eadem bonitate proportionali, vt nouè probaui & declaraui ſuper *d. l. cùm quid. in nouis intell.* quò remitto, quia nolo ſententiam noſtram in hac quæſt. contra communem fundare in nouis intellectibus legum, ſed in viuis, receptis & probatis rationibus ſupra pro parte adductis, & quæ ſup. *num.* 694. & præſertim exemplum illud politicum ſup. *num.* 756 eſt demonſtratio efficax. Cæterùm ſi qui particulares numi per errorem monetalium, vel opere falſarij vel caſu inueniantur minores in pondere vel qualitate, quàm ex publica & obſeruata definitione monetæ requiratur, iſti ſunt numi adulterini & reprobi, qui non ſunt admittendi, & de his non loquitur quæſt. noſtra: ſed *l. eleganter. §. qui reprobos. de pign. act.* Nos autem loquimur quando habent pondus & qualitatem materiæ, ex publico compacto & communi vſu nunc definitam & requiſitam, & ſic ſunt veri & legitimi numi, etiam ſi tempore antiquo ante publicam diminutionem monetæ non fuiſſent legitimi: ſunt tamen hodie, ergo æquè poſſunt nunc ſolui, ſicut tempore antiquo poterant ſolui antiqui legitimi numi.

807 ¶ Tota autem epitaſis verſatur in hoc, quòd fatetur creditor debitum nouum de noua pecunia ſolui poſſe, non antiquum, ſed cauſatur antiquum debitum, de moneta, quæ tempore contractus erat legitima, ſoluendum duntaxat: non autem de moneta intrinſecùs viliori, quæ tunc non fuiſſet legitima, niſi ſupplendo defectum vel æſtimationem deficientis materiæ: idque non paucis prima facie non parum vrgentibus rationibus. Primò, quia bonitas materiæ eſt pars ſubſtantialis, & ſaltem æquè principalis monetæ, & ſic æquè debita & conſiderabilis in obligatione monetæ. Ergo ſicut creditor poteſt petere ſuppleri valorem extrinſecum, etiam publico decreto diminutum, vt ſup. *quæſt.* 92. contra communem probauimus: ita poteſt petere ſuppleri valorem intrinſecum, etiam publico decreto diminutum: quia ſolo lapſu temporis, vel facto alieno, non debet fieri conditio

conditio obligationis deterior. Secundò, quia ſi moneta per contractum melior facta ſit, putà aucto valore poteſt debitor augmentum deducere, vt ſ. *num.* 759. clarè probatum eſt contra communem. Ergo ſi deterior facta ſit, putà deterioris materiæ tenebitur debitor decrementum ſupplere, & ſic eiſdem argumentis & rationibus, quibus communem ſententiam circa bonitatem extrinſecam. Tertiò, quoniam ex noua pecunia non poſſet tantùm habere auri vel argenti, quantum potuiſſet ex pecunia currente tempore contractus: ergo ſua iuſtè & efficaciter intereſt, non ſolui in noua diuerſa moneta, ſed in antiqua, vel ſuppleri bonitatem eius intrinſecam, Igitur *l. Paulus de ſolu* Noua enim, tametſi nomine, charactere, & authoritate eadem ſit, tamen in materia diuerſa eſt, ſaltem dilutior, minor & vilior: ergo eatenus non poteſt ſolui loco veteris, creditore inuito, niſi defectum materiæ ſupplendo. Sed his non obſtantibus ſto in ſententia. Non obſtat primùm, quia fateor materiam publicè requiſitam eſſe de ſubſtantia legitimæ monetæ, ſed nego æquè principaliter eſſe: quoniam licèt forma non poſſit ſubſiſtere ſine materia eáque idonea, tamen principalior eſt forma, materia verò minùs principalis. Vnde licèt moneta, vt ſit fungibilis, & apud omnes tranſeat, prærequirat materiam ad hoc idoneam, ita vt nec Princeps vel Senatus poſſit definire materiam ad hoc ineptam: quoniam naturalis ratio vel iuris gentium ne Senatus quidem authoritate commutari poteſt. *l. 2. in fin. de vſufru. ea. re. quæ vſu conſ.* vt ridiculi ſint, qui putant ex corio cudi poſſe: tamen in moneta facta ex idonea & publicè definita materia, forma ipſa, quæ eſt indicatura, & valor publicè impoſitus præſtat, & eſt potior & principalior eſſentia monetæ, materiámque trahit & ſibi ſubiicit. Et ſic primum obiectum non concludit, quia non poteſt de extrinſeco & formali valore argui ad intrinſecam: ſicut de principali ad minus principale. Nec ob id variatur obligatio tempore, quia ex quo eadem forma, ſeu valore æquipollenti formæ ſoluitur, idem vel tantundem dicitur ſolui, licèt minor vel diuerſa ſit materia. adde no. ſuprà *numero* 757. Ad ſecundum eodem modo reſpondetur, continet enim fallaciam accidentis, & ſic arguit à diuerſis, videlicet ab extrinſeca ad intrinſecam, quæ ſunt diuerſa, nec ſeſe inferunt. Debet autem ſic argui, ſi moneta eſſet aucta intrinſecùs, poſſet debitor argumentum deducere, vel ad æſtimationem veteris tantùm ſoluere, vt decidit Oldra. *quæſtione* 149. ergo ea diminuta intrinſecùs poteſt creditor petere hoc ſuppleri: ſed aſſumptum eſt falſum, vt mox clarè probauimus, & conuerti debet argumentum pro ſententia noſtra. Ad tertium reſpondetur, quòd illud intereſſe non eſt admiſſibile: eſt enim idem ac ſi vino & commeatu interim cariori facto, diceret, non poſſum de pecunia tantùm vini & commeatus emere, ſicut poteram tempore contractus, quod eſt ridiculum. Ita hic, licèt non poſſit tantam maſſam auri vel argenti cõparare ex pecunia nunc currenti, quantam poterat tempore cõtractus, hoc non eſt conſiderabile, etiam ſi dicat, quòd pecunia nunc currens non continet tantùm auri vel argenti, vrgendo intrinſecam qualitatem: quia ſimile eſt ac ſi diceret, quòd conflando, & materiatum ad materiam reducendo, non recolligere tantùm auri vel argenti, quod etiam non eſt conſiderabile: tum quia pecunia non ad hoc deſtinata vt conflетur, vel vt per materiam æſtimetur: vnde de iure non venit appellatione argenti vel auri, vt ſup. *num.* 753. ſed tantùm deſtinata eſt ad expendendum & commutandum, non pro quantitate maſſæ, ſed pro quantitate æſtimationis de publico impoſitæ, quæ eſt vera forma & potiſſima eius eſſentia: & ſic eodem ferè modo omnia obiecta ſoluuntur.

Indicatura potior materia.

A 808 ¶ Sed rurſus clariſſima demonſtratione concluſio probatur, quia diminutio materiæ in noua publica moneta, ſeruato veteri curſu & valore extrinſeco, eſt verum & effectuale augmentum extrinſecum ipſius materiæ. Quantò enim minuitur materia, ſeruato valore, tantò neceſſariò augetur valor materiæ. Igitur ſi creditor velit ſibi ſuppleri defectum materiæ, vt habeat tantùm materiæ, quantum inerat tempore contractus, debet viciſſim deducere valoris augmentum, vt non habeat maiorem ſummam, quàm habuiſſet tempore contractus. Et ſic res eodem relabitur, idque vel ſenſus communis, ipſáque & naturalis & ciuilis iuſtitia dictat. Et alioquin ſequeretur euidens iniquitas, quia creditor reſpectu eiuſdem pecuniæ haberet augmentum, & tamen non pateretur decrementum, contra naturam leg. ſecundum naturam. de reg. iur. imò bis eandem ſummam exigeret, contra *l. bona fides. de reg. iur.* Patet, quia ſi reditus decem librarum Turonenſium conſtitutus ante ducentos annos, à quo tempore pecunia promiſcua plus dimidio intrinſecùs diminuta eſt, ita quòd decem libræ monetæ dicti temporis valerent 20. libras vel plus monetæ huius temporis. Si igitur hodie poſſet petere ſibi ſolui in antiqua moneta, vel ad æſtimationem antiquæ, quantum valeret nunc, non deducto ſuperuento valore, haberet in effectu 20. libras, & ſic bis ſummam debitam, quod eſſet iniquiſſimum: eſſet enim idem ac ſi debitor offerret ſoluere in aureis ſolatis, ſecundum curſum & valorem huius temporis, quo publico decreto valerent 45. ſolidos, & tamen non valet eos recipere, niſi pro valore eorumdem aureorum, qui currebat tempore contractus, quo non valebat ferè niſi dimidium. Item ſi etiam vbi certa ſpecies monetæ deberetur, dicendum eſt ſuperuentum augmentum extrinſecum, vt clarè ſuprà *quæſt.* 92. contra communem euicimus: ergo ſi moneta non ſit extrinſecùs aucta, ſed publico decreto intrinſecùs tantùm diminuta, ſi velit creditor ſibi ſuppleri decrementum intrinſecum materiæ, debet neceſſariò deducere augmentum extrinſecum eiuſdem materiæ. Item fac reperiri in arca fortè debitoris de ſolidis, qui currebant ante ducentos annos, certum eſt per ea quæ diximus ſup. *quæſt.* 92 *cum ſeq.* quod non tenetur debitor hodie de illis ſoluere, niſi deducto ſuperuento valore extrinſeco, & ſic deducto dimidio: quia ex publico compacto valent duplum ſolidorum hodie currentium, imò iam non ſunt ſimplices, ſed ſuperponderales & dupli ſolidi. Quemadmodum hodie veteres aurei iam ſunt pluſquàm ſeſquiquarti aureorum legitimorum hodie currentium, & ſic etiamſi pro debito veteri ſoluantur, tenetur creditor deducere ſuperuentum valorem, ſiue recipere pro aureo & quinta aurei parte, vt ſuprà probauimus, & ita obſeruatur. Igitur oblata ſolutione in proba & legitima moneta hodie currenti, ſiue ſolidorum, ſiue aureorum, non poteſt creditor petere ſibi ſuppleri defectum materiæ, quæ erat tempore contractus: & ſi hoc poſſet, ſaltem non poſſet niſi deducendo extrinſecum augmentum, quod etiam probat exemplum illud. ſuprà *num.* 759. Nec audiendus eſſet creditor, cauſans mutationem monetæ non eſſe factam ex tam iuſta cauſa, ſicut in eo exemplo: quoniam ex quo ita publicè conſtitutum eſt, & tanti tutò pecunia expendi poteſt, ſufficit, & parendum eſt, ſicut legi, & communi reip. ſorti.

Demonſtratio.

809 ¶ Concluſio ſic pleniſſimè firmata ad maiorem declarationem ſeptem modis ampliabitur, deinde limitabitur. Amplio primò, etiam in antiquo reditu fundiario: de reliquis enim reditus pecunia conſtituti non dubitatur per not. ſuprà *quæſt.* 90. ſed idem etiam in fundiario per prædicta, & multò magis in cæteris penſionibus vel ſalariis. Nec eſt facienda differentia inter diſpoſitionem legis & hominis, quic-

quid (& malè) dicant Doct. in *d. c. quanto.* & in *Cle. ſi. de deci.* & vbique poſt Specu *de oblig. & ſolu.* §. *nunc aliqua in fin.* Quod autem dicit Bald. *con. pen. & ſi. l. 1. in nouis. de ſalario.* ſi pecunia erat diminuta non ſolùm intrinſecùs, ſed etiam extrinſecùs, benè conſuluit, quia non eſſet integra, ſed defectiua ſumma, niſi ſuppleretur: ſi autem erat intrinſecùs tantùm diminuta (vt ſentire videtur) malè conſuluit. Ex his patet optimè conſuluiſſe. Lud. Roma, *conſ.* 113. & Gemini. in eodem indiuiduo caſu, *conſ.* 137. & quia pulchet eſt, & obſcurè ab eis tangitur, non grauabor explicare. Ex contractu à Papa homologato monaſterium S. Antonij debet dare monaſterio montis Maioris tot poſſeſſiones, ex quibus ſumma mille trecentarum librarum Turonenſium annui reditus percipiatur, & interim, donec tradiderit debet ſoluere totidem libras, videlicet mille trecentas annuatim. Tunc autem tempore contractus moneta erat melior, & exinde ſenſim diminuta fuit intrinſecùs de quarta parte, in tantum quòd 15. ſolidi veteris monetæ valerent 20 nouos, & 100. libræ numorum antiquorum valerent 131. libras cum triente vnius libræ: & contrà, centum libræ in nouis numis non valerent niſi 75. libras de numis antiquis. Deciduit Roma. & Gemin. quod ſufficit ſoluere dictum reditum de moneta noua currente tempore ſolutionis, ita quod debitor non tenetur ad æſtimationem antiquæ, hoc eſt ad æſtimationem, quam antiqua ſucceſſu temporis ſortita eſt ſupra nouam: & rectè & iuridicè conſuluerunt, licèt omnes alij ferè Doctores reprobent, & malè. Et aduertendum quòd liber conſiliorum Romani paſſim mendoſus habetur, & præſertim in *d. conſ.* 121. *in princ.* ibi (licèt in bonitate extrinſeca deteriorata) quod eſt mendoſum, quia loco verbi [extrinſeca] legendum eſt [intrinſeca] vt patet ex ſequentibus in eodem conſilio, vbi diſputatio eſt deteriorata bonitate intrinſeca, quàm ſuppleri contendebat creditor, & clarius ex conſilio Geminia. Romanus autem non niſi friuolis & falſis rationibus mouetur, excepta ratione conſuetudinis, quæ eſt facti, nec neceſſaria. Geminian. autem ex multis vnam tantùm bonam, naturalem & concludentem rationem adducit, videlicet quòd illa penſio erat conſtituta habito reſpectu ad fructus, & in locum fructuum, qui debent percipi ex poſſeſſionibus. Sed licèt moneta fuerit interim intrinſecùs diminuta, tamen obligatio fructuum, ſiue poſſeſſionum afferentium fructus tot librarum, non fuit interim aucta, præſertim cùm debitor non fuerit in mora, propter dictam conuentionem. Et ſi ab initio fuiſſent traditæ poſſeſſiones tanti reditus, & poſtea fuiſſet intrinſecùs diminuta moneta, tamen non propterea fuiſſet auctum pretium fructuum, nec reditus maior factus: & conſequenter non tenetur debitor maiorem ſummam ſoluere, nec ſupplere defectum bonitatis intrinſecæ pecuniæ: ſed vera & generalis ratio deciſiua eſt, quam ſuprà dixi. Quòd ſi quandoque ſecùs fuerit iudicatum, idem dicendum eſt quòd de communi hactenus recepto errore, qui veritati à
24 nobis detectæ deinceps cedere debet. *c. veritate.* 5. *diſtinct.* Nec enim exemplis iudicandum. *l. nemo. C. de ſentent.* nec tam quod Romæ factum eſt, quàm quod fieri debeat ſpectandum eſt. *l. ſed licet de offic. præſid.*

810 ¶ Amplio ſecundò (quicquid dixerit. Bru. *tract. de augmen conclu. vlt. in* 12. *ampliatio.*) etiam in diſpoſitione legis, ſtatuit, vel conſuetudinis, vt paſſim in hoc regno iura dominicalia dominorum directorum, ſiue chirothecæ, ſiue equi, vel fructus pro tempore vel mutatione vaſſali, vel cenſuarij debiti, certa ſumma æſtimantur. Non enim poteſt dominus directus petere ſibi dictas ſummas hodie ſolui in æſtimatione intrinſecæ bonitatis monetæ, quæ currebat tempore conſuetudinis introductæ, vel primò inſtitutæ, & conceſſionis ſeu primæ inueſtituræ: ſed tenetur accipere monetam pro tempore, quo ſoluitur, probam & currentem, non obſtante diminutione veteris intrinſecæ bonitatis, quæ non eſt in conſideratione, ex quo pecunia publicè probata eſt, & tanquam proba communi decreto & conſenſu indicatur & elocatur. Ex quibus patet quàm ſit ſupinus error eorum, qui putauerunt in antiquis conceſſionibus ad reditum deberi æſtimationem dictæ bonitatis intrinſecæ: cùm non debeatur, etiam in conceſſionibus antiquis in feudum vel cenſum, in quibus retinetur directum dominium, vt nec in cenſu quidem ſoluendo poſſit exigi. Amplio tertiò, etiam in ſumma ſemel ſoluenda, quanquam ſemel ab initio tota debita: tamen idem eſt per prædicta, quæ eadem ſumma eſt tanta quanta debetur, & quanta ab initio debita fuit: licèt materia monetæ intrinſecùs minuta fuerit, ex quo communi decreto & vſu ſummam ſeu quantitatem debitam implet. Amplio quartò, etiam ſi ſit debitum contractum datione pecuniæ, quicquid Doct. in tract. augmenti & monetarum, & in *d. l. cùm quid.* & alibi. Amplio quintò, etiamſi debeatur ex mutuo: quod limito, vt procedat ſi pecunia fuit expenſa pro valore antiquo: ſecùs ſi debitor tandiu ſeruauerit in arca, non vtendo, quòd ſecuta deterioratione intrinſeca nouarum monetarum, numi mutuò recepti maioris valoris proportionabiliter facti ſunt, ita quòd debitor poſteà vſus fuit, vel vti potuit in maiori valore extrinſeco: quia tunc ex quo non eſt induſtria, ſed immediatè ex ipſis numis mutuò acceptis, tamen vtilitatem conſecutus eſt, æquum eſt vt reddat in eodem valore, in quo recepit, per ea quæ ſimili æquitate diximus ſup. *quæſt.* 92. *num.* 701.

811 ¶ Amplio ſextò, non ſolùm quando debetur quantitas in genere, ſed etiam ſi certa ſpecies monetæ debeatur, putà centum groſſi, vel centum aurei. Quanquam enim diminuta fuerit materia, tamen ex quo publico decreto, vel communi approbatione factum eſt, nihilominùs noui groſſi & aurei ſunt proba & legitima moneta, nec ob diminutionem materiæ cenſentur diminuti, ſed in eodem ſtatu conſeruati: quia tanti materia ipſa extrinſecùs publicè aucta eſt, tantidem veteres aurei extrinſecus communiter aucti: quod augmentum extrinſecum deducendum eſſet, ſi de antiquis ſolueretur, per not. ſup. *quæſt.* 93. Igitur ſolueretur de nouis & probis eiuſdem valoris, nihil eſt deducendum nec ſupplendum. Amplio ſeptimò, etiam ſi non debetur niſi cauſatiuè, vel etiam in facultate, vt quando prædium vænit ſub facultate redimendi, & poſt multos annos redimitur, cùm interim pecuniæ intrinſecùs deterioratæ ſint: quia redimens non tenetur ſupplere bonitatem intrinſecam, quæ erat tempore contractus, alioquin deducendum eſſet augmentum extrinſecum eiuſdem materiæ eodem modo ſuperuentum, Et ſic (quamuis Ant. Rub. conſ. 147. contrarium conſuluerit, & malè) ſufficit eamdem ſummam eiuſdem valoris ſeu quantitatis in proba & legitima moneta, tempore redemptionis inſpecto, reſtituere, ſiue redemptio facienda ſit de quantitate librarum, putà mille vel bis mille in genere, ſiue de certa ſpecie monetæ, putà mille ſolatorum: ita tamen, vt in eadem vel ſimili ſpecie fiat redemptio, iuxta no. ſ. *quæſt.* 91. Amplio octauò, vt idem ſit in caſu conuerſo, videlicet ſi poſteà facta fuerit moneta melioris & purioris materiæ, eodem tamen valore extrinſeco retento nec aucto: quia debitor ſoluens de noua & fortiori moneta, non poterit deducere æſtimationem intrinſecæ bonitatis additæ, quicquid ſcripſerit Oldra. conſilio. 249. & Bru. de augmento, ampliatione 18. Et ratio manifeſta eſt, quia licèt pecunia ſit intrinſecùs melior & iuſtior, tamen non pluris conſtitit debitori, nec accepit pro

Digitized by

maiori, ſed pro eadem impoſititio & currenti valore: & augmentum illud intrinſecum, ſeu melioratio materiæ, non proceſſit de bonis debitoris, ſed Reip. quæ communis parens eſt, & omnibus vult proſpicere. Præterea ad quid debitor deduceret, cùm æſtimatio materiæ tantò vilior facta ſit, & ſic augmentatio materiæ decremento valoris eiuſdem materiæ compenſatur?

812 ¶ Aduertendum tamen, quòd aut melioratio materiæ fit paulatim & ſenſim, manente veteri moneta in eodem curſu & valore: & tunc non opus eſt interim alia prouiſione, nec licet priuatis monetam publicam, hoc eſt publicè approbatam ſeparare, & meliorem radere, aut conflare, ſub pœna falſi. *l. quicunque. ad leg. Cornel. de falſ.* Et pleniùs cautum eſt conſtitut. Regiis tam antiquis quam nouis vt ſ. *n.* 763. Aut verò iſta melioratio fit in notabili quantitate, ita quòd priores numi neceſſariò ſtatim cadunt à bonitate extrinſeca, & vilioris pretij efficiuntur: tunc debet Princeps aut Reſpublica bonam monetam aut decrementum reddere habentibus numos, facto Principis vel Reipublicæ deterioratos, & eos indemnes reddere, vt ſup. *n.* 794. vtque in ſimili iuſtè factum eſt Romæ in dicto exemplo, ſup *n.* 759. Et ita credendum eſt feciſſe Philippum Pulchrum anno 1308. quando monetam argenteam, quam ante aliquot annos intrinſecùs beſſe diminuerat, ad veteris probitatis modum reſtitui & recudi iuſſit: alioquin non potuiſſet illam conſtitutionem edere, quàm in dicto *conſ.* 249. refert Oldr. vt etiam hi qui tempore debilis monetæ contraxerant, tenerentur ſoluere bonam monetam: præſertim cùm ea mutatio, & deterioratæ reprobatio magna fuerit, vt pote de triente ad beſſem, & de repente facta. Et ſic multum delyrat Bru. vt ſuprà, dicendo quòd debet haberi quantiplurimi noui ſuperualent antiquis: hoc enim eſſet eludere meliorationem monetæ, & publicam ordinationem, & retinere monetam in veteri vilitate. Amplio nonò, non obſtante pacto, prout ſtatim dicetur, quia hoc diſcuſſione propria indiget. Concluſio ſic ampliata limitatur. Primò, vt procedat dummodo offeratur ſolutio in pecunia, quæ ſit proba & legitima in loco vbi debetur & fieri debet ſolutio: ſecùs ſi ſolutio debetur extra regnum, vel diminutio intrinſeca poſteà hîc ſecuta non approbatur nec toleratur: tunc enim pecunia non eſſet proba & legitima in loco, in quo deberetur, prout eſſe debet. Non tamen debetur tunc præcisè ſupplementum materiæ: ſed debetur moneta proba & legitima currens in loco ſolutionis, quemadmodum in dubio fieri debet ſolutio ad menſuram loci vbi debetur, etiam ſi diuerſa eſſet menſura in loco contractus dummodo contrahentes menſuram loci ſcirent, & res non eſſet de loco contractus ad locum ſolutionis deferenda, ſed in loco ſolutionis accipienda, vt alibi pleniùs dixi. Secundò limitatur, vt non procedat, ſi tempore ſolutionis immineret de præſenti probabiliter periculum reprobationis curſus monetæ intrinſecùs diminutæ, & dubium eſſet incertum de ſatisfactione facienda à Principe, quod non poteſt eſſe ſine miſera labe vel ſuſpicione tyrannidis. Sed hoc caſu iam ea pecunia, vt pote fide publica & communi deſtituta, non retinet ampliùs plenam authoritatem, nec vim nec nomen pecuniæ publicæ & probæ.

Menſura.

813 ¶ Nunc vnum tantùm *αἰαπλοκῆς* diſcutiendum reſtat, videlicet ſi pactum ſit, ſolutionem fieri ad rationem certæ bonitatis intrinſecæ pecuniæ mutuatæ, vel debitæ vel debendæ: & videretur nullam eſſe quæſtionem, ſed concluſionem omninò hoc caſu limitandam. Primò ex regula generali pactorum ſeruandorum *l.* 1. *de pact. l.* 1. *de conſt. pecunia* Secundò, quia ſiue in mutuo, ſicut poteſt mutuari pecunia ad numerum tanquam moneta, reſpectu valoris extrinſeci, vt in dubio fieri cenſetur, vt ſuprà *quæſt.* 92. ita non videtur dubium, quin poſſit mutuari ad pondus, tanquam maſſa, reſpectu ſolius bonitatis intrinſecæ, quum etiam, in quantum maſſa, ſit res fungibilis & cadens in contractum mutui. Igitur valebit pactum de reddendo pecuniam mutuatitiam in eadem bonitate intrinſeca, in tantum quòd tempore ſolutionis non poterit deduci augmentum extrinſecum monetæ, ſi quod ſuperuenerit. Nec erit vſura, quia illud pactum operatur, quòd cenſetur mutuata non vt moneta, ſed vt maſſa, & etiam debitor non ſupplebit decrementum extrinſecum, ſed ſolùm reddet in eadem bonitate naturali, vt in *leg. cùm quid ſi cert. pet.* Rurſus ſiue in venditione, quis dubitat quin poſſit domus vendi pro mille aureis certæ conuentæ probitatis, quemadmodum pro certa maſſa auri vel argenti permutari? Igitur in omni contractu & diſpoſitione. Tertiò, valet omninò pactum de certa bonitate extrinſeca, putà ſi quis vendat pro mille aureis ad rationem quadraginta vel quinquaginta ſolidorum, pro quolibet aureo: igitur æquè valet de certa bonitate intrinſeca, quia non eſt magis de ſubſtantia monetæ quàm extrinſeca, vt latè probatum eſt. Quartò, quia ſic omnes Doct. vbi ſentiunt, & nominatim Purpura. in *d. l. cùm quid.* *n.* 16. pro indubitato habet. Quintò, quia hæc eſt communis ſententia non ſolùm ſcholæ, ſed etiam fori: ita enim iudicatum in pulchro caſu, in quo ſcripſi & obtinui, Placet paucis explicare ſpeciem facti, Anno 1453. inter coheredes conuenit, quòd alter cederet portionem ſuam multorum immobilium alteri, mediante reditu annuo perpetuo, nec redimibili, triginta librarum, decem ſolidorum Turonenſium, ad valorem monetæ tum currentis, quæ erat Gallicè *de cinq deniers d'aloy, & ſix ſols huict deniers de taille*, id eſt, habebat quinque denarios, ſeu quincuncem puritatis argenti regij, & octoginta numos, vulgò duodenos, ex marca ſeu libra argenti, quæ tunc ſeptem libris & decem ſolidis Turonenſibus tantùm veniebat. Actum etiam erat de ſoluendo certo die & loco, ſub pœna decem ſolidorum Turonenſium, ad rationem prædicti valoris, pro qualibet hebdomada, qua differretur ſolutio, ſine diminutione reditus, bonis omnibus totius hereditatis nominatim & generaliter hypothecatis: & de his tranſactiones factæ in hoc Senatu ſimpliciter homologatæ ad inſtantiam partium. Poſteà creditor vel eius legatarius agit contra heredem debitoris & poſſeſſorem bonorum hypothecatorum perſonali & hypothecaria ad reliqua, & continuationem reditus cum pœnis, & obtiuuit coram præfectis libellorum ſupplicum Palatii, reus appellauit, & licèt nec cauſas grauaminum dediſſet, nec aliquid produxiſſet, tamen Areſto ſupremi huius Senatus; die 14. Martij, anno ſeſquimilleſimo triceſimo tertio, ſententia fuit annullata, & per idem iudicium idem omninò vt priùs iudicatum, exceptis pœnis, de quibus nihil dictum. Et valdè notandum eſt & memorabile illud Areſtum contra huiuſmodi pœnas: ſed etiam illa pœna non erat momentanea, ſed ſucceſſiua, quæ longè turpior eſt & odioſior, vt diximus ſuprà *quæſt.* 25. *num.* 217.

Thema.

814 ¶ Nunc in contrarium non valere prædictum pactum arguitur primò, quia ſicut vſus monetæ, ita definitio probitatis illius, eſt iuris publici: igitur pactionibus priuatorum mutari non poteſt. *l. ius publicum de pact.* Igitur ſufficit debitam pecuniam ſoluere ſecundum vſum & probitatem publicè definitam tempore ſolutionis. Secundò in ſpecie, quòd non liceat pecuniam publicam maiori vel minori pretio dare vel accipere, quàm ſit publica indicatura. tex. eſt in *leg.* 1. 6. *de veter. num. poteſt. lib.* 11. Igitur non poteſt fieri pactum in contrarium, ſed non obſtante pacto debet recipi ſecundum æſtimationem publicam. Tertiò, non poteſt pecunia publicè ſignata promitti, vel in diſpoſitionem deduci, tanquam maſſa,

ſed ſolùm tanquam pecunia: nec poteſt à priuatis quantumcunque dominis conflari, vel in alium vſum conuerti, corrumpendo ſubſtantiam & deſtinationem monetæ publicæ, vt regiis conſtitutionibus ab antiquo cautum eſt, vt ſuprà dixi *num.* 765. Igitur nullo modo poſſet ſuſtineri pactum de diuerſa probitate monetæ à publica nunc currente, ſiue pecunia cõſideretur vt moneta, vt in præcedentibus augmentis, ſiue vt maſſa, vt hîc. Quartò, propter captionem: habet enim pactum illud ſpeciem quandam aleæ, quæ ad nihil eſt opportuna, niſi ad inopinatas ſupergreſſiones alterutrarum partium? & ſic magis expeditè Repub. explodi, quàm admitti, vt ſup. *n.* 470. Quintò, quia quantumcunque in legato vel promiſſione certa auri vel argenti maſſa deducta ſit, tamen de iure nemo præcisè obligatur ad maſſam ipſam, quinetiam nec ad pecuniam eiuſdem materiæ & bonitatis conuentæ: ſed liberatur dando æſtimationem in qualibet proba moneta vſuali & ætea, per textum in *l.* 1. in *fine leg. cùm certum. l. cùm aurum. §. proinde. de auro, & argen. l. ſi quis argentum. in princ. C. de donat.* Si igitur certa auri vel argenti maſſa non poteſt deduci in obligationem præciſam, multò minùs certa qualitas, ſeu potiùs intenſa quantitas: præſertim in moneta publica, quæ non videtur in commercio priuatorum, niſi quantum ad indicturam ſeu valorem extrinſecum publicè definitum.

815 ¶ Sed hîc aduertendum ad duo: primò, quòd ea iura non ſunt præcisè in vniuerſum accipienda, quaſi non poſſit quis obligari præcisè ad certam maſſam: nec etiam dubium eſt, quia non ſolùm in ſpecie de certo corpore putà commodato vel depoſito, vel quando certum corpus venditum vel legatum eſt, obligari quis poſſit, vt in *l. qui tamen. de contrah. empt. l. ſi cùm aurum. de verb. oblig.* ſed etiam in genere, putà ex mutuo auri & argenti in maſſa ad pondus facto. Sed ea iura intelliguntur, quando certæ quantitatis maſſa in genere ſimpliciter debetur: quo caſu in auro & argento non tenetur in dubio præcisè actum, tum ob maiorem raritatem & difficultatem commerciorum pretioſi metalli, tum odio luxus, ſed vt ſufficiat ſoluere æſtimationem. Sic & hodie quando legatur, vel vice mulctæ imponitur libra vel marca auri vel argenti, non de ipſa ſubſtantia ſed de æſtimatione intelligitur. Secundò, aduertendum quòd iſtud quintum & vltimum argumentum facit pro prima parte: quia in hac quæſtione non agitur, quòd debitor præcisè comparet, & numeret monetam conuentæ probitatis, ſed quòd ſoluat de pecunia proba currenti ad æſtimationem conuentæ probitatis, hoc eſt tantam ſummam quantam ſolutionis tempore valeret pecunia certæ probitatis conuentæ, ad quam facta relatio ad deſignandam quantitatem ſummæ ſoluendæ: & ſic non minùs videtur dubitandum, quàm de quacunque obligatione relata ad aliud *l. hæc vendit. § huiuſmodi. de contra. empt. l. vn autem. §. illud de verb. oblig.* Eodem modo reſpondetur ad tria prima ſecundæ partis, quia propriè illa certa conuenta probitas monetæ non deducitur hîc in diſpoſitionem, nec obligationem, ſed ad ſimplicem liquidationem & demonſtrationem diſpoſitionis. Non enim agitur, vt teneatur debitor fabricare vel ſoluere monetam, ad quam fit relatio: nec quòd teneatur quamcunq; monetam ſoluere maiori vel minori, quàm ſuo, publicè pro tempore definito, pretio: ſed quod tantam omninò ſummam teneatur ſoluere, quantam moneta, ad quam fit relatio tempore ſolutionis, conficeret.

816 ¶ Et ſic omnia argumenta ſecundæ partis diluta ſunt: excepto argumento 4. de captione, ad quam facilè reſponderi videtur, quòd neuter læditur, ex quo pactio æquè ſe habet ad incertum lucri & damni, reſpectu vtriuſq; partis *l. ſi ea pact. l. ſi ea leg. C. de vſur.* ſed certè hæc eſt potiùs euaſio, quàm ſolutio, vt ſup. A *nu.* 470. quæ adhuc non quadrat hîc, vbi notum eſt periculum non eſſe vtrinque æquale: quia longè procliuius & maius periculum eſt deteriorationis intrinſecæ monetæ, & augmenti extrinſeci, quàm meliorationis intrinſecæ & decrementi extrinſeci. Et per illud pactum non æquè cauetur vel nocetur vtrique, ſed vt plurimùm melior ſit creditoris conditio, debitoris verò deterior, vt docet communis experientia, vt inſigniter apparuit in dicto exemplo: quia in executione dicti Areſti, conſulti à Senatu Præfecti monetales reſponderunt dictum reditum triginta librarum, decem ſolidorum Turonenſium, ad rationem probitatis intrinſecæ monetæ currentis tempore contractus, valuiſſe quinquaginta libras, 16. ſolidos, octo denarios Turonenſes, quolibet anno, de moneta, quæ B excuſſa fuit & in vſu, à decima quarta die Martij, anno ſeſquimilleſimo viceſimo ſecundo, vſque ad tempus eorum relationinis factæ die 26. Februarij, anno 1.57. cuius exemplar habeo: & ſic iam augmentum extrinſecum notabiliter excedebat proportionem ſeſquialteram, & non multùm aberrat a duplo, cui nunc magis accedit, & tandem duplum excedere poterit. Præterea etiamſi periculum eſſet æquale, non ſunt promiſcuè contractus aleatorij tolerandi prætextu dictæ vulgatæ & parum digeſtæ ſententiæ de paritate dubij lucri vel damni. Vnde quandoque in hoc Senatu, cùm gemma, annulus, vel equus caro veniſſet ad ſoluendum in nuptiis, morte, vel ſacerdotio emptoris, die extante facta eſt condemnatio non ad conuentum, C ſed ad commune & iuſtum pretium tantùm. Similiter & cùm alius emiſſet ad ſoluendum quando maſculum filium haberet, & defecta conditione deceſſiſſet, nihilominùs heres ad iuſtam æſtimationem condemnatus, idque ſumma æquitate, reſciſſa aleatoria captione. Et conſequenter etiam ſi nato emptori filio conditio extitiſſet, non potuiſſet vltra iuſtum pretium condemnari, quinetiam non expectata conditione, ſed ea reiecta poſt congruam dilationem peti potuiſſet: quia ex quo ea captatio ſpernitur ab vna parte, debet etiam ab altera & in totum ſperni, per *legem fin. de accepti la. l. cum emptor. de reſcind. vend.* Cæterùm ad allegata pro parte prima facilis eſt reſponſio. Non obſtat primùm, quia non intelligitur de pactis iniuſtis & captioſis. *l. illicitas in princ. de offic. præ-* D *ſid. l. iuris gentium. §. pacta ſeruabo de pact.* Eodem modo ſecundum non debet intelligi, vt recidat in captionem vel ſupergreſſionem alterius. Tertium autem continet fallaciam accidentis, quia pactum de certa bonitate extrinſeca ab initio certam & inuariabilem ſummam continet: pactum verò de certa bonitate intrinſeca facit obligationem ſummæ reſultantis incertam & captioſam: & propter hanc accidentis differentiam non poteſt in propoſito de vno ad aliud inferri. Ad reliqua reſpondet veritas detecta, nec vllo modo obſtat dictum Areſtum, quod nihil de hoc articulo decidit, vtpote cùm reus numquam obiecerit, nec fuerit de hoc cognitum nec conſequenter iudicatum. Tum non quæritur, quid ſemel certo caſu iudicatum ſit, ſed quæ ſit veritas & æquitas.

Aleatorij obiurgatio.

E 817 ¶ Concludendo dico, quòd ſi ea pactio non ſit fundata, niſi in mera voluntate captatoria & aleatoria, meritò ſperni poterit: ſed ſi in iſta ratione compenſationis, vel probabili cauſa, ſeruanda eſt: vnde ſi in mutuo appoſita ſit, ſpernendam puto. Aut enim (vt fit) ſenſim deteriorata fuit moneta intrinſecùs tantùm, & tunc aut de recenti, ita quòd prioris melioris & ſolitæ monetæ valor extrinſecus nondum auctus fuit: & tunc valet pactum, imò etiam ſine pacto tenetur debitor æquè bonos aureos reddere, [illegible] creditor aliter haberet damnum. Aut verò iam prioris fortioris monetæ pretium extrinſecum auctum eſt, ita quòd non poteſt debitor reddere eundem numerum in priori moneta, ſine damno & ſumptu ſuo,

Solutio.

& maiorem ſummam reddendo, quàm receperit, & in vſus ſuos conuerterit, & non valet pactum: ſed hoc caſu eſſet etiam vſurarium, quia veteres aurei non potuerunt mutuari vt maſſa, ſed vt moneta: & ſic reſpectu ſummæ tunc reſultantis, vt ſup. *quæſt.* 92. dummodo tamen augmentum eſſet efficax & ſtabile: ſecus ſi incertum & lubricum, vt ibi dixi, & *qu.* 93. Contra ſi fuiſſet moneta intrinſecùs tantùm aucta, tunc nunquam poſſit ſoluere de priori moneta, ſi fortè non ſit extrinſecùs diminuta, nec (quod vix vnquam accidere poteſt) immineat periculum promptæ diminutionis: tamen ſoluendo de noua & meliori, non poterit deducere æſtimationem augmenti intrinſeci, ſiue vetus moneta fuerit extrinſecùs diminuta ſiue non. Et ratio eſt duplex, prima, quia non redderet tantam ſummam, quantam recepit & in vſus ſuos conuertit, vel conuertere potuit. Secunda, quia ſicut non tenetur ſupplere verum & efficax decrementum intrinſecum, vt diximus: ita non poteſt deducere augmentum intrinſecum, per locum ab eadem contrariorum diſciplina. Nec obſtat, ſi dicatur non eſſe hìc eandem rationem contrariorum: quia huiuſmodi pactum ex parte creditoris cadit in vſuram, ſed non ex parte debitoris, inquantum illi prodeſt. Et quòd licèt ſit nullum ex parte creditoris, non tamen annullaretur, inquantum commodat debitori: quia hoc procederet in diuerſis pactis ſeparatim factis. Sed cùm non ſit niſi vnum pactum reciprocum, & ſic indiuiduum, ſi non ligat debitorem caſu, quo inde grauaretur vltra ſortem, non poterit etiam ligare creditorem, caſu quo damnificaretur in ſorte: ſed ſi ex vna parte ſoluitur, igitur & ex alia, *leg. fi. de acceptila. cum vulga.* In venditione verò, permutatione & ſimilibus faciliùs poteſt hæc pactio admitti.

818 ¶ Circa præfatum verò exemplum, ſup. *num.* 813. plenioris doctrinæ cauſa in ſimilibus tria conſideranda ſunt. Primò, quòd pactum illud dicta probitate monetæ potuit addi iuſto metu mutationis & nundinationis monetarum, adhuc tempore contractus, ob recentem Anglorum expulſionem perſeuerante, præſertim in loco contractus & domicilio contrahentium, videlicet in Aquitania, vbi aliquot ſæculis Angli dominati ſunt, & paulò antequam eiicerentur inter cæteras Reipubl. & politiæ perturbationes ſolebat etiam quolibet menſe, imò etiam quandoque bis in menſe monetam mutare, vt ſup. *num.* 719. ita vt nulla eſſet fides, nulla ſtabilitas, nec intrinſecæ, nec extrinſecæ, bonitatis: & ſæpè fiebat, vt qui hodie reciperet centum libras in moneta currente, poſtridie ob inopinatam reprobationem non haberet quinquaginta. Et ſic qui volebant tutò contrahere, ſibi cauebant de certa intrinſeca probitate monetæ in qualitate & pondere, ſicut olim antequam pecunia ſignaretur, vt ſup. *nu.* 720. Si igitur in dicto caſu vel ſimili ſic pepigerunt ob eam cauſam, quæ nunc ceſſat, cùm certa ſit & permanens definitio, æſtimatio & curſus monetæ ceſſare deberet illud pactum, tanquam cauſa finali ceſſante. Secundò conſiderandum, quòd ſi tempore contractus non ampliùs imminebat ea miſera cauponatio & abrogatio monetarum, prout ea pactio fieri ex alia iuſtiore & honeſtiore cauſa, videlicet in aliquam compenſationem maioris inæqualitatis ex parte ſtipulantium, putà ſi tempore contractus portio illa hereditaria, & prædia ab eis ceſſa ſuperualebant triplo vel quadruplo reditus conuenti. Ideò in quandam compenſationem adiectum fuit, quòd reditus perpetuò ſolueretur ad valorem æſtimationis etiam extrinſecæ, & in contractu definitæ monetæ tunc currentis, & ſtandum erit pacto, etiam hodie & deinceps, etiam ſi extrinſecus valor monetæ magis ac magis augeatur, prout etiam obſeruatum & iudicatum fuit in executione dicti Areſti: licèt hæc non diſcuterentur, ſed ſimpliciter reo nil excipiente iuxta formam contractus, exceptis dictis pœnis, iudicaretur. Tertiò conſiderandum, quod prædictis tempore contractus ceſſantibus, etſi nunc non erat notabilis inæqualitas ex parte ſtipulantis talem reditum perpetuum non redimibilem, qui erat circiter æqualis non reditibus integris prædiorum: ſed tali perpetuæ conceſſioni ad tantum oneris factæ, putà ſi reditus non erat leuior quàm ad rationem vnius in triginta, vel 15. per no. ſup. *q.* 5. *num.* 116. & tamen ſuperaddita fuit pactio de certa probitate monetæ, tunc ea pactio recipere debet interpretationem iuris communis & æquitatis, videlicet vt non de immenſo, ſed de modico exceſſu vel defectu intelligatur, arg. *l. hæc adiectio. de verb. ſignif.* Nec enim veriſimile eſt actum vel cogitatum de magno exceſſu vel defectu in ſupergreſſionem nimiam alterius partium: & ſi veriſimile eſſet, meritò ſpernendum eſſet, per. *d. l. illicitas. in pr.* & ea quæ diximus de captatoriis & aleatoriis conuentionibus.

819 ¶ Quid autem ſi modicum & tolerabile in vtroque extremo iudex arbitrabitur? Et puto quòd non debet ſaltem dimidiam excedere. Vnde in caſum deteriorationis monetæ & augmenti extrinſeci efficacis, prout accidit: non deberet ea æſtimatio augmenti inde accedentis, & lucrum iſtud aduentitium, excedere proportionem ſeſquialteram: & ſic non deberet debitor ad ſummum ſoluere vltra quadraginta quinque libras & 15. ſolidos monetæ probæ currentis tempore ſolutionis, loco 30. librarum cum dimidia veteris monetæ: Et contrà, ſi (quod miraculum eſſet) moneta intrinſecùs exceſſiuè augeretur, non aucto valore extrinſeco, putà ſi cuderetur noua moneta ad puritatis aſſem, videlicet ad duodecim denarios argenti regij, & ſic plus duplo melior eſſet ea, quæ tempore contractus currebat, licèt non eſſet maioris æſtimationis in vſu & curſu: non tamen deberet diminui reditus pro tempore tam fortis monetæ vltra dimidium penſionis: & ſic ad minimum deberent ſolui quindecim libræ Turonenſes cum dimidia, ſoluendo de noua moneta, licèt vnus ſolidus valeret tunc (ſed intrinſecùs tantùm) vltra duos ſolidos ex his, qui currebant tempore contractus. Alioquin creditor nimiùm fraudaretur: quia ſola intrinſeca augmentatio vel diminutio monetæ, ſtabili ſtante valore extrinſeco, non auget nec minuit pretium rerum, nec fructus prædiorum, nec ipſius quidem materiæ commoditatem & vſum, vt patet in exemplo in quo Roma. & Gemi. conſuluerunt, ſup. *num.* 809. nec exactiùs aut æquiùs diſcuti temperarive poteſt. Ex prædictis promptum eſt veritatis & æquitatis ſtudioſis, quid in ſimilibus dicendum ſit colligere. Et hìc quod ad hunc tractatum attinet finis ſit analyticæ noſtræ diſiunctionis, non minùs mihi damnoſæ, quàm laborioſæ hoc ingratiſſimo ſæculo.

820 ¶ Quanquam ad laborem (ad quem me natum 17
ſcio) nil moror, nec damna reputo, niſi quæ tempora mea morantur, & ſtudiis Reipub. dicatis detrahunt, vt abundè ſatis expoſui in epiſtola liminari Annotat. in conſ. Alex. Pergam tamen ad reliquas legalis noſtræ & politicæ philoſophiæ partes repurgandas, quandiu quantùmque Deo Optimo Maximo (à quo ſolo pendere ſanctiſſimum & tutiſſimum eſt) dante licebit. Cúmque τῆς εὐνομίας, rectæque politiæ totus noſter deſudet labor, non ἀπροσδιόνυσον, nec bonis iniucundum erit audire, quibus epithethis Iulius Pollux Commodo Cæſari χαριστηρίως Regem ſignarit ac tyrannem. Regem, inquit, (Eraſmo Roterod. interprete) laudato his titulis: *Pater, mitis, placidus, lenis, prouidus, æquus, humanus, magnanimus, liber, pecuniæ contemptor, haud obnoxius affectibus, ſibiipſi imperans, dominans voluptatibus, ratione vtens, acri iudicio, perſpicax, circumſpectus, valēs cōſilio, iuſtus, ſobrius, numinū curā agens, hominū negotia curans, ſtabilis, firmus, infallibilis, magna cogitans, authoritate præditus, induſtrius, cōfector nego-*

tiorum, ſolicitus pro his quibus imperat, ſeruator, promptus ad beneficentiam, lentus ad vindictam, certus, conſtans, inflexibilis, propenſior ad iuſtitiam, ſemperque attentus ad id, quod de Principe dictum eſt, libræ in morem, facilis aditu, comis in congreſſu, commodus alloqui volentibus, blandus, expoſitus, curam agens ſuo parentum imperio, amans militum ſuorum, qui ſtrenuè quidem bellum gerat, ſed qui bellum non affectet, pacis amans, pacis conciliator, pacis tenax, appoſitus ad cumulandos populi mores, qui ducem agere norit ac Principem, qui leges ſalutares ſciat condere, natus ad benè merendum, diuina ſpecie. Sunt autem multa quæ oratione dici poſſint, ſingulis vocabulis explicari non poſſint. Hactenus de vero & politico rege. Nunc quibus coloribus idem author eodem interprete tyrannum expreſſerit, attende *Malum*, inquit, *Principem vituperabis ad hunc modum: Tyrannicus, crudelis, violentus, occupator alieni, auidus pecuniarum*: & quod verbum eſt apud Platonem, *pecuniarũ cupiens, rapax*, & quod dicit Homerus, *populi deuorator, ſuperbus, elatus, difficilis aditu, incommodus ad conueniendum, durus ad congreſſum, incomis ad colloquendum, malè iracundus, irritabilis, terribilis, turbulentus, voluptatum ſeruus, intemperans, immoderatus, inconſideratus, inhumanus, iniuſtus, inconſultus, iniquus, impius, mente carens, leuis, inconſtans, & qui facilè decipiatur, malè facilis, immitis effectibus deditus, incorrigibilis, contumelioſus, bellorum author, grauis, moleſtus, inexorabilis, intolerabilis.* Quòd ſi Ethnico tam apertam & ſinceram veritatẽ apud Imperatorem etiã vitioſiſſimum palàm profiteri licuit, cur non Chriſtianis? Minimè ſanè dubitandum, niſi forſan Principes Chriſtiani deterrimis Imperatoribus deteriores eſſe vellent, quod auertat Deus, *qui in ira ſua vel miſericordia dat Reges, quorum corda in manu ſua habet*. Prouerb. 21. Ille ergo ſummè & aſſiduè orandus 1. Timoth. 1. cui gloria & gratiarum actio in æternum.

SOMMAIRE

SOMMAIRE

DV LIVRE ANALYTIQVE DES CONTRACTS, VSVRES, RENTES CONSTITVÉES, INTERESTS, ET MONNOYES.

Compoſé par MAISTRE CHARLES DV MOLIN, *dit Cenſeur Aduocat en la Cour de Parlement.*

Ledit Sommaire nouuellement extraict & dicté par le meſme Autheur en Langue Françoiſe, pour le bien, honneur, & vtilité de la Republique de France, & de tous bons François.

La Sapience diuine Prouerb. 8. dit:

A moy eſt le conſeil & equité, mienne eſt prudence, mienne eſt la force, par moy les Roys regnent, & les Legiſlateurs decernent choſes iuſtes, par moy les Princes dominent, & tous les Seigneurs iugent la terre: I'aime ceux qui m'aiment, & ceux qui me cerchent diligemment, me trouueront. Richeſſes & honneur ſont auecques moy, cheuance perdurable & iuſtice.

S. Paul aux Galatiens 5.

Toute la Loy eſt accomplie en vne parole, à ſçauoir en ceſte: Tu aimeras ton prochain comme toy meſme. Que ſi vous mordez & rongez l'vn l'autre: gardez que ne ſoyez conſommez l'vn de l'autre.

S. Paul 1. aux Theſſaloniciens 4.

Qu'aucun ne ſurprenne ou deçoiue ſon frere en aucun affaire, pourtant que le Seigneur prend vengeance de toutes ces choſes.

Auſſi l'Eccleſiaſtique 10. dit:

Le Royaume eſt tranſporté de nation en nation, à cauſe des iniuſtices, & des iniures, & des extorſions, & des tromperies diuerſes.

A PARIS,

M. DC. LVII.

Digitized by Google

Digitized by Google

CATALOGVE DES MATIERES
DE CE SOMMAIRE.

Diuiſion & explication des Contracts & Vſures nu. 1.2. 6. 10. 11. 12.13
Forme des antiques vſures nu. 19. 21. 23. 25. 26
Veilles erreurs defrichez nu. 28.32. 48. 52. *iuſques à* 66
Du mont de pieté nu. 68
Vſures des bancques nu. 70.71.72.73
L'origine de ces Rentes nu. 81
Q. 1. du prix de ces rentes & proportion aux vſures. 82
Q. 2. de la reduction de ces rentes. 93
Q. 3. que preſcription n'y a lieu. 101
Q. 4. des rentes en bled ou autres eſpeces. 107
Des appretiations & eſtimations du plus haut prix. 114.116.117
Q. 5. des rentes conſtituées pour marchandiſe. 120
Q. 6. des conſtituées pour vaiſſelle d'argent. 124
Pour ceſſion de debte d'autruy. 131. 132
Q. 7. de bailler terre pour en iouyr au lieu de la rente. 133
Q. 8. des loyaux conſts. 142
N'en ſont deus lots ne ventes. 143.144
Q. 9. de la clauſe chacun pour le tout. 145
De la clauſe, &c. & autres vulgaires. 147.148
Q. 10. de la diminution ou augmentation de la rente ſi l'on paye, ou ſi l'on faut au terme, 149
Q. 11. des rentes conſtituées par les mineurs ou leurs tuteurs. 152
Q. 12. du Veilleian, & des rentes & obligations des femmes. 158
Q. 13. le debteur ſe peut obliger à rachepter enuers ſon reſpondant apres temps competant & ſans fraude. 152
Q. 14. ſi ledit reſpondant rachete, & a ceſſion des actions, la rente courra à ſon profit s'il la veut exiger, & en ce faiſant ne pourra plus contraindre le debiteur à racheter. 175
Q. 15. des pactions illicites. 178
Exemple de ſix clauſes annullantes. 181
Exemple de treize clauſes reiectables. 182
Extraict lignagier n'a lieu en ſes rentes ſans le conſentement du debiteur. 184
Pactions commiſſoires. 187
Q. 16. des ventes des terres au denier dix, ou en fraude 188
La faculté de rachapt ne doit diminuer outre le tiers de iuſte pris de la leſion d'outre moytié de iuſte pris. 192
Difference des contracts commutatifs & vſuraires, 206
Q. 17. des contracts & loüages en fraude. 213
Q. 18. des rentes temporelles. 217
Le vray ſujet d'vſure. 221
Q. 19. des bleds en verd, de la loy annonaire. 241
Des contracts aleatoires. 242
Des rentes à vie. 244
Q. 20. de l'vſure incidente.. 245
Difference de l'vſure & intereſt caſuel. 246.273.274
Grande moderation du denier vingt. 251
Le long delay pour augmenter l'vſure. 254.269
Vſure des gens d'Egliſe. 254.255
De ceux qui mettent és banques à vſures. 256
Des vſures pupillaires. 259
Des vſures teſtamentaires. 265
Fruicts ne ſont ſuiects aux limites de l'vſure, mais ſe compenſent auec icelle. 266.268
Q. 21. conſignation n'eſt requiſe pour faire ceſſer le cours de la rente. 276
Rachapt ſe doit faire de ceux qui ont pouuoir de quitter. 281
Q. 22. Compenſation ne peut auoir lieu en ces rentes que du iour que le debiteur l'a deuëment declaré. 283
Q. 23. Vn eſtranger peut racheter ces rentes, mais le creancier n'eſt tenu luy ceder actions. 284.285

Digitized by Google

Q. 24. le debteur peut rabatre la plus valuë du cours de la monnoye, & n'eſt tenu de l'empirance intrinſecque. 280.291 320.322
Diuerſes mutations de monnoyes. 298.292.292
C'eſt fable ce que l'on dit de la monnoye de cuir. 295
De la paction de racheter en meſmes eſpeces. 296
Inuention des monnoyes plus de 2000. ans deuant Rome. 297
Trois choſes ſubſtantiales de la monnoye. 300
De l'or, argent, Aloy, poix, & proportion d'iceux. 301.302
Eſcus poiſans vn marc piece, enuoyez par l'Empereur Tibere à Chilperic Roy de France. 306
Monnoye deprauée & reſtituée. 308.309 310
L'or vaut communément douze fois que l'argent. 311.312
L'eaue forte, copelle, Ciment. 313
Difference des deniers d'alloy & de poids. 314
Ordonnances des orfeures, & de l'eſmail. 315.316.317
Reigle infaillible d'alloyer tant en emendant que en empirant. 318.319
C'eſt le profit de France de tenir la monnoye forte, & le grand dommage de l'affoiblir. 323
Les calamitez de la republique viennent des pechez du peuple 324
Les moyens de la reduction des couſtumes en vne, & d'obuier à la multitude des procez. 325

SOMMAIRE

Digitized by Google

SOMMAIRE DV LIVRE ANALYTIQVE DES CONTRACTS, VSVRES, RENTES CONSTITVEES, INTERESTS ET MONNOYES.

Compoſé par Maiſtre CHARLES DV MOVLIN *Iureconſulte de Paris, Aduocat en la Cour de Parlement, Ledit* SOMMAIRE *nouuellement extraict & dicté par le meſme Autheur en langue Françoiſe, pour le bien, honneur & vtilité de la Republique de France, & de tous bons François, dedié & preſenté à Tres-Chreſtien, Tres-Haut, Tres-Vertueux, & Puiſſant Prince* HENRY *par la Grace de Dieu Roy de France, ſecond de cé Nom.*

LA choſe (des actes humains) la plus neceſſaire & vtile à la Republique & ſocieté humaine tant en commun qu'en particulier ſont les contracts, Iuſtice, loyauté, equalité ou proportion d'iceux 1 ¶ dont la principale diuiſion eſt, que les aucuns tendent à faire bailler ou obliger d'vn coſté ſeulement, les autres tendent à faire bailler ou obliger des deux coſtez reciproquement: & ceux-cy ſont proprement & peculierement dits contracts: car l'ethymologie de ce mot contract deſigne mutuelle attraction ou reciprocation, & auſſi par meſme conſideration & ſemblable ethymologie les Grecs l'appellent συνάλλαγμα, Neantmoins les premiers ſont auſſi dicts contracts proprement en prenant la diction largement, & ſe ſubdiuiſent en aucuns liberaux ou lucratifs: & en aucuns non liberaux, ains compenſatoires, c'eſt à ſçauoir de choſe præterite par interualle, comme s'aucune choſe eſt donnée ou promiſe pour remuneration d'vn ſeruice paſſé deu, ou pour ſatisfaction d'autre obligation precedente: I'ay dit par interualle, car ſi c'eſtoit pour recompenſe de choſe faite ou liurée incontinent, tel contract appartiendroit non au premier, ains au ſecond principal membre de la diuiſion, qui eſt des contracts propres & reciproques, combien que ne demeure que l'vn obligé, parce qu'il aduient que l'autre ſatisfaict ſur le champ, laquelle choſe comme aduenant par accident ne change ny altere la nature & eſpece du contract. Derechef leſdits contracts liberaus ſe ſubdiuiſent, en donation ou liberalité de la choſe en ſoy, ce qui eſt appellé don: ou en donation, ou liberalité du ſimple vſage à aucun temps, & s'appelle preſt, qui ſe fait aucunesfois de choſes qui ſe doiuent rendre elles meſmes, ou en leur propre corps ſoit immeuble ou meuble, comme d'vne maiſon, ou d'vne bague, ce que les Latins ſubdiuiſent en commodation & precaire: Aucunesfois de choſes qui ſe doiuent rendre en pareille quantité de nombre, poix ou meſure, & en pareille bonté, qui conſiſte en ſemblable ſubſtance, & c'eſt proprement & eſtroitement preſt, que l'on dit pur & loyal.

Diuiſion des contracts. — 1. Subdiuiſion.

2 ¶ Pareillement ledit ſecond principal membre des contracts reſpectifs ou reciproques, a pluſieurs diuerſes ſubdiuiſions ſelon diuerſes conſiderations. Car les vns ſont momentanez comme vente, eſchange. Les autres ſucceſſifs, comme loüage, vſure, ſocieté queſtuaire. Plus les vns conſiſtent en commutation, ou recompenſe mutuelle, ſoit momentanée, ou ſucceſſiue, dont auons principalement à traicter. Les autres conſiſtent en communication, Et ſont les contracts de communauté & ſocieté. Et parce qu'il ſuffit diſcuter ceux dont principalement en ce traicté auons affaire, qui ſont les commutations, & negociations, ou contracts commutatifs. Ceux-cy ſe ſubdiuiſent en deux eſpeces, car les vns ſont commutations de la choſe ſimplement, ou de la ſubſtance d'icelle, comme vente, ou eſchange. Les autres ſont commutation & compenſation du ſeul vſage temporel de la choſe. Et ceſte eſpece ſe ſubdiuiſe, car ou la choſe ſe doit rendre en ſon propre corps qui n'eſt point alienė, & cela s'appelle loüage ou location. Ou la choſe quant à preſent s'aliene, & ſe doit rendre en ſemblable ſubſtance & quantité de nombre, poids, ou meſure, & cela s'appelle preſter à vſure, on l'appelle aucunesfois prendre ou bailler à intereſt, & d'autres diuers noms qu'il n'eſt beſoing de reciter, mais quelque couleur, ou non, qu'on luy baille, c'eſt vraye & formelle vſure, que les Grecs appellent τόκος parce qu'vne ſomme engendre l'autre, les Latins *fœnus* par ſemblable etymologie, les Latins auſſi l'appellent vſure, pour l'eſtimation & recompenſe de l'vſage. Ie tais ici aucuns membres ou eſpeces miſtes, & auſſi pluſieurs autres diuiſions de contracts qui ne ſont en ce traicté neceſſaires, affin qu'ils n'empeſchent l'ordre, breuité & clarté des choſes neceſſaires.

2. Subdiuiſion. — Loüage. — Vſure.

3 ¶ Or pour entendre clairement la iuſtice ou iniuſtice des Rentes conſtituées, tant des perpetuelles communément vſitées, que des temporelles moins vſitées, il eſt preallablement requis de bien & radicalement diſcuter & entendre ladite derniere eſpece, qui eſt d'vſure, où y a eu par cy-deuant de grands & fameux erreurs, tant en la doctrine, qu'en la practique, non ſeulement pour l'ignorance de l'hiſtoire & des termes, dont les loix qui en ont parlé ont vſé: mais principalement pour l'ignorance de la vraye raiſon deciſiue, & de l'experience des choſes politiques meſmement des commerces & negociations. Nul n'ignore que c'eſt qu'vſure en ſa propre & vulgaire ſignification, mais la raiſon de l'iniquité & prohibition d'icelle en general, & de la tolerance d'icelle en aucuns cas, eſquels elle a eſté tolerée. Et conſé-

Cauſes d'erreurs.

n'appartient qu'au legiſlateur. Parquoy leſdicts theologiens vſent de termes plus propres & plus apte tradition, diſans que lors c'eſt preſt virtuel, ou interpretatif, Mais encores ceſte tradition eſt inepte quant à ce propos, Car ou c'eſt pour faire que ladite paction ſoit vſure, qui autrement ne le ſeroit, ſi ce n'eſtoit preſt, au moins interpretatif: & cela eſt ſuperflu, & vn erreur procedant de l'ignorance de noſdites loix, & de la propre ſignification des termes, ſelon leſquels n'eſt pas requis qu'il y ait preſt, auant qu'il y ait vſure. Car preſt ou autre contract de ſoy, n'eſt pas le ſuject ny obiect d'vſure.

Suiet & obiect d'vſure.

9 ¶ Et qui plus eſt à proprement & ſubtilement parler, le ſort meſmes principal ou numeration d'iceluy, voire faite ſous titre & cauſe expreſſe de preſt, n'eſt par la vraye matiere, ſuiet ou obiet immediat B d'vſure, ſi paction vſuraire y a. Mais c'eſt la dilation de rendre ou payer le ſort principal, ou la conceſſion de l'vſage de la pecune deuë, qui eſt le vray obiet & matiere ſuiette de l'vſure, qui s'apprecie, & correſpond ſucceſſiuement audit delay ou vſage du ſort ſeulement, & non pas à la proprieté ou alienation du ſort, comme demonſtre ladite etymologie & definition. Parquoy eſt auſſi peu de beſoin en ce regard d'interpretation, que de fiction, car ſoit que le ſort ſoit deu pour cauſe de preſt, ou de vente, ou d'autre iuſte cauſe quelconque, cela n'adiouſte, n'oſte, & ne fait rien à la verité, ſubſtance, & definition de l'vſure, à parler proprement, comme dit eſt. Ou ladite tradition eſt faite pour induire pareille odioſité, prohibition & reprobation de l'vſure en termes de vendition, ſupplément de partage, eſchange ou en dot, laiz teſtamentaire, ou autre quelconque iuſte obligation, autre que de preſt: comme en vn vray preſt, & cela eſt deſraiſonnable. Car combien que nos loix ciuiles ny ayent en ce regard fait difference, toutesfois depuis pour pluſieurs bonnes & iuſtes cauſes y a eſté faite & receuë difference, comme nous dirons cyapres.

Premiere diuiſion d'vſage.

10 ¶ Or ie laiſſe leſdites deux precedentes diuiſions comme ineptes pour les cauſes ſuſdittes, & en baille deux propres doctrinales & neceſſaires. La premiere, vſure aucune directe ou formelle: l'autre indirecte ou interpretatiue ou taiſible. La directe & formelle eſt, quand expreſſément & ſans aucun circuit eſt promis de bailler quelque profit ſucceſſif, pour l'vſage & delay du ſort principal deu, quelconque ſoit la cauſe de la debte principale, & ainſi ſe prend proprement & indifferemment en droict. L'interpretatiue & taiſible ſe ſubdiuiſe en deux eſpeces, la premiere, quand l'acceſſion n'eſt pas ſucceſſiue, n'y pour portion de temps, ains momentanée, & à vne fois, toutesfois eſt miſe au lieu de l'vſure, comme il ſe fait aucunefois de certaines peines promiſes au cas que l'on ne payera au terme, leſquelles peines quand elles ſont en fraude de l'vſure, ſont vſure interpretatiue. La ſeconde eſpece quand l'acceſſion eſt ſucceſſiue & pour portion de temps, mais ne ſe refere pas directement & expreſſément à l'vſage ou delay du ſort principal deu, comme ſe peut faire fraude & deſguiſer en pluſieurs manieres tant en commençant par numeration de pecune, qui ſe termine à l'achapt à vil pris de quelque choſe qui apporte fruit, ou ſe peut loüer pour en auoir la commodité ſucceſſiue pendant le rachapt expreſſément ou taiſiblement accordé, qu'en commençant à tradition & deliurance de certaines eſpeces vendables ou permutables, mais eſtimées à plus haut pris en contemplation du delay, & generalement en tous autres cas ſemblables ou diſſemblables contenans excez obliquement fait en fraude de l'vſure expreſſe, c'eſt vſure interpretatiue.

Seconde diuiſion.

11 ¶ S'enſuit la ſeconde doctrinale diuiſion, qui A eſt de noſtre inuention, & la plus neceſſaire, combien qu'elle n'ait eſté touchée par aucun que par nous audit traicté, aucune vſure eſt negociatiue, l'autre incidente. La negociatiue eſt le contract ou marché qui ſe fait & commence principalement pour acquerir profit de l'vſage de la pecune. L'incidente eſt quand l'vſure ne commence pas à telle negociation ou marchandiſe d'argent, & n'eſt pas la pecune nombrée expreſſément ou taiſiblement à ceſte fin, ains apres que le ſort pour quelconque iuſte cauſe precedente eſt deu, ſuruient obligation acceſſoire de quelque preſtation ſucceſſiue, pour punition de la demeure du debteur, ou pour aucune indemnité du creancier. Or il appert qu'il y a grande & quaſi diametrale difference entre les deux eſpeces: Car la premiere eſt de ſoy coorigінaire à la principale obligation: la ſeconde eſt ſubſequente. La premiere eſt la principale fin & intention du contract: la ſeconde eſt acceſſoire. La premiere eſt ſubſtantiale & pour ſoy: la ſeconde accidentale & pour autre choſe. Et eſt ladite diuiſion fort vtile & commode à la doctrine & methode, comme l'on verra au diſcours. Ladite vſure negociatiue, en prenant les termes eſtroittement, n'a qu'vne eſpece, qu'on appelle en droict *fœnus*, 12 ¶ mais pour plus facile & methodicque tradition en prenant les termes largement, nous la ſubdiuiſerons en vſure propre, & vſure improbe. Vſure negociatiue propre, ou proprement, & eſtroittement priſe, & l'vſure de preſt principalement conuentionnée, en laquelle le debteur eſt obligé rendre enſemble le ſort C principal, auec les arrerages qui ſeront deuz, ſoit qu'il y puiſſe eſtre contrainct à la volonté du creancier, au moins apres quelque temps certain ou incertain, pendant lequel temps peut touſiours eſtre contraint és arrerages. Et ceſte-cy ſe ſubdiuiſe en directe, & interpretatiue, comme en la diuiſion precedente. Vſure negociatiue, large, & improbe, eſt l'vſure redituelle, en laquelle le debteur ne peut eſtre contraint qu'en la rēte conuentionnée: Et ceſte cy ſe ſubdiuiſe en deux eſpeces. La premiere de rente perpetuelle. La ſeconde de rente temporelle. La premiere & perpetuelle, ie l'ay appellée audit traité ſuccedanée ou ſubroguée, car elle a eſté ſubroguée au lieu de l'ancienne vſure de preſt, qui a eſté iuſtement abrogée, ce ſont nos D rentes vulgaires conſtituées à pris d'argent, rachetables toutesfois & quantes que bon ſemble au debteur. La ſeconde & temporelle, eſt vn autre maniere de prendre & bailler argent à intereſt, qui n'eſt point frequentée, combien qu'elle ſoit ſouuent plus commode aux debteurs, & l'ay appellée miſte audit traité, parce qu'elle participe de celle de preſt, & de la ſubrogée, entant que le ſort n'eſt pas du tout, & à touſiours aliené, ains ſe rend à certains termes & interualles, auec quelque augment moderé. Voila les deux principales & ſeules vrayes neceſſaires & doctrinales diuiſions que nous baillons & retiendrons en matiere d'vſure.

Differences.

Subdiuiſion.

Rentes conſtituées.

Diuiſion vulgaire.

13 ¶ N'eſt neantmoins pour plus ample diſcuſſion à obmettre, que les docteurs ſcholaſtiques dés long temps ont inuenté & baillé vne autre diuiſion trimembre, fort trite & fameuſe és eſcoles & pretoires, ſçauoir eſt vſure lucratoire, compenſatoire, & E punitoire, & tiennent tous tant Legiſtes, que Canoniſtes, que Theologiens, qu'il n'y a que le premier membre d'icelle diuiſion, qui ſoit la vraye vſure ſeule illicite prohibée & abrogée, & que les deux autres membres ne ſont pas vraye vſure, & ne ſont aucunement defendus, prohibez, ny abrogez, ſinon en cas qu'ils ſoient pretexte & couuerture pour frauder, & occulter la vraye vſure lucratoire: Et entendent tous, que ladite vſure lucratoire eſt celle qui ſe prend non, pour recompenſe d'aucun vray & iuſte intereſt du creancier; mais cela ceſſant, pour la ſeule contem-

plation du preſt, & de la grace & plaiſir fait par le creancier au debteur en preſtant, tellement que le creancier reçoit ladite vſure en pur gain : de ce appert par toutes leurs lectures, ſommes & diſputes, meſmes par les definitions qu'ils en baillent, par leſquelles ils tiennent tous, que ce n'eſt point vſure, voire en preſt formel, entant qu'il y a concurrence à l'intereſt du creancier, ſoit intereſt de perte encouruë, que les Theologiens ſcolaſticques au quart des ſentences diſtinct. 15. q. 2. appellent intereſt poſitif : ou de gain ceſſant que leſdicts Theologiens appellent intereſt priuatif.

Intereſt.

14 ¶ Mais ceſte fameuſe diuiſion & tradition, de tant plus que de primo face ſemble aux imprudens, & inexperts apporter grande illuſtration & facilité de doctrine : d'autant plus elle implique grande peruerſion & obtenebration d'icelle, ce que toutesfois n'eſt à imputer aux Theologiens, qui ne ſont icy à reprendre : mais ſeulement nos Iuriſtes, qui ſont icy grandement reprehenſibles. Car les Theologiens n'ont pas fait ladite diuiſion pour l'interpretation de noſtre droict, mais ſeulement pour vne briefue methode à plus facilement comprendre & diſtinguer les cas de conſcience en general, en quoy ils n'ont point erré. Car comme il appert par leurs eſcripts quand ils damnent & reprouuent l'vſure lucratoire, ils n'entendent pas ſeulement de la pure lucratoire ceſſant tout intereſt de lucre ou de gain : mais auſſi quand le creancier a intereſt, poſé meſmes qu'il n'excede ledit intereſt, toutesfois le cas eſt tel que aumoſne, ou preſt liberal eſt deu au debteur, par tant l'intereſt eſt iniuſte & inconſiderable, conſequemment demeure l'vſure en effet lucratiue, & diſent qu'en ces cas le creancier exige profit peché, & commet vſure illicite quand ores il n'excederoit les limites de la loy ciuile ou ſtatuts politicques, & ils diſent vray.

Theologiens

15 ¶ Car combien que la loy ſoit bonne, iuſte & temperée en ſoy, ſi en faut-il bien vſer, & qui en vſe mal & contre charité, ſon vice n'a rien commun à la bonté de la loy, & n'eſt en conſcience excuſé par icelle : Au ſurplus quand l'vſure eſt compenſatoire de iuſte & deu intereſt, & n'excede iceluy, les Theologiens ne reputent point cela vſure quant à eux, & à conſcience. Aucuns d'eux recueillent ſtudieuſement pluſieurs circonſtances, les vns cinq, les autres ſept (qui reuient à vn) pour cognoiſtre quand l'vſure eſt iuſte & vrayement compenſatoire. Quant à la punitoire ils s'en paſſent briefuement, pourueu qu'elle ne ſoit exceſſiue, ni en fraude, & laiſſent le reſte au loix, & font bien.

Meſ-vſage de la loy.

16 ¶ Or ſi nos Iuriſtes, & principalement les Canoniſtes, qui ont tiré ladite diuiſion des eſcripts deſdits Theologiens, l'euſſent ainſi entenduë, ſans l'appliquer à autre ſens ou à autre fin que les Theologiens, ils n'euſſent pas erré comme ils ont fait, en appliquant ladite diuiſion à l'interpretation de nos loix, en quoy faiſant ils ont imprudemment peruerty toute la doctrine, & fait treſgrande iniure à nos ſainctes loix, & par ridicule prepoſteration, cuidans eſtre plus religieux, & plus ſages que nos Legiſlateurs ciuils, & plus reſtraindre & cohiber les vſures, que ne font noſdites loix : Ils ont fait tout le contraire, & rompans les temperez limites faits & ſtatuez eſtroittement par noſdites loix, ont lâché la bride à vſure effrenée, comme l'experience à demonſtré & ſera dit cy apres. Et quant à leurdite diuiſion, les premiers & derniers membres d'icelle ſont ineptes & impropres, car pour commencer au dernier (pour le plus brief) il ſe trouue bien en droict, que quelquefois la loy appelle l'vſure (meſmes l'incidente) peine a, mais il n'y a aucun paſſage, ou la peine ſoit appellée vſure, parquoy d'en faire vn membre d'vſure n'y à propos, & eſt trop grande & licentieuſe impropriation. Et auſſi y a grande difference comme ſera dict cy apres nu. 86.

Erreurs des Iuriſtes.

Peine.

a L. ſecundum ter. per. L. ſein. de Vſu.

17 ¶ Le premier membre de ladite diuiſion, enſemble la definition qu'ils baillent vulgairement à vſure, eſt inepte & phantaſticque. Car qui fut oncques l'vſurier qui ait pris vſure pour le ſeul bienfait & grace de preſter, & non en recompenſe de ſon intereſt de perte aduenuë ou de gain ceſſant ? Penſez-vous que tant de loix vſuraires aient eſté tant diligemment compoſées & attemperées, par les anciens Iuriſconſultes & legiſlateurs ſur le reglement & moderation des vſures, pour reſtraindre & moderer celles qui ſe font pour le reſpect de la beneficence & grace du preſt ſeulement, & non celles qui ſe font pour la recompenſe de iuſte & vray intereſt, que le creancier a & peut probablement auoir à cauſe du preſt, ou delay de ſon deu ? Il eſt donc treſ-clair & certain que noſdites loix ont eſté faites pour la moderation & reſtriction des vſures vrayement compenſatoires, dont s'enſuit que tres follement & ridiculeuſement ils les ont reprouuées & damnées, mais par haut parler & crier ſeulement, car de fait ils les ont plus qu'approuuées en approuuant non ſeulement l'vſure compenſatoire, mais auſſi en l'approuuant outre les fins & metes prohibez de droict. Nous concluons donc, qu'vſure à proprement parler n'eſt pas ſeulement en preſt, mais auſſi (pour quelconque cauſe que le ſort principal ſoit deu & exigible) quand pour l'vſage ou delay d'iceluy eſt pris quelque profit ſucceſſif pour portion du temps & du ſort. Ceſte eſt ſa vraye & natiue definition, par nous apres plus de ſept ſiecles reſtituée, & pour diuiſions methodicques, ſuffiſent les deux cy deſſus touchées num. 10. 11.

Definition vulgaire.

Vraye definition.

18 ¶ Les termes declarez, ne reſte plus que la deciſion. Mais pour plus clairement le tout entendre, enſemble la ſource & origine de nos rentes vulgaires, il eſt expedient d'entrer quelque peu en l'hiſtoire, & declarer l'vſage des anciens, & les termes dont ils vſoient, dont auſſi vſent nos loix, qui en preſuppoſent l'intelligence, ſans laquelle il a eſté du tout impoſſible d'entendre noſdites loix en ceſte matiere. Leſquelles ſont émanées la pluſpart de la bonne police, & Philoſophie des Grecs, eſquels iadis toutes ſciences, tant que l'entendement humain s'eſt peu eſtendre, meſmement les arts politicques, ont fleury plus qu'en toute autre nation du monde, comme il eſt notoire à tous ceux qui ont cognoiſſance des lettres, ou des hiſtoires. Et nous François à bon droict les deuons loüer, car d'iceux (& non des Romains) nos anceſtres, apres les auoir logez & receuz à Marſeille, ont premierement receu l'erudition des bonnes lettres & ſciences, comme meſmes Iules Ceſar confeſſe en ſes commentaires. Et depuis deſdits Grecs, c'eſt à dire par leur predication & miniſtere, auons receu la ſaincte & ſalutaire foy Chreſtienne & vraye Philoſophie celeſte, & non des Romains, qui s'efforçoient de tout leur pouuoir & authorité l'extirper, ce qui à eſté cauſe, par le iuſte iugement de Dieu, de la diuiſion & deſtruction de leur Empire tant floriſſant, & la ruine & fin miſerable & ignominieuſe de la plus-part de leurs anciens Empereurs perſecuteurs de l'Euangile. Mais pour reuenir à propos.

Loüange des Grecs.

Tyrannie des Romains.

19 ¶ Selon l'vſage des anciens negociateurs & marchands de Grece, que les Romains ont enſuiuy, le cours de l'vſure eſtoit de mois en mois. Et le plus haut pris de ceſte marchandiſe d'argent, ou la plus groſſe vſure, eſtoit de douze pour cent par an, qui eſt de cent deniers vn denier à la fin de chacun mois, & l'appeloient dragmalle, parce qu'ils vſoient de mine & dragme, & qu'en la mine y a cent dragmes, qui eſtoit à ladite vſure, en chaſcune mine chacun

mois

mois vne dragme. Les Latins l'ont appelée centeſime par ce que c'eſt autant que la centieſme partie du ſort chaſcun mois. Et ie ne treuue point, que plus haute vſure ait iamais eſté permiſe communément, par aucune loy ſoit Grecque ou Romaine ou autre. Bien eſt vray que Solon Politicque legiſlateur d'Athenes, entre autres choſes ordonna, que le mary qui auroit repudié ſa femme, & ne luy rendroit promptement le dot qu'il en auoit receu, ſeroit tenu tant qu'il tarderoit, en payer profit ou vſure au prix de dixhuict pour cent par an, mais c'eſtoit vn cas ſpecial & particulier, qui demonſtre que la reigle eſtoit au contraire, & l'vſure reguliere beaucoup moindre. Auſſi par les anciennes loix de Rome, en d'aucuns cas particuliers ſeulement, auoit eſté permiſe plus groſſe vſure que la centeſime, ce qui a eſté corrigé par Iuſtinian le grand.

Solon.

20 ¶ Or ladite centeſime combien qu'elle fuſt cōmunement permiſe entre les Grecs, ce nonobſtant elle eſtoit opprobrieuſe & reprochable entre les graues & doctes, comme appert par leurs eſcrits. Les anciens Romains n'en auoient aucun vſage, ains auoient toute vſure comme choſe execrable & à punir. Auſſi teſmoigne Caton l'ancien au commencement de ſes liures de la choſe ruſticque, que ſes maieurs (ſçauoir eſt premiers Romains) par leurs loix condamnoient vn larron au double, & vn vſurier au quadruple, tant ils eſtimoient vn vſurier pire & plus pernicieux qu'vn larron. Et tant & ſi longuement a cela duré aux Romains: qu'a duré leur ancienne & primitiue frugalité & continence, & qu'ils ſe contentoient de n'eſtre ſubiuguez par leurs voiſins, & exerçoient (meſmes les Senateurs & les plus nobles) l'agriculture. De ce bon viel temps tenoit encores ledit Caton ancien, lequel interrogé, quelle eſtoit la meilleure maniere de meſnager ou augmenter ſon bien? Reſpondit que c'eſtoit l'agriculture. Et lors que luy fut mis en auant le plus grand & le plus haſtif accroiſſemēt par exercer vſures, Ledit Caton reietta ceſte voye comme iniuſte & inhumaine, l'accomparant à meurtre.

Vſure odieuſe. *Caton Cenſorin.* *Noble agriculture.*

21 ¶ Mais depuis qu'eut creu l'ambition des Romains, à vſurper les autres nations, auec amplification d'empire & richeſſes, ils furent bien toſt accompagnez de conuoitiſe & auarice, & commencerent à exercer grandes vſures les vns enuers les autres, meſmement les plus grands & les nobles, enuers le ſimple populaire, dont il aduint entre eux de grands troubles, & ſeditions, & mutations de loix aucunesfois l'vſure reſtrainƈte à la douzieſme partie de la centeſime, depuis à la vingtquatrieſme partie de la centeſime, qui eſtoit choſe ridicule, car telle vſure n'euſt eſté egalle au ſort deuant deux cens ans, qui eſtoit choſe inutile: Parquoy ne ſortit effect, ains toſt apres recommencerent à exercer vſure d'vne demie centeſime, qui eſt à la raiſon de ſix pour cent par an. Depuis à l'appetit du populaire fut du tout defendu de prendre aucune vſure, ce qui ne pût durer, car ils tendoient à auarice, & à gagner les vns ſur les autres, dont le plus frequent moyen eſt l'vſure, tellement que les Romains venus à leur extreme grandeur, puiſſance, empire, & richeſſes, qui fut apres les conqueſtes d'Aſie & des Gaules, ils permettoient communément & generalement entr'eux, & és pays à eux ſubiects l'vſure centeſime, laquelle pluſieurs conuoiteurs & rongeurs de peuples, meſmes officiers s'efforçoient exceder, mais ils eſtoient virilement cohibez & reduits à la centeſime par les magiſtrats Romains, comme fit Lucullus contre les Publicains ou fermiers des maltoſtes & impoſitions d'Aſie, miſes par Sylla dictateur des Romains.

Lucullo.

22 ¶ Et depuis auſſi Cicero Proconſul de Cilicie, lequel reſiſta virilement au threſorier de Pompée le grand, lequel vouloit exiger du peuple quatre centeſimes, & pour à ce contraindre & executer les particuliers par force, & mettre garniſon en leurs maiſons, demanda main forte à Cicero comme Proconſul, lequel vertueuſement luy refuſa & l'empeſcha. Depuis par la prudence & equité de pluſieurs magiſtrats Romains, & par nos anciens iuriſconſultes, fut l'vſure plus reſtrainƈte, car où l'on auoit toleré vſure d'vſure, c'eſt à ſçauoir prendre profit non ſeulement du delay du ſort, mais auſſi du delay des arrerages, ce que meſme Cicero Proconſul de Cilicie permit en la centeſime, ſoubs ceſte moderation que l'vſure d'vſure ne commenceroit à courir à la fin de chacun mois, mais ſeulement à la fin de l'an, ce qu'il appelle Anatociſme anniuerſaire. Depuis toute vſure d'vſure a eſté totalement & treſmiſtement defenduë & prohibée, auec opprobre & note d'infamie au contreuenant. Et encores depuis leſdicts iuriſconſultes & magiſtrats Romains n'ont plus voulu tolerer communément ladicte centeſime entiere, mais ſeulement les deux parts, qui reuiennent à huict pour cent par an. Auſſi ont ſtatué, que ſi les vſures croiſſoient iuſques à l'equalité du ſort, qui eſt le double: que deſlors n'y pourroit plus auoir aucun profit n'y accroiſſement.

Cicero. *Vſure reſtrainƈte par les bons iuriſconſultes.* *Anatociſmes.*

23 ¶ Finalement Iuſtinian le grand, qui fuſt empereur reſidant à Conſtantinoble l'an de grace cinq cens vingthuict, du temps de Childebert premier de ce nom ſixieſme Roy de France, fils de Louys premier, que le vulgaire appelle Clouis, par ſes loix iuſtes & equitables reſtraignit encores plus les vſures, & les reduiſit à la plus grande temperance qui luy fut poſſible, ſans abolir le commerce ou negociation de l'argent, neceſſaire és negociations, & marchandiſes. En premier lieu il defendit *a* treſeſtroictement toute vſure d'vſure, directement ou obliquement en façon quelconque, ſoit par nouation ou transfuſion du ſort & arrerages ou autrement. Et voulut la loy auoir lieu meſmes pour les negoces & contracts paſſez. Secondement il defendit *b* le cours de l'vſure entiere & centeſime, ſinon és negociations marines, & à la charge que le peril marin de la perte du ſort principal, ou de la marchandiſe par mer ſubrogée au lieu du ſort ſeroit au danger du creancier, & que le debteur en ſeroit quitte du ſort, & de l'vſure le danger aduenu, & encores à la charge que ladite centeſime pourroit courir ſeulement tant & ſi longuement que la nauigation marine & peril de mer dureroit, lequel ceſſant, & la nauire venuë à port, ne pourroit plus courir, l'vſure à douze pour cent, mais beaucoup au deſſoubs, ſelon la diſtinction enſuiuante, qui eſt que les illuſtres ne pourroient prendre plus grande vſure que du tiers de la centeſime, qui eſt au denier vingt cinq, ſçauoir eſt quatre pour cent par an. Et les iuſtes marchans ou negociateurs ou artiſans ayant bouticque ouuerte, n'excederoient le double des illuſtres, ſçauoir eſt 8. pour cent par an. Et tous autres cōmunément n'excederoient demie centeſime, qui eſt, 6. pour cent par an. & outre declara *c* que ceux qui n'auroient autre negociation que de fœnerer ou preſter à vſure, poſé ores que toutes leurs facultez & induſtrie y conſiſtaſt, ne ſeroient compris entre les iuſtes negociateurs, & ne pourroient auoir les deux parts de la centeſime qui eſt à 8 pour cent, mais ſeulement la demie centeſime, qui eſt de 6. pour cent par an comme le commun, Nonobſtant le rapport des marchants & maiſtres des nauires maritimes, leſquels par la commiſſion & mandement dudit Empereur examinez par ſerment de la commodité ou incommodité, auoient rapporté qu'il eſtoit raiſonnable, & vtile que les deſſuſdits, euſſent profit à vn pour cent par mois, & que telle eſtoit la couſtume & obſeruance, maritime.

Iuſtinian le grand. *a L. eos. C. de vſur.* *b L. Eos. §. de vſur.* *c In nouell. conſtit. 110.*

24 ¶ Tiercement il ordonna *d* que non ſeulement

d In nouel. conſtit.

les arrerages deux, mais auſſi ceux qui auoient eſté payez, ſeroient comptez pour n'exceder le double, & que ſi toſt que l'vſure à compter dés le premier terme ou payement, ſeroit egalle au ſort principal, Iuxte l'internalle du temps permis de droict, que dés-lors ne courroit plus aucun profit ou vſure. Voyla en brief la vraye definition, diuiſion, & hiſtoire de l'vſure, auec la deciſion, & moderation du droict ciuil tres-equitable. Et faut toutesfois noter que ladite derniere limitation du double, ſe doit entendre pour l'vſure commune ou plus haute, ou de celle qui n'eſt gueres moindre de la commune que d'vne once comme le quincunx, qui eſt au denier vingt, & non pas pour l'vſure du trient qui eſt au denier vingt cinq, ou autre plus legere. Et la raiſon eſt euidente. Car l'vſure du denier vingt cinq, eſt mieux grace qu'vſure, & participe plus de liberalité, que de negociation ou queſt. Parquoy ladite conſtitution du double qui a eſté faite contre les vſures queſtuaires & accouſtumées, ne ſe doit eſtendre à ceſte vſure, du trient, laquelle eſt pluſtoſt grace, qu'vſure, & fait au creancier plus de dommage que de profit, & auſſi n'eſtoit practiquée, ſinon par ceux qui vouloient exercer magnificence & liberalité comme par l'Empereur Alexandre Seuere. Auſſi eſt-il certain que toutes ces reſtrictions d'vſures ont eſté faites en la faueur & ſoulagement des debteurs ſeulement: Parquoy ſelon ceſte fin & raiſon ſe doiuent entendre. Or apres les vingt-cinq ans, Il eſt certain que c'eſt encores plus grande grace & ſoulagement au debteur luy laiſſer & continuer, tant que bon luy semblera, l'vſage du ſort à la charge & continuation de meſme vſure (attendu la modicité d'icelle) que de le contraindre à reſtituer le ſort, combien que l'vſure auparauant eſcheüe & perceuë ſoit egale à iceluy. Parquoy ſi ladite limitation auoit lieu au cas de preſent, ſeroit le dommage euident des debteurs. D'auantage il eſt certain qu'apres leſdits vingt-cinq ans, nonobſtant que le creancier ait receu ou reçoiue l'vſure du paſſé egalle au ſort: Il peut du meſme ſort acheter du meſme debteur vne rente perpetuelle au denier vingt-cinq, ſeurement aſſiſe ſur fond d'heritage, & non racheptable: Si donc il luy eſt iuſtement loiſible ce qui eſt trop plus, s'enſuit que par plus forte raiſon luy eſt loiſible exiger ce qui eſt trop moindre, c'eſt à ſçauoir continuation d'vne meſme vſure, qui ſont trois raiſons nouuellement par nous conſiderées, par leſquelles eſt clair que ladite limitation du double, n'a lieu qu'és vſures communes, communément lors frequentes, contre leſquelles a eſté ſtatuée & introduite, & non contre l'vſure du trient, ou autre plus legere. Auſſi Lucullus qui fut inuenteur & premier autheur de ladite limitation du double, ne l'a ſtatué que contre ceux qui auoient enormément excedé la centeſime & auſquels il permettoit doreſnauant exiger la centeſi-

Le denier 25. eſt grace.

A me. Faut encores noter en brief que ce que i'ay dit de l'vſure du quincunx ou denier vingt, qu'elle eſt ſubiette à la limitation du double, cela ſe doit entendre ſelon les termes de droict, c'eſt à ſçauoir quand le creancier peut quand bon luy ſemble exiger le ſort principal: Autre choſe eſt quand le contract paſſe en forme de rente temporelle, pendant lequel temps (qui ne doit eſtre moindre que de cinq ans) le creancier ne peut exiger le ſort, comme nous dirons cy-apres. q. 18. num. 211. Car en ce cas ſe peut ladite rente eſtendre ou proroger du conſentement des parties à vne ou pluſieurs fois, nonobſtant qu'en ce faiſant les vingt ans, & conſequemment le double du ſort (à tout compter dés le commencement) ſoyent

B excedez comme cy apres num. 224. Car l'alienation du ſort à long temps, fait que le contract en participe de tant moins de vraye & formelle vſure. Et auſſi ladite limitation du double introduite de droict, ſe compenſe auec la liberté que le creancier a d'exiger le ſort quand bon luy ſemble ſelon la forme de droict, comme nous dirons cy-apres. num. 87. Parquoy ſi le creancier ſe priue de ladite liberté à temps fort notable, ceſſe la raiſon & proportion de ladite limitation du double. Auſſi s'entend touſiours que le profit doit eſtre ſi moderé, que ne s'en puiſſe enſuiure aucune fraude aux loix & ordonnances vſuraires, ce que ie remets cy-apres en ſon lieu, affin de retourner à propos de ladite grande moderation du droict ciuil.

C Pour la mieux cognoiſtre à l'œil.

25 ¶ S'enſuit la table des parties de la centeſime. Faut noter que les Grecs & Romains la diuiſent comme leur liure, ou poids ſolide en 12. onces, & nomment comme s'enſuit, les parties depuis l'once augmentées, en commençant à l'inferieure. Ie n'y ay mis que cinq colomnes, parce qu'elles ſuffiſent, & auſſi la marge du liure eſt petite. La premiere monſtre & diſtingue les noms des parties de la centeſime. La ſeconde non ſeulement monſtre le nombre & valeur de chaſcune quotité ou partie de la centeſime: mais auſſi monſtre le cours tant menſtruel qu'annuel, & combien chaſcune partie de la centeſime fait d'vſure tant par chaſcun mois, que par chaſcun an La tierce

D eſt vn exemple d'abondant, pour plus facilement trouuer ladite quantité és nombres rompus. La quarte monſtre en combien de mois l'vſure eſt egale au ſort en chaſcune partie de la centeſime. La quinte monſtre en combien d'années l'vſure eſt egale au ſort en chaſcune deſdites parties. I'ay auſſi adiouſté vne autre petite table ſelon la computation & vſage vulgaire, contenant 6. exemples, dont le ſecond eſt des plus rompus nombres que ſoient. Par leſquels l'on peut promptement trouuer & verifier le cours & quantité de telle conſtitution ou reduction de rente, & de telle ſomme que l'on voudra, En cette petite table ll. ſignifie liures, ſ. ſolz, d. denier.

S'enſuit la premiere table ou figure.

Digitized by Google

TABLE DE LA CENTESIME.

	Cent par an, ou douze cens par mois font l'vſure ſubſcripte.		1440. par mois, ou 120. par an font	Le ſort eſt double en tant de mois.	Le ſort eſt double en
A	AS	12	14 $\frac{2}{5}$	100	8. ans $\frac{1}{3}$
	Deunx	11	13 $\frac{1}{5}$	109 $\frac{1}{11}$	9. ans .1. M. $\frac{1}{11}$
	Dextans	10	12	120	10. ans
	Dodrans	9	10 $\frac{4}{5}$	133 $\frac{1}{3}$	.11. ans 1. M. $\frac{1}{2}$
B	Bes	8	9 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{10}$	150	12. ans $\frac{1}{2}$
	Septunx	7	8 $\frac{4}{10}$	171. $\frac{3}{7}$	14. ans $\frac{2}{7}$
C	Semis	6	7 $\frac{1}{5}$	200	16. ans $\frac{2}{3}$
	Quincunx	5	6	240	20. ans
D	Triens	4	4 $\frac{1}{2}$ $\frac{3}{10}$	300	25. ans
	Quadrans	3	3 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{10}$	400	33. ans $\frac{1}{3}$
	Sextans	2	2 $\frac{2}{5}$	600	50. ans
	Vncia	1	1 $\frac{1}{5}$	1200	100. ans

A. C'eſt le limite de l'vſure marine, portant le creancier le peril marin.

B. C'eſt le limite des marchans juſtes negociateurs & artiſans tenant boutique ouuerte.

C. C'eſt le limite commun.

D. C'eſt le limite des Illuſtres.

TABLE DES RENTES OV VSVRES ANNVELLES D'ARGENT.

Le denier	*Douze*	*Treze*	*Quinze*	*Vingt*	*Vingt & quatre.*	*Vingt & cinq.*
Sort 10. *ll.*	15. *ſ.* 20. *d.*	15. *ſ.* 4. *d.* $\frac{1}{2}$ *& la* 13. *part. de.* 3. *maill.*	13. *ſ.* 4. *d.*	10. *ſ.*	8. *ſ.* 4. *d.*	8. *ſ.*
Sort 100. *ll.*	8. *ll.* 6. *ſ.* 8. *d.*	7. *ll.* 13. *ſ.* 10. *d. & la* 13. *part. de.* 2. *d.*	6. *ll.* 13. *ſ.* 4. *d.*	5. *ll.*	4. *ll.* 3. *ſ.* 4. *d.*	4. *ll.*
Sort 120. *ll.*	10. *ll.*	9. *ll.* 4. *ſ.* 7. *d. & la* 13. *partie de.* 5. *d.*	8. *ll.*	60. *ll.*	5. *ll.*	4. *ll.* $\frac{4}{5}$
Sort 1000. *ll.*	83. *ll.* 6. *ſ.* 8. *d.*	76 *ll.* 18. *ſ.* 5. *d.* $\frac{1}{2}$ *& la* 26. *partie d'vn. d.*	66. *ll.* 13. *ſ.* 4. 4.	50. *ll.*	41. *ll.* 13. *ſ.* 4. *d.*	40. *ll.*
Sort. 1200.	100.	29. *ll.* 6. *ſ.* 1. *d. & onze* 13. *parties d'vn. d.*	80	60	50	48.

Vous voyez en ceſte figure quatre limites. Le premier marque. A. pour les vſures marines. Le ſecond marque. B. pour celle des juſtes negociateurs. Le tiers marque. C. pour les vſures communes. Le quart marqué. D. pour les Illuſtres.

Digitized by Google

L'vſure marine.

26 ¶ Or quant au premier vous voyez à veuë d'œil que trop lourdement & grieſuement ont erré les canoniſtes & legiſtes en reprouuant l'vſure ciuile traiectitie, qui eſt à dire marine, pour raiſon des traictes qui ſe font ou tranſportent par mer, car de droict, ladite vſure ne peut exceder la raiſon de douze pour cent par an, & encores à la charge que le ſort & vſure ſoit au peril du creancier & que ladite vſure n'ait cours, ſinon tant que la nauigation & peril marin durera, dont s'enſuiuent deux choſes, premierement que ce n'eſt vſure proprement, car telle penſion ne ſe paye pas pour le ſimple vſage du ſort preſté, ny pour l'intereſt que le creancier a d'auoir ce pendant faute de ſa pecune, mais ſe paye pour vne autre treſiuſte & grande cauſe, c'eſt à ſçauoir en recompenſe du peril marin que le creancier reçoit en ſoy, ce n'eſt donc pas vſure, ains vn eſpece de iuſte commutation. Secondement que ladite commutation eſt treſiuſte, ſinon qu'il ſemble que le creancier en face trop bon marché, & qu'il ſoit plus greué, comme le ſens commun le demonſtre. Car ſi la nauigation & peril dure vn mois, & le creancier prend ſeulement vn pour cent, pour receuoir en ſoy le peril marin du ſort & du profit durant tout ledit mois. Qu'elle proportion y a-il? la penſion vaut-elle le peril? il eſt certain que non, en conſiderant chacun cas particulier à par ſoy. Conſequemment n'y a bleſſé que le creancier, & eſt le debteur fort auantagé. Et neantmoins les loix ont voulu qu'il ne fuſt en ce cas loiſible prendre par mois plus d'vn pour cent, ou pour portion de temps, c'eſt à ſçauoir le quart d'vn pour cent, ſi le peril marin ne duroit que le quart d'vn mois. Et qui plus eſt noſdites loix n'ont voulu permettre eſtre loiſible à quelconque creancier que ce ſoit, & fuſt-il argentier ou banquier de finances, ou iuſte marchand & negociateur, de prendre vn ſeul grain, ou tant peu que ſoit, outre la raiſon de huit pour cent par an, ſinon audit cas de peril marin receu par le creancier & tant qu'il durera. Tellement que s'il veut auoir huit & demy, ou huit, & le vingtieſme d'vn minime pour cent par an, il eſt neceſſaire que ce ſoit audit cas de peril marin, ſans fraude, & tant qu'il dure, auſſi bien que s'il vouloit prendre douze pour cent. Autrement le profit ſera reſtrainct pour le moins aux deux parts de la centeſime, ou au deſſous ſelon la qualité du creancier.

27 ¶ Ladite taxation & reſtriction de l'vſure marine ſemblera auiourd'huy bien eſtrange aux banquiers & marchands qui ont de mauuaiſe & pernicieuſe couſtume tres énormément l'exceder. Et neantmoins la loy eſtoit & eſt iuſte en ſoy, car elle auoit eſgard à la frequence des negociations marines, & à l'vtilité publicque, à ce que d'autant que le commerce & vſage de l'argent ſeroit plus facile & à meilleur marché: d'autant fut plus facile le fait & traicté des marchandiſes, & les denrées à meilleur marché. Or d'autant plus que ladite loy eſt iuſte en ſoy, fauorable & auantageuſe aux debteurs: d'autant eſt plus folle & ridicule la cenſure des canoniſtes, leſquels tous les legiſtes iuſques à nous (excepté vn ſeul a ancien) ont ſuiuy, tenans noſdites loix en ce regard nulles & corrigées, ce qui eſt notoirement faux, car ce n'eſt pas vſure comme dit eſt, & quand ce ſeroit vſure: elle ſeroit plus que iuſte audit cas. Plus ſagement ont parlé les Theologiens ſcolaſtiques au quart de leurs ſentences diſtinct. 15. Et en leurs ſommes & traictez, ou ils ont tous tenu eſtre loiſible faire paction de certain profit ſucceſſif, non exceſſif, outre le ſort, en receuant par le creancier le peril du ſort. Partant ils ont tous plus qu'approuué & confirmé noſdites loix des vſures marines, auſquelles loix ils ont prudemment laiſſé la determination dudit profit.

a Iacques Butrigâ l. 1. C. de nau. fœno.

Theologiens

28 ¶ Quant aux autres limites tous y ont erré, tant Theologiens ſcolaſtiques que iuriſtes, & prin-

A cipalement les iuriſtes. La cauſe de l'erreur à eſté l'ignorance des termes, de l'experience des choſes, & de droict. La premiere ignorance qui eſt des termes & premiere cauſe de choppement & erreur, a commencé à nos legiſtes, leſquels y a enuiron quatre cens ans, apres la longue obtenebration des ſciences, ſuprà num. 3. commençans à remettre en lumiere & interpreter noſtre droict ciuil, n'ont ſceu entendre les dictions & parties de la centeſime, dont nos loix vſent, parce que là memoire & vſage en eſtoient dès plus d'autres quatre cens ans precedans eſuanouys. Parquoy pour y donner quelque ſens à leur fantaiſie, ils ont imaginé (qui eſt vn erreur poſitif par eux inuenté) la centeſime eſtre celle qui equipole au ſort principal en vn an. Conſequemment le Bes, ou les deux B parts, quand l'on payoit huict pour douze, ou. 66. ⅔ pour cent en vn an. Et le triens ou tiers, quand l'on payoit quatre pour douze, ou. 33. ⅓. pour cent par an, qui eſt vn erreur trop enorme & prodigieux, car ce n'eſt pas ſeulement doubler ou quadrupler ou octupler, mais plus qu'octupler l'vſure legale & intention de la loy, car c'eſt l'exceder & tranſgreſſer plus de huit fois & vn tiers, comme il appert que ladite figure: Parquoy n'eſt de merueilles ſi ſous telle anticipée preſuppoſition d'erreur, toutes perſonnes de ſain iugement ont abhorré & reprouué du tout noſdites loix en matiere d'vſures, eſtimans qu'au cas de la centeſime elles permiſſent cent en vn an, ou 8. ⅓. pour cent chacun mois, au lieu qu'elles ne permettent audit cas de peril marin que douze pour cent C l'an, & vn pour cent par mois. Pareillement eſtimans que pour les vſures communes, elles permiſſent en commun cinquante pour cent chacun an, au lieu qu'elles ne permettent que ſix pour cent par an, & defendent eſtroittement tout autre increment directement ou obliquement, ſoit ſous couleur de plus grand intereſt meſme de negociation, ou de peine conuentionnelle, ou autrement, tellement qu'il eſt facile de iuger à tout homme de ſain iugement, que ſi n'euſt eſté ledit erreur prodigieux, & ſi on euſt entendu la ſentence de noſdictes loix, iamais n'euſſent eſté tenues pour illicites ou reprouuées, mais pluſtoſt pour trop iuſtes, ſeueres & eſtroictes.

Trois cauſes d'erreur.

D 29 ¶ Au regard des deux autres cauſes d'erreur, de l'inexperience, & de l'ignorance du droict, pour abreger, elles concernent également leſdits Theologiens, canoniſtes, & legiſtes. Icy par l'ignorance du droict, ie n'entends pas l'ignorance de ce que noſdites loix entendoient par leſdites dictions, mais j'entends premierement l'ignorance de l'équité legale & politicque, quant au droict ciuil. Secondement l'ignorance ou inaduertence du but & finale intention d'aucunes ſentences de l'Eſcripture ſaincte quant au droict diuin, meſmement de ces mots en S. Luc. 6. chap. *Mutuum dantes nihil indè ſperantes*, qui eſt à dire, preſtez ſans en eſperer rien. Laquelle ſentence aucuns ſophiſtes grandement tant és choſes diuines qu'humaines imprudents, ont merueilleuſement deprauée, en la prenant ſeule & à l'eſcorce, ſans les choſes precedentes & ſubſequentes. Car ils ont cuidé que noſtre Seigneur n'ait aucunément defendu l'eſpe- E rance ou repetition preciſe & abſolue du ſort principal, ny pareillement l'eſperance recompenſe & exaction de l'intereſt ou profit que le creancier perd ou laiſſe à gaigner à cauſe du preſt. Mais cuident qu'il y ait tant ſeulement defendu l'vſure lucratiue, qui ſe prend non à cauſe du vray intereſt de perte ou gain, ains à cauſe de la grace ou plaiſir du preſt ſeulement, comme ils ont vulgairement definy l'vſure cy deſſus, nu. 17.

30 ¶ En quoy faiſant non ſeulement, il ont peruerty & trop anguſté le vray ſens de ladite belle

ſentence:

ſentence : mais auſſi ils ont fait de noſtre Seigneur Ieſus Chriſt vn legiſlateur ciuil, comme faiſant & ſtatuant loy de la forme de certains contracts en particulier, ſçauoir eſt en ſtatuant que le contract de preſt fuſt touſiours liberal & gratuit. Et de ce opinent qu'il ait aboly, & outre damné d'impieté toutes loix ciuiles à ce contraires, meſmement noſdictes loix. Et ſemble de prime face que cét erreur ſoit emané des decretales des Papes, ou les Theologiens ſcolaſtiques ont fondé grand' partie de leur Theologie, comme il appert par leurs liures. Neantmoins pour le cuider fonder d'ailleurs & plus haut, ils poiſent grandement & font baniere de cet aduerbe *indè*, qui eſt en la tranſlation latine, pour fonder leurdicte reſtriction, & que le verbe eſperer en eſt reſtrainct, Parquoy inferent qu'il n'y a que l'vſure pure lucratiue (qui n'a autre obiect que l'officioſité & plaiſir du preſt) qui ſoit prohibée, & non la compenſatoire de l'intereſt, ny la repetition du ſort. Et certes ceſte reſtriction ſeroit merueilleuſement applaudiſſante & raiſonnable, ſi par le ſens commun, & raiſon humaine ſeulement, il faloit entendre & interpreter l'eſcriture ſaincte & loix diuines, comme l'on fait les loix ciuiles & humaines, ſans monter plus haut à plus grande pureté & perfection. D'auantage leſdicts Theologiens à meſme fin concueillent pluſieurs argumens tirez de la raiſon naturelle & Philoſophie morale, pour monſtrer qu'vſure eſt contre la loy de nature, conſequemment en ſoy & de ſoy mauuaiſe & illicite, tellement qu'elle ne peut aucunement ny en aucun cas eſtre faicte licite, ny par loy politique, ou pour vtilité publique, voire quant ores il apparoiſtroit que le debteur n'en ſeroit lezé ny incommodé, ny la charité offenſée.

31 ¶ Mais pour abreger nous diſons, que ladicte reſtriction dudict paſſage de ſainct Luc eſt grandement abſurde en pluſieurs manieres, car premierement ſi c'eſt choſe abſurde & fantaſtique d'attribuer ladicte intelligence & reſtriction aux legiſlateurs humains, comme nous auons prouué cy deuant nu. 17. Qu'eſt-ce de l'attribuer au legiſlateur diuin & ſouuerain ? Secondement le Seigneur n'eſt pas venu pour faire loix des contracts & autres negoces ciuils ou politiques, qu'il a laiſſez aux Magiſtrats humains, Auſquels il a commandé ſur tout premierement entendre, garder, & faire garder ſa loy, & au ſurplus garder iuſtice & equité tant en loix & ſtatuts qu'en iugemens, & aux ſubiects d'y obeyr. Or ſelon ladicte reſtriction, il auroit faict vne loy politique de la forme & vſage du contract de preſt. Tiercement ſa loy en cet article ne requeroit gueres plus grande perfection que la loy humaine & politique, entre leſquelles n'y a point de proportion. Car la loy humaine concerne ſeulement les choſes exterieures, Encores ne les dirige pas toutes, & ne defend pas tout le mal exterieur, ains ſeulement en tant qu'il eſt requis à la conſeruation de la ſocieté humaine. Mais la loy de Dieu dirige toutes choſes interieures & exterieures, & requiert en tout vne iuſtice & pureté parfaicte & immaculée, Tellement que dict ſainct Iacques chapitre ſecond. Quiconques aura gardé toute la loy, & vienne à faillir à vn point, il eſt coupable de tous. C'eſt à dire qu'il n'a aucune iuſtification par la loy.

Magiſtrats.

Difference de loy diuine, & humaine.

32 ¶ Et auſſi le Seigneur en ſon tres ſainct ſermon de la montaigne, ou il deſcrit la pureté, integrité, & perfection de la loy de Dieu, Nous dict expreſſément, ſi voſtre iuſtice n'abonde plus que celle des Scribes & Phariſiens, vous n'entrerez point

Mat. 5. b.

A au Royaume des Cieux. En quoy il n'entend pas ſeulement de leur vie, mais principalement de leur doctrine, qui eſtoit trop loin de la perfection de la loy, qui requeroit & requiert trop plus grande integrité, que ne cuidoient & n'enſeignoient leſdicts Scribes & Phariſiens En corrigeant & ſuppleant laquelle imperfection, & monſtrant l'integrité & amplitude de la pureté & charité requiſe par la loy de Dieu, dict le Seigneur entre autres choſes audict ſermon. Vous auez ouy qu'il a eſté dict : Oeil pour œil, & dent pour dent. Mais moy ie vous dy, Ne reſiſtez pas au mal : mais ſi aucun te frappe en la ioüe dextre, tourne luy auſſi l'autre. Et à celuy qui veut plaider contre toy, & t'oſter ta robbe, Laiſſe luy auſſi le manteau, Et quiconque te voudra contraindre vne lieuë, vas en auec luy deux. Donne à celuy qui B te demande, & n'eſconduis pas celuy qui veut emprunter de toy.

Matth. 5. a.

33 ¶ Par ceſte ſentence cruement prinſe à l'eſcorce de la lettre, il a ſemblé à pluſieurs que le Seigneur ait voulu abolir en ce regard la loy ancienne, & que par l'Euangile il fuſt totalement illicite & defendu ſoy defendre, de plaider ou ſoy defendre en iugement, & encores plus d'y pourſuiure autruy, ny de refuſer, faire, ou bailler aucune choſe qui ſeroit demandée en iugement ou dehors. Autres plus effrontez a ont voulu inferer & dogmatiſer toutes loix ciuiles & criminelles, ſoit qu'elles fuſſent diuines ou humaines, faictes ou à faire, & tous Magiſtrats & vſage de iugemens, eſtre illicites & defendus en-C tre les Chreſtiens, qui ſont erreurs trop enormes, & hereſies execrables. Il eſt donc neceſſaire ne prendre pas le texte de l'eſcriture ſaincte cruement & à l'eſcorce : mais regarder au vray ſens & fin ou la lettre tend, non pas qu'il y faille adiouſter gloſe d'inuention humaine, à laquelle la loy & doctrine du ſouuerain Seigneur, n'eſt ſubiecte : mais il faut diligemment conſiderer l'intention de l'eſcriture par les ſentences precedentes & ſequentes, & par les autres paſſages de ladicte eſcriture en ſemblable matiere, afin qu'elle ſoit interpretée par ſoy-meſmes, par le meſme magiſtere du ſainct Eſprit dont elle procede, & qui en eſt autheur.

a Anabaptiſtes.

34 ¶ Et en ce faiſant nous cognoiſtrons euidemment que par ladicte ſentence, le Seigneur ne corri-D ge pas la loy ancienne, car il dict peu auparauant au meſme chap. qu'il n'eſt venu pour abolir la loy ou les Prophetes, mais pour les accomplir. Dont en icelle droictement interpretant, il deſtruict & abolit la fauſſe & pernicieuſe interpretation de ceux, qui ſous ombre de ladicte loy ancienne, œil pour œil, &c. qui eſt en Exode 21. & au Deuterono 19. cuidoient eſtre licite à vn particulier de rendre mal pour mal, & que qui auroit ſouffert quelque tort ou calomnie en iugement ou dehors, pouuoit licitement rendre le pareil, ou ceſſer de l'aymer & luy bien faire. Contre cet erreur le Seigneur dict ne reſiſtez pas au mal, &c. Il ne defend pas de reſiſter au mal par bien, comme d'empeſcher que aucun ne peche, ou le cor-E riger ſelon qu'il appartient, car luy meſme commande ce faire, Il s'entend donc de ne reſiſter point au mal par mal, comme par vengeance, ou retaliant mal contre charité.

Mat. 5. e.

35 ¶ Pareillement ce qu'il dict de tourner l'autre ioüe, il s'entend quand la gloire de Dieu ou l'edification du prochain le requiert, ou pluſtoſt que de conuoiter ou exercer vengeance priuée : & non pas quand de preſenter l'autre ioüe ne viendroit point de bien, & encores moins quant ce ſeroit bailler occaſion de plus grãde iniure & iniquité, ou quand le cas requiert redarguer le mal-faicteur, ou offenſeur Comme le Seigneur meſme monſtra bien, quand à la preſence de

Iean.18. b. 6. Cayphe *a*, il reprint le meſchant Miniſtre du ſouf- A flet à luy baillé, Comme auſſi ſainct Paul en plein iugement redargua Ananias qui abuſoit publiquement de l'authorité iudiciaire, commandant aux aſſiſtans frapper ledict ſainct Paul en la bouche, lequel luy diſt *b* [b Act. 23.], Dieu te frappera paroy blanchie. Tu es aſſis pour me iuger ſelon la loy : & commande tu contre la loy que ie ſoye frappé ? [Matth. 5.] Conſequemment tout le reſidu de ladicte ſentence, s'entend à vne meſme fin, & par vn meſme moyen, ſçauoir eſt en tant que lors le requiert la gloire de Dieu ou la charité & edification deuë à noſtre prochain, & non autrement. Et auſſi le Seigneur meſme par ſa propre bouche dict *c* [c Matt. 22.] qu'en ceſte fin, ou eſdicts deux commandemens conſiſtent toute la loy, & les Prophetes. Et par la bouche de ſainct Paul *d* [d Rom. 13. & Galat. 5.] dict, que la B fin & conſommation de toute la loy eſt charité. Et en la premiere à Timothée chap. 1. que la fin du commandement eſt charité de cœur pur, & de bonne conſcience, & foy non feinte.

36 ¶ Doncques à meſme fin & moyen s'entendent les autres ſentences dudict ſermon, meſmement la ſequente où il dict. Vous auez ouy qu'il a eſté dict : Tu aymeras ton prochain, Et hayras ton ennemy. Mais moy ie vous dy, aymez vos ennemis, beniſſez ceux qui vous maudiſſent, faictes bien à ceux qui vous hayſſent : & priez pour ceux qui vous nuiſent, & vous perſecutent : afin que vous ſoyez enfans de voſtre Pere qui eſt és Cieux, car il faict leuer ſon Soleil ſur les bons & ſur les mauuais, & enuoye la pluye ſur les iuſtes & iniuſtes. Car il C ne corrige pas la loy ancienne & proprement n'y adiouſte, ains la declare plus expreſſément. Et auſſi leſdicts mots, & hayras ton ennemy, ne ſont pas les mots de la loy, [Fauſſe gloſe.] mais de la fauſſe gloſe des Scribes & Phariſiens, leſquels de leur teſte auoient reſtrainct le commandement de l'amour du prochain, au conioinct ou à celuy qui n'auoit de nous mal merité, à l'excluſion de l'eſtranger, & du mal merité. Et ne faiſoient aucune conſcience de non aymer, ny de hayr l'ennemy, ou celuy qui de nous auoit mal merité, qui eſtoit vne fauſſe & temeraire deprauation procedant de l'inuention & ſapience humaine, & non de la loy, laquelle Leuit. 19. d. Apres auoir defendu vengeance & courroux, dict expreſſément, Ains tu aymeras ton prochain comme toy-meſme. D

37 ¶ Vray eſt qu'en la vulgaire tranſlation latine il y a *Diliges amicum*, mais c'eſt vn erreur du tranſlateur, ou des eſcriuains, car en la verité Hebrayque, & en toutes fideles tranſlations y a, *Sed diliges proximum, &c.* Parquoy ceſtoit trop grande temerité, premierement de reſtraindre ledict mot à l'amy, Secondement en violant autres textes expres de la loy ancienne, qui commande *e* [e Exod. 23.] de ramener, leuer & ſoulager le bœuf ou aſne de l'ennemy, ou de celuy qui nous hait, trouué eſgaré ou tombé ſous le fais en la voye, dont par plus forte raiſon (voire ſignamment) l'ennemy *f* [f Prouerb. 25. c.] meſmes. Car cela n'a pas eſté dict pour l'aſne ou le bœuf, ains pour les perſonnes com- E me ſainct Paul en autre lieu. 1. Corinth. chap. 9 b. infere diſant, Dieu a il cure des bœufs ? Sainct Paul ne veut pas dire qu'il n'en ait cure, Car ſa prouidence & beneficence s'eſtend à tous animaux, comme dict le Pſalme 36. qu'il contregarde l'homme & la beſte, & Pſalme 104 qu'il faict croiſtre le foin pour le beſtial, & l'herbe pour le ſeruice de l'homme, Que tous s'attendent à luy afin qu'il leur donne à manger quant il eſt temps, que quand il leur donne : Ils le recueillent, & quand il ouure ſa main ils ſont raſſaſiez de biens. Et le Seigneur audict ſermon c. 6. d. Dit que noſtre Pere celeſte nourrit meſmes les oyſeaux. Mais ſainct Paul audict lieu veut monſtrer par A plus forte raiſon que plus principalement Dieu a cure des perſonnes, pour leſquelles il a faict & nourrit tous les autres animaux, conformément aux dicts & argumens du Seigneur audict ſermon, où il demonſtre la ſuperexcellence de ſa bonté, faueur & prouidence enuers les hommes, par l'amplitude de ſa prouidence enuers les choſes beaucoup moindres, & inferieures. Pareillement és ſentences [Matt. 5. c.] precedentes dudict ſermon ſur ce commandement de la loy, Tu ne tuëras point, le Seigneur corrige l'erreur de ceux qui cuidoient y eſtre ſatisfaict par s'abſtenir de l'œuure exterieur, Et monſtre que la loy de Dieu requiert auſſi le cœur & l'interieur à s'abſtenir d'ire, haine & courroux, & auſſi la langue à s'abſtenir de mal dire & calomnier. Comme auſſi par la loy B de non commettre adultere, Il declare pareillement eſtre defenduë la concupiſcence, & le regard ou parler impudique.

38 ¶ Mais il ne faut pas inferer que le Seigneur par ledict commandement de ne tuer, aboliſſe les loix politiques & criminelles de mettre à mort par iuſtice les meurtriers, blaſphamateurs, adulteres, & autres enormes delinquans, ny de les accuſer, & liurer à iuſtice. Car leſdictes loix ſont faictes pour obuier aux tranſgreſſions deſdicts commandemens diuins, & tellement approuuez de Dieu, qu'il defend aux Iuges d'auoir pitié & miſericorde des delinquans conuaincus. Deutero. chap. 19. C'eſt à dire de ceſſer par inepte ou intempeſtiue miſericorde d'exercer la vengeance publique. C Car ne leur defend pas d'en auoir pitié & miſericorde en leurs cœurs, ny de leur adminiſtrer ce qui eſt à leur ſalut, ſans relaſcher l'execution & peine de la loy publique, dont ils ſont miniſtres.

39 ¶ Ny faict riens qu'il abolit le libelle de fornication de la femme, [Matt. 5. e.] excepté pour cauſe de repudiation : car ledict libelle n'auoit pas eſté vne permiſſion legitime & approuuée, mais vne ſimple tolerance pour euiter plus grand mal, pour la dureté de leur cœur, comme le Seigneur meſmes le declare. Mat. 19. a. a. Pareillement quand le Seigneur dict ne iurez aucunement, &c. Il ne faut pas entendre qu'il abroge la loy qui permet iurer pour iuſte cauſe meſmement en iuſtice, & n'eſt pas ledict commandement dict à ceſte fin, D ains pour corriger la folle opinion ou interpretation d'aucuns ſur ce commandement de la loy, Tu ne te pariureras, lequel ils entendoient du ſeul pariure : Mais le Seigneur declare que non ſeulement le pariurer eſt defendu : mais auſſi la frequence & legereté de iurer, ou ſans iuſte cauſe, parce que c'eſt irreuerence diuine. Bien defend il abſolument de iurer par les creatures, car c'eſt eſpece d'inuocation d'autre que de Dieu, conſequemment eſpece d'idolatrie.

40 ¶ N'eſt icy à obmettre que aucuns ont entendu pluſieurs paſſages des ſentences ſuſdictes eſtre conſeil, & non commandement, mais ceux-cy retombent en pareil erreur que les Scribes & Phariſiens, & autres erreurs reprouuez par le Seigneur, E car leſdicts Scribes & Phariſiens ne nioient pas que ne fuſt bien faict aymer ſon ennemy, s'abſtenir de hayr, & iurer legerement, & conſequemment laiſſoient bien toutes ces choſes en conſeil, & diſoient ſeulement que ce n'eſtoit de commandement, lequel erreur le Seigneur reprouue amplement & expreſſément : Parquoy ceux cy ſont pis que leſdicts Scribes, car non ſeulement ils entendent mal la loy, comme faiſoient leſdicts Scribes & Phariſiens : mais auſſi ils reiettent & rendent vaine la claire declaration du Seigneur. Et ainſi qu'vn erreur en amene vn autre, on y a eu d'autres qui ont encores plus lourdement erré, en eſtimant leurs conſeils & choſes non commandées, eſtre œuure de perfection, & plus dignes que

l'obſeruance

l'obſeruance & accompliſſement de la loy donnée A de Dieu, comme s'il eſtoit poſſible de trouuer vne plus grande perfection que celle de la Loy diuine.

41 ¶ Nous diſons doncques quand le Seigneur deffend de iurer, de reſiſter au mal, de plaider, & veut que l'on baille l'autre ioüe à celuy qui frappe, que l'on donne à celuy qui demande, que l'on ayme & bien face à ſon ennemy, & autres choſes ſuſdictes, que ce ne ſont pas conſeils, ains commandemens. Mais ils ne s'entendent pas cruëment & indifferemment, ny en ſubuertiſſant ou confondant tout ordre ou police humaine, ains comme dit eſt quand & ſelon que la gloire de Dieu & la charité du prochain (qui ſont le but & fin de toute la Loy) le requierent. Il faut donc entendre leſdits paſſages à ceſte fin, & non à autre, car B autrement ſeroit deſguiſer & deprauer l'eſcriture & intention d'icelle.

Solicitude. 42 ¶ Pareillement quand le Seigneur, Matthieu 6. Deffend auoir ſoucy des choſes neceſſaires à ceſte vie, & du lendemain, cela ne ſe doit pas alleguer contre le ſoin & labeur que requiert l'eſtat ou la charge que nous auons, & a quoy ſommes appellez. Car labeur, ſoin, & cure ſert à la gloire de Dieu, & à bonne œuure, & au ſoulagement de la choſe publique & du prochain, Conſequemment à charité, & eſt meſme requis & commandé de Dieu, tellement qu'il dict par ſainct Paul. 2. Theſſa. 3. que qui ne laboure, ne doit manger. Ains ſe doit alleguer & entendre tant contre la ſolicitude illicite des choſes deffenduës, que C contre la ſolicitude vaine ſuperfluë inutile & impertinente, ſçauoir eſt hors les limites de l'Office ou charge à quoy ſommes appellez, & des choſes qui appartiennent à ce, qu'auſſi (entre les choſes de noſtre Office ou charge) de la ſolicitude exceſſiue non requiſe & la bonne adminiſtration ou operation que deuons, & meſmes contre le chagrain & douteuſe anxieté de cœur, prouenant ou de trop grande folle ou inepte cupidité, ou de diffidence de Dieu ou de tous deux, Qui eſt-ce, que le Seigneur veut deffendre audict paſſage. Auſſi ainſi ſe doiuent entendre les autres paſſages de la ſaincte Eſcriture en meſme matiere, Car tous ceux qui deffendent ſolicitude, comme 1. Corinth. 7. f. Ie voudrois que fuſſiez ſans ſolicitude. Et aux Philip. 4. a ne ſoyez en ſoin de rien. Et 1. Pierre 5. b. & Pſal. D 55. Iette ſus le Seigneur ta cure, & il te nourrira, Et tous autres, ſemblables s'entendent de ladicte ſolicitude vicieuſe, qui ne prouient de l'Office & charge que deuons, ains de noſtre vice, malice, faute, ou tepidité de foy, comme dict eſt, qui eſt bien loin de le tirer à rien faire, ou à couuerture ou excuſe de pareſſe, laſcheté ou licence de la chair. Mais les autres paſſages qui commandent ſolicitude, comme aux Romains 12. b. Qui preſide, en diligence. Et 2. Corinth. 8. bien ſcience & en toute diligence. Et autres infinis, s'entendent du ſoin & diligence, que requiert l'Office & charge qu'auons, qui ſert à la gloire de Dieu & à charité comme dict eſt. Parquoy n'y a aucune contrarieté, ains tres-claire concorde en tous leſ- E dits paſſages.

Iugemens. 43 ¶ Semblablement quand le Seigneur Matthieu 7. & Luc. 6. f. dict ne iugez point. Cela ſe doit entendre des mauuais iugemens, & des priuez & temeraires, qui ſont contre verité, ou contre la ſincerité & ſimplicité de charité & ne ſe doit pas referer aux iugemens publiques, eſtat & charge des Magiſtrats, leſquels meſme le Seigneur approuue & conferme, & leur commande exercer bon & droict iugement en tout temps, ſans auarice, haine, faueur, ou corruption quelconque. Conſequemment eſt licite d'en vſer, & auoir recours à eux à bonne fin: auſſi l'eſtat politique ſtabilité & ſincerité des iugemens ſert à la gloire de Dieu, & à la charité, comme choſe neceſſaire à la conſeruation de la tranquilité & honneſteté publique. Partant ſont non ſeulement heretiques, mais inſenſez & ſeditieux ceux qui dogmatiſent au contraire, ſous ombre de ladicte ſentence du Seigneur mal priſe & deprauée, & auſſi ſous couleur de ce que dict ſainct Paul premier Corinth. ſix. Mais ſainct Paul audict lieu ne reprend pas l'eſtat politique & vſage des iugemens entre les Chreſtiens, mais ſeulement il reprend la multiplication & affection deſordonnée de plaider à tort & iniurieuſement les vns contre les autres, iuſques à remplir de contentions les auditoires des iuges prophanes, au meſpris & ſcandale de la Religion Chreſtienne. Donner.

44 ¶ Auſſi quand le Seigneur dict Luc. 6. Baille à tout homme qui te demande, cela ne ſe doit pas entendre & alleguer contre tous & en tous cas, car aucunefois ne ſeruiroit pas à la gloire de Dieu & à charité, ains pluſtoſt au contraire, comme quand vn prodigue, ou qui ne veut labourer, demande pour entretenir ſon luxe ou laſcheté, Dont dict bien ſainct Auguſtin a que c'eſt faire choſe profitable & acte de charité au demandeur, de luy refuſer, & non de luy bailler. Et outre ſans cela de la part de celuy à qui eſt demandé, peuuent aucunefois eſtre lors plus iuſtes cauſes ſelon charité d'employer ailleurs. a C. Non omnis 5. q 5. c. Omnium. 23 q. 4.

45 ¶ Et par plus forte raiſon s'il eſtoit requis de quitter le fonds & occaſion d'exercer beneficence à l'aduenir, qui ſeroit contre le ſage conſeil de Salomon Prouerbe chapitre cinquieſme ce qu'auſſi vn gentil, ſcauoir eſt Cicero a bien touché au ſecond liure de ſes offices, lequel ſur ce poinct il allegue ſeulemen pour le deffendre en paſſant, de l'inique & amarulente reprehenſion que Lactance Firmian s'en eſt efforcé faire au Chapitre onzieſme de la vraye Religion, en ſa maniere accouſtumée de poindre & flageller Cicero, lequel poſé qu'il l'ait bien repris en d'aucuns autres poincts, toutesfois en ceſtuy tres-mal, & d'affection de reprendre, n'a ledict Lactance conſideré ny apperçeu qu'il n'eſtendoit pas ſon ſtile rethoricien contre Cicero ſeulement, mais auſſi contre le Sage Salomon, Prouerbe Chapitre cinquieſme. Parquoy ledict paſſage Luc. 6. ſe doit entendre comme deſſus ſelon que la gloire de Dieu ou charité requiert. Et eſt dicte ladite ſentence du Seigneur contre ceux qui ne veulent exercer plus grande beneficence & charité que celle qui requiers la loy politique & humaine, comme de donner ou preſter à celuy ſeulement qui l'a merité ou qui peut rendre le pareil: Et veut monſtrer le Seigneur, que la Loy de Dieu requiert plus grande perfection & charité, qui s'eſtende voire aux ennemis, & à ceux qui ne l'ont deſſeruy, & ne le peuuent rendre, ne faire le pareil, comme aſſez appert par les ſentences precedentes & ſequentes au meſme Chapitre, & par les autres paſſages de la ſaincte Eſcriture. Cicero. Lactance.

46 ¶ Ainſi auſſi s'entend ce paſſage au meſme Chapitre Luc. 6. Preſtez ſans rien en eſperer, ou le Seigneur ne faict autre choſe que commander beneficence, comme auſſi appert par les paroles immediatement precedentes, toutesfois aymez vos ennemis, faictes bien, & preſtez, &c. Et par les ſequentes, Soyez donc miſericordieux, &c. Parquoy ledict commandement ne ſe doit pas reſtraindre à la prohibition de l'vſure ſeulement, & encores moins de la ſeule vſure lucratoire, ſçauoir eſt quand le creancier n'eſt intereſſé pour le preſt: car ce mot, ſans rien en eſperer, ne ſe refere pas à l'vſure compenſatoire ou lucratoire, ains à ce qui eſt preſté, & au ſort principal, comme appert aſſez par le diſcours dudit ſermon de la montagne, ou ledit com- Preſtez

mandement a eſté dict. Auſſi le Seigneur preſchoit aux Hebrieux entre leſquels toute vſure eſtoit inuſitée. Et ſignamment par les autres ſentences que recite ſainct Matthieu, chapitre 5. Dictes ſur le meſme propos dudit commandement, qui y doit eſtre ioinct & conferé, Il appert que ledit commandement eſt faict contre ceux qui ne veulent preſter aux indigens non ſoluables, mais ſeulement à ceux qui leur pourront rendre & faire pareil plaiſir ou equipolent, Parquoy il eſt clair que ces mots, ſans rien en eſperer, ſe referent proprement & directement au ſort principal.

47 ¶ Et auſſi ledit commandement n'eſt pas pour tous ny à tous, mais ſeulement pour ceux qui ont beſoin de ladite beneficence & aumoſne, & en tant qu'ils en ont beſoin, & a ceux qui faire le peuuent. Et en ſomme ſelon que la gloire de Dieu ou charité du prochain requiert, qui eſt le but & fin de tout ledit tres excellent ſermon. Vous pouuez icy adiouſter les paroles de ſainct Paul 2. Corinth. 8. Ou exhortant à aumoſne & beneficence il dict, non point certes qu'il faille qu'aux autres ſoit relaxation, & que vous ſoyez foulez: mais faut que par equalité au temps preſent voſtre abondance ſuruienne à leur indigence, & que auſſi leur abondance ſubuienne à voſtre indigence. Et pluſieurs autres paſſages de la ſaincte eſcriture, que i'obmets pour cauſe de briefueté. Car ce que deſſus ſuffiſt amplement, Et auſſi eſtoit neceſſaire le deduire & expoſer, non ſeulement pour le propos des contracts ou nous ſommes: mais auſſi pour tout le faict & gouuernement de la police, & vſage loyal & ſincere, auec bonne conſcience des loix & commerces humains, choſe non moins neceſſaire en general & en particulier que le manger, boire, & autres neceſſitez corporelles.

48 ¶ Et auſſi pour euiter les erreurs introduicts en ceſte matiere par gens indoctes inexpers & de mauuais iugement, les vns declinans comme à dextre par trop grande ſuperſtition, les autres à ſeneſtre par trop grande licence. Le premier genre d'erreur eſt de ceux leſquels prenans l'eſcriture ſaincte à l'eſcorce & ſuperficiairement & bien ſouuent en la deprauant, ont non ſeulement deſpriſé nos loix ciuiles, mais auſſi damné & reprouué comme contraires à l'Euangile. Et aucuns *a* plus furieuſement errans ont voulu reietter toutes loix humaines, qui eſt vne hereſie formellement contraire à l'Euangile & à toute la ſaincte eſcriture, par laquelle tant s'en faut que les loix ciuiles & humaines & tout ordre & gouuernement de police & œconomie, & tout ce qui eſt de bon ſens & iugement naturel ou acquis és choſes humaines y ſubiectes ou dependantes, ſoit defendu, aboly, ou obſcurcy, qu'il n'y ait eu iamais & ne peut auoir doctrine par laquelle leſdites choſes puiſſent eſtre mieux annoblies, illuſtrées & conſeruées, que par la doctrine de la ſaincte eſcriture, qui non ſeulement les confirme, mais auſſi les honore, monſtrant que ce ſont dons & benedictions de Dieu, pour le bien des Republiques, & de chacun tant en general qu'en particulier.

Deux extrémes erreurs.

Le premier.

a Anabaptiſtes.

49 ¶ Et auſſi il eſt manifeſté, qu'vne Republique ou Royaume ne peut mieux florir & proſperer que ſous la doctrine & obſeruance de l'Euangile & ſaincte eſcriture. Parquoy ledit erreur eſt grandement à deteſter pour les cauſes ſuſdites, & outre parce qu'il deroge à la cognoiſſance, diſcretion, effect, & vſage de l'vn & de l'autre, Car de adapter la doctrine & commandemens de l'eſcriture ſaincte és negoces & actes humains, cela ne ſe peut faire ſans la cognoiſſance & quelque experience des circonſtances, dont la principale & plus grande portion conſiſte és loix

A ciuiles & humaines, leſquelles ainſi comme i'ay apprins & experimenté ne peuuent eſtre bien entenduës, & encores moins bien practiquées & ſincerement appliquées à vſage, ſans la cognoiſſance de l'eſcriture ſaincte. Et ne ſont ces deux choſes aucunement contraires, combien qu'il ne les faut meſler ou confondre, ains droictement diſtinguer, comme l'vne reſtant la diuine & ſuperieure, & l'autre ſubalterne qui y doit ſubſeruir, & en tant qu'elle y ſeroit expreſſément contraire, ou contre iuſtice & equité ſeroit nulle. Le ſecond genre d'erreur eſt de ceux leſquels font partie deſdits commandemens diuins, ſimples conſeils, dont nous auons ià aſſez dit que ce ne ſont conſeils, ains commandemens, qui toutefois ne s'entendent pas cruëment & indifferemment, mais (comme auons dit) ſelon que la gloire de Dieu, ou la charité requiert, qui eſt le but de la loy royale, comme dit ſainct Iacques chap. 2.

Le ſecond.

50 ¶ Suiuant laquelle le plus droict que nous ſera poſſible, pour monſtrer l'vſage & concorde de la loy diuine & humaine en ce regard, Nous prendrons la methode qu'ont ià baillée & tracée aucuns bons Docteurs *b*. C'eſt de trois ordres de gens auſquels faut aider en diuerſes manieres. Les premiers de ceux qui ſont reduits à extréme pauureté & ne peuuent rendre. Les ſeconds auſquels eſt ſuruenu quelque indigence ou affaire, & n'ont dequoy preſentement y ſatisfaire, ou s'ils l'ont, ne l'ont aiſément, & ſans plus grande perte, comme de ville, & importune diſtraction de leurs biens, Mais auec le temps pourront

b Io. ſpinula Pſalm. 15. 3. Ordres.

C rendre. Les tiers qui n'ont indigence ny beſoin d'emprunter pour pauureté ou affaire neceſſaire, mais ſeulement pour negocier ou acquerir & amplifier leur bien. Aux premiers eſt deu le don ou preſt dont parle ladite ſentence de ſainct Luc. Sans eſperance de repeter, c'eſt à dire ſans obligation ou ſtipulation de le rendre, ſinon qu'il aduint le pauure venir à auoir des biens ou dequoy, lequel don ou preſt ſans obligation de rendre, eſt vraye aumoſne. Aux ſeconds eſt deu le preſt gratuit & liberal, qui eſt ſimple officioſité & beneficence. Auec le tiers il eſt loiſible faire paction de certain profit moderé & non exceſſif, qui eſt quand il n'excede ce que raiſonnablement en cas pareil l'on ne voudroit eſtre faict ny excedé à ſoy, comme dit l'eſcriture *c* en general.

D Ou ce qu'vn homme prudent en tel negoce & equitable arbitreroit, comme dit l'Ariſtote *d* plus particulierement, ce qui reuient à vn à la regle generale de l'eſcriture, & ce quand il n'y a certaine moderée loy, ou s'il y a telle loy, que la taxe d'icelle ne ſoit excedée.

c Matth. 7. Luc. 6.

d Es liures des mœurs.

51 ¶ Or il eſt certain que la moderation du droict ciuil ſuſdite, eſt tres moderée: de ſorte que nul n'en peut douter, ſi ne luy defaut non ſeulement le iugement de raiſon: mais auſſi le ſens commun. Et comme demonſtre la figure cy-deſſus num. 25. Il ſeroit impoſſible faire plus grande reſtriction ſans trop grande inequalité, & empeſcher les negociations & l'vſage de l'argent d'autruy ſouuent neceſſaire en la vie ciuile. S'enſuit que la ſanction du droict ciuil en matiere d'vſures, a eſté iuſte & licite, non contraire aucunement à la loy diuine & raiſon naturelle, quoy que pluſieurs mal entendans ayent cuidé & crié l'eſpace de plus de ſix cens ans, auſquels faut pardonner pour l'ignorance des termes, au moyen dequoy leur premier erreur a eſté plus de faict que de droict, car ils cuidoient que le droict ciuil permiſt l'vſure commune au denier demy, c'eſt à dire de la moitié du ſort en vn an, doublant le ſort en deux ans, ou il ne la permet pas au denier ſeize, mais quaſi au denier dixſept, ſçauoir eſt en ſeize ans huict mois. Et ſi cela

Defenſion du droict ciuil.

euſt

euſt eſté ſceu, ne ſe fuſt iamais trouué aucun ſi temeraire de oſer blaſmer en ce noſtre droict ciuil, & s'il s'en fuſt trouué aucun, ſa vanité & temerité euſt eſté trop notoire à tous, & n'euſt peu radicquer. Mais eſtant noſtre droict ciuil par ledict inueteré erreur des termes, & de faict diffamé & reiecté de tous en ce regard, facilement ſe ſont faict ouyr & croire à pluſieurs, Aucuns ſophiſtes n'ayans aucune experience ny iugement des negoces & commerces, leſquels ont dogmatiſé qu'vſure eſt abſolument mauuaiſe & illicite, non à cauſe du tort faict à ſon prochain & de la charité offenſée, mais de ſoy, & comme ils diſent intrinſequemment, & quant ores ce ſeroit plaiſir & ſubuention vtile faicte à ſon prochain: & qui plus eſt quand ores ſeroit vne charité publique fondée & inſtituée pour les pauures à ceſte fin, comme cy apres nu. 68.

52 ¶ Voila l'erreur inueteré contre noſdictes loix, commencé par l'ignorance des termes & de l'hiſtoire, & depuis augmenté, dilaté, & aggraué par ſuperſtition, dont ſont venus pluſieurs inconueniens, meſmement deux totalement extremes & oppoſites erreurs.

Deux extremes erreurs. Le premier.

Le premier qu'il eſt licite à vn chaſcun de conſeruer ſon indemnité, & faire paction de recouurer tout ſon intereſt, tant de perte que de gaing, à quelque ſomme qu'il monte, poſé ores que le debteur ne ſoit en demeure quand il y a paction, ou ceſſant paction en cas de la demeure du debteur, & pourueu qu'il apparoiſſe, au moins probablement de la verité & quantité dudict intereſt. Eſt ce pour quelconque cauſe que la pecune ou ſort principal ſoit deu, ſoit à cauſe de vente, ou de reliqua de compte, ou de laiz teſtamentaire, ou de preſt, ou autrement.

Le ſecond erreur,

Le ſecond que s'il n'appert dudict intereſt, il n'eſt loiſible de prendre profit quelconque tant ſoit petit & moderé outre le ſort principal, ſoit qu'il y ait paction ou non, ſoit que le debteur, ſoit en demeure ou non, & ce meſmement quād le ſort eſt deu à cauſe du preſt, auquel cas ſeroit vraye & pure vſure. Et autant en effect en diſent ils, quand ſeroit deu à cauſe de vente ou autre iuſte cauſe quelconque, auquel cas ils diſent eſtre vſure interpretatiue, & conſequemment du tout illicite, ſinon iuſques à la concurrence de ce que ſeroit prouué monter l'intereſt du creancier.

53 ¶ Leſdicts deux vulgaires & fameux erreurs apres l'obtenebration & ignorance de noſdites loix introduicts, ont eſté communément reçeus, & n'ont pas eſté ſans grande apparence toutesfois ſophiſtique. Car le premier eſt fondé ſur vne reigle & ſentence vulgaire, que nul eſt tenu & ne doibt eſtre contrainct faire benefice du ſien, ce qui eſt approuué meſmes par les canons a des Papes & decretiſtes.

a in precariis. 10. q. 2.

Dont s'en enſuit que celuy à qui eſt deu quelque ſomme, n'eſt tenu attendre ou donner delay au debteur, & s'il le faict qu'il en peut prendre recompenſe outre le ſort iuſques à la concurrence de ſon intereſt de perte ou gaing. Pareillement que celuy qui preſte n'eſt tenu preſter, & oultre que ſi en preſtant, ou apres auoir preſté, il y a intereſt qu'il le peuſt exiger, & en faire paction valable iuſques à la concurrence dudict intereſt, & que ladicte paction ſera licite & valable meſmes en cas de preſt, voire dés le commencement dudict preſt auant toute demeure du debteur, meſmes auant l'argent baillé. L'ont tenu non ſeulement les Legiſtes & Canoniſtes, mais auſſi les Theologiens ſcolaſticques au quart dés ſentences diſtinct. 15. quæſt. 2. Et illec artic. 2. maiſtre Iehan Duns dict Leſcot (parce qu'il eſtoit natif Deſcoſſe) vulgairement appellé par les ſiens le docteur ſubtil, & pareillement les autres en leurs ſommes.

Leſcot.

Et le tiennent ainſi, ſoit que ce qui ſe prend pour l'intereſt ſe doiue payer à vnefois ou ſucceſſiuement, voire pour portion à la raiſon du ſort

A principal & du temps. Car ils diſent tous que neantmoins ce n'eſt vſure, attendu que ce qui ſe paye n'eſt pas lucratif, ny pour raiſon de la ſimple attente du principal preſté ou deu: ains pour certain vray intereſt, qui eſt vn autre ſort deu au creancier ſouffrant ledict intereſt pour faire plaiſir, & que ladicte preſtation ou penſion, n'eſt que l'eſtimation & ſatisfaction dudict intereſt, Partant que ce n'eſt vſure, ne choſe illicite & deffenduë, ains licite & permiſe, par ce que l'on n'eſt tenu ſouffrir dommage ou perte pour faire plaiſir.

54 ¶ Icy eſt fondée ceſte fameuſe opinion de Hoſtienſe, que tous, tant Theologiens que Iuriſtes ont ſuiuy, d'vn marchant allant auec ſon argent aux foires, qui eſt requis de preſter ſon argent par aucun, qui

Hoſtienſe.

B luy offre rendre à la prochaine foire ou autre certain terme auec le profit que le marchant euſt peu & pourra faire de ſa negociation par le moyen de ſondict argent pendant ledict temps: & tiennent tous ladicte paction eſtre licite ſans diſtinction de la quantité de la ſomme promiſe pour l'intereſt, mais nous monſtrerons tantoſt que c'eſt vn erreur enorme & pernicieux. Qu'il ſoit contre droict il eſt à preſent notoire, car le droict defend eſtroictement d'exceder les bornes & metes y ſtatuées à vſure ſoit directement ou indirectement, ou par forme de certaine peine, ou ſoubs ombre de probable voire certain & accouſtumé intereſt, ſoit en matiere de preſt ou iuſte marchandiſe & negociation. Et de imaginer que les droicts ayent entendu ſtatuer leſdictes limites & prohibitions pour

C vſure pure lucratiue ſeulement, ſçauoir eſt quand le creancier n'a aucun autre intereſt de n'auoir cependant l'vſage de ſa pecune: c'eſt vn erreur phantaſtic & pueril, ou noſdictes loix ne penſerent oncques,

55 ¶ ains ont cela ſtatué pour certaine & moderée eſtimation & recompenſe du pris de l'vſage de la pecune, & du iuſte & probable intereſt des creanciers. Qu'ainſi ſoit, apres auoir limité l'vſure commune au fur de 6. pour cent par an: le droict permet de prendre par les marchants au fur de 8. pour cent, & n'y a autre raiſon, ſinon qu'vn marchant eſt plus endommagé, & a plus grand intereſt qu'vn autre de n'auoir l'vſage de ſon argent, Il s'enſuit doncques, que les vſures ſont permiſes & taxées de droict en contem-

D plation & pour recompenſe du iuſte intereſt, & pour certaine temperée & commode taxation & appreciation en commun dudit intereſt. Plus non ſeulement en preſt, mais auſſi en toute iuſte negociation, & en propres termes d'vn marchant qui à vendu & liuré ſa marchandiſe à iuſte prix, & que le debteur eſt en faute & demeure iniuſte de payer, Encore, ne permet le droict exceder le taux & raiſon de l'vſure, ſoit directement ou indirectement.

56 ¶ De ſorte que ſi le marchant diſoit qu'il ne veut point d'vſure, mais ſeulement ſon iuſte & vray intereſt, qu'il offre prouuer, monſtroit clairement, qu'il euſt beaucoup plus gaigné en negociant & trafiquant honneſtement de ſon argent, s'il luy euſt eſté

E payé deſlors que luy eſtoit deu: encores ſous ombre de cet intereſt, à quelconque tant grande ſomme qu'il ſoit prouué monter, il ne peut auoir outre la raiſon de l'vſure taxée de droict à vn marchant, quelque paction qui ait eſté faite directemēt ou indirectemēt, qui ne peut valoir outre ladite taxe, de ſorte que ſi le marchant, ſans pour ce vendre plus cher, donnoit gracieuſement vn long terme de payer ſous certaine peine, comme de dix eſcus, ou autre ſomme, au cas que le debteur n'y ayt payé ou parpayé au terme, combien qu'au debteur ſoit acquis profit de ſe pouuoir ioüer ou proffiter cependant de la pecune, & eſtre quitte de tout intereſt ou ſurcroys en payant au terme: Ce neantmoins il ne peut eſtre tenu de payer pour ladicte peine outre la taxe a de l'vſure

a L. Iulianus §. idem Papi. de actio emp. l. ſi de pert. & com. rei vēdi.

legitime, tellement ſi cependant il a payé partie du prix, l'vſure en ſera tant moindre, car il eſt impoſſible qu'elle coure ſi non au fur de l'vſage ou retention du ſort & du temps.

57 ¶ Et combien que ceſte cenſure de droict, en cas de long & notable delay, ſemble inegale & rigoureuſe, parce que le creancier qui s'eſt priué à temps notable de pouuoir exiger ſa pecune, en a tant plus grand & plus iuſte intereſt, & le debteur plus grand & plus ſeur proffit. Et outre que le creancier ſe met en voye auſſi longue que patente de n'en auoir profit quelconque, ſi ne plaiſt au debteur, qui peut euiter tous ſurcrois en payant audict terme, qui ſont deux grandes raiſons, pour leſquelles y a grande & iuſte apparẽce de permettre vn peu plus grande peine que ne ſeroit l'vſure ordinaire: Ce neantmoins les droicts ne l'ont aucunement voulu permettre, & ce pour plus grande & plus iuſte raiſon, ſçauoir eſt affin de ne laiſſer occaſion quelconque de frauder ou exceder la forme legitime de l'vſure & intereſt, taxée par la loy. Si doncques il n'eſt licite l'exceder, meſmes à vn marchant negociant & vendant ſa marchandiſe: s'enſuit qu'il eſt encores moins licite de l'exceder en cas de preſt, & en vn marchant ceſſant en ce regard de negocier, & en lieu de ce faire, baillant ſon argent à profit ſous ombre d'intereſt de ſa negociation obmiſe ou diminuée, comme audict cas de Hoſti. Parquoy ladite opinion commune a eſté trop erronée & inique,

58 ¶ Et auſſi la raiſon naturelle & ſens commun demonſtrent, que poſé que l'vſage de la pecune ait quelque eſtimation ou profit, toutesfois la pecune ſeule ne doit pas tant apporter de fruict, que l'induſtrie & negociation, au moins que la pecune ioincte auec l'induſtrie & negociation. C'eſt donc choſe trop inique & abſurde, que ladite opinion, qui permet de prendre au marchant qui ne faict rien, auſſi grãd profit que probablement il euſt eu toutes charges deduictes, s'il euſt eſté à ſa negociation & marchandiſe, & encores en vn preſt, qui de ſoy doit eſtre liberal & gratuit. Or communément l'on attribue groſſement & probablement la moitié du profit à l'induſtrie, & la moitié a la pecune. Parquoy quant il n'y auroit point de loy & taxe vſuraire, encores ne ſeroit licite à vn (qui en lieu de negocier preſte ſon argent) prendre pour l'intereſt de ſa negociation pour ce obmiſe, que la moitié moins dudit intereſt, toutes choſes deduictes, & non tout l'intereſt. Parquoy non ſeulement eſt iuſte & equitable la cenſure & moderation de nos droicts: mais auſſi ſemble en ce regard grandement haute & aduantageuſe pour les marchans. Car ſelon l'opinion des anciens, a au rapport des marchans & expers, le iuſte probable & plus commun cours de gaing ou lucre des marchandiſes, eſt en negociant de gaigner & augmenter de dix pour cent par an. Et auiourd'huy ne ſera gueres plus, ſi la marchandiſe eſt loyale & loyalement exercée.

a Bal. l. ſi. §. preterea col. 2. C. de iur. dot.

59 ¶ Parquoy l'vſure des marchans ne deuroit cõmunément exceder le denier 20. qui ſeroient cinq pour cent par an, car elle doit eſtre de la moitié moindre que le profit de l'induſtrie actuelle. Et neantmoins le droict leur en baille quaſi deux fois autant, c'eſt aſſauoir à huict pour cent, comme en preſuppoſant taiſiblement que le profit de l'induſtrie, & de la pecune enſemble, pourroit groſſement & communément eſtre à ſeize pour cent par an, dont il s'en faut beaucoup, en le prenant ſelon ce qu'il aduient communément en general, horſmis aucunes particulieres negociations, & les hazars particuliers & toute bararerie & circonuention: Dont appert que les plus gros marchans du monde ne ſe pourroient iuſtemẽt plaindre de ladite cenſure & moderation ciuile, qui ne doit eſtre tranſgreſſée. Dauantage outre ce que ladite opinion commune eſt erronée & inique comme dict eſt, elle eſt grandement pernicieuſe, car c'eſt donner occaſion d'aſſubiettir le monde à treſgriefues & ineſtimables vſures, & de rendre le commerce & vſage de la pecune plus difficile & plus cher, & conſequemment toutes marchandiſes plus cheres, comme l'experience a demonſtré.

60 ¶ Plus c'eſt donner occaſion non ſeulement aux vrays marchans: mais auſſi à vn chacun d'exercer treſ enormes vſures ſans aucun beſoin. Car qui eſt celuy qui ne peut faindre infinies cauſes & pretextes d'intereſts, combien que veritablement n'en ait aucune vraye occaſion ou intention, comme de vouloir mettre ſon argent en acquiſition, ou en ſocieté de marchans, ou autrement? auſſi ſeroit donner matiere aux marchans, meſmement aux riches, ou à ceux qui y auront ja gaigné quelque choſe, de delaiſſer incontinent & abandonner le faict & exercice de marchandiſe, neceſſaire & vtile à la Repub. & en retenant le nom pour ombrage ſeulement, augmenter leurs biens plus que au double par la ſeule marchandiſe du preſt de l'argẽt, qui eſt vraye & formelle vſure, quoy qu'elle ſoit palliée de recompenſe de l'intereſt, & encores matiere de faire pis comme l'experience á trop demonſtré. Parquoy ladicte opinion eſt non ſeulement erronée: mais auſſi pernicieuſe, & qui pis eſt a engendré pluſieurs autres inconueniens prodigieux, qui ſeront tantoſt touchez, apres qu'aurons vn peu diſcuté l'autre ſecond contraire & oppoſite erreur cotté cy deſſus nu. 52.

61 ¶ Cet erreur combien qu'il ſoit extreme, fondé en ſuperſtition, & principalement en peruerſe intelligence d'aucunes ſentences de l'Eſcriture ſaincte, neantmoins eſt tout diuers & differend des deux autres extremes touchez cy deſſus nu. 48 49. Dont l'vn par trop diſſoluë laxité, tient pluſieurs commandements de Dieu pour conſeils, l'autre par trop eſtroite & ſuperſtitieuſe rigidité, prend les choſes à la lettre, & non au but de l'eſcriture, en confondant tout ordre police & ſens commun. Mais l'erreur que voulons diſcuter à preſent ne dict pas que ces mots du Seigneur, preſtez ſans rien en eſperer, ſoyent vn conſeil, ains afferme que c'eſt vn commandement formel, ce qui eſt vray: auſſi ne dit pas qu'il le faille du tout prẽdre à la lettre, ſans qu'il ſoit licite de iamais refuſer ou repeter tant le ſort que toute maniere d'increment, ce que auſſi eſt vray, mais dict ſeulement que le ſeul ſurcrois & acceſſion d'vſure pure & lucratiue eſt prohibée abſolument & indiſtinctement en preſt, & que cela ſeulement eſt prohibé par ladicte ſentence, qui eſt vne autre maniere d'erronée & ſuperſticieuſe peruerſion de vray ſens & but de ladicte ſentence, ce que cy deſſus a eſté aſſez confuté.

62 ¶ Et combien que cet erreur de prime face ſemble fauoriſer aux debteurs, deſtruire & abolir les vſures & vſuriers: toutesfois tant s'en faut, qu'au contraire les pauures debteurs en ont eſté abiſmez & priuez de tout ſecours, & les vſures augmentées & multipliées à leur ſupreme & plus que barbarique extremité. Car au moyen que les bons marchans, & autres honeſtes & loyalles perſonnes, la pluſpart communément craignans conſcience: les aucuns de meilleur iugement que le vulgaire mais toutesfois craignans le ſcandale de la multitude imperite, & d'eſtre appelez vſuriers, & notez de ceſte infamie par ceux meſmes qu'ils auroient ſoulagez, ſe ſont tant les vns que les autres abſtins de ſubuenir à leurs prochains ſous ladite moderée vſure ciuile, ou autre quelconque (ores plus legere) comme du tout illicite damnée & reprouuée par ladicte ſuperſticieuſe opinion: les indigens fruſtrez de ſubuention moderée & legitime ont eſté contraincts vendre leurs anciens heritages à vil prix, & eſtre deſtruicts, ou auoir affaire à treſ meſchans & iniques abuſeurs & expilateurs n'ayans aucune conſcience

ſcience & crainte de Dieu, ne reuerence ou charité A enuers les hommes, par leſquels entre autres par les courtiers & traffiqueurs de ces maudites pertefinances, infinies perſonnes ſoy confians en iceux, dont ils penſoyent achepter quelque ayde, ont eſté du tout ſpoliez & deſtruicts. Et a eſté, & eſt dés long temps la choſe manifeſte par experience, & neantmoins par la meſme ſuperſticieuſe opinion, & par ceux meſmes qui deuoient eſtre la lumiere & exemple de doctrine & meurs, & qui en prenoient la cenſure, ont eſté calomniez pluſieurs gens de bien, qui auoient grandement ſubuenu aux pauures & indigens, ſous ombre qu'ils en auoyent reçeu quelques petits preſens outre le ſort, ſans paction & exaction, & à l'aiſance & commodité de ceux auſquels ils auoient preſté. Et au contraire ont eſté non ſeulement reçeus, mais auſſi B approuuez & authoriſez ceux, qui ſous ombre d'intereſt ou autre couleur, pretexte, & couuerture, ont preſté, & encores preſtent à la plus enorme & eſtrange vſure qui fut oncques entre les barbares, c'eſt aſſauoir à la raiſon de plus de deux ou trois centeſimes, & outre à vſure d'vſure à la meſme raiſon. Leſquels trop enormes abus & inconueniens ont eſté ſi frequens & communément reçeus, que meſmes les liures des Docteurs dudict temps en ſont pleins.

63 ¶ Comme touchant le premier inconuenient appert es Commentaires de maiſtre Pierre d'Ancharan, *a* d'vne entre autres nommé Reynier Bourgeoys de Sées, lequel auoit ſouuent preſté & aydé de ſon argent aux pauures ruſticques & indigens ſans aucun C profit & intereſt, ſinon que les vns en luy rendant le ſort, luy faiſoient quelque petit preſent volontaire ſelon leur capacité les autres qui ne pouuoient ſi toſt rendre au terme, luy faiſoyent ſemblablement quelque petit preſent, & auoient prorogation ou delay du ſort principal, ſans autre paction ny extorſion: Et neantmoins apres ſa mort en fut pourſuiuy comme vſurier par l'Eueſque de Sées, & nonobſtant l'oppoſition deſdits pauures ruſtiques qui s'oppoſoyent au procés comme iniuſte & inique, diſans n'auoir iamais trouué vn meilleur homme, & plus charitable, & bening ſubuenteur en leurs affaires, que ledit defunct, & qu'ils y auoyent intereſt, tant pour le gré & gratitude qu'ils luy deuoyent, que afin que autres bõs perſonnages ne fuſſent deſtournez & empeſchez leur faire pareil ſeruice & ſupport, fut neantmoins du conſeil dudit Ancharan, auquel le procez fut communiqué, la memoire dudict defunct damnee & infamée, & declaré vſurier mental, car au moyen qu'il n'y auoit aucune preuue de paction ou extorſion d'aucun profit, ains pluſtoſt apparoiſſoit du contraire, il n'eſtoit poſſible le declarer vſurier actuel ou ſimplement, parquoy fut declaré vſurier mental, parce que l'on preſumoit qu'en preſtant ſi ſouuent ou prorogeant le terme de payer, il auoit en eſperance que l'on luy feroit leſdits petits preſents, leſquels auſſi il auoit prins de ceux qui luy auoyent volontairement offert. Conſequemment condamné, ou ſes heritiers à reſtitution, non à ceux qui auoient baillé, parce que volontaire- E ment & ſans aucune paction & exaction, l'auoyent faict: Ains aux autres pauures ou choſes pieuſes comme l'Eueſque l'aduiſeroit.

a Rep. c peccatum col 21 & rep c peccati vermis. q i. col. 6 de reg. iur. in 6.

64 ¶ Et quant à l'oppoſite erreur, les liures deſdicts Docteurs en redondent, tellement qu'il y a pluſieurs conſeils *b* meſmes des plus doctes & fameux d'entre eux, ſur les traictez, ſtatuts, & pactions faicts par les Marquis de Mantoüe & autres ſeigneurs d'Italie chacũ en ſon deſtroict auec les Iuifs, par leſquels traictez moyennãt certain gros tribut qu'ils en prennent, permettent audits Iuifs, preſter à vſure à leurs ſubiects, & d'en tenir bancque publicque, non ſeulement d'vſure, mais auſſi d'vſure d'vſure, & icelles vſu- A res, & vſures d'vſures, exercer & exiger. Et ſçauez vous à qu'elle quantité? c'eſt (comme ils recitent iuſques à la ſomme de ſix deniers pour liure par chacun moys. Et plus permettent aux creanciers ſtipuler pareilles vſures deſdictes vſures, à commencer à courir de terme en terme qui eſt apres chacun moys. Et encores d'eſtre dés le commencement du preſt ſaiſis de bons gages exploictables, montans non ſeulement iuſques à la valeur du ſort principal, mais auſſi encores autant ou plus que pourront monter les vſures & les vſures d'icelles, iuſques au temps auquel eſt promis rendre & payer le ſort, auec leſdictes vſures, & vſures d'icelles, & permis au creancier de vẽdre pour ce leſdits gages. Et au cas que leſdits creanciers ſe vueillent contenter de ſimple hypothecque ſpeciale B & generale des biens du debteur, ſans eſtre ſaiſis de gaiges: Leur permettent prendre pour chaſcun moys huict deniers pour liure, auec vſure d'vſure à meſme raiſon & auec paction de pouuoir par le creancier faire vendre à ſon plaiſir les biens immeubles du debteur de trois moys en troys mois, ſi le debteur demeure ſeulement en trois moys d'arrerages de payer leſdites vſures, & vſures d'icelles.

b Alex. conſ. 2. conſ. 2. conſ 107. lib. 2. conſ 8. lib 6.

Vſures des Iuifs.

Anatociſme menſtrual.

65 ¶ N'eſt ce pas la plus execrable & desbordée vſure qu'il eſt poſſible de penſer? Car au premier cas, ce ſont deux centeſimes & demie continuellement courantes dés le commencement du preſt, qui doublent le ſort principal en trois ans & quatre moys, Et outre y a pareille vſure d'vſure, cõmençant à courir & à multiplier de moys en moys, qui fait que les C deux vſures ſeront bien pluſtoſt égales au ſort principal. Qui en voudra promptement ſçauoir le calcul par le menu (parce que ie ne m'y veux arreſter) recoure, ſi bon luy ſemble, à l'arithmetique de frere Iehan de l'Hortie Eſpagnol, de l'ordre mendicant de Dominique, ou il diſcute curieuſement, & figure pluſieurs tels exemples comme frequents en practique & monſtre que leſdicts abus ont eſté & ſont ſemblablement practiquez & tolerez en Eſpagne. Et neantmoins cependant ledict creancier eſt ſaiſi de beaucoup plus, pour ſe payer par ſes mains, tant des deux vſures que du ſort au bout du terme. Et au ſecond cas courent dés le commencement du preſt trois centeſimes, auec la tierce partie d'vne centeſime, qui D doublent le ſort principal en deux ans & demy, & de moys en moys commence à courir & prouigner pareille vſure d'vſure, qui faict bien pluſtoſt doubler le ſort principal. Et neantmoins peut le creancier faire vendre les immeubles du debteur de trois moys en trois moys par faute de payer les arrerages de l'vſure, & de l'vſure de l'vſure, Qui n'auroit horreur de cela?

Iehan de l'Hortie.

66 ¶ Et neantmoins il a eſté ainſi faict & practiqué par toute l'Italie, ſinon que les ſeigneurs ou tyrans ne l'ont pas voulu permettre communément aux particuliers: mais ſeulement, comme ſi la prohibition d'vſure eſtoit vne illuſion de peuple, & vne vraye retz pour faire tomber les deniers du peuple au fiſque des ſeigneurs, comme non ſubiects à ladite prohibition, E & la pouuants relaſcher moyennant gros butin à qui leur plaiſt, mais diſ-ie donc ſeulement à ceux (comme aux Iuifs) auec leſquels ils ont fait tel cruel monopole pour manger & deſtruire leurs pauures ſujects. Et pour plus authoriſer leuſdicts monopoles, & obuier au ſcandale & murmure du monde par pretexte de religion, les ont faict confirmer par les Papes, qui ne l'ont pas faict ſans en auoir partie du butin. Veus leſquels ſtatuts, & pactions, bulles confirmatiues des Papes, procés fulminez ſur icelles par les Eueſques executeurs d'icelles, qui en auoyẽt auſſi en leurs eſpices, Leſdicts Docteurs eſdicts lieux apres longues & laborieuſes diſputations, concluent que c'eſt choſe licite, que leſdits ſtatus & pactions vallent

& obligent, que leſdits Seigneurs ne les peuuent plus reuocquer, ny moderer leſdits vſures. Et n'ont eu honte de dire & dogmatiſer que le Pape ha puiſſance de faire que peché ne ſoit point peché *a*.

a Alex conſ. 8. num. 6. lib. 2.

67 ¶ Et outre ont adiouſté que combien qu'en certaine telle paction ou permiſſion faicte entre le ſeigneur & les Iuifs, n'ayt eſté dit ny exprimé, que leſdicts Iuifs puiſſent ſtipuler & exiger pareilles vſures d'vſures, que neantmoins cela s'entend auoir eſté permis, comme s'il eſtoit exprez és articles deſdits ſtatuts, attendu que la couſtume eſt telle communément en Italie de permettre par tels ſtatuts telles vſures, auec pareilles vſures d'vſures. O captiuité miſerable ou le monde eſt tombé pour ſes pechez aueuglé, ayant ignoré, & en ignorant meſpriſé noſdictes loix, Et eſt choſe abominable que non ſeulement les Papes ont (B) approuué & authoriſé tels abus & monopoles contre tout droict diuin & humain, & contre le ſainct Concile de Nice : mais auſſi eux meſmes les ont practiquées & exercées en leur nom & à leur profit, tant par eux que par leurs legats ou vicaires *b* & inſtiteurs, comme il appert à Rome & en Auignon. Et par cideuant pluſieurs puiſſants prelats *c*, Et en ſont les liures plains. Encores auiourd'huy le practiquent pluſieurs ſeigneurs en Eſpagne, ne voulans imiter l'exemple de Philippe Auguſte, & autres Roys de France, qui n'ont voulu ſouffrir tels abus ne faire profit de telle ordure & expilation de leurs ſubiects, & pour ceſte cauſe en ont chaſſé les Iuifs.

b Philipp. Corneus conſ. 159 lib. 3

c Conrad tract. de contract. q. 27.

Philippe Auguſte.

68 ¶ Pour auſquels abus aucunement obuier, & redimer les pauures deſdictes intolerables vſures des Iuifs, auec leſquels à l'expilation du peuple colludoient leſdicts ſeigneurs d'Italie, princes deſloyaux compagnons des larrons, comme dit Eſaye chap. 1. Aucuns particuliers gens de bien, meus de pitié, ont erigé en pluſieurs lieux d'Italie comme vne fondation aſſemblée de pluſieurs aumoſnes, appellé mont de pieté, parce que cela eſt deputé à l'vſage des pauures, ſous la garde de certains gens de bien à ce eſleus, pour de la pecune & fond dudict mont, faire preſt aux pauures & indigens, ſelon leur qualité, & capacité dudict mont, iuſques à certain, bon, & competant terme, & ſous quelque gage ou ſeureté de rendre le ſort principal auec profit d'vn denier pour liure par chacun moys, Mais quoy ? ceſte tant ſaincte & loüable fondation n'a pas eſté ſans cauillateurs & diffamateurs, non plus que noſdictes loix, car ce ſont trouuez aucuns tāt ineptes, & prepoſteremment ſcrupuleux theologaſtres, qu'ils l'ont reprinſe de vice & prauité vſuraire, entre autres Maiſtre Thomas de Viou *d* Caietan, depuis Cardinal fameux, lequel apres en auoir fort longuement & angoiſſeuſement diſputé, finalement conclud eſtre choſe vſuraire, illicite, & inexcuſable en conſcience, nonobſtant quelconque approbation de ſuperieur. Voila d'autre part la chanſe retournée à ladicte premiere oppoſite & erronée ſuperſtition, Mais nous diſons, que tant s'en faut que ladicte fondation & inſtitution ſoit illicite & contienne aucun vice, que c'eſt choſe ſaincte, loüable, & acte de charité, car combien qu'il y ait vraye & formelle vſure, veu qu'il y a preſt formel, dont le ſort ſe peut repeter auec l'vſure, toutefois ladicte vſure n'eſt aucunement contre le droict diuin, car ce n'eſt pas vne morſure, comme la ſaincte eſcriture appelle vſure en Hebrieu neſchech, c'eſt à dire mors ou morſure, ains c'eſt vne beneficence miſericordieuſe. Dauantage ladicte vſure n'eſt pas pour le profit de celuy qui preſte : ains pour le profit des pauures, c'eſt à ſçauoir pour entretenir les gardes miniſtres & autres frais pour la conſeruation du fonds à l'vſage de tous autres pauures preſens & aduenir. Et quant au droict ciuil & politique, ladite vſure n'eſt qu'au denier 10. qui eſt ſi legere & moderée, qu'elle a eſté

Mont de Pieté.

d en ſon traicté de Monte pietatis.

(A) loüée meſme par les Satyriques *e*. 69 ¶ Vray eſt que l'eſcriture ſaincte eſt pleine de paſſages prohibitifs & execratifs de l'vſure, Mais ils s'entendent de l'vſure qui offenſe la charité, ſoit par l'excés des limites de loy, ou ordonnance politique moderée, ſoit dans leſdicts limites, enuers ceux auſquels conuient aumoſne ou preſt gratuit, ou en abuſant autrement. Auſſi tous leſdits paſſages vſent de termes ſignifians morſure, ou dol, fraude, detriment, dommage, impoſture, ou deception, comme ſouuent ces mots Hebrieux neſchech, Toch, Tharbith, Parquoy les contracts moderez, meſmes de l'vſage ou loüage de la pecune, neceſſaire en la vie ciuile, ne ſont prohibez par la ſaincte eſcriture, entre ceux auſquels eſt licite negocier. Laquelle choſe ignorans pluſieurs indoctes ſcripteurs & preſcheurs, non ſeulement ont faict iniure à noſdictes loix ciuiles, qu'ils ont follement arguées d'impieté, non ſeulement ont deſtourné & iniurié pluſieurs qui loyaument euſſent, ou ont ſubuenu aux indigens, comme deſſus nu. 63. Mais auſſi ont induit & prouoqué pluſieurs debteurs à eſtre ingrats, deſloyaux, iniurieux & calomniateurs enuers leurs creanciers, & à tomber és vices & ſcandales que l'Eccleſiaſtique, chap. 29. Reprend és debteurs ingrats & deſloyaux, diſant.

e Perſius ſyr. 5.

Contre les trompeurs.

Pluſieurs ont eſtimé le preſt comme vne choſe trouuée, *f* & apres ont faict faſcherie & moleſtie à ceux qui les ont aydez.

f Comme vne eſpaue acquiſe à l'inuenteur.

Iuſques à ce qu'ils ayent prins & receu, ils baiſent les mains de celuy qui leur donne, & humilient leur (C) voix en promeſſes.

Mais au temps de rendre ou payer, ſeront en demeure, demanderont delay, parleront paroles de faſcheries & murmures, ſe complaignans des difficultez du temps.

Et ſi ores ont puiſſance de rendre, ils y repugneront & tergiuerſeront à leur pouuoir, à grand peine rendront-ils la moitié, & le compteront comme choſe trouuée.

Et ſi ne fraudent le creancier de ſa pecune, ils le tiendront pour ennemy, ſans cauſe, & luy rendront vilenies & maledictions, & pour honneur & benefice, iniure & contumelie.

Pluſieurs ont laiſſé à preſter non par malice, mais (D) craignans eſtre ſans cauſe fraudez ou trompez.

Ce ſont les propres termes de l'Eccleſiaſtique, qui neantmoins commande vſer de pitié & miſericorde, enuers celuy qui humblement ſans fraude remonſtre ſa pauureté, & pour icelle ne ſe retirer de luy faire aumoſne en ſa neceſſité, & pluſtoſt perdre l'argent que la charité. Comme auſſi commande au debteur rendre, & ſoy porter loyaument enuers ſon creancier. Des paroles ſuſdictes ſemble deriuer vn vieux Prouerbe, que i'ay ſouuent ouy alleguer à mon hoſte, lors que i'eſtois ieune eſcholier à Orleans, qui eſtoit tel, ſi i'ay preſté à vn ingrat : ie ne l'ay pas receu. Si ie l'ay receu, non tout, ſi tout non tel, ſi tel d'amy i'ay acquis ennemy. Ce qui n'eſt dict, que contre les trompeurs & ingrats, qui ſont ſouuent cauſe d'y faire perdre les gens de bien.

Vieux prouerbe.

70 ¶ Auant que venir aux queſtions particulieres, eſt neceſſaire de parler vn peu des vſures des (E) banques de Lyon, leſquelles auparauant enuiron vingtcinq ans, eſtoient moderées & tolerables. Car (comme i'ay entendu d'aucuns anciens banquiers) enuiron ledict temps : & auparauant, elles n'excedoient communément huict pour cent par an : mais depuis peu à peu ſont augmentées & encheries iuſques au double, & plus. Tellement que i'ay veu pluſieurs de leurs contracts ou cedules faicts y a dix ou douze ans portans paction de profit de 16. pour cent par an ou plus. Et me ſouuient en auoir veu vne miſſiue (qu'ils appellent commiſſion ou mandement) dattée

Vſure des bancques de Lyon.

de l'an. 1538. par laquelle certain marchand Toloſain, qui requeroit ce preſt, qu'ils appellent prouiſion, ou grace, & depoſt, ou change, à vn banquier de Lyon, reputoit grace que ledict banquier ſe contentaſt de quatre & vn quart pour foyre, qui reuiennent à dixſept pour cent par an : ou ſinon le prioit qu'il luy donnaſt à quatre & vn tiers pour foyre, qui reuiennent à 17. vn tiers par an : ou ſinon quatre & demy pour foyre, qui reuiennent à 18. pour cent par an, Et ainſi fut lors faict & depuis payé & ſatisfaict à ce dernier prix, ſans ce que le marchand s'en ſoit iamais plaint, comme il m'eſt apparu, Et pluſieurs autres cas ſemblables, leſquels excés & abus i'eſtime eſtre procedez à l'occaſion des grandes & longues guerres, & diſſentions ſuſcitées par l'ambition & conuoitiſe de dominer, de celuy qui s'efforce par toute occaſion cautelle & pretexte, mettre tout ſous ſa monarchie tyrannique. Or bien eſt vray que ces modernes vſures deſdictes banques, ainſi que dés & depuis dix ans ſont hauſſées & notoirement practiquées & vſitées, ne ſont pas encores ſi exceſſiues & barbariques que les ſuſdictes, qu'ont practiqué les tyrans d'Italie ſur leurs ſubiects, car premierement elles ſont communément moindres de plus de la moitié, car bien ſouuent elles n'excedent gueres qu'vne centeſime & vn tiers, qui eſt à quatre pour cent par foyre, qui eſt à dire quatre fois l'an, ou de trois mois en trois mois, que ſe tiennent leſdites foyres de Lyon, & eſt ſeize pour cent par chacun an. Aucunefois plus comme, 4. ¼. ou 4. ⅓. pour cent par chacune foyre. Et le plus haut communément eſt 4. ½. qui eſt vne centeſime & demie, qui reuient à dixhuict pour cent par an. Secondement elles ſont ſimples, & n'y a aucune vſure d'vſure, au moins quant à preſent ie les ſuppoſe telles, & ne veux penſer ny preſumer qu'il y ayt duplicité d'vſure s'il en appert. Tiercement les termes de contraincte & vendre biens ne ſont pas ſi cours ne ſi precipitans comme eſdicts ſtatuts dont cy deſſus nu. 64. Ce neantmoins ie dy qu'elles ſont infames exceſſiues & illicites. Car premierement combien que noſtre droict ciuil ayt eſté iuſtement corrigé & abrogé, en tant que trop indifferemment permettoit exercer & faire profeſſion d'vſure à chacun particulier : toutefois ſelon l'opinion meſmes de tous les Docteurs tant Theologiens que Iuriſtes, il n'eſt aucunement corrigé ny abrogé, entant qu'il prohibe ou reſtrainct les vſures. Or de droict l'vſure commune ne peut exceder. 1. ½. pour cent en trois mois, ou 6. par an. Parquoy leſdicts banquiers, s'ils ne ſont actuellement marchands exerçans autre iuſte negociation que ladicte marchandiſe d'argent, ne peuuent prendre outre. 1. ½ pour foyre. quand ores n'agueres & dés long temps auparauant auroient exercé grande & loyale marchandiſe, tant par mer que par terre Laquelle s'ils exercent encores, ou autre iuſte negotiation, ne peuuent prendre outre 2. pour cent par foyre, comme monſtre la figure cy deſſus nu. 25. Et neantmoins ils prennent deux fois plus, quand ores ils prennent moins, ce qui eſt du tout reprouué de droict auec note d'infamie.

Argentiers anciens.

71 ¶ Et ne faut icy que leſdicts banquiers ſe blandiſſent aucunement eux conferans aux argentiers anciens, car il y a bien grande difference, parce que leſdicts argentiers anciens auoient pluſieurs autres groſſes charges qu'ils ſupportoient, parquoy auoient pluſieurs priuileges, que ne meritent leſdicts banquiers, qui ne vacquent qu'à leur ſeul profit particulier. Et encores auſdicts anciens argentiers n'eſtoit loiſible de prendre plus grande vſure que 8. pour cent par an, conſequemment encores moins eſt loiſible auſdits banquiers de l'exceder. Toutesfois s'ils ſe contentoient de 2. par foyre, ou de 8. pour cent par an, comme leſdicts anciens argentiers, ie ne les voudrois reprendre, combien que cela excedaſt quelque peu les limites de droict comme dict eſt. Et me ſemble que cela leur pourroit bien eſtre, non ſeulement licitement, mais auſſi loüablement permis & octroyé, Et qu'auec les moderations de droict, ſup. nu. 23. 24. Ce ſeroit choſe vtile à la republique D'auantage pour le ſainct Concile de Nice, receu & approuué de toute l'Egliſe Catholique, l'vſure centeſime ou plus haute eſt iuſtement damnée & reprouuée, comme choſe orde & illicite. Parquoy les vſures de Lyon, & ſemblables, montans ou excedans ladicte centeſime ſont infames, illicites, & intolerables, nonobſtant la couſtume, qui n'eſt autre choſe que aggrauation & multiplication d'abus. Et outre, le ſens commun & experience demonſtrent, que ladicte vſure de banques, qui double le ſort principal en cinq ou ſix ans, eſt trop exceſſiue & enorme, & que y conuiennent & s'adaptent les termes de la ſaincte eſcriture, qui appelle l'vſure morſure, conſequemment eſt defendue par la loy diuine, qui defend toute enorme ſupergreſſion, & ſignamment celle d'vſure.

Concile de Nice.

72 ¶ Il me ſouuient auoir pluſieurs fois remonſtré ledict excés & abus à aucuns perſonnages d'authorité, & que c'eſtoit mal faict de le tolerer : leſquels m'ont reſpondu que la choſe auoit eſté bien diſcutée au Conſeil, & qu'on auoit trouué eſtre neceſſaire le tolerer pour le bien & neceſſité publique, parce qu'il eſt notoire que ſouuent aduiennent à d'aucuns non ſeulement marchands, mais auſſi à d'autres, certaines neceſſitez, comme pour euiter vne groſſe peine, ou commis, ou pour certain rachapt, ou retraict d'heritage, qui ne ſouffrent aucun delay, & qu'il n'eſt pas facile de trouuer ſi promptement argent à rente, comme il ſe trouue eſdictes banques, qui eſt partant choſe non ſeulement neceſſaire, mais auſſi vtile & commode, quand l'on n'en a affaire que pour vn brief delay : mais ie dy que ce ſont palliations & excuſes en pechez, car premierement c'eſt vne amorce à deſtruire continuellement & haſtiuement pluſieurs gens comme l'experience a demonſtré, & demonſtre, que pluſieurs de ceux qui y recourent (ce qui n'eſt pas ſans gros gages) les perdent bien ſoudain, & aucunefois en ſont deſtruicts, ſans pouuoir auoir expedié leur affaire dans le terme qu'ils eſperoient, tellement que ce dont deuoient payer le principal, ne ſuffiſt à payer l'vſure, laquelle touſiours croiſſant, croit & aggraue la pauureté d'iceux, & finale impoſſibilité d'eux acquitter, comme ſouuent aduient, & que gens conſtituez en vrgent affaire, ſont faciles à eux expoſer en tel peril & hazard. Secondement ie dy que ſi leur eſtoit permis & limité comme aux anciens argentiers d'vſer du bes legal, qui eſt à 8. pour cent par an, ſans l'exceder, auec les autres moderations de droict ſup. nu. 23 24 ſans le permettre ſi indifferemment à tous autres, comme le droict le permettoit, l'on y en trouueroit auſſi facilement ſans l'amorſe & danger ſuſdict, que l'on trouue à trop plus cher prix. Comme auſſi du temps de Iuſtinian le grand, & floriſſant l'Empire Romain qui eſtoit tres-ample, & que le faict des marchandiſes eſtoit plus ample & plus librement eſpandu par diuerſes nations, que n'a eſté depuis, s'en trouuoit communément au prix dudict bes, és mains deſdicts anciens argentiers, & conſequemment encores à plus vil prix és mains de pluſieurs particuliers, comme l'hiſtoire de nos loix monſtre par notorieté euidente. Et auec ce ladicte moderation faicte, leſdicts banquiers en pourroient vſer en bonne conſcience, ſans contreuenir à tout droict diuin & humain, &

aux ſaincts Conciles. Et ceſſeroient leſdicts abus des A oppreſſions, & ſeroient le peuple, & la republique, & le cours & ayſance des marchandiſes grandement ſoulagez.

73 ¶ I'ay depuis entendu qu'aucuns font encores pis, & n'agueres ay veu certains contracts du mois d'Avril l'an 1559. de deux banquiers de Lyon, que ne nommeray point, promettans fournir à vn banquier de Paris, tout l'argent qu'il faudroit à Rome pour l'expedition des bulles d'aucunes Eueſchez & Abbayes de ce Royaume, payement des damnées annates, iuſques à la ſomme de dix mil eſcus, iuſques à ſix ans prochains enſuiuans, à la charge de leur payer les changes & intereſts de tout l'argent qu'ils auroient baillé ou faict bailler, à la raiſon de dix pour cent de foyre en foyre, en quelque temps que ce fuſt, tant de paix que de guerre, & à faute de payer de foyre en foyre de tous deſpens dommages & intereſts, meſme que ou faute y auroit de payer leſdicts intereſts pour l'argent ja baillé, qu'ils ne ſeroient tenus fournir le reſte, qui eſt vſure la plus enorme & barbarique qui fut oncques, car outre les clauſes extorſiues, elle comprend trois centeſimes & vn tiers de centeſime, lequel abus eſt ſi exorbitant qu'il merite le contract eſtre annullé & de tout compter au ſort principal, auec peine arbitraire, il a fallu adiouſter cecy, car leſdicts abus multiplient trop lourdement, & n'ont leſdicts vſuriers honte les ſouſtenir en iugement, voire beaucoup outre le double du ſort, comme ſi leſdictes vſures n'eſtoient ſubiectes à l'ancienne & perpetuelle limitation de droict de n'exceder le double. Ie laiſſe à dire que les aucuns n'ont honte, & ne font conſcience conuertir leſdicts intereſt en ſort, & en prendre nouuelle vſure, qui eſt choſe trop execrable & infame, Et neantmoins, s'appellent Nobles, en faiſant leurſdictes traficques, qui ſont les plus vilaines, mechaniques & infames du monde: Aucuns pallient leurs excés, ſous ombre qu'ils ſe dient prendre l'argent d'autruy à intereſt, Parquoy leur en faut d'auantage, & l'appellent contrechange, mais ils l'appelleroient mieux ſeconde vſure, qui eſt encores pis qu'vſure d'vſure. Car en vſure d'vſure, la ſeconde ne commence à courir qu'apres le terme de la premiere eſchelle, mais icy toutes deux commencent à courir à meſme inſtant dés le commencement, c'eſt à ſçauoir tant le profit que le creancier ſe dict deuoir à celuy dont il a prins l'argent, que le profit que le creancier veut en ſon nom ſurgaigner, & n'eſt que multiplication de plus grands abus & execration. Toutesfois le ſimple change en ſoy ſans fraude & excés eſt choſe licite & honneſte, car ce n'eſt que le ſalaire des frais vacation & peril du port de l'argent ou commutation d'iceluy d'vn lieu à autre, ou ſalaire de choſe à ce equipolente, comme de prendre deux pour cent pour faire tenir de Lyon mil eſcus à Rome, ou ailleurs, ou peu plus ou peu moins, ſelon la diſtance des lieux, & danger des paſſages, ſans autre vſure ou intereſt, deduit ou ſuppleé ce que les eſpeces eſquelles le ſort ſe doit rendre, valent au lieu deſtiné plus ou moins que au lieu dont commence le port. Ie laiſſe auſſi leurs iargons & diſtinctions de change real, fict, & ſec, rechange, & contrechange, car auſſi changent ils par temps leurs termes & dictions, afin que chacun ne cognoiſſe ſi facilement leurs excés & abus, dont (la verité du faict cogneuë) ſera facile de iuger par ce que deſſus.

Contrechange.

Simple change.

74 ¶ Quelqu'vn m'a voulu donner vne autre palliation, iuſtifiant par accident ladicte tolerance à cauſe des grandes vſures d'Italie, & qu'au moyen d'icelles, l'on ne peut mettre bride aux banquiers de Lyon, car incontinent ils porteroient leur argent à Genes, ou autre lieu ou y auroit plus grande vſure & ne ſe trouueroit argent de banque en France mais ie dy que c'eſt le contraire, car ſi l'vſure eſtoit moderée & reduite au droict, au moins au bes legal, és banques de Lyon, les autres plus chers vſuriers des autres pays ſeroient delaiſſez, & tout le profit viendroit à Lyon, on ſe trouueroient touſiours aucuns qui ſe contenteroient du profit legal, & c'eſt le vray moyen de faire ceſſer par tout les vſures enormes & improbes, comme auſſi le noble exemple d'Alexandre Seuere eſt iuſtement loüé & magnifié, lequel preſtoit au trient, qui eſt le denier 25. Pour par ceſte voye induire les gens à plus grande moderation d'vſure, qui n'eſt peu eſtre faicte par loy & commandement. Ie n'ignore pas, que aucunefois B vn gros Prince hauſſe l'vſure ou prix de l'argent deſdicts banquiers, & le prend luy meſmes, non qu'il en ait affaire, ſinon pour attirer à ſoy pour vn temps toutes les finances & argent des banques, pour en fruſtrer ſon ennemy en temps de guerre: mais ladicte ruze de guerre, qui eſt vne ſubtilité extraordinaire & accidentale, ne ſe peut tirer en argument ny en conſequence, & n'a rien commun auec la doctrine, loy politique, ny à la iuſtice, & loyal prix de l'vſage dudict argent.

75 ¶ Auſſi pour l'accident, neceſſité, ou vtilité meſmement ſinguliere ou extraordinaire de celuy qui emprunte, ne ſont les vſuriers excuſez d'exceder les bornes & metes de la loy. Et en plus fortes termes n'eſt licite à ceux qui vendent & deliurent C leur loyale marchandiſe, hauſſer le prix pour l'vtilité & neceſſité, non commune, mais ſinguliere de celuy qui achepte. Mais pour faire ladite reformation ou moderation deſdictes vſures de Lyon, Il ne faudroit pas appeller au conſeil ceux, ou leurs parens, ou alliez, qui occultement participent au profit & larrecin deſdictes banques, & y mettent ſouuent de l'argent qu'ils ont deſrobé au Roy ou au peuple. Ie n'entends pas toutesfois cependant & auant la moderation reſtituée, iuger ou condamner la conſcience d'vn chacun particulier, comme de ceux qui vſent à la bonne foy de ceux qu'ils voyent eſtre permis ou toleré par leurs Superieurs, & ce auec ceux qui y ſurgaignent par leur marchandiſe ou autre licite negotiation, comme auec le facteur D du Roy de Portogal a, & non auec ſurpriſe ou deſtruction d'autruy.

a Au liure latin num. 506.

76 ¶ Par ce que deſſus, appert à tous, que la marchandiſe ou commerce d'argent, qui eſt à dire de l'vſage de l'argent d'autruy, eſt neceſſaire en la Rep. & vie ciuile, & que le prix d'iceluy vſage, qui n'eſt autre choſe qu'vſure, doit eſtre taxé de taxe moderée non exceſſiue, Et en ce faiſant, quoy qu'ayent dit & eſcrit pluſieurs Sophiſtes ignorans les termes & les choſes dont eſt queſtion, eſt licite, pourueu qu'il n'en ſoit mal vſé par ceux ou enuers ceux qu'il n'appartient. ℥ nu. 10. autrement non.

Commerce d'argent.

77 ¶ Il pourroit icy ſembler à d'aucuns que ie tendiſſe à reſtituer en commun l'vſage des vſures de droict ciuil, parce que i'ay monſtré euidemment leur E temperature & moderation, mais il s'en faut beaucoup, car ce que i'ay dict a eſté pour deſcouurir la verité des choſes long temps cachées & deſguiſées, & pour elucider, confuter & fuyr les extremitez d'erreurs palliez de fauſſe apparence de iuſtice ou de religion. Au ſurplus ie ne fus oncques & ne ſuis d'aduis, de laſcher la bride à r'appeller & permettre en commun l'vſage des vſures ciuiles, car combien qu'elles ſoient en ſoy fort temperées, toutesfois tant la permiſſion conuentionnelle, que l'introduction taiſible faicte par leſdictes loix, eſtoient & ſeroient trop generales & captieuſes. Du premier en appert, car de permettre indifferemment à chacun, en toute

L'incommodité d'vſures de droict.

debte, meſme de preſt formel, & encores dés le commencement du preſt, de ſtipuler vſure à 6. ou 8. pour cent par an, ce ſeroit vne occaſion ouuerte de remplir tout le monde d'vſures, & d'inquiner la pureté & honneſteté du pur & loyal preſt, qui eſt vn contract liberal fort neceſſaire entre les hommes, & eſt l'intereſt de la Rep que la frequence dudict contract ne ſoit exilee ou inquinee, comme ſeroit ſi les vſures ciuiles auoient communément lieu. Car au moyen que la charité decroiſt touſiours & la malice s'augmente entre les hommes, finalement aduiendroit qu'en lieu de preſter (qui eſt vne officioſité & liberalité tres-honneſte, pourueu qu'elle ſoit faicte à ceux qui en ont iuſte indigence, & non à ceux qui en veulent abuſer, ou qui ſeroient en danger d'en eſtre corrompus, comme prodigues & bien ſouuent enfans de familles) ſeroit indifferemment exercee vne ſordide negociation feneratoire & vſuraire, & pluſieurs autres inconueniens qui peuuent aduenir & multiplier de trop grande licence & frequence d'vſures.

78 ¶ Quant au ſecond qui eſt de l'introduction ou cours taiſible, le droict ciuil auoit introduict en la pluſpart des contracts, qui ſont les cognominez de bonne foy, & és ſommes deuës par teſtament ou derniere volonté, que par ſimple ceſſation de payer ſans ſommation ou interpellation expreſſe, courroit vſure à 6. pour cent par an, qui ſeroit choſe captieuſe, car chacun tour & quaſi en toutes negoces, pluſieurs ſans en eſtre aduertis, meſmement heritiers, nonobſtant leur iuſte ignorance, pourroient par ſucceſſion de temps eſtre enueloppez en grande ſomme d'vſure.

79 ¶ Bien eſt vray que ces raiſons & conſiderations n'ont pas cauſé l'abrogation ou deſaccouſtumance deſdictes vſures ciuiles, Ains le deluge & inondation des Barbares, naufrage des bonnes lettres & ſciences qui s'en eſt enſuiuy, ont cauſé l'oubliance & ignorance des termes, ſentences, & proportion deſdictes loix en ce regard leſquelles neceſſairement en ont eſté delaiſſez comme ſi iamais n'euſſent eſté. Et par meſme moyen au lieu de la permiſſion limitee & commenſuree du droict ciuil, a ſuccedé l'effrenée licence d'exercer & exiger vſures & ſurcrois plus que barbariques, tant ſous couleur & paliation d'intereſt, que par vſure formelle. Et au lieu de la reſtriction & prohibition preciſe du droict ciuil, prohibent eſtroictement toute vſure hors leſdicts limites commenſurez, a ſuccedé & regné la ſuperſtition erronée de l'vſure illicite de ſoy en cas de preſt. Conſequemment de la nullité & impieté de noſdictes loix en ce regard.

80 ¶ Or combien qu'à preſent la verité ſoit reuelée contre leſdicts deux extrémes erreurs, toutefois ſi n'eſt-il neceſſaire, ny auſſi, ſelon mon aduis expedient, reduire generalement & en commun vſage la forme des vſures ciuiles, tant pour les cauſes n'agueres dictes, que pour les incommoditez & dangers procedans des mauuaiſes mœurs des hommes touchées cy apres nu. 91. 92. Vray eſt qu'il eſt neceſſaire & vtile d'auoir, permettre, & limiter quelque maniere ou eſpece de fenerer, tant pour redimer que recompenſer commodément l'vſage de l'argent d'autruy, fort neceſſaire en la vie ciuile, non ſeulement pour l'exercice & conduitte des commerces & negociations: mais auſſi pour infinis affaires particuliers ſouuent occurrens, mais ſela ſe peut faire en autre forme plus commode que celle du droict ciuil, & moins participant de l'vſure formelle, comme par vente & conſtitution de rente ou penſion racheptable à touſiours, quand bon ſemblera au debteur, qui ſont,

81 ¶ nos rentes vulgaires qu'on appelle volantes, que le vulgaire eſtime eſtre vne inuention nouuelle trouuée long temps apres l'obtenebration des lettres & loix, & auoir prins force par quelques extrauagantes des Papes: Mais il n'eſt pas ainſi car ie treuue que dés le temps de Iuſtinian le Grand, ces rentes ont eſté inuentées & practiquées, & confirmées par ledict Iuſtinian a & declarées eſtre vne eſpece diſtincte de l'vſure formelle du preſt. Auſſi par leſdictes extrauagantes. La premiere de Martin. 5. de l'an 1424. à la conſultation d'aucuns de Hongrie. La ſeconde de Calixte. 3 de l'an 1455. à la conſultation d'aucuns Allemans, ces rentes ne ſont faictes iuſtes & valables, ains declarées auoir eſté & eſtre telles & conformes au droict commun. Or de la iuſtice, pourueu qu'elles ſoient à iuſte prix, non conſtituées en fraude, ny és cas ou aumoſne & preſt liberal ſont deus, n'en faut douter, par ce que deſſus. Pluſieurs choſes ſont encores à dire touchant l'vſure negociatiue & incidente, qui viendront mieux cy apres afin d'entamer & expedier les queſtions particulieres, d'vn meſme fil & contexte qu'elles ſont cy venuës & s'offrent à propos. Parquoy.

a Nouell. ib.

82 ¶ S'ENSVYT LA Queſtion premiere, quel eſt le iuſte prix de ces rentes? Il eſt aujourd'huy notoire que c'eſt le denier 12. & n'en faut diſputer, mais faut entendre que c'eſt le plus vil & moindre prix qu'il eſt poſſible d'en donner. Et eſt impoſſible d'acquerir plus haute rente que du douzieſme par an, du prix paruenu au vendeur ou debteur, & encores a la charge de franche & libre faculté de racheter par le debteur quand bon luy ſemblera, ſans aucune reſtriction ou limitation de ladicte faculté. Vray eſt qu'auparauant l'an 1500. l'on toleroit les rentes conſtituées au denier 10. Mais ne furent oncques tolerées à plus vil prix, & encore à la charge qu'elles pourroient eſtre racheptables à pluſieurs fois, comme appert par leſdictes extrauagantes. Mais depuis auec la lumiere des bonnes lettres, les choſes mieux conſiderées & entenduës, l'on a trouué que la rente au denier 10. eſtoit trop exceſſiue, & qu'elle ne deuoit exceder le douzieſme du ſort par an, ce qui a eſté arreſté non par aucune ordonnance du Roy: ains par ordonnance politique, c'eſt à ſçauoir par le prudent aduis & iugement des ſages, ſuiuy & confirmé par pluſieurs iugemens & Arreſts du ſouuerain Parlement de Paris, par lequel tres iuſtement & equitablement a eſté obſerué dés & depuis plus de trente ans, comme encores auiourd'huy s'obſerue.

Ordonnances politiques.

83 ¶ Que les rentes conſtituées au denier 12. auec libre faculté de rachapt ſans autre fraude, vice, & charge ſont entretenuës comme legitimes. Et celles qui ſe trouuent conſtituées au deſſous du denier 10 eu eſgard au ſort c'eſt à ſçauoir plus groſſes ou excedentes la dixieſme partie du ſort par an, combien qu'elles excedaſſent tres peu, & qu'elles fuſſent racheptables à pluſieurs fois, ſont indiſtinctement caſſées & declarées nulles & vſuraires, les arrerages s'aucuns ont eſté payez comptez au ſort principal, & le debteur quitte en rendant le ſurplus du ſort principal, ou s'il a plus payé, peut repeter le ſurplus comme choſe indeuë. Ce qui eſt tres-iuſte, pour l'excés trop enorme qui iamais ne fut permis ny toleré. Et quant aux rentes qui ſe trouuent conſtituées au deſſus du denier 10. & au deſſous du denier 12. eu eſgard à la quantité du ſort. ſelon la commune maniere de parler elles ſont reduites au denier 15. Et ne ſont pas du tout caſſées, s'il n'y a autres vices, car le denier 10. a autrefois eſté licite. Et ce a lieu, poſé que la rente fuſt conſtituée de plus de quatrevingts ou cent ans, car quant au cours de ces rentes ſuccedentes au

lieu des vſures, l'on ne regarde pas le ſeul temps du A contract, mais auſſi le temps que les arrerages courent, quant au cours des rentes à l'aduenir, comme de droict *a* en matiere vſuraire, la moderation nouuelle à lieu pour le temps aduenir, non ſeulement pour les contracts futurs, mais auſſi pour les paſſez, quand aux arrerages eſcheus depuis la moderation. Et pareillement celles conſtituées au denier 12. quant il y a limitation de la faculté de rachapt, ou autre vice non ſuffiſant à la caſſer du tout (afin que le creancier ne demeure du tout impuny d'auoir excedé en la forme du contract) ce faict reduction au denier 15. qui eſt le vray prix mediocre & attempré d'icelles rentes, car le denier 12. eſt le plus haut & le plus cher qu'il eſt poſſible. Laquelle determination de ceſte Cour, comme fondée en tres-grande raiſon, a vertu & effect de loy par tout ce royaume. B

a L. pe. C. de vſur.

84 ¶ La iuſtice & equalité de laquelle determination, ſera plus euidente par la diſcution d'aucunes queſtions particulieres ſequentes, & principalement en conferant les proportions, differences, & conuenances des vſures legales, & de ces rentes enſemble, Premierement ils conuiennent enſemble, car tous les deux ſont vn augment, ou vn reuenu ſucceſſif courant, ou croiſſant au fur ou pour portion du ſort & du temps. Et en ce different egalement de la peine conuentionnée, laquelle eſt vn augment conditionnel & momentané, qui eſt à dire à vne fois, combien que la peine peut eſtre aucunefois en fraude de l'vne ou l'autre vſure. Secondement C en ce que les deux ſont inuentées pour l'vſage ou fruition temporelle de l'argent d'autruy: Auſſi tant l'vne que l'autre, ſont l'eſtimation ou recompenſe legitime de l'intereſt commun ſucceſſif, ou vſage volant & temporel de la pecune d'autruy. Pour ceſte cauſe vulgairement & proprement on appelle bailler & preſter à intereſt tant és termes de preſt formel (comme és banques de Lyon) qu'en matiere de ces rentes indifferemment. Tiercement tous les deux ne ſont proprement contracts commutatifs, ains negociations queſtuaires & appartiennent au genre des contracts vſuraires, Le premier primitiuement, le ſecond ſuccedanement

Conformité des rentes & vſures.

85 ¶ En quoy tous deux different des rentes fon- D cieres, & auſſi des rentes impoſées pour recompenſe d'immeubles, ou pour don, ou laiz, voire auſſi par pecune, quand (en ce dernier cas) elles ſont conſtituées au denier 25 ou à plus haut prix, tellement qu'elles ſont ou peuuent eſtre non racheptables, & ſi elles ſont racheptables, le rachapt n'eſt à eſperer, car ne ſeroit regulierement le profit du debteur. Parquoy telles rentes appartiennent au genre des commutations perpetuelles, & non aux negociations vſuraires. Quartement les deux ont certains limites qui ne peuuent eſtre excedez en façon quelconque: Mais bien peut l'vſure ou penſion eſtre ſi petite que ſera conuenu. Quintement le creancier ne doit eſtre preciſément & abſolument certain d'aucun gain ou profit futur & incommutable, car il eſt neceſſaire qu'en tous les deux le debteur ait franche & perpetuelle faculté de rachepter à toute heure que bon E luy ſemblera En quoy different des rentes temporelles, comme ſera dict cy apres. Sextement n'y a lieu vſure d'vſure, car tout ainſi qu'elle eſt abſolument prohibée en l'vſure formelle, auſſi en ces rentes, n'eſt loiſible d'en conſtituer aucune ny en tout, ny en partie, ny faire autre acceſſion des arrerages de ces rentes. Septieſmement s'il y a vice ou excés, il ne peut eſtre purgé par le laps de temps quant à la continuation. 1. q. 5.

Rentes foncieres.

Differences.

86 ¶ Les differences ſont quatre ou cinq, Premierement l'vſure legale eſt vne pure & ſimple acceſſion d'vne autre obligation principale, qui eſt du ſort. Mais en ces rentes, l'vſure ou penſion eſt la ſeule & principale obligation formelle, car le ſort n'eſt point deu, ains alienė. Secondement le cours de l'vſure legale n'eſt perpetuel, ains ceſſe du tout ſi toſt qu'il a monté iuſques au ſort principal: mais en ces rentes la penſion n'eſt finie pour doubler, quadrupler ou centupler par ſucceſſion de temps le ſort principal, ains court ſans fin iuſques au rachapt. Tiercement en l'vſure legale le creancier peut repeter le ſort auec les arrerages paſſez, en laiſſant ceux d'aduenir apres le terme de ce conuenu s'aucun en y a ſinon apres tel competant eſpace de temps, que le debteur ſe ſoit peu ſeruir de la pecune, & ne ſoit ſurprins: Mais en ces rentes, le creancier n'a & ne peut auoir aucune obligation ny action en la repetition du ſort principal directement ou equipollentement. Quartement és vſures legales ce faict compenſation, voire pour partie, & ce par le ſeul miniſtere de droict, & auparauant que le debteur l'ait propoſée: mais non en ces rentes 1. q 12. Quintement la legale eſt touſiours menſtruelle, ou de mois en mois, excepté vn ſeul cas ſpecial, ſçauoir eſt, au preſt faict aux agricoles ou laboureurs des champs, ou l'vſure eſt annuelle & ne peut exceder le denier 24. par la nouelle de Iuſtinian 32 & les deux ſequentes: Mais ces rentes ſont regulierement annuelles, par quartiers, combien qu'elles peuuent, s'il eſt conuenu, courir de mois en mois, & pareillement la legale d'an en an, & n'y a proprement en cecy difference, qui n'eſt touché que pour plus claire explication.

87 ¶ Or reſte à voir la proportion mutuelle d'entre eux qui ſe cognoiſtra par la conference & balencement des deux principales & extrémes differences d'iceux, qui ſont que le propre ſubſtantiel & naturel de la legale eſt, que iamais ne peut courir outre le double, & auſſi peut le debteur eſtre contraint à la reſtitution du ſort. Au contraire le propre naturel & ſubſtanciel de ces rentes eſt, qu'elles peuuent courir ſans fin, & auſſi que le debteur ne peut eſtre contrainct rendre le ſort. Or ces deux extrémes differences, ont grande & mutuelle analogie compenſation & proportion enſemble, car tout ainſi que en la legale, le creancier a le droict de repeter le ſort quand luy plaiſt apres quelque temps raiſible ou expres: ainſi eſt iuſte, que l'vſure ne coure infiniment, ains iuſques à certain competent but ou borne ſeulement, qui eſt le double, Et à l'oppoſite en ces rentes, tout ainſi que le creancier ne peut iamais repeter le ſort: auſſi eſt raiſonnable que la rente coure infiniment, & tant que le debteur rachepte, car ſi elle court trop longuement à ſon gré, celuy eſt a imputer, auquel, & non au creancier, appartient le droict du rachapt, tellement que la limitation du cours appoſée ou oſtée, eſt iuſtement compenſée, auec la faculté de repeter le ſort baillée, ou oſtée.

Proportion.

88 ¶ Et en eſpecial la rente du denier 12. ſe proportionne au bes legal en deux manieres, Premierement tout ainſi que de droict le bes eſt la plus haute & extréme vſure permiſe de droict, en prenant le terme proprement ſ. nu. 17. (car la centeſime n'eſt pas ſimple vſure: mais recompenſe du peril marin receu par le creancier comme cy-deſſus nu. 26.) Auſſi le denier 12. eſt la plus haute & extréme rente, qui ſoit permiſe & tolerée. Secondement conuiennent en la quantité & grauité du cours, ſauf que le denier 12. excede quelque peu le bes, qui faict par an 8. pour cent ſeulement: & le denier 12. rend. 8 & le tiers d'vn minime par an, qui eſt vn tres petit exces, car ledict exces ne monte que la deux cens quatre-vingts quatrieſme partie du bes par chacun mois, ou la vingtquatrieſme partie du bes par an, ce qui ne faict

Du denier 12. & du bes.

faire inequalité conſiderable, Parquoy n'y a difference notable quant au cours & grauité, mais ſi la rente excedoit le denier 12. s'il y auroit notable excez & grauité, outre & par deſſus le cours du bes & ſupreme vſure legale. Veu doncques que ces rentes icy ſont ſubroguées au lieu des vſures legalles abrogées en commun pour leur captieuſe incommodité, comme eſtans ces rentes aucunement plus faciles & commodes, il s'enſuit neceſſairement, qu'elles ne peuuent aucunement eſtre plus hautes que la douzieſme partie du ſort par an, ny apporter plus grand profit en façon quelconque, autrement elles ſeroient en leurs cours plus grieſues que la ſupreme vſure de droict, & retomberoient en vſure improbe, qui eſt damnée de droict auec infamie, ce qui ne ſeroit aucunement à tolerer, car il ne faut pas induire au lieu de l'vſure legale, vne autre vſure ou preſtation plus groſſe ou plus grieſue.

Obiection.

89 ¶ Icy peut on iuſtement demander, en quoy ces rentes, au moins la ſupreme de denier 12. eſt plus legere ou commode, que l'vſure legale? car de primo face, il ſemble le contraire, pour pluſieurs raiſons, La premiere, car de droict le bes n'eſt pas permis en commun, ains à certaines perſonnes ſeulement, ſçauoir eſt aux iuſtes negotiateurs ou artiſans tenans boutique ouuerte, & defendu aux autres, qui ne peuuent exiger que le ſemis qui eſt plus petit d'vn quart, & ne double le ſort qu'en ſeize ans huict moys, & ne rend par an que ſix pour cent: mais la rente ſupreme du denier 12. eſt permiſe à tous indifferemment qui eſt notablement & abſolumẽt trop plus grieſue que le ſemis, & auſſi trop plus grieſue que la permiſſion du denier 12. eſt generale & indifferente. La ſeconde raiſon car quand le bes ſeroit de droict permis communément (que non) ſi eſt-ce, qu'il ne peut iamais courir outre le double comprins le ſort, tellement que ſi apres les douze ans & demy, le debteur continuoit touſiours à payer, tout ce que deſlors il paye ſe compte en la deduction du ſort principal, de ſorte qu'apres autres douze ans & demi, qui ſont au bout vingt cinq ans, le debteur ſera quitte du tout ſans plus rien payer, & ſans rachepter, tout ainſi que s'il euſt vendu ſur luy vne rente temporelle de 25. ans ſeulemẽt. Mais s'il a vendu vne rente au denier 12. & l'euſt-il payée & continuée mil ans, ce n'eſt rien, & faut touſiours qu'il la paye & continue à iamais luy & les ſiens ſans fin, tant qu'il rachepte.

90 ¶ Or il n'y a point de proportion d'vne rente perpetuelle & durant ſans fin tant qu'on la rachepte, à vne rente temporelle de vingtcinq ans, & neãtmoins c'eſt vn meſme prix, dont s'enſuit que ſans comparaiſon la condition du debteur eſt trop meilleure és termes du bes legal, qu'és termes de ceſte rente du denier 12. Ni fait rien ſi l'on veut dire que la breueté & temporalité du bes & vſure legale, ſe compenſe en ce, qu'ẽ ceſte rente, le debteur ne peut eſtre contraint rendre le ſort principal, comme il peut eſtre au bes & vſure legale: car ce n'eſt pas iuſte, egale, & ſuffiſante compenſation, par ce qu'en l'vſure legale, le debteur ne peut pas indifferemment & à toute volonté du creancier eſtre contrainct rendre le ſort: mais ſeulement apres certain terme exprés ou taiſible, pendant lequel le debteur s'en eſt peu ſeruir, & ce faict ſelon que communément aduient luy eſt profitable rendre le ſort, à ce que l'vſure ne coure plus & pour eſtre quitte. Parquoy de pouuoir eſtre contraint par le creancier à rendre le ſort en l'vſure legale: n'eſt pas ſi grand grief ne ſi grande charge au debteur, comme c'eſt grand grief & grande charge en ces rentes, que ſa rente courra plus de mille ans, & à tout iamais, auant que le debteur puiſſe commencer à eſtre quitte ou allegé d'vne minute, ſinon en racheptant, & rendant le ſort principal auec les arrerages tout à vne fois. Certes ces raiſons concluent neceſſairement, & n'ont point de ſolution formelle.

Solution.

91 ¶ Nous reſpondons en diſtinguant, que ſelon les termes & intention de droict, & ſelon la modeſtie & temperature, ſoubs laquelle le droict ciuil entendoit permettre & eſtre exigées les vſures en iceluy taxées, laquelle moderation eſtoit communément gardée & obſeruée par les anciens fœnerateurs du temps deſdictes loix, c'eſt à ſçauoir que les creanciers ne queroient autre profit que l'vſure legale, laquelle ils exigeoient benignement ſans acerbité & precipitation, ſelon l'intention de la loy, Et au ſurplus ne cherchoient ſurprendre ou faire deplaiſir aux debteurs, n'eſpioient le temps importun de ſterilité ou autre difficulté publicque ou particuliere du debteur, pour l'aſſaillir à ſon deſaduantage, & luy faire vendre ſes biens à vil prix ou autrement le fouler, ains (leur ſort & vſure ſaulues) tant qu'ils pouuoient les ſupportoient, & attendoient leur opportunité: En ces termes l'vſure legale, meſmement la commune, eſtoit & ſeroit trop plus legere & commode en pluſieurs ſortes & manieres ſuſdites que le denier 12. Mais eſt aduenu depuis, que les mœurs des gens ont degeneré à malice, ſurprinſe, rapine, & ſemblables abus d'auarice, & deſloyauté deſbordée, tellement que les creanciers ayans en leur puiſſance d'exiger le ſort principal auec les vſures, tenoient continuellement les pauures debteurs en crainte comme ſerfs, & ſoubs ombre de ce les intimidoient, extorquoient d'eux ce que bon leur ſembloit, n'oſans les pauures debteurs aucune choſe refuſer faire ou bailler pour crainte d'eſtre importunément executez, tant pour le principal que pour les vſures. Aucunesfois aduenoit que nonobſtant tous les ſeruices indeuz & humiliez du debteur, le deſloyal fœnerateur ſçachant le temps que le debteur eſtoit tombé en quelque nouuel affaire & anguſtie, luy couroit ſus, & auoir le total ou meilleur de ſon bien à tel prix & condition qu'il vouloit, & ſi ces inconueniens n'aduenoient touſiours à tous, toutesfois les pauures indigens en faueur deſquels ſont faites les loix vſuraires, eſtoient touſiours ſuſpens en ce danger, ſi le creancier eſtoit mauuais, ou s'il changeoit ſes meurs en mal, ou s'il laiſſoit vn mauuais heritier, ou tranſportoit ſon droit à autre.

Modeſtie ancienne.

Deprauation.

92 ¶ Et en ces termes des meurs degenerez, & du peril eminent & continuel deſdits dangers, qui ſont contre l'intention de droict, nos rentes voire au denier 12. ſont plus aiſées & commodes aux debteurs, car la grande acerbité de l'vſure, qui eſt ladite miſerable ſeruitude, occaſion de rapacité des creanciers, & eſtre pendant par le debteur en ces dangers, ne conſiſte pas en la quantité & qualité de l'vſure taxée & limitée par la loy, qui eſt treſmoderée: ains conſiſte en l'importune & inopinée exaction du ſort principal & vſure, & aux aguets & ſurprinſes qui s'en peuuent enſuyure, à la ruyne & deſtruction des debteurs, deſquels inconueniens les debteurs ont liberté & immunité ſelon la forme de nos rentes, Par laquelle le creancier ne peut à iamais exiger le ſort, combien que le debteur puiſſe rachepter & s'acquitter quand bon luy ſemble, ſi toſt ou ſi tard qu'il luy eſt commode. Nous concluons doncques, que de ſoy l'vſure legale eſt plus legere & commode que le denier 12. Mais par accident, & pour obuier à la crainte & danger des inconueniens ſuſdits, l'autre maniere de fœnerer, voire la plus haute, qui eſt du denier 12. eſt plus ſeure, facile, & commode, que la legale. Ioint que ſous ceſte forme de nos rentes (ceſſans les vſures legales.) n'y a pas ſi grande occaſion de multiplier vſures en tous contracts & negoces, ny d'inquiner & exiger la pu-

L'acerbité de l'vſure.

rité & officioſité du preſt, cóme l'occaſion y eſt plus prompte & facile ſelon la forme des vſures legales.

93 ¶ SECONDE QVESTION pour plus amplement declarer ce qui a eſté touché cy deſſus nu 83. quād ceſte rente n'eſt caſſée, ains moderée au denier. 15. Aſçauoir ſi telle moderation a lieu aux arrerages paſſez? Les praticiens vulgaires qui ne ſcauent que ce qu'ils ont veu aduenir & vuider en iugement, dićt qu'ouy, Quand aux arrerages deubs, & non quāt aux arrerages qui ſont ja payez: Mais pour eſtre ſouuent ainſi aduenu ſelon aucuns cas particuliers, ne ſe peut inferer reigle generale, & encore moins doctrine certaine, pour laquelle expliquer, Nous diſons qu'il y a grande difference quand la rente a eſté du commencement bien conſtituée, ou quand du commencement elle a eſté conſtituée pour trop vil prix, qui n'eſtoit plus lors de la dite conſtitutiō toleré. Car au premier cas, comme quand la rēte a eſté conſtituée au denier 10. ou au denier 11. ou peu plus grand pris ſous le denier 12. auparauant l'an mil cinq cens, que ledit prix eſtoit toleré, & depuis en l'an 1520. ou 1530. ou au iourd'huy ce demande, & fait la moderation, lors ladicte moderation s'eſtend aux arrerages deubs ſeulement, & non aux arrerages ja payez. La raiſon eſt car attendu que la rente a eſté de ſon commencement & origine iuſte & tolerable, & que le creancier du commencemēt n'a point excedé, ce ne ſeroit pas raiſon ſans autre cauſe ou excez, faire la reductiō au denier 15. attendu que la taxe ſupreme depuis ſuruenuë & limitée n'eſt pas au denier 15. ains au denier 12. A quoy ſuffiroit faire la reduction ſuyuant diſpoſition de droict en cas pareil, & nō de reduire plus bas cōme au denier 15. qui eſt vne peine ou opinion, qui preſuppoſe quelque faute ou excez pour lequel ce faict plus grāde reſtrictiō que la cōmune ordōnance.

Praticiens vulgaires.

S L. placuit de vſur.

94 ¶ Or à preſent la coulpe & excez n'eſt pas de ce qui a eſté fait lors du contract: ains eſt de ce qui eſt ſuruenu depuis c'eſt à ſcauoir que depuis la plus haute taxe reduite au denier 12. qui a eſté enuiron l'an 1500. ce nonobſtant le creancier a continué exiger plusieurs années par long temps au denier 10. ou autre quote plus grande que le denier 12. qui eſt vn excez, car dés & depuis la dite taxe politique ſuruenuë, le creancier ſe deuoit contenter du denier 12. & neātmoins a par long tēps (que i'entends dix ans ſelon la cōmune reigle & opinion de nos Docteurs) exigé d'auantage, parquoy c'eſt choſe iuſte que pour recompenſe dudit excez la reductiōn ſoit faite au denier 15. partant ceſte reduction qui eſt en partie penale, ne ſe doit pas entendre au paſſé, ſinon quant aux arrerages deubs s'aucuns y en a, & non à ceux qui ont eſté ſimplement payez, ſinō qu'ils euſſent eſté exigez depuis la moderation requiſe, ou depuis le procez ſur ce meu, car autrement vn meſme excez ſeroit deux fois puny ou recompenſé, qui ne ſe doit faire, & eſt aſſez que le debteur pour auoir eſté greué en faiſant & continuant le payement entier long temps depuis la moderatiō publique, ſoit ſoulagé en la reduction du denier 15. pour les arrerages & deuz aduenir.

95 ¶ Et ainſi ſe doiuent entendre les Arreſts de ladite Cour, par leſquels ſouuent és rentes meſmes anciennes conſtituées long tēps au parauant l'ā 1500. au denier 10. ou plus haut prix au deſſoubs du 12. a eſté faite reduction au denier 15. pour l'aduenir & és arrerages deuz, ſans toucher aux arrerages payez. Entre autres l'Arreſt notable donné le 12. iour Iuillet l'an 1517. pour Baranton de Chamborant, qui des l'ā 1493 auoit vendu vne rente au denier 10. qui fut auſſi par le meſme treſ-equitable Arreſt declaré à touſiours racheptable car combien que ladite rente euſt eſté de ſon origine iuſtement conſtituée, tellement qu'autre excez ceſſant, ſe d'euſt reduire ſeulemēt au dernier 12. toutesfois parce que depuis l'an 1500. le creancier

A auoit eu & receu le profit exceſſif du denier 10. bien quinze ans: fut iuſtement faite reduction au denier quinzieſme à l'aduenir, & és arrerages deubs, & non quant aux payez, autremēt l'euſt fallu reduire au denier 12. ſeulement. Cōme il euſt deu eſtre fait ſi la reduction euſt eſté faićte en l'an mil cinq cens, ou peu apres, & par meſme raiſon, ſi le creancier depuis l'an 1500. N'auoit eſté payé, ſinon d'auenture de quatre ou cinq ou huit années au deſſous de dix années, depuis ledit temps eſcheuës, en ce cas la reduction ne ſe deuroit faire au denier 15. mais ſeulement au denier 12. parce que le creancier n'auroit fait (de fait) excez notable pour lequel il deuſt eſtre priué de la taxe publicque du denier 12. & reduit au denier 15. & cōbien

B que ie n'aye iamais veu venir en iugement ledit cas de reduire vne rente ancienne au denier 12. ſeulement & que d'oreſnauant y ait encores moins d'eſperance que le cas puiſſe aduenir: toutesfois pour l'intelligence radicale & parfaite de la matiere a eſté beſoin l'expliquer. Auſſi n'agueres qui s'eſt offert vn cas y diſpoſé comme ſi apres nu. 105. à la fin.

96 ¶ Mais au ſecond cas quand la rente a vice originel, ce que quād elle a eſté conſtituée plus haute que le douzieſme, non outre le dixieſme, ou ſi elle a eſté conſtituée au douzieſme, mais auec notable acceleration de tēps, & autre charge ou vice, en ce cas la reduction ſe fait non au pur douzieſme, que le creancier induëment a excedé, parce qu'il ne ſeroit en rien puny de ſa coulpe, ains au quinzieſme, Parquoy s'eſtend au temps paſſé iuſques au tēps du contract, meſmes aux arrerages payées, car en ce cas l'exaction des

C arrerages payées ne cauſe pas la reduction au denier 15, ains aggraue ladite reduction & peine ja deuë, dés le temps du cōtract, pour le vice & excés d'iceluy. La concluſion de ce ſecond cas ſe limite, ſi le creancier les choſes eſtant entieres, c'eſt aſcauoir auant que de fait auoir vſé dudit excez, & perçeu la rente exceſſiue offre ou ſouffre volontairemēt (& ſans par procez en trauailler le debteur) la reduction à la taxe politique en purgeant & remettant l'excez, car en ce cas c'eſt raiſon que la rente demeure au denier 12. ſans autre peine, ou plus grande reſtriction, attēdu que le debteur n'a eſté de fait greué outre la taxe permiſe, & que la cauſe de la peine ceſſe ou eſt oſtée, la choſe

Second cas

Limitation,

D eſtant, quant au grief du debteur, entiere.

97 ¶ Icy l'on peut incidément demander au cas que ladite reduction du denier 15. s'eſtende aux arrerages ja payez: à ſcauoir ſi ce qui eſt defalqué ſe doit compter & rabattre ſur le ſort principal, ſi ne ſont deubs aſſez d'arrerages eſquels ſe puiſſe compenſer: Brief ie dis que non, pour trois raiſons. La premiere, car le cōtract n'eſt pas nul, ains ſeulement vn peu exceſſif, Parquoy les arrerages ne ſe doiuent aucunement cōpter au ſort principal, car cela ne ſe fait ſinon és rentes du tout vſuraires, ou autrement nulles La ſeconde, car ledit petit excez ne doit pas eſtre puny ou reparé deux fois comme ſeroit ſi auec la reduction au denier 15. le ſort principal eſtoit diminué d'autāt que monte

E la ſomme defalquée deſdits arrerages, qui ſeroit en diminuer la rente deux fois, premierement en diminuant le ſort, par l'imputation deſdits arrerages au ſort, Secondement en reduiſant le reſidu de la rēte au denier 15. au fur de ce qui reſteroit dudit ſort defalqué ſeulement. La tierce, car vne rente ne ſe peut diuiſer ou rachepter ou amortié en partie, ce qui aduiendroit ſi elle eſtoit diminuée, & le ſort compenſé pro rata deſdits arrerages. S'enſuit que ce qui eſt defalqué deſdits arrerages payez: ſe doit rabattre ſur ceux qui ſont deubs, & le ſurplus rendre par le creancier, & non imputer au ſort, ſinon que le debteur vouſiſt promptement rachepter.

98 ¶ Et faut noter que leſdictes reductions, & moderations ſe doiuēt & peuuent auſſi bien faire par les

Ne faut attendre lettre de Chancellerie.

iuges inferieurs, que par les Cours ſouueraines, & A n'eſt beſoing d'impetrer lettres royaux à ceſte fin, & autant de la caſſation & nullité, quand elles ſont du tout vſuraires. Car l'ordonnance qui cõmande reformer & oſter les vſures; ne requiert pas qu'il y ait lettre à ceſte fin, mais le cõmande (comme faire doit) preciſément & abſolument. Et auſſi ſeroit choſe trop orde que le Roy en ſa chancellerie print profit de la correction ou moderation des vſures, comme auſſi aſſez clairement a eſté decidé par l'arreſt de ladite Cour du 19. iour d'Auril 1513. apres Paſques entre Iean Reuers appellãt du preuoſt de Paris, & Gyrard de Saz intimé. Conſequẽment encores moins eſt requis diſpenſe du prelat eccleſiaſtique pour le ſermẽt, comme auſſi aſſez appert par ledit dernier Arreſt & par autre Arreſt dõné moy preſent le lundi vingtſeptieme iour de Mars l'an 1531. auant Paſques pour le debteur appelant de ce que de l'enterinement de ſes lettres royaux, pour caſſer ou moderer le contract de rẽte il auoit eſté debouté, par ce qu'il n'auoit eſté diſpenſé de ſon prelat, Et cõbien que ceſte condition fut en ſeſdites lettres ſuyuant le ſtille de chancellerie, Toutesfois noſtredite Cour de Parlement iuſtement ne s'y arreſta. & modera ladite rente au denier 15. Surquoy eſt bon noter en paſſant, ce qu'auons obmis cy deſſus, que combien que la mete du denier 12. ſoit iuſte en ſoy, & aſſez proportionnée cõme auons dit nu 88. 89. toutesfois le denier 15. eſt plus réperé, & eſt la vraye mediocrité de ces rentes, dont le plus haut & ſupreme degré eſt le denier 12. & l'infime le denier. 18. & au deſſus iuſques au 20. Car au deſſus du denier 20. la rente n'appartient plus proprement au genre des contracts fœneratoires: ains au gẽre des contracts cõmutatifs ou liberaux, par ce que dirõs cy apres nu. 206. 260. partant le denier 15. demeure iuſtement au milieu. Auſſi le cours en reuient enuiron au milieu & entre deux du cours du bes legal, qui eſt la plus haute ſimple vſure ciuile: & du ſemis legal, qui eſt la cõmune vſure ciuile, cõme il appert par la figure cy deſſus num. 25. De là eſt que ſi vn mineur de 25. ans auoit acheté vne de ces rentes, qui luy auroit eſté conſtituée au denier 15. il n'en pourroit eſtre releué, ſous ombre de lezion, s'il n'y auoit autre dol ou ſubornation de la part du debteur. Car cõbien que ceſte rente ne ſoit pas la plus haute & dure qu'il eſt poſſible, ſi n'eſt elle pas vile, ains mediocre & temperee, Parquoy n'y a leſion probable cõme auons dit au liure latin q. 13. nu. 1–. Or combien que toutes ces rentes ſe puiſſent dire vſuraires, en prenant le terme largement, par ce qu'elles ſont ſubrogués au lieu des vſures legales, toutesfois nous ſuyuons icy le ſtile & commune maniere de parler, cõme fondée en bonne raiſon, qui eſt d'appeler vſuraires, celles-là ſeulemẽt qui meritent eſtre du tout declarées nulles, & les arrerages comprez au ſort principal: & les autres qui ne ſont ſubiectes qu'à reduction ou moderation, ſont ſeulement appelées exceſſiues.

Ny diſpenſe.

Mediocrité du denier 15.

99 ¶ Outre faut noter qu'és cas ou la rente par trop grand excez eſt nulle & vſuraire: il n'eſt pas en la faculté du creancier de cõtraindre le debteur à luy rẽdre incontinent le ſort principal, ſinon pour le regard des termes ja paſſez, mais il le peut bien cõtraindre de luy rendre ou luy en conſtituer rendre valable & ſeure au denier 15. dõt l'hypotec. quant au cours & droict de ladite rente, ne ſera que du iour de la reformation, ou mieux de la nouuelle conſtitution, & non du iour du contract nul & vſuraire, combien qu'és rentes ſeulement exceſſiues, l'hypotecque demeure touſiours du iour de la conſtitution, & non du iour de la reduction ſeulement. Et ne doit le creancier eſtre ouy à demander la reformation au denier 12. (qui eſt le plus haut & extreme) ou que ſon argent luy ſoit rendu, ſinon dés lors du contract, ou parauant l'argent baillé & non apres interualle, apres lequel encores n'eſt pas

L'hypothecque.

raiſon que l'vſurier perde ſon principal, & ſeroit le debteur auſſi peu receuable à ne vouloir payer aucune rente, ny rendre le ſort, car ſeroit vſer de plus grande tromperie ou ſurprinſe enuers le creancier, qui eſt aſſez puny de la nullité du contract, & de tout profit ſtipulé & eſperé d'iceluy, & que la debte eſt reſoluë en ſimple preſt.

100 ¶ Toutesfois ladite reſolution & nullité eſt au profit du debteur, lequel conſequemment ſi bon luy ſemble peut obmettre la voye de nullité, & prendre la voye de reduction, comme d'vn contract ſimplement exceſſif, & le faire reduire au denier 15. car le B creancier vſurier, ayant trop excedé, ne peut & ne doit eſtre de meilleure condition que celuy qui n'a qu'vn peu excedé, lequel neantmoins eſt contraint ſoy contenter du denier 15. Mais en ce cas, le debteur ſera tenu payer les arrerages à ladite moderation du iour du ſort reçeu, combien que l'hypotecque du droict & cours de la rente ne ſoit & ne puiſſe eſtre que du iour de la moderation, & nouuelle conſtitution, à cauſe de la nullité precedente. Auſſi ſi le debteur ayme mieux rendre le ſort principal à certain competent terme à compter du iour de l'argent reçeu, & ſans profit, il y ſera receu, mais non pas à en iouyr long-temps ſans profit quelconque enuers le creancier, lequel temps ſera arbitré par gens de bien & prudents, eu egard à la qualité des perſonnes, cours C des commerces & autres circonſtances, dont eſt impoſſible faire certaine & perpetuelle loy ou determination. Et tout ce que dit a eſté cy deſſus des nullitez ou reductions de ces rentes, a lieu ſoit que le creancier fuſt maieur, ou mineur, ou que fuſſent deniers d'egliſe, ſoit qu'il ait contracté par ſoy, ou par procureur, tuteur, ou autre quelconque.

101 ¶ TIERCE QVESTION ſçauoir ſi par laps de temps, ſe peut preſcripre ou empeſcher ladite annulation, ou reduction, dont és deux queſtions precedentes? Verité eſt que non, pour deux raiſons peremptoires, La premiere, car combien qu'il y ait preſcription contre les droicts des priuez & particuliers moyennant titre & bonne foy, à tout le moins bonne foy, toutesfois à l'encontre du droict de la loy publicque, n'y a aucune preſcription. Or ſi le creancier D vouloit empeſcher la caſſation de la rente conſtituée au deſſoubs du denier dix, ou la moderation ou reduction au denier 15. de la rente conſtituée entre le dixieſme & douzieſme, ſoubs ombre du long laps de temps, ce ſeroit alleguer preſcription non ſeulement contre le droict du priué debteur, mais principalement contre le droit & limite de la loy publique & politique, laquelle parle & diſpoſe touſiours, & eſt plus dame des droits & biens des particuliers, qu'ils ne ſont eux-meſmes. Pour ceſte cauſe dient bien nos docteurs, que preſcription n'a lieu en matiere vſuraire, c'eſt à ſçauoir pour confirmer l'vſure, ou empeſcher la correction d'icelle, car ce ſeroit contre la loy E perſeuerant en ſa vigueur, & contre la prohibition d'icelle, & auſſi ſeroit continuation & multiplication de peché, qui ne feroit qu'aggrauer.

Preſcription.

La loy.

102 ¶ La ſeconde raiſon, car ce qui ſe peut obiicer ou alleguer par exception ou en defendant, iamais ne ſe preſcript: Or ledit debteur peut touſiours pour ſes defences à la demande entiere de ladite rente vſuraire ou exceſſiue, exciper de la nullité, ou excez ſubiect à reduction. Parquoy iamais ne ſe preſcript, & ainſi a eſté iugé par pluſieurs Arreſts tous vulgaires en noſtredite Cour, ou nonobſtant le laps de quatre vingts, ou cent ans, a eſté faicte reduction de ces rentes ſelon que deſſus. Et combien que quelquefois ayt eſté iugé au contraire ſoubs ombre du laps de temps, par aucuns ieunes imperites comme l'hyuer dernier paſſé, contre vn bon gentilhomme, Seigneur d'Arconuille, ce ſont erreurs, & ini-

quitez, contre raiſon, & la forme des anciens Arreſts, leſquels erreurs ne ſont à imiter, ains à corriger, & auſſi tels nouueaux & imperites iugemens, non ſeulement ſont erronez contre le droict de la partie priuée : ains auſſi contre le droict publique des vſures, & conſequemment vſuraires, & ne peuuent paſſer en forme de choſe iugée.

103 ¶ Par les meſmes raiſons il appert, que la faculté de rachepter leſdictes rentes, ne ſe peut iamais preſcrire, par quelque laps de temps que ce ſoit, & eſt cela indubitable, car non ſeulement ladicte faculté de rachapt ſe peut alleguer en defendant & excipent contre la demande de la continuation future, en offrant le ſort & arrerages paſſez, partant impreſcriptible : mais auſſi ladicte faculté de rachapt eſt neceſſaire, & de la ſubſtance & iuſtice intrinſeque & eſſentielle de ces rentes, car ſans le benefice & moderation de ladicte faculté libre & perpetuelle, elles ſeroient iniuſtes, illicites & vſuraires. Parquoy eſt impoſſible que ladicte faculté ſe puiſſe eſcrite. car ce ſeroit premierement contre la nature & ſubſtance de la choſe & matiere ſubiecte : Secondement ce ſeroit contre le droict de la loy, Tiercement ſeroit par preſcription induyte & engendrer vice & vſure. Et par les meſmes moyens ne ſe pourroit le creancier dire en poſſeſſion de ne ſouffrir rachapt de ces rentes, & encores moins en poſſeſſion ou quaſi poſſeſſion de ne ſouffrir declaration de nullité ou reduction, au cas qu'elles fuſſent nulles ou exceſſiues, & ce par quelque laps de temps que ce ſoit. & ſeroit telle pretenduë poſſeſſion abuſiue, comme eſtant contre le droict de la loy vſuraire.

104 ¶ Ie ſçay bien que pluſieurs fois en ces rentes exceſſiues ou vicieuſes à eſté iugé, que dans quelque brief temps arbitré, comme de trois ou ſix moys, ou dedans vn an, ou cinq ans, le debteur pourroit rachepter, autrement la rente confirmée perpetuellement ſans eſperance de rachapt : mais ce ſont erreurs par ignorance de la vraye nature de ces rentes, car ladicte faculté de rachepter & liberté perpetuelle d'icelle, eſt choſe requiſe à la iuſtification d'icelles, comme clairement & nouuellement auons demonſtré. Parquoy ſont à louer, preferer, & garder les arreſts, par leſquels ces rentes ont touſiours eſté reduictes, & auec ce declarées perpetuellement racheptables, nonobſtant quelque laps de temps.

105 ¶ Autre choſe eſt d'vne faculté de remerer, qui ne ſe peut demander que par action, comme d'vne terre vẽduë & deliurée à ceſte charge, car telle action eſt de droict preſcriptible par trente ans. Vray eſt que dés plus de vingt cinq ans, i'ay pluſieurs fois ouy dire & reciter à feu mon pere ancien aduocat, que de ſon temps, & dés anciens, deſquels il auoit ouy, eſtoit gardé & obſerué, quand vne terre auoit eſté venduë à faculté de rachapt, toutesfois & quantes que bon ſembleroit au vendeur & aux ſiens, qu'en ce cas en vertu de ladicte clauſe toutesfois & quantes, ſe pouuoit demander le rachapt, voyre apres trente ans, & qu'ainſi on en vſoit, meſmes apres la reduction de la couſtume de Paris, ou il fut preſent, iuſques a ce que depuis feu Iacques Dyſome aduocat docte & fameux.

Fols imitateurs.

y feit praticquer la preſcription de trente ans, que fut lors choſe nouuelle & fort celebre, laquelle celebrité qui ſembloit ſpecieuſe, à donné occaſion à pluſieurs indoctes & ineptes imitateurs, d'en faire extenſion, non ſeulement quand ladicte faculté ſe peut alleguer en defendant ou en excipent : mais auſſi (qui pis eſt) quand elle eſt de la nature, ſubſtance, & iuſtice intrinſeque de la choſe en quoy ils ont grandement & doublement erré, par ce que deſſus.

106 ¶ Vray eſt que depuis noſtre liure latin promulgué, l'on à commencé aucunement à mieux conſiderer & iuger de ces choſes, tellement qu'en vne cauſe qui s'eſt n'agueres offerte à iuger par deuant Meſſieurs tenans les requeſtes du Palais entre vn ſecretaire demandeur en rachapt de ſix liures treize ſolz Pariſis de rente conſtituée ſoubs faculté de rachapt toutesfois & quantes, pour cent liures tournois, dés l'an mil quatre cens quatre vingt & huict, qui eſt au denier douze, ſinon que la rente eſt plus legere de quatre deniers pariſis ſeulement : contre vn aduocat tendant à fin d'abſolution de la demande de rachapt, par ce que l'offre & requiſition eſtoient faits cinquante & huict ans apres la conſtitution de ladite rente, qui cependant auoit eſté continuée & recogneuë par pluſieurs titres nouueaux, ſuyuant les iugemens & arreſts à ceſte fin obtenus, tant contre les heritiers des conſtituans, que contre les detenteurs des lieux hypotecqués, au moyen dequoy ſouſtenoit la faculté de rachapt eſtre preſcripte. Ce nonobſtant leſdits ſeigneurs des Requeſtes apres meure deliberation, meſmement en ladite Cour, par leur Sentence prononcée le premier iour d'Auril dernier paſſé, adiugerent ledit rachapt, ſans deſpens de l'inſtance. Mais d'oreſnauant apres la verité par nous ſi clairement diſcutée, ne ſeront plus tels creanciers excuſables des deſpens. Et ſi eſt à entendre que les arrerages ne ſont deubs dés & depuis la requiſition & offre reelle, à laquelle le debteur aura perſeueré, par ce que dirons cy apres, q. 21. I'ay auſſi preſentement veu certain iugement du douzieſme iour de Feburier dernier paſſé, touchant la dixhuictieſme portion d'vne rente de quatre cens cinquante liures tournois, conſtituée dés l'an mil quatre cens ſix, pour quatre mil eſcus couronne à vingt deux ſols ſix deniers tournois piece, qui reuient au denier dix, par lequel iugement les heritiers du conſtituant, ou detenteurs des lieux hypothecquez, ſont condamnez continuer, & payer les arrerages lors eſcheus iuſques à la ſomme de mil francs : & la rente declarée racheptable dedans cinq ans au prix de l'ordonnance. Mais ce n'eſtoit aucune grace la declarer racheptable à cinq ans, car elle le doit eſtre à touſiours, & pour le prix de la conſtitution dont il appert, ſans remettre en diſpute ſur le prix de l'ordonnance. Au ſurplus combien qu'elle fuſt conſtituée au denier dix, elle n'eſtoit pas reduiſible au denier quinze, par ce que deſſus num. 95. Attendu qu'il y auoit bien quarante ans qu'elle n'auoit eſté payée, conſequemment le creancier n'auoit beaucoup excedé depuis la moderation ſuruenuë enuiron l'an 1500. Mais au moins deuoit eſtre reduite au denier douze : non ſeulement pour l'aduenir, mais auſſi pour les arrerages deuz depuis ledit temps, nonobſtant la plus value des eſcus couronne depuis ſuruenuë, qui n'eſt à conſiderer en ceſte matiere, par ce que dirons cy apres. q. 14.

106 ¶ Et par ce qu'auons incidemment dit d'aucũs Arreſts & iugemens en ceſte matiere, qu'ils ne paſſent point en force de choſe iugée, cela n'a pas lieu quand ils ne contiennent point de vice, ains ſont fondez en preuues de faits ou excluſion de preuue d'iceux, auſquelles nouuelles preuues l'on n'eſt plus reçeu apres choſe iugée, à ce qu'il y ait fin aux procez : mais ſeulement à lieu quand le iugement porte ſon vice, ou reſulte des actes, ou quand n'a eſté diſcuté de l'vſure, cõme il a eſté decidé par vn Arreſt notable de noſtredite

Arreſt.

Cour, du mardy ſeptieſme iour de Mars l'an 1513. cõtre les Marguilliers de la paroiſſe des ſaincts Innocens de ceſte ville de Paris, leſquels par autre Arreſt de diſcuſſion, onze ans auparauant, auoient eſté mis les premiers en ordre, & depuis la maiſon criée, cependant adiugée par decret, ſur l'execution dudict Arreſt de diſcuſſion & diſtribution des deniers qui ne ſuffiſoient à tous, le creancier poſterieur en datte pour vne rente au denier 12. Peu apres celle deſdits marguilliers ſur ladite maiſon conſtituée, s'aduiſa en

voyant

voyant plus diligemment les lettres deſdits marguilliers, que leur contract eſtoit vſuraire, car combien que leur rente fuſt au denier 12. Toutesfois y auoit la clauſe que le debteur ne pourroit rachepter, ſinon apres quatre ans du iour du contract, parquoy bailla Requeſte à ladite Cour, pour alleguer ladite vſure & nullité, nonobſtant ledit Arreſt de diſcuſſion au parauant dix ans donné auecques luy, & ce afin d'empeſcher aucune diſtribution des deniers du prix de ladite maiſon eſtre faite auſdits Marguillers, leſquels à plain ouys, en enterinant ladite Requeſte, ſans aucunes lettres Royaux de relief, fut le contract de ladite rente deſdits Marguilliers declaré nul, les arrerages qu'ils en auoient receus computez au ſort principal.

Rentes en bled.

107 ¶ QVATRE QVESTION des rentes conſtitués en bled, vin ou autres eſpeces? Brief elles ne peuuent exceder la valeur & grauité du denier 12. & y a lieu tout ce que deſſus a eſté dit, de celles qui ſe payent en argent. Or enuiron l'an 1470. peu apres les guerres dudit ſiecle finies en France, & qu'il y auoit peu de peuple & d'argent, eu eſgard au temps preſent. & que les terres, & conſequemment les bleds eſtoient à tres-vil prix, il eſtoit communément plus commode aux debteurs vendre & conſtituer ſur eux rentes en bled, qu'en argent. Et auſſi eſtoient lors tolerées les rentes en argent au denier 10. & la rente d'vn muy de bled froment meſure de Paris à ſix deniers pres du meilleur pour cent liures tournois, qui eſtoit tenu lors pour iuſte pris, & eſtoit lors tres iuſte, car bien ſouuent la valeur de la rente reuenoit à beaucoup moindre ſomme que le dixieſme voyre auſſi que le douxieſme de ſort, & aucune fois ne reuenoit qu'au ſeixieſme ou vingtieſme du ſort par an, & auſſi pour l'abondance & vtilité du bled, eſtoit lors plus facile d'en recouurir & payer en iceluy qu'en argent. Mais enuiron & peu apres l'an 1500. que par longue paix le peuple & argent eſtoit augmenté, & les terres & fruits commencez à encherir, ſe trouua que desormais cent liures tournois, eſtoient trop vil prix de ladite rente dudit muy froment, que l'on commença iuſtement eſtimer & vendre ſix vingts liures tournois, lequel prix eſtoit encores reputé iuſte practiqué & obſerué publiquement & communément en l'an. 1511. & deſlors eſtant ieune Aduocat, frequentant & poſtulant ſouuent en l'auditoire du Preuoſt de Paris, ie vis ainſi pluſieurs fois tenir & iuger iudiciairement en pleine audience & ſur le champ par l'opinion des anciens Aduocats du Chaſtelet aſſiſtans, ſur ce par le iuge interrogez, leſquels recitoient auſſi que de leur temps auparauant n'auoit gueres que vingts ans, le iuſte prix auoit eſté de cent liures tournois, qui eſtoit à preſent trop vil.

Aau;

108 ¶ Mais audit an. 1512. commençoit le prix. de ſix vingt liures eſtre trop vil, & aucuns commençoient eux plaindre & murmurer de l'excés, toutes fois il eſtoit encores de fait toleré, de ſorte que ie ſçay, & ay veu que pour la friandiſe de plus grand queſt & profit, qui leur venoit communément des rentes de bled audit prix, que de dix liures, de rente en argent, pour ſix vingt liures, les fœnerateurs faiſoient difficulté d'achepter rentes en argent, & n'en vouloient qu'en bled, & pallioient leur auarice & peruerſe conuoitiſe de ce qu'ils faignoient ne vouloir argent, & n'en auoir cure ny ſollicitude, ains ſeulement d'auoir du bled pour leur prouiſion & nourriture de leur famille. Mais l'effect deſcouuroit le contraire, car ils laiſſoient paſſer pluſieurs termes comme n'ayans gueres diſette de ladite prouiſion, & puis voyans leur oportunité, faiſoient adiourner le debteur pour voir apprecier le bled au plus haut prix qu'il valoit, ou auoit valu depuis qu'il eſtoit deu, & faiſoient executer le debteur pour la ſomme de l'appreciation, qui eſtoit fort grande, bien ſouuent excedant le dixieſme du ſort par an, & plus, tellement qu'il s'eſt par fois trouué tel creancier, qui pour les arrerages de moins de cinq années, auoit receu & exigé par tel artifice autant ou plus que ſon ſort principal. Et encores meſmes auparauant tout adiournement, pourſuite, & appreciation, refuſoient receuoir le bled, ſi depuis les termes de payer il eſtoit raualé de ce qu'il auoit valu cependant, ſinon en ſuppliant ladite plus valuë, ſans infinies difficultez ſur la qualité & bonté du bled & autres vexations, meſmes aucuns conuertiſſoient leſdites appreciations en rentes qui n'eſtoit pas ſeulement vſure d'vſure, mais auſſi vſure de plus que triple vſure, tellement que pluſieurs maiſons en ont eſté du tout abſorbées & deſtruites. Et aucuns meſchans vſuriers commançoient en faire profeſſion, & d'enleuer comme vne bancque, ayans certains ſergens & mordans du Chaſtelet auſquels ne bailloient rien, ſinon qu'ils les eſliſoient les plus aſpres & rudes, & les retenoient à leur ſeruice les preferans aux autres, pour faire leurſdits exploits d'appreciations & executions ſur les pauures debteurs, ſur leſquels & leurs biens ſe payoiẽt au double de leurs ſalaires, pourſuites & ſollicitations, & ſe pratiquoient leſdits excez & abus, non ſeulement pour les rentes de bled conſtituées pour ſix vingts liures tournois, mais auſſi pour les anciennes conſtituées pour cent liures tournois indifferemment, ſans ce qu'il fuſt nouuelle d'y faire aucune moderation, ny pour les anciens, ny pour les nouuelles, car l'on n'entendoit encores la raiſon & proportion des vſures, par nous cy deſſus deſcouuerte, & tenoient tous vulgairement que pour la Iuſtice tant deſdites rentes que de la continuation d'icelles, ne falloit regarder qu'au temps du contract.

Extorſions.

109 ¶ Or il aduint l'an 1523. enuiron le dixieſme iour de Nouembre, les bleds ſemez geler en terre, quaſi par tout le Royaume, dõt quaſi audit temps s'eſtoit departi feu Meſſire Charles de Bourbon fleur de la Nobleſſe de France, faſché des procés qu'on luy faiſoit de ſes terres & ſeigneuries, eſquels le feu Roy ne luy vouloit deferer contre ſa mere, & ſur ce ſuborné & abuſé par les menées & inductions, fallaces de &c. Et l'année enſuiuante qui fut 1524. aduint tres-grande & generale defaillance & cherté de bleds, qui contraignoit moderer meſmes les moiſſons de grain deuës par les Fermiers, & auſſi mettre aucune tẽperature au payement & exaction deſdites rentes, & par noſtredite Cour Preſident en icelle feu de bonne & tres-loüable memoire Meſſire Iehan de Selue, Cheualier premier Preſident en icelle tres-ſage, tres-modeſte, & vertueux, qui a grandement merité dudit feu Roy & de la republicque, fut dés ledit an 1534. ordonné & obſerué que les debteurs d'icelles rentes ſeroient quittes en payant en argent. 20. ſols tournois pour ſeptier froment. Laquelle moderation fut fort agreable, & reputée eſtre grand ſoulagement du peuple & des pauures debteurs, cõme auſſi eſtoit, eu eſgard auſdits grands abus & excez deſdites appreciations au plus haut prix de l'année, que les arrerages eſtoient eſcheus, leſquels on auoit accouſtumé de practiquer, & eſtoient receus par ladite ignorance de la raiſon vſuraire, mais encore s'en falloit beaucoup que ladite moderation fuſt telle qu'elle deuoit eſtre, ſi les matieres euſſent eſté bien entenduës, car celuy qui n'auoit achepté ladite rente que cent liures tournois, en auoit autant que celuy qui l'auoit acheptée ſix vingt liures ou plus, tellement que l'on exigeoit & ſe payoit d'vne centeſime entiere, qui eſt douze pour cent, l'autre à la raiſon du dextant ou du denier 10. c'eſt à ſçauoir pour douze ſeptiers qu'il y a au muy de Paris, 12. francs en vn an, pour 120 frãcs de ſort: qui eſt de droict vſure improbe reprouuée, & infame. Et au contraire à quelque haut prix que le creancier euſt acquis ladite rente, comme au denier 15. ou 18. Il eſtoit reduit à pareille forme d'vn franc pour ſeſtier. Et deſlors par ce que le ſeſtier de bled froment par ladite

Greſle de bleds.

Bourbon.

Iehan de Selue.

prouiſoire moderation en matiere deſdites rentes fut eſtimé à vingt ſols tournois, pour cette occaſion le prix deſdites rentes fut communément hauſſé & eſtimé de ſix vingt liures tournois, à ſept vingt quatre liures tournois le muy, comme au denier 12. lequel prix dure encores auiourd'huy l'an 1546.

110 ¶ Or nous diſons d'auantage que tout ainſi que le profit de ces rentes ne peut aucunement exceder le douzieſme du ſort par an, quand elles ſont conſtituées en argent : auſſi ne peut, quant elles ſont conſtituées en bled, ou autre reuenu quelconque, car meſmes le droict ciuil qui permettoit les vſures formelles, ne permettoit qu'en façon quelconque ſe peuſſent exceder les limites taxées par la loy, *a* ſoit que les arrerages ſe payaſſent en argent bleds, ou autres fruits, Bien eſt vray qu'en ces fruits, ou quand certaine maiſon ou terre a eſté baillée au creancier pour en perceuoir & compenſer par ſes mains les fruicts lieu de l'vſure, le droit le permet, ſans ſcrupuleuſement compter ou rabatre ce que la maiſon *b* euſt pû eſtre plus haut louée, que ne monte l'vſure legitime : ou que les fruicts *c* valent quelque fois plus que l'vſure. Mais il le faut entendre ſainement, c'eſt à ſçauoir quand lors du contract y a probable equalité ou commenſuration de l'vſure legitime, auec leſdits fruicts. Et que vray ſemblablement l'vn ſe peut compenſer auec l'autre, & que par apres, la plus valuë des fruicts d'aucunes années ſe peut compenſer auec la vilité des autres années de la iouyſſance du creancier, l'vne portant l'autre, tellement que le tout compenſé, ne s'enſuit fraude ny excez de l'vſure legitime. Partant n'eſt pas veritable qu'auſdits cas puiſſe auoir lezion ou inequalité de la moitié de iuſte prix & au deſſoubs, comme cuydent la gloſe & les docteurs eſdits lieux, qui ſont bien loing du vray ſens & intelligence d'iceux. Car la determination de la loy parlant d'outre moitié de iuſte prix, n'a pas lieu en matiere vſuraire, comme nous dirons cy apres s'il y eſchet. Puis donc (en reuenant à propos) que ne deuons permettre ne tolerer vſure ou choſe ſubrogée au lieu d'vſure : plus grande que les limites de droict, & que les loix ciuiles, entant qu'elles reſtraignent les vſures, ne ſont aucunement corrigées, & ſe peuvent & doiuent tirer en argument à nos rentes, quant il y a parité de raiſon : S'enſuit que le profit de ces rentes conſtituées en fruicts, ne peut aucunement exceder la valeur du douzieſme du ſort par an, combien qu'il puiſſe eſtre au deſſous, quand les fruicts valent moins.

a l. eos non frumentum. C. de vſur.

b l. ſi ex pactione. C. de vſur.

c l. ſi ea lege C. de vſur.

111 ¶ Ie dy plus outre, par ce que le douzieſme du ſort, eſt le plus haut & extreme qu'il eſt poſſible, & que le debteur ne peut en façon quelconque eſtre chargé outre cela, que combien que ceſte rente ſe conſtitue en fruicts & tres-iuſte prix : toutesfois il ne ſe peut faire que le debteur n'ait la faculté de payer en argent, & qu'il ne puiſſe eſtre quitte en offrant & payant en argent la douzieſme partie du ſort par an, tellement qu'il a le choix ou de payer en fruicts ſelon le contract, poſé qu'ils valent moins que ledit douzieſme. ou de payer ledit douzieſme en argent, & ainſi a ſon choix par chacun terme. Et ainſi l'ay pluſieurs fois ſouſtenu, & auſſi finablement fut dit par Arreſt de ladite Cour donné moy preſent vers la fin de Febvrier, l'an mil cinq cens quarante quatre, ce requetant & concluant pour l'intereſt public, Monſieur Maiſtre Gabriel Marillac tres-docte & vertueux Aduocat du Roy en ladite Cour. I'entens auſſi que ſi le debteur choiſit payer en argent, il ſera tenu payer à la raiſon du denier douze, & ne ſeroit aſſez offrir payer en argent l'eſtimation commune du bled qui eſt à plus vil prix. De ce que dit eſt.

Faculté de payer en argent.

Arreſt.

S'enſuit, ſi le debteur de telle rente, offre payer en argent à la raiſon dudit douzieſme, & neantmoins eſt executé, ſoit qu'il ſoit executé pour plus grande appreciation en argent, ou preciſément pour payer en bled, ſelon la forme du contract : que ſi le debteur eſt plus greué de payer en bled qu'en argent (nonobſtant que la rente lors du contract ait eſté conſtituée à iuſte prix du douzieſme) l'execution eſt tortionnaire, & comme telle doit eſtre retractée, & le creancier condamné és deſpens du debteur, dommages & intereſts procedants de l'execution reelle.

112 ¶ Autre choſe eſt ſi ceſte rente eſtoit conſtituée à plus haut & iuſte prix, comme du denier quinze, ou denier dix-huict, car lors ne ſeroit raiſon que le debteur euſt ceſte election de payer en argent au denier 15. ou 18. comme il eſt bien clair. Ie dy plus qu'il n'aura pas en ce dernier cas l'election de payer en argent, quand ores il voudroit payer iuſques au denier douze. Mais peut eſtre contrainct payer preciſément en bled, ſelon la forme du contract, ſi s'en peut communément trouuer, & pourueu toutesfois qu'à ce faire le debteur ne ſoit greué outre le douzieſme du ſort par an, auſſi combien que l'appreciation excede le quinzieſme ou dix-huictieſme du ſort, neantmoins peut-eſtre contrainct payer toute l'appreciation, pourueu qu'elle n'excede ledit douzieſme, poſé ores qu'au contract fut exprimé la rente auoir eſté conſtituée à la raiſon du denier quinze ou dix-huict, car cela concerne l'expreſſion du prix, & non la limitation de payement, ſinon qu'il fuſt ſpecialement exprimé & dit, que le debteur ne ſeroit tenu payer outre la valeur du denier quinze ou dix-huict. Et la raiſon eſt euidente, car que ladite election ſe baille au debteur és rentes venduës au denier 12. cela ſe fait par neceſſité, comme choſe deuë, par ce qu'il n'eſt loiſible greuer le debteur outre le douzieſme du ſort par an : Or quand la rente eſt conſtituée au denier 15. ou 18 Il eſt clair que ſans ladite election le debteur n'eſt & ne ſera chargé outre le douzieſme, ains ſoulagé. Qui eſt la premiere limitation à ce qu'auons dit de la rente au denier douze.

Compenſation de cherté & vilité.

113 ¶ Il y a autre fort notable limitation de ce qu'auons dit que le debteur de ceſte rente peut rabatre la plus valuë que le bled lors du payement vaut outre la raiſon du denier douze, s'il veut payer en bled ou ſi mieux ayme payer en argent, que faire le peut à ladite raiſon du denier douze, Car tout cela ſe doit entendre pourueu que tant pour le paſſé que pour l'aduenir le creancier ne ſoit payé au deſſous du denier douze. ou qu'il luy ſoit ſupplié. Par ce que (comme auſſi dirons cy apres numero 138. numero 219) ce n'eſt raiſon qu'il ſoit loiſible au debteur alterer la forme du contract & payement conuenu, pour reſtraindre le creancier à ladite raiſon du denier douze és années que le bled eſt haut, ſinon à charge que le debteur ſupplée au creancier, iuſques à pareille raiſon du denier douze és années eſquelles le bled eſt bas. S'enſuit que ſi à vne année precedente le bled eſtoit à vil prix, reuenant au deſſus & moins du denier douze lors du payement, comme ſi ledit muy ne valoit lors que dix francs, & le ſort principal de la rente eſtoit cent quarante quatre francs, & l'année enſuiuante lors du payement le muy vaut vingt francs Parquoy le debteur en veut deduire pour la valeur de huict francs, ou payer en argent iuſques à douze francs pour ladite année, qui eſt au denier douze, le creancier peut iuſtement requerir eſtre ſupplée ou compenſé ce qu'il luy deſcheoit du denier douze lors du payement de l'année precedente, ſçauoir eſt deux francs. Et s'il n'eſt aduenu qu'en aucune année precedente le creancier ait eſté payé au deſſous de ladite eſtimation du douzieſme, & à preſent pour la preſente plus valuë le debteur luy veut faire ladicte deduction, ou payer en argent au denier douze, comme faire le peut, le creancier peut iuſtement proteſter que ce ſoit à la charge luy

luy ſoit tenu y ſuppléer iuſques à la valeur du denier douze, & peut requerir que le debteur paye à ceſte charge, & qu'ainſi ſoit declaré, combien que ſans ladite proteſtation ou declaration, il s'entend & ſe peut alleguer cy apres. Mais ſi le debteur paye touſiours ſelon la forme du contract, & pays voyant que les bleds commencent à s'encherir, il rachepte comme faire peut, il ne ſera tenu de ce que cependant eſt aduenu le bled auoir touſiours eſté à tres-vil prix, ains demeurera au profit du debteur.

114 ¶ Reſte à ſçauoir quand le debteur eſt en demeure de payer les arrerages de ces rentes en bled, ſi peut eſtre contrainct payer au plus haut prix & valeur que le bled a valu dés & depuis le iour qu'il eſt deu & eſcheu, & que le debteur a eſté interpellé, ou que ſans autre ſommation eſtoit tenu le rendre au grenier du creancier? Il ſemble qu'ouy pour deux raiſons, la premiere par la regle de droict que le debteur qui eſt en demeure, eſt tenu payer au plus haut *a* prix que la choſe a valu pendant ſa demeure & ceſſation iniuſte, car ce pendant il a fait, ou peu faire ſon profit audit haut prix, à tout le moins par ſadite demeure iniuſte, il a oſté au creancier l'occaſion de ce profit. La ſeconde, car outre la diſpoſition de droict, y a la paction & ſtipulation expreſſe & accouſtumée d'eſtre miſe és contracts, de refonder tous deſpens, dommages & intereſts par faute de ſatisfaire au contenu. Parquoy ſemble n'y auoir difficulté au moins ſous deux moderations. La premiere que ladite appreciation ſoit limitée dans l'an prochain enſuiuant l'arrerage eſcheu, c'eſt à ſçauoir du plus haut prix ou valeur de ladite année ſeulement, & non de plus haute valeur des années enſuiuantes, & de tout le temps iuſques au payement. La ſeconde pourueu que ladite appreciation n'excede les limites de noſtre Ordonnance, ſçauoir eſt le douzieſme du ſort par an ou y ſoit reſtrainctе. Ce nonobſtant nous diſons qu'en ces rentes ſuccedantes des vſures, ne ſe peut & ne doit faire aucune appreciation à plus haut prix, mais ſeulement l'eſtimation commune de l'année, qui eſt à dire le plus commun prix que mediocrement & communément la choſe a valu audit an qu'elle eſt eſcheuë.

a l. In hac de condict. triti. l. datio §. ſi per venditorem. l. ſi ſterilis § cum per venditorem, de act. emp.

115 ¶ La raiſon deciſiue eſt, car par diſpoſition de droict les choſes acceſſoires comme fruits, quand ils ſont deuz acceſſoirement, ne reçoiuent aucune nouuelle acceſſion *b* comme eſt l'eſtimation de plus haut prix, qui eſt vne peine, & encores moins la reçoit l'vſure, ou penſion ſubrogée au lieu d'vſure. Car ce ſeroit vne eſpece de ſeconde vſure, qui eſt en droit trop odieuſe & intolerable.

b l. Necessum de vſu. l. eum qui de his quib. vt. Indig.

S'enſuit que ſi la rente du muy de bled, auoit eſté conſtituée pour ſix vingt francs, & il aduient le debteur eſtre en demeure de payer vne année, en laquelle année, & pendant la demeure du debteur, la commune eſtimation du muid de bled n'eſt que de huict francs, & la plus haute de dix ou douze francs, le creancier lors du payement, que le bled eſt fort rauallé, ne pourra auoir l'appreciation iuſques à dix francs, combien que leſdits dix francs n'excedent le taux de noſtre Ordonnance, & ne la pourra auoir outre huict francs: car il ne peut auoir outre l'eſtimation commune, ny aucun augment d'icelle, car ce ſeroit vne eſpece d'vſure, & neantmoins ſi la commune eſtimation dudit an excede dix francs, il ne pourra auoir outre dix francs, car il ne peut exceder les limites de ladite Ordonnance. Toutesfois ce que i'ay dit, qu'il ne peut auoir outre huict francs, ou autre eſtimation commune, combien qu'elle ſoit au deſſous du denier douze, il le faut ſainement entendre & limiter, entant que pour conſeruer equalité legitime, le creancier peut requerir luy eſtre ſupplée iuſques au denier 12. de ce qu'és années precedentes luy auroit eſté defalqué de l'eſtimation commune lors excedant le de-

A nier douze, ou à la charge de luy eſtre ſuppleé és années ſequentes comme auons n'agueres dit nombre 113.

116 ¶ Partant n'y fait rien la premiere raiſon de la partie affirmatiue, car c'eſt la regle qui eſt cy limitée, toutesfois ladite regle, ne s'entend pas d'vne ſimple ceſſation par les laps du terme de payer, comme cuident nos gloſes & iuriſtes: mais apres congruë ſommation ou interpellation. Dauantage nous ne practiquons pas touſiours ladite peine & eſtimation du plus haut prix, iuſques au iour de ſatisfaction, ains ſeulement dans l'an deu quant aux bleds, vins & ſemblables fruicts, qui ſont aptes & deſtinez de leur nature eſtre conſommez dedans l'an, laquelle praticque & obſeruance eſt tres-iuſte, comme auons dit ailleurs, & s'obB ſerue communément meſme és moiſſons de grains, qui ſont les grains deuz pour les fermes ou loüages des terres, auſſi és grains ou fruicts deuz de rente fonciere, meſmes auſſi de rente impoſée voire conſtituée à prix d'argent quant en ce dernier car elles ſont conſtituées au denier 20. ou plus haut prix, tellement qu'elles ne ſont au lieu d'vſure, ains au lieu de choſe immeuble comme eſt touché cy deſſus num. 24. 85. Sinon qu'il apparuſt de plus grand dol & contumace du fermier ou debteur qui en euſt fait ſon profit, au dommage de ſon maiſtre, comme auons dit en nos commentaires, ſur la Couſtume de Paris arti. 195. ou remettons. Moins peut oſter la ſeconde raiſon de la part affirmatiue, car telle promeſſe de dommages & C intereſts ſe doit entendre ſelon la nature & capacité de la matiere ſuiette.

117 ¶ Et à ce qu'auons dit de l'appreciation de plus haut prix és rentes foncieres, ou autres que volantes & ſubrogées au lieu d'vſure, y a vne notable limitation qui n'eſt à oublier, par Arreſt du dernier des grands iours tenus à Riom l'an 1546. prononcé moy oyant le dixieſme iour de Nouembre, qui fut le quatrieſme de Arreſts dudit dernier iour entre le receueur du domaine du Roy à Mont-Ferrand demandeur original en execution, & inthimé d'vne-part, & Maiſtre Iean de Montdeſier deffendeur & oppoſant, original, & appellant du Bailly dudit Montferrand d'autre-part. Sur ce que le demandeur auoit fait apprecier au plus haut prix & valeur les arrerages de certaine renD te fonciere de bled deuë au Roy, & pour ladite appreciation fait executer le deffendeur qui s'oppoſa, mais nonobſtant ſes raiſons & cauſes d'oppoſition par Sentence deffinitiue dudit Bailly de Montferrand fut l'execution declarée bonne & valable, & que les biens pris & autres s'ils ne ſuffiſoient ſeroient vendus pour le payement de la ſomme de ladite appreciation. Dont il appella, & par ledit Arreſt fut dit mal iugé, bien appellé, & en émendant le iugement declarée l'execution tortionnaire, & ordonné que l'appellant ſeroit quitte en payant à la commune eſtimation de chacune des années, qui eſt vn Arreſt tres-iuſte notable & memorable, & grandement neceſſaire & vtile à la rep. en tout ledit pays ou leſdits receueurs E auoient merueilleuſement & par long temps abuſé. Car combien qu'ils ne fiſſent recepte au Roy par leurs comptes, que de la ſimple eſtimation commune de l'année par chacun an, & n'en payaſſent au Roy vn denier dauantage, neantmoins non contens des gages & profits de leur office, exerçoient vne grande concuſſion ſur les particuliers, deſquels ils ſe faiſoient payer non ſeulement au double, mais bien ſouuent au triple & au quadruple, ſous ombre de ladite appreciation au plus haut prix, qu'ils practiquoient ordinairement & exigeoient, voire pour le ſimple laps de temps ou demeure depuis le terme eſcheu, ſans autre interpellation ou pourſuitte. Et non ſeulement à la raiſon de plus haut prix & valeur aduenu l'année prochaine enſuiuante de chacun terme eſcheu: mais

Arreſt.

Contre l'abus des receueurs.

auſſi à la raiſon du plus haut pris & valeur pluſieurs années apres aduenu depuis la premiere ceſſation, tellement qu'vne grande cherté ou ſterilité aduenant, faiſoient apprecier au plus haut pris d'icelle tous les arrerages precedens, aucunesfois de vingt, ou vingt cinq années, & s'en faiſoient payer, comme i'ay entendu par les officiers meſmes & practiciens du pays, qui eſtoit vn merueilleux abus & deſtruction de peuple. Car outre ce que la choſe eſtoit inique en ſoy (parce que deſſus,) c'eſtoit vne eſpece de larcin & expillation publique, car leſdits Receueurs mettoient leſdites appreciations en leurs bources, & ſe faiſoient riches de l'expillation du peuple: Car le Roy ne prend que la ſimple eſtimation commune de l'année, dont ſeulement luy tenoient compte. leſquels abus furent lors remonſtrez par Monſieur Maiſtre Gabriel Marillac tres docte & tres-vertueux Aduocat du Roy, & à ſa Requeſte furent faites par ladite Cour & adiouſtées audit Arreſt deffenſes generales à tous leſdits Receueurs, d'exiger outre l'eſtimation commune de chacune année des arrerages d'icelles rentes, lequel tres-notable Arreſt, pour la iuſtice & equité d'iceluy, qui eſt notoire & generale doit auoir force de loy generale & exemplaire par tout.

Gabriel Marillac.

Arreſt.

118 ¶ En dictant haſtiuement ceſte quarte queſtion à eſté obmis ſuprà num. 109 fait mention d'vn Arreſt fort notable donné moy preſent le Lundy 19. iour de Feurier l'an 1531 touchant dix huict ſeptiers froment meſure de Paris de rente conſtituée, l'an 1509. pour cent quarante liures tournois dont pluſieurs ans apres, y eut procez deuant Meſſieurs tenans les Requeſtes du Palais, entre le debteur voulant faire caſſer la rente comme vſuraire, & tout conter au ſort principal: & le creancier, lequel mit en fait & offrit prouuer, que lors du contract le ſeptier froment meſure de Paris, ne valoit que dix ſoubs tournois ou enuiron. lequel fait fut par leſdits Seigneurs des Requeſtes receu à articuler & prouuer, nonobſtant l'empeſchement du debteur, qui le diſoit inadmiſſible & en appela. La cauſe plaidée en noſtredicte Cour, fut ſur le champ dit mal iugé, bien appellé & en emendant le iugement, euoquant & decidant le procez principal, le contract declaré nul & vſuraire, tout compté au ſort principal, le creancier condamné en tous les deſpens, tant de la cauſe principale que de la cauſe d'appel. Dont pluſieurs meſmes des plus fameux Aduocats furent eſtonnez, de ce que l'intimé perdoit, & ſur le champ vne cauſe, qui de prime face ſembloit fort bonne, car ledit fait eſtoit deciſif tant de la cauſe d'appel que de la cauſe principale à ſon profit, neantmoins en eſtoit non ſeulement debouté, mais ſans autre concluſion en cauſe, le principal euocqué & vuidé contre luy, & neantmoins ſi le fait eſtoit veritable, ladite rente eſtoit conſtituée au plus haut & iuſte pris que le denier 15. voire que le 15. & demy, en bien calculant. Et combien que quand à la ſimple reduction & moderation pour l'aduenir, l'on conſidere auſſi le temps preſent & mutation aduenuë depuis le contract: neantmoins quant à la nullité, ou à le iuger & declarer vſuraire, l'on ne doit conſiderer que le temps du contract.

119 ¶ Ce nonobſtant, ie dis & dy, qu'il a eſté tres-iuſtement iugé par ladite Cour de Parlement, car lors dudit Arreſt il eſtoit notoire, comme encore eſt auiourd'huy aux anciens: que dés vingt deux ans auparauant ledit Arreſt, le iuſte & commun pris de ces rentes n'eſtoit moindre que ſix vingts liures tournois pour muid froment meſure de Paris, conſequemment que lors du contract le iuſte & commun pris à la raiſon du denier 12. de muid & demy de rente, n'eſtoit moindre que de neuf vingt liures tournois, & neantmoins eſtoit acheptée pour ſept vingts liures tournois ſeulement, partant au deſſus ou plus vil que le denier dix conſequemment ſuiette à nullité & caſſation totale. Et par meſme notorieté apparoiſſoit aſſez ledit faict allegué par le creancier eſtre faux, & allegué pour ſubterfuger. Dauantage ledict fait n'eſtoit pas ſuffiſamment allegué, car ce n'eſtoit pas aſſez de mettre en faict que lors du contract ledict ſeptier ne valoit plus de dix ſols ou enuiron, mais il falloit articuler que communément n'auoit plus valu, non ſeulement par l'année du contract, mais auſſi par pluſieurs années precedentes & ſequentes, non moindres que d'enuiron dix années, & és lieux & marches publics ordonnez à faire ventes dudict bled, mais ſi le fait euſt eſté ainſi allegué il euſt eſté encores plus notoirement faux & calomnieux, car il eſtoit certain que la commune valeur deſdictes années ainſi compaſſées, auoit eſté quaſi au double, & que le muid de bled froment audict temps n'auoit communément moins valu que dix francs. Parquoy ledit Arreſt a eſté iuſte. I'ay ouy donner ſur le champ pluſieurs autres Arreſts en ceſte matiere conſonans à meſme fin, comme du Lundy quatrieſme iour de Decembre l'an 1531. & autres que i'ay laiſſé pour cauſe de briefueté, i'en toucheray vn du cinquieſme Auril dernier paſſé donné pour Maiſtre Claude Lalouëtte Lieutenant General des Bailliages Sainct Denis, & Procureur au Chaſtelet de Paris appellant du Preuoſt de Paris, Contre les heritiers feu Iean de Troys, auquel le 13. iour de Feurier l'an 1514. Guillaume Bery laboureur conſtitua vn muid de bled froment de rente meſure de Paris à vn ſol prés du meilleur, rendu à Paris, en l'Hoſtel dudit de Trois, iour de Chandeleur pour cent liures tournois, depuis ledit Lalouëtte detempteur de quelques terres qui y auoient eſté hypothecquées, conuenu en perſonnelle d'hypothecque. Excipé de nullité vſuraire pour la modicité de pris, ladite acceleration d'onze iours, charge de rendre à Paris, combien que le conſtituant & les terres hypothecquées fuſſent lors demeurans & aſſis à la Chappelle la Royne, diſtant quaſi de 18. lieuës de ceſte ville de Paris. Et que ledit feu de Troys eſtoit couſtumier de faire tel contracts exceſſifs, & en produiſit aucuns, & eut lettres Royaux à ces fins, les demandeurs firent offre de reduction au denier quinze & en argent, dont le deffendeur ne fut content, & par ſentence dudit Preuoſt du 10. iour de Ianuier, 1543. fut condamné ſuiuant ladite offre payer & continuer ſix liures treize ſols quatre deniers tournois de rente, & cinq années d'arrerages eſcheuz au commencement du procez & ceux depuis eſcheus à ladite moderation, & és deſpens du procez depuis l'offre, dont appella, & par mon conſeil ſouſtint l'appel, & par ledit Arreſt fut dit mal iugé bien appellé, & en émendant le iugement le contract declaré illicite comme faict en fraude de la prohibition des vſures, tout compté au ſort, & les intimez condamnez és deſpens tant de la cauſe principale que de la cauſe d'appel.

Arreſt.

120 ¶ CINQVIESME QVESTION de ces rentes conſtituées pour debte de marchandiſe? elles ont eſté ſouuent reprimées par pluſieurs Arreſts de ladicte Cour, ce qui ne faut pas entendre indiſtinctement, ains conſiderer les raiſons pourquoy? La premiere, car le marchand d'vne meſme choſe auroit deux negociations & deux profits, premierement en vendant & debitant ſa marchandiſe. Secondement en faiſant profiter ſon argent au denier 12. La ſeconde raiſon ce ſeroit occaſion de conſtituer rentes à vil pris, & frauder les limites de la loy & de noſtre Ordonnance iuſques à vſure improbe, ſans ce que l'on y peuſt obuier, car les marchands communément quand ils ne reçoiuent argent contant, vendent plus cher, & neantmoins achepteroient rente non au fur de la iuſte valeur de la marchandiſe deliurée, ains au fur du pris conuenu exceſſif, conſequemment en

Pour marchandiſes.

eſgard

eſgard à l'effet & verité de la choſe paruenuë au debteur, la rente excederoit le douzieſme, ou dizieſme du vray ſort. La tierce car ſeroit matiere & ouuerture non ſeulement d'exceder chacun iour, ains de multiplier vſures & excez improbes, car comme toute manieres de gens ont chacun iour affaire de quelque marchandiſe, ces rentes ainſi exceſſiues pourroient eſtre multipliées par tout. La quatre car pluſieurs n'ayans affaire que d'argent & non de marchandiſe en prendroient neantmoins grande quantité à grand pris, pour en recouurer par apres en deſtail la moitié ou beaucoup moins, courant neantmoins la rente entiere à la raiſon du pris conuenu, & dés le iour de la conuention, combien que le pauure debteur n'euſt ſi toſt, ny enſemble, ains par petites parcelles l'vſage non de tout, ains de ſi petite portion du pris qu'il en retireroit, qui ſeroit vne autre ouuerture à ces maudites & execrables fraudes, expilations & briganderies de perte finances. Or ſelon que les raiſons ſuſdites ont lieu ou ceſſent, eſt reprouué ou toleré de conſtituer rente pour debte de manchandiſe.

121 ¶ Si donc telle conſtitution de fait lors, ou toſt apres les danrées deliurées, ou dans brief delay, cela n'eſt toleré, & tantmoins s'il appert par la quantité & qualité de la marchandiſe venduë en gros & qualité de l'acheteur que ce n'eſtoit pour ſon vſage, ains pour de la reuente recouurer argent, auquel cas ſi ſe trouue qu'il y ait dol ou fraude à tromper & ſurprendre, comme il s'eſt fait és pertes finances, les coulpables & participans en doiuent eſtre punis ſelon l'exigence du cas, & meſmement quant cela tourne à corruption de ieunes gens, & enfans de famille. Mais ſi la marchandiſe a eſté venduë & deliurée en deſtail, & à pluſieurs fois par notables interualles, pour l'vſage de celuy qui la prinſe & de ſa famille, lequel finalement (comme enuiron deux ou trois ans ou plus apres la premiere piece de marchandiſe de ce compte receuë) fait compte auec le marchand, & de la ſomme qu'il luy en doit luy conſtituë rente au denier 12. En ce cas du iour du compte fait (combien qu'y ſoient compriſes les dernieres danrées, n'agueres ou meſmes lors du compte en petite quantité & ſans fraude receuës) telle rente eſt valable, non ſujette à caſſation ny a moderation, ſinon qu'il apparuſt que la marchandiſe euſt eſté venduë à plus haut pris, en contemplation du delay, ou parce que n'auoit eſté payé argent contant, car ſi eu eſgard au iuſte pris, la rente excedoit le dixieſme du ſort, elle ſeroit nulle ou reduiſible au denier 15. ſi elle excedoit ſeulement le douzieſme, ſans autre fraude & ſurpriſe. Mais ſi toute la marchandiſe entrant au ſort auoit eſté pour l'vſage du debteur & de bonne foy, ſans exceder iuſte pris, & liurée depuis brief temps, comme depuis vn an, ou an & demy, eu eſgard à la conſtitution & cours de la rente, en ce cas ſans autre vice ne doit eſtre caſſée, ny auſſi reduite au denier, 15. car ce ſeroit faire preiudice perpetuel au marchand de bonne foy, qui auroit vendu à iuſte prix, & ce ſinon qu'il y euſt notable preſomption que la marchandiſe euſt eſté venduë vn peu plus cher que le iuſte, laquelle preſomption & fraude ceſſant, eſt aſſez de retarder le cours de la rente de trois ou ſix mois, comme pluſieurs fois en ce cas ay veu par Arreſt caſſer la rente, ſauf que ſi le debteur n'en rendroit le ſort dans trois ou ſix mois, ou autre ſemblable delay moderé. que dés lors (c'eſt à dire le delay paſſé) la rente auroit ſon cours. Parquoy ſi la rente eſt conſtituée lors ou aſſez toſt apres la marchandiſe liurée ſans exceder le iuſte prix & de bonne foy, le remede eſt, que par meſme contract ſoit donné delay competant, comme de ſix mois ou enuiron, dans lequel la rente ne courra, lors n'y aura que reformer au contract.

Arrerages de Moiſons.

122 ¶ I'ay pluſieurs fois eſté interrogé, ſi ceſte rente ſe pouuoit conſtituer pour arrerages de ferme ou moiſons de grain, ou de rente fonciere? & ay dit & conſeillé qu'ouy, ceſſant autre excez ou fraude. Auſſi n'y a raiſon valable de l'empeſcher, & n'eſt pas ſemblable des arrerages de ces rentes volantes, car ces arrerages ſont ſubroguez au lieu de l'vſure, par tant ne peuuent en façon quelconque eſtre conuertis en ſort, pour engendrer autre rente en tout ou en partie, car ce ſeroit vſure d'vſure. Mais les arrerages deſdites moiſons ou rentes foncieres, n'ont rien commun auec vſure, ny primitiuement ny ſubſidiairement. Toutesfois faut entendre que ceſte rente ne pourra pas eſtre conſtituée pour l'appreciation du plus haut pris deſdits arrerages de moiſon ou rente fonciere, poſé ores que ladite appreciation ſoit loyaument deuë & faite, mais ſeulement ſe pourra conſtituer pour ce qui en ſeroit deu, eu eſgard à l'eſtimation commune, qui a eſté chacune année que leſdits arrerages ſont eſcheuz, ſi conſiſtent en fruicts arides ou liquides, car l'adiection de plus haut pris, eſt vne acceſſion, qui ne pourroit meſmes de droict eſtre exigée enſemble auec l'vſure, car ce ſeroit auoir deux acceſſions d'vne meſme choſe, qui eſt prohibé.

123 ¶ Auſſi quant aux moiſons, ſi par ſterilité ou autre cas fortuit inopiné n'y auoit pour aucunes années fruicts, ou ne ſuffiſoient tellement que deduction faite de la fertilité ſuperabondante des autres années de la meſme ferme s'aucunes en y a, ſe deuroit faire remiſſion ou moderation de la ferme ou penſion: en ce cas, ne ſe pourroit conſtituer rente pour toute la penſion, mais ſeulement pource qui en ſeroit effectuellement deu ladite moderation faite. Ce que i'ay dit des rentes foncieres a pareillement lieu és rentes non foncieres, pourueu qu'elles ne ſoient approchantes de ces rentes volantes, ains telles que de ſoy pourroient eſtre non racheptables, & repreſenter vne proprieté perpetuelle, comme les conſtituées au denier 25. & à plus haut prix, mais ſi elles eſtoient conſtituées au denier 20. ou au deſſous (qui eſt à dire plus groſſe rente) ne ſeroit choſe admiſſible ne tolerable d'en conſtituer rente pour les arrerages, quand ores on la conſtitueroit au denier 15. ou 10. Autant i'en dis ſi le loüage ou bail à rente fonciere eſtoit fait en fraude, ou reuenoit à meſme pris que ces rentes volantes, comme ſi quelqu'vn pour cent francs recognoiſſoit ſa propre terre la tenir à huict francs de rente, ou s'il vendoit ſon champ pour cent francs & le tenoit à loüage pour huit, car il en fraudroit dire comme de ſimples rentes volantes, qui auſſi ſeroient racheptables parce que dirons cy apres. I'ay diſputé & reſolu vn cas que i'ay veu aduenir, qui merite pour plus ample intelligence de ces matieres eſtre icy mis, pour la

Pour vaiſſelle d'argent.

124 ¶ SIXIESME QVESTION le creancier prie de preſter à rente du denier 12. n'ayant lors argent contant dont ſe peuſt paſſer, ains grande abondance de vaiſſelle d'argent, en baille au debteur iuſques à la ſomme de douze cens liures, ſelon la iuſte eſtimation commune d'icelle vaiſſelle, que le debteur prend en payement du ſort, & vend cent liures de rente racheptables pour pareil pris de douze cens liures, fut queſtion ſi la rente eſtoit bonne, non ſujette à moderation, nonobſtant que le debteur qui auoit lors promptement affaire d'argent, perdiſt ſur la façon (qui eſtoit excellente, ou autrement) cent ou deux cens liures ou enuiron? ſemble qu'ouy, pour pluſieurs raiſons. La premiere, car par diſpoſition de droict eſt permis bailler choſes ſemblables, ou autres eſtimées à iuſte pris en payement du ſort, & en prendre l'vſure legitime. a La ſeconde raiſon, le creancier n'eſtoit pas marchand, & n'euſt autrement vendu ſa vaiſſelle, ſinon pour faire plaiſir au debteur, & à ſa

Premiere raiſon.

a l. ſi pro mutuo C. ſi cer. pet.

Seconde.

grande priere & requeſte, & a le creancier (comme l'on ſuppoſe) de bonne foy & ſans fraude ſouffert ce deſplaiſir & dommage, de changer & aliener ſa vaiſſelle, laquelle il euſt trop mieux aimé garder que vendre, & ne peut aduenir ſouuent qu'aucuns ſe vueillent mettre en tel deſplaiſir pour faire plaiſir à autruy. Parquoy, Premierement, ceſſent tous inconueniens touchez au commencement de la queſtion precedente, & la raiſon de double queſt, ou double negociation, qui ſeroit d'auoir le profit de vendre & debiter ſa marchandiſe, & acquerir rente, comme en la queſtion precedente, dont c'eſt l'oppoſite au cas de preſent, car icy le creancier a pluſtoſt deſplaiſir & nouueau intereſt de vendre & aliener ſa vaiſſelle pour ſubuenir au debteur, & eſt certain qu'outre la rente, il n'a aucun nouueau profit, en eſchangeant ou baillant en payement ſa vaiſſelle, ains pluſtoſt y a perte & deſplaiſir.

119 ¶ Veu donc qu'il n'en augmente ſa rente, ains la limite à la vraye & commune eſtimation, ſemble qu'il ſe peut au ſurplus conſeruer indemné & que ſi aucune perte y a ſur la vaiſſelle, prouenant de ce que le debteur ne l'a peut garder, ains eſt contrainct de la vendre & bailler aux changeurs, que cela ne doit pas nuire au creancier qui eſt en bonne foy, & n'a profit quelconque outre l'ordonnance, mais pluſtoſt dommage pour faire plaiſir dans les termes d'icelle. Conſequemment doit ledit d'eſchet eſtre ſur le debteur, du coſté duquel en vient l'occaſion. La tierce raiſon, car il eſt certain que ledit creancier pouuoit premierement & licitement vendre ſadite vaiſſelle pour ledit pris de douze cens liures, & puis voire en meſme inſtant achepter de l'acheptcur rente au denier douze du meſme pris, ſans aucune deduction du dechet de la façon ou autre dechet & peril de la choſe venduë, qui appartient à l'achepteur, & ſont leſdites deux reciproques ventes valables: Or au cas de preſent c'eſt le pareil, & en effet tout vn, car le creancier vrayement vend ſa vaiſſelle au debteur à iuſte pris, pour lequel iuſte pris il achepte de luy rente au pris de l'ordonnance. Conſequemment eſt auſſi iuſte en l'vn des cas comme en l'autre, & ne faut rabattre le deſchet de la façon en l'vn plus qu'en l'autre.

Tierce.

125 ¶ Mais nonobſtantes les choſes ſuſdites la verité eſt, que ladite vente ne peut valoir ny auoir cours que pource qui reſte deduite la perte ou deſchet de la façon de ladite vaiſſelle, car auparauant que puiſſe courir ceſte rente il eſt de neceſſité que le creancier ait fourny & accomply de ſa part au payement & deliurance du ſort principal, tellement qu'il eſt impoſſible qu'elle ait aucun cours ſinon au fur du ſort principal effectuellement paruenu és mains, puiſſance, & vſage du debteur, & auſſi cela eſt de diſpoſition de droict en matiere d'vſure, tellement qu'aucuns loyaux couſts a ou autres fraiz, ne peuuent eſtre rabatus ou comptez ſur le ſort principal, dont le creancier veut auoir vſure ou profit, ains faut que le ſort paruienne prealablement ſec & net en la puiſſance du debteur. S'enſuit que ſi le creancier veut bailler quelqu'autre choſe au debteur en payement du ſort principal. Ou cela ce fait parce que le debteur autant ou mieux ayme la choſe baillée en payement que l'eſtimation d'icelle: & en ce cas n'y a difficulté, que la rente ne puiſſe incontinent courir, attendu que ce qui eſt baillé en payement, ſatisfait autant au debteur, que l'argent, & luy eſt choſe deſlors equipolente, & ce n'eſt noſtre cas. Ou cela ce fait, non que le debteur n'aimaſt mieux l'eſtimation dont il a affaire, mais parce que le creancier ne peut, ou ne veut lors mieux faire, comme en ceſte queſtion. Et en ce cas le creancier qui en lieu du ſort (comme de douze cens liures) baille vaiſſelle ou autre meuble en payement, ne ſatisfait à l'obligation & nature du contract, ny à

Solution.

a l. eos in fi. C. de vſur.

A la neceſſité du debteur, & ne luy baille choſe equipolente au ſort, ſinon entant que le debteur s'en peut auſſi bien & auſſi toſt ſeruir & aider, à ce qu'il a affaire comme du ſort meſme.

126 ¶ Partant ſi le creancier ne baille ou n'adreſſe marchand au debteur, dont il puiſſe promptement recouurer tout le ſort de ladite vaiſſelle, & que le debteur communément ne le puiſſe promptement recouurer, ſinon en perdant la façon, il eſt neceſſaire que ladite façon en ſoit deduite, & ne ſeroit aſſez la deduire ſur les arrerages, mais eſt neceſſaire la deduire ſur le ſort principal, & que la rente en ſoit intrinſequemment & perpetuellement diminuée en ſoy, tout ainſi que le prix de ladite façon fait portion intrinſecque du ſort principal ou de la choſe eſtimée

B ou baillée en lieu d'iceluy. Autrement (comme ſi ladite façon montoit deux à cens liures & ſe deſduiſoit ſeulement ſur les arrerages) ſeroit tout ainſi comme ſi ledit creancier acheptoit cent liures de rente pour mille liures, à la charge qu'elle ne courroit ſinon apres deux ans, ce qui eſt impoſſible, car ce nonobſtant en faudroit iuger comme d'vne rente au denier dix, & la reduire au denier quinze, ſelon que dit eſt en la 1. queſtion. D'auantage ſi lors du contract non ſeulement le debteur n'en pouuoit recouurer argent, ſinon en perdant la façon, mais auſſi eſtoit aduenu que encores en perdant la façon, ne le pourroit communément recouurer ſinon apres vn mois ou autre temps, il faudroit non ſeulement deduire ladite façon du ſort & de l'eſſence de la rente, mais auſſi faudroit deduire le temps, ou le ſimple cours des arrerages dudit temps, comme d'vne ſimple acceleration.

C

127 ¶ Mais icy eſchet vne queſtion, au cas qu'il faille deduire la façon ſur le ſort, àſçauoir s'il faut reduire la rente au denier quinze? il ſemble qu'ouy, quand la reduction ſe fait par le iuge contre le vouloir du creancier, ou apres qu'il a iouy quelque temps, ſans moderation laquelle n'a offerte la choſe entiere, comme dit eſt cy deſſus nu. 96. Conſequemment au cas de noſtre queſtion principale, que le dechet de la façon eſt de deux cens liures, ne ſuffiroit de reduire la rente de cent, à quatre vingt liures par an. Car combien que quatre vingts liures, ſoient le quinzieſme denier de douze cens, toutesfois ne ſont gueres que le

D douzieſme denier de mille liures, dont la quinzieſme ne ſont que ſoixante ſix liures treize ſols quatre deniers tournois, comme appert par là la figure cy deſſus nu. 25. Mais cela ſeroit trop rigoureux au cas de preſent, car en ladite diſtinction cy deſſus nu. 83. Le creancier de certaine ſcience excede, ſans rien perdre du ſien pour gratifier au debteur, & met ou retient le profit illicite ou exceſſif en ſa bource: ce qui eſt l'oppoſite au cas de preſent, ou le creancier perd du ſien, & ce qu'il excede, n'eſt qu'en ce cuidant garder indemné, & dans les fins de ſon indemnité parquoy n'y a icy telle raiſon d'auarice & malice, & conſequemment de peine, & ne doit le creancier au cas de

E preſent eſtre d'auſſi mauuaiſe condition, qu'au cas precedent.

Nous diſons donc que c'eſt icy aſſez de reduire la rente au denier 12. deduit ledit deſchet, en émendant ſeulement l'excez ſans autre peine, ſinon que le deſchet fuſt ſi grand qu'il excedaſt la ſixieſme partie de la valeur, tellement que le deſchet deduit du ſort, la rente n'excederoit le dixieſme, & en ce cas, c'eſt aſſez que le creancier ſoit ſupporté en ce que la rente ne ſoit nulle, parquoy y a raiſon de la reduire au denier quinze de ce qui reſte, deduit le dechet, & ne doit le creancier ſouffrir plus grande perte ou peine, ſinon qu'il apparuſt de plus grande fraude, car s'il auoit par perſonnes à ce interpoſées, retiré ſadite vaiſſelle du debteur à plus vil pris, ſeroit eſpece de pertefinance,

& choſe ſuffiſante pour caſſer du tout la rente, & le mulcter d'vne amende.

Dilutions.

128 ¶ Reſte donner ſolution aux raiſons alleguées, pour la part affirmatiue de la principale queſtion, n'y fait rien la premiere, car ne faut pas arguer, des loix ciuiles vſuraires pour amplier, mais ſeulement pour reſtraindre l'vſure, qui n'eſt plus ſi indifferemment & communément permiſe, comme eſtoit par le droict ciuil Romain. Quant à la ſeconde tout cela n'eſt à conſiderer pour faire exceder les limites de l'ordonnance, leſquels autrement on pourroit chacun iour frauder, & meſmes il s'enſuiuroit que ſi le creancier auoit lors affaire de ſon argent pour retirer vne terre de plus grande valeur, ou euiter vne grande peine ou commis, qu'en ces cas pourroit outre la rente, ſtipuler indemnité de ſon plus grand intereſt, ce qui eſt faux, car puis qu'il veut auoir profit de ſa pecune, & meſmes le plus haut & extréme qu'il eſt poſſible, qui eſt le douxieſme denier, il faut neceſſairement que premierement il accompliſſe de ſa part, & mette le ſort entierement & effectuellement ès mains du debteur, autrement ſi le debteur ſouffroit diminution ou dilation du ſort, faudroit que la rente en fuſt d'autant diminuée, ou raualée autrement ſeroit exceder l'ordonnance, ce qui eſt impoſſible & tout ainſi que ſeroit choſe deſraiſonnable, vouloir achepter le fons d'autruy à plus vil prix d'autant que la pecune eſt plus chere, non en commun, mais à l'achepteur qui en a plus affaire, ou en peut mieux profiter ailleurs ainſi eſt plus deſraiſonnable & inique en ces rentes, de les vouloir acquerir à plus vil prix, ſous ombre que le creancier ſe veut rendre indemné, ſoit d'autre plus grand intereſt ſingulier qu'il a à ſa pecune, ſoit pour l'intereſt ou deſchet qu'il a à bailler autre marchandiſe en payement, parce qu'il n'a pas argent comptant.

129 ¶ Moins y fait la tierce raiſon, car il y a grande difference de vendre principalement la vaiſſelle ſans fraude, & puis à la raiſon du pris achepter rente: ou de principalement achepter rente, & bailler vaiſſelle ou autres eſpeces en payement. Car au premier cas l'achepteur a affaire de la vaiſſelle ou marchandiſe meſme, & l'achepteur pour ſon vſage, ou pour en negocier ou diſpoſer principalement & n'y a lors eſperance de dechet. Parquoy n'eſt inconuenient qu'il en conſtitué rente incontinent à la raiſon du pris entier, comme celuy qui a acheptė vne terre ou maiſon ſans fraude, peut incontinent conſtituer rente à ſon vendeur du douzieſme du pris alienė, & racheptable ſelon la nature de ces rentes, pourueu (quant au vendeur de vaiſſelle ou marchandiſe) qu'il ne fuſt marchand ou negociateur deſdites choſes, car audit cas la rente ne pourroit pas courir ſi toſt, ains apres interualle comme a eſté dit en la queſtion precedente. Mais au ſecond cas, le debteur n'a que faire de ladite vaiſſelle ou marchandiſe, ains ſeulement d'argent, au lieu duquel le creancier pour ſe deſcharger de l'obligation dudit ſort, baille autres eſpeces, parquoy le deſchet en doit venir ſur le creancier, & non ſur le debteur, car le debteur conſtituant ſur ſoy rente iuſques au denier 12. fait tout le plus haut qu'il peut, & ne peut deuoir ny eſtre chargé d'auantage, partant entant que le creancier baille vaiſſelle, ou autre eſpece en lieu d'argent, il fait cela en ſa propre faueur, & pour s'acquitter du ſort auquel il eſt tenu. Parquoy le dechet ou intereſt qui en procede, de bailler en payement l'vn pour l'autre, doit tourner au dommage du creancier, & non du debteur.

130 ¶ Bien eſt vray que ſi le debteur racheptoit incontinent apres la vaiſſelle venduë, il deuroit de honneſteté recompenſer le creancier de la perte de ladite façon, toutesfois il n'y eſt tenu, & n'y peut eſtre contraint, ſinon qu'il euſt feint auoir indigence, pour abuſer le creancier, & luy faire perdre la façon de ſadite vaiſſelle, car en ce cas le debteur ſeroit tenu de tout l'intereſt, autrement non. Et n'en pourroit le debteur eſtre tenu, ſous ombre de loyaux couſts, car ledit deſchet ne peut tomber en loyaux couſts, car c'eſt la charge & debte du creancier, qui doit fournir & payer le ſort, & auſſi le debteur en ces rentes ne peut eſtre chargé d'autres loyaux couſts que de la façon des lettres obligatoires, comme nous dirons cy apres.

131 ¶ Vient à propos de ce que deſſus, & i'ay veu aduenir, du creancier ayant baillé en payement de partie du ſort, la ceſſion d'vne debte à luy deuë par vn tiers. A quoy briefie dy que le cours de la rente en doit eſtre pour ladite portion retardé, d'autant que le debteur ne pourra ſi toſt recouurer de celuy contre qui luy eſt cedée l'action, ſi d'auanture il n'eſt tenu qu'à terme, ou demeure loin, ou la debte n'eſt executoire, ou ſont heritiers contre leſquels faut declarer executoire, ou mineurs auſquels faudra premierement faire creer tuteurs. D'auantage ſi ledit tiers debteur n'eſtoit ſoluable, ou grand plaideur, ou endebté, ou trop puiſſant, ou autrement difficile à eſtre de long temps exigé, cela ne doit eſtre compté au ſort, à fin du cours de ſes rentes, nonobſtant que le creancier ait promis garantir, & faire la debte bonne, car ce n'eſt aſſez ſinon qu'il aduance francs deniers comme il eſt tenu, ou qu'il baille choſe dont ſe puiſſe facilement & promptement recouurer.

132 ¶ Ou autrement ſi la ceſſion deduitte la rente excede le dixieſme du reſidu du ſort, il la faut reduire au quinzieſme dudit reſidu, reprenant le creancier ſa ceſſion, ſinon qu'il apparuſt que le creancier euſt fait ladite ceſſion de bonne foy, non à ſa deſcharge, mais parce qu'il croyoit que promptement & facilement ladite ceſſion ſe pouuoit exiger & apres ſe trouue le contraire, car lors ſuffit reduire la rente au douzieſme du ſort, nombré & paruenu au debteur. Ces choſes ceſſent quant au debteur meſme l'on fait ceſſion & quittance de ſa propre debte, ſoit qu'il fuſt obligé pour ſon fait, ou pour le fait d'autruy, pour lequel il auoit reſpondu, & pouuoit eſtre contraint de payer, car la rente eſt bonne, iuſqu'à la concurrence de ce qui eſt deu par luy, nonobſtant que le recours que le conſtituant a contre le principal obligé & ſes conſors, fuſt inutil. Ceſte ſixieſme queſtion me ſemble plus longue que difficile, mais elle ſert de plus claire explication de pluſieurs choſes en pareil.

133 ¶ SEPTIESME QUESTION le debteur conſtituant cent liures de rente au denier douze, baille au creancier vne ſienne terre valant communément autant de reuenu par an pour en iouyr par le creancier & perceuoir les fruits par ſes mains en lieu de la rente, iuſques à rachapt ſcauoir ſi c'eſt choſe valable? Semble qu'il n'y ait que redire, car le bail de ladite terre n'eſt qu'vn gage ou ſeureté, en lieu que le debteur ne peut par aduanture trouuer idoines reſpondans ſur le lieu, ioint que telle maniere de faire que les Grecs appellent Antichreſe, eſt permiſe de droict ciuil en matiere d'vſure formelle: Auſſi n'y a difficulté que ſi le debteur a vne maiſon valant cent liures de loüage par an, & non plus ſelon la commune eſtimation, il la peut loüer au creancier iuſques à certain temps, & tant qu'il rachepte la rente. Plus ſemble que ladite terre valant cent liures de reuenu, ſe puiſſe vendre pour douze cent liures, auec perpetuelle & libre faculté de rachepter ſans vice d'vſure, attendu que le pris de l'ordonnance n'eſt excedé Ce nonobſtant ie dy qu'il faut diſtinguer, ou ladite paction d'Antichreſe eſt faite en la faueur du creancier, & au grief du debteur, & la rente eſt exceſſiue. Ou elle eſt en faueur du debteur, & il n'y a aucun excez.

Antichreſe.

Premier cas. 134 ¶ Le premier cas eſt, quant le creancier ne le veut autrement, & auſſi qu'il eſt pactionné ou entendu par les deux parties, que la choſe ne ſe peut retirer iuſques à rachapt, & que le debteur ſoit tenu ſouffrir le creancier iouyr & le payer des fruicts par les mains iuſques-là, & lors il y a excez, car ladite rente eſt la ſupreme & la plus haute qu'il eſt poſſible, en termes de ſimple rente à perceuoir par les mains du debteur iouyſſant plainement du ſort & de ſon bien, & eſt ladite ſimple rente le plus haut prix, & la plus chere compenſation qui puiſſe eſtre de l'intereſt du creancier, ou du profit de ſa pecune perpetuellement alienée, tant que plaira rachepter au debteur. Lequel ne peut eſtre chargé ny greué plus outre. Si donc on y adiouſte ladite paction que le creancier exige de iouir & ſe payer par ſes mains, il y a excez de deux coſtez, tant de la part du creancier qui a plus qu'vne ſimple rente pourſuiuable ſur autruy, car il a droit de la perceuoir par ſes mains & à ceſte fin d'auoir la poſſeſſion reelle, fruition, vſage & iouyſſance de la terre du debteur, lequel auſſi de ſa part eſt notablement excedé, car combien qu'il ait cependant la iouyſſance du ſort il n'a pas la iouyſſance de tout ſon bien, laquelle il deuoit auoir, & eſt fruſtré de l'vſage & fruition de ſa terre, qui peut auoir pluſieurs commoditez outre la ſimple valeur du reuenu commun. Parquoy ie dy que pour la iuſtice & conſeruation de ladite paction la rente doit eſtre reduite au dernier quinze, & eſt aſſez pour les raiſons & proportions plus à plain deduites par nous en Latin queſtion 35. & en ce cas auront lieu les loix ciuiles que la plus grand' valeur d'aucunes années, ſera compenſée auec la moindre valeur des autres années dont a eſté touché cy deſſus. nu. 112. 113. pourueu que communément ſelon l'eſtimation commune, & l'vn portant l'autre, les fruits de la terre n'excedent le quinzieſme du ſort par an, ou ſi le reuenu communément valoit plus qu'il ait eſté dit & conuenu que le creancier ne feroit les fruicts ſiens, que iuſqu'à la concurrence du denier quinze ſelon la commune eſtimation du reuenu l'vne année portant l'autre, & que du ſurplus dudit reuenu qu'il en rendroit compte au debteur.

Second cas. 135 ¶ Le ſecond cas eſt quand ladite paction n'eſt perpetuelle tant que la rente durera : mais à temps, & pour iuſte cauſe, comme au lieu que le debteur ne peut fournir idoine reſpondant, & iuſques à ce qu'il en ait trouué, lors n'y a aucun excez car le debteur, n'eſt pas obligé laiſſer iouir le creancier par ſes mains, veu qu'il peut repeter ſon fonds en baillant reſpondant & ſeureté valable : Parquoy vaut la rente iuſques au denier douze, & n'eſt ſujette à aucune autre moderation. Auſſi ſi la rente a eſté conſtituée au denier douze ſous ladite paction, laquelle n'appert auoir eſté extorquée, ou appoſée, pour la commodité du debteur, l'effet le découurira, car ſi le creancier offre rendre au debteur ſa terre & l'en laiſſer iouyr, toutesfois & quantes qu'il luy voudra par reſpondans ou autrement ſeurement aſſigner & aſſeurer ſadite rente, lors apperra que le creancier n'a eu, & n'a intention de ſurgaigner ny de ſurgreuer le debteur outre le ſimple douzieſme : Parquoy n'y eſchet aucune moderation.

136 ¶ Autant en dy je. ſi le debteur euſt ſans cela loüé à vn tiers ſon fonds ou maiſon, à tel prix que monte ladite rente : Car lors appert que le bail à loüage, ou penſion equipolente, n'a pas eſté extorqué par le creancier, & que le debteur n'y a nouueau grief, combien que le bail ſe face par meſme contract, à quatre ſix ou neuf années, & à iuſte & commun prix, comme il eſt accouſtumé faire, & nonobſtant que pour la ſeureté du creancier (à ce qu'il ne ſoit ſurpris & en danger d'eſtre contraint chacun iour vuider à deſpourueu) il ſoit dit ou entendu, que ſi le debteur rachepte dans le temps du bail, ce neantmoins le bail ſortira ſon effet, & que le creancier en iouyra le reſidu du temps en payant pour portion de temps depuis le rachapt ou rembourſement la penſion du loüage ou ferme. Car la paction eſt iuſte & valable, ſans toutesfois faire paction que le debteur ſoit tenu à la fin du temps rebailler & reloüer au creancier iuſques au rachapt, car telle adiection de paction ſe deuroit rejetter. Et meſme ſi la choſe ſe loüoit à temps exceſſif, & non communément accouſtumé, comme de 15. ou 20. ans, ou ſi c'eſtoit vne bouticque, qui ne ſeroit accouſtumée d'eſtre loüée que deux ou trois ans à la fois, & ſe faiſoit paction, que le creancier l'auroit à loüage pour dix ans, ou iuſques au rachapt, il y auroit excez, lequel excez ſeroit à rejetter, & ſeroit en la faculté du debteur le temps accouſtumé de loüer paſſé, d'en diſpoſer à ſon plaiſir, en continuant la rente, & icelle bien aſſeurant, & auſſi en ce faiſant n'y faudroit aucune reduction au denier quinze, laquelle auſſi le creancier ne ſeroit tenu ſouffrir, en offrant ſoy departir apres le temps du loüage accouſtumé, en luy aſſeurant ſuffiſamment ſa rente, & ne ſeroit tenu quitter le lieu dés le commencement du contract en faiſant ladite aſſeurance, ou ſouffrir la reduction au denier quinze, attendu que la choſe eſtoit deſtinée à tel loüage, & que le debteur l'euſt ainſi baillé: Parquoy n'y a extorſion pour le temps d'vn loüage accouſtumé.

137 ¶ Mais ſi la rente eſtoit conſtituée au denier quinze, ſous ladite paction, dont cy deſſus au commencement de ceſte queſtion nu. 133. le debteur ne pourroit aucunement contraindre le creancier luy quitter le fonds combien qu'il luy offriſt ſeurement aſſigner la rente iuſques au denier douze, auſſi le creancier ne pourroit contraindre le debteur à reprendre ſadite terre & le payer au denier douze, comme il eſt ſans doute. De ce appert reſponſe à ce qu'a eſté dit au commencement de ceſte queſtion, que le debteur ne doit pas eſtre prohibé de bailler, ny ſon creancier de prendre maiſon de luy à loüage, & compenſer les loüages auec les arrerages, car il y a grande difference quand le loüage ſuruient depuis le contract, ou incidemment, parce que ſans cela eſtoit commode au debteur la loüer pour tel prix : ou quand ſans cela, eſtoit incommode au debteur la loüer, & que le loüage, ou paction equipolente ou plus grieſue (comme ſi c'eſt à touſiours tant que ſera rachepté) a eſté extorquée outre le tres-haut profit du denier douze, car ladite extorſion n'eſt aucunement à tolerer. Auſſi appert reſponſe aux loix ciuiles cy deſſus cottées nu. 112. car l'vſure commune legale, eſt encores moindre que le denier quinze, que nous admettons auec ladite paction : Mais de vendre vn fonds de maiſon à la raiſon du denier douze, du commun reuenu, auec perpetuelle faculté de rachapt c'eſt choſe illicite, fraudulente & nulle, comme clairement prouuerons cy apres queſtion. 16. *Denier quinze.*

138 ¶ Reſte ſçauoir que ſera ſi outre ladite paction preciſe en faueur du creancier, aduient que lors du contract le reuenu commun de la choſe excedoit le douzieſme du ſort ? Brief ie dy que ſi le creancier en auoit ignorance, & ne penſoit & n'eſperoit en auoir profit outre le denier douze, que la rente doit demourer audit prix, mais ladite paction de iouyr par le creancier par ſes mains ne tiendra, non pas que le creancier ſoit contraint vuider ſans autre ſeureté, mais il pourra eſtre contraint rendre le ſurplus du reuenu, ſa rente payée, & auſſi de vuider en aſſeurant par le debteur ſuffiſamment ladite rente : Mais ſi le creancier ſçauoit bien la valeur de la terre, & qu'il y auroit communément profit fraiz deduits, outre la raiſon du denier douze, & neantmoins a extorqué ladite paction de iouyr ſimplement, ou du tout par ſes mains,

mains, ſans dire qu'il rendroit compte du ſurplus, & en ce cas (ſauf ſi les choſes entieres il offroit reparer tout excez & faire la raiſon comme cy deſſus nu. 96.) non ſeulement ladite paction de iouyr par ſes mains eſt nulle, & n'oblige le debteur voulant bailler aſſeurance: mais auſſi la rente ſe doit reduire au denier quinze, nonobſtant que le creancier ſoit contrainct de vuider en bien aſſeurant le denier quinze. Et ce quand l'excez ne montoit pas iuſqu'au dixieſme du ſort par an, car s'il y montoit, & le creancier lors du contract le ſçauoit, il ſeroit conuaincu d'auoir acquis & extorqué outre la raiſon du denier dix. car le denier dix auec l'extorſion de ladite iouiſſance par ſes mains, eſt plus que le ſimple denier dix. Parquoy la rente ſeroit du tout nulle & vſuraire, parce que deſſus en la premiere & deuxieſme queſtion, touteſfois le creancier auroit retention iuſqu'à la concurrence des termes ja paſſez, & auſſi iuſqu'à aſſeurance du reſte du ſimple ſort principal.

Retention.

Faueur des gens de Labour.

139 ¶ Iuſtinian le Grand, en ſon temps auoit eſtroittement deffendu faire ladite paction, ſoit de meuble, ou immeuble, auec les Laboureurs des champs, tellement qu'il n'eſtoit loiſible au creancier prendre d'eux leur bœuf, terre ou autre choſe en gage, pour en iouyr par les mains du creancier, ſur peine de perdition de l'vſure & du ſort principal, & ce pour le bien publique & à ce que l'agriculture ne fuſt empeſchée. Auſſi auoit deffendu prendre d'eux plus grand profit ou vſure, qu'au denier vingt quatre, le tout ſans eſtre par le creancier ſaiſi d'aucun gage, & combien que telle ſeuere conſtitution ne ſe trouue auoir eſté gardée apres le decez dudit Iuſtinian: Touteſfois la raiſon en demeure, c'eſt à ſçauoir qu'il eſt iuſte de plus punir ceux qui excedent les limites d'vſure contre tels pauures Laboureurs: Parquoy s'il ſe trouuoit aucun ſcientement auoir pris la terre d'vn pauure Laboureur, ou autre pauure homme qui ne peuſt viure que du labeur, culture, & meſnage ruſticque de ſadite terre, & ce pour en iouyr par le creancier par ſes mains, ou en ſon nom, par autre que par le debteur, au profit du denier douze, iuſqu'à la reſtitution du ſort, ou iuſqu'à rachapt. I'eſtime que ce ſeroit iuſte & ſuffiſante cauſe à tout bon iuge, non ſeulement de caſſer ladite paction de iouyr par ſes mains (comme auons dit) mais auſſi de caſſer la rente, & priuer le creancier de tout profit au moins pour le temps qu'il auroit vſé de ladite paction. Car outre ce que la qualité deſdits pauures debteurs requiert bien preſt liberal, il y a que le petit champ qui vaudroit au pauure Laboureur auec ſon meſnagement & induſtrie ruſticque, la ſubſtantation de toute ſa famille, ne vaudra pas la moitié, ny le tiers és mains du creancier, ſelon la commune eſtimation qui ſe fait du reuenu, deduict l'induſtrie & meſnage ruſticque du Laboureur. Pourquoy d'exiger tel gage ſeroit pour le regard du pauure debteur, prendre plus que double rente, ce qui ne doit eſtre toleré.

Gages.

140 ¶ Vient à propos vne autre queſtion dont me ſouuient auoir eſté par cy deuant conſeillé: Le creancier acheptant rente au denier douze pour la ſeureté de ſes deniers, auoit pris gages de meubles precieux, iuſqu'à la valeur d'iceux, ſçauoir ſi la rente courroit, car il ſemble que le creancier ſoit touſiours ſaiſi du ſort, veu qu'il eſt ſaiſi de choſe equipolente prouenant du debteur? Brief ie dy que la rente ne court s'il auoit eſté conuenu ou entendu entre les deux parties, que le creancier en demeureroit touſiours ſaiſi iuſqu'au rachapt: mais bien ſi cela auoit eſté fait pour ſimple ſeureté reuocable, ſi toſt que le debteur auroit baillé reſpondant ou ſeureté ſuffiſante.

141 ¶ Accede autre queſtion notable, dont ay eſté conſeillé, Sçauoir ſi en ces rentes le debteur ſe peut obliger par corps qui eſt non ſeulement les biens, mais auſſi pour eſtre contrainct par empriſonnement & detention de la perſonne en priſon publicque? Ie dy que non, pour pluſieurs raiſons. La premiere, car exiger l'obligation de corps: c'eſt plus que le ſimple denier douze. Cette raiſon ne concluroit quand la rente ſeroit plus legere, mais les ſequentes concluent. La ſeconde car ce ſeroit eſpece de ſeruitude perpetuelle, veu que la rente court touſiours & peut eſtre perpetuelle. La tierce, car la couſtume qui a derogé au droict commun, qui deffend ces obligations de corps & priſon, n'a eſté vſitée, ny conſequemment indroduite, que és obligations momentanées à vne fois, parquoy demeure le droict commun en ſa force & vigueur, quant és obligations ſucceſſiues & multiplicatiues, eſquelles y a plus grand danger & cauſe de prohiber. La quarte, car ce ſeroit vne ouuerture par laquelle le debteur pourroit par voye oblique eſtre contrainct de rachepter, car le creancier le voulant à ce contraindre, le feroit empriſonner à chacun terme, & eſpieroit l'heure qu'il pourroit faire tres grande honte & dommage au debteur à ſon importunité, & ne pourroit le debteur auoir liberté d'vſer du ſort principal tant qu'il luy plairoit, & ainſi ſeroit oſté ce qui eſt la vraye iuſtification de ces rentes.

Obligation de corps.

142 ¶ HVICTIESME QVESTION de la clauſe vulgaire accouſtumée, par laquelle l'on charge le debteur en cas de rachapt, de payer auſſi & refonder tous loyaux couſts? pluſieurs l'eſtiment iuſte, veu que le debteur n'en eſt chargé du commencement, ny tant que dure la rente (car le ſort luy eſt baillé entier) mais ſeulement à la fin, qu'il veut contraindre le creancier de reuendre ou receuoir rachapt. Parquoy ſemble iuſte que le creancier s'en doiue en aller indemné. mais, la verité eſt que ladite clauſe n'eſt pas abſolument iuſte en la rente du denier douze, car le debteur ne peut eſtre greué outre le ſimple douzieſme du ſort par an, parquoy en ce cas tous autres frais quelconques (ſinon qu'ils prouinſſent d'autre faute ou coulpe du debteur) doiuent demeurer ſur le creancier, au moins deuroient eſtre communs veu que c'eſt vne negociation au profit des deux parties, & de ſoy plus du creancier que du debteur, ſinon que la rente fuſt au denier quinze, ou plus legere. Touteſfois ladite clauſe n'eſt à reprendre en ce qu'elle eſt accouſtumé de pratiquer, qui eſt du ſimple ſalaire des Notaires & façon des lettres obligatoires, qui eſt choſe legere & tolerable. Auſſi n'eſt de couſtume mettre autre choſe pour loyaux couſts, & ne ſeroit tolerable.

Loyaux couſts.

143 ¶ Que dirons nous de ces contrelettres, que les Notaires ont accouſtumé faire, par leſquelles les debteurs s'obligent de payer & acquitter tous lots, ventes & amendes, ſaiſines & droits Seigneuriaux, ou autres quelconques, & en acquiter & rendre indemné le creancier? Brief ie dy que c'eſt choſe indeuë & ſuperfluë, tellement que meſmes en rachepant, le debteur ne ſeroit tenu payer les frais de ladite contrelettre, & auſſi pour auoir par le debteur aſſis telle rente ſur terres feodales & cenſuelles, n'en ſont pour ce deux aux Seigneurs feodaux & cenſuels aucuns lots, ventes, ou autres droicts. Vray eſt que vulgairement iuſqu'à huy l'on eſtime contraire, mais c'eſt tres-mal entendu, tant leſdits droicts, que les couſtumes, que la matiere vſuraire. Car quand auſdits droicts Seigneuriaux, ils ne ſont introduits ſinon quand la choſe feudale ou cenſuelle change de main, ou que le Seigneur direct ſeroit intereſſé. Et quant aux couſtumes, elles ne parlent pas en ce regard, de ces rentes volantes conſtituées pour l'vſages de l'argent d'autruy en lieu de l'vſure, eſtans touſiours racheptables, & qui ſont & ſe doiuent compter entre les choſes mobilieres,

Lots, ventes.

mais ſ'entendent des rentes non rachetables, ou qui peuuent eſtre non racheptables, & qui tiennent lieu de choſe immeuble, tellement que le Seigneur direct y auroit intereſt notable. Mais en ces rentes pour hypothecque voire ſpeciale d'icelles, le Seigneur direct n'a non plus d'intereſts, que ſi la choſe eſtoit hypothecquée pour vne ſomme à vne fois. Et auſſi quand la choſes hypothecquée ſe vendra à la charge de ladite rente ou hypothecque, ladite rente ſera comptée en portion de pris, pour iceluy augmenter & faire les droicts de ventes plus grands,& ce toutesfois & quantes que la choſe ſera vẽdue ou alienée à meſme charge: & ſi la choſe eſt venduë ſans ceſte charge, le pris n'eſt diminué pour ladite rente, ny conſequemment leſdites ventes ou droicts Seigneuriaux, tellement qu'en tous cas pour ceſte conſtitution & ſpeciale hypotecque, le Seigneur direct n'a intereſt, & ſi n'y a mutation de main ny de Seigneur vtile, non plus que ſi la choſe eſtoit hypothecquée à vne ſomme pour vne fois : auquel cas ne ſont deuz aucuns lots & ventes, Conſequemment ne ſont deuz pour ces rentes ſubrogées au lieu des vſures. Et outres il eſt certain que le Seigneur eſt moins intereſſé par ceſte hypotecque, que ſi la choſe eſtoit ſpecialement hypotecquée pour vne rente dont le proprietaire reſpondroit pour autruy: auquel cas eſt certain que ne ſeroient deuës ventes, parquoy en ſont moins deuz au cas de preſent. Et au regard des couſtumes qui dient en eſtre deuz pour conſtitution de rente ſpecialement ſur heritages cenſuels, elles s'entendent des rentes perpetuelles, qui ſont ou peuuent eſtre non racheptables, & dont le rachapt peut eſtre oſté ou limité, & qui tiennent lieu de choſe immeuble, comme nous auons plus au long declaré & prouué en nos Commentaires des couſtumes de Paris arti. 58.

144 ¶ Si donc rente a eſté aſſignée ſur vn fief, & le creancier s'eſt fait enſaiſiner par le Seigneur feodal, ou plus ſe ſoit faict receuoir en foy & hommage de ladite rente, paye le quint denier, & depuis par mutations des ſucceſſeurs du creancier, paye les droicts de reliefs, il eſt clair & indubitable que le debteur n'en eſt tenu, & n'en doit guarantir le creancier, ny ſes ſucceſſeurs, & n'eſt tenu d'en refonder aucune choſe en racheptant, car ce ſont fraiz volontaires, & ce nonobſtant quelconque clauſe ou paction appoſée és lettres de conſtitution de ladite rente, laquelle clauſe & paction ſeroit nulle & vſuraire, ſans toutesfois inualider la rente en ſoy, n'ayant autre vice parce que dirons cy apres en la queſtion 15. Et quand de fait ou autrement y auroit quelque exaction iuſte ou iniuſte elle deuroit eſtre à la charge du creancier, & non du debteur, en ceſte rente ſupréme du denier douze. Et en pareil touchant les metes des vſures a eſté ainſi ſtatué par le droict ciuil: mais ſi la rente eſtoit, plus legiere, comme au denier quinze, lors ces charges pourroient eſtre reiettées ſur le debteur, pourueu qu'auec la rente n'excedaſſent la raiſon du denier douze,& non autrement.

l. eos in C. de vſur.

145 ¶ NEVFIESME QVESTION de la clauſe de chacun d'eux ſeul & pour le tout, ſans diuiſion ne diſcuſſion, laquelle clauſe eſt accouſtumée quand pluſieurs enſemble conſtituent vne meſme rente? Faut noter que ces mots chacun pour le tout ſans diuiſion ſuffiſent, & les autres ſont ſuperflus, quand deux ou pluſieurs principalement ou ſimplement conſtituent rente, ou autre obligation quelconque Et encores eſt plus ſuperfluë la clauſe renonçant au benefice d'ordre, diuiſion, & diſcuſſion, que les Notaires ont accouſtumé mettre indifferemment : Car quand dés le commencement du contract pluſieurs ſont compris & obligez principalement, le benefice d'ordre ou diſcuſſion (qui n'eſt qu'vn) n'a lieu, mais ſeulement le benefice de diuiſion, qui eſt que ſi leſdicts principalement & chacun pour le tout obligez, ſont tous ſoluables, & preſens ou habitans ſous vne meſme iuriſdiction, ſi le creancier s'addreſſe pour le tout à vn ſeul, ceſtuy peut requerir que le creancier face auſſi appeller ou executer les autres, & ſe pregne à tous enſemble, ou à chacun pour ſa portion, à ce qu'vn ſeul n'auance le tout, & ſoit en peine d'auoir ſon recours, quand il eſt facile au creancier de ſoy addreſſer à tous enſemble. Et cela s'appelle le benefice ou exception de diuiſion, à quoy eſt ſuffiſamment derogé par ce mot ſans diuiſion, ſans autres paroles & clauſes qui ſont ſuperfluës entre principalement obligez.

Clauſe chacun pour le tout.

Ordre. Diuiſion.

146 ¶ Mais quand premierement aucun s'oblige, & puis eſt dit, à ce faire a eſté preſent, ou eſt ſuruenu tel, qui s'en eſt obligé & fait ſa propre debte, ceſtuy combien qu'il n'vſe de mots exprés de reſponſe ou fideiuſſion, & combien qu'il ſe conſtituë principal debteur, neantmoins eſt reputé fideiuſſeur, & a le benefice d'ordre ou diſcuſſion, qui eſt à dire qu'il peut exciper que le creancier doit premierement conuenir diſcuter & rendre non ſoluable le premier ou principal obligé s'il eſt preſent, ou s'il eſt abſent du lieu de la iuriſdiction, peut demander vn delay pour ſommer & faire venir ledit principal obligé, lequel benefice eſt oſté par ce ſeul mot ſans diſcuſſion, non que l'obligé fuſt de telle ſimplicité & imperice que vrayſemblablement n'auroit entendu l'effet deſdits petits mots, ſans plus amplement les ſpecifier & donner à entendre.

147 ¶ Toutesfois ſi ce petit mot ſans diuiſion (& autant de ce mot ſans diſcuſſion) ou il eſchet ou clauſes equipolentes, ne ſont en la minute ou protocole du Notaire ou breuet, qui en eſt expedié, ils ne peuuent apres eſtre ſuppléez n'adiouſtez en la groſſe, ſous ombre d'vne abreuiature renonçant, &c. eſtant en la minute ou breuet. Et ainſi l'ay obtenu par Arreſt notable pour feu Iean Sanguin Seigneur d'Angeruilier, qui auoit promis payer, au cas que defaut y auroit de payement par Iean Fleury principal debteur, aux termes contenus en l'obligation, les termes paſſez ledit Sanguin executé (ſans diſcuſſion dudit Fleury) s'oppoſa, & par Sentence du Preuoſt de Paris fut debouté de ſon oppoſition, condamné à payer, & que l'Arreſt & main miſe tiendroit iuſqu'à plein payement, ſauf ſon recours contre qu'il appartiendroit, dont il appella: Ie remonſtray que combien qu'en la groſſe des lettres obligatoires y euſt ces mots ſans diſcuſſion, que toutesfois au breuet en la note originale n'y eſtoient, combien qu'il y euſt ce mot &c. & que ledit &c. ne ſe peut eſtendre à nouuelle diſpoſition & renonciation, meſmement où il eſt requis renonciation ſpeciale. Auſſi que ladite exception n'eſt oſtée pour auoir promis payer à certain terme, & par Arreſt donné. L'an mil cinq cens vingt huict, fut la ſentence annullée, & donné lieu à diſcuſſion.

Clauſe, &c.

Arreſts.

148 ¶ Les Notaires ont accouſtumé inſerer pluſieurs autres clauſes en ces conſtitutions de rentes, comme nonobſtant mutation de monnoyes, ou laps de temps, laquelle clauſe y eſt inutile comme dirons cy apres queſtion 24. Auſſi la clauſe fournir & faire valoir, qui eſt impertinente au principal obligé dont l'obligation n'eſt limitée à certaine terre, meſmement quand il y a hypothecque generale, car ceſte clauſe ne ſert ſinon quand il n'y a qu'hypotecque particuliere de certaine terre, ou terres dont l'on doute que lors ou à l'aduenir, ne ſeroient ſuffiſantes à la debte. Auſſi la clauſe deſaiſiſſans & ſaiſiſſant le creancier deſdicts biens, ou choſes hypothecquées, iuſqu'à la concurrence de ladite rente, ou la clauſe de ſoy conſtituant par le debteur poſſeder au nom du creancier, conſentant qu'il s'en puiſſe faire inueſtir & enſaiſiner par les Seigneurs feodaux

feodaux ou cenſiers, & en prendre la poſſeſſion, ou la vendre: Et toutes autres clauſes ſemblables & dependantes d'icelles, ſont nulles & inutiles, comme dit a eſté cy deſſus, queſtion 7. Et eſt aſſez quant aux clauſes vulgaires & accouſtumées.

149 ¶ Dixieſme qveſtion d'aucunes clauſes infrequentes & notables, y a 14. ans que fus interrogé de ce cas: Le creancier aymant mieux achepter rente au denier 15. & eſtre payé en chacun terme ſans le demander & pourſuiure, que d'achepter rente au denier douze, à la peine de la requerir & pourſuiure, baille quinze cens liures, pour ſix vingts liures de rente, aux quatre termes par an à pris accouſtumez à la charge que ſi le debteur payoit au iour de chacun terme, ou dans trois iours, de luy remettre cent ſols pour chacun terme, ſçauoir ſi la paction eſt valable? Ie dy ſans difficulté qu'ouy, & generalement (pourueu que la rente ſoit dans les limites permis) eſt valable ladite paction ſoit qu'elle ſoit conceuë par forme de grace, & remiſſion de partie de la debte, en payant au terme, comme dit eſt, ſoit qu'elle ſoit conceuë par forme de peine formelle, & augmentation de debte, par faute de payer au terme, le tout dans les fins de l'Ordonnance, comme ſi la rente eſt acheptée au denier quinze, à la charge que ſi le debteur defaut payer au terme: Il ſera tenu payer au pris du denier 12. ou certaine rente ou ſomme outre la rente non excedant (auec ladite rente) la raiſon du denier douze: car attendu que le tout eſt dans les limites permis, il n'y peut auoir aucune fraude, mais bien grace faite ſous condition, ou reuocquée ſous condition, tellement que ſi d'auanture la peine excedoit elle ne ſera du tout annullée, mais ſeulement entant qu'elle excede. Autre choſe eſt la rente en ſoy excede les limites, & eſt vitieuſe en ſoy, comme ſi elle eſt acheptée à la raiſon d'vn pour neuf, auec la paction que le debteur ſera quitte en payant au terme ou dans trois iours de chacun terme, à la raiſon du denier quinze, le vice n'eſt purgé, par ceſte moderation conditionnelle, & ſera la rente nulle, & aura lieu ce qu'auons dit cy deſſus en la queſtion premiere numero 83.

150 ¶ Et faut noter entant qu'auons dit, que la peine & augmentation de rente eſt valable dans les termes de l'Ordonnance, cela s'entend pour les termes que le debteur aura failly, ou pour l'aduenir, & non pour le temps paſſé, qu'il auroit payé, quelque paction qu'il y euſt, qui ne ſeroit valable quant à ce, comme ſi le creancier achepte au denier vingt, à la charge que ſi le debteur eſt vn an ſans payer, qu'il ſoit tenu à la raiſon du denier douze, dés le iour du contract, comme ſi deſlors il euſt vendu au denier douze, car s'il aduient que le debteur apres que long temps a payé, faille vne année, ladite peine n'aura lieu que pour ladite année, & les ſequentes, & non pour le temps qu'il a payé à la raiſon du denier vingt, & qu'il en a eſté quitte. Et auſſi ainſi le decident les loix a ciuiles en matiere d'vſure. Et la raiſon eſt claire: car ſatisfaction, & peine, ne peuuent auoir concurrence en meſme temps & meſme choſe, comme ſeroit ſi la peine eſtoit eſtenduë au temps paſſé, pour le temps que le debteur auroit ſatisfait.

a l. cùm quidem in princ. ci. de vſur.

151 ¶ Autre choſe ſeroit ſi cependant n'auoit couru aucune rente ou vſure, car il n'eſt pas inconuenient de donner long delay de payer, & au cas que ne ſoit payé au terme d'en achepter rente dans les termes de l'Ordonnance, à courir audit cas du iour meſme du delay baillé & de la paction, car le debteur n'y eſt aucunement greué, ains ſoulagé. Premierement de ce qu'il a faculté de payer dans ledit terme ſans aucune rente ou vſure. Secondement & en tout euenement de ce qu'il n'eſt tenu payer aucune choſe pendant ledit terme: I'ay pieça eſté conſeillé d'vne queſtion A qui vient à propos, en traité de mariage furent promis quatre mil liures, ſçauoir eſt quinze cens preſens, le reſidu à payer dans trois ans, & en defaut de payement en ce cas dés à preſent comme deſlors, on en conſtitué rente au denier douze? Ie dy que la paction eſt valable, & eſt en faueur du gendre, qui peut eſlire les trois ans paſſez, de demander les deux mil cinq cens liures reſtans, ſans rente, ou demander la rente, & en ce cas ne pourra plus demander le ſort, qui eſt entendu aliené, iuſques à ce que plaiſe au debteur rachepter, ſelon la nature du denier douze. Auſſi pourra demander les arrerages dés & depuis ladite paction, & du mariage celebré, car leſdits mots dés à B preſent comme deſlors le ſignifient, tellement que ſi le terme euſt eſté plus long comme de ſix ou ſept ans, les arrerages ſe pourroient demander outre cinq ans, a nonobſtant l'Ordonnance de cinq ans, qui n'a lieu en ce cas, que la rente eſtoit en ſuſpend, & que les arrerages n'eſtoient encores deus, & ne pouuoient eſtre demandez.

152 ¶ Onzieſme qveſtion ſi ceſte rente peut eſtre conſtituée par vn mineur de vingt cinq ans? Tous, meſmes les practiciens tiennent abſolument que non, ſauf s'il y auoit iuſte cauſe auec decret & ſolemnité de iuſtice, comme en alienation de choſe immeuble: Et ceſte commune tradition eſt vraye regulierement, mais non pas ſi abſolument comme les practiciens cuident. Auſſi l'argument vulgaire, qui eſt C que ces rentes tiennent lieu de choſe immeuble, combien qu'il ait de prime face grande apparence, premierement parce que ces rentes ſont perpetuelles ſi elles ne ſont rachepteés. Secondement car ſi à vn mineur appartient vne de ces rentes, il ne la peut aliener ſans decret, dont s'enſuit qu'encores moins en peut il conſtituer vne ſur luy ſans decret, toutesfois ledit argument bien exactement & ſubtilement conſideré, n'eſt veritable, car quant au premier, telle perpetuité ou duration ne dépend pas de la volonté ou puiſſance du creancier, mais ſeulement du debiteur. Parquoy pour conſideration de telle reſoluble perpetuité, qui ne peut durer que tant que bon ſemble au debteur, ces rentes ne peuuent tenir lieu d'immeuble: Quant à la ſeconde apparence, il y ſera ſolu cy apres. Vray eſt que ces rentes ont plus de ſimilitude au droicts im-D meubles que n'ont les vſures ciuiles, parce que les vrayes vſures ne peuuent courir outre certain temps, mais ces rentes peuuent courir perpetuellement. Toutesfois attendu que ceſte perpetuité ne peut eſtre deuë au creancier, & que le debteur n'y peut eſtre obligé, n'y à aucune continuation, ſinon tãt que bon luy ſemble iouïr du ſort, auſſi que ces rentes ſont ſubrogées au lieu des vſures, elles ne peuuent vrayement eſtre comptées entre les droicts perpetuels & immeubles. Ioint que la ſtabilité & duration ne depend pas de la volonté du creancier, mais de la volonté du debteur, laquelle ne peut eſtre aucunement limitée ny reſtrainte. Parquoy tel creancier ne peut proprement eſtre cenſé auoir aucun droict ſtable ou immeuble. S'enſuit E que conſtituer de ces rentes, n'eſt pas proprement aliener ou transporter choſe immeuble. Auſſi y a plus grande alienation de la part du creancier, qui ne peut a iamais repeter ſon ſort, que de la part du debteur, qui peut touſiours repeter ou eſtaindre la rente en racheptant ou offrant rachapt comme cy deſſus queſtion 3. cy apres q 15. Et toutesfois il eſt certain que le creancier qui achepte ceſte rente n'aliene aucune choſe immeuble, & qu'vn mineur en peut achepter ſans decret.

Minorité.

Ces rentes ſont meubles.

153 ¶ La vraye raiſon donc pour laquelle vn mineur ne peut conſtituer ceſte rente eſt, car de droict il ne peut regulierement eſtre obligé d'vn preſt vſuraire, conſequemment ny de ceſte rente, qui eſt ſubrogée & de ſemblable effet. Or nous n'entendons pas

Google

diſputer d'vn pupile, ou d'vn mineur ayant curateur, ou qui a par ſon inexperience, ou imbecilité, ou meurs volages, beſoin d'vn curateur en l'adminiſtration & conduite de ſon bien : Car tous ces cas ſont hors de diſpute : Et generalement toutesfois & quantes que pour la qualité de la perſonne, ou de la grandeur de la ſomme, ou du lieu, ou autres circonſtances, y a occaſion ou ſuſpicion de mal-vſer perdre ou diſſiper la pecune : Et encores plus quand il y a occaſion de corruption de meurs, meſmement des enfans de famille, car le creancier outre la perte de ſon argent, qu'il ne prouueroit auoir eſté vtilement employé, ſeroit puniſſable d'auoir donné occaſion de corruption. Mais nous parlons d'vn mineur, ayant excedé l'âge de dix-huit ans, que les droicts appellent pleine puberté, & de telle capacité de ſens & moderation de meurs, que de fait il adminiſtre ſon bien prudemment & ſeurement ſans curateur. Auec ce nous ne parlons pas de l'hypoteque des biens immeubles du debteur, à laquelle ne ſuffiſt pas iuſte cauſe ſans decret de iuge.

1,4 ¶ Mais la queſtion eſt de la ſimple obligation perſonnelle contractée de bonne foy par tel mineur, lequel en adminiſtrant ſagement ſon bien, & pour iuſte cauſe, pour laquelle l'euſt faict vn bon pere de famille, a pris quelque argent à rente, non excedant ſon affaire & capacité, & l'a employé à ſon profit, ſçauoir ſi le creancier le doit perdre, & eſtre abuſé pour ceſte ſeule cauſe ſeulement, que le debteur eſtoit lors mineur de vingt cinq ans? Et en ce cas ie dy que non, car les droicts & priuileges de mineurs : ne ſont pas faicts n'introduicts à ce que ceux qui ont affaire auec eux, ſoient deceuz & abuſez, & les mineurs enrichis au dommage d'autruy, mais à ce que les mineurs ne ſoient ſurpris & deceuz non ſeulement par la malice ou cautelle d'autruy : (Car l'autre peut eſtre en bonne foy) mais auſſi ny par leur ſeule imbecilité ou par facilité, laquelle choſe ceſſant, & s'il appert l'argent eſtre tourné au profit du mineur, lors ceſſe la raiſon de leur priuilege, dont ils ne peuuent vſer pour faire leur profit au dommage d'autruy : Et ainſi n'agueres a eſté deux fois iugé en noſtredite Cour de Parlement par deux Arreſts, l'vn contre vn Preſident, l'autre contre vn Conſeiller.

155 ¶ Et ſi l'on dit que la loy generalement faite doit tenir generalement, nonobſtant les accidens particuliers, qui n'aduiennent ſouuent : Ie dy qu'auſſi elle tient & a lieu au cas de preſent, car c'eſt bien aſſez tenir, quand nonobſtant l'induſtrie & prudence du mineur, le creancier n'a intention fondée en la ſimple obligation perſonnelle de ſa rente ſinon qu'il apparoiſſe non ſeulement que l'argent eſt ſauf en ſoy, conuerty par effet au profit & aduancement du bien du mineur, tellement que s'il n'en appert la preuue en retombe ſur le creancier, lequel conſequemment n'a pas intention fondée contre tel mineur, comme il auroit de droict commun contre le maieur ſans autre choſe prouuer. Et conſequemment en ce regard meſmes, il n'vſe pas totalement de droict commun contre le mineur. Et brief s'il eſt queſtion de la ſimple reſtitution du ſort ſans aucun profit, le creancier a bien intention fondée contre tel mineur induſtrieux, publiquement adminiſtrant ſon bien, prudemment, ſans curateur, pourueu que la ſomme n'excede la capacité de l'induſtrie, biens & affaires & adminiſtration dudit mineur, & qu'il n'apparoiſſe d'autre ſiniſtre circonſtance car en ce cas n'eſt à preſumer que le mineur l'ait perdu ou mal vſé, veu qu'il a accouſtumé de faire le contraire, & ne ſera reſtitué ſinon en monſtrant au moins par coniectures probables & particulieres, qu'il n'auoit que faire du preſt, ou qu'il l'a indiſcrettement ou inutilement employé ou perdu par ſa facilité ou legereté.

156 ¶ Mais ſi le creancier demande profit (comme le profit de ceſte rente) ce ne ſeroit aſſez de prouuer veritablement, ou par ladite derniere preſomption, que le mineur n'a perdu, mais employé le ſort en ſon nom, ou en achapt de meubles equipolens eſtans en ſes biens, ſinon qu'il prouuaaſt que leſdits meubles eſtoient neceſſaires audit mineur, ou que par ce moyen le mineur en ait euité vn grand dommage, ou acquis vn autre profit, tellement que le mineur ne ſeroit ſeulement enrichy de la quantité du ſort ou choſe equipolente : mais du profit & vſage d'iceluy, & ces deux choſes prouuées le creancier né doit point eſtre fruſtré de ſes arrerages, & ſimple obligation perſonnelle de ſa rente : Ains peut contraindre le mineur fait maieur en paſſer titre nouueau & valable auec hypothecque generale : Et outre ſi tel debteur a des immeubles, auec hypothecque ſpeciale, comme il eſt de couſtume ciuilement : Et auſſi de droict ciuil en tel cas le mineur pourroit eſtre obligé non ſeulement au ſort, mais auſſi à l'vſure ciuile. Pareillement de droict les autheurs ou curateurs pourroient pour iuſte cauſe ſans decret obliger le mineur à vſure ciuile.

157 ¶ Et qui plus eſt ſubroger nouueau creancier au lieu de l'ancien ſatisfait & payé de l'argent du nouueau creancier, & iceluy ſubroger en l'hypothecque meſme de l'ancien, telle que l'ancien creancier auoit ſur les immeubles du debteur, *a* & par meſme raiſon peuuent ſubroger vne nouuelle conſtitution de rente, en lieu de l'ancienne & l'hypothecque de l'ancien, car bien ſouuent cela eſt le profit du mineur, pour auoir deſlors en auant affaire à vn plus gracieux creancier, ou à plus legere rente. Auſſi ne faut obmettre que ſi vn tuteur ou curateur a pris à rente au nom du mineur, combien qu'il n'y ſoit obligé en ſon propre nom, toutesfois ſi le creancier y auoit procedé de bonne foy : Il n'aura pas action efficace contre le mineur pour le cours de ſa rente, ſinon en prouuant les deux choſes que n'agueres auons dit : Mais ſi la rente luy eſt debatuë par le mineur ou ſes heritiers, il aura recours contre ledit tuteur ou curateur, qui ſeront tenus prouuer & monſtrer l'auoir bien employé, & auoir eſté la neceſſité ou profit du mineur faire ladite conſtitution, laquelle en ce cas tiendra, autrement ſera tenu le tuteur ou curateur payer en ſon nom, & en rendre indemné le creancier de bonne foy.

a l. ſi pupillorum. in fi. de reb. eos. qui ſubtu.

158 ¶ DOVZIESME QVESTION ſi ceſte rente eſt conſtituée par le mary & femme enſemble chacun pour le tout, à ſçauoir ſi la femme eſt efficacement obligée pour le tout? la cauſe de douter eſt, car la femme a vn priuilege de droict appellé Velleian, parce qu'vn nommé Velleius Romain fut inuenteur de ce ſtatut fait par le ſenat, *b* par lequel ſi vne femme s'eſt obligée, ou ſes biens pour autruy & de quelconque fideiuſſion ou obligation enuers le creancier d'autruy, elle peut exciper, qu'elle n'en eſt tenuë, & depuis on a adiouſté que ſi c'eſt pour ſon mary l'obligation eſt nulle. *c* Iuſtinian le grand meſmes, En ſon liure *d* des conſtitutions imperiales a adiouſté, qu'vne femme ne ſe pourroit aucunement obliger pour autruy, ſinon ſous inſtrument publié ſouſcrit de trois teſmoins, autrement que l'obligation ſeroit nulle, mais ceſte ſolemnité ne fut iamais receuë ny approuuée en France. Or quand deux s'obligent chacun pour le tout, combien que quant au creancier ils ſoient tous principalement obligez & principaux debteurs : Toutesfois entr'eux, ils ſont reſpectiuement reſpondans ou fideiuſſeurs l'vn pour l'autre, enuers le creancier, comme tels tenus acquitter l'vn l'autre chacun pour ſa part.

Velleyan.

b l. 1. ad Velleya.

c in nouell. conſti. 114. auth. ſi qua mulier. c. ad Velleya.

d l. antiqua in fi. ad Velleya.

159 ¶ Tellement que ſi vne femme s'oblige à quelconque ſomme, auec autre que ſon mary, chacun d'eux pour le tout, la femme eſt efficacement obligée

obligée pour la moitié, qui vient à ſa portion. Mais A pour l'autre moitié qui concerne ſon coobligé, elle a le benefice du Velleian, combien que ſon coobligé qui n'a pas tel priuilege, ſoit efficacement tenu pour le tout. Et ce quand le negoce appartient également à tous deux, car ſi tout le negoce & profit appartenoit à la femme, & que le coobligé ne fiſt que reſpondre pour elle, l'obligation ſeroit entierement efficace, car il n'y auroit aucun lieu de priuilege, veu que la femme ne s'obligeroit aucunement pour autruy, ains pour elle meſme. Et pareillement ſi en effect la femme s'obligeoit entierement pour autruy, parce que toute la ſomme & negoce appartient entierement au coobligé, ſi le creancier lors du contract le ſçait, la femme aura entierement le benefice du Velleian, car autrement il ſeroit facile de frauder du tout la loy du Velle- B ian par la ſeule forme des paroles & conception du contract. Car le creancier qui ſçauroit que la femme s'oblige pour autruy, la feroit obliger principalement pour le tout, & non comme reſpondante.

La ſcience.

160 ¶ Et eſt icy peſée la ſcience du creancier, car autrement il peut probablement penſer que la femme y eſt pour ſoy, pour ſa virile portion contingente, & qu'elle ne s'oblige pour autruy, ſinon la portion du coobligé, parquoy pour ladite portion ſeulement auroit lieu le Velleian. Qui n'eſt pas introduit entant que la femme deceuoit le creancier, & luy donneroit à entendre que c'eſt pour elle: mais eſt introduit pour ſubuenir à la fragilité & imbecilité des femmes, qui ſont C faciles à eſtre perſuadées & induites de reſpondre pour autruy, ſous eſpoir que le principal debteur les acquittera & payera auant qu'elles en ſoyent inquietées. Mais ſi la femme auoit abuſé le creancier eſtant en bonne foy, auquel elle auroit donné à entendre que le tout eſtoit pour elle, & que le coobligé ne faiſoit que reſpondre pour elle, le benefice du Velleian n'auroit aucunement lieu quand ores par apres ſe trouueroit que le tout eſtoit pour autruy.

161 ¶ De ce que deſſus s'enſuit à inferer en noſtre queſtion, que l'obligation de la femme auec ſon mary eſt nulle pour la moitié, & outre qu'elle eſt nulle du tout quant à ladite femme, ſi elle n'y auoit rien, & le creancier lors du contract, ou de l'argent baillé le ſçauoit. Autrement s'il n'appert du contraire, & que la femme ne ſoit mineur de vingt cinq ans, n'y autre- D ment inhabile, le creancier a iuſte cauſe de penſer que tous deux y ſont reellement & par effect pour leurs viriles portions, partant l'obligation de la femme tient pour ſa moitié, & pour l'autre moitié qui implique fideiuſſion pour ſon mary, qu'elle eſt nulle, neantmoins valable pour le tout contre le mary qui n'a ce priuilege.

162 ¶ Mais pour concluſion nous diſons, que ceſte derniere illation a lieu en pays ou en termes de droict eſcrit, eſquels n'y a communauté entre le mary & la femme, comme auſſi n'en y a ſous la couſtume d'Auuergne ou s'il en y auoit par la couſtume, il y eſt derogé (comme faire ce peut) en traité de mariage. Mais ſi les mariez eſtoient communs en biens comme E il eſt communément en pays couſtumier, & ceſſant la couſtume, peut eſtre par conuention, en ce cas n'aura lieu le Velleian, combien qu'il n'y ſoit aucunement renoncé: Car attendu ladite communauté en laquelle tombe & eſt employé le ſort, & qu'il eſt à preſumer que cela eſt pris par les deux communs pour le bien, augmentation, & conſeruation de leur communauté, le Velleian n'a lieu ſinon que le creancier ſçeuſt bien lors du contract, ou lors de l'argent par luy nombré, que la femme n'en amenderoit ny à ſon propre, ny en communauté, mais que c'eſtoit pour les propres, au profit du mary ſeulement, ou s'il ſçauoit que le mary eſtoit vn diſſipateur ou ioûeur, & que c'eſtoit pour deſpendre inutilement, ou pour donner à autruy hors la communauté, car en ce cas aura lieu le Velleian, ſinon que le creancier prouuaſt que l'argẽt euſt eſté employé au profit de la femme, ou de ladite communauté, car lors le Velleian n'a lieu non ſeulement pour la moitié, mais ny auſſi pour le tout de ce qui ſe trouua ainſi employé.

163 ¶ Autant en dy ie de toute obligation d'vne ſomme pour vne fois, ou autre paſſée par les mary & femme, chacun pour le tout, ou quand la femme conſent à l'hypothecque de ſes propres, car s'ils ſont communs, & c'eſt, ou vray-ſemblablement eſt à preſumer eſtre, pour le bien de leur communauté, ou s'ils ne ſont communs en biens. Mais ils ont vne maiſon commune pour laquelle reparer ou pour quelque affaire commun, autre que le contenu en l'obligation; eſt priſe vne ſomme, en ce cas, ſoit que la femme s'oblige auec ſon mary, ſous la clauſe vn ſeul & pour le tout, ou qu'elle conſente ſes propres eſtre hypothecquez pour le tout, le Velleian n'a lieu aucunement, ſinon que le creancier ſçeuſt que la femme n'en amende d'aucune choſe, car le Velleian, auec ladite adiection de nullité quand c'eſt pour ſon mary, auroit lieu entierement, ſinon entant que ſeroit prouué que depuis ſeroit conuerty au profit de la femme, ou de ladite communauté.

164 ¶ Vray eſt qu'au cas que la femme n'eſt efficacement tenuë en ſon nom des obligations par elle faites auec ſon mary, au moyen de ſondit priuilege, ce n'eſt pas à dire qu'elle ne ſoit tenuë des debtes de ſon mary pour moitié, en conſequence de la communauté, combien qu'elle n'ait parlé. Mais il y a bien difference entre l'obligation par laquelle elle eſt tenuë en ſon nom (qui eſt preciſe & incõmutable) & celle par laquelle n'eſt tenuë qu'en conſequence de la communauté laquelle eſt aucunefois commutable, comme quand la femme peut renoncer à la communauté, & en aucun cas n'eſt preciſe, ains limité à la quantité & valeur des biens qu'elle prend en ladite communauté, comme auons dit és Commentaires de la Couſtume de Paris article 109. & 115. ou remettons à fin de n'extrauaguer du ſuiet de ce petit traité.

165 ¶ Toutesfois pour ne laiſſer imparfait le propos quotidien ja entamé du Velleian nous diſons que pareillement n'a lieu ſi vne femme vefue ou autre âgée non mariée, auoit valablement contracté ſocieté auec aucun, & tous deux empruntoient ou prenoient à rente, ou paſſoient quelqu'autre obligation pour le fait de leurdite communauté, ſans fraude & couleur exquiſe, auec la clauſe chacun pour le tout ladite clauſe tiendroit *a* & n'auroit lieu le Velleian pour la part du compagnon de ladicte femme. Car entant que la femme pourroit eſtre dite auoir reſpondu pour la part de ſon compagnon, ſi eſt-ce que ce ſeroit touſiours le profit de la femme, veu que c'eſt pour le profit de ſa communauté. Et auſſi attendu que c'eſt pour certain bied commun, qui ne ſeroit obtenu ſans ladite clauſe vn ſeul & pour le tout, il appert que la femme n'auroit pas en ce cas reſpondu par ladite fragilité & legereté à eſtre induite pour s'obliger pour autruy: Mais qu'elle auroit ce fait pour le fait de ſa negociation & communauté, conſequemment tient l'obligation en ſa forme, ſans l'obſtacle du Velleian, combien que ny ſoit autrement renoncé. Et generalement auſſi en tous cas, eſquels par cas ſpecial ceſſe le Velleian (comme ſi l'obligation eſtoit faite pour dot *b* n'eſt beſoin d'aucune renonciation.

a l. vir vxorem. §. mulier ad Velleya.

b l. ſi. C. ad Velleya.

Renonciation.

166 ¶ L'on cuide vulgairement que la ſimple renonciation du Velleian en exclud la femme, au moins s'il y a iurement, & certification de l'effet dudit benefice. Les Canoniſtes tiennent communément que le ſeule iurement ſuffiſt pour toute renonciation & preſomption de certification, ce qui eſt trop inepte & erroné, car le iurement de la perſonne priuée ne peut

empeſcher l'effet de la loy publique & politique, laquelle eſt iuſte cauſe de diſpenſer du iurement, lequel auſſi eſt temeraire ou indeuëment exigé. La verité eſt que la ſimple renonciation, voire expreſſe & iurée, n'exclud ledict benefice. Car par la meſme fragilité & facilité de croire de leger aux paroles du principal debteur, qui promet payer & faire qu'elle n'en ſera inquietée ou intereſſée, par laquelle fragilité elle eſt induite à reſpondre, par meſme moyen peut eſtre induite à renoncer & iurer. Parquoy nous diſons que ce nonobſtant le Velleian a lieu, ſinon és cas ſpeciaux exceptez de droict, ou ſi apres deux ans *a* elle auoit perſeueré & approuué ladite fideiuſſion faite pour autre que pour ſon mary, ou ſi elle auoit renoncé *b* au Velleian en iugement, en receuant en ſoy l'action intentée & ſoy faiſant partie au lieu de l'obligé, ou pretendu obligé.

a l. ſi mulier C. ad Velleya.

b l. ſi in ſi ad Velleya.

167 ¶ Icy viennent pluſieurs queſtions dont ay eſté conſeillé. Deux mariez conſtituent auecques vn nommé Guy, chacun ſeul & pour le tout vne rente? Brief ie dy que de la forme du contract, ſans autre circonſtance reſulte que tous trois ſont à preſumer y eſtre chacun pour leur chef & virile portion : Conſequemment ledit Guy en auoit vn tiers, dont par la forme du contract le creancier peut ſçauoir & entendre, que combien que tous ſoient principaux obligez quant à luy, toutesfois entre eux, que leſdits mariez, en vertu de ladite clauſe chacun pour le tout, s'obligent chacun d'eux au tiers concernant ledit Guy. Partant que pour ledit tiers, la femme aura le Velleian, & non pour les deux autres tiers qui la concernent & ſon mary, à cauſe de leurdite communauté, que l'on preſuppoſe en ce pays, en laquelle tombent leſdits deux tiers. Conſequemment ſeront le mary & Guy obligez chacun pour le tout efficacement quant au creancier : Mais la femme ſeulement pour les deux tiers, & ſi elle n'auoit communauté auec ſon mary, n'en ſeroit que pour ſon tiers, & s'il n'y auoit rien au profit d'elle, & le creancier le ſçauoit lors du contract, ou argent baillé, elle auroit l'exception du Velleian pour le tout.

168 ¶ Et ce que i'ay dit en termes de droit eſcrit, & quand n'y a communauté, que la femme eſt efficacement obligée pour ſon tiers ou virile portion, cela s'entend quand de fait elle a adminiſtration, & vſe de ſes droicts tellement que vray-ſemblablement elle receura & diſpoſera de ſa virile portion à ſon profit, & comme bon luy ſemblera, comme quand elle eſt ſeparée de biens d'auec ſon mary. Autre choſe ſeroit s'il apparoiſſoit, que de fait le mary auoit l'adminiſtration totale, & neantmoins n'y auoit communauté, car en ce cas elle auroit le Velleian pour le tout, ſinon entant qu'il ſeroit prouué eſtre tourné au profit de la femme.

169 ¶ Et autant en dy en termes de communauté deſdits mariez, s'il apparoiſſoit que le creancier euſt nombré tout le ſort audit Guy, au nom d'iceluy ſeulement, car en ces cas la femme auroit le Velleian, ſinon de ce qui ſe trouueroit eſtre paruenu à ſon mary, car le creancier payant tout, & accompliſſant tout le contract audit Guy, au nom d'iceluy ſeulement, monſtre aſſez que leſdits mariez n'y ſont que comme reſpondans, quant audit Guy, ſinon qu'il apparuſt d'autre choſe, ou qu'il apparuſt de la procuration que ledit Guy auoit deſdits mariez : Et que tant au nom dudit Guy, que comme Procureur deſdits mariez luy ait eſté payé, car c'eſt aſſez pour preſumer & faire que le creancier ait iuſte cauſe de penſer que les deux parts viennent auſdits mariez, & n'auroit lieu le Velleian, pour le tiers, ſinon qu'il y euſt autres circonſtances de couleur exquiſe, & que le creancier ſçeuſt que veritablement le tout ou la moitié eſtoit pour ledict Guy : Car lors le Velleian aura lieu pour le tout, ou pour la moitié comme deſſus. Auſſi ſi ledit Guy eſtoit compagnon deſdits mariez, & auroit le contract eſté fait pour leur communauté, ceſſeroit le Velleian pour le tout.

170 ¶ Ce que dit eſt a lieu, quand par la forme du contract reſulte fideiuſſion entre pluſieurs chacun pour le tout obligez, comme dit eſt, autre choſe eſt ſi la femme majeure & vſant de ſes droicts ſeule contractoit, & que le creancier ſuiuiſt la foy & obligation d'icelle ſeulement, car combien que la femme euſt intention donner ou preſter l'argent à vn autre, & que le creancier le ſçeuſt, neantmoins tiendroit l'obligation ſans le Velleian, ſinon qu'il fuſt prouué de couleur exquiſe, auec traité de ce expreſſement fait auec le creancier, qui auroit demandé reſpondant à celuy auec lequel vouloit contracter, lequel ne luy pouuoit bailler reſpondant qu'vne femme bien ſoluable & que pour euiter que le Velleian n'euſt lieu en tout ou en partie, ſi elle reſpondoit, ou s'obligeoit enſemble pour le tout, qu'il auroit eſté aduiſé, pour à ce obuier que la femme ſeule s'obligeroit, & puis qu'elle en feroit auec ledit quidam, car ledit traité prouué, la fraude & couleur exquiſe eſt aſſez prouuée, *c* & aura le Velleian lieu pour le tout, ſinon de ce qui ſeroit prouué eſtre tourné au profit de la femme. Mais ceſſant la preuue dudit traité fait auec le creancier, la ſeule ſcience *d* du creancier, qui ſçait ce que la femme a propoſé d'en faire, ne ſuffiſt pour prouuer couleur ou fraude exquiſe, ny pour faire aucunement lieu au Velleian.

c l. quidam voluit. ad Velleya.

d l. ſi feneb[r]is c. ad Velleya.

171 ¶ Mais quoy ſi ledit Guy n'y deuoit rien auoir, & ne faiſoit que reſpondre pour leſdicts mariez, qui en auroient fait chacun pour le tout contrelettre d'obligation d'en rendre indemné & acquitter ledit Guy, lequel apres le decez du mary s'addreſſe contre la vefue vn ſeul & pour le tout en vertu de la contre-lettre? Bref ie dy que le Velleian n'a lieu en tout n'en partie, & qu'il eſtoit bien executé pour le tout, & ainſi ſelon mon opinion fut iugé par le Preuoſt de Paris, la vefue deboutée de ſes cauſes d'oppoſition, & condamnée és deſpens, & que l'execution ſeroit faicte & parfaicte, dont elle appella en noſtre dicte Cour, ou elle eut lettres Royaux pour alleguer & propoſer le benefice du Velleian pour la moitié, dont les heritiers de ſon mariy eſtoient tenus, neantmoins par l'Arreſt donné l'an mil cinq cens quarante trois en fut deboutée, & la ſentence confirmée, ladite vefue condamnée és deſpens de la cauſe d'appel, & en l'amende. Ie dy plus que cela a lieu, quand ores la vefue feroit apparoir que par priuilege de Nobleſſe, ou conuention de ſon traité de mariage, elle auroit faculté ſoy tenir à ſes droicts, & renoncer à la communauté, & y renonçoit, car pour cela, elle ne ſeroit aucunement deſchargée enuers les creanciers, de ce dont elle ſeroit obligée en ſon nom, & demeureroient les obligations valables en leur forme, meſmement en ladite clauſe chacun pour le tout comme deſſus, attendu que lors de l'obligation ils eſtoient communs, & que le creancier auoit iuſte cauſe de penſer que la ſomme iroit en la communauté des deux mariez, & qu'il les pouuoit auoir obligez chacun pour le tout. Vray eſt qu'au cas qu'elle peuſt renoncer & renonceroit à ladite communauté, elle aura recours contre les heritiers de ſon mary, ſelon ce que i'ay dit en mes commentaires ſur la couſtume de Paris, article 115. où ie renuoye à fin de n'exceder la matiere de ce traité.

Arreſt.

172 ¶. TREIZIESME QVESTION. Deux, chacun pour le tout conſtituent vne rente au denier douze : Mais c'eſt pour l'affaire de l'vn, qui en paſſe contre-lettre à l'autre comme à ſon fideiuſſeur, ſçauoir s'il ſe peut vers luy obliger, non ſeulement à payer pour luy & l'indemniſer, mais auſſi à l'acquiter & rachepter

Contrelettre des reſpondans.

Reſtriction premiere.

rachepter la rente comme l'on fait vulgairement? Bref ie dy qu'ouy, ſous trois reſtrictions, La premiere que le debteur ne puiſſe eſtre contraint à rachepter dés le lendemain, ou toſt apres vn mois, ou autre trop brief temps, dans lequel le debteur ne pourroit auoir l'vſage de la pecune, ne ſubuenir à ſon affaire, lequel temps eſt neceſſaire de laiſſer à l'arbitrage d'vn prudent & bon perſonnage, comme eſt vn bon arbitre ou iuge politique. Parquoy le fideiuſſeur ne pourra vſer de la contrainte de rachepter ou de deſobliger deuant ledit temps, ſinon en tant qu'il ſeroit commodément en la puiſſance du debteur, lequel ſans ladicte paction de rachepter ou deſobliger, ne pourroit à iamais eſtre contraint par le fideiuſſeur de rachepter, mais ſeulemen de payer pour luy, & le rendre indemné. Et laquelle paction de rachepter ou deſobliger le fideiuſſeur, eſt licite & valable comme deſſus, tant premierement par ce que le debteur n'eſt pas preciſément obligé à rachepter: mais ſeulement à deſobliger le fideiuſſeur, ce qui ne ſe peut faire ſans rachepter, ou du conſentement du creancier. Que ſecondement par ce qu'autrement ſeroit le grand dommage, des debteurs, qui ne trouueroient facilement reſpondans, ſi ladite clauſe n'eſtoit tolerée. Tiercement qu'vn gracieux reſpondant ſeroit de pire condition, qu'vn onereux, & qu'ainſi ſoit.

173 ¶ Poſons le cas (que i'ay veu aduenir) que le fideiuſſeur ne ſe veut obliger ſinon que celuy qui le prie de reſpondre pour mil liures, prenne auec luy double ſomme, ſçauoir eſt deux mil, dont chacun d'eux aura la moitié & en conſtitueront chacun pour le tout vne rente au denier douze, & s'obligeront l'vn enuers l'autre de rachepter apres ſix mois, ou autre temps competent, & d'y contribuer chacun pour ſa moitié ſous certaine peine. Ceſte paction mutuelle eſt licite, & ne peut inualider, Il s'enſuit donc qu'elle eſt encores plus licite, ſi celuy qui eſt prié de reſpondre d'vne rente, de la ſomme ſeulement dont le ſuppliant a affaire, & luy accorde, pourueu qu'il s'oblige à rachepter ou exempter de l'obligation apres temps competent. Autrement auſſi s'enſuiuroient pluſieurs autres abſurditez en cas pareil, comme ſi vn tuteur pour rachepter la terre du mineur, ſur la fin du rachapt, auroit conſtitué rente pour recouurer le prix, à laquelle rente ſe ſeroit obligé comme tuteur & en ſon propre nom, & pour le tout en chacun deſdits noms, & depuis en rendant compte mettoit le ſort principal & arrerages en miſe, iuſques au iour de la cloſture de compte: mais le pupille faict maieur l'empeſchoit, voulant payer & continuer la rente, accordant les arrerages paſſez ſeulement eſtre aloüez en miſe, & non le ſort offrant s'obliger payer la rente pour l'aduenir, & en rendre indemné le tuteur, Ce ſeroit choſe inique que ledit tuteur qui a vſé de bonne foy & fait le profit du mineur, ne le peuſt contraindre à rachepter, & qu'il fuſt contraint demeurer obligé tant que plairoit audit à preſent maieur, & aux ſiens de rachepter. Et encores plus inique ſeroit, ſi le tuteur auoit ja rachepté la rente de ſes propres deniers, & ledit maieur vouloit dire qu'il ne luy plaiſoit ſi toſt rachepter.

Tuteur.

Seconde.

174 ¶ La ſeconde reſtriction pourueu qu'il n'y ait aucune fraude ou colluſion entre le fideiuſſeur & creancier pour faire que ledit creancier puiſſe par perſonne interpoſée contraindre le debteur à rachepter: Car ſi cela eſtoit deſcouuert auoir eſté lors du contract, il ſeroit du tout nul comme vſuraire d'vſure improbe, auec infamie des colluſeurs. Mais ſi ladite colluſion eſtoit ſuruenuë depuis le contract, & le fideiuſſeur non pour ſon affaire, mais pour faire plaiſir au creancier contraignoit le debteur de le deſobliger ou rachepter, le contract pour ce ne ſeroit nul. Veu qu'il a eſté bon du commencement, mais la fraude deuroit eſtre punie auec reparation des dommages & intereſts du debteur. La tierce reſtriction, que ſi le fideiuſſeur eſtoit lors aſſocié en biens auec le creancier, combien que cela (ioint que le fideiuſſeur par apres s'efforçaſt vſer de ladite clauſe de contraindre à deſobliger ou rachepter) ne ſuffiſt à prouuer fraude & colluſion auoir eſté machinée deſlors du contract, pour le rendre nul: Toutesfois ladite ſocieté eſt ſuffiſante pour annuller l'obligation de deſobliger ou rachepter ſeulement, & non celle d'indemniſer. I'en dis autant ſi ladite ſocieté ou communauté en ladite rente, eſtoit ſuruenuë, ou ſi le fideiuſſeur eſtoit heritier du creancier ſoit pour le tout, ſoit en partie de portion notable, lors qu'il veut vſer de ladite clauſe.

Tierce.

175 ¶ QVATORZIESME QVESTION retenu le cas de la precedente, que celuy qui a pris tout l'argent a promis à l'autre le rendre indemné, & dedans quatre ou cinq ans rachepter, ou autrement le deſobliger, ſi le temps paſſé le reſpondant ennuyé de la demeure, & d'eſtre ſi long-temps obligé: rachepte du creancier, & prend de luy ceſſion des actions & du droict de ladite rente, Sçauoir s'il peut contraindre le debteur à rachepter en vertu de ſadicte contrelettre, & neantmoins iuſques à rachapt le contraindre payer les arrerages qui cependant eſcherront? Il ſembleroit qu'ouy, comme ayant deux droicts & repreſentant deux perſonnes, car ſi le creancier auoit cedé ſon droict à vn tiers, il ſe pourroit faire, & pour l'auoir cedé au fideiuſſeur qui en a debourſé le prix, ſemble qu'il n'y a raiſon que le debteur doiue eſtre de meilleure condition, que ſi la ceſſion eſtoit faite à vn tiers, car il n'y a plus grand intereſt, & n'eſt plus greué en vn cas qu'en l'autre: Ains ſemble que cela ſoit plus iuſte en la perſonne du fideiuſſeur pour ſon double intereſt, tant de ce que ne luy a eſté tenuë la promeſſe de le deſobliger dans le temps conuenu, que par ce qu'il a debourſé ſon argent pour le rachapt. Et outre qu'il eſt mieux merité qu'vn eſtranger. Ce nonobſtant la verité eſt que ledit fideiuſſeur ne peut faire les deux enſemble. Car ils ſont incompatibles en vne meſme perſonne, par ce qu'il eſt impoſſible qu'il ſoit creancier de la rente du denier douze, & neantmoins qu'il puiſſe directement ou indirectement repeter le ſort, & contraindre le debteur à rachepter.

Ceſſion d'actions.

176 ¶ Auſſi dés l'inſtant que le fideiuſſeur deuient creancier, il ceſſe d'eſtre fideiuſſeur, comme choſe incompatible d'eſtre creancier & reſpondant enuers ſoy pour meſme debte. N'y fait rien que la concurrence de deux droicts & repreſentation de deux perſonnes ſoit iuſte en la perſonne du fideiuſſeur pour ſondict double intereſt: Car ie dy, que ſi le fideiuſſeur par defaut de l'acquitter par le debteur, a rachepté & acquis la rente de ſes deniers, ou d'autre choſe equipolente, comme par eſchange, en ce cas il aura le choix, ou de recouurer ſes deniers ou l'eſtimation de ſa choſe non excedant iceux en contraignant le debteur à rachepter, ou le choix d'vſer du droict acquis & cedé du creancier, & contraindre le debteur luy payer & continuer la rente. La raiſon eſt, car ſi le debteur s'eſt obligé enuers ſon reſpondant de rachepter dans certain temps, ce qui ne fait, au moyen dequoy le fideiuſſeur eſt contrainct rachepter, & faire ce dont le debteur eſt tenu enuers luy, ledit fideiuſſeur n'en doit rapporter mal pour bien, ny eſtre priué du droict qu'il a de ſon chef de contraindre le debteur à rachepter. Parquoy ie dy que faire le peut comme deuant & eſt aſſez qu'il a fait ce plaiſir au debteur de rachepter & aduancer ſes deniers, & que deſlors la rente ne court plus, comme il eſt neceſſaire ſi le fideiuſſeur veut agir au rachapt du droict qu'il a de ſon chef, comme fideiuſſeur. Car en ce faiſant il ne ſe peut dire crean-

cier, n'vſer du droict cedé & en ce cas ledict rachapt ne ſera que ſimple luition & acquit. Et auſſi s'il ſe veut ayder du droict cedé, & demander les arrerages eſcheus depuis le rachapt & ceſſion & à continuer, faire le peut, mais en ce faiſant eſt neceſſaire qu'il laiſſe ce qu'il auoit comme reſpondant. Tellement qu'en eliſant l'vn il s'exclud de l'autre, ce que i'entends d'eſlection efficace & ſortiſſant ſon effect : Car s'il auoit mis le debteur en procez pour rachepter, poſé qu'il l'euſt fait à ce condamner, ſi toutesfois le debteur n'y obeyt, ledit fideiuſſeur peut ſi bon luy ſemble retourner au droict cedé de ſa rente. Et ſi n'y veut retourner, ains pourſuiure le recouurement de ſes deniers dont il eſt long-temps, fruſtré par les fuytes du debteur, ce n'eſt pas à dire qu'il puiſſe cependant exiger les arrerages de la rente comme courant iuſques à ſatisfaction, car il eſt impoſſible comme dit eſt, mais outre les deſpens du procez, il aura ſon intereſt qui luy pourra eſtre arbitré au denier vingt, plus ou moins, ou à certaine ſomme vne fois, ſelon que les circonſtances du cas particulier ſe trouueront diſpoſées par vn bon iuge ou arbitre.

Reſolution.

177 ¶ Briefue reſolution, ſi au fideiuſſeur a eſté promis ſeulement payer pour luy. & le rendre indemné il ne peut iamais agir à rachepter, ou eſtre deſobligé. Car combien apres qu'il a eſté long-temps (comme dix ans) obligé, il puiſſe ſans autre promeſſe agir à eſtre deſobligé, il s'entend d'vne debte momentanée à vne fois, & non d'vne debte ſucceſſiue. Car en reſpondant d'vne debte ſucceſſiue, il s'oblige ſelon la nature d'icelle tant qu'elle dure, partant ne peut agir à eſtre deſobligé, s'il n'y a promeſſe expreſſe. Et en ce cas ſi par faute d'y obeyr par le debteur, le fideiuſſeur rachepte, il ne pert le droict qu'il a de contraindre à rachepter, en laiſſant la ceſſion & profit de la rente, comme amortie. Mais ſi audict fideiuſſeur eſt remiſe l'obligation de ſa fideiuſſion, il eſt certain qu'il ne peut plus agir pour rachepter, & encores moins ſi le creancier non ſeulement quitte le fideiuſſeur: Mais luy donne, cede, ou legue la rente à titre lucratif, ou le laiſſe en icelle ſon heritier, & en ce cas celuy qui eſtoit fideiuſſeur, pourra ſeulement agir à la rente comme creancier, & n'a lieu ladite election. Reſte à diſcuter des rachapts & reſolutions de ces rentes, Mais auparauant faut traicter des pactions illicites d'icelles, & puis des contracts faits en fraude.

Trois choſes ſubſtantielles.

178 ¶ QVINZIESME QVESTION des pactions illicites de ces rentes? Faut noter trois choſes perpetuellement ſubſtantielles de ces rentes, La premiere que le ſort ſoit perpetuellement aliené, & ne ſe puiſſe iamais repeter. La ſeconde qu'elles n'excedent le douzieſme du ſort par an. La tierce qu'elles ſoient purement, librement & à touſiours racheptables. Toute paction contre la premiere, qui eſt vne negatiue perpetuelle du pouuoir de repeter, rend le contract du tout nul, ſoit que la paction y ſoit contraire directement, comme s'il eſt dit que le debteur ſera tenu rachepter dans deux ou trois ou quatre ans, ou au autre temps, ſoit qu'elle y ſoit contraire indirectement, comme s'il n'eſt pas dit que le debteur ſera tenu rachepter : mais eſt dit, qu'en faute de rachepter dans aucun temps, la terre, maiſon ou autres certains biens meubles ou immeubles du debteur ſeront vendus & acquis au creancier en payement & acquict de ladicte rente. Les pactions contre la ſeconde ſe iugent ſelon la grauité ou modicité de l'excez, car ſi elles font exceder la raiſon du dixieſme du ſort par an, elles rendent le contract nul, autrement non, mais ſi l'excez ſelon la forme euſt eſté perpetuel, ſe faict perpetuelle moderation, & diminution de la rente comme a eſté dit cy-deſſus queſtion premiere. Des conſtiſtituées entre le denier dix & douze, qui ſe reduiſent au denier quinze.

179 ¶ Mais ſi l'excez de ſoy n'eſt pas perpetuel, ains momentanée, il ne doit pas cauſer reduction perpetuelle de la rente, s'il n'y auoit autres vices concurrents, mais ſuffit que l'excez ſoit oſté & corrigé, comme quand il y a acceleration de temps laquelle ſi elle eſt d'vn iour ou deux, n'eſt a conſiderer: mais ſi elle eſt de pluſieurs iours, comme de huict ou quinze, faut rabattre de la penſion du premier an ou terme ſeulement, au fur du temps aduancé Mais quoy ſi l'acceleration eſt enorme, comme de ſix mois? Ie dy que s'il n'y a autre vice, la rente pour vn vice momentané, ne doit eſtre perpetuellement reformée. Parquoy ſuffiſt le vice eſtre oſté, car le debteur ſera quitte en payant pour portion de temps, & eſt aſſez ſinon qu'il y euſt autre concurrence de vice, qui pourroit ſuffire d'annuller, ou pour faire reduire au denier quinze. Les pactions contre la tierce, ſont en deux manieres, car où ils empeſchent & ſuſpendent la faculté & liberté de rachepter, dés le commencement du contract : ou ils la limitent & oſtent, non du commencement, mais apres certain temps.

Acceleration.

180 ¶ Au premier cas, comme s'il eſt dit que le debteur ne pourra rachepter qu'apres trois ou quatre ans, voire apres vn an, & telle paction rend le contract du tout nul & vſuraire, Soit que ladite paction ſoit ainſi faite directement comme dit eſt. & a eſté iugé par pluſieurs Arreſts comme celuy touché cy-deſſus numero 106. Et vn autre donné contre vn nommé Chaſtelpres, par lequel pour la paction de ne rachepter ſinon apres vn an du iour du contract, fut tout annullé : Soit que telle paction ſoit faicte indirectement & equipolement, comme s'il eſt dit, que le debteur pourra rachepter toutesfois & quantes, mais à la charge que quand il racheptera, il payera l'année commencée entiere, ou s'il eſtoit dit que s'il racheptoit dans le premier an, il payeroit l'année entiere qui eſt encores pis que de dire expreſſément qu'il ne pourroit rachepter qu'apres le temps Car on luy fait payer profit apres rachapt, ou pour le temps ſuiuant le rachapt. Et pour ceſte paction, par Arreſt du dix-neufieſme iour d'Auril l'an mil cinq cens treize : nonobſtant que le debteur n'euſt aucunes lettres Royaux, & que le Preuoſt de Paris euſt annullé la paction exceſſiue, dont le debteur appella, de ce que le contract n'auoit eſté declaré nul, fut dit en noſtredit Cour mal iugé, & en emendant le iugement, le contract declaré nul, & ce qui auoit eſté payé, compté au ſort. Le ſecond cas comme ſi la rente eſt dite racheptable iuſques à trois, quatre, ou ſix ans, ou autre temps ſeulement & en ce cas la paction en tant qu'elle limite le rachapt eſt nulle, mais n'annulle pas le contract n'ayant autre vice, partant demeure la rente bonne, mais le debteur pourra touſiours rachepter. La raiſon de difference entre ces deux cas eſt manifeſte, car au premier cas, le creancier s'aſſeure de certain notable profit preciſément & en tout euenement, ce qui eſt trop plus participant d'vſure, qu'au ſecond cas, ou le creancier par la forme du contract n'eſt aſſeuré d'aucun profit, veu que le debteur peut ſi bon luy ſemble rachepter incontinent ſans autre profit.

Arreſts.

Arreſt.

Six clauſes annullantes.

181 ¶ Et pour plus ample deſcription de ces clauſes par le menu, il y en a ſix qui annullent. La premiere s'il eſt dit que le debteur ſera tenu rachepter dedans certain temps. La ſeconde (qui eſt equipolente) s'il eſt dit qu'en faute de rachapt, certains biens du debteur ſeront acquis au creancier. Autre choſe eſt s'il eſtoit dit qu'en defaut de payer les arrerages par pluſieurs années, le creancier auroit en payement certaine terre du debteur, ou en iouyroit par ces mains, ou ſeroit le debteur tenu rachepter. Car telle clauſe, par ce qu'elle ne concerne la ſubſtance de la rente: mais ſeulement l'execution, & n'eſt preciſe, mais peult eſtre (ſans aucunement rachepter) empeſchée

par

ized by Google

par le debteur en payant aux termes, ou en ne ſe laiſſant tomber en trop d'arrerages, telle clauſe eſt ſeulement nulle, & à reiecter. La tierce ſi la rente excede le denier dix. La quatrieſme s'il eſt dit que le debteur ne pourra rachepter ſinon apres certain temps. La cinquieſme s'il eſt dit qu'il rachepterá à touſiours, mais en rācheptant rendra plus grande ſomme pour le ſort oultre les arrerages. La ſixieſme s'il eſt dit que en cas de rachapt, le creancier aura la penſion du terme, ou an enſuyuant ou commencé.

182 ¶ Toutes ces pactions ou equipolentes, qui ſont directemẽt contre la ſubſtance requiſe neceſſairement à ces rentes, rendent le contract nul, quant ores ſeroit contracté au denier quinze, mais des autres clauſes, ſeulement l'excez eſt nul, & à reiecter, ſauf que ſi l'excez concerne la perpetuité de la rente, il la faudra perpetuellement reduire au denier quinze comme dit eſt, Et pour exemple la premiere eſt. Si le debteur eſt chargé de payer gabelles ou autres exactions ſi aucunes (ſoit de fait par tyrannie ou autrement) ſont exigées. La ſeconde ſi le debteur ſe conſtitue poſſeder de ſes biens au nom de creancier, ou qu'il les puiſſe prendre de ſon authorité, & s'en faire enſaiſiner par les ſeigneurs directs La iij. de la iouyſſance par les mains du creancier cy deſſus. q. 7. La iiij que le debteur ne pourra vendre ou alliener ſes biens ou choſes hypothecquées, ſans le conſentement du creancier.

Clauſes notables.

183 ¶ La quinte que préalablement ſur le ſort principal ſeront payées les debtes & acquitées les hypotheques precedentes du debteur, toutesfois ceſte clauſe proprement n'eſt nulle, & encores moins rend le contract nul, mais ſeulement retarde le commencement & cours de la rente, qui ne peut courir du iour du contract, ny du iour que le creancier tient ſon argent preſt, mais du iour que le ſort eſt payé au debteur ou reellement & de faict conuerty & employé en ſon acquict & profit, ou au fur de ce qui ſera ainſi payé ou employé Mais ſi le creancier n'auoit ainſi aſtraint le debteur ains le debteur luy meſmes auroit prié le creancier de payer par ſes mains les precedens creanciers d'iceluy debteur, qui luy en auroit baillé la declaration ou l'auroit prié garder ſon argent tãt que l'heure qu'il en auroit affaire fuſt venuë, comme pour retirer vne terre par retraict lignagier apres qu'il ſeroit adiugé, en ce cas combien qu'il ne faille pas du tout s'arreſter aux ſimples paroles des contractans inſerées au contract, à l'effect du cours de la rente dés le iour du contract, par ce que ſommes en matieres limitées, ou les perſonnes meſmes ſont prohibées d'exceder, toutesfois s'il appert qu'il y ait bonne foy de la part du creancier, que l'argent ait eſté nombré, preſt à liurer au debteur, & à la requeſte d'iceluy ſeparé, & mis à part comme eſtant deſlors, non des biens du creancier, mais du debteur & à luy appartenant en ce cas pour auoir par le creancier adiouſté vn autre plaiſir, c'eſt aſcauoir de ſoy eſtre fait gardien & depoſitaire de la pecune à ſon peril, preſt toutesfois & quantes que plaira au debteur, ledit creancier ne peut & ne doit pource eſtre de pire condition, que ſi le debteur auoit emporté la pecune.

184 ¶ La ſixieſme l'obligation de corps cy deſſus nu. 141. La ſeptieſme acceleration de temps dont n'agueres auons aſſez dit. La huictieſme de rachepter en ſemblable & meſme nombre d'eſpeces, nonobſtant qu'elles fuſſent de plus grand valeur lors du rachapt. La neufieſme ſi la rente eſt trop haute, mais non excedant le dixieſmé. La dixieſme, la reſtriction de faculté de rachapt, non du commencement, mais apres certain temps. L'onzieſme, qu'en rente de bled ou d'autres eſpeces, le debteur ſoit tenu de l'eſtimation de plus haut prix, apres le terme eſcheu dont cy deſſus num. 114. La douzieſme s'il eſtoit conuenu que le debteur deſdites rentes de bled ne ſeroit quitte en offrant payer en argent à la raiſon du denier douze cy deſſus num. 111. La treizieſme ſi le debteur eſt obligé de faire que la rente ne pourra eſtre retirée par retraict lignager. Car combien que le retraict lignager n'ait lieu en ces rentes, ſinon du conſentement du debteur, toutesfois ne luy doit eſtre oſtée la faculté de la pouuoir faire retirer par vn ſien parent, veu que le creancier n'y a intereſt ſinon pour charger le debteur outre la raiſon du ſimple denier douze. Toutes ſes clauſes & ſemblables ſeparément n'annullent la rente, mais en pourroit auoir ſi grand nombre (en quoy ne peut eſtre donnée certaine reigle pour la diuerſité & infinité des circonſtances) qu'elles ſuffiroient à annuller, ou reduire perpetuellement au denier quinze, ſinon qu'elles fuſſent compenſées auec quelque autre relaxation ou grace que feroit le creancier,

Retraict lignager.

185 ¶ Et faut noter que ce qu'auons dit des pactions contre la ſubſtance de ces rentes, que chacune d'icelles pactions rend la rente nulle, cela s'entend de ces rentes vulgaires au denier douze, ou quinze, ou autre au deſſoubs du denier vingt, mais ſi elles eſtoient au denier vingt, ou plus legeres, la paction qui ſe trouueroit illicite & contre droict ſeroit reiettée & ne ſeroit pas le contract nul, ny les arrerages comptez au ſort principal: Et la raiſon eſt, car au denier vingt (eu eſgard au commun reuenu) ſe pourroit ſouuent, ou aucunesfois achepter vne terre à perpetuité ſans faculté de rachapt. Parquoy telle rente du denier vingt, ou plus legere, peut eſtre comparée à acquiſition de fond & choſe immeuble, & ne doit eſtre reiglée comme ces rentes vulgaires, ſubrogées au lieu de l'vſure. Auſſi la rente au denier vingt, veu qu'on en euſt peu du ſort acquerir vn fond, n'eſt pas reputée eſtre au lieu d'vſure, & ſi elle auoit eſté contractée au lieu d'vſure & racheptable, ce ſeroit vne grande grace faite par le creancier. Pourquoy pour les autres pactions prohibées, ne ſeroit regulierement nulle, ny moderable, mais ſeulement la paction illicite reiettée ſelon d'iſpoſition de droict.

Rente au denier vingt.

189 ¶ Comme auſſi enuiron l'an mil cinq-cens trente cinq fut iugé en noſtredite Cour touchant huict cens liures de rente, venduës par noble homme meſſire Pierre Barton Cheualier Vicomte de Montbas & ſeigneur de Fay lez Nemours, à la Dame de Grauille, pour vingt mil liures, auec les clauſes & charges, que ladite Dame iouyroit par ſes mains du Chaſteau, iuſtice, ſeigneurie, domaine & appartenances dudit Fay, feroit les fruits ſiens pour payement des arrerages, ſans deduction en cas de rachapt de ce que les fruicts auroient plus valu que la rente, leſquels fruicts deſlors du contract qui fut l'an mil cinq cens quatorze, valoient communément toutes choſes deduites le douzieſme du ſort par an ou enuiron, & puis d'an en an ont valu beaucoup plus, auſſi auec la clauſe que ſi ledit Barton ne racheptoit dans huict ans, que ladite ſeigneurie & appartenances (qui eſtoit de valeur à la vendre de plus de quarante mil francs) ſeroit acquiſe à ladite Dame pour ladite rente & acquict d'icelle, & plusieurs autres vices que ie cueilly iuſques au nombre de douze en eſcriuant pour ledit Barton deuant le Preuoſt de Paris, où i'obtins le contract eſtre declaré nul, & tout compte au ſort: Mais par arreſt de noſtredicte Court, toutes leſdites viticeuſes pactions annullées, la rente fut ſauue, & ladite appellante condamnée ſoy deſiſter de ladite terre & appartenances, en laiſſer iouyr ledit Barton, & luy rendre ce qu'elle auoit perçeu des fruicts outre ſadite rente.

Arreſt de Fay

187 ¶ Et par ce que ſur l'execution de l'Arreſt ap-

parut, que ce qu'elle auoit outre les arrerages de ſa rente perceu (tant en la plus valuë des fruits, qu'en taillis & grands arbres & bois indeuëment couppez) montoit à la moitié du ſort, de laquelle moitié elle auoit piеça iouy, fut la rente diuiſée & tenuë comme pour racheptée en la moitié, & au reſidu racheptable, leſquels arreſts furent treſiuſtes & equitables, auſſi ladite rente eſtoit au denier vingt cinq, qui eſt en ſoy tres-fauorable. Parquoy ne deuoit eſtre ſubiecte d'eſtre du tout annullée pour pactions illicites & exceſſiues, comme ſont ſubiectes ces rentes vulgaires. Apres qu'auons incidemment parlé des pactions commiſſoires, qui ſont que par faute de payer ou rachepter dans certain temps, la rente ou autre choſe meuble ou immeuble du debteur, ſoit acquiſe ou venduë au creancier pour la debte, ou ſort principal, leſquelles pactions (qui ſont appelées commiſſoires, car elles ont ſimilitude de ce qui tombe en commis ou confiſcation) ſont generalement reprouuées en toutes obligations & perſonnes, ſoit de preſt, ou d'autre debte, ſoit enuers le creancier ou le fideiuſſeur, comme pleinement & nouuellement auons dit au liure latin queſtion 52. Il eſt neceſſaire toucher en brief des ventes & autres contracts, qui ſe font en fraude, de ces rentes, & limites d'icelles.

Pactions commiſſoires.

188 ¶ SEIZIESME QVESTION ſi vne terre portant communément cent liures de reuenu par an, ſe vent pour mil liures à faculté perpetuelle de rachapt, ſçauoir s'il eſt à preſumer eſtre fait en fraude de l'vſure, ou de l'ordonnance du denier douze? L'on tient vulgairement que non, mais il y a grande difficulté entre les practiciens, à ſçauoir ſi a lieu la reſciſion d'outre moitié de iuſte prix. Car les vns en doutent (& ie parle quant aux terres ſituées és pays, eſquels ſans faculté de rachapt ladite terre vaudroit trois fois autant, qui eſt au denier trente) les autres neantmoins nient du tout, que ladite reſciſion y ait lieu, par ce qu'attendu ladite charge & retention de perpetuelle faculté de rachapt, ils eſtiment (& c'eſt la plus frequente opinion des practiciens) qu'il n'y ait leſion outre moitié de iuſte prix. Aucuns autres plus cupides & auares eſtiment qu'il n'y ait leſion ou bien petite, car ils deſeſtiment la choſe de beaucoup plus de la moitié de ſon iuſte prix, à cauſe de ladite charge. Mais ceſte opinion eſt grandement inique & deſraiſonnable, & ne vient que d'affection tyrannique & deprauée, de conuoitiſe inueterée d'abuſer de leur auoir & puiſſance à faire leur profit particulier, de l'indigence & inconuenient d'autruy. Car ſelon bon ſens naturel & raiſon ciuile & politicque, dont & non pas d'affections corrompuës, le droict iugement des choſes doit eſtre informé, la faculté de rachepter combien qu'elle ſoit perpetuelle, ne doit pas communément és terres & choſes immeubles (dont la commodité & proprieté eſt ſtable & perpetuelle) diminuer le iuſte prix, outre le tiers d'iceluy. Mais de ce ſemble enſuyuir que ladite commune opinion des practiciens ſoit vraye, car meſmes eſdits termes nous confeſſons que ſi ladite terre eſtoit venduë deux mil francs, ce ſeroit iuſte prix, c'eſt à dire non vil, attendu ladite charge qui eſt grande, par ce qu'elle eſt perpetuelle. Veu doncques qu'elle a eſté venduë mil liures, il n'y a leſion qu'en la moitié, & non pas outre moitié.

Commune opinion.

Tyrannique opinion.

Faculté de rachapt.

189 ¶ Vray eſt que les loix imperialles qui ont limité ladite reſciſion à la leſion outre moitié de iuſte prix, ſont fort dures & rigoureuſes en ſoy, & fort commodes & fauorables aux gens tyrannicques ardens de conuoitiſe d'acquerir le plus qu'ils peuuent, & de moins qu'ils peuuent. Car ils ſe ſçauent treſbien garder d'eſtre deceuz à trop achepter, ou trop peu vendre, dont ne ſe peuuent garder les ſimples & indigents conſtituez en quelque neceſſité, auſquels leſdites loix qui leur denient tout remede de iuſtice s'il n'y a leſion outre moitié de iuſte prix, ſont grandement captieuſes & dommageables. Auſſi leſdites loix limitatiues, qui ſont deux ſeulement. La premiere *a* adreſſée à vn nommé Loup aſſez briefue. La ſeconde *b* plus verbeuſe, fondée ſur les ſordides contentions & berquignemens des vendeurs & achepteurs, pour donner couleur à ladite limitation, ont eſté faites bien cinquante ans apres les deniers de nos anciens Iuriſconſultes autheurs de nos Pandectes, par deux tres cruels tyrans Diocletian & Maximian, perſecuteurs execrables de la ſaincte foy & religion chreſtienne contre laquelle à leur damnation & opprobre ſempiternel, ont executé la dixieſme plus longue & plus cruelle perſecution par tout l'Empire Romain. Parquoy n'eſt de merueilles ſi telle dureté eſt iſſuë de tels tyrans, Ie ne dy pas qu'il n'y ait quelque raiſon ou proportion mathematicque comme i'ay dit ailleurs *c* mais elle eſt trop peu ciuile, & grandement diſproportionnée.

a l. rem maioris pretij. C. de reſcin vend
b l. ſi voluntate. C. eo. tit.

Dixieſme perſecution.

c au liure latin nu. 173.

190 ¶ Ce qui a auſſi fait errer nos docteurs legiſtes, & apres eux les canoniſtes, & apres tous les deux, les theologiens ſcolaſticques, à diſcerner la leſion d'outre moitié de iuſte prix de la part de l'achepteur. Car de la part du vendeur, il eſt tout clair & ſans difficulté, que ſi la choſe vaut dix & il ne vend que quatre, Il y a leſion d'outre moitié : mais de la part de l'achepteur s'il achepte ſeize, ce qui vaut dix, ils tiennent quaſi tous concordamment, qui eſt leſé outre moitié de iuſte prix, & qu'il peut demander la reſciſion à fin de recouurer ſon argent en rendant ce qu'il a acheptè, ou de luy rendre les ſix qu'il a baillez outre le iuſte prix, attendu que les ſix en quoy il eſt deceu, ſont plus de la moitié de iu[?]e prix, qui eſt dix, dont la moitié ne ſont que cinq. Or ie dy qu'ils n'ont point erré ſelon la iuſtice & equité naturelle & morale, qui reçoit bien quelque inequalité, pourueu qu'elle ne ſoit enorme, ſelon laquelle equité morale, faudroit iuger, ſi n'eſtoit la determination poſitiue deſdites dures loix.

Iuſtice morale.

191 ¶ Leſquelles ceſſans, i'eſtime que ce ſeroit aſſez, de tolerer inequalité ou leſion iuſques au tiers incluſiuement, & non pas outre le tiers. Et i'eſtime que ſi nos anciens Iuriſconſultes autheurs de nos pandectes legales, euſſent eſté interrogez ou conſeillez ſur la determination des limites de l'inequalité, ou leſion tolerable des contracts commutatifs, qu'ils euſſent eſté de cet aduis, de le determiner au tiers incluſiuement tout au plus, & non plus outre. Car toute bonne raiſon morale & politicque, & iugement naturel, demonſtre bien que c'eſt aſſez, de tolerer ladite circonuention iuſques au tiers, & qu'il eſt trop enorme la tolerer outre le tiers, & iuſques à la moitié du total incluſiuement. Or ſi l'achepteur achepte quinze, ce qui ne vaut que dix, il eſt manifeſtement le é du tiers, & non plus outre, car il ne s'en faut que le tiers, qu'il n'ait ſa iuſte equalité, ou choſe equiualente. Par tant s'il achepte d'aduantage & en baille ſeize, il eſt manifeſtement leſé outre le tiers, & s'en faut plus du tiers, qu'il n'ait ſon equipolent, qui eſt certes vne inequalité exceſſiue & enorme. Parquoy n'eſt de merueilles ſi les gloſes & nos docteurs ont eſtimé y auoir leſion, & qu'il y auoit matiere de reſciſion.

192 ¶ Mais ils ont grandement erré en tant qu'ils ont fait leurdite determination de la part de l'achepteur, non comme ſimple equitable, ains comme legale, & ſtatuée par leſdites loix, & entant qu'ils n'ont pas fondé cela ſur la ſimple equité naturelle & morale : Ains ſur la determination poſitiue deſdites loix, leſquelles ils cuident en ce faiſant bien explicquer & interpreter, & que ce ſeroit le vray ſens d'icelles, mais

Erreur commune.

c'eſt

c'eſt vne grande fallace & prepoſteration, car ſi le vendeur n'eſt point cenſé eſtre trop circonuenu & auoir trop vil prix, s'il a la moitié que ſa choſe vaut, ſinon qu'il ait moins que la moitié de la iuſte valeur, comme il eſt determiné clairement par leſdites loix, qui permettent leſion & inequalité de la moitié de l'equiualent: il s'enſuit neceſſairement, ſelon la determination deſdites meſmes loix, que l'achepteur n'eſt point cenſé trop circonuenu, & auoit trop baillé, ſinon qu'il ait moins, ou que la choſe acheptée vaille moins, & au deſſoubs de la moitié du prix par luy debourſé. Parquoy ſi la choſe vaut dix, & l'achepteur en baille ſeize il n'eſt pas leſé outre moitié, mais ſeulement vn peu (ſçauoir eſt d'vn ſeulement) outre le tiers: Et s'il en baille vingt, il n'eſt leſé qu'en la moitié. Parquoy eſt neceſſaire qu'il baille vingt & vn, ou plus de vingt, auant qu'il ſoit leſé outre la moitié de ce qu'il a debourſé comme auſſi eſt gardé & obſerué.

193 ¶ Et en cela la practicque, en a eſté & eſt meilleure, & plus vraye & ſubtile, que la theoricque inepte deſdites gloſes & docteurs qui s'abuſent & intrinquent, en confondant les relations du prix & de la choſe venduë, leſquelles auons ſi clairement expliquées au liure latin a qu'il n'y a plus matiere de doubter ou errer en cet endroit. *q. 14. num. ...* Or combien qu'il faille en iugement garder ladite determination, nonobſtant qu'elle ſoit dure, toutesfois pour l'odioſité & diſproportion d'icelle, ne faut trop ſcrupuleuſement ou ſeuerement exiger preuue de l'excez de l'outre moitié. Car s'il appert clairement qu'il y a bien leſion de la moitié, ne faut laiſſer d'adiuger la reſciſion ou ſupplément combien que la preuue d'outre moitié ne ſoit ſi claire: mais doubteuſe, & ainſi a eſté iugé & obſerué pluſieurs fois en noſtredite Cour de Parlement. Et autrement il ſeroit bien rare & difficile d'obtenir remede de iuſtice contre les leſions & inequalitez enormes, ſoit qu'elles fuſſent non ſeulement vn peu, mais auſſi beaucoup outre moitié, qui ſeroit aggrauer ladite rigueur, & diſproportion.

194 ¶ Et combien que ladite determination ſtatuée nommément en vente, ait pareillement lieu en eſchange, & autres contracts commutatifs, ou y a ſemblable raiſon, *Limitations.* toutesfois n'a lieu en calcul & cloſture de compte, ny en partage ou diuiſion, & autres actes ſemblables, ou n'eſt pas proprement queſtion d'aliener & acquerir reciprocquement: mais ſeulement de trouuer & liquider le iuſte calcul ou proportion, part ou proportion. Auſſi n'a pas lieu quand la leſion ne vient de trop grande inequalité de prix & valeur ſeulement: mais pour certaine qualité, ou d'effectuoſité du vice de la choſe, dont la notice euſt eſté cauſe de ne contracter ou de moins priſer, comme és termes des actions redhibitoires. Auſſi n'auroit lieu ou y auroit certaine autre preciſe limitation & determination, partant ne peut auoir lieu en matiere vſuraire, ou ſuccedente au lieu d'vſure, ou ſont prefix les limites du profit, ou autre intereſt, leſquels n'eſt poſſible d'exceder aucunement.

195 ¶ Dont pour venir à la deciſion de noſtre queſtion, la plus commune tradition des Docteurs tant Legiſtes que Canoniſtes eſt, que grande & enorme vilité de pris auec pact de remere, ſuffiſent pour iuger le contract vſuraire. Mais leſdits Docteurs taiſent la principale & plus neceſſaire circonſtance, requiſe à diſcerner entre vn contract, qui n'a que leſion fortuite, ou materielle (que les Legiſtes appellent *reipſa*) & vn contract fait en fraude d'vſure, C'eſt à ſçauoir la ſcience & male-foy: ou l'ignorance & bonne foy, de l'acquereur. Nous diſons doncques que ſi l'achepteur eſt en bonne foy, ne faut plus parler n'enquerir d'vſure. *Solution.* Car ſoit qu'il ſoit en bonne foy, par ce que combien qu'il ſceuſt la plus valuë de la choſe, toutesfois auſſi le vendeur non ſeulement le ſçauoit, mais auſſi le vouloit, non pour indigence qu'il euſt d'auoir argent, ne par faute de trouuer qui plus en donnaſt, ains vouloit ainſi contracter & donner le ſurplus, car lors le contract participe en ce regard de franche & ſpontanée donation, combien que le tout ſoit vendition a, & n'a lieu aucune reſciſion, n'y matiere d'vſure: *l. ſi quis donationis de contrah. empt.* Soit par ce que combien que le vendeur vendiſt par indigence, & en euſt volontiers plus trouué, toutesfois l'achepteur penſoit aſſez iuſtement achepter, & ne ſçauoit la grande plus valuë, ne qu'il y euſt notable leſion. Et en ce cas combien que s'il y a de fait leſion outre moitié de iuſte prix, les loix de reſciſion ou ſupplément ayent lieu, toutesfois ne peuuent auoir lieu les loix vſuraires, ny les ſubrogées, & qui en dependent. Mais ſi l'achepteur a eſté en mauuaiſe foy, ont lieu les loix vſuraires, & eſt le contract cenſé en fraude de l'vſure ou de l'ordonnance, ſi par iceluy les metes d'icelles ſont excedées.

196 ¶ Or icy nous n'entendons pas eſtre mauuaiſe foy, toutesfois & quantes que l'acquereur ſcait en auoir bon marché, comme auſſi pour eſtre en mauuaiſe foy, ne requerons qu'il ſcache qu'il achepte à ſi vil prix, qu'il ne reuient à la raiſon du denier douze ou dix: Mais eſt requis & ſuffit qu'il ſcache qu'il y a grande & notable inequalité, & qu'il fait tort notable au vendeur, & que l'achepteur ne voudroit luy eſtre fait le pareil, & conſequemment contre la reigle & commandement diuin & naturel. Et lors combien que par aduanture, ne ſceuſt l'achepteur la leſion eſtre ſi grande qu'elle eſt, toutesfois attendu qu'il eſt ja en dol, & ſcait bien que trop enormément il excede, & decoit, tout luy eſt iuſtement imputé, & ſe doit iuger ſelon la verité de la grandeur de l'excez ou deception, & non ſelon l'opinion, & encores moins ſelon l'opinion ou affection de la mauuaiſe conſcience cautheriſée par laquelle ne penſeroit telle choſe eſtre mal-faite, ou ſoubs ombre de la faculté de rachapt, deſeſtimeroit ladite terre de beaucoup plus de la moitié d'icelle, car tel erreur n'empeſche ains aggraue la male-foy, car c'eſt erreur affecté, & malice inueterée.

197 ¶ Dont ſuppoſée ceſte ſcience & male-foy de l'achepteur, és termes de noſtredite queſtion, nous diſons que le contract eſt du tout nul & vſuraire, comme fait euidemment en fraude, non ſeulement du denier douze, mais auſſi du denier dix. *Si la terre eſt ſciemment acheptée au denier dix.* Car premierement l'achepteur a profit au denier dix. Secondement il le percoit par ſes mains. Tiercement outre ledit profit par ſes mains, il acquiert (ſelon la forme du contract) la proprieté & poſſeſſion du fond, & faculté de pouuoir preſcrire le rachapt dans le temps conuenu, ou s'il eſt perpetuel par laps de trente ans, leſquelles choſes excedent fort le profit du ſimple denier dix. Parquoy tous les fruits ſe doiuent compter au ſort, comme en contract nul & vſuraire. Auſſi autrement toutes les loix vſuraires, & ladite ordonnance ſeroient fruſtratoires & eluſoires: Car l'vſurier connoitant exceder, ne voudroit achepter ſimple rente, ſur la terre, mais la terre meſme, & ce à ſi vil prix qu'il y auroit profit outre leſdites limites. Or ſi la ſimple rente exceſſiue, n'eſt à tolerer, encores eſt moins à tolerer l'achapt du fond, dont outre la proprieté & fruition, le profit excede ladite rente exceſſiue & illicite, Au moins quand cela ſe fait de certaine ſcience, ſur celuy qui vend par indigence.

198 ¶ Mais ſi ladite terre ne valoit communément les cent liures de reuenu, ou que le creancier en baillaſt vn peu plus de mil liures, comme mil cinquante, ou mil cent liures, tellement que le profit reuiendroit entre le dixieſme & douzieſme du ſort *Entre dix & douze.*

par an, en ce cas, combien qu'encores l'acquiſition de la proprieté & poſſeſſion preponderaſt à vne petite adiection du pris audit ſort du denier dix, touteſfois ie n'eſtime que la rigueur de la nullité doiue auoir lieu, s'il n'y auoit concurrence d'autres pactions vitieuſes, qui le meritaſſent, & ſuffiſt la reduction au denier quinze, non pas qu'il ſuffiſe que le creancier rende compte du ſuperflu des fruits, luy demeurant poſſeſſeur iuſques au rachapt, car en ce faiſant il auroit le profit effect & droict d'vne vraye Antichrefe, laquelle il ne merite, par ce qu'il a excedé, dont il doit eſtre puny, ou reſtraint, ce que ne ſeroit aucunement par la reddition du compte des fruicts valans outre la raiſon du denier quinze, car ce ne ſeroit que le plus haut profit, & le plus vil prix qui ſeroit poſſible, comme deſſus auons dit queſtion 7. Mais il faut que le contract ſoit reduit à vne ſimple rente du denier quinze, que le debteur aſſignera ſeurement, & payera par ſes mains iuſques au rachapt, & cependant iouyra franchement de ſa terre.

Denier douze.

199 ¶ Mais ſi ledit reuenu n'excedoit communément la raiſon du denier douze: ie n'eſtime les autres aduantages de ladite fruition & proprieté ſuffiſans pour reduire au denier quinze, ou autrement diminuer, & eſt aſſez que le contract ſoit reduit à la forme d'vne ſimple rente au denier douze, Et s'il reuenoit au denier treize ou quatorze, comme entre le douze & quinze, le debteur pourra faire annuller le contract quant à l'alienation & iouyſſance de ſa terre, mais le creancier ne ſera tenu la rendre, & ſoy departir de la poſſeſſion & fruition, ſinon que le debteur conſtituë & aſſigne ſeurement rente au denier douze, & ne ſeroit admiſſible à repeter ſadite terre & aſſigner rente au denier treize ou quatorze, car vray ſemblablement le creancier s'eſtoit contenté de plus petit profit que le douzieſme, en contemplation d'eſtre fait ſeigneur & iouyſſant par ſes mains: Parquoy ſi cela luy eſt oſté, c'eſt raiſon que le profit entier du douzieſme luy ſoit aſſigné par ce qu'auons dit en pareil cy deſſus. num. 138. Depuis touteſfois la repetition d'icelle terre, & non auparauant, ny du iour du contract par ce que dit eſt cy deſſus. num. 150.

Denier 15.

200 ¶ Conſequemment ſi le profit reuenoit au denier quinze, le contract pourra bien eſtre caſſé quant à la vente du fond & ſeigneurie, mais non pas quant à iouyr par le creancier par ſes mains, iuſques au rachapt en forme de ſimple antichreſe, comme cy deſſus queſtion 7. Car quand il n'y a matiere de nullité ny excez actuel du profit du denier douze: C'eſt aſſez que ſeulement ce qui eſt exceſſif ſoit oſté.

Reuenu.

201 ¶ Et faut noter qu'icy nous ne prenons pas le reuenu de la terre, à la raiſon du reuenu de rente, ou d'autant qu'on en pourroit auoir en baillant le fond à rente: Car ce ſeroit trop peu eſtimer, & ne ſeroit l'vſure purgée, mais augmentée. Auſſi nous ne le prenons pas, de tout ce que naturellement auec l'induſtrie en peut venir, car ce ſeroit trop eſtimer, & plus que ſimple reuenu, & encores moins faut eſtimer ſelon ce qui pourroit eſtre auec le meſnage ruſticque car cela ne vient de la terre, mais des perſonnes, & autres biens, & meubles combien que ſoit à l'occaſion de la terre: mais le faut prendre, comme communément on prend & entend le reuenu, qui eſt deductes premierement toutes autres charges deuës ſur le fond, Secondement tous frais & labours concernans tant l'entretenement & conſeruation de la choſe, que la culture ſemence cueillette & conſeruation accouſtumée des fruicts de ladicte terre. Et ce faict a lieu ce que deſſus, nonobſtant que l'achepteur vueille dire, que pour la qualité de ſa perſonne qui eſt Conſeiller, Aduocat, ou occupé à d'autres continuels affaires ou demeurant loing, le reuenu ne luy vaudroit tant qu'à vn autre, car ce ſont circonſtances ſingulieres procedantes du faict de l'achepteur ou de ſa perſonne, leſquelles partant ne ſont à conſiderer au dommage du vendeur. Il faut donc ſeulement conſiderer en commun, le reuenu commun de ladicte terre comme deſſus.

202 ¶ Mais ſi ladicte terre eſtoit acheptée au denier ſeize dudict reuenu le contract debuoit tenir ceſſant autre vice, car ny auroit matiere de fraudation des limites d'vſure, ny auſſi matiere de reſciſion d'outre moitié de iuſte pris. Si quelqu'vn obiice que ceſte tradition euacuë & aboliſt la reſciſion d'outre moitié de iuſte pris, par ce que (comme auſſi cy deſſus pluſieurs fois auons dit) le denier trente eſt le ſupreme iuſte commun pris de l'achapt & acquiſition pure & ſimple d'vne terre, par ce moyen que le denier quinze ne ſeroit aucunement outre moitié, mais la ſimple moitié partant non ſubiect à reſciſion, quand ores ny auroit aucune faculté de rachapt. Conſequemment encores moins reſcindible au moyen de ladite faculté, meſmement quand elle eſt perpetuelle, qui diminue beaucoup de la valeur de la choſe, & que neantmoins le faiſons beaucoup plus que reſcindible contre les termes des loix reſciſoires, qui en partie ſeroient abrogées, ſçauoir eſt entant qu'elles denient tout remede, & en partie demeureroient inutiles, car le vendeur auroit notoirement trop plus de profit, de venir par leſdites voyes vſuraires, leſquelles (ſi elles y ont lieu) ſembleroient du tout, ou abolir, ou oſter le lieu auſdites loix reſciſoires.

Denier 16.

203 ¶ Brief nous reſpondons qu'il n'eſt ainſi, car leſdites loix limitatiues, ne ſont pas faites afin de donner occaſion de ſurprendre, mais à fin d'obuier à la frequence & multitude des procés, apres le contract fait de bonne foy, auſſi elles ne ſont faites pour induire ou tolerer de deceuoir & ſurprendre autruy de certaine ſcience: mais ſur la leſion fortuite ou materielle, que les Legiſtes appellent *reipſa*, quand l'achepteur eſt en bonne foy: non ſçachant qu'il y ait leſion enorme, laquelle neantmoins depuis apparoiſt, car lors n'a lieu noſtre tradition des fraudes vſuraires: Mais ont lieu leſdites loix de la leſion outre moitié, s'il en y a, ou autres remedes de droict, ſi la matiere y eſt diſpoſée. Auſſi eſtant prouuée la ſcience & male-foy de l'achepteur lors du contract, & que le vendeur vendoit par indigence, non pour ſon plaiſir, ny pour gratifier, en ce cas il eſt neceſſaire, que la doctrine ſuſdite ait lieu, ou que toutes loix & moderations vſuraires non ſeulement fuſſent abolies, mais que beaucoup pis fuſt induit, practiqué, & toleré par frauduleux contracts, faits & extorquez de mauuaiſe foy & conſcience, ce qui eſt intolerable.

Obiect.

204 ¶ Certain honneſte perſonnage docte & expert, ayant veu quelque choſe de noſtre liure latin, mais non pas tout, meſmement la queſtion 69. où il euſt trouué ſolution, ma fait c'eſt obiect. C'eſt plus grande grace, ou moins de grief à celuy qui vend ſa terre par indigence d'argent, qui ne trouue à emprunter, ny à rente, par faute de reſpondans aggreables, ou autrement, d'achepter de luy ſadite terre au denier dix (eu eſgard au reuenu comme deſſus nu. 202) auec perpetuelle faculté de rachapt: Que n'eſt de l'achepter au double au denier vingt abſolument, ſans faculté de rachapt. Et encores plus fort, que de l'achepter abſolument ſans grace de rachapt, pour vn peu ſurtiercer le denier dix, ſçauoir eſt au denier ſeize. Et touteſfois que i'approuue tellement la vente d'vne terre au denier vingt que non ſeulement ie dy n'y auoir remede, ny reſciſſoire, ny vſuraire: mais qui plus eſt que i'ay mis ladite vente du denier

denier vingt, au rang des iuſtes prix, combien que ne l'aye mis que en l'ordre & rang infime. Et outre que combien qu'il reſulte clairement de mes eſcrits, que le denier ſeize decline notablement du iuſte prix, nonobſtant qu'il y ait grace de rachapt, & encores plus notablement s'il n'y a grace de rachapt, Ce neantmoins en tous les deux cas, ie tolere ou repute tolerable, l'achapt d'vne terre au denier ſeize, ſans y trouuer ne bailler aucun remede de iuſtice ou de droict, ſoit par reſciſion excez ou fraude vſuraire, ny autrement, s'il n'appert d'autre vice, que de la ſeule modicité de prix, & ſcience de l'achepteur. Dont s'enſuit que par plus forte raiſon l'achapt d'vne terre, voire ſciemment faict au denier dix ſous perpetuelle faculté de rachapt, eſt plus loyal, & à plus iuſte prix, que la vendre au double (comme au denier vingt) abſolument. Et que le denier dix racheptable eſt notoirement & ſans comparaiſon, plus tolerable, que la vente au denier ſeize, ſans grace de rachapt, Conſequemment que ladicte vente au denier dix, ſous perpetuelle faculté de rachapt, doit eſtre reputée à iuſte prix, & du moins que ſi elle eſt à vil prix (comme il eſt notoire) qu'elle doit neantmoins eſtre reputée tolerable, Ou que la vente du fonds au denier ſeize, voire au denier vingt, ne doit eſtre reputée, non ſeulement iuſte mais ny auſſi tolerable, ſans faculté de rachapt.

Solution.

205 ¶ Ie reſpond, que la conſequence n'eſt pas bonne, ny concluante, combien que l'argument ſoit grandement apparent. Or pour monſtrer que ladicte conſequence n'eſt bonne, premier que d'en effacer l'apparence, nous diſons qu'il s'enſuiuroit par plus forte & concluante raiſon que l'achapt d'vne ſimple rente volante au denier dix racheptable, ſeroit iuſte, ou du moins tolerable. Car il eſt notoire, que c'eſt plus grande grace, que d'achepter le fonds au denier dix, ſous pareille faculté de rachapt. Or ce n'eſt pas aſſez monſtrer que la conſequence n'eſt bonne, ſans deſtruire l'apparence qui eſt grandement vrgente, meſmes que les deux premiſſes ſont vrayes, pour à quoy ſatisfaire, Nous diſons que ceſte apparence vient de l'ignorance ou inaduertence de la diſcretion ou difference des contracts & negociations, que nous auons nouuellement & ſeuls deſcouuerte, & amplement diſcutée au liure Latin queſtion 69. & cy-deſſus en brief touchée num. 2.

206 ¶ S'enſuit briefue & claire ſolution que les ventes & commutations des terres, & heritages, pour prix reuenant à ſeize, ou vingt fois autant, que le reuenu annuel, ou plus haut, appartiennent de ſoy, & ſont cenſées appartenir (s'il n'appert d'autres fraude ou ſimulation) au genre des negociations & contracts proprement dicts commutatifs des choſes & proprieté d'icelles, comme auſſi ne peuuent eſtre en fraude de ces rentes. Mais les ventes dont eſt queſtion, & dont parle ladicte conſequence, appartiennent & ſont du genre des negociations & contracts feneratoires, Entre leſquels genres, y a tres grande difference & diuerſité de raiſon. Car les contracts proprement commutatifs ſe font pour acquerir reciproquement, & transferer de l'vn à l'autre la proprieté des choſes l'vne pour l'autre. Et en ceux cy, non ſeulement eſt impoſſible mettre en tous certaine limitée determination de prix, ou equiualence egalle: Mais auſſi eſt neceſſaire & vtile à la republique y laiſſer vne grande latitude, non ſeulement à cauſe de la varieté, & frequente incertitude du iuſte prix, ou valeur des choſes, mais auſſi à cauſe de la frequente mutation, augmentation, & diminution de la commodité d'icelles, tant en general, & en commun, que en ſingulier & particulier. Et

Differences des commutations & vſures.

auſſi pour les vtilitez ou affections accidentales, ou priuées & ſingulieres des contrahans, auſquels auſſi eſt iuſte laiſſer liberté & licence de faire les commutations de leurs choſes, à leur plaiſir. Et outre pour obuier à la multitude & frequence des querelles & procés, de pretenduës & petites inequalitez, & autres inconueniens qui en dependent, Tellement que ladicte loy ciuile, tolere, ſans bailler aucun remede, la ſimple inequalité, iuſques à la moitié du iuſte prix, ou de l'equipolent incluſiuement. Tout le contraire eſt és contracts & negociations feneratoires car en ceux-cy, non ſeulement eſt poſſible, mais facile: non ſeulement fort vtile, mais auſſi (pour à infinis abus obuier) tres-neceſſaires, ſtatuer certains limites, Et outre qu'il ne ſoit loiſible les exceder aucunement directement ou indirectement.

207 ¶ Or combien que le contract de vente dont eſt queſtion, ſelon ſa forme interieure, ſemble appartenir au genre des contracts commutatifs, Toutesfois l'effect & verité ſont bien autres, que le rude ſon & forme des paroles. Car trois choſes concurrentes enſemble, reſiſtent à ce que le contract demeure au premiere genre, & le font retomber au ſecond, La premiere la ſcience, & connoiſſe de l'achepteur de ſurgagner, lequel ſçait bien la grande valeur de la terre, & l'inequalité du prix, & l'indigence du vendeur, auquel ne veut mieux ſubuenir. La ſeconde l'indigence du vendeur, lequel ne vend à ſi vil prix pour donner, ne pour ſon plaiſir, mais pour recouurer argent, & redimer ou recompenſer l'vſage d'iceluy en ſa neceſſité. La tierce la diſpoſition de la matiere ſuiecte, qui eſt la choſe venduë à faculté de rachapt, & le grand reuenu annuel d'icelle, & generallement l'effect total du contract, qui reuient à meſme effect que la vente de ſes rentes, pour leſquelles ſeroit baillée terre à iouyr par les mains du creancier. Tellement qu'il n'y a difference que de petites paroles c'eſt à ſçauoir que l'on dict vendre la terre, en lieu de dire vendre rente, telle qu'eſt le reuenu. Et le quart d'abondant, qui eſt la neceſſité d'oſter l'occaſion & matiere trop ouuerte & licentieuſe des fraudes, leſquelles ne pourroient aucunement eſtre empeſchées, & ſeroient toutes loix vſuraires inutiles, & ne ſeruiroient que de vent, ſi tels contracts auoient lieu, comme vrais commutatifs. Car qu'eſt-il plus facile que de vendre la terre en lieu de la rente, pour meſme prix qu'on doit auoir la rente?

Trois circonſtances.

Difference verballe.

208 ¶ Dont s'enſuit neceſſairement que quand (eu eſgard au reuenu annuel de la terre venduë) le prix n'excede le ſort qui ſeroit requis à ces rentes, qu'il en faut iuger comme de ces rentes, quand l'achepteur ſçait la valeur de la terre, & que le vendeur vend par indigence comme dict eſt. Autre choſe eſt quand le prix excede, car lors quelque ſcience qu'il y ait, le contract ne peut eſtre cenſé, faict en fraude des limites de ces rentes, attendu que le profit annuel en eſt moindre, & que le ſort n'eſt pas au deſſous, ains au deſſus deſdictes limites. conſequemment n'y peut eſtre compris ny ſubiect, & demeure en ſa nature des contracts commutatifs, & le faut iuger & meſurer ſelon les loix des contracts commutatifs s'il n'y a autre fraude ou malice, comme auons dict des rentes à la raiſon du denier ſeize, & au deſſus. Mais ſi le prix eſt dans les limites de ces rentes, ou au deſſous concurrent la ſcience de l'achepteur, & indigence du vendeur, il eſt neceſſaire le iuger & meſurer comme ces rentes, comme eſtant au rang des contracts & negociations feneratoires, qui neceſſairement doiuent auoir leurs certains limites, ſans ce qu'il ſoit loiſible directement ou indirectement les exceder.

209 ¶ Parquoy n'y a plus apparence quelconque

audict argument, Car les deux premices parlent de contracts, qui ne peuuent eſtre en fraude de l'vſure, ny de ces rentes, car le profit annuel en eſt au deſſus de celuy que l'on peut auoir par ces rentes : Mais la conſequence parle des contracts qui excedent le profit & les limites de ces rentes, & peuuent eſtre faicts en fraude de l'Ordonnance, comme veritablement ils ſont faicts concurrens la ſcience de l'achepteur, & indigence du vendeur. Or de dire que c'eſt plus grande grace d'achepter de l'indigent vne ſimple rente ſur ſa terre au denier dix, que d'achepter de luy ſa terre au denier ſeize, Il eſt vray : mais ce n'eſt pas à dire, qu'il en faille pluſtoſt ou auſſitoſt iuſtifier ou permettre le premier contract, que le ſecond, Car auſſi peut-il eſtre que ce luy ſeroit plus grande grace, d'exiger de luy rente au denier ſix.

Conference. 210 ¶ Bien eſt vray que la conference de plus grande ou moindre grace, non ſeulement a iuſte apparence, mais auſſi conclud és contracts, qui ſont de meſme genre ou eſpece, & qui ne different en effect que de plus ou moins : Mais ladicte conference n'a lieu entre contracts qui ſont non ſeulement de diuerſe eſpece, mais auſſi de diuers genre, comme en cas ſemblable, combien que le debteur puiſſe donner à quiconque luy plaiſt pareille ou plus grande ſomme que monte l'vſure exceſſiue : Il ne s'enſuit aucunement qu'il ſe puiſſe obliger à vſure exceſſiue. Car donation, & paction d'vſure, ſont contracts de diuers genres, obiects, & ſubiects, qui n'ont rien commun. Et tout ainſi que en matiere ou ſubiect d'vſure, ſi le debteur ſe dict donner, ne ſert de rien, Auſſi ne ſert de rien de dire que l'on vend la terre, en lieu de dire que l'on vend rente ſur icelle, quand c'eſt vn meſme effect & meſme fin, tant pour le regard de l'obiect & la matiere ſubiecte, que des perſonnes, & de la fraudation de l'Ordonnance. Si nous auons eſté ſur ce propos plus prolixes, que n'auons de couſtume, il le faut compenſer auec l'vtilité de pleine & claire intelligence de pluſieurs choſes neceſſaires à entendre, qui ne ſe trouuent ailleurs expliquées.

1. Limitation. 211 ¶ Auant que paſſer aux autres queſtions, faut encores outre la limitation dont cy deſſus numero 195. limiter noſtre principale concluſion, dont cy-deſſus numero 197. auoit lieu quand le commun reuenu du denier dix eſt ſtable, & qu'il eſt lors du contract vray ſemblablement durable, & à perſeuerer par les prochaines ſuiuantes années : Autre choſe eſt ſi au moyen des guerres ou autres inconueniens ià venus, ou prochains à venir, ledict commun reuenu eſtoit en doute & hazard d'eſtre fort diminué, par les prochaines ſuiuantes années, car lors au moyen que la terre ne ſe vend pas abſolument à perpetuité, mais ſous faculté de rachapt, il ne faut pas conſiderer la perpetuelle valeur de la terre, qui eſt à eſperer à venir apres leſdicts accidens paſſez, comme faire ſe doit en vente abſoluë : Mais faut conſiderer l'eſtat preſent ou imminent par les prochaines années ſeulement, & ce quant à la validité ou reduction du contract, entant que l'on veut iuger ſelon ces rentes, Et la raiſon eſt manifeſte, Car attendu que le vendeur retient franche & libre faculté de rachepter, il ne vend vray ſemblablement (quant à l'effect du profit & reuenu) que le fruict & reuenu des prochaines pauures, affligées ou hazardeuſes années, parce qu'il eſt vray ſemblable, que le vendeur qui a la faculté de rachepter s'en paſſera durant le mauuais temps, & au contraire en vſera ſi toſt qu'il luy ſera commode, & ne laiſſera à l'achepteur que le temps de peril perte ou ſterilité. Parquoy combien que le peril & calamité preſente ou imminente par aucunes prochaines années, ne diminuë qu'vn peu, la valeur d'vne terre venduë à touſiours abſolument : toutesfois cela diminuë beaucoup & quaſi du tout, la valeur ou eſtimation du marché, contract, & de la terre venduë à faculté de remeré. Conſequemment en ce cas, pour la Iuſtice, validité, ou moderation de ce contract, faudroit auoir eſgard au temps preſent, & des prochaines enſuiuantes années ſeulement, & à la commune valeur dudict temps, & du peril qui en eſt impendant lors du contract, dont pourroit aduenir qu'vne terre, qui autrement les bonnes années auec les mauuaiſes compenſées, comme cy-deſſus numero 113. vaudroit cent liures de reuenu, n'en vaudroit pas plus de trente, en prenant les mauuaiſes années imminentes ſeulement. Conſequemment que le contract qui autrement reuiendroit au denier dix, ne reuiendra pas au denier trente.

Domaine du Roy. 212 ¶ Et c'eſt vne des principales raiſons pour leſquelles i'ay eſtimé iuſtes les ventes du domaine du Roy, à la raiſon du denier dix du reuenu, Car non ſeulement ne ſe font iamais ſans perpetuelle faculté de rachapt, laquelle auſſi s'entendroit, & y ſeroit neceſſairement, quand n'y ſeroit expreſſe : Mais encores auec ladicte faculté expreſſe, ne ſe font pas indifferemment ne facilement, ains ſeulement ſelon les grands & vrgens affaires occurrens au Royaume, & apres grande deliberation du conſeil, & eſlite des terres les moins commodes à la recepte du domaine du Roy, les moins dommageables à vendre, & dont en ce temps-là, l'on eſpere moins de profit que des autres, comme le tout eſt preallablement aduiſé, digeré, & diſcuté au conſeil. Auſſi l'on eſpere que l'on ne lairra aux achepteurs, que la iouyſſance du mauuais & perilleux temps, & que ſi toſt que les choſes ſeront aſſeurées & appaiſées, le Roy rembourſera le ſort, & rentrera en la iouyſſance de ſon domaine, qui n'eſt auſſi iamais proprement alienè (comme il eſt inalienable) mais ſeulement à proprement parler engagé, pour faire par l'achepteur (qui eſt mieux achepteur des fruicts à temps incertain, tant que plaira & ſera la commodité du vendeur, que du fonds) les fruicts ſiens en lieu de l'intereſt ou vſure du ſort principal, tant & ſi longuement que plaira au vendeur ſeulement. Il y a icy autres raiſons, pour la iuſtification de ces ventes du domaine, qui ſe font par lettres patentes d'Edict decerné & emané du Roy à ceſte fin, verifié és Chambres de ſes Comptes, homologué & approuué par Arreſt du Senat & Cour de Parlement, & autres choſes qui ne ſont és contracts des priuez & particuliers, comme auons dict au liure Latin queſtion 58. Ce que deſſus ſuffiroit aſſez pour cognoiſtre & iuger des loüages ou ventes des terres faicts ou ſimulez en fraude de ces rentes, mais pour plus ample intelligence, nous en toucherons encores vn cas particulier.

213 ¶ DIX-SEPTIESME QVESTION d'vn cas dont en compoſant le liure Latin ie fus conſeillé, le receueur & gouuerneur du reuenu d'vn Abbé, achepta pour ſix cens liures, la terre d'vn laboureur ruſtique, laquelle euſt peu eſtre baillée à cinquante liures de ferme par an, en la baillant à huict ou neuf ans, ſelon la commune eſtimation & vſage, & donna faculté de rachapt iuſques à ſix ans, & le lendemain luy bailla ladicte terre à ferme ou loüage pour ſoixante dix francs, iuſques auſdicts ſix ans, & apres auoir eſté payé par deux années, en la tierce ſouffre controuerſe ? Ie dy que tout ainſi que au commencement le Laboureur auoit eſté en ſa miſericorde, auſſi à preſent il eſtoit en celle du laboureur, car lors du contract & depuis au premier an, auparauant qu'auoir receu profit vſuraire, il eſtoit en faculté dudict achepteur, de purger le vice, & obuier tant à la nullité, que à la reduction au denier quinze, & ſoy conſeruer le profit du denier douze. *q. 60.*

zed by Google

douze, en offrant au pauure Laboureur, les choſes A
eſtans entieres, que la penſion dudict loüage fuſt moderee à cinquante liures par an, qui eſt le douzieſme du ſort par an, & que la faculté de rachapt fuſt perpetuelle, enſemble que le loüage fuſt prorogé tant qu'il plairoit audict Laboureur, & iuſques à rachapt, de ſorte que le debteur ne fuſt greué outre le douzieſme, mais depuis que les choſes n'eſtoient plus entieres, il ne pouuoit plus empeſcher que le debteur en fiſt declarer les deux contracts nuls, & tout compter au ſort principal, ſi bon luy ſembloit.

214 ¶ Or il me dit qu'il auoit trouué par ſon conſeil, que les deux contracts eſtoient bons, non reſcindibles, Le premier car il n'y auoit deception B
outre moitié de iuſte prix, ce qui eſt vray quant à ce, car auec ladicte faculté, la terre n'euſt gueres valu que mil liures de iuſte & entier prix, dont il auoit baillé plus de la moitié. Quant au ſecond, diſoit qu'il eſtoit encores moins reſcindible, car c'eſt vn loüage à brief temps, ſçauoir eſt au deſſous de dix ans qui eſt reputé mobiliere, & par commune obſeruance de la Chancellerie de France l'on n'a accouſtumé bailler lettres Royaux de reſciſion pour cauſe de leſion d'outre moitié de iuſte prix pour meubles, ſinon qu'ils fuſſent en tres-grande quantité, ou fort precieux, diſoit dauantage que ledict loüage ne contenoit leſion, parce que ledict Laboureur y ſurgaignoit. Et auſſi que l'acquereur meſmes en pouuoit & vouloit autrement iouyr, & labourer par ſes mains, C
ou par ſes chartiers, ou poſſible par ceux de ſon Maiſtre, qui ne luy euſſent rien couſté tellement qu'ils y euſt gaigné au double, ou en euſt peu faire bail à ferme à autre quelconque, qui luy euſt pleu, attendu que la choſe eſtoit ſienne, en quoy faiſant ledict pauure Laboureur y euſt perdu au double, voire au quadruple, car il luy euſt fallu promptement vuider, démeſnager, & aller ailleurs : & en euſt eſté du tout deſtruit. Mais que aux grandes requeſtes & prieres dudict Laboureur, il luy auoit baillé & laiſſé à loüage, & combien que la penſion fuſt chere, toutesfois que de la part dudict Laboureur, il y ſurgaignoit, & de la part dudict acquereur, il y laiſſoit à gaigner au D
double.

215 ¶ Ces choſes nonobſtances ie dy & dy, leſdicts deux contracts eſtre du tout nuls, leſquels auſſi ne ſont cenſez qu'vn : car combien que le bail ſoit faict le lendemain, cela ne purge pas, mais augmente la preſomption de fraude, attendu que la rente eſtoit ſuſpecte, comme eſtant à prix iniuſte, & d'aduantage, faicte en frude du douzieſme, Parquoy en matiere non ſeulement ſuſpecte, mais auſſi apparemment ſuſpecte, la diuerſité de contracts, de lettres, & iours, ne faict que aggrauer & monſtrer couleurs exquiſes, pour cuider couurir les fraudes. Veu doncques que les deux contracts ne ſont qu'vn, il s'enſuit bien qu'il y a paſſion de profit fort excedant le denier dix, voire ex- E
cedant le denier neuf. Conſequemment le tout eſt nul, & n'y eſchet moderation au denier quinze, ny autre. Et autant ſi le loüage, n'euſt eſté faict que pour 61. franc, qui eſt peu outre le denier dix. Et ſi ledict loüage fuſt reuenu au denier dix, ou à moins faudroit dire comme en la queſtion precedente. Ny font riens les pretenduës prieres du Laboureur, ſinon pour aggrauer, car l'achepteur trop cupide & auare ſe ſouffroit prier de ce, dont il deuoit quitter dauantage, & en effect ſe faiſoit prier de n'adiouſter extorſion ſur extorſion.

Preſcription. 216 ¶ Et faut noter que celuy qui a achepté le fonds à iuſte prix, ſous perpetuelle faculté de rachapt, ou à moindre prix Mais tel prix, ou de bonne foy, que le contract n'eſt ſubiect à preſomption de fraude vſuraire : combien qu'il puiſſe preſcrire ladicte faculté de rachapt par trente ans contre maieurs ſans autre interruption ou empeſchement, Toutesfois ſi le contract eſt en fraude d'vſure, comme deſſus, iamais ne peut preſcrire pour ſa mauuaiſe foy, mais ſon heritier ou ſucceſſeur ayant bonne foy, pourront bien preſcrire ſelon diſpoſition du droict & la couſtume du lieu.

217 ¶ DIX-HVICTIESME QVESTION des rentes temporelles : Vray eſt qu'elles ne ſont ſi frequentes que les ſuſdiects, toutesfois ſont neceſſaires à declarer & entendre, non ſeulement pour icelles (parce que le cas en aduient aucunefois, & peut pluſieurs fois aduenir) mais auſſi pour l'intelligence de la Iuſtice de pluſieurs contracts qui reuiennent à meſme effect, comme des ventes d'vn vſufruict, à temps certain ou incertain : ou de la vente & eſtimation d'vn doüaire ou autre rente ou reuenu, qui n'a plus que certaines annees à durer, & tiercement pour la naïfue & pleniere intelligence de la matiere vſuraire, qui ne peut eſtre parfaictement entenduë ſans entendre la proportion, iuſtice ou iniuſtice, de ces rentes temporelles. Quartement parce que ceſte matiere a eſté par ceux qui en ont par cy deuant eſcrit *a* grandement peruertie & intriquee, de pluſieurs diſtinctions & ſubdiſtinctions impertinentes, qui a eſté la cauſe que en noſtre extrication latine nous y ſommes plus longuement & plus labourieuſement arreſtez, que ne nous plaiſoit, & en euſſions bien paſſé plus court, ſi le deſir & deuoir de rendre raiſons & preuues euidentes, requiſes en toute nouuelle expoſition & emendation, ne nous euſt contraint permettre & diſcuter au long quatre *b* grandes queſtions particulieres, pour l'ouuerture & eſbauchement de la matiere & puis pluſieurs autres *c* auec pluſieurs figures pour finale reſolution, ornement, & confection de la matiere, ou nous remettons ceux qui en veulent voir à plein, & ne toucherons icy que le poinct & reſolution qui eſt que ces rentes temporelles combien qu'elles ſoient à certain temps & certain profit, ſont iuſtes & licites, pourueu qu'elles ne ſoient en fraude de l'excés de l'vſure, ou d'autre choſe illicite, & à prix raiſonnable, qui eſt quand le tout peſé & compaſſé les bornes & limites tant par droict commun, que par autre Ordonnance politique & équitable, appoſées és vſures, ou és contracts ſubrogez (comme à ces rentes volantes) ne ſont aucunement excedées, ains eſt faicte la condition du debteur meilleure.

Rentes temporelles.

a Cano in e. in ciuitate de vſur. Per. archara. diſpu. antiquis Panor. diſp. 5.

b q. 61. 64. 65. 66.

c q. 67. 68. 69. 70. 71. 72.

218 ¶ Et pour plus clairement entendre, nous diuiſons ces rentes temporelles en trois cas ou eſpeces principales, Le premier quand la rente n'excede le douzieſme du ſort par an, Et n'eſt iamais tenu le debteur rendre le ſort, mais fine la rente par ſon cours, & temps determiné comme ſi pour douze cens liures, l'on vend cent liures de rente, iuſques à vingt-quatre ans. Le ſecond cas à l'oppoſite, quand à la fin du temps le debteur eſt tenu rendre tout le ſort, ſans deduction de la rente, qui en a couru cependant, comme s'il vend cinquante liures de rente, iuſques à dix ans, apres leſquels (& non pluſtoſt) ſera tenu rendre le ſort. Le tiers cas eſt mixte de tous deux, C'eſt à ſçauoir quand la rente excede le douzieſme du ſort par an, & ne dure que iuſques à certain temps ſans autre rachapt, comme ſi pour douze cens liures, l'on vend cent cinquante liures de rente iuſques à douze ans.

Trois eſpeces.

219 ¶ Quant au premier, meſmes à l'exemple y appoſé n'y a aucune difficulté, car ladicte eſpece de ſoy n'a rien commun auec vſure, ains appartient au genre des contracts commutatifs des choſes, ou des contracts liberaux, ſi la rente eſt petite en

Premiere eſpece.

quantité, ou en temps Car la rente peut eſtre ſi pe- A tite (comme n'excedant le vingt-cinquieſme denier de ſort par an) qu'on en pourroit conſtituer & aſſigner à tres-iuſte prix, vne rente perpetuelle & non racheptable, Parquoy ſi on la faict temporelle ou reſoluble, c'eſt grace manifeſte. Auſſi combien qu'elle monte iuſques au douzieſme denier par an, toutefois ſi la rente ne doit durer que quinze ou ſeize ans, c'eſt grace manifeſte que faict le creancier. Et ſi elle doit durer vingt-quatre ans, combien qu'il n'y ait ſi grande grace, toutefois le contract en participe, entant que le creancier en pourroit achepter vne rente de plus grande eſtimatiom & profit, Et combien que le debteur ne puiſſe racheptet, & que le creancier ſoit aſſeuré par eſpace de temps d'en recouurer deux fois autant que ſon ſort, toutefois il n'y B a aucune vſure, ne choſe ſubrogée ou participant d'vſure attendu qu'il n'y a non ſeulement obligation, mais ny auſſi eſperance de rendre ou recouurer le ſort directement ou indirectement, ny de la part du creancier ny de la part du debteur, qui eſt du tout quitte le temps finy, ſans aucun rachapt. Auſſi tant s'en faut que le creancier ſoit aſſeuré de certain profit vſuraire, que au contraire il eſt aſſeuré de perdre plus grand profit qu'il en euſt peu faire autrement.

220 ¶ Et combien que au liure Latin, ie n'aye mis de ceſte eſpece, que cét exemple, auquel le double du ſort n'eſt excedé, ce n'eſt pas à dire qu'elle ſoit illicite, ſi le double du ſort eſt excedé, comme ſi elle eſt venduë à durer trente ou quarante ans, car C attendu que le contract n'appartient au genre des contracts feneratoires comme dict eſt, il en faut iuger comme d'vne pure vente d'vn vſufruict, ou autre reuenu à temps, qui vaut beaucoup moins de la moitié qu'vne rente qui ne fine iamais, ou qui ne fine que par rachapt. Partant ne perit iamais, & ne diminuë, ny le profit ny l'eſtimation : dont le contraire eſt la rente temporelle, qui eſt faicte chacun iour de plus petite valeur, tant qu'elle eſt du tout expirée. Toutefois i'eſtime que ſi la rente monte iuſques au douzieſme denier par an, que c'eſt aſſez au plus, qu'elle ſoit venduë à autant de temps qui ſuffiſt pour tripler le ſort principal, comme de trente-ſix ans, autrement qu'elle ſeroit trop groſſe ou trop peu venduë.

Seconde eſpece.

221 ¶ Quant au ſecond cas ou eſpece, il approche tres-fort de vraye & formelle vſure, Mais pour en cognoiſtre la diſtance & proportion, faut noter que comme le propre ſuiect de vraye & formelle vſure, eſt le preſt, ou autre ſomme deuë & repetible à la volonté du creancier : Auſſi quand y a delay de payer, & cependant paction de certain profit, lors d'autant que le delay eſt brief, ou long, ladicte paction participe plus ou moins de vraye & formelle vſure. Auſſi tout ainſi que quand le ſort principal eſt aliené & non repetible, ce n'eſt, & ne peut eſtre vraye & formelle vſure, mais rente ſeule & principale, ſans obligation de ſort, combien qu'elle peut eſtre ſubrogée au lieu de l'vſage de l'vſure formelle, quand la rente eſt ſi groſſe qu'elle excede notablement le commun reuenu, que E l'on auroit des terres acquiſes pour pareil prix à perpetuité, comme en ces rentes volantes. Auſſi par contraire raiſon, quand le ſort n'eſt pas aliené à perpetuité & à touſiours, Il eſt reputé plus ou moins aliené d'autant que plus tard, ou pluſtoſt il ſe peut repeter. Partant s'il y a cependant paction de profit, elle en approche d'autant moins ou plus à formelle vſure. S'enſuit que ſi le ſort ne ſe peut payer de long-temps, comme de dix ans, il eſt cenſé en effect aliené à long temps, & s'il y a cependant paction de profit elle ſera moins vſuraire, que ſi l'argent n'eſtoit preſté que iuſques à trois ou quatre ans de delay.

Suiect d'vſure.

222 ¶ Parquoy i'ay reputé iuſte & tolerable ledict exemple de la rente de cinquante liures par an iuſques à dix ans, pour mil liures, à la charge que le debteur pourroit rachepter cependant, & quand n'auroit racheptė, que apres les dix ans, ladite rente ne courant plus : pourroit eſtre contraint rendre le ſort, Et ce pour trois moderations ou reſtrictions concurrentes au cas de preſent, outre celles des loix vſuraires, La premiere que le creancier ne peut de long-temps repeter le ſort, combien que le debteur puiſſe à toute heure rachepter, ce qui eſt de grand poids, & conſideration en matiere vſuraire, parce que deſſus numero nonageſimo ſecundo. La ſeconde car le cours de la rente eſt tellement limité, qu'elle ne peut monter iuſques à l'équalité du B ſort, ains expire au deſſous, ce que toutesfois n'eſt neceſſaire comme cy-deſſus numero vigeſimo quarto, & cy apres numero ducenteſimo vigeſimo quarto. La tierce que l'vſure n'excede le denier vingt. Partant ne peut eſtre en fraude ny des vſures legales, ny de ces rentes volantes & de l'Ordonnance. Et ne peut le debteur eſtre ſurpris à cauſe du long & notable delay, & ceſſe l'acerbité, & tous autres inconueniens des vſures, & eſt notoire que c'eſt trop plus grande grace au debiteur, & trop moins de profit au creancier par ce contract, que par la rente du denier douze ou quinze. Parquoy peut & doit par plus forte raiſon eſtre admis & toleré, comme plus iuſte & plus équitable. Car entre les contracts feneratoires (dont C ce contract eſt) ou les ſubrogez en leur lieu, eſt vallable l'argument, que ſi vn certain contract (comme du denier douze) eſt iuſte & toleré, que par plus forte raiſon, en meſme genre, eſt iuſte & tolerable, celuy par lequel le debteur eſt moins chargé, & plus ſoulagé autrement ſeroit choſe fantaſtique & prepoſtere, qui engendreroit pluſieurs erreurs cy deſſus confutez.

223 ¶ Et combien que au liure Latin, *a* ie n'aye expreſſément poſé & approuué que ledict exemple du denier vingt, iuſques à dix ans, ou delay de dix ans : Ie l'ay faict pour exemple plus commode, & non pour reſtriction, car s'il y a temps notable (comme de cinq ans pour le moins.) I'eſtime cela tolerable, pourueu que apres le delay paſſé, & que le D ſort ſe peut repeter, ne coure aucun profit, car deſlors en auant ce ſeroit vſure formelle, qui n'eſt admiſſible ny tolerable, poſé ores que le creancier prorogeaſt le delay iuſques à vn an ou deux, Car ie ne repute eſtre aſſez pour ceſte tolerance, ſinon que la prorogation fuſt faicte à cinq ans pour le moins du iour du delay ou prorogation d'iceluy, auquel cas moyennant ledict delay, i'eſtime ladicte paction de profit du denier vingt tolerable. Car au moyen du long delay, qui n'eſt moindre de cinq ans, qui eſt en droict reputé beaucoup *b* de temps. Et auſſi que l'experience monſtre qu'il eſt fort notable, Le contract decline fort de la pure & formelle vſure, parce que le ſort eſt aliené à beaucoup de temps, qui eſt choſe diſſonante à la nature de formelle vſure, & auec ce, ce contract E ne peut eſtre faict en fraude de la limitatiou du profit vſuraire, veu que le profit eſt trop petit. Mais ſi le profit eſtoit plus grand que le denier vingt, ou que le terme fuſt plus court que de cinq ans, ie ne l'eſtimerois regulierement tolerable, pour ne donner lieu aux fraudes qui ſe pourroient faire aux limites & reſtrictions des vſures, ſi le delay eſtoit court, ou ſi le profit n'eſtoit ſi auant reſtraint, que n'en peuſt redonder fraude.

a nu. 46.

b inſti. de vſucap. in prin.

224 ¶ Laquelle excluſe, comme dict eſt, ie ne repute neceſſaire que le cours de la rente ſoit limité au deſſous du temps auquel les arrerages monteroient iuſques à la ſomme du ſort principal, car la reſtri-

ction

ction du double dont cy deſſus numero vingt-quatre eſt de peu d'effect, & de fort petite conſideration ſinon quand l'vſure eſt groſſe, comme le bes ou ſemis: mais quand elle eſt legere, comme au denier vingt c'eſt plus grande grace au debteur que la rente puiſſe courir plus loin, moyennant que cependant il ne puiſſe eſtre contrainct rendre le ſort. que ſi ladicte petite rente ne couroit plus, & il pouuoit eſtre contraint rendre le ſort, comme le ſens commun & l'experience le demonſtrent. Parquoy en ceſte ſeconde eſpece ie ne requiers que trois choſes. La premiere, que le delay du ſort ne ſoit moindre que de cinq ans. La ſeconde, que le debteur puiſſe touſiours rachepter en payant les arrerages pour portion de temps, eſcheus dans le delay, La tierce que la rente n'excede le denier vingt, & ne coure apres ledict long delay, ſinon qu'il fuſt renoüé pour le moins à cinq ans, ou autre plus long que l'on voudra.

Trois choſes requiſes.

Tierce eſpece.

225 ¶ Quant à la tierce eſpece, elle eſt mixte & participe des deux premieres, mais plus de la ſeconde. Car combien que ne ſoit vſure formelle eſtroictement priſe, ſi eſt-ce vne vraye eſpece de fenerer, & eſt vn genre des contracts feneratoires. Et ſi l'on me dict que ſuis en cét endroict inuenteur de nouuelles eſpeces de fenerer, ou bailler à vſure, Ie dy qu'il n'eſt pas ainſi, Car combien que ceſte eſpece de contract mixte ne ſoit pas ſi frequente ne ſi ſouuent vſitée, que la rente du denier douze, ſi eſt-elle aucunefois practiquée, & l'ay veu aduenir, & qui plus eſt deffendre en iugement trop enormément & exceſſiuement, ſans vouloir admettre moderation de raiſon & equité, pour l'ignorance du vray fondement nature & condition de l'vſure, que auons nouuellement deſcouuerts, afin d'vne part de retrancher tous excez & fraudes vſuraires, tant qu'il eſt poſſible, ſans d'autre part reietter & blaſmer les contracts iuſtes, temperez & raiſonnables. Si l'on me dict dauantage, que tout vſage d'vſure eſt aboly, & que n'auons retenu que la forme de la rente du denier douze, Partant qu'il n'eſt licite exercer autre maniere de fenerer, Ie dy premierement que la maieure eſt bien regulierement, mais non pas vniuerſellement & abſolument vraye, que toute vſure ſoit abolie, parce que ſera dict cy-apres num. 240.

226 ¶ Secondement ie dy, que l'argument conclud bien, qu'il n'eſt regulierement & ordinairement licite vſer d'vne maniere de fenerer qui ſoit plus approchante à l'vſure formelle, & plus onereuſe au debteur, que n'eſt la forme du denier douze: Mais par meſme argument il s'enſuit, que ſi la forme du denier douze eſt licite & permiſe, le ſera pareillement & par plus forte raiſon autre eſpece de fenerer, moins approchante de l'vſure formelle, & plus gracieuſe aux debteurs que ladicte forme du denier douze. Donc ſi ceſte rente mixte & temporelle eſt telle, Il s'enſuit qu'elle eſt iuſte & tolerable, comme en l'exemple qu'auons mis de la rente de cent cinquante liures par an iuſques à douze ans, conſtituée pour la ſomme de douze cens liures. Or pour le cognoiſtre à l'œil, ne faut que diligemment conſiderer & balancer les circonſtances pour leſquelles ceſte rente temporelle eſt plus griefue, & celles pour leſquelles eſt plus legere que la forme du denier douze, & voir ce que y preponderе.

Conference.

227 ¶ Or vray eſt que ceſte rente mixte, eſt plus griefue en trois choſes ſeulement, Premierement en ce que le debteur ne peut iouyr à ſa liberté de tout le ſort, mais en rend portion auec ſurcroiſt par chacun an. La ſeconde, en ce qu'il ne peut rachepter auant le temps. La tierce que ledict ſurcroiſt ou profit ne court pas touſiours au fur de ce que le debteur a du ſort en ſes mains, ains vniformement il en paye autant és dernieres années, qu'il a quaſi tout rendu, comme il faict és premieres dés le commencement. Au contraire ceſte rente mixte eſt plus legere pour deux choſes, La premiere car le debteur ſe peut acquitter & rachepter par pluſieurs parcelles & particuliers payemens, auec interualles notables. La ſeconde que le profit de l'vſure eſt moindre de la moitié, que en la forme du denier douze, eu eſgard à la totalité du ſort, qui eſt douze cens liures, & à la totalité du profit, qui n'eſt que ſix cens liures en douze ans, & en tout le temps. Vray eſt que auſſi le debteur n'a pas la iouyſſance du ſort entier par tout ledict temps de douze ans: mais cela ſe compenſe auec la modicité du profit. Auſſi ce qui ne peu autrement rachepter, ce n'eſt pas grief, ains profit au debteur, veu qu'il peut rachepter à douze fois, tellement que l'on voit euidemment que leſdictes deux choſes allegeantes, preponderent & ſont plus grandes que leſdictes trois aggrauantes. Partant ceſte forme de contract comme plus douce & legere, doit eſtre autant ou plus tolerée & trouuée iuſte, que la forme du denier douze.

228 ¶ Ce que ie dy des douze ans, n'eſt que pour exemple, i'en dy autant à meſme meſure & proportion, ſi la rente n'eſtoit qu'à dix, ſix, ou trois ans, ou autre temps plus ou moins. Car c'eſt aſſez que le profit n'excede la moitié de ce qu'on auroit en auant de temps à la raiſon de la forme du denier douze, eu eſgard à tout le ſort. Partant pour douze cens en quinze ans, l'on pourroit achepter cent trente liures par chacun an, Pour douze cens en dix ans, cent ſoixante dix liures chacun an. Pour douze cens en ſix ans, deux cens cinquante liures chacun an. Pour douze cens en trois ans, quatre cens cinquante liures chacun an, & ainſi des autres, & ne doit le profit eſtre plus grand que de la moitié dudict douzieſme, autrement leſdictes circonſtances aggrauantes prepondereroient, & feroient ceſte rente temporelle, eſtre plus onereuſe que la forme du denier douze, Conſequemment vſuraire, illicite, & intolerable. Toutesfois ſi outre ladicte dimidiation de profit, & particuliere ſolution, eſtoit neantmoins baillée au debteur faculté de rachapt, il y auroit raiſon de tolerer vn peu plus grand profit, pourueu qu'il n'excedaſt le dodrant du douzieſme, ou les trois parts dont les quatre font tout du profit ſolide du douzieſme, partant reuiendroit au denier ſeize, qui eſt la ſeizieſme partie du ſort par an.

229 ¶ Et ſous les moderations ſuſdictes, ce contract de rente mixte temporelle non ſeulement eſt iuſte & tolerable: mais auſſi grandement vtile & neceſſaire, tant de la part du creancier que du debteur, car de la part des debteurs, il eſt plus que notoire, que communément ceſte forme leur ſeroit plus vtile & gracieuſe au double, que la forme du denier douze. Auſſi de la part des creanciers, s'en peut trouuer aucuns, qui pourront & voudront bien bailler à trois, ſix huict, ou dix ans, ou autre temps à ladicte raiſon, & ſe contenteront des reſpondans offerts ou ſans reſpondans. Dont ne ſe contenteroient en rente perpetuelle, le ſort à touſiours aliené. Auſſi peuuent aucunefois les creanciers auoir plus grand profit en baillant à certain temps à demy profit, que de bailler à perpetuité, à profit entier. Conſequemment peut eſtre le profit & ſoulagement des deux parties.

230 ¶ N'a pas lon-temps, & en faiſant imprimer le liure Latin, que s'eſt offert vn cas miſerable, & encores plus miſerablement (par l'ignorance de ceſte noſtre proportion & doctrine traictée, qui eſt de pluſieurs pauures Laboureurs habitans de la ville de l'Iſſe pres la Duché de Bourgongne, leſquels au mois

Exemple miſerable.

de Iuillet l'an mil cinq cens quarante-quatre, furent engariez & induicts, par leurs propres Conſuls, pour impoſitions extraordinaires, cheuaux d'artillerie & autres calamitez de guerres, eux obliger en leur propres noms, pour la ſomme de huict cens trente-ſix liures tournois, en ſoixante & dix muys moitié froment, vn ſol prés du meilleur, moitié orge & auoine, meſure telle que Paris à les payer par ſept fois & à ſept termes, C'eſt à ſçauoir dix muys par an, à la ſainct Martin d'hyuer, iuſques à ſept ans. Or il aduint que dés la premiere année, les dix muys valoient quaſi la tierce partie du ſort principal, & à la ſeconde valoient quaſi la moitié dudict ſort. Le creancier s'efforçoit les contraindre payer l'appreciation qui euſt eſté (la choſe continuant) rendre le ſort au triple, & ce en moins de ſept ans. Ils obtindrent lettres Royaux pour l'annuller pour pluſieurs faicts y contenus, Le creancier incontinent requiert le contract par prouiſion eſtre entretenu & executé en baillant caution, ce qui eſt ordonné ſimplement & preciſément, & ce par Arreſt, meſme de ceſte Cour, ou le negoce eſtoit deuolu, & au rapport d'vn quidam nonobſtans les raiſons tant de droict que de faict euident amplement par nous deduictes, qui ne furent lors entenduës, & paraduenture ſemblerent trop nouuelles à ceux qui ne les auoient appriſes en ieuneſſe, combien que à preſent tous ceux (meſmes les non lettrez) qui ont leu ce preſent traicté les entendent, & en pourroient (s'ils ne ſont hebetez ou mal affectionnez) droictement iuger dudict cas & autres ſemblables, pour à quoy reuenir, la fut grande pitié & miſere, car leſdicts Laboureurs eſtoient en danger de ſouffrir la vile & irreuocable diſtraction de leurs biens ſous ombre de l'execution de ladite prouiſion, qui eſt vn autre abus ſur abus, que i'ay ailleurs deſcouuert ſur la couſtume de Paris arti. 66.

Vieil abus.

231 ¶ Or furent leſdicts pauures Laboureurs abandonnez par ceux qui ſe deuoient ioindre auec eux afin de moderation laquelle ne peurent gouſter pour pluſieurs raiſons vulgaires de la commune routine du Palais auſquelles s'arreſterent, La premiere que ce n'eſtoit icy vn contract de rente: Mais ſimple vendition de certaine quantité de grain, dont le payement eſtoit diuiſé en pluſieurs termes ou années. La ſeconde quand ce ſeroit rente: toutesfois attendu que c'eſt à peu de temps, & au deſſous de dix ans, c'eſt meuble & choſe mobiliere, pour laquelle l'on ne baille lettres de relief en la Chancellerie, ſous ombre de leſion, & fuſt elle d'outre moitié de iuſte prix. La tierce quand pour meuble ſe pourroit bailler relief, la matiere n'y ſeroit diſpoſée: Car n'y auroit leſion outre moitié de iuſte prix, attendu que lors du contract le muy froment ne valoit outre vingt francs, & le muy d'orge ou auoine dix francs. Parquoy veus les delais & particularitez de payement, n'y auroit leſion quelconque. Et outre que combien qu'il fuſt aduenu au premier & ſecond terme le grain eſtre enchery au triple ou quadruple, que ceſte leſion ne prouenoit du contract, ains de cas fortuit, partant n'eſtoit conſiderable. Ioinct que aux termes & années ſequentes le grain pouuoit rauallet, & venir à plus vil prix qu'il n'eſtoit lors du contract, lors duquel la valeur n'excedoit, & eſtoit incertain à l'aduenir, s'il vaudroit plus ou moins, Conſequemment que l'incertitude de l'euenement de la cherté, ſe deuoit compenſer auec l'incertitude de l'euenement de plus grande vilité. Meſmement que s'il fuſt aduenu que l'eſtimation du bled ne fuſt hauſſée depuis le contract par leſdictes ſept années, voire qu'elle fuſt diminuée de la moitié par leſdictes ſept années, le creancier ſeul euſt porté ceſte perte, combien qu'elle fuſt redondée iuſques à la diminution du ſort principal, & n'euſſent eſté les debteurs tenus en ſuppléer aucune choſe: dont ſemble eſtre iuſte pour garder equalité, que au contraire en cas de cherté ſuruenuë, le creancier ne ſoit tenu en rabattre aucune choſe.

Six cauſes de douter.

232 ¶ Voyez vous pas quel inconuenient & deprauation de iugement aduient de prendre les choſes à l'eſcorce & à la routine: finalement ie conſeillé auſdicts pauures Laboureurs, de bailler Requeſte à la Cour à ce qu'ils fuſſent receus à ſatisfaire audict Arreſt de prouiſion en garniſſant, ou payant en argent à la raiſon du profit du denier douze, Ie ne diray pas qu'ils en furent deboutez, Mais ie dy que c'eſtoit offrir plus qu'ils ne deuoient à toute rigueur. Car ce contract en effect eſt vne vraye conſtitution de rente temporelle, Partant le profit n'en peut & ne doit eſtre auſſi grand que en la rente du denier douze, ou le ſort eſt entierement & à perpetuité alienė, auec franche & perpetuelle faculté de rachepter, ce qui n'eſt, ains l'oppoſite au cas de preſent, ou la penſion eſt ſi grande qu'elle comprend en effect reſtitution de partie du ſort ou valeur d'iceluy, auec notable ſurcroiſt pour le profit ou vſure, Et outre ce, les debteurs ne peuuent payer auant le temps, ne rachepter pour le temps qui reſte, Ce qui vaut reſponſe à la premiere deſdictes raiſons forenſes.

Reſolution.

Dilution.

233 ¶ Car bien eſt vray que s'il euſt eſté dit ou entendu que les debteurs euſſent peu payer tous leſdicts 70. muys dés l'inſtant du contract, ou toſt apres, ou au premier terme, ou de payer ce qui en euſt reſté tout enſemble ſi & quand bon leur euſt ſemblé, Que en ce cas ce ne ſeroit pas conſtitution de rente temporelle, ains ſimple vente & achapt de certaine quantité de grain à vne fois, dont le payement en ſeroit diuiſé & differé en pluſieurs termes, tellement que tant la diuiſion, que le delay du payement ſeroient en la faueur du debteur ſeulement, & non du creancier, qui ſeroit bien, attendu leſdicts termes, obligé receuoir payemens particuliers s'il plaiſt au debteur, qui ne ſeroit obligé vſer dudict delay & particuliere ſolution. Mais le contraire eſt au cas de preſent, car il a eſté entendu que les debteurs ſeroient tenus preciſément payer auſdicts termes, & ne les pourroient anticiper ou differer, s'il ne plaiſoit au creancier, tellement que ladite diuiſion & dilation eſt reduite en forme d'obligation reciproque, tant d'vn coſté que d'autre, non en faueur du debteur ſeul, ou du creancier ſeul, ains de tous deux. Partant c'eſt vraye & formelle conſtitution de rente temporelle, combien que les paroles du contract ne parlent aucunement de rente, mais ſeulement de vente de certaine quantité de grain payable à pluſieurs termes. Car attendu que leſdits termes ne ſont appoſez en la ſeule faueur du debteur, ny par ſimple faculté, mais par obligation ainſi determinée, c'eſt vraye rente. Car c'eſt tout vn de dire, ie vends dix muys de rente annuelle iuſques à ſept ans: ou de dire, ie vends ſoixante & dix muys à les payer d'an en an dix muys, quand il eſt entendu que le debteur ne peut anticiper s'il ne plaiſt au creancier, comme audict cas. Et n'y a en effect difference quelconque ny de faict ny de droict, en l'vne & l'autre forme ou maniere de parler. Parquoy en toutes ces deux formes de paroles, n'eſt qu'vn meſme contract de vente, & conſtitution de rente temporelle, qui ne peut eſtre diuerſifiée pour la ſimple diuerſité de la conception des paroles, non plus que par la diuerſité du langage, comme ſi l'vn eſtoit dict ou eſcrit en Allemand, l'autre en François, quand y a meſme ſignification ou effect.

Difference du delay ou rente.

234 ¶ Or pour briefue dilution des autres raiſons forenſes ſuſdictes, il eſt certain que ceſte rente n'eſt faicte par le debteur que pour achepter l'vſage de l'argent, dont il a pour vn temps affaire, & pour par le creancier auoir quelque recompenſe du preſt ou du delay de ſon argent, ou choſe equipolente. Conſe-

Conſequemment eſt vn vray contract feneratoire, voire negociatif. Parquoy ne ſert de dire que c'eſt contract de choſe mobiliere, car les vſures & contracts feneratoires ne ſont de ſoy que en meubles. Et moins ſert dire que n'y auroit leſion outre moitié de iuſte prix, car ladicte determination n'a pas lieu és contracts vſuraires, ou qui peuuent eſtre faicts au lieu ou en fraude d'iceux comme cy-deſſus nu. 197. ainſ ont lieu les limites des vſures, qui n'eſt licite d'vne ſeule maille exceder. Pareillement l'incertitude de la valeur ou vtilité future, & qu'elle aduient par cas fortuit, ne ſuffit pour permettre ou tolerer excez enorme des limites vſuraires comme cy-deſſus nu. 206. autrement on y pourroit faire fraude chacun iour.

235 ¶ Quant au dernier argument d'equalité, qui eſt le plus fort & le plus apparent, ſçauoir eſt que ſi plus grande vilité fuſt aduenuë & perſeueré par leſdictes ſept années, que le debteur ne ſeroit tenu aucune choſe ſuppléer, Ie reſponds qu'il ne s'enſuit pas que excés enorme en matiere vſuraire, ou ſuſpecte d'icelle, puiſſe eſtre toleré. Partant ledict argument conclud bien dans les fins de choſe licite & permiſe, & non pas entant qu'il redonderoit à vſure improbe. Partant ſi le creancier auoit achepté bien cher rente en grain, eu eſgard au temps du contract, comme ſi audict cas le muy de bled froment n'euſt lors valu que dix ou quinze francs, ſi depuis fuſt aduenu qu'il euſt valu vingt, ou vingtcinq francs, telle grande valeur ſuruenue euſt peu & deu eſtre compenſée auec la vente precedente, ou qui pourroit aduenir & perſeuerer, Mais ce n'eſt pas à dire, que ſi la valeur fuſt augmentée & perſeueré à cinquante ou ſoixante francs, que cela deuſt eſtre toleré ſans aucune deduction ou compenſation, car ce ſeroit tolerer profit excedant les bornes d'vſure en matiere vſuraire, & conſequemment vſure improbe comme auſſi en ſemblable auons dict cy-deſſus nu. 110.

236 ¶ Puis donc (pour reſolution finale) qu'auons prouué que ce contract eſt du genre des feneratoires, ſubiect aux limites des vſures, il s'enſuyt que non ſeulement le creancier n'en peut auoir profit outre la raiſon du denier douze, mais auſſi n'en peut auoir ſi grand profit. Et faut neceſſairement qu'il en diminuë notablement, comme auſſi la condition du debteur en ceſte rente temporelle eſt notablement deterieure, que en la forme du douzieſme, en deux choſes, La premiere que le debteur ne peut iouyr de tout le ſort tant qu'il luy plaira en payant ſeulement le douzieſme par an à l'equipolent. La ſeconde qui ne peut rachepter franchement ainſi comme bon luy ſemble. Parquoy il eſt iuſte que le profit ſoit reduit à la moitié du douzieſme par an, eu eſgard à la totalité du ſort comme auons dict cy-deſſus, nu. 221. Or attendu que ceſte raiſon ou moderation n'a eſté excedée lors du contract, car lors d'iceluy ledict muy froment ne valoit communément outre vingt francs, & le muy d'orge ou auoine enuiron la moitié moins, il eſt certain que ceſte rente n'eſt pas ſubiecte à nullité, ny à plus grande moderation que de la moitié du douzieſme, pour quelque mutation & augmentation qui aduienne, car elle a eſté iuſtement & à iuſte prix non defectif conſtituée, Mais il ne s'enſuyt pas que l'excez de la plus grande valeur ſuruenant ne ſoit ſubiect & reduiſible à moderation, & au limite de ladite moitié du douzieſme, quoy que ſoit notablement au deſſous de la valeur du douzieſme de tout le ſort par an. Autrement ce qui n'eſt loiſible de faire & exiger par rente en argent, ſeroit loiſible par vente en grains, ou autre eſpece, ce qui eſt deſraiſonnable, & non à tolerer comme dit eſt cy-deſſus queſtion 4.

237 ¶ Nous diſons doncques que ceſte rente eſt ſubiecte à deux moderations, La premiere qui eſt naturelle & perpetuelle, à ce que le debteur ait faculté de payer à chacun terme qu'il luy plaira deſdictes ſept années en argent, autant que monte la ſeptieſme partie du ſort, auec la vingtquatrieſme partie de tout le ſort pour le profit, parce qu'auons dict en cas pareil cy-deſſus nu. 211. La ſeconde que ſi veut payer en grain, il puiſſe deduire ou rabattre dudict grain, ce qu'il vaut communement outre la ſomme laquelle il pourroit offrir & payer en argent. Parquoy audict cas particulier deſdictes prouiſions & arreſts, que le muy de bled froment à la premiere année, au premier terme, & peu apres auroit communément valu de quarante à cinquante liures, & à la ſeconde année au double, & meſmes me ſouuient que en ladicte ſeconde année mil cinq cens quarante-cinq, le ſeſtier de bled fut par aucuns iours vendu douze francs, qui ne dura gueres, mais aucuns mois dura le muy froment à cent liures, & le muy d'orge & auoine enuiron la moitié, leſdicts pauures laboureurs deuoient eſtre quittes tant prouiſoirement que diffinitiuement, en garniſſant ou payant en argent chacun an, la ſomme de cent cinquante quatre liures cinq ſols, deux deniers & les ſix ſeptieſmes parties d'vn denier. Laquelle ſomme ſelon le vray calcul, reſulte de la reduction à la raiſon du profit de la moitié du douzieſme par an. Grande cherté.

238 ¶ Car la ſeptieſme partie de 836. liures de ſort, faict cent dixneuf liures huict ſols ſix deniers, & ſix ſept parties d'vn denier. Et le douzieſme du ſort total faict ſoixante-neuf liures treize ſols quatre deniers. Partant la moitié dudict douzieſme faict trente-quatre liures ſeize ſols huict deniers. Donc aſſemblez la ſeptieſme du ſort, auec la moitié dudict douzieſme, & trouuerez ladicte ſomme de cent cinquante-quatre liures cinq ſols deux deniers $\frac{6}{7}$. d'vn denier & qui aſſembleroit la ſeptieſme partie du ſort, auec la douzieſme d'iceluy, reſulteroit la ſomme de cent quatrevingts neuf liures vn ſol dix deniers, auec les ſix ſeptieſmes parties d'vn denier. Qui eſt en effect ce que leſdicts pauures laboureurs apres ledict Arreſt de prouiſion entiere, offrirent payer chacun deſdicts ſept ans par mon conſeil, pour euiter à plus grande oppreſſion, qui eſtoit vn offre trop iuſte. Car c'eſtoit offrir profit à la raiſon du denier douze, qui n'eſtoit & ne pouuoit eſtre deu, parce que c'eſtoit trop enormément exceder les limites du denier douze, attendu que les debteurs n'auoient ny franche liberté d'vſer du ſort, ny franche liberté de rachepter, Dont appert leurdicte oppreſſion auoir eſté trop inique & barbarique, & qu'il eſtoit & eſt raiſonnable reduire le profit au demy douzieſme. Conſequemment ſi le debteur paye en grain, il peut deduire la plus valuë, tant s'en faut qu'il doiue eſtre contraint payer ou garnir appreciation entiere, poſé qu'elle ne ſoit que de la commune eſtimation, combien que par cy-deuant ayt eſté autrement par ignorance mal practiqué.

239 ¶ Mais faut noter que ſi le debteur pour deduire ladicte plus valuë du grain, payé en argent à la raiſon deſdicts limites, ou payant en grain rabat la plus valué, En ce cas il eſt tenu deſlors ſuppléer ou compenſer ce qu'il a payé au deſſous deſdicts limites és termes precedens, & ce qui en defailloit, eu eſgard à la commune eſtimation du grain qui eſtoit lors du payement, & s'il n'y a aucuns termes precedens à compenſer ou ſuppléer, il ſera tenu aux termes enſuiuans (en cas que la commune eſtimation de grain reuienne au deſſous deſdicts limites) ſuppléer iuſques auſdicts limites. Auſſi le creancier n'eſt tenu admettre ladicte moderation & reduction, ſinon à ladicte charge, dont il peut iuſtement demander declaration. Car puis que le debteur ne veut ſuiure la forme du

contract & ſe trouue leſé, non par la forme du contract & temps d'iceluy: Mais par la mutation depuis aduenuë, & en veut eſtre releué à l'aduenir en tant qu'il y a leſion de ſa part: il faut auſſi que le creancier de ſa part (s'il y eſchet) ſoit reſtitué, & reintegré iuſques à la meſme raiſon & limites, ſans diminution d'iceux en aucuns termes, ainſi qu'il eſt limité à ne les exceder en aucuns termes, comme en pareil auons dict cy deſſus nu. 113. Et tout ainſi qu'auons dict cy-deſſus nu. 114. que l'eſtimation de plus haut prix n'a lieu és rentes de grain, ou d'autre eſpece, contractées à la raiſon du denier douze, auſſi n'a lieu en ces rentes temporelles de pareilles eſpeces, Et n'y faict rien qu'en ceux-cy ſe rend partie du ſort, car attendu que le ſort engendre certain profit, il ne faut pas prendre autre & ſeconde acceſſion, qui eſt l'appreciation de plus haut prix, ſinon qu'elle ſe preigne pour reduire à equalité dans leſdicts limites, auſquels le debteur coarcte le creancier (auquel ce n'eſt acceſſion de nouueau intereſt, ains compenſation ou ſupplément du principal) & non pour la ſimple demeure, & punition d'icelle, auquel cas ſeroit acceſſion du nouueau intereſt.

Eſtimation du plus haut prix.

240 ¶ Mais parce que n'agueres nu. 233. en reſpondant au premier obiect auons dict que ceſte rente eſt grandement differente de la vente de pareille quantité de grains pour pareil prix, le payement diuiſé & differé en pluſieurs termes, il n'eſt hors propos ny inutile ſçauoir, ſi le contract ſeroit iuſte & licite, au cas que ne fuſt rente, ains ſimple vente à vne fois, moyennant la faculté de payer auſdicts termes, & ſuppoſée la valeur commune dudict grain qui eſtoit lors dudict contract, ſçauoir eſt de vingt liures le muy froment, & enuiron la moitié moins l'orge & auoine? Brief ie dy qu'il ſeroit iuſte & licite, nonobſtant que ce fuſt vendre la faculté deſdicts delais & particulieres ſolutions pour la ſomme de deux cens quatorze liures de profit, eu eſgard à la valeur qui eſtoit lors du contract, car meſmes ledict profit ſeroit au deſſous du demy douzieſme, Et encores par autre raiſon ſeroit ce contract plus gracieux & liberal, parce que le debteur auroit faculté franche & libre de rachepter, c'eſt à ſçauoir de payer ou parpayer à vne fois, ou à pluſieurs, quand bon luy ſembleroit, au moyen de laquelle grace, iuſtement & raiſonnablement le profit pourroit eſtre augmenté iuſques à la raiſon des deux parts du douzieſme qui reuient au denier ſeize eu eſgard à la totalité du ſort parce que auons dict cy deſſus nu. 228.

Bleds en vert.

241 ¶ DIXNEVFIESME QVESTION ſçauoir ſi ce dernier contract d'achapt de bleds, à faculté de les payer par certaines futures années, ou ladicte conſtitution de rente temporelle de bleds, eſt prohibée par l'ordonnance du Roy Louys onzieſme des bleds en vert? Brief ie dy que non, Car en l'ordonnance y a ces mots ſur le plat pays, ne en faire prouiſion ou amas, ſinon pour la prouiſion de ſon hoſtel, ſi ce n'eſtoit en plein marché toutes leſquelles choſes demonſtrent que ladicte ordonnance parle, non de la ſeule circonſtance de fruicts pendans ou en herbe, mais auſſi auec la concurrence d'en achepter grande quantité, tellement que cela peut faire fraude à la prouiſion & bon marché des viures, comme ſonnent ces mots plat pays, & ces mots prouiſion ou amas, qui monſtrent que ladicte ordonnance eſt principalement faicte en execution de la loy annonaire, qui defend, & faict crime digne de publique accuſation & punition, d'encherir les viures, & affamer le peuple. Ceſte eſt la raiſon principale de ladicte iuſte ordonnance, combien qu'il y ayt concurrence de pluſieurs autres raiſons, c'eſt à ſçauoir pour obuier à l'expilation & deſtruction de pluſieurs pauures ruſtiques leſquels eſtoient facilement induits

Loy annonaire.

A par pluſieurs marchands cauts & conuoiteux à leur vendre à vil prix l'eſperance de la cueillette aduenir, du champ qu'ils auoient labouré, & ſemé, & puis le temps de moiſſon venu ayans deſpendu ledict petit prix, n'auoient ny bled ny argent, non pas les feurres pour fumer, ny dequoy ſemer, & encores moins dequoy viure & payer leurs maiſtres ou ſeigneurs l'année enſuiuante. Meſmes leſdicts auares marchands racloient tout, meſme le chaulme, comme s'ils auoient conſpiré induire famine & ſterilité, pour reuendre & ſurgaigner exceſſiuement ſur l'amas de bled ainſi faict contre la loy annonaire.

B 242 ¶ Parquoy ladicte prohibition auroit auſſi bien lieu en vignes ou vins, comme en bleds, concurrent ſemblable raiſon & circonſtances. Encores autre raiſon, car les ſuſdictes ceſſantes, comme ſi aucun ne faiſoit par ſoy ny par autruy profeſſion de telle meſchante negociation, mais vne fois ſeulement acheptoit l'aduanture des fruicts pendans & futurs de certaine petite terre ou vigne, ſans frequentation & accumulation des autres terres, vray eſt que ce contract ne tomberoit pas au crime & delict de la loy annonaire: mais ſans autre iuſte cauſe comme connexité ou dependance de partages, eſchanges ou vendition du fonds, tranſactions ou acquits de debtes anciennes, eſtant le contract ainſi faict par le ſeul plaiſir des contrahans, ce n'eſt contract iuſte & honneſte, qui n'eſt ny vtile ny neceſſaire, ny conuenable, en la conuerſation politique, & commerce des C choſes. Partant n'eſt du genre des iuſtes commutations ains du genre des contracts illegitimes, en l'eſpece des aleatoires ou hazards plus participant des contracts de ſort & ieux de dez, que de iuſte commutation, plus digne d'eſtre mis entre les illuſions de tauerne, que entre les contracts ciuils & politiques, appartenans à gens vſans de prudence & raiſon vtile en public & en particulier. Parquoy tels contracts aleatoires, ainſi deſtituez de toute autre iuſte cauſe & raiſon, ne doiuent eſtre approuuez ny executez, ains pluſtoſt annullez & reiettez par les iuges, comme auſſi noſtredicte Cour ſouueraine a D accouſtumé ne tenir compte de tels contracts aleatoires, comme de vente de bagues ou cheuaux, à payer quand l'achepteur ſera Preſtre, mort, ou marié, ou autre hazard deſtitué, d'autre iuſte cauſe & raiſon. Et a accouſtumé ſans auoir eſgard au contract, ou vice & hazard d'iceluy condamner ſeulement en la iuſte eſtimation ſinon que la grande minorité de l'achepteur ou autre mauuaiſe & captieuſe circonſtance, (comme ſi l'achepteur eſtoit fils de famille, prodigue, ou par cela induit à corruption de mœurs) fuſt cauſe de faire perdre, voire ladicte eſtimation commune, au vendeur.

Contracts aleatoires.

243 ¶ Dauantage tels contracts ont ſouuent eſpece d'vſure, ſçauoir eſt quand le vendeur ſous tel hazard, vend à ſi haut prix: ou l'achepteur des fruicts pendans, achepte à ſi vil prix, qu'il a probable eſpe- E rance d'y ſurgaigner exceſſiuement. Parquoy d'autant que leſdicts contracts ſeroient plus frequentez, d'autant ſeroient plus à defendre, prohiber & à caſſer, pour obuier à infinies captions, ſurprinſes & deceptions qui en peuuent aduenir, Parquoy ont erré aucuns Canoniſtes, Legiſtes & Theologiens ſcolaſtiques leſquels ont iuſtifié ces contracts quand il y a equalité de incertitude peril ou hazard, Car l'equalité ou parité de peril eſtant lors du contract, n'eſt ſuffiſante iuſtification, mais faut principalement que le contract ſoit fondé en iuſte cauſe & raiſon du bien politique ou economique, tellement que meſmes n'eſt loiſible au ſeigneur de meſurer ou abuſer de ſa propre choſe. De ce que deſſus appert que ledict contract de rente temporelle de bleds n'eſt improuué par l'ordonnance & raiſons ſuſdictes, car ce n'eſt

achepter

achepter bled en vert, ains quantité de bled en general, Vray eſt qu'il participe des contracts aleatoires & de hazard, entant qu'il y a incertitude de plus grand ou moindre gaing ou de perte, ou gaing. Mais en moderant ladicte incertitude & gaing comme deſſus auons dict, en la queſtion precedente, il n'y a aucun inconuenient, & n'eſt tel contract ſous ladicte moderation aucunement contre ladicte ordonnance, ny contract de hazard, ou autrement illegitime & inciuil, ains eſt contract du genre des fœneratoires, dans les termes & limites d'vſure moderée & tres-ciuile, ou d'intereſt ou profit raiſonnable ou tolerable. Et encores plus ciuil & liberal eſt ledict contract, quand la diuiſion & delais du payement ſont à la faueur ou faculté du vendeur ou debteur.

Rentes à vie.

244 ¶ Auant que paſſer à autre matiere faut dire vn mot des rentes à vies, & en ceſtes pour leur trop grande & continuelle incertitude & peril, eſt impoſſible mettre equalité de prix, toutefois on y peut aucunefois du commencement mettre quelque probabilité d'eſtimation tolerable. Et ie parle de la rente qui ſe conſtitue à prix d'argent à la vie de l'achepteur, ou ſi elle s'achepte à la vie d'autruy, c'eſt vne vieille rente à vie, qui ſe cede de main en main. Ou ſi c'eſt nouuelle conſtitution, il y a iuſte & probable cauſe, comme parce que l'achepteur eſt tenu ou veut alimenter, ou bailler ſemblable redeuance à celuy à la vie duquel il achepte ladicte rente. Ou autrement ſi elle eſtoit acheptée de nouueau à la vie d'vn tiers, ſans autre cauſe & occaſion, ſinon qu'il plaiſt aux parties ainſi contracter, ce ſeroit vn contract aleatoire, & de hazard, comme ieu de dez, dont ie n'entends parler. Mais à la vie de l'achepteur ou d'autruy, ſubſiſtant iuſte cauſe, ce n'eſt contract aleatoire, car l'achepteur deſlors du contract, eſt auſſi aſſeuré de l'vtilité ou neceſſité à laquelle il entend pouruecoir par ladicte rente, comme le vendeur eſt aſſeuré du prix qu'il en a receu. Auſſi n'eſt pas contract feneratoire, car l'achepteur non ſeulement a aliené le ſort à touſiours: mais auſſi s'eſt mis en danger de n'en auoir iamais rien. Et auſſi ne peut eſtre cenſée contractée en fraude d'vſure ſi elle n'excede les termes de probable eſtimation, qui conſiſte és circonſtances de la veriſimilitude de la vie future du creancier, & du nombre des creanciers, ſi la rente eſt conſtituée à la vie de pluſieurs: & en la quantité ou grandeur de la rente, eu eſgard au prix & pactions aggrauantes ou diminuantes. Et brief ie l'eſtime propable, ſi elle eſt acheptée à la raiſon du denier dix par vne ſeule perſonne de moyen aage, comme de trente-cinq ans, ayant veriſimilitude de viure aage d'homme. Autant i'en dy ſi elle eſt acheptée ſimplement par pluſieurs de pareil aage & qualité Car combien qu'elle ne ſoit en d'anger d'eſtre finie ſi toſt du tout par le deceds du premier mourant, mais ſeulement pour portion: Auſſi eſt-elle en danger d'eſtre finie pluſtoſt pour portion, d'autant que plus facilement peut pluſtoſt aduenir la mort d'vn d'entre pluſieurs, que d'vn ſeul ſingulier. Parquoy cela ſe doit compenſer. Mais s'il y auoit la clauſe à chacun d'eux pour le tout, ou au ſuruiuant, lors audict cas la vente ſeroit vn peu trop roide, & ſe deuroit achepter au denier douze, ou enuiron. Et ce ſuffiſe pour l'exemple, à cognoiſtre quelque probabilité és autres cas: Icy ferois volontiers la fin de ce ſommaire, en diſant vn mot des rachapts, ſinon que ie voy, eſtre neceſſaire, apres la diſcution de l'vſure negociatiue cy deſſus faicte, de traicter par briefue reſolution de l'vſure incidente.

245 ¶ Vingtiesme qvestion de l'vſure incidente, qui eſt quand la debte ou muneration de l'argent n'eſt pas faicte à ceſte fin, & neantmoins eſt deuë vſure ou intereſt ſucceſſif pour iuſte cauſe extrinſeque ou cauſes, qui n'ont rien commun au contract & conſtitution de la debte, ſoit pour l'iniuſte demeure ou fruſtration du debteur, ſoit pour autre iuſte & raiſonnable cauſe, comme pour garder equalité enuers celuy qui reſtituë la terre auec les fruicts, auquel bien ſouuent eſt iuſte rapporter le prix auec le profit de l'argent? Sur ce y a en par deuant, & a encores pluſieurs extrémes & ineptes erreurs, par ſemblables ignorances que en la partie precedente nu. 48. 52. Et parce que on abuſe fort de ce mot intereſt, qui eſt equiuoque, il le faut prendre icy non pour principal, ou partie d'iceluy, Ains pour vne obligation acceſſoire du principal. Or il y a deux principales eſpeces d'acceſſions, La premiere naturelle qui ſont les fruicts, penſions ou loyers prouenans de la choſe, nature ou d'eſtimation d'icelle, ſoit naturellement comme les fruicts d'vne terre, ſoit ciuilement, comme du loüage d'vne choſe meuble ou immeuble, deſtinée de ſa nature d'eſtre baillée à loüage, & de ceſte eſpece n'eſt icy queſtion. La ſeconde eſpece eſt accidentalle, parce qu'elle ne prouient pas de la choſe, & n'eſt comptée és fruicts d'icelle, mais vient extrinſequement par accident, & ce ſubdiuiſe en trois eſpeces, La premiere c'eſt l'eſtimation du plus haut prix & valeur, que la choſe a valu pendant la dilation ou demeure. La ſeconde c'eſt l'vſure, ou intereſt vſuraire. La tierce l'intereſt caſuel. De la premiere nous remettons à ce qu'en auons dict en l'extrication du labyrinte des intereſts queſtion 3. De la ſeconde eſt principalement queſtion & auſſi eſt neceſſaire declarer en bref la tierce, & les diſtinguer l'vne de l'autre, car la confuſion d'icelles, & equiuocation du mot intereſt, a eſté vne des principales cauſes de la grande inuolution & obtenebration qui a duré iuſques à preſent, parce que non ſeulement ceux qui en ont eſcrit iuſques à nous, mais auſſi qui en ont vſé en conſultations & iugemens, ont prins ce mot intereſt indifferemment, tant pour l'vſuraire, que pour le caſuel ſans y mettre ny aduiſer difference, laquelle difference toutefois, eſtoit grande, & la clef de l'intelligence de ceſte matiere.

Intereſt.

Acceſſion naturelle.

Accidentale,

246 ¶ Nous diſons donc qu'il y a grande difference entre l'vſure, ou intereſt vſuraire: & entre l'intereſt caſuel. Car le premier, n'eſt autre choſe que l'eſtimation ou recompenſe raiſonnable de l'vſage, ou dilation de l'argent deu. La ſeconde n'eſt autre choſe que l'eſtimation ou recompenſe du gaing perdu ou dommage encouru, par le creancier en autres choſes, par faculté de ſatisfaction de ſon deu Le premier eſt touſiours ſucceſſif & n'eſchet iamais tout à vn coup ains ſeulement pour portion de temps ſucceſſiuement, mais le ſecond eſchet tout à la fois. Tiercement le premier peut bien aucunefois eſtre deu ſans l'iniuſte demeure ou coulpe du debteur, comme par paction pendant le delay, ou pour garder equalité, comme enuers le coheritier qui rapporte la terre auec les fruicts depuis le deceds du defunct, partant luy faut rapporter l'argent que l'autre a eu auec le profit depuis le meſme deceds: Mais le ſecond n'eſchet iamais ſinon apres la demeure iniuſte, coulpe, ou dol du debteur. Encores faut-il que le debteur (s'il n'eſt en dol) ait vray ſemblablement preueu & taiſiblement receu l'obligation du dommage, qu'il feroit au creancier par faute de ſatisfaire au terme, ou lieu conuenu, comme auons nouuellement dict audict labyrinte des intereſts a. Quartement le premier a de diſpoſition de droict ſa taxe reguliere & ordinaire, qui eſt le *ſemis* dont cy deſſus nu. 23. Parquoy n'y eſchet autre preuue, ny de la cauſe, ny de la quantité d'intereſt: mais le ſecond n'a & ne peut auoir certaine taxe, ſinon que le droict és cas certains ne doit exceder le double comprins le principal, & requiert preuue tant de la cauſe que de la quantité de l'intereſt, ſinon és cas eſquels par pa-

Intereſt caſuel.

a nu. 49. 50.

ction iurement ou autrement peut eſtre ſubuenu à la A difficulté de la preuue. Quintement le premier ne conuient ſinon en pecune ou choſe fungible, qui peut tomber en preſt, Mais le ſecond en toute choſe qui peut eſtre deuë. Sextement le premier ne vient regulierement ſinon és obligations appellées en droict de bonne foy. Le ſecond peut venir indifferemment en toute obligation. Septieſmement le premier ſe refere au commun intereſt de l'vſage de l'argent, & n'eſt autre choſe en droict, que la taxe moderée dudict intereſt commun ſucceſſif: Mais le ſecond eſt ſingulier, & ſe refere à l'vtilité ou dommage ſingulier ou particulier de celuy qui eſt intereſſé. Auſſi le premier eſt aucunefois appellé en droict le fruict a de la pecune: mais ce ſecond, n'eſt iamais ainſi appellé, & n'a aucune proportion auec les fruicts de B la choſe.

a l. quadringente § ſi ad l. falci. l. generaliter §. ſi cui de fide. com. liberta.

247 ¶ Par ces differences appert qu'il ne faut pas confondre l'vn auec l'autre, car ce ſeroit peruertir toute la doctrine & iugement, Combien qu'ils conuiennent en ce, que tous deux ne ſont que obligation acceſſoire, odieuſe, & à reſtraindre. Auſſi de droict ſe prennent & eſtiment au moins qu'il eſt poſſible. Or faut noter que de diſpoſition de droict eſcrit, combien que l'vſure negociatiue ayt diuerſes taxes cy deſſus nu. 23 Toutefois l'vſure incidente legale, c'eſt à dire qui vient ſans paction n'a regulierement qu'vne taxe, qui eſt le *ſemis*, qui ſeroit eſgal au ſort en ſeize ans & huict mois, & court ſans aucune paction és obligations appellées de bonne foy dés & depuis la demeure du debteur, non ſeulement apres interpellation C expreſſe de payer: mais auſſi apres que l'vn des contrahans a de ſa part entierement accomply, comme apres que le vendeur a liuré la choſe venduë à l'acheteur. Mais és autres obligations qui ſont en droict appellées eſtroictes ou anguſtes, comme en preſt, n'eſt regulierement deu aucune vſure incidente ny pour la demeure iniuſte du debteur deuëment interpellé, ny autrement, ſans ſtipulation expreſſe, que le droict eſcrit permet faire dans les limites & moderations dont cy deſſus nu. 23. 248 ¶ Et combien que ceſte diſpoſition de droict ciuil, n'ait point eſté en ſoy iniuſte, ny exceſſiue, comme auons demonſtré cy-deſſus nu. 51. toutefois elle eſt depuis apparuë trop captieuſe, pour l'abus de ceux qui en ont mal vſé D comme cy-deſſus nu. 77. 80 Au moyen dequoy a eſté delaiſſée, car quant au preſt, c'eſt choſe decente & honneſte de ne permettre l'vſure negociatiue, comme le droict permettoit, & quant aux autres negoces & commerces, combien que ſouuent y ait cauſe iuſte d'adiuger intereſt vſuraire, toutefois il n'eſt neceſſaire ny decent le faire regulierement courir par ſimple ceſſation, ſans interpellation expreſſe & contumace du debteur, & autres iuſtes circonſtances qui ſont à conſiderer & arbitrer par vn bon & prudent iuge, de ſorte que telle adiudication d'intereſt ſucceſſif & vſuraire, ne puiſſe eſtre tirée en conſequence reguliere & ordinaire, autrement n'y auroit gueres contract qui ne fuſt chargé & maculé d'vſures, dont bien ſouuent ceux qui n'y auroient penſé ou leurs heritiers, ſe trouueroient E enueloppez, ſans auoir eſté interpellez ou aduertis, qui ſeroient inconueniens plus dignes d'eſtre corrigez, que tolerez.

L'vſure legale.

Preſt.

248 ¶ Mais il ne s'enſuyt pas, qu'il ne faille iamais auoir conſideration de l'intereſt vſuraire quelque iuſte cauſe qu'il y ayt, comme aucuns indoctes & inexperts ont dict tout ce qui accede au ſort principal eſtre vſure, ce qui eſt vray, mais ils entendent & adiouſtent iniuſte & illicite, ce qui eſt faux, car toute vſure n'eſt pas illicite, mais ſeulement celle qui ſe prend de celuy auquel il faut donner ou preſter, ou qui ſe prend ſans iuſte cauſe ou compenſation, ou outre les limites permis par l'ordonnance ou obſeruance politique. Or nous parlons icy de l'vſure compenſatoire du profit de l'argent dont le creancier a eu faute par la demeure du debteur, qui en a faict ou peu faire ſon profit, lequel reçoit iuſte & probable eſtimation & vtilité autre que le ſort. Et outre nous parlons de celle qui eſt incidente, & par accident, prouenant de la faculté du debteur, & non de l'intention du creancier, qui euſt mieux aimé ſon argent au terme, que cet intereſt ou profit, lequel encores diſons ne deuoir eſtre eſtimé ny adiugé ſinon apres interpellation & contumace du debteur, & autres circonſtances. Auſſi ne s'enſuyt qu'il faille auiourd'huy adiuger ou taxer regulierement cet intereſt iuſques à la quotité permiſe de droict, qui eſt le *ſemis*, attendu que la diſpoſition de droict en ce regard eſt paſſée par diſſuetude. Et encores moins s'enſuyt qu'il faut taxer plus haut que ne permettoit le droict ciuil, comme pluſieurs meſmes aucuns iuges, auſſi indoctes que leſdicts reſueurs, ont ſouuent faict par cy-deuant, en adiugeant à la raiſon du denier douze, qui eſt vſure improbe, illicite & infame de droict comme il eſt à preſent notoire, parce qu'auons deduict cy-deſſus.

249 ¶ Il eſt donc tant iuſte que equitable, & tant equitable que iuſte, que cet intereſt d'vſure incidente ou y a iuſte cauſe, & iniuſte demeure du debteur interpellé, ſoit plus leger que l'vſure de droict eſcrit, mais non pas tant que les debteurs en ayent regulierement occaſion de fruſtrer & dilayer. Surquoy tout conſideré ie n'ay trouué choſe plus temperée & commenſurée à raiſon naturelle & politique, que le quincunx, ou vingtieſme denier, qui eſt le plus haut reuenu que l'on pourroit communément auoir, ſi le ſort eſtoit employé en acquiſition de terres labourables. Parquoy le debteur n'eſt ne trop ne trop peu puny de ſa demeure, & le creancier n'eſt ſans mediocre recompenſe de ſon intereſt, car elle eſt tellement mediocre, qu'il n'a occaſion d'affecter telle vſure, pour y profiter, ny auſſi iuſte cauſe de ſoy plaindre de trop petit profit, veu que c'eſt le plus grand qui viendroit communément des terres. Auſſi ne ſe peut iuſtement plaindre de perte de plus grand profit, veu que le ſort n'eſt aucunement aliené, & le peut promptement exiger. Et pour plus facile methode & plus ample comprehenſion de pluſieurs queſtions par meſme fil.

Temperature du denier 20.

250 ¶ Nous faiſons la reigle temperée de l'vſure incidente du ſort non aliené, c'eſt à dire repetible à volonté, au denier 20. Ceſte reigle a deux chefs, le premier de la permiſſion du denier vingt, Le ſecond de l'excluſion de l'excez d'iceluy. Quant au premier chef i'y fais pluſieurs limitations, La premiere en preſt, ou nous ne tolerons aucune vſure ou paction de profit, ce que auſſi ſeroit repugnant à la nature & ſubſtance du preſt, qui eſt vne officioſité liberale, ceſte premiere limitation s'entend du commencement du preſt, ou apres petit interualle. Mais apres long interualle, que l'officioſité & liberalité du preſt a eu ſon effect, ceſſe la raiſon de la repugnance & indecence de l'acceſſion d'vſure, ou de profit ou extorſion d'iceluy. Partant apres ledict interualle, peut eſtre faicte ladicte paction. Et outre ſans paction s'il appert de la longue & iniuſte demeure & fruſtration du debteur, le iuge peut arbitrer & adiuger vſure competente, pour ſatisfaction de l'intereſt ſucceſſif du creancier, à compter non du iour du preſt, ny pendant le temps de l'officioſité d'iceluy, mais apres ledict temps, depuis ladicte fruſtration.

Reigle.

Preſt officieux.

251 ¶ Mais ſi dés le temps dudict preſt, ladite paction eſtoit faicte, pour auoir effect apres la demeure du debteur, & depuis icelle, telle paction ne ſeroit valable, en vertu de paction preciſe. Mais de tant que la paction ſera plus moderée & probable, d'au-

tant elle pourra donner plus grande occaſion d'arbitrer l'intereſt vſuraire depuis la demeure, eu eſgard aux cauſes & circonſtances du cas particulier. Auſſi quelque paction qui ſe face lors du preſt, de bailler quelque choſe en payement pour prix dés lors arreſté, ou par apres à arreſter, en faute de payement au terme, Pareillement conſtitution de rente non racheptable, faicte lors du preſt, conferée au cas du deffaut du payement, toutes ces pactions ſont nulles & inutiles, comme extorquées indeuëment contre la liberalité du preſt, & comme ayant eſpece de pactions commiſſoires, reprouuée principalement en preſt. Mais lors du preſt, ſe pourroit bien faire paction & conſtitution de rente racheptable par deffaut de payer au iour nommé, ſoit que la rente audict cas deuſt courir du iour du preſt, ou du iour du cas aduenu, pourueu que la rente n'excedaſt la raiſon du denier douze, car telle paction eſt en la faueur du debteur, qui peut eſtre quitte de toute rente & profit en payant au iour, ſinon ſe peut touſiours acquitter en payant le profit ſelon la nature du denier douze.

253 ¶ Auſſi faut noter que ladicte limitation a lieu en ſimple preſt liberal: Autre choſe ſeroit d'vn preſt mutuel, & deu reciproquement, meſmement entre marchands, comme ſi vne compagnie de marchands aſſociez en certaine marchandiſe, faiſoient paction enſemble, que leurs deniers communs ſeroient preſtez à chacun d'entre eux, a temps certain ou incertain, à la charge de payer à la bourſe commune vn ſol pour liure par an, iuſques a la reſtitution du ſort, il n'y auroit difficulté que ladicte paction fuſt bonne, licite, & efficace, combien qu'elle fuſt appoſée lors du preſt, & que le ſort ne fuſt du tout aliené à long temps, ains en la faculté de la compagnie de le repeter. Et combien que cependant, ledict preſt fuſt au peril priué de celuy qui auroit emprunté ſeulement, & non au peril de la communauté: Car au moyen de la mutuelle reciprocation, c'eſt pluſtoſt negociation reciproque & permiſe, que vray preſt. Et quand ſeroit vray preſt, ne ſeroit beſoin de le tenir pour depoſt, afin d'en iuſtifier l'vſure ou profit, car il ſeroit trop plus iuſte, de prendre par le creancier profit d'vn preſt, que d'vn depoſt, quoy que pluſieurs, tant Legiſtes *a* Canoniſtes que Theologiens ayent voulu dire, comme plus à plein auons dict au liure latin *b*.

Preſt reciproque.

a Louys de Rome conſeil. 500.

b q. 17. nu. 667.

254 ¶ Autre tierce ſublimitation, quand on baille long terme, comme de dix ans, car hors les cas d'aumoſne ou preſt liberal deuz, ſe peut meſmes dés le commencement du preſt, faire paction de profit au denier vingt, pendant ledict temps, combien que ce ſoit vraye vſure negociatiue, qui eſt de ſoy plus difficile à admettre que l'incidente. Mais au moyen de la grande & fort longue alienation du ſort ceſte vſure degenere fort de l'vſure formelle & odieuſe qui ſe prend de l'vſage du ſort repetible à la volonté du creancier, Et paſſe en la ſeconde eſpece des rentes temporelles, dont auons dit cy deſſus nu. 221. y recours, ſans le repeter. Et ſelon ceſte tierce ſublimitation, ſe doiuent entendre & iuſtifier les vſures, que exercent pluſieurs Chapitres, Colleges, ou Communautez de gens d'Egliſe, au pays de Bourbonnois, & autres lieux de ce Royaume leſquels preſtent publiquement à ladicte vſure, & profit du denier vingt, & leur eſt toleré. Mais il faut entendre premierement, que leſdites gens d'Egliſe ne prennent ſciemment ladicte vſure des indigens, auſquels ſeroit deuë aumoſne ou preſt liberal: mais ſeulement de ceux auec leſquels eſt licite de negocier, & faire paction de partie du profit. Secondement, qu'ils n'exigent & ne repetent le ſort à l'importunité & dommage des debteurs, ains les traictent benignement

Vſures des gens d'Egliſe

A en ce regard, tellement que les debteurs ſe tiennent aſſeurez d'auoir bon loiſir de pouruoir commodément a leurs affaires & expedition de leurs negoces, ou de leur profit, ſans eſtre à leur deſaduantage contraincts rendre le ſort, & du moins ſe tiennent aſſeurez d'vn fort bon delay, en payant ladicte legere vſure comme auſſi ont accouſtumé leſdicts gens d'Egliſe, tellement qu'il en reſulte taiſible paction, de ſorte que s'ils vendoient ou tranſportoient leur deu à vn autre, il s'entendroit à la meſme charge, de ladicte taiſible paction, & maniere d'vſure accouſtumée, au moyen dequoy le contract reuient à meſme effect & iuſtice, que ladicte ſeconde eſpece de rente temporelle.

255 ¶ Et ainſi & non autrement ſe peut entendre B & iuſtifier l'vſure deſdictes gens d'Egliſe, & non pas comme aucuns indoctes, cuident cela eſtre licite, & tolerable par ſpeciale faueur de religion, & pour augmenter le threſor (qu'ils appellent) de l'Egliſe, qui ſeroit vne folle & prepoſtere ſuperſtition, car l'Egliſe n'eſt pas, & ne peut eſtre vne ſpelunque, retraicte, ou couuerture de larrons, ou vſuriers. Et ſi par raiſon eſt moins licite & tolerable aux Nobles d'exercer vſures, ou autre negociation queſtuaire, que aux inferieurs, par plus forte raiſon ſeroit moins loiſible & tolerable aux Eccleſiaſtiques. Nous diſons donc que ce n'eſt pas la faueur de l'Egliſe, ou de religion, ou autre priuilege ſpecial, ains la grande & efficace alienation du ſort, par long delay expreſſément ou taiſiblement donné au debteur, auec lequel eſt licite de negocier, & la modicité de l'vſure, qui oſte C l'iniuſtice & iniquité d'icelle. Autrement ſeroit impoſſible la iuſtifier, & n'y pourroit auoir lieu aucun, priuilege ou diſpenſe. & moins aux Eccleſiaſtiques que és autres, comme à ceux auſquels eſt plus eſtroitement prohibé par les ſaincts Conciles. Auſſi eſt il certain que leſdicts Chapitres & gens d'Egliſe, vſent en ce faiſant trop plus ciuilement de leur argent, & exercent plus grande grace ſubuention & beneficence au peuple, que pluſieurs autres Chapitres, qui n'en veulent bailler qu'a la raiſon du denier douze, & encores ſouffrent que leurs officiers & miniſtres exigent pluſieurs ſommes des debteurs, ce qui eſt à corriger. Auſſi eſt à eradiquer vne vſure improbe & infame, qui s'eſt exercée de temps immemorial & encores auiourd'huy s'exerce publiquement au pays de D Gaſcongne & Byern, par les gens d'Egliſe dudict pays, leſquels pour entretenir les fondations de leurs Chapellenies, baillent à profit ou intereſt de dix pour cent par an, l'argent à eux laiſſé pour leſdictes fondations, & font obliger le preneur de rendre le ſort principal outre les arrerages toutefois & quantes qu'il en ſera requis, qui eſt vne formelle vſure reprouuée meſmes par les loix prophanes & infame de droict, & encores plus infame à gens d'Egliſe, & encores plus quand telle meſchanceté s'exerce ſous l'impoſture & pretexte de religion. Parquoy n'eſt aucunement à tolerer, nonobſtant quelconque laps de temps & couſtume inueterée, laquelle tant s'en faut qu'elle excuſe la conſcience, que c'eſt tant plus grande aggrauation de peché.

L'Egliſe n'eſt caverne de larrons.

Vſures de Byern.

256 ¶ Mais que dirons nous d'aucuns particuliers E qui mettent leur argent és banques ou compagnies des marchands, non pour eſtre aſſociez auec eux ny pour participer au peril ou au gaing de la marchandiſe, pour portion de leur argent: ains le preſtent au profit du denier vingt, aimans mieux auoir moins de profit, ſans peril, & repeter leur ſort toutesfois & quantes que leur plaiſt, auec vſure pour portion de temps? Il eſt clair que c'eſt pur preſt & vſure tres formelle, car le ſort n'eſt aucunement aliené, parce qu'il eſt repetible à toute heure, du moins apres vn brief terme qui eſt dict, ou en aduertiſſant vn mois ou

vſures, qui fut oncques entre les barbares, & ſi eſt A vraye eſt formelle vſure, car le ſort principal eſt au peril du preneur, qui eſt tenu le rendre auec ledict profit, quand le mineur ſera venu en aage, ou autrement pourueu, ou apres certain temps, qui eſt exprimé, ou taiſiblement entendu. Partant c'eſt vray & formel preſt vſuraire, & encores pis, car en vn ſimple preſt vſuraire, le debteur ſe peut touſiours acquiter & euiter toute vſure à aduenir en rendant ou offrant le ſort principal auec le profit ou vſure du temps paſſé, pour portion de temps, ce qui n'eſt en ce cas, ains l'oppoſite, car ladicte licitation ſe fait, non ſeulement à telle exorbitante vſure, Mais auſſi pour la payer & continuer tant que durera la minorité dudit, mineur, ou autre temps expreſſément ou taiſiblement entendu. dans lequel temps le debteur ne ſe peut deliurer de l'vſure en rendant le ſort & arrerages eſcheus, B ſinon en payant auſſi l'vſure dudict temps aduenir, qui eſt vn autre tres enorme aggrauation d'vſure, la plus barbarique qui fut oncques.

262 ¶ Et combien qu'il ſoit taiſiblement entendu, que dans ledict temps, le debteur ne peut regulierement eſtre contraint rendre le ſort, cela ne ſert pour excuſer ladicte enormité & iniquité. Car auſſi és termes de droict eſcript, eſtoit & eſt touſiours entendu, que le debteur en payant l'vſure, ne peut ſinon apres aucun temps commode, eſtre contraint rendre le ſort comme cy deſſus nu. 91. & toutesfois cela n'empeſcha iamais que l'vſure ne fuſt reſtrainte dans les limites de droict. Ains que leſdicts limites eſtoit auſſi requiſe & entendue ladicte faculté de pouuoir C vſer du ſort par certain temps conuenable, & neantmoins eſtoit toute vſure excedant leſdicts limites damnee & reprouuée, illicite & infame, & ſpecialement ladicte vſure d'Auuergne eſt prohibée, damnée & reprouuée par le ſainct Concile de Nice. Parquoy de l'auoir practiquée comme iuſte & authoriſée par iuſtice en iugement, ce à eſté vn abus trop enorme, procedant non de malice, mais par l'ignorance des loix & termes vſuraires, & autres erreurs inueterez dont cy deſſus nu. 52. qui ont engendré leſdicts abus, leſquels à preſent la verité par nous deſcouuerte & publiée, & reduicte en lumiere, doibuent du tout ceſſer, tant en iugement que dehors.

263 ¶ Partant ie conclus que leſdictes limitations D doibuent eſtre reduictes au denier vingt, non ſeulement pour l'aduenir, mais auſſi pour les contracts & adiudication ia faicts & pendans ſuiuant les reigles, de droict en matiere vſuraire, Et en ce faiſant i'eſtime ladicte vſure pupillaire iuſte & tolerable, nonobſtant qu'elle ſoit negociatiue, & que le debteur ne puiſſe librement s'acquiter auant le temps expreſſément ou taiſiblement entendu, ſinon en baillant perſonnages qui prennent pour le reſidu du temps à meſme charge, ou en rendant autrement le mineur indemné en ce regard. Ce qui peut eſtre au cas de preſent toleré, car les tuteurs & curateurs ne pourroient bonnement entendre à reprendre & rebailler le ſort à toute heure, Auſſi au cas preſent ladicte limitation E de temps exprés ou taiſible, eſt auſſi au bien profit du debteur que du mineur combien que ladicte limitation de s'acquiter, ne ſe doibt tirer en conſequence és autres cas & perſonnes. Et ſi d'aduanture aucuns trop durs & auares blaſmoyent noſtre dicte moderation du denier vingt, comme trop legiere & de trop petit profit, Ie dy premierement que en tout euenement ne pourroit eſtre augmentée que d'vne once affin de n'exceder le *ſemis*, qui ne doibt meſmes de droit eſcript eſtre excedé. Secondement que tant s'en faut qu'il y ait apparence d'augmenter au cas de preſent le denier vingt, que pluſtoſt y auroit apparence de le diminuer d'vne once, qui ſeroit le reduire au denier vingtcinq, attendu qu'au cas de preſent le debteur n'a pas franche liberté de s'acquitter comme il deuſt auoir: Neantmoins i'eſtime ce que dit eſt iuſte & tolerable aux mineurs, non pour la ſeule minorité, ains pour les cauſes ſuſdites, parquoy n'y a raiſon d'exceder le denier vingt pour faueur des mineurs, ny pour autre faueur comme cy apres nu. 255.

a l. penult. C. de vſur.

264 ¶ Secondement i'entends noſtredite reigle, quand meſmes le ſort ſeroit deu & la faute de payer faite à vn marchant, car meſmes de droict pour ſimple demeure ou fruſtration du debteur, le iuſte marchant n'a que l'vſure commune, & n'a plus de priuilege qu'vn autre, ſinon que de droict luy eſt permis en faire paction iuſques à huict pour cent par an, ce qu'auiourd'huy ne tolerons regulierement. Parquoy luy doit regulierement ſuffire ladite taxe temperée du denier 20. & ce quand il eſt queſtion de ſimple intereſt ſucceſſif, auquel ſe refere ladite vſure, car s'il apparoiſſoit du dol du debteur, ou que fuſſions és termes d'intereſt caſuel, autre que le commun train de marchandiſe, preueu par le debteur, deſlors de l'obligation, & neantmoins par luy receu, au cas qu'il ne payeroit au iour, ou lieu conuenu, & qu'il apparuſt dudit intereſt, il ſe pourroit eſtimer & adiuger dans les limites de droict, en matiere d'intereſt dont auons dit au traicté a de nouuel par nous compoſé & publié ou remettons. Toutesfois n'entendons pas ceſte extenſion auoir lieu preciſément entre deux marchans contractans ſur le fait de leurs marchandiſes & negociations reciproques: car lors i'eſtime eſtre raiſonnable, que l'on puiſſe adiuger entre eux, ou qu'ils puiſſent faire entre eux, paction de l'intereſt ſucceſſif au denier 15. qui eſt vn quart plus que le denier vingt, comme auſſi le droict permet aux marchans l'vſure du bes, qui eſt vn quart plus grand que le *ſemis*, qui de droict eſt le commun.

a labyrinto d'intereſt.

265 ¶ Or maintenant ie limite ledit ſecond chef, Premierement és vſures teſtamentaires, car ſi le teſtateur auoit legué douze cens liures, & greué ſon heritier de payer cent liures par an, & tant & ſi longuement qu'il differeroit payer le principal, telle diſpoſition ſeroit valable & efficace, combien que le legataire puiſſe quand bon luy ſemble, exiger le ſort principal auec l'vſure pour portion de temps, & que ladite vſure ſoit quaſi le double du denier 20. & ne s'en faille que la diſme du denier 20. car attendu qu'il n'y a aucune negociation, & que le tout procede de la pure & franche liberalité du teſtateur, ce n'eſt & ne peut eſtre vraye vſure, combien que ladite penſion ſoit leguée comme acceſſion vſuraire, par ce qu'elle eſt en conſequence ou punition de la demeure ou ceſſation. Conſequemment ſuffit que ceſte vſure impropre, ou penſion, n'excede la forme ou quantité probable, qui eſt auiourd'huy le denier douze, comme de droict eſtoit le bes, & combien que la quantité du denier douze de ſoy ne puiſſe auoir lieu, ſinon quand le ſort n'eſt iamais exigible, ce qui eſt à l'oppoſite au cas de preſent toutesfois cela n'eſt icy à conſiderer par ce que le tout deſpend de la volonté & liberalité du teſtateur. Parquoy ſuffit que la quantité ou peine de l'vſure ne ſoit inſolente. Et eſt aſſez qu'elle ſoit communément permiſe en aucun cas. Toutesfois en ce cas ladite acceſſion ne doit pas courir outre le double comprins le ſort, car ce ſeroit choſe improbable & reprouuée de droict, ſinon que l'vſure fuſt au denier vingt, par ce que dit eſt cy-deſſus num. 24. du ſurplus de ceſte matiere ie remets au traicté latin queſtion 73. ou ſont clairement & nouuellement confutées pluſieurs opinions à ce que deſſus contraires.

Vſures teſtamentaires.

266 ¶ Seconde limitation ou mieux declaration eſt, que fruicts & autre ſemblable acceſſion naturelle, ou ciuile qui eſt la premiere eſpece d'acceſſion,

Fruicts fauorables.

dont cy deſſus nu. 145. n'eſt pas ſubiecte, à ceſte, n'y à autre limitation. Auſſi d'autant que l'vſure eſt odieuſe & extrinſeque, d'autant ceſte acceſſion qui eſt intrinſeque, eſt fauorable, & touchant icelle la diſpoſition de droict eſcript demeure en ſa pleine forme, vigueur, & obſeruance. Partant ſi aucun à vendu & liuré ſa terre portant communément cent liures de reuenu par an, & ce ſcientement & liberalement à vil pris comme de quinze cens, douze cens, ou mil liures, & l'achepteur differe payer le pris, il ſera tenu ſans autre interpellation aux vſures, iuſques à la concurrence deſdicts fruicts, combien qu'il reuiennent au denier quinze, au denier douze, ou au denier dix, & qu'il puiſſe eſtre contraint payer le ſort quand plaira au creancier, & ce tant que dure la demeure ou ceſſation quand ores leſdicts fruicts viendroient à exceder le prix & n'ont aucunement lieu les limites vſuraires, dont cy deſſus nu. 23. & cela eſt de droict, & treſiuſte, car l'achepteur ne doibt auoir tout enſemble, le fond, & le profit du fond, l'argent, & le profit de l'argent. Et n'eſt aſſez qu'il offre le ſimple profit de l'argent, car attendu qu'il eſt en demeure de payer, il perçoit les fruicts de la terre ſans cauſe & iniuſtement. Parquoy en doibt rendre raiſon entierement, pour portion toutesfois de ce qui reſte à payer du pris, ſi portion en à eſté payée ou compenſée.

267 ¶ Par meſme moyen le vendeur peut faire paction d'vſure iuſques à la quantité deſdicts fruicts, non ſeulement quand il ne baille delay : Mais par plus forte raiſon en baillant delay pour payer le pris, car l'vſure & acceſſion eſt trop plus iuſte pendant le delay de payer, que quand n'y a point de delay, combien que pluſieurs reſueurs ayent iuſques à preſent tenu le contraire. Comme auſſi il peut loüer ladicte terre, à l'achepteur iuſques au payement, pour penſion montant iuſques auſdicts fruicts, & ſera le contract plus iuſte, la proprieté & poſſeſſion du fond transferez, auec delay de payer que autrement, quoy que aucuns *a* ayent dict. Partant tant que la penſion n'excede les fruicts, nous ne ſommes és termes de ladicte reigle, mais ſeulement entant qu'elle excederoit les fruicts comme ſi ladicte vente eſt faicte pour trois mil francs, & le vendeur faiſoit paction de luy payer deux cens liures par an, iuſques à payement, ou iuſques à parpaye, pour portion du pris deu, ladicte paction ne doibt tenir entierement, ains eſtre reduicte entierement à cent cinquante liures, ou à la raiſon du denier vingt, nonobſtant qu'il ſemblaſt que l'on peuſt dire que celuy qui vend choſe frugifere, doibt eſtre de meilleure condition, que celuy qui vend choſe ne portant aucun fruict, lequel neantmoins peut auoir au fur du denier vingt, dont ſembleroit que au cas preſent le vendeur deuſt auoir cent liures pour les fruicts, pour ſimple ceſſation de payer le pris, & encores le denier vingt du pris apres interpellation, qui ſeroient deux cens cinquante liures.

Deux profiſt ne concurrent.

268 ¶ Car tant s'en faut qu'il puiſſe auoir les deux profits entiers, qu'il ne peut auoir que l'vn & ce enqnoy l'autre excede, par ce que de droict l'on ne doibt pas auoir deux acceſſions d'vne meſme ſomme, & conſequemment l'vne ſe doibt confondre en l'autre S'enſuyt qu'auparauant interpellation, & ſans paction, pourueu qu'il n'ait baillé delay de payer ſimplemem, & ſans reſeruation, il peut auoir ſeulement iuſques à la concurrence des fruicts, mais apres interpellation ou moyennant paction qui vaut autant ou plus que l'interpellation, le denier vingt entier ſeulement, ſçauoir eſt cent cinquante liures, tant que le prix total eſt deu, ou au fur de ce qui reſte du pris, ſauf que ſi par cas fortuit, ou autrement que par l'induſtrie ou meliorations de l'achepteur, les fruicts venoient par quelques années à valoir plus que l'vſure du denier vingt, le vendeur les pourroit auoir, ſinon qu'il y euſt eu paction de certain profit, en laquelle paction n'euſt eſté reſerué le cas de ladicte plus value de fruicts, laquelle peut bien eſtre reſeruée.

269 ¶ Toutesfois ſi le vendeur qui n'auroit vendu plus que iuſte pris ſans autre charge de l'achepteur, outre la grace de la deliurance aduancée deuant le payement, donnoit liberalement ſans autre recompenſe, delay de payer à fort long temps, comme d'enuiron dix ans i'eſtime que ce ſeroit iuſte cauſe de permettre paction de profit vn peu plus haut que le denier vingt, pourueu qu'il n'excedaſt la borne des vſures communes de droict, qui eſt le *ſemis*. *Long delay.* Pareillement ſi ſans ladicte paction l'achepteur auoit eſté continuellement interpellé pourſuyui, & auroit fruſtré par enuiron ſi long temps, i'eſtime que ce pourroit eſtre iuſte cauſe à vn bon iuge ou arbitre (à cauſe de plus grande contumace & intereſt) de taxer & arbitrer outre le denier vingt, iuſques au *ſemis* de droict. Pourueu toutesfois que ceſte acceſſion, ſoit ſeule, ſoit ioincte auec les fruicts, n'excede le ſort principal, & limite du double, combien que les fruicts ſeuls, ſi tant montoient puiſſent exceder le ſort principal comme dict eſt. Mais ſi d'aduanture le vendeur vouloit continuer à bailler delay d'enuiron dix ans, ou plus & auec ce, ſoy contenter du denier vingt, ce ſeroit raiſon de l'admettre ſans ladicte limitation du double, par ce que dit a eſté cy-deſſus nu. 24.

270 ¶ De ce que deſſus reſulte deciſion d'infinies queſtions quotidianes, comme s'il eſt dict que l'achepteur en defaut de payer au terme, en payera rente au denier douze : Briefs'il eſt entendu de vraye conſtitution au denier douze, & que le ſort ſera alìené, tant que plaira à l'achepteur, il eſt ſans doubte que la paction eſt bonne Toutesfois par ce que s'il n'appert du contraire, ladicte paction eſt en faueur du creancier, il ſera au chois d'iceluy, le terme eſcheu, laiſſer la paction de la rente, & exiger le pris, ou de demander la rente, & en cas qu'il choiſiſſe la rente, le debteur ſera tenu la conſtituer, ou s'il veut offrir le pris il faudra qu'il offre auſſi les arrerages dés & depuis le terme eſcheu, voire dés & depuis le iour de ladicte paction, ſi elle porte que audict cas la rente ſera conſtituée du iour de ladicte paction, ce qui eſt valable, combien que ſoit à la raiſon du denier douze, attendu que cependant le debteur ne pouuoit eſtre contraint payer le ſort. Mais s'il eſtoit entendu de ſimple vſure & acceſſion, & que neantmoins le vendeur pourroit exiger le pris, en ce cas la paction ſera valable, dans les limites legitimes de l'vſure ſeulement, qui ſont (quant à nous) le denier vingt & non plus ſelon ce que deſſus.

271 ¶ I'ay veu auſſi aduenir vn tel cas, l'achepteur conſtitue rente pour le pris au vendeur, auec paction qu'il ſera tenu la rachepter dans quatre ans ? Brief ie reſpondis que ſi la rente n'excedoit les fruicts, le tout eſt ſans difficulté, & plus que iuſte, quand ores la rente excederoit le denier douze ou dix, eu eſgard au ſort principal du pris ; mais ſi la rente excedoit le reuenu des fruicts, lors, ou elle n'excede le denier xx. eu eſgard au pris, & tout eſt iuſte & valable, ou la rente excede le vingtieſme du pris par an, lors ſi le creancier veut vſer de la paction de contraindre l'achepteur de rachepter & payer le pris, il ſe doibt contenter du denier vingt, quant à la rente, & s'il en a plus receu le rabattre ſur le ſort principal qu'il exige. Mais ſi le vendeur veut obmettre ladicte paction, & y renoncer (comme faire peut, parce qu'elle eſt miſe en ſa faueur, Parquoy ha le choix ſuſdict) en ce cas, il aura la rente entiere, pourueu

que

a Alc. conſ. 119. con 120 con. 121 lib. 4. con. 121. lib. 5. Cepol. caut. 173. Socin. con. 196. lib. 2.

que la raiſon & limites du denier douze ne ſoyent excedez. Ie laiſſe pluſieurs autres queſtions que l'on peut facilement deciderpar ce que deſſus, ou recourir plus au long au liure Latin. Mais il eſt neceſſaire pour la cloſture de ceſte matiere, que i'en touche encores vne, dont long-temps y a eſté conſeillé.

272 ¶ Vn Gentil-homme deuoit dix liures pariſis de rente, au Chapitre de Melun à la raiſon du denier douze, & ayant affaire de quelque argent, vend la couppe de ſon bois taillis trois cens liures, à marchant qui n'auoit tout l'argent comptant, auſſi le vendeur eſtoit content n'en receuoir que la moitié, pourueu que du reſidu on le deſchargeaſt de ladicte rente, qu'il vouloit rachepter, Parquoy fut aduiſé & accordé entre eux, que le marchant en payeroit la moitié comptant, & pour le reſte acquiteroit le vendeur de ladicte rente dedans trois ans, & cependant en payeroit les arrerages, & les trois ans paſſez ſeroit tenu rendre les lettres de ladicte rente racheptée, ou payer ladicte ſomme de cent cinquante liures, auec les arrerages, qui ſeroient deubs de ladicte rente, & tous deſpens dommages & intereſts, ſçauoir ſi la paction eſt valable? ce qui faict le doubte eſt, que ladicte paction eſt au lieu de payer argent comptant, & pour le delay, conſequemment en lieu de l'vſure, Partant tout au plus ne pourroit eſtre plus griefue, que ne permet le droict eſcript, Auſſi ſoubs ombre de l'intereſt du creancier, ou de plus grande perte ou profit du debteur, n'eſt loyſible exceder les limites de l'vſure, mais ladicte paction excede non ſeulement le denier vingt, quaſi au double: mais auſſi excede d'vn quart le ſemis de droict, & outre la choſe venduë ne porte aucuns fruicts.

273 ¶ Ce neantmoins ie dis & dy que ladicte paction eſt valable, non ſuiecte à aucune reduction. Car nous ne ſommes icy és termes de ſimple vſure, ou intereſt vſuraire, car il eſt certain que le vendeur ne veut proffiter, ne gagner choſe quelconque pour ledict delay, mais nous ſommes és termes de certain vray & iuſte intereſt caſuel, preſent & imminent du vendeur, c'eſt à ſçauoir de rachepter la rente courante ſur luy, Auſſi à ceſte fin faiſoit ladicte vente deſdicts bois. Parquoy eſt licite en donnant terme au debteur de payer, faire paction de ladicte indemnité laquelle par ce qu'elle eſt vraye, iuſte, preſente & particuliere, dont le debteur eſt entierement aduerty, & reçoit la condition, il n'y à aucune fraude ſimulation n'y deception, car ladicte paction n'excede les limites dudict vray & iuſte intereſt caſuel & n'y pretend le vendeur profit ny acceſſion quelconque. Et depuis ſemblable cas ſeroit aduenu pour l'Eueſque de Paris & ſes reſpondans, où il auroit ainſi eſté iugé par Arreſt.

Intereſt caſuel.

274 ¶ Autant és autres cas ſemblables, comme ſi le creancier de cent liures de rente au denier douze, auoit legué ou donné à ſon debteur faculté de la pouuoir rachepter pour mil francs, en les baillant dans deux ans, & à ceſte fin le debteur auroit incontinent vendu ce qu'il auroit peu de ſon bien, & amaſſé mil liures pour s'acquitter de ladicte rente promptement, auant qu'il en eſcheuſt aucuns nouueaux arrerages, qui conſommaſſent partie de l'argent. Et lors auoit eſté grandement prié par vn tiers, luy preſter leſdicts mil liures, iuſques auſdicts deux ans, ou reſte dudict temps, promettant ne faillir les rendre dans le temps pour faire ledict rachapt, & cependant payer les arrerages, & rendre de tout indemné le debteur, lequel apres les deux ans agit contre ledict tiers, qui n'a tenu promeſſe dans ledict temps? Il ſembleroit merueilleuſement eſtrange que ledict tiers fuſt tenu entierement de ladicte paction, qui eſt en effect, l'obliger premierement à la

A raiſon du denier dix de ce qu'il à receu. Secondement de rachepter, & dans brief temps, Tiercement ledict bref temps paſſé, encores a rachepter pour plus grande ſomme, c'eſt à ſçauoir pour douze cens liures, ou ne luy ont eſté preſtez que mil liures, qui ſeroit en pluſieurs ſortes exceder enormément toutes metes d'vſures, & aux cauſes dudict intereſt ſe peut dire premierement, qu'il eſt facile chacun iour faindre & donner apparence de telles ou ſemblables cauſes, & que le peril ou occaſion de frequent abus, eſt iuſte cauſe de prohiber meſmes aucuns iuſtes contracts. Auſſi que le debteur, ſçachant ſondict intereſt ſingulier & particulier, ſe deçoit ſoy meſme le premier, en ſoy mettant en danger en preſtant, & encores ſemble qu'il deçoiue ledict

B tiers, lequel vray ſemblablement en euſt peu trouuer d'autruy ayant l'ayſance, ſoubs l'vſure legitime.

275 ¶ Ce nonobſtant i'eſtime la panction valable au cas de preſent, attendu la verité des cauſes dudict intereſt preſent & imminent preueu par ledict tiers, qui n'eſtoit mineur, ny autrement ſubiect à abuſer, & qui a receu ladicte condition, luy meſmes priant & importunant ledict debteur, de la bonne foy & ſimplicité duquel apparoiſt, & qu'il ne cerchoit y auoir profit quelconque, mais ſeulement de faire plaiſir à ſon prochain, qui l'en ſupplioit, & de luy ſubuenir le plus qu'il luy eſtoit poſſible, leſquelles choſes eſtants certaines, ledict tiers y peult iuſtement eſtre

C condamné. Mais les iuges doiuent bien prendre garde à la verité deſdictes cauſes & circonſtances d'intereſts caſuels particuliers, à ce qu'il n'y ait fraude & ſimulation, & que les cas ne puiſſent eſtre tirez à conſequence & frequence, ains ſi peu ſouuent, & ſi perſpicacement, qu'ils ne puiſſent ſeruir de pretexte à frauder les limites des vſures, ou intereſts vſuraires. Par ce que deſſus eſt nouuellement & naïfuement deffrichée & reſoluë toute la matiere des vſures, tant negociatiues, que incidentes, tant en la Theoricque, que en la pratique, pour en ſçauoir bien & loyallement vſer, conſeiller, & iuger, euiter & obuier à infinis abus, erreurs & excés, ie laiſſe pluſieurs autres queſtions particulieres, & pour cauſe de breueté renuoye au liure

D Latin. Reſte traitter en bref de rachepter & aquiter ces rentes & vſures.

Iuges doiuēt eſtre prudens.

276 ¶ VINGT ET VNIESME QVESTION s'il eſt requis conſignation pour empeſcher le cours de l'vſure ou de ces rentes? Brief ie dy que non, nonobſtant que tous tant iuriſtes que practiciens iuſques à huy tiennent le contraire. Car c'eſt vn erreur, autant inepte & deraiſonnable que commun, fondé ſur l'erreur commun de toutes les gloſes de droict & des iuriſtes, qui ont concordamment tenu, que pour faire ceſſer le cours d'vne ſimple vſure qui a ja commencé à courir, n'eſt aſſez d'offrir realement & à deſcouuert la debte entiere du ſort principal & arrerages eſcheus, & que poſé que le creancier meſmes ſoit conſtitué en demeure iniuſte, que toutesfois vſure ne ceſſe de cou-

E rir, ſi le debteur ne conſigne, & iuſques à ce qu'il ait conſigné, & entendent tous d'vne conſignation ſolennelle & iudiciale, qui ſe faict en iugement, le creancier appellé, tellement que ne ſeroit aſſez d'auoir conſigné hors iugement, en main tierce & ſeure, ſi ce n'eſtoit du conſentement du creancier, ainſi l'ont tous tenu, iuſques à nous par pluſieurs loix mal entenduës. Mais au liure Latin auons confuté ledit inueteré erreur, & monſtré par verité de droict, que l'offre congruë & reale (telle que ſuffit pour conſtituer le creancier en demeure) fait promptement & indiſtinctement ceſſer le cours de toute vſure. Parquoy ceſſe le fondement de l'erreur vulgaire des practiciens, touchant ces rentes.

Conſignation.

277 ¶ Vray eſt qu'en vne pure, vſure ou le ſort ſe peut

exiger, il y à plus grande raiſon, que le cours en ceſſe par vne ſimple offre, que en ces rentes, ou le ſort n'eſt deu & ou la reſolution n'eſt pas ſimple payement, ains rachapt toutesfois, combien qu'il y ait d'autres differences, entre pure vſure, & ces rentes: il n'en y à aucune quant à ce, car ſoit que ce ſoit icy vray & formel rachapt, ſi eſt ce, que de droict en termes de rachapt (comme d'vne terre venduë à faculté de remeré) la ſimple offre reelle & congruë, ſans aucune conſignation, eſt ſuffiſante pour conſtituer l'achepteur en demeure iniuſte, & l'obliger à reſtitution des fruicts, dés & depuis ladite offre: il s'enſuit donc noſtre intention par deux plus fortes raiſons, La premiere que telle ſimple offre qui ſuffiſt pour auoir action de fruicts, eſt de tant plus ſuffiſante, à acquerir exception & liberation de profit ou autre redebuance, qui a pareille ou plus forte raiſon que fruicts. La ſeconde raiſon, car ſi telle equité a lieu en vente de fond de terre à iuſte prix, & ce au profit du vendeur, voulant rachepter: par plus forte raiſon telle equité doit auoir lieu, de la part du vendeur ou debteur, en ces rentes, qui participent plus de debtes vſuraires que de vente d'heritage.

278 ¶ Et auſſi tant en ces rentes, que en pures vſures, l'obligation du cours de la penſion n'eſt pas & ne peut eſtre preciſe, ains pour les termes aduenir a touſiours ceſte condition, ſi le debteur ne rembourſe ou rachepte auparauant. Or ſi le creancier refuſe ou delaye ſans iuſte cauſe l'offre congruë du debteur, il empeſche iniuſtement, & par ſa demeure que ladicte condition ſoit accomplie, Partant ſuiuant les reigles de droict, elle eſt tenuë pour accomplie quant au creancier, & au preiudice d'iceluy. Et par autre reigle de droict, aucun ne peut auoir profit, ains dommage de ſa demeure. Dont s'enſuit que le creancier ne peut auoir aucune continuation de rente ou vſure ou autre profit, depuis ladicte offre. I'entends auſſi que le debteur perſeuere en icelle.

279 ¶ Autre choſe ſeroit ſi de parole, ou de fait, reuocquoit ou ſe deſiſtoit de ſadicte offre, comme en employant les deniers à ſes affaires, car lors ladicte offre telle ſeroit par faict contraire reſoluë, & pour non faicte, & n'empeſcheroit le cours de l'vſure ou rente. Mais le debteur perſeuerant en ladicte offre, la verité par nous deſcouuerte, eſt ſi claire, qu'elle doibt eſtre doreſnauant tenuë & obſeruée, car au moyen de la demeure du creancier, le ſort principal eſt ſterile & inutile au debteur, qui le tient preſt pour payer ou rachepter, perſeuant en ſadicte offre. Parquoy ce n'eſt raiſon, que deſlors le creancier en prenne aucun profit, ſur ledit debteur, qui s'eſt mis & a perſeué en tel debuoir, Et meſmes de diſpoſition de droict, telle offre & perſeuerance d'icelle, ſans aucune conſignation, faict que le peril a de la pecune eſt transferé au creancier, dont par plus forte raiſon le peril de l'vſure, & de tout profit, eſt ſur luy transferé, & doibt lors ceſſer, I'entends auſſi que le rachapt ſoit liquide.

a l. qui decem in prin. de ſolutio.

280 ¶ Autre choſe eſt s'il eſtoit en double ſi la rente eſtoit racheptable ou non, car ſi le creancier en auoit iuſte erreur du fait, en ce cas pendant le debat & diſcuſſion de la qualité de rachapt, ne ceſſeroit de courir la rente, s'il n'y auoit conſignation ſolennelle, car le creancier ayant iuſte cauſe d'ignorance, ne ſeroit en demeure iniuſte, car il n'eſt pas tenu de quiter ſon droict ſans diſcuter, ce qui ſe doibt entendre quand, & tant qu'il y a iuſte cauſe d'erreur de fait, comme ſi le creancier & ſes predeceſſeurs en auoient iouy comme de rente fonciere ou impoſée par teſtament, ou au denier vingt-cinq, ou ſoubs autre iuſte cauſe & à la bonne foy, comme de non racheptable, Et de nouueau le debteur la vouloit pretendre racheptable. Mais ſi le creancier ne pretendoit que erreur de droict, tel erreur ne ſeroit excuſable au dommage du debteur, & auroit lieu noſtre reigle ſuſdicte.

281 ¶ Auſſi il s'entend que ladite offre ſoit faite à perſonne legitime, ayant pouuoir de receuoir, & ſouffrir rachapt, & en bailler quittance, Car ſi le tuteur qui a acquis ladicte rente au nom du mineur eſtoit decedé, ou ſi le creancier eſtoit decedé ayant delaiſſez pupilles, qui n'auroient encores tuteurs, ladicte offre faicte aux mineurs ou au domicile du deſunct, n'empeſcheroit le cours de la rente, car meſmes la conſignation ſeroit inutile, Mais faudroit par le debteur faire diligence de leur faire pouruoir de tuteur ou curateur. Auſſi en cas que le debteur ait fait, pourſuiuy, & continué ladicte diligence, le cours de la rente ceſſera, non ſeulement du iour de l'offre faite au tuteur ou curateur, de nouuel crée, mais auſſi des le commencement de ladicte diligence continuellement & efficacement pourſuiuie, ſans interruption & ſans fraude, car la bonne foy & nature de ces rentes le requiert, comme plus au long auons dict au liure Latin a toutesfois ſi le mineur de vingt-cinq ans n'a curateur, & a lettre de diſpenſe de l'aage, ou eſt habile de l'auoir, & tellement induſtrieux & prudent, qu'il adminiſtre ſon bien comme vſant de ſes droicts, l'offre de rachapt luy peut eſtre faicte, comme auſſi il peut ſouffrir le rachapt effectuel, ſans autre ſolennité: Car puis que la rente eſt racheptable, ce n'eſt pas alienation de choſe immeuble, ains reſolution neceſſaire, par tant n'y faut decret de iuge, n'y autre ſolennité. Auſſi ſi ladicte rente appartient à vne femme mariée, combien qu'elle ſoit commune en meubles & conqueſts auec ſon mary lequel ait auſſi l'adminiſtration & faict les fruicts ſiens, des propres ſa femme, ce n'eſt choſe ſeure faire l'offre du rachapt au mary ſeul, ou rachepter de luy ſeul ſans le faire auſſi auec la femme, ou du conſentement & ratification d'icelle, attendu qu'elle eſt proprieteresse de ladicte rente.

a q. 45.

282 ¶ Pareillement quant à quelconques rentes racheptables deuës aux Egliſe, Eueſques, Abbez, Prieurs, Curez, ou autres Prelats, à cauſe de leurs prelatures, combien qu'elles ſoient de la table du Prelat, & que les Prelats ne ſoient pas ſimples vſufructiers, ains adminiſtrateurs legitimes, toutesfois par ce que depuis contre le commandement de noſtre Seigneur Ieſus-Chriſt b & de ſon ſeal ſeruiteur & Apoſtre ſainct Pierre c ils, ont conuerty l'adminiſtration & ſolicitude ſpirituelle, en forme de ſuperiorité & domination temporelle, & que non ſeulement les triſtes hypocrites, mais auſſi les ambitieux effrontez & loups manifeſtes y ſont entrez, & que l'on a faict couſtume de pouruoir par voye telle qu'elle, non aux Egliſes & au troupeau, mais aux perſonnes deſdicts ambitieux, ou marchans, il n'ont plus eſté communément trouuez fideles diſpenſateurs, qui eſt ce que Dieu principalement requiert a en eux, ains ſont deuenus notoirement ſuſpects en leur dicte adminiſtration & non ſoluables, & encores moins delaiſſans heritiers ſoluables. Parquoy tout ainſi que ne ſeroit choſe ſeure de rachepter d'vn tuteur ou curateur, qui ſeroit deuenu notoirement ſuſpect en ſon adminiſtration, ny d'vn Procureur qui auroit notoirement commencé à mal verſer, auſſi ne ſeroit choſe ſeure de rachepter deſdicts Prelats ſeul, ſans appeller ceux (comme patrons, collateurs, fondateurs, chapitre ou conuent ou autres) qui ſont en la prochaine cauſe d'intereſt, du bien & faueur de ladicte Egliſe, à ce que ce ſoit occaſion de pouruoir à bien employer les deniers du rachapt, & obuier à la diſſipation d'iceux. Mais ſi la rente eſt deuë à vn chapitre ou conuent

Rentes d'Egliſes.

b Matth. 20. Marc. 10. Luc. 18.

c 1. Pet. 5.

a 1. Cor. 4.

ou conuent, tout ce peut faire ſeurement auec eux, car il ſont notoirement aſſez entendus & attentifs à leur profit, & n'eſt queſtion d'alienation comme dict eſt.

283 ¶ Faut auſſi noter que ce qu'auons dict de l'offre expreſſe & reelle, a pareillement lieu ſans offre expreſſe, en matiere de criées quand y à choſe equipollente à ce, comme quand vn heritage hypothecque à aucunes de ces rentes eſt mis en criées à la pourſuitte d'aucun, & les creanciers de ces rentes s'oppoſent pour le payement & continuation de leurs rentes & arrerages, & depuis ledict heritage eſt adiugé par decret au plus offrant & dernier encheriſſeur, qui conſigne les deniers en iuſtice és mains du commiſſaire deputé pour en faire la diſtribution. Car s'il y a deniers ſuffiſans pour rembourſer leſdicts oppoſans de leur principal & arrerages, eu eſgard à l'ordre & priorité de leurs hypothecques, & à la quantité des deniers, En ce cas ne courront plus aucuns arrerages de leurſdictes rentes du iour du decrets & conſignation, à tout le moins dés & depuis qu'il à eſté iugé auec le debteur ou par luy conſenty que diſtribution fuſt faicte deſdicts deniers aux oppoſans. Car combien que le debteur n'ait demandé ny expreſſément offert rachepter : toutesfois ledict decret conſignation, & conſentement ou iugement de diſtribution eſt pluſque offre. Parquoy ſi leſdicts oppoſans ne ſe ſont faicts deſlors rembourſer de leur ſort principal & arrerages (comme ils pouuoient) ce leur eſt à imputer. Et par plus forte raiſon au pourſuiuant s'il auoit pourſuiuy les criées pour vne telle rente. Car ce n'eſt pas raiſon que leur rente coure depuis que pour icelles ils ont faict vendre & adenerer l'heritage du debteur pour pris ſuffiſant à les rembourſer & rachepter & priué le debteur de ſon heritage fruicts & pris d'iceluy. Il falloit de cecy aduertir en paſſant, car i'en ay veu pluſieurs trompez, pour ne prendre garde à leurs affaires, ou pour n'eſtre aduertis par leurs Procureurs. Et n'agueres que le cas s'eſt offert d'vn decret adiugé & le pris conſigné auparauant douze ans, & apres ledict temps paſſé les oppoſans adiournez pour voir faire diſtribution des deniers, & lors ceux qui eſtoient les premiers en hypothecque pour telles rentes, demandoient diſtribution, non ſeulement du principal & arrerages eſcheus iuſques au iour du decret & conſignation : mais auſſi de tout ce qui eſtoit eſcheu iuſques a preſent, & appellerent de ce qu'ils en furent deboutez au profit des autres poſterieurs creanciers, & conſequemment auſſi au profit du debteur, mais par mon conſeil acquieſcerent, car toſt apres ledit decret & conſignation, y auoit eu ſentence donnée auec eux & le debteur, par laquelle auoit eſté dict que diſtribution ſeroit faite, dont n'auoit eſté appellé, ou ſi le debteur en auoit appellé, il auoit toſt apres acquieſcé, parquoy n'auroit tenu qu'à eux, qu'il n'auoient eſté deſlors rembourſez. Pluſieurs autres choſes occurrent concernans les hypothecques ceſſions & criées, & dont afin de n'exceder la forme d'vn ſommaire, ie remets à ce qu'en auons dit au liure latin & ſur les couſtumes de Paris.

Criées. — 25. 45. 49. 50.

284 ¶ VINGT-DEVXIESME QVESTION ſçauoir ſi compenſation a lieu en ces rentes? Nous diſons que non, ſinon des arrerages eſcheus auec autre ſomme liquide, iuſques à concurrence, & non d'vne rente à autre, ſinon du conſentement des parties, & lors ce n'eſt compenſation, ains permutation ou autre contract. Car compenſation de ſoy n'eſt pas contract, ains vne eſpece de ſimple ſatisfaction, Et combien que de droict deux debtes vſuraires ſe compenſent l'vne auec l'autre, ou vne vſuraire auec celle qui n'eſt pas vſuraire, pour deſlors de la concurrence des deux debtes liquides, empeſcher le cours de l'vſure, ou autre peine ou intereſt, Et ce ſans aucun miniſtere d'homme ou de iuſtice, par la ſeule diſpoſition de droict que les iuriſtes appellent *ipſo iure* : toutesfois cela ne peut auoir lieu en ces rentes, par ce que le ſort ou rachapt n'eſt pas deu, ny exigible, ains en la faculté de rachepter ou rembourſer, quand bon ſemble au debteur ſeulement, lequel s'il veut peut bien vſer de compenſation auec pareille ou plus grande ſomme à luy liquidement deuë par ſon creancier, & laquelle il pourroit exiger, ou en ſuppléant en argent, ce qui reſte pour le rachapt, & dés l'offre congruement faicte comme deſſus, ceſſera le cours de la rente, & en ce cas pour la congruité de l'offre, non ſeulement faut offrir reellement le reſte de l'argent mais auſſi reellement les lettres & inſtrumens & offrir paſſer quittance authenticque de la ſomme compenſable.

Compenſation.

285 ¶ VINGT-TROISIESME QVESTION ſçauoir ſi vn Eſtranger peut efficacement offrir le rachapt ſans procuration ou mandement du debteur? Il n'y a doubte que chacun peut rachepter pour autruy, car ce mot rachepter, comprend le faict & conſentement de celuy qui ſouffre le rachapt : Mais la queſtion eſt ſi le creancier peut eſtre contraint le ſouffrir? Brief ie d'y que non, s'il eſtoit queſtion du rachapt d'vne terre venduë à iuſte pris, ſoubs grace de remeré, ou s'il eſtoit queſtion d'vne rente au denier vingt-cinq, ou (pour le moindre ſort) au denier vingt, qui peut eſtre non racheptable. Autre choſe eſt en ces rentes au denier douze, ou quinze, qui ſont ſubrogées au lieu des vſures, & neceſſairement racheptables. Pourquoy ie dy que ſi ledit Eſtranger ne demande aucune ceſſion d'action de profit : mais ſeulement veut aquitter le debteur, & faire la ſimple ſuppreſſion & extinction de la rente, & le creancier eſt tenu receuoir tout ainſi que de droict il ſeroit tenu le receuoir le ſort principal & arrerages d'vne ſimple debte vſuraire, de quiconque luy offriroit pour le debteur, ſuiuant la regle de droict que chacun eſt receuable de payer pour autruy, veillent ou non le creancier ou debiteur, & ne le peut le creancier refuſer.

Rachapt par autruy.

286 ¶ Mais il n'eſt tenu faire ceſſion de ſes actions, ny conſequemment du droict de ladicte rente, ſinon que celuy qui faict l'offre fuſt creancier du meſme debteur, ou iuſte poſſeſſeur d'aucuns biens à ce hypothecquez, ou qu'il euſt procuration du debteur ayant iuſte cauſe de demander ladicte ceſſion d'action, comme il peut aucune fois aduenir. Auquel cas le creancier auquel eſt offert le rembourſer, ſeroit tenu ceder ſes actions telles qu'elles ſont; & qu'elles ſe trouuent ſans fraude du rembourſement & ceſſion, laquelle n'eſt autrement tenu faire à vn tiers, quand ores ledict tiers y voudroit venir par retraict lignager, Car és ventes & conſtitutions de ces rentes ſubrogées au lieu des vſures, pour recouurer & recompenſer l'vſage de l'argent d'autruy, retraict lignager n'a lieu ſi ce n'eſtoit du conſentement du debteur, par les raiſons que i'ay deduictes ſur les Couſtumes de Paris article 172. ou i'en remets.

Ceſſions d'actions.

287 ¶ VINGTQVATRIESME QVESTION ſi le debteur en racheptant peut deduire l'augmentation extrinſeque de la valeur de la monnoye, ſuruenuë depuis le contract? I'ay ſouuent veu agiter ceſte queſtion, i'en reciteray pour exemple vn des plus notables cas, L'an mil cinq cens cinq, l'eſcu ſol valant trente ſix ſols tournois ſeulement, fut conſtituée rente au denier douze, de deux cens liures tournois pour deux mil quatre cens francs, payez en mil trois cens trente deux eſcus ſol, & huict ſols tournois racheptable pour pareille ſomme en meſmes eſpeces, depuis apres trente ans. L'an mil cinq cens trente cinq, que l'eſcu ſol valoit quarante

cinq ſols tournois, le debteur voulant racheptet offre mil ſoixante ſix eſcus ſol, & trente ſols tournois pour le ſort principal, ce que le creancier refuſe, ſinon qu'on luy adiouſte. 26.. eſcus ſol. pour parfaire le nombre de meſmes eſpeces, & 8. ſols tournois en lieu deſdits 30. ſols tournois. Au contraire le debteur diſoit que c'eſt aſſez rendre le ſort en meſmes eſpeces d'eſcus ſol, & qu'il n'eſt tenu en tel nombre, par ce qu'il veut & peut deduire la plus valuë ſuruenuë. Duplicquoit le creancier qu'il ne faut auoir eſgard à ladite plus valuë, ou bonté extrinſeque, mais ſeulement à l'intrinſeque, & à la valeur qui eſtoit lors du contract, & outre que ſi auiourd'huy les eſcus nouueaux valoient plus, qu'auſſi n'eſtoient de ſi bon or que ceux du temps du contract, & d'aduantage que la plus valuë extrinſeque de monnoye d'or eſtoit ſuruenuë à cauſe que depuis le contract, la monnoye blanche forgée depuis le contract eſtoit diminuée intrinſequement, & plus meſlée d'airain, & d'autant plus vile de valeur intrinſeque.

288 ¶ Brief ie conſeille pour le debteur, & perſiſte combien qu'il fuſt iugé au Chaſtelet de Paris pour le creancier, & finalement par pluſieurs Arreſts de ceſte Cour de Parlement en cas pareil, mon opinion a eſté iuſtement confirmée, & la raiſon eſt euidente, car autrement ce ſeroit pour le creancier auoir double profit, & meſme acceſſion de meſme ſort, c'eſt à ſçauoir le profit de la rente qui a touſiours couru iuſques au rachapt reallement offert, & le profit de l'augmentation de la valeur extrinſeque, ce qui n'eſt raiſonnable, tant par ce que quand le creancier n'euſt acheptéladite rente, ſi n'euſt-il pas gardé leſdits eſcus en ſon coffre, & n'eſt vray-ſemblable, mais qu'il les euſt ailleurs ſelon la valeur dudit temps employez. D'auantage toutesfois & quantes qu'argent ſe baille par commutation, meſmement pour negocier, & à profit, comme en acheptant rente: il eſt certain qu'il ne ſe baille pas comme vne maſſe d'or, ou de tel metail, ny comme certain corps ainſi formé & figuré comme vne image, mais ſe baille & employe comme faiſant la quantité & valeur qui en reſulte lors, & ſous la contemplation & eſtimation du cours & valeur qui eſt lors de l'employ & du contract.

289 ¶ Il s'enſuit donc qu'il faut touſiours, & eſt aſſez, rendre ladicte valeur & eſtimation, qui en eſtoit & reſultoit lors, & pour laquelle les corps ou pieces de monnoye nombrez, ont eſté alienez & baillez en payement. Et ceſte eſt la briefue & claire verité, & à proprement parler le cours & valeur impoſé à toute monnoye, eſt la vraye bonté intrinſeque d'icelle, en tant qu'elle eſt monnoye, ſoit d'or ſoit d'argent. Car ſi on la conſidere comme maſſe, ce n'eſt plus la conſiderer comme monnoye. Or l'vſage de la monnoye, c'eſt pas la mettre en diſpoſition de contract ou obligation quelconque, comme maſſe, mais comme monnoye, c'eſt à ſçauoir ſelon le cours valeur & eſtimation qui eſt lors, & qui faict la commenſuration & eſtimation qui eſtoit lors conſiderée, partant limite & determine l'effect & vertu de la diſpoſition ou contract, ſelon ledit cours, valeur & eſtimation qui eſtoit lors, & qui faict que le nombre des pieces de monnoye qui eſt lors exprimé n'eſt pas exprimé pour ſoy, mais par accident, & pour plus monſtrer de la verité & realité du payement, & de la quantité & eſtimation dont eſt queſtion. Parquoy ſi depuis aduient la valeur & cours diminuer, il le faut ſuppléer, & s'il aduient qu'il ſoit augmenté, l'on le peut deduire ſans auoir (quant aux priuez & particuliers) eſgard à la diminution ou augmentation de la bonté intrinſeque, en parlant vulgairement c'eſt à dire de la matiere ou metail, laquelle bonté & determination du tiltre, pied, & aloy, reſide au pouuoir & diſpoſition des ſuperieurs, à quoy les inferieurs ne doibuent toucher, mais vſer du cours & valeur impoſé du ſuperieur, & publiquement receu & approuué.

Bonté intrinſeque.

290 ¶ Et auſſi telle eſt l'intention de droict naturel & humain, qui veut que la valeur de la monnoye ſoit vniforme, ſtable & perpetuelle, tellement que les particuliers n'ayent à faire que de conſiderer le ſigne ou marque publique, qui eſt vn teſmoin public & authentique de la bonté & valeur de la monnoye. Et ſi de faict y aduient mutation encores doit tenir noſtre reigle ſuſdicte d'auoir eſgard au cours & valeur impoſé, ſi ladicte mutation ſuruenuë eſt politicque, c'eſt à dire faicte pour le bien public, non en ſecret, & pour le profit particulier des gouuerneurs à la foulle du peuple, mais publicquement, & pour l'vtilité publicque. Encores doit la reigle tenir ſi mutation ou deterioration y aduient autrement, mais par ſi longue ſucceſſion de temps, que l'eſtat public & des particuliers, n'en ſoit euidemment troublé & apparemment intereſſé. Mais ſi elle changeoit de mois en mois, ou d'an en an, comme ſi l'inſtitution & fabrication de la monnoye ſeruoit d'vne rets, pour eſpuyſer les biens & facultez des ſubiects, telle grande & trop enorme tyrannie & abuſion, ſeroit cauſe premierement que la marque publicque de la monnoye ſeroit vn faux indice & teſmoing. Secondement que l'on n'y auroit plus eſgard, & qu'il faudroit conſiderer la monnoye, pluſtoſt comme maſſe, que comme monnoye, & ſelon le corps des pieces & bonté materielle d'icelles. Encores ſeroit impoſſible euiter que ne s'enſuyuiſſent, infinis abus & expilations du pauure peuple, & infinies tromperies circonuentions & ſurpriſes, auſquelles ſeroit impoſſible d'obuier.

Mutation politique.

Partiue.

Tyrannique.

291 ¶ Ie n'ay point leu de telles plus grandes illuſions que celles qui aduindrent. Les Anglois eſtants en ce Royaume de France, & tenans ceſte ville de Paris, Car lors que furtiuement par le moyen des Bourguignons y entrerent. L'an mil quatre cens dixhuict. Le marc d'argent ne valloit que neuf liures tournois, tant eſtoit la monnoye forte. Mais deſlors fut la monnoye que l'on forgea cependant à Bourges, tellement & ſi precipitement deteriorée, que en moins de quatre ans, qui fut l'an mil quatre cens vingt deux, le marc d'argent vallut quatre vingt liures tournois qui eſt la plus precipitée & prodigieuſe deprauation qui fut oncques, car combien que enuiron cent dix-huict ans auparauant, Philippes le bel l'ait grandement deteriorée, dont les Autheurs & Hiſtoires exclament fort, toutesfois il ne l'empira que des deux parts: mais ceſte cy fut de plus de huict fois, Et auſſi calamité & miſere du Royaume eſtoit trop plus grande, ſans comparaiſon, que du temps dudict Philippes.

Temps des Anglois.

292 ¶ Ie trouue auſſi par pluſieurs edicts dudict temps des Anglois, d'eſcripts au liure noir eſtant en la chambre du Procureur du Roy au Chaſtelet de Paris, que leſdicts Anglois par edict qu'ils publierent au nom du Roy Charles ſixieſme qu'il tenoient quaſi priſonnier en leurs mains hebeté, & en leur puiſſance, mirent au mois de Iuin. L'an 1420. l'eſcu à ſoixante ſols tournois le mouton d'or à quarante ſols tournois & les nobles d'Angleterre à ſept liures tournois. Et l'année enſuiuante 1421. apres que cependant ils auoient employé leſdictes monnoyes à tel haut pris qu'il leur auroit pleu, les rauallerent pour les reprendre à plus vil pris tellement que le gros tournois, qui valoit l'an mil quatre cens vingt, ſeize deniers tournois fut l'an enſuiuant à quatre deniers tournois, qui eſtoit au quart, & ledit eſcu à trente ſols tournois, & ledict mouton d'or à vingt ſols tournois qui eſtoit la moitié moins, ce qui fut cauſe qu'ils encoururent la haine,

Charles. 6.

Gros tournois.

haine & meſpriſement du peuple. Au moyen dequoy A a petit aide furent facilement & en brief temps du tout dechaſſez ce qui ne leur fut ainſi. & ſi toſt aduenu, s'ils euſſent bien policé, & s'ils ſe fuſſent fait aimer du peuple.

Charles VII. 293 ¶ Comme fit Charles VII. tres-noble, & magnanime Prince, lequel toſt apres que le droict du Royaume luy fut eſcheu dés le dixieſme iour de Nouembre 1422. n'y auoit que dix iours que ſon pere eſtoit entre les mains des Anglois decedé, fit forger à Bourges pleine, forte, & entiere monnoye, de douze deniers d'aloy argent le Roy. Et fit tout ſoudain reuenir le marc d'argent de 90. liures à 7. liures 15. ſols tournois. Et comme ie trouue par leſdits regiſtres entretint ladite forte monnoye auec continuel accroiſſement de victoire iuſqu'en l'an 1436. qui recouura la B ville de Paris. Et encores aucun temps apres continuant auſſi ſes proſperes & heureuſes conqueſtes auec l'amour & aide de ſon peuple. Mais depuis commença peu à peu à l'offrir tellement qu'en l'an 1453. il la faiſoit forger à cinq deniers d'aloy, qui eſt plus de la moitié moins du iuſte, tellement que i'ay veu pluſieurs contracts dudit temps, par leſquels és conſtitutions de rentes pour ſupplément de partages ou ſemblables recompenſes.

294 ¶ Les contrahans faiſoient paction de certain aloy & bonté intrinſeque de la monnoye, en laquelle ſeroit payée & continuée la rente, c'eſt à ſçauoir à la raiſon de cinq deniers d'aloy, & ſix ſols huict deniers de taille, qui eſtoit la détermination & valeur intrinſeque de la monnoye qui couroit lors, le fai- C ſoient leſdits contrahans ayant ſouuenance deſdites precedentes miſerables & infames dépravations de monnoye, craignans qu'en aduint le pareil, & y voulans pouruoir. Leſquelles pactions ont depuis engendré pluſieurs grands & longs procez au moyen que la bonté de la monnoye eſt touſiours depuis peu à peu diminuée, & en ay veu pluſieurs aualuations des generaux des monnoyes de Paris, par leſquelles appert qu'aucunefois d'an en an, aucunefois de trois ans en trois ans, aucunefois apres quinze ans, ou autre temps ſucceſſiuement, y a eu mutation de pied & diminution, tellement que par leur rapport fait l'an 1537. trente liures de la monnoye qui couroit l'an 1453. eu eſgard audit aloy, vaudroient cinquante liures de la monnoye qui couroit l'an 1537. Et encores D en vaudroient plus de celle courant à preſent. Et entr'autres miſerables inuolutions de procez pour ces choſes, en ay veu vn, où ſont interuenus treize Arreſts ſur l'execution d'vn encores inexecuté.

Reſolution. 295 ¶ Bref ie dis qu'entre ſubjects d'vn meſme Prince ou Republique n'eſt receuable ny admiſſible le debat de la mutation d'aloy, qui conſiſte en la determination du Superieur ou Ordonnance politique, à laquelle faut obeir. Vray eſt que de droict telle mutation ne ſe doit faire ſans le conſentement du peuple, & meſmes par pluſieurs ordonnances anciennes eſtans eſdits regiſtres, appert le conſentement du peuple y auoir eſté requis. Mais tout ainſi qu'vne miſere publique, quand elle eſt aduenuë, ſe doit porter par E tous, & ne ſe doit par l'vn des ſubjets reprocher ou rejetter ſur l'autre: auſſi n'eſt admiſſible entr'eux le debat de ladite mutation. Ioint que la determination du pied, aloy, & cours de la monnoye eſt de droict public, qu'il n'eſt licite aux particuliers tranſgreſſer *a* & contre lequel, leurs contracts & pactions ne valent *b* ſous la modification, que i'ay miſe au liure Latin nu. 818. Toutefois ſi les mutations & detrimens eſtoient de fait tels & ſi frequens, que la monnoye fuſt incertaine, conſequemment perdiſt ſa foy & eſſence, & la marque d'icelle fuſt vn faux ou vacillant teſmoin, lors pourroit auoir lieu ladite paction comme ſe defaillant monnoye ſignée, l'on eſtoit retourné aux maſſes ou poids de metail non monnoyé, dont s'enſuiuroit confuſion intolerable, qui induiroit mutation de Regne & Rep. Au regard de ce qu'aucuns vulgaires cuident, meſmes aucuns ont eſcrit, du cours & vſage de la monnoye de cuir en France, les vns l'attribuans à S. Louys a cauſe des deux voyages en armes qu'il fit contre les infideles outre-mer, au premier deſquels fut pris priſonnier, & au ſecond y mourut: les autres au Roy Iean qui fut priſonnier des Anglois, qui fut quaſi ſix vingt ans apres: C'eſt choſe fauſſe & fabuleuſe: Et au contraire de leur temps la monnoye eſtoit meilleure que n'a eſté depuis. Fable de la monnoye de cuir.

a L. 1. C. de vet. num. poteſt. lib. 11.
b L. ius. public. de pact.

296 ¶ Pour retourner à nos rentes, ie dy plus, que la paction de rendre en pareil nombre d'eſpeces, n'eſt valable, car ce ſeroit obliger le debteur à rendre plus grand ſort en cas d'augmentation de la monnoye: mais la paction de rendre en ſemblables eſpeces, eſt valable & raiſonnable, auſſi s'entend deduit la plus valuë ſuruenuë depuis interualle comme deſſus, comme auſſi faudroit par le debteur ſuppléer à la valeur qui eſtoit lors du contract, ſi leſdites eſpeces auoient eſté miſes à plus vil cours & valeur depuis le contract, par interualle, & apres que le debteur s'en ſeroit ſeruy ou peu ſeruir, pour la valeur qui eſtoit lors du contract. Auſſi ſi d'auanture le ſort auoit eſté nombré en pieces d'eſpeces toutes differentes, comme vn noble, vn lyon, vn ducat, vn eſcu, vn angelot, & ainſi des autres, ou en quelques eſpeces eſtranges, qui ne ſe peuſſent facilement aſſembler enſemble, la paction ſeroit en ce regard à rejetter & ſuffiroit rendre le ſort iuſqu'à la quantité de la valeur totale reſultant (lors du contract) dudit ſort nombré en bonnes eſpeces d'or: Car tout ainſi qu'il n'eſt loiſible de reſtraindre la faculté de racheter, auſſi n'eſt loiſible directement ou indirectement la rendre difficile, & pourroit eſtre en fraude d'vſure, c'eſt à ſçauoir pour empeſcher le debteur de rachepter de long-temps, ou extorquer de luy quelque choſe d'auantage, outre le ſort & profit legitime & permis. Clauſe de rendre en pareil les eſpeces.

297 ¶ Or parce que ſommes ſur les propos des monnoyes, à fin que par aduanture ne ſoyons repris de n'auoir ſatisfait à noſtre promeſſe & titre de ce ſommaire, & qu'il fuſt imparfait ſi faiſions fin ſans toucher de l'inuention, neceſſité, vſage & proportion d'icelles: Pour en dire quelque peu incidemment & le plus bref que pourrons, il eſt notoire que les monnoyes ont eſté inuentées & introduites par les premieres gens & nations pour l'vſage & neceſſité des commutations des choſes: Et du commencement vſoient de rude matiere ou maſſe de metail au poids; Et parce que cela eſtoit trop incommode, inuenterent & ſtatuerent la monnoye ſignée de certain caractere publiquement deſigné & approuué, comme d'vn ſeel public & authentique, pour en petite, ſolide & portatiue matiere, repreſenter & faire la valeur impoſée. Parquoy cette Ordonnance n'eſt pas de certain Peuple ou Nation, mais du droict des gens, qui eſt à dire vniuerſel, ſtatué, & authoriſé de tous Peuples & Nations. Et combien que les Romains qui commencerent enuiron ſept cens cinquante-deux ans auparauant la Natiuité de Noſtre Seigneur Ieſus-Chriſt à fonder leur Rome ſous Romulus & Remus (laquelle fut nommée de Romulus qui demeura ſeul Roy, parce qu'il fit tuer ledit Remus ſon frere) n'vſerent de monnoye ſignée l'eſpace de plus de deux cens ans: mais ſeulement de rude matiere d'airain en maſſe & poids, juſques à Seruius Tullius leur ſixieſme Roy, qui premier entr'eux, fit forger & ſigner monnoye d'airain, & n'en vſerent d'autre plus de deux cens ans enſuiuans, juſqu'apres la premiere guerre de Carthage qui auoit duré vingt-trois ans, & cinq ans aprés qui fut enuiron 281. an, auant la Natiuité de Noſtre Sei- Introduction des monnoyes. Fondation de Rome.

gneur commencerent à forger de la monnoye d'argent, & ſoixante-deux ans aprés en forgerent auſſi d'or.

298 ¶ Cela leur aduint & ſucceda ainſi, pour leur primitiue pauureté & vilité. qu'ils n'eſtoient du commencement qu'vne petite trouppe de Paſteurs ruſtiques, augmentée de bannis, & fugitifs ramaſſez, auſquels fut neceſſaire rauir par cautelle & ſurpriſe des femmes de leurs voiſins, car autrement ne ſe trouuoit qui leur en vouluſt donner, ne s'allier d'eux pour leur vilité, & ſi n'eſtoient encores puiſſans pour en auoir par force ouuerte & preueuë. Et auſſi pour leur ancienne parcimonie frugalité & exercice aux armes, non par gens empruntez & ſoudoyez, mais par eux-meſmes, & encores long temps ſans aucune ſoulte, faiſant chacun particulier ſes deſpens iuſqu'à la conqueſte d'Anxur. a

a Tite-Liue, lib. 4.

299 ¶ Mais il appert par les anciennes hiſtoires tant ſainctes (comme de Geneſe qui eſt le premier liure authentique) que prophanes, que dés plus de deux mil ans auparauant la fondation de Rome, l'vſage de la monnoye ſignée a eſté entre les Gens, Peuples & Nations, & la ſouloient les Anciens marquer de l'effigie d'vn bœuf, mouton ou ſemblable, parce que les premieres (qui ont eſté les plus nobles loyalles & innocentes) richeſſes, procedoient & conſiſtoient en & de l'exercice & ménagement ruſtique. Pour abreger laiſſans à parler des ſiecles des Hebrieux, Dragmes & Didragmes des Grecs, Seſterces des Romains, dont ceux qui en ſeront curieux ſe pourront ſaouler parce qui en a premierement eſté touché par Maiſtre Alexandre des Alexandres, noble Iureconſulte Neapolitain, en ſes liures geniaux lib. 4. cap. 15. Et depuis par Maiſtre Leonard des Portes Venitien: Et tres amplement par Maiſtres Guillaume Budé & Robert Senalis Pariſiens: Et Maiſtre George Agricole Medecin Allemand tres-docte: Viendrons à la ſubſtance & pratique, & à ce qu'en auons appris par experience, ſans entrer au ſecret de l'art, dont le vulgaire n'a que faire, & qu'il eſt expedient laiſſer & reſeruer à ceux qui au lieu publique à ce deſtiné par le Superieur, & ſous l'authorité publique ou politique deuëment l'exercent: Toucherons ſeulement de ce qui en eſt vtile & conuenable d'eſtre ſçeu & entendu par tous.

Trois choſes ſubſtantielles de monnoye.

300 ¶ Trois choſes ſont de l'eſſence & ſubſtance de la monnoye. Sçauoir eſt la matiere publiquement eſleuë & determinée de certaine quantité, & qualité ou bonté, la marque & caractere, la valeur ou pris du cours. Quant au premier la matiere n'en fut oncques que de metail. La matiere propinque & immediate de tous metaux eſt vif argent & ſouffre, comme dit Ariſtote, & plus amplement Albert le Grand au tiers liure des minerales. Or dés plus de quinze cens ans (comme demontrent meſmes les loix b Romaines) n'y a que trois metaux, Or, Argent, & Airain, qui entrent és monnoyes, encores l'airain n'y eſt qu'acceſſoirement, & meſmement pour diuiſer & multiplier la menuë monnoye, comme douzains, doubles, tournois. La determination ou taux d'icelle matiere, eſt appellée pied ou titre par les Maiſtres des Monnoyes, lequel taux eſt double, ſçauoir eſt tant en la qualité ou bonté interieure (qu'ils appellent Aloy) qu'en la quantité qu'ils appellent poids. Quant au poids, chacun le cognoiſt au doigt & à l'œil. L'aloy n'eſt autre choſe que proportion graduelle de la pureté du metail. Pour clairement l'entendre par briefue methode ſuffit diſcuter deux exemples, des deux plus vulgaires & frequentes monnoyes.

b L. Cornelia de falſi.

Aloy.

Premier exemple.

301 ¶ Le premier des Eſcus ſol, dont par les Ordonnances, meſmes celles du 19. Mars l'an 1540. Le titre & pied eſt de 23. Carats d'aloy à vn huictieſme carat de remede, & de poids deux deniers ſeize grains piece. A laquelle raiſon, les ſoixante & douze eſcus ſol poiſent & doiuent auiourd'huy peſer vn marc, ce qui eſt conforme au pied & titre determiné de droict c commun: combien que les Ouuriers ne rendent d'vne maſſe d'or peſante vn marc, que ſoixante onze eſcus monnoyez & vn ſixiéme d'eſcu. Car ils rabatent pour la façon ſur chacun marc, cinq ſixieſmes d'eſcu ſçauoir eſt 53. grains. ſelon le taux de l'Ordonnance. Le ſecond exemple de douzains autrement appellez grands-blancs qui ſont & doiuent eſtre auiourd'huy par ladite Ordonnance de trois deniers ſeize grains d'aloy d'argent le Roy, & de poids deux deniers deux grains piece. Vous voyez qu'en chacun deſdits exemples y a deux limites, l'vn pour l'aloy (que bien ſouuent par breuité de parler appellent loy, les Italiens l'appellent ligue) l'autre pour le poids.

c L. quotieſcúnque. C. de ſuſcepto. & arca. lib.

Second exemple.

Or.

302 ¶ Faut icy noter que la bonté & purité de l'or ſe diuiſe ou hauſſe par pluſieurs degrez, qu'on appelle carats, dont le ſuprême but eſt à 24. carats, & tel eſt dit & appellé l'or tout pur, non pas qu'il ſoit poſſible phiſicalement & à la rigueur de trouuer or ſi tres-purifié qu'il n'y ait quelque mixture d'argent ou autre matiere, mais celuy qui eſt purifié le plus qu'il eſt poſſible eſt appellé or à 24. carats, que l'on dit or tout pur. Encores dient les Affineurs & Maiſtres des Monnoyes, qu'il n'eſt poſſile le chaſſer & affiner ſi abſolument qu'il n'y ait quelque quantité de remede, qui eſt à dire defectuoſité ou impureté tolerable, tellement que la plus commune perfection de la purité de l'or eſt à vn quart de carat ou a ſix grains de remede qui n'eſt qu'vn, c'eſt à dire qu'en la maſſe dudit or y a tolerable impurité ou mixture d'argent ou d'airain ou de tous deux, montant ladite impurité ou empirance à la quatre-vingt ſeizieſme partie de ladite maſſe. Tellement que de nonante-ſix parties faiſans le tout, les nonante cinq ſeulement ſont pur or, & le reſte d'autre mixture ou empirance meſlée en ladite maſſe.

Carats.

Remede.

Empirance.

303 ¶ Et la ſuprême purification par tres-grande & rare induſtrie, reuient bien à 23. carats trois quarts auec trois quarts d'vn quart de carat, de ſorte qu'il n'y aura que la ſeizieſme partie du vingt-quatrieſme carat d'empirance, & n'eſt poſſible d'affiner plus outre, tellement que nonobſtant ſuprême induſtrie & diligence il y a encores vn quart de quart de carat de mixture, qui ne monte qu'à la trois cens quatre-vingts & quatrieſme partie de toute la maſſe, tout le reſte eſtant du tout pur or. Laquelle 384. partie ne ſe peut aucunement eſpurger ny par eauë forte ny par pluſieurs fontes. Encores ne ſe peut chaſſer iuſqu'à ladite 384. partie ſans grande perte de la matiere, outre les grands frais. Vray eſt que Caius Caligula tres-vicieux connoiteux Empereur, comme refere d Pline trouua moyen de faire encores plus affiner grand poids d'or, moyennant de l'arſenic, autrement orpin, qui art & diſſipe toutes manieres de metaux excepté l'or, comme dit Dioſcorides, & fit de l'or tres-excellentement pur, mais de ſi petit poids & auec ſi grande perte & corroſion, & aduſtion de la matiere, que depuis ne luy, ny autre ne l'oſa attenter. Les Monnoyers & Orfeures diuiſent chacun carat en 24. grains, leſquels encores ils ſubdiuiſent, ce que ie laiſſe pour abreger, & venir à l'argent.

d Lib. 33. c. 4.

Arſenic.

Orpin.

304 ¶ Dont la bonté & purité interieure ſe diuiſe ou hauſſe par degrez qu'ils appellent deniers, dont le ſuprême degré eſt de douze deniers, non qu'il ſoit poſſible faire argent totalement pur ſans qu'il y ait quelque peu d'autre metail meſlé. Auſſi c'eſt vne maxime generale entre Philoſophes naturels, qu'il n'y a aucun corps ſenſible ſimple ſans aucune mixtion. Encores ne ſe peut l'argent ſi exactement purifier comme l'or. Et eſt ſa ſouueraine bonté à douze deniers de fin. Chacun denier ſe diuiſe en 24. grains, chacun grain en 24. primes ou carobes. Faut toutefois entendre

Argent fin.

entendre qu'és monnoyes l'on n'vſe pas d'argent fin A ou eſtant à douze deniers. Mais du titre d'onze deniers & demy pur, dont douze grains qui eſt demy denier ou la vingtquatrieſme partie de la maſſe eſt empirante ou mixture d'aërain, & s'appelle argent le Roy, ainſi taxé par les anciennes ordonnances à onze deniers douze grains fin, s'appelle auſſi communément argent de Paris, parce que quand l'on fait mention ou paction de l'argent de Paris ſans autre adiection ou determination, il s'entend audit titre d'onze deniers & demy fin qui eſt argent le Roy.

Argent le Roy.

Argent de Paris.

Cendrée de Paris.

305 ¶ Quand on parle de la Cendrée de Paris s'entend à la raiſon ou titre d'onze deniers dixhuit grains argent fin, & ne s'en faut que ſix grains, ou la quarantehuitieſme portion de la maſſe, que ne ſoit argent fin. La cendrée ne ſe dit iamais de l'or, mais B ſeulement de l'argent, lequel apres auoir eſté tiré, de la minaire pilé ou batu en mortiers ou moulins, nettoyé, laué, & preparé à la fournaiſe, quand il a paſſé par icelle & eſt purgé par le feu, lors s'il eſt au deſſous de dix deniers, il n eſt appelé argent mais billon. Car tout argent dont y a tant ſoit peu plus de la ſixieſme partie d'empirance eſt appellé billon, ſoit qu'il ait paſſé par le feu ou non, mis en œuure ou non Mais s'il eſt pour le moins à dix deniers fin, il eſt appellé argent. Auſſi quand on parle d'argent ſimplement ſans dire de Paris, ou ſans exprimer le degré, bonté ou quotité de l'aloy, ou ſans autre determination, il s'entend qu'il ſoit pour le moins de dix deniers fin. Quand on dit argent le Roy, ou argent de Paris, il s'entend preciſément à onze deniers & demy fin comme dit eſt. Quand l'on dit cendrée il s'entend qu'il ſoit C encores plus affiné, quand on adiouſte de Paris, s'entend preciſément douze deniers trois quarts fin, comme dit eſt.

Cendrée.

Billon.

Argent.

306 ¶ Maintenant pour iuſtifier leſdicts deux exemples. *ſuprà.* nu. 297. Quant au premier puis que ſur 23. carats, y a vn huitieſme de carat de remede, vous voyez qu'il s'en faut vn carat & 8. que ne ſoit or fin, ce qui eſt raiſonnable. Car l'or fin eſt trop mol, tellement que les orfeures meſmes n'en pourroient bonnement faire ſubtils & menus ouurages. Parquoy ſi or fin eſtoit diuiſé en ſi petites pieces, comme eſcus, elles ſeroient trop faciles à ployer & à perdre leur figure, caractere & forme de monnoye, ſinon qu'elles fuſſent fort grandes & maſſiues, comme celles dont D l'Empereur Tybere ſecond de ce nom entr'autres dons magnificques en enuoya l. chacune du poids d'vn marc à Childeric Roy de France, mais telles pieces ne ſont pas proprement monnoye comme ineptes à l'vſage commun des commutations enquoy conſiſte l'eſſence & fin de la monnoye. Parquoy eſt expedient que la monnoye d'or à fin d'eſtre ſolide & ſouffrir le frequent vſage & maniement ait quelque peu comme la 24. (audit premier exemple) ou 48 ou ſoixante douzieſme partie de mixture d'argent qui eſt vn quart de carat prez du fin comme les nobles Henry, les ducats de Veniſe, Gennes, Florence, Senes, Portugal, & doubles ducats d'Eſpagne, qui ſont des plus precieuſes monnoyes d'or courantes auiourd'huy ſont à vingt trois carats trois quarts d'aloy, & E anciennement ſe faiſoit en France monnoye d'or à ladite raiſon de 23. carats ¾. fin, comme monſtrent les moutons à la grand'laine, les eſcus vieils, meſmes ceux que le Roy Charles VII. en l'an 1446. fit forger à ladite raiſon meſmes dés l'onzieſme iour d'Aouſt 1421. iuſqu'au 6. iour de Feurier l'an 1422. furent forgez deniers d'or fin à ⅛. de carat de remede, qui eſt à dire de pur or à 24. carats, ſauf qu'il y pouuoit auoir mixture d'argent d'vn huitieſme de carat ſeulement, qui eſt la plus precieuſe monnoye qu'il eſt poſſible, comme i'ay trouué par les regiſtres des maiſtres des monnoyes de ceſte ville de Paris, qui ſont les plus excellens du monde, & les ſuperieurs de toutes les chambres des monnoyes de tout le Royaume de France, ſans reſtriction des limites d'aucuns Parlements, & leur appartient la cognoiſſance, & iugement des peuples & boëttes de toutes leſdites chambres & monnoyes qui y reſpondent, à ce que par tout le Royaume n'y ait qu'vn meſme coin & forme de monnoye, & que les officiers particuliers d'icelles ſoient reglez de meſmes iuges : leſquelles chambres des monnoyes eſtoient anciennement vingtcinq en y comprenant Saincte Menehoul & Turin, auiourd'huy par ladite ordonnance du 19. Mars l'an 1540. n'en y a que dixſept ouurantes, qui eſt grandement aſſez.

Or fin.

Eſcus d'vn marc piece.

Les generaux des monnoyes de Paris.

307 ¶ Quant au ſecond exemple, ceſte monnoye d'argent eſt merueilleuſement loin du fin, ſçauoir eſt de plus des deux parts, dont les trois ſont le tout, mais long temps a que la monnoye qui ſouloit anciennement eſtre argent, n'eſt plus que billon, & encores bien bas & vil billon. Faut noter que combien que l'argent ſoit moins pur, & moins purificable que l'or : toutefois il eſt encores plus empiré en la monnoye que l'or, car l'on n'vſe iamais en la monnoye d'argent de plus haut aloy qu'argent le Roy, qui a la vingtquatrieſme partie d'empirance d'aërain, combien qu'en la monnoye d'or bien ſouuent n'y a que la quarantehuit ou ſoixante douzieſme partie de mixtion. Toutefois ce n'eſt pas ſans raiſon : Car l'argent de Roy eſt plus idoine à la fabrication & vſage de la monnoye que l'argent fin, lequel pour monnoyer eſt expedient alloyer de la vingtquatrieſme partie d'aërain pour le moins. Auſſi eſt raiſonnable que la vingtquatrieſme partie du marc fin demeure pour les frais de la fabricature. De là eſt que de tout temps & par les anciennes ordonnances de ce Royaume l'argent le Roy eſt le plus haut aloy, & la ſupréme bonté de l'argent dont ſe fait monnoye. Parquoy les monnoyers & conſequemment les orfeures le diuiſent en douze degrez ou deniers partant le ſupréme degré & bonté eſt de douze deniers argent le Roy, & chacun denier de cet argent le Roy le diuiſent en vingtquatre grains leſquels ſubdiuiſent, comme dit eſt, de l'argent fin.

Forte monnoye.

308 ¶ Or par les anciennes ordonnances de France la monnoye blanche ou d'argent, comme douzains eſtoit purement d'argent le Roy, qui eſt entiere & parfaite monnoye qui a eu cours ordinairement de toute ancienneté. La premiere corruption que i'aye memoire d'auoir leu eſtre aduenuë en France fut faite par le Roy Philippe le Bel l'an 1300. enuiron le milieu de ſon regne qu'il affoiblit tellement la monnoye d'argent que trois deniers de la nouuelle monnoye n'en valoient qu'vn de l'ancienne, comme recitent les autheurs dudit temps, meſmes Oldrad en ſes conſeils queſtion 249. & auſſi Lantonin en ſon hiſtoire tit. 20. c. 8. §. 16. ou il dit que par telle dépranation faite par mauuais & pernicieux conſeil. Le Roy ſurgaignoit chacun iour, ſix mil liures pariſis, & que pluſieurs bons marchands & autres en furent deſtruicts & reduicts à extréme pauureté, duquel inconuenient, furent en partie occaſion deux deſcentes des Anglois & les inimitiez & entrepriſes tyrannicques du Pape Boniface VIII. lequel comme dient les autheurs, entra comme vn Renard, regna comme vn Lyon, & mourut comme vn chien. Et principalement comme dit ledit Antonin, à cauſe des grandes & dommageables guerres, que ledit Phillippes le Bel entreprint contre les Flamens, à cauſe de quelques nouuelles maletoſtes, dont vindrent infinis maux.

Monnoye deprauée. Philippes le Bel.

a bal. C. de nat. feu.

309 ¶ Et en l'an 1306. aduint en Paris vne grande commotion de peuple à cauſe deſdites deprauations de monnoyes, & auſſi de l'abus & auarice des plus riches & plus puiſſans, meſmement d'vn nommé

Eſmeute de peuple.

Eſtienne Barbete, lequel fut autheur, & monſtra A l'exemple aux autres eux faire payer par le populaire, de leurs rentes loüages de maiſons & autres debtes, en forte & ancienne monnoye, ou à l'eſtimation d'icelle qui eſtoit exiger le triple, en payant en la monnoye courante & affoiblie par le Roy, dont le peuple ſe ſentant énormément foullé & n'auoir aucun aide ou remede, ny du Roy ny de la iuſtice, s'eſmeut tellement contre ledit Barbete, qu'il bruſla les lieux de plaiſance & diſſipa les iardins que ledit Barbete auoit au lieu dit la Courtille, pres la porte Barbete. Et de là courut à la ruë S. Martin, à la maiſon & demeurance dudit Barbete, laquelle rompans portes, B feneſtres & coffres pillerent, & puis s'en allerent deuant le temple ou eſtoit logé le Roy, lequel diſſimulant les appaiſa & renuoya par belles paroles, & trois ou quatre iours apres le peuple refroidy, en fiſt prendre vingthuit, pendre & eſtrangler deuant leurs maiſons, & és quatre principales portes de Paris.

310 ¶ Et toſt apres l'année meſme craignant plus grand ſcandales, murmures, & commotions de peuple, reſtitua la monnoye en ſa premiere, ancienne & accouſtumée bonté, comme meſme recite ledit Oldrad, combien qu'en ſon liure y ait quelque faute en la datte : Et par les regiſtres des generaux des monnoyes à Paris, appert que ladite reſtitution fut faite, l'an 1306. dés le premier iour d'Octobre que courut bonne monnoye à douze deniers, argent le Roy, ce C qui perſeuera plus de quatre ans, ſçauoir eſt iuſqu'au mois de Ianuier, l'an mil trois cens dix. Tellement que le marc d'argent, qui auparauant ladite deprauation ne valloit qu'enuiron ſoixante ſols tournois, & depuis eſtoit monté iuſqu'à huit liures dix ſols tournois, reuint lors de ladite reſtitution à cinquante cinq ſols ſept deniers obole tournois, & à 59. ſols tournois, mais dés le 10. Ianuier l'an 1310. il diminua la monnoye de la moitié intrinſecquement en la forgeant à ſix deniers d'aloy. Et depuis peu à peu fut encores plus deteriorée, tellement que ſur la fin du regne dudit Philippes le Bel, en continuant la pluſpart du regne de Louys Hutin ſon fils aiſné, ſe trouua dés le dixneufieſme iour de Septembre, mil trois cens D treize, iuſqu'à la fin de Mars 1315. auoit eſté abaiſſée à trois deniers & demy d'aloy, qui eſt la plus foible monnoye qui fut oncques auparauant & depuis en France, ſinon plus de cent ans apres, du temps des Anglois, comme a eſté dit cy-deſſus nu. 291. Vray eſt que Charles le Bel, l'an mil trois cens vingtdeux, la reſtitua en ſon entier de douze deniers argent le Roy, mais ne dura gueres, car ſix mois apres l'affoibliſt de la moitié, depuis à eſté à diuers titres plus ſouuent & plus longuement foibles que fors, que ie paſſe pour cauſe de breuité.

Monnoye reſtituée.

Derechef empirée.

Tres foible monnoye.

311 ¶ Finalement auiourd'huy à trois deniers ſeize grains, tellement que plus des trois parts, dont les quatre font le tout, ſont d'aërain, ſçauoir eſt de douze deniers les 8. ⅓. le reſte ſeulement d'argent. Et E conſequemment, le marc d'argent le Roy, hauſſé à l'équipolent, ſçauoir eſt à quatorze liures tournois, & le fin vn peu plus, à laquelle raiſon le Roy y gagne quaſi les deux parts ſur chacun marc, & ne s'en faut que quatre ſols huit deniers tournois, & ſi n'en ſera le peuple foulé, pourueu que ladite determination publicque du pied & titre de ladite ordonnance s'entretienne également, ſans y faire autre faute, empirance & abus, comme il eſt bien ſtatué par ladite ordonnance, par laquelle auſſi le poids de marc d'or fin eſt hauſſé & arreſté à huit vingt cinq liures ſept ſols tournois, qui eſt quaſi douze fois autant que l'argent, & s'en faut bien peu. Et eſt dés long temps ceſte proportion generale & ordinaire, comme auſſi à meſme raiſon par l'ordonnance du ſixieſme iour de Decembre 1531. que le marc d'or fin fut taxé à cent 44. liures tournois, le marc d'argent fut taxé à 13. liures 5. ſols tour. Auſſi tout ainſi que l'an 1508. l'once d'or fin valoit ſeize liures cinq ſols tournois, l'once d'argent le Roy valoit vingt ſept ſols ſix deniers tournois, en meſme proportion que le iourd'huy, l'once d'argent de Roy valant par ladite ordonnance, trente-cinq ſols tournois l'once d'or fin, vaut vingt liures treize ſols, cinq deniers tournois pite.

L'or vaut enuiron douze fois autant que l'argent.

311 ¶ Laquelle proportion eſt meilleure que celle qui eſtoit à Rome quand on y commença à forger monnoye d'or, où l'or valoit quinze fois autant que l'argent, qui eſt la plus haute & exceſſiue valeur de l'or contre l'argent qui ſe trouue oncques auoir eu cours durable, combien que fort long temps ait duré à Rome, car meſmes floriſſant l'Empire Romain, & encores du temps de Iuſtinian le Grand ny auoit gueres moindre proportion, car par leurs loix, a ſe trouue que la liure d'or en valoit quaſi 14. & demie d'argent, ſçauoir eſt quatorze liures & deux cinquieſmes parties, dont les cinq font la liure, c'eſt le profit de ce Royaume, que la monnoye ſoit forte : Conſequemment que le pris de l'or ſoit plutoſt vil que cher.

a l. quotieſcunque de ſuſcep. & arca. lib. 10. l. iube. mus. de argen. pre. l. 1. de colla. aeris. lib. 12.

313 ¶ Auſſi l'augmentation de la valeur de l'or ne vient communément, que de la deprauation de la monnoye d'argent laquelle a eſté ſucceſſiuement affoiblie, non ſeulement par mutation & diminution ſucceſſiue du pied & titre, comme dit eſt : mais auſſi par plus ſubtil affinement & plus diligent departement de l'or & argent que l'on ne ſouloit faire le temps paſſé, tellement qu'en la ſeparation des metaux demeuroit en l'argent plus d'or que ne fait à preſent, dont la monnoye d'argent eſtoit meilleure iuſques à ce qu'vn nommé le Cointe s'auiſa & fut autheur par l'eauë forte de faire plus ſubtil & exact departement & ſeparation. Enquoy comme dient les monnoyers & orfeures, il y a gaigné plus de quarante mil eſcus, non pas qu'il ait inuenté ladite eauë forte, comme aucuns ont cuidé, car i'en ay leu la compoſition en pluſieurs tres anciens liures eſcripts à la main. Ladite eauë eſt ſi corroſiue, qu'elle conſomme plomb, eſtaing, aërain, & tout autre metail qui ſera en la maſſe, exceptez l'or & l'argent, leſquels elle ſepare, demeurant l'or au fons, & l'argent meſlé parmy l'eauë. Et eſt ledit or fin, mais l'argent derechef s'afine par le feu en la Coppelle, ſinon moyennant poudre de ſalmoniac diſſoluë en ladite eauë, qui fait que l'argent y eſt affiné, auſſi pur & pluſtoſt que par la coppelle. Ie laiſſe à parler du departement qui ſe fait ordinairement par le plomb, & ſingulierement, & auſſi à plus grands frais, par le Cymant royal, à fin de venir aux termes du poids, ſans leſquels l'on ne peut parfaitement entendre les exemples ſuſdits.

Coppelle.

Cymant.

314 ¶ Le marc (dont vſent les monnoyers orfeures & ioaliers) a huit onces, chacune once 8. gros, chacun gros 3. deniers chacun denier 24. grains. La liure dont vſent tous autres marchands & negociateurs, poiſe autant que deux marcs, auſſi à ſeize onces. Le Quintal contient cent liures, conſequemment poiſe deux cens marcs. Derechef le marc ſe diuiſe en huit onces, l'once en vingtquatre deniers, le denier en vingtquatre grains, le grain en vingtquatre primes ou carobes. C'eſt la plus commune & facile diuiſion, dont on vſe par toute France, Angleterre, & lieux circonuoiſins. A Paris ils font vn compte plus menu, diuiſans l'once à vingt eſtelins, chacun eſtelin en deux mailles, chacune maille en deux felins, & le felin par vn demy, vn quart, & vn huitieſme de felin. Partant vous voyez la difference qui eſt entre les deniers de poids, & les deniers d'aloy. Car vn denier d'aloy eſt la douzieſme partie d'vn marc d'argent fin, ou d'vn marc d'argent le Roy, parce que la premiere diuiſion du marc (quant à la qualité ou bonté) c'eſt en douze deniers, comme dit eſt cy deſſus nu. 304. Mais

Marc de poids.

Quintal.

Denier d'aloy.

by Google

vn denier de poids, eſt la cent quatre vingt douzieſme partie du marc de poids. Car le marc (quant au poids) ſe diuiſe premierement en 8. onces de poids, chacune once en 24. deniers de poids, qui ſont 192. deniers de poids au marc. Conſequemment vn denier de loy à ſeize deniers de poids, & 384. grains de poids. Conſequemment le denier de loy, vaut autant de deniers de poids, que le marc vaut de ſols, comme ſi le marc vaut cent ſols, le denier de loy vaut cent deniers, & ſi le marc vaut ſix liures, le denier de loy vaut dix ſols, qui eſt la douzieſme partie, mais le denier de poids, ne vaudroit que la cent quatre vingt douzieſme partie du marc.

Denier de poids. A

Denier.

315 ¶ Le denier ſe prend en quatre manieres. Premierement pour denier de loy, qui eſt la douzieſme partie du marc. Secondement pour denier de poids. Tiercement pour vne piece, de quelconque monnoye que ce ſoit. Quartement pour certaine valeur du cours, valant la douzieſme partie d'vn douzain, ou la dixieſme partie d'vn carolus. Comme quand l'on faiſoit monnoye à dix deniers de cours, vn denier de poids, à cinq deniers d'aloy, & à ſix ſols huit deniers de taille, c'eſt à dire, chacune piece valoit vn carolus, & peſoit vn denier de poids, qui eſt la vingtquatrieſme partie d'vne once, & que chacune piece eſt à cinq deniers d'aloy argent le Roy, qui eſt a dire qu'il n'y a que les cinq parties, dont les douze font tout, qui ſoient d'argent le Roy & que les ſept parties reſtantes ſont pur aerain; & qu'il y a quatre vingt pieces de ladite monnoye. Car les monnoyers vient de ce mot ſols pour douze. Partant ſix ſols eſt à dire 72. adiouſtez 8. ſont 80. pieces, & appellent taille la diuiſion ou multiplication d'icelles pieces. A la raiſon ſuſdites les cinq deniers d'aloy argent le Roy, ſont taillez ou multipliez en 80. carolus. Conſequemment les ſept deniers reſtans du marc argent le Roy, ſe multiplient en cent douze carolus, qui ſont en tout cent 92. Carolus, qui valent huit liures tournois que le Roy traict du marc à la raiſon ſuſdite, partant auiourd'huy és termes dudit ſecond exemple ſ. nu. trois cens vn: que la monnoye ſe fait à trois deniers ſeize grains d'argent le Roy, le Roy gagne ſur le marc, la douzieſme partie du marc, & les deux parts du reſidu dudit marc, ſurquoy auſſi il fournit d'aerain, frais & ſalaires des monnoyers. L'on n'a garde d'ainſi empirer la monnoye d'or: Car ce ſeroit oſter le commerce d'auec les eſtranges. B C D

Alloyer.

316 ¶ Pour dire quelque choſe des alloyemens. Quant à la monnoye, celle d'argent ne s'alloye qu'en pur cuiure, & celle d'or en argent & cuiure. Mais les orfeures, alloyent l'argent en leurs ouurages, en cuiure, eſtain, & plomb, ſelon la qualité de l'ouurage. Et par les anciennes ordonnances meſmes de Philippes de Valois & Charles le Quint, ſont tenus ouurer d'argent le Roy, à trois grains de remede en œuure ſolide, & à cinq grains de remede en moulures, ſoudures, fueilles, lyons, boutons & ſemblables menuiſes: Et d'or à 19. carats ¦. & non de plus bas or ou argent, ſinon en ioyaux d'Egliſe & du congé & licence des maiſtres des monnoyes. Leſquelles ordonnances quant au remede de l'argent, ont eſté dés l'an 1515. reſtraintes d'vn grain, ce qui dure encores auiourd'huy, tellement qu'en œuure ſolide, ils n'ont que deux grains de remede, & doit l'ouurage eſtre preciſément pour le moins à 11. deniers 10. grains fin argent le Roy: Et en moulures n'ont que quatre grains de remede, & y doit l'argent demeurer à 11. deniers 8. grains d'argent le Roy, autrement l'ouurage doit eſtre rompu comme illegitime. Et quant à l'or, leſdites anciennes ordonnances ont eſté plus reſtraintes: Car par l'ordonnance du 19. Mars l'an 1540. Quant à l'or fin, ils n'ont qu'vn quart de carat de remede, & quant à l'autre or, il doit eſtre de vingt & deux carats ſans aucun remede, le tout compris toutes ſoudures & dechets: Et s'il leur eſt enioint n'vſer que d'eſmail cler. E

Orfeures.

317 ¶ Mais par Edict qu'ils ont obtenu à leur requeſte & pourſuite, du 21. Septembre 1541. leur eſt permis ouurer d'or fin à vingt trois carats trois quarts de carat, s'il n'y a ſoudures: & s'il y a ſoudures, ils ont vn quart de carat de remede, à la charge de la vendre à la raiſon de 163 liures treize ſols tournois le marc ſans leurs façons, qu'ils doiuent vendre à part, & encores à la charge de faire valoir à ceux qui leur voudront reuendre ledit ouurage non ſoudé, ladite ſomme 163 liures 13. ſols tournois, & l'ouurage ſoudé 161. liures 18. ſols 8. deniers tournois. Et quant à l'or de 22. carats leur eſt permis vn quart de carat de remede s'il y a ſoudure, autrement non. Auſſi leur eſt permis vſer de tous eſmaux ſans excez. L'eſmail ſe fait de tres-vile matiere, ſçauoir eſt de verres caſſez, auſſi de ſoy eſt clair & tranſparant, s'il n'eſt infait de couleur, toutesfois en œuures le vendent auſſi cher que l'or; combien que quand on leur vend, ou quand il eſt caſſé, il n'eſt de rien eſtimé, qui eſt vne grande vanité. *Eſmail.*

318 ¶ Pour alloyer, ſoit en emendant, ou en empirant, ne faut qu'vne ſeule regle mathematicque, ſçauoir eſt adiouſter proportionnablement de pur ou impur, pareille quote (eu eſgard à la maſſe qui ſera augmentée) que la quote d'impurité ou pureté que l'on veut diſtraire. Exemple ſi vous auez vn marc d'onze deniers, & le voulez hauſſer ou emender iuſqu'à 11. deniers & demy: il faut premierement chercher la quote de l'impurité, que l'on veut oſter, ce qui eſt bien facile, comme voyez qu'il y a audit marc vn denier d'empirance, dont voulez purger la moitié ſeulement. Partant la quote de ce qu'il en faut oſter, eſt la moitié. S'enſuit par ladite regle, qu'il faut adiouſter vn marc de pur argent. Car vn marc de pur adiouſté, ne ſera que la moitié de la maſſe totale augmentée, laquelle ſans difficulté ſe trouuera à 11. deniers & demy d'aloy. Si n'auez argent pur, y faut meſler de l'impur meilleur que celuy que voulez empirer, en telle quantité, que reuienne à meſme proportion. Comme ſi auez cendrée d'onze deniers 18. grains de loy, il en faut prendre deux marcs, contre vn marc dudit argent d'onze deniers, & le tout fondre bien chaudement enſemble, ce fait pour refroidir le ietter en vn lingot, ou en vn fer quarré, pour en faire lingot ou thuille, ou en l'eauë pour en faire grenaille, ou en telle autre forme que l'on voudra, & ſera tout ledit argent treſbien alloyé au titre & loy d'onze deniers & demy. Pareillement ſi voulez reduire vn marc d'aerain à 6. deniers de loy, il y faut adiouſter vn marc entier de loy, & toute la maſſe ſera à 6. deniers de loy. Autant en faut faire ſi voulez hauſſer vn marc de 6. deniers de loy, à neuf deniers: Ou vn marc de 8. deniers à 10. deniers. Pareillement ſi voulez hauſſer du tiers ou du quart, ſçauoir eſt emender le tiers ou le quart de l'impurité: Il faut adiouſter de pur iuſqu'au tiers, ou quart de la maſſe totale augmentée, par la meſme regle. Comme ſi voulez ledit marc d'onze deniers hauſſer à onze deniers huit grains, faut chercher la quote de l'empirance que voulez emender, qui eſt le tiers de l'impur ſeulement, car huit grains ſont le tiers d'vn denier, qui eſt tout l'impur. Il y faut donc adiouſter quatre onces de fin, car c'eſt le tiers de toute la maſſe augmentée, & ce fait le tout ſera à onze deniers huit grains. Autant ſi le voulez hauſſer de 6. deniers, à huit ou de 9. à 10. ou autrement emender le tiers de l'impur, il y faut touſiours adiouſter quatre onces de fin ſur chacun marc. Quant à emender du quart, comme pour hauſſer de quatre deniers d'aloy à ſix, ou de 8. à 9. ou d'onze deniers à douze deniers ſix grains, ou d'autre ſemblable proportion, faut touſiours ſur chacun marc adiouſter 2. onces 16. deniers

Regle infaillible.

Alloyer en emendant.

de fin, qui eſt quant au poids le quart de la maſſe to- A tale augmentée, & ainſi des autres & iamais n'y aura faute.

Alloyer en empirant

319 ¶ Pareillement à empirer, ſi voulez empirer de la moitié, vn marc qui eſt tout d'argent il y faut adiouſter vn marc de cuiure, par meſme reigle. Car ledit marc fera la moitié de toute la ſomme augmentée, dont voulez oſter la moitié de la purité. Autant en faut faire ſi voulez reduire vn marc de 10. ou 8. deniers, à 5. ou 4. deniers d'aloy. Par meſme moyen ſi vn marc tout d'argent voulez reduire à 8. deniers, ou vn marc de 9. deniers à 6. Ou vn marc de 6. à 4. il y faut adiouſter fondre & meſler comme deſſus, la moitié d'vn marc d'aërain, qui fait le tiers de toute la maſſe augmentée, & ainſi des autres, ſoit qu'on vueille empirer ou hauſſer or, à l'empirance duquel les mon- B noyers ont accouſtumé meſler autant de cuiure que d'argent, comme ſi la 24. partie du marc d'or à monnoyer eſt impure, la 48. partie ſera argent, & l'autre quarantehuitieſme partie aërain. Et faut noter ladite reigle, car i'ay trouué infinis exemples d'alloyer en liures eſcripts à la main, tres-énormément faux & erronez par faute d'icelle reigle. Pour faire fin.

Aualuation de monnoye ne ſe doit faire.

320 ¶ De ce que deſſus appert la confutation du fol & ridicule erreur de ceux qui ont cuidé qu'il faut auoir eſgard à la bonté intrinſecque de la matiere, non ſeulement quant au ſort principal, mais auſſi quant au payement des arrerages tellement que le creancier pourroit requerir la rente eſtre payée & continuée en auſſi forte monnoye, c'eſt à dire d'auſſi bon aloy & matiere qui couroit lors du contract. Et qu'à C ceſte fin aualuation fut faite de ladite forte monnoye, & de la deterioration intrinſecque depuis aduenuë, & que le debteur deuoit eſtre condamné la payer ou ſuppléer iuſqu'à ladite aualuation, qui eſt vn erreur trop iniuſte & ridicule, combien qu'autrefois ait eſté ſuiuy par aucuns iugemens mal digerez. Car outre ce qu'auons prouué, que la valeur intrinſecque, ſubſtance & eſſence de la monnoye, entant que monnoye, eſt la valeur courante par publicque ordonnance ou inſtitution, & non la matiere, & qui vient touſiours à conſiderer, & non la matiere: Il y a que la diminution ou deterioration de l'aloy ou matiere, retenu le ſein, cours & valeur intrinſecque (en prenant ce mot extrinſecque vulgairement) n'eſt autre choſe que vraye D & effectuelle augmentation extrinſecque de la matiere.

321 ¶ Car d'autant que la matiere ou aloy eſt diminuée (retenu meſme valeur & cours de la meſme monnoye) d'autant neceſſairement s'augmente le prix & valeur de la matiere. Si donc le creancier demande aualuation de la matiere, & le defaut d'icelle eſtre ſuplée, à fin qu'il ait en effet autant de matiere & bonté intrinſecque, qu'il en y auoit lors du contract. Il faut neceſſairement, & par meſme raiſon, qu'il rabate la valeur extrinſecque de la meſme matiere, & que le debteur la deduiſe, à ce que le creancier ne remporte plus grande ſomme, que celle qui en reſultoit lors du contract, & à fin de garder équalité, par ce moyen tout reuient à vn, & à noſtredite opinion. Car ce n'eſt pas raiſon que le creancier ait tout enſemble, la matiere antique & aualuation d'icelle, & encores E la valeur extrinſecque depuis ſuruenuë, & ſeroit auoir deux fois l'eſtimation ou valeur d'vne choſe outre le profit qui a cependant couru. Auſſi il eſt certain par les regiſtres des generaux des monnoyes, que la monnoye blanche qui eſtoit forgée du temps du Roy Iean lors de ſa captiuité eſtoit deux fois meilleure en aloy, matiere ou bonté intrinſecque, que la monnoye blanche courant à preſent, tellement que cent ſols de rente de l'aloy de ce temps là, en vaudroient deux cens de l'aloy & pied d'auiourd'huy, eu eſgard à la matiere.

Reſolution

322 ¶ Nous concluons donc que quand ores ſeroit vne rente fonciere, voyre de bail à cens dudict temps, c'eſt aſſez la payer en la monnoye courante & publicquement approuuée à preſent, & lors du payement, & que ne ſeroit le creancier receuable à demander ſupplément & aualuation de l'aloy ou matiere de la monnoye courante lors du bail à cens. Auſſi d'autant que la quantité de la matiere eſt diminuée en la monnoye: D'autant la valeur & eſtimation de la meſme matiere eſt augmentée, Parquoy ſi le creancier pouuoit iuſtement demander ſupplement de la matiere (ce que non, car ce ſeroit fait iniure à l'ordonnance publicque & authorité du ſuperieur) le debteur pourroit auſſi iuſtement, par meſme moyen rabatre & deſduire la plus valuë de l'eſtimation ſuruenuë, Partant tout reuiendroit à vn. Et par plus forte raiſon autant en faut dire en toutes autres rentes, qui ne ſont ſi fauorables que le cens.

Augmenter la valeur de l'or & argent eſt contre le bien public.

323 ¶ Mais il ne s'enſuit pas, que ce ſoit choſe indifferente, comme pluſieurs cuident, & encores moins, que ce ſoit choſe vtile à la republicque de France, comme le vulgaire des marchans regardans à leur profit particulier eſtiment de hauſſer le cours & valeur intrinſecque de la monnoye d'or & d'argent. Car de la diminuer en aloy ou l'augmenter de cours ou eſtimation, c'eſt vn treſ-grand dommage, perte, detriment & affoibliſſement de ce Royaume, & repub. Françoiſe, & beaucoup plus de l'vniuerſel & du Roy meſmes, que des particuliers: & le grand bien & profit de la tenir forte, c'eſt à dire de haut aloy, comme i'ay clairement monſtré au liure Latin. Dont eſt que meſſieurs les Maiſtres & Generaux des monnoyes ont d'antiquité le ſerment ſolemnel à leurs receptions, entre autres choſes de iamais ne conſeiller au Roy affoiblir ou diminuer les monnoyes ou l'aloy & matiere d'icelle, qui eſt vn ſainct & loüable ſerment, comme de ne deceuoir & trahir le Roy, car les vrays traiſtres & abuſeurs des Roys, ſont leurs mauuais Conſeillers, Auſſi par l'ordonnance du Roy Iean, faicte le vingt-huictieſme iour de Decembre l'an mil trois cens cinquante cinq, entre autres choſes eſt ſtatué & ordonné que la monnoye blanche ou d'argent, ſoit faicte de ſi bon & pur aloy, que du marc d'argent ne s'en puiſſent faire outre ſix liures tournois ou moins, & y eſt rendu la raiſon expreſſément, à ce qu'il n'y ait aucune occaſion d'augmenter le pris ou cours de la monnoye d'or. Depuis lequel temps pluſieurs bonnes ordonnances ſont auſſi bien degenerées, que la monnoye.

Les iuremens des maiſtres des mónoyes

Mauuais Conſeillers.

324 ¶ Ceſte deprauation de police & toutes autres, meſmes de la corruption de iuſtice & miniſtres d'icelle, vient originairement des pechez & mauuaiſes mœurs du peuple, principalement de ne cognoiſtre, ne craindre, & ne reuerer Dieu, ſeul fontaine de tout bien, dont entr'autres dons & benedictions excellentes ſont bonne police, prudence, vertu & loyauté des Roys & gouuerneurs, cherchans par bon conſeil le ſoulagement & tuition du peuple. Comme au contraire entre les plus grands fleaux ou maledictions temporelles de l'ire de Dieu, ſont diſſipation d'ordre, conſeil, & iugement. Et Roys enfans de mœurs, qui ne cherchent autre choſe que leur propre plaiſir & volupté, dont ſont facilement infatuez, & deuiennent prompts & hardis à choſes laſches vilaines & infames, coüarts & hebetez aux choſes d'honneur & vertu, cruels aux humbles & à leurs ſujects, timides & depourueuz de cœur & conſeil enuers les ennemis, il eſt donc touſiours & ſur tout neceſſaire craindre reuerer & prier Dieu qui tient toutes choſes en ſa main, & ſignamment les cœurs des Roys eſtudier & garder ſa ſaincte parole & commandemens, & recourir ſans fiction à ſa miſericorde par le moyen de noſtre Seigneur Ieſus-Chriſt ſeul

Crainte & obeiſſance de Dieu.

Sauueur

Sauueur & mediateur, lequel ne faudra pas à deliurer les ſiens ayans eſperance en luy, gardans en ſa crainte & patience ſa parole, & faire iugement ſur leurs aduerſaires & les ſiens, A luy ſeul honneur & gloire à touſiours. Amen.

Nous auons auſſi pour le bien public, extraict de noſtre liure Latin, & mis en François en brief noſtre aduis ſur l'extirpation de la multitude effrenée des procez qui conſiſte en deux poincts principaux. Le premier en vne loy ou couſtume claire, certaine & equitable. Le ſecond en bons iuges ſages, craignans Dieu, veritables, & hayans auarice, qui ne ſoient en multitude, mais eſleuz les plus ſuffiſans & ſinceres d'icelle, & non promeuz par argent, ou autre ſiniſtre moyen. Ce ſecond eſt ſi clair qu'il ſe demonſtre ſoymeſme, ſuiuant la parole de Dieu qui ainſi le determine & commande expreſſément, Parquoy n'eſt beſoin d'y aduiſer ſinon à l'executer.

Exod. 18. c. Deuter. 1 b.

325 ¶ Quant au premier s'enſuiuent.

Les raiſons & moyens de l'vtilité & neceſſité de la reduction, concorde & vnion des couſtumes du Royaume de France en vne.

La neceſſité ſe void & experimente ſenſiblement par les grands maux & inconueniens, qui aduiennent continuellement, & ſont multipliez chacun iour, par faute d'vne claire, ſuffiſante & certaine loy. Leſquels inconueniens ſont premierement la grande multitude effrenée des procez, dont France eſt agitée & foulée plus que toute autre nation du monde. Secondement l'occaſion & matiere d'infinies cauillations & ſurpriſes, dont les plus ſubtils, puiſſans & malicieux preoccupent & oppreſſent facilement les plus ſimples, & plus gens de bien, leſquels ou par ce qu'ils n'entendent leur bon droict demeurent expoſés à la ſurpriſe d'autruy, ou s'ils l'entendent, toutesfois pour le doute, obcurité ou incertitude du droict, & les hazards qui en dependent, ſont contraincts ceder, ou eſtre ſouuent en auſſi grand hazard ſous bon droict, que ſous mauuais droict. Tiercement la perplexité des iuges & iugemens qui donne cauſe à la multiplication d'iceux, qui eſt adiouſter charge ſur charge à la republicque. Or l'obligation, dont le Prince & ſon conſeil ſont chargez de ſoulager la republicque, faire rendre à vn chacun ce qui luy appartient par bonne & briefue iuſtice, & obuier auſdicts inconueniens, conclud aſſez la neceſſité d'oſter la cauſe principale deſdits inconueniens par claire, ſuffiſante & certaine loy.

Les vtilitez ſont plus que manifeſtes: Car premierement elles ſont notoires, non ſeulement és lieux ou les couſtumes ne ſont encores eſcrites: Mais auſſi és lieux ou elles ſont redigées par eſcrit: Car en ceſtes en y a pluſieurs receuës par imprudence & erreur, & d'autres intruſes ou extorquées par l'ambition d'aucuns, leſquelles eſt grandement honneſte & vtile de corriger, temperer, & reduire à vraye & ſincere iuſtice & equité. Ce qui ſe fera facilement en ladite reduction qui ſera faite & digerée au conſeil ouyës les raiſons & aduis de chacun païs ſur ce.

Secondement il eſt notoire qu'il en y a pluſieurs contraires non ſeulement d'vne prouince à l'autre, ſans aucune raiſon ou vtilité du pais, mais auſſi en vne meſme prouince ou bailliage ſe treuuent pluſieurs repugnances en vne meſme couſtume. Toutes leſquelles contrarietez ou repugnances ſeront repurgées & oſtées par ladite reduction, ſera eſleu & ſtatué ce qui ſe trouuera le plus iuſte & plus vtile.

Tiercement eſdites couſtumes eſcrites & non eſcrites, y a ſouuent ſur vn meſme poinct grandes varietez & diuerſitez, & ce ſans aucune raiſon & profit du païs, leſquelles ſeront reduites à la plus briefue & meilleure conſonance qui ſera poſſible.

A Quartement pluſieurs obſcures, intrinquées & ambiguës, ſeront reduites en vne claire & facile.

Quintement pluſieurs ineptes & ſuperfluës ſeront obmiſes.

Sextement ſeront ſupplées pluſieurs defectiues qu'il eſt beſoin de decider par loix certaines, meſmement pluſieurs ambiguitez dont les iuges non ſeulement inferieurs, mais auſſi les ſouuerains ſont ſouuent agitez & partis.

Septieſmement ſera obuié tant à la cautele qu'à l'impreſſion d'aucuns qui par ſubtilité ou puiſſance, ou corruption trouuent moyen de deguiſer la couſtume, ou d'en forger vne nouuelle, ou l'ancienne interpreter à leur intention, comme il s'eſt trouué auoir eſté fait, tant ſur la Couſtume de Troyes, combien qu'elle fuſt
B ia reduite par eſcrit, que ſur autres couſtumes.

Toutes leſquelles ſuſdites commoditez ſeront apportées & les incommoditez contraires euitées par ladite meure & digerée reduction d'vne loy ou couſtume claire & ſuffiſante. Et en ſomme pour pluſieurs, ſouuent plus verbeux & prolixes que ſententieux liures deſdites diuerſes couſtumes: non ſeulement trop variantes, mais auſſi contraires, & trop ſouuent obſcures, iniques, ineptes, & imparfaites, fort conuenables à la multiplication & propagation des procez, foule & confuſion de la rep. & païs ciuile d'icelle: l'on auroit doreſnauant par le benefice de Dieu, du Prince & ſon bon & loyal conſeil, vn brief & clair liure accomply de toute facilité, conſonãce & equité tres vtile & tres-agreable à vn chacun tant en general qu'en particulier. Et n'y
C a voye plus facile, plus efficace & diuine à reſtraindre & oſter ceſte infame & miſerable multitude de procez prolixité & multiplication d'iceux, dont France eſt diffamée & endommagée ſur toutes autres nations.

D'auantage n'y a choſe plus apte n'y plus efficace à regir & retenir pluſieurs prouinces ſous vn meſme regne, ny plus fort, ny plus honneſte lien, qu'vnion, communion & conformité d'vne meſme loy vtile & equitable.

N'y ſeroit rien ſi l'on vouloit dire que ce ſeroit choſe impoſſible pour les diuerſes mœurs des païs dont chacun requiert ſa loy & couſtume à part: Auſſi que ce ſeroit choſe trop difficile, tant parce qu'en pluſieurs lieux les couſtumes ſont ia redigées & homologuées.
D Et au ſurplus qu'il n'eſt pas facile que le peuple enclin & facile à diſſentir, puiſſe conuenir en vne meſme ſentence.

Car quant au premier, l'hiſtoire & experience ancienne monſtre le contraire, quand tant diuers peuples & de diuerſes langues ont receu iadis vniformément vne meſme loy Romaine, & en ont vſé commodément, tant que la police de l'ancien Empire Romain a duré, dont par plus forte raiſon en France, car proprement tout le païs n'eſt qu'vne prouince.

Encores n'eſt pas à preſent queſtion de faire ladite reduction pour tout le Royaume, mais ſeulement pour tout le païs couſtumier ſuiet au Roy. D'auantage leſdites couſtumes conuiennent tellement és poincts principaux, que ſemble d'ancienneté n'auoir eſté qu'-
E vne couſtume vniforme, dont tant plus facile eſt la reduction.

Et outre n'eſt pas à preſent queſtion de faire par tout le païs couſtumier abſolument vne ſeule & vniforme couſtume par tout & en toutes choſes: Mais de laiſſer, excepter & confirmer certains clairs articles de couſtume locale & peculiaire d'aucuns lieux, ſelon l'exigence & commodité d'iceux & tout le reſte reduire en briefue, clere & equitable conſonance.

Au ſecond obiect y a double prompte reſponſe, La premiere que ou il y a couſtumes redigées & homologuées, ladite homologation n'a pas eſté faite ſelon l'intention & la forme requiſe par l'ordonnance du feu Roy Charles ſeptieſme, Par laquelle pre-

mierement a eſté ordonné faire leſdicts reductions.

Car lors deſdites homologations n'ont pas eſté veus & diſcutez les articles diſpoſitifs deſdites couſtumes. Autrement n'en y auroit pas ſi grand nombre d'obſcurs, douteux, contraires, abſurdes & iniques comme il y a, mais ſeulement lors deſdites homologations a eſté regardé à la formalité des commiſſions & maniere de proceder des commiſſaires, ce qui n'eſtoit ſatisfaire à ladite ordonnance, qui requiert leſdites couſtumes accordées & eſcriptes en liures, eſtre tranſportées par deuers le Roy, pour les faire voir & viſiter (qui eſt à dire diſcuter le contenu) par les gens de ſon grand Conſeil, ou de ſa Cour de Parlement, pour ladite viſitation & diſcuſſion faite, la decreter & confirmer par le Roy, ce qui n'a eſté faict. Conſequemment le tout eſt entier. La ſeconde reſponſe eſt qu'il n'y a aucun areſt ou preiudice, contre ce qui eſt neceſſaire ou vtile à la republicque. Le tiers obiet eſt choſe vaine, comme l'effect le demonſtrera, quand chacun ſçaura & entendra qu'il n'eſt queſtion que du bien public & ſoulagement d'vn chacun à l'aduenir tant en general qu'en particulier. Ioint la naturelle & peculiere inclination du peuple de France à obeïr à ſon Prince, meſmes és choſes dommageables & difficiles, Dont par plus forte raiſon chacun s'y accordera & s'en louëra, veu qu'il ſera notoire que l'on ne cherchera que la paix, tranquillité & bien commun.

Et auſſi l'experience l'a ia demonſtré en ce regard. Car toutesfois & quantes qu'il a eſté queſtion de reduire par eſcrit les couſtumes de certain lieu, il eſt certain que par remonſtrance de raiſon & equité toute l'aſſemblée a conſenty, & bien ſouuent requis la correction, mutation ou ſuppletion de l'ancienne couſtume trop dure ou moins equitable ou defaillante. Et ce non ſeulement és lieux où n'y auoit couſtume eſcripte & homologuée: Mais auſſi és lieux où y auoit couſtume d'ancienneté homologuée & obſeruée, comme à Neuers où lors de la derniere reduction y auoit couſtume treſſollennellement reduicte, arreſtée & homologuée par les trois eſtats, & teſtifiée eſtre ancienne immemorialle dés plus de cinquante ſix ans auparauant: Et neantmoins n'agueres qu'il a eſté queſtion les homologuer par la Cour de Parlement, pluſieurs choſes ont eſté ſagement & iuſtement corrigées & emendées du conſentement de tous. Si doncques les trois eſtats de chacun lieu, ont tres-volontiers receu emendation ou il eſcheoit pour le bien commun d'iceux, il s'enſuit que autant ou plus volontiers ils admettront ou requerront quelque mutation ou emendation ou il eſchera par la meſme equité, & pour le bien plus grand & vniuerſel de tous. Auſſi comme dict eſt il n'eſt pas queſtion de faire abſolument vne ſeule couſtume vniforme par tout en toutes choſes. Mais de laiſſer ſelon l'exigence & commodité des lieux certaines cleres couſtumes locales, tout le reſte, reduit en briefue, clere & equitable conſonance, la plus abſoluë qu'il ſera poſſible, dont ſera expedient enuoyer les coppies de la premiere forme ou compilation en chacune ville ou Bailliage pour le veoir & viſiter, & dedans delay competant, enuoyer leur aduis, auec les raiſons de ce qu'ils trouueront à muer, moderer ou ſuppléer, pour ce faict, faire par le conſeil, & authoriſer par le Roy vne reduction tres-equitable & abſoluë. Tel eſt mon aduis, & fin de ce preſent ſommaire.

L'autheur au peuple de France.

Vous auez en voſtre langue ce gage & teſmoignage du zele que i'ay pour la verité, pour la iuſtice, & pour le bien public. Et du labeur qu'y ay pris & continué longtemps à mes deſpens ſans l'apport ny faueur d'aucun grand ou petit, laiſſant les moyens (que i'auois en main) par leſquels l'on va aux richeſſes & honneurs de ce ſiecle.

NOTÆ

STILVS ANTIQVVS

SVPREMÆ CVRIÆ AMPLISSIMI ORDINIS PARLAMENTI PARISIENSIS, NVPER E' SVO

prototypo, & antiquis Regeſtis eiuſdem Curiæ de verbo ad verbum tranſſumptus, Cum nouis Annotationibus Do. Caroli Molinæi Iuriſ. Pariſ. in eadem Curia Aduocati ſolertiſſimi, margini adiectis, & antiquis additionibus Do. Stephani Aufrerij, Iuris vtriuſque Doctoris, & in Parlamento Tholoſano inquiſitionum Præſidis, tractatibus & appendicibus ſuis.

Omnia nouè recognita, repugnata, redintegrata, & locupletata, & in ſeptem partes diſtincta, ſtudio ſuccisiuo præfati Caroli Molinæi, denuò ab eodem authore recognito & aucto.

SEPTEM PARTES OPERIS PAGINA SEQVENS INDICAT.

Prima pars, Stilus antiquus curiæ Parlamenti Pariſienſis, natiuæ ſuæ integritati reſtitutus. Et additiones D. Stephani Aufrerij ſeorſim ſubiunctæ. 1633.1634

Secunda pars, Inſtructiones ſtili Parlamenti. 1777.1778

Stilus requeſtarum Palatij, & de modo conficiendi proceſſus commiſſariorum. 1783. 1784

Tertia pars, Conſtitutiones Regiæ antiquæ, quæ in libris Gallicè impreſſis non habentur. 1819.1820

Quarta pars, Quædam priuilegia regni Franciæ. 1913.1914

Quinta pars, Quæſtiones Io. Galli, antiqui, regiíque aduocati, per Areſta Senatus Pariſienſis deciſæ. 1935.1936

Sexta pars, Formulæ Areſtorum. Et 74. Areſta venerandi ſenatus Tholoſani. 2083.2084

Septima pars, Plurima vetera & recentia Areſta ſupremi Senatus Pariſienſis. 2129. 2130

Cuncta recognita & annotata per præfatum Carolum Molinæum Franciæ & Germaniæ Iureconſultum.

ILLVSTRISSIMO ET AMPLISSIMO VIRO DO. IOANNI BERTRANDO, SVPREMI PARISIORVM SENATVS PRÆSIDI PRIMO, ęquiſſimo & digniſſimo, Carolus Molinęus Iureconſultus Pariſienſis εὐπράττειν.

QVVM ſacra vetuſtas etiam in legibus condendis magno ſemper honori fuerit (ſenatorij ordinis Præſes Illuſtriſsime) eámque tam ſtudioſe indagauerit, & ab obliuione venditatam iri curauerit magnus ille Romani iuris epitomatiſtes Iuſtinianus, vt vel in ſuo iuris breuiario (quam Inſtitutam vulgò vocant) etiam exoletos veteris iuris ambages prolixius & paſsim referre feſtiuum, & vtile duxerit: Non indignum nec ſuperuacuum ratus ſum, ſi veterem illum ſummi & primarij Francorum Senatus (cui fœliciter præes) de re forenſi ſtilum (tametſi in multis prout temporum negotiorumque volubilis & fluxa varietas exigit immutatum) à diuturno ſitu & obliuione vindicarem. Quinimo cum vulgò corruptiſsimus circumferretur, & in dies per corruptorum exemplariorum traduces corruptior efficeretur; neceſſarium exiſtimaui tantæ publicæque impoſturæ occurrere, & è regeſtris eiuſdem Senatus, & natiuo archetypo fideliter ad verbum deſumptum edere. Eadem autem opera breui auctario adiecto, tractatus quoque hactenus à calcographis eidem ſtilo annexos emendaui, reſcidi, locupletaui, vt deinceps abſque impoſturis, & breuior & vberior, pragmaticiſque vtilior, liber exeat. Cumque fulgentiſsimi nominis tui radiis eam opellam illuſtrari, cunctiſque gratioſiorem reddi cuperem, nec tibi, quæ eſt humanitas tua, generoſique animi tui εὔνοια diſplicere animaduertiſſem, interim dum partim forenſibus negotiis diſtrahor, partim ſeueriora ſtudia mea vrgeo, annum præteriiſſe ſenſi. Itaque non amplius cunctandum ratus, typographis dedi, quo mature ſub fœlicibus ſplendidiſsimi nominis tui auſpiciis publicum acciperet. Vtque ſciant omnes quicunque vtilitatis aliquid ex hoc labore noſtro percepturi ſunt, totum id tibi vni eos acceptum ferre debere. Tibi inquam ſtudioſorum hominum amantiſsimo, déque ſummo principe noſtro & repub. Francica optime merito, rerum omnium politicarum ſcientiſsimo & experientiſsimo, cuius ſolertiam ſummámque fidem, & in conſulendo, & agendo dexteritatem ſupremus Rex noſter expertus, te in interioris & arcani conſilij ſui βουλαῖον accitum, totiuſque Senatorij ordinis caput & ἀρχιδικαστὴν conſtituit. Suſcipe igitur ἄνερ εὐγνωμονέστατε tam grato, tamque benigno quàm tibi à nobis propenſo & amanti animo dicatur & offertur, méque & mea ſtudia quæ iam dudum noſti & probaſti, in clientelam tuam recipias, & perpetuò conſerues laborum meorum reipub. deſudantium memor. ἔῤῥωσο ἄνερ εὐδοκιμώτατε καὶ εὐτυχῶν διατέλει. Deuſque opt. max. ſemper tibi dexter adſit, proſperet, & bene fortunet. Rurſus vale, Pariſiis è Bibliotheca noſtra Calend. Auguſti, Anno ſalutis ſeſquimilleſimo quinquageſimo.

Digitized by Google

EIDEM ILLVSTRISSIMO ET

SVMME' VENERANDO DOMINO, DO. IOANNI MISERATIONE DIVINA SANCTORVM NERÆI & Achillei Cardinali, Senonenſi Archiepiſcopo, Galliarum & Germaniæ Primati, Franciæ Procancellario digniſſimo Carolus Molinæus Franciæ & Germaniæ. I. C. & in ſupremo Pariſiorum Senatu antiquus Aduocatus fœlicitatem.

MOX à priori huius libri tuæ celſitudini dicata editione auctis Procancellariatu Franciæ honoribus tuis, domine & Antiſtes præcellentiſſime, alterum ſtatim à me elaboratum librum in regulas Cancellariæ Romanæ illuſtriſsimæ amplitudini tuæ dedicaui & edidi. Rurſus auguſtiſſimo ſucceſſu mage nuper adauctis dignitatibus tuis, eiſdem tertiò velut rediuiuo fœtu ſtudiorum meorum genimina renaſcuntur, & dedicantur hac nouiſsima editione. Quod ſi ita laborioſis ſtudiis meis aſpirares, vt illa dignitatum tuarum fœlices progreſſus ſubſequuntur, maximum & memorabile tuâque celſitudine dignum, opere pretium nullo negotio efficeres, maximóque ſtudioſorum omnium reciprocante in te fauore & gratia, nempe laborum meorum antiquorum perceptos fructus tibi & à te acceptos ferentes, obijt enim vnica ſtudiorum meorum mæcenas fideliſsima vxor Ludouica Beldona hac memoria digniſsima virago, quæ quandiu vixit, ſtudiis meis ocia ſuppetebat, mœrore diutina abſentia mea immatura morte abſorpta. Hic acerbiſsimi caſus dolor, calamum ſiſtit. Pariſiis Cal. Iunij anno ſeſquimilleſimo quinquageſimo octauo.

CAROLVS

CAROLVS MOLINÆVS IVRECONSVL. PARISIENSIS, ET IN SVPREMO PARISIORVM SENATV CAVSARVM Patronus, cunctis Lectoribus, etiam ſubciſiui huius operis rationem reddit.

Quarta repurgatio.

LIBRVM hunc (quem ſtilum curiæ Parlamenti vocant) cum ſuis deinde annexis, vſquè adeò vndique corruptum, deprauatum & lancinatum reperi, non ſolùm per crebras, & ſuinde mandrabuli more deteriores typographorum quæſtui proprio duntaxat inſeruientium traduces, quam per imperitorum quorundam præpoſteras, & malè feriatas emendationes, imò peruerſiones, qui quibuſdam in locis barbariem latinitate commutare ſatagentes: ſenſum (quem ipſi non capiebant) errori, veritatémque falſitati paſſim commutauerunt, vt nouiſſimorum quoque impreſſorum flagris digno flagitio, in præfati ſtili textum, gloſſulæ & additiones extraneæ deſultauerint, & contra textus ipſe in gloſſulas. Quid, quod vt nouos emptores, nouæ ſubinde, ſed corruptiores fœturæ allicerent, meras tum impoſturas, tum ineptias impudenter addiderunt, quæſtionéſque Io. Galli, tanquam crambem biſpoſitam rurſus ſub Arreſtorum nomine, eiſdem penè verbis, niſi quod paucis mutatis, pluribus mutilatis, ſed friuolis, ϗ ἀπροσδιονύσοις additionibus adiectis impreſſerunt, vt liber tanquam adiecto auctuario (ſed falſo & deprauato) turgidior, magis alliceret, & propter maiorem craſſitudinem carius væniret. Multas antiquas & admodum vtiles conſtitutiones Regias, quæ in libris primum impreſſis latinitate forenſi adhuc extant, deleuerunt, in quo non ſolùm Reipub. nocuiſſe, sed potentem quorundam tyrannicis affectibus inſeruiſſe deprehenduntur. Cur enim inter alias eraſerunt ſanctam illam conſtitutionem aduerſus maleficos: Et alteram de venatoribus? In locum autem nefariè detractatum multo plures inſeruerunt ex nouis & vulgo notis conſtitutionibus, cúmque gallico ſuo natiuo ſermone probè impreſſæ extent, tamen tam barbara & putida latinitate, tamque indoctè tranſtulerunt, vt non ſolum puteant, ſed falſitate quoque ſenſus imponant. Nec ipſa quoque ſupremi ſenatus iudicia inuiolata reliquerunt, non pauca Tholoſani ſenatus Arreſta, nullo delectu cum Pariſienſibus & mendis infinitis miſcentes & confundentes. Itaque tam miſeram & indignam ſortem iuris praxiſque candidatorum miſeratus, qui mox è ſcholis ad forum & praxim ſeſe conferentes, librum hunc cupidè comparant, & vtraque manu verſant, ſperantes inde diſcere quę tumidus & prolixè turgens titulus pollicetur, & tandem pro theſauro carbones: partium mearum eſſe duxi communi huic morbo, præcipuéque tironibus (quos iuuare pium eſt) infeſto, mederi. Quanquam autem longè grauioribus ſtudiis præcipuè iuris ciuilis ἐπιπαρεθύματος, noſtrarúmque conſuetudinum premar, curiſque domeſticis, ingratique illius calumniis exſtimuler & remorer, ferre tamen non potui tantum malum, velut commune incendium, in damnum candidæ inuentutis diutius graſſari. Videte quid feci, actus enim laboriſque mei rationem in hac repurgatione vobis omnibus fideliter reddam, quæ ipſa facti euidentia librorum collatione probabitur. Primum multis exemplariis cum libro meo manu propria dudum notato, ipſiſque ſupremi noſtri ſenatus regeſtis accitis ſtilum illum antiquum præfatæ noſtræ Parlamentaris curiæ, ad antiqua ipſius regeſta manu ſcripta è verbo ad verbum correxi, & reſtitui fideliſſimè. His tantum detractis quæ perperam in textum deſultauerant, His verò reſtitutis quæ maxima capitis diminutione, inter gloſſulas falsò relegata, velut in inſulas deportata erant. Redintegratis ad contextum Parlamenti regeſti, quæ vel præterita vel mutata erant. Non tamen aboleui gloſſulas, ſeu additiones Do. Stephani Aufrerij, viri docti, déque his ſtudiis benemeriti: ſed ne hiſtoriam texturámque continuam præfati ſtili abrumperem: néve poſthac rurſus in textum ipſum, vel contra, futurorum librariorum flagitio, veloſcitantia irrumperent, vt ante hac contigit, recollegi eas ſuperfluis quibuſdam & inutilibus duntaxat omiſſis, & in proprio ſuo decentíque ordine collocaui, nempe poſt textum ipſum, eiúſque ſeriem abſolutam, rubricis ſeu titulis additis, literiſque alphabeticis Indicis vice, ſingulis cuiuſque tituli gloſis præfixis, in ipſóque textu eiúſque margine ſub minuto caractere appoſitis, vt ſtatim nullo negotio liqueat quoties, & ſub quo vocabulo, gloſa Aufrerij cadat, & confeſtim inueniri poſſit. Porrò ſi quis præfati ſtili barbariem nimiam auerſetur, hiſtoriam & antiquitatem ipſam ſatis per ſe venerandam reuereatur, auertat animum à ſtilo dictionis, & oculos conferat ad veritatem ipſam, & hiſtoriam antiquitatis, quam ad amuſſim ex illius regeſto exactè reſtituimus. Quod ſiquis inſolentior hodiernum non antiquum ſtilum ſeſe duntaxat quærere contendat, viderit prudentior ne ſit aut moroſior Iuſtiniano illo magno, veteribúſque iureconſultis, qui in legibus & oraculis ſuis, nec ſuperfluum, nec inutile cenſuerunt, longum vel obſoletæ antiquitatis ſeriem referre. Quod ſi adeò procax ſit, vt nec legiſlatorum, nec iuriſconſultorum exempla vereatur, relinquat hæc ſtudioſioribus, antiquitatis rerúmque ordinis cognitione cupidis. Quanquam ſtilus iſte tantum abeſt, vt vel hodie inutilis ſit, vt bona pars aduſque fuerit, & ſit, futuráque ſit in vſu quotidiano. Ipſe quoque non ſum grauatus pleraque non intra textualem telam (vt pridem malè) ſed extra eam, in margine addere, notularum vice, quibus quod vtiliter ſecúſve mutatum ſit, & alia notatu digna indico, & numeris diſtinguo, non literis, quæ gloſæ Aufrerij ſeruiunt, & in ſingulis titulis ſeu capitulis renouantur. Stilus tamen iſte ante ducentos annos circa annum milleſimum trecenteſimum triceſimum deſcriptus eſt, non publica vlla authoritate, ſed priuata qualicunque opera Guillelmi de Brolio temporis illius in ſuprema hac curia (tunc recenter Pariſiis per Ludouicum Huttenum fixa) Aduocato, procuratoribus ſui temporis ſatis infeſto, vt in. c. 13. §. 3 omnis latinitatis, bonarúmque literarum (quæ tunc etiam vbique iacebant) experti, qui turpem hanc dicam lutulentæ barbariei facilè vitaſſet, ſi gallicè ſcripſiſſet, longéque melius poſteritati conſuluiſſet. Sed peruerſa & præpoſtera electione & imitatione ſtylographos iſte non ſtilum imitatus eſt ſupremæ curiæ, cuius ſtilum ſcribere attentabat, quæ acta ſua gallicè conficit & edicit: Sed tetrum lutulentum & inauſpicatum ſtilum imitatus eſt actuariorum, qui vſque ad conſtitutionem nuper anno ſeſquimilleſimo triceſimo nono editam, omnia acta geſta, decreta, ſtatuta, iudicia, Arreſta, & mandata, quas commiſſiones vocant, præfati ſupremi ſenatus, gallicè probè edita, in forenſem ſuam tetram, & impuriſſimam latinitatem conuertebant, ſenſu ſæpè flagitioſè mutato, nedum ſemper obſcurato, è

Malè detracta reſtituta.

Scopus emendatoris.

Rationes cū inſtrumentis

Dictionis excuſatio.

Iuſti decreta in prin. de hæredita quæ ab inteſt. defeger. agnat. ſucceſ. de ſenat. tuſcon. ſeru. tull. l. vnica C. de eadem. coll.

Compilator illius ſtili.

Prurit mos eſcuriarum. bonis gallicis, mala facientes latina: imò prorſus barbara, putida & inepta, non alio quàm harpiarum zelo, nempe quo decreta & acta omnia ſenatus plebeios, imò vniuerſum populum præterquam ſymmiſtas ſuos crebrius indidem negotiaturos celarent, vt olim impij & idolatrici Pontifices Romani, formulas forenſium actionum quibus præerant, populum authoritatis, quæſtúſque ſui augendi, tuendíque cauſa colebant, quas Cneus Flauius furto ſubreptas magno totius populi plauſu euulgauit. Quòd ſi quis hanc dicam in me retorqueat cur non ipſe ſtilum hunc emaculandum ſuſceptum è tam contaminata barbarie in Gallicum ſermonem tranſtulerim, præſertim cum pleraſque antiquas conſtitutiones natiuo ſuo ſermone gallico huc reſtituero? Sed certè iuſtius expoſtularent, *[illegible]* cur non ſeueriora ſtudia mea [illegible] his omiſſis proſequar? facile tamen pauciſque reſpondeo, minimè poſt ducentos annos opus eſſe hac mea opera poſt ſtilum iam in plurimis antiquatum, præſertim *Io. Imbertus.* cum extent inſtitutiones forenſes doctiſſimi & experientiſſimi viri Ioan. Imberti Rupellani gallico ſermone ab eodem authore donatæ. Potius igitur erat eundem ſtilum ad antiqua regeſta curiæ exactiſſimè emendatum promere, vt facies ipſa & hiſtoria antiquitatis in te propè antiquata appareat, indidem enim præcipuè quærenda eſt ipſa antiquitatis maieſtas, ſenatúſque in conſtitutionibus, decretis, & ſtatutis ſuis condendis antiqua, olimque longè præcellentior authoritas, quarum rerum hiſtoria in antiquo ſuo qualicunque prototypo quo primum ſcripta eſt, certius & fidelius elucet, quàm in quouis tranſlato ſermone. *Qualis ſtili authoritas.* Quanquam autem priuata authoritate ſtilus hic ſcriptus ſit, publicam tamen authoritatem habuit, non in ſingulis & perpetuò incommutabilem: ſed iuxta naturam ſtili ex variis negotiorum & temporum circunſtantiis variabilis. *Io. Gallus.* Vnde vt authenticus allegatur à Io. Gallo, celeberrimo aduocato, in quæſtione 213. qui paulò poſt Brolium ſucceſſit, & in magna exiſtimatione in eodem Senatu floruit ab anno 1384. vſque ad annum 1414. Allegatur etiam & comprobatur hic ſtilus à conſtitutionibus regiis quæ ad eum remittunt, vt conſtitutio Carol. VII. anni milleſimi quadringenteſimi quadrageſimi quarti. *Pars prima.* Poſt ſtilum & gloſam Auſtrerij ſequuntur breues quædam inſtructiones eundem ſtilum concernentes, quas in decem. §. diuiſi. Et ex illis tribus primam partem totius libri conficio. Deinde in libris vltimò impreſſis ſequebatur impoſtura titulo ſtili *Impoſtura expuncta.* Parlamenti Tholoſani ſuperba, cùm eſſet manca quædam praxis Parlamenti Pariſienſis, cui ſtilus ſeneſchali Tholoſani, & aliorum præſidialium tribunalium conformari dicitur, dudum ante Tholoſani Parlamenti erectionem. *Pars 2.* Quare impoſturam illam (quam prorſus inutilem & ſuperuacuam inueni) deleui. Subſequitur ſtilus requæſtarum Palatij, quem in viginti duo capita diuiſi, cancellatis ſuperfluis, & reſtitutis his quæ malè truncata fuerant. Primíque capitis perperam mutati veterem, natiuúmque textum reſtitui. Deinde ſequitur alia ſtili formula, de modo conficiendi proceſſus inquiſitionum, quas inquæſtas teſtium vocant. Ex his duobus ſecundam libri partem concludo. Hîc poteram addere veterem quandam praxim de modo procedendi ſuper nouis deſſaiſinis, hoc eſt, ſuper interdictis poſſeſſoriis, ſicut & tractatum legum regiarum Io. Berberij de eadem re, ſed quia hodie bona pars antiquata cætera ſuperflua & inutilia ſunt, omiſi. *Pars 3.* Tertia pars habet veteres conſtitutiones regias, quæ non minus authenticæ ſunt, licet inter vulgò gallicè impreſſas non habeantur. Hîc omiſi, & ad ſuos fontes relegaui plurimas conſtitutiones, quæ vulgò gallicè habentur, & forenſi corrupta latinitate huc inutiliter erant inſertæ, cum vtilius & fidelius gallicè legantur. Sed pluribus conſtitutionibus Philippi Pulchri, & Philippi Valeſij nouè additis, inſignia quædam adieci capita ex conſtitutionibus Caroli magni, & Ludouici Pij, quarum exemplar habeo. Et hanc partem diuiſi in quinquaginta titulos. *Pars 4.* Quarta pars habet tractatum non minus indoctum quàm barbarum, diceres quarta Luna natum, de priuilegiis regni Franciæ, quem tamen non excluſi propter quædam ad hiſtoriam vtilia, ſed prorſus reieci & deleui putida quædam, & prorſus inutilia quæ mox ſequebantur fragmenta, ex ſordido tractatu de prælatione magni Conſilij, & Parlamentorum. *Pars 5.* Quinta pars habet deciſiones Ioan. Galli, antiqui huius curiæ Aduocati, quas ex Arreſtis ſui temporis collegit has perperam lancinatas, multis exemplaribus collatis integrè reſtitui, nouóque numero vſque ad 193. quæſtiones locupletaui, & multa in marginibus deciſiuè addidi. *Pars 6.* Sexta pars habet formulam Arreſtorum, quæ ad ſtilum ſpectat, deinde ſeptuaginta quatuor Arreſta, ſeu placida venerandi Senatus Tholoſani, quæ ab Arreſtis noſtri Senatus, qui cum permiſta confuſáque erant, diligenter ſelegi, multis ſuperuacuis cancellatis, cum aliquot annotationibus meis ad marginem. *Pars 7.* Septima & vltima pars habet multa noſtri Senatus Arreſta, ab anno milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo ſeptimo, & ſic triginta octo annis antequam ſedes eius affixa foret Pariſiis, vſque ad hæc tempora, non repetitis illis quæ Ioan. Gallus refert, cum annotationibus meis ad marginem, quæ licet multæ ſint, craſſiorem tamen librum non reddunt. Et ſic totum opus ſeptem partibus ſucciſiuis horis concluſi. Cauique ne deinceps tironibus ſit pœnitendum vel infrugiferum, ſed ad maturanda ſtudia eorum idoneum. Hactenus fidum & diligentem [illegible] ſucciſiuarum horarum præſtiti: veſtrum eſt æſtimare an reliquator ſim. Tametſi interim, non tam cùm ingrato ſæculo, quàm cum ingratis & factioſis quibuſdam mihi res ſit, qui omnia nummis & hypocriſi non virtute metiuntur. Vos autem candidiſſima pectora, quos verè virtutis amor & zelus afficit, ſi mihi laboribúſque meis qui vobis iamdudum ſemper deſudant gratiam habueritis, monſtra hæc non fouebitis, ſed ab eorum commercio, fuco, & contagio abſtinebitis. Pariſiis calendis Nouembris 1549.

STILVS

Digitized by Google

STILVS ANTIQVVS CVRIÆ SVPREMÆ ET AMPLISSIMÆ PARLAMENTI PARISIENSIS, NATIVÆ SVÆ INTEGRITATI AD CONTEXTVM REGISTRI

veteris eiuſdem Curiæ nunc demum reſtitutus, per triginta quatuor capita & paragraphos aptè diſtinctus, & à mendis infinitis peruerſionibúſque tum veteris & natiuæ ſuæ literæ, tum ſenſus, quibus priores impreſſiones ſcatebant, repurgatus detractis, quæ falsò è gloſſa in textum deſultauerant, & fideliter redintegratis quę perperam à textu truncata erant, opera ſtudióque Caroli Molendinæi. I. P. & in eadem Curia Aduocati ſolertiſſimi, cum breuibus & deciſiuis annotationibus eiuſdem Molendinæi margini adpoſitis, opus denuo ab eodem C. M. recognitum & auctum.

STILVS CVRIÆ PARLAMENTI.

PROOEMIVM.

a 1 2 QVONIAM hominum memoria labilis [a] eſt, & quia de ſtilo curiæ Franciæ [1] pauca reperiuntur, & dictus ſtilus quandoque diuerſificatur [2] ideo pauca de ipſo in hoc libro in ſcriptis compilaui. Et cum maxima diuerſificatione expertorum in curia, & diuerſificatorum, maximo labore ad me cum ſubtili cautela applicaui, Et ipſa in exempla tradam, vt ſic non oporteat (ſi aliquid in dubium reuocetur) niſi recurrere ad regiſtrum curiæ.

1 *Franciæ.*] Parlamentū Pariſienſe dicebatur antiquitus curia Franciæ. Ioan. Fab. l. i. C. de ſum. Tri.

Maximæ ab antiquo & authoritatis & integritatis: adeo vt Imperatores & Reges iudicio eius ſeſe ſubiicerent vt anno Domini, 1244. Fridericus II. Imperator nepos in directa Friderici primi Ænobarbi Imperatoris vtriuſque Siciliæ rex & Imperator in Germania & Italia ſeſe eiuſdem curiæ iudicio ſuper omnibus grauiſſimis controuerſiis regnorum & imperij, quas habebat contra Inno Papam 4. qui tametſi regem Franciæ fauentem haberet noluit ſine dedignatione, ſiue (quod veriſimilius eſt) cauſæ ſuæ ſub tam acri & incorrupto iudicio timens (volebat enim omnino præfatum Imperatorem propria authoritate imperio & regnis ſententiando priuare, vt in c. ad apoſtolicæ de re iudi. in 6. vbi ipſe Innoc. Papa in ſua gloſa ait ſeſe infinitis terræ mariſque vix inenarrabilibus periculis ſubiecisse vt illam ferret ſententiam. Tantus erat in augenda ſua potentia. Et anno 1312. cauſa Comitatus Namurcenſis in eadem curia agitata fuit inter Iohannem comitem Namurcenſem & Carolum Valeſium fratrem regis, qui poſtea rex fuit & fuit Arreſtum latum ab eadem curia contra Carolum Valeſium. Anno 1320. Philippus princeps Tarentinus & Burgundiæ Dux, ſe ſubmiſerunt eidem curiæ in cauſa ſumptuum pro recuperatione Imperij Conſtantinopolitani, & Arreſtum in eadem rege præſente latum pro principe Tarentino, qui poſtea iudicio eiuſdem Curiæ propter quædam alia mulctatus. Dux Lotaringiæ & Vidus Caſtellionæus ſororius eius in erciſcundis ditionibus in Lotharingia & alibi ſitis, curiæ ſe ſubmiſerunt & Arreſto eiuſdem curiæ deciſum Anno 1342. Deinde anno 1390. Delphinus Viennenſis & comes Allobrogum vulgo Sabaudiæ ſeſe eidem curiæ ſubmiſerunt ſuper hommagio Marchionatus Salutiarum, & eiuſdem curiæ iudicio adiudicatum Delphino. Deinde per aliud Arreſtum dictus comes pro reſtitutione fructuum, damnis, & intereſſe condemnatus in ducentis millibus libris auri. & tempore Caroli ſexti Cameracenſes vocati in ius in eadem curia ſuper contemptu Arreſtorum comparuerunt, ſteterunt iuri, & ſatisfecerunt. Anno 1403. quidam nobiles equites Hiſpanum eandem curiam attulerunt tractatum fœderis inter regem Caſtellæ, & regem Luſitaniæ ſeu Portugalliæ, vt in eodem Senatu publicaretur oſtiis apertis, quod factum fuit, & monumentum publicationis habuerunt ſecúmque tulerunt. Tanta fuit eiuſdem curiæ authoritas & dignitas. Plura breuitatis cauſa prætereo. C. M.

2 *Diuerſificatur*] Iuxta illud Rota rotat. Bonifa. de vitali ele. ſi appellationem. de appellat. & ſtilus curiæ volubilis eſt Alberi in dictiona. ver. curia Io. And. in nouella lib. 6. c. 1. gl. 4. de ele Feli. c. Rodulphus. col. 16. de reſcrip Iaſ. l. 1. lect. 1. col. 10. C. de ſum. Tri. dixi in procæ. conſuet. Pari. glo. 1. C. M.

Digitized by Google

CAP. I. DE MODO ET GESTV

3 *quem habere debet Aduocatus curiæ Parlamenti.* a

HAbeat aduocatus modum & geſtum [b] maturum [c] cum vultu læto. moderatè ſit humilis [d] & curialis ſecundum ſtatum ſuum, retenta authoritate ſtatus ſui, refrenet motum animi ſui ab ira [e]. b c d e

Cum partes tædiabunt eum præ nimio eloquio, vel aliàs, inſtruat partes: ne ipſum onerent ſuperuacuis. & quod inſpiciant locum & tempus loquendi cum eo. O aduocate præferas in expediendo ſoluentes [f] non ſoluentibus & maximè auctoriſabiles. f

Non aperias [g] intentionem tuam clientibus. nec libenter videas arramenta; quouſque ſis ſecurus, 4 de ſalario [h] tuo. Diligentius ſolito videas puncta arramentorum, ne loquendo nimis, vel aliàs fallaris. g 4 h

Materiam cauſarum tuarum diuide per membra, vt melius commendes memoriæ, & artificioſè proſequere.

Quæ per partem aduerſam dici debebunt, veriſimiliter prouideas [i], vt minus ferociter feriaris. i

In omnibus cauſis tuis magis acutè, & veraciter ſolito loquaris, & in tono [k] decenti. k

Appunctationem curiæ de cauſis tuis commendes memoriæ, & inſtrue partem vt recordetur.

Cùm eris pro actore, caueas ne aduocatus partis aduerſæ te ponat in nouo litigio, nec ſibi reſpondeas donec reſponderit tibi.

Cùm eris pro reo, reſpice adiornamentum diligenter, & impugna illud totis viribus tuis. Et ſi non valebis impugnare, caueas 5 (ad benè arguendum) quod non tenearis reſpondere, vel ponas aduerſarium extra propoſitum ſi poſſis. 5

Si contra adiornamentum nihil poſſit opponi, & oporteat te reſpondere: & facta ſit aliàs petitio per actorem, quæ propter exceptiones vel dilationes fuerit dilatata: fac repetere petitionem, & caueas ſi aduocatus partis aduerſæ aliquid in ea immutabit in ſuſtantialibus, addendo vel diminuendo: quod ſi faciat, poteris dicere quod ad hoc non es adiornatus.

Opprobriis contra curiales Regis nullo modo vtaris, nec contra partem, niſi quatenus neceſſario faciet ad querelam.

Aduocatum vel partem ſubdole dicentem, ſubdole diuerte, & truffando repelle, vt curialiter & ſine indignatione curiæ, ac ſine reprehenſione aſſiſtentium vindiceris [l]. Si vero apertè & clarè vituperium diceret apertè & alto modo (rationabiliter tamen) te defendas 6, nec mouearis ad iram [m], ne perdas propoſitum tuum, vel modum excedas. l 6 m

CAP. II. DE ADIORNAMENTIS ET PER QVEM MODVM

fieri habeant, & infra quod tempus fieri vel impetrari oporteat.

ADIORNAMENTVM habet impetrari ante 1. Parlamentum in quacunque cauſa, aliàs non tenet: nec Pars rea tenetur procedere in dicta cauſa. Imo haberet congedium, ſi impetratum eſſet durante Parlamento, ad aliquam diem dicti Parlamenti. Et idem eſſet vbi ob aliquam cauſam, aliqua cauſa pendens coram aliquo iudice vel commiſſario per regem dato remitteretur Parlamento durante ad aliquam certam diem illius Parlamenti, ad quam partes adiornatæ eſſent, quia nec remiſſio, nec adiornamentum valerent, immo partes remitterentur per curiam ad priorem iudicem vel commiſſarium. Et ita dictum fuit per Arreſtum curiæ Parlamenti: anni 1317. pro Arnando de goutando contra Petrum de goutando. Et hæc vera ſunt, etiam ſi partes eſſent de patria quæ regitur iure ſcripto: & eſt ratio, quia iſte ſtilus reſpicit ordinem litis, non deciſionem: & ideo in his ſtilus curiæ ſeruari debet: pro hoc ff. de inſtituto. l. ſed & ſi pupillus. §. de quo palam & nota. C. de ſumma Tri. & fide catho. l. j. in quadam gloſa additionali [a]. a

§. 2. ¶ Item præmiſſa vera, fallunt tamen vbi in litera adiornamenti continetur, quod volumus fieri, non obſtante quod noſtrum ſedeat Parlamentum, de gratia ſpeciali, vel ex cauſa, idem ſi per verba æquipollentia diceretur [b]. b

§. 3. ¶ Item licet adiornamentum habeat ante Parlamentum impetrari: ſufficit tamen ipſum exequi poſtquam inceperit Parlamentum: dum tamen competenti tempore ante diem præfixum in adiornamento exequatur.

§. 4. ¶ Eſt autem tempus competens quo reus poterit parare ſarcinulas ſuas ad veniendum

3 *Geſtu.*) Hæc pluribus & vberius docent Cicer. & Quintil. de Orat. ad quos te lego. C. M.

4. *Securus*) Huius ſtili compilator ſui huius ſæculi non æternũ Deũ præ oculis habebat. C. M.

5 *Caueas.*) Malum ſcire expedit, vt prouiſum caueatur iuxta illud de ſimplicitate columbæ, & aſtu serpentis 6. q. 1. c. ex merito. 1. 16 q. 1. c. ſi cupis ſa c. in mãdatis 41. di. C. M.

6 *Defendas*) Crudelis eſt qui famam ſuam negligit, c. nolo. 12 q. 1. C. M.

1 *Ante*) Hoc olim fuit vſui tẽpore veteris politiæ, quãdo omnes cauſæ cuiuſque anni non ſolùm deferebantur ſed etiã quatenus inſtructæ erãt: decidebantur in anni immediatè ſequẽtis Parlamẽt: quod ad hunc finem ſingulis annis velut nouum ex delectis iudicibus & aduocatis inſtaurabatur, quo finito in priuatorũ ordinem (niſi alio magiſtratu prædıti eſſent) redibant. Nunc autem mutata politia ſtilus mutatus eſt, niſi quod Cancellaria quemadmodum veteriſtenus veterem ſeruat formam citandi iudicis à quo, & intimandi duntaxat appellati: ita adhuc hodie in diſpenſatione Parlamenti ſedentis. Porro ante vigiliti annos vidi curioſè ſeruari duplicem diſpenſationem, videlicet nonobſtante quod litigantes non ſint de diebus quibus tẽpore dies dictæ litigabitur: & quod Parlamentum ſedeat (vt habent formularia vulgò protocola literarum Cancellariæ) ſed iam ante decem an[...] poſterior clauſulà prorſus deſiit, quia omiſſa ſpernitur & ſæpè omittitur, ſolum autem retinetur adhuc clauſula de qua in §. ſequenti, & adhuc ſi ſit omiſſa puto citationem ad præſens Parlamentum ſimpliciter factam valere, quia re vera ea formula hodie inanis eſt, cùmque abſque difficultate ea diſpenſatio concedatur, videtur hodie ius commune, omiſſio vero facta ſcriptoris errore, qui non nocet. C. M.

ad curiam ad diem ſibi præfixam: vt ſcripturas, pecuniā & alia ſibi neceſſaria ad defenſionem cauſæ ſuæ, & ſpecialiter vbi reo non eſt danda dilatio pretextu conſilij: vt in caſibus notatis infra in titu. de dila. §. 1. Aliàs Pars aduerſa poteſt dicere adiornamentum arctum: & ideo ſe non
a teneri procedere cum actore: & petere congedium, ² & ſibi partem in expenſis condemnari. & hoc verum vbi reus ſe præſentaſſet ad diem ſibi aſſignatam tēpore & loco congruis. Et ſi ſe
b non præſentaſſet, & ideo actor contra ipſum obtinuiſſet adiornamentum ad ſequens Parlamentum, ad videndum iudicari vtilitatem defectus, reus præmiſſa poſſet opponere, & actor nullam vtilitatem deberet habere ex primo defectu propter iam dictam rationem. Item vbi
c 3 eſſet dilatio ᶜ prædicta danda: vbi Pars ſe præſentaſſet, poſſet compelli ad procedendum ³.
4 § 5. ¶ Item ſi adiornamentum contra aliquem ⁴ impetretur ſub proprio nomine, vel etiam ſub nomine dignitatis, vt verbi gratia ſi mandetur per regem alicui ſic: Mandamus tibi vt ad inſtantiam talis adiornes talem abbatem, &c. Et reus citandus moriatur antequam adiornetur, & poſtea adiornamentum executioni demandetur contra eius ſucceſſorem, ſucceſſor non tenebitur procedere in dicta cauſa nam ita fuit dictum per Arreſtum curiæ in Parlamen. anni. 27. contra Matthæum Pergumeum de monte peſſulano: & hæredes Petri benedicti di-
d cti loci in primo caſu. In ſecundo autem pro abbate ᵈ Laliniaci.

§. 6. ¶ Item adiornamentum impetratum alij quàm ordinario non valet, per verbum mandamus, licet ille cui per curiam dirigitur, inueniat adiornandum in bailliuia ſua, vel ſeneſchalia ſua perſonaliter: & eum adiornet in iuſdictione ſua. cum adiornandus habeat domicilium
e extra bailliuiam ſuam. Et eſt ratio: quia hoc verbum mandamus ᵉ, eſt ſolum excitatiuum iuriſdictionis, & illic non eſt de iuriſdictione ſua. Et ita dictum fuit per Arreſtum curiæ contra dominum de Mailli, pro Comitiſſa Atrebatenſi. Secus eſſet, ſi per verbum committimus. quia tunc virtute commiſſionis valet, etiam ſi ipſum non in loco domicilij ſui, ſed etiam extra iuriſdictionem ſuam perſonaliter inuentum adiornaſſet. Ita dictum fuit per curiam in Parlamento anni 25. contra dominum Petrum de Galardo: pro domino Roberto de montemauri quem præpoſitus ⁵ Pariſienſis adiornauerat.
5
6 §. 7. ¶ Item ſi ſcribatur alicui non ordinario ⁶, vt adiornet non ſibi ſubditum: & iſte cui
7 ſcribitur, requirat in iuris ſubſidium, illum ⁷ cui ſubeſt, & roget vt illum adiornet, qui rogatus & requiſitus facit adiornamentum: nunquid valebit? videtur quòd non, quia hæc requiſitio ſolum ordinario iure habet fieri, & ideo nec per ordinarium factum videtur adiornamen-
8 tum. Quod tamen falſum eſt, & ipſe vt commiſſarius propria ⁸ auctoritate ſine aliqua requi
9 ſitione hoc potuerat feciſſe, per verbum committimus ⁹, cum eſſet maior omni ordinaria. extra de offic. deleg. c. ſane 2. & c. paſtoralis. ff. de officio eius cui manda. eſt iuriſdic. l. & ſi
f prætor: vt ſic poſſit dici. quod potui nolui ᶠ: & quod volui, adimplere nequiui, iuxta l. vulgatam: multum intereſt. C. ſi quis alteri vel ſibi l. ſi genero. ff. de iure dot. Dictum fuit contrarium per curiam contra dominum Montisfortis pro comite Conuenarum, & domino Guido-
g ne eius fratre, ex illa æquitate, ſi non valet vt ago, valeat poteſt ᵍ.
10 §. 8. ¶ Nullus ¹⁰ ſeneſchalus, bailliuus, commiſſarius, vel ſeruiens, poteſt aliquas partes ad-
h iornare ad Parlamentum ſuper aliqua cauſa niſi de mandato vel commiſſione ʰ regis ¹¹ hoc fa-
11 ciat: & ſi ſecus fecerit, non tenet adiornamentum. Nec Pars vt adiornata tenetur procedere cum actore: & hoc ſuper quocunque cauſa principali ſeruatur per curiam, & etiam in cauſa appellationis.

§. 9. ¶ Fallit tamen in cauſa principali, vbi ordinarius per modum conſultationis remittit
12 ¹² partes ad curiam, & hoc conſonat cum ratione. l. 1. & 2. C. de rela. ⁱ
i §. 10. ¶. Item vbi partes conſentiunt ¹³, & tunc ᵏ curia non debet remittere ad primum iudi-
13 k cem partes ipſas, potiſſimè vbi apparet ratio euidens quòd iudex hoc non fecit ad ſeexonerandum de cauſa: vbi verò conſtaret quòd iudex ſine cauſa, & ad ſe exonerandum feciſſet, curia partes & negotium eidem remittere conſueuit.
l §. 11. ¶ Item fallit in ſeneſchallis & bailliuis, qui ſua propria auctoritate partes ˡ Frāciæ in ca-
14 ſu nouitatis, & partes conquerentes de dictis paribus audire poſſunt ¹⁴ in eorū requeſtis, & in caſu in quo opponere volunt partes eiſdem, ipſos poſſunt adiornare corā dominis futuri tunc temporis proximi Parlamenti, ad dies bailliuiarum ſuarum vel ſeneſchaliarum Parlamenti: &

2 *Congediū*) Hoc non ſeruatur niſi vbi quis citatur ad actū ſemel tunc conficiendum aliàs tantum prorogaretur dilatio. Vnde hodie non admitteretur appellatio à nimis arcta citatione ad cauſam, nec à defectu quidem cōtra ſe dato ſed non iudicato, quia ante ſententiam contumaciæ, res eſt ſibi ſemper integra & ſibi (niſi ſubterfugia quæ poteſt breuius & vtilius conſulere corā iudice à quo, quàm per remediū appellationis quod ante diffinitiuā eſt extrarat) ordinarium & odioſum. C. M.

3 *Procedendum*) Scilicet accipiēdo dilationem & vlterius procedendo. Et ſic hoc caſu (etiam de vet. ri ſtilo) non poterat peti cōgedium, & multo minus appellari, quia citatio nō precedit. C M.

4 *Aliquem*) Et ſic commiſſio perſonalis eſt ſeu particularis, ſecus ſi generalis, vel ſi non requireretur cōmiſſio. C. M.

5 *Præpoſitus.*) Tunc temporis rex citationes ad ſe vel Parlamentum ſuum fieri mandabat per præſides prouinciarum in magnis perſonis quod merito exoleuit. C. M.

6. *Ordinario*) Scilicet citandi ſed in alio ſuo loco ordinariam habenti. C. M.

7. *Illum.*) Scilicet ordinarium citandi.

8. *Propria.*) Quam habes per ſe ſufficientem vt de legatus.

9. *Committimus.*) Adhuc tempore meo vidi cancellariam & pragmaticos multum ſuperſtitioſos in horum verborum differentia, quæ hodie ſæpius merito ſpernitur. C M.

10. *Nullus.*) Hoc adhuc hodie regulariter ſeruatur, fallit vltra fall. ſequentes, in omnibus commiſſarijs curiæ ſiue conſiliarijs ſiue alijs delegatis, etiam meris ſeruientibus quando partibus diem aſſignant in curia ſub ſyngraphis ſuis. C. M.

11. *Regis.*) Id eſt ſub ſigillo cancellariæ.

12. *Remittit.*) Quod erat laudabile. Sed hodie (& malè) non ſeruatur ſediudicate cogitur, aliàs appellatur à denegatione iuris. C. M.

13. *Conſentiunt*) Nec hoc amplius ſeruatur, niſi ex officio curiæ. C M.

14. *Poſſunt*) Non vt de cauſa cognoſcant inuitis partibus qui ab eis exempti ſunt: ſed vt ſine lite, ſi fieri queat, negotium diſſinant, vel vt vim facti impediant, & partibus in curia diem dent. C. M.

ita dictum fuit per curiam in Parlamento anno 27. contra Eſpiſcopum Laudunen. pro quodam ſuo aduerſario.

§. 12. ¶. Item fallit in gardiatoribus [m] Eccleſiarum qui in cauſa nouitatis propter oppoſi- m
tionem aduerſariorum illorum quos habent in gardia ſpeciali, adiornant partes modo præ- 15
miſſo [15], & propria auctoritate poſſunt adiornare, & partes tenentur procedere in dictis
cauſis, ac ſi factum eſſet adiornamentum auctoritate regia [16]. Et ita vidi fieri contra comitem 16
de ſacro cæſare, aliàs de Sanſerre, pro abbate & conuentu ſancti Saturnini: in Parlamento, anni 27. & in pluribus aliis cauſis.

§. 13. ¶ Item ſciendum eſt quòd in perſonalibus & realibus actionibus eſt faciendum adiornamentum in loco domicilij, vel in præſentia perſonæ ſecundum ſtilum [n] curiæ præſentis. n

§ 14. ¶ Hoc fallit in caſibus qui ſequuntur. Primò in actionibus realibus, vbi res quæ petitur, eſſet talis naturæ quod requireret ibi dominum præſentem, vel alium qui eius perſonam repræſentaret vt bailliuum vel ſenechalum, vtputa ſi peteretur ab aliquo caſtrum cum omnimoda iuriſdictione, tunc ſufficeret ire ad locum contentioſum [o]. o

§ 15. ¶ Secundò fallit in illo qui reali actione conueniretur & moraretur extra regnum, vel ſi eſſet vagabundus [p], ita quòd neſciretur vbi haberet domicilium. Ita vidi pronunciari per Ar- p
reſtum curiæ Parlamenti contra magiſtrum Ioannem de bello monte, in cauſa nouitatis pro quibuſdam domibus ſuis Pariſius ſitis, qui dicebatur habere domicilium apud Carnotum in canonia ſua. Et pars aduerſa dicebat ipſum vagabundum, & hoc conſonat rationi.

§. 16. ¶ In aliis autem ſecus, quia iniquum eſſet ſi adiornamentum teneret, niſi conſtaret ipſum ad citati notitiam perueniſſe. Vnde circa hoc quando citatur quis abſens ad domicilium, reſpice diligenter executionem adiornamenti: quia ſi contineat, cito talem, vel talis citauit talem ad eius domicilium, licet abſentem, valet [q] adiornamentum. q

§. 17. ¶ Si autem contineat, citaui talem procuratorem talis in præſentia dicti talis, non valet citatio: quia citans excedit fines mandati [r] ſui, cum dominus mandaretur citari vel adior- r
nari. ita dictum fuit pro Vicecomite Cafferardi, contra abbatem & conuentum de ſancto Floro pro hoc facit. l. diligenter. ff. manda.

§. 18. ¶ Item ſi dominus citatus fuerit, & ipſius procurator ſe præſentauerit in Parlamento ad omnia quæ incumbunt agenda in dicta cauſa eodem Parlamento durante, ſufficiet procuratorem citari, ſi præſens ſit procurator, aliàs non [ſ]. Sed Parlamento, tranſacto ſeu finito [17] ſ
ſuper agendis in dicta cauſa non ſufficeret citari procuratorem, licet præſens ſit: ſed requiri- 17
tur dominum citari: vt circa productionem teſtium, & ſimilia: quæ coram commiſſariis in dicta cauſa datis habent explicari. Ita dictum fuit per curiam pro domina Narbonæ & eius ſororibus contra dominam Montis fortis.

§. 19. ¶ Hoc tamen fallit in caſu, vbi procurator qui ſe pro aliquo præſentauit, clauſo Parlamento præſens inuentus Pariſius citatur pro articulis concordandis, & ita notoriè curia hoc obſeruat, & credo quòd ratio ſit, quia illud celeritatem deſiderat, nec patitur temporis breuitas [t] ire ad partes illius qui citatur, maximè quia illud eſt de dependen. actorum in præterito t
proximè Parlamento.

§. 20. ¶ Item in cauſa appellationis adiornamentum habet fieri ad locum vbi Pars [v] vel iu- u
dex habet domicilium: & ſunt cubantes & leuantes.

§. 21. ¶ In perſonalibus actionibus debet fieri indiſtinctè vt dictum [18] eſt. 18

§ 22. ¶ Et idem eſt ſuper proſecutione defectus obtenti in curia in cauſa appellationis: & eſt ratio, quia proſecutio cauſæ appellatiois vel eius defectus eſt perſonalis, vt dictum eſt per curiam in Parlamento anni. 28. aliàs. 24. pro domino de Caluomonte, contra Gilbertum de Gaſiaco.

§ 23. ¶ Item ſi per factum illius qui debebat facere adiornamentum, factum fuerit alibi quàm in loco domicilij, & citandus perſonaliter non fuerit repertus ibi vbi factum extitit, & poteſt dari per exemplum in cauſa appellationis, vel ſimili, adiornatus pro non adiornato debet reputari: & actor debet à cauſa [19] ſua cecidiſſe: cum ſatis habuerit de tempore ante
diem Parlamenti, ad quam citatio debuit fieri, vt faceret fieri competens adiornamentum. 19
Aliquando reſtituitur [20] ad tempus Pars, vt de nouo aduerſarium ſuum poſſit adiornare ad 20
ſequens Parlamentum. ita dictum fuit per curiam inter partes prædictas de Parlamento, licet fortè gratioſè.

15 *Præmiſſo*) Scilicet poſt oppoſitionem & de rebus contentis in gardia duntaxat, id eſt in programmate regio de ſpeciali protectione & conſeruatione data, quod decet in eadem curia homologari: vt per Arreſtum pro capitulo Beluacenſi latum die 2. Iunij hoc an. 1558.

16. *Regia*) Id eſt per litteras cancellariæ, alioquin quilibet viliſſimus officialis regius, regia auctoritate fungitur & exequitur. Et ſic hi gardiatores vt tales non habebant olim iuriſdictionem contentioſam in aliter nõ ſubditos, ſed tantum inhibere poterant vias facti & notorias iniurias. Et ſuper hæc diẽ dicere partibus in Parlamẽto proximo, fere ſimile in c. 1. de offic. deleg. in 6. Sed hodie de cauſa cognoſcunt & iudicant in prima inſtãtia, quia Parlamenta ſatis ſunt occupata. C. M.

17. *Finito*) vetus notoſitas quòd procuratoria ad lites in curia expirarent cum Parlamento, durauit vſque ad tempora mea niſi quòd curia ad obuiandum ſumptibus partium ſolebat (vt dicunt) authorizare dicta mandata ſingulis annis. Tandem generali conſtitutione. 1528. cautum, vt perpetua & valida eſſent dicta mandata a parte non reuocata citra aliud curiæ decretum. Non tamen ſolum procuratorem vocari vbi periculum aut captio ſubeſſet, vt in teſtibus producendis vel inſtrumentis in partibus, & non in curia exemplandis. C. M.

18. *Dictum*) ſupra § 13.

19 *Cauſa*) Id eſt ab inſtantia & effectu dictæ citationis. C. M.

20. *Reſtituitur.*) Quod eſt vtile quando propter nullitatem prioris citationis ius eſſet præſcriptum vel deterius factum, aliàs mero iure poteſt fieri noua citatio. C. M.

CAP.

CAP. III. DE ADIORNAMENTIS PARIVM FRANCIÆ.

ITem Pares Franciæ adiornantur ſolum per regem [1], & non per alium iudicem: ſcribit rex eis. Adiornamus vos, &c. & poſtea fit alicui bailliuo commiſſio ad partem [2] in quibuſdam aliis literis, quod ipſe literas adiornamenti quæ Pari diriguntur, eidem præſentet, per ſe vel alium: & intimet illi, quòd ad diem certum interſit in Parlamento: & quod de his reſcribat curiæ. Et eſt ratio quare Pares non poſſunt per alios iudices adiornari: quia non ſunt ſubiecti bailliuis: nec ſeneſchalis, nec de ipſorum reſſorto.

§. 2. ¶ Sed hoc fallit in caſibus qui ſequuntur primo in cauſa nouitatis, vt ſupra dictum eſt cap. præcedenti. §. xj. Secundo quod ad inhibitiones ipſis faciendas, ne aliquid contra appellantem ab ipſis attentent, & vt intiment eis dictos appellantes fore in ſaluagardia ſpeciali regis quos ipſi poſſunt recipere in eadem, & eiſdem dare ſpecialem gardiatorem: quod eſt contra l. fin. C. de erog. milit. anno. lib. xij. Sed curia punit [a] facientes contra tales gardiatores vel ipſorum inhibitiones.

§. 3. ¶ Et quod ad præmiſſa dicti Pares ſunt de reſſorto bailliui vel ſeneſchali: & eſt ratio, quia præmiſſa celeritate indigent, & ita celeriter [b] per regem prouideri non poſſet. Item fallit in cauſis iam inceptis. Item vbi adiornatur tanquàm tutor, vel adminiſtrator alterius.

CAP. IV. DE ADIORNAMETIS IN CAVSIS APPELLATIONVM & quo tempore impetrari debeant & exequi.

VBi appellatur ab aliquo iudice terræ conſuetudinariæ adiornatur iudex [1] qui tulit ſententiam principaliter, & non pars, & fit intimatio illi pro quo lata eſt ſententia, vt ad dies ad quos citatus eſt iudex [2] interſit, ſi ſuo crediderit intereſſe.

§. 2. ¶ Item econtra fit in patria quæ regitur iure ſcripto, quia adornatur principaliter ille pro quo fuit lata ſententia, & fit intimatio iudici. Si autem contrarium heret, vt quia iudex patriæ iuris ſcripti principaliter adiornaretur, & fieret intimatio illi pro quo lata eſt ſententia, adiornamentum non valeret: imò appellans caderet [2] ab appellatione ſua. ita vidi pronunciari in Parlamento anni 27.

§. 3. ¶ Item quod dixi, verum eſt quòd appellans qui ſic impetraſſet adiornamentum, caderet ab appellatione ſua, niſi in caſu in quo [illegible] eſſet minor: quo caſu reſtitueretur par Parlamentum vt adiornamentum poſſet impet[illegible]e contra partem aduerſam ad aliud Parlamentum, & cauſam ſuam tunc proponere. Ita vidi pronunciari per Arreſtum curiæ anno 27. pro Retinuo caciuelli appellantis.

§. 4. ¶ Item vbi aliquis appellauit ab aliqua ſententia, ſiue ſit de patria conſuetudinaria, ſiue iuris ſcripti ad præſentem curiam: vel ſit talis cauſa quæ alibi non poſſit agitari, olim oportebat quod impetraret adiornamentum ante principium Parlamenti proximò futuri, hodie autem infra tres menſes à tempore ſententiæ numerandos, debet impetrare & exequi adiornamentum: ſi ſatis habeat de tempore, aliàs reputaretur non appellans, & tempus eſſet arbitrarium in curia. Ita vidi pronunciari in Parlamento anni. 23. contra Gulielmum de Bergohaco: pro capitulo de Negotelio, diœceſis Auxitaniæ, in qua cauſa curia in ducatu Aquitaniæ tempus ſufficiens reputauit 10. ſeptimanas, nunc mutatum eſt per ordinationes factas anno 1340. per Philippum ſextum de Valeſio vulgariter nuncupatum, per quas corrigitur ordinatio Philippi quarti cognomento pulchri.

§. 5. ¶ Item ſi ſatis ſuperſit de tempore ad impetrandum adiornamentum infra proximum Parlamentum, & non curauerit impetrare, ſed proximo futuro Parlamento ſedente illud impetrauerit ad aliud proximum Parlamentum, licet nondum fuerit lapſus annus à tempore ſententiæ per curiam, reputabitur non appellans. [3] Ita vidi pronunciari per curiam in Parlamento anni 23. pro Stephano de Podio, contra Bertrandum de Mariſtano: & in parlamento anni 43. contra Iacobum de inſula, pro quodam aduerſario ſuo.

1. *Regem.*) Id eſt per literas cancellariæ, vt ſæpè dixi. Sed hæc onetoſa formula meritò exoleuit, fiebat enim vt pauperibus ſubditis difficilior eſſet iuſtitiæ aditus, quæ tamen æqualis eſſe debet, imò tenuiorum magis quàm potentiorum gratia inſtitutus eſt. C. M.

2. *Partem.*) Id eſt aliæ & ſecundæ literæ cancellariæ, quod erat inæquale & pudendum in adminiſtratione iuſtitiæ, C. M.

1. *Iudex.*) additio marginis regiſtri habet quòd ſi ſunt plures, omnes debent adiornari, non ſolum maior pars, quia omnes tenentur ad emendam ſi ſecum [illegible] [illegible]: Idē ſi præbent aſſenſum, ſecus ſi cōſilium. Alia additio dicti regiſtri oſtēdit quòd idem ſeruabatur in literis anticipationis: quod vtrumque proceſſus exoleuit: & vanum eſſet quo ad iudices regios, qui non mulctantur ſi malè iudicauerint, ſed appellante releuante ſeruatur adhuc vetus formula verbaliter dumtaxat: quia inanis eſt mutata veteri politia ſecundum quam iudex ipſe qui malè iudicauerat litem ſuam faciebat, nec tantum mulctabatur, ſed etiam in omnes impenſas damnabatur. Quod aut[em] ad iudices non regios, licet hodie non faciant, vt olim, litem ſuam: tamen cuius hodie in mulctam cõſuetam cadunt ſi dicatur malè iudicatum, ideo puto quòd non ſolùm ex parte appellantis, ſed etiam ex parte appellati anticipantes, debent modo conſueto citari. C. M.

2. *Caderet.*) Hodie non cadit, ſed ſolum ſoluit expenſas ineptæ citationis, & adhuc prorogatur tempus releuandi, etiamſi fatalia etiam interim lapſa, vt per plura Arreſta vidi, & nouiſſimè in conceſſu Riomenſi. 1546. C. M.

3. *Appellans.*) Hic vigor meritò exoleuit præſ[er]tim ſi appellans nondum citatus eſt ſuper deſertione, C. M.

§. 6. ¶ An autem ille qui non eſt adiornatus ad domicilium literatoriè vel aliàs ſufficienter ſi repertus Pariſius vel in Parlamento, ſeu alibi de mandato curiæ adiornetur, habeat ius reuocandi domum b? & videretur quòd non, quia ad curiam ſuperiorem, & in loco communi omnibus regnicolis venit iuxta. l. Roma. ff. ad municipal. extra qui fil. ſint legiti. c. per venerabilem. Contrarium tamen [4] dicas de ſtilo curiæ præſentis.

§. 7. ¶ Fallit tamen in caſibus qui ſequuntur. Primo vbi aliquis prætenderet cauſam ſpecialem contra ſic inuentum, puta contractum Pariſius initum, vel aliam de contentis. ff. de iudic. l. 2. legatis. & l. hæres in glo. eo. titu.

§. 8. ¶ Item fallit vbi quis petit aſſecuramentum ab aliquo ſibi dari in præſentia curiæ: & eſt ratio, quia ad hoc præſtandum compellitur omnibus excluſis [5] exceptionibus. Ita vidi pronunciari per curiam contra comitem Armigniaci, pro Archiepiſcopo Auxitano in Parlamento, anni 27.

§. 9. ¶ Item fallit in omnibus cauſis criminalibus [c] ſiue ex officio, ſiue ad denunciationem alicuius, mixtim aliquis eſſet inſecutus, ſiue ex officio tantum. Ita vidi pronunciari contra conſules Burgi Narbonæ, pro procuratore regio, & abbate Fontis frigidi, in Parlamento anni 23.

§. 10 ¶ Et circa hoc nota vnum notabile, quòd dicti conſules [d] [6] Burgi Narbonæ reperti Pariſius, non de facto proprio, ſed vniuerſitatis: & non de tempore ſuo, ſed de facto quorundam ſingularium dictæ villæ inſequebantur. Attamen curia voluit quòd ſuper impoſitis dictæ vniuerſitati & ſingularibus hìc litigarent ſed tamen curia præfixit eis terminum infra dictum Parlamentum, infra quem ſe potuiſſent ſuper prædictis aduiſaſſe, etiam quod certa die de præmiſſis in Parlamento reſponderent. Ita vidi pronunciari contra dominum de Belloforti, pro quodam homine D. Henrici de Lanclaſtre in Parlamento anni 25.

§. 11. ¶ Item fallit vbi quis ad ſolam denuntiationem alicuius ſuper aliquo crimine in curia inſequitur: ita vidi pronunciari contra D. Robertum de Caſtro vilain.

§. 12. ¶ Item fallit vbi quis aliquem inuentum Pariſius vult prouocare ad duellum, [e] quia velit au nolit compellitur reſpondere. Ita vidi in pluribus caſibus in Parlamento, videlicet de Arnaldo de Duroforti, prouocato ad duellum per Armandum de monte Acuto in Parlamento anni 27. & in pluribus caſibus in Parlamento eiuſdem anni, licet in his daretur dilatio prætextu abſentiæ amicorum: quod puto notabile.

§. 13. ¶ Item fallit in officiario regis puta ſeneſchallo vel bailliuo, qui ſuper commiſſis in officio ſuo poterit ab aliquo proſequi in præſenti curia, in eadem repertus. Ita vidi pronunciari in Parlamento anni 23. pro domino de Crano, contra dominum Petrum de Ferrariis, ſeneſchallum Xantonenſem.

§. 14. ¶ Item ſi quis cauſam proprietatis contra regem mouere velit, oportet quòd faciat adiornari procuratorem regium ad procedendum in cauſa in Parlamento, videlicet procuratorem regium generalem per regem conſtitutum in Parlamento, quia ſi procuratorem regium patriæ [7] in qua res eſt ſita, faceret adiornari, non ſufficeret, imò eſſet inſufficiens adiornamentum. ita dictum fuit per Arreſtum curiæ in Parlamento anni 25. pro procuratore regis, & Guidone de Cubrabranc, contra maiorem & iuratos S. Quintini in Viromandia.

§. 15. ¶ Sed in cauſis appellationum à ſententiis latis pro rege, vel in cauſa nouitatis vel ſaiſinæ, vel aliis ſimilibus, puta amotionis manus regiæ, ſufficeret procuratorem patriæ adiornari. ita dictum fuit ibi.

§. 16. ¶ Item ſi quis vult agere in Parlamento contra minorem [8] viginti quinq; annis, oportet dictum minorem cum tutoris vel curatoris auctoritate, vel ipſum tutorem aut curatorem adiornare: aliàs ſi minor ſimpliciter adiornaretur, eſſet inſufficiens adiornamentum de ſtilo curiæ. ita vidi fieri in Parlamento anni 27. contra dominam Margaritam de Relangiis & eius liberos pro Ioan. Quarcinelli.

§. 17. ¶ Item vbi aliqui litigant in Parlamento ſuper ſaiſina alicuius rei, & ſaiſina ſibi adiudicatur, hoc retento per curiam, quòd alteri qui deuictus eſt ſuper ſaiſina, fiet ius ſuper proprietate per curiam, & hoc dicatur per Arreſtum curiæ: quia tunc ille qui obtinuit ſuper ſaiſina in eodem Parlamento per dictum Arreſtum, videtur & eſt adiornatus ſuper proprietate, & hoc ſi duret Parlamentum: & ſi non duret, ad ſequens Parlamentum eſt adiornatus per dictum Arreſtum, & comparere tenetur, aliàs dabit defectum, vel reo congedium. Si autem dictum non fuerit quòd fieret ius ſuper proprietate, ſed ſimpliciter fuit reſeruatum [h] ius ſuper ipſa proprietate, tunc oportet quòd iudicium ſuper proprietate intentetur, aliàs cadet infra annum à iure ſuo. ita dictum fuit per Arreſtum curiæ in Parlamento ann. 27. pro Bertrando de mota contra Arnaldum Guillelmi de Barra.

[4] *Tamen.*) Et ſic opus erat noua citatione ad aliud ſequens Parlamentum, niſi tempora ſufficerent vt ſup. c. 2. § 3. ſed hæc hodie mutata ſunt c. M.

[5] *Excluſis*) vt infra tit. de aſſecuta. n. ſi.

[6] *Conſules*) Fa inf c 10 § 9.

[7] *Patria*) quæ & habetur pro ſubſtituto generalis procuratoris fiſci qui vnicus eſt in Senatu Pariſi reſidens c. M.

CAP. V.

CAP. V. DE PRÆSENTATIONIBVS FACIENDIS in Parlamento, & perſona vocata ad oſtium cameræ, nec eius procuratore.

De ſtilo iſtius curiæ eſt quòd partes quæ habent facere in Parlamento, ad dies bailliuiarum ſeu ſeneſchaliarum ſuarum ſe præſentent coram deputato ſuper recipiendis præſentationibus, vel in craſtinum antequam domini tenentes Parlamentum
a recedant. [a] Aliàs parti quæ ſe præſentaſſet, ſi ſit actor, concederetur defectus: &
b ſi ſit reus congedium: & pars quæ ſe non præſentaſſet, non audiretur [b] in aliquo, vt patet per plura exempla quæ ſequuntur. Nam ſi iudex faciens contra aliquem iniurioſam executionem, à quo ideo appellatum eſt, & adiornatus in Parlamento parti intimatione facta ad diem ad quam adiornatus eſt, non ſe præſentauerit, nec pars etiam licet poſtea dum legun-
1 tur [1] præſentationes in camera, velit dicere partem non potuiſſe appellare, & velit etiam redarguere de periurio: quia venit contra executionem: non audiretur, nec requæſtam partis aduerſæ poteſt impugnare, quia potuiſſet ſe præſentaſſe, & tunc ea proponere, & quia ſe non præſentauit, ideo non audietur. ita dictum fuit in Parlamento anno 27. contra Guillelmum de Meſſla, pro hæredibus cuiuſdam mulieris vocatæ la Baude. Idem eſſet ſi vellet proponere contra appellantem quòd appellationi renunciaſſet. Item ſi dicat ſuper eiſdem cauſis, pro quibus appellauit, proceſſum pendere coram certis commiſſariis à rege datis, non audiretur eadem ratione. Ita fuit pronunciatum contra dictum Guillelmum pro dictis hæredibus.

2 §. 2. ¶ Item fallit ſi in eodem Parlamento dies fuerit aſſignata. [2] Item fallit ſi dies fuerit fe-
3 riata: quo caſu propter abſentiam recipientis ſufficit ſe præſentare coram ſtatua [3]. Item fallit ſi partes ſint in Arreſto. Item fallit propter impedimentum illius qui debet ſe præſentare. Item fallit propter releuationem regis per literas ſuas, quæ licet proſint quo ad hoc, vt non præſentans non teneatur ad expenſa, vel ad aliam pœnam: non tamen poteſt petere expenſas ab alia parte quæ ſe præſentauit. Item fallit vbi pars aduerſa ſe non præſentauerit.
4 Ita ſi petitor mortuus fuerit lite pendente, defenſor non tenetur ſe præſentare, [4] quia non habet partem quouſque hæres reſumpſerit arramenta, nihilominus tamen poteſt impedire defectum hæredis, ſi reſumat & petat defectum.

§. 3. ¶ Item quod dixi, qui ſe non præſentauit, non audietur, fallit vbi vellet dicere adiornamentum non valere, vel non tenere. Et ideo non oportebat ſe præſentare, quia tunc audiri debet: & eſt ratio quia intereſt curiæ ſcire an valeat vel non: quia niſi valeret, non deberet concedere defectum: cum vbi non teneret adiornamentum, haberetur pro non facto. Alia ratio poteſt eſſe, quia non teneretur quis ſe præſentare, niſi quia adiornatus: & ideo cum
c inutile [c] adiornamentum pro non adiornamento habeatur, non potuit imponere neceſſitatem aduerſæ parti ſe præſentandi. arg. ff. qui ſatiſda. cogan. l. quotiens. Et de iure patron. l. adigere §. quamuis. C. de epiſco. & cleri. l. generaliter.

§. 4. ¶ Sed ſi curia diceret adiornamentum tenere, propter hoc non videtur cauſam amiſiſſe ad hoc vt vlterius non audiatur, ſed habebit pars defectum contra eum qui ſe non præſentauit, & vtilitatem defectus in ſequenti Parlamento per nouum adiornamentum quod habet ſuper hoc impetrare.

§. 5. ¶ Item oportet quòd partes ſe præſentent ad diem ſeneſchaliæ ſuę contra omnes contra quos habeat facere, & ſpecialiter & nominatim [5]. nam ſi quis habeat facere contra plures, non ſufficeret ſi contra vnum ſe præſentauerit, licet eius cauſa eſſet connexa: nec ſufficeret ſi diceret, talis ſe præſentat contra omnes aduerſarios ſuos. Imo diceret per reum ſi eſſet actor qui ſe generaliter præſentaſſet contra reum, Non præſentaſti te ſpecialiter, &
d nominatim contra me, ideo peto congedium & ſi eſſet reus, qui ita generaliter [d] ſe præſentaſſet contra actorem, peteretur contra ipſum defectus.

6 §. 6 ¶ Item ſecundum ordinationes regias [6] & ſtillum curiæ ſi pars præſentata & vocata ad portam cameræ Parlamenti ſecundum ordinem Regiſtri non inuenta fuerit, nec poſtea dum litigatur contra actorem, concedetur congedium, & contra reum defectus: & poſſet eſſe magnum periculum, vt infra in tit. de contu. defect. latius apparebit. Nec talis in cauſa in qua præſentatus eſt, in toto illo Parlamento audietur, idem ſi actor & reus non inueniantur, quia de illo Parlamento non audientur. Sed ſi veniant ad aliud Parlamentum, ambo audientur. quod ſi defecerint, in perpetuum non audientur: niſi curia videret quod hoc feciſſent in fraudem alicuius rei, quæ regem tangeret. & hoc verum vbi pars ſe præſentauerit in propria perſona.

§. 7. ¶ Item hoc quod proximè dictũ eſt fallit vbi procurator ſe pręſentauit, quia tũc licet

1 *Legũtur*) Hodie non ſeruatur hic rigor, ſed pars auditur ad purgandam cõtumatiam donec ritè per areſtum iudicata ſit. Et tunc amplius non auditur niſi ſit minor indefenſus, vel niſi de dolo aut ſubreptione doceatur l ſi prætor. § marcellus de iudic. & adhuc in cãcellaria obtinẽdæ ſunt periculoſæ & duplices literæ quàm vulgo requeſtã ciuilem vocant. c M.

2 *Aſſignata*) Quia debet aſſignari in Parlamẽto ſequẽti. ſupra. c. 2, in prin. ideo non valet cõtumacia ipſo iure, ſi non fuit diſpenſatum de Parlamẽto ſedenti. & ſi fuit diſpenſatum, facilius indulgetur cõtumaci, ſicut facilius indulgetur anticipato. c M.

3 *Statua*) Puto cõpilatorem errraſſe quia abſurdum. debet autẽ ſe ſiſtere die ſequenti. non feriato. l celſus. de arbit. c. cum dilecti, de ſol. & contu Innoc.e bone 2. in prin de elect c M.

4 *Præſentare.*) Sed poteſt petere actum præſentationis quod vocãt vn comparuit. c M.

5 *Nominatim*) Cõſti. Carol 7 ar. 33?.

6 *Regias*) Phili. Valeſij an. 1344.

procurator vocatus inuentus non fuerit ad portam nec in camera, vt ſupra dictum eſt, dum tamen veniret in craſtinum, nihilominus audiretur, quia malum eſſet ſi propter negligentiam, ſeu culpam procuratoris vnius dominus tantum incommodum reportaret. [e] Ita vidi pronunciari in curia pro quodam homine bailliuiæ Ambianen. in Parlamento anno. 27. pro domino Nicolao de Seps in contrarium debatante.

§. 8. ¶ Item fallunt præmiſſa in non præſentato & non inuento ad portam ſi poſſit probare caſum [f] fortuitum, propter quem fuit circa præmiſſa impeditus, nam hoc probato auditur vt præſentatus & inuentus. & hoc ſeruat notoriè curia. & concor ff. ſi quis caut. l. ij.

§. 9. ¶ Item ſi quis ſe præſentauerit in Parlamento in propria perſona, & ſine licentia [g] curiæ recedat dimiſſo procuratore, perinde eſt ac ſi ſe non præſentaſſet: & ideo cautela 7 eſt vt recedat cum licentia curiæ, & quòd hoc faciat regiſtrari, & procuratorem ibidem faciat.

§. 10. ¶ Item ſi aliquis ſubiectus alicui domino temporali habenti altam & baſſam iuriſdictionem, & ſub eo cubans & leuans citatus fuerit coram aliquo iudice Regio ſuper aliqua actione perſonali ad alicuius inſtantiam, & citatus vnà cum domino petierit cauſam ad prædictum dominum remitti, & ideo quia dictus iudex pronunciauit dictam remiſſionem non eſſe faciendam, prædicti dominus & proiectus appellauerunt ad Parlamentum, & adiornamentum in dicta cauſa impetrauerunt legitimè, ſi ad diem præſentationis dominus in dicta cauſa ſe non præſentauerit, ſed ſubiectus ſe præſentauit, ſubiectus 8 reputabitur non appellans per curiam ſine emenda, adeo quòd cauſa principalis remanebit in curia, defectu domini hoc operante. Ita dictum fuit per Arreſtum curiæ in Parlamento anni. 25. pro matricularijs Eccleſiæ ſanctæ Crucis Aurelian. contra quendam militem & dominum de Valeſio. Et eſt ratio, quia nunquam remiſſio eſt fienda ad poſtulationem ſubiecti, niſi dominus illam fieri petat vnà cum ſubiecto. Et ratio poſſet eſſe, quia remiſſio fit principaliter ad vtilitatem domini, [h] ſcilicet pro conſeruatione iuriſdictionis ſuæ: ideo niſi eam petat, ſibi imputet: non autem ad vtilitatem ſubiecti principaliter, quia præſumitur quòd vbique iuſtitiam inueniet, quia ex diuerſitate locorum &c. arg. l. fin C. de tem. in integ. reſtit. Ideo non fit ad requæſtam ſubiecti ſolum. Quia ergo dominus ſi in ea cauſa ſe non præſentaſſet, audiri non debebat, vt ſupra dictum eſt, ergo nec per conſequens ſubiectus.

§. 11. ¶ Item ſi præſentatio rei prius veniat quàm actoris, & legatur in camera, actor non poteſt compelli ad litigandum donec 9 præſentatio ſua venerit, nec ob hoc poteſt concedi defectus contra ipſum, ita fuit dictum in Parla. anni. 27.

§. 12. ¶ Item ſi quis de patria conſuetudinaria à ſententia contra ipſum lata ad hanc curiam appellauerit, & iudicem fecerit adiornari ad proximum Parlamentum ſuum iudicatum defenſurum, & intimari parti iuxta ſtilum curiæ, & ad dies præſentationis bailliuiæ vel ſeneſchalliæ ſuæ præſentauerit ſe contra iudicem ſolum, & non contra illum pro quo fuit lata ſententia nunquid ſufficiens ſit proſecutio? videtur quòd non quoad patrem, imo ſententia debeat executioni demandari, cum ipſa pars principaliter debeat habere commodum ex ſententia. Videtur quòd imo pars aduerſa nullā vtilitatem habeat vel habere debeat ex tali præſentatione quam impugnat, ſed quod nihilominus cauſa debeat agitari, cùm ſe præſentauerit contra iudicem qui eſt aduerſarius ſuus principaliter, & etiam, quia licet nihil fuiſſet parti intimatum, pars ſe poſſet adiungere cum iudice de ſtilo curiæ, ſi timeat colluſionem.

§. 13. ¶ Ita fuit dictum per Arreſtum curiæ pro. D. Reginaldo Letam milite contra Nicolaum millette, quod cum dictus miles in hac cauſa ſe præſentaſſet contra iudicem qui contra ipſum & pro dicto Nicolao tulerat ſententiam, licet contra dictum Nicolaum ſe non præſentaſſet, quòd dicta præſentatio erat ſufficiens, & quod dictus Nicolaus non haberet congedium contra dictum militem, nec vtilitatem prædictam, ſed nihilominus dicta cauſa agitaretur, & proceſſus habitus in cauſa principali ad inſtantiam dicti militis receptus fuit ad fines iudicandi vel videndi vtrum eſſet benè iudicatum vel non, & per dictum Arreſtum curiæ dictum fuit vt deinceps in ſimilibus caſibus per curiam dicta ordinatio obſeruaretur. Ita fuit per curiam regiſtratum; & hoc actum fuit in Parlamen. anni. xxv. feſtum purificati. beatæ Mariæ Virginis.

CAP. VI. DE CONTVMACIA ET DEFECTV, & vtilitate ipſorum.

ET primò vide copiam regiſtri regij ſuper quatuor caſibus facti valde dubij. Primus eſt in cauſa nouitatis. Secundus ſuper renouanda commiſſione in contumacia vnius partis. Tertius de contumacia contra appellatum & vtilitate eius concedenda. Quartus contra appellantem. Sequitur tenor regiſtri.

7. Cautela] quæ nūquā fuit neceſſaria illis de patria iuris ſcripti, qui non ſubdebantur hoc ſeruituti, ſed vtebantur facultate iuris cōmunis. deinde hæc cautela deſijt eſſe vſui, quia partes breuius & facilius hāc vexationē redimebant impetrādo à rege gratiam litigādi per procuratorem in cancellaria, cuius formulæ ſūt impreſſæ in initio protocolli cācellariæ. frequens enim & grāde lucrum afferebant dominis cancellariæ quos tamē puduit tam ſordidi lucri & vexationis populi, cui tādem deleto hoc ſtilo, permiſſum eſt vti facultate iuris communis in hac re ſine gratia regis & literis cācellariæ. adde infra c. 15. §. 3. 4. Io. gal. 83. c. M.

8 Subiectus) contrarium hodie ſeruatur, & benè, quòd ſufficit dominū ſemel requiſiuiſſe, etiam ſi non appelet nec proſequatur vide Io. Imbert inſtitu. foren. li. 1. c. 22. tetigi in conſue. Pariſiē. §. 1. glo. 3. n. 11. C. M.

9 Donec) Imò ſtatim tenetur cauſam dicere cōſtit. Philip. Valeſ. anno 1344. art. 2. vbi hic ſtilus in hoc corrigitur. C. M.

§. 2. ¶ Anno Domini M. 329. die Sabbathi in craſtinum cathedræ ſancti Petri, de conſenſu omnium magiſtrorum exiſtentium in Parlamento, ac vocatis ad hoc aduocatis omnibus Parlamenti antiquis & prouectis, & deliberatione prius habita ſuper hoc inter ipſos & poſtea cum
a ipſis per dictos dominos ſuper quatuor articulis infra ſcriptis curia [a] declarauit in Parlamento Pariſius longis temporibus obſeruatum fuiſſe prout ſequitur, & ordinato decreuit ſic deinceps obſeruari debere. Primò in cauſa nouitatis conceſſa litera iuſtitiæ, & per eius executorem propter oppoſitionem partis aduerſæ debato huiuſmodi poſito ad manum regiam vt ſuperiorem, aſſignata certa die in Parlamento partibus ad procedendum vlterius ſuper dicto debato, ſi ad dictam diem parte conquerente comparente, pars quæ ſe oppoſuit, non compareat, nec excuſatorem mittat, dictus non comparens ponitur in defectu, & ſtatim abſque dilatione res prædicta quæ poſita erat in manu regia, ponetur in manu conquerentis prædicti,
1 & in eius ſaiſina defendetur, [1] Salua quæſtione proprietatis parti aduerſæ. Item ſuper articulis partium facta commiſſione ſi ad ſequens Parlamentum, pro renouanda dicta commiſſione vna pars compareat, alia verò non, nec excuſatorem mittat, ad requiſitionem partis quæ comparuit, illa quæ non comparuit, ponetur in defectu, vel ſtatim dicta commiſſio renouabitur an vtilitatem partis comparentis tantum ſi hoc maluerit. & ſi pars non cõparens miſerit ad proximum Parlamentum excuſatorem, & ſuum aduerſarium fecerit adiornari ad videndum purgari defectum ſuum, ipſe ſuper dicta purgatione audietur. quod ſi non fecerit, ſuper ipſa purgatione amplius non audietur, & deinceps renouabitur dicta cõmiſſio ad vtilitatem illius qui (vt dictum eſt) ipſam obtinuit renouari. Si verò ſuper defectus prędicti purgatione auditus fuerit, & eundem ſufficienter purgauerit, dicta commiſſio abſque omni dilatione renouabitur ex tunc pro vtraque parte. Item ſi à iudicato cõtra ſe lato pars appellauit ad Parlamentum, & aduerſarium ſuum ad certam diem ad procedendum in eodem ad dictum Parlamentum fecerit adiornari, & adueniente dicta die pars quæ pro ſe iudicatum obtinuit, comparuerit, parte appellante non comparente, nec excuſatorem mittente: ipſa pars appellans (ſi pars appellata
a quæ comparuit, hoc requirat) ponetur in defectu [a], & ſtatim dabitur parti appellatæ litera,
b quod pro ſe latum mandetur executioni. [b] Præſumendum eſt enim pro ipſo iudicato ex quo ipſe appellans non comparuit, nec excuſatorem miſit, quod iudicatum per eius appellationem non videtur impugnare. Si verò pars appellans ad diem aſſignatam comparet, parte quæ pro
c ſe obtinuit iudicatum, minimè comparente, nec excuſatorem mittente: ipſa pars appellata non comparẽs ponetur in defectu, [c] & readiornabitur ad requeſtam partis cõparentis ad tunc futurum Parlamentum proximum viſuram iudicari vtilitatem dicti defectus. Non enim ita de facili procedendum eſt ad annullandum aliquod iudicatum ſicut ad exequendum, cum appellatio à dicto iudicato interpoſita non fuerit diligenter proſecuta. datum vt ſupra.

Decretum ſeu conſtitutio curiæ Parlamenti.

1 *Salua:*) & ſic etiam in prima inſtantia per ʋnic[illegible]m defectum etiã per Arreſtũ non ſolum recredentia ſed etiam [illegible]ũ poſſeſſoriũ adiudicabatur quod merito prorſus exoleuit, vt & dixi ad q. galli. 124. C. M.

a *Defectu.*) quem quãdo datur reo congedium vocãt & adhuc hodie ſeruatur contra appellantem vnum ſufficere niſi anticipatus fuerit. C. M.

§. 3. ¶ Item extra regiſtrum ſciendum eſt, quod in caſu proximè dicto erit vtilitas dicti defectus: quod veniat pars vel non, pronunciabitur malè iudicatum, & benè appellatum.
d quod verum intelligo niſi iuſtas [d] cauſas poſſit prętendere ad excuſandum contumaciam prædictam, & in eis audiri debebit, vt patet per tenorem dicti regiſtri, cum adiornari debeat, viſurus &c. Et in vanum adiornaretur niſi cauſas quare vtilitas prædicta concedi nec iudicari, proponere poſſet, & aliquas meliores excuſationes ad impediendum præmiſſa non poſſit proponere.

§. 4. ¶ Item credo quod in tertio dictorum caſuum ſi non comparens excuſatorem miſiſ-
e ſet, & aliàs ad ſequens Parlamentum aduerſarium ſuum ad videndum purgari [e] defectum ſuum adiornari feciſſet, quod ſuper purgatione ſua audiretur.

f §. 5. ¶ Item circa hunc excuſatorem not. quod non admitteretur niſi procuratorium [f] deferret, in quo haberet poteſtatem ipſum excuſandi ſeu exoniandi. Et bonum eſt quod deferat
g literas ſi poteſt ſuper eſſoignia [g] ab aliquo. Et quæ dicta ſunt, habent locum in contumace ante litem conteſtatam ſuper cauſa appellationis.

§. 6. ¶ Sed quid ſi pars appellans & appellatus lite conteſtata fuerint in factis contrariis & in commiſſionibus & in ſequenti Parlamento vnus vel alter non comparet aduerſario comparente? non eſt dubium quod præſentato dabitur defectus contra non præſentatum & commiſſio ad vtilitatem eius renouabitur verum nulla alia vtilitas iudicabitur eidem pro dicto defectu, niſi illa, quod concedetur ei pro dicto defectu adiornamentum contra aduerſarium ſuum ad ſequens Parlamentum, ad videndum iudicari quod commiſſio ad vtilitatem ſuam renouetur.

§. 7. ¶ Ponas ergo quod factum eſt adiornamentum, quam vtilitatem petet commodi & iudicari, & debet habere? Dico quod ſi appellans ſit ille qui defecerit, talem vtilitatem poteſt appellatus obtinere, quod appellans amiſerit cauſam ſuam, niſi poſſit iuſtas cauſas eſſoigniæ ſuæ prætendere & probare. Et eſt ratio, nam de ſtilo huius curiæ tenetur actor continuare arramenta cauſæ ſuæ de Parlamento in Parlamentum: & niſi faciat, propter interru-
h ptionem proceſſus cadit [h] ab inſtantia cauſæ, & perinde habetur ac ſi non feciſſet proceſſum in ea. Sed ſi nullo modo proceſſiſſet in ea in primo Parlamento, perdidiſſet cauſam, vt dictum fuit ſuprà de adiornam. tit. proximo, ergo & nunc.

§. 8. ¶ Sed quid erit in appellato qui defecit iuxta caſum proxime dictum? Dico quòd appellatus qui non comparuit, perdit tantum quòd commiſſio non renouabitur ad vtilitatem ipſius, & appellans hoc lucratur, quòd ſtatim renouetur ad eius vtilitatem: & in continenti debito defectu adiornabitur ſuper defectus vtilitate, quam obtinere debet iuxta ſecundum capitulum dicti regiſtri.

§. 9 ¶ Item dico idem eſſe vbi appellans poſt litem conteſtatam, & poſtquam eſſent in factis contrariis in ſequenti Parlamento vel 2. vel 3. ſe non præſentauerit ad diem ſuæ præſentationis ſed ad ſequent. vel procuratorem minus idoneum [i] miſerit, vel nullo modo ſe præſentauerit. Ita dictum fuit per Arreſtum curiæ pro Domino Reginaldo de choiſel contra dominam Richardam de ſaines anno. 25. i

§. 10. ¶ Sed quid erit iuxta prædicta ſi partes fuerint in cauſa appellationis in factis cõtrariis, & dati fuerint Commiſſarij ſuper eis, & etiam teſtes auditi, & pars appellans in ſequenti Parlamẽto ſe non præſentauerit ad diem ſeneſchaliæ vel bailliuiæ ſuæ, vel minus idoneè, puta alia die, vel per procuratorem minus idoneè fundatũ, vel nullo modo ſe præſentauerit, appellatus autem credit nullo modo intentionem ſuam probaſſe ſufficienter, & credit alium ſuam probaſſe, & dubitat an appellans poſſit ſuam purgare cõtumaciam, quid faciet? Dico quòd poteſt petere defectum contra appellantem, & adiornamentum ad habendam in ſequẽti Parlamento vtilitatem de qua dictum eſt ſupra, & habebit vbi appellans dictum defectum non poſſet purgare ſed vtilius eſt quòd petat ad vtilitatem ſuam commiſſionem renouari. & ſtatim fiet ſibi. Et hæc eſt opinio multorum ſed credo quòd tutius eſt quòd capiat defectum & readiornamentum: & quod in ſequen. Parlamento petat talem vtilitatem ſibi adiudicari, quod alter amiſerit cauſam, ſub proteſtatione, quod ſi eam habere non deberet, quod talis eidem vtilitas adiudicaretur, qualis curiæ videretur. Et duplex eſt ratio. Prima, quia vbi pro prædicto defectu dictam vtilitatem petiſſet: [k] videlicet vt commiſſio renouaretur ad ſuam vtilitatem, nunquam ad petendum aliam vtilitatem admitteretur amodo. Secunda. quia ſi dictos defectus & adiornamentum accepit, & in ſequenti Parlamento vtilitatem illam, ſcilicet quod iudicetur aduerſarium ſuum cauſam eius amiſiſſe, petat, ſi aduerſarius non poſſit purgare defectum ſuum, lucraretur cauſam ſuam ſine labore & expen. quod non eſſet in alio caſu, quia, oporteret quod inquæſtam faceret perfici, & partem adiornari ad videndum ipſum recipi & iudicari. k

§. 11. ¶ Item quid ſi iuxta caſum proximè dictum dictus appellatus pro vtilitate defectus petierit & obtinuerit dictam commiſſionem renouari, & inquæſtam perfici, & aduerſarium ad ſequens Parlamentum adiornari, dictam inquæſtam recipi & iudicari viſurum, & in dicto Parlamento dictis partibus præſentatis, appellatus petit dictam inquæſtam recipi & iudicari, & appellans petit dictam commiſſionem reuocari purgare paratus contumaciam præcedentis Parlamenti, & iuſtas cauſas prætendens quæ ſufficerent ſi veræ eſſent, ad purgationem prædictam nunquid ſuper dicta purgatione audietur? Videtur quod non, quia ad illud diem habere non videtur, & potiſſime quia aduerſarium ſuum ſuper hoc non fecerat adiornari, & videtur fundatum per ſecundum punctum dicti regiſtri. Videtur contra quia hæc videtur cauſa quare dicta inquæſta admitti non debeat nec iudicari, & ita quod per modum cuiuſdam exceptionis admitti debeat, ſaltem [l] vt teſtes per alium productos reprobare poſſit, non ſuper principali. l

§. 12. ¶ Item ſi plurium cauſa appellationis eſſet connexa [m], & quidam ſe præſentarent, & quidam non, non præſentati per præſentatos non releuabuntur ab eorum contumacia. m

§. 13. ¶ Sed quid ſi appellaretur à ſententia lata per homines iudicantes in alicuius domini curia, ſicut fit in locis pluribus in Picardia [3], & homines adiornati fuerint in Parlamento defenſuri ſuum iudicatum facta intimatione parti pro qua lata fuit ſententia, & homines iudicantes ſe præſentauerint ad diem præſentationis ſuæ contra appellantem, parte appellata ſe non præſentante, ſed appellante ſic dico quod appellans habebit defectum contra appellatum, & pro vtilitate habebit quod ſupra dictum eſt in regiſtro, ſiue defecerit ante litem conteſtatam, ſiue poſt Sed nihilominus dictus appellans tenebitur in dicta cauſa procedere cum dictis hominibus iudicantibus propter emendam regi debitam, & dictis iudicibus vbi apparuerit male appellaſſe, & licet poſtea [4] per curiam pronunciaretur in dicta cauſa benè iudicatum, in caſu in quo appellatus non purgauit ſuam contumaciam, & ſic ad emendam regi & iudicibus dictis fuerit condemnatus appellans nihilominus contra eum pro quo dicta ſententia lata fuit, vtilitatem defectus habebit, quia ſententia quæ pro eo lata fuit, non mandabitur executioni, imo pronunciabitur contra eum non venientem benè appellatum, hoc ipſum contumacia operante. 3 4

§. 14. ¶ Item ſi pars pro qua lata fuerit ſententia, comparuerit, & etiam appellans, homines autem qui ſuum iudicatum bonum facere debebant, non: & non obſtante eorum contumacia proceſſum fuerit in dicta cauſa, & per curiam pronuncietur male appellatum, & benè iudicatum: releuabitur [5] appellans ab emenda prædictis hominibus debita. & idem eſt ſi aliquis de dictis hominibus comparuerit, aliquis non, quia releuabitur ab emenda non comparentibus debita [a]. 5

CAP. a

3 *Picardia*) vbi ambitio officialium nouorum regum ferè obliterauit, ſed adhuc ſeruatur in Flandria & Artheſio: & ſic ſunt ibi iudicia ſanctiora: nec tot corruptelis, vt hic obnoxia adde infra in deci ſi. galli. q. 59. C. M.

4 *Poſtea*) inter appellantem & iudices, & ſic iudicium difforme ob nimium rigorẽ ſtili, qui merito exoleuit. O quam hodie florentior eſſet iuſtitia Franciæ, ſi officia non venderentur imperitis, aut iniquis, aut vtroque morbo captis, ſed meliores gratis diligerentur, vt nuper etiã dixi in conſue. Pariſ. §. 52. glo. 1. num. 184. C. M.

5 *Releuabitur*.) Atqui melius erat præſumptionem & odium reſultans è contumacia cedere veritati cauſæ cognitæ itaque veteres nimis tribuebant rigori formularum. C. M.

CAP. VII. DE DEFECTV IN ACTIONE REALI, & ipſius vtilitate.

SVPER [1] iudicio proprietatis vel proceſſu alio quàm nouitatis, ſi cauſa in Parlamen-
1 to agitetur, & reus non comparet, non ſufficit vna contumacia, imò requiruntur
tres in tribus Parlamentis obtentæ per tria adiornamenta, & oportet quòd in ſecun-
do & tertio adiornamento adiornetur ad videndum adiudicari vtilitatem defectus
prædicti, & ad procedendum in cauſa prout erit rationis. Vnde ex prima & ſecunda, vel am-
babus contumaciis nullam vtilitatem [a] habet actor contra reum, niſi ſolum iuxta. l. ſancimus
a [2]. C. de iudic Condemnetur reus in expenſis ratione contumaciarum prædictarum, & hoc per
2 ordinationem ſuper expen. per regem factam. Sed ſi tres contumaciæ fuerint, aufertur poſ-
ſeſſio reo & datur ſeu traditur actori, iuxta [3] l. 2. C. vbi in rem actio. C. de præſcri. 30. vel 40. an-
3 no. l. ſi quis emptionis. §. pe. in Spe. in ti. de 1. & 2. decre. §. nunc de effectu.

§. 2. ¶ Quid autem dictum eſt quòd tres contumaciæ requiruntur ad hoc quod poſſeſſio rei
petitæ auferatur reo, fallit in caſu qui ſequitur, quia ſi commiſſarius fuit datus in partibus pro
venta facienda, & ipſa facta fuerit, & in Parlamento immediatè ſequenti poſt ventam, actor
ſufficienter ſe præſentauerit, reus verò non, tunc datur actori defectus contra reum, & ex
ipſo ſolo defectu aufertur poſſeſſio reo, & hoc obſeruat ſtilus huius curiæ, & etiam conſuetu-
do [c] generalis [4] Franciæ in locis quæ conſuetudine reguntur, licet ſit contra. ll. ſuperius alleg.
c Et ita fuit obtentum in vtroque dictorum caſuum ante ventam & poſt per Arreſtum curiæ
4 inter abbatem & conuentum ſancti Dionyſij, & Galterum & Philippum de auraue in cauſa
poſſeſſionis de cupiendo groſſum animal in quodam nemore.

§. 3. ¶ Item ſi actor eſſet contumax, quæ vtilitas daretur contra ipſum? Dic quòd pro vna
contumacia vel duabus condemnaretur in expenſis & intereſſe, pro tertia vero amitteret
cauſam [d] ſuam.

d §. 4. ¶ Item præmiſſa vera ſunt ſi ante litem conteſtatam vel poſt ventam immediatè
reus deficeret. Secus ſi poſt litem conteſtatam, & traditis articulis, & cõmiſſariis ſuper eis datis
reus deficiat in curia. nam tunc prætextu illius contumaciæ amittit ſolum illum articulum ſu-
per quo diem habebat. ſi autem ſit contumax coram aliquo iudice ordinario, & coram ipſo
habebat diem ad producendum teſtes illam productionem amittet. Sed hoc locum non ha-
beret in commiſſariis curiæ, ſi pars haberet diem ad producendum teſtes coram ipſis, quia co-
e ram talibus commiſſariis non eſt niſi vna productio [e], & de vno Parlamento ad aliud Parla-
mentum, & totiens quotiens volunt partes poſſunt producere teſtes coram commiſſariis
prædictis inter duo Parlamenta.

§. 5 ¶ Sed vbi altera partium ſuper dicto caſu haberet diem coram dictis commiſſariis, & eſ-
ſet poſita in defectu, teneret quod factum eſſet ad inſtãtiam partis præſentis per dictos com-
5 miſſarios in prædicta cauſa, & pars contumax non admitteretur ad reprobandum [5] teſtes in
dicta cauſa contra ipſum in ſua abſentia productos. Et in nullo alios punietur, imò poſtea co-
ram dictis commiſſariis in dicta cauſa veniens poſſet procedere, & producere teſtes: & ſi qui
ex tunc per aduerſarium producerentur in eius præſentia, recipiendi eſſent, ex quo ad proce-
dendum ſe obtuliſſet, & illios quos aduerſarius eius poſtea producere vellet, reprobare poſſet.
f Et eſt ratio quare non poteſt reprobare teſtes [f] productos in ſui abſentia, & ob eius contuma-
ciam receptos: quia nullus poteſt reprobare teſtes contra ipſum productos niſi hoc faciat in
6 ipſo actu [6] dum producuntur, niſi in caſu in quo iudex hoc ſibi reſeruaſſet. Et iſte fuit abſens
dum fuerunt producti & contumax, ergo amodo ſuper hoc audiri non debet.

§. 6. ¶ Item ſi teſtes modo prædicto producti fuerint coram dictis commiſſariis in eius con-
tumacia, & poſtea coram dictis commiſſariis non comparuerit, ſed veniat in ſequenti Parla-
mento, & ſufficienter ſe præſentauerit petens commiſſionem renouari, & pars aduerſa ſuper
hoc repugnat prętextu contumaciæ in qua fuit poſitus coram prædictis commiſſariis, nihilo-
minus prędicta commiſſio renouabitur ad vtilitatem vtriuſque. Sic fuit pronunciatum per cu-
riam pro Ioanne de Siluaneto, & Math de Machis, contra abbatem & conuentum ſancti Cor-
nelij de Compendio. Et hoc verum niſi in caſu vbi inquæſta pro parte præſente facta eſſet &
7 completa, quia illa quæ fuit contumax, ex tunc non audiretur [7] ſuper prædictis.

g §. 7. ¶ Item ſi poſt ventam die aſſignata ad garendum [g] reus non veniat, ſolùm garendiam
amittit. Et idem eſſet ſi ad alium articulum cauſæ diem haberet: quia illum ſolum amitteret.
Ita pronunciatum fuit per curiam in cauſa quam habebant capitularij Tholoſę contra Geral-
dum Balena ſuper iuriſd. de Blaigniaco.

§. 8. ¶ Item qui adiornatur coram aliquo iudice terræ conſuetudinariæ ſuper aliqua cau-
ſa ad iurandum de veritate, & non veniat, amittit cauſam: ſed ſecus eſt in illo qui feciſſet

1 *Super*) Io. Fab. l. 1 col. pe. C. de ſum. tri. de hac conſuetudine loquens dicit quòd ſpectat a ſtilis ordinationem, licet etiam cauſis pertinat, quod non eſſet verum niſi inter ſubditos. C. M.

2. l. *Sancimus.*) auth. qui ſemel. C. quomo. & quando iud. c. quoniam frequenter. §. in aliis vt lit. non conte. c. querelã de procura. c. cum dilecti de do. & contu. c. reprehenſibilis de appellat. C. M.

3 *Secl.*) d. c. quoniam frequenter.

4 *Generalis*) Quæ meritò vbique exolevit. C. M.

5 *Reprobandum*) iniquum & exoletum eſt adhuc puto quòd tunc etiam de facili reſtitueretur, argu. ſupra c. proximo § 3 & in c. ſeq §. 1. C. M.

6 *Actu.*) Durum & iniquũ hodie nomina teſtiũ mox vt iurarunt eduntur etiam abſenti & contumaci ſi petat qui poteſt de eorum qualitate ſe inſtruere, & & adhuc à die inquęſtæ inceptæ habet 8. dies ad trahendum articulos reprobatorium & benè, vt conſtit. Caro 7. art. 99. & ante publ. de teſtibus

cationem, vt conſtit. Ludo. 12 anni 1512. art 58. vide. Io gall. infra q. 189. C. M.

7 *Non audiretur.*) Sed puto quòd ex cauſa audiebatur, vt nuper dixi nu. 5. Bar. in l. oratione. de feriis gloſ & Inn. in ca. in cauſis. hodie ſtilus eſt æquior C. M.

eum adiornari ſuper hoc, quia ſi dicta die deficeret, non ideo cauſam ſuam amitteret. Et ita fuit pronunciatum in cauſa quadam per curiam, contrarium præpoſitus Pariſi. pronunciaſſet[h]. h

§. 9. ¶ Item de conſuetudine in quacunque cauſa, & in quacunque parte litis actor recedit[i] à iudicio, & diem ſuper aliquo non acceptat, videtur litem deſeruiſſe, & ideo cadit ab inſtantia cauſæ, non tamen à cauſa. i

§. 10. ¶ Item de conſuetudine quæcunque Pars deficiat ad diem aſſignatam ad tradendum facta ſua in ſcriptis alicui curiæ coram aliquo iudice in patria conſuetudinaria: cadit à propoſitis per ipſum, & ſuper factis traditis per aliam partem aduerſam, ad dictam diem inquiretur veritas, & fiet ius[k]. k

§. 11. ¶ Item de conſuetudine Caſtelleti Pariſi. ſi aliqua partium eſt abſens dum ipſe præpoſitus vult proferre ſententiam pro vel contra ipſum, cauſam amittit.

CAP. VIII. DE DEFECTV SVPER ACTIONE perſonali & eius vtilitate.

SI aliquis fecerit aduerſarium ſuum adiornari ſuper actione merè perſonali in Parlamento, cauſa expreſſa in dicto adiornamento, ex qua contra ipſum concludere intendebat, & ad diem in adiornamento contentam non compareat adiornatus, conceditur actori defectu contra ipſum adiornatum, & adiornabitur ad videndam vtilitatem dicti defectus iudicari ad ſequens Parla. Et ſi adiornatus ad diem ſtatutam in ſequen. Parla. ſe non præſentauerit, & non poſſit dictum defectum excuſare, talem vtilitatẽ actor habebit ex defectu iam dicto, quòd reus cadet à defenſionibus ſuis, & quòd curia ſuper his quæ actor pro iure ſuo proponere voluerit (dum tamen dependeant ex eadem cauſa, vel pertineant ad dictam cauſam) & ſuper media in adiornamento expreſſa faciet inquirere veritatem: quo facto faciet ius dictis partibus. Et iſta prædicta fuerunt ordinata in Parla. per curiam in omnibus cauſis, ſiue ciuilibus, ſiue criminalibus, dum tamen ciuiliter intentatis, & decretum deinceps in futurum per modum edicti obſeruatum[a]. a

§. 2. ¶ Actum in Parla. anno Domini 1327. die Sabbathi ante Feſtum beati Andreæ Apoſtoli, & in curia regiſtratum. Item ſi reo ſuper aliqua de dictis actionibus[1] cauſa expreſſa, vt ſupra citato in Parlamento, & bis in contumacia poſito per curiam, & in duplici Parlamento: prima die ſibi ſtatuta ad reſpondendum: ſecunda die ſtatuta ad videndũ adiudicari vtilitatem dicti defectus, iterato citabitur ad certam & breuem diem infra ſecundum Parlamentum ad videndum iudicari vtilitatem dictorum defectuum, ad quem veniat reus vel non in Parlamento, & die ſuperius expreſſa per curiam, habebit actor vtilitatem prædictam[2]. 1

§. 3. ¶ Et ita dictum fuit per Arreſtum curiæ in dicto Parlamento die ſuperius expreſſa pro procuratore S. Quintini iuxta Beluacum contra quendam vocatum Ioannes Mire[b]. b

§. 4. ¶ Item ſi poſt petitionem in dicto Parlamento per actorem contra reum ſuper actione merè perſonali factam in præſentia dicti rei vel eius procuratoris, reus ſe patiatur poni in defectu, puta ad diem per ipſum petitam pro conſilio, & eidem procuratori conceſſum datur defectus contra ipſum, & pro defectus vtilitate habebitur petitio actoris pro confeſſata[3]. Ita dictum fuit & pronunciatum per dominum Ioannem de Cherchemonte tunc cancellarium Franciæ in dicto Parlamento, anno & die ſupra expreſſis. 3

§. 5. ¶ Item de ſtilo curiæ, actor qui non proſequitur arramentum ſuum de Parlamento in Parlamentum, cadit ab inſtantia cauſæ, & multoties per quandam conſequentiam à cauſa, vt in cauſa appellationis & nouitatis, vt apparet per iam dicta.

§. 6. ¶ Idem quandocunque & in quacunque cauſa vna Pars contra aliam defectum habuerit in Parlamento, Pars quæ eum obtinuerit, infrà primum tunc ſequens Parlamentũ, poſtquam eum obtinuerit, debet impetraſſe adiornamentum ad videndum ſibi adiudicari vtilitatem dicti defectus in primo dicto Parlamento, & proximo etiam petere, & diligentiã ſuam ſuper hoc feciſſe, aliàs cadit ab vtilitate dicti defectus. Et dictum fuit in Parlam. anni 25. pro Epiſcopo Nouiomenſi contra abbatem & conuentum ſancti Eligij in cauſa nouitatis mota per dictos religioſos in Parlam. contra dict. Epiſcop. ſuper iuriſd. villæ de bolles[c]. c

§. 7. ¶ Item in quacunque cauſa vna Pars obtineat defectum contra aliam, ſi poſtea antequam vtilitatem ſibi pro dicto defectu competen. petierit, iudicari, ſimpliciter, & abſque omni proteſtatione in dicta cauſa procedat cum parte contra quam ipſum defectum obtinuerat, renunciare[4]. cenſetur defectui per ipſum impetrato[d]. 4 d

§. 8. ¶ Item vbi Pars quæ defectum contra aliam obtinuit, ad diem ad quam fecerat aduerſarium adiornari viſurum vtilitatem dicti defectus, ſibi adiudicari, aliam vtilitatem petit per curiam iudicari, & non illam quam debet habere de ſtilo curiæ vel conſuetudine, & hoc ſi facit ſimpliciter abſque vlla proteſtatione, perdit eam quam habere debebat, & petitam

1 *Actionibus.*) Scilicet ciuilibus vel criminalibus ciuiliter intentatis. Ordinatio curiæ Parlamenti.
2 *Prædictam.*) Finis decreti curiæ.
3 *Confeſſata.*) Quod vt nimis durũ olim correctum eſt, vſu receptum vt reus aliis exceptionibus remotis tantum negare poſſet, hodie per conſti. anni 1539 § 26 ſtatim permittitur actori ſuam intentionẽ verificare non dato reo dilatione ad negandum C. M.
4 *Renunciare.*) Niſi quo ad expenſas quas nihilominus petere poteſt. C. M.

petitam non habebit: & eſt ratio, quia illam petit, non habebit, cum ſtilus repugnet: nec aliam, quia ipſam non petiit. Et ideo cauti aduocati dicunt, Peto talem vtilitatem mihi adiudicari, vel illam quæ de iure, vſu, conſuetudine, & ſtilo præſentis curiæ mihi debet adiudicari.

CAP. IX. DE DILATIONIBVS, ET quo ordine petantur.

1 CIRCA hanc materiam eſt diligenter inſiſtendum, nam in Parlamento dilationes annales [1] conſueuerunt concedi, ſcilicet dilatio conſilij quæ aliquando appenſamentum appellatur. Item dilatio pro venta. Item dilatio pro garendo. Eſt & quædam extraordinaria, de qua videbitur infra. Et ideo de vnaquaque iſtarum, & in quo caſu competit vel non, ſingulariter diſcutiamus, & ſigillatim, & ad partem.

[1 *Annales*) Et ſic vſque in futurum Parlamentũ, ſed paulo.poſt correctum fuit per conſilio regis, qui ſtatuit dilationes dari infra Parlamentum vt habetur in margine regiſtri antiqui manu ſcripti. C. M.]

§. 2. ¶ Item ſciendum eſt quòd primò petitur dilatio conſilij. Secundò ventæ. Tertiò garendi: & ſi quis alio ordine petat ſibi præiudicat. nam petendo dilationem ventæ ſeu garendi aliis renuntiat, & etiam plus approbat, ſpecialiter vbi petit dilationem pro garendo: ſed vbi petit a dilationem pro venta, non propter hoc renuntiat declinatoriis [a] ſuis, quia venta oſtendit ſibi quem iudicem habere debeat.

§. 3. ¶ Item hæ dilationes competunt in omni reali actione, fallit tamen in petitione hæreditatis, vbi competunt dilationes conſilij & garendi: ſed dilatio ventæ non. Et eſt ratio, quia cùm ſit iudicium vniuerſale, in ea veniunt nedum poſſeſſa per reum tempore litis conteſtatæ: ſed etiam ea quæ poſt incepit poſſidere. ff. de petit hæredit. l. 4. & l. ſi quo tempore. & ideo non conceditur dilatio ventæ Et ita vidi pronunciari in Parlamento anni. 27. pro Beatrice de Sabrano filia domini Reginaldi Gancellini, & alios ſuos aduerſarios: & ibi fuit alia ratio, quia aduerſarij confeſſi fuerunt certas res de hæreditate dicti domini Reginaldi poſſidere.

§. 4. ¶ Item dantur in omni cauſa ordinaria competenti pro poſſeſſione recuperanda vel retinenda, & ita dictum fuit in cauſa Epiſcopi Lingonen. & ducis Burgundiæ, & hoc b vbi eſſet generale adiornamentum & incertum, aliàs [b] dilationem conſilij non haberet, aliàs ſic.

1 §. 5. ¶ Item iſtud fallit in cauſa nouitatis [1]. & quæ ſit ratio, latius infra patebit, nunc autem de ſingulis per ordinem eſt videndum.

[1 *Nouitatis*) Scilicet ſi oppoſitio facta ſit ſuper loco, aliàs ſecus. Item in caſu executionis, niſi fuerint extranei non comprehenſi in ſententia. hæc habet additio marginalis regiſtri curiæ. C. M.]

CAP. X. DE DILATIONE Conſilij.

HÆc dilatio in omnibus actionibus realibus & perſonalibus petitur poſt petitionem vel in ſcriptis traditam, vel in iudicio verbotenus apertam, ſecundum quod fieri debet iuxta naturam actionis quæ intentatur de ſtilo curiæ.

§. 2. ¶ Item datur & habet locum in omnibus actionibus, & eſt ratio, vt reus deliberet an ſibi expediat cedere vel contendere, iuxta auth. offeratur. C. de lit. conteſtat. Et ſpecialiter vbi reus eſt adiornatus generaliter & incertè: cuius ratio eſt, quia tunc non potuit ius ſuum præuidere, cùm non poſſet diuinare [1] quid actor ab ipſo 1 petere intendebat. Et ſpecialiter daretur vbi pro facto alieno quis inſequeretur: & eſt ratio, quia in facto alieno ignorantia eſt iuſta.

[3 q. 3. c. offeratur.]

[1 *Diuinare*) l. ſi putator. ad legem Aquil. l. ſi fideiuſſor. manda. 22. q. 2. h. atus.]

§. 3. ¶ Item quòd ſupra dictum eſt quod in omnibus actionibus datur, fallit in caſibus qui ſequuntur. Primo fallit in cauſa nouitatis, & interdicto vnde vi. Et eſt ratio, quia in talibus, ſci- 2 licet nouitatis, vnde vi, eſſet lapſus annus. nam [2] hæ dilationes dantur de Parlamento in Parlamentum, & ſic actor amiſiſſet cauſam ſuam.

§. 4. ¶ Item quia tunc in talibus deſſaiſinis ſummatim & celeriter proceditur: quod fundatur in. l. ſi coloni. C. de agricol. & cenſit. lib. 11. & C. de naufrag. l. de ſubmerſis. lib. 10.

[2. *Nam*) Hodie ceſſante hac ratione, ceſſat fallentia. C. M.]

§. 5. ¶ Item vidi ſemel in cauſa noui, cuiuſdam maladriæ de Bailliaco, mota in curia per Syndicum dicti loci, contra magiſtrum Rodulphum de prælis, quod curia conceſſit dilationem conſilij, eo quod adiornamentum erat generale & incertum, & fortè gratioſe. & hoc fuit in Parlam. anni 26.

c §. 6. ¶ Item fallit vbicunque in adiornamento continetur actio quam actor mouere in-

Digitized by Google

tendit, vel modus ſeu cauſa propter quam concludit contra partem. ita fuit pronunciatum per arreſtum curiæ in Parlamento anni 27. & concord. extra de dilatio. cap. præterea.

§. 7. ¶ Item fallit in caſibus vbicunque ſuper crimine, veneficiis, vel exceſſibus qui ad curiam vocatur: quia non daretur ſibi hæc dilatio: & eſt ratio, quia de proprio facto[3] eſt inſecutus, in quo quilibet debet eſſe aduiſatus. Et intelligas quòd non daretur talis dilatio de Parlamento in Parlamentum, ſed alia breuis, puta vnius diei, iuxta factorum contra ipſum propoſitorum qualitatem. 3

3 *Facto:*) l. quiſquis. C. de reſcin. vendi Pau. c. præterea. de dilat. glo. 3. q. 1 in ſum.

§. 8 ¶ Item in cauſa duelli benè daretur dilatio infra Parlamentum, quæ talis eſſet quòd poſſet habere amicos ſuos.

§. 9. ¶ Item vbi alios vt conſul vel adminiſtrator alicuius loci, ſuper criminibus per ipſum & alios coadminiſtratores ſuos, & aliquos de vniuerſitate commiſſis inſequeretur in curia, daretur dilatio infra Parla. infra quam poterit cum aliis ſuis ſociis deliberaſſe ſuper eorum defenſionibus. Et ſpecialiter ſi ſuper facto prædeceſſorum ſuorum in officio eſſet inſecutus. Ita vidi pronunciari in curia pro procuratore regis, & abbate Fontis frigidi, contra conſules[4] Burginarbonæ. Item vbicunque officialis regis ſuper commiſſis in officio, vel prætextu officij eſt inſecutus in curia. 4

4 *Conſules.*) ſa. ſupra c. 4 §. 10.

§. 10. ¶ Item cum quis facta executione alicuius arreſti lati ſuper quibuſdam rebus immobilibus conqueritur in curia, dicens executionem fore factam in pluri quàm debuit, refert an fecerit adiornari executorem principaliter & partem acceſſoriè, ſcilicet cum illis verbis ſi ſua crediderit intereſſe. Et contra executorem dirigat petitionem ſuam, vel ècontra. Primo caſu celeriter proceditur, & non datur dilatio pro die conſilij, nec pro venta. ſi autem contra partem principaliter; & contra ipſam dirigat petitionem ſuam, executionem autem acceſſoriè, via ordinaria agendum erit, & dabuntur omnes dilationes. Et eſt ratio in ſecundo caſu, quia ex quo concludit contra partem, cauſa ſapit naturam proprietatis, cùm Pars ſit ſaiſita, & petitio iuris in proprietate importat. Ita iudicatum fuit in curia contra Epiſcopum Cathalaunenſem.

CAP. XI. DE DILATIONE VENTÆ.

CIRCA hanc ventam[1] eſt valde inſiſtendum, & cauendum circa modum faciendi eam, & quomodo fieri debet, vt infra videbitur. vnde cum curia dat parti hanc dilationem, partes in curia debent concordare de loco vbi congregare ſe habeant pro ipſa facienda & de commiſſario[2] coram quo fieri debeat, qui ſuper hoc habeat reſcribere curiæ. & ſi concordent, curia concedit locum prædictum & commiſſarium. Item de die & hora qua conuenire debent in prædicto loco, aliàs curia ordinabit ad votum. & ſuper hoc fiet litera iuſtitiæ duplicata[3] in forma conſueta, ſicut infra videbitur. 1 2 3

1. *Ventam.*) Quam practici dicunt eſſe verum libellũ quia illum ampliat vel reſtringit aut declarat. C. M.

§ 2. ¶ Item cùm venerint ad locum prædictum, tunc debebunt ire ad ſingula loca vbi ſitæ ſunt prædictæ res quæ petunt, & ibi actor debebit oſtendere res quas petit, vel intendit petere, ſingulariter, & ad oculum.

2. *Cõmiſſario.*) Hodie primus ſerviens arbitrio actoris adducitur, nec eſt locus recuſationi in his quæ ſunt nudi miniſterij. Secus ſi de limitibus eleuandis, & figura loci depingenda ageretur. C. M.

§ 3. ¶ Et deſignare metas[4] nomen & cognomen rei, videlicet peto hoc pratum ab iſta meta lapidea vſque ad talem arborem. & debet illam oſtendere, & ab illa vſque ad talem locum, &c. & ſic de omnibus facere debet, & omnia iſta in reſcriptione commiſſarij quam ſuper hoc faciet, debent contineri, videlicet quòd tali ad hoc ſtatuta partes conuenerunt coram tali, & tali hora, & exinde, &c. 4

§ 4. ¶ Item ſi quædam deſignauerit & oſtenderit modo prædicto, & quædam non, vt puta quia dicit actor poſt primam deſignationem & oſtentionem, ſecundum quod antea deſignare facta in libello, ſi reus nihil dixerit vel ſuper hoc expreſſe non conſenſerit, venta non eſt facta ſufficienter. Et ideo reus habebit aliam dilationem pro venta facienda, & aliam donec ſit ſufficienter facta.

§. 5. ¶ Si autem reus his quæ dicta ſunt proximè conſentiat, & dixerit, Super aliis non oſtenſis mihi ſufficit deſignatio facta in libello, dum tamen hæc in reſcriptione commiſſarij contineantur, venta reputabitur ſufficienter facta.

§ 6. ¶ Item ſi actor & commiſſarius, vel alter illorum, ad diem aſſignatam vel conuentam, & locum non compareant, ſed reus ſic, faciat reus diligentiam ſuam ponere in ſcriptis ſub inſtrumento publico vel ſigillo duorum teſtium fide dignorum, & eam deferat ad Parlamentum ſequens, & habebit dilationem[5]. 5

§. 7. ¶ Item ſi actor & commiſſarius die ſtatuta, ac loco conuento, & hora conueniant,

3 *Duplicata*) Hodie vna tantum & benè, niſi in Caſtelleto Pariſienſi vbi adhuc vendunt duas litteras ſigillatas alteram ſententiæ, alteram commiſſionis, & male. C. M.

4 *Metas.*) Saltem duas proximas l. forma, de cenſib. ſecundum Stepha. ſuffic. Sed imò omnes confines debent clarè oſtendi iute particulari: C. M.

5 *Dilationem.*) ſcilicet nouam cum impenſis prioris comparitionis.

& reus ſufficienter expectatus non venerit, debebunt exinde accedere ad loca vbi ſunt res quas petit, & dictam ventam dictus actor commiſſario præfato in contumaciam dicti rei facere debet, vt ſupra dictum eſt. Et præmiſſa, videlicet contumacia rei, & expectatio, & modus expectationis, & tempus, & omnia ſupradicta debebunt contineri in reſcriptione commiſſarij, aliàs niſi eam modo prædicto, & omnia ſupra dicta in prædicta reſcriptione non contineretur, venta non reputabitur ſufficienter facta, & reus haberet dilationem aliam.

§. 8. ¶ Item iſta dilatio in vniuerſalibus iudiciis, vt eſt petitio hæreditatis, & ſimiles, non habet locum per rationes iam dictas.

CAP. XII. DE DILATIONE GARENDI

Circa hanc dilationem ſciendum eſt quòd gerendus ſeu garendiſator, eſt ille qui tenetur de euictione. Et ideo hæc dilatio non poteſt peti niſi in realibus actionibus,
1 vel in rem ſcriptis, ſiue mixtis [1]. fallit [2] in caſu nouitatis.
2 § 2. ¶ Item reus habere poteſt tres dilationes pro garendo, ſi garendiſator ſemper deficiat. ſed caueat reus quòd dum primam dilationem pro garendo petit, proteſtationem faciat de defendendo cauſam, vel garendiſator noller comparere, vel ſi compareret, nollet tamen in ſe cauſam ſuſcipere vel defendere. aliàs ſi habeat dilationem, & non fecerit proteſtationem, & garendiſator in aliqua de tribus dilationibus non comparuerit, vel comparens re-
3 cuſauerit garendiam accipere, reus ipſe cauſam amittit [3]: quia ex quo petendo garendiam non facit retenuram de defendendo, vt ſupra dictum eſt, in nullo videtur confidere de iure ſuo, niſi in eo quod garendiſator ſibi diceret, & ſic confiteretur intentionem agentis ſi garendus nollet defendere cauſam ſuam.

§. 3. ¶ Item ſi plures ſint garendiſatores citati, & quidam compareant, quidam non, prætextu non comparentis habebit ſecundam aut tertiam dilationem pro garendo, vel ambas, nec
4 ante reſpondere tenetur, niſi velit: quod eſt contra [4]. l. ſi rem quæ apud te. §. ſi ei qui. ff. de euictionib.

§. 4. ¶ Item ſciendum eſt quòd nemini conceditur dilatio pro garendo, niſi certum nomi-
5 net [5] quem ſibi pro dicta re dicat teneri ad portandum garendiam, vel quia ipſam ab ipſo emit, vel alio titulo acquiſiuit ſub hoc pacto, vt teneretur ſibi euictione, & hoc de ſtilo curiæ Parlamenti: ſed de ſtilo Caſtelleti non tenetur aliquem nominare.

§. 5. ¶ Item ad garendiſandum vocatus, diem conſilij & ventæ petere poteſt ſi velit, & habebit has dilationes, petat antequam garendiam ſuſcipiat. Et reus qui ipſum vocauit, faciet ſibi ventam infra diem conſilij, vt quidam dicunt. Sed ſi poſt garendiam ſuſceptam dictas dilationes peteret, non audiretur. Et ita dictum fuit pro magiſtro Guillermo de Brolio, in cauſa epiſcopi Appanarum, qui garendiam ſuſceperat Poncij Fabri in cauſa contra ipſum mota in curia per abbatem de Bolbone. Et eſt ratio, quia ſuſcipiendo defenſionem vltro non petitis dictis dilationibus præſumitur omnino certus & ſcire merita cauſæ, alioquin fatuus reputaretur qui ſic ex abrupto meritorum cauſæ penitus inſcius defenſionem illius ſuſciperet: & ideo cum præſumatur certus, dictas dilationes non habebit.

§. 6. ¶ Item ſciendum quod licet in caſu proximè dicto garendo dictæ dilationes denegentur, nihilominus cauſas ineptitudinis proponere poterit contra petitionem, & hoc idem concedetur reo, ſcilicet proponere cauſas ineptitudinis, licet petiiſſet hanc dilationem non facta retenuta ſi deficiat in habendo garendum.

§. 7. ¶ Item vocatus ad garandiſandum, poteſt proponere quicquid vult contra adiornamentum factum contra ipſum ab eo qui ipſum ad garandiſandum vocauit. Ita dictum fuit per curiam pro Archiepiſcopo Remen. Qui garendiam ſuſceperat cauſæ motæ contra quoſdam officiales regios per decanum & capitulum Remen. & homines banni ſui, & beati Remigij, in cauſa nouitatis ſuper compulſione ſolutionis expenſarum coronationum Regum Franciæ Ludouici & Philippi, contra libertates quas dicebant ſe habere de non ſoluendo ipſas.

§. 8. ¶ Item vbi vocatus pro garendo dicit ſe velle accipere garendiam, habet cauſam defendere ſuis periculis & expenſis.

§. 9. ¶ Item ſi ſuſcepta garendia condemnetur garendus, fiet executio ſententiæ contra il-
6 lum qui ipſum petiit in garendum [6]. & ad hoc concordat. l. 1. C. vbi in rem actio. [d]
d §. 10. ¶ Item vbi garendus eſt condemnatus ad rem reſtituendam actori, eo ipſo videtur condemnatus ipſe garendus ad intereſſe illius qui rem poſſidebat, & ipſum vocauerat in garendum, & eſt condemnatus eadem ſententia, & virtute illius mandabitur inquiri ſummatim

1 *Mixtis.*) Idem in beneficialibus etiam ſi is cum quo permutauit, mortuus eſt contra eum qui tenet beneficium affectū additio regiſtri curiæ. c. M.

2 *Fallit.*) ſcilicet poſt annum, niſi ceſſante calpatei ſcilicet infra annum & diem ſemper competit euictio. c. M.

3 *Amittit.*) Hoc iniquū eſt, & exolevit. c. M.

4. *Contra.*) Imo quia d. l. nihil dicit de dilatione, ſed quod pares debet defendere in ſolidum.

5 *Nominet.*) Non ſeruatur: & ab antiquo in Parlamēto vna tantum dilatio datur vt infra in ordi. tit. 21. §. 4. & Caro. 7. §. 65. quod hodie per conſti. anni 1539. § 18. generale eſt etiam in inferioribus. vide Imbert. inſti. foréſ. lib. 1. c. 20. C. M.

6 *Garēdum.*) niſi quo ad expenſas & damna, vt conſtitut. anni 1539 §. 20 Imbert. inſtit. for. lib. 1. c. 20. C. M.

Digitized by Google

de intereſſe poſſidentis ſi dubitetur ad hoc, vt ſciatur in quantum contra ipſum garendum fiat executio pro præmiſſis, & facta inquiſitione fiet executio in eo quod reperietur pro eadem. concordat. ff. de fideiuſſo. l. græcè. §. 1.[e] e

§. 11. ¶ Item ſi garendus citatus ad ſuſpiciendam garendiam compareat, & dicat ſe nolle ſuſcipere garendiam, vel etiam ter citatus non comparet, non habet reus cauſam defendere niſi voluerit, ſed ex his ſolùm competit ſibi actio contra garendum pro euictione.[f] f

§. 12. ¶ Item reus non poteſt compelli ad litem conteſtandam antequam tres dilationes pro dicto garendo habuerit, & tres citationes fieri fecerit contra ipſum, & tres defectus habuerit. Et eſt optima ratio, quia ipſe per hoc efficitur firmus pro recuperando ſuum intereſſe contra illum qui ſibi de euictione teneatur de re illa, & ex tunc non imputabitur ſibi ſi cauſam deſeret, cum ille quem principaliter tangebat, videatur diffidere de iure ſuo ex quo cauſam noluit ſuſcipere, vel etiam ter citatus comparere. Et ideo ſibi in tali caſu licitum eſt agnoſcere bonam fidem.

§. 13. ¶ Item ſi garendus compareat, & petat diem appenſamenti, ſiquidem pro facto ſuo ſit inſecutus, non habebit eam. ſi pro facto alieno, ſic, & hoc ſi poſt garendſam ſuſceptam petat.

§. 14. ¶ Item ſi garendus petat alium in garendum, & ob hoc dilationem pro garendo petat, non debet audiri. Et ita fuit pronunciatum in cauſa domini de Conſico: quod intellige niſi prius[7] garendiam ſuſcepiſſet. 7

7 *Priu.*) quia ante eam ſuſceptam nondū eſt pars hęc additio marginalis regiſtri curiæ. C. M.

§. 15. ¶ Item vbi facta fuit venta reo, & garendus adiornatus ſuper garendia petat eam ſibi fieri, non fiet ſibi: ſed vbi facta non fuiſſet, ei fiet, & hoc ſuſcepta iam garendia. Et eſt ratio de primo, quia ex quo ſuſcepit gorendiam in ſe, videtur ſuper re quæ petitur, aduiſatus. Et hæc habent locum vbi petit eam fieri poſt garendiam ſuſceptam: ſed vbi ante, ſecus: vt dictum fuit ſupra.

§. 16. ¶ Item garendus petendo diem conſilij vel appenſamenti vel pro venta dilationem, non propter hoc videtur garendiam ſuſcipere.[g] g

§. 17. ¶ Item ſi garendus non compareat, ſed ad hoc procuratorem mittat ad hoc vt per procuratorem recipiatur, requiritur quòd habeat expreſſam poteſtatem garendiſandi, vel refutandi garendiam. Et ſunt verba ad hoc apta in gallico, Donnant & octroyant audit Procureur plein & ſpecial pouuoir & authorité de faire adueu ou deſadueu ſur garantie. Aliàs mandatum non teneret. Et ideo curia in Parlamento anno domini 1313. hoc ordinauit, & iniunxit omnibus in Parlamento exiſtentibus, vt certificarent ſuper hoc adiornandos, quòd talem poteſtatem ſuis procuratoribus concederent, & ſicut præmiſſum eſt, procuratoria ſua ordinarent; & quòd amodo nullus haberetur excuſatus, ſed pro contumace reputaretur.[h] h

§. 18. ¶ Item in delictis vel exceſſibus non habet locum dilatis pro garendo, & eſt ratio, quia licet ille quem pro garendo nominaret, eſſe dominus vel pater ſuus, & præſens eſſet vellétque ſuſcipere garendiam, eum non excuſaret, cum in talibus[8] non teneatur obedire.[i] 8 i

8 *Talibus*) l. ad ea. ff. de reg iur. ca Iulianus 11. q. 3. C. M.

§. 19. ¶ Sed hoc quod dixi, fallit. nam ſi bailliuus vel ſeruiens adiornatus in curia ſuper delicto vel exceſſu qui poſſet cadere in ſpeciem delicti, dicat hæc de mandato ſuperioris & iuſtitiando feciſſe, & ſuper hoc illum de cuius mandato ſe aſſerit feciſſe (qui ſuperior ſit ipſius) petat in garendum, & ſit eius ſuperior indubitanter, & eius prætextu ſibi dilationem concedi & adiornamentum petat, hæc ſibi concedi debent. Et ſi talis ſuperior citatus ſeu vocatus ad garendiſandum aduouet illum ſibi ſubditum, ille primò citatus (licet præmiſſa cadant prima facie in ſpeciem delicti vel quaſi) ex tunc pro ſibi impoſitis non erit moleſtandus, imò potius dimittendus. Ita vidi pronunciari pro quodam ſeruiente de Viromandia præpoſituræ Peronæ, contra Locumtenen. præpoſiti Peronæ, & Ioannem de marronis & quendam valetum ſuum, cui dictus ſeruiens dicebatur pedes in quæſtionibus combuſſiſſe.[k] k

§. 20. ¶ Item alio caſu vbi quis conqueritur de bailliuo alicuius domini vel ſeruiente, dicens quòd ei eſt iniuriatus, dicit bailliuus vel ſeruiens hoc partim pro iure ſuo, & partim pro iure domini, & de eius mandato iuſtitiando feciſſe, & ob hoc petit dominum in garendum, vt puta quia dicit illum inueniſſe ſurripientem ſibi aliquam rem, & cum eum capere vellet, & ipſe reſiſteret, ei de mandato domini vel propter poteſtatem ſibi attributam ipſum cepiſſe, vel vulneraſſe dicat, ſi petat dictum dominum garendum inquantum tangit ipſum, & ob hoc dilationem concedi, & adiornamentum, ſibi concedetur.[l] l

§. 21. ¶ Quod verum intelligas dum tamen prius ſuper hoc non fuerit litem conteſtatus. & idem eſſet in caſibus ſimilibus. quod reputo notatu dignum.[m] m

§. 22. ¶ Item vbi pro garendo citatus refutat expreſſe ſuſcipere garendiam, & reus qui fecit proteſtationem ſuam defendendo cauſam ipſam quam ſuſcepit, debet proteſtari contra garendum de damnis, expenſis, & intereſſe.

§. 23. ¶ Item

§. 23. ¶ Item ſi homines iudicantes, in aliqua curia dicunt ſe non peritos pro aliqua cauſa iudicanda, & medio iuramento, habent cauſam pro iudicando remittere ſuperiori ſuo, qui ipſis excluſis habebit iudicare, & vt volet, & ipſi neceſſario habebunt illud pronunciare: & ſi à dicto iudicato appellatur, & ipſi propter hoc trahantur in cauſam, poſſunt ſuperiorem ſuum in garendum vocare, niſi opponatur eis de falſo rapporto facto ſuperiori, quia tunc ipſum in garendum vocare non poſſent, ſed ipſi tanquam pro facto proprio tenerentur.

CAP. XIII. DE EXCEPTIONIBVS & quo ordine petantur.

1 AD euidentiam huius materiæ ſciendum eſt quòd ſi actor ſe non præſentauerit, tunc hæc dilatoria quæ non habet vim peremptoriæ vt ſupra [1] dictum eſt, primitus proponi conſueuit in curia: quæ ſi propoſita non fuerit per reum antequam ſe poſuerit in defenſione, vel aliquas etiam dilatorias propoſuerit, videtur ipſum vt præſentatum admiſiſſe: ideo ipſam amodo proponere non poteſt [a]. Ita fuit dictum pro do. Ioanne de ſancto Germano in Parlamento anno. 29. Quod verum eſt niſi in caſu vbi curia iniungeret ei quòd procederet vltra, cum proteſtatione quod dicet ſi ſit preſentatus, aliàs non. [b]

1. *Supra.*) c. 5. §. 2.

§. 2. ¶ Item ſecundò obiicitur exceptio procuratorij vel fundationis, & in hac frequenter dicitur vt pars procedat ſub proteſtatione ſi ſit fundata, & poſtea facit ſibi oſtendi procuratorium, quo viſo proponit illa quæ vult vel non procedit, niſi velit, donec viderit. Et etiam ſi conſtaret quòd procurator non eſt fundatus, iſtam exceptionem reus poterit proponere vel poſt litem conteſtatam, cum nemo ſine actione experiatur. ff. de nego. geſt. l. ſi pupilli. §. ſi. Et quia etiam intereſt curiæ ne iudicium ſit deluſorium [c].

§. 3. ¶ Item opponitur tertia exceptio gratiæ vbi actor non eſt præſens in iudicio, ſed eius procurator. dicitur enim ei, non habetis gratiam: ſcilicet quòd litigare poſſitis per procuratorem, quare recipi non debetis. & ſuper hoc tunc eſt inſiſtendum: quia actor qui eſt de patria conſuetudinaria, non poteſt per procuratorem agere niſi ſuper hoc gratiam regis habuerit: & eſt ratio [2], quia ſi principalis ſit bonus homo, erubeſcet prauam cauſam ſuſtinere: ſed procurator non, cum non conſtituatur de melioribus hominibus, vt in pluribus, qui magis de facili laxant conſcientias ſuas [d]. Audiui quòd iſta non eſt ratio, imò quod quando perſonæ principales ſunt præſentes, magis honorantur ſedes iudicantium, maximè ex præſentia comitum, baronum & aliorum magnatum, & hæc ratio maximè concludit in ſede Parlamenti, quæ eſt ſedes regni capitalis, & omni honore digna [e].

2. *Ratio.*) Imò ratio erat ad cruſcandas pecunias, & tandem decíſum eſt vt dixi ſupra. c. 5. §. 9. C. M.

§. 4. ¶ Et ideo vt ſciamus eos qui indigent gratia, videndum eſt de his qui non egent gratia. Et primo actor ſe poteſt præſentare ſine gratia per procuratorem, dum tamen ipſam habeat in iudicio. ſufficit. Item gratia generalis in Parlamento & extra ſemper bona eſt & ſufficiens pro Parlamento. Idem ſi ſit in Parlamento vel extra, &c. Secus ſi extra tantum. Item procurator rei nunquam indiget gratia, nec procurator actoris ſi ſit de patria quæ iure ſcripto regitur. Item procurator prioratus conuentualis recipitur ſine gratia. ſi autem eſſet prioratus non conuentualis indigeret gratia. Et ita dictum fuit in Parlam. anno. 25. pro. D. Guillelmo Roberti de gugulio contra quendam priorem [f].

§. 5. ¶ Item procurator actoris dimittitur ſine gratia ad petendum vtilitatem defectus, cum reus primo defecerit, & fuit adiornatus ad ſequens Parlamentum viſurus dicti defectus vtilitatem adiudicari ſecundum quoſdam. Sed credo contrarium etiam de ſtilo curiæ, cum actor ex hoc poſſit cauſam lucrari.

§. 6. ¶ Item procurator actoris etiam ſine gratia admittitur in Parlamento vbi petit renouari commiſſionem. Et ita dictum fuit in Parlamento anno. 25. pro comitiſſa de Guines contra Do. de Couſſy.

§. 7. ¶ Item procurator Epiſcopi vel alterius prælati vel capituli, aut collegij, admittitur in Parlamento ſine gratia.

§. 8. ¶ Item procurator villæ alicuius vel alterius vniuerſitatis, ſine gratia admittitur ſiue agat, ſiue defendat. ita dictum fuit per curiam pro procuratore maioris & iuratorum Montiſmariani in Bearnio, & pro illis de Longo campo in Parlamento anno. 23.

§. 9. ¶ Item procurator actoris indifferenter admittitur in iudicio poſt litem conteſtatam. [3]

3. *Conteſtatam.*) vt pote tunc dominus litis. l. ab executore in ſi. ff. de appellat. l. 3. C. de procura. c. 1. eo. in 6. C. M.

§. 10. ¶ Item quarto exceptiones quæ proponuntur contra adiornamentum, omnes alias pręcedũt, pręter ſuperius dicta, excepta declinatoria fori, quæ pręcedit. Et ideo ſi reus ambas proponere velit ſimul propter abbreuiationẽ, non debet audiri. Ita dictum fuit contra ducem

Aquitaniæ pro do Gaillardo de mota, & hoc verum niſi prius adiornamentum approbaret: ſed ſecus in aliis exceptionibus: quia ipſas opponendo tacitè approbat adiornamentum. Sed ſi curia te velit admittere ſuper pluribus exceptionibus ad proponendum ipſas ſimul, debes proponere illas cum proteſtatione quòd per ſecundam non intendis diſcedere à prima & ſic de aliis, & petas tibi ius dici ſeriatim in quacunque illarum iuxta ſui naturam & ordinem. Sed quidam dicunt hoc quod dictum eſt, declinatoriam fori & exceptiones contra adiornamentum ſimul proponi non poſſe, locum habere in his qui ſunt extra regnum iſtud: ſed in regnicolis dicunt hoc peti poſſe, quia hoc non eſt declinare, ſed potius petere remiſſionem fieri: Nam cum curia ſit ſuperior, non videtur velle occupare vel vſurpare iuriſdictionem ſubiectorum pro cauſa modica, ſed cautela eſt quòd ſi prius declinatoriam proponat, vt proteſtetur de dicendo contra adiornamentum.

§. 11. ❡ Item ſi quis conueniat reum actione perſonali ad debitum, & reus proponat exceptionem pacti de non petendo, vel ſolutionis, aut ſimiles, videtur tacitè debitum confiteri. [3] 3

§. 12. ❡ Et de ſtilo curiæ licet ſit paratus ipſas probare, & hoc ſe offerat, tenebitur tamen implere [4] manum curiæ de tanto quantum petit actor: aliàs ad ipſas proponendas non admitteretur. Et eſt modus loquendi. *Qu'il nantiſſe & empliſſe la main de la Cour.* [5] Et eſt ratio, quia debitores malitioſè, & cauſa diffugij hoc proponunt, vt res vel bona de quibus poſſet incontinenti fieri ſatisfactio, interim pendente dicta probatione poſſint elongare vel conſumere. 4 5

§. 13. ❡ Item quædam ſunt exceptiones quæ ſunt valde anomalæ, vt ſi bona alicuius ſint ſaiſita propter crimen ſibi impoſitum, vel propter eius contumaciam: quia vocatur ad iura regia noluit venire incontinenti, dum venit, offert ſe paratum iuri ſtare ſuper ſibi impoſitis, & curia velit quòd reſpõdeat petitioni ſeu denuntiationi, poteſt dicere, Bona mea poſuiſtis in manum veſtrum: peto ea mihi recredi [6] prius, cum ob iſtã cauſam detineatis occupata, & eſt bona recredentia, & aliàs non tenetur reſpondere niſi in caſu vbi ſententia contra ipſum cõtumacem lata fuiſſet, à qua ipſe appellaſſet ad præſentem curiam, quia tunc ipſe prius cauſas iuſtas pro ſe abſoluendo, vel purgando crimen ſibi intentatum, deberet proponere ad finem quòd contumax non valeat reputari, quo facto bona ipſi ad recredentiam traduntur. Ita dictum fuit in Parlamento anni. 25. pro procuratore Regis contra Vicecomitem de Mons. 6

§. 14. ❡ Item eſt alia exceptio ſimilis proximæ. quia cum agitur contra aliquem ſuper ſaiſina per modum nouitatis, & res poſita ſit ad manum [7] iudicis coram quo agitatur quæſtio, reus ita poteſt excipere, quòd non tenetur reſpondere, nec procedere coram ipſo donec manum ſuam appoſitam in ipſa re amouerit: vt patet per ſequens exemplum. Abbas ſancti Benedicti ſuper Ligerim agebat ſuper nouo impedimento contra dominum de Ligneriis, qui dicebat ſe habere explectam ſcindendi ligna in quodam nemore illius abbatis, pro quodam furno cuiuſdam villæ ſuæ, coram bailliuo Aurelianen. Dominus de Ligneriis dicebat ſe non teneri reſpondere in dicta cauſa donec dictus bailliuus manum regiam in dicta explecta poſitam amouiſſet, & exinde, quod petiit fieri, & ſuper hoc ius dici ſibi. Ex aduerſo dicebatur hoc fieri non debere, quia ipſe dominus cum dicto abbate per duorũ vel trium dierum aſſignationes proceſſerat, & quòd prædicta non petierat, vnde bailliuus prædictus pronunciauit quòd iam dictus dominus eidem abbati reſponderet, & dicta manus non amoueretur: à qua ſententia fuit ad præſentem curiam appellatum: per quam dictum fuit benè appellatum, & malè iudicatum. 7

§ 15 ❡. Item exceptio præſcriptionis impedit litis conteſtationẽ, vt patet per ſequens exemplum. Maior & iurati. S. Quintini in Viromandia faciebant quæſtionem ſuper proprietate procuratori regis, & Quintino le Chãbellan, ſuper homagio & pedagio burgenſium dictæ villæ. Qui procurator & Quintinus propoſuerant dictos maiores & iuratos non habere aliquam actionem contra ipſos, pro eo quòd ſaiſina ſuper præmiſſis, eis, ſcilicet maiori & iuratis fuiſſet adiudicata, reſeruato ſibi, ſcilicet procuratori & dicto Quintino, iure ſuper proprietate, vnde contra ipſos debuiſſent infra annum adiornamentum impetraſſe: quod non fecerant: quare ſecundum ſtilum curiæ ceciderãt à iure ſi quod habebant. Item quod lapſi erant triginta anni ab eo tempore quo ipſi maior & iurati habuerant dictum Arreſtum, & ex tũc præmiſſa continuè leuauerant, ſcilicet procurator regius & dictus le Chambellan, & ſic ius proprietatis acquiſiuerant in præmiſſis. Cum tamen decem anni inter præſentes, & viginti inter abſentes ſufficiant, & exceptio præſcriptionis impediat litis conteſtationem, propoſitum fuit in contrarium, ſcilicet per maiorem & iuratos, quod imò ſuper ſaiſina habuerant Arreſtum, & in anno proximè præterito reſeruato eis iure ſuper proprietate, & quod conſiderato dicto Arreſto, & quod in anno præterito non fuerat Parlamentum, & quod ex tunc nihil poterat eis imputari: conſiderataque reſeruatione prædicta, & quod exceptio præſcriptionis non eſt de illis quæ impediunt litis conteſtationem, vt patet in.l.1.§.fin.ad tertull.ff & ad exhibend.l.3.§. Ibidem. Ipſi admitti debebant ad agendum. Curia conſiderata negligentia partis actricis,

4 *Implere,*) Hic mancus eſt cõpilator: debebat enim addere quãdo de debito conſtat aliàs, quàm per confeſſionem rei nec hoc ſolum, ſed etiam quando conſtat per inſtrumẽtum habẽs vim incipiendi ab executione reali: alias nunquam verum, nec obſeruatũ fuit. C. M.

5 *Cour.*) Et ſic temporibus antiquis fiebat potius ſequeſtrum quàm vera executio, vſq; ad rem iudicatam, quod adhuc vigebat dũ eſſẽ nouus aduocatus, poſtea hodie inductũ eſt, vt data idonea cautione muniatur manus creditoris ob litium prolixitatem nimis ſumptuoſam & benè, C. M.

6 *Recredi.*) Hoc verbũ gallicum vſurpaui latinitas canoniſtarum c. dilectis de appellat: habet tamẽ emphaſim, vt dixi in conſuetu. Pariſien.tit 5. C. M.

7 *Manum*) quia olim incipiebatur à reali ſequeſtro, quod parte cõparente ſeq. defenſioni opponente amouebatur, donec cauſa ſtuo cognita decerneretur. niſi in promptu conſtaret ſequeſtrandum eſſe, tandem ob frequentes abuſus vetitum eſt incipere à reali ſequeſtro ſolo verbali relicto, vt in conſtitu. regis & ſtilo Cancellariæ, C. M.

ſcilicet

ſcilicet maioris & iuratorum triginta annorum à primo Arreſto citra, conſideratóque quòd dictum Arreſtum de quo prædicta pars fecerat mentionem, fuit declaratiuum primi duntaxat, & quòd ſic per ipſum nihil alicui partium prædictarum de nouo datum vel diminutum dici debebat, dictum fuit per Arreſtum curiæ in Parlamento anni 25. quòd dicti maior & iurati non admitterentur ad dictam actionem proponendam. [h] Et ſic ex cauſa iſta poteſt notari quod dictum eſt prius.

§. 16. ¶ Item per Arreſtum curiæ alterius Arreſti declaratiuum, licet aliquam reſeruatio-
i nem actionis contineat, non litigato ſuper ea, nihil noui [i] tribuitur.

§. 17. ¶ Item in Parlamento, vel alibi in curia laicali exceptiones eædem vel variæ non pro-
k ponuntur niſi ſemel ad eundem finem, ſed ad diuerſos fines benè proponi poſſunt. [k]

§. 18. ¶ Item vbi pars rea incipit proponere peremptorias ante dilatorias, ſibi præiudicium facit in dilatoriis, quia ex tunc ad aliquam dilatoriam proponendam non admittetur: & hoc propter præpoſterationem: & eſt ratio, quia lis ita inchoata eſt & conteſtata per propoſitio-
l nem exceptionis peremptoriæ [l]. Et hoc verum, niſi peremptoria in modum dilatoriæ propo-
8 natur, quod poteſt cum proteſtatione quòd eam proponit in modum dilatoriæ [8]. 8 *Dilatoriæ.*) Sat eſt conſtare ex forma proponendi. Spec. eo tit. §. dictis ver. rurſus. in ſi C. M.

§. 19. ¶ Item caueat reus quod omnes exceptiones ad vnum finem tendentes hoc ordine ſimul & ſemel proponat, & non debet vltra procedere, niſi in caſu vbi curia hoc ordinaret, quod dic. vt ſuprà eo. tit.

§. 20. ¶ Item exceptiones quæ proponuntur. nam ſi heri vnam propoſuit declinatoriam, &
m alia die aliam vellet proponere, non audiretur [m].

CAP. XIV. *De adiornandis heredibus mortuorum, & de reſumptione arramentorum.*

1 ITEM eſt & alia exceptio quæ eſt valde anomala, ſed frequentatur in curia Parlamenti. Nam [1] ſi reus ſit mortuus in quacunque parte litis, & actor non fecerit eius ſucceſſorem, ad proximum ſequens Parlamentum adiornari debet ad reaſſumendum arramenta, licet ſucceſſor eius ſe præſentauerit in dicto Parlamento, ſi actor petat vlterius in cauſa procedi, reus poterit excipere. Non me adiornaſti ad hoc Parlamen-
a tum, licet ſatis haberes de tempore, quare peto congedium [a]. & non eſt dubium quin habiturus ſit ipſum. Ita dictum fuit in cauſa proprietatis contra Enguerrendum de magula, pro hoſpitali ſancti Ioannis, in cauſa poſſeſſionis pro eodem hoſpitali contra comitem de Pontieu, in parlamento anni 27.

1 *Nam.*) forma huius §. & c. exoluit.

§. 2. ¶ Item ſi adiornaretur ſucceſſor ſimpliciter proceſſurus in negotio incepto in curia cum prædeceſſore ſuo, non cõtento in adiornamento expreſsè per talia verba reſũpturus arramenta, non tenetur virtute talis adiornamenti procedere in cauſa, ſed poteſt excipere. Adiornaſti me ſimpliciter, vbi debebas me adiornare reſumpturum arramenta: quare non teneor pro-
b cedere, quia minus ſufficienter adiornatus ſum, ſed peto congedium, & habebit ipſum [b].

§. 3. Item illud quod dictum eſt quòd adiornandi ſunt ſucceſſores rei mortui, non tantum dictum eſt de hæredibus. Nam verbum illud ſucceſſor, non tantum comprehendit hæredes,
c ſed etiam quoſcunque ſucceſſores [c] in aliqua re. Et ideo ſiue litigetur cum priuato & ſingulari, ſiue cum prælato, vel de proprio patrimonio, vel patrimonio Eccleſiæ, vel de actione perſo-
d nali, habet locum quod dictum eſt [d].

§. 4. ¶ Item ſi actor ſit mortuus, nunquid reus habet readiornare hæredes vel ſucceſſores actoris? Dico quòd non, ſed ipſi ſine adiornamento debent & poſſunt ſua arramenta reſume-
2 re, & poſſet eſſe quod cauſam [2] amitterent, ſi adornamentum de nouo impetrarent, vt in cauſa nouitatis, & in cauſa appellationis.

2 *Cauſam*) Supra. c. 6. §. 1 8.

§. 5. ¶ Item caueat reus quòd non faciat adiornari hæredes vel ſucceſſores actoris ad reaſſumendum, quia ſi hoc feciſſet, licet illi eſſent negligentes in readiornari faciendo, tamen re-
e uelarentur per diligentiam rei ſuper hoc factam [e].

§. 6. ¶ Et idem eſſet ſi ſucceſſores rei actorem feciſſent adiornari reſumpturum &c. Et ideo ſi ſucceſſor rei diceret actori vel eius ſucceſſori: Non feciſti me adiornari: replicaret actor vel eius ſucceſſor, non feci, quia feciſti me ſuper hoc adiornari, quare in vanum me ſuper hoc
3 vexaſſem. Ita vidi conſilium [3] prioris Montignati concordare contra dictum priorem, qui fecerat adiornari dominum Belli loci ad reaſſumendum, &c.

3 *Conſiliũ*) Id eſt aduocator.

§. 7. ¶ Quod autem dixi poſſe hæredem actoris & debere reſumere arramenta in ſequenti Parlamento poſt mortem prædeceſſoris ſui, etiam ſine adiornamento, hoc verum eſt ſi reus ſit præſens, & ſe præſentauerit in dicto Parlamento. aliàs ſi ſit abſens, & dicat in abſentia rei ſe velle aſſumere arramenta, & petat defectum contra reum qui ſe non præſentauit, non habebit eum, quia non fecit eum de nouo adiornari proceſſurum in cauſa. Ita dictum fuit contra abbatem ſancti Dionyſij in Francia, pro Guillelmo de Caſtro villain in Parlamento
f anni 27. [f]

§. 8. ¶ Item hæredes rei adiornari ad reaſſumendum arramenta debent petere arramenta ſi-

bi oſtendi, & eis viſis poſſunt incontinenti reaſſumere, ſi velint, vel petere diem appenſamenti ad aliud Parlamentum, iſtud vltimum eſt vtilius.

§. 9. ¶ Item licet ſemel eis fuerint arramenta oſtenſa illo tunc quo petierunt ſibi dari diem appenſamenti, nihilominus poterunt petere ea ſibi oſtendi cum venerit dies appenſamenti, & debebunt eis item oſtendi, antequam ad vlteriora procedere teneantur. Ita vidi pronunciari per curiam in Parlamento anni. 27. neſcio ſi fuerit regiſtratum vel non [g].

§. 10. ¶ Item vbi ſunt plures rei, & vnus moritur, nihilominus hæredes mortui, ſunt readiornandi per modum iam dictum, aliàs poſſet actor cadere in periculo iam dicto. Ita vidi pronunciari per Arreſtum curiæ in Parlamento anni 25. contra ducem Burgundiæ pro priore Martigniaci, & procuratore regio, quia dictus prior non fuerat poſt mortem ſui prædeceſſoris readiornatus.

§. 11. ¶ Item ſi adiornati ſint hæredes mortui, & petant diem appenſamenti ad aliud Parlamentum, conceditur eis, licet alij contraueniant, & tota cauſa dormiet ad aliud Parlamentum, propter illos qui petierunt diem appenſamenti: quia cauſa eſt connexa, licet ab initio cauſa poſſet ſeparari. Ita dictum fuit in iſtis duobus caſibus in Parlamento anni 17. contra comitiſſam Atrebatenſem pro hæredibus Nicolai de Pacyaco, ciuis Pariſien. & pro ipſorum hæredum conreis.

§. 12. ¶ Item ex his quæ dicta ſunt, patet quòd ſiue reus ſit mortuus, ſiue viuat, & actor mortuus ſit, opportet ſemper actorem vel hæredem eius facere diligentiam, vt faciant adiornati reum vel eius hæredes. Eſt ne aliqua differentia? dico quod ſic, & duplex. Prima eſt quòd vbi reus mortuus eſt, debent ipſius hæredes adiornari per verba expreſſa ad reaſſumendum, &c. Aliàs hæredes poſſunt petere comparuit, & adiornamentum ad iudicandum vtilitatem comparuit. ſecus in actore vel eius hærede. Sed vbi reus viuit, actor autem mortuus eſt, ſufficit ſi ſimpliciter adiornetur proceſſurus in cauſa, licet non per dicta verba, ſed tamen bonum eſt quòd ſemper exprimantur in adiornamētis. Secunda eſt, quòd reo mortuo eius hæredes readiornati ſemper habent diem appenſamenti. Sed vbi ipſe viuit actore mortuo, ſi hæredes actoris fecerint eum citari, reus non habet diem appenſamenti, ſed tenetur vltra procedere, & eſt ſumma ratio, quia cùm ipſe viuat, melius ſcit merita cauſæ quàm eius hæredes.

§. 13. ¶ Item quod dixi ſucceſſores mortui eſſe readiornandos, verum intelligo licet ſint minores in baillio alicuius, & tunc ipſis baillium habentes ſunt readiornandi: quia perſonalem actionem deducunt baillium habentes, non realem, & ſupple hic de materia reſumptionis arramentorum, quæ videbis infra in titu. de minori, & quam cauſam minores, vel eorum baillium habentes, &c.

§. 14. ¶ Item ſi aliqui ſint in commiſſione in curia, & defenſore mortuo hæredibus ſuis readiornatis ad reaſſumenda arramenta, oſtenſa ſunt eis arramenta, quibus tunc nihil obiecerint, ſed petierint diem appenſamenti ad ſequens Parlamentum, & illud habuerint, & ad dictam diem dicant ſe velle reaſſumere, & pars agens commiſſionem petat renouari, pars verò rea dicat eum ad hoc non debere admitti, niſi oſtendat diligentiam ſuam, alia autem ſcilicet agens dicat ad hoc ſe non teneri, quia cum prædicta commiſſio ſit de arramentis, & cùm illa fuerint illi oſtenſa, ipſe videret ſi fuerat diligens aut non, & tunc ad hoc nihil oppoſuit, è contra obiiciebatur quod imo, quia poſt diem appenſamenti ipſe repræſentabat perſonam mortui qui hoc petere potuiſſet: dictum fuit per Arreſtum curiæ, quod debet docere de diligentia [h], & quod aliàs commiſſio non renouabitur. Ita fuit dictum contra dominam comitiſſam Atrebatenſem pro Domino Simo. de Nigella, filio Domini Guidonis in Parlamento anni 28. h

CAP. XV. AN PARS AGENS HABEAT FACERE, *fidem de iis quæ proponuntur, antequam reus reſpondeat.*

VBI aliquis placitando facit mentionem de aliquibus actis curiæ, vel literis regiis, eas tenetur exhibere parti aduerſæ antequam teneatur reſpondere: ſed ſecus eſt in literis vel inſtrumentis quibus dicit ſe velle vti in modum probationis. Nam eas non tenetur edere, niſi tunc cum eas producit. Et ita dictum fuit mihi pro appellantibus de ducatu Aquita. contra ducem in Parlament. anni 23. ſcilicet quod non teneretur exhibere [a] appellationes. quia in modum probationis venirent, ſed ſolum arramenta & reſcriptiones. a

§. 2. ¶ Item vbicunque aliquis ſe dicit ſaiſitum de re quæ de iure communi in perſona ſua cadere non poteſt, & allegat ſuper hoc priuilegium, incontinenti debet docere [b] de priuilegio antequam pars ſibi reſpondeat. ita dictum fuit per curiam in Parla. anni. 22. contra procuratorem villæ de Tornace, pro procuratore decani Tornacen.

§. 3. ¶ Item plus cum aliquis ad fundandum aliquam ſaiſinam talem de qua proximè dictum eſt, allegat titulum qui eſt contra ius commune, & cum habet priuilegium, ipſe tenetur

tur

Digitiz

tur incontinenti docere de priuilegio & titulo antequam pars ſibi reſpondeat: & eſt ratio, quia licet aliquis non teneatur dicere titulum ſuæ poſſeſſionis, niſi velit, iuxta l. cogi. C. de petit. hæredit. tamen vbi actor allegat titulum, docere debet, præſertim cùm eſſet contra ius commune. Ita dictum fuit per dominum de Cherchemonte, tunc cancellarium Franciæ, contra maiorem & iuratos ſancti Quintini de Viromandia, in cauſa nouitatis dictæ villæ. Et ideo peccauit aduocatus qui talem titulum allegauit.[c]

CAP. XVI. DE DVELLO.

1 PRo euidentia huius materiæ ſequitur tenor literæ regiæ ſuper facto duelli[1] per modum ordinationis emanatæ.

2 ¶ Philippe[2] par la grace de Dieu Roy de France: A tous ceux qui ces lettres verront, ſalut: Sçauoir vous faiſons que comme ça en arriere, pour nos guerres, & pour autres iuſtes cauſes, pour le commun profit de noſtre Royaume, euſſions defendu à tous nos ſuiets toutes manieres de guerres, & tous gages de batailles. Et pluſieurs mal-faiſans ſe ſoient auancez de faire homicides & autres malefices, pource que quand ils les ont faits couuertement & à recoy, ils ne peuuent par teſmoins eſtre prouuez. Pource que ce que nous en auons fait pour le commun profit, ne donne aux mauuais cauſe de mal-faire, nous auons pourueu, Que la où il apperra euidemment homicide, ou autre malefice grief (larrecin excepté) dequoy peine de mort ſe doit enſuiure, auoir eſté fait en trahiſon ou en recoy, ſi que celuy qui a le mal-fait, ne peut eſtre conuaincu par teſmoins, & en autres manieres ſuffiſamment, nous voulons que on en puiſt, en defaute d'autre preuue, celuy ou ceux qui par indices ou preſomptions ſemblables à voir, ſoient de tel fait ſouſpçonneux, appeller de gage de bataille, & ſouffrons que en tel cas gages de bataille ayent lieu. Et en tel cas tant ſeulement nous attrempons noſtre defence deſſuſdite, és lieux & és terres eſquelles gages de bataille auoient lieu, & ont eſté accouſtumez auant ceſte defence. Et n'eſt point noſtre intention, que elle ſoit appellée ne attrempée en nul cas deuant la date de ces lettres, deſquelles abſolutions ou condemnations ſont faites, ou enqueſtes faites, afin que l'on les puiſſe iuger à abſoudre ou à condamner. Et n'eſt point noſtre entente, que ceſte defence ſoit r'appellée ne attrempée en nul cas, où il ne apparoit euidemment que le fait feuſt aduenu. En teſmoin de ce nous auons fait ſeeller ces lettres de noſtre ſeel. Donné à Paris le mercredy apres la Trinité, l'an de grace mille trois cens & ſix.

§. 2. ¶ Ex tenore huius literæ nota quòd quatuor requiruntur ad hoc quòd contra aliquem vadium pro duello iudicetur, ad finem vt oſtendat quòd in propoſito duellum ſequatur. Primò
a quòd caſus propoſitus contra aliquem ad finem duelli requirat pœnam mortis[a]. Secundò quòd
b proditionaliter, & in occulto[b] factum eſſe proponatur, & taliter quòd per teſtes[3] vel aliàs ſuf-
3 ficienter probare non poſſit aliter quàm per duellum. Tertiò quòd ille qui ſuper dicto caſu pro-
c uocatur, de dicto caſu per indicia, vel præſumptiones veriſimiles habeatur ſuſpectus[c]. Quartò
d quòd euidenter appareat factum de quo proponitur, contigiſſe[d].

4 §. 3. ¶ Item ex text. literæ, nota quòd licet ex latrocinio[4] pœna mortis inferri poſſet, tamen
e ob ipſum aliquis ad duellum non poſſet prouocari[e].

§. 4. ¶ Item nota quòd vbi aliquis caſus excepto latrocinio, de quo pœna mortis inferri poſſit, proponitur contra aliquem ad finem duelli, ſufficit ſi prouocans dicat prouocatum dictum
f maleficium per ſe vel per alium[f] (licet non nominet certum) commiſiſſe, ad hoc vt aliis ſupradictis concurrentibus, ibi cadat duellum. Ita dictum fuit per arreſtum curiæ contra Carolum Artus, pro Rogerio de Audiſia.

§. 5. ¶ Item ſi caſus prædictus generaliter proponatur, dicendo talis interfecit, vel fecit interfici vnum hominem proditionaliter: talis propoſitio eſſet inſufficiens, & indigna reſponſione
g de ſtilo huius curiæ: ſed oportet declarare locum[g] vbi maleficium huiuſmodi fuit perpetratum, & tempus, & perſonam interfectam, non enim oportet declarare horam. Ita dictum fuit inter partes prædictas, & etiam in cauſa duelli, pro Armando de Monteacuto, contra Aymericum de Duroforri in præſenti curia mota.

§. 6. ¶ Item ſi contra hanc conſtitutionem iudicetur duellum, vel fiat, nullum eſt iudicium, vel ſaltem annullabitur quicquid in contrarium geſtum fuerit, ſeu reuocari poterit. Ita dictum

1 *Duelli*) Aduerte quòd totus hic titulus non eſt de ſtilo proprie ſed excepta conſtitutione Philippi pulchri) apocryphus eſt, vnde Io. Gallus antiquus huius curiæ aduocatus qui ſucceſſit paulo poſt compilatorem huius ſtili, ſatis teſtatur in q. ſuis q. 90. formulam quæ ſubiicitur hic à §. 7 vſq. ad finem tituli non haberi in ſtilo curiæ. habeo etiam antiquum huius ſtili librum impreſſum in quo totus hic titul. deficit. Tamen tum quia totum hunc tit. reperi in veteri regeſto curiæ ſic vt hic vides intra ſtilũ locatum, tũ ob notitia antiquitatis, nolui omittere C. M.

2 *Philippe*) Scilicet pulcher, qui tributa annis ante hanc cõſtit duella prorſus prohibuerat, vt infra de cõſtitut. tit. 41. conſtit. 1. Sed paulo poſt ad maiora mala vitanda, regno nondum ſatis pacato, coactus fuit per hanc conſtitut. tolerare ſed ſimplici (vt lupanaria) permiſſione, non eſt enim lex approbatiua, ſed (quantum tunc potuit) coërcuit iura duellorum, quæ temporibus noſtris ex leuioribus cauſis ad vitti pluries in hoc regno vidimus. Reliquiquæ ſunt ethnica barbariei hæc conſtitutio in omnibus ſtilis impreſſis habebatur in latino non ſolùm in dictione barbaro, ſed in ſenſu corrupto, vt facilè ſit conijcere nunquam fuiſſe latinè editam, ſed gallicè, Gallicamque inuenimus in regeſto curiæ, & apud Guido papæ q. delphi. 617 Vnde nos eam natiuo ſuo & patrio temporis ſui gallico ſermoni, in quo nata & edita eſt, exactè, nec apice quid ex addito vel omiſſo reſtituimus. vt ſequitur C. M.

3 *Teſtes.*) Vnde ad excluſionem duelli non ſufficit per teſtes conſtare de ipſo occiſore, ſi mandans vel author de quo per indicia veriſimilia, ſed non plenè conſtat ad duellum vocatur. C. M.

4 *Latrocinio*) Compilator Brolius errat, quia conſtitutio non excipit latrocinium: ſed ſimplex furtum tantum quamuis eundem errorem ſequatur Guido Pap. q. delphi. 617. vbi huius dicta tranſcripſit. C. M.

fuit in cauſa Epiſcopi Broicen. qui fuit compulſus reſtituere equos & arma Guillermo de Boſco, & Ioanni ignoto qui duellum inter ſe fecerant ex ſententia ſeneſchali temporalitatis dicti Epiſcopi, & contra prædictæ conſtitutionis tenorem[h]. b

De his quæ reſpiciunt actorem in cauſa duelli.

5 *Sciendum*) Hæc tranſcribit auid. pa. q. delph. 618. & ante hos Pet. Iaco. tit. de duello. c. M.

§. 8. ¶ Sciendum[5] eſt quòd aduocatus qui intendit proponere cauſam vadij pro duello, non debet properare ad iſtam propoſitionem faciendam, ſed maturè & cum reuerentia debet ſe de his quæ dicturus eſt excuſare penes curiam & partem, & ſuper his proponendis licentiam curiæ petere. 5

§. 8. ¶ Item debet præcauere quod dum concludet, non dicat, & ſi prædicta negauerit, cum non poſſit ea probare per teſtes vel aliàs ſufficienter, offert probare de ſuo corpore in campo clauſo, & ipſum reddere mortuum aut deuictum facta retenuta de equo & armis & aliis decentibus nobili homini, & tali qualis eſt ipſe. ſi enim concludat per copulatiuam, ad vtrunque ſe obligaret, & ad vincendum & ad interficiendum. vnde ex multis poſſet periclitari. vt videbitur in tangendo pro reo.

6 *Aduocato*) Id eſt quod loquitur tanquam aduocatus nomine alieno. hæc ſcrupuloſa non fuerũt de vero ſtilo, ſed erant opinationes imperitorum formaliſtarũ, vt indicaui ſupra codẽ § 1. in prin. c. M.

§. 9. ¶ Item debet præcauere vt faciat mentionem de aduocato[6]. quia ſi non faceret, per ſe ipſum oporteret quòd duellaret. ita fuit obiectum magiſtro Hugoni fabri fortis in cauſa duelli quam propoſuit pro Armando de Monteacuto contra Aymericum de Duroforti.[i] 6 i

§. 10. ¶ Item caueat vt faciat retenutam de equo & armis, vt dictum eſt, quia aliàs pedeſter, & cum armis vnius pugilli oporteret eum duellare. & ſunt qui dicunt hæc eſſe de conſuetudine Gallicana, ſed talis conſuetudo eſt nimis aſpera, quia licet in talibus nihil exprimeretur, tamen videtur ſe tacitè obligare ad talia peragenda cum armis quæ ipſum decent ſecundum ſtatum ſuum, ſed tamen tutius eſt quòd nihil omittat[k]. k

De modo excuſationis aduocati, & propoſitione in Gallico.

§. 11. ¶ Meſſeigneurs, i'ay à propoſer par deuant vous, contre monſeigneur tel que ie voy là (ſi la partie eſt cheualier) pour monſeigneur tel, lequel voyez icy, aucunes choſes, eſquelles il chet villenie, & ſi Dieu m'aiſt, il m'en poiſe: car tant que i'ay veſcu, ie ne veiz onc audit tel que bien & honneur: mais ce que i'entens dire & propoſer contre luy, ie le diray comme aduocat de ceans, & pourtant que ma partie le me fait entendre, & veut que ie le diſe & propoſe, & m'en aduoüera s'il luy plaiſt, & promis le m'a en preſence de vous, & le m'a baillé par eſcript en ſubſtance, & le tiens en ma main: car iamais par moy ie ne le feiſſe, car ledit tel ne me feiſt oncques mal, ne ie à luy que ie ſcache, fors que bien & honneur, & pource l'entend à dire: car ce fait à ma querelle, & autrement elle ne ſe pourroit ſouſtenir à la fin à laquelle il veut tendre, & ainſi que vous ſçauez mieux que moy, que chacun aduocat doit dire ce que fait à la querelle de ſon client, ſpecialement nous de ceans y ſommes tenus par ferment, & auſſi eſt il raiſon que chacun le face. Pourquoy Meſſeigneurs vous ſupplie qu'il ne vous deplaiſe, & que vous me vueillez octroyer que ie die & propoſe de voſtre licence. Et auec ce prie à Monſeigneur tel qu'il le me pardonne, car ſi m'aiſt Dieu, en tout autre ie le ſeruiroye, mais en ceſtuy cas cy conuient que ie face mon deuoir, car i'y ſuis tenu.

Item la Cour luy dira: Or propoſez voſtre fait ou querelle, & vous prenez garde que vous ne dites choſe à laquelle choſe ayt en quoy il chee villenie, ſinon qu'il feiſt à voſtre querelle, car la Cour le vous defend.

Item l'aduocat dira, Meſſeigneurs, ie ne diray choſe de quoy ie ne ſoye bien aduoüé, & que ne face à mon eſcient & ma cauſe, & ſi Dieu plaiſt, ie me garderay de meſprendre. Et ce fait, il doit propoſer ſon fait au mieux qu'il pourra, au proffit de ſa querelle, par les plus belles paroles, & mieux ordonnées qu'il pourra, & au plus entendiblement, & ce fait il debura conclure ainſi comme il s'enſuit.

Sequitur concluſio actoris.

§. 12. ¶ Mon fait ainſi propoſé, comme vous Meſſeigneurs auez ouy, ie conclus ainſi que ſi ledit rei confeſſe les choſes que i'ay propoſées eſtre vrayes, ie requiers que vous le condamnez auoir forfaict corps & biens au Roy noſtre ſire pour les cauſes deſſuſdites, ou que vous le puniſſez de telle peine que droit, vs & couſtume, ou la nature du cas propoſé le deſire. Et s'il le nye, ie dy que Monſeigneur tel ne le pourroit prouuer par teſmoins, ne autrement ſuffiſamment: mais il le prouuera par luy, ou ſon aduoüé, en champ clos, comme Gentilhomme, retenuë faite de cheual, d'armes & d'autres choſes neceſſaires profitables ou conuenables à gage de bataille, Et en tel cas ſelon ſa nobleſſe, & luy en rends ſon gage.

7 *Habet.*) Puto quòd eſt clericus; Pet. Iacob. eo. ti. col. 6.

§ 13. ¶ Item aduocatus pro parte rei debet declinatorias proponere ſi quas habet[7] deinde dilatorias exceptiones, & petere ſuper quibuſlibet ſibi fieri ius, & proteſtari de audiendo ius ſuper ſingulis exceptionibus, ſecundo loco, vel tertio loco: & ſi poſtea nihil poſſit obiici de præ-

de præmiſſis, debet proponere quæcunque poterit ad finem quòd duellum non cadat ſuper poſitis, quo facto debet concludere vt ſequitur.

Concluſio rei.

§. 14. ¶ Et au cas que la Cour regarderoit que au faict de l'aduerſe partie propoſé cherroit gage de bataille, il nye les choſes propoſées au contraire, & dit que celuy qui les a faict propoſer, ment[8] & qu'il s'en defendra comme bon & loyal Gentilhomme qu'il eſt, par luy ou par ſon aduoüé faicte retenuë (vt ſupra dictum eſt in actore) & baille ſon gage. Et lors le defendeur doibt dire à la Cour auant que rendre ſon gage. Meſſeigneurs ie dy que tout ce que tel a fait propoſer contre moy par tel aduocat, & ſon aduoüé, & baille ſon gage contre moy, il ment comme mauuais qu'il eſt, du dire, ſauf l'honneur de la Cour: & tout ce qu'il a fait dire & propoſer contre moy, ie le nye tout, & aduoüé mon aduocat de ce qu'il a propoſé pour moy, & dict que au cas que vous regarderez que gage de bataille cheuſt ie m'en defendray, nonobſtant que ſon aduocat a dit alencontre, comme bon & loyal Gentilhomme que ie ſuis, & comme celuy qui n'a tort à la cauſe contre moy propoſée, & voicy mon gage, & le doibt iecter.

8. *Ment.*] Hinc dicit Pet. Iacob. vbi ſupra, quod reus debet dicere quod actor mentitur per gulam ſed falſum eſt, & minimè requiſitum vt etiam Io. gallus. inf. q. 90. C M.

§. 15. ¶ Item nota ex his quòd antequam prædictam oblationem faciat, debet prius negare aduerſo propoſita. nam ſi prius prædictam feciſſet oblationem quàm dictam negationem, videretur confiteri contra ipſum propoſita, de conſuetudine, quod eſſet valde periculoſum. Nam ſi ipſe confeſſus eſſet omnia ſibi obiecta, non eſſet locus duello.

§. 16. ¶ Item caueat[9] reus concludendo, vt non dicat vltra ſupradicta, reum reddam mortuum, vel deuictum: quia tunc vt actor ſe obligaret ad vnum de his: quod non faciet ſi ſolum dicat vt ſupra dixi. quia ſi dicat, & ego defendam me &c. vt ſup. & non vltra procedat ad dicendum dicta verba, & reddam eum & cæter. ſufficeret ſi ibi nihil faceret in campo ad lucrandum cauſam, niſi aduerſarius eum incitaret. Et idem eſſet ſi aduerſarius ſe non præſentaſſet quia in iſtis caſibus lucraretur cauſam ſuam: quod non eſſet in caſu in quo prædicta verba protuliſſet in primo caſu, licet in aliis ſecus.

9. *Caueat.* Idem Pet. Iacob. eo. tit. col. 1. ſed ineptiæ ſũt, vt ſæpè dixi. C. M.

De præſentatione quæ fit in campo.

§. 17. ¶ De conſuetudine debet ſe præſentare actor ad campum antequam labatur meridies, & reus ante nonam, vel ipſius principio: aliàs quicunque deficeret, caderet à ſua cauſa. Item fit præſentatio coram conneſtabulario Franciæ in campo, qui in hoc caſu repræſentat perſonam Regis, & fit die & hora ſtatutis, fiet pæſentatio per verba quæ ſequuntur. Monſeigneur le Conneſtable, voicy tel homme lequel pardeuant vous, comme celuy qui en tel cas repreſentez la perſonne du Roy noſtre ſire, ſe preſente à tout ſon cheual & ſes armes, & en l'habit de Gentilhomme, & d'homme qui doibt entrer en camp pour combatre contre tel homme au nom de Dieu & madame ſaincte Marie ſa mere, & de S. George le bon cheualier, au iour, lieu, & heure par le Roy noſtre ſire, ou par ſa Cour aſſignée: & s'offre à l'ayde de Dieu appareillé de faire ſon deuoir par luy ou par ſon aduoüé, des choſes qu'il a fait propoſer contre ledict tel, pour leſquelles gaiges de bataille a eſté iugé entre eux en Parlement, par la maniere par laquelle la Cour a ordonné, & vous requiert que vous luy faciez partie & bataillée de camp[l]: & s'offre par luy, ou par ſon aduoüé de faire ſon deuoir à l'ayde de Dieu &c.

Sequuntur verba proteſtationis.

¶ Et fait proteſtation & retenuë tant pour luy comme pour ſon aduoüé, & de muer ſon aduocat, de muer & de changer cheual, & ſes armes, tant pour luy comme pour ſon aduoüé, deſcendre & remonter, & de reſtraindre ſon cheual, d'eſlargir ou eſtaſcher, de combattre à pied ou à cheual, & ſoy ayder de toutes ſes armes, & de chacunes d'icelles, de reprendre celles qu'il auoit laiſſées premierement ou autres, & de toutes les choſes deſſuſdictes, ou de chacune d'icelles faire luy ou ſon aduoüé, toutes fois qu'il luy plaira, & que Dieu luy en donnera l'aiſement de le faire.

§. 18. ¶ Item fait proteſtation que ſi ledict tel portoit aultres armes au champ qu'il ne pourroit ne deburoit porter par la couſtume de France, qu'icelles luy ſoient oſtées, & qu'en lieu d'icelles nulles autres armes il n'ait, ny ne puiſſe auoir. Item s'il auoit armes forgées par mauuais art[m] ou inuocation d'ennemis, due choſe qu'il en face, ne luy profite, ne nuyſe à tel. Et vous que ſur ce le faictes iurer par eſpecial.

§. 19. ¶ Item au cas que ledict tel ne viendra dans l'heure donnée par la couſtume, qu'il ne ſoit plus receu en camp, ains ſoit tenu pour vaincu.[n]

§. 19. ¶ Item encores proteſte que s'il plaiſoit à Dieu qu'il ne peuſt vaincre ou deſconfire ſon aduerſaire en ce iour (laquelle choſe il fera ſi Dieu plaiſt) qu'il puiſſe continuer ſa bataille du iour à lendemain, ou à tel iour que le Roy noſtre Sire ou ſa Cour ordonnera.

§. 21. ¶ Et encore fait proteſtation & retenuë expreſſe de dire & de faire, & d'auoir tous les autres garnimens qui ſont neceſſaires, profitables ou conuenables à gentil-homme en tel cas, ou pourroient eſtre à tel beſoin. Item encore fait expreſſement proteſtation & ſpecialement, que la generale proteſtation & retenuë des choſes deſſuſdites, comme dit eſt, luy vaille autant, comme ſi de chacune choſe à luy ou à ſon aduoüé neceſſaire profitable ou conuenable en tel cas & beſoin en euſt fait ſpeciale proteſtation ou retenuë expreſſément & diuiſément par le nom & ſurnom de chacun: & vous requiers que vous l'ayez pour ſuffiſamment preſenté, & receuës ſes proteſtations & les choſes deſſuſdites luy octroyez.

§. 22. ¶ Item reus faciet ſimiles proteſtationes ſuperioribus. Item dicunt quidam eſſe de conſuetudine, quòd prouocatus antequam aduocatus ſuus aliqua proponat, debet dicere quæ ſequuntur, Saluis & retentis meis defenſionibus & rationibus per me & aduocatum meum proponendis contra propoſita contra me, ad finem quòd ibi non cadat duellum: dico ego talis quòd in caſu quo curia iudicaret ſuper propoſitis contra me cadere duellum, quòd talis mentitur de omnibus quæ contra me proponi fecit, & quòd ego me defendam. Nam dicunt quòd ſi dementiatur eum antequam proponat aliquid ſeu proponi faciat, habebitur pro conuicto, licet retenutam feciſſet de ſe defendendo. Sed illud in curia nunquam vidi obſeruari, & credo quòd ſuperius dicta ſufficiunt.

§. 23. ¶ Item dicunt quidam in vtroque quòd ſi poſt dicti vadij propoſitionem recedant de curia ſine licentia [10] curiæ, quòd recedens habetur pro conuicto. ſed hoc non credo verum, 10 quia non videtur mihi quòd curia pro tam modica cauſa tantum periculum pateretur. Sed hoc poſſet habere locum & ſuſtineri ſi partes eſſent arreſtatæ per curiam poſt dicti libelli propoſitionem, vel ſi recederet à villa Pariſius ad locum remotum vel ad patriam ſuam.

10 *Licentia*) Io gallus, infra q. 116. C. M.

§. 24. ¶ Item prouocans ad duellum, per ſe ipſum portare debet omnes armaturas ſuas, dum vellet intrare campum quibus ſe iuuare vellet in campo, & tenere capellum ſuum laſſatum in capite, & viſeriam baiſſatam, & ſe gerere ſicut faciet cum certabit cum aduerſario ſuo. Si autem faceret in introitu campi, vel lanceam, vel ſcutum, vel galeam, vel arma per alium deferri dum intrabit, & ea non acciperet antequam intraret campum, vel viſeriam galeæ leuatam deferret, armis ſic per alium delatis vti non poterit: & etiam oportebit eum ſic duellare ſicut intrabit campum, de conſuetudine Gallicana.

§. 25. ¶ Item è contrario poteſt reus intrare campum viſeria galeæ leuata. Et ita conſuetum eſt fieri, & poteſt per alium deferri facere ſcutum & lanceam, & poſt illis ſe iuuare poteſt, & ita conſuetum eſt. Sed ſi fieret per actorem, non vidi, nec audiui dici quid fieri debet, ſed propter periculum euitandum bonum eſt facere ſicut prædictum eſt.

§. 26. ¶ Item poſtquam ingreſſi ſunt campum, coram eis appoſitis ſacro-ſanctis Dei Euangeliis prouocans accipiet prouocatum ſuum cum manu ſiniſtra, & dexteram tenebit ſuper ſancta Euangelia, & dicet verba quæ ſequuntur. Homme que ie tiens par la main: par Dieu & par ſes ſaints, ie te appelle à bonne cauſe, ou i'ay bonne querelle contre toy, & que tu occiz tel homme en trahiſon, dont ie te appelle: & que ce faiz iuſtement, & que ie n'ay pierre, brief, ne herbe ° ſur moy, parquoy te cuyde vaincre: mais par l'ayde de Dieu & de mes armes, & pour le ° bon droict que i'ay.

§. 27. ¶ Item le defendeur fera ainſi comme dit eſt, & iurera comme l'autre, & dira, homme que ie tiens par la main, par Dieu & par ſes ſaints i'ay bõne cauſe de defenſe contre toy, & tu me as appellé mauuaiſement & faulſement, & as mauuaiſe querele contre moy, & que ie n'ay pierre, herbe ne brief ne autre choſe par laquelle ie te cuyde vaincre: mais par l'ayde de Dieu & de mes armes, & pour cauſe du bon droict que i'ay.

§. 28. ¶ Item ſciendum quòd licet actor proteſtatus fuerit de præmiſſis & iuxta ſuperius expreſſa, & licet velit deſcendere vel mutare equum, vel aliqua alia facere de præmiſſis, licet hoc licitè poſſit facere ſecundum conſuetudinem gallicanam, tamen aduerſarius ſi velit poterit ipſum deſcendendo interficere, vel eum grauare prout volet & deus ſibi adminiſtrabit, non obſtantibus ſuis proteſtationibus, quibus non tenetur deferre niſi velit, nec oportet eum in contrarium proteſtari.

§. 29. ¶ Dominus Regnaldus de Ponte, in curia Franciæ Bernardum comitem conuenatum adiornari fecit ad ea quæ ciuiliter vel criminaliter proponere vellet contra eum in præſentia curiæ ad certam diem, ad quam proponi fecit quòd dum quædam controuerſia fuiſſet inter dominum Gaufredum eius patrem, & dominam Margaritam eiuſdem vicecomitis vxorem ſuper vicecomitatu Turonæ, demum mortuo dicto Gaufredo, & dicto Regnaldo eius filio & hærede ſolo & inſolidum relicto: dictus comes ad dictam eius vxorem in mortis quaſi periculo conſtitutam, quod euadere non poterat, vxori ſuæ quæ nunquam prægnans fuerat, falſum partum ſuppoſuit vel ſupponi fecit ad hoc vt dictum Regnaldum ſucceſſione & bonis prædictis priuaret, & quod natus dictus partis foret publicauit, & poſt tres dies mortua dicta Margarita dictus falſus partus ſicut venerat receſſit. Et quia eſt hic vt actus qui per vnam perſonam fieri poterat, & qui ſecretò fieri conſueuerat, quod per teſtes probare non poſſet. Sed ſi dictus comes

prædi-

by Google

prædicta confiterętur vera, petebat ipſum condemnari fore feciſſe corpus & bona domino noſtro regi. & ſi negaret, dictus Regnaldus paratus erat probare per ſe vel aduocatum ſuum dictum comitem facta retenuta. Item proponi fecit poſt mortem regis Ludouici, cogitans quod regina Clementia remanſerat ex eo prægnans, & quod bonum eſt piſcari in aqua turbida, & quod diſſenſio inter eius fratres eſſet ſi dicta regina pareret filiam, ſuper regimine regni: ſi filium, ſuper regno, volens diminuere iura regni & coronæ, quæ ſemper ſunt, & quibus vaſſalli rege mortuo debent fidelitatem, contra Sacramentum & fidelitatem veniens proditionaliter & falſo venit ad dictum Regnaldum: & ſibi dicit vel ſibi dici fecit quod ligaret ſe per iuramentum cum eo, & quod ſi faceret, haberet à futuro principe priuilegia, & ea quæ vellent, & quod eſſent Domini ipſius, & quod finaliter cum pluribus de partibus illis præmiſſa attentauit, & quod dictus Regnaldus, vt bonus, noluit conſentire. Et quod hoc erat crimen læſæ maieſtatis: concludens vt prius: & quod dictus Regnaldus aduocauit ipſum, & proiecit vadium, & poſtea aduocatus dicti Regnaldi dixit quod præmiſſa faciebat ad hoc, vt haberet regem adſtrictum, quod aliqua quæ ſibi peteret, non auderet refutare.

§. 30. ¶ Dictus verò comes ad fines quòd ad dictam accuſationem proponendam admitti non deberet, & ſi admitteretur, quod petitioni ſuæ non teneretur reſpondere tanquam ineptæ & obſcuræ. Et ſi teneretur, quòd in propoſitis non caderet duellum: & ſi non caderet, pars aduerſa dictum comitem per viam accuſationis inſequi vellet ad fines abſolutionis, & hoc ciuiliter, petens ius per ordinem ſuper proponendis ſibi reddi, ſub proteſtatione, &c. proponi fecit quòd à tempore mortis regis vſque nunc erant elapſi quatuordecim anni vel vltra: & quòd ex tunc fuerunt quatuor reges in Francia: & quòd tanto tempore celaſſet præmiſſa, & ipſe in ſua propoſitione confiteretur ſe gominem ligium regis ac vaſſallum, & quòd talia, dum prius ad eius notitiam deuenerant, tenebatur reuelare domino ſuo, cuius honorem & ſtatum tangebant, & non fecerat, confitebatur ſe proditorem domino noſtro regi eſſe & fuiſſe, & ſic non reſtabat niſi executio in corpore & bonis, & ſic ad æqualem accuſationem, vt erat vltimo propoſita, vel minoris, & erat prima, admitti non debebat, iuxta. l. neganda. C. qui accuſat. non poſſ. Item quia ipſe pro pacificando ſuper his quæ proponere intendebat contra ipſum comitem, licentiam obtinuerat contra ipſum abſque eo quòd dixiſſet regi quòd ipſum tangebat, &c. petiit ius ſibi dici ſuper præmiſſis ſub proteſtatione, &c. Item ſecundò propoſuit quod ipſe Regnaldus petitionem ſuam in vtroque de dictis caſibus fecerat alternatiuè: & non deſignauerat tempus vel locum vbi præmiſſa deuenerant: quod tamen facere tenebatur iuxta. l. libellorum. ff. de accuſationib. Quare non tenebatur eiſdem reſpondere, tum quia in tantis criminibus non eſt licitum vagari[r], tum quia præmiſſa declaratione facta ſuas defenſiones proponere poſſet magis clarè, & quòd ſic factum fuit in vadiis propoſitis in præſenti curia per Rogerium de Auduſia contra Carolum Artus, & Armandum de Monteacuto contra Aymericum de Duroforti, & petiit ius ſuper præmiſſis. Item ad tertium contra primam accuſationem quod licet dictum crimen fuiſſet commiſſum per dictum comitem quod ipſe non fatebatur, propoſuit in caſu dictæ accuſationis, quod crimen partus ſuppoſiti erat crimen. l. Corneliæ de fal. vt C. ad l. Cornel. de fal. l. 1. & cum ſuppoſiti. & ff. eod. l. quid ſi falſum. & pro eo pœna mortis non imponitur. tex. ad literam in l. 1. §. ſi ff. eod. titu. & l. 1. C. eod. titu. alleg. & vtrobique notatur. Et ſic quod ibi non cadebat vadium duelli iuxta dictas ordinationes. Item quod ſi partus erat verus vel falſus, poterat probari per teſtes. ff. de Carbo. edict. l. 3. §. duæ. de ſucceſſo. edict. l. cum extraneis. §. 1. Et ſic ſecundum prædictas ordinationes ibi non cadebat duellum. Item quod non propoſuerat dictum comitem per iudicia vel præſumptiones veriſimiles de præmiſſis ſuſpectum, & ſic non cadebat ibi duellum ſecundum prædictas ordinationes. Item dicta domina Margarita fuerat prægnans, & pro tali ſe gerebat: & prægnans exiſtens fecerat teſtamentum in quo partum ex ea naſciturum inſtituerat, & ſibi virum ſuum prædictum ſubſtituerat, & pepererat ſana exiſtens: excepta illa infirmitate in qua pro illo tunc habuerat vnam filiam viuam & veram, ſigna partus de nouo editi ex dicta domina habentem in præſentia quamplurimarum bonarum perſonarum, & fuerat baptiſata per Epiſcopum Carcaſſon. & quod poſt dictum puerperium dicta domina Margarita vixit per ſex ſeptimanas, & poſtea deceſſerat dicta filia ſuperſtite, quæ poſt mortem dictæ matris ſuæ vixit per ſeptem ſeptimanas, & hoc offerebat ſe probaturum. Item ad ſecundum caſum, videlicet crimen de regina, &c. Dicebat caſum prædictum non eueniſſe: nec ipſum pro his ſuſpectum, & dato abſque veritatis præiudicio, quod ita accidiſſet, vt propoſuerat, non commiſiſſet aliquod crimen, quia ligare ſe pro habendis libertatibus non erat res illicita, imò ſic ſe ligauerant & ligati venerant ad regem Campani & Normani.[11] Item quod non erat crimen læſæ maieſtatis, cum nec contra principem vel ei aſſiſtentem, vel Remp. quia dictus comes poſt mortem dicti regis Ludouici factus fuit de conſilio Philippi primi poſt eum tunc regis: vbi benè & fideliter ſe geſſerat & maiora, quę erant in regno ſibi commiſſa fuerant, offerens prout ſunt in facto ſe probaturum, negans, &c. Et dictus comes vltra procedens ſaluis proteſtationibus per ipſum propoſitis, reddito iure ſuper vtroq; per ordinem, vt petitum fuerat per aduocatum ſuum, dicit: quod vbi curia videret, quod vltra procedere haberent, &

11 Normani.) ſic etiã Burdegala, Tholoſa & tota patria iuris ſcripti. vide ſi vacat tract. Io. lupi de confœderatione principum c. ii.

quòd ibi vadium caderet facta retentione de equo & armis pro ſe, & aduocato ſuo, dicit quòd dictus Regnaldus mentiebatur ſuper præmiſſis, & tanquam falſus & malus proditor erat dicendo præmiſſa, & quòd ipſe ſuper præmiſſis ſe defenderet per ſe vel aduocatum ſuum, vt bonus & legalis, & proiecit vadium ſuum. duplicatum & triplicatum fuit hinc inde, &c. ad omnes fines ad quos proponere debebat.

§. 31. ¶ Item dictum fuit per arreſtum curiæ, quòd non obſtantibus propoſitis dictus Regnaldus admitteretur ad accuſandum quòd dicta petitio erat reſponſalis. Item quòd de primo caſu ad quædam per eundem comitem propoſita probatio erat admittenda, licet cauſa de ſe eſſet criminalis: ſed in ſecundo caſu non obſtantibus quibuſcunque propoſitis ex aduerſo, inſpecta natura ipſius, & quòd in dictis ordinationibus de eo expreſſa mentio fiebat, & aliàs fuerat arreſtum datum ſuper hoc, vadium cadebat, & illud ibi curia pronunciauit.

§. 32. ¶ Nota ergo de ſtilo perſonam condemnandam pro tali crimine ad accuſationem admitti: ſed forte hoc ideo factum, quia dictus Regnaldus hoc reuelauerat regi Philippo & curiæ tempore dictæ licentiæ impetrato inde, & hæc dixit aduocatus dicti Regnaldi: & hoc fortè conſtabat curiæ Item quòd alternatio admittitur, nec erat declaratio fienda. Item quòd ſolus conatus ſufficit. Item quòd non oportet aliquem dicere ſuſpectum. Item fuit in præmiſſis erratum pro parte dicti comitis: primò quia aduocatus ſuus eum non excuſauit pro honore perſonæ: ſecundò, quia ad finem abſolutionis non propoſuit præmiſſa, vt ſupra inſertum: Tertiò, quia dictus comes vocauit eum denunciando proditorem falſum, & ſic quaſi actorem ſe dedit.

CAP. XVII. De cauſa proprietatis.

SCIENDVM eſt quod in cauſa proprietatis de ſtilo curiæ Franciæ debet dari petitio in ſcriptis,[a] & curiæ traditur, debéntque dari tres petitiones eiuſdem tenoris: [a] & curia retinebit vnam penes ſe, & duæ ſignatæ per curiam mittuntur cancellario Franciæ, & ſigillatur quælibet cum contraſigillo: & vna reſtituitur actori, & altera reo.

§. 2. ¶ Item in cauſa proprietatis minor in ſubagio conſtitutus, litigare non tenetur, nec cauſam cœptam cum prædeceſſore continuare, ſed illa dormiet [b] abſque præiudicio partis, & [b] quouſque minor ad ætatem [f] legitimam peruenerit: & ſi procedant cum eo non valet proceſ- [f] ſus habitus in dicta cauſa. ita dictum fuit pro domino Carolo Ebroicenſi contra abbatem ſancti Dionyſij in Parlamento anni 27.

f. *Ætatem.*) Facit. l. ſicut in medio cum gl. C. de pręſcript. trigint. anno. hodie non ſeruatur, olim non erãt ſic prompti ad vſurpãdum aliena vt nunc, ſed diligentiores ad ſeruanda ſua patrimonia C. M.

§. 3. ¶ Item ſi minor vel in ſubagio conſtitutus vellet mouere cauſam ſuper proprietate, & litigare ſuper ea cum aliqua: vel cauſam motam per prædeceſſorem ſuum contra aliquem ſuper proprietate alicuius rei, vellet continuare, non poteſt, ſed abſque ipſius præiudicio dormiet donec ad legitimam ætatem peruenerit. Ratio eſt, quia de conſuetudine quaſi notoria circa talia ipſi nihil poſſunt amittere, neque lucrari: quod eſt contra. l. non ideo minus. C. de procurato. & ff. de iureiurando. l. Nam & poſtea. §. ſi minor. Et reputatur perueniſſe ad ætatem legitimam quo ad prædicta, ſi ſit nobilis, & habet annos completos. 20. & inceperit attingere 21. Si autem ſit ignobilis, ſufficit quod compleuerit decimum quartum annum, & attigerit decimum quintum ſecundum Sco.

§. 4. ¶ Item in cauſa hæreditagii regis vel proprietatis ſuper patrimonio regis nullus poteſt eſſe iudex, neque ſe intromittere, nec cognoſcere, niſi curia Parlamenti: nec alibi poteſt agitari præterquam in eadem, niſi vel ex commiſſione regis vel curiæ & de mandato principali hoc fieret. Et ſi aliter fiat quàm ſupra dictum eſt, per quemcunque fiat, annullabitur per curiam, & pronuntiabitur nullum totum quicquid ſuper præmiſſis factum fuerit [c]. Et ita dictum [c] fuit per arreſtum curiæ in negotio abbatis Montiſoliui contra regem inchoato coram ordinario loci, ſed ſuper poſſeſſorio benè poſſunt ſeneſchalli vel bailliui cognoſcere, & ex tunc facta fuit ordinatio per pręſidentes curię ſuper præmiſſis.

g. *Fallit*) Alios caſus Spec. de lib. concept. §. nunc vidẽdum. C. M.

§. 5. ¶ Item quod dixi, vt in cauſa proprietatis detur petitio in ſcriptis, fallit [g] ſi partagium ſit [g] factum cum rege per aliquem ſurper aliquibus certis rebus, & alius conquęritur dicens partagium ſuper rebus ſuis factum fuiſſe, quia licet ſit cauſa proprietatis, non dabitur petitio in ſcriptis. ita dictum fuit mihi in facto rerum inſulæ in Lemouiſinio.

§. 6. ¶ Item vbi pars aliqua agit petitorio in curia, patiatur partem aduerſam ſaiſitam iuxta ſtilum huius curię, & concord. l. 1. C. de alien. iud. mut. cauſa fa. & inſtit. de actio. §. omnium. in fi. Et ſic parti reæ ſeu defenſori ſaiſina debet adiudicari.

§. 7. ¶ Item ſi pars quæ incepit agere in curia petitorio, lite conteſtata, & traditis hinc inde articulis, ſteterit per decem annos, & non proceſſerit in dicta cauſa, & poſt impetrauerit adiornamentum contra partem ream, & in Parlamento dicat ſe habere ſaiſinam rei de qua actionem ſuper proprietate mouerat, & in ea de nouo & indebitè turbatur per partem aduerſam, & pars

rei dicat actorem non poſſe dicere ſe ſaiſitum, cùm aliàs egerit in curia præſenti rei vendicatione, Et ſi actor replicet proceſſum fuiſſe interruptum propter lapſum temporis prædictis, & ideo non poſſe ſibi nocere, & ſe dictam ſaiſinam interim acquirere potuiſſe, cum ſaiſina per annum & diem acquiratur: non audietur actor ſuper dicta ſaiſina. Ita dictum fuit per arreſtum curiæ pro Epiſcopo Nouiomenſi in Parlam. anni. 25. contra procuratorem regium, & maiorem & iu-
d ratos vel conſules Nouiomen[d].

§. 8. ¶ Item in realibus habet reus tres dilationes, ſcilicet conſilij, ventæ, & garendi. Sed poſt dilationem ventæ compellitur reus reſpondere niſi proponat ſe habere garendum. Et hoc idem eſſet poſt garendi dilationem, quia compellitur reſpondere: ſed poſſet exceptiones dilatorias proponere, non autem declinatoriam, quia per proceſſum habitum videtur curiæ iudicium approbaſſe.

e §. 9. ¶ Fallit in declinatoria per quam petit ſe remitti ad iudicem ſub quo res[e] eſt: quia illam proponere poteſt. ratio eſt, quia venta oſtendit quem iudicem debet habere pro re illa. Quod verum eſt vbi poſt ventam immediatè ipſam peteret, ſed ſecus ſi poſt garendum vel proceſſum habitum ſuper garendo: quia per dictum proceſſum videtur curiæ approbaſſe iudicium.

3 §. 10. ¶ Item in cauſis hæreditagiorum vel aliis realibus fit publicatio[3] inquæſtarum, licet cauſæ motæ ſint in curia, & inqueſtæ factæ per commiſſarios curiæ datos ad inquirendum & referendum. hoc fallit vbi eſſet concluſum & renunciatum ſimpliciter in cauſa, quia tunc potens fieri publicationem non audiretur. Et ita dictum fuit mihi pro Epiſcopo Laudunenſi contra procuratorem regium, & contra me in caſu in quo eſſet renunciatio, in cauſa Galteri, pro
f procuratore regio[f].

§. 11. ¶ Item vbi actum eſt inter aliquos rei vendicatione, & actor vel reus alienauit rem litigioſam, vel ius quod habebat in eadem pendente litigio, licet pars alia vitium litigioſi contra partem aduerſam proponere potuiſſet, ad finem quod vniuerſum ius quod in ea habebat per-
g deret, & pars conſenſit[g] quod inquæſta perficiatur, & quod ea perfecta per curiam recipi & adiudicari debeat. ſi poſt dum dicta inquæſta perfecta curię pro iudicando erit per commiſſarium remiſſa ad finem quod non recipiatur, vitium litigioſi proponere velit, non audietur, ſed nihilominus inquæſta videbitur & iudicabitur. Ita dictum fuit in Parlamento anni 15. pro hære. mag. Petri Cartul. contra quandam dictam la Heraude.

---

1 ## CAP. XVIII. DE CAVSA NOVITATIS.[1]

QVI ſe contendit impediri indebitè & de nouo in ſaiſina alicuius rei, impetrat literas iuſtitiæ à curia ſub forma quæ ſequitur. Carolus, &c. Tales habitatores inſulæ in
2 Flandria[2] nobis conquerendo exponi fecerunt quod licet ipſi, eorumque prædeceſſores ſint & fuerint ab antiquo, à tanto tempore, cuius memoria non exſtat in contrarium, in poſſeſſione & ſaiſina ſeu quaſi libertatis & immunitatis non ſoluendi vectigal ſeu pedagium dum ipſos contingit facere tranſitum cum ſuis mercantiis per totam terram chariſſimæ conſanguineæ noſtræ comitiſſæ Atrebaten. extra locum de Bapaumes, & eius diſtrictum: nihilominus gentes dictæ comitiſſæ, ſeu eius pedagiarij de Bapaumes, talem burgenſem dictæ villæ extra diſtrictum dicti loci cum eius mercantiis tranſeuntem per terram dictæ comitiſſæ occaſione pedagij pignorauerunt ipſos in dicta poſſeſſione. ſeu quaſi, impediendo & perturbando indebitè, & de nouo, ſicut dicunt. Quare vobis præcipimus & mandamus quatenus ſi vocatis vocandis ſummariè & de plano vobis conſtiterit de præmiſſis (impedimento & nouitate huiuſmodi exinde amota) dicta pignora dicto Burgenſi reddi & reſtitui faciatis, & omnia in contrarium acta ad ſtatum priſtinum & debitum reduci, nobis & dictis conquerentibus pro præmiſſis emendam condignam præſtari faciatis indilatè, & ſi dicta comitiſſa & eius pedagiarij in contrarium ſe opponant, & debatum ſuper hoc oriatur, debato &c.

4 §. 1. ¶ Item contra illum qui poſſedit per annum & diem,[4] non poteſt caſus nouitatis intentari, ſed iure ordinario & communi habebit ſuper ſaiſina conueniri, & habebit dilationem pro conſilio, venta, & garendo, cuius contrarium eſt in cauſa nouitatis, vt dictum fuit ſupra in titu. de dilat.

§. 3. ¶ Item conquerens in tali caſu nouitatis cauere debet ne dicat ſe ſpoliatum vel deſſaiſitum, quia in tali caſu non poſſet agere hoc interdicto: quia hoc interdictum nunquam competit niſi illi qui ſe dicit poſſidere, vt. ff. vti poſſidet. l. 1. § huius autem interdicti.

5 §. 4. ¶ Item dicunt[5] quidam ſtilum eſſe quod commiſſarius datus ſuper dicta litera iuſtitiæ, partibus in caſu oppoſitionis non debet alibi aſſignare diem quam ſuper loco debati: & quod ſi alibi aſſignet, non tenet aſſignatio, nec quicquid ibi agetur. Et ideo dicitur quod in cauſa no-

3 *Publicatio*) In hoc ſtilus d generauit in deterius: iuſtū enim erat ſemper fieri prohibitio. verū generalis regula quam potētes & aſtuti facilè fugiunt, ſolos pauperes aut ſimplices ligat ſaltem poſt ſu dieium debent publicari, vt apud Ro am Romanam, Bal c 1. col. 2 ſi de inue ſti. inter do. & vaſal lis oriatur. in vſib. feud. dixi ad Alex cōſi 110 nu. 7 C.M.

1 *Nouitatis.*) Hoc. c. deficit in quodam veteri regeſto curiæ ſed habetur in aliis etiam manu ſcriptis additū in margine, vnde ſum integritati reſtitui, quia codices impreſſi erant valde māci & corrupti. C.M.

2 *Flandria.*) Deſpotia, Borboniiq; ducis ſpretio & ablegatio, hæc regū tempore noſtro ſcidit. C M.

5 *Dicunt.*) Hic folium integrū abeſt. § 5. vſq; ad §. 22 fuerat omiſſū per typographos & ... c. ... glo. Auſſerij; qui eū citat inſ. §. 22. vbi citat quæ ſcripſit ſuper §. 5. Itaque textū reſtitui hic & gloſam Auſſerij inf. ſuo loco C. M.

uitatis non habet locum venta, quia quicquid fit in cauſa nouitatis, fit in præſentia loci & partis. Ita dictum fuit per arreſtum curiæ in cauſa nouitatis mota in præſenti curia per religioſos abbatem & conuentem ſancti Eligij Nouiomen. & etiam contra ipſos pro Epiſcopo Nouiomen. ſuper iuriſdictione villæ de Valles, in Parlamento ann. 25. Quod verum intelligo ſi ponat locum contentioſum ad manum [4] regis, vel facit recreden. illius, non quoad alia. 4

§. 5. ¶ Item vbi commiſſarius eſt datus in hac cauſa, proceſſum ſuum facere debet in modum qui ſequitur, quia debet vocare partes coram ſe. Et tunc pars agens, ſi pars rea coram commiſſario ſe præſentauerit, debet facere requæſtam ſuam commiſſario, talem qualis eſt ſubſtantia literæ commiſſionis, & tunc aut reus non prætendit ſe habere ius ſuper re in cuius ſaiſina ſe dicit actor impeditum eſſe indebitè, & de nouo, reuſque negat ipſum in dicta ſaiſina impediuiſſe. Tunc impedimentum factum exinde debet commiſſarius amouere, vel priſeas [5] reſtituere 5 actori, vel locum reſſaiſire iuxta impedimentum factum. [b] b

§. 6. ¶ Item idem eſſet vbi confiteretur dictum impedimentum præſtitiſſe, & ſe nullum ius habere in prædicta re, ſed vlterius deberet ipſum compellere ad emendam regi & parti: quod non eſſet in caſu proximo, niſi aliàs conſtaret commiſſario de impedimento.

§. 7. ¶ Si autem reus ſe non præſentauerit coram executore vel commiſſario, actor debet facere requæſtam vt reſaiſina ſibi prius fiat, vel impedimentum amoueatur: quod facere debet dictus executor ex vna ſola [6] contumacia: quod poteſt fundari per l. ſi coloni C. de agrico. & 6 cenſi. lib. 11. & C. de naufra. l. de ſubmerſis, eod. libr. licet aliàs trina contumacia requireretur ad hoc quod contra ipſum procederetur: vt. ff. de iudiciis. l. ad peremptorium. & hoc verum ſi commiſſarius vel executor ſuper hoc habeat poteſtatem: aliàs habet remittere partes curiæ ſuper hoc iuxta commiſſionis tenorem: quod hodie ſeruat curia.

§. 8. ¶ Item ſciendum eſt quod commiſſarij ad hoc dati non libenter amouent impedimentum, nec faciunt præmiſſa, licet ſuper hoc poteſtatem habuerint, ſed ponunt rem contentioſam ad manum regiam, & adiornant partes ad Parlamentum, quod tutius eſt, quia neſcitur an pars quæ fuit contumax, poſſit purgare contumaciam ſuam. nam ſi poſſet purgare eam in Parlamento, admitteretur ad proponendum de intereſſe ſuo: & ſuper hinc inde propoſitis fient articuli, & inquiretur de ſaiſina vtriuſque, nec in alio punietur propter contumaciam ſuam, niſi quod res contentioſa pendente dicta inquæſta remaneret ad manum regiam, & inquæſta facta curiæ reportata, & per eam ad iudicandum recepta, amoueretur impedimentum, & adiudicaretur ſaiſina iuſtiori & meliori [c] titulo poſſidenti, iuxta. l. ob carmen. §. fi. ff. de teſtib. c. licet, extra de probatio. & ff. de liberali cauſa. l. liberis. §. fi. de cle. viola. pa. c. ſi tres. c

§. 9. ¶ Si autem reus non poſſit purgare contumaciam ſuam, tunc remouebitur impedimentum & manus regia, & adiudicabitur actori ſaiſina. Ita dictum fuit per arreſtum curiæ, pro capitulo Remen. & abbatiſſa Karenſi, contra comitem de Rouſiaco.

§. 10. ¶ Fallit tamen in iuriſdictione [7] in qua non fit recredentia parti: ſed eſt in manu regia, 7 donec de poſſeſſione partis conſtet, & hoc propter periculum quod poſſet in iuriſdictione eſſe, & quia propriè eſt in natura ſua quando eſt in manu regis, fallit etiam vbi poſſit eſſet periculum irreparabile [8] parti alteri ſi obtineret. 8

§. 11. ¶ Item in curia fit recredentia rei poſitæ ad manum regiam, illi qui habet ius commune, vel promptiores prombationes, vel oſtendit titulum, vel ſummariè de ſtatu, vel aliàs fundat in promptu intentum ſuum, & poſt fit inquæſta [9] ſuper poſſeſſione, ſcilicet vt prædictum eſt in 9 iuriſdictione non fit recredentia, ſed remanet ad manum regis.

§. 12. ¶ Item quandoque fit prouiſio [d] habenti ius naturale pro ſe, vt in liberis [10] agentibus d 10 caſu nouitatis pro ſucceſſione parentum, quando non habent bona parentum ex quibus valeant ſuſtentari, fit in qualibet alia actione, etiam ſi recredentia ſit fienda alteri parti.

§. 13. ¶ Item ſciendum quod vbi commiſſarij habent poteſtatem ſuper præmiſſis, & reus non comparet coram commiſſario, actor debet ipſum petere poni in defectu, & impedimentum amoueri. & ſi hoc ſecundum non competat, & interim labatur annus à tempore nouitatis, cadit à nouitate. Ita dictum fuit per arreſtum pro Epiſcopo Nouiomen. contra abbatem & conuentum ſancti Eligij in cauſa nouitatis, de qua ſupra eſt facta mentio, mota in præſenti curia.

§. 14. ¶ Item quid ſi actor ad diem aſſignatam per commiſſarium coram ipſo non compareat, nunquid per vnam ſolam [e] contumaciam cadit à commodo literarum? Dico quod ſic, nec ſi e amodo prætextu illarum literarum dictam cauſam vellet proſequi, poſſet. Sed ſi alias impetrauerit literas in meliori modo ſeu forma, poterit per ſecundas proſequi, dum tamen non ſit elapſus annus.

§. 15. ¶ Item ſi aliquis in cauſa nouitatis prætextu literę iuſtitiæ ſuper dicta nouitate impe-

4 *Manum*.) Hodie non fit niſi verbalis, realis autem cognitioni iudicis reſeruatur, vt tetigi ſupra.

5 *Priſeas*.) id eſt capta.

6 *Sola*.) hodie nil fit niſi verbaliter: & totus actus reſoluitur in ſimplicē citationē: quia hodie non exequuntur huiuſmodi literæ, niſi per nudos executores imperitos & corruptibiles qui abutuntur. Sed olim iudices ipſi viri graues & experti, de quibus cōfidebatur, locū ipſum adibant & per ſe exequebantur, nec temerè procedebāt ex vna contumacia, niſi iuſtitia exigeret. Tunc enim raræ lites erant, & iudicibus plus otij, & ad hæc ſæpè in loco rem componebant lite in ſuo ortu ſuppreſſa. hodie verò rebus mutatis neceſſe eſt ſtilum mutari. C. M.

7 *Iuriſdictione*.) Intellige quando contenditur contra regem, quia eſt fundatus de iure communi. Et hoc niſi alter haberet titulum authenticum. iuxta c. ſunt perſonæ de priuileg. in 6. Secus omnino inter duos alios à rege, vt dixi in conſuet. Pariſ. tit. 5. C. M.

8 *Irreparabile*.) Alex. l. naturaliter. §. nihil commune col. 11. de acqui. poſſeſ. Anto rubr. conſi. 13. col. fi. Car. Rui conſi. 38. l. 4. C. M.

9 *Inquæſta*.) Hodie etiam in recredentia teſtes admittuntur ſi facta ſint concludentia, niſi in beneficiis Eccleſiaſticis vbi recredentia debet adiudicari ſuper titulis, & in caſibus in quibus per regem vel laicum pleno iure conferuntur. C. M.

10 *Liberis*.) Infra titu. 32. § 2.

tratæ,

tratæ, inceperit procedere contra aduerſarium ſuum, & dimittit eam, & virtute aliarum literarum inpetratarum ſuper dicta cauſa incipit facere alium proceſſum, cadit à primo inchoato ſi lapſus fuerit annus à tempore dictarum ſecundarum literarum.

§. 16. ¶ Item ſi commiſſarius virtute commiſſionis ſuæ poſuerit rem contentioſam ad manum regiam, & adiornauerit partes ſuper oppoſitione in Parla. proceſſuras, functus eſt officio ſuo, ita quod aliquo modo de cauſa non poteſt ſe vlterius intromittere, & ſi aliquid vltra faciat, nihil valebit, imo annullabitur totum. Ita dictum fuit per arreſtum curiæ pro Epiſcopo Laudunenſi contra quendam de Laon.

§. 17. ¶ Item vbi fuit impetratum adiornamentum ſuper nouo impedimento, & res contentioſa eſt poſita ad manum regis, ſi cum fiet petitio in curia, non fiat mentio iſtius verbi de
f nouo [f], ſed ſolum ſe dicat impeditum in ſaiſina, reus non tenetur ei reſpondere, quia actor mutat formam actionis, & quia reus non eſt adiornatus: & ſi petat congedium, habebit illud. & vltra ſi petat impedimentum & manum regiam amoueri, audietur, & fiet ſibi, & ſaiſitus remanebit. Ita dictum fuit par arreſtum curiæ pro Eſpiſcopo Remen. & procuratore regis, contra decanum & capitulum Remen. & homines banni ſui & ſancti Remigij, in cauſa nouitatis mota per dictum decanum & alios contra Archiepiſcopum, ſuper eo quod dicebant ſe impeditos in ſaiſina libertatis non contribuendo in expenſas pro coronationibus regum Franciæ, ratione cuiuſdam ſummæ pecuniæ quam debebant ab ipſis, per compoſitionem pro coronationibus
11 regum Ludouici [11] & Philippi [12]. 11 *Hutin.*) 12 *Longi.*)

12 §. 18. ¶ Item ſi executores adiornamenti in cauſa nouitatis impetrati non poſſint rem contentioſam ad manum regis ponere, ſi reus dum cauſa litigabitur, petat ventam fieri, obtinebit eam, nec propter hoc cadit actor à nouitate, licet non conteſtetur infra annum à tempore appoſiti impedimenti. 13 *Marte*)

§. 19. ¶ Item ſi iuxta caſum proximum actor antequam reus litem conteſtatur, petat ipſum poni ad manum regiam, audietur: quod non fieret ſi hoc diceret poſt litem conteſtatam: ſed
13 lis ſuo marte [13] curreret, & reus remaneret in ſtatu in quo erat ſuper ſaiſina rei contentioſæ.

§. 20 ¶ Item in hac cauſa non datur dies conſilij, nec venta fit, niſi caſu ſupra proximè poſito, nec dilatio pro garendo. Et ita dictum fuit contra Conneſtabularium Franciæ, qui petebat in garendum regem Nauarræ. Quod intelligo vbi reus ſe dicit poſſidere rem contentioſam vt ſuam, & iure ſuo, & hæc quæ ſibi imponuntur feciſſe: ſecus ſi iure alieno, vt bailliui & ſimiles & quæ ſit ratio dixi ſupra in cap. de garendo.

§. 21. ¶ Item ſi impetratum ſit adiornamentum in cauſa nouitatis, & coram commiſſario litigatum, & tali tempore quod potuiſſet commiſſarius partes adiornaſſe, & remiſiſſe ad proximum Parlamentum, & non fecit, ſed ad aliud, non valet aſſignatio prædicta, licet partes acceptent eam: & ſi conſtet curiæ annum & diem elapſum eſſe à tempore nouitatis, ex tunc non audietur conquerens ſuper dicta cauſa per viam nouitatis. Ita dictum fuit per curiæ arreſtum inter procuratorem ſancti Vedaſti de Atrebato, & comitiſſam: & eſt ratio, quia hoc interdictum non datur niſi illi qui ſe dicit impeditum ab anno & die citra.

§. 22. ¶ Item ſi adiornatus in cauſa nouitatis proponat lapſum annum & diem à tempore impedimenti, quod actor baptiſat in petitione ſua, & offert ſe probaturum, numquid talis exceptio impediret litis conteſtationem in tali caſu? videtur quod ſic, & quod reus debet admitti, aliàs ſibi fieret præiudicium, quia res haberet poni ad manum regiam. Item quia celerius & ſi-
14 ne proceſſu ordinario hæc cauſa expediretur. Dic contra [14], & eſt ratio, qui probata dicta exceptione vel non probata, iterato oporteret litigare ſuper dicta ſaiſina per viam ordinariam, nunc verò non agetur niſi ſemel: & ſi actor probet nouitatem, obtinebit: aliàs non licet probare ſaiſinam.

§. 23. ¶ Item exceptio alterius deſſaiſinæ admittitur de ſtilo curiæ, vt reus dicat, non potes
g dicere te ſaiſitum: quia me de poſſeſſione per violentiam deiecisti [g], iuxta. l. 1. § fina. & l. ſequentem. ff. vti poſſide.

§. 24. ¶ Item ſi actor dicat, non potes dicere te deſſaiſitum, quia nunquam fuiſti ſaiſitus, quæritur de vtriuſque ſaiſina, ille autem qui ſe dicit impeditum de nouo, probans impedimentum & ſaiſinam, non tamen nouitatem, & ideo ſuccumbit, an iterato poterit agere dicendo ſe deſſaiſitum, vel turbatum, non faciendo mentionem nouitatis? Vidi per curiam pronuntiari quod non, ſed non recordor de caſu.

h §. 25. ¶ Item in caſu nouitatis inter priuatos cognitio pertinet ad regem [h], & præſentem curiam ſpecialiter, & ideo ſi partes petant ſe remitti ad iudicem ſub quo ſunt cubantes & leuantes, non fiet, & eſt ratio, quia emenda ob hoc debetur regi.

§. 26. ¶ Item ſi ſubiectus conqueratur de domino ſuo ſuper nouo impedimento, fiet tunc cauſæ remiſſio domino, & eſt ratio, quia ſic eſſet in poteſtate ſubiecti auferre iuriſdictionem domino ſuo proponendo nouum impedimentum. & ideo dicitur in gallico: Entre le Seigneur & le ſuiect n'a point de nouuelleté. ad hoc. C. de ſeruis fugit. l. 1. ff. de public. l. Marcellus. ff. de acquiren. poſſ. l. Pomponius. in princi.

Hinc Io. Imber. Idſti Foren l. 1. c. 16. & in ſuo ſummario gallico fol 35. abſolutè negat ſequeſtrum peti poſſe poſt litem conte. & malè, quia hic § refertur ad præcedentem, & mores illius tēporis, quo iudex ipſe in rem præſentem veniēs exequebatur, & omnē vim ſedabat, tūncq; lites erant breues: hodie ſecus, vnde ſi poſt litē conteſtatā longior immineat diſcuſſio, poterit ſequeſtratio peti. Tum inter alia ob id ne aduerſario detur occaſio item protrahendi & extendi, vt dixi in conſue. Pariſi. tit 3. C M.

14 *Contra*) Idē de ſimili exceptione, & hoc eſt quod dicunt couſtu que en cas de nouelleté faut plaider à toutes fins. C. M.

§. 17. ¶ Item opponens ſe in cauſa nouitatis vel alia ſimili, ſiquidem ob certam cauſam, & ipſam exprimat, ab omnibus aliis exceptionibus, etiam dilatoriis quibuſlibet eſt excluſus. Ita dictum fuit contra Archiepiſco. Remen. pro ſcabinis banni ſui, & ſancti Remigij, in cauſa expenſarum coronationis regum. Si verò generaliter ſe opponat, admittetur ad proponendum declinatorias & dilatorias, & alias quaſcunque exceptiones de ſtilo curiæ. Ita dictum fuit pro abbate ſancti Adem. in boſco, contra dominum de Cellis in Parlamen. anni 28.

CAP. XIX. DE ACTIONE PERSONALI.

SCIENDVM eſt quòd vbi aliquis mouet aliquam quæſtionem contra aliquem in hac curia per actionem perſonalem, vel aliam in qua concludit per modum actionis perſonalis: vt in actione ex vendito, vel ex teſtamento vel ſimilibus, non datur petitio in ſcriptis[1] curiæ, ſed ſolum proponitur verbo: quandoque tamen quando negotium eſt magnum, vel poteſt habere longum tractum, curia præcipit vt tradatur in ſcriptis per modum memoriæ, & tunc ſic debet intitulari. Petitio tradita in ſcriptis per modum memoriæ, &c. Ita dictum fuit per Arreſtum Curiæ in facto domini de Auſemonte contra dominum de Nigella. 1

1 Scriptis.) ſcilicet ſolennibus & triplicatis vt ſuprà in tit. de actione reali. ſed tamen ſemper cogitur actor copiã dare in ſcriptis etiam ab actuario ſubſcriptã ſi opus ſit cuiuſcunque petitionis ſuæ vel vt in actis deſcribatur. C. M.

§. 2. ¶ Item ſciendum quòd pro debito aliquis poteſt inſequi aliquotiens per viam actionis perſonalis, quandoque per viam executionis: & quando habeat fieri, aduerte. Quandoque enim aliquis alicui ſe obligat pro aliqua re per literas aliquo ſigillo regio ſigillatas, & ad correctionem dicti ſigilli, quandoque per literas proprio ſigillo ſigillatas. Primo caſu poteſt eſſe inſecurus quandiu viuet per modum executionis: & ſi aliquam iuſtam exceptionem opponat, non audietur, donec munierit manum curiæ vſque ad ſummam rei petitæ. & quæ ſit ratio, dic vt ſupra dixi in titulo de exceptio.

§. 3. ¶ Item hæc munitio fit de bonis mobilibus de conſuetudine, ſi habeat. Nam ſi ab aliis fieret, non eſſet manus curiæ ſufficienter munita, ſed aliquando in defectum mobilium munitur de immobilibus.

§. 4. ¶ Item hæ exceptiones poſſunt iuſtè contra talem executionem apponi, videlicet ſolutionis, falſitatis literarum, & pacti de non petendo, aliæ non.[a] a

§. 5. ¶ Item ſi mortuus ſit debitor ſub dictis literis ſigillo regio ſigillatis obligatus, creditor non poteſt inſequi hæredes[b] eius per viam executionis, ſed per viam actonis perſonalis, & iure b ordinario: & eſt ſumma ratio, quia reus magis debet eſſe certus de facto ſuo proprio, videlicet de facto dictæ obligationis, quàm eius hæredes: cum ipſe pro facto ſuo ſit inſecutus, hæredes autem eius, pro alieno. Et ideo ſi ipſe magis præcipitetur & arctetur quàm ſui hæredes, non eſt mirum.

§. 6. ¶ Item ſi ſub literis proprio ſigillo ſigillatis ſit aliquis obligatus, caueat actor quòd primo faciat eum adiornari ad recognoſcendum ſigillum ſuum, quo facto ſiue recognoſcat ſigillum ſuum eſſe ſiue neget, & profitetur ſuum eſſe, audietur actor per viam executionis: aliàs niſi ſic fieret, oporteret eum inſequi per viam actionis.

§. 7. ¶ Item mortuo reo cuius literæ obligatoriæ ſunt ſuo ſigillo ſigillatæ, creditor nunquam eius hæredem per viam executionis poterit inſequi: ſed oportebit quòd per viam actionis inſequatur, vt ſupra in caſu proximo dictum fuit.

§. 8. ¶ Item ſi contra duos ſit petitio facta generaliter, vtputa dicendo, peto talem & talem mihi condemnari ad decem libras: & ſi poſtea cauſa fuit propter dilationes vel exceptiones propoſitas ex aduerſo per aliqua tempora dilata, & reus petierit petitionem verbo factam repeti, & in repetitione petit actor quemlibet in dicta ſumma condemnari inſolidum, vel inquantum quemlibet tangit: & reus dicat in ſubſtantialibus petitionis aliquid ob hoc immutatum & ideo ſe non teneri dictæ petitio. reſpondere contendat, reſpondebit nihilominus his non obſtantibus. Et ita dictum fuit pro domina Montisfort. contra comitem Conuenarum, & dominum Guido. eius fratrem in caſu ſimili quòd reſponderent petitioni, licet dictam mutationem prædicta domina per ipſam prius factæ accumulaſſe, quod à iure permittitur cum lis nondum fuiſſet conteſtata, iuxta. l. edita. C. de edendo. & l. in delictis § detracta. ff. de noxabil. actio. vel hoc ideo: quia ea quæ prius dixerat in genere, nunc in vltima petitione declarat? & ſic nihil noui proponere, vel aliquid in prima petitione videtur immutare: iuxta, l. ſi ſeruus plurium. §. fina. ff. de legat. 1. & l. hæredes palam. ff. de teſtamen. & hæc ratio melior eſt.

§. 9. ¶ Item cum aliquis propter iniuriam per ipſum commiſſam eſt condemnatus in aliqua pecuniæ ſumma regi & parti: & dicitur quòd tenebit priſionem donec parti ſatisfecerit de parte ipſum contingente, & poſtea ipſo à priſione liberato, pars conqueritur de ipſo, quia executio facta non extitit, & quia plures expenſas fecit pro petenda executione ex quo fuit impriſonatus, pars non poteſt ipſum ſuper principali inſequi, ſed eum[c] vel eos qui eum liberauerunt à c priſio-

priſione donec ſatisfeciſſet ſuper expen. Ita dictum fuit per curiam domino Spailla qui ſuper hoc caſu proſequebatur, contra dominum Io. de Criſiaco.

a § 10. ¶ Item curia non conſueuit alicui literas [1] concedere, nec alicui aliquid adiudicare
b pro deceptione vltra dimidiam iuſti pretij, in rebus mobilibus [d] facta. Et eſt talis conſuetudo
2 generalis in tota lingua gallicana. Item pro adiornamento temporali [2] redditutuum vel fructuum, ſed pro perpetuo ſic. Sed ſtilus iſte videtur contra. l. Rem. maioris. C. de reſcinden. venditio. Sed poteſt ſuſtineri per. l. ſi ea. C. de vſur. &. ff. de minoribus. 25. ann. l. & ſi fine. in
c fine. [c]

1 *Literas*) Dixi in cõſuetu. Pariſien. tit. 1. §. 22. nu. 47. fac quæ dixi in tract. vſura. q. 14. c. M.

2 *Temporali*) id eſt ad modicũ tẽpus, intellige quod de facili nõ datur adde Imber. inſtitu foren. lib 1. c. 34. c. M.

CAP. XX. DE APPELLATIONIBVS ET emenda, & executione ipſarum.

CIRCA hanc materiam, infra quod tempus habeat adiornamentum impetrari, & in qua forma, habuiſtis ſupra. tit de adior. Et de defectu & contumacia recurre ad ea quæ dixi in tit. de defect. & contu. Et vbi appellatur ab aliqua ſententia lata per aliquem iudicem in terra quæ iure ſcripto regitur, oportet quòd appellet tanquam à nulla, & ſi aliqua eſſet, tanquam ad iniuſta & iniqua: in patria verò
a conſuetudinaria tamquam à nulla: & ſi aliqua eſſet, tanquam à praua & falſa. [a]

b §. 2. ¶ Item ſi appellatio emittatur in patria conſuetudinaria à ſententia lata à iudice, ſtatim [b] appellandum eſt antequam iudex ſurgat à ſede pro recedendo, vel recedat: aliàs reputabitur non appellans.

§. 3. ¶ Item ſi appelletur à ſententia lata in patria iuris ſcripti, ſiquidem incontinenti, & inter acta, ſufficit dicere appello, etiam ſi ſine alia verborum expreſſione, & ſine aliqua ſcriptura fiat, dum tamen de hoc conſtare poſſit per acta: ſed ſecus ſi poſt: quod poteſt facere: dum tamen
c appellet infra decem dies, quia tunc oportet quòd appellet in ſcriptis [c] & quòd cauſas legitimas in eadem inſerat, quæ ſi probatæ eſſent, deberent legitimæ reputari.

§. 4. ¶ Item ſi aliquis non appellauit à ſententia lata in patria iuris ſcripti, nihilominus pars quæ potuit appellare, & non fecit, poterit eam dicere nullam, & libellum dare in cauſa nulli-
d tatis coram iudice [d] qui eam protulit, & literæ per præſentem curiam conſueuerunt concedi iudicibus qui tales ſententias protulerunt.

§. 5. ¶ Item ſi appellatum non fuerit à ſententia lata in patria conſuetudinaria: licet nulla eſſet ſententia attamen pars contra quam lata eſt, non poterit agere ſuper nullitate, poſtquam non appellauit. Sed fallit in caſibus qui ſequuntur. Primò quando tractatur de nullitate ſen-
e tentiæ, quia ab incompetenti [e] iudice lata dicitur, licet illico ab ea non fuerit appellatum.
f §. 6. ¶ Secundò quando dicitur quòd repente [f] lata fuerit ſententia, & non ſeruato more di-
g lationum. Tertiò vbi errore in eadem expreſſo [g] lata fuit ſententia.

§. 7. ¶ Et ſupradicti caſu poſſunt apparere per exempla quæ ſequuntur. Hæredes Roberti de coronis quondam ciuis Pariſien. dicebant in Parlamento contra Pe. de fenis quandam ſententiam nullam contra ipſos pro dicto Petro latam per præpoſitum Pariſien in cauſa quadam pecuniaria ratione quatuor defectuum in curia dicti præpoſiti fuiſſe & eſſe nullam ſeu falſam. Primò citationes factæ fuerant ad quandam domum extra Pariſius per ſex leucas vbi non habitabant, ſed Pariſius, quæ citationes ad eorum notitiam non venerant. tam de conſuetudine generali Franciæ, quàm ſtilo curiæ in loco domicilij citari debebant, cum actio contra ipſos propoſita eſſet perſonalis. Item quia vnus de dictis reis tunc, ſicut adhuc, erat clericus, & ſic tanquam à non ſuo iudice lata non tenebat. c. at ſi clerici. de iudic. Item quia in citatione quarta contra ipſos impetrata, ipſi coram eodem præpoſito comparuerant, & actor non: quod per quoddam memoriale caſtelleti oſtendebant: & ideo dicebant de ſtilo curiæ ipſius caſtelleti proceſſum dictorum defectuum fuiſſe interruptum, & ideo ſuper ipſis non potuiſſe ferri ſententiam: & ſic etiam propter rationes ſupradictas dicebant tunc à dicta ſententia ſe non appellaſſe cum lata fuit. Sed priuſquam fieret executio contra ipſos, ipſi dictum præpoſitum requiſiuerant vt dictam ſententiam annullaret: qui eiſdem reſpondit, quòd ſententia teneret, & fieret executio contra ipſos, ob quòd ipſi ab eodem appellauerant. Dictus verò Petrus propoſuit ex aduerſo, ad fines vt hæredes antedicti non reciperentur vt appellantes, imò diceretur benè iudicatum per præpoſitum, & malè appellatum, ex cauſis quæ ſequuntur. Prima, quia citationes eis oretenus factę fuerant, prout conſtabat per relationem ſeruientis curiæ factam. Secunda, quia dicta ſententia poſt quatuor defectus lata fuit, vt conſtabat ex actis curiæ. Tertia, quia non fuerat ab eiſdem ſtatim poſtquam lata fuerat, ſed poſt annum appellatum. Et ideo licet nulla foret ſententia, ex quo tamen ab eadem non appellauerant, tenebat de conſuetudine generali: & illorum alium clericum eſſe negando. Ex aduerſo proponebatur quod

Digitized by Google

proximè allegata conſuetudo, ſcilicet quòd ſententiæ nullitas tractari non poſſet, niſi eſſet ad eadem appellatum, locum habere poterat quando ſententia quæ nulla dicitur, lata foret à iudice competente, non autem vbi eſſet incompetens, ſicut in caſu præſenti. Item cum lata eſſet nullo in ea errore expreſſo, dicta verò ſententia præpoſiti expreſſo errore probato dicebatur lata, ſuggerendo in ea quatuor defectus continuos ritè proceſſiſſe. quod iuxta ſuperius propoſita falſum exiſtebat. Tandem dictum fuit per arreſtum curiæ quòd dicti hæredes vt appellantes reciperentur, & viſo dicto memoriali de quo eſt ſupra facta mentio, conſtabat curiæ dictum proceſſum fuiſſe interruptum: & quia viſo dicto proceſſu conſtabat dictas citationes fuiſſe factas nimis repente, quia prima de Martis, ſecunda die Mercurij ſequenti, tertia die Iouis, & quarta die ſabbathi proximè ſequentibus, idcirco dictum fuit benè appellatum, & malè iudicatum, actum in Parlamento anni 25.

§. 8. ¶ Item iudex à quo appellatur, non poteſt adiornare ad Parlamentum propria authoritate, ſine mandato curiæ vel commiſſione: quod ſi fecerit, quamuis pars appellata ſe præſentauerit, non tenebitur procedere tanquam adiornata.

CAP. XXI. QVANDO QVIS SIT EXEMPTVS *à iuriſdictione illius à quo appellauit.*

SI appellatur à iudicibus in patria iuris ſcripti, ſiue regiis, ſiue aliis, appellans non eſt exemptus [a] à iuriſdictione eorum, niſi pro cauſa pro qua appellauit, & ita obſeruat [a] curia iuxta. l. 1. ff. apud eum à quo appella. aliam cauſ. &c.

§. 2. ¶ Fallit tamen vbi quis appellaret à Paribus Franciæ, vel eorum iudicibus: quia ſiue ſint in patria iuris ſcripti, ſiue conſuetudinaria, appellans eſt exemptus à iuriſdictione Paris, & omnium ſuorum iudicum, in omnibus cauſis, ſiue agendo, ſiue defendendo. Item ſi appelletur à iudicibus patriæ conſuetudinariæ aliis quàm regiis, à iuriſdictione eorum exemptus eſt appellans in omnibus [b] cauſis, tam agendo quàm defendendo pendente appellatione. [b]

§. 3. ¶ Item ſi ab hominibus alicuius Paris vel eorum ſententia appelletur ad curiam Franciæ, dum ipſi homines alios homines ſuper ſe non habent in curia Paris, exemptus eſt appellans etiam in aliis cauſis, licet non pro cauſa Paris, ſed inter priuatos mota inueniatur, & ab ipſis fuerit appellatum. ita dictum fuit per arreſtum curiæ contra comitiſſam Attrebaten. pro domino Ludouico de Lonchi in Parlamento anni 25. Sed vbi hi à quibus eſſet appellatum, haberent alios homines in curia Paris, ſuper ſe non eſſet exemptus, niſi ſolum à iuriſdictione eorum à quibus appellauit.

§. 4. ¶ Item vbi aliquis eſt exemptus à iuriſdictione Paris Franciæ propter appellationem emiſſam in vna cauſa, & ſuper alia procedat coram ipſo, renunciat exceptioni præterquam pro cauſa pro qua appellauit. Ita dictum fuit pro comitiſſa Attrebaten. contra præfatum Ludouicum.

§. 5. ¶ Item exempto qui apqellauit conceditur per curiam gardiator & iudex quandiu cauſæ ſuæ agitantur pendente exemptione. ita dictum fuit per curam in Parlamento anni 27. contra comitiſſam Flandren. pro abbate de Gandauo.

CAP. XXII. *Quorum appellationes non recipiuntur.*

SI appelletur à defectu iuris à iudicibus regiis, ſiue patriæ conſuetudinariæ: ſiue iuris ſcripti, non admittetur appellatio quo ad hoc vt adiornamentum concedi debeat. [a]

§. 2. ¶ Item à grauamine reparabili in diffinitiua ſi appelletur in patria iuris ſcripti, non admittitur appellatio, nec recipitur per hanc curiam. Sed in dictis caſibus conſueuit curia omiſſo appellationis articulo concedere literas illis iudicibus à quibus ſe dicit grauatum, per quas mandatur eiſdem vel quòd grauamen reuocent, vel quòd partibus iuſtitiam faciant. Sed ſi ſit à diffinitiua appellatum, vel à grauamine irreparabili [1], in diffinitiua admittitur appellatio. [b] [1] [b]

§. 3 ¶ Item in patria conſuetudinaria ab omni grauamine illato, per modum interlocutoriæ vel diffinitiuæ poteſt appellari.

§. 4. ¶ Item ex defectu iuris tam ab aliis iudicibus quàm regiis ſubiectis à curia domini ſui pro iudicio aliàs quàm per vnam viam de prædictis non poteſt quiuis recedere de conſuetudine generali regni Franciæ, & de ſtilo curiæ huius. Et ideo in patria conſuetudinaria, quando quis

1 *Irreparabili*) Nota quæſtionis vbi eſt damnum corporale, vel ſi partes proponant ſuas rationes ponentes ſe in iure, & nihilominus procedatur. Eſt enim proceſſus in fraudem ſententiæ, hęc additio marginalis regiſtri curiæ C. M.

quis grauatur in aliquo, communiter dicitur. Le me dictes vous par droict? Et iudex dicit, ita: d tunc poteſt appellari, aliàs non. d

a §. 5. ¶ Item in patria iuris ſcripti à nullo poſſeſſorio,[a] id eſt ſententia lata ſuper eo non recipitur appellatio: & eſt ratio, quia illius poſſeſſionis momentanea eſt vtilitas, C. ſi de momenta. poſſeſſ. l. vnica. quod verùm intelligo ſi ritè & iuſtè proceſſum fuerit in cauſa, deuentum ad ſententiam, aliàs non, imò recipietur appellatio. Et eſt ratio, quia aliàs ſemper eſſet in poteſtate iudicis dare ſaiſinam cui vellet, etiam iniuſtè. e

a *Poſſeſſo.*) ſed hodie recipitur & à eliis. C. M.

§. 6. ¶ Item quia ante ſententiam à grauamine irreparabili in diffinitiua poteſt appellari: ergo multò fortius poſt. Ita dictum fuit in Parlamento anni 29. pro domino Ioanne de Marolia, contra Richardum de Calciata. Idem eſſet in quocunque caſu in quo prohibitum eſſet appellare vel à iure, vel à principe: f ſed in patria conſuetudinaria à quacunque ſententia etiam ſi ſuper poſſeſſorio ſit lata, recipitur appellatio in curia.

CAP. XXIII. AN QVI APPELLAVIT AD CVRIAM *emiſſo medio, remitti debeat.*

VBI quis appellauit ab hominibus alicuius Paris, qui ſuper ſe habent homines iudicantes, in curia dicti paris, qui dicuntur Franci, ſi pars appellata, & par Franciæ ſe remitti petat ſuper dicta cauſa ad homines immediatè iudicantes,[1] audientur. ita dictum fuit per curiam in Parlamento anni. 26. pro comitiſſa Attrebaten: & ſcabinis de Bethunia, contra quoſdam homines dictæ comitiſſæ. Et hoc idem obſeruari vidi in reginis viduis cum ab earum bailliuo vel commiſſario appellatur ad curiam. Nam ſit remiſſio ad dies magnos ipſarum. ita vidi pronunciari in Parlamento anni. 25. pro regina Ioanna vxore regis Philippi, contra Ioannem & Hugonem de anneriis. Sed forte hoc fuit propter earum priuilegium. Idem vidi pronunciari pro duce Britanniæ contra dominum de ſainct Yon, in Parlamento anni. 27.

§ 2. ¶ Item in patria iuris ſcripti idem eſſet, ſed non vidi caſum accidere, ſed benè conſonat. l. imperatores. ff. de appellatio. a

§. 3. ¶ Item omnes[2] cauſæ appellationum ſuper condemnationibus factis regi quæ excedunt quinquaginta libras monet. currentis in patria, habent in hac curia terminari, & alibi committi non debent.

§ 4. ¶ Item in patria iuris ſcripti de cauſis primarum appellationum per curiam non debet vel non conſueuit concedi adiornamentum ad Parlamentum, ſed committuntur alicui in partibus: ſed in cauſis ſecundarum appellationum ſic.

1 *Iudicantes*) quia certo tantum tempore ſedét, vocant magnos dies, vt adhuc hodie in Vindocino, & oppido ſ. Dionyſij, quia habet priuilegia pariû Olim n. cognoſcebat vita. quæ parte inuita, hodie ſecus. Sed è Rep. eſſet proſus aboleri, prout tempore noſtro ſuppreſſi ſunt magni dies Andinſiû magno reip. commodo: tantum enim vexant ſubditos vt inde lucrum aliquod ſordidum corradetur domino C. M.

CAP. XXIV. QVÆ IN CAVSA APPELLATIONIS *de nouo proponi poſſint.*

SI pars appellans à ſententia lata in patria iuris ſcripti, vult in ea aliquid de nouo proponere, vel aliàs dicat ſe in cauſa principali aliqua propoſuiſſe, & non probaſſe, & ea nunc probare velle, audietur, a dum tamen dependentia[1] ſint à primo propoſitis, & conatus ſuos non fecerit de probando in cauſa principali. ita dictum fuit per curiam in Parlamento anni 27. contra procuratorem regis.

§ 2. ¶ Item ſi appellans de terra conſuetudinaria velit aliqua proponere extra proceſſum ſuper principali negotio habitum, per quæ dicit ſententiam nullam vel falſam, audietur: ſi contenta ſint in eodem proceſſu.

§ 3. ¶ Item ſi coram primo iudice appellationum ad quem appellatum fuerit cauſæ, quare primum iudicium prauum, aliàs nullum vel falſum dici poterat, per appellantem propoſitæ non fuerint, & ideo per dictum primum iudicem prædictum iudicium fuerit confirmatum, & ab ipſo fuerit ad præſentem curiam appellatum, & dictas cauſas nunc in Parlamento proponere velit, non audietur in cauſa vbi appellans coram primo iudice appellationum fuerit, vel eius procurator inſtructus. Et hoc vbi partes ſunt de patria conſuetudinaria: ſecus ſi ſint de patria iuris ſcripti, ſicut ſupra dictum eſt.

§. 4. ¶ Item vbi appellans ſigillauit vel ſigillari fecit proceſſum habitum coram iudice à quo appellauit, ſi aliqua proponere vellet, non audietur, ſed proceſſus recipietur per curiam ad ſciendum an benè vel malè fuerit appellatum, & proceſſus ſic conſueuerunt ſigillari in bailliuia Viromandiæ, & bailliuia Ambianen. Aliàs ſi non ſic ſigillauit, vel ſi inuitus aut coactus dicat ſigillaſſe, audietur. Et hoc obſeruatur in iudicibus qui emendas non ſoluunt.

§. 5. ¶ Item ſciendum eſt quòd proceſſus per iudicem facto, à quo appellatum eſt, & qui

2 *Omnes.*) Hic §. cum ſequenti dudum exoleuit. C. M.

1 *Dependentia*) Hodie indiſtinctè ſecundum ius ciuile in curia ſeculari licet de nouo allegare, ſiue proceſſus verbalis ſiue ſcriptus ſit. C. M.

ſoluit emendam ſi ſit de patria conſuetudinaria, non adhibetur fides, [b] ſi appellans contradicat: ſed habetur totus ſuſpectus, etiam ſi ſit factus ante appellationem, quod videtur mirabile. Et eſt ratio, quia dictus iudex debet facere bonum ſuum iudicatum, & ideo adiornatur defenſurus ſuum iudicatum. Sed contrarium eſt in proceſſu facto in patria iuris ſcripti: & eſt ratio: quia in primo caſu haberet ſoluere emendam. Et ideo eius facta ſuſpecta reputantur, quod non eſt in ſecundo. b

§. 6. ¶ Item vbi appellans eſt de patria iuris ſcripti, & in ſua appellatione ad fortificandam eam aliqua grauamina propoſuit in ſcriptis, non ſolum ex illis poterit iuſtificare ſuam appellationem, ſed etiam ex aliis quibuſcunque. Et idem eſſet in patria conſuetudinaria.

CAP. XXV. AN APPELLANS VEL IVDEX TENEATVR ſoluere emendam vel non.

DVm appellatur à ſententia lata in patria iuris ſcripti, & per curiam pronunciatur benè iudicatum, & malè appellatum, appellans nullam debet emendam. [1] Sed ſecus ſi ſic pronunciaretur, & ſententia eſſet lata in patria conſuetudinaria, quia appellans compelleretur ad ſoluendum regi. 60. lib. Pariſien. pro emenda. [a] 1 a

1 *Emidam*) quod Poyetus anno 1539. malè curauit antiquari, præſtat enim iudicem arbitrari C M

§. 2. ¶ Item vbi pronunciaretur benè appellatum, & malè iudicatum, ſi iudices ſint patriæ iuris ſcripti à quibus eſt appellatum, nullam [2] debent emendam, ſiue ſint iudices regij ſiue alterius. Secus ſi ſint patriæ conſuetudinariæ, quia tunc iudices regij, bailliui, vel præpoſiti nullam debent emendam: ſed ſecus in aliis iudicibus quam regiis, ſicut ſint homines iudicantes in aliqua curia qui ſoluunt emendam: & ſi pronunciaretur contra, ſcilicet benè iudicatum, ipſi appellantes ſi ſint bailliuiæ alterius quàm regis, debent domino. 60 lib. ſi ſint homines iudicantes, debetur eis emenda, iuxta locorum conſuetudinem vnde appellatur: ſed de ſtilo in hoc caſu, vel aliàs per conſuetudinem regni Franciæ generalem non eſt certa determinatio emendæ. 2

2 *Nullam.*) niſi in caſibus exceptis cõſtit. Carol. 7 anni 1447. C. M.

§. 3 ¶ Item iudicibus regiis nulla ſoluitur emenda in caſu prædicto illis qui in caſu conuerſo nullam ſoluerent emendam, ſed regi ſoluitur emenda. Item vbi appellatio eſt emiſſa à patria conſuetudinaria ad hanc curiam, & pronuntur in parte benè iudicatum, & in parte [b] malè appellatum, appellans non debet emendam. b

§ 4. ¶ Item vbi appellans non impetrauit adiornamentum, vel ſi impetrauit, non tamen eſt executus, non tenetur emendare [3] curiæ licet iudici à quo appellauerit, ſic, ſi ſit alterius quàm regis Ita dictum fuit in parlamen. 26. contra Ioannem lecaſonantem in cauſa ſcabinorum Catalonenſium. 3

3 *Emendare*) aliũ caſum in quo ceſſat mulcta vide ſupra tit. 15. §. 10. C. M.

CAP. XXVI. DE MODO PROPONENDI cauſam appellationis in curia.

SCiendum quòd vbi aliquis aduocatus habet aliquam cauſam appellationis proponere in curia, quam videt iuuari poſſe prætextu conſuetudinis, vtpote quia proceſſum eſt in cauſa principali contra conſuetudines, ſi ſententia lata ſit in patria conſuetudinaria, ſic dicere debet ad illum finem quod talis ſententia per talem lata dicatur & pronuncietur nulla [1]. & ſi aliqua ſit praua & falſa, & quòd talis per iudicium curiæ pronuncietur. Ecce quid ego volo proponere: & pro euidentia cauſæ meæ ſuppono quaſdam conſuetudines quas pars mea mihi dedit intelligere eſſe in patria vbi proceſſus dictæ cauſæ factus extitit. & dicta ſententia lata, & eo facto debet eas ſeriatim proponere, prout ipſis ſe iuuare intendit: & cum eas propoſuerit, debet, ſic dicere, his præſuppoſitis venio ad meam cauſam appellationis, & ad factum meum, quod eſt tale, & debet proceſſum ſeriatim recitare vt euenit. Et ipſo recitato debet dicere rationes per quas dicit proceſſum, & ſententias fore nullas, & poſt rationes, quòd ſi aliqua eſſet praua & iniqua ſententia ſit vel iniuſta: quibus peractis ſic debet concludere: ſi pars talis confiteatur factum meum, & ea quæ propoſui, fore vera, ego dico quòd per vos dominos meos debet pronunciari ſententiam fore nullam, & ſi aliqua ſit, ipſam eſſe prauam, vt ſupra. Idcircò benè appellatum, & malè iudicatum, & (ſi ſit talis iudex qui de emenda teneatur) dictum iudicem in emenda parti & regi, necnon in expenſis condemnari, & ita requiro fieri per vos dominos meos. Si verò negauerit, offero me probaturum ea quæ mihi ſufficient de præmiſſis ad fines ſuprad. 1

1 *Nulla.*) caſus nullitatis ſententiæ propoſi ea dilecti de appellat. C. M.

§. 2. ¶ Item ſi appellatum ſit à defectu iuris tantum, vel ob defectum iuris, & propter aliqua grauamina, ſic dicat, ad illum finem, quòd vobis appareat talem dominum tali eius vaſſallo vel ſubiecto ſufficienti licet defeciſſe in iure, & ipſum grauaſſe indebitè & iniuſtè, & grauamen & iniu-

& iniuriam eidem intuliſſe, & quòd ob hoc pronuntietur dictum dominum dictum feudum, vel ſubiectionis ius quod in eo habebat, amiſiſſe, vel amittere debere, & ipſum applicari domino noſtro regi, & quòd per vos & iudicium veſtræ curiæ ad hoc condemnetur, & quòd talis occaſione præmiſſorum pro dicto feudo debeat ire ad fidem & homagium regis vel ad ſubiectionem, & ipſum fore exemptum à iuriſdictione domini ipſius, quòd dictus talis condemnetur eidem ad reuocandum grauamina, necnon & in tali ſumma pro dictis iniuriis & grauaminibus, & in expen. factis & feudis in proſecutione præſentis cauſæ &c. Poſtea debet proponere factum ſuum, quo facto debet dicere, quas iniurias dictus talis ſtatim reuocauit ad animum ſuum: & adhuc reuocat, & nollet &c. Vt in concluſione iniuriarum, & ex hoc concludere iuxta petitionem per ipſum factam & ſuperius incertam, vt nuper dictum eſt.

§. 3. ¶ Item ſciendum quòd talis appellatio per curiam non recideretur niſi petitæ requiſitiones præceſſiſſent: requiruntur enim tres, & quarta [2] ex abundanti per diuerſos dies & horas, & quòd de his poſſit docere.

§. 4 ¶ Item vbi in cauſa appellationis à defectu, id eſt à denegatione iuris, & iuſtitiæ iuris emiſſæ, pronunciaretur dictum dominum defeciſſe in iure, & idcirco dictum talem benè appellaſſe, dominus priuari debet per arreſtum curiæ, & de ſtilo ipſius, homagio quo tenebatur appellans, vel ſubiectione: & hoc regi debet applicari, & pro hoc facit in lib. feudo. quid ſit inueſtitu. & quæ ſit cauſa c. 1. cum glo. ſua. & inſtit. de his qui ſunt ſui vel alien. iure §. fina.[3] Ita dictum fuit per arreſtum curiæ contra comitiſſam Attrebaten. pro domina Chatherina de Pinquigniaco, domina Dauxi.

§. 5. ¶ Item quando contra appellantem pronunciatur, dominus lucratur feudum, vel ea quæ ſub ſua iuriſdictione poſſidet. Sed quare vaſſallus non lucratus feudum vel alia, vt dominus fecit, in primo caſu? dico quòd, ideo quia inferior non habet ius confiſcandi, ſed dominus ſic.

§ 6 ¶ Item in modo proponendi & concludendi pro appellato potes ſumere aduiſamentum ex his quæ dixi pro appellante, quia non oportet niſi recipere contrarias concluſiones earum quas dixi pro appellante.

2 *Quarta.*) Imò nunquam vltra tres. Io. Imber. inſtit. foren lib. 1. c. 49. nec ſemper etiã requiruntur tres: vt dixi ad Alexan. conſ. 81 lib. 4 habet tamen iudex ſpatiũ triũ etiã aut ad ſummum ſex menſium ex conſtit. anni 1490. §. 58 C.M.

§. 7. ¶ Item ſciendum eſt quòd oportet (ſecundum quòd volunt quidam) de ſtilo huius curiæ appellantes omnes rationes & defenſiones ſibi competentes ſimul & ſemel & conſecutiuè proponere licet tendant ad diuerſos fines,[4] ſub proteſtatione de petendo ius ſuper primo propoſitis, & quòd non intendit recedere à dicto iure requiſito propter dicenda: aliàs ſimul & vna vice non proponat: quia ſi poſtea aliquid vellet proponere, non audiretur: nam ſi vellet dicere quòd appellans non debet reputari appellans, nec eius appellatio recipi, proponat rationes quæ poſſunt ſeruire ad illum finem, & poſtea ad finem nullitatis vel falſitatis, ſub proteſtatione ſi pronunciaretur, eum vt appellantem recipi debere, ſed iſte ſtilus proponitur nimis crudè: quia ſi appellatus vellet dicere quòd cauſa appellationis non debet in præſenti curia ventilari, & ad hos fines proponat rationes ſuas, licet nullas alias proponat defenſiones, dum tamen faciat retentam ſuper aliis, licet ſuper propoſitis ius reddatur contra ipſum, nihilominus admittetur ipſe poſtmodum ad proponendum alias defenſiones ſuas.

3 §. *fi.*) & ibi Ioan Fab. Bald de pro hi. feudi aliena per fed. col. 4. §. pe. tit. de offic. om. iudic §. 2. ver. Item imploratur. & de ceſſib. § 2. ver. ſæpe, ſed deſitum eſt cũ §. ſeq. C M.

§. 8. ¶ Item idem eſſet vbi quis proponeret rationes iuris ad finem quòd non debeat per curiam appellans reputari, & ſunt bonæ & efficaces: quia licet ad finem alium nihil proponat, dum tamen faciat retenuram, vt dictum eſt: licet poſtea reddatur ius contra ipſum ſuper propoſitis, nihilominus tamen admittetur poſtea ad proponendum ad finem quòd pronuncietur malè appellatum, & benè iudicatum. Sed tunc dictus ſtilus eſſet verus, ſi appellans proponeret aliquod factum quod in patria probari oporteret, & ad finem quòd vt appellans recipi non deberet: quia tunc oportet ipſum omnes alias cauſas proponere tendentes ad finem nullitatis, & falſitatis vel iniquitatis: & niſi ita faceret, ad ipſas proponendum vlterius non admitteretur. Et eſt ratio, quia tunc præſumitur quòd præmiſſa malitioſè, & cauſa diffugij propoſuerit.

4 *Fines.*) Hodie vtrōque cogitur ad omnes fines ſemel totam cauſam dicere. conſtit Carol. 7. §. 3. C. M.

§ 9. ¶ Item vbi appellatum eſt ad curiam, ideo quia iudex coram quo aliqua actio perſonalis erat mota, reum noluit remittere domino ſuo ſuper quo ſe dicebat habere domicilium: & partes cadunt in factis contrariis ſuper cauſa appellationis in curia, & curia interim cognoſcet de cauſa principali tanquam ſuperior, ne interim dormire habeat. Et ſi quis dicat, ad quid proſequetur cauſam appellationis? dico quòd propter emendam. Ita dictum fuit in Parla. anni 15. contra dominum Brunum de Clauerts pro domino Io. de via, in cauſa appellationis in qua ipſe petebat remitti ad curiam domini de Turre.

§ 10. ¶ Item ſi pronuncietur contra [5] appellantem pronunciabitur quòd domino non noceat in ſimilibus.

5 *Contra.*) Scilicet in caſu nouiſſime dicto.

§. 11. ¶ Item ſciendum eſt quòd ſi dominus temporalis manum poſuerit in bonis alicuius propter aliquos exceſſus qui ſibi imponuntur, & poſtea ratione eorundem ipſum cõdemnauit, & ideo ab ipſo ad Parlamen. fuerit appellatum: & inibi cauſam appellationis proponi fecerit: eadémque propoſita petat ſibi bona ſua recredi per curiam præſentem tanquam per ſuperiorem, licet antedictam appellationem dicta manus poſita fuiſſet in præmiſſis, & ideo dici poſſet

nihil innouandum in præmiſſis contra appellantem prædictum pendente appellatione: tamen dicta recredentia fiet per dictam curiam modo præmiſſo, non plena [6] deliberatio. Ita dictum fuit in Parlamen. anni 27. pro abbate & conuentu ſancti Petri de Gandauo, contra comitiſſam Flandrenſem, & abbatiſſam & conuentum de Villeta. [a]

§ 12. ¶ Item in cauſa appellationis vbi partes ſunt de patria conſuetudinaria, non poſſunt [b] inter ſe concordare, niſi conſentiente procuratore regio [7] vel de licentia curiæ: & ſi faciunt, cadunt in emendam. Ita dictum fuit contra Radulphum de Claromonte & quendam militem vocatum B. Cui Radulpho curia remiſit emendam de gratia ſpeciali ratione paupertatis & minoris ætatis, & eidem diem quandam breuem aſſignauit ad litigandum ſuam cauſam.

§ 13. ¶ Item actum fuit & ordinatum in curia, & per arreſtum curiæ pronunciatum quòd appellans de terra conſuetudinaria qui ſuum adiornamentum impetrauit in debita forma, æquè facere debet diligentiam ſuam contra eum pro quo lata fuit ſententia, vt intimatio ſibi fiat, ſicut contra iudicem vt adiornetur: aliàs Pars ex hoc haberet vtilitatem, quod ſententia mandaretur executioni: & habitatores villæ Dorchies dederunt cauſam edicto qui appellantes à baillino inſulæ Flandriæ pro quadam ſententia lata per eum contra ipſos, pro Ægidio le Camus, & quodam alio ſocio, licet per reſcriptionem bailliui non appareret quòd intimatum fuerit adiornamentum dicto appellato: attamen quia dictus Ægidius nunciauit ſocio ſuo, dicti habitatores ex negligentia ſua fuere reuelati. Actum fuit in Parla. anni 27. die ſabbati, profectum B. Catharinæ virgi. & pro futuris caſibus debitè regiſtratum.

CAP. XXVII. DE COMMISSARIIS [1], *& eorum poteſtate.*

COmmiſſarij dati per curiam ad inquirendum & referendum curiæ, per omnia inquirendo, & in officio inquiſitionis ſequentur & ſequi debent ſtilum curiæ Parlamenti à qua miſſi ſunt, & non loci illius in quo inquirunt. Qui ſtilus Parlamenti talis eſt, vt ſequitur.

§ 2. ¶ Primò quod tales commiſſarij non habent [2] poteſtatem interloquendi, cognoſcendi, pronunciandi, vel iudicandi in aliquo: ſed rationes partium & omnia propoſita coram ipſis debent ordinari, & in ſcriptis eis tradi, & ea in ſacco ponere & reſeruare partibus ſuper his ius ſibi dici per ordinationem curiæ. Et ideo cautus aduocatus debet ſemper ab eis petere, vt ſuper talibus rationibus dicant ius ſibi ſi poſſint & velint, aliàs quod ſibi & Parti ſuæ reſeruetur ſuper his iudicium curiæ.

§. 3. ¶ Item ſi vna vel alia de prædictis partibus appellet à dictis commiſſariis, nihilominus debent procedere vltra ad inquæſtam [3] faciendam, & appellationem ſuam vel recuſationem ponant in ſacco: & aperire debent articulos, & iniungere actori vt eos aſſerat per iuramentum, & dum eos aſſeruerit, debet iniungere reo quod dictis articulis reſpondeat iuramento medio & ſi reſpondeat, benè eſt. Sin autem noluerit reſpondere, non poſſunt ad hoc eum compellere: ſed poſſunt habere pro reſponſo. Sed ſi reus proponat aliquas rationes propter quas dicat eis reſpondere non teneri, debent eidem iniungere quòd eas tradat in ſcriptis: & eas ponat in ſacco, & hoc non obſtante procedere vltra ad inquæſtam ſuam faciendam, & ipſa facta curiæ remittere debent. Et ſi fortè rationes propoſitæ ex parte rei ſint efficaces, curia prouidebit, vel annullando quicquid factum eſt per commiſſarios, vel aliàs prout iuſtum ſibi videbitur: & fortè ordinabit quòd commiſſio pro vtroque renouabitur.

§. 4. ¶ Item ſi aliquæ rationes per reum ſuper præmiſſis propoſitæ conſiſtant in facto, curia tam ſuper his quàm ſuper principali renouabit commiſſionem, niſi in caſu vbi rationes è contrario propoſitæ per reum, eſſent præiudiciabiles principali cauſæ: quia tunc ſolùm renouaretur ſuper ipſis commiſſio, & poſtea facta inquæſta, & ea curiæ reportata, & ad iudicandum recepta, ſuper principali cauſa curia ordinabit prout ſibi videbitur.

§ 5. ¶ Item cautela eſt quod Pars rea habeat copiam de rationibus quas tradit commiſſariis, ſemper ſub ſigillo commiſſariorum, vel inſtrumento publico: vt ſi fortè commiſſarij noluiſſent ob odium vel aliàs in ſacco ponere: ipſe poſſit eas tradere curiæ. Et ſi recuſauerint dictas rationes recipere, de præſentatione & requiſitione faciat recipi inſtrumentum, vel teſtes adhibeat. [4]

§. 6. ¶ Item vbi datur commiſſarius à curia ad diffiniendum ſiue ſit in terra iuris ſcripti, ſiue

consue-

6 Plena.) Id eſt non plena ma[...] [...]leuatio, & hoc odio præ[...]be ſionis anticipatæ contra iuſtit. de requir. reis. C. M.

7 Regio.) & ſic non zelo iuſtitiæ: ſed ob ſpem ſordidam lucri mulctæ, ideo hoc hodie negligi ſolet, & benè. C. M.

1 Commiſſariis) Hoc cap. aptius locaretur in fine tit.: ſed quia hoc loco habetur in veteribus regeſtis manu ſcriptis nolui transferre. C. M.

2 Non habeat) Carol. 7 arti. 79. etiam de contenſu par[...] idem [...] ſuper ſtil. §. 11 ſed Carol. 8 hoc moderauit art. 58 vbi permittit ſi curia committit rei[...]ſionem, & omnino poſſunt contumacias iudicare conſtit. an. 1518. §. 6.

3 Inquæſtam.) Carol. 7. art. 98 & rurſus [...] per ſt. l. art 32. vbi hunc ſtilum [...] tat, & in hoc confirmat, tam [...] non ſeruatur ſi eſt appellatum a denegata rec[...]ſatione, vt innuit [...]ſt. [...] anni 15[...] Im[...] [...] for[...] lib. 1. cap. 41. quod ego ſublimi[...] niſi vbi [...]ſtaret recuſationem manifeſtè friuolam vt ſuo loco dixi. C. M.

4 Adhibeat) Hæc cautela non eſt prohibita per conſtit. an. 1499 § 41. ſed tantum quo ad notarios modificata, vt non conficiant inſtrumentum niſi communicatum, ideo reprehenſibiles ſunt & ſuſpecti quidam commiſſarij, qui nolunt partes admittere niſi ſolus cæteris arbitris commiſſario & teſtibus remotis. C. M.

5 conſuetudinaria, poteſt cauſam alteri delegare, [5] vel vnum articulum, vel totam cauſam, iuxta. c. ſuper quæſtionem. de offic. deleg. [a]

5 Delegáre.) Falſum & contrarium ſeruatur, vt conſtit. Carol. 8 §. 14. Ludo. 12. anno. 1499. §. 14. C. M.

§. 7 ❡ Item commiſſarius datus à curia ad inquirendum & reportandum curiæ, non poteſt alteri committere, & ratio, quia eius induſtria electa videtur: & ſi committeret, nullum eſſet quicquid fieret per pictum commiſſarium. Et hoc verum niſi commiſſio contineret, inquiras per te vel alium: quia tunc poſſet ſibi commiſſa committere: & valeret quicquid faceret ſub delegatus. [b]

§ 8. ❡ Item commiſſarij reprobationes teſtium, vel contra teſtes à partibus productos hincinde recipiunt, & in ſacco ponere debet, ſi partes eis tradant ipſas, ſed vltra procedere non debet.

§. 9. ❡ Item quæro nunquid curia ſuper rationibus propoſitis coram commiſſariis ad inquirendum & reportandum interloquendo debeat ſequi ſtilum curiæ, vel ius ſcriptum, ſuppoſito quòd partes ſint de patria iuris ſcripti, vel conſuetudinaria? Dico quòd ſi partes ſint de patria conſuetudinaria, & cauſa ſumpſit exordium in curia, tunc ſtilum curiæ debent ſequi: ſi autem in patria vnde partes ſunt, cauſa mouetur, ſed hæc cauſa fuit aduocata ad curiam, tunc ius ſcriptum debent ſequi. Sed & ſi partes ſint de patria iuris ſcripti, & ibi incepta fuerit. ſed ſi de terra conſuetudinaria, tunc debet curia ſequi conſuetudinem illius loci.

§. 10. ❡ Item nunquid tales commiſſarij, ſi receperint reprobationes teſtium à partibus productorum, ſuper ipſis poſſint recipere teſtes: & intelligas quæſtionem de commiſſariis curiæ, quibus præſens curia ſcribit, vt ſuper articulis à talibus partibus traditis, quos curia ipſis mittit ſub contraſigillo interclusos inquirant, & inquæſtam perficiant, & eam perfectam curiæ præſenti remittant. Et videtur quòd ſic, cùm aliàs inquæſta perfecta non dicatur, niſi ſuper teſtium reprobationibus inquiſitum fuerit. Dic contra. Primò quia ſuper certis articulis eis mandatur inquiri, ſcilicet ſuper principalibus partibus quia erant in curia concordati, & fines mandati ſunt diligenter obſeruandi. ff. mandati. l. diligenter.

§. 11. ❡ Item quia diuerſæ ſunt inquæſtæ, & ſuper diuerſis articulis fiendæ: & ſic de inquirendo ſolum ſuper principalibus articulis videtur inquiri debere: & quòd diuerſæ debeant fieri inquæſtæ, patet: quia ſecundum quod articuli ſuper principali habent per partes vel per curiam 6 concordari, ita & articulos ſuper reprobationibus oportet prius per curiam iudicari [6], quamuis principales ſint concordati. igitur ſuper articulis miſſis tantum inquiri debebunt, non ſuper aliis reprobatoriis, qui nec per curiam viſi, nec per eam iudicati fuerint. Nec obſtat contrarium, quia perfecta eſt quoad perfectionem de qua curia intelligit & ſcribit, non quoad totalem cauſæ perfectionem, & inquiſitionem negotij, & de tali tu loqueris, quare non obſtat.

6 Iudicari.) Viſo prius toto proceſſu vt vult regia conſtit. anni 1495. §. 39. C. M.

§. 12. ❡ Item quia partes ad reprobandum teſtes non ſunt recipiendæ, niſi tunc demum cum inquæſta perfecta erit ſuper principalibus articulis. nam aliàs ſi poſt aliquorum teſtium reprobationes facta inquæſta reciperentur teſtes ſuper principali, iterato haberet fieri alia inquæſta ſuper reprobationibus teſtium vltimo productorum.

§ 13. ❡ Item ſi pars producit teſtes ſuos, & alia pars contra quam producti ſunt, velit aliquos ex ipſis reprobare, alios non: ſi pars producens dicat curiæ, Ego renuncio teſtibus quos pars aduerſa vult reprobare: audietur. Ita dictum fuit pro procuratore regis, & Abba. Montisfrigidi, contra conſul. Burgi Narbo. in Parla. anni 25. Et ita obtinui pro duce Aquitaniæ, & do. Thoma de Houlangia, contra comitem Anſe. & quendam alium.

§. 14. ❡ Item poſito quòd commiſſarij haberent poteſtatem iudicandi reprobationes, expedit quòd non iudicent, ne fortè appelletur, & ob hoc negotium magis protelетur quàm in ſequenti Parlamento reprobationes curiæ reportarentur pro iudicando. Nam vbi vna pars appellaſſet à iudicio dato ſuper reprobationibus, oporteret litigare ſuper cauſa appellationis. Et ſi partes eſſent in factis contrariis, duraret cauſa incidens per duos vel plures annos, & interim cauſa appellationis dormiret. Sed pone quòd commiſſarij ſunt dati ad inquirendum & referendum tam ſuper principali, quàm ſuper reprobationibus, coram quibus hinc inde traduntur reprobationes, nunquid ſit vtilius, & magis bonum partibus, vt commiſſarij ſuper omnibus reprobationibus receptis inquirant, quàm ſi reprobationes curiæ remittantur pro iudicando? dico quòd non, imò eſſet periculum parti cuius teſtes reprobarentur. Nam poſſet eſſe quòd inquæſta traderetur ad videndum alicui nouitio & ignoranti ſtilum curiæ, & crederet reprobationes per curiam iudicatas & approbatas, & ſic fortè aliqui teſtes ſufficientes per reprobationes illegitimas reiicerentur, & reportaret illos ſufficienter reprobatos, cum fortè illam ſufficiens reprobatio eſſet per partem ſufficienter probata.

§. 15. ❡ Item nunquid hoc idem eſſet in aliis iudicibus, vt prius debeant reprobationes iudicare? dic quòd ſi voluerint hoc, optimè facere poſſunt: ſed vtilius eſt quòd ſuper omnibus inquirant: ne fortè aliqua partium ex hoc appellet, & cauſa principalis habeat ex hoc protelari. Sed ſecus in præſenti curia, quia ab ipſa non poteſt appellari, cum ipſa ſuperiorem non habeat [c].

§. 16 ❡ Item ſi commiſſarij dati ad inquirendum & referendum de conſenſu partium, mor-

tui fuerint, vel vacare noluerint, & vna pars, alia abſente procuret alium loco mortui, vel vacare nolentis ſurrogari, quod ipſe faciet, nullum erit. de offic. deleg. c. inſinuante. quod verum eſt, niſi alia pars in eum conſentiat tacitè vel expreſſe, vel niſi curia diceret in ſua commiſſione, non obſtante quòd tales de partium conſenſu dati fuiſſent, quod vix faceret. Item in caſu prædicto, ſi partes ſunt præſentes in Parlamento, vel vna contumaciter abſit, curia ordinat prout vult, dando alios, vel compellendo primos vt vadant ſuper commiſſione. Sed de facili tales commiſſarij per curiam renouantur, niſi cauſa recuſationis ſuperuenerit de nouo, vel antiqua de nouo peruenerit ad notitiam alicuius partium prædictarum.

§. 17. ¶ Item vbi commiſſio facta eſt per curiam, & ſub certa forma, non eſt mutanda forma niſi cum cauſa.[d] d

§ 18. ¶ Item datis commiſſariis per aliquem bailliuum, ad inquirendum & referendum ſibi de conſenſu partium, ſi pòſt reperiantur aliqui defectus in inquæſta, propter quos non poſſit iudicari, ad ſupplendum defectus huiuſmodi, commiſſarios alios quàm primos dare non poteſt, niſi de partium conſenſu hoc faceret. Et ſi alteri committat, vna partium renitente, totum quicquid fecerit, annullabitur per curiam. Ita dictum fuit in Parlamento anni 27. per arreſtum curiæ in tali caſu, pro maiore & iuratis de Corbane, contra Archidiaconum de Aurelia.

§. 19 ¶ Item hoc idem eſſet, vbi inquæſta fienda commiſſa eſſet per curiam aliquibus de conſenſu partium, & in ea reperiretur defectus: quia ad ſupplendum, &c.

De diligentiis faciendis erga Commiſſarios.

§ 20. ¶ Primò quæro, quo tempore habeat diligentia fieri coram commiſſariis, ad finem quòd in ſequenti Parlamento renouetur commiſſio? dic quòd aut commiſſarij ſunt dati de dominis cameræ maioris, vel inquæſtarum, vel requæſtarum, vel aliis. Primo caſu requirendi ſunt ante ingreſſum Parlamenti, & tempore tali, quod ante dictum principium Parlamenti potuerit perfici inquæſta: aliàs ſi poſt ingreſſum requiſiti fuerint commiſſarij, licet à tempore requiſitionis vſque ad dies bailliuiæ, ad quos inquæſta habet reportari, tantum temporis ſupereſſet, quod poſſet perfici, ſi potuiſſet ipſe, ſcilicet inquæſtæ commiſſarius, attendere, non ſufficit, nec renouabitur commiſſio. Et eſt ratio: quia domini habent eſſe in principio Parlamenti, & eo incepto, reſidere in eodem: Si autem non fuerint dati de dictis dominis, tunc ſufficit eos requiri poſt ingreſſum Parlamenti: dum tamen tantum ſuperſit de tempore pro perficienda inquæſta à tempore requiſitionis, vſque ad diem bailliuiæ, ad quam reportari debet, quod perfici poſſit: & partes ea perfecta paraſſe ſarcinulas ſuas ad veniendum ad Parlamentum: quod verum intelligo, niſi caſu vbi tales cummiſſarii haberent eam reportare ad principium Parlamenti. Quo caſu dic ſicut dixi in primo caſu[e]. e

§. 21. ¶ Item quæro, ad quam de dictis partibus ſpectat facere diligentiam de commiſſariis adducendis ad locum vbi fieri debet inquæſta? dic quòd ad actorem. & eſt ratio: quia ipſius intereſt cauſam accelerare, rei autem eſt fugere.

§. 22 ¶ Item ſi actor ſit verè negligens, quid poteſt reus petere in ſequenti proximo Parlamento? dico quòd petere poterit ſe abſolui à petitione actoris. Et hoc verum, vbi actor eſt præſens, & conſtans de negligentia ſua. Si autem eſt abſens, quia ſe non pręſentaſſet, tunc ei conceditur defectus: & adiornamentum in ſequenti Parlamento, ad videndum adiudicari vtilitatem dicti defectus, & adiudicabitur ſibi talis, de quo dictum eſt: aliàs ſi petat commiſſionem renouari, fatuè ageret: quia tunc renouabitur pro vtraque parte dicta commiſſio: quia rei negligentia compenſaretur cum negligentia actoris. vnde reus nunquam in caſu præmiſſo petere bebet præmiſſa, niſi conditionaliter: dicendo, cùm actor fuerit negligens, peto me ab eius petitione abſolui: & in caſu vbi ex dicta negligentia hanc vtilitatem habere non poſſem, peto commiſſionem renouari.

§. 23. ¶ Item quid ſi actor adducit commiſſarios ad dictum locum, & non ſuperſit de tempore niſi tantum quòd inquæſta pro parte ſua fieri poſſit, & eius teſtes audiri: & reus petat à commiſſariis, vt audiant teſtes ſuos, vel tantum de ſuis, quantum de teſtibus actoris audiuerunt: nunquid reus debet audiri? & videtur quòd non: quia non fuit diligens in ipſos adducendo. Contrarium videtur, quia auditores & commiſſarij ſunt communes: & quia reus nihil habebat probare, niſi probaret actor. Tamen in iſto caſu medietatem ſalarij commiſſariorum, tam pro eundo, quàm pro redeundo debet ſoluere, & ſumptuum factorum pro ipſis commiſſariis quærendis.

§. 24. ¶ Item quid ſi commiſſarij ambo, vel vnus mortuus ſit: & tantum ſuperſit de tempore quòd inquæſtæ perfici poſſint: nunquid actor habet facere diligentiam ſuam petendi alium, ſeu alios loco mortui, vel mortuorum ſurrogari? dic quod aut dati erant de partium conſenſu, & tunc non, niſi in caſu vbi pars eſſet præſens, & vellet ad hoc conſentire: & ſic ſurrogaretur alius aliàs non valeret quod agerent, vt titu. proximo dictum fuit. Si verò non erant dati de conſenſu partium, ſed à curia, vel aliàs prout communiter fit, tunc poteſt petere alios ſurrogari

ſi velit: ſed hoc non habet facere de neceſſitate. Et ſi non faciat, non imputabitur ei ad negligentiam. quod verum intelligo, niſi in caſu vbi eſſet perfecta inquæſta ex parte rei: quia contra ipſum actorem præſumeretur quòd de cauſa diffidat: ideo ſuper præmiſſis deberet facere diligentiam ſuam.

§. 25. ¶ Item & hoc multò fortius dicere poſſem in reo, ſi inquæſta ex parte actoris ſit completa & perfecta: tunc enim, ſiue commiſſarij eſſent dati de conſenſu partium, ſiue non: reus tenetur facere diligentiam ſuam: aliàs poneret ſe in periculo amittendi cauſam ſuam.

§. 26. ¶ Item diligentia actoris proficit reo: vt in caſu ſuperiùs expreſſo, quando adducit commiſſarios ad locum. Item quando ipſe actor requiſiuit commiſſarios vt procederent in inqueſta, & ipſi reſponderant quòd non poterant attendere ad hoc de toto tempore medio vſque ad diem ad quem habent inquæſtam reportare, & tunc reum aliquam diligentiam facere non oportet.

§. 27. ¶ Item vbi commiſſarij reſpondent quòd non poſſunt incontinenti attendere ad dictam inquæſtam faciendam propter aliquod impedimentum, tunc vna requiſitio vèl diligentia non ſufficeret, niſi ſatis de tempore ſupereſſet pro ipſa perficienda, ſecundum quod ſupra dictum eſt. Sed tunc ſecundò, vel tertiò, vel etiam pluries requireretur, ſecundum temporis diſtantiam.

7 §. 28. ¶ Item commiſſiones ſunt renouandæ[7] de Parlamento in parlamentum. & vbi partes ſunt in commiſſione, & altera partium venit cum diligentia, in caſu in quo requireretur, ſcilicet ex parte actoris: & alia pars, ſcilicet reus, deficit, ſic quod ſe non præſentauerit, vel etiam præſentatus receſſit, vel non inuenitur ad oſtium cameræ, pars contumax ponitur in defectu: & datur adiornamentum parti comparenti ad ſequens Parlamentum, & adiornatur pars deficiens viſura adiudicari vtilitatem defectus: & quis ſit modus procedendi, dic vt ſuprà de contu. & defect.

§. 29. ¶ Item ſciendum eſt quod vbi commiſſarij ſunt dati ſuper cauſa hîc pendente, non eſt niſi vna productio de vno Parlamento ad aliud: & interim partes, totiens quotiens eis placuerit, poſſunt producere teſtes coram dictis commiſſariis. Et commiſſio nedum ſemel, ſed pluries renouabitur: dum tamen partes ſuper his non fuerint negligentes, nec per eas ſteterit quo minus auditio ſit perfecta.

Sequitur aduiſamentum eorum, quæ pars iuxta proceſſum habeat facere coram dictis commiſſariis.

§. 30. ¶ Primò, dum commiſſarij volunt ire ad patriam pro inquæſta facienda, actor ſumat adiornamentum contra partem ream ſub ſigillo commiſſariorum ad certos diem & locum, & in effectu contineat quod ſequitur, Tales commiſſarij, &c. in tali cauſa infrà ſcripta, tali

8 bailliuo[8] ſalutem. Literas regias nos recepiſſe noueritis ſub his verbis, &c. Philippus &c. quorum authoritate, vobis mandamus, quatenus dictas partes adiornetis in tali loco, in domo talis, vt tali die, & aliis ſequentibus compareant coram nobis ad procedendum in dicta cauſa, iuxta tenorem noſtræ commiſſionis, necnon omnes teſtes quos vtraque partium prædictarum vobis nominauerit, ad perhibendum teſtimonium veritatis ſuper contentis in articulis dictarum partium.

§. 31. ¶ Item ad diem & locum prædictum comparentibus dictis partibus, actor debet præſentare literas commiſſionis, vnà cum articulis, & petere ab ipſis commiſſariis, vt dictos articulos aperiant, & in dicta cauſa procedant iuxta commiſſionem eiſdem factam. Quo facto, &

9 apertis dictis articulis, & medio iuramento affirmatis,[9] & ad ipſos reſponſis, de reſponſione petat ſibi fieri copiam, ad fines vt ſcire poſſit quid fuerit ſibi de dictis articulis confeſſum: & ſuper negatis teſtes producere poſſit, cùm ſuper confeſſatis probando releuatus fuerit per confeſſionem partis aduerſæ.

10 §. 32. ¶ Item ſuper vno quoque articulo poteſt decem[10] teſtes producere, & non plures, & ſi ſuper omnibus ſolum decem teſtes produxerit, plures producere non poterit ſuper eis. Vnde præcauere debet, quod ſuper vnoquoque articulo decem teſtes producat ſi poteſt. Et hoc proficit quoad duo. Primò ad id quod dictum eſt. Secundò, quia licet dicti teſtes producti ſuper primo articulo nihil deponant ſuper illo, poteſt eſſe quod alij decem teſtes ſuper ſequenti articulo producti deponent ſuper primo & ſecundo: & valebit eorum teſtimonium, licet non interrogati reſpondeant ſuper primo vel deponant non producti, quia vel articuli erant connexi, vel dependentes vnus ab alio, ex eodem facto.

§. 33. ¶ Item præcaueat actor, vt antequã ſuos teſtes producat ſuper articulis negatis, loquatur cum eiſdem: & quod ipſis legat articulos ſuper quibus vult ipſos producere. Et ſi videat quod ſciant aliquid de contentis in ipſis, tunc ipſos producat ſuper articulis ſuper quibus di-

11 cunt ſe aliquid ſcire:[11] ſuper aliis autem non, ne occupet ſibi numerum teſtium ſuprà dictum.

7 *Renouandæ*) Adhuc tempore meo, necdũ 20 anni, vi[d]i propter hoc magnas difficultates, quia expirabant huiuſmodi commiſſiones initio noui Parlamenti. Sed hæc ſcrupuloſitas ſicut & renouandorum procuratoriorum hodie meritò exoleuit. C. M.

8 *Bailliuo*) Hodie nudo ſeruienti circuitu omiſſio mandatur. C. M.

9 *Affirmatis.*) Vt infra par. 2. Olim partes ipſæ per ſe in partibus affirmabant & reſpondebãt per credit vel non coram cõmiſſario inquæſtæ. Poſt quam autem cœpit eſt hoc prius fieri, vel loco poſitionum partes prius interrogari, hæc ſolemnitas aperiendi & affirmandi cœpit ſuper vacua eſſe, quamuis adhuc hodie quidam rerum cauſas ignorãtes circa hoc muſſet. C. M.

10 *Decem.*) hunc ſtilum refert & approbat Carol. 7. in conſti. ſtili. §. 32. Ludo. 12. anno, 1499 § 13. Limitat loc. gall. infr. q. 83. item fallit in materia criminali. C. M.

11 *Scire.*) ſic monet Specul. de aduoc. § veriuſq; ret. cau. e. licet

Item ſit cautus Bal. l. 1. C. qui acco. non poſſ. licet etiam teſtes inſtruere, vt verum dicant. Bal. l. item & ſi. de condic. ob tur. cauſam & ibi Fel. col. 1. deprobat. C. M.

§. 34. ¶ Item præcaueat, ſi pars aduerſa decem teſtes producat vniformiter ſuper omnibus ſuis articulis, aut ſuper vno tantum: & ſi ſuper omnibus, & pòſt velit aliquos producere, debet dicere [12] commiſſariis, quòd alios teſtes non debent recipere ſuper illis de ſtilo curiæ præſentis, & ſuper hoc petere ius dici à commiſſariis, ſi velint & poſſint hoc facere: & ſi non velint ius dicere, petat ſuper hoc ſibi reſeruari ius per dominos Parlamenti. Et ſi vltra vellent procedere ad ipſos recipiendos, proteſtetur, dicendo, quòd eſt contra conſenſum ſuum, & quòd per ea quæ dicet vel faciet in dicta cauſa, non intendit præmiſſis conſentire, nec ipſa approbare, nec renunciare iuri petito ſibi dici ſuper præmiſſis. Et hanc requæſtam & proteſtationem, & ea quæ ſuper ipſis reſeruabuntur, ponat in ſcriptis, & in ſacco poni faciat, & etiam ſibi copiam fieri ſub ſigillis commiſſariorum, vel aliàs faciat vt dictum eſt ſuprà titu. proximo. 12

12 Dicere.) Hoc amplius non neceſſariũ, quia cõ ſtit. anni. 1499. §. 13 annullat ipſo iure ſaluo tamen arbitrio iudicis ex cauſa. C. M.

§. 35. ¶ Item præcaueat actor, ne pars aduerſa ex aliquo actu ſuo poſſit aliquod aduiſamentum accipere. Item cum producit teſtes ſuos, dicat, ecce teſtes quos citari feci ad hanc diem ad probandum contenta in articulis meis, & ipſos ad probandum ea produco, & peto eorum recipi iuramenta: & ipſos per vos audiri, & examinari: ſed cum eos volueritis examinare, ego diſcernam ſuper quo, vel quibus ſcilicet factis ſeu articulis, volo ipſos producere & examinare.

§ 36. ¶ Item præcaueat. cum pars producet teſtes, in ipſa productione, & ante iuramenti receptionem, ſi cognoſcat ipſos velle reprobare. debet verbo ſaltem proponere quod ad ipſorum reprobationem probare vult, & offerre ea, & tradere in ſcriptis: & ea in contextu tradere ſi poteſt, vel cum primum poterit, ſe offerendo probaturum Si autem eſſent omnes, vel aliqui ignoti, petere debet nomina & cognomina ipſorum ſibi tradi, & loca vnde ſe dicunt eſſe, vel domicilium habere: & inter iuramenti receptionem & examinationem, dari vel concedi dilationem ſuper hoc ad reprobandum ipſos, vel reſeruari ſibi ſuper præmiſſis ius per commiſſarium, vt æquè benè poſt receptionem & examinationem ipſorum poſſit ipſos reprobare ſicut ante: & ſuper hoc petere ſibi ius dici, ſi commiſſarij poſſint, & velint: vel reſeruari ſibi dici per dominos Parlamenti, vt ſuprà dictum eſt.

§. 37. ¶ Item ſi pars aduerſa teſtes veſtros non reprobet, vt dictum, eſt, & poſt velit ipſos reprobare, dicunt [13] quod de ſtilo præſentis curiæ ad hoc admitti non debet, cum ipſos ante non reprobauit, vel ſaltem antequam examinarentur. Et ſuper hoc petatis vobis dici ius, vt ſup. Item præcaueat, vt reprobationes ſuas faciat & tradat vt ſuprà dictum eſt, niſi per commiſſarios fuiſſet eidem facta reſeruatio, vt ipſos poſſet æquè reprobare poſt examinationes, ſicut ante. Et hoc ſcripſerit in proceſſu. Item cautela eſt, vt reprobationes in ſacco poni faciat ad hoc. Nam cum curia videbit eas in ſacco, non iudicabit inquæſtam, ſed iudicabit reprobationes, & ſuper eis dabit commiſſarios: aliàs procederet ad inquæſtam iudicandam, ſi fortè hoc omiſſum eſſet in curia proponi, vel per notarium in curia regiſttari. 13

13 Dicunt.) & malè, imò nec eſt neceſſe proteſtari de reprobando: ſed ſaluum manet ius etiã poſt inquæſtam recep̃ta ad iudicandum in curia & ex tũc olim infra tres dies vt Car. 7. in conſti. ſtili. §. 34. hodie infra octo dies, vt idem Car. 7. poſtea ſtatuit. §. 99. C. M.

§. 38. ¶ Item caueat quòd ſi aliquem teſtem velit reprobare ratione alicuius criminis, vel alicuius actus infamatim per eum commiſſi: ad hoc quod reprobatio de curiæ ſtilo ſit recipienda, oportet ipſum ſuper hoc conuictum [14] eſſe, & condemnatum [f] vel confeſſum: aliàs non eſſet recipienda. 14 f

§. 39. ¶ Item de ſtilo curiæ huius, ſi velit aliquem teſtem reprobare, vt quia eſt de membris ſeu familiaribus partis aduerſæ: non eſt recipiendus, niſi dicat vltra quod eſt commenſalis, & ipſius familiaris ad potum & ollam. Ita dictum fuit pro domino Antonio piſſam, contra ſouoantes, aliàs contra ſauoances.

14 Conuictum.) Regulare: & fallit primo, ſi ſint alia facta reprobationis concludentia & admittenda, quia tunc etiã adminiculantia ſimul admitti debẽt: in quo quidem iuuenes in curia errant. Fallit 2. in materia criminali vbi accuſator eſt honeſta perſona quod no. C. M.

Qualiter commiſſarij habeant inquæſtam curiæ remittere, & dicta teſtium debeant publicari.

§. 40. ¶ Si inquæſta facta fuerit inter partes terræ conſuetudinariæ, vel de rebus aut actibus terræ prædictæ: commiſſarij debent remittere inquæſtam clauſam ſub ſigillo eorum: aliàs ſi apertam & non ſigillatam mitterent, annullaretur dicta inquęſta. & eſt ratio: quia inquæſta in patria conſuetudinaria non tabellionatur. Item quia non fit publicatio teſtium, nec pars ipſa videre debet dicta ipſorum, niſi in cauſis hęreditatis: & etiam quando actum fuit actione reali 15
15 ad petendum aliquam rem: quia tunc fit copia & publicatio.

§. 41 ¶ Item ſi partes, vel cauſa ſint de terra iuris ſcripti, debet mitti inquæſta clauſa ſub ipſorum ſigillis, maximè quia ſic regulariter fieri mandatur: cum ibi fiat in omni caſu inquæſtarum publicatio. ſicut in lingua Occitana, quæ iure ſcripto reg tur, ſicut in ſeneſchalia Tholoſæ, & aliis ſeneſchalis quę iure ſcripto reguntur: & quia fit per manum publicam cum ſigni appoſitione, viſum eſt inquæſtas miſſas curię nõ ſigillatas, ſed apertas & tabellionatas, & ſignatas recipi, vbi alia pars tantundem habet penes ſe tabellionatum & ſignatum Et ita obtinui pro conſulibus Narbonæ contra comitem Narbonenſem, & hoc ideo fortè quia dicta inquęſta facta fuerat per ſeneſchalum Carcaſſonæ iure ordinario: & mandatum ei fuerat ob cauſam vt ipſum

15 Reali) inſta Io gall. q. 8 ſupra. par. 1 c. 17. § 10. C. M.

ipſam curiæ præſenti remitteret. Et ideo publicata fuerat: ſed publicatio non eſt facienda niſi in caſu hæreditatis, & reali, vt ſuprà dictum eſt.

16 §. 42. ¶ Item in patria conſuetudinaria extra [16] villam Pariſius non fit poblicatio inquæſtæ alicuius: ſed in caſtelleto Pariſius fit ciuilium, & non criminalium.

§. 43. ¶ Item in patria iuris ſcripti fit publicatio inquæſtarum tam in cauſis ciuilibus, quàm criminalibus, exceptis certis locis ſeneſchaliæ Petragoricenſis & Caturcenſis, qui non fuerint ab antiquo de comitatu Tholoſano.

§. 44. ¶ Item de ſtilo curiæ, expenſæ quæ commiſſariis debentur pro eundo & redeundo, & aliæ communiter faciendæ & ſoluendæ ſunt, vbi vtraque partium affirmatiua facta indigeret probare.

§. 45. ¶ Item vbi partes ſunt in commiſſione vel auditione, & vna ipſarum citius compleuerit inquæſtam ſuam pro parte ſua, quàm alia, & renunciauerit, & concluſerit in cauſa: alia tamen non fuit in negligentia, quin æquè benè compleuerit pro parte ſua, & fecerit citari ſuos teſtes, qui non venerunt: & ipſos poni fecerit in defectu: & ſemper expenſæ in auditione fuerint communes: complebitur inquæſta etiam pro alia, expenſis communibus: non obſtante quod alia nullos teſtes producere velit. Sed ſecus eſſet ſi per negligentiam alterius partis hoc eueniſſet: quia tunc expenſis ſuis ſolùm eſſet complenda.

§. 46. ¶ Item ſi petat quis inquæſtam aliquam recipi, vel videri recipi, & iudicari tanquam perfectam, & Pars aduerſa contradicat, dicens ipſam non eſſe completam, habebitur quo ad eum qui eam dicit perfectam, pro completa, ita quod alios teſtes vlterius producere non poterit: nec inſtrumenta, nec alia, nec teſtes qui extunc producentur, per partem aliam reprobarentur: & eſt ratio, quia ipſam quo ad tenuit perfectam. ſed pro parte alia complebitur, ſi reperiatur per curiam ipſam pro parte ipſius non eſſe completam. Et hoc eſt verum, ſcilicet quod ille qui tenuit illam pro perfecta, nihil vltrà producere poſſit, niſi retenuram ita fecerit, vt ſequitur: peto, vt ſuprà facta retenuta, quod vbi dicta inquæſta facta per curiam non reperietur eſſe perfecta, quod æquè benè renouetur commiſſio ad meam vtilitatem, ſicut ad vtilitatem partis aduerſæ: quia tunc non eſt intentionis meæ renuntiare productioni teſtium, vel aliorum in cauſa.

[16] Extra.) Imo vbiq; fere publicari cœptū eſt, & iam tandem generaliter ſancitum. 1539 eſt §. 6. exceptis curia ſequeſtiſque palatii. Sed melius erat nihil excipere hæc enim occultatio ſimplicibus & tenuioribus inſidiatur, cupidis autem & potentibus omnia patent, cum ſoli mali lucem odiunt C. M.

CAP. XXVIII. DE FEVDIS.

IN caſu vbi aliquis ſubiectus regis recuſat aliquem recipere in fidem ſuam ſeu homagium pro aliquo feudo quod ab ipſo mouetur, conſueuit litera iuſtitiæ concedi in requæſtis ſub hac forma, Philippus, &c. Tali bailliuo ſalutem. Talis nobis conquerendo monſtrauit, quòd cum tale feudum à tali moueri dicatur, quod dictus conquerens ad ipſum pertinere dicat: Attamen dictus talis dictum conquerentem in fidem ſuam & homagium recipere recuſat, indebite & iniuſte, ſicut ipſe dicit. Quocirca per præſentes tibi præcipimus & mandamus, quatenus ad requiſitionem dicti conquerentis ad domicilium dicti talis, vel vbi expedire videbis, accedas, vt eius præſentiam habere poſſis, ad videndum requæſtam quam dictus talis dicto tali intendit facere ſuper præmiſſis: dictóque tali ex parte noſtra præcipias, vt eundem conquerentem pro dicto feudo in fidem ſuam & homagium recipiat. Si verò dictus talis ad præmiſſa ſe opponat dicens ſe habere iuſtas cauſas & rationes propter quas præmiſſa facere non teneatur, adiornes eum ad diem bailliuiæ tuæ noſtri proximi futuri Parlamenti, coram dilectis & fidelibus gentibus noſtris, noſtrum tenentibus præſens Parlamentum, dictas cauſas propoſiturum, & aliàs cum dicto tali ſuper præmiſſis proceſſurum, vt fuerit rationis: cum intimatione, quod ſi dicta die non comparuerit, prædictum conquerentem pro dicto feudo ad fidem noſtram & homagium recipiemus, dictaſque gentes noſtras ita facere volumus. datum, &c.

§. 1. ¶ Item eſt notandum, quod ſi partes ad diem ſibi aſſignatam in Parlamento venerint, & dominus feudi cauſam petat remitti, non fiet ſibi remiſſio, Et eſt ratio: quia conquerens non tenetur coram eo de prædictis feudis litigare, donec per ipſum receptus fuerit pro ipſo ad fidem & homagium. & ſi petat ſe remitti coram bailliuo, [1] ſub quo dictum feudum eſt,
1 non fiet remiſſio: ſed oportebit eum in Parlamento dictas cauſas proponere, vel allegare, & ibi terminabitur cauſa. Et eſt ratio, quia bailliuus non poſſet ipſum recipere in fidem & homagium regis.

§. 3. ¶ Item cognitio per curiam, quod cauſæ propoſitæ per ipſum fuerunt inſufficientes, & quod his non obſtantibus eundem recipere debet in fidem ſuam & homagium pro dicto feudo. Et poſt hanc cognitionem dictus conquerens petat ſe recipi: & dominus petat quod vaſſallus vadat ad locum vnde dictum feudum mouetur: ibique paratum ſe eſſe offerat recipere eum ad præmiſſa: non fiet remiſſio. Sed ipſum in Parlamento tenetur accipere ad dictas fidem &

[1] Bailliage.) contrarium hodie ſeruatur & benè, vt dixi in conſuet. Pariſi. §. 45. C. M.

homagium. Ita vidi pronuntiari per arreſtum curiæ in Parlam. an. 25. pro comite Bleſen. contra comitem Flandren.

§ 4. ¶ Item, quod dixi verum eſſet, niſi in caſu vbi eo tunc cùm dictus dominus primò fuit requiſitus per dictum conquerentem ſuper præmiſſis, alius contra eius requæſtam ſe oppoſuiſſet, dicens illum non debere recipi [1] ſed potius ius in dicto feudo habentem. Si enim dominus ſe obtulit ius facturum partibus, licet poſtea requiratur in præſentia commiſſarij regis, & ſibi aſſignata fuerit dies in Parlamento, nihilominus fiet remiſſio.

§. 5. ¶ Item quod dixi ſtatim, verum eſt, niſi in caſu vbi poſt primam requiſitionem domino factam in præſentia commiſſarij domini regis, & dum ſecunda requæſta fieret, alius ſe oppoſuiſſet. Nam licet dominus obtulerit ſe dictis partibus ius facturum, & nihilominus adiornatus fuerit in Parlamento, & tunc ibi cauſam petat ſibi remitti, non fieri remiſſio, ſed vtraque in Parlamento decidetur propter ſuſpitionem, ne dominus dictum opponentem falſo ſuppoſuerit.

§ 6 ¶ Item de conſuetudine generali Franciæ, ſucceſſor extraneus qui non poteſt quod ad ſaiſinam allegare conſuetudinem, per quam mortuus ſaiſit viuum, non poteſt ingredi poſſeſſionem feudi, niſi per manum domini, per receptionem ipſius ad fidem & homagium, nec aliàs contra dominum poſſet ſe dicere ſaiſitum [2] licet contra alios ſic.

§ 7 ¶ Item ſucceſſor talis qui poteſt gaudere tali conſuetudine, vt proximior, ab inteſtato poteſt ingredi poſſeſſionem, etiam antequam intret fidem & homagium domini: & habet quadraginta dies ad deliberandum an intret fidem & homagium pro dicto feudo: intra quos ſi non veniat, nulla eſt pœna. Sed poſt dictum tempus, dominus poteſt aſſignare manum ſuam ad dictum feudum, propter defectum hominis: & ex tunc faciet fructus ſuos: ſed cum vaſſallus veniet offerendum debitum, dominus eum quandocumque venerit, etiam poſt decem annos, tenetur recipere, & reſtituere dictum feudum.

§ 8 ¶ Item ſi vaſſallus teneat feudum ſine domino, id eſt antequam ſit receptus ad fidem & homagium ſuum, nec ſe illi obtulit pro præmiſſis: dominus, ſi velit, dictum feudum tenebit ſine homine, per tantum tempus, [3] per quantum tempus vaſſallus illud tenuit ſine domino. Et interim faciet fructus ſuos, nec interim tenetur eum recipere ad ſuam fidem & homagium pro dicto feudo: nec ad hoc compelli poteſt per ſuperiorem.

§ 9. ¶ Item de conſuetudine prædicta aliquis non eſt ſufficiens ad terram tenendam in feudum, [4] niſi habeat viginti annos completos, & vigeſimum primum attigerit: & in cenſiuis, niſi habeat 14. annos completos, & 15 attigerit. Et ſic quòd in primo caſu non intret fidem, nec homagium alicuius. Sed ille intret qui habet bailliuium ius, & gubernationem, qui interim faciet fructus ſuos in terra conſuetudinaria: ſed non in patria iuris ſcripti, niſi eſſet pater, vel auus, qui eum haberet in poteſtate ſua.

§. 10. ¶ Item conſuetudo per quam mortuus ſaiſit viuum, non habet locum in ſucceſſione ex teſtamento, ſed ab inteſtato. [5] Et hoc verum, niſi in caſu vbi duo concurrerent ſimul in eiuſdem perſona.

§ 11. ¶ Item ſi plures contendunt ſucceſſionem alicuius mortui, & hac ratione innixi, quilibet contendit ſe admitti ad fidem & homagium dominorum à quibus feuda mouent, quæ ipſe mortuus tenebat, ſi mortuus plura feuda à diuerſis dominis mouentia habebat, inter quos rex eſt vnus, tota cauſa pro aliis feudis ventilabitur in Parlamento: licet modicum ſit feudum, quod à rege teneri debet: & idem ſi aliàs de ipſius hæreditate contenderent. Ita dictum fuit pro domino Dalebreto in Parlamento anno 26. contra dominum loci de Villandria, qui de feudo ſuo, de quo quæſtio mouebatur (quia locus illinc dependebat) cognitionem illius ſibi remitti petebat: cum in curia inter comitem Armigniaci, & aduerſarios ſuos de hæreditate vicecomitatus Leomagine contenderetur, ad finem recipiendi in fidem & homagium pro feudis quæ dictus vicecomes tenebat.

§. 12. ¶ Item cum aliquis ſe offert regi pro intrando fidem & homagium pro aliquo feudo, & alius requæſtæ ſe oppoſuerit, offerendo, &c. Et partes ipſæ per regem remiſſæ fuerint ad Parlamentum, ad certam diem ſuper præmiſſis, & vnus ipſorum ſe præſentauerit per procuratorem generaliter fundatum ad litigandum, abſque eo quòd eſſet ſibi ſpecialiter commiſſum: vt poſſit petere per dictam curiam declarari dominum ſuum recipi debere pro dicto feudo in fidem & homagium regis: ſufficit dicta fundatio dum tamen dictus dominus ſit præſens dum dicta cauſa litigabitur: aliàs non ſufficeret. Ita dictum fuit pro comite Armigniaci contra aduerſarios ſuos.

§. 13 ¶ Item vbi plures contendunt ratione alicuius ſucceſſionis, quis recipi debeat ad fidem & homagium, pro feudo quod dominus defunctus tenebat: & per diuerſa teſtamenta veniunt: vt puta quidem ex teſtamento patris, quidam ex teſtamento filij vltimò defuncti: & qui per teſtamentum vltimò defuncti contendit, dicat ſe ſaiſitum in dictis feudis, & ipſa

[2] *Saiſitum*) dic vt ſcripſi in cõſu. Parienſi. §. 2. gl. 4. q. 2. q. 5. C. M.

[3] *Tempus.*) Imò omnes ferè cõſuetudines contrarium nominatim dicunt. Idem v[...] i nil dicunt. Scio tempore meo ſtampis, quæ alioquin Pariſiorum iure reguntur vigore illum obtinuiſſe, ſed impreſſionem præpotentis & rapacis ideo pro iure habẽdum non eſt tamen ille rigor ad vnum annum & contra maiores tantum, remanſit per redactionem dictæ conſuetudinis factã anno 1557. tit. 1 art. 18 vide tamen Nicol. Boeri in conſu. bituri. tit. de co[...] ſti feud. § 13. C. M.

[4] *Feudum*) id eſt ad faciendum homagium, ſecuſ cum exoneit. C. M.

[5] *Inteſtato*) Verum eſt quòd legi [...] oratio p[...]ecioni fa[...]ore inducta eſt, tamen porrigitur ad inſtitutum vniuerſaliter vbi ſic licet inſtituere, & teſtamentum liquidũ eſt, vt dixi in conſuetu. Pariſien. §. 131. C. M.

tenuiſſe

tenuiſſe per aliquod tempus : & dicat ſe per gentes regis impediri per manum regis ibi appoſitam, & petat eam ab inde amoueri, & ſe reduci in ſtatu in quo prius erat : quo facto petat ſe admitti ad fidem & homagium : Et pars alia dicat illum nullum ſtatum ſaiſinæ habuiſſe per mortem defuncti : tum quia nondum annus erat elapſus : tum quia non fuit pro præmiſſis receptus ad fidem & homagium, manus prædicta exinde non remouebitur, nec ipſe remittetur in dicto ſtatu: ſed partibus iniungetur per curiam, quòd vtraque proponat quæ voluerit, ad finem quòd ad homagium recipi debeat. ita dictum fuit in dicto Parlamento contra dictum comitem, pro aduerſariis ſuis in dicto Parlamento.

6 §. 14. ¶ Item vbi vaſſallus alicuius intrat in fidem & homagium regis [6] pro feudo quod ab ipſo vt à domino ſe tenere dicebat : licet poſtea pronuncietur in Parlamento ipſum redire ad fidem & homagium domini ſui immediati, non propter hoc poterit eum dominus inſequi ad finem quòd dicto feudo priuari debeat : nec aliquod ius eſt eidem domino acquiſitum : nec vaſſallo præiudicium generatum. Ita dictum fuit per arreſtum curiæ per os domini Ioannis de Sercomonte, primi præſiden. anno 26. pro Calordo de Chambona, contra comitiſſam de Roſello.

6 Regiſ) Idem ſi cuiuſuis alterius vt dixi in conſu Pariſien § 30. C. M.

§. 15. ¶ Item aduocatio facta regi de aliquo feudo, dat ſaiſinam regi quod ad duo. primò vt capta de illo loco per aliquem qui dictum locum ab eo teneri dicebat, debeant reſſaiſiri ad locum. Et quòd cognitio litis motæ inter prædictas partes, ſcilicet inter illum qui ſe dicit dominum, & alium ſcilicet vaſſallum, ad regem pertinere debeat. Ita dictum fuit in Parlamento anni 26. pro comitiſſa de Soiſſons, contra dominum de Mailly.

§. 16. ¶ Item vbi manus regis fuit appoſita in feudo alicuius aliqua de cauſa, dominus immediatus non debet impediri aſſignare feudo ſuo propter defectum hominis, vel alia iuſta de cauſa iuſtitiare feudum ſuum prætextu dictæ manus : vt in vſi. feu. tit. de inueſti. de re, alie. facta. & quæ ſit cauſa. priua. bene. amit. colum. 10. tamen propter honorem ſuperioris non de-
7 bet hoc facere ſine licentia [7] regis, quæ de facili obtinetur. Et ideo cum bailliuus Viromandiæ appoſuiſſet manum regis propter quaſdam emendas regi debitas in quodam feudo quod ab Epiſcopo Nouiomenſi tenebatur : & dictus Epiſcopus aſſignaſſet ad id manum ſuam propter defectum hominis : per arreſtum curiæ dictum fuit. quòd priuſquam feudum Epiſcopo prædicto reſtitueretur, regi ſatisfaceret de dicta emenda, & emendaret regi : quia ſuprà manum regis, & non petita licentia, ipſum iuſtitiauerat : ſed quictata fuit eidem emenda : quia ad bonam cauſam fecerat hoc, quo facto, data fuit ſibi poteſtas iuſtitiandi dictum feudum, &c.

7 Licentia.) Ubi non requiritur, & ex implici ſequens error eſt non producendus in conſequentiam C. M.

CAP. XXIX. Quorum cognitio ſpecialiter pertinet ad regem & qualiter contra perſonas Eccleſiaſticas procedatur.

PORtionis armorum cognitio, contra quemcunque iuſtitiabilem, pertinet ad regem priuatiuè : licet dominus cuius talis ſubiectus eſt, omnimodam iuriſdictionem habeat in terra ſua. Et vbicunque facta fuerit armorum portatio. maximè ſi publicè, & cum multitudine gentium, puta decem, vel in itineribus publicis facta fuerit : ad nullum alium cognitio illorum pertinet, niſi ex priuilegio regio, vel conceſſione regis hoc habeat. Et eſt ratio : quia ſolus rex poteſt prohibere portare arma in toto regno ſuo, & ſolus concedere vſum armorum : vt in authenti. de ar. in princi. in rubro & nigro. coll. 6. Et ideo ex quo rex ſo-
a lus prohibet portationem armorum, [a] ſolus offenditur : quare non eſt mirum ſi ipſe ſolus habeat cognitionem.

§. 2. ¶ Item & illorum maleficiorum quæ fiunt in tali portatione armorum, ſi non poſſent maleficia ſeparari : ſed ſi poſſent ſeparari, rex habet ſolùm cognitionem portationis armorum : & dominus in cuius terra talia fierent, ſi omnimodam habeat iuriſdictionem, aliorum, ſcilicet maleficiorum, cognitionem habere debet. Et hoc patet per exemplum ſequens : dominus de Pugione preſbyter delicta commiſerat in terra comitis Ronciaci, & cum armis incendia appoſuerat : rex dicebat quòd tam portationis armorum, quàm aliorum, debebat habere cognitionem. dicebat comes, quòd omnium cognitio ad ipſum pertinebat, cùm ipſe haberet omnimodam iuriſdictionem in tota terra ſua : & ſi non portationis armorum, tamen aliorum cognitionem haberet, cùm ſeparabilia eſſent. Dictum fuit per arreſtum curiæ, quòd ſolus rex in portatione armorum fuit offenſus : ratione cuius cognitio ad ipſum pertinebat : aliorum autem
b ad comitem, cùm eſſent diuerſa delicta. [b]

§. 3. ¶ Item de factis contra vel ſupra manum regis, vel contra ſaluagardiam violatam, & cum armis, rex ſolus habet cognitionem. Et ſi quis ad præſentem curiam vocatus ſuper hoc, petierit ſe remitti ad iudicem vbi hęc cõmiſſa dicuntur, vel bailliuum regium, non audietur : ſed compelletur ad reſpondendum. Ita dictũ fuit per arreſtum curiæ, pro domino de Longo ponte.

Quæ in contemptum ſupremæ manus regiæ vel ſecuræ gardiæ cõmittuntur, per iudicem regium puniuntur.

Digitized by Google

contra dominum Radulphum de Claromonte. Item pro abbate de Iardo. contra vicecomitem Tonacij.

§. 4. ¶ Item ſi Epiſcopo, vel alicui perſonæ Eccleſiaſticæ imponeretur proximè dictum in curia, non remittetur ſuper hoc ad iudicem ſuum Eccleſiaſticum: ſed compelletur per captionem ſuæ temporalitatis ad reſpondendum in præſenti curia. Ita dictum fuit contra Epiſcopos Baiocen. & Abrincen. in Parlamento anni 23.

§. 5. ¶ Item nouitatis 1 cauſæ cognitio ſolum ad regem pertinet, & ſolùm in curia ventilabitur Et eſt ratio: quia emenda aſcendit ad 60. libras & bailliui de tanta & tali ſumma ſe non poſſunt intromittere, neque cognoſcere. Ideo in præſenti curia habet ventilari, & non alibi.

§. 6 ¶ Item ſi perſonæ Eccleſiaſticæ aliqua contra ſaluagardiam regis commiſerint, vel aliquos exceſſus contra vel ſupra manum regis: ſi per inquæſtam factam contra illos appareat de dictis exceſſibus, curia ſic conſueuit eos condemnare, quòd ipſorum temporalitas ad manum regis detinetur, donec ipſi talia reintegrauerint & donec rex pro emenda leuauerit centum libras, vel quantum ſibi videbitur. Ita dictum fuit in Parla. anni 27. contra magiſtrum Stephanum albi, Canonicum Lugdunen Et in Parlamen. anno 28. pro abbate & conuentu de Vaſſel. pro exceſſibus commiſſis contra Robertum Porceleti, & gentes regis facientes executionem contra ipſos, pro dicto Roberto.

§. 7. ¶ Item rex non litigat in aliquo caſu in curia ſubiecti pro re ſibi in totum vel in parte pertinente. Et hoc patet in caſibus ſuprà expreſſis, in titu. de feu. §. item ſi plures. & §. vbi plures. & in exemplis quæ ſequuntur. Procurator regis, & procurator ſancti Cornelij de Compendio, in præſenti curia dicebant ſe eſſe in poſſeſſione & ſaiſina ex tanti temporis præſcriptione, de cuius initio memoria non exiſtit apud Remis, hominum dicti monaſterij ſancti Cornelij, ſine hærede decedentium bona propria authoritate capiendi: & dicebant ſe impeditos in dictis ſaiſinis per Archiepiſcopum Remen. vel eius gentes, procuratore dicti Archiepiſcopi petente remiſſionem fieri præmiſſorum: quia dicebat dictum dominum ſuum omnimodam habere iuriſdictionem in dicta villa de Remis. Dictum fuit, quod ideo quia tertia pars bonorum hominum dicti monaſterij in dicto loco ſine hærede decedentium ad regem pertinebat, dicta cognitio ob cauſam prædictam in præſenti curia remaneret nec dicta remiſſio fieret.

§. 8 ¶ Item cùm epiſcopus Appamiarum debitum ei per Epiſcopum Tholoſanum recognitum ceſſiſſet in parte, & ob hoc dictus Epiſcopus Tholoſanus ad hanc curiam vocatus fuiſſet, & ipſe peteret ſe remitti ad iudicem ſuum Eccleſiaſticum, per dictam rationem remiſſionem facere curia refutauit.

§. 9. ¶ Item Epiſcopus vel prælatus contra laïcum qui alicui intra iuriſdictionem ſuam ſpiritualem, & intra locum vbi eam exerceret, aliquas iniurias quantumcunque graues commiſerit, non poteſt procedere ad eius perſonę captionem, nec arreſtationem: niſi [2] mortem vel aliud crimen deteſtabile commiſiſſet. & ſi aliàs contra ipſum procedat, compelletur per temporalitatis ſuæ captionem ad reuocandum ea quæ in præmiſſis fecerit. Ita dictum fuit in Parlamento anni 27. contra Archiepiſcopum Remen. & eius officiarios pro maiore & iuratis dictæ villæ: ſed monendo vel excommunicando poteſt contra ipſos procedere.

§. 10. ¶ Item iuriſdictio temporalis per ſpiritualem non debet impediri: & ſi contra fiat, curia præſens conſueuit compellere ſpiritualem ad remouendum impedimenta talia per captionem ſuæ temporalitatis. Ita dictum fuit per arreſtum curiæ in Parlamento anni 27. contra Epiſcopum Remen. pro capitulo dictæ Eccleſiæ.

1 Nouitatis) Nodi. quicunque ſecularis iudex ordinarius cognoſcit: iudex tamen regius loci præueniens excludit ſubalternū, nec tenetur ei remittere, C. M. Rex nunquam litigat in curia ſubiecti.

2 Niſi) Adhoc idem quia nullā habet capturam, niſi [illegible] prætori ſuum vel niſi [illegible] quilibet priuatus poteſt in flagrāti crimine vel fugientem capere, vt iudici reddat l. capit. [illegible] ad leg. Iul. de adul. adde Steph. Auffr. rep. cle. 1. de offi. ord. reg. 3. fall. 4. C. M.

CAP. XXX. *De cauſis Parium Franciæ*

PER quem modum, vel quomodo Pares 1 Franciæ debeant adiornari? dic vt ſuprà titu. de ador. in §. nullus. ver. item fallit. in §. item Pares Franciæ.

§. 1. ¶ Item appellans à Pari Franciæ, vel ab hominibus in terra ſua iudicantibus, qui alios homines ſupra ſe in eadem curia vel alia iudicantes non habent, ſunt exempti à iuriſdictione Paris, tam agendo, quàm defendendo: quod dic vt ſup. in titu. quando appellans ſit exemptus.

§. 2. ¶ Item an appellans à Pari Franciæ, vel ab eius hominibus, ſit per præſentem curiam retinendus ad curiam Paris? dic quòd ſic, in caſu quem habes ſuprà in materia appellationum, titu. an qui appel. ad cur. omiſ. me. remi. §. 2.

§. 3. ¶ Item ſi ſubiectus paris vocari fecerit parem Franciæ ad curiam in aliqua cauſa alia quàm appellationis: ſi cauſa non tangat paritatem ſuam, & requirat cauſam ſibi remitti, audietur.

§. 4 ¶ Item Par Franciæ alibi quàm in curia præſenti litigare non tenetur: & hoc verum, ſi hoc petat coram bailliuo vel ſeneſchallo, coram quibus in cauſam trahitur: quia ipſis non eſt ſubiectus

1 Pares.) Not. quod pares Franciæ ſunt duplices: [illegible] quidam ſūt de iure cōmuni puta Archiepiſcopus Remen. Epiſcopus Bellouacen. Nouiomen. Comes Flandren. Campaniæ alij per priuilegiū regium: vt Comes Ebroic. regina Nauarræ Ioanna comitiſſa Flandren. in omnibus terris ſuis. hæc additio marginalis regiſtri curiæ. C. M.

ſubiectus, neque de eorum reſſorto, niſi caſibus quos habes notatos ſuprà titu. de adiorna. §. item Pares Franciæ, in fin. & §. ſequen. & ſequen. Sed ſi Pares Franciæ voluntariè procedant coram ipſis bailliuis, valebit proceſſus: vt patet in exemplo ſequenti. Simon. bye. in cauſa noui. traxit in cauſam comitiſſam Atrebaten. coram bailliuo Viromandiæ, & quendam proceſſum inchoare fecit, & inquæſtam fieri. Et nihilominus literam iuſtitię à rege impetrauit, dicto bailliuo directam, virtute cuius dicta comitiſſa coram dicto bailliuo vocata: eius bailliuus ſeu procurator ſe dictis literis oppoſuit: cuius oppoſitionis prætextu, dictus bailliuus remiſit dictas Partes ad Parlamentum, vbi partibus comparentibus, dictus Simon petiit dictam inquæſtam recipi & iudicari. Ex aduerſo dicebatur per procuratorem comitiſſæ, quòd dicta inquæſta recipi non debebat, qui etiam propoſuit illam eſſe nullam cum alibi quàm in Parlamento eſſet facta: & cum ſit Par Franciæ, non poterat alibi litigare quam in ipſa curia. idcirco apparebat illam eſſe factam à iudice incompetenti, & ſic nullam. Ex aduerſo replicatum fuit, quòd hoc erat verum, vbi ipſa declinaſſet forum bailliui: ſed cum ipſa voluntariè proceſſiſſet, proceſſus erat bonus & tenebat. Dictum fuit per Arreſtum curiæ, quod quia fuit repertum ipſam voluntariè coram dicto bailliuo proceſſiſſe, dicta inquæſta reciperetur, & fuit recepta. verum quia compertum fuit per proceſſum litem non fuiſſe conteſtatam, dicta inquæſta fuit annullata: & licet tunc à tempore Arreſti lapſus foret annus, reſeruata fuit per dictum Arreſtum cauſa nouitatis dicto Simoni: & dictum fuit, dictam oppoſitionem tenere, & quod dicta comitiſſa procederet in dicta cauſa in Parlamento anni 25.

¶ Item licet Pares Franciæ, bailliuis vel ſeneſchalis non ſint ſubiecti, nec ſint de ipſorum reſſorto: attamen in cauſa nouitatis, vel vbi oppoſitio poteſt cadere: ſi Par ad requæſtam quæ fit coram bailliuo non ſe oppoſuit, vel confitetur factum cuius prætextu requæſta fiebat: bailliuus, vel eius commiſſarius poterit amouere impedimenta, & aliàs facere ad requæſtam conquerentis contra Parem [a]. Ita dictum fuit in Parlamento contra Epiſcopum Laudunen. pro quodam homine ſuo.

a. *Parem*) Supra. c. 22. §. 11. & duodecim Pares, vide infr. par. 2. c. 2.

CAP. XXXI. *De alta,* [a] *media & baſſa Iuriſdictione.*

ADDITE quod in terra conſuetudinaria, in terra Gallicana, & in aliis partibus regni quæ reguntur per conſuetudines, vicecomitatus Pariſienſis, aliqui caſus non reputantur de alta iuſtitia, niſi tres, videlicet, Incendium, Raptus, & Meurtrum. Et faciunt differentiam inter meurtrum, & occiſionem: quia meurtrum dicunt eſſe quando factum eſt ſcienter, & penſatis inſidiis: occiſionem, quando factum eſt ſine propoſito, ſed in rixa, quæ gallicè dicitur Chaudecolle. Vnde talia occidia dicuntur eſſe de iuſtitia media, & alia quæcunque crimina quamuis pœnam ſanguinis ingerant. Ius tamen ſcriptum hoc dictum non approbat: quia ita eſt de altiori iuſtitia medius caſus, ex quo pœna ſanguinis vel fuſtigationis infertur: ſicut meurtrum, vel raptus. ff. de iuriſdictione om. iud. l. imperium. & ff. de furtis. l. vulgaris.

§. 2. ¶ Item nota, quod quandocunque aliquis fecerit poſſe ſuum interficiendi aduerſarium: ſi tamen non interficit, non reputatur de caſu altæ iuſtitiæ, videlicet meurtri. Sic audiui iudicari contra bailliuum Viroman. & præpoſitum de Peronna, pro maiore & iuratis eiuſdem villæ, de quodam qui inſidioſè quandoque in habitu monachali, quandoque in habitu muliebri fecerat poſſe ſuum interficiendi quendam: ius tamen ſcriptum præſtat argumentum contra [a]. C. ad leg. Cornel. de ſic. l. is qui cum telo.

a. *De alta*) Iſtud. c. non eſt in regiſtro curiæ. & falluntur qui putant per exempla ſequentia vel alia diuidi, ſpecies iuriſdictionis nec tā eſt diuiſio graduū quàm certorum tantum caſuū ad quos inferiorū poteſtas limitatur, vt dixi in conſue. Pariſi. §. 169. c. st.

§. 3. ¶ Item cùm dicti præpoſitus & bailliuus aſſecuramentum dari feciſſent per quendam qui detinebatur in carcere maiorum & iuratorum de Peronna, pro quibuſdam ſibi impoſitis, quæ eſſent de baſſa iuſtitia, conqueſti fuerunt dicti maiores & iurati, quod in eorum priſione dictum aſſecuramentū præſtari fecerant: & quia ad ipſos competebat facere præſtari illud aſſecuramentū, ſaltem quo ad illa quæ non ſunt de alta iuſtitia. Dictum fuit per Arreſtum, quod quamuis compulſio aſſecuramenti præſtandi, quando petitur ab aliquo, ſpectet ad regem in dicto loco quantum ad caſus altæ iuſtitiæ, maximè tamen in dicta priſione dictus præpoſitus non debuit eum compellere ad dictum aſſecuramentum præſtandum. ex quo enim habent diſtinctas curias, & diſtinctas iuriſdictiones, quilibet debet vti ſua iuriſdictione, & in ſua curia [a].

¶ Ipſi tamen maior & iurati ſi fuiſſent aduiſati, benè potuiſſent cōpellere ad aſſecurandum. Aſſecuramētum tamen eorum non ſe extēderet ad alia quàm ad illa quæ ſunt baſſæ iuſtitiæ, ſi aliquid factū eſſet contra aſſecuramētum. Pone, aſſecuramentū datum eſt per gentes regis in loco vbi rex tantùm altā iuſtitiam habet & reſortū, & alius baſſam: ille qui ſe aſſecurauit, facit aliqua contra aſſecuramentum quæ de natura ſua non ſunt de alta iuſtitia, nunquid rex habet cognitionem, vel alter dominus? videtur quod rex. nam qui facit contra aſſecuramentum, eſt ad voluntatē Domini, tam de corpore, quàm de bonis, puniendus. Et ſic videtur quod fractio aſſecuramenti eſſet de alta iuſtitia. Ex quo ventum eſt contra aſſecuramentum regis, videtur

a. *Curia*) l. pen. in fin. de iuſti & iur. l. ſi locus de iudici. l. conſulta diualia. C. de teſta.

quòd ad ipſum pertineat punitio & correctio. In contrarium facit: illa quæ commiſſa ſunt, ſede non ſunt de alta iuſtitia, & rex non habet niſi altam.

§. 4. ¶ Item ſi quis inſidiosè conetur facere meurtrum, & non perficiat, propter hoc non videtur commiſiſſe contra cauſas altæ iuſtitiæ: ſicut dictum fuit ſuprà §. 1. nec æquum videtur quòd præſtatio aſſecuramenti facta ad compulſationem regis auferat illi cognitionem criminum, quæ ad ipſum de ſui natura ſpectant: quia ſequeretur quòd per quandam viam obliquam poſſet rex ſibi auferre ſuam iuriſdictionem pro maiori, quod iuris ratio non ſuadet. Et ſic videtur quòd aſſecuramentum comprehenderet caſus altæ iuſtitiæ, & non alios: etiam ſi periculum ſit de bonis & corpore: quia multi ſunt caſus qui ſecundum conſuetudinem de media iuſtitia reputantur, ſicut occiſio, & furtorum multiplicatio: & tamen in illis amittit quis corpus & bona, ſicut in meurtro & raptu.

CAP. XXXII. *De minoribus, & quam cauſam tutores, vel baillium minorum habentes, ipſorum nomine poſſint in iudicium deducere.*

MINOR viginti annis, donec vigeſimum primum attigerit, non poteſt cauſam proprietatis in iudicio deducere agendo vel deferendo: vt ſuprà titu. de cauſa poſſeſ. & proprie.

§. 2. ¶ Item neque baillium [1] minorum habentes, neque tutores, ipſorum nomine cauſam proprietatis deducere poſſunt in iudicio, ſiue agendo, ſiue defendendo: nec cauſam à cauſa proprietatis deſcēdentem: puta ſuper fructibus, qui peterentur ratione alicuius rei adiudicatæ vel petitæ, ſed ſolùm cauſam merè perſonalē, à cauſa proprietatis ſeparatam: vt patet per exemplum quod ſequitur. Dominus de Auſemonte fecit adiornare hæredes domini de Nigella, ad reſumendum arramenta in cauſa mota inter ipſum & dictum dominum, in Parlamento, tenentes baillium dictorum hæredum petierunt diem appenſamenti ad ſequens Parlamentum, quod fuit eis conceſſum: ad quem dixerunt ſe reſumere non teneri, eò quòd dicta arramenta eſſent in & ſuper cauſa reali, quam ipſi non poterant in iudicio deducere: ideo quòd dicta cauſa & arramenta debent dormire donec dicti minores eſſent ętatis perfectę. Ex aduerſo verò proponebatur dictam actionem fore perſonalem: ſcilicet ex teſtamento, cùm Ioannes de Flandria ordinaſſet in ſuo teſtamento, in quo dictum dominum de Nigella fecerat executorem, quòd ſolueret legata & debita infra certum tempus: reſiduum verò cōquæſtuum & mobilium bonorum ſuorum, dictus dominus filiæ ſuę vxori domini de Auſemonte reſtitueret: & quod dictus dominus infra prædictum tempus poterat præmiſſa ſoluiſſe de fructibus dictarum rerum, & emolumentis aliis: & ſi non fecerat, ſibi imputare debebat. Quare ipſum condemnari debere dicebat ad dictos conquæſtus, vnà cum fructibus exinde poſt dictum tempus perceptis, & etiam ad certa mobilia reſtituenda, ſi confiteretur præmiſſa, vel negaret, &c. Et cum dictum baillium habentes arramenta reſumere recuſaſſent, dicti hæredes à defenſionibus ſuis, quas pater eorum propoſuerat ſuper præmiſſis, cecidiſſent, & concluſiones ſiue petitiones ſibi adiudicarentur. Ex aduerſo proponebatur quod dicta actio erat realis, & ſic eam in iudicio deducere non poterant, &c. Ex aduerſo propoſitum fuit, baillium habentes non petiiſſe illam poni in ſuſpenſo: quod cum non feciſſent: ad petendum ipſam ſuſpendi omnino admitti non debebant: nec ipſius domini de Auſemonte impediri requæſtam. Ex aduerſo dicebatur quod immo antè & poſt ad hoc debebant admitti. Dictum fuit per Arreſtum curiæ quod dicta cauſa quod ad hos dictos conquæſtus & fructus, cùm eſſent ſequela dictæ cauſæ realis, quod dicta arramenta dormirent, non obſtantibus propoſitis ex aduerſo: & quod ponerentur in ſuſpenſo donec hæredes eſſent legitimæ ætatis. Sed quo ad mobilia, perſonalis erat: & ideo poterant ipſam in iudicio deducere, & quod petitio dicti domini de Auſemonte fieret quo ad dicta mobilia. Ita dictum fuit per Arreſtum curiæ inter partes prædictas, in Parlamen. anni 27.

1 *Baillium.*] Quod tandem in omni pręfectura Pariſienſi reducendo conſuetudines abolitum eſt & benè c. M.

§. 3. ¶ Item ex præmiſſis nota tria de ſtilo curiæ. Primò quod cauſa realis non poteſt agitari contra baillium minoris, nec per ipſos, neque ſequela dictæ cauſæ. Ita quod cauſa perſonalis [3] poteſt agitari per ipſos vel contra: quia dictæ cauſæ periculum ad ipſos pertinet.

§ 4. ¶ Item quod licet baillium habentes refutent nomine minorum reſumere arramenta, nihilominus poſt dictam refutationem poſſunt petere dicta arramenta poni in ſuſpenſo: quod etiam poſſent petere, licet ipſa reſumpſiſſent. Sequitur aliud exemplum in præſenti materia: Guillelmus de maſſa petierat quandā rem ab hæredibus Petri cartella, ſeu ab ipſorum tutoribus, & duas contra ſe ſententias reportauit, & latæ fuerunt pro dictis hæredibus: demum ab vltima fuit per ipſum appellatum ad præſentem curiam, vbi dixit dictas ſententias fore nullas, eo quod tutor dictorum hæredum non fuiſſet fundatus qui dictas cauſas duxerat: & quia dicebat cauſam prædictam eſſe realem: vnde per tutorem deduci non poterat, neque per minorem. Ex aduerſo dicebatur, quòd ad primum proponendum tardè venerat: & ideo admiti non debebat.

3 *Perſonalis.*] Scilicet pro mobilibus fructibus, vel poſſeſſione im mobilium, vt dixi in conſuet. Pariſien. §. 05. c. M. 2

3 debebat.[3] Nam hoc coram primo, nec coram ſecundo iudicibus propoſuerat: & ſecundum, quia ſententia lata pro minoribus tenet, licet per perſonam illegitimam, cauſa fuerit agitata. l. non eo minus. C. de procurat. licet foret nulla, ſi contra ipſos lata fuiſſet. Ita dictum fuit per Arreſtum curiæ, quòd non obſtantibus propoſitis ex aduerſo dicta ſententia teneret. Et hoc fuit dictum in Parlamento anni 25.

3 *Debebat.*) Imò quandocunque. l. licet. C. de procu.

§. 5. ¶ Item cauſæ minorum & ſimilium perſonarum miſerabilium vel viduarum, in Parlamento ipſis volentibus agitantur, nec fit aliqua remiſſio ipſis inuitis: iuxta. l. 1. C. quando impera. inter pupil. & viduam. Et ita vidi iudicari per Arreſtum de Beatrice de Sabureo, contra Pet. de Fredon. & Berengarium de Lauduno, & eorum conſortes: licet dicta Beatrix de hæreditate paterna quæſita erat in ſeneſchal. Bellecadri, litigaret.

§. 6. ¶ Item pro domina Margarita de Remigiis ſuper doario ſuo, contra Ioannem Ca-
4 uanelli. licet dicta actio eſſet perſonalis.[4] Item etiam pro dote, vt in domina de Marchio, contra Ludouicum de Bellomonte.

4 *Perſonalis.*) Id eſt non inducens alienationem immobilium. C. M.

CAP. XXXIII. *De prouiſione, modóque petendi & faciendi ipſam.*

Sciendum eſt, quòd ſi mulier agat pro dote in Parlamento, vel pro doario ſuo, de conſuetudine, & petat ſibi fieri prouiſionem lite pendente, illam habebit pro alimentis & pro proſecutione cauſæ. Idem eſſet in aliis caſibus fauorabilibus: vt ſi executores contendant ratione executionis alicuius teſtamenti contra ipſius bona detinentes, fiet eis prouiſio pro proſecutione cauſæ. Et dictum fuit pro filiabus de Seneraco, contra Deodatum de Seneraco, & pro Beatrice de Sabrano, contra ſuos aduerſarios: & pro Iacobo de Monte acuto, contra R. eius fratrem. Et idem eſt quando filius contendit de hæreditate paterna.

§. 2. ¶ Sed quæ & quanta quantitas taxabitur? dico quòd vbi tales agentes contendunt
1 de hæreditate, & aſſerunt ipſam in totum ad ſe pertinere: conſueuit fieri quartæ[1] partis redituum ipſius, ſuper quo poſſidens per iuramentum interrogabitur. Ita dictum fuit pro dictis Beatrice & Iacobo.

1 *Quartæ.*) Idem inf. in ſtil. requæ. c 17. l. antiqui in ſi ff. ſi pars hæred peta. Sed de tertia parte vide Io. Gall. q. 118. adde ſup. c 18 §. 12. C. M.

§. 3. ¶ Item dicunt quidam quòd tales prouiſiones habent peti incontinenti aperta petitione per actorem, vel ſaltem habet ſuper hoc proteſtari, vbi cauſa dilationem caperet: alioquin ipſam non peteret: & ſi peteret, non fieret illi. Et ita communiter faciunt aduocati. Sed vidi contrarium obtinere etiam poſt litem conteſtatam, & poſt principalem cauſam appellationis introductam in curia. Ita de facto Richardi de Fauons contra R. de Anſello in Parlamento anni 27.

§. 4. ¶ Item ſi collateralis petat hæreditatem collateralium, puta fratris vel ſororis, & & petat in curia prouiſionem ſibi fieri ſuper hæreditate prædicta cauſa pendente, non fiet ſibi. Ita dictum fuit per Arreſtum curiæ in Parlamento anni 27. pro Ioanne de caſtellario contra dominum Mathiam de hoſte: & eſt ratio quare ſecus in deſcendentibus per rectam lineam: quia magis eis debetur hæreditas quàm collateralibus, cum ipſi in vita quaſi domini reputentur, iuxta. l. in ſuis. ff. de lib. & poſthu.

CAP. XXXIV. *De aſſecuramentis.* 1

1 *Aſſecuramentis.*) Ioan. Fa. Bal. Sal. l. denunciamus C. de his qui ad Eccleſ. cōfu. deciſ. Toloſa. 489. Guid. pap. deciſ. Delph. 418.

Sciendum eſt quòd quicunque inuentus in curia compellitur præſtare aſſecuramen-
2 tum cuicunque, petenti ſi ſit laicus: ſi autem eſſet clericus,[2] ducetur captus per vnum de oſtiariis Parlamenti coram officiali Pariſienſi, & compelletur coram ipſo ſibi dare.

2 *Clericus*) niſi coniugatus, qui pro laico habetur c. 1. de cleric. coniuga in 6. adde Io. gallû. q. 27.

3 §. 2. ¶ Item dominus[3] compellitur præſtare vaſſallo ſuo aſſecuramentum, licet iuramentum fidelitatis ipſum ab huiuſmodi aſſecuramento videatur excuſare, ita dictum fuit per Arreſtum curiæ contra dominum de Ham pro quodam vaſſallo ſuo anno 25.

3 *Dominus.*) & benè, quicquid dicat Guid. pap. deciſ. Delph. 55. ad fin. Quod ergo formularij cancellariæ Dominos excipiunt error eſt imperitorum. C. M.

§. 3. ¶ Item dominus tenetur præſtare aſſecuramentum homini de ſuo corpore. ita dictum fuit in Parla. contra magiſtrum Radulphum de prælliis pro quodam homine ſuo de Nalliaco.

§. 4. ¶ Item ſuper præſtatione corporalis aſſecuramenti omnibus exceptionibus reiectis, non poteſt quis declinare forum, niſi in caſu qui ſequitur, vbi aliquis fecit aliquem adiornari ſuper aſſecuramento ſibi præſtando ad Parlamentum, & ipſe petat ſuper hoc ad curiam domini ſui ſe remitti: & dominus ſuper hoc etiam remiſſionem ſibi fieri, fiet, ſed tamen curia interim prouidebit: quia faciet eum præſtare vſquequo alter venerit ad curiam domini ſui: & ſuper hoc præfiget diem. Ita dictum fuit in Parlamento anni 27. pro domino de Sellis contra abbatem ſancti Audimari in Boſco.

Explicit ſtilus curiæ Parlamenti.

SEQVVNTVR ADDITIONES

SEV GLOSSÆ MAGNIFICI VIRI DO. STEPHANI AVFFRERII; IVRIS VTRIVSQVE Profeſſoris eminentiſſimi, & in Parlamenti Toloſani curia Inquæſtarum Præſidis, ſuper præcedenti veteri Parlamenti ſtilo, per literas Alphabeti ſuis quibuſque capitulis, paragraphis & verſiculis diligenter & bona fide nouiter adaptatæ, ſuperfluis & inutilibus detractis, opera præfati Do. Caroli Molinæi Franciæ & Germaniæ Iureconſulti, & in Pariſino Senatu antiqui Aduocati.

IN PROOEMIO.

Sumptus è dictionario Alberi. ver. memoria.

a LABILIS.) *L. peregre. ff. de acquir. poſſeſ. l. ſed & ſi me putem. ff de condict. indeb. l. 2 § ſi quid autem. C. de veter. iur. enucleand. l. iubemus. C. de teſtament. c. præterea, 23. diſtinct. c. 1. de renuncia. lib. 6.*

IN CAP. I. DE MODO ET GESTV.

b GESTVM.) Quia incompoſitio corporis qualitatem indicat mentis: vt 41. diſt. §. fi. actus quoque tuus, ſeu geſtus, ſit tardus & grauis: non præceps & celer. vt in eo. §. nam lenta virtus & cunctatrix antè iudicat quàm incipiat quid decorum, quid honeſtum ſit. velox autem iniquitas, quæ ad nocendum occaſionem ingerit, omnia præcipitat: vt de pœni. diſt. 3. c. inter hæc hircum. le. 1. in verſ. velox. 11. q. 3 illa. vt ſic veterem & benè fundatam videaris habere peritiam. ff. de iure patronatus. l. diui fratres. momentaneus namque Aduocatus neſcit habere humilitatem, & modos perſonarum, vel ſeſe continere. 48. di. in prin. vnde Apoſtolus ad Corinth. 14. omnia honeſtè, & ſecundum ordinem fiant in vobis. & Statius in Thebaïdos lib. 10. Da ſpatium, tenéque moram: malè cuncta miniſtrat Impetus.

c ¶ *Maturum.*) Præcipuè verò circa tria ſe maturum debet exhibere Aduocatus, vt ſic ingenio ſuo ſapientiam eius augeat: vt. l. obſeruandum. in fi. ff. offi. præſid. & 14. diſt. Epiſcopus. videlicet in vultu, geſtu, & voce: in vultu, vt vultum affabilem, iocundum & benignum oſtendat, abſque tamen riſu indiſcreto, ex viſu enim cognoſcitur vir, & ab occurſu faciei agnoſcitur ſenſatus, amictus corporis, & riſus dentium, & ingreſſus hominis enuntiant de illo. Eccleſ. 19. c. & per quaſi riſum ſtultus operatur ſcelus. Prouerb. 10. c. In geſtu, vt caput, vel pedes non ducat indebitè: ſed cuncta membra debita maturitate regat. iuxta illud, officium teneant lingua, pedéſque, manus, ac etiam oculus. 32. di. c. ſiquis verò. in fi. 12. q. 1. c. quia tua. 41. di. § fi. 6. quæ. c. ex merito. & grauitatem quo ad omnia, & mentis maturitatem oſtendat. vt in præalle. l. obſeruandum. in fi. d. c. Epiſcopus. In voce, vt eam non plus debito deprimat vel exaltet: ſed in cunctis medium ſeruet. maior enim mediis gratia rebus ineſt: vt. c. 1. de offi. custo. de offi. deleg. c. quærente §. Et breuiter non ſit vagus oculus, non effrena lingua, aut petulantia fœdóque geſtu incedat, ſed pudorem & verecundiam mentis ſimplici habitu inceſſúque oſtendat: obſcœnitatem etiam membrorum & verborum ſicut & operum penitus execretur. hæc leguntur. 25. d. c. his igitur. & per Spec. ti. de Aduo. §. hic dicendum. verſi. cum autem.

d ¶ *Humilis.*) Iob. 22. qui humiliatus fuerit, erit in gloria. Et Prouer. 11. c. vbi humilitas eſt, ibi ſapientiam eſt. Et iud. 19. c. humilium & manſuetorum ſemper tibi placuit deprecatio.

e ¶ *Ira.*) Nam propteritam omnes animi vires ac virtutes alterantur. ait enim Cato, Impedit ira animum, &c. & Eccl. 7. Ita ſinu ſtulti requieſcit. & Emodius, ita iuſtè ſuum plus quàm alios laceſſit auctorem. & Ouid. 4. de arte amandi, Ora tument ira: nigreſcunt ſanguine venæ. Quælibet extinctos iniuria ſuſcitat ignes. Vnde Apoſtolus: Fratres, non vos vindicantes, date locum iræ. 11. q. 3. c. ira. Adde Specul. ti. de Aduoca. §. 4. ver. verum.

f ¶ Soluentes.) Niſi tales non ſoluentes eſſent pauperes impotentes ad ſoluendum: quia tunc tenetur gratis patrocinari, lege diuina hoc præcipien. Matth. 22. Diliges proximum tuum, &c. & ſi noluerit obedire, poteſt & debet eidem intercidi patrocinium. l. prouidendum. C. de poſtula & in. c. 1. de offi. iudi. & ibi per Hoſti. Abba. Sicu. & Angelum de Clauaſio in ſua ſumma angelica, in ver. Aduocatus. ver. 11. vbi tenet quòd Aduocatus recuſans patrocinari pro paupere, peccat mortaliter, quando ſcit talem pauperem impotentem ad ſoluendum, & incurrere notabile damnum ex defectu Aduocati, ſi requiſitus eum non adiuuat gratis: ſecus ſi leue damnum, quia tunc eſt veniale.

g ❡ *Apertas.*) Nec illis victorias repromittas, ſicut faciunt ſæpè numero medici ſalutem ægris ſuperbè pollicitantes, vt 85. di. c. eiiciens. in fi. quia dubius eſt litis euentus. l. quod debetur. ff. de pecul. nec victoria in eo eſt, ſed in iudice. 2. q. 3. §. notandum. ver. nam facti. ff. de abolitio. l. 1. nec ſemper laborem ſequitur effectus. nec eſt in medio ſemper, releuetur vt æger. Iuxta illud Pſalm 87. nunquid medici ſuſcitabunt, de pœni. di. 1. § hinc etiam. nec debet ſe dicere certum vbi certus eſſe non poteſt. c. cum contingat. de reſcript. ❡ Addit Celſus ſi promittat palmam cauſæ, cogitur ire extra prouinciam, ſi cauſa deuoluatur. ibi Bal. in l. 1. col fi. ver. vlterius quæritur. C. de ſuffra. Bar. poſt glo. in l. ſed & hi. §. non ſolum. verſi. vlt. not. ff. de procurat. Dy. in l. Meuia. §. fi. & ibi notaui in apoſtil. ad ipſum. in verſ. ſi remotus fuerit. ff. de annuis lega. & Iaco. Rebuffi. in l. 1. nu. 2. vbi etiam poſui in apoſtil. ad ipſum. in ver. deuoluatur. C. de anno. & tribu.

h ❡ *Salario.*) Specu. in ti. de ſalar. §. ſequitur. verſ. & not. dicit quòd ſi aduocatus clientulum iure debere obtinere contendat: tunc vt pinguius extorqueat ſalarium, dicat ei, Amice ius eſt pro te, ſollicita, eges tamen defenſione: ſæpe enim quis mortem obiret, niſi medicaretur. vt de pœni. di. 7. c. fi. non tamen inhumaniter euacuet. vt impiè aduocati faciunt plurimi. ſed cum eo conueniat de ſalario congruente. 3. qu. 8. §. tria. ❡ Adde) Arch. 14. q. v. non ſane. melius. 1. q 1. c. non eſt & Cardi. in cle. 3. q. 8. de magiſt. & vtrum teneatur ad reſtitutionem in foro conſcientiæ, ſi exigit nimis magnum ſalarium, videtur quòd non, ſi accedat partis conſenſus, in. c. plerique verſ. ſed quid dices. de immu. eccle. Archi. tamen il alleg. c. non eſt, tenet oppoſitum. & Card. in cle. ſæpe in ſi. prin. de verb. ſig.

i ❡ Prouideas.) Per hoc quod not. in proœ. inſti. verb. prouidentia. & in c. 1. de re iudi. lib. 6. in verb. prudenter attendant. Et Tul. offi. lib. 1. magni ingenij eſt cogitatione præcipere, & antè conſiderare quid euenire poſſit: & quid agendum ſit, cum euenerit. & Sen. epi. 4. aduerſus omnia quæ accidere poſſunt, te adhortare, & indura. & Cato. Nam leuius lædit quicquid præuidimus antè. Nam lædere minus ſolent iacula quæ præuidentur.

k ❡ *Tono.*) Vnde Specu. in ti. de aduo. §. nunc de exordiis. ver. modus igitur, dicit quòd in pronunciatione exerceri debet vocis & ſpiritus moderamen, corporis & linguæ motus: vt verba non ſint inflata vel eleuata, vel in faucibus frendentia: nec vocis immanitate reſonantia: nec aſpera frendentibus vel hiantibus labiis prolatæ: ſed preſſim & qualiter, leniter & clarè pronunciata: nec oſtentationis cauſa frangatur oratio: verum pro locis, rebus & cauſis aut temporibus oratio diſpenſanda eſt. Nam alia ſimplicitate narranda ſunt, alia auctoritate ſuadenda, alia indignatione deprimenda, alia verò miſeratione flectenda: vt ſic & vox & oratio ſuæ cauſæ ſemper conueniant. Recta quoq; ſit facies, nec labia detorqueantur: nec immoderatus hiatus, nec ſupinus vultus: nec demiſſi in terram oculi, nec inclinata ceruix, nec eleuata aut depreſſa ſupercilia. Labia quoque lambere, vel mordere, turpe eſt, porro proferenda ſunt ſubmiſſa leuiter, incitata grauiter: inflexa verò moderatè. Item grandia granditer proferenda ſunt: parua ſubtiliter, mediocria temperatè in paruis demum cauſis nihil grande, nihilque ſublime dicendum eſt: ſed leui ac pedeſtri ſermone loquendum. in maioribus verò vbi de Deo vel hominum ſalute referimus, plus magnificentiæ & fulgoris eſt exhibendum: ſed nec ſemper de magnis rebus granditer eſt dicendum. Et Tull. offi. 2. lib. Difficile dictu eſt quantopere conciliet animos comitas affabilitaſque ſermonis: & magna eſt admiratio copioſè ſapienterque dicentis, quem qui audiunt, intelligere etiam & ſapere plus quam

A cæteros arbitrantur. Si verò ineſt in oratione mixta modeſtiæ grauitas, admirabilius nihil fieri poteſt. Ex Quintil. in li. 1. inſtit. oratoriarum dicit totam orationis partem in pronuntiatione & apto corporis motu conſiſtere.

l ❡ *Vindiceris.*) Sic enim ars deluditur arte. & lex æquior nulla quàm necis artifices arte perire ſua. iuxta illud Terent. ſi pergis dicere quæ non debes, audies quæ non vis. 13 q. 2. c. eccleſias. §. quibus autem. & 32. q. 6. c. iniquum. & Martia. deridens alios haud inderiſus abibit. Et Sene. in epiſt. ab alio expecta. quod ipſe feceris.

m ❡ *Iram.*) Nam impedit animum ne poſſit cernere verum: & commotionis tempore iuſtum putat

B omne quod dixerit. 11. quæſt. 3. c. de ira. & c illa & Tul. off. lib. 1. Ira procul abſit: cum qua nihil rectè fieri. nihil conſideratè poteſt. magna autem parte clementi caſtigatione licet vti, grauitate tamen adiuncta vt feueritas adhibeatur, & contumelia repellatur.

In cap. II. De adiornamentis.

ADDITIONALI.) Et ibi Batt. & Iohan. fa. in glo. ſuper ver. quos. vide nota. ſuper rubrica de conſue & C. de epiſc & cle. l. cum clericis. & ibi Anto. & per Cy in l. 2. C. quæ ſit longa conſuetudo. Iohan. And in. c. ſi eo tit. & in c. literis. de conſtitu. Et iſta eſt communis omnium ſen-

C tentia, vt ſeruentur conſuetudines & leges fori, cum quæritur de ordinanda lite. Et voluit Inno. in c. fi. de foro compet. de quo per Sicul. in. 1. quod clericis. de for. competenti. Et ibi an ſtilus ſeu conſuetudo fori ſit attendenda quo ad litis deciſionem. Quid ſi in foro actoris eſt vna, & in foro rei alia, & in foro iudicis alia: conclude quòd ſeruabitur conſuetudo fori in quo agitur, vt per Bar. in l. 3. §. fi. ff. de teſta. & in. l. ſi fundus. ff. de euict. Bal. in l. 1. col. fin. verſicu. item di. glo. C. quæ ſit longa conſue. & Spe. in ti. de compe. iudi. in princ. verſic. quid ſi biteren. & in tit. de ſenten §. qualiter. ver. debet. & in ti. de conſuet. ver. ſi ſit diuerſitas.

D b ❡ *Dicetur.*) At quod facit. l. ſi quis in princ. teſtamenti. de lega. 3. C. de teſta. authen. hoc inter liberos. & nota per Accur. ff. quod quiſque iuris. l. 3. §. ſi is. & in auth qui mo. natu. effi. legi. § ſit igitur. col. 6. & ff de re iudi. l. acta §. 1. cap. 1. & ibi glo. de conſti. lib. 6. Et idem quando adiornamentum contra ſtilum prædictum emanat ex certa ſcientia regis, licet non eſſet clauſula, non obſtan. ſecundum. Sic. in c. nonnulli de reſcript. poſt Io. Andr. in c 1. de exceſſi. præla. lib. 6. Ita etiam no. glo. in alle. c. 1. in verb noſcatur. de conſti. eo li. & Paul. de Caſt. conſi 223 in fi alle glo. in c. ad hæc. de reſcript. & tex. in l. idem Vlpianus. ff. de excuſatio tuto. & idem no. Nico. Mil. in repet. in verſi. priuilegium contra ius commune. Et idem Mil. ver-

E ſi. ſcientia certa. pro quo gloſ. in. l. ratas. in gloſ mag. in fi. C. de reſcin. vendi & gloſ. in l. vniuerſis. C. de preci. impe. offe. Bar. Bal. & Nico. de Nea. in præalle. l. idem Vlpianus. §. ſunt. & Angelus Areti. in l. ſi conſtat. nullo actu. ff. de appella. & Specu. in ti. de inſtru. edi. §. nunc autem. ver. item oppone. in fi. Ioan. Fab. in. l. nec damnoſa. in fi. C de preci impe. offe. ❡. Adde) An requiratur quòd exprimatur ex ſcientia certa hoc fieri in literis? & conclude cum Panor. in c. eum inter priorem. & ibi notaui in apoſtil. ad ipſum ſub nomine Zachariæ. in verſi ex certa ſcientia, de except. quòd ſuæ narratis apparet de certa ſcientia, quod ſufficit. Idem tenet Feli. in alle. c. cum inter. col. 1. ver. adde quod contrarium. & Card. in cle. 2. de reſcript. in fi. & Pau. de Caſt. præalleg. conſi. 223. incip. videndum eſt.

c ❡ *Dilatio.*) Et in omnibus actionibus realibus,

in quibus habet regulariter locum dilatio cōſilij de hoc A per Ioan. And. in addi. Spec. in tit. de appel. §. in quib. ver. ſed quam dices ſub ver. 37. & per doc. in alle. c. 1. de dila. vbi Ant. dicit quòd ſi terminus citationis ſimul eſt deliberatorius, vt quia citantur ad reſpondendum libello infra talem diem ſeu terminum, tranſmiſſa copia libelli: quòd ſi cauſa eſt veriſimiliter deliberata, aut ſit leuis, quòd momento poſſit deliberari propter rationem termini: dum tamen poſſit comparere, non poterit appellari, quia ſatis ſubeſt cauſa data leuitate vel facilitate deliberandi. Ceſſat enim cauſa quare dantur longæ, & longiores induciæ. argu. l. filio. ff. ad l. fal. & cap. præterea. de dila. Et quod no. Sic. poſt Bar. in alleg. c. 1. Si verò cauſa eſt ardua, & veriſimiliter indeliberata, nec commodè infra terminum poteſt deliberare: tunc data breuiter, cum eſt peremptorium, poſſet appellari. pro quo no. per Cy. in. l. v C. de dilat. vbi dicit, quòd ſi fuerit in citatione copia libelli tranſmiſſa, non bebet habere deliberatoriam, ſi fuit in citatione competens terminus aſſignatus: aliàs ſecus: pro quo not. in alleg. c. præterea, quæ dicta videntur contra ſtilum ſuperiùs annotatum.

d ❡ *Abbate*) Pro hoc ext. de reſcript. c. ſignificauit. ff. de regu. iu. l. neratius. no. extra de Iudic. c. quia gu. & de offi. deleg. c. quoniam abbas. in auth. vt nulli. iudicum. §. ex hoc. ver. iube. col. 9. ff. de leg. c. quod prin. no. Io. And. in. c. l. be ito Pe. ext. de accu. & diſtingue poſt Cal. & ſicul. in alle. c. ſignificauit. & Io. An. in reg. iur. is qui in ius. de reg. iur. in mercu. Quod aut materia ſuper qua impetratur reſcriptum, non eſt extendibilis ad ſucceſſorem, & expirat reſcriptum per mortem. exēplum in actore, impetratum eſt reſcriptum ſuper benef. Eccleſ. Nam ſi moritur non poteſt eius hæres vti illo reſcripto: quia non ſuccedit in beneficium, cum in beneficiis non habeat locum ſucceſſio in. c. ex tranſmiſſa. de fi. preſb. Exemplum in reo, fuit impetratum reſcriptum, vt reus deponeretur ab officio: certum eſt quod mortuo reo non poteſt conueniri eius ſucceſſor: quia crimina morte extinguuntur. 23. diſt. c. quorundam. & in. l. 1 C. ſi reus vel excuſat. mor. fu. Aut materia concernit ſucceſſorem, & tunc aut res non eſt integra: puta quia defunctus fuit citatus, & tunc reſcriptum extenditur ad ſucceſſorem. arg. à contrario ſenſu in alleg. c. ſignificauit. Aut res eſt integra: & tunc aut prædeceſſor erat conueniendus ſub clauſula, & tunc non extenditur ad ſucceſſorum, vt in præalle. c. ſignificauit. ex quo non fuit expreſſus dum viueret, quod eſt verum, niſi reſcriptum fuiſſet impetratum contra dignitatem, aut conueniendus erat expreſſus in reſcripto: & tunc ſi reſcriptum fuit impetratum in materia concernante dignitatem, licet nomen prælati fuit expreſſum, extenditur ad ſucceſſorem. & in hoc caſu propriè loquitur. c. dilecti. de fo. compet. Aut non concernebat dignitatem, ſed perſonam: & tunc non extenditur ad ſingularem ſucceſſorem, niſi in tribus caſibus. Primus, ſi ſucceſſor in vitium ſucceſſerit. Et in hoc caſu loquitur præalle. c. quia gu. de iudi. ſecundum alium intellectum. Secundus caſus in. c. 1. de alie. iudi. mu. cau. Tertius quando emanauit ſecunda iuſſio, vt in. d. c. quia. vel ſecundum alium intellectum, aut quæritur nunquid debet extendi ad ſucceſſorem vniuerſalem: & fuerunt multæ opiniones. Sed opinio magis communis habet quòd ſic: quia cenſetur eadem perſona cum defuncto. Item quia agitur de modico præiudicio, & intellige, ſi defunctus erat in rerum natura tempore dati reſcripti: aliàs reſcriptum non valet. Hæc ſunt verba Sicul. in alleg. c. ſignificauit. ex quibus ſatis potes perpendere in quibus caſibus de iure ſaluari poſſit ſtilus prænotatus.

e ❡ *Mandamus.*) Quando delegatus ex ordinario fiat. Bar. in. l. more. & ibi Alex. col. v. ff. de iuriſd. om. iud. Card. in clem. 1. de ſupplen. negli. præla. & dixi in apoſtil. ad Lanfran. de oria. in. c. quoniam contra falſam. §. interlocutoriæ & appellationes. num. 28. verſi. circa prin. de proba. ❡ Vbi apponitur in mandato aliquid, quod non ſpectat ad ordinariam poteſtatem, videtur per ipſum mandatum illum facere delegatum, vt puta ſi in mandato apponitur clauſula, appellatione remota. Et ſit talis cauſa in qua de iure non erat appellatio remota, idem ſi dixiſſet facias noſtra authoritate., Ad hoc tex. in c. cum aliquibus. & text. cum aliquibus. & tex. cum glo. in. c. 1. de cle. ægro. li. 6. tenet Sicul. in alle. c. licet. quod intelligunt verum Inno. & Hoſt. in. c. ſignificauit. de corp. viti. quando talis cauſa non poterat ceſſante mandato huiuſmodi fieri. nam tunc cenſebitur delegatus. voluit etiam Do. in
B alleg. c. licet. vbi Sicul dicit idem quando dixiſſet mandamus, delegamus, vel committimus. Et idem dum dicit vbi ſuprà, quòd verbum, concedimus, importat ſignum delegatæ iuriſdictionis. per. c. hi. qui de præbend. lib. 6. verbum etiam, præcepimus, importat delegationem: vt videntur voluiſſe gloſ. in ver. facultatem in alleg. c. cum aliquibus. Anto. Imo & Domi. in alleg. c. licet & Domi. in eodem cap. cum aliquibus. licet Butriga. contra, in l. ſæpe. ff. de offic. præſid. vbi glo. quòd commiſſio facta per verbum, præcipio, operatur quòd actus non poteſt per alium expediri Secus ſicus ſi per verbum, mando, per. l. à iudice. C. de iud Et dicit. glo. prædicta quod ita ſeruant curiales Domini Papæ & Imperatoris: ſequitur Bald. & And.
C Sicul. in alle. ca. licet. Et iſta eſt opinio communis. & ſequitur Bald. in alleg. l. ſæpe. dicens prædictam glo. alibi non eſſe: & cum ea tranſit ibidem Ang. & Bar. & Bal. in l. 14. col. vet. modò quæro. C. quom. & quando. iud. & Bartol. in. l. 2. 1. no. C. commu. dele. Lud. in. l. 1. §. 2. ff. ſi quis ius di. non ob. ex qua glo. limitatur præalleg. l. à iudice. vt videlicet delegatus à principe non poſſit ſubdelegare, quando eſt ſibi facta delegatio per verbum, præcipio.

❡ *Adde.*) Quod not. Archidia. in c. epiſcopus 12. quæſt. 2. pleniùs. & ſingu. per Alexand. in rubri. ff. de offic. eius cui manda. eſt iuriſdict. & in l. 1. in addit. ad Barto. eod. titu. & in. l. 2 ff de iuriſdict. omnium iudic. & Cardi. in clemen. 1. de offic. deleg. c Verbum ſummariè procedatis cauſa non ſummaria ſui natura.

D ❡ *Adde.*) Quod verbum ſummariè, appoſitum in commiſſione facta iudici aliàs competenti, facit eum delegatum, quando cauſa de ſui natura non eſt ſummaria. Lanfran. in repet. c quoniam. 2. carcha verſi. & eſt notandum. de probatio. alleg. Innocen. in alle. c. licet. Et dicit quòd legiſtæ tranſportauerunt hoc dictum. in l. & quia. ff de iuriſdict. omnium iudi. idem tenet. Bald. in additio. Specul. de deleg. vltima col. Angel. conſil. 137. incip. viſis omnibus ſtatutis, ad finem dicit etiam Angel. conſil. 214. in cauſa accuſationis: quòd ſi ſcribitur ordinario, vt cognoſcat, & ante executionem referat: iſte actus iuriſdictionis circa relationem ad quem non tenebatur, facit eum delegatum. Et in ſomma iſta eſt regula, quod vbicumque in commiſſione alteratur poteſtas ordinarij, efficitur delega-
E tus: ſecundum omnes Doctores ita limitantes in præalleg. c. licet. & dicit Domi. hoc eſſe benè notandum propter commiſſiones quæ quotidie fiunt officialibus per dominos prælatos. & dicit Imola iſtud eſſe magni effectus propter appellationem interponendam.

f ❡ *Potui, nolui.*) In. c. cum ſuper. de officio deleg. c. inter corporalia. ver. ſi. de tranſl. epiſc. eccle. & alta. ff. de milita teſtam. l. ſi miles. ff. de re. dub. l. in ambiguo. ff. de hære. inſtitu. l. quotiens.

g ❡ *Vt valere poteſt.*) Tex. eſt not. in c vnico. de deſp. impu. lib. 6. & bo. tex. in l. ſi tam anguſti. ff. de ſeruit. de intellectu prędictæ. regulæ, ſi non valet quod ego vt ago. vide per Car. in l. 1. ff. de verborum obligation. Antoni. de But. & latiùs per Sicul. in alle. ca. cum ſu- Si non valet quod ago vt ago valeat vt valere poteſt late dixi in lectio nedo lana in l 1 § 6

qui tt de verbo obl. C. M.

per. & Domi. in dicto cap. vnico.

h ❡ *Commiſsione.*) Pro hoc quia citatio debet fieri de præcepto iudicis coram quo, & ſine illius authoritate de iure non valet: vt l. neminem. C. de exhiben. reis. ibi gloſ. Cy. Io. Fa. Bart. Bal. Saly. Angel. & in authen. de hære. & fal. §. ſi quis verò non implens. col. 1. & in authen. de quæſtio. §. ſi vero aliqui in hac. col. 7. Io. Fa. & Ange. Aret inſtit. de pœn. teme. litiga. § omnium Anto. & Si. in c. 1. de indi.

i ❡ *C. de rela.*) Ad idem. c. intimaſti. de appell. quod fieri debet, vt quando iudex dubitat in iure, non autem ad finem euitandi onus iudicandi. Alioquin à tali relatione poſſet appellare. imò in hoc caſu quando faceret oneris iudicandi vitandi cauſa, efficeretur infamis, & puniretur in 30. libris auri, ſecund. Bal. in l. ſi C. de relat. §. fin. per. l. 2. C. de legat. tenet Hoſt. in ſumma. tit de rela. § fi. & Spec. eo. tit. §. de quibus. verſi porro. dicit tamen Innoc. Ioan. And. & poſt eum alij in alleg. c. intimaſti. quod hæc pœna non habet locum de iure canonico, ſed punietur pœn. c. cum æterni de re iud. lib. 6. Siculus tamen tenet quod vtraque pœna punietur. & ad id quod dictum eſt quod iudex remittens cauſam conſulendam, citare poteſt, adde idem quando iudex totam cauſam remittit ad ſuperiorem: nam tunc poteſt partibus terminum peremptorium aſſignare infra quem coram ſuperiore compareant, pro quo tex. iuncta gl. & ibi Sicul. in c. cum Bertholdus. de re iud. idem Sicul. in. c. dudum, le. 2. de elect. Inno. Anto. & Franc. Areti. in. c. fin. de accuſ. Imo. & Præpoſi. in alleg. c. intimaſti. & Specul. in titu. de remiſſio. §. videndum. circa. prin. & vide. in. §. ſeq.

k ❡ *Tunc.*) Hæc etiam dicto caſu de iure debet admitti talis remiſſio in auth. de iudicibus. §. vlterius. col. 6. ff. de iudi. l. eum quem temerè. §. 1. gloſ. in c. intimaſti. de appel in authen de manda. princ. §. patrocini. col. 3. & in authen. in medio li. non expect. ſacras iuſſi. §. 1. col. 9. Bart. in l. 2. C. de legi, & ſuper rubri. C. de rela. & in. l. eo. titu. & ibi Saly. & Ioan. Fab. ſuper eadem rubri. quod Bald. poſt Petrum, in alleg. l. 2. dicit eſſe verum, niſi immineret promptum periculum, puta ſi ſecus faceret, quod ſubiret mortem. nam tali periculo non tenetur ſe iudex exponere, & ſic videtur innui quòd tali caſu facta remiſſio cauſa euitandi tale periculum, non eſt refutanda.

l ❡ *Pares.*) De iure non eſt dubium, quòd ſi quæſtio ſit feudalis, ſiue proprietaria, ſiue poſſeſſoria inter vaſſallum & alium vaſſallum, cognitio pertinet ad dominum feudi, vbi contendentes prætendunt vnum & eundem dominum: vt in cap. imperialem §. præterea ſi inter. de prohibit. feudi alie. per Federic. cap. cæterum. de iudi. Sed vbi quæſtio eſſet inter vaſſallum & tertium, de quod conſtat quòd non eſt vaſſallus, ſed forte dicit quòd debet inſtitui, vel aliter litigat ſuper feudo cum vaſſallo: tunc cognitio pertineret ad ordinarium, puta bailliuum vel ſeneſchalum: vt tenet gloſ. in allega. cap. cæterum, & ibi latè per Sicul. & Bald. & præpoſitum in alleg §. præterea. & idem dicendum vbi ambo eſſent vaſſalli, & prætenderent diuerſos inueſtitores. in §. ſi verò de pac. te. cum. §. ſequenti. Sed ſi fuerit quæſtio inter dominum & vaſſallum ſuper natura feudi: tunc cognitio non pertinet ad ordinarium, ſed ad pares curiæ. vt alle. §. præterea & dicuntur Pares ſecundum Innocen. & Sicu. in allega. cap. cæterum. quia debent habere ſimilia feuda. dicta à paritate feudorum: vnde ab antiquo fuère Pares deputati in Francia Archiepiſcopus & Dux Remen. Epiſcopus & Dux. Lingonen. Epiſcopus & Dux Laudunen. Epiſcopus & Comes Beluacen. & Epiſcopus, & comes Cabilonenſis, & Epiſcopus & comes Nouiomē. duces Burgundiæ, Normaniæ, & Aquitaniæ: comites Campaniæ, Flandriæ & Tholoſæ. quorum omnium cauſæ terras per eos in paria aut in appanagio tentas, aut illarum iura tangentes ex ordinationibus Ioannis.

Pares Franciæ.

A 1. & Caroli. 7. ſunt in Parlamento tractandæ: idcirco bailliuus vel ſeneſchalus eorum cauſas ad Parlamentum remittere debent, vt ſupra dictum eſt Et dicit Ioan. Fab. inſti. de actio. in §. quadrupli. circa principium: & illic Iaſon latè, quem videas, vide Bal. in. l. cum clericis. C. de Epiſc. & cle. & inſti. de pœna teme. liti in §. omnium. quòd in huiuſmodi facultate ordinandi attendenda eſt conſuetudo. Nam in quibuſdam locis de conſuetudine ſeruientes propria authoritate ad ſolam partium requeſtam faciunt adiornamenta, & ita obſeruatur Pari. & in pluribus aliis locis regni Franciæ nimirum ergo ſi prædicti bailliui & ſeneſchali id poſſint facere.

m ❡ *Gardiatoribus.*) Simile quaſi videmus in B conſeruatoribus qui dantur vt defendant à vi violentia & manifeſtis offenſis: quia ſi conuentus coram eis probabiliter ſe opponat id feciſſe, iure ſuo proponens, & præſertim vbi negatur qualitas notorij, tenebuntur ſuperſedere: vt in. c. 1. de offi. deleg. li. 6. & ibi glo. Ioan. And. & Domi. de huiuſmodi gardiatoribus. vide per Ioan. Fab. inſti. mand. §. item ſi adhuc. & ibi. an eorum officium ſit perpetuum. & ibidem æquiparare videtur gardiatores & conſeruatores, alleg. c. fi. de offi. dele. lib 6 vide etiam per Ioan. Fab. de gardia & ſalua gardia in. l. denunciamus. C. de his qui ad eccle. confu. aliquid in c generali. de elect. lib. 6. per Pet. Iac. in ti. de condi ex lege. & inſti. de actio. § quadrupli. & per me latius in additione ad capellam Tholoſæ. C deci. 489.

n ❡ *Secundum ſtilum.*) Quem recitat Ioan. Fab. inſti. de pœna teme. lit. §. fin. & colum fi. dum dicit quòd curia laicalis regni Franciæ indiſtinctè admittit citationem factam domi: dum tamen intimetur alicui de familiaribus: pro quo facit quod dicit Dy. in l. 1. ff. de libe. agn. in prin. vbi tenuit ſufficere citationem ad domum. per. l ſcire debemus §. oportet ff. de execu. tut. qui alternatiuè loquitur, dicens quam debere citari ad faciem vel domum. Sed hoc dictum communiter non tenetur, quia iura communiter requirunt vt quis citetur primò perſonaliter, ſi reperiri poteſt, & in ſubſidium permittunt citationem ad domum: vt in cap. cauſam de do. & contu. & ibi. glo. & in alle. l. 1. de lib. agn. facit. l. 4. §. prætor ff. de damno inſe. & ibi hoc tenet expreſsè Panor. & ſicu. in alleg. c. cauſam. D Ioan. Fab. vbi ſuprà, penul. colum. Rota deci. 51. & hoc verum eſt quando pars citanda nūquam fuit in iudicio, vt quia eſt prima citatio: quia tunc ſi non poſſit apprehēdi: puta quia non eſt in ciuitate, ſufficiet citatio ad domum. l. vt perfectius. C. de anna. excep. ſi verò aliàs pars citanda fuerit in iudicio, ſufficit citatio ad domum. Bar. vbi ſuprà. & per eū in alle. l. 1. §. 1. ff. de libe. agn. Bald. in addi. Specul titul. de citationibus verſi. quicquid. in alle l. vt perfectius. Ange. in authen. vt ſpon. lar. § ad hæc. col. 9. Ioan Fab. vbi ſuprà.

❡ *Adde.*) Inquantum dicit citationem debere fieri primò perſonaliter, ſi apprehendi poſſit: aliàs ad domum, Lanfran. de oria plenè diſtinguentem. in c quoniam contra falſam. §. citationes. nu. 2. ver. 3. quæro. & E quòd ibi notaui in apoſtil. ad ipſum in ver. præter extra de probat. Non omitto tamen vnum notabile dictum quòd ſi ſtatuto cauetur, quòd quis citari debeat perſonaliter vel ad domum, & poſſet incipere à citatione, vt fieret ad domum: tunc daretur electio citandi, vel perſonaliter, vel ad domum: & poſſet incipere à citatione vt fieret ad domum: quamuis poſſet perſonaliter reperiri. Iſtud fuit nota. dictum Dyn. in. l. 4. §. prætor & ibi notaui in apoſtil. ad ipſum. in ver. ad domum. ff. de dam infecto. quem ibi ſequitur Bar. Maria Soci in tit. de do. & contu. doc. in cle. cauſam de elec. Feli. c. in nomine domini. col. 6. nu. 22. ver. vno caſu ſaluo. extra de teſti. Io. de Imo. conſi. 115. col. 1. Bal. conſi. 16. incip. citato ad domum & conſi. 412. in fi. vol. 2. Alex conſi. 2. col. 1. ver. alia ratione. volu. 3. &

Roma con. 454. in prin. licet Mathe. mathe. ſing. ſuo 85. incip. nota mirabile dictum. improbare videntur, dicens hoc dictum Bart. ſibi nunquam placuiſſe. & caſu quo valet citatio ad domum facta, in qua fiet ſi habeat duas, & in vna habitet in æſtate, in alia in hyeme. vide Bar. in d.l.4. alleg. §. prætor. 4 ſed quid ſi maiori Car. in cle. 1. q. 25. de fo. compe. & in. c. dilectus. leg. 2. extra de reſcri. & vtrum hoc caſu valet relatio nuncij, ſi non dicat ad quam domum citauit not. Bar. vbi ſuprà in fi. & in l. cum de lanionis. §. ſanibus ff. de fun. inſtruct. & in l. 1. verſi permittitur. col. 2. verſ ſed quæro quid ſi habeat. ff. de lib. agn. Bal. in l. 2. ff. de iuriſdi. om. iud. & Alex. omnino in ſæpe alleg. §. prætor. col. 3. ver. item in quantum tangit Bart. cum concor. ibi per eum ſigna. & vtrum valeat ſi ad apothecam habeat. vide omnino eundem Alex. in l. lex Corne. & ſi tamen. & ibi Bart. in fi. ff. de iureiur.

Adiornamẽtum in perſonam, vel ad domum.

c ¶ *Contentioſum.*) Iſtud etiam videtur innuere Io. Fa. in alleg. §. fin. inſti. de pœna. teme. liti. co. pe. dum dicit quod ſi talis ſit citandus, quòd tenetur facere reſidentiam, vel in certo loco morari vt beneficiatus in beneficio, vel vxor cum marito: tunc etiam ſi nuſquam fuerit perſonaliter apprehenſus, citatio ad domum vel locum beneficij ſufficiet, vt poſſit per eam in cauſa procedi: quia ſi ibi non reperitur, præſumitur latitare. Ita Inn. Anto. & Sicu. in c. fi. de eo qui mit. in poſſeſ. cau. rei ſer. dicens iſtud eſſe verum, ſi de illa eccleſia vel de illo matrimonio agatur: ſecus ſi de cauſa prorſus extranea: nam illa obligatio ad trahendum moram in certo loco, ad alias cauſas diuerſas naturæ non debet extendi: & ſequitur Sicul. in alle. c. fin. vbi vide de effectu citationis ad domum, vbi ponit. duas regulas. Prima, quòd contra abſentem malitioſè ſeu culpoſè poteſt procedi, nedum ad primum & ſecundum decretum, ſed etiam ad ſententiam difficitiuam ſi ſtatus & qualitas cauſæ patiuntur: vt quia eſt lis conteſtata, vel procedi poteſt lite non conteſt. abſen. non obſtan. ad hoc. c. quoniam frequenter. §. 1. & ſequen' vt lite non conteſtata. c fin. de dolo & contu. & c. perlatum. qui fil. ſunt legi. & ſecundum Inn. præſumitur malitioſa abſentia vbicunque qui tenetur facere aliquid, & abeſt, ſicut dictum eſt de clerico & vxore. Secunda regula, quòd contra abſentem non malitioſè non poteſt procedi per citationem domi factam, etiam ad diffinitiuam ſententiam, etiam vbi ſtatus vel qualitas cauſæ patitur, vel ad ea quæ ſunt grauis præiudicij, puta ad venditionem fiendam ex ſecundo decreto, vel excommunicationem: quia in iſtis requiritur vera contumacia. facit c. conſultationibus. de offi. de leg. & l. Fulcinius. ff. ex qui. cau. in poſſeſ. ea & in præmiſſis concordat Rota vbi ſup. & Ioan. Fab. in alle. §. omnium. & Spec. in ti. de citationibus. §. ſequitur. verſi. illud autem. cum duobus ver. ſequen.

Duæ regulæ in materia procedendi contra abſentem, vel non.

Quomodo præſumitur malitioſa abſentia.

In grauibus & arduis non proceditur cõtra abſentem non vere cõtumacem.

¶ *Adde.*) Poſtremò Bart. Tholo. So. in ſuo tract. fallen. regula. 53. inci. citandus perſonaliter. & ibi habes regulam negatiuam citationem ad domum non valere, de quo per Phili. Cor. conſil. 51. in litera. d. volumine 4.

p ¶ *Vagabundus.*) Et hoc conſonat rationi: nam Bar. in l. 4. §. ait prætor. ff. de dam. infect dicit, quòd ſi citandus non habet propriam habitationem, ſi agatur ſuper aliqua re immobili, fieri debet citatio ad locum ipſius rei, legendo ibidem citationem, vel affigendo ſuper huiuſmodi re immobili: & tunc procedet textus & gl. in alle. §. prætor. Si verò eſſet contentio de pecunia, vel alio debito, tunc debet citari in loco vel hoſpitio vbi ſæpius conuerſari conſueuit. l. 2. & ibi no. C. vbi de crimi. agi oport. & hoc vltimum no. Inno. in cap. quia propter. de elect Idem innuit Bal. in l. vt perfectius. C. de anna. except. & dici vagabundum citandum ad domum quam reliquit: vel ſi neſcitur vbi ſit, citari poteſt per edictum, in loco in quo conuerſari conſueuit Ioan. pap. piſanella, in ſumma, in libello rei: ver. in termino. Specu. in ti. de compe. iud. addi §. 1. 18. col. ver. ſed quid ſi debitor vagatur. Ang. in l. hæres abſens. 4. col. ff. de iudi. dicit quod vbique citari poteſt, ne creditores fraudentur, ſecundum Specu. vbi ſuprà de quo per Inno. in ca. ſi aduerſarius. de eo qui mit. in poſſeſ. cau. rei ſeruan. & Specu. in ti. de accuſa. §. 1. ver. ſed nunquid ſufficit. & quamuis Innoc. vbi ſuprà dicat quod ſi vagabundus nuſquam habet domicilium vbi habitet, debent moneri agnati vel amici eius, vt eum defendant. ff ex qui. cau. in poſſeſ. ea. l. hoc autem. Sy. tamen in l. cum proponas. de bo. autho iudi. poſſi. C. Ant. & Sicu. in alle. c. cauſam. tenent non eſſe neceſſarium requirere amicos, maximè per textum ibidem & in alle. c. ſi aduerſarius. & §. prætor ait & hæc de citatione vagabundi. ¶. *Adde*) Inquantum iſte dicit eſſe neceſſarium requirere amicos abſentis citati: tu dic quod tam de iure ciuili, quàm canonico, non requiruntur: vt l. cum proponas. & ibi doc. C. de bo. autho. iudi. poſſi. glo. & doct. in c. cauſam quæ. extra de proba. Niſi contra minorem: vt l. hoc autem. ff. ex qui. cau. in poſſeſ. ea. Et contra maiorem qui iuuari poteſt iure ſpeciali: vt puta beneficio reſtitutionis in integ. vt ſi procedatur contra abſentem cauſa rei publicè, vt voluit Nico. poſt do. Anto. in d. c. cauſam quæ.

q ¶ *Valet.*) Contrarium tenere videtur Bart. in l. ſi tamen. de leg 2. & in l. 1. § 1 ff. de libe. agno. & in alle. §. prætor ait & Sicu. vbi. ſup. quia nuncius referre debet ſe diligenter perquiſiuiſſe citandum, & eum non inueniſſe: & ideo ipſum citaſſe ad domum ſuæ habitationis. Quæ verba ſecundum Bart. in §. prætor ait. alle. intelliguntur de præſenti: vt l. ſi ita. ff. de aur. & arg. leg. ſecus ſi ſimpliciter ſe diceret citaſſe ad domum: quia citatio tunc non teneret. de quo per Bald. in l. conſentaneum. C. quomo. & quan. iudex.

Relatio nuntij citati abſentem quid continere debeat.

r ¶ *Mandati.*) Et idem tenere videtur Spe. titu. de cita. §. ſequitur. ver. quo. facto. dum dicit, quod nun. ius debet citare iuxta formam commiſſionis, & illam non tranſgredi: allegat prædictam. l. diligenter. &. cum dilecta de reſcrip faciunt no. per Baldum in ca. nouit. de appellatio. dum innuit quod nuntio nihil eſt imputandum, dum tamen non tranſgrediatur formam mandati. faciunt no. per Ioan. And. in c. ſi de reſtitu. ſpo. & c. venerabili. de offic. deleg. & per Barto. in alleg. §. prætor ait. 2. col. ver. erit ergo forma.

Nuntius debet obſeruare fines & formã mandati.

ſ ¶ *Alias non.*) Et iſtud videtur magnam æquitatem continere, maximè quando inquæſta vel talis actus eſſet fiendus extra ciuitatem. melius enim poteſt cognoſcere perſonas teſtium dominus, quàm ipſe procurator, qui etiam pro appellatione per eum interpoſita proſequenda, ciuitatem exire non cogitur, ſecundum Inno. Col. Anto. & Sicu in c. non iniuſte. de procura. Cy. Bar. Bal. Ioan. Fab. & Salyce. in l. inuitus. C. eo. titu. & in quæſt. capellæ. 155. & in additi Vnde idem Ioan. Fab. inſtitu. de pœn. teme. lit. §. omnium, dicit quòd in curia Franciæ non ſufficeret citari procuratorem, niſi in cauſa quam ducit, & in aſſignatione in qua litigauit nam elapſa ipſa aſſignatione, non ſufficeret: finito autem Parlamento, videtur eſſe elapſa aſſignatio.

¶ *Adde.*) De hac materia plenè per Bal. in. l. ſi quoniam col. pe. verſi. ſeptimo quæro. C. de teſti. eundem in. l. fi. de ſenten. ex breui. reci. eundem in. l. col. 2. verſic. & ſcias quòd dominus. & ibi Bar. col. 3. verſi. item quæ. C. de ſenten.

¶ AVFFERII.) Illud autem notandum, quòd ſi conſtat & notorium eſt quòd dominus dimiſit procuratorem, vel alium adminiſtratorem legitimum, ille prius debet de iure requiri, quàm ad domum citari: vt l. 1. ff. de libe. agn Et ſic intelligit Bar. præal. c. cauſam & dictum §. prætor. ait. aut non erat notorium, & tunc poterit fieri citatio ad domum, ex quo dominus perquiſitus non inuenitur, vt dicta. l. 1. & l. aut quæ aliter

Procurator abſentis vel legitimus adminiſtrator de quo notoriè conſtat, prius eſt citandus, quàm citetur abſens dominus ad domum ſeu

ſi non l. queat dominum procuratorem reliquiſſe ad ſtationem vel apothecam, citatio facta non valet.

aliter, §. & ſi forte. ff. quod vi aut clàm. tenet Specul. vbi ſupra. verſi. illud autem Ioan. Fab. vbi ſuprà: & in l. meminerint. C. vnde vi. Bar. in alleg. §. prætor ait. Cy. Bar. Bal & Saly. in. l 3. C. de procuratoribus. Barto. in. l. quamuis. ff. de dam. infe. Sicu. & doc. in c. cauſam. de dolo & contu alleg. idem Sicu c. dilecti. de procura. Ange. in authent. de exhi. reis. §. illud. colla. 6. ſed ad ſtationem vel apothecam citandi domum priuatam habentis, quam inhabitat, citatio fieri non debet. Bar. in alle. l. 1. §. 1. ff. de libe. agno. Flo. in l. 1. §. habitare. ff. de his qui eie. vel effu.

¶ *Adde.*) Bart. in l. lex. Cornelia. §. ſi tantum. & ibi omnino Alexand. ff. de fur. & in l. item apud Labeonem. §. conuicium. eo ti. & dixi in apoſtil. ad Lanfran. de Ora. in cap. quoniam contra falſam. §. citationes. nume. 3 verſi. 4. quæro. extra de prob. & ſuper eodem ti. verſi. item ſciendum eſt, quòd in perſonalibus. in magna apoſtil. in fi. ¶ Poſtquam autem citatus dominus comparuit per procuratorem qui fuit lit. conteſt. de iure non poteſt procedi ad teſtium receptionem, niſi citetur ipſe procurator: quia ſi dominus ad hoc fuerit citatus, & non procurator, nec ipſe dominus comparet, non valebit teſtium receptio: quia in his quæ pertinent ad litis ordinationem, regulariter reſpicimus perſonam procuratoris. Ita tenet Ioan. And. poſt. Lamber. de paranire. Anto. & Sicu. in cap. 2. de teſtim. Bal. in l. ſi quando 6. colum. de teſtibus. & ibi Saly. Idem Bal. in l. fi. C. de ſentent. ex breui. reci. Bar. in. l. 2. C. eo. & ibi per Bal. Idem Bart. in. l. procuratoribus. C. de procur. præmiſſa procedere dicens, niſi dominus citatus comparuerit, & procurator non contradicat: quia tunc valeret actus. Idem dicit Saly. in præal. l. ſi quando. de ſtilo tamen curiæ Parlamenti, ſicut prædictum eſt, finito ſiue clauſo Parlamento adiornari debet dominus non procurator.

t ¶ *Breuitas.*) Vnde dicit Bart. in. l. ſolent. ad finem ff. de alimen. & ciba. lega. & in. l. meminerint. C. vnde vi. & Sicul. in alleg. ca. cauſã, quòd citatio procuratoris ſufficit quo ad effectum primi decreti, non tamen quo ad effectum ſecundi: nec, vt dicit Io. Fabri. in alleg. l. meminerint. vt dominus valeat excommunicari. de quo in. c. 1. vt lite non conteſt. Soci. tract. fallen. reg. 53. fal. 2.

v ¶ *Pars.*) Quid ſi fuerit tantùm citatus procurator rei, & non dominus, proceſſurus in cauſa appellationis, an ſufficiet? Iohan. Fa. in. l. inuitus. C. de procur. dicit quòd non, vbi appellatum foret à diffinitiua cùm non teneatur proſequi. Sed intimari poſſet procuratori ad cauſam ſpecialiter conſtituto: vt in effectu no. Spec. in tit. de procur. §. qualiter quid ſi procurator.

Procurator cauſas appellationis à diffinitiua proſequi non tenetur: ſecus in interlocutoria

¶ *Adde.*) Inquantum dicit procuratorem à diffinitiua non tenere proſequi appellationem: dic ſecus eſſe in interlocutoria. Ita notat Bart. in l. inuitus. col. 2. verſi. & prædicta intelligo. C. de procur. per. l ſi quis ad rem. & l. ad legata. ff. eo. not. Bart. in l. cum procurator & ibi omnino Alex. ff. de ope. no. nuntia. & Paulus de Caſtro. conſi. 26. incipiente. ſuper primo dubio.

IN CAP. III. DE ADIOR.
Parium Franciæ.

PVnit.) Qualiter autem ſint puniendi, vide per Io. Fa. in l. denunciamus C. de his qui ad eccle. confu. & in additione ad q. capellæ. 489. Aduerte tamen quia pro fractione gardiæ nemo venit moleſtandus, niſi fuerit notoria; ſicut de Eccleſiis cathedralibus, & monaſteriis

A aliquibus quæ ſunt in gardia regia notoria ab antiquo vel niſi in aſſiſiis, aut aliàs debitè fuerit publicata vel parti fuerit ſpecialiter intimata. Ita cauetur in ordinatione Philippi de Valeſio de anno domini 1337. & Caroli 6. anno 1408. quæ incipit, item edicto perpetuo, &c. & per eundem Philippum fuit. pariter ordinatum, quòd ſubditus Baronis pro violatione ſaluæ gardiæ non poſſet mulctari vltra tertiam partem bonorum ipſius. & incipit, ſtatuimus etiam.

b ¶ *Celeriter.*) Ad quod facit in argum. l. 1. ff. de dam. infe. & iura alia quæ deſiderant celeritatem: de quibus per glo. in c. fi. de elec. lib. 6. & per Archi. 14. diſtinct. cap. 1. Vnde circa hunc titulum eſt notandum quòd Pares Franciæ per duas literas adiornantur: B vt patet in princ. huius ti. Tamen ſi Succeſſor Paris Franciæ adiornati per duas literas, &c. ad requæſtam alicuius actoris iterum fuerit adiornatus ad capiendum vel dimittendum arramenta ſufficit vna litera, ſicut in priuata perſona. Ita vidi per Arreſtum curiæ in quadam cauſa Domini Archiepiſcopi Remen. qui nunc eſt. Et poteſt eſſe ratio, quia poſtquam in principio illius cauſæ fuerat illa ſolemnitas de duabus literis obſeruata in perſona prædeceſſoris, cum illa cauſa adhuc duret, non requiritur in illo adiornamento ſecundo tanta ſolennitas. Cenſetur enim eadem eſſe perſona ſucceſſore cum prædeceſſor. c. ſignificauit. de reſcript. c. quoniam abbas. de offi. ordi. cap. 1. & fi. de alie. iudi. & c. 1. de ſol. c. ſi aduerſus de immu. eccle. C & l. fi. C. de impu. & aliis ſubſti. tenet Spe in tit. de ſenten. §. 7. & ſuccedit in iure litis & cauſæ: vt no. Inn. in alle. c. ſignificauit. & c. quia verò. & ibi Anto. Bal. Sicu. & Rota. deciſi. 380. l. ſi conſtante. §. fi. ff. ſolu. matri. l ſi. intra. C. de in integ. reſti. & ibi Bal. & in l. ſi is qui. ff. de iudi.

IN CAP. IV. DE ADIORNA.
in cauſis appellatio.

IVdex) De iure vero, ille à quo appellatur terminum præfigit appellanti. extra de app. cum ſit. &c. c. oblatæ & ſic citatur Pars & non iudex, & tenentur appellatus & appellans ire ad terminum: D vt. c. ſæpe. eo. tit. &c. cordi. eod. lib. 6. cap. cum cauſam de re iudi. c. perſonas. c. ad hoc & c. peruenit. de ap. & l. præſes C. eod. titu. & ibi Doct. & Bar.

¶ *Adde.*) Quod elapſo illo termino per iudicem à quo ſtatuto, infra quem appellans ſe habeat præſentare coram iudice appellationum, apellatio ipſo iure eſt deſerta, & ſic iudex à quo ſtatim ſuam ſententiam executioni poteſt demandare, etiam pendente appellatione. idſtud fuit notabile & ſingulare dictum Ant. de Butr. in. c. ex inſinuatione extra de appel. quod refert & ſequitur Ludo. Ro. ſing. 162. inci. hoc neſciunt legiſtæ. Aduerte tamen quod licet hoc ſit verum, ſit E tamen appellans poſt præfixum terminum etiam poſt executionem appellationem proſequatur, poterit ſententia & executio facta reuocari. ita notanter dixit Alex. poſt Bart. in l. præſes. C. de appel. ¶ Illud quoque notandum eſt, quod vbi iudex procedit ex officio, tunc in cauſa appellationis citari debet. tenent. Sicu. & doc. in c. dilectus. le. 1. de reſcript. glo. in ver. coram ſuperiore. in fi. in cap. ſpeciali. de app. & ibi Sicul. pro quo videtur tex. melior qui ſit in iure, in c. venerabilis. 1. re. de ſenten. excommu. lib. 6. ſecundum Pe. de Ancha. ibidem. vbi etiam Do. idem Innocen. in c. noſtra. de procu. & in c. de cætero. de tranſact. Bal. in marg. in ver. iudex. ver. 9. Phili. in c. qua fronte. de appel. quod ſi proceſſerit ad partis inſtantiam: & tunc aut appellans inſtat vt iudex puniatur, & tunc citan-

Iudex in cauſa appellationis adiornatur. quando proceſſit ex officio, quando arguitur eius dolus quando fuit commiſſarius de iure: de conſuetudine autem in patria conſuetudinaria iudex ſemper adiornatur. & Pars intimatur.

dus eſt. Innoc. in alle. c. cum ſpeciali & Anto. Sicu. & A Præpo. ibidem. Bart. in l. 1. ff. ad Turpil. verbi gratia, quia arguitur dolus iudicis: tunc benè poteſt & debet citari. Nam eo caſu cenſetur in officio ſuo deliquiſſe. l. iubemus. & c. ſancimus. 1. q. 7. gloſ. Ioan. de Fab. & Do. in c. prohibentur. 3. q. 1. l. iubemus. C. ad legem Iuliam repe. Bal. in l. mancipia. C. de ſeruis fugi. Aut appellans ſolùm inſtat ſuper appellatione, & tunc iudex à quo non eſt neceſſariò vocandus. & vbi adiornatur, ſicut fit communiter, adiicitur ſi ſua putauerit intereſſe: & propterea non efficitur propriè contradictor, per not. Bal. in rubrica. C. de ſucce. edic. vide tamen quod de ſtilo curiæ in patria conſuetudinaria: vel cum appellatur à commiſſariis curiæ iudex vel commiſſarij ſunt ſemper adiornandi.

b ¶ *Domum.*) Nam habet ius reuocandi domum: B & dicere poteſt ſed ad hoc non eſſe paratum, & petere ſe remitti ad domum: vnde concludit Sic. poſt Inno. in c. fi. de fo. compet. quod veniens Romam ex cauſa neceſſaria vel quaſi vel ex cauſa probabili habet ius reuocandi domum: exemplum primi quando venit ex cauſa neceſſaria, ſi venit vt legatus: vt probatur in l. 2. §. legatis. ff. de iudi. quod procedit ſecundum Inno. non ſolum quando eſt legatus pro publica vtilitate, ſed etiam pro particulari vtilitate: pro publica, vt ſi prælatus venit propter negotia Eccleſiæ ſuæ vel ciuitatis. vt in authen. de ſanctiſ. Epiſc. §. ſi verò Epiſcopi. Idem ſecundum eum in procuratore ad cauſam, conſtituto ab eo qui habet poteſtatem imperandi, vt tunc de cauſis ſuis non conueniatur ibi vt in prælle. authen. in §. reuerendiſſimi. procuratores autem, & alij nuntij voluntarij non gaudent hoc priuilegio reuocandi domum. ar. ff. ex quib. cauſis in inte. reſtit. l. penul. Item poni poteſt exemplum in eunte, & vocato cauſa teſtimonij, vel cauſa iudicandi, vel ſimili. differentia tamen eſt ſecundum Inno. inter legatos, & alios qui vadunt ex alia cauſa neceſſaria vel probali: quia alij tenentur reſpondere de omnibus contractibus initis extra locum ſeu prouinciam contrahentis, etiam antequam irent ad curiam: ſed legati gaudent priuilegio ſuper omnibus, dummodo non contraxerint tempore legationis. de quo tamen vide quod legitur & nota. in præalleg. §. legatis. cum ſequ. Exemplum ſecundi, videlicet quando ex cauſa quaſi neceſſaria: puta quando acceſſit pro appellatione proſequenda: D quam de neceſſitate tenetur proſequi: quia eo non proſequente, rata manet ſententia: ideo reputatur cauſa quaſi neceſſaria. Exemplum tertij quando venit ex cauſa probabili, in eo qui venit vt videret filium in ſtudio.

¶ *Adde.*) Bar. in l. 2. §. legatis. per iſtum alleg. ff. de iudi. quod eſt verum, ſi ſtudet filius in ſtudio approbato: aliàs ſecus, ſecundum Bald. in authen. habit. col. v. verſ. ſequitur. C. ne filius pro patre. Ioan. de lig. in ſuo tract. repe. parte. 4. 7. q. in prin. & Bar. in eod. tract. 7. q. princ. vel venit cauſa voti, vel deuotionis, aut peregrinationis: & ponit gl. exemplum in præallegat. l. 2. in verſ. ob aliam quæ apertè videtur ſentire cauſam probabilem ſufficere. & ſentit Bart. in præalleg. l. 2. idem de peregrinantibus, dicens etiam eos capi non E poſſe pro repreſaliis in locis per quæ tranſeunt, arg. in authen omnes peregrini. C. communia de ſuc. dum dicit, liberè hoſpitentur.

¶ Idem dicit de parte qui venit cauſa videndi filium in ſtudio. Si autem quis venit ex cauſa omnino voluntaria non gaudet priuilegio reuocandi domum: vt quando vagatur, vel ſolatij cauſa venit: vel ſecundum Inno. quando venit vt nuntius ſiue procurator alicuius, cum non tenebatur parere. Idem ſecundum eum ſi venit pro ſpeciali negotio ſuo, quando negotium ſecundum Sicu. erat omnino voluntarium, ſecus ſi probabile, vt ſuprà dictum eſt. ¶ Sed quid de eo qui venit cauſa petendæ reſtitutionis in integrum aduerſus ſententiam contra ipſum latam? Ioan. And. & Hoſtien. in præalle. c. ſi dicunt quod ſi fuerit ſententia lata per eum qui non poteſt in integrum reſtituere: & non poteſt aliter condemnato prouideri, niſi adeat ſedem Apoſtolicam, habebit ius reuocandi domum, aliàs ſecus. ¶ Sed an petens ius reuocandi domum teneatur ſatisdare de redeundo ad curiam certo die ad ſe defendendum? Innocen. vbi ſup. tenet quod non, ſed benè quod coram iudice ſuo certa die reſpondebit. idem tenet Bart. in alle. l. 2. §. Sed ſi dubitetur. Idem Sicul. in alleg. c. fina. dicens quod erit ſola promiſſio. Vnde ſecundum Innoc. & Sicul. in c. ſi de fo. com. in cauſis electionis, vel aliis quæ celeritatem deſiderant, & quæ ſunt tempore perituræ non habet locum ius reuocandi domum. arg. opti. in l. ſed & ſi. §. edictum. ff. de iudi. vbi legatus cauit de damno infecto, ad idem præall. l. 2. §. pe. facit. de appell. c. oblatæ. & c. fi. & c. licet. de foro compe. & ff. eo. tit. l. 2. & quod ſcripſi ſuprà de adiornamentis Parium Franciæ. Quod poteſt intelligi ſecundum prædictum Innoc. & ſicul. in electionibus prælatorum. Sed ſecus in electione canonicorum, vbi non eſt periculum in mora: igitur non eſt mirum ſi in aſſecuramento propter periculum quod eſt in mora, non ſit locus iuri reuocandi domum.

c ¶ *Criminalibus.*) Pro hac tex. in l. 1. C. vbi de cri. agi opor. & glo. in c. fin. de for compe. quæ dicit, quod delinquens poteſt conueniri vbi habet domicilium, vel vbi inuenitur. Et licet dicta l. 1. quæ ita loquitur, aliter intelligatur, idem tamen quod præall. glo tenet Pla. in C ead. l. & Specul. tit. de compe. iudi. adi. §. 1. verſi. 6. & dicunt quidam quod d. l. 1. poteſt intelligi de vagabundo, qui poteſt vbilibet conueniri, authen. vt nulli iudi. §. ſi quis verò. & de eo poteſt intelligi authoritas illa, vbi te inuenero, ibi te iudicabo. Vel ſecundum Sicul. in prælle. c. fi. poteſt intelligi in Papa, & in imperatore, qui per vniuerſum orbem habent Iuriſdictionem. 9. q. 3. c. cuncta per mundum. 96. diſt. c. ſi Imperatore. ¶ Et ita in ſimili dici poteſt in curia Parlamenti, quæ regis perſonam repræſentat. Secus in aliis iudicibus, quorum iuriſdictio limitatur territorio. Iſti enim non poſſunt punire delicta alibi commiſſa, ex quo in eorum territorio non habet delinquens domicilium, nec alibi vbi ſortitur forum.

¶ *Adde.*) Inquantum iſte dixit vagabundum poſſe vbilibet de crimine alibi commiſſo puniri. ho. glo. in l. hæres abſens ff. de iud. & in l. eius. §. fi. ff ad mu. Io. Calde. in c. 1. de rap. & Bart. Cepo. conſi. 59. quod eſt verum in vagabundo qui non habet certam & firmam habitationem: & quid in bannito, an habeatur pro vagabundo? Vnde eundem Cepo. vbi ſup. & quibus caſibus delicta extra territorium commiſſa, poſſint per inferiorem à Papa vel Imperatore puniri. Vide Bart. Sozi. in ſuo tract. fallen. reg. 87. incip. delicta extra territorium.

d ¶ *Conſules*) De quo dic quod ſi conſules prætextu officij, & ad commodum vniuerſitatis deliquerunt, ſucceſſores in officio ſatisfacere tenentur. Secus verò ſi ad commodum proprium vel libidinem ſuam ſatiandam deliquerint. Nam tunc non tenentur ſucceſſores in officio, ſed ipſorum delinquentium hæredes debent conueniri, iuxta id quod legitur, & no. in l. 1. & 2. ff. ad leg. Iul. repe. & in l. iubemus. C. eo tit. Et ita per Sicu. c. aduerſus de immu. Eccle. Credo tamen quod hodie prædictus ſtilus non ſeruatur: quia cauetur ordinationibus regiis, quod cauſæ etiam criminales in prima inſtantia non tractentur in Parlamento: ſed in curia ordinaria, quod eſt æquitati & ſcriptæ rationi conſonum: vt in præalle. l. 1 & authen. qua in prouincia. C. vbi de crimi. agi. oport. & ibi per Docto. & in præalle. c. fi. de foro compe.

Ex facto intercessorum prætextu officij & ad commodum vniuerſitatis ſucceſſores in officio tenentur.

e ¶ *Duellum.*) Et ratio huius ſtili poteſt eſſe, quia cognitio vadij duelli ſolum pertinet ad curiam: quare per Philippum pulchrum anno Domini 1307. fuit inhibitum

hibitum

hibitum Seneſchalo Tholoſę ne ſuper his aliquem proceſſum faceret: ſed partes ad examen curiæ Pariſius remitteret. A

¶ *Adde.*) Alex. poſt Bar. in l. ex hoc iure. ff. de iuſti. & iur. Spec. in tit. de accu. §. 6. ver. quid ſi & ſeq. Iaco. Rebuffi. in l. 1. num. 2. & ibi notaui in apoſtil. ad eum, in ver. ad duellum. C. de gladia. l. 11. Panor. in c. 3. nu. 1. & ibi etiam poſui in apoſtil. ad ipſum. in ver. duella. extra de purgat. can. & Gemi. in c. 1. §. ſacri. n. 7. & ibi iterum addidi ad eum, in ver. pugnare de homi. lib. 6.

f ¶ *Regio.*) De huiuſmodi ſtilo vel conſuetudine facit mentionem Io. Fab. inſtit. de pœna te. liti. §. fi. 3. col. in fi. Simile videmus in Epiſcopo cuius cauſa criminalis non poteſt tractari niſi coram metropolitano. iunctis ſecum comprouincialibus Epiſcopis. Nam & B ipſe metropolitanus eſt iudex ordinarius ſuorum ſuffraganeorum: vt in c. per ſingulas. & c. ſaluo. 9. q. 3. & c. Paſtoralis de officio ordinarij. cum ergo Bailliui & Seneſchali non habeant alium Superiorem immediatum, niſi curiam Parlamenti, meritò ibidem inuenti poſſunt conueniri hinc dicit Angel. in l. omnem ff. de iudi. quòd præſes Prouinciæ delinquens non punitur per poteſtates terrarum, ſed per Superiorem.

¶ Et ratio eſt, quia eſt ordinarius. vt Specul. no. in tit. de Iuriſd. om. iudi. ver. iudicum. igitur habet merum imperium, vt ibidem. verſi. dic. quod quædam.

¶ *Minores.*) Sed quid ſi minor tutorem non habet, neque curatorem? dic quòd aut quis vult agere contra infantem, qui citari non poteſt. ff. de in ius voc. l. neque. & tunc volens agere, habet duo remedia, vel C quòd adeat iudicem, vt prouideat ei de tutore. C. qui pe. tu. l. vnica. vel quòd citet amicos: & ſi nullus compareat qui eum defendat, fiet miſſio in poſſeſſionem bonorum. ff. ex quib. cau. in poſſ. ea l. hæc autem. & l. apud Iulianum. Si verò ſit maior infante, vel adoleſcens, tunc ille citabitur, vt veniat receptutus curatorem ff. de admi. tut. l. 1. §. ſufficit. & tunc cogeretur recipere, non hunc vel illum, ſed quem voluerit eligere. ita dicit Io. Fab. inſt. de cura. §. idem in effectu. Io. And. in addi. Spec. ti. de reo. verſi. item non poteſt cogi. & ſi nolit venire, dicit Ioan. Fab. vbi ſuprà fiet miſſio contra eum, ſicut dictum eſt ſup. de infante. vel iudex faciet eum venire realiter, ſi pars hoc petierit. C. quomo. & D iud. in l. conſentaneum, vel captis pignoribus, coget.

¶ *Adde.*) Quid in minore citato contumace, an audiatur non refuſis expenſis? Bald. in l. 3. in fi. C. in quib. cau. reſti. in inte. non eſt ne. Bar. in l. ſi finita. §. ſi forte. ff. de dam. inf. vbi tenet quòd ſic. & omnino ibi Alex. & in l. de die §. tutor. poſt Baldum. ff. qui ſatiſd. cog. & an poſſit contumax minor excommunicari: & an patiatur miſſionem in bonis. no. Spec. in ti. de contu. §. 4. verſi. fi. & in tit. de primo & ſecundo decre. §. 3. verſ. ſed pone quod pupilli.

¶ Item caue, cùm aliquis vult agere actione reali, quam non poteſt minor in iudicio deducere, etiam cum tutoris authoritate: vt patet infr. de minori. §. 2. & ſeq. vbi dicitur quòd minores 25. annis, donec habeant 21. annum, non poſſunt cauſam proprietatis in iudicio deducere, ſiue agendo, ſiue ſe defendendo, volens nec inuitus, vt infra de cau. poſſ. & proprie. §. 2. & ſeq. ſed dormiet etiam cauſa cum prædeceſſore inchoata, quouſque idem minor 21. annum attigerit, & ſi proceſſum fuerit antea contra eum, ipſo iure non valet proceſſus: vt in §. 4. eo. titu.

Hodie minor tenetur ſe defendere per tutorem vel curatorem etiam in reali tam in perſonali actione.

¶ Dicetur autem perueniſſe ad ætatem legitimam, ſi ſit nobilis, quando attigerit 21. annum: & ignobilis quando attigerit 30. Sed hodie per ordinationes Philippi prædicto ſtilo non obſtante, tam in actione reali quam perſonali tenentur tales comparere & procedere per tutorem vel curatorem.

h ¶ *Reſeruatum.*) De iſta reſeruatione, de qua hic in vltimo membro, nunquam audiui ſermonem in iudicio fieri, nec credo quòd ſeruetur: quia ſæpenumero contrarium fieri videtur. quo autem ad primum membrum quando curia reſeruat ſibi facultatem dicendi ius ſuper proprietate: videtur conueniri de procedendo ad vlteriora: & ſic non requiritur alia citatio: & talis reſeruatio videtur habere vim peremptorij vt not. C. quomo. & quan. iudex l. 2. & not. per gl. c. conſuluit de offic. deleg. facit l. conſentaneum. ſecundum vnam lecturam. C. quomo. & quan. iudex ſimilem reſeruationem agendi ſuper proprietate, vide in c. querelam. de elect. & in c. cum olim. de cauſa poſſeſ. & propriet.

IN CAP. V. DE PRÆſentationibus.

R ECEDANT.) Pro quo facit c. conſuluit. de offi. dele. vbi iudex citatum non comparentem expectat in diem ſequentem & huic æquitati innititur ordinatio Philippi de Valeſio, facta anno 1345. per quam ordinauit præſentationes fieri ſicut ſupradictum eſt, antequam ſedes Parlamenti leuata foret: vel ad minus infra ſolis occaſum: quod ſimiliter fuit confirmatum per Carolum 7. anno 1345. & annò 53.

¶ Facit pro regia ordinatione. de qua hic. & quod hîc dicitur, quod no. Bar. in l. ab hoſtibus. §. ſed quod ſimpliciter. colum. 2. ver. hoc etiam debet dici in repe. illius l. ff. ex qui. cau. ma. vbi dicit quòd in omni citatione ſemper intelligitur parum poſt, vel continenti: vnde veniens ex interuallo, non dicitur legitimè comparere no. Bal. in ſua marg. in ver. ſoluere. verſ. 1. Inn. in c. cum dilecti in glo. ſua in verſ. præſentare, extra. de dolo. & contu. & Specu. in titu. de cit. §. 1. in fin.

b ¶ *Non audiretur.*) Quia ex quo ſe non præſentauit ſicut dictum eſt, habetur pro contumace & deficiente. idcirco non poteſt aliquid de ſupradictis proponere. pro quo faciunt not. per doc. in c. cum dilecti de dolo. & contu. & c. veniens, de accu.

c ¶ *Inutile.*) Quia quæ contra ius fiunt, debent pro infectis haberi. c. quæ contra ius. de reg. iur. lib. 6. c. Imperialis 25. q. 2. c non ſolum. de reg. iu. eo. li. de teſt. c. 2. & tale adiornamentum nullum nihil operatur. no. in c. vt debitus de appella. c. propoſuiſti de foro compet. & ibi Ioan. And. in l. 1. C. de requi. re. Sicu. in cl. Paſtoralis. de re iudi.

d ¶ *Generaliter.*) Talis enim generalitas parit obſcuritatem: vt in l. ita fidei ff. de iure fiſ. ff. de eden. l. 1. §. edenda. ff. de interr. actio. l. de ætate §. nihil. c. ad hoc de reſcrip. c. cum multis. eod. tit. lib. 6. de appel. c. 2. ſic generalis libellus vel petitio non admittitur, cum quis petit omnes res quas alius poſſidet in ciuitate. Bal. in l. edita. 14. col. C. de eden. de quo vide Bar. in l. rei appellatione. ff. de verb. & rer. ſign. E & in l. Titia. §. Lucius. de leg 2. Pau. de Caſt. in l. 1. ff. de eden. in c. certificari. & ibi Inno. de ſepul. Et ſimiliter dicimus depoſitione generali: vt dicit glo. & Doc. in c. 2. de Confeſ. lib. 6. & Specu. ti. depoſitio. §. 7. verſi. 3. & 9. facit ad prædicta. c. 2. & c. vt quis duas. de elect. lib. 6.

e ¶ *Reportaret.*) Pro hoc quia contumacia procuratoris in his quæ ſunt magni præiudicij: vt circa mulctæ impoſitionem, non præiudicat domino: vt in §. ſi procurator. l. 1. ff. ſi quis ius dicen. non obten.

f ¶ *Caſum.*) Facit 1. q. 6. c. anteriorum de elect. c. commiſſa. §. 1. in 6. & l. commiſſoria. in fi. ff. de le. commiſſ. ad idem. 43. diſt. c. exoſus. facit de condi. inſert. l. fi. c. ſignificata. de pig. ſecundum Ludo. Ro. in ſingula. in verbo caſu. verſi. quæro nunquid. dicit, quòd actor non veniens ad iudicium prætextu caſus fortuiti, non excuſatur: per. l. item illa. §. proinde. ff.

de conſtitu. pecu. Sed reus benè accuſatur. & per d. l. 2. per eum alleg. mirabiliter limitatur.

¶ *Adde.*) Alex. in l. ſed & ſi quis §. quæſitum ff. ſi quis cau. & in l. fiſtulas §. fi. ff de contra. emp. & omnino in l. quod nerua. in prin. ff depo.

Contumax dicitur non ſolùm qui nõ cõparuit, ſed etiã qui comparuit, & illi centiatus receſſit.

g ¶ *Licentia,*) Iſtud non ſeruatur in his qui ſunt in patria iuris ſcripti: niſi in adiornamentis ad in curia comparendum perſonaliter, vel in illis qui tenentur in perſona venire: pro hoc facit, quia contumax dicitur non ſolum qui non venit, ſed qui comparuit, & abſque iudicis licentia receſſit. 11. q. 3. c. certum c. 1. de iud. Bar. in l. conſentaneum C. quom. & quan. iudex. Nicomilus in verb. contumax §. 1.

¶ *Adde.*) Inno. in c. conſuluit. in 1. col. in fi. in gloſ. ſua, in verb. expectare extra de offi. deleg. Bar. in l. conſentaneum in fi. C. quomo. & quan. iud. oportet quòd de data licentia per iudicem conſtet in actis: vt not. idem Bar. in l. ſi finita §. Iulianus col. 4. ver. ſed quid ſi actor. ff. de dam. infect. An. in l. poſt edictum, de iud. & Alex. omnino in l. qui ante calendas. col. 1. verſi. quæro de quæſtione. ff. de verb. oblig. Et adde vnum menti tenendum, quòd ſicut citatus comparens non debet illicentiatus recedere: vt ſup. ita eſt in actore citanti: quia non ſufficit illum comparuiſſe, & rei contumaciam accuſaſſe: niſi licentiatus recedat: vt per Car. vbi proxi.

h ¶ *Domini.*) Sicut Epiſcopus petit ſui clerici remiſſionem, vt præalle. c. ſi iudex. no. Inno. Hoſti. in c. vt famæ. eo. ti. ſic & ciuitas repetit ſuum ciuem ff. de rei vendi. l. 1. § l. de iure. ff. ad municipa. ſic miles armatæ militiæ per magiſtrum militiæ in ciuilibus & criminalibus iudicatur C. de iuri. om. iud. l. magiſteriæ. pro quo gl. 1. c. ad hæc. de priuil. Inno. Anto. Imo. Sicu. & præpo. in c. dilectis. de ap.

IN CAP. VI. DE CONTVmacia & defectu.

a CVRIA) Credo quòd domini ſicut præmittitur ordinando ſecuti fuerunt opinionem Azo. in ſum. C. de interdi. & quorundam aliorum recitatorum per Io. Fab. inſti. de interdi. §. retinendæ. in pe. col. & l. vnica. C. vti poſſi. vlti. col. & in l. properandum. C. de iudi. vbi dicit Io. Fab. quòd ſi reus conuentus ſuper interdicto vti poſſidetis ſit contumax, & nolit comparere, quidam dixerunt quòd debebat ſibi præfigi terminus infra quem compareret, alioquin imponitur ei ſilentium. Alij, vt Azo in ſumma, dicunt, quòd pronunciatur pro actore. & ſic ſeruat curia Franciæ. Sed dicit idem Io. Fab. vbi ſup. eſſe periculoſum de iure: quia lite non conteſtata non fertur diffinitiua: Ideo credit quòd actor debet tueri in poſſeſſione, quouſque reus veniat. vt ff. de no. ope. nun. l. ſi priuſquam. de hoc Spec. tit. de primo decre. §. reſtat. ver. quid ſi agatur. vbi recitat opinionem Inno. poſitam in c. 1. de eo qui mit. in poſſe. cau. rei ſer. vbi dicit quòd debet mitti in poſſeſſionem rei petitæ: non vt ſit tantum cuſtos, ſed vt ſit etiam verus poſſeſſor: & prohibeatur reo ne turbet ipſum actorem, quouſque de iure ſuo probauerit, & permittat ipſum actorem pacificè gaudere poſſeſſione. ar. d. l. ſi priuſquam. ff. ſi ſeru. vendi. l. is cuius. ff. de itinere actuque priu. l. 1. 2. 3. & idem tenet Hoſti. in alle. c. 1. & ibi Sicu. hodie tamen curia mitius agendo conſueuit in caſu prædicto concedere defectum, & literas ad faciendum adiornari deficientem viſurum eidem actori adiudicari vtilitatem dicti primi defectus, & ſi tunc reus ſecundo loco per huiuſmodi literas adiornatus legitimè non comparuerit, conceditur defectus, & virtute illius talis vtilitas eidem actori adiudicatur, quòd manutenebitur diffinitiuè in poſſeſſione & ſaiſina rei contentioſæ, manuſque regia & omne aliud impedimentum in eadem poſitum propter partium ipſarum debatum ad actoris vtilitatem leuabitur, cum expenſis. Et ita obſeruatur etiam in materia beneficiali, facta tament prius fide de titulo colorato, propter no. in c. eum qui. de eo qui mit. in poſ. cauſa rei ſer. & ibi per Archi. & per Doc. & in c. in literis. de reſti. ſpol. & in c. ad decimas. eo. ti. li. 6. eſt enim communis opinio, quòd beneficialibus oportet poſſeſſionem ex titulo iuſtificare. ita Imol. in cle. vni. de cau. poſ. & proprie. Rota deci. 14. Sicu. in ſua diſput. quæ incipit, Titius clericus. & in q. 15. capellæ. in addi. 3.

Vide Panor. in ca. literis. de reſti. ſpo. ex glo. pragmaticæ, in verbo inquirente circa medium in tit. de pacifi. poſſeſ.

b ¶ *Executioni.*) Similiter ſi appellans præfigit ſibi terminum ad proſequendum appellationem, vel ei præfigitur à iudice, talis terminus præfixus habet vim peremptorij, vt in abſentia procedatur, ac ſi perẽptoriè fuerit citatus: & ideo ſi appellans prædicto termino non comparuerit, rata remanet ſententia, vt in c. ſæpe. & c. cum ſit. de appel. qui enim non proſequitur appellationem, fingitur non appellaſſe. C. de temp. appel. l. fi. § ſi c. cordi. de appel. vbi in prædicto caſu reputatur non appellans, & venit condemnandus in expen.

¶ *Defectu.*) Pro hoc facit: quia altera parte abſente per contumaciam lite non conteſtata procedi poteſt in cauſa appellationis: vt in c. per quas. & in c. interpoſita §. fi. de appel. & c. cordi. eo. tit. lib. 6. & ſi appellans. produceret ſolum ſententiam, appellato non comparente, neque producente proceſſum: obtinebit idem appellans in cauſa appellationis: per no. compoſt. in c. bonæ. l. 1. de elect. ſuper verbo, præſumitur: & per gloſ. in l. hi qui & ibi Io. Fab. C. de appel. Cy. in l. per hanc eod. titu. Sicu. in c. quoniam contra falſam. de proba. Præpoſitus in c. vt debitus. vlti. col. de appel. & ita cauetur in q. capel. 34. & ibi vide. & in add. de [illegible]tilitate verò defectus hoc 2. caſu vide §. ſeq.

d ¶ *Niſi inſtet.*) Facit quod dictum eſt ſuprà tit. primo §. item fallunt præmiſſa: & c. venerabilibus §. idem eſt etiam. de ſentent. excom. lib. 6. & nedum cõtumacia per terminum hominis incurſa purgari poteſt ex cauſa, immo etiam incurſa per terminum iuris, vt in appellationis cauſa. ita not. Sicul. Bald. & Præpo. in c. ſæpe. de appella. & in vere quicquid.

e ¶ *Purgari.*) Sicut abſens peremptoriè vocatus qui non potuit venire iuſta de cauſa detentus, auditur allegans impedimentum ſuum: vt ſup. §. proximo. & reuocabitur quod contra eum factum eſt c. cum Bertholdus. de re iudi. ff. eo tit. l. quæſitum l. ſi prætor. in fi. ff. de iudi. & 4. q. 5. c. quiſquis. ſic appellans qui non potuit proſequi appellationem infra conſtitutum terminum, audietur volens probare impedimentum c. cum ſit Romana. & c. ex ratione. de appel. l. fi. §. illud. C. de tempo. appel.

¶ *Adde.*) Qualiter probabit illud impedimentum, & an pe. iuramentum ſuum, ſi non habet teſtes. vide Spec. quòd ſic in tit. de appel. §. nunc breuiter col. 2. verſi. quid ergo ſi appellans. doc. in l. fi. §. illud. C. de temp. appel. & Panor. in c. ex ratione. ext. de appel. & Fede. de Senis. conſi. 109. inci. ſuper puncto. Quod eſt verum, ſi curia ſit procul ab eo: quòd ſi eſt vicina, tenetur probare per teſtes: vt per Io. And. in addi. ad Spec. vbi ſup. in verb. aduerte ſecus ſi ad locum propinquum. ſecundum Imol. & Philip. Fran. in alleg. c. ex ratione. de quo omnino per Cardi. in cle. ſicut in 4. q. ext. de appel.

Impedimentum qualiter probetur.

f ¶ *Procuratorium.*) Pro quo glo. in c. cupientes. §. quod ſi per 20. in verb. propoſita. de elect. in vi. vbi dicitur qui proponit cauſas abſentiæ, debet habere mandatũ: & ibi tenet Archid. quod debet eſſe procurator: & alibi dicit glo. in c. bonæ. l. 1. de elect. q. nuncius deſtinatus ad allegandũ cauſas abſentię, debet eſſe literatoriè deſtinatus per tex. in c. prudẽtiã. 1. reſp. & ibi gl. de offi.

offi. dele. & idem Specul. in tit. de execu. verſi. 1.

i ❡ *Adde.*) Specul. in tit. de cita § 1. verſi. item quod erat infirmus. & §. 6. verſi. quid ſi altera. & in tit. de execu. in princ. ibi, an teneat proceſſus, ſi non mittatur quando mitti debet. Bart. & doc. in l. quæſitum. ff. de re iudic. in l. pe. de pu. iudi. ff. & Bald. in l. reos C. de accuſa. an teneatur cauere de rato, ſi mandatum non habet. Bart. tenet quòd non. in allega. l. penul §. ad crimen. & Bal. in ſua marga. in verb. officium verſi. 1.

g ❡ *Eſſoignia.*) Adde quòd talis procurator debet inſtare ſuper probationibus impedimentorum per ipſum propoſitorum, ſecundum Inno. in c. veniens. de accuſat. Sicu. in c. querelam de procu. & Bart. in l. quæſitum ff de re iudi. & ſi pars aduerſa velit probare contrarium, benè audietur, ne quis per teſtes falſos obtineat, de teſti. c. præſentium. & quia probare volenti mos gerendus eſt ff. de prob. l. circa. ita glo. in præal. §. quod ſi per viginti. Car. Guil. Io. mona. Archi. & Domi.

h ❡ *Cadit.*) Et præſertim in hoc caſu: quia contra appellantem ipſam appellationem non proſequentem, oritur ſuſpicio non leuis de iniuſtitia cauſæ, qui facit contra naturam ſuam. nam appellantis eſt ſumma ope proſequi, & appellanti fugere. facit quod no. in c. cauſam. de do. & contu. 4. q. 3. c. cum dilecti c. cum ſit Romana, & c. perſonas de appel. c. 1. de do. & contu. lib. 6. c. cordi. de appel. eo. lib.

i ❡ *Minus idoneum.*) Paria enim ſunt non venire, vel procuratorem minus legitimum deſtinare. glo. in c. pe. de elect. lib. 6. in verbo. admitti. tex. in c. fi. & in c. conſtitutis. & glo. in c. accedens. de procu. & C tex. in c. veniens. de accu. & mittens procuratorem minus idoneum, vel cum minus legitimo mãdato, dicitur contumax: & poteſt condemnari in expen. vt not. in c. Nicolao. de appel. facit l. 2. §. defendi. & ibi Bar. ff. ex qui. cau. in poſ. eatur. no. Bart. in l. ſi finita. §. Iulianus in fi. col. ff. de dam. infecto. Sicu. in c. in pertractandis. & in c. cæterum de iur. c. Domi. in c. 1. de elect. lib. 6. bonus textus, & ibi Bald. in l. fi. C. de ædil. actio.

k ❡ *Petiiſſet.*) Per electionem enim dictę vtilitatis videtur alteri renunciare, & illam ſibi non competere profiteri. facit c. vt quis duas. de elect. lib. 6. facit l. 1. C. de fur. & C. ſi ſer. extero emi ſe man. l. vnica. & C. de codicil. l. vlt. ff. de lega. 2. l. cum filius §. variis. & C. de pac. inter empto. & vendi. l. commiſſoriæ.

l ❡ *Saltem.*) Pro hoc facis: quia contumax quando purgat ſuam contumaciam, admittetur ad proſequendum ſuum proceſſum in eo ſtatu in quo ipſum inuenit. Inno. & Sicul. in c. prætorea. de dila. & in c. ſi duobus de ap. & ibi Præpo. Bar. in l. multa: & l. nihil. C. de procu. gl. in c. 1. de elect. lib. 6.

❡ Cum igitur caſu prædicto quando appellans contumax eſt adiornatus ad videndum inquæſtam appellati recipi, non ſuperſint niſi reprobationes teſtium, & productiones literarum: iuxta c. præſentium. de teſti. lib. 6. igitur ad aliud admitti non debet in pœnam ſuæ contumaciæ, ne melioris ſit conditionis quàm obediens: in c. 1. de poſtu. præla. & c. contingit. de do. & contu.

m ❡ *Connexa.*) Iſtud totum vſque ad finem tit. eſt contra illum ti. C. ſi vnus ex pluri. cum ſuis concor. ff. de app. l. ſcio. cum ſimilibus. & verum crederem, ſi preſens §. intelligeretur de victoria cauſæ appellationis obtentæ per præſentatos: quia illa prodeſſe non debet aliis appellantibus non præſentatis: pro quo videtur caſus in c. cum ſuper controuerſia. de re indi. quod probatur per rationem: quia cum omnes ſuam appellationem interpoſuerint, & ſic omnes ſibi prouiderint, renunciare videntur prouiſioni, quæ eſt, vt ſententia lata pro vno proſit alteri, quæ prouiſio l. eſt contra communem regulam, res inter alios acta. ſi autem aliquis de condemnatis nõ appellauerit, aliis appellantibus & proſequentibus, & tunc aut ille victus

Victoria cauſæ appellationis per præſentatos obtenta nõ prodeſt conſortibus non præſentatis, licet cauſa ſit connexa, ſi fuerint appellantes. ſin autem non fuerint appellantes, nec tamen ſententiæ expreſſe acquieuerint, bene tunc proderit.

A acquieuit ſententiæ, & eam ratam habuit, & tunc idẽ: quia ſententia confirmabitur ſolùm quo ad præiudicium appellãtium non quo ad præiudicium alterius, per locum à ſpeciali. in l. non tantum ff. de app. ſi verò iſte non appellans condemnatus non acquieuit ſententiæ, nec appellauerit, ſed fuit contẽtus appellatione interpoſita per alios condemnatos: tunc proderit victoria iſtorum appellantium iſti condemnato non appellanti. Ita debet ſecundum Bart. intelligi. l. à ſententia ff. de appel. & l. ſi qui ſeparatim ff. eo. tit. & d. l. 1. C. ſi vnus ex plur. & c. vna ſententia eo. tit. Ita voluit Bar. in præal. l. à ſententia Saly. in d. l. 1 Sicul. in alle. c. cum ſuper. per Sicul. Imo. & Præpo. in alle. c. vna. vbi octo requiruntur ad hoc vt victoria vnius proſit alteri. ❡ Adde.) Qui in appella- B tione nulla, an proſit alteri, ſi appellans obtineat, not. Bald. in l. 1. C. ſi vnus ex pluribus. Alex. pleniùs in l. ſi ſeparatim ff. de appel. & In. in c. cum ſuper. & ibi Anto. de but. & doc. extra. de iudi. Ceſſante verò prædicta contumacia, ſententia obtenta per dictos homines prodeſſet parti appellatæ. & ad hoc fa. no. per Bar. in l. ſi ſeparatim. in fi. Imo. & præpo. in præal. c. vna. & Saly. in alle. l. vnica.

n ❡ *Debita.*) Peccata enim ſuos actores tenere debent. c. quæ ſunt. de his quæ fi. à ma. par. capi. & C. de pœnis l. ſancimus. C. ne vxor pro mari. l. ob maritorum 11. q. 3. c. illud c. Romana §. fi. de ſen. excom. lib. 6. & quia pro contemptu ſeu contumacia veniunt puniendi, præmium habere non debent 24. q. 1. c. didicimus. nec ex delicto proprio commodum re- C portare arg. ff. de don. inter vi. & vxo. l. 3. §. 1. ff. de reg. iur. l. non fundantur. §. nemo. ff. de fur. l. itaque fullo. §. ſed & ſi res.

IN CAP. VII. DE DEFECTu in actione reali.

VTILITATEM.) Ad aliam verò vtilitatem, puta miſſionis in poſſeſſionem ex primo decreto, non ſufficerent duæ contumaciæ: quia tres citationes vel vna per- D emptoria requiruntur. glo. in c. quoniam contra. in ver. dilationes. de proba. fa. 24. q. 2. c. de illicita. & c. ſacro. de ſent. excom. idẽ tenet glo. in l. ſi §. Iulianus ff. de dam. infec. & ibi Bar. & eundem in l. conſentaneum. C. quomo. & quando iudex. ad iſtud benè facit. c. fi. de eo qui mit. in poſ. cau. rei ſer. & ibi ſentit Imo. & Sicu. in alle. §. in aliis. & vbi iudex comminatur ſe proceſſurum ad vlteriora, illud habet vim peremptorij no. Bar. in alle. §. Iulianus. & Sicu. vbi ſup. col. 19. & idẽ vbi verbum, peremptoriè, eſſet appoſitũ in prima citatione. nam tũc vna ſufficit. Bar. in alle. §. Iulianus. alleg. l. tres. C. quomodo & quando iudex.

❡ *Adde*) Anto. de butri. & Inno. in c. cauſam. ex. de reſcrip. Lanfran. de oria. in c. quoniam contra falſam. E nu. 8. verſi. vnũ eſt ſingulariter. & ibi notaui in apoſt. ad eum. in ver. cõminatur ſe proceſſurũ. extra. de proba. & Feli. in c. conſuluit. col. 6. ver. 3. no. de of. deleg. quod eſt verum, niſi ſubdiderit quantum poterit: vt ibi ſup. Ant. de but. in c. ex literis. de in inte. teſti. Bar. in l. mancipiorũ. ff. de op. lega. & Mathe. matheſ. ſing. 8. inci. no. quòd eſt differentia. & ibi. no. in apoſt. ad ipſum.

b ❡ *Tres.*) In allega. c. quoniam frequenter. §. in aliis. vbi tex. quòd ſi reus lite non conteſtata eſt contumax, & agitur reali, mittetur actor in poſſeſſionem rei petitæ cauſa cuſtodiæ, quam recuperat reus veniens infra annum ſi offert cautionem de ſtando iuri, & reſtituat expenſas, poſt annum verò præmiſſis non ſeruatis, non auditur niſi ſuper proprietate: &

hoc ſi non veniat. ſi autem veniat, & offerat ſe paratum procedere, amittet pro qualibet contumacia dilationem quam habere potuiſſet ad proponendum exceptiones declinatorias vel dilatorias.

In interdictis in rem ſcript. habet locum miſſio in poſſeſſioně prout habet in mere realibus quarum in hoc naturam ſortiuntur.

c ¶ *Conſuetudo.*) Pro dicta conſuetudine generali in prædicto caſu veutæ, quod videlicet abſque noua citatione, ſi reus ſe non præſentauerit, poſſeſſio rei petitæ eſt tradenda actori, facit, quia (vt legitur infra. de dilat. quæ dantur pro veuta.) partes debent conuenire de loco vbi ſe debent congregare pro dicta veuta facienda: & ſolet præfigi terminus ad ipſam raportandum curiæ, quæ præfixio habet vim peremptorij: vt l. 1. C. quomodo & quando iudex. no. per glo. & Inno. in c. conſuluit. de offici. dele. Sicul. in c. 1. de iudic. dicens ſic poſſe intelligi. c. quærelam. & c. conſtitutus. de procura. vt videlicet non ſit opus noua citatione: & cum in principio præſentis §. loquatur de actione reali, & poſſeſſoriis illa ęquiparando, excepto poſſeſſorio caſu nouitatis: pro hac comparatione facit quod dicit Inno. & Sicu. poſt eum in c. 2. de eo qui mittit in poſſeſ. cauſa rei ſer.. videlicet quòd etiam in interdictis in rem ſcriptis habeat locum miſſio in poſſ. cauſa rei ſeruandæ: & idem probatur in c. conſultationibus. de officio dele. Et quod plus eſt, non ſolum fit miſſio, ſed etiam proceditur in illis ſicut in realibus. vnde poſt lapſum annum efficitur miſſus verus poſſeſſor. Et ſi regulariter hæc miſſio fit à natura realium & non perſonalium, vt probatur in c. quoniam §. in aliis, vt lite non conteſtata. quanquam interdicta ſint perſonalia: tamen ſunt in rem ſcripta. vt l. 1. ff. de interdict. ideo in multis ſortiuntur naturam realium: ad idem c. ex parte. & quod ibi no. Inno. de fo. compe. Sed in interdicto vti poſſidetis, nõ poteſt habere locum miſſio in poſſeſſionem: quia ille qui illud intentat, dicit ſe poſſidere, & turbatum eſſe: idcirco eſt iſto caſu procedendum ſicut cauetur, & dicimus in tit. de contu. & defect. & vtilitate ſeu commo. ipſius §. 1. & ibi vide.

d ¶ *Cauſam.*) De iure autem quatuor remedia habet. Primum, vt petat ſe relaxari à citatione illa. Et hoc de facili poteſt obtinere ſine noua citatione: vt l. & poſt edictum ff. de iudi. & no. Inno. in c. conſuluit. de offic. dele. Bart. in authen. qui ſemel C. quo. & quan. iudex. Et non audietur actor niſi refuſis expenſis, & præſtita cautione de proſequendo: vt in c. 1. de do. & contu. lib. 6. & in l. ſancimus C. de iudi. Secundum remedium aliquantulum pinguius: vt reus petat ſe abſolui ab inſtantia iudicij, ſic vt tollantur omnia prius geſta. Sed hoc caſu requiritur noua citatio ar. l. aut qui aliter ff. quod vi aut clàm Inno. & Bart. vbi ſuprà. Tertium remedium & pinguius, vt diffinitiuè petat ſe reus abſolui ab inſtantia ipſius actoris ſuper facto petito: vt ſic deinceps non audiatur ipſe actor ſuper eodem negotio. Et hunc effectum poteſt reus conſequi duobus modis. Primo ſi ex probationibus iam factis conſtet ipſum actorẽ nullũ ius habere, vel ſi datis omnibus dilationibus iuridicis nihil actor probauit: vel quando lite nondum conteſtata nullis factis probationibus, vult reus in ſe aſſumere onus probandi de iniuſtitia actoris. nam ſecuta probatione obtinebit diffinitiuam: vt dicta authen. qui ſemel. Quartum remedium vt petat ſe abſolui diffinitiuè ab impetitione actoris, & per probationes iam factas vel per ipſum reum faciendas rem petitam ſibi declarari pertinere: vt no. in c. ex quæſtione. de reſti. ſpo. de quo vide latius per Sicu. in c. cauſam. de do. & contu. & Bartho. vbi ſuprà.

De iure tres ſiunt productiones, & quarta cum ſolemnitate.

e ¶ *Productis.*) Coram verò iudicibus inferioribus aliis habent locum plures productiones teſtium, ſicut ad hoc plures conceduntur dilationes. Nam dari ſolent tres in pleriſque locis, & deinde quarta cum ſolemnitate: de qua in c. in cauſis. & ibi per glo. in c.

A vltra tertiam. de teſti. & in authen. eo. tit. § quia verò. col. 7. verſi. vere.

f ¶ *Teſtes*) De iure poteſt obiectiones teſtium ſiue reprobationes tradere ante ſententiam: vt in c. præſentium, de teſti. lib. 6. & c. ſeries eo tit. de excep. c. 1. de prob. c. licet. Et hoc dummodo ante publicationem fuerit proteſtatus, aliàs audiri non debet, niſi iuret quòd ad hoc ex malitia non procedat, vel quòd poſt publicationem didicit ea quæ opponere intendit: vt in c. præſentium. de teſti. in antiquis. & Specu. ti. de teſti. §. ſæpe.

Ad ſummandum garendum vnica datur hodie dilatio iuxta ordinationem Philippi de Valeſio.

g ¶ *Garendum.*) Adde quod ſuprà dictum eſt de garendo: vt amittatur, intellige quòd ipſe reus non habebit aliam dilationem ad illum ſummandum: licet olim ſecundum ſtilum tres habere deberet, infrà B de dila. quæ datur pro garendo. Quod tamen eſt hodie correctum, quia vnica conceditur: vt patet in ordinatione regis Philippi de Valeſio, quæ incipit. cum in magnis de anno Domini 1344. non ergo propter dictum defectum tollitur eidem reo in die prædict. deficienti actio de euictione, dummodo litem motam ipſi venditori tali tempore denuntiauerit. Quòd cauſa ipſius venditoris de iure vel conſuetudine læſa non ſit: videlicet quòd ipſe poſſit tradere defenſiones ſuas: vt l. ſi rem §. fi. & ibi glo. & Bar. ff. de euictio. Ioan. Fab. in l. emptor. C. eo. tit. & Hoſti. in c. fi. de empt. & vendi. fateor tamen quòd vbi reus fuiſſet abſens contumaciter tempore ſententiæ, vel propter eius contumaciam lata foret contra eum, quòd non poſſet agere de euictione: vt eſt tex. in C præalleg. c. fi. de empt. & vend. & in præal. l. emptor fundi. & ibi doct.

h ¶ *Pronunciaſſet.*) Nam quidam olim tenuerunt quòd ſi iudex citat partem vt veniat reſpondere poſitionibus, & citatus venire non vult, poſitiones habeantur pro confeſſatis. iſtorum opinio fa. pro dicta conſuetudine. Sed hodie requiritur quòd fuerit iuſſus à iudice reſpondere, & ſi abſque cauſa rationabili reſpondere recuſet, aut nolit, ſeu contumaciter ſe abſentet, haberi debebit ſuper illis de quibus in eiſdem interrogatus extiterit, pro confeſſo: vt in c. 2. de confeſſ. lib. 6. facit c. fi. de iura. calum. iuncta. l. 2. §. quod ſi actor. C. eo. tit.

Hodie conſtit. 1539 exoleuerunt poſitiones permiſſa libera interrogandi facultate. C. M.

¶ *Adde.*) Inquantum dicit quòd iſte non reſpondens poſitionibus haberi debet pro confeſſo, hoc etiam eſſe verum, ſi ſint ſibi damnoſæ, qui aliàs haberetur pro negante: vt no. ple. Lanfran. de oria. in c. quoniam contra falſam §. reſponſiones nu. 12. ver. finaliter eſt concludendum. & ibi dixi in apoſtil. ad ipſum. in verſi. pro negante extra de proba. exemplum, quando ſcilicet poſitio non damnoſa, vt tunc reus non habeatur pro confeſſo, ad hoc vt actor non probans de tempore, cauſam ſuam lucretur. debet enim probare mutuum factum eſſe certo tempore. verùm in odium contumaciæ, reus contumax nihil poteſt aduerſus hanc probationem obiicere. & hanc puto eſſe mentem Auffrerij. puta, tu ponis quòd mutuaſti mihi. 10. & non ponis quando, aut quo tempore, iſtud eſt ſing. dictum Bal. in l. 1. ad fi. C. ſi plures E vna ſententia. quod pro ſing. refert & ſequitur Fran. de cre. ſing. ſup. 119. incip. ſtatuto cauetur. & ibi ponit rationem. nam ſi probares ſine tempore, non tamen vinceres, vt ibi per eum plenè: & dixi in apoſtil. ad Lanfran. vbi ſup. verſi. pro confeſſo.

i ¶ *Recidit.*) Pro hoc facit, quia recedens à iudicio ſine iudicis licentia cenſetur eſſe contumax. 11. q. 3. c. certum c. 1. de iud. & c. ſi poſtquàm. de elect. lib. 6. ff. de execu. tu. l. ſcire §. obſeruabunt. & quod dixi ſup. eo. tit. §. item ſi actor contumax.

IN CAP.

IN CAP. VIII. DE DEFE-*ctu ſuper act. perſona.*

In cauſa criminali ciuiliter intentata poteſt procedi contra abſentem contumacem, lite non conteſtata.

In cauſa criminaliter intentata reus contumax auditur quandocunque etiam poſt duos defectus, ante ſententiam volens innocentiam purgare, tamen bona poſt cõtumaciam annotata, poſt annum non recuperabit l. 2. C de requi. re.

In criminalibus virtute quatuor defectuũ reus etiã abſens condemnari poteſt de generali conſuetudine Franciæ. de iure communi ſi pœnæ ſit infra relegationem, condemnari poteſt. Si ſit à relegatione ſupra non condemnabitur abſens ſed bona eius annotabuntur fallit in apparitore criminoſo in l. Cornelia de ſicariis, item in caſu extrau. ad reprimendum. ſ. in crimine læſæ maieſtatis.

Obſeruatum) Ego vidi communiter ſeruari, quòd vbi reus deficit in primo adiornamento, conceduntur eidem literæ in quibus incorporatur actoris petitio, virtute quarum adiornatur iterum. Et ſi deficiat, virtute dictorum defectuum cadit à ſuis defenſionibus, & dicitur quòd non habebit niſi vnum ny. virtute cuius ſententiæ ſiue Arreſti vel ordinationis rurſus ipſe reus adiornabitur ad videndum recipi demandam actoris articulatam, & ſuum ny. tradendum. Et ſi die aſſignata deficiat, dicetur quòd actoris demanda habetur pro recepta, & reus cecidit à tradendo ſuum ny. Et ſi actor vult facere probationes per teſtes, traditur ei commiſſio ad faciendum eius inquæſtam ſuper eius articulis. Si autem facere noluerit, quia vult probare per inſtrumenta vel literas, ſicut ſæpe numero contingit, quando eſt quæſtio de aliqua pecuniæ ſumma, ordinatur quòd defenſor rurſus adiornetur ad videndum tradi & produci literas & titulos ſui ex parte tradendos, ſi bonum eidem fuerit viſum, cum contradictis & ſaluationibus. Et vbi inquæſta fieret, adiici ſolet ad videndum inquæſtam, recipi & tradi literas, & teſtium reprobationes: quibus peractis procedetur ad Arreſti prolationem.

C ❡ De iure qualiter ſit procedendum in actionibus perſonalibus contra reum contumacem, vide in ca. quoniam frequenter §. fi. vt lite non conteſt. & C. de bo. auth. iud. poſ. authen. & qui iurat. & vtrobique per Doct.

b ❡ *Mire.*) Pro eo quod ſupradictum eſt, cum agitur de crimine ciuiliter, facit quod dicit de prælato, contra quem ſi agatur ciuiliter de crimine iuxta. c. per tuas de ſimo. & c. ex parte. de teſti. poteſt procedi lite non conteſtata ad diffinitiuam ſententiam contra abſentem per contumaciam: ad quod tex. in c. per tuas. & c. ex parte. & c. veritatis. de do. & contu. & ibi. Ioan. And. & Anto. zaba. & Sicu.

D ❡ Tunc autem dicitur agi ciuiliter de crimine, quando agitur vt imponatur alia pœna quàm corporalis, vel debita pro delicto: criminaliter verò, cùm agitur ad vindictam publicam: vt pœna corporalis, & debita pro delicto debito imponatur, ſecundum lecta & no. per Sicu. & Docto. in cap. ſuper his de accuſa. & in all. cap. per tuas. Et eſt aduertendum, quòd cùm agitur de crimine criminaliter, per duos defectus criminoſus contumax non conſueuit declarari à ſuis defenſionibus cecidiſſe. Et ideo ſi compareat quandocunque ante Arreſtum, audietur: ad quod tex. & glo. in l. 1. C. de requi. reis. & ibi Ioan. Fab. Barto. Bald. & Salice. Sed bona ſua quæ fuerunt annotata, non recuperabit, niſi compareat infra annum à die annotationis & notificationis: vt in prælleg. l. 1. Requiruntur ergo quatuor defectus, ſicut iam dudum die, videlicet prima Martij anno Domini 1480. prolatum fuit Arreſtum in E regis magno conſilio, inter procuratorem regium, requirentem vtilitatem quatuor defectuum contra Raymundum Blanchi, ſcutiferum, dominum de Monte Acuto, Seneſchaliæ Ruthen. ratione homicidij in perſonam Ioan. Iourdani, domini de Montelauro, ipſius Raymundi auunculi, per eundem Raymundum & ſuos complices perpetrati: per quod viſis informationibus & pluribus proceſſibus ſuper his per iudices diuerſos factis, dictum fuit, quòd dictus Raymundus erat verus contumax declaratus: & virtute dictorum quatuor defectuum fuit excluſus ab omnibus exceptionibus & defenſionibus: & declaratus conuictus de caſibus & criminibus de quibus erat accuſatus. Sic hoc

A faciendo dictum fuit, quòd ratione criminum prædictorum quæ commiſerat, confiſcauerat corpus & bona, & bannitus perpetuò à præſenti regno, & condemnatus ad pœnam decapitationis & demembrationis, ſi apprehendi poſſet, omniáque bona ſua regi confiſcata.

❡ Item aduerte quòd licet de iure communi bannum fieri poſſit contra abſentem lite non conteſtata, vſque ad relegationem. ff. de pœnis per l. abſentem. cum ibi no. vbi tamen bannum excedit relegationem, de iure communi procedere non poteſt: verum ex conſuetudine Franciæ in quolibet graui crimine dantur & procedunt talia banna. pro quo benè facit glo. in l. amiſſio. §. qui deficiunt. ff. de capi. dimi.

B ❡ Præterea licet in criminibus à relegatione, & ſuprà non poſſit abſens condemnari, etiam poſt litem conteſtatam, bona tamen annotantur: vt l. 1. ff. de requi. reis. l. 1. C. eo. tit. fallit in caſu. l. ne diu. C. de pœn. & l. ſi apparitor. C. de coartalibus. lib. 12. & in caſu. l. leg. Cor. §. qui ho. ff. ad leg. Corn. de ſica. & in caſu extrau. ad reprimendum. ſicut ait Bar. in all. l. 1. ff. de requiren. reis. in quibus caſibus proceditur ad diffinitiuam contra abſentem contumacem, etiam lite non conteſtata. Si autem ſit pœna à relegatione infrà, tunc quia annotatio bonorum non habet locum, ſiue ſit lis conteſtata, ſiue non, poteſt procedi ad diffinitiuam: dummodo de materia principali cum iudice cognoſcatur: vt no. gl. l. quotiens, C. de digni. li. 12. de quo latè per Bart. in præall. l. abſentem. ff. de pœnis Io. Fab. & Bal. & Saly. in l. abſentem. C. de accuſa. per Anto. & Sicu. in alle. c. veritatis. Veruntamen de conſuetudine Franciæ abſens in quibuſcunque maioribus ſiue minoribus criminibus, poteſt poſt quatuor defectus criminaliter condemnari: pro qua conſuetudine facit tex. & gl. in præal. l. ſi apparitor. & quod dicit Bal. in all. l. ne diu. videlicet quòd abſens non poſſit de crimine condemnari, eſt de iure poſitiuo. Idcirco quòd ſtatuta quæ fiunt hodie in Italia, vt quis poſſit abſens de crimine condemnari, ſunt valida ſecundum eum per dictam l.

❡ *Adde*) Inquantum dicit abſentem poſſe in criminalibus condemnari vigore ſtatutorum Italiæ. Tu dic eſſe ſecus de iure communi, ſecundum Bal. in tit. de act. ver. ſtatuta. in addi. ad Spec. & in l. 1. col. 1. ver. hic quæritur. C. quomo. & quan. iudex. Bar. in l. abſentem col. 2. ver. 3. extra glo. quæro. ff. de pœ. Panor. in cap. veritatis. col. 8. extra de dolo. & contu. & Oldra. conſ. 64.

❡ Illud tamen non eſt omittendum, quòd antequam abſens condemnetur, ſemper præcedere debet declaratio quòd fuit contumax: quia licet ſecundum prædictam conſuetudinem Franciæ contumax per quatuor defectus habeatur pro conuicto & confeſſo, (quæ conſuetudo valet ſecundum Spec. & Ioan. An. in ti. de accuſa. §. ſequitur. & Io. And. in alle. c. veritatis. & Bal. in tit. de pace iur. fir. §. iniuria. facit quod no. in l. Gallus. §. & quid ſi tantum. ff. de lib. & poſth. & pro hoc alle. glo ord. in l. locorum. C. de omni agro deſer. lib. 11. vbi dicit quòd talis contumacia eſt facta pro bono. fa. quod no. Bar. in l. omnes populi ff. de iuſt. & iur. & l. 1. C. de aſſer. tol. videtur glo. in l. 2. §. ſenatus ff. de iure fiſci. & bonus tex. in l. Arrianus. ff. eo. ti. & bo. tex. alle. à Bar. & Io. de Pla. in al. l. locorum.) Veruntamen opus eſt declaratione, vt eſt tex. & ibi Bar. in l. eius qui delatorem. ff. de iure fi. tex. & ibi Ant. in c. cum dilecti. de Do. & cont. ibi reputauimus contumacem, &c. & text. cum gloſ. in ca. cum ſecundum leges de hær. lib. 6. & hoc tenuit Bald. in l. tranſigere. in fi. C. de tranſ. & in l. iubemus §. œconomus. C. de ſacroſ. eccleſ. ❡ *Adde.*) Bar. in l. 1. in ver. aduerte tamen. in prin. ff. de iure fiſ. Sed aduerte inquantum dicit quòd opus eſt ſententia declaratoria, quòd non eſt opus pronunciari quòd habeatur pro confeſſo: ſed

ſufficit quòd pronuncietur contumacem eſſe, ſecun- A
dum Bar. vbi ſuprà. Bal. in l. ver. quærit Io. mona. C. de pœna iudi. qui ma. iu. Pet. de ancha. conſil. 13. incip. in Chriſti nomine, vnum dicendum eſt dictam appel. & Pau. de Caſt. con. 31.

¶ Vnde, ſicut factum fuit in Arreſto ſubſcripto, cautela eſt, quòd contumax, antequam condemnetur, ſemper declaretur quòd fuit contumax, & quòd virtute dictæ contumaciæ habetur pro confeſſo de delicto, vel conuicto de quo accuſaretur. Et quamuis hoc ſit tutius, tamen ſi iudex condemnet, videtur tacitè facere declarationem dictæ contumaciæ: Nam procedendo ad condemnationem, videtur tacitè pronuntiare ipſum haberi pro confeſſo, ſicut diximus de iudice, qui nonobſtante declinatoria fori, ad vlteriora procedendo, videtur ſuper declinatoria pronuntiare, vt l. 2. §. ſi dubitetur. ff. de iudi. & facit c. 1. de ordi. cogni. cum ibi no.

c ¶ *Voles.*) Nam per lapſum Parlamentum videtur tacitè renunciare. pro quo facit c. plerumque. de reſcript. vbi per annum omittens exequi reſcriptum, caret eius vtilitate. & facit arg. à ſimili. c. quoniam frequenter. 1. reſpon. vt lite non conteſtata. & de offi. iud. deleg. c. quærenti. de off. ord. c. paſtoralis. 11. q. 3. rurſus. & c. quicunque 20. q. 2. puella. & quòd dicit Bal. in l. 1. q. 7. C. qui admit. ad bo. poſ.

d ¶ Impetrato.) Facit in ar. l. commiſſoriæ. C. de pac. inter emp. & ven. vbi petendo vſuras renuntiat quis legi commiſſoriæ. facit etiam. l. cum furioſus. §. qui legationis. ff. de iudi. & l. nihil. ff. de inof. teſt. & in l. 1. C. de fur. & ſi ſer. extero ſe emi. mand. l. vni. C. de col. l. vl. ff. de leg. 2. l. cum filius. §. variis Vide Bal. in l. certi. §. ſi nummos. ff. ſi cert. pet. Odof. Cy. Sal. Bald. & poſt eos dominum meum Iaſonem. l. falſo. C. de diuer. reſcr.

IN CAP. IX. DE *dilationibus.*

DECLINATORIIS.) Nam exceptiones declinatoriæ ab initio proponi debent, ſcilicet antequam aliud coram iudice proponat, D per quod videtur eum approbare iudicem, ſeu iudicium ſuſcipere: pro quo bonus tex. in fi. C. de excep. & l. ſed & ſi ſuſceperit. in prin. ff. de iudi. aliter videtur exceptioni declinatoriæ renuntiare, & litigando curiam approbaſſe, maximè ſi non fuerit proteſtatus in principio, quòd non intendebat declinatoriæ renunciare: pro quo facit optimè argu. 4. q. 3. §. ſi quis teſtibus. & 3. q. 8. c. cuius in agendo & c. inſinuante. de ff. dele. & hæc fuit opinio Tancre. quam Inno. ſequitur. in c. inter Monaſterium. de re. iudi. & Bart. in l. quidam conſulebat. ff. eo. tit. de quo per Io. Fa. in. l. fi. alle. & latius inſti. de excep. §. appellantur. Quoties agit actione reali, poteſt reus petere ventam, hoc eſt rem petitam ſibi ad oculum oſtendi & demonſtrari. ar. l. cum exhibuiſſent. ff. de pub. & quod no. in. l. 2. ff. ſi ex noxa. cauſa agatur. & de hoc eſt tex. in c. ſignificantibus. de libel. oblat. in ca. ſignificantibus. de appel. & ita tenet Bar. in l. 1. 2. col. ff. de eden.

b ¶ *Alias.*) Vbi videlicet in literis adiornamenti contineretur quid actor petere vellet, cauſa petendi, & qualiter agere velit. Et res apertè ſpecificantur prout facere debet qui aliquid petit. vt ca. 1. & 3 de libel. obla. & l. ſi in rem. ff. de rei ven. Nam cum ex hoc plenè poſſit inſtrui, dictam dilationem conſilij, ſiue inducias deliberatorias non habebit: iuxta c. præterea. de dilationibus.

IN CAP XII. DE *dilatione garendi.*

NOuitatis.) Add. l. fi. C. de actio. empt. vbi vendito non tenetur defendere emptorem à violentia illata de facto. Sed quid ſi eſt expulſus, & egit interdicto vnde vi. & per ſententiam ſuccubuit, an teneatur venditor ad intereſſe? Bald. in præalle. l. fi. dicit quòd non: quia in iſto interdicto non habuit cauſam ab ipſo venditore. Ideo quantum ad hoc venditor non eſt auctor eius: ſecus ſi actori auferatur poſſeſſio via iuris: vt l. 3. & ibi Bart. ff. de actio. B empt. Ioan. Fab. Bal. & Salyce. in præal. l. fi. Barba. in c. fi. de empt. & vend. & iſto caſu licet non poſſet agere de euictione niſi venditor in inſtrumento promiſiſſet duplum nomine euictionis: ſiue euinceretur iure poſſeſſionis ſiue iure proprietatis: vt tenet Bar. in præalleg. l. 3. Bal. in l. 1. C. de peri. & commo. rei ven. Ange. Are. inſti. de actio. §. actionum autem. 20. col. in fi. poteſt tamen agere actione ex empto. ad intereſſe quaſi re non tradita, ex quo ſicut prædictum eſt, via iuris ablata eſt poſſeſſio ipſi emptori. Et licet in inſtrumento caueretur quod promiſit de iure & de facto defendere, non tenebitur niſi ſicut ſupra tenent antedicti Docto. vbi ſupra: de quo per Bar. & Doct. in l. ſtipulatio iſta. in prin. ff. de verbo. oblig.

C ¶ Adde) An teneatur de euictione, vel garendo ſi eſt euicta nuda poſſeſſio no. Bal. quòd non. l. 1. in fi. C. de commo. & peri. rei. ven. & in l. ſi cum venditor. in prin. ff. de euictio. Bart. omnino in l. actio. ff. de actio. empt.

b ¶ *Ad hoc.*) Vt de iure poſſit agere de euictione, oportet quòd fiat denunciatio venditoris litis motæ & tali tempore quod ſaluæ ſint ſibi ſuæ defenſiones, vide ibidem. non ergo de iure requiritur nominatio in iudicio, Secundò requiritur quòd emptor quando fuit citatus ad ſententiam audiendam, quod non ſit contumax: vt dictum eſt vbi ſupra: alioquin actionem de euictione non haberet quia tunc magis propter contumaciam victus diceretur, quàm quòd malam cauſam haberet. l. ſi ideo ff. de eui. ¶ Item quòd venditore abſente appellet. l. herennius. ff. de euictio. item quòd ſententia lata non fuerit per iniuriam contra emptorem: quia iniuria quæ fit emptori, non contingit ipſum venditorem: vt l. emptor fundi. C. de euict. & l. ſi per imprudentiam. in principio ff. eo. tit. ¶ Item non agit de euictione ſi per violentiam, & non iuridicè ſibi res auferatur: vt d. l. ſi per imprudentiam, & dixi eo. tit. §. 1. ¶ Item ſi emptor voluntariè compromiſit: vt l. ſi dictum fuerit. §. ſi compromiſero. ff. de euict. ſecus ſi coactus vigore ſtatuti, ſi hoc denuntiauit venditori. ſecundum Bart. in d. §. ſi compromiſero. & Bald. in l. 1. C. de peri. & commo. rei vend. ¶ Item ſi potuit vſu capere & non vſucepit. d. l. ſi dictum. §. fi. cum poſſet. item ſi rem alienam ſcienter emit. niſi de euictione ſibi ſpecialiter cauerit l. ſi fun- E dum. C. de euicti. & licet fecerit pactum, quòd venditor non teneretur de euictione: nihilominus tenebitur ad pretium re euicta. l. emptorem. §. 1. ff. de act. emp. Et hoc quando factum eſt pactum in genere, ſcilicet à quocunque euincatur: ſecus ſi ſpecificatur perſona: quia tunc non tenebitur ad pretium ſecundum Ludo. Ro. in no. per text. in l. qui libertatis in principio. ff. de euictio. & ibi glo. & Barto.

Quæ requiruntur ad hoc vt emptor poſſit de euictione agere & in quibus non agit. Caſus in quo re euicta venditor non tenetur etiam ad reſtitutionem pretij. Ludo. Ro. in ſingu. 312.

¶ Illud præterea non eſt omittendum, quòd venditor ſciens litem motam, ſummari & requiri debet, vt liti aſſiſtat. ita Bart. in l. emptor. C. de euict. & in l. 1. §. voluntate. ff. de ſolu. matri. & in l. denunciaſſe. §. 1. ff. de adult. & in l. nomen. C. quæ res pig. obli. pro cuius opinioni

opinioni eſt caſus in. l. res quam ff. de euicti. etiam eſt caſus in l. qui abſentem, & ibi hoc no. Bar. Bal. Ang. & doc. ff. de procu. & firmat Bald. in tit. ſi feu. va. ab aliquo fuit interpel. c. 1. Ang. are. in § actionum. col. 18. inſti. de act. Bar. Bal. & Saly. in alle. l. emptor. C. de euict. Bart. in l. 1 §. 1 ff. de act. emp. immo dicit Bar. in præalle. l. qui abſentem, non ſufficere quòd denunciet niſi requirat etiam quòd aſſiſtat liti. & defendat: quod etiam firmat idem Bar. in l. 1. C. de peri. & commo. rei vend. Et ita dicit Bal. de conſuetudine ſeruari, à qua dicit non eſſe recedendum: præal. l. emptor. C. de euict. & idem tenet ibi Saly. ¶ Idem glo. in cle. cauſam. de elect. & Ioan. And. in additionibus Specu. titu. de dil. §. 1. ver. denunciatoria. idem Ioan. And. in additio. ad Specu. titu. de empt. & vend §. fi. circa finem.

c ¶ *Periculis.*) Doctores tamen in l. venditor ff. de iudi. tenent quòd emptor in expenſis condemnari debet, non venditor qui defendit, de quo in. l. 1. C. vbi in rem. act. Tenetur tamen venditor ad omnes ſumptus & expen. in hac lite & iudicio factas, & eas emptor ab eo recuperabit, ſiue obtinuerit ſiue non: vt l. 1. C. de eui. & l. venditor. de verb. obl ff & ibi Bart. & Ang. & Sic. & doc. in c. ſi ven. de empt. & ven. & Ang. are. in §. acti. inſti. de act. col. 19. & intellige de ſumpti. quos feciſſe legitimè demonſtrabit, & hoc verum ſi nunciauerit debito modo litem motam, aliàs ſecus, & re empta euicta in caſibus in quibus tenetur de euicti. tenebitur venditor emptori in ſimplum: & ſi fuit culpa vendentis, tenebitur etiam ad intereſſe: vt ff. de euict. l. 2. & l. emptor.

¶ *Adde.*) Bal. in l. cum venditorem. C. de act. empt. & ibi ad quod & quale intereſſe teneatur. & vtrum ſoluendo intereſſe liberetur à traditione rei. no. in l. ſi traditio. in 1. q. eo. tit. quòd ſic ſaluis tamen limita. quas ponit idem Bal. in repe. l. emi. col. 9. ver. ego cogitabam defendere. glo. de mi. & ibi ponit quibus caſibus cogatur venditor præciſè ad traditionem rei: de quo etiam per Panor. & Feli. in c. cum Ioannes. in prin. extra de fi. inſtru.

d ¶ *Actio.*) Niſi venditor actore conſentiente animo nouandi, & ſic reum liberandi cauſæ ſuſcepiſſet defenſionem: vt l. ſi mandato. §. 1. ver. aut ſi nolit. ff. manda. quo caſu fiet executio in ipſum venditorem. ita Iac. de ra. pe. & Cy. Bald. & Salyce. in alleg. l. 1. C. vbi in rem. & Iaco. but. in l. liberto. §. 1. ff. de negot. geſt. quando autem ſuſcepit cauſæ defenſionem, non tamen animo nouandi, tunc fiet executio contra emptorem ſicut prædictum eſt. Executio verò ſententiæ latæ contra emptorem in cauſa euictionis fieri debet in bonis venditoris, non contra emptorem. ſecundum glo. Bar. & Docto. in l. venditor. in prin. ff. de iudi. & per Bart. Bald. & Saly. in authen. qua in prouincia. vbi de crimi. agi opor. & Bart. in l. ſi procurator. § ſi ignorantes. ff. mandati, niſi in fructibus & expenſis ſecundum Docto. in all. l. venditor. & dixi ſup. eo. §. proximo. ¶ Hoc intelligendum eſt, vbi ille qui vocatus eſt pro garendo, non eſt ſoluendo. ita Ioan. Fab. inſti. de ſatiſda. § ſi pro quo fa. authen. qua in prouincia. C. vbi de crim. agi opor. ¶ Vbi condemnato procuratore fit executio in bonis domini, ſi procur. non eſt ſoluendo, vide ibidem Bart. Ioan. Fab. Bal. & Saly. ¶ Item nota quòd in donatione non eſt locus garendiæ niſi fuerit in donatione promiſſum, & tunc agi poteſt de euictione euicta re donata, vt in præal. l. 2. ¶ *Adde*) Bo. glo. in l. Ariſto. §. labeo. in ver. dolo. & ibi notaui in apoſtil. ſuper d. glo. in ver. quòd ſic. ff. de dona. Bal. notabiliter in l. 2. C. de euic. Bar. in l. Iulianus. §. 1. de ver. obli. & in l. ſi pro re. §. 1. ff. de euict. & dixi in apoſtil. ad Panor. poſt eum in c. inter cætera. num. 8. in ver. in rebus prophanis. extra de præben. ¶ Aut per pactum tantum: & tunc aut donatio incipit à præceden. ſtipulatione: & idem, quia pactum

A cenſetur veſtitum cohæren. contractuum, aut incepit à præcedenti conuentione tantum, & tunc quia hodie ex ea agi poteſt: vt l. ſi quis argentum. C. de dona. adhuc ex pacto euictionis poteſt agi ſecundum opi. glo. quam ſequuntur Saly. in præ alle. l. 1. & Bart. in alle. & Ariſto. pro his accedat. ff de verb. oblig. l. vbi autem. §. fi. ff. de rerum permu. aut incepit à præcedenti traditione tamen, & tunc non agitur de euictione: vt in præalle. l. 1 niſi dolus interuenerit: vt. l. Ariſto. alle. §. fi. Idem ſi de euictione nihil dictum ſit, vt propter dolum agatur: vt d. l. Ariſto. quod intellige ſecundum Saly. ad ſumptus. & ibi no. ad totale intereſſe: ſecundum hoc.

e ¶ *à. Græce.* § 1.) In d. l. eſt quæſtio de fideiuſſore an ſententia lata contra principalem poſſit executioni B mandari contra fideiuſſorem ſine nouo proceſſu: de qua latè per Bart. in l. 1. ff. iudi. ſol. & communis reſolutio eſt quòd in fideiuſſo. contractus non poteſt fieri ſine nouo proceſſu. probatur. in l. græce. §. ſi à debitore. ff. de pig. & l. à ſententia. in princ. ff. de appel. & C. de his qui ad eccle. confu. l. præſenti. §. adiicientes. quod tenet Sec. in tit. de excu. ſen. §. ſequitur. ver. ſed quid ſententia & gar. Ioan. And. & Dominicus. in c. vnico de immunita. lib. 6, Cy. Bart. Bald. Fab. & Saly. in l. fi. C. de vſur. rei iudi, ſed in fideiuſſore de iudicato ſoluendo gloſ. in præalle. l. fi. dicit quod fiet executio ſine nouo proceſſu: & videtur text. in præal. l. 1. quando ſecundum Bart. ibidem fideiuſſ. facta fuit in iudicio. nam tunc ex clauſula quòd verbum ſonat: fiet executio ſine nouo proceſſu: quod probatur per tex. C in præalle. l. vlt. C. de vſu. rei iudi. vbi dicit quòd verbum ſtatim ſignificat ſummariam cognitionem abſque ordine iudiciario: vt C. vnde vi. l. momentaneæ. ergo patet quod non debet fieri nouus proceſſus ordinariè propter verbum ſtatim ſeu confeſtim, quod importat vt non requiratur noua ſententia. vt in authen. de inceſt. nup. §. 1. colla. 2. & ibi no. Quid autem de fideiuſ. de iudi. ſiſti, vide per Bald. in l. 2. §. fi. ff. qui. ſa. co.

f ¶ *De euictione.*) De iure verò ſi lite mota, & denunciatione venditori facta vt defendat, facere nolit: habet emptor in iudicio ſtare & defendere, alioquin de euictione non aget. C de peri. & commo. rei. ven. l. 1. in fi. C. de euict. ex quo enim non defendit, videtur D magis propter abſentiam quàm propter malam cauſam condemnari. ff. de euictio. l. ſi ideo. & c. ſi de empt. & ven. in glo. quæ incipit contumaciter. & ſentit Bal. in alleg. l. 1. C. de peri. & commo. rei ven. quod intellige, niſi eſſet notorium quod ipſe emptor foueret iniuſtam cauſam: quia tunc poſſet cedere liti, nec teneretur expectare ſententiam contra ſe: non autem quando lis eſſet dubia. l. cum quæſtio. C. de euictio. & ibi Io. Fab. Bal. & Salyce. facit. l. emptorem. ff. de act. empt. idem Io. Fab. in l. cum tibi. C. de euictio. Bar. in l. vtique. C. de rei vendi. de quo per ipſos in l. at qui natura. §. cum me abſente. ff. de nego. geſt. & Bart. in præalle. l. emptorem. vbi dicitur quod emptor non defendens in cauſa euictionis quando eſt notorium quod res eſt euincentis, nihilominus agit contra venditorem.

g ¶ *Suſcipere.*) Nam dilationes prædictæ conceduntur E eidem ad deliberandum an ipſe debeat cedere vel contendere. vt in auth. offeratur. C. de litis conteſta. ergo alium effectum non debent operari. ad hoc facit. l. legata inutiliter. ff. de legat. 2. 26. diſtinc. c. deinde. 40. diſt. c. licet. 16. q. 1. c. legi. & 12. q. 2. c. charitatem. & actus agentium non operatur contra intentionem ipſorum: vt. l. non omnis. ff. ſi cert. pet. fa. Pau. l. non videtur. 2. de iudi.

h ¶ *Reputaretur.*) Iſte caſus non inuenitur expreſſus inter alios ſpeciale mandatum requirentes poſitos per Spec. tit. de procur. §. 1. ver. item opponitur quod licet habeat generale mandatum, qui etiam

continentur in gl. in c. qui ad agendum. eod. tit. lib. 6. A & per Ioan. Fab. inſti. per quos age. poſ. vbi dicit idem eſſe in quibuſcunque magnis & arduis cauſis in quibus maior, aut ſaltem ſimilis ratio militat, ſicut in dictis caſibus expreſſis. vnde dicit Bald. in l. mandatum 2. col. C. manda. quod procurator generalis non poteſt prorumpere ad actus obligatorios ſine libera, alleg. l. quam tuberonis. §. alia. ff. de pecu.

i ❡ *Obedire.*) Dicit tamen gl. quam approbare videntur Ioan. Fab. Bar. & Saly. in authen qua in prouincia. C. vbi de crimine agi opor. quod ſi conueniatur mandatarius de delicto, habebit dilationem ad denunciandum domino, non tamen ſecundum Bar. B & Saly. vt ex hoc liberetur conuentus, ſed datur vt ipſe conuentus poſſit inſtrui à domino de ſuis defenſionibus. argu. c. conſtitutus. de procu quod eſt notandum ſecundum eoſdem Bart. & Saly. intelligenda tamen prædicta authen. quando conueniebatur de crimine ciuiliter. & eo caſu quo ſatisfactio vnius liberat alium, poteſt etiam, vt ibidem dixit Bar. eſſe caſus in quo iſte mandatarius excuſabitur propter mandatum, ſecundum ea quæ notantur in. l. liber homo. ff. ad legem Aquil & per eundem Bar. in l. non ſolùm. §. ſi mandato. ff de iniuriis. & primò ratione perſonæ cui mandatur: id quod poteſt eſſe ſimpliciter licitum, vt laboraret in tali vinea, domo vel fundo, quem ſi tu meum eſſe putabas, certè excuſareris: vt in l. in rem. §. tignum, ff. de rei vend quandoque tamen illud quod C mandatur, non eſt licitum, niſi certæ perſonæ, & ex priuilegio: vtputa maritus poteſt occidere adulterum vilem inuentum cum vxore. certè cum hoc ſit ex priuilegio conceſſo perſonæ, non poteſt hoc mandare alteri: niſi forte filiis. vt. l. Gracchus. C. ad leg. Iulian. de adulte. Quando verò mandatarius prætendit excuſationem, vt quia habebat parere neceſſe, tunc in leuibus excuſatur, ſecus in grauibus. vt in præallega. l. liber homo. habetur, & quod ibi not. per Bart. in alleg. § ſi mandato. & ibi per eum quæ dicantur leuia, & quæ grauia. & in regula iuris, quod quis mandato. de reg. iur. lib. 6.

❡ *Tu adde*) Dum quæritur an mandans delictum D puniatur ſi mandatarius fuerit penitus. Bart. & Alexand. in l. ſi qui ſeparatim. § quod eſt reſcriptum ff. de appel. Fely. in c. cum ſuper. col. 2. verſi. victoria tertij. extra de re iud. & dum dicit maritum non poſſe mandare occiſionem ſuæ vxoris. vide quæ poſui in apoſtil. ad Bald. poſt eum in l. ad officium. in fin. in ver. per alium. C communi diui. & in apoſtil. ad Panor. in c. ſi quiſquam. in verſic. poteſt impunè occidere. nu. 3. extra de coha. cle & mulie. vbi limito dictum hoc, niſi ſtatutum permittat impunè illius occiſionem: quia iſto caſu poterit illam mandare. vt per Bald. in allega. l. Gracchus

k ❡ *Combuſſiſſe.*) Et hoc verum vbi iudex mandat aliquid officium ſuum exercendo ff. ad Treb. l. ſeruo. §. cum prætor. nam tunc obediens excuſatur propter iudicialem authoritatem, vt ibi: & ne contra publicam vtilitatem maleficij impediatur punitio. l. ita vulneratus. ff. ad leg. Aquil. Si verò extra officium aliquid præcipit vel mandat, in atrocioribus non eſt parendum, ſed potius Deo quam hominibus obediendum. 11. q. 3. c. ſi dominus. & alleg. c. Iulia. & de ſenten. excommu. c. inquiſitioni. & præalleg. l. ad ea. In leuibus autem, vt in his quæ ſine dolo committuntur, etiam extra officium parens ſeu obediens excuſatur: vt in præalleg. l. liber homo ita gloſ. in alleg. regula iuris: cum quis. de reg iur. lib. 6. Bart. in præalleg. §. ſi mandato. & iſto caſu vltimo etiam procedere poſſet quod dictum eſt ſuprà poſt Bart. & Saly. videlicet eſſe locum garendo.

❡ *Adde*) Flo. in l. liber homo. ff. ad leg. Aquil. Bald. in l. non ideo C. de accuſ. Angel. in l. liberorum. §. accuſantur. ff. de infa. Doct. in l. iniuriarum. §. ſi quis A quod. ff. de Iniur. Alexand. in l. non ſolùm. §. mandato, eo. titu. & Barto. Cepo. caute. 39.

l ❡ *Concederetur.*) Ad quod facit quod dictum eſt in. §. præced. & cum ſupradictum eſt deprehenſo in furto & capto. concor. tex in l. interdum. §. qui furem ff. de furtis. & idem in quolibet alio deprehenſo in crimine flagranti, vt in l. 1. C. de rap. & gl. & Docto. in c. cum non ab homine de iudic. vt ſcriptum plenè in repe. clemen. 1. de offi. ordi. idem in debitore fugiente. in l. ait prætor. §. ſi debitorem. ff. quæ in fraud. credito. quòd Bartol. ibidem verum eſſe dicit quando creditor ſibi conſulere aliter non poteſt. idem in aliis caſibus notatis per Ioan. Fab. in l. fin. C. de exhiben. B reis. & in l. 2. C. de his qui latro. occulta. aliàs autem regulariter non videtur permiſſum capere propria authoritate: & ad hoc quod ſupra dictum eſt quando in capiendo vulneratur captus, fa. text. in l. 3. & ibi Ioan. Fab. & Bart. C. de his qui ad eccle. cum fug. vbi not. per Bart. quod quando aliquis licitè capi poteſt. ſi ille ſe defendat, & in certamine fuerit occiſus, occidens non venit puniendus, & idem Ioan. Fab. in præalleg. l. 3. vbi tenet quòd deputati per iudicem ad aliquem capiendum non delinquunt ſi percutiant reſiſtentem. arg. dictæ l. 2. Iacob. de Arer. & Saly. in præalleg. l. 2. in fi. idem Ioan. Fab. in l. fi. C. de maleſi.

m ❡ *Dignam.*) Fa. l. fin. ff. de inoffi. teſtamento. vbi C exhæredatus agnoſcendo legatum videtur iudicium teſtatoris approbare. de quo in l. poſt legatum. ff. de his quibus vt indig. idem videmus in fideiuſſore, qui poſt litis conteſtat. non poteſt opponere exceptionem diſcuſſionis, vt tenet Bart. in l. 3. ff. de except. Iac. de ra. Cyn. Bald. & Saly. in l. exceptionem. C. de proba. Bald. & Saly. in authen. præſente. C. de fideiuſſ.

IN CAP. XIII. DE *exceptionibus.*

D NON POTEST.) Pro hoc glo. ſingu. in c. 1. a in verb. abſentia. de elect. lib. 6. vbi dicitur quod ſi opponatur poſt litem conteſtatam procuratori, quod procurator non eſt, * cogendus probare mandatum ad inſtantiam partis. ff. de procur. l. Pomp. §. rati. verumtamen Bart. Bald. & Saly. in l. licet. C. eo tit. & Sicul. in c. in noſtra. de procura. tenent quod iſta exceptio, tu non es procurator, cùm reddat iudicium retro nullum, opponi poteſt etiam quod litem conteſtatam. vt. §. ſequen. & idem Bart. in alleg. l. §. rati. & Ioan. Fab. inſtit. de exceptionibus. §. præterea. Bald. tamen in alleg. l. licet. approbat præalleg. glo.

Exceptio, tu non es procurator, opponi etiā poſt litem conteſtatā poteſt.

b ❡ *Non.*) Barto. in alleg. l. licet. dicit prædictam E probationem non ſibi placere, cum ſit contraria facto. c. ſolicitudinem. de appel.

c ❡ *Deluſorium.*) Vide quæ ſcripſi ſup. eo. §. proxi. quæ melius cadunt hic. nam præalle. §. loquitur in exceptione illa, tu non es præſentatus: id eſt ad acta curiæ non feciſti fidem de mandato tuo: quæ eſt dilatoria. & ante litem conteſtatam venit opponenda. Sed iſta, tu non es neque fuiſti procurator, poſt litem conteſtatam poteſt opponi ad impediendum in futurum acta: quæ reddit iudicium retro nullum vt iuribus ſuperius alleg. vide Salyce. in alleg. l. licet.

* Non eſt hoc eſt verum ad finem ex nunc impediendo vltra procedi ſed ſi ſine præiudicio inſtantiæ & interim procedendo petitur edi data congrua dilatione, tenetur procurator intra tempus præfixum, non ſolum probare: ſed etiam apud acta deponere inſtrumentum ſui mandati. Ad hoc conſtitutiones regiæ vt Ludo. 12 anno 1499 §. 134 qui & non vult reſtitui niſi prius regiſtratum ſit apud eadem acta fac quod Cy Alber. in l. inſtrumenta. c de fideicommiſſis tenenti quod procurator tenetur tradere inſtrumentum originale procurationis vel cauere de exhibendo quoties fuerit petitum Idem tenet in effectu Specul titulo de inſtrument. editio. §. nunc dicamus in fine & in titulo de procuratore, §. ratione autem in fine. C. M.

d ¶ *Suus.*) Pro hac ratione facit tex. iuncta glo. in l. fi. C. de procur. & in c. paſtoralis. de iudi. ff. de interrog. actio. l. qui ſeruum. §. vlti C. de iura calum. auth. principales. crederem tamen quod per dictum ſtilum vſus procuratorum & aduocatorum excludatur. vt not. Doct. in alleg. c. paſtoralis. & quia ſtilus mentionem non facit de muliere, crederem quod non ſit cogenda per ſe litigare, vel gratiam ſuper hoc habere, ſed ſeruandum ſit. c. mulieris. de iudi. lib. 6. ita voluit Bal. in alleg. l fina. & idem videretur in Epiſcopis, vt non per ſe, ſed per alium debeant reſpondere. vt 5. quæſt. 3. c. quia Epiſcopus. idem in illuſtribus. vt in l. pen. C. de procura. Idem in perſonis in diſcretis. vt in alleg. c. paſtoralis. idem in minoribus. vt in c. ex ratione de æta. & quali. & C. de aucto. præſtanda. l. clarum. idem in prodigis & furioſis, ſecundum gl. in alleg. c. paſtoralis. Idem in muliere religioſa. vt in alleg. c. 2.

e ¶ *Digna.*) Quæ fuit Pariſius inſtituta de centum conſiliariis, ſcilicet. 12. Paribus Franciæ, octo magiſtris requæſtarum domus regis & 80. aliis conſiliariis. 40. clericis, inter quos ſunt quatuor præſidentes laïci, & hoc eſt ad inſtar ſenatus Romani à Romulo inſtituti, in quo erant centum ſenatores. C. de petitio. hære. l. fi. no. ff. de ſena. in rub. C. de cadu. tollen. l. 1. & vocabantur venerabilis cœtus C. de legi. l. leges. & patres conſcripti. C. de emenda. iuſti. col. 1. in princip. ad leg. Iul. maieſta. l. quiſquis. in prin. no. Archi. in c. fundamenta de elect. lib. 6. & ad latus principis ſedere debent: vt voluit Bar. in l. iuriſperitos. ff. de excuſa. tut. & in necem eorum machinantes, tenentur lege Iulia maieſtatis. cenſentur enim pars corporis principis. d. l. quiſquis quæ eſt canonizata. 6. q. 1. c. ſi quis Adde & iniuſtè eis reſiſtentes in his quæ ad eorum officium ſpectant, vt rebellantes principi puniuntur in extrauag. Henri. quoniam & ſicut etiam ab imperatore, vel rege Franciæ ſuperiorem in temporalibus non recognoſcente non appellatur. ff. à qui. appel. non licet. neque etiam à ſententia ſenatus. ff. de minoribus. l. præfecti. 2. q. 6. anteriorum nec ab Arreſto curiæ Parlamenti. no. Spec. in ti. de appe §. videndum. circa finem. ad hæc quòd Bal. in proœ. ff. Sicu. & Præpo. in rub. de appel. contra illud tamen ſupplicari poteſt ſiue proponi error vſque ad 30. annos olim, hodie vſque ad biennium: vt in ordinatione Ludo. 11. publicata in dicta curia. Anno Domini. 1479. ad inſtar ſupplicationis porrectæ ſuperiori. l. 1. C. de ſen. præfe. præto. & dicit Ioan. Fab. in l. fi. C. & legi quod magiſtri Parlamenti poſſunt facere legem ſicut ſenatus poterat. l. non ambigitur. ff. de legi fatendum eſt tamen quod à ſententia ſingulorum de ſenatu benè poteſt appellari: vt d. l. 1. ff. à quib. appellare non licet.

f ¶ *Priorem.*) Pro hoc glo. in c. paſtoralis. de iudi. dum dicit quòd vniuerſitas per alium comparet 12. quæſt. 2. c. qui manu mittitur. & ff. de eo quod cuiuſque vniuerſit. no. l. 1. §. quibus. & l. item eorum. §. actor. quod etiam facit ad id quod ponitur infra eo. §. item procurator villæ.

g ¶ *Confiteri.*) Quod videtur de iure procedere quando ſimpliciter excipit: quia dicit tu. mihi feciſti pactum de non petendo, ſecundum Accurſium in l. non vtique. ff. de except. & in l. ſi quidam. ff. eo. Idem videtur tenere in l. ſiquidem C. de proba. item Specu. tit. de excep. §. viſo. circa principium, & Dyn. in reg. iur. exceptionem. Io. Fa. in præall. l. ſi quidem. veruntamen communis eſt opinio in contrarium, videlicet quod vbi quis ſimpliciter excipit. & ita ſe habet exceptio, quod non negat ſpecificè intentionem agentis, ſed ponit intentionem excipientis, vt eſt exceptio pacti de non petendo, interruptiones, præſcriptiones & ſimiles. regula ſit. quod exceptionem obiiciens actoris intentionem confiteri non videatur. vt in alle. regula exceptionem. vbi tenet hoc gl. idem gl. Inno. Anto. & Sicul. in c. cum venerabilis. de exceptionibus. Cy. in præalle. l. exceptionem. C. de proba. & l. ſi quidam. C. de excep. Specu. eod. tit. §. viſo. verſicu. quid ſi reus. Et iſtud maximè procedit vbi etiam exceptio eſt excluſiua intentionis & facti: quia illa eſt præciſe negatiua intentionis agentis: vt eo. gl. in l. 2. circa principium. ff. eo. & in l. qui ſe debere. ff. de condi. ob cau. ergo non poteſt dici quòd inducat confeſſionem, ne in eodem ſubiecto duo contraria inſint. ff. pro ſuo. l. ſi ancillam. & eadem ratione dici poteſt idem in quacunque exceptione negatiua intentionis agentis, vt eſt exceptio non numeratæ pecuniæ, & ſimiles. procedunt etiam ſupra dicta maximè quando per prius negatur hoc modo, nego tibi debere: vel non confiteor. & ſi debeam, oppono exceptionem pacti de non petendo: & hoc eſt quod notat gl. in alleg. l. non vtique. & in dicta. l. exceptionem. & l. ſi quidam. Secundò, quando opponitur conditionaliter. videlicet ſi debeo, oppono tibi, & c. tunc enim nec fateri intelligitur, vt dicto. c. cum venerabilis. & ibi glo. in verb. confeſſus. Tertiò procedit regula prædicta quando actor negaret exceptionem rei quo ad ius & factum: quia tunc non poſſet ſe fundare ex negata exceptione, vt in reg. iur. ex eo. de reg. iur. in 6. Et hoc notat Bar. in l. non vtique. alleg. ad quod facit quod no. Specu. de poſitione negata, vt ex ea ſe fundare non poſſit. in tit. de poſi. §. octauo, in principio. & Arch. in. c. 1. de confeſ. lib. 6. & Bar. in l. poſt legatum. in prin. ff. de his qui. vt indig. & Bal. in l. aliam. eo. ti. & quod no. Bar. Ange. & Imo. in l. decem. ff. de verb. oblig. & in l. cum de indebito. ff. de proba. & quod no. Bar. in l. naturaliter. §. nihil cõmune. ff. de acqu. poſſeſſ. in verſ. tertia lectura & fa. quod notat. Anto. in ſimili, in. c. gratum. in fi. de offi. de leg. Et poſt Bart. idem dicit Sicul. in præalleg. c. cum venerabilis. Sed fallit dicta regula ſi dicatur hoc modo: verum eſt quod debeo tibi decem: vel quod numeraſti mihi: Sed dico, quod feciſti mihi pactum de non petendo: quia tunc videtur intentionem actoris confiteri. fa. quod no. glo. in d. l. non vtique: & in alle. regula. iuris exceptionem: vbi bona gl. Secundò fallit quando actor confitetur factum. Sed negat ius vt puta, quia fatetur pactum de non petendo, ſed dicit iſtud inualidum ratione ætatis vel alia ratione: & tunc actor poteſt ſe fundare ſuper exceptione rei. ita dicit Bar. all. l. non vtique. hoc tamen non placet Sicu. in all. c. cum venerabilis. Et quo ad exceptionem ſolutionis quando conuentus actione perſonali dicit ſe ſoluiſſe, vel præſcripſiſſe: non videtur confiteri intentionem actoris ſecundum communem ſententiam Canoniſtarum. in all. c. cum venerabilis. & etiam legiſtarum Iacob. de areti. Cyn. Nicol. de nea. & Saly. in dicta. l. ſiquidem.

¶ *Adde*) In prædictis inquantum dicitur hic quod excipiens intentionem aduerſarij, non videatur fateri, ſaluis limitationibus per iſtum hic poſitis, hoc eſſe ita verum, vt ſi aliter actor non probaret intentionem ſuam, tunc veniret ipſe abſoluendus. ita multum ſingula not. Lud. Roma. dicens hanc eſſe communem opi. in l. cum mulier. co 5. & 6. ff. ſol. ma. & in l. alia. C. de his quib. vt indig. Alexand. de Imo. in l. decem. col. 7. de verb. ob. & Dy in reg. exceptionem. & in ibi Do. Nico. Boërij. in add. ad ipſum, & Feli. in cap. cum venerabilis. col. 4 & ſeq. vbi ampliat, vt non declaret dubiam eius probationem: & dicit (quod prædixi) eſſe communem: vt ibi etiam poſui in apoſt. ad Panor. nu 1. in ver. non videtur. extra de excepr. & poſui plenè in apoſt. ad Philippum Fran. in præalle. regula exceptionem. num. 3. in ver. actoris in-

tentionem. & in addi. ad Lanfran. de oria. in c. quo niam contra falſam. §. excep. nu. 4. ver. iſtud quoque. in verſi. de intentione aduerſarij, extra de proba.

h ¶ *Proponendum.*) Quod ſupra dictum eſt, ſcilicet quod exceptio præſcriptionis impedit litis conteſtationem, dic verum eſſe quando opponeretur proceſſui, quia dicit, tu non potes agere, vel non es audiendus: quia non habes actionem. ſecus autem quando opponeretur ad merita cauſæ, vt ſi dicas, non fouet iuſtam cauſam, quia præſcripſi: ita Bart. in l. cum quærebatur. §. 1. ff. iudica. ſol. & Ange. are. inſtit. de excep. §. æquè. 8. col. verſi. 8. vbi in ſumma ponit quod illud quod dicitur quod exceptio præſcriptionis, & ſimiles impediunt litis conteſtatio. cenſetur eſſe verum ſi poſſunt incontinenti probari: & excipiens offert ſe incontinenti probaturum. iuxta no. per Bar. in l. fi. C. de edic. diui Adri. tol. aliàs autem ſi requiram altiorem indaginem, reſeruantur poſt litem conteſtatam. Ita no. Bar. & Doct. in l. nam & poſtea. in principio. ff. de iureiuran. & voluit Bar. in d. l. cum quærebatur. Cy. in l. emptor. C. de præſcript. decem vel 20. anno. Io. An. & Domi. in c. exceptione. de litis conteſtatione, lib. 6. idem Iaco. Butri. in l. omnes. & in l. ſicut. C. de præſcr. triginta annorum. idem Io. Pet. de ferra. in forma reſponſionis reconuenti. in gl. ſuper ver. præſcriptiones. idem Bar. in præall. l. 1. §. fi. ff. ad Tertul. & in l. fratres. C. de tranſact. Specu. tamen in titu. de excep. § dicto. ver. pone. dicit quod de conſuetudine curiæ Romanæ, quæ eſt optima legum interpres, exceptio præſcriptionis non impedit litis conteſtationem. vide in deci. capellæ quæſtione 67. & latius quàm per quemcunque alium. vide per Ang. Are. vbi ſupra.

i ¶ *Noui.*) Nam & qui declarat, nihil noui facit, ſed quod factum eſt detegit: vt. ff. de teſta. l. hæredes palam § ſi quid poſt. & l. adeo. §. cum quis. ff. de ac. re. Do. vnde concludit ſingulariter. Io. And. in addi. Speci. de teſti. §. nunc videndum. verſi. & hoc no. in additione quæ incipit plus dico, declarationem vno eodémque tempore fingi emanaſſe cum declarato, de quo per Lude. Ro. conſi. 482. vlti. col.

k ¶ *Poſſunt.*) Vt quia exceptio quæ fuit oppoſita in vim dilatoriæ, non fuit probata. Nam poterit in principali in vim peremptoriæ proponi vt abſoluatur: quia variatur finis opponendi, ita tenent Archi. Io. Andr. Domi. in c. 1. de litis conteſtatio. lib. 6.

l ¶ *Peremptoriæ.*) Quod verum eſt ſi excipiens non ſtat in finibus ſuis, vt quia vltra progreditur dicendo. illud nego fieri debere: quia habeo pactum de non petendo. Nam tunc eſſet lis conteſtata. ita glo. in c. 2. de litis conteſt. lib. 6. & idem ibi Domi. & videtur tenere Sicu. in c. 1. eo. ti. per Cy. Bar. & doc. in l. vnica. C. eo. ti. vbi gl. tenet indiſtinctè quod per obiectum exceptionis peremptoriæ inducitur litis conteſtatio. quod eſt contra tex. in præal. c. 2. vbi eſt text. quod per exceptionem peremptoriam non fit litis conteſtatio: quod intelligunt gl. & Doct. verum quando ſtant in finibus ſuis vltra non progrediendo.

m ¶ *Audiretur.*) Ad hoc quod dicit Specu. eo. tit. §. nunc dicendum. verſi. cæterum. videlicet quod ideo id fit quia malitioſi aduocati hodie proponunt vnam, & cras proponunt aliam. Et ſic lites protrahunt & agentes repellunt. arg. c. pia. eo tit. 1. reſpon. lib. 6. & de teſti. ſpo. c. frequens. eo. lib. licet litis conteſt. ſit terminus excluſiuus dilatoriarum. Veruntamen iudices ad obuiandum huic malitiæ ſolent vnum terminum aſſignare ad omnes dilatorias proponendum. vt in c. paſtoralis. de except. ff. de indi. l. nonnunquam. quo termino elapſo nullatenus debet

A audiri volens proponere dilatorias. ¶ Fallit tamen primò ſi pars fuerit proteſtata in termino, & ſpecialis ſit proteſtatio: id eſt ſi nominentur exceptiones & exprimantur quas intendit ſibi ſaluas eſſe. vt voluit gloſ. in alleg. cap. paſtoralis. idem Hoſtien. & Sicul. idem Specu. vbi ſupra verſi. poteſt. & verſi. ſed illud quæritur. & eo. ti. §. viſo. verſi. ſed qualiter. ¶ Secundò fallit ſi de nouo exceptio orta ſit. ¶ Tertiò ſi prius erat orta: ſed de nouo venit ad notitiam rei. Sed dicit Vber. & refert Specul. in alle. verſi. cæterum. quod iſtud in foro ſeculari non ſeruaretur. ¶ Quartò fallit ſi de nouo ſuperuenit facultas probandi ea quæ orta erant tempore termini ſeu dilationis. in c. vt circa, de elect. lib. 6. Et ita ſentit Pau. in cle. conſtitutionem. eo. tit. ¶ Quintò vult proponere exceptionem
B illi contrariam quam primo propoſuit: quia ſimul non potuit ab initio contrarias exceptiones opponere. Ita dicit glo. in c. cum dilectus de religi. domi. Ad ſecundam fallentiam ſupradictam facit. c. inſinuante de offic. de leg. & qui. ma. accuſa. poſſ. c. fi. de quo per Sicul. poſt glo. in alleg. c. paſtoralis. & Specu. vbi ſup. in ver. cæterum: & verſi. 2. ſequen.

IN CAP. XIIII. DE *adiournandis hæredibus.*

C CONGEDIVM.) Crederam quod ſi virtute prædicti congedij dictus ſucceſſor rei diceret actorem interruptionem feciſſe proceſſus, & ipſum à cauſa ſeu inſtantia cecidiſſe, cum ſicut prædictum eſt, ipſe actor ſufficiens interuallum habuerit à dictæ mortis tempore vſque ad tunc proximum Parlamentum ad faciendum hæredes adiornari, actor verò aſſerat ſe mortem defenſoris ignoraſſe, offerendo præſtare ſuper hoc iuramentum, attenta qualitate perſonæ actoris, vulgata fama mortis defenſoris, curia poteſt admittere vel non admittere dictum iuramentum prout ſibi videbitur. Et ita cauetur in ordinatione Ioannis. 1. ver. nos inſuper. Nam & ignorantia probatur per proprium iuramentum. vt in c. vt circa. verſi. ſuper hoc. & in c nulli. in fi.
D de elec. lib. 6.

¶ *Adde*) Hoc intelligendum de iuramento principalis, non autem procuratoris, ſecundum text. in c. ſi verò aliquis. verſi. propria manu duntaxat iuramentum præſtiterit. de ſententia excom. niſi eſſet procurator ſpecialis ad hoc: vt in d. c. vt circa. de ele. lib. 6. in gl. quæ incipit per proprium. in verſi. ignorantia. Ludo. Ro. & Alexan. in l. qui bona. §. ſi alieno. ff. de dam. infect.

b ¶ *Ipſum.*) Pro hoc facere videtur quod dicit Spec. tit. de cita. §. 2. verſi. item qui in ea nulla. vbi dicit quod aduerſus citationem opponi poteſt, quod cauſa quare fiat, non eſt in ea expreſſa 5. q. 2. c. 1. & c. fi. ff. de fer. l. 1. idem tenet Ioan. 4. q. 2. c. ſi epiſcopus. fa. l. ex quacunque cauſa. ff. ſi quis in ius vo. non ierit ad idem in c. fi. de dila. in prin. & c. cum dilecti. de Do. &
E contu. & c. licet. de accuſa. in quibus papa citando expreſſit cauſam. idem tenet Io. And. in addi. Spec. vbi ſup. & bene fa. cle. 2. vt lite pen. dum innuit litis pendentiam non induci per citationem, niſi in eo. talia fuerint expreſſa per quæ plenè poſſit inſtrui ſuper quibus in iudicio conuenitur.

c ¶ *Succeſſores.*) Quod verum intelligerem de vniuerſali quolibet ſucceſſore, in quem tranſit inſtantia, vt voluit Inn. Anto. Bal. & Sicu. in c. quia. 5. de iudi. ad quod ibidem allegat Bal. l. tam ex contractibus. ff. de iudi. ff. de præto. ſtipu. l. 2. & l. ſeruus. ff. de his qui no.

no. infa. & appellatio ſucceſſoris in dubio intelligitur A de ſucceſſore vniuerſali, non de ſingulari. Bar. in l. priorem. §. maiorem. ff. de le. 1. no in l. quædam §. is autem. & ibi doct. & Pau. de Caſt. ff. de eden. & Bal. in l. emptor. pen. col. C. loca. per dictum. §. is autem. In ſucceſſorem autem ſingularem non tranſit inſtantia ſecundum Inno. Anto Sicu. & Bal. in alle. c. quia. & niſi ſecundum Anto. quando ad ipſum ſingularem ſucceſſorem tranſit ius agendi vel res de neceſſitate, vt quia duo diuidant hæreditatem inter ſe, & vnus eorum erat primo conuentus.

Inſtantia non tranſit in ſingularem ſucceſſorem.

d ¶ *Dictum eſt.*) Verum eſt quod in inſtantia per prædeceſſorem in dignitate nomine Eccleſiæ inchoata, ſucceſſor in dignitate ſuccedit. quod Anto. in all. c. quia, dicit eſſe verum quando quæſtio eſt realis, & tangens dignitatem, ſecus ſi perſonalis. Et ſi agitur petitorio vel poſſeſſorio ſuper Eccleſia ratione tituli, non tranſit inſtantia ad ſucceſſorem in titulo, quia tunc non agitur nomine Eccleſiæ, ſed non perſonæ. Item ſucceſſor in beneficio non conſequitur ius à prædeceſſore: ſed à ſuperiore à quo habet inſtitutionem: crederem tamē quod inſtantia incepta contra prælatum ratione debiti contracti pro vtilitate Eccleſiæ, tranſeat ad ſucceſſorem qui tenetur talia debita perſoluere, vt in c. 1. de ſol. & ibi do. & Sicu. in c. ex præſentium. de pig. c. per tuas. de dona. & in c. cum eſſem. de teſta. in teper.

e ¶ *Factum.*) Quia reſcriptum ſeu adiornamentum videtur eſſe commune. arg. eorum quæ leguntur & no. in. C. l. 1. & 2. de non omniū pec. per Inno. in c. ex quæſtione. de teſti. ſpolia. ſimile videmus quod diligentia appellati prodeſt appellanti, & excuſat ipſum appellantem à deſertione: vt no. per Ro. deci. 68. & in cle. ſi appellationem. de appel. per Sicul. in c. ex parte. de reſcrip.

f ¶ *Anni 27.*) Et licet reus in ſequen. Parlamento poſt mortem actoris comparendo potuiſſet petere congedium contra hæredes actoris non comparentes: vt ſatis dicitur ſupra eod. §. proxi. vbi tamen ſucceſſores actoris comparerent, reo non comparente, ſecus: vt his vides: maior enim eſt actoris contumacia quàm rei. 4. q. 2. c. 1. & in c. actor. de dolo & contu. lib. 6.

g ¶ *Vel non.*) Hodie per ordinationem Ioannis cauetur, quod pendente die appenſamenti ſtatus cauſæ in quo erat tempore mortis prædeceſſoris ipſius defenſoris, actor oſtendere tantummodo tenetur, cum hæres aut ſucceſſor defenſoris poſſit appenſamento pendente ſi velit, de cauſa ſiue de cauſis ſui prædeceſſoris ſufficienter inſtrui, aduenıente die appenſamenti tenebitur hæres aut ſucceſſor defenſoris cauſæ ipſius in qua appenſamentum habuit, atramenta aſſumere vel deſerere aſſumiſque in ea tacitè procedendo aut verbotenus aſſumendo.

h ¶ *Diligentia.*) Ex quo enim prima dilatio conceſſa fuit: ad idem alia concedi non debet, niſi cauſa cognita, videlicet Docto. de diligentiis vel impedimento. vt 3. q. 3. c. ſpatium. l. 1. C. de dilat. c. 2. de dila. & ibi Docto. c. in cauſis. & c. vltra tertiam. de teſti. ſpo. Specu. in tit. de dilatio. § fi. ve. in ſumma. Bar. in l. à procedente. C. eodem titulo.

¶ *Adde.*) Quod pleniſſimè poſui in apoſtil. ad Lanfran. de oria. in c. quoniam contra falſam §. dilatio. nu. 2. verſi. aduertendum. extra de proba.

IN CAP. XV. AN pars agens.

EXHIBERE.) Inno. in c. 1. de prob. dicit quod ſi actor facit mentionem de inſtrumento, in libello debet edi ante litis conteſtationem, exemplum. ſi peto à te centum quæ mihi debes ex tali inſtrumento, ſi enim hoc caſu non fieret editio. ante litis conteſtationem non poſſet reus deliberare an debeat cedere, vel contendere. arg. in auct. ſi quis in aliquo. C. de eden. & in c. 2. de
B fide inſtru. iſtud dictum Inn. limitat Bar. in l. ſi legatu. ff. de eden. per illum tex. & latius in l. edita. C. eo. tit. quando in libello fit mentio inſtr. non per modum limitationis, ſed per modum cuiuſdam aſſertionis, probationis: vt quando dicit actor quod Titius vendidit talem rem ſub tali pretio, & quod de hoc rogatus eſt talis notarius. vel de hoc apparet publicum inſtr. manu talis notarij: & tunc cum reus poſſit deliberare ex illo libel. abſque eo quod videat inſtrumentum cum non fiat mentio de inſtrumento ad limitandum contenta in libello, ſed ſolum vt oſtendat quod contenta in libello probare poteſt, non eſt neceſſe quod in princi. fiat editio. & hoc caſu non procedit dictum Inn. Sicul. tamen in alle. c. 1. tenet quod etiam vbi ſimpliciter in libello fit mentio de inſtrumento debet fieri
C editio ante litem conteſtatam ſi eſt tale inſtrumentum de quo reus veriſimiliter non eſt informatus: vt quia dicit contractum fuiſſe cum defuncto, cuius reus eſt hæres, ar. opt. in d. l. ſi legatum. & ſic credit Inn. intellexiſſe, quandoque fit mentio in libel. de inſtrumento limitatiuè: vt qui declarat & limitat libellum. exemplum: dico quod Titius vendidit mihi fundum pro tali pretio prout apparet in inſtrumento manu talis notarij confecto. Et tunc aut reus veriſimiliter non eſt informatus de huiuſmodi inſtrumento: quia ad eum nō pertinet: & debet ei fieri copia ante litis conteſt. aliàs deliberare non poſſet. Et ſic procedit dictum Inno. ſecundum Bar. vbi ſ. Si verò eſt tale inſtrumentum de quo reus eſt veriſimiliter inſtructus, exemplum, petit
D legatarius legatum ab hærede prout continetur in tali teſtamento. Et tunc non debet fieri copia, quia apud hæredem præſumitur eſſe teſtamentum, & præſumitur inſtructus de pertiis: ſic probatur in l. 2. ff. eo. ita Sicul. in alleg. c. 1. adde quod ceſſionarius tenetur facere fidem de ceſſione antequam poſſit in iudicio experiri ſi agat directa actione & nomine cedentis, ſecus ſi vtili. Spec. titu. de actore. §. 1. verſi. item contra prælatum & de inſtru. edi. §. nunc dicamus. ver. ſed qui ecce Bar. in l. ſi duo. ff. de ſol. & in deci. capel. 395. q. ¶ *Adde.*) Quando iſte dicit actorem cogi ad edendum inſtrumentum reo ante litem conteſt. ipſe feciſſet in libello de illo mentionem: vt no. in c. 1. extra de proba. Tu dic hoc pari tres limitationes quas ponit Bart. Sozi. in ſuo tract. fallen. reg. 115. & Fed. de ſenis conſi. 121.

b ¶ *Docere.*) Ad hoc facit cap. cum perſonæ. de priuileg. lib. 6. iuncta gloſa. ad hoc facit not. per Innocen. & Sicul. in cap. ex inſinuatione. de procura. vbi tenet
E quod is ad quem pertinet collatio beneficij, illud beneficium habentem compellere poteſt oſtendere titulum: pro quo eſt tex in c. ordinarij de offi. ordi. lib. 6 Ad petitionem tamen aduerſarij nunquam quis cogitur dicere titulum ſui beneficij. Idem not. Ioan. And. in c. 2. de regul. iur. lib. 6.

c ¶ *Allegauit.*) Ad quæ faciunt quæ dixi ſupra proximo. §. quibus adde quòd. d. l. cogi, intelligitur in his quæ de iure communi poſſideri poſſunt. Sed in aliis ſecus: in c. de multa. de præben. propter quod oſtendendus eſt titulus, vt in alleg. c. ordinarij. ſimiliter de decimis: vt in c. dudum. de decimis. ad hoc tex. iuncta

glo. in c. ex inſinuatione. de procu. c. di. contra morem. Sicu. in c. quanto. de cenſi. fa. c. cauſam quæ. de præſcript. & not. per Ioan. And. in c. 1. de reg. iur. lib. 6. glo. Bal. & Doctor. in l. ſiue poſſideris. C. de proba. gloſ. in alleg. c. ordinarij. in verb. exhiberi & in alleg. c. cum perſonæ: in ver. tradere. vide gloſ. in verb. obtineri. in alleg. c. 1. de regu. iur. lib. 6.

IN CAP. XVI. DE duello.

MORTIS.) Bald. & Præpoſi. de pace tenen. & eius viola. ponunt plures caſus non exigentes mortem, in quibus dicunt eſſe locum duello iure Lombar. hoc autem quod toleretur duellum in regno Franciæ in omni caſu mortis, excepto furto, dicit Ioan. fab. inſti. de hære. quæ ab inteſta. deſe. de quo per Pet. Iac. in titu. de duello ſiue pugna. 2. & 3. col.

b ¶ *In occulto.*) & idem voluit Ioan. fa. vbi ſupra, quod ſequi videtur Spe. in tit. de accuſa. §. ſequitur. 9. col. ver. ſed quid, dum Inno. quod ad hoc quod habeat locum duellum, requiritur quod mors ſit fortuita.* in Lombar. tit. de homi. lib. 6. l. ſi. idem Pet. Iac. vbi ſupra, vnde not. Bal. & Præpoſi. in alleg. tit. de pac. tenen. 2. col. quod vbi delictum eſt manifeſtum non habet locum pugna. nam vbi eſt clara probatio, non habet locum declaratio. l. 1. ff. de dot. præalleg. ca. benè quidem. 96. diſt. ſecundum Iac. de bel. quod enim patet expreſſè, non eſt probare neceſſe. l. ea. C. de accuſa. not. in l. cuius. C. de appel.

* *Fortuita*) ſed hoc eſt magis iniquũ & barbarum, & rationi vicinior eſt cõſtitutio Philippi. Lucas autem à pena paſſim vocat. l. Longobardum non. §. ſed legem ſocem. C. M.

c ¶ *Suſpectus.*) Et propterea dicit Ioan. Fab. vbi ſuprà, quod debet eſſe talis præſumptio contra reum, quod ſupponi poſſit quæſtio. & Bal. & Præp. vbi ſuprà dicunt. quod prouocans ad duellum debet per indicia probare crimina quæ impingit, & qualia ſufficiant. eſt arbitrarium ſuperiori. per quæ indicia ſi non probauerit, non erit cogendus ad duellum ſuſcipiendum. ar. l. milites. §. oportet. ff. de quæſtio.

d ¶ *Contigiſſe.*) Dicit enim Bal. vbi ſuprà. 6. col. quod pugna æquiparatur torturæ, quæ non debet fieri niſi iudiciis præcedentibus. vt no. C. de ſeruis fugi. l. quicunque. ff. de quæſt. l. maritus. & C. ad legem Iuliam. maie. l. ſi quis. Sed ſic eſt quod tortura non debet induci niſi conſtet de caſu: vt not. Bart. in l. 1. §. illud. ff. ad ſyllania. ergo. &c.

e ¶ *Prouocari.*) Sed ſecus eſt ex conſtitutione Lombar. in tit. qualiter quis ſe defen. l. ſi de furto. Bal. vbi ſup. 6. col. dicit quod ipſe fecit quaſdam conſtitutiones locales in regno Siciliæ: per quas ſolum permittit: videlicet in caſu veneficij & fortunæ mortis, vel ſubditoriæ. Et ſubdit in quibus etiam à pugna iudicium non permittitur inchoari, ſed per probationes ordinarias, ſi ſuperſint aliquæ, procedi primo iure debemus, deinde officio curiæ ſubtili inquiſitione permiſſa: ſi per probationes aliquas vel per inquiſitionem plenè non poterit facilius probari, tunc demum ad pugnæ iudicium indiciis præcedentibus deſcendatur, quod ſecundum eundem Bal. conſonat iuri communi.

f ¶ *Vel alium.*) Cum is verè committat delictum, cuius authoritate vel mandato committi probatur: vt c. mulieris. in fi. de ſenten. excom. c. cum ad ſeden. de reſti. ſpo. c. vt famæ. §. fina. de ſenten. excom. C. de excuſ. l. non ideo. ff. ad l. Aquil. liber homo. in princ. & ff. de iuriſ. om. iud. l. ſi is qui. §. vlti. & an mandans teneatur pari vel maiori pœna quam mandatarius, & includatur ſub diſpoſitione iuris vel ſtatuti punientis eum qui fecerit tale delictum, vide ſingulariter per Sicu. in alle. c. mulieris.

g ¶ *Locum.*) Pro hoc. ff. de accuſa. l. libellorum. quæ eſt canonizata. 2. q. 8. c. libellorum. facit. c. tuæ. de procura. & c. procurator. de elect. lib. 6. c. præſentium de teſti. eo. lib.

h ¶ *Tenorem.*) Vnde anno Domini 1307. per Philippum pulchrum * mandatum fuit ſeneſchalo Tholoſano: vt quandocunque cauſæ vadiorum duelli mouerentur, ſeu moueri inciperent coram eo in eis nullatenus procederet: nec aliquem proceſſum in cauſis huiuſmodi etiam ab initio fieri permitteret, ſed in huiuſmodi, & ſimilibus caſibus nullo coram eo habito proceſſu partes ad examen curiæ Pariſius remitteret. De vero iure alij iudices poſſent cognoſcere. vt ſatis probatur. in l. Lombar. qualiter quis ſe defen. l. huibuſcunque. & per Bal. & Præpo. in all. titu. de pace tenen. & Pet. Iac. in titu. de duello. & niſi duellum ſit, executio pugnæ ſecundum eum fieri non debet. arg. C. de execu. rei iudi. l. 1. & ff. de regu. iuris. l. non eſt ſingularis.

* *Pulchrum*) habetur intrà de conſtitu. tit. 42. § 2. Sed hodie nec Parlamenta quidẽ de his ſe intromittunt, ſed regi eiuſque priuato conſilio omnino referuantur, & merito, vt hæc nefanda minus approbentur. C. M.

i ¶ *Forti.*) Niſi eſſet numero decem & octo annorum: quia ſecundum Pet. Iac. eo. ti. 11. col. non pugnat per ſe, arg. de pace tenen. in fi. circa prin. Item neque mulier pugnat per ſe. vt in Lombar. qualiter quis ſe defend. vt. l. quis vxorem. & l. ſi. arg. ff. de muneribus & hono. l. 3. §. corporalia. mulieres tamen inter ſe pugnant. refert etiam Pau. in titu. de pace tenen. 6. col. ſed dicunt in Sicilia ſtatuiſſe, q. minor 25. annis. nec ille qui attingit ſexageſimum annum, teneatur per ſe pugnare: ſed poteſt ponere campionem. voluit etiam idem: ſed quod vbi pugnatur per campiones, quod ipſi corporaliter iurent ſe credere dominos, pro quibus pugnam iniuerunt, veritatem fouere, & ſe cum omni ſtudio pugnaturos pro dominis ſuis: nec poſſunt paciſci de forma dimicandi. deinde idem Bald. ſubiungit de pœ. fal. campionis. & qualiter debet eſſe optio defenſoris qualiter ſe melius defendere valeat ab alio impetitore quod conſonat rationi. C. de tempo. in inte. reſti. pe. & re. iuris, non debet actori. de reg. iuris lib. 6. Et ibidem dicit quod ſi habens duos oculos prouocat vnicum habentem, debet ei vnus oculus claudi.

k ¶ *Omittat.*) Pro quo facit. l. Lombard. qualiter quis ſe defen. l. mentio. & arg. C. de poſtu. l. prouidendum.

l ¶ *Le champ.*) Præpo. in titu. de pace tenen. & 1. reſpon. 6. colum. circa finem refert Roſre. in ſumma dixiſſe quod campus debet aſſignari in ciuitate vel extra circumcirca: & chordis claudatur, & nullus alius miſſo banno perſonarum & rerum audeat ingredi illum locum: & ſi fortè in illo die non finiatur pugna, iudex debet ſcribere tunicas vtriuſque partis, & ſequenti die iterum ad pugnam debet vtriuſque partis reddere tunicam. vt no. in Lombar. qualiter quis ſe defen. debe. Quæ autem arma concedantur in pugna, reſpondet quod ſcutum fuſteum. debent tamen æqualia æqualiter præſtari. vt in Lombar. de teſti. l. ſi quis eam. & in titu. qualiter quis ſe defen. l. euictio. & l. quibuſcunque. idem in titu. de duello. 11. col. adiiciens id verum eſſe niſi pro infidelitate pugna fieret. Nam tunc fiet armis militaribus, vt no. in Specu. de alie. feu. pater. c. non eſt conſuetudo. Sic & hodie regulariter generoſi & milites vtuntur in duello armis militaribus. Sed quid ſi vni arma deciderint aut fringantur, an debeant alia dari? vide quod ſic. vt in Lombar. qualiter quis ſe defen. debe. in hoc ſecundum Præpo. vbique eſt obſeruanda conſuetudo.

¶ *Adde*) quod ſi ruſticus accuſat militem de pace violata, ex ſanguinis effuſione poteſt monere pugnam militi. vt videtur eſſe text. in titu. de pace tenen. cap. ſi ruſticus. & ibi gl. Præpo. & Bald. miles tamen per ſe pugnare non tenebitur. ſed dabit pro ſe campionem ad pugnandum cum ruſtico æque idoneum ipſo ruſtico. Si tamen miles interpellaret ruſticum ad pugnam, tunc habet neceſſe miles perſonaliter pugnare, nec poſſet dare campionem. vt in §. ſi miles ruſticum. eod. titu.

m ¶ *Art.*)

m ¶ *Art.*) ad ho fa. quod eſt in Lombar. titu. quomodo quis ſe defen. debe. l. nullus campio. & C. de maleſi. & math. quaſi per to. & dicit Pe. Iac. vbi ſ. 5. col.

n ¶ *Vaincu.*) Nam deficiens in purgatione, vt conuictus venit puniendus, c. de hoc & cap. inſinuatum, de ſimo. &c. cum pe. de purga cano.

o ¶ *Herbes.*) Rectè dicitur non habeo herbas. &c. vt in Lombard. qualiter quis ſe defen. debe. l. nullus campio & fa. C. de maleſi. per to. Ita Petr. Iacob. in tract. de duell. 6. col. in princ.

¶ *Vagari:* vt ff. de iure fiſci. l. Ita fidei, ff. de eded. l. 1. §. nihil c. ad hæc de reſcript. c. cum multis, eo. in 6. c. in electionib c. vt quis duas, de elect. in 6 de appel. c. 2

q ¶ *Dedit*) hucuſque ſatis ſupradictũ eſt de duello,* quod, vt refert Pet. Iac. eo titu. col. 14. non eſt niſi quædam crudelitas & inhumanitas non habentium Deum præ oculis, duellum enim non habet probationem veram propter timorem armorum: vt C. de act. & obl. l. negantis, & quod metu quis confeſſus eſt prętor ratum habere non debet: vt ff. quod me cauſa l. 1. Item confeſſiones reorum pro exploratis criminibus haberi non oportet: vt ff. de quæſt. l. 1. §. diuus. Quomodo ergo confeſſio in pugna, facta ſub manu armata aduerſarij poterit valere, non video: probationes enim in criminibus debent eſſe luce clariores: vt C. de proba. l. ſi. Item duellum eſt contra ius ciuile Romanorum, vt de hoc habetur & no. ff. ad le. Aquil. l. qua actione, §. ſi quis in colluctatione. & de lega. 2. l. cum filius, §. fi. & ad leg. Iul. maieſta. l. fin. & C. de gladia, penitus tollenda, l. vnica lib. 11. licet contrarium notetur. & male, inſti. de hære. quæ ab inteſt. defe. §. per contrarium gloſſ. tamen nõ firmat ibi, vnde Ioan. Fab. ibidem dicit prouocans ſponte ſuſcipiens, & iudex iudicans peccant: nec excuſantur prætextu: ob vſus conſuetudinis. Item duellum eſt contra ius canonicum, vt eſt 2. quæſt. 5. c. monomachiam. Et licet aliqui dicant duellum eſſe licitum, quod particulari lege vel conſuetudine permittitur, provt in cap. 1. de tornea Ang. cõſilio ſuo 325. quod incipit in nomine gloſ. & ibi Bal. in præalleg. §. ſi quis in colluctatione, tamẽ ex quo poſſet homicidium euenire ex illo duello, tenet Præpo. in lib. de feu. in titu. de pace tenen. 6. col. meliorem eſſe opinionem quod non ſint duella permiſſa, per iura ſuperius allegat. & in aut. de armis, in princ. ita Florianus in alleg. §. ſi quis in colluctatione Ioan. de mayno. in tit. de tornea. Ita And. de Iſer. in præalleg. tit. de pace tenen. 4. col. dicens quod catholici debent iſta prohibere. c. 2. de cle pug. in duello, cum tractetur de periculo peccati: quia eſt tentare Deum. Item cum poſſint homicidia ſequi, non valebit conſuetudo illa permittens: & in hoc erit ſtandum iuri canonico etiam in foro ciuili. Ita Anto. in cap. 1. de tornea, & Ioan. de anania, idem Specu. & Ioan. And. in addit. ibidem in tit. de accuſat. §. ſequitur 11. col. verſic. ſed quid ſi. vbi expreſsè dicit conſuetudinem Franciæ in hoc fuiſſe reprobatam, idem videtur tenere Nicolaus de lyra ſuper 16. cap. primi Regum, vbi agitur de duello Dauid cum Goliath, idem Ray. Goffre. & Hoſti. in ſumma. Itẽ beatus Tho. ſecunda ſecundæ quæſt. 95. ar. fin. in fine. Tum quia duellum inducit ad iudicandum occulta quæ diuino iudicio reſeruantur. Tum etiam quia hoc iudicium non eſt diuina auctoritate ſancitum & allegat. c. conſuluiſti, 2. quæſt. 5. Dauid autem in illo facto tanquam motus eſt inſtinctu ſpiritus ſancti, vt dicitur in præalleg. cap. monomachiam, vbi dicitur quod duellare eſt Deum tentare, ita tenet Anto. Flo. in 3. parte, ſummæ mirabilis titu. 4. in fine. Et idem tenet Ioan. de Clauaſſio in titu. de duello, adiiciens illud eſſe prohibitum ſub pœna peccati mortalis, quia contra legem Dei ibi, non tentabis dominum Deum tuum, Matthæi 4. Et ideo non ſolum offerens, ſed acceptans, cum dantibus auxilium conſilium. vel fauorem A & potentibus prohibere & non prohibentes, peccant mortaliter. ad Roma. cap. 1. digni ſunt morte qui conſentiunt. Non excuſantur ex conſuetudine vel motu: quia potius debet quis mala tolerare, quàm malo conſentire, 32, quæſt. 5. ita ne. Si tamen cogeretur per alium, tali modo quòd ſuſpenderetur, quia haberetur pro conuicto, niſi duellum ſuſcipiat. poterit illud ſuſcipere, cum ſit innocens, & etiam in cauſa ciuili, quando imminet periculum probabile mortis, ita Clauaſ. vbi ſupra. Et licet Karolus magnus qui fuit Rex Franciæ & Lombardiæ, & etiam Imperator vt nota. de pace iura. fir §. iniuria. quandoque permiſerit & iudicauerit duellum & etiam Federicus Imperator: in hoc tamen ſequendi non ſunt: nec aliqua lex principalis poſſet facere licitum eſſe duellum: quia eſt contra legem Dei. Idcirco Beatus Ludouicus B rex Francorum illud omnino prohibuit: & poſt eum Philippus Pulcher, qui tamen illud in certis caſibus poſtea permiſit, ſicut ſupra viſum eſt, idcirco Petr. Iaco. vbi ſupra dicit valde mirandũ quid agitent Reges, & eorum confeſſores, dum ipſi deliberato Conſilio taliter qualiter, admittunt & adiudicari faciunt duella, & dum fiunt, realiter ipſi volunt videre & intereſſe in re tam damnata & prohibita. Item conſiliarij regij & iudices ſciunt, vel ſcire debent, quòd ſi quis in illum errorem inciderit, vt pertinaciter affirmare præſumat in duello non committi peccatum mortale, cum aliquis in pugna realiter interficiat aduerſarium: quod eſt contra doctrinam eccleſiæ, vt in præallega. cap. 2. de pugna duelli, vel non interficit eum realiter: ſed venit ad aliquem actum C propinquum, idem reputatur ac ſi ipſum interfeciſſet realiter: quia per ipſum non ſtetit. C. ad legem Corneliam de ſicar. l. is qui cum telo. & C. de Epiſc. & cleric. ſi quis non dicam rapere, vel etiam ſi nec interfecit aduerſarium realiter: nec etiam peruenit ad aliquem actum, ſed ſolum cogitans eum interficere, perſiſtendo tamen in illa cogitatione & voluntate ſua vltra primum motum, & vltra ſequens oblectamentum, de quo habetur, ff. de iuſti. & iure. l. 1. §. ius naturale, quia & tunc idem peccatum mortale committitur quantum ad pœnam infernalem, vt ff. de verb. ſign. l. fugitiuus, licet tunc nullum cõmittatur crimen quantum ad pœnam iuris ciuilis, vt ff. de pœnis, l. cogitationis, certe talis pertinax affirmator eſt velut hæreticus puniendus, iuxta ea quæ habentur in D clemen. ex graui. de vſuris, vide conſilium dicti Petr. Iaco. vbi ſupra, & iam ſatis dixiſſe ſufficiat de duelli reprobatione.

* Duello adde quod ſit illicitum. Bald. con. 210 lib. 3. And. Iſer. de pace tenen & eius violato col. 3 lite. Laurẽt calca. conſi. 2. Pge. deci. c. eccleſia S. Mariæ nu. 30 de conſtit. conſ. 487 vbi dixi Iaſ. l. ex hoc iure col. 4. de iuſtit & iure & conſi. 144. lib. 2. conſil. 103. lib. 4 Io. Fab. §. per cõtrariũ inſt. de hæred. quę ab inteſta. Vide And. Alciat in tract. de duello. C. M.

IN CAP. XVII. DE CAVSA proprietatis.

SCriptis.) Dicta petitio in ſcriptis eſt in modum libelli, qui nõ poteſt tacito vel expreſſo partium conſenſu remitti. glo. Innocen. Bald. Sicul. & docto. in c. de cauſis, de offic. dele. idem tenet Hoſtien. & E Ioan. And. in c. fi. de re iudi. lib. 6. ſequitur Bart. in authen. offeratur. C. de litis conteſta. pro quo ibi Salyc. in verſic. quæro an libellus partium conſenſu. Bal. in l. generaliter, circa finem. C. de epiſcop. & cleri. in authen. contra rogatus, in fine ad trebel. Bartol. in l. 1. C. quando prouoc. non eſt neceſſ. nota Ange. Areti. inſtitu. de actio. in §. tripli. 6. colum. verſi. quæro an libellus partium conſenſu, &c. ſcripſi in addi. ad q. capellæ. 188 Idem tenet Sicul. in c. 1. de libelli oblati. de quo vide Specu. ſingulariter in tit. de libelli oblatio, §. nunc dicendum, vbi ponit caſus in quibus non eſt neceſſarius libellus. ¶ *Tu adde*) Omnino Lanfran. de oria. in c. quoniam contra falſam. §. petitiones nu. 11. verſic. quæritur vlterius, & quid ibi

poſui in apoſtil. ad ipſum in verſ c. tacite vel expreſſe: & ibidem nu. 16. & 17. ver. quarto iuxta. & num. 18. verſi. finaliter. extra de proba. & Feli. poſt Panor. in alleg. c 1. col. 3. verſi. ad illam fallentiam. extra de libel. obla.

b ¶ *Dormiet.*) Quod intelligerem quando minor non habet curatorem, ſicut ſcripſi ſupra tit. de adiorna. in cau. appella. §. item ſi quis vult agere, &c. & §. ſeq. & hic ſtilus eſt hodie correctus per ordin. Philippi Valeſij. quibus cauetur quod ſtilo prædicto non obſtante tam in actione reali quàm perſonali minores tenentur comparere & procedere per tuto. vel curat.

Interdictum recuperandæ non poteſt cumulari cũ beneficio & remedio l. 2. C de reſcind. ven. propter repugnantiã glo.

c ¶ *Fuerit.*) Iſtud fuit limitatum per ordinationem Philippi de Valeſio, anno domini. 1335. continentem quòd ſi de patrimonio vel domanio regio agatur: & procurator regius actor fuerit in cauſa: ordinarius loci de illa valet cognoſcere, & etiam iudicare: dum tamen cauſa illa valorem annuum quadraginta librarum Turonen. non excedat.

d ¶ *Nouiomen.*) Et iſtud videtur eſſe contra c. paſtoralis. de cauſa poſ. & propriæ, vbi tex. dicit quòd agens rei ven. ante concluſionem in cauſa poteſt agere poſſeſſorio recuperandæ & adipiſcendæ. Sed quid ſi agens ad reciſionem contractus condictione ex l 2. C. de reſcin. ven. &c. cum dilecti. de emp. & vend. vult etiam agere poſſeſſorio recuperandæ: an ſit audiendus? & dic quòd non; quia iſtæ actiones videntur ſimul repugnantes: cum enim quis petit contractum reſcindi, quia deceptus vltra dimidiam iuſti pretij, præſupponit contractum ab initio fuiſſe validum, vel ſaltem tam efficacem, vt det colorem poſſidendi. ergo bona fide poſſidet. pro quo fa. no. in c. olim. & c. grauis. &c. ſæpe de reſti. ſpol. &c. cum ad ſedem. eo tit. tenet Rota deciſ. 109. & Nicomilus in ver. libellus ver. pe. & vide quod ſcripſi in deciſi. capellæ quæſt. 479.

e ¶ *Sub quo res eſt.*) Si tamen reus conuentus haberet domicilium infra reſortum curiæ: licet res quæ petitur ſit extra ſituata, nihilominus poterit in curia conueniri, nec admittetur exceptio declinatoria, per quam ſe petat remitti ad iudicem ſub cuius territorio res ſita ſit: quia eſt in optione actoris, an velit reum conuenire coram iudice rei ſitæ, vel coram iudice domicilij. vt not. glo & doc. in l. fi. C. vbi in rem act. & in c. ſanè, de fo. compe.

f ¶ *Regis.*) Nam publicatio atteſtationum non eſt de ſubſtantia iudicij, idcirco poteſt omitti, tenet Sicu. in c. cum I. & A. de re iudi. & Bar. in l. prolatam. C. de ſen. Ego nunquam vidi fieri publicationem in curia: & credo quòd ſit propter periculum ſcandali: ad quod bene fa. tex. in. c. fi. de hære. lib. 6. & no. in c. quoniam frequenter vt lit. non conſtet. Io. And. in c. 1. de ho li. 6. & Sicu. in alleg. c. cũ I. & A. ¶ *Adde*) Bald. in c. 1. in tit. ſi de inueſt. inter do. & vaſa. lis oriatur. Alexan. in addi. ad Bart. in l. prolatam, vbi tenet contra eum per glo. ibi. C. de ſenten. tex. ſingu. in alleg. c. cum I. & A. & Math. mathe. ſing. ſuo. 39.

g ¶ *Conſenſit.*) Nam conſentiendo quòd inquæſta fiat ſuper principali, videtur eligere, viã ordinariam; & rei vendica. per ipſum intentatam perſequi, & per conſequens regreſſum non poteſt habere ad pœnam legis. Nam videtur profiteri ius ex ea ſibi non competere, ad quod bene facit c. vt quis duas de elec. li. 6. & l. 1. C. de furt. & l. vnica. ſi ſeruus exte. ſe emi mand. C. de codi. & vlti. ff. de le. 2. l. cum filius, §. variis C. de pact. inter empt. & ven. l. commiſſoriæ. aliàs autem pendente vendicatione poteſt actor tranſire ad vitium litigioſi, & hoc in odium alienantis contra præceptum, l. Sicut enim pendente petitorio poteſt actor eo ſuſpenſo tranſire ad poſſeſſorium: vt in c. paſtoralis de cauſa poſ. & proprie, & in clemen. 1. eo tit. ita pendente petitorio poteſt tranſire ad vitium

A litigioſi. Ita no. Sicu. in c. eccleſia le. 1. vt lite pendente. vbi vide latiſſimè quando committitur vitium litigioſi. & quæ ſit pœna litigioſi contractus, per Anto. id c. fi. eo titu. per Barto & docto. in l. 3. C. de litigio.

IN CAP. XVIII. DE CAVSA nouitatis.

ET diem.) Facit ff. vti poſſid. l. 1. §. 1. & ibi Bar. vn: de Io. Fab. inſti. de interdict. §. retinendæ col. 13. dicit quòd curia Franciæ tenet, quòd ille eſt potior in cauſa nouitatis qui de facto poſſedit vltimo anno. ad quod fa. no. per Ioan. Fab. in §. quod autem de vſucapio. B

b ¶ *Paſſum.*) Dicerem quod ad hoc vt quis obtineat in hoc interdicto, debeat probare turbam, vt videtur velle Io. Fa. d. §. retinendæ. col. 13. & per Bar. l. 1. ff. vti poſſid. vbi tenet quod tenetur probare quod ipſe poſſidebat tempore turbationis, dicit tamen Io. Fab. in l. vnica col. fi. C. vti poſſid. non eſſe neceſſariũ probare turbam de præſenti: quia eo ipſo quòd ſe opponit, turbare cenſetur. Specu. tit. de actio. ſeu petit. §. ſuper verſi. 15.

c ¶ *Meliori.*) Iuxta l. ob carmen. §. fi. ff. de teſtib. c. licet. de probat. & ff. de libera. cau. l. liberis §. fi. & de pace tenen. & eius violato. §. ſi tres. hoc etiam facere videtur l. fi. C. de edict. di. Adria. tolle. Quid autem ſi actor & reus æqualiter probent & titulum & poſſeſſionem? vide in d. c. licet. & ibi plenè per Panor. col. 18. & ſeq. & per Io. Fab. in l. vnica. C. vti poſſid. & in l. 1. C. de prohib. ſequeſtra. & vtrobique concluditur quòd vbi omnia ſunt paria, nec apparet quis primò prouocauit, iudex ponet rem in manu ſua quouſque agere de proprietate elegerit. vide Bart. l. ſi duo ff. vti poſſid. C

d ¶ *Prouiſio.*) Pro qua fa. l. ſi inſtituta, §. pen. ff. de inoffi. teſta. Ibi Bart. & C. de Carbo. edict. l. vlti. §. 1. verſic. nam ſi tales, &c. ex parte. cum glo. & ibi doct. de accuſatio.

¶ e *Solam.*) Ratio primi dicti, videmus quòd reus per vnam ſolam contumaciam cadit à cauſa nouitatis, non mirum igitur ſi idem ſit in actore, cum actoris & D & rei æqua debeat eſſe conditio. reg. iur. nõ licet actori. de regu. iur. lib. 6. quæſt. 4. c. 2. Ibi, accuſatores & accuſati æqua audiantur ratione. ff. de reg. iur. non debet. ca. prudentiam. de mut. pet & maximè quia maior eſt actoris contumacia quàm rei. 4. q. 4. c. 1. & c. actor de dolo. & contuma. lib. 6.

¶ f *De nouo.*) De iure veteri illud verum, de nouo non videtur eſſe neceſſarium, vt ſatis probatur per no. in § retinendæ. inſtit. de interdict. & l. 1 ff. vti poſſide. Et Pet. ca. in libellis ſuis. tit. de interdict. vti per ſeruitu. & titu. ſequen.

g ¶ *Deiectiſt.*) Et vide Bar. in alle. l. 1. §. fi. Inno. & Hoſti. videntur tenere quòd talis exceptio ſpoliationis non ſit amittenda: in c. veniens, de præſcript. Sed ibidem Sicu. contra quòd imò admittatur. Idem Io. Fab. Inſti. de interdi. §. retinendæ. 3. col. vbi dicit oppoſitionem contrariam. Inno. & Hoſti. nec non Spec. in tit. de peti. & po. §. 1. ver. ſed nũquid intentati procedere: ſi de alia re opponatur exceptio ſpoliationis: E ſed exceptio abiurationis non poteſt opponi, vt c. cũ veniſſent in glo. de inſtit. ¶ Vtrum autẽ poſſit reus excipere de ſpoliatione, & concludere quòd actor ſibi faciat reſtitutionem. Ioan. Fab. vbi ſupra. dicit quòd docto. iuris canonici communiter tenent quòd non: in præallega. c. veniens, quòd videtur verius, vt in ca. cum dilectus de ordi. cog. maximè vbi turbans nullam retinuerat poſſeſſionem: aliàs ſequeretur non poſſeſſorem teneri, quod non eſt verum. Sed ſi retinuiſſet ciuilem, poſſet ſatis ſuſtineri opin. Dy. in l. 1. ff. vti

vti poſſidetis, videlicet quòd talis rei concluſio ſit admittenda vide Siculum in dicto. cap. veniens, vbi concludit exceptionem ſpoliationis admittendam eſſe tam in vim dilatoriæ quàm peremptoriæ: nam poſſidens vi, clam, vel præcario, nomine alieno non debet obtinere in huiuſmodi interdictæ, vti poſſidetis. vt in prealle. l. 1. §. fi. & ibi Bar. ff. vti poſ.

h ¶ *Regem.*) Hodie cognitio caſus nouitatis committi ſolet iuſtitiariis regiis, non autem aliis: * & ſunt plures ſeneſchali, ſicut Cathurcen. qui conſueuerunt cognoſcere iure ſuo, & literas in caſu ſaiſinæ & noui. concedere.

* *Aliis*, quis cancellaria licet poſſit, non tamen ſolet committere non regiis, qui tamen inter ſubditos per præuentioné cognoſcunt. C. M.

IN CAP. XIX. DE ACTIONE perſonali.

A*LIÆ non.*) Tamen Pau. de Caſt. in l. 1. C. de re iudi. tenet quòd etiam admittatur exceptio rei iudi. Bal. in l. ſi non verum. C. de don. inter vir. & vxo. tenet quòd exceptio ſimulationis opponi poteſt, etiam ſi ſtatutum permittat opponi exceptionem ſolutionis, falſitatis & compenſationis. volunt tamen quidam quòd etiam opponi poſſit exceptio ordinis. arg. C. ſi contra ius vel vti. pub. l. & ſi non cognitio. & ff. de re iudi. l. à diuo Pio. §. ſi ſuper rebus.

b ¶ *Hærede.*) Exceptio garentipiæ poteſt etiam fieri contra hæredem debitoris, licet ſtatutum loquatur de principali debitore ſecundum Barto. & doct. in l. poſtulante. ff. ad Trebel. no. in l. ſicut. §. debitor. ff. qui mo. pig. vel hypo. ſol. & l. promittendo: de iure dot. quòd intellige cognitione ſummaria præcedente, quòd talis ſit hæres debitoris.

c ¶ *Sed cum.*) Fa. in arg. tex. in l. quotiens. C. de exacto. tri. lib. 10. vbi tex. quòd ille qui debitorem eximit, ad id quod fiſco & priuato debebat, tenetur. not. Ioan. Fab. & Angel. poſt glo. in §. pœnales. verſi. item ſi aduerſus. inſtit. de actio.

¶ *Adde.*) Bald. in l. ſi. C. de ope. libert. quod eſt verum, niſi captus fuiſſet iniuſtè: vt not. in l. hoc edictum & ibi Barto. ff. ne quis eum qui in ius vo. vi. exi. idem in l. ſed eximendi. §. item ſi quis. eod. tit. & ibi omnino per Alexan.

d ¶ *Nobilibus.*) Iſtud eſt contra. l. rem maioris pretij. & glo. ibi & doct. C. de reſcin. vend. & quod dicitur in tex. fallit in rebus mobilibus pratioſis: quia in talibus datur iudicium reſcindens & reſciſſorium. argu. nota. in glo. in c. tua de his quæ fiunt à præla. ſine conſen. c. ſuper verbo tractata.

e ¶ *Fine.*) Tenere videtur idem Io. And. in addi. Spec. ſuper rub. de vſu. & ſeq. Pau. de caſt. conſi. 19.

IN CAP. XX. DE APPELLAtionibus.

F*ALSA.*) Reſpectu primæ formæ dicit Sicul. in c. dilecto. de appel. 4. colum. quòd eſt vtile ſic appellare, ſaltem vt euitentur opiniones quæ verſantur circa quæſtionem, verum à ſententia nulla poſſit appellari. de quo ibi per eum, & multo latius per Bart. glo. & docto. in l. ſi expreſſim. ff. eo. tit. Specu. in titu. de app. 4. parte. §. 3. per Bald. in l. 1. C. de ſententiis ex peri. reci. per Bart. in l. 1. quando prouo. non eſt neceſſ. Io. Fab. in l. 2. C. eo. tit. Spec in tit. de ſenten. §. iuxta. verſi. ſed quid ſi à ſententia. & ver. ſed nunquid. per Archi. in c. cordi. de appel. lib. 6.

b ¶ *Statim.*) Pro hoc glo. in c. ſi iuſtus metus de appel. in ver. coram iudice. ex quo colligitur coram quo ſit interponenda appellatio: quia prius incipiendum eſt à iudice à quo, ſi eius copia haberi poſſit: aliàs non valet appellatio in eius abſentia interpoſita. concor. glo. in c. ſuggeſtum. eo. tit. & pro ea eſt bo. tex. in præalleg. c. ſi iuſtus, arguendo ex ordine literæ. vt dicit glo in c. vt debitus ibi, coram illo. & in c. biduum. 2. q. 6. & in l. 1. §. dies ff. quando appel. ſit & ita tenet Sicu. in c. ſuggeſtum. de appel. Imol. in l. alle. & c. ſi iuſtus. Rota deci. 62. quæ incipit item ſi appelletur à diffinitiua. tenet Gemi. in d. c. appellatio. per Bald in l. apertiſſimi. C. de iudi. ſed ſi propter metum iudicis aut aliàs quis contra coram iudice non poteſt appellare, remedium habet, vt infra decem dies appellet coram honeſtis perſonis. vt dicit And. Sicul. & Præpo. in allega. c. ſi iuſtus. vel infra decem dies proteſtetur coram honeſtis perſonis quod propter timorem iudicis non poteſt appellare exprimendo cauſam timoris. vt tenet glo. iſta proteſtatio ſuccedit loco appellationis.

c ¶ *A ſcriptis.*) Lafran. de oria. in c. quoniam contra falſam §. interlocutoriæ & appell. verſi. ſequitur aliqua videre. & quod ibi poſui in apoſtil. ad eum. in verb. voco. extra de proba. Alex poſt Bar. in l. eius qui. quorum appel. reci. Bal. & Ang. in l. patris. de vul. & pupil. Ro. in rubr. de arbi. car. pe. & Pau. de Caſt. conſi. 25. & 205. ¶ Cum iſte §. loquitur ſimpliciter de ſententia, intelligendum eſt de diffinitiua. c. l. in c. cum olim de teſti. l. 2. §. biduum. ff. quando appellandum ſit. Sit ergo concluſio quòd ſi appelletur à diffinitiua ex interuallo vſque ad decem dies: tunc appellandum eſt in ſcriptis. ff. de app. l. 2. & quæſt. 6. ad finem. ſi autem illico appelletur ſufficit viua voce dicere appello, ſed ab interlocutoria incontinenti & ex interuallo appellandum eſt in ſcriptis. in c. 1. de appel. li. 6. & ibi glo. & debet iſto caſu cauſa rationabilis in appellatione deſcribi. vt in c. vt debitus. eo. tit. & ibi glo. Anto. Bal. Sicul. Imo. & Præpo. quod procedit etiam ſi cauſa propter quam appellat, eſſet notoria ſecundum Sicu. ita glo. in cle. appellanti. eo. tit. Ioan. An. & doct. in c. accedentes. vt lite non conteſtata. Barto. in l. ſi adulterium cum inceſtu. ff. de adulte.

¶ *Adde.*) Lanfran de oria. in loco per me ſupra in proxima mea apoſtil. alleg. & in apoſtil. & infra parte. 3. tit. de cauſis appel. & modo proſequendi eaſdem, verſi. 1.

d ¶ *Iudices.*) Quod intelligitur quando tales iudices ſunt ordinarij, niſi allegaretur nullitas ſententiæ ex dolo iudicis, vel propter ſordes eius: quo verò ad iudicem delegatum non procederet. § noſter, niſi quando ſcientia delegati eſſet nulla, quia contra formam reſcripti lata. ita Saly. in l. ſi vt proponis. la. 1. C. quomodo & quando iudex. & cano. in c. in literis. de offi. deleg. Sicu. in c. qualiter & quando de accuſat. & melius quàm per alium vide, quis poſſit eſſe iudex nullitatis, per Præpo. in c. dilecto de appel. 24. & col. ſequen.

e ¶ *Incompetenti*) Pro quo bene fa. no. glo. in c. vnico de ſequæſt. poſſeſ. & fruct. in glo. fina. ad idem glo. in l. non erit. §. dato & ibi Ang. ff. de iureiur. bo. tex. in l. ſcire oportet. la. 1. §. fi. ff. de excuſat. tuto. & ibi Bal. vide ſingulariter Præpo. in ca. dilecto. de appel. 32. colum.

f ¶ *Repente.*) Maximè vbi ſubſtantialia iudicij non ſunt obſeruata. de quibus. 2. q. 1. in ſumma. 2. q. 6. §. diffinitiua. & per glo. aliquid in c. de cauſis. de offi. dele. & in l. prolatam. C. de ſen. & inter. om. iudi. per Sicul. in c. cum inter de re iudi.

g ¶ *Expreſſo.*) Pro quo tex. in c. venerabilibus. §. fi. de ſen. excom. lib. 6. & in c. 1. de re iudi. per Sicu. ibidem & per præpo. in alleg. c. dilecto. 6. col. ver. 14.

¶ *Adde.*) Panor. c. inter cæteras nu. 9. & quod ibi poſui in apoſtil. ad ipſum in verſi. falſam cauſam.

Digitized by Google

extra de ſen. & re. iudi. Alexan. conſi. 74. col. 4. & omnino eundem Panor. in c. ex parte oſte-ſis. nu. 19. vbi etiam poſui in addi. ad ipſum in verſi. non concludentem. extra de conceſ. præben.

IN CAP. XXI. QVANDO QVIS *ſit exemptus.*

a EXEMPTVS. Quod crederem intelligendum, niſi propoſita cauſa recuſationis, vt in c. ad hæc. de appella. & ſecundum communem opinionem Ioan. An. Ant. & Sic. ibid. & Bar. in l. vnica. ff. apud eum à quo ap. non ſufficeret igitur dicere appellatum, niſi & probetur grauamen in ipſa recuſatione, ne detur materia calumniandi: licet Imo teneat contrarium. in præal. c. ad hæc videlicet quòd non ſit neceſſe probare grauamen, ſed benè dicit conſiderandam eſſe qualitatem iudicis, an ſit talis qui ſoleat perturbari vel moueri contra appellantes, an vero non, iuxta. no. per. Bart. in l. de pupillo. §. ſi quis ipſi. ff. de non. ope. nun. & l. 1. C. ſi quis impe. male. per Cy. ¶ *Adde.*) Lanfran. de oria. in c. quoniam contra falſam. §. interlocutoriæ & appellationes. verſi. hæc appellatio.

b ¶ *Omnibus.*) Nam per appellationem fit iniuria iudici, vt l. ſi. C. quando prouo. non eſt ne. c. vt debitus. de appel. ideo pars ſciens ſe offendiſſe iudicem, poteſt veriſimiliter dubitare vt in d. eum lædat. Et ideo veriſimiliter habet eum ſuſpectum. ita Inno. in c. ad hæc. ſup. alleg. quod eſt verum ſi compareat in vna. Si tamen appellans in alia cauſa compareat coram iudice à quo, & procedit, ipſe non poterit vlterius eum recuſare propter dictam appellationem præcedentem, vt in præalleg. ca. ad hæc. & infra eo. tit. §. plures. cum autem in huiuſmodi iudicibus fieri videatur prima differentia inter iudicem regium, & alium: in præſentiarum non occurrit mihi ratio diuerſitatis: niſi aſſumatur ex officij regij prærogatiua.

IN CAP. XXII. QVORVM APPEL*lat. non recip.*

a DEBEAT.) Pro hoc facere videtur quòd non poſſit à negligentia iudicis appellari: ſed ad ſuperiorem debeat recurri. tex. in §. ſuper hoc in auth. de quæſt. colla. 6. & ibi Bar. quem ad hoc ponderat Bal. in l. 2. C. vt lite pendente. in fi. & tex. in authen. de manda. prin. circa princi. §. ſit tibi iura ad hoc Bal. ponderat in l. fi. in 1. col. C. de ſen. & inter om. iudi. eſt tex. quem etiam ad hoc ponderat Bal. in l. ſi. §. illud C. de tempo. appel. & facit tex. in ca. nullus de iure patro. glo. in c. ſi religioſus. de elect. lib. 6. vnde Inno. in c. ex conqueſtione de reſt. ſpo. no. quòd ſi iudex negligit vel denegat facere iuſtitiam, debet adiri ſuperior. Quod eſt verum per viam ſimplicis querelæ. vt in præal. c. ſi. §. illud. & ibi Bal.

b ¶ *Appellatio.*) Quibus caſibus à grauamine appelletur Guil. de cun. in l. ſi clericus nume. 1. & quod ibi poſui in addi. ad ipſum in ver. poſſit appellari. de epiſc. au. Philip. Fran. in c. dilecti. de appel. & Pau. de caſt. conſi. 22. & conſi. 25. & ab interlocutoria quando poſſit appellari vide quod poſui in apoſt. ad Lanfr. de oria in c. quoniam contra falſam, §. interlo. & appel. verſi. prædicti omnes. & ver. ex his omnibus nu. 60. & vtrobique poſui in apoſti. ex de proba. & dixi etiam in apoſtil. ad Panor. in c. pen. num. 3. in verſi. tenetur cauſam de no. ope. nun. ¶ Iſta ſunt verba glo. in clem. 1. de hære. in verſic. ipſo iure. pro quo facit cap. ſuper eo. 1. reſpon. de appel. c. ante ſententiam 2. q. 6. l. ante ſententiam. C. quo. appel. non recip. vide latius in prag. ſanct. in titul. de cauſis, in

A verbo nequiret. in glo. fol. 117. 4. colum. vide Bald. in l. 2. C. de epiſcop. audien. vbi amplè hanc materiam tractat. & ff. de appel. reci. l. 2. idem dic vbi poſt interlocutoriam non ſperatur alia diffinitiua. Nam licitum erit à tali interlocutoria appellare, ita glo. ſingu. in auth. habita. C. ne filius pro pa. dum dicit quòd à ſententia qua quis pronuntiauit ſe non eſſe iudicem, vel eſſe iudicem, appellatur: quia vbi pronuntiat ſe non eſſe iudicem, non expectatur alia diffinitiua. fa. tex. in ca. ſignificantibus. de offic. de leg. & ita ſentit Barto. in l. 2. C. de epi. audi. & Bal. in d. l. ante ſententiam. Ex quo infertur quòd ab interlocutoria detorquendo, benè appellatur, licet ſit interlocutoria. & expectet diffinitiuam: quia infert damnum irreparabile per diffinitiuam, d. l. 2. ff. de ap. reci. & aliis ll. B allegatis. Et generaliter ab omni præcepto de aliquo faciendo poteſt appellari, quia facta pro infectis non poſſunt haberi. l. in bello. §. factæ. ff. de capti. & c. ferrum. l. diſtinct. etiam procedit hoc de iure ciuili. ita Paul. de caſt. conſi. 23. incipi. in Chriſto. &c. viſo puncto. Infertur etiam quòd à ſententia & præcepto de incarcerando poteſt appellari de iure ciuili: quia infert damnum irreparabile in diffinitiua. & facit, Nam carcer dicitur mala manſio. glo. eſt in præalleg. clemen. 1. in verſi. tormentis. de hære. l. ſi hominem. ff. depoſi. immo dicitur in tormento ſtare, qui eſt in carcere. glo. in dicto verb. tormentis. & ibi text. duro carcere, & c. immo eſt maius tormentum quàm fodere. glo. eſt in l. ſeruorum. ff. de pœnis. & faciunt not. per Barto. in l. 1. §. diuus ff. de quæſtio. C Sed de iure canonico auditur appellans ab omni grauamine, tam ante ſententiam quàm poſt. vt in prædicto cap. ſuper eo. & vide rationem diuerſitatis inter ius canonicum & ius ciuile, per Præpo. in cap. 1. reſpon. col. 2. 2. q. 6.

c ¶ *Omni.*) Et ſic ibi ſeruabitur ius canonicum quòd ſic permittit appellare: vt in c. ſuper. eo. le. 2. & , vt debitus. de appel.

d ¶ *Alias non.*) Ad hoc facit not. per Specu. in tit. de app. §. qualiter. verſi. item quod faciat. & per gl. in cle. ſi. eo. tit. in verb. repulſione. Sed ſi iudex taceat, nec aliquid faciat, tunc dicit Imo. in c. dilect. eo. tit. quod ſaltem per trinam interpellationem debet iudex in negligentia conſtitui, petendo ſingula interpellatione vt ius dictat, notat Sicul. in ſimili in c. 1. D de ſupplen. negli. præla. in c. cum in veteri. de elect. & ſi dicere ius noluerit, eius negligentia conuincatur: & poterit appellari tanquam grauet partem eam in locum diſtrahendo. Et ſic vult Imo. non ſolum à facto iudicis poſſe appellari: ſed etiam à negligentia eius: dummodo de ipſa conuincatur. & pro eo eſt glo. in cle. quamuis in fine. eo. tit. & facit glo. relata ad tex. in c. ad aures de ſimo. fa. not. per Cy. in l. in criminali. C. de iuriſd. om. iudi. & per Bal. in c. per tuas. de teſt. vbi ſentit appellari poſſe à iudicis negligentia. idem. Ioan. & Sicul. in c. dilecto. de ap. & Hoſtien. in c. interpoſita eo. tit. & Nicol. Mil. in §. appellatio. verſi appellari poteſt à iudice reiiciente, & c. idem Anto. in alleg. c. dilecto. 2. col.

E e ¶ *Iniuſte.*) Regulariter de iure ciuili à ſententia lata in poſſeſſorio ſiue ſit retinendæ, ſiue adipiſcendæ, non poteſt appellari. vt in præal. l. vnica. vbi Cy. Barto. Bal. Saly Ioan. Fab. & doct. idem Bar. in l. 2. ff. de ap. reci. ad idem 2. q. 6. ſunt quorum. verſi. de poſſeſſione. & ibi glo. & Archi. & in Spec. de appel. §. 2. ver. 6. & de libel. concep. § 1. verſi. 26. per Bar. in l. 2. C. de epiſc. audien. quod intellige niſi conſtaret de euidenti iniuſtitia ſecũdum Bart. in præal. l. vnica. glo. & doct. in cap. ex conqueſt. de reſti. ſpo. de hoc vide latius quæ ſcripſi in addit. capellæ. q. 500. vbi inuenies plures alios caſus fallentiæ. ¶ *Adde.*) Guil. de cug. in l. ſi ex cauſa §. videdũ & quod ibi poſui in apoſtil. ad ipſũ in prin. ff. de mino. dixi etiã in apoſt. ad Laſ. de oria. in c. quoniam

quoniam contra falſam. §. interlocutoriæ. & appel. in 20. fallen. extra. de proba.

f ¶ *Principe.*) De primo vide latiſſimè per Spec. tit. de appellationibus. §. in quibus per totum. Et quid operetur remotio appellationis facta in reſcripto per principem, vide per Anto. Sicul. & Præpo. in c. paſtoralis. & c. vt debitus eo. tit. & præſertim in dict. c. paſtoralis. & inter alios effectus eſt vnus quod iudex à quo non tenetur appellationi deferre: vnde talis appellatio non ſuſpendit iuriſdictionem iudicis à quo. Poteſt ergo antequam appellatio recipiatur à ſuperiore, ſuam ſententiam executioni mandare, vt colligitur in c. paſtoralis. §. præterea. de offi. dele. & adeo prædicta procedunt vt dicit abbas & poſt eum Sicul. in alleg. c. paſtoralis. de appel. quem communiter ſequuntur doct. quòd iudex datus cum clauſula appellatione remota, poteſt excommunicare verbaliter appellantem ab eo, ex quo illa appellatio à iure non approbatur, quia non habuit ſuſpendere iuriſdictionem iudicis. Alius eſt effectus reſpectu reuocationis attentatorum poſt appellationem. ¶ Nam taliter attentata non reuocabuntur per viam attentati, id eſt nullitatis: quoniam ex quo non erat ſuſpenſa iuriſdictio iudicis per talem appellationem, tenuerunt geſta, licet per ſuperiorem poſſunt reuocari potius per viam quærelæ quam per viam nullitatis. Et idem eſt de iure canonico: ſiue diffinitiua ſit, ſiue interlocutoria. vt voluit glo. 2. q. 6. ſunt quorum. verſi. de poſſeſſione. pro quo glo. iuncto tex. in c. cum ad ſedem. de reſtitu. ſpol. ſecundum intellectum Hoſtien. Ioan. And. & docto. & in cle. vnica. de ſequeſtra. poſſ. & fruct.

IN CAP. XXIII. AN QVI APPELlauit ad curiam omiſſo medio, remitti debeat.

De appel.) Vbi tex. quod appellatio omiſſo medio ſcienter facta ad imperatorem, valet, ſed habetur ac ſi ad debitum iudicem fuiſſet appellatum. Nam ad eum remittitur appellatio: ſecus eſt in Papa, quia ad eum appellari poteſt omiſſo medio. 2. q. 6. c. ad Romanam. glo. & doct. in ca. dilecti de appel. & in c. Romana. ver. curiam. eo. tit. lib. 6. Quod tamen hodie correctum eſt per concilium Baſilien. in decreto de cauſis: vbi etiam ſtatutum eſt quòd ante diffinitiuã non poſſit appellari, niſi eſſet grauamen irreparabile quod facit ad ea quæ dicta fuere: in tit. præcedenti. ſi autem appelletur omiſſo medio ad ſuperiorẽ: ſi ſcienter, de iure ciuili nulla eſt appellatio, ſecus ſi per errorem. l. 1 §. ſi quis in appellando. ff. eo. tit. Sed de iure canonico valet, ſi non opponatur, vt in præalleg. c. dilecti cum glo. Io. de Imo. in dicto. §. plane. qui ſubdit verum eſſe, ſi modò appelletur ad parem, vel maiorem. Sed ſi ad minorem, licet per errorem appellatio eſt nulla, etiam ſi non opponatur.

IN CAP. XXIV. AN APPELLANS aliqua de nouo.

Audietur.) Quod intellige quando appellatum eſt à ſententia diffinitiua: vt in l. per hanc. C. de tempo. appel. & no. in c. cum Ioannes. de fide inſtru. in c. fraternitatis. de teſti. & in cle. 2. eo. tit. Secus autem in interlocutoria, quia proceſſus iudicis à quo, regulariter non poterit impugnari ex nouis aut de nouo proponendis cauſis: nec etiam iuſtificari, vt in cle. appellanti. de appel. l. ait prætor. & ibi Bart. ff. de minor. ff. de ap. reci. l. 3. & l. arbitrio. ff. qui ſatiſ. cog. Bald. in addi. Specu. titu. de appel. verſi. iudex ſi pronuntiat. quod verum eſt niſi interlocutoria eſſet lata contra abſentem. d. l. ait. prætor. vel niſi iudex noluerit audire probationes & allegationes appellantium ab interlocutoria. d. l. ait prætor. §. qui tamen. & not. in ca. interpoſita. de appel. aut niſi talis foret interlocutoria, quòd non poſſet in diffinitiua reparari. vt not. doct. in allega. l. per hanc. vel niſi interlocutoria vim haberet diffinitiuæ: quia tunc appellatio iuſtificari poteſt etiam ex aliis cauſis quàm ex primis. Rota. deci. 491. Cy. in alleg. l. per hanc. 3. q. & Ludo. Ro. in ſingulari. verſi. appel.

b ¶ *Fide*.) Pro primo fa. quod dicit Anto. in c. cum ad ſedem. de reſt. ſpoli. penul. col. & in ca. in præſentia. de proba. vbi dicit eſſe com. opi. legiſtarum, quòd non credatur iudici in forma teſtis producto coram alio iudice: quia præſumitur velle tueri geſta à ſe, ſed ei tunc creditur cum ſunt plures, & atteſtantur de geſtis coram ſe ab illis in quibus non ſequitur laus vel vituperium eorum. vnde Bald. in margarita in verb. iudex verſic. dicitur. 8. quod ſtatur proceſſui iudicis & notarij. ad quod Inno. in c. quoniam contra. de proba. vide glo. Cy. Bald. Saly. & doct. in l. ne in arbitris. C. de arbi.

IN CAP. XXV. AN APPELLANS vel iudex teneatur.

Emenda.) De iure ciuili temerariè appellans punitur variis pœnis: quia aut appellatio ſua non fuit recepta, & tunc temerè appellans & proſequens amittit cauſam: & efficitur infamis. l. à proconſulibus. C. de appella. aut appellat tempore non debito: puta quia à cert. executione vult appellare: & tunc punitur pœna l. ab executore. C. quorum appel. non recipi. ſcilicet pœna quinquaginta librarum auri. quandoque tamen ſunt ſolum viginti: vt l. quiſquis. C. eo tit. quæ eſt canoniſa. 2. q. 9. §. ſi quis auſus. Aut alio modo temerè appellat, & tunc punitur in expen. l. eos §. ne temerè. C. eo. titu. de appel. ita Bart. in d. l. à proconſulibus ſed de iure canonico dic, quòd aut temerè appellatur, ſcilicet quia indebito tempore: puta ab executione, & tunc punitur in expẽ. vt tenet Spec. in tit. de appel. §. nunc dicendum. circa principium, pro quo facit cap. reprehenſibilis eod. titu. quandoque tamen iudex poſſet addere aliam pœnam, ſi ſibi videretur. c. frequens. in arg. de reſti. ſpo. lib. 6. c. quoniam frequenter. in fi. vt lite non conteſta. aut appellat temerè, id eſt per calumniam, & nunc ſi eſt calumnia præſumpta, non punitur niſi reſpectu expen. c. finem litibus. de do. & contu. c. 1. §. penul. per locum à ſpeciali, de elec. lib. 6. Si verò conuincitur euidens calumnia, non autem eſt præſumpta, & tunc cum calumniati ſit delictum toto titu de calum. & delicta non debeant remanere impunita, cap. vt famæ. de ſenten. excom. ideo talis appellãs vltra expen. punietur alia pœna arbitrio iudicis, ita Sicu. & Præpo. in c. 2. de appel. per tex. in c. cum parati eo titu. ſecundũ vnum intellectum. & ita fuit ordinatũ per Karolum. 7. vt ſupra dictum eſt. ¶ *Adde.*) Bald. in l. 2. in prin. verſi. quæro verum. C. de epiſc. & cle. eundem & doc. in ca. reprehenſibilis, titu de appella.

In patria conſuetudinaria male appel. lans condemnatur in 60. lib Pariſ. ſecus in patria iuris ſcripti.

b ¶ *Parte.*) Hoc enim caſu appellans non condemnatur in expen. ſed fit hinc inde compenſatio expen. c. cum Ioannes de fide inſtru. c. Raynutius. & c. Raynaldus de teſtamen. vbi iudex qui in vno confirmat ſententiam, & in alio infirmat, non condemnat in expen. vide Bart. in authen. poſt iuſiurandum. C. de iudi. Specul in titu. de expen. §. nunc videndum. circa finem. Inno. & doc. in c. fi. de dol. & contu. Sicu. in c. 1. de plus peti.

IN CAP. XXVI. DE MODO *proponendi cauſas appellationis.*

VILLETA.) Vide Petr. Iacob. in c. de ſtatu. curiæ. col. 4. vbi dicit quòd regales & barones, ac eorũ iudices, nimis cito ponunt ad manus curiæ ſuæ, res ſuper quibus vertitur controuerſia non benè conſiderata. ff. de vſufruct. l. æquiſſimum & inſti. de interdi. §. commodum. & C. de rei ven. l. fi. etiam nimis cito properant & ſine iuſta cauſa ad conficiendũ inuentarium de bonis alicuius, non inſpecta. l. C. quando. & qui. quar. pars. l. 2. §. mobiles. nec inſpecta ſeu attenta. l. fi. ff. de requir. re. vide no. per Bar. in l. 1. ff. eo. titu.

b ¶ *Non poſſunt.*) Fa. in arg. c. quamuis. & c. prouida. de elec. lib. 6. vbi tex. quòd ex quo appellatio eſt præſentata Papæ, etiam ſi vtraque pars conſenſerit, non poſſunt ab appellatione recedere. fa. ad hoc, de poſtula. præla. c. bonæ. le. 2. verſi. nec nocebat. & de offic. lega. c. licet. in fi.

IN CAP. XXVII. DE COM*miſſariis.*

DILEO.) Cenſetur enim eſſe delegatus à principe, cuius eſt priuilegium vt poſſit ſubdelegare, vt in c. paſtoralis. in c. quoniam eo. titu. & in c. cum cauſam. de appel. & in l. à iudice. C. de iudiciis. C

b ¶ *Subdelegatus.*) Pro hoc vltimo facit quod dicitur de delegato ordinarij, cum clauſula & poteſtate ſubdelegandi. quòd poteſt ſubdelegare, glo. in c. is cui de offi deleg. lib. 6. Bar. in l. more maiorum. ff. de iuriſdic. omni. iudic. Sicul. in c. ſuper quæſtionum. §. porro. eo. tit. & in c. cum Bertholdus. 8. col. de re iudic. Bald. & Salyce. in l. à iudice. C. de iudi. Rota deci. 371. licet contrarium teneat Archi. in c. quamuis. de offi. deleg. lib. 6. Io. Fa. in alleg. l. à iudice & plures alij relati per Franciſcum in cle. vnica de offi. deleg. quorum opi. ſecundum Pau. in all. c. is. cui poteſt intelligi in ſubdelegato à delegato principis cum illa clauſula. ſecus autem in delegato ordinarij. de quo loquitur Io. And. ita dicit Sicu. in præall. §. porro. Pro hoc autem quod dictum eſt ſuprà, vt commiſſarius ad inquirendum & reportandum non poſſit ſubdelegare, eo quòd eius induſtria videtur electa, fa. text. in c. fi. ex. de offi. deleg. & in c. is cui. eo. tit. lib. 6. & hoc crederem procedere etiam de partium conſenſu vt in alleg. ſe fi. §. is autem cui verſi. præterquam. Veruntamen in d. c. cum Bertholdus. tenet Sicul. quod deputatus ad receptionem & examinationem teſtium per Papam, poteſt alteri ſubdelegare: quia vt iudex: vt de hoc eſt tex. apertus in d. cle. vnica. de offi. delegat. itẽ Rota deciſi. 261. Si autem eſſet deputatus ab inferiore, poterit articulum nudum non iuriſdictionalẽ ſubdelegare. vt tenet gl. in præall. cle. vnica. & ſentit Anto. in præall. c. cum Bertholdus. vtputa poſtquam teſtes fuerint recepti, quod nudá examinatio committatur: quia iſte articulus non eſt iuriſdictionalis. Nam die feriato fieri poteſt: vt tenet Specu. tit. de feriis. §. 2. ver. ſed quid ſi tũc receptio autem teſtium eſt articulus iuriſdictionalis: vt patet per glo. præalle. Præmiſſa crederem procedere, vbi ex commiſſione non eliceretur induſtria perſonæ electa: aliàs ſecus, vt quia dicatur confidentes de induſtria ſeu circunſpectione tua, &c. Nam tunc non poterit ſubrogare, &c. per tex. in præalle. c. fi. §. is autem. & ibi Sicul. Vnum tamen menti teneas, quòd in caſu in quo poteſt ſubrogare, requiritur quòd prius ſibi fuerit præſentata commiſſio: quia ante præſentationem literarum, iudex nullam habet iuriſdictionem vt

Ante præſentationem literarũ iudex per eas delegatus nõ habet iuriſdictionem.

A voluit glo. in ſimili de executorum gratia c. tibi qui in verbo. ante. de reſcri. lib. 6. Io. And. in c. cum plures. de offi. deleg. eod. lib. Archi. in c. is qui. de procu. eo. li. voluit Batt. in l. multum. ff. de condit. & demon. Bal. in l. nec quicquam. §. vbi decretum. ff. de offic. proconſulis. Præpo. in c. ſuper eo de appel. 4. col. in princ. & Rota deci. 246.

c ¶ *Habeat.*) Adde aliam rationem, quia niſi prius iudicarentur per curiam reprobationes, ſæpenumero quis ad probandum admitteretur quod probatum non prodeſſet: vt quia teſtes reprobati nihil deponũt, vel quia ex literis poteſt proceſſus iudicari. Et ita ſæpenumero fieri vidi, vt finis litibus citius imponatur, & partes à laboribus & expenſis ſuperfluis releuentur ad præmiſſa. fa. c. cum contingat. de offi. delega. c.

B finẽ. de do. & contu. & c. vt litigantes. de offi. ordi. li. 6.

d ¶ *Cauſa.*) Intelligo per curiam: quia non eſt dubium quòd ſi commiſſarij tranſgrediantur formam, actus ipſo iure nullus eſt: vt ſup. dixi. ad quod glo. in clem. 2. de iure patronatus. & l. prolatam. C. de ſent.

e ¶ *Caſu.*) Nam ſecunda dilatio ad probandum non datur, niſi ex cauſa impedimenti. Inno. in c. in cauſis. de teſti. Bald. in marg. ver. dilatio. verſi. 3. & Bald. in addi. Specu. tit. de proba. in prin.

f ¶ *Condemnatum.*) Secundum leges non repelletur quis à teſtimonio obiectu criminis, niſi condemnatus ſit: ſed aliter ſecundum canones: quia ſufficit ſi probetur criminoſus, vt in c. teſtimonium. de teſtib. c. ſuper eo.

IN CAP. XXIX. QVORVM *Cognitio ſpecialiter perti. ad regem.*

ARMORVM.) Per Io. Fab. in l. addict. C. de epiſ. audi & in lib. feudo. tit. de pace tenen. §. ſi clericus. Et ad id quod ſupra dictum eſt, quòd armorum vſus ſit interdictus adde. l. 1. C. vt armorum vſus inſcio principe interdictus ſit. lib. 11. & quod nota. in c. clerici. de vit. & hone. cle.

b ¶ *Dicunt.*) Dicunt Pet. Iac. in tit. de conditio. ex lege. & Io. Fab. inſt. de actio. §. quadrupli. 4 col. quòd præſides & alij regales de iure non debent cognoſcere de portatione armorum facta infra iuriſdictionem comitum & baronum, quia portatio armorum

D habet in ſe pœnam capitalem. vt C. ad leg. Iul. de vi pu. l. quoniam. ¶ Et ſic eſt de mero imperio. vt ff. de iuriſd. om. iud. l. imperium nec debet princeps iuri cuiuſquam detrahere. vt ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. l. ſi dominus. Quæ arma ſint prohibita deferri, vide ſingulariter per Præpo. de pace tenen. §. ſi quis ruſticus. & §. ad palatium. per Angel Are. in tract. cri. in ver. vno ſtoco ferreo.

c ¶ *Curia.*) Vide quæ ſcripſi in repe. cle. 1. de offi. ordi. in cle. ¶ In reg. 1. fallen. 12. pro quo alleg. tex. in l. 2. C. vt ne. pri. tit. præ. ibi, miles vel clericus. de quo vide quod poſui ibi ſcilicet in repe. præalle in apoſtil. in verſi. in caſu violationis ſaluæ gardiæ.

E

IN CAP. XXXI. DE AL. MED. ET *baſſa iuriſdict.*

CONTRA.) Adde quòd docto. in d. l. is qui cum telo. dicunt illam. l. non habere locum de conſuetudine regni, nec etiam de generali conſuetudine mundi [a] Vide omnino Fely. in tract. quando puniatur conatus, qui nũc impreſſus eſt poſt tit. de ſent. excom.

[a] *Mundi.*) Deci. c. ex literis. nu. 14. de conſt. Alex con. 15. num. 2 vbi limitat lib. 1. adde Io. Cal. infr. q. 116. ver. 4. C. M.

Finis additionũ Stepha. Auffrerij, & totius primæ partis.

Incipit

INCIPIT SECVNDA PARS TOTIVS HVIVS LIBRI.

Inſtructiones abbreuiatæ ad habendam notitiam ſtili curiæ Parlamenti, & de modo procedendi in eadem.

CAP. I.

PRimò igitur ſecundum eſt quòd curia Parlamenti eſt ſuperior, & 1. capitalis regni Franciæ, & in eadem reſſortiuntur per appellationem omnes terræ & dominationes regni Franciæ. ¶ Item quod prædicta curia fuit antiquitus inſtituta de centum perſonis inſtar centum Senatorum Romæ, ſ. ex. xij. Paribus Franciæ, octo Magiſtris Requæſtarum hoſpitij domini noſtri Regis, octoginta aliis Conſiliariis, ſ. quadraginta clericis & quadraginta laicis. inter quos ſunt quatuor præſidentes, qui præſidentes in Parlamento nominantur.

¶ Item quòd in corpore dictæ curiæ ſunt tres † cameræ, ſcilicet camera magna, camera inquæſtarum, in qua ſunt duo præſidentes: & camera requæſtarum Palatij.

¶ Item quòd omnia iudicata quæ fiunt in prædictis magna & parua inquæſtarum cameris, fiunt per Arreſtum dictæ curiæ: & ab illis non poteſt appellari, niſi contra prædicta iudicata error proponatur: ſed illi qui tenent cameram requæſtarum palatij, ſunt iudices commiſſarij delegati à principe, & non habent aliquam ordinariam cognitionem, niſi de cauſis ſibi commiſſis: & ab eis appellatur ad Parlamentum.

¶ Item contra Arreſta vel iudicata prædictæ curiæ Parlamenti poteſt quis errores proponere.

¶ Modus talis eſt, quòd volens proponere errores, debet illos in ſcriptis tradere penes cancellarium, quos ſub contraſigillo clauſos mittit ad magiſtros requæſtarum hoſpitij Regis, pro videndo, viſitando, & ſciendo ſi ſint admiſſibiles: & ſi illos declarauerint admiſſibiles, cancellario remittunt. Et tunc proponens obtinet literas à cancellaria ad faciendum partem ſuam aduerſam adiornari in Parlamento, viſurum pronuntiari Arreſtum erronèe latum: & traduntur prædicti errores, aut illorum copia, parti aduerſæ, quæ reſpondebit in ſcriptis, & poſtea tradunt partes (ſi eis bonum videatur) replicas & duplicas, totum in ſcriptis, nihil verbotenus proponendo & ad iudicium faciendum vocantur omnes * cameræ, & Magiſtri Requæſtarum hoſpitij Regis, & aliqui de ipſius magno Conſilio, & pronunciatur iudicatum per vnum ex quatuor Præſidentibus, ſicut alia Arreſta.

¶ Item & antequam aliquis ad proponendum errorem admittatur, oportet eum conſignare realiter penes curiam Parlamenti ſummam ſex viginti librarum Pariſienſium pro emenda caſu quo caderet à dictis erroribus: quæ ſumma ſibi reſtituitur in fine cauſæ, ſi dicatur Arreſtum fuiſſe & eſſe erroneum. Eſtque ſciendum, quòd non recipiuntur errores. *

¶ Item & habet curia prædicta priuilegium, & iſtam authoritatem iudicandi errores propoſitos contra ipſius Arreſta: & ſi aliqui ſint reformatores, vel alij iudices commiſſarij, quibus rex facultatem conceſſit, & authoritatem iudicandi tanquam per Arreſtum, & quòd à prædicto iudicato non poſſit appellari, ſicut ab Arreſtis curiæ Parlamenti, ſi quis voluerit errorem aduerſus alia iudicata proponere, oportet quòd tales errores in Parlamento iudicentur modo & forma ſuperius declaratis.

1 Olim procedebat, hodie non, propter Parlamentorum plura ſtatū.

* Tres] imò initio duntaxat, quia camera requæſtarum eſt tribunal inferius, poſtea addita eſt tertia, quæ parua camera inquæſtarum vocatur, ſed an. 1522. rex Franciſcus vt corraderet. 12. millia aureorum, quartam è xx nouis quam nouam vocant creauit, à ſingulis capiens ter mille aureos vnde curia valdè deturpata fuit. Primus enim dictorum emptorum Petrus Ledet multis corruptionibus damnatus degradatus, eiectus eſt, poſtea præſidentium quoque numerus precio auctus. Rurſus idem rex. an. 1543. alios xx. quæ ſtus cauſa creauit Tandem Oliuario cancellario ſancitum ſa lubre edictum ſuppreſſionis omnium nouorum officiorum prout morte vacarent, quod ad nonem Augu. 1547 publicatū vidi. C. M.

* Omnes.] Hoc ob difficultatem correctum eſt conſti 1519. §. 137

* Errores] imò propriè non ſunt alij, quia ex eiſdem actis, ſed error vel oblitio facti prætexitur ob honorem curiæ, ne iuris inſcitia, aut perſidia impingatur. C. M.

A

CAP. II. DE PARIBVS FRANCIÆ, & eorum prærogatiuis.

PRimò ſciendum eſt duodecim eſſe Pares Franciæ ſex clericos, & ſex laicos: ex quibus ſex ſunt Duces, & ſex Comites. Clerici * ſunt, Archiepiſcopus & dux Remen. Epiſcopus & dux Lingonen. Epiſcopus & dux Laudunen. Epiſcopus & comes Beluacen. Epiſcopus & comes Nouiomenſis & epiſcopus & comes Cathalaunen.

¶ Laici autem ſunt Duces Burgundiæ, Normaniæ, & Aquitaniæ: & comites Campaniæ, Flandriæ, & Tholoſæ.

B ¶ Item ſciendum, quòd domini de ſanguine regio, quamuis non teneant aliqua ex terris antiquæ Pariæ, nihilominus rex eis dare conſueuit & & concedere certa priuilegia eorum dominationes in paria tenendi, maximè terras quas tenent per partagium, illas videlicet quæ per partagium dependent à domo Franciæ: ſed reſpectu illarum quas acquirerent, illas non tenent in paria, niſi ad hoc habuerint ſpeciale priuilegium.

¶ Item Pares Franciæ laïci conſueuerunt habere magnos dies, ad quos appellatur ab eorum Bailliuis & Seneſchalis, & à prædictis diebus magnis ad eandem curiam appellatur: & ſi aliquis Parium Franciæ accuſaretur in curia Franciæ de cauſa læſæ Maieſtatis, vel alio ſcelere magno, oportet eum iudicari per Regem
C ſuum Parlamentum tenentem, ad quod vocari debent Pares Franciæ, ſicut factum fuit de domino de Alenconio.

* Clerici.] Qui ſoli adhuc remanent, reliqui vel ſuppreſſi ſunt vel à rege tenentur, vnde Vēdocinenſis, & Niuernenſis duces dicuntur Pares ex priuilegio.

CAP. III. DE QVIBVS CAVSIS Curia Parlamenti cognoſcere conſueuit.

ITem curia Parlamenti cognoſcere conſueuit de cauſis appelli & reſſortis, ac ſuperioritatis: de cauſis tangentibus Pares Franciæ, de cauſis beneficialibus, quando aliquod beneficium vacat in regalia, & quæſtio fuerit ſiue debatum de aliquo beneficio ad collationem vel præſentationem regis pertinente. ſuntque plures caſus
D in quibus prælati & capitula alibi quàm in curia (niſi voluerint) litigare non tenentur.

¶ Item & dicitur beneficium vacare in regalia, quando vacat ſede Epiſcopi vel archiepiſcopi vacantè & poſito quòd archiepiſcopus vel Epiſcopus Eccleſiæ ſit electus, aut prouiſus, vel etiam confirmatus, & miſſus in poſſeſſionem Eccleſiæ ſuæ: omnia beneficia * ad ipſius collationem pertinentia quæ vacauerunt à tempore vacationis ipſius Eccleſiæ, donec ipſius prælati perſona ad fidem & homagium regis recepta fuerit, in regalia vacare cenſentur & reputantur, illorúmque regi collatio pertinebit.

¶ Item & quamuis (vt fertur communiter) ſufferentia * tantum valeat ſicut fides & homagium: fallit tamen regula reſpectu beneficiorum. nam ſi aliquod beneficium pertinens ad collationem alicuius Epiſcopi vel Archiepiſcopi, vacet per fidem & homagium

* Beneficia.] curis Parochialibus exceptis. C. M.

* Sufferentia.] dixi, in conſ. Pari. §. 27. C. M.

non factum, licet habeat ſufferentiam à rege, & hoc modo gaudeat temporalitate ſua: nihilominus prædictum beneficium in regalia vacare cenſetur & reputatur, & regi pertinet ipſius collatio. Et de hoc facta fuit expreſſa conſtitutio per regem † Philippum 4. Ita fuit iudicatum in curia Parlamenti in caſibus occurrentibus.

* Regem] vnde Ruzeo tracta. Regalia.

¶ Item notandum eſt, quòd ſi durante tempore vacationis alicuius Eccleſiæ vacat aliquod beneficium pertinens ad collationem Epiſcopi & prælati: ad hoc vt in regalia vacare cenſeatur, & regi collatio pertineat, ſufficit quòd vacet de iure, non de facto, & quamuis beneficium quod vacauit in regalia, poſtea per Epiſcopum vel prælatum collatum fuerit, quouiſmodo, quocunque lapſu temporis non obſtante, rex non perdit collationem, neque ius ipſius: ſed illud conferre poteſt, licet regalia ſit clauſa, * dummodo oſtendi poſſit huiuſmodi beneficium ſemel in regalia vacaſſe, & illud per regem alicui collatum non extitiſſe à tempore vacationis prædictæ: neque præſcriptio minor. xxx. an. poterit contra regem. vel pro illo cui beneficium vacans in regalia fuerit collatum, allegari. Eſt autem ſciendum, quòd ſede vacante non omnes Eccleſiæ dicuntur in regalia illæ quarum prælati fidem & homagium præſtare debent.

* Clauſa. niſi rek. 30. annos ab ea clauſa conſti. ſ. ad. 12.

¶ Item ſæpenumero contingit quòd rex mandat per ſuas literas curiæ Parlamenti, vt cognoſcat de aliquibus magnis cauſis vltra ſupradicta: quod tamen fit de gratia ſpeciali.

¶ Item ſciendum, † quòd ſi aliquis velit aliquam cauſam in curia inferiori introducere ex præcepto regis, coram aliquo iudice cui cognitio non pertinebat, nec pertineat iure ordinario: oportet quòd litera prædicta portet committimus †: alioquin cognoſcere non poſſet, neque deberet, & obtineret defenſor congedium contra actorem. Sed in litera curiæ Parlamenti pro quacunque cauſa directa non eſt opus apponere verbum committimus: ſed ſufficit verbum mandamus, abſque verbo, committimus.

* Committimus.] ſupra par. 1. c. 2. § 7.

CAP. IV. QVÆ SVNT iura regalia.

PRimò rex habet ius cognoſcendi de cauſa nouitatis per præuentionem, nam poſſunt iudices ordinarij ſeu baillini regij concedere literas commiſſionis, licet partes non ſint in eorum iuriſdictionibus demorantes.

D

¶ Idem rex eſt garendiator Eccleſiarum quæ ſunt de fundatione regali, & ſunt Eccleſiæ prædictæ exemptæ ab omnibus iuriſdictionibus & ſubiectionibus aliis quàm regis.

¶ Item rex habet authoritatem remittendi, & veniam concedendi in caſibus criminalibus: & de interinatione literarum remiſſionis nullus alius iudex præterquàm regius cognoſcere poteſt.

¶ Item concedit ſaluaſgardias, & de infractoribus ſaluægardiæ, vbi iudices regij habent cognitionem.

E

¶ Item ſciendum, quòd ſaluagardia non conſueuit omnibus indifferenter illam petentibus concedi: ſed dari ſolùm conſueuit gentibus Eccleſiaſticis, & ſubiectis ſine medio, & prægnantibus viduis, & orphanis. Et generaliter omnibus iuſtitiariis regi ſubiectis, ſuppoſitis vniuerſitatis, pauperibus, & miſerabilibus perſonis, & mercatoribus publicis.

¶ Item omnes officiarij regij habent cognitionem portus armorum: ſcilicet quando aliquis eſt accuſatus coram aliquo iudice regio pro aliquo caſu criminali, vel exceſſu, ſi ſit portus armorum, vel infractio ſaluægardiæ: licet ſit alterius iuriſdictionis, delicti cognitionem rex habebit, & hoc in laïco. Sed ſi clericus pro aliquo delicto, vbi in infracta ſaluagardia, vel portus armorum, eſt tractus coram aliquo iudice regio, ipſe ſolùm de prædicto portu vel infractione cognoſcet: & delicti cognitio ad ordinarium pertinebit.

A

¶ Item & propter prærogatiuam curiæ Parlamenti & ipſius authoritatem, quando clericus eſt impriſonatus pro aliquo caſu enormi, vbi infractio ſaluægardiæ eſt, vel portus armorum, licet reddatur ordinatio, curia conſueuit prohibere ne reſpectu criminis communis procedatur ad abſolutionem vel condemnationem, donec cognouerit de caſu priuilegiato, & determinauerit: ſed reſpectu bailliuorum vel præpoſitorum regiorum, iudices ordinarij Eccleſiaſtici propter dictas inhibitiones non differunt de crimine communi cognoſcere.

B

CAP. V. DE CASIBVS SPECIAlibus, de quibus curia temporalis cognoſcit contra gentes Eccleſiaſticis.

ITem ſi vir Eccleſiaſticus, etiam Epiſcopus vel Archiepiſcopus obligatus ſit per literam ſignatam manu ſua, vel ſigillo ſuo ſigillatam, & adiornatur ad curiam laïcam, tenebitur cognoſcere, vel negare: & ad vlteriora † in cauſa procedere, quamuis ſit actio merè perſonalis. Et ſi condemnetur, expletio fit ſuper eius temporalitate: nihilominus tamen ſi eſſet perſonaliter obligatus ſub ſigillo regio, reſpondere non teneretur in curia temporali, niſi foret hypotheca. Eſtque ſciendum, quòd ſi clericus in curia temporali cognoſcat eius ſignum manuale, vel ſcripturam, aut ſigillum, tenetur garnire manum iuſtitiæ de ſumma contenta in obligatione.

C

* Vlteriora. Sed hoc poſtea correctũ eſt, vt fateatur vel negẽt. C. M.

¶ Item ſi clericus ſe immiſceat alicui adminiſtrationi, præſertim rei prophanæ, & vocatus fuerit ad curiam temporalem ad reddendum computa, tenebitur procedere, & ibi computa reddere & reſpondere.

CAP. VI. DE CAVSIS APPELLI, & modo proſequendi eaſdem.

ITem & primò ſciendum eſt, quòd in regno Franciæ eſt patria in duplici differentia. Nam quædam conſuetudine, alia iure ſcripto regitur: ſuntque modi procedendi in vtraque patria.

¶ Quia quando appellatur ab aliquo iudice in patria conſuetudinaria, adiornamentum in caſu appelli debet continere, quòd iudex † adiornetur, & parti intimetur.

* Iudex. dixi ſupra in ll 1 c. 2. § 2. C. M.

¶ Eſtque ſciendum, quòd ſi intimetur parti aduerſæ, oportet iudicem adiornare, & per ſtilum notorium adiornamentum æquipollet intimationi: ſed periculum eſt adiornari facere eum loco intimandi. Nam quando alicui intimatur, dicere poteſt, quòd cauſa ipſum in aliquo non tangit, & quòd non vult ſuſtinere iudicatum, nec tenebitur in aſſignatione comparere. Et ſi non dixerit, tenebitur comparere: alioquin ponetur in defectu, & ſoluet expen.

¶ Et in dicta patria conſuetudinaria oportet appellare illico à tempore notitiæ ſententiæ datæ, vel illati grauaminis. Sed in patria iuris ſcripti ſufficit appellare infra decem dies. Et in patria conſuetudinaria ſufficit dicere viua voce, appello. In patria verò iuris ſcripti, quando ab interlocutoria prouocatur, appellandum eſt in ſcriptis: ſed à diffinitiua, illico poteſt appellare viua voce.

¶ Item & in patria conſuetudinaria ſi appelletur à

ſententia diffinitiua, vel interlocutoria, aut alio quocunque grauamine: oportet quòd ille à quo appellatur, deferat appellationi interpoſitæ, & non poteſt vlterius procedere ſub pœna emendæ arbitrariæ. Sed in patria iuris ſcripti ſi appelletur ab interlocutoria, vel alio grauamine extraiudiciali, ille à quo appellatur, poteſt concedere apoſtolos refutatorios: nec tenetur ſuperſedere donec fuerit ei inhibitum virtute literarum in caſu appelli. Veruntamen quando appellatur à diffinitiua, iudex à quo tenetur ſuperſedere. A

¶ Item ſi appellans in patria conſuetudinaria appellat ad Parlamentum, & cadat à ſua cauſa appelli per congedium, interruptionem vel deſertionem, aut aliàs, ſoluentur ſexaginta libræ de emenda pro ſua falſa ſiue temeraria appellatione. Et ſi iudex ſubiectus, vel regius, dederit ſententiam à qua fuerit appellatum ad Parlamentum, & dicatur malè iudicatum, ſoluit ſexaginta libras pro emenda pro ſuo falſo iudicio. Et ſi appellatum fuit coram bailliuo, vel ſeneſchalo, ſi appellans ſit ignobilis, non ſoluit niſi ſexaginta ſolidos pro emenda. Sed in patria iuris ſcripti non eſt emenda quando dicitur malè iudicatum, niſi cauſa iudicatur vel determinatur in Parlamento. ¶ Item in patria conſuetudinaria non poteſt infirmari ſententia per viam nullitatis, niſi fuerit interpoſita appellatio per quam poſſit quis deducere nullitatem ſententiæ. Sed in patria iuris ſcripti ſecus eſt. Nam abſque appellatione deduci poteſt via nullitatis. ¶ Item in patria conſuetudinaria ad obtinendum adiornamentum in cauſa appelli, ſufficit dicere ſe appellaſſe. Sed in patria iuris ſcripti † oportet oſtendere inſtrumentum appellatorium, quando appellatur ab interlocutoria, & tradere in cancellaria, ad videndum ſi appellatio ſit admiſſibilis. & nemo recipitur vt appellans in curia Parlamenti, niſi oſtendat dictum inſtrumentum appellatorium. ¶ Item ſi appelletur à diffinitiua in patria conſuetudinaria, appellans non admittitur ad proponendum facta noua ſed ſolum illa quæ in cauſa principali propoſuit. Sed in patria iuris ſcripti recipietur ad proponendum facta noua. Et propterea cauſæ appelli patriæ conſuetudinariæ viua voce litigantur. Sed reſpectu cauſarum à patria iuris ſcripti prouenientium, quando appellatur ab interlocutoria, appellans tradit ſuum libellum appellatorium per modum nullitatis rationum iuris. Et quando à diffinitiua per modum factorum nouorũ, niſi quis velit, vel capiat ius per proceſſum.

* *Scripti*] hodie idem, & ceſſat hoc ſcrupulo.

CAP. VII. DE DEFECTIBVS ET congedijs in caſu appelli, & quam vtilitatem importent.

Vide vtilitates defectus, qui dicitur congedium.

ITem & primò, ſi appellans ſuum adiornamentum in caſu appelli releuauerit, per vnum defectum, qui congedium appellatur, perdit cauſam: & virtute dicti defectus vel congedij dicta pars intimata vel appellata talem vtilitatem habebit, quòd appellans cadet ab eius cauſa appelli: & condemnabitur in expenſis, & id à quo fuerit appellatum, executioni demandabitur. Sed ſi appellans non releuauerit ſed anticipatur per appellatum, tunc requiruntur duo defectus, antequam appellatum, tunc requiruntur duo defectus, antequam appellatus obtineat congedium & lucrum cauſæ. ¶ Item reſpectu partis intimatæ vel appellatæ oportet obtinere duos defectus antequam perdat cauſam ſuam, & appellans obtineat lucrum cauſæ: & virtute dictorum defectuum dicetur quòd benè fuit appellatum, & malè iudicatum cum expenſis. ¶ Item ſciendum eſt, quòd licet conſueuerit, & ſit neceſſe, vt appellans qui releuauit, faciat adiornari iudicem, à quo in patria conſuetudinaria, vel intimari in patria iuris ſcripti: alioquin appellatio eſſet deſerta, & perderet cauſam ſuam: tamen ſi iudex eſt regius, non teneretur comparere die ſibi aſſignata, neque ſuſtinere ſententiam ab eo latam, nec cadere poteſt in emendam, ſi malè iudicauerit: quia ſe remittit procuratori regio, vt ſuſtineat cauſam, ſi bonum ei videatur. Eſtque benè notandum, quòd iudex regius ob iniquam ſententiam vel falſam iuſtitiam non poteſt conueniri, neque poteſt in proceſſu teneri, niſi contra eum allegetur fraus, malitia, dolus, aut corruptela. Sed ſi appellatur ab aliquo alio iudice non regio in patria conſuetudinaria, dominus cuius nomine fuit iudicatum: debet adiornari, & comparere in die aſſignatâ cum iudice ſuo pro ſuſtinendo iudicatum: quia ſi diceretur malè iudicatum ſolueret emendam, ſicùt prædictum eſt. ¶ Item ſi quis appellat durante Parlamento, debet releuare ad dies ordinarios alterius Parlamenti ſequentis: tamen hodie de gratia ponitur clauſula, vt partes adiornentur ad certum diem ordinarium, vel extraordinarium præſentis Parlamenti, non obſtante quòd ſedeat, & quòd partes nõ ſint diebus ordinarijs, &c. Et ſi ante releuaretur, de rigore ſtili appellatio eſſet deſerta.† B

* *Deſerta*] qui rigor non ſeruatur, nec tempus currit vtcunque diligenti: ſed appellans non poteſt obtinere defectum ſuper citatione minus ſolẽni, nec impenſas illius citationis C. M.

CAP. VIII. DE RENVNTIAtione appellationis.

ITem ſi appelletur ad curiam Parlamenti, debet renuntiari infra octo dies, & ſoluet ſexaginta ſolidos de emenda † & debet fieri renuntiatio coram iudice à quo, & parti infra octo dies intimari, aliàs non valeret renuntiatio, nec audiretur ſi illam ſecretè faceret.

* *Emenda*] Hodie ſine mulcta & expenſis liberum intra dies octo renuntiare. conſtit. Car. 7. art. 26. dixi in conſuet. pariſ. §. 52. glo. 1. nu. 123. C. M.

C

CAP. IX. DE MATERIA caſus nouitatis.

ITEM.) ſicut dictum eſt ſuprà, ad regem per præuentionem pertinent cognitio caſus nouitatis: & debet quis conqueri de omni turba vel impedimento facti anno & die citra. Et ideo vocatur caſus nouitatis, ad cauſam turbæ nouæ: & ſi turba vel impedimentum eſſet ſubannatum, non poſſet quis conqueri in caſu nouitatis, & non poteſt quis conqueri, in eodem caſu nouitatis niſi dicat ſe poſſeſſorem, & medium debitum deducat, conſeruando poſſeſſionem eius.

D

¶ Item in materia beneficiali non poteſt quis obtinere poſſeſſorium, niſi habeat titulum & inſtitutionem canonicam. Sed in materia prophana non eſt opus docere de titulo, ſed ſufficit oſtendere poſſeſſionem & gaudentiam per tempus ſufficiens ad poſſeſſionem acquirendam. Et ex priuilegio nouitatis, quando aliquis conqueritur in caſu nouitatis per executorem * debet remoueri, & reſtabilimentum fieri rerum attentarum & leuatarum, & res contentioſa capi, & ad manum regiam poni tanquam ſuperiorem.

* *Executorem*] Hodie correctum eſt, & tantum verbaliter ſequeſtraro poteſt nec vllam cauſæ cognitionem ſumere, ſed tantum in ius vocare, & corriguntur ſequentia. C. M.

¶ Item quando aliquis conqueritur in caſu ſaiſini & nouitatis, debet partem ſuam adiornari facere, ad videndam eius querimoniam ad effectum reduci ſupra locum contentioſum: & ſi vna partium deficiat, poteſt ſeruiens dare defectum contra partem contumacem. Et ſi pars impetrans deficiat, virtute dicti defectus cadit à querimonia ſua. Si autem pars aduerſa deficiat ſeruiens debet virtute dicti defectus manutenere & conſeruare conquerentem in ſuis poſſeſſionibus & ſaiſinis. Et nihilominus pro maiori ſecuritate, ſeruiens executor prædictarum literarum querimoniæ, debet adiornare partem deficientem coram iudice cui cognitio commiſſa fuerit viſuram amplius conquerentem manuteneri & conſeruari in ſuis poſſeſſionibus antedictis. E

¶ Item & de materia caſus nouitatis eſt, quòd per executorem debet amoueri nouitas antequam fiat reſtabilimentum, & quòd res contentioſa ponatur ad manum regiam. Et hæc fieri debent antequam pars admittatur ad opponendum: & in omni caſu in quo

cadere poteſt poſſeſſio, caſus nouitatis poteſt impetrari, dum tamen infra annum & diem à tempore turbæ. A Sed oportet quod turba ſit tortionaria, & de facto: quia iuris executio non habet iniuriam, & contra expletum vel executionem iuſtitiæ non habet locum caſus nouitatis: nec fiet reparatio alicuius actus authoritate iuſtitiæ facti, niſi per appellationem, vel oppoſitionem.

¶ Item vaſſallus qui contra dominum feudalem impetrat cauſam nouitatis, non poteſt impedire remiſſionem coram dicto domino & curia ſua: & eſt ſpeciale in hoc caſu in aliis autem caſibus quando ſubiectus conqueritur, excepto caſu nouitatis, coram aliquo iudice regio, dominus iuriſdictionalis ipſius ſubiecti non poterit petere remodium ad eius curiam fieri, quamuis res contentioſæ recredentia illi adiudicari, qui habet ius apparentius in re de qua agitur. B ¶ Item ſciendum eſt, quòd licet alteri partium recredentia fuerit adiudicata, & ideo gaudeat pendente proceſſu rebus contentioſis, nihilominus ſi cadat à cauſa, reddere parti obtinenti omnes fructus profectus, & emolumenta quæ percepit pendente proceſſu: quia nihil aliud eſt recredentia, quam gaudere rebus contentioſis pendente proceſſu.

¶ Item eſt aduertendum, quòd in materia nouitatis, ſi defenſor acquiſiuit hæreditatem titulo emptionis vel permutationis, aut aliàs: non poteſt petere garendum niſi ſit infra annum à tempore acquiſitionis* per eum factæ: quod eſt ſpeciale in caſu nouitatis: in aliis autem caſibus, ſiue ſit materia ſimplicis ſaiſinæ, ſiue petitoria, ſtilus hic locum non habet.

* *Acquiſitionis.*) & traditæ ſibi poſſeſſionis. Ita quod auctor non ſit in culpa vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 64. C.M.

CAP. X. DE PROTESTATIONE *quam debet facere defenſor antequam reſpondeat articulis, per verbum credit*, &c.*

* *Credit.*) hoc prorſus exoleuit.

ITem & primò qui vult reſpondere articulis ſuæ partis aduerſæ: debet proteſtari quòd per eius reſponſionem non intendit aliquo modo recedere à factis contentis & baptiſatis in ſuis articulis. Et ſi reſpondeat articulis partis aduerſæ qui ſunt iuris negatiui, ſuſpenſiui, dubij, obſcuri, aut impertinentes, non intendit quòd talis reſponſio poſſit parti aduerſæ prodeſſe, neque ſibi reſpondenti nocere quouiſmodo. ¶ Item & factis huiuſmodi reſponſionibus, reſponſóque cuilibet ex articulis per verbum credit, vel non credit, procedetur ad inquæſtam, & caueat quis ne ſuper quolibet articulo examinari faciat vltra decem teſtes: quia non eſſet ſibi niſi onus: & amplius non computarentur quàm decem ſuper quolibet articulo. Sed ſi fuerit vna turba, poteſt producere quantum ſibi videbitur: & non concedere ſolent commiſſarij defectum, niſi vſque ad ſolis occaſum. Et ſi pars deficiat, procedetur in eius abſentia, ſicut in præſentia.

SEQVITVR STILVS REQVÆSTARUM. Cap. I.

PRimò ſciendum eſt, quod in requæſtis Palatij commiſſæ ſunt cauſæ perſonales & poſſeſſoriæ officiariorum, quę per literas de committimus appellatas committuntur, & ſæpe per literas particulares officiarij præfati habent eorum cauſas commiſſas in materia ſimplicis hypothecæ Et his ſæpe committuntur cauſæ poſſeſſoriæ, ac etiam proprietariæ, & reales aliorum quàm officiariorum, puta dominorum vel aliorum quando eſt quæſtio de re magna, vel rebus ſituatis in diuerſis partibus, ſicut de ſucceſſione magnatum vel aliorum, quæ aliquotiens ſitæ ſunt in diuerſis dominationibus & bailliuiis.

¶ CAP. II. DE VNICO DEFECTV *cauſæ lucrum importante.*

SI in prima die non compareat procurator pro actore vel defenſore conſueuit dari defectus, vel congedium purum & ſimplex, niſi quando vnus defectus cauſæ lucrum importaret, ſicut materia ſaiſinæ & nouitatis, creditarum, vel alterius executionis. Nam tunc duobus diuerſis diebus vocari ſolet, & ſuper ſchedula ſcribitur, per grapharium, Vocatus fuit tali die.

¶ CAP. III. DE PRIMA DILATIONE *ad procedendum, quæ eſt octo dierum.*

PArtibus in prima aſſignatione comparentibus, prima dilatio, ſeu appunctamentum eſt ad procedendum in cauſa ad octauam nec defenſori poteſt illud denegari, niſi cauſa fuerit remiſſa per curiam Parlamenti ad ipſius requæſtam, vel in eius præſentia. Quo caſu prædictam dilationem, parte non conſentiente, reus non habebit, alioquin defenſor in omnibus cauſis ſemper huiuſmodi octo dierum dilationem habebit, & hoc vt actor eidem oſtendat expleta ſua: & videat qualiter eſt adiornatus, an ſcilicet cedere velit, vel contendere. authen. offeratur. C de lit. conteſt. Et ſi viderit quòd non ſit benè in ius vocatus poſſit proponere declinatoriam. C Reſpectu verò actoris, ſi defenſor velit cauſam accelerare, dictam dilationem actor non habebit, ſi defenſor voluerit illam impedire: immò compellet eum ſuam actionem, aut libellum proponere prima die: vel petet ſuam dilationem veutæ, garendi, ad defendendum, vel aliam, iuxta materiam ſubiectam: & ſi actor proponere ſuam actionem aut libellum diſtulerit, conſueuit dari abſentia, vel congedium, ſaluo, &c.

In ius vocatis prima aſſignatione comparentibus, datur dilatio octo dierum, niſi cauſa, &c.

¶ CAP. IV. DE LIBELLO IN *petitorio.*

IN dictis requæſtis non conſueuerunt actorem compellere ad eorum libellum in ſcriptis dandum, niſi in D petitorio, vbi conſueuerunt actores offerre tres libellos pares per grapharium collationatos: quorum vnus penes curiam alter per actorem retinetur: & tertius defenſori tradi conſueuit.

Libellus debet dari in ſcriptis in petitorio: & debent fieri tres

¶ CAP. V. DE DILATIONE *veutæ.*

POſtquam dilatio prædicta ad procedendum aduenerit, & actor ſuam propoſuit petitionem ſi materia veutæ ſubiecta fuerit, dicitur, & actor ſuam veutam faciet: & aſſignatur aliqua dies feſtiua ad hoc faciendum, & conueniendum in aliqua Eccleſia, vel alio loco E notabili & regreſſu litigij ad quindenam, vel octauam ſequentem, aut alium terminum, ſecundum locorum diſtantiam. quòd ſi oporteat garendum habere, aſſignatur dilatio garendi ſi materia ſubiecta ſit: & vnica garendi ſolùm conceditur dilatio.

¶ CAP. VI. DE DILATIONE *conſilij.*

COntingit aliquotiens poſt dictam dilationē ad procedendum quòd actore ſuā petitionem proſequente, reus ſeu defenſor moritur, & vidua & filij tanquam hæredes ad reſumendū proceſſum adiornantur ad certū diem

diem: poſt dictam dilationem ad procedendum, vidua habet ſemper diem conſilij ad octauam: & reſpectu prædictorum filiorum vel hæredum ſi actor velit eos hæredes manutenere, habebunt ſimilem diem conſilij: ſed ſi eos velit manutenere, hæredes habebunt quadraginta dies ad deliberandum. Elapſa prædicta dilatione ſolent cogi filij aut ſimiles ad declarandum ſi ſint hæredes: & ſi declarauerint quòd non ſunt hæredes, oportet quòd vltrà tranſeant, & quòd renuntient ſucceſſiodi: & ita ſæpenumero dictum fuit: & ſi declarauerint ſe eſſe hæredes, adhuc dies conſilij ad octauam ſibi datur: & poſtea dilatio veutæ & garendi, quando materia eſt ſubiecta, vel ad hoc diſpoſita.

¶ CAP. VII. DE DILATIONE *ad defendendum.*

QVando materia non eſt ſubiecta veutæ, vel garendo, interrogatur plerunque per dominos cum iuramento procurator defenſoris, ſi habeat mãdatum ad defendendum: & ſi dicat ſe habere, ſibi datur dilatio ad defendendum ad octauam, ſi materia fuerit diſpoſita ad defendendum, & ſummandum ſuum garendum ad octauam. ſi vero procurator rei affirmat ſe non habere mandatum, reo datur breuis vel longa dilatio ad defendendum, ſecundum diſtantiam locorum & conſueuerunt concedi duæ dilationes ad defendendũ niſi in prima dilatione procurator rei habeat memorias: quo caſu ſibi conceditur octaua tantùm ad defendendum.

Facilius reo quàm actori dilatio ſeu abſentia conceditur l. ſi quando c. de dilat.

CAP. VIII. DE ABSENTIA *concedenda.*

SI poſt duas dilationes ad defendendum reus non defendat. conſueuit concedi abſentia, niſi habita fuerit, vel per eum reciſa fuerit: & ſi poſt prædictam dilationem abſentiæ non defendit, datur contumacia in præſentia ſui procuratoris: & aliquando apponitur, ſaluo quòd ſi infra octauam ſuas defenſiones propoſuerit, &c. & aliquando non apponitur, ſaluo. Reus ſeu defenſor habet abſentiam quoties illam petiérit: excepto quando proceſſus eſt in iure, dum tamen fuerint præcedentes: & actor ſeu petitor non habet niſi vnam abſentiam, quam nõ poteſt pugnare.

¶ CAP. IX. AD COGNOSCENDVM *vel negandum, duæ dilationes.*

CVm actio aut materia proponitur perſonalis per ſchedulam ſignatam manu defenſoris, vel virtute obligationis paſſatæ ſub ſigillo regio. Quando eſt per ſchedulam, primò petitur quòd defenſor cognoſcat, vel neget. Et ſi non habet inſtructiones, dantur ſibi duæ dilationes ad hoc faciendum: & conſueuerunt dari in prima aſſignatione. E poſt dilationem ad procedendum, ei datur dilatio ad defendendum. & agnoſcendum vel negandum, ſi actor petierit: & ſi infra duas dictas dilationes non defendit, cognoſcit, aut negat, ſicut conſueuit in aliis cauſis concedi abſentia, ſaluo, &c. & poſtea defectus ſeu contumacia in præſentia procuratoris, qui virtute dicti defectus petit dici per dominos quòd dicta ſchedula habeatur pro confeſſata: & condemnatur reus in dicta ſumma, cum expenſis. Sed in dicta materia perſonali per ſcedulam manu defenſoris ſignatam ſolet actor petere vt reus muniat ſeu garniat manum

A regiam de ſumma contenta in dicta ſchedula. Et ſi procurator rei non habuerit inſtructiones, dantur ſibi duæ dilationes ad garniendum, & non vltrà: & ſi infra illas non garniuerit, in eius præſentia ponitur in defectu: virtute cuius, poſtquam actor poſuerit penes curiam ſuas petitionem & ſchedulam, defenſor condemnatur ad contenta * in ſchedula, ob defectum munitionis aut garnitionis: aliquando viſa ſchedula condemnatur reus tam in principali, quàm expenſis ſuper campo.

* Contenta.) V. e. infra par. 6. arreſt. 2 vbi dixi. C. M.

¶ CAP. X. QVANDO SVB SIGILLO *regio paſſata eſt obligatio.*

B VErùm ſi reus eſt obligatus ſub ſigillo regio, actor poſt dilationem ad procedendum, petit quòd pars garniat aut muniat manum regiam de cõtentis in dicta obligatione: & ſi materia fuerit diſpoſita ad garniendum, conceduntur ad hoc duæ dilationes, vt ſuprà. Et ſi pars aduerſa requirat dilationem ad defendendum & garniendum & infra prædictas dilationes non defendat, vel non garniat, datur abſentia, ſi non habita fuerit, vel contumacia, aut defectus, virtute cuius condemnatur in ſumma, * propter defectum garnitionis requiſitæ per actorem.

* In ſumma. Scilicet petita & ad ſoluendum diffinitiuè. Ita vidi hic & in præfectura Pariſieñ practicari, ſed iniquum eſt, quamuis reus appellando, & impenſas ſoluendo reſcindere hoc iudicatum valeat, cum literis cãcellariæ, ſufficere enim debet actori quod poteſt dictam ſenten tiam prouiſionalẽ exequi etiam non obſtante appellatione, & nihilominus perſequi principale, vt diffinitiua obtenta cautiones liberet dictus, tamen rigor etiam Tholoſæ ſeruabatur, vt infra arreſt. Thol. 22. cuius emendãdi primus auth. fuit. C. M.

C ¶ CAP. XI. DE MODO APPVNctuandi partes ad ſcribendum.

PRæfatis dilationibus elapſis, reo in iudicio ſuas defenſiones proponente, partibus hinc inde auditis, ſolent appunctuari ad ſcribendum per memorias, aut per aduertiſſamenta accordata, ſeu ſimpliciter per facta contraria & per intendit ſecũdum cauſæ exigentiam & factorum probationẽ & dilatio ad ſcribendum per memorias, vel aduertiſſamenta accordata ad tres ſeptimanas. Quòd ſi inſtantia non poſſit decidi ſine probatione teſtium, in arduis cauſis ſolent partes appunctuari ad ſcribendum per facta contraria ad quindecim dies.

¶ In minoribus autem cauſis appunctuantur ad D ſcribendum per intendit vel per aduertiſſamenta ad octo dies.

¶ Et lapſis præfatis dilationibus, altera pars quæ finem cauſæ appetit, cogit alterum ad recipiendum ſimilem dilationem vt ſuprà.

¶ Secunda prætereunte dilatione, ſi noluerit altera pars ſuas ſcripturas producere, datur defectus, ſaluo quòd ſi certo die ſuas ſcripturas produxerit aut dederit, purgabitur defectus. poſtquam partes hinc inde ſuas ſcripturas tradiderunt, ad concordandum vel diſcordandum ad octauam dilatio conceditur, vt illa pendente vtraque pars altera alteri ſuas ſcripturas tradat. Et ſi aliquid ſit reiiciendum, quòd reiiciatur, vel vt videatur ſi ſatis reſponſum fuerit: qua dilatione elapſa, ſi petere voluerint aliquid reiici facere poterunt: alioquin non vlterius recipientur, & ſi aliquid reiiciendum non fuerit, appunctuari ſolet quòd ſcripturæ vel intendit habeantur pro concordatis. Saluo quòd infra octauam poterunt adhuc reſpondere hinc inde, & tradere additiones.

¶ CAP. XII. SCRIPTVRIS CONcordatis, *dies ad producendum.*

ELapſa prædicta dilatione, conſueuit talis dilatio concedi: videlicet quòd ſcripturæ habentur pro concordatis ſimpliciter, & aſſignatur dies ad traden-

dum literas & titulos de octaua ad aliam octauam, & contradicta, & ſaluationes, & ius audiendi. Et hoc quando ſcripſerunt per memorias. Si verò per facta contraria, ad octauam ad reſpondendum per verbum, credit, vel non credit. Et poſt dictam octauam habebit primam dilationem ad reportandum inquæſtam, breuem vel longam, ſecundum locorum & partium diſtantiam. Quando partes ſunt appunctuatæ ad tradendum per memorias, ille qui primò vult proſequi & accelerare, debet tradere ſaccum eius & titulos ad graphariam: & præfata elapſa dilatione, debet porrigere requæſtam, vt compellatur pars aduerſa ad tradendum & producendum ſaccum ſuum & titulos: & in prima requæſta conſueuit dari octaua. Et ſi interea pars aduerſa ſaccum eius non tradat penes graphiarium, adhuc alia traditur requæſta, & conſueuerunt concedi tres dies: quibus elapſis ſecluditur per curiam, (& pro remedio, ne ſecludantur, ſæpenumero poſt primam requæſtam vel ſecundam, tradunt aliam requæſtam, ad finem obtinendi dilationem) aliquando illius medio, vel literarum regiarum ſuper his obtentarum adhuc conceditur eis alia dilatio, & aliquotiens pars quæ proſequitur illam, concedit ad euitandum materiam vel occaſionem appellandi.

CAP. XIII. DE EXTRACTV PEtiarum contradicendi cauſa.

ET ſimiliter quando partes produxerunt hinc inde, ille qui vult accelerare, graphiarium adire debet cauſa videndi articulos ſeu inſtrumenta partis aduerſæ, vel ſaccos in alicuius oſtiarij manibus reponi facere, cauſa faciendi extractum productionum partis aduerſæ, & contradicendi. Et duæ requæſtæ requiruntur antequam quis ſecludatur à contradictoriis. Et ſi partes ſua contradictoria fecerunt, altera alteri ſua contradictoria tradunt: & deinde ille qui proſequitur, ſuas fieri facit ſaluationes, & illas curiæ tradit: & poſtea tradit requæſtam ſecludendi partem ad tradendum ſuas ſaluationes. Quibus requæſtis reſpondetur ſicut in articulo præcedenti Et ſi poſt dictas duas requæſtas eas non tradiderit, ſecluditur: & pars alterutra ſaluationes alterius non videt, & etiam copiam* titulorum alterius alia non habet: ſed ſolum extractum titulorum eorundem.

* *Copiam.*] Scilicet ex penſis producentis, vt fit in Caſtelleto, ſed ſi velit ſuis expenſis habere copiã ab actuario ſignatam, habebit, nec producens impedire poterit, quicquid indocti formularij dicant. C. M.

¶ Poſtquam partes vtræque titulos, contradicta & ſaluationes tradiderunt, vel de hoc faciendo ſecluſæ fuerint, curia viſitat inſtrumenta ſeu petias: & ſi in iure poſſit decidi, iudicatur diffinitiuè alioquin partes appunctantur contrariè, vbi prius non fuerunt appunctatæ per facta contraria: aliquando adiudicantur prouiſiones, ſicut in materia poſſeſſoria, alteri partium recredentia plerunque adiudicatur: quo facto partes proceſſuræ ſaccos ſuos recuperant.

¶ Si partes fuerunt appunctuatæ contrariè, primum appunctamentum concedi ſolitum eſt, quòd ille qui vult accelerare, debet à ſuis ſcripturis remouere fines non recipiendi: quo facto venit ad iudicium, & appunctatur quòd pars aduerſa infra octauam corrigat ſcripturas ſuas, & remouebit fines non recipiendi, & octaua ſubſequenti reſpondebunt partes per verbum credit, vel non credit, hinc inde: & dies ad reportandum inquæſtam dabitur breuis aut longa ſecundum locorum diſtantiam & conſueuerunt concedi quatuor dilationes ad referendum inquæſtam, & non vltra: aliquando tamen poſt quartam dari ſolet talis dilatio, ſcilicet quòd inquæſta eſt recepta, ſaluo quòd infra tale tempus partes poterunt procedere ad eorum inquæſtam, & facta reprobatoria & teſtes tradere ad producendum de octaua in octauam

A contradicta & ſaluationes, & ad ius audiendum. Et aliquando in alio appunctamento dicitur quòd inquęſta eſt recepta ſimpliciter: & aſſignatur dies, vt ſuprà, ad reprobandum teſtes, & producendum, & dandum contradicta, ſaluationes, & ad ius audiendũ.

¶ Inſuper pars quæ vult proſequi, ſi produxerit, aduerſarium ſuum compellet ad producendum, & tradendum contradicta & ſaluationes, modo quo ſuprà. Sed quando partes ſunt appunctatæ per memorias, hoc facto quando proceſſus eſt in ſtatu iudicandi, iudicatur in diffinitiua. Aliquando tamen inquæſtis factis & receptis dicitur quod inquiretur ſuper factis reprobatoriis teſtium. Aliquando quòd teſtes recolabuntur: ſuper quo quidem recolamento vnica concedi ſolet dilatio. Eſt autem aduertendum, B quòd in dictis requæſtis non fit publicatio atteſtationum, ſed benè in Caſtelleto Pariſienſi. Similis ordo ſeruatur quando partes ſunt appunctatæ, quantum ad principale per aduertiſſamenta, quæ æquipollent memoriis, vel quando per intendit & aduertiſſamenta ſunt concordata. Et iſto caſu obſeruatur ſolemnitas tradendo dilationes & tradendo literas, vel reportando inquæſtam, aut alias, ſicut quando partes ſunt appunctatæ per factua contraria.

CAP. XIIII. DE CAVSA nouitatis.

C PLerunque in materia nouitatis quandõ partes fuerunt appunctuatæ contrariè ſuper principali, dicitur quòd quatenus concernit credentiam* partes vtræque ſcribent per vnum aduertiſſamentum, tradendum infra octauam, ſuper factis in illo contentis: & poterunt partes vtrinque facere examinari certum numerum teſtium, vel vnam turbam pro vno teſte infra octauam, vel dilationem ſecundum diſtantiam locorum, & diuerſitatem cauſarum: quod examen valebit partibus ipſis tam in cauſa principali, quàm in inſtantia recredentiæ.

* *Recredentiam.*] Hoc hodie inſtè correctum eſt, vt non ſeparetur à principali, conſtit. 1539, §. 59. C. M.

¶ Quando quis vult proſequi, producit ſuper principali: & poſtquam proſequens ſuum tradiderit intendit iudicialiter, poſt lapſum primæ octauæ petit D quòd pars aduerſa ſuum tradat. Et ſi non tradiderit, conceditur adhuc octaua: aliàs eſt excluſus. & poſtquam tradiderunt hinc inde, accipiunt octauam ad concordandum vel diſcordandum, & aliquando apponitur, ſaluo quòd infra octauam, &c. & in cauſis paruis non datur ſaluo, &c. quia partes non conſueuerunt reſpondere rationibus ſuis hinc inde, ſed ſolum eorum peremptoria facta ſolitæ ſunt articulare.

¶ Sed in inſtantia recredentiæ datur octaua ad tradendum literas & producendum. Et de octaua in octauam, ad tradendum contradicta & ſaluationes, & ad audiendum ius, & compellendum partem ad producendum & tradendum literas, contradicta & ſaluationes. Ille qui proſequitur, conſueuit tradere requæſtam, ſicut ſupra dictum eſt in aliis materiis: & hoc facto iudicat prędicta curia dictam recredentiam.

E ¶ Aliquando contingit quòd poſtquam partes fuerint appunctuatæ ad ſcribendum, & tradiderunt ſcripturas ſuas, altera partium obtinet literas regias vt recipiatur ad articulandum noua facta infra octauã: quibus pars aduerſa reſpondere poterit in contrarium articulare, expenſis impetrantis. Et ſi contingat quòd impetrentur, poſtquam partes fuerint appunctuatæ contrariè, & quòd pars aduerſa ſua fecit inquæſtam, conſueuit recipi ad articulandũ facta noua, & probandum, prouiſo quòd pars aduerſa poterit in cõtrarium articulare, & inquæſtam facere, ſi opus ſit, ſuper dictis reſponſionibus, expenſis impetrantis. Et ſi infra octauã conceſſam impetrãti ad articulandũ ſua facta noua hoc

hoc non fecerit, conceditur ſibi adhuc octaua, aliàs ſeclusus. Et quando iuquæſta principalis eſt facta ſolùm regulariter & ſimpliciter, conceditur ei adhuc vna dilatio ad prædicta facta noua probandum. Sed quando eſt magna cauſa, conceduntur duæ dilationes, & non vltra.

CAP. XV. DE IMPEDIMENTO *proceſſura & proceſſuum.*

SED in omnibus materiis quando alterà partium ſe iactat de accordo, vel literis regiis inſtantiæ impedientibus proceſſuram, vel dicit alium eſſe proceſſum cuius medio vult impedire curſum proceſſus prædicti: allegans debet promptam facere fidem de dictis accordo nec non literis, & aliis petiis per eum allegatis: quamuis ex cauſa & de gratia aliquando concedatur eiſdem dilatio ad hoc probandum. Sed quando non oſtendit accordum, cogitur procedere ad vlteriora abſque præiudicio accordi. Etiam quando ſe iactat de literis regiis, & illas in manu non habet, dicitur quòd illas tunc monſtrabit: aliàs dicitur eum cecidiſſe ab illarum effectu. Et quando allegat proceſſum, & illum non oſtendit, conſueuit compelli ad procedendum: quia communiter dicitur quòd qui vult impedire proceſſum per proceſſum, debet de illo in promptu facere fidem.

¶ Nec omittendum eſt, quod quando reus pro ſua defenſione proponit vnum ny, quo caſu dicitur quòd actor articulabit petitionem ſuam, & probabit: ſibi conceditur dilatio quam requirit ad hoc faciendum, eò quòd pars ſæpe non contradicit, cum non habeat intereſſe: & hoc facto aſſignatur dies ad tradendum & producendum literas & reprobationes, contradicta, & ſaluationes, ſicut in aliis cauſis deductum eſt.

¶ Sæpenumero iudicando proceſſum quando non poteſt iudicari ſine probatione factorum in aduertiſſamento contentorum, non appunctuantur partes cõtrariè ſimpliciter: ſed dicitur quòd partes, ſeu vna ipſarum probabit aliqua facta in aduertiſſamentis cõtenta: & poſtea in iudicio pars quæ vult proſequi, petit dilationem ad hoc faciendum. Vel aliquando in eadem ſententia aſſignatur prædicta dilatio, & nõ conſueuerunt aſſignari vltra duas dilationes ad hoc faciendum. Et hoc caſu remanebunt productiones penes curiam, & traduntur ſolum ſcripturæ ad faciendam probationem, & non tradunt partes poſtea contradicta vel ſaluationes, eò quòd ſatis penes curiam remanſerunt. & tradet ſolum pars quæ probationem vel inquæſtam non fecit, reprobationes contra teſtes examinatos in prædicta inquæſta.

¶ CAP. XVI. DE FVRNIMENTO *querimoniæ, quæ eſt vera ſequeſtratio.*

QVIA ſæpenumero pendente aliquo proceſſu ſuperueniunt plura incidentia in furnimentis querimoniarum, in materiis poſſeſſoriis literæ regiæ impetrari ſolent pendente proceſſu, ad obtinendum dilationem ad inquæſtam, vel aliam rem, vel releuamentum alicuius defectus, vel omiſſionis in aliquibus proceſſibus, vel ſuper integratione alicuius requæſtæ ad obtinendum prouiſionem conſueuerunt audiri partes. & hoc facto, appunctuari in iure ſuper dictis prouiſionibus: & ad tradendum ad fines prædictos vtrinque vnam ſchedulam ſui litigati, & totum quod ſibi videtur, infra triduum, niſi aliquando ex magna cauſa longior dilatio concedatur: & poſtquam pars proſequens produxerit, tradit requæſtam ad compellendum partem ad producendum: & primæ conſueuit reſponderi, producat pars aduerſa infra triduum. Et ſi non fecerit, datur ſecunda requæſta ad fines quos ſupra. & conſueuit reſponderi, quòd producat infra craſtinum: alioquin ſecluſus eſt, niſi infra productum tempus prædixerit. Et hoc caſu pars vna non videt alterius ſchedulas nec aduertiſſamenta, niſi aliter fuit appunctuatum: neque contradicta, neque ſaluationes traduntur.

¶ CAP. XVII. DE PROVISIONIBVS.

CONTINGIT in materia dotalitij, & alimentorum, quando partes litigant ad fines principales, & etiam actor ad fines prouiſionis, & partes appunctuantur ad ſcribendum per facta contraria, vel memorias ſecundum quòd caſus requirit, quandoque quo ad principale, quandoque quo ad prouiſionem appunctuantur partes in iure, ad tradendum per vtraſque partes vnam ſchedulam ſuo litigatori, & totum quod ſibi videbitur infra triduum. Et poſtquam produxerint, ſi appareat de iure actoris, adiudicabitur ſibi prouiſio quartæ * partis pro gaudendo per modum prouiſionis proceſſu pendente. Sic dictum fuit per ſententiam requæſtarum arreſto confirmatam in materia dotarij pro Angoulant de Moucheaux, & eius vxore derelicta prioris viri. Et in materia alimentorum pro Philippo de Croy, & Ioanna eius vxore, filia Comitis ſancti Pauli, contra dictum Comitem per ſententiam requæſtarum arreſto confirmatam.

* *Quartæ*) Supra in tit. c. 12. vbi ...igi. C. M.

¶ CAP. XVIII. DE CRIDIS ET *ſubhaſtationibus.*

ITem & quia in auditorio prædictarum requæſtarum plures cauſæ cridarum & ſubhaſtationum tractantur. Primò ſciendum eſt, quòd materiæ prædictarum cridarum & ſubhaſtationum veniunt ad prædictum auditorium requæſtarum pluribus mediis ab omnibúſque regni partibus. Aliquando veniunt quando factæ ſunt virtute vel medio ſententiæ in eodem auditorio latæ, quo caſu dictis cridis factis partes quæ illas fieri fecerunt, aliquando veniunt ad curiam, & aliquando ad cancellariam: & ſibi conceduntur literæ ad faciendum adiornari in dictis requeſtis partes opponentes, eo quòd agitur de executione earum, vt cauſas ſuæ oppoſitionis dicant: & illi contra quos fiunt cridæ prædictæ, vt videant adiudicari decretum.

¶ Et alio modo veniunt cridæ prædictæ, quando vnus ex opponentibus, vel ille, contra quem fiunt cridæ ſuprà dictæ, vel ille qui cauſam huiuſmodi proſequitur, habet ſuum committimus apud requæſtas prædictas, poſito quòd executio fiat virtute ſententiæ alterius iudicis, vel vnius obligationis ſigillatæ ſigillo regio, aliiſque pluribus modis, ſicut aliquando fit per remiſſionem Parlamenti, aliquando per literas regias. Item alio modo, poſito quòd partes non habeant ſuum committimus, vel quod non ſit executio facta virtute ſententiæ latæ in dictis requæſtis, ſicut quando eſt quæſtio de magna re inter magnates, & de rebus ſitis in diuerſis iuriſdictionibus.

¶ In inſtantia cridarum, comparentibus partibus, prima 1 dilatio eſt ad procedendum ad octauam, vt ſupra, & interea debet actor proſequens cridas huiuſmodi, opponentibus, expleta qualiter ſunt adiornari, monſtrare: & illi contra quos factæ ſunt cridæ: nec cogitur actor opponentibus cridas huiuſmodi monſtrare, ſed ſolum tene-

1. Prima dilatio in inſtantia cridarum eſt ad procedendum ad octauam.

tur * cridas monſtrare reo principali.

¶ Poſt dictam dilationem, alia conceditur, dilatio breuis aut longa, ſecundum diſtantiam locorum & perſonarum, dictis opponentibus, ad tradendum eorum cauſas oppoſitionis & titulos: ſed actor qui huiuſmodi cridas proſequitur, in ſuis ſcripturis quas tradit aduerſus cauſas opponentiũ, contradicit, & opponens in ſuis replicis eas ſaluat, & reſpectu illius contra quem huiuſmodi cridæ fiunt, datur ſibi dilatio ad dicendum, vel ſcriptotenus tradendum, ſi quid dicere velit ad impediendum prædictum decretum, & excipiendum peremptoriè. Sed in cauſis aliorum opponentium, qui verè actores ſunt, habent dicti opponentes duas dilationes ſolùm, ad tradendum eorum cauſas oppoſitionis & titulos: & adiornatus pro decreto interponendo, habet ſolum duas dilationes ad dicendum quicquid voluerit ad impediendum decretum.

¶ Traditis cauſis oppoſitionum, & titulis per opponentes ſcriptotenus, ad quicquid dicere volunt, actor proſequens cridas tradit ſuas defenſiones. Et quamuis ſit actor, vocantur defenſiones: quia opponentes in materia cridarum ſunt actores: deinde dicti opponentes tradunt eorum replicas. Et ad hoc habẽt duas dilationes, & non vltra: ſubſecutiuè tradit actor ſuas duplicas in ſcriptis: quo facto dictus actor in iudicio partes facit vocari: quibus dies ad ius audiendũ aſſignatur. Nec eſt omittendũ quod aliquando actor habet plures partes, quas ſimul in iudicio non poteſt habere, & illa ratione porrigit requæſtam, vt compellat opponentes ad tradendum eorum cauſas oppoſitionis, titulos & replicas: & traduntur duæ dilationes per duas requæſtas ad tradendum eorum cauſas oppoſitionis: & aliæ duæ ad tradendum replicas: ſed frequentius fit in iudicio.

¶ Partibus in iure appunctuatis, & viſis per eas productis, iudicatur proceſſus diffinitiuè aliquando contrariè, & aliquando appunctuatur, quòd aliqui opponentes aliqua facta probabunt: & quando ſunt partes contrariæ, dantur duæ dilationes ad faciendum inquæſtam, ſicut in aliis cauſis ſupra dictum eſt.

¶ Contingit plerunque poſt perfectionem cridarum, quinimo etiam aliquando poſt traditionem cauſarum oppoſitionis, & appunctamentum in iure, quòd reus contra quem huiuſmodi cridæ fiunt, offert argentũ in pecunia numerata, pro qua cridæ factę fuerant, & actor adiudicationẽ decreti requirebat: quare requirit manum regiã leuari, & cridas ceſſare, quod actor & opponentes impediebãt: ſcilicet actor pro ſuis expenſis cridarum, & proceſſus quem fecerat: & opponentes pro cauſis oppoſitionum, & aliis expenſis quas fecerant in proceſſu: & tandem dictum fuit ſemper quòd defenſor cõtra quem fiebant cridæ, ſolueret ſummas pro quibus cridæ factæ fuerant in quocũque ſtatu eſſent. Et ita dictum * fuit pro domino Guidone Dempingny, contra magiſtrum Ioannem de Formentieres qui proſequebatur ſuas cridas vſusfructus terræ de Tienes, contra dictum Dempingny, non obſtante quòd Robertus Percault, & alij opponentes impedirent, & non ſoluit idem Dempingny expenſas aliquas opponentibus, nec etiam præfato de Formentieres pro proceſſu, ſed ſolum expenſas cridarum vſque ad tempus in quo ſummam conſignauerat, &c. Et adhuc oportuit quòd idem de Formentieres illas obtineret per actionem. Item & ſimiliter pro magiſtro Simone benedicti, contra magiſtrum Simonem Compaing, qui perſequebatur cridas certi hæreditagij ſiti à Chaillian, non ſoluit. Similiter idem Benedicti aliquas expenſas opponenti, neque præfato Compaing, de proceſſu facto contra opponentes, ſed ſolùm expenſas cridarum, & etiam quas idem compaing contra ipſum fecerat vſque ad diem oblationis in iudicio, per eum factæ de ſumma pro qua

* Tenetur) intelige ſanè id eſt ſoli proprietario tenetur fidem facere, & copiam geſtorũ ſuis impenſis dare ad quod non tenetur opponentibus: tenetur tamen eis facere copiam videndi & deſcribendi expenſis eorũ quod mere formularij non intelligunt: C. M.

2 Secunda dilatio in cauſa cridarũ & ſubhaſtationũ conceditur opponentibus ad tradendum ſuas cauſas oppoſitionis & titulos.

3 Not. hic quod actoris reſponſiones dicuntur defenſiones, quia opponẽtes in materia cridarum dicũtur actoris.

* Dictum) & male, quia verius miſſio omnibus prodeſt, & quomodocũque actor cridas dimittat, poteſt quiuis opponentium ſe ſubrogari facere, etiam ſuis literis regiis poſt annum. Et ſic omnibus ſatisfaciendum eſt docentibus de iure pro quo res pare ſubhaſtari poteſt, & ita obſeruatur. vide Ioannem Imbert. l. 1. inſtit. forenſi c. 8. C. M.

A dictæ cridæ factæ fuerant.

¶ Item ſi ſententia lata inter opponentes & proſequentes ad defenſorem fuerit diffinitiua, à qua non fuerit appellatum, actor ponit penes curiam eius ſententiam, cridas & titulos, & videt curia proceſſus ad videndum ſi omnes opponentes ſunt vacuati: & plus offerenti decretum adiudicat.

¶ Sciendum eſt, quòd quia vt ſupra dictum eſt, à pluribus partibus regni deueniunt cridæ in dictis requæſtis, vſus quoque nec non ſtili in materia cridarum ſunt diuerſi: eſt neceſſe quòd cridæ huiuſmodi ſint certificatæ per iudices ordinarios, ſecundum mores & ſtilum patriæ: aliàs nunquã adiudicatur decretum: quia domini ſtilum omnium aliarum iuriſdictionum ſcire non poſſunt. Et hoc in omnibus cridis, exceptis his quæ veniunt ex Caſtelleto Pariſienſi: eo quòd domini requæſtarum de ipſis ſunt ſatis informati.

B

¶ Similiter eſt aduertendum, quòd decretum adiudicatum pro aliqua pecuniæ ſumma, nunquam traditur nec liberatur illi cui adiudicandum eſt, niſi ſoluat in promptu in pecunia numerata, vel conſignet in curia vel afferat quictantiam illius vel illorum ad quos pertinet.

CAP. XIX. DE RESVMPTIONE *cridarum.*

C

PEndente proceſſu cridarum contingit plerunque alteram partium decedere. Sciendum eſt igitur, quod ille qui vult accelerare, obtinet commiſſionem ad adiornari faciendũ hęredem: & aliquando viduam eius, ſi erat vxoratus, vel filios ad reſumendum vel deſerendum proceſſum. Et quando partes comparent, prima dilatio conceditur eis ad procedendũ ad octauã, vt ſuprà. & poſtea ſi actor vel ille qui proſequitur, velit ipſum manutenere & de facto manuteneat, hæredes habent diem conſilij ad octauam: alioquin ad deliberandũ habent quadraginta dies, ſicut ſupra dictum eſt. Et poſtea datur eis vna dilatio ad reſumendũ vel deſerendum, & aliquando duæ: & in vltima ſolet apponi, aliàs tenetur pro dimiſſo: & ſi non reſumant, datur abſentia conſilij ad octauam, aliquando defectus, ſaluo, &c. Et finaliter quando nolunt reſumere, in eorum præſentia ponuntur in defectu.

D

Quã autem vtilitatem importet huiuſmodi defectus, infra dicetur. Et ſi reſumant, oportet quod reſumant in ſtatu in quo erant tempore deceſſus. Reſpectu autem viduæ ſimiliter habet diem conſilij, & non habet diem ad deliberandum, cum non ſit hæres. Sed pars non libenter tales viduas proſequitur pendente deliberatione hæreditaria: ſed permittit vt ſuperſedeat proceſſus, donec vno marte ſimiliter procedatur.

CAP. XX. DE CAVSIS EXCESSVVM, *quas criminales appellant.*

E

PLerunque contingit in dictis requæſtis tractari cauſas exceſſuum quæ veniunt per literas regias in prima inſtantia: ſed hoc rariſſimè, & cum magna difficultate: quia non ſunt ordinarij, ſed delegati, vt primo capite dictum eſt, aliquando ex remiſſione Parlamenti, quando cauſa poſſeſſoria fuit in Parlamento litigata, & ſunt attenta, cum curia remittit ad curiam requæſtarum, & mutat attentata in exceſſus. Aliquando veniunt materiæ exceſſuum incidenter in aliquo proceſſu: vt patet in crimine falſi, quando literæ productæ per alteram partium, manutenentur falſæ. aliquando propter infractionem manus regiæ, quando aliqua querimonia fuerat furnita, &

nita, & nihilominus vna pars leuat & percipit fru-ctus vel facit aliquod attentatum in præiudicium proceſſus, vel aliàs.

Quando cauſa exceſſuum veniant per literas regias aut cōmiſſionem curiæ, quomodo ſit procedendū. Adiornatus perſonal.ter, non in portu armorum, aut exceſſu ſimili comparens, & quid facere debeat, quid ve fieri debeat aduerſa eius parte nō comparente.

¶ Quando materia venit per literas regias, vel etiam ex commiſſione curiæ poſt factas informationes, aliquando eſt adiornamentum perſonale, quandoque captio corporis. Si adiornamentum perſonale, & pars adiornata comparet, vel eius procurator: prima dilatio eſt ad procedendum, ſicut in aliis materiis, vt ſuprà. Aliquando contingit quod defenſor habet garendum, quando res iacet in ratihabitione, ſeu mandato: ſicut quando ratione alicuius expleti in domanio facti in aliqua petia terræ, vel nemoris, vel aliàs, & nihil aliud eſt præterquam expletum: tunc datur dilatio ad ſummandum ſuum garendum, qui recipitur cùm materia ſe offert: & aliquando datur dilatio veuæ, vt ſuprà dictum eſt.

¶ Sed quando eſt portus armorum, vel alius exceſſus, non ſimplex expletum domanij, & datur adiornamentum perſonale: adiornatus comparens in die ſibi aſſignata ſuam requæſtam porrigit, vt interrogetur: quo facto, grapharius videt, ſi penes curiam ſint informationes vel chargiæ: & ſi non fuerint inuentæ, petuntur à parte vel à procuratore partis aduerſæ: quibus iniungitur, vt chargias & informationes penes curiam ponant: & ſi non fecerint, datur congedium adiornato cum expenſis damnis & intereſſe: & hoc quando eſt pars: alioquin, adiornatus in iudicio petet congedium: quod ſi fuerit eidem conceſſum, importat abſolutionem ab inſtantia & condemnationem expenſarum, damnorum & intereſſe: in quibus ſua pars aduerſa non comparens condemnabitur.

¶ Sed traditis per actorem informationibus & expletis penes curiam: curia deputat commiſſarios ad interrogandum adiornatum. Et hoc facto traduntur gentibus regis chargiæ & illius confeſſio: qui eidem actori prædicto communicant confeſſionem, & aliquando per eam capiunt ius, & tradunt gentes regiæ, & pars eorum concluſiones in ſcriptis, & adiornatus ſuas defenſiones vel diminutiones: quo facto, ipſis fit ius.

¶ Sed quando procurator regius & pars nolunt capere ius ex partis confeſſione, conſueuerunt partes in iudicio litigare, & ſuas concluſiones facere: Et quia frequentius adiornati negant exceſſus, appunctuantur contrariè, vel per memorias: quo caſu, reſpectu dilationum ad tradendum ſcripturas, reportandum inquæſtas, & alia huiuſmodi, ſeruabitur, ſicut in aliis materiis ſuprà dictum eſt.

¶ Quando incarceratur, reus, proceditur ſicut in aliis curiis, ſcilicet quod interrogatur reus ſecundum chargias, & iuxta materiam: aliquando confrontantur teſtes, aliquando proceditur ad quæſtionem: & ſi incarceratus confitetur, ita quod procurator regius & pars recipiant ius per ſuam confeſſionem, proceditur ſicut ſuprà proximè dictum eſt. Si autem incarceratus neget: recipiuntur ad proceſſum ordinarium: & partes adiunguntur in iudicio, & appunctuantur contrariè, vel per memorias, & incarcerato reſpectu perſonæ fit prouiſio elargiſſamenti, data cautione. Et tunc procedetur ad vlteriora per ſuas dilationes, tradendo ſcripturas vel alia ſicut in aliis materiis, Saluo quod quādo partes appunctuantur contrariè dicitur quòd reus comparebit perſonaliter in receptione inquæſtæ.

¶ CAP. XXI. DE MATERIA *computatorum.*

SCIENDVM eſt, quòd in dictis requæſtis veniunt & tractantur materiæ redditionis computorum maximè quando in materia nouitatis commiſſarij fuerunt dati ad regendum res contentioſas, vel quod executor alicuius ſententiæ requæſtatum prædictarum, in defectu mobilium ponit ad manum regis hæreditagia. Eſtque prima dilatio partibus comparentibus ad procedendum vt ſuprà. Et pòſtea ſi adiornatus confitetur ſe eſſe ſequeſtrum, ſeu commiſſarium, datur ſibi dilatio ad afferendum ſuū computum, & dantur duæ dilationes & non vltrà ad dictum computum afferendum: & ſi non attulerit, in eius præſentia conceditur defectus. & poſtea ponit pars eius appunctamenta coram curiam: & virtute dicti defectus cadit defenſor à tradendis dictis computis, & condemnatur ſuo proprio & priuato nomine in ſumma pro qua res ſaiſitæ fuêre. Et quando eſt ſequeſter aut adminiſtrator bonorum ſub manu regis exiſtentium, ſicut in materia nouitatis, illi qui gubernant res condemnantur ad reddendum, & tradendum actori fructus per ipſos receptos & leuatos, & ad tenendum priſionem ſeu carcerem, ſi opus ſit.

¶ Si adiornatus negat ſe fuiſſe commiſſarium, neque leuatus fructus, aliquando appunctuantur partes ad ſcribendum per memorias, ſicut quando actor vult oſtendere per literas illum fuiſſe commiſſarium, & ſeipſum oneraſſe: aliquando contrariè, & proceditur in hoc caſu reſpectu dilationis, tradendo ſcripturas, vel aliàs ſicut in aliis materiis prædictum eſt.

¶ CAP. XXII. DE VTILITATE *defectuum.*

QVIA aliquando partes ſe permittunt poni in defectu, vel contumacia, vel congedio, reſtat de prædictis defectibus & congediis aliquid explanare: & quando vtilitatem important.

¶ Primò ſciendum eſt, quòd in materia nouitatis, quando habens committimus in requæſtis, parte vocata ſupra locum, fecit exequi ſuam querimoniam: & pars ſe non oppoſuerit, vel fuerit contumax, & adiornatur coram prædictis dominis ad videndū amplius manuteneri & conſeruari: & dictus actor obtinet defectum ſuper eadem aſſignatione: virtute dicti defectus actor importat vtilitatem, quòd manuteneatur * & conſeruatur: & leuatur manus, cum expenſis, ſi reus fuit debitè in ius vocatus vel adiornatus. Sed quando querimonia eſt malè executa, ſicut quando defenſor non fuit debitè adiornatus ad perſonam ſuam, vel domicilium, ad viuendum amplius manuteneri & conſeruari, & quantumcunque modicus ſit defectus in relatione, conceditur adhuc vnum adiornamentum: & poſtea in ſecundo defectu datur lucrum cauſæ, cum expen. Eſtque ſciendum, quando aliquis eſt adiornatus ad requæſtam alicuius conquerentis ad videndum reduci ad effectum vnam querimoniam comparétque & eſt præſens coram executore, & non ſe opponit: ſed tacet, manuteneri patiens, & adiornatus ad amplius videndum manuteneri & cōſeruari, ſed deficere permittit, in dictis requæſtis, quòd virtute dicti defectus conquerens manuteneatur & conſeruatur: & hoc caſu non ſunt expenſæ. Sed ſi eſt adiornatus, & non comparet, & poſt executionē ipſe eſt adiornatus apud dictas requæſtas ad viuendum amplius manuteneri & conſeruari, & ſe permittit in defectu poni, in hoc caſu conquerens manuteneatur & conſeruatur virtute dicti defectus, & deficiens condemnatur in expen.

* *Manuteneatur*) idem ſupra in Stil. Parl. in c. 5. 1. ſed iam dudū exoleuit, & cœperunt requiri quatuor defectus donec per conſtit. 1519. §. 24. fuerunt redacti ad duos. vbi videndo. Egidiū Bourdinum celeberrimum in hoc ſenatu cauſarum patronum, deinde fiſci aduocatum, nunc autem 1557. generalē procuratorem regis qui dictā conſtitutionē nuper eleganti gloſſemate illuſtrauit. C. M.

¶ Item & quando virtus alicuius committimus aliquis adiornatur in dictis requæſtis ad reſpondendum in materia nouitatis: & die aſſignata ſe poni permittit in defectu: talis defectus non importat lucrum cauſæ: ſed tradit actor ſuam demandam in ſcriptis: vel ibidem baptizat ſuas poſitiones, & ſuper hoc

datur ſibi commiſſio, in qua incorporatur eius demanda, & deficiens adiornatur ſuper dicto defectu, & ſi die aſſignata deficiat virtute dictorum duorum defectuum, actor manutenetur & conſeruatur, & regia manus amouetur, & deficiens in expenſis condemnatur.

Finis ſtili requeſtarum Palatij.

¶ *DE MODO CONFICIENDI proceſſus Commiſſariorum.*

LAN *de grace* 1497. *Le lendemain du iour de noſtre Dame d'Aouſt. Nous Guillaume Boiſſon, & Françoys de ſainct Loys, Clercs* & Conſeilliers du Roy noſtre Sire en ſa Cour de Parlemẽt: receuſmes les lettres dudit ſeigneur, contenans la forme qui s'enſuyt. Charles par la grace de Dieu, &c. Par vertu deſquelles nous feiſmes adiourner leſdites parties en la maniere qui s'enſuyt: E. & A. Clers & conſeillers du Roy noſtre Sire, au premier Huiſſier ou Sergent Royal ſalut & dilection. Nous auons les lettres du Roy noſtre Sire contenans la forme qui s'enſuyt. Charles, &c.*

** Clerc.) Olim non dicebantur aliqui conſiliarij cler[illegible] ad differentiam laicorum, omnes enim exceptis ſex paribus eccleſiaſticis erant laici, quorum pars erant proceres & milites, reliqui iuriſperiti, & hi ad illorum differẽtiam vocabantur clerici more loquendi gallico quod doctos clericos vocant, vt ex veteri bus regeſtis curiæ cõſtat. C. M.*

¶ Vt debitus honor nouis commiſſariis per curiam datis conſeruetur, & ne propter eorum ne dicamus ignorantiam, ſeu culpam, proceſſus per eoſdem factos, per curiam annulari contingat in magnum damnum partium, & ipſorum commiſſariorum dedecus, & iacturam, videtur (prout primò occurrere poteſt) ſic procedi poſſe per eos, potiſſimè in partibus quæ iure conſuetudinario reguntur, in proceſſibus in gallico faciendis, prout communiter fieri conſueuerunt. Eodémque modo poſſunt procedere commiſſarij in terra quæ iure ſcripto regitur, ſaluo quòd ſemper habent facere proceſſum verbis Latinis.

¶ *L'an de grace, &c.*) Iſtud totum ponitur gratia exempli, & licet dies receptionis literarum inſerere nõ erat neceſſe antiquitus, ante annum, 1336. attamen ex poſt fuit & eſt neceſſarium, cum ex ordinatione curiæ partes debeant facere diligentiam impetrandi adiornamentum infra quinque ſeptimanas à tempore finiti Parlamenti, ex quo habuerunt & habere potuerunt commiſſiones ſuas ſigillatas: alioquin negligentes reputantur. Quid autem amittat pars negligens, non facit ad propoſitum. Quandoque & ſæpè contingit quòd vnus commiſſarius eſt laicus, & ſemper tunc conſuetum eſt in citatione & commiſſione clerici nomen præponi.

¶ Item quandoque eſt ſolus commiſſarius probo viro ſecum adiuncto. Et tunc ille cõmiſſarius citat ſic.

¶ *Eſtienne, &c. Au premier Huiſſier, &c. Par vertu deſquelles lettres, adiornez pardeuant nous & noſtre adioinct que nous entendons prendre audit iour.*)

¶ Prout eſt de citatione, qui & die prædicta debebit eligere adiunctum, de partium conſenſu, ſi poſſit: alioquin capiat: & ſufficit quòd aliqua partium conſentiat, vel etiam ſi contradicat, cauſas friuolas allegando: & ipſo nominato, licet cum eodem adiuncto procedere: aliàs ſi vnus ſolus procederet, vel etiã vnus commiſſariorum datorum, annulari debet per curiam citatio vel aſſignatio per vnum ſolum facta, & ita obſeruatur in curia.

Vnus ſolus commiſſarius non poteſt citare vel procedere.

¶ *Par vertu deſquelles nous vous mandons, & à chacun de vous commettons, que vous adiournez leſdictes parties par deuant nous en la ville de Thouloufe. à tel iour, & aux iours enſuiuãs, pour aller auant en ladicte cauſe ſelon ce que raiſon deu a. Et auec ce, adiournez tous les teſmoings, que les parties vous nommeront pour porter teſmoignage de verité: intimant aux parties que comparẽt, ou non, nous irons auant en ladicte beſongne, nonobſtant l'abſence de partie. Mandons & commandons à tous les ſubiects, prions & requerons à tous autres qu'en ce faiſãt vous obeiſſent diligemment de ce que vous auez fait nous certifiez à ladicte iournée, de bouche de ce que par voz lettres n'apperra. Donné à Thouloufe l'an & iour deſſuſdicts*)

¶ Eſt etiam ſciendum, quòd commiſſarij in proceſſu ſuo verba ſuperflua ſummopere debent euitare. Sufficit enim neceſſariis verbis vti in proceſſu: at l.fin.C.de preti.imper.off. & l. ampliorem. C. de appel. Et ideò non eſt neceſſe quòd dicat, *Clers & Conſeillers donnez Commiſſaires.*

¶ *Auquel iour & lieu comparurent leſdictes parties en leurs propres perſonnes & nous preſenterent leſdictes commiſſions, adiournemens, relations, de deux paires d'articles, ſeellées du contreſeel du Roy: leſquels ſeront trouués au ſac, aux iours enſuiuans.*

¶ Et iſtud conſueuit apponi aliquotiens, vt arctetur citatus comparere non ſolum die citationis, ſed etiam diebus ſequentibus. Et licet de rigore ſi pars non compareat, poſſet procedi ad diem præfixam, attamen tutum eſt quòd iterum ſecundo citetur pars antequam commiſſarij procedere incipiant, & ita dici conſueuit & teneri, & in camera pluries vidi obſeruari. ſi verò commiſſarij vel alter eorum non eſſet præſens prima die citationis, neque ſequenti, cum illa clauſula ſuprapoſita, & ad dies ſequentes referatur, non teneretur tamen amplius diebus vlterioribus expectare.

¶ *Les teſmoings.*) Quandoque tamen pars quæ impetrat citationem, non vult quod citentur teſtes partis aduerſæ: & tunc ponitur in citatione.

Tous les teſmoings que telle partie vous dira, &c.) Et maximè habet locum hodie, cum quilibet teneatur facere diligentiam ſuam & cum reus alias omitteret probationes ſuas ſuper defenſionibus ſuis. Et hoc ex ordinatione curiæ, vt ſupra dictum eſt.

¶ *Et en leurs propres perſonnes.*) Quandoque tamen comparent ambæ partes per procuratorem, quandoque vna pars per procuratorem, alia in propria perſona, & tunc dicitur in proceſſu, *Et comparut tel, comme procureur de tel, ſi comme il nous apparut par procuration ſeellée du ſeel: laquelle eſt au ſac*) Vel ſi partes requirant quòd inſerantur, poterunt inſeri in proceſſu quod ſæpe contingit: quia partes acturæ ſunt de procurationibus ſuis in aliis curiis. Et iſtud tutius eſt, vt appareat quid factum extitit per dictos procuratores: & etiam per alios ſi compareant alij procuratores durante auditione, & quæ perſonæ facient partem in lite, vel qui fuerunt præuenti.

¶ Item multum debent cauere commiſſarij, ſi aliquis ſit defectus in commiſſione, & aliquid opponatur à partibus: quia & ſi tradunt rationes dubias, ſeu etiam quæ manifeſtè videntur bonæ: tamen ceſſare debent procedere, ne proceſſum eorum propter hoc contingat annulari. Si verò friuolæ eſſent rationes oppoſitæ, tunc non omittant procedere, & ponãt rationes in ſacco, & de hoc faciant mentionem in ſuo proceſſu. Quandoque contingit quod procurator dicit, quòd procuratorium eſt in parlamento: & tutum eſt in caſibus iſtis, quòd comparens perſonaliter petat partem ſuam contumacem reputari: cum non compareat ſufficienter, ad fines quòd ſaltem proceſſus pro parte faciendus valeat in contumaciam aduerſarij ſui ſufficienter non comparentis. Contingit aliquotiens quòd partes faciunt procuratorium apud acta vel agẽda, vel aliquem articulum expediendum. Quandoque pars proteſtatur quòd per ſui comparationem, &c.

Si dubium ſit de mandato commiſſionis & rationes efficaces opponantur debent commiſſarij ceſſare procedere, ne annuletur proceſſus, ſecus ſi friuola.

Quid fieri debeat in caſu facti quod eſt priuatio cum rege [illegible] liter vel indiuiſibiliter.

¶ Item quandoque procurator regius facit partem ſolus, & tunc commiſſarius nunquam in ipſius contumacia procedere debet, ſed debet ipſum expectare: nec vltra procedere, niſi aliud per curiam fuerit ordinatum. Quandoque facit partem cum alio: & tunc ſi in facto diuiſibili, puta quia exceſſus dicitur eſſe factus vel iniuria exiſtenti ſub ſaluaguardia regis, & tunc cum iniuriato ſolo proceditur, & poteſt poni in contumacia. Quandoque pars venit ſine procuratore regio: ſi pars venit, in contumacia procuratoris regis, & præiu-

dicium

Digitized by Google

dicium ipſius quo ad iniurias regis non proceditur : ſed expectabitur. Et cum venerit, poterit teſtes iá per partes productos pro ſe producere, vel alios teſtes. Si verò factum ſuper quo litigabitur, eſt de ſe indiuiſibile, ita quòd pars regis lucrari non poteſt, quin altera pars lucretur, & econtra: tunc fieri debet proceſſus in ſimiliter expectatur procurator regius. Idem cōmiſſarij benè debent cauere quòd antequam iter arripiant, ſint certi quod procurator regius in Parlamento fecerit ſubſtitutū, vel quòd mādet per ſuas literas procuratori, bailliuis vel ſeneſchalis, quòd agat vel defendat cauſam pro iure competenti. Et hoc ne oporteat eoſdem commiſſarios redire & grauare expenſas, de ſtilo curiæ ſi pars vna ſit abſens, & alia præſens, cùm agatur inter priuatos, tunc procedi poteſt ad perficiendum inquæſtam per præſentem, ſed contumax citandus eſt ad quemlibet actum iudiciarium, aliàs valet proceſſus contra ipſum, & annularetur per curiam, licet etiam poſitum fuiſſet in prima citatione, ad talem, & ad dies ſequentes : quia illa adiectio, & ad ſequentes, non includit niſi diem primo ſequentē: nam ſi comparet prima die, certum eſt quòd quandiu durat auditio, ſemper debet eſſe præſens per ſe vel per procuratorem : & tamen ſi ſe abſentaret, deberet citari: ergo eadem & fortiori ratione quando non comparuit. Idem dici poſſet vbi comparuit, & appellauit ex aliqua cauſa : quia à commiſſariis referendariis non appellatur *a*, & perinde eſt de ſtilo curiæ irrefragabili, ac ſi non appellaſſet, debet igitur & tenetur cum proteſtatione de habendo ius ſuper rationibus propoſitis per curiam, procedere : aliàs ſi non procederet. & rationes per ipſum propoſitæ coram commiſſariis per curiam reiicerentur, caderet à ſuis defenſionibus probandis. Si verò ex aliqua cauſa per curiam admitterentur, tunc non caderet, & fatuus eſt ſi ponit ſe in tali periculo. Et commiſſarij : etiam fatui eſſent ſi procederent, ſi manifeſtè viderent rationes procedere, ac impedire debent proceſſum eorum, ſi cauſæ veræ eſſent. Si verò commiſſarij fuerint per curiam deputati & ab ea procedunt vel emanarunt, ſtatim ceſſare debent etiam ſi fruſtratoriè notoriè appelleretur quia ſtatim curia annularet proceſſum, & quicquid factum eſſet poſt appellationem, eſſet friuolum. Et hoc de ſtilo curiæ. Et idem eſſet ſi quid poſt recuſationem legitimè factam fuerit factum : quia recuſatio quandoque ab aliquibus partibus fit, operatur appellationis, adiornamenti & releuationis effectum : ſi apparet de adiornamento, non ſufficit, niſi de relatione ſeu executione citationis conſtet. Et idem eſt de omnibus mandatis, ſiue inhibitionibus literatoriè factis, etiam de ſaluaguardiis quæ tota die conceduntur. Quia de intimatione debet fieri mentio, ſi agatur de infractione.

a Appellatur. Imo appellatur, & appellatio defertur, ſed nō ſuſpendit, niſi ex recuſatione admiſſibili vt dixi ſupra par. cap. 27. §. 3. C. M.

¶ *Contreſeel.*) Et ſi non eſſent ſigillatæ, licet ſignum illius qui tenet ſigillum, eſſet, attamen commiſſarij non debent procedere ſi opponeretur ab aliquo Procuratore, ſiue ab ipſa parte aduerſa.

¶ *Au ſac,*) Quandoque inſeruntur in proceſſu ordinamenta deſignando ſolùm ſic.

¶ *La teneur duquel s'enſuit.*) Et iſtud ſufficit. Tenor verò relationis in totum debet poni, ſi pars petat, articuli non maximè in proceſſibus, ſi fuerunt in terra quæ regitur iure non ſcripto. Sed de iure ſcripto ſecus fit communiter.

¶ *Leſquelles nous feiſmes lire du conſentement des parties deſſuſdictes.*) Aliquotiens altera partium opponit contra citationem, quod non ſit de octo diebus, & infra quindenam. Nam à data citatione vſque ad diem aſſignatam in citatione debent eſſe quindecim *b* dies à data executione vſque ad diem prædictam, octo dies ad minus, de ſtilo curiæ : aliàs commiſſarij non poſſent procedere ſi opponeretur à partibus,

b Quindecim. Nō ſeruatur ſed arbitratur pro qualitate locorum & perſonarū C. M.

A ſed neceſſaria eſſet alia citatio probans prædicta interualla. Et ſi pars tradat aliquas rationes, debent mētionem facere de iis in proceſſu, & ponere in ſacco: quia in ſecunda citatione ſufficienter facta tenetur pars comparere & procedere cum proteſtationibus. Attamen poſſet eſſe ius quæſitum ipſi parti citatæ ratione primæ citationis ineptè factæ : quia minus ſic arctant, quamuis ratione proteſtationis ius ſibi ſaluū eſſet : & fieret ſibi ius cum iudicaretur inquæſta, per plures etiam vias, aliàs poteſt opponi contra citationem de iure : quæ quotidiè occurrunt.

Oppoſitiones contra commiſſionē

¶ Item quandoque contra commiſſiones opponitur ab altera partium quod (quia facit mentionem de aliis commiſſionibus, puta quia dicitur ibidem, iuxta tenorem prioris) non poſſunt procedere, niſi appareat de prima ſententia, vel de arreſto, vel B ſi mandetur quod reſumptis aliquibus proceſſibus perficiant inquæſtam, vel quia commiſſio eſt reuocata, puta quia dati ſunt commiſſarij alij, vel inceptum eſt parlamentum. ſi non continetur in commiſſione quòd procedere poſſint, non obſtante quòd ſedeat Parlamentum, & commiſſarij ſint de Parlamento : quia tunc ipſo iure reuocatur poteſtas ipſorum, cum inceptum eſt Parlamentum, vel fortè dies bailliuiæ vel ſeneſchaliæ, ad quos ſecundum formā commiſſionis habent remittere, aduenit. quia tunc nullus commiſſarius poteſt procedere vltra, & in talibus caſibus & ſimilibus ſi procederent commiſſarij. non valeret proceſſus, maximè ſi opponeretur à partiC bus. Quandoque tamen ponitur in commiſſione, committimus, & inquæſtam inde nobis remittatis quanto citius commodè poteritis : & tunc ſufficit quòd remittant ante finem Parlamenti per aliquos dies. Si autem diceretur in commiſſione, remittatis cum perfecta fuerit, tunc etiam poſt Parlamentum poſſet procedere, donec perfecta fuerit inquæſta.

¶ Item licet ſit ſupra dictum quòd citatio habere debet interuallum quindecim dierum, illud locum habet in prima citatione, non in aliis citationibus, quas concedunt commiſſarij ad alios actus iudiciarios in procedendo : quia in illis tantum interuallum non requiritur, ſed arbitrio ipſorum commiſſariorum relinquitur. Item quandoque opponitur contra cōmiſD ſionem, quod eſt ſurreptitiè impetrata, puta quia lis pendebat coram alio iudice de iis ſuper quibus eſt conceſſa, nec eſt facta mentio in prædicta commiſſione de hoc vel de alio quod concernit proceſſum litis, vel ſuper tali negotio, vel exceſſu impetrata, cuius cognitio & punitio immediatè pertinet ad alium inferiorem dominum ordinarium loci, & de hoc non fit mentio. Et tunc commiſſarij habent ſuperſedere, & remittere, ſi eis de prædictis appareat euidenter. Si verò opponeretur talis ſubreptio tacita vel obreptitia expreſſa, quæ concerneret negotium principale, illud non impediret quo minus deberent procedere, reſeruato curiæ iudicio ſuper ſubreptionibus propoſitis faciendo. Et quia frequenter contingit opponi : ideo circa hoc aliquantulum eſt inſiſtendum.

De forma literarum commiſſionis.

¶ Sciendum eſt igitur quòd in literis & commiſſioE nibus quæ emanant de curia Franciæ, inueniuntur iſta verba quæ ſequuntur, ex certa ſcientia, de gratia ſpeciali : & duo vltima vocabula, videlicet ex certa ſcientia, de gratia ſpeciali habent procedere ab ore regis: nec Parlamentum vel alius poteſt neque conſueuit apponere, niſi rex ipſe : & debet in litera ſignata dici per regem, ad relationem talis : vt puta ad relationem vnius magiſtri requæſtarum hoſpitij, vel alterius collateralis regis, cum rex hoc conceſſit. Quandoque tamen vidi literas in quibus erant iſta verba, ex certa ſcientia, ſignatas per conſilium. Et hoc fit quando rex eſt in ſuo magno conſilio præſens, ſed rarò vidi. In literis verò quæ emanant à par-

lamento, frequenter apponi conſueuit ex cauſa, in arreſtis. Frequenter etiam hoc fit quando ex æquitate moti, vel ex aliqua certa cauſa domini Parlamenti deuiant à via iuris comunis: quod facere poſſunt prout qualitas negotiorum requirit, magiſtri verò requæſtarum hoc non poſſunt, nec apponere conſueuerunt. Dicimus igitur, aut commiſſio eſt impetrata ſuper ſaluæguardiæ ſpecialis fractione, & cõmiſſio valet ſi facta fuerit, in quocunque loco regni, etiam in iuriſdictione alterius domini temporalis: nec eſt tunc neceſſarium quod apponatur, ex certa ſcientia, & ex cauſa, niſi de hoc lis penderet corã aliquo iudice ordinario regio, puta coram ſeneſchalo vel balliuio, vel aliis iudicibus ordinariis regiis: qui etiã de fractione aliarum gardiarum cognoſcere conſueuerunt, & punire delinquentes in ſuis ſeneſchaliis & balliuiis & iuriſdictionibus eorum vbicunque frangantur in dictis ſeneſchaliis vel balliuiis: quia ſi penderet lis, & non fieret mentio in commiſſione, vel non diceretur, reſumptis proceſſibus coram talibus factis dicta commiſſio de hoc appareret ſurreptitia: ſed ſi fieret mentio in cõmiſſione, vel diceretur in ipſa, reſumptis proceſſibus coram tali ſeneſchalo factis inquiratis: tunc non diceretur ſurreptitia: & ita fit communiter in Parlamento. Si verò commiſſiones emanarent ab ore regis, & ibidem eſſet, ex certa ſcientia vobis committimus: tunc quamuis lis penderet ſuper prædictis, attamen non eſſet nec diceretur ſurreptitia hæc cõmiſſio: quia non eſt quærendum à principe de cauſa quare faciat. nam princeps legibus non ligatur: & iure ſuo regio, & de plenitudine poteſtatis, ratione iuriſdictionis generalis quam habet in toto regno ſuo, in quo ſuperiorem non recognoſcit, poteſt ponere prout placet ſibi & vult, & contra ius, cum ſit ſupra ius: ex quo certioratus eſt, ſiue ex ſua certa ſcientia procedet: Parlamentum verò non poſſet hoc, nec etiam cancellarius, vel alius, quia non poſſunt contra ius, vel ſupra: licet Parlamentum ſiue domini Parlamenti tacitè habeant ordinariam iuriſdictionem de omnibus exceſſibus & negotiis emergentibus in iuriſdictione regis vbique, cũ placet eis ex aliqua cauſa. Et hoc aliquotiens faciunt, ſed ponunt in cauſis pendentibus, reſumptis proceſſibus, &c. vt dictum eſt: & ſi non ponerent, commiſſio erit ſurreptitia. Aut agitur de commiſſione facta ſuper exceſſibus aliis vel negotiis: & tunc aut commiſſio vel negotia ſunt in iuriſdictone alterius, non in iuriſdictione regis immediatè, & tunc talis commiſſio per curiam facta non valet, etiam ſi dicatur, ex cauſa, vel etiã reſumptis proceſſibus, coram tali factis: & hoc niſi in ipſa commiſſione eſſet, ex certa ſciẽtia, & emanaſſet ab ore regis: & ratio eſt, quia iſtud nec curia nec ipſe rex cõſueuit de cauſis ſeu exceſſibus cõmiſſis & emergentibus in iuriſdictione inferiorum dominorum iuriſdictionem habentium cognoſcere, nec ab ipſis auocare cognitionem ſiue iuriſdictionem, niſi ab ipſis fuerit appellatum, vel propter defectum iuris fuerit receſſum ab ipſis dominis inferioribus ſiue iudicibus ipſorum. Aut commiſſio facta eſt ſuper exceſſibus ſeu negotiis emergentibus in iuriſdictionibus regiis immediatè, & tunc curia ſequenter conſueuit commiſſionem concedere ſuper ipſis, ex quo non eſt inceptus proceſſus coram iudicibus ordinariis regiis, neque tunc conſueuit apponere ex cauſa: & ſi apponatur, non propter hoc vitiatur. Et iſtæ commiſſiones quandoque diriguntur iudicibus ordinariis locorum immediatè: & tunc credo quod ſi articuli fuerint traditi in curia: licet non fuerit litigatum adhuc, ſed curia mandat ipſis ordinariis quatenus ſuper articulis tradendis inquirant, & referant, quod prædicti iudices habent obſeruare ſtilum curiæ, & fortiori ratione ſi iam traditi ſint articuli, & ligatum in curia: & hoc verum eſt, niſi in commiſſione diceretur, quod ſuper inquiſitis facerent iuſtitiæ complementum,

Rex habet plenariã poteſtatẽ in ſuo regno, nec aliquẽ cognoſcit in ſuperiorem.

A vel facerent quod eſſet rationis: quia tunc licet diceretur in commiſſione, committimus, & mandamus nihilominus talis commiſſio videtur magis excitatiua iuriſdictionis eis de nouo tributæ: & ideo tenentur ſeruare ius, ſi ſit in terra iuris ſcripti vel ſi ſit in terra conſuetudinaria, debent & tenentur ſequi conſuetudines loci in ordinatione & deciſione litis. Si verò dirigantur commiſſiones clericis regiis, vel aliis non ordinariis locorum: tunc credo quod tales commiſſarij habent obſeruare ſtilum curiæ Franciæ, ſiue ſint referendarij iudices, ſiue iudices commiſſarij: quia non eſt dubium quod talis commiſſio non poteſt dici excitatiua iuriſdictionis, cum aliàs nullam habeant, niſi illam quæ fuit eiſdem delegata. Et ſi corã talibus commiſſariis delegatis opponatur ſurreptio talis quæ B videatur eiſdem ſufficiens. & ſunt ſolum referendarij, debent ſuperſedere & remittere ordinationi curiæ iudicium ſuper ipſa ſurreptione: quia non poteſt facere, nec reddere ius, etiam ſi petatur. Si verò non videtur ſurreptio ſufficiens, vel nõ appareat eis per aliqua producta quod pars informauerit ſummariè, ſufficienter requiſita, ad hoc dato breui termino, debẽt vltra procedere, vt dictum eſt, non obſtante tali ſurreptione per partem allegata, niſi notoriè, & manifeſtè ex forma commiſſionis ipſius aliàs appareret quod de ſtilo curiæ non valeret cõmiſſio, puta ex cauſis ſupradictis, & aliis etiam, de quibus in præſentiarum non occurrit: quia non omnia quæ emergunt dubia contra commiſſarios ex diuerſis cauſis, deſcribi poſſunt. Si verò tales commiſſarij eſſent iudices, tunc de ſubreptione C allegata corã ipſis haberent iudicare, & ſuper ea pronuntiare: & ſi appellaretur à ſua pronuntiatione, etiã ſi fruſtratoriè, de ſtilo curiæ habent & debent ſuperſedere, aliàs non valeret & reuocaretur per curiam quicquid poſt talem appellationem per ipſos fieret.

¶ Item quandocunque opponitur contra perſonas commiſſariorum, vel contra vnum ipſorum qui tamẽ ſimul dati ſunt, ſuſpicio ex veriſimilibus cauſis & manifeſtis, ſi ſe abſtineant à procedendo, & remittant ad dominos Parlamenti, faciendo mentionem quare omiſerint procedere, benè faciunt. Si verò friuolè opponerentur contra ipſos, nihilominus poſſent procedere. & recipere rationes partis opponentis, & ponere in ſacco. Et ſi pars opponens non procedat cum D proteſtatione, ſe ponit in periculo procedẽdi, & amittendi probationes ſuas ſuper defenſionibus ſuis. & ſolum poterit reprobare teſtes partis aduerſæ. Si verò curia recipiat dictas rationes, tunc verum eſt quod eſt in tuto, & hoc habet locum in commiſſariis referendariis. Si autem eſſent iudices commiſſarij, pars opponens poteſt petere ſuper rationibus ſuis ſibi ius dici & fieri: & niſi fiat, ſiue ius dicatur, poterit appellari. Et ſi commiſſarij procedant non obſtante appellatione, tũc reuocabitur quicquid fecerint poſt appellationẽ, licet friuola manifeſtè appareat appellatio prædicta: & hoc de ſtilo curiæ. Idem de iure ſcripto, vt patet in l vni. ff. nil no. appella. inter.

Quid debeant facere cõmiſſarij ſi cõtra eorum perſonas oriatur ſuſpicio.

¶ Item quandoque vna pars non conſentit quod aperiantur articuli, nec vult procedere: ſed nihilomi-E nus commiſſarij ad ſupplicationem alterius partis debent aperire articulos niſi manifeſtè quid obſtaret, puta quia ſigilla ſunt fracta vel nõ ſũt ſigillati, licet articuli ſint clauſi & ligati & ſimilia: & ſi pars tradat rationes, ponantur in ſacco quod intellige vt dictũ eſt ℥.

¶ *Et le lendemain affermerent, & reſpondirent* par ſe. ment auſdicts articles: & ainſi comme il eſt contenu à la fin de chaſcun article.*

¶ Ad interrogationem ſiue iuſſum iudicis ſic, vos iuratis quod omnia propoſita in veſtris articulis creditis eſſe vera: & ſi quid eſt quod non credatis verum, amouebitis, & reſpondebitis ad articulos partis veſtræ veritatem, & ſic faciet etiam alteri parti, videlicet reæ: quia actor debet prius iurare & affirmare articulos, quam

* Ex ſolenni. vt dixi ſupra. part. 1. c. 17. § 10. & etiam ne nimis ſumptibus grauarentur partes ſi ob id occuparẽt cõmiſſarios qui olim erant ſigillatores, & notiſque ſi ptus qui ni. C.M.

quàm reus:& debent reſpondere in fine cuiuſlibet articuli,credit vel non credit.Quãdoque dicunt nõ credit vt ponitur & toleratur maximè vbi pars nõ opponit:& non ſunt plura facta in articulo : quia ſi plura, melius facit ſi dicat credit,quandoque non credit,niſi prout continetur in ſuis articulis.Et iſti modi reſpondendi tolerantur:verum eſt quod quandoque reſpondens facit reſponſionem modificando ipſam , & additionando , & fruſtra laborat , cum ſuper illis modificationibus,licet factum contineant , non producuntur teſtes. Sed ſuper articulis reſpondentis quãdoque reſpondetur dubito,& non ſufficit,ſed debet tunc dari dilatio ad reſpondendũ dubitatis. Quandoque dicit quod eſt impertinens,vel eſt iuris, & quod non tenetur reſpondere & ſi pertinens eſt,vel aliquid facti ſit in prædicto articulo,tunc credit. Quandoque nõ vult reſpondere , & tunc commiſſarij debent ei præcipere debitè,bis aut ter , quod reſpondeat : & ſi facere noluerit ponant in proceſſu qualiter ſic mandauerunt. Similiter ſi pars aduerſa proteſtatur quod habeantur pro confeſſatis articuli quibus aduerſarius recuſat reſpondere , ſimul ponant in proceſſu , & faciant mentioné de iſta proteſtatione, & nihilominus vltra procedant. Quandoque pars tradit reſponſionem ad dicta partis in ſcriptis.licet rarò fiat. Et iſtud non eſt bene tolerabile: quia actor & reus , vel procuratores ipſorum informati de facto,debent verbotenus reſpondere,& ſoli coram commiſſario ſine conſilio ſuo:ſi verò partes tacerent, non peteretur reſponderi , ſi teſtes examinentur : dum tamen in fine articulorum eſſent hinc inde facta negata,valent atteſtationes , & in pluribus proceſſibus ita repetitur.

¶ Item antequam partes reſponderent articulis, proteſtari conſueuerunt, quod ſi reſpondeant articulis impertinentibus, non negatiuis : vt habeantur pro reſponſo: & iſtæ proteſtationes ponendæ ſunt in proceſſu , ſi partes requirant, aliàs non.

¶ *Item ledict iour , & les iours enſuyuans, produirent les parties pluſieurs teſmoings: leſquels furent iures en preſẽce de partie de dire verité ſur ce que les parties les amenoient en teſmoignage: & les examinaſmes, ainſi qu'il eſt contenu en leurs depoſitions, ledict iour , & aux iours enſuyuans produirent.*

¶ Sciendum eſt , quod partes quando producunt teſtes,debent facere in proceſſu ſcribi nomina productorum in illa die & ſic de ſingulis diebus quibus producentur teſtes ſic.

¶ *Item à tel iour produirent tels teſmoings.)*

¶ Similiter & à qua die iurauerunt, & vtrum in præſentia partium , vel in abſentia per contumaciam quia videlicet citatus eſt aduerſarius ad videndum iurare teſtes,& non comparet dicta die,quod debet poni in proceſſu. Verũ eſt tamen quod partes multotiẽs conſentiunt cõmuniter , quod teſtes poſſint iurare in abſentia illarum,ſicut in præſentia,dum tamen poſtea habeãt nomina & cognomina teſtiũ,& poſſint tradere probationes contra ipſos teſtes vſque ad finem auditionis.Et hoc commiſſarij conſueuerunt ipſis & de conſenſu ipſorũ reſeruare. Quandoque partes volunt videre iurare teſtes : nec volunt conſentire quod iurent in abſentia , ſicut ſupra , & commiſſarij tunc debent eis dicere:Nos aſſignamus vobis de die in diem, de hora in hora,coram nobis, vſque in finem auditionis noſtræ , ad videndum iurare teſtes, quos hinc inde volueritis producere. & tunc ſemper recipiuntur teſtes , & faciunt iurare etiam in abſentia partium, cum per talem aſſignationem ſatis ſint aduiſati. Quandoque commiſſarij qui vellent quod commiſſio duraret diu , non curant facere tales aſſignationes : & tunc neceſſarium eſt citare partes in qualibet productione teſtium ad videndum ipſos iurare. Quandoque etiam partes non conſentiunt quod poteſt teſtium productiones poſſint tradi reprobationes , & tunc ante iuramentum per teſtes præſtitum non ſuffi-

A ceret proteſtari de obiiciendo in teſtes poſt depoſitionem teſtiũ de ſtilo curiæ:ſed neceſſarium eſt quod ſtatim proponant reprobationes cõtra teſtes productos ſi verò non cognoſcerent teſtes , daretur partibus , ſi peterent,dilatio ad inquirendum & conſulendũ quod haberent proponere contra prædictos teſtes : ſed circa hoc non eſt multum inſiſtendum : quia rarò viſum eſt nec vnquam audiui , quod partes perſiſterent in hæc ſed ſemper conſentire conſueuerunt , quod poſſint ante & poſt depoſitiones teſtium reprobare.Et de omnibus prædictis ſi ita ſint acta , debet fieri mentio proceſſu commiſſariorum , & etiam debet inſeri forma B citationis ad adiornandum teſtes & partes viſuras iurare. Forma autem citationis, talis eſt.

¶ *S. Conſeiller. N. au premier Huiſſier ou Sergent. N. nous auons receu, N. ♃. &c. Par vertu deſquelles nous vous mãdons. & commettons que vous adiournez tous les teſmoings que tel vous nommera , pour porter teſmoignage de verité en ladicte cauſe : & de ce qu'aurez fait.* N.

¶ Vt ſuprà in citatione continetur, debet etiam inſeri relatio ſeruientis,vel ſaltem totum poni in ſacco.& fieri mentio in proceſſu : ſi verò teſtes non venerint, poteſt mandari quod captis pignoribus compellantur. Teſtes etiam violenter adduci poſſunt, niſi eſſent clerici , quia tunc etiam per captionem temporalium compellantur. Quandoqne contingit quod teſtes vel partes habent agere in aliis curiis ordinariis, & tunc mandare poſſunt commiſſarij ad requæſtam teſtium & partium à iudicibns prædictis per literas apertas , ſuſpendere cauſas ipſis teſtibus & partibus, C donec ſint expediti coram ipſis commiſſariis ; & alij iudices tenentur obedire & obediunt.

¶ Item partes non poſſunt producere ſuper vno articulo niſi decem teſtes : & ſi commiſſarij plures quam decem examinent debent reiici illi qui ſunt vltrà , de ſtilo curiæ, etiam ſi à partibus non opponatur, & hoc paucis temporibus citra fuit obſeruatum: quia plures & infinitos proceſſus vidi iudicari in camera inquæſtarum , in quibus erant plures quàm decem teſtes examinati , nec reportator etiam faciebat mentionem, nec à præſidente ſuper hoc interrogabatur ſi eſſent plures quàm decem. Et accipiat reportator meliorem de omnibus,ſine diſcrimine aliquorum. D Et propter illum ſtilum introductum, cõmiſſarij conſueuerunt facere calendarium, per quod apparere poteſt quot teſtes producti fuerunt ſuper quolibet articulo. Aliquando tamen commiſſarij , quando partes tacent,examinant tot quot partes volunt producere, & malè. Partes etiam conſueuerunt tradere ſchedulas cuilibet teſti , in quibus continetur ſuper quibus articulis volunt teſtem examinari quandoque partes producunt teſtem ſuper articulo generali ad pæcedentia, qui talis eſſe conſueuit. *Item les choſes deſſuſdictes ſont vrayes, & les a la partie confeſſées.)*

¶ Et aliquotiens cauti* Aduocati pluries ponunt iſtum articulum inter alios articulos , vbi potiſſimè ſunt plura media & facta in articulis, ex quibus concluditur ad intendit : vnde in fine cuiuſlibet articuli , cuiuſlibet medij , aliquotiens ponere conſueuerunt , & hoc ad finem quod pars poſſit plures producere teſtes, quia quando teſtis producitur ſuper E illo relatiuo articulo ad omnia præcedentia, poteſt ipſe teſtis interrogari ſuper omnibus articulis præcedentibus : & iſtud eſt aliquando neceſſarium partibus , quia aliquando contingit quod ab initio producunt teſtes bonos, & etiam non bonos & tractu temporis , durante auditione , venit ad notitiam ipſorum , quod alij ſunt qui melius ſciunt veritatem articulorum , ita quod impletis ſuis poſitis, & aliis neceſſariis, defraudantur à ſua probatione : nec illos bonos poſſunt producere teſtes , niſi pro illo articulo generali in ſubſidium. & quandoque commiſſarij aduiſant partes ipſas

* Cauti,) hæc cautela ceſſat per cõſtitut. anni 1499. §. 25. in fi. vbi iubẽtur ſimiles articulos aduinare, tamẽ ſi iudices videant præpoſitos eſſe deteriores teſtes melioribus non omnino ſeruant rigorem conſtitutionis. & bene quia veritas potior. forma eſt:& penes iudices eſt arbitrium quanta fides teſtibus adhibenda ſit. l. 3 § 1. de teſtib. ad do ſopra parte 1 c. 26 § 15. C. M.

dicendo, caueatis, habetis plures articulos ſuper quibus poteſtis producere teſtes, & etiam ſuper illo generali vtrum benè faciant, vel non, & quo zelo ducti ſunt? nouit dominus. Et vtrum etiam debent examinare teſtes ſuper illo generali? & videtur quod non, quia ex quo præcedentes articuli ſunt pleni, & iſte articulus eſt generalis ad omnes illos articulos: teſtes qui deponunt ſuper illo generali, videtur deponere & eſſe producti ſuper præcedétibus articulis incluſis ſub iſto. Et ſic videntur eſſe producti ſuper præcedentibus articulis vltra numerum decennatiũ, & ſic repellendi. Contrarium ego feci, & raro aliter vidi. Et ideo ſi benè vel malè factum ſit, iudicio dominorum relinquo, quia dubito. Quandoque partes etiam producunt teſtes ſuper articulis confeſſatis omnino, & malè faciunt: nec commiſſarij deberent examinare: B ſed plures faciunt contrarium: & peſſimè nec ſuper omnibus aliis articulis continentibus factum, conſueuerunt partes producere teſtes ſuos, niſi fuerit facta confeſſio in articulis potius confortatiuis, dependés à reſponſiuis expreſſis ſiue generalibus & propoſitis. Sed non ſufficeret producere teſtes ſuper poſitiuis, quia ex illis non conſueuit concludi ad intendit, niſi ſuper poſitiuis producerent. Si verò mandaretur & committeretur commiſſariis quod ſuper articulis hincinde tradendis inquirant veritatem & referant, tunc partes videlicet actor habet & poteſt tradere articulos ſuos, & reus defenſiones ſuas, & actor ſecundò replicare ad defenſiones rei, & contra reus duplicare ſed nó vltra tradere poſſunt. Et licet ſuper illis replicationibus & duplicationibus ſint facta, attamen partes non poſſunt producere teſtes niſi ſuper principali articulo, non ſuper dictis repli[...]ionibus: licet ſit ſecus & fiat in curia Caſtelleti fre[...]enter: in curia verò Parlamenti non eſt conſuetum, ſed tradentur ſolùm articuli & defenſiones ſub vno intendit, contento in articulis, & alio in defenſionibus. Si verò tradantur reprobationes, teſtes & ſaluationes, teſtes ſuper illis producuntur, ſi partes volunt, coram commiſſariis: & commiſſarij eoſdem habent examinare, ſi forma commiſſionis eis directæ hoc permittat in reo.

In curia Parla. non proceditur vltra duplicationé no. Io. Fa. inſtit. de excep. in prin.

Forma iuramenti à teſtibus præſtãdi.

¶ Item forma iuramenti eſt, quod dicent veritatem in cauſa, & ſuper quibus producentur in teſtimonium per partem producentem: nec omittent fauore, odio, &c. & iſta eſt forma conſueta. Et propter hoc, ſi producatur quis in teſtem ſuper vno articulo non dependente, & totaliter ſeparato, non valet eius teſtimonium: quia ſuper quo non iurauit, ipſe deponit. Item & commiſſarij non debent ſcribi facere talem depoſitionem in atteſtationibus.

¶ Quando commiſſarij iurare faciunt, quod dicent veritatem in tota cauſa ſecundum iſtam formam, ſi deponerent de materia vnius articuli ſuper alio articulo ſeparato, benè valeret eorum depoſitio: & recipi debet à commiſſarijs.

¶ Item licet teſtes iurent ſecundum primam formam: attamen ſi deponant ſuper acceſſorio, teſtimonium valet: & eſt admittendum per commiſſarios: puta ſi deponant de ætate ſua interrogata, vel vtrum ſint de vniuerſitate vel collegio, vel contribuentes in cauſa, vel ſimilia, de factis ſuam perſonam tangentibus, quia viderentur ſuper talibus iurati deponere: quia de ſe magis ſcire debent veritatem, quàm quicunque alius. Item ſciendum eſt, quod ſi per interualla diuerſa iidem teſtes producantur ſuper diuerſis articulis, licet etiam dependentibus vel generalibus, totiens quotiens debet ab ipſis iuramentum recipi de dicendo veritatem. Si verò ſuper vno articulo ſemel productus, velit aliquam breuem dilationem: daretur eidem, prout facere conſueuerunt commiſſarij: & cùm reuertetur, iterum iurare non debet. Multum tamen habent cauere commiſſarij, quod quando idem teſtis pluries pro-

A ducitur, vt ponant in principio depoſitionis, ſecundò nomen teſtis, quod iterum ſit productus: & aduertant vtrum varietur nomen ipſius, ne cum videbitur inquæſta, idem teſtis computetur pro duobus teſtibus, quod poſſet eſſe maximum periculum iudicibus inquæſtarum, & reportatori, & etiam partius habenti.

¶ Circa quam examinationem faciendam ſciendum eſt, quod commiſſarij omnibus modis debent ſtudere ad hoc quod dicatur: & eliciatur veritas pura per teſtem productum coram ipſis: vnde debent dicere teſti, amice, dicas puram veritatem ſuper his quibus es productus, non damnes animam tuam, ſcias quod illud quod dices, in perpetuum non reuelabitur parti nec alij: quia non fit publicatio teſtium in curia Franciæ.

¶ Item non debent teſtes ipſos cùm ad eorum præſentiam venerint, terrere, ſed benignos ſe eiſdé oſtendere: quia multotiés tales rurales homines producuntur in teſtimonijs, qui timent multum & tremunt ſecum, cum ſint in præſentia commiſſariorum, qui magni reputantur quocunque incedunt, etiam à maioribus, videlicet ſeneſchalis, balliuis, iudicibus regiis, & ab aliis qui magnam eiſdem exhibent reuerentiam, & honorem ob reuerentiam regis & ipſius curiæ Franciæ, vnde non eſt mirum, ſi propter famam ipſorum rurales homines timent eſſe & comparere in præſentia ipſorum, & terreantur, & multo magis ſi per ipſos verbo terreantur vel derideantur: ex quo contingit quod ab ipſis non poteſt poſtea de facili, imò nullo modo elici veritas, in damnum & periculum animarum ipſorum commiſſariorum. C

¶ Item debent ipſi commiſſarij ambo eſſe præſentes cum teſtis examinatur, quia melius vident & eliciunt veritatem ab aliquo teſte ambo, quam vnus ipſorum. Et propterea pluribus, videlicet duobus diriguntur commiſſiones: & hoc eſt contra plures, qui non examinant inſimul, ſed vnus ſolus: & poſtea legitur depoſitio in præſentia alterius commiſſarij, & malè: quia melius videret in præſentia teſtis, & ſocij ſui, ſi teſtis veritatem loqueretur. Item diriget ipſum teſtem, & ſocium interrogationes facientem exquirendo occaſiones, tempora & loca, vbi & quando res facta ſit.

Commiſſarij ambo debent eſſe præſétes quando teſtes examinantur.

¶ Item legere debent articulum ipſi teſti, de puncto in punctum, ſi ſint ibi plura facta, donec ipſum intelligat: nec etiã alias aliquid dicere debent, per quod D valeat ipſe teſtis informari: & cum ipſe teſtis dixerit quicquid ſcit, tunc debet vnus commiſſarius repetere quicquid dixerit: & repetitione facta, debet interrogare teſtem, ſi ita dicat: & ſi concordat ſibi ipſi, bene eſt & ſi ſocio ſufficiat, adhuc melius, & debet ipſe qui repetit dictum teſtis, multum aduertere, ſi teſtis motu proprio dicat articulum verum, ſeu contenta in articulo eſſe vera, quia inter iſtos modos loquendi eſt magna differentia. Et licet de modo examinandi teſtes, qualiter & de quibus debeant interrogari, tractetur ad plenum per doct. potiſſimè per Imo. & Hoſtien. in ſumma: & Spec. in tit. de teſti. quod longum eſſet recitare: attamen prout eſt obſeruari conſuetum, & expertum fieri per commiſſa- E rios expertos in talibus clericis & laicis miſſos per curiam pro inquæſtis faciendis: & prout eſt approbatum in curia, nunc dicendum eſt prout poteſt occurrere.

Modus examinandi teſtes.

¶ Sciendum eſt, quod officium teſtis eſt dicere veritatem de his quæ percipit quinque ſenſibus corporis, videlicet viſu, auditu, odoratu, guſtu, & tactu, & ſic iuxta materiam de hoc implicitè interrogatur, quod de facto poteſt ſciri vel percipi, per viſum, vel auditum, & ſic de aliis. Si reſpondeat & dicat verum eſſe, ſufficit quantum eſt ex parte ſui officij & per talem reſponſionem probat factum

ſuum: vnde de iure præſumitur quod verum dicat. Si autem nõ interrogatur reddere cauſam dicti ſui, & vltrò ſe offerat, dicendo verbotenus, præſumeretur aliqualiter contra ipſũ. Si autem commiſſarij interrogarent qualiter ſcit, debet reddere cauſam quam percipit, ſeu rationem ex aliquo de quinque ſenſibus prædictis, puta quia vidi, vel audiui, vel odoraui: & ſic de aliis ſecundum materiam de qua quæritur: & ita reddere cauſam ſui dicti eſt neceſſe ex quo eſt interrogatus per commiſſarios. Si verò neſcius, vel minus ſufficientem reddat rationem, non valet eius teſtimonium: ſi autem teſtis reſpondet ſe credere articulum eſſe verum, tum dictum iſtud non valet, niſi interrogatus cauſam ſuæ credulitatis reddat ſufficientem, & eius ſufficientia iudicantium arbitrio relinquitur, vnde affirmare articulum ſimpliciter, & credere eſſe verum ex cauſa credulitatis ſufficienti, æquipollent. Ratio poteſt eſſe quare non valet teſtimonium de credulitate, niſi cauſam aſſignet: quia dicendo quod credit articulos, aſſumit deponens officiũ iudicis, magis quam teſtis, cui plures rationes poſſunt eſſe credulitatis, & ipſe non producit in iudicem, ſed in teſtem: ideo non valet eius dictum: ſed cũ cauſam reddit, tunc eius dictum valet, non ex eo quia credendo ſimpliciter iudicat, ſed ex eo quia cauſam ſui iudicij reddit. Sed cum teſtis dicit articulum verum, vna eſt ſola cauſa neceſſaria, quàm apprehendit ex ſenſu corporeo immediato, non ex oculo mentis, videlicet ratione: puta ſi quęratur vtrum aliqua res ſit alba, vel nigra, vna eſt ſola cauſa, quia vidit, ſic de aliis.

¶ Si verò teſtis narrat factũ contentum in articulis, abſque eo quod dicat quod credit verũ, vel dicat ſimpliciter verũ, puta dicitur in articulo quod aliqui debentur reditus, vel habet iuriſdictioné in aliqua villa, vel ſimilia: tũc ſi teſtis narret factũ prout iacet, dictum teſtis magis inclinat ad veritaté, quam ad credulitaté: ideo cõmiſſarij debent interrogare qualiter ſcit quod habeat iuriſdictionem, vel quot debeantur reditus: & tunc ſi reddat bonam cauſam, valebit dictum ipſius: aliàs non: ſed de hoc non debet curare commiſſarius, ſed quod ſolum in ſcriptis fideliter redigat dictum ipſius teſtis. Item non ſolum debet interrogare teſtẽ de cauſis dicti ſui, ſed etiam de circõſtantiis, puta loco, & tempore, & quibus præſentibus, & vbi erat quando vidit, poſt iſta verba ſiue contineatur vnum factum in vno articulo, ſiue plura facta contineantur in eodem, quia de omnibus factis diſtinctè & explicitè debet interrogari, & deponere illud quod ſcit: vel ſaltem dicere quod nihil ſcit vel non recordatur: commiſſarius multum debet ſolicitare quod habeat ab ipſo veritatem. Et cauere quod ſcribi non faciat quod dicat articulum verum, niſi eidem appareat manifeſtè quod per ea quæ dicit, totus articulus, & omnia quæ in eodem continentur, ſint vera: puta de omnibus contentis in articulo reddat cauſam ſui dicti, puta quia vidit: & ſic de aliis ſenſibus corporis: ſed hoc non benè addiſcunt inexperti, qui ſemper ſcribi faciunt, dicit verum, & poſtmodum quando interrogantur de cauſis, nihil vel modicum deponunt, nec ſufficientes cauſas reddunt: & tales commiſſarij in magno periculo animas ſuas ponunt: quia iudices videntes inquæſtas & indicantes, multum ponderant dicere articulum verum. Sed cõmiſſarij qui non conſueuerunt facere inquæſtas, non faciunt vim, neque ſciunt facere in ſcribendo, nec etiam interrogando, niſi verum dicit & credit: nec etiam de circunſtantiis ſciunt interrogare. Igitur commiſſarij in principio depoſitionis teſtis, debent facere ſcribi nomen & cognomen teſtis, & vbi moratur, & hoc ad finem quod ille contra quam producitur, poſſit illum cognoſcere, & inquirere, ſeu ſe informare ad reprobationem quam velit ſeu poſſit proponere: ſimiliter ad ſciendũ, vt ſcire poſſit an inter teſtes plures eſſent qui eodem

A nomine vocarentur, ſeu nuncuparẽtur. Itẽ debet ſcribi cuius ſtatus clericus, vel laicus, nobilis, vel ignobilis, mercator, aut cuius artificij, & hoc etiam ad finem quod aliqua fieri poſſit collatio de teſtibus in teſtes. quia magis creditur experto in materia de qua quæritur, quàm non experto, & dignitas & conditio teſtis, & plura conſideranda ſunt, quia magis credendum eſt vni quam alij, prout diſcretio iudicantium in his habet conſiderare. Aetas etiam teſtis debet poni in depoſitione, ad finem quod ſi deponeret dę tempore quo tunc non eſſet natus, vel etiam quod nõ poterat ſcire vel intelligere de quo quæritur, vel alio caſu, tunc non debet fides eius dicto adhiberi: ſed multi de ætate ſua non recordantur, & ideo ſolet apponi, talis ætatis vel circa. Item debet ſcribi dies ſuæ depoſitionis, ad finem quod ſciri poſſit quando agitur ſu-
B per caſu nouitatis de vltimis expletis, vel aliàs de tempore contractus, vel conuentionis partium maximè ſi ſit talis caſus in quo locus & tempus ſint de ſubſtantia rei de qua quæritur. Quandoque commiſſarij omittunt ponere tempus depoſitionis, & malè: ſed tunc quærendum eſt prout eſt poſſibile inuenire: quia videndum eſt tempus productionis teſtium ſi ſit in proceſſu: vel ſi non ſit tempus, videnda eſt commiſſio, & mandatum commiſſionis, vel plurium commiſſionũ ſi ſint plures, & tempus quo receſſerunt commiſſarij, & concluſerunt in cauſa, vel etiam quando reprobationes teſtium additæ fuerunt contra teſtes productos. Et ſic conſiderato tempore commiſſionis & fine
C proceſſus, ſatis poterit apparere quo tempore fuerunt teſtes examinati, vel circa quod tempus. Circa etiam alia poteſt coniecturari tempus depoſitionis, prout diſcretus reportator poterit coniecturare.

¶ Item debet ponere & ſcribere, quod teſtis præſtiterit iuramentum dicere veritatem, & pro qua parte ſit productus, & ponere ſuper quibus articulis ſit productus, ſecundum quòd commiſſio continetur in ſchedulis quæ à partibus traduntur: ſi verò dicatur ſchedula partis ſimpliciter, quod producitur ſuper omnibus articulis, ſingulariter interrogetur teſtis

¶ Item ſuper pluribus articulis dependentibus poteſt facere commiſſarius omnia interrogare ſuper vno, & ponere omnia explecta ſuper articulo eodem,
D ſi quæratur in materia quæ requirit ſciri, vel quæri de explectis.

¶ Item licet commiſſarius non debeat informare teſtem, ſed dimittere ipſum dicere donec teſtimonium ſuum dixerit totum, & quod voluerit: attamen ſi perſpiciat in teſte quod ſit rudis & ſimplex, & neſciat reddere cauſam ſui dicti, magis ex ignorantia & ſimplicitate, quam ex malitia excogitata, vel fabricata: tunc non malè faceret ſi diceret ſibi, amice non poteſt veritas alicuius rei ſciri, niſi per teſtem, puta quia viderit, vel præſens fuerit. Caueas tamen, ne tu dicas quod videris, niſi ſit verum: quia tu damnares animam tuam: & tunc ſi teſtis ſe inclinaret ad hoc quod dicit debet quærere de circunſtantiis ad finem, vt poſſit percipere ſi verum ſequatur, ſed maius periculum eſt ipſi commiſſario quærere ab ipſo teſte, vel quandoque inſtruere te-
E ſtem de cauſis credulitatis. Aliqui tamen, vt fertur, faciunt ſæpe contrarium quia inſtruunt ipſos teſtes, & ponunt in os ipſorum quid ipſi dicere debeant, interrogatiuè petendo, ita eſt. de tali facto vidiſti hoc & magis teſtes vnius partis quàm alterius. Quandoque etiam magis fauendo vni parti non interrogant teſtem de cauſis dicti ſui, quæ percipi habent ex quinque ſenſibus corporis, vt ita valeat eius teſtimonium: in teſte verò alterius partis quærunt non ſolum de cauſis dicti, ſed etiam de circunſtanciis circunſtãntiarum: vt ipſum teſtem capere poſſint, & facere ſibi contrarium in verbis, & annihilarę dictum ſuum: quod non debent facere, niſi teſtis

Nota abuſũ aliquorum commiſſariorum in examinandis teſtibus.

videatur ſe reddere ex modo loquendi ſeu geſtu ſuſpectum: de cauſis etiam credulitatis non curant quęrere ex cauſa ſupra dicta, & malè faciunt. Debent igitur ſe habere æqualiter pro vtraque parte in examinatione teſtium, nec facere interrogatoria ſuperflua ad finem occupandi tempus fruſtratoriè, nec etiam interrogatoria neceſſaria omittere. Depoſitionem etiam teſtis prout depoſuit, in ſcriptis redigant, nihil addendo vel diminuendo, nec aliqua verba aliũ ſenſum importantia, ſiue in Gallico, ſiue in Latino in dicta depoſitione ſcribant vel ſcribi faciant. Et ponant ſuo loco de credo vel econtrario, quod multi non aduertunt, imò quandoque per verba ſua ornata quæ ponunt dictando, ſeu ſcribi faciendo, alia verba addunt ſeu apponunt, per quæ ius quæſitum parti aufertur, animas ſuas obligando ad reſtitutionem iuris parti ablati. B Debent etiam ſcribi facere extenſiuè depoſitionem, non dicendo, dicit ſicut prius: ſed omnem rem articulatim explicando, aliàs non valet de ſtilo curiæ.

¶ Item ſcripta depoſitione, debet facere legi depoſitionem ipſi teſti, ita quòd poſſit ſe corrigere, ſi errauerit, vel etiam ſcriptor qui ſcripſit. Igitur tota cura & diligentia debet ab ipſis commiſſariis adhiberi circa proceſſum, & examinationem teſtium faciendam, ſi volunt honorem ſeruare & periculum animarum euitare. Quidam ſunt tamen commiſſarij, qui (vt fertur) circa alia inſolita curam ſuam ponunt, audiunt enim qualibet die miſſam, & tamen ſi in loco ſuo eſſent, fortè eſſent contenti vna vel duabus miſſis in ſeptimana.

Redarguit mores aliquorũ cõmiſſariorum, qui agunt ea quæ impertinentia negotio ſunt omittentes neceſſaria.

C ¶ Item horas ſuas cum magna deuotione dicunt & non ſolùm horas ſed & ſeptem Pſalmos, vigilias mortuorum, cum nouem lectionibus, lætaniam, & multas orationes de beata Virgine & omnibus ſãctis: & ſi eſſent in loco ſuo, fortè, &c. Sic expenſis partium conſeruant longas menſas, ſeu comeſtiones: & quinta dum linea tangitur vmbra, dormitationes facientes: infirmarentur etiam niſi irent qualibet die bis ad cãpos, & ſatis longe: magnam autem conſcientiam facerent ſi audirent ſeu examinarent teſtes diebus dominicis ſeu feſtis Apoſtolorum, & quorundam aliorum ſanctorum: & tamen non faciunt conſcientiam de recipiendo vadia ſua, videlicet xl. ſold. Pariſ. non attento loco quo veniunt, vt pro leucis quinque aut decem, & ſunt contempti turonenſes, alij plus, alij D minus, ſecundum conſcientias largas, varias & diuerſas.

¶ Item in veniendo modicas dietas faciunt, videlicet decem leucas, quandoque minus pro eundo per diem: & quando reuertuntur de commiſſionibus, ſolutis vadiis, longas dietas faciunt licet pro diebus pluribus vadia ſua recipiant: & circa multa alia tempus occupant, & occupare conſueuerunt, qui volunt & ſtudent pecunias congregare, & qui circa talia ſunt experti, quorum experientia non eſt toleranda, ſed damnanda.

Hic ponit formam ferendi teſtimonij ac teſtem examinandi.

¶ Poteſt igitur ex præcedentibus colligi & dici ſic, aut articulus eſt ſimplex & continens vnum factum ſolum, & tunc ſi teſtis dicat articulum verum, vel credit, & cauſam veritatis vel credulitatis reddat ſufficiquantum ad eſſentiam dicti ipſius, aut articulus qui plura facta continet: & tunc ſimiliter neceſſe eſt quod diſtinctè dicat verum articulum, vel credat: & ſi credat vnum factum, & aliud dicat verum reddere poteſt cauſam de quolibet facto, ſecundum quod credidit, & ipſum verum dicit: & in prædictis debet interrogari de loco, tempore ætatis, & aliis circunſtantiis. Si verò teſtis de articulo multum ſciat, debet commiſſarius incipere ab eo quod optimè ſcit, puta dicit quòd tali die & hora, & hoc ſi recordetur. Si vero non recordetur, dicat tali tempore, vel certo, ſi die & hora, vel de tempore certo non recordatur: quia ipſe A fuit præſens & vidit, &c. Item cùm venit ad factum contentum in articulo quod credat verum, dicit ſic, &c. Item dicit quod credit tale quid, &c. Interroagtus quare credit, dicit pro eo, &c. & ſequitur, quod cõmiſſarius debet ſubiungere, ſi de reſiduo dicti articuli nihil ſcit diligenter interrogatus, ſi actio cauſæ ſit ardua, tutum eſt quod ſingulariter interrogetur de ſingulis factis contentis in articulo, & quod dicatur in depoſitione: quia quandoque iudicantes dicunt in iudicando, non fuit interrogatus de hoc,, &c. Si verò modicum de articulo ſciat teſtis: tunc poteſt commiſſarius dicere, dixit interrogatus quod nihil ſcit, hoc ſaluo quod fuit præſens, &c. Si de eo quod plus ſcit, ponat commiſſarius per modum regulæ: & de eo, quod minus, per modum exceptionis, debet etiam facere ſcribi depoſitionem de auditu & fama. Item debet cõmiſſarius in fine articulorum & depoſitionis teſtis ponere iſta verba, de omnibus articulis prædictis & factis in eiſdem contentis ſibi prælectis, & ſingulariter expoſitis, nihil ſcit, diligenter examinatus & interrogatus: & hoc verum eſt, ſi ita fecerit cõmiſſarius: quia ſi contrarium feciſſet, vel omiſiſſet per negligentiam vel ignorantiã, non deberet ipſe commiſſarius hæc verba apponere: quia quandoque iudicantes in curia, videntes illam clauſulam, non faciunt iterum interrogari teſtes, qui omnes eſſent interrogandi. Quando vident quod cõmiſſarij dicunt quod omnia ſibi fuerunt ſingulariter expoſita, & nihil aliud quiuerit dicere, nec deponere diligenter interrogatus: debent tamen multum conſiderare iudicantes experientiã cõmiſſariorum: & ſi conſueuerint vel experti fuerint facere inquæſtam, vel non, ſecundum hoc non credere, vel minus: & ſi opus ſit facere examinare teſtes, ſi videant quod aliqua interrogatoria neceſſaria ſint omiſſa. ¶ *Reſerué à icelles parties q'auant qu'ils inraſſent, & du conſentement d'icelles, qu'elles puiſſent bailler leurs contredicts apres la depoſition, iuſques en la fin de l'audition: & auſſi bailler letres & inſtrumens memoriales en maniere de preuue. Leſquelles choſes deſſuſdites ſont au ſac, iuſques en la fin de l'audition.* Quandoque datur & reſeruatur partibus de ipſarũ conſenſu, quod poſſint tradere quouſque inquæſta recepta fuerit per curiam: & tunc de ea in curia poſſint tradere reprobationes inſtrumenta, literas: & de omnibus iſtis inſtrumẽtis memorialibus & aliis deductis in modum probationis facienda eſt copia partibus integraliter, quicquid dicant aliqui contrà: de atteſtationibus verò nõ eſt facienda copia. Itẽ quando proponit pars aduerſa contra literas & inſtrumenta, commiſſarij debent eaſdem recipere, & ponere in ſacco. ¶ *Au ſac.*) Quæcũque inſeruntur in proceſſu ad requæſtã partis contradicentis, quandoque partes tradunt ſaluationes contra reprobationes traditas. Et debent cõmiſſarij etiam ipſas ſaluationes vnà cum reprobationibus ponere in ſacco, & de hoc facere mentionem in ſuo proceſſu. Si verò commiſſarij haberent in commiſſione quod poſſent recipere teſtes productos coram eis ſuper reprobationibus, quas de iure & ſtilo curiæ viderent recipiendas, tunc non ſolum ſuper reprobationibus, E ſed etiam ſuper ſaluationibus poſſent recipere teſtes: & tute faciunt ſi ponant in proceſſu, quod quicquid ſuper iſtis faciunt, ſub correctione curiæ faciunt: quia iſtud dicere non noceret, nec partes ita cito proclinarent ad appellationes faciendas, dummodo caueant prædicti commiſſarij, quod ſuper dictis reprobationibus, de quibus manifeſtè conſtat eis quod recipiendi non ſint, teſtes vllos non examinent vel etiam ſuper ſaluationibus talibus: aliàs ſi ex propoſito vel per culpam grauarent partes expenſis ſuperfluis, & grauando ipſas partes ſcienter, periculum animæ non euadunt, nec etiam concedendo tales commiſſiones quandoque, prout infra poteſt apparere.

Quæ ſint ſingulariter cõſideranda per iudices in iudicando erga commiſſarios.

¶ *Teſmoins*

¶ *Teſmoins & concluerent en ladite cauſe, & iurent pour conclus, & nous commiſſaires deſſuſdits du conſentement des parties aſſignaſmes iour à icelles en Parlement à Paris aux premiers iours de tel Bailliage, ou de telle Seneſchauſſée pour voir receuoir le procez, & iuger, & aller auant ſelon ce que de raiſon ſera, ſelon ce qu'il nous eſt mandé en noſtredicte commiſſion.*

Forma remiſſionis ad curiam Parlamenti.

¶ De forma autem remiſſionis, quæ, vt dixi, debet eſſe ſuta & ligata cum ſacco, talis eſt.

¶ *A nos tres-chers Seigneurs tenans le Parlement pour le Roy noſtre Sire à Paris, I. & P. Clercs & Conſeillers dudit Seigneur, Commiſſaires donnez par la Cour entre tels & tels, en la cauſe qui pend & appartient entre leſdites parties, pour cauſe de la Iuriſdiction de telle ville, honneur & reuerence. Sçauoir vous faiſons, que nous auons procedé & allé auant pour enquerir la verité en ladicte cauſe ſelon la forme de noſtre commiſſion, en la maniere qu'il peut apparoir par noſtre procez verbal, faict ſur ce donné ſous nos ſeaux, l'an de grace, 1337. concluerent.*

¶ Quandoque contingit quod vna pars non vult concludere ex aliqua cauſa, & commiſſarij debent facere mentionem in proceſſu, & rationes penes ſe habere debent: & ſi dies ſeneſchaliæ vel bailliuiæ ad quam habent remittere ſecundum tenorem commiſſionis, inſtat, debent nihilominus remittere. Si verò dies bailliuiæ adhuc non inſtant: tunc commiſſarij debent ſe offerre paratos vacare examinationibus teſtium, ſi quos velit pars fugiens producere, & procedere quouſque inquæſta ſit perfecta, ſi tempus certum in commiſſione ponatur, & de hoc facere mentionem in proceſſu, & cum dies inſtabunt, remittere in ſtatu quo erat dicta inquæſta.

¶ *Mandé en noſtre Commiſſion.*) De forma diuerſarum commiſſionum dictum eſt ſupra.

¶ *Du conſentement.* De forma antedicta quidam faciunt ampliores & magis longas remiſſiones, ſed videtur ſuperfluum, quia de ſtatu cauſæ & qualiter commiſſarij proceſſerunt, totum debet eſſe in proceſſu. Cõmiſſarij verò inquantũ poſſunt aduertere debent, quod faciant breues proceſſus, dum tamen nihil de ſubſtantialibus omittant: ſi verò partes proponant

A rationes verbotenus, & illis reiectis, & in ſcriptis non redactis & traditis, vltra procedant Commiſſarij, non debent de illis proponere, neque mentionem facere proceſſu, niſi ſub quodam generali, videlicet. Tali die poſt plures altercationes partium ſic proceſſum. Si verò ad diuerſa loca & domos ſe transferant durante dilatione pro teſtibus audiendis, non eſt neceſſarium, quòd de hoc faciant mentionem. Quidam tamen longum proceſſum facientes, omnia ponunt neceſſaria, & non neceſſaria, & quare tot dilationes conceſſerunt, & plura alia ſuperflua ad finem quòd videantur pecuniam benè lucrati fuiſſe, & tantum moram traxiſſe ad requæſtam partium, & ſine culpa ipſorum, ſed omnia ponere in proceſſu non eſt honor expertis, ſed inexpertis eſt tutum: & eſt illis qui neſciunt diſcernere
B inter ſuperfluum & neceſſarium, bonum & malum in modo procedendi.

Notatur abuſus quorundã commiſſariorum.

¶ *Donné ſoubz noz ſeelz, &c.*) Quando Commiſſarij volunt claudere ſaccum, debent multum aduertere, quod omnia acta ponant in ſacco: & ſi ponant in præſentia partium, eiſdem oſtendendo, benè faciunt: & ſi ſaccum ſigillent ſigillis ſuis in præſentia earundẽ, tenentur facere copiam partibus de toto proceſſu, & de remiſſione ſub ſigillis ſuis, ſi hoc petant. Et præmiſſa locum etiam habere poſſunt in proceſſibus qui fiunt in parte Occitana, quæ iure ſcripto regitur, vbi proceſſus fiunt verbis Latinis *: hoc ſaluo, quòd aduocati, & procuratores, & dictant comparationes partium & productiones, proteſtationes & requiſitiones, & commiſſarij faciunt ſcribi reſponſiones quas faciunt ad prædicta ſcriptis requiſita, & proteſtata per
C dictas partes, vel ſuos aduocatos: quia commiſſarij miſſi per curiam habent ſeruare ſtilum curiæ quantũ ad ordinationẽ proceſſus prædicti ſine prolixitatibus, quæ à lingua verboſa prolixáque procedunt. Attamen in effectu breues ſunt, quia conſueuerunt ibidem ponere pluries vnam procurationem, & inſerere articulos, & intendit, & rationes iuris pluries referare, & inſerere multa quæ non multùm ſunt neceſſaria, ſicut poteſt cuilibet intuenti liquidè apparere.

* *Latinis.*) Hoc poſtea correctum eſt conſti. 1512. §. 47. quæ licet non loquatur expreſſe de iudicibus eccleſiaſticis, tamen à tempore dictæ cõſtitutionis idem obſeruant, vt ſcribantur depoſitiones in vulgari lingua loci: & benè. C. M.

¶ *Explicit textus, cum gloſsis proceſſuum faciendorum per Commiſſarios miſſos à curia Parlamenti ſuper inquæſtis faciendis, & ſic finis ſecundæ partis huius libri.*

SEQVITVR PARS TERTIA.

¶ *Ordinationes Regiæ antiquæ & authenticæ à Ludouico nono, Philip. 4. Ludo. 10. Hutteno, Philip. 6. Valeſio. Ioanne 1. Carolo. 5. Carol. 6. Carol. 7. Ludo. 11. & Carol. 8 ſtatutæ, quæ inter gallicè impreſſas nõ habentur, cum aliquot inſignibus capitulis è conſtitutionibus illuſtriſſimorum Caroli magni, & Ludouici Pij patris & filij Francorum regum & Imperatorum, nouiſſimè adiectis per Carolum Molendinæum Iureconſul. Pariſien. in ſupremo ſenatu cauſarum patronum vigilantiſsimum. qui has conſtitutiones mendis purgauit & in quinquaginta titulos diuiſit, & vtilibus annotationibus locupletauit.*

D

TITVLVS I.

¶ DE INSTITVTIONE PARLAMENTORUM *Philippi. iiij. cognomento Pulchri. Anno domini. M. cccij.*

PRAETEREA propter ſubiectorum noſtrorum commodum, & cauſarum expeditionẽ proponimus ordinare, quod duo Parlamenta Pariſius *, & duo ſchataria Rothomagi, diéſque trecenſes bis tenebuntur in anno quòd Parlamentum apud Tholoſam tenebitur ſicut teneri ſolebat temporibus retroactis: ſi gentes terræ conſentiant quòd à præſidentibus in Parlamento prædicto non appelletur.

§. 1. ¶ Item & quia multæ cauſæ magnæ in noſtro Parlamento inter magnas & notabiles perſonas aguntur, ordinamus & volumus, quòd duo prælati, & duæ aliæ perſonæ ſufficientes laicæ de noſtro conſilio, vel ſaltem vnus prælatus, & vna perſona laica cauſas prædictas audiendi deliberandíque gratia continuè in noſtris Parlamentis exiſtant *.

* *Pariſius.*) In natali domini, & feſto Purificationis, nondum enim erat perenne, Budæus in 1. ff. de ſenat. Ludou. autẽ Hutten. Phil. 4. filius & ſucceſſor an. 1315 ſtatu. Pariſius perpetuo ſtare debere vnde nũquam tranſlatum eſt, niſi Pictauis dũ Angli hanc vrbẽ tenerẽt, vt in tra. tit. 46. §. 1 quádoque tamen in graui cauſa vt à Carolo 7 in accuſatione cõtra to Alẽcomẽſem an. 1456. euocatum Montargici, & inde vindocini vbi latũ arreſtum. 10. Octobr. ann. 1458.

* *Exiſtant.*) hic ſub iciebãtur 4. art. in latinitatẽ forenſem, è gallico tranſlati ex conſti. Carol. 7 an. 1451 quos ſuo originali gallico rectius videbis § 1 23 24 25 C. M.

§. 3. ¶ *Idem anno* 1444.

¶ Regni ſolicitudinem, & infra, finem litibus, quantum eſt poſſibile nobis, imponere volentes, ad requiſitionem inſtantiſſimam & humilem ſupplicationem gentium trium ſtatuum patriæ Occitanæ, animaduertentes inter cætera villam & ciuitatem noſtram Tholoſæ, quæ inter cæteras patriæ Occitanæ prædictæ notabilior exiſtere dignoſcitur. Quibus ciuitati & patriæ ducatus noſter Aquitaniæ contiguus habetur, deſiderantes prædictam noſtram ciuitatem, Tholoſam, in honoribus ſublimari, aliis etiam iuſtis & rationabilibus cauſis moti, habitaque ſuper his matura conſilij deliberatione, ex noſtra certa ſcientia, poteſtate & authoritate regia, inſtituimus, ſtabilimus, B & ordinamus curiam noſtram Parlamenti in ipſa villa noſtra & ciuitate Tholoſana * in & pro tota noſtra patria Occitana atque ducatu Aquitaniæ, & aliis regionibus & partibus vltra flumen Dordoniæ, quandiu * tamen noſtræ placuerit voluntati, in qua quidē noſtra curia Parlamen. omnes & vniuerſæ curiæ ſeneſchaliarum, bailliuiarum, rectoriarum, vicariaruum, iudicaturarum, cæterarum iuriſdictionum quarumcunque antedictarū patriarū Occitanæ & Aquitaniæ, & aliarum partium vltra flumē Dordoniæ, vt præmittitur, ſuum habebunt reſſortum & vltimum refugiū. Quod quidem Parlamentum ſiue curiam volumus inchoari ſedere & tenere in craſtinum feſti beati Martini hyemalis proximè futuri in prædicta villa noſtra Tholoſana, aut alio vel aliis diebus ſuper hoc à nobis ſtatuendis & ordinandis per quatuordecim perſonas: videlicet per duos præſidentes laicos, & duodecim conſiliarios quorum ſex erunt clerici, & ſex laici, patriarum linguarum doil & Occitanæ, & duos grapharios, cum octo oſtiariis. Quibus quatuordecim præſidentibus, & conſiliariis duodecim, decem & nouem aut ſeptem ex his, quorum alter præſidentium erit in ciuilibus cauſis, & in criminalibus vnus: quinque videlicet vni præſidentium, & quatuor conſiliariis laicis, qui ſi ſit opus, vocare poterunt de conſiliariis noſtris laicis in dicta camera reſidentibus talibus, & in tali numero quantum eis videbitur expedire, dedimus atque damus plenam poteſtatem, & mandatum ſpeciale audiendi, cognoſcendi, decidendi, & determinandi omnes & ſingulas cauſas appellationum, reſſortorum, & alias quaſcunque ciuiles & criminales ab eiſdem patriis in eadem curia introductas & introducendas, tam in caſu reſſorti quàm aliàs quouiſmodo, dandi inſuper & pronuntiandi ſuper his ſententias, tam interlocutorias quàm diffinitiuas in vim areſti. A quibus quidem ſententiis ſeu areſtis, nullis licebit quouiſmodo appellare, ſeu reclamare, vel aliam ſedem adire. Et generaliter faciendi & obſeruandi ea vniuerſa & ſingula quæ fieri & obſeruari ſolita ſunt in noſtra ſuprema Parlamenti curia Pariſ. inquantum concernit noſtram patriam linguæ occitanæ & ducatum Aquitaniæ vltra flumen Dordoniæ.

* *Tholoſana.*) & ſi erectio Parlamenti perpetui facta ibi per Caro. 7. an 1444 idē Guill benedic. eiuſdē curiæ ſenator in rep. c. raynucius. ver. & vxo no. adela nu. 483. de teſta. de delphinali. vide Guido. pap. deci. delph q. 43. qu. & 44. Aquenſe autē per Ludo. 12. anno 1502. ad le infe. par 9 arreſt. 1. C. M.

* *Quandiu.* Nec minus perpetua ſedes, ſit enim relatio ad beneplacitū regiæ maieſtatis, quæ nunquam moritur ſ. ad iuriſperitos & ibi Bar. de excuſa. dur l. 1 C. de tecur. lib. 10. C. M.

§. 4. *Idem anno* 1454.

¶ Quotiens aliqui noſtrorum præſidentium vel conſiliariorum noſtri Parlam. Tholo. pro ſuis affariis aut aliàs Pariſius ſe contulerint, & curiæ noſtræ Parlam. vt in eadem in ſuis officiis recipiantur, ſe præſentauerint, gentes Parla. noſtri iam dicti ipſos recipere, & ſecundum ſuæ tempus inſtitutionis Tholoſæ factæ, de quo eiſdem prædicti Parlamenti Tholoſani certificatoriam monſtrabit (abſque tamen aliquorum à nobis propterea perceptione vadiorum) locum iure eos aſſignare teneantur, per noſtróſque præſidentes & conſiliarios noſtri Parlamenti Tholoſani præſidentibus & conſiliariis dictæ noſtræ curiæ Parlamen-

A ti Pariſ. qui etiam pro ſuis affariis, vel aliàs in noſtris villa & Parlamen. Tholo. ſe receperint, ſimiliter fieri volumus & ordinamus.

§. 5. ¶ *Carolus* 8. *gentibus Parlamenti Tholo. anno* 1490.

¶ In iudicio criminalium cauſarum tam diffinitiuo quàm interlocutorio, quod in diffinitiuam bono modo reparari non poteſt: ſicut in quæſtionum extraordi. & captionis corporum appunctamentis, in noſtri Parlamenti curia ſeptem ex ipſis conſiliariis deinceps interſint: quantum autem ad adiornamenta perſonalia viſis informationibus quinque ſufficiant.

§. 6. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Statuimus quòd ordinationes de tempore bonæ memoriæ Caroli 7. quondam Francorum regis, ſuper forma expeditionis proceſſuum in iam dicta curia, anno quolibet in Parlamenti principio legantur & publicentur, * & per præſiden. & conſilia. in eadē deinceps obſeruentur. Et ſuper hoc ſolenne iuramentum in talibus conſuetum præſtare teneantur: in ſeneſchaliis, bailliuiis, & aliis curiis noſtris ſimiliter fieri decernentes.

* *Publicentur.* Hoc non ſtatuitur fauore pragmaticorū, ſed totius populi, cui & præcipuè fauore etiā per viam contractus iſto fœdere erecta ſunt, & cæteris ſedibus iſta Parlamenta vt ſubditi ſub certa ordinatione iuſtitiæ viuāt, ſub cōfidentia ſincerioris iuſtitiæ tueantur que ab iniuriis & periculis ignotorum iudicū & extraordinariorū quas vocant commiſſionē ſeu delegationū, quæ periculoſiſſimæ ſunt, vnde in illis ſolet poni clauſula, nonobſtant l'eſtabliſſement de noz Parlemens. alioquin proceſſus & iudicia non ſolū ſuſpecta, ſed etiam nulla forēt propter clauſulas derogatorias, & decreta irrita tiam d. ſtis contractibus & fœderibus. C. M.

¶ TITVLVS. II.

C *DE RESCRIPTIS ET IMPETRATIONIBVS. Philip. quartus cognomento Pulcher anno* 1302.

SI contingat nos mandare bona aliquarum eccleſiarum ſeu perſonarum eccleſiaſticarū aliquibus cauſis vel rationibus ſaiſiri vel etiam confiſcari ſub iſta conditione, videlicet ſi quæ nobis ſignificata ſunt, veritate nitantur, volumus quod ſeneſchalus vel bailli. cui tale mandatum ex parte noſtra dirigetur, ad ſaiſiendum vel cōfiſcandum prædicta bona non procedat, niſi quæ nobis ſignificata fuerint, ſint notoria: vel ſuper his vocatis vocandis plenè fuerit informatus. Quam ordina- D tionem, quantū ad duces, comites & barones, & alios quoſuis ſubditos noſtros, volumus obſeruari.

§. 2. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Si mandauerimus aut præceperimus alicuius prælati * aut eccleſiaſticæ perſonæ, ſeu clerici, clericaliter tamen viuentis, bona capi, vel ad manum noſtrā poni: volumus quòd prædicti mandati ſeu præcepti noſtri virtute, bona eorum mobilia non capiantur, ſaiſiantur vel ad manum noſtram ponantur, neque domus ipſorum diſcooperiantur, vel deſtruantur. Sed neque gentes noſtræ de bonis ipſorum capiant, ſaiſiant, vel arreſtent vltra quantitatem emendæ pro E qua bona prædicta capi, ſaiſiri, vel aliàs arreſtari mandabuntur.

* *Prælati*] hic §. habetur inter conſtitu. regias gallicè impreſſas § 1 conſtitutio vero Philip. pulchri habetur ad verbum in quadam conſtitutione lo. 1. edita menſe octobri 1351. publicata in curia. 1358. verbis latinis quam habeo. C. M.

§. 3. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Præcipimus omnibus ſeneſchalis, bailliuis, præpoſitis, & aliis quibuſcunque iuſtitiariis noſtris in noſtro regno conſtitutis, quatenus mandata noſtra regia cum reuerentia ſuſcipiant, & diligenter executioni debitè demandent: niſi aliqua vera & legitima cauſa ſubſiſtat quo minus iuxta ſuum iuramentum ea facere vel exequi minimè teneantur: quàm nobis, ſuis apertis literis eorum ſigillis ſigillatis reſcribant: & per eos qui

qui mandata impetrabunt, remittant: reddantque literas impetratoribus earundem, aut reſcripta ſub ſigillis propriis nobis clauſa tranſmittant, quòd ſi negligentes circa præmiſſa fuerint, vel remiſſi, vel fraudem aut malitiam aliquam vel defectum commiſerint, damna & expenſas earundem impetratoribus reddere compellerentur, ſi quæ vel quos dictos impetratores feciſſe contigerit, ob defectum, negligentiam, fraudem vel malitiam, prædam, & alias, prout iuſtum fuerit, puniantur. A

§. 4. ¶. *Idem eodem anno* 1303.

¶ Litteris vicarij Tho. continentibus mandatum extra vicariam (niſi requiſitionem debitam contineant) non pareatur, nec ſeruientibus earundem latoribus, nec ſeruientes authoritate dicti mandati facere poſſint executionem, niſi in caſu ad ſigillum noſtrũ pertinente: vel niſi hoc facerent de mandato ſeneſchali. Et hoc idem ſeruetur de quocunque officiali. B

§. 5. ¶. *Philip. 6. cognomento Valeſius, anno* 1338. *Carolus 6. Anno* 1408.

¶ Edicto perpetuo prohibemus, ne amodo gardiatores eccleſiarum aut commiſſarij à nobis vel ſeneſchalis noſtris deputati pannicellos vel gardias ponant, niſi in rebus de quibus eccleſiæ fuerint in poſſeſſ. pacifica vel quaſi. & ſi inter partes ſit oppoſitio ſuper re vel iuriſdictione quam vtraque poſſidere prætendit, gardiator vel commiſſarius eo caſu coram ſuis ordinariis regis ad diem competentem partes adiornet, eiſdem interea ne in alterutrius præiudicium adiornamento pendente aliquid attentent, inhibendo: nec aliquis pro fractione ſaluægardiæ (niſi notoria fuerit) moleſtetur, ſicut de eccleſ. cathedr. & monaſteriis aliquibus, quæ ſunt in gardia regia notoriè ab antiquo, vel niſi in aſſiſis, vel aliàs publicè, & debitè publicata fuerit, vel parti ſpecialiter intimata. C

Gardia quibus inceda- tur.

§. 6. ¶. *Idem Philippus.*

¶ Concedimus ſtatuentes, quòd amodo per nos aut ſucceſſores noſtros in terris aut ſubditis baronum, comitum, & aliorum nobilium altam iuſtitiam ſeu merum imperium habentium gardiæ non concedantur, niſi cauſæ cognitione legitima (vocatis nobilibus) præcedente, exceptis eccleſiis & monaſteriis, quæ ſunt ab antiquo in gardia regia, ac viduis, pupillis, & clericis, & clericaliter viuentibus, viduitate, pupillari ætate, aut clericatu huiuſmodi durantibus, duntaxat. D

§. 7. ¶. *Idem Carolus ſextus.*

¶ Concedimus ſtatuentes quòd amodo per nos & ſucceſſores noſtros in terris aut ſubditis dictorum nobilium non concedantur gardiæ, niſi cauſa rationabili præcedente.

§. 8. ¶. *Idem Philip. & Carolus.*

¶ Statuto perpetuo prohibemus, ne aliquis ſeneſchalus, aut alius officiarius noſter, ſubditos aliorum iuſtitiariorum, ſeu merum imperium habentium, prætextu literarum noſtrarum ab eis contra dictos ſubditos obtentarum vel obtinendarum, coram ſe trahat ciuiliter, vel criminaliter, niſi in dictis literis noſtris mentio fieret quòd eſſent ſubditi dictorũ aliorum iuſtitiariorum, cum clauſula non obſtante, & continerent cauſam commiſſionis rationabiliter nos mouentem: aliàs autem eas ex nunc ſurreptitias reputamus, nec eas volumus executioni demandari, nihilominus inhibentes amodo qualitercunque iuriſdictionem in ſubditos antedictos prætextu literarum (quæ debita* legalia nuncupãtur) à nobis ſeu iuſtitiariis noſtris quibuſcunque obtentarum ſeu obtinendarum exerceri: E

* *Debita*] vulgo lettres de debitis, quæ ſunt cõmiſſiones generales cancellariæ ad exigendum legaliter debita. Ideo tali caſu poteſt appellari ab executione adde. 10. §. 24. C. M.

§. 9. ¶. *Philippus 6.* 1343.

¶ Nullus dominorum prædictorum in Parlamento ſedentium, ad commiſſiones (ſi conferre poſſet) impetrari faciat, cum antiquis ordinationibus ipſius Parlamenti ſit prohibitum: ad ipſorum cedere non poſſet honorem.

§. 10. ¶. *Idem anno* 1344.

¶ Quia ſæpius & infra ſtatuimus, vt de cætero nulli liceat coram magiſtris requæſtarum hoſpitij noſtri aliquas perſonas adiornari facere, ſeu etiam euocari, niſi de noſtra expreſſa procedat ſcientia, vel in cauſis officiorum noſtrorum per nos conceſſorum, aut inter officiarios ſeu familiares & domeſticos dicti noſtri hoſpitij in cauſis merè perſonalibus, quas vnus officiariorum, ſeu domeſticorum, aut familiariorum contra alium officiarium & domeſticum, ſeu familiarem habere continget, vel cum aliquis ex aliis familiaribus & domeſticis hoſpitij noſtri aliquid petere voluerit ſuper actione merè perſonali, eius officium tangente: quæ quidem cauſæ coram prædictis requæſtarum magiſtris tunc poterunt agitari, ne domeſtici & familiares hoſpitij noſtri à ſuis diſtrahantur vel impediantur officiis, aliàs verò perſonas hoſpitij noſtri, tam agendo quàm defendendo in cauſis quibuſcunque, coram ſuis ordinariis iudicibus remitti volumus.

Qui conueniantur corã magiſtris requæſtarum hoſpitij.

§. 11. ¶. *Idem eodem anno.*

¶ Quia ſæpè contingit, &c. volumus, ac etiam præcipimus, prout etiam in propria perſona, nos pluribus gentibus ſeu magiſtris Parlamenti noſtri dixiſſe ac etiam iniunxiſſe recolimus. vt literis noſtris in partium læſionem conceſſis non obediant nec obtemporent quoquo modo: imò nullas etiam & iniquas ſeu ſurreptitias pronuntient & annulent, vel ſi expediens videatur, ſecundum naturam cauſæ, vel formam literarum, nobis ſuper hoc reſcribant, & noſtram aduiſent conſcientiam ſuper hoc quod eis videbitur rationabiliter faciendum.

Literæ in partium læſionẽ.

§. 12. ¶. *Idem anno* 1348.

¶ Per literas ſtatus, & ita volumus & ordinamus vt literæ ſtatus non niſi per nos & locum tenentes noſtros aliquibus de cætero concedantur: quas nihilominus eo caſu cuiquam ſuffragari nolumus niſi in guerris noſtris perſonaliter interſit, aut infirmitate vel impotentia corporali præpeditus, pro ſtatu ſuo ad guerras noſtras ſufficienter tranſmiſerit: alioquin talibus literis nullus parere teneatur.

Literæ ſtatus.

§. 13 ¶. *Ioan. primus anno* 1363.

¶ Si commiſſariis ad inquirendam veritatem datis, alteram partium literis ſtatus vti contigerit, alteri parti tempus currat producendi: ſed eis non obſtantibus per commiſſarios in caſu procedi, teſtes recipi, & examinari ad inſtantiam partis contra quàm literæ ſtatus producentur, ipſius producentis abſentia non obſtante volumus: ſaluis tamen eiſdem nominibus & teſtium reprobabilibus, vtentibus autem literis ſtatus, in aliqua cauſarum ſuarum, interdicimus in aliis cauſis inuitis ſuis aduerſariis placitare: de cæteroque in literis ſtatus illam clauſulam adimi volumus, quæ ſolita erat concedi: quòd ſi impetrans in aliqua cauſarum ſuarum placitare vellet, ad id etiam abſque gratia admittatur.

by Google

§. 14. ¶. ¶. *Carolus 7. anno 1455.*

¶ Et quia ſæpenumero, & infrà, in materia furniméti, quærimoniæ, applegiamentorum, & aliis in quibus cadit prouiſio: ſicut dotis, alimentorum, & productionis teſtium, literas ſtatus locum habere nolumus.

§. 15. ¶ *Idem eodem anno.*

Literæ inciuiles.

¶ Et quia pluries infrà decernimus intentionis noſtræ nequaquam exiſtere vt literis noſtris, niſi rationabiles fuerint, ac ciuiles, à noſtri regni iudicibus obtemperetur: quas nihilominus de ſubreptione & inciuilitate per partes impugnari poſſe: & ad hoc per iudices tã curiæ Parlamenti noſtri quàm alios, partes ipſas admitti volumus, prædictáſque literas inciuiles vel ciuiles antedicti iudices, prout in bona iuſtitia reperierint, declarare & pronuntiare tenebuntur: quòd per dolum, fraudem, vel partium cautelam, aut cauſa ſubterfugij, obtentas fuiſſe conſtiterit, earum impetrantes corrigant, prout caſui viderint pertinere.

§. 16. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Intelleximus ſæpenumero criminoſos & delinquentes in priſione detentos, cum ſuorum remiſſionem criminum obtinere non valeant, à cancellaria noſtra literas ſtatus, ne procedatur in cauſa, vel vt delinquentium eorundẽ executio differatur ad tempus, impetrare: & interea remiſſionem aut veniam delictorum ſuorum erga nos proſequuntur, & aliquando per opportunitatem obtinent: vnde crimina remanent impunita. Nos talibus fraudibus & malitiis obuiare volentes, tales litteras per cancellarias noſtras de cætero concedi prohibemus: quod ſi per opportunitatem obtentæ fuerint à balliuis, ſeneſchalis, & aliis regni noſtri iuſtitiariis antedictis, nihilominus iniungentes, vt dictis literis non obſtantibus, iuſtitiam adminiſtrent: & ad criminum punitionem & correctionem, ſicut caſui pertinebit, procedere non omittant.

§. 17. ¶ *Idem eodem anno.*

Literæ in materia nouitatis.

¶ Et quia plures magnæ fraudes committuntur, & infrà, cùm literæ (per quas conquerens in materia ſaiſinæ & nouitatis, eo quòd infra annum & diem à tempore turbationis querimoniam non accepit, releuatur) curiæ aut alteri iudici fuerint præſentatæ: opponens in ſtatu in quo ante ſequeſtrationem exiſtebat, per iudicem reponi volumus, intereáque permitti gaudere, donec partibus auditis per recredentiã vel diffinitiuum aliter fuerit ordinatum: quòd ſi per dolum vel fraudem querimoniam conſtiterit impetratam, aut prædictum releuamentum obtentum, delinquentem puniri, ſicut eſt rationis, ordinamus.

§. 18. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Literas vt petitoriũ ſimul cum poſſeſſorio nouitatis deducantur, per cancellarias noſtras concedi prohibemus: quòd ſi inaduertenter concedantur, illis obtemperari nolumus, ſed impetrantes emenda arbitraria puniri.

§. 19. ¶ *Idem eodem anno.*

Et quia plures in dictis materiis beneficialibus, & infrà, nos indemniati ſubditorum noſtrorum & cauſarum multitudini prouidere, & abuſus in hac parte reprimere volentes, ordinamus, quòd impetrantes literas à cancellaria vel balliuis aut ſeneſchalis noſtris

A ſuper noſtræ pragmaticæ ſanctionis infractione, beneficiorum & cauſarum qualitates, necnon media ex quibus & per quæ dictam pragmaticam infractã eſſe prætendunt, in ſuis impetrationibus declarare teneantur, & niſi materia ad intelligendum data prædictam tangat pragmaticam, mandata vel commiſſiones non concedantur. Præterea ſecundum materiæ grauitatem, aut difficultates quæ veriſimiliter illis accedere poſſunt, ad grandia beneficia, difficultates & materias habito reſpectu in curia noſtra committatur. Quantum autem ad alias coram ſeneſchalis & balliuis noſtris in eorum principalibus ſedibus, in quibus nobilis eſt affluentia conſilij, executiones inſuper mandatorum & cõmiſſionum noſtrarum in hac materia cum omni honeſtate debitáque moderatione & informatione præcedente, per iudices noſtros fieri volumus:
B niſi materia propter dubium, abſentiam, aut fugã alicuius perſonæ, tranſportum literarum, vel ſcandaloſã in præiudicium dictæ pragmaticæ ſanctionis publicationem, celeritatem exigeret, quibus in caſibus informationes per ſeruientes regios fieri poterunt: qui ceſſante dilatione penes curiam noſtram antedictam, vel iudices noſtros illas tradere vel mittere tenebuntur, propter eos puniendos promptius impetrantes, ſi per falſi ſuggeſtionem, aut aliàs, vexatio partibus ſine cauſa data fuerit, nec non ſeruientes, ſi dolus, aut alius defectus in eorum informationibus vel expletis inuẽtus ſit, principaléque, dictarum materiarum ſummariè & breuiter terminari volumus, & decidi ſuper dictæ pragmaticæ ſanctionis trãſgreſſione ſimul indicando.
C Et ſi per proceſſus diſcuſſionem, prædictam materiam non tangere pragmaticam ſæpe dictam appareat, licet in eadem cadant aliæ difficultates: partes extra proceſſum poni, & vbi pertinebit remitti, ac impetrantes puniri, & partibus ad intereſſe, & in emenda ſecundũ cauſæ exigentiam, pro perſonarum qualitate, condemnari volumus prouiſo tamen quòd non ſit materia regaliæ, vel alia cuius nobis ſolùm vel curiæ noſtræ cognitio pertineret.

§. 20. ¶ *Idem eodem anno.*

Inquietatio ante vacationem.

¶ Et quia ſæpenumero ſumus inquietati, & infrà. vt beneficium vel officium, vel alia quæcunque res
D ante vacationem vel creationem, necnon emenda ſeu confiſcatio ante declarationem, per nos alicui conferatur, inquietari nolumus. Quòd ſi per opportunitatem, vel inaduertentiam alicui fecerimus collationes & donationes huiuſmodi, nullas, nulliúſque valoris exiſtere decernimus.

§. 21. ¶ *Carolus 8. anno 1039. curiæ Parlamenti Tholoſæ.*

Literæ in forma de debitis.

¶ Inhibitum eſt, & infrà, prohibemus ne generales literæ in forma de debitis, per ſeneſcalos & iudices noſtros de cætero concedantur, niſi iudicibus quibus cauſæ cognitio pertinet, oppoſitio dirigatur.

§. 22. ¶ *Idem cui ſupra eodem anno.*

E ¶ Et præterea, & infrà: literas & prouiſiones de niſi, viſis ſi quas ſuper aſportandi à comminatione, cum ſit bonus homo, vulgariter nuncupatas, & his quocunque nomine cenſeantur ſimiles, per ſeneſchalos & iudices noſtros de cætero concedi prohibemus: ſed delinquentes vel inquiſitos per ordinarios ſine cauſa rationabili grauari formidantes, appellationis remedio poterunt ſibi prouidere.

§. 23.

Digitized by Google

§. 23. ❡. *Idem qui ſupra eodem anno.*

❡ Ordinatum eſt, & infrà. literas de ſuſpenſa gaudentia, nullitate expletorum, & his ſimiles, cauſa ſuſpendendi, vel impediendi reſſaiſimenta per cancellariam noſtram Tholoſæ decætero concedendi prohibemus, ac illis à iudicibus & commiſſariis obtemperari vel obedire nolumus.

§. 24 ❡ *Idem.*

❡ Si dictum ſtatutum quærelæ, & infra. omnibus iudicibus & officiariis, ne literas ſtatuti quærelæ, vel aliàs in albo, decætero concedant, ſub pœna ſuſpenſionis ſuorum officiorum prohibemus.

§. 25. ❡. *Idem.*

❡ Et quia in dicta patria, & infra ordinamus vt literæ ſuper notariorum regiorum creatione, per cancellarium concedendæ, Seneſchalis, vel eorum locatenentibus, vt ad prædictum notariorum officium, ſi ſint idonei recipiantur, decætero dirigantur.

§. 26. ❡ *Idem.*

❡ Vt prouideatur, & infrà literas ſuper indebita facti iniurioſi ſimplicis querela, cum in nihilo teneatur ſuper abuſu & nullitate, & his ſimiles, ad debitorum & condemnatorum inſtantiam hactenus concedi ſolitas, cauſa impediendi ſententiarum executionem, vel obligationem curiarum rigoroſarum & ordinariarum tam decimariorum regiorum, quàm aliorum per Seneſchalos & iudices decætero concedi prohibemus: & illas prorſus abolemus. & infrà, iudices autem huiuſmodi literas concedentes, officiis eorum priuari, & in emendam centum librarum puniri, partes etiam impetrantes perditione cauſæ affici, & nihilominus in emendam 25. condemnari volumus.

§. 27. ❡ *Idem cui ſupra.*

❡ Vt querelis, & infrà. debitor in literis quas ſuper inſtrumenti cancellatione contra creditorem voluerit obtinere, cauſam propter quam inſtrumentum eſſe cancellandum prætendit, ſicut ſolutionis, pacti de non petendo, ſimulationis, vis, doli, metus, aut alterius exprimere teneatur. & infra, contra ſententias aut condemnationes, appunctamenta iudicum, vel teſtamenta, prædictas literas decætero concedi prohibemus, aliis iuris remediis, partibus ſemper ſaluis.

§. 28. ❡ *Idem cui ſupra.*

❡ Et quatenus tangit literas vel prouiſiones, ne pro te prophana, & ne laicus laicum, nuncupatas formam Arreſti dictas tangendo materias in Parlamenti curia pronunciari, per ſeneſchalos iudices & officiarios regios volumus obſeruari.*

* *Obſeruari.*) Sequebantur hic ex conſt. Carol. 8 ann. 1493. § 57. 59. 60 70 quos in ſuo fonte gallico vide. C. M.

TIT. III. DE ELECTIONE.

❡ *Ludouicus 9. canoniſatus ſanctus. anno 1228.*

PRo ſalubri, & infrà. ſtatuimus & ordinamus vt prælati regni noſtri, patronique, * beneficiorum collatores ius ſuum plenariũ habeant, & vnicuique ſua iuriſdictio ſeruetur. inſuper Eccleſiæ cathedrales, & aliæ regni noſtri liberas electiones habeant, & earum effectum integra-

* *Patronique.*) Intelligit etiã de Eccleſiaſticis quorum curam poſteriores reges malè abiece-

A liter proſequantur, promotionéſque, collationes, prouiſiones & diſpoſitiones prælaturarum, dignitatum, & aliorum quorumcunque beneficiorum Eccleſiaſticorum regni noſtri ſecundum ordinationem & diſpoſitionem iuris communis, ſacrorum Eccleſiæ Dei conſiliorum, atque inſtitutorum ſanctorum patrum, fieri volumus & ordinamus.

runt, ſed tã in patronis laicis, vnde ſi Papa eorum iuri expreſſo derogaret, poſſet ab executione bullæ appellari tanquam ab abuſu, & vidi admitti appellationem in hoc Senatu ſic Carol. 6 infra tit 37. patronos inferiores ſua conſtitutione munit C. M.

§ 2. ❡ *Philip. 4. cognomento Pulcher. Anno. 1302.*

❡ Quo ad informationem, & infra volumus & ordinamus, quod noſtri Seneſchali, Baillivi, iudices & cuſtodes nundinarum Campaniæ magiſtri & cuſtodes B foreſtarum & aquarum, decætero eligantur & inſtituantur ex noſtri magni conſilij deliberatione, & ſi aliquis ante hoc ſalubre ſtatutum ad aliquam præfecturam vel adminiſtrationem noſtram minus peritus aut inſufficiens electus fuerit, Regiæ Maieſtati ſignificetur à parte, vt circa hoc ſalubre valeamus remedium adhibere.

§ 3. ❡ *Idem eodem anno.*

❡ Volumus quòd ſi contingat, & infra. vni perſonæ non tradatur niſi vnica Bailliuia, Seneſchalia, præpoſitura, vicaria, ſeu iudicatura.

§. 4. ❡. *Idem in eodem anno. & Carol. 5. Regis locumtenens anno. 1351.*

C ❡ Nolumus quod aliquis præficiatur in Seneſchalum, præpoſitum, iudicem, vicarium, vel Bailliuum, in loco vnde dicitur oriundus.*

* *Oriundus.* l. ſi C de off. rect. prouin. Sed hodie prorſus exoleuit, vt non ſit opus diſpenſatione, C. M.

§. 5. ❡ *Idem Philipp. anno quo ſupra.*

❡ Præcipimus quod qui in ſeruientes eliguntur, præſtent idoneas cautiones in manibus Seneſchalorum & Bailliuorum noſtrorum, vt benè & fideliter faciant & exequantur officia ſibi commiſſa: & quod debeant reſpondere aut iuri ſtare ſuper his omnibus quæ ab eiſdem peti poterunt ratione dicti officij executi: & ſi contingat aliquem dictorum ſeruientium mori, vel officium ſponte, vel pro ſuis exceſſibus dimittere, D Seneſchali aut Bailliui loco eorum poterunt alios ſufficientes ſuo tamen periculo ſubrogare * & habebunt reſpondere de his quæ geſſerunt ſuum officium exercendo, nec poterunt dictorum ſeruientium numerum augmentare.

* *Subrogare.* Videt quod veteres reges non faciebãt quæſtum de his officiis vnde honeſtè & ſyncerè exercebantur, ſed poſtea cancellarij primi quæſtus ſui quàm rectæ politiæ cupidiores cœperunt cõniuentibus regibus horum officiorum donationes ſibi vſurpare tandem cum ex horum venditionibus magnos quæſtus affulgeret, Reges prædã à cancellariis ereptam ſuo fiſco vendicarunt vnde cuius nebuloni plus offerenti proſtãt magno publicæ fidei & pudoris damno. C. M.

§. 6. ❡ *Idem in eodem anno.*

❡ Inhibemus & interdicimus omnibus Seneſchalis, & Bailliuis, iuſtitiariis fidelibus & ſubditis noſtris quibuſcunque poteſtatem faciendi ſeu inſtituendi notarium vel notarios, publicum vel publicos, authoritate noſtra regia: quam ſi quidem poteſtatem nobis & ſucceſſoribus noſtris Franciæ regibus ſpecialiter & perpe- E tuo reſeruamus: nolumus tamen quod prælatis baronibus, aut aliis ſubditis noſtris, qui de antiqua & approbata conſuetudine in terris ſuis poſſunt notarios facere, per hoc præiudicium generetur.

§. 7. ❡ *Idem anno. 1404.*

❡ Ordinamus quod Seneſchalus noſter Tholoſæ, & Albien. ſub periculo ſuo eligant bonos ſeruientes & officiales alios, qui in perſonis propriis regant & exerceant officia eiuſdem commiſſa: certus inſuper ſeruientium numerus inſtituatur in quolibet loco, quotque inſtituti inſufficientes amoueantur, & remanentes idonei caueant, prout in ordinatione noſtra ſuper hoc facta continetur.

Digitized by Google

A

§. 8. ¶ *Idem Philipp. 6. cognomento Valeſius 1344.*

¶ Nullus loco præſidentium, conſiliariorum & magiſtrorum requæſtarum vacantium, niſi prius cancellarius & parlamentum illum ad prædictum officium exercendum idoneum eſſe regi teſtificati fuerint, ſubroget.

§. 9. ¶ *Carolus anno.* 1388.

¶ Et primo, & infra, volumus & ordinamus quod noſtri ſeneſchali, bailliui, præpoſiti, & alij iudices per magni conſilij deliberationem de cætero inſtituantur & eligantur.

§. 10. ¶ *Carolus. 6. Anno.* 1406.

¶ Primo quia aliquæ, & infra, ordinamus quòd aliquo officiariorum noſtrorum loco in noſtra parlamenti curia vacante, cameris congregatis in eadẽ curia, præſente noſtro cancellario, ſi Pariſius tunc præſens extiterit, & velit & poſſit intereſſe ad electionẽ vnius duarum aut trium perſonarum, quæ ſufficientiores & idoneiores fuerint ad prædictum officium exercendum curiæ noſtræ videbuntur per formam ſcrutinij, quantò celerius fieri poterit, procedatur, exindéque electio huiuſmodi, & quis electorum ad idem officium propitior eiſdem videbitur, certiores nos faciant, vte idem officio ſicut videbimus fieríque debebit, melius prouidere valeamus.

§. 11. ¶ *Idem anno* 1340.

¶ Ordinamus inſuper, quòd vacantibus ſeneſchaliis, bailliuiis, vel aliis officiis iudicaturæ, ad illa viri ſapientes, prudentes, ſufficientéſque aſſumantur.

§. 12. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Et quia ſæpenumero, & infra, ordinamus & decernimus quòd iudicaturæ, aduocati vel procuratorum, aut quouis alio officio vacanti, gentes conſilij & officiarij regij in eiſdem bailliuiis, ſeneſchaliis, ſecundum eorum conſuetudinem aduiſent quos pro dictis officiis obtinendis magis propitios & idoneos eſſe cognouerint, & nobis vſque ad numerum duorum aut trium, nominando magis idoneos, & ſufficientiores ac prudentiores homines declarent: vt ex noſtri deliberatione conſilij eidem officio melius prouidere valeamus. Et nihilominus antequam prædicti conſiliarij & officiarij in prædictis bailliuiis & ſeneſchaliis eorum circa præmiſſa declarent aduiſamentum, ad ſacroſancta Dei Euangelia eorum manibus tacta, quod benè & fideliter nobis conſulant, eos quos in ſuis conſcientiis magis propitios, idoneos & ſufficientiores & prudentiores de dictis officiis obtinendis eſſe cognouerunt, iurare teneantur.

§. 13. ¶ *Ludouicus* 11. *Anno.* 1465.

¶ Quia ſicut, & infra officiorum præſidentium, conſiliariorum, aduocati & procuratoris noſtri, in curia noſtri parlamẽti Tholoſæ, vacatione occurrente, per præſidentes & conſiliarios eiuſdẽ curiæ trium notabilium perſonarum clericorum proborũ hominum & benè famatorum electionem de cætero fieri volumus & ordinamus, necnon (ſicut præmittitur) electorum nomina cum eorumdem eligentium abuiſamento, illius videlicet aut illorum qui in eorum conſcientiis vtiliores pro bono noſtro & iuſtitiæ ad prædictum officium obtinendum videbuntur, per iam dictam curiam noſtram nobis tranſmitti, vt per nos inde fiat ſicut viderimus faciendum

TITVLVS IV.

DE SVPPLENDA NEGLIGENTIA inferiorum.

Car. l. 8. *anno* 1490.

INhibitum eſt, & infra intentionis noſtræ nequaquam extitit, quo minus ſeneſchali & alij ſuperiores iudices in caſu notabilis negligentiæ * vel delicti notorij iudicis inferioris, caſuum & criminum commiſſorum in iuriſdictione ordinariorum inferiorum, poſſint recipere cognitionem.

*Negligentia.) dixi in conſuet. Pari. §. 3. glo. 3. nu. 8. C. M.

B

TITVLVS V.

DE OFFICIO ET POTESTATE Commiſſariorum.

¶ *Beatus Ludouicus, huius nominis. 9. anno.* 1254.

VBi bedelli vel ſeruientes ad remota loca mittuntur, eis abſque ſuperioris literis non credatur: & ſi aliter inuenti fuerint facientes vel mandates, nuntietur ſeneſchalis, qui eos puniant competenter.

C

§. 2. ¶ *Philippus* 4. 1303.

¶ Iudices qui à nobis vadia recipiunt, de commiſſionibus ſibi per curiam noſtram directis nihil omnino recipiant, niſi extra villam, ſeu caſtrum in quo ſuum habent domicilium, ratione prædictæ commiſſionis eos oporteat proficiſci.

§. 3. ¶ *Idem Philippus* 1304.

¶ Præterea iudices ordinarij prætextu commiſſionum infra iudicaturas ſuas per ſuperiores ſibi directarum, nullum à partibus ſalarium recipiant, vel etiam leuare præſumant: ſed ſalario quod à nobis percipiunt, ſint contenti.

D

§. 4 ¶ *Philippus ſextus, Valeſius, anno* 1338. *& Carolus ſextus anno* 1408.

¶ Præſenti conſtitutione ſancimus, vt amodo non ponantur commeſtores, * nec duo vel plures ſimul ſed vnicus duntaxat ſeruiens ſiue cõmiſſarius eadem vice pro executione ſolius debiti deputet, niſi plures mittendi fuerint ex cauſa, per iudicem noſtrum ordinarium arbitranda: & fiant executiones conſuetudine locorum obſeruata: qui autem contrarium fecerit, debitè puniatur, adiicientes cõſtitutioni huiuſmodi vt pro noſtris debitis exequendis, vel exigendis, non niſi vnus ſolus eadem die abſque commiſſario vel commiſſariis, vel aliis quibuſcunq; adiunctis ſeruiens deputetur, & de recognitione ſolutionis cùm facta fuerit, volumus & ſtatuimus dari, concedique petentibus publicum inſtrumentum.

* Comeſtores.) Quandóque ſeruitus patrimoniales perurgant vſq; ad Galliam togatam vt in c ad audientiam vbi glo. Locum intelligit de præſcriptio. C. M.

E

§. 5. ¶ *Idem. Philipp. 6. eodem anno.*

¶ Statuimus præterea, vt proclamationes, & infra, vt ſi aliquis officiarius noſter dixerit ſe ad executionem aliquam faciendam vel aliud deputatum, volumus quod de poteſtate ſeu commiſſione ſibi tradita doceat, requiſitus alioquin ad damna & expenſas illis teneatur, & aliàs debitè puniatur.

§. 6. ¶ *Idem*

Digitized by Google

§. 6. ¶ *Philip. Anno.* 1344.

Salarium cõmiſſariorum.

¶ Quia nos, & infra, vt nullus commiſſarius per nos aut parlamentum noſtrum deputatus, vltra ſalarium infrà ſcriptum, & per nos ordinatum recipere valeat, ordinamus, contrariùmque facientes tanquam periuri, & aliàs ſicuti nobis viſum fuerit punientur. Primò nos, & infrà, commiſſarius nullus pro qualibet equitatura die qualibet vltra decem ſolidos Pariſienſes, in patria Pariſienſi, & in patria Turonen. vltra decem ſolidos Turonenſes accipiat.

§. 7. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Volumus & ordinemus, quod gentes parlamenti noſtri ad commiſſiones deſtinati non niſi pro ſex equitaturis, gentes inquæſtarum & requeſtarum noſtri Palatij pro quatuor clericorum ſuorum in auditione laborantium equitaturis incluſis, recipere valeant: commiſſarius tamen ſecundum eius conditionem maiorem vel minorem equorum numerum ducere poteſt, ſicut in propriis faceret negotiis.

§. 8. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Iniungimus commiſſariis, & infra. quoniam intelleximus plures commiſſarios tardè ſuarum comiſſionum intrare negotia, & valde lentè laborare, quod nobis multum diſplicet: diſtrictè commiſſariis iniungimus, & ſub eorum iuramento, vt circa commiſſiones ad quas miſſi fuerint benè fideliterque laborent: alioquin pecunias à partibus iniquè recipient, & per nos grauiter punientur.

§. 9. ¶ *Idem.*

¶ Commiſſarij ſuper expenſarum taxatione, vel teſtium examinatione per parlamentum deputati pro qualibet die Pariſius ipſorum quilibet vltra decem ſolidos Pariſienſes, vnà cum vadiis regiis parlamento ſedente recipere non poterunt.

§. 10. ¶ *Idem anno.* 1363.

¶ Vt nullus commiſſarius per noſtrum parlamentum deputatus vltra. 40. ſolidos pariſi. pro die in patria Pariſienſi, vel Turon. in patria Turonenſi, recipere poſſit, ordinamus.

§. 11. ¶ *Ioannes* 1. *anno* 1363.

¶ Concordatis articulis, dantur commiſſarij pro veritate ſuper factis partium inquirenda, & ſi ambæ partes vel earum altera commiſſarios, vel commiſſarium cum adiuncto, de partibus, eiſdem concedantur: qui parlamento ſedente vel non ſedente poterunt ad inquæſtam ſupra factis partium faciendam procedere.*

*Procedere) hic locabatur §. 6. conſtit. Car. 7 anni. 1456. quem melius vide in gallicis. C. M.

§. 12. ¶ *Carolus.* 5. *Anno.* 1364. *ſuper ſede requeſtarum*

¶ Cum pro proceſſibus & inquæſtis faciendis commiſſarios præſidens daturus fuerit, ſemper clericum vnum cum laïco iungat, ſi bono modo fieri poſſit, niſi fortè cauſa adeò modica fuerit, quod per vnum commiſſarium ſolum valeat expediri.

§. 13. ¶ *Idem eodem anno, & quibus ſupra.*

¶ Volumus & diſtrictè precipimus, & infra pauperum & miſerabilium perſonarum proceſſus & inquæſtas, gentes noſtrę quando caſus euenerit, amore Dei faciant eaſque diligenter audiant, & breuiter expediant.

§. 14. ¶ *Caro. 7. an. Domi.* 1463.

¶ Statuimus vt ſeneſchali & alij Occitanæ linguæ iudices aliquem ſeruientem, aut alium ſimplicem executorem ad reparationem attentatorum, vel aliud cauſæ cognitionem requirens, faciendum, decætero committere vel ſubdelegare non præſumant: ſed illa vel per eorum locatenentes ordinarios, aut aliàs notabiles perſonas in permiſſis expertas, ſub pœna priuationis ſuorum officiorum fieri facere teneantur.*

*Teneantur.) Hic ex conſti. Caro. 7. ann. 1446 ponebantur § 11. 20. 33. & an 1453 § 15. 16. 79. 95 143.

§ 15. ¶ *Caro. anno.* 1490

¶ Ordinationes ſequendo: & infrà. prohibemus inſuper, ne præſidentes & conſiliarij ad aliquorum proceſſuum inquæſtas, arreſtorum prouiſionem, vel executionem faciendam, parlamento ſedente ſe conferant. quinimo prædictas executiones & inquæſtas per ſeneſchalos & iudices partium & rerum contentioſarum, etiam ſi partes ipſæ conſiliarium vel commiſſarium de prædicta curia requirant, de cætero fieri volumus: niſi fortè curia propter materiæ granditatem vel difficultatem, aut euidentem neceſſitatem ex grandi deliberatione commiſſiones antedictas per aliquem ex antedictis præſidentibus aut conſiliariis fieri decreuerit, quod eorumdem conſcientiis relinquimus. Porrò durante parlamenti vacatione ab Augusti medio vſque ad ſanctum Martinum antedictos cõſiliarios ad inquęſtas & areſtorum groſſarum materiarum, cognitionem tamen exigentium, inter partes tales anfractus ſuſtinere volentes, ipſi que requirentibus, & non aliter, ſe conferre permittimus: ſi tamen partes vacationum huiuſmodi tempore pro ſępedictis inquęſtis & executionibus commiſſarios ad partes requirant, iudices inferiores & ſubalternos ſibi concedi volumus. Quantum autem ad alias materias ſimplicem duntaxat executionem requirentes, ſicut poſſeſſionis reſtitutio, vel ſimilia cauſæ cognitionem non exigentia, illarum executionem oſtiariis & ſeruientibus dirigi præcipimus. quod ſi durantibus eiſdem vacationibus partium altera conſiliarium petierit, pro his quæ per inferiores poterant executioni demandari, contra partem in expen. condemnatam, non taxabitur vltrà quaàm ſi per iudicem inferiorem executio facta fuiſſet.

§. 16. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Vt prouideatur, & inf. iudices maiores, locumtenentes ſeneſchali, clericos, aut laicos ad inquęſtas, arreſtorum executiones, vel alias commiſſiones faciendas deputatos, 55. ſoli Turon. die qualibet percipere volumus & ordinamus: nec non eorum expen. moderatas cum tribus equis, & non vltrà: & hoc ſub pœna emendæ & ſuſpenſionis ſuorum officiorum. Iudicem verò criminalem cum ibit in commiſſionem, 40. ſoli. Turonen. pro die quālibet, & eius expenſas. Doctorem ſubrogatum, vel commiſſum, totidem licentiatum autem 27. ſo. & 6. dena. Turon. & baccalarium 25. turonem & eius expenſas, notarium, 16. ſ. tu. & eius expenſas ſeruientem equeſtrem, decem ſoli. pedeſtrem quinque pro die: eis autem iniungitur vt in prædictis commiſſionibus diligenter & fideliter procedant, minorib. quibus fieri poterit pratium grauam inibus & anfractibus, ſub pœna reprehenſionis & emendæ.

§. 17. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Ordinatum eſt quod ſeneſchali & iudices qui cõmiſſiones in materia ſtatuti quęrelę ſecundum edicti regij formam ſuper hoc olim facti concedere ſoliti ſunt, probos & bonos viros, non ſuſpectos de cętero deputare teneantur: præterea commiſſarios ad exequendum prædictum ſtatutum quærelę deputatos, ſi in materia prophana fuerit in primo capite: necnon ſuper cõtraria poſſeſſione, partes ſupra locũ audient, abſque hoc quod opus ſit alias habere literas, vel

expectare qui ſi fuerit vt ſuſpectus recuſatus, adiungitur alius non ſuſpectus, expenſas recuſantis: præfatique commiſſarij partibus auditis & ſuper poſſeſſionibus allegatis vtrinque factis appriſis: ſi conueniant & partes conſentiant ad executionem prædicti ſtatuti querelæ, in ſui primo capite procedant: alioquin ad ſedem negotium reportabunt, vt inibi decidatur: & illi qui ius apparentius habuerit, in poſſeſſorio reſſaiſimentum concedatur.

§. 18. ¶ *Idem eodem anno.*

* *Querela*:) quod in materia beneficiali ſublatū eſt. conſti. 1512.

¶ Si ſtatutum quærelæ * in materia beneficiali fuerit impetratum, ad illud exequendum ſupra locum commiſſarij de cætero non mittentur: ſed partes contendentes ad principalem ſedem in eadem de ſuis titulis & inſtrumentis dicturæ vocabuntur, quibus per conſilium viſis dictum ſtatutum quærelæ in ſui primo capite decidetur, niſi tamen factum aliquod de quo ſit inquirendum, inueniatur, propter quod materia cum titulis vacuari non poſſit. *

* *Poſſit.*) hic ex conſtit Caro 8. anni 1493. addebantur:] §. 11. 18. 19. 38. 46. 66. 100 quot paritus habes in Gallicis. G. M.

TILVLVS VI.

DE OFFICIO BAILLIVORVM, ſeneſchalorum, iudicum, præpoſitorum, baiulorum, & aliorum officiariorum.

¶ *Beatus Ludouicus. anno. 1254.*

Q Væſtus quidem illicitos, quantum poſſibile fuerit, in bailliuiis & aliis curialibus reprimere cupientes, ſeneſchalos & alios officiarios noſtros in Bellicardi & Carcaſſone bailliuiis iuramento ſubſcripto duximus aſtringendos, cuius ſi ſeneſchali fuerint trangreſſores, pœnas debitas in ipſorū perſonas noſtræ voluntati vel deputatorum à nobis arbitrio reſeruamus: ſi verò minores aut bailliuos, vel officiales noſtros deierare contigerit, in hac parte à ſeneſchalis ſub bonarum teſtimonio perſonarum, & cum eorumdem conſilio puniantur.

§. 2. ¶ *Idem Ludouicus anno quo ſuprà, & Philippus 4. 1302.*

¶ Iurabunt igitur vtriuſque bailliuiæ ſeneſchalli, quod quandiu commiſſam ſibi tenebunt bailliuiam, cum iudicum ſuorum conſilio iuratorum ſecundum vſus & conſuetudines in ſingulis locis approbatas, tam maioribus quàm mediocribus & minoribus, tam aduenis quàm indigenis & ſubiectis, ſine perſonarum acceptione ius reddent.

§. 3. ¶ *Idem.*

¶ Inſuper iurabunt iura noſtra bona fide requirere & ſaluare, & aliorum iura ſcienter: nec auferre, neque diminuere, vel impedire.

§. 4. ¶ *Idem Ludouicus. Idem Philippus.*

¶ Iurabunt donum ſeu munus aliquod à quacunque perſona per ſe vel alium non recipere, in pecunia, argento, auro, ſeu rebus aliis quibuſcunque mobilibus vel immobilibus, aut ſe mouentibus, vel beneficiis temporalibus, aut perpetuis, præter eſculenta vel poculenta: quorum valor in vna hebdomada decem ſolidos Pariſienſes non excedat. Quodque prædicta dona vel beneficia ſuis vxoribus, liberis, fratribus vel ſororibus, nepotibus, vel conſanguineis, aut commenſalibus, vel ſuis domeſticis fieri minimè procurabunt: immo bona fide diligentiam adhibebunt, ne vxores eorum vel aliæ perſonæ proximè nominatæ dona vel munera recipiant. quod ſi fecerint, ex quo hoc ſciuerint ſeneſchali, eas ad reſtitutionem bona fide compellent, ſub debito iuramenti.

§. 5. ¶ *Idem.*

¶ Iurabunt vlterius quod ab illis de ſua ſeneſchalia nec ab aliis qui cauſam habeant coram ipſis, vel ſciant in proximo habituros, mutuum non recipiant per ſe vel alium vltra ſummam 20. lib. quam reddant infra duos menſes à die contracti mutui computandos, licet etiam creditores ſolutionis terminum voluerint prorogare. ¶ Addetur iuramento eorum, quod nihil dabunt vel mittent alicui de conſilio noſtro vel vxoribus eorumdem, liberis aut domeſticis: vel illis quos ad viſitandum terram vel facta eorum exquirenda mittemus.

§. 6. ¶ *Idem.*

¶ Præterea quod in venditionibus bailliuiarum vel redditum noſtrorum partem non habebunt, nec etiam in moneta, vel manibus quæ à peregrinis vel mercatoribus conducuntur.

§. 7. ¶ *Idem.*

¶ Inſuper quod bailliuos infideles ſeu iniurioſos & improbos exactores vel de vſuris ſuſpectos, aut turpem vitam apertè ducentes, in ſuos non ſuſtinebunt errore: immo eorum exceſſus corrigent bona fide.

§. 8. ¶ *Idem.*

¶ Iurabunt etiam iudices & locorum vicarij ſingulorum, quod nec ipſis ſeneſchalis vel eorum vxoribus, liberis aut proximis, ſeu domeſticis quicquam dabunt, & in fine iuramenti concludent ſe vniuerſa & ſingula ſupradicta bona fide ſeruare, nec quicquam per ſe vel alium in fraudem facere prædictorum. Vicarios autem, quos ſeneſchali quandoque per ſe ſubſtituent, nolumus inſtitui niſi prius ſub forma prædicta præſtiterint iuramentum.

§. 9. ¶ *Idem.*

¶ Et vt hæc officialium iuramenta firmius obſeruentur volumus quod in publica aſſiſia fiant coram clericis & laïcis ab omnibus & ſingulis ſupradictis, etiam ſi antea coram nobis facta fuerint: vt non ſolùm metu diuinæ indignationis & noſtræ: ſed etiam confuſionis & erubeſcentiæ apud omnes periurium manifeſtum incurrere videantur.

§. 10. ¶ *Idem.*

¶ Volumus autem & præcipimus, quod ſeneſchali prædicti & alij quicunque tenētes officia, necnon omnes qui in prædictis bailliuiis vadia recipiunt, abſtineant ab omni verbo quod vergat in contumeliam vel in contemptum dei, vel matris ſuæ, vel ſanctorum ipſius: à ludo etiam cum taxillis vel ſi rectis, à fornicatione, & à tabernis.

§. 11. ¶ *Idem.*

¶ Inhibemus verò diſtrictè bailliuis noſtris prædictis poſſeſſiones aliquas per ſe vel aliū emere adminiſtratione ſua durāte in bailliuia ſua, vel alia fraudulenter, ſine

Digitized by Google

A ſine noſtra licentia præcedente quod ſi fecerint emptionem irritam eſſe, & po[illegible]ſſiones ſic emptas fiſco noſtro ſi nobis placuerit, volumus applicari.

§. 12. ¶ *Idem.*

L. vnica. c. ſi quæcumque prædi poteſta.

¶ Prohibentes inſuper ſeneſchalis, ne quandiu bailliui aut ſeneſchali, fuerint ſibi vel ſuis liberis, aut fratribus vel ſororibus, nepotibus, neptibus, conſanguineis vel cuicunque de ſua familia matrimonia copulent cum perſonis ſuæ bailliuiæ, ſine noſtro ſpeciali conſenſu, nec prædictos in religionibus ponant, nec eis beneficia eccleſiaſtica vel poſſeſſiones acquirant.

§. 13. ¶ *Idem.*

¶ Quæſtas etiam vel procurationes in domibus religioſorum vel circa, cum expenſis eorum non recipiant ſine noſtra licentia ſpeciali.

§. 14. ¶ *Idem.*

¶ Seneſchali autem noſtri & inferiores bailliui caueant ſibi à multitudine bedellorum: & quanto paucioribus poterunt ſint contenti ad curiarum exequenda præcepta, & illos nominent in aſſiſia publica, alteri verò minimè pro bedellis habentur.

§. 15. ¶ *Idem.*

¶ Ne verò ſeneſchali noſtri, vel inferiores bailliui contra iuſtitiam ſubditos noſtros grauent, inhibemus eiſdem ne pro quocunque debito (præter noſtrum) capiant * vel captum detineant aliquem ſubiectorum.

* *Capiant*) infra eo. §. 40.

§. 16. ¶ *Idem.*

¶ Eos ſanè qui bailliuias noſtras tenuerint, aliis eas reuendere prohibemus. Et ſi plures emptores fuerint, vnus tãtum iuriſdictionem exerceat, & immunitate gaudeat caluagatis, tailliis, ſeu collectis, & aliis oneribus publicis, quibus vicarij gaudere conſueuerunt: emptores autem bailliuiarum debita propria, ſcilicet quæ non debentur ex bailliuia vel eorum ſociis, authoritate propria non coërceant, ſed per manum ſeneſchali aut iudicis eadem repetant, ſicut facerent ſi bailliuias non tenerent: vendi autem eas filiis, fratribus nepotibus neptibus aut domeſticis, noſtris nolumus ſeneſchalis.

§. 17. ¶ *Idem.*

¶ Porrò viam malitiis quantum poſſumus præcludere volentes, firmiter inhibemus, ne ſeneſchali ac inferiores bailliui in cauſis criminalibus aut ciuilibus ſubditos noſtros locorum mutatione fatigent abſque cauſa rationabili, ſed ſingulos audient in illis locis in quibus conſueuerunt audiri, ne grauati laboribus & expenſis iure ſuo cedere cogantur.

§. 18. ¶ *Idem.*

¶ Quia nemo ſine culpa vel cauſa iure ſuo priuandus eſt: bailliuis noſtris minoribus & maioribus inhibemus, ne deſaſiſient aliquem ſine cauſæ cognitione, vel noſtro ſpeciali mandato: ſubiectos etiam noſtros nouis exactionibus vel oneribus non affligant, caluagatas extorquendæ pecuniæ cauſa non mandent: ſed ex cauſa tantummodo neceſſaria: & tunc volentes perſonaliter facere caluagatam, ad eam redimendam data pecunia non compellant.

§. 19. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Defenſam autem bladi vel vini, aut mercium aliarum extrahendarum ſine cauſa vrgente non faciant: & tunc cum bono & maturo conſilio non ſuſpecto: & factum cum conſilio ſine conſilio non diſſoluant, nec eo durante cuiquam faciant gratiam ſpecialem. Arma tamen deferri Sarracenis omni tempore prohibemus, & tam victualia quàm res alias tempore quo cum Chriſtianis guerram habebunt, ſine noſtra licentia nihil deferri volumus: niſi tempore quo treugam habemus cum eiſdem.

B

§. 20. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Demum peruerſam conſuetudinem abolentes, quæ in curiis aliquibus noſtris circa iudiciales expenſas & pœnas ſuccumbentium in iudiciis diu fuerat obſeruata volumus & mandamus, quòd in litis initio conteſtatæ reddant pignora litigantes vſque ad valorem decimæ partis litis, vel æſtimationis eiuſdem: quæ pignora partibus recredantur: nec in proceſſu negotij leuetur aliquid pro expenſis, ſed eo finito per compoſitionem vel ſententiam negotio ſoluat qui victus fuerit, partem decimam eius in quo ſuccumbet, vel æſtimationem eiuſdem; & ſi ambo pro parte victi fuerint, ſoluat quilibet pro parte in qua ſuccumbet: qui verò in litis principio C pignora reddere non poterunt, dent fideiuſſores idoneos: & ſi illos dare noluerint, propriis committantur.

§. 21. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Omnes autem bailliuos noſtros maiores & minores finito officio remanere volumus, vel ſaltem procuratorem ſufficientem dimittere in ipſa bailliuia per quinquaginta dies *, vt de ſe conquerentibus coram illis reſpondeant, quibus hoc committemus.

* *Dies*) l. conſiliarios C. de aſſeſſorib. & ſic quem ſyndicatum vulgo vocãt ſeruabatur in gallia. & erãt officia temporalia. quin etiam in parlamento annalia, & iuſtitia purior. Idem tempore Phi. 4. infra eo. § 53. & Phi. 6. carol. 6 inf eo. § 41. § 75. c. M.

§. 22. *eodem anno,*

D ¶ De Chriſtianis ſicut in ſtatuto olim à nobis de conſilio baronum apud Meldunum edito, diſtrictè prohibemus, quatinus barones, ſeneſchali noſtri, vel aliæ quæcunque Perſonæ eiſdem vſuras huiuſmodi faciant haberi. Vſuras autem intelligimus quicquid eſt vltra ſortem: prædictúmque ſtatutum volumus, quòd ſeneſchali noſtri obſeruari faciant etiam in terra baronum vel aliorum, ſi deficiant, poſtquam ſufficienter fuerint requiſiti.

§. 23. ¶ *Ex Arreſto Pariſiis pronuntiato anno, 1277.*

¶ Iniunctum eſt omnibus ſeneſchalis, vt ſi clerici arma portantes inueniantur in iuriſdictione regis, E quòd eiſdem auferantur, nec reſtituantur eiſdem, & requirantur eorum prælati vt regi faciant emendari: quod ſi facere neglexerint, clerici ad emendam per captionem temporalium compellantur.

§. 24. ¶ *Phillip. 4. Pulcher. Anno. 1302.*

¶ Nolumus quòd ſeneſchalus aliquis vel bailliuus de noſtro ſit conſilio quandiu præfuerit ſuæ præfecturæ. Et ſi antea effectus fuerit de conſilio noſtro, nolumus quòd ſuo durante officio ſe de eo aliquatenus intromittat.

Digitized by Google

§. 25. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Volumus inſuper & ordinamus quòd nullus ſeneſchalus, bailliuus, aut iudex quicunque ſub ſe habeat præpoſitum, vicarium, ſeu iudicem, qui eidem conſanguinitatis, affinitatis, vel nutrituræ vinculo teneatur, ne perſonæ prædictæ in cauſis quæ ad ipſos per appellationes peruenire poſſent, minus fideliter iudicent.

§. 26. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Si contingat aliquem de præpoſituris noſtris ad firmam tradi, volumus quòd talibus commendetur perſonis, quæ fideles & idoneæ reputentur, bonæque famæ, & quòd ſint benè ſoluendo, non clerici, non vſurarij, non infames, nec circa ſubiectorum oppreſſiones ſuſpecti: nec volumus quòd præfatæ perſonæ ad prędictas prępoſituras noſtras ſeu adminiſtrationes inſtitutæ, quantuncunque plus aliis offerant, in eis admittantur. Inhibentes de cætero, ne præpoſituras ad firmam tenentes, emendas taxare vel iudicare præſumant: ſed ſeneſchali & bailliui homines, ſeu ſcabini, duntaxat, ſecundum quod locorum conſuetudines ſuadebunt: iniungentes inſuper, quòd in vna præpoſitura ponatur vnus præpoſitus, aut duo tãtummodo, & non plures, & quòd vni perſonæ non tradatur niſi vnica bailliuia, ſeneſchalia præpoſitura: vigueria, ſeu iudicatura, qui ſicut bailliui & ſeneſchali iurabunt.

§. 27. ¶ *Idem.*

¶ Hac irrefragabili conſtitutione ſancimus quòd omnes ſeneſchali, bailliui, vicecomites, viguerij, iudices, & alij iuſtitiarij noſtri quibuſcunque nominibus cenſeantur, & vbicunque in regno noſtro fuerint conſtituti, officia ſibi commiſſa per ſeipſos perſonaliter exerceant: nec ſibi ſubſtitutos, aut locumtenentes facere præſumant, niſi in caſu neceſſitatis: vtpote infirmitatis, vel conſimili: quo etiam caſu ceſſante, ad officia ſibi commiſſa redeant exequenda ſine fraude, & ſub debito iuramenti: cum autem in prædicto caſu contigerit eos abſentari, ſibi ſubſtituant aliquem virum idoneum & honeſtum de patria ſeu prouincia cui præeſſe noſcuntur, vſque ad eorum reditum, quem accelerent. Qui quidem ſubſtitutus non ſit aduocatus, nec aliis arduis negotiis, vel multitudine amicorum oneratus, cauentes ſibi ſic ſubſtituentes: quoniam pro adminiſtratione ſubſtitutorum ſuorum (ſi quos in eis commiſerint) tenebuntur, prout de iure fuerit reſpondere.

¶ Iurabúntque præfati ſubſtituti, quòd quandiu præerunt officio prælibato, illud benè & fideliter exequentur, diſtrictius inhibentes ne prædicti ſeneſchali, bailliui, officiarij & commiſſarij noſtri quicunque ſint, ſub pœna priuationis officij ſibi commiſſi, pro ſigillis * ſuis aliquid accipiant, nec faciant, aut patiantur vt pecuniam, argentum, ſeruitium, vel vtilitatem aliquam, quæcunque ſit illa vel illud, pro eis exigatur.

* Sigillis.] de his reges olim non faciebant quæſtum. Infra eo § 41. §. 49. C.M.

§. 28. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Inſuper præfati prępoſiti noſtri nihil penitus exigant à ſubiectis ſuis, nec Eccleſiam grauare præſumant, aut ſi offeratur, recipiant ratione ſubuentionis aut auxilij eiſdem impendentibus: nec ad eaſdem accedere debeant pro comedendo, aut ibidem iacendo, ſine cauſa: nec cum perſonis dictarum Eccleſiarum aut aliis quibuſcunque ſubiectis, conuentiones, pacta, ſeu mercata faciant de danda certa ſum-

A ma pecuniæ pro omnibus emendis quas incurrent, ſeu incurrere poſſent toto tempore quo eorum officium perduraret: quia per hunc modum daretur ſubditis prædictis & aliis perſonis occaſio delinquendi: contra hoc autem ſalubre ſtatutum venientes, volumus animaduerſione debita puniri.

Non valet pactum de mulctis futuris delicti.

§. 29. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Hoc perpetuo prohibemus edicto, ne ſubditi ſeu iuſtitiabiles prælatorum, baronum, aut aliorum ſubditorum noſtrorum, trahantur, in cauſam coram officiariis noſtris, nec eorum cauſæ, niſi in caſu reſſorti, in noſtris curiis audiantur, vel niſi in caſu alio ad noſtrum ius regium pertinente: nec volumus quod B eis literæ concedantur præterquam in caſibus memoratis.

§. 30. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Præcipimus inſuper quod ſeneſchali & bailliui noſtri teneant ſuas aſſiſias in circuitu ſeneſchaliarum & bailliuiarum ſuarum de duobus menſibus in duobus, ad minus: & quod in fine cuiuſlibet aſſiſiæ ſuæ ſignificari faciant diem alterius aſſiſiæ: inhibentes ne prædictas aſſiſias teneant in terris, villis, locis prælatorum, baronum, vaſſallorum, & aliorum quorumcunque ſubiectorum, aut in quibus nos iuſtitiam, dominium aut gardiam non habemus, niſi ſit C in locis in quibus dictæ aſſiſiæ à 30. annis citrà teneri conſueuerint: nec teneant eas in locis in quibus non eſt illa, aut gentium habitatio populoſa: & ſi à quoquam in contrarium aliquid contigerit attentari, nolumus quod redundet quantum ad poſſeſſionem vel proprietatem in eorum præiudicium, ad quos prædicta poſſeſſio vel proprietas pertinere noſcatur.

§. 31. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Inhibemus ne ſeruientes faciant adiornamenta ſeu citationes ſine præcepto ſeneſchali, præpoſiti, bailliui, viguerij, vicecomitis, aut alterius iudicis: & ſi fortè præpoſitus faceret, ſeu fieri præciperet falſum aut iniurioſum adiornamentum, damna & gra- D uamina parti quam ſic grauauit, reſarciet: & cum hoc pœna decente cognoſcent quàm grauiter deliquerint.

§. 32. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Interdicimus inſuper ſeruientibus noſtris, ne iuſtitient, aut officium ſuum exerceant in terris prælatorum, baronum, aut aliorum vaſſallorum ſubiectorum noſtrorum, in quibus habent altam iuſtitiam & baſſam, ſeu merum & mixtum imperium: niſi in caſu reſſorti, aut alio ad nos de iure ſpectante: neque tunc, niſi de præcepto ſeneſchali, bailliui, aut prępoſiti, vicecomitis, viguerij ſeu iudicis. Et tunc mandatum ſeu pręceptum ipſorum, caſum ad nos vt pręmittitur pertinentem continebit, inhibentes inſu- E per ne morentur ſeu latem faciant in dictis terris aut locis vicinis in fraudem, abſque voluntate dominorum, niſi ſint oriundi de loco, aut ibi matrimonium contraxerint. Et in his duobus caſibus non poterunt ſeruientes officium in illis locis exercere: & ſi caſus reſſorti, aut alius ad nos ſpectans in eiſdẽ terris euenerit, nolumus quod vllatenus ſe intromittant: imo caſus ille per alios ſeruientes executioni mandabitur. Prælibati verò barones & alij noſtri fideles poterunt prædictos ſeruientes noſtros iuſtitiare, & contra eos vti iuriſdictione ſua ſpirituali & temporali, prout iuſtum fuerit, ſine fraude, ſicut contra alias perſonas priuatas, in his quæ ad eorum officium non

Digitized by Google

ſpectabunt, poterúntque eos punire de eorum exceſſibus commiſſis, non tamen noſtrum regium officium exercendo.

§. 33. ¶ *Idem eodem anno.*

Refert ſuperfluitatem ſeruientium.

¶ Volumus etiam quòd ordinatio olim facta ſuper reſecanda ſuperfluitate ſeruientium, & de eos reducendo ad certum numerum, cópleatur, & executioni debitæ demandetur, videlicet quòd vbi conſuetum erat habere viginti, ſeruientes remotis omnibus, quatuor tantùm remaneant: & ſic per conſequens de maiori numero maior, & de minori minor ſubtrahatur: volentes inſuper quòd ſeruientes illi qui noſtras ante literas habuerint, & cui aliàs ſufficientes extiterint, inter remanentes deputentur, ſeruato tamen numero ſupradicto: & illi qui taliter remanebunt, obediant ſeneſchalis, & bailliuis noſtris: qui poterunt prædictos ſeruientes corrigere & punire pro ſuis exceſſibus. Et ſi eorum exceſſus exegerint, ab eorum officio, quamuis literas noſtras ſuper hoc haberent, totaliter amouere.

§. 34. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Volumus nihilominus quòd prædicti ſeruientes moderatum ſalarium accipiant: videlicet ſeruiens equeſter tres ſolidos in die, pedeſter decem & octo den. monetæ curren. quando villam exibit, nec vltà pro die accipiant pro ſalario ſuo, quæcunque adiornamenta aut proceſſus alios ad eorum officium pertinentes faciant, pro pluribus negotiis, pluribúſve perſonis. Et ſi ſit in aliquibus locis conſuetum quòd minus habere debeant, illa conſuetudo ſeruetur.

§. 35. ¶ *Idem Philippus in eodem anno. Carolus 6. 1388.*

Forma iuramenti ſeneſchalorum & bailliuorum, &c.

¶ Sequitur forma iuramenti ſecundum quam debent iurare ſeneſchali, Bailliui, iudices, viguerij, vicecomites, præpoſiti, & alij iuriſdictionem habentes. In primis enim iurabunt quòd quàmdiu fuerint in adminiſtratione vel officio ſibi commiſſo, facient iuſtum iudicium omnibus perſonis magnis & paruis, extraneis & priuatis cuiuſcunq; conditionis exiſtãt, & ſubditis quibuſcunque ſine perſonarum acceptione, vel nationum, ſeruando & cuſtodendo diligenter vſagia locorum, & conſuetudines approbatas.

§. 36. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Iurabunt etiam bona fide cuſtodire & ſeruare ius noſtrum ſine diminutione & impedimento, ac ſine præiudicio iuris alieni. Quódque per ſe vel alios non recipient ſeu recipi facient aurum, argentum, vel aliud immobile, nomen ſeruitij, obſequij, ſiue doni, aut benefibium aliquod perpetuum, ſeu etiam perſonale: excepto eſculento & poculento, & aliis ad comedendum & bibendum ordinatis: & de talibus cum moderamine ſecundum conditionem cuiuſlibet, & cum tali quantitate ea recipiant, quòd infra vnam diem poſſint abſque illicita deuaſtatione conſumi.

§. 37. ¶ *Idem.*

¶ Iurabunt præterea quòd ipſis non procurabunt quòd dona, munera, ſeruitia, aut beneficia eccleſiaſtica dentur ſeu conferantur eorum vxoribus, matri, fratribus, ſororibus, nepotibus, neptibus, conſanguineis commenſalibus, aut priuatis: immo diligentiam quam poterunt adhibebũt quòd vxores eorum, aut perſonæ prædictæ non recipiant talia dona vel munera ſuperiùs nominata, quòd ſi contrarium fe-

A cerint, cogent & compellent perſonas prædictas ad reddendum ſic per ſordem accepta, quàm cito ad ipſorum notitiam deuenerit. Non poterunt inſuper accipere vinum, niſi in barillis, bothelliis, ſeu potis, ſine fraude & ſorde qualibet: & quod ſupererit, vendere non debebunt. munera enim ſumpta ligant, & excæcant oculos iudicum.

Notabile dictum.

§. 38. ¶ *Idem Philippus anno quo ſupra.*

¶ Non ement in bailliuia ſeu adminiſtratione ſua quacunque & quantuncunque duret, nec in alia poſſeſſiones aliquas doloſa nec fraudulẽte impreſſione: quòd ſi fecerint, contractus eo ipſo reputabitur nullus, & poſſeſſiones nobis & dominio noſtro vel prælatis, baronibus & aliis ſubditis noſtris applicabuntur. Si prælati, bailliui, ſeneſchali aut alij prædicti contrarium fecerint in terris ipſorum cõtra noſtram prohibitionem ante dictam: niſi de noſtra proceſſerit voluntate idem obſeruari volumus.

B

§. 39. ¶ *Idem eodem.*

¶ Iurabunt nihilominus, quòd adminiſtratione ſua durante non contrahent in perſonis, nec contrahi (quantum in eis fuerit) permittent à filiis aut filiabus ſuis, fratribus, ſororibus, nepotibus aut neptibus vel conſanguineis matrimonium cum aliquo vel aliqua ſub adminiſtratione ſua prælibata, nec poterunt in monaſteriis religioſorum vel religioſarum ponere aliquas de perſonis prædictis, nec acquirere beneficia Eccleſiaſtica, ſeu poſſeſſiones, niſi de noſtra proceſſerit gratia & licentia ſpeciali: exceptis duntaxat perſonis habentibus officia ſeu adminiſtrationes in locis vnde traxerint originem, vel in quibus manſionem habent, vel fouent larem, quibus liceat matrimonium contrahere, parentes ſeu amicos in religione ponere, poſſeſſiones emere, dum tamen id ſine fraude & cupiditate aliqua faciant, iure regio in omnibus & per omnia ſernato penitus & illæſo.

C

§. 40. ¶ *Idem.*

D ¶ Quódque non ponent nec tenebunt aliquem in priſione, ſeu carcere, niſi per literas regias ad hoc fuerit ſpecialiter obligatus, iurabúntque ſecundum quod conſuetum eſt, concedere ad firmam vel committere præpoſituram & alia officia redditus & prouentus perſonis ſufficientibus, non aliis. Idem de ſigillis, ſergentariis, vicariis, aliiſq; ſub eis officiis cenſemus: & quòd ipſe vel alius dolo vel fraude contra præmiſſa vel aliquod de præmiſſis non veniet, ſeu venire faciet, vel permittet.

§. 41. ¶ *Idem.*

¶ Volumus, & præſentium tenore ſancimus, quòd ſigilla * ſeneſchaliarum, bailliuiarum, præpoſiturarum, vicariarum, & iudicaturarum regni noſtri de cætero non tradantur ad firmam, vel in cuſtodia tradantur, niſi perſonas legalibus, & bonæ famæ: hoc idem de officiis recognitionum recipiendarum volumus obſeruari. ¶ Volentes inſuper, & etiam ordinantes quòd nullus ſeneſchalus, bailliuus, præpoſitus, vicarius, vicecomes vel iudex hominum vnius caſtellaniæ, bailliuiæ, præpoſituræ, vicariæ, vel iudicaturæ, ad aliam trahere valeat, vel etiam adiornare.

E

* Sigilla) Supra eod. §. 27. C. M.

* Præuentorum.) Lege paſſiuè: id eſt quæ occulta inquiſitione præueniuntur ſeu denuntiantur, quia bona diripiuntur prætextus inquirendi, ſumptibus denunciati, & rato permittitur ſcire vel proſequi denuntiatorem, præſertim in hoc regno.

§. 42. ¶ *Idem Philippus 4. anno. 1033.*

¶ Pro impoſitione banni, deſcriptione bonorum præuentorum * ſeu denuntiatorum, neque pro banno, vel manu regia amouenda cùm denuntiatur, vel

materia hæreſis eius prætexto. integra calumniæ ſiunt & tolerantur in C. M.

bona recredantur, nihil recipiatur per notarios, neque per ſeruientes, ſeu quoſcunque alios officiales, niſi denuntiatus culpabilis reperiatur vel niſi aliqua cauſa, vel ſuſpicio probabilis ad cognitionem iudicis, quare captus, vel bannitus, aut bona eius ſaſita fuerunt, præceſſiſſet.

§. 43. ¶ *Idem eodem.*

¶ Propterea notarij curiarum Tholoſæ ſcribant acta benè & fideliter, & quòd non detur eis pro brachiata actorum, niſi ſecundum formam per ſtatuta regia nuper edita ordinatam, vel minus ſi de minori fuerit hactenus obſeruatum: & quòd non ſoluantur notariis curiarum prædictarum pro ſententia & pronuntiatione in cauſis pecuniariis & iniuriarum, niſi tres ſolidi turonen.

§. 44. ¶ *Idem eodem.*

¶ Porrò nuntij & ſeruientes curiarum prædictarum non recipiant pro die qualibet, die qua ſteterint in ſaluagardia vel garniſione, vel pro vendendis aut diſtribuendis bonis alicuius debitoris extra villam Tholoſæ, niſi ſecundum modum antiquum: ſi modus ille minor ſi quàm contineatur in ſtatutis antedictis: ſi verò eſſet maior, non recipiant niſi quantum in ſtatutis prædictis exprimitur.

§. 45. ¶ *Idem eodem.*

¶ Seneſchalus Tholoſæ cognoſcat, & diffiniat ſummariè & de plano ac ſine ſtrepitu iudiciario, de controuerſiis & quæſtionibus quas euenire contigerit inter viguerium & conſules Tholoſæ, niſi magnitudo eorum ad cognitionem Seneſchali exigat aliter eſſe procedendum.

§. 46. ¶ *Idem eodem.*

¶ In primis ordinamus, quòd Seneſchalus noſter Tholoſæ & Albien. aſſiſias ſuas teneant in locis inſignibus, & melioribus ipſius Seneſchaliæ, cum ſibi viſum fuerit expedire, illaſque tenere faciat per iudicaturas in perſona ſua propria, prout vtilitati patriæ viderit expedire: præterea Seneſchalus aut iudex cauſas iudicaturarum ſuarum de foro in quo audire debent de iure, vel conſuetudine approbata, non trahant alibi in ſubiectorum præiudicium, niſi iuſta cauſa ſubſiſtat.

§. 47. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Iudæi Seneſchaliæ Tholoſæ & Albien. coram iudicibus ſuis, ſub quibus moram trahunt per Chriſtianos conueniantur.

¶ Officiarij noſtri, notarij, ſeruientes, & alij quicunque poſſidentes bona pro quibus eſt contribui conſuetum, compellentur contribuere pro dictis bonis, ſicut veteres poſſeſſores conſueuerunt, & contribuent in locis vbi ſunt bona prædicta: & ad hoc per captionem bonorum compellantur, ſeneſchallo, iudicibus, viguериis, & procuratoribus noſtris ſtipendia noſtra recipientibus duntaxat exceptis.

§. 48. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Iudices, notarij, & alij officiarij noſtri ſuper exactionibus, vel ſua mala adminiſtratione condemnati ex dolo vel malitia, ad officia publica ex tunc non admittantur: inſuper commiſſarij, iudices, ſiue notarij, nullum pro audientia ſalarium leuent ſeu exigant à partibus, niſi ſcripturam ſuam, ſeu pro ſcriptura tantum,

Pro hoc vide l. iudices. C. de dig. li. xij.

A ſed ſicut leuaret iudex ſi præſens eſſet, ſcilicet ſcripturæ ſuæ ſalario ſint contenti. Porrò iudices ſeu notarij nihil ad burſam ſuam leuent à gentibus vel exigant pro interpoſitione decreti: notarij tamen pro ſcriptura moderatè recipient.

§. 49. ¶ *Idem.*

¶ Ordinamus quòd Seneſchali, iudices, Bailliui, & notarij Bailliui, & notarij Bailliuiarum nihil de ſigillo ſuo recipiant, nec fraudem faciant aliquam ſuper hoc, prout in ordinatione noſtra continetur: neque permittant iam dicti Seneſchali vel iudices fieri per Bailliuos, notarios, ſeruientes aut alios officiarios aliquas indebitas exactiones: ſed expreſſè eiſdem inhibeant. Et ſi contra ipſorum inhibitionem fecerint, B in certa pecuniæ ſumma ſoluenda Seneſchali arbitrio puniantur, & nihilominus indebitè exacta reſtituant: & ab officiis repellantur, & aliàs iuxta quantitatem exceſſuum puniantur.

§. 50. ¶ *Idem.*

¶ Officiales noſtri nihil recipiant pro cautionibus recipiendis ab eis qui culpabiles reperti non fuerint, nec à culpabilibus, niſi pro labore, prout in ordinatione noſtra continetur. Nullus inſuper arreſtetur per bailliuos, vel officiales noſtros, aut aliorum dominorum, ſi poſſint idoneè fideiubere: niſi hoc eſſet in caſu homicidij, furti, criminis læſæ Maieſtatis, C hæreſis, raptus mulierum, & aliorum in iure expreſſorum.

§. 51. ¶ *Idem eodem.*

¶ Seneſchalus ad requiſitionem conſulum locorum quorumcunque defendat ipſos conſules & vniuerſitates à noua impoſitione facienda per prælatos & alias Eccleſiaſticas perſonas, à noua exactione decimarum & primitiarum, ac præſtationis paſſatæ, prout de iure fuerit & hactenus eſt fieri conſuetum.

§. 52. ¶ *Idem eodem.*

D ¶ Si ſeruientes mittantur contra plures pro executionibus faciendis, non recipiant pro ſalario ſuo, niſi quantum reciperent ſi contra vnum tantummodo mitterentur, prout in ordinatione noſtra continetur.

§. 53 ¶ *Idem.*

¶ Bailliui finito tempore eorum regiminis morentur & remaneant in locis Bailliuiarum ſuarum per quinquaginta dies * continuos, omnibus de ſe conquerentibus parati reſpondere. Præterea notarij pro conficiendis inſtrumentis vel actis ſuper tutelis, curis, aſſignationibus notium mulierum, ſententiis & aliis in quibus cauſæ cognitio requiritur ac decretum, plus de- E bito non exigant, ſed ordinationem noſtram ſuper hoc editam legitimè teneant & obſeruent.

* *Dies.*] idem Ludo. 9 ſup eo §. 20. adde l. ſi. C. vt omnes iudicam ciui. quàm mil. & in nouel. vt præſi abſque vlla dat. pec. ad ſi poſt quot dies non poteſt conueniri, ſed in domicilio perpetuo conuenire poteſt gl. Bart l. 2. ad leg. ſu repet. l. 2 obſeruare §. proficiſci. q. 3. de offi procon. & lega Pano. c. 1. de mu. eccle. C. Al.

§. 54. ¶ *Idem.*

¶ Non recipiant pro litera citationis vel executionis aut ſimilium Seneſchali iudices vel Bailliui, aut alij officiarij, niſi duos denarios turon. tantùm, vel ſicut reciperent de alia ſimplici ſcriptura iuxta ordinationem noſtram ſuper hoc factam. Ordinamus etiam quòd ſi iudex cognouerit aliqua pignora capta per Bailliuos vel eorum locatenentes aut ſeruientes fore reſtituenda, niſi infra proximam ſequentem aſſiſiam dicti Bailliui, ſeu eorum locatanentes

aut

Digitized by Google

aut ſeruientes dicta pignora reſtituerint, in decem A ſolidos turonen. nobis ſoluendos condemnentur.

§. 55. *Philip. 6. Valeſ. 1338. Caro. 6. ann. 1048.*

¶ Hoc edicto in perpetuum valituro ſtatuimus, vt cum limitationes fieri petantur, etiam inter nos & comites, barones, & alios nobiles ſeneſchaliarum Tholoſæ, Bellicardi, Carcaſſonæ, Petragorien. & Caturcen. & Bigorræ, vel eorum ſubditos, per ſeneſchalos locorum ſine difficultate fient: vocato tamen procuratore noſtro ſi dominium noſtrum contingat, exceptis finibus & limitibus regni noſtri contiguis, terris & iuriſdictionibus conſiſtentibus extra regnum, in quibus limitationes non concedimus fieri per præſentes: & ſi de iure noſtro & alieno in caſu B limitationis ſit dubium, inquiratur ſuper hoc cum probis viris locorum viciniorum, vocato procuratore noſtro ſummariè & de plano, ſine ſtrepitu & figura iudicij, & vlterius fiat eodem modo ponendo limites prout ratio ſuadebit. Nec ob hoc procuratoribus aut officiariis noſtris ſalarium vel expenſæ ſoluentur, niſi ad requæſtam prædictorum nobilium & pro ipſorum intereſſe mitterentur, vel de eorum voluntate procedat, exceptis ſalariis ſeruientium.

§. 56. ¶ *Idem Philippus 6. & Carolus anno quo ſupra.*

¶ Præſenti conſtitutione quam irrefragabiliter C præcipimus obſeruari, duximus ordinandum, quòd quandocunque agetur de patrimonio ſeu dominio noſtro in poſſeſſorio duntaxat, ſeneſchalus, vel ordinarius loci regius in cuius ſede procurator noſter reſidet, ſeu reſidere conſueuit, de hoc valeat cognoſcere vel etiam iudicare. ſi verò in petitorio agatur, & procurator regius actor fuerit in cauſa, ordinarius loci de illa etiam valeat cognoſcere & iudicare, dum tamen vltra viginti librarum turonen. valorem cauſa non excedat: & ſi procurator regius ſit defenſor, de ipſa poterit ſimiliter cognoſcere ordinarius, & illam terminare.

§. 57. ¶ *Idem Philippus & Carolus.* D

¶ Inhibendo ſtatuimus, ne ſeneſchali aut quicunque alij iudices noſtri altos iuſtitiarios ſeu merum imperium habentes, aut eorum aliquem impedire præſumant quo minus in ſuos officiarios in eorum officiis delinquentes, aut aliàs, infra iuriſdictionem valeant exercere, & eos pro ſuis culpis & exceſſibus debitè corrigere & punire, niſi ad nos huiuſmodi iuriſdictio de conſuetudine iam præſcripta pertineret.

§. 58. ¶ *Idem.*

¶ Statuimus etiam, vt ſi quis officiarius noſter cu- E iuſcunque authoritatis exiſtat, infra iuriſdictionem cuiuſcunque alti iuſtitiarij, ſeu merum imperium habentis, de cætero reperiatur, delinquens vt priuatus, non exercendo officium ſuum, non impediatur prædictus altus iuſtitiarius per quemcunque iuſtitiarium noſtrum quo minus in delinquentem huiuſmodi ſuam iuriſdictionem exerceat, ipſumque puniat iuſtitia mediante.

§. 59. ¶ *Idem.*

¶ Præterea ſtatuimus, declarantes executiones obligationum factarum ad vires cuiuſcunque ſigilli noſtri per officiarios altarum iuſtitiarum, vel merum imperium habentium in terris & iuriſdictionibus ſuis fieri debere, ſi & quatenus vſi ſunt & vtuntur. Si autem in contrarium vtantur, poſtquam legitimè requiſiti facere neglexerint, vel recuſauerint, per gentes & officiarios noſtros prædicta, debitè fieri volumus & iubemus.

§. 60. ¶ *Idem.*

¶ Statuimus præterea, vt proclamationes armorum, dum faciendæ fuerint pro caſu nos tangente, in terris & iuriſdictionibus altorum iuſtitiariorum, ſeu merum imperium habentium, per eos fiant ad mandatum ſeneſchalorum noſtrorum, niſi in caſu in quo iuſtitiarij prædicti legitimè requiſiti facere neglexerint, vel etiam recuſarint: nec in aliis caſibus aliquis ſenechalus, iudex, aut officiarius noſter, infra iuriſdictionem alicuius alti iuſtitiarij, ſeu merum imperium habentis iuriſdictionem aut cognitionem aliam in caſibus ad ipſum altum iuſtitiarium ſpectantibus exerceat: reſſorti tamen caſibus & aliis ad nos iure regio ſpectantibus nobis ſaluis.

§. 61. ¶ *Idem.*

¶ Super eo, quòd cum quæſtio vertitur contra ſubditos prædictorum nobilium, aut eorum aliquem ſuper dominio rei hæreditariæ in eorum alta iuſtitia, vel vbi merum habent imperium, ſituatæ iuſtitiarij noſtri alia occaſione, quòd poſſeſſor rei illam obligauit ſub aliquo ſigillorum noſtrorum, ſæpe dictos altos iuſtitiarios, vel merum habentes imperium in cognitione dominij dictæ rei nituntur impedire, ordinamus prohibentes, ne aliquis iuſtitiarius noſter id amodo faciat vel attentet, niſi primò clamor fuerit expoſitus curiæ illius ſigilli, ſub qua obligatio prius facta fuit.

§. 62. ¶ *Idem.*

¶ Præcipientes etiam ſtatuimus, quòd ſi in iuriſdictione alti iuſtitiarij, ſeu merum imperium habentis, aliquis ſubditus ſuus, aut alius deliquerit, aut exceſſerit, noſtram gardiam violando: ſeneſchalus noſter qui de gardiæ violatione cognoſcet, mulctare non poſſit delinquentem ſeu violatorem gardiæ, quantumcumque delictum graue ſit, vltra valorem tertiæ partis bonorum delinquetis: ſed infrà, prout exceſſus & commiſſi qualitas exiget aut requiret. Quòdque iam dictus ordinarius non impediatur quominus contra delinquentem impunè procedat, prout ad eum pertinebit: ſaluo quòd in capitali crimine retardabitur ſententia ferenda per ordinarium, quouſque ſententia ratione dictæ gardiæ per ſeneſchalos vel iudices noſtros contra prædictum accuſatum prolata fuerit.

§. 63. ¶ *Idem.*

¶ Cum autem ſeneſchali, iudices, procuratores, & alij quicunque iuſtitiarij, & officiarij noſtri officium ſuum quacunque cauſa vel occaſione dimiſerint, ordinamus & ſtatuimus, quòd poſt dimiſſionem officij prædicti in illo loco debeant quinquaginta dies immediatè ſequentes continuè reſidere, vt de ipſis querelantes contra eoſdem ius ſuum facilius conſequi valeant.

§. 64. ¶ *Idem.*

¶ Ordinantes & pari gratia concedentes, quòd ſi aliquis prædictorum baronum nobilium ſubditus

Digitized by Google

ſine cauſa legitima de cætero à nobis ſaluamgardiam impetrare præſumpſerit, ſeneſchalus, vicarius, ſeu iudex noſter ordinarius illius loci in quo præfatus impetrans ſuum facit domicilium, vel in quo prædicta ſaluagardia poſita extiterit, partibus auditis ſummariè & de plano, abſque alio mandato noſtro, ſaluamgardiam nullam habeat declarare: quam nos in caſu præmiſſo nullam & nullius efficaciæ decernimus exiſtere, non obſtante verbo, ſuſcipimus, ſi in prædictis literis fuerit appoſitum. Et nihilominus ipſum tanquam malè impetrantem nobis emendare faciet, & in expen. nobilibus antedictis ipſum condemnabit, prout ſibi videbitur de iure vel ratione faciendum.

§. 65. ¶ *Idem.*

¶ Hac in perpetuum valitura conſtitutione duximus ordinandum, quòd reparationes murorum, itinerum, pontium, locorum, baronum & nobilium prædictorum de cætero fiant de præcepto eorundem baronum & nobilium quorum fuerint, vel ſuorum officiariorum: & ſi in defectu vel negligentia eorundem, aut in caſu eminentis periculi aliquem commiſſarium vel officiarium noſtrum ad loca eorundem deinceps venire contigerit pro dictis reparationibus faciendis: nolumus quòd dictus officiarius noſter vel commiſſarius quicquam pro ſportulis, ſalario & diætis petere poſſit à prædictis nobilibus, vel eorum ſubditis, nec populares illius loci ſic viſitati aliquid pro dicta viſitatione ſoluere teneantur, niſi duntaxat expenſas in eodem loco moderatè factas.

§. 66. ¶ *Idem Philipp. 6. Valeſius* 1344.

¶ Cum bailliui noſtri in parlamento noſtro diebus bailliuiarum ſuarum comparere, & remanere continuè teneantur & rationabiliter debeant, vt eorum ſententias à quibus appellatum fuerit, habeant ſuſtinere: necnon ſiquis de ipſis in parlamento noſtro querimoniam facere voluerint, ipſis ſuper his auditis, per parlamentum ordinetur, vt apparere poſſit & cognoſci de ipſorum geſtu, vita, moribus, & quomodo per ipſos dignè regantur prouinciæ eis traditæ ſub eorum regimine: & vt etiam curia poſſit eis iniungere quæ duxerit ordinanda & infrà. Volumus, ac etiam ordinamus, vt bailliui noſtri ad dies bailliuiarum ſuarum in parlamento noſtro perſonaliter omni excuſatione ceſſante comparere, & in cauſis ſuæ bailliuiæ diebus ipſis durantibus remanere teneantur, niſi de ipſius parlamenti licentia (ſi fortè cauſa ſufficiens interueniat) ipſos abſentari contingat. Si verò abſque cauſis prædictis ſine graui infirmitate non venirent, ſuſpendi, & aliàs grauiter puniri volumus per ipſum parlamentum noſtrum, prout videbitur faciendum.

§. 67. ¶ *Carolus. 6. ann.* 1388.

¶ Nullus ſeneſchaliæ, bailliuiæ, aut alterius iudicaturæ regimen habens, gubernatoris, vel alio nomine præterquam ſeneſchali, bailliui, vel præpoſiti, & ſicut antiquitus eſt conſuetum nominetur. Inſuper ordinamus, vt omnes ſeneſchali, bailliui, & alij iudices noſtri in ſuarum ſeneſchaliarum & iudicaturarum principaliori & notabiliori loco domicilium eorum teneant & demorentur: habebunt inſuper bonos & ſufficientes locatenentes minori quo poterit fieri numero: qui neque maior aut ſcabinus erunt, vel conſul ſeu conſiliarius villarum, ad quas eorum officium & locatenentia ſe extendit: nec etiam aduocati, vel groſſis & arduis negotiis onerati, ſeu etiam amicorum multitudine magna colligati. Caueant igitur bailliui & locatenentes. Nam ſiquis eo-

A rum in adminiſtratione ſibi commiſſa deliquerit: ſicut pertinebit, reſpondere tenebuntur: iurabunt nihilominus locatenentes huiuſmodi officia ſibi commiſſa bene & legaliter exercere.

§. 68. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Ne ſeneſchali, bailliui, & alij noſtri iudices, eorum adminiſtratione durante de conſilio noſtro ſint, prohibemus: quòd ſi antea fuerint in eo retenti, intentionis noſtræ nequaquam exiſtit quòd prædictis durantibus officiis ſe poſſint intromittere quoquo modo. Volumus inſuper & ordinamus, quòd prælibati ſeneſchali, bailliui & iudices noſtri de cætero non ſint de conſilio, nec aliis dominis Eccleſiarum, B villis aut communitatibus ſeruiant, ſed nobis tantummodo: nec ſint etiam penſionarij prædictorum, niſi de noſtra licentia ſiue congedio procedat. Et ſi fortè à noſtris præpoſitis, vicariis, vel aliis iudicibus ad aliquem ex ſeneſchalis, bailliuis, vel aliis iudicibus noſtris, ſub ſe præpoſitos vicarios vel alios iudices ſubiectos habentibus appelletur, idem vt ſeneſchali, bailliui, & alij noſtri iudices ad prædictarum cauſarum appellationum corã eis introductarum & ventilatarum expeditionem legalius procedant, volumus & ordinamus quòd noſtri ſeneſchali, bailliui, & alij iudices, ſub ſe præpoſitos vicarios vel alios iudices de ſua conſanguinitate, vel affinitate de cætero non habeant: & ſi aliquem habuerint, à ſuis officiis amoueri volumus.

C §. 60. ¶ *Idem.*

¶ Volumus inſuper & ordinamus, quòd omnes ſeneſchali, bailliui, & alij iudices noſtri officia quæcunque ſibi commiſſa perſonaliter exerceant: nec illa per eorum locatenentes, niſi in caſu neceſſitatis, ſicut infirmitatis aut alterius legitimi impedimenti, & impedimento durante duntaxat, faciant exerceri, & infrà. Præterea diſtrictè prohibemus eiſdem ſeneſchalis, bailliuis, & aliis noſtris iudicibus, ſub pœna priuationis officiorum ſibi commiſſorum, & alterius grauioris punitionis: ne pro eorum ſigillis aliquam finantiam, ſeruitium, vel alium profectum quemcunque leuari recipi vel exigi procurent quoquo modo, vel patiantur: & ſiquid propterea fuerit oblatum, D illud omnino refutare teneantur. Prohibemus inſuper, ne abbatias, prioratus, & alias Eccleſias partium & prouinciarum ſibi commiſſarum grauent: nec in eiuſdem Eccleſiis eorum equos, canes, aues, falconerios, vel brachonerios hoſpitentur: nec etiam bibendi vel comedendi cauſa ad eas ſe conferant. Et quia fuimus certiores effecti quòd plures ex iam dictis ſeneſchalis, bailliuis, & aliis iudicibus durantibus guerris noſtris ſub vmbra cuſtodiẽdi ne gentes armorum in abbatiis, prioratibus, & aliis Eccleſiis, ac etiam in eorum villis & maneriis ſuarum ſeneſchaliarum & bailliuiarum, & alibi hoſpitarentur, grandes hactenus finantias & alia dona à gentibus Eccleſiaſticis prædictis & eorum ſubditis exegerunt: nos qui ſu- E mus protectores & defenſores Eccleſię ſanctę Dei, ac eſſe volumus, eiſdem ſeneſchalis, & bailliuis, & aliis iudicibus ſub prædicta pœna diſtrictius prohibemus, ne à prædictis Eccleſiis, & earum ſubiectis, & aliis, aliquas finantias dona vel quoſcunque profectus exigant de cætero, vel exigi faciant: ſed eaſdem Eccleſias, ſubditos earum, & alios à gentium armatorum oppreſſione ſeu moleſtatione cuſtodiant & defendant, eiſdem nihilominus diſtrictius iniungentes, vt ſi gentes armorum, baliſtarij, vel ſagittarij retenutam à nobis non habentes, in eorum ſeneſchalis vel iudicaturis hoſpitari voluerint vltra vnam diem, vel noctem vnam iuxta poſſe, demorari non patiantur. quòd ſi retenutam à nobis habuerint, eos prædari quicquam

tized by Google

quicquam vel derobare nullatenus patiantur: taliterque facient, ſi fuerit opus, vt vis noſtra ſit in hac parte. Si tamen remedium adhibere non poſſent, mox dilatione ceſſante certiores nos faciant: vt ſicut pertinebit, procedere valeamus. A

§. 70. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Iurabunt inſuper ſupradicti ſeneſchali, baillivi, & alij noſtri iudi. quòd de iuribus noſtris in eorum ſeneſch. bailliuis & iudicaturis ac reſſortibus earundem, tam in ſuperioritate, ſeu aliàs diligenter inquirent, illáque ſine diminutione & impedimento quibuſcunque (ſine tamen iuris alieni præiudicio) cuſtodient. Vt autem iurium noſtrorum pleniorem cognitionem habere valeamus, volumus & ordinamus, quòd dicti ſeneſchali, bailliui, & alij iudices, B ſuarum ſeneſchaliarum, bailliuiarum, & iudicaturarum, & reſſortorum ipſarum, noſtros vaſſallos omnes ad feudorum ſuorum aduocationes ſibi tradendas compellant: de quibus per receptorem quarumlibet, ſeneſchaliarum, bailliuiarum, & iudicaturarum prædictarum, librum vnum ſiue regiſtrum nobis tranſmittendum fieri volumus.

§. 71. ¶ *Idem.*

¶ Non patiantur inſuper bailliui, ſeneſchali, & alij noſtri iudices antedicti, aliquas ſuper nos fieri interpriſias, tam in iuribus ſuperioritatis, quàm aliàs: ſed C circa præmiſſa celeriter prouideant, quòd ſi facere non potuerint, illud nobis & conſilio noſtro ſignificare teneantur: vt concedens remedium adhibere valeamus. Iurabunt inſuper, quod nec per ſe, nec per alios recipient, vel recipi facient aurum, argentum, vel aliam rem mobilem, aut hæreditagium pro ſeruitio vel dono, vel aliud beneficium perpetuum, vel temporale, exceptis duntaxat victualibus neceſſariis, ad bibendum vel comedendum ordinatis: & id rationabiliter ſecundum cuiuſlibet conditionem: & in tali quantitate, quòd infra biduum vel triduum abſque deuaſtatione poſſint honeſtè conſumi vel expendi: præmiſſáque non recipiant niſi à diuitibus & ſufficientibus, inſtantiſſiméque prius requiſiti, videlicet D à gentibus Eccleſiaſticis, militibus, ſcutiferis, burgenſibus diuitibus, & aliis notabilibus perſonis: neque procurabũt vt donum, ſeuitium, aut beneficium Eccleſiaſticum perpetuum vel tẽporale eorum vxoribus, filiis, fratribus, ſororibus, nepotibus, neptibus conſanguineis, affinibus & domeſticis per ſeneſchaliarum & bailliuiarum ſuarum ſubditos donari vel conferri: quinimo ne prædictæ eorum vxores, & aliæ prædictæ perſonæ dona & alia ſupraſcripta recipiãt, poſſe tenus obuiabunt: & ſi contrarium factum fuiſſe ad eorum cognitionem peruenerit, ſuprà dictas perſonas ad ea quæ receperint, reddendum & ſoluendum compellent. Non poterunt inſuper memorati ſeneſcha. bailli. & iudices recipere vinum niſi in paruis barrillis, potis, ſiue botellis abſque fraude, ſine corruptione: & ſi quis eis reſiduum fuerit, vendere nullatenus permitti volumus. E

§. 72. ¶ *Idem eodem.*

¶ Præterea* in eorum ſeneſch. vel adminiſtratione & ſubditis eorum in quacunque parte fuerit, non facient aliquos hæreditagiorum vel bonorum immobilium acqueſtus: alioquin contractus nullus reputabitur, & poſſeſſiones taliter acquiſitę nobis domanióq; noſtro pertinebunt & applicabuntur, quarum pretium per emptores & acquirentes venditoribus, reſtituetur: aut ſi venditores poſſeſſiones maluerint eis reddẽtur & liberabuntur: pretium tamen per eos

*Præterea.) Idem ſupra eo § 11. 12. 38. 39. C. M.

propter hoc receptum reſtituendo nobis applicandum: inſuper adminiſtratione ſua durante eorum filios vel filias cum aliquo vel aliqua ſuarum ſeneſch. bailliuiarum vel adminiſtrationum matrimonium contrahere non patientur: nec aliquem de perſonis ſupradictis in aliquo monaſteriorum, abbatiarum, vel prioratuum ſibi ſubiectorum religionem ingredi facient, vel eiuſdem aliqua beneficia Eccleſiaſtica in dictis monaſteriis, vel Eccleſiis poſſeſſiones requirent, niſi obtenta ſuper hoc à nobis gratia & licentia ſpeciali.

§. 73. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Primáque die ſuarum ſeneſcha. bailliuiarum & iudicaturarum in noſtra curia parlamenti, anno quolibet perſonaliter * comparebunt, ibidem reſidentiam facturi: nec abinde recedent ſine curiæ prædictæ congedio ſeu licentia, modo & forma quibus expreſſius in antiquis ordinationibus continetur.

* Comparebunt) Reliquiæ ſtili veterum regum quo iudices ipſi malè iudicantes, non partes mulctabẽtur hodie vero rebus cõuerſis, ſtilus quoque ſenſim vt inutilis deſitus eſt. C. M.

§. 74. ¶ *Idem.*

¶ Vlterius iurabunt quòd contra ſtatuta vel ordinationes ſupradictas, aut ipſarum aliquam non venient, nec venire quenquam patientur: ſed eaſdem ſecundum formam & tenorem ipſarum tenebunt & obſeruabunt, tenerique facient & poſſe tenus obſeruari.

§. 75. ¶ *Idem.*

Volumus nihilominus, & ordinamus quòd omnes ſeneſchali, bailliui, & alij noſtri iudices poſtquam deſtituti fuerint ab eorum officiis, ſiue deſchargiati: & in eiſdem ſeneſchali & bailliui non fuerint inſtituti in eorum ſeneſchaliis, bailliuiis & iudicaturis, abſque tranſportu bonorum ſuorum extra domicilium eorundem, per ſpatium dierum* remaneãt pro ſtando iuri, & vt omnibus qui de ipſis conqueri, & contra ipſos requæſtas aut demandas aliquas proponere voluerint, reſpondeant: requeſtæ autem huiuſmodi tradentur ſeneſchalis, bailli. & aliis iudicibus ſucceſſoribus ſuis, quibus præcipimus, & diſtrictius iniungimus, vt prædictos ſeneſchalos, bailliuos, & alios antiquos iudices, ore proprio cum iuramento reſpondere faciant, & partibus ipſis auditis, per viam reformationis ſummariè & de plano ſine figura iudicij ius faciant, procuratoribus iam dictarum ſeneſch. bail. & aliarum iudicaturarum præcipientes, vt circa ſeneſcha. bailliuos, & alios iudices ſuper his diligenter inſiſtant, & vbi caſus requiret, ſe partibus adiungant. Præmiſſa autem omnia ſæpedictis ſeneſchalis, bailliuis, & aliis iudicibus ac procuratoribus noſtris antè dictis ſub perditionis officiorum ſuorum, & alterius grauioris punitionis pœna præcipimus, & eiſdem iniungimus.

*Dierum.) ſupra eo. §. 51. C. M.

¶ Præcedentes ordinationes & inſtructiones in cuiuſlibet ſeneſchaliæ, bailliuiæ, & alterius iudicaturæ ſede in die aſſiſiæ coram clericis & laicis publicè legi, & in qualibet ſeneſchaliarum, bailliuiarum, & aliarum iudicaturarum prædictarum notabiliori ſede regiſtrari in tabula locóque vbi aſſiſiæ teneri conſueuerunt, ad perpetuam rei memoriam: & vt illarum ignorantiam nemo prætendere valeat, poni & affigi volumus.

§. 76. ¶ *Carolus. 7. ann. 1343.*

¶ Nullus ſeneſchalium, bailliuiarum, iudicum, vel aliorum officiariorum aliquem ex aduocatis vel procuratoribus noſtris infra ſuæ ſeneſchaliæ, ſiue bailliuiæ, vel iudicaturæ limites, locumtenentem ſuum faciat de cætero, vel ordinet: prædictiq; noſtri procuratores & aduocati officia locumtenentium ſub priuationis officiorum, & emendæ arbitrariæ pœna de cætero non recipiant vel exerceant.

Digitized by Google

§. 77. ¶ *Idem eodem.*

¶ Vt obuietur, & infrà, nulli Seneſchalorum noſtrorum vltra duos locumtenentes ordinarios decætero non faciant, ſaluo quòd in caſibus particularibus vbi fieri debere viderint, commiſſarios idoneos & ſufficientes, vbi caſus exegerit, dare poſſint.

§. 78. ¶ *Idem.*

¶ Ordinamus inſuper, vt in omnibus curiis, ſedibus, & auditoriis Seneſchalorum noſtrorum, iudicum, & aliorum iuſtitiariorum, cauſæ domanij noſtri, & aliæ in quibus procurator noſter pars fuerit principalis, primitus & ante omnes alias expediantur, omnibúſque Seneſchalis, iudicibus, & aliis iuſtitiariis iniungimus vt ita faciant, quódque in cauſarum ſedium & auditoriorum ſuorum expeditionibus prædictas cauſas noſtras ante omnes alias faciant appellari, & procuratoribus, & Aduocatis noſtris in prædictis curiis, ſedibus, & auditoriis, vt ita requirant inſtanter, & diligentius proſequantur, ſub pœna priuationis & emendæ arbitrariæ principimus. *

* *Precipimus.*) Not. quòd hic ſeptem articuli latinitate forenſi ſubticebantur infideliter, qui ad verbum habentur gallicè, vt editæ fuerunt in conſtit. Caro 7 edita anno 1453. artic. 85. 90. 91. 92. 93. 94. 102. quo remitto ad d. conſtitutionem, inter gallicas impreſſam vt è fonte lympido hauriās nō autem à putida & corrupta lacuna quam omiſi. C. M.

§. 79 ¶ *Carolus* 8. *an.* 1490.

¶ Vt detur, & infrà. iudicibus maioribus, & aliis officiariis principalibus, ne ſint conſiliarij, officiarij, vel penſionarij alicuius prælati vel domini temporalis, ſub pœna ſuſpenſionis ab eorundem officio prohibemus: præterea dicti Seneſchali duos duntaxat locatenen. habebunt, vnum clericum, & alium laicum: viguerij verò & iudices vnum, qui locatenen. ſuarum locatenentiarum & commiſſionum in ſede ſibi commiſſa, publicationem facient fieri, & eas regiſtrari prohibemus tamen ne ſub colore commiſſionum ad vniuerſitatem cauſarum, ordinationem huiuſmodi calumniando, aliqui ad vniuerſitatem cauſarum locatenentes particulares committantur: niſi in locatenen. principalium abſentia: & tunc vnicus notabilis & benè famatus committetur. Nullus inſuper locumtenens laicus ſe de ſententiis vel appunctamentis, vel diſtributione proceſſuum intromittat, ſed præmiſſa per iudices maiores, vel ipſis abſentibus, locatenen. clericos expediantur: diſtributio verò proceſſum & commiſſionum in curiis Seneſchaliarum per iudices maiores, ſi præſentes extiterint, decætero fiant: alioquin per locatenen. clericos cum dictorum licentiatorum, conſiliariorum & practicantium curiarum prædictarum conſilio: qualitatis cauſarum, & meritorum, necnon perſonarum habita ratione: nec recipient argentum, vel in proficuo prædictæ diſtributionis occaſione participabunt, ſub pœna priuationis ſuorum officiorum.

§. 80. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Inhibemus Seneſchalis, iudicibus maioribus, & aliis iudicibus regiis, ne ſuper iuriſd. temporali gentium Eccleſiaſticarum, & aliorum iudicum ordinariorum intercipiant, vel ipſos impediant in cognitione cauſarum ad ipſos pertinentium, niſi quatenus de iure & ordinatione eiſdem permittetur. *

* *Permittetur.*) Hic 3. malè Latinos articulos omiſi, quia melius habentur in conſti Carol. 8. gallicè edita & impreſſa. C. M.

TITVLVS XVII.

DE OFFICIO PRÆSIDENTIVM & Conſiliariorū, aliorúmque officiariorum curia parlamenti Philippus 4. Pulcher. anno 1302.

A NOLVMVS quòd aliquis conſiliarius noſter decætero percipiat vel habeat penſionem ab aliqua perſona Eccleſiaſtica, villa aut communitate: & ſi aliqui habeant, volumus quòd exnunc dimittant, eaſdémque deſerere teneantur.

§. 2. ¶ *Philippus* 6. *Valeſius anno.* 1344.

¶ Præſidentibus & magiſtris ſub eorum iuramentis diſtrictè, prohibemus, ne propter ſua vel alia negotia Parlamenti ordinaria deinceps impediant, neque conſilium eorum in Parlamenti camera teneant, & poſtquam ſederint, niſi pro curiæ negotiis loquendi vel alicuius affarij conſulendi cauſa à ſedibus ſuis non diſcedant, vel aliquem ad eos propterea venire faciant,
B niſi de congedio proceſſent præſidentium.

§. 3. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Cum ſit inhoneſtum, vt domini de Parlamento Curia ſedente per aulam palatij diſcurrant: ſiquid igitur acturi fuerint, id poſt prandium agere debent: & cum opus eis fuerit loqui cum aliquibus, id mane in palatij ſecretioribus locis facere poterunt: debent inſuper bono mane venire, & quandiu curia ſedet continuare.

§. 4 ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Præſidentes ad ſedem litigandi, vel conſulendi cauſa venientes, requæſtis aut aliàs occupari non debent, ſed horam captare debent opportunam, præ-
C ſertim in diebus conſiliorum, quibus grapharij * placitationes per eos conceptas curiæ debent reportare.

* *Grapharij.*) qui à rege ſimul cum ipſo Parlamento creati ſunt, vt fidem publicā & præiudicatam faciant actorum, & præcipuè arreſtorum curiæ. Sed vide horrendum abuſum qui poſtquā plures mali per pecuniam in Senatum irruperunt inoleuit. Quamuis enim non ſit docens vt actuarius interſit relationi & diſputationi cauſarum: tamen neceſſe eſt vt interſit concluſioni, vt ſal tem tunc videat & audiat ipſos iudices in numero requiſito liberè iudicātes, alioquin non poteſt ſcribere curiaſe iudicauit ſine crimine falſi, & ſic infinitæ falſitates emerſerunt per audaciam ma orum qui viam inuenerunt Arreſtū à duobus conſiliariis ſignatum teneatur actuar ut contra ius diuinum & humanum regiſtrare & edere tanquam Arreſtum totius curiæ, etiam ſi neſciat an & quid curia ipſa iudicauerit: vt ſæpè accidérit multa falſa Arreſta extitiſſe quæ nunquam curia intellexit. Et hoc an. 1549. vno caſu deprehenſo, admiſſa eſt à rege appellatio à ſimili Arreſto à duobus fabricato, non obſtante quod falſo ſcriptum eſſet curiam ſic iudicaſſe, & cauſa ad conſilium regis euocata: ſed ſoli ii potentibus dare talem falſitatem euadere, alij vero omni auxilio deſtituti iniuriæ huic execrādæ & ſorti dignæ ſuccumbent. Sunt etiam aliqui qui vt iuſtam cauſam prodant, menſem integrum ſaccum ferunt in curia donec occaſionem habeant vt cum vno ex corruptis iudicibus (cui paria reddunt) falſum & nequiſſimū Arreſtū etiam aliis conſiliariis cōficiant. Plures etiā vulgo in hoc palatio noti & diffamati ſunt, vidi vnū in facie reprehēſum nec negare nec erubeſcere adeo his malis aſſuetus frontē perfricuerat. C. M.

§. 5. ¶ *Idem eodem.*

¶ Cum autem præſidens cauſam aliquam in conſilio ponit, donec ſuæ mentis conceptum expreſſerit, tacere debent omnes, omiſſa tamen ſi quæ fuerint per eum, ad eius memoriam reduci poterunt, & dum rem quæ per Aduocatos ad ſufficientiam non extitit impugnata, præſidens requiſitus rurſus facit impugnari, nullus præter impugnantem loquatur, niſi per præſidentem fuerit interrogatus.

D §. 6. ¶ *Idem eodem.*

¶ Opinantes in conſilio tangere vel repetere motiuū in eorum præſentia prætractum, neque legem, canonem, aut decretum, niſi petitum fuerit à præſidente, vel pura iuris materia fuerit, allegare debent. Poſt arreſtorum prolationem, nullus, cuius opinionis fuerint domini, debet aliis reuelare. Contrarium verò faciens periurij pœnam ſe nouerit incurriſſe. & vt curiæ prædictæ ſecreta deinceps non reuelentur, nullus in conſilio præter dominos & regiſtratores remanere debet. Præterea cuilibet ex dominis ſemel pro manè ſe leuare ſufficere debet, prælatis tamen & baronibus exceptis.

E §. 7. ¶ *Idem.*

¶ Inquæſtarum domini obedientiam, reuerentiam, & audientiam (conſedentes) præſidenti ſuo facere

Digitized by Google

debent: atque dum eorum officio relatorem audiendo domini debent intendere, tunc nec conſulere inuicem, vel contendere, nec frequenter in iudicio ſurgere debent: tenentúrque ſub eorum iuramentis poſt arreſti concluſionem illud infra ſex dies in camera cauſa corrigendi reportare. quod ſi fieri non poſſit, ſuper hoc congedium à præſidente recipiet, ſedentibuſque dominis arreſtum corrigendum legi, & correctione facta reſcribi, & rurſus legi debet.

§. 8. ¶ *Idem.*

¶ Arreſta penes curiam pronuntianda non ponantur, donec alterius præſidentium ſigillo fuerint ſigillata, eis tamen ſicut præmittitur correctis & ſigillatis, ad regiſtrum pronuntiandi cauſa deferantur. præterea ſæpe dicti domini ſub eorum iuramētis per ſeipſos, vel aliquem ſuorum ipſius cameræ ſociorum cum debita inter lineas diſtantia eorum arreſta ſcribere, vel ſcribi facere tenentur: non autem per alios etiam eorum clericos: concordatis arreſtis eorum, alios iuuare tenentur, arreſtáque ſua non in camera inquæſtarum, niſi ſocios eorum alloqui opus eſſet: ſed in eorum domibus poſt prandium vel de nocte facere, omnéſque reportare debent, niſi per eorum præſidentem fuerint excuſati.

§. 9. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Iniungit rex omnibus tam magnæ cameræ quàm inquæſtarum dominis, in vim ſui iuramenti, ne de cauſis in eadem curia exiſtentibus informationem per verba priuata, in eorum domibus, nec alibi recipiant à quocunque per literas, vel nuntios, nec aliàs quouis modo, ſed ſolum in parlamento, partibus in curia litigantibus, & eorum iura monſtrantibus. præterea magiſtri parlamenti, clerici vel laici durante parlamento, pro inquæſtis fiendis ad commiſſiones ſe non conferant, ſed continuò vacent expeditioni negotiorum eiuſdem parlamento durante.

§. 10. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Parlamentum negotijs extraordinariis non impediatur, ſed pro talibus conſulendis ex magiſtris aliqui ad partem recipiantur. Tenentes parlamentum pati non debent ab aduocatis, procuratoribus, vel partibus, verbis iniurioſis aut opprobriis vituperari propter honorem regis, cuius perſonam tenendo parlamento repræſentant. Non bibant inſuper neque comedant cum partibus quæ coram eis actu⟨q;⟩ ſunt, neque partes cum ipſis: quoniam nimia familiaritas grande malum ſæpenumero parit. Parlamento ſedente hora qua de mane fiunt litigata, Rex non intendit tenentes parlamentum impedire.

§. 11. ¶ *Carolus 5. anno 1364.*

¶ Abſente à villa Pariſi. requæſtarum præſidente, vel in infirmitate conſtituto, antiquiori dictarum requæſtarum clerico requæſtæ tradantur. *

* *Tradantur?* Sequebantur hic primo 13. articuli barbarè corrupti, quos gallicè & in ſuo fonte lege in conſti. Caro. 7. ſuper ſtilo parlamenti edita anno 1446 ab artic. 3 vſq; ad art. 18 deinde ex conſti. Car. 7 edita anno 1453 artic. 1. 3. 26 35. 107. 108. 109 111. 112. 113. 114. 115. 116 117. 118 119. 120 quos vide in

TITVLVS VIII.

DE OFFICIO GRAPHARIORVM ciuilis & criminalis curiæ parlamenti.

¶ Hic erant ſex corrupti articuli, quos vide in conſtit. Caro. 7. anni. 1453. §. 101. 103. 105. & an. 1446. rurſus in libris ante. 40. annos impreſſis addebantur multi articuli eadem latinitate, quos vide in conſtit.

A Caro. 7. art. 39. 41. & in conſtit. Caro. 8. art. 106. 107. 108. Sed quia duo articuli addebantur qui non ſunt inter conſtitutiones impreſſas, eos hic addendos cenſui, vt ſequitur. C. M.

ſuo fonte. C. M.

§. 1. ¶ *Carol. 8. anno. 1490.*

ET ſuper facto graphariorum parlamenti detur ordo qui ſequitur. Ordinamus vt videlicet graphiarius ciuilis & criminalis pro perſonali adiornamentis. 2. ſolid. 6. denarios turonen. pro conſtitutione ſolum recipiat, pro priſonerij vel perſonaliter adiornati elargimento appunctamentum ſuper hoc ſignatum: ſi ab eiſ-
B dem petatur, tradendo. 5. ſolid. turonen. Et quia conſiliarij relatores arreſta proceſſuum in ſcriptis ordinationes inſequendo facere tenentur graphariis antedictis, de quolibet arreſto vel iudicato vltra pellē vnam pargamenti vel infra continente 10 ſolid. pariſ. medium auri ſcutum valentes duntaxat recipiet: reſpectu autem arreſtorum ſuper litigatis in curia factis per graphiarium ordinatorum pro vna pelle pergameni, & infra vnum ſcutum auri, & ſi fuerit inciſio, pro pelle qualibet dimidium ſcutum auri pro quolibet congedio per eundem graphiarium expediendo & ſignato, tam pro ſe quàm pro clericis eius 20. ſolid. pariſ. De literis autem de lite pendente, vel compulſoriis, aut aliis communibus 7. ſolid. 6. denarios turon. pro arreſtis verò vel appunctamentis manum leuatam aut recredentiam continentibus, tam
C pro ſe quam clericis eius vnum ſcutum auri de copiis inſuper aut vidimus extraordinariæ curia factis parte vocata pro pelle qualibet pergameni medium auri ſcutum duntaxat.

At hodie plures exigunt, gregem alentes ſcriptorum qui niſi ab eis quoque tempus redimatur diutiſſima mora enecant.

§. 2. ¶ *Idem eo dem anno.*

¶ Porrò litigatorum curiæ regiſtra in prædicti grapharij aut alicuius ſuorum clericorum præſentia procuratoris & aduocati partium cum eadem videlicet voluerint in grapho liberè ac ſine rei alicuius exactione deinceps adhibeantur. Prohibemus tamen ne regiſtra prædicta extra graphi locum decætero portentur ſiue clerici graphi prædicti à partibus ante traditionem ſuorum appunctamentorum aliquid
D non petent neque recipient, & pro quolibet appunctamento ſimplici. 20 dena. &c. duntaxat leuabuntur, inſuper pro ſaccorum oſtenſione clerici memorati nihil exigent vel recipient, niſi productionem oſtendendo illarum extracti fiendi cauſa vacarent, pro caſu pro vna poſtprandiana. 5. ſol. turon. ſicut oſtiarius vnus recipere poterunt. Præterea cum per curiam quod partes eorum ſaccos per manum graphárij videant, fuerit ordinatum, oſtiariis propterea non tradentur, ſed per aliquem ex clericis præfatis exhibitio fiet antedicta, arreſtóque pronunciato ſacci procuratori qui produxerit eoſdem, non ſolicitatori reddentur.

E

TITVLVS IX.

DE OFFICIO OSTIARIORVM curiæ parlamenti.

¶ Hic erant quædam barbara latinitate tranſlata, tum ex conſtitutionibus curiæ ſuper oſtiariis, quas gallicè & integrè habes impreſſas in fine conſtitutionum regiarum in libris gallicis, tum quædam ex conſti. Carol 7. anno. 1446. §. 21. Et Carol. 8. anno. 1453. §. 43. 44. vbi videas. C. M.

Digitized by Google

¶ TITVLVS X.

DE OFFICIO MAGISTRORVM requeſtarum hoſpitij regis.

§. 1. ¶ *Philippus 6. Valeſius anno domini. M.cccxliiii.*

SEQVITVR, & infra. expertæ bonæque tam linguæ Franciæ quàm Occitanæ perſonæ pro requæſtis expediendis ordinentur: qui tres aut quatuor notarios ſecum habeant, qui ſub eorum iuramento requæſtis prædictis, quandiu in eiſdem magiſtri fuerint ſine defectu tenebuntur adeſſe, ab eorum præſentia non diſcedendo, nec aliàs poterunt conficere literas, quandiu requæſtarum literæ fiendæ ſuperfuerint.

§. 2. ¶ *Carolus 5. anno M. ccclxiiii.*

¶ Primò volumus & ordinamus, vt gentes prædictas requeſtas tenentes die qualibet ad earundem requæſtarum ſedem diligenter & continuè veniant hora qua noſtri parlamenti curia præſidentes veniēt ad prædictum parlamentum, cauſas litigabiles quæ coram eis pendentes fuerint, diligenter audiant & expediant, in diebus quibus gentes noſtri prædicti parlamenti in camera erunt cauſa conſulendi & expediendi, aliáque quæ acturi fuerint eorum officiis & prædictę ſedis occaſione peragendi.

§. 3. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Poſtquam ad ſedem prædictam venerint, cauſas iam dictas audire & deliberare mox incipiant, actoribus contra defenſores non comparentes defectus concedendo, defenſoribus verò congedium contra petitores, & aliàs ſecundum ſtilum & conditionem cauſarum, ſicut in parlamento noſtro fieri conſueuit. Prętetea cauſæ quę non poterunt ante prandium expediri, quantum melius poterunt poſt prandium audiantur & expediantur, cauſæque litigabiles inceptę litigari, quæ non poterunt illa die perfici, in ſtatu eodem remaneant, vſque ad primam diem litigabilem, vel aliam per eaſdem gentes ordinandam. ¶ Inſuper partes in dicta ſede litigantes, & partes actoris ſuſtinentes, die qualibet litigabili prompta manu venire debent cum eorum memorioli diei & ſtatus cauſæ, ſcripto ſigillóque per nos in dicta ſede ſtabilito ſigillato quò promptam fidem facere poſſint, & de ſtatu diei & cauſæ clarius poſſit apparere.

§. 4. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Omnes inſuper aduocati in dicta ſede litigantes ſummariè ac de plano cauſas eorum litigent, & quantum clarius ac breuius poterunt atque ſcient fines non recipiendi, & non habendi cauſam neque actionem omnino dimittendo, niſi in cauſis vbi clarè & notoriè fuerit faciendum, idque nos iniungimus & expreſſe præcipimus aduocatis ſub iuramentis & legalitatibus quas erga nos & prędicti noſtri parlamenti curiam dictámque ſedem requęſtarum habere noſcuntur.

§. 5. ¶ *Idem infra.*

¶ Volumus & diſtricte præcipimus, vt omnes aduocati requæſtarum ſedem frequentantes, amore Dei ſint in conſilio pauperum & miſerabilium

A perſonarum inibi litigantium, & ad id per antedictas gentes noſtras procuratores & aduocati compellantur: pauperum inſuper & miſerabilium perſonarum proceſſus & inquęſtas gentes noſtræ quando caſus euenerit, amore Dei facient, eáque diligenter audiant, & breuiter expediant.

¶ Cum aduocati coram dictis gentibus in ſede litigabunt, aduocatum loquentem diligenter audiant, nullusque pręter ipſum loquatur, excepto iam dictæ ſedis pręſidente, qui prout ſibi videbitur & pertinebit, & ſi opus ſit, conſilio ſuorum ſociorum appunctamenta pronuntiabit: quęlibet gentium antedictarum requæſtarum pro proceſſibus & inquęſtis quas Pariſius pro aliis fecerint perſonis, x. ſoli. Pariſien. pro die duntaxat recipiant: facient inſuper diligen- B ter eaſdem inquęſtas ac proceſſus diebus quibus non litigabitur.

¶ Seruientes omnes requęſtarum ſępedictarum diebus quibus litigabitur ad ſedem prædictam bono mane, hora qua magiſtri ſicut antè dictum eſt veniēt, ſilentium & pacem faciant, ac diligenter officium prædictum exercebunt. Volumus etiam & ordinamus quod prædictæ gentes noſtræ curiæ parlamenti quatenus poterunt, ſequantur, teneant, & obſeruent.

¶ Ordinamus inſuper, quod partes omnes appellantes à prædictis gentibus noſtris infra octo dies renuntiantes, pro qualibet appellatione per eaſdem emiſſa & renuntiata ſicut dictum eſt, in emendam xl. ſolidorum Pariſien. erga nos incidant ipſo facto. *

* *Facto.* ? ſequebatur. §. 6. ex conſt. Philip. 6 & §. 1. ex conſti. Ioan. 1. vide in gallicis dudum impreſſis. C. M.

C

¶ TITVLVS XI.

DE OFFICIO MAGISTRORVM aquarum & foreſtarum.

§. 1. ¶ *Philippus 6. Anno M. cccxlviii.*

ITem pource que nous auons eu * &c.

* *Eu* ? vide in cōſt. Phi 6. §. 10. gallicè impreſſa quæ perperam Philip pulchro attribuitur. C. M.

§. 2. ¶ *Carol. 8. M. 499.*

D ¶ Aquarum foreſtarum magiſtris ſub pœna ſuſpenſionis ab officio eorum inhibemus, ne eorum aſſiſias teneant, vel compoſitiones, vel condemnationes extra loca inſignia & conſueta ſecundum ordinationes præſentibus procuratore theſaurario ordinario, vel eius commiſſario, ſeu locumtenente faciant: nec aliquam indebitè denariorum ſummam ſub colore confirmationis, vel aſtachiæ priuilegiorum, vniuerſitatum, villarum, aut aliorum locorum exigant, licet hactenus ſecus factum fuerit, abutendo.

¶ TITVLVS XII.

E

DE OFFICIO VISITATORVM gabellarum ſalis. *

* *Salis.* ? quod hę gabellę non debeāt eſſe perpetuæ, ſed ad tempus tantum, & quod non ſint nec incorporari debeant domanio declarauit Philip. 6 conſtit. edita anno 1328. quę initio gallicarum Philippo pulchro male attribuitur. C. M.

§. 1. ¶ *Carolus 8 anno domini 1490.*

ORDINAMVS vt gabellarum ſalis viſitatores, vel eorum locate. de cauſis, querelis & proceſſibus inter partes non cognoſcant, exceptis illis quorum ex inſtitutione & iure ſui officij, ac ſecundum ordinationes ſuper gabellis factas cognitio pertinebit, neq; iuriſdictionem ordinariorum iudicum in cauſis ad eorum cognitionem pertinentibus, ſub pretextu ſubmiſſionis vel prorogationis eorum iuriſdictionis aut aliàs impediant.

¶ Tit.

Digitized by Google

¶ TITVLVS XIII.

¶ DE OFFICIO RECEPTORVM *domanij, & talliarum.*

§. 1. ¶ *Carolus 8. M. 490.*

ORDINATVM eſt, quod receptores particulares diœceſum patriæ Occitanæ pro executionibus ad cauſam denariorum regiorum per diœceſes fiendis, ſeruientes, penſionarios vel domeſticos, deinceps non habebũt quod ſi iam dicti receptores, vel eorum commiſſi ſeu factores ſeruientes aliquos habuerint, ſuper eorundem ſeruientium ſalario proficuum aliquod non recipient, ſub pœna, 50. lib. regi applicandarum, ſi contrarium inuentum fuerit: ordinationes etiam ſuper hoc, necnon conditiones & pacta vel appunctamenta per receptores cum gentibus ſtatuum diœceſis in aſſignatione qualibet recipienda cuſtodientur.*

* *Cuſtodientur.*] duos ac his perperam impreſſos, vide melius in cõſtit. Caro. 8. § 66. 67. C. M.

¶ TITVLVS XIIII.

DE GRAPHARIIS ET NOTARIIS curiarum inferiorum, & iuriſdictionum regiarum, & eorum officio.

¶ *Philippus 4. cognomento Pulcher, anno M. 303.*

STatuimus quod de minori ſumma viginti ſol. Thol. vel de re cuiꝰ valor non excedat ſummam prædictam, nullus fiat proceſſus ſeu ſcriptura in curiis noſtris ciuitatis, ſuburbij, & vicariæ Tholoſæ hoc excepto, quod clamor ſcribatur, & res quæ petitur, & depoſitiones teſtium productorum tam per partem agentem, quàm per partem ream: & cognitio ſeu præceptum dictæ cauſę non in forma fiat ſententiæ.

§. 2. ¶ *Idem anno M. 304.*

Præterea notarij non faciant inquiſitionem contra aliquem ſine mãdato ſeneſchali vel iudicis loci, præterquam in quibus expectandi mora foret damnoſa.

§. 3. ¶ *Philippus. 6. Valeſius. M. 338.*
Carolus 6. anno domini. M. 408.

¶ Præſentium tenore ſtatuimus, quòd ſcripturæ curiarum noſtrarum in partibꝰ illis, licet vendi conſueuerint, vel ad firmam tradi, per ſeneſchalos amodo tradantur perſonis idoneis gubernandæ, adiicientes quod nullus pro ſcriptura groſſata vel extracta de cætero ſoluere compellatur, niſi ad eius requæſtam groſſata vel extracta fuerit.

§. 4. ¶ *Ex arreſti curiæ parlamenti Tholoſæ pronuntiatis. 24. Decembris. an. Domini M. 473.*

¶ In primis ordinauit & ordinat curia, quod notarij, clerici, & alij ſcriptores curiarum ſubalternarum patriæ Occitanæ, & aliarum in curia prædicta reſſortientium, pro ſuis ſcripturis & actis curiarum prædictarum ſalarium moderatum percipient: ſcilicet de tribus lineis, qualibet earundem lxx. literas continente, vnum denarium: quando verò prædictæ plures literas, aut minus continebunt, fiet eiſdem

A taxatio ſecundum literarum numerum ante dictum, aliter non.

§. 5. ¶ *Ex eiſdem arreſtis.*

¶ Scripturæ & acta prædicta per ſeneſchalos, iudices, & alios magiſtratus eorum, vel locatenen. vel commiſſarios parte vocata, & non aliter decætero taxabuntur: neq; ponentur in literis executorialibus pro dictis ſcripturis concedendis garniſio ſeruientium, vel aliorum executorum. Sed executoria ſimplex erit, ſicut pro re merè iudicata, notarij autem aliquas in eorum proceſſibus locumtenentias decætero

B non incorporabunt, ſed duntaxat deſcribent, comparauit talis coram tali iudice, vel locumtenen. ſeu commiſſio, de cuius locumtenentia, vel commiſſione conſtat in regiſtris curiæ niſi tamen partium aliqua locumtenentis, vel commiſſa prædicta poteſtatem impugnaret: quo caſu locumtenens ſemel in proceſſu duntaxat inſeretur, ſimiliterque fiet de literis dum procuratores regij, & ſubſtitutiones ſuorum, quando partes in proceſſu fuerint.

Sequẽtes ordinationes fuerunt innouatæ per Carolum 8. anno Dom. M. cccc xc. & hoc vſq; ad. §. ſuper requeſta.

§. 6. ¶ *Ex eiſdem arreſtis.*

Porrò prouocationes partium ſemel duntaxat in proceſſibus inſerantur: & in ſubſtitutionibus virtute procurationum prædictarum fiendarum, procuratores iam dicti non reiterabuntur vel incorporabuntur

C ſed ſolùm exponent de qua procuratione conſtat in præſenti proceſſu, ſimiliter procurationes vel ſubſtitutiones antedictæ in proceſſibus verbalibus inquæſtarum per notarios proceſſuum prædictorum vel eorum ſubſtitutos fiendis non reincorporabuntur.

§. 7. ¶ *Ex eiſdem.*

¶ Inſuper notarij proceſſus ordinando nomina magiſtratuum, partium, & aduocatorum ac procuratorum eorundem qui in eadem cauſa comparuerint, in prima diæta nominabunt: ſed in aliarum diætarum continuationibus, illa deinceps non reiterabuntur, niſi partium aduocatorum, vel procuratorum mutatio ſuperueniſſet: ſed ſolùm exponant

D comparentibus coram dicto tali iudice, vel locumtenente: verba ſuperflua (quibus abſque fructu notarij pro accumulatione proceſſuum ſuorum hactenus vti conſueuerunt) omittendo: videlicet coram dicto domino locumtenen. pro tribunali more maiorum ſuorum ſeden. & ſuam audientiam palàm & publicè in dicta curia tenente, &c.

Notarij ordinando proceſſus non debent vti ſuperfluitate verborum facit l. inſtrumentorum. C. de præ imperi offe & l. verba C de donationib.

§. 8. ¶ *Ex eiſdem arreſtis.*

¶ Sanè generalia interrogatoria inquæſtarum in primo teſte duntaxat deſcribentur: ſed cum ad alios teſtes ventum fuerit, ſolùm apponetur ſuper generalibus interrogatoriis depoſuit vt primus teſtis, niſi tamen eadem generalia interrogatoriis tangendo

E aliud diceret quàm per primum teſtem depoſitum extitiſſet.

§. 9. ¶ *Ex eiſdem.*

¶ Notarij proceſſum, niſi partium altera requirente, non groſſabunt: alioquin pars quæ groſſationem huiuſmodi non requiſiuerit, pro groſſa prædicta nihil ſoluere tenebitur: ſententiæ verò per modum inſtrumenti, non actorum narratione, per notarium in proceſſibus decætero non inſerẽtur, ſed ſolùm dicet cunctis ritè peractis, ſacroſanctis Dei Euangeliis coram eo poſitis: ſic tamen partium aliqua ſentẽtiam per modum inſtrumenti ad partẽ habere voluerit, illā

Digitized by Google

TITVLVS XV.

DE POSTVLANDO, NEC NON aduocatis & procuratoribus curiæ parlamenti. Et primò de forma iuramenti per dictam curiam inſtituta.

§. 1.

ADuocati præſentis curiæ iurabunt articulos ſequentes: In primis, quòd iſtud officium diligenter exercebunt. Quod iniuſtarum patrocinium cauſarum ſcienter non recipient. Quod ſi non ab initio, B ſed ex pòſt facto cauſam eſſe viderint iniuſtam, ſtatim eam dimittent. Quòd in cauſis quas fouebunt, ſi videant tangi ius regium, ipſi de hoc curiam aduiſabunt. Quòd placitata cauſa & factis negatis ipſi de recenti infra biduum vel triduum facient, & curiæ tradent articulos ſuos, niſi ex cauſa de licentia curiæ vlterius differant. Quòd impertinentes articulos ſcienter non facient. Quòd conſuetudines quas veras eſſe non crediderint non proponent neq; ſuſtinebunt. Quòd cauſas quas ſuſceperint citius & poſſe tenus expedient. Quòd in eis dilationes & ſubterfugia malitiosè non quærent. Quòd pro ſalario ſuo quantuncunque magna ſit cauſa, vltra decem librarum turonen. ſummam non recipient, nec etiam aliquid vltrà in ſalarij maioris fraudem: minus tamen recipere C poterunt. Quòd pro medioeri minus, & pro minori cauſa multò minus recipient, ſecundum cauſarum qualitatem, quantitatem, ac perſonarum conditionem, quodque de quota parte litis non paciſcentur.

§. 2. ¶ *Eadem curia.*

¶ Hoc idem iuramentum præſtabunt illi qui aduocatis proponentibus conſiliarij exiſtent. Iniungitur eis propter iuramẽtum quòd benè mane veniant cum partibus ſuis. Quòd illum cui fuerit audientia data, non impediant. Quòd ſtando & retrò primum ſcamnum patrocinentur. Quòd licet plures ſint aduocati in vna cauſa, vnus tantùm loquatur. Quòd primum ſcamnum non occupent. Quòd ipſi de curia non recedant quandiu magiſtri in camera erunt. Et eſt ſciendum quòd nullus aduocatus ad patrocinandum recipietur, niſi ſit iuratus, & in aduocatorum rotulo deſcriptus, & prohibet eis curia ne ſe ingerant niſi ſint iurati.

§. 3. ¶ *Eadem curia.*

¶ Quia ex aduocatorum diſcretione & induſtria cauſarum dependet abbreuitio, quæ eis cedit ad honorem, & vtilitatem partis ſuæ, Curia eiſdem iniungit in vim ſacramenti ſui, vt ea facta ſeu rationes quæ ſolum ad illum finem faciunt, in quo veriſimiliter præuident debere poni in arreſto, proponant facta, rationes, replicationes, ſeu duplicationes inutiles & ſuperuacuas omittendo, licet hi pro quibus ſuum impendunt patrocinium, ſæpius eos moleſtent & velint hoc fieri, quibus obtemperare non debent, propter eorum honorem, vt potius curiæ pareant in hac parte.

§. 4. ¶ *Eadem curia.*

¶ Item aduocatis iuxta antiquas ordinationes, in vim ſui iuramenti curia iniungit, vt articulos cauſarum quas litigauerint infra triduum curiæ tradant,

A niſi per ipſam curiam ſuper hoc, cum eiſdem fuerit diſpenſatum, & poſtea quàm citius fieri poterit eos recordent cum intentio curiæ ſit amodo ſuper articulis & factis partium, in fine cuiuſlibet bailliuiæ, * præpoſituræ Pariſienſis ſeu ſeneſchaliæ, de commiſſariis & commiſſionibus ordinare, & partibus prouidere, vt citius quam conſueuerint partes ipſæ cum earum commiſſariis loqui, ac de pecunia aliiſque neceſſariis ad ſuæ cauſæ proſecutionem maturiùs & commodiùs valeant prouidere: tamen propter hoc non eſt intentionis curiæ, quòd parlamento ſedente contra ordinationes antiquas commiſſarij de curia habeant procedere in cauſa, ſed confeſtim finito parlamento citius quàm potuerint procedent in eadem.

* *Baillivia)* Præpoſitur à curia, quia in materia ſubiecta videlicet in diebus curiæ, bailliuius viromãdenſis antecedit præpoſitum pariſienſem, qui alios omnes bailliuos, & ſeneſchalos antecedit. C. M.

§. 5. ¶ *Eadem curia.*

¶ Quia circa officium aduocationis facti experientia & ſtili obſeruantia multum prodeſt, aduocati qui de nouo ad huiuſmodi officium per curiam recepti fuerint, abſtinere debent propter eorum honorem, damnúmque quod partibus forſitan propter eorum negligentiam prouenire poſſet, ne ex abrupto & imprudenter aduocationis officium exerceant: ſed per tempus ſufficiens aduocatus antiquos & expertos diligenter audiant, vt ſic de ſtilo curiæ & aduocandi modo primitus informati, ſuum patrocinium præſtare, & aduocationis officium laudabiliter & vtiliter poſſint & valeant exercere.

§. 6. ¶ *Eadem curia.*

¶ Quia præfati aduocati maioribus honorem præſtare debent, & antiquis aduocatis tam in ſedibus quàm aliis deferre: ſedere non præſumant in primo ſcamno, in quo aduocati, procurator regius, bailliui, ſeneſchali, & alij potentiores & nobiliores eſſe debent, ac ſedere conſueuerunt.

§. 7. ¶ *Philipp.* 7. 1343.

¶ Si pars defectu aduocati ſui audita non fuerit & expedita, audietur poſtea. Sed aduocatus antequam in alia cauſa audiatur. 10. lib. Turonenſium emendam ſoluere tenebitur. Quod de aduocatis in parla- D mento reſidentibus intelligimus. Nam prætextu expectationis aduocati extranei vel patriæ ſuæ non excuſaretur, ſupradictámque pœnam abſque deportu leuari præcipimus.

§. 8. ¶ *Ioannes.* 1. *anno.* 1363.

¶ Vt amputetur dilatio quæ communiter ex parte rei pro videndo adiornamenta peti conſuenit, præcipimus, & per curiam noſtram præcipi volumus, & iniungi omnibus actoribus, aut eorum procuratoribus, quatenus ex quo publicatum fuerit expeditionem cauſarum alicuius bailliuiæ, præpoſituræ, comitatus, ducatus, aut ſeneſchaliæ fieri debere infra tri- E duum, aut quam citius fieri poterit abſque fraude, oſtendant adiornamẽta ſua partibus ſuis aduerſis, & eorum copiam tradant ſi petita fuerit, aut collationem cum copia partis aduerſæ ſi habeat, fieri patiantur, iniungitúrque omnibus & ſingulis oſtiariis parlamenti noſtri, quòd ad inſtantiam actoris ſeu procuratoris, vocet ad oſtium cameræ defenſores, aut eorum procuratores actoris adiormenta viſuros: quod ſi ipſe actor præſens, vel eius procurator in eius abſentia in præmiſſis negligens extiterit, condemnabitur in emenda xl. ſolidorum, & in expenſis defenſorum: ſi præſens fuerit pro triduo antedicto, tenebitur tamen actor aut eius procurator oſtenſionem adiornamenti facere. Sed ſi defenſor, aut eius procura-

tor in videndo adiornamentum negligens extiterit, aut remiſſus, non tenebitur actor ſuum adiornamentum vlterius oſtendere, ſed procedet de & ſuper eo ſicut rationis fuerit.

§. 9. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Cauſa vtriuſque placitata, & factis negatis partes fuerint appunctatæ ad tradendum facta ſua, volumus quod aduocati in vim iuramenti ſui in ſcriptis tantummodo redigant, & curiæ tradant facta poſitiua & defenſiua, & ea quæ replicando vel duplicando ex intentione partium fienda noſcantur, faciendo illationes & concluſiones neceſſarias, reſeruato partibus de tradendo rationes iuris coram commiſſariis in cauſæ concluſione ſi eis expediens videatur, & quòd ſuccinctè benè ac ſubſtantialiter ſcribant. volumus quòd aduocati qui ſcripturas fecerint, propriis nomine & cognomine ſe ſubſcribant. Quotiens inſuper partes debent ex præcepto, curiæ rationes ſuas & facta in ſcriptis per modum memoriæ tradere, nihil ſuperfluum tradant, nec inſcribendo bis idem repetant.

§. 10. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Appunctamenta verò per partes concordanda, aut aliàs per ſchedulas tradenda à partibus, vel eorum procuratoribus infra biduum vel triduum tradantur in ſcriptis notario, cui fuerit iniũcta litera facienda: & hoc iniungitur procuratoribus ſub pœna præſtiti iuramenti. Nullus inſuper aduocatus admittetur: ſiue ex parte actoris ſiue defenſoris ad placitandum, ſeu aliquid proponendum, niſi bis* duntaxat iuxta antiquum ſtilum. & aduocatis curiæ noſtræ firmiter iniungitur, duplicando vel replicando à repetitionibus & prius propoſitis vel dictis abſtineant: nec quod dixerint prius, recitare præſumant, niſi neceſſe ſit. Et quòd in factis proponendis breuiores prout poterunt exiſtant eiſdem intimando: quòd ſi contrarium fecerint, grauiter punientur.

* *Bis.*] idest non liceat triplicare, C. M.

¶ *Nota quòd hic in libris primo impreſſis ſubiiciebatur latinitate corrupta, primus articulus conſtit. Caroli 5. edita primo anno regni ſui. 1364. publicata ad oſtium parlamenti. 17. Septembris eodem anno. quamuis inter impreſſas attribuatur Carol. 6. malè, deinde ſubiiciebãtur pari latinitate decem articuli ex conſtit. Carol. 7. edita ſuper ſtilo anno. 1446. videlicet artic. 24. vſque ad articulum. 39. incluſiuè. & art. 37. 38. 39. Deinde ex conſtit. Carol. 7. edita anno. 1452. articulus. 43. 50. 58. 59. 103. Et plures alij ordine præpoſtero ſtilum concernantes. vltimo ex conſtit. Carol. 8. edita. 1493. articulus. 26. 34. & quidam alij eiuſdem farraginis quos in ſuis fontibus gallicè editis & impreſſis videas. C. M.*

TILVLVS XVI.

DE OFFICIO ADVOCATORVM ET procuratorum regiorum.

¶ P*hilippus quartus cognomento Pulcher, anno.* 1302.

SI contingat, & infrà cæterum volumus quòd procuratores noſtri in cauſis quas nomine noſtro duxerint, contra quaſcunque perſonas iurent de calumnia ſicut prædictæ perſonæ: & ſi contingat eos facere ſubſtitutos, illis ſatisfaciant, & non partes aduerſæ: volentes, immo prohibentes expreſſe ne procuratores noſtri de cauſis alicuius ſe intromittant, aut literas impetrare præſumant, niſi pro perſonis coniunctis illud fieri contingat.

§. 2. ¶ P*hilip. 6. Valeſius, anno.* 1344.

¶ Quia ſæpe, & infra. ordinationem antiquam præſentibus renouantes ſtatuimus, ac etiam ordinamus, quòd procuratores noſtri occaſione criminum, delictorum ſeu exceſſuum contra aliquos ſubditos noſtros, placitationem ſeu delationem non faciant, niſi præcedente informatione debita, & præcepto iudicis competentis.

§. 3. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Hac in perpetuum valitura conſtitutione ſancimus, vt ſi quis procurator noſter amodo mouere voluerit vel moueat litẽ ſuper re vel iuriſdictione quacunque contra poſſidentem, non deſſaiſiatur ſeu turbetur poſſidens niſi prius cauſa cognita, nec ad manum noſtram res litigioſa ponatur, niſi in caſu, in quo ſi lis eſſet inter priuatos, * res ipſa contentioſa ad ipſam manum tãquam ſuperiorem poni deberet: & ſi poſſidens vel ſaiſitus lite pendente vtatur in caſu præmiſſo iuriſdictione vel re contentioſa, declaramus ipſum non poſſe vel debere ſuper attentatis impeti propter hoc, vel moleſtari.

Hic fiſcus vtitur iure priuati facit l. 1. C. peti. here.

* *Priuatos*] l. defenſionis. de iure fiſc. l. fin de bo. vacan. lib. 10. ſed has ſanctas leges ſæpe fiſcales malè violant. adde Guid. pap. deciſ. delph. l. 364. C. M.

§. 4. ¶ *Idem Carolus 6.* 1408.

¶ Prætereà ſtatuimus prohibentes, ne quis procurator noſter parti alicui ſe adiungat in cauſa quacunque niſi prius à iudice coram quo lis pendebit, expreſſum habeat mandatum, aut ſuper hoc habeat procurator legitimam informationem, vel agatur de domanio ſeu patrimonio noſtro.

§. 5. ¶ *Philipp. 6. & Carolus 6. annis quibus ſupra.*

¶ Prohibemus inſuper ſtatuentes, ne ſeneſchali, aut alij iudices conſulant patronos & aduocatos noſtros aut alios, vel cum eis deliberent qualiter pronuntiare habeant vel iudicare in cauſis noſtris, vel aliis in quibus ipſi procuratores fuerint vel patroni, ſed eos à conſilio & deliberatione huiuſmodi omnino repellant, nec ibidem interſint.

§. 6. ¶ *Iidem eiſdem annis.*

¶ Satuimus etiam prohibendo, vt cum inter aliquem procuratorem regium pro iure regio ex vna parte, & quemcunque priuatum ex altera, ſuper iuriſdictione vel re aliqua litem amodo moueri continget, priuatus non compellatur ſoluere procuratori regio vel pro ipſo ſalarium pro dietis vel actis, ſeu notariis aut teſtibus, vel aliis ſumptibus litis: & ſi contrarium factum fuerit, decernimus recipientem compelli ad reſtituendum ſoluenti vnà cum damnis & expenſis, quas ſuſtinuerit in hac parte.

§. 7. ¶ *Iidem eiſdem annis.*

¶ Duximus inſuper ſtatuendum, vt cum in cauſis appellationum proſequendis contra procuratores regios, comites, nobiles, barones & eorum ſubditi fuerint diligentes, adeò quòd per eos non ſteterit quo minus fuerint terminatæ: ſed propter dilationes petitas ex parte procuratorum noſtrorum, vel quia aſſiſiæ non ſederint, totiens quòd cauſæ prædictæ commodè potuerint, terminari, non currant, nec cucurriſſe fatalia dicantur contra ipſos.

§. 8. ¶ *Ioan. 1. anno.* 1355.

¶ Inſuper noſtrorum progenitorum, & infrà. pro-

hibemus ne aliquis procurator noſter cauſam ſeu cauſas officiarij noſtri vel ſeruientis, qui dicatur per fraudem ſeu damnabilem culpam euiquam moleſtiam intuliſſe, in ſe ſuſcipiat: niſi prædictus officiarius, vel ſeruiens cum iam dicto procuratore proſequatur ſeu defendat cauſam propter quam conuenitur. *

* *Conuenitur.*? hic addebantur plures articuli perperã tranſlati ex conſtit. Carol 7. edita. 1446. & ex cõſtit. Carol. 8. vide ipſas eaſdem conſtitutiones, C. M.

¶ TITVLVS XVII.

DE ALIENATIONE MVTANDI iudicij cauſa facta.

¶ *Carol. 5. regis primogenitus, & locum tenens.*

VT tranſportus aliqui vel ceſſiones * in perſonam potentiorem, donationis, venditionis, vel alio titulo de cætero non fiant, ordinamus, ne in aliquem ex officiariis noſtri cariſſimi domini & progenitoris, vel noſtris, aut aliis perſonis cauſa ſcholaritatis, aut aliàs priuilegiatis: quinimo omnes tales tranſportus & ceſſiones fieri prohibemus, illáſque nullas & nullius valoris eſſe decernimus: volumus etiam, vt cedentes & transferentes huiuſmodi ſuis priuentur actionibus, ipſique donationes & ceſſiones tales recipientes emenda arbitraria puniantur, ad omnéſque ſumptus anfractus & expenſas per partem C aduerſam propterea paſſas & incurſas reddendum compellantur. Et ſi qui tranſportus aut ceſſiones iam factæ fuerint quarum quæſtio nondum finita ſit vel terminata, in quocunque ſtatu proceſſus extiterit, caſſamus omnino & annullamus, nulliúſque valoris eſſe decernimus.

* *Ceſſiones*? Extat in conſtitu. Gallica. §. 4. Idem prius ſanxerat. 10. l. tribum ordinibus regni cõgregatis die 28. decẽbris anno 1355. extat in libro Rubeo in ſcrinio procuratoris regij in caſtelleto Pariſienſi. rex. l. 1. a. c. ne ſic potentio. C. M.

TITVLVS XVIII.

§. 1. *DE IVDICIBVS ET PRÆſentationibus.*

¶ *Philippus.* 4. 1301.

ADhoc vt prælati, aliæque perſonæ, Eccleſiaſticæ melius & liberius poſſint vacare diuinis officiis quibus ſunt ſpecialiter deputati: volumus quòd quandocunque contigerit eos venire ad curiam noſtram parlamenti, celeriter audiantur: & eorum negotia ordinatè tractentur ſecundum dies bailliuiatum & ſeneſchaliarum ſuarum, ſine prorogatione: niſi aliqua iuſta de cauſa, noſtróque ſpeciali mandato circa id negotium faceremus prorogationem concedentem. Et volumus quòd in parlamento & extra per curiales noſtros condecenter & honeſtè tractentur, & vt celeriùs fieri poterit, iuxta qualitatem negotiorum, & conditionem perſonarum eas volumus expediri.

Hoc idem volumus & ſtatuimus fieri & teneri de noſtris baronibus & ſubiectis. Si verò contingat quòd aliquis præfatus vel baro propter magna negotiorum onera non poſſit celeriter expediri, certa tũc dies aſſignatur eiſdem qua audientur & expedientur: ac de die in diem quàm celerius facere poterit.

§. 2. ¶ *Carolus 6. anno domini.* 1408.

¶ Pari ordinatione prohibemus, ne deinceps prædicti nobiles, vel eorum ſubditi aut familiares trahantur pro quacunque cauſa criminali vel ciuili extra eorum ordinarium reſſortum: nec alibi reſpondere teneantur occaſione cuiuſcunque conſeruato- A riæ priuilegij vel poteſtatis, aut alterius noſtræ commiſſionis vel mandati, niſi in cauſa appellationis & reſſorti vel ſuperioritatis noſtræ, vel vbi de iure noſtro, aut pro executionibus ſigillorum noſtrorum ageretur: exceptiſque perſonis, de quibus nos vel locatenentes noſtri cum cauſa rationabili cognitionem alteri iudicum noſtrorum committemus.

§. 3. ¶ *Philippus 6.* 1344.

¶ Omnes qui in parlamento fuerint acturi infra primam diem aut ſecundam ad longius, bailliuiarum vel ſeneſchaliarum ſuarum antequam parlamenti ſe- B des leuata ſit, aut ſaltem infra ſolis occaſum ſe præſentare teneantur: alioquin ſine ſpe gratiæ nullóque petito defectu vlterius non recipientur, ſed pro merè deficientibus habebuntur: & exinde defectus quotiens pars illum requiſiuerit, expedietur. *

* *Expedietur*? idem fere Carol 7. 1446. §. 39. eiuſdem conſtitutionis. vbi in ſuo originali vide C. M. Correctio ſtili inepti.

§. 4. ¶ *Philip. 6. anno eodem.*

¶ Quoniam facti experientia, & infra, ordinamus quòd ſi partes præſentatæ fuerint diebus præſentationum, licet in earum præſentatione defectus reperiatur, curia noſtra ſtilo & defectu non obſtante prędicta in cauſa dictas partes procedere faciat.

§. 5. ¶ *Idem.*

¶ Ex eo quòd in parlamento noſtro quandoque conſuetum fuerat obſeruari, vt ſi partes præſentatæ vocarentur per rotulum ſine ſchedulam, aut aliàs per illum ad quem ex officio vel aliàs fieri incumbebat, actor qui ad cautelam & per ſuam malitiam (vt tardiùs vocaretur) in fine præſentationum ſe fortaſſe præſentabat: & in præiudicium partis ſuæ prætendebat ex ſtilo curæ aut aliàs ſe non debere compelli litigare, cum vocaretur ſecundum præſentationem partis aduerſæ: ſed tunc cum ſecundum ordinem ſuę præſentationis vocaretur: & ex huiuſmodi obſeruantia curia impediebatur, & cauſarum expeditio retardabatur, partique volenti procedere inferebatur damnum ſeu præiudicium: volumus igitur & or- D dinamus, vt talis ſtilus ſeu ordo præſentationum litigando de cætero non ſeruetur: ſed ſecundum quòd partes vocabuntur per præſentationem, litigare compellantur.

§. 6. ¶ *Idem.*

¶ Cum ſæpe contigerit atque contingat adiornamenta nonnulla contra abbates & conuentus, capitula, ſcabinatus, conſulatus & conſules, aut homines iudicantes in noſtris & ſubditorum noſtrorum curiis facta impugnari, & plerumque nulla ſeu inſufficientia per curiam noſtram declarari, & ex eo quòd in conuentu & capitulo, campana pulſata, conuentu & capitulo congregato: & in ſcabinatu & conſulatu, ſcabinis & conſulibus aut eorum maiori parte congregatis, facta non extiterint. Et quòd iudex cõiura- E tor * hominum iudicantium, aut etiam domini iudicis cõiuratoris non extiterint adiornati, ſeu propter alios ritus ſeu ſolennitates, conſuetudinum ſcilicet, vſuum aut obſeruantiarum locorum & patriæ curiarum minimè ſeruatas, vnde quàm plures perdiderũt & in futurum perdere poſſent cauſas ſuas, licet adiornati ſeu procuratores pro ipſis in curia noſtra comparuerint & compareant, ſeque præſentauerint: nos tales anfractus litium amputare volentes, liteſque dirimere, ac cauſarum expeditiones accelerare cupientes, volumus, ac etiam ordinamus quòd curia noſtra prædictis non obſtantibus qualcunque perſonas antedictas aut alias in curia noſtra adiornatus, & quæ comparuerint vna pars contra aliam, ſummariè

* *Coniurator*? Quia præſes ſeu prętor nõ iudicat, ſed tantũ inſtruit cauſã & exequitur iudicatum à dictis hominibus, quos diris adiurat & vrget vt ſyncere iudicẽt. quod adhuc ſeruatur in Flandria. C M. De planno & velo leuato & ſummariè procedẽdum eſt in Cauſa regaliarum.

& de plano, relictis quibuſcunque talibus allegationibus, & ipſis non auditis, ac penitus non admiſſis, in cauſa procede faciat partes memoratas.

§. 7. ¶ *Ioannes. 5. 1366.*

¶ In cauſis beneficialibus in curia noſtra intentatis ratione collationum ex cauſa regaliarum, aut aliàs iure noſtro per nos factarum ſeu etiam fiendarum, procedatur velo leuato ſummariè & de plano, proponendo verum factum ſine palliamentis aut rationibus friuolis & non neceſſariis, quod etiam in ſcribentibus ſeruetur, ſi partes ad ſcribendum fuerint appunctatæ.

§. 8. ¶ *Ex ordinationibus curiæ in fine parlamenti leguntur.*

¶ In primis partes quæ in noſtro parlamento fuerint acturæ, modo & forma contentis in antiquis ordinationibus ſe præſentare tenebuntur: videlicet infra duos primos dies bailliuiarum, præpoſitura. & ſeneſchaliarum ſuarum, abſque ſpe prorogationem aliam habendi: fiéntque rotuli præſentationum per grapharium earundem, ſicut in prædictis, ordinationibus cauetur. Sed vt odinationes rotulum antedictum tangen. melius obſeruentur, præſidentes expreſsè iurabunt ipſarum ordinem cuſtodire & obſeruare abque quauis infractione, nec aliquo modo contrauenire, iurabit ſimiliter grapharius præſentationum prædictarum, dictum rotulum ſecundum ordinem præſentationum per eum receptarum & tenorem præcedentium ordinationem facere & ordinare ad partem actricem vel defenſatricem quę primò ſe præſentauerit, habito reſpectu: quodque vnam alteri non præponet vel poſtponet aliter quàm ſecundum præſentationis ordinem.

¶ Præterea curiæ noſtræ primus oſtiarius (ad quem pertinent partes vt expediantur appellare) prout iurauit expreſsè ipſas ſecundum ordi nem rotuli prædicti vocare, vnam partem alteri nōn pręponendo, vel poſtponendo, fauore, odio, precario vel requæſta, nec cuiuſuis pręcepto à quocunque ſibi facta per aliquo profectu quem exinde poſſit vel ſperet habere. Grapharius inſuper qui reportabit rotuli prędicti copiam, ſimiliter habebit, ac etiam iurabit quod quàm cito perceperit ordinem eiuſdem rotuli rumpi vel peruerti, ſcribere nitetur & portare donec ipſius ordo ſit reſumptus. Procuratores etiam & aduocati noſtri (quibus rotuli prædicti copia ſimiliter traditur) iurabunt quòd quum primum ſciuerint vel perceperint ordinem rotuli ſæpedicti per aliquem peruerti, contra tàlem concluſiones pertinentes protinus recipient & requirent: aliàs enim per curiam noſtram ſecundum caſus exigentiam nemini parcendo puniri volumus, niſi tamen ex ipſius curiæ deliberatione propter aliquam cauſam vel caſum particularem aliter prius fuiſſet ordinatum.

§. 9. ¶ *Ex ordinationibus curiæ, quæ in fine parlamenti leguntur.*

¶ Curia inſuper ordinat, præcipit, & iniungit procuratoribus, vt omnes & quaſcunque cauſas extraordinarias, quas accelerare voluerint, & quarum aſſipnationes euenerint vel euenient, penes grapharium præſentationum decætero tradant pro rotulò conficiendo, ad cuius turnum (ſecundum quòd aliàs fuit ordinatum) litigabitur: & de ipſis ſe præparare habeant. Prohibet etiam curia procuratoribus antedictis ne in aliqua cauſa tam extraordinaria quàm ordinaria audientiam petant, niſi fuerit in rotulo, deſcripta: ſed eiuſdem rotuli tam ordinarij quàm extraordinarij turnum expectent, ſub pœna emendæ per curiam ordinandæ. Quorum rotulorum ordo ſine quauis infractione cuſtodietur, & huiuſmodi ordinatio per oſtiarium primum in principio parlamenti ad rotulum vocandum, vt nullus ignorantiam prætendere valeat, publicè legetur.

TITVLVS XIX.

DE FORO COMPETENTI,

¶ *Philippus 4. cognomento Pulcher.* 1302.

Volumus * quòd ordinatio per nos & conſilium noſtrum olim facta ſuper burgenſiis cuſtodiatur, & firmiter obſeruetur, ſi contingat emergi quęſtionem, eò quòd gentes noſtræ requirerent aliqué tanquam burgenſem noſtrũ, quem aliquis prælatus, aut baro, vel quiuis alius nobis ſubiectus dicerent hominem aut iuſtitiabilem ſuum, ipſum eſſe burgenſem noſtrum negantes, vt recredentia fiat ſuper eum qui illum tenuerit, ſi ita ſit, quòd in caſu recredentiæ teneatur, & inquiſita veritate ſuper negotio, vocatis qui fuerint euocandi, negotium executioni demandetur, ſecundum quod ius, & bona patriæ conſuetudo poſtulabunt, ſeruata tamen ordinatione burgenſiarum per conſilium noſtrum edita, de qua copiam habebit qui habere voluerit.

Volumus) confirmata ad verbũ per lo. 1. 1351. & publica. in parlamento 1355. c. 11.

§. 2. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Ordinatum eſt inſuper & ſtaturum quod ille dominus à cuius iuriſdictione burgen. huiuſmodi ſe ſubtrahet, habebit omnino cognitionem & executionem omnium cauſarum, quæſtionum, & querelarum motarum contra ipſum, & occaſione ipſius, omniúmque exceſſuum per eum commiſſorum à tribus menſibus antequam receptus eſſet & aduocatus burgen. Quod intelligendum eſt de querela & exceſſibus de quibus notorium, aut ordine iudiciario cognitum exutit: vel quæ dominus prædictus per teſtes ſufficientes probare poterit coram iuſtitiariis dictæ burgenſiæ infra tres menſes poſtquam, ſicut prędictum eſt, receptus vel aduocatus fuerit burgenſis.

§. 3. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Statutum eſt etiam quod nullus prædictus burgenſium ſuſtinebitur aut defendetur quò minus in cauſa hæreditatis contra eos vel ab eis mota ſeu mouenda iuri parere debeant coram domino vel dominis ſub quo vel quibus eſt hęreditas memorata. Idem etiam eſt cenſendum circa debita quæ ſubditi prædictorum dominorum debent burgenſibus ſæpedictis vel debebunt.

Petitio hæreditatis debet intentari vbi ſita eſt hæreditas l. vnica. C. vbi de hered agatur.

§. 4. ¶ *Idem.*

¶ Ordinamus quod ſi aliquis expreſsè & ex certa ſcientia renuntiauerit priuilegio exercitus crucis nouæ baſtidæ, ſeu induciarum quinquennalium, in inſtrumento debiti vel alterius contractus expreſſarum non poſſit ex tunc ſe iuuare dicto priuilegio, vel excipere de eodem. Præterea in cauſa criminali vel ciuili nulla fiat perſonæ remiſſio per gentes noſtras extra loca & caſtra bandiarum noſtrarum, vbi cauſa fuerit vel dictum commiſſum, prærerquam in caſibus quibus de iure vel conſuetudine patriæ remiſſio fuerit facienda.

§. 5. ¶ *Ludouicus* 10. *cogno. Hutinus anno* 1315.

¶ Ad

¶ Ad inſtantiam fidelium nobilium & ſubdito- A
rum noſtrorum ſeneſchaliæ Tholoſæ, & infra. duximus ordinandum, quòd decætero omnes & ſingulæ cauſæ proprietatem noſtram tangentes, cuiuſcunque conditionis exiſtant, per procuratores noſtros, ſeu alios quoſcunque noſtros ſeu noſtro nomine motæ vel mouendæ, coram eodem ſeneſchalo & curia ſua ventilentur & diffiniantur. Veruntamen ſi ab aliquo contra nos ſeu procuratores noſtros aliquæ quæſtiones proprietatem noſtram ſicut præmittitur tangentes vſque ad ſummam centum librarum annui redditus in eadem ſeneſchalia moueantur, volumus per eundem ſeneſchalum audiri, ac etiam terminari. Si verò prædicta quæſtio centum lib. ſummam exceſſerit, illam volumus ad noſtrum parlamentum remitti, iuxta ordinationem aliàs ſuper hoc factam. Cæteras B
verò quaſcunq; cauſas inter priuatos eiuſdem ſeneſchaliæ motas & mouendas, ibi volumus audiri ac etiam terminari. & infra. non obſtantibus ordinationibus contrariis, quibuſcunque hactenus editis.

§. 6. ¶ *Ioannes primus anno* 1363.

¶ Ad perpetuam, & infra. in primis ordinamus, ſtatuimus, quòd nulla cauſa decætero in præfata curia noſtra introducatur, niſi ſit talis quæ iure ſuo debet ibidem agitari: ſicut ſunt cauſæ parium Franciæ, nonnullorúmque prælatorum, capitulorum, vt Pariſien. religioſorum, vt ſancti Dionyſij religioſarúmque, baronum, conſulum, ſcabinorum, communita- C
tum, ſeu aliquarum perſonarum, quibus hoc per priuilegia, vel antiqua conſuetudine pertinere dignoſcitur. Similiter cauſæ proprietatis noſtri patrimonij cauſæ, etiam appellationum emiſſarum à præpoſito Pariſ. ſeneſcha. bailliuis, aut aliis iudicibus à quibus ſine medio conſueuit ad noſtram curiam appellari: inhiben. adiornamentum pro cauſis aliis in noſtra curia introducendis præterquam in præmiſſis, decætero concedi, niſi iuſta cauſa in literis ſuper hoc impetrandis inſerta, nos ad introducendum in eadem curia noſtra cauſam moueant.

§. 7. ¶ *Carol. 5. anno* 1366.

D

¶ Ordinamus inſuper quòd nulla cauſa introducatur in curia noſtra, exceptis cauſis parium Franciæ & appellationum quæ de iure ad noſtram curiam deuoluuntur, eccleſiarum, & perſonarum priuilegiatarum, noſtrorum officiariorum aduocatorum & procuratorum, in eadem curia exiſtentium. At illæ quarum petitiones iam apertæ fuerunt in Parlamen. & in quibus partes debent reſpódere, replicare, vel duplicare: aut aliæ cauſæ quæ per arreſtum vel ordinationem in prædicto parlamento iudicialiter factam debent ibidem remanere, vel ex dependentiis earundem, ſicut attentatorum, & quæ ſui natura propria & conditione ſecundum vſum & ſtilum & per aduiſamentum curiæ noſtræ inibi ventilari debent: volu- E
mus autem quòd omnes aliæ cauſæ coram ſuis ordinariis remittantur: & ſi aliquæ forſan literæ à nobis in contrarium fuerint impetratæ, talibus tanquam tortionariis & iniquis non obtemperetur. Et ſi quis aduocatus aut procurator ad prędictarum literarum fortificationem audien. petere nitantur in contrarium, præcipimus vt emendare compellatur de centum ſol. Pariſi. quam emendam ſuper bonis eorundem (nemini parcendo) leuari volumus. *

**Volumus)* poſt hæc addebitur laminitate corrupta 8. articuli ex conſt. Carol. 7 anni 1453. videlicet art. 5 6.7.8 9 20 21. 28 quos vide in ſuo fonte. C. M.

§. 8. ¶ *Ludouicus* 11. 1464.

¶ Iura noſtra necnon prærogatiuas præeminentias & priuilegia noſtra ſeruare volentes, & ne ſubiecti noſtri vexationibus, oppreſſionibus, & moleſtationibus indebitis opprimantur, ſed in pace & tranquillitate teneantur, decernimus & declaramus cognitionem, deciſionem, & determinationem collationem beneficiorum vacantium & vacaturorum, & quæ hactenus in regalia vacauerint, per nos, & prædeceſſores noſtros factarum nobis & curiæ noſtræ Parlamenti * & non alteri pertinere, ac etiam beneficiorum per nos & prædeceſſores noſtros pleno iure conferri ſolitorum & collatorum nobis & noſtris iudicibus & non alteri cognitionem & deciſionem pertinere: abſque eo quòd alius iudex eccleſiaſticus vel temporalis ſe debeat de ipſis intromittere, nec in petitorio vel in poſſeſſorio cognoſcere. Decernimus inſuper, & declaramus cauſarum poſſeſſoriarum, præſertim in materia nouitatis occaſione beneficiorum & materiarum eccleſiaſticarum intentatorum, nobis & iudicibus noſtris antedictis pertinere cognitionem, abſque eo quòd alius de prædictis proceſſibus poſſeſſorio pendente poſſit vel debeat intercipere cognitionem, commiſſionéſque decernere, vel citationes aut proceſſus facere, nec vti fulminationibus, vel aliquibus excommunicationibus, aut cenſuris eccleſiaſticis, mandatis, &c.

**Parlamenti.)* ſcilicet Pariſienſis, & ita ſæpe obſeruatum fuit, & adhuc hodie menſe Februa. rio & Mart. 1548 de præbenda baiocenſi quadam e diœceſis prouiſus per ordinarium fuit receptus appellans ab omni proceſſu & cognitione cauſæ facta ad inſtantiam prouiſi per rigem iure regaliæ tam canonicam quam in parlamento rothomagenſi, quam in magnis diebus dicti parlamenti baioci habitis. & dictũ malè proceſſum, omnia caſſata & reuocata. & impetrans per regaliam condemnatus in expenſis appellationis tamen & intereſſe. Et dictus Mediolanenſis red negra tus pendente lite in hoc parlamento Pariſienſi recenta. C. M.

TITVLVS XX.

DE LIBELLI OBLATIONE.

§. 1. ¶ *Philip.* 4. *anno* 1303.

STatuimus quòd de debito intercartato * non tradatur libellus, nec detur dies ad reſpondendum ſi de facto proprio partium contendatur: in aliis autem debitis & exactionibus perſonalibus infra 10. dies ad lõgius litis conteſtatio fiat, niſi reus conuentus ſuper exceptione ab eo propoſita in prędicto caſu cognitionem curiæ pro ſe reportauerit.

**Intercartato.)* id eſt de quo conſtat per publicum inſtrumentum. C. M.

§. 2. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Propter ineptitudinem libelli, dummodo ex cauſa debendi ad cauſam petendi recta concluſio ſequi poſſit, iudex ſententiam ferre non omittat: ſimiliter propter ineptitudinem proceſſus, vel propter iuris ſolennitatem omiſſam, dummodo ex propoſitis & prolatis in proceſſu certa ferri poſſit ſententia, iudex non omittat ſententiare: & valeat ſententia perinde ac ſi iuris ſolennitas eſſet obſeruata: & executioni demandetur.

§. 3. ¶ *Idem.*

¶ Si bona alicuius veniant in commiſſum, debita ſua & dos vxoris ſi quam habeat, reddantur creditoribus & vxori ſine libello & alio ſtrepitu iudiciario, cum conſtiterit de prædictis per teſtes vel alia legitima documenta. ¶ Si quis conqueratur de aliquo cum publico inſtrumento in perſonali actione, debitor teneatur reſpondere libello reiecto, audiatúrque cauſa de plano & abſque ſtrepitu iudiciario, dum tamen ſit modica, adeò quòd ſumma 40. ſolid. turonen. non excedat.

Digitized by Google

§. 4. ¶ *Idem anno* 1303.

¶ Si contingat bona alicuius venire in commiſſum ratione alicuius maleficij, ſtatim ſatisfiat vxori de dote, & aliis creditoribus, ſi quos habet, quæ ſibi debentur, prout fuerint priores tempore, & ſeneſchalo videbitur ſcitius, & celerius ſine offenſione iuſtitiæ.

TITVLVS XXI.

DE DILATIONIBVS.

¶ *Philip.* 4. 1303.

SI reus conuentus tam in actione reali quàm perſonali, aliquas exceptiones proponere voluerit, ante litis conteſta. detur eidem vnica dilatio decem dierum tantum ad exceptiones dilatorias & peremptorias quæ litis côteſtationem impediunt, proponendum: vltra quam dilationem volens aliquas exceptiones de prædictis proponere, minimè audiatur: teſtibus nominatis per aliquam partium in aliqua cauſa, vnica decem dierum dilatio ad publicandum, dictis partibus aſſignetur, vltra quam niſi teſtes examinari fecerit, ad idem petendum minimè audiatur, niſi notoriè & verè oſtendere & docere poſſit, non per ipſam, ſed per curiam vel alia impedimenta legitima ſtetiſſe quo minus prædictos teſtes examinari fecerit. Inſuper vnicus taxandus ad arbitrium iudicis terminus duntaxat partibus aſſignetur in qualibet cauſa, ad proponendum quicquid de iure & de facto proponere voluerint, & vlterius prædictæ partes minimè audiantur: ſed renuntient vel concludant in cauſa: & ſi renuntiare malitioſè diſtulerint, habeat curia in dicta cauſa pro renuntiato & concluſo, & ad ſententiam procedatur.

§. 2. ¶ *Idem anno* 1304.

¶ Quando clamores fient debitæ, & debita erunt confeſſata, eis detur quindecima (vt mos eſt) in maiori parte ſeneſchalliæ, qua tranſacta, clamor non leuetur per baiulum priuſquam ſatisfiat de debito creditori.

§. 3. ¶ *Ex ordinationibus parlamenti.* 1344.

¶ Nulla cauſa contra quamcunque perſonam, parem, vel baronem, dilationem decætero recipiet quo minus ſecundum præſentationum ordinem liberetur gratia quam rex ſuper hoc fecerit non obſtan. niſi alicui abſenti pro communi vtilitate cauſæ dilatio de gratia concedatur ad aliud parlamentum, vel in caſu domanij parium vel baronum, quem rex ad eius reſeruaſſet aduentum: prouiſo quòd gratia caſu præmiſſo cauſam huiuſmodi reſeruationis contineret, aliàs aduentu regis non expectato, liberabuntur: nec intétio regis exiſtit, vt aliqua in contrarium per eum gratia concedatur: alioquin vult eam tanquam præter eius conſcientiam eſſe conceſſam, reputari, niſi clarè conſtaret illam ex eius certa ſcientia fuiſſe obtentam. Iniungit inſuper aduocatis curia prædicta ſub eorum iuramentis, ne contra prædictam ordinationem curiæ requæſtam faciant.

§. 4. ¶ *Philip.* 9. 1344.

Pro garendo vnica tantum ¶ Cum in magnis, & infrà. ordinamus & ex certa ſcientia ſtatuimus, vt decętero in cauſis proprietatis,
A ad habendum ſuum garendum reus vnicam habeat dilationem ad proximum ſequens parlamentum, quodque reo ius ſuum, ſeu actio contra illum quem vocauit in garendum, & ſemel ſolum fecit adiornari, ſalua remaneat, ac ſi per tria parlamenta ipſum, vt fieri ſolebat, feciſſet adiornari. datur dilatio ſuprà in ſtil. c. 12. §. 4.

§. 5. ¶ *Ioan. primus* 1363.

¶ Actore ſiquidem ac defenſore iudicialiter in noſtra curia, aut eorum procuratoribus conſtitutis, facta ex parte actoris petitione ſeu demãda, ſi defenſor diem conſilij ſiue appenſamenti petierit, ſi talis cauſa ſubiecta fuerit dilationi ad ventam habẽdam, & garendum adducendum, cùm dies conſilij dari de-
B buerit, non dentur dilationes annuales (vt præteritis temporibus fieri ſolebat) ſed cum die conſilij petita in eodem parlamento, ſi fieri poſſit, certa dies concedatur ad ventam faciendam, & venta facta ad garendum adducendum quę ſi habere voluerit, per executorem ad ventam faciendam deputatum adiornari facere tenebitur: alioquin pro ipſo adducendo nulla dilatio detur: & ſi quis garendum petierit non faciendo retentam de cauſa defendenda, ſi garendus in ſe cauſæ defenſionem non ſumpſerit, volumus quòd defenſor in defectu garendi ad ipſius cauſę defenſionem nihilominus, ſi velit, admittatur.

§. 6. ¶ *Idem eodem.*

C ¶ Nos inſuper non verbis ſed rebus imponere legem volentes, decernimus, quòd ſi actoris perſona iudicio pendente mutetur, hęres vel ſucceſſor ipſius poſſit in cauſa cum parte non mutata procedere, & ad procedendum admittatur etiam abſque eo quòd verbaliter dicere teneatur arramenta reaſſumi. Si verò ex parte defenſoris euenerit perſonæ mutatio, hæréque vel ſucceſſor defenſoris ad reaſſũmendum arramenta diem appenſamenti petierit, & propter hoc dilationem requiret, non ſibi tempus annuale ad habendum appenſamentum tribuatur: ſed infra illud parlamentum ad quod adiornatus extitit (ſi fieri poſſit) appenſamenti dies aſſignetur; quo pendente ſtatum cauſæ in quo erat tempore mortis prædeceſſoris
D ipſius defenſoris, actor oſtendere tenebitur: & quem ſtatum defenſori ſi viueret actor tantummodo monſtrare teneretur, cum hæres aut ſucceſſor defenſoris poſſit pendente appenſamento ſi velit de cauſa ſiue de cauſis prædeceſſoris ſui ſufficienter inſtrui: adueniente verò die appẽſamenti, tenebitur hęres vel ſucceſſor defenſoris cauſæ ipſius in qua appẽſamentum habuerit, arramenta reſumere vel deſerere: aſſumẽtque tacitè procedendo, ſeu verbotenus aſſumendo, ſicut de actore ſuperiùs eſt expreſſum: & ſi actor defenſore mortuo hæredes aut ſucceſſores ipſius ad tunc proximum parlamentum petierit & obtinuerit adiornari, & in proximo parlamento poſt obitum defenſoris comparuerint hæredes, petentes ſibi dari congedium, cuius virtute dicebant actorem interruptionem feciſſe proceſſus, & ipſum à cauſa ſeu inſtan-
E tia cecidiſſe, cum ipſe actor ſufficiens interuallum habuerit à dictæ mortis tempore vſque ad tunc proximum parlamentum ad faciendum hæredes adiornari, actor verò aſſerat ſe mortem defenſoris ignoraſſe, ſuper hôc iuramentum præſtare offerendo: volumus quòd attenta qualitate actoris perſonæ, vulgatáq; fama mortis defenſoris, curia prædictum admittat vel non admittat iuramentum, prout ſibi videbitur: quo admiſſo hæredes aut ſucceſſores defenſoris, ſi fuerint adiornati ad aſſumendum arramenta, prout ſuperius dictum eſt, curia noſtra procedere faciat.

Nota quòd non verbis ſed rebus debent imponi leges. l. ſi. comunia. de lega.

§. 7. ¶ *Idem eodem.*

¶ Volu-

A ¶ Volumus inſuper quòd dilatio de tradendis articulis, infra tres dies ab antiquo conceſſa, firmiter obſeruetur, niſi ex cauſa curia dilationem conceſſerit longiorem: articulis autem traditis, dentur per curiam commiſſarij ad concordandum articulos ſine ſumptu: teneantur inſuper ipſæ partes infra 15. dies articulos accordare, neque poterunt huiuſmodi terminum authoritate ſua ſine curiæ licentia vlteriùs prorogare.*

Prorogare) Sequebatur art. ex conſtit. Carol. 6. anno 1464. Et ex conſti. Caro 7. arti. 63. 65. 78 & ex conſti. Caro. 8. arti. 61. quot meliùs in fontibus ſuis videas. C M.

TITVLVS XXII.

DE RESTITVTIONE SPOLIAtorum, ex arreſto pronunciato Pariſius in Parlamento. 1178.

Querelæ de nouis deſſaiſinis ad parlamentum non veniant,* ſed quilibet bailliuus in ſua bailliuia, vocatis partibus, adiunctis ſecum probis viris locum debati adeat, & ſe de dictis turba & noua deſſaiſina, & impedimento informet. Et ſi ſibi conſtiterit de eiſdem, deſſaiſitum reſſaiſiat, & debitum interim ad manum regiam recipiat. Et ſi partes velint ſuper principali experiri, coram ſe aſſignet, & ius faciat partibus coram ſe vocatis.

Veniant) Antiquitus curia in prima inſtantia de his cognoſcebat, deinde ad ordinarios remiſſum, vt hic poſtea per Ludo. 12. anno 1512. §. 52 in beneficiis eccleſiaſticis ſubtatum. C. M.

§. 2. ¶ *Ludouicus* 9. 1254.

¶ Quia nemo ſine cauſâ vel culpa priuandus eſt iure ſuo, bailliuis noſtris maioribus & minoribus inhibemus, ne deſſaiſiant aliquem ſine cauſæ cognitione, vel noſtro ſpeciali mandato.

§. 3. ¶ *Philip.* 6. 1333. & *Carol.* 7. 1408.

¶ Statuimus & concedimus, vt comites, barones, aut alij nobiles, qui iudices appellationum habuerint & habent de conſuetudine antiqua vel priuilegio competen. & de appellationibus ſuorum iuſtitiariorum inferiorum cognouerint, & in ſaiſina cognoſcendi remanſerint, eos deinceps habeant, & de prædictis appellationibus cognoſcant: nec ſuper hoc à quoquam impediantur.

§. 4. ¶ *Carolus* 8. 1390.

¶ Literæ querimoniarum in caſu nouitatis & ſaiſinæ, oſtiariis & ſeruientibus regiis, qui tamen ad ſequeſtrationem realem procedere non poterunt, niſi partium accedente conſenſu, quarum quidem literarum oppoſitio ſeneſchalis & iudicibus aliis quibus cognitio pertinet dirigatur. Si verò prælibati executores huiuſmodi querimoniarum, contrarium facere præſumpſerint, per iudicem oppoſitionis in emendam nobis volumus condemnari.*

Condemnari) hic in prioribus libr. ſubiiciebatur Tit. de conſuma. & defectu. Et repetebatur tex. qui habetur ſuprà in ſtilo. c. 6 §. 2. deinde plures articuli ex ordinationibus curiæ in fine parlamenti quæ habētur gallicè in fine conſtitutionum regiarũ gallicarũ. C. M.

TITVLVS XXIII.

DE SEQVESTRATIONE POSſeſſionis & fructuum.

§. 1. ¶ *Philip.* 4. *anno* 1302.

STatuimus: quòd ſi aliquis de officiariis noſtris ſaiſiuerit aliquas terras vel poſſeſſiones propter debatum partium, dictis poſſeſſionibus vel terris alteri parti cognitione iudiciaria pręmiſſa adiudicatis, fructus etiam medio tempore percepti, eidem parti plenariè & fideliter reddantur, deductis miſſionibus & expen.

§. 2. ¶ *Philippus* 6. 1438. ¶ *Carolus* 6. 1308.

¶ Cùm bona vel res aliquas ad manum noſtram ad inſtantiam procuratoris noſtri, vel alterius cuiuſcunque, aut propter partium debatum poni contigerit: ordinamus & præcipimus ea non officiariis, miniſtris, aut ſeruien. noſtris, vel eorum alteri, ſed alicui probo viro priuato tradi cuſtodienda & regenda, competenti ſalario mediante: qui de eiſdem debeat loco & tempore reddere rationem: deductis rationabilibus expenſis: & ſi quis officiarius, miniſter, ſeu

B ſeruiens noſter ea recipere præſumpſerit contra præſentem ordinationem noſtram, etiam partium accedente conſenſu, recipientem compelli iubemus ad reſtituendum leuata abſque ſalario & expenſis.

TITVLVS XXIV.

DE TESTIBVS, ATTESTATIOnibus, & reprobationibus.

§. 1. ¶ *Philippus* 6. *anno* 1348.

C Voniam ſicut intelleximus quòd ſeneſchali, bailliui, præpoſiti vel eorum locaten. de cauſis coram eis pendentibus auditionem teſtium aliquando ſibi retinent, & eorum affinibus examinationem eorundem aliquando committunt, vnde plura damna ſubſequuntur: volumus & ordinamus, quòd nullus ſeneſchallorum, balliuorum, & præpoſitorum noſtrorum vel locatenen. decætero fieri faciant inquæſtas niſi per bonos & ſufficientes commiſſarios: & ſi per nos in contrarium literæ concedantur, eas nullius valoris eſſe volumus: & quia à pauco tempore citra officiarij noui pro examinandis teſtibus creati extiterunt, volumus tales officiarios remoueri, & quòd vt præmittitur examinatio teſtium bonis & ſufficientibus perſonis, vel illis qui de partium conſenſu fuerint e-

D lecti, decætero committatur.

§. 2. ¶ *Ioannes primus anno* 1364.

¶ Poſtquam dati fuerint commiſſarij ad inquirendam veritatem, ſuper factis partium, diligentiam faciant partes coram commiſſariis ſuis infra tempus debitum, nec decætero facta negligentia recipiantur, neque commiſſiones vltra duo parlamenta, vel ex cauſa vltra tertium parlamentum renouentur, niſi per curiam ſteterit quo minus in inquæſta procedatur: veluti ſi poſt primam diligentiam altera partium petierit inquæſtam ad finem debitum recipi, & ſuper fine debito partes fuerint in arreſto quo pendente partibus tempus non currit: volumus tamen

E quòd curia arreſtum prædictum leuando partibus tempus præfigat ad inquæſtam perficiendam caſu quo fuerit commiſſio renouanda.*

Renouanda) ſequebatur ex conſti. Caro. 7. anno 1446 arti. 31. & ann. 1453. art. 98. 99. vide in ſuo originali. C. M.

TITVLVS XXV.

DE FIDE INSTRVMENTORVM, & concernentibus cancellariam.

§ 1. ¶ *Carolus octauus.* 1490.

ET quia in dicta patria, & infrà, Ordinamus literas ſuper notariorum * creatione per cancellariam concedendas, ſeneſchalis vel eorum locatenentibus, vt ad prædictum notariatus officium, ſi ſint idonei recipiantur, eſſe dirigendas, neque recipiantur, niſi prius examinati in moribus ſcientia & legalitate per ſeneſchalos iudices ordinarios, & alios officiarios ſedis, vocatis ſecum quatuor ex notabilibus dictæ curiæ conſiliariis, ſufficientes reperti fuerint. Quantum autem ad notarios hactenus receptos officium impræſentiarum exercentes de ipſorum ſcientia, vita, probitate inquiretur, & ſi tales idonei reperti fuerint, penes curiam regiſtrabuntur, & in eorum officiis remanebunt. Et ſi non inueniantur qualitatis antedictæ, ne ſe amplius intromittant interdicetur. Prædicta autem inquiſitio & examen fiat in curiis prelibatis abſque ſumptibus aliquibus & expenſis, ſub pœna emendæ quantum ad iudicem vel officiarium qui donum aliquod recepiſſet, & priuationis officij notariatus, quantum ad notarium qui donum prædictum vel aliam grauitatem feciſſet, vel fieri procuraſſet. Caueántque prædicti iudices, necnon ſeneſchali, ne in magno numero & effrenata multitudine notarios prædictos recipiant.

* Notariorum) hodie certus numerus eſt, ſolútoque vitij ſupereſt quòd creatio quæſtuaria eſt, vénduntur enî ſed multo teriora regnant vitia. c. m.

§. 2. ¶ *Idem.*

¶ Vt à magnis anfractibus, & infra, ordinatum eſt quod de proceſſibus qui de cætero fient in curiis prędictis, vbi non erit quæſtio niſi de tribus lib. Turon. ſoluendis ſemel & infra, qui ſummariè ſunt vacuandi, non recipietur niſi prima * appellatio ad iudicem regium proximiorem cui pertinebit, qui proceſſum in prima figura abſque groſſatione faciet aſportari.

* Prima) non ſeruatur. c. m.

§. 3. ¶ *Idem.*

¶ Prohibitum eſt omnibus ſubiectis noſtris laïcis, ne habeant paſſari vel recipi facere contractus eorum per notarios apoſtolicos imperiales vel Epiſcopales in materiis temporalibus & prophanis, alioquin nulla fides * adhibebitur, reputabuntúrque nulli & nullius efficaciæ, ſeu virtutis. Prohibitum eſt etiam ne gentes * Eccleſiæ, notarij regij vel curiæ ſecularis efficiantur, ſub pœna dicta. *

* Fides.) & ſic abrogatur vetus arreſtum infra par 7 nu. 77. c. m.

Gentes.) Id eſt ne ſint officiales vtriuſque poteſtatis. c. m

Cõtra auaritiam actuariorum.

§. 4. ¶ *Idem.*

¶ Et quia ſub vmbra, & infra ordinatum eſt quod literæ regiæ per cancellariam Tholoſæ conceſſæ, iudicibus ordinariis, quibus aliàs abſque literis prædictis cognitio cauſæ ſibi per eaſdem literas commiſſa pertinebat, non regroſſiabuntur in curiis præſidialibus vel aliis, ſed per dictum ordinarium qui duplum eorum in ſua curia poterit retinere, demandabuntur executioni, reſpectu vero litterarum ſemel regroſſiatarum in eadem curia pręſidiali, non fiet aliud regiſtrum, ſaltem taxatio vel argentum non exigentur in aliis curiis antedictis, neque ſimiliter pro literis ſeneſchalorum iudicibus ordinariis directis, ſed inſinuabuntur abſque hoc quod opus ſit facere regiſtrũ, vel aliquam ſoluere taxationem. De prædictis autem regiſtrationibus ſalarium moderatum ordinationes ſuper hoc factas inſequendo recipietur.

§. 5. ¶ *Idem.*

¶ Vt ſuper facto cancellariæ Tholoſæ detur, ordinata ſunt ſequentia, videlicet quòd duo conſiliarij parlamenti Tholoſæ vel aliæ duæ perſonę notabiles, ſi de parlamento non valeant haberi, cancellariæ & cuſtodi ſigilli ſemper aſſiſtent, quorum conſilio lite-

A ræ partibus expediantur, quòdque duæ ſint claues in caſſa ſigilli prædicti, quarum vnam memorati conſiliarij cuſtodient, ſigillúmque prædictum non aperietur niſi in eorum præſentia. memoratique conſiliarij per cancellarium noſtrum ad præmiſſa cõmittentur.

§. 6. ¶ *Idem.*

¶ Vt querelis taxationis exceſſiuæ ſigillorum prouideatur, ſtatutum extitit quòd ordinationes antiquæ præfati taxationem ſigilli tangentes publicabuntur, & ex integro cuſtodientur. Et ſi ſecretarij cancellariam inſequentes ſigilla arbitraria iniuſtè fuerint arbitrati, ad memoratos cuſtodem & aſſiſtentes dictæ taxationis moderandæ cauſa recurſus habebitur, quibus per eam cancellariam noſtram ſic fieri mandabitur. B

§. 7. ¶ *Idem.*

¶ Ordinatum eſt inſuper quòd ſecretarij cancellariam Tholoſæ inſequentes, aliquas literas quas ſignabunt non rapportent: nec aliquas literas rapportus, niſi per eum qui rapportauerit eaſdem in cauda ſignatæ fuerint, non ſubſignabunt: niſi tamen fuerint literæ communis iuſtitiæ, vel ex præcepto illius vel illorum qui cancellariæ præſidebunt. Inhibitum eſt etiam eiſdem ſecretariis, ne pro ſignatura literarum quas procuratores vel alij quàm ſecretarij prædicti fecerunt, quicquam recipere præſumant. C

§. 8. ¶ *Idem.*

¶ Vt multiplicationi relatorum in cancellaria, ex quibus plures reperiuntur illiterati, & ad faciendum rapportus, inexperti congruè prouideatur, ordinatum eſt quòd in prædicta cancellaria octo * relatores vltra conſiliarios curiæ prædictæ qui poterunt ibidem adeſſe duntaxat habeantur, qui relatores erunt licentiati, literati, in talibus experti, per cuſtodem ipſius ſigilli, & ipſis aſſiſtentibus eligendi, & facient idem rapportatores anno quolibet iuramentum tale ſicut pertinebit, & inter alia iurabunt non rapportare literas & ſignare in materiis in quibus conſiliarij fuerint vel aduocati. D

* Octo.) non fuit executum. ſed tot admittebantur quot 60. ſoli pro ingreſſu ſoluebãt: eráq; rudimentum iuuenũ aduocatorũ, vt vidi, donec anno 1530. vt officiis vẽditis pecunia emungeretur, ad certũ numerũ redacti ſunt. c. m.

§. 9. ¶ *Idem.*

¶ Præterea in prædicta cancellaria Tholoſæ, literæ releuamenti in caſu appelli omiſſis * mediis vt obuietur prolixitati proceſſuum qui fiunt medio omiſſo decætero non concedentur, cum patria prædicta iure ſcripto regatur, & ſi per inaduertentiam aut aliàs aliqua releuamenta concedantur, cauſarum prædictarum remiſſio fiet iudicibus mediatis, quibus cognitio debet pertinere.

* Omiſſis) cœperant omittere vt ſe iuri canonico magis quàm ciuili ſuperſtitiosè conformarent. c. m.

§. 10. ¶ *Idem.*

¶ In releuamentis à diffinitiua, & in literis quibus de denariis regiis mentio fit, apponetur clauſula E prouiſo quòd denarij regij per debentes & ſoluere conſuetos quouiſmodo non retardentur, exceptis emendis & cõdemnationibus à quibus fuerit appellatum. reſpectu verò denariorum domanij noſtri, in talibus literis ſemper apponetur, prouiſo quòd denarij noſtri non retardentur. In omnibus etiam literis inhibitionum (niſi officiariorum regiorum expreſſa mentio facta fuerit) prædictis literis & prouiſionibus officiariorum præfati parere non tenebuntur.

TITVLVS

Digitized by Google

TITVLVS XXVI.

DE IVREIVRANDO.

¶ *Philippus 4. anno* 1302.

VOlumus inſuper, quòd procuratores noſtri iurent ſecundum formam qua baillivi & ſeneſchali iurare tenentur, & vt prædictum iuramentum validius & firmius teneatur: volumus quòd in qualibet aſſiſia prædictorum bailliuorum & ſeneſchalorum primò tenenda, poſt publicationem huiuſmodi ſaluberrimi ſtatuti apertè coram clericis & laicis in communi prædictum faciant iuramentum, quamuis aliàs in præſentia noſtra fecerint illud: vt ſi Dei timor à malo ipſos reuocare non poſſit, ſaltem indignationis noſtræ formidine, & temporis ruboris confuſione à malis agendis in ſuis adminiſtrationibus arceantur.*

* *Arceantur.*) Adde conſti. Caro. 8. ad item C. M.

TITVLVS XXVII.

DE SENTENTIIS, ARRESTIS & executione eorundem.

¶ *Philippus quartus anno* 1302.

SAncimus & ordinamus, quòd iudicata, arreſta, necnon ſententiæ quæ de noſtra curia, ſeu de noſtro communi conſilio proceſſerunt, teneantur, & ſine appellatione aliqua executioni demandentur. Et ſi aliquid ambiguitatis vel erroris continere viderentur, de quibus meritò ſuſpicio induceretur, correctio, interpretatio, reuocatio, vel declaratio eorundem ad nos vel ad noſtrum commune conſilium ſpectare noſcantur, vel ad maiorem partem conſilij noſtri per prouidam deliberationem mandati noſtri ſpecialis, & de noſtra ſpeciali licentia ſuper omnia requiſita, ſeruetur. Præterea ſi aliqua perſona prouinciarum quæ iure communi reguntur, in parlamento noſtro cauſam habeat quæ iure ſcripto debeat terminari, diffinitiua ſententia in eadem ſecundum ius ſcriptum proferatur.

§. 2. ¶ *Philip.* 6. 1338. *& Caro.* 6. 1408.

¶ Præterea ſtatuimus relationes proceſſuum & cauſarum tam ciuilium quàm criminalium amodo fieri coram ſeneſchalis & iudicibus aliis in partibus ſupradictis in præſentia * partium litigantium (ſi voluerint intereſſe) addimus etiam quòd iudices per ſeipſos inqueſtas & proceſſus amodo videant & referant: & ſi per alios videri faciant, vel referri, partes proinde nihil ſoluere tenebuntur: nec ad id compellentur, niſi de ipſarum proceſſerit voluntate.

* *Præſentia.*) ſaluberrima conſtitutio: ideo adhuc viget ſi partes petant: quamuis non audeant petere: ne iniquos iudices offendant. C. M.

§. 3. ¶ *Philip.* 4. 1303.

¶ Sententiæ latæ ſeu ferendæ per conſules ſeneſchali Tholoſæ de cauſis de quibus conſtiterit ſeneſchalo quòd ad ipſos cognitio pertineret, per baiulos & officiales noſtros executioni debitæ demandentur: niſi per appellationem partium ſuſpendantur, vel alia legitima cauſa ſubſiſtat.

§. 4. *Philip.* 6. *anno.* 1344.

¶ Cum iam dudum in noſtro magno conſilio fuerit ordinatum, vt nulli liceat contra arreſta curiæ noſtræ aliquid proponere vel dicere, niſi à nobis impetrauerit gratiam erroris contra huiuſmodi arreſta proponendum: quo etiam caſu, antequam reciperetur ad aliquid proponendum, cautionem dare debet & tenetur de nobis duplicem emendam ſoluendo: necnon damna & expenſas illi qui pro ſe reportauerit arreſtum, prædicta nihilominus ordinatione non obſtante plures nituntur etiam de facto per eorum importunitatem à nobis impetrare literas abſque eo quòd aſſerant errorem in arreſto interueniſſe, vt contra arreſtum & intellectum eius, & arreſto non obſtante (quod etiam per ipſas literas annullamus) audiantur: & quod grauius eſt, parti quæ pro ſe arreſtum habuit, & reportauit, vt arreſti executio etiam vſque ad certum tempus ſuſpendatur: vel quòd partes ſuper his ſuper quibus latum fuit arreſtum, coram aliis quàm coram gentibus noſtri Parlamenti, & non in ipſo Parlamento, adiornatæ, audiātur. Cùm tamen per prædeceſſores noſtros Franciæ reges ſemper fuerit propter authoritatem parlamenti inuiolabiliter obſeruatum ne arreſta curiæ noſtræ, niſi per gentes parlamēti noſtri in noſtra præſentia, cum hoc præceperimus, vel nobis abſentibus per ipſas (quæ perſonam noſtram immediatè repræſentant) vel per ipſos & aliquos alios noſtros conſiliarios, quos ad hoc aliquando cōmittimus aliquatenus corrigantur, vel immutentur. Nos igitur mores antiquos & laudabilia facta noſtrorum prædeceſſorum (inquantum poſſumus & tenemur) obſeruare cupientes: volumus ac etiam ſtatuimus, vt decætero nulli liceat contra arreſta parlamenti noſtri directè vel per obliquum, tacitè vel expreſsè, aut aliàs quouis modo cōtrariè, vel literas impetrare per quas arreſtorū executio impediatur, vel retardetur, vel contra ea dicāt, ſeu veniāt impetrantes: quod ſi fecerint, in emendam 60. librarum Pariſi. nobis applicandarum incidant, & illico teneantur, niſi à nobis literas habuerint de gratia ſpeciali, & ex certa ſcientia noſtra, vt ad proponendum errorem cōtra arreſta iuxta noſtras ordinationes antedictas audiantur. Quæ quidem literæ per hūc modum impetrabuntur, vt ille videlicet qui aſſerere intendit interueniſſe errores in arreſto, ipſos errores gentibus requeſtarum hoſpitij noſtri, vel aliis noſtris gentibus, per quas talia impetrare intendunt, tradāt: vt ipſæ gentes noſtræ deliberare habeant & poſſint, ſi vt prima facie apparere poteſt, gratiā errores proponendi concedere debeamus: qui quidem errores in ſcriptis tradiſt, ne pars quæ forſitan ad cautelam errores tradiderit, ipſos immutare valeat poſt gratiā impetratam, ſub ſignis illorum quibus mediantibus gratiæ ſibi fiet, ſub contraſigillo noſtro gentibus parlamenti noſtri, cum literis ſuper gratia conceſſis tranſmittantur. Quibus in ſcriptis ſic traditis, & parte vocata, præſtitaq; ſolita cautione iam dicta de refundendis ſumptibus & expen. ſecundum alias ordinationes noſtras, errores per parlamentum noſtrum, non alibi, neq; per alios (vt dictum eſt) niſi ſolum in præſentia noſtra ſi hoc ordinauerimus fieri, ipſis etiā præſentibus corrigantur. volumus etiam quòd nulli decætero concedatur gratia, vt arreſti executio ſuſpendatur propter errorem per ipſum proponēdum: quia pro arreſto quod debitè & ſine interuentu erroris latum & factum fuerit, ab omnibus eſt veriſimiliter præſumendum, & ſi forſan contingat veriſimiliter dubitari, quòd pars quæ pro ſe reportauerit arreſtum, ſit vel efficiatur non ſoluendo, ſic quòd fructus percipiendos virtute arreſti caſu quo in eodem fuiſſet erratum, reddendi ſeu reſtituendi facultatem non haberet, ipſa curia noſtra ordinare valeat prout fuerit rationis. ſtatuimus inſuper, quòd decætero nulli concedatur gratia proponendi errores contra arreſtum interlocutorium: quòd ſi ſecus actum fuerit, nullum eſſe decernimus, ac etiam non valere.

Nemo poteſt eſſe iudex in cauſa in qua fuit aduocatus.

Digitized by Google

§. 5. *Idem eodem.*

¶ Ordinamus inſuper omnibus ſeneſchalis, bailliuis, & aliis iudicibus noſtris ſub eorum iuramento diſtrictius iniungendo, ne aduocatis, ſeu conſiliariis ſuper cauſis in quibus conſilium ſeu patrocinium ſuum partibus præſtiterint, quoquomodo permittant in prædicta cauſa iudicare: nec in aliis, niſi primitus ipſos iurare faciant, quòd in cauſis prædictis conſilium ſeu patrocinium nunquam præſtiterunt: ſi autem contrarium feciſſe reperiantur, tam iudices quam ipſos aduocatos grauiter, & tanquam periuros puniemus.*

* *Puniemus*.] deinde corruptè addebatur ex conſti. Caro. 7. edita ſan. 1446 § 19. anno verò 1453. § 82. 17 122. 123. 124 quos in ſuis fontibus vide. C. M.

§ 6. ¶ *Ludouicus 11.* 1366.

¶ Ex deliberatione gentium noſtri magni conſilij volumus & ordinamus, quòd appunctamenta, arreſta, & iudicata noſtræ curiæ parlamenti Tholoſæ per vim & manum armatam, quotiens opus erit, & per eandem curiam ordinabitur, de puncto ad punctum ſecundum eorum formam & tenorem executioni decætero demandentur: non obſtan. quibuſcunque literis & mandatis contrariis, quas in prædicto caſu nullius valoris & effectus eſſe volumus. mandantes inſuper gubernatori patriæ noſtræ linguæ Occitanæ vel eius locumtenenti, omnibúſque noſtris bailliuis, ſeneſchalis, gẽtium armorum capitaneis, maioribus, caſtellanis, cuſtodibus, viguetiis, & gubernatoribus villarum, ciuitatum, caſtrorum, fortalitiorum, & aliis iuſtitiariis, officiariis, & ſubiectis noſtris, & eorum cuilibet, quatenus inſequendo pręmiſſa ad ſæpedictę curiæ noſtræ appunctamenta, arreſta, iudicata per vim & manum armatam, vt prædictum eſt, executioni demandanda quotiens opus fuerit & per eandem curiam noſtram vel aliquos officiarios, aut alios prædictos arreſtorum executores ex ipſius ordinatione requirentur, vel vt id faciant, iniungetur: tantúmque faciant, quòd erga nos de negligentia vel inobedientia redargui non valeant: quo caſu volumus per eandem curiam noſtram parlamenti delinquentes rebelles & inobedientes puniri, ſicut rationis fuerit, vt cęteris tranſeant in exemplum. Et ne quis noſtræ præſentis voluntatis & ordinationis aliquam ignorantiam prætendere poſſit, volumus illam publicari, & in curia noſtra regiſtrari, necnon in auditoriis ſeneſchalorum, bailliuorum, & alibi vbi fuerit opus, quódque præſentium exemplo ſiue vidimus ſub ſigillo regio facto, ſicut originali fides adhibeatur.

TITVLVS XXVIII.

DE APPELLATIONIBVS, RELAtionibus, conſultationibus, recuſationibus, temporalibus appellationum, & quorum appellationes non recipiuntur.

§ 1 ¶ *Beatus Ludouicus 9. anno* 1254.

SI quis ab alio facto proprio, vel dicto conuentus, factum ſuum proprium ſiue dictum, poſt iuramentum præſtitum in iudicio, negare præſumpſerit, & per legitimam probationem conuictus fuerit condemnatus beneficium appellationis amittat.

§ 2. *Philippus quartus.*

¶ Non appellatur in prædictis curiis citra ſententiam diffinitiuam,* niſi in caſibus à iure ciuili permiſſis. Et quòd de hoc conſtat primo iudici appellationum, vocatis partibus, antequam inhibitionem aliquam virtute dictæ appellationis faciat. In cauſis autem appellationum interpoſitarum à ſententiis latis pro nobis contra priuatas perſonas fatalia non currant, ſi pro certo conſtiterit ſtetiſſe per procuratores noſtros vel iudices appellationum, quo minus infra fatalia terminentur.

* *Diffinitiuam*.] quod adhuc hodie ferè ſeruatur in Flandria: ſed hic cum §. præcedenti antiquum exoleuit nec eſſet vſurum renouare: quia officia quæſtuaria venduntur. C. M.

§. 3. ¶ *Philippus 6. anno* 1332.

¶ Cum regno noſtro, & infra. ſtatuimus vt quicunque à iudicibus noſtris, ſeu aliis ſubditis regni noſtri ad curiam noſtram duxerit appellandum, infra tres menſes continuos à tempore appellationis emiſſæ adiornamentum impetrare, & iudices à quib9 appellatum extitit adiornari ſeu citari, ac parti appellatæ intimari facere, vel econuerſo ſecundum diuerſitatem regionum teneatur: quòd ſi in præmiſſis negligens extiterit, elapſis tribus menſibus antedictis, iudices à quibus appellatum fuerit ſententias per eos latas poterunt & tenebuntur executioni debitę facere demandari, abſque cuiuſcunque alterius expectatione mandati. Si verò huiuſmodi appellantes infra tres menſes prædictos adiornamentũ impetrauerint, & eo vſi fuerint modo ſuperius declarato, ſuámque appellationem non fuerint poſtmodum debitè proſecuti, vel in cauſa ſuccubuerint, ad emendam nobis præſtandam propter hoc tenebuntur, noſtri fiſci iuribus applicandam: in patria tamen quæ iure conſuetudinario regitur, hanc ordinationem noſtram volumus ad perpetuam rei memoriam obſeruari: & ne quis ſuper ea valeat ignorantię prętextu excuſari, in omnibus partibus regni noſtri ſolenniter publicari.

Appellans ad curiam debet intra trimeſtre ſpatium à tempore appellationis emiſſæ impetrare adiornamentum ac iudicem à quo facere adiornari, & parti appellatæ intimari.

§. 4. ¶ *Idem.*

¶ Cum per nos, & infra. idemditati ſubditorum noſtrorum prouidere, & fraudibus ac malitiis obuiare cupientes: volumus ac etiam ex noſtra ſcientia certa ordinamus, vt à cætero in patria quæ iure conſuetudinario regitur, quicunque ad nos ſeu curiam noſtram appellauerit à noſtris iudicibus, vel aliis à quibus ad nos ſeu curiam noſtram immediatè fuerit appellandum, appellantes ipſi præfata diſtinctione ſuper impetrando adiornamento vel non, infra tres menſes quantum ad hoc per præſentem ordinationem penitus abolita, ad emendam 60. librarum Pariſien. ſoluendarum omnino compellantur, niſi in cauſa appellationis obtinuerint, vel niſi infra octo dies à die appellationis continuè numerandos appellationi renunciauerint: & vt ſuper appellatione prædicta nullum debatum fieri valeat, nec etiam partes ex his ponantur in factis, iudex qui ſententiam protulerit, adhuc ipſo pro tribunali ſedente, perſonam certam deputare tenebitur in loco in quo ſentẽtias pronuntiabit: coram qua ſi iudicem abſentari contingat, appellantes renuntiare poterunt, & debebũt intra tempus antedictum: ſcilicet octo dierum appellationibus per eos interiectis, & ab ipſo iudice ſeu perſona per ipſum iudicem ad hoc ordinata ſeu deputata, vt præmittitur literas ſigillo alterius ipſorum, tam appellans quàm appellatus habebunt, renunciationem & diem qua lata fuerit ſenten. necnon diem qua renuntiauerint appellationi, continentes: præcedentibus ordinationibus tam ſuper dilatione adiornamenti impetrandi, & ipſum infra trimeſtre executioni demandandi, quàm in aliis, & prout, ac ſecundum quòd inferiùs mox declarabimus ſeu interpretabimur, in ſuis robore & virtute remanentibus.

§. 5. ¶ *Idem*

§. 5. ¶ *Idem.*

¶ Cum ſecundum prædictam ordinationem noſtram, & infra, nos prædictam ordinationem ſeu cõſtitutionem declarantes, interpretãtes, ſeu corrigentes in hac parte, volumus, ac etiam ordinamus vt ſi per aliquos appelletur ante tunc futurum parlamentum proximum, ſi habeant huiuſmodi appellantes tempus ſufficiens, quos declarationi & arbitrio curię noſtræ relinquimus, infra quod tempus ſi appellantes ſint de bailliuia Viromandiæ, adiornamentum poſſint impetrare & exequi facere ante prædicti parlamenti initium, & per competen. terminum hoc facere teneantur: alij autem de aliis bailliuis & ſeneſchalis noſtris adiornamentum impetrare duntaxat, cum illud poſſint etiam durãte parlamento, infra tamen prædictos tres menſes exequi facere per dilationem competentem: tamen ante dies pręſentationum ſeneſchaliæ ſeu bailliuiæ hoc facere teneantur: nec in his caſibus dilationem trium menſium habebunt virtute conſtitutionis ſeu ordinationis antedictæ, quam volumus ſeu intelleximus ſibi locum vendicare.

§. 6. ¶ *Idem eodem.*

¶ Præterea non tranſactis, & infra ordinamus, ac etiam ſtatuimus: vt ſi quis à ſententia paris alicuius Franciæ, ducis, comitis, baronis, ſeu alterius dominij tẽporalis: aut à defectu, ſeu denegatione iuris ab ipſis ſeu officiariis & iudicibus ſuis, ad nos ſeu curiam noſtram appellauerit: ſufficiat & proficiat, ac ſufficere & proficere debeat ipſis appellãtibus, ſi ipſi iudices qui ſententias protulerunt, aut denegationem iuris fecerunt, & à quibus extiterit appellatum, adiornari faciant in loco vbi lata fuerit ſententia, vel facta iuris denegatio ſeu defectus, ad perſonas, ſeu habitatores dicti loci ſi qui reperientur, aut coram eorum viciniis, ſi nemo reperiatur ibidem: vel quod ad perſonas iudicis, vel eius locumtenentis, vel ad eorum domicilium fiat ipſum adiornamentum, ſi ibidem, vel alibi infra caſtellaniam dicti loci caſualiter vel aliàs inueniatur, ſi appellans hoc maluerit: adiornamentúmque prædictum ſimili modo fiet ad domum iudicis in locis prædictis ipſis abſentibus vel præſentibus abſque eo quòd oporteat dominos in eorum perſonis ſeu domiciliis adiornari facere, prout fieri ſolebat ante conſtitutionem ſeu ordinationem præſentem. Et quia ex obſeruatione antiqua conſueuit, vt nos literas noſtras paribus Franciæ debeamus mittere, per quas ipſos adiornamus, & alias literas, quibus bailliuis vel iudicibus mandabatur vt literas noſtras paribus deberent præſentare: volumus vt literæ prædictæ ſolum ad eorum iudicem vel locum in quo lata fuerit ſententia, vel facta iuris denegatio, ſeu defectus ſimiliter præſententur abſque alia ſolennitate obſeruanda in caſibus antedictis.

Quando appellatur à sẽtentia alicui' paris Frãciæ, vel ducis, &c. ſufficit ipſis appellantibus ſi ipſos iudices à quibus extitit appellatum faciant in loco vbi lata eſt ſentẽtia adiornari.

§. 7. ¶ *Ioannes primus anno* 1364.

¶ In primis, & infra cauſæ appellationum emiſſarum à præpoſito Pariſien. ſeneſchalis, bailliuis noſtris, aut aliis iudicibus à quibus ſine medio conſueuit ad curiam noſtram appellari in eadem tractantur, & infra, ſi verò ad curiam noſtrã omiſſo medio contigerit appellari, & ex parte appellantium adiornamentum ad in præfata curia cauſam introducendam petitum fuerit, non concedatur, ſed cauſa coram iudice ad quem appellandum erat remittatur ſine debito terminãda: & hoc præcipimus etiam per gentes requæſtarum diligẽter obſeruari. Si quis autem à dicto ſeu pronuntiatione arbitrorum ſeu amicabilium compoſitorum ad arbitrium boni viri duxerit appel- A landum non licet appellanti præfatam curiam noſtram pro viro bono eligere, niſi partes aut ipſarum altera de iure ſuo debeat inibi litigare. Et ſi propter importunitatem aut aliàs ſurreptitiè adiornamentum obtineat, ſiue ſit in cauſa appellationis, ſiue reclamationis ad curiam noſtram, & omiſſo medio interiectæ, ſiue alia cauſa quæ iure in curia noſtra ventilari non debeat, cognito de ſurreptione, aut impetrantis importunitate ſummariè & de plano partem audiendo quamlibet ſemel vel bis, ſi hoc curię videatur, per curiam noſtram ipſæ partes ad ordinarium vel omiſſum iudicem, coram eo ſicut rationis eſt, proceſſuræ remittantur, & pars impetrãs in expen. aduerſarij condemnetur, niſi curia ipſa videat eam ex iuſtis cauſis retinendam.*

* *Retinendam.*) hic addebatur § 11. & vltimas conſti. Car. 5. regẽtis 1356. vide in gallicis C.M.

B

§. 8. ¶ *Carolus* 5. 1365.

¶ Ordinamus quòd omnes partes quæ deinceps à præpoſito noſtro Pariſius vel aliquibus aliis præpoſitis & iudicibus ſęcularibus quorum appellationes ſine medio veniunt ad curiam noſtram parlamenti appellauerint, & eorum appellationibus infra dies octo poſt appellationem interpoſitam renuntiauerint, ſiue ſint nobiles, vel alij cuiuſcunque ſtatus vel conditionis exiſtant, pro qualibet vice qua appellauerint & nuntiauerint, in emendam 60. ſol. Pariſi. leuandam & exigendam ab eis qui ſic vt præmittitur appellauerint & renuntiauerint, per quos pertinebit incidant ipſo facto: aliis ordinationibus noſtris ſuper C cauſis appellationum factis quantum ad alia in ſua virtute remanentibus.

Appellans & infra octo dies renuntians appellationi condemnatur in emenda 60. ſol. Pariſi.

§. 9. ¶ *Carol.* 7. *anno* 1443.

¶ Quicunque in patria linguæ Occitanæ à ſententiis vel expletis diffinitiuis vel interlocutoriis aut aliàs quouis modo ad nos & noſtram parlamenti curiam appellauerint, & infra tempus debitum non releuauerint, niſi infra decem dies poſt apoſtolorum conceſſionem, vel tempus ipſorum debitè requiſitorum & petitorum elapſum, renunciauerint, vnam emendam 30. lib. Pariſ. ſoluere tenebuntur. & omnes qui ab interlocutoria appellant & tanquam à grauamine diffinitiuo releuauerint, prædictam vel maio- D rem ſoluant emendam ad prædictæ curiæ noſtræ diſcretionem. Prælibati que appellantes à ſententiis vel expletis interlocutoriis releuantes, ſi dictum fuerit malè appellatum, vel quòd appellationes prædictæ fuerint interruptæ vel deſertę, prędictam emendam. 30. lib. Par. ſoluere tenebuntur. Reſpectu verò appellationum à diffinitiuis ſententiis infra tempus debitum releuatarum, ſi malè appellatum dictum extiterit, vel ſi appellationes interruptæ fuerint aut deſertæ, nulla propterea debebitur emenda ordinaria, niſi appellatio vel caſus talis fuerit, in quo caderet aliqua reparatio, punitio vel emenda: quòd ordinationi & aduiſamento curiæ noſtræ (vt per eam ſecundum caſuum exigentiam ordinetur) reſeruauimus & remittimus.

E

§. 10. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Similiter ordinamus, quòd appellantes à ſententiis, iudicatis, & expletis, datis vel factis per aliquẽ ex ſubiectis patriæ noſtræ prædictæ iuriſdictionem habentem, aut aliquem eorum iudicem vel officiarium: ſi prædictæ ſententiæ iudicata & expleta per curiam noſtram fuerint infirmata tãquam tortionaria & irrationabilia, & appellationes bonæ & validæ iudicatæ: prædictus iuſtitiarius ſubiectus noſter per cuius iuſtitiam id factum fuerit 30. libr. Pariſ. emendam ſoluere tenebitur. Quo verò ad alios appellãtes

Iudex à quo appellatur, ſi eius ſententia infirmetur, tanquam tortionaria & irrationabilis, tenetur ſoluere emendam, 60. lib. Pariſi.

ab aliquibus iudicibus noſtris, ſeu officiariis, aut aliis ſubiectis noſtris, ſeu eorum iudicibus, aut officiariis ad curiam aliquam reſſortorum noſtrorum vel ſedium (prçterquam ad præfatam curiam noſtram parlamenti in caſibus ſupradictis) ordinamus emendam lx. ſolido. Pariſienſi. theſaurario noſtro loci vel ſedis ad quam fuerit appellatum, exoluendam. Et ſimiliter reſpectu appellationum ab aliquo iuſtitiario ſubiecto noſtro, vel eius iudicibus, aut officiariis, ad alias curias noſtras (præterquam ad prædicti parlamenti curiam) interpoſitarum, caſu quo id à quo fuerit appellatum, per viam appellationis infirmetur vel reuocetur: præfatus iuſtitiarius vel ſubiectus noſter, lx. ſolid. Pariſien. emendam theſaurario noſtro vel receptori loci in quo fuerit appellatum, ſoluere compelletur.

§. 11. ¶ *Idem.*

¶ Inſuper ordinamus quod in cauſis criminalibus exceſſum maleficiorum, prætextu appellationis vel oppoſitionis factæ vel fiendæ contra culpabiles, delinquentes, procedi & informationum perfectio ſuper caſibus eiſdem impoſitis, captióque perſonarum ipſorum delinquentium ſeu detentio vel impriſionamentum perſonæ, ſimiliter captio vel arreſtatio bonorum eorundem, ſi caſus requirat, decætero non differatur. Similiter executio caſus nouitatis, & nobis quocunque modo debitorum vel aliis, mediantibus obligationibus vel literis ſub ſigillis regiis, contra obligatos pretextu oppoſitionis vel appellationis non differatur quominus ſaiſita iuſtitiæ manus remaneat vſque ad prædicti debiti valorem: niſi debitores de ſolutione debiti huiuſmodi promptam fidem fecerint. *

* *Fecerint*) Hic ſubiiciebatur. §. 22. conſtit. Car. 7 editæ 1446 vbi melius videbis. C. M.

§. 12. ¶ *Idem anno* 1447.

¶ Quicunque ab aliquo iudice vel officiario cauſa diffugij à ſententia diffinitiua vel interlocutoria ſeu appunctamento iudiciali vel extraiudiciali ad noſtrā curiam parlamenti Tholoſæ duxerit appellandum, & infra tēpus debitum tam reſpectu iudicis à quo quā partis non releuauerit, niſi iuſta cauſa prępeditus fuerit per nos releuatus. Similiter ſi vitandę vel differendæ iuſtitiæ cauſa per ſubterfugia vel aliam malitiam, de quibus per proceſſum poſſit apparere, ab aliquibus ſententiis vel appunctamentis interlocutoriis ad noſtram parlamenti curiam antedictam appellauerit dictúmque fuerit malè appellatum, & ſententia vel appunctamentum confirmata, emenda exoluetur: præterea ſi à ſententia vel appunctamento interlocutorio ad eandem curiam noſtram appellauerit, & tanquam à diffinitiua releuauerit, ſoluet emendam per curiam noſtram ſecundum caſuum exigentiam taxandam & arbitrandam, cum in caſibus præmiſſis prædicta faciendi poteſtatem & authoritatem conceſſimus.

§. 13. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Cum inſuper à ſententiis, iudicatis, vel expletis per aliquem noſtrorum patriæ Occitanæ, ſubiectorum iuriſdictionem habentem, vel per aliquos eorum iudices vel officiarios latis vel factis ad nos & curiam noſtram antedictam vel aliquem ex iudicibus noſtris reſſortum habentem appellatum fuerit, ſi ſententia, iudicata, vel expleta tanquam tortionaria & irrationabilia per dictam curiam noſtram infirmentur & appellationes bonæ & validæ iudicentur, prælibatus iuſtitiarius ſubiectus noſter à quo fuerit appellatum, ſi per proceſſum eius appareat, ſententiam per corruptionem, odium, malitiam, vel ignorantiam talem dediſſe ſententiam emendam certam, aut limitatam non adiicimus: ſed curiæ noſtræ vel iudicij reſſortiali ad quem fuerit appellatum emendis, aut alias appellantes & iuſtitiarios vel eorum iudices à quibus ſic fuerit appellatum, ſecundum iuris formam & caſuum exigentiam, puniendi facultatem remittimus. *

* *Remittimus*) Hic ſudebātur 9 §. ex conſt. Caro 7 anni 1453. videlicet § 9. 12 13. 14 15. 16. 19 29. 24. quos in Gallicis habes. C. M.

§. 14. ¶ *Carolus* 8. *anno.* 1490.

¶ Vt capi ſine cauſa rationabili dubitantes ab anfractibus & prolixitate proceſſuum releuentur, ordinatum eſt quod appellātes verbaliter decætero recipientur abſque eo quod ſchedulam appellatoriam in ſcriptis tradere teneantur, captio tamen vel apprehenſio perſonarum per talem appellationem non impedietur, ſed ea non obſtante iudices ordinarij capere vel capi facere & impriſionare poterunt prælibatos appellantes, ſi de caſibus perſonarum detentionem requirentibus per informationem fuerint chargiati, vel in crimine flagranti capti fuerint vel deprehenſi, ſed propter appellationis huiuſmodi reuerentiam ad vlteriora proceſſura correctione vel punitione prædictæ appellationis prælibati iudices ceſſabunt, nihilominus ſæpedicti iudices ordinarij, infra poſt & triduum ſequens chargias & informationes quas contra delinquentes huiuſmodi captos ſeu priſonerios ante vel poſt appellationem huiuſmodi penes ſeneſchalum vel iudicem ad quem appellatio prædicta debet reſſortiri mittere tenebuntur. Is autem iudex cum omni diligentia viſis per eum & conſilium prædictis chargiis & informationibus, ſi materiam captioni appellantis ſubiectam inuenerit, benè factum benéque proceſſum per dictum iudicem ordinarium declarabit, præfatáſque chargias & informationes pro ad vlteriora proceſſus ſecundum rationem & iuſtitiam procedendo, infrà quindecim dies ad tardius remittet, alioquin lapſo termino iam dicto iudex ordinarius ad perfectionem proceſſus delinquentium poterit procedere. Et ſi præfati ſeneſchalus vel iudex de cauſa appellationis cognoſcens reperiant non ſubſiſtere materiam captionis, dictum priſonerium appellantem relaxari liberaríque mandabit, cognitionem materiæ retinendo.

§. 15. ¶ *Idem.*

¶ Præterea cum delinquens vel priſonerij fecerint diligentiam eorum appellationibus releuandis vel fieri fecerint per antedictos ſeneſchalos & ſuperiores iudices in forma per cancellariam conſeruari conſueta, prouiſio concedatur eiſdem per quam ſi fuerint in via elargitionis & detenti pro materia ciuili vel alia perſonæ detentionem ſaltem præſtita cautione non requirente, liberati mandabuntur, ſi verò materia perſonæ detentionem requirat, priſonerij appellantes vnà cum chargiis & informationibus ad curiam ſuperiorem, vt procedatur ad vlteriora ſicut rationis, adduci mandabuntur. Inſuper ordinatum eſt iniungi baronibus & iudicibus, ſi appellatio prædicta fuerit interiecta, vt priſonnerios huiuſmodi in cuſtodia vel priſionibus eorum exiſtentes interea ſecundum eorum ſtilum & qualitatem competenter & honeſtè tractent ſeu tractari faciant. Cum autem appellationes prædictæ ab extraordinaria quæſtione vel diffinitiua ſententia fuerint interiectæ, ſeruetur his iuris communis diſpoſitio, ſecundum quam Occitanę linguæ patria gubernatur.

TITVLVS XXIX.

DE VITA HONESTA OFFICiariorum & ſubditorum.

¶ Beatus

Digitized by Google

A

¶ Beatus Ludouicus huius nominis. 9. anno. 1254.

Ordinatio contra meretrices ludentes ad aleas, ſchachos & taxilos facientes, & tabernas frequentantes.

EXPELLANTVR autem publicæ meretrices tam de campis quàm de villis, & factis monitionibus & prohibitionibus, earum bona per locorum iudices capiantur, vel eorum authoritate à quolibet occupentur etiam vſque ad tunicam vel pelliceum. Qui verò domum publicæ meretrici ſcienter locauerit, volumus quòd ipſa domus incidat in commiſſum: præterea inhibemus diſtrictè, vt nullus omnino ad taxilos ludat, ſiue ad aleas, & ſchacos ſcholas deciorum etiam prohibemus, prohiberi volumus omnino, & tenentes eas diſtrictius puniantur: fabrica etiam deciorum prohibeatur. B Nullus præterea recipiatur ad moram in tabernis faciendam niſi ſit tranſiens vel viator, vel in ipſa villa non habeat aliquam manſionem.

§. 1. ¶ *Philippus 4. anno* 1300.

¶ De homicidis & malefactoribus notoriis, qui per Officiales, Epiſcopales liberantur, & poſtmodum monent gentes noſtras, vt bona nobis deuenta propter delicta clericorum manifeſta, & de quibus ad plenum conſtat curiæ ſæculari talibus clericis reſtituant, & eos in terra noſtra faciant ſecurè manere, vnde laici ſcandalizantur, videntes, famoſos interfectores clericos contra Deum & iuſtitiam liberari, C & laicos ipſos rigidè puniri: cùm eos ſimilibus delinquere contingerit, ſi facta ſint notoria aliquo de tribus † modis à iure ſtatutis. Licet manus Epiſcopi quoquomodo euaſerint, bona immobilia talium clericorum ſaiſiantur & teneantur, nec talibus in terra noſtra commorandi ſecuritas aliqua præſtetur. Et ſi propter hoc proceſſum fecerint contra gentes noſtras per bonorum temporalium captiones deſiſtere compellantur. †

† Tribus) ſcilicet per rem iudicatã, vel confeſſionem iudicialem, vel rei euidentiam c. ſi. de cohabit. & mulier. ſed hodie bona talis clerici per iudicem ſecularem cõfiſcantur, niſi veniam à rege impetrauerit de qua iudex regius cognoſcit, & benè. C. M.

† Compellantur.) Hic ſubdebatur prohibitio negociandi officialibus quæ melius habes in conſtit. lo. ſ. §. 4. & vltimo. gallicè edita & excuſſa. C. M.

§. 3. ¶ *Caro. 6. anno.* 1319.

¶ Deciorum, tabularum, paleti, quilharum, ſoularum billarũmque ludos, & his ſimiles, quibus ſubditi noſtri ad vſum armorum, pro noſtri defenſione D regni nullatenus excerneentur vel habilitantur, ſub pœna xl. ſolid. Pariſ. nobis applicandorum, & per quemlibet contrarium facere præſumentem prouice qualibet incurrenda, prohibemus tenore præſentium, volentes & inſuper ordinantes quòd prælibati ſubditi noſtri in eorum ludis intendant & diſcant ſe exercere & habilitare in facto tractus baliſtæ vel arcus in locis publicis, & ad hoc in villis & territoriis ordinatis & pretij donum melius trahentibus in eorum feſtis & diebus ſicut videbitur eis, decætero faciant.

TILVLVS XXX.

DE RESIDENTIA OFFICIARIORVM REGIORVM.

E

¶. *Philippus 4. Valeſius anno* 1354. *apud Vallem noſtræ Dominæ*, 11. *Martij.*

PRÆSIDENTES & conſiliarij curiæ noſtræ parlamenti, nec non requæſtarum palatij noſtri, in eodem parlamento & curia ſuorum officiorum exequendorum gratia continuò demorabuntur, ab inde parlamento durante, niſi de licentia parlamenti curiæ noſtræ, non ceſſuri. Vult inſuper rex & ordinat ſicut de notariis & ſeruientibus armorum fecit, quòd præſens ordinatio abſque infractione pro quacumque cauſa fuerit, teneatur & obſeruetur, & omne id quod decætero in contrarium factum fuerit, nullum nulliúſque valoris declarat & decernit. Et quoniam rex vult præſentem ordinationem firmam & ſtabilem, permanere, tenerique & ſemper obſeruari, illam ſuo ſigillo cera viridi cum laqueis ſericiis ſigillari fecit.

§. 2. ¶ *Carolus.* 7. 1443.

¶ In primis ordinamus quòd noſtri ſeneſchali, iudices, maiores criminum appellationum tam ciuilium quàm criminalium, & aliorum, necnon iudices ordinarij, viguerij, cuſtodeſque ſigillorum, baillivi, gubernatores, baiuli, rectores, aduocati, procuratores, inquiſitores fidei, magiſtri portuum noſtrorum & aquarum, foreſtarum, caſtellani, capitanei, ſeruientes, & cuſtodes platearum noſtrarum, viſitatores, gabellarij, granaterij, contrarotulatores, cuſtodes, & contracuſtodes monetarum noſtrarum, electi ſuper facto aidarum noſtrarum: necnon grapharij, cæteríque omnes alij iuſtitiarij, & officiarij noſtri patriæ Occitanæ in villis, locis, & terminis quibus ipſi ad cauſam officiorum ſuorum reſidere tenentur, decætero perſonaliter reſidere teneantur, ſub pœna perditionis vadiorum ſuorum eorum abſen. duran. quibus ſolui prædictæ abſentiæ tempore deinceps prohibemus, niſi ex aliquibus rationabilibus cauſis per noſtras patentes literas fuerint excuſati. †

† Excuſati) Hic ſubdebatur § 2. in conſtit. Carol. 7. anni. 1446 deinde. § 3 34. 104. & ſimiles ex conſtit. eiuſdem. Caroli. anno. 1453. C. M.

TITVLVS XXXI.

DE REGALIIS.

§. 1. ¶ *Philippus quartus anno.* 1302.

ITem quantum ad regalias †, quas nos & noſtri prædeceſſores percipere conſueuimus & habere in aliquibus Eccleſiis regni noſtri quando eas vacare contingit: de quibus plures ad nos querimoniæ deuenerunt, & infra. nos circa ea cautius præcauere volentes debito temperamento necnon opportuno remedio interiecto volumus, præcipimus, ac etiam ordinamus quod res, bona maneria, & iura regaliarum prædictarum manuteneantur, cuſtodiantur, & expleantur abſque aliquo detrimento ac deuaſtatione, ac ſi noſtra propria forent: inhibentes ne decætero nemora prædictarũ regaliarum ante tempus debitæ ſectionis amputentur, neq; arbores quę ab antiquo ſeruatę & factæ fuerunt propter decorẽ & amœnitatem, & foreſtæ antiquæ (quę nunquam cauſa vendendi fuerint amputatę) aliquo tẽpore ſcindãtur, aut quoquo modo vendantur: nemora etiam quæ exponuntur ſectioni, non deuaſtentur nec vendantur niſi modo & tempore conſuetis: viuaria inſuper, ſtagna & piſcarię, niſi piſcium nutritura aut fornimẽtationibus ſeruatis pro captura piſcium non grauentur: pręcipiẽtes inſuper quòd in omnib⁹ iſtis caſibus & circa prędicta & ſingula præmiſſorũ pręcaueatur ab omni deuaſtatione, abuſu, diſtractione, & exceſſu: quódque circa præmiſſa talis exhibeatur moderatio, talis ęquitas, & tale temperamentum, qualia conſueuerint à quolibet legitimo adminiſtratore & prouido diſpenſatore circa talia ratione præuia exhiberi: & infra, hoc idem volumus quantũ ad barones & alios ſubditos

† Regaliæ.) cõfirmata ad verbum per Io. 1. anno. 1351. publicata in curia 5. Ianua 1355. vide conſtit. Phil valeſij de iure regaliorum inter nouiſſimè gallice impreſſas fol. 4 verſo vbi malè attribuitur Philip Pulchro ſa inſra per 7 arreſto. 56. 64. C. M.

Digitized by Google

noſtros obſeruari cum terras ſuas propter defectus A hominum aut bailltum * ad nos deuenire continget.

* *Baillum*) Id eſt quando deficientibus parentibus, rex habet cuſtodiam, & facit ſuos fructus orphanorum nobilium 20. annis minorum, vt in Neuſtria tã quam dux, & hac ante omnes ferè pupillos & adoleſcentes vt captiuos tenet. C. M.

PHilippe par la grace de Dieu Roy de France: Sçauoit faiſons à tous preſens & aduenir, que comme il ait eſté mis en doubte par aucuns, ſi nous auions droict, & à nous appartenoit donner les prebandes, dignitez, beneſices quand ils auoient eſté, ou eſtoient trouuez non occupez vacants de faict † tant ſeulement au temps de noſtre regalle, ès Egliſes de noſtre Royaume, eſquelles nous auons droict de regalle, & ſi ceux à qui nos predeceſſeurs ou nous les ont donnez, & qui en iouyſſent, en doiuent iouyr. Nous nous tenons & ſommes ſuffiſamment & deuement informez, que nos deuanciers Roys de France pour cauſe de regalle de la nobleſſe de la couronne de France, ont accouſtumé & ont eſté B *en poſſeſſion & ſaiſine de donner leſdites prebandes, dignitez & benefices, quand ils ont eſté trouuez en temps de regalle vacants de droict & de faict, ou de droict tant ſeulement, & que de ce nous auons vſé, vſons & entendons vſer comme de noſtre droit Royal, ou au cas ſemblable & quelconques ès cas deſſuſdits eſcherra. Et auons denié toute audiance de relay à ceux qui à noſdits vſages accouſtumez par nos deuanciers Roys de France & par nos couſtumes & aux droits Royaux, qui en tel cas nous appartiennent pour cauſe de noſtre couronne, & aux collations par nos deuanciers ou ſucceſſeurs faites ou à faire en cas deſſuſdits, ou en aucun d'iceux ſe voudroient oppoſer, & ſi plaid ou procés ſur aucuns des cas deſſuſdicts quelconques, ils ſoient pen-* C *dans en Parlement ou deuant quelques nos Commiſſaires, nous les rappellons & mettons du tout au neant, & defendons à nos amez & feaux les gens qui tiendront doreſnauant noſtre Parlement à Paris, & aux deſſuſdits Commiſſaires qu'ils de ce cas & de ſemblable ne tiennent cour ne cognoiſſance ores, n'autresfois. Et voulons & ordonnons que doreſnauant nul pourueu en quelconque des cas deſſuſdits, ſi ce n'eſt par vertu de prouiſion & collation Royaux qu'ils ayent de nos deuanciers ou de nous ou de nos ſucceſſeurs Roys de France, ne ſoit receu à plaid n'ouys en oppoſition contre ceux qui ès cas deſſuſdits ou en aucun d'iceux ſont pourueus par nos deuanciers ou par nous, ou ſeront pourueus au temps aduenir par nous ou nos ſucceſſeurs Roys de France, par quelsconques lettres ou ottroy qu'ils ayent ou ont* D *impetré de nous, ſi expreſſe mention n'y eſt faite de mot à mot de ces preſentes. Et voulons que doreſnauant tous ceux qui en ſemblable cas ou cas deſſuſdits & chacun d'iceux ont collation de nos deuanciers ou de nous, ont ou auront au temps aduenir de nous ou de nos ſucceſſeurs Roys de France, ſoient tenus & gardez en poſſeſſion & ſaiſine paiſible des benefices ainſi à eux donnez nonobſtant oppoſition d'autres que par vertu d'autre authorité collation ſe ſoit oppoſé ou oppoſe à preſent, ou veille oppoſer au temps aduenir. Et ce auons nous ordonné & ordonnons de certaine ſcience informez à plein de nos droits & vſages deſſuſdits, & mandons par la teneur de ces preſentes à nos amez & feaux les gens qui tiendront noſtre prochain Parlement, & les gens de nos comptes, qu'à perpetuelle memoire facent ces preſentes enregiſtrer* E *en nos chambres de Parlement, & des comptes, & mettre en garde pour original, au threſor de nos chartres & de nos lettres. Et afin que ce ſoit ferme à touſiourſmais, nous auons fait mettre noſtre ſeel aux preſentes lettres. Donné à Vincennes au moys d'Octobre, l'an de grace mil trois cens trente quatre.*

* *Faict*) Hæc conſtitutio refertur infra par. 5. q. 168.

TITVLVS XXXII.

NE ALIENIGENÆ, VEL MENdicantes beneficia teneant & ne inſons priuetur officio.

§. 1. ¶ *Carolus* 7. 1431.

CVM iamdudum & infra, nos † antedictis inconuenientibus obuiare volentes, ordinamus prædeceſſorum noſtrorum veſtigia inſequendo, ex grandi naturáque noſtri magni conſilij deliberatione certáque ſcientia & auctoritate regia, vt nullus cuiuſcumque ſtatus, dignitatis, prærogatiuæ, præeminentiæ vel mentis exiſtat ad alicuius Epiſcopalis Abbatiæ dignitatis Prioratus, aut Eccleſiaſtici Beneficij cuiuſcunque regimen vel adminiſtrationẽ in regno & dominus noſtris decætero tenendum & habendum recipiatur, niſi de regno, dominationéque noſtra fuerit oriundus, nobiſque beneuolus exiſtat, dilectis & fidelibus conſiliarijs noſtris tenentibus tenturiſque noſtrũ parlamentum, ac omnibus ſeneſchalis bailliuis, præ- B poſitis, & aliis iuſticiariis noſtris quibuſcunque & eorum cuilibet prout ad eos pertinuerit, damus in mandatis quatenus huiuſmodi noſtram ordinationẽ deinceps teneant & obſeruant, teneríque & obſeruari faciant de puncto ad punctum, in contrarium aliquid fieri non permittendo & infra: ex partéque noſtra ſubiectis noſtris omnibus cuiuſcũque ſtatus exiſtant necnon gentibus Eccleſiaſticis aut alijs ſub pœna inobedientię ac quatenus erga nos delinqui poſſit expreſſe prohibeant, ne tam audaces exiſtant, vt contra noſtram ordinationem huiuſmodi venire, vel aliquid facere præſumant maximéque gentibus Eccleſiaſticis regni noſtri, ne in ſuis Eccleſiis aliquibus dignitatib⁹ quaſcunque literas vel bullas habuerint (niſi certiores exiſtant ipſos exiſtere conditionis ſupra- C dictæ) decætero recipiant, vbi autem aliqui conditionis huiuſmodi non exiſtentes, vel alij pro ipſis contra præſentem ordinationem quouiſmodo venire, aut aliquæ gentes eccleſiaſticæ ipſæ reciperent, vel recipere niterentur, contra ipſos per bullarum & aliarum literarum eorumdem (quibus eo caſu vti vellent) arreſtationem, priſiam detentionem rigoroſè procedant, capiant inſuper & ponant ſeu capi & poni realiter & de facto in noſtra manu faciant eorum temporale. necnon beneficiorum quæ contra noſtram præſentem ordinationem vellent occupare, ſub eadémque manu illud regi gubernatique faciant. ad platearum & fortalitiorum cuſtodiam perſonas fideles & ſecuras committendo, nullam inde facturi de- D liberationem vel recredentiam donec per nos aliter fuerit ordinatum, de quo per noſtras patentes literas noſtro ſigillo magno ſigillatas eiſdem appareat, aliáſque contra ipſos & omnes alios qui noſtram præſentem ordinationem infringere præſumpſerint, ſicut viderint faciendum, ac tanquam contra tranſgreſſores ordinationem regiam procedat, vt cæteris tranſeat in exemplum.

* *Nos*) Facta eſt die 10 Martij Pictauis, vbi ſedebat parlamentum, Anglis hanc vrbe occupãtib⁹ adde gl. pragmati in proœm. ver. exteriorum Guill. benedi. rep. ca Raynutius. verb. & vxo. no. a ſell. nu. 104. de te. ſta. conſti. Lud. 11. anno 1499. modo di. 9. pr. & præſ. cetar. C. M.

§. 2. ¶ *Car. l.* 6. *anno* 1443.

¶ Relationibus procuratoris noſtri, & infra. conſiderantes quòd fundatores ordinum mendicantium ſtatuerunt ſalubriter & decreuerunt eoſdem mendicantes in paupertate & mendicitate victuros, præ- E ſertim minores, qui nec in communi, nec in particulari proprium habere poſſint, iuxta tenorem regularum ſuarum. Quinimo obſeruatio paupertatis ſicut cuſtodia caſtitatis adeò eſt annexa regulæ monachali, vt contra eam nec ſummus pontifex poſſit licentiam indulgere, & aliis circa præmiſſa conſiderandis ſeneſchalo, vicario, & iudici maiori ſeneſchaliæ Tholoſæ, & veſtrum cuilibet præcipimus & mandamus, quatenus de & ſuper præmiſſis vos diligenter & ſecretè informent: & ſi de præmiſſis vobis conſtiterit ita eſſe, præcipiatis & manderis procuratori noſtro dictæ ſeneſchaliæ, vt in præmiſſis & circa præmiſſas bullas, reſeruationes, collationes ſeu quacunque prouiſiones factas ſeu faciendas ſupradictis

& aliis quibuſcunque mendicantibus vel alteri eorumdem, ſe opponat: & quam oppoſitionem fecerit, eam proſequatur coram vobis, & hanc nouam perniciem, ſeu potius ſuperſtitionem, in clero populo & regno noſtro fieri, nec attentari permittat: & ſi quæ ſint attentata & innouata per prædictos mendicantes, aut eorum aliquem, recipiendo poſſeſſionem beneficiorum * curatorum vel non curatorum, dignitatum quarumcumque (Epiſcopali & aliis maioribus dignitatibus exceptis), in quibus eos curia Romana hucuſque tolerauit: vos id ad ſtatum priſtinum & debitum reducatis, & à poſſeſſione prædictorum beneficiorum abſque moroſa dilatione expellatis, ſeu expelli faciatis: prædictos mendicantes, clericóſque ſeculares, & vniuerſitates regni noſtri iuribus eiſdem pertinentibus, ad cauſam beneficiorum prædictorũ ex collatione ſummi pontificis aut aliàs, vti & gaudere liberè faciatis & permittatis, dictis mendicantibus amotis & reiectis à beneficiis antedictis abſque difficultate quacumque, inhibentéſque ſingulis Archiepiſcopis, Epiſcopis & abbatibus, & ordinariis, collatoribus, nec non executoribus gratiarum præfatorum mendicantium, magiſtris prædictis ordinum, generalibus prouincialibus, miniſtris, gardianis & aliis quorum intererit, ſub certis & magnis pœnis nobis applicandis: ne contra tenorem præſentium literarum aliquid faciant nec attentent, directè vel indirectè, aut aliàs quouiſmodo: & ſi aliquid fecerint vel proceſſerint contra tenorem earundem, illud reuocent, & ad ſtatum priſtinum & debitum reducant ſeu reduci faciant & reparari cum effectu. Et ſi quos rebelles vel contradictores repetiatis: eoſdem taliter puniatis, quòd cæteris tranſeat in exemplum: quoniam ſic fieri volumus & concedimus per præſentes appellationibus, oppoſitionibus, ordinationibus, literiſque noſtris ſurreptitiis in contiarium impetratis vel impetrandis, non obſtantibus quibuſcumque. *

* *Beneficiorum.*) Pet. Rebuf. tract. de pacif. nu 238. Et hoc niſi mediante permiſſione vel diſpenſatione regis.

* *Quibuſcumque.*) ſequebatur. § 85 in con ... Carol. 7. anni 14.. vbi habes. C. M.

§. 3. ¶ *Ludouicus* 11. *Anno.* 1467.

¶ Statuimus & ordinamus, quòd decætero aliquod ex officiis noſtris non conferemus, niſi vacet * per mortem aut reſignationem ſponte factam de conſenſu reſignantis: de qua prius conſtabit, vel per forefacturam primitus iudicatam & declaratam ſecundum iuſtitiæ terminos per iudicem competentem, de qua ſimiliter apparebit. quòd ſi per inaduertantiam vel requirentis importunitate contrarium fecerimus, id ex nunc prout tunc reuocamus & annullamus, quódque literæ conficientur, vel expediantur: & ſi factæ fuerint, illis vel aliis quibuſcumque ſuper hoc à nobis obtinendis fides non adhibeatur, nec propterea aliquis ab eius officio deſtituatur, nec in eodem inquietetur.

* *Vacet*) Seruatur & eſt in ore omnium Idem prius ſanxerat Philip. 1301 cum edictum eſt in libro viridi in ſcrinio procuratoris regis in caſtello Pariſienſi. C. M.

TITVLVS XXXIII.

DE NON CARCERANDO debitores.

§. 1. ¶ *Philippus* 4. *anno.* 1304.

SI aliquis fecerit aliquem in carcere retineri iniuſtè, puniatur in expen redden. carcerato ſic detento, & pro ipſo ſoluere priſonagium teneatur. Preterea garniſiones in bonis alicuius debitoris non ponantur, nec obligatæ perſonæ arreſtentur pro debito priuatorum ſed eorum bona venalia exponantur, de quibus ſatisfiat creditori: niſi hoc procederet ex conuentione debitorum. Nullus inſuper teneatur arreſtatus, nec arreſtetur, per baiulos officiales noſtros, vel alios officiales noſtros aliorum dominorum, ſi poſſint idoneè fideiubere aut: niſi hoc eſſet in caſu homicidii, furti, criminis læſæ maieſtatis, hæreſis, raptus mulierum, & aliorum de iure expreſſorum.

TITVLVS XXXIIII.

DE FEVDIS

§. 1. ¶ *Idem. Philipp.* 4. *anno.*

DE feudis alienatis, & ad nouum cenſum reductis per illos qui ad plenum feudum tenent à nobis, vel ex dono noſtro, & vtilitatem ac emolumentum inde percipiunt nobis ignorantibus, garentiſant, & etiam taliter feudum diminuunt, vel ad retrofeudum reducunt & transferunt in perſonas inhabiles, & alias quæ poſtmodum aliis liberè vendunt, prout volunt: ordinamus quòd illa quæ alienata ſunt in præiudicium noſtrum ſiue damnum nobis inſcio & ignorante ad ſtatum priſtinum reducantur.

§. 2. ¶ *Idem.*

¶ De viris religioſis, templariis, & aliis qui poſt Eccleſiarum conſtructionem vtilitati eorum * in feudis, retrofeudis, & allodiis acquirere non ceſſarunt, tàm exemptionibus quàm legatis & diuerſis donationibus ſibi factis: præterea in his quæ tenent occaſione huiuſmodi, vel aliàs iuſtitiare vel dominari nituntur in præiudicium iuris noſtri, & feudatariorum noſtrorum: & quando per aliquos reprimuntur, citans eos coram diuerſis iudicibus Eccleſiaſticis prætextu immunitatis, vt ſic citati, & afflicti cum ipſis componere cogantur vel omnino cedere iuri ſuo. Statuimus & ordinamus quòd tales extra manum * ſuam ponere cogantur, & interim ab ipſis acquiſita in manu regia teneantur, nec in præiudicium noſtri, vel feudatariorum noſtrorum noſtri dominari vel iuſtitiare permittantur.

* *Templarii.*) Quos idem Ph 4 paulo poſt aboleuit, refert tamen. Albert in dictionario iniurioſe dicit etiam ſupplicii afflictos ne viderentur iniuſtè bonis ſpoliati. C. M.

* *Manum*) Dixit late in conſue. Pariſ. § 41 q 12. C. M.

§. 3. ¶ *Idem.*

¶ Præterea in eorum feudis & retrofeudis decætero nihil acquiremus, niſi de ipſorum procedat aſſenſu, vel in caſu ad ius noſtrum pertinente, neque recipiemus nouas aduoationes vaſſalorum, ſeu hominum Eccleſiaſticorum, necnon baronibus noſtris ſubiectorum, & eas quas receperimus, reuocamus: niſi tanto tempore tenuerimus pacificè, quòd de conſuetudine patriæ nobis fuerint acquiſitæ. Si verò contingat quòd in terris ipſorum aut aliorum ſubiectorum noſtrorũ aliquæ forefacturæ nobis eueniant iure noſtro regio, infra annum & diem extra manum noſtram ponemus: & hoc in manibus ſufficientis hominis ad deſeruiendum feudo, vel dominis feudorum vel recompenſationes ſufficientes & rationabiles faciemus.

TITVLVS XXXV.

DE DECIMIS.

§. 1. ¶ *Philippus quartus anno.* 1303.

SENESCHALVS ad requiſitionem conſulum locorum quorumcumque defendat ipſos conſules & vniuerſitates & ſingulos à noua impoſitione ſeruitutis facienda per prælatos & alias perſonas Eccleſiaſticas, à noua exactione decimarum & primi-

tiarum, & præſtationis paſſatæ, prout de iure fuerit A & hactenus eſt conſuetum fieri.

§. 2. ¶ *Idem eodem anno.* 1303.

¶ De cognitione decimarum non feudalium in petitorio vel poſſeſſorio, præſertim inter Eccleſiaſticas partes, gentes noſtræ ſe nullatenus intromittant, & ſi cum duæ partes perſonæ Eccleſiaſticæ contendunt ſe quamlibet earum poſſidere, poſuerint vel ponant ad manum noſtram (ne partes ad arma venire contingat) poſſeſſionem huiuſmodi in manu ordinarij loci reddere teneantur.

TITVLVS XXXVI.

DE TAILLIIS EXActionibus & excubijs.

§. 1 ¶ *Beatus Ludouicus huius nominis 9. anno* 1254.

Nemo poteſt capere equum cõtra voluntatem domini niſi ſit pro negotio regis.

PRrohibemus, ne aliquis in terra noſtra capiat aliquem equum contra voluntatem illius cuius fuerit, niſi ſit pro negotio noſtro proprio, & tunc per ſeneſchalos noſtros, aut alios inferiores officiales, vel eorum locatenen. & de equis conductitiis: & ſi equi conductitij ſufficere nequeant pro noſtro ſeruitio peragendo, ſeneſchali noſtri vel alij inferiores officiales non capient equos mercatorum tranſeuntium, vel pauperum, ſed diuitum tantum, ſi ſatisfacere poſſunt ad noſtrum ſeruitium faciendum. Inſuper inhibemus ne pro ſeruitio noſtro vel alio capiatur equi perſonarum Eccleſiaſticarum, niſi de noſtro ſpeciali mandato: nec capiant ſeneſchali aut alij prædicti plures equos quàm fuerit nobis opus: & quos ceperint, cum pecunia non relaxent: hoc autem quod de capiendis equis diximus, volumus obſeruari quandiu nobis placuerit, ſaluis ſeruitijs debitis nobis, & iuribus noſtris, & alienis.

§. 2. ¶ *Philippus 4. anno* 1304.

¶ Officiarij noſtri, notarij, ſeruientes, & alij quicunque poſſidentes bona pro quibus eſt contribui conſuetum, compellantur contribuere pro dictis bonis, ſicut veteres poſſeſſores conſueuerunt & contribuant in locis vbi ſunt bona prædicta: & ad id per captionem bonorum compellantur, ſeneſchalis, iudicibus, vicariis, & procuratoribus noſtris ſtipendia noſtra recipientibus duntaxat exceptis.

§. 3. ¶ *Idem.*

¶ Pro feudis inſuper quæ teneri conſueuerunt à nobilibus vel religioſis perſonis, burgenſibus, vel aliis, licet aliquo modo de iure deuoluta ſint ad dominos à quibus tenebantur in emphyteoſim: pro quibus feudis poſſeſſores contribuere conſueuerint domini poſſidentes ea: aut alij quicunque in realibus contribuere compellantur, prout extitit contribui conſuetum per veteres eorum poſſeſſores.

§. 4. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Ordinam⁹ inſuper quòd pedagiarij, ſeu leudarij pedagia noua, & baugagias, ſeu leudas de cætero nõ exigant ſeu leuent in locis vbi non eſt fieri conſuetum: ſed ſolùm iuxta locorum conſuetudines approbatas.

§. 5. ¶ *Beatus Lud. an.* 1228.

¶ Exactiones & onera grauiſſima pecuniarum per curiam Romanam Eccleſiæ Regni noſtri impoſita, quibus regnum noſtrum miſerabiliter depauperatum extitit, ſeu etiam imponenda, leuari & colligi nullatenus volumus niſi duntaxat pro rationabili, pia, & vrgentiſſima vel ineuitabili neceſſitate, ac de expreſſo & ſpontaneo conſenſu noſtro, & ipſius Eccleſiæ regni noſtri.*

* Noſtri.) ſequebantur ex conſt. Phi. 6. edita anno. 1338. §. 1. 2. 4. 5 quos vide in d. conſtit. quæ in libris gallicis falſo attribuitur Phil. 4. C. M.

§. 6. ¶ *Philip. 6.* 1338. *& Caro 6.* 1408.

¶ Concedimus, quòd nobiles habentes ab antiquo pedagia in terris & finibus ſuis, non impediantur per aliquem ſeu aliquos de officiariis noſtris quo minus illa leuare poſſint à mercatoribus, per leudarium ſeu B diſtrictum eorum tranſeuntibus, prout hactenus conſueuerunt: licet iidem mercatores à nobis ſeu gentibus noſtris nomine noſtro eis vendentibus, emerint res prædictas, non obſtantibus literis in contrarium impetratis vel impetrandis: niſi in contrarium ius nobis quæſitum fuerit de conſuetudine iam præſcripta.

§. 7. ¶ *Carol. 6. Ioan. regis locum tenens dux Normaniæ, & Delphinus Viennen. anno.* 1356.

¶ Ordinamus & expreſſe prohibemus, ne receptores, granaterij aut vicecomites, decætero ſeruientes aliquos vel commiſſarios facere vel ſtabilire præſumant: eiſdem iniungentes, quatenus eorum executiones & expleta fieri faciant per ſeruientes ordina- C rios bailliagii, vel præpoſituræ: ſi autem contrarium facere præſumpſerint, eiſdem pareri nolumus.

§. 8. ¶ *Carol. 6. anno.* 1408.

Nobiles negotiates perdunt priuilegium nobilitatis facit l. vnica. C. negotia. ne mil. li. lib. 1.

¶ Statuimus quòd aliqua ſubſidia, tailliæ, focagia, impoſitiones, aidæ, ſeu exactiones à prædictis nobilibus, ſeu eorum ſucceſſoribus per nos vel ſucceſſores noſtros decætero non exigantur ratione guerrarum noſtrarum, aut aliàs quouiſmodo pro perſonis vel bonis eorum quæſitis vel quærendis quoquo modo, titulo, iure, vel cauſa, neque pro fructibus, & redditibus ex eorum patrimonio prouenientibus: niſi tales eſſent nobiles qui factum exercerent mercan- D tiæ, quo caſu pro eorum mercibus tribuere tenebuntur prout cæteri ignobiles, priuilegio non obſtan. Per hoc autem derogare non intendimus ordinationibus regiis, quatenus hæc præiudicare poſſent exactioni gabellæ, & quattæ vini duntaxat.

§. 9. ¶ *Idem eodem.*

¶ Statuentes & expreſſe decernentes, quòd ſi aliquis ex prædictis nobilibus acquiſiuerit, & deinceps acquirat, aut ſibi obueniant aliqua bona mobilia, aut immobilia, ſeu hæreditagia ab ignobilibus patriarum prædictarum, quouiſmodo bona illa ſic acquiſita ſint, cenſeantur eiuſdem conditionis, priuilegij, & E libertatis, cuius ſunt alia bona nobilia ipſorum nobilium, quandiu tamen in eorum dominio permanſerint, aliàs non.

§. 10. ¶ *Ex ordinatione curiæ parlamenti Pariſien.* 1463.

¶ Viſis ſupplicationibus & requæſtis procuratoris noſtri generalis, necnon edictis & ordinationibus beati Ludouici Francorum regis, & aliorum prædeceſſorum noſtrorum ſuper hoc factis, habita ſuper his matura deliberatione, cũ pluribus gentibus conſilij noſtri: conſideratis inſuper circa hæc attendendis & conſiderandis: præfata curia noſtra ſupradictas ordinationes & edicta, inſequendo, quòd ſubſidia

Digitized by Google

ſidia & onera præmiſſa, & alia ſimilia quę collectores, ſubcollectores, & alii nonnulli officiarii commiſſarii Romanorum pontificum ſub colore vel prętextu cōſtitutionum ſupradictarum, & aliarum ſimilium, ſupradicta onera in futurum leuare & exigere concernentium, non leuabuntur, colligentur aut exigentur: & inſuper quòd omnibus & ſingulis officiariis noſtris, prout ad eos pertinuerit, iniungetur & mandabitur, prout etiam iniungimus & mandamus, ne de præmiſſis oneribus & ſubſidiis per dictos collectores, ſeu ſubcollectores, vel eorum cōmiſſarios quicquam exigi, colligi, vel leuari: neque per dictos viros eccleſiaſticos, & alios quoſcunque ſubditos noſtros propterea citari, vel moleſtari permittant, ordinauit & ordinat. §.ii. ¶ *Ludouicus* 11. anno 14-9.

* *Noſtram*) lata turonis 20. Aprilis poſt paſcha. adde conſtit. Ludo. 12. anno 1504. quæ eſt gallicè impreſſa de excubiis autē huius verbis edictū regis Io. latum 6 Martii, anno 1363. ſeruatur in ſcrin. de procuratoris regis in caſtello Pariſienſi cuius copiam habeo, C. M.

¶ Cum ad noſtram * peruenerit cognitionem, & infra. nos quantum eſt nobis poſſibile ſubiectos noſtros in amore, pace, vnione, tranquillitate & iuſtitia viuere volentes, ex noſtri magni conſilii deliberatione per modum prouiſionis, donec aliud per nos fuerit ordinatum, dicimus, declaramus, conſtituimus, & ordinamus, quòd per villas, plateas, & caſtellanias regni & domanij noſtri, ac nobis vel ſubditis noſtris pertinentes, in quibus excubias faciendi ius habetur, & conſuetudo vltra quinque ſolidos pro quolibet foco leuandi per villas eaſdem, aut dominos caſtellanos, vel eorum capitaneos pro toto iure iam dictarum excubiarum vltra dictam ſummā quinque ſol. turo. annuatim pro foco quolibet ſeu quinque dena. turo. pro menſe, deinceps (donec per nos aliud fuerit ordinatum) non leuabitur, nec exigetur, neque pro dictis excubiis aliquid vlterius de cætero peti poterit vel exigi. aboleſcentes omnino conſuetudinem qua res omnes illorum pro iure prædicto excubiarum capi leuariſque ſolebant: omnibúſque villis & dominis caſtellanis expreſſius inhibentes, ne ſub eis, nec in eorum caſtellaniis & poſſeſſio. res antedictas leuent decætero, vel leuari patiantur ſub pœna arbitraria per balliuos, ſeneſchallos, & alios iudices noſtros ordinarios eiſdem imponēda. Præterea qui iam dictas excubias facere potius quàm prædictam quinque denariorum turon. ſummam pro menſe ſoluere maluerint, ad hoc recipientur. Excubias autem facere volentibus antedictas locus & platea condecentes in cooperto decætero tradētur, neque pro iam dictis excubiis faciēdis ad plateam prædictam ante ſolis occaſum venire tenebuntur, ſed & in ſolis ortu pro ſuis iornalibus lucrandis, permittentur abire: nec retinebuntur, vel ad coruatas aut ſeruitium aliud per agendum compellentur: ſi quis verò facere præſumpſerit contrarium, per iudicem & officiarium ordinarium prouinciarium & reſſortorum, ſecundum caſuum exigentiam arbitrariè punietur. In plateis autem vicinis inimicis vbi dubitari poſſet aperire, aut ad claudendum plateas prædictas expectare, vel dubium foret aut ſuſpicio recipere gentes aliquas minus ſecuras ad excubias huiuſmodi faciendas, aperiendas, vel claudendas portas, hora per capitaneos auiſanda: necnon prædictos quinque ſoli. turon. annuatim, vel perſonas ad eaſdem faciēdas excubias, recipiendi capitaneorum iam dictorum diſcretioni relinquitur, ſicut melius pro dictarum platearum ſecuritate viderint faciendum. Inſuper illi qui non conſueuerunt excubias facere, vel pridem minus duodecim vicibus illas annuatim faciebant: aut qui minus quinque ſolidis turonen. anno quolibet ſoluere conſueuerunt tractatu in eorum poſſeſſione remanebunt. ſi verò plus ſoluerint vltra prædictos quinque ſolidos turonen. annuatim capi, peti vel exigi non poterit conuentione vel poſſeſſione, vel aliàs ſecundum formam ſuprascriptam. Habitatores inſuper caſtellaniarum, quarum plateæ demolitæ, proſtratæ, vel in ruinam collapſæ ſunt,

A in quibus caſtellaniæ vel excubiarum ius haberi prętenditur, ſub colore quocunque ſeu prætextu priuilegii cuiuſcunque in eiſdem plateis (quandiu ſteterint in demolitione vel ruina) nec alibi excubias aliquas decætero facere non tenebuntur: omnibus inſuper dominis, caſtellanis, capitaneis, eorúmve locatenen. ac clericis excubiarum, & aliis officiariis villarum & caſtrorum ſeu caſtellaniarum prædictarum, inhibemus, ne contra deficientes per viam curſarum ob defectum excubiarum huiuſmodi, vel priſiam aut arreſtationem, ſeu detentionem perſonarum habitantium villarum, & caſtrorum iam dictorum, aut priſiam inſtrumentorum laboris ſui, nec per alias duras executiones & rigoroſas decętero procedere prę-ſumant, neque teneantur iam dictarum excubiarum occaſione vnus pro alio, ſed pro ſemetipſo duntaxat

B ſub pœna corporali quantum ad eas qui facient vel fieri patientur curſas antedictas. Quantum autem ad alios ſub pœna emendæ ad balliuorum, ſeneſchalorum, & aliorum iudicum noſtrorum, necnon officiariorum ordinariorum iuſtitiæ, territorij vel iuriſdictionis, reſſorti, ſeu exemptionis, in quibus præmiſſa contigerit ordinationem arbitrando, inſuper vt debata, rancores odia necnon diuiſiones ad cauſam excubiarum prędictarum hactenus prouentæ & quæ adhuc accidere poſſent, tollantur atque amoueātur, ac vt bonus amor & vnio inter dictos caſtellanos, capitaneos, & alios excubias huiuſmodi leuātes & habitatores prædictarum caſtellaniarum interteneatur omniſq; cauſa diſcordiæ & diuiſionis inter

C eos euitetur, nos proceſſus omnes ad cauſam ſæpedictarum excubiarum tam in noſtro magno conſilio, quàm noſtris curiis, & aliis auditoriis quibuſcumque ſaltem in noſtris regno & Delphinatu conſtitutis intētatos hactenus & introductos ac pendentes annullauim⁹ & annullamus: qui autē occaſione prædictarū excubiarum, tam agendo quàm defendēdo fuerint in proceſſu de arreragiis & defectib⁹ antè dictarū excubiarum ac damnis omnibus & expen. & intereſſe, totius temporis præteriti vſque ad diem præſen. quietique & liberi remanebunt. Et nihilominus ipſos ex nūc extra proceſſum omnem præfatas excubias tangendo, poſuimus, abſque hoc quod ad cauſam temporis hactenus præteriti pro facto iam dictarum excubiarum quæſtio vel demanda per vnū aduerſus a-

D lium fieri poſſit: præterea volumus & ordinamus, quòd in noſtro magno conſilio, necnon in omnibus curiis noſtris parlamenti, ſchacario Normaniæ, ac omnibus curiis iuriſdictionib⁹ & auditoriis regni noſtri & Delphinatus, quotiens in materia excubiarum acceſſerit quæſtio, decætero, & donec per nos aliud fuerit ordinatum, iudicetur, ſententietur, & determinetur ſecundum noſtram præſentem cōſtitutionem & ordinationem ſuprascriptam, quòdque iudices omnes contrarium facere præſumentes, vt noſtræ regiæ ordinationis & conſtitutionis trāſgreſſores puniātur. Porrò vt certus ordo finaliſque concluſio detur materiæ excubiarum tam pro iure illorum quos negotium tangit, quàm ſecuritate platearum cuſtodiendarum, necnon noſtri pauperis

E populi ſubleuamento: volumus & ordinamus, vt omnes balliui, ſeneſchali, gubernatores, & alii præſidentes prouinciarum regni noſtri & Delphinatus noſtrique procuratores in eiſdem prouinciis, penes nos, & gentes noſtri magni conſilii infra primam diem Septembris proximè futuri ponent declarationem omnium villarum & platearum tam noſtrarum quàm ſubditorum noſtrorum in eorū prouinciis, iuriſdictionibus, reſſortis conſtitutarum, in quibus villis & plateis caſtrum habent, & ius caſtellaniæ & excubiarum prætenditur: ſpecificent inſuper & declarēt ſpecialiter plateas conſiſtentes in locis periculoſis & fronteriis inimicorum noſtrorum, vbi cuſtodia ma-

ior requiritur, necnon illarum quæ ſunt in ruina, vt inde ſicut pertinebit, ordinetur.

¶ Sequebatur hic putidus ti. de financia Francorum feudorum & nouorum acquæſtuum. Quem meritò præterij, quia neque eſt conſtitutio regia, nec decretum ſenatus, nec aliquid authenticum: ſed eſt apocrypha & merè priuata ſcriptura, ad inſtruendum harpyas illas aulicas, quæ præſertim in aduentu nouitiorum regum quærunt hoc prætextu occaſionem expilandi populum, præſertim plebeios & eccleſiaſticos, & quantum poſſunt exigunt ab his quibus fucum faciunt, aut qui ſe defendere nequeunt. Hæc autem turpis inſtructio primum gallicè à priuato ſcripta eſt, deinde in feculentem latinitatem conuerſa non ſolum corruptè, ſed etiam falſitate addita, videlicet tria vltima capitula deciſiones nuncupando, idque falſo, quia in originali gallico quod in multis libris impreſſum eſt dubitationes ſunt & nuncupantur. Itaque inſtructiones illæ nullius prorſus authoritatis ſunt, ſed prorſus cum prauis & tyrannicis adinuentionibus exſibilandæ.

TITVLVS XXVII.

DE IMMVNITATE ET reparatione eccleſiarum.

§. 1. ¶ *Carolus 6. anno domini.* 1385.

CVm ad noſtram regiam maieſtatem deceat omnes dies & noctes cum omni lucubratione & cogitatione iugiter perducere, vt ſemper aliquid vtile & Deo placens à nobis ſubditis noſtris præbeatur, & in hoc expendere conſilia diéque noctéque, volumus vt noſtri ſubiecti præſertim viri eccleſiaſtici ſub omni quiete exiſtent, illicita moleſtia & vexatione liberati. Et inter cætera ad quæ cautam noſtræ regiæ celſitudinis dum infulas regias in noſtra coronatione ſuſcepimus, ex debito tenemur aſtricti, præcipuè debeamus illud ſtudio peruigili, ne eccleſiæ regni noſtri, quarum patronus * eſſe dicimur, debitis & ſolitis fraudentur obſequiis, nec in ipſis diuina ſeruitia, ac redditus quibus ſuſtentantur, in eccleſiis Ieſu Chriſto famulantes minuantur: quinimo iuſudare labore ſolicito, vt eadem obſequia propter quæ ipſa beneficia conferuntur, ac ipſorum beneficiorum & eccleſiarum redditus noſtris præſertim temporibus augmentum recipiant: quoniam prædeceſſores noſtri ac cæteri ſinguli qui ſanctiſſimas eccleſias fundauerunt, non pro edificiis ſolùm cogitauerunt, ſed etiam vt expenſas ſufficientes dictarum eccleſiarum miniſtris concederent & determinarent: nouiſſimè verò his diebus, ex relatibus fide dignis, nō abſque grandiori rubore & cordis amaritudine procuratori noſtro generali, & per eundem procuratorem noſtrum nobis in præſentia nonnullorū de genere noſtro ac noſtri magni conſilii, inſinuatum extitit: quòd licet beneficia eccleſiaſtica pro inibi ſeruitio diuino & officio celebrando conſtituta, per eos qui eccleſias ædificari fecerunt, multis redditibus & prouentibus opulentis & ſufficientibus pro Chriſto miniſtris educandis, pro dictiſque eccleſiis, ipſarum etiam eccleſiarum ędificiis ſuſtinendis, reparandis, ac cæteris hæreditagiis excolendis, pauperibúſque Chriſti & indigentibus in dictorum beneficiorū domibus & habitationibus recipiendis, ac eiſdem neceſſariis miniſtrandis, ac calicibus, ornamentis, reliquiis & cæteris iocalibus precioſis eccleſiæ dotatæ & munitæ fuerint. Intentioniſque prædeceſſorum no-

[* *Patronus.*? ea. veniens de acceſſat. C. M.]

A ſtrorum & cæterorum qui eccleſias fundauerunt, extiterit, pauperibus clericis regni noſtri in ſacra pagina, & aliis ſcientiis ſtudentibus: vt in ſtudiis educari & erudiri, ac inde magnis ſcientiæ donis decorari valeant, aliiſque viris literatis & idoneis de beneficiis per ipſos fundatores ſic dotatis prouideri, nihilominus cardinales * moderni in numero tricenario ſexto, aut eo circa, quibus prout fertur, omnia regni noſtri beneficia pro ipſis eorúmque ſtatu non ſufficerent præſertim cum in alienis partibus dicta nulla beneficia vel ſaltem pauca obtineat, & plures alij extra regnum noſtrum commorantes nonnullas abbatias, prioratus conuentuales, & alios, orphanotrophia ſeu hoſpitalia domus Dei in abbatiis etiam & prioratibus, officia clauſtralia & alia, ac dignitates

B maiores in cathedralibus & collegiatis eccleſiis acceptant: & obtinent quicquid inde habere & exigere poſſunt dicti cardinales, & alij extra dictum regnum noſtrum commorantes recipiunt, eccleſiis ſine monachis, religioſis, & Chriſti miniſtris ſaltem in numero ſufficienti pro diuino ſeruitio faciendi derelictis, omnéſque redditus, prouentus, & emolumenta dictorum beneficiorum ad vſus ſuos proprios cōuertunt, & extra regnum noſtrum deferri faciunt: nihil aut ſaltem minus quā deceat, in refectiones & reparationes dictarum eccleſiarum ac ædificiorum dictorum beneficiorum, ac cæterorum hæreditagiorū culturam conuertendo. Quinimò dictas eccleſias prædictarúmque eccleſiarum ædificia ad terram

C proſterni, & ipſarum eccleſiarum hæreditagia inculta dimittunt, vt iam nonnulla eccleſiarum ædificia in tantam ruinam ſint deducta, quòd ibi non eſt locus, quin runcis & ſpinis repleatur, hoſpitalitatem, & cætera opera charitatis * totaliter omittentes, dicti etiam cardinales credentes oſtendere quòd beneficia in minori numero obtineant, cum aliquem prioratum vel beneficium aliud acceperunt, illud ad penſionem annuā (quæ fræquentius ad valorē redditū dicti beneficij aſcēdit) alicui cōferri ſeu dimitti procurāt: ex quo ſequitur, quòd ille qui tale beneficiū cum penſione receperit, non habēs vnde viuere, diuinum deſerit officium: & ſi iſte modus beneficia cum an-

D nua penſione commutandi permitteretur, ſtatim vno cardinali mortuo, alius cardinalis penſionem prædictam peteret ſibi conferri, quod iuri contrarium reputatur: per quæ mens & intētio prædeceſſorum noſtrorum & cæterorum qui eccleſias regni noſtri fundauerunt & dotauerunt, fruſtrantur, intentio etiam & deuotio fidelium minuitur, regnúmque noſtrum ruinis & aliàs multipliciter deformatur, iura etiam noſtra depereunt & annullantur, ac ſtudia & vniuerſitates in regno noſtro ſtudētium, qui fructus & palmites precioſos prę cęteris ſtudiis vbiq; deffundunt, & in quibus maximè regnum noſtrum cæteris regnis præcellit, deſerūtur & deſtruuntur omnino: & quod importabile & irrationabile exiſtit, licet de iure, vſu, & conſuetudine & communi obſeruantia notoriè

E obſeruatis, epiſcopis regni noſtri teſtari liceat, & in ſuis teſtamētis executores ordinare: qui prædicti executores aut ſaltem ipſorum epiſcoporum hæredes * ad faciendum reparationes ædificiorum dictorum epiſcopalium, dum caſus eueniunt, per iudices & officiarios * noſtros compellantur, & compelli conſueuerunt: & cum ita fiat, ædificia & poſſeſſiones dictorum ædificiorum epiſcopalium in ſtatu nō deformi permanebunt omni ruina carentes: attamen nunc cum epiſcopum in regno noſtro ab hac luce migrare cōtingit, collectores aut ſubcollectores ſummi pontificis, in prouinciis quibus ſubſunt * huiuſmodi epiſcopi, ipſius ſummi pontificis authoritate bona mobilia & immobilia ex deceſſu talium epiſcoporū relicta, etiā illa quæ per ſuam induſtriam quæſierunt,

quæ

[* *Cardinales.*? Creaturæ nomi illius idoli Clementis 7. in ſchiſmate electi ſedētis. Aue huius ſalubris edicti academia Pariſienſis author fuit, vt Chronographi teſtantur. C. M.]

[* *Charitatis.*? En zelum & charitatē antequam cardinalem.]

[* *Hæredes.*? Dixi in conſue. Pariſ. §. 152. C. M.]

[† *Officiarios*? vt inf. q. Gal. 187. 225.]

[* *Subſunt.*? Id eſt obediētiæ ſuæ.]

quæ amplius ipſorum epiſcoporum non ſunt, neque A cenſentur: ſed ad ſuos hæredes aut eorum executores ſpectant, capiunt: & nihil de his reparatione ſeu refectione ædificiorum & aliorum hæreditagiorum dictorum locorum epiſcopalium eo caſu conuertentes: nulla etiam ſolutione aut ſatisfactione dictorum epiſcoporum creditoribus facta per collectores aut ſubcollectores: prædicta bona hæredibus epiſcoporum ſic decedentium (qui ditiores inde, nobis honeſtius in guerris noſtris & alibi iuxta ſtatus eorum ſeruire poſſent & deberent) totaliter amouēdo: ac ipſos contra ius & conſuetudinem exhęredando, in iuris noſtri regaliáque poſt obitum dictorum epiſcoporum nobis in eiſdem eccleſiis competentes, ac totius Reipublicæ præiudicium non modicū & grauamen: & non ſolùm bona prædicta epiſcoporum capiunt, ſed etiam monaſteriorum, poſtquam abbates viam vniuerſæ carnis ſunt ingreſſi, licet dicti abbates non habeant nec habere poſſint proprium: ex quo ſequitur quod abbates ſucceſſores ſic bonis denudati ſeruitium quod dicto ſummo pontifici ſoluere neceſſe eſt, exhibere nequeant, nec valeant ſibi & ſuis monachis victualia & cætera neceſſaria miniſtrare, vnde diuinum officium deſeritur, edificiáque ruinoſa, & cætera hæreditagia remanent inculta: & (quod dolentes referimus) dicti ſucceſſores abbates ornamenta ſanctorum, reliquias, iocalia dictorum monaſteriorum, quibus in honorē Saluatoris eiuſq; beatiſſimæ genitricis, ac cæterorum Dei ſanctorum eccleſiæ decorantur, & interdum prædictorum monaſteriorum redditus & hæreditagia ne mendicent nec eluriant, viliter diſtrahere in ipſorum monaſteriorum & eccleſiarum exhæredationem compelluntur: & (quod deterius exiſtit) abbate alicuius monaſterij dicti regni noſtri de medio ſublato, quandiu prædictum monaſterium vacare contingit, & ipſius monaſterij prælatus poſſeſſionem adminiſtrationis eiuſdem adeptus fuerit, collectores aut ſubcollectores dicti ſummi pontificis fructus temporalitatis ipſius abbatiæ prædicto ſummo pontifici vendicare, dictámque temporalitatem ad manum ipſius, & in poteſtatem ſummi pontificis apponere, per eandem fructus & emolumenta dictæ temporalitatis recipere nituntur, in noſtræ iuriſdictionis temporalis iurium noſtræ ſuperioritatis vſurpationem. Dicti inſuper collectores aut ſubcollectores fructus redditus prouentus primi anni omnium & ſingulorū beneficiorum eccleſiaſticorum in noſtro regno per reſignationem vel per mutationem, aut aliàs quouiſmodo vacantium, de facto capiant, dato quòd ſint beneficia quorum collatio in regalia vel aliàs nobis, aut alicui domino temporali nobis ſubiecto pleno iure, vel quorum præſentatio ad nos vel alium patronum laicum pertinet: & tamen nihil in reparationes ædificiorum, aut locorum & hæreditagiorum agri cultura dictorum beneficiorum dicti collectores aut ſubcollectores impendere volunt. Et interim contingit, vt in eccleſiis in quibus prælatus fructus redditus & prouentus vnius anni, & fabrica alterius anni percipere conſueuerunt, dicti collectores primi prælatus ſecundi, fabrica tertij annorum fructus percipiunt. Et his tribus annis curſum ſuum habentibus beneficiati, qui onera eccleſiæ baiulant inceſſanter, ac diei & æſtus pondera ſuſtinent & labores, cum inde nihil percipiunt, paupertate depreſſi ferè mendicando viuere coguntur. Plures alias indictiones, aut ſubuentiones, aut nouitates ſuper eccleſiis, aut viris eccleſiaſticis dicti regni noſtri indicere, ac tot & tantas pecunias & financias exigere, & extra regnum noſtrum tranſmittere ſatagunt dicti collectores, aut ſubcollectores: & nouiſſimè nonnulli ſe dicentes dicti ſummi pontificis nuntios vel delegatos vel commiſſos, cum tanto ſcandalo tam exceſſiuas pecunias & financias ab eccleſiis & viris eccleſiaſticis regni noſtri exegerunt, maiores & importabiles pro ſuis conatibus indicere ſatagentes: quòd niſi ſuper hoc noſtra regalis maieſtas prouideret, viri eccleſiaſtici regni noſtri quaſi vagabundi in penuria maxima conſtituti, circa diuinum officium vacare nequirent, eccleſiarum ædificia ruinoſa, & cætera hæreditagia inculta remanerent: dictum etiam regnum noſtrum (quod viris ſcientificis retroactis tēporibus copioſè floruit) per quos regni noſtri iuſtitia hucúſque regi & gubernari conſueuit, vacuum financiis exhauſtum reddere, ac tot & tanta alia ſcandala inſurgerēt, quod vix narrari vel concipi poſſent.

Pulcherrime ordinat in cōtra ſummi pōtifici auaritiam & exactiones, & extorſiones.

B ¶ Notum igitur facimus quòd nos præmiſſa conniuentibus oculis pertranſire nequeuntes, ſed tot & tantis periculis & ſcandalis ſubuenire, & totis conatibus, vt tenemur, prouidere cupientes, attēto quòd dominus noſter Ieſus Chriſtus eccleſiam tanta voluit libertate * gaudere, vt nullius vtilitatis obtentu ſubiici debeat ſeruituti, affectantes eccleſias per viros eccleſiaſticos regni noſtri, quorum promptus defenſor & pugil * exiſtere gloriamur, in pace & trāquillitate ſedere, ac in libertate & franchiſia propagari: volentes etiam eccleſias & viros eccleſiaſticos regni noſtri à talibus indictionibus & nouitatibus indebitis præſeruari, matura ſuper his & vicibus reiteratis magni conſilij noſtri deliberatione præhabita, ex certa ſcientia & authoritate noſtra regia, ordinauimus & per præſentes ordinamus quod C præpoſitus Pariſienſ. necnon ſeneſchali & bailliui noſtri vel eorum locaten. videlicet eorum quilibet in prouincia ſibi commiſſa fructus, redditus, & prouentus temporalitatis beneficiorum eccleſiaſticorum in quibus defectus ſupra tactos aut aliquos eorundem repererint, quæ dicti cardinales, & alij viri eccleſiaſtici quicunque maximè extra regnum noſtrum ſuam moram trahentes, obtinent, ac etiam annuas penſiones quas dicti cardinales aut alij ſuper beneficiis regni noſtri percipiunt ad manum noſtram realiter ponant, ac ponere tenebuntur: ipſas verò eccleſias, ac ipſorum beneficiorum ædificia in ruinam lapſa, & cętera hęreditagia ex fructibus redditibus & prouentibus eorum beneficiorum reparari, & prædicta hæreditagia excoli: minoribus tamen ſumptibus, D quibus rationabiliter & vtilius fieri poterit faciant religioſis etiam, ac cæteris Deo famulantibus in dictis beneficiis iuxta numerum antiquum, vel alium maiorem, ſecundum ipſorum beneficiorum facultates per abbates vel alios ad quos ſpectabit ordinatis ſeu ordinandis, de victualibus & aliis, vt circa diuinum officium intendere poſſint prouideri ac hoſpitalitatem & cætera charitatis opera in locis vbi cōſueuerunt fieri: necnon creditoribus quibus dicta beneficia obnoxia ſeu obligata repererint, ſatisfieri procurabunt: certos commiſſarios eccleſiæ nullatenus oneroſos, idoneos & ſufficiētes locorum vbi dicta beneficia ruinoſa ſituantur, aut ſaltem aliorum ipſius loci dictorum beneficiorum magis propinquorum, abſque ſtipendiis atque moderatis expen E ſis, ad hoc committendo: qui quidem commiſſarij de geſtis receptis, & adminiſtratis per ipſos, rationē, computum, & reliqua ſoluere tenebuntur, & reſiduum fructuum & prouentum beneficiorum prædictorum dictus præpoſitus noſter Pariſi. ſeneſchali, & bailliui noſtri aut eorum locaten. illi vel illis ad quos ſpectabunt dimittent: quos quidem commiſſarios ordinari volumus conſilio religioſorum, aut fratrum dictorum monaſteriorum & hoſpitalium, ſiqui ſint in locis prædictis: alioquin cum conſilio abbatū & aliorum de conuentu quibus dictus prioratus aut alia beneficia prædicta ſubſunt, vel ſaltem cum conſilio abbatum, & eorum conuentuum, priorum, ſeu decanorum eiuſdem ordinis ſua beneficia

*Libertate.) quæ relicta eſt in ſpiritu, ad quem ſeptem illa capita beſtiæ cū decem cornibus, quæ corpus eccleſiæ conterunt, pertingere nequeunt. C.M.

* Pugil.) quadantenus pontificios arcendo, vt ſucceſſoribus ſuis duplo deglubēdum relinqueret. C.M.

magis propè dicta beneficia ruinoſa habentium. volumus ac etiam ordinamus quòd ſtatim quòd aliquẽ A epiſcopum noſtri regni, vel abbatem, ſeu priorem, aut orphanotrophum, ſeu domus Dei, vel hoſpitalis adminiſtrationem obtinentem ab hac luce migrare continget, dictus præpoſitus Pariſien. aut ſeneſchalus vel bailliuus ſeu eius locumtenens in eius præpoſitura, ſeneſchalia vel bailliuia bona quæ ex deceſſu talis decedentis relicta repertã fuerint, illa realiter & de facto ad manum noſtram apponat, ſi per hæredes aut executores ipſius epiſcopi mortui, vel per religioſos conuentuum & monaſteriorum, aut fratres hoſpitalium vel domorum dei requiſitus fuerit: aut ſi dicti collectores & ſubcollectores bona prædicta capere, & ad manum dicti ſummi pontificis, iam appoſuerint aut apponere vellent: dicta bona B hæredibus aut executoribus decedentis, cui licitum eſt teſtari, iuxta ipſum teſtamentum vel vltimam voluntatem: & ſi ſit abbas vel religioſus, non præter eccleſiæ, cui præſidebat dimittat.

¶ Et inſuper ordinamus quòd dictus præpoſitus, ſeneſchali & bailliui, vel eorum locumtenen. fructus, redditus & prouentus beneficiorum quorum collatio vel præſentatio ad nos, vel alium laicum patronum, vel ad quos, vel ad quem nos vel alius patronus laicus aliquem vel aliquos præſentauerimus illi aut illis ad quem vel ad quos de antiqua conſuetudine ſpectabunt dimittant: abſque eo quòd prædicti collectores aut ſubcollectores ex dictis beneficiis inde quicquam ſub quoruncunque prætextu literas habere permittant: quocirca præpoſito noſtro Pari- C ſien. ſeneſchalis & bailliuis prædictis aut eorum locatenen. & eorum cuilibet prout ad eum pertinuerit, committimus & mandamus, quatenus præſentes literas in locis publicis ad hoc conſuetis publicari & manifeſtari faciant & procurent, taliter quòd nullus ſub ignorantiæ pretextu de prędictis ſe valeat excuſare, ipſáſque operi & effectui tradere feſtinent, & eas viriliter & debitè exequantur modo & forma ſupradictis: omnes & ſingulos impeditores & contradictores, inobedientes, & rebelles per captionem, detentionem, & expletationem ſuæ temporalitatis, & omnibus aliis viis & remediis opportunis ad parendum præmiſſis compellendo. In cuius rei teſtimonium præſentibus literis noſtrum fecimus apponi ſigillum. Datum Pariſius in hoſpitio noſtro D ſancti Pauli, ſexta die menſis Octo. Anno domini 1385. regni noſtri ſexto.

TITVLVS XXXVIII.

DE ACCVSATIONIBVS, INQVISITIONIBUS, & denuntiationibus.

§. 1. ¶ *Ludouicus* 9. anno 1254.

SEd ne occaſione criminis vel delicti detineatur aliquis perſonaliter, qui velit & valeat idoneè ſatiſdare, niſi criminis hoc requirat enormitas, de quo E confeſſione propria vel probatione legitima ſit conuictus, vel niſi tam violentis præſumptionibus vincatur, vt iudex cognoſcat reum eſſe perſonaliter detinendum: & quia in ſeneſchaliis Bellicardi & Carcaſſonæ ſecundum iura terræ & cõſuetudinem ſit inquiſitio in criminibus, mandamus quòd reo petenti acta, inquiſitiones ex integro tradantur.

§. 2. *Radulphus Franciæ Conneſtabularius regius legatus in partibus Tholoſanis, Anno Domini 1293.*

¶ Epiſcopus Tholoſanus cauebit ne teneat homines armatos clericos vel laicos qui armati vadant publicè per vicos ciuitatis vel loca diœceſis pro inueſtigandis clericis malefactoribus: ne hoc prætextu damnoſum aliquid domino regi, & reipublicæ contingat: ſed inueſtigabit idem epiſcopus, ſeu inueſtigari aut perquiri faciet malefactorem in villa, ciuitate: & ſine armis: * & cum denuntiatum fuerit ei vel eius mandato, in quo loco ſunt, poterit mittere de ſuis ſi vellet ſufficienter munitis de armis, ſi opus eſt, ad capiendos eoſdem, & ſufficienter munitos dicimus, ſecundum rebellionem quam in prædictis malefactoribus veriſimiliter crediderint inuenire: & ſi magna fuerit violentia, ſubſidium regale requiratur, præterea videtur honeſtũ, quòd propter ſcandalum euitandum violentam captionem non faciat, idem epiſcopus, ſeu gentes eius, in domibus honeſtorum virorum aut honeſtarum matronarum, cum aliunde ſufficiat ipſi epiſcopo quòd eos capere poſſit aut in viis vel plateis, tabernis, & aliis locis inhoneſtis. Inſuper ſi pro crimine coram gentibus domini regis citetur aliquis ſub nomine proprio, nihil adiecto de clericatu: ſi tempore citationis erat in ſtatu laici, nihil de habitu clericali oſtendés, & poſt citationem aſſumpſerit vel reſumat habitum clericalem, ſummariè cognito quòd eſſet in ſtatu laici cum ipſum citatio apprehendit, aut facta fuit, transfertur perſona huius in poſſeſſionem curiæ ſæcularis, tenẽda ibidem quouſque per iudicium curiæ epiſcopi de clericatu & poſſeſſione curiæ ſæcularis petitorio fuerit iudicatum cuilibet, atque ſi gentes etiam epiſcopi fuerint requiſitæ vt mittant aliquos clericos ad faciendum teſtimonium in cauſis ciuilibus, conſultum eſt vt eis mittat ad deponendum in dictis cauſis, ne ob defectum teſtium, cauſæ valeant deperire.

* Sine armis.) ſed nec hoc receptum eſt vt per Steph. aufre. rep cle. 1 de offi ord. nu. 21. Guil. benedic. rep. c Raynutius. ver & vxorẽ nomine Adelaſ nu 424. de coſta add. ad Io. gall. q. 276 & inf. par 7 arreſt. c l'anorm & quod ibi diri contra Decũ c ſignifi. aſti ca. ſi. de off. deleg & in ca cum non ab homine. nu. 9. de iud. cis. C. M.

Nemo idoneè ſatiſdare volens, & valẽs, debet occaſione delicti vel criminis detineri perſonaliter, niſi criminis hoc requirat enormitas.

§. 3. ¶ *Philip.* 4. *anno* Domini 1303.

¶ Denuntiator vel inſtructor reſarciat denuntiato damna & expen. quas idem denunciatus ſuſtinuerit, niſi de dicto delicto denuntiatus fuerit diffamatus, vel ad minus per vnum teſtem idoneum conuictus, vel aliàs apparet probabilis ſuſpicio contra eum ad cognitionem curiæ ad iudicium, ita tamen quòd ſuper prædictis denuntiator vel inſtructor in teſtem minimè admittatur. Pro crimine autem ſeu delicto nullus capiatur in ciuitate Tholoſæ, nec infra terminos, nec bannum aliquod ponetur in bonis alicuius niſi de mandato ſeneſchali, vicarij aut conſulum Tholoſæ, vel eorum iudicum: & ſi contrarium factum fuerit, pro nullo habeatur, niſi in caſibus in quibus mora ad vindictam publicæ iuſtitiæ, vel nobis aut parti poſſet eſſe damnoſa.

§. 4. ¶ *Idem anno* 1304.

¶ Ordiſtamus, quòd ſi aliquis accuſator vel denuntiator appareat, & voluerit proſequi cõtra aliquem, nomen eius in inſcriptione ponatur: & ſi repertatur calumniator, ad cognitionem ſeneſchali vel iudicij puniatur. Prætèrea notarij non faciant inquiſitionem contra aliquem ſine mandato ſeneſchali vel iudicis loci, præterquam in caſibus in quibus mora eſſet damnoſa.

Accuſator in criminalibus tenetur ſe inſcribere ad pœnam talionis.

§. 5. ¶ *Philippus* 6. *anno Domini* 1438. *Carol.* 5. *anno d.* 1458.

¶ Irrefragabili prohibemus edicto, ne ſeneſchali aut alij quicunque iuſtitiarij noſtri quemcunque nobilem

nobilem aut alium capiant pro quocunque delicto, A niſi in facto præſenti vel prius de commiſſo delicto informati contra eum fuerint legitimè & maturè, aut de hoc eſſet fama publica, vel præſumptio vehemens contra eum, ſeu veriſimiliter de fuga timeretur illius: nec in aliquo caſu prædicto procedatur ad inquæſtam, niſi informatione præmiſſa de & ſuper innocentia ſicut de culpa: & cum informationes ſecretè fient contra delatos de crimine & exceſſu, notarij ſeu commiſſarij ſcribere & examinare teneantur depoſitiones teſtium, quantum faciant pro innocentia ſeu excuſatione delati. Adiicimus etiam huic edicto quòd alius denunciator, inſtructor, inſtigator, ſeu alius quocunque nomine cenſeatur, ad proſequendam denuntiationem ſuam non admittatur, niſi prius de damnis refundendis dederit idoneam cautionem. B

§. 6. ¶ *Iidem annis eiſdem.*

¶ Concedimus inſuper prædictis altis iuſtitiariis, ſeu merum imperium habentibus, & eorum cuilibet, quòd ſi contingat aliquem per ipſos aut eorum alterum banniri, & poſtmodum ille bannitus per gentes noſtras pro eodem caſu vel alio banniatur, ac deinde inuenerit dictum bannitum in ſua alta iuriſdictione, & ibidem eum acceperit, non impediatur per gentes noſtras occaſione dicti ſecundi banni per gentes noſtras facti, quominus dictum bannitum iuſtitiare valeat, prout ad ipſum pertinuerit quandiu C fuerit diligens in hac parte.

§. 7. ¶ *Philip. 6. anno Domini* 1344.

¶ Quia ſæpe per maleuolos & de malitia plurimorum à nobis impetrantur literæ ſub nomine procuratoris noſtri, & eo penitus ignorante, per quas committitur etiam perſonis ſuſpectis,* † vt informationes faciant contra perſonas bonæ famæ: ex quibus quamplures notabiles perſonæ enormiter læduntur, non ſolum in bonis eorum, ſed etiam in perſonis & denigratione famæ ſuæ, nam & ipſi in vilibus carceribus detinentur, & eorum bona in manu noſtra poſita diſtrahuntur, & indebitè diſſipantur: & quandoque contra officiales noſtros, qui propter iuſtitiam & obſeruationem iuris noſtri maleuolentiam & odium qua plurium incurrunt. Cùm igitur intentionis noſtræ non exiſtat quòd ſubditi & officiales noſtri talibus informationibus opprimantur, ordinamus ac etiam decernimus, vt decætero virtute talium literarum tales non fiant informationes, nec literæ ſub procuratoris noſtri nomine concedantur niſi de noſtra* expreſſa ſcientia procedente, aut ipſo procuratore noſtro generali hoc in ſui perſona petente, vel de ipſius certo mandato: aliàs autem volumus vt impetrantes huiuſmodi damna & expenſas illis reſarciãt & reddant, ac iniurias emẽdare teneantur: & qui talia impetrare præſumpſerint, erga nos emendam 60. librarum turo. ex tali impetratione incurrant, & incidant ipſo facto, ad quam nobis ſoluendam celeriter compellantur: nec vlla fides prædictis informationibus adhibeatur.* Si verò aliqui ſubditi & officiales noſtri virtute informationis debitè factæ per literas noſtras de voluntate & conſenſu noſtro conceſſas, aut ad petitionem procuratoris noſtri generalis ſeu eius certi mandati (vt prædictum eſt) capti fuerint, ipſi antequam in carcerem intrudantur ad iudicem cuius authoritate capti fuerint, adducantur, foreſactis per ipſormationem repertis contra eos propoſitis in ſuis defenſionibus audiantur: & ſic confeſtim iudex de corporis elargitione ſeu detentione bonorum ſuorum recredentia faciẽda vel non, prout ſibi iuſtum & æquum

*Suſpectis.) Vides quàm ſint ſuſpectæ & pernicioſæ commiſſiones extraordinariæ, C. M.

* Noſtra) Hac exceptio totum eludit: quemadmodum omnia decreta Tridentina euaneſcũt per eandem illam, ſalua gratia Papæ, vt ſic eius cẽſus augeatur addito pretio nouæ derogationis, C. M.

* Adhibeatur.) Ergo nec talibus iudiciis. C. M.

viſum fuerit, valeat ordinare. Quod ſi ita promptè iudicis copiam habere non poſſint, dicti capti honeſtè & ſecurè teneantur, donec ad iudicem adduci valeant, & in ſuis defenſionibus audiri: cùmque noſtræ intentionis non exiſtat, quòd præſentis ordinationis occaſione delicta remanere debeant impunita, declaramus ordinariam iuriſdictionem ſeu poteſtatem ſeneſchalorum: bailliuorum, præpoſitorum, baiulorum, aut aliorum ordinariorum, ſeu procuratorum noſtrorum bailliuiarum & ſeneſchaliarum non diminui, nec ei aliquatenus derogari: ordinationẽ tamen noſtram antiquam renouantes, ſtatuimus & ordinamus, quòd procuratores noſtri occaſione criminis delictorum exceſſuum contra aliquos ſubditos noſtros proſecutionem, placitationem ſeu delationem non faciant, niſi præcedente informatione debita, & præcepto iudicis competentis.*

*Competentis.) Hic addebatur art. 2. conſtit. Car. 5. anno 1356. vide in gallicis. C. M.

§. 8. ¶ *Carol. 6. anno* 1411.

¶ Pro parte procur. noſtri in ſeneſcha. Tholoſę nobis exiſtit ſignificatum, quòd cum nonnunquam per ſeruientes, notarios & alios officiarios noſtros, commiſſarios & executores per ſeneſchalum noſtrum Tholoſæ aliòſque iudices vel officiarios noſtros deputatos, aliquæ executiones vel expleta iuſtitiæ contra aliquos clericos vel gentes Eccleſiaſticas ſuper portu armorum, fractione ſaluæ gardiæ, aut alijs caſibus de quibus ad nos & officiarios noſtros cognitio pertinet, contingit fieri & exerceri: iidem clerici & gentes Eccleſiaſticæ, tales executiones & expleta moleſtè ferentes, eoſdem officiarios ob hoc in cauſis iniuriarum trahunt coram nonnullis conſeruatoribus aut aliis iudicibus Eccleſiaſticis tam infra dictam ſeneſchaliam quàm extra reſidentibus, eóſque multis vexationibus & inquietationibus, & proceſſuum & expenſarum inuolutionibus intricant & inuoluunt omiſſo recurſu ad ipſum ſeneſchalum vel alios iudices, qui de talibus expletis iuriſdictionem noſtram temporalem concernen. & ab ea dependentibus cognoſcere debent, & ſunt parati: quapropter accidit ſæpius quòd contra tales clericos aut perſonas Eccleſiaſticas vix reperitur qui talia expleta velit iuſtitiæ exercere, & ob hoc contingit cultum iuſtitiæ diminui, ac ius noſtrum lædi, & debitum remedium iuſtitiæ à nobis implorando contemni. Quocirca nos volentes talibus prouidere: vobis mandamus, committendo ſi ſit opus, quatenus huiuſmodi clericos & perſonas Eccleſiaſticas, eorúmq; iudices & conſeruatores Eccleſiaſticos, memoratos procuratores, ac literarum portiores, ad deſiſtendum à pręfatis vexationibus, inquietationibus, per captionem eorum temporalitatis, ipſarúmque literarum & aliis viis & modis melius quibus fieri poterit, viriliter & rigidè compellatis. Et eiſdem inhibeatis & inhiberi faciatis ſub certis magnis pœnis nobis applicandis, ne decætero talia facere præſumant: ſed vos ſuper huiuſmodi iniuriis & aliis talia expleta concernentibus, ſi quæ ſint, cognoſcatis, & miniſtretis partibus ipſis auditis bonum & breue iuſtitiæ complementum: quia ſic fieri volumus & concedimus per præſentes.*

*Præſentes.) Hic addebatur ex conſt. Caro 7. art. 30. 31. 32. 34. & ex conſt. Car 8. ar. 2. 5. 8 9 & deinceps vſque ad art 102. quos melius habet, in gallicis C. M.

TITVLVS XXXIX.

DE SYMONIA, ET NE QVID PRO regiis officijs exigatur vel ſoluatur.

§. 1. *Beatus Ludouicus*, 1228.

SImoniæ crimen* peſtiferum Eccleſiam labificans, à regno noſtro penitus eliminandam eſſe volumus & iubemus.* †

* Crimen) Quod in hoc regno frequens erat etiam tempore Grego. magni, qui 1. q. 1. c. fertur grauiter hac de re increpauit Theodoricum, & Theodebertum reges Francorum, diras calamitates inſinuãs quæ etiam eis contigerunt, quid ergo his regibus fiet? C. M.

* Iubemus) Adde Car. 7. § 84. 18. Car. 8. §. 61. in gallicis. C. M.

TITVLVS XL.

DE IVDÆIS ET VSVRIS.

§. 1. ¶ *Beatus Ludouicus*, 1254.

CÆterùm ordinationem de Iudæis in perpetuum obſeruari diſtrictè præcipimus, qui talis eſt. Iudæi ceſſent ab vſuris & blaſphemiis, ſortilegiis & characteribus: & tã thalmut quàm alij libri in quibus inueniuntur blaſphemiæ, comburantur: & Iudæi qui hoc ſeruare noluerint, compellantur, & tranſgreſſores legitimè puniantur, vt viuant omnes Iudæi de laboribus manuum ſuarum, vel de negociationibus, ſine terminis vel vſuris.

§. 2. ¶ *Idem eodem.*

Præterea ſtatutum à nobis de conſilio baronum noſtrorum apud Meldunum editum obſeruari præcipimus firmiter & teneri: videlicet quòd nullum debitum haberi faciant barones & ſeneſchali aut aliæ quæcunque perſonæ Iudæis, nec aliqui in toto regno noſtro Iudæum recipiant alterius domini, nec impediant, quo minus aliquis Iudæum ſuum poſſit capere tanquam proprium ſeruum, quantumcunque ſub alterius dominio fecerit ipſe moram. De Chriſtianis verò ſicut in eodem ſtatuto continetur, prohibemus diſtrictè quòd nullas vſuras haberi faciant barones, ſeneſchali noſtri, vel aliæ perſonæ quæcunque eiſdem. Vſuram intelligimus, quicquid eſt vltra ſortem. Iſtud autem ſtatutum factum Meldun. volumus quòd ſeneſchali noſtri obſeruent, & faciant obſeruari tam in terra baronum, quàm aliorum, ſi defecerint, poſtquam fuerint ſufficienter requiſiti.

§. 3. ¶ *Philip. 4. cogno. pulcher.* 1311.

Vſuras.) nu. 1. vitat omnem vſurã quod temperãdum eſt vt dixi in tract. vſu q. 2. c. M.
Sed.) nu. 2. addit pœnam confiſcationis corporis & bonorũ grauibus, quæ excedunt 20. in 100. in anno & ſic duplicem ferè centeſimum, & ſic eo tempore vſuræ valdè graues erant in hoc regno. C. M.
Nundinis) nu. 3 mirum, quod minores vſuras tolerat in nundinis n 15 in 100 in anno excedant: & ſic moderatio vſurarum iuuat commercia & verum eſt, quicquid Lugdunenſes & Romani trapezitæ dicant. dixi in tract. vſura. n. 505. C. M.

¶ Philippus dei gratia Francorum rex, vniuerſis ſeneſchallis, bailliuis noſtris, & iuſtitiariis regni noſtri ſalutem, pro reformatione publica regni noſtri vſuras 1 * à deo prohibitas, & à ſanctis patribus, necnon progenitoribus noſtris damnatas, prohibemus omnibus & ſingulis tam regnicolis noſtris, quàm aliis in regno noſtro quomodolibet contrahere genus vel ſpeciem quamlibet vſurarum. 2 Sed † grauiores vſuras ſubſtantias populi grauius deuorantes proſequimur attentius, atque punimus. Pœnam enim corporis & bonorum ipſo facto incurret regnicola vel forenſis qui contra prohibitionem huius præſumpſerit vſuras graues huiuſmodi frequentare, ſeu per ſe, vel per alium ſe vſuris huiuſmodi exercendis conferre recipiendo, vel exigendo vltra vnum denarium in ſeptimana, quatuor denarios in menſe, vel quatuor ſolidos in anno pro libra. 3 In nundinis † verò campaniæ vbi pro expeditione nundinarum mutuatur pecunia, vel creditur de nundinis ad nundinas, quæ ſexies ſunt in anno, propter graues ſummas mutuorum, vel alias creditas quæ contrahuntur ibidem, & in nundinarum fauorem infligimus pœnam prædictam creditori qui aliter ſub intereſſe nomine, vel alio præſumpſerit excedere pro ſingulis nundinis ſupradictis lucrũ quinquaginta ſolidorum pro ſingulis centum libris creditis, vel pro minori crediti quãtitate pro rata: quod intelligimus de lucro quod de mutuo recipitur, vel cambio de nundinis ad nundinas, vel alio modo ſimili contractus cuiuſlibet colore quæſito, vt ſi creditor ſupradictam quantitatem lucrum receperit vel exegerit, pœnam committat prædictam. 4 Quia verò ſunt plures qui mutuant pecunias alterius ficti contractus colore quæſito, vel contractus alios, vſurarijs mutuis grauiores frequentant euidenter in fraudem grauium vſurarum huiuſmodi, pœna prædictas os proſequimur atque ferimus: tales contractus vſurarios eſſe cenſentes.

5. Verùm per hoc non tollimus quo minus impunè creditor quilibet intereſſe legitimum præter ſortem ſibi debitam poſſit exigere ex mutui vel alio contractu quocunque licito ex quo intereſſe rationabiliter & licitè peti poſſit vel recipi.

6, Sed ne in fraudem vſurarum maximè grauium in contractu mutui ab initio intereſſe promittatur, vel etiam poſtfacto petatur: Si quis ex contractu mutui vel alio credito ratione lucri faciendi, ſeu non facti, propter ſolutionem non factam debiti: pro intereſſe vltra dictas quantitates exigere vel recipere præſumpſerit, pœnam incurret prædictam: propter exceſſum enim præſumimus id fieri in fraudem huiuſmodi vſurarum.

7. Præterea prohibemus ne quis creditor literas obligatorias mutui, vel alterius crediti, vt lucrum ex tempore conuertatur in ſortem, faciat renouari †, vel alias vſuras vel intereſſe quomodolibet in ſortem conuertat: quòd ſiquis contra fecerit, dictam pœnam ipſo facto incurret.

† *Renouari*) prohibet anatociſmum ſub pœna corporis & bonorum.

8. Cæterùm quia mutuantes, pluries in fraudem vſurarum pecunias vendunt, vel cambiunt, & in contractu conuentionem addiiciunt, vt ſolutio debiti eis fiat in alio valore, vel alia pecunia quam ſit illa quam tradunt, volumus quòd nullus teneatur ſoluere, nec quis creditor præſumat exigere, vel recipere in eo modo pecuniæ traditæ per eum, vel alios debitum, in maiori valore quàm in valore pecuniæ traditæ, quantum videlicet valebat & currebat communiter iuxta ordinationes noſtras tempore † contractus, & quo pecunia tradita fuit, & ſi forſan contrarium ſit conuentum, conuentio talis ipſo facto ſit nulla, creditorque contrarium faciens, tenebitur pœna prædicta. 9 Et rurſus pleriſque propter priuilegia nundinarum * campaniæ conceſſa pro debitis exigendis contractis in corpore nundinarum, debita extra nundinas verè contracta inſcribi faciunt, vel bona nundinarum ipſarum, vel aliàs tanquam in nundinis contracta, vt gaudeant priuilegijs ſupradictis. Prohibemus hoc igitur in futurum, pœna amiſſionis debiti, fiſci viribus applicandi, coërcentes eoſdem notarios ſigillantes, & miniſtros quoſlibet talia inſcribentes falſo ac ſcienter, pœna falſi punimus. Sanè licet propter damna & onera quæ ex præmiſſis cauſis, & alijs regnum noſtrum ex Italicorum mora ſeu reſidentia ſuſtinuimus tempore præcedenti nuper inhibuiſſemus ne deinceps reſidentiam facerent in regno noſtro, ſed exirent inde: quantum ad reſidentiam ſupradictam propter affectionem quam ad patrias habemus Italiæ, prout & noſtri progenitores habuiſſe noſcuntur: Italicis prædictis relaxamus inhabitationem huiuſmodi volentes quod Italici mercatores quicunque nobis, regno noſtro, Eccleſiæ Dei deuoti, & pro defenſione fidei nobis fideliter ſunt adhærentes, nedum ingredi pro mercaturis & cauſis honeſtis regnum noſtrum, & egredi ſub noſtra protectione valeant, ſed etiam reſidere & morari more ſolito dum ſupraſcriptam, & alias ordinationes noſtras tam pro factis monetarum quàm alijs editas & edendas fideliter ſeruauerint, & pacificè conſeruentur, hoc ſaluo

Tempore) & ſic approbata fuit opinio mea in tract. vſur. q. 90. cum ſequent. bat.
Nundinarum.) prohibentur extendi etiã per deſtinationem ſolutionis C. M.

Itali.

Digitized by Google

ſaluo quòd Italici qui præterito tempore in regno noſtro moram fecerunt pro commiſſis per eos, nuper ſibi per gentes noſtras expoſitis nobis ſatisfaciant competenter ſi gaudere velint gratia ſuperdicta. Præmiſſam igitur ordinationem noſtram per vos, ſeneſchalos, bailliuos & iuſtitiarios noſtros tam in aſſiſiis veſtris quam aliis in locis quibuſlibet veſtræ iuriſdictioni ſubiectis publicari iubemus, & prælatis, & baronibus ſeneſchaliatum & bailliarum veſtrarum intimari, vt ipſi prælati, barones, & alij domini terrarum altam habentes iuſtitiam ordinationem eandem in ſuis iuſtitiis faciant publicari, & legitimè obſeruari: Intimantes eiſdem quòd in eorum defectum nos præmiſſa omnia faciemus in eorum iuſtitiis legitimè cuſtodiri. In cuius rei teſtimonium ſigillum noſtrum fecimus præſentibus his apponi. Actum apud montem Argi die ſabbati ante purificationem beatæ Mariæ Virginis. Anno Domini milleſimo treceteſimo vndecimo. Similis ordinatio reperietur in camera computorum Pariſi. lib. A. folio decimo ſeptimo. Item eadem ordinatio in gallico dicto libro. A. fol. 19. facta *en l'Abbaye de Maubuiſſon, l'an mil 311. en Iuillet.* Item ſimilliter in alio libro dictæ cameræ in quo continentur ordinationes ſancti Ludouici, pro tranquillo ſtatu regni, fol. 66.

TITVLVS XLI.

DE BLASPHEMIIS & maleficiis.

§. 1. ¶ *Philippus 6. Valeſius* 1347.

Volumus & ordinamus vt ille vel illa quæ Deo vel beatæ Mariæ Virgini maledicere præſumpſerit, aut turpe ſeu vile iuramentum fecerit, pro prima vice ponatur in pilorio, inibi ab hora prima vſque ad nonam permanſurus: ad cuius oculos proiici valeant lutum & aliæ immunditiæ, abſque tamen lapidibus vel aliis rebus eum lædentibus: deinde verò ad panem & aquam abſque quauis alia re per menſem demorabitur. Si autem ipſum ſecundò recidere contigerit: volumus quòd in die mercati ſolennis rurſus in pilorio conſtituatur, ipſiúſque labium ſuperius cum ferro calido taliter ſcindatur, quòd dentes eius appareant. Tertia verò labium inferius, & quarta vice totum bilabium. Quod ſi per miſeriam eius quintò id ſibi contingerit, volumus quòd in totum lingua ipſi præſcindatur, vt deo vel alteri deinceps maledicere non valeat. Ordinantes inſuper quòd ſi aliquis prædicta mala verba audiuerit, & incontinenti iuſtitiæ reuelare noluerit, ſuper eum poſſit emenda vſque ad ſummam 60. librarum leuari. Si tamen talis adeò pauper fuerit, quòd pecuniam antedictam non poſſit exoluere, in carceribus, nec ſufficere debeat ad ſatisfaciendum emendæ prædictæ, detineatur.

§. 2. ¶ *Carolus.* 8. 1490.

¶ Statuimus & ordinamus omnes carminatores, diuinatores, malignorum ſpirituum inuocatores, nigromantiæ, * & omnes aliis malis artibus & ſcientiis atque ſectis à ſancta matre Eccleſia reprobatis & prohibitis vtentes, per iudices ordinarios ad quos directa cognitio pertinet, cum diligentia capientur, ac illi quorum cognitio ad iuriſdictionem Eccleſiaſticam pertinet, priſionerij * ſuis tradantur diœceſanis, vt inde ſicut iuris fuerit & rationis puniantur. Interea verò bona illorum tam mobilia quàm immobilia ſub manu noſtra ponantur, & per commiſſarium

* *Nigromantiæ.*) Neſcio cur tam ſancta conſtitutio in vltimo impreſſis omiſſa fuerit, cum extet in libris ante 40. annos impreſſis, niſi quod rumor erat quoſdam primores aulæ magicis vti, nouiſſimi enim typographi multa omiſerant in gratiam potentum, quæ fideliter reſtitui. C. M. Ordinatio pulchra contra iurantes & nomen domini blaſphemantéſque vtinam ſeruaretur.

* *Priſionerij.*) Quia etiam clericorum captura ſpectat ad ſecularem. C. M.

A ad hoc deputandum regantur, iudicibus noſtris & aliis vaſſallorum hominum & ſubiectorum noſtrorum diſtrictius iniungentes, quatenus præſentem ordinationem diligenter obſeruét, & obſeruari faciant ſub debito ſui iuramenti, necnon priuationis officiorum ſuorum, pœna ex nunc prout ex tunc incurrenda per adimpleri faciendo contenta in huiuſmodi ordinatione negligentes, quo caſu ex tunc eorum officio vacantia, & in noſtra totali diſpoſitione conſiſtere decernimus, abſque hoc quòd per aliquas literas vel prouiſionem quancunque ſubſequentium ad eorum officia rehabilitari valeant in futurum, & nihilominus in groſſas emendas arbitrarias puniantur, ex quibus accuſator ſine fraude quartam partem

B habebit, quoniam deteſtabilia crimina iam dicta honorem Dei & fidei Catholicæ directè tangant atque reſpiciant. Quantum autem ad alios delinquentes & malefactores modis ſupra dictis, quorum per præuentionem cognitio iudicibus regis & ordinariis pertinet, ſtatuimus & ordinamus quòd prædicti iudices ordinarij informatione prius debitè facta, vel habitis iudicio & præſumptionibus vehementibus illis æquipollentibus, vnà cum bonis ſicut prædictum eſt, capiant, & inſuper diligenter omnibus operibus poſt poſitis proceſſum eorum faciant, & quod ſupra dictum eſt, cuſtodiri & obſeruari ſub pœnis antedictis faciant. Statuimus inſuper quòd omnes cuiuſcunque ſtatus & conditionis exiſtant, nemine excepto vel reſeruato, qui ſe iuuabunt vel petent conſilium aut iuuamen à prædictis carminatoribus, diui-

C natoribus, inuocatoribus, malignorúmq; ſpirituum nigromanticis, & aliis peſſimis atque pernicioſiſſimis perſonis malis artibus ſcientiis & ſectis ab Eccleſia prohibitis vtentibus, & qui ſcienter cum prædictis deteſtationibus participauerint, communicauerint, quam primum eos tales eſſe cognouerint, iuſtitiæ non reuelauerint, ſimili pœna qua principales auctores & malefactores puniantur.

TITVLVS XLII.

DE GVERRIS, BELLIS, DVELLIS, & incendiis prohibitis.

D

§. 1. ¶ *Philipp. 4. Tholoſæ anno domini* 1303.

Ad ſtatutum proſperum, & infra ad inſtar ſancti Ludouici eximij confeſſoris quondam Francorum regis, aui noſtri aliorúmque progenitorum noſtrorum, cum nonnullis prælatis & baronibus noſtris plenioris habita deliberatione conſilij, generali hoc ſtatuto expreſsè interdicimus ac diſtrictius inhibemus, guerras, bella, homicidia, villarum vel domorum incendia, aggreſſiones, vel inuaſiones agricolarum vel aratorum fieri vel committi decætero quoad fideles & ſubiectos noſtros cuiuſcunque ſtatus vel conditionis exiſtant, in quibuſcunque locis vel

E partibus regni: prouocationes etiam ad duellum * & gagia duellorum recipi vel admitti, ipſáq; duella fieri vel indici durantibus guerris noſtris expreſſius inhibemus: quæſtiones autem & diſſenſiones, ac cauſas propter quas ſeu quarum occaſione huiuſmodi guerræ & duella fieri ſolebant, hactenus inhibendo per ſemitas æquitatis, rationis, & iuris ſortiri volumus debitum iuſtitiæ complementum. Statutorum verò & inhibitionū huiuſmodi quoad guerras prædictas temerarios tranſgreſſores, tanquam turbatores pacis, decernimus puniẽdos non obſtante contraria cōſuetudine, quę potius corruptela cẽſetur, quę in aliquibus regni partibus haberi dicitur, tanquã contra bonos mores, & vtilitatem, & bonum ſtatum, & ſalubre

* *Duellum.*) ſed idem rex poſt tres annos coactus eſt tempori & conſuetudini cedere aliã conſtitutionem edendo, quam natiuæ ſuæ integritati reſtitui ſupra in ſtilo paria ca. 16. §. 1. C. M.

regimen reipublicæ, & animarum ad iniuriam, impedimentum & turbationem iuſtitiæ notoriè introducta: quam quidem conſuetudinem de baronum & prælatorum, præhabito conſilio, ex certa ſcientia, authoritate & plenitudine regiæ poteſtatis, omnino tollimus, annullamus, caſſamus, irritamus, & penitus abolemus, nullámque & caſſam, irritámque pronunciamus, & nullius decernimus exiſtere firmitatis: licitámq; vel prohibitam armorum delationem non intelligimus in hoc caſu, ſi qui pro executione iuſtitiæ vel defenſione licita cum moderamine debito in locis & caſibus ad eos ſpectantibus arma portauerint.

§. 2. ¶ *Idem 1507. ſeneſchalo Tholoſæ.*

¶ Cum non ſit, & infra. Nos ſubditorum noſtrorum quietem & pacem totis deſideriis affectantes, & in eorum tranquillitate lætantes, mandamus vobis, & ex cauſa, quatenus quandocunque cauſæ vadiorum duelli mouebuntur, ſeu moueri incipient coram vobis, in eis nullatenus procedatis: nec aliquem proceſſum in cauſis huiuſmodi etiam ab initio fieri permittatis: ſed in huiuſmodi caſibus & ſimilibus nullo coram vobis ſuper eis habito proceſſu partes ad examen curiæ* noſtræ Pariſienſis remittatis.

* *Curia.*) hodie nec parlamentũ, nec magnum conſiliũ, ſed ſolus rex cognoſcit, vt dixi ſupra ad ſtil. ſuper gl. auſſer. c. 14. § 6. C. M.

§. 3. ¶ *Carolus* 8. 1485.

¶ Statuimus vt nobiles deinceps ad banna vel retrobanna niſi neceſſe fuerit pro tutatione & defenſione regni, & ex matura conſilij deliberatione non mandentur, & quòd tunc ſecundum ſtatum ſuum (ne ſuper populo viuant) rationabiliter per nos ſtipendiabuntur. Præterea gentes communis ſtatus qui taillias, financias & indemnitates feudorum per eos acquiſitorum ſoluunt, ad prædicta banna vel retrobanna mittere vel ire aut componere non repellentur, neque viduæ vel orphanæ niſi prout in ordinatione Caroli 7. continetur, & ad id ſecundum conſuetudinem patriæ, & naturam feudi ſui teneantur.

TITVLVS XLIII.

DE VENATORIBVS.

¶ *Carolus* 8. 1435.

DE cætero magni venatores * regni in nemoribus & dominationibus aliorum iuſtitiariorum nobilium non venabuntur, neque compellent homines prædictorum dominorum ad eos circa venationem huiuſmodi iuuandum, niſi nos in propria perſona interfuerimus.

* *Venatores*) Hodie nedum non abſtinent, ſed etiam dominà venatione ceruorum & aprorum prohibent, omnibus etiam ruſticis conceſſa § nemo retiæ, de pa. tenen. in vſib. feud. contra ius gentium Iaſ. con. 219. lib. 4. phil. dec. con. 197. C. M.

TITVLVS XLIV.

DE PRIVILEGIIS APOSTOLICIS regi conceſſis.

Gregorius Papa, regi Francorum.

ILla filialis deuotio,* & infra. Prohibemus vt nulli liceat cappellas tuas ſupponere interdicto, niſi de licentia ſedis Apoſtolicæ ſpeciali: nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam, &c. Datum apud Vrbem veterem. xij. Calend. Maij Pontificatus noſtri anno ſecundo.

§. 2. ¶ *Gregorius eidem.*

¶ Apoſtolicæ ſedis benignitas, & infra. ad inſtar fœlicis recordationis Innocentij Papæ prædeceſſoris noſtri authoritate Apoſtolica tibi tenore præſentium indulgemus, vt nullus in terram tuam excommunicationis vel interdicti ſententiam proferat abſque mandato ſedis Apoſtolicæ ſpeciali: nos enim decernimus irritum & inane, ſiquid contra præmiſſæ indulgen. tenorem contigerit attentari: nulli ergo omnino hominum, &c. datum vbi ſuprà, nono Calend. Aprilis, Pontificatus noſtri anno decimo.

* *Deuotio.*) Soli enim Francorum reges terrenũ imperiũ poteriam & [illegible] pontifici Romano [illegible] Bald. in [illegible] Papa [illegible] ſe non [illegible] emeritam paleam c. Cõſtantinus. 96 diſtin. ſed c. ego Ludouicus 63. diſtinct. quod c. Rapha. volaterra. Geograp. lib. 3. longè latius quàm in magno decreto habeatur, refert, vt etiam Ferrariam & Vrbinum nominatim continent, & dicit ſe excerpſiſſe è vetuſto libro bibliothecæ Vaticanæ, quem apocryphum puto, & maior fides adhibenda eſt decreto magno. C. M.

§. 3. ¶ *Gregorius eidem.*

¶ Ex parte tua fuit propoſitum coram nobis, quòd nonnulli literati terræ tuæ habitu & tonſura clericali relictis publicè ducunt vxores, & vt conſuetis iuſtitiis & debitis te fraudẽt, tonſuram reſumunt abiectam: quidam etiam accepta prima tonſura, ſimiliter contrahunt, & eádem tonſuram deferunt, vt eximere ſe valeant à prædictis. Cum igitur reddenda ſint quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo, æquanimiter duximus tolerandum, ſi à talibus dum ſæcularibus negotiis & turpibus quæſtibus ſe immiſcent, iuſtitias debitas velut ab vxoratis exigas, & ſeruitia conſueta datum vbi ſupra. 2. Calen. April. Pontificatus noſtri anno ſecundo.

§. 4. ¶ *Idem Archiepiſcopis & Epiſcopis per regnum Franciæ conſtitutis.*

¶ Ex parte chariſſimi in Chriſto filij regis Francorum illuſtris, fuit propoſitum coram nobis, quòd nonnulli clerici terræ ſuæ veſtrarum ciuitatum & diœceſ. potius ſæcularibus negotiationibus * quam officiis diuinis intendunt: & gaudere volentes priuilegio clericali, nolunt ſtatutis patriæ (quibus quotiens expedit ſicut laïci ſe tuentur) in negotiationum ſuarum quæſtionibus ſubiacere. Et licet Apoſtolica ſedes pluries per ſuas vobis literas dederit in mandatis, quòd ſi tales tertiò à vobis moniti (diuinis officiis prætermiſſis) negotiationibus prædictis inſiſterent, cum de facto priuilegium abiiciant clericale, quo minus, dum his ſe implicant, de ſuis facultatibus, ſtatutis, & conſuetudinibus Patriæ ſuæ ſubiacerent non defenderetis: vobis tamen talia ſuper hoc non curantibus amouere, ſed eos defendentibus in prædictis ipſi regi ex prædictis literis nullus fructus prouenit. Quocirca vniuerſitatem rogamus, monemus, & hortamur authoritate noſtra & Apoſtolica ſcripta, vobis diſtrictè præcipiendo, mandamus, quatenus præmiſſa adimplere curetis taliter quòd non oporteat nos ſuper hoc contra vos aliter prouidere: datum vt proximè ſupra.

* *Negotiationibus.*) Idem ferè Honor. 3 Ambian. Epiſcopo. c. ſi. de vit. & hone. cleri. & Angiorum reginæ. c. experte. coni. de primis

§. 5. ¶ *Gregorius*, * *ſancti Dionyſij in Francia pariſienſis diœceſis, & ſancti Germani de pratis iuxta pariſius monaſteriorum abbatibus.*

¶ Cum ſicut ex parte chariſſimi in Chriſto filij noſtri Philippi illuſtris regis Franciæ fuerit propoſitum coram nobis, quòd nonnullæ indulgentiæ & nonnulla priuilegia ſibi & clericis ſuis à ſede Apoſtolica ſunt conceſſa: diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus vos vel alter veſtrum per vos vel alium, ſeu alios non permittatis eundem regem ac prædictos clericos ſuos contra indulta priuilegia & indulgentias huiuſmodi ab aliquibus indebitè moleſtari, moleſtatorem huiuſmodi per cenſuram Eccleſiaſticam (appellatione poſtpoſita) compeſcendo, non obſtante quòd perſonis aliquibus ſit à prædicta ſede indultum, quòd interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſint per literas Apoſtolicas plenam & expreſſam facientes de indulto huiuſmodi mentionem. Datum apud Vrbem veterem. x. Calend. April. Pontificatus noſtri anno. 1.

* *Gregorius*) ſcilicet. 8. qui centum. 57. dies ſedit Philippo Auguſto C. M.

§. 6. ¶ *Clemens* † *Papa, Ludo. regi Franciæ.*

¶ A felicis recordationis Alexandro & Vrbano. Prædeceſſoribus noſtris ſerenitati tuæ fuit olim indultum, ne à quoquam iudice delegato & ordinario terra tua poſſet Eccleſiaſtico ſubiici interdicto: & cum à nobis poſtmodum ad Apoſtolatus apicem aſſumptis indultorum huiuſmodi innouatio per nos nun-

* *Clemens.*) Scilicet. 4. Ludouico 9. C. M.

Digitized by Google

nuntios peteretur, non annuiſſe meminimus votis tuis, & eandem gratiam innouaſſe, verbis aliquibus additis, quæ ad terras tui domanij arctare videbantur eandem: licet autem te poſtea de adiectione huiuſmodi conquerente nos tandem eorumdem prædeceſſorum noſtrorum Alexandri & Vrbani veſtigia imitari, ipſorum innouauerimus indulgentias, adiectione prædicta ſublata: adhuc tamen calumniantur aliqui, prout fertur, & quaſi ſufficere debeat, ſemel ſaltem de noſtro, vt aſſerunt, intellectu per adiectionem huiuſmodi conſtitiſſe, ſic apoſtolicam attenuant gratiam & reſtringunt, vt ſi in loco aliquo (cuius dominus publicè nuntiaris) quiſque aliis iuriſdictionis cuiuſlibet aut dominij vel modicam partem habeat, quam etiam à te teneat, & ſe tenere cognoſcat, B locum illum tui domanij negent eſſe, & concludant per conſequens ad talia prædictam indulgentiam non extendi. Nos igitur nil penitus intendentes puræ detrahere vel adiicere veritati, interpretationem illam, ſi tamen interpretatio dici debeat, quam per verba prædicta de tuo domanio prædeceſſorum prædictorum indulgentiis ſuperaddita feciſſe dicimur, penitus reuocantes haberi volumus pro infecta. Igitur dictis indulgentiis ſicut primò ab eiſdem prædeceſſoribus, & à nobis nouiſſima emanarunt, dicta noſtra interpretatio ſeu adiectio nihil detrahat, vel hæc reuocans ſuperaddat, ſed in ſenſu verba remaneant eorumdem. Datum in Vrbe. iij. Calen. Auguſti. Pontificatus noſtri anno ſecundo.*

* Secundo.) His anno 7. Auenione relicta repetiit Romam: vbi poſt eius obitum ſchiſma magnum ortum eſt, quod 50. annis durauit. C. M.

§. 7. ¶ *Gregorius.* 11.

C ¶ Ita tamen quòd quæcumque exactiones, impoſitiones, & gabellæ quo ad quaſcumque perſonas Eccleſiaſticas, de quibuſcunque rebus ipſarum quas (excepta negotiationis cauſa) quaſlibet fraude ceſſante deferri faciant, in prædictis terris ceſſent, nec ab ipſis directè vel indirectè, aut ab emptoribus rerum ipſarum vel aliis qui eiſdem perſonis Eccleſiaſticis res aliquas, vt præmittitur, vendiderit, aliquid exigatur. Datum in Auenione 11. Calen. Maij. Pontificatus noſtri anno ſecundo.*

§. 8. ¶ *Clemens 6. Ioanni & Ioannæ Francorum regi & reginæ.*

¶ Vt veſtri ſucceſſorúmque veſtrorum omnes capellani & clerici præſentes & poſteri veſtris & illorum obſequiis inſiſtentes, fructus, redditus & prouentus D omnium beneficiorum Eccleſiaſticorum, etiamſi dignitates, perſonatus, vel officia fuerint, & curam habeant animarum, etiam ſi dignitates huiuſmodi in Cathedralibus poſt Pontificales, maiores & in collegiatis Eccleſiis principales exiſtant, quæ in quibuſuis Eccleſiis ſiue locis obtinent, & in poſterum obtinebunt, cum ea integritate, quandiu huiuſmodi obſequiis inſtiterint, liberè percipere valeant) quotidianis diſtributionibus duntaxat exceptis) cum qua illas perciperent, ſi in eiſdem Eccleſiis ſiue locis perſonaliter reſiderent, ac interim ad reſidendum in eis minimè teneantur: neque adinuiti valeant coarctari, non obſtãte quod iidem capellani & E clerici primam in eiſdem Eccleſiis non fecerint perſonalem reſidentiam, quam facere tenebantur, ab huiuſmodi obſequiis recedentes, & quibuſcumque Apoſtolicis ac prouincialibus conſtitutionibus & ſynodalibus, ac ſtatutis & cõſuetudinibus ipſarum Eccleſiarum contrariis iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel quauis alia firmitate vallatis: etiam ſi de illis obſeruandis, & non impetrandis literis Apoſtolicis contra ea, & ipſis literis non vtendo, etiam à dictis capellanis & clericis, aut alio vel aliis impetratis ſeu quouiſmodo conceſſis, idem capellani vel clerici per ſe vel per procuratores ſuos præſtiterint hactenus, vel eos in poſterum præſtare contigerit forſan iuramentum, ſeu ſi locorum ordinariis à ſede

A Apoſtolica ſit conceſſum, quòd canonicos & perſonas Eccleſiarum ſuarum ciuitatum vel diœceſum, etiam in dignitatibus vel perſonatibus aut officiis conſtitutas, per ſubtractionem ſuorum prouentuum Eccleſiaſticorum, vel aliàs compellere valeant ad reſidendum perſonaliter in eiſdem: aut ſi in eiſdem ordinariis & capitulis Eccleſiarum earumdem, vel quibuſuis aliis communiter vel diuiſim ab eadem ſit ſede indultum, aut medio tempore indulgeri contigerit, quòd canonicis & perſonis earumdem Eccleſiarum, etiam in dignitatibus, perſonatibus, aut officiis conſuetis non reſidẽtibus in eiſdem, vel qui primam in illis huiuſmodi reſidentiam non feciſſent, fructus, redditus & prouentus beneficiorũ ſuorum Eccleſia- B ſticorum miniſtrare minimè teneãtur, aut ad id compelli minimè poſſint per literas Apoſtolicas non facientes plenam & expreſſam ac de verbo ad verbum de induto huiuſmodi mentionem, & quibuſcumque priuilegiis, indulgentiis, & literis Apoſtolicis generalibus & ſpecialibus cuiuſcumque tenoris exiſtant, per quæ præſentibus non expreſſa, vel totaliter non inſerta, effectus eorum impediri valeat quomodolibet vel differri, vel de quibuſcumque tenoribus de verbo ad verbum habenda ſit in eiſdem literis mentio ſpecialis: prouiſo quod beneficia huiuſmodi debitis non fraudentur obſequiis animarum cura ſi qua illi forſitan immineat, nullatenus negligatur. Datum Auenione. 12. Calend. Maij Pontificatus noſtri anno nono.

§. 9. ¶. *Vrbanus quintus.*

C ¶ Ad futuram rei memoriam. ad audientiã noſtram fide digna nonnullorum relatione peruenit, quod nõnulli prælati aliæque perſonæ Eccleſiaſticæ ſęculares & regulares in regno Franciæ conſiſtentes, priuilegiis & indultis (quibus ſe munitos ab Apoſtolicas ſede prætendunt) illicitis auſibus abutentes, alios prælatos & perſonas Eccleſiaſticas ac laïcales de regno prædicto coram conſeruetoribus eis ab eadem ſede conceſſis extra dictum regnum trahere, multiſque laboribus & expenſis, ac redemptionibus & vexationibus, & vt plurimum, etiam ſine cauſa rationabili grauare, nonnulli etiam prælati & perſonæ Eccleſiaſticæ huiuſmodi de regno prædicto, alios prælatos & perſonas tam Eccleſiaſticas quàm laïcales pro D iuribus ſibi ceſſis ab aliis, tam Eccleſiaſticis quàm ſęcularibus perſonis coram conſeruatoribus huiuſmodi etiam extra dictum regnum trahere in cauſam, & indebitè moleſtare malitiosè præſumant: propter quæ nos huiuſmodi obuiare malitiis cupientes, chariſſimique in Chriſto filij noſtri Caroli* regis Francorum illuſtris in hac parte, ſupplicationibus inclinare: tenore præſentium ſtatuimus, ac etiam ordinamus, quòd quandiu Romana curia erit vltra* montes, nullus prælatus vel alia perſona Eccleſiaſtica ſæcularis vel regularis infrà dictum regnum conſiſtens aliquem vel aliquos clericos vel laïcos coram aliquo conſeruatore per ſedem Apoſtolicam authoritate literarum ſedis eiuſdem in forma conſilij Vien- E nenſis deputato vel deputando, ſeu eius commiſſatio, quacumque occaſione vel cauſa ad iudicium extra regnum prædictum, nec etiam ſuper huiuſmodi iuribus ceſſis ſibi etiam infra ipſum regnum trahere, aut aliquatenus moleſtare ſeu inquietare, dictique conſeruatores contra conſtitutionem & ordinationem noſtram huiuſmodi contra aliquos procedere, aut in aliquos vel aliquem excommunicationis, ſuſpenſionis vel interdicti ſententias promulgare valeant, vel præſumant: nos enim ex nunc prout ex tunc omnes proceſſus & ſententias huiuſmodi quos contra ordinationem noſtram prædictam fieri contigerit, irritos decernimus & inanes, conſtitutionibus, priuilegiis, & literis Apoſtolicis cuiuſcunque tenoris

Nemo poteſt perſonas Eccleſiaſticas regni Franciæ extra ipſum regnum in ius vocare aut aliquatenus lite pulſare.

* Caroli.) ſcilicet quinti. C. M.

* Vltra) ſcilicet Auenione vel citra: ſed deinceps idem perpetuo obſeruatur etiam dum eſt Romæ. C. M.

exiſtant, non obſtantibus quibuſcunque.
Datum Maſſiliæ, ſexto Idus Maij, Pontificatus noſtri anno quinto.

§. 10 ¶ *Carolus quintus Rex Francorum, anno Milleſimo 367. Seneſchalis Tholoſæ, Carcaſſonæ, Bellicardi, & aliis iuſticiariis.*

¶ Certas bullas papales de noſtris theſauris extrahi fecimus & copiari, quarum tenores ſequuntur & ſunt tales: Gregorius &c. Apoſtolicæ ſedis, &c. Clemens, &c. A fœlicis, &c. Vrbanus, &c. Ad futuram, &c. Quæ ſupra ſunt inſertæ: intelleximúſque quòd Archiepiſcopi, Epiſcopi, & cæteri prælati ſeneſchaliarum & iuriſdictionum veſtrarum iuriſdictionem habentes ſpiritualem, contra tenores bullarum prædictarum in noſtri & ſubditorum noſtrorum præiudicium abutentes, attentare non formidant: quod nobis diſplicuit, & diſplicet in immenſum. Quocirca vobis, & veſtrûm cuilibet, prout ad ipſum pertinet diſtrictè præcipiendo mandamus quatenus omnibus & ſingulis iuriſdictionum & ſeneſchaliarum veſtrarum prælatis, & eorum vicariis, & officiariis cæteriſque iuriſdictionem habentibus, præmiſſa ſpecialiter intimetis, & notantes, inhibentes eiſdem & eorum ſingulis ex parte noſtra, ſub magnis pœnis nobis applicandis, ne contra tenorem bullarum prædictarum ſubiectos vel officiarios noſtros quoquo modo moleſtare præſumant: nec ab inde in noſtri præiudicium attentent. quòd ſi aliquos contra præmiſſa reperietis attentare, ipſos compeſcati per bonorum ſuorum temporalium captionem & contentionem, & à præmiſſis compellatis abſtinere, & per pœnarum declarationem, & earundem exactionem: taliter in præmiſſis vt habentes, quòd per negligentiam veſtram noſtram indignationem non incurratis. Datum Pariſius. 14. die Martij, Anno Domini 1367. regni autem noſtri quarto. Per conſilium exiſtens Pariſ. in camera computorum.

TITVLVS XLV.

DE PRIVILEGIIS REGIIS AC Burgenſibus.

§. 1. ¶ *Philip. 4. anno domi. 1302. Carol. 5. & 7.*

* Facta) menſe Martio, & per lo. 1 confirmata anno 1351. & rurſus anno 1315 in qua ſunt hi §. ſeq. videlicet §. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. & 10 qui ibi priuati eſt cum aliis. C. M.

HÆc eſt ordinatio facta * per nos & conſilium noſtrum, & de noſtro mandato ſuper modum faciendi & tenendi burgenſias regni noſtri, ad remouendum & tollendum fraudes & malitias quæ olim ſolebant fieri occaſione & cauſa dictarum Burgenſiarum: ratione quarum aliquotiens ſubditi noſtri grauiter opprimebantur & grauabantur, ad nos ſuas querimonias ſæpæ deferentes. Primò igitur ſtatutum eſt & ordinatum quòd ſi aliquis voluerit intrare nouiter aliquam de Burgenſiis noſtris, debet venire ad locum vbi propoſuit ſeu vnde requirit ſe eſſe Burgenſem, & adire ſicut olim fiebat præpoſitum vel maiorem illius loci, vel eius locumtenentem, vel maiorem eiuſdem loci qui recipit ac recipere conſueuit abſque præpoſito, Burgenſes, & debet dicere tali modo: Domino, requiro à vobis mihi concedi Burgenſiam illius villæ, paratúſque ſum facere quod incumbit faciendum. Et tunc præpoſitus vel maior in loco prædicto, vel eorum locatenentes (vt ſuprà dictum eſt) in præſentia duorum vel trium Burgenſium eiuſdem villæ recipiet ſecuritatem ſeu cautionem de introitu Burgenſiæ prædictæ: & quod ipſe faciet, vel emet ratione dictæ Burgenſiæ infra annum & diem domum * de

* Domum.)

A valor, 60. ſol pariſi. ad minus, & de hoc fiet inſtrumentum, & regiſtrabitur. Et nunc præpoſitus aut maior in loco concedet ſibi vnum ſeruientem cum quo debet adire dominum ſub quo antea fuerat, & à cuius diſtrictu ſeu iuriſdictione ſe voluerit amouere, vel eius locatenentes, & eis vel eorum alteri teſtificari quod ipſe factus eſt Burgenſis noſter in talli villa, deſignando eis diem & annum, ſicut in litera Burgenſiæ ſibi datæ continetur: in qua contineantur nomina Burgenſium qui in præmiſſis affuerint quando intrauit Burgenſiam ſupradictam: ordinatumque fuit, quòd ipſe non habebitur aut defendetur vt Burgenſis noſter antequam præmiſſa & eorum quodlibet per eum facta fuerint, & data ſecuritas de compellendo ſicut ſuperius eſt expreſſum, & donec fuerit aduocatus vt Burgenſis coram domino, à cuius iuriſdictione ſe ſubtraxit.

Nicol. Boër. decis. burdegal. 200.

Modus & forma recipiendi aliquē in aliquā Burgentia.

B

§. 2. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Præterea ſtatutum eſt quod quilibet Burgenſis noſter ſic receptus & aduoatus ſicut prædictum eſt, in quocumque tempore ſiue ſit ante Feſtum B. Ioannis, ſiue poſt, ſiue ante Feſtum omnium ſanctorum ſiue poſt, debet continuare Burgenſiam per modum qui ſequitur, videlicet quod ipſe vel vxor ſua, vel ſponſa, ſiquam habet, debet perſonaliter reſidere in Burgenſia prædicta à Vigilia omnium Sanctorum vſque ad Vigiliam beati Ioannis Baptiſtæ, niſi aliàs infirmitate fuerit impeditus proprij ſui corporis vel vxoris, vel propinquorum ſuorum, vel niſi in caſu matrimonij vel peregrinationis, vel caſuum ſimilium ſine fraude eos contigerit abſentari: præterea propter receſſum eorum à loco Burgenſiæ impedimento ceſſante non morentur vltra tres vel quatuor dies ad plus.

C

§. 3. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Concedimus inſuper & volumus, quòd prædictus Burgen. vnà cum vxore ſua inſimul vel diuiſim, ſi expediens videatur, poſſint ſe abſentare à dicta Burgenſia à Feſto Sancti Ioannis Baptiſtæ vſque ad Feſtum omnium Sanctorum, pro fœnis ſuis, meſſibus & vindemiis faciendis, aut aliis negotiis peragendis: volumúſque quòd præfatus Burgen, & vxor ſua, vel alter eorum ſint in loco dictæ Burgenſiæ, ſi commodè fieri poterit, & fuerint in patria in quolibet Feſto annuali.

D

§ 4. ¶ *Idem*

¶ Inſuper ſcire volumus vniuerſos, quòd ſi vir qui non eſt vxoratus, aut mulier quæ non habet virum, voluerint intrare aliquam de Burgenſiis noſtris ſub modo & forma prædicta, oportet eum vel eam habere proprium varletum, vel famulam aut ancillam, quæ deſeruiat perſonis prædictis in dicta Burgenſia à Vigilia omnium Sanctorum vſque ad Vigiliam beati Ioannis Baptiſtæ: & iſto modo deſeruiendo dictis Burgenſibus per ſe vel per ſubſtitutas perſonas, poterunt ſuis negotiis intendere quandocumque voluerint, ita tamen quòd in quolibet Feſto annuali, ſi in patria fuerint, in dictis Burgenſiis ſuarum facere habeant præſentiam perſonarum.

E

§. 5. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Statutum eſt etiam & ordinatum, quòd ſi aliquis vel aliqua receptus fuerit vel recepta in Burgenſem per modum antedictum, vel recipendus ſub forma prædicta, ſe ſubtraxerit, vel decætero ſubtrahat, vel ſubtrahere voluerit ab aliquo loco vel communitate, ſoluet tallias, & onera ſibi impoſita in villa

in qua ſic fuerit taillíatus vel oneratus antequam receptus eſſet in Burgen. vel aduoatus tanquam Burgenſis in illa villa in qua requiſiuit eſſe Burgenſis, vel partem debitorum pro exitu villæ, ab alia verò parte ſoluet taillias omnes, iura & onera illius villę in qua receptus eſt Burgenſis, ab illa die qua receptus fuerit vſque ad diem qua ſe ſubtrahere voluerit publicè à loco dictæ Burgenſiæ. Eſt etiam ordinatum, quòd nullus vel nulla Burgenſis recipiatur aut defendatur in aliquo Burgen. quandiu tenebit primam in qua receptus fuit & aduoatus. A

§. 6. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Ordinatum eſt etiam & ſtatutum, quòd ille dominus à cuius iuriſdictione Borg. huiuſmodi ſe ſubtrahet, omnino habebit cognitionem ſeu executionem quæſtionum & querelarum motarum contra ipſum & occaſione ipſius, omniúmque exceſſuum per eum commiſſorum à tribus menſibus antequam receptus eſſet & aduoatus Burgenſis, vt ſuperius eſt expreſſum. quod intelligendum eſt de querelis & exceſſibus de quibus notorium aut ordine iudiciario cognitum extat vel extitit, vel quæ dominus prædictus per ſufficientes teſtes probare poterit coram iuſtitiariis dictæ Burgenſiæ, infra tres menſes poſtquam (vt prædictum eſt) receptus vel aduoatus fuerit in Burgenſia. B

§. 7. ¶ *Idem eodem.*

¶ Porrò ſtatutum eſt quòd nullus prædictorum Burgenſium ſuſtinebitur aut defendetur quo minus in cauſa hæreditatis contra eos vel ab eis mota, ſeu mouenda, debeant parere iuri coram domino vel dominis ſub quo vel quibus eſt hæreditas memorata. Idem etiam eſt cenſendum circa debita quæ ſubditi prædictorum dominorum debent prædictis Burgenſibus aut debebunt. C

Aſcripticius aut glebæ affixus in aliqua Burgenſia aſcriptus ſine licentia domini, poteſt per eum ab ea abſtrahi, facit in ar. l. iubemus C. de epi. & cle.

§. 8. ¶ *Idem eodem.*

¶ Sciendum eſt autem quod per huiuſmodi ſtatuta ſeu ordinationes, nos aut noſtrum conſilium non intendimus in aliquo variare vel mutare priuilegia ſeu puncta literarum quæ nos aut noſtri prædeceſſores conceſſimus, quibus iuſtè & ſine malitia vſum fuerit & etiam ſine fraude. Nec eſt intentionis noſtræ, quin ſubiecti noſtri poſſint requirere aut de præfatis Burgenſiis abſtrahere homines ſuos de corpore, aſcriptitios ſeu glebæ affixos, aut alterius ſimilis conditionis modo debito, ſeu etiam conſueto. D

§. 9. ¶ *Idem.*

¶ Publicabitur autem hæc ordinatio per quamlibet bailliuiam aut ſeneſchaliam in prima aſſiſia quam tenebunt, & dicetur ſub hoc modo, quòd omnes qui voluerint gaudere prædictis Burgenſiis, veniant infra menſem à tempore publicationis huiuſmodi, pro renouandis dictis Burgenſiis, ſub modo & forma ſuperius expreſſis. Et niſi infra terminum præfixum venerint, vel ſi ſe non excuſauerint, non defendentur ab illa hora antea, nec habebuntur vt Burgen. Intentioniſque curiæ noſtræ ſeu conſilij noſtri exiſtit, quòd huiuſmodi ſtatuta & ordinationes firmiter teneantur, contraria conſuetudine qualibet non obſtante, niſi ſpecialiter aliquæ perſonæ puncto literæ regiæ aut priuilegio ſibi conceſſo benè & legitimè fuerint præmunitæ. E

§. 10. ¶ *Ludouicus huius nominis. 9. 1218.*

¶ Libertates, franchiſias, immunitate prærogatiuas, iura, priuilegia, quæ per inclytæ recordationis Francorum reges prædeceſſores noſtros & ſucceſſiuè per nos Eccleſiis & monaſteriis atque locis piis, Religioſis, necnon perſonis Eccleſiaſticis regni noſtri conceſſa ſunt, renouamus, approbamus, & confirmamus.

§. 11. ¶ *Philip. 4. anno Domi. 1302. Ioan. 1. Caro. 5. & 7.*

¶ Intentionis* noſtræ eſt ſacro-ſanctas Eccleſias, monaſteria, prælatos, & quaſcumque perſonas Eccleſiaſticas cuiuſcumque ſtatus aut conditionis exiſtant, & quibuſcumque nominibus cenſeantur, ob Dei reuerentiam teneri, cuſtodiri, & ſeruari in fauore, gratia, & auxilio concedenti, quibus prædeceſſores noſtri retroactis temporibus tenuerunt, fouerunt, ac etiam ſeruauerunt. Volumus autem quòd priuilegia, libertates, franchiſiæ, conſuetudines, ſeu immunitates dictarum Eccleſiarum, monaſteriorum & Eccleſiaſticarum perſonarum integræ & illæſę ſeruentur & teneantur eiſdem, ſicut temporibus bonæ fœliciſque recordationis B. Ludouici aui noſtri inuiolabiliter obſeruatæ fuerint diſtrictius inhibentes omnibus iuſtitiariis, officiariis, & fidelibus ſuiectis noſtris, & aliis quibuſcumque perſonis, ne prædictas immunitates, priuilegia, aut libertates eiſdem Eccleſiis, vel perſonis Eccleſiaſticis conceſſas, infringere aut violare quoquo modo præſumant, nec impediant ſeu moleſtent eos in eorum iuriſdictionibus ſpiritualibus & temporalibus, quas de iure vel antiqua & approbata conſuetudine obtinere noſcuntur, nec in aliis iuribus eorum quæcumque ſint impedimenta præſtent, nec iura, ſeu iuriſdictiones dictarum Eccleſiarum, ſeu perſonarum Eccleſiaſticarum fraude vel dolo vſurpent, vel occupent: & ſi aliqua de prædictis occupata vel vſurpata per eos fuerint indebitè & iniuſtè: volumus quòd ſine aliqua dilatione ſecundum iuſtitiam ad ſtatum debitum reducantur: & qui hoc fecerint, grauiter puniantur, damnáque reſtaurabuntur, ſi quæ fieri contigerit, ad eſgardium conſilij noſtri. Et iſta mandabuntur executioni benè & debitè, ſummariè & de plano, & ſine ſtrepitu iudicij: & per iſtum modum faciant hoc fieri, & executioni mandari ſeneſchali & bailliui per præpoſitos, ſeruien. & alios iuſtitiarios ſibi ſubiectos.

* *Intentionis.*) hic eſt § 1. dictæ conſt. anni 1302.

§. 12 ¶ *Idem philip. 1303. Archiepiſcopis, Epiſcopis, abbatibus, capitulis, & rectoribus Eccleſiarum, ac cæteris perſonis Eccleſiaſticis, Prouinciæ Narbonen.*

¶ Vt bona mobilia Eccleſiaſticarum perſonarum & clericorum clericaliter viuentium,* capi vel iuſtitiari non poſſint in aliquo caſu per iudicem ſæcularem, concedimus: vbi autem bona ipſa immobilia capi contingat, ea conſumi vel deſtrui non liceat, aut expendi: quod ſi fiat, id faciemus ante omnia emendari.

* *Viuentiū.*) no clericaliter viuentiū vt per Iord. bricij Rep. è. 1. § contrahêtes de for. comp. in 4 & dixi in am. ad conſi. Alex con 7. lib. 1. C. M.

§. 13. ¶ *Idem eodem.*

¶ Præterea in caſu vbi perſonarum Eccleſiaſticarum bona ſaiſirentur vel caperentur, vnus tamen ſeruiens in caſtro vel manerio, ſiue loco ponatur, qui de ſtipendiis ſuis viuet. Stipendia autem iſta ſoluentur prout in noſtris continetur ſtatutis, videlicet equeſtri. 3. ſ. & pediti. 18. dena. monetæ curr. ita quòd

* *Monetam*) quòd rex eo tempore ad corradendam pecuniam ad Flandrenſes opprimendos valdè depravaverat, ſed poſtea eam reſtituit vt dixi in tract. contract. & monetarum. 789. in latino, & num. 308. in Gallico, C. M.

ſi monetam * ad ſtatum priſtinum reduci contingat, ſtipendia huiuſmodi faciemus prout expedire videbimus, moderari: & ſi in aliquibus locis minus accipere conſueuerit, illam volumus conſuetudinem obſeruari. Inſuper prælati ſupradictos clericos clericaliter viuentes à tailliis ad quas de iure non tenentur, defendere non impedientur.

§. 14. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Concedimus inſuper de gratia ſpeciali ipſis prælatis & Eccleſiis, collegiis, & perſonis Eccleſiaſticis ſupradictis, quod de acqueſtibus factis nomine Eccleſiarum temporibus retroactis præſtare financias vel extra manum ſuam acquiſita prædicta ponere nullatenus compellantur, ſed ea poſſint licitè retinere: aduocationes & recognitiones nouæ quæ nobis ab Eccleſiarum ſubiectis fiunt, nullatenus admittentur, & iam de nouo factæ reuocentur: prætereа ſeruientes baiuli non maneant in iuriſdictionibus prælatorum exercendo officium nec in terris Eccleſiaſticis aſſiſiæ teneantur, niſi ab antiquo fuerit conſuetum, inſuper prætextu alicuius gardiæ noſtræ antiquæ in perſonis Eccleſiaſticis non impediatur Eccleſiaſtica iuriſdictio.

§. 15. ¶ *Idem eodem anno.*

* *Poſſeſſorio*) Contrarium quantum ad omne poſſeſſorium ſiue recuperandæ, ſiue retinendæ notorie ſeruatur vt eum dixi in conſuet. Pariſ. tit. 3. in rus. C. M.

¶ De cognitione decimarum non feudalium in petitorio vel poſſeſſorio, * prætertim inter Eccleſiaſticas perſonas gentes noſtræ nullatenus ſe intromittant. Et ſi cum duæ partes Eccleſiaſticæ contendunt ſe quemlibet earum poſſidere, fructus ponant ad manum noſtram ne partes ad arma venire contingat, poſſeſſionem huiuſmodi in manu ordinarij loci reddere teneantur: perſonæ inſuper Eccleſiaſticæ non compellantur in foro ſæculari ſuper actionibus merè perſonalibus litigare, quanquam per literas noſtras aut miniſtrorum noſtrorum ad hoc fuerint obligatæ.

§. 16. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Inſuper ſeneſchali & alij officiales noſtri iurare teneantur, quod mandata facta eis per literas noſtras pro Eccleſiis & perſonis Eccleſiaſticis facient & fideliter exequentur, niſi obſtet aliqua rationabilis cauſa quam incontinenti reſcribere curiæ noſtræ teneantur, & de reſcriptione illa perſonis illis Eccleſiaſticis quarum intereſt, copiam faciant, vt appareat an veritatem reſcribant.

§. 17. ¶ *Idem eodem.*

¶ Ex nunc etiam concedimus, quod poſſeſſiones quas pro Eccleſiis aut domibus Eccleſiarum parochialium de nouo fundandis aut ampliandis infra villas, non ad ſuperfluitatem, ſed ad conuenientem neceſſitatem acquiri continget, decætero apud Eccleſias remaneant abſque coactione vendendi vel extra manum ipſarum ponendi, quódque poſſeſſores illarum poſſeſſionum ad eas dimittendum pro iuſto pretio * compellantur: pro Eccleſiis etiam parochialibus, cœmiteriis, & domibus parochialibus rectorum extra villam fundandis, vel applicandis, illud idem concedimus.

* *Pretio.*) Dixi in conſuetu. Pariſien §. 41. nu. 91. C. M.

* *Cenſiuis*) contrarium ſeruatur, & quòd coguntur ponere extra manum ſuam ſecundum ea quæ ſcripſi in conſuetu. Pariſ. §. 11 gl. 2 n. 2. cum ſeq. C. M.

§. 18. ¶ *Idem eodem.*

¶ Permittimus & volumus, quod Eccleſiæ & Eccleſiaſticæ perſonæ poſſint acquirere in ſuis feudalibus & cenſiuis * etiam in quibus non habent merum imperium quatenus Eccleſiis competit de iure ac conſuetudine Eccleſiarum prouinciæ Narbonen, nolumus inſuper quod prælati, ſeu rectores Eccleſiarum pro delictis officialium, ſeu familiarum ſuarum puniantur, niſi quatenus propter hoc ſint puniendi de iure vel conſuetudine prouinciæ Narbonen.

§. 19. ¶ *Idem eodem.*

¶ Abbatibus, prioribus conuentualibus, capitulis, & hoſpitalariis concedimus, vt non puniantur pro delictis monachorum ſuorum, ſeu conuerſorum aliorum familiariorum & domeſticorum ſuorum niſi quatenus propter hoc ſint puniendi de iure vel conſuetudine prouinciæ Narbon. Volumus inſuper & præcipimus de gratia ſpeciali conceden. quod cum continget aliquem ad curiam appellare à curiis ſæcularibus prælatorum, qui de antiqua conſuetudine patriæ iudices habent appellationum, fiat ſine difficultate dictorum appellantium remiſſio. Volumus etiam quòd gentes noſtræ occupent regalia Eccleſiarum vacan. prouinciæ Narbon. neque impediantur prælati capere * perſonas Eccleſiaſticas & eorum bona, cum armis moderatè, & ſine armis, ac delinquentes in ciuitatibus, & diœceſibus earum, quatenus facere conſueuerunt: actum Nemauſi menſe Februario.

* *Capere.*) Non ſeruatur vt dixi ſupra tit. 18. §. 2. C. M.

§. 20. ¶ *Ioan. 1. anno domini. 1355.*

¶ Inſuper nos progenitorum noſtrorum qui Eccleſiarum Eccleſiaſticarúmque perſonarum & aliorum ſubiectorum ſuorum paci, quieti, & tranquillitati ſuis temporibus ſtuduerunt, laudabilibus & meritoriis exemplis & veſtigiis inhærentes, cupienteſque omnes & ſingulos ſubditos noſtros ab iniuſtis vexationibus & moleſtiis præſeruari, eis eorúmque ſingulis ampliori dono gratiæ duximus concedendum: vt ſi quenquam ipſorum contra prædictas ordinationes aut aliquẽ articulum earum per aliquem officiarium vel ſeruientem noſtrum contigerit indebitè & per fraudem ſeu culpam damnabilem & notabilem moleſtari, officiarius vel ſeruiens ſic moleſtans damna & expen. moleſtato reddere & reſtituere teneatur.

§. 21. ¶ *Carol. 7. anno 1426.*

¶ Ex parte dilectorum & fidelium conſiliariorum ac aliorum officiariorum noſtræ curiæ parlamenti Occitani * nobis fuit expoſitum, cum tam ad cauſam ipſorum quàm vxorum ſuarum ipſi aut plures ex eis habeant aliqua hæreditagia in pluribus & diuerſis locis patriæ Occitanæ, quorum occaſione quamuis quieti, franchi, exemptique eſſe debeant ab omnibus tailliis, iuuaminibus & ſubſidiis nobis conceſſis & concedendis, per gentes trium ſtatuũ patriæ prædictæ vel alias, attento ſtatu in quo nobis continuò deſeruiunt: nihilominus capitularij conſules, & alij patriæ prædictæ aſſituare, imponere, ac dictis exponen. partem & portionem dictorum iuuaminum, ſubſidiorum, & impoſitorum ad cauſam prædictam hæreditagiorum ſolui facere nitebantur, quamuis ad id non teneantur, tam ratione præteriti quàm futuri temporis: ſuper hoc ſibi de remedio prouideri requirentes. Quapropter præmiſſa conſiderantes: quódque continuò & ſine intermiſſione pro nobis laborant, atque pro repub. deſudãt: præſertim quia ſunt de noſtra curia ſuprema, quare inter cæteros priuilegiari, & alias prærogatiuas habere debent. vobis & veſtrûm cuilibet prout ad vos pertinuerit mãdamus quatenus omnes præſidentes, conſiliarios, grapharios, procuratorem, aduocatum, & oſtiarios nunc & in poſterum in eadem curia futuros teneatis & teneri faciatis quietos & exemptos à prædictis iuuaminibus & ſubſidiis, tam pro præterito tempore quàm futuro: nec imponatis vel aſſituetis, vel aſſituari vel imponi

* *Occitani*) Id eſt Tholoſani. vt in §. ſeq. C. M.

imponi permittatis ad aliquam partem vel portionem dictorum iuuaminum, aidarum, vel tailliarum nunc & in futurum ad cauſam hæreditagiorum: quinimò ſi aliquod impedimentum vel diſturbium fiat eiſdem in corpore vel bonis ad cauſam prædictam remoueri faciatis, & ad plenam poni deliberationem, non patiendo quòd propterea ab eiſdem petatur aliquid vel exigatur.

§. 22. ¶ *Ludouicus.* 11. *Anno.* 1471.

¶ Dilectis & fidelibus & infra. conſiderantes occupationem continuam quam habuerunt & habent in noſtra curia parlamenti Tholo. dilecti noſtri & fideles præſiden. conſil. graphari), procurator, aduocatus, receptor vadiorum & emendarum, & oſtiarij B prædictæ curiæ noſtræ parlamenti Occita. principalem & ſupremam iuſtitiam dictæ patriæ tangen. his aliiſque conſiderationibus ad hoc nos mouentibus, inſequendóque conceſſionem eis hac de cauſa per chariſſimum patrem noſtrum. cuius animæ propitietur altiſſimus, factam conceſſimus & concedimus, & nobis placet, vt ipſi & ipſorum quilibet præſentes & futuri, in eadem curia ſint franchi, quiti, & exempti ab omnibus iuuaminibus, tailliis, & ſubſidiis quę hactenus curſum habuerint, & in poſterū habebunt necnon veniendi ad nobis in eadem patria ſeruiendum: ponendíque ſe in armis pro quocumque banno vel retrobanno quod fieri faciemus in eadem patria ad cauſam hęreditagiorum & poſſeſſionum quas C habent & habebunt, tam pro tempore præterito, quàm futuro à quibus nos ipſos eximimus, affranchiſauimus, eximimus, affranchizamus de gratia ſpeciali, per præſentes, totum ſicut per antedictum quondam patrem noſtrum per ſuas patentes literas conceſſum extitit, & vt ſunt præſiden. & conſilia. curiæ parlamenti Pariſius.*

* *Pariſius.*) Simile priuilegium dedit Caro. 8. anno 1483. C. M.

TITVLVS XLVI.

DE EXCESSIBVS OFFICIALIVM & ſubditorum.

§. 8. ¶ *Carol.* 7. *anno** 1408.

* *Anno.*) Error eſt in data de numero annorū pluſquam triginta ad minus. C. M.

STatuimus & ordinamus quòd illi qui in taxationibus de diœce. Occitanæ patriæ faciendis vocabuntur, expen. illorum qui in prædictis ſtatibus fuerunt, iuxta qualitatem & ſtatum eorum, habito reſpectu ad tempus ſuæ vacationis & laboris per eos expoſiti, taxare valeant & ordinare. Prouiſo tamen quòd prædictæ taxationes adeò rationabiliter fiant, quòd non detur in poſterum occaſio faciendi reciſionem illarum.

§. 2. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Executiones aidarum, & iuuaminum prætextu fiendæ per ſeruientes locorum in quibus fiendæ ſunt executiones huiuſmodi decætero fiant: ſi autem per alios factæ fuerint, non poterunt vlterius pro ſalario petere quam facerent ſeruientes locorum eorumdem, vadiáque capta per executionem vendendi cauſa extra iuriſdictionem in qua fuerunt capta, deinceps non transferantur: dum tamen durante tempore conſuetudo ad prædictas venditiones faciendas, necnon incantus & deliberationes bonorum prædictorum emptores inuenientur, & ſi aliquod debatum ſuperuenerit inter habitatores & receptores, denariis regiis prius ſolutis, iudices ordi-

A narij locorum illius cognitionem habebunt: inhibetur autem ne fiat executio in bobus, mulabus, vel aliis animabus aut inſtrumentis ad laborandum neceſſariis, ac aliis oſtiliis mechanicorum, quandiu res alia poſſit inueniri in qua poſſit executio fieri pro ſumma debita.

Inf. eo § 13.

§. 3. ¶ *Idem eodem.*

¶ Inhibetur etiam ſeneſchalis, bailliuis, & aliis officiariis regiis Occitanæ patriæ ne decætero concedant litteras aliquas de debitis, per quas ordinaria cognitio impediatur: niſi in caſibus priuilegiatis, de quibus officiarij debent habere cognitionem. Inhibetur inſuper procuratoribus regiis in lingua Occitana ne virtute certarum literarum quæ fuerunt per nos Pictauis conceſſę cum ibi ſederet * parlamentum & exinde per curiam parlamenti Pariſius renouatæ, vocatarum, quoniam frequenter, &c. cum clamor, &c. aliquas appellationes decætero releuent: niſi ſit à diffinitiua ſententia, vel alia quæ non poſſit in diffinitiua reparari: & hoc ſub pœna emendæ arbitrarię ſuper ipſis eorum propriis nominibus leuendæ. Inhibemus inſuper, ne litteræ de ſi quas, & niſi viſis, per alios quam ſeneſchalos, bailliuos, viguerios, & alios iudices regios decętero concedantur: quódque notarij illas tradere non poſſint: quibus etiam inhibetur, ne aliquas in albis * habeant concedere, ſub pœna emendæ arbitrariæ. Et vlterius ordinamus quod literarum prædictarum cōceſſione non obſtan. necnon præceptis & inhibitionibus illorum virtute factis iudices ordinarij contra quos fuerunt impetratæ priſionarios nullo modo tradere, nec extra priſiones malefactores eoſdem ponere teneantur, donec fuerit diſcuſſum per iudicem qui prædictas literas conceſſerit, an benè vel malè fuerint impetratæ: & vbi malefactor captus non exiſteret, non obſtan. quibus ſuprà iudices ordinarij ad perſonæ, bonorúmque prædictorum malefactorum captionem & arreſtationem, ſi ad id materia diſpoſita fuerit, procedere poterunt, ſi caſus id requirat.

* *Sederet*) Dum hæc vrbs totos 18. annos ab Anglis occuparetur, ſed nihilominus Pariſiis continuabatur parlamentum & omnis adminiſtratio politica & regia ſub nomine regis Angliæ & Franciæ. Et vidi multa Areſta huius ſenatus eo tempore ſub Anglis lata & ſigillata. C. M.

* *Albis*) In nominibus partium non expreſſis: ſed relicto ſpatio vacuo.

§. 4. ¶ *Ludouicus* 6. *anno.* 1464.

¶ Quamuis ſacris canonibus, * & infra omnibus D gentibus cuiuſcumq; ſtatus ſeu conditionis exiſtant, prohibemus ne decætero vadant vel mittant ſiue per bilhetas, literas cambij, vel aliàs quouiſmodo ad curiam Romanam quęſitum, proſequutum, vel obtentum gratias expectatiuas vel alias bullas aut literas Apoſtolicas illis ęquipollentes, ſiue ſit ſub colore generalium vel ſpecialium reſeruationum, vel aliàs quouiſmodo, ſuper beneficiis regni noſtri & Delphinatus. prohibentes ſimiliter ne aliquis vadat vel mittat ad eandem curiam Romanam pro habendo vel obtinendo quemcunque Epiſcopatum, abbatiam, dignitatem, vel aliud beneficium electiuum, niſi prius voluntate & conſenſu noſtro deſuper obtentis: & hoc ſub pœna incurſus noſtræ indignationis, & perditionis ſuorum denariorum, quorum ipſi vel eorum procuratores aut nuntij ſaiſiti fuerint reperti, per bilhetas, literas cambij vel aliàs pro portando vel mittendo Romam ad cauſam præmiorum ac emendæ arbitrariæ, donec per nos aliud fuerit ordinatum. Curiæ parlamenti, præpoſito Pariſius, & aliis bailliuis, & ſeneſchalis mandātes, vt prædictam ordinationem teneāt & ſeruari faciant ſecundum ſui formam & tenorem. Et ſi qui contrarium faciendo hactenus ſe contulerint vel miſerint Romam, & bullas, gratias expectatiuas, vel alias prouiſiones tangendo res ſupradictas obtinuerint, & illis ſe iuuare vellent, compellantur ad deſiſtendum, necnon ad renocandum & renocari faciendum, caſſandum & annullandum, eorum expenſis, quidquid feciſſe in

* *Canonibus.*) Quorum rex eſt protector & executor. c. quoniam 21. q. 4. c. principes ſæculi 23. qu. 5. C. M.

contrarium reperientur, per priſiam & arreſtationem prædictarum gratiarum expectiuarum, bullarum, prouiſionum & proceſſuum Apoſtolicorum ac citationum, monitionum quas fecerint & facere poſſent contrarias iam dictæ ordinationi & illius effectui, per detentionem & impriſionamentum perſonarum impetran. ac portitorum & aliorum qui ſæpedictis gratiis, bullis, & proceſſionibus ac prouiſionibus iuuare ſe vellent: priſiam etiam & explorationem temporalis dictarum gentium Eccleſiaſticarum in noſtram manum, donec paruerint, ipſóſque condemnent in emendam pecuniarum, ſicut viderint, tanquam noſtrarum ordinationum transgreſſores, & per declinationem pœnarum contra ipſos & quemlibet ipſorum procedant.

§. 5. ¶ *Idem anno* 1417.

¶ Præterea volumus & ordinamus, quòd deinceps in noſtra curia parlamenti ponentur notabiles perſonæ, bonæ probationis & legalitatis, eorum honorem & conſcientiam diligentes, idoneæ & ſufficientes ad exercendum officia prælibata: & ſi qui fuerint corrupti * vel culpabiles aut rei criminis defectuum vel abuſuum, ſecundum caſuum exigentiam puniantur, quódque curia noſtra cum diligentia nos aduiſet de illis qui ſic criminoſi fuerint, inhabiles ad tenendum officia prædicta, vt per nos inde prouideatur, ſicut viderimus faciendum.

* *Corrupti.*) quales multi ſub Franciſco per pecuniam intruſi ſunt, & omnéiuſtitiæq; laudem & honorem fœdauerunt, & vulgo quoque contemptibilem fecerunt, de corruptis loquor quos ſi Henri. 2. gradu motos dignis pœnis afficiat gloriam immortalem totiúſque populi veras & ſerias laudes aſſequetur. C. M.

§. 6. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Prohibemus inſuper, ne baillíui, ſeneſchali, vicecomites, vel alij officiarij iuſtitiæ regni noſtri ſub pœna punitionis arbitrariæ: & priuationis officiorum ſuorum, exercituum officiorum ſuorum ad firmam deinceps tradere præſumant, neque pro committendo ſuos locatenentes aliquam vtilitatem recipiant, ſed notabiles perſonas & ſufficientes iuxta officiorum qualitatem, qui ſubditis bonam iuſtitiam faciant & adminiſtrent.

§. 7. ¶ *Ludouicus* 11. *Anno.* 1475.

¶ Sicut, & infra. volumus & ordinamus quòd omnes Archiepiſcopi, Epiſcopi, abbates, prælati & alij tenentes dignitates reſidentes extra regnum & terras nobis obedientes, infra quinque menſes poſt publicationem præſentium redeant ad beneficia in regno noſtro conſiſtentia, vt in altero illorum ſi plura tenuerint, continuam faciant reſidentiam: vt & inibi diuinum continuetur officium ac ſeruitium ſicut pertinet & tenentur, vtque nos illis in conſiliis noſtris iuuari poſſimus ad bonum regni noſtri & reipublicæ: & hoc ſub pœna priuationis temporalitatis ſuorum beneficiorum.

§. 8. ¶ *Carol.* 8. *anno Domini.* 1485.

¶ Prohibemus ne panni aurei vel argentei, aut ſericei infra regnum noſtrum, niſi in eo facti fuerint, decætero portentur per terram vel mare, aut aliàs quouiſmodo, ſub pœna confiſcationis illorum, & animalium illos deferentium, aliarúmque mercium cum illis inuentarum, necnon amendæ arbitrariæ.

§. 9. ¶ *Idem eodem.*

¶ Volumus quod inſequendo ordinationes Carol. 7. ad officia regia noſtri regni & delphinatus per electionem aſſumantur & eligantur tres perſonæ, ſicut in eiſdem ordinationibus continetur, ſiue ſint of-

A ficia procuratoris, aduocati, locaten generalium bailliuiarum, ſeneſchalorum, caſtellanorum, electorum vicecomitum officiariorum & viguieriorum cameræ computorum generalium conſiliariorum ſuper facto iuſtitiæ theſauri conſiliariorum & examinatorum * in caſtelleto & curiis ſupremi parlamenti, & idem de aliis officiis iudicaturæ. Præterea nullus officiarius deſtituetur ab eius officio & ſtatu, neque alteri conferetur, niſi per mortem vacet vel reſignationem vel foreſacturam per iudicem competentem officiario audito vel debitè vocato declaratam, nulláque deinceps erunt officia extraordinaria, neque ſine magna cauſa ſuper officiorum regiorum pluralitate per nos diſpenſabitur. Porrò nullæ literæ adiornamenti in caſu appelli decætero per cancellariam refutabuntur, niſi ex bona grandíque conſilij
B deliberatione proceſſerit. Volumus inſuper quod ordinationes Caroli ſeptimi curias parlamentorum tangentes decætero firmiter obſeruentur, quódque magni dies ſicut antiquitus tenebantur per illos de parlamento, & curiis ſupremis, videlicet anno quolibet ac vna annata in contrata patriæ, & deinde in alia, quibus prædictos dies tenentibus iniungitur, vt certis diebus ſeptimanæ vacent reformationi prædictæ taxationis ſalariorum grathariorum, & reformationi abuſuum, omnia per ordinem ponentes, oppoſitionibus vel appellationibus non obſtantibus quibuſcumque. Præterea quolibet anno volumus teneri, ſcaquarium Rothomagi, & pro illo tenendo deputari præſidentes & conſiliarios conſuetudinum
C & vſagiorum patriæ prædictæ notitiam habentes, & inibi cauſæ pendentes per eos decidantur.

* *Examinatorum*) & merito, quia in his magna fides & induſtria requiritur, & vltra hoc magnam habent adminiſtratione rei iudicialis & politicæ, ſed tamen hodie inter venalia officia deputantur, & malè. C. M.

§. 10. ¶ *Idem.*

¶ Declaramus inſuper quod nulli officiarij habebunt ſuum committimus in requæſtis, niſi fuerint verè ordinarij & commenſales noſtri, neque virtute eiuſdem adiornari facere poterunt aliquas perſonas pro realibus actionibus, vel ab eis dependentibus neque pro actione perſonali: niſi ſummam viginti librarum turon. excedat, nec in illis clauſula * adiunctionis vel renuodij deinceps apponetur. Præterea iudices ordinarij de cauſis eorum qui ſe falſo prætendunt ſcholares vniuerſitatis, cognoſcere illáſque de-
D cidere poterunt, non obſtantibus renuodiis citationibus mandamentis & protectionibus per ipſos impetratis, quibus non parebitur in hac parte, quinimò tales tanquam abuſores ſecundum caſuum exigentiam puniantur. Similiter nullus ſcholarium per tranſportum ſibi factum, vel adhæſionem proceſſus recipietur ad faciendum fieri aliquod renuodium cauſæ, niſi frater, auunculus, aut nepos, quódque cauſa ipſum principaliter tangat, alioquin præmiſſis non obſtantibus iudex ordinarius cognoſcere poterit, conſeruatores autem & iudices Eccleſiaſtici & alij citationes vel mandata in albo decætero non concedent.

* *Clauſula.*) idem. 1498. a. 70. in gallice impreſſis.

Ludo. 12. de priui. ſcholari. 5.

§. 11. ¶ *Idem.*

E ¶ Officia iudicaturæ decætero non concedantur ad firmam, ſed prouideantur ſicut fieri conſueuit. Porrò magiſtri aquarum & foreſtarum, cauſarum ad iuſtitiam temporalem Eccleſiaſticam nobilium, & aliorum iuſtitiariorum pertinentium, decætero cognitionem non intercipiant, neque præpoſiti mareſchalorum aliam iuſtitiam exercebunt, nec eorum locatenen. quàm eam quam debent exercere, ſcilicet factum guerræ concernentem.

§. 12. ¶ *Idem.*

§. 12. ¶ *Idem.*

¶ Officiariis regiis inhibetur, vt in locis in quibus ſpauæ baſtardi, & aubenæ fuerint vbi talia leuare conſueuimus, non faciant ſaiſias vel expleċta, niſi præcedentibus informationibus, nec manum apponant ſuper bonis alicuius qui hæredem habeat apparentem: ſed regant ſe ſecundum ordinationes regias in hac parte. Inſuper volumus quòd in cauſis ciuilibus quælibet partium tam actorum quàm defenſorum in primis inſtantiis & cauſis appelli, abſque gratia deinceps ad litigandum recipiantur, neque fundentur in cauſa niſi ſemel, * nec pro viſione procurationis vltra duodecim denariorum Turonen. decætero recipiatur.

* *Semel.*) ſufficit mandatum ſemel exhibere apud acta. vide Ludo. 12. a 499. §. 134.

§. 13. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Omnia animalia ad laborandum & cultiuandum ſeu colendum terram ordinata & deputata, nec non inſtrumenta & oſtilia * neceſſaria ad laboragium, deinceps obligari non poterunt, neque pro pignore capi, vel pro executione qualicumque, etiam pro denariis regis, vel dominorum directorum, aut mercatorum, aut alias quomodocumque, ſuppoſito etiam quòd laboratores id vellent & conſentirent. Præterea ſi in loco vbi bona per executionem capientur, bona villa vel locus mercati non fuerit, bona prædicta portabuntur ad villam mercati quæ loco in quo facto fuerit executio prælibata, proximior eſt.

* *Oſtilia.*) Verbum gallicum. & ſic comprehendit omne aratorium inſtrumentum ſiue ſeſe mouens ſiue mobile. ſic text. in l. executores cum. l. ſeq. C. quæ res pig. oblig. poſ. ſed nullo modo ſeruatur in hoc regno. C. M. Syndicatur, ſed non ſeruatur & peſſimè.

§. 14. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Omnes officiarij finantiarum receptorum ad numerum & vadia tempore regis Ludouici quondam genitoris noſtri & principum quorum poſtea terræ peruenerunt ad coronam, reducantur. Volumus inſuper quòd ordinationes Philippi pulchri, Ioannis, Carol. 5. Carol. 6. & prædeceſſorum ſuorum per curias parlamentorum in qualibet contrata, prout ipſis priuilegia & conſuetudines contratarum pertinent, decætero cuſtodiantur, in curiis bailliuorum ſeneſchalorum & aliorum iudicum publicentur. Inſuper accuſationes ſiniſtræ decætero ceſſabunt, atque commiſſarij extraordinarij deinceps tollentur. ſi quis autem de crimine vel aliquo caſu accuſetur, per ordinarios iudices ſufficiẽtes & bonæ prius fient informationes, ſeruatáque iuris forma per ipſos procedetur, innocentes abſoluendo, & delinquentes puniendo, prædictique commiſſarij, & alij iudices tam ordinarij quàm extraordinarij & officiarij iuſtitiæ qui circa præmiſſa malè verſati fuerint in eorum chargiis & officiis, ſecundum caſuum exigentiam puniantur, atque huius prætextu tortionarios & indebitè damnificare teneatur, quódque ſupremæ curiæ ſub quarum reſſortibus tales delinquentes & abutentes demorabuntur, correctiones, punitiones & reparationes huiuſmodi fieri faciant taliter quòd omnibus tranſeat in exemplum, pro quibus correctionibus faciendis in patria ducatúque Normaniæ, magnus erit ſeneſchalus qui in eadem patria generalis reformator exiſtit * commiſſarius, in aliis autem partibus bailliui & ſeneſchali cum officiariis regiis & aliis notabilibus viris patriæ vbi caſus acciderit: volentes inſuper quod ordinationes olim factę contra blaſphematores per beatum Ludouicum & alios prædeceſſores noſtros decætero firmiter obſeruentur.

* *Exiſtit*) fuit antequã ibi erectum eſſet perenne parlamentum C. M.

§. 15. ¶ *Idem eodem anno.*

¶ Curſus mercantiarum in regno Francię liberè de- A cætero manuteneantur, omnibúſque mercatoribus tam infra quàm extra regnum in patria nobis non contraria, tam per mare quàm per terram proficiſci permittatur, neque marchæ * decætero laxabuntur, niſi per magnum noſtrum conſilium vel curias Parlamentorum. Præterea firmæ impoſitionum foranearum * & paſſagiorum viris notabilibus decætero concedantur, quorum abuſus per iudices regios locorum vbi tales abuſus commiſſi fuerint, corrigantur. Portus reparati in bono, & ſufficienti ſtatu teneantur taliter quod inde valeat ſecurè pertranſiri. Reparationes autem illorum fiant expenſis eorum qui ad hoc electi ſunt, & ſubiecti. Domini verò pedagia leuantes in terris pro quibus huiuſmodi pedagia mercatores ſoluerint, eos in ſecuritate * teneri faciant. B Interdicimus inſuper omnibus officiariis iuſtitiæ & receptæ, ac aliis quibuſcumque quibus per ordinationes Caroli 6. & ſuorum prædeceſſorum fuit interdictum, ne mercantiæ factum exercere præſumant, ſub pœnis in eiſdem ordinationibus contentis.

* *Marcha*) inf. tit. ſeq.

* *Foraneorum.*) i. quę imponuntur mercibus exeuntibus vel egredientibus regnum.

* *Securitate.*) ſ. pontium & itinerum refectorum & tutorum à latronibus. Andr. Iſer de ſtatut contra liber. Eccleſ. col. 13. Archidia. 23. q. 3. ſi quis dominus Bal. c. 1. de his qui feud. dare poſſ. Floria l. 1 §. ſumma de his qui decc. vel eſſ. C. M.

§. 16. ¶ *Idem Carolus 8. anno Domini 1493.*

Statuimus & ordinamus quòd decætero in qualibet curiarum ſupremarum, & iuriſdictionum ordinariarum, atque noſtrarum aidarum certus limitetur numerus competens tam notariorum quàm oſtiariorum & ſeruientium ſecundum cuiuſlibet iuriſdictionis neceſſitatem & extentionem, quódque illi qui iuxta numerum prædictum remanſerunt, ſint C officiarij formati, quorum officia niſi altero de tribus caſibus in ordinationibus, officia noſtra tangendo factis & declaratis decætero non vacabunt. Qui autem de officio notarij officij vel ſeruientis per nos prouiſus extiterit, antequam vti permittatur officio, literam doni officij manu regiſtrare & ſcribere tenebitur atque ſubſignare: videlicet notarij in papyro * commiſſi ad cuſtodiam ſigilli contractuum ſua, ſeruientes autem in grapho * principalis ſedis bailliagij, vel ſeneſchaliæ in qua fuerit deputatus: vt ſi fortè in eorum ſigneto falſitas committeretur, valeat exinde comprobari. Prohibentes inſuper eiſdem notariis ſeruientibus ne habeant poſtulare in cauſis vel patrocinari pro partibus: & notariis, ne mechanicis arti- D bus ſe immiſceant: atque oſtiariis & ſeruientibus ne officium notariatus aliquatenus exerceant.

* *Papyro.*) i. in libro.

* *Grapho.*) id eſt apud actuarium.

¶ TIT. XLVII. DE REPRESALIIS.

CAROLVS VII. ANNO Domini 1485.

PRohibemus ne marchæ ſeu repræſaliæ decætero per alios quàm noſtrum magnum conſilium & curias * parlamentorum, ac partibus auditis, ſecundum ordinationes alias ſuper hoc factas concedantur; alioquin illas nullas exiſtere decernimus.

* *Curias.*) vt infra areſt. Tholo. 57.

E

¶ TIT. XLVIII. DE QVÆSTIONIBVS.

¶ *BEATVS LVDOVICVS anno. 1254.*

PErſonas autem honeſtas vel bonæ famæ etiam ſi ſint pauperes, ad dictum teſtis vnici * ſubiici tormentis, ſeu quæſtionibus inhibemus, ne ob metum falſum confiteri, vel ſuam vexationem redimere compellantur.

* *Vnici*) vel de laudanda conſtitu. Guilliel. benedi. rep. c. raynutius. verb. adiecit impuberi nu. 34 de teſta. & limitantur no. in l. 3. C. ad leg. Iul maieſta. C. M.

¶ TIT. XLIX. DE EMENDIS

BEATVS LVDOVICVS HVIVS nominis. 9. 1254.

EMENDAS autem pro maleficiis ſeu delictis à bailliuis noſtris leuari nolumus, niſi in foro iudiciario de bonorum conſilio virorum, publicè iudicatæ fuerint vel æſtimatæ, quanquam antea fuerint gagiatæ. Si tamen ille cui crimen imponitur, curia ſibi iudicium offerente, illud expectare noluerit, ſed pecuniam certam offerat pro emenda: & ſit tale crimen de quo emenda pecuniaria recipi conſueuit liceat * curiæ ea B recipere, ſi competens ſibi videatur: alioquin faciat iudicari vel æſtimari. Caueant tamen iudices & bailliui ne minis & territoribus vel callidis machinationibus clàm vel palàm aliquem ad aliquam emendam offerendam inducant, vel ſine cauſa rationabili accuſent.

*Liceat) quod hodie melius ob abuſum correctum eſt, & nullo modo licet iudici, vel procuratori fiſci componere, nec officialibus ſubalternorũ ex conſtit. Carol. 5. art. 2. quæ ſeruatur. C. M.

¶ TIT. L. DE CONSTITVTIOnibus* Caroli magni, & Ludouici pij patris & filij, Franciæ Regum & Imperatorum.

*Conſtitutionibus.) quarum exemplar habeo, ex quo pauca quædam hic adieci, vt ſequitur. C. M.

C

¶ *EX CAPITVLIS CAROLI MAGNI, apud Anſegiſum abbatem lib. 1. cap. 85. De manſis vniuſcuiuſque Eccleſiæ.*

SAncitum eſt vt vnicuique Eccleſiæ vnus manſus * integer abſque alio ſeruitio attribuatur. Et preſbyteri in eis conſtituti non de decimis, non de obligationibus fidelium, non de domibus, neque de atriis vel hortis iuxta Eccleſiam poſitis, neque de præſcripto manſo aliquod ſeruitium faciant præter Eccleſiaſticum, & ſi aliquid amplius habuerint, inde ſenioribus * ſuis D debitum ſeruitium impendant.

*Manſus) id eſt manſio. Itali vocant. vnde maſ Bal. & plures. col. 2. de cõdi. inſert. hæc conſtitutio facta eſt in dicta imperiali apud Vuormatiam vbi Carolus magnus primum regni diadema ſuſcepit & habetur ad verbũ in c. 1. extra de cẽſ. inſigni ingratitudine pontificum Ro. & canoniſtarũ, qui authoris videlicet Caro. magni nomẽ & memoriam deleuerunt. C. M.

*Senioribus) i. cõmitis feudalibus qui ſub ſe vaſallos & ſubditos habent feudalibus ſic enim vocantur in capitulis car. magni: & intelligitur de omni ſeruitio etiã militiæ, ne reſp. fraudetur. C. M.

¶ *Cap. 103. De pabulo verbi diuini nunciando.*

¶ Epiſcopi verò, vt ſiue per ſe ſiue per vicarios, pabulum verbi diuini * ſedulò populis annuncient, quia (vt ait beatus Gregorius) iram contra ſe occulti iudicis excitat ſacerdos, ſi ſine prædicationis ſonitu incedit, & vt ipſi clerum ſibi cõmiſſum in ſobrietate & caſtitate nutriant. Superſtitiones quas quibuſdam in locis, in exequiis mortuorum nonnulli faciunt, eradicent.

*Diuini.) vt ſiat, tenetur princeps ſedulo curare deut. cap. 17. C. M.

Cap. 105. De ſcriptoribus

¶ Iubemus vt ſcriptores quique non vitioſè ſcri- E bant.

Cap. 118. De mendicis diſcurrentibus.

¶ De mendicis qui patrias diſcurrunt, volumus vt quiſque fidelium noſtrorum ſuum pauperem de beneficio, aut de propria familia nutriat, & non permittat alicubi ire mendicando, * & vbi tales inuenti fuerint qui ſibi manibus laborant, nullus eis quicquam tribuere præſumat.

*Mendicando) Idem Deut. c. 15 contra hanc conſtitutionẽ poſtea facti ſunt ordines mendicantium. C. M.

Cap. 125. De emptione tempore meſſis cauſa cupiditatis & turpis lucri.

¶ Quicunque enim tempore meſſis vel vindemiæ non neceſſitate, ſed propter cupiditatem comparat annonam, vt pluris reuendat, turpe lucrum dicimus A ſi hoc propter neceſſitatem comparat, vt ſibi habeat, & aliis tribuat, negotium dicimus.

Cap. 138.

¶ Vt nemini liceat aliquem cogere ad bibendum. *

*Bibendũ.) ſic in magnæ ſicentiſſimo cõuiuio Darij Hydaſpis ſeu Aſſueri pro re magnifica notatum eſt, quod nemo cogebat bibere. Heſter. 1. Dixi ſuperteriũ in c. Crapula de vit. & honeſt. Cleri. extra. Et hoc ego in germania cũ eſſẽ trans Albim inter milites ducis Bruniſ. ſeſſis in perſona mea practicaui, hanc conſtitutionem allegãs, eãque me defendens. C. M.

Cap. 139.

¶ Vt mercatus die dominico in nullo loco habeatur.

Cap. 153.

¶ Vt nullus deinceps in Eccleſia mortuum * ſepeliat.

*Mortuum) l. 2. C. de ſacra Eccl. vbi doct. autoritãt ſacerdotum merito inſequitur. C. M.

B ¶ *Ex capitulis Ludouici pij * regis & imperatoris. lib. 2. cap. 2. Ad ſtatus regni & imperij.*

¶ Sed quanquam ſumma huius miniſterij in noſtra perſona conſiſtere videatur: tamen & diuina authoritate, & humana ordinatione, ita per partes diuiſum * eſſe cognoſcitur: vt vnuſquiſque veſtrûm in ſuo loco & ordine partem noſtri miniſterij habere cognoſcatur. vnde apparet quod ego omnium veſtrûm admonitor eſſe debeo, & omnes vos noſtri adiutores eſſe debetis. nec enim ignoramus quid vnicuique veſtrûm pro ſibi commiſſa portione conueniat, & ideo prætermittere non poſſumus, quin vnumquenque iuxta ſuum ordinem admoneamus.

*Pij.) & Clotharij. vt Anſegiſus l. 1 cap. C. M.

*Diuiſum.) ergo ſolum caput non omnipotens, imo perſona principis non eſt caput niſi organicum: ſed verum caput eſt principatus ipſe cum mẽbris integrãtibus eum. C. M.

C ¶ Cap. 5. Scholæ ſanè ad filios & miniſtros Eccleſiæ inſtruendos vel edocendos, ſicut nobis præterito tempore ad Attiniacum promiſiſtis, & vobis iniunximus, in locis congruis vbi necdum perfectum eſt, ad multorum vtilitatem & profectum à vobis ordinari non negligantur.

¶ *De rebus pauperum vel minus potentum mala occaſione non emendis.*

¶ Propter prouiſiones pauperum pro quibus curam habere debemus, placuit nobis vt nec Epiſcopi, nec comites, nec abbates, nec vicarij, nec iudices, D nulluſq; omnino ſub mala occaſione vel malo ingenio res pauperum vel minus potentum emere nec tollere audeant. Sed quiſquis ex eis aliquid comparare voluerit in publico placito coram idoneis teſtibus & cum ratione hoc faciat. vbicumque autem aliter inuentum fuerit factum, hoc emendetur. *

*Emendetur.) ſed huius ſæculi cancellaria hanc legem ignorat, imo de oppreſſione potentis non audet pauper queri, nec eſt qui curat. C. M.

¶ *Ex libro. 3. cap. 7. De iuramento.*

¶ Vt nulli alteri per ſacramentum fidelitas promittatur niſi nobis, aut vnicuique ſeniorum ad noſtram vtilitatem & ſenioris ſui, exceptis iuramentis quæ per legem alij aliis debent.

¶ *Cap. 72. De non cogendo bibere.*

¶ Vt in hoſte nemo parem ſuum vel quemlibet hominum bibere cogat, & quicunque in exercitu ebrius inuentus fuerit, ita excommunicetur, vt in bibendo ſola aqua vtatur, quouſque ſe malè feciſſe agnoſcat.

¶ *Cap. vlt.*

¶ Vt æquales menſuras & rectas, & pondera iuſta & æqualia omnes habeant, ſiue in ciuitatibus, ſiue in monaſteriis, ſiue ad dandum inuicem ſiue ad capiendum.

Finis tertiæ partis totius huius operis.

INCIPIT

INCIPIT QVARTA PARS, DE IVRIBVS ET PRIVILEGIIS REGNI FRANCIÆ.

TRACTATVS PRIVILEGIA ALIQVA REGNI FRANCIÆ continens, per Ioannem Ferrault, * *vtriuſque iuris licentiatum editus.*

* Ferrault.) Andegauenſem regiúmque apud cenomanos procuratorem tempore Ludo. 12. cui dicauit, vt notes barbariem & imperitiam temporis. C. M.

¶ Primum ius ſiue priuilegium ſequitur.

Rex Franciæ neminem recognoſcit in temporalibus ſuperiorem.

PRimum liliorum ius altum & præcipuum sereniſſimæ coronæ Franciæ eſt, quod rex nullum in temporalibus recognoſcit, nec recognoſcere tenetur. Et ideo ſcriptum eſt, quòd non eſt feudum: & ſi feudum debet dici, quòd nullum eſt ita francum ſicut regnum Franciæ, quia nullam fidelitatem debet: quod eſt ſignum libertatis maximæ. Nam omnis fidelitas eſt libertati contraria extra de priuile. c. cum olim. Et eſt illa ſeruitus quædam. Bal. in l. quotiens. C. de ſuis & legi. faciunt not. in l. ſicut. in princip. ff. de vſufru. & quòd non ſubeſt Imperatori expreſsè decidunt Ioan. Fab. Cy. & Iaſ. in l. 1. C. de ſum. Trini. Præpo. & Alexand. in c. ius quiritum. 1. diſt. Spec. de appella. §. nunc tractemus, quibus locis reſoluunt, regem & regnum Franciæ regibus imperialibus non ligari. Nam dictio quos, poſita in d. l. 1. reſtringit: vt ibi latè per doct. facit. l. ea tamen de le. gl. 3. Et vltra rationes prædictas, ea ratione potiſſimum, quia in regno Franciæ Imperator non habet territorium ſeu diſtrictum, quod idem eſt. §. porro iuncta glo. Et ibi de ſancto gemi. c. vbi periculum. de elect. in 6. Et nos Francos imperator nunquam potuit neque poteſt tenere: & ſic extra territorium impunè ei non paretur. l. fi. ff. de iuri. om. iud. & c. 2. de conſtitu. facit ad prædicta quod dicit Bal. conſi. 418. dum dicit regnum Franciæ regi naturali inſtinctu: nec ſubiici imperio, ſed haberi erga imperiũ, ſed haberi erga imperium ſicut erga nos eſt Polus antarcticus. facit dictum Ia. de alua. in tit. de pace iur. fir. in prin. colla. 10. dicentis in terminis pro regno Franciæ, quod nunquam fuit ſubiectum imperiali, nec eſt ſpes quod obediat. Et ſi legibus imperialibus vtimur: ille vſus permiſſus eſt eatenus quatenus lex regni nõ diſponit. Nam diſpoſitio legis Salicę, ſeu regni præualet & obtinet. Ita dicit Alexand. c. d. ius quiritũ, quod ſingulare eſt in rege Frãciæ, ſecus de aliis regibus, qui fuerunt à Romanis deuicti & tributarij redditi: de quibus aliqui denominantur in l. in nomine domini. C. de off. præfec. præto. Afri. Nec glorientur Hiſpani: nam tex. 93. diſ. c. Adrianus. ſolùm loquitur de Carolo magno qui erat rex Francorum: & ex Francis, quia Carolus eos deuicerat, in tali priuilegio participare meruerunt. Vltra prædicta, ius Franciæ ſatis declaratum extitit. in c. per venerabilem. extra qui filij ſint legiti. licet glo. dicat quod de facto & non de iure rex ipſe ſuperiorem recognoſcat, tamen illi non eſt credendum. Nam vt inquit Alexand. cap. ius quiritum. diſtinct. 1. illa glo. eſt Ioannis, qui fuit Theutonicus & Imperatori ſubiectus: & ſic tanquam ſuſpectus ſpernendus eſt. erubeſcere enim debuit contra prædicta aſſerere, cum ſine lege loquatur. §. conſideremus. in authentic. de trien. & ſemiſ. col. 3. Nec debent gloriari Theutonici de c. nolumus. 11. q. 1 vbi imperator vult Francos ſuis legibus aſtringi. nam illius. c. conditor hoc facere potuit, quia erat rex Franciæ Carolus dictus magnus. Et ex eo capite quia rex facere potuit

Imperator in regno Franciæ non habet territorium.

& ordinare diuerſitatem tamen notauit: nam Francos expreſſit per dictionem, tam, quæ eſt copulatiua diuerſorum: tex. cum glo. in l. mercatores. C. no. vectiga. l. quicunque. C. de hære. l. cum ſcimus. C. de agric. & cenſi. lib. 11. Nec tales Theutonici hoc declarare poſſunt: cùm antequam in eos fuiſſet tranſlatum imperium, fuerat apud Francos, vt patet ex hiſtoriis. & in c. venerabilem. de elect. glo. 13. diſ. c. quando. Ex quibus elici ſolent tres imperij tranſlationes. Prima à Gręcis Conſtantinopolitanis in Germanos ſeu Francos tempore Leonis Papæ. Secunda * à Francis in Italos: & primus illorum fuit Berengarius tempore ſergii Papæ, & imperauerunt annis circiter quinquaginta. Tertia fuit ab Italicis in Theutonicos, qui dicere voluerunt omnes ſibi ſubeſſe nationes, quod non eſt verum, etiam de iure: quia tantùm habent imperium Occidentale, & ſic non Orientale. Et ſi illa penna eis de iure deficit, meritò & illa cæleſtis regni Franciæ. ar. l. quæ de tota. ff. de rei vendi. Et hoc ſatis declarauit Papa Clemens quintus in extrauagan. quæ incipit, meruit. declarando diffinitionem Bonifacij octaui non præiudicare regno Franciæ in temporalibus. facit dictum Fran. de Zaba. in cle. vnica de immuni. Eccl. Et ius prædictum verſum eſt in conſuetudinem, & eſt approbata talis conſuetudo, & hactenus ab omnibus pacificè obſeruata à tanto tempore, quod non extat memoria in contrarium. Quæ conſuetudo gratiæ eſt inductiua c. non eſt de conſuet. l. 6. iuriſdictionis attributiua. l. 1. C. de emenda. ſer. l. viros. C. de diuer. offi. l. 11. c. dilecti. extra de arbi. c. ſi laïcus. extra de foro compe. & priuilegij attributiua. l. fi. C. no. vectiga de aqua quoti. & æſti. ff. l. 1. §. fin. c. ſuper quibuſdam. extra de verbo. ſigni. 9. q. 3. c. conquæſtus. Potuítque talis ſuperioritas præſcribi, quia Francigenæ Romani imperij non ſunt: ſed ſeparati iudicantur, per gloſ. §. ius autem inſti. de pa. poteſt. & ſic cum nunquam fuerint ſubditi, poterunt præſcribere. faciunt no. in dicto ca. ſi laïcus. in l. venditor. §. conſtat. ff. communia prædi. de ſta. & conſuetu. contra libertatem Eccleſiæ. §. ſi verò dominus temporalis. col. 10. & not. in d. l. viros. vide pro ampliſſima huius priuilegij diſcutione quę tradit Do. Igneus Rothoma. parlamenti præſidens in ſuo tract. an. rex Franciæ recog. impera.

* Secunda) Turpiter errat. Sic enim Berengarij tyranni fuerunt, vocauit imperiũ Occidentis 50. annis, vt dixi in conſuet. Pariſ. tit. 1. in Rubr nu. 29. C. M.

¶ SECVNDVM PRIVILEGIVM.

Rex Franciæ nomen habet pulcherrimum.

SEcundum ius altum, ſeu præcipuum. omnes diuitias excedens eſt, quòd nullus rex habet ita pulchrum & excellens nomen: nam vulgò dici ſolet, quod melius eſt bonum nomen, quàm diuitiæ multæ, inquit ſapiens. & ratione excellentiæ nominis maior reuerentia adhibenda eſt. Pulchrum eſt igitur & ſingulare bonum nomen habere. text. in l. facta. §. ſi in danda. & ibi gloſ. ff ad trebel. Et licet de re-

gibus fiat mentio in iure, ſcilicet de rege Angliæ.* c. nouit. de iudi. &c. non eſt deſponſ. De Rege Hungariæ. c. non eſt.& c. licet de voto & voti redemp.c. intellecto. de iureiur. De Rege Gothorum. 17. di. c. conſilia. § hinc etiam. De Rege Scotiæ de conuer. coniuga. c. chariſſimus. de immu. Eccle.c. inter alia, in ſubſcriptione. De Rege Nauarræ.c. ad noſtram.de iureiur. De Rege Apuliæ & Siciliæ. c. veritatis. de iureiur. &cl. Paſtoralis. de ſenten. & re iudi. de Rege Caſtellæ & Arragoniæ ſiue Hiſpaniæ, de iureiuran. c. quanto. Hi tamen tum excellentiſſimis nominibus ſeu epithetis non decorantur ſicut Rex Franciæ: nam vocatur glorioſiſſimus. c. hoc quippe 3. q. 6. excellentiſſimus 11. q. 8. c. excellentiſſimus, illuſtris. d.c. nouit. de iudic. in ſubſcriptione. c. nouit. de appellationi. Et meritò illuſtris, ſecundū Bal. l. 1. ff. de offic. præſec. præto. quia plures prouincias ſiue plures B ciuitates habet ſub ſe, nu. 12. ſcilicet Remen. Senon. Rothomag. Turonen. Bituricen. Lugdunen. Narbonen. Tholoſanam, Auxitanam, Burdegalen. Viennen. Biſuntinen. Et comprehenſis dictis prouinciis, in quibus ſunt ſedes Archiepiſcoporum, in dicto regno ſunt Epiſcopi numero * 104. Et vocatur Chriſtianiſſimus filius, vt in extrauag. Io. 21. quæ incipit, prodiens & hoc ex gratia Dei operante propter famę claritatem, fauorem deuotionis, & ſynceritatem fidei Chatholicæ, quæ ſemper in regibus Franciæ viguit, vt patet in hiſtoriis regum Francorum: nam Clodouæus de hæretico Gotho ſumpſit vltionem. Clotarius ſecundus bello optimus atque ſtrenuus pietatem colebat, religionem quoque venerabatur. C Dagobertus ob martyris Dionyſij venerationem aureum feretrum, additiſque ad decorem multis variiſque gemmis: annuis inſuper prouentibus ad ſacerdotum & miniſtrorum Templi alimoniam deſtinatis: tapetes quoque vnionibus variis intextos, quibus interior paries tegeretur, attribuit.

* Rege Angliæ) Qui ab anno. 1535. omnem Papæ obedientiam ſubtraxit, ſeque ex generali conuentum (Parlamentū Angliæ vocant) fidei defenſorem & in terra ſupremum Eccleſiæ Anglicanæ & Hyberniæ ſub Chriſto caput eſſe dicit etiam in omnibus programmatis & literis regiis, ſcilicet Henricus 8. & poſt eum nūc filius eius Edoardus. Dudum etiā omnes monacos eiecit eorumque reditus partim ſibi pro ſumptibus regni partim nobilibus ad onera militiæ aſſignauit. C. M.

* Numero) ſcilicet comprehēſis. Archiepiſcopis, aliàs tantum 92 Epiſcopi addendo verò tres Archiepiſcopatus, & illis comprehenſis 125. Epiſcopi, velut ſatrapæ, pauci enim verbum Dei prædicant. C. M.

¶ Pipinus Stephano ſummo Pontifici contra Adulphum Romanum regem graui tributo Romanos præmentem ſuppetias tulit: & Bononiam & Romandiolam dedit. Spec. titu. de reſcriptis. §. 9. verſi. Item quia obtentum. Cui Pipino & poſteritati eius ille Stephanus benedixit, & eum qui temeritate aliqua aduerſus Francos bella moueret, communione Chriſtiana interdixit. Carolus rex, qui & Imperator factus, & propter eius magnitudinem, prudentiam, & virtutem, magnus dictus eſt Chriſtianorum, in numerum Sanctorum relatus, Eccleſiam auxit, Adrianum & Leonem quartum ſummos Pontifices ab omni tributo & moleſtia liberauit. c. Adrianus, & c. in ſynodo. 63. diſ. & iuxta Alexandri magni dictum maluit ſe diſciplinis antecellere, quam opulentiis. Conſiderans quod optimo principi glorioſum eſt habere rationem ſtudiorū, obtinuit Vniuerſitatem Pariſi. quæ inter omnes conſtat florens & famigerata. Nec florentiſſimam, illuſtriſſimámque Francorum nationem vlla fermè alia res perequè facit. Is Carolus triennio priuſquam moreretur teſtamentum condidit, duabus partibus totius pretioſæ ſuæ ſuppellectilis ciuitatum maiorum præſulibus relictis. Tertiam liberis & nepotibus & familiæ pro vniuſcuiuſque ratione attribuit.

¶ Ludouicus qui pius dictus eſt, Imperator & Francorum rex, Lotharium filium Eccleſiæ libertates & prouentuum iura violantem, ad reſtitutionem monet: & Romani Pontificis ſeditionem conſeruare iuramento aſtringit. Mirandúmque de eo fertur, quod per dies quadraginta nullum neque cibum, neque potum præter ſpirituale corporis & ſanguinis viaticum ad alimentum acceperit. Ex eius chronicis habetur, quod fuerunt eius Imperatoris extrema omnia religionis atque fidei plena. Hugo dictus Cappet, diuino miniſterio eſt rex factus, & per ſanctum Ga- A brum, aliàs Valerium, Deo reuelante ei dictum eſt, ſe vſque in ſempiternam, alij ſeptimam, generationem regnaturum. Robertus eius filius Eccleſiam venerarur, Eccleſiarum extructione hymniſque & canticis vt ſuffragium. O conſtantia martyrum. Cunctipotens: immò ſuffragia docent.

¶ Ludouicus propter corporis molem groſſus cognominatus, permaximus ſeruorum Chriſti amator fuit. Pleríque ſuo tempore ordines,* aut originem, aut magnum ſanctitatis incrementum acceperunt. Cluniacenſium, hoſpitalium, præter ea Præmonſtratenſium ſanctiſſimæ inſtitutiones vitæ & morum luminaria effulſerunt, & diui Victoris cœnobium in Pariſiano ſuburbio ſitum, à fundamentis extruxit.

¶ Ludouicus iunior dictus, crucis ſigno aſſumpto Turcas bello ſuperauit.

¶ Philippus qui cum ab initio ætatis Deodatus appellaretur, Auguſtus quoque dictus eſt: tum propter egregium ſanctámque virtutem, tum quia adeptum regnum auxit. Sacro coronandi abſoluto miniſterio adhuc adoleſcens, memor fuit quam impiè plerique per Franciam deierarent: & execrabili Deum blaſphemia prouocarent, animoſiorem quàm Imperatoriam, de qua in authentico, vt non lux. ho. cont. na. col. 6. deſcriptam legem tulit. Si quis eius impietatis reus compertus eſſet, in fluuium aut paludem dimitteretur. In Iudæos ſeueritatem apud caſtrum Brayum exercuit: ob Hieroſolimitanam proſecutionem & ſuſtentationem tercentum mille libras Pariſienſes millia inſuper centena domui Hoſpitali; pauperibus millia viginti teſtamento reliquit, dedit & legauit.

¶ Ludouicus Sanctorum catalogo inſcriptus eſt vita ſanctiſſima & miraculorum euidentia proclamantibus.

¶ Philippus eius diui Ludouici filius ſynodum ſacram à Gregorio Pontifice Lugduni celebratam tutauit: diu de Chriſtiano ſtatu præcedente confabulatus.

* Ordines,) In hos profuſus cæterum mire frugi diſcetiam in ſuis, quos plures habebat duos Eccleſiaſticos, ſingula tantum habētes beneficia, quorum vnus Philippus vnicum habens Archidiaconatum Pari. cum electus eſſet in Epiſcopum Pari. recuſat dicens, cur non potius eligiſtis præceptorem meum meliorem & doctiorem me, ſcilicet Petrū Lumbardum? Alter filius Petrus dominus locā de Courtenay tantū. O quantū nunc efferbuit tyrannis & ambitio! is etiā Ludouicus 6. primogenitū Robertum Ebroicenſem tantum comitem facit, prælatio (etiā viuens) ſecundo genito, Ludouico 7. qui ideo iunior dupliei nomine dilectus. C. M.

¶ Philippus huius nominis quartus, dictus Pulcher, Eccleſias & capellas dotauit, & inter alias Cenomen. capellam regiam de vado maliudi appellatam, nunc, proh dolor, deſolatam: in qua voluit theſaurarium, capellanos, & clericos continuam facere reſidentiam, quod in deſuetudinem abiit: quia per D ſubſtitutos ſeu vicarios nūc ſine reſcripto regali ſunt deſeruientes contra. l. nullus qui nexu generis. C. de decuri. l. 10. ordinauit: is paululum quam moreretur, filios ſeruare charitatem exhortatur, & eum voto Hieroſolymitano abſoluere. ¶ Philippus 7. dictus Valeſius, Eccleſiæ iurium, libertatúmque, & priuilegiorum protector & conſeruator fuit permaximus. Maleuolis Eccleſiæ perturbatorum fallaciis & cauillationibus obuians inquit: Non modo non auferre Eccleſiis ſua iura, ſed ea ampliare in animo eſt. Et propterea aliis quoque ſuffragantibus meritis beneſortunatus primùm deinde fœlix, poſtremò optimus chriſticola vocatus eſt. ¶ Ioannes, tametſi variam perpeſſus fortunam, ſe Vrbano Papæ filiali reuerentia obtulit, & cruce ſignauit.* ¶ Carolus 6. pro E Eccleſiæ bono Eccleſiarum prouentus in tres partes diſtribui iubet: vnam in Eccleſiarum inſtaurationem, alteram diſſoluendis ea obligationibus & debitis, tertiam quotidianis miniſtrorum vſibus aſſignauit. Schiſma longęuum diſſoluit, Eccleſiaſtica iura ampliando. Carolus ſeptimus ſacroſancti Concilij Baſilien. author, ſuſceptor, & approbator, fuit Eccleſiæ Gallicanæ præſeruator. ¶ Ludouicus vndęcimus eius filius, & ſi aliqua ſæua exercuit: magnam tamen deuotionem ad diuam Mariam habuit: Eccleſias conſecratas auxit, & oblationibus dotauit.

* Signauit) Hic malè tacitur Carolus 5. cordatiſſimus, ſapiens vocatus præque his omnibus de literis benè meritus quia bonos libros conquiſiuit, & in gallicum tráſferri iuſſit, in quis totam bibliā ſacrā omnem naturalem hiſtoriam, libros Ariſtotelis politicos, ethicos & de cœlo & mundo, ſomniúmq; viridarij compoſi, fœlix niſi quod damno poſteritatis ſuæ nimis liberalis fuit in fratrem Philippum audacē, & ab impio rege Nauarræ in toxicatus ęgrè lethali fiſtulain brachio relictâ, ad tēpus ſanatus, filiū nimis iuuenē reliquit, qua & infidum cauſa fuit infinitarum cladium regni, theſauris etiam regiis per auarum fratrem Ducem Audenſem expilatis.

¶ Carolus octauus eius filius rex mitiſſimus, Alexandrum Pontificem viſitauit, & ei perſonaliter in miſſarum ſolenniis ſeruire voluit.

¶ Ludouicus duodecimus magnis laudibus attolendus eſſet, niſi adulationibus me crederet aliquis vſurum. vnum tamen efferre volo, quod propriis ſumptibus Bononiam à Bentiuolo, Romandiolam à Venetis prædonibus occupatas, ſedi Apoſtolicæ & Iulio * ſecundo reſtituit. vniuerſo orbi & aperta ſunt miracula: vnde rex cui de ſuo iuſto titulo poteſtas huiuſmodi miracula faciendi accedit, poteſt dicere illud Euangelicum, quod reſpondit dominus contra calumnias Iudæorum. Ioan. 10. ca. Si mihi non vultis credere operibus credite. ca. ſtudiis de præſum. ca. quod Dei timorem. extra de ſta. monach. Quæ omnia geſta, ſine gratia operante & fidei ſynceritate peracta eſſe, nullus eſt qui dicere velit, & regni excellentiam à ſummo Deo eſſe negare poſſit. Meritóque aliis dotibus profundiſſimiſque iuribus regem & regnum Franciæ debere tutari.

* Iulio.) A quo mox Italia, mediolano, ligatia pulſus & deturbatus fuit. Idemque Iulius cõcilium Piſanum authoritate cõ Rantienſi & Baſileenſis conciliorum congregauit, in quo ob notoria, & ſcelera ſua depoſitus diſturbauit. C. M.

¶ TERTIVM PRIVILEGIVM.

QVICVNQVE ORAT PRO rege Franciæ, habet decem dies indulgentiarum.

TErtium altum ius & præcipuum ſequitur, quod quicumque orat pro rege Franciæ, habet decem dies indulgentiarum ab Innocentio quarto, vt recitat defunctus præceptor meus magiſter Coſmas Guymier, in proœmio Prag. ſanctio. ſuper verb. tueretur. Et ſanctus Tho. in 4 ſenten. diſt. 19. art. 3. in ſolutione vltimi argumenti. Clemens centum dies indulgentiarum conceſſit orantibus pro pace & ſalute regis & reipub. regni Franciæ: vt vidi & bullam legi in lib. Et eſt bulla nu. 33. hoc laudandum ſanxit Baruch Propheta. c. 1. ſui libri.

¶ QVARTVM PRIVILEGIVM.

REX FRANCIÆ POTEST INCONSVLTO Papa ſub nomine mutui, doni, aut charitatiui, ſubſidia imponere viris Eccleſiaſticis, ſeu Eccleſiis, pro defenſione regni.

QVartum altum ius atque ſingulare nulli alij conceſſum eſt, quia licet iure communi principes laïci non poſſunt ſubſidia imponere, nec ſub nomine mutui, doni, aut charitatiui ſubſidij ab Eccleſia, viriſque Eccleſiaſticis petere aut exigere inconſulto ſummo Pontifice. c. non minus. c. aduerſus cum ſua materia. de immuni. Eccle. Regi tamen Franciæ licet, & viri Eccleſiaſtici hoc præſtare poſſunt, exactione ceſſante, etiam inconſulto Romano Pontifice, pro vniuerſali vel particulari regni Franciæ defenſione, & ſi periculoſa neceſſitas imminet. cuius neceſſitatis ad regem maiorem annis viginti, & ſi minor ætate, ad prælatos clericos & laïcos qui de eius ſunt ſtricto conſilio, ſeu maiorem partem illorum honoratorum arbitrium ſeu interpretatio ſpectat, & ita declarauit Bonifacius Papa, & hoc alias accepi ex ſcriptis domini de Banza, tunc conſiliarij regis. Sed pro vero didici & vidi ſcriptum in bulla in libro liliorum redacta, cuius tenor ſequitur, & eſt talis.

* Bulla) ſed ficta & ſuppoſititia: tum quia nulli Bonifacio ante Bonifacium 8. & multo minus poſt eũ ada ptari poteſt. Bonifacius autem 8. erat acerrimus hoſtis regis Philippi & regni. Tum quia hic fit mẽtio de anno 13. pontificatus Bonifacij. Sed dictus Philippus ſedulo prohibuit eum implere nonum annum pontificatus, captus enim Papa Romámque ductus miſerabiliter ibi periit, ingreſſus vt vulpes, regnauit vt leo, aliis vt lupus. mortuus vt canis. C. M. Eius eſt legẽ interpretari, qui eam condidit: facit. l. leges ſacras ſ. ſimq. C. de le gibus.

¶ *Tenor bullæ* * *Apoſtolicæ inſertæ libro liliorum.*

BOnifacius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, venerabilibus fratribus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, ac dilectis filiis electis, abbatibus, prioribus, præpoſitis, decanis, Archidiaconis, capitulis, & aliis perſonis Eccleſiaſticis, necnon & nobilibus viris, ducibus, comitibus baronibus, militibus, & cæteris per regnum Franciæ conſtitutis: ad perpetuam rei memoriam. Et ſi de ſtatu regus cuiuſlibet in quo Catholicæ fidei viget ſignaculum, paternæ, ſolicitudinis ſtudio cogitemus: ad ſtatum tamen Chriſtianiſſimi regis Franciæ in quo ſemper antedictis temporibus erga Romanam matrem Eccleſiam viguit deuotionis integritas, reuerẽtięque plenitudo ſplenduit & feruentis obedientiæ promptitudo, tanto ſolertius arcem confidentiæ extendimus, & circa illud cogitationis noſtræ verſatur inſtantia: quanto ipſum vlteriori fauore proſequimur, & ſyncerius gerimus in viſceribus charitatis.

¶ Dudum ſiquidem Paſtoralis officij debitum exequentes, in fauorem Eccleſiarũ, & Eccleſiaſticę libertatis authoritate Apoſtolica duximus ſtatuendum, ne prælati & perſonę Eccleſiaſticæ cuiuſcunq; dignitatis, ſtatus aut cõditionis exiſtant, ſub adiutorij mutui vel doni nomine, imperator, reges, ſeu principes, aut aliter præſidentes ea imponere & exigere vel recipere ab eiſdẽ prælatis & perſonis Eccleſiaſticis audeant certis pœnis adiectis nihilominus in hac parte. Verũ nonnulli noſtræ intentionis ignari, ſuæque prudentiæ innitentes, huiuſmodi conſtitutionem noſtram, non rationabili aut æquitati conſonę ſed voluntariæ interpretationi ſubiicere moliuntur: non attendentes quod ad eum qui cõdidit, interpretatio noſcitur pertinere. nos igitur huic morbo congruam intendentes adhibere medelam: & vt cuiuſlibet ambiguitatis ſcrupulus in hac parte tollatur, & veritatis puritas elucéſcat: authoritate præſentiũ declaramus, quod cõſtitutio ipſa, vel eius prohibitio ad donaria, vel mutua ſeu quęuis alia voluntaria prælatorum & perſonarum Eccleſiaſticarũ eiuſdem regni, cuiuſcunq. ſtatus, ordinis vel cõditionis exiſtãt, omni prorſus coactione aut exactione ceſſante, ſe aliquatenus non extendat. Licet ad id forſitan chariſſimi in Chriſto filij noſtri Philippi regis Francorum illuſtris, vel ſucceſſorum ſuorum, qui pro tẽpore fuerint, aut officialium eorumdum, ſeu ducum, comitum, baronum, nobilium, vel aliorum dominorum tẽporalium de regno prædicto, requiſitio ciuilis & amica præcedat: omniáque feudalia, cenſualia ſiue iura quælibet in rerum Eccleſiaſticarum datione retẽta, vel alia ſeruitia conſueta regi eiuſque ſucceſſoribus, comitibus baronibus, nobilibus, & aliis temporalibus dominis ſupradictis, tam de iure, quam de conſuetudine, à perſonis Eccleſiaſticis debita: prædicta conſtutio non includat, vel aliquatenus comprehendat. Et quod perſonę Eccleſiaſticæ pro Eccleſiarum ſuarũ vtilitatibus compoſitionis aut tranſactionis vigorem in his contingat aliquatenus impediri: conſtitutióq; eadem clericos clericaliter non viuentes, ſed ſe mercationibus & mercimoniis, præſertim inhoneſtis & vilibus vel obſcœnis immiſcentes actibus non defendat. Adiicimus inſuper huiuſmodi declarationi noſtræ quod ſi prædicto regi ac ſucceſſoribus ſuis pro vniuerſali vel particulari eiuſdem regni defenſione, periculoſa neceſſitas immineret, ad huiuſmodi neceſſitatis caſum ſe nequaquam extendat cõſtitutio memorata: quin potius idẽ rex ac ſucceſſores ipſius poſſint à prælatis & perſonis Eccleſiaſticis dicti regni petere & recipere pro huiuſmodi defenſione ſubſidiũ vel cõtributionẽ: illudq; vel illã prælati & perſonę prędictę prefato regi, ſuiſq; ſucceſſoribus, incõſulto etiã Romano pontifice teneantur, & valeãt ſub quocũq nomine aut alias etiam impartiri, non obſtante cõſtitutione prædicta, ſeu quouis exemptionis vel alio quolibet priuilegio, ſub quacunq; verborum ſerie confecto, ſede Apoſtolica impetrato. Eiuſque neceſſitatis declaratione ſupradictæ ipſius regis, & ſucceſſorum ſuorum conſcientias onerari, eiſque innoteſcere volumus quod quicquid recipi vltra ipſius defenſionis caſum contigerit, in ſuarum recipiant periculum animarum.

Super quo niſi ſalubriter ſibi prouideant, attendere poterunt in quo periculo remaneret. Si verò defenſionis prædictæ tempore huiuſmodi & aliis annum. 20. præfati non excesserint ſucceſſores, declaratio neceſſitatis eiuſdem prælatorum, clericorum, & laïcorum, qui de ipſorum ſucceſſorum ſtricto conſilio ſeu maioris partis ipſorum fuerint, conſcientiis relinquatur. Quorum ſimiliter conſcientias onerari volumus, eiſque plenius aperiri: quod ſi quid vltra caſum defenſionis recipietur, eiuſdem in diſpendium ſalutis conſiliorum reciperetur ipſorum, illúdq; reſtituere teneantur. Præterea intentionis noſtræ non extat, nec exiſtit per conſtitutionem prædictam, ſeu declarationem præſentem, iura, libertates, franchiſias, ſeu conſuetudines, quæ præfatis regi & regno, ducibus, comitibus, baronibus, nobilibus, quibuſuis aliis poteſtatibus, dominiis, editionis præfatæ conſtitutionis tempore ac etiam ante illud competere noſcebantur, tollere, diminuere, vel quouiſmodo mutare, aut eis in aliquo derogare, ſeu nouas ſeruitutes vel ſubmiſſiones imponere: ſed iura, libertates, franchiſias & conſuetudines ſupradictas & prætactas regi & aliis illæſa integra conſeruare. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ declarationis infringere, vel in eam temerario auſu attẽtare. Si quis hoc autem attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorũ eius ſe nouerit incurſurum. Datum apud vrbem veterem. 2 Calend. Auguſt. Pontificatus noſtri anno. 3 Idem Bonifacius ius Ponficatus ſui anno. 15. Illud ius extendit pro redẽptione perſonarum regis, reginæ & filiorum. Et licet quidam Doctores, vt narrat Panorm. dicto. cap. non minus. voluerint dicere hoc poſſe fieri iure communi, fauore Reipub. patriæ (quia quilibet tenetur patriam ſuam defendere. l. 2. ff. de iuſti. & iu. c. pen. de homi.) præſertim cum ipſius defenſione protegantur orphani & miſerabiles perſonæ: alii, tamen doctores multis rationibus fulciti contrarium ſanxerunt: ideo bonum fuit ſuper hoc declarationem ſedis Apoſtolicæ habere, nec culpandi ſunt qui tale negotium proſecuti fuerint: quia bonarum mentium eſt timere vbi culpa non eſt.

¶ QVINTVM PRIVILEGIVM

Rex in Eccleſiis hic infra enumeratis capit regalia, & beneficia confert in regaliis vacantia.

QVintum ius liliorum eſt quod rex in Eccleſiis capit regalia. & eſt hoc approbatum in decreto Baſilienſi. tit. de anna. ver. item quòd dicta quinta pars. & in his tuentur qui antiqua conſuetudine vſi ſunt. c. generali. extr. de elec. lib. 6. ſpecialis eſt allegatio Spec. tit. de legato. §. nunc tractemus. verſi. ſed nunquid legatus. dum ſpecialiter loquitur de rege Franciæ, & eius iure vendicandi in quibuſdam Eccleſiis vacantibus collationem beneficiorum ad illas ſpectantium: & quòd illo tempore etiam temporalia illarum Eccleſiarum recipit. Et benè dicit Specu. quibuſdam Eccleſiis. & ſunt illæ Eccleſiæ (vt ex Regiſtris Parlamẽti & computorum accepi) ſcilicet in Archiepiſcopatu Remenſi regalia accipit: in Epiſcopatibus Laudun. Sueſſionen. Cathalaun. Tornacen. Morinen. Attrebaten. Ambianen. Nouiomen. Siluanen. Beluacen. Et ſic in toto Archiepiſcopatu, excepto Epiſcopatu Camerac. Item in Archiepiſcopatu Senonen. & Diœceſanis, qui ſunt Pariſ. Carnoten. Aurelianen. Niuer. Antiſſiodoren. Trecen. & Melden. Et in Epiſcopatibus Cenomanen. & Andegauẽ. Prouinciæ Turonen. in Archiepiſcopatu ſeu Prouincia Bituricen. tam pro ipſo Archiepiſcopatu. quàm Epiſcopatibus, Claromonten. Sancti Flori. Tullen. Caſtren. Caturcen. & Anicien. Archiepiſcopatus autem Lugdunen. prætendit Epiſcopus Eduen. capit. rex regalia in Epiſcopatu Cabilonen. & in toto ducatu Normaniæ tam pro Archiepiſcopatu Rothomagen. quam Epiſcopatibus Baiocen. Abricen. Ebroïcen. Sagien. Lexouien. Conſtantien. & in aliis Epiſcopatibus regni poteſt habere iura regalia. Et in his tuendus eſt, quia de nouo non vſurpat. ar. dicti. c. generali. Sed hic non enumeraui niſi ea quæ declarata inueni: & vidi bullam de Epiſcopatu Abruien. quæ eſt Innocentii data Aſſiſij, anno. 11. Aliam bullam Clementis, anno. 3. vbi de præbendis & dignitatibus Remen. Eccleſiæ. Alteram Gregorij de Eccleſia Senonen. de quibus & aliquibus ſupradictis ſunt bullæ in libro liliorum, ſub quota. 71. 72. 73. 74. 75. 76. & 79. Et de Epiſcopatu Cenomanen. pro rege executus ſum vacante dicto Epiſcopatu per dimiſſionem reuerendiſſ. in Chriſto patris Philippi de Luxemburgo Cardinalis, in fauorem defuncti domini Franciſci de Luxemburgo. Et per prouiſionem quam idem reuerendiſſimus habuit per obitum dicti Franciſci de Luxemburgo.

¶ SEXTVM PRIVILEGIVM.

Rex Franciæ à nullo ſui regni antiſtite poteſt excommunicari, nec excommunicatus declarari.

SExtum ſanctum ex gratia Dei ius altum procedens eſt, quod licet principes ſæculares poſſint excommunicari, & excommunicati declarari. c. quoniam quidem. 16. diſt. c. non eſt. de ſpon. vbi de rege Angliæ fit mentio: rex tamen Franciæ à quocunque (maximè ſui regni) antiſtite non poteſt excommunicari, nec excommunicatus declarari. Et illud ius antiquum declarauerunt Clemens V. in extrauagan. meruit. Martinus Papa, qui de hoc bullam ad rei perpetuam memoriam declarando conceſſit. facit declaratio Ioan. 22. in extrauag. ſequens ſub tit. de iudi. vbi declarat per priuilegium poſſe concedi ne quis poſſit excommunicari, nec ei interdici. Quod priuilegium etiam extenditur ad eius officiarios: & hoc pro actu exercitij iuriſdictionis temporalis. facit quod notatur 89. diſt. c. iudicatum. Nam idem priuilegium habet familia, quod dominus. 12. q. 2. c. Eccleſia. glo. c. clericum. 11. q. 1. Et quod notatur. ff. ad municipales. l. aſſumptio. & de hoc ſunt arreſta in curia parlamenti regiſtrata de anno Domini milleſimo 82. contra Archiepiſcopum Rothomagen. qui erat de domo Alenconij, de anno Domini milleſi. 399. contra officialem Ro[illegible]en. de anno Domini 1399. contra Archiepiſcopum Turonen. qui bailliuos & ſeruientes excommunicauerunt. Dictúmque extitit vlterius contra dictum Archiepiſcopum Turon. quòd in monitionibus generalibus non comprehenderentur officiales regni, & ita declararet. Et anno 1507. die Lunæ 17. April. declaratum fuit in Parlamento, me præſente, quod in monitione generali non comprehenderetur graphaerius & commentarien. caſtelleti de his quæ ſcribebant tanquam officiales regij, & ita declarauit Epiſcopi Pariſienſ. procurator. Quæ omnia pro lege ſunt ſeruanda. l. vnica. C. de ſenatuſcon.

SEPTIMVM

¶ SEPTIMVM PRIVILEGIVM.

NON OBSTANTE QVOD LAICI Eccleſijs non debent præfici: tamen rex Franciæ obtinet vt obtinere poſsit præbendas in Eccleſijs ſui regni.

SEPTIMVM ratione vnctionis, & ſuæ Chriſtianitatis ius eſt, quod licet laici in Eccleſiis præfici non debeant, vt patet ex text. c. dilectus, de conceſſione præbendæ. c. ſi. 28. diſt. c. benè quidem. & vt ad hoc iura ſatis ſunt nota, tamen Rex Franciæ obtinet, vt poſſit obtinere præbendas in Eccleſijs ſui regni. de hoc Panorm. c. extirpendæ. §. quoniam verò. ext. de præb. vbi fit mentio quòd Rex Franciæ eſt Canonicus Eccleſiæ S. Hilarij Pictauiæ ciuitatis, & hoc experientia docet. Nam in Eccleſia Cenomanen. habet præbendam, cuius redditus remittit ſeruientibus ſeu baiulis, in Eccleſia beatiſſimi Martini Turonen. & in Eccleſia Andegauen. & quando præſens eſt, diſtributiones capit: vt expertus ſum.

¶ OCTAVVM PRIVILEGIVM.

LICET IVS CONFERENDI præbendas adeò ſit ſpirituale, vt laico non conueniat: nihilominus Rex Franciæ pleno iure confert beneficia & dignitates Eccleſiaſticas.

OCTAVVM ius liliorum ex gratia Dei operante, & meritis præcedentibus eſſe dignoſcitur, quòd licet dicat Ioan. And. in c. 2. de præben. libr. 6. quod ius conferendi præbendas ſit adeò ſpirituale, quòd non cadit in laicum. 17. q. 7. c. ſi quis deinceps. & c. ſi. extra de iure patro. nec laicus illud poſſit poſſidere. de præſcript. c. cauſam quæ, & ſic ne præſcribere c. ſi de poſſeſſione. de regu. iu. lib. 6. tamen Rex Franciæ pleno iure beneficia* confert Eccleſiaſtica, canonicatus & dignitates. c. dilectus. le. 3. de præben. in quo fit mentio de decanatu Andegauen. de conſuet. c. cum inter. in parte. deciſa, vbi loquitur de collatione præbendarum Eccleſiæ ſancti Petri de curia noſtræ ciuitatis. Et in hoc multum fauendum eſt regi Chriſtianiſſimo. gloſſ. ſuper verbo regalia. tit. de anna. in decreto Baſilien. facit gloſſ. c. imperium. 10 diſt. & talia beneficia non ſubiacent reſeruationi Papæ: & ſic nec decreto Baſilien. ſeu nominationibus vniuerſitatum per no. Dominici de ſancto Geminia. in. d. c. 2. de præben in 6. Quod ius imperator non habet, nec aliquis dux Alemaniæ, ſalua pace Bal. in c. quanto. de iud. & Speculatoris in ti. de præben. verſi. item not. Nam imperator non habet poteſtatem conferendi, ſed facultatem faciendi, recipi: & vocantur Primariæ preces imperiales: & magna differentia eſt conferre, vel facere recipi, vt per Io. And. in addi. ad Spec. d. ti. faciunt no. Panorm. in cap. ſi. de conceſ. præben. vbi loquitur tex. de comitiſſa Flandriæ. quod, a. debet intelligi de præſentatione, non de collatione. & contra dictum Speculatoris & dictum imperatorem facit. c. imperium. 10. diſt.

* *Beneficia*) non habentia adminiſtratio nem ordinis Eccleſiaſtici. C. M.

Rex Franciæ plus eſt priuilegiatus quam imperator.

¶ NONVM PRIVILEGIVM.

IN ELECTIONE PRÆLATI requiritur regis conſenſus: qui ſi non adſentiat, non confirmatur electio.

NONVM liliorum ius profundum ab Adriano Papa cum vniuerſa ſynodo conceſſum, multis iam retroactis temporibus conſuetudine introductum eſſe dignoſcitur, quod in electionibus prælatorum debet eius requiri aſſenſus: & ſi non præſtat aſſenſum, non confirmatur electio. tex. ſingularis de rege Franciæ in c. Adrianus. &c. in ſynodo. 63. diſt. Mirandúmque eſt in eo videre quod legitur in ca. hinc eſt 16. q. 1. vbi dicitur, quòd eſt xenodochium, ſeu cœnobium in regno Francorum conſtitutum, vbi ſine regali prouiſione, & monachorum electione, nullus abbas introducitur, neſcio ſi intelligitur de abbatia S. Petri de cultura Cenoman. vbi in tractatu electionis intereſt regius procurator, non vt eligat, ſed vt pacem & concordiam ſeruare procuret. maiorique admiratione dignum, quod Adrianus cum vniuerſo clero ac populo, Carolo magno eiuſque ſucceſſoribus conceſſit & decreuit, quod in Archiepiſcopatibus & prouinciis, niſi à rege laudetur & inueſtiatur Epiſcopus, à nemine conſecretur: & quicunque contra tale decretum ageret, cum anathematis vinculo innodauit: & niſi reſipiſceret, bona eius publicari præcepit, & etiam irreuocabili exilio puniri. tex. in ſi. d. c. in ſynodo. &. c. Adrianus. 63. di. quæ iura faciunt pro ſententia lata contra aliquos inobedientes. Nec obſtat, vt quibuſdam videtur. c. ſciant cuncti. de ele. in 6. quia eſt ius proprium regis Francorum, & illi non eſt ſpecialiter derogatum, & eſt bulla per quam eſt conceſſum iura Francorum regum non auelli ſine cauſa & expreſſa mentione; quæ eſt conſonans, ca. nouit. in prin. de iudi. Et vltra prædicta facit gloſſ. ſuper verbo principes. c. de hoc. de ſimo. c. nobis. de iu. pa. glo. c. ſacroſancta. c. cum terra c. quod ſicut. de ele Panor. in c. 1. de conſuetu. Io. And Inn. & Bal. in d. c. quod ſicut. quod poteſt induci conſuetudine, vt Eccleſia vacante Canonici non procedant ad electionem, niſi prius morte prælati regi nunciata & poſtulato aſſenſu regio de procedendo ad nouam electionem & ſi fieret confirmatio, eſt quaſſanda. 18. q. 2. c. abbatem. le 11. & ibi gloſſ. Ita quòd ſi canonici eligunt regi ſuſpectum, poteſt rex appellare. Bal. d. c. quod ſicut. Et ante confirmationem ſe poteſt opponere, ſi dubitat de proditione patriæ, vel reuelatione ſecretorum vt dicunt præfati do. & Inn. c. ſuper his. de accuſ. facit tex. in verbo veruntamen in decreto Baſi. ti. de ele. Ad prædicta faciunt c. cum longè. c. reatina. c. nobis. c. lectis. 63. di. Et ſi quis velit dicere regem Hiſpaniæ habere tale ius vt. d c. cum longè. dico illum non habere, niſi ex participatione iuris Caroli magni: qui (vt ſuprà relatum eſt) eos Hiſpanos vicit & rexit, & matrimonij fauore Berſolonam & alias ei ciuitates dedit. Et ſi quod ius habuit imperator per iura ſuprà allegata, hoc reuocatum eſt. § verum eadem 64 di. qui. §. ſolùm loquitur de reuocatione iuris imperialis: & Carolus magnus hoc ius habuit nedum vt imperator, ſed vt Francorum rex, vt patet d. c. Adrianus. Et tale ius ei conceſſum eſt à Papa cum vniuerſa ſynodo: ideo Papa Stephanus dicti. §. verum, & reuocationis auctor, ſine vniuerſa ſynodo reuocare non potuit: neque eius ſententia præualet. arg. eorum quæ notantur cap. in canonicis. 99. diſt. Nam fortius eſt quod per vniuerſæ eccleſiæ ſtatuta firmatum eſt,

In regno Franciæ Epiſcopus niſi à rege laudatus, vel inueſtitus, à nemine conſecratur.

Digitized by Google

c.puto.1.q.7.& eſt regula iuris, quòd omnis res per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolui neceſſe eſt. Nec obſtat prædictis. c. ego Ludouicus. 63.diſt Nam ibi ſolum renunciatio facta fuit de electione ſummi Pontificis. An autem tali iuri poſſit rex renuntiare, præſentis non eſt ſpeculationis, ſed aliquid notatur per Bal. c. ſi generali. in ver. quaro vtrum rex Franciæ. 10. coll. in titu. ſi de feu. fuerit contro.inter do.& agna. Vnum tamen non eſt omittendum, quod regalia inſignia de facili remitti non poſſunt: nec alteri concedi. Neque enim eſt facile regis locum tenere. c. non eſt. c. ante omnia c. multi. 40. diſt. facit pro hoc iure, quia extraneus & alienigena * in ſuo regno non poteſt beneficiari ſine eius permiſſione: ita dicit glo. in ver. exterorum, in proœ. prag. ſanctio. facit quod notat Geſſelinus in extrauag. Io. 22. quæ incipit, execrabilis, ſuper verbo, diuerſorum. dum dicit dominum temporalem obiicere poſſe contra promotionem ſeu prouiſionem factam de incola alterius regni, quia alteri regni arcana ſcrutari non cõuenit l. penult. C. de commer. & merca. & indigenæ exteris ſunt præponendi. Nam oriundus non oriundo, & diœceſanus nõ diœceſano præfertur, vt in regula cancellariæ. 15. fa. quod no. in ca. ſi. extra. de peregri. c. bonæ. le. 2. de poſtu. prælа. &.c. hortamur. 71. diſt. & debent præfici quos multò ante nota probabiliſque vita commendat, & qui recta ratione probati fuerint. c. Epiſcopum. 63. diſt.

* Alienigena ſup. par 3. tit. 23. §. 1.

Alienigena non poteſt in regno Fráciæ beneficiari ſine regis permiſſione.

¶ DECIMVM PRIVILEGIVM.

¶ *EPISCOPI REGNI FRANCIÆ tenentur regi iurare fidelitatem ſeu reuerentiam.*

DECIMVM ius liliorum mirandum & antiquum eſt contra iura, etiam ſcripta. c. nimis de iureiur. & c. ſi. de re iudi. quod Epiſcopi regni debent ei iurare fidelitatem ſeu reuerentiam: quam reuerentiam rex Theodoricus in conſilio reſeruaſſe ſibi declarat. §. hinc etiam. 17. diſt.

¶ In hoc tamen notandum exiſtimaui, quod ſi fidelitatem pro homagio accipimus, Epiſcopi non debent d.c. nimis. de iureiu. niſi ratione rerum temporalium & feudorum; vt per. Panorm. d. c. nimis. hoc enim certiſſimum eſt in iure, quod Epiſcopi, Abbates, & alij clerici tenentes bona feudalia, & in feudum conceſſa, tenentur iurare fidelitatem, & facere homagium. Henr. bohic. c. fi. de re. iud. Bal. in præludio feudo. faciunt not. in ca. ſolitæ. c. dilecti filij de maio. & obedi. c. verum. de fo. compe. c. cum ad verum. ibi, cum pro curſu temporalium. 86. diſt. & ca. Contra. c. fi. col. 10. ita quòd propter feloniam bona feudalia fiſco applicantur vita prælati aut clerici durante: quia venit contra legem & pactum, cui obedire tenetur eccleſia, quia in ſe & in alium eſt mater & cultrix iuſtitiæ, tit. epiſcopum vel abbatem, in prin. & de aliena. feudi. c. fi. 10. col. & in tali cauſa feudali rex eſt iudex competens per no. glo. §. debet & ibi domi. c. Romana. de appella. lib. 6. & in tali cauſa feudali efficitur regni ſubiectus: in aliis autem non, ſed reuerentiæ debitor: vt Bal. d.c. nimis. propterea credo quòd iſti epiſcopi & prælati aliter ſe habent iurando quàm ſeculares principes & laici. Nam ipſi ſolent iurare ſtola ad collum poſita, & manu ad pectus. Non autem habent manus inter manus regis aut digniſſimi cancellarij, ſeu quæſtoris: & laici iungunt manus inter manus regis: & ideo dicitur fidelitas manualis. c. cum inter vos. de re iud. Et iſta manuũ iunctio aliquali ratione poteſt fulciri, quia ma-

Epiſcopi & prælati aliter præſtant iuramentum fidelitatis, quàm laici.

A nus ſignificat poteſtatem. l. manumiſſiones. ff. de iuſti & iu. & ſignificat arbitrium l. penult. ff. de arbi. Et porrectio manus dextræ ſignificat ſoliditatem: & ideo debent eſſe firmi ad authoritatem regiam conſeruandam, voluntarieque ei obedire, quæ obedientia conſiſtit in mandatorum ſuſceptione: & ſi ei non obtemperatur, digna vltio ſuccedit. Eſt enim generale pactum ſocietatis humanæ, obtẽperare regibus. c. quæ contra mores. 8. diſt. 91. diſt. in ſumma, 23. quæ. 3. c. qui culpatur. fa. diui Hieron. ſententia, dum inquit. Principibus & poteſtatibus fidem & reuerentiam ſeruari oportet, quam qui non exhibuerit, apud Deum præmia habere non poterit. 23. q. 5. c. regum. cap. ſicut apud camales. facit quod nota. in l. fi. C. de exacto. tribu. lib. 10.

Generale pactum ſocietatis humanæ eſt obtemperare regibus.

B ¶ De pœna autem inobedientium diuerſa iura ſtatuuntur. Nam aliquando morte puniuntur. c. 2. de maio. & obedi. l. omne delictum. §. contumaciam. ff. de re milita. facit quod ſcribitur Eſdræ c. 8. quotquot tranſgreſſi fuerint legem, diligenter plectentur, ſiue cruciatu, ſiue pecuniæ mulctatione. Aliquando carceribus pignoribus captis mancipantur. l. cum eo. ff. ad legem Iul. pecul. ibi, pignus capiendo, & corpus retinendo. Aliquando domo propria priuantur. ff. de inter. & relega. l. fi. Et aliquando domus eorum inobedientium diripiuntur. l. ſi is cum quo. ff. de cõmuni diuidum. Aliquando banniuntur. l. curatores. ff de offi. procur. Cæſa. Aliquando illis inuitis ſeruire cõpelluntur. l. ſi ad magiſtratũ. C. de decur. l. 1. donec conſentiant. 1c. diſt. c. ſi quis. 91. diſt. c. ſi
C quis epiſcopus. Et ſuſcipiendi voluntas adſit 23. q. 4. c diſplicet. Et tales inobedientes non differant ſe offerre. c. diſ. c. 1. & vſque dum fecerint & adimpleuerint. 12. q. 2. c. apoſtolicos. Aliter tamen nobiles quàm ignobiles cogendi ſunt. Dicit enim canon. Inobediens ruſticus tanto penſionis onere grauandus eſt, donec ipſa exactionis ſuæ pœna compellatur ad rectitudinem feſtinare. 23. q 6. c. iam verò. Aliquando iuriſdictione priuantur, eiſque denegatur audientia. l. ſed & ſi per prætorem § hæc autem actio ff. ex qui. cau. maio. faciunt. ad prædicta quæ notantur in ti. qui ſunt rebelles. in vſi. feudo. Et tales proſequẽdi ſunt inceſſanter, iuxta illud Pſal. Perſequar inimicos meos, & comprehendam illos, donec deficiant: quæ dictio, donec, infinitè, accipitur. l. legatum ff de an. lega de iudi. c. cum
D ſit 17. q. 7. c. ſi plures. Obedientia vera nouem debet habere conditiones, vt videri poteſt ex nota Archi. 8. q. 1. c. ſciendum quas proſequitur Luc. de pen. d. l. ſi. ad magiſtratum. pro qua adipiſcenda, tenenda eſt Benardi ſententia, dicentis: Verus obediens neſcit moras, nec mãdata procraſtinat, ſed aures parat auditui, oculos viſui, manus operi, pedes itineri, & ſic ſe totũ interius colligit, vt imperantis exterius expleat voluntatẽ.

Vera obediẽtia nouem debet habere conditiones.

¶ VNDECIMVM PRIVILEGIVM.

¶ *REX HABET COGNITIONEM cauſarum ciuilium inter perſonas eccleſiaſticas in poſſeſſorio de cauſis ſpiritualibus, vel cauſam eis annexam habentibus.*

E

VNdecimum liliorum ius altum & præcipuum eſſe dignoſcitur ex cognitione cauſarum ciuilium inter perſonas eccleſiaſticas in poſſeſſorio de cauſis ſpiritualibus, vel annexam cauſam ſpiritualibus habentibus, & hoc ex antiquiſſima conſuetudine procedit. Quæ conſuetudo iuriſdictionem tribuit. c. ſi laicus laicum extra de foro compe. Etiam non capaci propter perſonę excellentiam. c. cum dilectus. de arbi. Quam iuriſdictionem regi Fráciæ com-

Digitized by Google

petentem non eſt intentionis ſummi pontificis tollere, vel diminuere. c.nouit extra de iudi. Et iudices ſui de pleno poſſeſſorio retinendę poſſeſſionis in beneficialibus,& aliis cauſis ſpiritualibus cognoſcunt. Licet iure communi clericus coram iudice ſęculari non ſit trahendus,& cauſa ſpiritualis vel ſpirituali annexa debeat coram iudice eccleſiaſtico tractari. c. 2. extra de fo.compet.& ita declarauit Martinus Papa multis ex cauſis in ſua bulla contentis: cuius bullæ tenor ſequitur, & eſt talis.

¶ Sequitur tenor bullæ Martini Papæ.

MARTINVS Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, ad futuram rei memoriam. Apoſtolicæ ſedis æqua & circunſpecta prouiſio quorumlibet & iura & tranquillitatem confoueri ſatagens: cum veriſimiliter timetur ne cupiditas improba ſe à vetitis abſtinere neſciens. ſtatuens ordinationibus à ſe huiuſmodi prodeuntibus laxato freno rationis abutatur, per prouiſionis debitum remedium: nunc verò per optimum declarationis officium nititur obuiare. Dudum ſiquidem prouidè conſiderantes, quod licet clerici, eccleſiaſticæque perſonæ qui ſuas cauſas & querelas in his præcipuè quæ de iure vel conſuetudine ad forum eccleſiaſticum pertinere noſcuntur, eo tamen derelicto, ſæcularibus iudicibus ſe ſubmittere, ſeu partes ſibi aduerſas ad forum de iure vetitum conuenire vel contrahere præſumebant: grauibus proinde pœnis tam ſpiritualibus quàm temporalibus, etiam iure diſponente alligarentur: pœnas tamen ipſas non ſine propriæ ſalutis periculo ſæpius addebātur habere in contemptum. Nos qui ex debito paſtoralis officij ſalutem quærimus ſingulorum: ſuper his opportunè prouidere volētes, per alias noſtras literas ſtatuimus, & etiam ordinamus, quòd quicunque ex clericis & perſonis eiſdem de cætero reus talis præſcriptionis exiſtentis, niſi à præmiſſis deſiſteret omni commodo conceſſionum & gratiarum ſibi à ſede prædicta conceſſarum careret: ipſéque in graues tunc expreſſas & alias iuris pœnas incurreret, prout in dictis literis plenius continetur. Cùm autem pro parte chariſſimi in Chriſto filij noſtri Caroli regis Francorum illuſtris nuper nobis fuit expoſitum, quod à nonnullis vertitur in dubium: an per huiuſmodi noſtram conceſſionem derogare voluerimus iuri & iuriſdictioni regiæ: præſertim, in caſu poſſeſſorij retinendæ poſſeſſionis ſuper ſuis eccleſiis & beneficiis eccleſiaſticis ſuorum regni Franciæ & Delphinatus Vienen. per quam iuriſdictionem præfatus rex ſibi aſſerit licere in omni caſu etiam iuridicè tueri poſſeſſores. Nos ad omne ambiguitatis tollendum dubium ſuper his opportunè prouidere volentes, eiuſdem regis in hac parte ſupplicationibus inclinari, authoritate apoſtolica tenore præſentium declaramus noſtræ intentionis non fuiſſe, neque eſſe per dictam aut per aliam quancumque conſtitutionem eidem regi & regiæ iuriſdictioni, per quam (vt aſſeritur) tam rex quam ſui progenitores ſuper omni poſſeſſorio à tanto tempore citrà, quòd de eius contrario memoria hominum non exiſtit, conſueuerunt cognoſcere in aliquo derogari voluiſſe, aut velle quoquo modo ipſoſque regem & iudices detinentes partes moleſtatas ſuper earum conſeruatione ad ſuorum beneficiorum poſſeſſionem ipſius regis auxilium implorantes (dummodo in contemptum iuriſdictionis & libertatis eccleſiaſticæ vt partes ſibi aduerſas in rebus eccleſiaſticis, diutius perturbarent, hoc non fecerint) pœnas in dicta noſtra conſtitutione contentas, nullatenus incurriſſe, aut debere incurrere quouiſmodo. Per hoc autem nullum ius ſeu iuriſdictionem in præmiſſis cognoſcendi eidem regi de nouo acquiri volumus, ſed antiquum ſi quod habebat tantummodò conſeruari. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam noſtræ declarationis, conſtitutionis, & voluntatis infringere, & ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli apoſt. ſe nouerit incurſurum. Datum Romæ apud ſanctos Apoſtolos. Calend. Maij Pontificatus noſtri anno 12. Eandem bullam inſeruit Guido Papa in ſua prima quæſtione, vbi de hoc etiam tractat, prout & in q. 552. quæ incipit, in materia poſſeſſoria.

¶ Quæ prædicta credo intelligenda quando eſt quæſtio meri facti ſeu violentiæ vel iniuriæ illatæ, & de impedimento tollendo, ne partes deueniant ad arma ar. §. ſi inter duos. l. æquiſſimum. ff. de vſufru. & ita intelligunt Inno. c. cum dilecti. de elec. Io. And. c. fi. extra de foro compe. Panorm. c. literas de iura. calum. in anti. & Pe. de ancha. c. ea quæ. de re. iu. lib. 6. pro his vide quæ tradidit nouiſſimè Philip. Probus in tract. penſio. q. 3. partis. 3.

¶ Et ſi quis velit dicere hoc non eſſe præcipuum ius, cum & duces Britāniæ & Alenconij tali iure vtantur: facilis eſt reſponſio, quia à fonte regio procedunt: & eis ius conceſſum, & eorum iuriſdictio à rege dependet, propter homagia & fidelitates: & quòd iuriſdictio à rege Franciæ eis ſit inſula. De duce Alenconij ſatis notum eſt. Sed quia Britones de hoc dubitant, hic narrare volui quod Clotarius rex Francorum ſextus filium proprium multa mala in regno Franciæ facientem in Britannia proſecutus eſt, & Britanniæ ducem filium adiuuantem bello deuicit, gladio peremit, & Britanniam ſibi ſubiecit. Indicat id quod Britonum princeps offenſam purgare volens ad Dagobertum venit, quem, Cypiaci agentem magnis muneribus placauit, ſe cum omni gente ſua regi Dagoberto & regno dedens, non alio animo quam quod illa omnia ſub Dagoberti Francorúmque perpetua ditione tenere confeſſus eſt, & in verba regis iurauit.

¶ Petrus de Droſco,* aliàs Brenne, regi Ludouico nunc catalogo ſanctorum aſcripto in villa Andegauen. anno Domini, 1231. homagium ſeu ſubmiſſionem fecit. Et quia propter longęuam ętatem, hoſtium incurſionem, & inimicorum inuaſionem iura clarificata non erant, ad concordatum deuenerunt, quod (ne oblinio nouum bellum inducat) hìc interſerere deſtinaui.

¶ Tenor accordij Regis Franciæ, & Ducis Britanniæ.

LVdouicus Dei gratia Francorum Rex: Vniuerſis præſentes literas inſpecturis & audituris: Salutem in eo qui eſt omnium vera ſalus. Notum poſteris noſtris fieri volumus, quod cum aliàs dilectus conſanguineus noſter Petrus de Droſco, aliàs de Brenne, dux Britanniæ (inſtigante Henrico Anglorum rege & eum fouente) guerram contra nos incœpiſſet, & quamplures partes regni noſtri deuaſtaſſet, Caſtrúmq. noſtrum de Belleſme manu armata cœpiſſet, & diu in ſua ſaiſina tenuiſſet, aſſerens in ipſum ius habere ratione quarundam petitionum nobis aliàs ex parte ipſius exhibitarum. & per nos ſibi pro aliqua parte denegatarum, tam ratione ſucceſſionis bonæ memoriæ Roberti patris ſui atque fratris noſtri germani quondam comitis Drocen. & Brenne. quam prætendebat in regno noſtro habere, quàm aliàs. Nos ob hoc ſuis malitiis obuiare deſiderantes, & populum nobis ſubiectum ab ipſius oppreſſionibus defendere cupientes, vrgente & impellente neceſſitate vim armatam duximus contra eum. Andegauum venientes pro reformādis illatis & propulſandis inferendis nobis per eum iniuriis, & iuribus noſtris hæreditariis defendendis. Volentes potius ad ſuccurſum nobis ad-

* Droſco.] Fils du comte de Dreux & de Brenne: car il n'eſtoit Duc de Bretagne, c'eſtoit Alix ſa femme, voyés les indecisions & verité de l'hiſtoire par maiſtre Alain Bouchard en ſes Annales de Bretagne à la fin du ſixte. Fiſcales en m̄ tē d. Rorqués & paulo ante Innocentius Papa Britānię ducem vocabat comitē vt habetur extra de for. cōpet. §. ex tenore c. accedens. à ve tit. non confeſt. quod mirum eſt quum ab inuaſione Normanorū & Danorum Anno Domi. 900. ſemper fuerint in Armorica duces, quum prius fuiſſent reges, nec dici poteſt quod Papa ibi loquatur de ſecūdo genito quem in ducatu comitem vocāt quia in dd. c. loquitur de ipſo principe & domino territorij & diſtrictus. G.M.

hærentium ſibi patenter occurrere quam comminata & incœpta nobis pericula in lateribus expectare. Cum enim ibidem in expeditione guerræ noſtræ diu ageremus, altitonantis gratia cooperante, ac nonnullorum comitum & procerum ſupplicatione mediante: nos & ipſum ducem conſanguineum noſtrum ad infraſcripta mouentibus atque irreparabilia damna & inconuenientia quæ ob huiuſmodi guerram, ne dũ regno noſtro & ſubditis, verumetiam multis aliis ſunt ſecuta, & in poſterum grauius veriſimiliter prouentura dubitantes, niſi per pacis & concordiæ prouidentiam extinguantur. Nolentéſque propterea tantum bonum in noſtri redemptoris diſplicentiam impedire, ſed potius ad illud nos reddere hincinde paratos, vt Deus dirigat greſſus noſtros, & per pacis beatitudinem noſtri & ipſius ducis ſubditi in ſecuritate permaneant & viuant, nobiſque & eidem duci per quem in terra pax hominibus bonæ voluntatis optatur, libertus ſeruiant. Et ceſſante bellorum rabie in tranquillitate quietiſque pulchritudine delectentur. Et vt nonnullorum dementium more ſerpentis inficientis venenosè terras cornibus elatis, & effrenato capite deuorantium hincinde ſanie & furore nutu diuino totaliter extirpatis, populus fidelis in proſperitate viuat. Et vt nos & idem dux Britanniæ viros corporis & ſubſtantiam & ſubditos, nullo obuiante contrario, contra infideles & blaſphemos Chriſti nominis, in paſſagio tranſmarino exponere valeamus, ſicut cupimus intẽdere Chriſti quæ negligitur proh dolor, in ignominiam, non modicam militiæ Chriſtianæ. Quibus præmiſſis, & aliis ſequentibus ex vtraque parte diligenter conſideratis & attentis, ad pacis concordiam & perpetuam confederationis & amicitiæ inter nos & ipſum ducem inſtaturam memoriam deuenimus in hunc modum.

¶ Primò * videlicet, idem dux ab eiſdem ſuis petitionibus tam ratione ſucceſſionis prædictæ, quam aliàs penitus nos quittabit, prout de facto quittauit, ſéque & ſuum ducatum nobis & noſtris ſucceſſoribus Francorum regibus, decætero ſub certis punctis inferiùs declarandis ſubmiſit, atque homagium ſeu ſubmiſſionem nobis ob hoc præſtitit & præſtare voluit.

* Primò,) Vide etiam in annalibus dicti Alani Bouchard. fo. 96.

¶ Vlterius verò bona fide promiſit pro ſe & ſuis ſucceſſoribus Britãniæ ducibus nos & ſucceſſores noſtros contra quaſcunque perſonas cuiuſcunque dignitatis, ſtatus, ſeu præeminentiæ exiſtant, iuuare & conſulere fideliter iuxta ſuum poſſe: ſaluis & exceptis ſummo Pontifice, & eccleſia Dei ſancta, quos idem dux excipit, ſeu excipi voluit. Nos autem ſubmiſſionem & homagium prædictorum conſiderantes & attendentes, habita prius ſuper hoc matura deliberatione, eundem ducem & ſucceſſores Britanniæ duces promiſimus, & tenore præſentium promittimus, & tenemur bona fide pro nobis & ſucceſſoribus noſtris Franciæ regibus futuris temporibus in perpetuum fideliter iuuare, conſulere & confortare, ac ſuam partem tenere contra ſuos aduerſarios quoſcunque exceptis Romana eccleſia & eius vicario. Omniáque ſua regalia iura & ſyndicatus, ac ſuperioritates prærogatiuas, nobilitates, & franchiſias quæcunque ſeu quaſcunque inferius latiùs declaratas, illæſa ſeu illæſas ſeruare, & ſine aliqua diminutione cuſtodire in futurum bona fide promittimus iuxta poſſe, videlicet ſuum parlamentum, ius regale quod in eccleſiis cathedralibus ſui ducatus ſibi ab antiquis temporibus ſpectat & pertinet, vt communiter dicebatur. Ac ipſarum eccleſiarum cathedralium & aliarum eccleſiarum ac virorum eccleſiaſticorum, viduarumque, orphanorum gardiam, ſeu ſaluamgardiam, ac publicorum itinerum ſui ducatus tuitionem, commiſſionem mouendi & faciendi guerram hoſtibus ſuis, ſi & quatenus opus eſſet defendẽdi ſeu prohibẽdi delationem armorũ in ducatu ſuo fabricandi, & fieri faciẽdi monetas ſuas albas & nigras, prout ſibi & ſuis ſucceſſoribus placuerit: puniẽdi & executioni deputãdi falſos monetarios: habendi & exercendi omnimodam iuſtitiam per ſe & ſuos ſeneſchalos, baillinos & alios iuſtitiarios ſuos, prout ſibi eos conſtituere & deputare placuerit ſaluagardias dandi, portus marinos habendi: marina naufragia cum eorum fracturis, emendis & emolumentis ex fractura * nauium. Et ratione præmiſſorum peccatorum & naufragiorum, ac ob defectum breuetorum ſeu ſigillorum marinorum capiendi in villis, hauris, & portis ſui ducatus

B & in mari circumadiacen. obuenien. quomodo percipiendi, habendi, & leuandi totiens quotiens hoc in eiſdem locis ſeu eorum altero contigerit: confiſcationes bonorum morti damnatorum ad cauſam hæreſis ſeu hæreticæ prauitatis, bonáque vacantia per exhæredationem: theſauros abſconditos & repertos. Piſcaturas in mari & fluuiis dulcibus ſui ducatus, & deſicationes in terra ac piſces regales in mari Britannico, captos breuetos, etiam ſigilla breuetorum, videlicet ſalui conductus ac victualium à nauigantibus ſeu mercantibus per mare Britãnicum in eorum mercantium ſaluatione, & fauore ab antiquis temporibus, per certam compoſitionem ob hoc aliàs ordinatos tam in portis, hauris, & villis ſui ducatus, quàm

C etiam Burdegal. & in Rupella: criminoſos deponendi & forbanſandi ac remittendi & abſoluendi ab omnibus criminibus, ipſos quoque depoſitos ſeu forbaniſatos reuocandi, prout eidem duci & ſuis ſucceſſoribus Britanniæ ducibus videbitur faciendum. Quæ quidẽ iura regalia, prærogatiuas, ſuperioritates nobilitates & franchiſias, omnia & ſingula ſupradicta ad dictum ducem ſolum & inſolidum ab antiquis temporibus pertinentia, & per ipſum ducem ſibi & ſucceſſoribus ſuis ſpecialiter in noſtri præſentia reſeruata, vt ſuperius dictum eſt ſpecificata, & eorum quodlibet promiſimus eidem duci, & etiam tenore præſentium bona fide promittimus, & tenemur pro bonis & noſtris ſucceſſoribus Francorum regibus ſine aliqua læſione vel diminutione facienda ſeruare, & fideliter

D cuſtodire, vt dictum eſt. Quibus ſic actis reſeruatis, ſpecificatis, & hincinde promiſſis, idem dux in ſignum illius ſubmiſſionis ipſam declarando voluit, tunc quòd à ſuo Britanniæ parlamento decætero appellaretur, ſeu reſſortum deuolueretur ad noſtrũ Frãciæ parlamentum in duobus caſibus ſubſequentibus duntaxat: quamuis antea idem dux nec ſui prædeceſſores non conſueuerunt vnquam vſque tunc tale homagium ſeu ſubmiſſionem nobis, nec noſtris prædeceſſoribus feciſſe, vt notoriè & publicè dicebatur. Primùm videlicet quòd à falſo & prauo iudicio, ſeu ſententia iniqua in ſuo Parlamento Britanniæ futuris temporibus latis appellabitur decætero ad noſtrum Parlamentum. Secundò quod ab eodem duce ob de-

E fectum ſeu denegationem iuris, ipſo tamen duce ſuper hoc primitus in propria perſona, ſi bono modo & in loco tuto poterit inueniri, tribus vicibus, & per interualla temporis ſufficiẽter ſummato & requiſito, ipſo duce hoc renuente, & (quod abſit) denegante, & ob cauſam reſſorti ipſorum duorũ punctorum ſeu caſuum, & nõ aliàs, idem dux fecit nobis tunc primum homagium ſeu ſubmiſſionem & obedientiam ſui ducatus Britanniæ, ſiue fidelitatis iuramentum, pro ſe & ſuis ſucceſſoribus, ſaluis & exceptis ſuis prædictis iuribus regalibus, ſuperioritatibus, ac prærogatiuis quibuſcunq;, & eorum ſingulis per ipſum ducem (vt ſuperius eſt dictum) reſeruatis, & integraliter retentis modo & forma prædictis. & ſicut ipſe & ſui prædeceſſores ipſa habere ſolebant, antiquis temporibus ante huiuſmodi ſubmiſſionem, quæ etiam nos authoritate noſtra

* Fractura) Nõ intelligas vt bona naufragorum ſua faciat, hoc enim eſſet cõtra ius diuinũ, naturale & ciuile, auth. nauigia c. de fur. ſed vt tuis principi occupare liceat, vt dominus ſeruet & reddat excluſis furib. & piratis. Sed hodie inopia) Almiri ſibi applicant & ſæpe detendentibus ſubditis (eos crudeliter trucidãdo) impia præſtat agunt, vt Chabot. * de Diſpenſibus bonis ciuibus. fa. no. Aret. & Claud. de Seyſſello in l. interdum. §. quod ex naufragio de acqui. vel amit. poſſ. c. 38.

In duobus tãtum caſibus hic expreſſis appellatur à parlamento Britanniæ ad parlamentum Franciæ.

noſtra regia, & ex certa ſcientia eidem duci, & ſuis A ſucceſſoribus Britanniæ ducibus tenore præſentium in quantum li. opus reſeruauimus & reſeruamus. Et inſuper fuit declaratum & ſpecificatum tunc inter nos & dictum ducem ad finem euitandi omnes diſſenſiones quę ob hoc in futurum oriri poſſent (quod abſit, quod appellantes à dicto duce agendo & defendendo non debeant exemptione aliqualiter gaudere ſub protectione regia, niſi in caſibus in quibus extiterint appellantes duntaxat, imò in omnibus aliis ſuis cauſis, tam agendo quam defendendo remanebunt iuſtitiabiles dicti ducis, prout erant & eſſe conſueuerant ante huiuſmodi homagium, ſeu ſubmiſſionem nobis (vt dictum eſt) factis; non obſtantibus ipſorum appellationibus vlterius verò fuit appunctatum & declaratum inter nos & dictum ducem: quod nec dicti appellantes, nec aliæ perſonæ non appellantes, B cuiuſcunque conditionis extiterint, poſſint aut valeant dictum ducem, nec ſuos ſubditos per ſimplicia adiornamenta, nec aliàs coram nobis ſeu gentibus noſtri parlamenti adiornare ſeu conuenire, niſi in caſu appellationis ob defectũ iuris ad curiam noſtram ritè interpoſitæ, vel à prauo vel falſo iudicio, ſeu ſententia iniqua in parlamento dicti ducis, latis, vt ſuperiùs plenius eſt declaratum duntaxat, & non aliàs. Et ſi contigerit (quod abſit) contrarium euenire, nec idem dux nec ſui ſubditi tenebuntur ob hoc nobis aut gentibus prædicti noſtri parlamenti aliqualiter obedire, nec nos ſeu ſucceſſores noſtri ob hoc in futurum ipſos ſeu eorum alterum increpare aut punire. Omniaque & ſingula prædicta, in noſtris præſen- C tibus literis contenta, hincinde erata habentes & grata. Eaque de vnanimi conſenſu voluimus atque volumus, laudamus, approbamus, & etiam confirmamus. Et contra ea in futurum aliqualiter non venire iurauimus, & ex vtraque parte iuramus, quod vt perpetuæ robur obtineat firmitatis, præſentes literas ſigilli noſtri fecimus impreſſione muniri. Actum in villa noſtra Andegauen. anno Domini 1231. Demum Caroli ſeptimi tempore, idem Carolus Petrum Britonum ducem ſuorum anteceſſorum more admiſit. Magnamque facundiæ donum Britonibus contulit Gallia, quod opinor ſatyricum ſenſiſſe, dum ſcripſit, *Gallia cauſidicos docuit facunda Britannos.*

Gallia Britones fecit facundos.

DVODECIMVM PRIVILEGIVM.

Solus Rex facit conſtitutiones ſeu leges in regno Franciæ.

DVodecimum, ius aliqualiter reſpiciens, eſt quod rex ipſe ſolus facit conſtitutiones ſeu leges in regno Franciæ. And. Barba. c. nemini. de offi. deleg. Bald. c. 1. de conſt. Eſt enim iure certiſſimum, quòd ſi populus regitur ſolo rege, ille ſolus poteſt ſtatuere, concedere, & conſtruere. Conſtitutio vel edictum eſt, quod tantum rex, vel Imperator conſtituit 2. di. c. conſtitutio Nam ſalutem reipublicæ tueri, nulli magis credidit D Auguſtinus conuenire, nec aliquem E magis ſufficere ei rei, quàm Cæſarem. arg. l. 1. in fi. l. 2. & l. 3. in princ. ff. de off. præf. vigi. facit quia antiqua lege regia, quæ Salica nuncupatur, omne ius, omniſque poteſtas in regem tranſlata eſt. Et ſicut Imperatori ſoli hoc conuenit in ſubditos, vt l. fin. C. de legi. ita & regi, cùm rex Franciæ omnia iura Imperatoris habeat, quia (vt dictum eſt) non recognoſcit in temporalibus ſuperiorem, vt lata & ampla eſt deciſio Angeli de peru. l. imperium. ff. de iuri om. iud. intelligendo prædicta complexiuè, ſecus diſtributiuè: quia per eius diſtributionem, ſiue feudorum

Rex Franciæ in ſubditos ſuos omnia iura imperatoris habet.

concesſionem, poſſunt duces, barones, & alij domini caſtellani non excedendo metas iuriſdictionis conceſſæ facere edicta: vt per Bal. nota, in l. nulli. C. de ſenten. & interlocu. om. iudi.

DECIMVM TERTIVM priuilegium.

REX FRANCIÆ POTEST eligi in Imperatorem.

DEcimum tertium ius præcipuum eſt quòd licet (vt ſuprà fuit exaratum) imperium ſit à Francis tranſlatum in Theutonicos, & per c. venerabilem. extra de elect. in antiq. non poſſit eligi Imperator de aliis nationibus quàm de Alemania: tamen rex Franciæ poteſt eligi in Imperatorem, & eſt capax, nec poſſet Papa impedire. Ita dicit Bal. in terminis d. c. venerabilem. dicens quòd Carolus fuit de Alemania, & de genere, & ſic eius poſteri tales cenſendi ſunt. Et licet Bal. nihil alleget, poteſt induci iuris determinatio, quæ eſt ad hoc quòd quis ſit capax legati, ſufficit quòd ſit de familia. l. peto. de leg. j. Nec prohibitio comprehendit illum qui eſt de genere ſeu familia, l. fideicommiſſum. §. peto. de leg. iij. iuncta docto. deciſione in l. ea leg. C. de condictio. ob cau.

Carolus magnus erat ex Alemania, & de genere Alemanorum, imo Francorum qui Romaniis pulſis poſtea ſedes ſuas repererunt vt aſſumat do. Franciſ. Corra. in Inſtit. iuris ci. C. M.

DECIMVM QVARTVM priuilegium.

REX FRANCIÆ RESTITVIT famam.

DEcimum quartum eſt, quòd rex Franciæ reſtituit famam. & de hoc eſt expreſſa declaratio Henri. bohic, qui de rege Franciæ loquitur in c. cum de re iudi. illa motus ratione, quia non recognoſcit ſuperiorem. quæ ratio confirmatur ex dictis Inn. Io. And. Panor. & Feli. d. c. cum te. & deciſi. Bal. c. iniu- D ria. de pa. iur. firman. colla. x. quia non recognoſcens ſuperiorem, talem & tantam poteſtatem habet qualem Imperator: vt ſunt verba Bar. l. infamem, ff. de pu. iudi. per l. hoſtes. ff de capti. & poſt l. imi. reuer. Et nullus alius poteſt. §. de qua. l. 1. ff. de poſtu. quòd verum cenſetur de gratioſa reſtitutione, & in temporalibus. Nam licet Papa poſſit famam reſtituere, d. c. cum te. hoc ſolùm habet locum in terris Eccleſiæ quoad temporalia. Ita expreſsè dicit Inno. d. c. cum te in fi. ſuæ lecturæ. Alia enim eſt reſtitutio famæ iuridica: & de hac non in propoſito, ſed poteſt haberi recurſus ad iura ſuprà ſelegata: &. C. vbi & apud quos in integrum reſt. poſtu. l. fi.

DECIMVM QVINTVM priuilegium.

Papa non legitimat aut reſtituit in regno Franciæ, ſed ſolus rex.

DEcimum quintum ſuperiori iuri proximum eſt, quòd licet Papa legitimet & reſtituat etiam in temporalibus. c. authoritatem. xv. q vj. talis legitimatio non extenditur in regno Franciæ; quia ille ſolus legitimat in regno ſuo quoad temporalia: vt ca. per venerabilem. qui fil. ſint legiti. aliàs eſſet vſurpare alienam iuriſdi-

ctionem, quod eſſe non debet, d. c. nouit. de iudi. Diuiſum imperium cum Ioue Cæſar habet: talis eſt communis doctorum deciſio in d. c. per venera. &c. naturales. ſi de feu. fue. contro. 10. col. Bal. in l. 1. C. de iur. aureo annullo. & poteſt rex non ſucceſſibiles facere ſuccedere. Bald. in proœmio. C. nec ſtatuto hoc poſſet induci à populo vel ciuitate: & ſic tale ius non poſſunt vendicare ciuitates Italiæ & Venetiarum: vt probabiliter poteſt ſuſtineri ex nota. in l. omnes. ff. de iuſt. & iur. c. 1. & ibi Pe. de anchar. de conſti. facit: quia clauſula derogatoria principis potentior eſt derogatoria ſtatuti auth. nauigia. C. de furtis. A

¶ DECIMVM SEXTVM priuilegium.

REX FRANCIÆ POTEST NON ſucceſſibiles facere ſuccedere.

B

DEcimum ſextum regium ius, nulli alij in regno competens eſt quòd ſolus rex poteſt dare cuſtodiam, ſiue vt Francorum verbis vtar ſaluamgardiam. ita ſcriptum eſt in libro regiſtrationum ſiue antiquarum ordinationum exiſtente in caſtelleto Pariſien. Io. de pla. de Rege Franciæ loquens, ſpecialiter concordat in l. cum ſæpe. C. de eroga. mili. anno. lib. 12. & exiſtimo ratione ſuſtineri poſſe: quia in literis ſaluægardiæ non eſt neceſſaria expreſſio inimicorum, ſed ſufficit generalis: & in regno nulli licet generaliter loqui niſi regi facit dictum Bal. in ſuo commentario pacis conſtanæ. c. 1. verſi. diſpenſationem. Item tales ſaluægardiæ fundantur pro æquitate generali ſeruanda, & ſic ſoli regi reſeruanda, ar. l. 1. C. de legi. & cognitio ſeu coercitio ſuis iudicibus ſpecialiter reſeruatur. arg. l. 2. ibi etiam ſi clericus. C. vt nemo priuat. tit. prædiis, &c. Et ſi domini temporales & eius officiales dant ſecuritatem, ſeu, vt vulgus loquitur, treugas, non eſt ſimile. Nam tales treugæ ſeu ſecuritates non poſſunt dari niſi ſacramento præcedente vt per Ioan. Fab. inſtit. de fideicommiſſ. hære. § poſt hoc, narratione periculi facta. Item non poſſunt dari niſi de ſpeciali certa & determinata, vt de perſona ad perſonam § ne potentiores. & ibi Alberi. de rota. l. illicitas ff. de offi. præſi. faciunt nota. C. de præpo. ſacri cubili. l. iubemus ibi, læſis implorandi præſidij facultatem denegari non conuenit. lib. 12. Et in auth. de man. prin. §. ſed neque & tales treugæ altero de tribus modis dantur. Vno modo per perſonæ publicæ adhibitionem. arg. l. 2. C. de eroga. mili. anno. & l. fi. quod facere poteſt iudex aliqualiter ſe informando. arg. l. fi. C. de offic. milita. iudi. & l. fin. ff. de iudi. ſicut quando mittit in poſſeſſionem l. is cui §. miſſus ff. vt in poſſ. legat. aliàs incideret iudex in pœnam nedum officij, ſed etiam patrimonij. per. l. ne quis C. de offic. rec. prouin. Secundò per tituli appoſitionem, id eſt per ſigna: vt d. tit. C. vt nemo priua. tit. prædiis, &c. faciunt nota. Bart. in l. tantum. ff. de re. diui. & ſimiliter requiritur ſummaria cauſæ cognitio, per Bart. d. l. fin. C. de eroga. milita. anno. Tertiò per promiſſionem & iuramentum quod nihil mali faciet. l. præteriti, ibi, de ſua conſcientia. C. de his que ad eccle. confug. in auth. de mona. §. ſi verò intra triennium ibi, debere iurare quod nihil mali faciet. Prædictæ autem ſolennitates in regis ſaluagardia non ſunt neceſſariò obſeruandæ, vt practicanti faciliter oſtenditur. C D E

Solus rex poteſt in regno dare cuſtodiam ſiue ſaluegardiam.

¶ DECIMVM SEPTIMVM priuilegium.

SOLVS REX ET NVLLVS ALIVS poteſt imponere nouum vectigal etiam in ſuis terris & proprio domanio ſeu patrimonio.

DEcimum ſeptimum ius regium eſt, quod ipſe ſolus & nullus alius poteſt imponere nouum vectigal, etiam in ſua terra ſeu proprio domanio & patrimonio: in terminis de rege Franciæ loquitur Salyce. in l. 1. C. noua. vectigal. impo. non poſſe. Ita in terminis dicit Pet. Iaco. in ſua practica aurea, ſub titu. mu quod imponi. perſo. pro re. Alij autem reges & domini temporales poſſunt exigere, in titu. quæ ſint rega. 10. colla. Sed non imponere, nec quocunque colore aliam exactionem facere etiam pro vtilitate patriæ. Ioan. Fab. in l. non quidem. C. noua vectiga. etiam ſubditis conſentientibus: & de hoc eſt ordinatio regia propter timorem conſpirationis, timorem metus & compulſionis dominorum: & quia intereſt regi ſubditos habere locupletes & illos reddere francos: item quia talis vectigalis impoſitio poſſet inducere perturbationem vel diminutionem tributorum vel collectarum regis quo caſu poteſt inhibere: quia ſcriptum eſt: fiſcus ante omnia ſua iura percipiat: iuxta ſatyrici Iuuenalis dictum, quarta ſatyra. Quicquid conſpicuum pulchrumque eſt æquore toto res fiſci eſt. facit §. coges. in authen. de manda. princ. coll. 3. in l. de iure ff. ad munici. faciunt nota in §. inſuper. c. ſæpe allegato, per venerabilem. qui fil. ſint legi. Et quod in ſimili dicitur de vaſſallo qui non poteſt ſe ſubiicere, nec conſentire in alium iudicem quàm in iudicem feudi inſcio domino, & in diminutionem iurium. §. & poſt operis, & ibi Pau. de Caſtro, Alexander de imo. l. 1. ff. de no. ope. nuntia.

¶ DECIMVM OCTAVVM priuilegium.

¶ *Quamuis vſus procuratoris ſit neceſſarius, vt qui ſuæ cauſæ adeſſe nolunt, vel non poſſunt, eum in iudicio ſiſtant: tamen nulla ciuitas etiam communem burſam habens, poteſt ſe congregare, & pro eius vtilitate diſponere ſine expreſſa licentia regis.*

DEcimum octauum profundum ius regium eſt, quòd licet vſus procuratoris ſit neceſſarius, vt qui adeſſe nolunt, vel non poſſunt, in iudicio ſiſtant. l. 1. § fi. ff. de procura. & maximè nomine vniuerſitatis. l. ti. ff. quod cuiuſque vniuer. Tamen nulla ciuitas* etiam burſam communem habens poteſt ſe congregare: & pro ſuæ ciuitatis vtilitate diſponere, ſine expreſſa licentia à rege obtenta. Ita dicit Ioan. Fab. obſeruari in regno Franciæ. inſti. de re diuiſ. §. vniuerſitatis facit ad prædicta Barto. in l. fi. ff de colle. illici. in l. 1. C. de metro. beri. lib. 11. dicens quod communia ciuitatis vel comitatus non poſſunt ſeipſas diuidere in plura ſine licentia eius cui ſubſunt. facit tex. & quæ ibi. not. cum tempore. de arbi. notat. Fely c. dilecti: aliàs cum dilecti filij de maior & obe. & Iaſo. in l. debitorum. C. de pact. quia de facili poſſent fieri illicitæ conuentiones. Barto. in l. actor. ff. rem. ra. habe. Ex quibus monopolia ſequuntur & ſeditiones ex qua ſeditione ſequitur regni ſectio ſeu diuiſio, & ex ſectione deſolatio, quia ſcriptum eſt: Omne regnum in ſe diuiſum deſolabitur.

* Ciuitas.) falſum eſt, nec hoc dicit Io. Fab. ſed loquitur de priuatis ſubditis alicuius domini quæ ſunt tantum particulares perſonæ, nec habent ius collegij, & delicet congregati ſi aliquem vt ſemper omne deſpiciunt illam egregare nituntur. C. M.

Google

DECIMVMNONVM PRIVILEGIVM

Nemo in regno Franciæ de portu armorum cognoſcit niſi Rex.

DEcimumnonum ius regium eſt, quia nullus in regno de portu armorum cognoſcit niſi rex vt habetur in præallegato regiſtro caſtelleti, & in terminis de rege Franciæ. Pe. Iac. tit. de mu. quòd impo. re vel locis. & eſt additio ſub tit. de ſucceſſione regni Franciæ, dicens quod benè fecit rex Franciæ in eo quòd retinet ſibi iuriſdictionem & punitionem in toto regno ſuo. Si villa contra villam, vel dominus caſtri contra alium inſurgat cum armis, vel ſi in villa fiat ſeditio: ſcilicet quod minores inſurgant contra maiores cum armis: vel aliàs delinquunt cum coadunatione gentis, vel aliàs, ſicut tempore Ludouici xi. fuiſſe narratur in vrbe Andegauen. & antea- ctis temporibus in ciuitate Pariſien. Et prædictum ius regium locum vendicat, licet delinquentes ſint ſub iuriſdictione alicuius comitis vel baronis: vt dicit præfatus Pet. quod rex Franciæ habet hoc ex vetuſtate, quæ vicem legis obtinet. l. 1. §. ſi. ff. de aqua plu. arcen. Nullus enim aliter poſſet ſufficere illi rei, niſi ipſe rex ad refrenandum vel compeſcendum talem illicitam armorum congregationem, quæ ratio in ſimili conſideratur. ff. de offi. præfec. vigil. l. 1. in fi. l. 2. & l. 3. in prin. & C. de Epiſcopa. audi. l. addictos ſupplicio. Item æquum eſt ſolum regem cognoſcere debere: nam ſolus prohibet portationem armorum: vt in titulo, vt vſus armo. inſci. prin. C. lib. 11. & in authent. de armis. Ideo ex quo ſolus prohibet portationem armorum, ſolus in hoc offenditur. ita declaratur in inſtructione curiæ parlamenti, quæ aliter ſtilus vocatur, in articulo primo ſub tit. de cau. Eccle. perſo. ſub quo titulo multæ deciſiones de portu armorum demonſtrantur.

Seditio in vrbe Andegauen. tempore Ludo. 11.

VIGESIMVM PRIVILEGIVM

§ *Ad coronam regni Franciæ non poteſt ſuccedere fœmina, nec maſculus ex ea deſcendens.*

VIgeſimum ſanctum & laudandum ius ſereniſſimæ coronæ eſt, quòd in eo non ſuccedit fœmina, nec maſculus ex ea deſcendens, quod eſt ſingulare: nec dico ſingulare reſpectu legum imperialium: quia hoc eſt de iure communi §. hoc notandum. cum ſua materia, de his qui feud. dare poſ. 10. colla. Et per no. Bald. in l. ſi defunctus. C. de ſuis legitimis. Et iſtud ex tribus probatur. Primò ex conformitate legis datæ filiis Iſrael. Numeri 27. c. vbi ſcribitur lex ſucceſſionis, Si homo mortuus fuerit, filius ei ſuccedat, &c. Secundò lege Salica, quæ eſt vera lex Francorum, condita tempore Pharamundi primi regis Francorum ſedente in cathedra Petri Bonifacio primo, & imperante Honorio primo, anno pietatis Dominicæ. 420. Nam cum Franci ad Rhenum vſque perueniſſent, feriſque moribus viuerent: quatuor ex Sicambris ſpectatos proceres ſelegit qui populo legem ferrent, Vſucaſtum, Lozocaſtum, Sologaſtum, Viſogaſtum: qui communi gentis & procerum authoritate fieri legem cōſcripſere: quam Pharamundus promulgauit: & eſt nominata Salica, vt quidem aſſerere voluerunt à loco Saletham, vbi condita eſt. Nec deſunt qui à ſale deriuatam eſſe tradunt: nam ſicut cibi condimentum cuſtóſque ſal eſt, ita ſalica lex Francorum moribus condimentum extitit vitæ melioris: cum ante editam legem incompoſitè viuerent, nihil ſatis temperanter operantes,

Lex Salica quando & à quibus lata ſit.

Lex Salica vnde nominata.

A fortior obtinebat. Tex. autem legis eſt in tit. de allode. 62. c. prim. lib. in fi. ſub hac verborum ſerie. Nulla portio hæreditatis de terra ſalica mulieri veniat: ſed ad virilem ſexum tota hæreditas perueniat. Terra autem ſalica dicitur quæ adhæret coronæ. Sapientes ſic interpretati ſunt: quia authores dum loquebantur de allode, ſemper intelligebant de terra ſiue hæreditate ſubditorum, quæ datur & recipitur in allodium, iuxta tit. de allo. 1b. colla. Et ideo ad differentiam terræ allodialis, terram regiam ſalicam appellant, quia lex ſalica à principalibus conſtituta primò formam ſuccedendi & modum regendi in terra regia docuit. Tertiò iſtud ſpeciale ſumptum exiſtimaui ex conſuetudine & obſeruatione, quæ eſt optima legum interpres. l. ſi de interpretatione ff. de

Verba l. Salicæ, & quæ dicatur terra ſalica.

B legi. quia in regno nunquam ſuccedit fœmina: nec ex ea deſcendens. Nam ſucceſſio non eſt per ſaltum: ideo expedit quod gradus ante ſe ſit ſucceſſibilis. Et deſtructo ordine deſtruitur ordinabile. ff. de ſerui. ruſti. prædi. l. tria prædia. & ad deſtructionem antecedentis ſequitur deſtructio conſequentis ff. de offi. eius cui manda eſt iuri. l. 1. §. huius rei. Et vt facilior ſit cognitio illius obſeruationis antiquæ, & iudiciorum ſubſecutorum (ex quibus poteſt induci conſuetudo) quæ ex regiſtris curiæ parlamenti trium ſtatuum regni ex chronicis extraxi, declarare hoc loco deſtinaui. Philippus diui Ludouici filius, duos filios habuit: Philippum qui cognominatus eſt Pulcher, & Carolum comitem Valeſij Bellimontis, Carnoten. Alenconij & Pertici: qui poſtea Andegauiæ & Cenomaniæ comes & factus & dictus eſt. Phi-

C lipp. Pulcher Francorum & Nauarræ rex, tres filios & tres filias genuit. Ludouicum dictum Hutin primogenitum, qui vno anno: Philippum dictum longum, qui per luſtrum: & Carolum pulchrum, qui per ſeptennium regnauere: Margaretam, quam matrimonio copulauit cum Ferrando primogenito regis Caſtellæ: Iſabellam, maritatam Eduardo Anglorum regi huius nominis ſecundo, cognominato de Kuernam. ex quo matrimonio natus eſt Eduardus quintus dictus Vindeſoze qui regnum querelauit. Tertiam filiam Catharinam habuit, quæ ante nuptias in virginitate moritur. Præfatus Ludouicus Hutin filium habuit Ioannem, qui ante coronationem mortuus eſt: & ideo non ponitur inter reges.

D Similiter vnam filiam habuit, quam matrimonio dedit Carolo comiti Ebroicen. vnde ille Carolus peſſimus rex Nauarræ dicto Ludouico Hutin ſucceſſit. Et Francorum regnum adeptus eſt dictus Philipp. longius. non autem ille Carolus peſſimus rex Nauarrę ex muliere deſcendens, licet in regno Nauarræ ſucceſſerit, itaq; iudicatum extitit. Philippus longus filiam vnicam habuit, in matrimonio datam comiti Attrebaten. cui Philippo dictus Carolus pulcher ſucceſſit: non autem prædicta filia: & ſi in proximiori gradu eſſet. Dictus Carolus pulcher ſine liberis vxore prægnante deceſſit. Vnde deſceptatio inſurrexerat, quis interim dum Reginę partus expectaretur, pro regente acciperetur. Duo erant qui ſibi iure prętendebant, & ſibi deberi aſſerebāt: Philippus Valeſius, & dictus

E Eduardus tertius, ex Iſabella Philippi pulchri filia natus. Philippo maximè ſuffragabatur, quòd ipſe maſculino gradu Carolo pulchro maximus habebatur. Eduardo autem quòd à fœmina eſſet proximior gradu. Et quia nullo tempore viſum eſt per fœminam Francorum imperium moderari: his rationibus Philippus Valeſius regno præficitur, & poſtea rex conoratus eſt, ab Eccleſia tutatus, & ab illo Eduardo approbatus eſt: qui Eduardus fidelitatem cum conſenſu Anglorum pro ducatu Guienniæ, in verba regis iurauit, Anno 1329. Idem iudicatum eſt contra Henricum regem Anglorum. Et ſic tria iudicia reddita ſunt inconcuſſe ſeruata contra Caro-

lum regem Nauarræ peſſimum, Eduardum, & Henricum: quæ iudicia, reddunt conſuetudinem veram, approbatam & indubitatam: & ſufficeret huius actus per nota. docto. in l. de quibus. ff. de legib. Sicque obſeruatum cognoſcitur ex tempore. Nam inuictiſſimus & Chriſtianiſſimus rex Ludouicus duodecimus ſucceſſit Carolo octauo regi mitiſſimo: & non Anna ſapiens Caroli ſoror, Borbonij ducis relicta. Ex quibus gloriari debent Franci: ſicut & ille Thales Mileſius, qui maximas gratias agere dicebat, quod vir eſſet, non fœmina. ¶ Quanquam in prædictis fuerat enarrata iura præcipua: de aliis tamen non detrahitur. Nam concurrit cum omnibus principibus in priuilegiis prærogatiuis, & dignitatibus de quibus per Bald. in l. requiſita. C. de diuer. reſcrip. Et multa ſunt alia priuilegia quæ regiæ maieſtati competunt: nec hoc in libro nec alibi exprimenda. Quapropter finem operi numero vigeſimo dedi vigeſimum numerum exiſtimans ſufficere, vt illo expleto anno, iuxta. 2. C. de his qui veniam ætat. impetra. videant reges & ſciant cætera ſua iura ampliare, tutare, & defendere.

¶ Opuſculum de priuilegiis & prærogatiuis regni Francorum pertractans, fœliciter finit.

¶ Addita hic erant in vltima impreſſione quædam inepta & ſordida fragmenta indocti tractatus de præcellentia parlamentorum & magni conſilij, quæ omiſi vt putida, & indigna quæ chartas occupent: extat etiam integer ille liber Io. Montaigne, legant, quos iuuat in tricis tempus terere, & ſic hic facio finem quartæ partis. C. M.

SEQVITVR QVINTA PARS.

*¶ Quæſtiones variæ in ſuprema Parlamenti Pariſienſis curia ventilatæ, & per iudicium & Arreſtum præfatæ curiæ * auditis partium allegationibus in iudicio contendentibus deciſæ, & per D. Ioannem Galli vtriuſque iuris peritiſſimum, ac in eadem curia Aduocatum regium, recollectæ: Et nuper à Carolo Molinæo eiuſdem curiæ Aduocato ſolertiſſimo redintegratæ, breuiterque & vtiliter annotatæ fœliciter incipiunt.*

* *Curia.*) quæ ſolet æquitatem ſequi vt teſtatur dom. Andr. Tiraq. in tract. de retractu conuentionali in fin. nu. 60. C. M.

QVÆSTIO I.

¶ An pretium rei hæreditariæ reputari debeat hæreditagium.

QVIDAM maritus de conſenſu ſuæ vxoris * vendidit hæreditagia vxoris ſuæ: & in recompenſationem pretij prædictorum hæreditagiorum conſenſit, & voluit maritus, & ad hoc ſe obligauit & promiſit quod vxor recompenſaretur: & ipſam recompenſauit de certa pecuniæ ſumma ab hæredibus ſuis de ſuo latere * ac linea capienda ſuper bonis communibus poſt deceſſum ipſius mariti, in caſu quo moreretur ante vxorem abſque liberis ab ipſis procreandis, & non aliàs qui caſus euenit, quia maritus abſque liberis defunctus eſt, vxore ſua relicta. Quæ abſque exactione pecuniæ prædictæ defuncta eſt, per decem dies poſt mortem mariti relictis duobus ſuis hæredibus, vno proximiore altero: & illo altero remotiore ex latere vnde deſcenderunt hæreditagia prædicta modò proximior vult habere illam pecuniæ ſummam: eo quia proximior debet habere mobilia, nomina, & côquæſtus. Alter autem de cuius latere deſcenderunt hæreditagia prædicta, vult habere pretium tanquam loco hæreditagiorum prædictorum ſubrogatum: quæritur quid iuris? Et videtur quod proximior * debet habere pretium, Primò quia pretium ſeu nomen pretij cenſetur mobile: iuxta §. Accedit aliàs taceat. in. l. vni. C. de re vxo. act. & no. pe. Accur. in auth. de rebus Eccleſ. non alien. §. à Leone. colla. 2. & l. mouentium. ff. de verb. ſig. Et conſuetudo dictat quod proximior habeat mobilia, nomina, & conquæſtus. Quare, &c. Secundò quia dicta vxor alienare poterat & donare: & ſi pretium habuiſſet & conſeruaſſet, proximior eius habuiſſet tanquam hæres poſt mortem, vt mobile: ergo, &c. Tertiò non dixi quod ille de latere hæreditagiorum illud pretium loco hæreditagiorum haberet: nec hoc fuit conuentum quod dixiſſet ſi hoc voluiſſet. Quartò non fuit conuentum, quod illud pretium in hæreditagium conuertatur. Quintò dixit, quòd pro pretio dictorum hæreditagiorum haberent tantam pecuniam: ergo ſolùm recompenſare voluit ratione pretij hæreditagiorum non ratione hæreditagiorum. Sextò, quia pretium loco rei non ſuccedit iuxta. l. qui vas. §. fi. cum allegatis. & ibi glo. ff. de fur. & l. venditis ex hæreditate. ff. de hæred. vel act. vendita. Septimò, quia eſt ſubrogatio ab homine, non à lege: nec teſtatore. Videtur contrarium. Primò, quia res eſt ſubrogata ab homine, &c. iuxta. l. ſi eum. §. qui iniuriarum. ff. ſi quis cau. & ff. vt in poſ. lega. l. 1. §. ſi quis ſub conditione. & in. l. 2. ff. de priuil. credi. & in §. fuerat. inſt. de actio. Secundò, quia pretium loco rei ſuccedit in vniuerſalibus. l. ſi rem & pretium. ff. de petit. hære. & ff. Imperator. de leg. 2. & idem in ſingularibus * l. ſi eum. ff. ſi cer. pe. & in. l. ſi ſeruus. § boue ſubrepto. ff. de cond. fur. Tertiò, quia origo obligationis non titulus actionis inſpici debet. l. ſi filius. C. ad macedo. Quartò, quia videntur hæc verba ab ipſis hæredibus ſuis de ſuo latere referri ad hæredes de latere hæreditagiorum, quæ aliàs fruſtra fuiſſent poſita: cum hæredes mariti non poterant ſuccedere vxori: maximè quia erat recompenſatio hæreditagiorum vxoris. ergo de illis de latere de quo ſunt. Quintò non diu vixit vxor poſt mortem mariti: nec recepit illam pecuniam, ſed remanſit in nomine, & ſic non eſt præſumendum quod voluerit illam admobiliari: ſed potius conuerti voluiſſe in hæreditagium pro illis de linea ſua vnde deſcendebant res venditæ. Sextò, ſi emiſſet aliquid ex ſua pecunia, fuiſſet conquæſta pro proximiore hærede ſuo: vel ſi conquæſta conuertiſſet in mobile, ſpectaſſet illud mobile proximiori hæredi ſuo: ergo & pecunia ſeu nomen deſcendens ex ſuo hæreditagio ſpectare debet ad illos de linea vnde deſcendebat illud hæreditagium, ne ad imparia iudicentur. Septimò pretium prouenit ex re illorum in ſpe ſaltem qui ſunt de illo latere, iuxta. l. filio. ff. de lib. & poſthu- & l. ſi

* *Vxoris.*) Quæ hic præſupponitur communis, aliàs non de certa ſumma, ſed de toto pretio recompenſando. Et not. quod in tota hac parte qu. Galli. in materia conſuetudinaria ſubaudiuntur termini conſuetudinis Pariſienſis niſi de alia conſuetudine mentio fiat. C. M.

* *Latere.*) non refert ad quot vel actiuè ſcilicet ex parte vxoris, vel paſſiuè ſcilicet ex parte viri referatur, quia non eſt dictũ ad hæredes propriorum vel lateris propriorum. C. M.

* *Proximior.*) Hæc veritas vt etiam iudicauit curia & benè fecit ſi fuiſſet cautum nedum vxori ſed etiã hæredibus eius non ſimpliciter, ſed hæredibus lateris dictorum hæreditagiorum: vt dixi in conſuet. Pariſien. §. 147. C. M.

* *Singularibus.*) ſed hoc demum in ſubſidium, & ex æquitate, ne quis locupletetur cum iactura aliena, quæ hic ceſſat. C. M.

& l. ſi quid. eo. tit. ergo ad eos debet ſpectare. iuxta l. niſi ff. de pet. hære. cum pluribus aliis ſimilibus quid dicendum. Quidam diſtinguunt inter ſubrogationem factam à teſtatore, & lega. & inter illam quæ fit ab homine: vt primo caſu ſuccedat pretium loco. rei. Secundò non. Quod non procedit per dictum. §. qui iniuriarum. & l. ſi quis ſub conditione. per dictam. l. ſecundam. de priuile. credi. vbi eſt ſubrogatio ab homine, & tamen loco alterius in loco cuius ſubrogatur ſuccedit. ¶ Alij autem diſtinguunt, aut voluit conuerti pretium in hæreditagium.. & conuenit in contractu, aut non, & primo caſu pretium reputetur hæreditagium, ſecundo non, ſed mobile. Quod procedere non videtur: quia conuentio non videtur mutare eſſentiam rei, nec naturam: quia propter affirmare vel negare, &c. l. aſſumptio. ff. ad munici. iuxta l. ſi forte. ff de caſt. pecu. & quia contra conſuetudinem ſic fieri non potuit. ¶. Tertij dicunt, quod de rigore proximior habebit per prædicta: de æquitate autem quæ eſt præferenda rigori: vbi non eſt rigor ſcriptus in hoc caſu, illi de quorum latere procedit hæreditagium, habere debebunt illud pretium per argumenta ſupra dicta ad hanc partem. ¶ Cui æquitati conſentio ego Ioannes Galli, quoniam & ſi iuris ratione deficiamus, hoc tamen æquitas ſuggerit: iuxta. §. Item varus. l. 2. ff. de aqua plu. ar. & pro hac parte facit. l. placuit. C. de iud. & l. ſi pecuniam. ff ſi cer. pe l. quotiens. ff. de do. quæ ſub mo. fiunt. l. ſi res. ff. ad exhib. quamuis dictus magiſter Ioannes Couardi in præfata parlamẽti curia ſummus aduocatus tenuerit contrarium cui non conſentio de æquitate per prædicta. Sed finaliter fuit contrarium opinioni meæ determinatum, cui conſenſi finaliter, tum quia mobile erat, tum quia conſuetudo dictat quod proximior debet habere mobile, tum quia ſi maritus ſuperuixiſſet nil vxor habuiſſet * ergo non erat reputandum hæreditagium cum omni caſu hæredes vxoris de latere vxoris habere illud debuiſſent: quòd non erat ſic in hoc caſu de dicta pecunia per conuentionem.

* *Habuiſſet*) ſcilicet ex forma cõtractus ſed ex quo non ſimpliciter conſenſit, ſe ab initio recõpenſationem ſtipulata eſt, videtur quod ad hæredes ſuos tranſmiſiſſet ſaltem pro media dicti pretij recuperanda alias eſſet in hunc euentũ expreſſa donatio facta viro de quo remittõ ad ea quæ dixi in conſuet. Pariſ. §. 1560. C. M.

¶ *Vſque ad quod tempus poſſit res incariorari.*

QVÆSTIO II.

¶ Quolibet tempore recipitur quis ad incariorandum rem per ſubhaſtationem venditam, donec decretum fuerit traditum emptori, ſecundum aliquos ſigillatum: ſecundum alios tamen ſecus eſt in re ad licitationem vendita: quia non admittitur quis ad incariorandum, niſi in præſentia: * ſic fuit dictum pro vxore Theobaldi Rebili contra quoſdam alios.

* *Præſentia*) Id eſt vſque dum decretũ pronuncia tur plene dixi in conſuetu. Pariſien. §. 189. quo remitto. C. M.

¶ *An clericus non coniugatus teneatur reſpondere articulis perſonaliter in infractione ſaluegardiæ.*

QVÆSTIO III.

¶ Item anno Domini 1393. patre & filijs de Molamcourt proſecutis per regium procuratorem ratione infractionis ſaluegardiæ & delationis armorum, fuit appunctuatum per dominum Gullermum de Senonis quod omnes reſponderent articulis perſonaliter, & quia aliqui de ipſius filiis erant clerici non coniugati noluerunt reſpondere coram commiſſariis, quapropter fuit petitum & requiſitum per magiſtrum Ioannem Couardi, quod perſonaliter reſponderent viſo appunctuamento, cuius contrarium ſuſtinui, quia erat in eorum perſonam attentare quod erat contra omne ius, &c. Et allegaui arreſtum do. Roberti de Peugniaco & do. Robineti de Braquemont. dicebam vlterius dictum appunctuamentum intelligendum ciuiliter finaliter in die conſilij dictum fuit quod clerici non coniugati non reſponderent perſonaliter, * & fuit prædictum appunctuamentum ruptum. Idem fuit dictum pro magiſtro Guidone de Euſumons clerico non coniugato pro quo fui aduocatus contra Ioan. de Fenelles in parlamento anno do. 1384. & quod non tenerentur perſonaliter comparere in fine inqueſtæ. Et per idem arreſtum dictum fuit poſſe concludi contra clericum non coniugatum ipſum tenendum in priſionem Epiſcopi ratione ſaluegardiæ infractæ donec ſatisfecerit.

* *Perſonaliter*) quod poteſt procedere ad finem definitiue ſuper delicto cõmuni remiſſo ad iudicem Eccleſiaſticum alias & ſuper prouiſione & ſuper definitione delicti priuilegiati, & ſupra communi inſtructione tenentur perſonaliter reſpondere dicitur in omni crimine, nec audiuntur ſuper declaratoria tori, & ita hodie prædicatur & ſemper à 16. annis prædicari vidi & bene. C. M.

¶ *An latori inſtrumenti ſienda ſit munitio manus.*

QVÆSTIO IV.

¶ Dic * ſi procedat via actionis, non eſt manus munienda: quod facere poteſt, ſi obligatio ſibi ſit facta. & non aliàs, etiam mortuo principali: quia ius eſt ſibi quæſitum cum obligationi eſt adiectus: ſi autem procedat via executionis quod poteſt etiam ſi ſolum ſit adiectus ſolutioni: vt quia requiſiuit executionem ab initio, vel poſt ſigillum priuatũ cognitum per obligatum ſub ſuo ſigillo: tunc aut eſt mortuus principalis aut non, ſi ſit mortuus: quia mortuo mandante expirat mandatum, iuxta l. ſi. ff. de ſol. videtur in hoc caſu manum non eſſe muniendam. nam nullus eſt portitor literarum aliàs videtur munienda, videlicet viuente principali, qui portitori ſolui voluit.

* *Dic.*) Hæc eſt phantaſia, ego dico quod ſequeſtratio ſiue depoſitũ iuſtius fieri debet inſtante latore inſtrumẽti vi clauſulæ: & au porteur: Sed non parti etiã prouiſionaliter niſi creditori ipſi vel docenti de ſufficienti mandato, & adhuc prius dictum fallit ſi debitor minime ſuſpectus offere ſoluere dãdo ſufficientem apocham pro qua non ſufficeret inſtrumentum reddere etiã cum actis executionis: vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 166. C. M.

¶ *An petens redditum cum reliquis teneatur rem ſuppoſitam oſtendere.*

QVÆSTIO V.

¶ Vidi pronuntiari per arreſtum quod petens * arreragia reditus, & ſibi reditum ſolui in futurum, tenetur ventam facere rei ſuper qua petit prædicta, & fuit latum contra religioſas de Poiſiaco.

* *Petens.*) Intellige quãdo petit ab eo qui neque contraxit neque ſuper ea recognouit. C. M.

¶ *An petens ſuper re aliqua redditum, teneatur dare demandam in ſcriptis.*

QVÆSTIO VI.

¶ Item vidi pronuntiari, quòd petens redditum ſuper re aliqua, & declarari ipſum ſibi deberi, & ad ipſum ſpectare non tenetur dare demandam in ſcriptis: * quia non petit rem nec dominium rei ſupra quam petit redditum.

* *Scriptis*) limitando ſtilum ſupra. c. 17. in prin. C. M.

¶ *An omittens offerre probare facta ſua in demanda in defectu contenta aliquid amittat.*

QVÆSTIO VII.

¶ Vidi pronuntiari quòd non in requeſtis Palatij.

¶ *An ſaluationes * contra reprobationes teſtium ſint admittenda in parlamento.*

* *Saluationes.*) q. fatua & ridicula. C. M.

QVÆSTIO VIII.

Digitized by Google

¶ Vidi pronuntiari quod ſic in parlamento Anno Domini 1393. in cauſa proprietaria inter habitantes de Monte almo, & procuratorem regium ex vna parte: & religioſos eiuſdem villæ ex altera: & in illo proceſſu facta fuit publicatio * teſtium. Contrarium fuit pronuntiatum per arreſtum latum Anno Domini 1458. inter abbatem & conuentum ſancti Pharonis Meldenſis diœceſis ex vna parte, & Ægidium Boquet ex altera, videlicet quòd ſaluationes contra reprobationes teſtium non erant admittendæ,* & in hoc proceſſu non fuit publicatio teſtium facta: quia erat nouitatis & poſſeſſoria. A

v. *Publicatio*) Et ſic olim in curia teſtes publicabātur. vbi erat præiudicium irreparabile. & bene idem ſupra in ſtil. c. 2 §. 19. C. M.

v *Admittenda.*) iure hodie indiſtinctè admittunt niſi vbi reprobatio non admittit vt ſuper ſequeſtri poſſeſſorio, C. M.

¶ *An canonici capellæ regia Pariſius ſic habeant cognitionem executionis & teſtamenti ſuorum concanonicorum, quod ſubiecti non poſſunt per executores curiæ Parlamenti.*

QVÆSTIO IX.

¶ Vidi pronuntiari quòd non in eodem parlamento inter dictos canonicos & magiſtrum Ioannem clerici, ratione executionis teſtamenti factæ eiuſdem magiſtri Ioannis canonici eiuſdem capellæ.

¶ *An emenda regia ſit ſoluenda ante creditores.*

QVÆSTIO X.

¶ Vidi pronuntiari quòd ſic* in eodem parlamento ad vtilitatem procuratoris regij contra Ioannem gallicæ iuniorem: tamen fuit prius ſolutus de expen. per eum factis ad recolligenda vina quæ fuerunt executata.

v *Quod ſic.*) Ita etiam vidi ante quatuor decim annos poſt magnam concertationem iudicari. par les commiſſaires de la cour cætée cōtrala Cheſnaye gendre du feu general Bohier. pro quo ſcripſeram, ſed male & inique iudicatū. vt pote cōtra ti. pen. n fiſca. cred. antep l. 20. C & alia quæ allegabam diluendo ratiunculas fiſcalium quorum bonus princeps erubeſceret, & cōtrarium in fortiori fuit iudicatū. infr. q. 131. verſic. 4. 5. C. M.

¶ *An aliquid amittat qui non tradit ſuas rationes per modum memoriæ.*

QVÆSTIO XI.

¶ Vidi pronuntiari per conneſtabulum Franciæ, contra quendam pro quo eram, quod pars ſua aduerſa petitorum nihil amiſerat: eo quòd rationes ſuas per modum memoriæ non tradiderat, ſed remanebant in curia memorialia. Contrarium dominus de Nanterre primus præſidens pronuntiauit per iudicium curiæ in quodam proceſſu in ſcriptis veniente ab auditorio locumtenen. mareſchallorum Franciæ: inter Antonium Roux & Nicolaum Aluequin: & ita obſeruatur notoriè in curia requeſtarum. & illud arreſtum pronuntiauit die ſexta Februarij Anno Domini 1361. quamuis forſan poſſet concordari, quod licet excluſus ſit à canone memoratorum: non tamen propter hoc perdit cauſam, ſed recipiuntur ſuæ productiones, & poterit etiam tradere rationes iuris.

¶ *An pars habeat videre rationes per modum memoriæ traditas.* *

v *Traditas*) intelligit etiā productas vide Romaſing. 202. Phi decul ſ col 3 vbi dixi. C de eden. & in. c. 3 col. 19 de pr. C. M.

QVÆSTIO XII.

¶ Item per idem iudicium dictum fuit quod pars aduerſa non videret, nec copiam haberet de rationibus pro parte mea traditis curiæ per modum memoriæ: eo quia non tradiderat aliquas, vt æqualitas ſeruaretur, cùm ſuas videre non poterat: quia non tradidiſſet.

¶ *An non tradens rationes per modum memoriæ, rationes iuris tradere poſſit.*

QVÆSTIO XIII.

¶ Vidi pro eodem pronuntiari, quòd non tradens rationes per modum memoriæ poteſt tradere rationes iuris, & fuerunt receptæ.

¶ *An petens garendum ſuper ventis petitis ſit admittendus.*

QVÆSTIO XIV.

B ¶ Vidi pronuntiari quod petens garendum contra illum qui petit ventas in cenſiua, non eſt admittendus. Dominus præſidens de Nanterre tenebat contrarium, vbi talis reus allegaret ſolutionem ventarum factam alteri domino, & prædictam rem venditam eſſe in ſua cenſiua.*

v. *Cenſiua.*) ſcilicet alterius domini & beneſ. ei quia tunc debet habere formale garendum, vt practici apte vocant, imo etiam debet habere manu leuatam pendente lite vt in feudis. vt notè dixi in conſuet. Pariſ. §. 52. glo. 1. nu. 105. alias nec proviſionem habet n ſi coniunctū, do vt dixi in d glo 1. num. 180. nec garendum formalē ſed tantum adiunctum. C. M.

¶ *Quando omiſſo medio appellatur.*

QVÆSTIO XV.

¶ Per arreſtum non fuit facta remiſſio cauſę appellationis factæ à præpoſito dominæ Aurelianen. per homines corporis * theſaurarij de campo, & capitulo C de Turonis ad dies * dictæ dominæ, eo quia coram dicto præpoſito erat contentio an ipſi homines eſſent ſubditi dictæ dominæ nécne: nam negabant * dictæ dominæ & ſuo præpoſito eſſe ſubditos ſed ſubditos ſe confitebantur dicto theſaurario & capitulo.

v. *Corporis.*) Id eſt ſeruos aſcriptitios, ſeu cordé ſeruos tuti corporis & bonorū obnoxios C. M.

v *Dies*) ſcilicet magnos vt galli vocant id eſt ad iudices appellationum nomine ſeu authoritate d. dominæ iudicantium.

v *Negabāt.*) & ſic appellabant tanquam à iudice incompetenti. vnde eadem ratio incōpetentiæ erat in iudicib. ſ maiorū dictorum d. dominæ & ſic omiſſo medio bene releuarunt in curia c. ſi ſ ſubdelegato. de of. deleg. in 6.

¶ *An Epiſcopus poſſit acquirere priuato nomine.*

QVÆSTIO XVI.

¶ Dominus Nicolaus de Arteyo Epiſcopus Autiſiodoren. tunc exiſtens Epiſcopus, emit quandam terram ſuo proprio nomine pro ſe & hæredibus ſuis, quæ in feudum mouebatur à quodam feudo dicti D Epiſcopatus, & tenuit ipſam per aliquod tempus, pòſt deceſſit: ſed ob hominis defectum * dominus Ferricus Caſſiem. Epiſcopus Autiſiodoren. poſt dictum Nicolaum factus tenuit illam terram: hæredes dicti defuncti Nicolai petunt illam terram parari facere dicto Ferrico quod oportet. Dicit dictus Ferricus quod non tenetur rationibus quæ ſequuntur. Primò quia illa empta fuit de nummis Eccleſiæ Autiſiodoren. & ſic Eccleſiæ facta iuxta viam brocardicam res empta, &c. Secundò facta fuit confuſio * dominii vtilis dictæ terræ emptæ cum dominio directo: quia dictus Nicolaus tempore emptionis prædictæ erat dominus feudalis illius terræ quam acquiſiuit, E & tenuit illam per annum & diem & plus, & ſic fuit confuſio facta, & per illud medium quæſita illa terra Eccleſiæ prædictæ, & maximè quia ille qui vendidit illam terram vt vaſallus non habebat niſi viumfructum, iuxta. c. obertus, § in primis. ex quib. cau. feu. amit. col. 10. & dictus Nicolaus vt Epiſcopus tenuit dominium directum ipſius terræ. & ſic fuit confuſio facta: quia res ſua nemini ſeruit, iuxta, l. vt ſ ui. ff. ſi vſuſ. u. peta. & l. ſi tibi fundi. ff. qui mo. vſuſ. amit. quæ optimè facit. Tertiò quia ſi Eccleſia aliquam rem acquirat & teneat per annum & diem, alienare non poteſt quaſi Eccleſię factam, ſecundum vſum & conſuetudinem. Hæredes dicunt contrarium per ſequentia. Primò quia ſuo nomine acquiſiuit, per l. ſi patruus. & quicunque. C communia

v *Defectum*) Id eſt iure feudi apertio ſed tunc ſaiſiretur rem alienam. vt dixi in conſuet. Pariſ. §. gl 3. & §. 7 Nec poteſt ex aliā cauſa retinere ſic occupatū. arg. c. ſi quis coiudicioni. Cōde loca niſi ſi incontinēti docendo Bar. Pau. in l. qui tem. C. depo. Alciat. in l. bona fides in ſi co. ei C. M.

v *Confuſio.*) fallem quia alius eſt vt ipſe, alius vt epiſc. c quoniam abbas. de of. deleg. c à collatione de appel. in 6. C. M.

Digitiz

communia veri. iudi. Secundò ſic ſe habet conſuetudo quod quærere poteſt prælatus ſuo nomine. Non obſt. in. cõtraria Primò quia non eſt verũ quod fuerit empta de nũmis eccleſiæ. & eſto quod ſit: tamen ſua fuit & ſuorum hæredum poſt mortem ſuã ſecundum quòd conſuetudo* ſe habet. item nec fuit confuſio: quia reuera vaſſallus habet dominiũ vtile nõ directũ, nec vſumfructũ. Nam dominiũ ſuum tranſit ad ſuos hæredes, & tenetur dominus ei & ſuis hæredibus tradere cum facere voluerit fidem & homagium. Nec poſſet Dominus tenens feudum per defectum hominis ipſum alienare, nec per præſcriptionem contra vaſſallum & eius hæredes acquirere. vt in. c. j. in. §. rei autem per beneficium. de inueſti. de re alie. fac col. 10 & ca. de controuer. inter vaſ. & de benefi. col 10. Item quia ex diuerſis cauſis & rationibus ſeparatis habet Epiſcopus qui duas perſonas repræſẽtat iuxta. l. ſub conditione. & l. ſi cum patrono. Item poſito quòd fuiſſet confuſio mortuo Epiſcopo, veniret ad hæredes. eo quod emit nomine priuato iuxta. l. dominus teſtamẽto. & . l. tutorem. ff. de his qui. vt indig. Et ſic fuit deciſum pro parte hæredum.*

v *Conſuetudo.* quia prælati vt vſufructuarij faciũt fructus ſuos & ad hæredes tranſmittunt vt not. in c. præſenti. de officio lega lib 6. C. M.

v *Hæredum*) hoc eſt indubitatum quia de conſuetudine generali etiam extra Galliam vbi qui prælati ſunt vſufructuarij cardi. de gratia de reſcript. Gabri. Biel in 4. ſent. diſt. 15. q. 8 Phil. Melanch. in epiſto Philo. inſcript. ad n. d. a: in cõſue. Pariſi §. 151 & in annot. ad Alexan. conſi 101. nu 1 lib. 7. C. M.

¶ *An appellans ad curiam parlamenti, poſt agens coram iudice à quo renuntiet appellationi ſuæ.*

QVÆSTIO XVII.

¶ Videtur quòd ſit, quia approbat eum in iudicem: dic contrarium, niſi quoad cauſam in qua litigat coram iudice à quo. Item quia exẽptus eſt propter authoritatem curiæ, cui per tale litigium fieri non poteſt præiudicium. Item ſic videmus ſi quis appellat ad parlamentum: & eſt cauſa appellationis deſerta: quia iudex à quo non poteſt cognoſcere, ſed requiritur litera iuſtitiæ à curia* parlamenti, vt ſententia iudicis appellari execution mandetur. Sic fuit pronuntiatum pro religioſis, Priore & conuentu ſancti Ioannis Hieroſolymitani, & contra ducem Bituricen.

v *Curia.*) ſcilicet expediendo à graphariocuriæ ſub ſigillo cancellariæ ſed hoc fuit correctũ an. 1191. conſt. Caro. 8. art. 59. & benè quod etiã eſt de iure Alex. con. 72. ad fi. lib 7. vnde puto quod etiam ante dictam cõſtitution allenon habebat locũ in patria ſcripti. C. M.

¶ *An litera directa vniuerſis iuſtitiariis videatur directa curiæ parlamenti.*

QVÆSTIO XVIII.

¶ Vidi pronuntiari in parlam. an. 1384. pro domino Guil. Fœlix, contra dominum Io. le Franç, & Galterum Auquetin, quod literæ ſtatus impetratæ pro parte dicti Guillelmi tenerentur per curiam parla. & obtemperauit curia* non obſtante quod dictæ curiæ de directo non dirigerentur: ſed vniuerſis iuſtitiariis noſtris, &c quia in his verbis curia parlamenti continebatur, quia erant domini iuſtitiarij regij quãuis altercabatur in contrariũ, quia curia parlamenti repræſentat regem, & loquitur rex in factis curiæ: & caue, quia communiter non reciperentur in curia tales literæ, niſi eſſet aliqua cauſa ſpecialis. Sic mihi fuit dictum contra Petrum Blemur in parlamento initiato anno Domini. 1386.

v *Curia.*) vt benè hoc caſu vbi iuſta cauſa, & eadem ratio & mens beneficij principis de his reſcriptis quæ ſũt ad tenendum caſus in ſuſpenſo quando ſpernuntur vide conſtitu. Caro 7. art 55 67. 78 & infra Et deciſum dubium de quo infra q. 113. licet quando, quæ per ſe tro. ſem vel aliam cauſam contra factum ſit, vt infra q. 379 C. M

¶ *Arreſtum latum ſuper remiſſione facta in parlament. ad aſſiſias villæ d'Andel, pro regina Blancha, de cauſa doleantiæ* in ſcacario pendente.*

QVÆSTIO XIX.

¶ In eodem parlr. fuit pronuntiatum pro regina Blancha & Ioanne Goule, contra Petrum Cheualier, eo quòd dictus Cheualier cœperat vnam doleãtiam ad ſcacarium Rotho. Et ibidem fecerat adiornari dictum Goule, propter quandam ſententiam pro dicto Goule, contra ipſum Petrum pronuntiatam per iu-

v *Doleãtiã*) vulgare Normanorũ pro appellatione,

A dicem de Longocãpo, & d'Eſcouys. in iuſtitia comitis de Tancaruilla, à qua iuſtitia reſortiri debebatur immediatè corã bailliuo d'Andeli in aſſiſiis d'Andeli, pro dicta domina regina, & ab hinc ad ſuos dies magnos de Vernone, & ab hinc ad curiam parlamenti, quare petebant dicta domina regina, & dictus Goule quòd dicta doleãtia remitteretur ad aſſiſias d'Andeli coram bailliuo d'Andeli pro dicta domina regina; erat enim intereſſe ſuum pro habendo emendam & ſententia ſubiectorum corrigenda, dicto Petro Chenalier dicẽte contrarium, eo quòd dicebat quòd dominus Ioannes Goule attentauerat contra dictam doleantiam, & ſuper hoc erat adiornatus coram vicecomite Rothomagen. & erat ibidem procurator regis cum ipſo adiunctus, & obtinuerat defectum in
B illa cauſa coram dicto vicecomite contra dictum Ioãnem, & fuerat attentatum in præiudicium doleantiæ pendentis in dicto ſcacario, & ſic cauſa remanere debebat in dicto ſcacario non vbi petebant dicti regina & Ioannes Goule, & ſic videbatur in ſimili quotidie fieri in parlamento, dictis regina & Ioanne dicentibus contrarium. Primò, quia regina non erat ſubdita ſcacario antedicto, vt patet per arreſta aliàs prolata: ideo attentata: ſi quæ forent, non poterant facere, quòd cauſa doleantiæ remaneret in ſcacario: cui non erat ſubdita, ſed debebat remitti vt petebat: ſecus autem eſſet ſi cauſa foret in curia parlamenti, quæ eſt omnium* iudex & cuius eſt regina ſubdita. Itẽ quia cauſa attẽtatorũ non erat in ſcacario, ſed co-
C rã vicecomite, qui poteſtatẽ non habebat cognoſcendi, nec ſuper hoc commiſſionẽ habebat: & ſic coram diuerſis iudicibus trahi non poterat. Item ſi non fieret remiſſio, fieret præiudicium regi, qui eſt proprietarius. Item non obtinuerat defectum in ſcacario in cauſa doleantiæ. Item nec de defectu apparebat. Item quia litera erat generalis directa vicecomiti, videlicet de adiornando ſuper doleantia ad ſcacarium, & attentatis reuocandis quæ nondum erant commiſſa. Item pars dicti Petri non habebat cauſam intereſſe petendi, quòd dicta cauſa remaneret in ſcacario: nam procurator regius hoc non petebat. Item impetrauerat doleantiam ad ſcacarium cauſa diffugij quia non tenebatur ſcacariũ quolibet anno, & ignorabatur quando teneretur: propterea cauſa doleantiæ
D antedictæ remiſſa fuit ad primas aſſiſias d'Andeli, poſt feſtum ſancti Ioannis Baptiſtæ proximè venturas. Et vlterius dixit curia, quod vbi vellet procurator regius Rothomagen. proſequeretur attentata, vel in ſcacario, vel coram bailliuo, vel coram vicecomite Rothomag. & cauſam prædictam placitaui pro regina: & credo quod ratio decidendi fuit, quia regina non erat ſubdita ſcacario antedicto, vt dictum eſt, aliàs obſtaret arreſtum latum in parlamento initiato anno Domini. 1389. per quod dictum fuit quod non remitteretur cauſa appellationis emiſſæ à iudice comitis de Thomarcio ad magnos dies ducis Bituricen. propter attentatum factum per partem appellati poſt dictam appellationem ad parlamentum factã, licet nil factum fuiſſent per dictum ducem vel eius
E iudices* in præiudicium dictæ appellationis. Ratio quia de contemptu facto in præiudicium appellationis curiæ emiſſæ, debet curia cognoſcere, & de appellatione, &c. ne continentia cauſæ diuidatur, &c. l. nulli. C. de iudi.

v *Omnium*) no pro antiquitate & præexcellentia parlamenti Pariſi.

v *Iudices.*) qui hoc caſu priuatur vno gradu iuriſdictionis culpa ſuodit, ſed non ſine cauſa quia debebant curare ne attentaret vel attentandum reuocare integra vero poterant. præueniendo curiam. c. cũ teneamur. de appel. & ſic fuiſſet cauſa ad eos remiſſa ſic infra q. 970. C. M.

¶ *An regalia locum habeat durante commenda, & in Epiſcopatu commendato.*

QVÆSTIO XX.

¶ Epiſcopus Laudunen. factus eſt cardinalis. x.

Calend. Ianuarij, anno Domini. 384. & ab Epiſcopatu abſolutus: & fuit in commenda ſibi traditus Epiſcopatus: & ſciuit hæc, & his conſenſum præbuit ſimul & ſemel, prima die Ianuarij Guillelmus de Cruce ſcriptor literarum pœnitentiariæ curiæ Romanæ, apud curiam defunctus fuit circa Magdalenes feſtum tunc ſequens: qui quidem Guillelmus erat tunc canonicus præbendatus Laudunen. & ſic dicti canonicatus, & præbenda apud curiam vacauerunt, & Papa omnia beneficia apud curiam vacantia, & vacatura reſeruauerat, quapropter contulit Papa dictos canonicatum & præbendam Petro de Monterutto nepoti cardinalis de Pelincæ. 4. Calend. Auguſti Rex autem Franciæ dicens dictos canonicatum & præbendam vacauiſſe in regalia, ac vacare, contulit ipſos magiſtro Clementi parui, vt vacantes in regalia, nona die dicti menſis Auguſti: eo quòd dictus cardinalis non habebat dictum Epiſcopatum niſi in commendam, & ſic fructus ſuos non faciebat, & eſto quòd faceret, tamen quia ſemel fuit regalia aperta, cum ſemel vacauerit Epiſcopatus, quia ante tenebat ipſum intitulatum: nunc autem ſi commendum, & nondum fecerat fidem & homagium vt habens in commendam: quapropter tenebat rex temporalitatem dicti Epiſcopatus in ſua manu & poſſeſſione dictorum canonicatus & præbendæ: habuit dictus Petrus 25. die dicti menſis: & antedictus Clemens die vltima ipſius menſis. ſuper quo fuit litigium in Parlamento: ſuſtinebam autem cauſam dicti Petri rationibus ſubſequentibus. ¶ Primò quia dicto Epiſcopatu exiſtente in cõmenda vacauerunt dicti canonicatus & præbenda, & ſic ſpectabat collatio ad Cardinalem qui habebat in commenda iure communi & per conſequens ad Papam obſtante vacatione in curia ac reſeruationibus ſupradictis, maximè quia habens beneficia in commẽdam, facit fructus beneficij commendati ſuos, nec dicitur vacare. pro hoc. per Io. de Imo, in c. nemo. de elect. per Ioan. And. Archid. Inno. in c. dudum. eo tit. & in c. ſi conſtiterit. de accu. cum commenda ſit titulus * canonicus: & ibi allegatur pro hoc quod patriarcha qui fuit Delphinatus Viẽnen. habuit in commendam Archiepiſcopatum Remenſem, & fecit fructus ſuos, & conferebat præbendas Remẽſes: ad hoc. c. eccleſiæ. extra. de elect. vbi viſitator à Papa commiſſus confert beneficia. Sic tenetur & fit de facto & vſu vt dixit Io. And. in c. nemo. de elec. in 6.

v *Titulus*.) verum eſt ſecũdum quod dixi in anno ea ad Alexã. cõ. 94. uu 2. lib 4. tamen nõ eſt titulus canonicus mero iure, ſed diſpenſatiõe.ideo dici poteſt quod non habetur pro titulo canonico reſpectu iuris regaliæ quod eſt antiquius iure canoni co nec illi per diſpenſat omnes fictiones, aut alias nouas adinuentiones Romanorum pontificum derogari poteſt, vt nooẽ d xi in conſuet Pariſ § 27 ad fi.l & ſuper reg cancella 18 de infir in ſignant ad ñ. C. M

¶ Item non vacabat Epiſcopatus tempore vacationis dictorum canonicatus & præbendæ, quia erat in commenda & ſic non fuit regalia aperta. ¶ Item dictus Epiſcopus tenebat temporalitatem, & vtebatur fructibus.

¶ Item non vacauit Epiſcopatus ante commendam. i. per promotionem ac cardinalatum: quia Epiſcopatus & cardinalatus ſe compati * poſſunt. Probatur. quia eſſe cardinalem eſt eſſe Conſiliarium Papę & patricium eius, & eius lateri aſſiſtere.

¶ Item Epiſcopatus maior * eſt officio & dignitate quam cardinalatus. nam reperitur cardinalem fuiſſe promotum in Epiſcopum & Archiepiſcopum: vt in c. bonæ, 1. ex de poſt. prel. & in c. dilectus 1. ex. de præb. Item Papa ſe vocat Epiſcopum ſeruum ſeruorum Dei per excellẽtiam dignitatis. vt in proœ. Decretalium Sexti & Clemẽtinarum. Item arguitur de c. cum in cunctis ex de ele. quia ſicut per acceptationem Epiſcopatus non vacãt beneficia ſtatim: ita non vacant per abſolutionem Epiſcopatus ſtatim: quia abſolutio non eſt pura. ſed conditionalis, vt patet per Io. de Imo. in c. generali. de ele. lib. 6. Sed ſic eſt quod ita citò conſenſit cardinalis abſolutioni, ſicut & commandæ, & econtra, quia fuit commendatus ei Epiſcopatus antequam conſentiret abſolutioni, & ita citò ſciuit commendã factam fuiſſe, quia per ab-

v *Compati*.) Pan c eccleſia 2. de ele.

v *Maior*.) vide Lud. Gomes in proœ rege cancella Nota quod Epiſcopatus maior eſt officio & dignitate quam cardinalatus.

A ſolutionem Papæ. quæ non erat pura, nec abſoluta donec conſenſiſſet: & ſic concurrunt conſenſus commendæ & abſolutionis, ſic nec momento videtur vacaſſe Epiſcopatus: iuxta l. ex parte de hæredibus inſtitu. & in l. ſed & ſi §. ſi. ff. de li. & poſt. & ad hoc in l. idemque §. ſi tibi ff. qui po. in pig. hab. Item ad hoc, quia cardinalis Scotiæ noluit conſentire abſolutioni Epiſcopatus Scotiæ, quamuis fuiſſet factus cardinalis, & cardinalatui conſenſiſſet, quare ſibi dimiſit Papa Epiſcopatum Scotiæ in commenda. Item ad hoc. c. ſiqui Epiſcopi 92. diſ. ibi de hac materia tractatur. Item per hoc dico quod Papa poſſit abſoluere Epiſcopum inuitum ab Epiſcopatu ſi ſciat ipſum non vtilem Eccleſiæ, dum tamen hoc expreſsè caueatur in bulla, aliàs non.

B ¶ Item nec obſtant in contrarium argumenta, prędictum videlicet quòd aliàs non haberet locum regalia, quia imo in vera vacatione, videlicet per mortem, vel cum Papa transferret Epiſcopatum de vno ad alium: quo caſu vacatio eſt vera non autem hoc caſu vbi non cenſetur vacaſſe Epiſcopatum prędictũ, ſed ſemper retinuit: qualitas autem mutata fuit, & facit. § quod ſi frumentum. inſtit. de rerum diui. Item etiam ſi alteri tertio traderet in commendam ex interuallo, & haberet in commendam qui prius tenebat intitulatam: ſecus eſſet, ſed in caſu noſtro non cenſetur habuiſſe ex interuallo, nec vacaſſe Epiſcopatum per prædicta. Item non obſtat quod rex facit fructus ſuos, quia non fecit durante commenda: ſed

C fecit cardinalis commendam habens, qui canonicatum & præbendam conferre potuiſſet de iure, ſi apud curiam non vacaſſent. Item non obſtat quod non fecit homagium habens dictum Epiſcopum in commendam, quod facere debebat vt dicebat: quia non tenebat cum ſemper retinuit Epiſcopatum, & antè erat in fide: nec eſt tertius, ſed ille idem qui antè erat Epiſcopus, iuxta dictum. §. quod ſi frumentum. & §. interdum. inſti. de re. di. Item nec obſtat quod in vera vacatione habet locum regalia, donec habuerit fidem & homagium rex, maximè à pari Franciæ vt hoc caſu, quia Epiſcopus Laudunen. eſt par Franciæ: ergo in vacatione prouenienti ex commenda, quia verum eſſet ſi commenda & abſolutio non concurriſſent: quod fecerunt habito reſpectu ad con-

D ſenſum dicti cardinalis & ſimul, & ſemel ambobus conſenſum præſtanti, vt ſuprà per l. placet. ff. de acqui. hære.

¶ Item nec vacauit præbenda durante vacatione Epiſcopatus, ſed ipſo exiſtente in commenda.

¶ Item nec obſtat quod dicitur quod ſemper fieret in fraudem commenda, quia non eſt ita tenẽdum, ſed contrarium, videlicet ex cauſa contenta in. d. c. nemo. aliàs dicere contrarium eſſet ſacrilegium. Item de hoc erat quæſtio inter cardinalem & regem. durãte igitur debato debebat gaudere Papa de iure ſuo: & maximè quia eſt de iure communi fundatus, * iuxta, c. licet. extrà de præben. Nititur autem rex contra ius commune. Item non ſtetit per cardinalem,

E quin fecerit fidem & homagium, quia pluries petiit, quare dictis cardinali, & Papæ nocere non debuit.

¶ His non obſtantibus, dictum fuit per arreſtum prædictis auditis abſque alia deliberatione, quod collatio facta dicto Clementi erat valida, & quod tueretur in poſſeſſione & ſaiſina, &c. Et fuit in expen. condemnatus petrus pars mea. Ratio autem decidendi fuit, quia abſolutione facta, poſito quod conſenſerit dictus cardinalis ſimul & ſemel abſolutioni & commendæ, fuit tamen dare momentum quo vacauit Epiſcopatus, quia Epiſcopatũ quem antea habebat cardinalis intitulatum, habuit in commendã. & ſic fuit vacatio iuxta l. ſeruo in parte ff. leg. 1. ad hoc facit dictus §. quod ſi frumentũ. Itẽ cenſetur nouus, & perſona noua quo ad hoc. Itẽ & ſuppoſito quod

v *Fundatus*.) Imo tũ quod illa iura canonica ſunt poſteriora tum ſunt facta ad exinanitionẽ iuriſdictionis ordinariorum rex tanquam antiquior magis eſt fundatus in iure communi & potior. quia reſpectu iuris ſui antiqui, iura illa noua nulla ſunt. C. M.

quod tempore vacationis dictorum canonicatus & præbendæ dictus Epiſcopatus eſſet in cõmenda, & ſic non vacaret tamen nondum fecerat regi homagium cardinalis de temporalitate dicti Epiſcopatus, ſed ob defectum hominis, tenebat rex ipſum in ſua manu: & verum eſt quòd data ſemel vacatione, vt hoc caſu fuit, durat regalia donec fuerit facta fides regi de temporalitate, quia tenet eam in manu ſua.

¶ Item & ſuppoſito quod cardinalis teneret tunc temporalitatem, hoc erat ſub manu regia. Item & aliqui tenent quod beneficium datum in commenda vacat, * quia monſtrum eſt in iure & natura habere partem temporalem, & ſic habere partem commendatum, cùm commenda fiat ad voluntatem cõmendantis, & de iure communi vſque ad ſex menſes, iuxta dictum c. nemo. & l. ſi tamẽ. ff. de edili. edi Item & quod dicitur quod durante commenda non vacat Epiſcopatus: attamen hoc pro vero ſuppoſito adhuc durat regalia, niſi fecerit homagium de temporalitate regi. ¶ Item Papa mandat regi in caſu pari, & ſic fecit hoc caſu regi Franciæ per ſuas bullas quod traderet temporalitatem dicti Epiſcopatus dicto cardinali: ergo non habebat. Item nec facit reſeruatio facta per Papam in præiudicium regi, ſiue antè vacauerit præbẽda, ſiue in regalia, & ſic vtimur.

* *Vacat.*) verum eſt de temporali, ſed non de perpetua. Rom. conſ. 350. de biſgnet. in rota. de præben. C. M.

¶ Aliud arreſtum declaratiuum iurium regiorum in materia commendarum fuit datum in parla. anno Domini 1479. pro magiſtro Petro de Ceriſay, * in dicto parlamento regis Conſiliario, contra dominum cardinalem Deſtouilla, ratione archidiaconatus de Conſtantino, in eccleſia Conſtan.

* *Ceriſey.*) die 21. Iulij, non obſtãte quòd dictus cardinalis ex collatione & diſpenſatione Papę poſſediſſet pacificè 15. vel 16 annis. adde aliud infra q. 250. q. 168. q. 181 multo plura habeo arreſta in regeſtis meis. ſed nolo librum hunc nimis dilatare. C M.

¶ *Alia quaſtio de beneficio in regalia collato deciſa per arreſtum anno 1384.*

QVÆSTIO XXI.

¶ Guillelmus de vlte, virtute gratiæ ſibi factæ de canonicatu in eccleſia Nouiomen. aliàs ſub expectatione præbendæ accep auit canonicatum & præbendam vacantes per mortem Petri Foutgard, & ſibi fecit prouideri de ea, & ſe recipi per procuratorem in eiſdem: poſt modum impetrauit à rege ſi vacauerint, vel vacaſſent in regalia, aſſerens ſe eaſdem tenere & poſſidere virtute prædictæ gratiç Apoſtolicç, vt ſecurius teneret: mandauit rex decano & capitulo Nouiomenſibus, vt dictum Guillelmum manutenerent in poſſeſſione & ſaiſina prædictorum, non obſtante quod virtute collationis regiæ non haberet poſſeſſionem dictorum canonicatus & præbendæ, ſed virtute prædictæ ſuæ gratiæ Apoſtolicæ non faciendo mentionem de regia collatione. Demum ſignificauit decano & capitulo ſuam gratiam Petrus Mareſchal, qui impetrauit à Rege, vt vacantes in regalia dictos canonicatum & præbendam poſt collationem à rege factam dicto Guillelmo, & antequam ſe faceret recipi perſonaliter virtute ſuæ gratiæ antedictæ Apoſtolicæ, oppoſuit ſe quibuſdam præceptis ſibi factis virtute literarum regiarũ à dicto Guil. impetratarum, videlicet ne ipſum Guillelmum impediret in poſſeſſione & ſaiſina dictorum canonicatus & præbendæ, & fuit in parla. adiornatus ad certam diem, & dixit cauſam oppoſitionis ſuæ modo qui ſequitur. Et primò, quia collatio Guillelmi eſt conditionalis: ergo nulla, per notata per Ioan. An. Archi. & de Imo. in c. in electionibus. de ele. lib. 6. & per compoſtel ibidẽ. Secundò per l. ſeruus cum l. ſeq. ff. de condi. & demonſt. Tertiò, quia non dicit in impetratione ſua quòd eſſet clericus, ſed tacuit quòd eſſe debet quilibet promouendus, aliàs indignus, iuxta c. cùm à deo. de reſcrip. & c. 2. de reſti. extra. Quartò, quia non expreſſit cuius diœceſis, cum quilibet ſit in ſua diœceſi beneficiandus, iuxta l. in

Nota quòd nõ valet collatio conditionalis, nec beneficij non vacantis etiã incerti. niſi fuerit facta à Papa: Paulus & Iaſ. in l. ſin. C. de pac.

A eccleſiis. C. de epiſ. & cle. Quintò dicit ſe tenere & poſſidere dictos canonicatum & præbendam virtute gratiæ Apoſtolicæ, quæ ſe non extendebat per ſuum propoſitum ad dictos canonicatum & præbendam, quia reſeruati in curia: ergo falſum ſubiecerat. Sextò, capiendo corporaliter poſſeſſionem dictorum canonicatus & præbendæ virtute ſuæ gratiæ Apoſtolicæ, ſciens ſe habere collationem regiam, videtur renuntiare gratiæ regiæ acceptando Apoſtolicam, cum ſint incompatibiles, vt no. in c. vt qui duas. extra. de ele. & in c. ex ore. extr. de his quæ fi. ma. par. ca. & c. bonæ de poſtul. præ. extr. Septimò, quia in gratia regia dicti Guillelmi dicebatur, vt teneret ſecurius dictos canonicatum & præbendam, & ſic non
B adhærebat ſuæ gratiæ Apoſtolicæ. Econtrario Guillelmus dicebat collationem ſuam bonam: opinionem autem Petri malam, &c. Primò, quia licet acceptaſſet, & ſibi prouiſum fuiſſet virtute gratiæ Apoſtolicæ, & tamen ſibi non debebatur: quapropter impetrauit à rege cùm vacauerit in regalia, & habuit collationem ipſius ante collationem Petri: nec obſtat quod dicit, ſi vacauerint, &c. quia refertur ad tempus præteritum vel præſens, quæ non morantur conditionem. Item quia conditio tacitè inerat, videlicet ſi vacat. Item quia iam habebat poſſeſſionem ante interpretationem regiæ gratiæ, & non voluit rex quòd teneretur accipere nouam poſſeſſionem, cum accepit poſſeſſionem corporalem virtute gratiæ Apoſtolicæ, & habebat literas regias & oſtendit. Item dicebat dicta Petri habere locum ſi haberet
C duos titulos, vnum à Papa, & alium à rege: & elegiſſet Papalem. Item dicebat Petrus, quod debebat reputari habere duas gratias Guillelmus, quia aſſerebat in gratia regia ſe tenere dictos canonicatum & præbendam virtute gratiæ Apoſtolicæ, ſic in ſui præiudicium habebat gratiam Apoſtolicam & habebat regiam. & cœpit poſtea corporalem poſſeſſionem dictorum canonicatus & præbendæ virtute gratiæ Apoſtolicæ ſciens ſe habere regiam: ergo renuntiauit regiæ. Nec obſtat quod conditio tacitè intelligitur per alle in d. c. in electionibus. de elect. lib. 6. Item videtur malefeciſſe Guillelmus cum poſt corporaliter acceptam poſſeſſionẽ, vt præfertur, ſignificauit gratiam regiam. Finaliter partibus auditis fuit dictum pro dicto Guillelmo. Ratio decidendi fuit, quia ante
D gratiam regiam habebat poſſeſſionem Guillelmus dictorum canonicatus & præbendæ, & clauſulam in litera regia quod manuteneretur in poſſeſſione & ſaiſina: etiam non obſtante quod non haberet poſſeſſionem virtute regiæ gratiæ. Item quia collatio regia facta, ſi vacet, valet, & tenet, & ſic confert, vt in pluribus rex. Item non habent locum in regia gratia quæ dicuntur de diœceſi & de non expreſſione clericatus: nec quod dicitur de ſex menſibus currentibus à tempore notitiæ, * &c. Item quia appareret quod noluit renuntiare gratiæ regiæ cum poſt notificauit decano & capitulo gratiam ſibi factam per regem literas ſuas regias eiſdem præſentando. Sic
E nota quod collatio facta per regem per conditionem ſi vacet, valet & tenet. Item quod in impetratione regiæ collationis non oportet exprimere diœceſim, nec ſe clericum dicere.

Conditio ſolum refertur ad futurum, nõ autem ad præteritum, cum ad præſens. & l. taque ff. ſi cert. pe. l. cõditio. ff. de verbor. oblig.

Nota quòd valet collatio cõditionalis facta per regẽ contra cap. ſupra alleg.

* *Notitia*) in loco iuxta cle. i. in fin. de conceſſ. præb. quia regula nõ ſubeſt derogationi de qua in iure canonico nec concilio generali de quo in c. nulla. extra de cõceſſ. præb. qui eſt ant quior & potior. C. M.

¶ *An titulus Papalis & regalis poſſint concurrere.*

QVÆSTIO XXII.

¶ Item nota per prædicta quod ſi aliquis habeat gratiam Papalem & regalem ab initio & ante poſſeſſionem per vnam acceptam vtatur vna, renuntiat alteri. Sed ſi habeat primo Papalem, & faciat ſe virtute ipſius recipi & poni in poſſeſſione, & poſt obti-

neat regalem cum clauſula: quòd non teneatur ſe facere poni in poſſeſſione noua, vti poteſt illo titulo ſecundo. Nec obſtat quòd in caſu ſuperius dicto, fecit mentionem Guillelmus de receptione corporali: quia per hoc non renuntiauit illi quod factũ fuit, cùm haberet antea poſſeſſionem virtute Apoſtolicæ gratiæ, qua de nouo non fuit opus capere virtute gratiæ regiæ per clauſulam, quod non teneatur, &c. maximè quia poſtea fecit ſignificari literas regias. A

¶ An Aduocati poſſint placitare contra illos quorum ſunt vaſſalli.

QVÆSTIO XXIII.

B ¶ Vidi pronuntiari per arreſtum anno Domini 1384. prolatum parlamentum tenente domino Arnoldo de Corbie, parlamenti præſidente, pro ſcabinis Remenſibus, contra Archiepiſcopum Remenſem, de cuius penſione tunc eram, quod magiſter Ioannes Couardi, aduocatus in parlamento vicedominus Remen. Eccleſiæ remaneret de conſilio dictorum ſcabinorum, de quorum penſione erat, antequam mota fuiſſet cauſa contra dominum Archiepiſcopum. Ratio autem dubitandi quam proponebat Archiepiſcopus erat, quòd dictus vicedominus tenebat in feudum à dicto Archiepiſcopo, temporalitatem dicti vicedominatus, & ſic erat eius vaſſallus.

C ¶ Item quia dictus Archiepiſcopus placitabat cõtra ſcabinos prædictos de iuribus Archiepiſcopatus per media quorum tenebatur temporalitas dicti vicedominatus. Item quòd prohibetur ne clerici contra Eccleſiam poſtulent, in c. ſi ext. de poſtu. Archiepiſcopus autem Eccleſiam repræſentat. Ratio decidendi * fuit, quia licet teneret in feudũ dictus vicedominus temporalitatem antedictam à dicto Archiepiſcopo, tamen non erat quæſtio de iure feudi antedicti quod tenebatur à dicto Archiepiſcopo. Item nec de cauſa tangente honorem perſonæ dicti Archiepiſcopi iuxta c. de for. fide, & de no. for. fide. Item quia aliter dicere, eſſet dicere feuda ſimilia officio aduocationis, ſic quòd aduocatus, eo quia alicuius, domini vaſſallus eſſet, non poſſet cõtra ipſum poſtulare, quod eſſet abſurdum: ſic aliàs fuit pronunciatum in ſimili caſu anno Domini. 374. parlamentum tenente domino Philipp. Paillardi. D

* Decidendi) & benè quicquid dicat gl. magna. ver perdit §. Item ſi delator, quæ fuit pri cauſ benefi. amitt. in vſib. feud licet feudiſtæ eam cõmuniter ſequantur & malè. C. M.

¶ An coram requæſtarum dominis adiornatus ad ſigillum ſui prædeceſſoris cognoſcendum reſpondere teneatur.

QVÆSTIO XXIV.

¶ Anno Domini. 1384. fuit in requæſtis palatij pronuntiatum, quòd adiornatus ad recognoſcendum vel denegandum ſigillum ſui prædeceſſoris in quibuſdam literis appoſitum, non tenebatur reſpondere ſuper hoc, eo quia non erat in eiſdem literis obligatio perſonalis, licet eſſet ibidem obligatio hypothecaria. Ratio dubitandi fuit, quia adiornatus ad recognoſcendum vel denegandum: quare, &c. Item quia prodeſſe poterat ad proſequendum in hypothecaria ſigilli recognitio, ſed domini * requæſtarum & commiſſarij cognoſcere non poterant, niſi de actione perſonali: ergo fruſtrà fieret recognitio: quia ſuppoſito quòd cognouiſſent, non tamen poterat huius prætextu procedi coram eis nec ratione perſonalitatis, quia non continebant literæ perſonalem obligationem, nec ratione hypothecariæ, quia iudices non erant

* Sed domini) Hic eſt ratio decidẽdi quæ nũ valet, quia ſatis eſt quod ſcriptura adminiculetur. Ideo dico quod hic actor non habebat cauſas commiſſas coram do. Requæ. quare debebat ſibi conſulere coram ordinario loci. aliàs ſu ſſet malè iudicatum per do requæſtas. C. M.

¶ Domini locorum habentes iuriſdictionem poſſunt petere cauſas etiam contra ſe motas ad ſe remitti.

QVÆSTIO XXV.

¶ Anno quo ſup. in parla. pronuntiatũ fuit, quòd licet aliquis ſit alicuius dominus quoad reſſortum, tamen habet cognitionem & remiſſionem querimoniæ nouitatis contra ipſum in ſuo reſſorto. Sic fuit pronun. pro domino duce * de Borbonio.

* Duce.) petente cauſam à ſubdito contra ſe motam ad ſe remitti. Sed hodie non ſeruatur ad vnguem. C. M.

¶ De ſubmiſſione executionis teſtamenti.

QVÆSTIO XXVI.

¶ Item audiui dici à domino Arnoldo primo præſidente in parla. quòd licet Epiſcopus Pariſien. faceret coram curia ſuæ ſpirituali adiornare executores alicuius defuncti, per hoc non acquireret præuentionem contra regem, quia executores poſſent, hoc non obſtante, ſubiicere executionem curiæ regiæ temporali intra annum à tempore mortis teſtantis, licet ſecus ſi voluntariè * ſubmitterent executionem curiæ ſpirituali.

* Voluntariè) ſe ì hodiè nec voluntariè) quidem poſſunt ſi executores teſtamenti etiam ſacerdotes ſint laici. C. M.

¶ Quando in garendiam vocatus poſſit garendes dotere.

QVÆSTIO XXVII.

¶ In requæſtis palatij vocatus in garendiam non habebit dilationem ad garendum habendum, niſi * prius garendiam ſuſceperit. Ratio, quia ante non eſt pars, ſed petit in fraudem vt poſt reſpondeat quòd ſe cuſtodiat *de meſprendre*, ſi ſic ſibi reſpondeatur: & tamen quando vendidit, ſcire debebat cauſas garendiæ illius quod vendidit. Sic vidi iudicari pro Do. Guil. Melay.

* Niſi) Et benè quando conſtat quòd tenetur defendere vt hic. C. M.

¶ Cui ſit præiudicium in cauſa nouitatis.

¶ Item ſufficit quòd in cauſa nouitatis vel ſaiſinæ vocentur qui dederint impedimenta: quoniam ſi cauſam amittant, vel ſi patiantur petitorem tueri in poſſeſſionem rerum, non nocet eorum expletum: licet nomine alterius fecerint, quia garendum vocare potuerunt: nec ille cuius nomine factum fuit expletum, ſe poterit illo iuuare de cætero: quia opponere ſe debuit, aliàs ſibi imputetur: nec etiam ſit præiudicium quoad poſſeſſionem quam ante habebãt, eo quia non vocatus. Sic ergo nec amittit, nec lucratur, ratione illius expleti.

¶ An appelletur à manus munitione.

QVÆSTIO XXVIII.

E ¶ Item nota quòd anno quo ſupr. allegauit contra me dictus præſidens, coram quo quandam cauſam placitabam, quòd per ordinationem regionum non eſt audiendus appellans à munitione † manus, ille contra quem ſit executio, & ſe opponit nolens manum munire. ¶ Item eodem anno fuit pronuntiatum in parlamen. contra religioſos Auguſtinen. Ambianen. pro domino Guillelmo de Credomo, in caſu nouitatis contra ipſos conquerente, eo quòd quandam domum eis donatam abſque conſenſu dicti domini Guillel. inſtauerant, & ibidem faciebant oratoria, quem tamen ab ipſo in cenſiua * tenebatur, quòd fieret reſtabilimentum per dictos religioſos: & quòd exirent domum prædi-

† Munitione) quia non obſtante appellatione fieri debet in manu iuſtitiæ ſi eſt obligatio garantigia vel ſimilis. C. M.

* Cenſiua.) vnde ſic per cõſuetudinem loci præ requiritur conſenſus domini directi ſe quæ dixi in conſu. Pariſ § 41. num 53. C. M.

Digitized by Google

ctam, & in manu regia teneretur lite pendente.

¶ *An manus ſit munienda de arreragiis vltra annum.*

QVÆSTIO XXIX.

¶ Item nota quòd eodem anno, qui fuit 1384. pronuntiatum fuit pro executoribus magiſtri Ferrici Debires, contra quendam dominum de enquæſtis, regis Conſiliarium in parlam. quòd muniret manum de petitis per executores ratione arreragiorum debitorum ob quendam redditũ quem habebat dictus defunctus magiſter Ferricus contra ſupra dictum Conſiliarium quãuis arreragia excederent redditum vnius anni, & de redditu factum fuiſſet tranſportum in dictum Ferricum per Miletum Baillet: quamuis eſſet dictus Ferricus mortuus, & per executionem diceret ſe petitorem.

¶ *An clericus aſſecuramentum dare teneatur in parlamento, &c.*

QVÆSTIO XXX.

¶ Item nota quòd dominus Ioannes de Vaulx, & Gautier du Chaſtel, milites, quamuis ſe dicerent clericos * non coniugatos, tamen quia non habebant tonſuram, dederunt aſſecuramentum Oudardo de Crenel. Ratio fuit, quia non apparebant clerici cum quilibet naſcatur laicus. Sic fuit factum in perſona domini Diſtay, domini Gauuani de Bailleul, domi. Guidonis de Laual: attamen ſi oſtenderetur de tonſura, reuocaretur aſſecuramentum. ſic fuit factum in perſona Gauuain. Sic fuit dictum de domino des Laignes in parla. anno domini 1384. incipiente.

Clericos.) vide ſupra in ſtil c. ſi.

De capellanis Papæ qui dicuntur commenſales, & qui honoris.

QVÆSTIO XXXI.

¶ Nota quòd in curia Romana eſt quoddam regiſtrum, vbi inregiſtrantur capellani papales, & literæ officij eorum, & hoc pluribus de cauſis. Primò, vt ſciatur quorum ſunt beneficia reſeruata, vt capellanorum papalium. Secundò, an capellani ſint commenſales vel honoris. Tertiò, an ſint ad valida vel non. Item ſcias quòd capellani commenſales morientes extra, non cenſentur vt capellani morientes, ſi ibi habeant domum originis vel domicilium. Pro quo videas. c. præſenti. de præbend, lib. 6. & ſic vt reſeruata non vacarent in curia ipſa beneficia ipſorum. Item ſcias quòd nemo inuitus ſit capellanus honoris de ſtylo curiæ Romanæ, ita quòd ſi refutet eſſe & moriatur, vt capellani Papæ non vacabunt in curia ſua beneficia. Item nota quòd ſi allegetur aliquis eſſe capellanus Papæ, & non reperiatur regiſtratus in dicto regiſtro, non cenſetur fuiſſe capellanus: quoniam omnes literæ capellanorum papalium ibidem regiſtrantur antequam tradantur capellanis. Item nota quòd commenſales debent in curia reſidere, iuxta c. vnicum, de verb. ſign. lib. 6. honoris non ſunt aſtricti, ſed vbicunque ſint & moriantur, eorum beneficia, vt reſeruata in curia conferri poſſunt. Item an narratio Papæ narrantis aliquem eſſe capellanum faciat fidem. vide illam clementinam, literis. cum gl. de proba. & c. ſi Papa. de priuile. lib. 6.

¶ *An ſit audiendus petens tranſumptum fundationis alicuius rei. dic quod ſic.*

QVÆSTIO XXXII.

¶ Pro Archiepiſcopo Remenſi in parlamento incipiente in feſto beati Martini, anno Domini 1384. fuit pronuntiatum contra ſcabinos Remenſes, quòd dictus Archiepiſcopus haberet * trãſumptum per curiam de fundatione ipſorum per Archiepiſcopum Remenſem quondam facta quamuis ſemel habuiſſet originale, quod amiſerat, & valeret illud tranſumptum tanquam originale: ſic fuit dictum aliâs pro habitantibus de Creci, contra abbatem de S. Iean de Laon.

Haberet.) & benè ex quo habent cauſam ab actore vel eiuſdreceſſore vt nouus. dixi in annota. ad Phil. decium c. 1. in princ. de prob. facit arreſtum. 152. 7. par. ſ. vlt. C. hb

¶ *An clericus curia ſæcularis priſionarius debeat ſpirituali reddi.*

QVÆSTIO XXXIII.

¶ Item eodem anno fuit dictum pro Mondo clerico non coniugato contra Epiſcopum Pariſienſem, quòd quamuis ille Mondus fuiſſet pro pluribus criminibus Pariſius captus priſionarius poſitus in caſtelleto, & elargitus, quòd non redderetur dicto Epiſcopo: ſed ipſo in factis contrariis appunctato, contra procuratorem regium & dominum Reginaldum de Verneul, fuit receptus in cauſa per procuratorem: & ordinatum quòd reſponderet articulus perſonaliter & compareret in fine inquæſtæ perſonaliter in curia: & fuit fideiuſſor & cautio pro ipſo tunc ſiſtendo in curia perſonaliter dominus Helias, dominus de Grineux ſub pœna. 500. florenorum, & fui pro ipſo Mondo contra Epiſcopum Pariſien. per diſtributionem *. Rationes Epiſcopi quare petebat ipſum, erãt. Primò quia Mondus ſe confitebatur clericum non coniugatum. Secundò, quia erat curiæ priſionarius, licet elargitus. Tertiò, quia captus fuerat Pariſius. Quartò, quia de facto non priuilegiato debebat Epiſcopus habere cognitionem. Quintò, quia ſi reciperetur per procuratorem, per curiam, non veniret: & ſic puniri non poſſet per Epiſcopum delicto communi. Sextò, quia curia ſuper delicto communi non poterat aliquid, ergo nec tollere per obliquum cognitionem Epiſcopo. Septimò, quia ſic factum fuerat Epiſcopo Cathalonen. de magiſtro Guidone de Euaumont clerico non coniugato, qui redditus fuerat dicto Epiſcopo pro delicto communi, licet per curiam fuiſſet receptus per procuratorem. Et idem de Hamerico Trouſſet, clerico non coniugato. Rationes in contrarium per me allegatæ pro Mondo cum quo eram. Primò, quia rex non confitebatur eum eſſe clericum, nec habebat habitum nec tonſuram: ſic pendente lite debebat manere priſionarius curiæ ſæcularis, non autem tradi Epiſcopo, iuxta. c. ſi clericos. de ſenten. excommu. lib. 6. quæ curia debebat ipſum recipere per procuratorem. Secũdò, quia ſi redderetur Epiſcopo, eſſet ſemper inquæſta durante priſionarius quod eſſet durum. Tertiò quia non poſſet tũc proſequi cauſam ſuam, nec facere inquæſtam. Sic per viã obliquam cauſam amitteret. Quartò, pendente quæſtione in parlamento de delicto priuilegiato non poſſet cognoſcere Epiſcopatus de delicto communi. Quintò, erat elargitus parlamenti, non autem priſionarius realiter. Sic non debebat Epiſcopo tradi in cauſam duriorem, quam eſſet penes curiam: quod eſſet ſi traderetur Epiſcopo priſionarius, quia includeret ipſum qui non erat. Sextò, ſi traderetur nunquam aliquis ſe aduoaret clericum propter correctionem Epiſcopalem vitandam: & ſi condemnaretur per curiam ſæcularem, in executione ſe aduoaret clericum, ſic non fieret executio. Septimò erant iudices domini de parlamento de cauſa pro qua ipſum tenebant priſionarium elargitum: igitur poterant in illa cauſa appunctare, & ipſum per procuratorem recipere, & non tradere Epiſcopo. Finaliter fuit pronuntiatum vt ſuprà dixi pro hac parte. Non obſtant argumenta per Epiſcopum

Diſtributionem.) id eſt iuſſu curiæ quæ dat aduocatum non habenti. l. 1. §. ait prætor. de poſtul.

propoſita, maximè quando allegatur de magiſtro Guidone & aliis, quia dictus magiſter Guido captus fuerat in carceribus dicti Epiſcopi Cathalonen. & de ipſis ad curiam parlamenti ductus, non ſic in propoſito. Item pro obuiando adhuc quòd non priuaretur Epiſcopus cognitione facti non priuilegiati, domini de parlamento cœperunt cautionem de eo ſiſtendo perſonaliter in fine inquæſtæ.

¶ *An Epiſcopo traditus clericus poſſit elargiri per curiam habentem cognitionem de delicto priuilegiato.*

QVÆSTIO XXXIV.

¶ Item vidi eodem anno quòd decanus Chriſtianitatis de Bar. receptor & præpoſitus regij de Bar. in Barro. qui fuerant adiornati, ad comparendum perſonaliter in curia parlamenti, ſuper pluribus exceſſibus, fuerunt poſiti in caſtelleto priſionarij, quamuis præpoſitus & decanus eſſent clerici non coniugati, videlicet decanus preſbyter, & præpoſitus clericus ſimplex, & quia Epiſcopus Pariſien. requiſiuit prædictos clericos ſibi reddi, dictum fuit quòd ſic, & fuerunt ſibi redditi vt haberet detentionem, non autem cognoſceret. Tandem ipſis de Bar. auditis contra procuratorem regium contra quem habebāt diem, fuerunt partes appunctatæ in factis contrariis, & prædictos priſionarios elargire voluit curia: Epiſcopus Pariſi. dicebat quòd non debebant elargiri, quia erant ipſius priſionarij, & vt clerici eidem redditi pro delicto communi: ſed ſibi debebant reddi per rationes tactas in quæſtione proxima ſuperius. Epiſcopus Lingonenſis petebat eos ſibi reddi, eo quia fuerant in ſua diœceſi, videlicet in Barro, adiornati de mainmiſe, & ſic capti in defectu. Epiſcopus Pariſi. dicebat, quòd capti fuerant Pariſius per curiæ ordinationem, & miſſi in caſtelletum, & ſibi redditi. Item nec obſtabat quod dicebatur quòd adiornati fuerant de mainmiſe, &c. quia hoc non portabat adiornamentum quicquid feciſſet executor. Item hoc fuerat verbaliter, non realiter: quia executor ipſos non reperit. Regius procurator dicebat, quòd traditi fuerant ſolùm Epiſcopo Pariſi. in gardiam, non vt cognoſceret de delicto communi, nec poſſet: ſic curia de ſuis priſionariis ordinare poterat, & allegabat argumenta ſuperius tacta inquantum pro ipſo faciebant. Tandem fuerunt elargiti per curiam non obſtantibus per dictos Epiſcopos propoſitis. Sed in craſtinum Epiſcopus Pariſi. dicens nolle venire contra appunctamenta curiæ, requiſiuit ipſos ſibi reddi, cum adhuc eſſent priſionarij curiæ elargiti, allegando rationes ſuperius allegatas in quæſt. proxima ſuperius & hîc. Supplicans dominis parlamenti vt ſuper hoc vellent habere bonum conſilium cum omnibus dominis camerarum, tenente ſedem domino Philippo Paillardi, qui prædictum appunctamentum fecit contra dictos Epiſcopos.

¶ *An Eccleſia ſit in ſaluagardia regis, eo quia de fundatione regia.*

QVÆSTIO XXXV.

¶ Non, ſed oportet quòd ſpecialiter recipiatur, vt quidam dicunt, * alij contra.

v Dicunt.) & bene quia conſtare oportet per literas regis de gardia ſua quam non ſolet concedere niſi illis de ſua fundatione tāquam patronus.

¶ *Procurator regis non poteſt capere concluſiones de non contentis in citatione.*

QVÆSTIO XXXVI.

¶ Reginaldus de Moncel non fuit ſuper homicidio in proceſſu contra regium procuratorem poſitus, ſed fuit dictum quòd non reſponderet ſuper illo, licet * per informationem culpabilis de ipſo reperiretur, eo quia ſuper aliis criminibus adiornatus: licet fuiſſet ſuper aliis criminibus adiornatus. Sed fuit fortè, quia clericus erat. Tamen non fuit hæc ratio, ſed quia reuera non habebat diem ſuper illo, quia in illo homicidio dicebatur quid priuilegiatum.

v Licet.) contrarium hodie ſeruatur. & bene ſi c. 1. de accuſat. C. M.

¶ *De tranſportu priſionariorum de vna iuriſdictione in aliam.*

QVÆSTIO XXXVII.

¶ Item nota quòd quamuis Epiſcopus Beluacenſis impetraſſet literas regias, per quas ſibi concedebatur. quòd poſſet transferre quoſdam priſionarios ſuos de priſionibus ſuis de Gerberoy ad Beluacum, eo quod priſiones de Gerberoy non erant ſecuræ, & quod eo caſu ſibi concederetur, quod fecit: tamen quia in fine literarum mandabatur bailliuo Ambianen. quod faceret dictum Epiſcopum gaudere dicta gratia & permitteret: non benefecit dictus Epiſcopus de tranſportando, licet cauſa eſſet vera abſque hoc quod oſtendiſſet dictas literas coram dicto bailliuo, qui bailliuus ob hoc fecit adiornare officialem Epiſcopi antedicti de Gerberoy, qui fecerat tranſportum: & poſuit temporalitatem Epiſcopi in manu regia. Sed partibus auditis in parlamento fuit leuata manus de dicta temporalitate: & dictum quod dicti priſionarij reducerentur iterum ad Gerberoy, & ad periculum Epiſcopi ibidem cuſtodirentur, quare patet dictum Epiſcopum malè feciſſe.

¶. *Defectus clauſulæ non obſtante quod parlamentum ſedeat, &c. vitiat adiornamentum in cauſa beneficiali.*

QVÆSTIO XXXVIII.

¶ Item nota quòd in parlamento incipiente Anno 1548. mihi placitanti pro magiſtro Ioanne Renerij ratione præbendæ ſuæ Autiſſiodoren, quam magiſter Ioannes Rogerij prætendebat ſuam eſſe virtute regaliæ. * dictum fuit quò non obſtante quod dictus Rogerius feciſſet adiornari dictum Renerium in dicto parlamento & per literas impetratas in eodem parlamento ſufficiebat adiornamentum: quamuis in literis adiornamenti non contineretur non obſtante quod ſedeat parlamentum, &c. maximè quia procurator regius erat adiunctus cum aduerſario ratione regaliæ.

¶ Item nota quod ipſi Rogerio ſtatus * fuit adiudicatus: quia tenuerat prædictam præbendam virtute gratiæ Apoſtolicæ ante controuerſiam per biennium. *

v Regaliæ.) no. quod in materia regaliæ cognitio & iudiciū ſpectat ad parlamentum Pariſienſe licet partes & beneficia ſint extra. vt etiā nuper vidi iudicari de præbenda Rothomagenſi, & menſe Martio. 1548. de præbenda Baiocenſi. [illegible] part 7 nu. 16 C. M.

v Status.) ſic vocāt vindicias in materia regaliæ & officiorum, ſed in aliis vocāt recredētiam. C. M.

¶ *Donatarius omnium bonorum non poteſt perſonaliter conueniri, ſed poteſt longo tempore contra hypothecas præſcribere.*

QVÆSTIO XXXIX.

¶ Primo videtur quod ſic, quia habet omnia quæ habebat donans: ergo ipſum repræſentat: quare, &c. Secundo quia idem videmus in arrogante, vt inſti. de æqui. per arrog. in fi. & in eo cui bona adiiciuntur cauſa libertatum conſeruandarum: vt inſti. de eo cui lib. ca. bo. adiici, &c. Tertio quia bona dicuntur deducto ære alieno. l. ſubſignatū §. bona. ff. de ver. ſign. Quod quia aliàs defraudarētur creditores: quod eſſet iniquū, & cōtra totū titulū de his quæ in frau. credito. Quinto, quia ſic cōueniri nō poſſet maritus cui

v Biennium.) hoc perſebene ſufficit ad excludendum ſequeſtrum, ſed non recredentiam. C. M.

omnia

omnia bona dat vxor in dotem, ea ratione, quia re- A
manet reuera vxor domina. iuxta. l. in rebus. C. de iu.
dotium. Sequitur à contrario quod conueniri po-
teſt ille in quem dominium omnium bonorũ trans-
fertur. iuxt. l. mulier. ff. de iu. dotium. Sextò ille cui
datur hæreditas tenetur ſoluere debita. iuxt. l. hære-
ditatem. ff. de dona. & l. ratio. C. de hæ. vel actio. ven.
Septimò videtur caſus in l. 2. C. ad leg. Iuliam. de vi.
publi. vel priua. In contrarium arguitur. primò, quia
viuit donãs & remanet obligatus, quia actiones per-
ſonales adhærent oſſibus noſtris. l. quis ergo ff. de
peculio. Secundò, quia introductus eſt titulus ad re-
mediandum, qui aliàs eſſet ſuperfluus: ſcilicet de his
quæ in frau. credi. l. omnes. §. Lucius eo. ti. ff. Tertiò,
actiones perſonales non ſequuntur fundos: iuxta. l.
1. § ſi hæres. ff. ad Trebel. & l. ſi fideicommiſſum. § B
tractatum ff. de iudicis. Quartò donans non eſt mor-
tuus: ergo non habet ſucceſſorem vniuerſalem quod
eſſet neceſſe dicere in caſu primæ partis. Quintò,
poteſt quærere & alia habere per quæ ſatisfacere po-
teſt, vt cedens bonis qui per hoc nõ deſinit eſſe obli-
gatus. iuxt. l. qui cedit bonis. ff. de his qui bo. ce. poſ.
Sextò habet titulum particularem: ergo non tene-
tur. l. creditores C. de acti. & obli. Septimò, quia bo-
na dicuntur deducto ære alieno, nec ſequitur dictum
contrarium, vt d. §. bona & d. l. mulier. Quid dicen-
dum per arreſtum parlamenti dictum fuit, quod non
* ſequuntur ipſum actiones perſonales, & quod præ-
ſcribere poteſt, cum non repræſentet perſonam ipſius
vt hæres, & hanc partem tenui in placitando pro do- C
mino Iacobo Chelerin, contra Andream Gillebert
& eius vxorem, pro quo Iacobo fuit arreſtum pro-
latum An. domini 1385. die, &c.

¶ Nec obſtant contraria quibus poteſt ſic reſpon-
deri. Ad primum, quia non vt hæres habet omnia
bona, ergo non repræſentat ipſum donatorem, cum
non habeat per modum tituli vniuerſalis: iux-
ta §. ſi inſtitue. per quas perſon. nob. acquirend.
Et per hoc ad ſecundum contrarium, quia ſunt titu-
li vniuerſales proditi à iure iuxta. d. § ſi quis. per quas
perſo. no. acq. Ad tertium reſpondeo quod facit pro
me, quia licet dicantur bona deducto ære alieno: non
tamen per hoc ſequitur quod ratione ipſius æris alie-
ni non poſſit conueniri actionibus perſonalibus: ſed
poſſet ab initio deduci: vel dicuntur deducto ære D
alieno ſic, quod æs alienum non ſequitur illum cui
data ſunt omnia bona. Ad quartum non defraudan-
tur creditores: quia eis eſt ſuccurſum per d. §. Lu-
cius. vt ſi veniat ad pinguiorem fortunam. Item &
per hypothecariam, ſi non fuerit negligens, quod
tunc eſt ſibi imputandum. Ad quintum non proce-
dit argumentum à contrario ſenſu, ſed pro me facit
per prædicta. Ad ſextum facit pro me: quia de dire-
cto onera perſonalia ſequuntur hæredem, non illum
cui vendidit hæreditatem, ſed haberet contra ipſum
recurſum. Item aliud eſt in hæreditate quæ eſt no-
men iuris comprehendens nomina: iuxta. l. hæredi-
tas. ff de pe. hæred. & l. ſi quis ſeruum. §. fi. de leg. 2. Ad E
ſeptimum, ibi erat fiſcus, vt ſuccedens & ſucceſſor
quantitatis condelinquens amittat bona, iſte autem
donator non amittat: ergo tenetur pro rata iuxta l.
Marcellus. in fi. ad Trebell. & l. quidam teſtamento.
§. quotiens de leg. 2. Item nec obſtat l. cum hæres. de
diuerſis & tempora. præſcrip. nec §. hæres in l. ſequi-
tur. ff. de vſuca. nec l. fi. ff. pro hæred. & §. ſi defun-
ctus. in l. 2. pro emptore: quia loquuntur in ſucceſ-
ſore iuris, vt in hærede, iux. l. quendam. §. nihil. ff. de
eden. & l. quotiens. de hære. inſti. non in ſingulari. vt
hoc caſu me placitante pro domino Ioanne Chrum
milite, cõtra magiſtrum Andream Gillebert, ad cau-
ſam eius vxoris: dictum fuit per arreſtum in parla.
Anno Do. 1384. quod non obſtantibus ex aduerſo
propoſitis dictus Ioannes erat recipiendus ad pro-

* Intellige hoc quod vxor maneat domina dotis, ſecundum ius naturale primæuum: ſecus eſt de iure gentium veteri: ſi. nam ſecundum illa maritus verè dominus eſt rei. vt eſt expreſſus in inſti. quibus alie. licet. in prin. & C. de rei vend. l. do ce. cum inſi. nitis aliis iuris. vide gl. in d. l. in rebus. illa l. magis probat contrarium.

* Quod non) hæc communis idem Soci. tracta. de oblatio. lib. 42. quæſt. 2. Philip. deci. cõſil. 217. Et eſt regulariter verum vt hic viuo non diſcuſſo donante, ſed nõ eſt perpetuũ vt mortuo tali donatore ſine hærede. Guid. pap. deci. Delphi 105. dixi in annot. ad d. con. 137. C. M.

ponendum præſcriptionem 10. vel 20. annorum.

¶ *An poſſit quis ſe exemptare à refectione murorum.*

QVÆSTIO XL.

¶ Item eodem parlamento fuit dictum per arre-
ſtum, quòd notarij & ſeruientes Aurelia, non erant
admittendi ad proponendum, quòd exempti eſſent
à reparationibus & refectionibus murorum villæ
Aurelian. quamuis propoſuiſſent præſcriptionem à
tanto tempore cuius initij non extaret memoria.

¶ *An conclusio ad ceſſandum ab impedimento ſit realis,*

QVÆSTIO XLI.

¶ Pro vniuerſitate Pariſien. contra dominum de
Garentieres, fuit per arreſtum dictum in eodem par-
lamento, quod dictus dominus tenetur reſpondere
vniuerſitati, & ſcholaribus fundatis per dominum
Geruaſium Chreſtien, * quamuis peterent & conclu-
derent quòd ceſſaret ab impedimento per eum ap-
poſito in quadam decima quam dicebat ab eo in
feudum teneri, in qua manum ſuam appoſuerat ob
defectum hominis, quæ ſpectabat ad dictos ſchola-
res exemptione per eoſdem facta: & quod condem-
naretur ad ceſſandum in perpetuum: licet diceret
quòd non tenebatur procedere, eo quòd ad ipſum
ſpectabat cauſa ſuæ vxoris, quæ non erat adiornata: C
& quia videbantur verba ſonare realitatem in hoc
quòd concludebant ad ceſſandum in perpetuum, di-
ctis ſcholaribus contrarium dicentibus: quia ſolum
erat perſonalitas: & ſi opus eſſet ſufficiebat eis quòd
ſolum remoueretur impedimentum per eum appo-
ſitum, & deſiſterent à concluſione ad ceſſandum in
perpetuum.

* *Chreſtiẽ*) iuxta templũ ſancti ſeuerini. & intellige coram conſeruatore regio priuilegiorum Pariſien. quia eccleſiaſticis non poſſet, ſed potuiſſet appellari tanquàm ab abuſu, vt infr. eo. q. 45. 52. C. M.

¶ *Dominus poteſt proſequi iniuriam factam ſubditis.*

QVÆSTIO XLII.

¶ Fuit in eodem parlamento dictum pro Archiepiſ-
copo Remenſi, quòd reciperetur ad faciendum con-
cluſionem exceſſum contra Ioannem dictum le
grand Fagnoti, ratione exceſſuum per ipſum factorũ D
habitantibus in villa de Mons ſur Coſtuille, publicè
currendo contra ipſos, & eos viriliter verberando:
quæ villa ſpectat ad dominum Archiepiſcopum in
alta, media & baſſa iuſtitia. Item fuit dictum pro
Epiſcopo Laudunen. in parla. 483. initiante contra
quendam qui fuerat capitaneus ſuus de Daniſy, vo-
catum Ioannem Caplet, qui vexauerat ſuos ſubditos
prætextu ſui officij & aliàs, &c.

¶ *Curia ſæcularis cognoſcit an veſtis ſit clericalis.*

QVÆSTIO XLIII.

¶ Item nota quòd licet de proprietate tonſuræ E
curia parlamenti non debeat cognoſcere, tamen an
veſtis * ſit veſtis clericalis, necne cognoſcere poteſt,
quia hoc cognoſcere non eſt cognoſcere de re ſpiri-
tuali. ſed temporali. Sic cognouit de pileo partito,
an eſſet veſtis clericalis. Sic de gipono & fibulis ſciſ-
ſis, ſic de caligis vna viridi & alia rubea cognouit.

* *Veſtis.*) idem Guid. Papæ deci. delphi. 118. Steph. Auffre. Rep. cle. 1. de offi. or. li. col. 35. & bene. C. M.

¶ *Valet procuratio omiſſa clauſula iudicatum ſolui.*

QVÆSTIO XLIV.

¶ In requæſtis palatij me pro hac parte placitante
fuit iudicatum pro priore de Soufrage, cõtra ſchola-
res de Clugny, quòd procuratio erat valida in qua
erat obligatio, & hypotheca bonorum, licet non eſ-

ſet promiſſio & obligatio iudicatum ſolui. *

Salui.) & bene quia apud nos iudicium concipitur in perſonam domini. vt ſuo loco declaraui facit infra eod. q. 47. C. M.

Cour ſpirituelle ne peut cognoiſtre d'action reelle.

QVÆSTIO XLV.

¶ *Le Samedy neufieſme iour de Septembre 1385. auquel iour fut miſe fin de tous poincts au parlement qui auoit eſté commencé l'an 1384. fut prononcé par Meſsire Arnaut de Corbie premier preſident en parlement, & par arreſt fut dit que l'Eueſque de Chalonne faiſoit à tort, ne receuoir à maintenir qu'en ſa cour ſpirituelle il peut cognoiſtre d'vne action reelle** *: & fut condamné à ceſſer d'oreſnauant des empeſchements qu'il auoit fait ſur ce : & fut releué de l'amende que requeroit contre luy le procureur du Roy & le procureur de Monſieur de Bourgongne, pour cauſe de ce que cogneu en auoit : & auſsi des deſpens enuers ledit Monſieur de Bourgongne, & pour cauſe. Et eſt vn grand & notable arreſt pour la iuriſdiction temporelle contre la ſpirituelle, dont moult ſe ſont pluſieurs eſmerueillez: mais* non eſt mirandum : *Car ſe le contraire euſt eſté dit, il euſt fallu le Roy & les autres Seigneurs temporels aller plaider en cour de Rome des rentes, fiefs & ſeigneuries temporelles, qui euſt eſté vn tres-grand inconuenient: & pource que la plaidoirie fut notable, ie prins copie des eſcritures dudit Eueſque, que i'ay.*

Reelle.) etiam de villi mobili, etiam inter clericos idem in perſonali & reali dependante, in qua concluditur per medium reale, vide Affre Rep. cle. 2. q. 3. prin. nu 17. de offi ordi. ad Guil de cug Bald. authen clerici. C de Epiſcopis & cleri Ioan ſabin. ſtitut de ſatiſdat. § ſiue ro idem infr. q. 51. C. M.

¶ *Alia plura ſequuntur notabilia, quæ vidi pronuntiari, &c. in parlamen. ſequen. incipiente anno domini 1385. in capite hyemali.*

¶ *An in delictis omnes poſsint quæſtionari.*

QVÆSTIO XLVI.

PRimò fuit facta prohibitio magiſtro Clement de Ruillac, aduocato parlamenti per dominum Stephanum de la Granche, tunc præſidentem in parlamento alleganti quòd dominus d'Argentum poni non debebat in quæſtionibus, eo quia baro iuxta. l, milites. & l. diuo Marco. C. de quæſtionibus, quòd nunquam allegaret quòd miles vel baro poni non debebat in quæſtionibus: quia comes poneretur caſu exigente, nec curia hoc iure vtebatur cum omnes ponerentur in quæſtionibus indiſtinctè caſu exigente. *

Exigente) ſed non tam de facili vt viles & ficti mirandum quod d. l. diuo Marco tradunt Roma ſing 481. milites, vbi malè reprobat conſuetudinem Mathesila ſingu. 59. nos 12 quod egum doctor. C. M.

¶ *Nota ſuper remiſſione non facienda domino.*

¶ In eodem parlamento fuit pronuntiatum pro Rege & Petro Dardempre, contra villam Tornacen. videlicet quod fuerat benè iudicatum per gubernatorem Tornacen, pro Rege, quod dictus Petrus qui ſe ligauerat per appunctamentum de defendendo & reſpondendo coram dicto Gubernatore, non remitteretur coram illis de Tournay, cum eſſet eorum ſubiectus * ipſis hoc petentibus & requirentibus, quia iuriſdictionem regiam iam prorogaſſet.

Subiectus) oportet hic alia fuiſſe, quia more Franciæ ſubiectus nó poteſt inuito domino prorogare Vide Imbert. inſtitu. foren lib. 1 c. 22: C. M.

¶ *Quando in caſu nouitatis actor ſuccumbens condemnatur reo in damnis & intereſſe.*

QVÆSTIO XLVII.

¶ Nota quòd in parlamento cœpto in feſto ſancti Martini Anno domini 1384. dominus de Chauminiaco, qui erat petitur contra dominum Ludouicum de Malleual in caſu nouitatis & exceſſuum, fuit condemnatus in damnis & intereſſe dicti Ludouici defenſoris. Et ſic nota quòd defenſor * obtinuit damna & intereſſe. Sed fuit ratio : quia petitor fecerat ipſum teneri in priſione ratione exceſſuum ſibi impoſitorum per dominum de Chaumigy petitorem, à quibus fuit abſolutus.

Defenſor) hodie generale eſt per conſtitut. caroli 8 art. 49. & Ludo 12. anno 1512 articu. 50 quod tamen interpretatur in caſu etiam in iud. & in ter ore. quod etiam interpretatur in his quæ ſunt auditu; C. M.

¶ *An contra obtinentem defectum vel congedium in caſu nouitatis poſsit iterum intentari caſu nouitatis.*

QVÆSTIO XLVIII.

¶ Item nota quòd fuit pronuntiatum in parlamento 1383. quòd maior, pares & habitantes de Crecy cõquerentes in caſu nouitatis, contra abbatem & conuentum ſancti Ioannis de Lauduno, contra quos obtinuerant defectum & congedium, dicti abbas & conuentus coram bailliuo Laudun. non obtinerent aliquod commodum ratione illius defectus, niſi illud expletum. Quod ſic probatur : quia non obſtante illo defectu & congedio fuerunt recepti dicti conquerentes ad ſe de nouo conquerendum ratione alterius impedimenti paris. Sed ratio fuit, quia illo defectu dato & illo non obſtante ſemper vſi * fuerunt dicti maior, pares & habitantes poſſeſſionibus ſuis, nec fecerunt contentioſam iuriſdictionem ſuam, ſed partium ſuarum.

Vſi) Vnde ſemper ſunt admiſſibiles ad repetendum caſum nouitatis, vt dixi in conſ Pariſ, titu 3. C. M.

¶ *An forenſes teneantur dare cautionem iudicatum ſolui.*

QVÆSTIO XLIX.

¶ Item nota quòd Theobaldus Deſloy non potuit obtinere cõtra ſuum aduerſarium qui erat de Lombardia, quòd daret ſibi cautionem de iudicato ſoluendo. Nec hoc potuerunt obtinere heredes dicti Antonij contra ipſum franchiſiam Lombard. in parlamento. 1385.

¶ *An inqueſta facta de teſtibus affuturis, ſi ſint viuentes iterum ſint examinandi.*

QVÆSTIO L.

¶ Nota quòd in quadam cauſa fuit dictum in parlamento. 1385. quòd teſtes putà affuturi & valetudinarij examinati authoritate curiæ parlamenti in cauſa Ioannis le Mercier, & Ioannæ Gondet vxoris cuiuſdam de Abatiſuilla, non examinarentur, quamuis eſſent viuentes * propter curiæ authoritatem, immo videretur inquæſta illa tunc principalis.

Viuentes.) Et benè quia ſunt receptæ authoritate iudiciaria, & parte vocata quamuis noui pragmatici aliter opinẽtur quos ſequitur Io. imbert inſtitu. foré. lib. 1. c. 44. Sed error eſt nó obſtat. l. vlt C. de teſtib. quia loquitur in arbitris qui priuati ſunt. C. M.

¶ *Quando coram Admirali ſit remiſſio facienda.*

QVÆSTIO LI.

¶ Item eodem parlamento non fuit facta remiſſio cuiuſdam cauſæ coram Admirali Franciæ pendentis inter Ioannem Foſque & quendam alium : eo quòd contra procuratorem regium fiebat concluſio ex parte petentis, qui * non iret litigatum coram Admirali. Et quia erat dubium an factum, ſeu captio Anglicorum in cauſa deducta fuerit facta terra vel mari vna parte dicente vnum, altera aliud ideo remiſſio non fuit facta.

Qui.) Scilicet procurator regis, C. M.

¶ *An Eccleſia poſsit cognoſcere de ſtipulatione in quam conuerſa eſt actio arreragiorum, cenſus, vel redditus realis.*

QVÆSTIO LII.

¶ Arguitur, Primò quòd non. Et hanc partem tenuit procurator regius cõtra decanum & capitulum

de ſainct

de ſaint Frambourc à Senlis. Qui Girardum hare fecerat adiornati virtute promiſſionis quã fecerat procuratori dictę eccleſię de ſoluendo dicto procuratori octo ſolidos cum dimidio ab eo prius debitos ratione cenſus coram abbate ſancti Vincentij conſeruatore priuilegiorũ ſuorũ. Primò, quia licet dictus Girardus dicto procuratori computaſſet, non tamen per computum fuit extincta proſecutio arreragiorum de qua non poterat fieri proſecutio coram iudice eccleſiaſtico, cùm medium eſſet reale. Secundò poſito quod Girardus promiſiſſet ſoluere dictos octo ſoli. cum dimidio, de hoc non poterat eccleſia cognoſcere, quia deſcendebat promiſſio ratione arreragiorum. Et origo debebat inſpici. ar. l. ſi ſponſus. ff. de donatio. inter vir. & vxo. & in l. ſi eum. §. qui iniuriarum. ff. ſi quis cautionibus. & inſti. de actio. § fuerat. & l. ſi filius. C. ad macedo. Tertiò hoc fiebat in fraudem, & ſequeretur quod omnis proſecutio realis caderet in promiſſionem: ſi cognoſceret eccleſia per obliquum de realibus quod facere non poſſet de directo, & ſic eſſet deſtruere & attenuare iuriſdictionem ſæcularem, quod non eſt permittendum, iuxta. c. vnicum. de cleri. coniuga. lib. 6. & l. ſcire oportet. ff. de excu. tuto. & cura. Quartò non poſſet cognoſcere de promiſſione per quam ab initio redditus promitterentur: ſed conuertere arreragia in promiſſionem, & de illa promiſſione cognoſcere, in idem recideret: quia per hoc tolli poſſet & vſurpari ab eccleſia iuriſdictio & cognitio rerum temporalium. Quintò ſtipulatio & promiſſio non poteſt haberi abſque cauſa: ergo non poſſet valere illa promiſſio nec proſequi, nec deduci niſi deduceretur principale: & que l'on monſtraſt la cauſe de la promeſſe. C'eſt à ſçauoir des arrerages. de his tamen mention n'en fuſt faite au libelle reel. Sextò ſi non probaretur promiſſio cùm iudex eccleſiaſticus videret arreragia probata, faceret condemnationem ipſorum, & ſic cognoſceret de realibus, quod non poteſt facere: teſte l'Eueſque de Chalon. Septimò obligatio arreragiorum non fuit nouata per promiſſioné: quia non animo nouandi fuit facta, nec ſciebat Girardus quid importat ſtipulatio aquiliana. Octauò ſecundum quod duo clerici non poſſunt trã portare iuriſdictionem eccleſiaſticam in iudicem laicum. c. ſi diligenti. de fo. compe. ſic non poteſt per ſtipulationem tolli iuriſdictio temporalis regi, & tranſportari in iudicem eccleſiaſticum. Nonò tales promiſſiones ſunt viæ exquiſitæ, & plus puniendæ quam ſi directò cognoſceret iudex eccleſiaſticus de arreragiis, cenſus ſeu redditus: quia non fiunt niſi pro tranſportando iuriſdictionem temporalem in iudicem eccleſiaſticum. Decimò quia dicti religioſi poterant proſequi arreragia ſua per arreſtationem rei, vel ponendo oſtiũ de tranſuerſo.* c'eſt à dire hors des gons, par la couſtume generalle: vel faciendo proſecutionem per viam realem, vel via perſonali, eo quia recipit fructus rei illius anni cuius deberentur arreragia. Per quas rationes concludebat procurator regis contra dictos decanum & capitulum vt emendarent, &c. In contrarium ad finem quòd in proceſſu non tenerentur. & ſi ſic, quod procurator regius non reciperetur: & ſic quòd non haberet cauſam nec actionem, & quod in nullo tenerentur emendare, ſuppoſito quod non benè feciſſent, quod tamen ſic: & quod reciperentur, proponebam quæ ſequuntur pro dictis religioſis. Primò quia ſtipulatio aquiliana in quam deduci poſſunt omnes obligationes, actiones, proſecutiones tam perſonales quàm reales, tam præſentes quàm futuræ, & tam conſiſtentes in dando quàm in faciendo, perimit & nouat omnes actiones præcedentes, iuxta. l. i aquilianam ff. de tranſact. ergo deducendo prædicta arreragia in dictam ſtipulationem, non fuit forefactum. Secundò hoc beneficium à lege conceditur,

* Tranſuerſo. etiam ij non habẽtes iuriſdictionem. quia eſt executio domanialis: Sed illud de oſtio propter periculum merito exoleuit, vt dixi in conſuetu Pariſié. §. 51 gl. 1 nu. 49 & §. 63. C. M.

quare iure communi vſi fuerunt, & ſic nullam iniuriam fecerunt hoc vtendo: quia quæ ſuo iure vtitur, &c. & non videtur circumſcriptus qui iure communi vſus eſt, &c. & beneficium à iure conceſſum nemini eſt auferendum. Nec obſtant argumenta in contrarium. Ad primum reſpondeo, quod licet per computum non fuerit facta extinctio primæ actionis: tamen fuit facta nouatio in ſtipulationem aquilianam, ſic quod fuit nouata omnis proſecutio, quæ antea competebat pro arreragiis prædictis: & ſic remanſit ſola perſonalis quæ potuit deduci in foro eccleſiaſtico Ad ſecundum reſpondeo, quod in contrariis habebatur reſpectus ad originem, illa ratione: quia actio. pro ſocio ex donato & pro dote non ſunt ratione ſui

B ipſius priuilegiatæ: ſed ratione perſonarum videlicet pro ſocio, quia ſocietas eſt genus fraternitatis: ſic erat iniquum quod ratione ſocietatis in pluſquam facere poſſet conueniretur ſocius: in patrono patrona & liberis ipſorum ob reuerentiam quam debet ipſis libertus in donãte, ne ex liberalitate ſua periclitetur, iuxta l. ne ex liberalitate. & l. ſunt qui in id. ff. de ſenten. & re iudi. inſti de ac. §. ſi. l. verum. ff. pro ſocio. l. alia. ff. ſolu. matri. l. maritus, eodem titu. ad § qui iniuriarum ratio eſt odium actionis iniuriarum. ad. l. ſi filius. C. ad macedo. ratio eſt, quia reuera non erat mutuum nec fuerat. Sic veritas inſpicitur non quòd ſimulatè concipitur: vt. C. plus valet quod agi. quam quod ſimula. com. per totum. & l ſi fortè. ff. de caſt. pecul. In noſtro

C autem propoſito non remanebat actio prima, nec cognoſcebat eccleſia de actione reali, ſed de perſonali tam in cõcluſione quam in mediis, videlicet de actione ex ſtipulatu. Item videatur quid eſt deductum in ſtipulationem, videlicet arreragia quæ ſunt perſonalia: quia contra perſonam concluditur, & perſona conuenitur, non res: vt. §. omnium. inſti de act. l. imperatores. ff. de publica. vecti. & com. hoc etiam probatur. Nam pro arreragiis poteſt conueniri qui non eſt rei poſſeſſor nec dominus, dum tamen fuerit pro terminis pro quibus petuntur arreragia: ſic eſt perſonalitas, nec poſſet conueniri rei poſſeſſor actione perſonali: qui poſſeſſor non fuit nec dominus illo tempore ratione cuius petuntur arreragia ſecundum

D vſum * & conſuetudinem, licet poſſet hypothecaria vel actione reali conueniri, iuxta. l. prædiis. de iure fiſci. l. inter debitorem de pactis. l. ſi. C. ſine cenſu vel reli. ¶ Item probatur hæc eſſe perſonalitas: quia hæres, tenetur, non legatarius. l. apud Iulianum. §. hæres. de leg. 1. & l. cum poſſeſſor. §. ſi. ff. de cenſi. cum notatis in. d. l. imperatores hoc etiam probatur: quia virtute litterarum quæ vocantur debitis * conceſſæ aduocatis & dominis parlamenti, quæ conceduntur actiones perſonales tantum, poſſunt conueniri ad arreragia tanquam perſonalia, licet procedant ratione cenſus vel redditus, licet rex non patiatur quòd eccleſia cognoſcat quia haberet vnum pro ſe, aliud pro vicinis: quamuis conceſſerit, conſeruatori, * priuilegiorum Vniuerſitatis Pariſienſis: ad hoc optimè. §.

E idem ſcribit. in l. 3. ff. de pecul. Ad tertium reſpondeo, quòd non eſt fraus: quia vtor iure communi & beneficio à iure mihi conceſſo: nec eneruatur temporalis iuriſdictio: quia concluſio eſt perſonalis, medium perſonale, actio perſonalis. quia ex promiſſione de directo eccleſiæ competit cognitio. Item de hoc etiam poſſet cognoſcere iudex temporalis, puta inter laicos. Item hoc videlicet conuertere in ſtipulationem, non dependet ſolum in facultate creditoris, ſed vna cum hoc ex voluntate debitoris. Item hoc facere poſſunt debitor & creditor abſque ſententia iudicis eccleſiaſtici: ſic nulla fraus ex parte ipſis reperitur.

¶ Item hoc non eſt præſumendum fieri in fraudem, quia quilibet bonus præſumitur de bonitate

Facit l. non videtur. C. de in integ. reſti. mino. & l. nihil conſenſui. §. non capitur.

* Vſum.) vt dixi in cõſu. Pariſi. §. 70. quo ſtatuo requiritur diſcretio in redditibus impoſititiis: ſed non in naturalis & dominicalibus.

* Debitis.) quæ hodie vocantur *lettres de committimus* quæ non paſſim dãtur procuratoribus niſi antiquis & probis quã ſali & vltra decem annos ſe exercuerunt in parlamento. C. M.

* Conſeruatori.) ſcilicet eccleſiaſtico qui ex priuilegio ſpeciali regis cognoſcit de perſonalic. contra laicos. C. M.

intrinſeca. iuxta. c. quoniam: de præſumpt. Ad quartum poteſt reſponderi per prædicta. Ad quintum reſpōdetur quod valet promiſſio abſque cauſa: nam cuiusper errorem. &c. l. donare enim poſſent, vt in regula, cuius per errorem, &c. l. campanus de ff. de ope. lib. Nec obſtat §. * circa. in l. 2. ff. de except. de quo loquitur quando quis credebat eſſe cauſam, & non erat: ſic enim errabat: & nihil eſt tam cōtrarium conſenſui, &c. l. ſi per errorem. ff. de iuriſd. om. iudi. & poteſt concludi per medium perſonale, videlicet de la promeſſe ſans mētion faire des arrerages, quia cauſa propinqua & immediata eſt inſerenda: nec neceſſarium in perſonali remotam vel mediatam exprimere. Et poſito quod exprimatur, non vitiatur, nec impeditur eo facto iuriſdictio eccleſiæ: quia attēditur propinqua & immediata, vt per nota. in l. edita. C de eden. Nec obſtat quod dicitur, quòd ſi non probaretur immediata & propinqua videlicet promiſſio, & probaretur remota & remediata videlicet arreragiorum: attamen iudex eccleſiaſticus ferret ſententiam pro petitore, & ſi cognoſceret de reali actione: quia hoc non eſt attendendum, nec enim aduerſa fortuna, &c. & quilibet præſumitur bonus, &c. & bona fides, &c. Item nec per hanc præſumptionem contra ius cōmune eſt ab eccleſia ius ſuum auferendum, de quo vſa eſt à tempore, &c. Item propriè loquēdo cognoſcere de his arreragiis non eſt cognoſcere de realitate: quamuis nolim dicere nec tenere quòd cognoſcere poſſit eccleſia necnon, quia non eſt quæſtio de hoc. Et per prædicta eſt reſpōſum ad ſextum, & vltrà: quia arreſtum contra Epiſcopum Gabilon. * latum, loquitur in reali: hîc autem loquimur in perſonali actione. Ad ſeptimum fuit verum, quòd nouatio fuit facta, vt prædictū eſt, quæ iure antiquo fiebat adiectione perſonæ rei, conditionis, fideiuſſoris: ſic fit hodie * abſque expreſſione de conſuetudine, quicquid dicatur in l. 2. ff. de noua. & l. fin. C. eo. titu. & l. iiij. § ſi ex conuentione ff. de ſent. & re. iudi. Item non eſt neceſſaria declaratio animi volentis nouationem facere in ſtipulatione aquiliana: quia tacitè fit. vt. ll. ſuprad. ctis, & de natura ſua eſt conuertere vnam actionem in alium, quod fit per hanc: nec oportuit Gerardum alium ſcire, niſi quòd vellet teneri ex promiſſione, & quòd promitteret non enim ei oportuit dicere quod promitteret aquiliana ſtipulatione: quid enim opus eſt verbis. &c. l. verba. de dona. Ad octauum dico quòd non eſt tranſportus: quia conuerti poſſunt arreragia in ſtipulationem aquilianam, & eſt proſecutio realis extincta, & competit loco eius perſonalis ex ſtipulatu, beneficio iuris, de quo iure communi, & ex beneficio iuris poteſt eccleſia cognoſcere iure ſuo, ſic non eſt tranſportus. Ad nonum dico quòd hæc ſtipulatio non fit in fraudem iuriſdictionis temporalis: ſed ex iuris beneficio, vt eſt dictum, nec iniuriam facit, &c. Nec circunſcriptus videtur, &c. nec per obliquium cognoſcit de arreragiis: ſed de perſonalitate, nec aufert iuriſdictionem temporalem: ſic enim vſa fuit eccleſia à toto tempore cuius initii non extat memoria. Ad decimum dico, quod extincta erant arreragia, & ipſorum proſecutio per ſtipulationem aquilianam: & poſito quòd manſiſſet, habebant plures vias à iure mihi permiſſas, & vti poteram qua volebam, & vtendo ſtipulatione, & ea agendo coram iudice Eccleſiaſtico, poſito quòd non fuiſſet facta nouatio, non erat verum dicere quòd Eccleſia cognoſcéret de actione reali, ſed perſonali: quia medium & concluſio perſonales ſunt: licet prima origo & actio arreragiorum remaneret iuxta dictum. §. idem ſcribit. Et credo iſtam partem pro qua placitaui, vt Euangelium verum, * quicquid dicatur & fiat. Placitatione facta, fuimus appunctati quòd conſiderarentur rationes hincinde, & fieret ius. Quid autem pòſt factum fuit, ignoro. Tamen ex poſt pronuntiatum fuit contra abbatem

* Nec obſtat §.) Alex conſ. 4. col. 10. vbi dixi li. 1 hypoli marſil. nog. 482. C. M.

* Gabilon.) ſupra, q. 45.

* Hodie.) imo ſeruatur ius commune. C. M.

* Verum) & beneficium ipſum cenſus non erat controuerſū, ſed ſolum an rectè computatum eſſet vel

A ſancti Vincentij pro quo fouebam partem, & fuit condemnatus in emenda. 60. lib. Pariſien. ob hoc quod de hoc cognouerat: eo quia realitas vel quaſi, ſeu in fraudem realitatis.

¶ *An vltramontanus teneatur docere de titulo tonſuræ ſuæ.*

QVÆSTIO LIII.

¶ Anno quo ſuprà, fuit dictum per curiæ parlamenti arreſtum contra Feye fondeur d'or, quod quamuis ipſe deferret coronam & habitum clericales, quod ipſe reſponderet in curia, ſeu coram eius commiſſariis vt laicus, eo quia erat vltra montanus, & non docebat de titulo tonſuræ * ſuæ: ſecus ergo eſt dicendum in citramontanis & regnicolis, quia ſufficit ſola poſſeſſio habitus & clericalis tonſuræ quoad fori * priuilegium, non autem ad beneficium obtinendum, niſi literatoriè doceatur: vt dicit Bal. in c. dudum. le premier. de electio. in anti. Nota de proſecutione rei furtiuæ. Item ipſe Feye fuit per arreſtum eiuſdem curiæ condemnatus ad reddendum priori & conuentui ſancti Martini de Campis. 44. marcs d'argent d'vn coſté, & 16. marcs 6. onces. 15. eſtellins, d'autre, ou la valeur, qu'il auoit acheté de damp Iean Iamlence, religieux dudit lieu, qui emblez les auoit de la chaſſe dudit ſaint Martin, & vendus audit Feye, duquel il auoit receu l'argent à iuſte prix: & lequel Feye en auoit ia vendu les 44. marcs: mais il auoit les C 16 marcs quinze eſtellins en maſſe qu'il auoit fōdus. Combien qu'il diſt qu'il ne ſçauoit dont ils eſtoient venus, & bien le croys: mais il eſtoit in culpa lata: tum quia de nuict partie il en auoit acheptć, qui luy auoit eſté portée en ſa maiſon: cōbien qu'il diſt qu'il cognoiſſoit ledit Religieux, & qu'il eſtoit en habit de ſeculier: & que par pluſieurs fois reiterées il en auoit de luy achepté & ſi n'eſtoit pas perſonne qui fuſt taillée d'auoir tel, ne tant d'argent: & ſi apparoiſſoiēt les plis des teſtes des images, & outre, car il n'auoit point reuelé: mais teu l'auoit, contre les ordōnances royaux en telle matiere: pourquoy condamné fut enuers le Roy en quarante liures pariſis d'amende: me contra ipſum placitante.

non ſolutum vel non aliàs Eccleſiaſtici cognoſcere non poſſunt. late Steph. Auffre. repe. cle. 1. regula. 2 fallen. 4. de offi. ordi. Nicola. Boeri. deci. Burdeg. q. 69. Andr. Tiraq. de lege proximitatis §. 32. nu. 80. cum ſeq. Ita intelligedum infra. q. 87. ad de dixi in cōſuet. Par. §. 6. 52. glo. 1. nu. 144. C. M.

* Tonſura.) Tum agebatur de facto negotiationis ſecularis, fa. c. fi. de vit. & ho. cleri. C. M.

* Fori) Imo hodie non ſufficit, C. M.

D ¶ *A quo tempore veniat quantiplurimi.*

QVÆSTIO LIV.

¶ Item nota quod fuit dictum malè iudicatum per præpoſitum Pariſi. ad vtilitatem prioris de Conflans contra priorem & conuentum ſancti Martini antedicti, eo quod à tempore ante petitionem fuit prior ſancti Martini condemnatus ſub quantiplurimi bladi & non à tempore petitionis * tantum, quod fieri debuiſſet: & fuit releuatus ab emenda & expenſis appellationis.

* Petitionis.) & ſic ſimplex mora dici lapſū ad hoc nō ſufficit, etiam de iure, vt dixi in nouis intellect. contra communem docto. errorem. & in conſuetu. Pariſien. §. 195. & ſecundum opinionem meam Item eſt notabile arreſtum in conceſſo Riomenſi die. 10. Nouēb. 1546 dum illic eſſem. & aliud arreſtum me etiam præſente in hoc ſenatu die Martis 22. Ianuar 1547. dixi in tract. vſur gallico. numero 16 cum ſeq. C. M.

E ¶ *An appellatus ſoluat expenſas.*

QVÆSTIO LV.

¶ Nota quod Robertus, Petrus & Ioānes dicti les Cados. fuerunt recepti ad deſaduoandum quendam ſeruientem, qui nomine ipſorum poſt oppoſitionem poſuerat in manu regia temporale religioſorum abbatis & conuentus ſancti Medardi. nec ſoluerunt expenſas appellationis, quamuis bene fuerat appellatum: ea ratione, quia deſauouerant ipſum: & quia expletum per ſeruientem fuerat factum, & appellatus non ſoluit expenſas quamuis ſuccumbat in cauſa appellationis: quia habet cauſam * ſuſtinendi cùm habuerit iudicatum pro ſe: quod eſt verum, niſi fuerit inquæſta facta.

* Cauſam.) Auffrer. in addit. deciſ. Toloſ. q. 221. dixi ad Alex. conſi. 179. in ſ. lib. 7. C. M.

¶ De

¶ *De Priore Sancti Martini de Campis compulſo ad reſpondendum in curia Parlamenti ſuper falſitate.*

QVÆSTIO LVI.

¶ Item nota quod Prior ſancti Martini de Campis condemnatus fuit ad reſpondendum in curia Parlamenti ſuper quadam falſitate * cuiuſdam literæ factæ à Priore de Volta, de qua ſe iuuit in curia: quamuis ſe pœnituit, & dixerit nolle ſe amplius ea vti: cùm fuit ſuper falſitate proſecutus, pro ipſo placitaui.

> v *Falſitate*) de qua condẽnatus fuit inf. q. 186. ad finẽ addo arreſtum curiæ contra Guilliel. couronné, laqueo damnatum, menſe Iunio. 1565.

¶ *Nota quòd ille cui ſunt adiudicata hæreditagia cum onere oppoſitionis debiti alicuius non tenetur perſonaliter, nec habet locum contra ipſum quantiplurimi petitio.*

QVÆSTIO LVII.

¶ Item nota pro Archiepiſ. Remen. contra Ioannem de Sau, & Thierry Pennel: licet Archiepiſcopus contra ipſos concluderet per actionem perſonalem ſuper certa ſumma, ſiue quantitate graui & pecuniæ & hypothecariæ, eo quod acceperant certa hæreditagia per adiudicationem decreti, cum onere debiti dicti Archiepiſcopi: adiudicata fuit Archiepiſcopo hypotheca tantū, non perſonalis: cum recipere hæreditagia ad onus debiti non ſit ſe obligare perſonaliter *: ſed vt contra tenentes rem fuit adiudicata hypotheca, nec fuit adiudicata pro tempore futuro, licet fuiſſet petitum: quia debitum pro parte erat purum, pro parte in diem: & erat actio nata & dies ceſſerat: licet ipſe non veniſſet, nec fuit adiudicatio quantiplurimi: quia non erant perſonaliter obligati, licet fuiſſet petitum.

> v *Perſonaliter.*) ſcilicet erga tertium abſentem, ſed bene erga eũ qui cum contrahitur, ideo ſi fuiſſet Archiepiſcopus opponens vel alias pars in inſtantia ſubhaſtationis & decreti: tunc emptores omnino fuiſſent ei perſonaliter obligati. C. M.

¶ *Quam habent reformatores poteſtatem.*

QVÆSTIO LVIII.

¶ Item in eodem parlamento fuit dictum per præſidentem in Parlamento, quod in reformationibus, hoc eſt tenendum, quòd reformatores non poſſunt cauſas audiendas & terminandas committere: quia fides eorum & induſtria eſt electa, cum propter bonum commune ſint commiſſi. ad hoc. c. quoniam Apoſtolica. §. is autem. de offic. delega. & ibi per Henricum, niſi fuerat ſuper hoc à principe data poteſtas. c. is cui. de offic. delega. lib. vj. Item quòd eorum ſententia debet habere longam caudam ſigillatam. Tertiò quòd debet habere ſignum notarij, nam debet eſſe ſignata notarij vel perſonę publicæ ſigno. Sic fuit dictum in cauſa Gerardi Coqu actoris, & Ioannis Oberticham defenſoris, pro quo defenſore eram, pro quibus allegaui. c. quoniam contra falſam. de probationibus.

¶ *Nota multa priuilegia nouitatis, & in quibus ſubditus abſque domino admittitur.*

QVÆSTIO LIX.

¶ Item nota quod in cauſa placitata inter procuratorem regium, & Gerardum actores ex vna parte, & Epiſcopum Sueſſionen. & eius officialem actores & defenſores ex altera, fuit dictum quòd dictus Gerardus * erat recipiendus ad proponendum ſaiſinam, & quòd erat in poſſeſſione & ſaiſina, quòd dictus Epiſcopus non poterat eum capere in terra domini de Conſtrato exiſtente in villa Sueſſionen. vt in calceya, nec eius officiarij virtute iuriſdictionis ſpiritualis eiuſdem Epiſcopi: quamuis dictus dominus de Conſtrato ſi ſe faceret partem, & confiteretur dictum E-

> v *Gerardus*) quia quamuis priuatus tamē per ſeipſo iure liber eſt à tali iuriſdictione temporali. C. M.

A piſcopum ibidem habere iuriſdictionem ſpiritualem: Item fuit dictum quòd dictus Epiſcopus erat recipiẽdus ad proponendum ſe eſſe in poſſeſſione & ſaiſina capiendi clericos non coniugatos, & coniugatos in habitu & tonſura: vt dictum Gerardum virtute * iuriſdictionis ſpiritualis in terra eiuſdem domini de Conſtrato, in iuriſdictione ſpirituali dicti Epiſcopi, vt videlicet in dicta calceya. Item fuit dictum quòd non proponeretur de cætero quòd officiarij regij nō poſſent capere clericos coniugatos & non coniugatos, niſi in recenti & præſenti forefacto: quia hoc non eſt verum, imo poſſunt capere * abſque metu excommunicationis: reddere tamen debent ſuis ordinariis cùm requiruntur vel eos repetunt. Item fuit dictum ad contrarium, videlicet quòd executores in
B caſu nouitatis poſt oppoſitionem non debent ſuperſedere, ſed debent adimplere ac fournire * quærimoniam, videlicet partem opponentem aſtringere ad reſtabilimentum faciendum, & ponere rem contentioſam in manu regia, & nouitatem admouere. Et quod de cætero hoc fieret. Item fuit dictus Epiſcopus condemnatus ad reſtabilimentum faciendum de pecunia quam habebat dictus Gerardus, cùm captus fuit, licet non eſſet contentio niſi de priſia. Fuit ratio, quia non fieret aliàs plenè reſtabilimentum, niſi reſtabiliretur in ſtatu in quo captus fuit, & vna cum rebus cum quibus captus fuit.

> v *Virtute*) Hodie nullo modo admitteretur etiã allegaret tempus immemoriale, multo minus quam ad cognoſcẽdum de actione reali quæ hæc minus territorium afficit quam prehenſio perſonæ. C. M.

> v *Capere.*) late Steph. Auffre rep. cle. 1. de offi. ordi.

> v *Fournire.*) Hoc hodie iudici cauſa cognita reſeruatur & bene. C. M.

¶ *De regis Franciæ poteſtate ſuper imponendis ſubſidiis.*

C

QVÆSTIO LX.

¶ Item nota quòd rex Franciæ quomodocumque ſibi licet imponere ſuper ſubditis ſuis immediatè vel mediatè in toto regno ſuo ſubſidia abſque * conſenſu, permiſſione, vel tolerantia ſuorum ſubditorum quorumcunque. Secundò, quod licet concedat alteri quod imponat hoc, ſemper ſibi conceditur & habetur in viu, dum tamen altus iuſtitiarius illorum ſuper quibus concedit conſentiat: & ſubditi ſuper quibus conditur, vel maior pars ipſorum. Tertiò, nullus poteſt in regno Franciæ ſubſidia imponere ſuper ſuis ſubditis, quacumque prærogatiua vel dignitate, vel
D potentia fulciatur vel vtatur, abſque conſenſu regis Franciæ, qui omnium eſt ſuperior in ſuo regno. & hoc teneas, nec vnquam contrarium dicas, ne crimine ſacrilegij accuſeris, & reus maieſtatis fias.

> v *Abſque.*) Sed eo iure quo dicitur 1. Reg. 8. hoc erit ius regis vbi ſumitur ius pro iniuria & violentia quæ ibi comminatur ſecundum theologos vt dixi in conſue. Pariſ. § 1. gloſ. 5. nu. 65. Verum aliud ius regis & obſeruatio legis Dei. Deute. c. 17. C. M.

¶ *Quando quis dicatur reperiri in forefacto præſenti.*

QVÆSTIO LXI.

¶ Vigilia noſtræ Dominæ in Martio Parlamento incœpto in feſto beati Martini. ccclxxxv. pro procuratore regio contra Epiſcopum Pariſienſem fuit pronunciatum quod reperire hominem ſuſpenſum qui ſe ſuſpenderat, quamuis eſſet frigidus: & quatuor dies lapſi à tempore quo ſe ſuſpenderat, vt proponebat Epiſcopus, erat reperire ipſum in forefacto, præſenti,
E & bona ipſius tanquam reperti in forefacto, ad regem ſpectabant, per quandam contentionem diu inter regem & Epiſcopum Pariſienſem factam: licet diceret contrarium Epiſcopus, tum quia forefactum erat iam præteritum non præſens, cùm eſſet iam mortuus, & quia reperiebatur homo mortuus.

¶ *Non ſunt recipiendi mendicantes ad petendum redditum ſibi datum per eos perpetuò tenendum.*

QVÆSTIO LXII.

¶ Eodem die fuit pronuntiatum contra quatuor

Digitized by Google

ordines mendicantium Pariſius, quod fuerat malè iudicatum per præpoſitum Pariſien. qui condemnauerat hæredes Iſabellæ de Boleyo, teneri ad reddendum cuilibet doctorum ordinum viginti libras Pariſien. reddituales anno quolibet per ipſos mendicâtes percipiendas ſuper quibuſdã domibus Pariſ. exiſtentibus: quas cuilibet ordini prædicto donauerat dicta Iſabella, per eos perpetuò poſſidendas & ſucceſſores ſuos & quod dicti mendicantes non erant admittendi ad petitionem ipſorum, & fuerunt in expenſis condemnati. Et credo fuiſſe rationem eo quia fuerat expreſſum per donantem per ipſos & ſucceſſores ſuos perpetuò tenendas: quia hoc erat, & eſt contra ſubſtantiam ordinis ſui: iuxta §. ad hæc, in extrauaganti, exiit qui ſeminat & §. fratres, & §. licet. in extrauaganti, exi de paradiſo: quia refert an exprimatur vt teneatur perpetuò quid immobile vel quaſi, vel vt redditus: quia non valet. Si autem exprimatur vt vendant* pro neceſſariis quærendis, tunc valet ſi nihil dicatur: tunc etiam valet vt magis actus valeat quàm pereat: vt d. §. ad hæc.

Vt vendãt) adhuc Bar in minorita lib. 2 diſtinct. 4 hoc non admittit in minoribus, niſi exprimatur modus adueſ licitè: & quod omnes mendicantes profeſſus incapaces Fulgo. conſ. 104. titius cõdidit teſtamẽtum. eminis conſ. 40. vide quæ dixi in annota. ad Alex. conſ. 81. lib. 2 & ad Phil. deci. c. in præſentia. nu. 49. de prob. C. M.

¶ *Non reuocatur ſubſtitutio procuratoris per mortem procuratoris ſubſtituentis.*

QVÆSTIO LXIII.

¶ In Parlamento 1386. finiente, fuit iudicatum me pro habitantibus d'Aniou, du Maine, & pro Regina de Hieruſalem & Siciliæ, nomine ſuo & liberorum ſuorum, placitante, quod magiſter Petrus ſolacij procurator in Parlamento, generalis ſubſtitutus ab Alano procuratore dictorum habitantium non erat reuocatus per mortem dicti Alani ſubſtituentis: quamuis eſſet mortuus ante dies ordinarios, ad quos dies dictus Petrus vt ſubſtitutus ſe præſentauerat pro dictis habitantibus, & vide rationes hincinde facientes in c. hi qui de procura. li. 6. per Archid. Gardi. & Ioan. And. inter alia allegabam quod lis fuerat cum dicto Petro conteſtata, ſed ignoro: tamen ſemper durabat voluntas conſtituentium dictum Alanum procuratorem ſuum, qui non reuocauerat ſubſtitutum, & tota poteſtas Alani dependebat ex eis.

¶ *Non eſt diuiſibilis hypothecaria.*

QVÆSTIO LXIV.

¶ Item fuit dictum per dominum Arnaldum primum præſidentem, contra magiſtrum Ioannem de Nully, placitantem, quod non eſt recipienda, nec fuit conſuetudo recepta* quòd hypothecaria diuideretur in perſona hæredũ proportionibus hæreditariis.

Recepta) Scilicet ad probandum per teſtes, quia tam notum erat non diuidi, vt articulus contrarius tanquam calumnioſus reiiceretur, nõ quia aliàs valeret conſuetudo. C. M.

¶ *An valeat diſpoſitio mariti in diſpoſitione ſuæ vxoris poſita, quam facit ſolam executricem.*

QVÆSTIO LXV.

¶ Item nota quod in eodem Parlamento fuit dictum, quod diſpoſitio Theobaldi Dozereau, qui in diſpoſitione vxoris ſuæ quam dicebat ſcire ſuam voluntatem, poſuerat reſiduum bonorum ſuorum: & quam quoad hoc executorem, ſeu executricem ſolam fecerat, erat valida: ſed tamen fuit ſibi datus coadiutor quoad hoc, videlicet magiſter Simon. Friſon & hoc authoritate Curiæ requiſierat propter ſuſpicionem tollendam.*

Tollendã) ſi vides hunc nominauit augetur ſuſpicio Sed intellige in locis vbi maritus non prohibetur legare vxori, vt Aurelij & Carnoti, aliàs ſecus, vt dixi in conſu. Pariſ. §. 135. C. M.

¶ *Quando ſunt capiendi defectus vel congedia.*

QVÆSTIO LXVI.

¶ Item nota quod fuit dictum eodem anno per

A ante dictum primum præſidentem, quod ex defectibus vel ex congediis obtentis in fine Parlamenti non obtinebunt partes vtilitatem, nec leuabuntur niſi ante inceptum Parlamentum ſequens leuauerint ipſos defectus, & cœperint à graphario.

¶ *Quando literæ ſunt primitus oſtendendæ.*

QVÆSTIO LXVII.

¶ Item nota quod per eumdem Præſidentem dictum fuit quod ceſſio, ſeu transportus factus de reddita non arreragiorum ſolùm, non eſt prohibitus, nec in hoc caſu ſunt tituli oſtendendi.

B ¶ *An agendo negatoria quis confiteatur aduerſarium poſſeſſorem.*

QVÆSTIO LXVIII.

¶ Item dictum fuit eodem anno per arreſtum, & per eundem Præſidentem pro Epiſcopo Niuernenſi, contra quoſdam habitantes ibidem, quod non erant admittendi ad querimoniam nouitatis, nec ad ſaiſinam quam prætendebant habere ſuper franchiſiis tailliarum, eo quia ante egerant negatoria contra dictũ Epiſcopum, confitendo quod eoſdem per viginti annos vi & violentia taillauerat, & tailliam ſuper ipſis ceperat: quia tunc videntur ipſum profeſſorem confiteri. Secus autem ſi non confeſſi fuiſſent ipſum ab
C eiſdem exegiſſe tailliam, ſed ſolum negaſſent ipſum ius habere, ſolùm negatoria agendo. quia ſolum agendo negatoria non confitetur partem aduerſum poſſeſſorem. iuxta. §. æque. inſtit. de act. & l. ſi fortè. §. ſciendum. ff. ſi ſerui. vendi. & fuit quædam pars in hoc caſu vltimo recepta ad agendum confeſſoria, cet ante egiſſet negatoria: quia non fuit confeſſa partem aduerſam ab ipſa aliquid exegiſſe.

¶ *De quibus reparationibus teneantur Epiſcopi & eorum executores.*

QVÆSTIO LXIX.

¶ Item in parla. fuit dictum per arreſtum pro exe-
D cutoribus domini Gonterij Archiepiſcopi Senonen. contra dominum Guidonẽ de Roye, nunc Archiepiſcopum Senonen. quod nec dictus defunctus Archiepiſcopus, nec eius executores tenebantur pro reparationibus caſtrorum, & aliorum locorum quæ erãt per hoſtes deſtructa: & idem fuit in Parla. immediatè præcedenti dictum pro executoribus domini Ioannis Nicoti Epiſcopi Aurelianen. pro tunc cum viuebat, contra Epiſcopum Aurelian. præſentem.

¶ *An impetratio adiornamenti ſuper attentatis impediat remiſſionem appellationis ad dies domini alicuius.*

QVÆSTIO LXX.

E ¶ Item in eodem præſenti Parla. fuit dictum pro domino de Sulyaco contra ducem de Borbonio quod appellatio facta per gentes dicti domini de Sulyaco ab officiariis dicti ducis non remitteretur ad dies dicti ducis,* eo quia ſuper attentatis fuerat adiornamentum ſignatum per manum notarij curiæ, puta magiſtri Petri Ferreli, qui hoc curiæ teſtificauit: & fuit ad partes miſſum ſigillatum pro exequendo, quod affirmauit procurator dicti domini de Sulyaco, quamuis non eſſet adhuc executatum, ſaltem non fiebat de hoc fides curiæ.

Ducis.) Idem ſup. eod. qu. 19.

¶ *An renuncians appellationi intra octo dies ſoluat emendam.*

QVÆSTIO LXXI.

¶ Item nota quod eſt ordinatio regia facta* anno

M.ccclxv.xviij. die menſis Nouembris, per quam fuit ordinatum quod appellātes à iudicibus regiis ad parla. ſoluerent emendam lx. ſol Pariſi. ſuppoſito quod renuntient appellationi infra octo dies à tempore appellationis emiſſæ & fuit obſeruata contra habitantes *de la Rochelle & le vicomté de Touars*: & dictum fuit per arreſtum quod non erant recipiendi ad dicendum contrarium: quia hæc ordinatio erat generalis, & omnes ligabat de regno Franciæ in patria tamen conſuetudinaria.

v *Facta.*) Per Carolū. 7. ſiue appellantes eſſent nobiles ſiue ignobiles quam Car. 7. nepos eius. arti. 16. abrogauit. & meritò vt dixi in conſuet. Pariſis § 52 glo. 1. nu. 123.

¶ *An per eaſdem literas deficiens ſupra locum adiornatus in caſu nouitatis poſſit ſuper defectu adiornari.*

QVÆSTIO LXXII.

¶ Item nota quod ſi aliquis fuit adiornatus ad comparandum ſupra locum in caſu nouitatis virtute literarum regiarum continentium caſum expreſſum, & fuerit poſitus in defectu ſupra locum pro cuius defectu plenius videre dari & vtilitatem adiudicari per curiam parlamenti, poteſt adiornari ipſe deficiens per eaſdem literas: quia hoc eſt de ſequelis & concernentibus negotium exeutionis quærelæ, licet literæ ſint continentes caſum ſpecialem & expreſſum, & non ſint generales. Sic fuit iudicatum pro domino Comite de Stampis, contra Petrum, &c.

Quomodo dicatur appellatio facta à ſeruiente deſerta vel non.

QVÆSTIO LXXIII.

¶ Item vidi pronunciari in eo parla. per dominū Arnoldum de Corbie tunc præſidentem primum quòd licet ſeruiens à quo fuerat appellatum, & non à commiſſione quem habebat à quodā baillio: licet reuera non fuerat adiornatus, quamuis ab ipſo vt ab exequente ſuam commiſſionem fuiſſet appellatum tamē appellatio non erat deſerta. Eo quia mandatur bailliuus adiornari per literas regias & quod ſecum adduceret ſuum commiſſarium ſeruientem prædictum, quod tunc factum fuit: quia bailliuus adiornatus fuit, iniungendo ſibi, & ideo, &c. Cuius tamen contrarium videbatur faciendum, eo quia ſolùm fuerat à ſeruiente appellatum, & non à bailliui commiſſione: & quia non fuit adiornatus ille iudex ſeu commiſſarius à quo fuerat appellatum, ſed à quo non fuerat appellatum: licet non fuiſſet dubium ſi appellatum fuiſſet à commiſſione.

¶ *De clericali priuilegio quod ad mobilia.*

QVÆSTIO LXXIV.

¶ Item dictum fuit pro Ioanne Aubigois per arreſtum, contra fratrem magiſtri Draconis Porchier: quod dictus Ioannes Aubigoys gauderet priuilegio clericali, quamuis non eſſet niſi menſis quod clericus fuerat factus per Epiſcopum Carmelitam per literas dimiſſorias: & taliter quod arreſtum factum ad requæſtam dicti fratris ſuper pecuniæ ſumma in curia poſita proueniente à quadam executione facta ad vtilitatem dicti Aubigoys contra fratrem ſuum fuit adnullatum: & dicta oppoſitio dicti Aubigoys, contra facta bona, licet pendente* dicta executione factus fuiſſet clericus.

v *Pendente*) hoc eſt iniquū quia non ſolum n fraudem factū eſt clericus. ſed etiam pignus prætoriò ſitē præuenerat: ideo non credo huius dicto tanquam non veriſimili & contrarium practicatur. C. M.

¶ *An altus iuſtitiarius in confiſcatione præferri debeat debito regio.*

QVÆSTIO LXXV.

¶ Item per arreſtum eiuſdem curiæ dictū fuit quod
A oppoſitio prioris S. Eligij erat mala, nec recipienda: quam opponebat cōtra ſubhaſtationes quas rex fecerat fieri de quadam domo exiſtente de quadam alta iuſtitia dicti Prioris ob pecuniæ ſummā quam dicebat ſibi deberi à quodam, qui fuerat & erat receptor ſuus cuius erat domus, & fuerat condemnatus ad panem triſtitiæ & aquam doloris, & quod regi ſolueretur. Rationes oppoſitionis prioris cōtra ſubhaſtationes fuerunt iſtæ. Primò, quia condemnatus erat ad panem & aquam per Epiſcopum Pariſi. ſuum ordinarium, & propter furtum: ergo dicta domus erat cōfiſcata dicto priori, in cuius alta iuſtitia ipſa erat. Sic etiam habere debebat abſq; eo quod ſolueret debita illius cuius fuerat. Sic vtebatur rex * in caſu pari contra creditores. Sic alti iuſtitiarij vti debebant contra
B ipſum: iuxta l. de contractu. C. de reſcinden. vend. Dicebat regius procurator contrarium, & quod non erat recipiendus dictus prior per ſequentia. Primò ſequebatur, quia propter furtum erat condemnatus ad panem & aquam, ergo bona ſua: & ſic domus non erat confiſcata * cum furtum non ſit crimen capitale, quia nemo pro furto, &c. Secundò dicta domus fuerat empta ex pecunia regia: ergo reputari debebat domus regia. iux. l. ſi. vt proponis. C. de rei vendi. Tertiò erat & fuerat receptor regius, & ſic erat pecunia reip. quam receperat, quæ erat multum priuilegiata. Quartò quia dicta domus fuerat propter dictum debitum in manu regia poſita, & ſubhaſtata antequam dictus receptor fuiſſet condemnatus, ſi con-
C demnatus fuerat.

v *Rex.*) Falſum aut iniquum

v *Confiſcata.*) imo non poſſunt iudices Eccleſiaſtici confiſcationem inducere, vt dixi in conſuet. Pariſ. §. C. M.

¶ *In crimine adulterij cadit duellum.*

QVÆSTIO LXXVI.

¶ Item nota quod fuit dictum per arreſtum curiæ, quod benè cadebat duellum in & ſuper crimine adulterij & fuit adiudicatum. Quod propoſitum fuit per dominum Ioan. de Carrougē militem, contra Iacobum le Gris, quod prætendebant vim & violentiam fuiſſe factam per dictum le Gris, in perſonam vxoris dicti Carrouge.

¶ Item fuit dictū per aliud arreſtū dictæ curiæ, quod Thomas non erat recipiēdus ad dictū duellum cōtra Adam Louel, quem proponebat fuiſſe conſciū, & iu-
D uamen dediſſe per vim & violentiam dicto Iacobo in dicto adulterio cōmittendo: nec fuit in expenſis condēnatus. Ratio huius, quia non fecerat Thomas venire Pariſius dictum Adam, ſed eum ibi repererat. Et ratio quare dictus Thomas non fuit receptus: forte fuit, eo quia dictus Thomas fuit repertus clericus ſuper hoc interrogatus, quæ clericatura fuerat contra ipſum propoſita ad finem non recipiendi: de qua noluit dictus Iacobus ſe iuuare, quanquam eſſet clericus non coniugatus, & ſuper hoc à ſuo conſilio acriter conſultus vt de hoc ſe iuuaret, vt ſcio, quia interfui, ſed fortè peccatum ſibi nocuit. * Item fuit dictum quod duellū non cadebat pro domino Ademaro Roberi milite appellato, contra Leonardum Vinchart, quia interrogatus per Curiam, confeſſus
E fuit ſe eſſe clericum, ſed in expenſis * fuit condemnatus, eo quia vexauerat dictum militem in hac cauſa procedendo tam coram Mareſcalis Franciæ, quam in Curia Parlamenti, ſciens ſe clericum & ſic non debere duellum inter eos procedere.

v *Nocuit*) quia victus fuit vt infra poſt. q. 85.
v *Expenſis.*) quas voluntariat vocent

¶ *An in cauſa duelli ſit dies dicenda, & alibi recipiendū.*

QVÆSTIO LXXVI.

¶ Itē nota quod dictus Carrouge noluit dicere diē qua prætendebat fuiſſe commiſſum dictum adulterium: & tamen fuit receptus ad dictum duellum, & ipſum adiudicatum.

¶ Item nota quod dictus Iacobus propoſuit alibi ſe

Digitized by Google

fuiſſe continuè de xv. diebus ante diem & poſt diem A quia confeſſus fuerat, alias dictus Carrouge dictum adulterium fuiſſe commiſſum, & de ſeptimana tota qua pars aduerſa confitebatur ipſum adulterium fuiſſe commiſſum, & tamen non fuit receptus ad hoc, quod fuit mirabile: ſed fortè hoc fuit propter aliqua quæ fuerunt per informationes reperta. Item nota quòd proponi fecit errores contra dictum arreſtum dictus Iacobus, ſed non fuerunt recepti.

¶ Qualiter fundare ſe habeant procuratores parla. in requeſtis palatii.

QVÆSTIO LXXVIII.

¶ Item nota quòd procuratores parlamenti ratione B procurationum in curia parlamenti exiſtentium non poſſunt ſe fundare in requæſtis palatij:* etiam in cauſis de eodem parlamento eiſdem commiſſis: ſuppoſito quod ipſi procuratores hoc velint & conſentiant, niſi hoc conceſſerit curia parla. quod concedere non poſſent dictæ gentes requæſtarum: vel niſi oſtendant coram dictis dominis requæſtarum dictas procurationes, vel tantundem per modum originalis collationatum cum originalibus dictarum procurationũ per grapharium curiæ parla. partibus præſentibus. ſic fuit dictum contra Petrũ Branelli pro Petro Haſte, quorum procuratores tennerant ſe fundatos per procurationes in curia parlamenti exiſtentes, de qua fuerat remiſſa & commiſſa cauſa inter dictas partes C ad dicta gentes requæſtatum, & contra Margaritam de Rei, pro hæredibus de Malium,

Palatij.) quia eſt aliud tribunal, ſecus de cõmiſſaris curiæ: quos vocant ad barram Parlamenti. C. M.

Difficile eſt ſub inimico iudice litigare. l. non diſtinguemus § cum quidam. ff. de arbi. l. ſi. pariter ff. de lib. cau.

¶ De cauſa remiſſa ad Epiſcopalem audientiam de parlamento.

QVÆSTIO LXXIX.

¶ Item nota quod Ioannes Bolociau, qui captus fuerat per Bailliuũ Epiſcopi Pariſien. ob ſuſpicionem cuiuſdam raptus, & qui à dicto Bailliuo appellauerat ad curiam parlamenti: renunciauit appellationi ſuæ, & curiæ ſupplicauit vt retineret cauſam penes ſe, attento, quod bailliuus erat de conſilio dicti Carrouge in dicta cauſa duelli & quòd dictus Bolociau pro- D ſequebatur cauſam dicti Iacobi, quod & ipſe erat de hoſpitio comitis de Alenconij, qui de ſuis gentibus habebat cognitionem: & qui non placitabat niſi in parlamento. Sed hoc non obſtante fuit cauſa remiſſa ad curiam dicti Epiſcopi, qui de dicta cauſa cognouit: tamen dictus Bailliuus ſe noluit amplius intromittere de ipſo propter ſuſpicionem tollendam.

¶ De anno Domini 1389. parlamento initiante.

¶ An ſeruiens authoritate propria poſsit parem Franciæ adiornare.

QVÆSTIO LXXX.

¶ Dictum fuit per arreſtum pro Archiepiſcopo Remenſi, contra Girardum le Cordier, quòd malè fuerat adiornatus dictus Archiepiſcop. in cauſa nouitatis & ſaiſinæ per executorem, eo quia mandabatur adiornari opponentem coram bailliuo Viromanden. & adiornauit Archiepiſcopum Remenſem opponẽtem ad parlamentum, non conſentiente ipſo vel eius procuratore, quare obtinuit Archiepiſcopus congedium.

¶ An pœnæ ſint ſoluendæ.

QVÆSTIO LXXXI.

¶ Item per arreſtũ fuit cõdemnatus dominus Dierre ad pœnas * petitas contra ipſum, eo quod die ſtatuto redditum quendam non ſoluerat religioſis de magna Carhurien. videlicet. x. ſolidos pro die quolibet.

Pœnas.) Sed nuper per alium arreſtum die 14. Martij 1515. ſpernatæ fuerunt ſimiles pœnæ. vt dixi in tract. vſura nu 181 in fi. Vide in d. tract q 25 q. 80 Et nuper pro Ianiis Meldenſibus contra cap. reſpõdi ſpernendas eſſe. C. M.

¶ Quæſtio ponderoſa quam ſuſtinui pro Epiſcopo Aurelian. contra Giletam de Guigneto, & eſt talis.

QVÆSTIO. 81.

¶ Epiſcopus Aurelian. dicebat quòd virtute iuriſdictionis ſuæ ſpiritualis banniuerat Ioannem Guignety clericum ſuum non coniugatũ ratione meurtri per eum perpetrati in perſonam Stephani Germain, quare petebat contra Giletam bona ſua mobilia per eam ſibi reſtitui, quæ tenebat: necnon hereditagia dicti clerici in ſua iuriſdictione temporali ſituata, * tanquam ſibi per hoc confiſcata, & quòd per hoc condemnaretur & compelleretur, &c. Pars aduerſa dicebat contrarium, & quod Eccleſia bannire non infra poterat virtute iuriſdictionis ſpiritualis. Primò hoc ad temporalem iuriſdictionem ſpectabat, quia hoc eſt aliquem de temporali iuriſdictione priuare, quod non poteſt iudex ſpiritualis per ſuam iuriſdictionem ſpiritualem. Secundò, quia eſſet per iuriſdictionem ſpiritualem temporalem confundere, quod non eſt recipiendum. Tertiò temporale non eſt ſubiectum ſpirituali quoad hoc: ergo, &c. facit. l. relegatorum. §. ſicut autem & §. dubitatum. ff. de interdic. & relega. Quartò Eccleſia nil poteſt vltra anathematizationem poſt depoſitionem & excommunicationem. Nam dicit textus, cum non habeat vltra quid faciat, &c. c. cum non ab homine de iudi. extra. Quintò dicebat vlterius quod conſuetudo erat in Archiepiſcopatu Senonenſi, quod per bannum factum per iuriſdictionẽ ſpiritualem non confiſcabantur bona. Quare concludebat vt ſupra. In contrarium propoſui pro dicto epiſcopo. Primò quòd reperitur quod Archiepiſcopus compulit ſuum clericum abiurare ſuã prouinciã: & poſt permiſit exulare, quod nõ eſt aliud quã bãnire * in affectu & ſubſtantia. c. ad audientiã. de crimi. falſi. Secũdò ad idẽ reperitur quandã ſubdiaconum Hilarium nuncupatum fuiſſe depoſitum ab officio & beneficio, & poſt verberibus publicè caſtigatum, & in exilium per Eccleſiam deportatum. c. j. de calum. Tertiò in c. accedens. lxij. diſtinc. c. in ſynodo. ij. q. j. §. in primo. iij. q. iiij. c. hi. qui. & q. vi. c. accuſatoribus. & xvij. q. iiij. c. aduertendum: reperitur clericum fuiſſe in exilium perpetuo deportatum, quæ deportatio banno æquiparatur: iuxt. no. inſt. quibus mo. ius. pa. pote. ſolui. §. relegati. Quartò reperitur Papam dixiſſe de inſequente Cardinalem diſſidatus: bãnitus & c. vt c. Felicis de pœnis lib. vj. Quintò hoc tenet. Ber. in. d. c. ij. de calum. Io. in d. c. in ſynodo. & idẽ Hoſti. Io. And. in nouella. in. d. c. cum non ab homine. Sextò hoc eſt dicere contra clauem Eccleſię, quæ eſt poteſtas ſpiritualis, qua iudex Eccleſiaſticus dignos recipere & indignos expellere debet à regno, ſcilicet cœleſti, vel ſpirituali. Septimò hoc eſt impedire iuriſdictionẽ Eccleſiaſticam. Et caueant ne ſententiam excommunicationis tales incurrant, iux. c. adminiſtratores. xxiij. q. v. & c. quoniam vt intelleximus. d. immuni. Ecc. lib. vj. Octauò hoc eſt diminuere compulſionem coactiuam quam habet Eccleſia, quod periculoſum eſt. c. nouit ille qui nihil ignorat iuxta proceſſum factum in extrauaganti, licet iuxta doctrinam Ioannis xxij. quem pauci habent. Nonò dicebã quod poſito quod nõ eſſet canõ, nec decretalis nec doctorũ opinio, nec extrauagãs, quę hoc diceret, tamen hoc dictat ratio. Primò, quia Epiſcopus in ſua Diœceſi, & Archiepiſcopus in ſua prouincia habẽt iuriſdictionem ordinariam & ſpiritualem: quia ius terrendi & monendi iuxta. l. pupillus. §. territorum. ff. de ver. ſing. nota per Inno. c. cum contingat. de fo. compe. c. de offi. ord. & c. cum Epiſcopus. & c. vt

Situata.) Olim. q 17. deciſ. Tholo. 152. Roma. ſing. 572. fa. q. 85. C. M.

Bannire) ſed quod nõ poſſit tex. in c. 2. de cleri. excom. miniſt in auth. de ſanct. Epiſc. §. niſi ſi quis contra clericum coll 9. Iordan. briul rep. § ſi contrahentes. in c. Romina col. 19. de for. comper. in 6. & ita obſeruatur quicquid iſte dicat. C. M.

vt litigantes. eo. tit. lib. 6. *Ie dy donc que tout ainſi comme le iuge temporel pour bannir de ſa Iuriſdiction temporelle ſon ſubiect lay, tout ainſi peult le dioceſain ou Archeueſque, bannir ſon clerc de ſa iuriſdiction ſpirituelle.* * *Oultre il ne prononce rien ſur le temporel, ne du temporel : mais ſa choſe ſpirituelle comme ſon clerc ſubiect, il met hors par bas de ſa iuriſdiction ſpirituelle.*

v *Spirituelle*] Quali ſpecies ſit iuriſdictio.o. nis, ciuilis, & differat à temporali vt municipalis à regia, vel iuriſdictio Baronis à iuriſdictione Ducis vel Comitis. Ille vt plerique Canoniſtæ & Iudæi de poteſtate Meſſiæ non intelligebat quid eſſet iuriſdictio ſpiritualis, quæ in ſolo miniſterio verbi Dei, & diſciplina eccleſiaſtica, quam canonicam veteres rectè vocant conſiſtit. C. M.

¶ Item, *& parce il s'enſuit confiſcation de biens : car* bannitius, *comme i'ay dit*, qui paratur de portaro, *qui pert ſes biens :* per conſequens iuxta l. 3. C. ſi pen. ap. mors inter. & l. fi. C. ſi reus vel accu. mor. fuerit.

¶ Item, *& ce appert par raiſon ciuile* : per totum titulum de requirendis reis, vbi abſentantium ſe propter delicta poſt euocationem per edicta facta bona annotantur, & poſt annum fiſco applicantur. l. 2. & l. fi. & l. anni. & l. annus. ff de requirend. reis.

v *Conſuetudo.*] quæ poſt conciones du Petri Cognerij meritò exoleſcere cœpit. C. M.

¶ Item hoc habet conſuetudo * generalis & notoria in prouincia Senonen. & Epiſcopatu Aurelian. Secundò probatur, quia diœceſanus non poſſit bannire clericum ſuum abſentem propter delicta poſt euocationes debitas, melioris eſſet conditionis fugiens ſi bona eius non confiſcarentur, quàm ille præſens cuius bona eſſent confiſcata poſt condemnationem ad panem & aquam perpetuò, quod eſſet iniquum, iuxta. l. Seruius. ff. quod vi aut clam. & l. non ſolùm. de noxa. ac. imò eſſet reprehendendus diœceſanus ſi hoc non faceret. Tertiò hoc eſſet damnum dominorum temporalium in quorum alta iuſtitia Clericus haberet bona: cùm bona eius non confiſcarentur ipſis per bannum, ordinarij non: quia per propoſitum partis aduerſæ banniri non poteſt : per bannum iuriſdictionis temporalis non, quia hoc non poſſet cùm non ſit eius ſubditus, quia Clericus. Quartò poteſt plus Eccleſia quàm bannire, quia non ſolùm à participatione Sacramentorum ipſum priuare poteſt, ſed à communione hominum: & durum eſt cum hominibus conuerſari, & hominum ſuffragiis carere : iuxta l. qui. C. de apoſtatis. & quod plus eſt, poteſt anathematizare, quod eſt æterna mortis damnatio: iuxta c. nemo & c. omnis Chriſtianus 11. q. 3. poteſt etiam ad panem & aquam in perpetuum, vel ad tempus condemnare: iuxta c. nouimus. de verb. ſign. & c. quamuis. de pœn. lib. 6. Ad contraria omnia patet ſolutio per prædicta, excepto ſolùm ad c. cùm non ab homine. Ad quod reſpondeo multipliciter. Primò videatur de quo ibidem quærebatur. Certè quærebatur an rex vel ſæcularis iudex iudicare poſſent Clericum. Et reſpondetur quod Clericus in adulterio, homicidio, * vel periurio, vel alio crimine cuiuſcumque ſit ordinis, Clericus in tali crimine deprehẽſus & conuictus, ab Eccleſia eſt deponẽdus: & ſic patet quod nõ eſt per iudicem ſæcularem iudicandus : & ad hoc ibidem reſpondet tacitè & vltrà procedit, ſcilicet quod ſi ſit incorrigibilis, eſt excommunicandus: & creſcente eius contumacia, eſt anathematizandus : & ſi in profundum malorum veniens contempſerit, & vltrà ne ſit perditio malorum, ſcilicet ſi admitteretur abire, cùm Eccleſia non habeat vltrà quid faciat, eſt per poteſtatem ſæcularem cõdemnandus, & tunc imponatur eidem auxilium, vel alia legitima pœna per poteſtatem ſæcularẽ. Sed quæro pro Deo quãdo eſt quod Eccleſia nõ habet quid vltrà facere poſſit: dico quod eſt quãdo eſt degradatus iuxta c. degradatio. de pœnis. lib. 6. quia tunc eſt factus de foro ſæculari, & iudici ſæculari per Eccleſiã tradẽdus. Sic intelligitur illud. cap. hoc patet per dictum cap. nouimus de verb. ſig. Sic ibi per Pe. Ber. Hoſti. & Henri. quia aliter dicere ſcilicet quod non habeat Eccleſia, quid vltrà faciat poſt anathematizationẽ, eſt falſum per prædicta. Secundò poteſt ſic reſponderi quando dicitur quod Eccleſia non habeat, &c. videlicet ad proficiendum ipſi malefactori. quia non vult ſe corrigere,

Illa l. 3. parum facit ad thobum, melius facit l. 1. de bon. dam. ff. Non debet eſſe melioris conditionis nocens quàm innocẽs. Sermone enim ſunt intelligendi ſecundum materiã ſubiectam. l. ſi vno ff. locati.

v *Homicidio*] Idquod in facti contingẽtia euenit Pariſius an. 1530 nonis Maij de ſacerdote vicario dom. Ant. de Combes, ſacerdotis Curati de Mero domini ſui, quem ea nocte cum famulo occiderat. qui degradatus, poſtea viuus fuit combuſtus, & benè. quamuis anno 1341. conuictũ læſæ Maieſtatis ſimplicem Clericum regium noluerit Epiſcopus Pariſ. degradare, Rege cũ votis & mandatis Papæ inſtante, ſed in ſchala irriſionum produxerit, tantæ moroſitatis erant Epiſcopi, vt in Annalibus Ægidij Iud. C. M.

A & hoc innuit rex. quia ibi medicamenta omnia ſibi fuerant inflicta & remedia medicinalia, vt excommunicatio quæ medicinalis eſt : iuxta c. cùm medicinalis. de ſent. excomm. lib. 6. & dicitur & ſi in profundum, & c. & poſt ne ſit vltrà perditio malorum, &c. quia Eccleſia cùm non poteſt proficere, inuocat brachium ſæculare : iuxta c. 2. de off. ordin. & c. 2. de clerico excomm. mini. Tertiò, poteſt ſic intelligi cùm non habeat, &c. quia eſt potens & nobilis homo, de quo Eccleſia non poteſt habere ſuperioritatẽ, quia tunc poteſt inuocare poteſtatem ſæcularem. Quartò, ſic poteſt intelligi quod loquatur ſolùm in depoſito non degradato, ſed quando Eccleſia ſic proceſſit : vt in dicto c. degradatio. loquitur: talis Clericus incorrigibilis amittit priuilegium clericale, nec B mirum, quia facit immiſcendo ſe ſæuis poſt trinam monitionem ſi ſe nolit corrigere iuxta c. in audientia, & c. contingit. de ſentent. excom. ergo & iſte, & tunc Eccleſia non tradet iudici ſæculari, quia non degradatus, ſed poteſtas ſæcularis capiet ſi voluerit, & faciet quod dicitur in d. l. c. non quia Eccleſia non poſſet imponere exilium, quia poſſet per prædicta. Non obſtant §. ſicut autem. & §. dubitatum ſuperiùs alle. quia verum eſt quod qui interdicere prouinciam. Sed Epiſcopus habet iuriſdictionem ſpiritualem : ſequitur ergo quòd qui non habet inſulam, non poteſt in inſulam relegare : & qui non præeſt prouinciæ, non poteſt de ipſa ſuum Clericum bannire propter delicta enormia fugientem poſt debitas C euocationes. Sic faciunt pro me dicti §§. Hac cauſa placitata, fuit appunctuatum per dominum Stephanum de Grangia tunc præſidentem, quod Curia cõſideraret allegata, & faceret tam ad hunc finẽ quàm ad alios ad quos partes tendebant ius : quid faciet ignoro, ſed credo de iure Eccleſiam bannire poſſe ſuum Clericum.

¶ *An conuentione facta pro muliere maritanda, quod certa pecunia vxorandæ ponatur in depoſitum, vt conuertatur in hæreditagium pro ipſa & hæredibus ipſius matrimonii, & vt ſit ipſorum hæreditagium : & poſt moriatur maritus poſt matrimonium factum abſque eo quòd pecunia fuerit conuerſa,* D *nullis ex illo matrimonio procreatis liberis capienda erit pecunia ante omnia ſuper bonis mariti ad vtilitatem vxoris : vel ſi pecunia fuerit viuente marito depoſita, ſit conuertenda in hæreditagio pro ipſa vxore.*

QVÆSTIO LXXXIII.

¶ Videtur quod non per ſequentia. Primò quia illa conuentio eſt perſonalis, & perſonalia ſunt communia inter virum & vxorem. Item videtur vnum debitum, cùm nil fuerit conuerſum, quod eſt perſonale : & ſic commune inter virum & vxorem. Item huius contrarium dicere eſſet contra cõſuetudinem E quæ dictat conquæſtus, mobilia & debita communia inter virum & vxorem diuidenda æqualiter inter ſuperuiuentem & hæredes mortui. Item ſi mulier ante matrimonium debebat, ſeu debuerat viro futuro : vel contrà, vir mulieri matrimonio contracto, confunderetur debitum pro parte, eo quia communicaretur : ſic in propoſito videtur dicendũ. Contrarium credo * per ſequentia. Primò quia conuentiones in contractu matrimonij factæ ſunt tenendæ, quia aliàs fortè non fuiſſet matrimoniũ factum quod aliàs factum teneret : & non adimplerentur conuentiones quod eſſet iniquum. Secundò, dicere contrarium eſſet contra voluntatem contrahentium qui ſic voluerunt. Tertiò, melioris eſſet conditionis qui non conuertiſſet quàm qui conuertiſſet, ſed ſua negligentia,

v *Credo.*] & benè fa. ſupra eo. q. 1. & inf. q. 8. C. M.

vel dolus proficeret ſuis hæredibus, quod eſſet iniquum. Quartò, eſſet repugnantia in iure & æquitate, quia quæ deberet eſſe creditrix ſolùm, efficeretur creditrix & debitrix, reſpectu eiuſdem, quod eſſet abſurdum & iniquum. Non obſtant contraria, quia hoc faciunt conuentiones in contractu poſitæ, ſecùs ſi nullæ tales poſitæ fuiſſent vt in contrariis.

Nemini ſua fraus prodeſſe debet l. ſi ne hæreditaria. ff. de nego. geſt. non ſolum ſi denoma eſt.

QVÆSTIO LXXXIV.

¶ *An ſi maritus redimat de pecunia communi ſuum hæreditagium ante matrimonium per ipſum venditum, ſic quòd quando ſibi placeret redimere poſſet infra certum tempus: an ipſo redempto habeat mulier ſeu vxor, partem tanquam in conquæſtu.*

¶ Videtur quòd non, quia ex quo habuit facultatem redimendi, non videtur venditum: & per conſequens nec redemptum. Item quia ſi maritus retrahat hæreditagiũ de latere ſuo, mulier non habet medietatem, aliàs nec partem tanquam de conquæſtu: ideò nec ſic in propoſito, videtur, tamen in contrarium. Primò, quia de communi pecunia redimitur, & ſic partem habere debet, aliàs maritus defraudaret vxorem. Secundò, quia ſi nil in re habeat, ſaltē hæredes ſui debebunt in medietate pecuniæ recompenſari per maritum, quid dicendum? Credo ſic dicendum, quod ſi ſolùm vendidiſſet abſque * eo quòd deueſtiſſet, & quod emptor non fuiſſet in poſſeſſione poſitus, & per conſequens nec dominus factus: & poſt redimat maritus, quod vxor in illo nil habebit. Ratio eſt, quia in hoc caſu non eſt rem emere vel redimere, quia nullum ius habuit emptor quia non habebat niſi perſonalem proſecutionem, quia ſoluta eſt per pecuniæ traditionem ſibi per mariũ factam: nec per hoc habet maritus in re per ipſum vendita quàm priùs habebat. Sed ſecù, ſi fuiſſet emptori res vendita & tradita realiter & de facto, & quod dominus fuiſſet factus: quia tunc eſſet vera venditio ſecundus contractus & conquæſtus de pecunia communi factus in quo mulier deberet habere medietatem in hoc caſu ſufficeret eius hæredes recompenſari in medietate pecuniæ, vt in retractu eo, quia retractus fit ſolùm gratia & beneficium illius qui & cuius nomine retrahitur, & tanquam eius hæreditagium: ſic totum debet habere, & hæredes alterius in medietate pretij recompenſari. Secùs in caſu præſenti.

* Abſque.) ſed nonne venditione perfecta fundus erat hypothecatus reali & immobili hypotheca, eadem ratio ac perpetua ſeruitus ſuper fundo redempta. quare hæc breuis diſtinctio non ſufficit dicendum. vt dixi in cõſuet. Pariſ. §. 110. C.M.

¶ *Nota de duello Jacobi le Gris.*

QVÆSTIO LXXXV.

¶ Item nota quòd die Sabbathi poſt natalem Domini 1386. qui dies fuit feſtum B. Thomæ poſt natalem fuit factum duellum inter Iacobum le Gris, & dominum Ioannem Carrouge: retrò muros ſancti Martini de Campis, & deuictus fuit dictus Iacobus & mortuus, & habeo ſcrupulum quòd fuerit Dei vindicta, & ſic pluribus viſum fuit qui duellum viderunt, eo quia dictus Iacobus contra conſilium conſiliariorum ſuorũ voluit ſe iuuare priuilegio clerici, quamuis eſſet clericus non coniugatus & defenſor: & hæc ſcio, quia de eius conſilio fui. Aliis autem viſum fuit quòd fuit Dei vindicta, eo quia omnes ferebant communiter quòd conſcius erat criminis * propter quod fuit duellum adiudicatum. Cuius contrarij tamen pluries affirmauit per iuramentum dictus Iacobus, ſcilicet nunquam factum feciſſe, nec conſcium fuiſſe, quod eius conſcientiæ relinquo. Item nota quod per magnum conſilium fuerunt litiæ factæ ad ſimilitudinem illarum de Giſortio, quæ factæ fuerunt ante ducentos annos, ſed dicebatur quod non debebat haberi reſpectus ad ipſas, eo quia factæ fuerunt propter duos qui bellarunt pedes non eques: litiæ autem ſancti Martini fuerunt reſtrictæ admodum dictarum litiarum de Giſortio, quia erant antè factæ propter bellum voluntarium, quod credebatur fieri inter dominum Guidonem de la Trimolle, dominum de Sulyaco, & quendam Anglicanum nuncupatum dominum Petrum de Courtenay. Sequuntur præſumptiones contrà dictum Iacobum le Gris, quas habebam, & plures alij. Primò, quia cùm venit Pariſius, interrogauit me, an ipſo per duellum accuſato, & per ipſum obtento poſteà per viam ordinariam, vel per quæſtiones contra ipſum procedi. Secundò, an alibi in tali materia recipi deberet: Tertiò, de die qua dicebatur aduerſarium ſuum *mainteneur* factum fuiſſe, an poſſet ipſum mutare aduerſarius ſuus, vel in ipſa varietate. Quartò, quia poſt vadium adiudicatus infirmatus fuit. Quintò, quia modicum ante ingreſſum campi ſe militem fieri fecit. Sextò, quia quamuis eſſet defenſor militum, crudeliter inuaſit aduerſarium ſuum & pedeſter, licèt habuiſſet auantagium ſi equeſter feciſſet. Septimò, quia licèt Carrouge eſſet debilis propter febres quas longo tempore habuerat & apparebat ſeu appareret dictus Iacobus robuſtus, tamen deuictus fuit ipſe Iacobus, quaſi miraculoſè, quia non poterat ſe dictus Carrouge iuuare. Octauo, quia vxor Carrouge conſtans fuit ſemper dicendo factum euenifle, tam in puerperio quàm die duelli: ad quod duellum ducta fuit ſuper curru: ſed citò per regis præceptum remiſſa. Nono, quia debiliter fuit locutus pręſidentibus cum ipſo de concordia loquentibus. Decimo, quia ſemel me interrogauit an de iure & facto ſuis dubitarem, quia me cogitare videbat. Vndecimo, quia mihi dixit quod cùm audiuit rumorem quod Carrouge volebat eum proſequi ſuper hac cauſa, fuit citò confeſſus presbytero. Sequuntur præſumptiones pro ipſo. Primò, quia ſemper affirmabat & per iuramentum nunquam feciſſe, & Deum deprecabatur vt ipſum iuuaret in ipſo negotio, ſecundum quod bonum ius habebat, & non aliàs, & hoc fieri vidi per ipſum viceſies, & die duelli fecit. Secundò, quia fecit deprecari in omnibus religionibus Pariſius, vt deprecarentur pro ipſo Deum, vt ipſum iuuare vellet ſecundum bonum ius quod habebat, & ſecundum quod erat innocens de illo facto, & quod nunquam fecerat, & non aliàs: & ſic fecit de duelli. Tertiò, quia erat homo boni ſtatus & honeſti. Quartò, quia nemo immemor ſuæ ſalutis, &c. Quintò, quia dominus de Alenconio ſcripſerat regi, & dominis auunculis ſuis dictum Iacobum non eſſe culpabilem. Sextò, plures milites affirmabant ipſum fuiſſe cum domino de Alenconio tota die continuo qua aduerſarius ſuus dicebat factum eum feciſſe, & pluribus diebus continuis antè proximis. Septimò, quia Adam Louel qui dicebatur conſcius eiuſdem delicti fuerat quæſtionatus: & domicella illa, quæ dicebatur fuiſſe illa die in domo de Carrouge, & nil confeſſi fuerant, ſed dicebant aliqui quod nolebat aliquid confiteri: tum quia confeſſus fuerat ſuper illo facto, & vlteriùs confiteri non tenebatur: tum quia fuiſſet eius filiis & amicis vituperio, & quodammodo fateretur contra actionem domini de Alenconio qui aſſeuerauerat dictum Iacobum non eſſe culpabilem de ipſo facto: attamen nunquam fuit ſcita veritas ſuper illo facto.

* Criminis) ſcilicet adulterij vt ſup. eo q. 74. qu. 7 ſic f. 16. in f. C.M.

Præſumptiones quæ habebantur contra dictum Iacobũ le Gris occiſum in duello.

Præſumptiones contrariæ quæ faciunt pro eo.

Nemo præſumitur immemor ſuæ ſalutis: epiſt. inter claras. §. peſſimus ergo. C. de ſum. Trin. & fid. Cath.

¶ *De gratia litigandi per procuratorem.*

QVÆSTIO LXXXVI.

¶ Quarta die Februarij menſis anno Do. 1386. fuit ordinatũ in Curia Parlamenti, Parlamentum tenente do. Guillermo de Sonenis quod de cætero non reciperentur

ciperentur gratiæ ad placitandum in Parlamento, niſi eſſent ſigillatæ, quamuis eſſent ſignatæ & offerentur ſex ſolidi* pro qualibet litera, &c. Sed hodie non huiuſmodi gratia.

v *Solidi*) Scilicet Pariſienſ. quanti hodie ſoluitur pro ſigillo regio, præter alias impenſas & moram temporis in præſtolando ocium regentium cancellariam qui etiam quandoque infeſtiorem aduerſari negant, vel ſubtrahunt litteras. adde ſup. in ſtil. c. § 8. 9. c. M.

¶ *De adiudicatione facta damnorum, iniuriarum, & expenſarum in duello.*

¶ Nona die Ianuarij 1386. fuerunt adiudicata do. Ioanni Carroge pro damnis, iniuriis & expenſis per ipſum ſubſtentis, in dicto duello * ſex millia Francorum.

v *Duelli*) ſup. q. 85.

¶ *Quando conquæſtus fiant hæreditagia.*

QVÆSTIO LXXXVII.

¶ Quæſtio fuit hæc. Frater Ioannis de Montmirail quoſdam conquæſtus fecerat immobiles durante matrimonio, pòſt deceſſerunt ipſe & eius vxor, relictà quadam filià, ad quam per ſucceſſionem ſpectauerunt omnia bona ipſorum: poſt deceſſit ipſa filia relicto domino Ioanne eius patruo, necnon domina de Satny, & Symone Bourdon, relictiſq; eiuſdem filiæ parentibus, ex patre matris ſuæ in gradu remotiore, quàm eſſet dictus Ioannes ipſius filiæ patruus: modò quærebatur ad quam ſpectarent dicti conquæſtus immobiles facti per fratrem dicti Ioannis & eius vxorem, an pars dimidia ad dictum Ioannem tanquam hæreditagiū veniens à fratre ſuo mortuo, & alia pars ad dictos dominam & Symonem, vt hæreditas veniens à matre dictæ filiæ: vel omnes ſpectarent ad dictum fratrem proximiorem eiuſdem filiæ heredem. Videtur primò quod ſpectarent ad dictum Ioannem, per ſequentia: nam non fuit heredıtagium parentum dictæ filiæ: ſed cœpit eſſe hæreditagium in perſonam vbi fecit ſtipitem: ſed fuit cōquæſitus à parentibus ipſius filiæ: ergo proximior habere debet, vt Ioannes antè dictus proximior dictæ filiæ eius neptis. Secundò, verum eſt dicere quod non veniret ad dictos dominum de Satny & Symonem Bourdon, vt heredıtagium matris dictæ filiæ, ſed vt conquæſtus quem acquiſiuerat, & vt hereditagium dictæ filiæ in cuius perſonam cœpit eſſe hæreditagium, ergo in ipſius heredes proximiores venire debet, vt in dictum Ioannem.

v *Videtur*) Hæc in terminis conſuetudinis Pariſienſis & ſimilis vbi ſufficit eſſe coniunctum à latere, nec acquiritur de ſcéſſus à ſtipite vt dixi in conſ. Pariſ. § 112. c. M.

¶ Videtur * contrarium per ſequentia. Primò, quia verum eſt quòd dicti conquæſtus veniunt à patre & matre dictæ filiæ in ipſam: & ſic ex duobus lateribus: ergo parentes ipſius filiæ ex parte matris deberent habere mediam, & parentes patris aliam mediam, vt ſunt dictus Ioannes & dicti domina & Symon. Secundò, quia ſi ſine liberis dicti frater & eius vxor deceſſiſſent, dicti domina & Symon ſucceſſiſſent dictæ matri, & habuiſſent partem dictorum conqueſtuum, & non dictus Ioannes, cùm ſit extraneus dictæ matri, & dictus Ioannes in partem aliam ipſorum dicto Ioanni fratri, & non dicti domina & Symon, cùm eſſent dicto fratri Ioanni extranei, nec deberent eſſe deterioris conditionis, eo quia filia ſucceſſit. Tertiò, verum eſt dicere quod dicti cōqueſtus facti per dictos fratrem & eius vxorem fuerunt ab ambobus facti, & venerunt ex duobus lateribus dictæ filiæ, videlicet patris & matris: ergo venientes ex latere matris habere debent partem venientem ex latere matris: & venientes ex latere patris, partem venientē ex latere patris. Quartò, non habet locum quòd dicitur, quod venientes ex vno latere habere debent immobilia ex illo latere prouenientia. Quintò, non fuerunt conqueſtus dictæ filiæ, ſed hereditagium: ergo proximiores habere non debent, ſed venire debent ex vtroque latere: ſcilicet parentes eius matris medietatē, & parentes patris aliam medietatē, cùm proueniant ex illis lateribus. Sextò fiſcus * habet antequam illi de latere matris patrē venientē ex latere patris, & econtrà. Et ſic fuit dictum in caſtellero nemine contradicente, de quo fuit appellatum per dictum Ioan. & finaliter renuntiatum. Sic res tranſiuit in rem iudicatam, per prædicta ſolùm contrária.

v *Fiſcus*) Ego ſemper tenui contrarium, ſcilicet fiſcum excludi, & tandem opinio mea confirmata fuit arreſto & obſeruatur. dico in conſ. Pariſ. § 149. c. M.

¶ *Supernumerarij non habent cauſas in requeſtis Palatij, nec ſunt immunes à ſex ſolidis pro ſigillo, trauerſis & paſſagiis.*

QVÆSTIO LXXXVIII.

¶ Duodecimâ die menſis Februarii anno Domini 1386. fuit quædam ordinatio facta per regem 16. menſis Ianuarii eodem anno, & in præſentia dominorum Ducū Bituricenſ. & Burgundiæ in Parlamento publicata, continens in ſubſtantia quòd illi qui ſunt in conſilio regiò extra * numerum & vadia, non gaudebunt immunitate habendi cauſas in requæſtis Palatii: & non ſoluendi ſigillum regium cùm impetrant, nec franchiſiæ non ſoluendi pedagia per Regnum Franciæ.

v *Extra*) Tex in l. 2. § quod autem. C. de collég. & l. ne plures C. de ſacroſ. eccle l. adminiſtrantes §. de ea cauſa. aut Alberi. 2. ſtatu. q. 190. Aug l. ceſſante C. de commer & merc. c. M.

¶ *An plures proiicientes vadia in cauſa duelli à parte ſint recipiendi.*

QVÆSTIO LXXXIX.

¶ Decimaquarta die menſis Februarii anno Domini 1386. in cauſa duelli, tunc pendente & placitata in Parla. inter dom. Petrum dictum le Baudouyn militem appellatum ex vna parte, & dominum Leonem de arrariis, aliàs de arenariis militem appellantem ex altera, dominus de Haugeſt vnà cum dicto Leone proiecit vadium ſuum: & dom. Regné frater dicti Petri proiecit vnà cum fratre ſuo defendendo. Sed pro parte dicti Pet. fuit requiſitum quòd dictus de Haugeſt emendaret dictam proiectionē per rationes ſequentes. Primò, quia diem non habebat dictus dominus Petrus contra dictum de Haugeſt: ſed ſolùm contra dictum Leonem. Secundò, quia accuſatus erat dictus Petrus per dictum Leonē in cauſa vadii: ſic ſimul & ſemel per alium accuſari non poterat. Tertiò, quia intereſſe * quod habebat dictus de Haugeſt erat nullum, quia extraneus defuncti qui dicebatur per præceptum dicti Petri occiſus. Quartò, vt aduocatus nō poterat prætendere proieciſſe: tum quia non fuerat requiſitus ſuper hoc per dictū Leonem: tum quia Leo erat ſanus & hilaris, & quia ad aduocatum non ſpectabat proiicere vadium, nec in ipſum deuictum fieret executio, ſed in aduoantem ſic apparebat totum iniurioſum, & ſic debebat emendare: nam vt pars facere videbatur per hoc aduoando facta quæ propoſuerat aduoatus contra dictum Pet. Quintò ſic fuerūt plura vadia proiecta in cauſa duelli inter dominum Comitem Sabaudiæ appellantē ex vna parte, & Marquiſium de Saluces appellatum ex altera: hoc fuit contra ius & rationem: & quamuis non fuerint reprehenſi proiicientes, nec condemnati, hoc fuit, quia non fuit contra ipſos cōcluſum. Finaliter pro hoc mihi placitanti fuit dictum per curiam, eo quòd in præteritum fuerat toleratum vadiorum proiectio facta ab aliis quàm à parte appellante abſque punitione ſeu emenda dictus de Haugeſt non emendaret: ſed fuit prohibitum ne de cætero aliquis proiiceret, niſi partes principales, * & quod aduocati non conſulerent de cætero contrarium.

v *Intereſſe*) Requirit ergo intereſſe propinquum & graue c. M.

v *Principales*) Et benè vt tanto minùs peccetur c. M.

¶ *An ſit periculum ex parte appellati * non dementiri appellantem.* *

v *Appellati*) ſcilicet ad duellum.

v *Appellantem*) id eſt, prouocantem ad duellum.

QVÆSTIO XC.

¶ Videtur quòd ſic. Primò, quia videtur caueri in

ſtylo quod ſic fiat, Secundò, quia appellatus non dicens, vel dicere non faciens, videtur omittere propter diffidentiam cauſæ. Tertiò, quia dicitùr in ſtylo quod ſufficit quòd dementiatur appellans per appellatum poſt propoſita per ſuum aduocatum: & ſi antè non fiat, non habetur pro conuicto: vt habetur in titulo pro duello, rubrica de propoſitione, &c. Sic innuere videtur quòd dementiri debeat poſt propoſita. Credo contrarium per ſequentia. Primò, quia quod dementiatur eſt permiſſum appellato in eius fauorem contra appellantem, qui contra omnia iura & conſuetudinem generalem Regni Franciæ cœpit viam vadij, & imponit ipſi appellato tanta crimina ſicut ſunt illa quæ ſunt apta ad vadia. ergo ſi omittat, non nocet ſibi, quia quod eſt in eius fauorem, &c. Secundò, reuerà non permittitur in accuſatione ordinaria, ſiue fiat à parte, ſiue ab officio, quod pars dementiatur: & ſi fieret, emendaret pars dementiens. ergo eſt in cauſa duelli in fauorem appellati introductum, cui fauori renuntiari poteſt abſque præiudicio: nec videtur non dementiens in cauſa duelli plus puniri debere, quàm in accuſatione ordinaria. Tertiò, pars appellans non poteſt de hoc conqueri, eo quia non dementiatur: quia fit ei honor & fieret dedecus de contrario. Quartò, non cauetur in ſtylo * quod ſit neceſſe quod dementiatur aliquis, aliàs quod ex hoc pars lucretur. Quintò, quod commodum ex hoc poteſt reportare per appellans, quod ex hoc adiudicaretur duellum. non quia hoc eſſet nouum inducere caſum adiudicandi duellum, quod eſſet contra omnia iura mundi, conſuetudinem & ordinationem regis Philippi Pulchri, quod pro confeſſo haberet pars appellata, non quia negauit propoſita per partẽ ſuam aduerſam fore vera & ſe defendere, &c. ergo patet quod non confitens factum non habetur pro conuicto, quia non eſt habendus pro conuicto, niſi in campo conuincatur, vel niſi confiteatur factum: ſed conſtat quod in campo non fuit conuictus nec confeſſus per prędicta, ergo &c. Sextò, ſi aliquod commodum poſſet reportare, hoc eſſet in caſu quod duellũ adiudicaretur per Curiam, quia in hoc caſu concludit pars appellata in duello vadium ſuum proiiciendo: ergo antè præmaturè peteretur commodum, eo quia non fuit dementita. Per prædicta reſponderetur ad contraria: & ſcias quod in dicta cauſa duelli dicti dom Petri, non fuit dementitus dictus Leo, & ex eo nihil dixit: nec aliquod commodum petiit eius aduocatus, attamen fuerat dementitus in eadem cauſa coram commiſſariis qui priùs de ea cognouerant, licèt eorum proceſſus fuerit fruſtratorius: & de nouo fuit dicta cauſa in Curia Parlamenti placitata: & finaliter per arreſtum fuit dictum quod non cadebat duellum.

* Stylo.) & placet quicquid dicatur. ſup. in ſti. tit. 16. § 14. vbi dixi. C. M.

¶ *An hæredes teſtantis teneantur facere admortiſari quod ipſe relinquit Eccleſiæ in ſuo teſtamento.*

QVÆSTIO XCI.

¶ Decima octaua die menſis Februarij, Anno Do. 1386 fuit demanda facta per Canonicos Eccleſiæ Pariſ. contra hæredes quondam defuncti Epiſcopi Pariſien. Aymerici de Mignac quondam Cardinalis, ſuper eo quod ſequitur, & in Parlamento. Dicebant enim dicti Canonici quòd dictus defunctus Aymericus quondam Epiſcopus Pariſ tunc temporis ordinauit inter viuos, & ipſo viuente quod Eccleſia Pariſien. & Canonici haberent 12. lib. Pariſ. inter ipſos diuidendas pro Miſſa celebranda die qua fuit factus Epiſcopus, & 10. lib. Pariſ. die cuiuſdam ſancti, & vocabatur diſtributio ipſa inter dictos Canonicos facienda *le double*. Et vltrà ordinauit quod inter viuos miſſa quędã celebraretur quodã alio tẽpore, & quod A Presbyter celebrans haberet 4. ſolidos, diaconus 2. & ſubdiaconus duos: ſic eſſent 8. quæ pro anno aſcendunt ad 15. lib pro ipſis omnibus. Et vltrà voluit quod haberẽt 40. ſ. Pariſ ſic in omni erãt 60. lib. Pariſ. Et ordinauit quod ſic fieret, & quãdiu vixit a tẽpore dictæ ordinationis, ſic fecit celebrari, & ſoluit: deinde mortuus eſt dictus Aymericus quondã Epiſc. Cardinalis: & in teſtamento reliquit dictæ Eccleſiæ Pariſ. 40. lib Pariſ. aſſidendas & leuandas ſuper portũ de Conflans, ſuper quem totidem & vltrà acquiſiuerat pro dicto ſeruitio faciendo, & dictis 40. lib. ſoluendis, vt fecerat tempore vitæ ſuæ. Quare dicebant dicti Canonici, & petebant contra ipſos hęredes vt aſſiderent ipſas 40. libras ſuper dicto portu, & facerent admortiſari. * Et ſic dicebant ſic fieri debere per B ſequentia. Primò, ſupponebant dicti Canonici quod in teſtamento plenior interpretatio facienda, pro quo l. in teſtamentis. de reg. iur. & c. cùm dilecti de dona. Secundò, quia voluntas teſtantis eſt tenenda & ſpectanda: pro quo l. non in his & l. voluntatis & l. Quintus Mutius. & l. ſi ita ſcriptum. quo optimè facit de lib. & poſth. Tertiò, quia cõſuetudo regni Frãciæ eſt quod Eccleſia tenere non poteſt aliquem redditum vel immobile, niſi fuerit admortiſatum. Quartò, quia dictus defunctus Aymericus, qui fuerat de camera Inquæſtarum in Parl. Dom. Requæſtarum, Decanus Pariſienſis, Epiſcopus Pariſien. & tandem Cardinalis dictã conſuetudinem ignorare non poterat, ſed benè ſciebat. Quintò, quia cõſuetudo patrisfamilias eſt attendenda, iuxta l. quæſitum l. nummis C & l. ſi ſeruus ſeruum §. fi. & l. vel vniuerſum ff. de leg. primo. Ex quibus cõcludebant dicti Canonici quod attento, quod dictus quondã Epiſcopus ſic ſoluerat in ſua vita, & ſic etiam volebat fieri poſt mortem, quod aliàs fieri non poterat, niſi admortiſatione facta, & quod ſciebat ipſa non facta dictos Canonicos non poſſe tenere dictum redditum: & quod aliàs fieri non poſſet ſeruitium, nec pecunia ſolui, vt ordinauit quæ fuit eius voluntas: & ſic debet coniecturari quod voluit admortiſationẽ fieri per ſuos hæredes. Item & maximè quia ſi Canonici hoc facerent ſuis ſumptibus, non haberent aliquid à defuncto, quia tantùm eis conſtaret quantùm redditus valet & aſcendit. Item ſi darent medietatem illarum 12. librarum, & illarum 25. lib. & 60. ſolidorum Pariſi. pro D admortiſatione quæ tantumdem aſcendit, non poſſet fieri ſeruitium, nec ſolutio vt defunctus voluit. Item nos non ſumus in legato ſimpliciter facto de vna domo 70. lib. Pariſ. pro ſeruitio faciendo. Sed in legato facto per dictum Epiſcopum, voluntate cuius per prædicta coniecturata neceſſe haberent hæredes facere dictam admortiſationem. Item allegabant prædicti Canonici arreſtum prolatum in diebus trecenſibus pro Religioſis de Clereuaux, contra defunctũ Robille. Nec obſtant per hæredes ſeu executores dicti defuncti in contrarium oppoſita. Primò, quia teſtator ſimpliciter legauit dictas 40. lib. non dicendo admortiſandas vel non admortiſandas: ſed ſimpliciter, nec per hoc videtur hæredes ſuos oneraſſe: nec E fecit in veritate de admortiſatione, quia voluntas cõiecturata per prædicta adſtringit executores, & hæredes ad hoc. Secundò, non obſtat quòd legatum affert commodum dictis Canonicis, & quod acceptauerũt quia nullum cõmodum afferet, niſi eſſet admortiſatum: & quia acceptauerunt cum ſuo iure, modò ſic eſt quod iure tenentur hæredes & executores ad admortiſationẽ, per prædicta. Tertiò, non obſtat quod fortè domini temporales nolent admortiſare: quia poſito quod nolent, ſoluant hæredes & executores æſtimationem admortiſationis: iuxta l. ſed & ſi res. cum ſuis non de leg. 1. l. fideicommiſſa. §. ſi ſeruo, & l. no. dubium § fi. de le. 3. ad hoc l. in teſtamen. de condi. demon. Quartò, non obſtat quod dicunt, quod in capitulo

Ad idem facit ff de vſu. & habit. l. plenũ § ſed & ſi pecoris. & C. de fideicom. libertum inter.

Ad idem optimè facit l. 10. C de ſacroſa. Eccleſ.

* *Admortiſari.*) Ego verò puto hęredes ad hoc non teneri niſi ſpecialiter expreſſum ſit & ita non diu compertis conſului. C. M.

Reſpon. ad obiecta.

capitulo antequàm Canonici acceptarent dictum legatum, dictum fuit eis quòd non admortiſarentur eiuſdem dictæ 4: libræ: & tamen acceptarunt legatum, quia poſito quod ita ſit, non per hoc renunciauerunt iuri quod eis competit & competebat ex cõiecturata voluntate defuncti ſuper admortiſatione petenda. Quintò non obſtat quod dicũt, quòd in camera computorum fuit per ſententiam dictum cum maturo conſilio, quod hæredes defunctorum qui reliquerant Eccleſiis redditus & res immobiles pro ſeruitio faciendo pro eorum animabus, ponebantur in manu regia ob defectum admortiſationis, non tenebantur admortiſari facere ipſis Eccleſiis, quæ eos in garendum vocauerunt, quia quod tenerentur, non apparebat ex voluntate coniecturata teſtantium, quod vellent eorũ hæredes vel executores ad hoc teneri: ſed fortè apparebat in aliquibus contrarium expreſsè relinquẽdo non admortiſata vel ſimpliciter.

¶ *An ſufficiat deſtinatio ad comparendum ſupra locum in caſu nouitatis.*

QVÆSTIO XCII.

¶ Fuit pronuntiatum in Parlamento nona die menſis Martij, anno D. 1386. pro Archiepiſcopo Turo. contra Decanum & Capitulum Turon. quod dictus Archiepiſcopus ſufficienter comparuerat ſuper locum in executione cuiuſdam querimoniæ factæ ex parte dictorum Decani & Capituli per literas deſtinationis, per quas deſtinabat ad hoc quod quidam ibidem compareret in rollis dicti Archiepiſcopi: licèt illa deſtinatio non contineret hypothecam bonorum dicti Archiepiſcopi.

¶ *An procuratio continere debeat diem.*

QVÆSTIO XCIII.

¶ Item fuit dictum eodem anno & die, quòd ſufficienter erant dicti Decanus & Capitulum comparentes ſupra dictum locum per procuratorem, licèt eorum procuratio non contineret diem. Ratio in vtroque, quia ambæ partes aduoauerunt quod factum fuit ſupra locum, & ſatis conſtabat, quòd tam deſtinatio quàm procuratio de eorum voluntate proceſſerat.

¶ *An non comparens perſonaliter in cauſa appellationis cauſam amittat.*

QVÆSTIO XCIV.

¶ Item fuit dictum in eodem Parlamento pro Epiſcopo Pariſienſi contra quendam, quod ipſe quidem ceciderat à cauſa ſuæ appellationis, eo quòd perſonaliter non comparuerat in ipſa: licèt fuit dictum quod compareret perſonaliter ad hoc, vt caperetur in principali coram dicto Epiſcopo, in quo principali comparere nolebat timore ſcalæ & priſionis.

¶ *An aduocatus vel procurator à taillis ſe poſſit exemptare prætextu ſcholaritatis.*

QVÆSTIO XCV.

¶ Item dicta die 9. menſis Martij fuere lectæ literæ in dicto Parlamento continentes quòd rex mandabat omnibus ſuis iudicibus, quod aduocatos & procuratores, non permitterent practicare in ſuis Curiis qui ſe volebant eximere à ſuis taillis prætextu ſcholaritatis.

¶ *An rex Franciæ in collationibus beneficiorum per eum factis poſſit decretum apponere.*

QVÆSTIO XCVI.

¶ Item die dicta 9. fuit placitata quædam cauſa pro quodam Britone vocato magiſtro Herueyo, cui quidem Herueyo dederat Rex Franciæ quandam capellam in villa ſeu diœceſi Pariſ. quæ ad ſuam collationem ſpectabat. Sed Theſaurarius S. Capellæ dicebat quod poſteà illam dederat cuidam Capellano dictæ Capellæ Hugoni nuncupato, & dicebat collationem eius præualere rationibus ſequentibus. Primò, quia Rex Franciæ commiſerat dictum Theſaurarium ad dandam Capellanis dictæ Capellæ Beneficia vacantia in villa & diœceſi Pariſ. ad dicti regis collationem ſpectantia: volueratque* ſuppoſito quod ipſe Rex daret poſteà quod ipſius collatio eſſet nulla: & ſuper hoc ſuum decretũ appoſuerat, niſi faceret mentionem* de commiſſione per ipſum dicto Theſaurario facta ſuper hoc. Secundò dicebat, quod ratio huius cõceſſionis fuit, quia dicti Capellani ad eius regis titulum promouebantur ad ſacros ordines, poſito quòd nullum tenerent Beneficiũ. Sic tenebatur eiſdem prouidere, iux. c. Epiſcopus de præb. aliàs omnes Capellani recederent de dicta Capella, ne intrarent alij. Item allegabant arreſtum latum, an. D 1356. pro quodam nominato Nicolao, cui per Theſaurarium in caſu ſimili fuerat collatum quoddam Beneficium poſt collationem factam per regem: de eodem tamen per vnum diem cuidam nominato Philippo qui poſſeſſionẽ eius adeptus fuerat: quod per arreſtum fuerat dictum collationem factam dicto Nicolao fore validam, &c. In cuius contrarium allegabat dictus Herueyus dicendo ſequentia. Primò, quia quamuis Rex dediſſet dicto Theſaurario talem commiſſionem: tamen non ligauerat manus ſuas quin maior poteſtas remaneret penes ipſum. iux. c. dudum & de præben. lib 6. ſic per collationem factam dicto Herueyo ius fuerat ſibi quæſitum. Secundò, quia tale decretum non poterat efficere collationem quæ erat quid ſpirituale quod decretum fuerat à rege qui eſt perſona laica impoſitum: nec tantam habebat poteſtatem ſuper eius collatione, vt Papa ſuper collationibus ſuis in reſeruationibus ſuis & decretis apponendis. Tertiò, quia Herueyus habebat priorem datam & poſſeſſionem, quæ poſſeſſio confert in collationibus factis à laïcis: dicebat Theſaurarius in contrarium replicando, quòd rex non erat ſimpliciter perſona laïca, ſed ſpiritualis, quia inunctus. Item quòd poſſeſſio nil conferebat in iure quærendo in Beneficiis, ſed ſolùm collatio, licèt ſpectaret laïco. Partibus auditis fuerũt partes in arreſto appunctatæ. Et fuit dictum 16. die Martij. Anno quo ſuprà, collationem factam per dictum Theſaurarium fuiſſe & eſſe bonam. Et fuit dictus Hugo manutentus in poſſeſſione & ſaiſina ipſius, &c.

* *Volueratque.*) ſed hodie nõ, ſed ipſe rex confert.

* *Mentionẽ*) imo ſine hoc rex poteſt derogare vt inf. q. 190. C M.

¶ *An appellans non ſe præſentans coram intimato amittat cauſam.*

QVÆSTIO XCVII.

¶ Item placitaui in Parlamento anno Dom. 1386. quod ſi appellans non ſe præſentauerit contra intimatum: ſed coram iudice ſi in patria conſuetudinaria, quod nullam ex hoc habere debet vtilitatem intimatus. Prima ratio, quia non eſt pars principalis, ſed iudex. Secunda, quia ſuppoſito quia intimatus non fuiſſet, ſi poſſet cum iudice adiungere. Tertia, quia ſi me non præſentarem in patria conſuetudinaria coram iudice, amitterem cauſam meam, etiam erga in-

Præſentans ſe coram intimato non coram iudice in cauſa appellationis in patria conſuetudinaria amittit cauſam. Facit l. ñ. c de offi. aſſeſſo.

Digitized by Google

timatum ſuppoſito quod me contra ipſum præſentaſſem, ſecundum quod fecerunt magiſter Ioannes Delfy, & magiſter Vincentius Leopariſy qui ſe non præſentarunt contra iudicem. Sic ergo à contrario non amittet ſe præſentans coram iudice, ſuppoſito quòd ſe non præſentet contra intimatum. Item ſit ei intimatio ſi ſua crediderit intereſſe. Sic ſeruabatur antiquitùs per arreſtum, vt in fine tituli de præſentationibus in ſtylo Parlamenti. Tamen mihi hoc placitanti fuit dictum quòd hoc dicere erat ſeminare errorem, & quod ampliùs non dicerem, ſed non fuit per arreſtum dictum.

¶ *An aduocatus ſit cogendus vt teſtis, & idem in procuratore ad requæſtam partis aduerſæ.*

QVÆSTIO XCVIII.

¶ Item eodem Parla. fuit dictum, ſed non per arreſtum, quod aduocatus & procurator cauſæ produci non poſſunt per aduerſarium in teſtem, nec cogentur de hoc. no. in c. Romana de teſti lib. 6. & l. mandatis. eodem tit. ff.

¶ *An appellantes à Baillinis ſubalterni iudicis, ad Baillinum vel iudicem regium, teneantur facere adiornare Baillinum à quo appellant, vel ſufficiat facere adiornare dominum Baillini.*

QVÆSTIO XCIX.

¶ Videtur quòd ſufficiat facere adiornare Bailliuum, quia cum non poteſt dominus deſauoare, ſed ipſum repræſentat. Secundò, quia ſic viſum fuit. Tertiò fuit arreſtum latum quod ſufficit adiornare præpoſitum de Rochefort à quo fuit appellatum ſuppoſito quod non fuerat adiornatus dominus de Rochefort, videlicet dominus de Ripatia, dominus de Rochefort. Sed * videtur contrarium. Primò, quia ordinationes Parlamenti dicunt contrarium, ſcilicet quod neceſſe eſt dominũ adiornare cum intimatione vt habeat Bailliuum repræſentare quæ ordinationes ligant omnes, & ſunt exemplum pro aliis. Secundò, dominus ſolueret emendam, non Bailliuus: ergo dominus habet intereſſe, vt ſciat fuiſſe appellatũ ad finem quod ſuſtineat. Tertiò non curaret Bailliuus qui emendam non ſoluit, vel mutari poteſt. Nec obſtat quod ſuprà dicitur de præpoſito, eo quod dominus poteſt eum deſauoare, & quia non repræſentat dominum immediatè, ſed haberet ſoluere emendam, quia firmarius * hanc cauſam placitaui, & eſt in arreſto.

* Sed.) Hæc ſeruatur. Si tamen adiornaretur, & iudex dummodo nõ intimaretur nõ teneretur ei appellans ad expẽſas. C. M.
* Firmarius) & mulctus inceratur & etiã dominum exonerare tenetur ſic, inf. & q. 118. ſed per conſt. Carol. 8. prohibitũ fuit facere præpoſitos firmarios. & ſtatutum vt facerent in gardia, id eſt, meri & puri officiales iuris dicendi, alio ſine receptore, ſine redẽptore mulctarũ conſtituto. & benè quamuis ea executio non eſſet executa in multis locis tempore iuridici, cõſenſu trecẽtis anno 1534. vbi iuſta eſt realiter exequi. Quare hodie oportet dominum ipſum non autem præpoſitum citare. C. M.

¶ *Alia.*

QVÆSTIO XC.

¶ Fuit quæſtio ventilata in Parlamento, anno quo ſuprà, videlicet an aliquis dominus Eccleſiaſticus, vt Abbas de Corbie, ſe dicens exemptum ab Epiſcopo Ambian. & habere iuriſdictionem exemptam ab ipſo Epiſcopo ſpiritualem in dicta villa de Corbie, ſe poſſit conqueri in caſu nouitatis eo quod dictus Epiſcopus non reddidit ſibi quendam clericũ ad ſui requæſtam, commorantem in dicta villa, qui captus fuerat per Bailliuum Ambian. in villa Ambian. & reddiderat dicto Epiſcopo, vt ordinario, qui ab eo ipſum requiſierit: & quem dictus Epiſcopus dimiſerat abire, eo quod nil ſciuit contra eum dicere dictus Bailliuus videtur quod non * per ſequentia. Primò quia dictus Epiſcopus eſt de iure cõmuni fundatus: nec apparebat de exemptione antedicta. Secundò oportebat antequam Epiſcopus haberet facere redditionẽ ipſius, ſuppoſito quod fieri deberet redditio quod quærere-

* Quod nõ) Hæc vera, quia Epiſcopus iuſtè requiſiuit & fecit, igitur nõ poteſt dici turbator. at ordinarius regius nõ agnoſcit exemptos vel extraordinarios Eccleſiaſticos, ſed ordinarios tantùm ad quos ſolos remittit tanquam iure cõmuni fundatos, & à quibus exempti remiſſionem petere debẽt. C. M.

A tur an deliquiſſet necne: aliàs diffamaretur ſi aliàs redderetur: per nota per Io. An. in c. paſtoralis, ſuper verb. de more, de re iud. in cle. Tertiò, quicquid dicant iura ciuilia & canonica, remiſſio in criminibus non habet fieri, nec adſtringitur ad faciendum requiſitus: ſed ſi non faciat, recurratur ad ſuum ſuperiorem non ad querimoniam, iuxta not. ſuper illo verb. de more in d. c. paſtoralis. per Io An. Quartò non dicebat Abbas quod dictus Clericus deliquiſſet, maximè in iuriſdictione ſua. Quintò cognitio ſpectabat ad Epiſcopum, cuius eſſet iuriſdictionis ipſe Clericus, an ſuæ, vel Abbatis: iux. l. ſi quis ex aliena iuriſdictione. ff. de iud. & l. ex quacunque. ff. ſi quis in ius vocatus non ierit. Ex aduerſo fuit debiliter replicatum. Et fuerunt partes appunctatæ in arreſto.

Facit quod dici ſolet, neminem debere duci in carcerem, niſi priùs appareat eum deliquiſ. leg. 2 C. ex tarib. lib 10.

B ¶ *An Mareſchalli ſoluant emendam.*

QVÆSTIO CI.

¶ Item non quod anno quo ſuprà fuit dictum in Parlamento per dom. Stephanum de Grangia quod Mareſchalli ſoluerent emendam cùm ab eis appellabatur: vel ab eorum præpoſito, & quod non habebat reſſortum, & quod emenda ſemel in tali caſu fuerat donata magiſtro Guill. de Plantis. Ad idem *le Concierge du Palau* fuit cõdemnatus ad emendã, eo quod malè iudicauerat Bailliuus ſuus à quo fuerat appellatum in Parlamento: & fuit arreſtum prolatum ſuper hoc in Parlamento initiante anno Dom. 1388.

C ¶ *An defuncto ſ. ri poſſit teſtamentum, ſeu ordinatio.*

QVÆSTIO CII.

¶ Item nota quod eodem anno in Parlamento vidi quandam commiſſionem Officialis Senon. tunc Archiepiſcopo Senon. exiſtente domino Guidone de Roya: per quam mandabat fieri teſtamentũ & ordinationem cuidam de ſubditis ſuis qui inteſtatus deceſſerat: * per quam quidam Curatus ſubditus ſuus & defunctus Curatus fecerat vt narrabat amicis defuncti conuocatis quandã ordinationem ſeu teſtamentum dicti defuncti, narrando quod talis defunctus legauerat tali, &c. Quod ſtare non poteſt: quia erat

D loqui facere defunctos, maximè quia ibidem dicebatur, legaui tali & tali, &c. Sed illud eſt damnum.

* Deceſſerat) alias enim ſolent etiã cadauera defunctorum ab inteſtato angariare vel tributũ exigere quod etiam dom. Petrus Lyſetus patronatu tiſci fungens ius ſatanicum eſſe exclamabat. vt vidi & audiui C. M.

QVÆSTIO CIII.

¶ Item eodem anno fuit pro concluſo dictum per arreſtum quod dictus Archiepiſcopus non habet priſiam * in ſuo Archiepiſcopatu ratione iuriſdictionis ſpiritualis.

* Priſiam.) inf. q. 146.

¶ *An cauſæ nouitatis ſit remiſſio facienda domino.*

QVÆSTIO CIV.

E ¶ Item 14. die menſis Martij eiuſdem anni fuit dictum per arreſtũ pro Procuratore Regis & Symone Pichart contra Religioſos ſancti Germani de Pratis, quod malè appellauerãt à Præpoſito Pariſ. qui tulit ſententiam contra eos, & pro dicto Symone: videlicet quòd ad dictos Religioſos nõ fieret remiſſio cuiuſdam cauſæ querimoniæ nouitatis, in qua conquerebatur dictus Symon de ipſis quorum erat ſubditus. Et fuit ratio, quia etiam conqueſtus fuerat de quodã nomine Andrea vnà cum ipſis Religioſis, cuius cauſæ cognitio debebat remanere penes dictum Præpoſitum: & ſic trahebat cognitionem cauſæ inter dictum Symonem & Religioſos: quia cauſa non poterat nec debebat diuidi, nec eius continentia. Item & per hoc non obſtat quod inter ſubditum * & dominum non cadit nouitas nec querimonia nouitatis, &c. quia

* Subditũ.) Niſi poſſit & velit prorſus negare ſe ſubditum dixi in conſ. Pariſ. ti. 3. adde inf. q. 188. M. C.

quia hoc verum eſt in caſu quo non eſt querimonia, A niſi inter dominum & ſubditum ſolum : ſed ſi eſſet inter ſubditum ex vna parte, & dominum & alium ex altera, cuius alterius debet habere rex cognitionem per præuentionem, cùm per præuentionem habeat cognitionem caſus nouitatis, illa cognitio attrahit ad ſe cognitionẽ querimoniæ domini & ſubditi : ne fiat diuiſio continentiæ cauſæ, vt erat hic. Item nec refert an petierit remiſſionem ille alius vnà cum Religioſis dictis : & quod ſit ſubditus Religioſorum cum ipſis : nec cauſæ inquantum ipſum tangeret, fieri deberet remiſſio.

¶ *An litera ſtatus extendatur ad reg m.*

B

QVÆSTIO CV.

¶ Vidi in eodem Parlamento, quòd quando rex concedit alicui aliquas ſtatus literas, non comprehendit cauſas quas habet cum illo cui concedit, niſi de hoc expreſsè fiat mentio. Ratio, quia in ſententia generali non comprehenditur perſona loquentis. l. inquiſitio. C. de ſolu.

¶ *An poſſit fieri arreragiorum proſecutio coram iudice Eccleſiaſtico.*

QVÆSTIO CVI.

¶ Fuit dictum per arreſtum Curiæ pro Epiſcopo Pariſ. & quodam de camera inquæſtarum filio magiſtri de garniſionibus regis conſiliario, quod cauſa C non erat realis * ſed perſonalis, & ideò cognoſcere poterat officialis Pariſ. in qua petebat dictus filius coram dicto officiali contra Ioannem Aubigeois iuniorem, quod condemnaretur ad arreragia certi redditus virtute promiſſionis & contractus perſonalis cùm non concludebat per medium reale, cùm non fuerat in poſſeſſione redditus poſitus dictus filius.

* Realis) q. 52. inf. q. 291. C. M.

¶ *An plures produci poſſint quàm decem teſtes ſuper ſingulis articulis.*

QVÆSTIO CVII.

¶ Item dictum fuit pro domino Vicecomite de D Thouars, & domino de Chouars, quòd licèt ſcripſiſſent in ſuis Scripturis in caſu nouitatis, contra habitantes Rupellæ, quod poſſet * quilibet producere decem teſtes ſuper articulis generalibus & particularibus. Ratio, quia ſi quilibet ſeparatim ſcripſiſſet, ſic feciſſent & facere potuiſſent: nec debuerunt eſſe deterioris conditionis ſi ſimul in ſuis Scripturis ſcripſerunt, quàm ſi ſeparatim : quia coacti per ordinationem Curiæ fecerunt. Sed certè immò non fuit hoc per arreſtum dictum : ſed partes fuerunt appunctatæ quod partes traderent Curiæ aliquam ſchedulam ſuper hoc & Curia aduiſaret ſuper hoc. Tamen abſque aliqua pronuntiatione ſuper hoc obtinuerunt habitantes id caſu poſſeſſionis, nec ſciri poteſt quid E egit Curia ſuper hoc incidenti.

* Poſſet) imo conſt. Carol. 7. ſuper ſtilo art. 32. & Ludou. 12. an. 1499. art. 13. loquitur in rem. Et ſi ſit idem facti eadem cõcluſio libelli etiam ſi ſint plures ſimul agentes vel ſimul iuncti habentur pro vno alias ſemper ſiet fraus quia volens producere 20. teſtes ſuper vno articulo ſuſcitant aliquem qui ſe adiungebat vt quilibet ſuper eodẽ 10. teſtes produceret. Secùs ſi diuerſos ſines & libellos haberent, vel diuerſa media quia tum eſſent diuersè facta. C. M.

¶ *An quis recipi debeat ad allegandum ſe habere priſiam piſcium.*

QVÆSTIO CVIII.

¶ Per arreſtum fuit receptus Epiſcopus Beluacen. ad ſaiſinam per me pro eo propoſitam contra procuratorem mercaturæ & regium procuratorem, quod poterat capere ſeu capi facere piſces per Bellouacum, vel eius diœceſin tranſeũtes qui de mari Pariſius adducebantur per mercatores pro vendendo pro hoſpitio ſuo, quandiu erat in Beluaco, vel ſua diœceſi, iuſto pretio tamen : pro ipſo allegabam. l. ſi quis ſepulchrum. in prin. ff. de reli. & ſumpt. fun. l. venditor. §. ſi conſtat. communia prædi. c. ſuper quibuſdam. de verb. ſig. c. in aliquibus in fine de decimis. extrauag. vas electionis in fi. c. 1. de præſc. lib. 6. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quoti. & æſti. cum ſimilibus, & plura exempla quæ poteris videre circa finem huius papyri. Item quia eſt par Franciæ dictus Epiſcopus, & vſus fuit à tempore cuius initij non extat memoria.

¶ *An bona clerici coniugati in habitu & tonſura condemnati per iuriſdictionem ſpiritualem pro ſuis demeritis in iuriſdictione ſpirituali diœceſani exiſtentia & temporali regis ſpectent ad regem vel Epiſcopum diœceſanum.*

QVÆSTIO CIX.

¶ Fuit dictum non per arreſtum, ſed per conciliũ * regium ac peritorum pro Epiſcopo Pariſ. contra dominum Guidonem de la Trimoille, dominum de Sulyaco, quod bona mobilia magiſtri Oudard Dattainuille clerici coniugati in habitu & tonſura exiſtentis Pariſiis in domo dicti Odoardi in iuriſdictione regia temporali, ſpectabant ad dictum Epiſcopum in cuius iuriſdictione ſpirituali erant * qui dictus Oudardus fuerat pro ſuis demeritis condemnatus per iuriſdictionem ſpiritualem de Montpelier ad carcerem perpetuum.

* Conciliũ) quod hodie vocat magnũ conſiliũ. & ſic eorum iudicia nõ erant arreſta nec tantæ authoritatis vt curia parl. C. M.

* Erant.) imo non erãt quia iuriſdictio ſpiritualis etiamſi habeat fines & limites, & quia iudicante de præſcriptio. non tamen territorium ſicut theologi rectè dicunt de angelis probene ſunt in loco, ſed non de loco nec locali, quia non conſcribuntur loco, nec dimenſionibus quum ſint res merè ſpirituales Per mobilia quia non ſequebãtur perſonam ſpectabant ad dominum temporalis iuriſdictionis loci C. M.

¶ *An Decanus & Capitulum Pariſien. ſint exempti à Præpoſito Pariſienſi.*

QVÆSTIO CX.

¶ Fuit dictum per arreſtum contra Decanum & Capitulum Pariſ. pro regio procuratore, quòd tenentur placitare coram præpoſito Pariſ. & Bailliuio de Corbellio in ſua ſede de Corbellio, licèt non tenerentur placitare coram ipſo in ſua ſede Pariſien.

¶ *Quando proceſſus ſunt apportandi ad Curiam expenſis communibus.*

QVÆSTIO CXI.

¶ Dictum fuit per arreſtum pro procuratore Ducis Burgundiæ ac hoſpitalaris Hieroſolymitani, contra quendam nominatum Symonem, quondam receptorem prioris Campaniæ Hieroſolymitani, quod quidam proceſſus qui fuerat factus coram certis commiſſariis à dicto domino Duce datis, à quorum ſententia fuerat appellatum in Parlam. per partem dicti Symonis afferretur ad Parlamentum, communibus expenſis.*

* Expenſis.) Hodie ſeruatur quod expenſis appellantis Sentẽtia verò per appellatũ vel intimatum. C. M.

¶ *An clericus non coniugatus teneatur reſpondere in Curia parlamenti.*

QVÆSTIO CXII.

¶ Dictum fuit per arreſtum contra quendam mercatorem Pariſ. nominatũ Guillelmũ. Quippe, quòd reſponderet in Curia Parlamenti ſuper quodam cõtractu per ipſum inito, qui dicebatur fraudulosus, quamuis eſſet clericus non coniugatus in tonſura & habitu tam etiam parti quæ requirebat annullationem cuiuſdam executionis factæ ad requæſtam dicti Guillelmi virtute literarum obligatoriarum ſub ſigillo Caſtelleti paſſatarum ſuper dicto contractu, quam Procuratori Regio, qui emendam requirebat, &c. Ratio potuit eſſe : quia fraus * dicebatur com-

* Fraus.) Imo quandiu mercaturam exercet non vtitur priuilegio. Et vidi decidi quod etiam ratione ludi palmæ non vteretur C. M.

Digitized by Google

miſſa in contentis in literis obligatoriis ſub dicto regio ſigillo paſſatis : vt fuit aliàs dictum contra quendam de Remis in caſu ſimili per gentes requæſtarum. A

¶ *An ſufficiat in garendum aliquem adiornare ad procuratoris perſonam.*

QVÆSTIO CXIII.

¶ Fuit dictum per arreſtum, dominum Ducem Burgundiæ malè fuiſſe adiornatum in garendum ad perſonam procuratoris, & obtinuit congedium & expenſas, me placitante. Secundò dictum fuit quod non tenebatur procurator eius generalis in Parlamento reſpondere ad ſummationem ſuper garendia, cùm malè fuiſſet adiornatus, & congedium & expenſas obtinuiſſet. B

¶ *Nota confeſſionem parti eidem nocere, aliquotiens.*

QVÆSTIO CXIV.

v *Condemnatus.*) quod eſt iniquum, & hodie meritò ſpernitur. C. M.

¶ Item quod Ægidius Foretz fuit condemnatus * per arreſtum Curiæ in 60. libras pariſ. eo quòd magiſter Ioan. Fidel ipſius aduocatus cõfeſſus fuit placitando, quod vnà cum parte ſua aduerſa, videlicet Religioſis de ſancto Pharone de Meldis concordiam fecerat lite ſuper hoc in Parlamento pendente, & abſque Curiæ licentia. Et tamen quia dicti Religioſi non fuerunt hoc confeſſi : nec fuit contra eos probatum, non fuerunt in emenda condemnati. C

¶ *An Epiſcopus Pariſienſis poſſit ſuas litteras citatorias in cauſa appellationis in domo Archidiaconi Pariſien. facere exequi.*

QVÆSTIO CXV.

¶ Fuit dictum per arreſtum contra Archidiaconum magnum Pariſ. pro Epiſcopo Pariſienſi, quod dictus Archidiaconus non erat admittendus ad poſſeſſionẽ & ſaiſinas ſuas quibus ſe dicebat eſſe, videlicet quod Epiſcopus Pariſien. non poterat citare, ſeu ſuas literas citatorias exequi facere in cauſa appellationis à Curia ſpirituali dicti Archidiaconi ad dictũ Epiſcopum emiſſe, in domo dicti Archidiaconi in qua ſuam tenebat. Rationes ad hoc primo quia dictus Archidiaconus confitebatur quod à Curia ſua ſpirituali quam in dicta domo ſua tenebat, appellabatur ad dictum Epiſcopum vel eius curiam ſpiritualẽ, ſic ſeipſum cõfitebatur ſubditũ dicti Epiſcopi quoad hoc, nec obſtat quod dicta domus ſua erat in iuriſdictione Decani & Capituli : * quia eo ipſo quod patiebatur dictum Archidiaconum ſuam iuriſdictionẽ ibidem tenere, quam ſciebant vel ſcire debebant eſſe ſubiectam dicto Epiſcopo, & à qua ad ipſum Epiſcopum appellabatur, tacitè conſentire videbatur dictum Epiſcopum ibidẽ poſſe ſuas literas citatorias in cauſa appellationis exequi, nec obſtat quod eſſent exempti, quia Epiſcopus erat fundatus de iure communi ante eorum exemptionem, & etiam tacitè, quo ad hanc exemptionem eorum renunciare videbantur eo quòd patiebantur ipſum Archidiaconum tenere iuriſdictionem ſuam in dicta domo à qua ad dictum Epiſcopum appellabatur. Item dicebatur quod non poſſet dictus Epiſcopus dictas ſuas literas exequi facere in loco vbi tenetur iuriſdictio eidem ſubiecta & à qua ad ipſum appellatur, eſſet iuri non conſonum. Item nec eſt receptibile quod Epiſcopus vtatur literis rogatoriis in hoc caſu, tum quia fundatus de iure communi in tota ſua diœceſi & quia ridiculum eſſet quod ſuperior ſuum inferiorem requirat. D E

v *Capituli.*) ſic in loc. exempt.

¶ *Alia plura notabilia quæ vidi pronuntiari in Parlam. initiante anno 1387. Non eſt conſuetudo recipienda, quod renuntians appellationi infra octo dies ſoluat emendam. 60. librarum Pariſien.*

QVÆSTIO CXVI.

¶ Primò per arreſtum fuit dictum per dominum Arnoldum de Corbeya primum Præſidentem, quòd conſuetudo, vſus, & communis obſeruantia per me propoſitæ pro maiore & ſcabinis de Lens, contra Nicolaum le Boudre, quòd in villa & balliuia Attrebaten. ad cuius cõſuetudines ſe regulabat villa de Lens, tenebatur ad emendam 60 librarum pariſ. appellans renuntiãs appellationi infra 8. dies: * ſuppoſito quòd non appellaſſet ad Parlamentũ non erant recipiendæ niſi emendæ. 60. ſolidorum cùm appellabatur à iudice regio, & renuntiabatur infra octo dies, Contrarium dicebam, quia non erant contra ius diuinum, naturale, nec bonos mores : nec inducebant peccatum mortale, ſed refrænabant temerè appellantes ab appellationibus temerariis: & erant ſolùm contra ius partium & contra commodum burſale ipſarum, & etiam quia de iure temerè appellantes in emenda cõdemnantur 60. librar. Sed dicebat Præſidens antedictus quòd hoc verum quando declarabatur malè appellatum. Et dicebam quòd ſatis apparebat malè appellaſſe cùm renũtiabat, propter metum malæ appellationis, nec aliàs ſciri poterat an benè vel malè appellaſſet : niſi cognoſceretur de appellatione.

v *Oct. dies*) quæ ſcripſi in conſuet. Pariſ. 11. §. 3. glo. 2. nu. 123. C. M.

¶ *Non eſt quis recipiendus ad volendum legere in facultate decretorum de mane, & hora prima decretum, quamuis ſit doctor.*

QVÆSTIO CXVII.

¶ Eodem Parlamento fuit dictum per arreſtum pro facultate decretorum contra quendã Doctorem eiuſdem facultatis nuncupatũ dominum Amedũ de Brollio, quod non erat recipiendus ad volendũ legere lectionem matutinalem eiuſdem facultatis, quam volebat legere vnà cum decreto hora prima, & ſuper lectura decreti quam volebat legere, cuius lecturæ faciendæ dicebat ſe obtinuiſſe licentiam, ſed fraudulosè, vt dicebat decreti facultas ante dicta, & ſuper aliis exceſſibus fuerunt appunctati in factis contrariis.

¶ *An in cauſa appellationis ſufficiat iudicem domini adiornari.*

QVÆSTIO CXVIII.

v *Preuoſt.*) hodie ſecus, vt dixi ſup. eo. q. 99. C. M.

v *Dominã.*) quia eo tempore non dominæ ſed proprii (vt pote firmarius) negotium gerebat ergo Eccleſiaſtici firmarij & quæſtuarij ſuam tantùm bourſam repræſentant. C. M.

¶ Vidi dici, quòd ſufficiebat adiornaſſe le Preuoſt * de Saiſẽne qui eſtoit fermier pour la Ducheſſe d'Orleans, au cas d'appel : combien que ladite Ducheſſe ne fuſt pas adiornée. Ratio quia non repræſentat dominam, * & poteſt deſauoari, & ſolueret emendam.

¶ *An liceat iudicem adiornare non locum ten. in cauſa appellationis.*

QVÆSTIO CXIX.

v *Non ſufficit.*) hodie hæ formulæ non ita ſcrupulosè exiguntur, quia non ſolent iudices ita ſeuerè vt olim mulctari ſed ſi mulcta opus ſit tunc dictus commiſſarius adiornari debet ſa. inf. eo q. 129. C. M.

¶ Vidi etiam dici, quòd non ſufficit * adiornare aliquem iudicem in cauſa appellationis cuius locum tenens, vt commiſſarius regius virtute literarum regiarum directarum dicto iudici, & eius locum tenenti grauat partem, non autem dictus iudex. Ratio, quia facit vt commiſſarius regius non vt locum tenens, & grauauit partem, non autem dictus iudex.

¶ *An*

A ¶ *An procuratorium valeat in quo Baillíuus obliget bona Bailliniatus, non ſua.*

QVÆSTIO CXX.

¶ Vidi dici, quòd ſufficit quòd Bailliuus alicuius domini adiornatus in cauſa appellationis faciendo procuratorium, in hac cauſa obliget bona ſui Bailliuiatus: nec ſua obligare tenetur, cùm in hoc repræſentet dominum: & quæ fecit vt Bailliuus fecit.

¶ *An dominus ſubiecto ſuo dare teneatur aſſecuramentũ.*

QVÆSTIO CXXI.

B ¶ Quæſtio fuit in eodem Parlamento an dominus præſtaret aſſecuramentum ſubiecto ſuo. Aliqui dicebant quòd non tenebatur, quia non auderet ſi daret facere de eo iuſtitiam, ne ſibi imponeretur quod infringeret aſſecuramentum. Et allegabant que le Vicomte de Poillignac, non dedit in cauſa ſimili. Alij dicebant contrarium: * quia præſtare illud non impediebat facere iuſtitiam de ſubiecto ſuo, & allegabant quòd dominus de la Boue, dedit ſubiecto ſuo, & dominus Flammingus de Cuecueur. Finaliter partibus auditis poſitum fuit in conſilio.

* *Contrarium.*) & benè quicquid dicant imperiti formularij. C. M.

¶ *Monachi non ſuccedunt.*

QVÆSTIO CXXII.

C ¶ Dictum fuit per arreſtum quòd quidam Religioſus Cluniacenſis non erat admittendus ad dicendum ſe ſaiſitum, nec ad conquerendum in caſu nouitatis de ſucceſſione cognati ſui. Ratio, quia Religioſi non ſuccedunt in patria * conſuetudinaria.

* *Patria.*) nec monaſterium pro eis idem generaliter etiam in patria iuris ſcripti. Guil. Benedict. Rep. c. Raynutius. ver. & vxo. no. adeò la nu. 220. de teſta. Idem de Rhodienſibus, ſeu Melitenſibus, vt dixi in conſ. Pariſ. §. 152. C. M.

¶ *An dominus teneatur ratione combuſtionis * per ſuum familiarem factæ.*

QVÆSTIO CXXIII.

¶ Pro domino de Folleuille Conſiliario regio, ſcholares de Sorbona fuerunt cõdemnati ad reficiendum quandam domum quam ab ipſis tenebat ad vitam, ſic quòd in ea habitare poſſet licèt quidam eius cognatus ſecum morans per ſuam culpam cõbuſſiſſet eam, & fuit dictus dominus de Folleuille abſolutus ſuper proſecutione quam contra eundem faciebant dicti ſcholares pro dicta combuſtione, & fuerunt hinc inde expenſæ compenſatæ. Contra dictum dominum optimè faciebat. l. videamus in prin. ff. loca. *

* *Combuſtionis.*) Roma conſ. 401. Alex. conſ. 50. lib. 1 vbi dixi. C. M.

* *loca.*) ideò valdè ſuſpectum eſt illud arreſtum. C. M.

¶ *Quid operentur verba, nonobſtant que les parties ne ſoient des iours dont l'on plaidera lors.*

QVÆSTIO CXXIV.

E ¶ Dictum fuit pro domino de Neuery, contra dominam du Mes, quòd anticipatio ſua in cauſa appellationis quam fecerat dicta domina, erat bona non obſtãte quod diceretur in ea quod adiornaretur domina ad certam & competentẽ diem præſentis Parlamenti non obſtante quòd ſederet & non dicebatur extraordinaria, & tamen ordinarij erant venturi & aſſignata fuerat dies extraordinaria, & ratio fuit, quia dicebantur, que nonobſtant que les parties ne ſoient pas des iours dõt l'on plaidera lors, quod ſufficiebat.

¶ *Quid ſi anticipatio in cauſa appellationis non ſit bona: an per hoc releuetur appellans.*

QVÆSTIO CXXV.

¶ Item dicta domina non releuauerat ſuam cauſam appellationis. Ex quo dicebant aliqui quòd magiſter Ioannes de Nulliaco aduocatus pro ipſa imprudenter impugnabat anticipationem domini de Neuery, per quem releuata erat dicta domina à releuatione ſuæ cauſæ appellationis: Ratio, quia ſi dictum fuiſſet quòd anticipatio non eſſet ſufficiens, oportuiſſet quòd dicta domina quæ non releuauerat ſuam appellationem, ſoluiſſet emendam, & quòd eſſet ſua appellatio deſerta, tum quia non releuauerat, tum quia non fuiſſet per anticipationem releuata, cùm non eſſet ſufficiens per præpoſitum dictæ dominæ: & ſic oporteret dicere, quia aliàs quid fieret de appellatione, & ſi imputaret domina quare impugnaret anticipationem quamuis dictus de Nulliaco diceret contrarium: quia ſiue bona, ſiue mala eſſet anticipatio, erat domina releuata ab impetratione adiornamenti in ſua cauſa appellationis, quia intra tres menſes à tempore interpoſitæ appellationis ſuæ fuerat ipſa anticipatio impetrata. hoc tamen non fuit deciſum, eo quòd anticipatio fuit dicta bona, & adiornamentum virtute ipſius factum bonum.

¶ *De beneficio procuratoris regij.*

QVÆSTIO CXXVI.

¶ Dictum fuit in eodem Parlamento quòd beneficio procuratoris regij pars procederet adiornata, licèt eſſet adiornamentum minùs ſufficienter factum tam ad requæſtam procuratoris quàm partis ſecum adiunctæ: eò fortè quia non continebat ad diem extraordinariam, ſed ad certam & competentem diem; & fuerat factum ante dies ordinarios ad diem extraordinariam: nec haberet contra partem congedium pars ordinata. Sic aliàs vidi in materia regaliæ, vt ſuprà.

Inhibitione quis vtatur de cætero his verbis ad Parla. futurum pro ſuis diebus ordinariis.

¶ *Ex æquitate Curiæ adiornamentum eſſe bonum.*

QVÆSTIO CXXVII.

D ¶ Dictum fuit adiornamentum bonum quod fuerat factum ad requæſtam dom. Guillelmi de Retel contra dominũ d'Amboiſe, licèt ante Parlamentum fuiſſet impetratum exequendum ad dies ordinarios Parlamenti proximè tunc futuri à data adiornamenti: quod fuerat executatum 17. die menſis Decemb. Parla. tunc proximè futuri à data dicti adiornamenti ad dies ordinarios Parla. futuri dicti menſis Decemb. Et fuit ratio æquitas Curiæ: quia non cõmuniter ſeruien. & non partes vocant dies ſuos ordinarios Parlamentum & fuit error ſeruientis non partis: & tunc fuit facta inhibitio per Parlam. ne de cætero vterentur his verbis ad Parlamentum futurum pro ſuis diebus, & ſi fecerint ſeu facerent, eſſet vt diceretur adiornamentum nullum de cætero, & fuerat factum in Pictauia dictum adiornamentum.

¶ *Quando accordatum obſtet.*

QVÆSTIO CXXVIII.

¶ Item dictum fuit pro domino Ioanne de Hames contra Ioannem Coſſart, quod dictus Coſſart non erat recipiendus ad proponendum accordũ factum inter ipſum & dictum dominum de Hames, vt dicebat, eo quod dicebat mediante dicto accordo ipſum Coſſart pecuniam ſoluere debere intra certum terminum, quam non ſoluerat: & etiam quia licèt retinuiſſent partes licentiam Curiæ, nondum erat accordum per Curiam paſſatum.

Digitized by Google

¶ An faciat interruptionem non petens defectum contra non præſentatum, nec adiornatum in eodem Parlamento.

QVÆSTIO CXXIX.

¶ Eodem anno dictum fuit pro procuratore regio & Baudouyn de Mes actoribus, contra Ioan. Becquet, quòd licèt idem Becquet adiornatus ad arramēta cuiuſdam cauſæ reſumenda vel deſerenda, ad diem Dominicam de Quaſimodo, non ſe præſentaſſet nec dicti actores, ad quorum requæſtam adiornatus erat, cœpiſſent defectum contra eundem in eodem Parlamento. ſed in Parlamento ſequenti poſt dies Ambianenſes ordinario dictarum partium, requiſiſſent habere defectum contra eundem. qui non fuit eiſdem conceſſus: ſed ſolùm adiornatus in eodē Parlamento ad videndum eiſdem defectum cōcedi, ſi concedi deberet. & ad videndū vtilitatem adiudicari. Et pro ipſo obtinendo dicebant actores. Primò quod obtinuerant defectum in fine Parlamenti per conceſſionem defectuum generalem contra non præſentatos. Secundò quia in eodem anno fecerant adiornari dictum Baudouyn ſuper vtilitate defectus habenda: & ſic non fecerat interruptionem. Tertiò, quia procurator regius non poterat facere interruptionē, qui erat adiunctus cum dicto Baudouyn. Quartò allegari poterat arreſtū latum pro Comite de Dammartim contra Religioſos de Chalis. Quintò arreſtum latum anno 1384. pro magiſtro Ioan. de Dicy contra magiſtrū Ioannem de Rumilly. Sextò, quia aliàs prodeſſet negligentia defenſoris ſibimetipſi: & diligentia petitoris noceret ipſi, ſaltem non prodeſſet. In contrarium allegabat. Primò, quia actores non cōtinuauerant ſua arramenta, vel proceſſus de Parlamēto in Parlamentum: ſic fecerunt interruptionem, nec debebāt obtinere defectum, ſi interruptionem fecerant, & in Curia laïcali continuari debet de die in diem. Secundò allegabatur arreſtum latum pro Epiſcopo Nouiom. contra Abbatem & Conuentum S. Eligii, quod eſt in ſtylo noſtro ſub titulo de cōtumacia & defectu & vtilitate ipſorū ſuper actione perſonali. Tertiò quia actores debent facere diligētiam, nam rei eſt fugere, non actoris. Quartò, quia nullam diligentiā fecerāt: quia non cœperant defectū in Parla. contra dictum Ioannem non præſentatum, nec ante dies Ambian. Parla. ſequentis. Quintò, non cœperant adiornamentum, nec in Parlamento ſeq. ante dies ordinarios dicti Parlamenti ſequentis pro videndo vtilitatem dicti defectus adiudicari: ſed poſt dictos dies ordinarios & ſic non continuauerant debitè de Parlamento in Parlamentum ſua arramenta: quia impetrauerant adiornamentum 24. die Februar. dicti Parlamenti ſequentis, ad nonam diem Iunij eiuſdem Parlamenti: & ſic poſt dies ordinarios dicti Parlamenti ſequentis: & tamen tempus ſufficiens habebant ad impetrādum ante Parlamentum ſequens. Finaliter dictū fuit quod concederetur defectus, & fuit cōceſſus: & credo quòd ratio fuit, quia in fine cuiuſlibet Parlamenti dantur defectus contra non præſentatos generaliter: & intra annum cœpit adiornamentum: licèt non petierit in Parlamento incœpto, nec ante dies ordinarios Parlamenti ſequentis.

Negligens nō debet eſſe melioris conditionis quā diligens. ar. l. ſeruus ff. quod vi aut clam.

¶ Item quia in fauorem procuratoris regij adiuncti qui non facit * interruptionem.

* *Non facit*) id eſt non poteſt ei obijci: ne exigitur ab eo vt reditur à cancellaria ſua à ſe ipſo C. M.

¶ Ita nota arreſtum latum pro magiſtro Ioanne de Dicy, anno 1384. contra magiſtrum Ioannem de Rumilly. Et pro Comite de Dammartim cōtra Religioſos de Chalis. Ita nota quòd licèt quis contra non præſentatum non petat defectum expreſsè: nec adiornamentum in Parlamento quo ſe non præſentauit: tamen ſi ante ordinarios Parlamenti ſequentis hoc petat, ſibi conceditur. poſt autem non: ſed benè adiornamentum pro videndo defectum dare, ſi dari debeat & vtilitatem adiudicari. Ita nota quòd licèt defectus in dicta cauſa fuiſſet datus, & dictum quod traderetur Curiæ vtilitas quam petebat pars: tamen defenſor obtulit Curiæ quod teneret ſe pro adiornato, & acciperet diem appenſamenti quod eidem fuit conceſſum, nec ſoluit defectus, nec expenſas: eo quia pars petitoris releuabitur ab interruptione ratione adiunctionis procuratoris regii. Sic non eſt arguendum de arreſto. Item nota quòd non obſtante dicta conceſſione fuit vtilitas dicti defectus talis adiudicata: ſcilicet expenſarum per quod innuitur nullam fuiſſe factam interruptionem.

¶ An contribuere debeant ad fortalitium reparandum habitantes extra.

QVÆSTIO CXXX.

¶ Dictum fuit per arreſtum contra habitantes de Lagny ſur Marne, & pro habitantibus extra * villam de Lagny circumcirca, quod hi non contribuerent ad fortificandum dictam villam.

* *Extra.*) ſed contra inf. q. 117. q. 118. & ſiidem inf. q. 154.

¶ Vidua celans bona, perdit Beneficium renuntiandi ſocietati, ſed non ſocietatem etiam in celatis.

QVÆSTIO CXXXI.

¶ Per arreſtum dictum fuit pro domino de Flammingo de Creuecueur, contra dominam Ioannam de Courtenay dominam quondam de Creuecueur viduam domini Draconis de Creuecueur fratris dicti domini Flammingi, quòd non vteretur beneficio renunciationis per eandem factæ per mortem mariti ſui ſupradicti de mobilibus & debitis communibus inter eam & quondam maritum eius ſupra dictum tempore mortis ipſius mariti. Et fuit ratio, vt credo, quia ante eius renuntiationem bona cœperat & celauerat.* Tamen fuit dictum quod partem ſuam haberet in bonis mobilibus communibus inter virum & eam tempore mortis viri ſui, & etiam celatorum per eam partem haberet.

* *Celauerat*) nec ſolùm in celatis, ſed in totum priuatur, vt dixi in conſ. Pariſ. § 115. C. M.

¶ Caueant placitantes, ne quid contra arreſtum petant vel veniant.

QVÆSTIO CXXXII.

¶ Per arreſtum dictum fuit contra quoſdam particulares Aurelian. quod emendarent de 60. lib. pariſ. eo quòd magiſter Ioannes de Nully eorumdem aduocatus inſtantiſſimè contra arreſtum per dominum Arnoldum de Corbie prolatum petebat vniuerſitatem Aurelian. admitti ad capiendum aduoamentum dictorum particularium, & eos poni extra proceſſum in cauſa quæ erat ratione contributionis tailliarum & impoſitionum Aurelis currentium, petitæ per villacenſes Aurelian. fiendæ per dictos particulares, qui ſe ſtudentes dicebant: & per conſequens exemptos, quamuis fraudulosè, vt dicebant villacenſes ante dicti; & reuerà fuit dictus aduocatus ſuper emenda benè calidè & de propè captus. Sed fuit, vt audiui, cauſa, vt cæteris cederet in exemplum, & quia ſatis animoſus: fuit etiam in Curia multùm altercatum an vnam omnes vel quilibet dictorum particularium emendam ſolueret, ſed deciſum fuit quod vnica ſolùm.

¶ Ordinationis regiæ effectus ſuper impetrandis adiornamentis in cauſis appellationum ab interlocutoriis factarum.

QVÆSTIO CXXXIII.

¶ Facta fuit ordinatio 21. die Iulii anno dom. 1388. conti-

Digitized by Google

continens ſequentia. Primò, quod inſtrumenta appellatoria oſtendantur in cancellaria ab illis quæ voluerint obtinere adiornamenta in cauſis appellationum ab interlocutoria, vel grauamine factatum, aliàs non obtinebuntur adiornamenta. Secundò, quod grauamina ponantur * in adiornamentis, & quod in ipſis adiornamentis exprimatur an fuerit appellatum ab interlocutoria vel diffinitiua. Tertiò, quod non dabitur adiornamentum in cauſis attentorum, niſi fuerint commiſſa * antedicta adiornamenta: & dicatur in adiornamẽtis facta fuiſſe ipſa poſt inhibitionẽ. Quartò, quod tunc dabitur cum informatione præcedente. Quintò, quod tunc fiat adiornamentum ad dies ordinarios, ad quos appellatio deuoluitur iure ordinario. Et credo prædictæ ordinationis rationem, ne abſque cauſa fatigarentur iudices regij & ad dies diuerſos. Secundum quod fuit magiſter portuum & paſſagiorum regiorum, qui ad inſtantiam villæ Maſticonen. fuerat ſuper attentatis adiornatus ad comparendum perſonaliter, quamuis non eſſent attentata, quia ante inhibitionem. Sic fuit dictum per arreſtum pro ipſo magiſtro & contra dictam villam, quæ ob hanc cauſam fuit condemnata in expenſis dicti magiſtri, me pro ipſo placitante. nam iudex non eſt adiornandus ſuper attentatis, ſed pars ad cuius vtilitatem & requeſtam eſt proceſſum. maximè ante inhibitionem.

* *Ponantur*) reuocatũ per Lud. 12 anno 1512. ar. 57.

* *Commiſſa*) ſed benè detur clauſula informãdi de attentatis ſimpliciter. & ſic de factis ante adiornamentũ. C. M.

¶ *An decima vini ſolui poßit de preſſoragio.*

QVÆSTIO CXXXIV.

¶ Anno domini 1366. & anno 88. die 7. Septembris fuit pronuntiatum pro Epiſcopo Beluacenſi, contra Religioſos de Bores, quod poſſeſſiones eorum non erant recipiendæ, in quibus eſſe ſe dicebant, ſcilicet quod erant quitti de decima vini ſoluendo de preſſoragio ſuam decimam abſque ſolutione pro mera gutta, de mera gutta & pro preſſoragio de preſſoragio.

¶ *An quis ſit recipiendus ad proponendum poſſeßionem, quod ſit in poſſeßione curæ vel beneficij.*

QVÆSTIO CXXXV.

¶ Item nota quod non ſunt poſſeſſiones receptibiles, quòd quis ſit in poſſeſſione curæ, * ſeu beneficij alicuius. ¶ Item non refert an quis dicat ſe eſſe in poſſeſſione & ſaiſina alicuius curæ, & percipiendi fructus ipſius curæ, & quod in perceptione fructuũ fuit turbatus, vel ſolùm dicere ſe eſſe in poſſeſſione & ſaiſina Curæ vel Beneficij talis ad cauſam percipiendi fructus eius, &c. nam licèt quælibet querimonia ſit benè formata in iudicio, & placitando dicat ſe eſſe in poſſeſſione & ſaiſina Beneficii & percipiendi fructus, non videtur tamen benè dicere, quia contendit de re merè ſpirituali, in eo quod dicit in poſſeſſione & ſaiſina Curæ vel Beneficii: vt credo non minùs reciperetur per hoc cùm dicat percipiendi fructus ipſius. nam (vt quidam dicunt) Curia noluit paſſare querimoniam ſuper debato * corporis Chriſti, quia merè ſpirituale. ¶ Item aliud eſt dicere ſe eſſe in poſſeſſione & ſaiſina Præbendæ, & dicere in poſſeſſione & ſaiſina Curæ vel Beneficii, quia primum receptibile cum Præbenda contineat temporale: ideo fuit recepta querimonia Epiſcopi Pictauen. contra quemdam pro quo eram, ſed in alio caſu non reciperetur cùm eſſet merè ſpirituale: vide quod not. c. fi. de præben. in cle.

* *Curæ*) Optimè dicit ſi reputarent ſe procuratores, vt in c. 1. de donat. vel ſimplices diſpenſatores iuxta Paul. 1. Cor. 4. ſi tam adminiſtrationem conuerterunt in dominationem & prophanã ditionem admiſcuerunt, iamdudum contrarius vſus inualuit, vt nulli ſint litigioſiores, quamuis Paul. 1. Cor. 6. l. ciuilis. C. de teſtam. l. conſul. ta dicat hoc eis eſſe dedecori. C. M.

* *Debato.*) Oppoſitum notorium eſt. & ipſe vidi multas huiuſmodi poſſeſſorias admitti præcipuè inter cordigeros & curatos vicinos: vt inſignis illa inter dom. du Bellay curatum S. Seuerini actorem in actu nouitatis, contra cordigeros opponẽtes, & contrarias ſuper hoc poſſeſſiones ſuſtinẽtes anno 1531. in requæſtis palatij: deinde per appellationẽ in curia, vbi rurſus arreſto deciſum. C. M.

¶ *An quis ſe & ſua bona poßit dare aux 300. de Paris.*

QVÆSTIO CXXXVI.

¶ Item entre les quinze vingts, aliàs les 300. de Pa-

A ris actores ex vna parte, & Epiſcopum Pariſien. ex altera, dictum fuit quod dicti actores ſunt admittendi ad proponendum quod erant in poſſeſſione & ſaiſina quod quando aliquis donat ſe & ſua ipſis, quod bona eis quęrantur. Cuius contrarium dicebat dictus Epiſcopus. Et vltrà dictum fuit per arreſtum quod impedimentum quod in dictis bonis appoſuerat dictus Epiſcopus tanquam in bonis vacantibus in alta * ſua iuſtitia exiſtentibus, amouit Curia, ipſum in expenſis condemnando.

* *Alta.*) ſed agere debebat via actionis vt infra annum teneretur immobilia ponere extra manus ſuas, ſcripſi in cõſuet. Pariſ. §. 41. C. M.

¶ *An habitantes extra villam ſint cogendi ad murorum villæ reparationem.*

B

QVÆSTIO CXXXVII.

¶ Inter habitantes & communitatem villæ de Vernone actores ex vna parte, & habitantes villarum ſancti Sulpitii de la Chapelle ſainct Ouyn, & aliarum circumuicinarum ex altera: dictum fuit quod defenſores inquantum tangit muros non ſunt admittendi, inquantum tangit foſſata ſunt admittendi: & ſunt partes contrariæ, & erat contentio ſuper reparationibus murorum & foſſatorum. contrarium videtur ſuperiùs * dictum.

* *Superiùs.*) ſcilicet q. 130. C. M.

¶ *Nota quod Abbas plusquam bis in anno poteſt viſitare in Prioratu ſuo.*

C

QVÆSTIO CXXXVIII.

¶ Inter Religioſos, Priorem & Conuentum ſancti Martini de Campis iuxta Pariſios, ex vna parte, & Abbatem Cluniaci ex altera, dictum fuit quod dicti de ſancto Martino non ſunt admittendi ad proponendum quod dictus Abbas non poſſit viſitare in dicto Prioratu ſuo pluſquàm bis in anno: & manutenebitur in poſſeſſione & ſaiſina per illum allegatis, dictos Religioſos in expenſis condemnando.

¶ *Nota quod exemptus reddendus eſt ſuo iudici exempto, non ordinario cum concurrunt.*

QVÆSTIO CXXXIX.

D

¶ Inter Religioſos ſancti Germani de Pratis ex vna parte, & Epiſcopum Pariſienſ. ex altera, dictum fuit quod priſionarius contentioſus redderetur dictis Religioſis: ¶ Ita fuit aliàs dictum pro ipſis contra dominum Iacobum de Leleu. die Mercurii ante Paſcha, anno Domini 1387.

¶ *Intimatus non debet obtinere congedium.*

QVÆSTIO CXL.

¶ Dictum fuit per arreſtum pro Guioto l'Admiral, contra dominam Aurelian. quod ipſa intimata ad requæſtam dicti Guioti, non haberet congedium E contra dictum Guiotum, licèt * ipſius dominæ non intereſſet vocari, quia ſit intimatio ſi ſua crediderit intereſſe.

* *Licèt.*) contrarium ſeruatur. quia intimatio pro vera & formali citatione habetur. Et quotidie appellantes condemnantur in expenſas malè intimatorum. C. M.

¶ *De prouiſione facienda ſuper reparationibus fortalitij, & vadiis capitanei.*

QVÆSTIO CXLI.

¶ Inter habitantes villæ & ciuitatis Nouiomen. ex vna parte, & Epiſcopum, Decanum & Capitulum dicti loci, & alios ex altera, dictum fuit quod prouiſio ſuper contributione facienda pro reparationibus

zed by Google

fortalitij villæ & vadiis * capitanei per Decanum & A Capitulum, necnon & per Curatos dictæ villæ de reparationibus pro ſexta parte, donec aliud ordinetur. Quod ad computum commiſſarij, dabuntur per Curiam pro ipſo audiendo. Sic nota quod nihil fuit dictum contra Epiſcopum, quia dominus villæ & caſtrum habet reparare. ¶ Item fuit aliâs dictum ſimiliter contra clerum Beluacen. & plus quia fuit facta prouiſio pro vadiis capitanei.

* Vadiis.] Id eſt, ſalariis. C. M.

¶ *Caſſata inſtrumenta repugnantia & producens mulctatum.*

QVÆSTIO CXLII.

¶ Inter Archiepiſcopum Rothomag. ex vna parte, & magiſtrum Oliueriū ex altera, dictum fuit quod B talis vtilitas virtute quatuor defectuum Archiepiſcopo & procuratori regio adiudicaretur, quòd duo inſtrumenta per magiſtrum Oliuerium exhibita eſſent inualida quæ erant incompatibilia, quia vnum continebat ipſum fuiſſe Auinioni vnâ die, & aliud continebat eadem die & anno ipſum fuiſſe Rothomagi, & ibidem fuiſſe receptum in canonicum. Item in præſentiam dominorum aſſiſtentium in cancellaria, Curia cancellauit eo propter hunc errorem & defectum, & cauſa emendæ regi adiudicatæ fuerunt 300. lib. & Archiepiſcopo pro damnis & intereſſe totidem, & ſolueretur Archiepiſcopo antequam regi.

¶ *Condemnation faicte par arreſt aux Religieux des Carmes, & au procureur du Roy, contre Richard de Mes & autres ſergens de Chaſtelet.* C

QVÆSTIO CXLIII.

¶ Entre le procureur du Roy, & les Religieux, Prieur & Conuēt des Carmes de Paris, d'vne part, & Richart de Mes, Geoffroy de Mes, & Iean Sauary ſergēs royaux defendeurs d'autre, furent par arreſt de la Cour condemnez leſdits ſergens en amende honorable: c'eſt à ſçauoir ledit Richard nud en pure chemiſe, & les autres deux nuds pieds, les chapperons oſtez, & en pures cottes: & qu'en iceluy eſtat ſeroient amenez du Chaſtellet iuſques à la Croix Hemon deuant le D portail de l'Egliſe des Carmes, tenans, c'eſt aſſauoir ledit Richard vne torche de cire de 4. liures, & chacun des autres vn cierge de deux liures, & demanderoient pardon auſdits Religieux. Et pour faire vn tableau auquel ſeront peints leſdits perſonnages, ils bailleront auſdits Religieux trente francs. Et pour amende proffitable ledit Richard a eſté condemné enuers le Roy en cinquante liures, & autant enuers leſdits Religieux: & chacun des autres enuers le Roy en amende de vingt cinq liures, & autant enuers leſdits Religieux, & chacun pour le tout, & à tenir priſon. Et furent priuez perpetuellement de tous offices royaux, & en dommages, intereſts, & deſpens deſdits Religieux, & ſera à eux premierement ſatisfaict.

¶ *An quis ſit recipiendus ad cedendum bonis.* E

QVÆSTIO CXLIV.

¶ Par arreſt de Parlement fut receu * l'vſage propoſé de la ville de Tours, & par icelle que aucun n'eſt pas & ne doit eſtre receu ad cedendum bonis ſuis, pour la deliurance de ſon corps, quand pour ſa debte detenu eſt priſonnier, à laquelle payer a obligé ſon corps, qui eſt contre diſpoſition de droit.

* Receu.] Scilicet ad probandum, quod erat dorum. Sed non fuit probatū nec quicquā, habetur in d. con ſuetudine poſted reda. &c. & ſic non eſt amplius admiſſibile, quia etiam de iure beneficio ceſſionis bonorum non poteſt renunciari, vt per doct. §. vlt. inſtit de act. l. vlt C. qui bo. ced poſſ. dixi in annot. ad Alex. conſ. 37. nu 6 lib. 2. C. M.

¶ *La donation faite au mary nulle.*

QVÆSTIO CXLV.

¶ Item nota que certaine donation qui fut faite au profit de meſſire Bidaut Cheualier par ſa femme, fut dite par arreſt de la Cour nulle.

¶ *An habens procuratorem procuratorem non appellantem, poſſit infra octo dies appellare.*

QVÆSTIO CXLVI.

¶ Item nota que par la Cour fut dit que Iacques Bernier n'eſtoit * pas receuable à propoſer qu'il pouuoit appeller de la Cour du Baillif d'Amiens dedans 8. iours puis qu'il auoit ſon procureur preſent au iour de la prononciation de la ſentence du Baillif. Et fut trouué ſur pieds par enqueſte que l'vſage n'eſtoit pas tel qu'il fut receu à appeller dudit Baillage dedans huit iours, puis que ſon procureur auoit eſté preſent au prononcer au profit de Iean Queſnet.

* N'eſtoit.] Hodie hic rigor exoleuit & benè, quia à die notitiæ & conſilij habiti appellatio. adde inf. q. 156. 158. & 60. C. M.

¶ *De prouiſione denegata.*

QVÆSTIO CXLVII.

¶ Per arreſtū fuit dictum malè iudicatum per gentes ſequæſtarum, quæ fecerant promiſſionem illi qui hæreditatem matris ſuæ vendiderat, & per literas authentiquas confeſſus fuerat certam ſummam inde recepiſſe ab emptore, quia ſic apparebat ſibi ſatis prouiſum, & quicquid proponebat contra contractum ad eum annullandum, in cauſæ cognitione.

¶ *Quis manens extra regnum non tenetur in Parlamento reſpondere ſuper perſonali actione, quamuis ſuper hypothecaria, ſic pro rebus in regno exiſtentibus.*

QVÆSTIO CXLVIII.

¶ Pro Marquiſio de Saluſſes fuit dictum per arreſtum contra dominum de Vergerio, quòd licèt ipſe Marquiſius qui domicilium habebat extra regnum, reſponderet in hypothecaria pro rebus in regno exiſtentibus, tamen non reſponderet ſuper actione perſonali.

¶ *Condemnatio ratione iniectionis manuum in ſeruitutem regium.*

QVÆSTIO CXLIX.

¶ Item nota quòd famulus magiſtri Guidonis Boyleauë Theſaurarij Capellæ ſanctæ fuit condemnatus in emenda honorabili & proficua, ratione iniectionis manuum in quendam ſeruientem, & ad tenendum priſionem, &c.

¶ *An habeat locum regalia in Beneficio in Curia Romana vacante.*

QVÆSTIO CL.

¶ Per arreſtum dictum fuit pro domino Ioanne de Coulemiers, contra Ioannem Varlet, qui ſe oppoſuerat collationi dicto Ioanni factæ per Theſaurarium ſanctæ Capellæ regiæ, de quadam Capella in Eccleſia S. Euſtachij exiſtente, prætendens ſibi deberi virtute gratiæ Apoſtolicæ, & quod dicta Capella non vacauerat in regalia, & ſic dictus Theſaurarius vt habens cauſam, à rege conferre eam non poterat, Ioanne dicente contrarium, quamuis in Curia vacauerat, eo quòd ille qui anteà immediatè obtinebat dictam capellam, erat tempore mortis ſuæ Capellanus Papæ, & abbreuiator Cancellariæ: ſic in gratia ſua Apoſtolica cadere non poterat. Finaliter dictū fuit quòd malè ſe oppoſuerat dictus Ioannes Varlet, &c.

¶ An

Digitized by Google

¶ An ſit recipiendus ab executore appellans.

QVÆSTIO CLI.

¶ Dictum fuit per arreſtum contra Roletum le Tendu pro gubernatoribus fortificationis villæ Tornacen. quod non erat dictus Roletus vt appellans recipiendus, eo quòd appellauerat eius vxor ipſo abſente ab executore arreſti Parlamenti executionem faciente, virtute executorij oppoſitionem non continentis, quia venire debuiſſet ad remediũ: & etiam quia neſciebat diem ſuæ appellationis baptiſare.

L. ab executore. ff. de appel. & l. ab executione. C. quo appel. non reci.

¶ An adiornamentum in cauſa appellationis ſit exequendum ad dies loci in quo ſit expletum à quo appellabatur, vel ad dies alios.

QVÆSTIO CLII.

¶ Fuit dictum per arreſtum, quòd in cauſa appellationis benè erat adiornamentum factum & executatum per dominum de Villiars, contra Guillelmum Moree ad dies maſticon. Qui dictus de Villiars appellauerat à dom. Guillelmo de Beaton Commiſſario Requæſtarum Parlamenti, expletum faciente in Maſticonio. Item fuit dictum pro domino de Tauuay contra dominum Perceual de Colongne. Qui dominus de Tauuay appellauerat a quodam ſeruiẽte Commiſſario Requæſtarum, expletum faciente in Pictauia. Eo quod impetrauerat & exequi fecerat adiornamentum ad dies Pictauen. idem in pari caſu de quodam qui appellauerat à commiſſione Præpoſiti Pariſien. ab executore eiuſdem executionem faciente in Tholoſa, qui exequi fecerat ſuum adiornamentum ad dies Seneſchaliæ Tholoſæ.

¶ Non eſt querimonia recipienda contra aliam querimoniam.

QVÆSTIO CLIII.

¶ Per arreſtum non fuit receptus dominus de Mery ad ſe conquerendum in cauſa nouitatis, contra aliam querimoniam factam & executam per Guillelmum de Prenelle & ad eius vtilitatem. Ratio,* quia Guillelmus fuerat conqueſtus ratione iuſtitiæ per ſe D eleuatæ in ſua iuſtitia, & per dominum de Mery de facto ad terram concuſſæ: & ſic per ſuam querimoniam fuerat erecta, & dictus dominus de Mery cœperat querimoniam vt deſtrueretur.

*Ratio.) ℨ vera eſt vt confuſio litium vitetur, quia vna ſufficit, vt plenè ſcripſi in cõſuet. Pariſ. tit. 3. in rub. & §. 64. C. M.

¶ An oppoſitio facta contra executionem arreſti eo quod ſemel ante arreſtum fuerat facta ſolutio, procedat.

QVÆSTIO CLIV.

¶ Ioanni Thibert fuit facta ſolutio de quodam debito ſuo, poſt eius mortem executores eius idem debitum petierunt, & in Parlam. arreſtum obtinuerunt, ſed quia in executione arreſti facienda apparuit E facta fuiſſe ſolutio dicto Thibert: obtinuit condemnatus in oppoſitione * quam fecit contra dictam executionem. Ratio, quia eadem erat perſona executoris & Thibert.

*oppoſitione) & benè, l. ſi fullo. & ibi Paul. de condict. ſine cauſa Alex. l. imperatores in ff. de re iud. conſi. 69. lib. 3. C.M.

¶ Comment le Preuoſt de Paris fut condamné en amende par arreſt.

QVÆSTIO CLV.

¶ Item nota, que ſur la fin du Parlement qui commença le lendemain du premier de l'an 1387 fut donné vn arreſt contre meſſire Audouyn Chauderon, A Cheualier, Preuoſt de Paris, au profit d'vn pauure homme & de ſa femme, par lequel il fut enuers eux condemné en amende profitable de dix liures pariſis, pource qu'en plain Parlement, apres ce qu'on eut cõtre luy plaidé vne cauſe d'appel pour ledit pauure homme. & pour vn eſcolier auec ledit pauure homme, ledit Preuoſt vint tout eſmeu aud. Parlement: & en diſant la cauſe pourquoy il auoit fait prendre ledit eſcolier, il dit publiquement & par pluſieurs fois, qu'iceluy eſcolier giſoit en vn lict auec ladite femme dudit pauure homme, & bien le prouueroit: & lors de la partie dudit pauure homme & de ſa femme fut requis que le Preuoſt leur amendaſt ſur pieds * d'amende honorable & profitable: & pareillement fut B requis de la partie du Procureur du Roy qu'il amendaſt au Roy ſur pieds deſdites paroles iniurieuſes qu'il auoit dit en ſadite Cour, d'amende profitable & honorable, & furent alleguées raiſons & arreſts d'vn coſté & d'autre, & meſmement qu'il eſtoit notoire à noſſieurs, vt iudicibus. Playdoyé fut longuement & grandement d'vn coſté & d'autre: finablement fut la choſe miſe au conſeil ſi le Preuoſt l'amenderoit ou non, dont pluſieurs de la Cour & la plus grande partie qui eſtoient d'accord que le Preuoſt l'amendaſt ſur pieds au Roy & à partie, & furent mal contens de meſſire Arnoul, qui lors tenoit le ſiege & eſtoit premier Preſident, de ce qu'il ne luy fit amender. Car pendant le delay ledit Preuoſt eut vne grace du Roy: lequel luy quitta toute l'amende honorable & profitable qui pouuoit à cauſe de ce auoit encouru en- C uers luy: & auſſi luy quitta & remit l'amende honorable qu'il auoit peu encourir enuers partie. Et icelle preſenta à part à la Cour. & y fut obtemperé par la Cour, & par le Procureur du Roy à part. Et depuis par arreſt fut ledit Preuoſt condamné enuers leſdits pauures conioints en dix liures pariſis pour amende profitable, & és deſpens: & n'en eurent point d'amende honorable obſtant ladite grace.

*Sur pieds) id eſt, ſur le champ, vt patet inf. eo. q. ſeq. Sed hic poteſt intelligi ſtando nõ genibus flexis ob dignitatẽ ne eaptiuaretur, C. M.

Nihil habet infœlix paupertas durius in ſe, quàm quod ridiculos homines facit.

¶ Alia plura notabilia quæ vidi pronuntiari in Parlamento, incipiente in craſtinum beati Martini 1388.

¶ Quando intelligitur quis eſſe præſens in ſententiæ pronuntiatione.

QVÆSTIO CLVI.

¶ Item le premier iour plaidoyable du Parlement commençant l'an mil trois cens octante huict, lendemain de la ſainct Martin d'hyuer, fut dit par arreſt de Parlemẽt, que Iean de Comploing ne faiſoit à receuoir comme appellant de certaine ſentence donnée contre luy, au profit de Alips Vandraque par le Baillif de Vermandois, pource que illicò il n'auoit pas appellé, & eſtoit Gauchier de Garcelles ſon procureur preſent à la prononciation de la ſentence, ou qui le valoit, & fut le cas tel. Car quand ledit Baillif voulut prononcer ladite ſentence, aprés ce qu'au rolle les parties furent appellées en iugement, ledit Gauchier procureur dudit Iean ſe leua & s'en alla hors de l'auditoire, afin qu'on ne peuſt dire qu'il fuſt preſent au prononcer: & toutesfois l'oyoit-il bien, & ſçauoit bien que ledit Baillif vouloit ladite ſentence prononcer, & ladite ſentence prononcée retourna en iugement: & puis s'en alla conſeiller à Lyon pour ſon maiſtre s'il appelleroit de ladite ſentence, & depuis luy retourné, appella ſondit maiſtre bien huict iours aprés ladite ſentence donnée. Et pource qu'il apparut bien à la Cour, veu ce cas qui aſſez fut par partie aduerſe confeſſé, que ce n'auoit eſté qu'vne fraude, fut dit ſur pieds * qu'il ne faiſoit à receuoir, pource que illicò n'auoit pas appellé. Idem in eodem

*Sur pieds.) id eſt, ſur le champ, ſed vide quod dixi ſup. eo q. 146. & inf. q. 158. C.M.

Parlamento fuit dictum pro Ioanne de Dicy, contra Ioannem de Griuole, quòd non erat vt appellans recipiendus, eo quòd licèt ipſe de Griuole appellaſſet, hoc non fuerat illicò, licèt procuratorem præſentem haberet, ſed fuit in craſtinum ſententiæ latæ. ad hoc facit. l. 1. in fi. ff. quan. appel. ſit.

¶ Quod quis pro hominibus de corpore non eſt recipiendus ad proſecutionem querimoniæ nouitatis.

QVÆSTIO CLVII.

¶ Item dictum fuit pro Decano & Capitulo Remenſibus, contra Comitem * Flandriæ & de Rethel, quòd Comes non erat recipiendus ad faciendam proſecutionem per querimoniam in caſu nouitatis pro hominibus ſuis de corpore: * & habeo arreſtum alibi plenariè. Quare hic non plus. Et fuit latum 5. die Decemb. 1388.

¶ An illicò ſit appellandum.

QVÆSTIO CLVIII.

¶ Item habitantes de Morenual appellantes à ſententia contra ipſos lata, per gentes ſequæſtatum pro domina Aurelian. & quibuſdam Religioſis, ſuper cauſa ſtatus non fuerunt recepti * vt appellantes per Curiam Parlamenti, quia non illicò appellauerunt, licèt dicerent quod de ſententia non poterant eſſe certi, quia continebat plura membra & teſtium reprobationes, admiſſiones, & repulſiones, & ſententiam cœperant, vt ſuper hoc deliberarent, nec ad appellandum tardarunt à tempore ſententiæ niſi per tres vel per quatuor dies, maximè quia eorum conſilium erat abſens.

¶ De ſaluo conductu Curiæ.

QVÆSTIO CLIX.

¶ Item domini de Poillinac & de la Voult vſi fuerunt ſaluo conductu Curiæ, contra dominum de Riparia, per arreſtum, in menſe Decembris 1388. prolatum.

¶ Cum quo quis debeat eſſe aduocatus.

QVÆSTIO CLX.

¶ In Parlamento initiante an. 1388. per arreſtum fuit dictum quod magiſter Odardus aduocatus regius * eſſet cum executoribus Cardinalis Laudunen. Prioris S. Martini, & de eodem conſilio, inquantum executio dicti Cardinalis duraret, licèt antequã executores dicti Cardinalis locuti fuiſſent dicto Odardo, ſuper hoc prior nouus retinuiſſet eum de cõſilio ſuo tanquam prior: ratio decidendi fuit, quia hæreditas iacens repræſentat defunctum, & attento quod de conſilio dicti Cardinalis ſemper fuerat dictus magiſter Odoardus erat quaſi cõtinuatio cum eius executoribus Et idem dictum fuit quòd fieret de executoribus Epiſcopi Nouiomen. de cuius cõſilio fuerat dictus magiſter Odoardus retentus videlicet quòd eſſet cum executoribus Epiſcopi defuncti, de cuius viui conſilio fuerat. Secùs tamen eſſet reſpectu aliorum de quorum conſilio antè erat dictus magiſter Odardus ad nouum priorem & nouum Epiſcopum, & idem in hęredibus defuncti retinentis dictũ Odardum, quia eſſet cum illis de quorum erat priùs conſilio, quia eſſet noua retentio per hęredes vel nouos Epiſcopos, non continuatio vt in caſu præſenti: ita dictum fuit in Parlamento initiante 1390. videlicet quòd licèt fuiſſet magiſter Odardus de conſilio patris Comitis Bononien. & poſt eius mortem fuiſſet retentus de conſilio domini Petri de Craon, quod eſſet cum domino dicto Pet. non cum Comite Bononien. qui poſt mortem patris ſui, eum retinuerat, ſed poſt retentionem dicti domini Petri, niſi in cauſis cœptis tempore patris Comitis, nec eſt idem de hæredibus & executoribus.

* Corpore.) id eſt adſcriptitios, & intellige quando dominus non habebat propinquum intereſſe, vtias ex quo quaſi poſſideret dictos homines arg. c autoritate. in ti. de priuileg in 6. & conſti. Carol. 7 ar. 20. C. M.

* Recepti) quod perquã iniquum fuit nunquam vidi rigorem illum ſecuari, niſi tempore Guill. Poietn, quo deiecto ceſſauit, interim multæ bonæ cauſæ afflictæ ſunt rigor autem ille introductus fuerat ad multiplicandas appellationes ob lucrum multarũ quæ habent locum in patria conſuetudinaria quam Poietus ille in cancellariam euectus malè & iniquè extendit ad patriam iuris ſcripti contra vetera fœdera & libertates Aquitaniæ & totius patriæ iuris ſcripti. C. M.

* Regius) nunquam vidi regios aduocatos ſupremæ Curiæ pro priuatis poſtulare, ſed bene conſulere donec Poietus ille anno 1531. regius aduocatus factus frequentiam lucroſam conſultationum continuauit: & reliqui deinde ſic fecerunt. Quin etiam idem factitabant quidam libellorum ſupplicum in aula magiſtri, donec anno 1546. abſtinere iuſſi ſunt. C. M.

¶ De ſtatu adiudicando in regalia.

QVÆSTIO CLXI.

¶ Per arreſtum magiſtro Clemente primo Regis Capellano, fuit adiudicatus ſtatus canoniæ & præbẽdæ Tornacen. qui habebat titulum regaliæ contra B magiſtrum Ioan. Donatum, qui regaliam habebat, & ſubrogatus fuerat in iure de Baudouyn & Ioannem de Trauers: & fuit ratio, quia ille per cuius mortem habebat in regalia dictus Clemens Capellanus, habuerat ſtatum per 40. annos contra illos per cuius mortem habebat dictus Donatus.

Item Donatus qui habebat duos titulos, vnum habebat poſt titulum Clementis antedicti, licèt haberet comme vacant per mortem illius, per cuius mortem habebat Cappellanus, videlicet d'Enguerant, ſi per illius mortem vacaret. Item fuit adiudicatus magiſtro Ioanni Regnier, de præbenda Aurelian. contra magiſtrum Ægidium d'Etouteuille, per arreſtum latum die Sabbati 26. menſis Martij 1388. & ſic fuit C vt opponens receptus, quamuis ſe oppoſuiſſet per menſem poſt receptionem dicti Ægidij quia nullum procuratorem ſupra locum habebat. Sic etiam fuit cum Nicolao de Paicy de præbenda Beluacenſi contra magiſtrum Ioannem de Ruelles, qui Nicolaus vt opponens fuit receptus.

¶ An in fide non intrans & homagio per annum & diem poſt mortem ſui prædeceſſoris amittat feudum.

QVÆSTIO CLXII.

¶ Per arreſtum fuit dictum pro Symone Spiſamo contra dominum de Beaujeu, quod feudum de Symone non erat confiſcatum dicto domino, quamuis contra dictum Symonem ad hoc tenderet inter alia D ex hoc quod poſt mortem patris Symonis, Symon non intrauerat in eius fidem & homagium intra annum & diem, cùm eſſet in patria ſcripti. * Sed feudum iacebat * in reditu per ipſum dominum reddendo * Pariſius à quo tenebat, & dicebat ſe feciſſe diuortium. Et fuit abſque factis contrariis * datum arreſtum, quamuis dictus dominus proponeret patriæ conſuetudinem ſuper hoc.

¶ Nota de nimia taxatione emendæ.

QVÆSTIO CLXIII.

E ¶ Fuit per arreſtum pronuntiatum pro Ioanne de Vertus de villa de Bannoillet, quòd malè fuit pronunciatum per Præpoſitum Pariſien qui ipſum in emenda 500. francorum aurei condemnauerat, & eius ſententiam corrigendo fuit ſolùm in 20. Francorum emenda condemnatus.

¶ De clerico reddendo vt ſeruo.

QVÆSTIO CLXIV.

¶ Per arreſtum fuit condemnatus Petrus Courtois parui ad reddendum * tonſuram clericalem quam receperat abſque licentia & conſenſu Decani & Capituli du paruis noſtre Dame Sueſſion. deceſſis,

* Scripti.) nihil eſt, quia cõſuetudines feudales tam inſa, briæ locales ſunt, & pro maiori parte non ſeruãtur etiam in patria iuris ſcripti vt dixi in conſuet. Par. tit. 1. in rub. C. M.

* Iacebat.) id eſt conſiſtebat.

* Reddendo) q dominus debiſſet ſoluendum ſtatuis quem creditor à debitore tenere in feudum, quod eſt tam nouum quiaſ rerum vel quaſi dominus directus reditus feudalis acquiſiuiſſet feudũ ſuper quo debetur. C. M.

* Contrariis) id eſt pretenſa conſuetudo non fuit admiſſa. C. M.

* Reddendũ) id eſt patiendam degradationem, C. M.

quorum erat homo corporis & ſeruilis conditionis, &c.

¶ *Super recredentia feudi.*

QVÆSTIO CLXV.

¶ Pro Decano du Puy fuit pronuntiatum contra Marmot Toulet dominum de Allegrio, quod fuerat benè appellatum per dictum decanum à Seneſchalo Aluerniæ, qui non fecerat recredentiam dicto decano de quodam caſtro nuncupato caſtro inferiori, quod in manu ſua poſuerat dictus dominus Allegrio, ac poni fecerat in manu regia ob defectum homagij quod dicebat ab ipſo teneri in fide & homagio, cum non conſtaret, ſed in facto iacebat.

¶ *An per defectum tradendarum ſcripturarum ſit gratia verificanda.*

QVÆSTIO CLXVI.

¶ Fuit pronuntiatum contra Huſtin de Grelonnal, pro Yſabella de Villers, contra quam propoſuerat dictus Huſtin ipſum Baudoynum maritum ſuum, fratrem ipſius Huſtin occidi feciſſe per quendam ſeruientem, & ſic eam debere puniri criminaliter, ac gratiam dictæ Yſabellæ, pro qua videnda interinari fuerat dictus Huſtin adiornatus ad requæſtam dictæ Yſabellæ coram bailliuo Ambianen. fore ſubreptitiam, ac partes auditæ ſuper principali in factis contrariis appūctatæ ad tradendum ſcripturas ad certam diem, qua die non tradiderat dictus Huſtin ſcripturas ſuas, nec comparuerat, ſed fuerat in defectum poſitus, quamuis ſe repræſentaſſet dicta Yſabella, ac obtuliſſet ſuas ſcripturas: & talem dicti defectus reportauit vtilitatem dicta Yſabella, quòd ceciderat dictus Huſtin de factis ſuis: ſed haberet litis conteſtationem, & dicta Yſabella faceret facta ſua ac probaret: & ſic reputata fuit actrix in cauſa, licet dictus Huſtin concluſiſſet vt actor. Sed ratio fuit quia ab initio fecerat adiornari dictum Huſtin dicta Yſabella ad videndum ſuam prædictam gratiam interinari, licet ſtultè concluſiſſet dictus Huſtin contra dictam Yſabellam, vt puniretur criminaliter ratione dicti facti tanquam actor, licet debuiſſet dixiſſe facta contenta in eius gratia non eſſe vera, ac eius gratiam ſubreptitiam facta contraria eidem gratiæ opponendo. Et etiam fuit ratio quia gratia non debet reputari verificata per talem viam, videlicet per defectum vt delicta puniatur.

¶ *Quando comparuit dicitur rectè captum.*

QVÆSTIO CLXVII.

¶ Item per Arreſtum prolatum an. 1388. menſe Ianuario pro domino Ioāne d'Aumais contra Ioannem & Hugonem de Tournant, fuit dictum quod interruptionem fecerant, eo quod mortuo domino Hugone de Tournant, cuius hæredes ſe dicebant, qui fuerat mortuus circa feſtum Pentecoſtes. 1387. quod fuerat 27. die menſis Martij, eodem anno non reſumpſerant arramēta cauſæ appellationis, in qua erat appellans dictus defunctus: contra quos Ioannem & Hugonem cœperat comparuit dictus dominus Ioannes. 27. menſis Iulij anno Domini 1388. ad cuius vtilitatem iudicari videndam ipſos fecerat adiornari ad. 5. diem menſis Ianuarij ſequentis. Sed proponebatur contra ipſum dominum Ioannem, quòd non cœperat inter annum à tempore mortis, quia defunctus fuerat dictus dominus Hugo 26. die menſis Maij. 1387. quo fuit Pentecoſtes 27. die Maij, ſed anno 1388.

A fuerat feſtum Pentecoſtes, & dies ſancti Petri de Monaſterio octaua die Iulij, & 1388. & 18. die dicti menſis Iulij cœperat comparuit, ſed non valuit hoc quod diceretur ipſos interruptionem feciſſe, tunc quia cœperat comparuit * ad dies proximos ordinarios, videlicet de ſancto Petro de Monaſterio & intra annum quod adhuc non erat neceſſe cum ius eſſet parti quæſitum: & quia poſt comparuit intra annum, fecit adiornare ſupradictos ad videndum vtilitatem iudicari.

* Cōparuit) id eſt, actum & inſtrumentum comparationis quod eſt commune etiam nulla concluſione bella vtilitate petita. e.M.

¶ *De regalia facti.*

QVÆSTIO CLXVIII.

B ¶ Item nota quod an. Domini 1334. per regem Philippum * & eius conſilium fuit ordinatum & compertum reges Franciæ vſos fuiſſe regalia iuris & facti ſimul, ac iuris tantùm & facti tantum: ac dictum quòd audientia denegaretur ne reciperetur ille qui prætenderet regaliam facti non habere locum.

* Philippū.) ſcilicet ſextū vulgo valeſiū habetur ſup. par. 3. tit. 31. §. 2. adde infra q. 188. ſed hodie quidā incipiunt negligere vacatione facta tantū contra eū cuius conſtat primo de vero titulo, ſecundo de diligentia quod per eum non ſtetit ſed ante regaliam apertā petiit recipi & inueſtiri de facto quod capitulum denegauit & quādiarreſta feruntur & hoc æquum, e.M.

¶ *An in cauſa appellationis homines iudicantes ſint adiornandi.*

QVÆSTIO CLXIX.

¶ Item iudicatum contra Enguerrant, Hubert & Damyam eius vxorem, pro Carolo de Campremi ac
C domino Duce de Borbonio, quod appellatio facta per dictos coniuges à bailliuo ac hominibus iudicantibus de Claromonte * erat deſerta, eo quòd ipſi coniuges appellantes non fecerant adiornare dictos homines*, licet feciſſent adiornare dictum ducem, cum iniunctione quòd ſecum haberet bailliuum ſuum antedictum ac homines ſuos ſupradictos, quod non ſufficiebat, cùm dicti homines eſſent pars principalis, cum ſoluiſſent emendam ſi malè iudicaſſent.

* Claromonte) not. veterem politiam nūc cum multis abrogatam, vt ſupra in ſtylo. c. 6 § 13 & infra part. 7. arreſt. 463. e. M.

¶ *An in permutatione quæ fit coram Papa, ſit mentio fienda aliorum beneficiorum.*

QVÆSTIO CLXX.

D ¶ Item inter procuratorem regium & magiſtrum Petrum petitores ex vna parte, & Magiſtrum Odardum Canonicum præbendatum in Eccleſia Nouiomen. ex altera, in cauſa regaliæ in Parlamento 28. die menſis Ianua. anno Domini 1378. fuit hæc quæſtio ventilata. Dictus Magiſter Petrus dicebat quòd magiſter Odardus habuerat per permutationem in curia Romana factam dictos Canonicatum & præbendam: & tamen tenebat tunc alia Beneficia, de quibus in dicta permutatione non fecerat Papę mentionem. Sic collatio ſibi facta ex cauſa permutationis de dictis Canonicatu & præbenda fuerat per ſurreptionem nulla, & ex poſt fuerat aperta regalia indicta Nouiomen. Eccleſia per obitum domini Ægidij de
E Lorris: & ſic de iure in regalia vacauerunt dicti Canonicatus & præbenda. Et pro ipſis allegabant dicti procurator & Magiſter Petrus. Primò quia reſignatione facta ex cauſa permutationis in manibus Papæ de dictis Canonicatu & præbenda fuit verum dicere quod vacauerunt: ergo ipſos vacantes Papa contulit Magiſtro Odardo non proprio motu, ſed ad dicti Odardi requæſtam, qui ſua tacuerat nec expreſſerat Papæ beneficia. Sic fuit ſubreptitia, iux. c. ſi motu proprio. de præben. lib. 6. cum ibi notatis per Archi. & Ioan. And. in c. in noſtra. de reſcrip. ſi proponente. & c. poſtulatis. eo. d. tit. præterea hoc habet ſtylus curiæ Romanæ, quod in permutatione in curia Romana facta ſit facienda mentio de aliis beneficiis,

Surreptitia) Nota in antiq. ſub ti. de reſcrip.

aliàs eſt permutatio ſubreptitia * & ſic nulla, iux. c. ad A audientiam. de reſcript. c. ſi is. de fil. preſbyte. Tertiò permutatio dependet ex gratia & diſpenſatione ſuperioris, iuxta nota. in ca. quæſitum de re. permu. in antiquis. & c. vnico. eod. titu. lib. 6. & in cle. ergo nulla per ſurreptionẽ, beneficiorũ maximè quia nõ eſt præſumẽdum quòd ſuperior, vt Papa ita trãſiret ipsã cum aliàs beneficiato, ſicut cum non beneficiato. Quartò de iure decretalium beneficium reſignatum ex cauſa permutationis in manibus ſuperioris poterat ſuperior alteri conferre, iux. no. in. c. inter cætera de præben. Sic ergo conferre ipſum alteri permutantium erat gratioſum, & dependebat ſolum ex voluntate ſuperioris, & ſic erat collatio in ipſius voluntate: ergo erat vt in gratioſis aliorum beneficiorum mentio fa- B cienda, aliàs permutatio ſubreptitia quæ a Papa fiebat: nec hoc colligitur. videlicet quod eſſet mentio facienda per iura Sexti & Clementinarum, videlicet de re. permu. in 6. & cle. Quintò, antè fuit regalia quam iura Sexti * Clementinarum, ergo illa] iura præiudicare non potuerunt iuri regio & regaliæ: & ſic attento iure decretalium vacaſſet in regalia, ſic hodie cum per iura Sexti & Clementinarum derogari non potuit quoad beneficia in regalia vacantia & quorum collatio ad regem ſpectabat, licet ad alia etiã ad collationem aliorum ſpectantia dici poſſet quod ſic. Sextò, quia non poſt dicit quòd ſit propriè permutatio, quia non fit de meo tuum: probatur, quia reſignatione facta ab ambobus permutantibus, amplius non ſunt ipſorum beneficia, nec vnus habet ab C alio, ſed à ſuperiore conferente, & ex noua collatione ad requæſtam partis facta: ergo eſt aliorum beneficiorum mentio facienda, ar. l. quæ vſumfructum §. fi. cum. l. ſeq. quæ incipit, quæſitum. ff. de vſufr. & l. ſi quis vſumfruct. ff. de vſufru. lega. In oppoſitum videtur quod in permutatione facienda penes Papam non ſit * aliorum beneficiorum mentio facienda. Primò, quia nullo iure cauetur, quòd mentio ſit facienda de aliis beneficiis in permutatione. Secundò coram ordinariis locorum non eſt opus iux. c. ſi de offi ordi. in cle. Sic igitur nec in curia, quia ex diuerſitate locorum. & c. l. fi. C. de tem. in inte. re. tam. Tertiò, non eſt impetratio nec voluntaria collatio, nec ſimplex, ſed neceſſitatis iux. c. vnicum & cle. vnicam. de re. permuta. in 6. & cle. Quartò, quia fit permutatio pro- D pter neceſſitatem & vtilitatem Eccleſiarum, non perſonarum iux. c. quæſitum de re. permu. Et ſic fauorabilis, ergo amplianda Quintò in caſu præſenti recipit ſimplex Beneficiũ Magiſter Odardus pro dignitate. Sextò, recipit vnum propter duo. Septimò, ſi eſſet mentio facienda de aliis Beneficiis non permutatis, hoc tantum de Beneficiis quæ ſpectabant ad Eccleſiam, non autem ad laicos: quæ autem tenebat tunc Magiſter Odardus, de quibus non fecit mentionem, ſpectabant ad regis collationem. Octauò, ceſſat ratio. c. ſi motu proprio. ſcilicet ambitionis, ſcilicet quod non eſſet veriſimile Papam velle beneficiare habentem Beneficium: quia non quæritur de beneficio addendo ad beneficium, ſed de ſubrogando alterius lo- E co vnum vel plura, & ſic ceſſat ambitio, nec eſt impetratio: ſed beneficiorum in manibus Papæ renuntiatio, qui ipſe confert ſine alia impetratione. Vnde impetrando gratiam permutandi fuit impetratio, ſcilicet vt poſſet permutare, ſed in collatione quæ fuit poſtea, non fuit impetratio. Non obſtant alle. in contrarium, quoniam iura quæ volunt mentionem fieri de beneficiis quæ quis habet, loquuntur in impetratione, non qualibet collatione iuxta. c. quamuis de præben lib. 6. hinc eſt quod in collatione quam fecit Papa motu proprio, non eſt neceſſe facere mentionem nec de vno beneficio c. ſi. motu proprio allegato: nec de pluribus extra de præben. ſi Romanus in cle. quia ibi propriè non eſt impetratio. Et per prędicta tenent Federicus de Senis in 70 quæſtione ſua: & Alexander poſt eum in repetitione ſua quam fecit ſuper ca. licet. de re. permuta, lib 6 & Petrus Bertrandi in c. vnico de re. permuta, in cle. indiſtinctè permutationem valere, non facta mentione de aliis beneficiis, cum hoc non ſit impetratio: nec collatio ſimpliciter facta, ſaluo ſtylo curiæ Romanæ, quia ſi ſtylus ſit in curia quòd aliàs non valeat permutatio, niſi fiat de aliis beneficiis mentio, tunc ſtylus eſt tenendus, nec aliàs valeret permutatio. Item & videtur per propoſitum partis aduerſæ quod valeat de iure permutatio abſque mentione facienda de aliis beneficiis, quia allegabat ſtylum curiæ Romanæ talem quem allegare non eſſet neceſſe ſi de iure non valeret. Sed quia de iure videtur ſtylus contrarius: ſi enim de iure non valeret, tunc non eſſet ſtylus, ſed potiſſimè in curia Romana, vbi de iure vtitur. Item aduerte quia hæc quæſtio procedit in permutatione facienda in curia Romana penes Papam vel eius legatum: cum ab ipſis impetratur, eſt de aliis beneficiis mentio facienda iuxta c. ſi motu proprio de præben. lib. 6. c. ſi. de præben. & c. ſi. de off. ordi. in cle. non autem in permutatione facienda coram aliis ordinariis. cum non ſit mentio facienda, de aliis beneficiis cum ab ipſis impetratur: iux. d. c. ſi. de offi ordi. in cle. ratio: quia ordinarius cognoſcere poteſt, & debet ſuorum ſubditorum clericorum conditionem & ſtatum, & an habeant beneficium necne: quod non ita facere poteſt Papa vel eius legatus qui eſt omnium ordinarius & pluribus intentus. Item pro hac parte videntur facere nota. Inno. in c. inter cætera ſuperius allegato. videtur dicere, quòd abſque collatione per conſenſum ſuperioris completur permutatio, licet per iura Sexti & Clementi videatur contrarium: & hoc tenetur quod opus eſt collatione à prælato facienda. Item non obſtat ſi dicatur quod quis habens duo beneficia ſimplicia permutat ex his vnum cum beneficio curato: quia faciliùs permittitur, quòd quis habeat duo beneficia ſimplicia, quam vnum ſimplex, & vnum curatum, cùm maior idoneitas perſonæ requiratur in curato quàm in ſimplici c. cum in illis de præben. lib. 6. ¶ Item quia fortè erat idoneus ad ſimplex, non ad curatum, quia licet loco ſui ſimplicis recipiat curatum: non tamen cum eo intelligitur diſpenſatum vt teneat vtrumq; ſi teneri non poſſint c. non poteſt. de præben. lib. 6. & ſi fortè non ſit idoneus, tunc ſuperior, non aſſentiat permutationi. Super hoc aliqui diſtingunt, dicentes quod recipiens pingue beneficium loco tenuis debeat facere mentionem de ambitione, non econtra. Alij diſtingunt inter permutationem factam ob vtilitatem Eccleſiarum vel perſonarum: vt in prima non debeat facere mentionem, in ſecunda ſic, vt diſtinguitur 2. q. 5. in. ſi. Tamen quicquid dicatur tene indiſtinctè vt ſup. ¶ Item non obſtat ſtylus curiæ Romanæ: quia dictus magiſter Odardus habuit & habet reformationem & reparationem ſuæ gratiæ ſi ſit opus: & ante regaliam apertam. Finaliter partibus auditis, habuit ſtatum Magiſter Odardus contra partem ſuam aduerſam.

Sextò.) imo etiam ante decretales, vt dixi in cõſue. Pariſi. §. 27. num. 10. C. M.

Non ſit) idem Federi. de ſenis de permuta q. 18 & in conſil. 15 q 7. Domi. in c. vnico. col. pe & ibi Phil. Fran. conſ. 5. de re permuta. in 6. C. M.

Valet permutatio indiſtinctè non facta mentione de aliis beneficiis.

¶ *Contra Aurelianenſes pro Aurelianenſi Vniuerſitate.*

QVÆSTIO CLXXI.

¶ Item nota quod arreſtum latum pro Vniuerſitate Aurelianenſi contra quoſdam particulares Aurelianen. Qui in magna emenda fuerunt condemnati propter ſuos exceſſus, & maximè quia clamauerant à mort aux eſcoliers. Quod latum fuit die penultima menſis

menſis Februarij eodem anno.

¶ *Arreſtum latum pro Magiſtro Io. Meſnier contra executores Cardinalis Laudunenſis.*

QVÆSTIO CLXXII.

¶ Item nota arreſtum latum contra dictos executores & hæredes, pro Magiſtro Ioanne Meſnier, per quod licet ad eorum requæſtam fuiſſet per præpoſitum Pariſien. in villa Pariſien. captus & in gardiam per curiam traditus Epiſcopo Pariſien. quia clericus erat, à qua captione appellauerat, dictum fuit benè appellatum per dictum Meſnier, & fuit ad plenum liberatus per curiam, non de factis contra eum propoſitis, ſed à priſione. Et eſt aduertendum quod per curiam Parlamẽti fuit ordinatum quod eſſet præſens dictus Meſnier in pronunciatione arreſti, quod fuit factum, & fuit ideo quia Epiſcopus Pariſien. appellatione pendente fecerat informationem contra dictum Meſnier ſuper eiſdem factis & dicebat illum eſſe ſuum priſionarium earum occaſione. Et ideo ne arreſtum eſſet illuſorium ſi manſiſſet in priſionibus Epiſcopi, quod feciſſet ſi non veniſſet in perſona, curia ordinauit quòd veniret, vt poſt arreſtum haberet facultatem eundi vbi vellet. Fuit tamen in poteſtate Epiſcopi ipſum poſtea capere, & capi facere vbi capere poterat, vt puta extra clauſtrum Palatij* quia exemptum ab ipſo Epiſcopo.

* *Palatij.*) imo non poteſt capere niſi intra ſuũ prætorium & adhuc ex cõceſſione legis qui eſt dominus territorij iam in ipſo templo vt dixi in conſue. Pariſ. §. 41. nu. 45. & quod hic dicitur intelligitur permiſſio curiæ per inuocationẽ brachij ſecularis & tunc exemptio ſacelli palatij eſt impertinens: ille tamen magis affectibus prælatorum fauebat, vt ſupra eo qu. 82 & ſæpe. C. M.

¶ *Quæſtio notabilis an Officialis poſſit eſſe perpetuus.*

QVÆSTIO CLXXIII.

¶ Nicolaus Blondelli conqueſtus fuit in caſu nouitatis, dicens ſe eſſe in poſſeſſione & ſaiſina, vt cuſtos & maior maioris Prioratus ſancti Martini de Campis exercendi iuriſdictionem dictæ maioriæ, ac etiam ſe eſſe in poſſeſſione & ſaiſina dictæ maioriæ, necnon citandi & habendi fructus & emolumenta ipſius & ſibi applicandi, &c. Primò dicebat quòd titulum habebat ad vitam ſuam de ipſa maioria tenẽda à Priore anteceſſore Cardinalis Laudunen. confirmatum à conuentu. Secundò quòd dictus Cardinalis permiſerat ipſum in ipſo officio, quamuis eſſet multum ſapiens ac diligens quod non feciſſet ſi ipſum ius habere non putaſſet, nec alij ſui prædeceſſores. Tertiò quod aliis ante ipſum conceſſa fuerat ſimili modo, vt cuidam vocato Auquetin, qui vſus fuerat vita ſua comite. Quartò vſus fuerat pacificè per 10. annos, & amplius per vltima expleta: & habebat titulum à Priore & conuẽtu toleratum, & tacitè à ſucceſſoribus cõfirmatum. Concludebat ad recredantiam & ad principale proponendo & concludendo pertinentiam in caſu nouitatis Pro Priore ſancti Martini de Campis quondam Priore Carnoten. cognominato Corrart, fuit ex aduerſo per me aduocatum ſuum propoſitum ad finem non recipiendi, & aliàs. Primò ſuppoſito quod haberet literas nomine Prioris & Conuentus, &c. de quo tunc non apparebat, illæ literæ erant ſigillatæ ſigillo ad cauſas, quo ſuperior ſolus ſigillare cõſueuit, etiam ſine ſcientia Conuentus, vnde ſuperior quando videt ſigillum Prioris appenſum literis, incontinenti ſolet apponere dictum ſigillum ad caput, per quod ſequitur quòd in contractibus vel conceſſionibus non facit fidem: vt legitur & notatur de appel. in c. ſignificauit. ¶ Item conceſſio ad vitam dicitur eſſe perpetua. ff. pro ſocio. l. 1. nota 10. q. 2. c. perpetua. Sed in cõtractibus perpetuis requiruntur ſolennitates ſeruandæ in alienationibus: vt nota. de reb. Eccle. non ali. c.

A 1. lib. 6. & non apparet quòd iſtæ ſolennitates interuenerint in huiuſmodi conceſſione: ergo non valet, ad hoc. 12. q. 1. c. Epiſcopus. ¶ Item videtur de hoc caſu, vt eſt de rebus Eccle. non ali. c. 1. in cle. & hoc idem probatur ibi in fine, dum dicit dictam clementinam non habere locum in locationibus & conceſſionibus quæ fiunt ad modicum tempus, & ſic ſecus in illis quæ fiunt ad longum tempus. ¶ Item nec ſufficit ſi exprimatur in literis, quòd hoc eſt propter vtilitatem vel neceſſitatem Monaſterij, vt ibi not. per Guillel. immo ad contractum validandum requiritur conſenſus Superioris, & omnis ſolennitas ſeruanda in alienationibus: vt not. ibi in glo innuit quod ſi, &c. Item iura loquentia de iudicatura, vel aliis officiis noluit illa eſſe perpetua, ſed tẽporalia. C. de decurio. l. 2. lib. 10. & de domeſti. & protect. l. lege. pragma. lib. 12. pro

B hoc faciunt mul. iura alle. per Hoſti. & Ioan. An. de iudi. c. fi. ſuper verbo, celebratur. vbi iſtud tenent ponendo tres rationes quas ibi vide: & finaliter concludunt quod hodie ſolum per biennium in officio eſſe poteſt, ad hoc in authen. de defen. ciui. §. fi. col. 3. & vide ibi pleniſſimè. ¶ Item confirmatur per ordinationes regias, per quas etiam bailliuus, qui eſt maioris authoritatis, manet in officio per biennium, duntaxat approbatur per conſuetudines, per quas prælati faciunt nouos officiales, bailliuos, & alios officiarios de maio. & obed. c. his quæ. & c. cum olim & eo. tit. c. vnico. lib. 6. vbi per mortem prælati ceſſat poteſtas officialis, & tranſit ad capitulum: ſic videmus in officiariis ordinariis per præpoſitum Pariſien. vt in

C locum tenentibus & aliis quorum poteſtas ceſſat,* mutato præpoſito. ſic ſeruat dominus noſter rex mutans & reuocans bailliuos & officiarios ſuos quando placet ſibi:* ſic ergo & alij facere debent c in cauſis. de re iudi. fortificatur, quia bailliuus ſancti Dioniſij conqueſtus fuit in cauſa nouitatis contra Abbatem, qui ipſum reuocabat: & fuit dictum per arreſtum, quòd non erat* admittendus. In ſimili Magiſter Iacobus Dableges bailliuus ſancti Dioniſij, fuit per dictum Abbatem depoſitus, vnde appellauit: ſed poſtea renunciauit appellationi ſuæ vt friuolæ. ¶ Item Prior & Conuentus dictum maiorem remouerunt, & fuit alteri bono & ſufficienti de maioria prouiſum. ergo ſublata eſt dicti maioris poteſtas. l. iudicium ſoluitur.

D ff. de iudi. cum ſimilibus. Item dictus maior eſt de iudicatura ſancti Martini, & ibi habet hoſpitium proprium, & ibi traxit moram per 20. annos. & adhuc trahit & habet domicilium ſuum & ſic ibi non poteſt eſſe iudex cum non prætendat ſe habere authoritatẽ principis. C. de offic præto. l. 2. & de elect. c. fundamenta. in fi. lib. lib. 6. ¶ Item dictus maior emit officium prædictum dando pecuniam pro illo habendo, & ſic non debet in illo remanere. C. ad. l. Iuli. repe. l. ſancimus canonizata. 1 q. vlti. c. ſancimus. ¶ Item dictus maior ſe ingerit in officio: & ſic eſt ſuſpectus, præſertim in quantum dicit quod conſtabit ſibi mille francis antequam dictum officium dimittat: maximè quia dum aſſumpſit huiuſmodi officium, reputabatur pauper homo. Non obſtat quod dicitur quod habet ſigillum Conuentus in ſua litera, &c. quia illa forma

E eſt de iure communi ſecundum quod omnia debent expediri per prælatum & capitulum ſeu conuentum. de his quæ fi. à prælat. ſine conſen. ca. c. noui. cum ſimilibus, & ſic illa forma non reddit actum perpetuum, quia aliàs omnes actus geſti per ipſos eſſent perpetui, quod non eſt dicendum. ¶ Item conferre maioriam ſpectat ad collationem & adminiſtrationem Prioris: & ſic adiunctio Conuentus non extendit prouiſionem vltra tempus concedentis, iuxta illa quæ notantur & leguntur in c. procuratorem de procura. in cle. ¶ Item conſtat quod ſolemnitates ſeruandæ in alienationibus faciunt actum perpetuum, & illis ceſſantibus fit ad tempus, vel ſaltem non exten-

* *Ceſſat.*) ſed hodie nõ committitur per præſidem ſed per regẽ. Ideo mortuo præſide non ceſſat eorum poteſtas l ſa §. hi quibus & ibi Bal. de lega. 1. C. M.

* *Sibi.*) ſed conſtitutione Philippi Valeſij anno 1341 & reſcripto Ludouici vndecimi quæ extant in libro viridi regij procuratoris in prætorio Pariſien. ſtatutum ne reuocarent aut vacarent niſi morte, reſignatione, vel delicto iudicialiter declarato & ita obſeruatur vt etiam tango, in eo. qu. 181. C. M.

* *Non erat*) & bene lo. Fab. inſti. mã. da §. item ſi adhuc, dixi in conſuet. Pariſien. §. 1. glo. 2. nu 59. C. M.

ditur ad ſucceſſorem. de reb. Eccl. non ali. per totum 12. q. 2. per totum. ¶ Item fortificatur per illud quod nota per omnes doctores, de præla. vices ſuas. c. fi. vbi etiam locatio non extenditur ad ſucceſſ. pro hoc facit quod nota. de præſump. c. mandata. ¶ Item confitebatur ſe habere maioriam & huius eſſe cuſtodem, & eſſe in poſſeſſione nomine Prioratus & Conuentus, ſic non poſſidet. ¶ Item habens precario vel in depoſitum reuocari poteſt ad voluntatem. l. cum precario. ff. de preca. l. 1. §. ſi depoſuero. ff. depo. His non obſtātibus fuit recredentia per arreſtum * adiudicata dicto Nicolao, & partes appunctatæ ſuper principali in factis contrariis. Et demum mortuus fuit dictus prior, ſic remanſit maior dictus Nicolaus. Et habebat ipſe Nicolaus rationes, quia ad non modicum tempus habebat titulum de maioria, vt ad vitam: quamuis à Papa non confirmatum: & fuerat vſus magno tempore pacificè, nec ipſum inſufficientem dicebamus, nec aliquo vitio ſeu crimine irretitum. Sed ſolùm quia mediante pecunia habuerat. ¶ Item quia tractatur de poſſeſſorio de quo vſus fuerat longo tempore cum titulo ad longum tempus: iuxta l. 1. §. quod autem prætor. ff. de ſuperficiebus.

v *Arreſtū.*) & male ex narratis.

¶ An vnus dominorum domus pro periculo remouendo, in ſolidum conueniri poſſit, & condemnari.

QVÆSTIO CLXXIV.

¶ Antepenultima die Auguſti 1389. dictum fuit per arreſtum curiæ bene iudicatum per præpoſitum Pariſi. pro Michaële clerico, & malè appellatum per Ioannem Herui, in eo quod dictus prępoſitus iudicauerat dictum Ioannem remouere * debere periculum cuiuſdam domus ruinoſæ communis pro indiuiſo ſibi cum vxore ſua & quibuſdam aliis, licet ſolum concluderetur contra dictum Ioannem, & eſſet ſolùm adiornatus, non alij & hanc cauſam pro Ioanne, placitaui, & pro hoc allegabam in effectu. l. eadem. §. cato. in fi. ff. de verb. obli. l. prætoriæ. ff de præto. ſti. l. ſtipulatio. §. quæſitum. ff. de no oper. nun. Ratio verò in contrarium colligitur per illas ll. quia reſtitutio operis pro parte fieri non poteſt & ne vrbs ruinis difformetur: quia res celeritatem deſiderat: iuxta. l. 2. §. ſi quis à principe. & l. fi. ff. ne quid in lo. pu. fi. & l. 1. C. de edi. priua. & habere recurſum multiplicem contra conſocios, eſt laborioſum iuxta. l. ſi vt proponis. C. de edi. priua. & l. cum duobus. §. idem reſpondet ſocius ff. pro ſocio. cum ibi nota. & l. ad curatoris ff. de dam. infect. nec obſtat allegatio in contrarium per. l. plures. eod. tit. quia licet quilibet teneatur pro rata, tamen executio in totum fiet per. l. ſuperiùs allegatam.

v *Remouere.*) Non ſolum curator Reip. vt l. ad curatoré de dam. infect. ſed etiam ex cómuni & generali obſeruantia priuati, quorum interest ad hoc agere poſſūt l. ſingularum. in fi. C. de edi. ff. priuat. vnde cum hoc ſit indiuiduū quiſque compellitur in ſolidum, quia etiam repetere poteſt à ſocio, vt inquiter in. l. ſupra iter. §. officiū de aq. plu. ar. eet dici in conſue. Pariſ. ti. 6. & in tracta. diuid. & indiuid.

¶ Sententia mortis ferri non debet per proceſſum ordinarium.

QVÆSTIO CLXXV.

¶ Item per arreſtum fuit dictum Franquetum Sourde bene appellaſſe à prępoſito de Caſtellone, qui ipſum ad ſuſpendium condemnauerat per inquæſtam & proceſſum ordinarium. *.

v *Ordinarium.*) quod hodie correctum eſt. Rebuff. C. M.

¶ Nota mulctandum, qui entreprent contra iuriſdictionem temporalem.

QVÆSTIO CLXXVI.

¶ Item Archipreſbyter Turonen. fuit condemnatus in emenda. 20. librarum erga regem: eo quòd reſcripſerat in quibuſdam ſcripturis ſe eſſe in poſ-

A ſeſſione virtute ſuæ iuriſdictionis ſpiritualis, puniendi laicos, & ſuſtinebat hoc pertinaciter in ſcripturis concordandis.

¶ Non eſt conſuetudo recipienda quòd quis de facto gagiat ſuum debitorem.

QVÆSTIO CLXXVII.

¶ Item non fuit per arreſtum recepta conſuetudo in cauſa domini de Partenay, imò dicta non receptibilis conſuetudo, quòd quis habens iuriſdictionem poſſit de facto ratione ſui debiti vel redditus gagiare ſuper bonis debitoris, vbi nullam habet iuriſ-
B dictionem.

¶ Non eſt à commiſſariis Parlamenti appellatio recipienda.

QVÆSTIO CLXXVIII.

¶ Item per arreſtum fuit dictum quòd non erant recipiendi Decanus & Canonici Turon. appellantes à quibuſdam Commiſſariis Parlamenti ſuper taxatione * quarundam expenſarum, licet aliàs fuerit in caſu ſimili recepta appellatio.

v *Taxatione.*) facta in præſencia partis vel procuratoris ſui qui tunc non appellat. & videtur velle conſt. Caro. 8 art. 61. & quádoque vidi poſtea appellátem recipi ſed conſti. hoc non dicit & iniquum eſt, ſatis eſt quod appellatio non ſuſpendat. ſed fiat prouiſio nolis execu. tio. & ita obſeruatur. C. M.

¶ Qui non approbat aliquos facere capitulum, non habet ſe contra ipſos præſentare, vt contra capitulum, ſed vt contra ſingulares ſe dicentes capitulum facere.

C

QVÆSTIO CLXXIX.

¶ Recepti fuerunt quidam Canonici de ſancto Honorato vt bene fundati & præſentati, quamuis ſe fundaſſent & præſentaſſent contra tales & tales ſingulariter ſe dicentes Decanum & Capitulum, quāuis Decanus & Capitulum ſe in illa cauſa, vt Decanus & Capitulum conqueſti fuiſſent in caſu nouitatis contra ipſos Canonicos, & ſe præſentaſſent. Ratio fuit, quia dicti Canonici dicebant alios non facere Capitulum, nec vt Capitulum approbabant.

D *¶ In expenſis condemnatur cedens liti poſt adiornamentum, prius eidem collatione facta.*

QVÆSTIO CLXXX.

¶ Dominus Ioannes Nicolie obtinuit expenſas contra Magiſtrum Ioannem Girard in caſu regaliæ, quamuis dictus Magiſter Ioannes Girard poſt adiornamentum ceſſiſſet cauſæ, viſis per eum literis dicti domini Ioannis: eo quia ante litem in curia introductam fuerat oblatum per dictum dominum Ioannem dicto Magiſtro Ioanni Girard, quòd vellet videre literas ſuas, & cederet liti ſi videret quòd non ius haberet, quod noluit ante adiornamentum.

E

¶ An qui officium regium obtinens ſit ad oppoſitionem recipiendus contra executionem literarum regiarum impetratarum ſur eodem.

QVÆSTIO CLXXXI.

¶ Magiſter Ioannes Nully antea procurator regius Maſticonenſis non fuit * ad oppoſitionem receptus contra executionem literarum regiarum impetratarum per quēdam ſuper dicto officio procurationis, licet pēderet lis in curia ſuper priuatione dicti officij inter dictum Magiſtrum Ioānem & regium procuratorem: nec feciſſet de ea mentionem dictus impetrans.

v *Non fuit*) non trahitur in conſequētiam, ſed contra ſeruatur, vt dixi ſupr. eo. quæ. 173. C. M.

Digitized by Google

impetrans. Ratio huius fuit, quia rex proprio motu, A
vt per literas impetratas videbatur, dederat dictum officium aduerſario dicti Magiſtri Ioannis, vt aliàs fuit dictum contra Procuratorem de Chaumont, pro Receptore & pro Magiſtro Ioanne du Pal, quondam propoſito foraneo Laudunen.

¶ *Arreſt prononcé pour l'Vniuerſité de Paris, & autres, contre Meſſire Robert du Meſnil Cheualier, dit Taupin.*

QVÆSTIO CLXXXII.

¶ Entre le Procureur du Roy de l'Vniuerſité de Paris, Hebert du Chaſtel, Roger du Chaſtel, & George du Chaſtel freres, & deux damoiſelles ſœurs deſdits Rogier & George, enfans dudit Hebert d'vne part, & Meſſire Robert du Meſnil dit Taupin, & autres ſes cóplices d'autre part. La Cour condána Meſſire Taupin à faire amende honorable. C'eſt à ſçauoir en la Cour de Parlement, ſans chapperon, à genoux, en diſant par ledit Meſſire Taupin, les paroles qui s'enſuiuent : A tort & ſans cauſe i'ay batu & mutilé Hebert du Chaſtel, pere deſdits Roger & George, iniurié l'Vniuerſité; entant que i'ay mutilé ledit George, en enfraignant la ſauuegarde du Roy noſtre Sire, & en requiers mercy & pardon. Semblablement le condemna à faire amende honorable auſdits freres & en l'Vniuerſité de Paris en la Congregation d'icelle, en diſant les paroles deſſuſdites, & en criant mercy, &c. & ce faict à ſoy transporter deuant l'hoſtel où les offenſes furent faites, & à crier mercy à iceux freres & Damoiſelles, qui pour celle cauſe y ſeroient. Et s'en aller de là, vne torche de cire en ſa main, peſant 4. liures deuant l'Egliſe de la ville où icelles offenſes furent faites, & à offrir apres ladite torche à l'Egliſe, en diſant les parolles deſſuſdites en criant mercy. Auec le condamna la Cour à amende de deux mille liures tournois enuers le Roy, enuers chacun deſdits freres en mille liures tournois, enuers chacune deſdites Damoiſelles en cinq cens liures tournois, enuers l'Vniuerſité de Paris en deux cens liures tournois. Et quant à Hebert & Bodet, Hanequin, & Girard, complices dudit Meſſire Taupin, la Cour les cōdamna & chacun d'iceux à faire amédes honorables aux perſonnes & lieux que ledit Meſſire Taupin auoit fait en cotte ſimple, ſans ceinture ne chapperon, & chacun d'eux enuers chacun deſdits freres en deux cens liures, & enuers chacune des Damoiſelles en cinquante liures, enuers l'Vniuerſité en cent liures, enuers le Roy en deux cens liures, & les condamna en deux cens liures tous enſemble : & chacun d'eux pour ſoy & pour le tout : & és deſpens, dommages & intereſts deſdits freres, & tenir priſon iuſques à ce qu'ils ayent tout accomply. Prononcé le Samedy 7. d'Aouſt, l'an 1386.

¶ *Contra vſurpantes in præiudicium temporalis iuriſdictionis.*

QVÆSTIO CLXXXIII.

¶ Fuit quædam commiſſio officialis Cenomanen. damnata, quia erat contra Bailliuum ſeu iudicem ordinarium ſecularem Cenomanen. & in præiudicium temporalis: & eſt in magna papyro ad longum regiſtrata. Quare hic non plus.

¶ *Non eſt ab executore appellandum.*

¶ Item fuit dictum per arreſtum non eſſe appellationem recipiendam factam à Magiſtro Ioanne de Sauigniaco, qui erat executor quarundam literarum regiarum, qui non exceſſerat in aliquo metas literarum.

Vide. l. ab executore. ff. de appel. & l. ab executione. C. quo ap. non reci.

¶ *Rex ius partis non poteſt remittere, ſed ſuum ſic.*

QVÆSTIO CLXXXIV.

§ Item fuit dictum per arreſtum quòd Collard Nenſure obtineret & obtinuit defectum contra Ioannem Karemel & alios complices, qui fuerant adiornati ad perſonaliter comparendum ad requæſtam dicti Collardi & procuratoris regij, ſuper eo quòd eiſdem imponebatur quòd abſciderant pedem dicto Collardo, eo etiam quod receſſerant abſque curiæ licentia: nec profuit eis gratia à rege pro eiſdem obtenta, & per eorum procuratorem curiæ oblata, continēs quòd rex adnullabat defectum: dum tamen B
infra duos menſes à data gratiæ curiæ comparerent perſonaliter inquantum tangebat dictum Collardum, ſed profuit inquantum tangebat regium procuratorem: quia quoad regium procuratorem fuit per curiam eidem obtemperatum : ſed tamen non venerunt intra illos duos menſes, & ſic non habuit effectum.

¶ *Quædam ordinationis publicatio ſuper impetrationibus non faciendis.*

QVÆSTIO CLXXXV.

¶ Item fuit publicata in Parlamento iſto quædam C
ordinatio regia data xv. die menſis Auguſti, per quam rex prohibebat aduocatis, partibus, & procuratoribus, ne impetrarent literas regias in præiudicium ordinationum regiarum: & quòd curia non obtemperaret literis regiis impetratis à partibus ſaltem clauſis, &c. & vide eam. & fuit cauſa dominus de la Trimoille in cauſa quam habebat domina de Craon contra dominum de Suze: quia dictus de la Trimoille impetrauit literas vt cameræ * parla. ſe congregarent ad conſulendum & proceſſum videndum præ timore quem habebat ne condemnaretur domina de Craon, mater vxoris ſuæ. Et finaliter partes concordauerunt. Plura alia notabilia quæ vidi dici & pronuntiari per arreſta in Parlamento, quod incipit in craſtinum ſancti Martini 1389.

A Cameræ) quod poſtea vetuit. Caro. 7. arti. 116.

D

¶ *Condemnatio facta contra Albatem de Bourdedieux, ratione delicti per ipſum commiſſi cum eſſet Prior Sancti Martini.*

QVÆSTIO CLXXXVI.

PRimò fuit condemnatus Prior quondam S. Martini, tūc Abbas de Bourdedieux in 30. libris turon. capiendis ſuper temporali ſuo, ac priuatus omnibus officiis regiis obtentis & obtinendis. Et inſuper dictum fuit, quòd curia obtemperaret literis regiis ab ipſo impetratis, quæ continebant in effectu quòd dimitteretur in pace, & quod ſileret regius procurator: & fuit ratio propter falſitatem quam commiſit E
in quibuſdam literis quittantiæ: de quibus ſe iuuit in curia vt ſupra * fit mentio. Et hanc cauſam pro ipſo placitaui. Et fuit pronuntiatum arreſtum die Sabbati quarta die menſis Nouembris ante finem.

* Supra. qu. 56.

¶ *Curia temporalis cognoſcit de appreciatione reparationum contra clericum.*

QVÆSTIO CLXXXVII.

¶ In eodem Parlamento fuit dictum bailliuum Viromanden. habentem commiſſionem regiam, ſuper hoc benè iudicaſſe in hoc quod dixit quòd cognoſceret de appreciatione reparationum * faciendarum

* Reparationum.) Lata Stepha. Aufre rep. cle. 1. reg. 2. fallen. 26 & infr. q. ſuper port 3. tit. 37. inf. eo q. 225. C. M.

in quibuſdam domibus cuiuſdam dignitatis Eccleſiæ Laudun. Quod dixit pro Petro de Launoy quondam Decano Aurelianen. & nunc Theſaurario Laudun. contra Stephanum de Noyon: qui ex cauſa permutationis habuerat à dicto Petro decanatum Aurelian. mediante dicta dignitate Theſaurario in Eccleſia Laudun. in cuius domibus oportebat fieri reparationes: & pro ipſis videndis appretiari, & procedendo vlterius etiam fuerat coram Bailliuio Viromadenſi adiornatus dictus Stephanus, & declinauerat dicendo quòd erat perſonalitas, nec tenebatur in Curia laïcali reſpondere ſuper appretiatione reparationum.

¶ *An regalia dicitur vacatio facti, ſi ius habens in Beneficio, non poſſideat ipſum, ſed tertius.*

QVÆSTIO CLXXXVIII.

¶ Arreſtum pronuntiatum fuit pro magiſtro Mahieto Auquetin, contra magiſtrū Robertum la Ferté, ſuper Canonicatu & Prębenda Eccleſiæ Rothom. in regalia collatis dicto magiſtro Mahieto. Nec fuit accepta ratio dicti Roberti dicentis non vacare in regalia Beneficium. Eo quia dicebat dictos Canonicatum & Præbendam de facto teneri per vnum, & alterum habere ius in ipſis: quos de facto * dicebat vacare dictus magiſter Mahietus, eo quia qui ius habuerat à Papa, non habebat poſſeſſionem tempore regaliæ: nam licèt à non habente ius detineretur, dicebatur de facto vacare, quia pro hoc vitando oportet habentem ius in ipſis ipſos poſſidere.

Defacto.) ſupra q. 168. vbi iare dixi. C.M.

Oportet coram commiſſariis teſtes reprobare, vel quod per eos reſeruetur.

QVÆSTIO CLXXXIX.

¶ Coram * commiſſariis oportet tradere reprobationes teſtium, vel per ipſos reſeruetur commiſſarios, quod in fine inquæſtæ tradi poſſint. Sic fuit dictum pro domino Petro Bouchett, contra quendam equorum mercatorem. Et ideo Maſile non fuit receptus in Curia Parlamenti ad teſtes reprobandos, eo quòd coram commiſſariis fuerat poſitus in defectu, adiornatus ad videndum teſtes iurare, & ad inquæſtam procedere, nec teſtes reprobauerat, nec eidem reſeruatum fuerat.

Coram) Patet ſup. in ſtil. c. 7. § 5. quod eſt iniquum & obſoletum, vt ibi dixi. C.M.

¶ *Dantur quadraginta dies ad deliberandum.*

¶ Domino Ioanni de Clermont adiornato ad ſe garendum pro hærede fratris ſui materni filij domini Ioannis la perſonne, vel renuntiandum, fuerunt dati quadraginta dies ad deliberandum, adiornato, tanquàm * ad dicti domini Ioannis la perſonne inſtantiam.

Tanquā) Id eſt, etiam non petenti dantur & præfiguntur de generali conſuetudine. C.M.

¶ *Facta recepta contra Theſaurarium ac Capellanos Capellæ ſanctæ.*

QVÆSTIO CXC.

¶ Fuit receptus in factis Ioannes Dauid contra quendam Capellanum Capellæ ſanctæ ad proponendum in cauſa beneficiali quod rex Franciæ ſciens, & certificatus ex conceſſione & gratia per eum facta * ſuper prouiſione Capellanorū dictæ Capellæ ſanctæ facienda de poteſtate per eum data Theſaurario eiuſdem Capellæ ſuper collatione Beneficiorum per eum facienda dictis Capellanis: eidem Dauid conceſſerat quoddam Beneficium ſeu Capellaniam, non obſtante dicta conceſſione ac poteſtate, licèt in literis * ſuæ collationis hoc exprimeretur. Item etiam ad proponendum quod tempore collationis dicto Capellano factæ per dictum Theſaurarium viuebat ille, per cuius mortem dicebatur vacare: fuit tamen facta recredentia dicto Capellano.

Facta) vt ſup. q. 96.
Literis) quia certa ſcientia poteſt probari per teſtes. Rota deſcriſi noui. Belleme re deciſ. 748. Rotæ conc. 327 dixi contra Alex. ad eius conſ. 11. nunc 2. lib. 7. ad Dec. e. cum inter. n. 8. de except. C.M.

¶ *Non habet locum aduoatio in maleficiis, nec valet in hoc conſuetudo.*

QVÆSTIO CXCI.

¶ Fuit damnata quædam conſuetudo propoſita per magiſtrum Ioannem de Nulliaco, pro illis de Tornaco, per quam dicebat quòd ſi plures interoſſet ex certo propoſito ad quoddam maleficium faciendum, cuius quidem maleficij quidam erat principalis, & illud fecerat aliis pręſentibus, & quod præſentes ante dicti erant exonerati per aduoationem maleficij factam per dictum principalem.

¶ *Salui conductus ſunt tenendi.*

QVÆSTIO CXCII.

¶ Quidam mercatores de Monte Peſſulano, & Carcaſſone obtinuerant quandam marcam * per arreſtum Parlamenti latum contra Ianuenſes anno domini 1388. & quandam executoriam anno 89. menſe Iulij à Curia Parlamenti, virtute cuius arreſti & executoriæ fecerant fieri quandam executionem & arreſtam ſuper bonis quorumdam Ianuenſium, quorū quidam morabantur Pariſiis, & alii in monte Peſſulano, & vocabantur aliqui dictorum Ianuenſium Leon & Ayton. Ianuenſes ſe iuuabant aliquibus ſaluis conductibus: vnum per dominum Ducem Bituricen. dato, tunc locum tenentem regium anno 85. vſque ad quatuor annos: alio à rege dato vſque ad tres annos: alio etiam dato à rege anno 89. menſe Maii vſque ad annum. ſecundo & vltimo omnes alios continentibus & potiſſimè vltimo de gratia ſpeciali certa ſcientia & authoritate dato: non obſtantibus dictis arreſto & executoria, & quod rex aliàs ſaluum cōductum eiſdem dederat, & erant duo vltimi paſſati per Regem & magnū Conſilium *. vbi interfuerant Cancellarius, Dux Burgundiæ, Dux Turoniæ, Coneſtabularius, & alii de magno Conſilio. Et fuit in hoc Parlamento cauſa pro Ianuenſibus placitata, & ipſa placitata, appunctatum fuit quòd bonorum dictorum Ianuenſium fieret inuentarium, & ponerentur ipſa bona in cuſtodia per manū regiam extra manum ipſorum, niſi vellent dare cautionem vſque ad ipſorum valorem, videreturque ipſorum papyrus ad hoc vt ſciretur an in regno Franciæ haberent alia bona. Finaliter dicti Ianuenſes tantùm proſecuti fuerunt penes Cancellarium & magnum Conſilium, quòd licèt diceretur à tergo quòd per Curiam Parlamenti haberent arreſtum contra ipſos, fuit dictum ſaluiſconductibus non per Curiā Parlamenti, nec per arreſtum ipſius obtemperatum: ſed per magnum Conſilium & impedimentum in eorum bonis appoſitum, amotum. Ratio fuit propter inconueniens quod fuiſſet ſecurum, ſi rex Franciæ ſuos ſaluos conductus non tenuiſſet, ſaltem dictis Ianuenſibus, cum quorum Duce & patria habebat confœderationem. Item dicti duo ſaluiconductus dabant ſaluumconductum hoſpitalibus ipſorum Ianuenſium Pariſiis commorantium, ac ipſis Ianuenſibus & bonis ſuis, ac hoſpitio ſeu ipſorum mercaturis.

Marcam) id eſt clargationes, hæc & alia rex agit hodie in conſilio Curiæ.
Conſiliū.) & ſic olim magnum conſilium non erat aliud quàm priuatum regis conſilium, hodie ſit iuriſdictio contentioſa ordinaria. adde quæ dixi. ſup. eo. q. 109. C.M.
Rex debet tenere ſuos ſaluos conductus.

¶ *De Theſauris inuentis.*

QVÆSTIO CXCIII.

¶ Item nota quòd per compoſitionem à Curia Parlamenti approbatum fuit actum & concordatū inter Huguelinum

Huguelinum de Renelle de Ambian. quòd ipſe haberet medietatem 120. florenorum in domo ſua Ambianen. quam reparari faciebat, per ipſum inuentorum: & rex aliam medietatem Qui quidem Huguelinus appellauerat à balliuo Ambianen. eo quia dicebat & propoſuerat coram ipſo quòd de iure & conſuetudine Ambianen. ad ipſum tota ſumma vt theſaurus ſpectabat. Quem in ſuo repererat, & balliuus pronuntiauerat ad regem totum ſpectare, non recipiendo ſuam conſuetudinem, & contra ius quod bene fecerat, vt dicebat regius procurator: eo quia ad regem talia ſpectant in ſua alta iuriſdictione, maximè vt eſpaues, eſtrangiers, & biens vacans, & quod talis erat conſuetudo notoria Ambianis, quam reperit balliuus per aſſiſtentes notoriam (de hac materia vide alia duo arreſta alibi citata, & de iure in §. theſauros inſt. de re. di. & l. vnica. de theſau. lib. 10. & l. non intelligitur. §. ſi in locis. ff. de iu. fiſci.) Etiam ſimilis compoſitio facta fuit inter religioſos ſancti Germani de pratis, habentes omnem iuriſdictionem in heſpitio ſcholarium de Boiſſi, & Magiſtrum dictorum ſcholarium, qui in dicta domo & pro pretio inuenerat nongentos agnos aureos, & 110. angelotos, & hoc mediante Magiſtro Guiberto de Celſiaux phiſico. vide quod ſcripſi inferius.

An teſtes ſint recolendi.

QVÆSTIO CXCIV.

¶ Item nota quòd coram Guillelmo de Bellocaſtro Balliuo pro rege in villa de Dreux, procurator regius dicti loci proſecutus fuerat Abbatem & Conuentum de Columbes, ſuper tranſportu priſionariorum de vna iuriſdictione ad aliam, de infractione ſaluægardiæ, & de rebellione ſeruienti regio facta: & tantum fuerat proceſſum quòd partibus in factis cõtrariis appunctatis dictus balliuus fecerat inquæſtam & eius clericus ſcripſerat ipſam coram eo, & fuerat partibus antedictis dicti proceſſus publicatio facta: quia ſic vſus dictæ balliuiæ ſe habet abſque recuſatione dicti balliui: & demum cœperant partes diem ad ius audiendum ſuper ipſo proceſſu, quæ dies ad ius audiendum fuerat quater continuata demum ferè poſt annum lapſum vel circiter à tempore dictæ publicationis: & quòd dicti Abbas & Conuentus viderant ſuum proceſſum & publicationem teſtium, impetrauerunt Abbas & Cõuentus literas regias balliuo Carnoten. directas, per quas eidem mandabatur, & committebatur, vt teſtes dictæ inquæſtæ recoleret propter hoc, quia dicebãt dictum balliuum de Dreux in fauorem regis plura poſuiſſe, vel ſcribi feciſſe in inquæſta quàm depoſuerant teſtes regis, & minus in ipſa poſuiſſe vel ſcribi feciſſe quàm depoſuerant teſtes religioſorum prædictorum, in odium quod habebat in ipſos. Et quia dictus balliuus Carnoten. non fecerat aliquam diligentiam, nec ipſi religioſi de dictis teſtibus recolendis, dictus procurator regius impetrauerat literas regias vt intra certum tempus fieret dicta recolatio: aliàs excluſi eſſent de hoc dicti religioſi, & remitteretur dictus proceſſus dicto balliuo de Dreux iudicandus. Finaliter dicti religioſi impetrarunt literas regias, in quibus balliuo de Dreux ſupradicto imponebant prædicta, & vltra plures alias falſitates & delicta quæ fecerat in præiudicium dictorũ religioſorum: virtute quarum literarum cauſa fuit aduocata in parlamento, in quo parlamento requiſierunt dicti religioſi, vt dicti teſtes recolarentur per curiam, vel commiſſarios ab ea committendos, &c. Allegantes inter alia ad hunc finem ea quæ ſequuntur. Primò prædicta. Secundò quòd balliuus ſolus examinauerat teſtes: & tamen in caſtelleto dantur duo examinatores. In parlamento duo cõmiſſarij, vel vnus cũ adiuncto. Tertiò clericus ſuus ſcripſerat depoſitiones teſtiũ nec erat ibi ſignũ alicuius perſonæ publicæ. Quartò non eſt credẽdũ actis balliui, niſi inquantum per acta tabellonica conſtat. c. quoniam contra falſam. de proba. Quintò quia recoli debent teſtes cum ſubeſt cauſa, vt hîc, ſic aliàs factũ fuit in curia, ad hoc cap. cum clamor. de teſtibus. Sextò teſtes qui viderant depoſitiones, iurabãt ſe nũquam ſic depoſuiſſe. Septimò quia vſq; ad diffinitiuam etiã poſt poſſunt & debent falſitates inquiri & perquiri. & quod per medium ipſius factum eſt, debet retractari iuxta. l. diuus. ff. de re iudic. & l. qui agnitis. ff. de except. & C. ſi ex fal. inſtru. per totum. & cap. ſuper eod. & cap. accedens. de crimi. fal. Contrarium propoſitum fuit per procuratorem regium & dictum balliuum ad finem quòd dicti religioſi emẽdarent regi & balliuo iniuriam quam prætendunt contra ipſum, quòd non fiat recolatio: ſed proceſſus balliuo ante dicto de Dreux remittatur iudicandus. nec in contrarium recipiantur per rationes ſequentes. Primò, quia balliuus honeſta perſona erat, benè famata, licentiatus in iure ciuili nunquam de aliquo crimine aliàs reprehenſus, nec increpatus iuratus regi de bene iudicando & iuſtitiam faciendo. Secundò, quia pars aduerſa non dicebat contrariũ prệterquam in prædicto caſu ſuperius allegato, &c. & pluries cognouit de aliis cauſis & iudicauit ad intentionem dictorũ religioſorũ etiam cõtra regem & alios. Tertiò non allegabat pars aduerſa prędictũ balliuũ fuiſſe in hac parte corruptum, nec aliàs, nec allegabat aliquid ſufficiens ſed ſolum dictum balliuum in fauorem regis & odiũ religioſorum prędicta feciſſe, quæ nõ ſufficiunt: nec ſunt recipienda in terminis ita generalibus. nec tenendum dictũ balliuũ in fauorẽ regis, vel odiũ alterius (cuius odij vel fauoris inordinati cauſa non allegatur) fuiſſe ſuæ ſalutis immemorẽ iuxta. l. fin. C. ad l. Iuliam repetun. canonizatam. Quartò balliuus examinauit teſtes, qui eſt perſona publica. & ſuus clericus ſcripſit depoſitiones ipſorum, ſic vt duo fuerũt, nec eſt neceſſe, nec aſſuetum ibidem duos eſſe: ſic ſit plerunq; in examinatoribus caſtelleti vbi vnus ſolus examinat: ſic in dominis parla. & alibi. Quintò creditur examinationi teſtium factæ per duos, vel vnũ ad hoc cõmiſſum, vt vni examinatori vel vni de dominis parlamenti. Sextò officium eſt iudicis facere inquæſtas & teſtes examinare, licèt plerunq; non faciãt hęc, quia plerunq; ſunt ignari: ſed nõ ſic de hoc balliuo, vt ſupr. dictũ eſt, ſufficienti & perſona publica & iurata. Septimò nõ eſt credendũ teſtibus etiã dicẽtibus ſe aliter depoſuiſſe: quia ſunt in hoc ſingulares, & duo deponũt contrariũ vt balliuus & eius clericus, iuxta. c. cũ dilectus filius Abbas Ciſtercieñ. de accu. vbi videtur caſus. Octauò, quia teſti ſe corrigenti, niſi incontinẽti non eſt credendũ, iuxta c. prętereà de teſti. cogen. Nonò non ſunt ad hoc recipiendi propter timorẽ ſubornationis, quia poſt annũ, vel ferè quando habuerunt publicationẽ teſtiũ, & viderunt quòd teſtes depoſuerunt cõtra ipſos, petierunt teſtes recoli. Quòd nõ eſt recipiendũ iuxta. c. fraternitatis. de teſt. & c. fi. eo. tit. in cle. & in auth. de teſt. §. quia verò ſæpe. c. vltra tertiã de teſti. Decimò, quia ſcientes teſtiũ depoſitionẽ cœperũt appunctamentũ ad ius audiendũ ſuper proceſſu. Quod appunctamentũ fuit ter, aut quater continuatũ de conſenſu dictorũ religioſorũ. Vndecimò, non interuenit hîc aliqua falſitas, nec eſt de ea aliqua præſumptio. Sed ſolũ verbo allegat pars, cauſa diffugij: quia ſcit teſtes deponere contra eam. Duodecimò non facit cõtra hoc. c. cũ clamor de teſt. quia loquitur quãdo minus ſufficiẽter ſũt teſtes examinati: nõ in hoc caſu. ſic pars aduerſa non eſt admittenda, ſed debet fieri concluſio ſupra requiſita quo ad proceſſum. Similiter & quo ad emendam per ſequẽtes rationes. Primò, quia impoſita per religioſos

Ad hoc not. l. non omnes. § à barbaris. ff. de re. mil.

dicto bailliuo ſunt iniurioſa, & maximè alia verba de A quibus nullam fecerunt mentionem, nec concluſionem: nec expoſuerunt in placitãdo, videlicet & plures alias falſitates & delicta, &c. ¶ Replicat pars religioſorum, ac defendit. Primò quòd non habet diẽ quoad concluſiones procuratoris regij & bailliui ſuper iniuriis. Secundò, quia præmaturè agunt ſuper iniuriis: ſed debent expectare recolationem per quam apparebit an habeant cauſam religioſi requirendo eam: quo caſu non poſſet contra ipſos cõcludi ad emendam, vel non, quo caſu non haberent procurator regius & bailliuus antedicti cauſam concludendi ad emendam. Duplicauit procurator & bailliuus. Primò, quia non eſt opus adiornamento: quia iniuriæ contentæ ſunt in litera regia qua vſi ſunt religioſi in curia. Secundò, quia verbo protulerunt dicta verba iniurioſa. Tertiò, reſpectu emendæ poſſunt proſequi, quia dicta verba iniurioſa fuerunt, & maximè in litera continetur illa generalis clauſula, & aliàs plures, &c. quę per partem aduerſam non fuit ſpecificata: nec in curia expoſita: nec per eam in curia propoſita. Nec eſt actum præmaturè, quia non eſt expectandus finis proceſſus quoad agendum: ſed quoad condemnandum & executandum. Finaliter partibus antedictis ad plenum auditis 25. die menſis Ianuarij anno Domini 1389. Per arreſtum fuit dictũ quòd religioſi reſponderent ſuper dictis iniuriis: & quòd admitteretur procurator Regius & bailliuus ad emendam ſuper ipſis faciendam, & quòd dicti religioſi non erant admittendi ad ſuam requæſtam, nec ad aliqua per eos propoſita, nec fieret recollectio: & fuit proceſſus remiſſus dicto bailliuo de Dreux, per ſuũ locumtenen. iudicandus. Et inſuper dicti religioſi fuerunt condemnati ad emendam procuratori regio & dicto bailliuo faciendam, taxatione curiæ reſeruata, & condemnati in expenſis dicti bailliui.

¶ *De renuntiatione facienda alicui rei propter grande onus.*

QVÆSTIO CXCV.

¶ Dominus Ludouicus de Chalon receptus fuit per arreſtum ad renuntiandum emendæ ad vtilitatem Decani & Capituli Turon. à quibus eam prædeceſſores ſui receperant, ad onus quoddam reale vnà cum perſonali obligatione, & hoc me placitante, &c.

¶ *Poſſeſſiones receptæ ſuper immunitate ac libertate viſitationis procurationis.*

QVÆSTIO CXCVI.

¶ Prior ſancti Eligij Pariſien. vnà cum Abbate ſancti Mauri propè Pariſius de qua Abbatia membrum eſt dictus Prioratus dependens, fuerunt recepti in factis contrariis contra Epiſcopum Pariſien. ſuper eo quòd prætendebat dictus Prior prioratum ſuum eſſe francum & immunem de viſitatione & procuratione erga dictum Epiſcopum, & immediatè eſſe ſubiectum quoad viſitationem & procurationem dicto Abbati ſuo, abſque hoc quòd Epiſcopus aliquid quoad hæc haberet. Et me placitante hæc erat quæſtio, non in proprietate, ſed in poſſeſſorio, quorum Abbatis & Prioris fuerunt poſſeſſiones receptæ & fuit magna & prolixa placitatio: Epiſcopus tamen habuit recredentiam: & ratio fuit, quia de iure* communi fundatus erat Epiſcopus Pariſienſis.

* Iure.) i. cum ſint perſonæ de priuileg. in de C. M.

¶ *Seruientes debent obedire eorum ſuperioribus.*

QVÆSTIO CXCVII.

¶ Taſſardus de Boſco ſeruiens Ambian. appellauit à locumten. bailliui Ambian. eo quia dictus locumten. preceperat cuidam ſeruienti regio, quòd dictum Taſſardum poneret in priſionem. Ea ratione: quia dictus Taſſardus non poſuerat in priſionem quemdam, quem dominus locumtenens iuſſerat in priſionem poni per dictum Taſſardum, ſed in domum ipſius in priſionem duxerat: licet dictus Taſſardus ipſum poſuiſſet in priſionem poſtquam venit ad notitiam eius, quòd dictus locumtenens præceperat dictum Taſſardum in priſionem poni ratione prædicta. Et fuit dictum me hoc placitante quòd dictus Taſſardus malè appellauerat, & emendaret etiam, &c. quia obedire debebat dicto locumten. quia eius præceptum non erat atrox.

B ¶ *Prohibitæ & interdictæ ſunt guerræ inter ſubditos regios nobiles & alios, ſiue de vicardia vel Campania tempore guerrarum ac treugarum.*

QVÆSTIO CXCVIII.

¶ Hæc interdictio & prohibitio facta fuit per dominum Guillelmum de Senonis tenen. parla. regium: & tunc primum præſidentem, anno quo ſuprà, in cauſa pendente inter dominum Ioannem de Iumont militem actorem & defenſorem ex vna parte: & dominum Robertum Danys militem actorem & defenſorem ex altera parte, &c.

¶ *Nota ad ornamentum generale bonum & aſtringere*

QVÆSTIO CXCIX.

C ¶ Item fuit dictum tunc adiornamentum bonum & validum, ac virtute ipſius dictum Robertum reſpondere debere, licet non eſſet ſpeciale, ſed ſolum generale: videlicet & pour reſpondre à tous ceux qui s'en voudront faire partie: quamuis etiam relatio fuit ita generalis, quoniam ſic continebatur in adiornamento & literis regiis.

Adiornamentum generale etiam bonum eſt & adſtringit adiornatũ

¶ *Literæ ſtatus non impediunt inquæſtam fieri, nec repriſiam arramentorum.*

QVÆSTIO CC.

¶ Partibus appunctatis in factis contrariis, & vna defuncta, literæ ſtatus ab eius hæredibus impetratæ non impediunt repriſiam arramentorum: quia eſſet D impedire inquæſtam* fieri, quæ fieri non poſſet, niſi repriſia facta, cùm non eſſet aliàs pars contra quam fieret: ſed repriſia facta pars non mutata faciet ſuam inquæſtam fieri, & altera etiam ſi voluerit: ſed credo quòd ſi non faceret, nil ſibi imputaretur propter literas ſtatus. Sic dictum fuit per arreſtum pro domino d'Amboiſe contra Comitem d'Eu, & eius ſororé, hæredes patris eorum quondam Comitis d'Eu tempore vitæ ſuæ. Sic fuit dictum in Parlamento incepto anno Domini 1390. pro capitulo noſtræ dominæ Pariſien. contra Abbatem & Conuentum de Feſcan.

* Inquæſtã.) Conſt. Carol. 7. art. 55 ſed hoc non eſt perpetuum vt infr. parte. 7. arreſt. 105. C. M.

¶ Item in eodem Parlamento fuit dictum pro quodam armigero, contra Marceletum du Meſnil, quod dictus armiger faceret ſi vellet ſuos teſtes examinari aſſuturos tenes, & cætera. in quadam cauſa integra: E licet haberet literas ſtatus dictus Marcelet: nec reſumpſiſſet, nec adiornatus eſſet ad reſumendum, &c. arramenta huius cauſæ integræ quæ incepta fuerat contra dominum Nicolaum Braque mortuum dicti Marcelleti bailliuum* habentem. Quod mirum videtur, tum quia dictus armiger non habebat partem adhuc, tum quia cauſa nondum introducta non datur talis prouiſio quæ non videtur introducta, cùm non reſumpſerit arramenta. Et vlterius fuit eidem dictum quòd faceret adiornare dictum Marcelet ad videndum teſtes iurare: fuiſſet eidem armigero ſecurius quò feciſſet dictum Marcelet adiornare ad reſumendum vel deferendum, &c. proceſſiſſet vt ſupra, &c.

* Bailliuũ.) Id eſt cuſtodiam ſeu regimen concedi ſolitum olim collateralibus, vt dixi in conſuet. Pariſ. tit. 8.

¶Item

¶ Item in parlam. incœpto 1390. pro domina Ioanna de Noyers, & domino Ioanne de Rimancuria, appunctatis in factis contrariis cum duce Lotharingiæ, fuit dictum contra hæredes ducis Lotharingiæ adiornatos à reprendre ou delaiſſer attamenta: qui obtinuerunt literas ſtatus vſque ad annum, quòd dicti dominus & domina fecerant inquæſtam ſi vellent, & facerent adiornare dictos hæredes ad videndum teſtes iurare: tunc tamen aſtricti ad reſumendum vel deſerendum.

¶ Arreſt pour le Marquis de Saluces, contre le Duc de Sauoye.

QVÆSTIO CCI.

¶ Le Mercredi 11. iour de May 1390. fut arreſt prononcé par maiſtre Symon Friſon preſident en parlemét, par lequel le Marquis fut abſous de l'impetition & demande du duc de Sauoye. Et en oultre fut le Roy noſtre ſire comme Daulphin de Vienne tenu & gardé en poſſeſſion & ſaiſine d'auoir ſeul & pour le tout la foy & hommage dudit Marquis, à cauſe de ſondit Dauphiné, & ledit Marquis tenu & gardé en poſſeſſion & ſaiſine de foy & hommage au Roy noſtre ſire ſeul & pour le tout de ſondit Marquiſé, & de le tenir ſeul de luy, & pour le tout en foy & hommage à cauſe de ſondit Dauphiné. Et fut condamné ledit Duc à rendre audit Marquis 46. que citez, que villes, que chaſteaux, dont il y en a 14. du domaine dudit Marquis, & les autres dudit Marquiſé mouuans du Roy comme Dauphin de Vienne, & à oſter l'empeſchement par luy mis en iceux, & les deſpens de la cauſe: & ne fut en la prononciation dit rien des fruicts, ne des dommages & intereſts.

¶ Item ſçachez que leſdits Marquis & Comte s'eſtoient ſubmis au Roy Charles dernier treſpaſſé, pere du Roy qui à preſent eſt, de tous ſes debats & furent les cauſes plaidoyées en la preſence du Roy & deſdites parties eſtans en Parlement, lequel auant la prononciation de cét arreſt treſpaſſa: voire auant que l'enqueſte fuſt faite, qui a eſté grande: & vouloit le Comte dire que le Roy qui eſt à preſent ne s'en pouuoit entremettre, & le fiſt plaider: mais nonobſtant le Roy s'en eſt entremis ainſi que voir pouuez.

¶ Item en prononçant cét arreſt diſoit touſiours ledit Maiſtre Simon, le Roy dit. Et outre dit, que le Roy ne pouuoit eſtre en perſonne au prononcer, & qu'il auoit commandé qu'en ſon nom le Parlement le prononçaſt, & en ſon abſence.

¶ Non eſt concedendum adiornamentum ſuper defectu contra illum qui ſe offert procedere velle.

QVÆSTIO CCII.

¶ Dictum fuit contra procuratorem regium pro quodam armigero dicto Treſſat, quòd procurator regius non haberet defectum contra dictum armigerum & adiornamentum ad videndum adiudicari ipſum defectum, licet ſe non præſentaſſet dictus armiger: eo quia dictus armiger ſe tenebat pro adiornato, licet procurator regius prætenderet tale intereſſe: ſcilicet quòd faceret adiornare dictum armigerum, & contra ipſum poſſet obtinere ſecundum defectum, & ſic tertium & quartum, &c. & ſic cauſam cum eſſet in cauſa criminali. Sed dictum fuit quòd non habebat intereſſe, cum dictus armiger eſſet præſens, & ſe defendere offerebat; nec expenſas habere poterat dictus procurator. Idem dictum fuit pro quibuſdam hæredibus, qui ſe offerebant procedere in cauſa.

*¶ A quelle monnoye * ſe doit rente payer.*

> * Monnoye) Plene & neue dixi in tracta. vſur. latino & gallico adn. adde infra. qu. 303. C. M.

QVÆSTIO CCIII.

¶ La veille de la Pentecoſte l'an 1390. fut prononcé par arreſt de parlemét côtre Meſſire Raoul Pourcelet Preſtre, Chapelain en l'Egliſe de Doüay, pour aucunes perſones de Doüay poſſedans heritages, ſur leſquels auoit eſté aſſiſe rente pour la fondation de ladite Chappelle, que combien que par Arreſt de la Cour de Parlement (dont i'ay autre part parlé) ladite Chapelle deuſt eſtre & fuſt fondée & doüée de 50. liures tournois. Auquel temps couroit franc pour 20. ſols tournois en ladite ville, qui lors eſtoit au domaine du Roy: toutefois ne ſeroient tenus leſdits detenteurs de payer autre monnoye que courir faiſoit le Comte de Flandres en ladite ville, à qui par le Roy elle auoit eſté baillee, dont le franc valloit trois * de ladite monnoye: c'eſt à ſçauoir 48. ſols d'icelle monnoye. Car dit n'auoit pas eſté le franc pour 20. ſols tournois, ou pour 16. ſols pariſis.

> * Trois.) Car le franc de Flandres ne valoit que 16. ſols tournois, comme encore auiourd'huy.

¶ Portes abbatues pour cauſe des rebellions.

QVÆSTIO CCIV.

¶ Item celuy iour fut la Comteſſe de Valentinois condamné enuers le Roy & partie en grande ſomme de deniers, & fut Maiſtre Pierre le Guy ſon gouuerneur lors treſpaſſé, pour cauſe de certains excés & rebellions faits aux gens du Roy. Et les portes de ſon chaſtel ou ville, ont eſté abbatuës iuſques à la volonté du Roy pour cauſe deſdites rebellions.

¶ Quid per oppoſitionem in caſu nouitatis factam ſit contentioſum non ſolùm deductum in minori, ſed in maiori.

QVÆSTIO CCV.

Item celuy iour fut prononcé contre les Marguilliers de Sainct Geruais, & pour le Curé d'icelle Egliſe, fait porter l'eau beniſte par leſdits Marguilliers: iaçoit ce qu'iceux Marguilliers euſſent prins leur complainte negatiue en cas de nouuelleté contre ledit Curé: c'eſt à ſçauoir qu'iceluy Curé ne pouuoit faire porter l'eau beniſte par ladite Cure. Cuydans par ce moyen que faire porter l'eau beniſte de par ledit Curé, fuſt tant ſeulement contentieux, iaçoit que le Curé fuſt oppoſé ſimplement: & pource de par eux la faiſoient porter, & malè comme dit fut par ledit arreſt. Et nota hic l'Arreſt de Blois.

¶ Quando adiornamentum factum ſuper re valeat, licet in perſona vel domicilio factum non fuerit.

QVÆSTIO CCVI.

¶ Item per arreſtum dictum fuit bonum adiornamentum ad comparandum ſupra locum & benè factum expletum in caſu nouitatis in loco d'Eſpagny, pro Epiſcopo Lingonen. contra dominum Ioannem de Breſus, dominum d'Eſpagny ratione impedimenti in dicto loco per gentes dicti domini facti dicto Epiſcopo. Item fuit dictum contra Cardinalem Pariſien. quòd valuit factum in loco cuiuſdam Prioratus * membri dependentis ab Abbatia maioris Monaſterii, pro Abbate & Conuentu dicti loci contra dictum Cardinalem Pariſien. Pariſius exiſtentem dictum prioratum occupantem licet non contineretur in litera quòd valeret ibidem factum, ac ſi factum eſſet in perſona vel domicilio dicti Cardinalis.

> * Prioratus) intellige ſi agatur de iuribus beneficiis ſecus ſi poſſeſſorium retineatur vide Ioan. Imbert Inſtit. Forens. lib. 1. c. 5. C. M.

De receptione facienda in factis contrariis ad finem habendi expenſas, ac cauſam eſſe deſertam.

QVÆSTIO CCVII.

¶ Itē die menſis Iunii 1390. fuerunt procurator regius, & regina de Hieruſalem, nomine quo pro-

Digitized by Google

v *In factis.*) hodie nō debet admitti, cum quia acta ſcriptis probanda ſunt, tā per rationē. l. mediterra. nea. C. de anno & trib. lib. 10. C. M.

cedebant, recepti per arreſtum in factis * contrariis, A contra quandam partem, ad finem deſertionis, & habendi expenſas, & ad proponēdum quòd à quodam nomine Bartholomæo locumtenen. ſeneſchali ſui, & conſeruatore regio priuilegiorum ſcholarium Andegauen pars appellans appellauerat, vt à conſeruatore non à locumtenen. ſeneſchali ſui: & ſic non debebat adiornari, ſed debuit dictus Bartholomæus adiornari: vt. iudex regius quod non fuit. Sic erat cauſa deſerta, & debebat ſoluere emendam appellationis regi & reginæ, & expenſas ipſi reginæ.

¶ *Quando renuntiatio facta appellationi infra octo dies non prodeſt.*

QVÆSTIO CCVIII.

B

¶ Le 7. iour de May 1390. fut prononcé arreſt pour le procureur du Roy, & contre Pierre Briſefort, que la renonciation faite par ledit Briſefort à ſon appellation eſtoit non vallable, iaçoit ce qu'il euſt faite dedans huict iours, à tempore appellationis. Et fut la raiſon, car ledit Briſefort auoit appellé d'vne execution que lon auoit fait contre luy de cent liures d'amende, eſquelles il auoit eſté condemné par les gens du threſor enuers le Roy, & par vertu de leur commiſſion, & dedans huict iours auoit renoncé deuant deux notaires, de chaſtelet, & non deuant ceux du threſor qui eſtoient auſſi bien à Paris comme les notaires, & auſquels ou au clerc de leur court il euſt peu auſſi bien aller à ſon aiſe comme aux deux notaires. Et point n'auoit ſignifié ladite renonciation à ceux du threſor dedans les trois mois, n'apres: & pource leſdits 3. mois paſſez obtint le procureur du Roy vne lettre de iuſtice contre luy, cum oppoſitione, & s'oppoſa à l'execution de l'amende: & luy fut aſſigné iour en Parlement. Où ie propoſay pour ledit Procureur du Roy que ſadite renonciation ne luy pouuoit profiter, pource qu'il ne l'auoit pas fait au threſor, où il pouuoit auſſi toſt auoir acces comme en chaſtellet, & qu'il deuoit renoncer deuant le iuge, ou en court duquel il auoit appelé, quand il y auoit faculté: & qu'il n'auoit point ſignifié ladite renonciation dedās 3. mois, à fin qu'il ne payaſt 40. ſols pari. ce qu'il n'auoit pas encore payé, & qu'il auoit fait frayer le procureur du Roy d'en auoir prins ſa lettre de Iuſtice, & l'auoit fait executer, qu'il n'euſt pas fait s'il euſt dedans le temps deu ſignifié ladite renonciation, & faite deuëment, vide hîc l'arreſt.

De interruptione proceſſus.

QVÆSTIO CCIX.

¶ L'an deſſuſdit fut par arreſt prononcé que le Seigneur de Thonny auoit fait interruption en vne cauſe de patronnage qu'il auoit comme demandeur commencé contre l'Archeueſque de Roüen treſpaſſé, pource qu'il n'auoit pas fait adiourner l'Archeueſque de Roüen, qui à preſent eſt de ceux de Vienne, dedans l'an du trespas de ſon predeceſſeur Archeueſque de Roüen treſpaſſé dernierement, ne prins comparuit. Combien que la mort dudit Archeueſque il ne peuſt ignorer, car il treſpaſſa à Gaillon, prés de l'hoſtel dudit Thonny, & fut condānē és deſpens.

¶ *Pars non poteſt venire contra accordum factum ſub conditione, ſi placeat curiæ, ante curiæ placentiam.*

QVÆSTIO CCX.

¶ Vidi pronuntiari in parlam. pro domino Petro Boucheri præſidente in parlamento, contra dominū d'Argenton, quòd certum accordum factum inter ipſos ſuper certis arbitris vel commiſſariis per ipſos electis, ſuper quadam diſcordia concordandis, ſeu teſtibus examinandis, quòd accordum erat cōditionale ſi placeret curiæ parlamenti teneretur & compleretur. Non obſtante quòd renueret ipſum paſſare dictus d'Argenton, quod videtur mirabile, quia dictus d'Argenton poterat ante conditionis euentum * contradicere: iuxta notata in c. ſi pro te de reſcript. lib. 6. l. fin. C. de non. nu. pec. & l. ſi. ff. qui ſatiſd. cog. Item per alia arreſta in fine huius papiry ſcripta. aliqui dixerunt rationem fuiſſe, quia nullam rationē coloratam allegabat dictus d'Argenton, quare non paſſaret, ſed ſolùm quia eidem placebat non paſſare. Item quia iurauerat tenere accordum. Item quia poſtquam curiæ placebat, tenebatur paſſare, & erat in curiæ placentia per voluntatem procuratoris. Sed alij dicebant quòd non ex quo ante placentiam curiæ contradicebat: & eius voluntas cum placētia curiæ concordabat, nec vnquam viſum fuerat. Et malè fuit initiatum in perſona præſidentis in parlamento, quod nunquam fuerat viſum propter fauorem & ſuſpicionem tollendam.

v *Euentum*) Hæc ratio non valet, ſed vide rationē vide rationē infra q. 110. verſi. 4. quæ fere hodie ceſſat. C. M.

¶ *Le deffendeur n'eſt point à contraindre de prendre en cas petitoire autre delay à vne fois, que pour auoir la demande par eſcrit.*

QVÆSTIO CCXI.

C

¶ Le 28. iour de Iuillet, mil trois cens nonante, fut ordonné qu'en demande proprietaire le demandeur bailleroit ſa demande par eſcript, ſans contraindre le defendeur à prendre autre delay, comme iour de conſeil, de veuë, ou de garant, s'il ne vouloit: la raiſon, car le defendeur pouuoit auant le iour du conſeil de veuë, ou de garant, impugner la demande d'ineptitude, ou demander congé & deſpens, faute d'adiournement, qu'il ne pourroit s'il auoit prins iour ſur autre delay, comme iour de conſeil, de veuë, ou de garant, ce reſerué ne luy eſtoit par exprés.

¶ *An virtute iuriſdictionis ſpiritualis bona curati, vel clerici mortui, capi poſſint in iuriſdictione temporali alicuius domini.*

D

QVÆSTIO CCXII.

¶ An Epiſcopus vel alia perſona Eccleſiaſtica ſit recipienda ad proponendum poſſeſſionem capiendi, & inuentoriandi, ac conſeruandi bona mobilia, alicuius curati vel perſonæ Eccleſiaſticæ mortuæ exiſtentia in alta, media & baſſa iuriſdictione temporali alicuius, virtute iuriſdictionis ſuæ ſpiritualis pro conſeruando illa hæredibus, vel illis ad quos ſpectare debebunt. Quæ quæſtio fuit placitata pro Epiſcopo Niuernenſi ex vna parte, contra comitem Niuernen. ex altera, ſeu ducem Burgundiæ habentem adminiſtrationē comitis Niuernen. filij ſui, 18. die menſis Iulij anno 1390. Et arguitur quòd ſic. Primò, quia non proponit poſſeſſionem capiendi illa bona, vt ſibi acquiſita tanquam vacantia, ſed cauſa conſeruandi. & c. iuxta authen. omnes peregrini. C. communia, de ſucceſſionibus. ſumptam ex cor. de ſtatu. & conſue. & c. colla. 10. Secundò illa bona, videlicet bona curati de iure cōmuni debent reſeruari futuro ſucceſſori. c. requiſiſti. c. relatum. & c. cum in officij de teſta. cum ibidem nota Et ſic cē entur Eccleſiæ. Tertiò, ſunt bona mobilia curati, quæ ſequuntur corpus, vt poſſumus videre, quia capto clerico per iudicem ſecularem cum aliquibus bonis mobilibus & reddito ſuo iudici ordinario, redduntur etiam bona. Sic videmus quod condemnato clerico * ad carcerem perpetuū, bona mobilia ſunt ſuo ordinario confiſcata, & reddenda in ſua iuriſdictione ſpirituali exiſtētia, quia

Nota quòd bona curati de iure communi debent reſeruari ſecuto ſucceſſori.

E

v *Clerico.*) Idem Alberi. per ſtatu. q. 17. Oldr. q. 1. deciſ. Tholoſa. qu. 150 dicam in conſu. Pariſ. § 108. adde ſupra eod. q. 116. C. M.

quia corpus ſequuntur. Quartò, quia illo clerico, vel curato mortuo, poterunt habere illa bona aliqui eius conſanguinei clerici qui eidem ſuccedent. Quintò, non eſt inconueniens, ſi nullus appareat eius hæres: nec teſtamentum fecerit, ſed bona ſunt vacantia quod reddentur per Epiſcopum domino temporali, ad quem ſpectant bona vacantia. Sextò habet de iure communi corporis curati & clerici captionem. iux. c. cum Epiſcopus de off. ordi. lib. 6. Nec mirum ſi bonorum mobiliũ, quæ corpus ſequuntur, iux. l. 2. C. de Epiſc. & cle. Septimò, ſic dictum fuit pro Archiepiſcopo Bituricẽ. quia receptus cõtra ducem Bituricẽ. ad poſſeſſionẽ proponendam de inuentariis faciẽdis bonorum mobilium clericorum ſuæ diœceſis defunctorum in iuriſdictione temporali ducis Bituricẽſis. B Octauò fundari poteſt in illis qui teſtamentum fecerunt, quia ſpectat ad Epiſcopum complementum & defenſio executionis teſtamentorum, etiam ſi teſtator prohibeat iuxta c. tua c. Ioannes. & c. ſi hæredes de teſt. Etiam de iure ciuili pro no. in dictis cc. & per Inno. in c. nos. eo ti. & in auth. de Eccleſiaſti. ti §. ſiquis in omnibus, col. 9. l. nulli licere. C. de Epi. & cle. & auth. omnes peregrini. communia C de ſucceſ. arguitur in contrarium.* Primò quia de iure quo vtitur virtute iuriſdictionis ſpiritualis in iuriſdictione temporalis alterius domini non poteſt fieri captio, nec inuentarium bonorum mobilium, licet fuerint clerici, quia eſſet capere temporale virtute iuriſdictionis ſpiritualis in iuriſdictione temporali alterius, quia licet bona fuerint clerici nũc non ſunt, C quia mortui, quod eſſet abſurdum quòd dominus temporalis in cuius iuriſdictione temporali ſunt illa bona, quæ fortè ad ipſum vt vacantia ſpectabãt, quia clericus vel curatus mortuus non habebat hæredem, nec facit teſtamentum, capiat huiuſmodi bona ab Epiſcopo virtute iuriſdictionis ſuæ temporalis per manum Epiſcopi, vel ſuorum officiariorum ſuæ iuriſdictionis ſpiritualis. Tertiò fuit arreſtum prolatum in ſimili per dominos generales contra quendam qui prætendebat capere poſſe & inuentoriari in iuriſdictione temporali alterius bona mobilia clerici, vel curati mortui, virtute iuriſdictionis ſpiritualis. Sic etiam fuit dictum pro maiore & ſcabinis villæ Ambian. contra Epiſcopum Ambian. ſic etiam fuit aliàs dictum contra Epiſcopum Lingonen. ſic contra Ar- D chiepiſcopum Rementem. Nec obſtant contraria. Et primò primum nec ſecundum, quia non ſpectant bona curati vndecunque quæſita ad curatum ſucceſſorem, ſed ad eius hæredes quo iure vtimur. Et ſuppoſito quòd ſic adhuc capere nõ poſſet, &c. & non ſibi vt vacantia appropriare, &c. Ad tertium reſponſum eſt, quia non ſunt bona clerici vel curati, quia mortui, &c. Ad quartum & quintum reſpondetur, quod etiam aliis ſuppoſitis capi non poſſunt per prædicta. Ad ſextum non ſequitur ſi haberet captionem corporis, quia non conceditur quòd ob hoc bona ipſius mortui capere poſſit, maximè quia non ſunt bona clerici vel curati, quia mortui. Ad ſeptimum patet reſponſio per negationem. Ad octauum non ſequitur, maximè quia ſpectat ad Epiſcopum teſtamenti defenſio: niſi in piis cauſis. nec facit. l. nulli. nec auth. omnes peregrini. quia dicit ſi poteſt fieri. nec dicit quòd capere poſſit ſua authoritate. Et ſic ibi tradantur: ſed habebit per manum domini temporalis. Et non fuit nunc deciſa, ſed appunctata, quòd conſideraret curia rationes hincinde propoſitas ad finem recipiendi vel non, & faceret ius.

* Contrarium) hoc ſimpliciter & indiſtinctè ſeruatur & Tholoſæ vt refert Guillel. benedic. rep. cap. Raynutius. ver. vxorem. adela nu. 430. & bene licet Gui pap. q. Delph. 100. diſtinguat an hæres ſit clericus vel laicus quē ſequitur Stephan. Auf. Rep. ad. 1. Regu. 4. Fal. 1. de off. or. vbi allegat concordata inter officiarios temporales & ſpirituales, ſed non poſſunt regi nec dominis temporalibus præiudicare. C. M.

¶ De literis ſtatus.

QVÆSTIO CCXIII.

¶ Vidi dici quod dominus de Turnon non gaude- A ret literis ſtatus contra magiſtrum Ioannem Manſgnet: ratio, quia rex non affirmabat ipſum eſſe in Barbaria gratia cuius habuerat ſtatum: nec ſcire poterat veraciter, ſed dicebat ipſum iuiſſe: nec aliquis capitaneus ſub quo iuiſſet, teſtificabatur hoc: ſic rex teſtificabatur de facto alieno nõ ſuo, fortè ſecus ſi aſſeruiſſet rex ipſum iuiſſe iux. no. in cle. literis. de probatio. & ibidem vide de hac materia. domini requæſtarum de palatio nolunt recipere literas ſtatus, nec eiſdem obedire ſi generaliter dirigantur omnibus iuſtitiariis &c. dicentes quod ſunt membrum parlamenti. Et ſic non obedierunt cuidam impetranti, & fuit appellatum in parlamento vbi adhuc non eſt deciſa* cauſa appellationis.

* Deciſa) imò hodie ſatis deciſum quod debent parere ſup. q. 18. C. M.

¶ An dominus de Montmorency ſit recipiendus ad priſiam faciendam in terra ſua, vbi habet altam, mediam, & baſſam iuſtitiam, & ad poſſeſſiones proponendas ſuper hoc: contra regium procuratorem ac procuratorem mercatorum piſcium, &c.

QVÆSTIO CCXIV.

¶ Arguebam quod ſic, ego qui pro ipſo hanc cauſã placitaui rationibus ſequentibus. Primò, quia ipſe eſt baro. Et eſt dominium ſuum & baronia de Mõtmorenci antiqui iuris Franciæ, & in recto corpore Franciæ. Nec fuit antiquis aliqua Baronia* in Frãcia quã ſua ante augmentationes, & acquiſitiones, quæ de pòſt factæ fuerunt à regibus Franciæ. Secundò vſus & aſſuetus fuit, & habet & habuit ius per ſe & ſuos prædeceſſores dominos de Montmorency per tale & tantum tempus, de cuiùs contrario non extat memoria: & quod conſtituti iure habetur, fuit & eſt in poſſeſſione & ſaiſina habendi priſiam piſcium capiendi, vel facere capere pro ſe & nomine ſuo, in & ſuper illos qui vehunt aut portant à mari ad vrbem Pariſien. quando tranſeunt per villã de ſaint Brice, ſpectantem ad dictum dominũ, & in qua habet altam, mediam & baſſam iuſtitiã iuxta neceſſitatẽ ipſius domini & hoſpitij ſui, aliquãdo plus, aliquãdo minus, videlicet vnũ cacabũ ſemel, aliàs minus: alliquoties ſolles, rougetz, plays gournaulx, iuxta neceſſitatẽ, & ſecundum piſces quos adducunt. Tertiò hoc eſt receptibile, attenta & D conſiderata perſona talis baronis, maximè quia priſia ſit in ſuo dominio, alta, media & baſſa iuſtitia, vtputa apud ſanctũ Britium de quo eſt dominus, vt dictum eſt. Et debitè & moderatè, vt pro neceſſitate ſui ipſius & hoſpitij ſui, cum ipſe etiam ſolueret iuſtũ pretium: non tournoys pour pariſis. Quartò vſus eſt neceſſarius, quia pro alimentis nec habent mercatores in hoc aliquod intereſſe, quia habent iuſtum pretium. Et eſt eorum piſcis venalis, & pro vendendo adducunt Pariſius, & multotiens vendunt de ipſis adducendo Pariſius in villis intermediis, vel ſuper itineribus per quæ tranſeunt: & replent ſuos cacabos herba, vel ſtramine pro eundo le hochis. Quintò ſic vtuntur domini Dammont en chairs, religioſi S. Genouefæ, religioſi de S. Dioniſio, Epiſcopus Pariſien. E ſex partes de Chaumont dominus de Clere fontaine. Sextò de iure, vſus & conſuetudo ſunt receptibiles ſicut & poſſeſſiones, per. §. ſi conſtat. l. venditor. ff. communia prædi. Nam vſus & conſuetudo non poſſunt eſſe abſque poſſeſſione, & maximè ſunt receptibiles de tanto tẽpore cuius initij non eſt memoria, vt hoc caſu eſt. Septimò hoc poteſt princeps concedere: ergo & tanto tempore acquiri & poſſideri. iux. c. ſuper quibuſdam. de ver. ſig. & no. in c. 2. de præb. lib. 6. Omne enim ius minori tẽpore tolli poteſt: vtpote 30. vel 40. annis, puta publicum vel priuatum. l. omnes. C. de preſcrip. 30. vel 40. annorum. & c. Epiſcopum. de præſcrip. lib. 6. ff. de aqua plu. arcen. l. 1. in fi. & de aqua quoti. & æſti. l. hoc iure §. ductus

* Baronia.) dixi in conſ. Pariſ. § 10. nu. 2. C. M.

Vſus alimentorum eſt neceſſarius, facit l. cum hi. in prin. ff de tranſac.

¶ *De viſitationis recredentia.*

QVÆSTIO CCXX.

¶ Epiſcopo de Poictiers fuit facta recredentia ſuper viſitatione contra Abbatem & Conuentum de Menigouſte, &c.

¶ *De officiariis regiis abſoluendis.*

¶ Archidiaconus de Dreux fuit condemnatus ad abſoluendum regios ſeruientes, quos excommunicauerat.

¶ *Rei poſſunt arreragia per reale medium, non obſtante ſententia reo lata in poſſeſſorio.*

QVÆSTIO CCXXI.

¶ Pro domino Nicolao beneficiato in Eccleſia Pariſien. fuit dictum contra dominum Petrum de Caſtello Magiſtrum Cameræ Computorum, quòd benè appellauerat à ſententia dominorum Requeſtarum, & ipſos malè iudicaſſe: qui iudicauerunt dictum dominum Nicolaum ad proſequendum arreragia quorumdam computorum per viam perſonalem, concludendo ad arreragia per medium reale & longam poſſeſſionem, ad quod non erat admittendus, eo quia ſuccubuerat contra dictum dominum Petrum agente in caſu nouitatis, per defectum in quo fuerat dictus dominus Nicolaus poſitus, & in ſuis poſſeſſionibus, hoc medio, dictus dominus Petrus tentus fuerat. Et fuerat ratio dominorum Requæſtarum, quia petendo arreragia veniebat contra ſententiam quam dominus Petrus obtinuerat in poſſeſſorio, inquantum petebat, arreragia præcedentia dictam ſententiam, maximè anni proximi poſt executionem querimoniæ in caſu nouitatis: ratio decidendi, quia concludendo ad arreragia per medium reale ſatis erat petitorium. Et quia ſuccumbuiſſet in illa inſtantia in effectu, petitorium amiſiſſet.

QVÆSTIO CCXXII.

¶ Si quis omittat in declaratione tradita Curiæ fructuum, vel expenſarum offerre ad probandum facta ſua, vel expenſas requirere, non nocet, quia in principali requiſiuit, & hoc non eſt niſi declaratio.

¶ *De minùs ſufficienti mandato.*

QVÆSTIO CCXXIII.

¶ Religioſi de S. Theodorico habuerunt congedium & expenſas contra habitantes de dicto loco poſt cauſam placitatam ſuper peremptoriis vnà cum petitione congedij, eo quia ad dictorum Religioſorũ requæſtam, fuerunt miſſi certi commiſſarij per Curiam qui repererunt, & Curiæ reportauerunt, quod verum erat quod propoſuerant dicti Religioſi, videlicet quòd non erat de conſenſu maioris & ſanioris partis facta proſecutio, & procuratio virtute cuius ex parte dictorum habitantium fundati erant procuratores, ſed eis diſplicebat. Sed ſolùm ad inſtantiam aliquorum æmulorum dictorum Religioſorum: & fuit reſeruatum procuratori regio de faciendo ob hoc contra ipſos proſecutionem: necnon contra Religioſos ſuper propoſitis contra ipſos.

A ¶ *An ſit licitum priſionarium ſuum ducere ad ſuos carceres per iuriſdictionem alterius.*

QVÆSTIO CCXXIV.

¶ Per arreſtum fuit dictum contra villam Tornacenſ. pro Epiſcopo Tornacenſ. quod ſaiſina villæ non erat recipienda, quod Epiſcopus non poſſet ducere de domo ſua Epiſcopali in qua iuriſdictionem habebat per villam Tornacenſ. ad caſtrum ſuum extra villam vbi habebat priſiones ſuas priſionarios, licèt non haberet Epiſcopus iuriſdictionem in dicta villa nec ſuper viis. Sed ſi vellent proponere poſſeſſiones quod ducere non poſſet abſque requiſitione B ſeruientium vel iuſtitiæ villæ nec non conducta dictæ iuſtitiæ per villam benè reperientur. Et credo fuiſſe rationem, quia ire, & ducere per villam eſt facultatis iuxta l. via. ff. de via publ. & l. per agrum. C. de ſeruit. & à qua. cùm ibi nota. & ca. omnes leges. in fi. 1. in diſt. nec hoc prætendit facere per modum iuſtitiæ ſtilum ire per viam, ſed per modum facultatis.* Sic tenet Collectarius per l. ſi quis poſt hanc. C. de ædif. priuat.

* *Facultatis*) ductio enim nihil noui addit, ſecùs de prehenſione. C. M.

¶ *Epiſcopus non declinat Parlamentum in reparationibus.*

QVÆSTIO CCXXV.

C ¶ Non fuit per arreſtum recèptus, ſed repulſus de declinatoria Epiſcopus Nouiomen. quondam Epiſcopus Abricen. conuentus in Parlamento ſuper refectionibus* & reparationibus hæreditagiorum quondam dam Epiſcopatus ſui Abricen. licèt diceret hæc perſonalia non realia.

* *Refectionibus.*) ſup. eod. q. 17.

¶ *De interruptione per lapſum anni.*

QVÆSTIO CCXXVI.

¶ Fut dit par arreſt contre Iean de Pierre court, pour Meſſire Mercelet de Meſnil, que ledit de Pierre court auoit fait interruption de ſon procés, & fut condamné és deſpens dudit Mercelet, pourceque aprés D la mort de Meſſire Nicolas Braque qui mourut le 7. iour d'Aouſt l'an 1388. Ou bail duquel eſt ledit Meſſire Marcelet, ledit de Pierre court fit adiourner ledit Meſſire Marcelet le 29. iour d'Aouſt 1389. l'an reuolu & paſſé à reprendre ou delaiſſer les arremens d'vne cauſe pendante entre ledit Pierre court demandeur d'vne part, & ledit Meſſire Nicolas, comme ayant le bail, gouuernement & adminiſtration dudit Marcelet defendeur à cauſe de la terre de Pierre court.

¶ *Officiarij regij in iudicatura non præſtant aſſecuramentum ſuis ſubditis.**

* *Subditis*) Ita ad hoc hodie vulgo tenant, ſed eſt iniquum, quia ſecuritas non datur contre les exploits de iuſtice, mais ſeulement contre les voyes de fait. C. M.

QVÆSTIO CCXXVII.

E ¶ Pour Iean Millet Preuoſt fermier royal de Laon, fut dict que pource qu'il eſtoit Preuoſt royal qu'il ne bailleroit point d'aſſeurement à Iean Biſraudi, qui demouroit és termes de ſa Preuoſté, comme à Chalons.

¶ *Citati non debent appellare, ſed ſuum priuilegium allegare.*

QVÆSTIO CCXXVIII.

¶ Fuit dictum pro Duce Bituricenſ. contra quendam nominatum Nicolaum Bouton appellantem à Seneſchallo dicti dom. Ducis, quod vt appellans non

Digitized by Google

erat recipiendus, eo quò appellauerat ab adiornamento ſibi facto, per quendam ſeruientem dicti Ducis de comparendo coram dicto Seneſchallo per mandatum ipſius Seneſchalli, licèt allegaret ſe exemptum à Seneſchalo & Duce per appellationem anteà ab ipſis factam, vt dicebat. Ratio fuit, quia non erat notorium ipſum appellaſſe à dicto Duce & eius Seneſchalo. Sic illud allegare debuiſſet coram dicto Seneſchalo, & coram eo fuiſſe ad hoc allegandum non appellaſſe. iuxta l. ſi quis ex alien. ff. de iudiciis. & l. ex quacumque cauſa. ff. ſi quis in ius vo. non ierit. & no. in c. veniens de accuſa.

¶ Aduocatus regius contra regem placitare non poteſt, etiam pro eccleſia in qua habet Beneficium.

QVÆSTIO CCXXIX.

¶ Dictum fuit quòd Magiſter Odardus Berthine aduocatus regius Canonicus Pariſienſis non placitaret pro Eccleſia Pariſienſi contra regem: ſed eſſet cum rege, tamen pro rege cauſam illam non placitaret.

¶ Abbas & Conuentus de Vezelay reſſortiuntur in villa Antiſiodorenſi, &c.

QVÆSTIO CCXXX.

¶ Dictum fuit pro rege quod Abbas & Conuentus de Vezelay reſſortirentur coram Bailliuo Senonen. in ſede Antiſiodoren. & non in ſede antiqua villæ nouæ regiæ. Eo quia licèt in villa noua antedicta eſſet antiqua ſedes & reſſortum regis, hoc erat antequam dicta villa Antiſiodoren. ſpectaret ad regem, ſed tunc ſpectabat ad Comitem Antiſſidoren. Sed poſtquam venit ad regem, rex ordinauit in dicta villa Antiſſiodoren. reſſortum & ſedem regias: & voluit ſedem & reſſortum quæ ſolebat eſſe dicta villa noua eſſe, in villa Antiſſiodoren. quæ ad præſens ad regem ſpectat.

De remiſſione facienda appellationis non obſtantibus attentatis.

QVÆSTIO CXXXI.

¶ Dominus Ioannes Braquet appellauit à præpoſito de Gien, omiſſo medio Baillini, & appellauit ſimpliciter. Et poſteà releuauit appellationem in Parlamento, licèt interim fuerunt per dictum præpoſitum facta attentata, & adiornatum factum in Parlam. ſuper attentatis: fuit tamen remiſſus ad Bailliuum, quia non fuerunt attentata facta in contemptum Curiæ Parlam. cùm non appellauit expreſsè ad Parlamentum, ſed ſimpliciter: & ſic ibat appellatio ad Bailliuum iure ſuo, in cuius contemptum fuerunt facta attentata.

Quid ſit faciendum de ſe occidente.

QVÆSTIO CCXXXII.

¶ Prior ſanctæ Crucis Pariſienſ. ſe ſuſpendit in camera ſua, & fuit leuatus per præpoſitum Pariſien. vel ſuos ſeruientes, redditus tamen Epiſcopo Pariſien. & ab Epiſcopo amicis ipſius Prioris traditus, & inhumatus in terra ſancta, quia fuit probatum quod furore deductus ſe ſuſpenderat: nam ante erat bonæ vitæ, famæ, & conuerſationis: ratio redditionis Epiſcopo, quia Presbyter: nam ſi presbyter non fuiſſet, ſed laïcus inhumatus fuiſſet in ſancta Catharina Pariſien. per gentes regias, niſi amicis redditus fuiſſet. Secundum quod fuit quidam qui in Eccleſia ſancti Leuffredi Pariſien. miſſam audiendo cecidit mortuus in Ec-

A cleſia, qui fuit leuatus per gentes regias, ac amicis redditus, & in terra ſancta inhumatus. Et aduerte, quia licèt etiam præ timore criminis dictus Prior ſe occidiſſet, vel voluntate mala*, tamen redditus fuiſſet, vt ſuprà. Eo qui non debuiſſet ſuſpendi, quia presbyter, nec ſimiliter alius Clericus ſimplex, quia character imprimitur in anima: licèt de Clerico ſimplici quidam contrarium dicant, quia ex quo mortuus non ampliùs eſt Clericus, ſed cadauer, quod idem poſſet de Presbytero dici, quod non eſt admittendum.

* Mala.) imò quum eſſet homicidium ex propoſito etiam ab altari euelli debet. Exo. 21. Deuteron. 19. c. 1. extra de homicid. C. M.

An fieri poſſit & debeat prouiſio poſt litem conteſtatam.

QVÆSTIO CCXXXIII.

B ¶ Item pro dominis Hugone & Ioanne Deternant, militibus fratribus, contra dominum Guidonem de Rupeforti militem, quandam placitaui cauſam defendendo in caſu nouitatis recredentiam petendo, non prouiſionem, quamuis caderet,* quia erat pro parte maiori res contentioſa de ſucceſſione paterna ipſorum, in qua cauſa partes fuerunt appunctatæ in factis contrariis, tam ſuper recredentia, quam ſuper principali, non faciendo mentionem de prouiſione, quia non petita: tandem ego aduiſatus petii prouiſionem, ſed pars aduerſa me dicit non eſſe recipiendum: quia non petieram in placitando cauſam: contra quam replicaui quod prouiſio in qualibet parte li-

C tis poteſt peti etiam poſt litem conteſtatam, & etiam in cauſa appellationis. Finaliter fuit facta prouiſio de tertia parte rei contentioſæ, quam, dicebant dicti Deternant ad ipſos perueniſſe ex ſucceſſione paterna. & multa allegaui in hac parte, tam de ſtilo Parlamenti, qui habetur in titulo prouiſione, necnon. l. ſi inſtituta. §. de inofficioſo. ff. de inoffi. teſta.

* Caderet.) Id eſt, prouiſioni locus eſſet, vt ſup. in ſtil. c. 13.

An quis recognoſcere debeat ſigillum prædeceſſoris ſui?

QVÆSTIO CCXXXIV.

¶ Item pro Comite Longauilla fratre dom. Bertrandi de Cleſquin* quondam Conneſtabularij Franciæ dictum fuit contra dominum de Alba petra, quod dictus Comes non tenebatur cognoſcere ad præſens

D ſigillum dicti fratris ſui cuius erat hæres, appoſitum in quibuſdam literis per quas apparebat dictum fratrem teneri in certa ſumma pecuniæ, fratri quondam dicti domini de Alba petra. Et credo quod ratio fuit, quia dictus Comes dicebat quòd in quodam conflictu amiſerat frater ſuus ſigillum* ſuum, & quod non erat veriſimile quòd deberet illam pecuniam, quæ ratione vadiorum petebatur per dominum de Alba petra. qui dicebat quod frater ſuus cuius erat hæres fuerat dicti Conneſtabularij ſtipendiarius, & huius ratione debebatur pecunia.

* Cleſquin.) valentiſſimi & fideliſſimi. C. M.

* Sigillum.) Hæc amiſſio & ſuſpicio erat iuſta cauſa ſuſpendendi recognitionem. nec præſumitur ſigillum de voluntate domini appoſitum, et plenè dixi in conſuet. Par. §. 5. nu. 14. adde inf. q. 335. C. M.

Quòd officiarius regius prætextu clericaturæ forum declinare non poteſt.

E

QVÆSTIO CCXXXV.

¶ Item per arreſtum dictum fuit pro Gadifero Aſton, ac regio procuratore, contra dominum de la Boue, Bailliuum Ambian. quòd declinatoria dicti Baillini non procedebat qui declinabat, eo quia eſſet Clericus inhabitu & tonſura: & ſic non tenebatur litigare in Parla. ratione exceſſuum ſibi impoſitorū per dictos Gadiferum & regium procuratorem, maximè quia nec erat ſaluagardia infracta, nec delatio armorum interueniſſet. ratio fuit, quia reuerà prætendebantur delationes armorum interueniſſe.

* Nō poteſt.) Guil. Bened. rep. ca. Raynutius verb. vxor no. adde la. de teſta. C. M.

Epiſcopus

¶ *Epiſcopus Antiſſiodorenſis reſortitur in ſede Antiſſiodorenſi.*

QVÆSTIO CCXXXVI.

¶ Item fuit dictum contra Epiſcopum Antiſſiodoſen. quòd reſortiretur coram Bailliuo Senonen. in ſede Antiſſidoren. non in ſede antiqua villæ nouæ: attamen ſtylus & emendæ, & alia quæ ſeruabantur in ſede antiqua villæ nouæ, ſeruarentur eadem in ſede Antiſſiodoren. Et in caſu quo Comitatus Antiſſiodoren. veniret in manu alterius quàm regia, reſortiretur in ſede antiqua Villæ nouæ.

¶ *Quis appellans, licèt non illicò auditur.*

QVÆSTIO CCXXXVII.

¶ Item dictum fuit quòd habitantes S. Clementis recipiebantur, vt appellantes à ſententia lata per dominos Requæſtarum contra ipſos, & pro domino de Argenton: licèt non appellaſſent ab ipſis ſedentibus pro tribunali, ſed coram graphario Parlamenti: quia dicebant quod non habuerunt, vel eorum procurator copiam conſilii promptè cum quo ſe conſuluiſſent. Attamen habuerunt ſuper hoc requæſtam ciuilem, vnà cum literis directis Parlamento, vt eiſdem prouideretur vt vellet Parlamentum regium conſulere, quod eiſdem prouideretur.

¶ *Quod fieri debet remiſſio, non obſtante quòd primitus fuerit adiornamentum impugnatum.*

QVÆSTIO CCXXXVIII.

De hoc vide ſup. in titul. de adiorna pa. Franciæ, in princ.

¶ Item fuit dictum quòd non obſtante quòd Dux Burgundiæ ſeu eius procurator propoſuiſſet adiornamentum fuiſſe non validum contra ipſum factum, ad requæſtam Guillelmi & Ioannis dictorũ les Bouffeaux, eo quia non fuiſſet factum per duo paria literarum, licèt eſſe par Franciæ. Et fuiſſet dictum validum quia non erat cauſa appellationis, vel reſpiciens ius pariæ, fieret remiſſio cauſæ coram dicto duce de cauſa principali. ratio dubitandi, quia videbatur quod remiſſio primitùs peti debuiſſet ante debatum adiornamenti & quòd impugnando adiornamentum, approbaſſet Curiam in iudicem renuntiando ac præiudicando remiſſioni: tamen fuit dictum contrarium.

¶ *An Religioſus ſit recipiendus ad querimoniam contra ſuum ſuperiorem.*

QVÆSTIO CCXXXIX.

¶ Camerarius ſancti Martini de Campis fuit receptus ad ſuam querimoniam nouitatis ſuper cameratu antedicto, in quo fuerat per Priorem S. Martini perturbatus indebitè & de nouo. Et per arreſtum fuit tentus in poſſeſſione & ſaiſina ipſius ac perceptione fructuum ipſius.

¶ *Contra aduocatos excedentes in ſuis placitationibus.*

QVÆSTIO CCXL.

¶ Ioannes Baudoyn maior de Beluaco & magiſter Draco Felize Conſiliarius dom. Ducis Burgundiæ, defenſores fuerunt condemnati erga Iaquetam Loliete & eius maritum petitores in 400. libris Pariſien. ac in cc. erga regium procuratorem nomine emendæ, eo quòd aduoauerunt magiſtrum Ioannem Iuuenel eorum aduocatum, qui in placitando

A dixit iniuriam prędictis Iaquete & eius viro licet eſſent defenſores. & in pronunciando fuit per Præſidentem notatum, quòd hoc fuerat propter aduocati culpam. Sic aliàs fuit pronuntiatum in ſimili contra quendam Presbyterum qui aduoauerat magiſtrum Ægidium Nigri, pro eo placitantem: qui Presbyter me præſente ob hoc fecit emendam honorabilem in Curia, Quod tranſit ſub diſſimulatione: ſic fuit aliàs pronuntiatum contra dominum Guillelmum Meſſeti, tunc Bailliuum ſancti Angeli, pro quo placitauerat magiſter Ioannes de Rumilly, quem aduoauit dictus dominus Guillelmus.

¶ *Quis ſacrilegiorum & diuinatorũ habeat cognitionem.*

B QVÆSTIO CCXLI.

¶ Per arreſtum Curiæ Parlamenti fuit dictũ, quòd præpoſitus Pariſien. haberet cognitionem ac punitionem quarundam mulierum, quæ cùm inuocatione diabolorum commiſerant ſortilegium, necnon cum voto quodam, medio cuius fecerant quendam hominem pati afflictionem, per iudicium cuius præpoſiti fuerant dictæ mulieres combuſtæ, licèt cognitio earundem fuiſſet requiſita per me pro Epiſcopo Pariſ. Et circa hoc ſcias quòd quiſquis credit poſſe fieri aliquam creaturã, aut in melius ſeu deterius immutari aut transformari in aliam ſpeciẽ, vel in aliam ſimilitudinẽ. quod non poteſt fieri, niſi ab ipſo Creatore qui omnia fecit, & per quem omnia facta ſunt:
C proculdubio infidelis eſt, & pagano deterior. 26. q. 5. c Epiſcopi. circa fi. de hac materia nota in c. accuſatus. §. ſanè. de hæreti. lib. 6 & ibi per Card. per Ioan. And. per Archid. & per Hen. in c. 1. de ſortil. Et per Hoſtien. in ſumma de ſortilegiis in fi.

¶ *Contra falſas literas fabricantes.*

QVÆSTIO CCXLII.

¶ Item per quoſdam commiſſarios loco Cancellarij Franciæ per regem commiſſos, fuit dictum contra Ioannem de Gerum pro rege & Epiſcopo, Decano Capitulo Niuernenſi, quod poneretur in pillorio per certos dies tam Pariſiis quàm Niuernis. Necnon
D plecteretur lilio ferreo in fronte: banniſque fuit extra regnum Franciæ: fueruntque bona eiuſdem confiſcata dicto Cancellario. * Et ſimiliter fuit cõtra quendam alium ſic dictum. Et fuit ratione facturæ per prædictos quarũdam literarum falſarum de tempore regis Caroli, necnon ſigillatarum ſigillo facto dicti Caroli, necnon Epiſcopi, Decani & Capituli ſuprà dictorum.

* Cancellario.) qui habet hoc priuilegium contra omnem fiſcum, vt dixi in cõe ſtet. Pariſ. §. 169 C M, Arreſtũ prolatum contra falſificatores literarum.

¶ *Auditur veniens ante iudicationem quatuor defectuum in criminali cauſa.*

QVÆSTIO CCXLII.

E ¶ Si aliquis contra aliquem ſiue priuatus ſiue regius procurator, ſiue ambo ſimul obtinuerint quatuor defectus in cauſa criminali, & ille veniat ante vtilitatem adiudicatam, ratione illorum defectuum, paratus ſe defendere auditur. Et ratione illorum defectuum nullum obtinebit regius procurator defectum, nec pars niſi fortè expenſas, & audietur veniens in ſuis defenſionibus.

¶ *Quod Religioſus proprium tenere non poteſt.*

QVÆSTIO CCXLIV.

¶ Fuit dictum contra quendam Carmelitam nuncupatum Goulam, quòd non erat recipiendus ad

Digitized by Google

faciendum demandam ſuo proprio nomine: eo quia Carmelita erat. ¶ Item per aliud arreſtum dictum fuit quòd condemnatus fuit dictus Goulam ad dimittendum hoſpitium de Paſſye, licèt per Papam * fuiſſet cum eo diſpenſatum, vt teneret proprium.

* Papam) qui dicit vnũ in c. cum ad monaſterium in ſi. de ſtatu mo. & aliud facit nummis. Sed hodie Papa Paulus 4. adeò fauet monachatui vt nec prece nec precio gratias villas ſecularibus ad regularis cōcedere velit nec à deceſſoribus conceſſas in ma. rationi congruit expedire, & ſi de tertio cupiro incompaſſibili diſpenſet. C. M.

¶ *Poſt appunctamentum ad ius audiendum, niſi fieri poſſit, vel produci, niſi parte vocata.*

QVÆSTIO CCXLV.

¶ Item dictum fuit pro Michaële le Boſſu, quòd benè appellauerat à ſententia lata per dominos Requeſtarũ pro domicella Ioaneta de neſz: eo quia poſt appunctamentum ad ius audiendum miſerant quoſdam carpentatores ad appretiandum quædam preſſoria dictæ domicellæ, & cuiuſdam alterius nominati Adam de Columbis, abſque euocatione dicti Michaëlis: licèt ipſi viſitaſſent priùs ipſa preſſoria, feciſſéntque raportum ſuum ſuper magnitudine, latitudine, ac longitude, non tamen ſuper valore argenti, nec fuerat appellatum: videbatur tamen contrarium, quia videbatur ſolùm quædam declaratio ex officio iudicis facta. iux. no. in l. hæredes palam §. ſi quid. ff. de teſta. & c. cum clamor. de teſtibus, &c.

¶ *An Epiſcopus virtute iuriſdictionis ſpiritualis habeat capturam.*

QVÆSTIO CCXLVI.

¶ Item contra Epiſcopum Pariſien. qui virtute ſuæ commiſſionis per ſuum apparitorem fecerat capi Pariſ. Margaretam du Pré, Religioſam de Gif, ſubiectã dicti Epiſcopi in ſpiritualibus, quæ erat in domo cuiuſdam chirurgi in vico citharæ, propter eius incontinentiam & offenſam, & virtute ſuæ iuriſdictionis ſpiritualis, & duci in priſiones ſuas ſpirituales, dictum fuit procuratore regio & ipſo Epiſcopo auditis in Curia quod dicta Religioſa quæ fuerat per ordinationem Curiæ adducta in Parlamento, & retenta Curiæ priſionaria reſtitueretur in loco in quo fuerat capta per commiſſionem Epiſcopi, quid factum fuit, & iuit quo voluit. Ratio fuit, quia prætendit rex quod dictus Epiſcopus non habet * priſiam ſeu captionem in villa Pariſien. & petiit dictus procurator quod rex non maneret deappunctuatus pro quo allegabat quòd notoriè Epiſcopus non habebat captionem Pariſien. virtute ſuæ iuriſdictionis ſpiritualis, hoc tamen fuit dictum abſque preiudicio cauſæ ſpiritualis quam habebat Epiſcopus contra dictam Religioſam.

* Non habet.) ſup. q. 103. tex. in auth. de ſanctis. C. Epiſc. ſi quis contra clericum coll. 9 late lorda. bri. Rep. §. contrahêtes coll. 39. in c. 1. de for. compe. in 6 Steph. Auffre. Repeter 1 de officio ord. C. M.

¶ *Curia ſpiritualis non poteſt ponere ad nihilum citationem temporalem.*

QVÆSTIO CCXLVII.

¶ Fuit per Curiam poſita ad nihilum commiſſio officialis Remen. per quam mandabat quod fieret præceptum parti quod faceret poni ad nihilum citationem & adiornamentum regium factum contra quoſdam Clericos: qui non debet ſic loqui.

¶ *Quando accordum non eſt paſſatum.*

QVÆSTIO CCXLVIII.

¶ Fuit dictum per arreſtum pro procuratore regio contra Ducem Burgundiæ & quandam dominã, quæ domina volebat facere & paſſare quondam accordum cum dicto Duce, contra quem vnà cum domina erat procurator regius adiunctus propter attentata per gentes Ducis: commiſſa poſt appellationem ad Parlamentum emiſſam, quod dictum accordum non paſſaret * licèt haberent regiam literam. Ratio, quia in ea continebatur accordũ Curiæ referendo. Quod non faciebant, ſed ſolùm partes ſuper facto contontioſo ſe compromittebant in quoſdam arbitros: ſic non referebant accordum deciſorium principalis, & eſt ratio: quia cùm minores ſe compromittebant habentes magnos aduerſarios citiùs opprimũtur, quod non fieret ſi cauſa remaneret in Curia: quia magni & parui regem & Curiam timent, & ibi habent iuſtitiam ceſſante perſonarum acceptione. idem fuit dictum, & per arreſtum contra dictum Ducem: quia de controuerſia partes Ducis ſe compromittebant in iudicem Ducis à quo appellauerant: licèt haberent literam regiam de pacificando.

* Paſſaret.) ſa ſupra q. 111. C. M.

¶ *Si Prior Franciæ vel Aquitaniæ intimatus in cauſa appellationis moriatur, nouus Prior adiornandus eſt ad reſumendum vel deſerendum.*

QVÆSTIO CCXLIX.

¶ Dictum fuit per arreſtum, quòd fecerat interruptionem Ioannes Lathouin, in cauſa ſua appellationis reſpectu Religioſorum ſancti Ioannis Hieroſolymitani, in Prioratu Aquitaniæ intimatorum. Ratio, quia licèt in cauſa appellationis feciſſet Priorem dicti Prioratus intimari, poſt eius mortem non fecerat nouum Priorem adiornari ad reſumendum, vel deſerendum, &c. Sed tres anni erant lapſi poſt eius mortem. Nam licèt eſſet principale debatum ratione cuiuſdam Commendariæ in dicto Prioratu: tamen fecerat Priorem intimari. Nam licèt Prior quotians vult reſumat proceſſus cœptos per Commendatores ſui Prioratus ratione ſuarum Commendariarum, non tamen econtra: quia non ſunt * niſi procuratores, & ad nutum reuocabiles.

* Non ſunt.) ſcilicet ipſi commendatarijs ideò hæ commendariæ non ſunt beneficia nec poſſunt conferri per Papam vel legatum. nec cadunt in mandatis & aliis regaliis beneficiorum. Et loquor de cõmendariis, dictorum hoſpitalium & militum, nec in eis habet locum clem. quia regulares de ſup. pl. negl. præla. nec deuoluitur Et non diu obtinuit la cauſa grandi C. M.

¶ *An appellans à Iudice Paris Franciæ remittendus ſit ad magnos dies dicti Paris.*

QVÆSTIO CCL.

¶ Dictum fuit pro domino Duce Bituric. quod quidam appellauerat à ſuo Seneſchalo, & releuauerat ad Parlamentum, remitteretur * ad ſuos magnos dies, licèt dictus talis allegaret ſe non eſſe ſubiectum dicti Ducis, quod allegauerat coram dicto Seneſchalo, qui Seneſchalus in contrarium pronuntiauerat, à quo fuerat appellatum: ſic aliàs fuit pronuntiatum pro dicto Duce contra habitantes de ſanct Generoux, & reginam Siciliæ. Qui habitantes ſe allegabant ſubditos dictæ reginæ: ratio quia appellatum fuerat à dicto Seneſchalo, cuius iudicii correctio ſpectabat ad dictum Ducem cùm eſſet ſuis iudex, & ad quem ſpectabat cognoſcere, an eſſet ſua iuriſdictio cùm dubium eſſet iuxta. l. ſi quis ex aliena. ff. de iuri. om. iudi. & c. veniens. de accuſa.

* Remitteretur) & malè per c. ſi à ſubdelegato. de officio deleg. in 6. C. M.

¶ *Non tradens demandam in ſcriptis ad diem aſſignatam, nil amittit, dum tamen illa die non acceptatur expletum.*

QVÆSTIO CCLI.

¶ Pro domino Philippo Henry fuit dictum, quod licet ad diem aſſignatã per Curiã Parlamenti eidem, non tradidiſſet ſuam demandam proprietariam, nec feciſſet veutam ad diem eidem aſſignatã: per Curiam tamen illud non præiudicabat in aliquo. Ratio, quia pars aduerſa, videlicet dominus Girardus ad dictam diem aſſignatam, ad demandam tradendam non inſiſterat contra dictum Philippũ, nec aliquid expletum illa

Digitized by Google

illa die, nec aliàs cœperat, contra ipſum: ſic fuit aliàs dictum pro Duce de Borbonio, contra Comitem Marchiæ. Sic dictum fuit inter Archiepiſcopum Remenſem, & ſcabinos Remenſes, licèt annus lapſus fuiſſet: tamen ſe præſentabunt debitè partes ad dies ſuos..

¶ *Coniuncti mouentis guerram detinentur, donec fecerint eum venire.*

QVÆSTIO CCLII.

¶ Per arreſtum Robertus de ſancto Fuſciano auunculus cuiuſdam dicti Beaupigne fuit Pariſiis detentus priſionarius donec faceret venire dictum Beaupigne, nepotem ſuum penes Curiam: eo quia quendam de villa Ambian. diffidauerat, & poſt ſe abſentauerat. Et tum dictus Beaupigne erat clericus * non coniugatus. B

* *Clericus.*) Nec tamen eſt contrà c. ſciant cuncti de elec. in 6. C. M.

¶ *Non eſt nobili danda dilatio octo dierum pro adiornamento faciendo ſuper garendia.*

QVÆSTIO CCLIII.

¶ Item fuit dictum per arreſtum pro Morinot de Tontey, domino de Allegrio, quod adiornamentum erat bonum quod fecerat contra dominum Comitem Bononien. ſuper garendia habenda, licèt non haberet dictus Comes octo dies francos: ratio, quia non eſt niſi ſuper ſummatione facienda & in iudicio poſſet ſummari in præſenti ſi reperiretur.

¶ *Habitantes Caſtellaniæ non tenentur ad reparandum & fortificandum villam vel fortalitium dictæ Caſtellaniæ.*

QVÆSTIO CCLIV.

¶ Per arreſtum fuit dictum contra dominam de Credonio, pro habitātibus caſtellaniæ dicti loci, quod non * contribuerent ad fortificationem & reparationem murorum & fortalitij de Credonio.

* *Quod non*) Idem ſup. q. 230. ſed contra inf. q. 318

¶ *Non eſt venta facienda cùm petitur vniuerſitas.*

QVÆSTIO CCLV.

¶ Per arreſtum fuit dictum, quòd dominus Bernardus, dominus de Terride, & Vicecomes de Guyonnes non haberet ventam per ipſum petitam contra dominam Iſabellam vxorem cuiuſdam domini, & ipſum dominum qui petebant ad cauſam dictæ vxoris medietatem dicti Vicecomitatus, nec declarationem etiam. ratio, quia petitur quædam vniuerſitas: ſic aliàs fuit dictum pro domina Comitiſſa de Barro, contra dominum Ducem Burgundiæ, &c.

¶ *Quod rex in ſolutione pœnæ non præfertur priuato.*

QVÆSTIO CCLVI.

¶ Per arreſtum fuit dictum malè iudicatum per generales Theſaurarios de domanio, qui iudicauerunt pro rege contra Stephanum de Clamgeria, quod Rex præferretur in ſolutione pœnarum ipſi ac dicto Stephano adiudicatarum, contra magiſtrum Radulphum d'Orbille, in quodam contractu appoſitarum per dictum Stephanum vel eius prædeceſſores ſuper defectum cuiuſdam redditus dicto Stephano ſoluendi quærendarum illo caſu, pro media regi, & pro media dicto Stephano. Et corrigendo dictam ſententiam fuit dictum quòd Rex & ipſe Stephanus ſoluerentur æqualiter, quia quilibet habebit medietatem æqualem.

¶ *Quando priuatus in ſolutione pœnæ præfertur regi.*

QVÆSTIO CCLVII.

¶ Per arreſtum dictum fuit quòd Andreas de Tiſſy, qui erat mercator, haberet pœnas non omnes quas petebat, contra dominū Belliioci, loco intereſſe, quæ aſcendebant ad octo millia, & quia loco intereſſe eidem adiudicabantur, ſolueretur ante * pœnas regi adiudicatas contra dictum de Belloioco, quæ aſcendebant ad quinque vel tria millia.

* *Ante.*) & benè, quamuis q. 2. contrarium fuerit iudicatum, & malè, vt ibi dixi. C. M.

¶ *Non eſt appellandum à iudice Eccleſiaſtico ad temporalem Curiam.*

QVÆSTIO CCLVIII.

¶ Per arreſtum non fuit receptus Decanus Carnot. vt appellans à Capitulo dicti loci, eo quia declarauerat ipſum incurriſſe pœnam ſtatuti Capitularis, videlicet priuationem diſtributionum ſuarum per octo dies: quia in pleno Capitulo dixerat magnam iniuriam cuidam Canonico Carnotenſi, & fuit ratio, quia vt iudices Eccleſiaſtici declarauerant, ſic ab ipſis non erat ad Curiam temporalem appellandum, vt ad Parlamentum, &c.

C ¶ *Procuratorium factum in Curia Eccleſiaſtica, non valet in Curia temporali.* *

* *Temporali.*) ſcilicet in materia temporali ſoli. F. b. & ſecundum diui C de domo probat ordin. Philipp. Pulchri ann. 1303. § 20. Luc. de pen. l. prædia col. 33. de locat. præd. ciuil. lib. 11. C. vide Fely. c. cum delectus in ſi. de fid. inſtr. & plenè dixi in commentario ad edictum Henrici 2 cōtra paruas datas. § 4 inverſo contrerolle. quamuis inſtrumenta notariorum ſecularium in negotiis Eccleſiaſticis fidem faciant etiam in foro Eccleſiaſtico & Curia Romana, & rationem ibi dixi nu. 3. C. M.

QVÆSTIO CCLIX.

¶ Per arreſtum dictum fuit quod Almauricus le Feure haberet congedium contra Ioannem & Petrum de Frachomme: eo quia ſe fundauerant in Parlam. per procuratorium factum in Curia Eccleſiaſtica, & ſub ſigillo cuiuſdam Capituli: ſic fuit aliàs dictū contra Bertrandum de Porto appellantem, & pro Ioanne d. Lauant appellato, videlicet quod inſtrumentum appellatorium dicti appellantis non erat receptabile, quia fuerat receptum per Notarium Apoſtolicum.

D ¶ *Non ſunt vexandi officiarij regij, qui virtute commiſſionis fatentur expleta.*

QVÆSTIO CCXL.

¶ Per arreſtum condemnati fuerunt Decanus & Capitulum de Brion de indemnis, intereſſe & expenſis Guillelmi Morant, & quorumdam aliorum officiariorum regiorum & Bailliuia S. Petri de Monaſterio. Eo quòd fecerant eos adiornati perſonaliter in Parlamento, & contra ipſos fecerant quandam executionem virtute cuiuſdam commiſſionis dicti Bailliui.

E ¶ *Petitorium attrahit ad ſe poſſeſſorium.*

QVÆSTIO CCLXI.

¶ Item per arreſtum fuit dictum contra Priorem de Chaudefontaine, qui ſuccubuerat in Curia Romana in petitorio cuiuſdam Beneficii, de qua ſententia apparebat quod ſuus aduerſarius haberet & obtineret Beneficium in petitorio & poſſeſſorio, de cuius poſſeſſione pendebat lis in Parlamento. Ratio, quia petitorium attrahit ad ſe poſſeſſorium. Sic aliàs vid. in eadem Curia iudicari. Et has duas cauſas placitauit Magiſter Radulphus Dulmonée.

Digitized by Google

A

¶ An quis ante regem de ſuo ſoluatur debito.

QVÆSTIO CCLXII.

¶ Item per arreſtum dictum fuit pro quadam domina quondam vxore domini Ioannis de Nouiller, contra regium procuratorem, quod ſolueretur de ſuo debito ante debitum regium. Et dicunt quidam quod hoc ideò fuit: quia ſuper hoc habebat literam regiam & gratiam.

Quis debeat decretum adiudicare.

QVÆSTIO CCLXIII.

B

¶ Item per arreſtum fuerunt recepti Religioſi ſancti Dionyſij contra regium procuratorem, ad allegandum quòd haberent decreta adiudicare ſeu eorum iuſtitia rerum in eorum alta iuſtitia ſitarum: licèt fiat ſuper ipſis executio virtute literarum ſigillo caſtelleti* ſigillatarum, & non præpoſitus Pariſienſis.

* *Caſtelleti*) contrarium hodie fit quia priuilegium ſigilli concurrit cum iure communi & ordinaria iuriſdictione, in qua dictus præpoſitus fundatus dicitur. Et ſic in hac cauſa ■ reditus ad ius commune ita vt etiam certificatio huiuſmodi ſubhaſtationum quod probæ factæ ſint ſpectat ad præpoſitum non ad baillivū Dionyſianum etiā alias exemptū & nullo modo ſubditum præpoſito Pariſ. C. M.

Debet de originali conſtare.

QVÆSTIO CCXLIV.

C

¶ Item per ſententiam fuit pronuntiatum in Caſtelleto, quod pars aduerſa Dionyſij de malo reſpectu fuit abſoluta. eo quia iuuabat dictus Dionyſius de quadam venditione quæ dicebatur fuiſſe facta per procuratorem: ſed non apparebat de originali procuratorio, licèt eſſet incorporatum * in venditione. Quæ ſententia fuit per arreſtum confirmata: quia ab ipſa fuerat ad Parla. appellatum. Tamen (vt dicunt quidam) hoc non fuerat in proceſſu allegatum, tamen iuris erat. Et fuit pronuntiatum dictum arreſtum 7. die menſis Septembris anno Damini 1392.

* *Incorporatum.*) ſub aliis notariis, vidi in conſ. Pariſ. §. 5. n. 44. C. M.

Quando rex alteri præferitur.

QVÆSTIO CCLXV.

D

¶ Item fuit dictum contra regium procuratorē pro Epiſcopo Beluacen. quòd ad bonam cauſam ſe oppoſuerat contra executionem quæ fiebat ſuper quibuſdam bonis immobilibus ratione cuiuſdam emendæ regiæ: eo quia pro emenda quadā dicto Epiſcopo adiudicata, & ipſi ſoluēda, ipſe cōtra quem fuerat adiudicata in manus domini feudalis ſe deſſaiſierat, ad vtilitatem dicti Epiſcopi de dictis rebus: & vt ipſi ſolueretur antequam fuerat adiudicata emenda regi per Parla. in aliis autem quæ ſic non fuerant deſſaiſita malè ſe oppoſuerat Epiſcopus: & ſuper ipſis rex ſolueretur.

Bona ſunt ab indigno amouenda.

QVÆSTIO CCLXVI.

E

¶ Dictum fuit quod bona domini Ytherij Rable, qui fecerat meurtrire fratrem ſuum, qui propter hoc fuit condemnatus à eſtre trainé & pendu: prout & fuit, bona quæ habebat in patria conſuetudinaria erāt confiſcata: & bona in patria iuris ſcripti fuerunt amicis demiſſa: tamen fuerunt ſuper prædictis captæ quingentæ lib. pro diſtribuendo pro anima defuncti. Sed bona quæ habuerat dictus Ytherius ex ſucceſſione fratris ſui cuius ſe hæredem geſſerat, retinuit Curia penes ipſam pro diſtribuendo pro anima defuncti cuius fuerant: nec ea habuit proximior hæres dicti defuncti poſt dominum Ytherium, videlicet Perceual Rable nepos defuncti. Nec ergo erat capax*, ſed vt ab indigno ab eo remouebantur.

* *Capax*) ipſe fratricida Nic. Boerius deciſ. Burdeg. 25. Sed hoc iniquū & mali exempli, quia rel qui agnati retrahuntur ab accuſando, nec iure producuntur, vt dix suo loco. C. M.

A

An vnio inſinuari debeat illis qui tenent beneficia.

QVÆSTIO CCLXVII.

¶ Dicendum eſt quod non*: quia cùm talis vnio fiat ſine præiudicio illorum qui tenent beneficia, non eſt neceſſe quòd eis inſinuetur: nam ſemper illa tenebunt quouſque ceſſerint vel deceſſerint, non obſtante, vnione; vt in c. ſi vna. de re Ec. non alie. in cle. & c. conſultationibus. de donationibus. in antiquis: vnio tamen eſt tranſlatio quæ ad ſui eſſentiam formalem perfecta eſt: licet* profeſſionis apprehenſio, per quam acquiritur fruendi facultas. ext. de reſti. ſpolia. c. ſæpe. in tempus mortis vel ceſſionis differatur. Nec eſt mirum: quia rei puræ vel contractus puri benè ſuſpenditur effectus. l. cum hic ſtatus. §. ſiue autem res. ff. de dona inter vi. & vxo. l. interdum. ff. de ver. obl. l. 1. in fi. ff. de condi. & demon. & l. Seius Saturninus. ff. ad trebel. & hoc innuit. d. c. conſultationib. & hoc etiam vult Papa per verbum cedentibus vel decedentibus, in literis ſuis Apoſtolicis vnionis.

* *Quod non*) contrarium ſeruatur & benè quod etiam debent vocari præferentim in eccleſiis parochialibus C. M.

* *Licet*) Oldra. q. 262.

An permutatio fieri poſſit Beneficiorum vnitorum.

QVÆSTIO CCLXVIII.

C

¶ Dicendum eſt quod non: quia talia Beneficia ſic vnita vacare non cenſentur: vt extra de exceſſi. præla. c. vnico. §. quidam etiam Eccleſias. in cle. ſecundum diſtinctionem. I. An. ibidem, ſuper verbo, ad menſam & ibi videatur: & etiam ſuper verbo. non vacent. Et per eundem de ſupplen. negli. præla. c. vnico. §. præmiſſa. ſuper verbo, de menſa. in clem. videlicet cùm in permutatione ſit neceſſaria vacatio, de re. per c. vnico. li. 6. & eo. ti. c. vnico in cle. & ibi notat Guillel. de monte Lauduno, ſuper verbo reſignata concluditur quod Beneficia taliter vnita non poſſunt permutari, verum eſt tamen quòd non obieeit ſi huiuſmodi vnio in Beneficiis publicetur, ne aliquo caſu ſuperuenienti poſſint obtinentes huiuſmodi Beneficia ignorantiam prætendere. extra. de poſtu. præla. c. ad. &c.

D

Alia arreſta lata in Parlamento incepto in craſtino ſancti Martini, anno Domini 1392.

Conſuetudo non recepta.

QVÆSTIO CCLXIX.

¶ Fuit prima die placitabili dicti Parlamenti per arreſtum non recepta conſuetudo propoſita per Magiſtrum Dionyſium Maliregis, quod in patria Pictauienſi erat conſuetudo quod non valebat executio facta ſuper bonis alicuius, niſi primo in perſona ſua perſonaliter ſummaretur de ſatisfaciendo debitori.

E

Alia conſuetudo non recepta.

QVÆSTIO CCLXX.

¶ Ad idem fuit dictum per arreſtum, quod non erat receptibilis conſuetudo propoſita per magiſtrum de Cherquinmange, in villa & patria Tornacenſi, videlicet quod incœpto Cherquinmange alias non poſſit procedi quàm per viam de Cherquinmange ad veritatem ſciendam ſuper diuiſione facienda. Et dicitur Cherquinmange, & habet locum quando aliqui volunt diuidere aliquem fundum vel rem immobilem, & recipiūt teſtes qui Cherquinmāt, id eſt,

Digitized by Google

id eſt quærunt & cherquant terminos fundi pro diuidendo. A Et iſta via capta per partes, ſcilicet via teſtium amplius non admittebatur ad probandum diuiſionem per literas: ſed ſi pars prouocata nil probare poterat per teſtes, cauſam ſuam amittebat: nec recipiebatur ad probandum per literas & inſtrumenta. Quod fuit dictum non receptibile, nec facultas probandi anguſtetur: quia poterat eſſe quod non ſupereſſent teſtes per quos probari poſſent termini & fines rerum, pro diuiſione ipſarum facienda.

Non ſit remiſſio coram magiſtris hoſpitij regis.

QVÆSTIO CCLXXI.

¶ Per arreſtum fuit dictum quod cauſa cœpta in parlamento inter regium procuratorem, & quendam carbonarium nominatum Maci, qui fuerat verberatus per quendam officiarium regium, non remitteretur coram magiſtris hoſpitij regis: licet eſſet cauſa exceſſuum, & ſic perſonalis, & eſſet defenſor dictus officiarius: quia licet eſſet remittenda, hoc eſſet coram magiſtris requæſtarum regis, non coram magiſtris hoſpitij per regias ordinationes, tamen cauſam retinuit curia parlamenti, & ex cauſa.

¶ *Epiſcopus Beluacen. habet priſiam virtute iuriſdictionis temporalis.*

QVÆSTIO CCLXXII.

¶ Per arreſtum fuit Epiſcopus Beluacen. tentus in poſſeſſione & ſaiſina capiendi clericos virtute ſuæ iuriſdictionis temporalis in comitatu de Bellomonte, contra regium procuratorem, & duchiſſam Aurelianenſem.

¶ *De poſſeſſione capiendi & habendi lectum.*

QVÆSTIO CCLXXIII.

¶ Per arreſtum Scariſta d'Agde fuit tentus in poſſeſſione & ſaiſina habendi lectum furnitum à quolibet parochiano ſuo defuncto in parochia ſua S. Stephani dictę villę d'Agde, dum tamen exceſſerit 14. annos, vel valorem lecti ſecundum ſtatum parochiani, idem de parochiana, & dic furnitum culcitra, couſſino, lintheaminibus, & coopertorio, &c.

¶ *Quis debeat habere emendam ciuilem in quam conuerſum eſt crimen, an rex vel ordinarius iudex.*

QVÆSTIO CCLXXIV.

¶ Per arreſtum dictum fuit quod comes de Barro & Epiſcopus Autiſſiodoren. haberent medietatem cuiuſdam emendæ ciuilis in quam conuerſum fuerat crimen capitale per regem & eius gratiam. Eo quia ille qui crimen commiſerat, vt pote quia fregerat aſſecuramentum datum per eum coram bailliuo communi dictorum comiti & Epiſcopi, erat ſubiectus ipſorum: & Rex haberet aliam medietatem. Sed quia Epiſcopus non appellauerat à ſententia bailliui qui regi totam emendam adiudicauerat, ſed ſolum comes dictum fuit quod non haberet partem in illa medietate ſed Rex eius partem haberet. Sed miror, quia ea ratione qua Rex habet medietatem totius debebat habere totum: ſed fortè fuit ideo, quia fregerat aſſecuramentum in perſona officiariorum dictorum Epiſcopi & comitis, & in eorum contemptum.

¶ *An condemnatio expenſarum ſine delectu habeat locum in Turonia.*

QVÆSTIO CCLXXV.

¶ Menſe Februarij anno prædicto fuit facta ordinatio regia in magno conſilio, & in eodem menſe publicata in parlamento, per quam Rex ordinat quod habeant locum expenſæ & earum condemnatio in partibus Turoniæ, in caſibus in quibus antea non habebant locum. Et fuit facta conſequenter ad ordinationem regis Philippi.

¶ *An Epiſcopus Pariſienſis habeat priſiam clericorum ſuorum in villa Par. ſien. virtute iuriſdictionis ſuæ ſpiritualis. & placitaui pro rege Franciæ, quod non.* vt etiam aduocatus die 10. menſis Martij anno Domini prædicto currente, &c.* B

* Quod non) Hoc eſt indubitatum, & eſt tex. in auth. de ſanctiſſ. Epiſcopis. §. ſi quis contra aliquẽ. col. 9. non obſtans iura canonica, quia non valent in præiudicium tẽporalis iuriſdictionis, l. on. de bri. & ep. § contrahentes col. 10. c. 1. de for. compet. in. 6. permittitur tamen ei captura intra pratorium ſuum duntaxat infra qu. 369. C. M.

QVÆSTIO CCLXXVI.

¶ Et primò quod Epiſcopus habeat priſiam dictorum ſuorum clericorum in villa Pariſi. arguitur primò iure ciuili, quia mandata iuriſdictione videntur conceſſa illa, ſine quibus exerceri non poteſt. l. 2. ff. de iuriſ. omnium iudi. Sed ſine captione ſuorum clericorum exerceri non poteſt ſua iuriſdictio ſpiritualis, quam habet in ſuos clericos in perſonalibus: C ergo, &c. Secundò alias eſſet ſibi inutilis ſua ſpiritualis iuriſdictio, ſi oporteret quod requireret præpoſitum Pariſien. vt caperet & ſibi traderet clericos ſuos delinquentes, quia aut præpoſitus refutaret, aut interim clerici prædicti recederent. Sic remanerent delicta impunita in præiudicium reip. iuxta l. licitatio. §. quod illicite. ff. de public. vect. & con. l. ita vulneratus. ff. ad leg. Aquil. l. ſi à reo. §. fi. ff. de fideiuſ. Tertiò hoc habetur iure canonum. c. cum Epiſcopus. de offi. ordi. lib. 6. c. nouimus de verb. ſigni. in antiquis. c. 1. de hæreti. in cle. ibi cum dicit capere ſeu arreſtare &c. Quartò habet carceres, & audire cauſas poteſt ſedendo pro tribunali in qualibet parte ſuæ diœceſis: & incarcerare ſuos clericos, vt dict. cap. cum Epiſcopus. ad hoc facit. c. vniuerſitatis. D de ſen. excom. c. vt fame. §. fi. eod. titu. in antiquis &. c. ſi clericos. eod. titul. libr. 6. Quintò, quia Epiſcopus Beluacen. ad hoc fuit receptus, & per arreſtum tentus in poſſeſſione & ſaiſina habendi priſiam ſuorum clericorum in comitatu de Bellomonte, vt ſupra dictũ eſt. Sextò vſus fuit priſia in villa Pariſ. per tãtum tempus cuius memoria non extat de contrario, &c. habet & plura expleta vt dicit. Septimò dicit habere hoc declaratiuè per literas regias: vnam regis Philippi de data anni 1300. aliam confirmatoriã regis Ludouici, de data anni Domini 1315. mẽſe Decembri: quarum copiam habeo in vna alia papyro aurea & regali. In oppoſitũ rationibus quæ ſequuntur. Primò quia ſubmittere oues in locũ de mortuarum, & ſuggerere facti ſunt. vt. l. conſilio. in fin. ff. de cura. furio. l. quid ergo. in fi. ff de vſuf. l. bonẽ. §. 1. ff de edili. edic. Sic patet quod capere de facto, & in carcerẽ E ponere facti eſt actualis & realis: & tẽporalis ergo hęc facere nõ poteſt Epiſcopus virtute ſuæ iuriſdictionis ſpiritualis. Nam licet temporalitatem non tangat capiendo clericum, nec de ipſa agat: tamen factum facit temporale & reale ſuper temporali iuriſdictione virtute iuriſdictionis ſpiritualis. probatur, quia licet inter ſuos clericos pronuntiare poſſit, attamen ſententia eſt exequenda per ſæcularem poteſtatem. l. Epiſcopale. C. de Epi. auth. & ibi gloſſ. & in authen. de ſanctiſſ. Epiſc. §. ſiquis autem ligantium. colum. 9. vnde ſumitur. hoc etiam not. gloſſ. in authentic. vt clerici apud proprios Epiſc. circa,

princ.ſuper verbo, Archiepiſcopum. col. 6. & ibi potes notare differentiam inter territorium & diœceſim. Et hoc ideo quia Epiſcopus non habet poteſtatem realiter exequẽdi: quoniam territorium non habet vt magiſtratus municipalis. l. ea quæ. ff. ad municipal. Secundò Epiſcopus non eſt iudex ratione territorij, ſed eius poteſtas territorio limitata eſt, patet: vt in magiſtro militũ, qui licet habeat iuriſdictionẽ inter milites, non tamen territorium. l. magiſterie. C. de iuriſ. omnium iudi. ſic in doctore inter clericos. vt in proœmio. ff. in fin. & authenti. habita. C. ne filius pro pa. Tertiò hoc ſatis apparet per diffinitionem territorij. in l. pupillus. §. territorium. ff. de verb. ſignifi. iuncto quod Epiſcopus non poteſt executioni reali ſuam ſententiam tradere. Quartò hoc ſatis notare videtur Inno. in ſimili. in c. cum cõtingat. de fo. compe. vbi dicitur quod aliqui habẽt iuriſdictionem non territorium: quoniam executioni ſuam ſententiam mandare non poſſunt. & de talibus loquitur d. c. cum contingat. & l. fi. C. de iuridi. om. iudi. Quintò Epiſcopus Pariſien. non poteſt citare viua voce Pariſius. ratio, quia citare viua voce eſt magis facti quàm iuris: vt d. l. conſilio. in fi. ff. de cura. furio. Sextò per arreſtum fuit dictum quod Epiſcopus Pariſien. non poſſet citare ſeu citari facere Pariſi. viua voce. Et quia fecit, fuit condemnatus in emenda. 500. librarum per arreſtum latum, anno do. 1340. Multominus citare poterit realiter & capiendo. Septimò hoc dicit. c. cum non ab homine. de iudi. in antiquis, vbi dicitur quod quãdo Eccleſia non habet quid faciat vltra depoſitionem, excommunicationem, & anathematizationem, tunc locus eſt iudici ſæculari. Octauò reali citatione quis citare vel citari facere non poteſt extra ſuum territorium: ſic not. in c. Romana. §. contrahentes. de fo. compe. lib. 6. & ibi pe. Car. & per. Cy. in l. omnes. §. verum. C. de Epiſc. & clem. & auth. quia in prouincia. C. vbi de crimi. agi opor. hoc idem videtur notare Accur. gloſator. in l. quid ſit fugitiuus. §. idem puto in gloſ. ſuper verbo, abduci. ff. de edi. edict. Citare tamen poteſt in ſcriptis, quia non eſt niſi denuntiatio: vt nota. in d. §. contrahentes. Quod etiam facere poſſet arbiter l. ſed interpellatur, §. 1. de arbitris.

De poſſeſſionibus iudicare non pertinet ad Eccleſiam,

Nonò hoc dicere videtur papa cum dicit, quod de poſſeſſionibus iudicare non pertinet ad Eccleſiã: & ideo ne regis iuri valeat præiudicare, remittit, &c. c. lator. & c. cauſam. qui filij ſunt legi. Decimò pro hoc fuit arreſtum latum pro rege, & eius procuratore contra Epiſcopum Cabilonen. in quo fuit dictum quod de reali actione cognoſcere nõ poterat in foro ſuo ſpirituali, nec erat recipiendus ad hoc. Vndecimò eſſet valde magnum inconueniẽs ſi Epiſcopus poſſet capere vel capi facere Pariſius virtute ſuę iuriſdictionis ſpiritualis, quia contra bonum reip. ac politiam: & eſſet Pariſius confuſio priſiarum & qualibet die caperentur homines per iſtos appatitores, non ſolùm reprobi & malefactores: ſed viri probi & honeſti, & his viis pecunias extorquerent: & ſi à priſia appellarent, deuoluerentur ab Epiſcopo ad Archiepiſcopum: & de ipſo ad Papam: ſic eſſent vexati ac valde moleſtati, quemadmodum & hodie ſunt: licet Epiſcopus non habeat priſiam. Duodecimò nec lædere poſſet & cauſas audire in qualibet parte ſuæ diœceſis volens ibi ſuam iuriſdictionẽ tenere. nec eidem admitteretur, ſed ſolũ in loco aſſueto. l. fi. ff. de inſti. & iu. Sic ſuper hoc eſt litigium inter regium procuratorem & Archidiaconum de Preſbyterio. Nec obſtant ſuperius argumenta in contrarium. Ad primum cùm dicitur quod mandata iuriſdictione, &c. Reſpondetur primò, quod hoc negari poteſt: nam mandata per Papam iuriſdictione non poteſt eius delegatus iubere partes comparere perſonaliter, niſi, &c. cap. 1. de iudi. lib. 6. multominus capere. Vel aliter, cum dicitur mandata iuriſdictione, &c. ergo & capere poteſt. verum eſt

A mandata iuriſdictione per illum qui habet territorium: ſed Epiſcopus non habet virtute iuriſdictionis ſpiritualis. Vel aliter, verum eſt capere in ſuo patrimonio temporali virtute ſuæ iuriſdictionis temporalis non ſpiritualis. Vel aliter, verum eſt capere, id eſt capi facere ad ſui requiſitionem per iudicem temporalem.

Epiſcopus poteſt capere in ſuo temporali, aliàs non poteſt realiter capere, ſed capi facere.

¶ Ad ſecundum & tertium & quartum, videlicet ad c. cum Epiſcopus de offi. ordi. lib. 6. cum dicit, capere, id eſt capi facere: ſic ibi Io. And. in nouella exponit. Nam & alibi exponitur, ſi te condemnauero, id eſt condemnari fecero. l. furti accipe §. mandato. ff. de his qui no. infa. & dic. per ſuum iudicem temporalem in ſua iuriſdictione temporali, in extranea ad ſui requiſitionem per iudicem temporalem loci ad hoc c. ſi duobus in fi. de appel. Et ad c. nouimus. ad cle. prædictam. & ad alia. cc. ſuprà dicta reſpondetur per eandem viam. Nec propter hoc eſſet ſua iuriſdictio inutilis, ſi oporteret ipſum requirere iudicem temporalem: cùm nunquam refutaret præpoſitus Pariſien. & ſi refutaret, habet curiam parlamenti in ſuperiorem. Nec ſequitur habet carceres, & poteſt cauſas audire: ergo & capere per prædicta, & quia vnum non ſequitur ad aliud. Nec valet ſi dicatur quod ſi eſſet ſuſpectus de hæreſi ille qui eſſet capiendus, quod ille qui hoc caſu impediret ipſum capere, incideret in magnam pœnam: per §. prohibemus. c. vt inquiſitionis negotium. de hæret. lib. 6. & c. quoniam vt intelleximus. de immu. ec. li. quia dico quod in hac caſu non eſt ille. §. prohibemus. tenendus, quia iudex ſæcularis non vult cognoſcere de crimine hæreſis, nec Epiſcopum & inquiſitorem ſuper hoc impedire, nec liberare captum per iuſtitiam ſæcularem, & pro crimine hæreſis Epiſcopo traditum à captione & carcere liberare. Nec refutare, capere ſuſpectum de hæreſi, & Epiſcopo tradere, quia ſemper promptus eſt, maximè ſi fecerit Epiſcopus informationem: per quam ſuſpectus de hæreſi ſit capiendus, & ea per poteſtatem ſæcularem viſa: ſed vult defendere ius regium quod eſt, quod ipſe haberet priſiam non Epiſcopus in villa Pariſienſi virtute ſuę iuriſdictionis ſpiritualis etiam in caſu hæreſis quod alias fuit dictum, & per defunctum regem Carolum præpoſito iniunctum, ne caperet, niſi de informatione ſibi conſtaret. Item ad hoc facit caſus qui euenit de Thierico Colezat, qui vt ſuſpectus ad requiſitionem Epiſcopi fuit captus per præpoſitum Pariſien. Non autem ipſe Epiſcopus cœpit eum vel capi fecit.

Epiſcopus Pariſi. non poteſt capere in vrbe Pariſ. etiam ſuſpectum de hæreſi.

¶ Item ad hoc facit quædam litera regia impetrata per Epiſcopum quendam, directa præpoſito, & bailliuis, &c. vt ad requæſtam dicti Epiſcopi facerent illos qui pro debito fuerant excommunicati, in qua excommunicatione ſteterant per annum & vltrà, &c. in regiſtrata in alia papyro mea regali & aurea. Item ad prædicta facit quod rex habuit ſtatum contra Epiſcopum per arreſtum latum * vigeſima die Iulij, anno domini milleſimo trecenteſimo nonageſimo primo in regiſtratum in alia papyro mea ſemiaurea regali. Et fuit occaſione Margaretæ de Prato religioſæ de Gif. Et pro tunc placitaui pro Epiſcopo contra regem: quia tunc non eram regis aduocatus, item ad hoc facit caſus, qui euenit tertia die menſis Martij anno Domini milleſimo 390. de Girardo pulchri penarij, qui erat clericus non coniugatus tunc, & fuit captus per apparitores Epiſcopi inter caſtelletum & bocheriam: ſed reddidit eum dictus Epiſcopus parlamen. & iudici ſæculari: & ſunt alia exempla in alia papyro mea regali & aurea.

v Latum.*) ſupr. q. 246,

¶ Ad quintum videlicet ad arreſtum Epiſcopi Beluacen. reſponde, quod fortè * in alia cauſa non fuit placitatum ad finem non recipiendi per regium procuratorem: ad quem ſi fuiſſet placitatum fortè non fuiſſet receptus: Epiſcopus quod probetur

v Fortè.) imò quia omnes etiam prerogatæ dignitatis vt pote par Frãciæ & ratione iuriſdictionis temporalis. ſuprà q. 272 C. M.

per

per rationes ſequentes. Primò, quia dominus temporalis in rebus & earum amiſſione poteſt clericum condemnare: nec pœna Epiſcopo applicabitur: immo domino temporali, vt.l.2. C. vt nemo priua. titu.prædi.ſuis,& c.l. repetita. C. de Epiſcop. & cleric.c.l.iubemus. nullam nauem.C. de ſacroſanct. Eccleſ. l. fina. C. de naui. non excuſa. lib 11. not. Inno. in cap. poſtulaſti. & cap. ex parte. de foro competen. ergo patet quod regi, non Epiſcopo diſpoſitio realium actuum ſpectat, puta capere. Secundò, licet Papa conditor iuris Canonici contrarium fortè ſtatuere potuerit, hoc teneatur in ſuo temporali: nam ibi totum turbare potuit malè condendo: ſed in regno Franciæ non illi in temporalibus ſubdito, ſecus: iuxta cap. per venerabilem. qui filij ſunt legiti. Et ita intellexit Ber. plures decretales in titu. de teſtamen. de delictis puerorum. de pœnis. Et Innocen. de purgat. cano. & nota. in cap. fina. de ſepult. & cap. in literis. de rapto. vbi dicitur, ſeruentur in foro Eccleſiaſtico, &c. ad hæc, c. ſi duobus. in fine. de appella. ſuperius alleg. Tertiò, nec conſuetudo in contrarium eſt admittenda: quia contra terminos iuris, vt patet per prædicta allegata de iure ciuili: & quia repugnat bonæ politiæ, vt patet per ſuperiora. Quartò, quia non eſt abdicabile à rege, quia eſt ſuperioritatis iuxta l. competit. C. de præſcript. trigin. vel quadrin. ann. & l. digna vox. C. de legib. ibi maius imperio eſt, &c. Quintò, admittere non admiſſibile non valet: vel quia non fuit obiectum, vt in glo. cap. cum contingat. de offic. de leg. ſuper verbo, nihilominus. vel ſi obiectum fuerit, & nihilominus receptum eſt, ſed tamen contra dominũ politiæ, qui non poteſt ligari: quare non valet: aliàs poſſet ſequi omnium malorum exterminium in politia, ſcilicet deſtructio regni & adnihilatio, &c. Et in talibus licet eſſet expreſſum velle domini politici, tamen poſſet liberè reuocare, quia hoc eſt ius ſuum reuocare, & c. l. qui agros C. de omni agro deſerto, libro vndecimo. & ar. cap. ſi quis Preſbyterorum de re. Eccleſ. non alienan. Sextò, tollitur conſuetudo per quam curioſi poterant aliquos incarcerare. l. 1. C. de curio. & ſtatio. libro duodecimo. Item l. omnes iudices. C. de decurio. libro decimo, tollit conſuetudinem contra priuilegium principis diſponentem. Item lex tollit cõſuetudinem contra exemptos inductam. l. nihil C. de palatinis. lib. 12. Itẽ ab omni pręſcriptione ius Principis videtur exemptũ. c. dilectus. de capellis mo. Itẽ decretalis cũ ſatis. de offic. archid. tollit conſuetudinẽ per quam vetitum vſurpatur officium. Ad idem c. vt nom. eod. titu. dicit quod ſi quis exercuerit actus pertinentes ad officium vel dignitatem alterius, quod ex hoc non acquirit ſibi aliquod ius. Item lex dicit, quod nemo poteſt alterius perturbare officium ſuum vſurpando. l. 2. C. de except. & exacto. lib. 12. Item prouidentia ſuperioris vſurpatoria officia inhibentur: vt dicta. l. repetita. C. de Epiſcopo. & Cleri. c peruenit. 11. quæſt. 1. l. conſulta diualia. C. de teſta. allegant quidam. l. 1. C. de eroga. mili. anno. quæ parum facit. Septimò, probatur quod conſuetudo non ſit receptibilis: nam Petrus Bertrandi notat in c. non eſt. de conſue. lib. 6. quod ſicut prædeceſſor pręſcribere non poteſt propter malam fidem pręſumptam: vt quia exceſſit metas priuilegij, quod cauſam dat præſcribendi: ſic ſucceſſor præſcribere non poteſt in illo quod excedit metas: quapropter repellitur in quo eodem modo præſumitur mala fides in illo quod excedit metas priuilegii. Sic in propoſito facit contra metas dictus Epiſcopus qui in regno Franciæ ſe iuuat præſcriptione: quia turpe eſt, & c. vt not. in c. 1. de ſepul. lib. 6. & d. l. repetita. C. de Epiſc. & clem., maximè, quia ſuus prædeceſſor Epiſcopus Pariſien. dictus de Mignac, confeſſus fuit Epiſcopum Pariſien. non habere priſiam in villa Pariſien. Et quia

Nota etiam Papam poſſe in quem ius condere.

Ius principis ab omni præſcriptione eſt exemptum.

A cœpit, fuerunt rupti eius carceres, &c. Item in regno Franciæ omnes iuriſdictiones ſunt hæreditagiæ vel infeudatæ in quibus non habet locum extentio: vt notat. Inno. in c. verum. de iudi. & maximè cauendum eſt, quod tales iuriſdictiones non laxentur in Eccleſia, quæ arma vetat: vt patet per conſilia, cum iuriſdictio talis non ſit à clauibus: & ſic oportet temporare. glo. primam. c. 1. de tranſla. Epiſc. & videatur nouella. c. ſolitæ. in prin. de maio. & obed. Et certè ius ciuile non cognouit in ſe iuriſdictionẽ niſi principis, quæ à populo eſt, &c. vt no. in d. c. 1. de tranſla. Epiſc. in 1. glo. & in authen. quomodo oportet Epi. & clericos ad ſacros ordi. promo. in prin. colla. 1. de authenticis autem tractemus quo ad hoc propter illam, de Sacramentis, quæ eſt à clauibus: vt Ia. de bel. viſ. B not. in d. authen. quomodo oportet Epiſc. &c. & aliàs magis eſſet dicenda ſubtractio liberi arbitrij, quod non eſt tolerandum in prædictis executionibus, ſeu iuriſdictionibus. Sed fortè in perſonis & factis Eccleſiaſticis. pro quo. c. olim, v. diſt. & c. ſicut olim. de accuſa. facit quod no. in primo quaterno circa. ſi. cœleſtis hierarchiæ: & in alio quaterno parui voluminis, in medio. ibi ſolutiones, &c. Item & ſi eſſet conſuetudo receptibilis, poteſt reſponderi quod obtinuit Epiſcopus Beluacen. in poſſeſſorio, quia plura expleta probauit, & maiora & ampliora quam rex: quod ſufficit. quia inter regium procuratorem & ducheſſiam Aurelianen. ex vna parte, & dictum Epiſcopum ex altera, verſabatur quæſtio in caſu nouitatis ſuper C priſia clericorum in comitatu de Bellomonte: & ſic in poſſeſſorio, vbi obtinet qui poſſeſſiones ſuas probat. Item Epiſcopus Beluacen. eſt dominus temporalis, & ſpiritualis & par Franciæ. Etiam obtinuit ſuper priſia extra villam Beluacen. facta in comitatu de Bellomonte, non in villa Beluacen. Modo quæſtio præſens eſt ſuper priſia in villa Pariſiẽ. quæ eſt caput aliarum ciuitatum regni Franciæ, in qua ſi priſiam haberet Epiſcopus Pariſien. ſequeretur inconueniens magnum, vt ſuprà tactum eſt. Ad ſextum, cum dicit quod vſus fuit per tantum tempus, &c. Et habet plura expleta, &c. Reſpondeo, quod licet fuerit vſus, hoc eſt non receptibile per prædicta. Etiam fuit pro- D curatore regio ignorante, & vſurpatiuè fuit vſus, quod non poteſt eidem prodeſſe. Secundò renuntiauit expletis ſe iuuare in cauſa mota occaſione priſiæ Margaretæ de Prato, vt in arreſto ſuperius allegato. Tertiò hoc fuit ex tolerantia eidem facta vſque ad regiam voluntatem & contra clericos clericaliter viuẽtes, beneficiatos, & in præsẽti delicto & officiariis regis non præsẽtibus. Sic hoc prodeſſe eidem non potuit: per l. qui iure familiaritatis ff. de acquir. poſſ. & l. Seio. §. medico. ff. de an. lega. cũ ibid. nota. per no. per Innocen. in c. ſi diligenti. de præſcrip. Quartò tolerantia diu ante hunc caſum fuit reuocata, vt tempore expleti Girardi Beaupigne, & ante, & inhibitum per curiam dicto Epiſcopo caperet, ſeu capi faceret in villa Pariſiẽ. virtute ſuæ iuriſdictionis ſpiritualis. Ad ſe- E ptimum non obſtat, quia viſo textu illarum literarum nihil eidem rex confert, quia non ad augendum priſiam, ſeu eidem cõferendam: ſed ad executionem priſiæ faciendam per ſeruientes regios factæ fuerunt illæ literæ. iuxta. c. 1. §. ad hoc. de præbend. in clemen. & l. cum tale. §. ſi. ff. de condi. & demon. Pręd icta ego placitaui die & anno ſupradictis in cauſa quam placitaui pro rege contra Epiſcopum Pariſiẽ. Et fuit placitationis factum tale, Epiſcopus Pariſien fecerat capi quendam ſuum clericum nuncupatum Stephanum de Boſco, in vico de Templo, in iuriſdictione temporali, & per ſuos apparitores & virtute ſuæ iuriſdictionis ſpiritualis: præpoſitus Pariſien. dedit ſuam commiſſionem duobus examinatoribus, continentem vt præciperent Epiſcopo & officiali Pariſien. ac ſuis officiariis, quatenus reſtituerent dictum clericum ſic captum,

Eccleſia vetat arma.

In poſſeſſorio obtinet, qui poſſeſſiones ſuas probat.

Pariſius eſt caput aliarũ ciuitatum regni Franciæ.

Qui iure familiaritatis amici fundũ ingreditur, non videtur eum poſſidere. fa. l. cum precario. ff. de preca.

& quem impriſionauerant, & redderent eum in loco A vbi ipſum cœperant, vel ſaltem redderēt eiſdem examinatoribus, vt in caſtelleto adduceretur. Et in caſu oppoſitionis, habito prius clerico per ipſos examinatores adiornarent opponentes in caſtelleto dicturos cauſam oppoſitionis ſuæ, necnon omnes alios qui in dicta priſia interfuerant, reſponſuros procuratori regio, &c. dicti examinatores fecerunt præcepta: ſed quia gentes Epiſcopi appellauerunt pro impediendo executionem dictæ commiſſionis, dicti examinatores nuncupati magiſter Nicolaus Bertim, & Goſfredus Goybe, ceſſauerunt, & non executauerunt dictam commiſſionem. Poſtea à dicto præpoſito ſecundam habuerunt commiſſionem de prima narrationem facientem, quæ ſecunda continebat, quod B non obſtante dicta appellatione, & aliis fiendis pro impediendo & differendo executionem dictæ primæ commiſſionis, dictam primam commiſſionem executioni mandarent. Quod & fecerunt, & abſque fractione reprehenſibili dictum clericum cœperunt, & ad caſtelletum adduxerunt. Non obſtante quod gentes dicti Epiſcopi pluries appellarent, ſed non obſtantibus his, rex fuit in ſtatu ſuo poſitus & reſaiſitus: Epiſcopus Pariſien. fuit conquæſtus ſuper hoc de præpoſito Pariſien. & de dictis examinatoribus. Et in parlamento die ſupradicta contra præpoſitum & examinatores fecit proponi factum ſuum & priſiam quam prætendit habere in villa Pariſien. ſuper ſuos clericos, virtute ſuæ iuriſdictionis ſpiritualis, proponendo quod expletum factum virtute commiſſionis C præpoſiti erat tortionarium & factum ipſum deſſaiſiendo de ſuo priſionario & priſia ac poſſeſſione priſiæ quam habebat in villa Pariſien. virtute iuriſdictionis ſpiritualis, ſuos clericos attentando, & ſaluægardiam infringendo: & requirebat priſionarium ſibi reſtitui, ac commiſſionem præpoſiti, vt tortionariam lacerari, & iniquam pronunciari, præpoſitumque & examinatores condēnari in emenda & procuratorē regium ſecum adiungi. Et ad hos fines præponebat & fundabat priſiam ſuam per ſuperius allegata. Et vlterius dicebat commiſſionē præpoſiti ſubreptitiam & iniquam per ſequentia. Primò, quia continebat ipſum Stephanum priſionarium eſſe laicum, & tamen clericus erat non coniugatus, & captus vt de hæreſi ſuſpectus, & fuerat contumax, excommuni- D catus: & per annum ſteterat excommunicatus: & ſic non ſolum, vt de hæreſi ſuſpectus fuit captus, ſed vt quaſi hæreticus. iuxta c. cum contumacia. de hæreti. lib. 6. Secundò, quia dirigebatur dictis examinatoribus ſecunda commiſſio, à quibus fuerat appellatum. Tertiò, quia continebat non obſtante dicta appellatione, &c. Et tamen præpoſitus habebat manus ligatas poſt appellationem, ſic non poterat in aliqua ſede hoc intromittere. Quartò, imo nec cognoſcere poterat an appellationi eſſet deferendum necne: nec cognoſcere de aliquo. Quintò curia defenderat ſibi ne in aliquo procederet. Sextò, idem præpoſitus fecerat attentando, ac ſaluægardiam infringendo, in qua eſt dictus Epiſcopus. Septi- E mò, ſi ſe conſuluerat, hoc fuerat cum parte aduerſa Epiſcopi, videlicet procuratori regio & regis conſilio, qui ſecum adiungi non debet, quia in diſcuſſione eſt an adiungeretur cum Epiſcopo vel præpoſito, & ſub iudice lis eſt. Octauò, debebat curiam conſulere, non attentare: ſic per prædicta tenebatur præpoſitus, & erat condemnandus in prædictis.

¶ Item examinatores etiam primò quia ſciuerant primam appellationem ab eis factam, ſi ſecundam commiſſionem non poterant executare, & quia fecerunt & attentauerunt. Item erant iudices, vel quaſi in criminalibus in caſtelleto: ſic non poterant ignorantiam aliquam prætendere. Item excuſſerant frangendo priſiones Epiſcopales. Item illud quod fecerunt, fecerunt attentando, & ſaluægardiam infringendo, in qua erat, & eſt Epiſcopus prædictus. Pro parte regia præpoſito & examinatoribus, præpoſitus aduoauit examinatores, & procurator regius præpoſitum. Et per conſequentiam requirebat procurator regius præpoſitum, & examinatores poni extra proceſſum retentam faciendo, & ſtatum lite pendente ſibi de priſionario fieri, per rationes ſequentes: prætendendo commiſſionem præpoſiti fore validam, ac virtute ipſius fuiſſe bene expletatum. Primò, quia fundabam quòd Epiſcopus non habet priſiam ſuorū clericorum in villa Pariſien. virtute iuriſdictionis ſuæ ſpiritualis per ſuperius allegata. Secundò, dicebam quod rex habebat ſtatum quod Epiſcopus non habebat priſiam in villa Pariſien. ſuper clericos ſuos virtute iuriſdictionis ſuæ ſpiritualis. Tertiò, dicebam quod præpoſitus Pariſien. eſt maior poſt principem in villa Pariſien. & poſt dominos parlamenti principem repræſentantes: & quod ad ipſum ſpectabat tueri & defēdere iura regia, & quod illud quod fecerat fieri præpoſitus virtute ſuæ commiſſionis, fecerat fieri conſeruando iura regia, & ſtatum ſuum eidem per arreſtum adiudicatum. Quartò, dicebam quod cum eſt quæſtio de iuriſdictione aliqua inter regem & ſuum ſubditū, ſeu de expletis ipſius regis, conſeruari debet in ſtatu in quo erat ante dictam quæſtionem, ſic in propoſito. Vlterius dicebam quod commiſſio præpoſiti erat valida, quia erat ſibi notorium de ſtatu quem rex habebat. Et per arreſtum ſuperius allegatū, & pro notorietate facti. Et etiam, quia debet ſemper habere ſtatum in dubio, quia eſt fons omnis iuriſdictionis temporalis, & alij ſunt riuuli ab eo dependētes. Dicebam etiam, quod erat informatus de captione quam fecerat fieri dictus Epiſcopus de dicto Stephano, deſſaiſiendo regem de ſuo ſtatu, quem Epiſcopus ignorare non poterat: quia contra ipſum fuerat arreſtum prædictum latum, & erat intra annum dicti arreſti lati: & ſic erat ius regium quoad ſtatum ſaltem clarum, & etiam quoad priſiam per ſuperius allegata, & factum Epiſcopi tortionarium. Vlterius dicebam quod hæc conſiderans, præpoſitus ſuam dictam primam commiſſionem volebat prius exhiberi dicto Epiſcopo & eius gentibus ante eius executionem, quod fecerunt examinatores antedicti, quæ commiſſio continebat oppoſitionem. Et quamuis diceretur in ea antea habito priſionario, &c. in hoc erat iuſta, quia rex erat deſſaiſitus contra arreſtum & ius commune, qui non debet placitare deſſaiſitus*: vlterius non erat iniuſta, imò iuſta ſecunda commiſſio quamuis in ea contineretur, non obſtante dicta appellatione, &c. per prædicta. Et quia non erat in hoc caſu appellationi deferendum, probatur per l. fin. ff. de appel. reci. vel non. & l. quiſquis. l. abſtinendum. & l. fi. C quorum appel. non reci. ſic videmus in arreſti executione: ſic in querimoniæ nouitatis executione: ſic in debito ſub ſigillo regio debito: ſic in delinquentem, quem iudex capere vult: ſic in proclamationibus quæ per appellationem ſuſpendi non debent. Item nec fecerat præpoſitus in contemptum curiæ: ſic non attentauerat, ſed ſolum fecerat cauſa ſtatus & iuris regij conſeruandi.

Præpoſitus Pariſien. eſt maior poſt principem in vrbe Pariſ. & poſt dominos parla. repræſentantes principem.

Apud regem eſt fons omnis iuriſdictionis temporalis: alij autem ſunt riuuli ab eo deſſluentes.

Rex non debet placitare deſſaiſitus.

* Deſſaiſitus) iſtud eſt vulgare practicorum, quod non facit ius nec regulam, ſed quia in eſſe eo plures ſūt quam in priuatis ſpeciales caſus, c. n.

¶ Item & quamuis diceretur in dicta ſecunda commiſſione non obſtantibus etiam aliis appellationibus fiendis, &c. intelligebatur tamen & exprimebatur in commiſſione antedicta de appellationibus fiēdis pro impediendo, ſeu dilatando executionem dictæ primę commiſſionis verumtamen ſi dediſſet talem commiſſionem in caſu in quo eſſet appellationi deferendum, vel generalem, non obſtātibus quibuſcunque appellationibus fiendis fortè poſſet dici quod eſſet iniuſta: ſed nunc non, vt patet per prædicta. Item nec peccauerunt examinatores per ſequentia. Primò, quia non exceſſerunt commiſſionem, nec eius terminos. Secundò,

Nota caſus quibus appellationi non eſt deferendū.

cundò, non fuit eis inhibitio facta per curiam : nec A releuando appellationem, & fuerunt meri executores. Tertiò, habebant obedire præpoſito, vt eorum magiſtro & ſuperiori : maximè quia non erat in ſe atrox illud quod fuerat præceptum. Quartò in nullo exceſſerunt aliqua delicta committẽdo. Quintò, ſciebant arreſtum pro rege ſuper ſtatu prolatum: nec habebant corrigere, nec interpretari commiſſionem ſui magiſtri, nec obſtant argumenta in contrarium quoad hoc. Ad primum non obſtat, quia licet præpoſitus ſciuiſſet dictum Stephanum clericum, attamen talem ſuam commiſſionem dediſſet, nec hoc eum mouiſſet in contrarium, quia non refert an clericus fuerit vel laicus, quamuis deterius pro Epiſcopo, ſi laicus, nec obſtat ſi vocatus fuerat vel de hæreſi ſuſpectus, & quia ſtetit per annum ſic excõmunicatus, &c. B quia poſito quod verum fuiſſet, attamen capere eum non potuiſſet Epiſcopus. nam ſiue vt ſuſpectum de hæreſi, ſiue aliàs, clericum ſuum capere velit, non poteſt virtute iuriſdictionis ſuæ ſpiritualis, ſed debet præpoſitum requirere vt capiat : quod tamen facere nõ debet præpoſitus niſi videat eum per informationem ſuſpectum: vel ſi capiat aliàs, non debet reddere, niſi eum ſuſpectum reperiat per informationem factam per officialem: quia aliàs omnes capi poſſent vt ſuſpecti de hæreſi ad requæſtam officialis : & ſic poſſent diffamari odio : vel alias de hoc crimine, quod eſſet iniquum: veruntamẽ dictus Stephanus non fuerat vocatus ab initio, niſi pro debito pecuniario : & quia non comparuit, fuit excommunicatus : & licet C ſteterit per annum in excommunicatione, in hoc caſu non habet locum. c. cum cõtumaciæ. ſuperius alle. nec enim pro debito ciuili eſt quis capiendus vel incarcerandus. l. ob æs. C. de ac. & obl. & . c. lator. de pigno. Et adhuc fuerat dictus Stephanus pro ſalario aduocatorum eiſdem debito in curia officialis poſtulantiũ ratione patrocinij per eos dicto Stephano præſtiti, euocatus. Et allegatur ad propoſitum caſus Thyerici Colezat ſuperius alleg. ad quandam literam regiam ſuperius allegatam. Ad ſecundum reſponde, quod licet dirigeretur litera dictis examinatoribus, à quibus ante fuerat appellatum non nocet, quia quibuſcumque vellet committere præpoſitus poterat: & hoc faciebat vt commiſſarij dicti eſſent examinatores, nec erat caſus in quo eſſet appellationi deferendum. II Ad tertium reſponde, quod præpoſitus non habebat manus ligatas, quia non erat appellationi deferendum per ſuperius allegata. Ad quartum reſponde, quod nullo modo cognouit præpoſitus, nec cognoſcere poterat, obſtante appellatione, ſed eidem non erat deferendum, quoad priſiam non faciendam, ne rex remaneret de appunctatus : iuxta. l. fin. ff. de appellat. reci. vel non. Ad quintum reſponde, quod curia nullam ſuper hoc fecerat præpoſito vel examinatoribus defenſionem, nec ad eorum notitiam deuenit, nec fuit appellatio reuelata, nec facta inhibitio. Ad ſextum per prædicta patet reſponſio. Ad ſeptimum reſponde, quod ſi eiſdem conſuluerit, bene fecit, quia illi ſunt cum quibus conſilium habere debet, & qui ipſum conſulere debent in negotiis regiis. Sic fuit excuſatus. Ad octauum reſponde, quod Epi- E ſcopus reprehendit præpoſitum de eo in quo incidit, & de quo reprehẽdendus eſt Epiſcopus: quia præpoſitus nil fecit ſuo nomine, nec ad eius vtilitatem, nec etiam examinatores, ſed ſolum regium ius conſeruãdo. Et eſt aduertendum pro quo tractatur & contra quem. Nam tractatur pro iure regio conſeruando, qui eſt ſuperior Epiſcopi immediatus in tẽporalibus, & qui eſt iudex ſuperior Epiſcopi in ſuperioritate & in reſorto ac dominus feudalis, & contra Epiſcopum qui eſt dicti regis ſubditus, & inferior per prædicta: ergo patet quod Epiſcopus qui bene ſciebat arreſtum contra ipſum pro rege latum fuiſſe, non debebat procedere de facto ad priſiam, & intra annum arreſti, in præiudicium regis domini ſui : imo debebat adire dictum præpoſitum vel curiam parlam. & eos requirere, vt talis Stephanus caperetur per eos, & ad eius requæſtam: ſed hoc non debuit facere præpoſitus, quia ſi ſic feciſſet dictus Epiſcopus ſaiſitus remanſiſſet, & rex deſſaiſitus, & amiſiſſet dicti arreſti vtilitatem : & fuiſſet blaſphemandus præpoſitus, quia paſſus fuiſſet facere regem de poſſeſſore petitorem, & per fraudem Epiſcopi contra tenorem literarum ſuperius per Epiſcopum allegatarum: nec obſtat dicere quod præpoſitus deſſaiſiuit Epiſcopum, quia cõtrarium eſt verum per prædicta: ſed Epiſcopus regem deſappunctauerat contra dictum arreſtum & intra annum. nam quicquid dicat Epiſcopus, dicta Marguareta (de qua in dicto arreſto fit mentio) non appellauerat ab Epiſcopo, nec de hoc in dicto arreſto fit mentio. Item nec ibidem cauſatum eſt quod abſque præiudicio fuerit arreſtũ latum. Item & per illud in effectu rex habet ſtatum quod Epiſcopus non poteſt capere ſuos clericos virtute iuriſdictionis ſuę ſpiritualis, nã in ipſo dicitur quod prædicta Marguareta reſtituetur & reſtabilietur in loco in quo capta fuit per dictum Epiſcopum vel eius officiarium: & quod dictus Epiſcopus petet eam à dicto præpoſito, vel alibi ſi voluerit : ſic ergo efficitur per illud arreſtum petitor, & rex poſſeſſor. Non obſtant etiam argumenta in contrarium quoad examinatores. Ad primum reſponde, quod licet ſciuiſſent primam appellationem : tamen præpoſito vt eorum magiſtro obedire debebant nec quærere, an bene aut malè commiſiſſet: nam non eſt diſcipulus ſupra magiſtrum. Ad ſecundum reſponde, quod non eſt verum quod ſint iudices, licet aliquotiens vocentur ad conſulendum in cauſis criminalibus per præpoſitum. Et licet eſſent, attamen ſubditi præpoſiti. Ad tertium reſponde quod in nullo exceſſerunt, & apparebat per relationem commiſſariorum ſuper hoc per curiam datorum. Ad quartum apparet ſolutio per prædicta veruntamen per illa quæ ſuperius dixi & ſcripſi negare nolo ſed concedo, quod Eccleſia habet poteſtatem & compulſionem coactiuam, vt quia habet & poteſt excommunicare, anathematizare, degradare, deponere, interdicere, ſuſpendere, &c. vt d. c. cum non ab homine de iudi. c. ſanc. 2. de offi. de lega. c. quia pontificali. eo. titu. lib. 6. c. quærenti. eodem tit. in antiquis. c. quærenti. de verb. ſignifi. c. ita quorundem. de Iudæis. c. cum pro cauſa. &. c. offi. de ſen. excom. habet tamen & importat ſuam executionem : iuxta. c. paſtoralis. de appel. Abſit enim quod hoc negetur, vt fecit Marcilius, &c. vt patet in proceſſu facto contra ipſum & ſuum conſortem * per Ioan. 22. Papam qui incipit, licet iuxta doctrinam. finaliter partibus hincinde auditis appũctatum fuit de ſupradictis, quod curia conſiderabit rationes partium & faciet ius : viſis tamen prius illis literis & titulis quas partes tradere voluerint: ſcilicet arreſto & commiſſione prædictis, ac aliis literis regiis quibus ſe iuuit Epiſcopus.

Non debet aliquis capi per præpoſitum propter crimen hæreſis, niſi per informationem factam per officialem videat eum ſuſpectum.

Eccleſia habet poteſtatem & vim compulſiuã, vt quia poteſt excommunicare, anathematizare, &c.

* Conſortẽ) Scilicet Guilelmũ Olzean qui in cõpendio aduerſus Ioan. 22. Papam ſeptuaginta errores & ſeptem hæreſes ex ſcriptis eius collegit: quia & Platina in eius vita multum de erroribus eius cõqueritur, ſed malè & imperite eum reprehendit. C. M.

¶ *Quod hoſtiarij Parlamenti malè executantes commiſſiones ſuas puniuntur.*

QVÆSTIO CCLXXVII.

¶ Galterus Seneſchali, parlamenti hoſtiarius fuit in caſtelletum miſſus: & poſt ſuſpenſus ab executione commiſſionum, & aliorum omnium emolumentorum, quæ habere poterat vſque ad feſtum ſancti Ioannis Baptiſtæ, & condemnatus in expen. præpoſiti de Peronne, quas Pariſius fecerat qui per dictũ Galterũ fuerat adiornatus ad comparendũ perſonaliter. Ac dictum quod ipſe Galte. in parlamento faciet ſuum officium, & habebit vadia regia pendente dicta

Qui in officio delinquit puniendus eſt iux. not. ſeſ. ſi. in l. quod promulgatis. C. de offic. præfe. vrb. facit l. in officiales. C. de offic. recto. prouin. Item. l. fi. C de ſpor. & ſump.

A ſuſpenſione. Et fuit eo quia quoſdam priſionarios, Monachos, & alios ſancti Martini de Campis, quos dictus præpoſitus Pariſius adducebat in caſtelleto, dictus Galterus in itinere ab ipſo præpoſito amouit: & poſuit in priſione dicti Prioris aduerſarij dictorum priſionariorum, quam dicebat accommodatam. Et quia non habebat tunc informationem, ſed ex poſt fecerat. Et fuit arreſtum latum die Iouis 27. menſis Martij, anno Domini 1392. &c.

¶ Quod procurator qui appellauit poteſt renuntiare appellationis.

QVÆSTIO CCLXXVIII.

B ¶ Pro religioſis de Columbis fuit dictum contra regium procuratorem, quòd renunciatio facta per procuratorem per eos factum in cauſa, qui pro eis appellauerat à quadam ſententia interlocutoria pro dicto procuratore regio contra eos lata, antedictæ appellationi valebat. licet in ſuo procuratorio procurator antedictus non haberet poteſtatem expreſſam renuntiandi dictæ appellationi, quia eam gratam habebant. Suſtinebam tamen pro rege contrarium per rationes ſequentes. Primò, quia dicebam quòd ex quo appellauerat, amplius non erat procurator, cum cauſa fuiſſet ſopita: iuxta. l. inuitus. C. de procur. & cap. non iniuſte. eod. tit. nam eius officium erat finitum. Secundò non apparebat quod nouum habuiſſet mandatum renuntiandi, quod dicebam eum habere neceſſe cum amplius non erat procurator. C Tertiò ſuppoſito quod religioſi ratam habebant renuntiationem, non conſtabat quod habuiſſent ratam intra octo dies à tempore appellationis factæ, intra quos neceſſe fuerat appellationi renuntiare, iux. l. bonorum. ff. rem. ra. ha. & l. ſi quis or. in bo. poſ. ſeruetur. Sic videmus in adhærere volentibus appellationibus in patria iuris ſcripti, quo caſu debet fieri adhæſio intra 10. dies à tempore ſententiæ appellationis: quia & intra illud tempus appellare poſſent, non aliàs. Sic no. Io. And. in c. concertationi antiquæ. de appel. li. 6. His tamen non obſtantibus, fuit dictum, dictam renuntiationem fuiſſe validam.

L. inuitus, magis videtur facere in oppoſitum, dicit enim nemo inuitus tenetur defenſionem ſuſcipere, nec eandē niſi prouocationis cauſa extendere, quod idem videtur velle glo. in l. ita demū. dicens videri cauſā appel. eidem eſſe cum principalis.

¶ An non tradens ſcripturas per annum quamuis ſe præſentans, aliquid amittat.

QVÆSTIO CCLXXIX.

¶ Decanus & Capitulum Senonen. non tradiderant ſcripturas ſuas, quamuis eſſent petitores, contra Alueum de Cenſe defenſorem, imo benè ſteterant per annum, quod non tradiderant, nec per defenſorem impetiti fuerant: tamen vtraque pars benè præſentauerat ſe ſemper. Accidit quod vna die defenſor dicebat quod fecerant interruptionem, eo quod non tradiderant ſcripturas. In contrarium allegabant petitores, & allegabant quod non fuerant impetiti aliàs per defenſorem, & quod ſemper ſe benè præſentauerant, ſic nil amiſerant, ſed erant præſto tradere infra octo dies. Allegabant etiam arreſtum ſuperius latum pro Philipo Henry* contra quendam dominum Girardum ſuperius inregiſtratum: & alia ibidem ſcripta. Finaliter dictum fuit quod in nullo fecerāt interruptionem, ſed hoc ideo, quia procuratores inter ſe hoc tolerantes ex quadam tolerantia, vſum ſuper hoc introduxerant temporibus retroactis. Sed de cætero caueant, quia niſi petitores ſcripturas ſuas tradant infra octo dies, cum, partes erunt appunctatæ ad ſcribendum reputabuntur negligentes: attamen ſcripturis traditis, non poterunt reputari negligentes ſuper inquæſta facienda niſi articulis concordatis, in quo opus eſt vocatione A partis, & adiornamento hincinde faciendo. Et exinde dicitur quod 5. ſeptimanæ ſuper inquæſta non currunt, niſi concordatis articulis.

* Henry] ſupra q. 231.

¶ Superuacuè citari faciens, condemnatur in expenſis.

QVÆSTIO CCLXXX.

¶ Pro quodam nuncupato Gombant fuit dictum contra quandam mulierem quod ſolueret expenſas, eo quia ſine cauſa fecerat adiornari dictum Gombant ad aſſecuramentum præſtandum, licet obtinuiſſet arreſtum per quod dictum fuerat quod eidem mulieri traderet aſſecuramentum. Et ratio, quia per antedictum arreſtum reperiebatur dictum Gombant B præſtitiſſe in curia aſſecuramentum dictæ mulieri, & econtra, & dictum arreſtum retrahebatur ad tempus ante præſtiti aſſecuramenti, iuxta l. ſub conditione ff. de ſolut. tamen videbatur contrarium: quia in arreſto ferendo non cogitabatur de aſſecuramento antea præſtito: ſed de præſtando, attamen vexabat ſine cauſa dictum Gombant: quia habuerat ab eodem aſſecuramentum. Sic fuit in expenſis condemnata.

¶ An in negantem ſe appellaſſe poſſit iudex exercere iuriſdictionem, qui affirmat ipſum appellaſſe ab eodem, &c.

C QVÆSTIO CCLXXXI.

¶ Dictum fuit pro duce Aurelian. contra regium procuratorem, quod dictus dux, vel eius officiarij poſſent iuriſdictionem exercere contra quendam ſubditum eiuſdem, quem appellaſſe ab eodem duce, vel eius iudice ad parlamentum affirmabat ducis procurator, eo quod dictus ſubditus negabat ſe appellaſſe: & ſic in eius præiudicium non debebat dici exemptus, cum in eius fauorem videbatur eſſe dicta exemptio: procurator regius dicebat contrarium, quia ex quo dux vel eius procurator affirmabat dictum ſubditum appellaſſe ad parlamentum, per conſequentiam ipſum exemptum ab eodem duce, & ſic D in eum iuriſdictionem exercere non poterat, per ipſius propoſitum in ſui præiudicium captum: cum iſta exemptio ſit plus introducta propter authoritatem curiæ ſuperioris & honorem, quàm in partis appellantis fauorem. Attamen fuit dictum contrarium per dominum Guillelmum de Senonis abſque aliquorum conſilio, & malè, vt credo, per vltima argumenta & probata appellatione, verum erat dicere ipſum fuiſſe exemptum, & dicere attentaſſe: & quia dubium erat ipſum appellaſſe, necne, per propoſitum ducis & negationem partis: ſic in dubio non debet in eo iuriſdictionem exercere, ſed rex per manum ſuperioris, vt in caſu nouitatis captæ contra illum qui negatur dominus, qui petit eiuſdem caſus coram ipſo E fieri remiſſionem: finaliter quia dictus dominus Guillelmus videbat quod malè fecerat, per curiam fuit appellatio annullata abſque emenda, & remiſſio facta dicto duci.

Quod in fauorem alicuius introductum eſt, non debet in eius præiudicium conuerti. l. quod fauore. C. de le. l. non eo minus C. de procur.

¶ Arreſtum latum contra regem pro Archiepiſcopo Lugdunenſi.

QVÆSTIO CCLXXXII.

¶ Per arreſtum latum die Mercurij ante Paſcha anno 93. pro Archiepiſcopo de Lyon, contra regium procuratorem, fuit dictum quod rex tenere faciet ſedem ſuam à Liſle-Barbe, quam tenere ſolebant pro ipſo ſui officiarij in villa de Lyon, cognoſcendo de caſibus reſſorti, & de iuribus regalibus: quæ quidem

Digitized by Google

L'iſle Barbe diſtat per leucã à dicta villa de Lyon ſuper Rhonum: inferiùs * tamen videbis de ſtatu regi adiudicato in contrarium.

* Inferius.) q. 299.

¶ *Quod Iudæi baptiʒati retinent bona ſua.*

QVÆSTIO CCLXXXIII.

¶ Die Veneris quæ fuit feſtum ſancti Marci Euangeliſtæ, menſe Aprilis anno 91. fuit publicata quædam ordinatio, facta die Veneris præceden. anno 92. per regem cum conſilio ſuo, apud Abbatiſvillam tunc exiſtentem: per quam fuit ordinatum quod Iudæi ſe facientes baptiſari non amittant ſua bona *, ſed retinere poterunt, quæ eſt iuris communis declaratio: vt patet in c. Iudæi. leg. 2. de Iudæis in antiquis. & in extrauaganti dignum arbitrantes.

* Bona.) contrarium imp.è ferunt Papa Romæ & Auenione quo fit vt pleres non audeant Chriſtiani fieri ſed remaneant in Iudaiſmo. Idẽ quod conſtitutio hæc regia volunt ſtatuta Duci Sabaudiæ. quæ vidi. C.M.

¶ *Quod altus iuſtitiarius ſolus non eſt admittendus ad impediendum gratiam ſeu remiſſionem.*

QVÆSTIO CCLXXXIV.

¶ Item pour Iean & Ieannette Cardete fut dit par Arreſt contre meſſire Gilles Malet, qu'il ne faiſoit à receuoir, luy qui eſtoit hault Iuſtitier à impugner la grace Royale faite à vn que l'on diſoit qui s'eſtoit noyé ou tué, afin qu'il ne fuſt pendu: & que ſes amis euſſent ſes biens. Ratio, quia contradictio dicti militis non procedebat niſi occaſione bonorum habendorum: & ſic auaritiæ cauſa. Sic * fuit aliàs dictum contra Do. de la Queuë. Sic contra Dominam Duchiſſam Aurelian.

* Sic.) Scilicet infra q. 112. 381. C.M.

¶ *Confiſcatio non eſt niſi in caſu expreſſo.*

QVÆSTIO CCLXXXV.

¶ Contra Ducem Borbonij fuit dictum malè iudicatum & benè appellatum per Girardum de Aulle pelliparium, qui appellauerat: eo quòd per maiorem dicti Ducis fuerat dictum quaſdam pannas ſuas eſſe confiſcatas, eo quòd non erant veræ, ſed falſæ: ratio, quia per punctum regiſtri artificij pellipariæ non cadebat confiſcatio, ſed ſolùm emenda: nec exprimebatur confiſcatio facienda in aliquo caſu, maximè in iſto.

¶ *Baillinus regius non gaudet literis ſtatus.*

QVÆSTIO CCLXXXVI.

¶ Per arreſtum fuit dictum contra dominum Collardum de Calleuille Bailliuum Antiſſiodorenſem, quòd non gauderet literis ſtatus. * licèt diceretur quòd erat abſens pro inquæſta facienda pro regio iure. ratio, quia recipiebat vadia, & quia non debebat dimittere bailliuatum ſuum, & quia cauſa erat attentatorum commiſſorum ab ipſo, & appellationis factæ ab eo, propter quod proſequebatur: & quia ad ſui requæſtam cauſa fuerat ad quendam diem continuata, &c.

* Status.) i. ſuſpentionis cauſarũ quas habet nomine priuato. C.M.

¶ *Punitio delinquentium contra dominos Parlamenti officium exercentes.*

QVÆSTIO CCLXXXVII.

¶ Le Vendredy deuant la Penteconſte 23. iour de May l'an 1393. fut vn appellé Lonuart par arreſt condamné à eſtre trainé de la porte de la cour du Palais iuſques à vn eſchafault qui fut fait vers la pierre de

A marbre, & à auoir le poing coupé deſſus ledit eſchafault: & à auoir la teſte coupée, & à eſtre aprés pendu: ce qui fut, pource que de fait penſé il frappa d'vn couſtel Meſſire Robert Dâquegin, l'vn des Meſſieurs de Parlement: & le naura à vne heure aprés diſner en la Chambre de Parlement: il eſtoit commiſſaire deputé par la Cour en la cauſe dudit Lonuart, & le cuidoit tué, & n'eut point de repentance: mais luy poiſa qu'il ne le tua, & fut formét naurè. Et à ce fut condamné comme criminel de leze Maieſté: quia domini Parla. maximé officium ſuum faciendo ſunt pars corporis regis. l. quiſquis. C. ad l. Iul. maie. & perinde fuit ac ſi eum occidiſſet. l. qui cum telo. C. ad l. cor. de ſic. Et vltra hoc fuit condemnatus in emenda, 50. lib. pariſ. capiendarum ante confiſcationem:
B quod fuit valde durum, vt pluribus viſum fuit: eo quia non fuit mortuus dictus dominus Robertus de illo ictu ſeu vulneratione, qui viuebat tempore executionis dicti arreſti, maximè quia illa. l. is qui cum telo. non viget in patria conſuetudinaria, vt hic. Attamen factum fuit, quia valde magnum crimen fuit attentis circumſtantiis ſupradictis vt cæteris cederet in exemplum: & quia fecerat hoc dictus Lonuart in contemptum huius, quòd non ſibi complacebat id quod dictus commiſſarius eidem faciebat, quamuis faciebat ſuum officium exercendo, &c.

¶ *An poſt teſtium publicationem ſint teſtes recolendi.*

C

QVÆSTIO CCLXXXVIII.

¶ Per arreſtum Curiæ dictum fuit quòd poſt publicationem teſtium factam non eſt pars recipienda ad requirendam recollationem dictorum teſtium propter timorem ſubornationis, licèt iudex ex ſuo officio poſſit facere ſi videat expedire. *

* Expedire.) etiã non prius interloquendo de hoc nec partes admonendo, ſed illis ignorantibus, & vocare teſtes ex vtraque parte, nẽ videatur fauor. C.M.

¶ *Quod Clericus non coniugatus facit emendam in Curia prædictis conſiliis irreuerenter loquendo.*

QVÆSTIO CCLXXXIX.

D ¶ Per arreſtum dictum fuit quòd Petrus de Daymille ſcutifer, clericus non coniugatus faceret emendam eo, quia irreuerenter locutus fuit in Curia dum interrogaretur ſuper delictis per eumdem commiſſis.

* ¶ *Quæſtio notabilis, an Epiſcopus ſuccedat in bonis mobilibus vacantibus Clerici, vel presbyteri, qui non habet hæredem, vt quia baſtardus, vel aubanus.* *

* Aubanus.) Id eſt, extero alibi natus. & dicendũ quod nõ in hoc regno quicquid dicant do. de Rota tit. de teſtam. in antiq. & Guillelm. Bened. Rep. c. Raynutius ver. et vxo. no. adela. nu. 813. G.M.

QVÆSTIO CCXC.

¶ Et primò videtur quòd ſic per auth. licentiam in ſi. C. de epi. & cle. & per c. 1. de ſuc. ab inteſta. & per c. requiſiſti de teſt. & alibi per Hen. & per c. relatũ
E l. 2. cum ibi. no eo. tit. Secundò, quia ſi clericus ſit condemnatus ad panem & aquam, &c. Epiſcopus in cuius diœceſi ſunt mobilia eius habebit ea, quia ſequuntur corpus ſic in propoſito. Tertiò, allega. ea quæ ſuperiùs fuerunt allegata in quæſtione, an virtute iuriſdictionis ſpiritualis bona Curati vel Clerici mortui capi poſſint. Quartò, Eccleſia habet priſiamvt in cle. 2. de hæreti. & ibi vide Guillelmum de Montelau. In contrarium arguitur & hanc pro domino de Laual, contra Epiſcopum d'Amiens placitaui. Primò ſupponendo quod de conſuetudine notoria, & notoriè obſeruata in regno Franciæ, in patria conſuetudinaria Epiſcopi, Preſbyteri, Curati, & alij Clerici beneficiati in acquiſitis per ipſos antequam eſſent beneficiati, vel poſt, ſint mobilia vel immobi-

Digitized by Google

lia, habent hęredem vel ſucceſſorem propinquiorem ſcilicet, de eorum genere. Secundò, quòd de iure & conſuetudine bona vacantia ſpectant ad altum iuſtitiarium, in cuius iuriſdictione ſunt reperta: ad hoc. l. 1. ff. de iu. fiſci. nec vllam. §. item ſi quis à fiſco. ff. de peti. hæred. l. quidam teſtam. §. quotiens. ff de le. 1. &c. Tertiò, quod in hoc caſu venit altus Iuſtitiarius vt hæres: probatur, quia ſoluit debita, vt debita. l. 1. §. an bona & § diuus. ff. de iu. fiſc ad hoc l. 1. C. vnde vir & vxor. His ſuppoſitis, arguo de ciuili iure antequam imperium eſſet ſciſſum, hæc ad Imperatorem ſpectabant, taliter quod per priuilegium contrarium vendicari à quoquam non poterat. l. 1. & l. vacantia. C. de bo. vac. l. 10. ſic ergo & hodie ad altum Iuſtitiarium, cùm ſit Imperium ſciſſum, & hoc ius Imperatorem repræſentando, in quem reſidebat omnis iuriſdictio antequam ſciſſum eſſet Imperiũ. Item ſi Eccleſiæ competeret, hoc eſſet per medium ſucceſſionis, quod non eſſet receptibile: quia per hoc medium haberet Eccleſia infinita mobilia. Item aut ius vendicabat Epiſcopus virtute iuriſdictionis temporalis, & non, quia non habet in loco: aut ſpiritualis, & non, quia non habet territorium, in quo poſſit dicere quòd hæc bona ſint, vt patet per allegata per me ſup. in quæſt. an Epiſcopus Pariſ. habeat priſiam clericorum &c. Item ſi Epiſcopus caperet hæc bona, & ab eo appellaretur, cauſa iret ad Archiepiſcopum, & ab ipſo ad Papam, & ſic cognoſceret de hæreditate & cauſa eius & ſucceſſionis cõtra c. lator. qui filij ſũt legiti. Item ad hoc facit exemplum, quod Rex habuit bona cuiuſdam Epiſcopi d'Eureux, qui fuerat quondam eleemoſynarius regius, eo quia baſtardus erat & ſine hærede mortuus, quæ erant in alta regis iuriſdictione. Nec obſtant in contrarium allegata. Primò, non obſtant iura præallegata in contrarium, quia ſunt abrogata per conſuetudinem notoriam contrariam. Ad alia dico, quod non ſunt ampliùs bona Clerici, quia mortuus eſt: ſecùs ſi condemnatus eſſet, vt dictum eſt ſup. quia adhuc viuebat: & bona eius mobilia ſequebantur corpus, quia bona clerici. Item altus Iuſtitiarius ſaiſitus* eſt per conſuetudinem, qua mortuus ſaiſit viuum, hæredem ſuum.

*Saiſitus.] Poſitum eſt, ſed tantùm poſt prehenſionẽ rei nondum occupatæ per annum & diem, vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 169. C. M.

¶ *Curia Eccleſiaſtica non poteſt cognoſcere de realitate.*

QVÆSTIO CCXCI.

¶ Fuit dictum per arreſtum contra Abbatem & Conuentum de Columbes, quod ceſſare facerent proceſſum ad eorum requæſtam cœptum contra Guillelmum Mauterne Bailliuum de Medunta, in Curia Eccleſiaſtica, ratione arreragiorum cuiuſdam redditus quia cognoſcere non poterat.

¶ *An aliquis ſit contra arreſtũ recipiendus, eo quia Bailliuum habentes realitatem deducere non poteſt.*

QVÆSTIO CCXCII.

¶ In cauſa mota inter Dominam de Laſuſſe, & Dominũ de Paſſauant qui requiſierat per modum ſupplicationis quoddam arreſtum latum contra ius habentem Bailliuũ* ratione redditus, & arreragiorum quod dicebat non potuiſſe fuiſſe per eius Bailliuum, cùm eſſet realitas, nec eidem nocere debere, nec eſſet contra ipſum executandum, quare ſe oppoſuerat, ac ſic dici requirebat, ac contra ipſum arreſtum reſtitui per Curiam attenta quadam requæſta ciuili per eum præſentata: Dicta Domina de Laſuſſe dicente contrarium per plures rationes, quas ego allegaui, placitans pro ea ad finem non recipiendi: fuit dictum per arreſtum, quod nec admitteretur dictus dominus nec repelleretur, ſed de quibuſdam factis per partes propoſitis inquireretur veritas: & tunc Curia faceret ius ſuper fine recipiendi, vel non, & aliàs.

*Bailliuũ.] vox Gallica. id eſt, contra cuſtodem nobilem de quo plenè dixi in conſuetud. noſ. Pariſ. ti. 8. §. 99. [genus eſt curæ anomale] qui non poteſt actiones reales actiuè nec paſſiuè exercere C. M.

¶ *Quod Epiſcopus reſpondet in Curia Parlamenti ſuper reparationibus Eccleſiæ.*

QVÆSTIO CCXCIII.

¶ Pro Cramant Patriarcha de Alexandria habente adminiſtrationem Epiſcopatus Carcaſſonæ, fuit dictum contra Archiepiſcopum quondam Epiſcopum Carcaſſonæ, quod in Curia Parlamenti reſponderet ſuper reparationibus Eccleſiæ quondam ſuæ, licèt declinaret, eo quia dicebat quod erat perſonalitas: Sic fuit aliàs dictum contra Epiſcopum Nouiomen. vt ſuprà* habetur.

*Suprà.] q. 87. in fi.

¶ *Quod Clericus quæſtionatur, & ad priſionem tenendam condemnatur.*

QVÆSTIO CCXCIV.

¶ Per arreſtum fuit dictum contra Bernardum Pane de Aurelia clericum non coniugatum, & Aurelian. ſtudentem, quod condemnatus eſſet in mille libris, videlicet in 500. erga regem, & in 500. erga partem: & fuit condemnatus ad tenendum priſionem in Curia Epiſcopi Pariſ. Et fuit ob quandam mutilationem quam fecerat cum portu armorum, & fuit in Curia Epiſcopi Pariſien. quæſtionatus, præſentibus ibi quibuſdam dominis de Curia.

¶ *Quando intrare debent laborantes in vineas ad laborandum & quando recedere.*

QVÆSTIO CCXCV.

Vineas laborantes ſeu colentes in territorio de Sens fuerunt condemnati ad veniendum ad ſuum laborem in ortu Solis, & ad recedendum poſt prandium de labore tali hora quod eſſet occaſus Solis cùm eſſent in ſuis domibus. & ſi facerent cõtrarium, fuit dictum quòd medietatem ſuæ mercedis haberent qui conduxerant, & habitantes villæ antedictæ aliam medietatem in pœnam eorum.

¶ *An à camera computorum ſit appellandum ad Parlamentum.*

QVÆSTIO CCXCVI.

¶ Certus proceſſus fuit agitatus in camera computorum inter Ioannem Auduyn, & Ioan. Bonet, quorum vnus appellauit ad Parlam. à quodam appunctamento facto per ipſos dominos, vnde fuerunt congregati ſuper hoc Cancellarius domini de Parla. & domini Computorũ, vt haberetur ſuper hoc prouiſio, quia iſti domini de Computis prætendũt non eſſe ab eis appellandum, nec habere in ſuperiores dominos Parlamenti prætendentibus contrarium: & hac de cauſa dicta appellatione facta ad Parlamentum poni fecerunt domini de Parlamento extra priſionem partem appellantem, ſeu procuratorem partis appellantis. quæ iuſſu dominorum Computorum in priſione poſita fuerat, in odium appellationis per eum factæ. Finaliter fuit per medium dicti Cancellarii hęc via capta & executata, quod appellatio annullaretur abſque emenda, & quod proceſſus traderetur Cancellario iudicandus: quod & factũ fuit: qui remiſit Curiæ Parlamẽti quæ ipſum iudicauit, & malè fuit appunctatũ, quia Curia Parla. ſuperior eſt omnium

&

Digitized by Google

& capitalis. Sicut fuit aliàs dictum & per arreſtum contra dominos requæſtarum hoſpitij regij, anno domini 1384. Sic fuit aliàs receptus magiſter Petrus Solarii procurator in Parlam. pro Guillelmo du Puys, & habuit adiornamentum in cauſa appellationis. Sic quidam alius pro domino de Montmorency. Quidam tamen ſic diſtingunt, quod in cauſa intercomputorum * appellatione facta à dominis Computorum, cauſa remittatur ad ipſos dominos Computorum: appellatione annullata, quia ſe cognoſcunt meliùs in computis quam alii quicunque, in alia cauſa, non. Tamen Curiæ ſemper eſt deferendum, quia ſuperior & capitalis eſt Curia Parlamenti.

* *Intercomputorum.*) vult dicere, id eſt Gallicè, en ligne de compte, ſiue inde & ſuper ipſa computatione & hæc opinio tandē inualuit & cōfirmata eſt edicto regis Franciſci. C. M.

¶ *Ad quem ſpectat collatio officii menſurarij ſalis, &c.*

QVÆSTIO CCXCVII.

¶ Dicit Rex quod domini temporales iuſtitiam altam habentes, non poſſunt habere poſt gabellam ſalis introductam officiarios ſuos menſurantes, quos ante * gabellam habebant, nec poſteà conferre officiū menſurarii ſalis, quamuis anteà poſſent rationibus quæ ſequuntur. Primò, quia habet Rex menſuras ad ſuum ſignum ſignatas, quarum habere non poteſt, nec debet adminiſtrationem alterius officiarius. Secundò ſal eſt regis, vt ſaltem appretiari facit. Tertiò, ibidem habet grenetier & contrerouleur: ergo & menſurarios habere debet. Quartò, eſſet iniquum quod officiarius alterius ſciret ſecreta grenerii regii. Quintò, eſſet iniquum quod puniretur per aliū quàm per regem, quod fieret ſi eſſet alterius officiarius. Sextò, Rex cogit altos iuſtitiarios venire ad ſuum grenarium, qui aliàs non venirent: ſic habent per medium huius proficuum, quod non ſpectaret alias ad eos. Septimo ſolum menſurat ſal gabellarum in grenario regio, non extra. Suſtinui contrarium pro Archiepiſcopo Remenſi rationibus ſequentibus Primo, quia dare officium menſurarii ſalis ſpectat ad Archiepiſcopum de fundatione ſui Archiepiſcopatus, ad cauſam ſui vicecomitatus venditi: tamen in groſſo in banno, terra & vicecomitatu dicti Archiepiſcopatus. Secundo vſus fuit à 500. annis citrà & durante gabella: & etiam exiſtente menſura menſurata ad ſignum regium vſque ad hoc impedimentum. Tertio habet intereſſe propter dationem officii, & emolumentum quod ſibi inde prouenire poteſt: quia dat ad firmam quolibet anno pro 20. libris, quod emolumentum Rex haberet in Archiepiſcopatu regalia pendente. Quarto, ſtante menſuratore à rege dato non erit locus illi quem inſtituit Archiepiſcopus, quia non eſt niſi vnus, & nullum ſal menſuratur in groſſo, preterquam in gabella. Quinto, Rex non habet intereſſe: quia aliàs non habuit ibidem officiarios, & æquè benè poteſt exercere inſtitutus per Archiepiſcopum, ſicut qui per regē, nec aliàs habuit Rex inde proficuum. Finaliter Archiepiſcopus Remenſis obtinuit contra regem per inquæſtam officia dicti menſurarii ſalis in villa Remen. conferendi, quod per regem fuerat collatū Ioanni Haudry tunc clerico domini de Nouion: tamen habuerat ſtatum Rex ante per arreſtum.

* *Ante.*) Et ſic gabella ſalis eſt iniquū & noua ſeruitus nouorum fiſcalium, quam veteres reges ſinebāt æquè liberam ac pluuiam, iure quoque ciuili ſalinæ priuati iuris ſunt. l. magis puto. in pr. de bonor. qui ſub tu. vel cura ſunt. l. generali. q. vxori. de vſu & vſufruc. lega. & q. idem quæſiit dixi in annota. ad Philipp deci. cōſ. 292. nu. 1. C. M.

¶ *Quod legitimatio prodeſt in ſucceſſionibus.*

QVÆSTIO CCXCVIII.

¶ Dominus Carolus d'Eſpaigne, filius quondam baſtardus, immo ſpurius quondam domini Caroli d'Eſpaigne, qui fuerat legitimatus, & per regem & per Papam, fuit gardiatus per arreſtum in poſſeſſione & ſaiſina * bonorum quondam dicti patris ſui, contra Dominam de Narbona, quæ erat de iure communi hæres legitima dicti quondam domini, & ſe conquæſta fuerat in caſu nouitatis ratione impedimenti eidem præſtiti per dictum filium ſpurium in bonis dicti quondam domini Caroli d'Eſpaigne, & fuit poſt inquæſtam factam.

* *Saiſina*) conſtabat etiā de voluntate patris, vt dixi in conſ. Pariſ. §. 122. C. M.

¶ *De ſtatu regis adiudicato contra Archiepiſcopum Lugdunenſem.*

QVÆSTIO CCXCIX.

¶ Status fuit adiudicatus pro parte maiori, non plenariè. nec vt petebatur regi contra Archiepiſcopum Lugdunenſem in magna placitatione quam pro rege feci * contra dictum Archiepiſcopum, ſuper habendo officiarios in caſibus ſuperioritatis & priuilegiatis, & cognoſcendi de ipſis per regem vel eius officiarios in B villa Lugdunen. quia ſolùm quoad cognitionem habuit Rex ſtatū apud Liſle Barbe, licèt Archiepiſcopus niteretur quod extra villā Rex cognoſceret, vt in villa Maſticon & habuit etiam Rex ſtatum ſuper domo du Rone, non ponenda extra manum regiam, & aliis: & Archiepiſcopus ſtatum habuit ſuper allocanda ſua moneta in dicta villa, ſuper cognitione ſigillati regii inter ſuos ſubditos, niſi proponeretur falſitas, vel alius caſus ad regem pertinens & aliàs, vt in arreſto, donec plenariè eſſet diſcuſſum & determinatum per Curiam ſuper principali. Quod facere erat intentio Curiæ in diebus Viromadenſibus ſequentibus.

* *Feci.*) ſu q. 299. Sed cùm rex ſit proprietarius iuridicè loquendo, id eſt ſupremus directus dominus cur non poterat habere ſedem ſuā in eodem loco, imò etiam cuſtodiam. l. ſi ita. §. dominus proprietatis. de vſu & habi. niſi quod illi falſo iura terreni imper.) ſibi à Deo & Euangelio vendicabant ſeque nihil accepiſſe à Rege, ſed ei vt ſuo vaſallo & ſubminiſtro conceſſiſſe iactabant. Non parum paucis bonis doctiſque conſtitit hunc factum delegere. C. M.

¶ *An procedi poſſit contra aliquem ad quatuor defe-* C *ctus in cauſa delicti non criminaliter intentati, & per eos cauſam lucrari.*

QVÆSTIO CCC.

¶ Item nota benè quod interfui in quodam magno conſilio ſuper quadam quæſtione conſulenda, de qua conſulenda Rex Scotiæ Regi Franciæ ſcripſerat Bezanchion, & ſuper ſuo conſilio mittendo eidem in quo quidem conſilio fuerunt Cancellarius Franciæ, Præſidentes Parlamenti, milites & conſiliarij regii, & Epiſcopi, procurator regius & aduocatus regius. Et ibidem fuit concluſum, vt ſequitur, videlicet quod licèt dicatur quod in cauſa criminali, ſeu capitali per quatuor defectus dum proceditur criminaliter, vt quia re- D gius procurator, condemnetur vt conuictus defenſor contuma. Idem eſt etiam ſi non procedat regius procurator: ſed ſolùm pars in cauſa delicti non capitalis, nec criminaliter, ſed pro ſuo intereſſe ciuili: nam licèt dicatur quòd per duos defectus cadat reus à defenſionibus ſuis, & faciet actor facta ſua, & probet ſi velit: hoc tamen eſt verum ſi velit: quoniam ſi dubitet de probatione factorum, non petet commodum duorum defectuū: ſed procedet ad tertium & quartū defectum: & per iſtos quatuor defectus obtinebit vtilitatē, quia cauſam lucrabitur * Argumentum ad hoc conſuetudo Caſtelleti Pariſien, vbi in cauſa ciuili per quatuor defectus quis lucratur cauſam. ar. c. decernimus in 9. quæſtio. ad hoc. ſi apparitor. C. de cohartali. l. lib. 12. E Nam non improbatur hoc per Parlamenti ſtilum, ſed ſi factum non fuerit, hoc ideo quia partes non petierunt. Et in caſu ſimili lucratus eſt ſuam cauſam Archiepiſcopus Rothomagen. licèt ciuiliter & per quatuor defectus in Parlamenti Curia: ſed in contrarium videtur, & etiam per l. abſentem. §. aduerſus contum. ff. de pœnis. & de requiren. reis per totum. C. & ff.

* *Lucrabitur*) Iſtud hodie correctū eſt, & benè per nouam conſtitutionem anni 1519. quia oportet actorem vel accuſatorem verificare facta ſua quod in abſentem vocatum permittitur. d. conſti. §. 19. C. M.

¶ *Vtrum homagium per procuratorem præſtari poſſit.* *

* *Poſſit*) dixi in conſ. Pariſ. §. 49.

QVÆSTIO CCCI.

¶ Hæc queſtio duo implicat. Primum an de ſe homagium per procuratorem poſſit præſtari domino feudali & vaſallo volentibus. Secundo an dominus

cogi poſſit recipere vaſallum in homagium per procuratorem, quo ad primum arguitur quod per procuratorem præſtari non poſſit: primò, quia nec per procuratorem poteſt manumitti. l. nec mulierem. C. de vindi. liber. & apud co. manumiſſio. Secundo, procurator concipit verba nomine ſuo, non domini: ſic iura directa in eum remanent. & per conſequens efficeretur vaſallus domini directi, & de directo reciperetur per dominum in vaſallum. per hoc. l. in cauſæ. §. fi. ff. de procu. l. Iul. §. ſi procurator. ff. de ac. empt. l. penul. in prin. ff. de inſtito. l. is qui in fi. C. quod cum eo qui in aliena. po. l. poſſeſſio quoque. in fi. de acqui. poſ. hinc eſt quod ſententia in procuratorem eſt ferenda. C. de ſen. & interlo. om. iudi. l. 1. ff. de admi. tut. l. 2. ff. de proco. l. Plautius. ff. de his qui no. infa. l. furti accipe. §. ſi quis alieno. hinc eſt quod procurator conueniri poteſt ex contractu cum eo inito, etiam finito offi io ſuo procuratorio. l. ſeruum Titii. ff. manda. l. procurator qui pro euictione. ff. de procu. Et hoc eſſet abſurdum. Tertiò pro hoc facit. l. fi. C. de iu. emphi. vbi non per conductorē, non per procuratorem: ſed per ipſos dominos eſt emphiteota in poſſeſſionem rei emphiteoticæ eſt ponendus. Quarto ad hoc facit c. cupientes. §. inſuper. de elect. lib. 6. vbi oportet appellantem ſe perſonaliter præſentare ad Curiam Romanam iuſto impedimento ceſſante, nec ſufficit tunc per procuratorem. Quintò hoc videtur expreſſum de ſta. regula. c. vnico. §. verum. lib 6. Sexto homagium propriè dicitur quando quis efficitur homo ligius * alicuius, & tunc ſolùm & ipſi ſoli aſtrictus, & fit illi qui non habet ſuperiorem vt ſi fieret regi Franciæ qui ſuperiorem non habet: vt not. per Henr. in c. fi. de reg. iuri. in antiquis. Et per Guillelmum de Montelau. in c. paſtoralis. de re iudi. in cle. ſuper verbo, homoque ligius & ibi per Io. And. nec in hoc caſu excipitur aliquis ſecùs in vaſallo vel fidelitate, vt ibi nota. Sic non mirum ſi ille qui taliter habet aſtringi teneatur hoc perſonaliter facere. Septimo, intereſt domini videre & cognoſcere perſonam ſui vaſalli. In contrarium arguitur, Primo. quia matrimonium per procuratorem poteſt contrahi. c. fi. de procu. libr. 6. & l. generali mandato. ff. de rit. nup. à contrario ſenſu. Secundo, per procuratorem poteſt agi in integrum reſtitutio. l. vnica. C. etiam per procu. in integ. reſti. agi poſ. Tertio, inueſtiri quis poteſt de feudo per procuratorem, & alium inueſtire, c. vnico. in fi. per quos fiat. col. 10. c. accedens. de præben. de notis feudo. §. item inueſtitura. Quarto, iuramentum veritatis calumniæ & malitiæ poteſt per procuratorem ſpeciale mandatum habentem præſtari & deferri, & pars per hoc obligari, & per alium poteſt poſitionibus reſponderi ca. fi. de iura. calum. l iuſiurandum. quod ex conuentione. § fi. ff. de iureiuran. ca. cum. & iudices. § ſi autem affuerit. de iura calum. lib. 6. c. qui ad agendum in fin. de procura eod. lib. l. procurator. cui generaliter libera ff. de procurat. Quinto non prohibetur nec reperitur iure prohibitum ergo, &c. l. ab ea parte. ff. de proba. Sextò, regulariter quis per alium poteſt quod per ſe in regula iuris: ibi de hac materia per Dy. & per Io. And. In Mercuriali quid dicendum eſt? credo fore dicendum quod conſentientibus ambobus domino, & vaſallo recipi poteſt & dari homagium per procuratorem. ad hoc faciunt argu. pro parte adducta de hoc caſu in dicto cap. vnico §. verum. & hoc ſeruat conſue. Ad contraria ſupra dicta pro parte vtraque reſponde. Hæc quæſtio fuit mihi facta in Bononia, eo quia rex Angliæ nitebatur facere homagium per procuratorem in tractatu pacis: intende de his quæ intendebat habere ob pacem iniendam.

* *Ligius.*) dixi in conſ. Pariſ. §. 1. gl. 5. nu. 5. C. M.

¶ *Ad quam monetam ſoluendi ſunt reditus.*

QVÆSTIO CCCII.

¶ Per arreſtum dictum fuit contra Abbatem Cluniacenſ. pro quibuſdam ſuis ſubiectis, quod reditus Eccleſiæ Cluniacenſ. debitos ſoluerent, non ad antiquam monetam, nec ad valorem intrinſecum ipſius: ſed ad monetam regis nunc currentem, & ipſius valorem, videlicet francum. 16. ſol. pariſ. & 20. ſols tournois, & blancum pro quatuor denariis pariſi. non habito reſpectu ad valorem intrinſecum antiquæ fortis monetæ, quo conſueuerant Religioſi ſuos redditus capere à ſuis ſubditis, & ſui ſubditi ipſis ſoluere: vnde fuerunt benè damnificati de mille libris pariſi. quoquolibet anno. Et fuerunt quædam accordia facta inter dictum Abbatem & ſuos ſubditos, per quæ ſe obligauerunt ad ſoluendum monetam fortem annullatam: quòd fortè eo fuit, quia nullum antiquum titulum habebant Religioſi, ſed ſolùm conſuetudinem & vſum, quos non approbauit Curia, fortè conſiderans eos eſſe abuſos & vi extortos.

Redditus ſoluendi ſunt ad monetam regis nunc currentem.

¶ *Ordinatio ſuper impetrando, & executando adiornamento in cauſa appellationis.*

QVÆSTIO CCCIII.

¶ Ordinatum fuit per Curiam in eodem Parlamento, quod ſi quis ante Parlamentum appellauerit quotumcumque die ſi ſit, licèt impetrauerit in Parlamento immediatè ſequenti & executus fuerit ſuum adiornamentum in dicta cauſa appellationis ad dies & eiuſdem Parlamenti, ad quos tenebatur, ſi impetraſſet & exequi feciſſet ſuum adiornamentum ante Parlamentum: dum tamen contineatur in ſua impetratione nonobſtante quod Parlamentum ſedeat. Cenſebitur benè executaſſe, quia ceſſat ratio ordinationis antiquæ, ſcilicet diffugij.

¶ *Quod quilibet idoneus admittitur, vt procurator in Caſtelleto, nec erit certus procuratorum numerus.**

QVÆSTIO CCCIV.

¶ In eodem Parla. fuit dictum contra quoſdā procuratoris Caſtelleti, qui ſe oppoſuerant & appellauerant ne Præpoſitus Pariſ. executaret quandam ordinationem regiam continentem, quod quilibet idoneus admittetur procurator in Caſtelleto, abſq; hoc quod eſſet certus numerus determinatus procuratorum in dicto Caſtelleto; quod fuerat anteà obſeruatum per duodecim annos & plures, obtentu cuiuſdam ordinationis factæ per Hugonem Aubriot quondam Præpoſitum Pariſ. & confirmatæ per regem, quod non erant recipiendi per modum quo venerant, & quod teneret vltima regis ordinatio, reuocans primam.

* *Numerus.*) & benè Pariſiis, ne deterius contingat, ſcilicet quod officia vendantur à rege, ideò in aliis demum locis exquiritur conſtit. Lud. 12. 1499. §. 72. C. M.

¶ *An literæ ſecundæ vel primæ tractatus matrimonij ſtare debeant?*

QVÆSTIO CCCV.

¶ Per arreſtum fuit dictum quòd literæ ſecundæ factæ ſuper tractatu matrimonij Ludouici de Cheureuſe, & vxoris ſuæ per eius patrem & matrem ex vna parte: & patrem & matrē dictæ vxoris, valebant non primæ, quamuis per primas in multis erat dicto Ludouico & eius vxori ius quæſitum, quod tollebatur per ſecundas, & licèt in tractatu primarum & ſecundarum non eſſent præſentes dicti Ludou. & eius vxor. & quamuis

Contra l. non plures C. de fac. ſan. & Bas & l. parabola. C. de ſpi. & clet.

Digitized by Google

& quamuis poſt tractatum primarum literarũ tranſactum fuiſſet tempus nouem annorum, & manſiſſent ſimul per duos annos in domo dictorum patris & matris dicti Ludouici: & ſic ratificata videbantur fuiſſe ſponſalia tacitè, quamuis eſſet minor ſeptennio Ludouicus tempore primarum literarum per c. vnic. de ſponſ. imp. lib. 6 & cap. literas. eod. tit. in antiq. Et fortè ratio fuit, quia nondum fuerat matrimonium factum ante confectionem ſecundarum literarum, & quod totum fiebat per parentes in abſentia dictorum Ludouici & vxoris eius nunc, tunc verò ſponſæ ipſius, & ab ipſis dependebat tractatus, ſic poterant variare ante matrimonium confectum per verba de præſenti, &c.

¶ *Quod ordinarius recipitur in caſu nouitatis, exemptione non obſtante.*

QVÆSTIO CCCVI.

¶ Epiſcopus Ambian. fuit receptus in caſu nouitatis contra Religioſos, Abbatem & Conuentũ Corbien. ſuper ordinibus faciendis de Monachis & ſubditis dictorum Religioſorũ per dictum Epiſcopum, & ſuper non præſtando loco, Epiſcopo foraneo per dictos Religioſos in Eccleſia dictorũ Religioſorum pro Monachis ordinandis ipſius Abbatiæ in dicta Eccleſia exiſtentibus in Diœceſi Ambian. non obſtante exemptione propoſita & allegata ac oſtenſa pro parte dictorum Religioſorum, de qua fit mentio in c. veniens. de præſcript. Et ad hoc allegaui. c. per exemptionem de priuileg. lib. 6. & c. Abbates. eo. tit. lib. 6. & nota. per Hen. in c. cum contingat. de ætate & qualitate ordin. &c.

¶ *Hoſpitalarii ſunt reddendi Prioribus ſuis, non locorum ordinariis.*

QVÆSTIO CCCVII.

¶ Per arreſtum fuerunt redditi cuſtodiendi frater Petrus Salebron, & Petrus Vade Priori Franciæ priſionarii, exiſtentes in Caſtelleto, non Epiſcopo Pariſien. nec Epiſcopo Podien. quamuis in ſuo Epiſcopatu fuiſſent capti. Quia notoriè exempti, eo quia hoſpitalarii in Prioratu Aquitaniæ: ſed non petebantur per Priorem Aquitaniæ, quia ipſe perſequebatur vt particeps delictorum propter quod dicti fratres erant priſionarii.

¶ *Virtute procuratorii quis poteſt comparere, & ſe opponere coram executore: licèt procuratorium non faciat mentionem de ſeruientibus ſeu executoribus.*

QVÆSTIO CCCVIII.

¶ Non eſt recipiendum dicere quòd virtute procuratorii quis comparere non poſſit vt procurator alterius, coram ſeruiente executore caſus nouitatis: eo quia in procuratorio datur poteſtas comparendi coram quibuſcumque iudicibus ſæcularibus & Eccleſiaſticis, & non dicitur ſeruientibus. Ratio dubitandi, quia ſeruientes non ſunt iudices, ſed executores. Ratio decidendi, quia procuratorium eos implicat & comprehendit in effectu.

¶ *Non eſt laicus capiendus virtute iuriſdictionis Eccleſiaſticæ in iuriſdictione temporali alterius.*

QVÆSTIO CCCIX.

¶ Patriarcha Antiochiæ tunc Epiſcopus Turonen. renuntiauit oppoſitioni quam fecerat contra executionem nouitatis captæ contra ipſum per dominum d'Amboiſe, eo quia in villa d'Amboiſe in iuriſdictione alta, media & baſſa dicti domini virtute iuriſdictionis ſuæ Eccleſiaſticæ fecerat quendam laicum capi, & duci Turonis in priſiones ſuas Eccleſiaſticas, & fuit dominus d'Amboiſe manutentus in ſuis poſſeſſionibus & ſaiſinis, & Archiepiſcopus condemnatus in expenſis. Et fecit procurator regius concluſionem ad emendam per os meum contradictum Patriarcham Archiepiſcopum ratione dicti expleti.

¶ *Non eſt arreſtum executorium contra hæredem.*

QVÆSTIO CCCX.

¶ Non eſt arreſtum executorium contra hæredem*, quamuis ſit latum poſt mortem illius cuius eſt hæres qui mortuus concluſerat in cauſa.

* *Hæredem*; quia neſcitur an ſit hæres, & ſi eſt hæres nõ eſt inſtructus. Si tamen executio iudicati eſt noua conſtit. §. 72. permittit velo leuato exequi. ſed quia durũ eſt non ſeruatur niſi incõtinenti liqueat hæredẽ eſſe dixi in cõſ. Pariſ. §. 171. his ſcriptis emanauit edictum regis Hen. 2 publicatum die 4. Martii 1549 quo inter alios dictus §. 72. abrogatus fuit. C. M.

¶ *Poſſeſſio recipienda ſuper non admortiſatione facienda de acquiſitis per Eccleſiam.*

QVÆSTIO CCCXI.

¶ Per arreſtum fuerunt recepti Decanus & Capitulum Lingonen. contra Epiſcopum Lingonen. ad proponendum poſſeſſiones quòd poterant acquirere & tenere res immobiles in alta iuſtitia dicti Epiſcopi abſque admortiſatione ipſius facienda, nec poterat ipſos adſtringere ad ponendum eas extra manus ſuas propter admortiſationem non factam, vel financiam non ſolutam.

¶ *Quòd altus iuſtitiarius non auditur ſuper* impugnatione remiſſionis.*

* *Super*) ſup. q. 184.

QVÆSTIO CCCXII.

¶ Per arreſtum fuit Dux Aurelian. receptus ad ſe faciendum partem contra dominam de Luſarches, ratione abuſus commiſſi in ſua iuriſdictione, cuius dux eſt ſuperior immediatus, non ſuper impugnatione remiſſionis ad finem confiſcationis: de qua ſe in Curia iuuit dicta domina. attamen non fuit expreſſè dictum quòd non reciperetur ſuper impugnatione remiſſionis, ſed per conſequentiam: quia concluſerat ſuper abuſu, & ſub receptione gratiæ: & tantum fuit dictum quòd partes erant contrariæ ſuper abuſu.

¶ *Alia arreſta pronuntiata in Parlamento capto in feſto ſancti Martini hyemalis, anno Dom. 1383.*

¶ *Vnde ſeruientibus ſolui debent.*

QVÆSTIO CCCXIII.

¶ Primò in cauſis criminalibus ſeruientes non debent capere expenſas ſuper bonis diffamati de crimine, & ob hoc capti vel adiornati, ſed ille debet eis ſoluere qui in opere poſuit eos: licèt ſecùs* ſi facerent executionem ſuper alicuius debito de quo per literas conſtaret.

* *Secùs*) imo idem. C. M.

¶ *Qualiter reſidere habeant Balliui & Seneſchali in ſuis officiis.*

QVÆSTIO CCCXIV.

¶ Quædam ordinatio regia de data decimæ diei menſis Nouembris, anni 1394. fuit publicata in dicto

Digitized by Google

Parlamento, continens quod Baillivi & Seneſchali regij maiores iudices poſt regem eius Parlamẽti Curiam, & qui alios non habent ſuperiores, teneantur reſidere in ſuis Baillivijs & Seneſchaliis poſt menſem lapſum à tempore publicationis dictæ ordinationis aliàs non caperent vadia de tempore quo non reſidebunt. & habebunt contrarotulatores in hoc procuratorem & receptorem regios quilibet in ſua Baillivia & Seneſchalia, & hoc ſeruare iurabunt in principio ſuæ inſtitutionis, & ſi contrarium faciant priuantur, ſeu priuabuntur, &c.

¶ *Executores gratia non indigent.*

QVÆSTIO CCCXV.

¶ Per arreſtum fuit dictum quod executores teſtamentorum non indigent gratia ad placitandum.*

* *Placitandum.*) ſcilicet per procuratorẽ, de quo dixi ſup. in ſtil. c. §. C. M.

¶ *De vſu damnato quod in criminalibus non in ciuilibus mulieres in teſtimonium admittantur.*

QVÆSTIO CCCXVI.

¶ Damnatus fuit vſus in Lauduno quod mulieres in teſtes admittebantur in criminalibus, non autem in ciuilibus: quod erat contra ius ciuile, quia eo iure in vtroque admittuntur. l. ex eo. ff. de teſti. l. quidam teſtamento. §. mulier. ff. de teſta inſti. de teſt. §. poſſunt. de iure canonico* in criminalibus non admittuntur, in ciuilibus ſic, vt c. forus. in fi. de verb. ſig.

* *Canonico.*) ſed hoc etiam in foro eorũ non ſeruatur. Alex. con. 24. nu. 11 lib. 2. C. M.

¶ *Cordigeri non poſſunt inſtitui hæredes.*

QVÆSTIO CCCXVII.

¶ Dictum fuit quòd Cordigeri Montiſpeſſulani non erant recipiendi ad petendum hæreditatem contra Beatricem hæredem ab inteſtato, licèt ſe dicerent hæredes inſtitutos.

¶ *Adornatus ad garendum non admittitur ad garendum, niſi priùs garendiam receperit.*

QVÆSTIO CCCXVIII.

¶ Dictum fuit quòd Montagu filius defuncti magiſtri Girardi de Montagu, quondam regis Secretarii, non erat admittendus ad garendum petendum, donec garendiam accepiſſet, ad quam recipiendam fuerat adiornatus. ſic fuit pronunciatum 22. die menſis Ianuarii, anno quo ſuprà, &c.

¶ *De clericis condemnatis, priùs tamen abſolutis ab ordinariis ſuis.*

QVÆSTIO CCCXIX.

¶ Per arreſtum fuerunt condemnati quidam dictus Petrus, alter dictus Ioannes Placecorne, ratione cuiuſdam verberationis per eos commiſſæ in perſonam magiſtri Ioannis Morin, ſaluęgardiam regiam infringendo, & portum armorum committendo (licèt eſſent clerici. & de delicto communi abſoluti* à Prælatis ſuis) in emendam ducentorum francorum erga dictum magiſtrum Ioannem, & erga regem in centum. Et dictum inſuper quòd priſionem tenerent in priſionibus ordinariorum ſuorum vſque ad ſatisfactionem.

* *Abſoluti*) etiam ſi eſſent abſoluti quaſi innocentes. quia infractio regiæ ſecuritatis non eſt qualitas, ſed delictum per ſe l. ſ. ad leg. Iul. maieſta. ſuprà q. 141. C. M.

¶ *De ſolennitate damnata ſuper exoniis faciendis.*

QVÆSTIO CCCXX.

¶ Per arreſtum fuit quædam ſolennitas obſeruata A in Bailliuiatu Remenſi ſuper exoniis damnata, pro Thierrico Couſſet appellante, contra Epiſcopum appellatum. Et dictum fuit quod ſufficiebant quatuor teſtes ad exoniam probandam, quamuis requirebantur antea ſeptem teſtes de credulitate & iuramentum partis affirmantis.

¶ *De contributione facienda in reparatione murorum & pontium Aurelian.*

QVÆSTIO CCCXXI.

¶ Per arreſtum fuit dictũ pro villa Aurelian. contra Magiſtrum Petrum Moreau, Henricũ Librarium B magiſtrum Iacobum Alticordis, quod contribuerent ad reparationes murorum portarũ & ponleuis dictæ villæ, in cæteris factis* fuerunt appunctati contrarij.

* *Factis*) quæ remanſerunt in calamo ſcribentis & ſic heu q. nil docet, C. M.

Quòd clericus Pariſiis captus reddi debet Pariſ. Epiſcopo.

QVÆSTIO CCCXXII.

¶ Per arreſtum redditus fuit Epiſcopo Pariſienſi *Prior ſancti Albini diœceſis Cœnomanen. Non obſtante quod Epiſcopus Cenomanen. eum in Caſtelleto poſitum requirebat, dicens quod erat ſuæ diœceſis, & quod ad ſui requæſtam fuerat in Caſtelleto poſitus vt priſionarius, allegãdo quod in villa du Mans coram ſuo officiali aliàs fuerat dictus Prior adiornatus: eo quia quandam mulierem maritatam tenebat C ſecum, & cum ea habitabat: & quod ex eo condemnatus fuerat, & promiſerat ſub certis pœnis ampliùs cum ea habitare, & eam abiurauerat, ſub pœna excommunicationis. Cuius contrarium fecerat: quia ſecum eam adduxerat Pariſios ex Cenomanis, & cum ea habitauerat: propter quam cauſam poni eum fecerat in Caſtelleto, & eum requirebat. ad quod Epiſcopus Pariſ. ſe oppoſuerat, eum requirendo: cui tradi non debebat per prædicta: & Epiſcopus Pariſien. allegabat in contrarium ſequentia. Primò quod dictus Prior morabatur Pariſiis, & per annum citrà vel circà. Item commiſerat illud delictũ Pariſiis dictam mulierem ſecum tenendo. Item erat ſcholaris, qui trahi non poterat extra muros Pariſien. pro perſonalitate. Item non volebat dictus Prior tradi Epiſcopo D du Mans propter fauorem quem habebat vir dictæ vxoris in Curia dicti Epiſcopi. Item Pariſ. ſicut Roma communis patria eſt. Item arreſtum aliàs latum pro dicto Epiſcopo contra Epiſcopum executatum in perſona Petri Bernardi de Rupella ſuper ius arreſtatum. Item & aliud arreſtum in perſona Matthæi Raneau, contra dictum Epiſcopum du Mans, qui quidem Matthæus fuerat purgatus in Curia Epiſcopi du Mans, cuius erat ſubiectus, & tamen captus in villa Pariſ. pro eodem facto, ſcilicet pro quodam meurtro & in Caſtelleto poſitus. Qui hoc non obſtante fuerat dicto Pariſien. Epiſcopo traditus: nec obſtant allegata in contrarium per Epiſcopum Cenomanen. E ante dictum: quia nec pro delicto præterito de quo fuerat punitus quærendum eſt: ſed de ſequenti occaſione cuius non erat in proceſſu in Curia Cenomanen. Nec captus, ſed ſolùm fuerat obligatio perſonalis conditionalis: videlicet ſuper furto, occaſione cuius non fuerat captus, nec citatus in dicta Curia Cenoman.

* *Pariſien.*) Idem ſuprà q. 216. infrà q. 370.

Prior ſancti Albini captus propter adulterium. Pariſij ſicut Roma communis patria eſt. de Roma patet ff. ad municip. l. Roma.

¶ *Non eſt receptibile dicere quòd appellans à iudice ſubiecto ſolùm ſit exemptus in appellationis articulo.*

* *Receptibile.*) Tunc enim domini locorum formidabiliores erant hodie tota tyrannis ad vndas redigitur, nec eſt iuſtum eſſe exemptum in aliis ex ſola appellatione & ſic ſtilus mutatus eſt. C. M.

QVÆSTIO CCCXXIII.

¶ Per arreſtum dictum fuit non eſſe receptibile* dicere, quod appellans à iudice ſubiecto ad Parlamentum

lamentum vel Curiam aliam regiam, ſit ſolùm exemptus in cauſa appellationis, in aliis non, à iudice appellato in patria conſuetudinaria.

¶ *Quod poſt litem conteſtatum per vnum defectum amittit actor cauſam ſuam.*

QVÆSTIO CCCXXIV.

¶ Per arreſtũ dictum fuit malè appellatum & benè iudicatum per dominos Requæſtatũ pro Ioanne Henry appellato, contra Hemon appellantem, in hoc quod dixerunt contra dictum Hemon qui habebat in caſu nouitatis, vt petitor traderet ſcripturas ſuas per modum memoriæ ad certam diem, & ſub pœna cadendi, qui non tradidit: ſed fuit in defectu poſitus quod ipſe Hemon ceciderat de tradendis articulis ſuis: & per hoc ceciderat à cauſa * ſua, & fuit tentus dictus Ioannes in poſſeſſionibus & ſaiſinis. Ratio fuit, quia cauſa erat in caſu nouitatis, & videbatur quod ſi in alia cauſa fuiſſet, nil amiſiſſet, cùm eſſent in memoriis appunctati, vt alias fuit iudicatum per arreſtum.

* Cauſa.) vt ſup. in ſtilo, c. 6. §. a qui meritò exoleuit, vt ibidẽ. C. M.

¶ *Non poſſunt examinari niſi decem teſtes ſuper quolibet articulo.*

QVÆSTIO CCCXXV.

¶ Inter procuratorem regium & dominam feudi de la Haye du Puis ex vna parte, & dom. Guillermum de Melun, militem, ex altera, dictum fuit in cauſa inter eos pendentes ratione homagii dicti feudi, quod ſuper quolibet articulo ſcripturatum partium quarumcunque non ſunt examinandi niſi decem teſtes, & tam ſuper articulis ſingularibus quàm generalibus ſcilicet. * Item que les choſes deſuſdites ſoient vrayes, &c. Item & que d'icelles eſt voix, &c. Et declaratum fuit hoc pro ſtylo & ordinatione Parlamenti Curiæ, & quod de hoc non fieret dubium de cætero. Et hoc fuit, quia quidam dicebant quod ſuper generalibus articulis prædictis poſſunt examinari tot teſtes quot pars vult, etiam centum, & ampliores: licèt non ſuper ſingularibus articulis, ſed tunc ſolùm decem, non ampliores. Attamen non videbatur ratio in vno plus quam in alio, & quia per viam obliquam concederetur quod de directa prohibetur, videlicet quòd ſuper ſingularibus non ſunt vltra decem examinandi, vt effrenata poteſtas ad vexandos homines multitudine teſtium refrenetur. l. 1. in fi. ff. de teſti. c. cauſam. extra eo. tit. Nec anguſtatur per hoc probationum facultas, iuxta l. quoniam de hæret. quia numerus decem ſufficiens eſt ſuper quolibet articulo etiã generali. Tamen contrarium ante hoc obſeruabatur ſuper generalibus, non autem particularibus articulis, cuius rationem non videbam. Attamen quia dictus dominus Guillermus in dicta cauſa fecerat examinari ſuper quolibet articulo generali vltra decem, & quia cauſa erat magna & ardua: & inter magnas partes fuit per Curiam dictum partibus auditis pro ordinatione & ſtylo, vt ſuprà dictum eſt. Et vltrà, quod illi quos dictus domi. Guillelmus fecerat examinari ſuper ſuis articulis generalibus vltra numerum decem, remanerent, & quod etiam procurator regius & pars ſecum adiuncta facerent examinari ſi vellent decem teſtes ſuper quolibet articulo generali ſuarum ſcripturarũ ſi non fecerant, & tantundem vltrà prout fecerat dictus do. Guillermus, & non ampliores, & ex cauſa ſpeciali in hac cauſa, &c.

* Scilicet.) quod poſteà redactum in conſtitutiones regias Carol. 7. & 8. quæ volunt omnes articulos eiuſdem facti conlogi. C. M.

¶ *Canonici du Mans non fuerunt recepti ad poſſeſſionem non eundo ad proceſſiones cum Epiſcopo eorum.*

QVÆSTIO CCCXXVI.

¶ Fuit dictum per arreſtum quod Canonici * du

* Canonici.) Quamuis ex-

A Mans non erant recipiendi ad poſſeſſionem per eos allegatam, quod cum Epiſcopo du Mans diœceſano non tenebantur ire ad proceſſionem, & in emendam condemnati ratione exceſſuum commiſſorum in hoc impediendo: ſed per ſe ire volebant, & reuera iuerant per ſe Epiſcopum dimittendo ſeorſum. Et fuit hoc dictum abſque hoc quod ſcripturæ aliquæ Curiæ traderentur.

empti, quia non ſupra exempti à iure reuerentiali. Bal. l. liberti libertæque. C. de operat. liber. Nec ab onere & obligatione miniſterij communi ait. Sed tantum à côtẽquẽtioſa iuriſdictione C. M.

¶ *Curia non vult cognoſcere de iure ſpirituali, vel de collatione beneficiali ad Epiſcopum ſpectante.*

* Non vult.) Sed hodie indiſtinctè de omnibus cognoſcit ad finem poſſeſſorij. C. M.

QVÆSTIO CCCXXVII.

¶ Curia cognoſcit de quæſtione ſuper iure patro-
B natus dum ius ipſius patronatus eſt contentioſum, vel dum prætendit opponens non fuiſſe ſolemnitates patriæ ſeruatas, vel non fuiſſe præſentationem debitè factam, vel modo debito intra tempus ſex menſium, vel prætendens prælatus collationem ab eo factam ante præſentationem. Sic loquitur arreſtum latum pro procuratore regio & magiſtro Guillermo Perdriel actoribus ex vna parte, contra Archiepiſcopum Rothomag. & quendam nominatum Bellote defenſores, vltima die Auguſti anno do. 1370. Secùs ſi non eſſet contentioſum ius patronatus nec præſentatio ſicut fuit inter magiſtrũ Petrum Coneſin actorem ex vna parte, & Epiſcopum Ebroicenſem, & dominum Ioannem Deſpingel, defenſores ex altera. nam confitebantur defenſores præſentationem Prioratus S. Nicolai Le-
C proſariæ d'Eureux ad habitãtes & burgenſes d'Eureux ſpectare: nec impugnabant præſentationem per eos factam ad dictum Prioratum, dicto dom. Epiſcopo, ob defectum ſolemnitatis, vel aliàs, &c. vt ſuprà, imò dicebant quod dictus Deſpingel tenebat dictum Prioratum ex collatione dicti Epiſcopi ſibi facta ad præſentationem dictorum burgenſium & habitantium, dicto magiſtro Petro, dicente quod vacabat dictus Prioratus, eo quia erat Beneficiũ curatum, & non fecerat ſe promoueri intra annũ à tempore poſſeſſionis eiuſdem pacificè adeptæ dictus do. Ioannes, & ſic ipſo iure vacauerat. Item & aliàs, quia Eccleſiam parochialem noſtræ Dominæ de Heudreuille tenebat pacificè. Sic dictus Prioratus Beneficium curatum exiſtens vacaue-
D rat dictis defenſoribus contrarium dicentibus, ſcilicet quod non erat Beneficium curatum, licet fortè eſſet Capella habens Curam annexã, nec habebat parochianos, &c. Quare dicebant Curiam cognoſcere non debere, quia non erat cognoſcere de iure patronatus & præſentatione quæ confitebantur, &c. vt ſup. Sed ſolùm de quodam iure ſpirituali, videlicet de collatione facienda de dicto Prioratu per dictum Epiſcopum vel non, & an vacaret, &c. Quapropter Curia dixit partibus auditis, quod ipſa non * cognoſceret.

* Ipſa non.) Quod eſſet iuſtum ſi Epiſcopi ſcientiã cum zelo haberent ſine vllo gratiæ vel auaritiæ ſtudio, ſaltem vt tempore veterum legũ quæ ſunt C. de Epiſc. audiend. mutatis autem moribus, iuſtum eſt ea iura mutari. C. M.

¶ *Aduerte notanter contra Iudæs latum arreſtum ſententiam Præpoſiti Pariſien. corrigens, &c.*

QVÆSTIO CCCXXVIII.

E ¶ Præpoſitus Pariſienſ. Iudæos quorum nomina ſequuntur, Samuel le Ny, Belle vigne de l'Eſtoile, Abraham de Sannis, Moreau de Laon, Auguin du Bourc, Raphael Abraham, Ioſeph du Pont de vaulx, condemnauit per ſuam ſententiam comburendos, &c. Conſultus ſuper hoc per multos clericos. Cuius ratio fuit, quia pecuniam dederant, & conſulebant cuidam nominato Denys de Machault, quondam Iudæo, & facto Chriſtiano, vt recederet à villa Pariſienſi, & reuerteretur ad Iudaiſmum: necnon dimitteret quendam proceſſum quem inchoauerat cõtra Iudæos Pariſien. coram reformatoribus, coram quibus tradiderat quoſdam articulos contra ip-

ſos Iudæos, & allegabat quæ ſequuntur. Primò, l. eum qui ſeruum. C. de apoſta. ibi ſuaſione, &c. Et in fine cum dicit diſpendio fortunarum capite pũniendum cenſemus. Secundò, videtur magis ad propoſitum. l. 2. C. de Iudæis vbi videtur caſus in terminis, & quod pro nullo alio facta fuit illa lex. Tertiò, facit de minori ad maius arguendo. ex l. ſacrilegij. ff ad leg. Iuliam pecu. nam ſi manufacta templa frangentes & dona Dei noctu tollentes ſint damnandi, vt beſtiis tradantur: fortiori ratione conſulentes vt Iudæus factus Chriſtianus ad Iudaiſmum reuertatur, & ob hoc pecuniam dantes ſunt ad mortem condemnandi. Quarto grauius eſt offendere maieſtatem cœleſtẽ quàm temporalem. auth. gazaros. Si igitur cogitantes & conſilium dantes contra temporalem maieſtatem, vt contra principem ſunt ad mortem condemnandi, vt l. quiſquis. C. ad legem Iuliam maieſta. ſic à fortiori ratione cogitantes contra cœleſtem maieſtatem, ſcilicet Deum vel eius fidem, vt in propoſito opinionis cõtrariæ fui, ego Ioannes Galli * deprecatus per antedictũ Præpoſitum, vt ſuper hac quæſtione cogitarem: qui Præpoſitus mihi tradidit in ſcriptis confeſſionem dictorum Iudæorum. Et fuit opinio mea quòd verberarentur, & pecuniariter condemnarentur per c. poſtulaſti. de Iudæis. & c. in Archiepiſcopatu. de rapto. Quam opinionem meam dixi dicto Præpoſito illa die qua multi clerici, tam coniugati, quàm non, & etiam Magiſtri in Theologia debebant in Caſtelleto congregari ad conſulendum quid ſuper hoc cogitarent. Et illam meam opinionem dixi dicto Præpoſito in abſentia aliorum nondum congregatorum, quia pro rege ire me oportebat in Cameram Computorum cum regio procuratore ſic tantùm morari non poteram vt expectarem abſentes. Et fuerunt mea motiua & rationes. Primò, quia per rotulum Iudæorum confeſſionum antedictorum per dictum Præpoſitum mihi traditum, & quem adhuc habeo inter meos, videbatur mihi quod ille Dionyſius ſe obtulerat ad pecuniam habendam vt recederet, & ad Iudaiſmum rediret. Secundo, quia principalis ratio pecuniam dandi, & conſulendi dicto Iudæo vt recederet, videtur fuiſſe vt ampliùs non proſequeretur proceſſum per ipſum coram reformatoribus, contra dictos Iudæos inchoatum. Tertio quia erat adhuc ignotum an reuerſus fuiſſet ad Iudaiſmum dictus Dionyſius, necne, iuxta l. 1. optimi. ff. de extraord. crim. cum notatis in l. is qui cum telo. ad leg. Corn. de ſica. & l. ſi quis non dicam rapere. C. de epiſc. & cleri. Quarto, ſic arguebam: Iudæi reputant nos alienos: modò habetur in teſtamento antiquo, Non fœnerabis fratri tuo pecuniam ad vſuram, nec fruges, nec quamlibet aliam rem, ſed alieno: & tenent pro deliberato in lege ſua non debere puniri talia committendo. Deut. 24 c. Quinto, quia hoc crimen commiſſum erat contra Deum, cum quo mitiùs agitur, quàm cum ipſius miniſtro, vt principe temporali. l. Celſus in prin. ff. de arbi. & in auth. de Iudæ. §. oportet. col. 6. Sexto, quia interpretatione legum pœnæ ſunt moliendæ, & c. l. interpretatione. & l. ſi præſes. ff de pœnis. Non obſtant contraria primo dicta l. eum qui. quia loquitur quando per perſuaſionem perſuadentis iam traductus eſt ad vitam nephandam, & ſic crimen fuerat conſummatum. Item intellige ibi capite, id eſt perpetuo exilio. l. 2. ff de pub. iudi. l. rei capitalis. & l. capitalium. in princ. ff. de pœnis. ſimile nota. in l. 1. C. ne Iudæus manci. Chriſtia. ha. Secundò, non obſtat. l. 1. C. de Iudæis. quia tempore illius legis erat commune delictum Iudæorum ſic tractare Iudæos ad Baptiſmum venientes: ideò tunc grauiùs puniebantur, iuxta. l. aut facta § fi. ff. de pœnis & hoc denotat ibi text. cùm dicit, quod nunc fieri recognouimus, &c. ſcilicet tempore Conſtantini qui legem illam condidit: hoc ſi non fit hodie. Item fuit factum actuale violentũ aut ſaxis, aut alio furoris genere attentatum, quod eſt inhibitũ l. ſi quis diutino. in fi. ff. de pœnis. Tertio, non facit ad propoſitum dicta. l. ſacrilegij. Attamẽ attende quod mitiùs agitur, &c. vt dictum eſt ſupra. Et eodẽ modo reſpondeo ad quartum augmentũ. Et aduerte quia ante prolationẽ dictæ ſententiæ lato per dictũ Prępoſitum, ipſe Præpoſitus conſuluit Curiam Parlam. an deferret appellationi ſi Iudæi appellarent à ſententia ſua, & hoc facit: quia non eſt conſuetum quod deferatur appellationi factæ à ſententia lata in proceſſu extraordinario: vt erat ille quem fecerat dictus Præpoſitus contra dictos Iudæos. Et per Curiam fuit ſibi dictum quod deferret. Sic & fecit, quia appellauerunt dicti Iudæi à dicta ſententia, & detulit Præpoſitus appellationi. Et fuit apportatus proceſſus in Curiam Parlamenti, & petierunt Iudæi vt haberent conſilium, & audirentur per conſilium ad dicendum cauſam ſuam appellationis, quod eiſdem fuit conceſſum, & eorum conſilium dixit cauſam appellationis eorumdem in Parlamento in die conſilij, abſentibus aduocatis regiis, qui Pariſiis non erant, de quorum numero eram vnus, licèt indignus, præſente tamen regio procuratore, qui audita cauſa appellationis petiit dilationem vt loqueretur cum conſilio regio, dum veniſſet: quod ſibi fuit conceſſum, ratio veræ reſponſionis Curiæ factæ Prępoſito, fuit magnitudo & arduitas cauſæ & dubietas, quia videbatur conſilio & procuratori regio ſententia multum dura. Et inſuper quod ſi Curiæ placeret, ipſa audiret motiua dominorum qui interfuerunt ad conſultationem Pręposito dandam, & in caſu quo Curia videret malè iudicatum, quod ſententiam & appellationem annullaret & pronuntiaret, quod ſibi foret dicendum. Et fuit ratio dicendi hoc pro regio procuratore ne daretur occaſio appellandi a ſententiis datis in proceſſibus extraordinariis, ſi pronuntiaretur benè appellatum, & malè ſententiatum, addito tamen quod aliqua facta noua quæ conſilium Iudæorum dixerat. in cauſa appellationis antedicta reticerentur. Item Curia fecit congregari multos Magiſtros in Theologia & alios clericos. 6. die Aprilis, anno domini 1314. & quid fecit, ignoro, quia non interfui: quia regius aduocatus erat opinionis vt ſuprà. tamen fuerunt propter hanc cauſam congregati. Item ſeptima die huius menſis & anni, Curia per arreſtũ ſuum, & ex cauſis certis, quæ ipſam mouerunt, vt fuit dictum arreſtum pronuntiando dictas appellationem & ſententiã poſuit ad nihilum, & dictos Iudæos condemnauit à faire reuenir ledit Denis de Machault par detention de leur corps, & s'ils ne le font venir, la Cour aura aduis qu'elle fera de leurs corps. Oultre la Cour condemna leſdits Iuifs à eſtre battus par trois Samedis, & en trois lieux, c'eſt à ſçauoir en l'eſchaufaut des Halles, & en vn eſchaufaut qui ſera fait en Greve, & en vn qui ſera fait en la place Maubert. Item les condemna en dix mille liures pariſis, & chacun pour le tout, & à tenir priſon iuſques à plain payement, deſquels dix mille liures pariſis ſeront baillez & aumoſnez cinq cens liures à l'hoſtel Dieu de Paris, & le reſidu qui monte neuf mille cinq cens ſera employé & conuerty à faire vn pont de pierre, qui ſe commencera à vne tour qui eſt à petit pont, & s'addreſſera deuant l'huys de derriere de l'hoſtel Dieu, & là ſera vne Croix de pierre où ſera eſcript que ce pont aura eſté fait pour la punition d'iceux Iuifs. Oultre la Cour les bannit du Royaume, confiſca leur bien. C'eſt à ſçauoir icelle confiſcation aprés que leſdits dix mille liures auroient eſté payez pour employer audit pont, non autre part.

Grauius eſt offendere maieſtatem cœleſtem, quàm temporalem.

* Galli.) non acerbus, nec ſanguine ſitiens, vt multi hodie. C. M.

In quibus legibus affectu punitur, licèt effectus non ſequatur.

Interpretatione legum pœnæ ſunt molliendæ.

Quibus denariis factus ſit pont paruus, vulgò dictus le petit Pont. Facit pro hoc arreſto l. 1. C. de carbo. edicto.

¶ Cauſa ſtatus ſuperſedit quouſque reus habeat viginti annos.

QVÆSTIO CCCXXIX.

¶ Per arreſtum fuit dictum benè appellatum per Ioannem

Ioannem de Champagne minorem 20. annis à ſententia lata per magiſtros Requæſtarum Palatij contra ipſum pro magiſtro Arbaliſtorum; per quam dixerant quod dictus Ioannes procederet in cauſa, nec ſuperſederet vſque ad ætatem 20. annorum quia licèt diceretur homo conditionatus dicti magiſtri & ſeruus, & per hoc tonderetur,* eo quia coronam acceperat ſine eius licentia: tamen non erat cauſa proprietaria: ſed ſolùm impedimentum tolli videbatur, videlicet vt radatur, non autem tenebatur ad declarationem ſeruitutis, &c. Et malè iudicatum per magiſtros dictos. Et dicit Curia quod cauſa ſuperſederet quouſque haberet viginti annos dictus Ioannes: & erat cauſa ſtatus, non autem poſſeſſoria poſſeſſione ſimplici nec nouitatis.

* Tonderetur.) id eſt retonderetur, ſeu in eorum raderetur, vt nullam Eccleſiaſticam tonſuram haberet irrequiſito domino malè acceptā vt c. nulli c. quicunque. c. frequens c. quis autem & per tot. 54. diſt. C. M.

¶ Quando tenetur quis de dimidia emenda propter malam eius appellationem.

QVÆSTIO CCCXXX.

¶ Per arreſtum dictum fuit pro Religioſis, Abbate, & Conuentu ſancti Vedaſti condemnatis in emenda cum Duce Burgundiæ conſorte eorum, propter malam appellationem per ambos factam, & contra regium procuratorem, quòd ſolùm executarentur de dimidia emenda, ac tenerentur de dimidia* tantùm, & non quilibet in ſolidum.

* Dimidia.) & benè, quia ordinaria hæc mulcta nō eſt pœna delicti, ſed temeritatis, vt expenſæ litis. Et dictū erat quod emendarent, & vnica emēda abſque verbo in ſolidum. & ille conuentus eſt in vrbe Attrebatenſi, quæ eſt de regno & de hoc Parlamento iure optimo indiuiſibili coronæ Franciæ vt probaui in conſ. Par. §. 1. glo. 3 q. 3 quæ fuit partim cauſa expulſionis meæ à dola per Philippum Auſtricum menſe Nouemb. 1556. C. M.

¶ Quando retrahentibus pecunia reponi debeat.

QVÆSTIO CCCXXXI.

¶ Per arreſtum dictum fuit contra dominum Imbertum de Boyſi Præſidentem in Parlamento & eius vxorem, pro domino Ioanne la Perſonne in cauſa retractus, quod dicti coniuges actores in cauſa retractus deponerent & conſignarent realiter & de facto pecuniā in literis venditionis dicti la Perſonne contentam, quamuis ſuper principali eſſent in factis cōtrariis appunctati: vidi dici contrariū* pro domino Petro d'Arquane, contra dominum Ioannem de Cure. Ratio primi fuit: quia cauſa retractus ſeu factum dictorum coniugum non erat benè coloratum, &c.

* Contrarium.) Et benè, vt etiam obſeruatur. C. M.

¶ Quando opponens in caſu nouitatis habeat garendum, &c.

QVÆSTIO CCCXXXII.

¶ Per arreſtum vidi dici pro domino Petro de Harcourt, contra quendam dominum cum quo erat conquerentem in caſu nouitatis & releuamentum habentem de 6. annis, quòd dictus dominus Petrus haberet garendum: quia ſolùm inſpiceretur tempus releuamenti, non tempus præcedens, quo dictus dominus Petrus vel eius prædeceſſores poſſederant ad eum à garendo excludendum: quia tempus præcedens videtur ſublatum propter releuamentum, & ſic cenſebatur dictus dominus Petrus eſſe intra annum & habere debere garendum,* &c.

* Garendū.) & benè ex quo actor reſtituitur contra lapſum medij temporis. & ſic eo, puta emptori non poteſt imputari culpa per venditorem ſuum quod emptor traditione habita non benè cuſtodierit poſſeſſionem ſuam per annum & diem, vel intra tempus debitum non interpellauerit venditorem ſe hodie huiuſmodi reſtitutiones prohibetur. niſi vt dixi in conſ. Pariſ. tit. 3. §. 64. C. M.

¶ Alia arreſta lata in Parlamento cœpto in craſtinum feſti S. Martini hyemalis, Anno Dom. 1395.

¶ Quando quis tenetur negare vel confiteri ſigillum.

QVÆSTIO CCCXXXIII.

¶ Per arreſtum dictum fuit contra Reginam de Hieruſalem & eius filios, videlicet Ludouicum, &c. quod non cognoſcerent vel negarent ſigillum quondam patris* eorum & mariti dictæ Reginæ appoſi-

* Patris.) & benè add.

A tum in quadam littera ad vtilitatem de meſme demeure, & poſt eius mortem filiorum ſuorum eius hæredum facta: per quam confitebatur quondam dominus Andegauen. & rex Hieruſalem ſe recepiſſe à dicto Demeſme in mutuum quandam pecuniæ ſummam, pro ea exponenda in guerris regiis, & per quam etiam obligabat ſe non ad ſummā ſoluendam, ſed ad faciendum ſoluere ſuper theſauro Delphini & locum tenentis regis in partibus, &c.

nem veſtitatis & probationis iuuandæ non autem ad finem hypothecæ vel munitionis, niſi aliis concurrentibus, vt dixi in conſ. Pariſ. §. 78. non obſtat ſup. q. 254. quia ibi pro tunc. & erant aliæ circumſtantiæ & inf. par 7. tit. 12. C. M.

¶ An arreſtum ſuper Marcha importet captionem corporum.

QVÆSTIO CCCXXXIV.

B ¶ Videtur quod non per arreſtum latum contra Epiſcopū d'Vtrect, & eius bona, & eius ſubditos, & eorum bona, virtute cuius Ioannes de Caule, Petrus Mulo, & dicti Mercatores de Caule, vt dicti Epiſcopi ſubditi fuerunt in Rothomago impriſionati ad requæſtam Nicolai & Ioannis le Sevre mercatorum Pariſien. ad vtilitatem quorum fuerat dictum arreſtum prolatum, & etiam eorum bona capta, contra quam executionem fuerunt recepti vt opponentes dicti impriſionati. Et finaliter partibus auditis dictū fuit per arreſtum quod liberarentur dicti priſionarij quoad eorum perſonas: ſed eorum bona manerent in arreſto: cuius ratio videtur quia per arreſtum antedictum non fuerat marcha conceſſa quoad corpus expreſsè: & licèt dictum fuerat contra Epiſcopum

* Arreſtum.) inf. q. 359.

C & eius bona, contra eius ſubditos & eorum bona, non comprehenduntur corpora, probatur, quia perſona Epiſcopi non poſſet comprehendi. & debet intelligi contra Epiſcopum, &c. id eſt quod virtute arreſti poſſet contra Epiſcopum & eius ſubditos fieri proſecutio actione in factum ab arreſto deſcendente, iuxta l. actori. C. de re. credi. videtur contrarium: quia fruſtrà diceretur contra Epiſcopum & eius ſubditos, niſi virtute arreſti poſſent capi & præſentia Epiſcopo, & tradi Diœceſano, in cuius Diœceſi caperentur. Nec obſtat quod deliberati priſionarij: quia hoc fuit eo quod dicti capti negabant ſe eſſe ſubditos Epiſcopi dicti iuriſdictione temporali: ſed aſſerebant ſe eſſe ſubditos Imperatoris, licèt caperent criſma & Baptiſmum à dicto Epiſcopo. Et ideò quia

D hoc videlicet an eſſent ſubditi in temporali iuriſdictione dicti Epiſcopi, necne, cadebat in cognitione cauſæ, & ſuper hoc fuerunt dictæ partes appunctatæ in factis contrariis, fuerunt priſionarij liberati: quia iniquum fuiſſet pendente proceſſu ipſos eſſe priſionarios, maximè quòd in hoc facto & in cognitione cauſæ iacebat.

¶ An ſit licitum guerram facere.

QVÆSTIO CCCXXXV.

E ¶ Per arreſtum fuit defenſa facta dominis Comiti de Perdriaco, Vicecomiti de Caraman, necnon domino de Berbeſa de Gaſconia, ne de cætero facerent guerram, nec proponeretur quod licitum eſſet eis vel aliis de regno Franciæ guerram facere, guerris regiis durantibus. ¶ Item & per idem arreſtum dictum fuit non licere alicui etiam tempore treugarum habere ſecum Anglos regni inimicos ad guerram, contra aliquem de regno, & in regno faciendam durantibus guerris regiis vel treugis.

* Chirurgicum.) contra c. tua nos de homicid. vbi Panor. & Fely. differentiunt Auguſt. de anch. de poteſt. eccleſ. q. 109. arti. 9. & 10. C. M.

¶ An clericus non coniugatus chirurgicus teneatur reſpondere coram Curia laicali, de tangentibus ſuum officium.*

QVÆSTIO CCCXXXVI.

¶ Per arreſtum fuit pronunciatum pro Procurato-

A re regis appellante, & contra Ioannem Laugeum ſe dicentem chyrurgum Pariſ. appellatum, à Præpoſito Pariſ. ſuper eo quod dictus procurator regius coram Præpoſito propoſuerat contra dictum Ioannem, quòd ſe intermiſerat de arte chirurgica, quamuis eſſet inſufficiens, & fecerat malas curas, & abſque eo quod fuiſſet approbatus per iuratos chyrurgos Pariſien. quod facere non poterat per ordinationes regias, per quas inhibebatur omnibus ne anteà ſe intromitterent de dicta arte. Quare contra eum concludebat ad emendam. Et vt interdiceretur eidem ne ampliùs vteretur dicta arte: dicto Ioanne dicente quod coram dicto Præpoſito reſpondere non tenebatur, quia erat clericus non coniugatus: replicante dicto procuratore, quòd imò tenebatur, quia exercuerat* officium politiam villæ Pariſien. reſpiciens & generale, & neceſſarium, & publicum, contra ordinationes regias, meſprendendo & eo abutendo, & in eo delinquendo. Item quia politia villæ ſpectabat quoad cognitionem & determinationem dicto Præpoſito: ſic de hoc caſu pertinere debebat. Finaliter per dictum Præpoſitum fuit dictum quòd dictus Ioannes non tenebatur reſpondere coram dicto Præpoſito, à qua pronuntiatone fuit per dictum Procuratorem appellatum ad Parlam. in quo partibus auditis, fuit dictum pro dicto procuratore benè per ipſum appellatum, & per Præpoſitum malè iudicatum, & quòd cauſa principalis remaneret in Parla. & partibus auditis fieret ius. Et hanc cauſam pro rege placitaui.

* *Exercue-rat.*) Steph. Auf. rep. c. cle. 2. reg. 1. fallen. 16. de officio ordi. C.M.

¶ *An pons factus pro vtilitate reipublicæ ſuper fundo alterius, ſit ipſius & domus ſuper ipſo ædificata.*

QVÆSTIO CCCXXXVII.

¶ Per arreſtum dictum fuit pro procuratore regio & Ioanne le Pelle defenſoribus, contra Religioſos Abbatem & Conuentum S. Germani de Pratis petitores, in cauſa proprietaria, ſuper eo quòd dicti petitores proponebant quod domus ædificatæ ſuper pontem nouum S. Michaëlis debebant declarari ad eos ſpectari, eo quia ſolùm ſuper quo pons antedictus erat factus, erat eorum & in eorum iuſtitia alta, media & baſſa, & aqua etiam eorum in tota iuſtitia & piſcaria, ac omnes aues & piſces, à paruo ponte & magno, & ab vtraque parte riparum etiam per ſpatium vnius lanceæ vltra ripas vſque ad villam de Seure. Nam quod inædificatur, ſeu ſuperædificatur ſolo cedit*, ſi ergo pons ædificatus fuerit ſuper eorum ſolum, & ſuper pontem, domus illæ cenſentur eſſe eorum. arg. l. maritus. ff. de acqui. re do. § cum quis. inſti. de re. di. l. 3. § labeo. ff. vti. poſſ. l. 2. §. viam. ff ne quid in lo. pu. l. 1. §. ſi inſula. ff. de flumi. l. ergo. § alluuio. & §. ſi pilas. ff. de acqui. re do. Nec domus in medio quæ non ſeruit impedit ſeruitutem: iuxta l. in tradendis. §. interpoſitus. ff. communia prædi. licet habeatur contrarium in l. qui ſella. in fi. ff. de ſerui. ru. prædi. Et ideò concludebant quod ſaltem ſolueret dictus le Pelle (cui per gentes regias plateæ pontis traditæ fuerunt ad ædificandum, in quibus ædificauerat) cenſum annuum: iuxta. l. 2. §. ſi quis nemine. ff. ne quid in lo. pu. & l. ſi legatum in fi. ff. de ope. pub. Et fui paratus placitare cauſam pro eis, ſed fui de conſilio regio detentus: ſic pro eis non placitaui, nec contra eos: ſed ſocius meus magiſter Petrus Aurifabri, nunc Cancellarius Aurelian. rationes regis in contrarium poſſunt ſumi ex l. ſi locus. in fi. quemad. ſerui. amit. l. item ſi verberatum. § item ſi fortè. ff. de rei ven. l. Lucius. in prin. ff. de euict. l. lege Cornelia. ff. ad ſil. cum ſimilibus.

* *Cedit.*) Cepol. de ſerui. vrba. præd. c. 30.

A ¶ *An habitantes* in ſuburbio contribuere debeant ad reparandum villam & ad ſoluenda vadia capitanei. Et quid de Epiſcopio & de Caſtello villæ.*

* *Habitantes.*) ſup. q. 130. 137. 254.

QVÆSTIO CCCXXXVIII.

¶ Pro domino Reginaldo de Montoiſe capitaneo d'Eureux, & habitantibus dictæ villæ, fuit arreſtum dictum contra Epiſcopum, Decanum & Capitulum d'Eureux, & habitantes ſuburbiorum d'Eureux, quod habitantes ſuburbiorum ad reparationem ſeu reparationes fortificationis villæ, & vadia capitanei contribuerent, & contra Epiſcopum fuit facta prouiſio de duodecima parte, & contra Decanum & Capitulum de 8. parte durante cauſa principali, &c.

B ¶ *An in cauſa duelli quis poſſit recedere ſine Curiæ licentia.* &c.*

* *Licentia.*) ſup. par. 2. c. 16. §. 23.

QVÆSTIO CCCXXXIX.

¶ Per arreſtum non valuit releuamentũ du Begue, du bail pro ſeipſo impetratum in cauſa duelli, inter ipſum petitorem ex parte vna pro quo eram, & dom. Guidonem de Laual, militem defenſorem ex altera: attamen non fuit in defectu poſitus: ſed quia iuerat in regnum Siciliæ pro rege Ludouico, Curia ex æquitate dedit & aſſignauit ſibi tempus quo compareret in Curia pro iure audiendo: ſuper quo per modum memoriæ erant partes ante eius receſſum appunctatæ: ratio æquitatis Curiæ fuit, quia Regina Siciliæ & C Hieruſalem coram qua erat, cauſam continuauerat tribus vicibus, ſub cuius obtentu receſſerat: & quando pars dom. Guidonis ſciuit vltimam continuationem, appellauit ab ea: & fuit dictum per Curiam malè continuatum, & benè appellatum: & retinuit Curia cauſam principalem quæ erat appunctata ad ius audiendũ. Et dedit terminum dicto Begue ex æquitate: ſed non profecit ei releuamentum ſuum, quia non faciebat mentionem ſpecialem de cauſa vadii.

¶ *Arreſtũ contra Ducem Britaniæ pro domina de Rays.*

QVÆSTIO CCCXL.

¶ Per arreſtũ Dux Britaniæ fuit cõdemnatus ad reſti- D tuendũ dominæ de Rays* terram de Rays, vnà cum locis & caſtris, necnõ pro quolibet anno quo tenuit eam huit mille francs: & quod tenebitur donec reſtituerit eidem, necnon præſtito per eam iuramento ſuper bonis mobilibus tẽpore occupationis in eiſdẽ exiſtentibus & eorum valore fuit condemnatus erga eandem in 60000. francis, & expenſis eiuſdem. Et fuit per inqueſtam per dominã factam, quia per duos defectus ceciderat Dux à defenſionibus ſuis: & fuit quia non fuit dignatus in Curia comparere. Et etiam lucrata fuit cauſam, quia ab eo appellauerat, & fuit dictum benè appellatũ vt malè iudicatũ per decem, & quod emendaret: & fuit in emenda condemnatus & expenſis cauſæ appellationis. vltra hoc dictũ fuit E quod remaneret exempta à Duce, durãte eius vita & Ducis, & quòd eſſet regis ſubdita in iuſtitia & reſſorto.

* *Rays.*) Cuius pater ob nephanda maleficia damnatus fuit circa 1440. annos multi de eius ſucceſſione diſputa tum in hoc ſenatu quia in armorica non eſt locus confiſcationi etiam in crimine hæreſis vel læſæ maieſtatis. vide Annales Alani Bouchart. lib. 4. fol. 178. C.M.

¶ *Arreſtum contra dominum Petrum de Craon, pro regina Siciliæ.*

QVÆSTIO CCCXLII.

¶ Per arreſtũ dom. Petrus de Craon* fuit condemnatus ad cõmiſſionem feudorũ quæ tenebat à Regina Siciliæ & Hieruſalem nomine ſuo, & filiorũ ſuorum, vt ille qui feloniam commiſerat contra dominũ ſuum & vt deſloyal & traiſtre erga dictum dominum ſuum regem Siciliæ quondam maritum eius & patrem dictorum filiorum ſuorum, & erga eam nomine quo ſuprà fuit condemnatus in centum mille ducatorum,

* *Craon.*) proditor, eſ dicter Annales fol. 145.

ducatorum, ac de regno bannitus, & alia bona conſiſcata declarata, & condemnatus in expenſis, damnis & intereſſe, & hoc per quatuor contumacias proſequente ipſa & regio procuratore, & ad priſionem tenendam donec ſoluiſſet: ſed noluerunt pati arreſtum exequi contra ipſum & eius bona tunc exiſtentia in ſancto Dionyſio, res eius auunculus & Dux Aurelian, &c.

¶ *Arreſtum contra Comitem de Vieſne, pro domina regina.*

QVÆSTIO CCCXLII.

¶ Per arreſtum dicta regina fuit tenta in poſſeſſione & ſaiſina Comitatus de Rouſſy nomine quo ſuprà: & fuit Comes de Vieſne condemnatus ad fructus eidem reddendos a tempore recredentiæ quondam eidem Comiti factæ in expenſis, damnis, & intereſſe, &c.

¶ *Nota contra Prælatos Eccleſiaſticos, & eorũ ſententias.*

QVÆSTIO CCCXLIII.

¶ Vidi in Parlamento quendam nomine Amblardum Clericum non coniugatum, qui procuratorem Ducis Burgundiæ meurtrauerat exiſtentem in ſaluagardia, & cum delatione armorum proſecutum nomine amicorum dicti & procuratoris regii, qui ſe iuuit quadam ſententia facta ab officiali Claromonten. per quam dictus Amblardus, vt innocens de dicto crimine, fuerat abſolutus: contra quam ſententiam volens regius aduocatus pro regio procuratore multa proponere, petiit videre proceſſum ſuper quo fundabatur, iuxta c. quoniam contra falſam. de proba. propter quod fuit dicto Amblardo iniunctum vt proceſſum faceret venire, & procuratori regio oſtenderet, quod non fecit: ſed finaliter contrarius ſibi ipſi impetrauit regiam gratiam, confitendo meurtrum feciſſe. Et ſic nota contra Prælatos proceſſus & purgationes facientes, qui hodie non ſunt vt proſint, ſed vt præſint, & ſuis & ſibimet ipſis cum ipſorum animarum æterna damnatione & perditione, contra l. ſi quemquam. C. de Epiſc. & cle.

Sup. q. 319.

Illa l. ſi quenquam, quamuis ſaluberrima procul à mundo nunc exulat.

¶ *Attende ad regaliatores iuriſdictionis Eccleſiaſticæ, impedire volentes, ac malitiam præſupponentes.*

QVÆSTIO CCCXLIV.

¶ Per arreſtum Curiæ fuit pronuntiatũ contra magiſtrum Guillelmum de Canciers, licen. in vtroque iure, ac de conſilio regio in Parlamento pro domino Petro Adume Capellano Reginæ, quòd Curia non obtemperaret quibuſdam litteris regiis à dicto magiſtro Guillelmo impetratis, &c. Et fuit caſus talis, quia dictus Petrus Adume obtinuerat vt Capellanus Reginæ, & nomine Reginæ nominari per regem ad Canonicatum & Præbendam d'Andely Rothomag. diœceſis, vt vacantem per mortem Ioannis Guerin: & etiam obtinuerat dictus magiſter Guillelmus nominari per regem ad eoſdem Canonicatum & Præbendam: & quamuis dictus de Canciers fuiſſet citatus ad requæſtam dicti Adume, coram iudice à Papa delegato ſuper iure beneficii, quod beneficium poſſidebat, & fuiſſet tantum proceſſum per dictum Adume, quod inqueſtam ſuam fecerat nondum publicatam, & fuiſſet dicto de Canciers dies aſſignata ad dicendum & proponendum quicquid vellet: ipſe de Canciers prætendans habuiſſe à rege de nouo collationem beneficii antedicti, vt in regalia vacantis, fecit inhiberi virtute quarumdam litterarum ab ipſo

A impetratarum à rege (quarum tenorem in alia papyro habeo) dicto iudici & parti, vt deſiſterent à proceſſu prædicto, quia in præiudicium iuris regaliæ, cuius cognitio ad regem & eius Parlamenti Curiam ſpectat, non ad alium: & in caſu oppoſitionis qui euenit, fuit parti (quia iudex non ſe oppoſuit) dies in Parlamento aſſignata, in quo Parlamento requiſiuit dictus de Canciers, vt dictus Adume deſiſteret à dicto proceſſu, ſecundum tenorem litterarum, & quod obtemperaretur per Curiam literis ſuis, & quod diceretur oppoſitio partis tortionaria, quod ſibi ſufficiebat dici & pronunciari: pars aduerſa dicebat quod dictus de Canciers proponeret ſuam regaliam, in ea concludendo, & hoc ad finem, vt eſſet dictus de Canciers actor, & pars aduerſa rea in principali: dictus

B de Canciers dicebat quòd non tenebatur concludere in principali vt actor, ſed ſufficiebat ſibi quod inhibitio facta parti aduerſæ, vt deſiſteret à proceſſu facto coram iudice principali diceretur valida, & eius literis obtemperaretur, & oppoſitio partis ſuæ tortionaria diceretur, & ſic remaneret in ſuo ſtatu quem habebat, in ſuo beneficio quod poſſidebat. Quæ fieri requirebat per ſequentia. Primò, quia de regalia iudex Eccleſiaſticus cognoſcere non poteſt principaliter, nec incidenter, quod & pars confitebatur: ſic inhibitio erat valida. Secundò, nec debebat dictus de Canciers fieri actor, quia coram iudice principali erat actor pars aduerſa: agat ergo nunc ſi velit. Tertio, ſi contrarium diceretur, ſequeretur abſurditas, quia eſſet in poteſtate impetrantis Eccleſiaſtici face-

C re regaliatorem poſſidentem actorem, & ſic ipſum deappunctare de ſtatu ſuo, quia ipſum faceret citare coram iudice ſuo principali: & cùm ipſe iudex non poſſit cognoſcere de regalia incidenter, nec principaliter, regaliator faceret eidem inhiberi ne cognoſceret, & in caſu oppoſitionis dies aſſignaretur in Parlamento, &c. Quartò, non eſt prodita poſſidentis actio qua neget rem actoris eſſe. Pars aduerſa in contrarium dicebat, quod ſi agere non poſſet, Curia Parlamenti cognoſceret; quia agendo deduxerat ſuum ius Eccleſiaſticum ſuper quo pronuntiare non poſſet ipſa Curia: nec aliud medium habebat, cùm non haberet poſſeſſionem Beneficii, nec per conſequens poſſeſſorium. Replicabat dictus dominus de

D Canciers, & dicebat quod proponeret negatoriam. Finaliter Curia Parlamenti videns cautelam dicti de Canciers, qui tacuerat ſuam regaliam donec audiuiſſet & vidiſſet coram iudice principali intentionem ſui aduerſarii, & fuiſſet ſibi dies aſſignata ad libellandum & dicendum quicquid vellet, licet ab initio potuiſſet impetraſſe literas ſuas inhibitorias: aduertens etiam quod ſi eſſet actor dictus Adume, Curia non poterat cognoſcere de cauſa, quia erat impetrans Apoſtolicus. Aduertens etiam quia non poterat aſtringere via directa dictum de Canciers vt eſſet actor, quia nolebat conſentire, pronuntiauit quod non obtemperaret litteris ab ipſo impetratis: & ſic coegit ipſum per viam obliquam, ſi vellet vti ſua

E regalia, vt eſſet actor, quia nunquam vteretur via exceptionis coram iudice Eccleſiaſtico, nec etiam ipſe cognoſcere poſſet.

Iudex Eccleſiaſticus de regalia cognoſcere, non poteſt, nec principaliter nec incidenter.

¶ *Attende contra aduocatos & procuratores veritatem non inſequentes, & malè partes ſuas conſulentes.*

QVÆSTIO CCCXLV.

¶ Magiſter Ioannes Andrignel, & magiſter Ioannes Pappignot, fuerunt condemnati in emenda malæ appellationis, ac in expenſis Commendatoris de Capitulo Ordinis Hieroſolymitani, eo quia appellauerant à ſententia lata per magiſtros Requæſtarum

Palatij, qui dixerant quod non obſtante defectu capro per ipſos aduocatum & procuratorem, procederetur in cauſa inter Priorem de Loye petitorem in caſu nouitatis eorum magiſtrum, & dictum commendatorem, eo quia promiſerat dictus Pappignot Procuratori dicti Commendatoris, quod non procederet contra ipſum, nec defectum caperet in dicta cauſa niſi priùs ſibi notificaret & videret, quod dixerat dicto aduocato cuius contrarium fecerat.

Faciunt ad iſta l. 1 de adm. diuer. iudi. l. athletas. § fin ff. de his qui not. infa.

¶ Arreſtum contra Guillelmum Marcelli campſorem Pariſienſ. pro domino de Riparia.

QVÆSTIO CCCXLVI.

B ¶ Per arreſtum fuit Guillelmus Marcelli de Pariſiis condemnatus in emenda mille francorum, eo quia petebat à domino Burello de Riparia ſummam mille francorum virtute cuiuſdam literæ falſæ per ipſum fabricatæ ſigillo dicti domini ſigillatæ. Et hoc modo, quia poſt mortem Adæ des Eſſars, qui frater erat vxoris dicti Guillelmi, ipſe Guillelmus repererat quaſdam antiquas literas ſigillatas ſigillo dicti domini inter bona dicti Adæ, qui erat gubernator domini antedicti, & ſciderat* ipſas per marginem ſubtus: ſic remanſerat modicum de pergameno dictæ marginis vnà cum cauda ſigillata ſigillo dicti domini, & in ipſa margine fecerat ſcribi quòd dictus confitebatur ſe debere ex mutuo dicto Guillelmo mille francos. Sed C hæc falſitas propoſita fuit per me pro parte dicti domini, de cuius eram conſilio, & ad hoc proponebam ſequentia, Primò quia apparebant tractus antiquæ literæ ſuper illa margine deſcendentes facti de calamo cum incauſto. Secundò, quia videbatur cum forcipibus quod illa margo fuiſſet ſciſſa, non directo, ſed par bendes. Quartò, quia litera erat malè ſcripta & haut & bas, & ſemper habuerat dictus dominus bonos notarios, & benè ſcribentes qui cognoſcebantur non feciſſe illam literam. Quintò, quia non nominabatur ſeigneur de Riuiere,* nec primus Regis Camberlanus, nec miſes quod conſueuerat in literis per eum factis. Sextò, erat ſolùm data de L'an 70. nec erat incarnationis annus domini mil centeſimus, &c. Septimò, quia dictus Guillelmus nunquam fecerat D mentionem de illo debito, niſi à quatuor annis citrà. Octauo, confeſſus fuerat aliàs dictum dominum ſibi teneri, ſed interrogatus an haberet ſuper hoc literas, dicebat quod non. Nono, quia ſi verè fuiſſet debitum, per medium dicti Adæ ſe benè feciſſet ſolui, quia erat omnino dicti domini gubernator & adminiſtrator. Decimo, quia ſteterat per magnum tempus, attenta data literis ad petendum, quod non feciſſet ſi debitum fuiſſet. Et plura alia: & interrogatus per quem fecit deferri pecuniam dicto domino, & vbi, reſpondit per Ioannem Lamy, in galeria domus domini de Clichon, & ſuper hoc fuit dictus Lamy per Curiam interrogatus ad mei petitionem qui fuit confeſſus quod illam ſummam detulerat pro rege illo in loco, & tradiderat domino Ioanni le Mercier pro E quadam emendam quandam compoſitionem facta per dictum Guillelmum regi, ratione cuiuſdam delicti per ipſum perpetrati, eo quia tacuerat mortem filij ſui per tres dies vt cõponeret cum eius ſucceſſoribus & hæredibus de eius ſucceſſione, fingens ipſum viuere, & ipſos ſic decepit: non autem mutuauerat aliquid dicto domino de Riparia, nec ipſi nec pro ipſo fuerat pecunia tradita nec ſoluta, & finaliter propter has præſumptiones fuit dictus Guillelmus per Curiam ſecretè interrogatus, & fuit falſitatem confeſſus, & ſic condemnatus in emenda, & in expenſis di-

* Sciderat.) Tẽpore meo contigit ſimilis falſitas per quendam ruſticum contra do. de Vrſinis nec fuit ruſticus punitus niſi pecuniariter, ſed huiuſmodi deberent laqueo vitam finire. vt quidam dines mercator Io. Girard qui etiam magiſtratuum ſigilla falſificabat furcis ſtrangulatus. 14. Maij anno 1550. C. M.

* Riuiere.) Vnus è tribus ſelectis conſiliariis regis Caroli 6 à tutela & cura patruorum (magno regni damno) liberati in conceſſu Rhemenſi anno 1389. vt in annalibus Egidij. C. M.

A cti domini, qui fuit ab eius petitionibus abſolutus, & ſibi fuit reſeruatum ad faciendum proſecutionem ſi vellet contra dictum Guillelmum ratione huiuſmodi facti.

¶ Pro rege contra Ducem Bituricenſem.

QVÆSTIO CCCXLVII.

¶ Per dominum Cancellarium Franciæ nominatum dominum Arnaldum de Corbie, dominum de Gyac, dominum Epiſcopum Nouiomen. dominum Epiſcopum Baiocen. duos Præſidentes in Parlam. videlicet dominum Petrum Boſchet, & magiſtrum Henricum de Marle, magiſtrum Odardum de Molinis, & plus alios magiſtros Requæſtarum hoſpitij, & de conſilio regio in Parlamento, poſt placitationem per me factam coram ipſis defendendo pro Rege contra plures querimonias pro parte domini Ducis factas, contra Baillinum exemptionum patriæ Pictauen. & ſeruientes regios eius patriæ, fuit appunctatum quod ſequitur. Primo quod dicta patria eſſent tantùm 30. ſeruientes regii manentes, ſecundum quod vellent tam in dominio dicti Ducis, vel ſubiectorum ipſius, vel in terria exempta per modum prouiſionis, & abſque præiudicio alicuius partium. Secundo, quod abſque gratia defenſores comparerent in iudicio tam coram Baillino regio, quam aliis iudicibus ſubiectis patriæ illius, tam Ducis antedicti quàm aliorum. Tertio, quod ſeruiens regius abſque informatione præcedente, ratione infractionis ſaluægardiæ, poſſet ſubiectos Ducis & alios adiornare coram dicto Baillino, ad partis requæſtam ſolùm, dum tamen conſtaret ſeruienti quod requirens eſſet in ſaluagardia regio, publicata ſufficienter in iudicio. Super primo fuit magna altercatio. Sed ratio decidendi fuit, quia patria Pictauen. eſt magna, peruia & ſpatioſa: & ſi manerent in dominio regio, eſſet impoſſibile quod ſciret fore facta: quia à 40. vel à 50. leucis longè oporteret eos manere, cum aliis rationibus quas allegaui in cauſa Tornacen. pro rege contra villam Tornacen. Super ſecundo ratio fuit, quia eſſet impoſſibile hominem ad craſtinum diem adiornatum coram Baillino, habere poſſe gratiam regiam ad defendendum per procuratorem. Super tertio fuit magna altercatio, ſed ratio decidendi fuit, quia conſtabat requirentem eſſe in ſaluagardia publicata, & quod caſus erat talis de quo nullus alius quàm regius officiarius cognoſcere poterat. Item quia ad requæſtam Guillelmi ratione exceſſuum, coram iudice Ducis abſque informatione adiornabatur, aliàs. Sic igitur ſimiliter coram iudice regio ſuper infractione ſaluæ gardiæ, qui eſt ſolùm iudex ad hoc caſu requirens, eſt in ſaluagardia regis publicata, & conſtat ſeruienti. Nec eſt opus quod fiat informatio, niſi quo ad adiunctionem procuratoris regis, de quo non erat quæſtio, quia non ſe partem faciebat.

¶ Alienatio domanij regis reuocati.

QVÆSTIO CCCXLVIII.

Per arreſtum Procurator Regis abſolutus à petitione Comitis ſancti Pauli, petentis ſuper theſauro regio 400. libras reditualeſ. Ratio, quia fuerat alienatio facta de domanio regio, & à tempore regis Philippi, quæ reuocata * fuerat per generalem ordinationem factam ſuper reuocatione talium alienationum à tempore dicti regis Philippi le Bel.

* Reuocati.) Frequentes ſunt huiuſmodi reuocationes, vt dixi in tract. vſur. q. 58. C. M.

* Nouitas.) quia in conſu. Pariſien. §. 1. gloſ. 4. q. 5. C. M.

¶ *Qualiter intelligatur, quod inter dominum & ſubiectum non cadat nouitas.**

QVÆSTIO CCCXLIX.

¶ Per arreſtum fuit dictum pro religioſis, Abbatiſſa & conuentu, contra dominũ comitem de Alenconio, & vicecomitem de Beaumont, quod cuiuſdam cauſæ nouitatis captæ per dictas religioſas in curia parlam. contra ipſum comitem non fieret remiſſio coram ipſo comite vel eius bailliuo. Ratio dubitandi, quia terræ ſuper quibus facta fuerat priſia ex parte dictarum religioſarum erant ipſius comitis: in quibus terris ſeu ſyluis ipſæ dicebant ſe habere redditum, à ſolutione cuius fuerat per dictum B comitem ceſſatum. Econtra dicebatur illas eſſe in iuriſdictione omnimoda dicti comitis, & inter ſubiectum & dominum, &c. Modo ratione illorum iurium quæ habebant & dicebant dictæ religioſæ ſe habere ſuper rebus in iuriſdictione omnimoda dicti comitis exiſtentibus, videbantur eſſe ſubiectæ: in cõtrarium allegabatur, quod erant exemptæ omnino à dicto comite per priuilegium ſuorum prædeceſſorum in quæſitis & quærendis, quod curiæ fuit oſtenſum. Et vltrà dictum fuit quod erant partes recipiendæ: & in factis contrariis ſuper principali appunctatæ fuerunt.

¶ *Qualiter onerantur Epiſcopi in redditione eiſdem facta ſuorum clericorum.* C

QVÆSTIO CCCL.

¶ Per arreſtum Floridus fuit condemnatus in ducentas libr. erga regem, & erga partem in aliis quam plurimis, ratione portuum armorum, & aliàs ratione meurtri in perſona domini de Chiuers commiſſi: & fuit Epiſcopo Nouiomen. redditus, quia clericus: & fuit eidem Epiſcopo per idem arreſtũ inhibitum, ne deliberaret ipſum à priſione, donec ſatisfeciſſet de præmiſſis, & ſub pœna & onere ſoluendi prædicta, ſi contrarium feciſſet: quia ad priſionem tenen- D dam pro præmiſſis per parlamentum condemnatus fuerat.

¶ *Quando clerici non debeant immunitate & priuilegio clericali gaudere.*

QVÆSTIO CCCLI.

¶ Per arreſtum fuit dictum Floridum Robertum de Bectam, & le Baudoam, non debere gaudere immunitate Ecleſiæ, in qua capti fuerãt ratione meurtri per eoſdem commiſſi in perſona domini de Chiuers, quia ſub ſpe immunitatis habendæ fecerunt illud, & quia inſidias * fecerant. Et etiam per arreſtum illud, licet eſſent dicti Robertus & le Baudoam cleri- E ci non coniugati, & requirerent reddi ſuo diœceſano, vt tales fuerunt condemnati ad mortem, quia dictus le Baudoam fuit ſuſpenſus, & Robertus ſubmerſus: quia amiſerant priuilegium clericale propter ſua demerita: quia meurtrarij perſeuerantes, & vitam inhoneſtam inſequentes.

* Inſidias) Idem Nicola. Boer. citans hanc deciſionem. & plura arreſta in deciſ. Burdegal. 69 num. 19. cum ſeq. ſimile arreſtum Tholoſ. infrà arreſt. Tholo. 67. C. M.

¶ *Alia arreſta lata in parlamento cœpto in craſtino feſti beati Martini hyemalis, Anno Domini 1396.*

¶ *Cogitur Epiſcopus abſoluere, & dehumare de campis.*

QVÆSTIO CCCLII.

¶ Per arreſtum fuit condemnatus Epiſcopus Ce- A nomanen. ad faciendum filium Ponceti dehumari, qui fuerat vt excommunicatus per officialem dicti Epiſcopi in campis humatus, necnon ad faciendum dictum Poncetum abſolui, quia pendente lite, & poſt inhibitionem Epiſcopo & eius officiali factam, ne contra ipſum procederent in contemptum proceſſus pendentis inter Epiſcopum antedictum coram bailliuo Cenomanen. & appellationis in parlamento pendentis: & dictus Poncetus pater fuerat excommunicatus, & eius filius vt excommunicatus in campis inhumatus, &c.

¶ *Non eſt ſuperſedendum ab euocationibus ad bannum, niſi pars comparoat perſonaliter * allegans ſuum priuilegium.*

* Perſonaliter.) & ea notoriè obſeruatur: ſic inf. par. 6. 7 ar. 9. C. M.

QVÆSTIO CCCLIII.

¶ Per arreſtum dictum fuit Ambroſium, qui per præpoſitum Pariſien. fuerat ad bannum vocatus, malè appellaſſe, & præpoſitum benè proceſſiſſe, qui non ſuperſedit ab euocatione, quamuis dictus Ambroſius in d. Dionyſio carceris eſſet in franchiſia: & Epiſcopus dotificari fecerat dicto præpoſito quod erat clericus ſolutus, & oſtendit literam ſuæ tonſuræ, à quo appellauerat dictus Ambroſius, eo quia dictus præpoſitus non ſuperſederat ab euocationibus nam debebat comparere coram ipſo præpoſito perſonaliter, & allegare ſuum priuilegium propter fraudes, C nec obſtabat literæ coronæ oſtenſia, quia ignorabatur an eſſet, vel etiam amiſiſſet priuilegium, nec de ſtatu eius apparebat, vel debuiſſet ſe reddidiſſe ordinario ſuo, qui ſignificaſſet præpoſito.

¶ *Cauſa criminalis non impedit cognoſcere de appellatione*

QVÆSTIO CCCLIV.

¶ Per arreſtum dictum fuit, quod ſi quis appellet à captione facta per iudicem laicum ad parla. ratione cuiuſdam criminis, & petat ordinarius ſuum ipſum vt clericum ſibi reddi: & reuera ſit clericus, quod in cu- D ria parlam. reſpondere debet ſuper appellatione per eum facta. Nec præiudicat cauſa criminalis agitanda coram iudice Eccleſiaſtico cauſæ ciuili, puta appellationi, quia captio à qua appellauit, & initium & introitus cauſæ: & an benè vel malè fuerit appellatum, eſt cognoſcendum: aliàs curia ſæcularis nullam haberet cognitionem ſuper talibus appellationibus & rex fruſtraretur huius cognitione & etiam emenda, quæ appellationem ſequi poteſt, &c.

¶ *Submiſſio executionis teſtamentariæ, excludit ordinarium iudicem.*

QVÆSTIO CCCLV.

E ¶ Per arreſtum remanſit curiæ * executio teſtamenti Ioannis Clerici, conſanguinei Ioannis le Clerc notarij regij: qui Ioannes erat capellanus ſanctæ capellæ, eo quia in teſtamento ſuo, iudicio parlamenti ſubmiſit eam, quamuis eam habere vellet theſaurarius dictæ capellæ, eo quia vt capellanus erat eorum ſubditus.

* Curiæ.) quæ hodie remitteret ad ſæcularem ordinarium. C. M.

¶ *Nota clericum non coniugatum ad priſionem tenendam condemnati.*

QVÆSTIO CCCLVI.

¶ Per arreſtum prima die menſis Martij anno ſupradicto latum, fuit condemnatus Ioannes Pochole clericus non coniugatus, ad tenendum priſionem,

Digitized by Google

in curia Epiſcopi * Pariſien. qui captus fuerat Pariſiis pro emenda in qua fuerat erga regem condemnatus, videlicet 200. lib. turon. ratione delicti: & 60. lib. pariſ. ratione malæ appellationis: & c. lib. turon. ratione delicti per eum perpetrati in perſonam Radulphi de Otines, notarij regij, tunc horribiliter per dictum Ioannem vulnerati cum declaratione armorum, & infractione ſaluægardiæ: & tamen erant tres anni lapſi quod in præmiſſis erat condemnatus. Sed prætextu quod non habebat temporalitatem, & erat clericus non coniugatus, erat illuſorium arreſtum.

* Epiſcopi.) Io. Fab inſtit. de actionis §. fin. ſtepha. Auffr. rep. cle. 1 reg. 2 fallẽ. 2. c. de off. ordi. Nicol. Boer. deciſ. Burdeg. 319 num. 11. C. M

¶ *Alia arreſta lata in parlamento capto in craſtino feſti beati Martini hyemalis, Anno Domini 1397.*

¶ *Eccleſia non poteſt authoritate propria capere bona clerici ſui.*

QVÆSTIO CCCLVII.

¶ Per arreſtum latum in vigilia beati Thomæ Apoſtoli ante feſtum Natalis, anno Domini milleſimo 397. per dominum Guillelmum de Senonis, inter ducem Burgundiæ conquerentem, contra capitulum Lingonen. ex eo quod dicti de capitulo dicebant, quod vacante ſede Epiſcopali ad ipſos ſpectabant omnia iura Epiſcopalia: & dicebant quod ad Epiſcopum, ſi eſſet, ſpectarent bona virorum Eccleſiaſticorum decedentium ſine hærede & ſine executoribus: & quod talia bona capere poterat ſine inuentario, quia ſua erant: & etiam propria authoritate, & quod erant bona Eccleſiæ: dicto duce dicente contrarium: quia ſi vſus fuiſſet Epiſcopus. tamen ipſus non erat receptibilis: & quod ad ipſum, qui eſt & erat alter iuſtitiarius, ſpectabant talia bona vt vacantia: & ſi ad aliquos alios ſpectarent, ſaltem debebant habere per manus dicti ducis, qui eſt & erat altus iuſticiarius: & ſuper hoc erat dux conqueſtus in caſu nouitatis: finaliter dictum extitit die qua ſuprà. quod illi de capitulo Lingonen. non erant receptibiles ad dicendum quod poſſent talia bona capere propria authoritate & ſine inuentario, &c.

¶ *Vt durante poſſeſſorio in curia temporali non poſſit intentari petitorium in curia Eccleſiaſtica in cauſa beneficiali.*

QVÆSTIO CCCLVIII.

¶ Per arreſtum curiæ dictum extitit tertia die Ianuarij, anno Dom. 1397. per dominũ Guillelmum de Senonis, inter dominum cardinalem de Tuceyo defenſorem in cauſa nouitatis & fratrem Ioannem Merceri j petitorem in eadem cauſa, ſuper poſſeſſione cuiuſdam prioratus, quia dicebat dictus petitor quod in odium proceſſus pendentis, in curia temporali dictus dominus cardinalis fecerat ipſum & quoſdam alios citari Auenione: ipſo cardinale dicente, quod ſi hoc fecerat, hoc erat ſuper iure beneficij, & non ſuper poſſeſſorio, de quo erat quæſtio in curia temporali: finaliter per arreſtum fuit facta inhibitio dicto cardinali, quod durante dicta cauſa poſſeſſionis, nullo modo intentaret, nec inciperet petitorium, ſed permitteret poſſeſſorium finire vel poſſeſſioni renuntiaret ſi vellet, &c.

¶ *An marca habeat locum ſuper corporibus & malis.*

QVÆSTIO CCCLIX.

¶ Certis mercatoribus Pariſien. qui capti fuerant per ſubditos Epiſcopi d'Vtrect, fuit per arreſtum * curiæ parlamenti adiudicata marca contra prædictum Epiſcopum & eius ſubditos & bona, & dicti mercatores Pariſi. receperunt quoſdam ſubditos dicti Epiſcopi in villa Morinenſi, & eos incarcerari fecerant virtute arreſti prædicti. Epiſcopus Morenſis dictos incarceratos dimiſit recedere, qui ob hanc cauſam adiornatus extitit in curia parlamenti ad requæſtam dictorum mercatorum Pariſien. vt redderet dictos incarceratos. vel ſummam contentam in arreſto: dicto Epiſcopo dicente, quod licet eſſet marca dictis mercatoribus adiudicata contra dictum Epiſcopum d'Vtrect, & eius ſubditos & eorum bona: tamen non debebant corpora dictorum ſubditorum in carceribus detineri, viſo quod non erant illi qui dederant cauſam dicto Epiſcopo, ſed alij, licet ſubditi d'Vtrect. Item marca eſt odioſa & contra ius commune, dictis mercatoribus in contrarium dicentibus quod marca erat eis adiudicata contra dictum Epiſcopum d'Vtrect & ſuos ſubditos & ipſorum bona: & quod per hoc quod dicit ſuos ſubditos, eſt intelligendum de corporibus. Finaliter per arreſtum curiæ dictum fuit vltima die Ianuarij anno quo ſuprà 1367. quod non poſſent corpora detineri prædicta marca, non obſtante dicto arreſto, & fuit dictus Epiſcopus Morinenſis abſolutus abſque expenſis.

* Arreſtum) ſupra. q. 314.

¶ *Priuilegia fiſci * ad ipſum ſolum ſpectantia de iure ciuili.*

* Fiſci) de his Pau. l. fin. C. de priui. fiſci Fran. Lucanus in trac. de pri. pri. fiſci.

QVÆSTIO CCCLX.

PRimò, quia ſi hæreditatem vendiderit, non teneretur creditoribus hæreditariis. Sed emptor contra ius commune l. 1. & 2 C. de hære. vel ac. vendi & l. eum qui bona. ff. de iur. fiſci.

¶ Secundò, quia ſi prædium ſuum alteri locatum vendiderit, tenetur emptor ſtare locationi. l. fin. ff. de iu. fiſ. contra ius commune, quod eſt in l. emptorem. C. de loca. & condu.

¶ Tertiò, quia ſi vendat rem alienam vt ſuam, vel donet, ſtatim eſt emptor, vel donatarius ſecurus: nec poteſt proſequi per dominum rei ipſe emptor vel donatarius. l. benè à Zenone. C. de quadri. præſcript. & inſtit. de vſu capi. §. fina. licet ſit contra ius commune. l. exempto. in princi. ff. de act. empt. & l. fundum. C. de euict.

¶ Quartò, quia ad fiſci vtilitatem tenetur quis cõtra ſe exhibere inſtrumenta. l. ne quiſquã. ff. de eden. & l. 2. §. diui. ff. de iu. fiſ. contra ius commune. l. qui accuſare. C. de eden. & l. nimis graue. C. de teſti.

¶ Quintò, quia cum fiſco contrahentis bona ſunt tacitè hypothecata contra ius commune. l. 2. C. in quibus cauſis pign. ta. contrahi. & l. aufertur. §. fiſcus ff. de iure fiſci.

¶ Sextò. in functionibus publicis, quæ non præſcribuntur aliquo tempore, niſi mediante titulo à fiſco conceſſo. l. competit. C de præſcript. 30. vel. 40. an. & l. fi. C. de fun. patrimo. lib. 11.

¶ Septimò, quia à debitoribus fiſci præſtantur fiſco vſuræ ſemiſſes, licet anterioribus creditoribus à quibus fiſcus cauſam habet, præſtarentur minores. l. cum quidam. §. ſi debitores. ff. de vſuris. & l. fiſcus. cum in priuati. ff. de iur. fiſci. contra ius commune ſcriptum. l. j. §. de his quib. vt indig. & ibi glo. quæ dat intelligere quæ ſunt vſuræ fiſcales.

¶ Octauò, in crimine læſæ maieſtatis, vbi bona confiſcantur authenti. bona. C. de bonis proſcripto. contra ius commune ſcriptum.

¶ Nonò, quod nemini licet vectigalia noua imponere abſque principis licentia, ſed ſoli principi competit. l. non ſolent. C. noua vecti. inſti. non poſſe. & l. vectigalia ff. de publica. vecti. & con. &c.

ſuper

ſuper quibuſdam. §. præterea. de verb. ſign.

¶ Decimò condere legem ſoli principi competit. l. fina. C. de legibus. &c.

¶ Vndecimò, ad principem ſpectant ea quæ ſequuntur, quæ ſunt 24. quorum vnum ſolum ſuperius enarretur: primum * viæ publicæ: flumina nauigabilia, & ea ex quibus ſunt nauigabilia: portus riparia, vectigalia quæ vulgo dicuntur theolonea, moneta, mulctarum & pœnarum compendia: bona vacantia quæ indignis auferuntur, niſi quæ ſpecialiter quibuſdam conceduntur: bona contrahentium inceſtas nuptias, condemnatorum, proſcriptorum, ſecundum quod in nouis cōſtitutionibus cauetur angariarum, complauſtrorum, & nauium piſcationes: poteſtas conſtituendorum magiſtratuum ad iuſtitiam expediendam, argentariæ, palatia in ciuitatibus conſuetis, piſcationum redditus, & ſalinarum, dimidium theſauri in loco Cæſariano inuenti, ac loco religioſo, ſi data opera totum ad eum pertineat, bona committentium crimen maieſtatis, vt ſuprà. & hæc habentur in c. vnico quæ ſunt regaliæ. 10. collatione. & vide l. 1. C. de bo. vacan. lib. 11. &c.

* *Primum.*) ſed extrauagans eſt Federici Aenobarbi quæ non habuit locum in Francia, niſi per adinuē tiones eorum quibus quæſtui eſt reſp quæ tandem peſſimè cedunt. Carol. enim & gebellam ſalis inuexit, ſed mox ingētes pecuniæ inde corratæ malè perierut, nec regi nec Reip vſui fuerunt. adde ſupr. eo. q 297. C. M.

¶ Duodecimò, quia ſub prætextu inſtrumentorum de nouo repertorum ſubuenitur principi contra ius commune. l. imperatores. ff de ſen. & re iudi. iuncta. l. poſt rem etiam. l. ſub prætextu. C. de tranſac. & l. ſub ſpecie. C. de re iudi.

¶ Decimotertiò, quia contra ius commune princeps ſententiam poteſt mutare ex priuilegio. l. 1. in fine. ff. de quæſtio. & l. diui fratres. ff. de pœnis, contra ius commune. l. pœnam. C. de pœnis. l. quod iuſſit. & l. cum quærebatur. ff. de ſen. & re iudi.

¶ Decimoquartò, quoad punitionem illius, qui ſeruum fiſcalem occultat, qui aliàs punitur quàm alter, vt l. ſi quis ſeruum fiſcalem. C. de ſeruis fugi. de quo not. in l. quicumque eod. titu.

¶ Decimoquintò, quia donatio facta ab imperatore inter viuos imperatrici, valet econtra l. pen. C. de dona. inter vir. & vxor. licet de iure communi, ſecus vt per totum illum titulum C. & ff.

¶ Decimoſextò, quia donatio facta à principe, & etiam facta principi, excedens quingentos aureos, valet abſque inſinuatione, licet contra de iure communi. l. ſi quis pro redemptione. & l. ſancimus. § exceptis C. de dona. & authen. item à priuatis. ibidem collatum.

¶ Decimoſeptimò, quia in rebus donatis filiofamiliàs vel filiæfamiliàs à principe, vel auguſta, habens eos in poteſtate, non habet vſumfructum, ſecundum quod nec in caſtrenſi, vel quaſi caſtrenſi peculio, licet de iure communi ſecus, vt l. cum multa. C. de bo. quæ liber. iuncta. l. cum oportet. eod. titu. & quia per totum illum titu. &c.

¶ Decimooctauò, quia pœna quadruplici punitur, qui in fiſcalibus contractibus fraudem committit. l. qui in contractibus l. 10. facit. l. 4 §. ſed & qui. & l. ſacrilegij. §. fi. ff. ad leg. Iul. pecu. &c.

¶ Decimononò, quia ſi fiſcus habeat minimam portionem alicuius rei, & alter maiorem ſi fiſco placuerit vel eius procuratori, tota diſtrahetur, etiam inuito altero maiorem portionem habente, & habebit quilibet partis ſuæ partem vel pretium. l. vnica. C. de vendi. rerum fiſcā. commu. cum priuat. lib. 10. & l. multum intereſt. C. de commu. re. alie. &c.

¶ Vigeſimò, quia ſi pecuniam fiſcalem receperit mutuo, abſque fiſci authoritate ab exactoribus tabularum officiiſve rationum ad quadrupli pœnam tenetur. & ſi ſit aurum, perpetuò deportabitur bonis confiſcatis fiſco. & ille qui tradit mutuo, capitali ſententiæ ſubiungetur l. 1 & 2. C. de his qui ex public. ratio. mu. pecu. ac ce. lib. 10. vide l. ſi quis per vnam mutationem. C. de curſu. pu. lib 12.

¶ Vigeſimoprimò, quia iudicatum contra fiſ-

A cum infra triennium retractari poteſt, vt C. de ſent. aduer. fiſc. la retractan. lib. 10.

¶ Vigeſimoſecundò, quia in fauorem fiſci receditur à venditione vel locatione facta prædiorum fiſci, ſi alius plus offerre voluerit. l. Lucius. § fin. ff. ad munic. & l. 1. & 2. de venden. rebus ciuitatis lib. 11.

¶ Vigeſimotertiò, quia filii primipilariorum tenentur ratione debiti huius officij per parentes contracti, licet hæredes non ſint, vt l. fina. C. de primipilo. lib. 12.

¶ Vigeſimoquartò, quia dos mulieris obnoxia eſt, & tacitè obligata principi propter debita in primipilari officio à viro contracta. l. ſatis notum. C. in quib. cau. pig. vel hypo. ca. contraha.

B ¶ Vigeſimoquintò, quia debito retineri poteſt pro debito fiſcali. l. 2. C. de numera. actua. & adiuto. ſeu ſcriniariis, &c. lib. 12. in tex. ibi, ad ſolutionem eſſe retinendos, &c. l. 2 Cod. de exacta. tributo. lib. 10 & ibi nota ſuper verbo, cuſtodia. facit. l. ſacrilegij. § fi. ff. ad leg. Iul. pecu.

¶ Vigeſimoſextò, quia immunitate non gaudent debitores fiſci, & publicorum tributorum, vt in authen. de man. princi. §. publicorum vero. col. 3.

¶ Vigeſimoſeptimò, quia nullus alicui poteſt concedere gardiatorem, niſi ipſe. l. fina. C. de eroga. mili. anno lib. 12.

Debitores fiſci & tributorum publicorum non gaudent immunitate.

¶ Vigeſimooctauò, quia nullus concedere poteſt publicos curſus, niſi ipſe. l. fi. C. de curſu. pu. li. 12.

C ¶ Vigeſimononò, quia ſolutus eſt legibus, licet ſecundum leges viuere velit. l. digna vox. C. de legi. & l. princeps ff. eo. titu. &c.

¶ Triceſimò, quia ſoli principi competit ſociare in numero peditum vel equitum, vel in quolibet militie, & alteri non, ſine probatoria principis l. neminem. C. de re mili. lib. 12. idē ſingulariter de quolibet alio officio l. nullum. C. de cohorta. eod. libro & l. in his. & l. probatorias. C. de diuerſis officiis eod. lib. 11.

¶ Triceſimoprimò, quia ſententia contra fiſcum lata abſente fiſci patrono, nulla eſt. l. ſi ſi eus alicui. & l. 3 § diuus ff. de iure fiſci. ſecus regulariter. l. velamento. C de poſtu.

¶ Triceſimoſecundò, quia nunquam fiſcus ſoluit in ſuis proceſſibus aliquos ſumptus * & per conſuetudinem, quamuis ſuccumbat, &c.

* *Sumptus.*) nec etiam ei ſoluantur. C. M.

D ¶ *Priuilegia regis & eius filiorū de iure canonico & diuino.*

PRimò, quia aliquis, niſi rex * vel regina, conſeruatorem habere non poteſt illum qui ſub ſua iuriſdictione degit, cap. fina. verſi. nec aliquis. de offic. ind. delegat. lib. 6. Secundò, in baptizari faciendo filios & filias extra Eccleſiam, quod eſt cōtra ius commune: vt cap. vnico. de baptiſm. & eius effect. in cle. Tertiò, in prærogatiua quam habent filij regum contra extrauagantē execrabilis. Ioannis ibi cardinalis, &c. circa principium eius. Quartò, quia eorum filij tributum, vel cenſum non debent. Matthæi 17. c. &c.

* *Rex.*) ſed & papa pro regibus habet omnes de facto tacitè principantes vt vel comitem Burgundiæ. C. M.

¶ *Iura regia conſuetudinaria.*

QVÆSTIO CCCLXI.

E PRimò, quia in crimine maieſtatis in primo capite ſunt bona principi per confiſcationem quæſita, licet ſint in alterius alta iuſtitia, & non alto iuſtitiario.

¶ Secundò, vt dicunt aliqui, idem cum primo, de bonis illius qui falſam monetam fabricat.

¶ Tertiò, idem de bonis illius qui falſauit magnum ſigillum regium, vel literas aliquas vt regias ſignauit, adulterino ſigillo vt regio ſigillauit, vt fuit dictum per arreſtum tempore domini Petri de Ordeomonte, cancellarij Franciæ: ac tempore domini Petri de Gyaco, cancellarij Franciæ: necnon tempore domini Arnaldi de Corbia cancellarij Franciæ: contra quoſdam Niuernenſes, vt cōtra Ioannē de Germini.

Et in illis caſibus confiſcantur ad vtilitatem cancellarij Franciæ ad cauſam ſui officij. quæ nunquam fuerunt viſa ante tempus dicti quondam cancellarij domini Petri de Ordeomonte, immo omnes contrarium tenerēt, vel quaſi, niſi fuiſſent illa arreſta, virtute & à tempore quorū ita fuit vſum cùm caſus emerſerunt. Et rationes confiſcationum factarum regi & cancellario per medium eius, videntur hæ.

¶ Primò, quia cancellarius habet diligentiam, curam & ſollicitudinem cuſtodiendi ſigillum: necnon in ſigillandis literis, videlicet rationabiles ſint ad ſigillandum necne & poſſet ſequi inconueniens maximum, ſi tales malefactores contra ſigillum ac cancellariæ officium non benè punirentur. Et ob hoc vult authenti. vt diuinæ iuſſiones &c. colla. 8. quòd diuinæ iuſſiones habeant ſubſcriptionem glorioſiſſimi quæſtoris, id eſt cancellarij: vt habetur in l. fina. C. de diuer. reſcri. in glo. ſuper ver. quæſt.

Diuinæ iuſſiones habēt ſubſcriptionē glorioſiſſimi quæſtoris.

¶ Secundò quia habet cognitionem, correctionem & punitionem ſolus & inſolidum de omnibus fraudibus & falſitatibus commiſſis priuilegijs & literis regiis, quæ tranſeunt & tranſire debent per cancellariam: & ſtatim quo recipitur per ſuſpicionem, vel aliàs remitti ad eum. hoc innuit litera in dicta authenti. vt diuinæ iuſſio. &c. in fine collatione 8.

¶ Tertiò dictus cancellarius eſt pars corporis domini regis, imò ipſius perſonam repræſentat: ex quo ſequitur quod delinquentes cōtra cancellarium delinquunt ſeu delinquere cenſentur contra regem, cum literæ cancellariæ loquantur nomine regio, immo quod plus eſt rex loquitur, & quodam modo committunt crimen maieſtatis: cuius cognitio competit regi, ac confiſcatio bonorum committentis illud crimen etiam in alterius alta iuſtitia ſituatorum, tam de conſuetudine regni Franciæ quàm de iure etiam in feudalibus, quæ ad dominum feudi non reuertentur. hoc not. in Sec. tit. de feudis. § quoniam ſuper. & hoc in c. in quibuſdam. de pœnis. & ibi Hē. ad hoc facit. l. non contrahit. l. qui ſtatuas & l. famoſi in fi. ff. ad leg. Iul. maie. nam rex ſuperior eſt: à quo omnia proceſſerunt, & per conſequens ad eum omnia de facili reuertuntur, prout notat plenè. §. ſuperius alleg. & Hen. c. vergentis. de hæret. & per hoc medium ad cancellarium, vt ſuæ iniuriæ habeat propriam vindictam: iuxta titulum, quæ ſit pri. cau. bene. amit. §. denique. colla. 10. Nam hoc periculum, & hæc iniuria redundat nedum in regem, ſed etiam in cancellarium, qui habet ſolatium confiſcationis bonorum, &c.

Quod curia Eccleſiaſtica per temporalem cogitur reddere malè exacta.

QVÆSTIO CCCLXII.

¶ Nota quod Archidiaconus Pariſien. per captionem ſuæ temporalitatis fuit coactus ad reddendum Mathieto de Benno palpiro, centum & quinquaginta francos, quos exegerat tortionaliter, & per compoſitionem à dicto Mathieto, & fuit condemnatus ad hoc per arreſtum curiæ parlamenti. nam ipſi impoſuerat quod iacuerat cum alia muliere quàm vxore ſua, & ob hanc cauſam tenuerat ipſum in priſione donec ſoluiſſet ſummam antedictam.

An Prælatus poſſit laicum capere virtute iuriſdictionis ſuæ Eccleſiaſticæ.

QVÆSTIO CCCLXIII.

Supr. eod. q. 270.

¶ In parlaméto cœpto in craſtino feſti ſancti Martini hyemalis, anno Do. 1395. fuit ad requæſtam ducis Burgundiæ & cuiuidam alterius Archiepiſcopus Remēſis in curia parlamenti adiornatus, in cauſa nouitatis. ex parte ducis & dicti alterius ex cauſa extortionum in præiudicium iuriſdictionis temporalis eidem alteri factarum. Et dicebant dux & regius procurator, quod Archiepiſcopus non erat admittendus ad proponendum poſſeſſionem quod laicum capere poſſet, per rationes ſequentes.

¶ Primò, quia duo ſunt genera hominum clericorum & laicorum. laici ſubditi iuriſdictioni temporali: clerici Eccleſiaſticæ.

¶ Secundò, nil habent facti Epiſcopi vel Iudices Eccleſiaſtici, ſed ſolum verba. per c. cum non ab homine de iudi. & capere facti eſt, ergo, &c. ad hoc 23. q. 5. ca. principes.

¶ Tertiò, quia nec poſſent cognoſcere de cauſa arreragiorum redditus, multominus: nec capere quod eſt plus.

¶ Quartò, hoc eſſet in præiudicium iuriſdictionis regiæ, quia ſi laici à captione appellarent, vellent prælati prætendere appellationem ne ad curiam Romanam: ſic rex amitteret iuriſdictionem ſubditi ſui.

¶ Quintò, quod laici ſint ſubditi iuriſdictioni temporali, nulla obſtante conſuetudine, apparet. c. vnico, de biga. li. 6. in textu ibi, coertioni, &c. & ibi videtur glo. ordi. ſuper ver. non obſtante.

¶ Sextò, quia clerici coniugati habitum & tonſuram deferentes. ſunt ſubditi præterquam in duobus caſibus iuriſdictioni ſæculari, & tollitur conſuetudo, vt ibi notat Ioan. And. & Archi. licet contra Io. Mo. Et requirebant procurator regius & dux reſtabilimentum fieri laici capti per priuilegium nouitatis.

¶ Item & videre volebat procurator regius proceſſum factum per Officialem Archiepiſcopi contra laicum, eo quia prætendebat Archiepiſcopus quod habebat cognitionem cuiuſdam cauſę contra dictum laicum. & ſic captionem ipſius: quare volebat videre procurator regius, an proceſſerat Archiepiſcopus contra ipſum ex cauſa cuius cognitio ad eum ſpectaret, cum diceret Archiepiſcopus ſe eſſe in poſſeſſione capiendi laicos virtute iuriſdictionis Eccleſiaſticæ in caſibus quorum cognitio contra laicos ad ipſum ſpectabat. Archiepiſcopus dicebat laicum captum fuiſſe in ſua iuriſdictione temporali virtute ſuæ iuriſdictionis Eccleſiaſticę. & eſſe in poſſeſſione capiendi laicos, vt ſuprà, & eſſe de iure fundatum, necnon de conſuetudine. Primò de iure ciuili: quia cum committitur iuriſdictio, & ea ſine quibus, vt captio. Secundò de iure Canonico. c. cum Epiſcopus de offi. ordi. lib. 6. c. nouimus: de verbo. ſignifica. c. ſi clericos de ſenten. excomm. lib. 6. c. vniuerſitatis c. mulieres & c. vt famæ. § laici. & ibi. per Hen. de ſenten. excomm. in antiquis.

¶ Tertiò, quod Eccleſia habeat in laicos iuriſdictionem, patet ca. innotuit. de arbitris. ca. nouit. de iudi. c. verum. c. ex tranſmiſſa. c. ſi clericus. de fo. compe. & vide de hoc. per Hen. in c. ſi diligenti. eo. titu. in 2. diſt. & d. c. ex tranſmiſſa. & per hoc. c. licet. & c. ex tenore eod. tit.

¶ Item capax eſt Eccleſia, quia nec contra ius diuinum naturale, nec inductum peccati mortalis, nec contra bonos mores, ad hoc dictum c. ſi clericus. in fi. de fo. compe. & no. c. ſi duobus. de ap. & c. Romana § debet eod. tit. de ap. lib. 6. nec obſtant contraria, quia licet ſint duo genera hominum, non obſtat hoc in caſibus quorum ad Eccleſiam ſpectat cognitio, quin Eccleſia habeat laicorum captionem, nec eſt in iuriſdictionis regiæ præiudicium: quia eſt in caſibus quorum cognitio ſpectat ad Eccleſiam, nec obſtat. c cum non ab homine, quia ſolue vt ſuprà feci in cauſa quam contra Epiſcopum Pariſien. placitaui. nec obſtat de cauſa arreragiorum, quia illa eſt vſurpatio, & cenſetur realis cognitio propter medium con-

concludendi.l.non debet.in fi. ff. de dolo. nec debet fieri reſtabilimentum, quia laicus non eſt requirendus, nec proceſſus videri debet: quia declaratur cauſa quæ de ſui natura ſpectat ad Eccleſiam & eſſet valde durum ſic Eccleſiam aſtringere ad oſtendendum ſuum proceſſum: & nimis graue eſt, &c. l.nimis.C.de teſti. Finaliter dictum fuit per arreſtum quod ſuper loco in relatione declarato fieret reſtabilimentum realiter & de facto. Et quod proceſſus oſtenderetur procuratori regio.

An homicida vitians vxorem occiſi, amittat priuilegium clericale.

QVÆSTIO CCCLXIV.

¶ Accidit caſus menſe Decembri, anno Domini milleſimo 395 quod quidam nomine Iaquetus fuit captus & requiſitus ab Epiſcopo Pariſien. & erat in habitu & tonſura clericalibus, & eo quia meurtrauerat quendam bonum hominem nuncupatum Symonem, cuius vxorem cognouerat ante factum & poſt factum, non tamen ante factum dederat fidem de capiendo eam in vxorem, nec de facto cœpit, poſt tamen meurtrum dedit ei fidem de ea capiẽda, & econtra, & poſtea cognouit, ſic matrimonium præſumptum iuxta.c.is qui fidem, de ſponſa. Quærebatur an gaudere deberet priuilegio clericali: & reddendus eſſet Officiali Pariſien. Eccleſiæ eum requirenti: quidam dicebant quod ſic, quia machinauerat in mortem viri, & quia cognouerat eius vxorem ante factum, ſic matrimonium ſubſequens factum, nullum ſic non bigamus ergo, &c. debet gaudere clericali priuilegio. Alij contrarium, quia in matrimoniis illicitis contrahendis, non iuris effectus, ſed animi deſtinatio & affectus intentionis opere ſubſecuto inſpicitur: vt. c.nuper. de bigamis. Ego dicebam quod nõ obſtabat contra eum dictum.c.nuper. quia ibi loquitur quoad ordinum promotionem, non quoad priuilegij clericalis priuationem, quod eſt multum ponderandum & periculoſum. Item ex aduerſo dicebam, quod fuerat verum matrimonium, & ſic bigamus, * ſic Officiali non reddendus quia licet fuerat machinatio, non tamen animo & ſpe contrahendi cum vxore murtrati, ſic partes confeſſæ fuerunt quod ante murtrum non habebant intentionem, nec habuerunt loquelam de capiendo vnus alium, & ſic machinatio non impediebat matrimonium. iuxta. c. 1. de con. infidel. & nota. per Hen. in c. fi. de eo qui duxit in matr. quam poll. per adult. Item dicebant quod licet cognouiſſent ſe ad inuicem: non tamen contraxerant de facto matrimonium, nec fidem dederant de contrahendo, & ſic per hoc non erat impedimentum in dicto matrimonio poſt factum meurtrum cõtracto. c.1. c. ſuper hoc. c. ſignificauit, & d.c.fi. de eo qui duxit in mat. quam poll. per adult. Finaliter ſuſpenſus fuit per collum, & ſe deſiſtit officialis à requiſitione ſua. De hac materia videatur in c. vnico. de biga. lib. 6. per Archi. & Io. And. per Hen. vbi ſuprà. in d.ca.nuper. & ibi. bona nota. videntur ſuſpendendus, licet nullum fuiſſet matrimonium quæ per Hen. recitatur in d. ca. nuper. & vide de hoc c. 2. de bigamis.

* Bigamus) cum vidua, & copula ſecuta, & ſic bigamia interpretatiua in primo caſu, quæ omne priuilegium clericale tollit. c. quiſquis. 84. d. decis. Tho lo. q. 235. c. m.

In caſtelleto conſuetudines notoria.

* Notoria) ſed obſoletæ

QVÆSTIO CCCLXV.

¶ Non tradens ſuas ſcripturas ſiue per modum factorum, ſiue per modum memoriæ ſint tradendæ, ſiue ſit defenſor, ſiue petitor, ad diem ſibi ſuper hoc aſſignatam, amittit cauſam ſuam. Item faciens defectum ad diem ad quam habebat dilationem pro garendo adducendo vel defendendo, ſiue ſit petitor ſiue defenſor, amittit cauſam ſuam, &c.

Conſuetudines in Picardia * *ſuper ſuccedendo.*

* Picardia) quæ adhuc hodie ſeruantur. C. M.

QVÆSTIO CCCLXVI.

¶ In directa ſucceſſione maſculus antiquior, vel ſolus maſculus reſpectu ſororum eſt hæres vniuerſalis: alij habent quintam partem hæreditatis prouiſione. inter femellas non eſt antiquitas. potior in linea directa, in linea tranſuerſali, in gradu æquali, antiquior inter maſculos, & antiquior femella inter femellas eſt hęres principalis, vt ſuprà per hoc arreſtum de Picquegny: vbi quælibet duarum ſororum dicebat ſe antiquiorem, ad finem habendi ſucceſſionem.

An tenebit priſionem cedens bonis.

QVÆSTIO CCCLXVII.

¶ Pro emenda debita, eo quia malè appellauit priſionarius, cedendo bonis erit extra priſionem: licet ſecus* ſi pro delicto mero eſſet debita, ad hoc arreſtum de Herueu le Coq, contra quendam ſcutiferum.

* Secus) ad hoc quod ſcripſi ad edictum Henri. II. cõtra pœnas dotas §. 13. q. vlt. & in conſu. Pariſ. §. 192. C. M.

Etiam Epiſcopus non litigat per procuratorem abſque gratia.

QVÆSTIO CCCLXVIII.

¶ Epiſcopi de Clermont procurator in parlamento ob defectum gratiæ fuit declaratus per arreſtum non benè fundatus.

Sufficit aduocato affirmare literas tradidiſſe vel reddidiſſe abſque alia probatione.

QVÆSTIO CCCLXIX.

¶ Per arreſtum fuit dictum pro magiſtro Clemente Petro de Reliac, aduocato Parlamento contra priorem noſtræ dominæ de campis, quod alias non tenebatur docere de redditione cuiuſdã literæ quam per affirmationem quam fecerat redditione facta dictæ literæ ipſi procuratori, licet confiteretur habuiſſe dictam literam, nam omnes eſſent aduocati aſtricti aliàs, &c.

Litera obligatoria Prioris & Conuentus eſt executoria poſt mortem Prioris.

QVÆSTIO CCCLXX.

¶ Litera obligatoria Prioris & Conuentus facta eorum ſigillis ſigillata poſt mortem Prioris ſigillis recognitis eſt executoria ſuper bonis Conuentus & Prioris poſt mortem Prioris.* Sic fuit dictum contra Priorem ſancti Martini de Campis.

* Prioris.) quia eſt nomen dignitatis quæ non moritur. dixi in conſu. Pariſ. §. 171. C. M.

Quod captus Pariſius debet reddi Epiſcopo Pariſienſi.

QVÆSTIO CCCLXXI.

¶ Die 26. Februarij anno Domini 1367. fuit per arreſtum dictum pro Epiſcopo Pariſienſi contra Archiepiſcopum Rothomagen. quod Epiſcopo Pariſienſi redderetur Robertus ferè Rothomagen. diœceſis dicti Archiepiſcopi ſubditus, & non dicto Archiepiſcopo requirenti, eo quia Pariſius fuerat captus, & non in diœceſi dicti Archiepiſcopi, licet dictus Archiepiſcopus allegaret quod fecerat ipſum citari ad comparendum perſonaliter coram ipſo, & quod erat in proceſſu ante,

Digitized by Google

Pour le Roy pour cognoiſtre des ſubiects d'autruy.

QVÆSTIO CCCLXXII.

¶ Par vſage & couſtume du Bailliage d'Amiens, en cas de preuention, le Roy a la cognoiſſance des ſuiects de Monſeigneur d'Artoys, & d'autres en conuenances faites pour cauſe du mariage, d'obligation ou contracts de lettres, ſoient authentiques ou autres: ou en deniers en cas de loüage, de meſurage, comme de grain décheu par les fermiers, voire en cas de teneure de fait, ſans en faire renuoy.

Caſus vbi Rex habet cognitionem in caſu præuentionis.

QVÆSTIO CCCLXXIII.

¶ Item par la Cour fut dit que pendant la queſtion ſi renuoy ſe deuoit faire ou non par le Baillif d'Amiens, que le Baillif cognoiſtroit du principal par main ſouueraine, ſans preiudice de la cauſe d'appel, que fait auoit Monſeigneur de Bourgongne, de ce que renuoy ne luy auoit eſté fait de Iean de Bauly, le pere & le fils, qui adiournez auoient eſté deuant le Baillif d'Amiens, à la requeſte de Colart Change, pour cauſe des promeſſes faites en mariage, ſans preiudice de l'appel, &c.

Quando minor à primogenito feudum tenere debet.

QVÆSTIO CCCLXXIV.

¶ In Campania minor tenebit in feudum ſi velit: aliàs non ſit nolit, feudum paternum vel maternum, quod ſibi in partitionem traditur à primogenito ſuo. quod eſt verum ſi portiunculam ſaltem illius feudi retineat primogenitus, vt quod tradit ab illa portiuncula tanquam à domanio moueatur: aliàs non, quia facere non poſſent quod ab illo * feudo ſeparato teneretur.

* Illo.) ſcilicet primogenito ei quam ab alio feudo. C. M.

Non eſt quis exaudiendus contra ſuum fundatorem vltro priuilegia ſibi conceſſa.

QVÆSTIO CCCLXXV.

¶ Communitas ſancti Quintini non fuit recepta contra regium procuratorem ad ponendum vltra ſua priuilegia regia: per quæ prætendebant iuriſdictionem, &c. quia fundator eorum eſt, ſed aliqui dicunt quod non iuuabant poſſeſſionem & ſaiſinam à tanto tempore, &c. nec conſuetudine: ſed ſolum ſuis priuilegiis: alij contradicunt.

Appellans dicere tenetur, & declarare diem ſuæ appellationis.

QVÆSTIO CCCLXXVI.

¶ Fuit lata ſententia contra Audoyn Chauueron: ſcilicet malè appell. eo quia non declarauit diem ſuæ appel. Item fuit dictum eadem ratione inter comitem de Marchia, & comitem de Alenconio.

De beneficio quod per medium procuratoris Regij aliquis non faciens ſe partem, conſequitur emendas honorabiles & proficuas.

QVÆSTIO CCCLXXVII.

¶ Sic fuit dictum contra armigerum Comitis de
A Magno Prato: qui quendam exiſtentem in ſaluagardia Regia verberauerat, qui ſe partem contra ipſum non faciebat: ſed ipſum proſequebatur procurator regius.

Sufficit manum munire de hæreditagiis.

QVÆSTIO CCCLXXVIII.

¶ Petrus de Hoſtor de Normania, fuit receptus ad munitionem faciendam de nuda proprietate hæreditagiorum ſuorum in Normania, ſituatorum, vt oppoſitiones in quibus alter habebat: vſumfructum: & fuit propter conſuetudinem Normaniæ, quæ eſt
B quòd ſufficit munire de hæreditagiis, licet in Francia de mobilibus.

In Normania ſufficit muniri manum de hæreditagiis: in Francia de mobilibus.

Magiſtri requeſtarum palatij non obediunt literis ſtatus, niſi ſpecialiter ipſis dirigantur.

QVÆSTIO CCCLXXIX.

¶ Non obediunt magiſtri Requæſtarum Palatij literis ſtatus, niſi * ſpecialiter ipſis dirigantur, ſecundum quod nec parla. ſic fuit hac ratione per eos dictum pro Ægidio de Ducy, contra quendam hæredem du Prince d'Amours.

* Niſi.) Et malè, vt dixi ſuprà q. 11. C. M.

C *Dominus poteſt manumittere ſeruum quem habet ratione temporalitatis à rege mouentis.*

QVÆSTIO CCCLXXX.

¶ In Campania ſi aliquis ſeruus alicuius ratione feudi quod tenetur à rege manumittatur per dominum ſuum capere coronam * poteſt, & ipſo mortuo rex etiam ſi fuiſſet ſeruus Eccleſiæ cadentis in regalia nullum ius habet, nec poteſt in eo prætendere, & ſi in ſeruitutem retruderetur non factus clericus efficeretur regis Burgenſis, non ſeruus antiquioris domini.

* Coronam.) in tonſuram clericalem, etiam ſine licentia regis mediati domini: ſed ſi rex eſſet domini immediatus ab eo manumitti deberet, vt ſuprà q. 164. C. M.

Quis poteſt dicere gratiam ſubreptitiam.

D

QVÆSTIO CCCLXXXI.

¶ Item non fuit * receptus in Parlamento Magiſter Ludouicus Blanchel. aliàs Valet, dominus de la Queuë en Brye, ad proponendum gratiam regiam ſubreptitiam contra quendam malefactorem prætendens intereſſe: quod ſua hæreditagia habebat in alta iuſtitia dicti Magiſtri Ludouici: cum nulla eſſet alia pars prætendens dictam gratiam ſubreptitiam: cum non procedere videatur niſi ex radice cupiditatis, non iuſtitiæ amore. Idem fuit dictum contra dominam Duchiſſam Aurelianen.

* Non.) fuit idem ſuprà qu. 114 313. C. M.

E *Quando pecunia alicuius ſit regi quæſita.*

QVÆSTIO CCCLXXXII.

¶ Fuit dictum per arreſtum pro domino Ioanne le Mercier, contra dominum Digne, quod quædam pecunia quam habebat * pro redemptione cuiuſdam Anglici in depoſito, per idem Digne ad vtilitatem cuiuſdam qui ceperat illum Anglicum, erat regi applicata. Et quod poſt dictam redemptionem & pecuniæ depoſitionem ille qui ceperat illum Anglicum, & ad cuius vtilitatem erat illa pecunia depoſita, deuenerat Nauarricus & regni Franciæ inimicus. Et dicta pecunia quæ ſua vel quaſi erat, reperiebatur in Regno Franciæ.

* Habebat.) dictus Mercier depoſitarius. C. M.

¶ Nec

Digitized by Google

¶ Nec Eccleſia de actione reali cognoſcat.

QVÆSTIO CCCLXXXIII.

¶ Capitulum de ſaint Maxent fuit condemnatum in ducentis libris: eo quia cognouerat virtute iuriſdictionis ſpiritualis de actione reali & per arreſtum.

Qui habent priſiam piſcium de mari Pariſius venientium.

QVÆSTIO CCCLXXXIV.

¶ Primò dominus de Mont en Chairs. Secundò dominus de Montmorency. Tertiò religioſi ſanctæ Genoucfæ. Quartò, domini de hoſpitio Dei Pariſius. Quintò, Epiſcopus Pariſ. Sextò, ſex pares de Chaumont. Septimò, dominus de Clerefontaine.

Quando accordum ſit paſſandum.

QVÆSTIO CCCLXXXV.

¶ Item pro paruis de ſainct Flour fuit dictum contra magnos, & etiam pro abbate de Tornus, contra Conuentum, quod tenendum erat accordum pro quo faciendo ante ipſum factum erat data licentia curiæ partibus: licet non eſſet poſtea in curia paſſatum, ratio quia licentia procedebat, nec erat reportandum curiæ, &c.

An ab Officiali ſit appellandum ad Parlamentum.

QVÆSTIO CCCLXXXVI.

¶ Fuit ante longum tempus dictum per arreſtum dominum Ioannem la Poſtole, non eſſe vt appellantem recipiendum ab Officiali curiæ Eccleſiaſticæ Lingonen. ad Parlamentum: quia curia Eccleſiaſtica non reſortitur ad temporalem. Item fuit idem pariter dictum contra dominum Guillelmum Creuil qui ab Officiali curiæ Eccleſiaſticæ capituli Lingonẽ. appellauerat ad Parlamentum. Item pariter fuit idem dictum in effectu contra præpoſitum regalem d'Angy pro Epiſcopo Beluacen. qui præpoſitus appellauerat ab Officiali Beluacen. ad Parlamentum tamen non fuit idem: quia per parlamenti curiam fuit dicta appellatio annullata * abſque emenda. Et fuit dictus præpoſitus remiſſus ad curiam Eccleſiaſticam Beluacen. Sed fortè ratio fuit, quia officiarius regius.

* *Annullata.*) grauiter errabãt nouelli quidam pragmatici qui curiæ Burdegalenſis arreſtũ ferri debãt quó appellationẽ tanquam ab abuſu à quodam officiali Eccleſiaſtico annullauerat quos reprehendi, quia curia eſt iudex & iuſtitiæ & meriti omnis appellationis ſe interpoſitæ etiã in caſu in quo non eſſet iudex actus à quo appellatur. C. M.

An habens rem cum Iudæa comburi debeat.

QVÆSTIO CCCLXXXVII.

¶ Petrus, aliàs Ioannes Hardy, fuit combuſtus per balliuum Epiſcopi Pariſien. eo qui rem habuerat cum quadam Iudæa: & tamen Gaufridus Bouſſart non fuit combuſtus, quamuis habuiſſet rem cum Iudæa: ſed fuit propter furtum ſuum ſuſpenſus. Et fuit ratio in primo, vt dicunt quidam, quia in primo caſu dictus Hardy habuit ex Iudæa liberos, qui Iudæi remanſerunt: in ſecundo caſu non, ſed hoc procedere non credo. tum quia habere rem cum Iudæa à Chriſtiano, eſt rem habere cum cane, iuris interpretatione: ſic comburi * debet. Tum etiam quia oportet eſſe regulam vniformam in hac materia. Nec eſt diſtinguendum an pueri naſcantur ex coitu tali necne, ſed an Chriſtianus habeat rem cum Iudæa, quæ canis reputatur, & propter commixtionem naturæ, & quia poteſt ex coitu tali concipi & generari qui Chriſtianus non fiet: quamuis videatur, quod procedat, quia rem habere cum Iudæa eſt rem habere cum muliere à Deo creata, non animali bruto. Secundò, quia de iure punitur qui cum Iudæa contrahit matrimonium, iuxta l. ne quis Chriſtianam. C. de Iudæis. non autem dicitur ibi puniatur, ſi non contrahat. quia in caſu primo eſt abuti bono ſpirituali, puta matrimonio, non in ſecundo caſu. Sed videtur contrarium per dictam. l. ne quis. quia ibi non fuit ratio decidendi contractus matrimonij, ſed coitus, &c.

* *Comburi.*) fatuum & præpoſterum argumentum, imò magis peccat abſtẽs Chriſtiana quam Iudæa. & contra hũc tenẽt Oldra. q vlt. phi. decis. c. cõſtitutus de appel. Nicol Boëri. deciſi. Burdegal. 116. num 5. Fa. l quæ adulterium C. l. tul. de adult. C. M.

An in curia laicali ſit cognoſcendum de re ſpirituali per viam ſimplicis ſaiſinæ.

QVÆSTIO CCCLXXXVIII.

¶ Fuit aliàs per arreſtum receptus quidam Carmelita ad proponendum ſaiſinam in Parla. in ſimplici querela ratione lecturę ſeu magiſtratus in Theologia, quæ eſt res ſpiritualis. Et quidam alius fuit receptus ad proponendum ſimplicem ſaiſinam ratione fructuum ſui beneficij in Eccleſia de ſainct Quentin en Beauuoiſin, quamuis ſint res ſpirituales: ratio decidendi fuit, quia poſſeſſio ſpiritualis merè eſt quid facti, iuxta not. per Innocen. in c. cum dilectus. de elec. & per Archid. in. c. frequens. de reſti ſpol. lib. 6. & per alios docto. in. c. fi. de fo. compe. quære, &c.

An clericus poſſit conuenire laicum coram conſeruatore priuilegiorum pro debito ciuili.

QVÆSTIO CCCLXXXIX.

¶ Anno Domini 1414. datum fuit arreſtum pro Florentio d'Auec contra quendam papietarium vniuerſitatis Pariſien. Per quod fuit * dictum ipſum papietarium, nec cæteros priuilegiis prædictæ vniuerſitatis gaudentes, minimè laicum coram conſeruatore antedictorum priuilegiorum poſſe conuenire, nec per viam monitionis procedere: niſi ſit fama prius ſuper bonis mobilibus & immobilibus coram præpoſito Pariſien. legitima diſcuſſio.

* *Fuit.*) Sed poſtea ex priuilegio regio data eſt poteſtas dicto conſeruatori & Eccleſiaſtico cognoſcẽdi de actionẽ mere perſonali contra laicos. C. M.

¶ Hic in prioribus impreſſionibus finiebant Quæſtiones & deciſiones curiæ ſupremæ parlamenti, ſcilicet Pariſienſis, collectæ per Io. Gallum. Sed quia inter arreſta & deciſiones eiuſdem curiæ quæ perperam hactenus erant excuſſę inter arreſta parlamenti Tholoſani, quatuor arreſta inueni, quę ſunt eius temporis quo pręfatus Ioannes Gallus in eadem curia aduocatus fuit, & ſcripſit, ideo quatuor illa hic eadem numero continuato ſubiunxi. C. M.

QVÆSTIO CCCLXXXX.

¶ In Parlamento incœpto in craſtinum beati Martini, anno 1393. fuit damnata litera ſtatus per Boucicault, Mareſchalum Francię conceſſa, quia non ſpectabat ad aliquem niſi ad regem, * & inhibitum ſibi vt decetero non concederet.

* *Regem.*) Qui ſolus dat literas ſuſpẽſiuas inſtantiæ: ſed Mareſchali ſeu capitanei ſecundam certificatoriã quod impetrans eſt in expeditione. C. M.

QVÆSTIO CCCLXXXXI.

¶ Item nota quod quando grauamen infertur in patria conſuetudinaria per commiſſionem patrię iuris ſcripti, executor eſt adiornandus & pars intimanda: ita dictum fuit per arreſtum.

QVÆSTIO CCCLXXXXII.

¶ Item anno Domini 1397. dictum fuit pro quadam muliere * nomine Martha, quod corpora non poſſent detineri pro debito ciuili.

* *Mulier.*) tex. authen. hodie C. de cuſtod. reor. fa. l. 2. C. de offic. diuer. iudic. Iaſo. l. ad egregiam. de iureiurand. Sed de conſuetud. non ſeruatur, vt ait Nicola. Boëri. deciſ. Burdeg. 149. nume. 11. Tamen facilius mulier relaxabitur. C. M.

QVÆSTIO CCCLXXXIII.

¶ Item anno Domini milleſi. 316. die vndecima Septembris, quia officialis Auxitanus propter violentam manus iniectionem in perſonam Rectoris Eccleſiaſtici de bello Mattheſio ceſſum * vim interdicti importantem appoſuerat, & plures pecuniarum ſummas à conſulibus dicti loci pro ſuſpenſione dicti ceſſus extorſerat. Et quia iudicem ripariæ moueri fecerat ſine clauſula, * niſi cauſam de reſtituendo ſibi quendam Dominicum de Fabro prætenſum clericum ſolutũ: & deinde excommunicauerat & ceſſum ſimiliter appoſuerat in loco & pluribus aliis, dictus officialis iuriſdictionem regiam vſurpare & impedire ſatagebat, locumtenens Seneſchali Tholo. officiali & procuratori Archiepiſcopi Auxitani, quod ad certum diem ſuper præmiſſis defenſuri venirent, & interea dictum ceſſum amouerent, & dictos excommunicatos abſolui facerent iniunxiſſet. Qua die adueniente cum non comparuiſſent & ob hoc virtute contumaciæ, & certarum informationum ſuper hoc factarum, dictus Seneſchalus temporalitatẽ dicti Archiepiſcopi ad manum regiam capi & apponi mandaſſet, fuiſſetque per dictum Archiepiſcopum & eius officialem à dicto mandato & eius executione ad curiam appellatum, vnde tandem partibus auditis, per arreſtum curiæ dictum fuit Seneſchalum ad bonam & iuſtam cauſam temporalitatem dicti Archiepiſcopi ad manum regis capi & detineri mandaſſe, & executorem bene * executaſſe, & dictum Archiepiſcopum & officialem malè appellaſſe, remiſitque, &c.

* Ceſſum) Id eſt ceſſationem à diuino ſeruitio.

* Clauſula) Id eſt præciſè.

* Benè.) nota maiorẽ virtutem etiã ante cõſilium Baſilienſe, & pragmaticã, & ante natum decretum de interd. ſeq. non ponẽdis ad coercẽdos Eccleſiaſticorũ abuſus, etiam per inferiores præſides non expectato mandato ſenatus. C. M.

Finiunt Quæſtiones & deciſiones curiæ Parlamenti Pariſienſis, quas Do. Ioannes Gallus in eadem curia inſignis Aduocatus, deinde fiſci regij patronus, qui illas agitauit illiſve interfuit tempore ſuo collegit, videlicet in triginta annis ab anno Domini 1384. vſque ad annum 1414. quáſque anno 1549. Carolus Molinæus, eiuſdem curiæ Aduocatus ſolertiſſimus, non ſolùm mutilas & laceras redintegrauit, ſed etiam vtilibus annotationibus illuſtrauit. Et hoc anno. 1558. Idem. C. M. Franciæ & Germaniæ Iureconſultus recognouit & auxit. Et ſic finis quintæ partis totius huius libri.

SEQVITVR SEXTA PARS,

TRACTATVS DE FORMA ARRESTORVM.

QVALITER * arreſtum formari & ordinari debet. Circa hoc (vt prima facie poteſt occurrere) dicendum eſt, quod quandoque per iudicium curiæ annullatur proceſſus commiſſarij qui fecit inqueſtam. Et tunc arreſtum breuiſſimè fieri debet, & ſufficit tangere factum in arreſto ſuccinctè, ſic. Cauſa in noſtra parla. curia inter N. ex vna parte. & M. ex alia, ſuper tali re, &c. vel occaſione poſſeſſionis reſſorti talis, &c. mota & vertente, &c. facta inquæſta per commiſſarios, & auditis partibus in noſtra curia & ad iudicandum recept. & ipſa viſa diligenter, curia noſtra præfata propter nonnullos defectus in proceſſu repertos dictum proceſſum annullauit & annullat. Si vero aliquid vltra dicatur per curiam ponatur in arreſto: & debet commiſſarius partibus ad expenſas condemnari, ſi culpa ipſius proceſſus fuerit annullatus. Et debebit commiſſio renouari ſiue fuerit ſuper hoc litigatum, ſiue non. Sed ſi inuenitur proceſſus imperfectus, tunc ſimiliter arreſtum breue ſic fieri debet.

* Qualiter) hæ formulæ parum vtiles ſunt: tamen quia iuuenes ſe exercere poſſunt, conferẽdo & notãdo quid hodie ſupplendum vel mutãdum ſit eas reliqui ſunt autem omnia exempla Parlamenti Tholoſani excepto vno. inf. col. 4. ibi ali quando quod eſt de curia Pariſi. C. M.

¶ Lite mota in noſtra curia inter N. ex vna parte, & M. ex alia, & inquæſta facta ſuper his per certos commiſſarios. & ipſa in ſtatu in quo erat curiæ remiſſa, & partibus auditis ad finem debitum, vel ad finem, vtrum commiſſio renouari deberet ad iudicandum recepta. Ipſa viſa, per iudicium noſtræ curiæ dicitur, quod commiſſio renouabitur, & dabuntur commiſſarij, qui prædictam inquæſtam perficiant, & perfectam dictæ noſtræ curiæ remittant iudicandam. Quandoque ponitur in arreſto ad vtilitatem vnius partis certum tempus, infra quod perfici debet inquæſta & alia multa ſecundum litigia diuerſa, & negotia in proceſſibus ſcripta. Quandoque eſt fienda commiſſio ſuper reprobationibus iudicati, & tunc conſueuit arreſtum breue ſic fieri. ¶ Lite mota, &c. inter N. &c. & M. &c. occaſione poſſeſſionis iuriſdictionis talis villæ, &c. facta inquæſta per certos commiſſarios, & ipſa partibus in curia noſtra ad finem debitum auditis ad iudicandum recepta. Vel ſi ſine reprobationibus iudicari poſſet admiſſa, quia repertum eſt, quod non debet iudicari abſq; hoc quod inquiratur veritas ſuper reprobationibus traditis per curiam à partibus, &c. Vel ſic & latius &c. Lite mota in noſtri Parlamẽti curia inter N. ex vna. & M. ex alia partibus ratione, & in quantum tangebat & tangit principale loci N. & rerum aliarum eidem cum eius vxore in matrimonij contractu per N. in dotem conſtitutarum, latius ſuper hoc paſſato inſtrumento dotalitio. ſpecificatorum & deſignatorum, ſuper his & aliis hinc inde propoſitis & auditis partibus, ac in factis contrariis & ad inquæſtam appunctatis. Et demum inquæſta facta reportata curiæ, & ad iudicandũ recepta iunctis eidem per partes vtrinque literis & munimentis, teſtiúmque reprobationibus, vna cum prædictis munimentis & reprobationibus viſis, & diligenter examinatis, reperto quod proceſſus abſque de dictis reprobationibus inquirendo iudicari non poterat, præfata curia noſtra partes prædictas ad in eorum reprobationibus huiuſmodi contenta facta probandum admiſit & admittit. vel ſic: Curia noſtra quod de dictis reprobationibus * primitus veritas inquireretur, & inquæſta facta ad iudicandum recepta, vt curia partibus faceret ius, ordinauit & ordinat, &c. Quando autem proceſſus eſt iudicandus, diſtingue quod aut nihil propoſitum ſit in cauſa appellationis in curia, ſed ſimpliciter eſt proceſſus traditus, receptus, & ſupra ſcribitur Euangelium tale. Videatur an benè vel malè fuerit appellatum. Et tunc ſententia à qua eſt appellatum confirmetur ſimpliciter, vel infirmetur in curia nihil addito, remoto vel declarato, & fit arreſtum breue ſic. Cum lata ſententia quadam per Seneſchalum noſtrum Tholoſæ ad N. actricis vtilitatem, contra M. defenſorem ratione ſummæ centum mille florenorum auri de Frãcia, ad cauſam cuiuſdam dotis eiuſdem actricis iam dictæ, qua prædictũ defenſorem filium & hæredem patris communis eorũdem condẽnari petierat: per quam iudex maior dicti Seneſchali locũte. dictum defenſorem ad dandũ & ſoluendũ, &c. & in expen. dictę actrici condẽnauerat, fuiſſet pro parte dicti deffenſoris ad noſtrã parlamenti curiã appellatũ. Auditis igitur in dicta curia noſtra partib⁹ in cauſa ap. prędictę proceſſuq; ex eiſdẽ actis, an benè vel malè

* Reprobationibus.) hodie ex cõſtit. Lud. 12. 1512 §. 16. debent in ſententia vel arreſto deſignari articuli ſuper quibus fiet probatione contingat partes grauari probare impertinens vel reprobare teſte ſuperuacuum, C. M.

vel malè fuiſſet appellatum ad iudicandum recepto: eo viſo, & examinato per iudicium dictæ curiæ, dictũ fuit Seneſchali prælibati locumten. benè iudicaſſe, & dictum appellantem malè appellaſſe. Ipſum in expen. dictę cauſę appellationis, earũdem expenſarum taxatione dictæ noſtræ curiæ reſeruata condem. Si autem partes eſſent de patria conſuetudinaria, oporteret adducere poſt verbum appellaſſe, & emendabit appellans. Quãdoq; emenda applicatur alicui pro lucro, & tunc poſt verbum condemnando ſubiunge: Et inſuper præfata noſtra curia quod dicta emenda vtilitati religioſorum hæremitarum * beati Auguſtini Tholoſæ pro & ex cauſa, ad hoc dictam curiam noſtram mouente applicabitur, & conuertetur, ordinauit & ordinat. Quãdo etiam appellatus qui fuit proteſtatus de ſe iuuando de appellatione partis aduerſæ etiam concluditur nullitatis deſertio, & traditur libellus appellatorius per modum factorum nouorum, nullitatum & rationum iuris, & præſentatur curiæ requæſta ciuilis, vt appellans admittatur ad probandum contenta in articulis coram iudice à quo traditis. & debet ſic arreſtum, continuari ad verbum, fuit ad nos & noſtram parlamenti curiam Tholoſæ ſedentem pro parte dictæ N. appellatum ac per pręfatum actorem proteſtatum, quod ſe appellatione huiuſmodi inquãtum ſibi minus quam petiiſſet, fuiſſet adiudicatum iuuare poſſet, fuitq; in dicta curia noſtra partibus auditis in dicta cauſa ap. huiuſmodi concluſum, prædictam N. tanquam appellantem, quatenus in minori petitorio per eum cõdemnata extitit, proceſſúq; ex eiſdem actis an benè vel malè extitiſſet appellatum, iuncto cum libello appellatorio N. prædictæ per modum nullitatum, factorum nouorum & rationum iuris traditorum, ſaluóq; iure tam ſuper nullitatibus ſi quæ eſſent, quam ſuper requæſta quadam ciuili partis N. ipſum & ad eius acta tam in libel. eodem quam in eorum art. coram iudice præfato per ap. traditis contẽta ad probandum admitteretur impetrata, & curiæ pro interinando præſentata: necnon ſuper eo quod non appellaſſet neq; releuaſſet non fore vt appellantem recipiendum, illiúſq; appellationem deſertam curia dicebat eſſe, primitus faciendo recepto ad iudicandum: & ſi fuerint producta inſtrumenta, dicetur eo vnà cum iunctis eidem certis inſtrumẽtis productis per N. vel vtrũque (quando ambo produxerunt) viſis & diligenter examinatis, reperto quod nullitas in proceſſu, neque deſertio, minúſq; in libello prædictæ appellatio facta noua admiſſibilia aliqua non erant, minimèque obtemperato requæſtæ prædictæ ciuili: per præfatæ curiæ noſtræ iudicium dictum fuit, locumte. prælibatum iudicis appellationum benè iudicaſſe. & dictum appellantem malè appellaſſe, ſæpedictam N. appellãtem in cauſa huiſmodi appelli in expen. illarum, taxatione dictæ curiæ noſtræ reſeruata, condemnando.

* Hæremitarum.) quod adhuc poteſt fieri de mulctis arbitrariis: ſed ordinarias vetat conſtitutio alio applicari, quia rex vult de illis ſolus diſponere tãquam de iure ſuo fiſcali. C. M.

Modus condemnandi in cauſa appelli diuerſus.

§ Quandoque pars appellans vel ipſius procurator condemnatur in emenda propter ſubterfugia. Et tunc poſt verbum reſeruata, adiicietur. Et propter exquiſita per eum ſubterfugia, quibus illum in proceſſu vſum fuiſſe apparuit, in c. ſol de emenda applicanda capellæ palatii noſtri condemnando. Quando verò condemnatur procurator, ſubiungitur poſt verbum, reſeruata. Et N. eius procuratorem propter exquiſita, vt ſup. &c. Quando appellat[illegible] ſecunda ſententia conformatoria primæ, & dic[illegible] benè iudicatum & malè appellatum cum expen. tunc arreſtum breuiter eſt ſic ordinandum. Cum à ſententia quadam iudicis noſtri maioris Tholoſæ locumtenen. Seneſ. noſtri Tholoſani, cum expenſarum condemnatione certæ alterius ſententiæ per locumte. iudicis noſtri ordinarij Tholoſæ à dicto N. opponente & defendente ratione bonorum medietatis quorumcumque, quæ vita functi N. aui paterni dicti actoris, detentorum per ipſum defenſorem ad ipſum actorem per ipſius actoris & defuncti pariter N. eiuſdem actoris patris medium deuentorum & pertinentiũ, vt dicebat actor ipſe, qui ſibi medietatẽ huiuſmodi adiudicari vnà cum illius à tẽpore indebitæ occupationis perceptis, & qui percipi potuerant fructibus, expenſiſq; petierat, lata: per quam locũte. præfati iudicis ordinarij, &c. (Inſeratur tenor ſententiæ) fuiſſet ad nos, &c. auditis, &c. proceſſúq; ex eiſdem, &c. Eo viſo & diligenter examinato, per præfatæ curiæ noſtræ iudicium dictum fuit, iudicem maiorem prælibatum locumten. Seneſchali Tholoſani benè iudicaſſe. Et dictum appellantem malè appellaſſe, ipſum in cauſæ appelli expen. illarum taxatione dictæ curiæ noſtræ reſeruata. condemnando. Quando appellatur à ſententia cõmiſſariorum curiæ ſuper retractatione congedij quorum ſententia confirmatur cum expen. & emenda. tunc poterit arreſtum ſic ordinari. Cum à ſententia quadam dilectorum fidelium conſiliariorum noſtrorũ in noſtra parla. curia Thol. magiſtri N. & N. commiſſariorum in ea parte per dictam curiam deputatorum ad communẽ defendentis & etiam actoris vtilitatem contra N. impetrantem & actorẽ ac etiam defenſorem ſuper parte congedij per dictũ N. ſit app. à dicta curia noſtra cõtradictũ *. vt à Seneſ. noſtro Carcaſ. proceſſum ipſum Seneſchali vel locumte. detectus obtenti & eidem N. expediti requiſita per dictum N. ex qua deducebat cauſas & rationes fieri tractatione, per quam conſiliatij noſtri præfati commiſſarij (inſeratur tenor ſententiæ commiſſariorum) pronuntiauerant & declarauerant fuiſſe ad nos, &c. Auditis igitur, &c. proceſſúque ex eiſdem actis, &c. Per præfatæ curiæ noſtræ iudicium dictum fuit conſiliarios noſtros memoratos commiſſarios benè iudicaſſe & dictum appellantem malè appellaſſe. Et quod emẽdabit eum in cauſæ huius ſecundi appelli expen illarum taxatione dictæ noſtræ curiæ reſeruata, condemnando. Quandoq; pronuntiatur ſuper deſertione, & tunc dicitur, per præfatæ curiæ noſtræ iudicium dictam ap. pronuntiamus eſſe deſertam. & quod hoc emendabit nobis emenda vna 10. li. Tur. & inſuper iudicem benè iudicaſſe & dictum ap. malè appellaſſe, ipſum in expen. Aliquãdo appel. præſentat literas aut requæſtam ciuilem. vt à deſertione & emenda releuetur: & tunc in clauſione quando fuerunt præſentatæ poſt clauſionem ſeu receptionem proceſſus dicetur ſic, poſt verbum adiudicandum recepto. Ac deinde præſẽtata curiæ pro parte ſæpedicti appel. requæſta quadam ciuili, vt à deſertione prædicta & emẽda releuetur, ſupérq; illa dictis partibus auditis, & ad conſilium appunctatis. Quibus viſis & diligenter examinatis præfata curia noſtra per ſuum iudicium requæſtam dictam ciuilem interinando, dictum appellantem à deſertione & emenda prædictis releuauit & releuat. Inſuper dictum extitit per idem iudicium, &c. Si autem in clauſione proceſſus requæſta ciuilis, vel literæ fuerint præſentatæ, poteſt fieri ſicut præmiſſum eſt, ſublato verbo, deinde. Quandoq; poſt receptionem proceſſus ſubrogatur, quod virtute literarum regiarũm in loco & proceſſu alterius partium, tunc poſt verba, ad iudicandum recepto ſubiungetur: Ac deinde in loco & proceſſu eiuſdem N. appel. ſubrogato, curia certarum noſtrarum literarum vigore magiſtro N. cui de dicto beneficio tanquam vacante per ipſius appellantis reſignationem ſummus Pontifex prouidit, iunctíſque proceſſui pluribus tam per prædictum N. appellatum, quàm deinde per ipſum M. ſubrogatum titulis & munimentis aliis omnibus viſis & diligenter examinatis, &c. Aliquando pronuntiatur ſuper finibus non recipiendis, & tunc dicitur. eo viſo & diligenter examinato, per præfatæ curiæ noſtræ iudicium dictum fuit prælibatos I. & N. recipiendos vt appellantes non eſſe, iudicémque prælibatum benè iudicaſſe, &c.

Forma arreſtorum quando appellatur à ſententia commiſſariorum ſuper retractatione congedij.

Exemplar arreſti quando appellãs præſentat literas aut requæſtã ciuilem, vt à deſertione & emenda releuetur.

¶ Quandoque poſt receptionem proceſſus præ-

ſentantur ab aliquo literæ, vt ſubrogetur in locum alterius partium, & releuatur à vitio litigioſi contractus, tunc poſt verba, ad iudicandum recepto, dici poteſt ſic: ad deinde requiſita per I. certarum noſtrarum literarum, vt in proceſſu & loco prædicti T. appellati à quo ſe ius & ceſſionem habuiſſe prætendebar, ſubrogaretur releuaretúrque à vitio litigioſi contractus, interinatione, dictiſque literis de ſurreptione & obreptione, & in ciuilitate per dictum G. impugnatis. Ex ſuper his ad conſilium quoque totus proceſſus iungeretur appunctauerat, iunctóque proceſſui inſtrumento per ipſum I. producto, omnibus viſis & diligenter examinatis, præfata curia noſtra dictis literis obtemperando prænominatum I. in loco & proceſſu T. ſurrogauit & ſubrogat, cum à vitio prædicto litigioſi releuando.

Arreſta forma vbi appel. ab interlocutorie ad Seneſchalum qui pronunciat benè appel. & malè iudicatum, &c.

¶ Quando vero appellatur ab interlocutoria ad Seneſchalum qui pronuntiat benè appellatum & malè iudicatum, & cauſam retinet principalem: in qua tantum eſt proceſſum, quod ſententia diffinitiua proferetur per commiſſarium ad hoc ab eodẽ Seneſchalo deputatum, & à dicto commiſſario appellatur ad curiam, per quam dicta ſententia confirmatur, & tunc ſic poteſt dictari arreſtum: Cum lis mota fuiſſet coram iudice noſtro Albigeſij inter ſindicum Eccleſię cathedralis Albigenſis impetrantẽ & actorem ex vna parte & G opponentem & defendẽtem ex alia parte, ratione certæ quantitatis terrarũ in iuriſdictione loci de ſalis patriæ Albigeſij ſituatarum, & latius in proceſſu deſignatatum, quam quidem terrarum quantitatem tanquam exiſten. de pertinen. necnon infra limitationes & confrontationes Manſi de N. ſitam in pręfata iuriſdictione de Salis, latius etiam in proceſſu prædicto declaratis, eidem capitulo iure directi dominij pertinentium, & ab eodem in emphiteoſim perpetuam ſub certis annuo cenſu & alijs dominiis directis latius in proceſſu declaratis teneri conſuetarum, memoratus actor iure dominij vel quaſi ſibi pertinuiſſe & pertinere, declarare, præfatúmque defenſorum earundem terrarum detentorem, ad eaſdem actori prælibato reddendum & reſtituendum condemnari petiſſet: coram quo tantum proceſſiſſent partes iam dictæ, quod ipſis auditis memoratus iudex articulis per actorem prælibatum in cauſa traditis fore reſpondendum per defenſorem antedictum ordinaſſet, ac deinde cauſam & partes in ſede ſua capitis pontis tarni ad vlteriora ſicut rationis eſſet proceſſuras ad certam diem remiſiſſet. A qua quidem ordinatione dictus defẽſor ad Seneſchalum noſtrum Tholoſanum appellaſſet, ac deinde iudex maior dicti Seneſchali locumtenens præfatum iudicem Albigeſij malè ordinaſſe, & dictos appellan. benè appellaſſe per ipſius ordinationem, ſiue ſententiam pronunciaſſet, dictam cauſam per modum principalitatis retinendo: in qua curia partibus prædictis auditis, ad plenum prælibati Seneſchali locumtenentem magiſtrum N. ad prædictam ſententiam interim proferendam commiſiſſet: idémq; commiſſarius per eius diffinitiuam ſententiam, memoratum G. defenſorem, à petitis per ſupra nominatum actorem abſoluiſſet ipſum in expenſis condemnando, à prædictáque prælibati commiſſarij ſententia, ſupradictus ſindicus ad præfatum Seneſchalum noſtrum eiúſve locum tenẽtem ſeu delegatum appellaſſet, ac tandem partibus prædictis tradito per iam dictum ſindicum libello appellatorio, facta noua continente, factáque ſuper eo pro parte ſindici prælibati inquæſta, eáque publicata & in cauſa huiuſce renuntiato & concluſo, memorati, Seneſchali locumtenens per eius diffinitiuam ſententiam, prælibatum commiſſarium malè iudicaſſe, ſæpedictum ſindicum appellantem benè appellaſſe pronunciaſſet, ipſiúſque commiſſarij ſententiam quoad infra ſcripta reformando, terras inter- A partes contentioſas ſitas, &c. A parte ſortis ortus, &c. confrontatas tanquam de pertinẽtiis Manſi N. & infra eius limites exiſtentes prælibatæ Eccleſiæ Cathedralis Albigenſis ſindico iure dominij, ſeu quaſi pertinuiſſe, & pertinere decreuiſſet, & declaraſſet, dictáſque terras eidem ſindico adiudicaſſet, dictum G. defenſorem ipſarum terrarum detentatorem ad illarum prælibato ſindico poſſeſſionem vacuam indilatè reddendam & reſtituendam condemnaſſet ipſum à plus petitis abſoluendo, neutrámque partium prædictarum in expen. in vtraque inſtantia factis condemnaſſet, in cæteris prædicti commiſſarij ſententiam cõfirmando: fuit ab huiuſmodi ſententia per ſupra, d. defendentem ad noſtram parla. Tholoſæ ſedentem curiam B appellatum, auditi, &c. proceſſúque, &c. Et viſis per iudicium curię noſtrę &c. Aliquando lite non conteſt partes appunctantur ad ſcribendum per modum memoriæ, ſicut fieri ſolet ſępenumero in curia requæſtarum, in materia beneficiali vel ſimili: & fertur ſententia in poſſeſſorio, quæ poſtmodum per curiam confirmatur: & tunc poterit ſic arreſtum dictari. Cum in certa cauſa coram dilectis & fidelibus conſiliariis noſtris gentibus requæſtas * palatij tenentibus, commiſſariis in hac parte per nos deputatis inter magiſtrum G. actorem & conquerẽ. in caſu nouitatis & ſaiſinæ ex vna parte, G. defend. & opponen. ex altera, ratione poſſeſſionis & ſaiſinę canonicatus & prębendę Lingonẽ. Eccleſię, ac fructuum & reuenutorum eorũdem, quod in eadem Eccleſia magiſter P. C ipſorum poſſeſſor nouiſſimus obtinere ſolebat, & per eius obitum vacantes in quibus poſſeſſione & ſaiſina quælibet dictarum partium mediis & cauſis in proceſſu declaratis, manuteneri & ſeruari in caſu dilationis & recredentiam eorum ſibi fieri & adiudicari, & in eorum expen. aduerſarium condemnari petebat & requirebat: tantum proceſſum extitiſſet, quo dictis partibus auditis, & ad eorũ facta & rationes per modum memorię in ſcriptis tradenda, producenda, & quicquid tradere & producere vellẽt, literiſq; & munimentis partium pręditarum traditis & productis, & in iure appunctatis, pręfati cõſiliarij noſtri per eorum ſententiam d. actorem & conqueren. in poſſeſſione & ſaiſina dictorum canonicatuum & prębẽdę, fructuúmq; & reuenutorum, ac emolumentorum eo- D rundem manutenuiſſent & cõſeruaſſent, pręd ctum defenſo. in expenſis ipſorum actorum condemnãdo: fuit à d. ſententia, &c. Auditis igitur, &c. proceſſúque, &c. ius primitus ſuper deſertionis appellatione pręd ctę pro intimatis allegatis factis adiudicandum receptis, eóq; vnà cum certis literis per d. defẽſorem de nouo productis contradictis & ſaluationibus, per iudicium pręfatæ curię noſtræ dictum fuit, dictam appellationem minimè deſertam eſſe. Et nihilominus pręd ctos conſiliarios noſtros benè iudicaſſe, & dictũ appellan. malè appellaſſe: & emendabit idem appellãs ipſum in expen. huiuſmodi cauſæ appel. condemnando, ipſarum expẽ. taxatione d. noſtræ curiæ reſeruata.

Forma arreſtorum quando lite non cõteſt. partes appũctantur ad ſcribẽdum per modum memorię, vbi ſententia lata ſuper poſſeſſorio per curiam poſtea confirmatur.

* Requeſtas) & ſic hoc exemplum eſt de Parlamento Pariſienſi.

Quandoque per aliquem commiſſarium apponitur E in aliqua re manus regia ob quod oppoſitione ſubſequuta coram Seneſchalo proceſſum fuit ad diffinitiuam, à qua appellatur ad parla. & pronuntiatur ſuper deſertione & meritis cauſæ: & tunc ſic fieri poteſt arreſtum: Cum virtute certarum literarum, dilectorum & fidelium conſiliariorum noſtrorum theſaurariorũ Franciæ magiſter N. conſiliarius in ea parte deputatus iuriſdictionem ac emolumenta ex iuribus exinde deſcendentibus tanquam nobis pertinentibus, nos de eiſdem reſſaiſiendo ad manum noſtram poſuiſſet, ac domino dicti loci N. quod de dictis iuriſdictione & exercitio eiuſdem ſe intromitterent: quin primò nos & officiarios noſtros illi vti & gaudere permitterent, inhibuiſſet & defendiſſet: aduerſus quod expletũ pręlibatus D. vt D. eiuſdẽ loci N. ſe oppoſuiſſet, & ob hoc cauſas

Exemplum arreſti quãdo per commiſſarium ſuper re aliqua apponitur manus regia. cui facta oppoſitione apud Seneſchalum atque proceſſo ab eo ad diffinitiuam à qua appellatur.

cauſas ſuæ oppoſitionis dicturus coram Seneſchalo A Rhutunen. adiornatus fuiſſe coram dicto Seneſchalo vel eius locumtenen. tantum inter procuratorem noſtrum in curia dicti Seneſchali actorem ex vna parte: & præfatum, D. opponen. defenſorem eiuſdemve procuratorem ex parte altera proceſſum extitiſſet, & dictis partibus ad plenum hincinde auditis, & ad ſententiam appunctatis, iudex maior, d. Seneſchaliæ & Seneſchali præfati locumtenen. per ſuam ſententiam pronunciaſſet, & declaraſſet prædictam manum noſtram, ac quodcumque impedimentum in prædicta iuriſdictione loci de N. vſque ad nouem terminos ad prædictum defendentem in ſuis propriis feudis ſpectantem oppoſitam tollendam: & amouendam eſſe, ac illam ſuſtuliſſet & amouiſſet: fuit à d. ſententia per præfatum procuratorem noſtrum ad nos & noſtram parla. Tholoſę curiam appellatum. Auditis in d. curia noſtra partibus, videlicet procuratore noſtro generali appellante ex vna & ſup. nominato D. vel eius procuratore appellato ex alia, partibus in cauſa appel. prædictæ, proceſſúque ex eiſdem actis an benè vel malè fuerit appel. ſaluo iure primitus faciendo ſuper eo quod dictus appellatus præfatam appellationem infra tempus debitum non releuaſſet, nec exequi feciſſet: & ob hoc appellationem prædictam deſertam eſſe dicebat, ad iudicandum recepto, eo viſo, & diligenter examinato, per iudicium præfatæ curiæ noſtræ dictum extitit, appellationem prædictam deſertam eſſe, dictúmque Seneſchalum benè iudicaſſe, & prælibatum appel. malè appellaſſe. ¶ Quandoque in receptione proceſſus pro parte tertij alicuius præſentantur literæ in integrum reſtitutionis, tangentes materiam principalem, quæ fuit coram Seneſchalo inchoata ſuper reuocatione rei alienatæ contentioſæ: & tunc ſic concipi poterit arreſtum. Cum nobis expoſitum ex parte M. fuiſſet Magiſtrum N. circa vitæ ſuæ extrema G. in tali fundo hęredem inſtituiſſe, adieciſſet tamen vt in familia, & in poſteritate inalienabiliter remaneret, ſed nihilominus poſt dicti teſtatoris deceſſum G. Manſum, prædicta neceſſitate ceſſante. S. alienaſſe extra familiam teſtatoris. Idcirco prælibatum M. in gradu generis & parentelæ proximiorem requiſiuiſſe, & interpellaſſe ſæpenumero eumdem S. vt eidem redderet & reſtitueret res alienatas huiuſmodi, quód G. ei facere renuerat atque renuebat indebitè & iniuſtè: quare ſuper hoc ſibi idem M. de condecenti iuſtitiæ remedio prouideri depoſcebat, dictúmque exinde per nos in ea parte ſibi conceſſæ prouiſionis literarum virtute, quarum coram Seneſchalo noſtro Tholo. aut eius locũte. cui dirigebantur literæ huiuſmodi inter prædictos M. impetrátem, & actorem petentem & requirentem ex præmiſſis alienationem prædictam, tanquam de iure, contra teſtatoris prædicti voluntatem factam & extortam caſſari & reuocari, & annullari, caſſam nullámque pronuntiari: & conſequenter ad eidem actori Manſum N. cum ſuis pertinentiis omnibus reddendum, & deferendum partem aduerſam rerum ipſarum detentatricem talem condemnari, cum expen. & ex alia, prænominato G. opponente & defendente, &c. quas deducebat cauſis mediis, & rationibus ab impetitis ex aduerſo abſolui, cum expenſarum condemnatione poſtulante ex alia partibus, proceſſum quod eis ad plenum hincinde auditis certus ad vniuerſitatem cauſarum curię Seneſchali prędicti commiſſarius per ſuam ſententiam (inſeratur ſententia) &c. A qua quidem ſententia ad nos & noſtram curiam parla. Thol. ſedentem appellaſſet. d. actor, ac deinde inibi ex parte. d. appel. & è contrario G prædicti vt appellatus in cauſa appel. prædictæ coram dicto Seneſchalo, aut eius locumten. actis concluſiſſent, à nobis autem ſeu cancellaria noſtra per T. vt ipſe adhuc xxv. annis minor, &c. (inſerantur diſpoſitiua, & concluſio literarum prædictarum cum concluſione petitionis, adiecto in fine petitionis verbo concluſiſſet) pro parte verò ipſius G. defenſoris propoſitum fuiſſet, &c. (inſerantur defenſiones, & ſubiungatur concluſio ipſius quæ poteſt eſſe talis.) Petebat idcirco ipſe idem defenſor, d. talem actorem recipiendum non fore dici & pronuntiari: nec habere ius in prædictis actorem, vel ſaltem non habere debere, & ab eius impetitione eundem G. abſolui, cum expen. ſuper quibus omnibus & ſingulis aliis quæ partes omnes antedictæ deducere & allegare, concluderéque voluerunt hincinde auditis ad plenum partibus eiſdem, prælibati Seneſ. eiúſve locumte. ſeu commiſſarius proceſſus antedictus ex quibus ſub. actis an benè vel malè extitiſſet appel. receptus ad iudicandum. In cauſis verò ſeu inſtantiis aliis prætactis partes ipſæ ſucceſſiuè ad quicquid vellent, penes curiam ponendũ, & ad conſilium appunctatæ fuerunt. Tandem proceſſu eodem, necnon literis expletis, proceſſibus, inſtrumentis, & munimentis aliis, vnà cum ligatis & appunctamentis cauſarum huiuſmodi in. d. curia noſtra factis penes eam per partes vltro citróque poſitis & productis, matura cum deliberatione, conſideratiſque & attentis omnibus quæ curiam in hac parte monere poterant & debebant per præfatum curiæ no. ar. dictum fuit Senel. Tho. prælibatum, ſeu eius locumte. benè iudicaſſe, & M. appel. malè appellaſſe, eum in cauſæ appelli expen. illatum taxatione, d. noſtræ curiæ reſeruata condemnando. Tangendo verò materiam principalem nunc inſeratur arreſtum, ſi quod fundetur ſuper litigatione prædicta. Sæpenumero quando fit executio virtute literarum iudicis parui ſigilli, & oppoſitione ſubſequuta coram eo tantum proceditur, quod per ipſius ſententiam executio prædicta reuocatur: à quo ad Seneſ. appellatur, qui ſententiam prædi. infirmat, executionem confirmando, tunc poteſt ſic arr. fieri. Cum expoſito no. parui ſigilli Montiſ. viribus clamore contra bona P. de ſumma. c. lib. tur. per G. ſeu ex parte eiuſdem vigore contentorum in quodam publico inſtrumento, viribus. d. parui ſigilli confecto per magiſtrum N. notarium regium Thol. ſub anno, &c. ſumpto & retento, obtentiſque per antedi. G. à magiſtro Io. d. parui. ſigil. cuſtodis no. locumt. ſup. d. clamor decimæque regiæ & expen. eiuſdem, ac propter formatam aduerſus executionem illatum, per P. Baracium mercatorem oppon. eidem P. coram iudice noſtro parui ſigilli prædicti ad ſuæ cauſas oppoſitionis dicendum die aſſignato. Et præfatus iudex partibus ipſis auditis per ſuam ſententiam. d. executionem malè fuiſſe inceptam, illámque fore reuocandam pronuntiaſſet & declaraſſet, ipſámque reuocaſſet, prælibatum acto. in expen. cauſæ huiuſmodi condemnando, à prædictáque ſententia per præfatum G. ad Seneſ. noſtrum Bellicardi fuiſſet appellatum, ac deinde coram eodem Seneſ. aut eius locumte. tantum inter partes prædictas proceſſum extitiſſet, quod ipſum in eadem cauſa appellat. iudex maior. dictæ Seneſchaliæ præfati Seneſch. locumte. ex coram eo nouiter actis, deductis & probatis per ſuam ſententiam memoratum iudicem parui ſigilli malè pronuntiaſſe & ordinaſſe, & ſupra nominatum G. appell. bene appellaſſe, prælibatique iudicis ſententiam reformando (inſeratur ſententia ſubiectis verbis ſequentibus in fine, pronuntiaſſet & declaraſſet) fuit ab huiuſmodi ſententia ad nos, &c. audito igitur, &c. proceſſúque an benè vel malè foret appel. ex eiſdem actis (ſaluo iure primitus faciendo) ſuper alleg. per appellatum deſertione, necnon literis noſtris à nobis ſeu cancellaria noſtra per memoratum appellan. obtentis vt à deſertione prædicta releuaretur, eidem curiæ noſtrę pro interinando pręſentatis ad iudicandum recepto & viſo, &c. Pręfata curia noſtra per ſuum in-

Modus arreſtum faciẽdi quando præſentãtur literæ reſtitutionis in integrum, tangẽtes materiam principalem pro parte aliquo tertij.

Alia forma arreſtorum quando ſcilicet appellatur ad Seneſ. à reuocatione executionis imperatæ apud iudicem parui ſigilli.

dicium dictis literis obtemperando appellantem à deſertione & emenda releuauit & releuat: dictum inſuper fuit præfatum iudicem maiorem Seneſchali prælibati locumtenen. benè iudicaſſe, &c.

Quomodo fiat arr quando admittitur appellans ad probandũ facta noua contenta in libello ſuo appella inx.l. per hanc. C. de temp & rep. appel.

¶ Quandoque appellans admittitur ad probandum facta noua contenta in libello ſuo appellatorio, & interea datur prouiſio appellato, & tunc ſi poterit concipi arreſtum: Cum in certa cauſa in noſtra Parlamenti curia Tholoſa. ſedente, inter N. appel. ex vna parte, & P. Rogundi appellatum ex alia, à Seneſcha. noſtro Tholoſ. aut eius locũten. ratione inquantum tangebat atque tangit principale matrimonij contracti per M. auum ſuum quondã conſtitutũ, latius hoc paſſato inſtrumento dotis ſpecificatæ & deſignatæ mota, & vertente tantum proceſſiſſent partes iam dictæ, quòd eis in cauſa huiuſmodi appell. auditis, proceſſúque an benè vel malè extitiſſet appel. iuncto libello appellatorio dicti appel. per modum nullitatis factorum nouorum, & rationum iuris traditis & receptis ad iudicandum: fuerit tandem proceſſu viſo matura cum deliberatione dictóque appel. ad in eius libello huiuſmodi contenta facta probandum, & prælibato appel. ad ſi vellet tradendum & probandum facta in contrarium, ad hoc dictis partibus certum terminum præfigendo admiſit præfata curia noſtra, quòd &c. (interea inſeratur. d. prouiſio ſubiunctis in fine verbis ſeq.) ordinauit atque ordinat expen. omnes in diffinitiua reſeruando. Quando appellatur à duabus ſententiis iudicis ordinarij ad Seneſ. qui proceſſibus partium iunctis vna ſententia confirmat iudicium. d. iudicis & d. Seneſchali ſententia per curiam parla. ad quam fuit appel confirmatur: poterit ſic arreſtum fieri: Cum à ſentẽtiis duabus iudicis noſtri ordinarij Thol. vna ad S. & alia ad. C. actorum ſeorſum cuiuſlibet pro ſe vtilitatem contra R. defend. latis per quarum vnam. d. iudex, &c. cõdemnauerat prædictum R. defen per alteram verò ſententiarum huiuſmodi ſæpedict. R. detentorem condemnauerat ſimiliter, &c. (inſerantur prædictæ ſententiæ, & inſerantur verba ſequentia) Ad Seneſchalum noſtrum Tholoſanum prænominatus R. defenſor appellaſſet: coram quo Seneſchalo, aut eius locũten. tantum inde extitiſſet nullitatis inter prædictas partes proceſſum, quod eis in cauſa appellationis, ſeu appellationum huiuſmodi auditis, Seneſchali prælibati locumtenens per ſuam ſentẽtiam cauſarum ambarum ſæpedict. ſimul iunctis proceſſibus malè per. d. R. appellatum, & benè iudicatum, addendo eius ſententiæ, quod dictus R. (inſeratur quod additur, ſubiunctis verbis ſequentibus) in his ſententias à quibus appellatum extiterat infirmando: in aliis verò confirmando, neutrámque partem in expen. vtriuſq; ſententiæ, & ex cauſa condemnaſſet, fuit ad nos, &c. auditis. &c. proceſſu, &c. iuncto libello, &c. omnibus viſis & diligenter examinatis repertáque in proceſſu nullitatis, minúſq; in dicto libello appellatorio facta noua admiſſibilia non erant per præfatæ curiæ noſtræ iudicium, dictum fuit locumtenentem prælibati Seneſchali Tholoſani bene iudicaſſe &c.

Forma arreſti quando tolluntur inhibitiones vigore literarũ factæ ſuper inſtrumenti cancellatione

Quando inhibitiones factæ vigore literarum ſuper inſtrumenti cancellatione tolluntur, & obtemperando requæſtæ opponentis impetrans condemnatur in ſumma principali, vnà cum expen. & per arreſtum dicta ſententia confirmatur dicto iure ſuper nullitatibus & factis nouis in libello, &c. Cum virtute certarum literarũ à Seneſ. no. Thol pro parte T. obtentarum, certus ſeruiens noſter I. inſtrumentum quoddam anno do. &c. caſſato. cuius tenore præfata litis conteſtatione (inſerantur ſubſtantialia inſtrumenti ſubiunctis ſeq) illúdque nullum & ineffic ax declarari petiiſſet viſuram & facturam vlterius ſicut rationis eſt coram Seneſ. præfato, aut eius locumten. ad certam diem dictam T. adiornaſſet. d. adiornatæ, ne interim dilatione pen-

A dente eadem aliquid in dicti impetrãtis præiudicium faceret, ſeu attentaret ſub vigintiquinque marcharum argenti pœna inhibendo & defendendo. coram quo Seneſchalo, vel eius locumten. tantum ibidem proceſſiſſent partes iam dictæ, quod eis tam circa præmiſſa quàm ſuper eo, quod dictus Iac. per quandam ſuam requæſtam, &c. (inſeratur petitio quod adiornamentum) facit de ſumma principali auditis iudex maior Tholoſa. dicti Seneſchali locumtenen. per ſententiam ſuam antedictas ſuſtuliſſet inhibitiones: requæſtam verò prædictam dicti Iacobi, interinando dictam T. impetrantem, &c. (inſeratur conditio ſubiuncto verbo condemnaſſet &c.) omnibus viſis, &c. vt in præcedenti.

¶ Quando appellatur ab executore arreſti, & poſtea in cauſa appel. comparet, & tertius ſe opponens

B aduerſus executorem prædictum, & per fines non recipiendi repellitur opponens, & proceſſura commiſſarij confirmatur. Cum virtute arreſti noſtræ curiæ parla. Tholo. ſedentis ad R. vtilitatem contra L. penul. die, &c. dati arreſti confirmatorij eiuſdem ſententiæ, per quod locumten. iudicis noſtri appellationum cauſarum ciuilium Tholo. in ea parte commiſſarius iam dictus ad certum terminum (inſeratur ſententia literarum, ac executio) arreſti prædicti dilectus & fidelis conſiliarius noſter in curia prædicta Ioan. commiſſarius ad huiuſmodi arreſtum ſeu iudicatum executioni demandandum, ad præfati R. requæſtam deputatus, apud locum prędictum de N. ſe propterea

C conferens vocatis & conſtitutis coram eo partibus, & auditis, ac facta prænominati L. requirentis de rebus & locis contentioſis venit, ſibique pluribus ad eius habendum conſilium dilationibus conceſſis, ac nihilominus illis præteritis aliam ſibi dari adhuc ad idem requirentem adiiciendo poſtremo ſe conſentire dicti arreſti executioni faciendo in N. prouiſo quod ſæpedictus R. de rebus eiuſdem inueſtitus ab eodem A. eiſque cenſus cum eorum debitis arreragiis reparationibúſque, & omnibus aliis paſſis, factis & ſolutis per A. ipſis, vt dicebat ſoluere dictóque R. ſe ad hoc nequaquam tenere ſententiæ: & arreſti prędicti, inſpectis tenoribus in contrarium alleg. eiſque ſuper iis & aliis quæ deducere voluerunt partes ipſæ antedictæ hinc inde, memoratus magiſter Io. com-

D miſſarius per eius ordinationem (inſeratur ordinatio & executio commiſſarij) deinde fuit ad nos ad dictam curiam parla. à prætactis commiſſario eiúſque proceſſura, & expletis in ea parte factis pro parte dictæ A. appellatum, conſtitutis autem in dicta curia noſtra partibus eiſdem. (A. appellante ex vna, & dicto R. intimato. & actore in materia executionis arreſti prædicti ex altera, necnon G. opponente & defendente ex alia partibus, ſeu dictarum partium procuratoribus: iam dictus appellans & intimatus pertinenter vtrinque ex apud commiſſarium præfatum actis, in cauſa huiuſmodi appelli cõcluſerunt. Quod faciendo prælibatum R. arreſtum ſupradictum opponentis prælibati, oppoſitione non obſtante ſortiri effectum, ac executioni plenariè demandari petitum,

E extitit & requiſitum: dictus autem opponens ſuæ oppoſitionis cauſas ſcriptotenus tradidiſſet (inſerantur cum eorum concluſione aduerſarij: & ſi ſint duplices dicatur dicto opponen. alia duplicando allegante, & ſicut ſuprà concludendo) eadem dictis temporibus in omnibus quæ circa præmiſſa deducere & requirere voluerunt, hincinde in dicta curia ad plenum auditis. Et quatenus continebant appellationem antedictam proceſſu ex quo ſuper actis an malè extitiſſet appellatum ad iudicandum recepto, ſaluis quibuſdam pro parte dicti appellantis allegationibus nullitatis. Quo autem ad alia, ad penes curiam quicquid partes vellent ponendum, & ad conſilium appunctandum. arreſto igitur prædicto vnà cùm præfati Io-

proceſſu, necnon literis proceſſibus expletis munimentis prætactiſque cauſis, oppoſitionibus, ac litigationibus, & appunctatis in cauſa ſeu cauſis huiuſmodi factis, aliiſq; penes Curiam per partes vltrò citroque poſitis, & productis, & conſideratis & attentis omnibus quæ Curiam in hac parte mouere poterant & debebant. Repertoque quòd in proceſſu aliqua non erat nullitas: per præfatæ Curiæ noſtræ iudicium, dictum fuit ſæpè dictum G. non eſſe vt opponentem recipiendum: necnon prælibatum conſiliarium noſtrum magiſtrum Io. benè proceſſiſſe, ordinaſſe, & expletaſſe: & quod emendabit; appellans: ipſum in cauſæ appellationis expen. illarum taxatione dictæ Curiæ noſtræ reſeruata, condemnando.

Alius quidam modus faciendi arreſtum quando dicitur quod non oppoſitionibus arreſtum executioni mandabitur.

¶ Aliquando dicitur in arreſto quod non obſtantibus oppoſitionibus arreſtum executioni dabitur, & tunc præmitti poteſt deciſio proceſſus, & poſteà ſubiungi poterit.

¶ Reſpectu verò cauſarum oppoſitionis antedictarum dictum fuit per ſupradictum iudicium, quod illis non obſtantibus arreſti prædicti executio in bonis & hæreditate ſuper quibus prælibatus ſe oppoſuit inchoata, continuabitur & perficietur, ſaluis & reſeruatis eidem opponenti per eum prætenſis & allegatis reparationibus & meliorationibus, talibus ſicut rationis erit, abſque expenſis, & ex cauſa.

¶ Quando commiſſarius poſt remiſſionem per eum factam ad Curiá, & per Curiam ipſius remiſſione ac retentione facta non obſtante, remittit totum commiſſario: qui à dicto loco debatorum habet procedere, &c. in caſu appellationis verbotenus litigato, ſuperuenit aliquis opponens: & pronuntiauit opponentem non eſſe recipiendum, & benè proceſſum per commiſſarium: ſic poterit fieri arreſtum: Cum virtute certi arreſti Curiæ Parlam. Tholoſæ ſedentis inter S. conquerentem, & actorem in caſu ſaiſinæ & nouitatis ex vna. Et D. defendentem & opponentem ex altera, ſeu aliis partibus die xx. &c. Lati arreſti ſerie cuius Curia Parlamenti inter cætera præfatum S. in poſſeſſione, &c. manutenuerat & conſeruauerat executionem proceſſuum, ac certos actus per dilectum N. factos. Ac deinde ſibi qui eius proceſſum M. cum partibus dictæ Curiæ renuodiauerat, proceſſu eodem in ſtatu remiſſione cum dictis partibus ad vlteriora prædictæ inchoatæ executionis proceſſuro ſicut eſt rationis: per dictam Curiam noſtrã retentione facta nonobſtante, & ob hoc per eum coram ipſo apud loca debati id pronuntiato. Sic perſequentis pro ſe executionem prędictam continuari, & perfici requæſtam in iudicio D. defendente vocato: factaque per commiſſarium ipſum de bonis & rebus infrà proximè deſcriptis, & ſpecificatis æſtimatione & eleuatione, præfatus noſter conſiliarius per ſuam ordinationem. &c. aſſignaſſet & appunctaſſet, &c. fuit ad nos, &c. & noſtram Parl Curiam Tholoſæ ſeden ab ordinatione ſeu ſententia expletis & proceſſuris huiuſmodi dicti commiſſarii pro parte ſupradicti appellatum. In qua quidem Curia noſtra conſtitutis partibus antedictis eodẽ S. D. appellante ex vna parte, & præfato S. intimato, actoreq. in materia executionis arr. prædicti ex alia, necnon T. opponẽ. & defenden. ex altera partibus, ſeu dictarum partium procuratoribus pro ipſis. Et fuit dictum pro parte dicti appellan. quod, &c. aſſignauerat, requiſiuerat, &c: atque in pluribus grauauerat appellantem ſæpedictum. Qui propterea ab eodem commiſſario, ſuiſque proceſſuris & expletis ſe geſſerat pro appellante. Ac alia quędam deducta fuęre ex eis nulliter, ſeu ſaltem malè proceſſum & expletatum fuiſſe, ac benè per dictum appell. appellatum, dici & pronuntiari, cum expenſarum condemnatione poſtulando: ab eodem verò intimato qui pro ſuis defenſionibus in prælibati commiſſarii proceſſu contento in effectu deducens, contrariam ſumpſit & recepit concluſionem. Et ſupradictus prænominatus T. opponens tangendo idem dictæ oppoſitionis ſcriptotenus tradidit cauſas, per quas dicebat, &c. Et ideò concludendo petebat & requirebat dictus opponẽs dici & pronunciari, &c. eodem S. quod bona prædicta apparebat, &c. ac alia replicando deducẽte, quod pars aduerſa recipienda, vt opponens non veniebat, ſaltem quòd ſi ad malam, &c. Tandẽ partibus in omnibus & ſingulis quæ tam oppoſitionem quàm appellationem antedictas tangendo deducere & requirere voluerũt, hincinde auditis in dicta Curia noſtra, & ad penes eam quicquid vellent ponendum ad conſilium appunctatis, & dictis cauſis oppoſitionum, ac litigatis cęteriſque partium, aliiſque per eos penes Curiam ipſam traditis & productis, conſideratiſque & attentis omnibus quæ Curiam in hac parte mouere poterant & debebant: per præfatæ Curiæ noſtræ iudicium dictum fuit, ſæpè dictum T. opponentem non eſſe vt opponentem recipiendum, necnon prælibatum conſiliarium magiſtrum M. benè proceſſiſſe, & dictum appellantem malè appellaſſe: cum tamẽ ab expen. & emenda releuando, & ex cauſa.

Quomodo fiat arreſtum in caſu quo appellatur à commiſſario executore duorum arreſtorum, cuius confirmatur proceſſus.

Aliquando appellatur à cõmiſſario executore duorum arreſtorum, cuius proceſſura confirmatur cum emenda & expen. & tunc ſic fieri poterit arreſtum: cum latis duobus arreſtis per Curiam nõſtram Parlamenti Tholoſæ ſeden. vno inter L. ex vna, & C. ex alia partibus, cuius ſerie, &c. (inſeratur tenor arreſti, &c.) altero autem inter N. ex vna, & prælibatum B. ex alia, ac prænominatum L. ex altera partibus, per quod ſecundum dicta Curia noſtra Parlamenti, &c. (inſeratur tenor dicti ſecũdi arreſti) ipſiſque pro parte præfati L. & ad inquantum quemlibet concernebat, & concernit pro exequendo dilecto & fideli conſiliario noſtro in noſtra Curia prædicta magiſtro Petro de Monte, commiſſario in ea parte præſentatis, ac per eum qui ſe proptereà ad loca N. præfata contulit, facta ſeu inchoata dictorum locorum & terrarum viſitatione, conſiliarius noſter præfatus commiſſarius, &c. (inſeratur eius ordinatio) & aſſignaſſet, &c. fuit ad nos, &c. à præfato Petro de Monte commiſſario, eiuſque ordinatione & proceſſura huiuſmodi, pro parte ſæpenominati B. appellatum. Auditis igitur, &c. proceſſuſque, &c. ac iunctis eidem literis, inſtrumentis, ac munimentis traditis vtrinque per partes, omnibus viſis & diligenter examinatis: per noſtræ Curiæ iudicium dictum fuit prælibatum conſiliarium noſtrum magiſtrũ P. de Monte commiſſarium benè proceſſiſſe, & expletaſſe & ordinaſſe Et dictum B malè appellaſſe, & quod emendabit: eum in cauſæ appell. huius expen. illarum taxatione dictæ Curiæ noſtræ reſeruata, cõdemnando.

Forma arreſti quando commiſſarius remittit proceſſum ſuum Curiæ.

Quandoque cõmiſſarius remittit proceſſum ſuum Curiæ, & proceſſu ſuo recepto, & eius audita relatione fertur arreſtũ, quod ſic concipi poteſt: Cum virtute certi arreſti ſeu iudicati noſtræ Parlamenti Curiæ Tholoſæ ſeden. die, &c. lati, confirmatorij cuiuſdam ſententiæ Seneſchali Tholoſæ, aut eius locum tenentis, ac dilecti noſtri P. R. ſcutiferi domini de M. vtilitatem, contra L datæ à qua, &c. (inſeratur tenor ſententiæ, necnon ipſius arreſti ſeu iudicati) executione literarum dilectus & fidelis commiſſarius ad huiuſmodi arreſtum executioni demandandum ad præfati P. R. requæſtam, deputatus apud locũ prædictum de M. proptereà ſe conferens eodem R. vocato, auditoque ſecundo (inſeratur executio facta per commiſſarium, &c.) de quo ad dictum arreſtum executatum realiter fuiſſet, reſpectu verò aliorum in eodem arreſto contentorum, ac aliis quibuſdã per eundem C. allegatis cauſis & rationib⁹, donec dicta Curia noſtra ipſius commiſſarij: viſo proceſſu, aut illa per eum conſulta ordinatum foret ſuperſedere. Notum facimus, quod Curia præfata recepto per iamdictũ com-

miſſarium proceſſu, ipſiuſque commiſſarii audita re- A
latione, ac deductis allegatis, & productis tangendo
materiam viſis matura cum deliberatione, quod (in-
ſeratur tenor illius quod Curia factis, ſubiunctis in fi-
ne verbis) ordinauit, & ordinat, vel aliis ſimilibus.

Arreſtum qua forma ſit faciendũ quando appellatur à ſublatione inhib bitionũ, & executione arreſti, ſeu manus leuatæ, & poſtmodũ litigatur, &c.

Quando appellatur à ſublatione inhibitionum ab
executione arreſti, & manus leuatæ, & poſt modum
litigatur ſuper beneficio ſeu poſſeſſorio illius in Cu-
ria ſimul cum dictis cauſis appell. & omnia arreſtó
eodem terminantur: tunc ſic fieri poteſt arreſtum:
Cum virtute certarum literarum à Seneſchalo noſtro
Tholoſano à nobis in ea parte commiſſario deputa-
to, per dilectum noſtrum fratrem Abbatem Mona-
ſterij de N. Ciſter. Ordinis impetratarum, ſuper eo
quod cùm narretur cauſa impetrationis ſubiunctis B
verbis ſequentibus obtentis, &c. dicebat & aſſerebat
certus ſeruiens noſter, &c. (inſeratur expletum fa-
ctum per ſeruientem, &c.) inhibuiſſet & defendiſſet,
quibus inhibitionibus ſe opponendo dicto R, ac pro-
ptereà ſuper oppon. huiuſmodi coram Seneſchalo
prædicto, aut eius locumten. aſſignato tantum pro-
ceſſum extitiſſet inter partes iamdictas, ſcilicet impe-
trantem, & actorem petentem & requirentem inhi-
bitiones prædictas continuari ex vna, & præfatum R.
opponentem & defenſorem ex alia partibus, Quod
eis ſuper hoc auditis (inſeratur ſententia & ordinatio
præfati Seneſchali) eas ſuſtuliſſet, dictum Io. in expen.
condemnando fuit: ad nos, &c, appellatum fuit, & in
cauſa quadam alia in d. Curia Parla. inter ſindicum
præfati Monaſt. ſuper eo quod ſe in poſſeſſione &
ſaiſina adminiſtrationis dictæ Abbatiæ illius ſede Ab C
batiali Io. facta reſignatione vacante fuiſſe, & eſſe de
facto per fratrem de C. dictæ reſignationis prætextu
& medio ius in d. Abbatia habere prætendentẽ, tur-
batum conqueren. & actorem in caſu ſaiſinæ & no-
uitatis: & dictum Daneſia defendentem ex altera par-
tibus introductis, & virtute arreſti lati per Curiam ip-
ſam ad requæſtam dicti Daneſia dicentẽ & aſſeren-
tem fratrem P. per Monaſterij prædicti N monachos
& Religioſos ad d. Abbatiam, vt & tanquam vacantẽ
dictæ reſignationis medio cũ ab hac luce migraſſet,
electum: quare partibus eiſdem ſuper hoc auditis, per
quæ dicta noſtra Curia de prædicti talhexiæ deceſſu
debitè informata, manum noſtram, &c. leuauerat, di-
ctique arreſti ſeu manus leuatæ litteris dilecto, &c.
cui dirigebatur per ſæpedictum fratrem Ia. pro exe- D
quendo præſentatis, memoratus L. commiſſarius ſe
expreſsè apud Monaſteriũ præfatum N. conferens,
comparentibus illis coram ipſo, ante videlicet ipſius
monaſterij portas, ſæpedicto, &c. ex vna parte. Et ex
aduerſo fratribus M. & R. Religioſis & Seneſchalis d.
Monaſterii adiornatis & defenſatis ex alia: ac eis ſu-
per hoc auditis, &c. (nunc inſeratur ordinatio & exe-
cutio facta per commiſſarium, &c.) Fuit ad nos, &c.
Conſtitutiſque poſtmodum in d. noſtra Curia parti-
bus, prænotato, ſcil. fratre Io. de Caſt. à Seneſchalo
noſtro præfato Tholoſæ, illiuſque locumten. appel-
lante ex vna, & prælibato Fr. P. R. appellato ex alia:
necnon ſindico prædicti Monaſt. N. à prænotato L.
commiſſario appellante conquerenteque & actore E
in caſu ſaiſinæ & nouitatis ex vna, & præfatis fratri-
bus Iac. de C. appellato & opponente ex aliis parti-
bus, ſeu dictarum partium procuratoribus, pro ipſis
ex eiſdem actis dictorum Seneſchali vel locumten. &
L. commiſſariorum proceſſum fuerat, an benè vel
malè appellatum foret, ſaluis quibuſdam per præli-
batos appellantes, negatis nullitatibus ad iudican-
dum recipi: antedictus vero ſindicus Monaſterii N.
ſede vacante, vt conquerens & actor de quo ſup. in
caſu ſaiſinæ & nouitatis proponi fecit, &c. prætereà
dicebat ſindicus prædictus conquerens & actor, &c.
ſubmittendo conquerentem & Religioſos ipſos fuiſ-
ſe, &c. in poſſeſſione & ſaiſina, &c. Petebat igitur cõ-
cludẽdo dictus ſindicus actor dici, & declarari ſe ad
bonam &c. Ex aduerſo autem extitit ex parte præfati
Fr. Iac. de C. opponẽn. & defenſoris ordinatũ, quod,
&c. Et à contrario, ſuprà nominatus frater P. de C.
&c. ſubiungendo, &c. aut dicto ſindico alia quædam
replicando allegante & deducente, ſicut & ſuprà ad-
uerſus & contra eius aduerſarios, qui prælibatos per
earum quemlibet concludente, dictoque de C. ad-
iiciente, &c. ſicut ſup. contra eius partes aduerſas,
& earum quamlibet prout cauſa reſpiciebat & tan-
gebat, concludendo, ac præfato R. alia quædam re-
plicando & duplicando, & allegante, & prout ſup.
contra omnes eius aduerſarios præfatos, & eorum
quemlibet concludente, procuratore quoque noſtro
generali prouiſionem requirente, &c. tandem dictis
partibus in omnibus quæ circa præmiſſa dicere, pro-
ponere, requirere & concludere voluerunt, ad ple-
num in dicta Curia noſtra, & ad penes eam quicquid
vellent ponendum auditis, & ad conſilium appun-
ctatis, viſiſque titulis, &c. repertoque in proceſſibus
antedicti Seneſchali Tholoſani, aut eius locumten.
eum benè iudicaſſe, appunctaſſe & ordinaſſe, & præ-
fatum fratrem Io. de C. appellantem malè appellaſſe,
cum in ipſius cauſæ appell. expenſis, taxatione dictæ
Curiæ noſtræ reſeruata, condemnando. alteram verò
cauſam appell. prætactam tangendo, dictum fuit eo-
dem iudicio benè per ſæpedictum conſiliarium no-
ſtrum magiſtrum L. commiſſarium proceſſum, & ex-
plectatum fuiſſe, & malè per prælibatum ſindicum
Monaſterii N. appellatum, abſque tamen cauſæ eiuſ-
dem appell. expenſis: & inſuper quatenus querimo-
niam antedictam tangebat, dictum per quod ſuprà
fuit iudicium antedictos ſindicum Monaſterii & fra-
tres Io. de D. & Io. R. non eſſe vt conquerentes ad
eoſdem de C. & R. tanquam opponentes recipien-
dos, ad bonam verò & iuſtam cauſam ſupranomina-
tum fratrem Iacobum de C. oppoſuiſſe. Et ob hoc
eundem fratrem Iacobum de D. in Abbatia Monaſte-
rii Q. fructumque, &c. manuum noſtrarum, &c. ma-
nutenuit, &c. per idem iudiciũ Curia noſtra memo-
rata, & abſque expenſis, &c. Quandoque proceſſus
exiſtens in ſtatu iudicandi coram Seneſchalo ex non-
nullis ſuſpicionum cauſis ad Curiam euocatur: quæ
cauſa retenta, tertióq; comparente, & illo citato per
Curiam de audiendis in parte renuntiatur: tunc ſic
concipi poterit arreſtũ. Cùm lis mota fuiſſet coram
Seneſchalo noſtro Tholoſa. inter B. impetrantem &
actorem ex vna parte, & S. defendentem parte ex al-
tera, ſuper eo quod dicebat dictus actor, quòd iam
olim cùm inhumanis fuerat, &c. (Subinſeritur narra-
tiua demanda cum concluſione his verbis.) Qua-
re, &c. ac in expenſis omnis partem eandem aduer-
ſam condemnari actor ipſe concludendo petebat.
Pro parte verò defenſoris proponebatur in contra-
rium. Quod, &c (inſerantur defenſiones ſubiuncto,
&c.) Cætera eidem defen. præiudicabilia facta partis
aduerſæ negando, ad fines non recipiendi, ad abſolu-
tionémque & expenſas concludendo. Super quibus
dictis partibus auditis, lite conteſtata facta inquæſta
vtriuſque, & publicata, ac partibus ad earum literas,
& documenta producenda die aſſignato, dictus B.
actor cauſam ipſam ex nonnullis quas allegabat ſuſ-
picionum cauſis dicta Curia Parlamenti renuoda-
ri, atque euocari obtinuiſſet: vbi conſtitutis partibus
antedictis, vel earum procuratoribus: & per dictam
Curiam Parlamenti ad ſe cauſa huiuſmodi retenta.
Superueniens N. facta, cauſas & media plura deduci
feciſſet ad finem, ſeu fines, &c. (inſeratur concluſio
dicti tertii ſuperuenientis, &c.) E contrario B. & S.
vterque ex quibus deducebat cauſis, & mediis ad fi-
nes non recipiendi & abſolutis concluſiſſet. Tantũ-
que inde proceſſiſſent partes, hoc eis hincinde au-
ditis, ipſæ ad quicquid vellent penes Curiam ponen-
dum

Forma arreſti quando proceſſus in ſtatu iudicandi exiſtens coram Seneſchalo ex nonnullis ſuſpicionum cauſis euocatur ad Curiam.

dum & ad conſilium appunctatæ extiterint. Tandem proceſſibus, inqueſtis etiam viſis, matura cum deliberatione, conſideratiſque & attentis conſiderandis & attendendis, & quæ Curiam in hac parte mouere poterant & debebant, per noſtræ dicti Parlamenti Curiæ arreſtum, dictum fuit, &c. (inſeratur arreſti dictum.) Cauſam verò, &c. tangendo, &c. remiſit, &c. Si autem ſententia a qua fuit appellatum ſit infirmanda, dicetur in arreſto, per iudicium, &c. prædictum Seneſchalum malè iudicaſſe, & dictum appellantem benè appellaſſe: & iſtud olim ſufficiebat. Attamen de nouo additum eſt, quod quando infirmatur ſententia, ille qui obtinuit ſententiam in prima inſtantia condemnatur in cauſa appellationis in expenſis factis in cauſa principali, & hoc ſi petat, quia expenſæ non dantur, niſi petantur: & tunc ſic poterit arreſtum fieri.

¶ Cùm ſuper poſſeſſione talis domus, &c. lata ſententia per Seneſchalum noſtrum Tholoſanum ad vtilitatem A. contra G. prædictus G. ad noſtram Parlamenti Curiam Tholoſæ ſedentem appellaſſet: auditis, &c. per iudicium, &c. dictum fuit prædictum Seneſchalum malè iudicaſſe, & dictum G. appellantem benè appellaſſe, condemnauitque & condemnat eadem Curia dictum A. erga dictum G. in expenſis per ipſum G. petitis in cauſa principali, illarum taxatione dictæ noſtræ Curiæ reſeruata. Si verò tantummodo proteſtatus fuiſſet de expenſis in cauſa principali, dicetur ſic, reſeruauitque prædicta Curia eidem G. petitionem expen. cauſæ principalis, de quibus in eadem cauſa fuit proteſtatus.

Forma arreſti quãdo aliquid eſt addendum primæ ſentẽtiæ declarandum vel diminuendum.

¶ Vbi autem aliquid addendum eſt ſententiæ primæ, declarandum, vel diminuendum, tunc poni debet in narratione arreſti de factis contentis in articulis: & totum illud quod eſt addendum, diminuendum vel declarandum, ita quod clarè appareat, quare ſeu ex quibus cauſis fiat illa detractio, additio, diminutio vel declaratio: tunc ſic fieri poterit arreſtum.

¶ Cùm lis mota fuiſſet coram, &c. inter, &c. igitur concludendo, &c. petiiſſet, &c. defenſore præfato in contrarium proponente, quod, &c. ad fines non recipiendi, & abſolutionis concludendo, &c. Et aduerte quia in huiuſmodi defenſione tangi debent omnia media quæ faciunt ad illud additum declaratum vel diminutum, & nihil vltra de hoc locum habet in appellante, quia pro appellato nullo modo corrigenda eſt ſententia ex qua non appellauit: aliquando tamen contingit quod vtraque pars appellat à ſententia, inquantum contra ſe facit, & hoc frequenter inuenitur in proceſſibus iuris ſcripti. Et tunc etiam erunt tangenda ea facta de articulis quæ mouent ad infirmandam ſententiam: deinde concluditur ſic: Super quibus, & aliis omnibus vtrinque deductis, auditis ad plenum partibus, lite conteſtata, ac demum renuntiato & concluſo in cauſa, & ad ſententiam audiendam, partibus eiſdem termino aſſignato. Certus dicti Seneſchali locumtenens, ſeu commiſſarius ad vnum ſtatum cauſarum Curiæ ſuæ per ſententiam eius, &c. pronuntiaſſet & ordinaſſet fuit, &c. auditis, &c. proceſſu, &c. Eo viſo & diligenter examinato, per iudicium præfatæ Curiæ noſtræ dictum fuit prælibati Seneſchali locumtenentem, ſeu commiſſarium malè iudicaſſe, & dictum N. appellantem benè appellaſſe, dictique locumtenentis & commiſſarij iudicium emendando, quod, &c. (inſeratur dictum arreſtum, &c.) condemnauit & condemnat per illud iudicium Curia noſtra memorata, & abſque tam primæ quàm ſecundæ inſtantiæ expenſis.

¶ Si verò in cauſa appellationis facta proponuntur, ſuper quibus ex ordinatione Curiæ eſt inquiſita veritas, ad finem quod ſententia pronuntietur nulla, vel iniuſta, aut iniqua, & inqueſta ad iudicandum recepta, fieri debebit arreſtum, cum ſufficienti narratione factorum contentorum in actis, & intendit vtriuſque partis, & ſic conſueuit incipi: Cùm iamdudum lata fuiſſet quædam ſententia per talem iudicem ad T. vtilitatem. contra N. ſuper eo quod, &c. (inſeratur tenor petitionis actoris qui ſententiam obtinuit, &c.) per quam idem Seneſchalus, &c. fuit, &c. Auditis igitur in dicta Curia noſtra partibus antedictis, &c. tam in cauſa appellationis huiuſmodi proceſſu ex eiſdem actis an benè vel malè appellatum foret ad iudicandum recepto: dictum extitit, quod ſuper eo quod dictus appellans dicebat ſe, &c. ad facta probandum huiuſmodi admittit poſtulando: dicto appellante in contrarium proponente, quod, &c. proceſſus ex eiſdem, &c. ad iudicandum fuit receptus, ac partes ipſæ ad earum facta articulandum & proponendum receptæ & admiſſæ fuere: tandem inqueſta facta vtriuſque, appunctamenta huiuſmodi inſequendo Curiæ reportata, recepta, & iuncta proceſſui, productis per partes vtriuſque literis omnibus viſis: per iudicium dictæ Curiæ noſtræ dictum fuit prælibatum Seneſchalum eiuſve locumtenentem malè iudicaſſe, & T. benè appellaſſe, &c. (Vel econtrà ſecundum quod erit iudicatum ſiue dictum in Curia, vel poſſet ſic dici breuiùs) facta inqueſta ſuper propoſitis pro vtraque parte eáque partibus ipſis auditis ad iudicandum recepta per iudicem, &c. ¶ Et quod ſupradictum eſt vbi ſententia prima ſimpliciter infirmatur aut non infirmatur, vt arreſtum breuiſſimum ſi. fieri debeat: habet locum, niſi in prima ſententia eſſent diuerſæ & obſcuræ adiudicationes. quia tunc melius & ſecurius eſſet quod arreſtum fieret cum ſufficienti narratione factorum in articulis contentorum.

¶ Item eſt vnum aliud ſciendum quod qui obtinuerit primam ſententiam, & ſuccumbit in cauſa appellationis, non debet condemnari ad expenſas * factas in cauſa appellationis: quia prima ſententia quam pro ſe habuit, dat ſibi cauſam iuſtam litigandi: & ita ſeruatur. ergo à fortiori ratione ſi duas habuiſſet pro ſe ſententias. Licèt nunquam excuſetur quin ſoluat emendam qui malè appellauit in patria conſuetudinaria: quæ datur ratione vexationis Curiæ: ſi autem P. habuiſſet primam ſententiam pro ſe, contra B. qui appellauit, & in cauſa appellationis B. obtinuit contra P. & P. à B. ſecunda ſententia appellauit, & B. obtinuit contra P. tertiam ſententiam Dictus P. ſecundò ſuccumbens in cauſa appellationis ſoluet expenſas factas in cauſa ſecundæ appellationis, licèt obtinuiſſet primam ſententiam pro ſe: quia ſecunda ſententia contra ipſum lata, facit ipſum habere minùs iuſtam cauſam litigandi. Et idem in ſimilibus.

* *Expenſas.*) ſed hodie illud non ſeruatur amplius & benè, vt dixi in annot. ad Alex. con. 179. in ſi. lib. 7 vide q. Tholo. 233. C.M.

Nota quod qui obtinuerit primam ſententiã & ſuccumbit in cauſa appellationis non debet condemnari in expenſis factis in cauſa appellationis.

¶ Quando autem appellatio ab interlocutoria per Curiæ iudicium confirmatur, poterit ſic arreſtum fieri: Cùm in certa cauſa circa, &c. inter A. conquerentem & actorem in caſu ſaiſinæ & nouitatis ex vna parte, & B. opponentem & defendentem ratione poſſeſſionis & ſaiſinæ ex altera: in quibus ſe conquerens, & actor prædictus rectoriæ N. dictis N. fructuum, proſectuum, reuenutarum & emolumentorum eiuſdem manuteneri & conſeruari, & per manum noſtram omne impedimentum ab inde ad ſui vtilitatem leuari & amoueri. iam dictus verò B. quod proceſſu pendente gauderet, & ex quibus hincinde deducebant, titulis petebant & requirebant, &c. cauſa mota & vertente tantum proceſſum inter partes iam dictas, quod eis auditis dicti Seneſchali locumtenentis per ſententiam & ordinationem gaudentia, &c. prælibato B. conceſſiſſet, &c. (Inſeratur tenor ordinationis) fuit, &c. Auditis igitur, &c. proceſſu quia, &c. eo viſo, &c. per præfatæ Curiæ iudicium dictum fuit iudicem maiorem prælibatum locumtenentem Seneſchali noſtri Tholoſani benè appunctaſſe & ordinaſſe, & dictum appellantem malè appellaſſe: ipſum in cauſæ appell. expenſas, &c. remiſitque & remittit

eaſdem partes coram dicto Seneſchalo eiuſve locumtenente ad quindenam proceſſuras vlterius, vt fuerit rationis.

¶ Quandoque in materia beneficiali non fit remiſſio ſed vacuatur totum poſſeſſorium viſis titulis, & tunc per verbum appellaſſe debet ſic dici: Et inſuper dictarum partium viſis titulis, memorata curia noſtra ſuprà notatum in poſſeſſione & ſaiſina, &c. manu tenuit & conſeruauit, manutenet & conſeruat diffinitiuè per arreſtum in tali cauſa appel. cum dicitur primæ inſtantiæ expon. &c. Aduerte quia etiam ſi in prima inſtantia ante interlocutoriam facta fuerit inquęſta, vel inquiſitio, ſuper qua fundetur ordinatio, debet de hoc fieri mentio poſt verbum, auditis, factáque inquæſta ſeu inquiſitione. Aliquando appellatur ab executione litterarum ſtatuti querelæ in primo capite, & B proceſſura confirmatur per curiam, & tunc ſic concipi poteſt arreſtum: Cum virtute certarum literarum a nobis ſeu cancellaria noſtra pro parte B. ratione poſſeſſionis & ſaiſinæ rectoriæ de N. impetratarum, quam dictus B. ſibi canonico titulo pertinere: ſéque in illius poſſeſſione & ſaiſina fuiſſe & eſſe. Sed quod nihilominus A. ſine quouis titulo ipſum impetrantem de prædictis eius poſſeſſionibus & ſaiſinis diſſaiſiuerat & expoliauerat, & in eadem rectoria intendendo dicebat ſuper hoc obtentatis magiſter C. ſeneſchali noſtri Tholo. locumtenentis, vocatis & comparentibus coram eo partibus prædictis, eiſque auditis per eius ordinationem (etiam inſeratur ordinatio & executio) fuit dictum prædicta ordinatione, &c. Auditis igitur, &c. C proceſſu, &c. eo viſo, &c per præfatæ curiæ noſtræ iudicium, &c. remiſit, &c. ¶ Quandoque proceſſu recepto ſuperuenit aliquis tertius per requæſtam ciuilem: † & reddit ſe conquerentem in caſu ſaiſinæ & nouitatis. Tunc poſt verbum, appellatum, poteſt ſic dici: In qua quidem curia conſtitutis partibus antedictis, earúmve procuratoribus pro ipſis proceſſibus receptis ex ti. &c. Quo in ſtatu exiſtente proceſſu huiuſmodi S. poſtea quam certam requęſtam ciuilem: vt ad id dicto proceſſui iungendum admitteretur, pro interinando præſentaſſet querimoniam in caſu ſaiſinæ & nouitatis ad cauſam dicti beneficij contra prænominatos A. & B. proponi fecit, affirmans quòd etiam fuerat & erat (ſubiungatur concluſio per verbum, concludebat) deductum verò è contrario per D prælibatos A. & B. opponentes & defendentes, quòd E contrà verò dicit & allegat dictus A. quòd &c. &c. & alia quædam tam per A. quàm per B. quòd A. pręfatus ſiue pertinenter vterque vnus contra aliũ ac ambo contra præfatum S. & conquerentes tanquam opponentes & ad expenſas concludendo dicto S. conquerenti tanquam opponentes & ad expenſas concludendo, quod &c. dicto S. replicante, & vt ſupra concludente: ſuper quibus partibus auditis, dicta curia noſtra ad falſitatem per B. allegatam, & dictum defendentem ad in contrarium ſi eis bonum videtur, admiſit. Tandem inquæſta tangendo falſitatem pręd ictam ex parte dicti S. facta recepta & iuncta proceſſui defen. præfati nullam fieri facere curantibus. Igitur & E inquæſta necnon prædictis titulis, &c. In caſu ſeu cauſis huiuſmodi penes dictam curiam noſtram poſitis & pręnotatis viſis, ac matura cum deliberatione conſideratis, ac attentis, &c. præfata curia noſtra per ipſum arreſtum ſuperius expreſſum iudicauit dictum S non eſſe vt conquerentem recipiendum, &c. Ipſum in cauſæ dictæ querimoniæ expenſis condemnando. Et inſuper reſpectu cauſæ appelli, dictum fuit præfatum locumtenẽtem benè appunctaſſe, &c. remiſit, &c. Aliquãdo etiã in materia prophana appellatur à reſſaiſito facto virtute literarũ cancellariæ & cõfirmatur per curiam proceſſura in expenſis, condemnato appellante. Et partes aſſignantur in curia ſuper 2. cap. & tunc ſic fieri poterit arreſtum. ¶ Cum à nobis ſeu cancel- A laria noſtra quidam R. ſuper eo quòd ſe ſuis iuſtis titulis & mediis in poſſeſſione & ſaiſina fuiſſe, & eſſe: ſed quod nihilominus S. ſibi vim fecerat, &c. dictum R. in poſſeſſionibus & ſaiſinis prætactis turbando & impediendo, & ab anno & die tulerat litteras & in forma ſtatuti querelæ noui deſaiſinis obtinuiſſet atque præſentaſſet exequendas & interinandas dilecto & fideli conſiliario noſtro in noſtra parlamenti curia Tho. magiſtro C. qui ſe apud loca contentioſa contulerat. Et tantum inde extitiſſet per dictum R. impetrantem, petentem, & requirentem ad dictarum litterarum ſuper primo dicti ſtatuti querelæ capite excutionem ex vna, & dictum A. defendentem ex alia partibus, profeſſum, quòd eis auditis, & facta vtrinque videlicet tam & ſuper poſſeſſione ſeu poſſeſſionibus B & ſaiſinis ac turbis præſpecificatis dictorum impetrantium quam ſuper ex aduerſo allegata contraria poſſeſſione ſeu contrariis poſſeſſionibus, inueſtigatione, pręfatus noſter conſiliarius commiſſarius per ſuam ordinationem, &c. (inſeratur ordinatio & executio) fuit ad nos & dictam curiam parlamenti à dicto noſtro conſiliario & commiſſario appellatum, eiúſque ordinatione proceſſum & expletum eiuſmodi pro parte dicti defendentis appellantem: auditis igitur, &c. proceſſúque, &c. eo viſo, &c. per pręfatæ curiæ noſtræ iudicium, &c. Quódque venient in dicta curia noſtra partes ad quindenam ſuper pręd icto 2. c. ſtatuti quęrelæ proceſſuræ vt fuerit rationis, vt ipſis auditis curia ſuper eodem ſecundo capite eis fa- C ciat ius. ¶ Quandoque duo circa idem impetrant à ſeneſchalo literas ſtatuti querelæ duobus commiſſariis directis & partibus vocatis factis apprenſiis remittuntur eorum proceſſus curiæ ſeneſchali. Ex cuius deliberatione per alium commiſſarium proceditur ad reſaiſimentum: à quo appellante ad curiã per cuius iudicium proceſſura conficitur, & tunc ſic concipi poterit arreſtum: Cum ſuper eo quod pro parte S. dicebatur ipſam ex ſui viri teſtamentaria diſpoſitione, poſſeſſione, ſaiſina, &c. Sed quod nihilominus T. intra domum principalem ſe intruſerit de facto indebitè & de nouo iam dictam S. turbando, diſſaiſiando & ſpoliando, & pariter ſuper eo quod ex aduerſo præfatus T. dicta bona ſibi ex tunc pertinere ac fuiſſe & eſſe in poſſeſſione verè aſſerebat: obtentis vtrinque D prędictæ partis literis ſuper ſtatuto querelæ de nouis diſſaiſinis à ſeneſchallo noſtro Thol. illatum virtute magiſter I. & A. commiſſarij in ea parte deputati ante domum, &c. ſe conferentes, vocatis illic & comparentibus coram eis partibus pręlibatis, vel datis procuratoribus appreſijs, videlicet dictus I. pro parte, dicti S. & dictus A. pro parte dicti T. commiſſarijs feciſſent. Omnibus appreſiis vnà cum reliquis proceſſibus eorundem à commiſſariis penes curiam ſeneſchali præfati raportatis, ac inibi partibus plenius auditis, ex ipſius curiæ conſilij deliberatione magiſter P. dicti ſeneſchali locumtenens, vocatis iterum coram eo ante domum pretactam partibus antedictis, ac in pręlibati S. contumaciam & defectum per ſuam E ordinationem, adhibitis ſecum probis viris, &c. (inſeratur ordinatio & executio) fuit, &c. auditis, &c. proceſſúq; &c. eo viſo, &c. per iudiciũ pręfatæ curiæ noſtræ dictum extitit, &c. remiſit &c. Quando vnus impetrat literas ſtatuti querelæ, & alius literas contrariæ poſſeſſionis eidem cõmiſſario directas, qui factis appreſſis hincinde reſaiſieit ad vtilitatem vtriuſque in parte cuius proceſſura per curiam confirmatur, poterit tunc arreſtum ſic ordinari: Cùm tam ſuper eo quòd S. ſe ſuis bono iure & iuſto titulo ius habuiſſe & habere ac fuiſſe in poſſeſſorio & ſaiſina iuriſdictionis, &c. Sed quod nihilominus S. prędictum in ſuis poſſeſſionibus eiſdem turbauerat & impediuerat iam dictus T. ſuper hoc de ſtatuto de nouis deſſaiſinis remedio per ſeneſchallum noſtrum Tholo. prouideri

Forma arreſti quando proceſſu recepto tertius quiſpiam ſuperuenit per requeſtam ciuilem mouens querelam in caſu ſaiſinæ & nouitatis.

† Contra) Hodie tertius qui non fuit vocatus non aget requæſta ciuili nec literis regiis ſed mero iure per viam oppoſitionis vel actionis ſi non erat poſſeſſor auditur, c.ut.

Aliaquædam forma arreſti quando duo circa idem impetrant literas ſtatuti querelæ à ſeneſchallo.

uideri poſtulando. Quo ſuper contraria ex aduerſo pro parte ipſius T. dicentis & aſſerentis prædictam iuriſdictionem ſibi pertinuiſſe ac fuiſſe & eſſe in poſſeſſione & ſaiſina, &c. Allegata contraria proceſſui facta per magiſtrum R. commiſſarium in ea parte dicto ſeneſchalo vel eius locumten. dicebat, contulit appreſia & inquiſitione. Et coram ipſo nonnullis prædictis per dictas partes inſtrumentis & documentis, ac omnibus ipſius curiæ ſeneſchali reportatis. Idem magiſter R. commiſſarius per ipſum ordinem apud locum debati, &c. (inſeratur ordinatio) fuit, &c. auditis, &c. proceſſúque, &c Ac iuncto eidem certo in ſuo inſtrumento producto per præfatum S. appellatum, omnibus viſis & diligenter examinatis per præfatum, &c. remiſitque, &c.

Arreſtũ quãdo appellatur à commiſſario literarum regiarũ executore, quoniam præcepta certa fecit &c.

¶ Aliquando appellatur à commiſſario executore literarum regiarum, quoniam præcepta certa fecit in caſu oppoſitionis, & dedit prouiſionem parti impetranti, pronuncians tam ſuper deſertione quàm meritis: & tunc ſi poterit arreſtum ordinari: Cùm abſentes à chariſſimo tunc in humanis agente domino & progenitore noſtro, cuius animæ propitiari dignetur altiſſimus, eiúſve à cancellaria pro parte A. literis ſuper eo quòd dicebant, &c. ac in aduerſum pro parte B. vt inquireretur requiſitio, &c. literiſque eiſdem vtroque defuncto tunc viuenti magiſtro T. in noſtra parlamenti Tholoſæ conſiliario præſentatis: tantùm exinde coram eodem conſiliario in ea parte commiſſario (qui ſe propterea apud loca debati, ſeu illorum aliqua contulit) fuiſſet per interdictas partes, dictum ſ. A. actorem ex vna, & præfatum B. ſcilicet defendentem ex altera partibus, & proceſſum quod dictis partibus circa præmiſſa auditis & inquiſitione facta commiſſarius præfatus per ſuam ordinationem literas interinando & exequendo, &c. (inſeratur ordinatio) fuit ad curiam prædicti parlamenti à dicto conſiliario eiúſque ordinatione ſiue appunctamento huiuſmodi atque proceſſuris omnibus inde ſecutis pro parte defendente & libelli, appellatum. Auditis igitur, &c. proceſſu, &c. ſaluo iure, &c. ſuper eo quod dictus appellatus appellationem prædictam eo quod in forma patriæ conſuetudinariæ releuata erat, fuiſſe deſertam dicebat. Necnon ſuper certis literis regiis per appellantem præfatum, vt ipſe à dicta deſertione releuatur, impetratis: atque pro interinamento Curiæ præſentatis, primitùs faciendo recepto adiudicandum. Omnibus viſis & diligenter examinatis, per noſtræ dicti Parlamenti Curiæ iudicium literis eiſdem præſentatis Curiæ minimè obtemperando, dictum fuit appellationem prædictam deſertam eſſe: & quod nobis emendabit dictus appellans emenda vna xxx lib. turo. necnon prælibatum magiſtrum. C. commiſſarium benè proceſſiſſe, appunctaſſe, & ordinaſſe, &c.

Forma arreſti quando in materia beneficiali ſuper 1 c. ſtatuti querelæ alleg. contraria poſſeſſione, interea idem impetrans cedit iuri ſuo alicui ſubrogato.

¶ Quandoque in materia beneficiali ſuper primo capite ſtatuti querelæ allegata contraria poſſeſſione, interea idem impetrans cedit iuri alicui qui ſubrogatur in eius locum, ad cuius vtilitatem profertur reſſaiſinamentum: ac deinde in cauſa appellationis in loco impetrantis alius ſubrogatur, & confirmatur ordinatio & executio ſine expen. tunc ſic poteſt arreſtum ordinari: Cùm magiſter Io. de ſuis L. bono iure & iuſto titulo verum & indubitatum rectorem, &c. & poſſeſſorem, ac vt talem dictæ Eccleſiæ deſeruientem, &c. ſed quod nihilominus in poſſeſſione ſeu poſſeſſionibus huiuſmodi turbando atque deſſaiſiendo iſdem magiſter R. ſe in rectoria prædicta intruſerat, dicens & aſſerens ſuper hoc ſibi de remedio ſtatuti querelæ de nouis diſſaiſinis per ſeneſchalum noſtrum Tholoſanum prouideri, poſtulando in vim conceſſæ eidem prouiſionis huiuſmodi literarum factarum per certum in ea parte deputatum commiſſarium, qui ſe propterea apud locum debati contulit tam ſuper præmiſſis quàm ſuper ex aduerſo pro parte dictus Ray. propoſita, ex quibus deducebat titulis & mediis contraria poſſeſſione appreſia, & omnibus dictæ curiæ ſeneſchali reportatis certis eiuſdem ſeneſchali locumtenen. ſeu commiſſarius ad vniuerſitatem cauſarum dictæ curiæ per ſuam ordinationem magiſtri L. cui pendente proceſſu de beneficio prædicto contentioſo tanquam de illo facere per prælibatum R. permutationis cauſa reſignationis medio vacante prouiſum certo modo extiterat in loco ipſius R. per dictam curiam ſubrogatus ſui ad vtilitatem præmium dicti ſtatuti quærelæ cap. exequendo, &c. reſſaiſiuiſſet & reintegraſſet, fuit, &c. Audito igitur, proceſſúque, &c. ac deinde in loco & proceſſu dicti P. appellantis ſubrogato per curiam certarum noſtrarum literarum vigore, magiſter M. cui de dicto beneficio tanquam vacante per ipſius appellantis reſignationem ſummus Pontifex prouidit, iunctis quoque proceſſui pluribus tam per dictum P. quàm deinde per ipſius M. ſubrogatum productis titulis & munimentis aliis omnibus viſis, &c. per præfatæ curiæ, &c. remiſitque, &c.

¶ Quandoque appellatur ab executore primi capitis ſtatuti querelæ ad ſeneſchalum vbi rurſus inquiritur de ſaiſina & diſſaiſina, & contraria poſſeſſione: & pronuntiatur benè proceſſum, à qua ſententia appellatur ad curiam, & confirmatur cùm expenſis: & poteſt ſubterfugi à conditione. Cùm à certi reſſaiſimenti ſuper 1. cap. ſtatuti querelæ de nouis diſſaiſinis iámque olim ad Ia. vtilitatem, ſuper eo quod ſe. &c. aſſeruerat, facti, cui dicti N. & N. acquieuerant, facta poſtmodum per M. P. in ea parte à dicto ſeneſchalo deputante commiſſarium contra certos alios, &c. turbantes eundem Iaco. & impedientes in perceptione &c. executione inter prædictũ Iaco. ex vna, & S. ex alia partibus: primum prætactum caput ſtatuti querelæ ſic exequendo ad ipſius Iacob. vtilitatem à magiſtro R. ordinis & appellanti ab huiuſmodi executore eiúſque proceſſu, & expletis S ad ſeneſchalum prælibatum appellaſſet: tantúmque coram ipſo aut eius locumtenente extitiſſet reſpectiuè inter eoſdem S. appellatum ex vna, & magiſtrum D. qui prænotato Iaco. & deinde magiſtro F. qui dicto D. in rectoria prædicta ſucceſſerant appellantes ex alia partibus proceſſum: quod eis auditis facta quoque rurſus tam de & ſuper dicti rectoris poſſeſſione & ſaiſina turbáque ſeu diſſaiſina, quàm ſuper ex aduerſo prætenſa & allegata contraria poſſeſſione, inquiſione & appreſia, iudex maior Tholoſæ ſeneſchali curiæ Tholoſanæ locumuetenens per ſuam ordinationem benè per commiſſarios antedictos & eorum quemlibet proceſſum fuiſſe, &c. & ordinaſſet & pronuntiaſſet, fuit, &c. Auditis, &c. proceſſúq; &c. eo viſo, &c. per, &c. dictum fuit prælibatos N. & N. recipiendos vt appellantes non eſſe, iudicem quoque prælibatum maiorem locumtenentem ſeneſchali noſtri Tholoſani benè proceſſiſſe, &c. ipſum in cauſæ appelli expenſis illarum taxatione dictæ curiæ noſtræ reſeruata, necnon poſt exquiſita per eum ſubterfugia, de quibus per proceſſum apparuit & apparet, ipſum appellantem in. c. ſol. de emenda applicanda capellæ palatij noſtri Tholoſæ condemnando, remiſitque, &c.

Modus formandi arreſtum quando duo ſucceſſiuè deputãtur commiſſarij ad duorũ diuerſorum inſtantiã à quibus appellatur, cuius vnius proceſſus confirmatur, alterius infirmatur.

¶ Quandoque duo ſucceſſiuè ad duorum diuerſorum inſtantiam deputantur commiſſarij, à quibus appellatur, & vnius proceſſura confirmatur, & alterius infirmatur: & viſis titulis, vni datur recredentia & partibus ad procedendum ſuper ſecundo capite in curia terminus aſſignatur, & tunc ſic poteſt dici: Cùm obtentis à nobis ſeu cancellaria noſtra pro parte magiſtri Ioan. Eccleſiæ cathedralis N. canonici, ſuper eo quod &c. dicebat literis vt &c. (debet narrare fines literarum:)

literiſque huiuſmodi Præpoſito noſtro N. cui dirige- A bantur pro interinando & exequendo per dictum impetrantem præſentatis: ac Præpoſitus ipſis vocatis partibus appreſia ſuper præmiſſis pro parte ſup. dicti Io. impetrante facta, Præpoſitus præfatus commiſſarius, &c. (inſeratur ordinatio, ſubiuncto verbo, ordinaſſet vel conceſſiſſet.) Aliàs verò à cancellaria præfata magiſter L. literas (quarum ſerie & intus tactis cauſis mandabatur in eiuſdem nominati commiſſarii, &c.) impetraſſet & pro executando iudici noſtro N. cui dirigebantur, præſentaſſet: coram quo tãtùm proceſſiſſent partes prædictæ, quòd eis auditis dictus iudex N. cõmiſſarius per ſuã ordinationẽ literas noſtras huiuſmodi ſuæ cõmiſſionis intinerando, quòd, &c. (inſeratur ordinatio) ordinaſſet, &c. fuit, B &c. per præfatum L. à prælibato præpoſito. N. eiuſq; proceſſu, & per ſæpedictũ à præfato iudice eiuſque proceſſu, & expletis appell. proceſſibuſque, &c. eis viſis, &c. per præfatæ Curiæ noſtræ iudiciũ dictũ fuit Præpoſitum noſtrum prælibatum de commiſſione benè proceſſiſſe & appunctaſſe, & ſupranominatum magiſtrum L. in ea parte appellantem malè appellaſſe, ipſum in cauſæ appell. ſeu illius expenſis condemnando. Iudicem verò ſeu cõmiſſarium malè proceſſiſſe, appunctaſſe & ordinaſſe, & ſæpedictum Io. appellantem in ea parte benè appellaſſe: condemnando pariter ex cauſa dictum Dorcelli in expenſis cauſæ eiuſdem appell. Expenſarum omnium huiuſmodi taxatione dictæ Curiæ noſtræ reſeruata, & inſuper quibus ſuprà viſis arti. &c. gaudentiã adiudicauit: quódque partes in dicta Curia noſtra venient ad primum, C &c. ſuper dicto ſecundo capitulo. Idem faciet ius expẽſis aliis omnibus in diffinitiua reſeruatis. Quando fertur interlocutoria in contumaciam partis à qua appellatur, & in cauſa appellationis deducuntur verbotenus grauamina, & tradito libello confirmatur proceſſura, & fit remiſſio: & ſic fieri poterit arreſtũ: Cum virtute certæ commiſſionis à Curia Seneſchali noſtri Tholoſæ & Albigenſis emanatæ ad requeſtam procuratoris noſtri in dicta Seneſchalia officialis, & procuratoris temporalitatis Archiepiſcopi Auxitani, ad reuocandum certa expleta H. in dicta cõmiſſione contenta, & per eos contra & in præiudicium iuris noſtri attenta, ad certum diem adiornati fuiſſent: ad quam diem ſeu aliam ex ea dependentem præfatis partibus coram dicto Seneſchalo noſtro cõ- D parentibus fuiſſet pro parte procuratoris noſtri propoſitum, quòd, &c. Quare petebat eum prædictus procurator noſter, &c. condemnari: dictis defenſoribus in contrarium dicentibus, &c. concludendo: locumtenens dicti Seneſchali diem aliam ſubſequentem in ſtatu & de conſenſu dictarum partium continuauerat, præfatuſque defendens iniungendo, &c. ad quem diem dicto procuratore noſtro comparente & dictis defendentibus minimè comparentibus legitiméque & ſufficienter vocatis, & expectatis, dictus locumtenens eos in defectu ſeu contumacia poſuerat: virtute cuius contumaciæ & certarum informationum ſuper prædictis delictis factis, dictus Seneſ- E chalus noſter temporalitatem dicti Archiepiſcopi ad manum noſtram capi & apponi mandaſſet, fuit, &c. prædictiſque tandem partibus in dicta Curia noſtra comparentibus, fuiſſet pro parte dictorum appellantium propoſitum, quod, &c. ordinauerat. Conſtitutis igitur partibus antedictis in dicta Curia noſtra ſuper cauſa appellationis prædictæ, & ipſis auditis, proceſſuque ex eiſdem actis iuncto, &c. eo viſo, &c. repertoque quòd in libello nulla erant facta noua, &c. per arreſtum dictæ Curiæ noſtræ, &c. remiſit, &c.

Arreſti forma quãdo fertur interlocutoria in contumaciam partis à qua appellatur, &c. Et de hac materia quando à ſententia in cõtumaciam partis lata poſſit appellari aut per in integrũ reſt. in priſtinũ ſtatum reponi, vide per gl. & doct. in l. ſi ff. de integ. reſt. gloſſ. & tex. in l. prox. præce.

¶ Si verò appellatur ab interlocutoria, & id à quo annullatur, & dicitur non eſſe locum libello appellationis per modum factorum nouorum & literis releuamenti in cauſa appell. continentibus releuamentum à deſertione, & euacuatur cauſa diffinitiuè, poteſt ſic ordinari arreſtum.

¶ Cùm in certa cauſa coram Seneſchalo noſtro Tholoſæ: aut eius locumtenens inter S. impetrantem & actorem in materia ſtatuti querelæ de nouis diſſaiſinis ex vna parte, & N. opponentem & contrariam poſſeſſionem allegantem parte ex alia mota, pro parte dicti actoris propoſitũ fuiſſet, quòd, &c. (inſeratur petitio actoris, &c.) factis reſponſiuis, &c. nec obſtaret ſi fortè diceretur, &c. Et ſi fortaſſis, &c. excipeterur nequaquam obſtabit, &c. & ideò actorem prædictum turbatum & ſpoliatum indebitè fuiſſe. ex aduerſo ipſum verò ad bonam cauſam impetraſſe dici & pronuntiari cum expenſis petebat. præfatus verò defenſor ſe, &c. fuiſſe & eſſe, dicens quod in dictis poſſeſſionibus & ſaiſinis reintegraretur & manuteneretur, &c. & ad expenſas concluſiſſet tantumque exinde proceſſiſſent partes præfatæ, quod eis hincinde ad plenum auditis certa præmiſſa inquæſta facta & publicata ac partibus ipſis iure appunctatis, iudex maior Tholoſan. dicti Seneſchali locumtenen. per ſuam ordinationem, &c. conceſſiſſet, &c. fuit, &c. auditis, &c. proceſſuque, &c. ſaluo iure ſuper deſertione per appellantem allegata. Necnon ſuper literis noſtris in caſu appell. prælibati F. appellantis inquantum releuamen à deſertione continebant primitias faciendo ad iudicandum, recepto & eo viſo, &c. præfata Curia noſtra per ſuum iudicium antedictum F. dictis literis noſtris in caſu appell. quoad hoc obtemperando releuauit & releuat, ac appellationem ſupradictam, & id à quo appellatum fuit annullauit & annullat, & per idem iudicium dicta Curia noſtra dictum S. in poſſeſſione, &c. manutenuit, &c. & abſque tam principalis quàm appellationis cauſarum expenſis, &c.

Arreſtum quãdo appellatur ab interlocutoria & id à quo annullatur, & dicitur non eſſe locum appellationis libello, &c.

¶ Aliquando pluribus obtentis literis ab illarum interinatione appellatur: & in receptione proceſſus partes admittuntur ad articulandum & probandum facta ſua. & ordinatur fieri veuta & figura, & poſteà præſentatur requeſta ciuilis vt de principali, cognoſcatur per Curiam, cui non obtemperatur: quinimò partes remittuntur coram Seneſchalo data prouiſione: & tunc dictari poterit arreſtum: Cùm à nobis ſeu cancellaria noſtra P. ſuper eo quòd dicebat, &c. literas obtinuiſſet à Seneſchalo noſtro Tholoſano: aut eius locumten. directas eaſque pro interinando & exequendo magiſtro G. dicti Seneſchali locumten. præſentaſſet, coram quo tantùm proceſſiſſent partes iamdictæ quòd eis auditis, & inquiſitione ſuper præmiſſis pro parte dicti P. actoris facta, præfatus magiſter G. locumten. commiſſarius per ſuam ordinationẽ dediſſet, &c. poſtmodumque aliis à nobis ſeu Curia noſtra prædicta per præfatum P. obtentis literis, ſine quarum, &c. mandabatur ſecundarum literarum huiuſmodi vigore, magiſter D. in ea parte per ſupra nominatum magiſtrum G. loco eius ſubrogatus, qui apud, &c. contulit in ſæpedicti T. adiornati & non comparentis contumacia & defectu, literas eaſdem ſecundas interinando, &c. dediſſet: impetratæ quoque ſucceſſiuè à cancellaria præfata per ſæpenominatum P. literæ aliæ fuiſſent Seneſchalo ipſi prædicto aut eius locumten. directæ, vt ex intus tactis cauſis ordinatio prædicta, &c. ſortiretur effectum: vigore quarum magiſter A. à dicto Seneſchalo eiuſve locumten. ſubrogatus, dictis partibus vocatis per ſuam ordinationem literas eaſdem tertias interinando, &c. (inſeratur ordinatio facta, &c.) à prælibatis magiſtro G. locumten. Seneſchali prædicti commiſſario, necnon à præfatis magiſtris B. & A. commiſſariis ſubrogatis, & ab eodem G. locumtenen. commiſſario eorumque ordinationibus & proceſſibus ſucceſſiuè, per ſupernominatum

Arreſti forma quando pluribus obtentis literis ab illarum interinatione appellatur, &c.

T. extitit

T. extitit appellatum : auditis igitur in dicta Curia noſtra partibus antedictis in cauſis appellationum prędicti proceſſus ex eiſdem actis an benè vel malè appellatum foret, recepti ad iudicandum fuere, ac partes ipſæ ad earum facta articulandum & probandum receptæ & admiſſæ, veutam & figuram de loco ſeu locis contentioſis fieri ordinandi. Tandem inquiſitionem ſeu inquęſtæ ordinationem, & appunctamentum huiuſmodi inl. quendo factis, reportatis Curiæ, receptis & iunctis proceſſibus, vnà cum articulis hinc inde traditis, & productis penes Curiam per dictas partes vltrò citróque literis inſtrumentis & munimentis aliis : ac deinde pręſentata Curiæ pro parte pręfati P. requæſta quadam ciuili, vt etiam ſuper principali ius per Curiam diceretur ſuperque illa dictis partibus auditis, & ad conſilium appunctatis, omnibus viſis & diligenter examinatis, pręfata Curia noſtra per ſuum iudicium requęſtam prædictam ciuilem minimè interinando, appellationes antedictas, ſed id à quo extitit appellatum annullauit, & annullat, & abſque cauſarum appell. huiuſmodi expenſis, remiſitque, &c. coram Seneſchalo prælibato, alio tamé quam vno antedictorum magiſtrorum G B. & A. audiendas & latiùs in materia tangentibus proceſſuro & facturo vlteriùs ſicut rationis eſt. Intereà autem, &c. (inferatur prouiſio ordinationis & ordinati) per quod iudicium Curia noſtra memorata expenſas alias omnes in diffinitiua reſeruando.

Arreſtū quando resaiſitus appellat ad Seneſchalum, & in ſecunda inſtantia proceſſus à quadam alia ordinatione tandem appellatur.

¶ Quandoque appellatur à reſaiſito ad Seneſchalum & in ſecunda inſtantia à quadam alia ordinatione proceditur, & tandem appellatur, & id à quo extitit appellatum, vna cum prædicto reſaiſimento annullantur, & obtemperando literis Curia retinens cognitionem cauſæ principalis, appunctatis partibus in factis contrariis & vni partium intereà gaudentia adiudicatur, tunc ſic fieri poteſt.

¶ Cùm in certa cauſa coram iudice ordinario Tholoſæ in ea parte commiſſo : inter F impetrantem & actorem in materia ſtatuti querelæ de nouis diſſaiſinis ex vna parte, & dilectum noſtrum magiſtrum A. Sedis Apoſtolicæ Prothonotarium opponentem & defendentem, ac contrariam poſſeſſionem allegantem parte ex alia mota & vertente : pro parte dicti actoris propoſitum fuiſſet, quod certis legitimis titulis, &c. petebat : præfato defenſore in aduerſum proponente : quod &c. erat igitur eius intentio, &c. nec obſtaret, &c. ideò &c. concluſiſſet. tantumque exinde proceſſiſſent partes iam dictæ, quòd eis hincinde ad plenum auditis factis quoque ſuper ſaiſina & diſſaiſina vtriuſque pretenſis apreſiis & inquiſitionibus in iure appellatis partibus, iudex noſter ordinarius cùm ſuam ordinationem, &c. reintegraſſet, &c. faciendo & ab huiuſmodi ordinatione magiſter A. ad Seneſchalum noſtrum Tholoſæ appellaſſet coram quo eiuſve locumten. auditis in cauſa appellationis huiuſmodi partibus antedictis, præfatus locumte. &c. ordinaſſet, fuit à prędicta ordinatione, &c. auditis, &c. ſaluo iure ſuper nullitatibus, &c. ac certis literis noſtris vt in cauſa principali, &c. ad conſilium appunctato, quibus viſis, &c. præfata Curia noſtra per ſuum iudicium appellationem prædictam, & ad id à quo extitit appellatum, vnà cum reſaiſimento per ſupradictum iudicem ordinarium Tholoſæ ad vtilitatem ſupranominati F. facto cum inde ſecutis omnibus annullauit & annullat atque eum in expen. cauſæ appell. condemnando inſuperq; literis prędictis obtemperando Curia prædicta cauſæ principalis cognitionem retinuit : in qua dictum extitit per idem iudicium quod prælibatæ partes erant & ſunt contrariæ, facient igitur facta ſua, &c. interea verò gaudentia per ſupradictum iudicium, &c. (inſeratur prouiſio gaudentiæ, &c) adiudicauit & adiudicat Curia noſtra

A memorata, expenſis aliis omnibus in diffinitiua reſeruatis.

Arreſtū quando appellatur ab interinatione literarū per quas impetrans mandabatur certa gaudere ordinatione pro ſe lata, &c.

¶ Aliquando appellatur ab interinatione litterarum, per quas mandabatur vt impetrans gauderet certa ordinatione pro ſe lata, & poſteà in receptione proceſſus reus ſuper exceſſibus perſonaliter adiornatus pręſentat literas, vt per procuratorem recipiatur & per Curiam appellatio, & id a quo appellatum extitit, annullatur, dataque prouiſione remittuntur partes tam ſuper principali quàm ſuper interinatione dictarum literarum exceſſus continentium, & tunc ſic fieri poterit arreſtum : cùm in certa cauſa coram magiſtro M. per Seneſchalum noſtrum Tholoſanum commiſſario in ea parte conſtituto inter S. actorem B ex vna, & A. defendentem ex altera partibus, ſuper certarum literarum à nobis & cancellaria noſtra per dictum S. obtentarum, vt de iure aſſertis conſtituendus actor certæ ordinationis ad ipſius vtilitatem ſuper. &c. per dictum Seneſchalum aut eius locumten. datæ ad ſuum commodum & vtilitatem, vteretur & gauderet, &c. (inſerantur fines literarum obtentarum) interinatione introducta tantùm proceſſiſſent partes iamdictæ quod eis auditis, pręfatus M. commiſſarius ſubrogatus per ſuam ordinationem noſtras prædictas literas interinando, &c (inſeratur ordinatio) appunctaſſet. ordinaſſet, fuit à dicta ordinatione, &c. in quadam Curia noſtra conſtitutis partibus : ſcilicet A. appellatione ex vna, &c. S. appellato ex alia, necnon eodem S. & ſecum adiuncto procu- C ratore noſtro generali in caſu exceſſuum actoribus defendenteque ex vna : & P. & N. adiornatos ad comparendum perſonaliter ſuper dictis exceſſibus in dicta Curia noſtra certarum noſtrarum literarum : vt per procuratorem admitterentur interinationem requirentibus ex altera partibus, ſeu dictarum partium procuratorum, eiſque reſpectiuè tam in cauſa appellationis prædictæ, quam ſuper eiſdem vltimò dictis noſtris literis auditis, ac proceſſu ex eiſdem actis, &c & ſuper cæteris appellato ad conſilium, omnibus viſis, &c. præfata Curia noſtra per iudicium appellationem prędictam, & id à quo extitit appellatum, annullauit & annullat & abſque cauſæ appell. expenſis, quod in, &c. (inſeratur prouiſio. &c.) ordinauit & ordinat per idem iudiciū Curia noſtra memorata par- D tes coram dicto Seneſc. Thol. aut eius locumte. tam in materia principali vlteriùs proceſſuro, quàm pro iure dicendo ſuper eiſdem noſtris nouiſſimis literis citandas fore, vt vlteriùs tangendo exceſſus, procedendo ſicut rationis eſt : remittendo ad menſem expenſis aliis omnibus, &c Vbi ſuprà dictum eſt, &c. poſſet etiam ſic dici proceſſu prædicto, necnon literis expletis, & munimentis aliis per partes vltrò citróque penes Curiam poſitis & productis. viſis omnibus & diligenter examinatis, &c. ¶ Quandoque appellatur à reſſaiſimento, & in receptione proceſſus per reum præſentantur literæ vt ſuper querimonia procedatur, vnà cum articulo appell. & facta lite formatur arreſtum, per quod annullatur appellatio, & id à quo, & reſpe- E ctu querimoniæ manutenetur defenſor conquerens : & quia impetrans ſtatutum querelæ venit contra arreſtum de ſurrogando conditionem in emendam fieri ſic poterit arreſtum : Cùm A. ſuper eo quod ipſe ex iuſtis cauſis literas in forma ſtatuti querelæ de nouis diſſaiſinis à Seneſch. noſtro Thol. obtinuiſſet, directas magiſtro D. qui quidem commiſſarius vocatis partibus coram ſe apud locum & ante, &c. & facta deſuper impetrantis ſaiſina & diſſaiſina inquiſitione. Et vt ex parte dicti C. ab omni proceſſura ceſſaretur, attenta preuentione querimoniæ, &c. coram commiſſario allegato per ipſum commiſſarij ordinem, &c. reintegraſſet, cum inhibitionibus & clauſulis aliis in talibus cōſuetis apponi fuit, &c. Cōſtitutis igitur, &c.

Forma arreſti quando appel à reſaiſimento & in receptione proceſſus per appellantem præſentantur literæ vt ſuper querimonia procedatur, vnà cum articulo appell, &c.

videlicet dicto C. appellante ex vna, & prænotato A. A appellato ex alia partibus, ſeu procuratoribus earundem, pro parte eiuſdem C. præſentatis per eum Curiæ literis quibuſdam regiis, &c. vt ſuper querimonia prædicta vnà cum articulo appell. procederetur: propoſitum fuit quòd, &c. (inſeratur petitio in materia querelæ, &c.) Quare, &c. pronuntiari, &c. manutereri, &c. concludendo petebat. Ecõtrario autem dictus A. defenſor deduci fecit quod, &c. (inſeratur defenſio.) Et concludebat quod, &c. manutenere, &c. Antedicto C. quod, &c. (inſerantur replicæ) ſubiuncto, &c. in fine verò replicante, dictóque A. duplicando, &c. negante & vt ſuprà concludentibus. Tandem dictis partibus auditis & quatenus appell. cauſam tangebat proceſſu an benè vel malè, &c. ad iudicandum B recepto: & reſpectu cæterorũ ad penes Curiam quicquid vellent ponendum & ad conſilium appunctato, viſóque prælibati commiſſarij proceſſu huiuſmodi: necnon titulis, literis, expletis & minutis aliis vnà cum litigato in cauſa huiuſmodi facto, penes Curiam vltrò citróque productis, conſideratis & attentis omnibus quæ Curiam ipſam in hac parte mouere poterant & debebant per præfatæ Curiæ noſtræ arreſtum dictum fuit, prælibatum commiſſarium malè proceſſiſſe, &c. ceſſauit igitur & reuocauit, &c. Et inſuper tangendo querimoniam dictum extitit per idem arreſtum prænotatum C. ad bonam & iuſtam cauſam ſe doluiſſe & fuiſſe conquæſtum: & dictum A. ſe ad malam & iniuſtam cauſam oppoſuiſſe. Manutenet igitur, &c. in expẽſis C tam appell. quam querimoniæ cauſarum, huiuſmodi dictarum expenſarum taxatione ipſi Curiæ reſeruata, necnon erga nos pro reparatione huius querelæ poſt adiornamentum factum ad videndum exequi querimoniam vel exequi faciendum in 10. lib. tur. de emenda dictum A. condemnando. Si autem quæritur de arreſtis faciendis & aliis cauſis quæ non veniunt per appellationem ad Curiam: tunc illud quod eſt dictum per arreſtum ibi: per iudicium Curiæ dict. fuit, &c. vſque in finem, debet ſcribi in papyro vel pergameno: & debet reportari de factis contentis in articulis, & tantùm recipere in narratione arreſti, vt illud eſt dictum per iudicium Curiæ ſit clarum, & appareat manifeſtè ex præmiſſis narratis in arreſto, & reſiduum factorum contentorum in articulis D tanquam ſuperfluum recipiat. Et licèt iſtud ſufficiat pro expertis, tamen aliquantulum latiùs dicendum eſt nouis pro reportatoribus.

Modum docet ſecundum quem debent formari arreſta quando cauſa nõ veniunt ad curiã per appellationem.

¶ Sciendum eſt igitur, quòd quandoque articuli traditi ſunt in Curia à partibus, & facta eſt inquæſta: & tunc ſic debet incipi arreſtum: Lite mota in noſtra Curia Parl. Thol. ſedente inter S. impetrantem & actorem in materia ſtatu querelæ de nouis deſſaiſinis ex vna, & C. opponentem defenſorem ex alia partibus: ſuper eo quod dicebat actor prædictus quod, &c. ſubiungebat dictus actor quod, &c. Nec obſtaret ſi forſitan excipiendo opponerem ex aduerſo eundem defenſorem concluſiſſe, &c. Cæterùm profectò ſi vera forent, &c. Nec obſtaret ſi fortaſſis diceretur dictum defenſorem, &c. Si autem vlteriùs fortè allegaretur, E &c. Petebat igitur concludendo, &c. defenſore præfato proponente in aduerſum, quod, &c. cęterùm licèt, &c. vlteriùs dicebat idem defenſor quòd, &c. ad allegata verò per actorem collatis, &c. dicebat dictus defenſor, &c. & eiuſdem defenſoris præiudicialia & facta alia ipſius partis aduerſæ negabat quod igitur dicere, &c. & ad expenſas concludendum: ſuper quibus & aliis hincinde propoſitis aliàs auditis partibus, ac in factis contrariis ad inquæſtam appunctatis: hac demùm inquæſta facta reportata Curiæ, & ad iudicandum recepta, iunctis eiſdem per partes vtrinque literis & munimentis teſtiumque reprobationibus, ea vnà cum prædictis munimentis & reprobationibus viſis & diligenter examinatis, repertoque quod proceſſus abſque de dictis reprobationibus inquirendo benè iudicari poterat: per præfatæ Curiæ noſtræ iudicium dictum fuit, &c. (inſeratur dictum arreſti.

Forma arreſti quando articuli traditi ſunt in Curia à partibus, & facta eſt inquæſta.

¶ Si autem traditæ fuerint nullitates aduerſus inquæſtam, tunc poſt verba teſtiumque reprobationibus ſubiungetur, ſaluo iure ſuper nullitatibus per T. traditis, &c. Et poſteà debet dici ius ſuper illis, videlicet ſic: Et vnà cum prædictis munimentis nullitatibus & reſeruationibus viſis & diligenter examinatis, reperto quòd nullitas aliqua non eſſet in inquęſta prædicta (vel ſic) nulloque habito reſpectu ad prædictas nullitates, &c. repertoque proceſſu, &c. Aliquando altera partium non fecit inquæſtam, vel non reportauit, & fuit excluſa. Et tunc poſt verba ſuprà poſita. Ac demùm inquęſta per pręfatos N. ſuper notato C. inquæſtam nullam fieri facere ſeu reportare curanti facta reportata Curiæ ad iudicium, &c. Quandoque profertur arreſtum audita relatione commiſſariorum Curiæ, qui per Curiam fuerunt deputati, coram quibus facta fuit inquæſta ex eorum ordine: tunc ſic ordinari poterit arreſtum: Cùm ſuper quadam ſchedula noſtræ Parlam. Curiæ Tholoſæ ſedenti porrecta, ac inibi deinceps verbotenus facta pro parte magiſtri M. contra P. ſupplicatione ſeu requæſta per quam, &c. (inſeratur narratiua & concluſio requæſtæ, &c.) partibus iam dictis, ſcilicet M. ſuppoſito actore, & pręfato A. & B. vnà & P. defenſore ex alia. coram dilectis commiſſariis in ea parte per Curiam noſtram deputatis auditis, & eas dicti commiſſarij in factis contrariis, & ad inquæſtam appunctaſſent: tandem inquæſta facta vtriſque commiſſariis prælibatis reportata & recepta per eos ad iudicandum coramque ipſis factis ad cauſam dictæ inquęſtæ iniunctis literarum & documentorum productionibus auditam: quorum per Curiam dictorum commiſſariorum relatione ab inquæſta & productionibus antedictis viſis: matura cum deliberatione præfata Curia noſtra quod, &c. ordinauit & ordinat per arreſt. & abſque huius inſtantiæ expenſis. Item quandoque iudicium Curiæ eſt ſiue datum ſuper rigore, ſiue de materia rigoris, ſiue iuris communis. Et tunc debet illi fieri narratio de factis ſiue mediis contentis in articulis concludentibus neceſſariò ad intendit actoris ac rei, ſiue intendit habeat vnum caput vel plura: putà ſi ſuper poſſeſſione & mediis tangentibus poſſeſſiones: & per hoc de quibus mediis vel de illis ſaltem per quæ moti fuerunt domini ad ita iudicandum: & ita poterit arreſt. eſſe ſatis longum, ſciendum quæ contra plures plura vel pauciora, media, & in quibus vel ſuper quibus fundatur iudicium Curiæ. Si autem fiat Curiæ iudicium ſuper æquitate magis longum poterit eſſe: quia de mediis contentis in articulis elicitur rigor, & etiam de mediis ſiue de materia contentorum in articulo (ex quibus conſueuit colligi ęquitas) habebit fieri mentio in narratione arreſti: videlicet ſi domini ex pluribus vel aliquibus acceperint motiua ſua, ſiue penſauerint æquitatem. Idem dicendum ſi fiat iudicium mixtum: & hæc vera ſunt, ſiue fiat iudicium pro actore, ſiue pro reo, ſiue partim pro vtroque: ſiue fiat iudicium ſuper contractibus vel, caſu, ſiue exceptionibus vel delictis in iudicium deductis: hoc ſaluo quod faciliùs & magis ſuccinctè debet tranſire reportata, in facientibus pro parte illius qui obtinet, quàm ex alia parte: quia pro illo qui ſuccumbit ſi non tangit, media quæ videntur neceſſaria ad concluſionem intendit, poſſet habere materiam conquerendi quod omnia propoſita per ipſum viſa non fuiſſent: ſed ille qui obtinuit per iudicium Curiæ non conqueretur de ipſo arreſto. Caueat autem reportator qui in concluſione ipſius arreſti non inexprimat aliquam cauſam: ſed ſimpliciter loquatur ſicut prędictum eſt ſic.

Arreſti forma quando traditæ fuerunt nullitates aduerſus inquæſtam.

Modus faciendi arreſt. quando ipſum profertur audita relatione commiſſariorum Curiæ.

¶ Lite

Nota quòd reportator non debet exprimere aliquam cauſam in concluſione ipſius arreſti, ſed tantù loqui ſimpliciter.

¶ Lite mota inter tales & tales, &c. Super eo quod inter cętera, &c. quare petebat, &c. Econtrario ex parte talis fuit ad ſui defenſionem propoſitum, &c. Ad finem, &c. facta igitur inquæſta, & ad iudicandũ auditis partibus, per Curiã admiſſa ipſa viſa diligenter, per iudicium dictæ Curiæ dictum fuit quòd talis remanebit in poſſeſſione ſua, & amouebitur, &c. prout dictum fuit per iudicium Curiæ. Nec ſimiliter debet reportator hoc vel hoc probatum eſt exprimere. Idem dicendum eſt in materia exceſſuum: facta videlicet narratione exceſſuum vel delictorum omnium propoſitorum, ſiue omnia ſint probata contra reum, ſiue pro parte ſolùm, ſiue nihil omninò probetur de defenſionibus rei, ſiue aliqua ſint probata ex parte ipſius, quæ tolluntur per probationem contra reum, & propoſita in prçuentione ſiue in articulis propoſitis contra ipſum reum: vnde deberent poni in narratione arreſti exceſſus omnes, ſi ſint plures propoſiti, & òmnes defenſiones, ſi ſint plures & diuerſæ tangentes exceſſus contentos in articulis, quamuis ſint omnes exceſſus probati, & nihil ſufficiens eſt pro reo probatum, ad finem tamen quòd ſi aliàs conueniatur, ipſe reus ſuper prædictis exceſſibus ſe iuuare poſſet prędicta ſententia, ſiue arreſto opponendo, quod cõmuniter de eodem delicto bis puniri non debet. Et poteſt incipere arreſtum diuerſimodè, ſecundum quod præuentiones & articuli traditi ſunt ex officio, vel ad denuntiationem partis: & facta narratione, ſequitur circa finem arreſti.

Forma arreſtorum materia exceſſuũ ſiue delictorum.

¶ Facta igitur inquæſta ſuper prædictis exceſſibus, & auditis partibus in Curia noſtra ad iudicandum admiſſa: ipſa viſa diligenter Curia condemnauit talem in tantum, &c. Nec eſt neceſſe, neque tutum ponere ſic quod probatum eſt hoc vel hoc, &c.

¶ Si autem exceſſus pro parte probati ſint, vel etiam omnes: ſed reus probat ſufficienter, quoad dictos exceſſus ſuas defenſiones. Quidam voluit dicere quòd ſolutiones exceſſus poni debent in narratione, ad fines quod reus condemnetur pro probatis, & pro aliis non probatis abſoluatur: & tunc debent dicere in fine arreſti, ſic viſis diligenter hincinde probationibus, &c.

¶ Item quandoque eſt inquiſitum contra plures, & omnes ſunt in vna condemnatione. Et tunc dicitur in fine arreſti viſis probatis hincinde, Curia condemnauit talem in tantum &c. & talem in tantum, &c. Si autem alij ſunt abſoluendi, tunc debet dici in fine: Curia verò tales ab eiſdem impoſitis abſoluit, &c. Item quandoque eſt inquiſitum pro parte agente contra vnum ſuper pluribus exceſſibus: & tunc in fine debent nominatim probari exceſſus, ad finem quod in certis abſoluatur reus, & condemnetur actor in expen. pro non probatis, compenſatione facta pro expen. facti occaſione probatorum.

Arreſtũ quando inquiſitũ eſt cõtra plures, & omnes ſunt in vna condemnatione.

Forma arreſti quando traditi ſunt articuli commiſſariis per curiam deputatis.

¶ Quandoque traditi ſunt articuli coram commiſſariis per Curiã deputatis: & tunc ſic debet incipi arreſtum: Cùm coram certis commiſſariis per Curiam noſtram ad infraſcripta deputatis talis propoſuiſſet quod, &c. quare petebat, &c. Fuit per talem ad ſui defenſionem propoſitum, &c. quare, &c. facta igitur inquæſta ſuper hoc à commiſſariis, & ipſa ad noſtram Curiam remiſſa, & auditis partibus ad iudicandum admiſſa: per iudicium Curiæ, &c. Et talis commiſſio frequenter fit inter priuatos cùm inquiritur de contractu, & etiam quandoque cùm inquiritur de exceſſibus. Quandoq; arreſtum habet fieri ſuper marchiis, ſiue repreſſaliis concedendis: & tunc incipi debet arreſtum, prout continetur in ſupplicatione partis petentis dictam marcham, ſeu in littera regia, & requirendo relatores & in qua continetur ſupplicatio requirentis, ſic: Cùm per talem nobis fuiſſet grauiter conquerendo monſtratum, quod tales, &c. derobauerunt, &c. Et cùm ad requęſtam ſupplicantis mandaſſemus Seneſchalo noſtro N. quod requireret, ſeu requiri faceret prædictos tales, &c. Et dicti tales reſpondere neglexerunt, dictoq; toto proceſſu ad Curiam noſtram reportato. Eo viſo, &c. prædicta Curia noſtra prædictam marcham eſſe concedendam decreuerit, & conceſſit eandem.

Modus faciẽdi arreſtum quando fit ſuper marchiis ſiue repreſſaliis cõcedendis.

¶ Quandoque proponuntur errores contra arreſtum: & tunc ſic poterit ordinari breuiſſimè: Cùm à quodam arreſto lato ad vtilitatem talis contra talem, & prædictus talis de gratia eidem per nos conceſſa, certos propoſuiſſet errores, &c. reuiſo, &c. proceſſu per Curiam noſtram: dictum fuit in dicto proceſſu nullos interueniſſe, ſeu repertos fuiſſe errores, condemnauitque prædicta Curia noſtra prædictum talem ex ſexaginta lib. Pariſ. pro emenda nobis ſoluenda, in quæ ſe obligauerat ſi in d. arreſto nullæ reperientur correctiones.

¶ Item reportator, maximè non expertus, debet arreſtum facere. Primum arreſtum debet extrahere de articulis, & nihil omittere. Secundum arreſtum habet extrahere ex primo, & reiicere ſuperflua ad concluſionem: & illud arreſtum habet ſtudere, & videre ſi verba plura in narratione ſint poſita. Et etiam in eo vt quod dicitur in cõcluſione arreſti poſſit ponere breuiter nihil omittendo de ſubſtantialibus, & pro poſſe ſequatur verba articulorum & ſententiarum à quibus eſt appellatum ad Curiam, prout iacent transferendo, ſeu tranſmittendo Gallicum, ſi eſt neceſſe in Latinum ſeruãdo verba aſſueta poni in arreſto Curiæ, & planum Latinum & groſſum pro laicis amicum, & propinquum verbis Gallicis in articulis prædictis & ſententiis poſitis, & ordinando verba arreſti quandoque ſub ablatiuis abſolutis, quandoque ſub gerundiuo, quandoque ſub verbis tertiæ perſonæ, & citiùs quàm poterit tranſeat ad prædium, quia illa eſt via plana, & in qua non eſt cõſtructio ſuſpenſiua. Quam ſuſpenſionem debet quantum poteſt euitare, quia ſuſpenſiuæ locutiones communiter obſcuræ conſueuerunt eſſe: Et iſtud erit tertium arreſtum, quod legetur in præſentia dominorum in ſecundo ſententiarum. Qualiter autem habeat citò exire de oratione ſuſpenſiua, poſſet poni exemplũ tale. Cùm in noſtra Curia lite mota inter tales, &c. Talis propoſuiſſet, &c. & procedere debet reportator per viam planam, & debet continuare vſque in finem arreſti, & ornatè loqui debet pro poſſe, prout materia requirit. Item in quantum poterit debet citare concurſum ſimilium dictionum & ſyllabarum, & ne ſimilia verba in idem ſonantia ponat, ne renuare videatur verba, ſyllabas & dictiones ſuperfluas, poſſetenus reiiciat & euitet. Item quandoque contingit quòd per partem vnam proponuntur rationes coram commiſſariis, ad fines quòd non poſſit procedere in inquæſta, & quòd non valeat, ſi procedant: & tamen nihilominùs procedunt in inquęſta facienda. tunc recepto proceſſu per Curiam ad iudicandũ ad finem debitum, vel etiam ſimpliciter, ſic poterit arreſtum ordinari: Lite mota, &c. inter tales, &c. ſuper eo quòd, &c. quare petebat, &c. Datis igitur certis commiſſariis per noſtram Curiam, coram ipſis fuerunt per talem tales, & tales rationes propoſitæ, ad finem, ſeu fines, quod non poſſent procedere: & quicquid facerent, tanquam nullum reuocari deberet. Quibus rationibus, & ſuis proteſtationibus reſeruatis dictæ parti per dictos commiſſarios, idem commiſſarij ad inquæſtam faciendam proceſſerunt: qua inquæſta, vnà cum dictis rationibus auditis partibus, per eandem Curiam ad finem debitum ad iudicandũ admiſſa, viſis rationibus prædictis: per iudicium dictæ curiæ noſtræ dictum fuit dictã inquæſtam ritè factam, prędictis rationibus non obſtantibus viſa igitur

Nota quòd reportator, & maximè non expertus ter habeat facere arreſtum.

Relator debet procedere per viam planam & ornatè prout ſubiecta materia requirit loqui, & pro poſſe. Itẽ debet cauere vti verbis ſuperfluis, & concurſum vocalium ac ſyllabarum fugere.

iunčta inquæſta diligenter,&c. per iudiciũ,&c. (vel tacitè ſic loqui poteſt) viſa igitur inquæſta,& auditis partibus,&c.) ſed primùm tutiùs eſſe videtur. Quandoque traditæ ſunt reprobationes teſtium,& tunc ſic ordinari poteſt arreſtum: Lite mota in Curia noſtra, &c.(ſicut ſup.latiùs exemplificatum eſt, & ſequitur in fine:) Ipſa inquæſta auditis partibus,ad iudicãdum admiſſa, viſis reprobationibus hincinde traditis, attento quod ipſa inquæſta abſque hoc quod alia fiat inquæſta viſa diligenter: per iudicium Curiæ noſtræ dictum fuit, &c. vel vt latiùs ſup. tactum eſt.

Arreſti forma quando traditæ ſunt reprobationes teſtium.

¶ Item quandoque actor probat intentionẽ ſuam per confeſſionem: & tunc ſic fieri poteſt arreſtum: Mota lite,&c. (ſequitur in fine) auditis igitur partibus, &c. Et dicto proceſſu ad finem debitum admiſſo: vel ſic,ad finem iudicandi ipſo viſo,diligenter attentis inter cætera confeſſionibus talis partis: per iudicium Curiæ noſtræ dictum fuit,&c.(vel poteſt taceri cauſa & dici) viſo diligenter toto proceſſu, per iudicium Curiæ dictum fuit dictũ proceſſum eſſe in ſtatu iudicandi (vel ſic) attento quod proceſſus eſſet in ſtatu iudicandi,ipſo viſo diligenter per Curiæ noſtræ iudicium dictum fuit, &c. ¶ Quandoque fit arreſt. ſuper remiſſionibus, & hoc tripliciter, quia aut eſt litigatũ in Curia ſuper remiſſione ad Curiã alicuius iudicis inferioris faciẽda: & tunc ſic fit arreſtum: Cùm in certa cauſa pẽdente in Curia noſtra inter talem & talem, &c. ratione talis, &c. remiſſionẽ fieri ad examen tali iudici,&c. Et ibidem cauſam terminari petiiſſet: contra verò talis petierit cauſam in eadem Curia noſtra remanere vel retineri, &c. plures rationes ad hoc proponẽte. Tandem inquæſta ſuper hincinde propoſitis facta, & ipſa, partibus diligenter auditis ad iudicandum, admiſſa: per dictæ Curiæ noſtræ iudicium dictum fuit remiſſionem dictæ cauſæ eſſe faciendam ad examen dicti iudicis, & eandem remiſit, vel remiſſionem non eſſe faciendam decreuit, & dictam cauſam penes ſe retinuit, & poni debet quod fieri debet per partes ſecundum ſtatutum cauſæ. Si autem non eſſet inquæſta facta, tunc diceretur: viſis & conſideratis hincinde propoſitis & productis Curia no. decreuit vt ſup. &c.

Arreſtũ quãdo actor probat intentionem ſuam per cõfeſſionem.

B

C

¶ Quandoque fit remiſſio ad iudicem à quo eſt malè appellatum: tunc ſic fit breue arreſtum ſicut latiùs ſup. monſtratum eſt.

D

¶ Cùm à quadam ſententia lata per talem iudicem pro tali,cõtra talem ſuper tali re, per quam,&c. fuiſſet ad noſtram Parl.Curiam appellatum: auditis dictis partibus in cauſa appell. prædictæ proceſſũque, &c. per iudicium Curiæ noſtræ dictum fuit prælibatum iudicem benè iudicaſſe, & talem appellantem malè appellaſſe,& emendabit appellans,&c. remiſitque Curia cauſam in ſtatu in quo eſt ad examen iudicis antedicti. Aliquãdo dicitur in fine arreſti: dictum fuit talem iudicem malè iudicaſſe, & talem benè appellaſſe, retinuitque prædicta Curia d. cauſam,in qua partes facta ſua facient, & fiet eis ius: Vel dicetur ſecundum quod cauſa requiret procedi vlteriùs.

¶ Aliquando fertur arreſtum inter non ſubditos regis ſuper infractione ſaluægardiæ, vel portationis armorum, vel ratione alicuius iuris ſpecialis, quod dat regi cognitionem & non aliàs, quæ non fuit probata: & fit remiſſio per Curiam coram ſuo ordinario: & tunc ſic fieri poterit arreſtũ. Cùm in noſtra Curia fuiſſet per procuratorem noſtrum inter cætera propoſitum, quod, &c. ſuper quibus fuerunt dati certi commiſſarii,&c. prout in aliis arreſtis. Et ſequitur in fine: viſo igitur toto proceſſu diligenter, quia non fuit repertum dictam ſaluamgardiam eſſe ſufficienter probatam, vel ſi fuit probata, ſed non intimatio facta parti, quia non inuenitur dictam intimationem dictæ gardiæ eſſe ſufficienter factam dicto tali, præfata Curia noſtra decreuit talem eſſe remittendũ ad examen talis ſui iudicis ordinarii puniendum, vel abſoluendum prout erit rationis, cognitionem dictæ cauſæ eidem remittendo. Similiter faciendum eſt quando rex cognoſcit ratione alterius iuris ſpecialis. Quando verò eſt ſufficienter probatum, tunc ſic fieri poterit arreſtum. Cùm in Curia noſtra per procuratorem noſtrum & talem, &c. fuiſſet propoſitum inter cætera, quod dicto tali exiſtente in noſtra ſaluagardia, talis fecerit, hoc eſt, in noſtræ d. ſaluægardiæ præiudicium, vituperium & contemptum: quare petebat,&c. (ponat quicquid eſt in intẽdit. deinde ſequitur.) econtra verò per dictum talem fuit ad ſui defenſionem propoſitum, &c. facta igitur inquæſta ſuper præmiſſis, & ipſis partibus auditis, ad iudicandum admiſſa ipſa viſa diligenter,condemnabit Curia noſtra dictum talem in c. lib. nobis ſoluendis pro emenda, necnon parti læſæ in centum lib. in expen. &c. Quarum taxationem ſuo iudicio reſeruauit. Et hoc eſt verum in patria iuris ſcripti in qua expenſæ adiudicantur, etiam ſi petitæ non fuerint: ſecùs in patria conſuetudinaria vbi neceſſarium eſt petere: aliàs ſi partes ſolùm fuerint proteſtatæ, fit eis reſeruatio earum. Si verò infringẽs ſaluãgardiam erat Clericus vel Religioſus, vel Prælatus, tunc dicetur per iudiciũ Curiæ noſtræ,&c. quod tenebitur temporalitas eius ad manum noſtram, donec de centum lib. ſatisfactum fuerit nobis pro emenda, & parti in tantum, &c. Quandoque proceſſus coram ordinario inchoatur per viam prouocationis: & poſteà concluditur in rei vendicatione, & iudex partibus auditis, litis conteſtatæ factis inquæſtis hinc inde, publicato, & renunciato in cauſa, per ſuam ſententiam pronuntiauit malè prouocatum, & rem contentioſam adiudicat defendenti, tollendo inhibitiones cum expenſa à qua ſententia poſtmodum appellatur ad iudicem appellationum: qui partibus auditis, & facta inquæſta, ſuper contentis in libello appellatorio appellantis, prædictam infirmat ſententiam, & rem contentioſam adiudicat appellanti originaliter agenti, à qua ſententia appellatur ad Curiam, quæ prædictam confirmat, & condemnato contra quærentem ſuam reſeruat actionem, & tunc debet ſic incipere: Cum virtute certarum literarum prouocationis ad cauſam à iudice noſtro latam pro parte N. ſuper eo quod cum ſuis bono iure, & iuſto titulo,&c. (narretur tenor literarum obtentarum,&c.) ad prælibatum iudicem ſe prouocaſſe dicebat,& aſſerebat certus ſeruiens pręnominatum N. de & ſuper præmiſſis debitè reſponſurum: vlteriuſque facturum quod iuris & rationis foret, coram memorato iudice ad certã diem adiornaſſet eidem N. ſub 25. marcharum argenti pœna nobis applicanda, ne dilatione huiuſmodi & cauſa ſic corã eo pendentibus aliquid indebitè in ipſius prouocationis præiudiciũ innouaret inhibendo: coram quo quidem iudice, aut eius locumten. tantum proceſſiſſent partes iam dictæ quòd eis coram conſtitutis vtraque ex titulis, cauſis & mediis in proceſſu declaratis, territorium pręſpecificatum iure vtilis dominij, ſeu quaſi pertinere & ſpectare prætendebat: ad plenum igitur eis auditis præfatus iudex, per eius diffinitiuam ſententiam,&c. (inſeratur tenor ſententiæ,&c.) à quà quidem ſententia prælibatus N. ad iudicem noſtrum appellationis cauſarum ciuilium Seneſchali Thol. appellaſſet, tantumque coram eo, aut eius locumten. proceſſum fuiſſet inter eoſdem M. appellãtem ex vna parte,& N. appellatũ ex altera, quòd eis auditis prælibati noſtri iudices appellationis locumten. per ſuam diffinitiuã ſententiam,&c. (inſeratur tenor ſententiæ,& cum verbo condemnaſſet) fuit ab huiuſmodi ſententia per antedictũ N. ad noſtram Parla. Curiam Tholoſæ ſedentem appellatum. Auditis,

Formæ arreſti quandò illud fertur inter non ſubditos regis ſuper infractione ſaluægardiæ, vel portionis armorũ, quæ non fuit probata.

E

Forma arreſti quando proceſſu inchoato coram ordinario per viam prouocationis, poſteà concluditur in rei vendicatione. & iudex partibus auditis, &c.

G

D

tis, &c. proceſſuque ex eiſdem actis an benè vel malè fuerit appellatum, iuncto que libello appellatorio dictæ appellationis per modum nullitatum & factorum nouorum, & rationum iuris, tradito, recepto ad A iudicandum: eo viſo, &c. repertoque, &c. per iudicium, &c. prælibatoque: (& inſeratur reſeruatio ſubiunctis verbis) reſeruauit & reſeruat per eius iudicium Curia noſtra memorata, &c.

SEQVVNTVR LXXIV. DECISIONES SEV INTERLOCVTIONES venerandi Tholoſanum Parlamenti, ex eiuſdem Curiæ geſtis & arreſtis, iam olim non diu poſt eius erectionē collecta; quæ in prioribus impreſſionibus cum arreſtis Parlamenti Pariſienſis permiſtæ erant. Nunc autem à Carolo Molinæo Iureconſulto & Aduocato Pariſienſi decenti ſuo ordine, breuibus & vtilibus annotationibus margini additis diſtincta, & ſeorſum locata.

ARRESTVM PRIMVM.

* Anno) ſcilicet primo inſignis illius Curiæ, et dixi ſupra par. 1. tit. 1. § 3. C. M.

IN Parlamento anno * Domini 1444. menſe Auguſti, primò Blatereus, Ioannes Haſtico Clericus priſonerius Curiæ, eo quòd ſibi imponebatur citaſſe in Curia Romana, veniendo contra pragmaticam ſanctionem & inhibitiones ſibi factas, dominum Petrum Beſſieres Presbyterum, ratione parrochialis Eccleſiæ de ſancta Segonnella Diœceſis Vauren. traditus fuit Archiepiſcopo Tholoſæ, chargiatus de caſu priuilegiato, inhibendo ſibi ne procederet ad abſolutionem, condemnationem vel deliberationem eiuſdem priſonerij, donec per curiam cognitum fuiſſet de caſu priuilegiato. Et aliquibus lapſis diebus fuit ordinatum per curiam, quòd relaxaretur, cum hoc quod in curia promitteret reuocare vel reuocari facere dictam citationem: & omnia quæ fecerat contra Pragmaticam ſanctionem, & inhibitiones, ſub pœna centum librarum Turonenſium.

II.

¶ Item in eod. Parlam. die 18. Auguſti, Præſidentè Blacerenſi inter Ottonem Caſtellam actorem ex vna parte, & dominum Philippum de Leuis Archiepiſcopum Auxitanen. defenſorem ex altera: dictum fuit quod dictus defenſor veniret cogniturus vel negaturus ſuam ſchedulam infra finem eiuſdem menſis: aliàs Curia ex tunc prout ex nunc tenoit dictam ſchedulam pro confeſſata. Et deinde die 7. Septembris, dictum fuit quòd Curia tenebat dictam ſchedulam prædicti defenſoris (per quam & ex cauſis in eadem contentis promiſerat actori ſoluere ſummam duorum mil. ſcutorum auri, in feſto Paſchæ nouiſſimè præterito) pro cognita & confeſſata, & condemnauit curia eundem defenſorem ad garniendum * manum in eadem curia de prædicta ſumma duorum millium ſcutorum infra feſtum Omnium Sanctorum proximè veniens.

* Garniendum.) Talis erat ſtilus antiquus, etiam contra Clericos, contra quos deſiit obſeruari, quia recognitio ſufficit, & hoc niſi Clericus poſſideret immobilia ſibi propria, quia tunc ratione hypothecariæ remaneret in foro ſeculari, vt dixi in mea praxi & de dicto veteri ſtilo teſtatur Steph. Auffrer in addit. q. Thol 116 & in Rep. ſolo. t. Reg. 3 fallen. 18. vbi iſtud iſtudij arreſtū refert. adde inf. par 7. arreſt. 130. C. M.

III.

¶ Item in eodem Parlam. die 6. Septembris, inter Procuratorem regium & dominum Bernardum Rauolx actores in caſu exceſſuum ex vna parte, & dominum Ioannem de Lamanhano defenſorem in dicto caſu, Curia condemnauit eundem defenſorem ad reuocandum & annullandum, vel reuocari vel annullari faciendum ſententias & fulminationes ad ſui requeſtam factas, contra dictum dominum Bern. Rauolx: & in præiudicium Pragmaticæ ſanctionis, & inhibitionum ſibi ex parte regia factarum: & hoc faciendo ad abſolui faciendum ſuis expenſis ipſum Rauolx: & quod ad hoc aſtringeretur per ſuæ perſonæ detentionem, captionem & expletationem ſuæ temporalitatis, & per omnes alias vias & modos debitos & rationabiles. Et declarauit Curia dictum defenſorem incurriſſe pœnas ſibi indictas, de quibus mentio fiebat in expletis: quas certis ex cauſis Curia moderauit ad ſummam c. lib. Turon. ad quam ſummam dictum defenſorem erga regem condemnauit, & ad tenendam priſionem firmatam, vbi permanebit vſque ad plenam ſatisfact. & in expenſ. dicti actoris, &c.

IV.

B ¶ Item in Parlam. anni 1445. 15. Nouembris dictum fuit quod de cætero in cauſis beneficialibus Curia partibus auditis appunctaret partes ad penes eam ponendum eorum titulos, ſuper quibus vel illis alterius partis, ſi alia pars producere differret, Curia ſuum daret Arreſtum, abſque vlteriore partis alterius expectatione.

V.

¶ Item dictum fuit quod virtute duorum * defectuum Taſſinus de Bailleul actor, contra Ioannem de Lao manutentus fuit diffinitiuè in poſſeſſione & ſaiſina Canonicatus & Præbendæ Eccleſiæ Collegialis Sancti Nicolai de Nogarolo, & inhibuit Curia ne C moueri, conueniri, aut inquietari faceret prædictum actorem ad cauſam dictorum Canonicatus & præbendæ alibi quàm coram eius Ordinario: nec alias quam ſecundùm Pragmaticam ſanctionem, &c. Idem dictum fuit in Parlam. anni 46. die 26. Maij præſidente magiſtro Iacobo de Meaux.

* Duorum) vt ſup. in ſtil. c. 6. § 2. ſed exoleuit, vt ibi dixi, Io. Gall ſup. q. 314. C. M.

VI.

¶ Item in Parlam. anni 46. die 14. Auguſti, preſiden. Blacereus pro magiſtro Stephano Durandi actore requirente vtilitatem duorum defectuum ſibi adiudicari, contra magiſtrum Raymundum Montel, Curia adiudicauit talem vtilitatem quod defenſor ceciderat à ſuis defenſionibus omnibus, & non haberet niſi vnum ny: & probaret actor ſuum factum D conten. in vtilitate ſui defectus, & inquæſta facta, perfecta, & ad iudicandum recepta, Curia faceret ius partibus, & condemnauit defendentem in expen. dictorum duorum defectuum taxatione ſibi reſeruata. Et idem dictum fuit die eodem pro magiſtro Ioanne Dietim: excepto quod nihil dictum fuit de expenſis. Et idem dictum fuit die ſeptima Septembris pro domino Ioanne de Labatur. cum expen. ſicut in primo.

VII.

¶ Item in eodem Parlamento inter Delphinam de Recolleres Religioſam Abbatiſſam de Lampamone & Procuratorem regiū ſecum adiunctum actores in E caſu exceſſuum ex vna parte & Saturninam de Seyos, & Catherinā de Maudigot Religioſam Abbatiæ prædictæ defenſatrices, dictū fuit quòd dictæ defenſatrices & omnes quos appareret recepiſſe de fructibus dictæ Abbatiæ à tempore executionis querimoniæ & vnius anni antè, tenerentur ad illos reddendos & reſtituendos eidem actrici. & pariter compellerentur omnes qui ceperunt de bonis Abbatiæ ad illa reddendum & reſtituendum dicto Monaſterio: & condemnauit Curia dictas defen. ad obtemperandum & obediendum. Et quia dicta Saturnina ſemper fuit & eſt contradicens & recuſans arreſto lato pro actrice parere, Curia ipſam condemnauit ad tenendum priſionem in manibus Epiſcopi Ruthenen. eius ordinarii donec obedierit. pronuntiatum 14. Auguſti, preſidente Blacereus, in cuius arreſti iudicio fuerunt vna

Vide hic pertinaciam muliebrem monacharum.

ſaiſinæ & nouitatis, magiſter Guido Treſerchi oppo-nens & defenſor, non erant recipiendi ad poſſeſſorium Eccleſiæ de Caſſes, & ſuſtulit curia manum regiam, & omne impedimentum appoſitum in fructibus dicti beneficij: & ordinauit quod fructus qui leuati fuerunt à tempore executionis querimoniæ vſq; ad tempus præſens conuerterentur in vtilitatem Eccleſiæ prædictæ per vnum commiſſarium ad hoc per curiam deputandum: & irent partes,* ſi bonum eis videatur, proſequi ſuum ius vbi pertinet, & pendente proceſſu, prouideretur ad regimen dictæ Eccleſiæ, & de fructibus eiuſdem per Epiſcopum ordinarium de alia perſona quàm de altero dictorum contendentium, donec per iudicem competentem aliter fuerit ordinatum, & ſine expen.

* *Partes.*) & ſic neutri quod forte datũ fuerat per cõſti. an 1519 §. 52. quæ ſpreta fuit, & conſeruatus fuit vetus hic ſtilus & ab anno 1543 tempore regis Franciſci vt vidi. C. M.

X X I.

¶ Item in eodem parla. die 29. April. dictum fuit quod pendente proceſſu prioratus beatæ Mariæ de Fragiis albis inter partes ſequeſtra exiſten. ſub manu regis à tempore executionis querimoniæ, & medietas fructuum decætero percipiendorum conuerteretur in reparationem dicti beneficij.

X X I I.

¶ Item in eodem parla. die 22. menſis Auguſti, ad requæſtam procuratoris regis iniunctum fuit officiali Tholoſano, quatenus publicaret * aduerſus clericos, cle. 1. de vita & honeſt. clerico. qui Officialis reſpondit illam aliàs publicaſſe, & illam rurſum publicaret: & hoc fuit eidem iniunctum ſub pœna captionis temporalitatis Archiepiſcopi.

* *Publicaret.*) vt non ſit opus alia monitione. C. M.

X X I I I.

¶ Item die ſeptima Septembris, quia ſæpenumero curia ſe reperit ſine hoſtiariis, maximè die prædicta, condemnauit Yuonem de Noyrieux primum hoſtiarium, qui debet reſidentiam continuam, & receſſerat extra villam ſine congedio curiæ, in ſumma centum ſolid. turon. & quemlibet ex aliis, qui dicto menſe ſeruire debebant, in quinquaginta ſolid. applicandis capellæ: & fuit tentum huiuſmodi parlamentum vſque ad vigeſimam Septembris.

X X I V.

¶ Item in parla. an. 54. die 12. Nouemb. fuit concluſum per dominos quod non obſtan. abſentia præſidentium, procederetur ad lecturam ordinationum, & poſtea ad iudicandum proceſſus & faciendum alias res quæ non eſſent magni præiudicij: & quod primus conſiliarius laicus præſideret: ſed placitationes ſuperſederent vſque ad diem Lunæ, expectando præſidentes.

X X V.

¶ Item in eodem parla. 18. Ianua. Varinier præſiden. inter Archiepiſcopum Thol. appel. ex vna parte & procuratorem regium appellatum, viſo partium litigato de Petro Boiſſe fuſterio in priſionibus Seneſchali Tholo. de cuius ſtatu erat quæſtio an eſſet in habitu & tonſura clericalibus & veniret Archiepiſcopo remittendus: curia ordinauit per manum ſuperiorem, quod dictus priſonerius elargiretur per villam Tholoſæ vſque in craſtinum Quaſimodo; ad quam diem ſe redderet priſonerium in ſtatu.

X X V I.

¶ Item in eodem parlamento vndecima Februarij viſis literis regiis, per quas rex mandabat curiæ quod ſuæ intentionis exiſtebat creare vnum tertium præſiden. Et quod curia diligenter & ſecretè eligeret tres perſonas notabiles ad dictum officium, & ſcripto-tenus fideliter eidem mitteret, clauſa & ſigillata nomina & cognomina, cum eius ſuper hoc aduiſamento, & ſignaret illum de omnibus ad quem magis rex ſe debebat arreſtare, & conferre dictum officium præſidentis. Curia procedendo ad electionem prędictam per viam ſcrutinij quilibet ex præſidentibus & conſiliariis tradidit vnam ſchedulam, in qua habebantur

Vide electionem curiæ de tertio præſidẽte. & ſuper hoc literis regis.

A tres perſonæ notabiles, per quas ſchedulas compertum fuit, quod magiſter Nicolaus Berthelot regis conſiliarius in dicta curia, dominus Ludouicus de la Vernade, Præſidens de Fournez, & magiſter Iaco. Gentiani etiam conſiliarius in eadem curia, plures voces habebant: ſcilicet Berthelot 13. la Vernade nouem, Gentiani octo: & fuit deliberatum quod nemo ſignaret, ſed curia ſe remitteret regi de eligendo quem ſibi placeret, eo quòd dicti electi eſſent nominati per ordinem, ſecundum quod plures voces habuerunt: actum in parla. præſiden. Varinier, & decem & ſeptem conſiliariis.

X X V I I.

¶ Item decimaquarta Februarij dictum fuit quod Archiepiſcopus Tholoſ. faceret duos ex conſiliariis B curiæ vicarios ad declarandum ſi Ioannes delabatur. priſonerius deberet priuilegio clericali gaudere, & poſſet in præmiſſis eſſe præſens Officialis, ſi bonum eidem videretur.

XXVIII.

¶ Item die 18. eiuſdem menſis præſidente de Dacij, cum 11. conſiliariis cõcluſum fuit per curiam quod quando aliquis appellaret & releuaret in for. patriæ conſuetud. ſi dictum fuerit malè appellatum, vel ſi appellatio procedat à iudice vel commiſſario patriæ conſuetudinariæ: & dicatur deſerta, appellans ſolueret. 60. libras turon. de emenda.

X X I X.

¶ Item die vigeſima Martij fratres Hermengaud, Guiraumod, & Anto. de Leuſe canonici Nemauſen. C pro caſibus priuilegiatis fuerunt quilibet condemnati erga regem in quinquaginta lib. turon. & ad tenendum arreſtum infra clauſtrum prædictæ Eccleſiæ Nemauſen. vſque ad plenam ſatisfactionem: & vlterius curia declarauit arneſia ſeu arma * quæ dicti canonici deferebant exceſſus committendo, eſſe regi confiſcata, & ſibi pertinere & ponerentur & remanerent in pertica ſpatio octo dierum: & poſtea traderentur regio theſaurario Nemauſi.

* *Arma.*) Steph. Auffr. Rep. cle. 1. de offic. ordi. Reg. 1. fallen. 13.

X X X.

¶ Item vndecima Aprilis, fuerunt in curia lectæ, publicatæ & regiſtratæ literæ regiæ, per quas rex ordinauit, quod iudices & foreſtarij facerent reſidentiam in principalibus locis ſuarum iudicaturarum: & D hoc non obſtante allegatione ex aduerſo pro parte dictorum iudicum & foreſtariorum. Et deinde in eodem Parlamento tunc nona Iunij, fuit concluſum quod curia propter mortalitatem exiſtentem Tholoſæ ſe conferret apud Varen. die tunc ſubſequenti prout & factum fuit. Et deinde nona Iulij fuit concluſum, quod vlterius non daretur audientia publica ad litigandum in eodem parlamento niſi caſus vrgens ſuperueniret: ſed tenebit audientiam poſt prandium bis in ſeptimana, ſcilicet die Martis & Veneris & hoc reſpectu proceſſuum in ſcriptis: & ſexta Septembris fuit clauſum parlamen.

XXXI.

¶ Item nota, quod anno Domini 1455. Iouis die E quarta Decembris cùm non eſſent præſidentes, ſed ſolum ſex conſiliarij, fuit deliberatum quod die Martis ſequente inciperetur parlamen. caſu quo eſſent in numero competenti, deinde Lunę octaua Septembris in abſentia præſidentes per ante dictos conſiliarios ſex, fuit concluſum quod vocatis Archiepiſcopo Tholoſæ, & Epiſcopo Sarlaten. procederetur ad receptionem iuramenti aduocatorum & procuratorum, lectis prius ordinationibus ſicut erat conſuetum, & poſtea ad iudicandum aliquos paruos proceſſus, qui magni ponderis non exiſterent: & quòd primus conſiliarius laicus præſideret, & quod mandaretur præſidenti & aliis conſiliariis, vt venirent ad exercendum eorum officium: alioquin viſa ipſorum reſponſione regi ſcriberetur. deinde tricesima Decembris præſi-

by Google

dente Dacij propter mortalitatem Tholoſæ exiſtentem fuerunt prorogati dies adiornatij ſeneſchaliæ Tholoſæ vſque ad vltimam Ianuarij.

XXXII.

¶ Item die Veneris decimaſexta Ianuarij curia iniunxit Officiali Tholoſano, vt decætero requireret illos qui lenocinio vſi fuiſſent à tempore monitionis factæ per eundem Officialem, iuxta clemen. 1. de vita & honeſta. clerico.

¶ Et die vigeſimaptima huius menſis ordinauit præcipiendum fore Archiepiſcopo Tholoſæ, quatenus traderet copiam certarum bullarum ſibi præſentatarum per dominum Ioannem delabatur. ſe dicentem Epiſcopum Montiſalbani, ad videndum ſi erant contrariæ pragmaticæ* ſanctioni & authoritati curiæ, faciendúmque ſibi inhibitionem, ne illas haberet eidem delabatur. reddere, donec per curiam aliter fuiſſet ordinatum.

Pragmatica) Steph. Auffrepe. cle. 1. Reg. 2. fal. 11. de offi. ord.

XXXIII.

¶ Item die 27. eiuſdem menſis inter dominum Raymundum de Tulli Epiſc. Bazaten. impetrantem & actorem, & dominum Bernardum de Rouergue Archiepiſcopum Tholoſæ defendentem occaſione reparationis domus Epiſcopalis Bazaten. & vtenſiliorum: dictum fuit quod dictus defenſor in curia procederat.

XXXIV.

¶ Item die 3. Martij, iniunctum fuit per curiam Archiepiſcopo Narbonenſi aut eius vicario vt procederet ad confirmationem vel infirmationem electionis factæ de perſona domini Emanuelis electum ſe dicentis in Epiſcopum Nemauſen. ſecundum formam pragmaticæ ſanctionis ſub pœna captionis ſuæ temporalitatis, non obſtantibus ex aduerſo propoſitis per dominum Almanum Cardinalem Auenio. Et ordinauit curia quod præpoſitus & capitulum haberent prouiſionem ſuper Eccleſiæ prædictæ fructibus vſque ad ſummam quadringentarum librarum turonen. pro expenſis* proſecutionis eorum electionis: de qua expenſa tenerentur reddere computum cui pertineret. pronuntiatum per Dacij præſentibus vndecim conſiliariis, & fuit tentum parlamentum vſque ad 27. Septembris.

Expenſis) Oldra q 27. Calderi de ſolu. conſi 2. Gemina cõ. 48 col ſi. cõ. 55 anor. c. vt prateritæ de elo. C. M.

¶ Et die 25. eiuſdem menſis inter Delabatalo ſe dicentem Epiſcopum Montiſalbani ex vna, & ſindicum capituli conquerentem: dictum fuit quod Berthelot rogis conſiliarius executor querimoniæ proceſſerat poſt receptionem partis ad oppoſitionem & aſſignationem in curia malè proceſſum, & annullauit omnia facta vtrinque poſt dictam oppoſitionem & aſſignationem in curia & quod idem Delabatalo veniret defenſurus ad dictam querimoniam: & interea res contentioſæ ad manum regis ponerentur.

XXXV.

¶ Item in eodem parla. die 3. Septemb. quidam Bonifans fuit per curiam condemnatus in emenda 20. lib. turon. erga regem, eo quod impetrauerat ſtatutum querelæ, de nouis diſſaiſinis poſt executionem querelæ nouitatis ſuæ partis aduerſæ, & fuit remotum dictum ſtatutum querelæ cum inde ſequutis tanquam attentatæ.

XXXVI.

¶ Item in parla. an. 56 die 27. Nouemb. præſidente Varinier, cum 11. curia viſis ſummationibus factis & requiſitionibus Cardinali functo vt vicario Papæ in Auenione, & comitatu Venauſſini, & reſponſionibus per eum ſuper hoc factis, ordinauit quod interim ſummaretur, vt permitteret fieri executionem pro emẽda 4. millium lib. turon. in qua Ludouicus de Pictauia Epiſcopus Valentinen. fuerat erga regem condemnatus ſuper bonis temporalibus eiuſdem Epiſcopi exiſten. in Auenione & comitatu prędicto, non obſtantibus in contrarium per antedictum Cardinalem allegatis: & caſu quo idem Cardinalis eſſet recuſans aut differens, mandaretur primo ex hoſtiariis aut ſeruien. regis ſuper hoc requirendis, vt capiat. ponat realiter & de facto totum temporale eiuſdem Cardinalis, in regno ad manum regiam. & ſub illa faceret regi illud, & gubernari donec aliud per curiam fuiſſet ordinatum.

Condemnatio Cardinalis vicarij Papæ in Auenione erga regem, & captio temporalitatis ipſi⁹.

XXXVII.

¶ Item in eo. parla. 19. Ian. præſidente Varinier prohibitum fuit magiſtro Ioanni Rogerio graphario præſentationum eiuſdem curiæ, ne de cætero deliberaret aliquod congedium, neque defectum cauſæ lucrum importans, niſi viſis prius per curiam expletis. Et die x. Febu. curia ex certis cauſis ad hoc eam mouen prohibuit domino Raymundo Sirene iudici maiori Tholoſæ, vt non traderet aliquod pareatis aliquibus literis ad adiornandum ſubiectos commorantes infra fines & limites dictæ curiæ ad comparẽdum extra limites niſi prius locuto per eum cum curia, quia iudex maior dixit ſe præſto ita facturum.

XXXVIII.

¶ Item in eo. parla. die 4 Martij, præſidente Varinier, cum 14. dictum fuit per arr. quod Guillelmus Peſſelant & Io. Marbet priſionerij in priſionibus Archiepiſcopi Thol. adducerentur ad Conciergeriam pro reſpondendo ſuper portu armorum, infractione ſaluægardiæ. & aliis caſibus priuilegiatis: de quibus reperirentur chargiati. deinde vlt. menſis Apr. præſidente Varinier cum octo, dictum fuit quod curia tenebat, & reputabat præfatum Guillelmum Peſſelant priſonerium curiæ pro laico, & ipſum condemnauit ad ſuſpendium. Et reſpectu dicti Marbet curia condemnauit eum pro caſibus priuilegiatis in c. lib. turon. pro emenda erga regem, & ad tenendum priſionem, vbi pertineret, vſque ad plenam ſatisfactionem. Et vlterius pro delictis communibus curia remiſit ipſum tanquam clericum præfato Archiepiſcopo pro debita iuſtitia miniſtranda ſecundum caſuum exigentiam. Inhibendo eidem Archiepiſcopo, quod ipſe, nec eius Officialis vtantur in eorum ſententiis retentione gratię in prędiudicium iuriſdictionis regiæ. & ne etiam vtantur captione, ſeu priſia gentium: non conficiant inuentaria, vel ſcrutinia bonorum in terra & iuriſdictione regis: & reuocauit curia quicquid factum fuerat in contrarium abſque emenda. & ex cauſa. Et vlterius curia ex certis cauſis ad hoc eam mouentibus, iniunxit eidem Archiepiſcopo, vt moneret, ſeu moneri faceret debitè infra tres menſes infra tunc proximè ſequẽtes, omnes, & quoſcunq; eius clericos lenocinium, & alios caſus viles & enormes clericis prohibitos exercentes, vt à præmiſſis deſiſterent, & ea de cætero non committerent: alioquin lapſo prædicto termino, curia prouideret ſicut videret eſſe rationis.

Arreſti contra clericos lenocinium, & alios caſus illicitos & enormes exercentes.

XXXIX.

¶ Item die 27. Martij, quia magiſter Bernardus de Lauis procurator regius Seneſchaliæ Tholoſæ tangendo politiam piſcium qui vendebantur in ciuitate, locutus fuit arroganter dirigendo verba ſua aduocato regio, & iurauit per ſanguinem Dei in conſpectu curiæ, & aliorum officiariorum: fuit idem de Lauis in carceribus Conciergeriæ intruſus. Et die 29. eiuſdem menſis dictum fuit, quod in curia & in præſentia officiariorum peteret veniam Deo & regi, & pro emenda ſolueret decem lib. turon. capellæ: & ita fecit. Et ibidem, & eodem anno tenuit curia vſque ad 23. menſis Septembris.

XL.

¶ Item in parla, ann. 57. & die 22. Decemb. præſidente Varinier inter procuratorem regium actorem in caſu exceſſuum ex vna parte, & Archiepiſcopum Tholoſæ defenſorem: dictum fuit quod declinatoria per Archiepiſcopum propoſita non procedebat. Et vlterius quod idem defenſor aſtringeretur per priſiam

ſiam & detentionem ad manum regis ſui temporalis ad reuocandum, ſeu reuocari faciendum monitiones, excommunicationes, & grauamina per ipſum, ſeu Officialem eius conceſſa, contra iudicem maiorem, procuratorem regium, & notarium curæ Seneſchali Tholoſæ ad cauſam Raymundi Briſſe, tunc priſonerij in priſionibus eiuſdem Seneſchali, & etiam ad faciendum amoueri, ſi bono modo fieri poſſit: alioquin ad deleri faciendum de regiſtris excommunicationem, taliter quod legi non poſſint nomina dictorum iudicis maioris, procuratoris regij & notarij: & releuauit ipſum curia ab emenda, & ex cauſa.

XLI.

¶ Item die 27. Martij, curia ſuſtulit inhibitiones factas ad requæſtam fratris Oliuerij de Morillon, Epiſcopi S. Pauli, à magiſtro Ioanne textoris commiſſario in eadem parte per Abbatem Cluniacen. & etiam fratre N. deſmergiis, & gratię de merleto, de non producendo in certa cauſa appellationis, & alio proceſſu tangente confirmationem electionis Abbatiſſæ de Lezaro: & iniunxit eiſdem curia, quatenus haberent procedere ſecundum formam & tenorem pragmaticæ ſanctionis, eundem de Morillon in expenſis condemnando: & eidem inhibuit ne amplius haberet impedire dictum Abbatem, vel eius commiſſos, quo minus procedant ad confirmationem vel infirmationem prædictæ electionis ſecundum formam & tenorem dictæ pragmaticæ ſanctionis.

XLII.

¶ Item die 7. Iulij, dictum fuit reſpectu querimoniæ, quod prædictæ partes erant in factis contrariæ, &c. Et curia adiudicauit conuentui dictæ Abbatiſſæ de Lezaro recredentiam adminiſtrationis eiuſdem donec per curiam aliter foret ordinatum. Et ordinauit quod duę partes fructuum leuatorum ex prędicta Abbatia, exiſtentium ſub manu regis, conuertantur in Eccleſiæ eiuſdem Abbatiæ reparationes, ſaluo ad faciendum ampliorem prouiſionem reſpectu dictarum reparationum, dum caſus accideret.

XLIII.

¶ Item die 16. Septembris, in eodem parla. dictum fuit quod ad bonam & iuſtam cauſam ſindicus Capituli Nemauſenſis actor & conquerens in caſu ſaiſinæ & nouitatis ſe doluerat, & fuerat conquæſtus quod ad malam cauſam dominus Alanus Cardinalis Auenionen. ſe oppoſuerat. Et manu tenuit, & conſeruauit curia dictum actorem in poſſeſſione & ſaiſina capiendi & habendi adminiſtrationem & regimen Eccleſiæ & Epiſcopatus Nemauſenſis in ſpiritualibus & temporalibus ſede vacante, ac leuandi fructus, & ipſos conſeruandi futuro ſucceſſori, & inſtituendi vicarium, & officiarios ſpirituales, donec fuerit prouiſum de paſtore, & ſuſtulit manum regiam ad ipſius vtilitatem, ſine expenſis, & ex cauſa. Et die prædicta fuit impoſitus finis parlamento, ſaluo ad procedendum in cauſis criminalibus per ſeptimanam ſequen.

XLIV.

¶ In parlamento incœpto anno. 60. & finiente 61. die 7. Auguſti attento regis* deceſſu curia ipſa deliberauit & concluſit, quod procederetur ad iudicationem & expeditionem cauſarum & proceſſuum penden. in eadem curia ſine placitationibus, & pronuntiatione arreſtorum: quódque nullus actus publicus fieret donec habita fuiſſent alia noua à rege qui tunc erat: verumtamen ſi ſuperuenirent aliquæ prouiſiones faciendæ, quæ neceſſariæ eſſent, & vrgentes, celeritatémque requirerent dictas cauſas & proceſſus tangendo, curia ipſa concederet per literas ſigillatas ſigillo ſecreto eiuſdem, & loqueretur * per gentes Parlamentum regium Tholoſæ tenentes.

> * Regis.) ſcilicet Caro. 7. authoris huius Parlamêti ſolidi ob mortem regis non ceſſat. C. M.

> * Loquere-tur.) id eſt, intitularetur, omiſſo nomine regis tanquã in interregno. C. M.

¶ Item in Parlamen. an. 62. die 13. Nouemb. deliberatum fuit per curiam, quod tunc proximè inciperetur litigari non obſtante abſentia præſidentium, & præſideret in cauſis ciuilibus magiſter Ægidius Loquiatoris præſidens inquæſtarum, & primus conſiliarius clericus, & in cauſis criminalibus primus conſiliarius laicus.

XLV.

¶ Item in eodem parlam. Lunæ 12. menſis April. viſis literis regiis, per quas rex ſuppreſſerat & aboleuerat officium iudicis maioris Tholoſæ, audito procuratore regio, per curiam fuit ordinatum, quod ſuper illis literis poneretur lecta & publicata Tholoſæ in parlamen.

XLVI.

¶ Item in eodem Parlamento. Lunæ 12. menſis Aprilis* curia viſis literis regiis, abrogationis pragmaticæ ſanctionis, ſimul cum literis patentibus, & clauſis regis, & literis clauſis cancellarij Franciæ ſibi præſentatis per Epiſcopum Baionenſium habita ſuper hoc deliberatione, fuerunt in conſilio lectæ prædictę literæ. Et ordinatum quod ſuper illis apponeretur lecta & publicata in curia de expreſſiſſimo mandato domini noſtri regis, tam literis patentibus & clauſis, quàm nuntiis ſolemnibus, facto Coſmo præſidente 17. conſiliariis: & die 13. Aprilis per literas regias, quibus mandabatur magiſtro Guillelmo Bec, primus locus conſiliarij clerici poſt præſidentem: fuit eidem Bec aſſignatus locus de eius conſenſu poſt præſidentem inquæſtarum.

> * Aprilis.) & ſic anno 1. regni Ludo. 11. impulſore Papa Pio 2. qui prius ſcriba & propugnator conſilij Baſilienſis Papa factus, hoſtis quoq; factus eſt, cui Ludo. 11. annuit ſed curia Pariſieñ non obediuit exemplo præcipuo dicti fiſcalis procuratoris cognomina ti de ſancto Romano, qui maluit officio quàm affectui regis quantũuis acerbi cedere, & ſic ſtetit pragmatica vſque ad mercatũ Leonis & Franciſci, quam Sixtus quartus è medico Papa factus dicti Ludouici tẽpore fruſtra conuellere niſus erat, vt in extrauag. 1 de treug. & pace in communibus. C. M.

XLVII.

¶ Item in eodem Parlamen. die 12. menſis Maij inter procuratorem regium actorem ex vna parte, & dominum Ioannem Nauar. militem comitem palatinum defendentem, dictum fuit quod quatenus idem defenſor proceſſerat ad creationem notariorum imperialium, & legitimationes in hoc regno temporalia tangendo, abuſus fuerat, & interceperat contra iura regis, & declarauit curia omnia per eum in hac parte facta eſſe nulla, ac nullius effectus: & condemnauit ipſum defenſorem ad ea reuocandum, dicendo quod nulliter non habendo poteſtatem in hoc regno, & abutendo, creauit notarios imperiales: & fecit legitimationes authoritate Apoſtolica & imperiali temporalitatem tangendo, & reuocando, & petendo veniam regi & iuſtitiæ, & defendit ei curia ne amplius vteretur in hoc regno. Et ſimiliter omnibus illis quos legitimauit, & creauit notarios imperiales in hoc regno ne vtantur, ſed penes curiam afferrent literas ſuper hoc per defenſorem ſibi conceſſas. Et vlterius condemnauit curia prædictum defenſorem ad penes curiam ponendum totum illum quod ipſe perceperat à creatis per eum in notarios imperiales & legitimatos: & fuit huiuſmodi parlamen. protractum vſque ad 20. Septembris propter priſonerium: & prolatum arreſtum 19. eiuſdem menſis.

XLVIII.

¶ Item in Parlam. anni 63. die 20. Decembris. per arreſtum dominus Guillelmus de Breſont, qui in iudicio per eius aduocatum proponi fecerat, quod magiſter Ioannes du Gard procurator in curia fratris Antonij Barton, ſe iactauerat tantos amicos habere in curia, quod nunquam querimonia impetrata per fratrem Archimbaldum Heraldi, tangendo poſſeſſorium Abbatiæ de Conquis fulciretur, ad quod probandum habuerat plures dilationes, fuit condemnatus ad dicendum & declarandum in curia, quod ſtultè & indiſcretè, & malè dici fecit, & proponi, & aduoari verba prædicta, & quod petebat veniam regi & iuſtitiæ, & in emenda vtili erga regem in 15. lib. capellæ palatij, & erga prædictum le Gard in ſumma 10. librarum turon, ac in expen.

XLIX.

¶ Item in eodem Parlam. die 7. Maij, qua magiſter

Petrus Damiani conſiliarius curiæ recuſauit obedire appunctamento curiæ, per quod dictum fuerat quod exequeretur arreſtum eiuſdem curiæ inter Ducem Borbonij & comitem Armigniaci, ratione comitatus inſulæ Iordanis, & vicecomitatus Guureſij. Et quia loquendo de materia idem Damiani, dixit in curia ſe non iturum quodcunque proferretur appunctamentum per curiam: quia vt dicebat magiſter domus eiuſdem ducis ipſum recuſauerat: fuit per curiam eidem Damiano interdictus receſſus à villo durante dicto Parlamento.

L.

Vacatio curiæ Tholoſanæ propter maximũ eius vrbis incendium.

¶ Item die prædicti ſabbathi anno 63. circa horam decimam noctis ignis accenſus in vico ſequeſtriarum villæ Tholoſæ prope Conuentum Carmelitatum, durauit vſque ad diem Martis ſubſequentem, quo pendente tempore incendit ad longum & tranſuerſum ciuitatis vſque ad Conuentum Minorum baſacleum, & Eccleſiam Thauri: quod totum erat vltra tres partes de meliori eiuſdem villæ, & dictum fuit, quod in tam modico tempore ab hominis memoria non fuerat viſa ſimilis deſolatio, propter quod die nona eiuſdem menſis curia vacauit: Deinde ſuperuenit in eadem villa malum aliud, ſcilicet peſtilentia, propter quod die 28. Iunij curia poſt arreſtorum pronuntiationem, declarauit quod ſe transferret apud Albiam, & ibidem inciperet die 15. Iulij tunc proximè veniente: interea verò quandiu forent conſiliarij in numero competenti in eadem villa Tholoſæ expedire negotia eiuſdem curiæ neceſſaria: & poſtquam curia mutata fuit apud Albiam, & idem tenuit vſq; ad diem quintam Septembris, quia peſtis in eadem villa incœpit: & quia dubitatur de continuatione, dicta die curia deliberauit quòd proximum parlamentum in craſtinum beati Martini hyemalis inciperet, & continuaretur ibidem donec tempus eſſet Tholo. pacificatum.

Transfertur curia Tholoſana propter peſtem ad Albiam.

L I.

¶ Item in parlamen. 93. biſſextis die 23. Decembris fuit dictum per arreſtum ad requeſtam magiſtri Guillelmi Mortebrum impetrantis, contra Epiſcopum Numaten. defenſorem, quod ipſe ſuique ſecretarij & alij quos apparet habere regiſtra collationum beneficiorum collatorum per defenſorem & ſuos prædeceſſores à tempore introductionis pragmaticæ ſanctionis, traderent vel tradi facerent eidem impetranti in forma prędicta omnes collationes Eccleſiarum parochialium per eos collatarum à tempore prædicto: & ad hoc compelleretur: videlicet defenſor, & aliæ gentes Eccleſiaſticæ habentes picta regiſtra per ſuæ temporalitatis captionem, & gentes laicæ per ſuorum bonorum captionem, & aliàs vias & modos debitos & rationabiles, ſatisfacto quibus deceret ſalario rationabili.

¶ Deinde 2. Ianuarii dictum fuit & publicatum in audientia quod curia certificata de diſpoſitione villæ Tholoſæ, & quod peſtis ceſſauerat rediret Tholoſam ad diem 25. eiuſdem menſis.

L I I.

¶ Item in eodem Parlamen. 7. Aprilis, curia ordinauit quod de copia vel ex tractu ſindicatuum & actoriarum & procurationum penes curiam poſitarum, quæ fiet per graphiarium præſentationum eiuſdem curiæ non ſoluantur pro copia ſindicatus vel actoris niſi 7. ſolidi. 6. denarii turonen. & pro copia cuiuſlibet procurationis vnius perſonæ particularis 5. ſolidi turonen.

L I I I.

infra arreſt. 71.

¶ Item die 28. Iulii, dictum fuit per curiam, & ordinatum quod quando vnus ex præſidentibus vel commiſſariis curiæ allegaretur ſuſpectus, vel foret recuſatus per aliquem partium, & cauſæ recuſationis A fuerint per curiam admiſſæ: dictus præſidens vel conſiliarius non eſſet decætero præſens quando in curia de materia tractaretur in qua fuiſſet recuſatus: & fuit dictum Parlamentum tentum vſque ad diem Martis. 10. Septembris.

L I V.

¶ Item in Parlamen. anno 64. die 26 Nouembris fuêre publicatæ literæ regiæ datæ Luxieu propè Aurelianum 19. Iunii anni proximè præteriti: quibus inhibebatur ſub pœna banni & confiſcationis bonorum & priuationis gaudentiæ beneficiorum Eccleſiaſticorum exiſtentium in regno, ne occaſione dictorum beneficiorum per regem vel eius prædeceſſores collatorum in regalia, vel per aliam collationem ſibi B pertinentia pleno iure, & etiam occaſione beneficiorum & materiarum beneficialium vel Eccleſiaſticarum: de quibus fuiſſet vel eſſet proceſſus pendens in materia nouitatis in curia parla. vel coram aliis iudicibus regiis,* non tractaretur neque tractari facerent neque in cauſa teneri coram aliquibus iudicibus Eccleſiaſticis, nec aliis quàm in prædicta curia parlamenti vel coram aliis iudicibus regiis coram quibus eſſent dicti proceſſus pendentes. Et fuerunt etiam publicæ aliæ literæ datę decima Septembris proximè pręteriti, quibus erat ordinatum & prohibitum omnibus cuiuſcunq; ſtatus aut conditionis forent, ne de cætero irent vel mitterent Romam quæſitum aut proſecutum Epiſcopatum, Abbatiam aut dignitatem, neque aliud beneficium electiuum, niſi prius habita C voluntate & beneplacito regis.

* Regiis) Steph. Auffr. Rep. cle. 1. Reg. 2. fall. 25 de off. ordin. C. M.

L V.

¶ Item die decima Decembris curia ordinauit præceptum fieri Cardinali Fuxi magiſtro Nicolao de Liſcio de vulteris, vicegerenti curiæ camerę Apoſtolicæ in Auenione, fratri Dominico Abbati Fuxen. magiſtro Guillelmo Amaynier procuratori fiſcali Papæ in Auenione magiſtro Io. Garelli notario curiæ dicti vicegerenti, & magiſtro Petro de Subuilla, & aliis quibus pertineret, quod ipſi & ipſorũ quilibet prout pertineret caſſent, reuocent & annullent omnes citationes, monitiones, excommunicationes, aggrauationes, declarationes, & alios proceſſus & cenſuras factas occaſione canonicatus & præbendæ Conuenarum contentioſarum in eadem curia inter magiſtrum D Bertrandum Guilhoti, & dictum de Subuilla, contra eundem Guilhoti,; vnà cum inde ſecutis & ſibi concedant, tradant & deliberent ſuis expen. abſque dilatione beneficium abſolutionis à prædictis excommunicationibus & cenſuris quibuſcunque. contra ipſum occaſione prædicta declaratis & prolatis quouiſmodo & cancellent ac radant & lacerent de regiſtris excommunicatorum in quibus fuit regiſtratus: & publicent & denuntient ipſum abſolutum, vel pręmiſſa fieri faciant cum effectu dilatione ceſſante: compellendo videlicet gentes Eccleſiaſticas per priſionem & detentionem ſuæ temporalitatis & bonorum temporalium ad manum regiam, & etiam per priſiam & arreſtationem dictarum literarum citationum, monitionum, excommunicationum aliarum E cenſurarum Eccleſiaſticarum & portitorum earumdem, & per apriſionamentum dictorum portitorum, ſi opus ſit: & per omnes alias vias & cætera, ac inhibendo ne idem Guilhoti ſuper eorundem Canonicatus & præbendæ petitorio Romæ nec alibi citaretur aut conueniretur, & quod prædictus de Subuilla caperetur ad corpus, & ſi apprehendi non poſſit ipſe & ſupradictus de Liſcio * vicegerens Dominicus Abbas Fuxen. & Nayneriſ procurator fiſcalis adiornarentur perſonaliter in curia ſub pœna banni à præſenti regno.

Sup. arre. 32

* Liſcio.) quamuis Cardinalis & legatus de latere & gubernator Auenioni no. pro authoritate ſenatus, quãquam Antonius à præfauore regio nexus auſus fuerit ſimile arreſtum ſenatus Pariſienſis conuellere & ſono tubæ Aurelius abuſiuum declarare & malè.

¶ Et deinde die vigeſimatertia Februarij, fuit quaſi pronuntiatum ſimile arreſtum virtute quatuor defectuum cõtra magiſtrũ Chriſtoforum de Ridone, ad cauſam

ad cauſam operariæ Ruthinen. & die prædicta 23. Februarij, in ſimili caſu fuit condemnatus ad emendam * honorabilem quidam magiſter Petrus Monier notarius Apoſtolicus ad petendam veniam, &c. & in emenda vtili ad decem libras turon. capellæ palatij: & die prædicta fecit prædictam emendam: & reuocauit omnia per ipſum facta.

Emendã.) vide in commenta ad edictum henri. 2. contra per- uat datas. § 4 glo 5. nu 5. & in eod. areſt. 60. 65. C. M.

L V I.

¶ Item die quarta menſis Aprilis, curia prohibuit locumtenenti ſeneſchali: & in perſonam eiuſdem locumtenentem eidem ſeneſch. & omnibus aliis officiariis curiæ eiuſdem ſeneſchaliæ ne interciperent aliquam curam vel cognitionem de clericis familiaribus & ſeruitoribus * præſidentium & conſiliariorum curiæ. Sed ſi quas informationes haberent contra ipſos, illas penes curiam ponerent. Et quando de cætero querelæ venirent apud eos, quod facerent vel fieri facerent informationes, & afferrent penes curiam pro debita iuſtitia miniſtranda.

Seruitoribus.) hoc iniquum eſt, nec Pariſiis obſeruatur. C. M.

L V I I.

¶ Item die 2. Maij, fuit ordinatum quod officiarij Papæ in Auenione, & alij non ſubiecti regis requirerentur ad executioni demandari faciendum literas regias per curiam conceſſas ad requæſtam fratris Imbert Bernardi Canonici Nemauſen. & ſe dicen. præcentorem eiuſdem Eccleſiæ, ad faciendum præceptum fratri Petro Alberti Officiali Auenionen. parti aduerſæ dicti Bernardi tangendo dictam præcentoriam: ſuper cuius poſſeſſorio proceſſus in curia pendebat: vt idem Bernardus abſolueretur ad cautelam à ſententia ſeu ſententiis excommunicationum: quibus ad requæſtam eiuſdem Alberti detinebatur, & ipſum ad hoc compellendum per captionem & detentionem ſui temporalis: & ad ipſum Albertum perſonaliter adiornandum in curia attentis requiſitionibus aliis requireretur ſub comminatione marchæ & repreſaliarum: aut quod vt præmiſſa fiant & compleantur, dent licentiam, conſilium, & iuuamentum, offerendo officiarios regis pro ipſis in tali aut maiori caſu tantumdem facturos: alioquin in eorum negligentia vel defectu procederetur ad executionem dictæ marchæ.

L V I I I.

Ordinatio curiæ quòd ſigillum Cancellariæ non transferatur à loco vbi ſedet Curia.

¶ Item die decimaquinta Iunij fuit per curiam ordinatum quod ſigillum Cancellariæ non transferretur à loco vbi curia ſederet: & pro ſignificando præmiſſa Epiſcopo Vauren. fuerunt per curiam deputanti magiſter Petrus Sarrat & Albertus Malemſiant. Deinde 21. Iunij propter querelas partium in curia proſequentium ad cauſam abſentiæ ſigilli Cancellariæ. Ordinauit curia quod abſentia prædicta durante appunctamenta, arreſta, & aliæ prouiſiones quæ fierent per curiam ſigillarent ſigillo ſecreto eiuſdem curiæ, & fierent literæ ſub nomine, Ludouicus.

L I X.

¶ Item nota quod huiuſmodi Parlamentum prorogatum fuit per curiam, & tentum vſque ad quintam Nouembris ex certis cauſis curiam ipſam mouentibus. & die 12. Octobris præcedent. fuerunt arreſta prolata: die verò decimatertia eiuſdem menſis curia ordinauit, quòd de cætero quando per arreſtum, & relatio facta fuerit per aliquem ex conſiliaris eiuſdem curiæ, partes in factis contrariis fuerint appunctatæ; ſi inquæſta fiat ſedente parlamento & ante diſtributionem inquæſtarum fiet per relatorem & reſpectu factorum nouorum & aliarum quarumcunque commiſſionum, quando fuerit habitus reportatus factus per aliquem ex conſiliariis, tales commiſſiones erunt ipſius relatoris * ſed reſpectu aliarum quæ venient per aliam viam quàm ſicut prædictum eſt: & non cadent in diſtributione communi: tales diſtribuentur arbitrio præſidentium.

Relatoris.) Id eſt ipſe teſtes examinabit. & non alius etiam à Curia deputatus, niſi eo recuſante. C. M.

L X.

¶ Item in Parlamento incæpto anno 65. ſeptimo Decembris, curia condemnauit Dominum Geraldum Martini Presbyterum ad faciendum in curia emendam honorabilem ianuis clauſis magiſtro Antonio de Morthone procuratori generali regio, ſuo proprio nomine actori in materia iniuriarum, dicendo quod ſtultè & indiſcretè tanquam malè conſultus & aduiſatus ſcripſit aut ſcribi fecit in quadam requæſta per eum curiæ tradita verba ſequentia: Videlicet, ledit Sardon par le moyen de Monſeigneur le Procureur du Roy: duquel iceluy Sardon eſt ſeruiteur & familier, & auquel iceluy Sardon a fait beaucoup de dons, tant en draps qu'autres choſes, a donné ou fait donner audit ſuppliant grandes vexations, en le menaçant touſiours de le faire mettre en la Conciergerie, s'il ne luy reſignoit ſondit Prieuré: au moyen deſquelles vexations, & auſſi à cauſe que mondit Seigneur le Procureur a ſollicité maintesfois ledit ſuppliant qu'il reſignaſt ſondit Prieuré à vn ſien nepueu, en luy diſant que ſi ainſi le faiſoit, il feroit que ledit Sardon ne diroit mot. Et pource iceluy ſuppliant pour euiter icelles vexations indues, a eſté maintesfois en traité d'accorder auec ledit Sardon, qui en fit pluſieurs cedulles & articles, deſquelles aucunes ſont cy-attachées. Et pource que ledit ſuppliant (prius habito conſilio de ſes amys) n'a voulu condeſcendre à la volonté deſordonnée de mondit Seigneur le Procureur, ne dudit Sardon qui tendent à vne fin, en eſt venu en cette ville pour auoir expedition de ſondit procés. ledit Procureur & Sardon en perſeuerant touſiours en leur damnée intention, afin que par crainte ou doute de priſon ledit ſuppliant faſſe ce que ledit Procureur & Sardon voudront: ledit Procureur puis deux iours en ça & ſans ledit Rofere (qui eſt la partie principale, laquelle choſe eſt bien à noter) a fait certaine requeſte en iugement. C'eſt à ſçauoir que ledit ſuppliant fut remis en la Conciergerie ſelon certain appointement fait, &c. Et etiam dicendo quòd ſtultè & indiſcretè tradidit dictam requæſtam, & in eadem contenta aduoauit, quódque pœnitebat eum: & veniam regi, curiæ & Procuratori prædicto requirebat abſoluendo ipſum ab aliis petitionibus & concluſionibus in iudicio fuere præſentes Conſinier, præſidens du Vergier, & alij Conſiliarij vſque ad nu. 14.

L X I.

¶ Item in eodem Parlamento die 23. Iulij dictum fuit, quod executores teſtamenti defuncti Cardinalis de Alebreto gauderent fructibus, redditibus, & emolumentis Abbatiæ de Sercinio per tempus declaratum in bullis ſuper hoc eidem Cardinali conceſſis per Papam, non obſtan. ex aduerſo propoſitis per nouum Abbatem, cuius tamen conſenſus ſuper hoc interueniſſe dicebatur: & prolatum fuit Arreſtum die 13. Septembris, fuit protractum Parlamentum quoad Præſidentem in camera vſque ad 24. Septembr.

Arreſtum pro executoribus teſtamenti cuiuſdã Cardinalis defuncti adde Bertachi, tract. de Epiſc. part. 4. q. 3.

L X I I.

¶ Item in Parlamento incæpto anno 66. die octaua Februarij Curia ob defectum garniſionis vel conſignationis in manu eiuſdem Curiæ, de ſumma cent. lib. de quo erat quæſtio in eadem Curia condemnauit Ioannem Guitier defenſorem, erga Nicolaum Batraſerij ad eidem reddendum pagandum & ſoluendum * prædictam ſummam, vnà cum expen.

Soluendũ.) quod durum eſt & corrigendum: vt dixi ſupr in ſtil. requæſt. cap. 10. C. M.

¶ Tu vide ad propoſitum eorum quæ hic dicuntur quod no. infrà parte 2. in tit. de offic. Præſiden. & Conſil. Curiæ Parlamenti. in ordi. Philip.

L X I I I.

¶ Item die 6. April. in eod. Parla. Curia deliberauit quod de cætero aliquis Præſidens vel Conſiliarius

Curiæ Parlamen. Pariſius non reciperetur in præſenti Curia in Conſiliis, nec aliis ipſius actibus, donec illi de iam dicto Parlamen. Pariſius ex parte ſui obtemperarint literis regiis, per quas fuit ordinatum quòd Conſiliarij alterius curiarum prædictarum in illa* reciperentur, ſi reperirent ibidem.

* Illa.) Id eſt altera vice mutua. Ita tamen vt Conſiliarij Parlamenti Pariſ. (vtpote non ſolum tempore, ſed etiam dignitate & authoritate potiores) antecedant, & potiores ſint. C. M.

L X I V.

¶ Item in eo parla. 13. Maij poſtea quàm per dominum Ludouicum Marchionem Saluciarum, magiſtrum Petrum Pigranti, Magiſtrum requæſtarum hoſpitij regis, dominum Remigium de Marmont. militem gubernatorem Montiſpeſſu. Ioannem de la Gardeté ſcutiferum magiſtrum hoſpitij regis, magiſtrum David Chambellam, Petrum Penigaut, Viguerium Biterris, & Magiſtrum Petrum Garnier, commiſſarios deputatos & per regem miſſos pro cauſis & rationibus infra ſcriptis, fuerint exhibitæ & poſtea lectæ in eadem curia certæ literæ regiæ patentes per quas rex cum pro certis rationibus cauſis ad hoc eum mouentibus, mandaſſet apud ſe venire magiſtrum Henricum de Marle primum Præſidentem in eadem Curia: & ordinaſſet quòd magiſter Ioannes de Viridario & etiam præſidens in eadem Curia iret in ambaſiatam in regno Hiſpaniæ: & ex certis etiam cauſis ordinaſſet idem rex venire verſus eum in perſona vel in magno conſilio tres vel quatuor ex aliis conſiliariis in eadem Curia pro eis dicendo & remonſtrando aliquas res quare forent in nimium pauco numero ad tenendam prædictam Curiam: quamobrem vt etiam aliis attentis remonſtrationibus eidem factis pro bono patriæ linguæ Occitanæ ex deliberatione dominorum ſui ſanguinis & gentium magni conſilij, ordinauit quod dicta Curia ceſſaret & vacaret vſque ad ſui beneplacitum: Curia habita ſuper his deliberatione dictis mandatis obediendo, deliberauit ceſſare & vacare ſecundum tenorem prædictarum literarum. deinde ex ipſius regia ordinatione in feſto beati Martini ſequenti ſedit apud Montempeſſulanum.

L X V.

¶ Item in Parlamento apud Montempeſſulanum ſedente die 13. Aprilis, inter magiſtrum Antonium de Marthone, & procuratorem regium generalem ſecum adiunctum actores in caſu exceſſuum: & dominum Guillelmum Ioannis Presbyterum defenſorem in dicto caſu, dictum fuit quod pro caſibus priuilegiatis exceſſibus inobediẽtiis & abuſibus factis, commiſſis & perpetratis per dictum defenſorem, idem defenſor emendaret honorabiliter & vtiliter, & condemnauit eum Curia pro emenda honorabili ad clamandum veniam publicè in parquæto Curiæ regis in perſonam ſui Procuratoris, & hoc duobus genibus flexis, capite diſcooperto, dicendo quòd falsè & malè detinuerat literas regias, & iurauerat & blaſphemauerat nomen Dei, ac ſe irruerat contra ſeruientem regium executorem dictarum literarum, & quòd ipſum pœnitebat, & requirebat veniam Deo, regi & iuſtitiæ & pro emenda vtili attenta defenſoris paupertate in x. libris turonen. erga regem & beneficio procuratoris in quinque libris turonen. pro emenda erga dictum ſeruientem. & in expen. factis ad cauſam proſecutionis huiuſmodi cauſæ talibus ſicut fuerit rationis erga dictum de Marthon.

Vide notabile arreſt. vbi dicitur quidi presbyter facere emendam honorabilem.

L X V I.

¶ Item deinde 13. menſis Auguſti prolatis arreſtis ac lectis ordinationibs per quas conceſſi fuerant defectus & congedia præſentatis contra non præſentatos: Curia ad cauſam dubij temporis diſpoſiti valdè ad epydimiam & alias infirmitates in prædicta villa Montiſpeſſulani impoſuit finem Parlamento prædicto ſaluo ad prouidendum priſionariis, & procedendum in leuibus, prout eſt & fuit poſtea proceſſum per Præſidentem in Camera.

Imponitur finis Parl. propter epydimiam.

¶ Item in Parlam. incœpto apud Montempeſſulanum anno Domini 1465. die 23. Martij præſentatis per iudicem maiorem Tholoſæ literis, per quas rex ordinabat Curiam transferri Tholoſæ, Curia ordinauit quod tenetur Tholoſæ: ad quod faciendum aſſignauit ad 17. menſis Aprilis ſequentis.

L X V I I.

¶ Item die 11. Septembris, in eodem Parlamento Tholoſæ Bertrandus de Arrigalupa, ad cauſam homicidij per eum inſidioſè perpetrati in perſonam magiſt. Raymundi Ioannis aduocati in eadem Curia, licet allegaret ſe clericum ſolutum: dictum fuit tam per clericos quàm laicos præſidentes & conſiliarios, quòd nullus ad clericaturam prædictam reſpectus haberetur etiam ſi de illa conſtaret, & quod non gauderet priuilegio clericali* & deinde per laicos fuit condemnatus ad mortem: poſtea prolatis arreſtis die 16. Septembris. Deinde protractum fuit Parlamentum vſque ad 20. eiuſdem menſis quo tempore fuit proceſſum per præſidentes in camera.

* Clericali.) idem ſimile arreſto Pariſ. Io. Gal. ſuper q. 351. vbi dicitur. C. M.

LXVIII.

¶ Item in Parlamẽto incœpto anno 69. 11. Ianuarij, curia ex certis cauſis eam ad hoc mouentibus ordinauit, quòd Epiſcopi & alij Prælati quamuis eſſent conſiliarij* regij in eadem Curia vel Pariſius, nec alij quicunq; de cætero reciperentur, nec eſſent præſentes in conſiliis & deliberationibus in ea fiendis.

* Conſiliarij.) ſcilicet in genere non in tit. officij, ſed qui vt honorate in ſedem admittuntur etiam Pariſiis à ſenatu Secus de Epiſcopis & Prælatis qui non ſolum in genere, ſed ſpecialiter & actu ſunt conſiliarij & de corpore curiæ vt Pariſiis omnes Eccleſiaſtici pares Franciæ, & Epiſcopus Pariſiẽ & Abbas S. Dionyſii, qui vocem etiam iudicatiuam habent in ſenatu, & ſunt conſiliarij nati ratione dignitatis, quamuis actu non habeant vocem niſi ſint ætatis doctrinæ, & experientiæ requiſitæ & prius examinati, & ſacramento aſtricti in eadem curia ante 20 annos, vide Reuerendum Michaëlem Boudet Epiſcopum & Ducem Lingonenſem egregiam & ſynceram in hoc ſenatu nauare operam. C. M.

L X I X.

¶ Item die 20. Martij in eod. Parla. inter Petrum Gentiam ſcutiferum, & magiſtrum Carolum de Martigni iudicem appellationum Tholo. ſupplicantes & actores ex vna parte: & dominum Ioannem Epiſcopum Vauren. defenſorem: dictum fuit quod idem defenſor reuocaret vel faceret reuocari omnes monitiones generales, cenſuras Eccleſiaſticas & fulminationes ad ſui requæſtam factas ratione bonorum ſucceſſionis defuncti domini Ioannis Gentiam, vita ſibi comite Epiſcopi Vauren. vltimo defuncti: de quibus erat in eadem Curia inter partes quæſtio, & traderet ſeu tradi faceret abſolutionem à prædictis cenſuris & fulminationibus dictis ſupplicantibus, & omnibus aliis tenentibus vel habentibus pro & nomine dictorum actorum aliquid de bonis prædictis, & hoc totum expenſis eiuſdem defendentis, & ad hoc compelleretur idem defenſor per priſiam & detentionem ſui temporalis in manu regis, & per alias vias & modos debitos & rationabiles, de habendo literas reuocatorias & abſolutorias à prædictis monitionibus, cenſuris & fulminationibus, & penes Curiam afferendo Curia eidem defenſori dedit terminum trium menſium, & condemnauit ipſum defendentem in expen. inſtantiæ prædictæ.

¶ Item die 10. Iulii vacauit Curia propter ſolemnitatem factam Tholoſæ ad cauſam natiuitatis domini Delphini domini Caroli filii primogeniti Regis: qui natus fuit die veneris 29. Iunii nouiſſimè præteriti anni Do. 1470. qui fuit dies feſtus beatorum Petri & Pauli. & hoc circa mediam noctem inter diem veneris & ſabbati.

L X X.

¶ Item die 13. Auguſti in eod. Parla. in cauſa magiſtri Antonii de Mathone impetrantis, contra dominũ Antonium Alemandi Epiſcopum Cathurcen. inter alia fuit idem Epiſcopus (quia contra inhibitiones factas per Curiam fecerat) declaratus incurriſſe pœnam 7. millium lib. turon. quæ fuit per Curiam moderata ad 2. mille lib. turo. de quibus 500. fuerunt applicatæ reparationi pontis Tholoſæ, & mille libræ reparationi Palatii eiuſdem villæ.

LXXI.

LXXI.

¶ Item 22. die Augu. curia habita ſuper hoc deliberatione ordinauit per edictum, quod de cætero nõ reciperentur per eandem curiam in præſidentes, conſiliarios, graphariũ, aduocatum, & procuratorem regium extraordinariè in eadem curia. Et die 30. Augusti declarauit onus leuandi & colligendi requæſtas in eadem curia non eſſe officium: & ordinauit quòd de cætero partes vel eorum procuratores, vel alij quibus pertineret leuarent aut leuari aut cuſtodiri facerent per illum vel illos quos ſibi bonum viderent: & prolatum fuit arreſtum die 13. Septembris: præſidentes in camera tenuerunt vſque ad 20. Octobris Parlamentum.

LXXII.

¶ Item in Parlamento incœpto anno 74. 11. Iulij habita ſuper hoc deliberatione, curia ordinauit quòd quando aliquis præſidens & conſiliarius eiuſdem curiæ erit recuſatus & allegatus ſuſpectus, & cauſa recuſationis per curiam admiſſa fuerit in aliqua cauſa, quando in audientia eiuſdem curiæ incipiet litigari cauſa prædicta, præfatus præſidens vel conſiliarius ſi ſit in ſedibus deſcendere tenebitur, & exire cameram prædictæ curiæ, niſi velit ſeſe partem formatam oſtendere: quo caſu tenebitur ſe tenere propter aduocatum partis quam ſuſtinebit.

LXXIII.

¶ Item in Parlamento incœpto anno 71. duodecima Nouembris, fuit per curiam concluſum in abſentia præſidentium magiſter Ægidius le Laſeur primus conſiliarius clericus * & præſidens inqueſtarum præſideret & portaret vocem in eadem curia, & die 26. eiuſdem menſis fuit ordinatum, quòd in abſentia dictorum præſidentium arreſta & appunctamenta curiæ pronuntiarentur per graphariũ eiuſdem. Et die 8. Iunij curia conſiderans in diſpoſitionem temporis, epidimia currente in villa Tholoſ. & alijs rationibus ad hoc eam mouentibus, concluſit quòd iret apud montem Albanum 16. eiuſdem menA ſis, & ibi continuaret Parlamentum durante periculo epidimiæ, donec per regem vel curiam fuiſſet aliter ordinatum. Et quia ibidem ſuperuenit epidimia, ſe contulit Albiam, & ibidem ſedit 27. Iulij, ſed propter deceſſum aliquorum ex morbo epidimiæ ſe contulit ad regalem montem. Et ibidem ſedit. 1. Auguſt. & continuauit vſque ad 12. Septembris: & fuit deliberatum quod præſidentes & conſiliarij, & alij officiarij congregarentur in eadem villa. & 15. Octobris cauſa deliberandi vbi ſederet proximum Parlamentum.

Clericus.) Contrarium & merito ſeruatur in ſenatu Pariſienſi vbi ſoli laici ſunt præſides, & in abſentia præſidũ ſenatus, non antiquior ſi eſt clericus, ſed laicus antiquior præſidet: & benè. quia vt ſupe. dixi parte 1. Milites primores erant, quorum clerici, id eſt literati qui ſic vulgo vocabantur (non Eccleſiaſtici qui nulli in ſenatu erant) aſſeclæ tãtum erãt facit ſup. eod. arreſto 32. quod huic contrarium videtur. C. M.

LXXIV.

¶ Item in Parlam. anno Do. 1493. in vigilia Purific. B. Mariæ virginis, cum ſoror Ioanna de Cardeliaco Abbatiſſa monaſterij veteris muri in manibus Papæ dictam Abbatiam in fauorem Catherinæ ſuæ ſororis renuntiaſſet, & eidem Catherinæ de prædicta Abbatia per antedictam renuntiationem vacante, Papa prouidiſſet, & per aliam bullam eiſdem datam dictæ Catherinæ conſenſu ipſa reſeruaſſet eidem Ioannæ renuntianti omnes fructus Abbatiæ ac omnem iuriſdictionem & correctionem ac cæteras præeminentias exerceri ſolitas per Abbatiſſam cum regreſſu ad eandem Abbatiam cedente vel decedente prædicta Catherina, poſtmodum certæ eiuſdem monaſterij moniales de præmiſſis certioratæ, & ob hoc adhuc eandem Abbatiam prædictam per renuntiationem vacare prætendentes quandam ſororem Irſandam de Lantiito eligunt, ortaque poſtea lite inter eandem Ioannam & Irſandam electam ſe dicentem à duplo maiori parte (& ſic adminiſtrare poſſe de iure*) actricem & conquerentem in caſu ſaiſinæ & nouitatis ex vna parte & dictas Ioannam & Catherinam opponentes. Partibus tandem auditis viſáque bulla dictæ reſeruationis omnium fructuum loco penſionis & regreſſus per arreſtum curiæ ob hoc in totum* in proceſſus iudicatione congregatę ad dictam bullam reſeruationis & regreſſus reſpectum non habendo, fuit dicta Catherina* manutenta diffinitiuè: quia prædicta electio non valebat, &c. Quod arreſtum omnino deſtruit ſimiles reſeruationes omnium fructuum, & regreſſus quæ his temporibus contra ſacra concilia & ordinationes regias à multis obtinebantur.

Iure.) in de. nitatibus. §. de ele. in 6. C. M.
Totũ.) id eſt omnibus claſſibus congregatis. C. M.
Catherina.) videtur error librarij, & legendum Irſanda, & mox ibi electio non valebat, deleda negatiua. Tum quia alias hoc arreſtum eſſet cõtra concilium Baſilienſe iã receptum. Tũ quia eſſet cõtra plura arreſta etiam Pariſiis lata vt 19 Aprilis anno 1496. poſt Paſcha, quod extat nu. 92. parte 4. in veteri compilatione huius ſtili & repoſui infra parte ſequenti no. 15. Tum quia alias ratio hic addita ibi quod arreſtum eſſet repugnans. C. M.

¶ *Hic finitur ſexta pars.*

INCIPIT SEPTIMA ET VLTIMA

PARS TOTIVS HVIVS TRACTATVS CONTINENS MVLTA ANTIQVA, DEINDE RECENTIORA QVÆDAM ET SVMME NOTANDA iudicia & arreſta ſupremæ huius & primariæ Francorum, Pariúmque Franciæ Pariſienſis Curiæ, ſeorſum ſuo ordine ſecundum ſeriem temporis locata mendíſque purgata cum breuibus & vtilibus notulis doctoris Caroli Molinęi in eadem Curia Aduocati Franciæ & Germaniæ Iureconſulti, iuris praxíſque conſultiſſimi.

ARRESTVM PRIMVM HVIVS COLLECTIONIS.

I.

ANNO Domini 1277. Pariſius* fuit factum edictum * ſeu arreſtum huius tenoris Querelæ de nouis diſſaiſinis, quòd non veniant in Parla. ſed quilibet Bailliuus in Bailliuia ſua, vel Seneſchalus in Seneſchalia ſua, vocatis ſecum bonis viris, adeat locum debati & ſine ſtrepitu ſciat ſi ſit noua diſſaiſina, ſeu impedimentum & turbatio: & ſi inuenerit ita eſſe, ſtatim faciat reſſaiſiri locum, & accipiat in manu regis, & poſtea faciat ius partibus.

* Pariſius.) locus olim, exprimebatur antequam ea curiam ſixam & perpetuam ſedem haberet in ipſo regni capite Pariſiis, quod factum eſt anno 1315. ſub Lud. Hutteno C. M.
* Edictum) quod etiam habetur ſupra par. 3. tit. 22. § 1. C. M.
* Clericos.) etiam ratione iuriſdictionis ſpiritualis, vt ſup. par. 3. tit. 38. § 2. ſed exoleuit, vt ibi dixi. C. M.

II.

¶ Item dictum fuit permittendum eſſe Epiſcopo Tholoſano clericos * modo licito in viis & in plateis capere: & in domibus dummodo fiat ex permiſſione dominorum ipſarum domorum.

III.

¶ Item iniunctum fuit omnibus Seneſchalis, vt ſi clerici arma portantes inueniantur in iuriſdictione regis, quòd arma eis auferantur: nec reſtituantur eiſdem, & requirantur eorum Prælati, vt regi faciant emendari: quod ſi facere neglexerint clerici, ad emendam per bonorum temporalium captionem compellantur.

IV.

¶ Item iniunctum eſt omnibus Seneſchalis, quòd ſi familiares vel officiarij Prælatorum portant arma pro iuſtitiandis ſuis ſubditis, ſeu capiendis in terris eius, ratione armorum vel aggreſſionis itineris, aut caſus conſimilis, qui non recipiat dilationem, quòd non impediantur officiales prædicti. Si autem pro factis aliis, in quibus dilatio non ſit adeò periculoſa, velint arma deferre, adeant Seneſchalum, & exponant ei factum, & petita & obten. licentia portandi arma, impunè poterunt arma deferre ob iuſtitiandum ſubditos, ſi eorum rebellio hoc expoſcat.

V.

¶ Item iniunctum eſt omnibus Seneſchalis, vt ſi aliquæ literæ regiæ eis præſentarentur, quæ contra rationem eis viderentur, vel contra ordinationem curiæ vel arreſta magiſtrorum, quòd non ſtatim pareant eis. Sed per eos rex conſulatur: & interea contenta in literis remaneant in ſuſpenſo.

VI.

¶ Item dictum fuit quòd requireretur Epiſcopus Tholoſanus, quòd ter moneat clericos artem mercantiam exercentes per competentia interualla, vt ſæcularibus negotiis & turpibus quæſtibus ſe non immiſceant: alioquin eos ex tunc vlterius non defendat. Et ſi Epiſcopus hoc facere noluerit, faciat vicarius * Tholoſæ. Tales clericos coram ſe vt conſueuit reſpondere. Et ſi per dictum Epiſcopum moniti à dictis ſæcularibus negotiis & turpibus quæſtibus deſtiterint, non permittet vt priuilegio ſuo: alioquin faciet vicarius prædictus vt facere conſueuit.

(A stands beside the first line of this column: "cantiam exercentes")

VII.

¶ Item per Petrum de Capella, & magiſtrum Ægidium Cameli clericos * regios in feſto beatorũ Geruaſij & Prothaſij anno Domini 1290. prolatum fuit arreſtum Pariſius, per quod iniunctum fuit vicario Tholoſæ quòd ſententiæ conſulum Tholoſæ latæ
B contra Arnaldum de Coſſaco, qui tunc ſe clericum aſſerebat, adhæreret quantum ad bona, donec vocato procuratore regio, & plenè auditis & intellectis eius rationibus contra clericatum ſeu tonſuram dicti Arnaldi ſe clericum aſſerentem, pronuntiatum fuerit ſuper clericatu. Et tunc ſi, à pronuntiatione tanquam ab iniuſta procurator regius crediderit appellandum, hoc ſibi licet, & appellatione pendente nihil innouetur omnino: conſilium eſt, quod ſi aliquis delinquens deprehendatur in præſenti fore facto extra habitum clericalem, quod licitum eſt poteſtati deprehendenti ipſam ſæcularem iuſtitiam in eum exercere. Si verò fuerit deprehenſus in habitu clericali, & referatur quæſtio de clericatu, relinquatur Epiſcopo cognitio: nec in quęſtione criminis habebit vocare procuratorem regium, licet eius intereſſe poſſet propter immobilia quæ poſſunt cadere
C in commiſſum: veruntamen ſi de colluſione timeatur, gentes regiæ poterunt adeſſe ſi velint: non tamen vt pars, ſed tanquam illi quorum intereſt, ne fiat colluſio, & poteſt appellare procurator regius ab illa ſententia, quæ prima facie præſumitur ex præmiſſis per colluſionem lata: & hoc nedum propter intereſſe bonorum, ſed etiam propter intereſſe publicæ vindictæ. Et maximè ſi delictum eſt perpetratum in perſonam iuriſdictioni regis ſubiectam. Si verò de clericatu ſit quæſtio, & non ſit perſona de qua contenditur in poſſeſſione clericatus, remanebit penes curiam ſæcularem, quouſque de ipſo clericatu fuerit plenè cognitum & pronuntiatum. Si verò in poſſeſſione fuerit clericatus penes Epiſcopum, & donec laicatus (quem poterit mouere procurator regius coram Epiſcopo vel eius officiali) quæſtio fuerit terminata & ſemper intelligimus quòd in cognitione clericaturæ in omni parte proceſſus procurator regius vocetur, alioquin ſententia ſuper clericatu lata, non valet.

* Vicarius.) quiete [illegible] ſæcularis ordinarius primæ inſtantiæ, vt patet infra eo num. 7. & ſequen. nu. 14. nu. 19. 20. 24. Conſulatus è verbis Tholoſanæ certam iuriſdictionem habebant, & magnam authoritatem vt patet. infra eo nu. 15. 24. 25. C. M.
* Clericos.) id eſt iuriſperitos qui erant conſiliarij regij in curia. C. M.

Digitized by Google

VIII.

¶ Item anno Do. 1290. in Parla. Purific. beatæ Mariæ fuit declaratum per curiã, quòd Epiſcopo * Tholoſano non fiebat iniuria per vicarium Tholoſ. qui inhibuerat notariis regiis ne ponerent * iuramẽtum in inſtrumentis ſuis, dum tamen contractus ſeu negotia ſuper quibus erant dicta inſtrumenta confecta poſſent abſque iuramento ſubſiſtere.

* *Epiſcopo.*) Sed poſtea an. 1310. mẽſe Auguſto, ea ciuitas erecta eſt in Archiepiſcopalem à Ioan. 22. vt in extrauag. communibus de præben. & digni. c. 5. C. M.
* *Ponerent.*) Timebant enim ne iuriſdictio regia & ſecularis ſic abſorberetur per ea ſin. de for. comp. in 6 quod tunc in regno, ſaltem in patria iuris ſcripti ſeruabatur ſed tãdem ea ſuperſtitio à toto regno exulauit, quia neq̃ liber ſextus, ſed nec decretales vim vllam habent in hoc regno in præiudiciũ iuriſdictionis temporalis & iurium. C. M.

IX.

¶ Item per curiam extitit ordinatum quòd vicarius Tholoſanus contra illum qui dicitur aliquod crimen commiſiſſe, quem officialis Epiſcopi vel gentes ſuæ dicerent eſſe clericum, non conſtituto aliter eidem B vicario quòd idem criminoſus ſit clericus, procedere non deſiſtat, ſcilicet idem vicarius Tholoſ. niſi dictus criminoſus perſonaliter * comparens coram ipſo vicario inuentus eſſet in poſſeſſione clericatus: ſi autem dubium vertatur an ſit clericus, de hoc cognoſcet Epiſcopus.

X.

¶ Item fuit ordinatum quòd idem vicarius deſiſtat procedere & exercere iuriſdictionem in clericos in actionibus criminalibus & perſonalibus: & fuit inhibitum per curiam, ne idem vicarius cognoſceret de criminibus clericorum coniugatorum ſeu non coniugatorum, ſe implicantium negotiis ſecularibus, quæ requirunt pœnam corporalem.

* *Perſonaliter.*) quia clericus in cauſa criminali non poteſt per procuratorẽ petere ſe remitti ad ſuũ iudicem vel declinare quod generaliter obſeruatur. C. M.

XI.

¶ Item fuit per curiam declaratum quòd dictus vicarius non cognoſceret de viribus matrimonij, vtrum eſſet legitimum vel illegitimum: poterit tamen cognoſcere vtrum aliquis tenuerit vel teneat aliquam pro vxore: & poterit ſe informare vtrum matrimonium fuerit inter aliquos contractum de facto: & ſi agatur in iudicio poſſeſſorio ſeu aliquo in D quo ſufficit probare poſſeſſionem matrimonij iuxta medium prædictum, dictus vicarius procedat in dicto negotio: & illud diffiniat quantumcunq; opponatur exceptio matrimonij illegitimi. Si verò agatur iudicio petitorio, & non opponatur dicta exceptio, ſimiliter in dicto negotio procedetur. Si verò opponatur dicta exceptio cum agatur iudicio petitorio * vel aliqua alia ciuili quæſtione in qua non ſufficeret probare poſſeſſorium matrimonij, extitit ordinatum, quòd vicarius non procedat in dicto negotio quodque de dicta exceptione fuerit cognitum per curiam dicti Epiſcopi, vt iuris erit.

* *Petitorio.*) ſed hodie ſeruatur quod poteſt cognoſcere ſi eſt quæſtio facti. Steph. Auffre. Rep. cler. 1 Reg. 4. fall. 8 de officio ordi. c. M.

XII.

¶ Item pro procuratore Epiſcopi Tholoſani dictum fuit quòd vicarius Tholoſæ ſententialiter * cle- E ricos abſolutos per Epiſcopum à ſibi impoſitis, non caperet: neq; parentibus aut amicis clericorũ prædictorum inhiberet ne eoſdem clericos in ſuis hoſpitiis reciperent: nec alimenta ſeu alia eidem neceſſaria adminiſtrarent: vt huiuſmodi ſub prætextu cum eodem vicario componant aut tranſigant.

* *Sententialiter.*) limita 1. niſi ſit iudicium colluſorium vel in fraudẽ procuratum quia tunc iudex ſæcularis coget. Eccleſiaſticũ proceſſum ſuum ederet vt ſup. part. 9. q. 141. limita. 2. ſi eſſet crimen per ſe ſpectãs ad ſe ſæcularẽ, vt ſup. part. 3. q. 319. C. M.

XIII.

¶ Item dictum fuit quòd idem vicarius non inhiberet parentibus & amicis clericorum ne ipſos reciA piant, cúm ipſi clerici pro criminibus non flagrantibus capti nolunt fideiubere de parendo iuri coram eo ſuper ipſi criminibus: quódque vicarius prędictus non audiret confeſſionem clericorum per ipſum captorum * ratione ipſorum criminum, ſed eos remittere deberet gentibus Epiſcopi.

* *Captorũ.*) Hodie nõ ſolum prius interrogantur, ſed etiam iuſſit ſuper prouiſione ſi res exigat, & bone C. M.

XIV.

¶ Item dictum fuit quòd dum clerici coniugati vel non coniugati ſe obligant ad ſigillum * domini regis ſuper contractibus initis cum mercatoribus, vicarius non detinebit eos donec ſatisfecerint mercatoribus antedictis, quódque clericos per eum captos Epiſcopo reſtituat, & non ſibiipſi.

* *Sigillum.*) vide Steph. Auffre. Rep. cle. 1. Reg. 2. fall. 20. de offi. ordi. & ad qu. Tn 126. C. M.

XV.

B ¶ Item die 19. menſis Aprilis an. Do. 1496. poſt Paſcha per arreſtum curiæ Parlamen. Pariſius fuit inhibitum omnibus perſonis cuiuſcumque ſtatus vel cõditionis exiſterent: ne de cætero impetrarent prouiſiones & bullas Apoſtolicas continẽtes reſeruationẽ omnium fructuum & regreſſum, tanquam contrariantes & derogantes ſanctis decretis, ordinationibus regiis, & pragmaticæ ſanctioni. Sub pœna cadendi ab effectu illarum, & emendæ arbitrariæ occaſionem huius ordinationis præbuit defunctus magiſter Io de Stagno, qui camerariæ Lugdunen. renuntiauerat modo & forma prædicta in fauorem magiſtri Franciſci de Stagno nepotis ſui.

XVI.

¶ Item in cauſa mota in eadem curia inter dominum Andream d'Eſpinay Cardinalem Burdigalen. ſe dicentem Archiepiſcop. Lugduni, aliàs appellatum ex vna parte. Et dominum Hugonem de Talatu, ſe dicentem electum ad Archiepiſ. prædictum ac decanum: & Capitulum Eccleſiæ Lugdunen. adiornatos: & aliàs appellantes ab executione dictæ querimoniæ. die 21 menſis Iulij anno Do. 1490. dictum fuit quòd appellatione prædicta annullata curia permittebat ac permiſit partibus antedictis proſequi confirmationem vel infirmationem electionis prætenD ſæ per dictos de Talatu, Decanum & Capitulum in Archiepiſcopum Lugdun. coram domino noſtro Papa, vt per eum vel eius commiſſos cognoſcatur, decidatur, determinetur, & procedatur ſicut rationis fuerit ſecundum ſacra Concilia, & diſpoſitionem iuris communis. ¶ Et ideo * factum fuit, quia idem Archiepiſcopus Lugduni non recognoſcit ſuperiorem niſi Papam.

* *Et ideo.*) hæc addi tio nihil valet, quia Archiepiſc. Lugd. non minus ſubeſt regi & curiæ parlamenti, quam epiſcopus Aurelianẽſis. Sed vera ratio fuit quia iure communi & ante concordata in verè electiuis electio non dat ius in re, ſed ad rem tantum & nihilominus ius poſſeſſionis adipiſcendæ aut adminiſtrandi c. auaritiæ de elect. in 6. Ideo ſimplex electus nullo modo poteſt intentare vllum poſſeſſorium, nec eſſet admiſſibilis. Ita rectè practicabatur ad concordata. & ad hæc poſt illa

XVII.

¶ Item in cauſa domini Ioannis de ſainct Morice, ſe dicen. authoritate Apoſtolica prouiſum de Epiſcopatu Cathurcenſi, ſupplicantem ex vna parte, & magiſtrum Guilermum de Luſech, ſe dicentem electum in Epiſcopum, & ſindicum Capituli Cathurcen. ex alE tera, dictum fuit quòd requæſta dicti de ſainct Morice non interinaretur: quinimmo eſſet ab eius effectu ſecluſus: quódque nulla ſibi fieret permiſſio de proſequendo dictum de Luſech & ſindicum coram iudicibus per dominum noſtrum Papam delegatis ad cognoſcendum de appellatione interiecta per dictum de S. Morice, à cõfirmatione facta per de Bloix Cheualier & Tulhier, vicarios in ea parte ſpecialiter per Archiepiſcopum Bituricen. deputatos, de perſona dicti de Luſech delecti in Epiſcopum, & quod præfati delegati non cognoſcerent: & ordinauit curia quòd arreſta & prouiſiones datæ per eam ratione dicti Epiſcopatus Cathurcen. contra dictum de S. Morice realiter executioni demandarentur. Et de facto

in eo quòd executandum reſtabat non obſtantibus oppoſitionibus vel appellationibus factis vel fiendis. Et abſque illarum præiudicio quibus executatis: & poſtquam idem de S. Morice certificaſſet curiam de præmiſſis. & in manibus graphatij conſignaſſet ſummam 300. lib 16. ſol. Pariſien. ad quam taxatæ fuerunt expenſæ factæ per dominum de Luſech & ſindicum in proſecutione dictorum arreſt. & illorum executione, in quibus expenſis condemnatus extitit die vltima menſis Aprilis anno Do. 1456. idem de S. Morice poſſet, ſi bonum ſibi videretur proſequi prædictam appel. per eum interiectam à vicariis prædictis, coram aliis vicariis per dictum Archiepiſcopum Bituricen.* ſpecialiter deputandis & delegandis ſuper prædicta cauſa appellationis, non ſuſpectis neque fauorabilibus alicui partium. B Qui quidem Archiepiſcopus ad hoc compelleretur per priſiam ſuæ temporalitatis, aliáſque vias debitas & rationabiles, non obſtantibus oppoſitionibus vel appellationibus quibuſcunque: pronuntiatum 8. Iulij anno Domini 1472.

in cauſis quæ ex antiquo adhuc pendebant pro vicarii vide. Et hoc niſi contra impetrantem papiſticum etiã prætextu reſignationis in curia, & poſſeſſorium intentaretur per Capitulũ dicens ſe turbari in poſſeſſione eligendi, vel ſede vacante adminiſtrandi, quia electus poſſet ſe adiungere, non tanquam poſſeſſor vel quaſi, ſed tanquã habens intereſſe. C. M.

* *Bituricen.*) iuxta decretum de cauſis & de appellatio. in concilio Baſilien. & pragm. C. M.

XVIII.

¶ Item per arreſtum prædictæ curiæ virtute vnius defectus talis fuit adiudicata vtilitas domino Matthæo de Artigalupa, electum ſe dicentem in Epiſcopum appennatum à ſindico Capituli ſede vacante, quòd dominus Paſchalis de Furno prouiſum ſe dicens de Epiſcopatu deficiens omnes cenſuras & proceſſuras tam curiæ Romæ quàm alterius iuriſdictionis Eccleſiaſticæ in ipſius defenſoris fauorem ad exſque proſecutionem & requæſtam cõtra prædictum electum ſe dicentem: & alias gentes dictæ Eccleſiæ appennatum factas ſuis propriis couſtibus & expen. C reuocari, caſſari & annullari faceret. Et etiam abſolutionem ab excommunicationibus & cenſuris in quibus dictus Artigalupa & alij dictæ Eccleſiæ appennatum medio certorum breuium ſeu breuetorum per ſummum Pontificem in fauorē prædicti Paſchalis ſupradictis de Artigalupa: & aliis dictæ Eccleſiæ tranſmiſſorum incurriſſe poſſent, ſuis etiam couſtibus & expen. haberi & obtineri faceret, ſecundum tenorem appunctamẽtorum inter dictas partes tam in parlamento Tholoſę quàm in dicta curia Pariſius datorum, ordinando quod ad hoc patiandum & faciendum dictus defenſor per captionem ſui corporis ſi apprehendi poſſit: (extra tamen loca ſacra) ſuorúmque bonorum & temporalitatis compelleretur. D Et nihilominus eo quòd dictus defenſor ſupradictis appunctamentis tam dicti noſtri parlamen. Tholoſæ quàm curiæ parlam. Pariſius infra tempus ſibi præfixum non furniuerat, ipſum Paſchalem de Furno videlicet erga prædictum actorem in emenda vtili 500. librarum Pariſien. & erga regem in emenda: alia 500. librarum turonen. & ad tenendam priſionem firmatam vſque ad præmiſſorum plenam ſatisfactionem condemnauit. Et vlterius quod fieret præceptum ex parte regia & dictæ curiæ Archiepiſcopo Tholo. & E aliis quibus deceret quòd non obſtantibus defenſionibus & impedimentis ad requæſtam & proſecutionem dicti de Furno poſitis, ipſi ad confirmationem vel informationem dictæ electionis procederet, aut pro hoc faciendo vicariatum ſufficientem propter hoc traderet. Et quod ipſi ad hoc faciendum per captionem ſuæ temporalitatis ac omnibus aliis viis, modis, & rationabilibus debitis, quouſque obedierint compellerentur ordinauit, dictúmque ſindicum in poſſeſſione & ſaiſina ſupradicta Epiſcopatum & iura ipſius ſede vacante adminiſtrandi, ac fructus ipſius futuro victori reſeruandos capiendi & recipiendi, ipſúmque ſcilicet ſindicum defenſorem & deficientem in expenſis, taxatione earundem dictæ A curiæ reſeruata condemnando: defenſorem. ſ. de Furno manutenuit & reſeruauit: pronuntiatum Pariſius in Parlamento die decimoquarto menſis Auguſti, anno Domini milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo quarto.

XIX.

¶ Dictum fuit quòd notarius ad crimina deputatus: & ſigillator curiæ vicarij Tholoſæ ad exercendum ibidem ſuum officium, cum eos ratione officij ſui abeſſe contigerit à dicta curia, & conſulum eundo extra villam, vel aliàs poſſent in prædictis caſibus vti idoneo ſubſtituto.*

* *Subſtituto.*) ſuo periculo, l. a Sind. codinem & ibi Bald. C. de Epiſc. & cleric. l. nullus in fi. l. nemine & ibi bart. de decurio lib. 10. C. Roma. con. 397. col. 338. Carol. rum. con. 161. col. 1. lib. 4. C. M.

XX.

¶ Item dictum fuit quòd vicarius & conſules, captos per ipſum vicarium & per Epiſcopum requiſitos, ſi appareant clerici vel dubitetur dum tamen in poſſeſſione fuerint clericatus, quod ſtatim reſtitueret officiali Epiſcopi vel eius mandato. Si verò fuerint in poſſeſſione laicatus vel non apparuerint clerici, quod remaneant penes vicarium & conſules.

XXI.

¶ Item dictum fuit quòd cognitio certorum hominum de Colomeriis remaneret penes vicarium: quia dicebantur ſeruientes domini regis de placentia vulneraſſe: ſaluo iure domino regi & condominis de Colomeriis ſuper iuriſdictione loci prædicti in aliis caſibus contingentibus ibidem currente lite marte ſuo quæ pendere dicitur ſuper illa.

XXII.

¶ Item dictum fuit quòd ſi quis ſe obligaret ad ſigillum conſulum Tholoſæ & renuntiaret appellationi, poſtpoſita* obligatione & renuntiatione appellationis fieret ius per iudicem appellationis. dictum etiam fuit vicario quòd terram* appellationem non admitteret. Quódque ſeneſchalus reſici faceret Pontes magis refectione indigentes, prout vtilitati publicæ videretur expedire vocatis aliquibus probis viris villæ Tholoſæ pro communitate prædicta.

* *Poſtpoſita.*) & venientes. vbi omnes. Ca. o. de iure iurat. Alberic. a ſtatu q. 194. Roma. l. in cuius feudo. num. 6. de aq. plu. arc. & con ſue pe. C. M.

* *Terrã.*) quod eſt ridiculum ſed non ſeruatur in foro ſeculari patriæ conſuetudinariæ. C. M.

XXIII.

¶ Item dictum fuit quòd inhiberetur Baronibus terræ ne haberent prohibere notarius in terra ſua ne in inſtrumentis ſuper contractibus factis aliqua verba apponant quibus contrahentes ſortiri non poſſent forum Tholoſæ. Et iniunctum fuit ſeneſchalo, vt ſi neceſſe foret eos ad deſiſtendum à præmiſſis compelleret.

XXIV.

¶ Item in Parlamen. Pentecoſt. anno Domini 1279. ſuper eo quòd conſules Tholoſæ ſupplicabant quod vicarius Tholoſæ non admitteret indifferenter denuntiationes criminum: & occaſione eiuſmodi denuntiantes non caperet nec detineret incarceratos quamdiu parati eſſent fideiubere, & ſtare iuri, iniunctum fuit vicario quod faceret iuxta conſtitutionem domini regis, quæ incipit: Sed ne occaſione criminis & reſpectu compoſitionum quas idem vicarius à prædictis denunciatis, vt aſſerebatur exigebat, iniunctum fuit illi quod faceret iuxta conſtitutionem domini regis, quæ incipit: Emendas autem.

XXV.

Google

XXV.

¶ Item dictum fuit quòd crederetur ſeruientibus & appatitoribus ſuper his quæ faciunt, vt ſeruientes & vtentes ſuo officio.* Super violentiis autem vel iniuriis quæ ei contingeret inferri non credatur eis ſolis niſi probetur ſaltem per vnum teſtem. Dictum etiam fuit quòd conſules Tholoſæ villam cuſtodiant * prout conſueuerunt, & nihilominus vicarius & ſubuicarius & ſeruientes ipſorum eam cuſtodiant cum viderint expedire.

*Officio.) Special tit. de teſt. § reſtat. verſic. 18. tit. de citat. § 4. Guido. Pap. deci. delph. 628. Alex. cõſ. 114. num. 4 lib. 4. con. 75. num. 18 lib. 5 vbi dixi Philip. deci. c. quoniam cõtra falsũ. num. de probatio. vbi dixi. latè do. Andre. Tiraq. proximit. § 1 gl. 9. nu. 16. nu. 28. C. M.

*Cuſtodiant) Nicol. Boër. in tract. de custod. ciuitatis.

Sequuntur iudicia & arreſta expedita in feſto Candelous Anno domini 1274.

XXVI.

¶ Cùm dominus rex vtendo iure ſuo regio, in principio ſui regiminis poſt ſuam coronationem in Abbatia regni ſui de gardia ſua exiſtente poſſit ponere, videlicet in monaſteriis monachorum vnum monachum, & in monaſteriis monialium quandam monialem. Ac moniales de cutiaco in monaſterio ſuo, Abbatiſſæ regimine deſtituto, recipere non vellent quandam domicellam, quam dominus rex ibi miſerat, dicentes quòd Abbatiſſa carebant: ordinatum fuit quòd dicta domicella in dicta Abbatia poneretur, & de bonis ipſius viueret, ſed non veſtiretur donec creata eſſet Abbatiſſa ibidem.

XXVII.

¶ Recordata fuit curia quòd dominus rex aliàs per iudicium obtinuit ſaiſinam * cognitio nouarum deſſaiſinarum in terra comitis Rouciati, & domini Cociaci, propter quòd rex in ſaiſina ſua remanebit: verum de cognitione literarum nihil recordata fuit curia, ſed cum dominus rex ſit in ſaiſina huiuſmodi cognitionis, in ſaiſina ſua remanet: hoc ſaluo quòd liceat eiſdem comiti & domino Cociaci agere ſuper hoc contra dominum regem ſi velint.

*Saiſinam.) Id eſt declaratus fuit eſſe in quaſi poſſeſſione cognoſcendi per ſuos iudices C. M.

Arreſt de monnoye contre le Duc de Bretagne.

XXVIII.

¶ Comes * Britanniæ emendauit hoc quod ipſe monetam ſuam (quæ erat de pondere nouem ſolidorum) minorauit, & poſuit ad pondus duodecim ſolidorum, ac iniunctum fuit dicto comiti vt expellat Lombardos de terra ſua iuxta ordinationem domini regis.

*Comes.) Error eſt, quia hæc minor Britannia nũquam fuit ſub Comitibus ſed olim ibi reges, deinde poſt tempora Caroli magni & ſtirpis eius Duces, qui erãt ſupremi, donec Petrus Drocenſis ſubiecit Ludouico 9 vt ſupra par. 4. primil. 11. deinde hic capitur pondus pro numero. & vox ſolidus non eſt latina in hoc ſignificatu, quia non ſignificat hic numerum 12. nummorum. Senſus eſt quòd vbi dux ex lege monetali nõ extrahebat de libra argenti vltra. 108. nummos, cœpit maiori pondere æris immiſſo extrahere 144 nũ-

Iudicia, conſilia, & arreſta expedita Pariſiis in feſto Pentecoſtes anno Domini 1275.

XXIX.

¶ Comite Rouciaci ſupplicante remedium adhiberi ſuper eo quod ſcabini Laudunen. iudicare volebant eum, ſicut alios inferiores dictæ terræ: ordinatum fuit per curiam, & dictum, quòd de forciis & nouis deſaiſinis & conſimilibus, per dictos ſcabinos iudicabitur: de honore proprij corporis, & de hæreditate ſua non iudicabitur per eoſdem.

XXX.

¶ Contentione mota inter Iniorrantum dominum de Fieſes militem ex vna parte, & Priorem & fratres hoſpitalis ex altera, ſuper quadam limitatione olim facta de terra ipſius militis apud Fieſes: & de terra hoſpitalariorum quam habent ibidem. Auditis

A hincinde propoſitis: & quibuſdam teſtibus receptis pronuntiatum fuit dictam limitationem prout olim facta fuerat, eſſe tenendam. Præterea cum dictus miles habeat apud Fieſes quoddam Molendinum, in quo ferè omnes dictæ villæ ſunt bannarij, exceptis hoſpitalariis de Fieſes, qui ad vſum domus ſuæ de Fieſes ibidem liberè molere conſueuerũt: iniunctum fuit dictis hoſpitalariis ne farinam vel panem de blado, quòd in dicto molendino moluerint, ad alia loca ſeu ad alias domos ſuas mittant: de eo tamen poterunt eleemoſynas facere in domo ſua * Fieſes, cum huiuſmodi eleemoſynæ inter ea quæ ſunt neceſſaria ad vſum dictæ domus debeant computari.

mon. vt fieret iam intrinſecam bonitatem materiæ de quarta parte: vnde mulctatus eſt & iuſſus reparare. Qui volet hoc intelligere, legat tractatum meum monetarum latinũ vel gallicum. C. M.

*Domo ſua) augẽdo vſum domus qui intelligitur conceſſus ſecundum conditionem perſonæ l. plenũ. § equitij. de vſu & habitat. Alex. l. 1. in pri. ad leg. falcid. feli. c. cauſãmque col. 12. de reſcript. Roma. conſu. Pariſ. C. M.

B

XXXI.

Non obſtantibus propoſitis: ex parte præpoſiti Albien. pro Eccleſia Albien. contra ſententias latas per ſeneſchalum Carcaſſon. contra ciues Albien. ſuper inuaſione cum armis facta ab ipſis ciuibus in Archidiaco. Albien. pronuntiatum fuit domino regi ſuper his curiam * remanere debere. & ad ipſum dominum regem ſuper inuaſione prædicta cognitionem pœnæ imponere & executionem pertinere.

*Curiam) id eſt cognitionem.

Iudicia, conſilia, & arreſta expedita in feſto omnium Sanctorum anno Domini 1275.

Du giſte du Roy au lieu où la Royne ſa mere a douaire.

C

XXXII.

¶ Domina Regina in dubium reuocare volente, quòd dominus rex eius filius in villis dotalitij ſui in quibus dum non ſunt in dotalitio conſueuit habere giſta ſua, poſſit durante dicto dotalitio capere giſtum, conquerente ſpecialiter ſuper eo quòd idem dominus rex in villa de Sarmeſiis caſtellaniæ Stampen. in dotalitio ſuo nuper cœperit giſtum ſuum. Auditis hincinde propoſitis pronuntiatum fuit per ius quod hoc non obſtante quòd dicta villa de Sarmeſiis eſt in dotalitio dominæ reginæ, nihilominus idem dominus rex ibidem capere potuit giſtum ſuum cum iſtud ius in ipſam non poſſit cadere: ſed ſolummodo

D in regem: nec in aliquo propter hoc deperit ius reginæ. *

*Regina.) vera ratio eſt quia tranſit cum onere ſuo. C. M.

XXXIII.

¶ Comite Donnimartini exiſtente in homagio domini regis de terra Yolandæ vxoris ſuæ ſororis Comitis Drocen. de terra quam idem Comes Donnimartini, & eius vxor habebãt in Comitatu Drocẽ. excambium factum fuit inter Comitem Drocen. ex vna parte, & Comitem Donnimartini & eius vxoris ex altera de prædicta terra: in Comitatu Drocen. ſita, excepta quarta parte foreſtæ de Crotois, ad terram quã Comes Drocen. habebat in Caleto, videlicet ad terram ſancti Albini & de Dumo Bailliuo igitur Caleti

E pro domino rege petente homagium à Comite Donnimartini de dictis terris, ſibi vt dictum eſt in excambium traditis, pro dictis Comitibus, fuit ex aduerſo propoſitum quod rex de dictis terris ſancti Albini & de Dumo homagium habere non debebat: imò comes Drocen. eas Comiti Donnimartini per paragium iuxta terræ conſuetudinem garentire debebat vſque ad ſeptimum hæredem. Et præterea in tractatu matrimonij dictæ Yolendæ cõceſſum fuerat, quòd quam cito Comitiſſa Drocen mater dictæ Yolendæ quæ dictas terras in dotalitio tenebat obiiſſet, dicta Yolenda pro terra quam habebat in Comitatu Drocen. terram Caleti habere debebat: quam conditionem Bailliuus non recognoſcens aſſerebat quod Comes Drocen. dictas terras per patriæ conſuetudinem Comiti

Digitized by Google

Donnimartini in paragium non poterat nec debebat garantire, quia ſupra nihil retinuerat in Caleto. Auditis hincinde propoſitis, pronuntiatum fuit quod comes Drocen. de terra ſibi dimiſſa à ſorore ſua in comitatu Drocen. domino regi homagium facere debebat, & ſimiliter comes Donnimartini de terris ſancti Albini de Dumo ad domini regis homagium deueniret: & nihilominus in homagio domini regis remaneret de quarta parte foreſtæ de Crotois prædicta.

De hommage.

XXXIV.

¶ Matthæo comite Donnimartini viam vniuerſæ carnis ingreſſo, Ioannes eius filius ſucceſſit eidem, & dedit pro parte ſua magiſtro Simoni de tria fratri ſuo viuarium de Gouuieux: cum quibuſdam aliis rebus tenendum ab ipſo in feudum & homagium ligium: dicto verò Simone de medio ſublato dictũ viuarium cum aliis rebus ad dictũ comitem deuenit ex eſchaeta Simonis antedicti Bailliuo igitur Siluanecten. habere volente pro domino rege rachetum de dicta eſchaeta: & quod ex ea comes domino regi homagium faciat ad intentionem ſuam dictum viuarium teneri ad vſus & cõſuetudines Franciæ proponente, & quod olim traditum fuerat domino G. de Vernone in excambium de Vernine vnà cum aliis tenendum * ad vſus & conſuetudinem Francorum: dicto comite in contrarium afferente quod de eodem viuario rachetum ſoluere non debebat, nec ad dominum regem ex eo deuenire. Cùm magiſter Simon de eo fuiſſet in homagio ipſius comitis & non in homagio domini regis, & quod dictum viuarium, mouebat de credulio. Auditis hincinde præpoſitis & intellectis quæ nos mouere poterant & debebant: pronuntiatum fuit per ius quod idem comes de dicto viuario domino regi homagium facere & rachetum ſoluere tenebatur. Et cùm idem comes propoſuiſſet quod à domino rege receptum fuerat ad vnum homagium pro omnibus homagiis, declaratum fuit quòd licèt ad vnum oſculum receptus fuiſſet pro omnibus homagiis, non tamen fuit intentio domini regis quod quittaret vel remitteret aliquod homagium ipſi comiti, & fuit expreſsè dictum quod illud homagium erat nouum de his quæ dictus comes domino regi facere tenebatur.

Tenendũ.) ſcilicet à rege & ne feudum ſeparatũ. Nec poterit in præiudicium regis fieri ſubfeudũ. Tum cum daretur loco partis hæreditariæ ſacerdoti, videtur retentio homagij facta in fraudẽ futuri retractus alias de voluntaria ſub intendatione & recuperatio ne fine fraude ius debetur vt dixi in conſue. Pariſ. § 35. q. 5. C. M.

Quamuis quis receptus ſit ad vnum homagium pro omnibus & ad vnum oſculũ, non tamen quittatur vel remittitur aliquod homagium.

Iudicia, conſilia & arreſta expedita Pariſ. in feſto Pentecoſtes anno Domini 1276.

XXXV.

¶ Ordinatum fuit quod in iſta Curia non fierent publicationes teſtium * ſed coram bailliuis & præpoſitis & coram aliis iuſtitiariis fiet prout fuit hactenus conſuetum.

Teſtium.) niſi in petitorio vbi ſit præiud icium irreparabile vt ſupra. par. 2. Sed tamen non fit, ſed policitationes habent. C. M.

Du droict de Bouteiller.

XXXVI.

¶ Cum proponeret Buticularius Franciæ contra Abbatẽ Boneuallis, quòd Abbates regales regni Franciæ in noua creatione ſua generaliter ſoluere teneantur miniſterialibus de hoſpitio domini regis viginti-quinque libras pariſ. videlicet dapifero decem libras: buticulario centum ſolidos: cambellano centum ſolidos: & minoribus cambellanis centum ſolidos & ideo quia dictus Abbas eſt de nouo creatus, & eſt Abbas regalis & de fundatione regali, peteret pro ſe & ſociis ſuis dictum Abbatem condemnari & compelli ad ſoluendum dictas viginti-quinque libras. Procuratore dicti Abbatis dicente ipſum Abbatem ad hoc non teneri, cum domino regi non faciat fidelitatem vel homagium: nec à prædeceſſoribus ſuis quando creati fuerunt in Abbates dicti denarij aliàs fuerunt ſoluti. Auditis hincinde propoſitis, condemnatus fuit dictus Abbas ad ſoluendum dictis miniſterialibus 25. libras prædictas.

Abbates regales regni Franciæ in noua creatione ſua tenentur ſoluere 25. lib. pariſ. miniſtrantibus de domo regis.

XXXVII.

¶ Templarij cœperant quendam hominem in habitu ſæculari quem dicebant eſſe confratrem ſuum in iuſtitia domini regis apud Exoldunum: dictum fuit quod locum reſaiſire debebant, & emendare Item dictum fuit quòd propter defectum * factum à Burgen. caſtri rade contra Abbatem & Conuentum Dolen. ipſi Burgen. debebant perdere armamenta.

Defectũ.) id eſt contumaciam.

De renuoy en Bretagne.

XXXVIII.

¶ Cum Garinus de Bellalanda armiger feciſſet adiornari coram nobis Dolen. Epiſcopum ſuper defectu * iuris, procuratore ipſius Epiſcopi petente remitti ad examen curiæ comitis Britanniæ, * dictóque comite de dicto Epiſcopo ſuam curiam repetẽte, remiſſa fuit curia dicto comiti de Epiſcopo prædicto. Maiore & iuratis Brueriarum ſubtus Laudunum conquerentibus de bailliuo Viromãdenſi, quod contra punctum chartæ ſuæ communis idem bailliuus ſaiſinam poſuerat ratione manus mortuæ in bonis relictis Petri Lequeu, apud bruerias defunctæ. dicto bailliuo ex aduerſo dicente quòd non tantùm dicta bona ratione manuſmortuæ ſaiſiuerat: ſed pro meurtro quod dicta mulier commiſiſſe dicebatur, viſa dicta charta, caſu dictæ manuſmortuæ ad præſens in ſuſpenſo remanente, dictum fuit quòd bailliuus bona dictæ mulieris pro forefacto quod ſibi imponebatur, caperet: & ſuper his ius faceret cuilibet conquerenti.

Defectu.) id eſt denegatione

Britanniæ.) vbi ſitus eſt Epiſcopatus dolenſis. Sed intellige de iſto ſenatus facto remiſſionem ad dict. in comitem. Loquitur enim hic nomine regis vt inf. nu. 46. C. M. Subditos baronum regni poteſt rex facere adiornari per officiarios ſuos.

Que le Roy peut faire adiourner par ſes Officiers les ſujets des Barons.

XXXIX.

¶ Super eo quòd quidam Barones domino regi ſupplicabant, quod homines & ſubditi ſui non adiornarentur coram domino rege per gentes regis, ſed potius per ipſos: reſponſum fuit, quòd dominus Rex hoc non faceret, nec hoc tenebatur facere niſi vellet.

Iudicia, conſilia, & arreſta expedita in feſto beatæ Mariæ Magdalenæ. anno Domini 1277.

D'amende des faux monnoyeurs, que le fermier ne doit auoir.

XL.

¶ Reſponſum fuit per arreſtum præpoſitum Aurelian. firmario, quòd emendas debitas pro facto monetarum prohibitarum habere non debebat. *

Debebat.) quia eſt delictũ ad cognitionem regis

D'amende pour inobedience.

XLI.

¶ Epiſcopus Beluacen. emendauit inobedientiam quam domino regi fecerat occaſione Reginaldi de Leuignem, quem in priſione tenuerat, poſtquam ſe aduoauit ad dominum regem tanquam hominem de

Digitized by Google

corpore, & poſtquam à Bailliuio Siluaneɫ. tanquam homo de corpore domini regis fuerat requiſitus.

¶ De vente de biens.

XLII.

¶ Præceptum fuit per conſilium Petro de villa Nigon. Bailliuo in montanis Aluerniæ, & ſi illi quorum animalia cœperat pro conſeruatione iuris domini regis, eadem ad recredentiam capere noluerint, quod eadem vendat, fide dignis ad hoc videndum vocatis.

¶ Des droicts appartenans au Roy que l'on ne doit receuoir.

XLIII.

¶ Cùm Bailliuus Siluaneɫ. occaſionaret maiorem & iuratos Siluaneɫ. ſuper eo quod retinuerant tanquam ſibi commiſſa: bona cuiuſdam iurati ſui, qui per iuramentum ſuum ſe malè tailliauerat, ipſis maiore & iuratis dicentibus, quod hoc facere poterant per chartam ſuam: & ſe ſuper hoc vſos eſſe: viſa charta* ſua, viſis etiam probationibus ſuper dicto vſu productis, pronuntiatum fuit per iudicium, quod dicti maior & iurati, nec in proprietate, nec in poſſeſſione ius habebant retinendi prædicta: & emendauerunt, quod dicta bona ad ius domini regis ſpectantia præſumpſerant occupare.

* Charta) id eſt pacti fœderis inter plebem & regem, quæ tunc ſeruabantur. hodie longa ſeruitute abolita ſunt. adde ſup. eo nu. 18. in 2. reſpon. C.M.

D'amende leuée pour auoir fiancé vne fille de la garde du Roy.

XLIV.

¶ Miles qui vocatur Galebrum, qui quandam domicellam exiſtentem in gardia domini regis, in manu Bailliui tunc eam tenentis affidauit, condemnatus fuit pro facto huiuſmodi nomine emendæ domino regi in trecentis libris Turon. & præceptum fuit Bailliuo vt eas leuaret.

¶ D'amende qui ne ſe doit payer à Paris ſur marchandiſe à faute de hanſe.

XLV.

¶ Præceptum fuit Præpoſito Mercatorum Pariſien. vt reſtitueret cuidam mercatori de Vaſconia, qui Pariſios adduxerat quandam nauem vinis oneratam, quæ creuerant in vineis ſuis ſexaginta ſolid. & quatuordecim denarios Pariſ. quos ab ipſo leuauerant pro eo quòd non erat hanſatus Pariſ.

¶ Petrus de Tornella de Cabanaco, Bernardus Delcan de Gaiaco pro ſe renuntiauerunt appellationi ab eis ad nos interpoſitæ ab audiêntia Seneſchali Vaſcani, de prauo & falſo iudicio. Super confirmatione pacis factæ inter Seneſchalum Vaſcanum & ciues Burdegalenſes ex vna parte, & Archiepiſcopum Burdegalenſem, & Decanum & Capitulum ſancti Seuerini Burdegalis ex altera fuit dictum, quod dominus rex literas ſuas non daret, licèt dictam pacem approbauerit, ſaluo iure ſuo.

¶ Iudicia, conſilia, & arreſta expedita in feſto Epiphaniæ domini anno eiuſdem 1277.

XLVI.

¶ Audita petitione Decani & Capituli Ambian. ſuper eo quod ipſi contra dominum regem proponebant, quod ipſe non habebat ius habendi cognitionem literarum hominum ſuorum in terra ſua manentium, in qua habet omnimodam iuſtitiam, reſponſum fuit eis, quod contra generalem conſuetudinem patriæ ſuper hoc non audirentur.

¶ Ordinatũ fuit per dominum regem, & eius conſilium, quod ſi in iudiciis in Turonia faciendis, vnus miles * vel duo cum aliis qui iudicium facient non concordent, non remanebit propter hoc, quin tranſeat iudicium, ſi videtur Bailliuo bonum: & ſi plures ſint diſcordes, iudicium prorogabitur vſque ad aliam aſſiſiam in eodem ſtatu: & tunc iudicabitur ex propoſitis, ſi fieri poterit bono modo, & fiet iudicium ſuper illis quæ fuerint propoſita à partibus, quando primo ſe ſupponerent iudicio: nec in verbis illis ſuper quibus fuerit litigatum, & ſuper quibus partes ſe ſuppoſuerunt iudicio, poterit à partibus aliquid immutari. Mauritio domino Credonij ratione ſuæ Seneſchaliæ Turon. & Andegau. petente tertiam partem emendarum nobis factarum à Lombardis, qui in illis partibus morati * fuerant pro eo quod contra prohibitionem noſtram, & patris noſtri mutuauerant ſub vſuris, habito conſilio, reſponſum fuit dicto Mauritio, quod licèt habeat per manum noſtram tertiam partem emendarum quæ fiunt in Turonia in aſſiſiis & placitis: tamen de iſtis emendis Lombardorum factis pro tranſgreſſione banni domini regis nihil habere debebat, nec habebit.

* Miles.) & ſic erant homines iudicantes de quibus, ſup. in ſtil. c. 5. §. 13. & in Galli. q. 169. C.M.

* Morati.) ſup. eo. nu. 18.

¶ Des arriere-fiefs que les Eueſques Pairs de France peuuent amortir, & non les fiefs.

XLVII.

¶ Ordinatum fuit per conſilium domini Regis, Rege pręſente, quod Archiepiſcopus Reme. & Epiſcopi pares Franciæ admortire non poterunt domanium ſuum, nec feuda quæ ab ipſis tenentur immodiatè, ſed ſua retrofeuda poterunt admortire. Alij verò Epiſcopi qui non ſunt pares, nec domaniũ ſuum nec feuda ſua, nec retrofeuda poterunt admortire.

¶ Iudicia, conſilia, & arreſta expedita in feſto omnium Sanctorum, anno Domini 1278.

XLVIII.

¶ Roberto de Turricula milite petente ſibi reſtitui emendas per gentes domini regis pro tranſgreſſione banni monetarum leuatas ab hominibus manentibus in terra ſua Montis Deſiderij, in qua habet omnimodam iuſtitiam, altam, mediam & baſſam: Bailliuo Viromaden. ex aduerſo dicente pro rege, quòd huiuſmodi emendas habere non debebat, cùm idem miles bannum ibidem non habebat, & iudicia fiant per ſcabinos, & non per ipſum, licèt per ipſum fiat executio iudiciorum, & habeat ſpolia condemnatorum: pronuntiatum fuit per iudicium, quod idem miles dictas emendas non haberet.

¶ Amende d'auoir arreſté le cheual d'vn ſergent.

XLIX.

¶ Seruiens Caſtellaniæ arreſtauit equum Ioannis de Sarquux, gentes Epiſcopi ceperunt dictũ ſeruientem, dicentes quod quidam ciuis primo arreſtauerat dictum equum de licentia præpoſiti: ſeruiens noluit eis ſuper hoc reſpondere, dicens, quòd de arreſto Caſtellaniæ, quod aduoabat à rege ratione dotalitij ſui, & quod ſibi fuerat adiudicatum per regem, non tenebatur reſpondere coram gentibus Epiſcopi. Et tunc ſeruiens Regis liberauit dictum ſeruientem. Et

Arreſtatio ſuper arreſtatione equi ſeruientis. vbi multis vltrò citroque verbis habitis Epiſcopus condemnatur in emendam.

Digitized by Google

poſteà gentes Epiſcopi, non obſtāte liberatione prædicta iterùm ceperunt dictum ſeruientem: rex mandauit Balliuo, quod dictum ſeruientem liberaret, & faceret Caſtellano emendari, & damna reſarciri, niſi Epiſcopus aliam cauſam captionis oſtenderet quare dictum ſeruientem capere potuiſſet, & aſſignaret diem partibus ad Parlamentum. Partibus in præſentia magiſtrorum conſtitutis, Epiſcopus deaduoauit factum Præpoſiti ſui, quod facere non potuit Epiſcopus, quia Præpoſitus eius in præſentia ſeruientis domini regis traxit factum ad ius Epiſcopi. Et poſteà Epiſcopus proceſſum & factum ſui Præpoſiti ratum habuit, & diem accepauit ad rationes ſuas dicendas. Et ideò dictum fuit per arreſtum Curiæ quod factum Præpoſiti ſui in caſu iſto non poterat deaduoare. Et tunc dixit Epiſcopus, quod equus arreſtatus per ſeruientem Caſtellaniæ, primò arreſtatus fuit per gentes ſuas. Et ſuper arreſtatione ſua caſtellania non poteſt arreſtare. Caſtellania confeſſa fuit quod ſuper arreſtatione Epiſcopi non poteſt arreſtare, nec Epiſcopus ſupra ſuam dicens, quòd talis arreſtatio non valebat, quia non erat facta per ſeruientes Epiſcopi ad hoc deputatos, imò per quemdam ciuem malitioſè, qui de licentia Præpoſiti Epiſcopi pro debito ſuo dicebat ſe dictum equū arreſtaſſe. Et ſi ciuis ille eſſet ſeruiens, ſeu arreſtator Epiſcopi, debuiſſet denunciaſſe ſeruient Caſtellaniæ dictam arreſtationē primò eſſe factam: Balliuus recordatus fuit dictam arreſtationem eſſe factam per ciuem, ſicut Caſtellania dicebat, quod Epiſcopus non negauit. His auditis Curia iudicauit quod Epiſcopus emendaret factum Præpoſiti ſui regi, & non Caſtellaniæ, ſed Caſtellaniæ redderet damna quæ ſuſtinuit præter arreſtationem prędictam: & præceptum fuit Balliuo quod ſciret damna, & faceret reſarciri. Et emendauit Epiſcopus incontinenti ſecundum quod in Curia extitit iudicatum, quia Procurator domini Regis in cauſa quam dominus Rex habebat contra Decanum & Capitulum Montisfalconis, ad quartam diem ante feſtum omnium Sanctorum ſibi aſſignauit ad producendum teſtes, ſub ſecunda dilatione defecit, procuratore dictorum Decani & Capituli comparente, pronunciatum fuit, quod procurator de cętero non reciperetur ad probandum factum: ſed ſi conſuetudo fuerit ſcienda, dominus Rex ex officio ſuo poterit ſciri facere de ea, & teſtes præſentes, quos procurator dictorū Decani & Capituli nominauit: & ſi vult producere recipientur, & abſentes expectabuntur.

Des acquiſitions de gens d'Egliſe.

L.

¶ Pronuntiatum fuit, quod Capitulum Cathalon. acquiſita per ipſos in feudis Epiſcopi Cathalon. tenere non poteſt ſine voluntate domini regis. Similiter dictum fuit, quod Epiſcopi Cathalon. manumittere non poſſunt ſeruientes ſuos, etiamſi Capitulum conſentiat, ſine voluntate domini regis.

¶ *Des Clercs qui ſont tenus de contribuer aux aides de villes.*

LI.

¶ Iudicatum fuit, quòd Clerici tenentur ſoluere ratam * ipſos contingentem de debitis villarum, pro quibus hæreditates, quas tenent ex ſucceſſione parentum ſuorum de tempore dictorum parentum ſuorum, fuerunt obligatæ, & hoc ſpecialiter dictum fuit contra duos Clericos ſancti Richarij.

¶ *De la garde du Roy, dont autre ne peut cognoiſtre.*

LII.

¶ Septem hominibus manſionariis Epiſcopi & Abbatis Attrebaten. conquerentibus de ſcabinis Attrebaten. quod ſine cauſa rationabili, & etiam minùs iuſtè eos banniuerant * Comite Attrebaten. de prædictis ſcabinis ſuis Curiam ſuam repetente: ex parte dictorum Epiſcopi & Abbatis fuit propoſitum, quod dictus Comes de prædictis Curiam habere non debebat, cùm ipſi homines & bona ſua ſint de gardia domini regis ſpeciali, auditis hincinde propoſitis, pronuntiatum fuit per iudicium, quod dictus Comes in hoc caſu Curiam ſuam de dictis ſcabinis non haberet.

¶ *Iudicia, conſilia & Arreſta expedita in feſto omnium Sanctorum anno Domini* 1279.

D'amende aux Pairs de France pour fol appel.

LIII.

¶ Cùm ſcabini vacui, & conſiliarij Ganden. dilectum & fidelem noſtrum Comitem Flandren. coram nobis ſuper defectu * iuris feciſſent adiornari: audita eorum petitione, & rationibus prædicti Comitis intellectis, pronuntiatum fuit per Curiæ noſtræ iudicium, dictam petitionem non eſſe admittendam: poſtmodum ex parte dicti Comitis, petita declaratione dicti Iudicii partibus auditis per noſtram Curiam fuit declaratū dictos Scabinos vacuos & Conſiliarios malè appellaſſe, & nullum ibi defectum iuris fuiſſe, propter quod à petitione ſua ſuccumbere debebant omninò, & condemnati fuerunt ad emendandum hoc dicto Comiti, & emendauerunt.

¶ *Des teinturiers.*

LIV.

¶ Les reincturiers de Paris ſe complaignoient des tiſſerans, pource qu'ils ne leur vouloient tiſtre leurs draps, comme ils faiſoient deuant vn iugement qui fut fait de l'ordonnance de leurs meſtiers, c'eſt à ſçauoir, que nul ne pourroit faire les deux meſtiers enſemble, ains ſe tiendroit chacun à ſon meſtier. Item les tiſſerans ſe plaignoient des reincturiers, de ce qu'ils teignoient leurs draps propres en leurs maiſons, & diſoient que c'eſtoit contre la couſtume des bonnes villes où l'on fait draperie. Item ils diſoient que les reincturiers ne deuoient auoir en leurs maiſons ouſtils que l'on appelle cornehers, trures, lates, canoguilole: car l'ouurage que l'on fait de ces ouſtils appartiennent au meſtier de tiſſerans, & non pas au meſtier des reincturiers: & à ce reſpondoient les reincturiers, qu'auſſi bien appartenoient ils à tous ceux qui faiſoient faire draps, comme aux tiſſerans. Ouyes les raiſons de l'vne partie & l'autre, & veuës les lettres du iugement, il eſt reſpondu par arreſt que les tiſſerans tiſtroient les draps aux reincturiers, comme ils faiſoient deuant le iugement, & que les reincturiers demeureroient en ſaiſine de teindre leurs draps, & leurs propres laines en leurs maiſons iuſques au Parlement, ſi comme ils faiſoient deuant le iugement: & le Roy doit faire enqueſte dedans le Parlement, à ſçauoir mon ſe és bonnes villes où l'on fait draperie, les reincturiers teignent leurs propres draps & leurs propres laines en leurs maiſons, & doiuent eſtre les ouſtils deſſuſdits en la main du Preuoſt de Paris iuſques à tant que l'en ait ſceu s'ils appartiennent à leur meſtier, ſi comme il eſt deſſuſdit.

Iudicia, conſilia, & arreſta expedita in feſto Pentecoſtes, anno Domini 1280.

LV.

¶ Dictum fuit per arreſtum, quod Comes Sueſſionenſ. de fortiis, & nouis * deſſaiſinis, & debatis, & omnibus querelis, exceptis honore proprii corporis, & hæreditate propria coram Balliuo reſpondebit, & mandatum de contrario factum Balliuo Viromanden. extitit reuocatum.

Ratam dixi in l. placet. l. de ſacroſan. Ecc. in lectura Tubigenſi & latè tradit Luc. Penna in l. ſi diuinæ C. de exactio. tribut. in l. a. de quibus munerib. nemini excuſ. lic. lib. 10. C.M.

* Banniuerant.) Conquerebantur autem in hoc Senatu per viam appellationis tanquam à iudicibus incōpetentibus omiſſo medio Comitis excluſi qui eadē ratione incōpetens eſt c. ſi à ſub delegato de offic. de leg. in 6. Idem ſi per viam querela dicti homines de cuſtodia regis * id eſt, exempti dicerent ſcabinos tetiſſe litem ſuam aliàs, vt in § 41. C.M.

* Defectu.) id eſt denegatione.

* Nouis.) ſimile ſup. eſt 37. C.M.

A

Des droicts prins ſur l'Eueſché qui ſe doiuent payer pendant la Regale.

LVI.

¶ Præceptum fuit magiſtro Henrico de Campo repulſo cuſtode Regalium Aurelian. quod Guimundo de Carnoto Canonico Aurelian. redderet robam ſuam cum atteragiis, ratione Capellaniæ * ſuæ, ſicut habebat tempore Epiſcopi.

* *Capellaniæ* quiaeſt beneficium per ſe & non de patrimonio temporal Epiſcopi adde infrà §.66.C.M.

Des Iuifs.

LVII.

¶ Statutum fuit & ordinatum, quod aliqui Chriſtiani, ſeu Chriſtianæ, non morarentur in domibus Judæorum vt eis ſeruiant, & quod Iudæi * aliquos Chriſtianos; ſeu Chriſtianas in ſuis domibus eis ſeruiant retinere non præſumant.

B

* *Iudæi.* c. ne Iudæi Chriſtia mācip. per tot. C.M.

LVIII.

¶ Viſa charta Preſbyteri de Croiſſiaco qui ſolebat capere ratione Capellaniæ ſuæ duos modios bladi in molendinis de Charenton, quæ fuerunt Comitis de Grandi prato, ſed modò destructa ſunt, præceptum fuit Præpoſito Pariſien. vt dicto Preſbytero reddat duos modios frumenti quolibet anno, vel decem libras annui reditus.

C

Que Comte ne peut faire vn Cheualier d'vn vilain.

LIX.

Inf. ar. 64.

¶ Non obſtante vſu contrario ex parte Comitis Fland. en propoſito, dictum & pronuntiatum fuit contra dictum Comitem, quod non poterat nec debebat facere de vilano militem ſine authoritate Regis. Et hoc dictum fuit pro filio Philippi de Borbonio.

Des droicts appartenans au Roy, &c.

LX.

¶ Homines de Villaribus ſancti Pauli, ſcilicet hoſpites Abbatis Fiſtauen. & aliarum Eccleſiarum, & homines de Betulia Freneio, & de Nogento debent domino regi quando vadit in exercitum, quilibet pro rata ſua ſexaginta ſeruientes & duas quadrigas.

D

Que les Eueſques ſont tenus de aider au Roy en temps de guerre.

LXI.

¶ Cùm pro domino rege peteretur exercitus ab Epiſcopo Lemoui. dicto Epiſcopo dicente ſe ad hoc non teneri: auditis rationibus hincinde pronuntiatum fuit dictum Epiſcopum domino regi ad exercitum teneri * ſicut alii terrarii Diœceſis Lemouicen. tenentur.

E

* *Teneri.* dixi in conſ. Par. In proœmio gloſ. 6. in ver. gens d'Egliſe, & in l. placet. c. de ſacroſanct. Eccl. in lect. du bingros. C.M.

Iudicia, conſilia, & arreſta expedita in feſto Pentecoſtes Anno domini 1281.

LXII.

¶ Super portu de Greſtomo de quo Robertus Bertran miles conquerebatur, dicens Illium portum factum eſſe in præiudicium iuris ſui, & detrimentum portus ſui de Harefleut: pronuntiatum fuit quod dominus rex in ſaſina dicti portus de Greſtomo remaneret, ſalua dicto Roberto quæſtione proprietatis.

Que Religieux ne peuuent rien acquerir de nouuel ſans congé du Roy.

LXIII.

¶ Cùm Abbas & Conuentus Compend. dicerent iudicatum fuiſſe pro eis, quod in locis ab eis de nouo acquiſitis, ſicut & in ſuis locis antiquis: in foreſta Cuyſiæ vti * poterant, & debebant ſuper iſto iudicio domini literas oſtend. factum fuit recordum quod mota fuit Curia ad dictum iudicium faciendum, quia ipſi Abbas & Conuentus quandam domum acquiſierant contiguam muris Abbatiæ, domum prædictam clauſerant, ita quod non erat ibi ingreſſus niſi per Abbatiam. Et ſi ponerent in ea hoſpitem, non vteretur in foreſta: propter quod dictum iudicium non ſe extendit ad acquiſita de nouo, niſi inquantum poteſt, & debet ſecundum ſua antiqua priuilegia.

* *Vti.* id eſt ſeruitute vſus lignādi de qua per cepol. in tract. de ſeruit. ruſt. prædio. c. 230 de montib. ad fi. C. M.

Iudicia, conſilia, & Arreſta expedita in Octaua S. Martini, anno Dom. 1281.

Que vilains ne ſe peuuent faire Cheualiers ſans congé du Roy.

LXIV.

¶ Quia duo filij Philippi de Borbonio non exiſtentes adeò nobiles ex parte patris, quod milites fieri deberent, ſe fecerunt fieri milites, emendauerunt hoc domino regi, & ſoluit eorum quilibet mil. lib. Turon. & milites remanſerunt.

Supr. arreſt. 59.

De la garde que doit l'Eueſque de Chaalons en Champagne.

LXV.

¶ Præceptum fuit Epiſcopo Cathalon. quod pro eo quòd Capitulum ſuum dicit, quod Epiſcopus ad ſumptus ſuos eos tenetur cuſtodire: Epiſcopo contrarium aſſerente ſe eos cuſtodire non debere: Ita quod propter eius defectum Rex non apponat manum ſuper hoc. Et quandiu Epiſcopus faciet circa hoc quod debebit, Rex ſe non intromittet de cuſtodia antedicta.

Que pendant vne regale l'on ne doit exploicter que ce qui eſt de raiſon.

LXVI.

¶ Cùm ex parte Capituli Aurelian. nobis denuntiatum fuiſſet quod cuſtodes regalium * Aurelian. Sede Aurelian. vacante, in groſſis nemoribus Epiſcopi Aurelian. faciebant vendas inconſuetas & indebitas: ordinatum fuit, quod vendæ inceptæ tempore Epiſcopi perficientur, & explebuntur: vendæ verò venditæ, & venditionibus liberatæ, licèt inceptæ non fuiſſent, ad ſcindendum ante mortem Epiſcopi explebuntur: vendæ verò quæ in dictis groſſis boſcis erant mercatæ & ſignatæ, tamen non erant venditæ, nec venditionibus liberatæ, non explebuntur nec vendentur.

* *Regalium* fa. ſupra eod. arreſt. 56. ſuper part. 1. tit. 32.

Que le Roy ne peut vſer de ſcel Royal en la terre d'vn haut iuſticier, ſinon en defaut dudit iuſtitier.

LXVII.

¶ Cùm dominus Rex de nouo ſigillũ poſuiſſet apud S. Maxentium pro contractibus & obligationibus ſigillandis, Abbas S. Maxentij ſuper hoc conqueſtus fuit, dicens quod dictum ſigillum deferebatur ad nundinas & mercata: & iuſticiabiles ipſius Abbatis qui per dictum ſigillum ſe obligabant in terra & iuſtitia ipſius, compellebantur in ipſius Abbatis & ſui

Digitized by Google

Monaſterij preiudicium & grauamen. Ordinatum fuit quod illud ſigillum non portabitur ad nundinas vel mercata, niſi pro aliqua neceſſitate. Et de obligationibus per dictum ſigillum factis in terra & iuſtitia Abbatis, per gentes Regis executiones non fient quando non erit in defectu † dictus Abbas.

Neceſſitate aliquid permittitur quod aliàs eſſet illicitum. l. 1. ff. de offic. conſ. l. vt gradati. & l. honor. § ſi. de mun. & hono.

* Defectu, id eſt negligentia dixi in conſuet. Par. § 2. gl. 5. nu. 8. nu. 12. adde gl. panor. ſeſ. in c. cæterum. & ibi. Phil. Dec. no. 4 eod. de iud. C.M.

Qu'à l'Abbé de Corbie appartient le reſſort des Eſchevins de Corbie.

LXVIII.

¶ Cùm Templarij de quodam iudicio per Scabinos Corbienſes, contra ipſos facto tanquam de prauo & falſo ad nos appellaſſent, dictique Scabini propter hoc coram nobis vocati fuiſſent. Ex parte Abbatis B Corbienſ. & ex parte Maioris Corbienſ. petita fuit Curia de eiſdem, procuratore Templariorum proponente quod cognitio dictæ appellationis in noſtra Curia debebat remanere. Auditis hincinde propoſitis, & habita deliberatione, tradita fuit Curia dicto Abbati de Scabinis prædictis.

Que le pays des montaignes d'Auuergne eſt pays couſtumier.

LXIX.

¶ Ad ſupplicationem multorum de montanis Aruerniæ, & audita relatione Balliui noſtri, ordinatum fuit, quod montanæ Aruerniæ iure conſuetudinario regerentur: & ſecundum morem patriæ conſuetudinariæ.

Iudicia, conſilia, & Arreſta expedita in feſto Pentecoſtes, an. Dom. 1282.

Vn biſant d'or eſtimé vingt ſols tournois.

LXX.

Biſantius quantum valeat.

Biſantius auri quem Comes Sueſſion. debet annuatim Eccleſiæ beatæ Mariæ Sueſſion. æſtimatus fuit, 20. ſol. Turon. quam æſtimationem procurator Eccleſiæ acceptauit, & fuit præceptum Bailliuo, vt faciat reddi arreragia à tempore mortis dicti Comitis.

Que les Eſchevins & Communauté des quatre bonnes villes de la Comté de Guines reſſortiſſent par deuant le Comte d'Artoys.

LXX.

¶ Scabini & communitates quatuor bonarum villarum Comitatus Guin. appellauerant, & fecerant adiornari homines Comitis Attheſienſis ſuper prauo & falſo iudicio per eos in Curia dicti Comitis lato, vt dicebant ex parte dicti Comitis: fuit ſuper hoc Curia repetita, quæ habito conſilio fuit ſibi reddita.

Iudicia, conſilia, & Arreſta expedita in feſto B. Martini, anno Domini 1282.

Le crime de ſortilege appartient.

LXXII.

¶ Cùm tres mulieres ſortilegæ Siluanecti fuiſſent captæ, & per Maiorē & Iuratos iuſtitiatæ, ſuper hoc fuit conqueſtus Epiſcopus, dicens cognitionem & punitionem huius criminis ad ſe pertinere: maiore & iuratis econtrario dicentibus ſe eſſe in poſſeſſione cognoſcendi de tali crimine, & de iſto ſpecialiter cognoſcere potuerant & debuerant, quia ibi fuerant cutis inciſio, & ſanguinis effuſio: auditis hincinde partibus, pronuntiatum fuit cognitionem huius criminis ad Eccleſiam pertinere: & fuit reddita cognitio dicto Epiſcopo * de duabus mulieribus ſortilegis: & quantum ad tertiam, dictum fuit quòd lis mota coram Archiepiſcopo Remen. ſuo marte finiatur.

* Epiſcopo. contrarium factū eſt poſt 90. ann. correcta veteri ignorantia. vt ſup. q. Io. Gal. 241. adde Old. conſ. 229. Gemi conſ. 54. C.M.

A *Pagani vetiti feuda quærere, poſſunt partem feudi in redditum accipere.*

LXXIII.

¶ Cùm dominus rex olim quendam ordinationem feciſſet ſuper alienatis in manum mortuam vel vellenagium mouentibus de feudis & retrofeudis ipſius, necnon de allodiis regni ſui, in qua ordinatione pro Eccleſiarum & ſubditorum vtilitate communi conceſſit de gratia ſpeciali: quod villani & Eccleſiæ ſupradictæ acquiſita huiuſmodi à triginta annis citrà computando à tempore ordinationis ipſius extra manum ſuam ponere minimè tenerentur, dum tamen vellent ſoluere deputatis ad hoc ab eodem domino Rege, duo, vel tres, vel quatuor fructus alienatorum huiuſmodi, ſecundum diſtinctionem rerum, legatorum, & contractuum, prout in literis dictæ ordinationis continetur plures de diuerſis partibus regni ſui grauiter conquerentur ſuper eo quòd deputati a domino Rege ad leuandos fructus huiuſmodi, vel ſuper eis financias faciendum ſecundum formam ordinationis exigere vel leuare volunt ab illis villanis, quibus nobiles aliqui terras, prata, vineas, vel poſſeſſiones alias arrentauerunt pro aliqua annua bladi vel pecuniæ quantitate, quamuis de nullo vel modico intragio * conuenerit in contractibus antedictis. ſuper quibus deliberatione præhabita, dictum fuit per arreſtum, quod præcipietur gentibus regis, ne tales arrentationes fieri impediant in futurum, & ne occa- C ſione eorum aliquid exigant a villanis: & ſi aliquid occaſione huius exegerunt, illud reddant & reſtituant illis villanis, vt eorum hæredibus à quibus talia exegerunt.

* Intragio. id eſt pecunia pro ingreſſu data. quod etiam impertinēs eſt, quia licet reditus feudalis ſit tamen ſolùm quandiu apud tales accipientes manet, paganicum eſt vt dixi in conſ. Par. §. 128. C.M.

¶ *Que les marchans outremontains ſont contribuables aux Aydes à Paris, & ne doiuent iouyr des priuileges de la ville, ſauf que s'aucun y eſt marié qui ait femme & enfans, & ne vueille retourner à ſon pays, & n'ait communauté ne ſocieté à eſtrangiers, & ne ſoit contribuable en ſon pays, en ce cas il iouyra des priuileges.*

LXXIV.

¶ Cùm mercatores tranſmontani Pariſ. commorantes nobis conqueſti fuiſſent, quod ciues noſtri Pariſ. minùs eos iuſtè tailliauerant, & compellere intendebant ad contribuendum in dono à villa Pariſ. nuper nobis facto, licèt non gaudeant franchiſiis & libertatibus villæ Pariſ. ſicut alij ciues Pariſien. quare petebant à dicta taillia ſe abſolui, vel quod ſi tailliarentur, gauderent ſicut alij ciues Pariſ. libertatibus antedictis: & Præpoſito mercatorum Pariſ. ac ciuibus noſtris Pariſ. contrarium aſſerentibus. Auditis hincinde propoſitis, pronuntiatum fuit, quod dicti mercatores tranſmontani pro rata eos contingente in prædicta taillia contribuent & tailliabuntur ratione mercantiarum ſuarum. Et quia non morantur continuè Pariſ. animo ibidem perpetuò remanendi, ſed recedunt E quando volunt, & habent plures extraneas ſocietates, quæ ex hoc commodum reportarent, non gaudebunt libertatibus antedictis: hoc ſaluo, quod ſi aliquis mercator tranſmontanus cum vxore ſua, liberis, & familia moram † trahat Pariſiis, nec ſpes ſit quod recedere debeat, nec habeat extraneam ſocietatem, nec ſoluat vltra montes tailliam vel aliquas redeuantias, ſeu onera villæ: gaudebit libertatibus antedictis.

* Moram. dixi in conſ. Par. in proœmio gloſ. 9. ver. Bourgeois. & §. 192. C.M.

Iudicia, conſilia, & Arreſta expedita in feſto omnium Sanctorum anno Domini 1283.

Que quand parties ſont contraires, ils peuuent hincinde par procureur demander renonation de Commiſſaire.

Quo

Que le Comte d'Auxerre n'a iuſtice ſur l'Eueſque.

LXXV.

¶ Epiſcopus Altiſſiod. conquerebatur, quod ea occaſione, quia in iuſtitia ſua vtendo iure ſuo quendam hominem Comitis Altiſſiod ceperat: idem Comes contragagiando ceperat 60. homines dicti Epiſcopi in præiudiciũ & grauamen dicti Epiſcopi, quod facere non debebat, vt dicebat Epiſcopus, cùm idem Epiſcopus ſit de gardia domini Regis ſpeciali, & de omni temporalitate, fidelitate, faciat domino regi, nec dictum Comitem in aliquo ſuperiorem ſuum recognoſcit, nec aliquid tenet ab eo: ſed è conuerſo Comes eſt homo Epiſcopi: procuratore dicti Comitis ex aduerſo proponente, dictum Comitem hoc poſſe facere, & debere, & ſe & prædeceſſores ſuos ſic vſos fuiſſe, & eſſe conuentum inter eos quod ſi aliquando Epiſcopi Altiſſiod. caperent de hominibus Comitis, & de bonis eorum, Comes Altiſſiod. contragagiando caperent, & accipere poſſent de hominibus, & de bonis Epiſcoporum Altiſſiodor. Auditis hinc inde propoſitis, & habita de liberatione diligenti dictum fuit per arreſtum, quod Comes liberè reddat homines Epiſcopi, quos cœpit contragagiando, & emendabit hoc Regi & Epiſcopo. Et inhibitum fuit gentibus dicti Comitis, ne de cætero tales captiones contragagiando facere præſumant.

Qu'vn Baillif peut deſtruire la maiſon d'vn Clerc receuant de bannis.

LXXVI.

¶ Bailliuus Ambian. iuſtè & ritè diruere potuit domum Clerici de Frotiſſitam in feudo laicali, pro eo quod idem Clericus prout ipſemet confeſſus fuit tranſgrediendo bannum domini Regis receptauerat bannitos Regis.

Que le ſeel de l'Archeueſque de Bourges faict foy.

LXXVII.

¶ Literæ ſigillatæ ſigillo Archiepiſcopi Bituric. & officiatus ſui facient plenam fidem * in Bituric. in Curiis ſæcularibus, prout extitit conſuetum.

Qu'en cas de diſmes infeodées, la partie doit faire foy deuant l'official de l'infeodation, & lors l'official renuoyera les parties au iuge dont ſont tenuës.

LXXVIII.

¶ Item ſi aliqua perſona Eccleſiaſtica petat ab aliqua perſona laicali in foro Eccleſiaſtico aliquam decimam & ille à quo petitur aduoet eam ſe tenere in feudo. de plano ipſe faciat fidem coram officiali, & tunc officialis reddet * Curiæ illius à quo dicta res mouebitur.

LXXIX.

¶ Item officiales * currentes quod Archiepiſcopus de noua inſtituit Bituric. remouebuntur, & habebit ſuos archipreſbyteros, prout habebit conſuetum.

Qu'vn lignager ne peut venir au retraict d'vne terre venduë au Roy.

LXXX.

¶ Cùm dominus Baldonius de Guynes peteret admitti ad retrahendum per burſam Comitatũ Guyen. quem dominus Rex à patre ſuo * emerat gẽtibus domini Regis pro domino Rege multa proponentibus quare ad hoc recipi non poterat, auditis * hincinde propoſitis, pronunciatum fuit per Curiæ noſtræ iudicium, quod dictus Baldonius non habebat ius ad dictam retractionem veniendi.

* *Fidem*, ſed ; olt 200. annos correctum fuit generaliter per Caro 8. vt ſup per. 3 tit. 25 §. 3. adde ſup. q 19 Gall 350. C. M.

* *Reddet.* Quod adhuc fieri poteſt, ſed inuenta eſt alia via: quia prætendens infeudatam ſtatim adit ſæcularẽ vt an ſit infeudata cognoſcat, & interim eſſet iudex Eccleſiaſtic. C. M.

* *Officiales.* Quia non debent multiplicari, vt in ſimili dixi in conſ. Pariſ. §. 10 nu. 25. C. M.

* *Suo.* dicti Baldonij.

* *Auditis* fuit ibi quodam ſpeciale alioquin etiã in extraneos tenetur rex ponere vt dixi in cõſ. Par. §. 13. gloſ. 4. nu. 3. & nomine proximitatis retrahentes agnoſcere. Sed dictus Comitatus ab Anglis diu occupatus nuper initio Ianuarij anno 1557 more Gallico Ducibus Guiſio & Termeo valentiſſimis recuperatus fuit. C. M.

*Arreſt que baſtards * peuuent teſter.*

LXXXI.

¶ Cùm executores Thomæ Lucele Sinaleur ciuis Pariſ. in Curia noſtra proponerent quod bona ipſius Thomæ ad requęſtam noſtri procuratoris iamdiu eſſent capta, & ad manum noſtram poſita fuerunt & detinebantur, propter quod ordinatio ipſius teſtatoris adimpleri per eos non poterat, licèt ipſe de bonis ſuis omnibus in vltima voluntate ſufficienter ordinaſſet, petebant executores prædicti bona prædicta ei tradi, & ad plenum liberari, amota manu noſtra prædicta, vt liberè adimplere poſſent ipſius teſtatoris voluntatem: noſtro procuratore ex aduerſo proponente, ac dicente, quod bona prædicta dictis executoribus tradi & liberari non debebant, pro eo quod dictus Thomas erat Baſtardus, & quod ipſe deceſſerat ſine liberis de corpore ſuo ſuſceptis, propter quod ipſius bona, quia baſtardus fuerat ſecundũ patriæ conſuetudinem notoriam, ad nos iure noſtro regio pertinebant, vt aſſerebat procurator prædictus, dicens & proponens quod idem defunctus de bonis ſuis non potuit, nec poterat ordinare. dictis executoribus replicantibus ex aduerſo, quòd licèt prædictus Thomas fuiſſet baſtardus & abſque prole legitima deceſſiſſet, ipſe tamen teſtamentũ ſuum ſufficienter cõdiderat, in quo & aliàs in vita ſua de bonis ſuis ordinauerat vniuerſis: & quod hoc potuit facere, & poterat tam de iure quàm ſecundum patriæ conſuetudinẽ, vt dicebant executores prædicti. Auditis igitur dictis partibus, viſo etiam teſtamento, & ordinatione ipſius Thomæ prædicti, quia Curiæ noſtræ non conſtitit de more & conſuetudine pro iure Regis allegata. Et etiã Curia noſtra extitit ſufficienter informata, quod idem defunctus de bonis ſuis adiornauerat, tam in vita ſua, quàm etiam in ſuo teſtamento; & quod ſecundum patriæ cõſuetudinem ſibi licebat ordinare de bonis ſuis pro libito voluntatis, ac facere teſtamentum: propter quod per arreſtum Curiæ dictum fuit, quod bona omnia ipſius teſtatoris quæ ad requæſtam procuratoris noſtri ad manum noſtram propter cauſam ſupradictam poſita fuerunt, dictis executoribus deliberabuntur & tradentur, amota manu noſtra ibidem appoſita ex cauſa prædicta. datum die 16. April in Parlamento incepto in craſtino feſti ſancti Martini hyemalis, anno Domini 1327. ſic ſignatum Brunat.

* *Baſtards.* non idem de cæteris quos Albinos vocant. vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 186. C. M.

Baſtardus poteſt liberè ordinare de bonis ſuis.

LXXXII.

¶ Cum conſtitutis in noſtra Parlam. Curia dilectis noſtris magiſtris Raſone le Moiſte, Archidiacono Pontinii in Eccleſia Ambian. Ioanne de Tongues in Artibus & Theologia Magiſtro, Petro Boutemye, vt executoribus teſtamenti ſeu ordinationis vltimæ voluntatis defuncti Magiſtri Richardi Boulart, dum viuebat in Vniuerſitate Pariſienſi Regentis, à dilecto & fideli conſilio noſtro in dicta Curia noſtra Magiſtro Philippo des Plantes appellantibus, procuratore dictæ Vniuerſitatis cum ipſis adiuncto ex vna parte: & dicto conſiliario noſtro Magiſtro Philippo des Plantes appellato, ac procuratore noſtro generali intimato ex parte altera: dicti appellantes, & adiunctus proponi feciſſent quod dictus defunctus Magiſter Richardus ante ipſius obitum ſuum teſtamentum condidiſſet, ac de bonis ſuis temporalibus diſpoſuiſſet dictos appellantes ſuos executores, conſtituendo & ordinando, ſicut cuilibet liberæ perſonæ facere permittitur: attamen procurator noſter in Caſtelleto noſtro Pariſ. ac receptor noſter in præpoſitura & vicecomitatu Pariſienſi bona ex deceſſu dicti defuncti relicta tanquam nobis ſpectantia arreſtare & impedire fecerant: aduerſus quem dicti appellantes

Cuilibet libero perſonæ permittitur facere teſtamentum niſi ſit ei ſpecialiter prohibitum: vt C. & inſt. quibus teſt. fac. licet pro eo

ſe oppoſuerant : ob quod certus proceſſus coram dicto Pręposito noſtro Pariſienſi, motus & introductus extiterat, in quo dictæ partes intantum proceſſerant, quod per ſententiam dicti Prępoſiti noſtri Pariſienſis manus noſtra & omne impedimentum in dictis bonis appoſita & appoſitum ad vtilitatem dictorum executorum leuata & leuatum extiterat. verùm his non obſtantibus ſupradictus Conſiliarius noſter Magiſter Philippus des Plantes ſub vmbra quarundam literarum à nobis ſubreptitiè per importunitatem obtentarum, ſupradicta bona ad manum noſtram realiter & de facto repoſuerat. Quare petiiſſent & requiſiuiſſent dicti appellãtes & adiunctus ſupradictum Conſil. noſtrum malè expletaſſe recuſaſſe, & denegaſſe, & dictos appellantes benè appellaſſe: per arreſtum dictæ Curiæ noſtræ dici & declarari: necnon ſupradicta bona ſibi tradi & deliberari. Quibus peractis cùm procurator noſter generalis expleta d. des Plantes virtute dictarum literarum facta ſuſtinere nõ velle dixiſſet & allegaſſet, ob quod dicti appellantes & adiunctus ſupradictas ſuas concluſiones ſibi adiudicari petiiſſent. Super quo dicta Curia noſtra appellantes & adiunctũ ad ponendum penes dictam Curiam noſtram teſtamentũ dicti defuncti Magiſtri Richardi, arreſtum, & alia expleta in hac parte facta, & ad conſiliũ appunctaſſet. tandem viſis per dictam Curiam noſtrã per dictos appellantes, & adiunctum productis, & conſideratis conſiderandis, & quæ Curiam ipſam in hac parte mouere poterant aut debebant: per arreſtum dictæ Curiæ noſtræ dictum fuit Magiſtrum Philippum des Plantes malè expletaſſe, denegaſſe & recuſaſſe, & dictos appellantes benè appellaſſe. Et inſuper eadem Curia noſtra omne impedimentum per dictum des Plantes, in & ſuper bonis ex deceſſu dicti defuncti Boulart relictis appoſitum ad vtilitatem dictorum executorum, vt de ipſis bonis ipſi executores iuxta formam & tenorem teſtamẽti dicti defuncti ordinare valeant, leuauit & amouit, leuatque & amouet per idem arreſtum pronunciatum 26. die Martii anno Domini 1467.

¶ Arreſts donnez à la Cour de Parlement en Paris, l'an 1269. & autres années enſuiuant.

¶ Que l'on peut venir au retraict d'vn heritage vendu dedans l'an de ſaiſine & inueſtiture.*

* *Saiſine.* dixi in conſ. Pariſ. §. 173. C. M.

LXXXIII.

¶ Cùm Domina Iſabelis de Anthono peteret per burſam à pręceptore & fratribus militis templi terram Bellomontis cum pertinentiis, tanquam proxima in genere Ioannæ vxori do. Petri de Bellomonte militis, quam terrã de Bellomonte dicti Petrus & Ioanna vendiderãt dictis pręceptori & fratribus. Et dicebat dicta Iſabelis, quod ipſa requiſiuerat in iudicio coram Bailliuo Stapen. Et obtulerat burſam dictis præceptori & fratribus infra annum & diem à tempore ſaiſinæ ſeu inueſtituræ rei venditæ, cõſuetudine propoſita ex parte d. dominæ Iſabelis, videlicet ſecundum vſus & conſuetudines Franciæ in rebus immobilibus venditis non currit tempus retrahendi contra aliquem retractorẽ, niſi à tempore ſaiſinæ ſeu inueſtituræ, per dominum feudi factæ in partibus illis vbi res prædictæ venditæ conſiſtunt. Audita confeſſione procuratoris dictorum præceptoris & fratrum; qui confeſſus eſt quod dom. Petrus de Bellomonte emerat feudum dictæ terræ & pertinentiarum: ita quod habebat in dicta terra tam feudũ quàm dominium, quando eam vendidit dictis pręceptori & fratribus. Et depoſitionibus teſtium hincinde productorũ diligenter inſpectis & auditis, pronunciatum fuit dictam Iſabelem dictam terram cum pertinentiis infra annum & diem a tempore ſaiſinæ & inueſtituræ ſufficienter requiſiuiſſe, & burſam obtuliſſe: & dictam terram cum pertinentiis habere debere. Actum in feſto Purificationis anno 1269.

¶ Que l'on peut contraindre gens d'Egliſe à vuider leurs mains de leurs acquiſitions faites au deſſus de quarante ans.*

* *Vuider.* latè dixi in conſ. Pariſ. §. 41. q. 10. C. M.

LXXXIV.

¶ Cùm lis mota fuiſſet coram certis auditoribus Caſtelleti noſtri Pariſ. inter religioſum virum Camerarium S. Martini de Cãpis ad cauſam ſui officii, ex vna parte: & Petrum dictum Lemire ex altera, ratione gagiationis pro termino ſexdecim librarum tredecim ſolidorum octodenariorum Pariſien. redditus annui ſuper domo ad ſignum Crucis deauratæ, in vico S. Dionyſii ſita, dicto Camerario debiti, vt dicebat: contra quam gagiationẽ dictus Lemire ſe opppoſuiſſet: & ea de cauſa dũtaxat quod dictus redditus ſuper dicta domo in cenſiua Epiſcopi Pariſienſis per dictum Camerarium perceptus nunquam fuerat admortiſatus, vt dicebat. Et ea de cauſa fecerat dictus Epiſcopus dictum redditum arreſtari, procuratore dicti Epiſcopi coram dicto auditore in iudicio præſente, & dictum arreſtum aduoante: tandem dictus auditor certis ex cauſis dictã cauſam coram Præpoſito noſtro Pariſ. remiſiſſet. Et demũ dictus Epiſcopus à nobis obtinuiſſet vt dicta cauſa in Curia Parla. noſtri remitteretur quà in dicta Curia remiſſa partibus in eadẽ cõparentibus ex parte dicti religioſi fuiſſet propoſitũ quod ipſe ad cauſam ſui officii de dicto redditu pacificè gauiſus fuerat: & tanto tẽpore cuius initij memoria in cõtrarium non extabat, vel ſaltem à quadraginta *annis citrà, abſque eo quòd per dictum Epiſcopum vel aliud impedimentũ aliquod ſibi fieret in dicto redditu ob defectum admortiſationis vel aliàs: & nihilominùs dictus Epiſcopus indebitè & ſine cauſa dictum redditum arreſtari fecerat ob defectũ admortiſationis, vt dicebat: quare petebat prædictus religioſus quòd impedimentum ſiue arreſtum per dictum Epiſcopum in dicto redditu appoſitũ amoueretur. & quòd ad bonam cauſam cõtra dictum arreſtum ſe oppoſuiſſe diceretur & pronunciaretur, & quod in expenſis cõdemnaretur: quibus propoſitis per dictum Camerarium, cùm fuiſſent à dicto Epiſcopo litem conteſtando negata fore vera: & quòd in ſuis expenſis condemnaretur: ſuper quibus inquæſta facta ad iudicãdum in ſtatu ſaluis cõtradictionibus contra literas: & ſaluationibus earumdem hincinde recepta, viſa & diligenter examinata, per iudicium dictæ Curiæ dictum fuit dictum arreſtum ad malam cauſam fuiſſe per dictum Epiſcopum in dicto redditu appoſitum, & quòd ad bonam cauſam contra dictum arreſtum ſe oppoſuit dictus religioſus. Et per iudicium dicta Curia dictum arreſtum amouit & amouet: dictum Epiſcopum expenſis huius cauſæ condemnando earum taxatione dictæ Curiæ reſeruata. In cuius rei teſtimonium pręſentibus literis noſtrum iuſſimus apponi ſigillum. Datum Pariſiis in Parlam. noſtro 18. die Febr. anno Dom. 1479. Et Regni noſtri 16.

Sic ſignatum per iudicium Curiæ. Ienne.

* *Quadrag.* quia Eccleſia contra Eccleſiam præſcribit ſpatio 40. annorum authen. quas actiones in gl. C. de ſac. ſanct. Eccl. Maſſuer. in pract. tit. de præſcr. §. Item ſi Eccleſia loquens de hac q. dixi in conſ. Pariſ. §. 41. n. 61. C. M.

¶ Renuntiatio beneficij ſimoniacè facta an teneat vel non, & quid de reſignatione facta in fauorem certæ perſonæ in manibus legati.

LXXXV.

LVDOVICVS Dei gratia Francorum Rex, &c. Cùm lis mota fuiſſet coram Præpoſito Pariſienſi, aut eius locumten. conſeruatore priuilegiorum per nos & prædeceſſores noſtros Vniuerſitati Pariſienſi, & ſuppoſitis eiuſdem conceſſis, inter magiſtrum Regnatũ Valin, tam ſuo quàm vt ad ius, & in locum

Magiſtri Ioannis Bonnault ſubrogatum, actorem & conquerentem in caſu nouitatis & ſaiſinæ ex vna parte, & Magiſtr. Hardouinum Fournier defenſorem & opponentem ex altera: ſuper eo quod dictus actor dicebat & opponebat quod Magiſter Alexander Fournier & dictus defenſor fratres erant illegitimè nati, ex presbytero videlicet & ſoluta dicebat etiam quòd dictus Magiſter Alexander Fournier duarum Eccleſiarum parrochialium poſſeſſor exiſtens, videlicet de Vlneio diœceſis Maleacenſis, & de Deneya diœceſis Andegauenſis, vnâ & eadem die dictas duas parrochiales Eccleſias in manibus defuncti conſanguinei noſtri Cardinalis de Ambaſia, in regno noſtro Apoſtolicæ Sedis Legati, in fauorem dicti defenſoris reſignauerat, quodque dictus Cardinalis Legatus huiuſmodi reſignationem admiſerat, dictáque parrochiales Eccleſias eidem defenſori, ad cuius vtilitatem reſignatæ extiterant, ipſum ſuper incompatibilitate dictarum Eccleſiarum parrochialium diſpenſando contulerat. dicebat vlteriùs prænominatus actor, quod cum patientibus defectum natalium prout dictus defenſor patiebatur, dictus Cardinalis Legatus facultatem diſpenſandi ſuper pluralitate Beneficiorum incompatibilium non habebat: ea propter collationes & prouiſiones per ipſum dicto defenſori de dictis parrochialibus Eccleſiis factæ nullæ extabant & inualidæ. & nihilominùs quod dicta reſignatio tanquam ſymoniaca in dicti Alexandri præiudicium tenuerat. dicebat inſuper dictus actor quòd vacatione dictarum Eccleſiarum parrochialium ad eius notitiam perueniente, collationem ſeu prouiſionem per deuolutionem de dicta parrochiali Eccleſia de Deneya à dicto Cardinali Legato obtinere meruerat: cuius virtute in poſſeſſionem miſſus fuerat. Et ſimiliter ex eodem genere vacationis dictus Magiſter Ioannes Bonnault à dicto & fideli Conſiliario noſtro Archiepiſcopo Turonen. ſeu eius in temporalibus & ſpiritualibus Vicario generali collationem per deuolutionem de dicta parrochiali Eccleſia obtinuerat, & virtute ipſius poſſeſſionem adeptus fuerat. dicebat adhuc quòd quamuis dictus defenſor in dicta parrochiali Eccleſia nullum ius haberet, nihilominus ſe pro rectore eiuſdem gerebat, & fructus ipſius dictum actorem in ſua poſſeſſione perturbando percipere ſatagebat. Quare ipſe actor necnon dictus Bonnault tunc in dicta Vniuerſitate Pariſien ſtudentes virtute ſuarum protectionum dictum defenſorem coram dicto Præpoſito noſtro conſeruatore ſeu eius locumte. in dicto caſu nouitatis & ſaiſinæ adiornati fecerant, & poſtmodum prænominatus actor ad ius & locum dicti Bonnault ſubrogatus extiterat. Et ex prædictis intentionem ſuam benè fundatam eſſe dicebat: nec obſtabat quòd in contrariū dictus defenſor proponere niſus fuerat, quod reſignatio dictæ parrochialis Eccleſiæ de Deneya purè, liberè, ſine modo, pacto, & conditione in manibus dicti Legati, vt per eius literas apparebat, facta extiterat: quia ad hoc dictus actor reſpōdebat quod inſtrumentum procuratorium, cuius medio dicta reſignatio facta fuerat expreſſam clauſulam ad reſignandum in fauorem * dicti defenſoris non aliàs nec aliter nec alio modo continebat: quæ quidem clauſula importat conditionem, nec potuit procurator quoad hoc conſtitutus à forma dicti mandati recedere, & reſignationem aliter nec alio modo admittere. Similiter non obſtare dicebat quod dictus defenſor proponebat prædictum Cardinalem Legatum facultatem habuiſſe admittendi reſignationes, quæ fiebant in fauorem certarum perſonarum, & quod quamplures ſimiles palàm & publicè admiſerat. Quia ad hoc prænominatus actor reſpondebat quod de dicta facultate non conſtabat. Dicebat etiam quòd dictus defenſor proponere ſatagebat, quod dictum inſtrumentum procuratorium continebat clauſulam reſignandi in manibus Papæ aut legati, aut alterius poteſtatem habentis: quod & dictus Alexander non intendebat reſignare in manibus dicti Legati, niſi poteſtatem haberet dictā reſignationem admittendi: dictus actor reſpōdebat quod de contrario multipliciter apparebat, tum quia tempore paſſationis dicti inſtrumenti, dictus Alexander quaſi morti proximus ægrotabat: dictúſque defenſor timens mortem d. Alexandri negotiū dictæ reſignationis peruenire poſſe tanta celeritatē curauerat huiuſmodi reſignationem fieri: vt ope Ioannis de Bardi Bancarii, mediante pecunia in magnā quantitate, de ciuitate Andegau. vbi die 4. Sept. paſſatum fuerat dictum procuratorium apud Bonum Ebriocenſis diœceſis, vbi tunc erat Legatus à dicta ciuitate Andegauenſi 600. leucis diſtantem, ſeq. die (quæ quinta erat eiuſdem menſis) dicta reſignatio extiterat expedita. Tum quia in dicto procuratorio nulli ſunt nominati procuratores in Romana Curia degentes, nec album dimiſſum, ſed duntaxat Deſiderius Varioti, & Petrus Vaſſoris, qui cancellariam dicti Legati ordinariè ſequebantur, ſunt in dicto procuratorio nominati. & ad ea quæ dictus defenſor articulari fecerat, quod virtute dicti procuratorij prænominatus Alexander iterùm in Curia Romana dictam parrochialem Eccleſiā reſignauerat, & quod virtute dictę reſignationis idem defenſor à Papa prouiſionem obtinuerat: dictus actor reſpondebat, quod per reſignationem in manibus dicti Legati ſemel factā prædictus Alexander beneficio ſuo priuatus extiterat: & ideò iterùm reſignare non potuerat. dicebat etiam dictus actor quod ipſe de dicta parrochiali Eccleſia à ſancta Sede Apoſtolica prouiſionem obtinuerat præcedentem datam prouiſionem dicti defenſoris: præterea dicebat prouiſionem Papæ dicto defenſori factam nullam eſſe de iure: tum quia ſubreptitia ex eo quod dictus defenſor, nec de prouiſione ſibi per dictum Legatum facta, nec de intruſione ſubſecuta mentionem fecerat. Tum quia de dicta intruſione pariter, nec de ſymonia per eum commiſſa rehabilitatus non fuerat, nec excuſare ſe poterat a dicta ſymonia prætextu huius quod diceret niſi fuerat dictum procuratorium ad reſignandum paſſatum fuiſſe in ſua abſentia. Quoniam dictus actor probare offerebat quod dictus defenſor auxilio Magiſtrorum Petri & Renati Fourniers ſuorum conſanguineorum procuratoria inſtrumenta ad reſignandum in ſui fauorem dictas parrochiales Eccleſias habere procurauerat, & cum Ioanne Bardi Bancario pro expeditione dictæ reſignationis celerāda contraxerat, & pecuniam exoluerat. Necnon quod dicto Alexandro promiſerat quod de fructibus dictarum Eccleſiarum parrochialium, quandiu dictus Alexander viueret, nihil caperet.* Quare mediis prædictis & aliis latiùs in proceſſu declaratis, prænominatus actor in poſſeſſione & ſaiſina dictæ parrochialis Eccleſiæ de Deneya, fructúumque & emolumentorū eiuſdem manuteneri & conſeruari, manumque noſtram & omne aliud impedimentum dictæ rei contentioſæ appoſitam ſeu appoſitum, ad ſui vtilitatem leuari, tolli & amoueri ac in caſu dilationis recredentiam ſibi adiudicari, dictumq; defenſorem in ſuis expenſis, damnis & intereſſe condemnari petebat & requirebat. Supradicto defenſore ex aduerſo dicente, & proponente quod die quinta menſis Septembris, anno Domini milleſimo quingenteſimo ſexto prænominatus Magiſter Alexander Fournier decretorum Doctor, tunc pacificus poſſeſſor parrochialis Eccleſiæ de Deneya Andegauenſis diœceſis, ipſam Eccleſiam in manibus dicti Cardinalis de Ambaſia Apoſtol. Sedis Legati purè, liberè & ſimpliciter reſignauerat, dictaque reſignatione per iam dictum Cardinalem admiſſa, idem Legatus de moribus, ſcientia & literatura dicti defenſoris ſufficienter informatus dictam parrochialem Eccleſiam eidem defenſori contulerat: qui quidem defenſor

Dux enim ſpiritualitates circa idem ad poſſibile concurrere l. 1. C. de iure doti.

* Faber in h. Thol. 438. Nicol. Boer. decis. Bordega. 127. plenè dixi in tract. reg. cancel Ro. in Reg. de infir. relig. n. 79 Et in reg. de publicandis. C. M.

Quid contineat clauſula ad reſignandum in fauorem defenſoris non aliàs nec aliter.

Prouiſio ſubreptitia eſt ipſo iure nulla.

* Caperet.] hæc eſt frequentiſſima ſimonia quæ omnia annullaret; ſed euadunt dicendo eſſe non promiſſum quæ multum differunt vt dixi in rub. de verb. obl. in lectione dolana. C. M.

virtute dictæ collationis in poſſeſſione dictæ parrochialis Eccleſiæ, ſeruatis ſolennitatibus in talibus requiſitis, poſitus fuerat. Dicebat præterea dictus defenſor quod quamuis ipſe eſſet verus & indubitatus dictæ parrochialis Eccleſiæ titularius & poſſeſſor: adeò quod nulli alteri ius in eadem competere poſſet: nihilominùs prænominatus actor & Magiſter Ioannes Bonault inter ſe intelligentiam habentes, & vexationibus aliquid à dicto defenſore extorquere cupientes ipſum in caſu nouitatis & ſaiſinæ ratione poſſeſſionis dictæ parrochialis Eccleſiæ coram d. Præpoſito noſtro ſeu eius locumt. adiornari fecerant, & ſine titulo dictũ defenſorem moleſtabãt Nec obſtare poterat quod dictam parrochialem Eccleſiam per deuolutionẽ ſe impetraſſe aſſerebant, videlicet dictus Valin à dicto Cardinali Legato: & dictus Bonnault à d. Archiepiſcopo Turonen. ſeu eius Vicario: quia tempore dictarum impetrationum dicta parrochialis Eccleſia non vacabat. Similiter non obſtare dicebat quòd dictus Valin, tam ſuo nomine, quàm vt loco d Bõnault ſubrogatus, proponere niſus fuerat, quod reſignatio per dictum Alexandrum facta ad vtilitatem d. defenſoris erat ſymoniaca, & quod dictus Legatus Cardinalis reſignationes in fauorem certæ perſonæ factas admittendi facultatem non habebat, quia dicta reſignatio purè, liberè, ſine pacto, conditione, vel modo facta fuerat: & de hoc per literas * dicti Legati ſufficienter apparebat, ac etiam d. Cardinalis Legatus palàm & publicè paſſim indifferenter ſimiles reſignationes admittebat, & eum ipſas admittendi facultatem habere dictus Alexander Fournier credebat: vlteriùs quod per illa verba in manibus Papæ Legati, ſeu alterius poteſtatẽ habentis in dicto procuratorio appoſita, ſatis apparebat de intentione dicti Alexandri: videliset quod ipſe intendebat huiuſmodi reſignationẽ expediri debere in manibus poteſtatem habentis, & non aliàs. Præterea dicebat dictus defenſor quod cõceſſo quod talis reſignatio fuiſſet ſymoniaca, ex hoc dictus actor in dicta parrochiali Eccleſia ius prætendere non poterat. Quinimò ex hoc ſequebatur quod per huiuſmodi reſignationem dicta parrochialis Eccleſia non vacauerat, cùm ſecundum iuris diſpoſitionẽ reſignatio ſymoniaca non teneat, etiam in præiudicium renuntiantis, * iuxta ea quæ notantur per Inn. & per Hoſt. in c. cum vniuerſorum. de rerum permut. & per dominos de Rota dec. 236. & per Inn. & Hoſt. in c. tua de ſymonia. in fine. & per Io. And. in c. dudũ. lib 6. & nouiſſimè per deciſion. Capellæ Tholoſanæ deciſione 439. in quibus iuribus dicunt præfati Doctores reſignationem Beneficij ſymoniacè factam non tenere, etiam in præiudicium ipſius reſignantis: licèt ſit contra determinationem Baldi. in c. quod in dubiis. de renun. in antiquis vbi dicit quod illud quod non tenet, inducit priuationem Beneficij: & ideò ius dictæ parrochialis Eccleſiæ penes dictum Alexandrũ remanſerat, qui quidem Alexander iterùm dictam parrochialem Eccleſiam reſignauerat in manibus Papæ, à quo dictus defenſor nouam prouiſionem obtinuerat: & per prædicta ſatis eſſe reſponſum dicebat ad prouiſionẽ Papæ quam dictus actor ſe habere aſſerebat præcedentem dictam prouiſionem dicti defenſoris: quoniam talis prouiſio tanquàm de Beneficio non vacãte facta non valebat. Nec obſtat quod dictus actor in mediũ propoſuerat, quòd dictus Cardinalis Legatus dicto defenſori illegitimè nato ex Preſbytero & ſoluta, vna die duas parrochiales Eccleſias contulerat: quamuis cùm illegitimè natis ſuper pluralitate Beneficiorum incomparabilium poteſtatem diſpenſandi non haberet: quia dudum à S. Sede Apoſtolica non obſtante dicto defectu natalium, ipſe vt ad ſacros etiam preſbyteratus Ordines promoueri, & in illis miniſtrare, & duo Beneficia curã animarũ habentia, etiã ſi eſſent duæ parrochiales Eccleſiæ in ſimul retinere poſſet, canonicè diſpenſatus extiterat: Et ad intruſionem per dictum actorem aduerſus dictũ defenſorem propoſitam, dictus defenſor reſpondebat quod ipſe cum titulo & ſuperioris authoritate in poſſeſſionem dictæ Eccleſiæ parrochialis poſitus fuerat. Dicebat etiam quod Epiſcopo Andegauenſ. in cuius diœceſi ſita eſt dicta parrochialis Eccleſia, prouiſionem ſibi factam per dictum Legatum intimauerat, quod illam dictus Epiſcopus ratam habuerat: dicebat inſuper dictus defenſor, quod licèt dictus Legatus facultatem admittendi reſignationes in fauorẽ certæ perſonæ factas non haberet, quia tamen illam facultatẽ ſe habere aſſerebat: & tales reſignationes in fauorem certæ perſonæ palàm, publicè paſſim & indifferenter pro quibuſcumque perſonis admittebat: dicebat dictus defenſor, quòd collatio ſibi per dictum legatum facta canonica eſſet * quod iuſtam cauſam credulitatis habebat: & ad hoc quod prænominatus actor proponere niſus fuerat, quod dictus defenſor dictam reſignationem ad ſui vtilitatem fieri per pactiones illicitas de non percipiendo fructus dictæ parrochialis Eccleſiæ, vita dicti Alexandri durante, procurauerat, & per ſuos conſanguineos procurari fecerat, dictus defenſor reſpondebat, quod procuratorium ad reſignandum in ſui abſentia paſſatum fuerat: quodque nullus tractatus illicitus interuenerat: quinimò actus dictæ reſignationis volũtati Papæ eiuſve legati aut alterius poteſtatem habentis ſubmiſſus extiterat, & de hoc per inſtrumentum dicti procuratorij apparebat. Quibus & aliis mediis latiùs in dicto proceſſu declaratis dictus defenſor in poſſeſſione & ſaiſina dictę parrochialis Eccleſiæ de Deneya, fructuum, reuenutorũ, & emolumentorũ eiuſdem manuteneri & conſeruari, manúmq; noſtram ac omne aliud impedimentum dictæ rei contentioſæ appoſitam ſeu appoſitum ad ſui vtilitatem leuari, tolli, & amoueri ac in caſu dilationis ſibi recredentiam adiudicari: dictumque actorem in ſuis expenſis, damnis, & intereſſe condemnari ſimiliter petebat & requirebat. Super quibus dictis partibus auditis, & ad ſua facta tam ad finem principalis quàm recredentiæ ſcribenda, tradendaque, & producere quicquid tradere & producere vellent, ſcripturiſque, literis, actitulis, necnon reſponſoriis hincinde traditis & productis. Et tandem tam ſuper principali quàm ſuper certis mediis falſitatis pro parte dicti actoris contra literas 200. in inuentario dicti defenſoris quotatas, traditis: necnon ſuper certarum literarum pro parte dicti defenſoris à nobis obtentarum integratione literarum, per quas eidem defenſori de dilatione noua pro ſuis bullis in Romana Curia exiſtentibus recuperandis, prouidere mandabatur, in iure appunctatis. Supradictus Præpoſitus noſter ſeu eius locumten. per ſuam ſententiam partes prædictas in factis contrariis, tam ſuper principali quàm ſuper falſitate per dictum actorem manutenta dictum defenſorem ab integratione dictarum literarum depellendo appunctaſſet, & vlteriùs recredentiam dictæ parrochialis Eccleſiæ contentioſæ expenſis, damnis, & intereſſe in diffinitiua reſeruatis dicto actori adiudicaſſet: fuit à dicta ſententia pro parte dicti defenſoris ad noſtrã Parlamenti Curiam appellatum. Auditis igitur in eadem Curia noſtra partibus antedictis in cauſa appellationis prędictæ, proceſſúq; an benè vel malè fuerit appellatũ, iunctis certis literis pro parte d. appellantis à nobis obtentis, per quam dictum appellantẽ ad certas confeſſiones per errorem ſui aduocati in ſuis ſcripturis factas corrigendas recipi mãdabatur, in ſacro ad partem poſitas: contra quas dictus intimatus vnam ſchedulam tradere poſſet ad iudicandum, recepto (eòque vnà cum dictis literis noſtris ac ſchedula dicti intimati: nec non certis literis tam pro parte dicti appellantis quã etiam pro parte dicti intimati ſaluationibus pro parte dicti appellantis duntaxat traditis) vſque eo diligenter examinato: per iudicium præfatæ Curiæ noſtræ dictum fuit

Reſpõſio defenſoris qua diluit ſimul & actoris obiectiones.

* Literas.] falſum quia nec bullis quidem Papæ ſtaretur per decretum de ſublatione cleſiteris in concilio Baſil. & pragmat. C.M.

* Renuntiãtis] Scilicet quin vacet per obitum: ſed etiam ante obitum in eius odium benè vacat in fauorem tertij impetrantis, & ita iam bis per arreſtum obtinui, & primus author fui vt Curia ſæcularis de crimine ſymoniæ ad finem poſſeſſorij cognoſceret. C.M.

Qui cum titulo & authoritate ſuperioris à cõpetentis apprehendit poſſeſſionem non poteſt cẽſeri præ ſuo ar. l. qui auctore iudice ff. de reg. iur. & l. iuſtè poſſidet. ff. de ac. poſſeſſio.

* Eſſet] falſũ eſt, quia in eo articulo qui non eſt in bulla legationis deficit authoritas & voluntas ſuperioris ergo communis error non prodeſt, vt not. in l. Barbarius Philip. ff. de off. prætor. C.M.

fuit, ſupradictum Præpoſitum noſtrum ſeu eius locumtenentem malè iudicaſſe : dictum verò appellantem benè appellaſſe : præfati que Præpoſiti noſtri ſeu eius locumtenentis ſententiam corrigendo, & emendando, eadem Curia noſtra prædictum appellantem in poſſeſſione & ſaiſina dictæ parrochialis Eccleſiæ de Deneya contentioſæ, curatum & rectorem ſe dicendi, fructus, reuentuſ'q; ac emolumenta eiuſdem percipiendi, dictis mediis falſitatis per dictū intimatum contra literas 200. in inuentario dicti appellantis quotatas, traditis minimè reſpectum habendo, dictúmque intimatum in expenſis cauſæ principalis eorumdem, taxatione Curiæ noſtræ reſeruata, condemnando manutenuit * & conſeruauit, manutenet & conſeruat, manúmque noſtram, ac omne B aliud impedimentum dictæ parrochiali Eccleſiæ ob dictarum partium controuerſiam appoſitam ſeu appoſitum ad vtilitatem dicti appellantis, leuauit atque leuat. Pronuntiatum 23 die Decembris anno Domini milleſimo quingenteſimo vndecimo.

* *Manutenuit.* Ratio fuit quia per reſignationem apud legatum qui non poterat admittere in fauorem) nihil actum fuit. Ideo valuit expeditio facta Romæ, & appellans reſtitutus fuit à confeſſione erronea, qua confeſſus fuerat quod reſignatio erat pura & ſimplex, & non in fauorem. C.M.

¶ *Extractum ex regiſtris Curiæ Palamenti ſic ſignatum Pichon.*

¶ *S'enſuiuent aucunes Ordonnances faictes par le Roy, touchant les droicts appartenans au Roy, & meſmement des benefices dont la collation appartient au Roy, ſoient vacans en regale, ou autrement.*

LXXXVI.

C LVDOVICVS Dei gratia Francorum Rex Balliuo Viromaden.* vel eius locumtenen. ſalutem. Nos ex ordinatione noſtræ Parlamenti Curiæ vobis tenore præſentium committimus & mandamus, quatenus literas inferiùs inſertas in locis veſtræ Balliuiæ conſuetis taliter publicari, & propalari faciatis, quod nemo cauſam ignorantiæ prætendere valeat: rebelles, & contra tenorem earumdem literarum venientes, prout per eaſdem mandatur puniendo, & compellendo ad hoc viriliter & debite ab omnibus autem iuſtitiariis & ſubditis noſtris vobis ac à vobis deputandis in hac parte pareri volumus ac iubemus in hac parte.

* *Viromad.* non intelligo huic Balliuo edictum ſequens (quæ eſt lex generalis totius regni) fuiſſe directum. Sed hic eſt vnum exemplar cuius ſimilia ad omnes præſidiales iudices regni (publicandi edicti cauſa) tranſmiſſa ſunt idem de duobus edictis ſequentibus. C.M.

D ¶ *Sequitur tenor ſupradictarum literarum noſtrarum.*

LOYS par la grace de Dieu Roy de France, ſalut: cōme entre nos autres droits à nous appartenans nous ayons droit à cauſe de noſtre Couronne, ſouueraineté & temporalité, & ſoyons en poſſeſſion & ſaiſine, tant par nous comme par nos predeceſſeurs Roys de France, de tel & ſi long temps qu'il n'eſt memoire du contraire, de conferer les benefices Eccleſiaſtiques vacans en Regale en noſtred. Royaume, & dont la totalité, declaration, cognoiſſance & determination en cas de debat ou queſtiō, appartiēt à nous ou noſtre Cour de Parlement * tant ſeulement, ſans E ce que autre iuge Eccleſiaſtique ou temporel, quel qu'il ſoit, en puiſſe ou doiue cognoiſtre ou ſoy entremettre, & ſur ce ait eſté le temps paſſé donnez pluſieurs arreſts & iugemens. Semblablemēt tant à cauſe de noſtredite Couronne & temporalité, comme par prerogatiues & priuileges octroyez à noſdits predeceſſeurs Roys de France, & autrement deuëment, à nous appartient de conferer de plain droit pluſieurs benefices Eccleſiaſtiques, que noſdits predeceſſeurs, & nous auons accouſtumé donner & cōferer de plain droit en noſtred. Royaume, & dont la declaration, cognoiſſance & determination en cas de debat & queſtion appartient de plain droict à nous & à nos iuges, ſans ce que autre iuge quelcon-

* *Parlement.* ſcilicet Pariſ. per totum regnum, vt dixi in reg. Cācel. la 18. de infir. reſignant. nu. 139. & ſup. parte 6. q. 38. C.M.

A que Eccleſiaſtique ou temporel en puiſſe ou doiue cognoiſtre ne ſoy entremettre aucunement. Pareillement ayons droict & prerogatiue, & ſoyons en poſſeſſion & ſaiſine de cognoiſtre, decider & determiner, par nous & nos Iuges des matieres poſſeſſoires, beneficiales Eccleſiaſtiques, meſmement en cas de nouuelleté prins & intentez par noſdits Iuges * par occaſion de nouueaux troubles & empeſchemens qui ſuruiennent entre les parties contendans à cauſe des Benefices & matieres Eccleſiaſtiques, ſans ce que pendant ladite cognoiſſance & procés, & iuſques à ce que d'iceux ſoit determiné par les Iuges, deuant leſquels leſdites parties en cas de nouuelleté font ou feront intenter: & les deſpens eſquels la partie qui a eſté ou ſera deſcheuë dudit B procés aura eſté condemnée payer & ſatisfaire entierement à la partie qui aura obtenu, aucun Iuge Eccleſiaſtique en puiſſe ou doiue cognoiſtre, ne l'vne deſdites parties tirer l'autre contre ſon gré & volonté en Cour d'Egliſe pour occaſion deſdits Benefices & matieres Eccleſiaſtiques contentieux oudit cas de nouuelleté, ne proceder à cette cauſe par aucune perſonne contre aucuns deſdits contendans par monitions, citations ou cenſures Eccleſiaſtiques.

* *Noſdits Iuges* ſcilicet iure præuentionis aliàs cæteri ſeculares iudices iure ſuo cognoſcunt, vt hic in eodem edicto ſequitur & dixi in conſ. Pariſ. tit. 1. in Rub. n. 1. C.M.

Neantmoins puis nagueres pluſieurs perſonnes de diuers eſtats, & tant de noſtredit Royaume que d'ailleurs, ont impetré, & s'efforcent d'impetrer aucuns Benefices par nous ou noſdits predeceſſeurs donnez & conferez vacans en Regale, & auſſi pluſieurs Be- C nefices dont la collation a appartenu & appartient de plain droit à noſdits predeceſſeurs & à nous. Et ſous ombre deſdites prouiſions ou de bulles & graces expectatiues ou autres lettres de Cour de Rome, ſe ſont efforcez & s'efforcent, & ont procuré & procurent chacun iour tenir par voye oblique celuy qui ſe dit Procureur fiſcal de Cour de Rome, aucuns de nos ſuiets en ladite Cour de Rome, ou ailleurs en Cour Eccleſiaſtique pour occaſion deſdits Benefices par nous ou noſdits predeceſſeurs donnez & conferez en Regale, ou de plain droit: & auec ce pluſieurs ſe ſont efforcez & s'efforcent de tenir, & de fait tiennent en procés en ladite Cour de Rome & ailleurs en Cour Eccleſiaſtique; pluſieurs qui ont commencé & intenté procés en cas poſſeſſoire & de D nouuelleté, pardeuant noſdits Iuges, ou autres temporels de noſtredit Royaume, pour occaſion de pluſieurs Benefices aſſis en iceluy noſtre Royaume pendant iceux procés oudit cas de nouuelleté. Et ſous couleur deſdites bulles & graces de Cour de Rome, ou autres prouiſions Eccleſiaſtiques ils font citer les ſuiets de noſtredit Royaume en ladite Cour de Rome, ou ailleurs en Cour d'Egliſe pendant leſdits procés deuant noſdits Iuges. Et contre iceux nos ſuiets procedent & font proceder par excommuniemens ou autres cenſures Eccleſiaſtiques. Et aucunefois procedent par affixion de bulles, & citations, procés ou lettres Eccleſiaſtiques qu'ils font ſecretement à heure indeuë, ou autrement induëment mettre & affiger és portes des Egliſes, & en pluſieurs au- E tres lieux. Tellement qu'au moyen deſdites procedures pluſieurs de noſdits ſuiets, pour obuier aux vexations qu'on leur fait, ſont contraints de laiſſer la pourſuite de leur bon droit: & iaçoit ce que n'agueres ayons donné certaines prouiſions ſur aucunes des matieres deſſuſdites. Et que nos lettres ſur ce octroyées ayent eſté publiées & enregiſtrées en noſtredite Cour, & en pluſieurs autres auditoires de noſtredit Royaume, pour icelles conſeruer & garder comme Loix & Ordonnances perpetuelles, parauant & depuis noſdites Ordonnances declaratiues de nos droits & prerogatiues. Neantmoins pluſieurs n'ont ceſſé & ne ceſſent de vexer & trauailler noſdits ſuiets, par la maniere deſſuſdite, mais ont fait &

Rex cognoſcit de poſſeſſorio beneficiorum eccleſiaſticorum.

Literæ & ordinationes regales ligant ſubditos quemadmodum leges ſcriptæ, & quod principi placuit legis habet vigorem, & c.

font chacun iour pluſieurs autres induës entrepriſes contre & au preiudice de noſdits droicts, prerogatiues, priuileges & iuriſdiction temporelle, & pluſieurs autres grandes & indeuës oppreſſions, exactions, inquietations & trauaux à noſdits ſubiets, au grand preiudice & dommage de nous & de nos droicts & iuriſdiction temporelle, & du bien public de noſtredit Royaume: & plus pourroit eſtre, ſi par nous n'eſtoit ſur ce donnée prouiſion, ainſi qu'auons deuëment eſté informez.

Sçauoir faiſons que nous conſiderées les choſes deſſuſdites, voulans conſeruer & garder noſdits droicts, prerogatiues, preeminences & priuileges, & afin que doreſnauant aucuns n'en puiſſent pretendre iuſte cauſe d'ignorance, deſirans auſſi que noſdicts ſubiets ſoient tenus en paix & tranquillité, & obuier aux vexations, oppreſſions & trauaux qu'induëment on leur donne & pourroit dõner: Pour ces cauſes & conſiderations, & autres à ce nous mouuans: & ſur ce euë deliberation auec pluſieurs gens de noſtre Conſeil, auons decreté, ſtatué, ordonné & declaré, decretons, ſtatuons, ordonnons, & declarons par ces preſentes, qu'à nous & à noſtredite Cour de Parlement, & non à autre, appartient la declaration, cognoiſſance, deciſion, & determination des collations par nous & nos predeceſſeurs faites des benefices vaquans, & qui ont vaqué, & qui vaqueront en Regale. Et ſemblablement qu'à nous & à nos Iuges * & non à autre appartient la cognoiſſance & determination des Benefices que nous & nos predeceſſeurs auons accouſtumé de conferer, & qui ont eſté conferez de plain droict, ſans ce que autre Iuge Eccleſiaſtique ne temporel s'en puiſſe ne doiue entremettre, n'en cognoiſtre, ſoit en matiere petitoire ou poſſeſſoire. Et en outre auons ordonné & declaré, ordonnons & declarons la cognoiſſance des cas poſſeſſoires, meſmement en matiere de nouuelleté prins & intentez pour occaſion des Benefices & matieres Eccleſiaſtiques appartenir à nous & à noſdits Iuges, * ſans ce qu'autres pendant leſdicts procez poſſeſſoires en puiſſent ne doiuent entreprendre aucune cognoiſſance, decerner commiſſions, citations, faire procez, n'vſer de fulminations ne d'autres excõmuniemens, ne cenſures Eccleſiaſtiques, ne determination. Si donnons en mandement par ceſdites preſentes à nos amez & feaux Conſeillers les gens tenans, & qui tiendront noſtredite Cour de Parlement, au Preuoſt de Paris & à tous nos Baillifs, Seneſchaux & autres Iuges de noſtre Royaume, & à chacun d'eux ſi comme à luy appartiendra, qu'en mettant noſtredite preſente volonté, declaration & Ordonnãce à execution, ils faſſent ou faſſent faire inhibition & defenſe de par nous à tous les ſubiets de noſtredit Royaume, & autres qu'il appartiendra. Et auſquels noſdits ſuiects nous defendons par ceſdites preſentes ſur peine de banniſſemẽt de noſtredit Royaume, & de confiſcation de tous leurs biens, & de priuation de la iouyſſance de leurs Benefices, eſtans en noſtredit Royaume. Que pour occaſion deſdits Benefices Eccleſiaſtiques, par nous ou noſdits predeceſſeurs conferez en Regale, ou par autre collation à nous appartenãt de plain droict: & auſſi pour occaſion des Benefices & matieres beneficiales ou Eccleſiaſtiques dõt a eſté, eſt, ou ſera procés pendãt en matiere de nouuelleté en noſtred. Cour de Parlement: ou deuãt nos autres Iuges, ils ne traitent, ne faſſent traiter ne tenir en cauſe par deuant aucuns Iuges Eccleſiaſtiques, n'ailleurs qu'en noſtredite Cour de Parlement: ou par deuant nos autres Iuges deuant leſquels leſdits procés ou eſté, ſont ou ſeront pendans. Et ne procedent ne faſſent proceder pour occaſion deſdits benefices par nous conferez en Regale ou de plain droict. Et auſſi des benefices ou matieres Eccleſiaſtiques,

* Nos Iuges.] quilibet in ſuo territorio & merito etiam de petitor o cognoſcunt, quia huiuſmodi beneficia non ſunt propriè eccleſiaſtica, vnde non quã ſemper curata. Et idem de beneficiis ſpectantibus ad collectionem baronum vel ſi militum, vt omnis cognitio ſpectat ad eorum iudices, ita vt ad regios iudices poſſint appellari, vt dixi in reg. Cancell. de inſir. reſignan nu. 010. C. M.

* Iuges.] non excludit ſeculares non regios, niſi in caſum præuentionis, quia hoc edictum non contra eos, ſed contra vſurpationem Eccleſiaſticorum præſertim Curiæ papalis factũ eſt. C. M.

A ques, dont leſdits procés ont eſté, ſont, ou ſerõt pendant en noſtredite Cour de Parlement, ou pardeuant noſdits autres Iuges contre noſdits ſuiets par citations, monitions, excommunications, n'autres cenſures Eccleſiaſtiques. Et ne la tirent, moleſtent, ne trauaillẽt en Cour de Rome, ne ailleurs en iuriſdictiõ Eccleſiaſtique. Et ne faſſent ne procurent faire telles entrepriſes indeuës contre ne au preiudice de nos droicts deſſuſdits & iuriſdiction temporelle. En faiſant en outre inhibition & defenſe de par nous ſur ſẽblables peines à nous à appliquer, à tous ceux qu'il appartiendra, que pour raiſon deſdits benefices dont noſdits ſubiets ont eſté pourueuz par election, prouiſion ou autrement, au tiltre des ſaints decrets, libertez de l'Egliſe de France: Ordonnãces Royaux & B Pragmatique ſanction, depuis l'inſtitutiõ d'iceux, durant le temps de lad. Pragmatique ſanction, ils ne faſſent noſdits ſuiets citer, conuenir, admoneſter, ne tiennent en procés en lad. Cour de Rome n'ailleurs, contre ne au preiudice des ſaints decrets, & libertez de l'Egliſe de France, Ordonnances Royaux & Pragmatique ſanction: ne ſur ce les moleſtent ne trauaillent en aucune maniere: ainçois reuoquent & faſſent reuoquer & mettre au neant à leurs propres couſts & deſpens tout ce qu'ils auront fait au contraire: & neantmoins tous ceux qui depuis & aprés la publication de nos autres lettres données à Muret au mois de May, l'an 1463. leurs Procureurs, facteurs & entremetteurs ont moleſté & trauaillé, moleſteront & trauailleront par bulles ou procés Apoſtoliques, C ſentences ou iugemens de Cour d'Egliſe, par citations, monitions, excommunications & autres cenſures Eccleſiaſtiques noſdits ſuiets en Cour de Rome ou ailleurs en Cour Eccleſiaſtique, contre & au preiudice du contenu en noſdites autres lettres, & de noſdits droicts & prerogatiues: Nous les auons declarez & declarons dés maintenant pour lors: & dés lors pour maintenant bannis perpetuellemẽt de noſtredit Royaume, leurs biens à nous confiſquez. Et auec ce auons declaré & declarõs iceux gens d'Egliſe, leurs Procureurs, facteurs & entremetteurs comme infracteurs deſdites Ordonnances, rebelles & deſobeyſſans à nous, & à nos commandemens, eſtre indignes & incapables d'obtenir quelsconques benefices en noſtre Royaume. Et les auõs priuez & deD boutez, priuons & deboutons du tout, de noſtre certaine ſcience, propre mouuement, authorité Royale, & par Edict general & irreuocable par ceſdites preſentes de la iouyſſance de tous leurſdits benefices qu'ils ont & tiennent en noſtredit Royaume: & auſſi de ceux qu'ils y pourront auoir & obtenir le temps aduenir. Et en outre enioignons à noſtredite Cour & à tous noſdits autres iuſticiers & officiers, que tous infracteurs de noſdites ordonnances, leurs procureurs facteurs, & entremetteurs ils prennent ou faſſent prendre au corps, & conſtituent priſonniers iuſques à pleine reparation deſd. entrepriſes & abus. Nonobſtant oppoſitions ou appellations quelsconques. Et à fin que nul ne puiſſe pretendre cauſe d'iE gnorance des choſes deſſuſdites: Nous mandons & commandons expreſſément à noſtredite Cour & à noſdits autres Iuges, & chacun d'eux comme deſſus, qu'aprés que ces preſentes ſeront publiées en leurſdits auditoires, ils faſſent publier & proclamer à ſon de trompe, & autrement és lieux où l'on a accouſtumé faire telles criées & publications. Et pource que l'on en pourra auoir à faire en pluſieurs lieux, Nous voulõs qu'au vidimus d'icelles, foy ſoit adiouſtée cõme à l'original. En teſmoin de ce nous auons fait mettre noſtre ſeel à ces preſentes. Donné à Luxieu prés Doullens, le dix-neufieſme iour de Iuin, l'an de grace 1464. Et de noſtre regne le troiſieſme. Sic ſignatum, par le Roy en ſon Conſeil I. de la Loere. Et

in

in plica erat ſcriptum, Lecta, publicata, & regiſtrata Pariſiis, in Parlament. die decima tertia Iulij ann. Domini 1464. ſic ſignatum Cheneteau. Datum Pariſiis in Parlam. noſtro die decima tertia Iulii, anno Domini 1464. Et regni noſtri 4. Sic ſignatum per Cameram, Cheneteau.

2. ¶ *Remedium regium contra Bullas & literas Apoſtolicas, ſuper ſucceſſione Eccleſiaſticorum, & media parte incompatibilium & commendarum.*

LXXXVII.

LVDOVICVS Dei gratia Francorum Rex, Baillivo Viroman. vel eius locumt. ſalutem: Nos ex ordinatione noſtræ Parlamenti Curiæ, vobis tenore præſentium committimus & mandamus, quatenus literas inferius inſertas in locis Bailliuiæ veſtræ conſuetis, taliter publicari & propalari faciatis, quod nemo cauſam ignorantiæ prætendere valeat: rebelles, & contra tenorem earumdem literarum venientes, prout per eaſdem mandatur, puniendo & compellendo ad hoc viriliter & debitè: ab omnibus autem iuſticiariis & ſubditis noſtris, vobis, ac à vobis deputandis in hac parte pareri volumus & iubemus.

¶ *Sequitur tenor prædictarum literarum.*

LOYS par la grace de Dieu Roy de France, comme pour conſeruer, entretenir & garder nos droicts, prerogatiues, couſtumes & vſages loüables de noſtre Royaume, les Ordonnances de nos predeceſſeurs, & obuier aux exactions * exceſſiues qui ſe font de iour en iour des finances de noſtre Royaume en Cour de Rome: meſmement touchant les deſpoüilles & ſucceſſions des Prelats, & autres gens d'Egliſe Beneficiez en noſtre Royaume, qui vont de vie à treſpas, & la moitié des Benefices incompatibles, & Commandes que les gens & Officiers de noſtre ſainct Pere le Pape ſe ſont efforcez & efforcent par chacun iour prendre & leuer & d'exiger pluſieurs autres ſommes de deniers par diuers & eſtranges moyens intolerables & preiudiciables à nos ſubiects, & toute la choſe publique de noſtre Royaume. A la requeſte de noſtre Procureur general, & de pluſieurs des Seigneurs de noſtre ſang & lignage: ait eſté par noſtre Cour de Parlement, enſuiuant les Ordonnances de nos predeceſſeurs, prohibé & defendu que leſdites exactions, ſubſides, charges, & autres ſemblables, ne ſeroient doreſnauant cueillies, leuées, n'exigées: ne ſeroit toleré ne permis les gens d'Egliſe, n'autres quelsconques ſubiects en noſtre Royaume eſtre pour ce citez, inquietez ne moleſtez en quelque maniere que ce ſoit. Nonobſtant laquelle prohibition & defenſe, pluſieurs Prelats & autres gens d'Egliſe de noſtre Royaume, ainſi qu'auons eſté informez puis peu de temps en ça, ont payé, baillé & deliuré leſdites deſpoüilles, & la moitié des fruicts & reuenus des incompatibles, ou commandes, ou pour icelles composé à aucunes grandes ſommes de deniers auec le Threſorier & Officiers de Cour de Rome, & qui pis eſt, pour annuller, & mettre du tout au neant ladite inhibition & defenſe, pluſieurs s'efforcent par bulles & commiſſions Apoſtoliques, proceder par excommunimens, fulminations, & cenſures Eccleſiaſtiques, & priuation de Benefices contre les gens d'Egliſe de noſtredit Royaume, qui refuſent, ou different de payer les deſpoüilles des treſpaſſez, & la moitié des Benefices incompatibles, & des commandes, & ne leur veut on pour auoir de prelatures, ne d'autres Benefices electifs ou collatifs, ſe prealablement ils ne payent: ou compoſent deſdites deſpoüilles & benefices incompatibles: leſquelles choſes ont eſté faites, & ſe continuent chacun iour en enfraignant ladite prohibition & defenſe, & les Ordonnances de nos predeceſſeurs, & les vſages anciens de noſtre Royaume, & au grand preiudice de nous & de la choſe publique d'iceluy noſtre Royaume. Et plus pourroit eſtre ſi par noſtre authorité & puiſſance n'y eſtoit obuié, & donné prouiſion côuenable. Pour ces cauſes & autres raiſonnables à ce nous mouuâs, voulâs lad. prohibition & defenſe eſtre obſeruée & gardée en ſon entier, ſelon ſa forme & teneur, icelle auons loüée & approuuée, loüons & approuuons par ces preſentes. Et en ce auons ſtatué & ordonné, ſtatuons & ordonnons par Edict, Loy, & ordonnances general & perpetuel, que les exactions deſſuſdites, & autres ſubſides & exactions indeuës ceſſeront: & que doreſnauant elles ne ſeront leuées, prinſes, baillées par contrainte ne autrement, par quelque perſonne que ce ſoit: & qu'elles ne ſeront exigées ne prinſes ſur les gens d'Egliſe beneficiez, ne ſur autres nos ſubiects, & que ſi aucuns eux diſans commiſſaires, ou executeurs d'aucunes bulles, lettres, mandemens, ou commandemens Apoſtoliques ſe vouloient efforcer de les mettre à execution ſur leſdits gens d'Egliſe, ou autres nos ſubiets, & proceder contre eux par cenſures, excommunimens, fulminations, ou autrement en quelque maniere que ce ſoit ou peut eſtre, à payer ou compoſer deſdites deſpoüilles & incompatibles, ne d'autres telles ou ſemblables exactions, que auſdits commiſſaires ou executeurs ne ſoit obey. Mais leur ſoit prohibé & defendu de faire leſdites exactions, ſur peine de confiſcation de corps & de biens, & de banniſſement de noſtre Royaume. Et auec ce, voulons qu'ils ſoient prins, arreſtez & detenus priſonniers, & condemnez en amende enuers nous: & pour icelle tenir priſon iuſques à plain payement & ſatisfaction. Et outre plus, qu'on prenne, ſaiſiſſe, & mette en noſtre main toutes bulles, lettres, & executoires, que leſdits executeurs auroient par deuers eux pour faire aucune execution à l'encontre de noſtre preſente Ordonnance. Et d'abondant auons defendu & defendons à tous nos ſubiets, tant à ceux qui ſont demourans en noſtre Royaume, qu'en Cour de Rome, & ailleurs hors noſtredit Royaume, beneficiez en iceluy, de quelque eſtat ou condition qu'ils ſoient, que doreſnauant ils ne payent, faſſent, ſouffrent ou permettent aucune choſe eſtre payée aux officiers de Cour de Rome, ou autres commis par noſtre ſainct Pere, pour raiſon deſdites deſdites deſpoüilles, & moitié des incompatibles & commandes, ne n'en compoſent, faſſent ou ſouffrent compoſer par autres ſous quelque couleur ou occaſion que ce ſoit, ſur peine de banniſſement de noſtre Royaume, confiſcation de tous les biens, des gens laiz nos ſubiets, des heritages, biens immeubles des gens d'Egliſe beneficiez en noſtre Royaume. Et s'il eſtoit trouué qu'aucuns fiſſent ou fiſſent faire le contraire au temps aduenir, nous les declarons dés à preſent bannis de noſtre Royaume: comme indignes d'y auoir n'obtenir aucuns Benefices, comme infracteurs & tranſgreſſeurs de l'ordonnance de nous & de nos predeceſſeurs, rebelles & deſobeyſſans à nous & à nos commandemens. Et les heritages & biens immeubles des gens d'Egliſe beneficiez en noſtre Royaume à nous acquis & confiſquez. Et pource que noſtre preſente ordonnance par cautelles & voyes obliques exquiſes par ceux qui reſident en Cour de Rome, pourroit eſtre retardée & empeſchée, & l'execution d'icelle renduë illuſoire, ſi plus ample prouiſion n'y eſtoit ſur ce donnée par nous. Auons outre les prouiſions deſſuſdites ordonné & ordonnons, que tous les deniers qui ont eſté, ſont, & ſeront exigez, leuez & baillez pour raiſon des deſpoüilles des treſpaſſez, & la

Margin notes:

* Exactiones adusque 14. numerans in commentario ant q. ii ſena tusconſulti Pariſ. glo. 19. verb. extorqueret. C. M.

Nota quod bonus princeps non debet pati regnum ſuum expoliari ab extraneis.

Prohibet exactiones, ſubſidia, & ſimiles chargias in futurum fieri in regno Franciæ.

Debet ergo conſtitutiones ſuas & ſtatuta defendere.

Illicita poſtulantibus & exigentibus non debet obediri.

Quod directe non conceditur, non debet fieri indirectè, ne fraus ſtatuto fiat.

Denari exacti à gentibus papæ ab Eccleſiaſticis perſonis regni confiſcantur regi.

moitié des incompatibles & cõmandes, ou autres ſubſides & exactions induës : ſoient reaument & de faict prins, recouurez & leuez ſur le temporel des Benefices de tous gens d'Egliſe beneficiez en noſtre Royaume, de quelque eſtat, qualité, prééminence ou condition qu'ils ſoient à preſent reſidens, ou qui reſideront & demeureront, ou qui ont habitation en Cour de Rome. Et que leurdit temporel ſoit prins, ſaiſi & mis en noſtre main, & ſous icelle traicté, regy & gouuerné par bons & ſuffiſans Cõmiſſaires receans & ſoluables, iuſques à plain payemẽt, reception & ſatisfaction de deniers qu'on trouuera auoir eſté baillez à noſtredit ſainct Pere, ou en la Chambre Apoſtolique, ou à ſes commis & deputez, pour & à cauſe des choſes deſſuſdites, pour iceux deniers bailler & deliurer où & à qui il appartiendra, & par nous où iuſtice ſera ordonné. Et afin que de noſtre preſente Ordondance aucuns ne puiſſent pretendre cauſe d'ignorance, nous voulons ceſdites preſentes eſtre publiées en nos Cours de Parlement & Chambre des Comptes à Paris, & en icelles eſtre regiſtrées. Si donnons en mandement par ceſdites preſentes à nos amez & feaux Conſeillers les gens de noſtre Parlement & de nos Comptes à Paris, au Preuoſt de Paris, Baillifs de Touraine, de Sens, de Montargis, Seneſchaux de Poictou, Xaintonge & Lymoſin, & à tous nos autres iuſticiers, ou à leurs Lieutenans, & à chacun d'eux cõme à luy appartiendra, que noſtredite preſente Ordonnance ils gardent & entretiennent, & faſſent garder & entretenir de poinct en poinct ſelon ſa forme & teneur. Et à ce qu'aucun n'en puiſſe pretendre cauſe d'ignorance, les faſſent publier par leurs auditoires & iuriſdictions, ainſi que au cas appartient. Et pource que de ces preſentes l'on aura à faire en pluſieurs lieux de noſtre Royaume: nous voulons qu'au vidimus d'icelles fait ſous ſeel Royal, foy ſoit adiouſtée comme à l'original: car ainſi nous plaiſt il eſtre fait. En teſmoin de ce nous auons fait mettre & appoſer noſtre ſeel à ces preſentes. Donné à Dampierre le dernier iour de Iuin, l'an de grace 1464. & de noſtre regne le 3. Sic ſignatum par le Roy en ſon Conſeil, auquel vous le Patriarche Eueſque de Bayeux, l'Eueſque de ſainct Briou, l'Admiral, les Sires du Lau & de Barroches, Maiſtre Iean Dauuet Preſident de Thoulouſe, George Hauart, Iean l'Enfant, Eſtienne Cheualier, Guillaume de Varie general, Iean du Vergier, Pierre Poignant, & autres eſtoient preſens. Et in plica erat ſcriptum, lecta, pubblicata, & regiſtrata Pariſiis in Parlamento die 13 Auguſti, anno Domini 1464. & regni noſtri 4 Sic ſignatum per Cameram Cheneſteau.

LXXXVIII.

Per antiquas cõſtitutiones & ordinationes gratiæ expectatiuæ nõ deberent habere locum in Eccleſia Gallicana.

LVDOVICVS Dei gratia Francorum Rex Baillivo Viroman. vel eius locumt. ſimul. Nos ex ordinatione dilectorum & fidelium noſtrorũ Præſidentium noſtræ Curiæ Parl. ipſo vacante vobis tenore præſentium committimus & mandamus quatenus literas inferius inſertas in locis veſtræ Baillivię conſuetis taliter publicari & propalari faciatis, quòd nemo cauſam ignorantiæ prætendere valeat: rebelles, & contra tenorem earumdem literarum venientes prout per eaſdem mandatur, puniendo & compellendo ad hoc viriliter & debitè: ab omnibus autem iuſtitiariis & ſubditis noſtris, vobis, ac à vobis deputatis in hac parte pareri volumus & iubemus.

¶ *Sequitur tenor ſuprædictarum literarum noſtrarum.*

LOYS par la grace de Dieu Roy de France, à tous ceux qui ces preſentes lettres verront, ſalut: Noſtre Procureur General nous a fait remonſtrer, que combien que par les ſaincts Canons & A decrets anciens gardez & obſeruez par l'Egliſe Gallicane, & par les priuileges d'icelle aucunes graces expectatiues, ne deuſſent auoir cours, n'eſtre données aux Benefices qui ſeroient deſlors en auant vacans. Neantmoins depuis l'obeyſſance par nous faite à feu * noſtre ſainct Pere le Pape puis dernierement & n'agueres treſpaſſé: & lequel a preſidé au ſainct Siege Apoſtolique, ont eſté données leſdites graces expectatiues ſur les Benefices de noſtre Royaume & Dauphiné en ſi grand & exceſſif nombre & multitude, & à toutes manieres de gens tant eſtranges & non lettrez que autres perſonnes quelconques, que la choſe eſt venuë à telle confuſion † qu'à peine y auoit homme d'Egliſe en noſdits Royaume & Dauphiné, qui à cauſe d'icelles graces ſe peuſt dire ſeur en l'aſſecuration d'aucun Benefice, à l'occaſion des *anteferri*, & autres clauB ſes & prerogatiues qui ont eſté miſes en icelles graces expectatiues, diuerſitez de regles de Chancellerie Apoſtolique derogatoires à droict commun & autrement. Par leſquelles clauſes, & par les autres ſubtilitez & malices des impetrans d'icelles graces, pluſieurs inconueniens & dommages ſe ſont enſuyuis à nous, noſdicts Royaume & Dauphiné, & à nos ſubiects, tant en euacuation des pecunes, procés en Cour de Rome, pour obtenir leſdites graces, comme pour faire les procés & playdoiries ſur icelles, tant en icelle Cour de Rome qu'ailleurs. Et ont pluſieurs de noſdicts ſubiects vendu leurs heritages, & baillé les deniers à leurs enfans, parens & amis, pour obtenir leſdites graces, dont ils ſont cheuz C en grande pauureté & miſere. Et ſont les aucuns morts en chemin à la pourſuite d'iceux, & les autres diſtraits de leur eſtude. Et auſſi ont eſté & ſont leſdites graces expectatiues cauſe de machiner la mort des perſonnes des poſſeſſeurs des Benefices, ſur leſquels elles ont eſté leuées, données & obtenuës, & ont eſté & ſont noſdicts ſubiects aux cauſes deſſuſdites griefuement & induëment trauaillez & endommagez en pluſieurs & diuerſes autres manieres. Et en outre combien que par priuilege & les ordonnances Royaux aucun ne puiſſe obtenir Benefices electifs * en noſtredit Royaume, s'il n'eſt natif d'iceluy, & que pour la ſeureté de nous & de noſtredit Royaume & Dauphiné nous ayons grand intereſt qu'aux Eueſchez, D Abbayes, & autres dignitez & Benefices electifs de noſdicts Royaume & Dauphiné, ſoit pourueu de gens notables, cogneus, & à nous agreables, ſeurs & ſtables: meſmement pource que ceux qui obtiennent leſdits Benefices ont à cauſe d'iceux pluſieurs places & forterreſſes, & nous en ſont par eux deuz pluſieurs droicts & ſeruices. Toutesfois noſtredit feu S. Pere a donné leſdites graces & autres prouiſions en ſi grand nõbre, & à toutes manieres de gens de quelque natiõ, Royaume ou region qu'ils fuſſent indifferemmẽt, que pluſieurs ſous ombre & couleur d'icelles graces & prouiſions ſe ſont boutez & inſtruits eſdites dignitez & Benefices electifs de noſtredit Royaume, & les occupent: iaçoit ce que pluſieurs d'iceux ſoient eſtranE gers incognus, & à nous non feables, & qui ne nous pourroient, ne deuroient faire les deuoirs & ſeruices qu'ils nous ſont tenus faire à cauſe deſdits Benefices, dont s'en ſont enſuiuis pluſieurs autres grands & innumerables maux à nous & à la choſe publique de noſdits Royaume & Dauphiné, au tres-grand detriment deſdits gens d'Egliſe, diminution du ſeruice diuin, diſruption des Egliſes, maiſons & autres edifices d'iceux Benefices, & à la tres grande fraude & deception des fondateurs d'icelles Egliſes: & ſeroit plus au tẽps à aduenir, ſi par nous n'eſtoit dõné prouiſion, ainſi que toutes ces choſes & autres nous a fait remonſtrer noſtredit Procureur, requerant humblement, qu'attendu que ledit S. Siege Apoſtolique eſt à preſent

* *Feu.*) ſcilicet Pio 2. poëta, & ſic contra Paulum 2. qui è mercatore Veneto tandem papa factus eſt continuit hæc cõſtitutio C.M.

† *Cõfuſion.*) dixi in commentario antiqui arreſti Pariſienſis ga. 3. in ver. inordinate. C.M.

* *Electifs.*) Idem de aliis vt ſup. par. 3. de conſt. reg. tit. 32. §. 2. vbi dixi C. M.

In regno Frã. non natus de regno nõ poteſt obtinere aliquod beneficium electiuum.

vacant : & que s'il eſt permis à chacun aller à Rome querir leſdites graces expectatiues, & autres prouiſions comme on faiſoit par cy deuant, ce pourroit eſtre choſe trop euidemment greuable & preiudiciable à nous, noſdits Royaume & Dauphiné, & à nos ſubiects. Il nous plaiſe ſur ce donner prouiſion conuenable. Sçauoir faiſons, que Nous ces choſes conſiderées, voulans obuier aux inconueniens deſſuſdits pour le temps aduenir, & ſur ce eu aduis & deliberation auec les gens de noſtre Conſeil pour les cauſes deſſuſdites & autres iuſtes & raiſonnables, A ce Nous mouuans, Auons ordonné, & ordonnons eſtre prohibé & defendu, & par ces preſentes prohibons & defendons à toutes manieres de gens, de quelque eſtat ou condition qu'ils ſoient, que d'oreſenauant ils n'aillent, n'enuoyent, ſoit par bulles, lettres de change, n'autres moyens quelconques, querir, pourchaſſer, ne obtenir en Cour de Rome graces expectatiues, n'autres bulles ou lettres Apoſtoliques equipollens à icelles ſoit ſous couleur de reſeruations generales ou ſpeciales, n'autrement en quelque maniere que ce ſoit ſur leſdits Benefices de noſdits Royaume & Dauphiné. Et pareillement prohibons & defendons (comme deſſus) qu'aucun d'eux voiſent, ou enuoyent en ladite Cour de Rome pour auoir, n'obtenir quelques Eueſchez, Abbayes, dignitez ou autres Benefices electifs, ſans premierement auoir nos vouloir & conſentement de ce faire, le tout ſur peine d'encourir noſtre indignation, de perdre les deniers dont leurs Procureurs, facteurs Meſſagiers & entremetteurs ſeroient trouuez ſaiſis par bulles, lettres de change, ou autre pour porter & enuoyer en ladite Cour de Rome à la cauſe deſſuſdite, & d'amende arbitraire enuers nous iuſques à ce que par Nous autrement en ſoit ordonné.

Prohibet impetrare gratias expectatiuas ſuper beneficiis in regno & Delphinatu exiſtentibus quocunque modo.

Si donnons en mandement par ceſdites preſentes à nos amez & feaux Conſeillers les gens tenans ou qui tiendront noſtre Cour de Parlement, au Preuoſt de Paris, & à tous nos Baillifs, Seneſchaux, Maiſtres des ports, & à tous nos Iuges de noſdits Royaume & Dauphiné & à chacun d'eux ſicomme à luy appartiendra, que noſdites Ordonnances, prohibitions, & defenſes ils entretiennent ou faſſent entretenir & garder de poinct en poinct ſelon leur forme & teneur, Et ſi aucuns eſtoient allez ou auoient enuoyé en ladite Cour de Rome par cy-deuant : & obtenu bulles & graces expectatiues ou autres prouiſions touchant les choſes deſſuſdites, & s'en fuſſent aidez ou vouloient aider, qu'ils les contraignent à eux en deſiſter & departir. Et à reuoquer, faire caſſer & annuller à leurs deſpens tout ce qu'ils auroient fait au contraire. Par priſe, & arreſt deſdites graces expectatiues, bulles, prouiſions & procés Apoſtoliques, & des monitions & citations qu'ils auroient fait ou pourroient faire contraires au contenu en ceſdites lettres & effect d'icelles, detention auſſi des perſonnes des impetrans, porteurs auſſi & autres qui ſe voudroient aider d'icelles graces, bulles, procés, & prouiſions, priſe & exploitation du temporel deſdits gens d'Egliſe en noſtre main iuſques à ce qu'ils ayent obey. En les condamnant pource à amendes pecuniaires enuers nous telles qu'ils verront eſtre à faire, comme tranſgreſſeurs de noſdites Ordonnances, declarant leſdites peines à l'encontre d'eux & chacun d'eux, en les contraignant à les nous payer par toutes voyes & manieres en tel cas requiſes. Et à ce que nul ne puiſſe pretendre cauſe d'ignorance, nous mandons & commandons derechef à noſtre dite Cour de Parlement: & à noſdits autres Iuges, & à chacun d'eux comme deſſus, que ceſdites preſentes ils faſſent publier chacun en ſa Iuriſdiction à ſon de trompe : & autrement aux lieux où on a accouſtumé de faire criées & publications. Et pource que l'on en pourra auoir affaire en pluſieurs lieux, nous voulons qu'au vidimus d'icelles, fait ſous ſeel Royal, ſoit foy adiouſtée comme à l'original. En teſmoing de ce nous auons fait mettre noſtre ſeel à ceſdites preſentes. Donné à Ruë en Ponthieu le dixieſme iour de Septembre, l'an de grace mil quatre cens ſoixante quatre. Et de noſtre regne le quatrieſme. Ainſi ſigné par le Roy à la relation du Conſeil, I. de la Loere.

Que l'on n'eſt tenu de cognoiſtre ou nier cedulles, ſinon qu'elles ſoient obligatoires.*

* Tenu.) imo ad finem probationis & veritatis ſcien., non ad finem monitionis vt dixi in conſu. Pariſi. §. 78. ſupra ad q. gall. 313. C. M.

Extraict des Regiſtres de Parlement.

LXXXIX.

¶ Entre Maiſtre Helye de Liures demandeur, & requerant l'enterinement de certaine requeſte par luy baillée à la Cour: & en ce faiſant que Maiſtre Iean Compain cognoiſſe ou nie certaines lettres & cedules dont s'aide contre luy ledit Deliures, d'vne part: & ledit Maiſtre Iean Compain defendeur, d'autre part. Veuë par la Cour ladite requeſte, lettres & cedules, aduertiſſemens, &c. Dit a eſté que ledit defendeur ne ſera tenu cognoiſtre ou nier leſdites lettres & cedules ; les deſpens de cette inſtance reſeruez en difinitiue. Dit aux parties le trezieſme iour d'Auril, l'an mil quatre cens octante apres Paſques: ainſi ſigné Chartelier.

Arreſt ſingulier ſuper XXXIV. regulas cancella. Apoſtolica continen. quod poſſeſſio beneficij reſignati in Romana curia debet adipiſci & publicari infra ſex menſes: & ſi extra curiam Roma. infra menſem: alias ſi reſignans moriatur in poſſeſſione beneficij reſignati, dicitur vacare per eius mortem, & non per reſignationem.

LXXXX.

¶ Cùm lis mota fuiſſet coram præpoſito noſtro Pariſien. ſeu eius locumtenen. inter magiſtrum Gilbertum de Coulons, in materia nouitatis & ſaiſinæ actorem & conqueren. ex vna parte & magiſtrum Martinum Grantlart defenſorem & oppon. ex altera. Super eo quod dictus actor dicebat & proponebat quod vacante canonicatu & præbenda Eccleſiæ Niuernen. per deceſſum defuncti magiſtri Io. Darmes eorum vltimi & immediati poſſeſſoris pacifici, Epiſcopus Niuern. eidem actori eoſdem canonicatum & præbendam contulerat, ac in vim literarum collationis poſſeſſionem adeptus fuerat. Ob quod poſſeſſione & ſaiſina ſe canonicum & præbendatum eiuſdem Eccleſiæ dicendi & nominandi aliiſque poſſeſſionibus pertinentibus latius in proceſſu declaratis, extabat: quo nonobſtante prædictus Grantlart ſe dictorum canonicatus & præbendæ titularium & poſſeſſorem nominare & gerere, ac eorundem fructus & emolumenta percipere volebat. Ob quod prædictus actor querimoniam in dicto caſu nouitatis intentauerat, nec obſtabat quòd prædictus Grantlart prædictum defunctum magiſtrum Ioannem Darmes eoſdem canoni. & præbendam ad ſui vtilitatem in curia Ro. anno domini mil quatre cens nonante huict reſignaſſe, ac de illa poſſeſſionem in vim prouiſionis Apoſtolicæ accepiſſe dicebat : quoniam id minus verum erat. Poſſeſſióque ſi quam dictus defenſor niſus eſſet accipere, ficta & clandeſtina, inſtrumentúmque deſuper confectum falſum, & quicquid aliud ſcripto inueniretur fictum & ſimulatum erat & fuerat. Quoniam prædictus Darmes ſemper dictos canonicatum & præbendam, quoad vixerat, tenuerat & poſſederat. Et in terminis iuris, quotiens alienans ſeu renunciaus reperitur poſſidere rem alienatam, talis re-

Quotiés alienans ſeu renunciãs reperitur poſſidere, talis renunciatio ſeu alienatio præſumitur ſimulata.

Nota pulchram regulam cancellariæ.

nuntiatio ſeu alienatio præſumitur ſimulata. Et etiam regula in camera cancellariæ Apoſtolicæ facta, per quam ſi beneficia Eccleſiaſtica in curia Romana reſignata, & poſſeſſio eorum infra ſex menſes ab eis, quibus collata fuerint, petita non fuerit, ſi reſignantes poſtea in poſſeſſione bonorum reſignatorum, deceſſerint: non per reſignationem, ſed per mortem vacare cenſetur, notoriè in dicta curia & optima ratione obſeruata extiterat. verùm prædictus defenſor poſt prædicti Darmes deceſſum ad capitulum & canonic. eiuſdem Eccleſiæ: vt eum in poſſeſſionem dictorum canonicatus & præbendæ dictæ Eccleſię ponerent & inducerent: ac ſtatum in choro, & locum in capitulo ſibi aſſignarent, non petierat & requiſierat. Idcirco ipſum nullam huiuſmodi canonicatus & præbendæ antea poſſeſſionem habuiſſe conſtabat. Prædicto verò defenſore in contrarium dicente & proponente. Quòd in menſe Octobri. anno Do. milleſimo 498. prædictus defunctus magiſter Ioannes Darmes tunc canonicatus & prębēdæ prædictorum pacificus poſſeſſor, illos per procuratorem ſufficienter fundatum in manibus Romani Pontificis reſignauerat, qui eandem reſignationem admiſerat: & eos prædicto defenſori contulerat, prout per literas Apoſtolicas ex eo confectas apparebat. In vim quarum & proceſſus ſuper eiſdem forma conſueta facti, ipſe defenſor ſeu eius procurator ſufficienter fundatus in menſe Maij, anno Domini 1499. in poſſeſſionem* prædictorum canonicatus & præbendæ poſitus & receptus fuerat. Hiſque titulis ipſe defenſor in poſſeſſione & ſaiſina prædictorum canonicatus & præbendæ erat. Ac de dictis poſſeſſionibus & ſaiſinis & aliis in proceſſu declaratis, prædicto actore ac pluribus aliis publicè abſque contradictione videntibus ſcientibus, & maximè per vltimos annos & expleta vſus & gauiſus fuerat: verumtamen prædictus actor ipſum defenſorem in eiuſdem poſſeſſionibus & ſaiſinis turbare & impedire: ac ſe in poſſeſſione & ſaiſina prædictorum canonic. & præbendæ eorúmque fructuum manuteneri fecerat: ad quod prædictus defenſor ſe oppoſuerat, ſuámque oppoſitionem ſuſtinuerat. Nec obſtabat prædicti Epiſcopi Niuernen. collat. 29. Ianuarij 1500. eidem actori facta, quoniam ipſa collatio de iure erat nulla tanquam de beneficio non vacante facta. Cum ipſi canonic. & præbenda longo tempore ante deceſſum prædicti Darmes de perſona prædicti defenſoris repleti eſſent: nulláque fictio ſeu ſimulatio in eiſdem collatione & poſſeſſione ipſius defenſoris extabat: ſed realiter & de facto prædictus Darmes reſignationem paſſauerat: ac ipſe defenſor poſſeſſionem acceperat, ac eiſdem vſus & gauiſus fuerat. Quapropter prædicta regula cancellariæ, ſi qua erat, locum in hoc caſu ſibi minimè vendicabat: quare mediis prædictis & aliis latius in proceſſu declaratis, quælibet dictarum partium in poſſeſſione & ſaiſina prædictorum canonicatus & præbendæ fructuum & emolumentorum eorundem manuteneri & conſeruari, manúmque noſtram & omne aliud impedimentum ob dictarum partium controuerſiam appoſitam ſeu appoſitum ad ſui vtilitatem tolli & amoueri. Et in caſu dilationis recredentiam ſibi fieri & adiudicari, ac ſuam partem aduerſam in penſis, damnis & intereſſe condemnari petebat & requirebat. Tantúmque proceſſum extitiſſet, quòd dictis partibus auditis: & ad earum facta ſcribendum, tradendum & producendum quicquid tradere & producere vellent: ipſiſque ſcripturis, literis, titulis & munimentis traditis & productis, necnon inſtrumento poſſeſſionis per dictum defenſorem die octaua Maij 1.9[illegible]. prætenſæ per dictum actorem falſo manutenſo: & in iure tam ſuper recredentia quàm ſuper principali appunctatis. Præfatus præpoſitus noſter, ſeu eius locumten. per ſuam ſententiam declaraſſet quòd nihil de proceſſu reiiceretur. Et inſuper partes prædictas in principali contrarias appunctando, recredentiam prædictorum canonicatus & præbendæ Niuernen. prædicto defenſori, expenſis in diffinitiua reſeruatis, adiudicaſſet. Fuit à dicta ſententia pro parte pręedicti actoris ad noſtram Parlamenti curiam appellatum. Auditis igitur in dicta curia noſtra partibus antedictis in cauſa appellationis prædictæ proceſſúque an benè vel malè fuerit appellatum ad iudicatum recepto, eóque viſo & diligenter examinato: per iudicium præfatæ curiæ noſtræ dictum fuit prædictum præpoſitum noſtrum, ſeu eius locumten. malè iudicaſſe: dictum verò appellantem benè appellaſſe. Et per idem iudicium eadem curia noſtra prædictum appellantem in poſſeſſione & ſaiſina prædictorum canonicatus & præbendæ Eccleſiæ Niuernenſ. fructuúmque & emolumentorum eorundem prædictum intimatum in expenſis, damnis, & intereſſe cauſæ principalis condemnando, manutenuit & conſeruauit, manutenétque & conſeruat, Pronuntiatum decimaquarta die Auguſti, anno Domini milleſi. 504. Extractum à regiſtris curiæ Parlamenti. Sic ſignatum S. Du Tillet.

* Poſſeſſionem.) ſed non debitè publicatam. & reſignante in poſſeſſione remanente & poſt 6. menſes in ea moriente vt plenè ſcripſi ſuper de regula. C.M.

Collatio beneficij non vacantis eſt ipſo iure,

Arreſt touchant les ſubrogations qui ſe doiuent demander dedans l'an: alias ne ſont à receuoir,

XCI.

¶ Cùm lis mota fuiſſet coram pręposito noſtro Pariſienſi aut eius locumten. inter Ioannem du Reſfuge, * religioſum Ordinis ſancti Benedicti actorem, ac certarum literarum in forma ſubrogationis per eum à nobis obtentarum interinationem requiren. ex vna parte. Et magiſtrum Petrum Marie in noſtra Parlamen. curia aduocatum: & Gaufredum de Ambaſia, Ordinis Cluniacen. etiam religioſum. Inquantum quemlibet eorum tangebat defenſores ex altera. Super eo quòd dictus actor dicebat quòd Prioratus de Somniaco conuentualis Cluniacen. Ordinis ac Claromonten. Diœceſis: per obitum Ludouici de Rupecanardi quondam Epiſcopi Xantonen. vacantis magiſter Matthæus Galteri ſacræ paginæ profeſſor, collationem obtinuerat. Cuius virtute in poſſeſſionem inductus per dictos Marie & de Ambaſia in eadem poſſeſſione turbatus fuerat. Quapropter coram præpoſito noſtro Pariſien. inter præfatas partes proceſſus in materia nouitatis & ſaiſinæ intentatus, in cóque tantum proceſſum extiterat, quòd dictis partibus auditis querimonia furnita, partes in principali certo modo proceſſuræ appunctatæ fuerant, dicebat inſuper quòd dicto proceſſu penden. idem Matthæus Galteri litium anfractus metuens prætactum Prioratum in manibus ſanctiſſimi domini noſtri Chriſti vicarij per procuratorem ſuum decimonon. anno. Do. 1506. conſtitutus, quarto Idus ſeu. 10. die Septemb. anno prædicto reſignauerat, ac de eodem prætactis decima die & anno prouiſio ſibi facta fuerat: cuius medio vt in ipſo proceſſu, in ius & locum prælibati Matthæi ſubrogaretur, binas literas à nobis vndecima die Decembris, & quarta Ianuarij obtinuerat: ad quarum interinationes pręmacti defenſores ad malam & iniuſtam cauſam ſe oppoſuerant: nec obſtare dicebat quòd iidem defenſorem ipſum actorem eo quòd poſſeſſionem dicti prioratus infra annum à tempore prouiſionis ſibi factæ non apprehenderat: nec infra annum inſtantiæ poſſeſſoriæ præfixum in dicto proceſſu ſe ſubrogari petierat. Quinimo poſt biennium, & eo amplius, poſſeſſionem iam dicti beneficij adeptus fuerat, dictáſque literas à nobis impetrauerat, inadmiſſibilem eſſe allegauerant, cùm ad poſſeſſionem apprehendendam poſt ius in beneficio quæſitum: nec iure nec conſuetudine certus terminus pręfixus

* Reſfuge.) qui fuerat ſollicitator reſignantis in eadem cauſa.

fixus eſſet, dictáque inſtantia poſſeſſoria cum dicto Matthæo Galteri: qui non obſtante præſcripta reſignatione donec per eum (cui virtute eiuſdem renuntiationis dicti beneficij prouiſio facta fuerat) poſſeſſio apprehenſa fuiſſet, eiuſdem beneficij, iuſtæ poſſeſſioni inſtiterat, tanquam legitimo poſſeſſore vſque ad dicti actoris aduentum & poſſeſſionem continuata fuiſſet. Et vlterius dicebat annum prætactæ inſtantiæ poſſeſſoriç propter probabilem dictarũ reſignationis admiſſæ, & prouiſionis factæ ſibi ignorantiam minimè in ſui detrimentum currere debuiſſe. Quare mediis & cauſis prædictis ac aliis latius in proceſſu declaratis, prænominatus actor medio dictarum literarum in ius locum dicti Matthæi Galteri in dicto loco ſubrogari, dictóſque defenſores in ſuis expenſis condemnari petebat. & requirebat. Supradictis defenſoribus ex aduerſo dicentibus, quod per reſignationem per eundem Galteri factam, ius & poſſeſſio dicti prioratus vacauerant dictáque inſtãtia lapſu anni perempta * eorundem defenſorum poſſeſſio quoad memoratos Matthæum Galteri & actorem, libera permanſerat: quodque idem actor qui nullam prædictarum reſignationis admiſſæ, & prouiſionis ſibi factæ ac poſſeſſionis eiuſdem beneficij infra annum à dicta prouiſione non adeptæ, ac inſtantia coram dicto noſtro præpoſito Pariſienſi pendente, conſiderata beneficij qualitate ac frequenti eius cum prætactato Matthæo Galteri conuerſatione, iuſtam & probabilem ignorantiæ cauſam, aut excuſationem poſt biennium, & eo amplius prætendere potuerat: attento etiam communi Franciæ ſtilo in caſu nouitatis & ſaiſinæ poſt annũ & diem agen. viam præcludente manifeſtiſſimè inadmiſſibilis erat. Quare mediis & cauſis ſupradictis & aliis etiam in dicto proceſſu latius declaratis. Iidem defenſores memoratum actorem ad dictarum literarum interinationem requirendam inadmiſſibilem dici & declarari, ac in ipſorum expenſis, damnis, & intereſſe condemnari petebant & requirebant Super quibus dictis partibus auditis, & per aduertiſſamẽta ſcribendum producendúmque quicquid producere vellent: dictis aduertiſſamentis, literis, ac munimentis hincinde productis tandem in iure appũctatis ſupradictus præpoſitus noſter ſeu eius locumtenens per ſuã ſententiam prælibatum actorem in dicto proceſſu in ius & locum dicti Matthæi Galteri, non obſtantibus quibuſcunque per eoſdem defenſores propoſitis, expenſis in diffinitiua reſeruatis, prædictas literas interinando ſubrogaſſet: fuit à dicta ſententia pro parte ipſorum defenſorum ad noſtram Parlamenti curiam appellatum. Auditis igitur in eadem curia noſtra partibus antedictis in cauſa appellationis prædictæ, proceſſúque an benè vel malè fuerit appellatũ grauaminibus infra octauam tradendis, necnon certis literis in forma requæſtæ ciuilis per dictum Marie à nobis obten. contra quas memoratus intimatus ſchedulam, ſi ſibi bonum videretur, infra triduum tradere poſſet, iunctis & adiudicandum receptis. Eóque vnà cum dictarum partium nouis productionibus, contradictis & ſaluationibus earumdem, certáq; requæſta per ſæpenominatum de Ambaſia viceſima ſeptima die Aprilis nouiſſimè lapſi porrecta: per quam dictos Matthęũ Galteri, & du Refuge, ſuper dictarum reſignationis, prouiſionis & inſtantiæ ſcientia vel ignorantia interrogari petebat, in ſacco dicti proceſſus ex ordinatione eiuſdem curiæ noſtræ poſita dictis grauaminibus & requæſta ciuili minimè traditis, viſo & diligenter examinato: per iudicium præfatæ curiæ noſtræ ſupradictæ requæſtæ minimè reſpectum habendo, dictum fuit ſupradictum præpoſitum noſtrum ſeu eius locũtenen. malè iudicaſſe, dictos verò appellan. benè appellaſſe. Et per idem iudicium dicti præpoſiti noſtri ſeu eius locumtenen. ſententiam corrigendo & emendando memoratum, intimatum ad dictarum ſubrogationem requirendam inadmiſſibilem eſſe, ipſum in expen. cauſæ principalis earundem taxatione curiæ noſtrę reſeruata, condemnando, declarauit atque declarat. Pronuntiatum viceſimatertia die Iunij, anno Domini milleſimo quingenteſimo nono. Extractum à regiſtris curiæ Parlamenti.

Perempta) & ſi reſignãs non fuerat ſemper proſecutus, tum ob ſequeſtrũ interim non poſſederat, alias fuiſſet benè iudicatum, nec locus eſſet huic arreſt adde ſimile arreſtum latum in publicis actionibus die Ionis 8 Ianuarij 1514 quo frater Iacobus de Pourignes tignes touchãt le prieuré de Ro'ny fut deboute de pareille ſubrogation, & Iean du Drac Chanoine de Chartres abſous. C. M.

¶ Et ſignatum.

F. Du Tillet.

Arreſt ſur la reigle de Veriſimili notitia. *

Notitia) ita putat vulgus pragmaticorum, & malè, quia veritas ſuper decreto de ſubla-t-e-literis vt mox aperiam. C. M.

LXXXXII.

¶ Cùm lis quadam ſententia per Seneſchalum noſtrum Pictauenſem, ſeu eius locumten. ad vtilitatem magiſtri Georgij Biton, defenſoris & opponentis, contra magiſtrum Mathurinum de Conſay, actorem & conquerentem, lata, ratione furnimenti querimoniæ per actorem prædictum ad cauſam canonicatus & præbendæ quos in Eccleſia beatiſſimi Hilarij maioris Pictauis defunctus magiſter Ioannes de Conſay obtinere ſolebat, iam dicto actori (vt dicebat) per reſignationem dicti defuncti, aut per ipſius obitum, ſeu aliàs quouiſmodo vacantium: per ſummum Pontificem expreſſa derogatione regulæ cancellariæ Romanæ ſuper effluxione pro ad Romanã curiam à locis in quibus beneficiati decedunt eundi congrui temporis veriſimilitudine octauo idus Aprilis anno incarnationis dominicæ M. quadringenteſimo nonageſimo octauo, collatorum captæ ſeu intentatæ. Quam quidem querimoniam furnitam remanere deberet ac ipſam necnon eius executionem per Guidonem Olinico ſeruientem noſtrum factam inſequendo dictos canonicatum & præbendam vnà cum iuribus, fructibus, proficuis, reuenutis & emolumentis eorumdem ſequeſtrari, dictóque defenſori, quatenus illud quod exinde ceperat reſtabiliter, præcipi & iniungi, literis ſuperſedente dic. furnimenti & ſequeſtrationis per dictum defenſorem à nobis obtentis non obſtan. idem actor condemnaretur. Prædictus verò defenſor ſus in ipſis canonicatu & præbenda medio collationis ordinariæ duodecima dicti menſis Aprilis ſibi factæ prætendens, dictas literas per eum à nobis obtentas interinando nullam ſæpedictorum canonicatus & præbendæ ſequeſtrationem realem prætextu dictæ querimoniæ fieri: quinimo ipſum defenſorem in poſſeſſione & ſaiſina eorundem potiſſimum, quod vt dicebat in craſtinum obitus dicti defuncti dicto actori mediis per eum prætenſis per dictum ſummum Pontificem contra iam dictam cancellariæ Romanæ regulam collati extitiſſent, remanere, deberi, dici & declarari reſpectiuè petebant & requirebant. Per quam dictus Seneſchalus vel eius locumtenens dictas literas à nobis per dictum defenſorem obtentas interinãdo, dictámq; ſequeſtrationem ſuperſedendo, quod nulla ipſorum canonica. & præbendæ realis ſequeſtratio fieret, expenſis huiuſmodi incidentis in diffinitiua reſeruatis, dixerat & declarauerat, fuiſſet pro parte dicti actoris ad noſtram Parlamenti curiam appellatũ. Auditis in dicta curia noſtra partibus antedictis in cauſa appellationis prædictæ, proceſſuque an benè vel malè appellatum foret adiudicandum recepto, eóque procuratore tamen noſtro generali (cui ex dictæ curiæ noſtræ ordinatione idem proceſſus oſtenſus extitit) pariter audito viſo & diligenter examinato: per iudicium præfatæ curiæ noſtræ dictum fuit ſupradictum Seneſchalum noſtrum ſeu eius locumtenentem benè * iudicaſſe. Dictũmq; appellantem malè appellaſſe, & emendabit idem appellans, ipſum in expenſis huiuſmodi cauſæ appellationis condemnando, taxatione earundem dictę curiæ noſtræ reſeruata. Remiſitque ac remittit dicta curia noſtra partes prædictas coram dicto Seneſchalo ſeu eius locumtenen. ad mẽ-

Benè). curia nil decidit ſuper rege. de veriſimili notitia, & appellans non produxerat inſtrumentum mãdati ad reſignandum, quod ſi feciſſet ſententia fuiſſet infirmata. vide quæ ſuper d. regula dixi in conſu. Pariſ. §. 17 gl. 10. nu. 15. & poſtea latius ſuper commentario ſuper reg. cancellariæ. C. M.

ſem vlterius ſuper principali proceſſuras facturas vt fuerit rationis. Pronuntiatum viceſimatertia die Decembris anno Domini milleſimo quadringenteſimo nonageſimo nono. Extractum de regiſtris curiæ Parlamenti. Du Tillet.

La cognoiſſance du petitoire, etiam par lettres particulieres du Roy, ne peut eſtre attribuée à Meſſieurs des Requeſtes.

LXXXXIII.

¶ Le 15. de May cinq cens quinze fut au profit de la veufue feu Georges de Venit, Seigneur du Bois, & ſes conſors appelans des gens tenans les Requeſtes du Palais, à l'encontre de Meſſire Charles Daillon Seigneur du Lude intimé, decidé deux points notables. Le premier, qu'en enſuiuant le 41. article des premieres Ordonnances de Louys 12.* Meſſieurs des Requeſtes ne cognoiſtront de la matiere principale qui eſt petitoire: combien que ledit* Seigneur du Lude euſt lettres particulieres pour leur attribuer la cognoiſſance. Le ſecond, que ſelon le §. vnius litis, l. ſiquis cum procuratorio. ff. de procuratò. leſdits appelans (qui ſuccedent tous audit Seigneur du Bois, & le repreſentent) ne ſeront tenus defendre par ſeul procureur, pource que l'inſtance non fuit incepta nec inchoata cum defuncto: ſed contra hæredes. ſecus ergo ſi fuiſſet lis cepta cum defuncto, per l. iam tamen §. penult. ff. iudica. ſolui.

* Louys 12.) anno 1499.

* Le dict.) ſecus ſi vtra que pars, vt bis vidi aliâs ſine literis regiis de conſenſu & cum Eccleſia arrogatoria, non ſufficeret conſenſus partium quia prorogari nô poteſt. & etiã poſt ſententiã poteſt allegari nullitas. C. M.

XCIV.

¶ De ce iour eſt l'ordonnance faite par la Cour, que les intimez payeront deſpens és procés par écrit, que les Iuges ne pourroient decider ſur le champ.

Nullité pretenduë n'empeſche garniſon.

XCV.

¶ Cedit iour de releuée par Arreſt donné au profit du Seigneur de Maſtiers, & Dame Magdaleine Sanguin ſa femme anticipans, & le Comte de Porcien appelant de Meſſieurs des Requeſtes, fut dit que ledit Comte payeroit pendant le principal, combien qu'il vint contre les contracts par nullité, diſant que ſon pere eſtoit inſenſé: & ce pource qu'il fut trouvé que les intimez eſtoient in poſſeſſione* de perceuoir la rente contenuë eſdits contracts.

* Poſſeſſione) idem iudicari vidi etiam ſi actor nô erat in poſſeſſione.

Originaux, inſtrumens doiuent eſtre par deuers le proprietaire, non par deuers l'vſufructier.

XCVI.

¶ Le 24. fut dit ſur vn procez par écrit venant d'Orleans, que l'heritier ayant les heritages en proprieté auroit les originaux, & le mary de la defunte ayant l'vſufruict n'auroit que copie des lettres & tiltres qui ſeroit priſe ſur leſdits originaux.

Le mary ne preiudicie à la femme non conſentant.

LXXXXVII.

¶ Le quatrieſme de Iuin fut donné Arreſt bien notable entre Meſſire François d'Alegre* Cheualier, Seigneur de Precy, appelant du Baillif d'Auxerre, ou ſon Lieutenant, d'vne part, & Dame Charlote de Chalon Comteſſe de Ioigny, femme authoriſée par le Roy demandereſſe, & requerant l'enterinement d'vne lettre Royaux auſſi d'vne part, & Meſſire Emond de Prie Cheualier anticipant d'autre part: par lequel fut dit & decidé, que ladite Dame auroit par puiſſance de fief la Seigneurie de Sermoiſe, tenuë dudit Comte à elle appartenant: combien que le Procureur de ſondit mary euſt au procez principal

* d'Alegre.) plene dixi in conſu. Pariſ. §. 14. vbi M. ſ. hoc arreſtum refero vbi dico quod commodum reintegra. Si prefatus poteſt in preiudicium Ecclesiæ eligere & ad hæredē transmittere quintum pretij vt ſuo loco late dixi. C. M.

A offert receuoir ledit de Prie en payant les droicts, en ſoy departãt par ce moyen d'icelle retenuë. Et que en enſuiuant icelle offre y euſt precedente ſentence & arreſt, que ledit de Prie ſeroit receu: ſur l'execution duquel arreſt eſtoit interietté ledit appel.

L'Abbé, pendente proceſſu, doit alimenter ſon Religieux.

LXXXXVIII.

¶ Le 5. l'Abbé* de ſaint Germain d'Auxerre fut condamné en 20. liures pariſis d'amende, pour les ſubterfuges & delais qu'il auoit fait d'obeyr à vn Arreſt: par lequel eſtoit dit, que durant le procez d'entre luy & vn ſien Religieux, que ledit Religieux reſideroit en l'Abbaye de S. Colombe, & que ledit Abbé
B bailleroit 40. liures pour ſon veſtiaire & nourriture, & par ce preſent Arreſt ledit Abbé a eſté condamné payer tout ce qui eſt eſcheu d'icelle prouiſion iuſques à preſent & outre dit qu'il ſera tenu pour l'aduenir auancer vne demie année, qui eſt moitié d'icelle prouiſion, en decidant qu'elle ſe doit payer principio anni.

* L'Abbé.) pe. de accuſ.

Defenſe de couper bois, ou aliener pendant l'inſtance de reſciſion.

LXXXXIX.

¶ Le 14. vn acheteur & defendeur en reſciſion ou ſupplement, auquel auoient eſté faites defenſes de ne
C coupper les bois de haute fuſtaye, deſquels il eſtoit appelant de Meſſieurs des Requeſtes acquieſça, & fit declaration que s'il ſuccomboit au principal, qu'il entendoit ſupplere pretium: & par ce moyen requeroit leſdites defenſes eſtre leuées, & qu'il peuſt faire des bois ce que bon luy ſembleroit: & parties ouyes ſur ladite permiſſion & nouuelle requeſte, en fut ledit acheteur debouté.*

* Debouté.) quia primo debebat offerre cautionem ſupplementi decidendo nec ſuffiſſet ſatis, quia poruiſſet accidere quod infra tempus præfigendum non ſuppleret & electio daretur actori cum actor non tenetur acceptare electionē ſupplementi côditionalem ante tempus eligêdi, quod eſt poſt iudicatũ. ſed cautio idonea de ſupplendo ſtatim inter terminũ qui præfigeretur ſatisfeciſſet. C. M.

Monition prohibée contre les Iuges pour rendre les clercs.

C.

D ¶ Le 15. entre Madame la Ducheſſe de Bourbonnois appelante d'vne monition decernée par l'Official de Lyon, contre les Officiers de Beauioulois, pour luy rendre vn Clerc qu'il luy detenoit d'vne part, & Monſieur l'Archeueſque de Lyon intimé d'autre: les parties furent appointées au Conſeil. Et neãtmoins ce pendant, & iuſques à ce que par la Cour autrement en ſoit ordonné defenſes ſont faites audit Archeueſque de ne proceder par telles monitions* contre leſdits Officiers de Beauioulois.

* Monitions) quia certe abuſiue eſſẽt. C. M.

Ces mots, ſans diuiſion, operantur vt alter poſſit cum effectu conueniri inſolidum. non hæc verba ſimpliciter, chacun ſeul & pour le tout.

CI.

E ¶ Le 16. Iuillet en plaidant vne cauſe entre Madame Iolant de la Haye, veufue de feu Pierre baſtard d'Armignac appelant d'vne part, & vn nommé Baiſceau anticipant d'autre fut leuë vne obligation paſſée par ledit defunt & Dame, par laquelle il s'obligeoit en vne ſomme de deniers chacun ſeul & pour le tout. Et pource qu'en ladite obligation n'eſtoient ces mots, chacun ſeul & pour le tout ſans diuiſion, fut dit par Arreſt, que la main miſe és heritages d'icelle Dame tiendroit pour la moitié* d'icelle ſomme.

* Moitié.) dixi in tract. vſura. q. 7. & 38. C. M.

Adiournement nul interrompt preſcription.

CII.

¶ Le xvij. dudit mois de Iuillet cccccxv. fut plai-
dé

Google

dé vne cauſe d'vn nommé le Seigneur de la Roche A Chaudin d'Aniou, appelant du Seneſchal dudit Pays ou ſon Lieutenant, à ſçauoir de ce qu'il vouloit dire, qu'en la fin des trente ans ſa partie l'auoit fait adiourner au Siege de Saumur : combien qu'il fuſt du Siege d'Angiers, & que ledit adiournement eſtoit nul & incompetent, & ne pouuoit interrompre. Ce neantmoins ledit Lieutenant l'auoit validé. Sur ce la Cour a mis au neant l'appel, & ce dont eſtoit appel : & ex equitate elle a ordonné que les parties procederoient au Siege d'Angiers, en l'eſtat qu'elles eſtoient lors dudit adiournement : en decidant qu'il pourroit ſeruir * d'interruption.

* Seruir.) meritò primo quod citatio erat libellata. Secundo non erat facta ad locum penitus extraneum, ſed ſub eadem prouincia. C. M.

Abuſiuum exigere pro decreto fundationis.

CIII.

¶ Le 21. de Feurier vne monition octroyée par le Chapitre S. Hilaire de Poictiers, contre deux pourueus de deux Chappelles nouuelement fondées en ladite Egliſe ſaint Hilaire, de payer fabricæ Eccleſiæ quarante eſcus, ou delaiſſer vne année du reuenu de leurs Chappelles, pro decreto par eux interpoſé ſur la fondation, & ſigillo ipſius decreti : fut declarée par Arreſt abuſiue, & l'appel d'icelle interietté, comme d'abus, receu par la Cour.

Stile du Chaſtellet n'a eſté receu, entant qu'il baille prouiſion en baillant acheteur aux executez.

CIV.

¶ Le 26. dudit mois de Feurier cinq cens quinze, entre l'Eueſque d'Orleans Abbé commendataire de Pere en vallée, appelant du Preuoſt de Paris d'vne part, & Iean le Cellier, Marchand Drappier intimé d'autre : ſur ce que l'appelant auoit obligation, par laquelle l'intimé eſtoit obligé en vne ſomme de deniers enuers l'vn des Religieux d'icelle Abbaye : par vertu de laquelle l'intimé auoit eſté executé & ſes biens prins, & ledit Preuoſt auoit appointé que l'intimé auroit pendant le procez deliurance en baillant acheteur.* Et diſoit l'appelant que c'eſtoit contre l'Ordonnance : l'intimé au contraire alleguoit le ſtile du Chaſtelet de Paris, par lequel a touſiours accouſtumé faire prouiſion des biens en baillant acheteur. D L'appelant diſoit que c'eſtoit abus contre l'Ordonnance, qui veut lettres obligatoires emporter garniſon, & qu'vn acheteur peut mourir : fut dit par Arreſt, l'appellation & ce dont eſt appelé mis au neant, l'intimé condamné és deſpens, & à garnir en iuſtice de deniers contans, ou quittance.

* Acheteur.) id eſt cautionem iudicatũ ſolui obligatam per carcerem vſque ad ſummam ob quam pignora capta. idem Io. Imbertus inſtit. Foren. lib. 1. c. 4. in ſi. vbi tamen male reprobat cõſuetudinem Rupellanam: quia conſtitutio generalis præſertim exorbitans à iure cõmuni non derogat ſpeciali conſuetudini loci, nec ſimplex ſtilus tantum valet quantũ conſuetudo, quæ eſt pactũ commune ciuium. l. 1. de legib. C. M.

*Lettres d'eſtat * empeſchent confection d'enqueſte, & de figure.*

CV.

¶ En ce Parlement fut plaidé vne cauſe pour Monſieur de Sens, requerant la reception d'vne figure & enqueſte que Maiſtre Chriſtofle Hennequin auoit faite pour Monſieur de Sens, nonobſtant les lettres d'Eſtat obtenuës par le ſeigneur d'Eſgreuille qui eſtoit lors delà les Monts qui fut empeſché par ledit d'Eſgreuille, diſant que tout eſtoit nul, & qu'vne figure eſt acte à faire en commun entre les parties, ſur ce y eut appointement au Conſeil, & par Arreſt depuis donné, ce que fut fait contre les lettres d'Eſtat fut annullé.

* D'Eſtat.) niſi periculũ eſſet in mora. ſa. ſupra q. 10. Gall. 20. C. M.

Vn vaſſal doit reſtablir les fruicts auant que pouuoir requerir eſtre receu par main ſouueraine.

CVI.

¶ Le 17. de Iuillet audit an 1516. fut donné Arreſt entre le Duc de Longueuille Seigneur de Brey, ſur Seyne, appellant & requerant l'enterinement d'vne lettre Royaux en forme de reception par main ſouueraine d'vne part, & l'Archeueſque de Sens, Seigneur feodal dudit Brey intimé & defendeur auſdites lettres, & tendant ſur icelles afin de non proceder iuſques à ce que les fruicts prins en ſpoliant ſa main miſe, de laquelle eſtoit appellé fuſſent reſtablis & reintegrez. Par lequel Arreſt a eſté dit, que le relief & droicts confeſſez à Monſieur de Sens luy ſeroient payez : les autres par luy pretendus & fruicts * depuis ſa main miſe ſeroient conſignez & reſtablis és mains de ſes commiſſaires par ledit Seigneur de Longueuille prealablement. Et ce fait que mondit Seigneur B de Sens le receuroit ; ou qu'en ſon refus il ſeroit receu par main ſouueraine.

* Fruicts.) dixi in conſu. Pariſ. §. 44. C. M.

La cognoiſſance des lettres d'innocence par preuention permiſe aux Iuges d'Artois.

CVII.

¶ Le 12. iour de Ianuier 1516. fut donné Arreſt au profit de l'Archeduc Comte de Flandres & d'Artois, appelant du Baillif d'Amiens : par lequel la cognoiſſance de l'enterinement d'vne lettre d'innocence fuſt renuoyé auſdits Iuges dudit Comte d'Artois, pource qu'il fut trouué que leſdits Iuges d'Artois auoient preuenu * & encommencé auparauant l'impetration deſdites lettres d'innocence, de cognoiſtre contre C l'impetrant du delict contenu eſdites lettres.

* Preuenu.) quia iudex etiam non regius poteſt cognoſcere de literis innocẽtiæ, non de literis remiſſionis vel gratiæ. C. M.

CVIII.

¶ Le Ieudy 29. dudit mois de Ianuier l'Eueſque d'Orleans appelant du Preuoſt d'Orleans executeur d'vne Sentence de recreance donnée par Meſſieurs des Requeſtes du Palais, pour l'Archidiacre de Sologne, diſoit qu'il auoit droict de deport * auſſi de fidelité, foy & hommage, & que par ce ladite Sentence ne ſe pouuoit executer contre luy : l'intimé ayant la recreance, diſoit que c'eſt iugement executoire contra collatorem, & etiam contra dominum feudi : & que ledit Preuoſt auoit bien ordonné, en diſant qu'il la mettroit à execution pour les fruicts eſtans à eſcheoir depuis ladite Sentence de recreance. Et parties ouyes la Cour par ſon Arreſt a mis l'appellation au neant, & ordonné que la Sentence de recreance ſeroit executée, & que la caution reſpondroit des fruicts tant à l'Eueſque qu'à ſon collataire, contre lequel la Sentence de recreance a eſté donnée.

* Deport.) ius abuſiuum & prorſus abolendum. C. M.

Entre reintegrandes le Roy à preuention.

CIX.

¶ Le 13. dudit mois de Feb. mil cinq cens 16. vn adiourné pardeuant le Baillif des montagnes d'Auuergne en reintegration. & auoit tendu pardeuant ledit Baillif afin de non proceder, de ce debouté & appelant, diſoit que le Roy n'a par preuention cognoiſſance des reintegrandes, & que les Iuges ordinaires ſubalternes en pourroient cognoiſtre, & deuoit eſtre E renuoyé, & non pardeuant ledit Baillif, la Cour cé nonobſtant le tout renuoyé audit Baillif ou ſon Lieutenant, autre que celuy duquel eſtoit appelé, pour ce qu'il auoit mal iugé en autres poincts.

Meubles de Clercs priuilegiez.

CX.

¶ Le Samedy treizieſme de Iuin oudit an 1517. ſur ce que Maiſtre Chriſtofle de Champagne & autres Preſtres appelans, de ce que le Iuge d'Aniou ou ſon Lieutenant à Barges auoit decerné contre eux priſe de corps & ſaiſiſſement de deux grands cheuaux d'Eſ-

Digitized by Google

pagne, pour leſquels on prendoit delict & force publique à l'encontre d'eux. Et ainſi decerné commiſſion pour ſaiſir les meubles deſdits de Champaigne & ſes conſors, fut, veuës ſes productions, donné arreſt, quant à la priſe de corps & ſaiſiſſement deſdits deux cheuaux, bien ordonné & mal appelé: & quant au ſaiſiſſement des biens meubles, mal * ordonné & decerné, & bien appelé.

* *Meubles mal.*) potuit aliud ſubeſſe. Si enim perſona ipſa non habet immunitatem: multo minus bona præſertim per quæ fuga poſſet inſtrui & vlti⋅in ſi deaquireis. C. M.

Prouiſion apres trois ſentences.

CXI.

¶ Le Mardy dernier de Iuin vn anticipant auoit pour raiſon de 4. oboles de cens, trois ſentences: l'vne du iuge de Donzi, l'autre du Bailliſ de Niuernois, & la troiſieſme des Auditeurs des cauſes d'appel, eut par la Cour prouiſion, que les ſentences ſeroient executoires en la cauſe d'appel, en laquelle les parties conclurent.

Complainte n'a lieu contre vn eſleu Clerc conſermé.

CXII.

¶ Ledit iour vn eſleu en Abbé de Boulencourt de l'Ordre de Ciſteaux preſent le premier Abbé & de luy conſermé cinq iours apres, eut arreſt ſur le champ par lequel ſa partie aduerſe fut deboutée par fin de non receuoir, de la complainte qu'il auoit priſe pour icelle Abbaye, & l'appellation interiettée par ledit eſleu conſermé de l'octroy & execution d'icelle complainte, fut trouuée vallable, * & dit bien appelé.

* *Vallable*) Quia non licet hac via venire contra electum confirmatum, ſed ſolum via appellationis à ſententia confirmationis, niſi conquerens prætenderet non eſſe beneficium electiuum vel confirmantē non habere poteſtatem, nec eſſe in poſſeſſionem iuris confirmandi. C. M.

CXIII.

¶ Le 7. de Iuillet oudit an fut donné autre pareil Arreſt, & pour autre Abbaye d'iceluy Ordre de Ciſteaux, & par iceluy dit que le complaignant ne faiſoit à receuoir contre l'eſleu & conſermé combien que tout le procez fait ſur la confirmation, & la ſentence d'icelle confirmation le monſtroit n'auoit duré qu'vn iour, & le lendemain de l'election.

En matiere de regale.

CXIV.

¶ Le Mardy 14. de Iuillet de releuée fut dit qu'vn demandeur en matiere de regale petitoire pour les Prebende & Archidiaconé d'Angiers, ſoit debouté d'vne requeſte qu'il auoit baillee à la Cour, pour euocquer deux inſtances pendans au Chaſtellet de Paris en cas de ſaiſine & de nouuelleté: cōtre ceux qui pourſuiuront en la Cour en icelle matiere de regale petitoire: & que le Preuoſt de Paris acheue de cognoiſtre du poſſeſſoire & incident qui en depend.

Prouiſion contre les peages.

CXV.

¶ Le 17. de Iuillet de releuée, entre l'Eueſque & Comte de Beauuois ayant ſentence donnée par ſon Bailliſ, par laquelle il auoit dit que les cheuaux, chariot, & vin appartenans à l'appelant (leſquels ledit Eueſque ou ſon procureur auoit fait prendre, & qu'il diſoit luy eſtre acquis & appartenir, pource que l'appelant n'auoit payé ſon droict de fourrage, & que ledit droict eſtoit tel priuilege, que cheuaux, harnois & vin, s'acquerront en faute de payement, & pour charier ſans payer) ne ſeroient baillez audit appelant, ſinon en conſinant par prouiſion la valeur deſdits cheuaux, chariot, & vin: Fut appointé que les parties concluroient au procés comme en procés par eſcrit. Et ſur ce que l'appelant diſoit que pendant l'appel, & en attendant la deciſion dudit procés par eſcrit, il deuoit auoir par prouiſion leſdits cheuaux,

A vin & chariot, en baillant caution ou aucun acheteur: ledit Eueſque diſoit qu'il a ce droit, & que par faute de payement tout luy eſt acquis par droit Seigneurial: & que n'eſtoit le different dudit procés par eſcrit, & qu'il ſeroit decidé par telle prouiſion. A eſté dit que l'appelant auroit par prouiſion pendant l'appel deſſuſdit leſdits cheuaux, vin & chariot, en baillant acheteur comme pour deniers de iuſtice.

Recreance d'vn coadiuteur.

CXVI.

B ¶ Le 24. de Nouembre oudit an 517 fut donné Arreſt en la cauſe de la cure de Sauoy, par lequel fut dit qu'vne ſentence de recreance donnée par Meſſieurs des Requeſtes du Palais au profit d'vn coadiuteur baillé par Monſieur l'Eueſque de Paris, à vn inſenſé pretendant tiltre & droit à ladite cure, ſeroit executée, nonobſtant l'appel & ſans preiudice d'iceluy: & le motif eſtoit que les gens du Roy diſoient quòd coadiutor repreſentabat perſonam dudit inſenſé en ſon droit & tiltre: & qu'on la deuoit reputer comme ſi elle euſt eſté donnée pour luy, & en ſon nom.

Confection d'inuentaire.

CXVII.

C ¶ Le dernier de Decembre en la cauſe d'appel interiettée par la veufue d'vn defunct Marchand nommé Troaille, demeurant à Moluſon, ſur la confection de l'inuentaire des biens du defunct, à quoy le frere dudit defunct, & ſon creancier, pour dix ou douze mille liures tournois vouloit aſſiſter, les parties furent appointées au Conſeil: & neantmoins ordonné que par prouiſion ſeroient eſleus deux parens ou amis communs qui aſſiſteroient audit inuentaire, & entendroient au fait & confection d'iceluy.

CXVIII.

D ¶ Cedit iour fut dit par Arreſt qu'vne cauſe de nouueauté intentée entre frere Simon le Iay, & frere Iean Robert par deuant le Seneſchal de Poictou: duquel ledit Robert eſtoit appelant, & acquieſçoit pour raiſon du Prieuré de Fontaine, ſeroit renuoyé aux Requeſtes, pource que l'Abbé de Marmouſtier auoit depuis prins * complainte contre l'Eueſque de Luçon ou ſes Vicaires pour le trouble qu'il pretendoit luy auoir eſté fait en conferant audit le Iay ledit Prieuré, iure deuoluto. *

* *Prins.*) Eſdites Requeſtes où il a ſes cauſes commiſes. C. M.

* *Deuoluto*) ſed per cleguum regulares de ſup. neglig. prælat. ſadite complainte devoit ſur le champ eſtre declarée non receuable etiam ſi abbas non diceret ſe collatorē: ſed ſuperiorē collatoris. & quod ad ſe debet deuolutio fieri. C. M.

Sur peremption d'inſtance.

CXIX.

E ¶ En l'an 1518. le Mardy apres Quaſimodo, 13. d'Auril de releuée, ſur vne lettres Royaulx obtenuë par les Maiſtres & Gouuerneurs de l'Hoſtel Dieu de Paris, diſans qu'vn lieu aſſis prés Corbeil leur appartenoit, & que mal & indeuëment il auroit eſté aliené aux Religieuſes de Port-Royal: & à cette cauſe auoiēt mis en procés és Requeſtes du Palais leſdites religieuſes, & que ſentence d'abſolution auoit eſté donnee au profit deſdites Religieuſes, en l'an 1492. dont leſdits de l'Hoſtel Dieu auoient appelé, & dedans les trois mois releué: & que depuis auoit eu mauuaiſe adminiſtration audit Hoſtel & changement de Gouuerneurs. A ceſte cauſe tendoient eſtre receus à la pourſuite d'icelle inſtance d'appel: nonobſtant la peremption & temps eſcheu. leſdites Religieuſes de Port-Royal tendans au contraire que les demandeurs ne venoient infra quadriennium à tempore læſionis, nec à tempore ceſſationis impedimenti: & que par ce deuoient eſtre deboutez, & que ou la Cour les voudroit receuoir à la pourſuite dudit procez, que les

fruicts

fruits perceus durant le temps deſſuſdit deuoient demeurer auſdites Religieuſes : & qu'ils leur eſtoient acquis vera vſucapione : meſme ceux eſcheus depuis que l'inſtance a eſté perie, fut donné Arreſt par lequel leſdites lettres ont eſté enterinées, fors quant aux fruicts * eſcheus que leſdites Religieuſes ont prins & perceus depuis l'an 1495. leſquels demeureront auſdites Religieuſes.

* *Fruicts*) Dixi in conſ. Pariſ. §. 30. q. 9. adde do. Tiraq. trac. retract. proxi. mi § 15 gl. 1. num. 17. cum ſeq. C. M.

Renuoy pour ſimple aſſeurance.

CXX.

¶ Le 18. iour de May de matin fut dit que le Baillif de Sens auoit mal iugé & refuſé faire renuoy à la Comteſſe de Tonnerre de deux de ſes ſubiets adiournez pour bailler aſſeurance :* & en fit la Cour renuoy à ladite Comteſſe.

* *Aſſeurance.*) Scilicet de iuſtice ſimple. Autre choſe ſeroit de ſauuegarde par lettres du Roy. C. M.

CXXI.

¶ La Ducheſſe de Lorraine auoit appelé du Maiſtre particulier des eaux & foreſts à Chaumont, comme de Iuge incompetent & entreprenant ſur les droicts & iuriſdiction, & releué en la Cour, & ne pretendoit ne deuoit eſtre enuoyée au grand Maiſtre à la table de marbre, & que l'vn ne l'autre n'auoit iuriſdiction ſur elle : le Procureur General diſoit que le renuoy s'en deuoit faire, & que elle ne pouuoit venir à la Cour : obmis le grand Maiſtre ſur ce : la cauſe a eſté renuoyée pardeuant le grand Maiſtre ou ſon Lieutenant à la table de marbre. *

* *Marbre.*) non apparebat de cauſa incompetentiæ, alias vt ſup. ſæpe dixi per c. ſi à ſubdelegato de off. delega. in 6. C. M.

L'encheriſſeur doit mettre le prix deuers le Greffe.

CXXII.

¶ Le 13. iour de Iuillet fut prononcé Arreſt, par lequel vn qui auoit mis enchere ſur la terre de Beaufort en Auuergne : & eu delay de mettre le prix de ſon enchere au Greffe fut condemné de ce faire dedans vn mois pour tous delais : aliàs le terme paſſé, condemné en cent liures enuers le Roy, & enuers les parties tant pourſuiuans que oppoſans aux criées en tous leurs deſpens, dommages & intereſts.

Les conſtituans Procureurs ou autres actes faiſans doiuent eſtre nommez en l'inſtrument.

CXXIII.

¶ Ledit iour fut dit ſur le plaidoyé fait par les Treſorier, Doyen & Chapitre S. Martin de Tours appelans, de ce que le Baillif de Touraine auoit dit qu'ils procederoient en vne inſtance de nouuelleté auec vne Procureur conſtitué par procuration paſſée par les vicaires & chapelains d'icelle Egliſe, par ces mots, les vicaires & chapelains, diſent que leſdits vicaires, & chapelains ne peuuent ainſi qu'ils vouloient contre eux pretendre au principal faire corps, & qu'ils n'auoient ſeel ne communauté, & qu'aucun d'eux ne vouloient ſouſtenir la pourſuite, & qu'ils ſont leurs ſubiects : & leſdits vicaires & chapelains intimez & ſouſtenans ladite procuration : & diſans qu'ils eſtoient en nombre cinquante ſix : & que ceux ſuſcitez par leſdits Chanoines ne ſont que trois ou quatre. Que l'appellation & ce dont eſt appelé mis au neant ſans amẽde & deſpens, que leſdits vicaires paſſeront autre procuration en laquelle les conſtituans ſeront nommez. Et mettront ſi bon leur ſemble apres leurs noms & ſurnoms, ces mots eux diſans faire la communauté deſdits vicaires & chapelains.

Toutes productions nouuelles ſeront adiouſtées à l'inuentaire.

CXXIV.

¶ Le 20. de Iuillet ſur la concluſion du procez par

A eſcrit, auquel l'vne des parties requeroit eſtre receuë à produire de nouuel : fut dit que la production ſeroit receuë, & conſiderant la Cour que par cy-deuant les productions nouuelles ſe ſont faites par inuentaires ſeparez : & que ſouuentesfois les procez ſe retardoient, au moyen que leſdites productions ne ſe trouuoient auec les principales, & les ſacs ſeparez eſtoient difficiles à trouuer, & ſont aduenus cas leſquels a eſté procedé en iugement des procez ſans icelles productions nouuelles. A ordonné que la production de laquelle eſtoit queſtion, & tous autres qui ſe feront nouuelles cy-apres, ſeront adiointes au premier inuentaire.*

* *Inuentaire*) non ſeruatur & benè quia opus eſt contradicta dare expenſis producentis ne processus iudicatur niſi viſa excluſione productionis nouæ vel ipſa productione. C. M.

B *Lettres excitatiues ne derogent à la iuriſdiction d'vn Seigneur inferieur.*

CXXX.

¶ Cedit iour ſur ce que Monſieur le Duc d'Alençon appelant du Baillif de Chartres ou ſon Lieutenãt diſoit que ledit Baillif l'auoit greué en luy déniant le renuoy d'vne cauſe, en laquelle vn Gentilhomme auoit obtenu lettres Royaux, par leſquelles il diſoit aucuns heritages aſſis en la Chaſtellenie de Chaſteauneuf, Comté du Perche, luy appartenir : Et eſtoit mandé au premier Huiſſier ou Sergent faire commãdement aux poſſeſſeurs eux en deſiſter & departir & en cas d'oppoſitions adiourner les oppoſans pardeuant ledit Baillif de Chartres, auquel eſtoit mandé ſur ce faire proceder les parties pardeuant luy, ſans

C ſoy arreſter ny auoir égard à la preſcription ou laps de temps encouru durant la minorité de l'impetrant intimé. A eſté dit mal ordonné, & refuſé par ledit Baillif, & bien appelé, & la cauſe principale renuoyée * pardeuant le Vicomte de Chaſteauneuf.

* *Renuoyée*) quia non erat quæſtio de reſciſione, nec de vera reſtitutione in integrum, & ſic nõ ſpectabat ad iudicem regiũ. C. M.

Homme lay doit eſtre commis pour iuſtice appartenant aux Religieux.

CXXVI.

¶ Le 14. de Decembre oudit an cinq cens 18. fut dit ſur le plaidoyé d'entre les Religieux, Abbé & Conuent ſaint Lucien lez Beauuais d'vne part : & vn nommé le Vaſtier d'autre, qu'en la iuſtice temporelle deſdits

D Religieux, que l'vn d'iceux ſouloit exercer, vn nommé Baillif ou chef d'icelle, ſeroit commis homme lay : & pareillement combien que l'vne des inſtances qui eſtoit en excez, ait eſté renuoyée à Senlis, pardeuant Iuge Royal neantmoins l'autre en ſaiſiſſement fait par icelle Iuſtice de ſainct Lucien & premiere intentée demeurera, & fut renuoyé audit auditoire de ſainct Lucien.

Vſufruictier ne doit releuement de fief.

CXXVII.

¶ Le premier iour de Feurier fut prononcé vn Arreſt au profit de Meſſire Charles de Rohan Cheualier de l'Ordre, Seigneur de Gyé, Comte vſufruictier

E de Gayſe appelant du Baillif de Vermandois ou ſon Lieutenant ayant ſaiſi ledit vſufruict de Gayſe contre le Procureur General du Roy prenant la cauſe pour ſon Subſtitut : par lequel fut dit que ledit Procureur auoit fait mal & induement ſaiſi ledit vſufruictier : & fut decidé par iceluy Arreſt que l'vſufruictier ne doit relief* n'autre droict, profit, ou emolument de fief.

* *Relief.*) Dixi in conſ. Pariſ. §. 22 q. 40. 42. 46. 47. C. M.

CXXVIII.

¶ Le 28. de Mars cinq cens 18. fut dit que Maiſtre Iean le Clerc, auquel le Seigneur de Camican lors Maiſtre particulier des eaux & foreſts auoit donné & conferé l'Office de ſon Lieutenant general que

Digitized by Google

Iean Bureau Seigneur de Trembley, à preſent Maiſtre des eaux & foreſts ne vouloit continuer, diſant qu'il l'entendoit exercer en perſonne, & qu'il n'auoit que faire de Lieutenant. Seroit par prouiſion entretenu audit Office : & au principal les parties furent renuoyées aux Requeſtes de l'Hoſtel.

Faut diſcuter les biens immeubles d'vn lay, auant que proceder par cenſures & auoit permiſſion.

CXXIX.

¶ Le neufieſme de May oudit an, fut dit ſur ce que Pierre Mille par vertu d'vne obligation paſſée ſous les ſceaux de la Chaſtellenie de Courtenay auoit fait executer Nicolas Baudet par vne commiſſion donnée du Baillif de Sens, & le Sergent fait rapport qu'il n'auoit troué aucuns biens meubles, & au moyen de ce ledit Baudet auoit eſté admoneſté de payer, & s'eſtoit oppoſé, & procedé par deuant l'Official de Sens, lequel auoit condamné ledit Baudet ad muniendum. Dont il auoit appelé,* & releué, & remonſtré qu'il eſtoit lay :* & les gens du Roy que la diſcution n'eſtoit faite de immobilibus, & que Mille deuoit obtenir preallablement prouiſion du Iuge ſeculier, qu'il auoit eſté mal procedé par l'Official, & l'intimé condemné aux deſpens de la cauſe d'appel: & l'appelant és deſpens de la procedure volontaire faite deuant ledit Official. Et à garnir la ſomme en laquelle il eſtoit obligé par ladite obligation. Et que diſcution ſoit preallablement faite des immeubles * dudit Baudet. Et ce fait, la Cour diſcutera s'il ſera permis à Mille de le pourſuiure, & à l'Official d'en cognoiſtre.

* *Appelé.*) comme d'abus.
* *Lay.*) ſiue merè laicus ſiue clericus coniugatus. C.M.
* *Immeubles*) ſcilicet in loco vbi commode diſcuti poſſunt. alias iudex debet permittere proſequi coram officiali etiam omiſſis immobilibus remotis. vel ita encratis, vt ſumptuoſior ſit diſcuſſio quàm debitũ. C.M.

Renuoy en Cour d'Egliſe, nonobſtant la clauſe hypothecaire acceſſoire.

CXXX.

¶ Le Ieudy ſeptieſme de Iuillet oudit an 1519. fut dit contre Monſieur l'Eueſque d'Orleans, Meſſire Germain de Gannay appelant du Preuoſt de Paris, ou conſeruateur. Lequel auoit ordonné que ledit Eueſque procederoit ſur vne demande à luy faite de la ſomme de dix mille eſcus par vn Religieux de l'Abbaye de Beaupré, eſcholier en l'Vniuerſité de Paris, ayant tranſport de ſon Abbé: concluant à la cognoiſſance d'vne cedule, & au payement d'icelle ſomme: & que les heritages dudit Eueſque y fuſſent declarées affectées & hypothequées, diſant * que le tranſport fait per Abbatem à ſon Religieux eſtoit nul, & que la clauſe d'hypothequer eſtoit miſe in fraudem, & qu'il eſt perſonne Eccleſiaſtique: & ne doit ſur ce ſortir iuriſdiction par deuant ledit Preuoſt d'vne part: & ledit Religieux, Abbé & Conuent de Beaupré ioint auec luy intimé d'autre, diſant ledit tranſport eſtre fait pour entretenir iceluy Religieux à l'eſtude: dit a eſté mal iugé, & en amendant le iugement, que ledit Eueſque cognoiſſeroit ou nieroit pardeuant le Preuoſt de Paris ladite cedule: & ce fait, ledit Abbé & Conuent le pourſuiuront au principal pardeuant ſon Iuge Eccleſiaſtique competent.

* *Diſant*) ſ Epiſcopus appellãs. adde ſupra par. 6. arreſt. 2. hic hypotheca etiã non intẽtabatur principaliter, nec illud arreſtũ impediebat ſtatim agi ad declarationẽ hypothecariorum ſeculari. C.M.

Examen à futur ſe doit faire par Iuge competent.

CXXXI.

¶ Le quinzieſme de Iuillet ſur ce que Meſſire Iean Godin Cheualier, Conſeiller au grand Conſeil, auoit obtenu contre Ieanne Paterie ſa belle mere, lettres d'examen à futur, addreſſans au Baillif de Maſcon, & Seneſchal de Lyõ ſous cette clauſe, à chacun d'eux, ſicomme à luy appartiendra. Et fait venir le Baillif de Maſcon ou ſon Lieutenant à Villefranche, pays de Foreſts, Seneſchauſſée de Lyon, contre lequel ladite

A Ieanne auoit obiecé incompetence, & qu'il eſtoit extra territorium: & neantmoins auoit fait iurer quatre teſmoins, & prins le Procureur d'icelle Ieanne pour adioinct, dont elle appela: fut dit mal fait & procedé par ledit Lieutenant de Maſcon, bien appelé par ledit appelant, & ledit Godin condemné és deſpens des cauſes d'appel.

Octroy donné pour les Anglois ſur les ſeruoiſes.

CXXXII.

¶ Le deuxieſme d'Aouſt fut plaidé vne cauſe entre les Braſſeurs de Tournay, appelans du Maire & Iurez dudit Tournay d'vne part, leſdits Maire & Iurez d'autre: & eſtoit queſtion d'vn impoſt fait durant B que le Roy d'Angleterre tenoit Tournay ſur les bieres & ſeruoiſes qui y ſeroient faites & braſſées. Et par l'arreſt qui eſt notable * donné le plaidoyé, a eſté dit, que par prouiſion ledit octroy ſeroit paracheué, & que le Baillif de Tournay mettra prix à la vente des bieres & ſeruoiſes, eu regard aux frais, & quant à l'octroy des ſuſdits & payement d'iceluy, & au principal contraire.

* *Notable.*) ne irritarentur Angli.

Les gens des Requeſtes paſſent outre és interlocutoires, nonobſtant l'appel.

CXXXIII.

¶ Le neufieſme d'iceluy mois d'Aouſt fut en la C plaiderie prononcé Arreſt, par lequel en enſuiuant le 52. article de l'ordonnance de feu le Roy Charles 8. fut permis à Meſſieurs des Requeſtes du Palais paſſer outre au principal, nonobſtant & ſans preiudice d'vn appel d'eux interietté d'interlocutoire reparable en diffinitiue, & ſoit noté. Car ladite ordonnance ne s'eſt pratiquée par cy-deuant.

Le temps de quarante iours à deliberer.

CXXXIV.

¶ Le 21. de Nouembre furent encommencées les plaideries de ce Parlement. Et aux defaux fut appelée D Dame Iaqueline de l'Eſtract, veufue de feu Meſſire Antoine de Mailly, tutrice de ſes enfans: laquelle auoit eu quarante iours à deliberer s'ils eſtoient heritiers dudit defunt leur pere. Et ſur ce fait defaut à la Requeſte de Robert de Mailly, tuteur & curateur d'Antoine de Mailly ſon neueu: & pour empeſcher ledit defaut, fut par ladite veufue propoſé que par couſtume de la gouuernance de Peronne, l'enfant noble auoit vn an à deliberer: à quoy la Cour n'eut eſgard. Nonobſtant donna defaut ſauf quinzaine.

Pendant la reſciſion les contracts entretenus en baillant caution.

CXXXV.

E ¶ Le 3. de Iuillet 1513. ſur ce que Ieanne Porel, veufue de feu Iean Texier, obligée auec ledit Texier en vne rente par eux conſtituée, auoit lettres Royaux de reſciſion fondées en ſa minorité & ſubiection de ſon feu mary. Et par ſentence interlocutoire du Preuoſt de Paris auoit eſté dit que le contract tiendroit par prouiſion, pendant le procez de reſciſion, dont elle auoit appelé. La Cour met l'appellation & ce * dont eſtoit appelé au neant, & que ledit contract ſeroit entretenu pendant le procez de reſciſion ainſi qu'auoit ordonné ledit Preuoſt. Et que l'intimé bailleroit caution de ce qu'il receuroit au moyen d'icelle prouiſion: ce que n'auoit fait ledit Preuoſt.

* *Et ce.*) quia iudex omiſerat cautionem. vide quæ dixi in tractat. vſura. q. 31. C.M.

Renuoy

Renuoy d'Eſcoliers.

CXXXVI.

¶ Le 5. d'Aouſt audit an 1523. fut par Arreſt ordonné que tous iuges deſquels Eſcholiers par vertu de leur ſcholarité & priuileges font faire renuoys à leur conſeruateur, orront l'intereſt de l'Eſcholier ſommairement & en decideront promptement ſans appointer les parties en droict ſur le debat dudit renuoy.

Appelant comme d'abus repulsé, parce qu'il eſtoit obligé auant qu'il fuſt marié.

CXXXVII.

¶ Le 28. de Feurier oudit an, Maiſtre Nicole Cheualier Aduocat en Parlement apppelant comme d'abus de l'Official de Paris, fut ouy en ſa cauſe d'appel, diſant de l'authorité d'iceluy Official auoir eſté admoneſté, & qu'il eſtoit marié, & que partant les monitions & cenſures eſtoient nulles: Ieanne la Salle intimée diſoit qu'auant le mariage dudit Cheualier il s'eſtoit conſtitué plege de iudicato ſoluendo, & que le mariage ſuruenu ne l'auoit in iſto negotio mis hors, ne exempté à iuriſdictione ipſius Officialis. & ſur ce les gens du Roy ouys, fut dit que ledit Cheualier ne faiſoit à ouyr comme appelant, & fut condemné en l'amende moderée à 20. liures pariſi.*

* Pariſi.) Et condemné és deſpens cum hac cauda, & ſi plus en releſue il l'amendera plus auant eram enim preſens C. M.

Qu'vn ieune enfant ioüiſt des priuileges de ſcholarité.*

CXXXVIII.

¶ Le 21. de Mars oudit an ſur vn appel interietté par vne veufue du Baillif de Paris, & veu par la Cour & ouy vn ieune enfant aagé de huict à neuf ans iuré de l'Vniuerſité & eſtudiant en vne petite eſcholle dudit Paris par an & demy, comme le Maiſtre affermoit, & le pere de l'enfant preſent, fut l'appellation deſſuſdite miſe au neant, & la matiere renuoyée audit Baillif* de Paris.

* Ioüyſt.) Idem auper practicatum in filio meo primogenito Carolo, ætatis ſex annorum & ſex menſiũ, menſe Martio, 1548. ante Paſcha. C. M.

* Baillif.) ſcilicet conſeruateur: car ſeu de la Barre aſpirant à la Preuoſté de Paris en fit eccliper la conſeruatiõ, & mit ſon ſiege à Nielle 1523. depuis renuoy. C. M.

Prouiſion de penſion beneficiale.

CXXXIX.

¶ Le 7. de Decembre 1525. fut acheué le plaidoyé d'entre Monſieur le Cardinal de Bourbon Abbé de Corbie, & les Religieux, Abbé & Conuent dudit Corbie appelans, tant des iuges & executeurs Eccleſiaſtiques, que du Baillif d'Amiens d'vne part, & l'Eueſque d'Amiens intimé & auſſi appelant de Monſeigneur Maiſtre Louys Seguier d'autre. Et ſur ce fait a eſté prononcé Arreſt contenant pluſieurs points notables pour fait de penſions. Et entre autres que les cenſures & contraintes Eccleſiaſtiques tiendront par prouiſion, nonobſtant les nullitez & abus pretendus & alleguez contre la penſion & diminution requiſe d'icelle au cas que elle fuſt trouuée eſtre creée tant tant au moyen des guerres qu'autres fortunes ſuruenuës: ſurquoy les parties furent appointées à mettre par deuers la Cour & au Conſeil.

Les Gouuerneurs des villes ſont contraints à payer, s'ils ne font diligence que la ville paye.

CXL.

¶ Le 11. d'iceluy mois de Decẽbre 1525. ſur le plaidoyé des Gouuerneurs de la ville de Laon appel. d'vne part, & les Religieux de la grande Chartreuſe intimez d'autre, fut dit que les arrerages de la redeuance, ou rente deuë par la ville, manans & habitans de Laon auſdits Religieux ſeroient aſſis & impoſez ſur leſdits manans, & que de ce leſdits Gouuerneurs de Laon feroient diligence dedans le iour de Chãdeleur: autrement ledit iour paſſé, iceux Gouuerneurs ſeroient contraints en leurs biens faire payemẽt deſdits arrerages, ſauf à les recouurer deſdits habitans.

Lettres d'Eſtat n'ont lieu en matiere de garniſon.

CXLI.

¶ Au mois de Ianuier ſur deux plaidoyers faits en la part de Morlet* de Muſeau General de France, eſtant pour les affaires du Roy au pays de Suiſſe, appelant de Meſſieurs des Requeſtes du Palais d'vne part, & Meſſire Iacques S. Blanchay intimé & anticipant d'autre part, fut dit que lettres d'Eſtat n'auroiẽt lieu en inſtance & prouiſion de garniſon ſur cedules confeſſées, mais eut l'appelant notable delay* ſur le iour du renuoy & ſuffiſant pour l'aduertir.

* Morlet.) cuius filius (qui à me leges audierat) legatus regius Baſileæ anno 1552. menſe Iulio & Auguſto honorificè me excepit: tota etiam academia Baſilienſis magno doctorum fauore me inuiſe. vnde ad caſtra regia & valentiſſimi Ducis Mauritij literas miſi Et Landgrauium Haſſie in Rathenelpogen redintegrauit. C. M.

* Delay.) ſcilicet trium menſium, & illico ſimile arreſtum pro alio creditore die, 25. Ianuarij, eram enim præſens. C. M.

Le Procureur du Roy peut eſtre prins à partie quand il empeſche la iuriſdiction Eccleſiaſtique.

CXLII.

¶ Le 29. Ianuier ſur vn plaidoyé d'entre Monſieur l'Eueſque de Beauuais appelant de ce que le Preuoſt de Clermont en Beauuaiſin auoit à la requeſte du Procureur du Roy au Comté de Clermont fait arreſter le cheual d'vn Promoteur & Appariteur dudit Eueſque, voulant informer audit Clermont ſur les delits d'vn nommé le Beau-Preſtre, & entrepris cognoiſtre dudit Arreſt que ledit Procureur ſouſtenoit, iuſques à ce que ledit Promoteur euſt payé l'amende en laquelle il pretendoit eſtre encouru, pource qu'il n'auoit demandé aſſiſtance d'vne part, & ledit Procureur du Roy audit Comté de Clermont intimé, & pour lequel Monſieur le Procureur General requit eſtre receu à prendre la cauſe, & que l'appel, & ce dont eſtoit appelé fuſſent mis au neant ſans deſpens, dommages & intereſts: d'autre part fut dit que ledit appelant auroit commiſſion de la Court pour faire adiourner ledit Procureur du Roy à Clermont en ſon nom pour reſpondre, defendre, & venir proceder ſur ledit appel: & apres ledit Arreſt proncé, ledit Procureur ou Monſieur l'Aduocat du Roy pour luy s'efforça derechef, & dit que ledit Procureur ne pouuoit eſtre intimé en ſon nom, ne prins à partie, veu qu'il n'y auoit dol, & autres moyens, à quoy fut reſpondu de la part de mondit Seigneur de Beauuais. Et ſur ce fut dit par la Cour que ladite commiſſion ſeroit baillée nonobſtant choſe propoſée par ledit Procureur du Roy.

Qu'vn committimus n'a lieu aux Conſeillers du Chaſtelet.

CXLIII.

¶ Le cinquieſme de Mars l'appel interietté par Maiſtre Iean le Grand Procureur au Chaſtelet de Paris d'vn renuoy fait par vn Sergent aux Requeſtes du Palais par vertu d'vn committimus que Maiſtre Iean le Court Conſeiller au Chaſtelet de Paris auoit obtenu en la qualité d'Aduocat en la Cour d'vne cauſe pendant par deuant le Baillif de Paris: diſant que ledit le Court ne poſtuloit ne reſidoit ordinairement en icelle Cour: & ordonné que ce dont eſtoit appelé fuſt mis au neant, & les parties renuoyées par deuers ledit Baillif de Paris.

Que les pretendus exempts procederont deuant le Dioceſain, nonobſtant la complainte non fournie.

CXLIV.

¶ Le dix-ſeptieſme iour d'Auril mil cinq cens 26. apres Paſques, fut ſur le plaidoyé fait par vn Religieux de l'Ordre de S. Iean de Hieruſalem appelant comme d'abus de l'Official de Langres, de ce qu'il auoit

Digitized by Google

decerné citations, & fait autres procedures à l'encontre de luy, combien qu'il ait procez en nouuelleté pendant aux Requeſtes du Palais, auquel le grãd Prieur de Champagne & le Commandeur de Rameruſes Superieurs ont pris poſſeſſion d'auoir la iuriſdiction & correction de leurs Religieux : & que l'Eueſque de Langres ne ſon Official n'auoient ſur eux iuriſdiction quelconque, d'vne part : & Monſieur l'Eueſque & Duc de Langres prenant la cauſe pour ſes Officiers, diſant qu'il n'y a audit procez de nouuelleté fourniſſement de complainte, & que à cette cauſe l'inſtance ne l'empeſche de iouyr,* & que la matiere eſt de delicts, & par fautes faites circa Sacramentum Euchariſtiæ, & qu'il en deuoit cognoiſtre intimé d'autre, fut dit l'appelant non receuable & l'amendera, & permis audit Official de Langres paſſer outre.

A B

*De iouyr) c. 2. vt lite pend. Inno. c. 2. verſ. inhibentes de in reg. reſt. ſpol. in c. romana. § quod ſi obiiciatur de appellat. in 6. floria de ſancto Petro, in l. alienationis. nu. 4. de famil. her. diui ſi cõſ. Pariſ. § 42. nu 29. & in annot. ad Alex. cõſ. 99. lib. 5 adde ſimile arreſtũ pro capitulo Pariſ. contra canonicos S. Dioniſij in cauſa perorata die lunæ 19. Iulij & deciſa lunæ 7. ſe ptẽb. ſolemni pronũtiatione me preſente. C. M.

L'on ne peut à la recreance eſtre contraint de confeſſer lettres qui ſeruent à ladite recreance.

CXLV.

¶ Le 19. 1531. apres Paſques, entre le Secretaire du Prieuré S. Martin des champs intimé en appel interietté du Baillif de Paris ou ſon Lieutenant par Maiſtre I. Verius appelant, de ce que ledit Baillif auoit ordonné, que ledit Secretaire confeſſeroit ou nieroit aucunes cedules deſquelles ledit Verius ſe vouloit aider au procez poſſeſſoire de la cure de Mere litigieuſe entre les appelans & intimé, & que la recognoiſſance qui ſe feroit ne ſeruiroit à l'intimé en la recreance : mais au principal, & qu'elle ſeroit gardée ſecrette iuſques apres la deciſion d'icelle recreance, fut dit qu'entant que ledit Baillif auoit appointé que ladite recognoiſſance ſeroit gardée & tenuë ſecrete, l'appellation & ce dont eſtoit appelé miſe au neant : & que ladite recognoiſſance ſeroit communiquée pour ſur ce faire quant au principal ce qui ſeroit de faire, & ſans s'en aller à la recreance.*

C

*Recreance) hæc cauda iniqua eſt nec hodie ſeruanda quis liceat in qualibet parte litis interrogare. C. M.

Le Seigneur peut expeller le conducteur, en prouuant qu'il a affaire de la maiſon pour luy.

CXLVI.

¶ Ledit iour entre Maiſtre I. Iourdain Aduocat, voulant pour ſa neceſſité ainſi qu'il diſoit, entrer en la maiſon que Ieanne Godefroy veufue de feu Iean Angirart Huiſſier en la Cour, tenoit à loüage de luy, fut la ſentence de Meſſieurs des Requeſtes (par laquelle ils auoient condemné icelle veufue à vuider en luy payant par Iourdain ſes dommages & intereſts) miſe au neant : & les parties r'enuoyées par deuant le Preuoſt de Paris, lequel fera preallablement inquiſition des cauſes de neceſſité de logis prætenduës par ledit Iourdain.

D

Vn excuſé de tutelle, parce qu'il vouloit agir contre les mineurs.

CXLVII.

¶ Le 17. Iuillet l'appellation interiettée par Iean d'Albiac, Eſcuyer Seigneur de Challian, de ce qu'il auoit eſté debouté par le Preuoſt de Paris de ſes excuſes d'accepter la tutelle oneraire, auec Monſieur Maiſtre Iean Longueil tuteur oneraire eſleu aux enfans de feu Albiac Eſleu de Paris oncle paternel de l'appelant, la femme duquel eſtoit dudit de Longueil intimé : diſant l'appelant qu'il n'auoit que vingt ſix ans, non expert en tels affaires, & que parce que ledit defunct auoit eſté ſon tuteur, vouloit pourſuiure ſes enfans pour reddition de ſon compte, & s'il en auoit baillé quittance, c'eſtoit par erreur, & auoit auoit iа lettres pour en eſtre releué : & d'abondant beneficio d'vne lettre Royaux obtenuës in cauſa appell. diſoit, de nouo, qu'il auoit eſté decidé par Arreſt que ſerõt cõmis deux tuteurs, l'vn du coſté paternel & l'autre du coſté maternel. l'appellation a eſté miſe au neant en tant qu'il auoit eſté eſleu & confirmé ſeul ſans tuteur oneraire du coſté maternel : & dit que les parens paternels ſeront aſſemblez pour eſlire du coſté maternel vn tuteur oneraire.

E

*Extraict des Regiſtres du parlement, du 14. Aouſt 1540. contenant qu'vn fauſſaire a eſté priué du poſſeſſoire * beneficial.*

*Poſſeſſoire) hodie lex eſt generalis edicti in parte at dat. promulgati anno 1550. ſed eſt petitorio per ſuum iudicẽ priuandus eſt per c. olim. de reſcript. quod de petitorio loquitur vt dixi in commenta. ad dictud edictum. § 17. glo. 3. C. M.

CLXVIII.

¶ Entre le Procureur General du Roy prenant la cauſe pour ſon Subſtitud au Chaſtelet de Paris, & frere I. N. appelans du Preuoſt de Paris ou ſon Lieutenant conſeruateur des priuileges Royaux de l'Vniuerſité dudit lieu, & anticipez d'vne part, & Maiſtre B. anticipant d'autre, & encore frere M. Religieux auſſi appelant dudit conſeruateur ou ſon Lieutenant d'vne part, & ledit B. intimé d'autre. Veu par la Cour le procez par eſcrit d'entre leſdites parties receu pour iuger en icelle, ioint certaine requeſte preſentée à la Cour par ledit B. le 23. Iuillet 528. pour le ſouſtenement de laquelle ledit B. pourroit bailler vne cedule, & ledit I. & M. vne autre au contraire les cedules deſdits B. & I. la ſentence dont a eſté appelé, par laquelle ledit Preuoſt de Paris auoit renuoyé ledit B. par deuant l'Official de Paris pour luy faire & parfaire ſon procez, à la charge du cas priuilegié. & qu'il ne ſeroit procedé par ledit Official à l'elargiſſement de la perſonne dudit B. iuſques à ce qu'il euſt eſté diſcuté & decidé dudit cas priuilegié, griefs deſdits I. & M. reſponſe dudit B. productions nouuelles deſdits B. & I. Arreſt du 11. iour de Iuin 538. par lequel en enterinant certaine requeſte, ladite Cour auroit euoqué à elle le procez principal entre leſdites parties pendant pardeuant ledit Preuoſt de Paris conſeruateur, pour raiſon du poſſeſſoire du Prieuré N. & auſſi certaine inſtance de fauſſeté, pour raiſon d'vne procuration ad reſignandum. iointe oudit procez principal, pour le tout eſtre ioint oudit procez de fauſſeté deuolu par appel en icelle Cour, pour raiſon de certaine pretenduë nomination au nom de frere R. pour le tout eſtre iugé enſemblement, ou ſeparément, ainſi que la Cour verroit eſtre à faire par raiſon. Veu auſſi leſdits procez principal & inſtance de fauſſeté pour raiſon de ladite procuration ad reſignandum : Arreſt du 4. iour d'Aouſt 539. par lequel auroit eſté dit auant que proceder au iugement dudit procez & inſtance de fauſſeté, ledit B. ſeroit plus amplement interrogé ſur certains faits reſultans du procez & inſtance de la pretenduë fauſſeté, pour raiſon de ladite procuration ad reſignandum : & que les teſmoins examinez en ladite inſtance ſeroient recolez & plus amplement examinez par deux Conſeillers de ladite Cour, qui par icelle ſeroient à ce commis, & ſi beſoin eſtoit confrontez audit B. pour le tout fait & rapporté par deuers ladite Cour eſtre procedé au iugement dudit procez principal, & inſtance de fauſſeté, ainſi que de raiſon. Interrogatoires dudit B. & examen de teſmoings, recollemens & confrontations d'iceux faits par deux Conſeillers de ladite Cour : autre information de teſmoings nommez par ledit B. à la requeſte du Procureur General du Roy, ſur les faits des reproches alleguées par iceluy B. contre aucuns teſmoings examinez en ladite inſtance de fauſſeté de ladite procuration ad reſignandum à luy confrontez & autres faits concernant la iuſtification dudit B. Certain Regiſtre de l'Vniuerſité de Paris, du roolle des nommez & preſentez par le Doyen & Docteurs de la Faculté

culté de Decret, pour les années 1518 19.1. & 210. apporté par deuers ladite Cour par ordonnance d'icelle, certaines lettres Royaux du douzieſme iour d'Octobre dernier paſſé, obtenuës par Maiſtre T. par leſquelles & pour les cauſes contenues en icelles, requeroient eſtre ſubrogé au lieu, droict, tiltre, & poſſeſſion dudit frere M. pour raiſon dudit Prieuré. Certain appointement donné le 21. iour d'Octobre 1539. entre ledit T. & I. par certain Conſeiller de ladite Cour commis pour ouyr les parties ſur l'enterinement deſdites lettres Royaux, par lequel ledit T. en enterinant leſdites lettres Royaux auroit eſté ſubrogé au lieu, droict, tiltre & poſſeſſion dudit M. pour raiſon dudit Prieuré. Certaine ſentence donnée par ledit Commiſſaire le 12. iour de Nouembre enſuiuant oudit an cinq cens trente-neuf entre ledit T. demandeur, & requerant l'enterinement deſdites lettres Royaux de ſubrogation d'vne part, & ledit B. defendeur & empeſchant l'enterinement deſdites lettres Royaux d'autre: par lequel il auroit en enterinant leſdites lettres Royaux, entant que touche ledit B. ſubrogé ledit T. au lieu, droict, tiltre, & poſſeſſion dudit M. pour raiſon dudit Prieuré, enſemble au procez pendant en ladite Cour pour raiſon d'iceluy Prieuré, & ordonné que ledit M. demourera audit procez pour les deſpens, dommages & intereſts, eſcheuz de ſon temps, procedans tant à cauſe de l'inſtance poſſeſſoire que de l'inſtance de fauſſeté cy deſſus mentionnée par ledit B. condemné és deſpens dudit T. Concluſions tant dudit Procureur General du Roy auquel leſdits procez auroient eſté communiquez, que dudit I. reſponſes dudit B. auquel les concluſions dudit I. auroient eſté communiquées, par ordonnance de ladite Cour: Et tout conſideré, dit a eſté en faiſant droict tant ſur l'appellation dudit Procureur General que leſdits I. & T. ſubrogé au lieu dudit M. qu'il a eſté mal iugé & ſentencié par ledit Preuoſt de Paris ou ſon Lieutenant Conſeruateur: & bien appelé par les appelans. Et en amendant le iugement, ladite Cour a declaré & declare la nomination & procuration maintenus defaux mentionnées oudit procez & produites par ledit B. Sçauoir eſt ladite nomination fauſſe & fauſſement auoir eſté par iceluy B. ou autre de par luy falſifiée, & comme telle a ordonné & ordonne ladite Cour, qu'elle ſera lacerée en Iugement, & ladite procuration pour reſigner ledit Prieuré grandement ſuſpecte de faux & nulle, & pour auoir par iceluy B. fabriqué ou fait fabriquer ladite fauſſe nomination, & vſer d'icelle, & de ladite procuration, ladite Cour a condemné & condemne iceluy B. pour le cas priuilegié a faire amende honorable au parquet de ladite Cour, nuë teſte & nuds pieds tenant en ſa main vne torche de cire ardente du poids de deux liures, en diſant que fauſſement & malicieuſement, & doleuſement il a falſifié, & fabriqué, ou fait falſifier & fabriquer ladite fauſſe nomination & s'eſt aidé tant d'icelle nomination fauſſe que procuration pour reſigner nulle & ſuſpecte de faux, dont il ſe repent, & crie mercy & pardon à Dieu, au Roy, & à iuſtice, & ſi luy a interdit le territoire du Royaume iuſques à deux ans prochainement venans, & l'a condamné en deux cens liures pariſis d'amende enuers le Roy & à tenir priſon iuſques à plein payement d'icelles, & n'aura lieu ladite interdiction iuſques à ce qu'il ait ſatisfait & payé ladite amende, & que le delict commun ſoit diſcuté & decidé, pour lequel delict commun a renuoyé & renuoye ledit B. pardeuant l'Eueſque de Paris ou ſon Official pour luy faire & parfaire ſon procez ſur iceluy delict commun: & a icelle Cour priué & debouté ledit B. de tout le droict par luy pretendu audit Prieuré, & luy a impoſé & impoſe ſilence perpetuel, quant au poſ-

A ſeſſoire dudit Prieuré: & ſi l'a condamné enuers ledit M. iuſques au iour de la ſubrogation dudit T. faite en ſon lieu, & depuis ladite ſubrogation enuers ledit T. & pareillement enuers ledit I. és deſpens tant de l'inſtance de complainte de nouuelleté, cauſe d'appel, que des deux inſtances de fauſſeté, dommages & intereſts, procedans à cauſe d'icelles deux inſtances de fauſſeté: & à tenir priſon pour leſdits dommages & intereſts: iceux prealablement liquidez leſdits dommages & intereſts procedans à cauſe de l'inſtance de complainte & de nouuelleté pour raiſon dudit Prieuré reſeruez à adiuger à celuy qui obtiendra au plein poſſeſſoire dudit Prieuré enfin de cauſe: & ſera ledit procez principal pour raiſon dudit poſſeſſoire d'iceluy Prieuré iugé par ladite Cour entre leſdi-
B tes parties, autre que ledit B. ainſi qu'il le verra eſtre à faire par raiſon.

Permis vendre les bois durant les criées, & que l'argent ſoit mis deuers le Greffe.

CXLIX.

¶ Le Ieudy quatrieſme Mars mil cinq cens 18. Entre Meſſire Antoine Seigneur de Mailly demandeur, & requerant l'enterinement d'vne lettre Royaux d'vne part, & Robert de Mailly, pourſuiuãt les criées & adiudicatiõ d'icelle Seigneurie de Mailly, & autres terres, & les oppoſans auſdites criées d'autre part: fut dit que ledit Meſſire Antoine pourroit dedans
C trois mois vendre les bois tant de haute fuſaye que taillis qui ſont és lieux criez, & de ſes heritages qui ne ſont en criées, & que les deniers ſeront apportez au Greffe, pour les diſtribuer aux oppoſans & pourſuiuans: & que cependant les encheres auront cours: mais l'adiudication ſurſeera. Auſſi pource que le pourſuiuant alleguoit que les deniers à luy deus, luy eſtoient neceſſaires pour faire ceſſer autres criées que l'on pourſuiuoit ſur luy: fut dit que l'adiudication de ſes heritages ceſſeroit pareillement pendant les trois mois deſſuſdits.

Deux curateurs furent donnez, vn du coſté paternel*
D *l'autre du coſté* maternel.*

* Du coſté.] ſic ab vtroque latere, quod decens eſt, nõ tamen neceſſarium ſi nemo conqueratur. C.M.

CL.

¶ Le Ieudy 10. d'iceluy mois de Mars mil ſix cens quatorze, fut donné Arreſt au profit de Meſſire Alain Bouchard, couſin à cauſe de ſa femme, de Damoiſelle Catherine Doniam, veufue de feu maiſtre Antoine Dixhomme, du coſté paternel, appelant de ce que le Preuoſt de Paris auoit creé ſeulement Iacques le Lieure, oncle maternel d'icelle Catherine ſon curateur, pour l'incapacité & indiſpoſition de ſa perſonne d'vne part: & ledit le Lieure intimé d'autre, & diſant qu'il ſuffiſoit d'vn curateur, l'appelant pretendant qu'il y en deuoit auoir vn du coſté paternel auec ledit le Lieure, & que ledit le Lie-
E ure ne pouuoit ſucceder à ladite Catherine qu'aux meubles, conqueſts, & propres maternels. Et que les heritages du coſté paternel ſeroient mal entretenus. Et ſur ce dit & ordonné par la Cour, que l'appellation, & ce dont eſt appelé mis au neant, que le Lieure demourroit curateur aux meubles, conqueſts, & propres maternels. Et que Bouchard ſeroit curateur pour adminiſtrer les heritages paternels: & bailleroit Bouchard au Lieure cent liures tournois, deſquelles il eſtoit debiteur à ladite Catherine, & qui luy eſtoient obiicez.

CLI.

¶ Apres la S. Martin d'Hyuer oudit an 1515. le Ieudy dernier iour de Ianuier, en vne cauſe d'entre maiſtre Iean Galloppe Aduocat en icelle Cour appe-

lant de Meſſieurs des Requeſtes d'vne part, & Maiſtre Auguſtin de Thou auſſi Aduocat en icelle Cour anticipant d'autre : qui eſtoit ſur ce que feuë Geneuiefue le Moyenne mere d'iceluy anticipant, & de la femme de l'appelant, a fait à l'anticipant don d'aucuns biens, retento vſufructu, & poſt deceſſum matris, l'anticipant interrogatus in iudicio par ſes ſucceſſeurs, s'il ſe portoit pour heritier, a declaré que pour le preſent il ſe tient à ſa donation, par proteſtation,* que ſi elle eſtoit annullée qu'il entendoit ſe porter pour heritier : & oudit cas dés maintenant, pour lors ſe declaroit heritier, & non autrement dont il a acte. Et apres l'appelant a prins complainte en cas de ſaiſine & de nouuelleté pour les ſucceſſions & biens demourez du decez de la defunte, & par exprés pour les biens donnez : à laquelle l'anticipant s'eſt opposé pour leſdits biens à luy donnez ſeulement : & ſur ce conteſté a l'appelant requis eſtre maintenu : au ſurplus attendu que l'anticipant, ne s'oppoſoit par appoinctement iudicis à quo il eſt debouté d'icelle maintenuë : par Arreſt l'appellation, & ce dont eſt appelé mis au neant, eſt dit que l'appelant n'aura quant à preſent icelle maintenuë, & que par prouiſion il iouyra durant le procés des biens non contenus en la donation.

* *Proteſtation*] l. & quia ff. de interroga. actio. & ſic practicatur. C. M.

CLII.

¶ Au mois de Mars 1514. és plaidoyers du matin à vn Lundi ou Mardi fut dit par Arreſt entre la veufue de feu l'Admiral Dame de Mirebeau, appelante du Seneſchal d'Anjou ou ſon Lieutenant à Saumur d'vne part, & le Seigneur de Culam intimé, & requerant prouiſion qu'icelle Admiralle ſeroit contrainte exhiber * audit de Culam les lettres à elle baillées par la mere & tuteur dudit de Culam, en traitant & faiſant les vendition & contracts, deſquels ledit de Culam requiert au principal la reſciſion, & qu'il en auroit copie pour luy ſeruir audit procés de reſciſion.

* *Exhiber*] ſup par 5 q. 32. vbi dixi. C. M.

CLIII.

¶ Le Vendredi 20. Auril apres Paſques 1515. de releuée fut donné Arreſt, par lequel vn qui eſtoit demandeur original, & ſa partie defendereſſe eſtoit par le moyen de ſes defenſes demandeur en reparation, feit declarer en ce qu'il eſtoit defendeur l'inſtance perie, laquelle auoit eſté par autre Arreſt declarée perie au profit du defendeur original, & par ce y euſt peremption tant d'vn coſté que d'autre, poſé que le defendeur euſt prins les concluſions : de conueniendo, & par le moyen de ſes defenſes.

CLIV.

¶ Le 6. iour de May fut donné Arreſt entre Deniſe Rance, veufue de feu Maiſtre Pierre Deſmeus appelant du Preuoſt de Paris ou ſon Lieutenant d'vne part, & Collette Rance, femme authoriſée de Maiſtre Iean Amambry intimé, par lequel fut dit que les maiſons communes entre les parties qui ne ſe peuuent commodement partir, & qu'il conuient liciter, ſeront ou celles d'icelles que les parties voudront prendre pour la priſée, adiugées à celle d'elles qui offrira ladite priſée, ſur laquelle l'autre des parties ou l'vn de leurs autres coheritiers pourroit rencherir, & que ou ne ſeroit par l'vne des parties ou leurs coheritiers offert les prix de la priſée, que à la licitation ſeront receus tous, etiam eſtrangiers, & non coheritiers.

Procureur non ouy ne peut eſtre condemné en l'amende.

CLV.

¶ Le Ieudy neufieſme de Iuin fut donné Arreſt par lequel vne condemnation d'amande faite par le Seneſchal de Lyon, contre vn Procureur non ouy, que ledit Seneſchal pretendoit auoir trouué en calomnie en expediant vne cauſe, a eſté miſe au neant.

¶ *Finis ſeptimæ & vltimæ partis totius huius operis, recogniti, & infinitis mendis denuò repurgati & aucti ſtudio & induſtria doctoris Caroli Molinæi, Franciæ & Germaniæ Iuriſconſulti, & in ſupremo Pariſiorum Senatu aduocati, iuris praxiſq; conſultiſſimi, cum vtilibus & deciſiuis eiuſdem annotationibus, anno ſeſquimilleſimo quingenteſimo-octauo.*

Digitized by Google

CAROLI MOLINÆI
IVRISCONSVLTI,
IN CONSILIA PHILIPPI DECII,
ANNOTATIONES.

IN CONSILIVM PRIMVM.

CONSVLVISSE.] Illud primum Conſilium Decij non eſt impreſſum, & ſecundum illud fuit iudicatũ in prima inſtantia. Sed in prima cauſa appellationis aliter contrarium conſuluit, & iudicatum pro nepte. Poſtremò in ſecunda appellatione Decius ſecundò conſuluit, vt hîc, & vicit in Rota Curiæ Romanæ, vt ipſe refert infrà conſ. 408. in fine, & in l. fin. col. 2. de ſucceſſorio edicto.

¶ *Berto.*] Et ſic Decius ſe fundat in duabus rationibus.

Prima hîc, quia ſucceditur teſtatori, & ſic in effectu Lyſa vult venire ad ſucceſſionem patrui magni, quod non poteſt iure communi, & ſic nec ex verbis teſtamenti, nec ex interpretatione paſſiuè iuris vocatur, ſed excluditur.

Secunda infrà num. 8. 9. 10. quia teſtator dixit, Salua gradus prærogatiua: & ſic verbis expreſſis proximiores vocantur, vnde verba intelliguntur vt ſonant, nec recipiunt interpretationem legis.

Ad vtrumque ſimul reſpondeo, quod conſtat teſtatorem habuiſſe reſpectum non ad modum ſuccedendi ſibi, ſed ad modum ſuccedendi Berto. Quia primò ſolum Bertum vocauit, & poſt eum deſcendentes illius, ſecundùm gradûs prærogatiuam, quod intelligitur de gradu, quo attinent Berto aſcendenti ſuo, nec de nudo gradu, ſed de prærogatiua gradûs. Et ſic prout deſcendentes etiam per nepotes in infinitum intrant locum parentum. Ea eſt enim gradus prærogatiua in linea deſcendenti Berti, ad quam teſtator reſpectum habuit. Et etiam in dubio cenſetur referre diſpoſitionem ſuam ad inſtar iuris communis.

Et ſic ex omnibus rationibus Decii, quas colligit num. 1. duæ primæ tendunt in vnam, duæ ſequentes in alteram.

Quinta verò, quæ eſt tertia, quam addit num. 12. facit contra Decium, quia ſi Petrus ſuperuixit Berto, portionem ſuam quæſitam tranſmiſit ad Lyſam filiam ſuam. Et ſic tantò deteriùs conſuluit Decius.

Sexta verò & vltima ratio, quæ vt computo, quarta eſt, quam addit n. 13. adhuc magis arguit Decium de iniquitate, quia ſi Petrus ſuperuixit, & ſic totum vt maſculus habuit, eo mortuo non debet locus aperiri ſoli Vagiæ ſorori ſuæ, ſed Vagiæ, & aliis deſcendentibus. Et ſic Lyſa ſemper æqualiter concurrit.

Igitur malè primùm conſuluit Decius, & peius hîc confirmauit, & Rota malè infirmauit ſecundam ſententiam, & malè confirmauit primam.

Hoc etiam ſenſus communis oſtendit. Quid enim ſi Petrus, quandiu vixit, vt veriſimile eſt, iuuit patrem, colendo hos agros, tandem relictis multis filiabus, nuptis & nubilibus, deceſſit, ſiue paulò antè, ſiue paulò poſt patrem, qui fortè ex ſecunda vxore reliquit Vagiam infantulam, an æquum eſt hanc Vagiam excludere omnes filias, & poſteritatem filij?

Simile ſi Titius accepit in emphyteuſim pro ſe, filiis, & nepotibus, in tertiam generationem: tunc autẽ Titius habebat filium prouectũ, comitem vel miniſtrum laborum, qui deceſſit relictis multis nepotibus, ſiue paulò antè, ſiue paulò poſt patrem morientem, relicto vno infantulo, ſiue ex eadem, ſiue ex noua vxore: an æquum eſt omnes nepotes excludi per vnum infantulum quandiu viuet, qui etiam veriſimiliter diutiùs victurus eſt? certè ſenſus communis reclamat.

Nec obſtant verba conceſſionis, quæ etiam in dubio debent intelligi ſecundum modum ſuccedendi de iure communi. Et ita latè tenet Phil. Corn. conſ. 24. col. fin. conſ. 131. lib. 2. conſ. 253. col. pen. lib. 4. Curtius Iunior. l. 2. col. 2. C. de ſucceſſ. edict. & in tractatu feu. 2. parte 3. partis princ. q. 12. Carol. Rui. conſ. 163. lib. 1.

¶ *Teſtatorem.*] Hoc eſſet verum ſi teſtator loqueretur de ſua propria familia, vt ſi legat familiæ ſuæ; ſecùs ſi legat familiæ Titij, vel ſi poſt obitum legatarii, vult relinqui deſcendentibus legatarii, vt hîc; quia tunc oportet habere reſpectum ad perſonam Titii vel legatarii. Et ſic Lyſa benè intrat locum patris, quia eſt de deſcendentibus.

¶ *Non eſt vera.*] Quam etiam reprobat Decius inf. conſ. 408. col. fin. conſ. 412. & in l. 1. col. 6. C. de ſecund. nupt. Multi etiam paſſim reprobant, vt dixi ad Alex. conſ. 204. num. 6. lib. 2. quibus adde Ant. rub. in l. Gallus, §. quidam rectè. col. 50. de liberis & poſthumis. & quos citat Andr. Tiraq. de iure primigenior. q. 40. nu. 185. Sed malè, & maior pars

Digitized by Google

incip. circa 1. col. fin. eodem vol. 4. & in conſ. 172. incip. in hac conſultatione, col. 2. eod. 4. vol.

IN CONSILIVM XI.

¶ *Commiſſa.*] Refert Decius in leg. precibus, nu. 4. Cod. de impuber. & aliis ſubſtitution. vbi dicit Barto. Socin. pro vtraque parte in hac cauſa conſuluiſſe.

¶ *Lib. 5. ſuperallegato.*] Habetur lib. 3. conſ. 88. vbi tetigi. Idem Dec. d. §. quoniam. num. 8. & ibi Alciat. contra tamen ibi ſentit Franciſc. Purpura num. 21. Ego puto quod ſi Scriptura eſt ſuſpecta, vel nullo prorſùs adminiculo firmetur, procedere ſententiam Decij, quia defendi poſſet ſtatutum. Si verò vel ſola literarum comparatione tuetur, vel alio probabili adminiculo, tunc puto limitandum eſſe ſtatutum illud exorbitans. Adde Franciſc. Rip. l. 1. in princ. num. 42. de verb. obligat. Socin. conſ. 96. num. 24. lib. 4.

¶ *Nulla.*] Idem infrà conſ. 39. num. 6. cap. ad hæc, 2. de appel. infrà conſ. 533 conſ. 587. in fin. conſ. 523. col. 2. Alber. l. ſocietatem. §. arbitrorum pro ſoc. l. ſi quis arbitratu. de verb oblig. Guid. Pap. deciſ. Delph. 519. Tho. Ferra. tract. 8. Nicol. Boërii deciſ. Burdegal. 284 num. 18. dixi etiam ad Alex. conſ. 139. lib. 7.

¶ *Validum.*] Et quod in dubio pro validitate teſtamenti ſit iudicandum, quando eſt in forma, latè Hier. conſ. 30. lib. 2.

¶ *Præſtita.*] Tetigi in conſuetud. Pariſ. §. 31. q. 3. Adde Decium cap 1. lect. 1. col. 9. cap. ex literis de conſtit.

¶ *Stylo.*] Decius in rubr. de conſuetud. col. 1. extra.

¶ *Creditur.*] Dec. cap. 1. num 20. de fide inſtrum.

¶ *Præſumitur.*] Et benè. adde Nicol. Boërium deciſ. Burdegal 35.

¶ *Omnibus.*] Infra conſ. 272. col. 1.

¶ *Plus.*] Alex. conſ. 184. num. 5. lib. 7. Ant. Corſet. ſingul. 3. ver. teſtis.

¶ *Voluntaria.*] Alex. conſ. 100. lib. 4. Dec. infrà conſ. 77.

¶ *Falſo*] Hyppol. Marſil. ſing. 84. Dec. infrà conſ. 77. in cap. quoniam Abbas, col. 6. de off. deleg. l. more. col. 4. de Iuriſdict. omn. iudicum. l. ciuitas. num. 6. ſi cert. pet.

IN CONSILIVM XII.

¶ *Poſſum.*] Decius inter cæteras. col. fin. de reſcript.

¶ *Fauorem.*] Dixi in tractatu vſurarum quæſt. 32. num. 367. Idem de pœna dixi in tractatu de eo quod intereſt. num. 121.

¶ *Lucratiua.*] Scilicet quando ab initio ipſi principali donationi apponitur, quia videtur modificatio donationis, & in dubio fauore debitoris, præſertim donatoris interpretandum, vt pleniùs dixi in nouis intel.

¶ *Correctio.*] Decius l. ſingularia. col. 3. ſi certum petat. Alex. conſ. 59. num. 13. lib. 3 vbi dixi.

IN CONSILIVM XIII.

¶ *Agnatis.*] Idem Decius in l. qui ſe patris, num. 24. Cod. vnde lib. vbi refert & approbat hoc ſuum conſilium, & malè, niſi ex defectu probationis: quod ſint infra tertium gradum.

¶ *Poſt.*] Hæc ratio falſa eſt, quicquid dicat Decius.

¶ *Odioſum.*] Dec. l. ſi quis nec cauſam ſi cert. petat. infrà conſ. 261. conſ. 346. conſ. 511. conſ. 553. conſ. 569. conſ. 589. conſ. 623. conſ. 684. conſ. 688. Latè Abb. Brug. de ſtat. fœmin. fol 5. dixi ad Alex. conſ. 141. num. 9. lib. 7.

¶ *Argui.*] Dec. l. 1. num. 3. C. de ſucceſſ. edict. vbi tetigi, & in annot. ad Alex. conſ. 89. num. 15. lib. 6.

¶ *Centum.*] Dixi in conſuet. Pariſ. §. 5. num. 63.

¶ *Clerici.*] Imò includuntur.

IN CONSILIVM XIV.

¶ *Parte.*] Tota hæc diſputatio ſuperflua eſt, ex quo volunt eſſe hæredes etiam pro parte.

¶ *Veritatem.*] Sed non voluntatem, quæ non eſt limitata.

¶ *Clauſula.*] Alex. conſ. 48. num. 5. lib. 1. conſ. 226. lib. 6. vbi dixi.

¶ *Dicta clauſula.*] Ad omnia an referenda ſit, ſiue in principio, ſiue in medio, ſiue in medio ponatur. Vide Phil. Corn. in conſ. 181. incip. videtur. col. fin in 2. vol. Et quando in fine poſita referenda ſit ad omnia præcedentia, in conſ. 260. incip. alleg. circa fin. in 4. vol. & in conſ. 68. incip. viſis, in primo vol. & in conſ. 43 incip. in hac. & conſ. 48. quoniam in præſenti. col. 2. & maximè in 3. vol.

¶ *Simulata.*] Idem in conſ. 537. col. fin. & conſ. 659. pen. col. con. 58. lib 2. Andr. Tiraq. in tract. retract. proxim. §. 1 & num. 15.

IN CONSILIVM XV.

¶ *Filio.*] Scilicet ipſius teſtatoris; & ſic Dec. malè & contra claram æquitatem conſuluit.

¶ *Caſu.*] Scilicet in vltimo moriente, in quo etiam eſt diuerſa ratio, vt fatetur Decius inf. conſ 599.

¶ *Reiteratur.*] Dixi in conſ. Par. §. 13. gloſſ. 3. n. 6.

¶ *Lib. 4*] Et eſt conſilium Ludouici Bologni, cui multi Doctores ſubſcripſerunt, & benè, vt ibi dixi in annotat.

¶ *Filiæ.*] Sed non ſequitur duplici ratione: Prima, quia erant excluſæ per filium. Secunda, quia ipſis non prodeſſet extare ſubſtitutionem, per quam non ipſæ, ſed extranei, qui non ſunt de poſteritate teſtatoris, vocantur.

Porrò non ſequitur, extranei præferuntur filiabus in bonis, in quibus filius erat ſubſtitutus: ergo præferuntur nepti ex eodem filio.

Adhuc idem, ſi ſubſtituti eſſent de filiis teſtatoris. Et ita conſuluit Ioan. And. conſ. 22. Idem ſentiunt Franc. Curt. Senior conſ. 63. col. 8. Iaſon in eodem caſu cum Curt. conſ. 140 lib. 1. Ant. Rub. conſ. 31. Carolus Rui. conſ. 152. num. 6. lib. 2. Alciatus in l. quiſquis l. Herennius de verb. ſignif. Alex. conſ. 38. col. pen. vbi dixi lib. 6. facit Anch. conſ. 68. quem ſequitur Socin. conſ. 49. lib. 1. quamuis idem quod Dec. hîc conſuerit Hier. Grat. conſ. 53. lib. 2. & ibi cum ſequenti. Io. Crot. cum multis ſubſcribentibus, & malè. & Dec inf. conſ. 270. vbi etiam reprobaui.

¶ *Viſ.*] Quod habetur in conſ. 15. lib. 4. vbi in Epitome & additione dixi quod nihilominùs filia grauati fecit deficere fideicommiſſum.

¶ *Conſ.*] Quod habetur in lib. 1. conſ. 58. in noui-

Digitized by Google

ter impreſſis. Sed peſſimè conſuluit, vt tetigi ad Alex. conſ. 52. num. 55. lib. 4.

¶ *Andr.*] Scilicet Barbatias, ſed tota via errauit, vt ibi dixi.

¶ *Nepotibus.*] In eadem oratione, & ſequitur Alciat. l. Herennius de verb. ſignif.

¶ *Guido.*] Qui ibi loquitur in genere & perfunctoriè. Ideò debet intelligi ſubſiſtente ſemper eadem æquè forti ratione excludendi, quæ hic eſſet, vt per Dec. conſ. 589. in fin.

IN CONSILIVM XVI.

¶ *Concludo.*] Idem Dec. l. 2. num. 16. de reg. iur.

¶ *Contrarium.*] Idem Dec. cap. 2. num. 7. cum ſeq. de Iudic. infrà conſ. 169.

IN CONSILIVM XVII.

¶ *Inſtrumento.*] Imo. conſi. 17. Alex. 170. num. 3. vbi dixi lib. 12. Fel. cap. cauſam. col. 14. de reſcript. Deci. inf. conſ. 169. Franciſc. Purpura. l. poſtquam liti. num. 50. Cod. de pact.

IN CONSILIVM XVIII.

¶ *Specialius.*] Infrà conſ. 382. num. 4. Alex. conſ. 29. col. 2. lib. 1. conſ. 65. num. lib. 7. vbi tetigi.

¶ *Vſurarij.*] Infrà conſ. 170. & malè, vt ibi dicam.

¶ *Conſorti.*] Imò quæ habet locum, vt ſcripſi in conſuetud. Pariſ. §. 13. gloſſ. 5. q. 10. §. 23. q. 19. & latiùs Do. Andr. Tiraquel. in tractatu retract. proximi §. 1. gloſſ. 14.

¶ *Locum.*] Infrà conſ. 167. num. 6. conſi. 209. col. 1. conſ. 308. col. 1 Andr. Tiraquell. infra tract. retract. conuentional. in princ. num. 27.

¶ *Domicilium*] Scilicet habitationis viri tempore contractus. Bald. Ang. Pau. l. ſi vxor de iudici. Anton. Butr. Panor. Feli. cap. 1. de ſponſalib. Franciſc. Curt. Iunior. d. l. exigere. col. fin. num. 9. etiamſi poſteà maritus domicilium transferat ad locum vxoris. Caccialup. l. 1. Char. 16. verſic. quartus caſus. Cod. de ſum. Trin. Car. Rui. conſ. 58. lib. 3. tetigi ad Alex. conſ. 100. lib. 3. Idem Hier. Grat. conſ. 113. lib. 2.

IN CONSILIVM XIX.

¶ *Statutum.*] Ad hoc Inno. Ant Butr. Imol. in rubr. extra de conſuet. Alber. p. 1. ſtatu queſt. 32. Ioann. Fab. l. cunctos populos. Cod. de ſum. Trin. & ibi Iaſon lect. 2. col. 13. & in l. quandiu in fin. C. quod admittit Alex. conſ. 37. num. 23. lib. 2. Hippo. Marſil. Rep. l. fin. de iuriſd. omnium iudicum. Alciat. cap. 1. num. 66. cum ſeq. de offic. ordin. vbi ampliat ad delicta, quæ non ſunt delicta ex iure communi, ex ſtatuto loci.

¶ *Forenſem.*] Idem Dec. infrà conſ. 283. & ſequitur, dom. And. Tiraquell. in tract. de leg. connubii, l. 15 num. 50. Et placet quia præſumptio eſt contra mulierem, cùm huiuſmodi contractus matrimonii fiant cum magna inquiſitione, & intelligo quod hoc ſtatutum erat antiquum, non autem de recenti factum.

¶ *Non plus.*] Idem Alex. conſ. 144. in fin. & latiùs conſ 158. l. 5. vbi dixi. Ioan. Rip. Rep. l. fœminæ quæſt. 23. Steph. Bertr. Rep. dicta l. hac edictali, num 16. cum ſeq. Cod. de ſecund. nupt.

¶ *Primi.*] Et ſic expreſsè & ſpecialiter: non autem ſufficeret quòd tacitè, vel per verba generalia, aut vniuerſalia, putà omni caſu, quicquid dicat Roma. conſil. 44. & incidenter Dec. infra conſ. 294. num. 3. vbi dixi.

¶ *Contrarium.*] Et benè, quamuis Carol. Ruinus conſ. 64. lib. 3. in eodem caſu & ſtatuto contrarium conſuluerit, & malè, vt tetigi infrà 315.

¶ *Legitima.*] Vide latè Stephan. Bertrand. l. hac edictali, 55. ita tamen num. 2. C. de ſecund. nupt. Aymo. conſ. 193. num. 12.

IN CONSILIVM XX.

¶ *Remuneratoria.*] Andr. Tiraq. Rep. d. l. ſi vnquam. verſ. donatione largitus, num. 11 cum ſeq.

¶ *poſteriorem.*] Videtur Iaſon conſ. 154. lib. 2. & benè.

¶ *Sed tamen.*] Hanc opinionem Decii contra Socin. nominatim ſequitur Franciſc. Rip. de reuocand. donation. Reſponſ. 9. & in Rep. dicta leg. ſi vnquam, q 15. Sed quidquid dicant, vera eſt opinio Soc. in d. conſ. 295 & Iaſ. in d. conſ. 154. lib. 2. quam etiam probat dom. Andr. Tiraquell. in Rep. d. l. ſi vnquam, verb. donatione largitus, num. 85. & obſeruatur: & tandem Decium puduit ſuæ opinionis. Primùm enim conatus eſt diſtinguere in l. ſi donatione, Cod. de collat. ſed verbaliter & inutiliter. Poſtremò ibi in 19. faſſus quod hoc in conſilio ſcripſit tanquam aduocatus partis, contra partem, pro qua ſcripſerat Socin. in dicto conſ. 295. Et ſic non vult Decius huic ſuo conſilio authoritatem adhiberi, quaſi non vt ſentiret, ſed vt clientulo expediret, ſcripſerit.

¶ *Tacit.*] Vide Rom. conſ. 413. verſ quoad 6. conſ. 453. Alexand. conſ. 49. lib 1 vbi dixi. Cor. conſ. 1. lib. 1. conſ. 213. lib. 3. Socin. conſ. 87. conſ. 160 conſ 192. Franciſcus Purpura l. ſingularia. nu. 23. ſi cert. pet. Dec. inf. conſ. 556 Phil. Cor. conſ. 1. conſ. 9. conſ. 24. conſ. 54. lib. 2. & conſ. 213. lib. 3. vbi iſtud conſilium Phil. Dec. refert & comprobat. Idem refert & ſequitur in ſimili Hier. Grat. latè conſ. 318. conſ. 328. lib 3.

IN CONSILIVM XXI.

¶ *Dubio.*] Infrà conſ. 348 Alexand. conſ. 87. lib. 2. vbi dixi Pe. de Per. tract. ſociet. pact. 4. quæſt. 3. Franciſc. Curt. Iunior. l. 1. col. 2. Cod. de fortis, vbi ponit duas fallentias Aymo. Crauettæ conſ. 129, vbi etiam limitat Rom. conſ. 346. col. pen. & vlt.

IN CONSILIVM XXII.

¶ *Neceſſitati.*] Sup. conſ. 11. infrà conſ. 698. Dec. l. 3. num. 22. Cod. de edend. l. velle non creditur de reg. iur. c. ex tenore. col. 2. & de reſcript. Paul. conſ. 164 dubium videtur. lib. 2. Iaſ. l. 2. Cod. de tranſ. Fel. c. cum M. col. 11. de conſt. Sed contra facit Alex. ſi quis maior in princip. Cod. de tranſact.

¶ *Seruata.*] Alex. l. filiusfam. §. diui. de leg. 1. l. qui. Romæ, §. cohæredes de verborum obligat. conſil. 54. col. fin. lib. 2. Curt. Senior. conſil. 40. col. 2.

Digitized by Google

col. 2. & vlt. Curt. Iunior. conſ. 12. Soc. conſ. 228. lib. 2. Iaſ. conſ. 96. lib. 4. Dec. infra conſ. 218. conſil. 287. conſil. 377. Car. Ru. conſil. 96. num. 14. conſil. 109. num. 20. conſil. 134. lib. 1.

IN CONSILIVM XXIII.

¶ *Familiæ.*] Infrà conſ. 58. conſil. 513. conſil. 584. conſil. 635. cum duobus ſequentibus. Curt. Senior. conſil. 45. col. 3. Ant Rub. conſil. 28. conſil. 53. Ludou. Gozadi conſ. 52. conſil. 102. Soc. inter conſilia Curt. Senioris conſ. 40. & cum Socino in eodem caſu idem conſuluit Iaſ. conſ. 142. lib. 1. Car. Rui. conſ. 110. num. 8. conſil. 119. conſ. 122. conſil. 125. lib. 2.

¶ *Ratione.*] Phil. Cor. conſil. 97. lib. 1. quod refert & confirmat conſil. 59. lib. 2.

¶ *Qualitate.*] Andr. Tiraq. in tract. retract. proximit. in princ. num. 39.

¶ *Secus.*] Idem Socin. con. 43. lib. 3 Franc. Anton. Socin. l. qui Romæ. §. cohæredes, col. 6. de verb. oblig. Hier. Grat. conſil. 31. lib. 2.

IN CONSILIVM XXIV.

¶ *Poſſit.*] Hoc ſuum conſilium refert & comprobat Dec. in d. Authentica præterea, col. fin. & in c. Epiſcopus. col. fin. de præbend. Et placet ſub hoc moderamine, quod ſi incontinenti poſt obitum viri caſu fortuito, vel alio accidenti, quam contemplatione iuris d. authent. vt in fine huius conſilii, diues fieret: tunc puto quòd ceſſaret prouiſio d. authent. quia eſt fundata in quadam miſericordia, & gratia: pariter ſi tempore mortis viri erat diues, & mox repentè ſine ſua culpa, putà incendio, pauper fiat: tunc puto locum eſſe prouiſioni d. authenticæ. Secùs ſi hoc contingat ex interuallo, eadem intelligo ex parte viri. Adde quæ dixi in conſuetud. Pariſienſi, §. 135.

¶ *Bartol.*] Adde Albe. 1. ſtatuto 86. Bald. conſil. 128 conſil. 294. lib. 2. Alex. conſ. 103. lib. 2. Iaſ. conſ. 26. lib. 3. vbi conſuluit debitorem non eſſe liberatum, ſed quòd debet agere contra eos, à quibus fuit compulſus, ex quo creditor non eſt ſubditus compellentis, & idem in eodem caſu, quo Iaſ. conſuluit Carol. Rui. conſil. 171. lib. 4.

IN CONSILIVM XXV.

¶ *Creditoris.*] Car. Rui. conſ. 167. lib. 4. conſ. 116. lib. 5. ampliat, etiamſi debitor, ante compulſionem fuiſſet in mora, & idem latè tenet Matth. de Afflict. deciſ. Neap 150. incip. Rex Alphonſus. Super quo videlicet de debitore qui fuit in mora videtur multùm debitori per aduocatos regios in hoc Senatu, menſe Maio 1548. Sed hic margo non patitur eam contentionem explicare.

¶ *Piſarum.*] Quæ priore anno, quo Decius hæc ſcripſit, videlicet 1494. in tranſitu Caroli VIII. Galliæ regis, occaſione vnius verbuli libertatis conceſſæ temerè à dicto Rege emiſſi, quaſi illius authoritate, aduerſus Florentinos, quibus iam centum annos ſubiecti erant, rebellauerunt, & priſtinam libertatem recuperauerunt. facit infrà conſ. 70.

¶ *Aduocatis.*] Scilicet quòd Doctores habentes ſalarium à ciuitate, non poſſunt eſſe aduocati contra ciuitatem, ſed d. l. 2. loquitur de aduocato, qui eſt decurio ciuitatis, & ſic non poteſt contra eandem ciuitatem eſſe aduocatus, vnde nullo modo probat dictum Bart. quod non eſt verum niſi habeat ſalarium, etiam pro officio aduocationis, ſecùs ſi tantùm, vt doceat in ſchola.

¶ *Contractus.*] Vt intelligit de contractu facto ante defectionem Piſanorum à Florentinis.

¶ *Legitima.*] Dec. infrà conſil. 180. num. 2. num. 276. conſil. 379. in fin. conſ. 505. Alex. conſil. 169. in fin. lib. 7. dixi ad Alexand. d. conſ 69. l. 1.

¶ *Secus.*] Curt Senior conſil. 80 col. fin. Iaſon. conſ. 221. lib. 1. Car. Rui. conſ. 27. conſ. 54. lib. 4. facit Alexand. conſ. 121. lib. 6.

¶ *Paulus.*] Conſ. 275. lib. 1. in nouis.

IN CONSILIVM XXVI.

¶ *Legitima.*] In conſil. 186. num. 2. Alexand. l. quia poterat, col. 5. ad Trebe. Ant. But. conſ. 16. Corn. conſ. 1. col. 4. lib. 4. Curt. ſenior conſ. 13. num. 20. conſ. 35. col. 9 Alber. Bru. in tract. ſtatuto excludend. fœm. art. 9. vide latè Curt. ſenior conſ 37 vbi col. 3. cum ſeq. limitat.

¶ *Paragium.*] Andr. Iſer. in conſtit. Neap. conſtitut. 3 Matth. Afflict. de ciuitate Neapolit. 160. 161. vbi interpretatur pro portione legitima. Sed verior eſt expoſitio Decii, & vulgò huius vocis etymon refertur ad parentes, vel parentelam & qualitatem domus, non autem ad partem vel portionem. Tamen Phil. Dec. in conſ. 276. num. 5. ſequitur Iſerniam.

¶ *Specialiter.*] Vt hîc fuit infra num. 5. Ideò Decius noſter diſcrepat à Ro. Adde Socin. conſ. 200. col. fin. lib. 2 & Phil. Cor. qui idem clariùs in eodem caſu, quo Socin. conſuluit conſ. 51. lib. 2.

IN CONSILIVM XXVII.

¶ *Iuris.*] Imò non eſt remota, quia licèt ſit inducta iure nouo tamen eſt fundata in magna æquitate, & ſimul ad tollendum circuitum iuris. D. de q. in l. vnde quæritur. D. Commo.

IN CONSILIVM XXVIII.

¶ *Permiſſa.*] Et hæc veritas, quicquid Decius cum Lancelo. & communi ſententia dicat. Et aduerte, quòd in hoc eodem caſu contrarium contra vtrumque Decium, & meliùs conſuluit Iaſ. 186. lib. 2 vbi clarè caſum explicat. Adde Iaſ. conſ. 60. lib. 1.

¶ *Limitatè.*] Et benè, quamuis quidam Pragmatici contrarium putent, vt dixi in conſ. Pariſ. tit 3.

¶ *Generaliter.*] Idem Dec. infrà conſ. 66. Gl. l. ſi rem alienam, de pig. act. Bar. l. commendare. commodat. Anch. conſ. 203. in princ. & in fin. Franc. Purpura. l. 2. in princ. col. 4. num. 22. ſi cert. pet.

¶ *Negando.*] Idem Iaſ. l. 2. § 86. Cod. de iure emphyt. Franciſcus Purpura. l. 1. num. 81. Cod. de tranſact.

¶ *Dubio.*] Sed Alciat. cap. 1 num. 116. de offic. ord. nominatim reprehendit Decium, dicens, quod imò in dubio deferendum appellationi. l. 1. & ibi Paul. ſi quis caut. Panor. d. c. 1. Idem Alex. conſ. 113. num. 2. lib. 5. conſ. 139. num. 7. lib. 7. Decius l. quoties nihil de reg. iuris, cap. ſuper eodem 2. num. 7. cap. de priore, col. 1. de appell. Hier. Gratus conſ. fin. col. 2. lib. 1.

IN CONSILIVM XXIX.

¶ *Concludo.*] Infrà conſ. 554. Alexand. conſ. 151. in fine lib 2. vt dixi hanc eſſe veram ſententiam Alexandri. Adde quæ dixi ad Alexand. conſ. 71. lib. 1. conſ 116. lib. 5 Idem Corn. conſ. 242. lib. 5 Socin. lib. 194. lib. 2

¶ *Matth.*] Idem Hier. Cagnol. Rep. l. fin. col. 27. Cod. de pact. Maria. Soc. in tract. de obla. lib. 10. q. 3. Guid. Pap. conſ. 214. col. 2. Glo. pragm. ſanctio. tit. de ſubl. cle. literis. verſic. cuicumque, & malè.

IN CONSILIVM XXX.

¶ *Concludo.*] Idem Dec. l. fi. nu. 32. vbi dixi, C. de pact. Rom. conſ. 2 3. Cor. conſ. 176 lib. 2. conſ. 252. lib. 3. Curt. Iun. conſ. 25 & hæc communis, & tenetur in praxi. Ampliat etiam, ſi fieret Eccleſiæ, vel in piam cauſam, Ancha. conſ. 231. Ang. conſ. 350. quædam domina Vanna, col. 1. Franc. Purpura d. l. fin. num 242. & quamuis Sal. d l. fin. Alex. l. quæ dotis, col. 4. ſol. matr. & conſ 83. num. 15. in fin. lib. 2 conſ 152 num. 13. lib. 6. Hippol. Marſ. ſing. 317 teneatur valere quoad præſentia, tamen verius eſt quod in totum non valet, vt tenet Ang. d. conſ. 360. col. 1. Purp. d. l. fin. num. 247.

¶ *Vſusfructus.*] Idem Hier. Cagnol. l. fi. nu 205. C de pact. & benè. Vide etiam Corn. conſ. 267. lib. 4. & inf. conſil. 247. col. fin. vbi dixi, & conſil. 251

¶ *Vniverſali.*] Idem Decius c. ſedes. col. 5. de reſcript. l. fin. num. 33. C. de pact. l. omnia in princ. ſi cert. petat. quod non placet vt dixi ad Dec. d. l. omnia.

¶ *Mortem.*] An ergo valeat in vim fideicommiſſi. Vide Rom. conſ. 171. col. 3. Corn. conſ. 254. lib. 3. Aymo conſ. 139 ad finem.

¶ *Extraneorum.*] Sed ea deciſio Ang. falſa eſt, quia quemadmodum pater filio inſtituto, poteſt extraneis legare: ita poteſt extraneos cohæredes efficere.

¶ *Arbitror.*] Non opus erat tanto multiloquio, aut enim iſte profeſſus eſt, & maior eſt ratio ſtandi renuntiationi, quàm in filia nubente, d. c. quamuis. Aut non eſt profeſſus, ſed exiuit, & tunc renuntiatio habetur pro non facta, vt infrà conſ. 86. col. 4. imò de iure prohibetur in filio. l. ſi quando. §. 1 C. de inofficioſ. teſtamento, non obſtante iuramento, l. non dubium, Cod. de leg. nec reperitur de iure mutatum in filio, vt dixi ad Alexand. conſil. 180. lib. 5.

¶ *Salutis.*] Per hanc rationem ſpernit Papa vbi de redditibus Eccleſiaſticis agitur, cap. ſicut de iureiurand.

IN CONSILIVM XXXI.

¶ *Et licet Sali.*] Et benè.

¶ *Ingreſſus.*] Franciſcus Purpura l. fin. num. 193. C. de pact.

¶ *Poſtea.*] Alexand. conſil. 113. numero 38. libro 6.

IN CONSILIVM XXXII.

¶ *Ab inteſtato*] Idem Phil. Dec. l. vnica, lect. 1. col. 1. & ibi Iaſ. Cod. quando non petent. part. Guilielm Bened. rep. cap. Raynutius, verſ. & vxorem nomine Adelaziam, num 73. Paul. Papin. conſ. 20. lib. 1. And. Alciat. in tract. *Le mort ſaiſit le vif*, part. 2. declar. 7. num. 9. Sed falſum eſt, vt rectè tradit Alciat. Paradox. lib. 4. cap. 7. tamen omnes malè hanc ſententiam attribuunt Alex. quia in d. conſil. 50. lib. 2. non fundatur in verbo *legitimus*, vt dixi ad Phil. Dec. in d. l. vnica num. 3. adde quæ dicam infrà conſ. 309. num. 5.

¶ *Donamus.*] Itaque non eſt datum in feudum. Dec. l. 2. num. 55. de Reg. Iur. vide Oldr. q. 159. & Decium infrà conſ. 4 9. num. 11. vbi dicam.

IN CONSILIVM XXXIII.

¶ *Secundo.*] Infrà conſ. 223.

¶ *Principali.*] Sed tantùm in dicto articulo ſeparato; vt rectè tenuit idem Decius in d. c. ſuper eo infrà, in princ. contra communem. Idem priùs ſenſit ibi Anton. But. ſed inquantum But. & Philipp. Franc. ibi poſt eum limitent, ſi iudex à quo, detulit, vel ſi iudex ad quem, inhibuit, neutra limitatio placet, quia tam limitatio quàm inhibitio, debent intelligi ſecundum neceſſitatem iuris, videlicet in cauſa appellationis dicti articuli ſeparati; quod nota, vt nouum & vtile in praxi fori Eccleſiaſtici. Tetigi etiam ſuper textum dicti cap. ſuper eo.

¶ *Iuri.*] Rom. conſ. 334. Philipp. Franc. cap. licet canon in fin. de elect. in 6.

¶ *Inualida.*] Alex. conſ. 3. num. 4. lib. 5. Philip Decius c. 2. col. 4. de reſcript. vbi dixi.

¶ *Tertio.*] Philipp. Dec. cap. fin. num. 12. de conſtit. vbi dixi.

¶ *Tota.*] Sed tunc poſſet iuſtè appellari, ſicut ſi inhiberet ſuper aliis cauſis, quinetiam ſine appellatione talis inhibitio exorbitans nulla eſt ipſo iure, & ſperni poteſt, quia iudex ad quem, non habet iuriſdictionem, nec ad eum deuoluitur, niſi in ipſa cauſa vel articulo appellationis duntaxat, vt no. in c. Romana de appell. in 6.

IN CONSILIVM XXXIV.

¶ *Maior.*] Decius cap. 1. lect. 1. num. 32. de iudiciis, vbi dixi.

¶ *Dubio.*] Suprà conſil. 28. in fin. Iaſ. conſil. 187. lib. 1.

¶ *Prius.*] Calder. conſ. 5. de dol. & cont.

IN CONSILIVM XXXV.

¶ *Paulus de Caſt.*] Quod eſt conſ. 92. lib. 1. ſed certè dictus parag. accedit. Loquitur de ipſo contractu dotis, vt ex eo quæratur mulieri, etiamſi abſit, quia ex quo conſentit in matrimonium, ſatis cenſetur acceptare pacta dotalia, de quibus confidit in his qui vice illius tractant: quæ ratio eſt etiam verba tex. ceſſant verbis enuntiatiuis alterius contractus ob aliud facti, de quibus loquitur Bartol. & Paul. in dictis conſiliis.

¶ *Tacite.*

¶ *Tacita*] Hæc vera : lex enim tacitè inducit in pactis ipſis dotalibus.

¶ *Probetur.*] Scilicet quoad dotem in authent. vt fratri filii, § illud. Secùs ſi principaliter de matrimonio quæreretur. vt not. in conſil. 348. in fine.

¶ *Abſoluta.*] Idem in extraneo qui promitteret contemplatione mulieris: ſecùs ſi contemplatione certi viri vel matrimonii quod non eſt ſecutum, vt ſubdit Decius infrà num. 11. & benè.

¶ *Non poſſunt.*] Iaſ. l. 3. § 1. col. prim. de cond. cauſ. dat. Decius l. eius qui § 1. col. prim. ſi cert. petat. Matth. Afflict. deciſ. Neap. 3. num. 7.

¶ *A patre.*] Purpura. l. 2. § fin. num. 17. ſi cert. pet.

IN CONSILIVM XXXVI.

¶ *Vterque.*] Alexand conſ. 114. num. 4. lib. 7. niſi ſint rogati in ſolidum. Alexand. conſil. 92. lib. 7.

¶ *Exemplum.*] Dixi latè in conſuetud. Pariſienſ. §. 5. num 33. cum ſeq.

¶ *Antiquis.*] In conſ. 42. in princip. conſ. 538. Alex. conſ. 101 num. 10. lib. 7. vbi dixi. Vide Decium cap. 1. num. 6 cum ſequent. vbi etiam dixi de fide inſtrument.

¶ *Nunquam*] Alexand. conſ. 191. lib. 5 vbi dixi, & conſ. 35 num. 4 lib. 7. Carol. Rui. conſ. 41 n. 19. lib. 1. limita vt infrà num. 8. & in conſ. 446. col. fin. conſ. 638. limitat Decius infrà eodem num. 8. & infrà conſ. 42. col. penult.

¶ *Facilius.*] Dixi in conſuetud. Pariſ. § 5 numero 59.

¶ *Triginta annorum.*] Dicam infrà conſ. 329. conſ. fin.

¶ *Licet.*] vt ſup. conſ. 29. col. fin.

IN CONSILIVM XXXVII.

¶ *Sufficit.*] Decius cap. 1. col 3 de poſtulat. Prælat. Andr. Tiraq. tractat. retract. proximi. § 7. gloſſ.

¶ *Similia.*] Bald. cap. 1. in fin. de alien. feu. in vſib. feu.

¶ *Rationes.*] Alexand. conſ. 25. num. 6. lib. 4. vbi dixi conſ. 153. conſ. 155. lib. 5. conſil. 24. num. 6. lib. 7. deciſ. Tholoſ. 380.

¶ *Probabilibus.*] Alex. conſ. 70. 83. lib. 3. Curt. iunior conſ. 52. num. Iaſ. conſ. 3. conſil. 78. lib. 3.

¶ *Faciendo.*] Decius l. contractus num. 39. de re iud. l. quod te. num. 6. ſi cert. pet. cap. ſuper literis num. 7. de reſcript.

¶ *Publicè.*] Alex. conſ. 94. in fin. lib. 1. vbi dixi conſ. 151. num. 11. lib. 5. Curt. ſenior conſ. 82. col. 6. Decius cap. quia nos. de appellat.

IN CONSILIVM XXXVIII.

¶ *Dicens.*] idem Alex. conſ. 55. lib. 3. vbi dixi.

¶ *Pote .*] Suprà conſ. 8. num. 7.

¶ *Notificari.*] idem pulchrè Franciſc. Curt. ſenior conſ. 31. cum ſeq.

IN CONSILIVM XXXIX.

¶ *Florentiæ.*] Dixi in conſuetud. Pariſ. §. 118.

¶ *Regulam.*] infrà conſil. 44. num. 2. conſ. 475. ad fin. conſ. 479. col. 1. 502. col. 1. Andr. Tiraquell. de leg. connubia. gloſſ. 3. q. 19.

¶ *Vſuram.*] Fallitur Decius, quia laudum non dicit de futuro, ſed tantùm de præterito ibi deberi, & ſic nullus eſt curſus vſuræ, ſed intereſſe ſic taxatum, quæ taxatio malè reprehenditur, quia non excedit ſeptuncem, & tamen de iure poterat eſſe vſque ad beſſem. Multi quoque æſtimauerunt vſque ad dextantem, vt dixi in tract. vſurarum num. 5, 7.

¶ *Teſtatoris.*] Dic vt ſcripſi in tractatu vſurarum, quæſt. 73.

¶ *Ceſſantis.*] Vide in d. tract. vſurarum num. 21. cum ſeq.

¶ *Illicita.*] imò licita, vt probaui in tract. vſuræ 513. cum ſeq.

¶ *Nulla.*] Suprà conſ. 11. num. 6. Hier. Gratus conſ. 118. num. 18. lib. 2.

¶ *Ad triginta annos.*] Alex. conſ. 183. num. 3. lib. 6. Ang. conſ. 315. Soc. conſ. 210. lib. 2.

IN CONSILIVM XL.

¶ *Rubrica.*] infrà conſ. 86. col. fin. & in Rubr. ſi certum petat. dixi ad Alex. conſil. 190. numero 5. lib. 2.

¶ *Mercaturam.*] Alex. conſ. 113. num. 3. vbi dixi lib. 8.

IN CONSILIVM XLI.

¶ Cùm quæſtio, id eſt.

¶ *Fundum.*] Sed ibi loquitur de latifundio: ideò Doctores incautè ſimpliciter inferunt.

IN CONSILIVM XLII.

¶ *Notarium.*] ſuprà conſ. 36. num. 3. deciſ. Tholoſ. 331.

¶ *Leuiores.*] in conſ. 375. num. 638. limitatur in conſ. 445. num. 68. conſ. 560. num. 13.

¶ *Commiſſionem.*] Philippus Decius cap. quoniam contra falſam, num. 45. vbi dixi de probat. Car. Ruin. conſ. 15. num. 8. lib. 4.

¶ *Neceſſitate.*] Non puto verum in eadem cauſa.

¶ *Nullam.*] Panor. cap. 2. de his quæ vi metuſve cauſa, dicit eſſe ſpeciale in cauſis abſolutoriis à cenſuris Eccleſiaſticis, cap. 1. de his, quæ vi metuſve cauſa, in 6. vbi gloſſ. & Gemini. idem tenent. Sed verius eſt obtinere etiam in ipſis cenſuris, vt tenet Ludouicus Ro. ſing. 91. quæro Philipp. Franc. d. cap. 1.

¶ *Nihil.*] & benè.

¶ *Antiquus.*] Alexand. conſ. 16. num. 22. lib. 5. vbi dixi, Adde infrà conſ. 428. Hippo. Marſil. l. de Minore, §. plurimùm, numer. 60. cum ſeq. dicta quæſtione.

¶ *Pertinebit.*] ſcilicet tempore alienationis, ſed non poſteà vt hic.

¶ *Probantur.*] Alexand. conſil. 90. col. 2. lib. 6. Aret. num. 42. Matthæus Afflict. deciſione Neapol. 83.

Digitized by Google

¶ *Aliqualem.*] Dec. l. 2. num. 45. Cod. de edend.
¶ *Semiplenam.*] Falſum eſt. Curt. ſen. conſ. 72. col. 2.
¶ *Reſeruatio.*] Supr. conſ. 5. Alex. conſ. 195. ad fin. lib. 6. vbi tetigi. Rom. conſ. 188. col. 3.

IN CONSILIVM XLIII.

¶ *Tenutam.*] Socin. conſ. 109. lib. 4.
¶ *Sententia.*] Dec. lib. 2. num. 115. l. ius noſtrum. de reg. iur. Alex. conſ. 46. lib. 1. conſ. 164. num. 2. lib. 7. vbi tetigi.
¶ *Bald. dicit.*] l. 1. in fine, Cod. de fru. & lit. ex pen. l. 3. col. 1. Cod. ſi pend. appell. mort. Rom. conſ. 320. Alex. conſ. 2. lib. 3. vbi dixi.

IN CONSILIVM XLIV.

¶ *Ergo.*] Suprà conſ. 39. num. 4. idem Franciſc. Ripa in Rubrica, extra de Iud. num. 8. facit, Soc. conſ. 52. lib. 4. conſ. 300. lib. 2. Hier. Grat. conſ. 156. num. 20. lib. 2.
¶ *Ampliat.*] Dec. lib. 1. num. 22. de reg. iur. vbi dixi. Idem Hier. Grat. d. conſ. 156. in fine.
¶ *Naturam.*] Dec. lib. pen. num. 33. cum ſeq. Cod. de pactis, cap. Paſtoralis, in pr. nu. 4. de appellat. Iaſ. lib. 2. in titulo Cod. de ed. diui Adriani toll. vbi Dec. num. 47. diſſentit.
¶ *Prohibet.*] Suprà num. 3. num. 4.
¶ *Specialius.*] Sup. conſ. 18. col. 5.

IN CONSILIVM XLV.

¶ *Relaxari.*] Et ita practicatur, & ſic inanis eſt dicta authent. Sacramenta, quæ non eſt authent. ſed eſt fragmentum extrauagantis Federici Barbaroſſæ, quæ nunquam fuit in hoc regno recepta.

IN CONSILIVM XLVI.

¶ *Finalem.*] Bald. cap. 1. de teſtibus, l. quod ſcitis, Cod. de bon. quæ lib. l. ex arrali. Cod. de act. emp. Alex. conſ. 79. col. 3. lib. 2. Soc. conſ. 227. col. 10. lib. 2. Phil. Dec. l. vnic. col. 7. Cod. de ſentent. quæ pro eo quod inter Franciſc. Ripa. cap. cum M. Ferrari, num. 7. de conſtit. Barbar. conſ. 54. col. 2. lib. 2.
¶ *E contra.*] Carol. Rui. conſ. 54. lib. 3. conſ. 43. lib. 5.

IN CONSILIVM XLVII.

¶ *Noui.*] Super hoc eodem caſu clariùs conſuluit Socin. conſil. 127. lib. 1. quod repetitur conſ. 181. lib. 2.
¶ *Referente.*] Bald. conſ. 338. lib. 2. Rom. conſ. 80. conſ. 302. etiam verè & propriè Bald. l. qui interrogatus in fine de interrog. actio. Decius l. certum, ſi cert. pet. infr. conſ. 489. num. 10. conſ. 538. cum ſeq. Aymo. conſ. 45. num. 4.
¶ *Relatio.*] Infrà conſ. 292. col. 2.

IN CONSILIVM XLVIII.

¶ *Alluminis.*] Vide in ſimili materia Carol. Rui. conſ. 89. cum ſeq. lib. 1.
¶ *Emptorem.*] Andr. Iſer. quæ ſint regalia col. 20. in vſib. feud. Bart. Alex. l. quia tale ſol. matr. Bart. conſ. lib. 1. Petr. de Ferrar. ſuper ſolut. pedagii gl. vlt. col. fin. Phil. Franc. cap. quanquam de cenſib. in 6. Stephan. Bertrandi conſil. 14. ſup. poſita. lib. 1. Socin. conſ. 73. num. 3. lib. 4. Franciſc. Ripa. tract. de peſte, char. 99. Phil. Dec. cap. 1. num. 13. de probat. Carol. Rui. conſ. 89. lib. 1. Andr. Tiraq. tract. retract. proximi, §. 1. gl. 13. num. 12. Guido Papa decil. Delphi. 208. fallit ex circumſtantiis ſequentibus.
¶ *Redeundo*] Phil. Franc. cap. cùm non deceat, de elect. in 6. limitat Alex. conſ. 46. lib. 1. Sed quod fauorabilis & latè interpretanda. Hier. Grat. conſ. 92. num. 13. cum ſeq. lib. 2.

IN CONSILIVM XLIX.

¶ *Dubio.*] Sup. conſil. 48. in fine.

IN CONSILIVM L.

¶ *Reſoluitur.*] Infrà conſ. 627. in l. 1. num. 12. C. de pactis, cap. excepta de appellat.

IN CONSILIVM LI.

¶ *Realis.*] Infrà conſil. 162. in fin. Alex. conſ. 193. num. 5. lib. 2. vbi dixi conſ. 71. lib. 6. Iaſ. conſ. 27. conſil. 217. lib. 1. Anch. conſil. 327.
¶ *Iudæo.*] Alexand. conſ. 75. lib. 5. vbi dicit Franciſc. Ri. l. ſi inſulam, col. 2. de verb. oblig.

IN CONSILIVM LII.

¶ *Verior.*] Idem infrà conſil. 155. col. 3. conſ. 275. col. pen. & fin. conſ. 383. & in l. liberos, in fin. C. de collat. l. 1. col. 4. Cod. de bon. poſſeſſ. contra tab. cap. cùm in cunctis, in princip. num. 10. de elect. Et benè, vt plenè ſcripſi in conſ. Pariſienſi. §. 8. gl. 8. Idem Andr. Tiraq. in Re. l. ſi vnquam. ver. ſuſcepit liberos, num. 81. Cod. de reuoc. donat. & in tractatu primigenio. quæſt. 34. num. 49. cum ſeq. licet Gozaldi, conſil. 6. poſtquam latè pro hac parte arguit, tandem num. 38. & per totum contrarium teneat, & ita iudicatum dicat Bononiæ, & malè.
¶ *Vitiatur.*] Infrà conſ. 579. conſ. 698. Alex. conſ. 195. lib. 2. vbi hoc latè firmaui.

IN CONSILIVM LIII.

¶ *Renouatio.*] Quia renouatio non eſt titulus, ſed continuatio, vt dixi in conſuetud. Pariſienſi, §. 7. num. 22.
¶ *Noua.*] infrà conſ. 88. amplia, & ſi prædium de

Digitized by Google

de emphyteoſi, vel caſu de nouo conuerſum ſit in feudum, etiam ab Eccleſia, & in hoc iſtud conſilium eſt ſingulare.

IN CONSILIVM LIV.

¶ *Probare.*] De hac probatione Cor. conſ. 5. lib. 2. conſ. 1. conſil. 78. lib. 3. Dec. in Rubr. de probat. col. 18. cap. in præſentia, num. 25. infrà conſil. 271.

¶ *Quaſi.*] Alex. conſil. 51. num. 2 vbi dixi lib. 1. conſil. 88. num. 10. lib. 7. Matth. Afflict. Deciſ. Neap. 25.

¶ *Legitima.*] Sed iſtud conſilium nominatim reprobat Alciat. de præſumpt. Reg. 2. præſumpt. 2.

N CONSILIVM LV.

¶ *Infantem.*] Curt. ſenior conſ. 19. conſ. 64. n. 8 Dec. infrà conſ 367.

¶ *Poteſtatem.*] Nicol. Boëri. Decius Burd. 122. Socin. conſ. 251. col. 19. lib. 2. Alber. Bru. conſ. 15. col. 3.

¶ *Eccleſia.*] Inf. conſ. 557.

¶ *Dicatur.*] Imò quidquid mouere poteſt ad negandum, vt ſup. conſ. 52. in fine.

¶ *Genere.*] Ad hoc Angel. conſil. 204. quidam Barthol. Alex. conſ. -o. num. 8 lib. 6. Socin. conſ. 47. num 40. lib 4. Bald. conſ. 18. lib. 1. Iaſ. conſil. 11. lib. 3. & malè.

¶ *Naturalis.*] Imò in hoc Regno omnes naturales dicuntur ſpurij, vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 122. Vide Alciat. pareg. lib 4 cap 5

Diſpenſatio.] Suprà conſ. 5.. infrà conſ 257. cum ſeq. conſ. 264 conſ 338 conſ 576. Idem Dec. l. pactum quod dotali. num. 15. Cod de collation. Alexand. conſ. vlt. lib 5. vbi dixi. Car. Rui conſ. 72. col. fin. l 3.

¶ *Matheſi.*] Idem Iaſon l. is poteſt. col. 8. ad acquirendum vel omitt. hæred. & in l. 1 Cod. qui admi. Sed Phil. Dec. in d. l. 1. num. 2 num. 14. hoc reprehendit, & benè, tenens ſtatutum generaliter intelligi, & ita obſeruatur.

Alexand.] conſ. 81. col. 2. lib. 2. vide Curt. ſenior. conſ. col. fin.

IN CONSILIVM LVI.

¶ *Matth.*] Infrà conſ. 252. conſ 663. ſed falſum, & vt tradit Alexand. conſ. 139. lib. 6 vbi dixi, & contrà ſentit idem Decius in l. 2. num. 2. Cod. ad carb. & in cap. cauſam quæ col. 2 de iudic.

¶ *Paulus.*] Quod reprobatur per Alexandrum conſ. 192 num. 13. vbi dixi lib. 6. vide infrà conſ. 650 num. 9.

¶ *Omnibus.*] Suprà conſ. 18 num. 5.

IN CONSILIVM LVII.

¶ *Publicè.*] Alex. conſ. 94 in fine lib. 2. vbi dixi. deciſ. Tholo. 380. limitat Alexand. conſ. 101. num. 19 cum ſeq. lib. 7.

¶ *Contra tuul.*] Alexand. conſ. 91. num. 6. lib. 5. vbi dixi.

IN CONSILIVM LVIII.

¶ *Tacita.*] Decius l. ſemper qui non prohibet de reg. iuris, infrà conſ. 367. col. 2. Andr. Tiraq. tract. de conſtitut. poſſeſſ. parte 3. limit. 30. numero 12.

¶ *Soluatur.*] Dixi in conſuetud. Pariſien. §. 22. num. 152.

¶ *Succurritur.*] Idem ex omni iuſta cauſa. Carol. Rui. conſ. 150 lib. 1 adde Ro conſil. 166. in fine, Alexand. conſil. 169. num. 10. lib. 2 conſ. 45. num. 4. lib. 5. And. Tiraquell. tract. retract. conuent. §. 1. Gloſſ. 2. num. 58.

IN CONSILIVM LIX.

¶ *Concludo.*] Et benè, quamuis Phil. Decius in d. authent. ex teſtamento in fine, contrarium in ſimili quæſtione ſentiat, & malè.

¶ *Æquolitatem.*] in conſ. 265. conſ. 337. conſ. 349.

IN CONSILIVM LX.

¶ *Succurratur.*] Idem in ſimili caſu Socinus conſ. 85. lib. 1.

¶ *Clauſulis.*] Suprà conſ. 2. num. 6.

IN CONSILIVM LXI.

¶ *Vaſalli*] Dixi in conſuet Pariſ. §. 1. gl. 3. q 3.

¶ *Oſtendere.*] Dixi in conſuetud. Pariſien. §. 5. num. 3. cum ſeq.

¶ *Reprehendit.*] Et malè. vide Alexand. conſ. 7. lib. 1. vbi dixi, ſed in oppoſito membro 291 Bellamera cap. fin. q. 13. num. 28 reprehendit. Old. vt non ſit ſatis dicere capitulum, niſi nomina exprimantur, vel niſi ſuperiorum authoritas, vel ſigillum adſit.

IN CONSILIVM LXII.

¶ *Concluſio.*] Latè Iaſ. inſtit. de act. § 1. quamquam commentarius ille eſt Alexandri Tartagnini, Imolenſis, ab eius vidua redemptus, vt ab antiquis accepi, & ſtylus arguit non eſſe Iaſonis.

IN CONSILIVM LXIII.

¶ *Tunc.*] Alexand. conſ. 3. lib. 1. Ant. Rub. conſ. 31. num. 5. Nicolaus Boër. deciſ. Burdegalenſ 38. num. 6. Idem Decius l. fin. num. 2. Cod. de inſtit. & ſubſtit. l. quamuis. num. 2. Cod. de impub. & aliis ſubſtitut. Adultè tamen quod ſuperuacuo hæc adducit Decius, quia etiam deficiente aduerbio tunc idem eſſet: quia non eſt facta ſubſtitutio niſi ſemel, & ſic de primis liberis ſuperſtitibus, non autem de liberis liberorum, quam non ſit expreſſum.

¶ *Non extabat.*] Et ſic non erat filius inſtituti,

Digitized by Google

ſed filius filii, qui fuerat inſtituto ſuperſtes, & ſic non vocatur ex ſubſtitutione, ſed tantùm ab inteſtato, licèt interim excludat collaterales.

¶ *Bona.*] Scilicet quædam, non vniuerſa. Alex. conſ. 28. ad fin. lib. 3. vbi dixi. Adde infrà conſ. 184. conſ. 225.

¶ *Fideicommiſſi.*] Erga ſuos deſcendentes maſculos.

¶ *Non valet.*] Infrà conſil. 184. col. fin. conſ. 201. conſ. 135. conſ. 494. conſ. 578. num. 9. conſil. 608 in fine. In l. rectum quod. num. 12. Cod. de pact. latè And. Tiraquell. tract. primigenior. q. 6. num. 18.

IN CONSILIVM LXIV.

¶ *Fratre.*] Reiecta barbara lege Alex. magni, de qua Quintus Curtius.

¶ *Irrationabile.*] Sic in ſimili caſu, Iaſon conſil. 106. lib 4

IN CONSILIVM LXV.

¶ *Contrarium.*] Sed in hoc eodem caſu contrarium conſuluit Socin. conſ. 157. lib. 2. vbi diluit omnia argumenta Deci. Et quamuis Decius cap. at ſi Clerici, in princ. col. 5. de iudic. inſultet, vt quandoque ſolet, Socino, & glorietur ſecundum ſe iudicatum, tamen malè conſuluit & malè iudicatum fuit.

IN CONSILIVM LXVI.

¶ *Tacitè*] Idem Dec. infrà conſ. 68. conſ. 304. col. 2. in Rub. C. qui teſtam. fac. poſſ. Iaſ. l. 1. num. 13. Cod. eod. Aym conſ. 26. num. 5. conſ. 123. in fin. conſil. 139. num. 1. Sed contrarium verius eſt, quod hæc tantùm expreſsè, vt tenet Gloſſ. l. 3. pro ſocio. Dixi ad Alex. conſ. 76. lib. 4.

¶ *Dos.*] Idem lautiſſimè Socinus conſil. 4. cum duobus conſiliis ſequentibus, lib. 4. Alexand. conſil. 70. lib. 5. Decius infrà conſil. 68. authentic. quod locum, col. fin. de collat. C. Aymo. conſil. 123. in fin. Carol. Rui. conſ. 101. num. 16. conſil. 104. attento quod iſti fratres lib. ſed errant & contrarium verum eſt, vt dixi in Alexand. conſil. 154. lib. 2.

IN CONSILIVM LXVII.

¶ *Oneroſa.*] Infrà conſil. 353. num. 4. conſil. 412. col. 3. authentic. prætereà, col. 11. Cod. vnde vir & vxor. Alexand. conſil. 162. num. 4. lib. 6. vbi dixi. Carol Rui. conſ. 199. lib. 1. Sed quod imò ex cauſa lucratiua. Idem Decius l. in eo. de reg. iuris. leg. 1. col. 5. Cod. de ſecundis nuptiis. conſil. 5 7 in fin. Corn. authentic. ex teſtamento, col. 6. Cod. de collat. Ioannes de Gaio. authentic. ex teſtamento, numero 56. Cod. de ſecundis nuptiis. Stephanus Bertrandus Rep. l. hac edictali. numero 23. Cod. de ſecundis nuptiis.

¶ *Capio.*] Suprà conſ. 66.

IN CONSILIVM LXVIII.

¶ *Mediam.*] Infrà conſil. 176. conſil. 445. in principio. in l. precibus, col. 2. Cod. de impub. & aliis ſubſtitut. vbi dixi in cap. licet cauſam. col. 18. de probat. Nicol. Boër. deciſ. Burdegal. 42. col. fin. Zaſius lib. 2. §. ex his num. 10. de verborum obligat. Alciatus cap. 1. num. 99. de offic. ordin.

IN CONSILIVM LXIX.

¶ *Tantum.*] Et benè quicquid dicat Philippus Decius. & hanc partem contra Decium ſequitur Alciatus in authenth. Si quis in aliquo. Gloſſ. 1. C. de edendo. in l. Nihil aliud. col. 2. de verb. ſignif.

¶ *Ex.*] Idem Cor. auth. ex cauſa. col. 1. c. de lib. præt. vel ex hær. Socinus conſ. 51. num. 7. lib. 4. Iaſ. l. ex hoc iure in princ. de iuſt. & iur. Alex. conſ. 49. num. 3. lib 13. Sed quod extra mediatam tradit. Franciſc. [illegible] p. Rep. l. fœminæ. num. 8. C. de ſecundis nupt.

¶ *Demonſtrationis.*] Imò taxationis.

¶ *Omnem.*] Sed mox reſtringit ad quotam ſibi eidem teſtatori obuenıam.

¶ *Statu.*] Ita cenſit Philipp. Dec. Sed poſteà veritus Bart. tranſit cum eo & priore conſulente. Ego verò hanc partem veriorem puto per textum in d. l. cùm filius. § Lucio, quamuis gloſſ. ibi in verſ. eius, idem velit quod Bart. Sed illa gloſſ. manifeſtè corrumpit textum. Dico ergo differentiam eſſe inter venditionem, in qua videtur in dubio fieri relatio, & adpretiatio ad tempus, quo delata fuit hæreditas quæ venditur: & inter legatum dependens à voluntate vnius, vbi videtur potiùs teſtator legare quod & quale ſibi ſupereſt tempore mortis, non autem exacta & conſumpta, nec alienata.

IN CONSILIVM LXX.

¶ *Regis*] Sup conſ. 26.

¶ *Conceſſiſſe.*] Scilicet initio, prout mox damno ſuo conceſſit. Pn tip. Comm. in hiſtoria.

¶ *Statut.*] Infrà conſil. 333 conſil. 507. Decius in l. illam. num. 13. vbi dixi & ad Alexand. conſil. 1:2. col 1 lib. 7 Corn. conſil. 90. lib. 3. conſil. 271. lib. 4. Curt. ſenior conſ. 9. Iaſon conſ 150. lib. 1.

IN CONSILIVM LXXI.

¶ *Peruſinum.*] Quod incipit, Statutum ſuprà dictum, & habetur inter conſilia Ang. Peruſi. conſil. 210. fa. Ancha. conſil. 334. Albert. 2. ſtatut. q. 3.

IN CONSILIVM LXXII.

¶ *Pios.*] Non tamen religioſus Car. 111. Alex. conſ. 310. col. 2 lib. 1 vbi dixi.

¶ *Quatenus.*] Infrà conſil. 451. num. 14. conſ. 4 0. num. 7. conſ. 628. col. 1. Dec. d. c. cùm acceſſiſſent. col. 9. cum ſeq.

Digitized by Google

IN CONSILIVM LXXIII.

¶ *Incipiendo.*] Et vtrumque cumulando. Alex. conſil. 130. num. 15. vbi dixi lib. 4. & ad Dec. in l. Creditor ſi cert. petatur.

IN CONSILIVM LXXIV.

¶ *Coram.*] conſ. 255. quamuis in hac. lib. 3.

¶ *Probetur.*] Alexand. conſ. 63. lib. 6. vbi dixi & in conſuet. Pariſ. §. 44. num. 25. Ant. Rub. Rep. §. morte. l. non ſolùm. num. 691. num. 735. de opere noui. nun.

¶ *Appellare.*] Idem Pet. de Ferra. in lib. in cauſa venditionis. gloſſ. verſ. promittens de euict. Sed communis contra. vt Bar. d. §. Gaia. Baldus l. inuitus. quæſt. 2. Cod. de procurat. Anton. Rub. Rep. l. non ſolùm. §. morte. num. 703. de opere noui nun.

¶ *Contumax.*] Alex. conſ. 84. li. 3. Dec. in c. cauſam quæ in fin. de teſti. vbi dixi.

¶ *Incompetentia.*] Dixi in conſuet. Pariſ. §. 6.

¶ *Cautionem.*] Anch. conſ. 140. in fi. Maria. Soc. c. 3. de for. comp. Nic. Boë. Deci. Burdeg. 218.

IN CONSILIVM LXXV.

¶ *Teſtes.*] Are. conſil. 95. Fran. Rip. reſpon. 13. de legibus.

¶ [illegible]] An fugientem extra territorium poſſit quis capere ratione liciti initij latè tradit Philip. Cor. in conſ. 159. licet in rure. lib. 2. latè Io. Igne. l. 1. in prin. num. 7. cum ſeq. ad Silania.

IN CONSILIVM LXXVI.

¶ *Diſpenſationis.*] Aret. l. 2. col. 1. de verb. oblig. Rom. conſ. 3[illegible]5 Fel. c. ad aures. col. 8. & ibi Fran. Rip. col. pen. de reſcrip. Corn. conſ. 12. in fi. lib. 2. Deci. l. & militibus nume. 12 C. de teſtamen. mil. l. 1. col. 10. de officio eius cui manda. ſed contra Dec. c. cum in cunctis in pr. col. 3. de elect. c. quia in tantum. de præb. lege non debet cui de reg. iuris.

¶ *Late.*] Pan. Feli. c. ſi de tymo. Alex. conſ. pen. num. 23 lib. 5. conſ. 69 conſ. 70. col. 2. lib. 6. Alcia. lib. 3. de verb. ſigni. & latiſſime pe. Pau. Pari. 15. priorum conſ. lib. 2.

¶ *Venales.*] Idem Dec. inf. conſ. 294. num. 3. in l. omnia. in prin. ſi cer. pet. in cap. ſedes col. 5. de reſcript. in l. 1. num. 24. de regu. iur. ſed peſſimè loquitur, & falſa eſt hęc differentia. dicendum, vt dixi ad Decium in d. lib. 1. num. 24 de reg. iur.

¶ *Roma.*] Sed in hoc Roma peſſimè conſuluit, vt dixi ad Deci. in l. 1. omnia in pr. ſi cert. peta.

¶ *Adaptatur.*] Et contra quod de feudis ad beneficia Eccleſiaſtica valet argumentum Gomes. in reg. canc. de anna. poſſeſſ. in præfa. ſed contra tenet in reg. de triennal. poſſeſſ. 44. poſt Phil. Deci. in rubri. de reſcript.

IN CONSILIVM LXXVII.

¶ *Effectus.*] Idem latè Alex. conſ. 100. lib. 4. & benè tamen. Car. Rui. conſ. 64. num. 14. lib. 1. dicit quod forma in ſtatuto vel pacto oppoſita non poteſt impleri per æquipollens, etiam ſi de effectu cogitatum ſit: vt dicit probari per Butriga. & alios in l. 1. de lib. & poſthu. & quod contraria loquuntur in vltimis voluntatibus. vbi larga fit interpretatio. le. in teſtamentis de regu. iur. ſed ego puto Ruinum maledicere.

¶ *Reiterari.*] Decius c. quanto. col. 3. de iudici. inf. conſ. 561. Anto. de Butr. conſ. 30. quem ſequitur Feli. c. 1. colum penul. de treug. & pace vide quæ dixi ad Alex. conſ. 16. lib. 4.

¶ *Poteſt.*] Marſil. ſing. 84. Decius ſup. conſ. 11. in fi. & in c. quoniam Abbas col. 6. vbi dixi de offi. delega.

¶ *Alexand.*] Conſil. ibi. num. 2. lib. 7.

¶ *Hæredes.*] inf. conſilio l. 185.

IN CONSILIVM LXXVIII.

¶ *Eccleſiæ.*] Sed quod idem tenet Caro. Rui. loquens in emphyteoſi Eccleſiæ conſ. ibi in fin. lib. 1.

¶ *Hæredes.*] Et benè in re non hereditaria vt loquitur Deci. adde inf. conſ. 131.

IN CONSILIVM LXXIX.

¶ *Clauſula.*] Tollit diſputationem.

¶ *Verior.*] Imò verior opi. gl. in terminis ſuis videlicet in relicto facto non certis gradibus vel perſonis ſed familiæ ſimpliciter vt nouè dixi ad Alexand. conſ. 26. num. 13. lib. 3. & diſtinctionem Decii hic ſup. conſ. 1. ſequitur Franc. Curt. iunior. conſ. 58.

¶ *Quod non.*] Alexan. conſ 40. num. 3. lib. 4. vbi dixi. Adde Cor. conſ. 101 licet. in hoc lib. 4.

¶ *Dimiſio.*] Niſi inter minores vel inhabiles. Carol. Rui. conſ. 29 poſtquam fundata col. fin. lib. 4.

¶ *Peruſini.*] Scilicet Phil. Cor. adde Alex. conſil. 251. num. 3. lib 6. vbi dixi & Iaſ. col. fi. lib. 4. adde inf. conſ. 31. n. 2. conſ. 37. col. 1.

IN CONSILIVM LXXX.

¶ *Baptiſtæ.*] Earum patruo, qui inſtituit Stephanum fratrem ſuum.

IN CONSILIVM LXXXII.

¶ *Motam.*] Idem Dec. l. 1. lect. 2. in fi. ſi cert. pet.

¶ *Periti.*] Alex. conſ. 146. num. 9. lib. 2. vbi dixi conſ. 117. num. 7. lib. 7. And. Tiraquel. tract. retract. conuentio. §. 1. gl. num. 55. cum. ſeq.

¶ *Tranſcurſoriè.*] Cano. in c. fraternitatis de teſtib.

Digitized by Google

IN CONSILIVM LXXXIII.

¶ *Dolo.*] Sup. conſ. 9. num. 2.

¶ *Furtum.*] Deci. l. cognoſcentes lectu. 2. col. 1. de conſtit. Alex. conſ. 168. lib. 2. vbi tetigi. dic quod debet inſpici materia ſubiecta.

¶ *Dubio ſup.*] Conſ. 28. in fin.

¶ *Quominus.*] Et benè, competeret etiam interdict. recuperandæ, vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 132. quamuis aliter velit Alcia. de præſumpt. part. 3. n. 6. vbi hoc conſilium Decij malè reprehendit.

IN CONSILIVM LXXXIV.

1 ¶ *Non poteſt.*] Et benè, licet Iaſ. contrarium velit in l. ſi ſorori col. 1. C. de iure deliber. quem ſequitur Alciat. in d. tract. de præſumpt.

IN CONSILIVM LXXXV.

¶ *Ignorante.*] Alexand. conſ. 16. num. 15. vbi dixi lib. 5. conſ. 24. num. 15. eod. Curt. iunior. conſ. 358. num. 12.

¶ *Infiatiom.*] Hyppo. Marſili. ſingul. 422. Philip. Deci. l. fin. num. 8. C. vnde legit. quamuis Iaſ. ibi dubitet.

¶ *Quod non.*] Vt plenè dixi in conſuet Pariſ. §. 8. Gloſſ. 1. q. 8.

IN CONSILIVM LXXXVI.

¶ *Barto.*] Num. 41 alex. Fran. Rip. d. l. Centurio num. 170. ſed Lancelo. Poli. in ſub. de ſubſti. num. 17. tenet quod tantum directa, & verius eſt.

¶ *portio.*] Supra conſilio 80. col. 1.

¶ *Vniuerſale.*] Idem Philippus Cor. de authenti. ex cauſa col. 25. Iaſ. q. 3. num. 6. Guliel. Benedict. Repet. cap. Raynutius. verſi. in eodem teſtamento relinq. 1. num. 137. de teſta 10. Nicola. Reſpon. 2. num. 4. vbi tamen malè computat dixi in annotat. in nouell. conſtit. 115. vbi dictam communem ſententiam limito primò in teſtatore errante putâ ſi pater cauſam exhæredationis veram, cum ſit falſa vel ſi pater ignoret præteritum eſſe filium & hoc caſu, nec per clauſulam quidem codicillorum conſeruatur. Limito ſecundò quando inſtitutus & vniuerſaliter grauatus, non poteſt eſſe hæres ab inteſtato, tunc enim proſſ. perit nec remanet cum onere, nihil enim ei, nec ex teſtamento nec ab inteſtato delatum eſt. Limito tertiò quando inſtitutus & vniuerſaliter grauatus poteſt eſſe, & eſt hæres ab inteſtato, putâ vnus filiorum ſed grauamen erat reciprocum cum vno quo non poteſt eſſe hæres ab inteſtato, videlicet extraneo ſimul inſtituto cum dicto filio, qui erant inuicem grauati, quia tunc ex quo deficit ex parte extranei qui nunc ex teſtamento, nec ab inteſtato ſuccedit, deficit etiam ex parte filij, qui non fuit grauatus ſimpliciter, ſed reciproce tantum: facit l. iam hoc iure de vulg. & pupill. Secus quando vterque venit ab inteſtato, & ſic in vtroque pariter conſeruari poteſt vt in hoc conſ. Decij.

¶ *Paterna.*] Actiuè id eſt facta per patrem.

¶ *Contrarium.*] Ad idem. Cor. etiam ſi renunciatum ad cognita & incogni. conſil. 133. lib. 3. vide quæ dixi ad Alex. conſil. 208. lib. 6. conſil. 167. col. 2. lib. 7. Car. Rui. conſil. 137. lib. 2.

¶ *Probetur.*] Inf. conſil. 652. Alexand. conſ. 39. lib. 1. vbi tetigi.

¶ *Econtrà.*] Scilicet ſi pater renunciet futuræ ſucceſſioni filij, ſed adhuc puto non valere per regulam iuris.

¶ *Studij.*] Idem Fran. purpura l. fi. num. 176. C. de pact. ſed idem dicendum etiam ſi iurauerit l. non dubium l. de legibus. dixi ad Alex. conſil. 180. num. 1. lib. 5.

¶ *Reſoluatur.*] Purpura l. fin. num. 194. C. de pact.

IN CONSILIVM LXXXVII.

¶ *Pariter.*] Infrà conſil. 230. col. 1.

¶ *Fratris.*] Imo competit, vt latè Dec. in conſil. 372. vbi dixi.

¶ *L.*] In quibus fortior tex. in l. ſi quis prioris in pr. eo tit. vbi & de pronepotibus.

IN CONSILIVM LXXXVIII.

¶ *Qualitatem.*] Dixi in conſuetu. Pariſ. §. 40. num. 11.

¶ *Reſoluitur.*] Dec. infrà conſ. 238. cum ſeq. in fi. & in l. ſi ſocius ſi cert. pet. vbi dixi vide latè do. And. Ticaquel. in tract. retractat. conuentio. §. 3. num. 10.

¶ *Quantum*] Hæc eſt vera ſolutio quicquid dicat Deci. vt dixi in conſue. Pariſi. §. 175.

¶ *Diuiſionem.*] Dummodo partes ſint æquales vel ex neceſſitate, vel non aliter commodè diuiſibiles inæqualiter adiudicatæ, aliàs ſecus: quia dicta prohibitio tanquam odioſa reſtringitur preciſè ad limites verborum, & ſic ad partem cuiuſque & ſemel vt citius redeat ius commune.

¶ *Limitate.*] Pau. con. 407. lib. 3. Alex. l. 1. in pr. col. 24. de offi. eius cui mand. eſt iuriſdi. Iaſ. d. l. voluntas & l. filiusf. §. diui. lect. 2. col. 11. de leg. 1. Caro. Rui. conſ. 113. num. 5. lib. 1. And. Tiraq. in tract. retract. proximi. §. 32. num. 6. cum ſeq.

IN CONSILIVM LXXXIX.

¶ *Fortiori.*] Hæc veritas. quidquid ſophiſticè dicat Decius, quem refert & benè reprehendit Alci. de verb. ſignifi. lib. 3. pag. 67. Idem mecum Hiero. Gra. conſ. 103. col. 1. lib. 2.

¶ *Præter.*] Sed iſtud non eſt præter mentem, imò à fortiori mente.

¶ *Voluntariam.*] Imò effectum deſtinatum reſpicientem.

Expreſſum.] Sic fuit quod fortius eſt expreſſum.

Ratio ceſſat.] Imo conuertenda eſt ratio, qua magis grauaretur ab auo in caſu quo haberet quam vbi non haberet filias, quod eſt præpoſterum & contra ſenſum communem & aui teſtatoris.

¶ *Patre.*] Supr. conſil. 26.

CONSILIVM XC.

¶ *Vitio.*] Sed cum iure diuino debeat mori Leuit. 20. Rom.

Digitized by Google

20. Rom. c. 1. & iure ciuili l. cum vir. c. de adulr. in auth. vt non luxur. homin. contra nat. in princ. & ſecundum canones grauior adulterio ca. vlus 32. q. 7. imo quam incertus c. adulterii. 32. q. 7. & vt inquit idem Deci. in l. 1. num. 7. C. de ſec. nup. Ipſo iure etiam ante accuſationem ſit infamis & inteſtabilis, de quo latè Anaſtaſius Platus, inter conſilia Barbat. lib. 1. in fin. multo magis conuictus, & damnatus infamis eſt, & incapax officiorum & dignitatum. Sequitur quod ſtatutum illud eſt ipſo iure nullum, ſicut de imponente pœnam pecuniariam pro homicidio Philipp. Dec. lege prima col. 2. Quod quiſque iu. vbi dixi. Et quod Decius ſic cauſæ interuiens malè ſcripſit tacitè correctum præcedens ſtatutum de priuatione officiorum.

IN CONSILIVM XCI.

¶ *Idem equum.*] Alex. conſ. 33 num. 3. lib. 2. conſ. 137. conſi. 4. conſ. vlt. num. 3. lib. 7. Hyppol. Marſil. in rubr. de probat. fol. 50.

IN CONSILIVM XCII.

¶ *Reſtringatur.*] Refert & ſequitur idem Decius in c. ſedes in fi. de reſcript.

IN CONSILIVM XCIII.

¶ *Gabella.*] Dixi in conſuet. Pariſ. §. 23. num. 45. cum ſequitur, ſed non puto illud dictum Bald. verum, quia debet ſtat. intelligi de contractu principali.

¶ *Sciat.*] Alber. 2. ſtatu quæſt. 143. Alex. conſ. 111. lib. 1. conſ. 28. lib. 4. conſ. 71. lib. 6. conſ. 67. num. 7. lib. 7. Soci. conſ. 61. lib. 4. Iaſ. l. lecta col. 5. & ibi Dec. num. 13. Alcia. ſi certum pet. Dec. infra. conſ. 312. Hiero. Gratus. conſ. 126. lib. 1.

IN CONSILIVM XCIV.

¶ *Arbitrio.*] Infra conſ. 272. col. 3. conſ. 448. num. 10. conſ. 465. in fi. conſ. 510. conſ. 577. conſ. 596. conſ. 550. c. ex literis colum. 1. de probat.

IN CONSILIVM XCV.

¶ *Vulgaris.*] Et hoc veriſſimum.
¶ *Contrarium.*] Et malè.
¶ *Alex.*] Et benè vt ibi dixi.
¶ *Alternatiuè.*] Atqui non eſt differentia inter copulam & alternatiuam inter perſonas in teſtamentis l. cum quidem l. de verb. ſigni.

¶ *Nepotes.*] Peſſimè loquitur, imò dico quòd ſi Margareta cum filio prædeceſſiſſet, relicta tamen hac nepte, deinde deceſſiſſet Ioannes inſtitutus, tunc hæc neptis tanquam appellatione filiorum comprehenſa & vulgariter auiæ ſuæ ſubſtituta ſucceſſiſſet in locum & portionem dictæ Margaretæ auiæ ſuæ. Facit quod dixi ad Alex. An appellatione filiorum veniant nepotes conſil. 1. lib. 1. num. 12. adde Phil. Cor. conſil. 97. conſultus primo. col. 5. lib. 3. Vuldati Zaſi. conſil. 7.

¶ *Fideicommiſſum.*] Et hoc veriſſimum quicquid Dec. dicat.

¶ *Gradus.*] Sed hoc peſſimè, imo omnino intelligendum de omnibus liberis vniuerſaliter, cum agatur de fauore liberorum & excludendo odioſo fidei commiſſi onere.

¶ *Loco.*] Et hoc quia verè tenent primum gradum, vt ibi dixi.

IN CONSILIVM XCVI.

¶ *Præiudicat.*] Refert & ſequitur idem Dec. in c. & ſi clerici. in prin. num. 14. in fin. de iud. & intellige quando fuit principaliter cognitum. Secus ſi de ſimplici articulo & prouiſione executionis & ita obſeruatur.

¶ *Verſimilis.*] Et ex propinquis & vrgentibus coniecturis, vt dixi in conſ. Pariſ. §. 156.

¶ *Exceptio.*] Imo lapſo tempore iuris ſed & exceptio in hoc regno non practicatur.

IN CONSILIVM XCVII.

¶ *Lecta.*] Vide quod dixi ad Alex. conſil. 176. lib. 5.

IN CONSILIVM XCVIII.

¶ *Nomen.*] Alex. conſil. 15. num. 6. lib. 6. vbi tetigi.

IN CONSILIVM XCIX.

¶ *Proprio.*] Sup. conſil. 21. col. 6.

IN CONSILIVM C.

¶ *Iuuando.*] Cor. conſil. 160. lib. 2. Alex. conſil. 43. lib. 4. conſil. 149. lib. 5. Dec. c. 3. loco. col. 4. de probat.

¶ *Coactus.*] Sup. conſil. 21. num. 2.

¶ *Contrarij.*] Infr. conſil. 163. conſil. 341. conſil. 602. col. 2. in l. & eſt natura num. 5. de reg. iur. Alex. conſil. 47. num. 5. lib. 2. Aymo. conſil. 78. ad fin.

¶ *Colonus.*] Stephanus Auffrerius de reprobat. teſti. verſic. colonus Alex. conſil. 114. lib. 4.

¶ *Conſequentiam.*] Alb. l. ſi quis quanquam. ſi quis cautio. Socin. l. ſi quis ita numer. 6. de reb. dubiis. Alex. conſil. 78. num. 2. lib. 1. conſil. 99. col. 4. lib. 5. Dec. in conſil. 342.

¶ *Mortem.*] Alex. conſ. 111. num. 3. lib. 1. conſ. 121. num. 9. lib. 7. Dec. cap. ex literis num. 14. de conſti. vbi dixi.

IN CONSILIVM CI.

¶ *Fundatam.*] Imo quicquid dicat Dec. ſi hæc non ſufficiunt ad probandum falſum, ſaltem ſufficiunt ad reddendum inſtrumentum ſuſpectum vt non probet l. ſi. C. ad leg. Cor. de fal. vide

Digitized by Google

Dec. c. tertio loco num. 11. de probat.

¶ *Teſtibus.*] Quot teſtes requirantur ad reprobandum. Alex. conſil. 93. lib. 5. Alciat. conſil. 97. Aymo. conſil. 56. Nicol. Boer. deciſ. Burdegal. 116. 118.

IN CONSILIVM CII.

¶ *Poſſit.*] Scilicet non probando aliud quam rem euictam. Sed benè agendo principaliter, vt hic & ſupra conſil. 74.

IN CONSILIVM CIII.

¶ *Facilius.*] Alex. conſil. 99. num. 9. lib. 5. vbi dixi, Oldra qu. 1. Deciſ. 100. ex parte 2. in fin. de reſcript.

¶ *Renunciare.*] Feli. c. ex tenore col. 2. cum ſeq. de reſcript. Dec. c. ex parte 5. col. 2. de reſcript.

IN CONSILIVM CIV.

¶ *Retinere.*] Scilicet cum effectu quia facta diſcuſſione principalis debitoris, amplius retinere non poterit. Sed interim quamuis teneatur iura & hypothecas pro quibus ſibi ſoluitur cedere, non tamen tenetur pignora, quæ etiam pro poſteriori debito ſuo detinet, tradere ne ſe ipſum priuet beneficio diſcuſſionis. Et ita rectè tenet, & ſic intelligi debet Sali. in dict. l. 2. col. C. l. de fideius. quamuis Anto. Neguſant. tract. pigno. part. 5. membro 3. num. 34. male reprobet, vt etiam dixi in tract. vſur. quæſt. 89. num. 684.

¶ *Satis.*] Hoc conſilium Decij reprehendit Anto. Neguſant. tract. pig. part. 5. membro 3. num. 32. vbi ex ignorantia praxis ſeſe intricat, & fatetur ſe non poſſe adaptare.

IN CONSILIVM CV.

¶ *Mortis.*] Et benè, vt dixi ad Alex. conſil. 13. num. 10. lib. 3. quicquid dicat Alciat. de ver. ſign. lib. 1. pag. 7.

¶ *Nec obſt.*] Imo multum obſtat vide Alb. Bru. in tract. ſtatu. excluden. fœminas, ne hic margo nimis oneretur.

¶ *Socius.*] Idem Hiero. Gra. conſil. 12. lib. 1.

¶ *Poſſe.*] Et verum eſt quicquid dicat Dec. ſcripſi in conſuet. Pariſ. §. 96.

¶ *Toto.*] Dixi ad Alex. conſil. 33. num. 21. lib. 3.

¶ *Inter liberos.*] Hæc communis, ſed contrarium verius vt tetigi ad Alex. conſ. 168. lib. 5.

¶ *Æqualiter.*] Iuxta l. fi. C. fam. erciſc. vt dixi ad Alex. conſil. 168. num. 3. lib. 5.

IN CONSILIVM CVI.

¶ *Legitimè.*] Alex. conſil. 209. num. 20. lib. 6. vbi dixi.

IN CONSILIVM CVII.

¶ *Campſori.*] Cur ſenior. conſil. 7. Caro. Rui. conſ. 209. lib. 1. vide latè Soci. conſil. 36. lib. 4. & quæ tetigi ad Alex. conſil. 173. lib. 8.

¶ *Reuocari.*] Imo reuocari poteſt vt latè Soci. conſil. 267. lib. 2.

¶ *Iudici.*] Niſi ſit de facto debitoris vel conſtet ipſi principali debitori qui non eſt habiturus contra alios regreſſum, quia tunc non eſt neceſſe conſtare iudici ante executionem vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 166.

IN CONSILIVM CVIII.

¶ *Ludouicus.*] Scilicet Sfortia filius Blanchæ Spuriæ Phil. Ducis Mediolani, qui Ludouicus anno priore huius conſilij videlicet anno 1500. expulſus fuerat per Lud. XII. Franciæ Regem verum Ducem. Rurſus d. Ludouicus anno 1515. captus per Franciſcum I. Franciæ Regem & fœdera ſimilia faceret in Franciam abductus vbi mortuus eſt.

¶ *Aliud.*] Decius l. contractus num. 11. l. eius eſt velle in fide de regu. iur. c. ex literis in fi. de conſtit. vide Ludo. Gozadi. conſil. 22.

IN CONSILIVM CIX.

¶ *Pertinentiis.*] Latè Alex. conſil. 55. num. 18. cum ſeq. lib. 4.

¶ *Laici.*] Idem Alex. conſil. 43. num. 5. lib. 7. Soc. conſil. 28. col. 5. lib. 3. Iaſ. l. 1. col. 7. de vulga. & pupilla. Aymo. conſil. 169. num. 3. Decius c. ex literis col. 2. de probat. ſed falſum eſt.

IN CONSILIVM CX.

¶ *Liberatione.*] Andr. Tiraq. de legib. connubia. gl. 6. qu. 8.

¶ *Frater.* Hippo. Marſil. ſing. 493. dixi in conſu. Parit. §. 6. gl. num. 18. cum ſeq.

IN CONSILIVM CXI.

¶ *Fingitur.*] Hæc fictio eſt falſum & ineptum commentum Canoniſtarum contra rationem materiæ ſubiectæ cum nulla ſit pecunia numerationi parata, contra mentem partium, cum vendens nolit dare ſed accipere pecuniam. Et meritò hoc figmentum reiiciunt Theologi in 4. ſent. diſtinct. 15. qu. 2. nec tamen id extricant. Dicendum quod iſte venditor dilationem pretij, dum hac contemplatione pluris vendit. quod ideo reprobat Pontifex in d. c. in ciuitate, quia ibi mercatores enormiter excedebant tedum beſſes legales, ſed etiam centeſimã & improbum formis admittebant, vt dixi in nouo intellect. d. c. quem poſui in tractatu vſurarum. q. 74.

¶ *Secus.*] Hæc eſt communis, tamen aduertendum, vt nouè dixi in dict. tract. vſu. num. 676. qu. licet in venditione fundi vel domus reditum afferentis nullo modo ſit vſura pluris vendere ob dilationem pretij ſi illud plus non excedat fructus interim

Digitized by Google

rim veriſiquiliter percipiendos per ea quæ dixi, in conſu. Pariſ. §. 1. gloſſ. 9. num. 20. Tamen quatenus illud plus excedit fructus eſt vſura largè ſumpta, & ſi excedat legitimum modum, cadit in centuram d. c. in ciuitate.

¶ *Conſtat.*] Adde copulatiuè quando illud plus multum excedit legitimum modum interuſurij quod non conſiderantes Iuriſtæ multùm hactenus errauerunt, vt probaui in d. tractat.

¶ *Conſcientiæ.*] Imo niſi quatenus ſcienter alter alterum decipiat vel læſionem magnam, mox & reintegra detectam non velit emendare vt dixi in d. tract. qu. 14.

¶ *Ancha.*] Sed ſuſpectus eſt, quia loquitur in fauoreme ſymniſtarum ſuorum ſuper hoc diſtinguit Antonin. par. 2. tit. 1. c. 7. §. 4. Sed Conrad. tract. contract. quæſt. 49. in fauorem etiam ſuorum ſymniſtarum tenet quod ad Theologos. Sed in eodem tractatu quæſt. 34. horum oblitus fatetur quod ius ciuile poteſt facere & determinare quod aliquis contractus ſit vel non ſit vſurarius, licet non poſſet vſuram in ſe permittere, quod verò proximius eſt dicendum quod iudicium de iſtis ſpectat ad iuriſperitum per ea quæ dixi in tractat. vſurar. quæſt. 2. quanquam hactenus acciderit Theologos Scholaſticos rectius & varius in multis de his diſſeruiſſe quam Canoniſtas & Iuriſtas.

¶ *Lucro.*] Iſtud lucrum eſt vera centeſima, & ſic iure ciuili illicitum & reducendum ad beſſem videlicet ad octo, ſed quia hoc tunc publice ignorabatur, ſuſtinetur hoc conſilium propter errorem illius temporis, & quod non eſt exceſſus nimus defraudans proximum, vt dixi in dicto tract. quæſt. 44.

¶ *Hoſtien.*] Sed hæc opinio falſa de iure & valdè periculoſa vt probaui in d. tractat. num. 566.

¶ *Primum.*] Conrad. tract. contract. quæſt 30. requirit ſeptem, ſed iſti ignorant & omittunt præcipuum, videlicet quod legimus modus interuſurij non excedatur vt dixi in d. tract. q. 74.

IN CONSILIVM CXII.

¶ *Glo.*] Sed illa gl. falſa eſt, vt dixi ad Dec. de reg. iur. l. nuptias num. 6. & c. quæ in Eccleſiarum numer. 13. ſed ſic ex hypotheſi, dicendum quod eſt matrimonium, ſed fornicarium machinamentum ſimile apud Soc. conſ. 28. lib. 3. huiuſmodi ſiue ſcortationes, ſiue captiones non debent furari titulo matrimonij, quanquam iſtud conſilium referat & ſequatur Dec. c. 1. in fin. de teſtibus.

¶ *Monachi.*] Philip. Franc. in d. c. Semel, dixi ad Dec. in c. quæ in Eccleſiarum Num. 13. de conſtit. quo remitto.

IN CONSILIVM CXIII.

¶ *Et inſuper.*] Ex hac clauſula apparet quòd peſſimè conſuluit Dec. quia priuilegium non loquitur de Decimis Parochialibus, ſed tantùm de Decimis impoſitis, quæ ſolent exigi à Papa & ſuis legatis, vel exactoribus, vt verba clarè ſonant. Plus dico, quòd Papa non poteſt Parochialem vel ſimilem Eccleſiam ſuis decimis priuare, vt malæ cauillationes ſunt ſolutiones quas confingit Dec. ad Oldr.

IN CONSILIVM CXIV.

¶ *Remouere.*] Imò non poteſt tollere obſtante ſtatuti vel conſuetudinis quæ etiam Clericos in temporalibus ligant.

IN CONSILIVM CXV.

¶ *In honeſtatem.*] Et eſt verum quicquid dicat Decius.

¶ *Nauium.*] Sed iſtud non eſt generaliter accipiendum, ſed vt dixi in tract. vſura. num. 93. aliàs aleatorij contractus reprobandi ſunt.

IN CONSILIVM CXVI.

¶ *Sponte.*] Vt dixi in tract. vſura. num. 11. cum ſeq.

¶ *Dubio.*] Ant. Butr. conſ. 63. Roma conſ. 238. col. 1. conſ. 520. col. 1. Franc. Rip. l. 2. num. 2. ſi cer. pet.

¶ *Depoſito.*] Vt latè & nouè dixi in tract. vſura quæſt. 83.

IN CONSILIVM CXVII.

¶ *Fed*] Et malè, quia ſatis eſt laicum eſſe in quaſi poſſeſſione cui non poteſt Papa præiudicare, ſicut nec ſpoliare laicos poſſeſſionibus ſuis: & contra Fed. ſeorſ. Dec. infra conſ. 126. num. 3.

¶ *Vnica.*] Dec. l. ſi emancipati col. 2. l. de coll. inf. con. 124. conſ. 126. Cor. conſ. 47. lib. 3. Roch. Cur. in Rubr. de iure patro. ver. competens alicui num. 35. Alex. conſ. 74. num. 16. lib. 4. vbi tetigi.

¶ *Populus.*] Ægid. Bellam. d. c. querelam. nu[illegible]. Dec. c. cum venerabilis col. 17. de except. & in rub. de iud. num. 8. vbi dixi, idem Dec. inf. conſ. 126. col. 1.

IN CONSILIVM CXVIII.

¶ *Triginta anno.*] Poſt tantum temporis non debet hæc accuſatio admitti l. querelam c. ad leg. Corn. de fal. cæterum primus author fui, vt iudices ſæculares recta non remittendo ad Eccleſiaſticos, vt prius ſolebant, reciperent huiuſmodi facta, & cognoſcerent, & à decem annis bis conſului impetranda beneficia per ſimoniam adempta, & intentato interdicto vti poſſidetis, & probata ſimonia bis etiam arreſto Senatus vici.

¶ *Præſentis.*] Dec. c. 1. col. 8. de fid. inſtru. vbi tetigi.

¶ *Conſonans.*] Qu. Tholoſ. 312. Dec. ca. relatum & de præbend. cap. cum in terra, num. 37. vbi dixi.

IN CONSILIVM CXIX.

¶ *Natura.*] Alex. conſ. 77. num. 16. lib. 3. vbi dixi conſ. 64. num. 5. lib. 4. conſ. 21. num. 6. lib. 7.

¶ *Licitum.*] Tenet Decius ſimpliciter quod non valet niſi quatenus intereſſe procedetur. Et malè contrarium in hoc eodem themate pro parte aduerſa conſuluit Socin. conſil. 176. lib. 2. quod repetitur cól. 103. lib. 4. vbi fundatur in hoc, quod dominium non erat interim tranſlatum in emptores propter dictum ſtatutum Lucanum. ſup. num. 4. quæ eſt

inepta & ſophiſtica ratio, vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 1. gloſſ. 9. num. 20. & in annotat. ad Alexand. conſil. 129. lib. 4. dicendum omnino quod hoc caſu valet pactum vſque ad concurrentiam fructum pro rata partis traditæ tranſlatum fuerit verum dominium, ſiue non, & non obſtante dilatione ſolutionis data non ſimpliciter, ſed ſub hoc pacto, quia vſque ad quantitatem fructuum partes traditæ non recepto pretio, nullo modo eſt vſura, ſed rei perſecutio, vt latius dixi in tract. vſura. quæſt. 74. ſed vltra quantitatem horum fructuum illis comprehenſis, valeret pactum de iure ciuili vſque ad legitimum modum vſurarum. videlicet vſque ad beſſes, ſi venditor erat iſtius negotiator, alias vſque ad Semiſſes l. eos c. de vſu. Sed ille rigor meritò exoleuit, & temperatione vtimur compenſatione interuſurij. vt nouè dixi in dict. tract. Decius autem in capit. cum venerabilis num. 14. de exceptione. Iſtud idem conſilium refert & ſequitur quo non eſt curandum. Sæpè & infœliciter gloriatur ſe conſuluiſſe contra Soci. vt dixi ſup. conſil. 20.

§ *Ante.*] Sed eſt falſa & communis in contrarium, vt dixi in tract. vſura. num. 518.

§ *Fructuum.*] Doct. ad vſque non intellexerunt ideo omnia confuderunt. Dicendum quod acceſſio vel compenſatio fructuum non eſt vſura, ſed rei perſecutio. Aliud eſt æſtimatio ſimplicis interuſurij pecuniæ iure debitæ & dilatæ, quæ eſt vſura ſtrictè ſumpta, & hodiè prohibita in mutuo ſed largè ſumpta, nec prohibita, ſed etiam vltra legalem moderanda in cæteris obligationibus vt ſumma & abſoluta æquabilitate præſtitimus in dict. tract. quæſt. 74.

§ *Alex.*] Contrarium tenuit idem Alex. conſ. 31. conſil. 100. lib. 6. & melius, vt vbi dixi.

§ *Nominis.*] An & quatenus hoc verum ſit, dixi in dicto tract. num. 31. & q. 74.

§ *Niſi*] Hoc eſſet verum, quatenus peteretur congrua æſtimatio interuſurij vltra ratum dictorum fructuum.

§ *Intereſſe.*] Hoc nouè declaraui in dicto tract. vſur.

§ *Vſura.*] Fateor quod quatenus fructus excedit, eſt vera vſura largè ſumpta, ſed ſufficit quod ſimul cum fructibus non excedat rationem quincuncis vſuræ, vt dixi in dicto tractatu qu. 74.

IN CONSILIVM CXX.

§ *Conſului.*] Quod conſil. habetur infra conſ. 61. vbi dixi.

§ *Pauper.*] Socinus conſilio 30. libro 4. Alexander conſilio 213. numer. 8. lib. 6. conſil. 158. in fine lib. 7. Matth. Afflict. Deciſ. Neapolit. 179.

§ *Sanguinis.*] Idem Clauaſi. in verſiculo legatum. 2. quæſt. 30. Sed oppoſitum quod ad pias cauſas latè tenet Iaſon conſil. 17. lib. 2. facit Alexander l. hæreditatum col. 1. ad legem falcidiam. Et verius eſt, vt dixi in conſuetud. Pariſ. §. 96.

IN CONSILIVM CXXI.

§ *Statim.*] Non eſt verum, niſi ea intentione factum ſit & Epiſcopi authoritas acceſſerit Io. Fab. inſtit. de re di. §. nullus. Anchar. conſ. 129. Guid. Pap. Dec. Delph. 187.

§ *Generale.*] Cap. 1. de inſtit. in 6. niſi eſſet generale ad cauſas tantum Ægid. Bellam. Deciſ. 93. cum ſequent.

§ *Inſtitutus.*] Ita quod hoc allegando tituliq; per dictionem non tenetur ad exhibitionem tituli etiam in poſſeſſorio coram iudicibus ſæcularibus, vt nuper conſului ſa. ſupra conſilium 118. numer. 2.

IN CONSILIVM CXXII.

§ *Arbitror.*] Idem refert & ſequitur Dec. c. paſtoralis col. fi. de reſcript.

IN CONSILIVM CXXIII.

§ *Vitam*] Latè & nouè dixi in tract. vſur. quæſt. 72.

IN CONSILIVM CXXIV.

§ *Vnice.*] Supra conſil. 117.

§ *Præfertur.*]. Dixi in conſuet. Pariſ. §. 37. gl. 10. num. 10.

§ *Proprio.*] Infra conſil. 446.

§ *Vtilitatem.*] Decius c. 1. lect. 1. num. 19. cap. quæ in Eccleſiarum num. 2. de conſt. vbi dixi.

§ *Laicorum.*] Hæc ratio cum ſequitur falſa eſt, niſi vbi Papa habet ſupremam iuriſdictionem temporalem.

§ *Derogare.*] Supra conſ. 117. num. 2.

IN CONSILIVM CXXV.

§ *Spoliari.*] Non eſt verum ſi fiet cauſa cognita, cum iudex ſæcularis ſit iudex poſſeſſorij, vt dixi ad Decium c. cæterum col. 7. de iud.

§ *Principis.*] Falſum eſt nec poteſt valere vt ſententia c. de cau. poſſeſſio. & proprie.

§ *Locus.*] Franc. Ripa. c. 2. num. 4. de iud. ſ. Steph. Bertrand. conſ. 307. de relictis col. 3. lib. 2. iſta vt non ſufficiet quaſi poſſeſſio. Io. Andr. Bald. c. dudum infra de elect. niſi per aliqua tempora continuata eſſet, Rota deciſione 264. de cau. poſſeſ. & pro. in antiquis. Ægid. Bellam. deciſione 11. cap. conſ. 120. lib. 4.

IN CONSILIVM CXXVI.

§ *Vnice.*] Supra conſilio 117.

§ *Velle.*] Sed tantum pro hac vice præuenire intendit, non autem aliquam quaſi poſſeſſionem quærere, vt faceret ordinarius. Imo etiam in hoc regno ſi per errorem toleratæ ſint præuentiones ſimplices Papæ à Patronis laicis, quorum non fuit facta mentio, tamen non perdunt quaſi poſſeſſionem præſentandi in ſequentibus vacationibus, nec Eccleſiæ vel ordinario quæritur vlla quaſi poſſeſſio libertatis vt plenius ſuo loco dixi. fac. quæ ſcripſi in conſuetud. Pariſ. §. 37. gloſſ. 10. quæſt. 4.

Digitized by Google

IN CONSILIVM CXXVII.

¶ *Velit.*] Scilicet ex præſentatis etiam in diſcordia, non autem extraneum, niſi omnes præſentati indigni eſſent vt ſuo loco dixi.

¶ *Inſtitutionem.*] Quia licet per præſentationem videatur fructus collectus, non tamen conſumptus; debet ergo poſſeſſor bonæ fidei & ſuus præſentatus eſſe diligens, quia ſecuta euictione non fiet reſtitutio interim cõſumptorum niſi verbalis vt ſuo loco dixi.

¶ *Expreſsè.*] Idem Deci. in c. quanto num. 6. de iud. ſed falſum eſt, vt ibi dixi, & in conſuet. Pariſ. §. 37. gl. 10. num. 11.

¶ *Valuit.*] Imò etiam per ſe facta valuit vt pote inter conſortes, & compatronos ſine conſenſu Epiſcopi. cap. in inſinuatione de iure patr. Iaſ. l. qui Romæ §. duo fratres, col. pen. de verb. oblig. vbi etiam Fran. Ripa. col. 19.

¶ *Abſolutè.*] Ego puto quod benè, quia clauſula ſup. num. 2. intelligitur de toto iure patronatus dictorum fratrum, & adhuc hoc ceſſante non eſt verum quod Martorus per hæc verba voluerit ſe limitare quicquid cauilletur Decius.

IN CONSILIVM CXXVIII.

¶ *Speciali.*] Alio quam Epiſcopali.
¶ *Extraordinaria.*] Inf. conſil. 632. col. 2.
¶ *Relatum.*] Sup. conſil. 57. inf. conſil. 292.

IN CONSILIVM CXXIX.

¶ *Vnica.*] Supra conſil. 117.
¶ *Capite.*] Rom. conſ. 355 in fin. conſ. 496. Gemin. conſ. 92. col. 1. limitat Gemin. conſ. 52.

IN CONSILIVM CXXX.

¶ *Puniatur.*] Et benè & hoc conſilium refert & ſequitur idem Dec. in c. quæ in Eccleſiarum num. 17. de conſt. vbi dicit ſecundum hoc conſilium iudicatum fuiſſe Paduæ.

¶ *Clericus.*] Dec. c. Eccleſia S. Mariæ num. 52. de conſtit. Steph. Auffr. in addit. q. Thom. 144. & repe. 1. de off. ord. reg. 1. falle. 11. Hyp. Marſi. l. ſtatu liberum de quæſt.

IN CONSILIVM CXXXI.

¶ *Retinere.*] Hoc verum, vt tradit Carol. Rui. conſ. 152. lib. 1. quicquid dicat Decius hîc & infr. conſ. 328. vbi idem tenet & malè, quia tantum eſt quædam æquitas, vt extraneis tantumdem afferendo præferantur; vt per Bartholum in leg. prima de priuilegiis creditorum in fin.

¶ *Requiritur.*] Contrarium tenet idem Dec. ſuprà conſil. 78.

¶ *Hærede.*] Hoc verum quando vltima conceſſio requirebat qualitem hæreditariam aliàs ſecus.

¶ *Conſenſu.*] Imo, ſine conſenſu, quia vt patrimonium iudicatur vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 46, cap. 4.

IN CONSILIVM CXXXII.

¶ *Confitetur.*] Iſtud conſilium refert & ſequitur idem Dec. l. 1. num. 8. Cod. vnde vir & vxor. Idem Phil. Fran. in rub. de teſtam. col. 32. lib. 6. limitant Barbat. l. diuortio col. antepen. de verbo obliga. Guid. Pap. conſ. 115. Matt. Afflic. deciſio Neap. 102.

IN CONSILIVM CXXXIII.

¶ *Criminali.*] Quod non obſeruatur. Alex. conſ. 24 num 11. lib. 2. Nec verum eſt de iure, licet eis minus credatur. Alex. conſil. 11. num. 5. lib. Cepol. Cleant. cri. conſ. 32. Et Decius l. 2. num. 34. vbi dixi de regul. iur. cap. 3. num. 10. de teſtib.

IN CONSILIVM CXXXIV.

¶ *Communis.*] Rot. Curt. rubr. de iure patro. ad fin. quæſt. 36. dixi ad Decium in rub. de iud. extra numer. 8.

IN CONSILIVM CXXXV.

¶ *Marmore.*] Franc. purpur. l. 1. col. 20. num. 155. ſi cert. pet.

IN CONSILIVM CXXXVI.

¶ *Medio.*] Supra conſ. 8. num. 2.
¶ *Penſione.*] Dixi in conſuet. Pariſ. tit. 3.

IN CONSILIVM CXXXVII.

¶ *Admittitur.*] And. Iſer. de ſtatu contra libert. Eccleſ. poſt vſus feudo. Idem Dec. cap. At ſi clerici col. 21. de iudici. & latè Vldar. Z 21. conſ. 23.

¶ *Manum.* Dec. c. cum acceſſiſſent col. 6. de conſt. Fel. c. quoniam Abbas. in fine de off. de leg. de Iaſ. l. more in fi. de iuriſdict. omnium iud. limitat. Calder. conſil. 3. de conſuet. qu. Tholoſa conſil. 436. in fin.

¶ *Non obſtat.*] Sequentem colum. vſque ad fi. conſilij reſtitui ex libro meo primę impreſſionis quę Papiæ facta eſt.

¶ *Derogatum.*] Idem Alex. conſil. 7. lib. 4. vbi dixi.

IN CONSILIVM CXXXVIII.

¶ *Tenet.*] Gl. quam ibi reprobat Panor. & benè: quia non agitur de alienando, ſed de non acquirendo: dixi in conſuet. Pariſ. §. 14. num. 10.

¶ *Petit.*] Alex. conſ. 17. num. 4. vbi tetigi lib. 6. Carol. Rui. conſ. 168. num. 18. lib. 1. latè dixi in conſuet. Pariſ. §. 30. num. 106.

¶ *Integrum.*] Sup. conſ. 58. in fin.

Digitized by Google

IN CONSILIVM CXXXIX.

¶ *Seruitium.*] Contrarium tenet Iaſ. conſil. 114. lib 1. & latè Franc. Cur. tract. feudo. 3. part. princ. num. 5. adde Cor. conſil. 16. conſil. 239. lib. 1. Rom. conſil. 33.

¶ *Deſictum.*] Alex. conſ. 29. vbi tetigi lib. 1. Iacob. de ſanct. Georg. tra. feu. ver. & fœminis. Hipp. Marſ. ſing. 411. Albe. Bru. conſil. 39.

¶ *Generali.*] Alexand. conſil. 41. lib. 6. vbi tetigi Decius l. 1. num. 41. ſi cer. pe. l. fin. num. 10. C. vnde legiti. Andr. Tiraq. de retract. proximi. §. 1. gl. 3. num. 5. cum ſeq.

IN CONSILIVM CXL.

¶ *Quod ſec.*] Hoc veriſſimum quicquid infra dicat quia Chriſtus ſanxit, *Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet*, Matthæi 19 Marci 10 & Paul. ad 1. Corint. 7. *Coniugatis præcipio, non ego ſed Dominus, Vxor à viro ne ſeparetur.* Igitur non poſſunt coniuges hanc legem diuinam, qua omnes ligati ſunt, & iam mutuo conſenſu diſſoluere.

¶ *Promiſiſſe.*] Vult dicere Decius, quod vir per dictam promiſſionem cenſetur vouiſſe caſtitatem quod eſt falſiſſimum: nec verba hoc inferunt & ſic peſſimè conſuluit Plus dico quod c. 1. de conuer. coniuga. cum ſimilibus debet ſanè intelligi, quando vterque coniugum eſt extra ſuſpicionem incontinentiæ: quod intelligo quando ſunt perpetuò inhabiles, alioquin non valet votum, etiam mutuum, contra legem Dei, vt nuper dixi & vocationem propriam, imo etiam citra legem & vocationem non valet, de eo quod non eſt in libera poteſtate vouentis, iterum non valet ſi ſuperſtitioſe factum ſit, vel ob cauſam falſam.

¶ *Secundo.*] Sequentia vſque ad fi. conſilij ex libro primæ impreſſionis Ticinenſis reſtitui.

¶ *Fortior.*] Decius l. in contrahenda num. 6. vbi tetigi de reg. iur. & inf. conſ. 448. num. 17. c. quoniam Abbas. colum. 7. de offic. de lega.

¶ *Plenitudine.* [Supra conſ. 11. in fin. conſil. 77.

IN CONSILIVM CXLI.

¶ *Tractatus.*] Tantum; non autem pactio c. fi. de pac. Et ſic huiuſmodi tractatus, beneficialis etiam permutationem & aliarum compoſitionum liberè ab altera ſola parte ante homologationem vel expeditionem ſuperioris reuocari poſſunt, ſeruata forma clem. vnicæ de renunt. quia ante ſuperioris approbationem non ſunt niſi meri tractatus. Et ita de facto conſului; cum duo controuertentes ſuper beneficio, ad quoddam concordatum deueniſſent, conſtituto communi procuratore ad petendam homologationem à Papa, deinde re integra, hoc eſt antequam communis ille procurator miſiſſet Romam, ſed haberet adhuc inſtrumenta penes ſe, vnus reuocauit & notificauit procuratori communi, quod cum alter reſciuiſſet recuperata inſtrumenta à reuocato, miſit Romam & expediri fecit, quanquam plures contenderent dictam cle. vnicam reſtringendam ad ſimplicem reſignationem, quæ à ſolo vnius conſenſu locum dependet, nec locum habere in reſignationibus fiendis cauſa permutationis, vel mediante alia compoſitione, & malè, per prædicta ſententiã meam expreſſim confirmant Lap. Gemi. Phil. Franc. c. fi. infi. de procur. in 6. Feli. c. ex parte decani col. 9. ver. limita primò, de reſcriptis, facit quod idem procurator non ſolùm reuocatione ſed etiam morte, vel ceſſione reuocari poteſt, vt rectè decidit Peli. præallegato ver. limita ſecundò. Et ad Decium hic, ad Roma conſil. 317. Auffre. in addit. deciſ. Tholoſ. 4. 438. gloſ. pragma. de elect. verſi. temporalis Fran. Rip. rep. c. cum M. Ferra. num. 174. de conſti. Aymo. conſil. 121.

¶ *Augmento.*] Infra conſil. 221. col. fi.

¶ *Secus.*] Dixi ad Decium c. ex parte 1. de offi. deleg. Adde quod hæc diſpenſatio non trahitur retro, & ſic non valet ſi alter interim conſenſum & procuratorem reuocauit, vt nuper dixi.

¶ *Quoties.*] Idem Feli. c. ad audientiam & col. 2. de reſcript.

¶ *Diſpenſare.*] Roma. conſil. 365. Sed falſum eſt quia eſſet mera diſſipatio & abuſus, contra conſilium Turonenſe. c. maioribus de præbend. vnde in hoc regno Franciæ non toleratur, quod Papa creare poſſit penſiones ſuper beneficiis, niſi in forma iuris, fauore pacis & prætendente ius in eodem beneficio vt in cap. niſi eſſent de præbend. vel deſignanti ſub hoc onere, aliàs ab executione appellari poteſt ad ſenatum tanquam ab abuſu, vt pluties apud nos iudicatum fuit.

IN CONSILIVM CXLII.

¶ *Solus.*] Bal. conſil. 227. lib. 1. Panor. c. fi. col. fi. de do. & contu. c. fin. col. fi. de præſcript. Rom. conſil. 36. Decius cap. reprehenſibilis col. fin. de appel.

¶ *Quadraginta annorum.*] Deci authen. qui rem, num. 20. C. de ſacroſanct. Eccleſ. Alex. conſil. 9. lib. 3. vbi dixi.

¶ *Doctori.*] Infra conſil. 402. in fin.

¶ *Nituntur.*] Sup. conſ. 33. vbi etiam cenſuras & omnia contenta ſuſpendit.

IN CONSILIVM CXLIII.

¶ *Partis.*] Quod notandum eſt in praxi.

IN CONSILIVM CXLIV.

¶ *Præſcriptio.*] Dixi in conſuet. Pariſ. §. 7. num. 8. cum ſeq.

¶ *Soluit.*] Dixi in conſuet. Pariſ. §. 22. num. 251.

¶ *Declaratoria.*] Bal. cap. 1. de feu. ſine culp. non amitt. Caro. Rui. conſil. 57. lib. 4. dixi in conſuet. Pariſ. conſil. 144. num. 6.

IN CONSILIVM CXLV.

¶ *Concludo*] Hoc conſilium refert & ſequitur idem Decius cap. intelleximus, numer. 3. de iud. idem Franciſc. Ripa cap. 1. colum. 15. numer. 25. de iudice. Vide Decium cap. Apoſtolicæ numer. de exceptione vbi tetigi.

¶ *Infamia.*] Sed quod in ea tenet Alcia. in l. ſi quis

l. ſi quis maior. ver. infamia & verſ. mox C. de tranſact. Et certè iniquum eſſet quod is qui vixit bonæ opinionis poſſet poſt obitum quo ſe defendere nequit, ad hos effectus accuſari, niſi talis fuiſſet contra quem propter eius potentiam & impreſſionem non patebat liber aditus ad iudices.

IN CONSILIVM CXLVI.

¶ *Libellariam.*] Aliam probationem emphyteuſis non adfert Decius: & ſic peſſimè conſuluit, quia non ſequitur, eſt libellaria, ergo conditionibus emphyteuticis ſubiecta, quoniam libellarius contractus eſt qui præſcriptis in ſcedula verbis concipitur de re ad certum reditum conceſſa, ſiue in ſuperficiem, ſiue in emphyteuſim, ſiue in cenſum, vel ſimplicem reditum, & ſic non arguitur emphyteuſis, vt etiam dixi in annot. ad Dec. auth. qui rem in pr. C. de ſacroſ. Eccleſ. & latiùs in conſuetud. Pariſien. tit. 2. in fin. rubr. ſed in dubio quod minimum eſt accipitur, & præcipuè contra concedentem, qui poterat legem dicere partiùs.

¶ *Probatur.*] Dixi in conſ. Pariſ. §. 7. & §. 1. gl. 5.

¶ *Pleni.*] imo quia non auditur perire volens. l. 1. §. diuus de quæſt. leg. 1 §. item illud ad Syllania.

¶ *Vlteriùs.*] imò vſque ad bimeſtre, de quo ſup. eodem num 1. habet enim emphyteuta hoc beneficium à lege & tacita conuentione, quod non poteſt vi per dominum auferri & ſic Decius peſſimè conſuluit.

¶ *Declarez.*] infrà conſilio 158. col 2.

¶ *Propria.*] Latè Ludouic. Gozadi. conſil. 39.

¶ *Reſiſteret.*] Vt tunc per iudicem cauſa cognitâ debeat expelli, & ita practicatur, vt dixi ad Alex. conſil. 105. num 18. lib. 3. in conſ. Par. §. 30. num. 17. & ad Dec. in auth. qui rem, num. 8. c. de ſacr. Eccle. ita etiam vult Cœpo. conſiliorum ciuili. conſ. 25 Carol. Rui. conſil. 25. conſil. 57 lib. 4. vbi etiam tenet quod iudice adito non poteſt ampliùs propria authoritate expellere, vbi etiam alias poterat. Bald. l. 1. 4 10 C de ter. & aqua & reprobat Ruinus conſilium Alex. 131. lib. 4.

¶ *Reſeruando.*] idem Alex. conſil. 13. col. fin. & conſil. ſeq. lib. 4. Alciat. l. 11. numer. 30. de offic. ordin. vbi addit idem eſſe ſi in genere dixerit ſine præiudicio iurium ſuorum arg. tex. in d. c. 1 ſed imò poſtquam hanc viam elegit, & lis eſt conteſtata, non obſtante quacumque proteſtatione petendum eſt à iudice, quia parte audita vel vocata ſummariè quod iuſtum erit decernet, vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 166 & ita contra Alex. quod non valeat dicta proteſtatio tenet Car. Rui. conſil. 57. lib. 4. & benè.

¶ *Fama.*] Sed in initium habuit ad ementita illa palea quæ incipit Conſtantin. 96. diſt. cuius fuco poſteà detecto per Laurentium Vallam ciuem patricium Romanum, & Eccleſiæ Lateranenſis Canonicum, qui ob id exulauit, & per Baptiſtam Mantuanum lib. 1. de patientia c. 30. Franc. Petrarcham: Æneam quoque Siluium, qui poſteà fuit Papa Pius ſecundus in dialogo & Nic. de Cuſa Card. tit. Sancti Petri ad vincula ad conſ. Baſilienſe de concordia Cathol. lib. 3. cap. 21. Archiepiſc. Florent. 1. part. Hiſto. tit. 8. c. 2 § 8. Raphaël Volaterranum in vita Conſtantini Magni: Georgium Merulam de Vicecomitibus: Hieron. Pau. cubicularium Alex. 6. in practica Cancellariæ: Huttenum ad Leo. 6. contra Batt. Picernum hodie conueniunt omnes, Pipinum & Carol. magnum ſpoliatis veterib. Imperatorib. Papam ditaſſe. Blandus autem Italiæ illuſtratæ Regio 7. ſcribit Carolum Magnum filios & nepotes eius terras Ital. cum Papa dimiſiſſe, ſed neutiquam extat, niſi donatio Ludouici in c. ego Ludouicus deſtin. 63. quam Volaterra. Geograph. lib. 3. malè extendit, vt dixi in ſtyl. Parl. part 3. tit. 44 §. 1.

¶ *Iuramentum.*] idem Mar. ſing. 312. ſing. 689. ſed dicendum, vt tetigi ad Philipp. Dec. de probat. c. 1. num. 33. in fin. & in l. fin. col. final. num. 14 C. de edendo.

¶ *Iuuant.*] Alex. conſ. 13. col. vlt. lib. 1. conſil. 11. vbi dixi conſil. 21. lib. 4.

¶ *Confiteri.*] imò vt tenet idem Decius lib. 2. in fin. ſi cert. petat. Alexand. conſil. 96. lib 3. vbi dixi.

IN CONSILIVM CXLVII.

¶ *Plebis.*] id eſt, plebani ſeu parochi qui priuilegium ſeu diploma à Papa redemerat, vt futurorum noualium decimas perciperet, nec alius daretur immunitas.

¶ *Præualeat.*] idem refert & reprobat Decius c. 1. col. 6. de reſcript. vbi reprobaui, quia malè hîc conſuluit, & peius ibi perſeuerauit.

¶ *Poſiti.*] Sed emanauit hîc ſecundum priuilegium, emanans ex certa ſcientia, nec abrogat ius ad rem prioris, ſed differt dumtaxat & ſic non eſt ſimile.

¶ *Dato.*] Falſum eſt, quia etiam de iure ad rem debet fieri mentio, vt vult idem Decius cap. 1. col. 3 vbi dixi de reſcript.

¶ *Loco.*] imò ipſi Eccleſiæ parrochiali, ad limites loci ſui, & ſic ſpecialiùs & fauorabiliùs.

¶ *Poſſeſſionem.*] imò ratione poſſeſſionis vniuerſalis, in qua erat plebanus fundatus de iure communi, vt dixi in conſuet. Pariſ. tit. 3.

IN CONSILIVM CXLVIII.

¶ *Locat.*] ſuprà conſ. 121. num 1. conſil. 135.

¶ *Oblationes.*] Quod ſpectent parocho Eccleſiæ parochialis, deciſ. Tholoſ. 482. Maria Soc. tract. oblatus. lib. 8. q. 6. ſimilia ſunt hæc Ephod Gedeonis Iud 8 & ædiculæ matris Michæ, voroque eius impio & duobus idolis ſculptili, & conflatili Iud. 17.

¶ *Diſſipa.*] Vbi Ang. tenet dandum pauperibus. Sed hęc anathemata iubebat comburi Deus Ioſue 7.

IN CONSILIVM CXLIX.

¶ *Caſtr.*] Dixi in conſuet. Pariſ. §. 37. gloſſ. 10. num. 4. cum ſeq.

¶ *Vnica.*] ſup. conſ. 117. col. 2.

¶ *Commenda.*] imò ſi eſt perpetua. Corn. conſil. 66. lib 3. dixi ad Alex. conſil. 96. lib. 4.

¶ *Secus.*] idem Dec. ſup. conſil. 124. in fine conſ. 117. num. 2. & malè, vt etiam ſentit Dec. ſup. conſ. 126. num. 3. Et hoc niſi hoc eſſet reſeruatum in priuilegio.

¶ *Laici non.*] Sed hoc quoque falſum eſt.

¶ *Legatus.*] An poſſit condere legem perpetuam, Corn. conſ. 159. conſ. 248. lib. 3. & in quo à gubernatoribus differat Cor. conſ. 253. lib. 3.

Digitized by Google

IN CONSILIVM CL.

¶ *Quod ſic.*] Et benè, quum agatur de bonis ſitis in terris Imperij, & ſic Decius malè conſuluit.

Emancipatione.] idem Stephanus Auffr. Rep. cle. 1. Reg. 1. fallen. 7. de off. ord.

Extra.] Nicol. Boer. deciſ. Burdegal. 30.

Tutela.] iſta ſunt fatua, dic quod etiam ſacerdos poteſt in tutorem dari clerico à iudice ſæculari, ad quem ſpectat etiam generalem curatorem vel tutorem clericis dare. Ang. Are inſtit. de Attilia. tut. §. Sed hoc iure. col. 2. & Steph. Auffr. Rep clem. 1. Reg. 2. Fallent. 28. 2. Fallent. 25, de offic. ordin.

Papiæ] Hîc finiebatur prima editio Papiæ facta.

IN CONSILIVM CLI.

Regis.] ſcilicet Ludou. XII. patris populi iuſtitiæque cultoris, qui ſpe fallacis amicitiæ, Iulij II. iuuit eum ad occupandam Bononiam, Io. Bentiuolo expulſo, menſe Septemb. 1506. ſed mox Iulio mouente in Ducem Ferrariæ, quem fœderatum Rex iuuit, tanto odio exarſit in Gallos, vt quamuis Rex Venetis anno 1509. die 17. Maii deuictis, multas vt vrbes eis ereptas Iulio Papæ reſtitueret, mox tamen niſus eſt omnes Gallos Italia eiicere, Mediolanumque & Gennuam ſibi vſurpare. Rex autem magis via iuris caſtigatum iri putans Iulium, qui in ſua coronatione vouerat & iurauerat infra biennium Concilium celebrare, quod iam 7. annis ſpreuerat, coegit Concilium Eccleſiæ Gallicanæ, Turonis menſe Septembri 1511. Deinde Iulio Legatos Imperatoris & Regis Concilium petentes, reiiciente, conuocatur & inchoatur Concilium generale Piſis cum aliquot Cardinalibus, vbi quædam ſeſſiones factæ & typis excuſæ, pro quo ſcripſit hic Decius. At Iulius Conciliabulo priuato Laterani habito, ſociatis ſibi Venetis Piſanum Concilium armis aggreditur & deturbat: hinc transfertur Mediolani, vbi ſequentem ſermonem Philipp. Dec. habuit, nec ibi ſatis tutum, tranſlatum eſt Lugduni. Ruſus igitur Rex Bononiam Iulio eripit, eiuſque & Venetorum & Hiſpanorum exercitum grandi prœlio apud Rauennam fundit die Paſchæ anni 1513. inchoantis. Nec adhuc quieuit Iulius, qui Gallos omnes diris Bullis editis tartaris etiam addixerat, omnibuſque Gallos trucidantibus peccata omnia, portis etiam cœli apertis remiſerat, ſed per emiſſarios Reges omnes vicinos & Heluetios ad internecionem Regni Franciæ concitauit, in quem tetraſtichum:

Gennua cui patrem, genitricem Græcia partum
Pontus & vnda dedit, num bonus eſſe poteſt?
Fallaces Ligures, mendax eſt Græcia; Ponto
Nulla fides: hæc tu ſingula ſolus habes.

Romana.] Malèdicit, nec probatur in d. c. hæc eſt fides, quoniam Chriſtiana fides dicitur Catholica & Apoſtolica: Catholica, inquam, quia non eſt certis locis, aut Collegiis obligata. *Regnum enim Dei non venit in obſeruatione*, Luc. 17. Apoſtolica verò quia tota eius doctrina per Apoſtolos ad hoc à Chriſto delectos, & emiſſos completa eſt, vt nihil addi nec detrahi poſſit, nec ab Angelis quidem ad Galat. 1. Et ſic vera eſt magiſtralis definitio: hæreſis eſt dogma falſum orthodoxæ fidei contrarium, quam poſt Hieron. tradit Occan. lib. 2. dialog. partis 1. c. 6. vel breuiùs, ſacræ Scripturæ contrarium, vt definit Hieron. & habetur 24. q. 3. c. hæreſis, &c. ſeq. vnde error in fide non ideò eſt hæreſis, quia ab Eccleſia damnatus, ſed quia fidei ſeu ſacræ Scripturæ contrarius, & hęreſes ab Eccleſia damnatæ, priuſquàm damnarentur, fuerunt hæreſes, nec determinatio Eccleſiæ facit propoſitionem priùs veram eſſe falſam, nec priùs falſam eſſe veram, ſecundum omnes Theologos, in 4. ſent. diſt. 13. & ibi latè Gabriel Biel quęſt. 2.

Minor.] idem Dec. c. cùm veniſſent col. 3. de Iudic. Thom. Aquinas Rich. de S. Vict. in ſentent. diſtinct. 18. Gabriel Biel in can. lect. 74.

Priuato.] Sed multùm errat in hiſtoria. dic vt dixi ad Dec. cap. 1. num. 8. de probat

Gregor.] Qui Romæ & pariter à Benedicto XIII. qui Auenioni Papas gerebant: fuerunt enim vtrique in Concilio Piſano depoſiti anno 1410. electo Alexandro, cui ſucceſſit Ioannes XXIII. & ſic cœperunt ſimul eſſe tres Papæ, poſteà depoſiti in Concilio Conſtantienſi. Et ſic plaga curata eſt in capite, electo vno Martino quinto.

Canonum.] imò magis ſtandum eſt Theologis, qui etiam tenent Papam in omnibus ſubeſſe Eccleſiæ & Concilio generali, & ab eo iudicari & deponi poſſe, & eius poteſtatem limitari, vt latè Ioan. Gerſon in tract. de poteſt. Eccleſ. contra Thom. de Vion. orbis enim maior eſt vrbe, vt inquit Hieron. & Eccleſia poteſtatem immediatè habet à Deo, & Petrus claues accepit, vt Eccleſiam repræſentans ait Auguſt. c. quodcumque 24. & Cyprianus tract. de ſimplici clerico: hæc erant, inquit, vtique & cęteri Apoſtoli quod fuit Petrus, pari conſortio prædìti & honoris & poteſtatis, ſed exordium ab vnitate proficiſcitur, vt vna Eccleſia monſtraretur.

¶ *Quia illud.*] imò illud eſt prorſus falſum, vt rectè tradit Iaco. Alman. tract. de poteſt. Eccleſ. contra Thom. de Vion. & Dec. 1. eod. num. 22 imò diuus Ambroſ. & Auguſt per illud Matth. 18 conſtanter aſſerunt ipſi Eccleſ. claues datas eſſe, nec Petrum accepiſſe, niſi miniſterium Eccleſiæ. Adde quæ dixi ſuper edict. Henric. II. & Senatuſcon. Franc. contra abuſ. Papar. gloſſ. 15.

¶ *Regulariter.*] Quàm modeſtiùs potuit, locutus eſt Decius de Pontifice Romano, nec tamen eius diras & vindictam euaſit, cuius iuſſu bonis omnibus, etiam libris ſpoliatus, exulare coactus eſt, filiaque vnica priuatus, vt in eius vita; Iaſoni verò profuit imperitum eſſe, qui in hoc eodem caſu nimiam imperitiam ſuam detexit, conſ 95. lib. 4.

¶ *Reprehendas.*] Non eſt nouum Papas Conciliis aduerſari, teſte etiam Tridentina Synodo; quam Papa nunquam admittere voluit, niſi tribus Cardinalibus vice ſua præſidentibus, & ann. 1566 cùm decretum de reſidentia vrgeretur, multumque placeret æquioribus Epiſcopis, præſertim Hiſpanis, qui religioſiores erant, cùm inualeſcerent ſententiæ, iamq. maiori & ſaniori parti placeret decretum illud de Epiſcoporum & parochorum reſidentia, etiam de iure diuino ſanciẽda, vt nec Papa in contrarium diſpenſare, nec duo huiuſmodi beneficia vni dare poſſet, idque etiam Regi Franciſco adiobeſceret, ſibi timens Papa, protrahi fecit diſpenſationem, ſed circiter hebdomadas, coactis interim quadraginta circiter Epiſcopulis ex Apulia & Sicilia, quos cum Genuenſi militari vicario bonos quoſuis carcerante, & omni dignitate ſpoliante emiſit, numero tantùm vincẽtes & clamantes vnum eſſe Epiſcopum, ſcilicet Papam, ſeſe non eſſe niſi creaturas ſeu famulos vocatos in partem ſolitudinis ad nutum, nec illi legem imponi poſſe: ſic profligatum eſt ſalubre illud decretum, vt à ſummæ dignitatis & fidei viro, qui nomine Regis aderat accepi.

¶ *Defenſionem.*] Frigida reſponſio, quia & in d. c. conuenior. Vrgebant arma Gothorum. Sal. quod Iulius II. non poterat Concilio imputare arma quæ

ipſe

ipſe prior apprehenderat. Fuit autem hoc Concilium Mediolani 16. Maij 1511. in præſentia trium Cardinalium & Legatorum Maximiliani & Regis Franciæ conuocatum, & publicè indictum ad Cal. Septembris proximas Piſis, vbi prima ſeſſio habita die 5. Nouembris, in qua Phil. Dec. & Hieronym. Butigella fuerunt tanquam aduocati Concilij incorporati: ſed eodem menſe in tertia ſeſſione propter impia arma procacis Iulij tranſlatum fuit Mediolani, vbi quinque aliæ ſeſſiones habitæ, & in octaua & vltima die 21. Aprilis 1512. lata fuit ſententia ſuſpenſionis in Iulium II. & omnis obedientia ſubſtracta & prohibita fuit.

IN CONSILIVM CLII.

¶ *Non probant.*] Quando tantum enuntiant, vt ibi loquitur Cald. nec animo diſponendi proferuntur.

IN CONSILIVM CLIII.

¶ *Figura.*] Idem in ſimili Iaſon conſ. 156. lib. 4. & benè.

¶ *Filiorum.*] Idem Dec. in d. c. Eccleſia num. 39. vbi dixi, idem Claua. verſ. filius §. 11. Feli. d. c. illud in fin. Io. Lup. in tract. de matr. col. 22. tamen contra fa. quod no. Bal. l. non ignorat col. 2. C. qui ac. cuſ. non poſſ.

IN CONSILIVM CLV.

Inſtrumenta.] Hanc firmat Luc. de Penna. l. fin. quæſt. 1. C. de his qui ſponſ. mu. ſub. lib. 10. Flori. diſput. 3. col. 8.

¶ *Sed tamen.*] Idem Anton. Roſſell. in tract. de legit. col. 18. Lud. Sardus eo. tract. col. 26. Ang. Aret. §. fi. inſt. de nupt. Iaſ. conſ. 234. lib. 2.

¶ *Communis.*] Et etiam conſuetudinis loci, vt dixi in conſ. Parii. §. 92.

¶ *Statutum.*] Latè dixi conſ. Pariſ. §. 8. gloſſ. 2. quæſt. 8.

¶ *Præſcriptione.*] inf. conſ. 498. num. 13.

¶ *Verum.*] Refert & ſequitur idem Dec. in rubr. num. 3. ſi cert. pet. & in c. cum in cunctis in princ. col. 2. de elect. & inf. conſ. 624. & benè idem Franc. Rip. l. ſi vnquam. quæſt. 12. C. de reuoc. do. quamuis Alex. de quo Decius hîc non meminit, contrarium in proprijs terminis conſuluerit conſ. 5. lib. 7. & male vt ibi dixi.

IN CONSILIVM CLVI.

¶ *Integraliter.*] Hæc vera quicquid dicat Decius, penſio verò non debet ſolui, niſi de medietate reſidui.

¶ *Arbitror.*] Hoc conſilium refert & ſequitur Hieron. Gigas tract. de penſion. cap. 58. & c. 59. & malè quia Dec. malè conſuluit.

¶ *Onere.*] Imò detracto veteri & potiori onere Eccleſiæ.

¶ *Omnibus.*] Imò debet ſolui pro omnibus: ſed penſionarius debet contribuere prorata penſionis, Paul. conſ. 463. lib. 2. Matth. Afflict. deciſ. Neapolit. 252. Decius l. pen. num. 4. vbi dixi C. de collat. & ita obſeruatur in hoc regno in decimis regis, vt vidi per plura arreſta Senatus Pariſienſis.

¶ *Heredes.*] Et benè, ex quo prælati faciunt fructus ſuos, & ad hæredes tranſmittunt, vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 151.

IN CONSILIVM CLVIII.

¶ *Cardin.*] Scilicet Alexandrini ſeu Præpo. in c. & ſi neceſſe ad fi. de donat. inter vir. & vxor. ſed quamuis iſtud conſilium referat & ſequatur Decius in l. 1. col. fin. de ſecund. nupt. l. vlt. num. 7. ſed vnde legit in c. 2 num. 3. de teſtibus. tamen propriè non eſt eius opinio: hic enim fundat ſe in authoritate aliorum, & in d. l. vlt. ingenuè fatetur ſe hoc conſilium feciſſe adhærendo dictis aliorum in fauorem Caroli de Ambaſia & iſtud conſilium reprobat Alciat. & benè in c. cum contingat, de iureiur.

IN CONSILIVM CLIX.

¶ *Plures.*] Scilicet ſex teſtes, quia reliqui nihil dicunt. Et adhuc primus eſt Capellanus ſtipendiatus hoſpitalis num. 7. Tertius & Quartus num. 9. 10. ſunt fraterculi Ordinis Franciſcani, & ſic in re teſtamentaria ſuſpecti. Secundus autem num. 8. eſt Notarius. Quintus & Sextus num. 11. nihil dicunt niſi de auditu à Notario. Et ſic non remanent niſi 4. teſtes, tres ſuſpecti cum Notario qui non concludunt de actu completo.

¶ *Arbitror.*] Hoc conſilium refert & ſequitur Decius infrà conſilio 626. in fin. & latiùs in cap. 1. num. 15. de fide inſtrum. Idem in ſimili conſuluit conſ. 488. num. 10. cum ſequentibus, & Iaſon conſ. 155. lib. 4. in hoc eodem caſu. Idem conſuluit clariùs, circumſtantias facti explicando, & concludit hæreditatem ab inteſtato ſpectare ad Guidonem de Triuilio fratrem domini Stephani.

¶ *Suſpenſa.*] Alexand. conſil. 74. num. 3. vbi dixi lib. 1. Iaſon conſil. 195. cum ſequentibus lib. 2. conſil 8. lib. 3. Curt. iunior conſ 12.

¶ *Commiſſione.*] Alexand. conſ. 213. num. 6. lib. 2. Dec. cap. quoniam contra falſam num. 75. de probat. vbi dixi.

IN CONSILIVM CLX.

¶ *Permutationis.*] imò ſi realiter tradat perd. l. ſi. dixi in conſuet. Pariſ. §. 56. in princ. Guid. Papa de vſ. Delph. 46. & conſ. 173. honeſta mulier. Alex. conſ. 119. num. 6. vbi dixi lib. 3. conſ. 113. num. 1. lib. 4. dixi etiam ad Alex. conſil. 17. in fin. lib. 5.

¶ *Caducitas.*] idem Iac. de ſancto Georgio de Roydis char. pen. Alexand. conſ. pen. lib. 3. Guid. Pap. deciſ. Delph. 92. At Franc. Rip. l. 2. in princ. num. 39. ſi cert. pet. dicit ſe conſuluiſſe contra Dec. ſic incautè, quia loquitur quando contractus fuit exhibitus domino, qui ex illius tenore ſatis ſcire potuit veritatem, & tamen approbauit. Sed hic dominus nullo modo requiſitus fuit, & ſic Decius bene conſuluit.

¶ *Pro certo.*] Dixi in conſuet. Pariſ. §. 13. gl. 5. q. 10. §. 13. quæſt. 19. num. 77. & latiùs And. Tiraq. de retract. proximi. §. 8. gl. 14.

¶ *Traditiones.*] And. Tiraq. de retract. proximitat. §. 19. gl. 2. & de retract. conuent. in fin. q. 30.

¶ *Abſque redh.*] Dixi tale in conſuet. Pariſ. §. 13. gl. 5. in prin.

¶ §. *Item Labeo.*] Et ibi Io. Imol. Guid. Papa conſ. 192. Iaſ. conſ. 29. lib. 1. Alberi. 1. ſtatut. q. 87. limitat Ant. Bapt. conſ. 34.

Digitized by Google

IN CONSILIVM CLXI.

¶ *Dignitas.*] Alexand. conſil. 15. col. fin. lib. 1. Guido Papæ deciſ. Delph. 388. Lancelo. Dec. l. 2. in princ. de offic. aſſeſſor. gloſſ. pragm. tit. de elect. ver. doct. vide Philip. Dec. c. Cler. col. 6. de iud. vbi tetigi.

¶ *Priori.*] Sed vide Philip. Dec. in rub. de præb.

IN CONSILIVM CLXII.

¶ *Saluo.*] Alex. conſ. 166. num. 7. vbi tetigi, lib. 6. quicquid dicat Bald. in l. in contractibus col. 1. C. de non num. pecun.

¶ *Modicum.*] Dec. l. 1. num. 3. num. 100. ſi cert. pet. & ibi Iaſ. col. 6. Curt. ſen. conſ. 70. col. 5. Matth. Afflict. dec. 7. Neap. Phil. Dec. inf. conſ. 517. n. 2. c. in nomine Domini col. fin. de teſt. c. dilect. nu. 4. de except. Phil. Franc. cap. 1. col. 4. de teſtib.

IN CONSILIVM CLXIII.

¶ *Ferratam.*] Et ſic clauſa & vetita inſcia matre Benedicta & de nocte, vt infrà num. 4. imò neſciente puella inſidias teſtium ſibi adhiberi, vt infrà num. 5. num. 15. vnde non eſt dicendum matrimonium, ſed raptus. Non eſt enim deliberatus & legitimus puellæ conſenſus, ſed improba ſuggeſtio & extorſio, quæ non valet, niſi ad puniendum raptorem capite. Et nuper hoc menſe Septembri 1549. conſultus in ferè ſimili caſu ab Officiali Epiſcopi Sueſſionenſ. cenſui ream eſſe abſoluendam, & ita iudicatum fuit. Adde ſup. conſ. 112. Hic meritò irridenda, imò execranda, quorumdam ſuperſtitio præpoſtera, qui ex qua probatione non iudicarent eſſe legitimam venditionem equi, vel leuidenſæ, tamen iudicarent matrimonium non ſolùm inæquale, ſed funeſtum, perpetuámque perſonæ alienationem & ſeruitutem.

¶ *Præſentia.*] imo requiritur quicquid dicat Dec.

¶ *Credulitatem.*] inf. conſ. 363. in fin. Soc. conſ. 262. Hippo. Marſil. ſing. 114. l. 1. final. de q. & in pract. §. diligenter num. 37. & conſil. 1. num. 71. Aymo. conſ. 78. num. 7.

¶ *Occultè.*] Ergo fraudulenta captio, nec ſciebat nec intendebat puella ſeriò obligari, & ſic raptus in matrem & filiam.

¶ *Nemo.*] Et habetur inter conſ. Alex. lib. 3. conſ. 99. vbi contra matrimonium conſuluit & ſubſcripſit Alex. conſil. 98. lib. 3.

¶ *Paupertatem.*] Dec. auth. præterea. col. 9. C. vnde vir & vxor. Alex. conſ. 237. vbi dixi lib. 6.

¶ *Mulier.*] ſup. conſ. 133. col. 3.

¶ *Tamen.*] Et benè ſimpliciter, etiam ſi non agatur de alio præiudicio, quia per ſe ſatis grauis cauſa eſt, & ſic nimis deſipiunt qui Vincen. reprehendunt.

¶ *Fauorabilis.*] imò inter diſſentientes nihil odioſius & periculoſius.

¶ *Admitti.*] Falſum, quum ſit actus qui debet fieri palam magis quàm venditio fundi, igitur vt idem Decius tradit l. in actionibus in fin. d. in lit. int. c. 1. col. 17. de prob. Alex. conſ. 64. num. 15. lib. 1. conſ. 188. num. 6. lib. 5. vbi tetigi.

¶ *Concordes.*] Curt. tract. de teſtib. concl. 6. Alexand. conſ. 47. num. 5. lib. 2. conſ. 88. num. 17. lib. 5. vbi dixi.

¶ *Tempore.*] Bal. præpoſit. c. vnic. quod teſtes ſint neceſſar. in vſib. feu. Ang. conſ. 1. Alex. conſ. 5. num. 9. lib. 1. vbi dixi.

IN CONSILIVM CLXIV.

¶ *Differt.*] Falſum, vt dixi ſup. conſ. 146.

Priuatur.] Falſum, niſi ſit expreſſum, vel ſaltem cautum, fore contractum emphyteuticum, vt dixi in conſuet. Pariſ. tit. 2. in rub. in fin.

¶ *Dederint.*] Alex. conſ. 228. lib. 6. Curt. ſenior conſ. 3. col. fin. Franc. Ripa. d. l. qui Romæ. §. duo fratres col. 19. Alber. Bru. conſ. 38. cum ſeq. vide inf. conſ. 193. col. fin.

¶ *Sciente.*] infrà conſ. 228. dixi in conſuet. Pariſ. §. 13 gloſſ. 5. num. 6.

¶ *Exceptionis.*] idem latè do. And. Tiraq. in tract. retract. conuent. §. 1. gloſſ. 2. num. 30. cum ſeq. dixi etiam in tract. vſur. q. 17. num. 194.

¶ *Pax.*] Quod habetur conſ. 1. lib. 1. in nouis.

¶ *Moder.*] ſcilicet Iaſ. idem Alex. conſ. 232. lib. 6. Aymo. conſ. 191. num. 92. Dec. inf. conſil. 614. col. 2.

IN CONSILIVM CLXV.

¶ *Fide.*] idem in Alex. conſ. 7. lib. 4. vbi dixi.

¶ *Hoſpitalibus.*] idem Bonif. de vitali d. cle. 2. col. 5. concluſ. 3. vnde multominùs in eius locum habent decimæ quæ ſolent per Clerum regi concedi, quamuis contrarium practicatum fuerit per quoddam arreſtum Magni Conſilij Regis latum anno 1539. in fauorem ſeu releuationem Epiſcopi Carnutenſis, & malè.

¶ *Iſtam.*] Alexand. conſil. 25. num. 4. lib. 3. conſil. 163 lib. 7. Ioan. Seb. tract. de benefic. part. 3. quæſt. 14. A beric. Bru. conſ. 12. col. 30. in fin. Ant. Ru. conſil. 24. Decius infrà conſil. 582. col. 1. Carolus Ruin. conſil. 2 6. conſil. 228. lib. 1. conſil. 5. conſil. 20. lib. 2. Adde Decium leg. certum numero 4. ſi cert. petat. latè Iaſon conſil. 1. 1. lib. 4.

¶ *Miſerationis.*] Alexand. conſil. 122. numero 6. lib. 4 vbi dixi, Ruin. conſil. 226. conſil. 228. lib. 1.

IN CONSILIVM CLXVI.

¶ *Conſanguinea.*] Hæc prima concluſio Decii vera eſt, licèt contrà teneant Clauaſ. verb. Clericus 5. §. 1. Aufrer. in addit. quæſt. Tholoſa. 240. in fine, & malè. Loquitur autem Decius, & ſaltem in ſcienter contrahente infrà numero 3. quod eſt præpoſterum, quia ignorans minùs conſentit errore impediente conſenſum l. nihil tam naturale de regul. iur. vnde ſi ſciret nullum matrimonium, nullo modo vellet dimittere beneficium. Sciens autem & tamen contrahens ſaltem tacitè ſubdit ſe pœnæ iuris leg. Imperatores. de iure fiſci. Quanquam etiam ſcienter contrahens priuetur ipſo iure benefic. quia in dicto cap. 1. de Cleric. coniugat. Clericus in minoribus non compellitur relinquere beneficia, niſi caſu quo ſtat matrimonium, & cogitur retinere vxorem, & conſequenter Sacerdos non debet cogi dimittere vtrumque, ſaltem ipſo iure. Aduerſatiuè autem in hoc aduerſatur, quia in minoribus coguntur dimittere beneficium: ſed in ſacris coguntur dimittere vxores, qui eſt verus d. c. 1. & ſic glo. ibi malè per Panor. reprobatur.

¶ *Homicida.*] ita practicatur, fallit in aſſaſſinatu c. 1. de homic. in 6. tamen generaliter, quod homicidium doloſum faciat ipſo iure vacare beneficium, latè tenet d. Io. Igneus l. neceſſarios. §. non alias, ad Syllania.

¶ *Circa*

Digitized by Google

¶ *Circa.*] Quod nunc habetur lib. 6. conſil. 52. vbi tetigi in annot.

IN CONSILIVM CLXVII.

¶ *Remanente.*] Niſi conſtitiſſet de illis damnis: Hæc clauſula cum pretij modicitate ſufficiebat ad reprobandum contractum, tanquam vſurarium, quia conſtat emptorem voluiſſe certum eſſe de lucro vltra ſortem, in caſum redemptionis igitur per cap. ad noſtram de emptio. & vendit. ſed quia conſtat de iuſto intereſſe, debentur enim vſuræ dotis. cap. ſalubriter. de vſura. valet pactum, & ſufficit veriſimile eſſe quod tanti intererat quanti æſtimatum eſt, vt dixi in tractatu vſur. ſuper l. eos, num. 36.

¶ *Conſil.* 17.] vbi numero 11. dixi & pleniùs in tract. vſurar. ſuper l. eos. num. 43. cum ſeq. Adde Aymon. conſ. 189.

¶ *Dubio.*] Vide ad hoc latè dom. Andr. Tiraq. in tract. retract. proxi. §. 26. gloſſ. 1. cap. 1. num. 31. & in tractat. retractat. conuent. in fin. num. 125 cum ſeq.

¶ *Minus.*] Latè dom. Anton. Tiraq. in tract. retract. conuent. in princ. num. . o. cum ſeq.

¶ *Tantò.*] ſed quanto dixi in tract. vſurarum quæſt. 24.

¶ *Decipere.*] Hæc ratio nihil valet, vbi tanta eſt inæqualitas, quod contractus vergat ad vſuram, vel vbi concurrunt aliæ præſumptiones vſuræ, vt dixi in tractatu vſurarum, quæſtione 14. quæſt. 56.

IN CONSILIVM CLXVIII.

¶ *Contradicere.*] inf. conſil. 284. col. 3. conſ. 3'7. conſ. 337. leg. vbi repugnantia. de regul. iur. Alex. conſ. 141. num. 5. lib. 2. vbi tetigi.

¶ *Generalem.*] Suprà conſ. 165. col. 2.

IN CONSILIVM CLXIX.

¶ *Sicut.*] Dixi in conſuet. Pariſ. §. 5. num. 66. cum ſequent.

¶ *Sozi.*] conſ. 67. lib. 5. adde Dec. inf. conſ. 189. col. 1. l. cum quid num. 15. ſi cert. petat. l. in ambiguis. in fine de reg. iuris, vbi dixi.

IN CONSILIVM CLXX.

¶ *Stellionatus.*] Criminaliter Ioan. Monachus, Io. And. Gemin. c. 1. de vſur. in 6. & hęc magis arridet Alciat. in c. 1. num. 80. de offic. ord. quando conſtat de facto, nec eſt quæſtio iuris, & tandem communem opinionem ſequitur, poſtquàm latè diſſeruit, ſed quicquid dicant, vera eſt opinio. But. in quam etiam inclinat Decius in leg. rogaſti §. ſi tibi. in fine. ſi cert. petat. dixi in tractatu vſurarum, quæſt. 10. in fine.

¶ *Inuito.*] Idem Hipp. Marſil. repet. l. raptores num. 15. non tamen puto locum eſſe pœnæ ſtatuti ſequentis, quia verba deficiunt inſpecto communi modo intelligendi, punietur tamen ſecundum ius vel iudicis arbitrium.

¶ *Conſtare.*] Iſta eſſet vera, ſi reus ab initio appellauerat à formatione inquiſitionis, vt tradit gloſſ. 2. in cap. fin. de accu. in 6. aliàs. ſecùs etiam ſi reus appoſuerit non præceſſiſſe infamiam, quia niſi appellauerit à formatione proceſſus non ſufficiet appellare ab alia ſententia, vel condemnatione, ſed veritas & merita cauſæ inſpicientur, non attento defectu formæ omiſſæ in inquiſitione. Et ita tenet Alciatus in cap. 1. numero 56. de offic ordin. & benè, fateor tamen, quod ſi iudex à quo, ſit ſuſpectus, vt ſunt latrunculatores illi, quos vocant, locumtenentes Mareſchallorum, omiſſio illius formæ, præſertim reo opponente non parum augebit ſuſpicionem.

¶ *Bal.*] Contra Bald. latè conſuluit Philippus Corn. conſ. 19. lib. 3. cum quo inclinat Decius in l. rogaſti. §. ſi tibi in fine, ſi certum petatur, dic vt dixi in tractat. vſurarum, quæſt. 10. in fin.

¶ *Conſuetudo.*] ſuprà conſil. 9. col. fin. Hieronym. Gratus conſil. 39. conſil. 49. vbi malè conſuluit lib. 2.

¶ *Eccleſiaſticum.*] inepti quidam Canoniſtæ ita dicunt, in queis Ambroſius de Vignat. repe. cap. ſalubriter num. 122. cum ſeq. de vſurar. etiam Alexand. conſ. 39. num. 7. lib. 4. ſed quod etiam laici cognoſcant, tenet Ioan. Cal. cap. poſt venerabilem. de vſur. Paul. de Leaza. clem. vnic. ſuper verbo repetentibus. de vſur. Pet. de Anch. rep. cap. eàque in 2. quæſt. princip. de regul. iur. in 6. & conſil. 257. inhærendo. Stephanus Bertrandus conſil. 21 . . cùm ſcriberem col. fin. lib. 2. Alberic. Cag leg. 2. numero 33. cap. de pactis inter empt. & vendit. dixi in tit. act. vſurar. quæſt. 10. num. 155. & ita ſeruatur. Imò quod plus eſt, ad poteſtatem ſæcularem ſpectat ſtatuere de modo vſurarum, & an contractus ſit vſurarius, vel non, ſecundum Theologos, vt Ioannes Gerſon tractatu de contractibus conſul. 10. Conrad. in eodem tractat.

IN CONSILIVM CLXXI.

¶ *Extraneos.*] Dixi ad Alexandrum conſil. 149. col. penult. lib. 2. ad Dec. cap. in præſentia col. 21. de probatio. Cum autem hîc non diſputetur de ſolemnitate alienationis, ſed de vi verborum conceſſionis, malè conſuluit Decius.

¶ *Legitimatus.*] Dixi in conſuetud. Pariſ. §. 1. gloſſ. 1. num. 39. & infrà conſ. 365. num. 1.

¶ *Legitimati.*] ita venient omninò, ſi extranei veniant, quicquid dicat Decius.

¶ *Vera.*] imò vera ſunt, Decius malè ſolet carpere Soc. vt dixi ſup. conſ. 20.

¶ *Fœminæ.*] infrà conſil. 136. conſil. 333. conſil. 567. ſed imò veniunt, vt latè probaui in conſuet. Pariſ. §. 11. num. 2. cum ſeq.

¶ *Prætexto.*] Futilis captatio verborum contra mentem.

IN CONSILIVM CLXXII.

¶ *Conſenſus.*] idem Decius cap. cùm acceſſiſſent. col. 7. de conſtitution. And. Tiraquell. tractat. de legibus, connubia. gloſſ. 4. in princip.

¶ *Voluntate.*] Sed imò nec mandato, nec conſenſus valet ante vacationem, & tota hæc ratio vſque ad numerum 2. corruit quicquid dicat Decius.

¶ *Iuxta.*] Et ſic tanquam ex debita præſentatione, quo caſu non facta alia præſentatione infra quadrimeſtre, valet omninò inſtitutio Ordinarii, vt dixi in conſuetudine Pariſienſ. §. 37. gloſſ. 10. quamuis enim numquam aliàs conualeſceret præſentatio, nulla eſt ex defectu iuris præſentandi: tamen hîc valet ex tacito nouo veri patroni conſenſu.

Digitized by

IN CONSILIVM CLXXIII.

¶ *Probandi.*] Old. qu. 255. Clemens Philipp. Franc. cap. 1. col. 7. de lit. cont. in 6. Franc. Rip. c. 2. col. 7. de reſcr. Decius inf. conſ. 541. num. 16. conſ. 603. num. 8. conſ. 681. num. 18. limitat Laurent. Calca. conſ. 10.

¶ *Suſpectus.*] in conſ. 649. num. 15. Curt. tract. de teſt. conclu. 14.

IN CONSILIVM CLXXIV.

¶ *Vnita.*] Alexand. conſ. 140. num. 8. lib. 5. vbi dixi.

¶ *Patroni.*] Et benè, licèt aliter velit gloſſ. in authent. de aliena & emphyt. in princ. & Philipp. Fran. cap. 1. col. 7. in fin. de reb. Eccleſ. non alien. in 6. & quod non requiratur in alienatione rei particularis Roch. Curt. de iure patron. verb. honorificum, num. 10.

IN CONSILIVM CLXXVII.

¶ *Nullus.*] Decius d. c. cum ſpeciali vbi dixi, & ad Alexand. conſ. 89. lib. 1.

¶ *Aſſertiuè.*] gloſſ. 1. cap. 2. de accuſ. in 6. dicit ſufficere motum proprium. Idem Cepol. conſil. 17. in fine. Hippol. Marſil. ſing. 14. Decius infrà conſilio 156. in fine. Ego verò dico, non ſufficere motum proprium, ſed neceſſe eſt vt Princeps praciſè mandet inquiri, tanquam ſatis informatus ad hoc vt non requiratur aliud præambulum. Vide Alciatum cap. 1. numero 55. de offic. ordin.

¶ *Suſpicio.*] infrà conſil. 189. conſil. 448. numero 28. Alexand. conſil. 25. libro ſexto, vbi dixi.

¶ *Error.*] Decius l. ſi librarius. in fine de reg. iur. cap. 1. col. 30. de probat. Alexand. conſil. 53. num. 16. lib. 7.

¶ *Facultate.*] Dixi in conſuet. Pariſ. §. 1 gl. 4. num. 11. cum ſeq.

¶ *Balbutire.*] Alexander conſil 33. lib. 3. conſil. 105. lib. 7.

¶ *Subſcribendo.*] Alexand. conſil. 147. lib. 2. vbi dixi, Philippus Decius cap. quoniam contra falſam col. 13. de probat. limitat Alexander conſ. 198. num. 1. lib. 7.

¶ *Domini.*] ſup. conſ. 6.

IN CONSILIVM CLXXVI.

¶ *Paul.*] Videlicet conſil. 429. lib. 2. in nouis.

¶ *Voluntas.*] Decius leg. fin. num 10. C. de ſucceſſor. edict. cap. & ſi Clerici. col. 9. de iudicib. vbi tetigi.

¶ *Conſ.*] Quod eſt conſ. 107. lib. 2. in nouis.

¶ *Affectus*] ſup. conſil. 77.

¶ *Excuſatur.*] Socinus conſilio 150. col. penult. lib. 1. Hieron. Gratus conſil. 1. col. 7. verſic. 3. ſi in dubiis part. 2.

¶ *Dereliciam.*] Latè Socinus conſ. 150. col. fin. lib. 1. dixi ſuprà conſ. 68.

IN CONSILIVM CLXXVII.

¶ *Baldus.*] Secundum veterem impreſſionem Brixiæ eſt conſil. 103. lib. 1. ſed ſecundum nouam Lugdunenſem eſt conſ. 284. lib. 2. vbi in fine dicit quod volenti ſtudere in legibus, non debet obeſſe quod ſit Magiſter in artibus, quum hoc valde conferat ad ſcientiam legalem, & citat exempla Ioannis & Iacobi Rauennatis. Sed etiam fuit Doctor in Theologia, vt dixi in extrica. labyrin. de eo quod intereſt, numero 23. & ego vidi quoſdam Doctores Sorbonicos ſe conferre ad leges & praxim & aduocatos fieri.

¶ *Perſeueraret.*] Aliàs exiſtens in ſtudio, nec ſtudens non habet priuilegia Iaſ. l. ſeminarios, cap. de teſtam. in pr. Franc. Rip. l. 1. num. 138. ſol. matrim. cap. 1. col. pen. de iud.

IN CONSILIVM CLXXVIII.

¶ *Scrupuloſum.*] Hæc vera, vt ſcripſi in conſuetudine Pariſienſi, §. 6. gloſſ. 6. numero 20. idem latè Carolus Ruinus conſil. 54. num. 13. lib. 1. conſil. 69. lib. 2.

¶ *Poſtquam.*] Hæc eſt ridicula cauillatio verborum, & metum meliùs tenet idem Angel. conſ. 175. viſo.

¶ *Sedis.*] Idem Decius infrà conſil. 191. conſil. 418. col. fin.

¶ *Præſumptus*] Purpur. ſ l. fin. num. 149. c. de pact. Dec. inf. l. contractus. ad fin. de reg. iur.

IN CONSILIVM CLXXIX.

¶ *Conceptum.*] Dixi ad Alexand. conſil. 110. col. fin. lib. 1. & conſ. 8. lib. 4.

IN CONSILIVM CLXXX.

¶ *Cum patre.*] Alciat. l. præſes. gloſſ. 1. in fin. l. tranſlationem. Cod. de tranſact. Guillelmus de Benedict. rep. cap. Raynutius verb. duas habens filias num 251. de teſtam.

¶ *Conſulens.*] ſup. conſ. 26.

¶ *Competens.*] Alexand. conſil. 69. lib. 1. vbi dixi conſil. 169. ad fin. lib. 7. limitat Carolus Ruin. conſ. 27. num. 10. lib. 7.

¶ *Liſſa.*] Quod eſt conſil. 73. lib. 1. repetitum conſ. 165. eod. lib.

¶ *Enormis.*] Idem Antonius de Pe. Rep. Rub. de iureiurand. effect. 5. Decius inf. conſil. 203. conſil. 230. conſil. 235. col. 2. conſil. 551. & in cap. cauſa matrimonii col. 2. de officio dele. cap. in præſentia numero 36. de probation. Carolus Ruinus conſil. 50. numero 22. cum ſequent. lib. 3. conſil. 141. lib. 4. Guido Papæ Dec. Delphinus 224. Stephanus Bertrandus conſ. 137. quia prouid. lib. 1. conſ. 337. viſo conſultationis. lib. 2. Anton. Rub. conſil. 101. Iaſon conſil. 133. lib. 4. & hanc opinionem quæ communis eſt, audio adhuc ſeruari Burdegalæ. Adde Boërium, Decium Burdegal. 3. Tamen Senatui Pariſienſi aliter viſum eſt, vt dixi ad Alex. 29. lib. 3.

¶ *Errorem*

Digitized by Google

¶ *Errorem.*] infrà conſil. 351. numero 4. vbi dicam.

¶ *Re ipſa.*] infrà conſil. 349. num. 4. vbi dixi ad Alexand. conſ. 42. num. 20. lib. 1. idem Hieronym. Gratus conſil. 88. numero 4. lib. 1.

¶ *Saltem.*] imò planè falſum eſt, & ſequentem ſolutionem Decius refellit Alciat. in cap. cùm contingit num. 225. de iureiurand.

IN CONSILIVM CLXXXI.

¶ *Pau.*] conſ. 2-5. lib. 1. in nouis.

¶ *Geminata.*] Alciat. in cap. cum contingat, numero 219. de iureiurand. pungit iſtud, quia hîc computando à Natiuitate Domini, non ſunt vltra quinque menſes interualli, & dicit Alciat. quod hæc limitatio poteſt procedere, quando reiteratio interueniſſet poſt longum tempus, id eſt poſt biennium, vt in l ſi mulier. Cod. ad Velleia. aliàs obſtaret l. doli §. diuerſum de nou. fac. l. 1. §. quæ onerandæ verſic. quod ſi poſt interuallum, quatum rerum act. non det. & quod no. Pau. conſ. 305. notandum eſt lib. 1. in nouis.

¶ *Reprobare.*] Et benè, ſed nepotes tenentur dotem matris conferre, vt dixi ad Alexandr. conſ. 24. lib. 1. & opinio Imol. communis eſt, vt per Gerr. Natam id cap. quamuis chart. 7. ad finem. Alexand. & alij d. l. pactum. cap. de collat. Steph. Bertrand. conſil 28, viſo caſu conſ. 77. renuntiatio lib. 3. plenè dico in conſuetudine Pariſienſi, §. 122.

¶ *Idem.*] imò ſecùs, vt omnes ferè vbique tenent & practicant.

IN CONSILIVM CLXXXII.

¶ *Inſtitui.*] Iaſon conſil. 422. conſil. 425. conſ. 481. Iaſon conſil. 4. conſil. 111. lib. 2. conſil. 174. lib. 4.

¶ *Nepotes.*] Alexand. conſ. 137. num. 5. lib. 6. vbi And. Tiraquell. tract. retract. conuent. §. 1. gl. 6. num. 23.

¶ *Omnes.*] illud verbum non refertur nihil ad filios, & ſic corruit fundamentum Decii.

¶ *Licet non.*] Hæc extenſio falſa eſt, quia d. l. 2. fundatur ſuper vſu, qui limitatus eſt.

¶ *Debetur.*] imò non debetur, quia teſtator voluit grauare ſecundum, non primum.

¶ *Abſolutè.*] Falſum eſt, quia non eſt vocata, niſi in pœnam, quæ non poteſt egredi terminos ſuos, & maior eſt fauor filiarum vel neptum.

¶ *Pia.*] Decius c. in præſentia num. 68. de probat. Alex. conſ. 38. num. 4. lib. 1. ſed falſum eſt, vt ibi dixi.

¶ *Vltimus nepotum.*] Teſtator hoc non dixit, ſed Decius niſus eſt verba ad hoc trahere, & malè.

¶ *Filiorum*] Falſum, quia pœna non debet extendi, præſertim in præiudicium poſteritatis.

¶ *Limitata.*] Sup. conſ. 88. in fine.

IN CONSILIVM CLXXXIII.

¶ *Pau.*] Quod eſt conſ. 338. lib. 1 in nouis demonſtrationis. infrà conſ. 5 8. num 3.

¶ *Leſa.*] Quod eſt conſ. 737. lib. 1. quod eod. lib. repetitur conſ. 365.

¶ *Expreſſa.*] Ego verò reperi inter impreſſa Lugduni conſ. 151. lib. 5. incip. dubium. quia Dec. hic priorem lineam omittit. Adde Alex. conſ. 116. lib. 7. Franc. Ripa. de reuoc. dona. Reſpon. 11. Decius infrà conſ. 324.

¶ *Illicita.*] imò licita per quam contractus reincidat in venditionem, & vſura ſit longè minor trientali, vt potè circiter ad rationem vnius in triginta, & ſic nimis iuſta, vt dixi in tractat. vſurar. queſt. 74.

¶ *Dominium.*] Hoc nihil eſt, ex quo citra contractum ei debebatur res afferens fructum: vt contra communem ſuperſtitionem dixi in d. tract. vſurarum num. 542.

¶ *Dos.*] Falſum eſt, vt dixi in d. tract. num. 513. cum ſequent.

IN CONSILIVM CLXXXIV.

¶ *Parte.*] imò idem vt inf. ſubdit Decius: ſed de certis rebus valeret, & in addit. q. Tholoſ. 452. Alex. conſ. 28. in fin. lib. 3. vbi dixi.

IN CONSILIVM CLXXXV.

¶ *Doctoribus,*] ſcilicet Iaſon 336. lib. 4.

Literam.] idem Dec. inf. conſ. 208. conſ. 390. col. 3. conſ. 444. & eſt verum quicquid dicat inf. eod. num. 5. dixi ad Alexand. conſ. 44. lib. 1. nec variauit Alex. vt ſubdit Decius: ſed in diuerſis caſibus locutus eſt, vt dixi ad Alexand. conſil. 120. lib. 1. Et feudum in dubio præſumitur hæreditarium. Carolus Ruinus conſ. 15. num. 6. conſ. 37. lib. 3. Cur. iunior conſ. 3. num. 4.

¶ *Maſculi.*] In hoc ſolo fundamento reſidet Decius, & benè idem Decius infrà conſil. 395. numero 6. Ant. Rub. conſ. 85 col. 2. conſil. 110 col 1. conſ. 164. col 4. in 3. dubio. Ludouicus Gozadi. conſil. 26. col. 5. vbi nominatim citant & ſequuntur Dec. hîc, quamuis Ant Rub. variet in in conſil, 18. vbi dicit communem eſſe contra Decium hic & malè, & quamuis Aymon. Crauetta, conſil. 133. à numero 7. vſque ad numerum 10. ſeſe inuoluat, & vix ſciat in quam partem inclinet. Hieronymus autem Gratus conſ. 4. col. 6. & 7. latè reprobat dicta Decii hîc. ſed Gratus loquitur in feudo recepto pro ſe & ſuis hæredibus, & ſic ſimpliciter hæreditario.

¶ *Prima.*] ſuprà conſ. 52. infrà conſil. 193. conſ. 263. conſ. 390. conſil. 458. conſil. 498. Bald. conſil. 375. quando conſtat lib. 2. Paul. conſil. 190. viſis lib. 2. Alexand. conſil. 9. num. 12. lib. 5. Matthæus Afflict. deciſ. Neap. 95. dixi in conſuetud. Pariſ. §. 35. num. 10.

¶ *Quibuſcumque.*] Sup. conſ. 78. ſed non eſt verum, vt ibi tetigi.

¶ *Verior.*] imò falſa eſt, & latè confutatur per Franciſ. Curt. Iunior. d. l. qui ſe patris col. 20. & & conſil. 1. conſ. 138 & latiùs conſ. 155. & per Hieronym. Grat. conſil. 4. col. 7. lib 1.

¶ *In aliis.*] Hanc rationem vt fragilem refellit Grat. conſil. 4. num. 57. lib. 2. nam in eo in quo eſt alterata natura feudi, & in conſecutiuis ad illud alteratio habet effectum. Socin. conſil. 262. col. 6. lib. 2. adde Alexand. conſ. 19. conſ. 28. lib. 5.

¶ *Tamen.*] infrà conſ. 445. col. 10.

¶ *Sortitur.*] Dixi in conſuet. Pariſ. §. 5. num, 81. cum ſeq. Adde do. And. Tiraq. tract. retract. proximi. §. 32. num. 31. cum ſeq.

¶ *Partium.*] Infrà conſil. 150. conſil. 490. in fin. conſ. 639. col. 2. conſ. 653. n. 6. Bald. 263. conſ. 265.

Digitized by Google

lib. 1. Rom. conſil. 179. col. 2. Alex. conſil. 5. col. 3. lib. 3. Bald. l. vnica in fin. Cod. de priuileg. dot. Iaſon l. ſciendum. col. 8. de verborum oblig. conſ. 136. num. 3. lib. 4.

¶ *Scienter.*] Dixi in conſil. Pariſ. §. 14. num. 10.

¶ *Velit.*] Sup. conſil. 138. col. 2. vbi tetigi.

IN CONSILIVM CLXXXVI.

¶ *Declaratur.*] Et ſic non ſola ratione quod ſint vtrinque coniuncti, ſed & propter ius accreſcendi, quod fuit ab initio, non tamen iure accreſcendi, ſed iure ſubſtitutionis, ſic veniunt, quia inſtitutio fuit ſeparata, & ad inſtitutionem refertur, & ſecundum eam intelligitur ſubſtitutio. Idem Iaſon l. 1. col. 2. Cod. de Imp. & ali. ſubſtit. & in dicto §. qui diſcretas not. 2. & in conſil. 143. lib. 4. Idem in ſimili decidit Aymon. conſil. 43. & bene, quando pater communis inſtituerat duos filios ex prima vxore in dimidia, & tres ex ſecunda vxore in alia dimidia, poſteà indiſcriminatim ſubſtituit reciprocè inuicem. Secùs quando eſſent æqualiter instituti, quia tunc procederet opinio Barto. d. l. Lucius ſupra eod. num. 1. & quod tradit Dec. inf. conſ. 304. Add. Barb. 35 lib. 1.

IN CONSILIVM CLXXXVII.

¶ *Argentis.*] ſcilicet Guillelmi vendicantis ſeriò repetentis Caſtrum Lambiſci contra Ducem Lotharingiæ ſucceſſorem vel cauſam habentem regis Renati, pro actore. Idem quod Decius conſuluit Iaſon conſil. 128. lib. 4. Carolus autem Ruinus conſil. 32. & conſil. 33. lib. 2. in hoc eodem contrarium pro Duce Lotharingiæ conſuluit & malè.

¶ *Alexand.*] Vbi contrarium clarè tenui & etiam contra Alexand. ibi tenet Antonius Burgoſius cap. ad noſtram, num. 40. de empt. & vend. Decius inf. conſ. 664. And. Tiraq. retract. conuent. §. 1. gloſſ. 7 num. 6. cum ſequent. Nicolaus Boërius decis. Burdeg. 181.

¶ *Citato.*] Decius leg. 2. numero 44. Cod. de edenda.

¶ *Idem.*] Addo text. in l. 3. de contrahend. empt. dixi latè in conſuetud. Pariſien. §. 13. numero 11. cum ſequent. do. And. Tiraquell. de retract. conuent. §. 1 gloſſ. 7. numero 15. & ſententia quam in dicto §. 23. refero conſilio meo latam, confirmata fuit arreſto menſe Iunio milleſimo quingenteſimo trigeſimo nono, referente domino Iacobo Lignerio Senatore integerrimo, nunc Inquiſitionum Præſide æquiſſimo.

¶ *Secùs.*] Decius l. certi condict. §. fin. num. 7. ſi certum petatur.

¶ *Bonæ fidei.*] idem Decius cap. 1. col. 1. de probat. vbi dixi.

IN CONSILIVM CLXXXVIII.

¶ *Maternus.*] Contrarium latè conſuluit Ludouicus Gozadi. conſil. 54 non tamen ſunt contrarij, quia Decius hìc loquitur ſtante ſtatuto, quod auus maternus excludatur à patruo in ſucceſſione inteſtati, prout loquitur Gozadinus, & per argumentum authenticum, ſicut Cod. de legib. tut. tum apud Gozadinum auus petebat inſtanter tutelam, & ſic erat ſuſpectus. Philippus Cor. conſ. 285. col. fin. lib. 3. Cyn. Sal. l. fi. c. de leg. tut. Tom. quia in cauſa, vt filia quæ erat tutrix, tranſire ad ſecunda vota, & ſic magis ſuſpectus Curt. ſenior conſ. 46 num. 10. & Decium hìc ſequitur Hieron. Gratus conſil. 26 num. 60 lib. 1.

¶ *Inualidum.* And. Tiraquell. de legib. connubia. l. 1. num. 65. ſed contra 10. per totum.

IN CONSILIVM CLXXXIX.

¶ *Torturam.*] Panorm. cap. 1 de confeſſ. Bald. conſ. 95. lib. 1. Thom. Grammat. conſ. 66. conſil. 7. dixi ad Alexand. conſil. 69. in fin. lib. 2. conſil 89. num. lib. 3. conſil. 120. num. 3. lib. 7. Hier. Grat. conſil. 59 conſil. 60 2.

¶ *Natura*] Auffreri. ad quæſt. Thol. 3. Alexand. conſ. 64. num. 15. vbi dixi lib. 1.

¶ *Primùm.*] Alexand. conſil. 252. numero 13. libro 2. vbi dixi, & ad Decium cap. per tuas de probat.

¶ *Confitentis.*] Alexand. conſil. 171. num. 14. lib. 6. vbi dixi, Decius l. poſtquam liti. num. 15. Cod. de pact. l. non hoc. numero 6. c. vnde legiti. c. in præſentia, num. 24. de probat. l. in contrahenda. num. 3. de reg. iur. infra conſil. 482. col. 1 conſil. 539 col. 1.

¶ *Inſtrus.*] Baldus l. 2. in princ. & ibi Franciſ. Curt. ſenior Cod. de iureiurando, ob calum. dan. l. fin. col. 4. de feriis l. idem. & ſi in fin. de condict. ob turp. cau. Felin. d. cap. licèt cauſam, colum. 19. Philippus Decius capite primo de teſtibus.

¶ *Secùs.*] Suprà conſil. 175. numero 3. Hippol. Marſil. ſing. 24. infrà conſil. 256. in fine.

IN CONSILIVM CXC.

¶ *Effectu*] infrà conſil. 414. num. 5. conſil. 681. Carolus Ruinus conſil. 66. numero 18. lib. 1. conſil. 107. in fin. lib 4.

¶ *Repetitiua.*] Decius l. actione num. 9. Cod. de tranſact. Stephan. Bertrand. conſil. 359. punitur in facto lib. 2.

IN CONSILIVM CXCI.

¶ *Minuitur.*] Albericus in proœmio, ff. & in l. 1. de conſtit. princip. Feli. cap. ad audientiam, col. 2. de præſcript. Antonius Corſet. de excell. & poteſt. regia quæſt. 36.

¶ *Ludouico.*] ſcilicet Sfortia ſup. conſil.

¶ *Silentium.*] Infrà conſil. 468 col. fin. conſil. 516. col. 1 conſil. 614. numero 10 conſil. 655. col. 2. cap. ad hæc ſummus num. 5. de reſcript. vbi dixi Curt. ſenior conſ. 65. col. 6.

¶ *Non debet.*] infrà conſil. 400. col. 2. leg. fin. num. 10. Cod. de edicto di. Adrian. toll. Hippol. Marſil. num. 195. Alexand. conſil. 5. lib. 2. vbi dixi.

¶ *Non habere.*] Hieron. Gratus conſ. 123. lib. 1. conſ. 76. lib 2.

¶ *Cedi.*] And. Tiraquell. tract. retract. proximi. §. 26. gloſſ. 1. num. 60.

IN CONSILIVM CXCII.

¶ *Quolibet.*] Dixi in conſuet. Pariſ. §. 6. num. 15. cum ſequent. gloſſ. 6. Decius ſup. conſil. 178. infrà conſ. 349. in fine.

Digitized by Google

¶ *Lucrum.*] Pau. conſil. 401. lib. 2. Bald. conſil. 275. lib. 2. l. 1. in fi. C. de condic. indeb. Steph. Bertran. conſ. 318. quamuis tutores. lib. 3. Carol. Rui. conſil. 108. lib. 1. ſed contrarium tenet Ang. in l. ſi nauis. de rei vendic. dixi in conſuet. Pariſ. tit. 8.

¶ *Futurum.*] Cauillatio, vt dixi ſup. conſ. 178.

¶ *Indiſtinctè.*] Et ita tenet Roma. in prædictis conſiliis. Adde Bald. conſil. 356. lib. 4. Pau. conſ. 337. col. 3. lib. 1.

¶ *Dicebam.* Sup. conſil. 178.

¶ *Paulus.*] Quod eſt conſil. 289. lib. 2.

IN CONSILIVM CXCIII.

¶ *Oldr.*] Supra conſil. 32. infra conſil. 398. num. 11.

¶ *Recognitio.*] Supra conſil. 185. And. Tiraquel. retract. proximi. §. 32. num. 39.

¶ *Quibuſcumque.*] Dec. cap. in præſentia num. 48. de proba.

¶ *Cui dederit.*] Sup. conſ. 166. col. fi.

IN CONSILIVM CXCIV.

¶ *Sed.*] Idem Dec. ca. eam te. col. 2. de reſcript. vbi dixi. Idem Gui. Pa. conſ. 65. col. pen. Cur. iu. conſ. 1. num. 27.

¶ *Citatur*] Albe. Bru. conſ. 2. col. 10.

¶ *Tamen.*] Dixi in conſuet. Pariſ. §. 5. num. 83. And. Tiraquel. retract. proximi. §. 32. num. 31. cum ſequent. adde. Franciſc. Rip. l. 1. numer. 5. de leg. 1.

IN CONSILIVM CXCV.

¶ *Nunquam.*] Infra conſil. 562. num. 5.

¶ *Omnibus.*] Supra conſil. 1 8. col. 3. l. fin. in princ. C. de eden. l. vbi repugnantia in fi. de regu. iur.

¶ *Executionem.*] Dec. l. more poſt Alex. ibi col. 3. de iuriſ. om. iudic. l. non omnis col. 3. Si cer. peta. l. fi. col. 5. C. de pact. infra conſilio 205. conſil. 373. conſil. 413. conſil. 414. conſil. 470. conſil. 500. conſ. 521. limitat. ſupra conſil. 185. num. 9. Soc. conſil. 4- num. 42. lib. 4. Franc. Rip. l. qui Romæ. §. duo fratres num. 84. de verb. oblig.

IN CONSILIVM CXCVI.

¶ *Spolietur.*] Cum autem hæc ratio fortius militet in impudicis, quæ ſolent eſſe blandiores & rapaciores: multò magis habebit locum ſtatutum in concubina, quæ etiam non debet eſſe melioris conditionis quam pudica & legitima vxor, & eſt veritas vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 156. licet Alciat. in c. 1. de præſcript. col. pe. num. 97. cogitandum relinquat.

¶ *Arbitror.*] Et malè: ideo contra iſtud conſilium fuit iudicatum, vt refert & tenet Alci. lib. 1. de verb. ſignific. char. 49. & benè indiſtinctè recepta diſtinct. de qua num. præcedenti & non obſtante ſtipulatione de qua num. ſeq.

¶ *Stipulationem.*] Sequitur Andr. Tiraq. de leg. connubia gl. 5. q. 4 in fin. & malè, nihil enim addit ſtipulatio, quia ſemper reuocabilis eſt & ſic idem eſt, quod merum teſtamentum vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 98.

IN CONSILIVM CXCVII.

¶ *Pœna.*] Supra conſil. 9. col. final.

¶ *Non valet.*] Idem Iaſ. in ſimili conſil. 119. lib. 4. adde Guid. Pap. q. Delphi. 218. Cor. conſ. 212. lib. 4. Decius inf. conſ. 272. tetigi ad ſty. parla. par. 3. tit. 43.

¶ *Polus.*] Bald. conſ. 327. pridie lib. 1. in nouis Andr. Iſer. de capita. qui curi. vendi. col. 8. Albe. Bru. conſil. 12. col. 5. Dec. inf. conſil. 580. conſil. 488. in fi. conſil. 689. conſil. fin. Io. Igne. Rep. l. donationes quas col. 3. ſupra de dona. inter vir. & vxor. dixi in tract. Reg. Cancellar.

¶ *Dicat.*] Seneca de benef. Alber. l. nolumus c. de teſtam. Bald. conſil. 326. col. 2. lib. 3. in nouis Alber. Bru. conſ. 12. col. 28.

IN CONSILIVM CXCVIII.

¶ *Auferre.*] Falſum. Alex. conſil. 101. num. 8. lib. 1. vbi dixi Dec. inf. conſ. 498. col. pe.

¶ *Tranſactio.*] Alex. col. 22. num. 3. lib. 1. vbi dixi conſil. 21. num. 9. cum ſeq. conſilio 22. num. 6. lib. 7. latè Fran. purpura. in rub. C. de tranſact. Dec. infra. conſ. 630.

¶ *Probandi.*] Supra conſ. 173. num. 1.

¶ *Tertium.*] Alex. conſil. 84. num. 4. vbi dixi lib. 3. Dec. ſuper eo. col. 3. de offici. de lega. vnde cle. vnica de re iud. non habet locum contra tertium ſecundum Tho. Imol. ibi col. 3. & in l. fi. char. antep. verſi. aduerte tamen quis & à quo appel. Alex. conſ. 83. in fin. lib. 3.

¶ *Scientiam.*] Alex. conſ. 122. col. fi. lib. 4. vbi dixi Dec. l. in totum omnia de reg. iur. dixi etiam in conſuet. Pariſ. §. 5. num. 73.

IN CONSILIVM CXCIX.

¶ *De nouo.*] Falſum, quia noua ſeruitus.

¶ *Domino.*] Scilicet priuatò fundi ſui particularis, non autem à domino territorij vel iuriſdictionis.

¶ *Mandato.*] Infra conſil. 297. Ludou. Gozadi. conſil. 31. numer. 16. vide ſupra conſilio 36. numer. 3.

IN CONSILIVM CC.

¶ *Iudicis.*] Infra conſil. 449. num. 16.

IN CONSILIVM CCI.

¶ *Rom.*] Idem. Cur. iunior l. 1. col. 1. ſi cert. pet. Dec. l. 1. col. 4. C. de eden. c. ſuper. eo. 2. in fi. de appel. Lancelo. Dec. l. omnes populi col. 11. ver. quinta regula. de iuſti. & iure. Phil. Dec. inf. conſ. 233. conſ. 251. conſ. 290. conſ. 119. conſ. 540. conſ. 531. in conſ. 641. in fin.

IN CONSILIVM CCII.

¶ *Non debeat.*] Hæc vera, quicquid dicat Dec. vt dixi contra Alex. conſ. 8. num. 3. lib. 2. conſ. 60. num. 8. lib. 7.

¶ *Lib. 3.*] Secundum veterem impreſſionem Brixiæ, ſed ſecundum nouam Lugdunenſem eſt conſ.

Digitized by Google

29. lib. 1. Idem tenet Bald. in c. cum contingat. col. pen. & ibi And. Alci. num. 281. de iureiur. Henr. Bo. c. fi. de don. inter vir. & vx. Cur. ſen. conſ. 66. & benè, & ita apud nos practicatur.

¶ *Salutis.*] Hæc eſt ratio ſophiſtica, quam ſuus author ſpernit in ſe & ſuis in cap. ſicut de iureiur.

¶ *Adiunctam.*] Alexand. conſ. 86. lib. 5. vbi dixi Steph. Bertr. conſil. 385. ponitur in facto lib. 2. Nico. Boeri. Dec. Burdeg. 355. in fin.

¶ *Conſtitutis.*] Inf. conſil. 296. conſil. 219. Aymon, 141. num. Purp. l. 2. §. fi. num. 73. ſi cert. pet. vide latiſſimè do. And. Tiraquel. tract. de conſt. poſſeſſ. par. 1. num. 48. cum ſeq.

¶ *Alternatiuæ.*] Et vulgariter & hæc vera, vt dixi ad Alex. conſil. 24. num. 5. lib. 3. Dec. inf. conſil. 305. col. 2.

IN CONSILIVM CCIII.

¶ *Maximus.*] Dec. l. 2. C. de tranſact. inf. conſ. 479. vide Alex. conſ. 42. num. 11. vbi dixi lib. 1.

¶ *Paul.*] Quod eſt conſil. 275. lib. 1. idem Cur. ſen. conſil. 13. col. fin. conſil. 27. col. 3. conſil. 37. conſil. 39. in fi. vide tamen ſup. conſil. 26. conſil. 89. in fin.

IN CONSILIVM CIV.

¶ *Longum.*] Idem Iaſ. d. l. fin. num. 12. ſed falſum eſt, vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 56. & tetigi ad Alex. conſil. vlt. lib. 3. & ſic puto, quod Decius hic malè conſuluit.

IN CONSILIVM CCV.

¶ *Succeſſiuo.*] Idem Dec. inf. conſil. 662. col. fi. Cæpol. cauſa ciuil. conſil. 52. Aymo. conſil. 22. num. 2. quamuis contrarium teneat Dec. inf. conſil. 236. num. 3. & malè.

¶ *Vulgarem.*] Et hæc veritas. Amplio etiam ſi dicti filij non erant nati tempore teſtamenti vt hic, Idem Paul. conſil. 159. ſuper primo quæſito. col. fi. lib. 1. conſil. 352. viſis atteſtationibus in fi. lib. 2. Soc. conſil. 72. col. 4. lib. 4. Franc. Are. Iaſ. d. l. Gallus §. quidam rectè. Philippus Corn. conſil. 17. lib. 4. Steph. Bertran. conſil. 9. thema tale eſt conſ. 82. viſa clauſula col. 2. lib. 1. Dec. inf conſil. 228. col. 1. conſil. 248. col. pen. Quamuis Aymo. conſil. 22. in 3. quæſito. & conſilio 1. 131. num. 10. contra teneat. & malè. Amplio ſecundo etiam ſi dicti filij non erant deſcendentes teſtatoris, vt dixi ad Alexand. conſil. 24. numer. 5. lib. 3. Adde Dec. infra conſilio 384.

IN CONSILIVM CCVI.

¶ *Conſului.*] Scilicet infra conſil. 230. ſup. conſ. 87. facit col. 2.

¶ *Volente.*] Idem Dec. in rub. col. fi. C. de ſecund. nupt. Io. Rip. l. fœminæ q. 14. C. de ſecund. nupt. & malè etiam ſi filius ſit præſens & nominatus in contractu matrimonij matris, quia aliud eſt honorare matrem, & ſecundas eius nuptias, eiſq; officioſè conſentire: Aliud iuri ſuo renunciare. Requireretur ergo ſpecialis renuntiatio à filio maiore viginti quinque annis. Et ſic Dec. hîc malè conſuluit.

¶ *Voluerit.*] Sup. conſil. 138. col. 2.

¶ *Facilius.*] Imo difficilius ob reuerentialem metum. Imo nec expreſſa renuntiatio hæreditatis paternæ ad iſtud ius extenditur, vt dixi contra Decium in rubri. C. de ſecun. nup. num. 7.

IN CONSILIVM CCVII.

¶ *Arbitror.*] Idem refert & ſequitur Phil. Dec. in l. fi. col. 2. de iuriſdict. om. iudi. & apoſtillator Io. Mona. c. 1. col. 5. de offic. leg. in 9. ſed grauiter errant, quia poteſtas contra ius commune data limitatur ad loca legationis, & ita obſeruatur, & ita tenet Chaſſa. in conſuet. Burgund. tit. 8. §. 16. & in conſuet. 31. ſentit Alcia. in l. 1. col. fi. C. de ſum. tri. verum eſt quod pro Decio fa. Roma. conſil. 361. conſilio 376. ſed ibi Ro. peſſimè conſuluit, vt ſuo loco latè dixi.

IN CONSILIVM CCVIII.

¶ *Baronia.*] Scilicet de Grimault ſita in Prouincia. Sed multi conſuluerunt contra hoc conſ. Dec. contra quod iudicatum fuit, & reus habens cauſam ab emptore abſolutus in hoc Senatu per arreſtum, contra quod actor ſupplicauit, & errores propoſuit, qui declarati ſunt admiſſibiles die Mercurij 26. Ianuarij 1535. & loquor de ſecundo & principali capite videlicet de reuocatione dictæ Baroniæ, quia de primo capite huius conſilij non eſt dubium.

¶ *Priori.*] Decius l. diſcretas num. 25. cum ſeq. C. qui teſta. fac. poſſ.

¶ *Hæreditarium.*] Supra conſil. 185. Curt. iunior. tract. feud. chart. 7. conſil. 1. num. 12. conſil. 33. conſilio 78.

¶ *Etiam.*] Iaſ. conſil. 586.

¶ *Hæredes.*] Hier. Grat. conſ. 55. conſil. 4. lib. 1.

¶ *Amittuntur.*] Falſum eſt in feudo conceſſo alicui, & hæredibus vt hic. Et iniuriam facit Decius Aluaroto & Baldo quia in locis hic allegatis, videlicet Bald. dict. authent. col. penul. Aluaro. d. cap. 1. num. 6. loquuntur expreſsè in terminis feudi vel emphyteuſis conceſſæ recipienti pro ſe, filiis & nepotibus, abſque mentione qualitatis hæreditariæ, & contrarium volunt quando, vt hic, eſt adiecta qualitas hæreditaria, & benè.

¶ *Aluarot.*] col. 4. num. 9. ſed Bald. & Aluarot. ibi loquuntur quando hæreditas defertur à lege: ſed aufertur per hominem, videlicet per teſtatorem, qui extraneos inſtituit vniuerſaliter & filiam in re certa: ſecus quando filia per legem vel ſtatutum à ſucceſſione excluditur. Et ſic Decius contra morem ſuum malè abutitur dictis doctorum, & eos falsò citat & diſtorquet.

IN CONSILIVM CCIX.

¶ *Decretum.*] Imo requiritur, vt dixi ad Decium in l. pactum in fin. C. de collatio. Adde Caro. Rui. conſ. 101. col. 2. lib. 5. And. Tiraq. in tract. de legib. connubia gl. 3. num. 34.

¶ *Pupillus.*] Fallitur, vel fallit Decius quia dict. l. fin. loquitur de minore ſimpliciter, ideo non debet extendi ad pupillum, vt hic, minorem 14. annis etiam ſi tutor interuenerit. Item d. l. fin. loquetur in contractu facto per puberem minorem ſecus ſi per eius curatorem abſente adulto, vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 99.

IN

IN CONSILIVM CCX.

¶ *Titulum.*] Imo & iam de aliis ſecundum Fed. tract. permut. q. 14. Pe. Anch. c. fi. de rer. permu. in 6. & c. vnico. eod. in 6. vbi verbum *Sua* intelligitur, id eſt, non aliena, iniuriam cui in alienam, & non formulam tituli reſpicit ille tex. vbi tetigi.

¶ *Altaria.*] Decius in rub. col. 3. de reſcript. Ludo. Gomeſ. in reg. Cancell. 18. quæſt. 23. Matth. Pacuſ. tract. de manda. par. 5.

¶ *Inæqualitas.*] Idem Cardinal. Flor. imo in dict. cap. quæſitum Phil. Fran. cap. vnico. col. 5. de rer. permu. in 6. nec ex eo ſolo quod iuuenis cum ſene. Ioan. de Lign. d. cle. vnica. Sed benè pluribus ſimul iunctis Petr. An. conſilio 388. Ægidi. Bellame. deciſ. 344. gloſſ. pragmat. tit. de colla. §. item quod omnia ver. permutationis Steph. Bertrand. conſ. 311. etiam ſi beneficium lib. 2. Aymo. conſ. 82.

¶ *Non conſideratur.*] Id eſt, non debet conſiderari, licet contrarium notoriè fiat. Quemadmodum Sophiſtæ etiam è ſuggeſtis exponunt illud Matth. 5. *Vos eſtis lux mundi.* id eſt vos eſſe debetis, quaſi Chriſtus falſos & ementitos paſtores alloqueretur, & non veros tantum: aut quaſi Eccleſia Chriſti titulis & laruis conſtet, velut res hiſtrionica, merumque ludibrium, & non veris tantum viuiſque lapidibus.

¶ *Idem.*] Supra conſ. 91. in fi.

¶ *Maiori.*] Supra conſ. 37. num. 7. conſilio quinquageſimo ſeptimo num. 4.

IN CONSILIVM CCXI.

¶ *Vtroque.*] Limitat Iaſon conſ. 132. lib. 2. ſi tamen eſt conſilium Iaſ.

¶ *Perſonam.*] idem Dec. inf. conſ. 465. num. 16. in l. illam. col. . . vbi tetigi C. de col. Aymo. conſil. 98. num. 13. Hippo. Marſil. ſing. 499. quamuis contrarium velit ſeu limitet Iaſ. con. 154. col. 4. lib. 2. vbi malè conſuluit.

¶ *Conſcientiæ.*] Phil. Cor. idem Dec. d. leg. precibus & benè, vt ibi dixi ad Phil. Dec. num. 10. quamuis Lancel. Dec. ibi velit excludi etiam in conſcientia, & nouiſſimè Lancel. Galia. in rep. l. centurio. col. 74. de vulg. & pupi. Alciat. in c. nouit. num. 41. de iudiciis. nec habent aliud fundamentum quam d. cap. ſi pater. quod non debet egredi terras authoris.

IN CONSILIVM CCXII.

¶ *Seculari.*] Imo niſi vbi agitur ad thori ſeparationem tantum, iudex ſæcularis ſolus competens eſt, ſiuè de ſeparatione bonorum; ſiuè de dote, vel pœna agatur.

¶ *Formam.*] Quod eſt conſ. 65. lib. 1. in nouis.

IN CONSILIVM CCXIII.

¶ *Roma.*] Conſ. 498. Feli. i. graue de off. ordi. c. non dubium. de ſent. excomm.

¶ *Alium.*] Idem Dec. inf. conſ. 697. ſed vide Socin. conſil. 74. col. 2. lib. 3. Decium l. 1. col. C. de in ius vocan. Nicola. Boeri. deciſ. Burdegal. 48. num. 48.

¶ *Pupillo.*] Supra conſil. 21. Ioannes Amicus conſil. 16. num. 10.

¶ *Effectum.*] Dixi ad Alex. conſil. 21. lib. 5. ad Decium cap. pertuas. numer. 7. de probat.

IN CONSILIVM CCXIV.

¶ *Literas.*] Alex. conſil. 107. lib. 7. vbi dixi.

¶ *Copiam.*] Dixi in conſuet. Pariſ. §. 13. gloſſ. 121 numer. 13.

¶ *Per.*] Adde Anch. conſil. 158.

IN CONSILIVM CCXV.

¶ *Probata.*] Infra conſil. 401. in fi. Alex. conſil. 45. lib. 2. vbi dixi & infra conſ. 485. col. fi. conſ. 538. Rom. conſil. 368. Alex. conſ. 173. lib. 6. Aymo. latè conſil. 116.

¶ *Mandato.*] Supra conſil. 36. num. 3.

¶ *Difformi.*] Limitat Deci. ſupra conſilio 11. num. 12.

¶ *Vnico.*] Supra conſil. 117. col. 1.

IN CONSILIVM CCXVI.

¶ *Conſului.*] Scilicet ſupra conſ. 103. inf. in conſi 479. conſil. 551. conſil. 597. in fin. vide Alci. in l. quamuis ff. de tranſactio. & quæ dixi ad Alex. conſ. 42. lib. 1.

¶ *Suorum.*] Idem Paul. conſ. 404. lib. Alex. conſ. 26. num. 6. lib. 5. Guid. Pap. Dec. Delph. 306. Ant. Rub. conſil. 8. in fin. conſil. 84. num. 3. Albert. Bru. conſ. 43. Steph. Bertrand. conſ. 61. lib. 1.

¶ *Alieno.*] Dixi in conſuet. Pariſ. §. 117.

IN CONSILIVM CCXVII.

¶ *Conſului.*] Scilicet ſupra conſil. 1. vbi malè conſuluit.

¶ *Conditionis.*] Decius in rub. C. de ſucceſſ. edicto infra conſ. 445. col. 4.

IN CONSILIVM CCXVIII.

¶ *Vtroq.* l. quod ſi dubitet. de acq. vel omit. hæ. Alex. conſ. 186. num. 3. lib. 7. vbi dixi. Dec. c. tertio loco. col. 2. c. in præſentia col. 10. de probat.

¶ *Verborum.*] Imo contraria verior. Alex. conſ. 67. col. 1. lib. 1. vbi dixi, vide ſupra conſ. 81. vbi plenius dixi.

¶ *Nepotes.*] Dixi ad Alex. conſ. 1. lib. 2.

¶ *Contra factionis.*] Supra conſil. 23. infra conſil. conſ. 227. Cur. iunior. conſ. 22. Car. Rui. conſ. 227. num. 12. lib. 1.

IN CONSILIVM CCXIX.

¶ *Ante.*] Triuultius à rege Ludou. xii. ſub tempus Concilij Piſani contra Iul. II.

¶ *Præceptum.*] Alex. conſil. 124. in fin. lib. 1. vbi dixi. Adde Decium in rub. num. 71. C. de manda. prin. l. in omnibus cauſis num. 4. de reg. iur. Caro. Rui. conſ. 21. lib. 4. vbi de rege Franciſco illius generis loquitur.

¶ *Ipſo iure.*] Hæc vera, vt dixi ad Decium c. 2. num. 4. de reſcript. quicquid dicat quæſt. Tholoſ. 236.

¶ *Iurante.*] Idem Decius infra conſ. 468. num. 23. cum ſequentibus: conſilio 496. in l. pacta nouiſſima. num. 11. vbi dixi. C. de pact. Hieron. Grat.

Digitized by Google

conſilio trigeſimo octauo libro ſecundo.

¶ *Tertij.*] Aymo. conſilio 120.

¶ *Paulus.*] Quod eſt conſ. 135. col. penult. in fin. lib. 2. in nouis.

IN CONSILIVM CCXX.

¶ *Defectus.*] Omnes rationes ſequentes procederent, quando tertius aliter habens intereſſe, quam ratione ipſius beneficij ſe opponeret. Secus ſi ipſum quoque beneficium prætendat, quia tunc neceſſe eſt de titulis inquirere etiam in poſſeſſorio, & ita practicatur.

IN CONSILIVM CCXXI.

¶ *Canonici.*] Alex. conſ. 7. num. 2. lib. 1. vbi dixi conſ. 210. num. 2. lib. 7. l. reſcriptum col. 2. de pact. Caro. Rui. conſ. 217. num. 15. lib. quamuis aliter Dec. ſup. conſ. 61. col. 2.

¶ *Deſtruere.*] Bald. Iaſ. lib. 2. C. vt, ne liceat ſine iud. auth. ſigna. Cæpol. tract. de ſeruit. vrba. præd. c. 31. Aymo. conſ. 4. col. 2. fortius loquitur Ancha. Rep. c. ſine poſſeſſione col. 13. de regul. iur. in 6. an autem poſt annum id liceat, dixi in conſuet. Pariſ. tit. 3.

¶ *In ſolidum.*] Falſum eſt contra illum qui non poſſidet, per tex. in l. ſup. iter. §. Caſſius. de aqua plu. arcen. Dixi in tract. diuid. & indiuid.

¶ *Indiffinita.*] Alexand. conſ. 108. col. pe. lib. 2. Socin. l. ſi quis cum totum in pr. de excep. rei iudi. Cor. conſ. 103. lib. 1. Iaſ. conſil. 81. col. 2. lib. 3. Curt. iunior. conſ. 17. col. fin. Fran. Rip. c. cum Marti. Ferrarienſ. mem. 11. de conſtit.

¶ *Particulares.*] Rapha. Cuma. latè conſ. 178 Bald. conſ. 438. lib. 1. Cor. conſ. 63. lib. 4. Ant. Rub. conſ. 4. in fin. facit Iaſ. conſ. 81. col. 2. lib. 3. Sed contra facit Curt. ſenior. conſ. 76. col. fin.

IN CONSILIVM CCXXII.

¶ *Stricte.*] Latè do. And. Tiraquel. in præfat. Retract. proximi. num. 60. cum ſeq.

¶ *Natus.*] Intellige nec conceptus, & tunc quod non admittatur, poſt longam diſputationem, ſentit Andreas Tiraquellus in tractat. Retract. proximit. §. 1. gloſſ. 9. num. 80. num. 115. & tunc non eſt dubium quin vera ſit opinio Decij in ſtatuto in quo loquitur ibi, habens aliquem agnatum, & melius probatur in l. 1. §. ſi quis proximior. vnde cogna. licet Tiraquel. citet illum textum contra Dec. num. 78.

¶ *Forma.*] Sup. conſ. 10. num. 2.

¶ *Qualitatibus.*] Bald. in tract. prothomiſeos col. 5. & ibi Math. Aff. col. 25. Alex. conſ. 114. col. 3. lib. 1. Fel. c. quod ad conſultationem in fin. de re iud. Deci. cap. nam concupiſcentiam lect. 2. in fi. de conſtit.

¶ *Cedi.*] Sup. conſ. 164. in fin. vbi dixi.

¶ *Pupillorum.*] Hæc ratio non valet.

¶ *Perſonas.*] Supra conſil. 3. num. 2. num. 6. vbi dixi.

¶ *Liquidiſſima.*] Sed in caſibus iure expreſſis tantum Dec. c. prudentiam. §. 6. col. 3. de off. deleg. & in rub. de proba. col. 17.

¶ *Anni.*] Sed dictum ſtatutum non excludit præſcriptionem iuris communis: ideo ſufficiunt ſemper 30. ann. vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 173. & §. 13. gl. fi. col. fi. adde do. And. Tiraq. de retract. proximit. §. 1. gl. 10. num. 11. cum ſeq.

¶ *Temporis.*] Alexand. conſil. 45. libro tertio vbi dixi & infra conſilio 329. colum. fin.

¶ *Decreto.*] Infra conſ. 341. num. 12. vbi dixi.

¶ *Patr.*] Imo in terminis dicti ſtatuti ſatis eſt, quod fuerint patris alienantis & quod actor ab illo deſcenderit, vt dixi in conſuet. Pariſ. §.

¶ *Solitus.*] Sup. conſil. 4. col. 2.

¶ *Fratris.*] Scilicet reſpectu patris ipſius actoris, cuius pater erat frater primi acquirentis patris pupillorum, profuiſſet ei ſtatutum.

IN CONSILIVM CCXXIII.

¶ *Fœminas.*] Hoc falſum, vt latè dixi in conſuet. Pariſ. 12. & conſ. 171. num. 4.

¶ *Contrarium.*] Scilicet arguendo.

¶ *Reprobatur.*] Alex. conſil. 125. num. 10. lib. 7. vbi dixi Dec. l. 1. C. vnde vir. & vx. l. pen. col. 1. de iuriſd. omn. iud. l. fœminæ num. 92. de reg. iur. cap. nouit. col. 2. vbi dixi. de iud. Andr. Tiraq. de legib. connubia gl. 1. in fin.

¶ *Genere.*] Dixi in conſuet. Pariſ. §. 12. num. 3. ſecus de domo vel familia. Cor. conſil. lib. 2. conſil. 20. conſil. 41. lib. 4. Lud. Goza. conſ. 45.

¶ *Publicum.*] Idem Dec. l. 2. num. 59. vbi tetigi de reg. iur. c. nouit. col. 2. de iud. ſupra conſil. 32. in fin. Adde inf. conſ. 468. col. fi. conſ. 498. num. 20. Cur. iunior. tractat. feudo. part. 1. quæſt. 3. princ. qu. 26. Andr. Tiraquel. de legib. connubia char. 5. num. 36.

IN CONSILIVM CCXXIV.

¶ *Contra.*] Idem ferè Rom. conſil. 342. quoad primum. col. 3. in ſed Lud. Gomeſ. ſuper d. reg. q. 17. multum laborat ad probandum, quod non ſit ſimpliciter exorbitans nec odioſa, ſed magis fauorabilis quod verum puto, ſed non continuo ſequitur quod habeat locum in ordinatio & qui ſic abſolutè colligunt, non intelligunt Elenchum.

¶ *Vel etate.*] Idem in hoc ſentit Lud. Gomeſ. in d. Reg. q. 17. ad fin. ver. & quia quando. ſed magis placet tempus illud eſſe taxatum, iuſta quadam probabili ratione vt latiùs tractans ex placitis medicorum pulchrè & appoſitè tradit idem Lud. Gomeſ. in d. reg. q. 25.

¶ *Concludendum.*] Et benè: ſed quia Dec. malam affert rationem, & hæc regula non benè ab aliis explicatur, quam in re geſtis meis latè diſcuſſi, nec iſte margo caperet, remitto ad tract. meum ſuper reg. cancel.

¶ *Patroni.*] Idem Car. cle. vnica q. 10. & ibi Bonif. de vitali col. fi. num. 37. Roc. Cur. in tract. de iur. par. ver. honorificum. qu. 51. Aymo. conſil. 10. Lud. Gomes in reg. cancel. 18. q. 17. ſed eſt falſum & contrarium obſeruatur, & quod non ſit requirendus patronus etiam ad deſtitutionem, vel renunciationem voluntariam, tenet Cald. conſil. vlt. de Renun. & licet loquatur in patrono laico, tamen ratio ſua concludit etiam in Eccleſiaſtico. Et benè, quia ius præſentandi, non eſt niſi quædam ſeruitus Car. col. vnica. q. 6. de ſupp. negl. præl. Et ſic non debet extendi ad deſtitutionem. Quia etiam præſentatio non dat ſubſtantiam tit. Fallit, quando deſtitutio debet fieri, ex eo quod præſentatio in ſe eſt vitioſa, quia tunc eſſet vacandus patronus. vt tradit Bald. in c. cum vos. in fi. de off. ord. dico tamen, quod omiſſa reſignatione, non currit tempus patrono ad præſentandum, donec ei ſignificatum fuerit, vel aliàs publice innotuerit, iuxta cle. vnic. in fin. de conceſ. præb.

IN

Digitized by Google

IN CONSILIVM CCXXV.

¶ *Vterque.*] Hæc ratio non valet, quia verba dicti primi pacti ſtant diſtributiuè.

¶ *Conſuetudo.*] Et certè talis eſt conſuetudo in patria iuris ſcripti multis arreſtis Senatus Tholoſani confirmata, vt refert & ſequitur Steph. Auffr. in addit. ad quæſt. Tholoſa. 452. Nicol. Boeri. dec. 15. Burdegal. 204. Et quamuis Hieron. Gratus conſ. 25. col. fi. lib. 1. neget dictam conſuetudinem & eius arreſta, tamen veritas talis eſt, vt benè ſcripſit Aufferii. Et ita de facto vidi practicari, tamen illa conſuetudo debet manere in terminis ſuis, videlicet quando talis pactio fit in contractu matrimonij & in fauorem deſcendentis ab eo, de cuius hæreditate agitur duntaxat, prout etiam antiqui patres faciebant, vt habetur Thobiæ 8. in fi. quod enim Raguel ibi dabat Thobiæ dimidiam præſentium, & promittebat dimidiam futurorum bonorum poſt obitum, dabat in dotem Saræ filiæ ſuæ & ſic ipſi filiæ. Et ſic non poteſt, nec debet extendi, vt filius vnius fratris ſuccedat alteri fratri, patrui liberis excluſis. Et ſic ea conſuetudo non eſt ad propoſitum caſus de quo hic per Dec. nimiſque exorbitaret.

¶ *Ducatu.*] Idem Dec. inf. conſil. 578. num. 9. ſed quod imo per generalem conſuetudinem, etiam in Italia Ducatus, Marchionatus, Comitatus diuidatur trad. And. Iſern. Bal. Alua. in cap. imperialem §. præterea Ducatus de prohi. feu. alie. per Fri. dicentes, d. §. præterea eſſe correctum Io. And. ad ſpe. de feud. ver. non omittam Io. And. Hoſt. Caro. in c. licet de voto. Socin. conſ. 175. col. 7. lib. 1. Alex. conſ. 30. num. 17. lib. 1. Hier. Grat. conſ. 14. num. 29. lib. 1. & etiam in hoc regno ſecundum conſuetudines locorum, velut reliqua feuda diuiduntur, vt dixi in conſuet. Parif.

¶ *Negatiuam.*] Idem Dec. inf. conſil. 5-8. in l. pactum num. 12. C. de pact. l. pactum num. 3. C. de collat. vbi refert quod recuſauit conſulere pro affirmatiua, & hæc eſt perpetua & conſtans opinio Philip. Dec. qui nunquam in hoc fuit ſibi contrarius, vbi de hæreditate futura, vel aliqua eius quota, vel de quotà bonorum omnium agitur. Idem latè tenet & cumulat dom. Andr. Tiraquell. in tract. de iur. primogenior. quæſt. 6. & vltra eum, idem Hieron. Grat. conſ. 26. lib. 1.

¶ *Conſulat.*] Sup. conſil. 184. conſ. 63. in fin. adde Cur. iunior. conſil. 15. Fran. purpur. l. fi. num. 21. & C. de pac. dixi etiam ad Alex. conſil. 18. ad fin. lib. 3. vbi videas.

IN CONSILIVM CCXXVI.

¶ *Partis.*] Id eſt, an ſecundæ donationis particularis, quarta pars debeat defalcari pro prima donatoria, quia ſecunda donatio eſt de bonis quæ ſpectabant ad donantem tempore primæ donationis, & ſic non eſt quæſtio inter filiam & hæredem, ſed ſolùm inter ſecundum donatarium. Et reſpondet ſecundum eſſe potiorem, quia prius habuit dominium, & poſſeſſionem. Hoc ſolum agit Decius in toto hoc conſil. Et ſic rectè conſuluit, nec ſibi in aliis conſiliis contradicit, vbi tenet, ſtatim quæri ius abſenti, nec poſſe reuocari, quod magis de conſuetudine quam de iure procedit, & reſpectu perſonalis obligationis tantum, quam adhuc limito, ſi actus occultè geratur, vt ſit ſuſpicio fraudis & donator penes ſe matricem retineat, vt dixi ad eundem Decium in l. 1. num. 41. Codi. de pactis. vbi videas. & latius in conſuet. Pariſ. §. 160.

¶ *Pœnitentia.*] Vide pleniſſimè dom. Andr. Tiraq. in tract. de conſtituto poſſeſſo parte tertia limita 3. num. 49.

¶ *Eliget.*] Et ſic eſt incertitudo loci & quotæ fundi, totaque obligatio conditionalis eſt, vnde non poteſt vllam executionem ſecum trahere. Et ſic hæc prima ratio non eſt ad propoſitum.

¶ *Non facit.*] Imo facit Bal. ſi quis argentum §. ſed & ſiquidem. Co. de donatio. Ange. conſil. 106. Aret. §. actionum col. 6. inſtit. de actio. Iaſ. lib. 3. §. incertam col. fi. de acquiſ. poſſeſſ. conſil. 147. col. 9. lib. 1. Matth. Afflic. Deciſio. Neapol. 139. col. fin. do. Andr. Tiraq. de conſtit. poſſeſſ. parte 2. Amplian. 29. Et ita obſeruatur.

¶ *Quicquid.*] Sed hoc eſt conditionale per not. in l. ſi ſic. de leg. 1. Ergo vt nuper dixi num. 6. Et ipſe Dec. in l. contractus. num. 17. de regul. iur.

¶ *Antequam.*] Et ſic interim poteſt interuerti & in alium transferri, vt hic in præſentem nepotem factum eſt, & hæc ſola, vera, & deciſiua ratio totius conſilij.

¶ *Integra.*] Adde quæ dixi ad Alex. conſil. 110. num. 4. lib. 1. conſ. 88. num. 33. lib. 5. conſ. 31. num. 16. conſ. 167. num. 3. lib. 6. & ad Decium l. contractus num. 18. cum ſeq. de reg. iur.

¶ *Et ita.*] Idem Dec. inf. conſil. 147. per to. conſ. 432. conſ. 4 4. conſil. 531. in fin. conſil. 598. in fin. conſ. 661. col. 2.

IN CONSILIVM CCXXVII.

¶ *Vt ſupra.*] Quod verbum multum operatur quia operatur quod vltimo ſubſtitutus non eſt vocatus deficientibus liberis, & liberis liberorum, ſed ſolùm deficientibus nepotibus ſine filiis: ſi igitur ſuperfuiſſent Angelo filij, & filiis nepotes, & nepotibus pronepotes, expiraſſet ſubſtitutio, etiam ſi pronepotes poſtea deceſſiſſent ſine liberis.

¶ *Extenſio.*] Alexand. latè conſilio 75. lib. 5. vbi dixi.

¶ *Non fuerint.*] Et benè idem Hieronym. Grat. conſil. 33. lib. 1. quod enim Gratus ibi latè contendit, vulgarem ſub verbis communibus compendioſæ non contineri. Verum eſt in vim directæ ſubſtitutionis, ſed benè admittitur in vim fidei commiſſariæ.

¶ *Non natis.*] Limito niſi deſcendentes teſtatoris excluderentur, vt dixi ad Decium in l. precibus num. 16. Cod. de impube. & aliis ſubſt. quamuis contrarium conſuluerit Car. Rui. conſil. 92. lib. 2. & malè.

¶ *Filius.*] Et vulgariter tantùm, vt ſequitur.

IN CONSILIVM CCXXVIII.

¶ *Forma.*] In teſtamento Petri patris Antonia.

¶ *Fidei commiſſ.*] Sed veritas iuris eſt quod ſemper & indiſtinctè eſt fideicommiſſaria vt dixi ad Alex. conſ. 11. num. 11. lib. 3. & latiùs ad Dec. d. l. precib. n. 10.

¶ *Mediam.*] Supra conſil. 68.

IN CONSILIVM CCXXIX.

¶ *Conciliari.*] Concilij Piſani de quo ſupra conſ. 151. Hic vide moderationem Concilij, quia cum dicta regula ſit æqua, noluit illi derogare, vt dixi in tract. Reg. Cancell.

¶ *Se. m.*] Fortiùs ſolue, quod hic non fiunt huiuſmodi particulares expeditiones per totum ipſum Concilium, ſed per deputatos Concilij, qui non poſ-

Digitized by Google

ſunt derogare & ſic non valet actus, etiam ceſſante dicta clauſula derogatoria.

¶ *Nouam.*] Tamen in libro meo eſt conſil. 365. & parum facit.

¶ *Declaratione.*] Supra conſ. 114. col. fi. dixi ad Decium in cap. fi. col. 5. de conſtit.

IN CONSILIVM CCXXX.

¶ *Filiorum.*] Idem Dec. in rub. col. 2. vbi dixi C. de ſecun. nupt. & eſt communis idem Nico. Boer. deciſio. Burdeg. 113. vide latè Io. de Garro. in l. 1. num. 21. cum ſeq. C. de ſecundis nupt.

¶ *Marito.*] Dec. ſupra conſ. 87. col. 2. l. 1. num. 1. C. de ſecund. nupt. vbi dixi ad Alex. conſ. 3. num. 22. lib. 7. Idem Caro. Rui. conſil. 20. num. 4. lib. 3. conſ. 34. conſ. 58. lib. 5.

¶ *Renunciatione.*] Idem de excluſa per ſtatutum latè Steph. Bertrand. rep. l. hac edictali. in fi. C. de ſecund. nupt. & benè.

¶ *Fratri.*] Dec. Thol. q. 457. Ioan. de Garro. authent. ex teſtamento num. 26. de ſecund. nupt.

¶ *Non nocet.*] Infra conſ. 346. conſ. 379. conſ. 589. conſil. 625. Dixi ad Alex. conſ. 19. in fin. lib. 1. & conſ. 169. lib. 7.

¶ *Soror.*] Alberic. 4. ſtatut. q. 66. Alexand. conſ. 135. num. 4. lib. 1. vbi tetigi. Tamen vide. And. Tiraq. de retract. proximita. §. 1. gl. 9. num. 211.

IN CONSILIVM CCXXXI.

¶ *Correcta.*] Sed contra omnes, quod non ſint correcta, nouiſſimè, & doctè decidit do. Io. Coraſius in l. Paulus. de ſtat. 80. Miſcellaneo lib. 2. cap. 17. tetigi ad Decium in d. cap. Eccleſia ſanctæ Mariæ, numer. 36. & in conſuet. Pariſ. titul. 10. in rub.

¶ *Puniantur.*] Et benè vt dixi ad Dec. d. c. Eccleſ. num. 34. & ad Alexand. conſ. 97. lib. 1. conſ. 210. num. 14. lib. 6. conſil. 3. in fi. 7. Caro. Rui. conſ. 144. in fin. lib. 5.

¶ *Exhæredari.*] Idem Dec. l. nuptias in fi. de reg. iur.

¶ *Contrarium.*] Idem Iaſ. auth. ſed ſi poſt C. de in offic. teſt. & in l. 2. §. 1. col. 6. ſolu. matri. Alex. conſ. 159. lib. 6. ſed vt ibi ad Alex. dixi, opinio Paul. verior eſt, quam etiam tenet Carolus Ruin. conſil. 131. lib. 4. fa. Bald. conſ. 121. lib. 1.

IN CONSILIVM CCXII.

¶ *Secus.*] Iaſ. conſil. 85. col fin. lib. 3. Dec. l. dotis C. d. collatio. vidi dixi.

¶ ¶ *Minæ.*] Alex. conſil. 83. num. 7. vbi dixi lib. 6.

¶ *Iuramento.*] Falſum, vt dixi ſup. conſ. 202. col. 2.

¶ *Contrario.*] Sup. conſil. 216. col. fi. infra conſil. 364. conſil. 386. conſil. 626.

IN CONSILIVM CCXXXIII.

¶ *Lugdunenſis.*] Et ſic in regno Franciæ, in quo etiam eſt cynobion Cluniacenſe, quare diu primum miratus ſum quomodo Papa potuerit iudices authoritate ſua delegare obſtante decreto de cauſis in pragmatica & concordatis, cum non agatur de Epiſcopatus vnione, aut diſſolutione, nec de alia maiore cauſa in iure expreſſa ſed de ſimplici decanatu rurali, vt hîc, & ſic neceſſe erat relinquere cauſæ cognitionem & iudicium iudicib. ordinariis, nec poterat Papa dare reſcriptum niſi excitatiuum iuriſdictionis, ad procedendum iuriſdictione ordinaria. Aliàs ab executione reſcripti & proceſſu delegatorum poterat appellari tanquam ab vſu ad Senatum Regium. Sed mirari deſij, poſtquam nuper reſciui, quod iſte decanatus Montis Bertodi ſitus eſt extra regnum, videlicet in loco Dumbarum, qui ſpectabat ad Carolum nouiſſimum Borbonij ducem valentiſſimum, qui in eo nullum ſuperiorem in temporalibus recognoſcebat per cuius obitum Rex illud territoriũ occupauit, in quo prædicta decreta locum non habebant, ſed ſolius Papæ placita contra omnia Concilia & ſanctorum Patrum decreta, vnde vulgò Romanenſes vocabant patriam obedientiæ.

¶ *Commiſſario.*] Scilicet Becando de Molario Canonico Mauriacẽſi cuius originalem ſententiã vidi.

¶ *Poſſit.*] Generale eſt in omnibus literis iuſtitiæ. l. præſcriptione C. ſi contra ius vel vti. pu. c. ſuper litteris de reſcript.

¶ *Rectore.*] Limitat Panor. c. vnico. in fin. vt Eccl. benè. ſi di. conſe. adde Paul. conſ. 157. lib. 1.

¶ *Antiquum.*] Qui reſignauerat Abbatiam retenta penſione, quæ fuerat aſſignata ſuper dicto decanatu.

¶ *Beneficiali.*] Imo de proprietate. Sed quia vtraque pars, non prætendebat proprietatem, ſed ſolus reus, poteſt dici cauſa beneficialis ſecundum Lap. in dicta clemen. diſpendioſam, præſertim cum ex parte actoris, qui prætendebat beneficium, ius metiendum ſit l. penult. in fi. de iuriſdictio. omnium iudicum. locus erat dictæ clement. Tum per Bullam, quam vidi, mandabatur ſummariè & de plano.

¶ *Nullam.*] Idem Cardi. Clement. 1. quæſt. 9. de electio. cle. 2. quæſt. vlt. de officio ordina. Panor. cap. ſicut vnire quæſt. penult. de exceſſ. præla. Feli. cap. ſuper litteris, col. 5. de reſcript. Franc. Rip. de reſcript. Reſpon. 10. & eſt veritas, licet Rota quandoque in contrarium rotauerit in antiquis ſub titul. de reb. Eccleſ. non alienan. Et quicquid dicat Nicola. Boeri. deci. Burdegal. 345. ita practicatur, & impetrantur beneficia malè vnita tanquam vacantia iure deuoluto abſque præuia declaratione nullitatis, & vincunt impetrantes etiam in poſſeſſorio, non obſtante longa & pacifica poſſeſſione poſſidentium, tanquam vnitum, qui non poſſunt iuuari decreto de pacifico poſſeſſore triennali, quia non poſſederunt, vt beneficium, ſed tanquam proprietatem, & ſic ceſſat decretum de pacificis. Et ita ante tres & viginti annos practicaui, & ſæpius deinceps obtinui; Et hæc ſanè intellige quando vniones ſunt abuſiuæ, putà factæ poſt Concilium Baſilienſe & Pragmaticam ſanctionem, authoritate Apoſtolica, & non per ordinarios, & ſic appellatur tanquam ab abuſu. Secus ſi eſſent factæ per Diœceſanos: & ſi ceſſaret abus: quia tunc niſi titulus vnionis eſſet diſcoloratus, & apertè defectiuus, ſufficerent quadraginta anni ad præſcribendum, vt ſuſtinui pro Abbate Brantonij Diœceſis Petragoricen. contra Ioannem Cheſneau, & obtinui per Arreſtum magni Conſilij latum Pariſiis die 24. Maij 1535. referendario inclitæ memoriæ dom. vido. Breſlaco. tunc Conſiliario, deinde præſide magni Conſilij doctiſſimo, & integerrimo, ſtudioſorumque amantiſſimo, magno reip. & bonorum virorum damno Thurcini immatura morte erepto. Fallit etiam, poſt centum annos. Plenius dixi in conſuet. Pariſ. quo remitto.

¶ *Nullam.*] Cardin. clementi. 1. col. tertia de re iudica. clem. ſi appellationem in fin. de appellat. Corn. conſil. 11. col. 3. lib. 4. Alex. conſ. 59. num. 9. lib. 4. vbi dixi, licet aliud velit Alex. conſ. 225. num. 24. lib. 6.

¶ *Verificatur.*] Alexand. conſilio 119. num. 6. conſil.

conſilio 104. numer. 4. lib. 2. vbi dixi.

IN CONSILIVM CCXXXIV.

¶ *Socinus.*] Alex. conſilio 69. ad finem libro 2. vbi tetigi latè Ioann. de Amicis conſilio 27. conſilio 29. conſilio 138.

¶ *Fuga.*] Hipp. Marſil. ſing. 115. & in pract. verſi. diligenter num. 41. Decius c. 2. num. 10. vbi dixi de probati. Io. Amic. conſil. 37. conſ. 85. cum ſeq. Ego puto Decium hîc malè conſuluiſſe.

¶ *Condemnari.*] Imo ſaltem poterat torqueri, & adhuc ciuiliter condemnati.

¶ *Statutum.*] Super conſ. 9. num. 2.

¶ *Famulo.*] Adde Dec. infra conſilio 622. & quæ dixi ad Alex. conſ. 65. num. 4. lib. 4.

IN CONSILIVM CCXXXV.

¶ *Magna.*] Matth. Afflict. deciſ. Neapol. 370. num. 13. Corn. conſil. 140. lib. 2. Alex. conſ. 55. num. 5. lib. 1. vbi tetigi Alciat. l. ſi maior. Cod. de tranſactio. Iaſ. 6. præſumpt. refert alias addens.

¶ *Sanguinis.*] Idem Roma. conſil. 367. in fin. Alexand. conſ. 54. num. 19. lib. 7. vbi tetigi.

¶ *Neceſſaria.*] Dom. Andreas Tiraquel. tract. retract. conuentio. in principio num. 29.

¶ *Conditionalis.*] Quod eſt expeditum in vltimis voluntatib. ſed non in aliis, vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 198.

¶ *orores.*] Io. Igne l. 1. §. ſi tibi manus num. 105. cum ſeq. ad Silla.

¶ *Procedit.*] Imo procedit, quia iudex non poteſt derogare legi.

¶ *octo* .] Quod eſt conſ. 78. num. 5. lib. 3. idem tenet Alex. conſil. 117. num. 21. lib. 6.

IN CONSILIVM CCXXXVI.

¶ *Falcone.*] Qui erat Seneſchallus Carcaſſonæ, Baro d'Ales, cuius filia Franciſca nupta dom. Ant. de Leſtrange habuit filium Lud. de Leſtrange, qui anno 1524. in magno conſilio Regis Franciſci vendicabat Baroniam d'Ales contra Ludou. de Camby Aueniorenſem, vt vidi: ſed non obſtante hoc conſilio Decij, reus pro tunc, hoc eſt quandiu mater actoris viuebat, abſolutus fuit, iuxta communem ſententiam, num. 2. ſed ſecundum veriorem ſententiam ſimpliciter abſoluendus erat.

¶ *Vulgarem.*] Hæc de iure verior, & ita tenet ipſe Dec. loquens in deſcendentibus teſtatoris ſupra cõſ. 228. & in collateralibus ſup. conſ. 205. inf. conſ. 148. conſ. 291. Et vltra eos, ad hoc citaui, ſupra conſ. 20. Idem decidit Car. Rui. conſ. 92. conſ. 96. conſ. 100. num. 6. conſ. 102. per tot. conſ. 104. num. 12. lib. 2. Facit Ludou. Goz. conſil. 89. Amplio primò, etiam ſi ſubſtitutio incipiat à præcedenti compendioſa, & formali fideicommiſſaria: vt decidit Alex. conſ. 13. lib. 4. vbi Ant. de Prato. in conſ. ſeq. & Socin. cum multis ſubſcribentibus conſil. 113. lib. 1. Et hæc eſt fortiſſima ampliatio. Amplio ſecũdò, etiam ſi ſubſtitutio fiat per verba communia, vt inf. conſ. 248. num. 5. conſ. 291. n. 2. Amplio tertiò, nedum in tranſuerſalibus, vt ſup. conſil. 205. inf. conſ. 248. ſed etiam in deſcendentibus teſtatoris, vt ſup. conſ. 228. col. 1. Amplio quartò, etiam ſi filij nondum eſſent nati tempore teſtamenti, vt ſup. conſil. 205. vbi dixi.

¶ *Secun.*] Hæc ratio inepta eſt, quia tantùm concludit, quod liberi Frãciſcæ ſint per fideicommiſſum ſubſtituti inſtituto, ſi eo decedente Franciſca præmortua ſit. Sed nullo modo probat, quod ipſi Franciſcæ ſuperſtiti & fideicommiſſum capienti, liberi eius ſint per fideicommiſſum ſubſtituti, quamuis Aymo conſ. 22. num. 7. & conſil. 139. num. 10. hanc rationem ad hoc concludentem, putet etiam in verbo *appellatur* & malè.

¶ *Simul.*] Contrarium fuit iudicatum contra filium do. Franciſcæ, vt dixi, & obſeruata opinio Bar. quæ communis eſt deſcendentibus teſtatoris, quicquid dicat Dec. hîc. Sed in collateralibus communis eſt contra Bart. quod non ſucceſſiuè, ſed ſimul veniunt, vt per Cæpol. caut. ciui. conſ. 52. ſed vtrobique verius eſt ſolam vulgarem eſſe, vt dixi ſupra. Et ad Alexand. conſ. 24. num. 5. lib. 3. niſi aliud appareat, vt dixi contra Dec. infra conſilio 291. col. 3.

¶ *Filij.*] Sed an cum eis nepotes ex vno filiorum præmortuo. Reſpondeo, ſic: per ea quæ nouè dixi ſupra conſ. 1.

¶ *Filia.*] Fallit ſi ex conſuetudine regionis & verbis teſtatoris aliud appareat. vt Nicol. Boer. deciſiõ. Burdeg. qu. 159. quæ euocata fuit & deciſa in magno conſil. Regis anno 1545.

¶ *Contractibus.*] Imo, vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 12.

¶ *Approbatur.*] Quod æquum, vt dixi ad Alex. conſil. 41. in fin. lib. 2. conſil. 165. in fi. lib. 5.

¶ *Dimidiam.*] Supra conſil. 219. conſil. 228. num. 5. Hier. Grat. conſil. 68. in fin. lib. 1. gl. cap. Raynaldus. verſ. licet ipſas. de teſt. vbi ſuper tex. dixi, quod eſt ſemis cum ſemiuncia, ſi ſunt quinque filij vel ſupra.

¶ *Primitur.*] Idem Hier. Grat. conſil. 11. conſ. 21. conſil. 77. lib. 2. vbi fusè allegat.

¶ *Legitimus.*] Hanc differentiam inter legitimam & Treb. probat Dec. hîc & infra conſil. 495. in fi. & benè, vt dixi ad Alexand. conſil. 67. in princ. lib. 5. quamuis Hieron. Grat. conſil. 58. & conſil. 160. latiſſimè contendat vtrámque amitti & malè, niſi concurrerent indicia de actuali ſubſtractione bonorum.

¶ *Ignoranter.*] Amplio, etiam concurrente prohibitione alienandi. Et ſic reprobo communem limitationem, quam tradit Paul. conſil. 247. in cauſa quæ vertitur Saonæ col. 5. lib. 1. in nouis, & in l. fi. §. fin. C. communia d. leg. & in l. filius f. §. diui. & ibi Caro. Rui. no. 3. de leg. 1. Alex. l. Marcellus §. res quæ col. 2. ad Trebel. Cor. conſil. 294. col. 3. lib. 3. Hier. Grat. conſil. 91. col. 2. lib. 1. conſ. 21. col. 4. lib. 2. Et mecum ſentit Caro. Ruin. conſ. 119. lib. 2. & intelligo dummodo dictæ prohibitionis æquè iuſta ſit ignorantia, vt legati vel fideicommiſſi ſiuè vniuerſalis, ſiue particularis.

¶ *Eligere.*] Idem quod non poteſt. Bald. conſil. 217. lib. 1. Paul. conſil. 147. num. 4. lib. 1. Guid. Pap. Dec. Delphi. 606. Philip. Cor. conſil. 282. col. 2. lib. 1.

¶ *Cauſa.*] Sed quod emptor retentionem habeat Alexand. conſil. 178. lib. 5. Iaſ. conſil. 87. col. 3. lib. 1. conſil. 161. lib. 4. Franc. Purpura. l. 1. in fin. C. de pacto.

¶ *Concludo.*] Idem ſup. conſ. 225. col. 3. vbi dixi & inf. conſ. 578. num. 9. Hier. Grat. conſ. 19. num. 13. lib. 1. And. Tiraq. de iure primigenior. q. 6. num. 13.

IN CONSILIVM CCXXXVII.

¶ *Conſuluiſſe.*] Iaſ. conſ. 5. lib. 3. idem Bald. conſ. 89. And. quondam lib. 5. quod eſt conſ. 423. ſecundum nouam impreſſionem Cor. latè conſ. 6. col. fin. lib. 4. Alex. conſil. 45. num. 8. vbi dixi lib. 1. Dec. l. num. 38. vbi etiam dixi. ſi cert. pet. & infra conſil. 461. col. 619. col. 2. Andr. Tiraquel. de retract. proximi.

Digitized by Google

§. 1. gl. 7. num. 9. ſed verius contineri propter vniuerſale omnium, vt tenet Andr. Alciat. in l. mouentium. de verb. ſignif. & in l. 1. C. de ſacroſ. Eccl. & ſentit Tiraquel. d. tractat. §. 1. gl. 7. num. 20. & ita obſeruatur.

¶ *Deducitur.*] Hæc veritas, quicquid dicat Decius, qui hoc malè conſuluit.

¶ *Limitat.*] Dixi in annot. ad ſtylum Parlamenti part. 5. quæſt. 34. Vide Maria. Soci. tract. oblatio. lib. 13. quæſt. 2.

¶ *Mariti.*] Alex. conſ. 82. num. 16. lib. 2. vbi dixi Aymo. conſ. 81. Nicol. Boer. deciſio. Burdeg. 81. Fran. Ripa. Rep. l. fœminæ quæſt. 20. C. de ſecund. nupt. vbi ampliat & iam ad quæſita per viduam inf. annum luctus. Idem Steph. Bertrand. conſil. 260. num. 14. lib. 2.

IN CONSILIVM CCXXXVIII.

¶ *Oldr.*] Et malè, & eum reprobaui in Annot. ad Alex. conſ. 1. num. 10. lib. 1. adde Fran. Rip. l. 2. num. 92. de vulg. & pupil.

¶ *Anchar.*] Sed ibi malè conſuluit, & eum reprobat Alciatus de verb. ſign. lib. 3. quamuis Fulgo. conſ. 49. ſecutus ſit Anchara.

¶ *Præſens.*] Quod eſt conſil. 152. lib. 1. in nouis. Idem Paul. conſil. 267. cum ſeq. & conſilio 412. lib. 2. Cor. conſ. 298. lib. 3. Guid. Papæ deciſ. Delphi. 550. Iaſ. l. 1. col. 5. de vulg. & pupilla. & conſil. 131. col. conſil. 148. lib. 1. Steph. Bertrand. conſil. 144. lib. 2. conſil. 23. viſo inſtrumento col. 3. lib. 3. Ant. Rub. conſil. 104. ad fi. Carol. Rui. conſil. 94. lib. 2. Alciat. de verb. ſignific. lib. 3. & benè, quamuis ſuper hoc diſcutietur Lancel. Polit. de Vulga. ſubſtit. num. 107.

¶ *Franciſci.*] Mariti quondam dictæ Lionetæ, & patris Petri, & Gabrielis.

¶ *Fideicommiſſario.*] Et benè vt in ſimili dixi in conſuet. Pariſ. de hærede hærediorum contra hærediorum contra hæredem acquiſitorum. §. 147.

¶ *Reſoluitur.* Et beneè, vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 22. num. 45. quamuis aliter velit Io. Coraſ. l. 2. num. 27. in fi. de ſeruitut.

¶ *Propriis.*] Sup. conſil. 21. col. fin.

IN CONSILIVM CCXXXIX.

¶ *Conſ.* 8.] Vbi num. 2. tenui non firmari, & idem Alciat. in c. cum contingat. num. 3. de iureiurand. Adde inf. conſ. 631. num. 5.

¶ *Fictis.*] Sup. conſil. 202. vbi tetigi.

¶ *Inſinuationis.*] Falſum, vt dico inf. conſil. 488. num. 6.

¶ *Nuptias.*] Scilicet vera & propria, ſecus in ſponſalitia largitate, vt in Nouel. conſtit. 119.

¶ *Filiæ.*] Dixi in conſuet. Pariſ. §. 26. num. 7.

¶ *Tertio.*] Sed vide ſuprà conſ. 226.

¶ *Notarij.*] Et acceptionis factæ à patre, ſeu primo donatario. quæ ſufficit. Textus in d. l. quoties. & hæc vera, quicquid infra Dec. dicat & ita ſæpè vidi iudicari, & hæc conditio eſt in rem ſcripta.

¶ *Translatum.*] Idem tenet Phil. Dec. in d. l. traditionib. col. fi. vbi falsò, vt hic, citat Alexandrum, & falſo innititur fundamento d. l. quoties, quia ſpeciale in caſu l. 1. C. de donat, quæ ſubmodo: fauore alimentorum & ipſius donatoris qui fraudatur alimentis, vt ei detur vtilis rei vendicatio: ſed in dicta l. quoties. non datur niſi condictio, quæ perſonalis eſt, & ita tenet Guido. Papæ Dec. Delphi. 512. Corneus conſ. 173. littera S. col. pe. lib. 2. Steph. Bertrand. conſil. 276. lib. 1. Franc. Rip. l. fin. quæſt. 37. C. de reuocand. donat. Et nominatim Decium hic reprobant Alciat. in d. l. traditionib. ad fi. vbi plures doct. corruptè citat in fine part. Et dom. Andr. Tiraq. in tract. de conſtitut. poſſeſſ. part. 2. ampliat. 28. Et benè: vnde cum quidam donaſſet Titio, & poſt obitum filio Titij, & deinceps ſub clauſulis retentionis vſusfructus, & conſtituti per omnes gradus donationis, & cum mortuo donatore, Titius vnitus eſſet, contra eius hæredes filius egit, *vti poſſidetis.* Conſului malè egiſſe, hæredémque à poſſeſſorio abſoluendum, ſine præiudicio actionis ex contractu, & ita iudicatum fuit & paulò poſt confirmatum, per noſtri Senatus arreſtum, ipſo dom. Tiraquello inter Senatores doctiſſimo iudicante, qui illud arreſtum in d. ampliat. in fi. ſecus dicerem, ſi Titius viuo donatore deceſſiſſet, & ſic feciſſet primum locum filio, quia tunc filius eſſet primus, & fieret poſſeſſor & dominus, cum extrema eſſent habilia, facit Alex. conſ. 9. lib. 1. quod not.

¶ *In rem.*] Contrarium videtur ſentire Bald. in additio. Spec. ad fin. Et apertè hoc reprobat Andr. Alciat. in d. l. traditionibus ad fin.

¶ *Facere.*] Imò ſi ſint poſita in verbis diſpoſitiuis, operantur quod Simon poterat in præiudicium filiorum, etiam ſi non ſint hæredes alienare, quicquid Decius pro clientulo dicat.

¶ *Alex.*] Mihi col. 7. idem Dec. in lege non omnis in princ. ſi certum petat. Sed imo Bald. in d. l. cum quis tenet, quod tranſit in donationem inter viuos: & hoc latè tuetur Iaſ. d. l. non omnis col. 2. ſolue quod opi. Bald. & Iaſ. ſtat. quando dicta clauſula eſt in verbis diſpoſitiuis, ſed opinio Alex. & Dec. quando eſt in verbis executiuis.

¶ *Reſoluatur.*] Dixi in conſuet. Pariſ. §. 22. numero quadrageſimo quinto, §. 41. numer. 21. ſup. conſ. 88. num. 3.

IN CONSILIVM CCXL.

¶ *Iuramento.*] Imo vt dixi ſup. conſil. 202.

¶ *Tacitam.*] Alciatus in cap. cum contingat. numero duceteſimo nonageſimo ſeptimo de iureiur. reprobat hanc limitationem & iſtud conſ. ſtante communi opinione, dicens, quod ſi iuramento confirmatur, valet ſimpliciter, & etiam præmoriente vxore, non ſubaudita illa, vel alia conditione. Ego verò dico, quod communis illa opinio falſa eſt, vt dixi ſupra conſilio ducenteſimo ſecundo, & ſi eſſet vera, quod adhuc procedit limitatio & conſilium Dec. hic quicquid dixerit Alciat.

¶ *Habet.*] Idem Dec. l. non omnis col. 3. ſi cer. pe. Iaſ. l. ſed etſi poſſeſſori §. item ſi iurauero, in fi. de iureiur. l. Is qui hæres col. pen. de acquir. hæredit. etiam non obſtante renunciatione & iuramento. Alciat, cap. cum contingat. num 266. de iureiur. Hanc regulam limitat Alex. conſil. 37. col. 5. lib. 2. Cornel. conſ. 131. in fin. lib. 2. conſ. 2. littera M. lib. 3. Aymo. conſ. 102. col. pen. & fina. Ioan. Rug. de mota. l. 1. num. 44. de iudiciis. vbi num. 47. reprobat iſtud conſectum Dec. & malè, quia Dec. hic rectè conſuluit.

¶ *L. ſi vnquam.*] Et ſic actor nulla iuramenti diſpenſatione eget, vt dixi in meis deciſionibus iuris hoc an. 1550. editis.

IN CONSILIVM CCXLI.

¶ *Expenſis.*] Quas voluntarias practici vocant & ita notoriè apud nos obſeruatur, & benè. Dec. autem malè conſuluit.

¶ *Poteſtatem.*] Imo vt notoriè obſeruatur & benè: quia clerici ſunt originaliter poteſtati ſubiecti; nec

exempti, niſi ex priuilegio, vt dixi ad Alex. conſ. lib. 1.

¶ *Militari.*] imò, vt dixi, etiam in cauſa criminali, quatenus caſus exceptus eſt, quem priuilegiatum practici præpoſterè vocant, vel quatenus periculum eſt in mora.

¶ *Ro.*] idem Decius cap. contra falſam, col. 10. de probat. l. qui in alterius, num. 8. de regul. iuris. Hippol. Marſil. l. patre num. 43. de quæſtion.

¶ *Antequam.*] imò has non debet actor, quicquid dicat Decius, quia iuris communis præſumptio eſt contra reum, qui etiam fruſtrandi cauſſa protelare videtur: plus dico, quòd etiamſi actor ſciebat eſſe reum Clericum, tamen debet reus in expenſas, vt pote voluntarias, condemnari, vſque ad diem declinationis. Nec obſtat, quòd actor æquè eſt in culpa, quæ cum culpa rei compenſatur, quia reus vltra hoc eſt in fruſtratione, quæ non debet eſſe impunita. l. 3. in fin. de vſur. Et ita apud nos obſeruatur, nec eſt ſimile de actore, qui ſcit ſe excommunicatum, vt in deciſione in text. ſequenti, quæ vera eſt, quia tunc eſt æqualitas, nec eſt fruſtratio ex parte rei.

IN CONSILIVM CCXLII.

¶ *Conſtitutus.*] Vniuerſaliter, aliis filiis particulariter inſtitutis. Et ſi Iacobus decederet ſine liberis, ſubſtituit pater vnum ex filiis ſuis ſub clauſula codicillari, non prouidendo de inſtitutione nepotum Iacob. autem viuo patre mortuus eſt, relictis filiis. Quęritur de viribus teſtamenti, & an ſit locus ſubſtituto.

¶ *Solem.*] Old. non vtitur hac taxatiua, ſed intelligit hanc clauſulam mederi defectui ſolemnitatis, vel alij obſtaculo, quo teſtamentum contra voluntatem teſtantis rumperetur, & hactenus vt voluntas teſtatoris conſeruetur. Et Old. d. conſ. 141. ſequitur Io. An. ad ſpecu. de teſtam. § 1. in fin. Socin. conſil. 76. viſis lib. 3. & benè: quamuis Alciat. de verborum ſignif. lib. 3. eos reprehendat & malè. Et de intellectu & limitatione dictæ clauſulæ, dixi ſuprà conſil. 86.

¶ *Reprobatur.*] Et benè, vt per Alexand. conſil. 29. num. 5. conſil. 41. num. 6. lib. 1. vbi dixi.

¶ *Sibi.*] id eſt, nepotibus teſtatoris filiis Iacobi, & benè.

¶ *Plus.*] idem Decius l. precibus. num. 18. C. de impuberum & aliis ſubſtitut.

¶ *Præſentia.*] Decius Tholoſan. 455. Alexand. conſil. 30. lib. 3. Philippus Franc. cap. 1. col. 39. de teſtam. in 6. Mattheſil. ſingular. 141. Aymon. conſil. 69.

¶ *Glo.*] Not. idem Iaſ. l. 1. §. ſi quis ita. col. 9. de verborum oblig. conſil. 26. col. 2. lib. 1. Hippol. Marſil. ſing. 36.

¶ *Coniecturæ.*] idem Cor. l. ab eod. C. de fideicommiſſ. ſed quicquid dicat, non ſufficit leuis, ſed debet eſſe vrgens & rationabilis.

IN CONSILIVM CCXLIII.

¶ *Dimiſſionem.*] infrà conſil. 495. col. 3. ſup. conſ. 76. col. 2. vbi dixi. Hieron. Gratus conſ. 19 lib. 2.

¶ *Soluere.*] Et ſic idem eſſet in tutore per l. fiſtulas. §. fundum de contrahend. empt. & hoc obſeruatur in mobilibus particularibus, quorum vilis eſt poſſeſſio. Secùs in vniuerſitate mobilium, vel immobilium, vel etiam in certis prędiis, propter conſuetudinem, vel ſtatutum transferens poſſeſſionem ipſo iure in hæredem, qui non poteſt, ſua poſſeſſione priuari per executorem teſtamenti, vel tutorem. Et ita obſeruatur in Regno, & in locis qui iure ſcripto reguntur, & benè. Et idem puto dicendum extra hoc Regnum, in locis vbi viget ſimile ſtatutum, in poſſeſſione continuanda in hęredem, dixi in conſuetud. Pariſ. 132. vnde cùm tutor filiarum fratris defuncti prætenderet certa prædia ſibi ſubiecta reſtitutioni ex teſtamento aui, reſpondi quod non poterat ea occupare, nomine ſuo, nec ſe poſſeſſorem dicere, ſed quod neceſſe habebat agere actione ex teſtamento, vel iudicare, licèt bona eſſet in patria iuris ſcripti. & ita iudicatum fuit. Cæterùm de ſtylo Tholoſano, quo fideicommiſſarii intentant interdictum miſtum rei adipiſcendæ & retinendæ, dixi in dicto §. 132. quo remitto.

¶ *Accipere.*] infrà conſil. 607. col. vbi dixi.

¶ *Adita.*] infrà conſil. 418. num. 4. conſil. 424. conſil. 476. num. 4. cum ſequent. Roman. conſil. 312. Gulielmus Benedict. rep. cap. Raynutius verb. ſi abſque li. moribus 2. de legat. num. 145. dixi in conſuetud. Pariſ. §. 163.

IN CONSILIVM CCXLIV.

¶ *Ad alia.*] Anton. Rub. repet. §. morte. num. 247. l. non ſolùm de ope. not. nunt.

¶ *Non ſunt.*] idem latè Ioan. de Ferra. in act. confeſſo. pro ſeruitut. verſic. ſeruitus aquæductus. Stephanus Bertrand. conſil. 296. viſo & ponderato lib. 2 Adde de materia Iaſ. conſil 32. lib. 1. conſil. 84. lib. 3.

¶ *Poſteaquàm.*] Cepol. de ſeruit. ruſtic. præd. cap. 4. Alex. conſil. 180. num. 2. lib. 2. Iaſ. conſil. 150. lib. 1. & repet. d. l. quominùs de fluminibus.

¶ *Principe.*] Et tunc non poteſt Princeps concedere ſecundo in præiudicium primi. Carolus Ruinus conſil. 95. lib. 4. & impetrans non poteſt nouum opus vel ſecluſum facere. Ruinus conſil. 95. conſil. 97. lib. 4.

IN CONSILIVM CCXLV.

¶ *Guido.*] Et quæſt. 457. quęſt. 505. conſil. 32. conſil. 54. Paul. conſil. 347. lib. 1. conſil. 108. lib. 2. Old. quæſt. 5. Ægid. Bellam. conſil. 17. Steph. Bertrand. conſil. 27. col. 1. lib. 1. conſil. 70. & latiùs conſil. 302. viſis copiis lib. 3. Aymon. conſil. 19. Nicol. Boër. deciſ. Burdegal. 172. num. 4.

¶ *Negatiuum.*] Hanc tenet Decius ſic cauſæ inſeruiens. Sed communis & verior ſententia eſt in contrarium, quam poſteà Decius, velut huius conſilij pœnitens ſequitur in l. ſenium. col. fin. C. qui teſt. fa. poſ. & ratio eſt, quam nemo præ me tetigit, quia patria poteſtas fauore patris introducta eſt: ergo non nocet commodis patris, vt tetigi ad Alex. conſ. 106. lib. 1. & latiùs in conſuet. Pariſ. §. 117.

¶ *Defectum.*] Intellige non ſolùm vulgariter, ſed etiam per fideicommiſſum patrem ſubſtitutum, aliàs non eſſet dubium matrem præferri, qui poſthumus ſuperuixit ſuus hęres donatori.

¶ *Expediebat.*] Simile obiectum fiebat in hoc Senatu Pariſienſi contra donationem & ſubſtitutionem contractualem factam per Margaretam Allard Thomæ Quinette filio ſuo, tamen per arreſtum latum 14. Auguſt. 1543. bona ſubſtituto, videlicet Gulielmo Craſſo, ratione ſuæ vxoris adiudicata, deducta tamen legitima dicti Thomæ.

¶ *Expreſſo.*] idem tenet Decius in rub. num. 4. C. de pact. vbi refert ſe ſic conſuluiſſe: ſed contra latè tenet Alex. ab exc. in tract. de pactis num. 98. cum ſequent.

¶ *Arc.*] idem tenet Decius in l. ſemper qui non prohibet de reg. iur. Franciſc. Purpur. in l. rogaſti. §.ſi tibi, num. 64 ſi cert. pet. Dec. in rubr. num. 4. vbi tetigi. C. de pact. in l. ſenium. num. 47. C. qui teſtam. fac. poſ. vbi meminit huius conſilij.

IN CONSILIVM CCXLVI.

¶ *Dotem.*] idem Stephan. Bertrand. conſil. 19. ponitur in facto quæſt. 1. lib. 3. & in rep. d. l. hac edictali num. 57.

¶ *Naſciturie.*] Falſum, vt tenet Stephan. Bertrand. rep. d. l. hac edictali, num. 11. & 19. Iacob. de S. Georgio. Paulus conſ. 206. lib. 1. conſil. 82. lib. 3. Carolus Ruinus conſil. 112. lib. 1. ſed benè filiis ſecundi coniugis iam natis ob eorum merita, non in fraudem. Bertrand. conſil. 73. lib. 2. Ruin. dicto conſil. 112. lib. 1. Aymo. conſ. 193. num. 10.

¶ *Quintam.*] imò vnam duntaxat vnciam, quia nihil filiis eſt expreſsè relictum, & ſic à iure ſuppletur eis legitima, quæ eſt triens. Cùm ergo ſinguli eorum non ſint aliàs vocati, niſi ad vnam vnciam, vitricus non poteſt plus habere, ſed reliquum inter filios primi matrimonij viritim diuidetur, quicquid effuſè dicat Stephanus Bertrand. in repet. d. l. hac edictali verſ. ita tamen.

¶ *In primis.*] ita vulgò loquuntur omnes incautè & malè, quia vt nunc dixi in tract. de inoffic. teſtamentis donat. & dot. num. 68. cum ſequent. impertinens eſt quærere, an priùs deducenda ſit legitima reſpectu vitrici, licèt de hoc quæri poſſit inter ipſoſmet filios tantùm inter ſe diuidentes. Cæterùm aut vnus filiorum minùs habens eſt limitatus infra legitimam, & tunc quia ipſo iure vſque ad legitimam ſuppletur, debet vitricus habere quantum eſt portio legitimæ d. priuigni. Aut eſt limitatus ſup. legitimam, & poteſt vitricus habere quantum ille priuignus & non plus.

IN CONSILIVM CCXLVII.

¶ *Dales.*] ſup. conſ. 236.

¶ *Conditionalis.*] Decius l. contractus num. 23. de reg. iur. Alex. conſ. 153. num 3. lib. 6. latè d. And. Tiraquell. de conſtit. poſſeſſ. part. 2. ampliat. 17.

¶ *Mortis.*] Alexand. conſ. 82. num. 9. lib. 2. vbi dixi. Iaſon conſ. 147. col. 8. lib. 1. conſ. 6. conſil. 89. lib. 3.

¶ *Poſſideret.*] infrà conſil. 251.

¶ *Non eſſet.*] Alexand. conſil. 110. num. 3. lib. 1. conſil. 88. num. 33. lib. 5. conſil. 167. num. 3. lib. 6. vbi dixi. And. Tiraquel. de conſtit. poſſeſſ. part. 2. ampliat 18. num. 4.

¶ *Sine liberis.*] Contrarium & meliùs ſenſit Dec. l. contractus, num. 13. de reg. iur. dom. And. Tiraquel. tractat. de poſſeſſ. part. 3. limitat. 2. num. 12. cum ſeq.

¶ *Sentis.*] Oportet enim reſeruationem eſſe notabilem, & propter quam veriſimiliter quis ſit innenturus hęredem. Claud. de Seiſell. l. ſtipulatio hoc modo concepta. col. fin. de verborum obligat. Hieronym Cagn. l. fin. num. 206. C. de pact. & liberam non reſtrictam pro anima, vel aliter. Steph. Bertrand. conſil. 40. ſi pactum. lib. 3. Hieronym. Cagn. d. l. fin. num 208. Dec. ſuprà conſ. 30 col. 2. conſil. 204. col. 1. infrà conſil. 251.

¶ *Reprobatur.*] infrà conſil. 293. vbi dixi.

IN CONSILIVM CCXLVIII.

¶ *Chamberiaci.*] Quæ eſt caput Ducatus Sabaudiæ occupati ad finem anni 1533. per Franciſcum regem; ante biennium Maſſilia, in nuptiis Henrici tunc ſecundò geniti filij de quodam Cæſaris aduerſus regem ſecretò admonitum per Clementem Papam ſeptimum, ſeu potiùs octauum, anno ſequenti, videlicet 1534. necatum. hinc autem in Sabaudia florebant Iuriſconſulti doctiſſimi, Franciſcus Purpuratus Præſes, Aymo Crauetta Conſiliarius, Hieronymus Cagnolus Thaurini, & alij Papiæ, quorum ſtudia clades illa Sabaudiæ diſturbauit.

¶ *Propter.*] imò ob id non eſt repellendus, quia non eſt contrarietas abſoluta, ſed quæ poteſt per actorem interpretari.

¶ *Succeſſiuo.*] Et vulgariter, vt infrà eod. num. 5. & idem in caſu omninò ſimili, videlicet in tranſuerſalibus, & in verbis directis tenet, infrà conſ. 291. ſed contrarium quod veniant ſimul in caſu omninò ſimili, videlicet in tranſuerſalibus, & verbis directis, tenet idem Dec. conſ. 253. vide quæ dixi ſup. conſ. 236.

¶ *Liberis.*] imò quantum ad hunc caſum ſiue dicat filios, ſiue liberos, non refert, & communis opinio de tranuerſalibus ſubſtitutis probatur in cap. Raynaldus de teſtam. vbi dixi ſuper textum.

¶ *Tertius caſus.*] Sed ibi Soc. facit contra Dec. quia Socinus & ij quos allegat, loquuntur quando ſubſtitutio facta eſt ſub nomine collectiuo liberorum, quo caſu Socinus ibi verſic. quartus caſus tenet contrarium. Ratio diuerſitatis, quia verbum collectiuum extenditur ad omnes deſcendentes, etiam quos non erat neceſſe inſtitui. Aymo conſil. 22. num. 6. ſed ibi Aymo malè conſuluit. Adde Carol. Rui. Lancellot. Galian. & Anto. Rubeum in d. c. quidam rectè.

¶ *Nihil.*] idem Decius infrà conſ. 291. col. 2. in l. precibus num. 18. C. de impuber. & ali. ſubſtitut. Curt. iunior conſ. 139. col. fin. & benè.

IN CONSILIVM CCXLIX.

¶ *Furcarum.*] Chaſſa. in conſuet. Burgund. tit. *des Iuſtices*, § 8. gloſſ. 1.

¶ *Erigere.*] Malè conſuluit Philippus Dec. quia iuriſdictio competit vnicuique dominorum in ſolidum: ſicut ius patronatus, licèt adminiſtratio debeat fieri nomine communi & commodè diuidi: vnde vnus ſolus aliis non conquerentibus, poteſt ſimpliciter, vel nomine ſuo furcas erigere, vel adminiſtrare, & valet actus, ſicut & pręſentatio ab vno ſolo ex pluribus patronis facta, ſi alij infra tempus non conquerantur, vt conſuet. Pariſ. §. 37. gl. 10. num. 24 aliis autem contradicentibus, non poteſt vnus nomine communi, ſi præoccupare velit, nec aliorum conſilium expectare, ſed eo expectato ſolus poteſt aliis inuitis erigere, vel reticere in loco ſolito, & ſic ad vſum deſtinatum.

¶ *Deſtinatum.*] Decius l. ſi ſocius, ſi cert. per. vbi tetigi, & infrà conſ. 282.

IN CONSILIVM CCL.

¶ *Matris.*] ſup. conſ. 145. infrà conſ. 331. iſtud hodie generale eſt ob conſuetudines & ſtatuta quæ etiam poſſeſſionem ipſo iure transferunt in omnem hæredem, vt dixi ad Philippum Decium in l. qui ſo

Digitized by Google

ſe patris, Cod. vnde liberi, & latiùs in conſuet. Pariſ. §. 132.

IN CONSILIVM CCLI.

¶ *Non valeat.*] ſup. conſ. 30. vbi dixi.

¶ *Reſeruatio.*] ſup. conſil. 247. col. fin. vbi dixi.

¶ *Idem ergo.*] Contrarium, quòd valeat hæc donatio, tenet Hieron. Cogn. in l. in fin. num. 210. C. de pact. vbi nominatim reprobat iſtud conſil. Decii. Et certè communiter tenetur & obſeruatur, quod valet, ſi ſumma illa taliter reſeruata reſpectu bonorum & qualitatis perſonæ notabilis eſt, ſeu non contemptibilis. Subdit tamen Cagnol. ibi num. 211. quod dicta donatio pendet à futuro euentu, vt ſi quidem donans diſponat in vita de ſumma ſic retenta, prior illa donatio reſoluetur, aliàs valeat.

¶ *Non tamen*] infrà conſil. 379. num. 8.

¶ *Poſſidet.*] infrà conſil. 281. col. 2. & in l. contractus num. 15. Alexand. conſil. 161. num. 1. vbi tetigi lib. 6. & latiſſimè omnium dom. And. Tiraq. de conſtit. poſſeſſ. part. 3. num. 1. cum ſequent.

¶ *Nomina.*] Contrarium tenet, & Decium in hoc reprehendit dom. And. Tiraquell. in d. tract. de conſtit. poſſeſſ. part. 3. num. 10. Et quamuis dom. Tiraq. loquatur in ſpeciali conſtituto nominis donati, de quo non eſſet dubium, tamen idem puto in generali, vt hîc, quia ſuppoſitâ validitate prioris donationis generale conſtitutum etiam nomina & eorum tantùm ceſſionem impleat, & ſic non valet ſequens donatio & ceſſio, quamuis debitor ſoluendo vel cedenti ſecundo ceſſionario bona fide liberetur.

¶ *Dignitatis.*] O! putidam dignitatem, quæ nummis comparatur, qua via nequiſſimus quiſque aſcendit, vt graſſetur & negotietur. Videſne exemplum nefati & execrandi abuſus, qui iam vltra quinque & triginta annos in Gallia per omnia etiam ſuprema tribunalia exercetur? Nullus enim tam turpiter nummos ſuos elocat, niſi qui aduocatus eſſe nequit, maiuſque lucrum quàm ex aduocatione ſuperet. Et hodie 1549. nulli iudices ſupremis corruptiores, adeò de quæſtu inuicem certant, vt aula miſera nullas crebriores lites audiat, vt potè de re magis quæſtuoſa & vendibili, contra quam tam ſobriè quàm iuſtè noſter Imperator Carolus V. qui ſontibus nullas niſi iuſtitiæ gratias concedit, nullum de iure reddendo impium quæſtum facit. Huic aula ſua huiuſmodi rixis & quæſtibus libera, conſiliis vniuerſis ſupereſt, cum Gallica vilibus & quæſtuariis ſufficere nequeat.

IN CONSILIVM CCLII.

¶ *Potentiam.*] Quæ difficultas frequens eſt in Gallia, poſtquàm multiplicati ſunt iudices quæſtuarij & ambitioſi, adeò vt aduocati clientulis ſuis magis ab hac difficultate metuant, & in hac magis quàm in iure & veritate probationum ſolliciti ſint, Deus vindex authores horum conterat.

¶ *Lauis.*] Dixi ad Alex. conſil. 51. lib. 1.

¶ *Antiquiori.*] Alex. conſ. 110. num. 1. lib. 1. conſ. 103. num. 1. lib. 7. vbi dixi. Adde Carolum Ruin. conſ. 49. conſ. 56. vbi limitat lib. 4.

¶ *Fateri.*] Dec, c. quoniam contrarium. 28. de probat.

¶ *Vnum.*] Falſum vt dicam infra conſ. 563.

¶ *Tetu.*] Falſum vt dixi ſup. conſ. 57. in fin.

¶ *Non fuerit.*] Et benè, vt dixi in conſuet. Pariſienſ. §. & d. auth. bona damnatorum ſeruatur in Sabaudia & pluribus locis etiam patriæ conſuetudinariæ huius regni.

¶ *Agnatis.*] Curt. Iunior. tract. feud. par. 5. conſ. 78. conſil. 142. conſil. 155. dixi in conſuet. Pariſ. §. 30. quæſt. 36. Adde Hieronym. Grat. conſ. 2. lib. 1. conſil. 2. lib. 2.

¶ *Domini.*] Infra conſil. 544. num. 30. cum ſeq. vbi dixi.

¶ *Antiquum.*] Dixi in conſuet. Pariſ. §. 5. num. 89. Idem inf. conſil. 269. num. 5.

¶ *Inſiſta*] Carol. Rui. in fauorem Bentiuolorum conſil. 21 lib. 5. Nico. Boeri. deciſio. Burdegal. 64. ſed verius loquitur idem Decius in c. fin. col. 3. de conſtit.

IN CONSILIVM CCLIII.

¶ *Simul.*] Hanc tenet Dec. hîc, quamuis ſuprà conſil. 248. teneat quod per vulgarem tantùm, nec eſt differentia inter vtrumque caſum, niſi quod hîc eſt inſtitutio primitiua; vt & in c. Raynaldus de teſtament. Sed ibi d. conſil. 248. eſt ſubſtitutio ſecundi gradus. Sed quia hîc nulli filij nati erant Henrico, tempore mortis teſtatoris, recidit Decius hîc in fin. in primam opinionem quæ fuit Bart. quod idem eſt ac ſi filij vulgariter ſolùm vocati fuiſſent, & ſic concludit bona fuiſſe libera in perſona Henrici.

¶ *Mortis.*] Roma. conſil. 231. Alex. conſil. 212. in fi. lib. 2. idem ſi concepti, quia non requiritur, quod eſſent noti teſtatori.

¶ *Pariſiorum*] Rom. conſil. 438. col. 7. Steph. Bertrand. conſ. 13. lib. 1.

IN CONSILIVM CCLIV.

¶ *Alex.*] Conſil. 55. num. 16. lib. 4. conſil. 252. num. 3. lib. 6. Decius ſup. conſ. 80. cum ſeq. conſil. 86. col. 1.

¶ *Satis.*] Imò tacitè tantùm quod cedit expreſſo, & ſic Decius hîc malè conſuluit.

IN CONSILIVM CCLV.

¶ *Corpus.*] Anch. conſil. 184. Paul. 285. lib. 1. Soc. conſil. 254. col. 1. lib. 2.

¶ *Eiuſdem.*] Sup. conſil. 141. inf. conſil. 331. col. fin. Andr. Tiraquel. de retract. proximit. §. 1. gloſ. 18. num. 51.

IN CONSILIVM CCLVI.

¶ *Seditio.*] Nico. Boer. in tract. de ſeditio.

¶ *Delictum.*] Hip. Marſ. conſil. 2. conſil. 51. Albe. Bru. conſil. 49. Alciat. tract. de præſumpt. 1. And. Tiraq. de retract. proximi. §. 28. gl. 1. num. 32.

¶ *Remota.*] Decius in rub. col. 2. C. quando non peten. part.

¶ *Statuta.*] Dixi ad Alexand. conſil. 15. lib. 1.

¶ *Zelo.*] Sed tyranni hanc defenſionem non admittunt: vt vidi Cal. Marti 1543. more Gallico, innocentem Italum ob ſcedam bono Zelo ſcriptam, dextra abſciſſa ſtrangulari, plebi verò mentiebantur adulatores eſſe ſeruientem falſarium, cum eſſet ſecretarius Danguillare, Deus vultionum iudicet.

¶ *Principis.*] Super conſil. 175. num. 3.

IN CONSILIVM CCLVII.

¶ *Diſpenſatio.*] Sup. conſil. 55. num. 7.

¶ *Præter.*] Paul. Picus. l. in quartam chart. 7.

Digitized by Google

ad l. falc. Ioan. An. conſil. 67. Barba. in c. Raynaldus de teſta. Fran. Ripa. in l. centurio num. 49. de vul. & pupil. vbi ſe corrigit de eo, quod aliàs contrarium tenuit, videlicet in dict. l. in quartam num. 48.

¶ *Concludo.*] Iſtud conſilium refert & probat idem Decius in l. precibus num. 24. C. de impub. & aliis ſubſt. Idem Fran. Rip. l. centurio num. 48. cum ſeq. de vulg. & pupil. & benè.

¶ *Quod lex.*] Infra conſil. 382. in fin. conſ. 399. col. 1. conſ. 416. num. 20. Alex. conſil. 55. num. 2. lib. 4. vbi dixi. Matth. Afflic. Neapol. 44. num. 20.

IN CONSILIVM CCLVIII.

¶ *Non valet.*] Dixi ad Alex. conſil. 73. lib. 5.

¶ *Iuſtum.*] Vide Alcia. l. lege obuenire de verb. ſign. lib. paradoxo c. 7. Dixi ad Dec. in l. 1. num. 5. C. quando non pet. pact.

¶ *Subſtitutum.*] Dixi latè in conſuet. Pariſ. §. 8. gl. 1. num. 44.

¶ *Maior.*] Sup. conſil. 5. num. 2. in rub. col. 3. inf. ſi cert. vbi dixi, & in c. cum ſit Rom. col. 4. de appell.

¶ *Iuriſtæ.*] Inf. conſil. 366. num. 8. Alex. conſil. 9. lib. 1. vbi dixi.

¶ *Dicatur.*] Tranſeat, ſed princeps & pater per hoc noluerant alios naturales inhabilitare, quominus derelinqui poſſit, & ſibi contradicit Decius inf. conſil. 264. col. fi.

IN CONSILIVM CCLIX.

¶ *Fulcitur.*] Guid. Papæ deciſ. Delph. 277. Iaſ. l. illam. colum. 2. C. de collat. conſil. 130. colum. 5. lib. 4. Franc. Purpura. l. cum quid num. 83. ſi. cert. peta.

¶ *Indubitanter.*] Infra conſil. 426. & in d. c. in præſentia. num. 58.

¶ *Fauere.*] Sed præpoſtero, pro quo quater ſecundum ignorantiam ſeculi ſui conſuluit Alex. & malè, quia tex. in d. §. ſed & hoc præſenti, non debet vltra terminos ſuos extendi, vt plenè dixi ad Alex. conſil. 121. lib. 2. hic expende quantas tenebras etiam in Politica & iure dicendo inuehat ſuperſtitio eorum, qui putant meritis, & operibus ſuis hominem iuſtificari aut ſaluari, quæ eſt impia illa hæreſis Pelagiana, qua tot annos vexatur Eccleſia Dei, vt apud Aurel. Auguſti.

¶ *Inuitus.*] Dixi in tract. vſurar. num. 73. cum ſequent.

IN CONSILIVM CCLX.

¶ *Creditoribus.*] Mariti qui remiſit.

¶ *Oneroſa.*] Supra conſil. 67. col. 2. infra conſ. 577. in fin.

¶ *Debitor.*] Secus in eius hærede, vt dixi ad Alex. conſil. 113. lib. 3. nec alibi reperies.

¶ *Dependentes.*] Dixi in conſuet. §. 3. gl. 3. num. 20. cum ſeq.

¶ *Conſultum.*] Quod conſilium reperire non potui, dico verò, quod conſilium Decij procedere poſſet, quando ſtatutum poſt matrimonium contractum ſuperueniſſet, & ad iam contracta extenderetur, ita quod non competeret niſi condictio ex ſtatuto, quod magis vltimæ voluntati, quàm contractui æquiparatur: vt ſupra conſil. 90. col. 2. Secus ſi ſtatutum præcedit, quia tunc contractui qui ad mores & ſtatuta loci refertur, ineſt, ita quod ad talé lucrum competat actio ex contractu. & ſic Decius hîc malè conſuluit.

IN CONSILIVM CCLXI.

¶ *Pan.*] Quod eſt conſil. 7. lib. 7.

¶ *Contrarium.*] Dixi ſupra conſ. 150. col. 1. & ad Alex. conſ. 13. num. 10. lib. 5.

¶ *Qualitate*] Alex. conſil. 171. col. 2. lib. 2. vbi dixi Cor. conſil. 216. lib. 3. Iaſ. l. pen. §. in eum nequis eum qui in ius voca. eſt vi exi.

¶ *Quærendum.*] Andr. Tiraq. Rep. l. ſi vnquam ver. donatione largi. num. 147. C. de reuocand. donat. Dixi etiam in conſuet. Pariſ. §. 1. gl. 5. num. 10. cum ſequen.

¶ *Odioſum.*] Sup. conſ. 13. col. 3. Hier. Grat. conſ. 20. col. 1. lib. 1.

IN CONSILIVM CCLXII.

¶ *Regij.*] In hac eadem cauſa mutatis nominib. contrarium conſuluit Caro. Rui. conſ. 41. lib. 1. vbi tenet, non valuiſſe conceſſionem ex defectu ſolemnitatis, vſque ad num. 32. Deinde, etiam ſi valuiſſet, eſſe perſonalem, præcipuè per ver. pro vſu ſuo proprio, quæ dicit fauere taxationem, etiam ſi fuiſſet realis ſeruitus, per Bart. l. Mela. §. fi. de ali. & ciba. lega. Are. l. ſi ſic. la Grande, de verbo. obligat.

¶ *Fundi.*] Hipp. Marſi. ſingu. 334. Et malè vulgò putant eſſe verba iuris in l. pen. de ſeruit. ruſtic. prædio. quia tex. vulgaris ibi corruptus eſt, & reſtituendus iuxta Alciat. diſpunctio. lib. 2. cap. 7. quem ſequitur Haloander.

¶ *In dubio.*] Facit Alexand. conſil. 195. num. 5. lib. 2. vbi dixi.

IN CONSILIVM CCLXIII.

¶ *Inueſtitura.*] Curtius ſenior conſil. 48. col. 3. Curt. iunior. tract. feud. char. 18. col. 4.

¶ *Primam.*] Sup. conſil. 185. col. 2. vbi dixi.

¶ *Diuiſio.*] Dixi in conſuet. Pariſ. §. 22. quæſt. 21.

IN CONSILIVM CCLXIV.

¶ *Liberorum.*] Alex. conſ. 163. num. 6. lib. 7.

¶ *Speciali.*] Et adhuc etiam ſi primum eſſet pluſquàm ſolemne. Alex. conſil. 146. lib. 2. Hier. Grat. conſ. 91. lib. 2.

¶ *Parum facit.*] Et ſic diſcordat ab his quæ dixi ſup. conſ. 258. col. fin.

¶ *Annulatur.*] Dec. l. qui ſe patris num. 7. C. vnde lib. l. filiæ dotem, num. 4. C. de collat. Alex. col. 19. num. 4. lib. 6. vbi tetigi. Caro. Rui. conſ. 17. num. 6. lib. 2. conſ. 27. lib. 3.

IN CONSILIVM CCLXV.

¶ *Æqualitatem.*] Supra conſ. 81. num. 4. infra conſil. 377. conſil. 349. col. 5. Decius l. 1. C. vnde lib. l. vt liberis col. 1. C. de collat. Alex. conſil. 5. num. 6. lib. 4. conſil. 163. num. 7. lib. 7. Curt. ſenior. conſil. 78. col. 5.

¶ *Vitæ.*] Claud. Seiſel. Dec. Alciat. l. pe. C. de pact. Hieronym. Grat. conſilio 66. lib. 2. Dixi ad Alex. conſil. 18. lib. 2. vbi videas & infra conſil. 282. col. 1.

¶ *Teſtator.*] Alexand. d. §. ſi centum Steph. Bertrand.

Digitized by Google

trand. conſil. 25. vltra & præter lib. 1. Carol. Rui. conſil. 155. lib. 2. & benè. Et ſic vno hæredum mortuo ſoluetur ſocietas, quod eſt verum, ſi hæredem alium relinquat: ſecus ſi non relinquat alios hæredes in cohæredes: quia tunc durat mens & præceptum teſtatoris inter eaſdem perſonas.

¶ *Valet tamen.*] Super conſ. 246. col. fi.

¶ *Procuratore.*] Idem Decius in l. diuus, num. 2. de regu. iuris.

IN CONSILIVM CCLXVI.

¶ *Adiuit.*] Infrà conſ. 551. col. 1. conſ. 5^1. num. 10. conſil. 687. & in l. hæreditas de reg. iur. l. fi. col. 4. C. vnde libe. Alex. conſil. 158. num. 7. cum ſeq. lib. 6. vbi tetigi.

¶ *Paul.*] Quod eſt conſil. 7. lib. 2. vide ſuprà conſil. 261.

¶ *Remittit.*] Iaſ. l. nec is. §. 1. col. 1. de acq. vel omitt. hæredes. Gemin. conſ. 33. col. 11. Fran. Rip. de reſcript. reſpon. 29. col. 1.

¶ *Bart.*] Et benè, licet Iaſ. d. §. 1. col. 2. conetur reprobare, poſt Barba. in Rub. C. qui admit.

¶ *Vxo.*] Imò ſoli virili ſuæ hæreditatis paternæ, niſi aliud in facto ſupponeretur, puta renunciationem eſſe factam ex cauſa onerosa toti hæreditati præponderanti, aliàs patrui ſunt ſine titulo & ſine bona fide.

¶ *Longi.*] Imò longiſſimi tantùm. inf. conſ. 272. num. 9. con. 518. in fin. Alex. conſ. 151. num. 7. lib. 2. vbi dixi. Et adhuc non procedit in vicino vel familiari, & ſic multò minus in his patruis. Alex. conſ. 46. col. 3. lib. 6. Hier. Grat. conſil. 125. lib. 1. & ſic Decius hic malè conſuluit.

IN CONSILIVM CCLXVII.

¶ *Diuiſionem.*] Suprà conſilio 86.

¶ *Scire.*] Alex. conſ. 4. num. 10. lib. 2. vbi dixi.

¶ *Procura.*] Alex. conſil. 46. in fin. lib. 1. vbi dixi. Caro. Rui. conſ. 139. num. 8. lib. 2.

¶ *Parisienum.*] Suprà conſil. 79. num. 3.

¶ *Collegetur.*] Alex. conſ. 69. lib. 3. vbi dixi. Phil. Dec. l. cum quid. num. 24. ſi cert. pet. vbi tetigi.

IN CONSILIVM CCLXVIII.

¶ *Minor.*] Suprà conſil. 37. num. 9.

¶ *Canonico.*] Et benè licet contra teneat Philip. Dec. l. fi. num. 7. vnde legiti. vbi dixi, & eum reprehendit Alciat. cap. cum contingat numer. 54. de iureiurand.

IN CONSILIVM CCLXIX.

¶ *Allodialia.*] Alex. conſil. 129. col. 1. lib. 2. vbi dixi conſil. 55. num. 109. lib. 4. conſil. 87. num. 6. lib. 6. Car. Rui. conſil. 155. cum ſeq. lib. 1.

¶ *Donationu.*] Infrà conſil. 289. num. 3. conſil. 498. num. 11. vbi dixi.

¶ *Poſterorum.*] Dixi in conſuet. Pariſ. §. 12.

¶ *Dignitate.*] Sup. conſi. 225. col. 2.

¶ *Antiquum.*] Sup. conſ. 212. num. 6.

¶ *Seruitium*] Sup. conſil. 139. Sed contra tenet Curt. iun. tract. feudo. char. 19. col. 4.

¶ *Aufferre.*] Infrà conſil. 498. col. pen. Alexand. conſil. 101. num. 8. lib. 1. vbi dixi falſum eſſe & adulatorium.

¶ *Gallia.*] Dixi in conſuet. Pariſ. §. 41.

Tom. II.

¶ *Dubio.*] Alex. conſil. 2. lib. 1. Socin. conſil. 251. lib. 1. Hier. Grat. conſil. 158. ad fi. lib. 2.

¶ *Retinere.*] Dec. l. 1. num. 41. ſi cer. pet. dixi ad Alex. conſil. 91. col. fi. lib. 1.

¶ *Conſil.* 81.] Vbi dixi & ad Alexand. conſil. 67. col. 1. lib. 1.

IN CONSILIVM CCLXX.

¶ *Maſculis.*] Imò etiam de fœminis, etiam ſi tantùm dixit ſine filiis, & multò magis quando addidit legitimis & naturalibus, quia adiectiua æquè fœminis conueniunt, quas ſi voluiſſet hîc excludere, facilè addidiſſet verbum *maſculus*.

¶ *Fideicommiſſi.*] Dicam infrà conſil. 318.

¶ *Multò minus.*] Hæc ratio non ſufficit ad extendendum onus ſubſtitutionis, de vno caſu ad alium caſum diuerſum, vt hîc. Imò ego dico, quod nedum filia, ſed etiam neptes & proneptes excludunt hoſpitale, quandiu extat vnus maſculus in linea, & ſic vltima ſubſtitutio poteſt aliò reſpicere.

¶ *Conſil.* 15.] Vbi malè conſuluit vt ibi dixi.

¶ *Videndum.*] Caue, quia Bart. ibi loquitur in diſpoſitione legis & ſtatuti, ideo non debet facilè extendi ad diſpoſitionem hominis, vt ſentit Hier. Grat. conſil. 3. col. 3. lib. 1. Adde aliam limitationem inf. conſil. 283. num. 4. in fin.

IN CONSILIVM CCLXXI.

¶ *Venari.*] Suprà conſil. 197. vbi tetigi. Adde Ioan. Fab. Angel. Aret. inſtit. de rerum diuiſio. §. flumina, Caro. Rui. conſil. 28. cum duobus ſequentibus lib. 1. Iac. de ſancto Georgio tract. feudo. verſ, & piſcationibus.

¶ *Vnius.*] Deciſio Tholoſ. 324. Albe. Bru. conſilio 20. colum. 4. Alexand. conſil. 68. col. fi. lib. 2, vbi tetigi.

¶ *Paul.*] Quod eſt conſil. 46. col. 2. num. 3. lib. 2.

¶ *Aufferre.*] Suprà conſil. 269. num. 6.

¶ *Scientia.*] Suprà conſilio 2 .1.

¶ *Caſt.*] Quod eſt conſil. 173. lib. 1. num. 4. & in cap. ad hæc ſumus numer. 5. de reſcriptis, vbi dixi.

¶ *Spurij.*] Idem Alex. conſil. 129. num. 15. lib. 6. vbi dixi Phil. Dec. c. in præſentia num. 43. vbi etiam dixi.

¶ *Conſeruatur.*] L. arboribus. §. de illo. de vſufruct. l. ſi eo loco. §. qui latiore. ſi ſerui. vendicet, Albe. Bru. conſil. 34. in fin.

IN CONSILIVM CCLXXII.

¶ *Filiationis.*] Suprà conſil. 54. in rub. de prob. num. 34. vbi dixi & cap. in præſentia num. 25. eo.

¶ *Mariti.*] Infrà conſ. 576. conſ. 657. Ang. conſ. 83. Spurius conſil. 183. in quæſt. Alexand. conſil. 88. num. 8. vbi dixi lib. 7. Bertrand. conſil. 172. col. 1. lib. 2. Guliel. Benedic. Rep. c. Raynutius, part. 3. verſ. quæ filium ex eo ſuſci. num. 2. vbi ampliat etiam in ſpuriis ſuppoſita cohabitatione. Io. de Scopis Rep. l. ſi pater. numer. 80. cum ſequent. C. de hæred. inſtitut. Hier. Grat. conſilio 158. libro ſecundo, ſecus, ſi non cohabitent. Iaſon. conſilio 125 lib. 4.

¶ *Transfert.*] Idem Curt. ſenior conſ. 69. num. 4. in tract. de teſtibus conclu. 31. Ro l. ſi verò §. de viro. ſolu. matri. Alexand. conſil. 77. num. 4. lib. 1. conſil. 236. num. 7. libro 6. Iaſ. Rep l. admonendi. col. 54. de iureiurand. Curt. iunior. authentic,

Rrr

Digitized by Google

ſi quis in aliquo. col. 4. num. 33. C. de eden. ſed quicquid dicat, falſum eſt, quod transferat onus probandi.

¶ *Semiplenè.*] Idem ſup. conſil. 42. num. 11. lib. 2. num. 45. de eden, ſed falſum eſt, vt rectè tradit Curt. ſenior. conſil. 72. col. 2.

¶ *Tamen.*] Idem Alexand. conſil. 101. num. 19. cum ſeq. lib. 7. ſed vide Dec. ſuprà conſil. 57. num. 4. infrà conſil. 310. col. fi.

¶ *Exonerare*] Dec. l. pupillum in fi. de reg. iur. vbi dixi Ale. in rub. de acq. hære.

¶ *Probant.*] Alex. conſil. 51. in fi. lib. 1. vbi dixi. Corn. conſil. 251. lib. 1.

¶ *Tollitur.*] Sup. conſil. 266. ad fi.

IN CONSILIVM CCLXXIII.

¶ *Fauore.*] Idem Iaſ. l. ſi duobus §. 1. in fi. de lega. 1. tamen exemplum illud Ro. de quo ſuprà eo. num. 2. non eſt verum.

¶ *Cognomen.*] Guid. Pap. deciſ. 251. Dec. 46 deciſ. 531. Petr. Ancha. conſil. 27. colum. 3. Rapha. Cuman. l. quæ conditio. de conditio. & demonſtrat. Socin. l. quibus diebus §. terminus de condit. & demonſtrat. Iaſ. conſil. 154. lib. 4. Gui. Bened. Rep. ca. Ray. ver. ſi abſque liberis. num. 91. de teſta.

IN CONSILIVM CCLXXIV.

¶ *Contra.*] Alex. conſil. 92. num. 1. lib. 5. Decius cap. cum venerabilis num. 22. vbi dixi de except. l. cum te. ad fi. C. de tranſact. l. 2. C. de inſtit. & ſubſtit. conſil. 551. in fi.

¶ *Operentur.*] Imò potiùs ſecundùm ſubiectam materiam intelliguntur. De authentiq. ex teſtamento colum. 1. C. de collat. l. ſenium num. 25. C. de teſtam. dixi in conſuet. Pariſ. §. 13. gloſſ. 1. num. 5.

¶ *Quilibet.*] Plenè dixi in conſuet. Pariſ. §. 6. gl. 6. num. 15. cum ſeq.

¶ *Verum*] Imò verum eſt. Steph. Bert. conſ. 212. olim fuit lib. 3.

IN CONSILIVM CCLXXV.

¶ *Paul.*] Quod eſt conſil. 157. lib. 2. idem Paul. conſ. 292. num. 3. lib. 1. Alex. conſ. 41. num. 4. lib. 7. vbi dixi. Decius c. 1. de præben.

¶ *Valet.*] Et benè, quicquid infrà dicat Decius & ita tenent Paul. l. vniuerſa. in fi. C. de precib. Imperat. offerend. in l. peto. §. fratre de legat. 2. Fel. cap. ſi autem colum. 4. de reſcript. Hippo. Marſil. l. vnius. §. cogniturum numer. 8. cum ſequ. de quæſtio. & ſic Decius hîc malè conſuluit, falſa quarta ratione, de qua infra eod. num. 10. quæ ſola pungit.

¶ *Legitimato.*] Imò locum habet ex quo ſuccedit & ei ſucceditur, vt hîc præſupponitur, & ita tenet Matth. Afflict. in tractat. protomiſeos, colum. 19. quamuis Andr. Tiraquell. in tractat. de Retract. *Lignagier.* § 1. gloſſ. 8. numer. 10. nihil certi firmet. Amplio, etiam ſi extante filio non ſuccedat, vel non æquè, quia ſatis eſt quod vel deficientibus legitimè natis habilis ſit ad ſuccedendum quemadmodum filia quæ renunciauit futuræ ſucceſſioni, nihilominùs habilis eſt ad hunc retractum quia deficientibus maſculis, vel omnibus repudiantibus, ſuccedere poteſt, vt dixi in conſuetud. Pariſ. §. 146. quamuis contrarium velit Guilliel. Benedict. in Rep. c. Raynutius. verbo duas habens filias, num. 4. quem ſequitur And. Tiraq. vbi ſuprà num 13.

¶ *Filias.*] Et benè, vt plenè dixi in conſuet. Pariſ. § 1. num. 45.

¶ *Patruo.*] Hæc ſola quarta & vltima ratio valida & concludens eſt, vt latè dixi in conſuetud. Pariſ. §. 172. ſaluo quod quantum ad medium domus, quæ fuit patris ipſius actoris plenius noſcenda eſſent verba ſtatuti, & ſeries facti, quæ hîc non recitantur à Decio. Sed quo ad aliam mediam acquiſitam per auum, non eſt dubium, emptorem abſoluendum.

¶ *Communis.*] Hæc ratio ſophiſtica eſt, vide quæ dixi in conſuet. Pariſ. §. 1. gl. 1. quæſt. 7.

IN CONSILIVM CCLXXVI.

¶ *Conſil.* 26.] Vt ibi dixi & in annotat. ad Alex. conſ. 29. lib. 3. & illud conſilium Paul. habetur parte prima conſ. 275.

¶ *Vita.*] Curt. iunior. conſ. 21. in fi. Aymon. Grauet. conſil. 140. num. 16. Caro. Rui. conſil. 56. num. 14. lib. 3 Nico. Boer. deciſ. Burdegal. 62. dixi ad Alex. conſ. 280 lib. 5.

¶ *Territorium.*] Et benè. Sed aduertè, quia noſtrates Aduocati dicunt, quod renunciatio quidem conuentionalis iuxta c. quamuis de pactis in 6. extenditur vbique, ſed quod excluſio in vim conſuetudinis, vel ſtatuti, non egreditur locum. Sed circa primum membrum errant, quia dicta conuentio non valet in vim d. cap. quamuis. niſi in terris Papæ, aliàs non, niſi vbi ſimilis eſt conſuetudo, quod tale pactum valeat. Et ſic vbi eſt contraria vel modificata conſuetudo, vt apud Lorrenſes, & Senones, conſuetudo loci attenditur, & ita per arreſtum noſtri Senatus obtinui, vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 122.

¶ *Paragium.*] Sed ſuprà conſil. 26. num. 5. aliter dicit.

IN CONSILIVM CCLXXVII.

¶ *Eluſoria.*] Dec. l. factum §. in pœnalibus. de reg. iu. infrà conſil. 660. vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 13 gl. 3. num. 9.

¶ *Vſurpari.*] Quod tamen non eſt nouum, adeo quæſtui proprio, etiam inuicem ſupplantando & mordendo, vt canes ſeruiunt, vt apud Bal. conſ. inci. in quadam Diœceſ. quod eſt conſil. 145. lib 1. ſecundum veterem Brixiæ & conſ. 2-7. lib. 2. ſecundum nouam.

¶ *Large.*] Et benè, quia agitur de arcendo periculo animarum, quæ ſeducuntur ab impiis illis impoſtoribus, qui ventris ſui cauſa meras prædicant blaſphemias & præſtigias. Sed amplius non audent accedere loca, vbi Dei dono Euangelium perſonuit, ideò non ampliùs expilant Germaniam, & ceſſant querulosæ epiſtolæ de quibus apud Æneam Siluium.

IN CONSILIVM CCLXXVIII.

¶ *Paul.*] Quod eſt conſ. 241 lib. 2.

¶ *Fideicommiſſum.*] Idem Phil. Dec in l. certii iuris. in l. ſi. C. de teſta. mil. ſed tamen in terminis huius conſilii rectè conſuluit.

¶ *Iure communi.*] Sup. 257. col. 2. vbi tetigi.

¶ *Conſitentis.*] Sup. conſ. 189. num. 13. vbi tetigi.

¶ *Adire.*] Vide Anto. Rub. Repet. §. morte in l.

Digitized by Google

in l. non ſolùm, num. 2 · 1. de operis noui nunt. Dec. cap. 1. numer. 11. de poſtular. prælat. ca. 1. col. fi. de probat.

¶ *Capi propoſuiſti.*] Vbi idem Dec. contrarium firmat; vide quæ ibi addidi.

IN CONSILIVM CCLXXIX.

¶ *Teſtamentum.*] Etiam inconſultè, vt nec etiam eius hæres in integrum reſtitui poſſit. Bart. & omnes in d. §. fuit quæſitum Francisc. Curt. ſingul. 117. dico tamen quod tantò facilius præſumetur ſuggeſtum & ſic nullum, vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 97.

¶ *Abbat.*] Idem firmat Anch. conſil. 374. dubium in iſta. Corn. conſil. 41. videatur in hac. per to. conſil. 126. licet in hac colum. 5. lib. 1. Alexand. Socin. l. 2. de legat. 1. Socin. conſil. 112. col. 5. lib. 1. & in hanc partem inclinat dom. And. Tiraq. de legibus connubialibus gloſſ. 3. num. 69. cum ſequent. & benè. Quamuis contrarium latè firmet Iaſon. in d. l. 2. de leg. 2. & Franc. Crem. ſing. 117. Rationes tamen decil. hic ſunt fragiles. Dixi in conſuet. Pariſ. §. 98.

¶ *Contemplation.*] Alex. conſil. 179. lib. 5. ubi dixi conſ. 43. lib. 7.

¶ *Negatiua.*] Idem Dec. ſuprà 245. infrà conſil. 611. in fin. Sed contra tenet idem Dec. in l. ſentum. in fin. C. qui teſtament. face. poſſ. & opinio affirmatiua verior, vt dixi ad Alexand. conſil. 106. lib. 1. etiam indiſtinctè, quia cum filiusf. habeat legitimam perſonam ad contrahendum, tam in contractibus de iudici. liquet, quod non requiritur conſenſus patris, niſi propter eius intereſſe. Tum patria poteſtas eſt ad commodum patris introducta: & idem, licet hanc rationem non alleget, Step. Bertrand. conſ. 32. col. 2. lib. 3.

¶ *Eadem die.*] Suprà conſil. 235. col. 5. Dec. in l. legem. num. 18. vbi dixi C. de pact.

IN CONSILIVM CCLXXX.

¶ *Taxationes.*] Vt quando in eadem oratione, vt in l. ſi ſeruus legatus, §. qui quando de lega. 1. quod adhuc limitat Fran. Ripa. de reuocan. dona. Reſpond. 11. col. 1. ſed in alia oratione videtur cauſa demonſtrandi. Dy. Bal. l. quidam teſtamento in prin. de lega. 1. Bald. conſ. 151. lib. 5. Dec. ſup. conſ. 183. in fin. & inf. conſ. 324. Alex. conſ. 216. lib. 7. & in dubio videtur potius cauſa demonſtrationis l. Mela. poſt prin. de aliment. leg. Bar. l. centurio. in 4. q. principali. verſ. quæro iuxta prædicta de vulgari & in l. nam quod liquidè per illam tex. in pupilla & l. de pecu. leg. in l. ſi eum, §. 1. de leg. 1. in l. vlt. §. Titius de libera leg. in l. eum pater. §. menſæ de 2. Bal. l. in legatis C. de lega. l. prædia. col. 1. C. de fideicomm. Imo. c. indicante. de teſt. Felin. c. in corrigendis in fi. de offi. iudi. Iaſ. d. l. centurio col. 17. vbi ampliat, & ſi ſic intelligendo verba eſſent ſuperflua. Pro qua Lancel. Galian. ibi. char. 22. col. 4. citat. tex. l. 1. in fi. de dote prælega. fa. Socin. conſ. 49. col. 3. verſic. nec obſtat. lib. 1. Phi. Decius l. more. col. 4. de iuriſdict. om. iud.

IN CONSILIVM CCLXXXI.

¶ *Parte.*] Socin. latè conſ. 26. lib. 4.

¶ *Speciale.*] Dec. l. ſemper qui non prohibet num. 7. de regu. iur. Alexand. conſil. 131. num. 7. vbi dixi lib. 6. & benè, quicquid dicat Phil. Fran. c. ratihabitionem ſal. 6. de reg. iur. in 6. Non obſtat cap. nonnulli de reſcript. quia ibi eſt ſpeciale, odio ambitioſorum reſcriptorum Papæ.

¶ *Tenetur.*] Et benè. & dixi ad Alexand. conſ. 18. lib. 2. relicta diſtinctione Alexand. conſil. 27. col. 2. lib. 1. Dixi etiam in no. intellect. ſuper l. corruptionem num. 18. C. de vſufruct.

¶ *Hæredis.*] Sc. ipſius promittentis vel cauſam habentis ab eo, & hoc verum & indubitatum. Idem Decius l. hæredem num. 6. de reg. iur. Paul. Rom. in l. ſtipulatio iſta. in princip. de verbi obligat. quamuis Alexand. & Areti. ibi Carol. Rui. conſil. 84. num. 10. num. 14. lib. 1. contrarium teneant & malè, niſi in conceſſione perſonali, quæ aliàs expiraret cum perſona.

¶ *Defuncti.*] Idem ſuprà conſil. 113. num. 8. Alexand. conſil. 18. col. vltim. lib. 5. & alij quos ibi in Annotationibus meis allega. & quos citat Andreas Tiraquell. de tractat. conuentio §. 1. gloſſ. 4. num. 5. vbi idem tenet, & vltra illos, idem Ant. Rubeus Repeti. §. morte. num. 112. in l. non ſolum. de oper. no. nunt. Nico. Boerius deciſio Burdegal. 67. Carol. Rui. conſil. 94. lib. 1. ſed vt dixi ad Alexand. in d. conſil. 18. num. 15. lib. 5. valdè errant, quia hæc clauſula directè opponitur ad excludendum factum prædeceſſoris ipſius. Ideo dico quod excluditur, ſiuè ſit vniuerſalis, ſiuè particularis reiecta diſtinctione Fran. Cremenſis ſing. 31. ſing. 117. Tenebitur tamen ad pretium l. ex empto, § vltim. de act. empt. etiam ſi cauſa certa expreſſa ſit, & reprobo gloſſ. 1. in l. qui libertatis. de euictio. licet communiter Doct. eam ſequantur, & malè, ita vt dixi in nouis intellect. l. ſtipulatio iſta habere licere, de verb. obligat. Et intellige de ſucceſſionibus aditis: ſecus de adeundis de nouo poſt illum contractum, quia noua aditio eſt nouum factum ipſiuſmet adeuntis. Aliquid tetigeram in Additionibus ad Philippum Decium de reg. iur. in l. hæredem num. 6. Sed ibi propter anguſtiam libri, & marginis, additio mea tam in ſecunda quam in prima Editione truncata fuit.

¶ *Defunctus.*] Imo huius factum multò fortiùs excluderet, & eſt argumentum falſum & præpoſterum, quamuis Alexander in princip. col. 2. ſic colligat & malè vt dixi in Annotat. ad eum. in d. conſuet. 18. col. vlt. lib. 5.

IN CONSILIVM CCLXXXII.

¶ *Locare.*] Idem Dec. l. ſi ſocius in fi. ſi cert. pet. vbi tetigi & in l. col. 2. C. qui teſtament. facere poſſunt Bald. Felin. cap. cum omnes colum. 7. de conſtitut. Alexander l. de pupillo. §. ſi plurium. de oper. nou. nunci. vide quæ dixi ſuprà conſilio 249.

¶ *Non poſſit.*] Suprà conſil. 265. vbi dixi num. 1. Decius infrà conſilio vltimo l. 1. in princ. C. de tranſactio. Bertrand. conſil. 25. vltra & præter lib. 1. conſil. 76. viſo inſtrumento lib. 2. Carol. Ruin. conſ. 175. lib. 2.

¶ *Compromiſſum.*] Sup. conſil. 39. vbi dixi.

¶ *Bonæ fidei.*] Sed hoc licet communis ſententia falſa eſt, vt dixi in conſuetudin. Pariſ. §. 20. num. 49.

¶ *Nomine.*] Vt in ſimili dixi in no. intellect. l. ſi vnus num. 13. cum ſeq. de ſeruit. ruſti. prædio.

¶ *Duo.*] Reprobata gloſſ. 12. quæſt. 2. in ſumma. Socin. conſil. 29. lib. 1. Fabia. de Mon. ſancti Sauini tract. de empt. & vendi. col. 48. col. 1. Caro. Rui. conſil. 86. lib. 3. dixi. in d. ſumma.

¶ *Summo Eccleſia.*] Idem Alexand. conſ. 50. num.

2. cum ſeq. lib. 7. vide ſupra conſil. 29. Nico. Boer. deciſ. Burdeg. 39.

IN CONSILIVM CCLXXXIII.

¶ *Saluo.*] Ex priore parte clarum eſt ſecundum communem, & veram ſententiam, quod non excluditur l. hac edictali. Sed ex hac poſteriore parte hoc clariſſ eſt. Si enim locus eſt l. hac edictali. non adiecta hac clauſula reſeruatoria, quantò magis ea expreſsè appoſitum? Et ſic Decius malè conſuluit. Qui ter & ſemper pro maritis conſuluit in materia Primò ſupra conſil. 19. in terminis ſtatuti Piſtorienſis: & benè propter verba expreſſa de ſtatuti, vt ibi num. 3. ſecundò hîc in terminis ſtatuti Mediolanenſis contra filias defunctæ vxoris ex priore viro: & malè, quamuis multi & plures eſſent liberi ex hoc vltimo matrimonio. Tertiò in terminis præfati ſtatuti Piſtorienſis infrà conſil. 3.3. Sed ibi peius quam hîc conſuluit, vt potè contra filios filiorum communium vltimi matrimonij, vbi dixi.

¶ *Instam.*] Quia vt plurimum in locis iuris ſcripti fœminæ non habent alia bona quam dotem, nec poſſent aliundè ſe iuuare. Et dicit Signorollus de Homodeis in ſuis conſiliis, vbi paſſim laudat hæc ſtatuta, quod aliàs mulieres, ſcilicet Italicæ in prolem ſuam ſæuirent, ſi non liceret iterum nubere.

¶ *Rubella.*] Imo hîc incipit Decius cauillari & ſophiſtam agere, hæc enim verba nullo modo probant lucrum deferri non obſtantibus liberis primi matrimonii. Satis enim operantur quod deficientibus liberis communibus, maritus ſuperſtes lucretur, quatenus tamen ius permittit quod ius expreſsè non corrigitur nec corrigi præſumitur. Nec inanis eſt prouiſio ſtatuti, quia ſi nulli ſint liberi, vir ſuperſtes poterit totum lucrari. Si verò ſuperſint liberi prioris matrimonij, adhuc poterit totum hoc lucrum habere, ſi mulier alia bona reliquit, ita quod liberi de bonis matris habent, & minimus ex eis habet tantum vel plus quam ſit hoc lucrum. Alioquin adhuc non tolletur, ſed modificabitur dumtaxat beneficium ſtatuti generaliter loquentis, ne vitricus plus lucretur, quam minimus filiorum, contra ſpecialem prouiſionem d. l. hac edictali. vt etiam nouè dixi in tractatu de donationibus inofficioſis edito hoc anno 1550. Lugduni. Et iſta debent intelligi de dote quam mulier adfert de ſuo & de qua, vt de peculiari ſuo patrimonio, aliàs poterat liberè diſponere. Secus in dote procedente de bonis alterius qui hanc legem apponeret. Putà ſi frater viduam ſororem rurſus elocando, augeat ei dotem de ſuo, cum pacto quod vir lucretur. Tunc enim omninò & indiſtinctè valet pactum quantum ad id quod frater dedit de ſuo, in quo dicta lex hac edictali nullo modo locum habet: ſed in reſiduo dumtaxat. Quo pacto ceſſante, quia cenſetur datum mulieri, eiuſque contemplatione, locus erit dictæ l. hac edictali: & modificationi ſtatuti, ſi eius verba patiuntur, vt hic, non ſolum in veteri dote, ſed etiam in augmento.

¶ *Ro.*] Scilicet in ſtatuto Mutinenſi, vbi maius eſſet dubium, & tamen Rom. malè conſuluit quamuis eum, ſed arguendo, ſequatur Decius infra conſ. 294. num. 3. conſil. 472. num. 2. quia verba omni caſu poſſunt aliter intelligi, ideò non extenduntur ad correctionem ſpecialis prouiſionis c d. l. hac edictali. vt dixi ad Alexand. conſil. 158. lib. 5. & latè Io. Ripa. in d. l. fœminæ quæſt. 23. Steph. Bertrand. d. l. hac edictali. num. 19. cum ſeq. Iaſon. Fran. Pepus authent. Præterea C vnde vir & vxor. Adde Iaſ. l. 2. §. 1. col. 2. ſoluto matrimonio Fran. Cremen. ſingu. 86. vbi ſi maritus ob adulterium vxoris lucretur dotem, decidit hoc procedere, ſaluæ ſpeciali prouiſione d. l. hac edictali. & benè.

¶ *Formare.*] Sed tamen non ampliat, vt rectè tradit idem Decius in l. 1. num. 28. de reg. iur. & infra conſil. 379. num. 8. igitur &c.

¶ *Affirmatiuè.*] Quod ponderat & ſequitur Hieron. Grat. conſ. 3. num. 22. lib 2.

¶ *Vxor docet.*] De quo vide latè dom. Andr. Tiraq. de legib. connubial. l. 15. num. 47.

¶ *Sortiri.*] Vt dixi ad Decium in l. vltim. de iuriſdict. om. iudic. & in ca. 1. extra. de conſtit.

¶ *Originis.*] Imo regulariter domicilij vt infra conſ. 352. & idem Dec. in c. ad noſtram 1. num. 2. de appell. vbi dixi. Sed pro dicto Decij hic fa. forma conſ. 59. in fin. Fran. Areti. conſil. 77. col. 1.

IN CONSILIVM CCLXXXIV.

¶ *Æquidem.*] Idem Dec. infra conſil. 504. num. 7. Corn. conſil. 53. col. 2. lib. 4. Fran. Rip. in tract. de peſte, char. 30. & 38. in paruis. Hip. Marſ. l. 1. §. præterea. num. 1*5. de quæ. Steph. Bertrand. conſ. 213. viſo caſu de quo ſup. col. 1. lib. 2. Tamen hoc reſtringit Alex. conſil. 70. num. 16. lib. 2. Corn. conſ. 88. col. 1. lib. 1. Sed contrarium quod d. l. ſi. non extendatur ad peſtem, tenet Socin. conſil. 85. lib. 4. Matth. Afflict. deciſ. Neap. 25. Steph. Bertran. conſ. 53. ex themate. in fin. conſil. 170. Vidi caſum. lib. 1. Sed placet opinio Decij hîc attento numero teſtium, & ceſſante ſuſpicione fraudis & ſuggeſtionis, vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 95.

¶ *Omnes.*] Idem Dec. ſuprà conſil. 217. num. 8. infrà conſil. 3*2. col. 3. in ca. aſſi clerici. §. 1. col. 6. de iud. ca. 2. requiris in prin. de appel. Pau. conſ. 83. lib. 2. præſens caſus. Alexand. conſil. 75. libro 5. vbi tetigi.

¶ *Similem.*] Idem Dec. inf. conſil. 515. l. 1. in fin. de reg. iur. l. 1. num. 14. C. de mand. prin. ca. iurauit col. 2. de probat. Iaſ. l. 1. col. 4. ſol. matr. Panor. Feli. c. quoniam frequenter. col. 4. c. ex parte A. de teſt. Sal. l. 2. C. de noxalib. act. l. per diuerſas colum. 2. C. man. Alexand. conſil. 130. num. 5. lib. 4. Imo l. conſilio 7.

¶ *Pias.*] Hæc eſt crebrior opinio, & frequentiori vſu approbata, quam autem tenet hic Decius cauſæ inſeruiens, vt valeat quoad omnia irrationabilis eſt, & omnino falſam puto. Eſt tertia opinio quod etiam ad pias cauſas non valeat, niſi ſeruata forma iuris ciuilis in terris Eccleſiæ, & in foro Eccleſiaſtico contentioſo, & quod d. l. cum eſſes, ſolum intelligatur quantum ad forum internæ conſcientiæ, quam diſertè tenet Alciat. in l. licet inter priuatos. in gl. fi. C. de pact. & latiùs in c. nouit in fin. de iud. & hæc iuſtiori ratione fundatur, ne locus detur captionibus & fraudibus, vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 96. pro communi vide Gemi. conſ. 47. Corn. conſil. 77. lib. 1. conſil. 215. lib. 2. Nico. Boeri. deciſ. Burdeg. 93.

¶ *Subſtitutum.*] Idem Dec. ſuprà conſil. 258. dixi in conſuet. Pariſ. §. 8. col. 1. num. 44. fallit in ſubſtitutione facta à nobili. Alex. conſil. 94. num. 44. lib. 1.

¶ *Loquendi.*] Idem Hieronym. Grat. conſil. 65. num. 16. num. 51. lib. 1.

¶ *Citatio.*] Vt quando ſunt deſcendentes ſuprà conſ. 55. infrà conſ. 420. Hier. Grat. conſ. 65 num. 57. lib. 1. conſil. 158. num. 24. lib. 2. vel quando non apparet de conſenſu patris, vel quando legitimatus eſt natus ex retenta in ſchemate vnius concubinæ, & ſic non eſt naturalis, nec filius præſumitur. Et generaliter. quando allegantur cauſæ iuſtæ nullitatis vel ſubreptionis legitimationis quarum allegatio impe-

diuiſſet homologationem reſcripti legitimationis: tunc enim homologato & iam conſenſu prætenſi patris facta, non vocatis his, quorum intereſt, non valet, nec vllam quaſi poſſeſſionem taliter legitimato tribuit, etiam ſi alij proximiores hæredes ſciuerint, nec appellauerint, quia non tenentur appellare qui non fuerunt vocati, præſertim vbi agitur de patrimoniis, quæ per conſuetudinem loci non poſſunt in exteros hæredes transferri, vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 122.

¶ *Propriè.*] Idem Dec. ſup. conſil. 275. num. 8. inf. conſil. 3:6. inſi. conſil. 510. col. 2. Iaſ. l. generaliter col. pen. C. de inſtit. & ſubſtit. l. filio quem pater col. 3. de libe. & poſthu. l. ſi is qui pro emptore. col. 52. de vſuc. Albe. Brun. conſ. 15. col. 2. Ant. Rub. l. gallus. §. quidam rectè. col. 59. Curt. Seni. conſil. 13. conſil. 16. conſil. 15. conſil. 73. col. 17. cum ſeq. Benedict. rep. c. Ruynutius. in prin. num. 35. de teſt. fac. quæ dixi in conſuet. Pariſ. §. 8. gl. 1. num. 49.

¶ *Filias.*] Idem Dec. ſupra conſil. 51. conſil. 155. col. 3. conſil. 275. col. pen. infra conſil. 383. in l. liberos in fi. C. de collatio. l. 2. col. 4. C. de bono. poſſ. contra tabul. c. cum in cunctis. in prin. num. 10. de electio. & bene, vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 8. col. 1. num. 47. cum ſeq. quicquid effuſè ſcripſerit Lud. de Goza. conſil. 6. & malè.

IN CONSILIVM CCLXXXV.

¶ *Florentiſibus*] Infra conſil. 694. vbi dicam.

IN CONSILIVM CCLXXXVII.

¶ *Filios.*] Non addit nepotes & pronepotes vel filiorum filios, ſed tantum filios & omnes, & ſic ſubſtitutio limitatur dupliciter. Primò ad primum gradum ſeu perſonas filiorum, ſecundò ad collectiuum, videlicet ſi omnes ſine liberis decedant. Et ſuper hoc primo teſtamento vſque ad num. 13. rectè loquitur Dec.

¶ *Vulgarem.*] Et benè, vt dixi ſupra conſil. 205.

¶ *Codicillaris.*] Supra conſil 248. vbi dixi.

¶ *Perſonas.*] Et benè vt dixi ad Alex. conſil 89. num. 15. lib. 6 Idem Deci. l. 1. num. 3. vbi tetigi: Co. de ſucceſſo. edicto, ſupra conſil. 13. col. 3 Et his rationibus in ſimili conſuetum & iudicatum fuit pro quadam Margarita in ſpecie, quam tradit Curtius iunior conſil. 121. vbi contrarium malè conſuluit. & num. 16. male reprehendit Decium hic.

¶ *Ad perſonam.*] Idem Aret. conſil. 27. Decius ſupra conſil. 87. conſil. 211 vbi tetigi, quicquid dicat Iaſon conſilio 154. col. 4. lib. 1. vbi malè conſuluit.

¶ *Niſi diſpenſet.*] Supra conſil. 5. conſil. 89. num. 2. conſil. 111. infra conſil. 190. col. fi. conſil. 291. num. 6. conſil. 377. conſil. 384. conſil. 4 5. & in l. cum quid num. 22. ſi certum pe. c. ſuper literis. col. 3. de reſcrip. Alex. conſil. 202. num. 4. lib. 7. vbi tetigi.

¶ *Tunc.*] Supra conſil. 63. col. 1. vbi dixi conſil. 89. num. 3.

¶ *Neptas.*] Idem Decius l. 2. num. 92. de reg. iur. tamen iſtud conſilium refert & in hoc reprobat Hierony. Grat. conſil. 68 col. 2. num. 13. lib. 2. motus, quia ex quo teſtator filias ſuas excluſit, & tantum maſculos vocauit, fœminæ non continentur amplius appellatione familiæ, & teneri poteſt in caſu ſuo, vbi teſtator addidit rationem, quia voluit manere in familia illorum de carellanis.

¶ *Plurali.*] Hæc ratio cum ſequenti num. 15. merè ſophiſtica eſt.

¶ *Verificari.*] Imò poſſunt verificari in aliis iurib. & actionib. hæreditariis conditionalibus, & quod hæc & alia pleniora verba non ſufficiant, rectè tenuit Dec. ſup. conſil 86. vbi dixi. Et ſic ex capite huius ſecundi teſtamenti malè conſuluit hîc.

IN CONSILIVM CCLXXXVIII.

¶ *Non poſſit.*] Niſi quò admodum alimentorum, vt dixi ad Dec. in ca. Eccleſia num. 30. de conſt. in c. Clerici. num. 2. de iudiciis.

¶ *Super primo.*] Quod eſt conſil. Pau. 115. lib. 1.

¶ *Non valet.*] Corn. l. ſi pater. col. 2. C. de hæred inſt. Barba. late conſil. 27. lib. 1. Hier. Grati conſil. 124. conſil. vlt. num. 45. lib. 1.

¶ *Inſtitutio.*] Quia non valet propter errorem teſtatoris, qui legitimationem procurauit, putans eſſe filium ſuum ſpurium, in quo errabat, quia præſumptione iuris & de iure præſumitur eſſe filius mariti matris ſuæ cum marito cohabitantis. d. §. defuncto & infra conſil. 657. ſupra conſil. 172. col. 1. vbi dixi, & ſic legitimatio ſub qualicumque forma non valuit tanquam erronea, & conſequenter nec inſtitutio, nec legatum, vt in ſimili decidit eſt Hier. Grat. conſil. 158. lib. 2.

¶ *Nulla.*] Idem Rom. conſil. 194. col. 2 Cur. ſenior. conſil 13. & conſil. 19. col. 6. conſil. 18. num. 7. conſil. 35. col. 7. Iaſ. conſil. 68. col. 1. lib 3. fa. no. ſupra conſil. 52. in fi. quamuis Iaſ. contrarium dicat. conſ. 110. lib. 4. vbi malè conſoluit. Ruſus Iaſ. in dict. conſ. 68. lib. 3. limitat quando filij non erant ſucceſſuri: quæ limitatio non eſt tuta, vt dixi in conſu. Pariſ. §. 121. quamuis dictam limitationem teneat Car. Ru. conſ. 85. conſ. 94. conſ. 96. col. 2. lib. 5. Rurſus amplio, vt & iam fienda ſit mentio de iam legitimatis. conſilio. 15. libr. 3. Adde pro Decio hîc Anto. Bu. conſ. 2. col. 1. Corn. conſ. 97. lib. 2. Car. Rui. 1. conſ. 82. conſ. 95. lib. vbi idem firmant.

¶ *Super eo.*] Quod eſt conſ. Pau. conſ. 180 lib. 1.

Secus.] Curt. ſenior, conſilio 64. col. 6. conſ. 73. num. 26 Iaſ. l. filius fa. §. diui lect. 2. col. 1. de lega. 1. & benè.

¶ *Legato.*] Idem Deci. Tholoſ. 463. Gemini. con. 72. col. 2. gloſſ. pragmat. de ſubl. cler. literis. gl. 2. Iaſon l. 1. in fine, ſi ex noxali cauſ. agatur. conſ. 72. col. 3. lib. 1.

IN CONSILIVM CCLXXXIX.

¶ *Conſeruare.*] Hæc vera, etiam ex his quæ hîc narrantur, non obſtante elaborato apparatu Decij.

¶ *Praualet.*] Sup. conſ. 140. num. 6. & ad Dec. l. in contrahenda de reg. iur.

IN CONSILIVM CCLXXXX.

¶ *Voluiſſet.*] Supra conſ. 14. Petr. Gerardi ſing. 7. Alex. conſ. 14. num. 34. lib. 2. vbi dixi & conſil. 36. num. 17. lib 6. vide Carol. Rui. conſ. 74. num. 11. lib. 1. vbi limitat. & Iaſon conſ. 42. in fin. conſ. 171. in fin. lib. 3.

¶ *Limitare.*] Idem ſup. conſ. 273. num. 3. Lancel. Polit. de vulga. ſubſti. num. 103. Vldaric. Zaſi. de ſubſtitut. in primo effectu vulga. ſubſti. Iaſon. conſ. 124. col. 2. lib. 4 Alcia. de præſumptio. reg. 3. præſumpt. 45. Matthæ. Gribal. de ratione ſtudij. lib. 3.

¶ *Liquidiſſima.*] Idem Dec. infra conſ. 452. conſ. 531. conſ. 550. conſ. 667. in l. factum §. in pœnalibus de reg. iur. Alex. conſ. 33. col. 1. lib. 2. vbi tetigi.

¶ *Subiectam.*] Dixi in conſuet. Pariſ. §. 22. num. 4. & §. 30. num. 109. Alex. conſil. 119. lib. 2. vbi tetigi. Iaſon. l. ſi tibi. ſi cert. per.

¶ *Eadem.*] Imò diuerſa ratio; quia incipiendo à petitione prædij, repudiando legatum ipſum, habetur pro non ſcripto, nec illi contrauenitur, & ſic ceſſat pœna tranſlationis, ſed incipiendo à petitione legati, ſeſe obligat oneri, & ſic poſtea petendo prædium verè contrauenitur, & tunc extat conditio pœnæ & tranſlationis, nec eſt differentia verbalis, ſed realis.

IN CONSILIVM CCXCI.

¶ *Subſtituo.*] Et benè, licet ſit verbum commune vt latè dixi ſupra conſil. 236. & conſil. 248.

¶ *Et hoc.* Hactenus vera ſcripſit Dec. ſed clauſul. ſequens oſtendit gradualem & fideicommiſſariam ſubſtitutionem & propter hanc clauſulam, Dec. malè conſuluit, vt etiam tetigi ſupra conſil. 236. num. 3.

Vulgarem.] Imò dicta verba oſtendunt, quod non eſt ſimplex vulgaris, ſed fideicommiſſaria, etiam expreſſa, quicquid cauilletur Dec.

IN CONSILIVM CCXCII.

¶ *Salinnorum.*] Imò iure communi ſunt iuris priuati, ſicut & cretifodinæ l. 3. infra leg. magis puto in princip. de rebus eor. qui ſub. tut. vel curato. & ſcripſit Raph. Volaterra. Geogra. l. 5. quod ann. 1471. Laurentius Medices per tyrannidem partem ſibi vendicauit.

¶ *Transfertur.*] Dixi ad Dec. authen. qui rem. nu. 2. C. de ſacroſanct. Eccl.

¶ *Proprio.*] Fálſum eſt, & intelligitur ſecundum naturam actus, vt tetigi ſupra conſil. 290. col. 2.

¶ *Inualida.*] Supra conſil. 33. num. 5. & in c. 1. col. 4. vbi tetigi de reſc.

¶ *Polus.* Supra conſil. 197. in fin.

IN CONSILIVM CCXCIII.

¶ *Contrarium.*] Aduerte, quædam eſt opinio particularis, diſtinguens, an pœna ſit donatio omnium bonorum, vel partis, vt Alex. conſil. 83. num. 16. lib. 2. alia particularis opinio quod valeat indiſtinctè, ſi donetur piæ cauſæ, vt Iaſ. in d. l. ſtipulatio hoc modo de verb. obl. & conſil. 169. lib. 4. ſed ſolus eſt, nec hæc opinio valet. Communis ſententia eſt, vt pœna vel donatio rei certæ, vel ſummæ non impedientis liberam facultatem, appoſita reuocationi certi legati valeat, & non aliàs, quam ſequitur Dec. hîc, & ij quos citaui in annot. ad Alex. conſil. 25. lib. 3. num. 6. Et hæc plauſibilior eſt & magnam habet rationem, contrarium tamen, quod indiſtinctè non valeat, inſpecta natura actus principalis, tenui in d. Addit ad Alex. Poſtea reperi, quod idem mecum tenuit Car. Ruin. conſil. 129. donatio. lib. 1. tamen idem Rui. varius eſt, qui eod. lib. conſ. 182. num. 10. & num. ſeq. recidit in communem ſententiam dicens, ſatis eſſe, quod de aliis teſtari poſſit. Ego verò in priore mea ſententia perſiſto, & moueor, quia ſolent fieri teſtamenta ab infirmis, quibus facile eſt, has clauſulas ſuggerere. Et ceſſante ſuggeſtione non ſolent habere tam plenum iudicium, vel diffidunt ſe ſuperuicturos, & experientia docet, quod frequenter infirmi aliter, ſani aliter ſentiunt. Ideò dictæ clauſ. non debent de facili trahi in captionem libertatis; ſtet ergo regula negatiua. Limito, ſi appareat eam clauſulam factam eſſe certo ſpontaneoque iudicio, principaliter & per ſe, non in conſequentiam, ſed animo de præſenti principaliter, cum præſente & acceptante contrahendi. Et ſic virtualiter, ſeorſum ab actu teſtamenti, etiam ſi fortè fiat tempore quo fit teſtamentum. Ideò in caſu iſto in quo hîc conſuluit Decius, vbi fit abſenti; Notario ſtipulante & in conſequentiam teſtamenti, veriorem puto ſententiam contra Decium.

IN CONSILIVM CCXCIV.

¶ *Opinio Bart.*] Quem ſequitur Iaſo. 161. num. 21. facit Bald. conſil. inci. verba teſtamenti, quod eſt conſil. 151. lib. 1. ſecundum veterem Brixiæ & conſ. 181. lib. 2. ſecundum nouam impreſſionem.

¶ *Venalia.*] Supra conſil. 76. vbi dixi.

¶ *Roman.*] Et malè vt dixi ſupra conſil. 183.

IN CONSILIVM CCXCV.

¶ *Remotionis.*] Et iam proprio motu factæ; Felinus, Decius cap. Cæterum. col. 3. de reſcrip. quicquid dicat Præpoſit. ca. vt noſtrum. col. penult. de appellatio. & Aufferi ad quæſtionem Thol. 480. Dixi ad Dec. dicto capitulo, vt noſtrum.

¶ *Vicarium.*] Roman. ſing. 565. Iaſon leg. more. num. 8. de iuriſdiction. omnium iudic. Decius capitulo ſi duobus. num. 12. vbi dixi de Appellat.

¶ *Paul.*] Loquens in inferiore, vt aliud ſit in principe.

IN CONSILIVM CCXCVI.

¶ *Fristi.*] Supra conſil. 202.

¶ *Legitime.*] Alex. conſil. 3. num. 10. conſil. 168. num. 4. lib. 7. Soc. conſil. 89. col. fi. conſil. 117. nu. 2. lib. 4. Cor. conſil. 290 lib. 3. Car. Rui. conſil. 17. num. 6. lib. 2. conſil. 23. lib. 3. Aym. conſil. 11. num. 13. Sed quod tantum à iure dicendi teſtamentum nullum excludatur, tenet Car. Rui. conſil. 40. & latius. 56 lib. 3. vide ſup. conſil. 264. col. fin.

¶ *Non ſuccedentibus.*] Et pleuet contra illum extraneum, non vt euincant donata vel legata agnatis. Adde infra conſil. 568.

IN CONSILIVM CCXCVII.

¶ *Mandatam.*] Supra conſil 36. num. 5. & num. 8. conſil. 199. num. 5.

IN CONSILIVM CCXCVIII.

¶ *Concluſione.*] Bald. Salic. & omnes in l. contractus c. de fide inſtrum.

IN CONSILIVM CCXCIX.

¶ *Legitimam.*] Idem Pau. conſil. 172. in fin. lib. 1. Decius ſupra conſil. 228. col. vlt. Dixi ad Decium in l. precibus num. 9. & ſeq. C. de impub. & aliis ſubſtit.

IN CONSILIVM CCC.

¶ *Perſonalis.*] Andre. Tiraq. in tracta. de retract. proximita.

Digitized by Google

proximita. §. 1. gl. 7. num. 30. & quæ dixi in conſuet. Pariſ. §. 23. quæſt. 9.

IN CONSILIVM CCCI.

¶ *Dotij.*] Sup. conſil. 5. vbi tetigi.

IN CONSILIVM CCCII.

¶ *Ariſto.*] Quæ eſt l. vlt. eod. tit. idem Ange. Peruſi. in l. Auttor. in princ. de iure deliber. Phil. Dec. in ca. col. 36. de proba. vbi dixi ſed fortius quod non tenetur indiſtinctè, tenet Albe. in l. vlt. col. vlt. C. de eden. ex quo agit nomine proprio licet ceſſo latè Ioannes amicus conſil. 24.

¶ *Relatio.*] Quia eſt pars relati. Iaſon d. l. in ciuil.

¶ *Verior.*] Et benè etiam vſque ad ſententiam & rem iudicatam. Bal. in l. 2. C. qui accu. non poſ. Ang. in l. ex conuentione. C. de pac. in l. 2. C. ſine cenſi, vel reliquis. Imol. in l. ille à quo. §. ſi teſtamento. ff. ad Treb. Lancel. Dec. in l. ſi cui legetur. §. 1. col. 1. de leg. 1.

¶ *Secus.*] Et benè niſi reus ad vlteriora in meritis cauſæ proceſſerit.

¶ *Licet cauſam.*] Vbi in Annot. ad Phil. Dec. dixi.

¶ *Conſtitutum.*] Latè Do. And. Tiraq. in tracta. de conſtituto poſſeſſorio.

¶ *Antiquus.*] Idem Hip. Marſ. notab. 521. Adde quæ dixi in conſuet. Pariſ. §. 5.

¶ *Conſtet.*] Albe. l. locus. §. de acq. vel amit. poſ. p. de Caſt. l. ii deſignata Co. de ſal. cau. leg. adiect. Alex. conſil. 28. num. 7. lib. 1. vbi dixi, & conſil. 108. col. 1. lib. 6. conſil. 57. num. 2. lib. 7. Lauren. Calc. conſil. 49. Caro. Rui. conſil. 212. n. 9. lib. 1.

IN CONSILIVM CCCIII.

¶ *Tranſmittatur.*] Idem Phil. Dec. in l. ſi maritus. C. de col. & benè.

¶ *Triginta annorum.*] Et benè Alex. conſil. 128. nu. 5. lib. 1. vbi dixi. & vltra ea quæ ibi addidi. addo quod idem tenet Franc. Purpu. l. certi conditio. in prin. num. 56. ſi cer. peta. Hieron. Grat. conſil. 109. in fin. lib. 1. & ita diſtinctè tenendum & practicatur, quamuis ſuper diſtinguat Bonauit. in Auth. Nouiſſima in fi. C. de inoff. teſta.

¶ *Ex natura e.*] Hic, vt dixi in Annot. ad Alex. conſil. 210. in fi. lib. 1. conſil. 51. num. 7. lib. 5.

¶ *Reſtitutio.*] Vide quæ dixi ſupra conſil. 29. Ni. Boer. Dec. Bu. 39.

IN CONSILIVM CCCIV.

¶ *Æqualitate.*] Secus ſi inæqualiter, vt ſupra conſil. 186. vbi duo ſunt vocati ad dimidiam & tres ad alium ſemiſſem vide Iaſo. l. Lucius in fi. de vulg. & pupil.

¶ *Tacitè.*] Idem Iaſ. l. 1. num. 13. C. qui teſtamen. fac. poſſ. Phil. Dec. ſupra conſil. 66. & in Rubri. C. qui teſt. fac. poſſ. Dicendum vt ibi dixi.

IN CONSILIVM CCCV.

¶ *Conſidero.*] Optima diſtinctio.

¶ *Alterare.*] Supra conſil. 195. col. pe. vbi dixi. Adde Hier. Grat. conſil. 111. num. 9. lib. 1.

IN CONSILIVM CCCVI.

¶ *Diſtinguendum.*] Imò indiſtinctè ſunt ſpurij & inſucceſſibiles, & ita practicatur, vt dixi in conſue. Pariſ. §. 186.

IN CONSILIVM CCCVII.

¶ *Eccleſiæ.*] Verum eſt in terris donatis Eccleſiæ Romanæ ab his qui non ſuberant imperio. Secus in acquiſitis ab Imperatore, vel à ſubditis Imperatori; quia in illis Imperator & ipſum imperium ſemper ius directum & ſupremum & inſigne ſupremæ poteſtatis reſeruatum retinuit: quia non poteſt alienari nec impropriari. Cy. in l. competit Cod. de præſcript. 30. vel. 40. annor. dixi in conſuetu. Pariſ. §. 1. gloſſ. 5. Quod autem in contrarium quidam garriunt, vſurpatio eſt contra iura imperij, vt ſuo loco plenius dixi.

¶ *Diſpenſatio.*] Supra conſil. 55. num. 7. vbi dixi.

IN CONSILIVM CCCVIII.

¶ *Infero.*] Sequitur do. And. Tiraq. in tract. de retract. conuentional. in princip. num. 25. cum ſeq. Adde ſupra conſil. 18. col. 2. & plenè dixi in trac. de vſur. q. 56.

¶ *Non ſic.*] Hoc verum quando datio in ſolutum fit abſolutè, ſine facultate redimendi, ſecus ſi cum ea facultate: & cæteris paribus non eſt differentia, vt dixi in tracta. vſur. q. 74.

IN CONSILIVM CCCIX.

¶ *Ab inteſtato.*] Hoc in terminis contractus falſum eſt, vt dixi ſup. conſil. 32. num. 3. Idem in dubio de diſpoſitione hominis, ſecus in lege, vel ſtatuto exorbitanti loquenti, de legitimis hæredibus, vt quando illis ſtantibus filiam excludit, quia tunc intelligitur de venientibus ab inteſtato tantum, vel qui aliàs ab inteſtato vocantur, licet inſtituti ſint, vt hîc.

¶ *Repetita.*] Dixi ad Alex. conſil. 48. num. 5. lib. 1. conſil. 226. lib. 6. & Alexand. in d. conſil. 64. ſequitur Carol. Rui. conſil. 185. num. 3. lib. 1.

IN CONSILIVM CCCX.

¶ *Incidenter.*] Supra conſil. 21. lib. 1. & idem Decius c. Per tuas. num. 7. de Prob. vbi dixi.

IN CONSILIVM CCCXI.

¶ *Alimenta.*] Dixi ad Philippum Decium in ca. Eccleſia ſanctæ Mariæ, num. 30. de conſt. & in c. At ſi Clerici. num. 2. de Iudicus extra & infra. conſ. 570. col. 1.

IN CONSILIVM CCCXII.

¶ *Percepiſſet.*] Verum eſt, ſi collecti ſint & repeti poſſint vt poſſeſſio. Secus ſi defecerint, vt peti non poſſint ab aliquo, & ſic hæc ratio non concludit.

Digitized by Google

IN CONSILIVM CCCXIII.

¶ *Contrarium.*] Malè conſuluit & Franc. Ri. l. quod te. num. 47. ſi cert. pet. ſentit contra Decium propter illud verbum, *cum effectu*. Sed ego dico, quod etiam ſine illo verbo commiſſa eſt pœna hoc caſu, in quo iſta conuentio eſt appoſita ex iuſta cauſa in contractu legitimo, qui ſub hac fiducia ſortitus eſt effectum, vnde non debent pater & fratres filiæ decipi, ſed indemnes ſeruari, alioquin ſequeretur, quod filia & eius maritus ſuccederent parti filiæ & etiam parti mariti nec tamen pœnam ſoluerent: & eluderentur conuentiones matrimoniales iuſtis cauſis factæ, & quæ vtriuſque partis parentibus iuſtæ viſæ ſunt. Tum ad Io. Mariam ſpectabat negotium ratione officij paterni, ita quod dies intererat matrimonium ſortiri effectum, prout factum eſt: & ſic tali caſu valet promiſſio facti alieni ex iuſta cauſa quæ ſecuta fuit, prout de venditore dicitur per doct. in d. l. ſtipulatio iſta in pr. & per Panor. d. conſ. 43 lib. 1.

¶ *Secus.*] Hanc diſtinctionem probat Franc. Rip. l. quod te. num. 47. ſi certum. pet. Sed non valet hoc caſu, vbi promiſſio fuit iuſta cum præcedente, quæ ſecuta fuit, nec debet qui impleuit decipi, ſed indemnis ſeruari, vt dixi.

IN CONSILIVM CCCXIV.

¶ *Arbitror.*] Quod eſt indubitatè per ea quæ dixi ad Phil. Decium in l. precibus. C de impu. & aliis ſubſtit. & ad Alex. conſ. 12. num. 19. lib. 3. conſ. 38. num. 4. lib. 1.

IN CONSILIVM CCCXV.

¶ *Eo caſu.*] Iſtud ſuum conſilium refert & comprobat idem Dec. in l. vlt. num. 2. C. de inſtitut. & ſubſtitut. & eſt de indubitato, niſi malè affectus.

IN CONSILIVM CCCXVI.

¶ *Infans.*] Idem Dec. ſupra conſ. 55. Sed contrarium tenet infra conſ. 367. vbi dicam.

IN CONSILIVM CCCXVII.

¶ *Impugnauit.*] Phil. Dec. l. 1. col. vlt. §. Si cert. pet. Geminia. c. vlt. col. 1. de iureiur. in 6. Alex. conſ. 183. num. 4. cum ſeq. lib. 5. Iaſ. repe. l. admonendi. col. 42. in fi. de iureiur. l. naturaliter §. nihil commune. col. 14. de acq. vel amitt. poſſeſſ. l. qui Romæ §. Seia. col. 1. de verb. obl.

IN CONSILIVM CCCXVIII.

¶ *Maſculis.*] Dic vt dixi ſupra conſ. 270. & ad eundem Dec. in l. 1. num. 16. C. de pact.

IN CONSILIVM CCCXIX.

¶ *A fœmina.*] Ant. Rubeus in repe. §. quidam rectè in l. Gallus col. 54. de lib. & poſth. Dixi latè in conſuet. Pariſ. §. 12. & 16.

IN CONSILIVM CCCXX.

¶ *Verior.*] Idem Dec. infra conſ. 382. & benè.

IN CONSILIVM CCCXXI.

¶ *Arbitror.*] Iſtud conſilium aduerſatur his, quæ verboſè ſcripſit Ant. Rubeus in §. quidam rectè leg. Gallus col. 38. de lib. & poſthum.

IN CONSILIVM CCCXXII.

¶ *Verior.*] Et etiam practicatur: ſufficit tamen eſſe liquidum in quanto, ex quali etiam ſi non ſit pecunia æſtimatum, vt tot modij frumenti, vel tot dolia vini.

¶ *Propinqua.*] Vt dixi in trac. Vſur. & Redituum num. 36.

IN CONSILIVM CCCXXIII.

¶ *Præiudicari.*] Et ita iudicari vidi anno 1550. per arreſtum Senatus Pariſ. cuius copiam habeo.

IN CONSILIVM CCCXXV.

¶ *Contrarium.*] Idem Alciat. in l. 4. §. Cato. de de verb. obl. & benè.

IN CONSILIVM CCCXXVI.

¶ *Hæredes.*] Dixi in conſue. Pariſ. §. 1. gl. 5. ad finem.

IN CONSILIVM CCCXXVII.

¶ *Toleratus.*] Latè Hippo. de Marſiliis in ſua Aureola ſeu Practica crimi. verſ. Bannitus.

IN CONSILIVM CCCXXVIII.

¶ *Retinere.*] Idem Carol. Rui. conſ. 150. lib. 1. Vide ſupra conſ. 135.

¶ *Quia tunc.*] Sed hoc ideo, quia alienatis nō valet.

¶ *Scientia*] Dixi in conſue. Pariſ. §. 4.

IN CONSILIVM CCCXXIX.

¶ *Præiudicare.*] Imò poteſt præiudicare in quærendis, vt latè in conſue. Pariſ. §. 114.

¶ *Antiquitatem.*] Idem Hieron. Grat. conſ. 142. col. 2. lib. 2.

¶ *Quo caſu.*] Idem Hier. Grat. d. conſ. 142. col. 3. num. 22. lib. 2. Franc. Curt. iunior latè in tracta. feud. parte 2. quæſt. 3.

IN CONSILIVM CCCXXX.

¶ *Mercator.* Idem fortius in Mutuo Pau. l. 1. §. non autem § de exercit. actio. & in conſ. 337. col. 1. lib. 1. Pet. Anch. conſ. 443. col. 6. gl. 1. c. 10. quæſt. 2.

IN-

Digitized by Google

IN CONSILIVM CCCXXXI.

¶ *Filio.*] Dixi in conſue. Pariſ. §. 2. gl. 1.
¶ *Augmento.*] Supra conſil. 141. num. 2. Curt. Seni. conſil. 56. col. 4. cum ſeq. And. Tiraq. rep. l. ſi vnquam ver. donatione largitus num. 181. C. de reuoc. donat. & in tract. retract. prox. §. 1. gl. 18. num. 51.

IN CONSILIVM CCCXXXII.

¶ *Eo caſu.*] Aliter ſentit Alciat. de verb. ſig. lib. 3. Et certè magis mens veriſimilis attendi debet quam verbi geminatio, quæ ſæpe imprudenter fit.
¶ *Efficaces.*] Vt dixi ad Alex. conſil. 12. n. 19. li. 3.

IN CONSILIVM CCCXXXIII.

¶ *Membrum.*] Columna mihi. 95 & ita tenendum.
¶ *Magno.*] Sed non tanta, vt etiam ſentit Dec.
¶ *Competente.*] Quæ pertinebit ad patruum l. pe. C. de legat. Phil. Dec. d. l. illam. col. 2. C. de collat.
¶ *Tamen.*] Idem de Fedricis de interpretatione iuris & dixi in Annota. ad Alex. conſil. 55. lib. 4. & in conſue. Pariſ. §. 154.

IN CONSILIVM CCCXXXIV.

¶ *Proœmio.*] Alexand. conſil. 143. num. 3. lib. 6. vbi dixi. Philip. Dec. infra conſil. 590. Ludo. Gomeſ. de regul. Cancella. in regul. de annali poſſeſſio. quæſtio. 1.

IN CONSILIVM CCCXXXV.

¶ *Panem.*] Idem Cyn. Alberi. Bal. l. non modum C. de ſeruit. & aqua. Per. de Anch. Panor. & omnes in cap. quanto de cor ſil. Cæpol. tracta. de Serui. vrba. præd. c. 50. de furno. Iaſo. 6. ſuggeſtioni col. 1. C. de verb. ſign. Albert. Bru. conſil. 40. conſil. 41.
¶ *Stantibus.*] Bertachi. tracta. gabella. col. 16. Alc. tract. de præſumpt. reg. 3. præſumpt. 16. And. Tiraq. rep. l. ſi vnquam in princ. num. 125. nu. 161.

IN CONSILIVM CCCXXXVI.

¶ *In dubio.*] Idem Alex. conſil. 17. num. 5. lib. 3. Phil. Dec. ſup. conſil. 14. col. 3. conſil. 89. col. vlt. & infra conſil. 465. conſil. 511. conſil. 593. Et dicit Ang. in l. qui Romæ §. duo fratres. de verb. oblig. quod eſt odioſum, & eius reſtitutio fauorabilis. Idem Alexand. d. §. duo fratres. col. 11. Rota Deciſ. 484. teſtator. in fin. in antiquis. Soc. conſil. 113. col. pe. lib. 1. Alc. l. ver. nomini quis ſup. de pact.

IN CONSILIVM CCCXXXVII.

¶ *Effectum.*] Adde Iaſ. conſil. 64 lib. 1.

IN CONSILIVM CCCXXXVIII.

¶ *Habilitari.*] Vide Iaſ. conſil. 201. lib. 2. Caro. Rui. conſ. 72. conſ. 79. conſ. 80. lib. 3. Pau. l. Gallus. §. & quid ſi tantum. col. pen. & ibi Franciſ. Aret. col. 13. in l. Gallus de liber. & poſthumis. Philip. Corn. conſ. 93. lib. 1. Lancelo. Galian. repe. d. §. & quod ſi tantum num. 88. Hieronym. Grat. conſ. 63. conſilio 65. lib. 1. ſup. teſtamento ipſius, Alexand. de Imo dixi in conſuet. Pariſ. §. 122.

IN CONSILIVM CCCXXXIX.

¶ *Secundum.*] Latiſſimè And. Tiraq. in tract. de retract. proximit. §. 1. gl. 9. num. 177.

IN CONSILIVM CCCXL.

¶ *Expreſſe.*] Idem Dec. ſupra conſ. 11. col. 1. in fi. conſ. 159. num. 5. in l. pactum quod bona fide. C. de pactis. in rub. col. 1 extra de conſue. Pau. conſ. 52. col. 2. lib. 2. Hier. Grat. conſ. 107. lib. 1. Ang. Ar. conſ. 159. col. 3.

IN CONSILIVM CCCXLI.

¶ *Ferrariæ.*] Pro quo in hoc eodem themate contra Papam conſuluit. Car. Rui. conſ. 35. adeo plenè lib. 1.
¶ *Pro expreſſo.*] Ant. But. conſ. 2. Geminia. conſ. 120. col. 1. Franc. Cur. Senior. conſ. 63. col. 11. Felin. c. nonnulli de reſcript. Iaſ. Prætor ait in princip. col. 2. de oper. no. nuncia. conſ. 173. in fin. lib. 4. Adde Dec. ſupra conſ. 54. Geminia. conſ. 65 col. 5.
¶ *Confirmat.*] Dixi in conſue. Pariſ. §. 5. num. 70.
¶ *Motus.*] Phil. Dec. infra conſ. 407. col. fi. & c. 2. col. 2. de reſcrip. l. 3. in princ. quod quiſque iur. Alex. conſ. 24 num. 13. lib. 5. vbi tetigi.
¶ *Relatio.*] Decius ſupra conſ. 47. & c. quoniam contra falſam. num. 37. de prob. vbi tetigi.
¶ *Decretum.*] Decius infra conſ. 447. num. 14. conſ. 536. num. 5. conſ. 558. Corn. conſ. 109. lib. 3. Imol. conſ. 98. conſ. 99 Alex. conſ. 125. num. 5. lib. 1. vbi dixi.
¶ *Triginta.*] Sup. conſ. 329. col. fi.
¶ *Tot. iter.*] Plus aut minus, vt ex omnibus circumſtantiis iudex arbitrabitur, vt dixi in conſuet. Pariſienſi, §. 5. num. 63.
¶ *Transfer.*] Iaſ. l. quoties Cod. de precibus Imperatori offerendis. Dixi ad Alex. conſ. 3. num. 8. lib. 5.
¶ *Velut.*] Supra 1. conſ. 138. col. 2. vbi tetigi.

IN CONSILIVM CCCXLII.

¶ *Mulieres.*] Anno 1550. Pariſiis in grauiſſima huiuſmodi cauſa plus adhibeo fidei paucis honeſtis matronis, quam multis parum pudicis, & quamuis ex octo iudicibus ſolus manſiſſem in opinione mea, tamen arreſto ſenatus confirmata fuit.

IN CONSILIVM CCCXLIII.

¶ *Nepos.*] Idem Hipp. Marſil. ſing. Sed in Anglia nullo modo ſeruatur legitimatio, nec per ſubſequens matrimonium.

IN CONSILIVM CCCXLIV.

¶ *Proprietas.*] Dec. ſupra conſ. 5. in fi. c. Sedes col. 2. de reſcrip. c. inter cæteras col. 3. eod. tit. l. actione num. 7. c. de tranſact.

IN CONSILIVM CCCXLV.

¶ *Iuramentum.*] Facit Alexander conſil. 102. nu. 6. lib. 6. conſil, 62. conſil. 100. in fine. lib. 7. Decius ſupra conſil. 287. infra conſil. 613. Sed verius eſt, iuramentum nihil ad hoc facere, vt arctius tenet idem Decius ſupra conſilio 86.

IN CONSILIVM CCCXLVI.

¶ *Nominatorum.*] Dixi in conſuet. Borbon. §. 305. num. 10. cum ſeq.

IN CONSILIVM CCCXLVII.

¶ *Sententiam.*] Scilicet quod menſura debet integrari, & benè, quia in contractu oneroſo aſſertio qualitatis obligat ad euictionem, ergo & quantitatis. Vide quæ dixi ad Alex. conſilio 102. lib. 2. conſil. 8. lib. 4. conſil. 106. lib. 6. & de his Iaſ. conſil. 73. conſil. 79. lib. 3.

IN CONSILIVM CCCXLVIII.

¶ *Propriis.*] Supra conſil. 21. col. 6. vbi tetigi & ſupra conſil. 99. num. 2. conſil. 238. in fin.

IN CONSILIVM CCCXLIX.

¶ *Tempus.*] Supra conſil. 265. conſil. 282. col. 1. vbi dixi.

¶ *Ex cauſa.*] Imò ſi cauſa eſt neceſſaria, vel euidenter vtilis. l. cum quis decedens de admi. tut.

¶ *Æqualiter.*] Supra conſil. 105. in fi. vbi tetigi.

¶ *In continenti.*] Dixi ad Alex. conſil. 59. num. 13. lib. 3. ſupra conſil. 12. col vlti.

¶ *Rationem.*] Plenè dixi in conſuet. Pariſienſi §. 6. gl. 7.

IN CONSILIVM CCCL.

¶ *Habuiſſet.*] Vt tenent gloſ. Bar. Pau. in d. l. ſi ita legatum. Sed contrarium tenent. Rapha. Cuma. Ioan Imol. Soc. ibi & melius, quia ſatis apparet quod aliter non erat ſic legaturus, ergo vt per Bartol. in l. vlt. de hæredi. inſtituen. in l. demonſtratio. in princip. de condictio. & demonſtratio.

¶ *Relationem.*] Dixi in conſuet. Pariſ. §. 5. num. 74. cum ſequen.

¶ *Retractari.*] Vera ratio eſt, quia ex verbo adæquandi & natura contractus apparet, quod contrahentes nolebant in aliquo decipi, nec nolunt quid acquirere nec tolerare, etiam modicam illam deceptionem, quæ reipſa incidit, & quæ aliàs tacito quodam naturali ſenſu, & promiſcuo vſu cenſetur mutuo tolerari, vel remitti, vt nouè dixi in tracta. vſur. q. 4.

¶ *Non valet.*] Dixi in conſue. Pariſ. §. 5. num. 77.

IN CONSILIVM CCCLI.

¶ *Partium.*] Idem infra conſil. 479. in fine conſil. 551. num. 6. conſilio 587. num. 7. Alciat. l. quamuis gl. 1. l. ſi cauſa cognita gl. vlt. C. de tranſactio.

¶ *Iudicio.*] Adde Pau. lege vltima. §. idem quæſit. de cond. indebi. conſil. 115. dubitatur primo col. 3. in ſexto dubio lib. 2. Baldus conſilio 386. proponitur quod frater, libro primo. Petrus de Ancharano, conſil. 291. ſuper pluribus columna 3. vbi ampliat. Philip. Corneus conſilio 278. col. penultima, libro quarto, Aymo Crauetta. conſil. 26. in fin. conſ. 188. col. vlt. Iaſon conſilio 87. libro primo. Decius ſupra conſilio 180. columna tertia.

IN CONSILIVM CCCLII.

¶ *Pace.*] Infra conſ. 520. Ant. Corſet. in ſing. ver. pax.

¶ *Domicilij.*] Idem Dec. cap. ad noſtram. 2. num. 3. vbi dixi de App.

IN CONSILIVM CCCLIII.

¶ *Requiſitus.*] Fatetur Dec. ſe perfunctoriè ſubſcripſiſſe conſiliis multorum in fauorem mariti contra nepotes ex filia communi. Aliter autem pro nepote conſuluit; quod confirmauit Car. Rui. conſil. 63. quamuis copioſè. lib. 3. Prior autem pars clauſulæ ſtatuti, quam Dec. hic omittit, licet in effectu eum referat ſup. conſil. 19. col. 2. eſt tális: Muliere intra quinquennium poſtquam viro tradita eſt, decedente ſine filiis amborum, viuente viro dotis medietas primo ad filios, vel filias, vel patrem, vel fratres aut ſorores reuertatur. Et reliqua medietas remaneat penes virum. Sequitur reliqua pars quam Dec. benè refert, muliere verò decedente poſt quinquennium, relicto viro nihil de dote reſtituatur. Nonne vides quod ſtatutum, quo caſu voluit virum lucrari dimidiam dotis muliere prædecedente ante quinquennium eodem caſu voluit quod ea decedente poſt quinquennium lucraretur totam: & ſic illa verba *ſine filiis amborum*, quæ ſunt in principio clauſulæ, referuntur ad totam clauſulam & vtramque partem eius qualificant. Et ſic malè conſuluit Dec. Rui. verò rectè: Sed idem Rui. in conſil. 161. immediatè ſequenti videlicet conſil. 64. lib. 3. vbi tenet, quod hoc ſtatutum limitatur per l. hac edictal. C. de ſecun. nup. malè conſuluit & contra verba dicti ſtatuti ibi, nihil de dote, & contrarium in hoc rectè conſuluit Dec. ſup. conſil. 19.

¶ *Via.*] Sed diſtorta & Sophiſtica.

¶ *Oneroſam.*] Supra conſil. 67.

¶ *Nepotibus.*] Imò maximè conueniunt ex quo ſunt ex filia amborum per no. Bal. in l. 1. C. de cond. in ſer.

¶ *Dubi.*] Imò indubia & veriſſima.

IN CONSILIVM CCCLIV.

¶ *Conſpectu.*] Alexan. conſil. 99. lib. 3. vbi dixi idem Alex. conſil. 190. lib. 3. vbi dixi. Idem Alex. conſil. 190. num. 10. lib. 7. Fran. Rip. l. 1. in prin. col. 7. de verb. oblig. Dec. ſupra conſil. 163.

IN CONSILIVM CCCLV.

¶ *Æquiparatur.*] Scilicet quantum ad excluſionem domini; vt mox ſubdit Deci. & benè, non autem quoad alia, quia habens vſum domus, licet poſſit totam occupare excluſo domino, non tamen poſſet locare, prout poteſt habens habitationem §. pen. inſtit. de vſu & ha.

¶ Com-

¶ *Commoditate.*] Imò pro vſu corporali inchoato.

IN CONSILIVM CCCLVI.

¶ *Prohibitio.*] Supra conſil. 23. vbi dixi.

IN CONSILIVM CCCLVII.

¶ *Securior.*] Diminuto ſcilicet imperio & hîc habes quæ dicatur libertas eccleſiaſtica à Papa.

¶ *Conſtare.*] Bald. in tract. de pace Conſtantiæ poſt vſus feudorum.

¶ *Scienter.*] Bal. Alex. in addi. d. l. 2. Panor. c. quamuis col. 7. de re iudicata. Lud. Rom. ſing. 737. Iaſ. authen. quas actiones col. 1. in fi. C. de ſac. Eccleſ.

IN CONSILIVM CCCLVIII.

¶ *Liberis.*] Sed falſum eſt, vt dixi ſupra conſil. 19. col. 2. & in tract. meo de donatio. inofficio.

IN CONSILIVM CCCLIX.

¶ *Extra.*] Idem Phil. Decius l. vlt. col. 1. de iuriſd. om. iud. & placet vt ſtatutum accipiatur quam ſtrictiùs poteſt, quia odioſum : quamuis idem Dec. dubitet & contrarium ſentiat in c. 2. lect. 2. notab. 3. extra de conſtit. & malè. Tamen, ſi ſtatutum diceret quod teneatur ex contractibus vbique factis, valeret vbique, tum quia ſolum agit in perſonam ſubiectam : ergo effectus extenditur vbique. Tum quia in actibus priuatorum non curatur territorium.

IN CONSILIVM CCCLX.

¶ *Ianuæ.*] Idem in hac eadem cauſa conſuluit. Carol. Ruin. conſil. 1. lib. 4.

IN CONSILIVM CCCLXI.

¶ *Mores.*] Supra conſil. 293. vbi dixi.

¶ *Gentium.*] Idem Decius infra conſil. 457. num. 5. conſil. 608. in fin. in rub. C. qui teſt. tace. poſ. num. 9. vbi dixi. Adde And. Tiraquell. in tract. de conſtituto poſſeſſorio. par. 3. limitat. 2. num. 5. vbi aliter ſentit.

IN CONSILIVM CCCLXIII.

¶ *Arbitrio.*] Hippol. Marſil. d. l. fin. & in ſua practica verſicu. *Tortura.*

IN CONSILIVM CCCLXIV.

¶ *Soci.*] Carol. Ruin. conſil. 38. quamuis copioſè lib. 3. conſulens in hoc eodem themate dicit opinionem Soc. prima facie videri iuridicam, & pro èa arguit, ſed tandem concludit idem quod Decius hîc, & hæc eſt communis & verba ſententia.

¶ *Senſu.*] Dixi in conſue. Pariſ. §. 2. gl. 3. num. 3. cum ſeq.

¶ *Negat.*] Supra conſ. 147. col. fi. infra conſ. 490. num. 6. Dec. l. 1. num. 13. C. de pact. vbi dixi.

IN CONSILIVM CCCXV.

¶ *Socini.*] Non eſt conſil. 226. de quo infra, ſed aliud conſilium, quod non reperi in impreſſis.

¶ *Dubitabilis.*] Imò nullo modo dubitabilis, quià ex quo donans expreſſè excepit poſteritatem, ſeu liberos, certum eſt & indubitatum quod ceſſat donatio ; relictis quibuſcumque legitimatis & quomodocumque habilibus, etiam alioquin ſpuriis ſiue ante, ſiue poſt donationem natis. Facit quod exceptio liberorum facit deficere fideicommiſſum extantib: naturalibus tantùm, & non legitimatis l. ex facto. §. 1. ad Trebel. no. in l. generaliter. §. 1. C. de inſtit. & ſubſt. & ſic non erat opus his allegationibus & multiloquio Decij niſi ad ſatisfaciendum affectui clientis vel imperiti iudicis.

¶ *Emphyteuſim.*] Idem Franc. Cur. Sen. conſ. 73. num. 20. Ego hoc amplio, ſiue ſit accepta pro ſe & filiis vt filiis : ſiue pro ſe & filiis & hæredibus, quia ex quo eſt limitata ad filios legitimos, vel eorum vitam, non poteſt extendi ad legitimatos, etiam ſi expreſſim in legitimatione dicatur, quia non potuit ea clauſula apponi in præiudicium domini directi, & limitatæ inueſtituræ vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 8. gl. 1. num. 39. reprobando communem ſententiam & gloſſam in §. naturales ſi de feu. defun. conten. ſit inter do. & agna. Et ſic malè conſuluit Caro. Rui. conſil. 164. vita legitimatione lib. 1.

¶ *Bald.*] Non eſt opus de hoc hîc diſcutere, quià hic filius non venit beneficio legis per d. l. ſi vnquam, ſed ex reſeruatione expreſſa donationis, vt dixi.

¶ *Filiam.*] Falſum, vt plenè dixi in conſuet. Pariſ. §. 8. gl. 1. num. 45. 47.

¶ *Rumpatur.*] Andre. Tiraq. repe. l. ſi vnquam. ver. ſuſceperit liberos num. 66. num. 8. C. de reuoca. don.

IN CONSILIVM CCCLXVI.

¶ *Soci.*] Sed Soci. ibi magis allegationes effundit quam verum conſilium, & malè reprehendit opinionem Bal. & Sal. vnde nec Soc. ſibi conſtat in re. ff. de lib. & poſthu. Breuiter veritas eſt, quod ſi filius ſit natus ante donationem non prodeſt legitimatio ſequens : ne legitimatus ſit melioris conditionis, quam legitimè natus, & plus habeat luxuria, quam caſtitas. Si verò ſit natus & legitimatus poſt donationem, tunc locus eſſe poteſt d. l. ſi vnquam, non tamen abſolutè vt per Alex. conſil. 40. num. 15. lib. 4. Et ſecundum prædictam diſtinctionem eſt communis opinio & tranſit Phil. Dec. hîc & in fin. conſil. præcedentis & in l. fi. in fin. C. de bon. poſ. contra tab. Franc. Rip. rep. d. l. ſi vnquam q. 30. vide latè Andream Tiraquellum in rep. d. l. ver. *Suſceperit liberos*, num. 52. cum ſeq. Franc. Purpur. aliquid tangit C. de pact. l. 1. num. 110. His ſcriptis inueni quod Caro. Rui. in hoc eodem themate plenius quam Decius conſuluit conſilio primo libr. 1. vbi pariter tenet locum eſſe d. l. ſi vnquam : ſed in quantum num. 10. ſequendo Soc. d. conſil. 226. hoc extendit, etiam ſi ſpurius erat natus tempore donationis, malè dicit per prædicta.

¶ *Litterali.*] Alexand. conſilio 9. libro 1. vbi dixi Cur. Senior conſilio 9. numero 23. Lancelo. Decius leg. omnes populi col. 11. verſic. *ſecunda regul.* de iuſti. & iur.

Digitized by Google

¶ *Notabilis.*] Alex. conſil. 162. vbi dixi lib. 6. Lud. Gozadi. conſil. 80. col. fin. Soc. Rip. leg. cum auus. col. 17. de cond. & demon. Andre. Tiraquel. rep. dict. leg. ſi vnquam verſic. omnia vel partem num. 13. cum ſeq. And. Alci.. tract. de præſumpt. reg. 1. præſumpt. 13.

¶ *In ſpecie.*] Dec. hîc dicit contrarium ex diametro eius quod dixit ſupra conſil. 10. & vtrobiq. peſſimè conſuluit, quia imò generalis aſſertio non excludit dict. leg. ſi vnquam, vt ibi dixi, pariter ſpecialis certorum meritorum expreſſio eam excludit, niſi contra probetur, quicquid dicat Decius.

¶ *Precarium.*] Et conſequenter poſſeſſio & in hoc benè. Idem And. Tiraq. d. l. ſi vnquam verſicu. reuertatur num. 2.

IN CONSILIVM CCCLXVII.

¶ *Caſus.*] Contrarium in ſimili conſuluit Caro. Rui. conſil. 72. lib. 3.

¶ *Pan.*] Conſil. 354. lib. 1. in nouis.

¶ *Specialiter.*] Idem Bald. in d. l. fi. Anton. Roſel. in tract. legitimat. quando tractat. de cauſa materiali vel ſubiectiua. Rom. conſil. 94. Præpoſi. c. per venerabilem §. quod autem. char. 16. ver. conſequenter quæritur an infans. Soc. conſil. 295. lib. 2. & in l. quidam relegatus in prin. de reb. dubiis. Caro. Ruin. conſil. 72. col. 2. lib. 2. conſil. 90. lib. 3. Sed quod infans legitimari poteſt à principe Bald. conſil. 67. lib. 1. Franc. Curt. Senior. conſil. 4. conſ. 19. Iaſ. conſil. 125. col. 4. cum ſeq. conſil. 156. col. 4. lib. 4. Alci. de verb. oblig. l. 2. in princip. num. 27. Philipp. Dec. l. final. num. 5. C. vnde legitimi.

¶ *Mortem.*] Idem Ant. Roſel. de legitima lib. 1. Sed contrarium quod non poteſt retrotrahi tenet. Caro. Rui. in caſu ſimili conſil. 72. lib. 3.

¶ *Poſtea.*] Latè Tiraq. de legibus connubia. gl. 4. in princip.

IN CONSILIVM CCLXVIII.

¶ *Tacitè.*] Facit idem Dec. infra conſil. 609. & conſil. 681. Bal. conſil. 194. lib. 3. Alex. in l. quod ſeruus in prin. de condic. ob cauſ. & in conſil. 149. in fin. lib. 5. Soci. conſil. 29. num. 4. lib. 4. Lud. Gozad. conſil. 2. num. 11. Sed quicquid dicunt, iſta ſententia vt periculoſiſſima, ita falſiſſima eſt; quia tex. in d. §. idem quoque ibi, vel aliquem modum alium, debet intelligi de ſimili & æquè potenti expreſſo, & ſic qui non minùs fortiter concludat, quam realis copula, vt per gl. vlt. in l. ſi fugitiui. quam omnes d. doc. ibi ſequuntur. C. de ſer. fugi. & Alex. conſil. 109. num. 6. conſil. 204. num. 4. lib. 2. vbi in Annota. dixi quod præſertim verum eſt, vbi agitur de graui periculo, & perpetua ſubiectione & alienatione perſonæ, vt hîc. Et ſic amplexus & oſcula, & mutua denominatio, quæ poſſunt fieri cauſa dictæ familiaritatis, aut in conſequentiam dictorum ſponſaliorum, non concludunt magis quam illa ſponſalia, & omnino non ſunt ſimilia, neque æquipollentia copulæ, & ſic nullomodo ſufficiunt.

¶ *Patris.*] Tantò deterius, quia agitur per modum familiaritatis & non ſeriò, ex quo non erat in domo, & poteſtate viri, ſed in domo patris & cuſtodia matris.

¶ *Tempore.*] Aduerte, non dicit notabili tempore, ante illum reditum, quod non omiſiſſet, ſi verum fuiſſet.

¶ *Reuerſum.*] Sed cur poſt illum reditum ſtatim deſiit illa familiaritas, niſi quod non fuiſſet ſeria?

¶ *Durare.*] Scilicet quæ verè fuit, ſed hîc nulla fuit, quia talis ætas, quicquid videt, ignorat. l. vn. C. de fal. mo. præſertim in tali officio & actu, qui non cadit in ſenſum impuberum ſecundum omnes, iuxta illud quod in his delinquere non poſſunt.

¶ *Actus.*] Dixi ad eundem Decium ca. cum acceſſiſſent num. 7. de conſtit. ad Alex. conſil. 16. num. 4. lib. 3.

IN CONSILIVM CCCLXIX.

¶ *Tranſmittitur.*] Iaſ. conſil. 154. lib. 4. Adde infra conſil. 574. & quæ dixi ad Alex. conſil. 30. lib. 2. conſil. 252. lib. 6. vide ſupra conſil. 55. num. 8. infra conſil. 465. num. 16.

¶ *Communiter.*] Supra conſil. 242. Alex. conſil. 26. num. 5. lib. 1. vbi dixi. Vide quæ dixi ad Alex. conſil. 41. num. 6. lib. 1. Car. Rui. conſil. 2. conſil. 6. lib 3.

¶ *Vita.*] Quando dicitur ſi non valet nec valere poterit, ſecundum Matheſil. in ſuis ſingularibus.

IN CONSILIVM CCCLXX.

¶ *Facit.*] Vide Franc. Curt. Iun. conſil. 35. Breuiter dico, nullam eſſe difficultatem, quin conditio ſubſtitutionis defecerit: quamuis Vincentius Hercul. pretio conductus iſtud conſilium impugnare niſus ſit, vt refert Dec. infra conſil. 568. vbi idem quod hîc conſuluit, & benè. Tamen ibi in fine malè limitat, vt ibi dicam.

¶ *Caſus.*] Adde Corn. 197. lib. 3. Soc. conſil. 23. conſil. 181. lib. 1. Curt. Iun. conſil. 35.

¶ *Maſculus.*] Supra conſil. 25. vbi dixi infra conſil. 442. num. 12. conſil. 490. num. 3. conſil 495. numer. 11.

IN CONSILIVM CCCLXXI.

¶ *Pariter.*] Hæc ſola ratio relationis non valeret, vt patet in pupillari, ſed aliæ rationes concludunt, excepta etiam quarta, ibi quarto.

¶ *In dubio.*] Idem Dec. infra conſil. 642. ad fi. in l. pen. in prin. C. de impub. & ali. ſubſtit. Phil. Franc. c. 1. col. 44. cum ſeq. de teſtam. in 6. Fran. Ripa. l. Centurio num. 120. de vulg. & pupil. Idem de verbis, bona mea, & ſimilib. & hodiè moribus, iuribus & effectibus patriæ poteſtatis ferè de ſitis, minus præſumitur teſtator voluiſſe pupillariter, vel exemplariter ſubſtituere, niſi clarè appareat. Adde quæ dixi ad Alex. conſil. 12. num. 17. lib. 3.

IN CONSILIVM CCCLXXII.

¶ *Nepotes.*] Idem Dec. in leg. venia. C. de in ius vocan. Fran. Cur. ſenior conſil. 80. Vide do. And. Tiraquell. in tract. de iure primigeniorum quæſt. 40. numer. 46. cum multis ſequentibus. Facit ſup. conſil. 87.

IN CONSILIVM CCCLXXIII.

¶ *Rei.*] Contra nobiles de ſacraro conſilio 98. incip. quia per priuilegium. per 13. col. lib. 4.

¶ *Superiori.*] Cyn. Albe. Ioſ. Fab. Bald. l. altius C. de ſeruit. Andre. Iſer. c. 1. col. 1. quæ ſint regal. in vſibus feudo. Alex. conſ. 203. l. 6. Iaſ. l. 2. in fi, 2.

by Google

pr. ſolu. mat. Bal. c. cum Eccleſia. vulterana. de electio.

¶ *Noceat.*] Tunc non liceret, etiam in ſuo proprio. Alex. conſil. 174. lib. 2. Hieron. Grat. conſil. 115. in fi. l. 1.

IN CONSILIVM CCCLXXIV.

¶ *Preut.*] Hoc relatiuum facit rem indubitatam, vt non eſſet opus multiloquio.

IN CONSILIVM CCCLXXV.

¶ *Solutionis.*] Adde Franciſc. Rip. l. 1. §. ſi quis ita. col. vlti. de verbo. obligat.

¶ *Spatio.*] Suprà conſil. 266. in fin. infrà conſil. 358. in fin.

IN CONSILIVM CCCLXXVI.

¶ *Contrarium.*] Et benè: Idem ipſe Iaſon. conſil. 157. col. 2. lib. 1.

IN CONSILIVM CCCLXXVII.

¶ *Tacita.*] Supra conſil. 287. num. 7.

¶ *Prohibitione.*] Suprà conſil. 23. conſ. 218. vbi dixi.

¶ *Nepote.*] Alex. conſil. 1. num. 13. lib. 1. conſil. 137. num. 5. vbi dixi lib. 6. niſi ſit realis. Philip. Dec. ſup. conſil. 182.

¶ *Voluit.*] Scilicet ipſe Soc. Adde Soc. conſ. 150. lib. 1. Phil. Dec. l. edita. num. 13. C. de eden. l. precibus, col. 2. de impu. & aliis ſubſti. vbi dixi.

¶ *Quocumque.*] Idem Caro. Rui. conſil. 227. numer. 12. lib. 1. quamuis idem Ru. aliter dicat in conſil. 110. num. 5. conſil. 119. conſil. 122. conſil. 125. lib. 2. & Soc. inter conſilia Curtij Sen. conſil. 40. col. vltim. & Ludo. Goza. conſil. 102. aliter dicant & malè.

¶ *Legitimum.*] Niſi teſtator aliter ſatis expreſſerit, ſe intelligere de familia agnatorum, vel à tali deſcendentium, vel hoc ex communi & vniformi vſu loquendi probetur.

¶ *Mater.*] Imò ſtante tali ſtatuto Florentino mater non ſuccedit, ſed ſoror, & agnati in partem matris, quæ eſt inhabilis ab inteſtato, & ſic locus eſt fideicommiſſo, quicquid Phil. Dec. dicat in hoc conſilio. Sed ſaluatur per id quod addit in fine conſilij ſequentis, quod mater non excluditur in totum: & ſic non eſt inhabilis, licet limitata ad certam quotam videlicet quadrantis.

IN CONSILIVM CCCLXXVIII.

¶ *Hæredes.*] Suprà conſil. 296. col. 2. vbi dixi.

IN CONSILIVM CCCLXXIX.

¶ *Specialiter.*] Dec. & Ruinus tenent quod non & benè.

¶ *Generalia.*] Dec. & Ruinus tenent etiam quod non, & malè. vt dicam infra num. 11.

¶ *Contrarium.*] Idem in hoc eodem themate fuſius & accuratius tenet Carol. Rui. conſil. 98. Vila renuntiatione. lib. 1. & benè ſi non ſit aliud in facto. Sed neuter tangit punctalem rationem decidendi, quæ eſtquod non apparet Ægidium conſenſiſſe nec ratam expreſsè habuiſſe hanc renunciationem, & ſic non valet quantum ad eum. Alex. in l. ſtipulatio, hoc modo concepta col. 4. de verbor. obligat. Fulgo. in l. pactum quod dotali & ibi Alex. C. de collatio Ful. conſil. 73. paterfamilias Alex. conſil. 155. in fin. vbi in Annotat. dixi l. 7. vnde ſi Ægidius conſenſiſſet, & in eo conſenſu perſeueraſſet; eſſet omnino excluſus; aliàs non. Et hæc vbi agitur de excluſione conuentionali, de qua hîc: ſed ſi ageretur de excluſione ſtatuti, tunc dicta verba generalia paulò ſupra num. 1. omnino eam excluderent: quia dictus Ægidius eſt verè de linea auita, quicquip Decius & Ruinus ſophiſticatione verborum nitantur.

¶ *Regulam.*] Alex. conſil. 28. num. 11. lib. 2. vbi dixi; & apud Dec. l. 1. num. 28. de regul. iur.

¶ *De præſenti.*] Et inſpecto ſtatu de præſenti: ſed tempore dictæ renunciationis viuebat mater Bernardina, quæ præcedebat Hippolytam in ſucceſſione Ægidij, & ſic hæreditas Ægidij non poterat tunc ad Hippolytam deuolui. Poſteà verò contigit matrem priùs tolli de medio, & ſic Hippolytam inueniri in prima cauſa ſucceſſionis Ægidij, vnde ad hunc caſum qui poſteà ſuperuenit, dicta generalis renunciatio non extenditur, ita hanc ſolutionem vrget & colorat Carolus Rui. in dicto conſ. 98. num. 8. lib. 1. Sed quicquid dicant, hæc euaſio nimis frigida eſt, quia dicta renunciatio intelligitur, ſi contingat ad eam ſucceſſionem deuolui, & in hunc euentum confertur, vt tradit Alexander d. l. pactum quod dotali ad fin. C. de collatio: ergo in dictis verbis generalibus continebatur, & eſt verum, ſed aliter ſoluendum eſt, vt dixi ſuprà num. 2.

IN CONSILIVM CCLXXX.

¶ *Liquida*] Suprà conſil. 290. col. 2. vbi dixi.

¶ *Loco.* Baldus in l. 2. col. 5. Cod. de iure emphyteut. dixi ad Phil. Dec. in d. l. cum proponas. 2.

IN CONSILIVM CCCLXXXI.

¶ *Quod non.*] Idem And. Alciat. in l. ſingularia ſi cert. petat. And. Tiraq. de retract. proximita, §. 1. gloſſ. 20. niſi propter alium vſum loquendi, vt apud Gallos in lingua Gallica.

¶ *Pecuniæ.*] Idem Dec. infrà conſil. 72. num. 7. & in l. ſingularia num. 21. quamuis Alciat. ibi contra & malè, vt ibi dixi ad Decium. Adde latè dominum Andr. Tiraquell. in tractat. de retract. proximit. §. 1. gl. 7. num. 102.

¶ *Venales.*] Imò veniunt, niſi diſpoſitio reſtringatur ad res exiſtentes in certo loco, vt dixi ad eundem Decium in l. 1. num. 18. de regulis iuris.

IN CONSILIVM CCCLXXXII.

¶ *Dixi.*] Suprà conſ. 320. Et aduerte, quod vt liquet in fine huius conſilij, iſte Corradus non erat nepos, ex filio, ſed ex fratre Vlyxis. Et ſic Decius benè conſuluit per d. leg. vltimam: aliàs malè conſuluiſſet per eandem legem.

¶ *Data.*] Et in hoc benè: ſed aduertendum: in illo text. vis eſt in hoc duplici acceſſoria coniunctione, ſecus ſi filij fuiſſent æquè principaliter coniuncti, quia tunc fuiſſent æquales patri & Sempronio, vt dixi in nouis intellectibus.

¶ *Velle.*] Suprà conſ. 257. col. 2. vbi dixi.

Digitized by Google

IN CONSILIVM CCCLXXXIII.

¶ *Doctè.*] Bald. l. eam quam col. 6. l. cum acutiſſimi col. 1. C. de fideicom. Et alij, quos citaui in conſuetudine Pariſienſi. §. 8. gloſſ. 1. num. 45. Et vltra illos Imol. in l. Lucius. de hæredibus inſtituend. Alex. conſil. 25. lib. 1. conſ. 121. col. fi. lib. 2. Giud. Papæ deciſ. Delph. quæſt. 482. Curt. ſenior conſ. 73. col. 26. & ſequent. Soc. l. Gallus §. instituens. de liber. & poſthumis. Barba. ind. l. cum acutiſſimi col. fin. Steph. Bertrand. conſ. 195. col. penult. lib. 2. Hieron. Grat. conſil. 29. col. 2. num. 45. lib. 2. & latè Ludo. Gom. Bononien. conſil. 6. num. 38. per totum. vbi dicit ita fuiſſe iudicatum Bononiæ. Ego verò dico peſſimè iudicatum & per ſuſpectos, nempè per officiales Papæ, in legitimatione per eum facta.

IN CONSILIVM CCCLXXXIV.

¶ *Filiis.*] Scilicet ipſi nepotes videntur grauati in caſu quo fuerint honorati, id eſt, in caſu quo immediatè ſucceſſiſſent teſtatori per vulgarem, & ſic locum filiorum tenuiſſent, vt apud Alexand. conſ. 9. lib. 1. vbi dixi.

¶ *Caſu quo.*] Idem Alex. conſil. 24. col. 3. lib. 3. vbi dixi & ad Decium ſup. conſ. 205.

IN CONSILIVM CCCLXXXV.

¶ *Quatenus.*] Idem Paul. conſil. 163. præponitur. col. 2. lib. 2. Curt. iunior. conſil. 30. col. 1. Aymo. conſ. 183. facit Alex. conſ. 77. col. 1. lib. 2.

IN CONSILIVM CCCLXXXVI.

¶ *Limites.*] Suprà conſ. 131. col. vlt. vbi dixi, & ad Dec. in l. pecuniam. ſi certum petatur.

¶ *Tollit.*] Alex. conſ. 118. in fin. lib. 5. vbi dixi.

IN CONSILIVM CCCLXXXVII.

¶ *Verum.*] Imò verum eſt, ſed hîc ſumus in legato particulari. Tamen in Gallia, qui capit mobilia, in vim conſuetudinis tenetur ad debita mobiliaria, vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 128.

IN CONSILIVM CCCLXXXVIII.

¶ *Diuiſo.*] Paulus conſ. 334. lib. 2. Phil. Cor. conſ. 74. conſ. 215. col. 1. lib 1. Soc. conſ. 44. lib. 4. Cæpo. cauſa ciui. conſil. 33. & dixi in conſuetudin. Pariſ. tit. 3.

IN CONSILIVM CCCLXXXIX.

¶ *Delictum.*] And. Iſer. quæ ſit pri. cau. beneſ. amit. col. 2. in vſib. feud. Hieron. Grat. conſ. 132. lib. 1. dixi in conſuet. Pariſ. § 8. gl. 1. quæſt. 8.

¶ *Ex primo.*] Falſum eſt, vt dixi ſuprà conſil. 19. col. 2.

IN CONSILIVM CCCXC.

¶ *Prior.*] Sup. conſ. 185. col. 2. vbi dixi.

¶ *Abſoluendus.*] Et ita etiam per Imperatorem iudicatum fuit, vt infrà conſ. 614. in princ.

¶ *Habilitate.*] Idem Franc. Curt. iun. conſil. 1. Hier. Grat. conſ. 4. col. penul. num. 75. lib. 1. ſed hoc fundamentum eſt falſum.

¶ *Hæreditaria.*] Suprà conſ. 185. vbi dixi.

IN CONSILIVM CCCXCI.

¶ *Paruam.*] Imò nullam, quia hîc non agitur an nepotes dicantur inuitati, ſed an faciant deficere fideicommiſſum, de quo non eſt dubium, per ea quæ dixi ad Alex. conſ. 1. lib. 1.

¶ *Verum.*] Infrà conſil. 426. & Dec. l. licet. col. 2. C. de pact. vbi dixi.

IN CONSILIVM CCCXCII.

¶ *Supplementum.*] Suprà conſ. 203. vbi dixi.

IN CONSILIVM CCCXCIII.

¶ *Clauſula.*] Suprà conſil. 52. infrà conſil. 576. conſil. 610. conſ. 698. Alex. conſ. 52. lib. 2. vbi dixi. Adde Cur. ſeniorem conſ. 17. col. 3. conſ. 18. conſ. 19. conſ. 73. Iaſ. conſ. 202. lib. 1. Car. Rui. conſ. 72. lib. 3. Lancelot. Galiau. in l. Gallus. §. & quid ſi tantum num. 88. de lib. & poſthu. Hier. Gratus conſil. 63. lib. 1.

¶ *Quam filia.*] Sup. conſ. 284. & plenè dixi in conſuet. Pariſ. §. 8. gl. 1. q. 7.

¶ *Mentio.*] Sup. conſ. 288. num. 5. vbi dixi.

¶ *Tamen.*] Idem Decius inf. conſ. 699. & in cap. 1. de confirmat. vti vel inuti. vbi latè contrarium dixi.

IN CONSILIVM CCCXCIV.

¶ *Concludendum.*] Et benè, ita etiam tenet Decius hîc. col. 3. & in fortioribus terminis, Caro. Rui. conſ. 92. conſ. 96. conſ. 100. conſ. 102. lib. 2.

IN CONSILIVM CCCXCV.

¶ *Prorogata.*] Idem Decius l. certi condictio. §. ſi numeroſ. in fi. ſi certum pe. Felin. c. 1. col. 2. de iureiur. Cæpol. conſ. 8. Curt. ſenior. conſ. 56. Iaſ. l. lecta. col. 5. ſi certum pet. l. cum ſtipulatus ſim mihi à Proculo. de verb. oblig. l. 1. in fine. C. de iudic. Matth. Afflict. in deciſio. Neapol. deciſ. 110. And. Tiraqu. tractat. de retractat. conuentio. §. 1. gl. 7. num. 27. Limitat. Hippol. Marſi. ſing. 300.

IN CONSILIVM CCCXCVI.

¶ *Luna.*] Filij fratris qui vult reuocare feuda alienata à patruo.

¶ *Agnatis.*] Dixi in conſuet. Paris. tit. 1. §. 22. q. 26. § 30. q. 36.

¶ *Liberis.*] Hoc eſt indubitatum, ſed fallitur Dec. quia multum differt hoc caſu vbi verba inculcata pro ſe & ſuis hæredibus & ſucceſſ. vtriuſque ſexus,

de ſuo

Digitized by Google

de ſuo corpore, non plus important quam liberis & hæredibus, quo caſu vtraque qualitas requiritur ſecundum communem, vbi dixi ad Alex. conſil. 44. conſ.120.lib.1. & ſup. conſ.185. quæ opinio inualuit in iudiciis, vt teſtatur Matth. Afflict. deciſ. Neapol. 140. deciſ. 140. num. 10. quamuis, quod nihilo magis requiratur qualitas hæreditaria tenuerit idem Matth. Afflict. in c. 1. quibuſmod. feud. amitt. Et ſic communis eſt cont. Dec. hîc. Secus ſi non ſit verbum hæredibus, ſed verbum *hoirs*, lingua Gallica ſcriptum, quia tunc iunctis aliis facilius limitat ad deſcendentes, etiam non hæredes, vt dixi de inueſtitura facta per Ludoui. 11. anno 1478. de oppido ſito propè Tornacum in cauſa nunc 1551. pendente in magno conſ. Imperatoris.

¶ *Iſer.*] Imò And. Iſer. ibi dicit oppoſitum, & expreſsè facit differentiam, an dicatur *ſibi & liberis tuis*, & tunc ſit feudum ex prouidentia, an verò dictum ſit *ſibi & hæredibus tuis, ex tuo corpore legitimè deſcendentibus* & tunc requiratur vtraq; qualitas, videlicet quod ſit de liberis & hæres. Et ſic tenet Iſer. quod vendicanti alienata obſtat exceptio l. vendicantem. & Dec. nimis audacter decipit iudices & partes, vt ſuprà conſ. 20. in fin.

¶ *Simili*] Imò tunc non eſt ſimile, ſed valdè diſſimile ob limitationem ad maſculos tantùm. Vide Anton. Rub. in lege Gallus. §. quidam rectè. col. 68. de liber. & poſthu.

¶ *Fortiori.*] Imò non à fortiori, vt dixi ſup. eod. num. 6.

¶ *Hæredibus.*] Idem contendit Matth. Afflict. c. 1. quib. mod. feud. feud. amitt. Sed tamen communis opinio inualuit, vt tunc ſit merè hæreditarium, vt dixi ſuprà conſ. 81.

¶ *Quibuſcumque.*] Adde ſuprà conſ. 108. infrà conſ. 529. conſ. 5 9. And. Tiraq. de retract. proximita. §. 1. gl. 7. num. 21. cum ſeq. tetigi ad Phil. Dec. c. in præſentia num. 48. vbi quoddam conſilium Rui. reprobaui.

¶ *Secus.*] Idem conſ. 144. conſ. 208. And. Tiraq. de retract. proximita. §. 1. gl. 10. num. 9. Tetigi ad Alex. conſ. 15. num. 10. lib. 1. Et intellige annum à tempore ſcientiæ. gl. Aluarot. in d. §. Titius. Roma. conſ. 70. Iaſ. l. præter ait. in fin. de ope. noui nuncia. conſ. 93. col. 5. conſilio 159. col. 2. lib. 1. ſed triginta annos etiam contra ignorantes per ea quæ dixi in conſuet. Pariſ. §. 173.

IN CONSILIVM CCCXCVII.

¶ *Bal.*] Ibi & conſ. 154. lib. 1.

¶ *Alex.*] Et in conſilio 16. col. 1. conſ. 206. conſ. 250. conſ. 252. lib. 6. Soc. conſ. 94. lib. 4. Philip. Dec. ſup. conſ. 28.

¶ *Arbitror.*] Et benè, per ea quæ dixi ad Alex. conſil. 109. lib. 2. conſ. 77 in princ. lib. 5 ita etiam tenet Bartho. Chaſſaneus conſil. 67. col. 7. Aymo. conſil. 101.

¶ *Transmittatur*] Idem Bald. in l. 1. in prin. C. vt actiones ab hæredibus & contra hæredes. Curſen. conſ. 76. col. 4. num. 74. Phil. Dec. in d. l. ſi paret in fine.

¶ *Transfertur.*] Dixi in conſuet. Pariſ. §. 8. q. vlt. & gl. 3. q. 1.

IN CONSILIVM CCCXCVIII.

¶ *Ignoranter.*] Ita etiam firmat Philip. Dec. in l. vlt. num. 17. C. de pact. vbi refert. ita ſe præſente iudicatum fuiſſe in Parlamento Delphinali; ita etiam hoc caſu tenet, & firmat Ludo. Gomeſi. in regu. Cancella. 20. de impetrant. beneficia viuent. q. 3. quamuis enim circa principium videatur Decium acriter impugnare, tamen ſeſe more ſuo intricat. Et in fine ſentit apertè cum Philip. Dec. hîc. & in d. l. vlt. Et contra Panorm. in cap. poſt electionem. de conceſ. præben. concludit. Sed inquantum dicit quod Panormi. hoc expreſsè tenuit, in d. c. 1. de conceſſ. præben. non eſt verum: quia imò Panorm. expreſsè ſe declarat, in c. poſt electionem num. 4. de conceſſ. præben. vbi dicit hoc intelligendum de ſupina ignorantia. Secus ſi probabiliter ignorabat; quia tunc non ſit inhabilis. Et eſt verum ceſſante etiam alia culpa, vel notabili ſuſpicione, vt tenet Gomeſ. in d. quæſt. 3. & benè. Si autem beneficium viuentis ſcienter occupaſſet, non poſſet allegare, quod prius bona impetrauerat, & erant circonſtantiæ malæ fidei. Dixi etiam reg. Cancell. 28. de veriſimili notitia. quæſt. 3.

¶ *Latè.*] Idem Lud. Gomeſ. in reg. 20. de impetrans. benefi. viuent. q. 1. Iaſ. conſil. 104. in fi. lib. 1. Franciſcus Ripa. l. 1. num. 65. ſi cer. pet. & in c. 2. in fin. de reſcript. Et de leg. & long. conſuet. reſponſo 16. Phil. Dec. l. 1. col. 4. C. de pact. Ioan. Salua. in tract. de beneficio par. 3. q. 46. Ioan. Igneus l. 3. §. ſed vtrum num. 33. cum ſeq. ad Sylla. Matthæus Bac. in tracta. de Mandat. char. 96. gl. pragmatica. titu. de collatio §. 5. ver. facientes. Quamuis contrarium conſuluerit Steph. Bertran. conſ. 128. lib. 1. ſed & malè & oſcitantur, vt ibi in Annotat. tetigi, & ex profeſſo ſuper dicta regu. Cancell. q. 2.

IN CONSILIVM CCCXCIX.

¶ *Adoptiuo.*] Idem Georg. Nata in tracta. ſtatu. excluden. fœmi. par. 3. q. 3. Alber. Bru. eod. tractat. art. 12. qu. 1.

¶ *Iura.*] Sup. conſ. 257. col. 2. vbi dixi.

¶ *Propriè.*] Idem Dec. ſup. conſ. 218. & in l. liberos. C. de collatio. latè And. Tiraqu. in rep. l. ſi vnquam. char. 252. & ſeq. & in tra. *le mort ſaiſit le vif.* Chart. 87. Sed vide quæ dixi ſup. conſ. 184. & Alex. conſ. 87. col. 5. lib. 2.

¶ *Subſtitutum.*] Idem Carol. Rui conſ. 76. & conſ. ſeq. lib. 3. Dixi in conſuet. Pariſ. §. 8. gl. 1. num. 44. & ad Alex. conſ. 127. col. pen. lib. 1.

¶ *Fraudem.*] Idem Ioan. Fabr. in l. cum quis in fin. C. de natural. lib. Carol. Rui. conſ. 211. lib. 1. nec eſt verum quod Car. Rui. conſ. 78. lib. 3. dicit ſimpliciter, ob hoc non præſumi fraudem: ſed dicendum vt diſtinguit Antoni. Roſel. in tract. de legitimatio. lib. 1. col. 12. quem ſequitur Ang. Aret. inſti. de nup. §. vltim.

IN CONSILIVM CCCC.

¶ *Fideiuſſores.*] Supra conſ. 93. vbi dixi.

¶ *Retinere.*] Sup. conſ. 232. col. 1. vbi dixi.

¶ *Iniuſtus.*] Hippoly. Marſil. ſingul. 195. Alex. conſ. 5. col. 2. lib. 2. vbi dixi. Idem Hieron. Grat. conſilio 90. lib. vbi extendit ad detemptorem.

¶ *Probari.*] Phil. Dec. in leg. contractus de reg. iur. vbi dixi.

¶ *Transactione.*] Sup. conſ. 198. num. 4. vbi tetigi.

IN CONSILIVM CCCCI.

¶ *Effectu.*] Dixi ſuprà conſ. 2. & ad Philippum Dec. l. quod te. num. 13. ſi certum peta. & ad Alex. conſ. 157. num. 2. lib. 6.

Digitized by Google

IN CONSILIVM CCCCII.

¶ *Dux.*] Eſt benè, quicquid dicat Dec. qui hîc malè & ſophiſticè conſuluit.

¶ *Mariti.*] Suprà conſ. 183. vbi dixi.

¶ *Dicitur.*] Sequens clauſula conuincit Decium in gratiam Principis, vel lucri, peſſimè conſuluiſſe.

¶ *Mentis.*] Satis vt relationem eſſe factam ad conſuetudinem, quæ illud non admittit, nec hîc opus erat renuntiatione, quia matrimonium non erat contractum, ſed contrahendum.

¶ *Alia.*] Petr. Anchar. conſil. 33. conſil. 181. Imol. conſil. 29. Alex. conſil. 143. in fi. vbi dixi lib. 3. conſil. 133. num. 5. lib. 7. Sed hæc omnia argumenta, perperam & ad tenebras offundendas adducuntur, quia Dux Plumbini nihil adhuc in his iuris habebat, nec habere poterat, niſi prout placeret contrahenti: & contractus ſunt voluntatis.

¶ *Error.*] Tranſeat in quæſitis, quæ ſine cauſa remittuntur: ſecus in quærendis.

¶ *Dotis.*] Scilicet iàm conſtitutæ, ſed hîc limitatū ad dictam conſuetudinem conſtituebatur, & ob id veriſimiliter aucta eſt: quicquid ſit, non fuiſſet aliter contractum.

¶ *Nō probatur.*] Imò probatur. Vide not. ſup. cōſ. 215

IN CONSILIVM CCCCIII.

¶ *Subhaſtentur.*] Hoc de iure non requiritur, niſi conſuetum ſit in loco, quia tunc non debet omitti.

¶ *Concurſu.*] Alex. conſ. 93. num. 8. lib. 7. vbi dixi. Adde Carol. Rui. conſ. 82. num. 4. lib. 5. Hier. Grat. conſil. 91. col. 2. lib. 1.

¶ *Teſtamentum.*] Suprà conſ. 371. num. 6. vbi dixi. Idem Theophil. antiquus Paraphraſtes, Græcus, inſtit. de iure nat. Gent. & Ciuili. & in fine de teſtam.

¶ *Excludit.*] Imò non excludit, etiam ſi ſcit ius & factum, nec ſeruantur leges Papæ fraudatoribus amicæ, ſed ſeruatur l. non dubium. C. de legibus cum eadem facilitate iuramentum extorquetur. l. doli clauſula. de Nouatio.

IN CONSILIVM CCCCIV.

¶ *Specialis.*] Falſum eſt, vt dixi ad Alex. conſ. 27. num. 4. lib. 1. Tamen ſi non hoc Dec. hîc benè conſuluit.

IN CONSILIVM CCCCVI.

¶ *Veſtes.*] Vide Philipum Decium c. peruenit. infrà de appel. vbi dixi.

IN CONSILIVM CCCCVII.

¶ *Soluentes.* Alex. conſ. 120. num. 7. lib. 5. vbi dixi.

¶ *Iuſta.*] Imò ex quo ſoluit habenti publicam adminiſtrationē. Fac. Caro. Rui. conſ. 150. num. 7. li. 1.

¶ *Notarium.*] Dixi ad eundem Decium l. 1. C. de pact. vide quæ poſteà fuſiſſimè ſcripſit dom. Andr. Tiraq. in tract. de conſtit. poſſeſſ.

¶ *Notissimum.*] Sup. conſ. 98. num. 6. vbi dixi.

IN CONSILIVM CCCCVIII.

¶ *Reuocatur.*] Sup. conſ. 351. col. pen. vbi dixi.

¶ *Sententiam.*] Et rem iudicatam, in qua hoc non fuit diſcuſſum.

IN CONSILIVM CCCCIX.

¶ *Non poſſunt.*] Idem Phil. Dec. l. ſi filius famil. col. 2. ſi cert. per. latè And. Tiraq. in tract. retractat. proximita. §. 1. gl. 7. num. 103.

IN CONSILIVM CCCCX.

¶ *Tertium.*] Niſi à delinquente cauſam haberet. And. Alciat. l. ſi quis nec cauſam. in fi. ſi cert. per. intellige poſt delictum.

¶ *Factum.*] Principaliter. Bal. l. ſi pro te. C. de dot. pro.

¶ *Principe.*] Alex. conſ. 2. in fi. lib. 1. vbi dixi. Idem Martin. Lauden. tract. de princ. §. 87. Alciat. tract. de præſumpt. reg. 3. præſum. 8.

IN CONSILIVM CCCCXI.

¶ *Emiſſo.*] Item Ioan. Fab. Bal. in d. l. ſi familia Alex. conſ. 21. lib. 5. Are. conſ. 3. Iacob. de ſan. Georgio in tract. feud. char. 36. col. 1. in magnis Caro. Rui. conſil. 7. num. 10. conſ. 14. num. 5. lib. 1.

IN CONSILIVM CCCCXIII.

¶ *Conſului.*] Et infrà conſ. 468. conſ. 498.

¶ *Reſeruatione.*] Quod neceſſariò concludit eſſe feudum & ſic Decius malè conſuluit.

¶ *Ampliant.*] Sed benè declarant Bal. l. eam quam col. 9. C. de fideicom. Curt. ſenior. conſ. 49. col. 32. Fran. Rip. leg. qui Romæ §. duæ fratres. num. 84. de verb. oblig. Et adhuc hîc ſunt in verbis diſpoſitiuis.

IN CONSILIVM CCCCXV.

¶ *Solet.*] Adde Salic. in l. 1. Cod. de emenda. ſeruo. cuius diſtinctionem ſequitur Feli. in c. Preſbyterum. de homic. & benè. Adde Angelum Aretinum. tract. maleficio, ver. & ex interuallo dictus Titius Socin. conſ. 178. Cæpol. cauſa crimin. conſ. 62. Thomas Grammati. conſil. ſecundo. conſ. 49.

IN CONSILIVM CCCCXVI.

¶ *Fratrem.*] Et ſic nepotem ex filia teſtatoris in linea directa: hîc enim cardo cauſæ verſatur.

¶ *Vulgaris.*] Imò vulgaris cenſetur facta ſub eadem conditione, ſi Neſtor decederet ſine filiis, & ſic ſubſtitutio defecit, & filiis Neſtoris competunt bona ab inteſtato, quicquid dicat Decius, qui hîc & in ſimili infrà conſil. 417. peſſimè conſuluit: quamuis idem quod Decius ſentire videatur Nicolaus Boerius deciſione Burdegal. 38.

IN CONSILIVM CCCCXVII.

¶ *Si ambo.*] Hoc collectiuum impedit diuiſionem legati & conditiones de qua in l. Lucius §. Caio. ad Trebel. & tetigi ad Alexand. Conſ. 38. lib. 1. conſ. 175. lib. 5.

¶ *Vincente.*] Iſtud non eſt ita crude tranſmittendum: dico ergo, aut teſtator dixit, cedeat ad he-

redes

Digitized by Google

redes meos, & non eſt caducum, quia hæres hæredis eſt hæres. Aut dixit; ad hæredem inſtitutum, putà Titium, qui eſt caſus d. § Pomponius & caducum eſt, quia apertè maluit teſtator ipſum quidem inſtitutum, non autem aliũ præferre hæredibus extraneis nepotis. Aut dixit ſimpliciter, ad hæredem in ſingulari, non referendo ad ſcriptum, & tunc veriſimilis mens attendi debet. Ideo ſi hæres erat filius, quod præmortuus reliquit nepotem, non eſt caducum. Idem multò magis, ſi dixerit, redeat ad filios meos, & illi relinquant nepotes vel pronepotes, quia veniunt appellatione filiorum: ſi verò hæres erat extraneus, puto eſſe caducum, quia qualitas contemplata in extraneo inſtituto, ſcilicet merita & affectio, non ſunt in eius hærede. Secus ergo, ſi iuſſit redire ad hæredem extraneum ſub contemplatione qualitatis, quę reperitur in hærede hæredis Vnde conſuluit in caſu quo dixerat, & ſi d. neptis legataria deceſſerit ſine filiis, vel filii eius ſine filiis, redeat ad hæredes meos de latere paterno. Reſpondet, quod extat ſi legataria reliquerit neptem ex filia præmortua, quæ poſt moritur ſine liberis, & quod ſpectat ad hæredem de latere paterno teſtatoris etiam mediatum vel remotiorem. Quid ergo de caſu, in quo conſuluit Carolus Ruinus conſ. vigeſimo nono, quia teſtator, libro ſecundo. Pater filio naturali legauit fundum, & ſi decederet ſine filiis, eſſet nullum, & rediret ad hæredes ſcriptos, qui erant filii legitimi quorum vnus poſt patrem deceſſit relicto nepote, deinde moritur filius naturalis ſine filiis. An nepos teſtatoris ex filio & hærede prædefuncto concurrat cum aliis filiis patruis ſuis? Reſpond. Ruinus, quod non, quia non eſt de ſcriptis, licet eſſet ſubſtitutus patri. Ego verò dico, quod male conſuluit, ſiue iſte nepos eſſet ſubſtitutus patri ſuo, ſiue non, quia legatum illud debet intelligi ſecundum qualitatem perſonæ: Et ſic velut pro alimentis & temporale, vnde non redit per viam noui fideicommiſſi, ſed per viam extinctionis prioris legati, faciunt verba teſtamenti, ibi eſſet nullum. Tamen quicquid dicant Imola & Aretinus in lege, ſi quis filium, §. final. de acquirenda hæreditate. Verbum infra ſcriptos in filiis non facit limitationem, ſed demonſtrationem, vbi de fauore filiorum agitur, vt plenius loco ſuo dixi.

IN CONSILIVM CCCCXVIII.

¶. *Plenum.*] Sed hæc verba generalia non ſufficiunt, vt dixi ad Alexand. conſ. 56. lib. 1. & infra conſ. 454. & Dec. hîc malè conſuluit. Sed dum poſtea in 4. dubio, num. 14. narrat, quod erat grauata ſoluere omnia legata & debita; hinc poterat colligi validum argumentum de ſolido vſufructu, vt decidit Steph. Bertran. Conſ. 36. ex themate lib. 1.

¶ *Seiſa.*] infra Conſ. 47 . num. 4.

¶ *Mandatum.*] Cor. conſ. 182. in fi. lib. 2. Limita vt dixi in conſuetu. Pariſ. §. 1 gloſ. 1. q. 2. Alex. rep. l. ſæpe. col. 3 6. de re iudi. num. 11 § 13 gl. 1.

¶ *Intereſſe.*] Latè And. Tiraq. tract. retract. proximi. §. 1 gloſſ. 2. num 51.

¶ *Solemnium.*] Hoc debebat Decius allegare pro primo dubio, vt dixi.

¶ *Teſtatore.*] Infra conſ. 607. cum ſequent.

¶ *Subſtantia.*] Alex. conſ. 120. num. 5. lib. 6. vbi dixi.

IN CONSILIVM CCCCXIX.

¶ *Incantaces.*] Phil. Dec. & omnes in c. in præſentia de probat. & ibi annotat. ad Decium: & ad Alexandrum conſil. 121. lib. 2. Plenè dixi de materia huius conſilij.

IN CONSILIVM CCCCXX.

¶ *Maior.*] Dec. c. ſanè. no. 3. de off. deleg. & etiam maior Præpoſito. Bald. conſil. 338. lib. 5. vide Dec. c. ſuper eod. in fi. de off. deleg.

IN CONSILIVM CCCCXXI.

¶ *Eodem.* Suprà conſil. 8. col. vlt. vbi tetigi.

¶ *Primo.*] Adde eundem Decium. l. creditori l. in bonæ fidei. 2. C. de pact.

IN CONSILIVM CCCCXXII.

¶ *Contra.*] Bart. Iaſ. ibi col. 22. & conſil. 35. lib. 4. Cur. ſenior. conſil. 42. conſil. 63. Vide quæ dixi ad Alexand. conſil. 105. num. 4. lib. 1. conſil. 202. num. 3. lib. 7.

¶ *Caſu.*] Sup. conſ. 23. conſil. 377. vbi dixi.

IN CONSILIVM CCCCXXIII.

¶ *Partium.*] Suprà conſil. 185. num. 18. vbi dixi.

IN CONSILIVM CCCCXXIV.

¶ *Allodialia.*] Sup. conſil. 169. col. 1. vbi tetigi.

¶ *Tacitè.*] Refert & ſequitur Hieron. Grat. conſ. vlt. col. vlt. lib. 1. addens quod tacitè videtur concedi. quæ verba ſubſtituit & inſtituit omni meliori modo. Franc. Curt. iun. l. vlt. col. 8. C. de edict. diui Adri. tol.

¶ *Ante.*] Suprà conſil. 243. vbi dixi. Adde d. Andream Tiraquell. in tractat. *le mort ſaiſit le vif*, char. 63.

IN CONSILIVM CCCCXXV.

¶ *Prohibitis.*] Sup. conſil. 23. conſil. 208. conſil. 377. vbi dixi.

¶ *Mortui*] Hæc ratio hîc non valet, quia ſat eſt quod ſit legitimatus viuo parente ſuo, & ſic pendente conditione, vt faciat eam deficere; vbi aliàs excludit ſubſtitutum, de quo dixi in conſuet. Pariſ. §. 8. gl. 1. num. 44. & ad Alex. conſil. 128. lib. 1. Adde eundem Dec. l. generaliter ad fin. C. de inſtit. & ſubſtit. Carol. Rui. conſil. 80. lib. 3. ſed vide infrà conſil. 557. num. 4.

IN CONSILIVM CCCCXXVI.

¶ *Non tamen.*] Phil. Dec. hîc malè conſuluit: dicendum, vt tetigi ſup. conſil. 239. & ad Alex. conſ. 121. lib. 2.

¶ *Filios.*] Idem Bald. conſil. 196. lib. 1. Soc. rep. d. l. cum auus & in l. 1. col. 3. de reb. dubiis And. Tiraq. in repet. l. ſi vnquam chart. 96. C. de reuocan. d. & eſt verum quicquid dicat Decius hîc.

¶ *Sed vltra.*] Idem ſup. conſ. 236. num. 6. inf. conſ. 480. in fi. conſ. 495. num. 28. conſil. 54. in fi. & in c. in præſentia col. 32. de probat. Iaſ. l. 1. col. 4. leg. C. de ſacroſancta Eccleſ. Authent. ſi qua mulier. col. 1. eod. tit. in l. licet. C. de pact. in l. hac conſultiſſima §. vltim. col. 2. C. de teſt. Aret. conſil. 12. Curt. iunior. conſil. 35. col. penul. Alexan. conſil. 4.

num.10.lib.7. Sed contrarium verius eſt quòd ſimpliciter ſit maior fauor filiorum, vt tenet idem Dec.l. licet col.2.vbi dixi C. de pact. & in l.generaliter. columna quarta. C. de inſtit.& ſubſtit. ſup. conſil. 391. & in cap. 1. num.19. de probat. Corn.conſil.31. lib.1. Et dixi ſuper Authent. Si qua mulier, in fin. C. de ſac. Eccleſiis.

IN CONSILIVM CCCCXXVII.

¶ *Cum filiis.*] Sed viuo teſtatore vel hærede,& hîc cardo diſputationis.

¶ *Vulgarem.*] Sed dicendum, quod etiam ſi verba patiantur ineſſe vulgarem, vt in propria compendioſa, adhuc illa vulgaris eadem conditione limitata eſt,quia & fideicommiſſaria, & ſic Decius hîc malè conſuluit, vt & ſuprà conſilio 416.

¶ *Præſens.*] Quod eſt conſ.152. lib.1. in nouis.

¶ *Remaneat.*] Falſum eſt, ſi huius ſecundæ ſubſtitutionis conditio defecerit: quia conditione extante, tunc non nocet conditionem primæ in ſecunda non repetitam defeciſſe; & ſic Decius nimis hic ſophiſticatur.

¶ *Pupillari.*] Sed in hoc deciſ.Old.eſt penitus falſa.

IN CONSILIVM CCCCXXVIII.

¶ *Famam.*] Sup. conſil. 42. num. 10. vbi tetigi.

IN CONSILIVM CCCCXXIX.

¶ *Quilibet.*] Alex. conſil. 4. lib. 6. vbi dixi. Vide Cæpolam caute. crimi. conſ. 46. conſil.47. Hieron. Grat. conſil. 98. lib. 1.

IN CONSILIVM CCCCXXX.

¶ *Limitata.*] Aretin. conſilio 3. Alex. conſil. 183. num. 6. lib. 7. vbi tetigi, idem Decius infrà conſilio 566. in fin. conſil. 631. col. 1.

¶ *Potuiſſet.*] Quia hoc non præſumitur, vt plenè dixi in 4. conſiliis meis in cauſa Landgrauij Heſſi conſilio 2. de exceptione carceris.

¶ *Debet.*] Vide quæ dixi ad Alexand. conſilio 106. lib. 3.

IN CONSILIVM CCCCXXXII.

¶ *Conſtitutum.*] Latè dom. And. Tiraq. in tract. de conſtit. poſſeſſorio.

¶ *Iuramentum.*] Suprà conſ. 239. col. 1. vbi tetigi. Adde Steph. Bertran. conſil. 23. optaſſem. num. 4. libro tertio.

¶ *Inſinuationis.*] Idem Ioan.Fab. §. aliæ inſtit. de donatio. Curt. ſen. conſ. 66. conſ. 67. & benè, vt etiam dixi infrà conſ. 458. num. 6.

¶ *Vſu.*] Ad hæc, quæ dixi in tract. de monetis, in fi. tract. de vſu. q. 100.

IN CONSILIVM CCCCXXXIII.

¶ *Filia.*] Sup. conſ.296. col. 1. vbi dixi.

¶ *Fratri.*] Suprà conſil. 266. Curti. ſenior conſil. 4. colum. 8. Steph. Bertrand. conſilio 145. viſo themate num. 2. lib. 1. Matth. Afflict. deciſ. Neapol. 478. Francisc. Purpur. l. vltim. num. 1. 8. C. de pact.

¶ *Domo.*] Alex. conſ. 60. num. 8. lib. 2. vbi dixi.

IN CONSILIVM CCCCXXXIV.

¶ *Fœminæ.*] Imò vt dixi in conſu. Pariſ. §. 11. & in annot. ad Alexand. conſ. 61. lib. 1. ad Phil Dec. c. in præſentia num. 17. probatio.

¶ *Forma*] Alex. l. 1. in prin. col.1. ad leg. Falcid. Phil. Dec. c. ex parte col. de conſtit. vbi dixi.

IN CONSILIVM CCCCXXXVI.

¶ *Secus.*] Philip. Dec. c. ſignificaſti. num. 15. de electio. vbi dixi.

IN CONSILIVM CCCCXXXVII.

¶ *conſentire.*] Idem Dec. c. cæterum. num. 7. de iudiciis Alex. conſ. 80. num. 12. lib. 14. vbi dixi.

¶ *congregati.*] Tamen hîc non eſt factum ſucceſſiuum cum vniuerſitate ſciente factum: aliàs ſecus vt infrà conſil. 486.

IN CONSILIVM CCCCXXXVIII.

¶ *Secus.*] Dixi in conſu.Pariſ.§.198. Adde eundem Dec. l.2. num.13. cum ſeq. C. qui teſta. fac. poſſ.

¶ *Non tranſit.*] Idem Dec. inf. conſ.445. num. 66, conſ. 462. num. 29. Et placet etiam apud nos, & in Gallia, quia confiſcatio non debet comprehendere, niſi bona iam radicata, ſed non eſt veriſimile, quod confiſcatus adire voluerit, ex quo tali periculo ſeſe expoſuit: ſed ex quo abdicat vitam, ita etiam bona, & quæcumque ſunt vitæ. Non igitur cogitat de acquirendo, facit quod ingratus in rempub. non debet gaudere beneficiis ſtatuti. Secus ſi per inſaniam ſeſe occiderit, ſed tunc non confiſcaretur, imò ad hæredes ſuos tranſmitteret.

IN CONSILIVM CCCCXXXIX.

¶ *Vlterius.*] Socin. conſ. 26. lib. 3. Alciat. l. 4. §. Cato. num. 136. cum ſeq. de verb. oblig. & ibi Ioan. Crotus. lectura ſecunda num. 36.

IN CONSILIVM CCCCXL.

¶ *Valet tamen.*] And. Tiraq. tract. de retract. proximi. §.1. gloſſ. 2. num. 34. num. 37. dixi in tract. vſurarum quæſt. 74.

IN CONSILIVM CCCCXLI.

¶ *Solebat.*] Rom. conſ. 94. Phil. Dec. l. pactum curatoris in fi. vbi dixi. C. de pactis, idem Hieronym. Grat. conſil. 159. lib. 2.

¶ *Interpretatum.*] Idem Dec. l. vt liberis num. 15. C. de collatio. ca.1. num.38. de poſtular. Præl. ſup. conſ. 11. cap. at ſi Clerici in princ. num.25. de iudic.

IN CONSILIVM CCCCXLII.

¶ *Nihil.*] Sed certè ſatis includuntur, quicquid dicat hîc Decius, qui non obſtante ſuo multiloquio malè conſuluit.

¶ *Repetere.*] Sed Dec. in d. conſ. 5. malè conſuluit, vt vbi dixi.

¶ *Perpetua.*

Digitized by Google

¶ *Perpetua.*] Suprà conſil. 265. vbi dixi. Adde Steph. Bertran. conſil. 76. lib. 2. vbi etiam tetigi in primò impreſſis, Hier. Grat. conſ. 66. lib. 2.

¶ *Confiſcari.*] Secus ſi non eſſent prohibita alienari, niſi fauore ipſius delinquētis, Bart. l. ſi quis in tantùm col. 3. C. vnde vi. Dixi in conſu. Pariſ. §. 30. q. 14. num. 65. And. Tiraq. de leg. connub. gl. 3. num. 148.

IN CONSILIVM CCCCXLIII.

¶ *Plura.*] Sed hæc omnia ſubtraxit Dec. à Socin. qui ea pro patruo allegauit, in conſ. 252. lib. 2. vbi illis ſingulatim reſpondet & ibi in caſu omnino huic ſimili ſirmat pro nepote & Dec. hîc malè conſuluit & reprehēditur per Iac. Alau. Luſitanum in tractatu de primogenitu. Et benè, quamuis dom. And. Tiraq. in tract. de primogen. q. 40. num. 13. teneat pro patruo. Vide quæ dixi in annot. ad Alex. conſ. 4. lib. 4.

¶ *Diſputare.*] Sed imò Bal. ipſe latè diſputauit in dubium reuocando dictam ſententiam Papę in l. executorem C. de exec. rei iud. ita vt tacitè ſentiat Papam malè iudicaſſe, niſi quod rationes quaſdam ſpecialitatis in perſona Regis Roberti adfigit. Sed in l. liberti libertæque. col. 5. C. de ope. liberto. expreſsè hoc aſſerit dicens Papam in dict. Clem. Paſtoralis magis fuiſſe partialem quam Apoſtolicum, & verum eſt.

¶ *Succedat.*] Ergo ſequitur, quod etiam viuo patre primogenitus habebat quoddā ius formatum, ergo illud tranſmiſit ad primū nepotem cuiuſdam qualitatis nepotē maſculū, vt dixi in conſ. Par. §. 8. gl. 3. q. 1.

¶ *Tranſmiſſiuè.*] Falſum eſt, quia imò etiam tranſmiſſiuè, patet ex iure repræſentandi patrem in ſtirpem contra plures nepotes ex alio filio. §. cum filius inſtit. de ſucc. quæ ab inteſt. defer. & dixi in cōſu. Par. §. 133.

¶ *Cedi.*] Idem ſentit Iacob Alau. in tract. de primogenit. c. 5. ſed tantum poteſt illi quandoque renunciari, vt dixi in conſuet. Par. §. 8 gl. 3. nu. 6. nu. 26.

IN CONSILIVM CCCCXLIV.

¶ *Alex.*] Vbi in annot. dixi & in conſuet. Pariſ. §. 147.

IN CONSILIVM CCCCXLV.

¶ *Æqualiter.*] Idem Decius in l. precibus col. 11. C. de impub. & ali. ſubſti. & in c. licet cauſam. col. 18. de probatio. & vtrobique dixi.

¶ *Text.*] Et per tex. in c. cum inter de electio. Iaſ. in l. quidam æſtimauerunt. de reb. credi. authent. ſi verò contigerit. C. de iudic.

¶ *Antiquum.*] Text. de gradibus ſucceſ. in feudo. c. vnico. in fin. in vſib. feu. ſed ibi erant indicia de veteri, ſecundum Bald. ibi Doctor. in hoc variè loquuntur dic vt dixi in conſu. Pariſ. §. 5. num. 89. & ad Alex. conſil. 15. num. 7. lib. 5.

¶ *Hereditarium.*] Suprà conſ. 185. col. 1. vbi dixi.

¶ *Exemplum*] Planè dixi in conſu. Pariſ. §. 5.

¶ *Beladamæ.*] Sed cum ex hypotheſi & narratis Decij hîc: Primò ſit fœmina. Secundò remotior in gradu, quia eſt filia Blaſci nepotis ex fratre Belingheriæ. Tertiò, cum ipſe Arctalis ſit maſculus. Quartò proximior in gradu, quia filius Ioannis fratris Belingheriæ. Quintò ex fratre maiore natu, quia Ioannes erat primogenitus Manfredo. Et eum excludebat, & ſolus Baroniam obtinuiſſet niſi conſenſiſſet ſororem inueſtiri. Sequitur, quod ea ſine liberis mortua, Arctalis filius primogeniti fratris maſculus & proximior in dicta Baronia, quæ regitur more Franc. Suprà num. 8. debet excludere actricem fœminam, ex iuniore fratre deſcendentem & remotiorem, & ſic Dec. ex ſuiſmet verbis conuincitur malè conſuluiſſe.

¶ *Sententia.*] Vide quæ latè dixi in conſu. Pariſ. titu. 1. de feudis §. 31. quæſt. 4.

¶ *Secus.*] And. Iſer. de naturæ ſucceſſ. feudi. col. 7. Philip. Cor. conſil. 147. lib. 2. conſil. 268. lib. 13. Steph. Bertran. conſil. 15. num. 39. lib. 1. Fran. Rip. in repe. §. diui fratres col. 9. num. 51. in l. qui Romæ de verb. oblig.

¶ *Plur.*] Suprà conſ. 43. num. 4. vbi dixi.

¶ *Legis.*] Adde Iaſ. conſil. 43. num. 3. lib. 1. Feli. cap. quæ in Eccleſiarum. num. 10. de conſtit. Dixi ad Alex. conſil. 52. lib. 7.

¶ *Text.*] Refert, & ſequitur Anto. Rubeus conſ. 84. col. 6. num. 8.

¶ *Non adiuit.*] Suprà conſ. 438. vbi dixi.

IN CONSILIVM CCCCXLVI.

¶ *Sententia.*] Dixi in tract. vſur. & redituum num. 677. & in lectu. l. error. C. de iur. & facti ignorantia.

IN CONSILIVM CCCCXLVII.

¶ *Abbreuiatura.*] Dixi in annot. ad Alex. conſil. 151. num. 12. lib. 2. conſil. 14. lib. 6.

Per alium.] Idem Dec. l. 1. num. 34. de officio eius cui mand. eſt iuriſdict. vbi dixi & ad Alex. conſ. 50. num. 5. lib. 3.

IN CONSILIVM CCCCXLVIII.

¶ *Singulare.*] Alexand. conſ. 85. conſil. 86. lib. 2. Car. Rui. conſil. 67. lib. 1. Phil. Dec. in l. furioſum num. 30. C. qui teſta. facere poſſunt. Vide quæ dixi ad Alex. conſil. 76. lib. 1. ad eundem Dec. c. licet cauſam num. 7. de proba.

¶ *Actus.*] Idem Decius l. furioſum num. 14. C. qui teſtamentum facere poſſunt l. in negotiis. de reg. iur. vbi dixi. Adde dom. And. Tiraq. de legib. connubialib. char. 98.

¶ *Suſpitio.*] Suprà conſil. 175. vbi tetigi.

IN CONSILIVM CCCCXLIX.

¶ *Libelli.*] Alex. conſ. 55. num. 4. lib. 5. vbi dixi Adde Hier. Grat. conſ. 79. num. 8. cum ſeq. lib. 2.

¶ *Adultum.*] Veritas eſt & ita practicatur, quod ſi habet curatorem, non ſufficit citare adultum ſolū, ſed ipſemet curator, quo ſi careat tunc adultus citari poteſt, vt legitimè compareat, & ſibi curatorem petat, vel detur. Soc. in tract. de citat. Art. 20. num. 49. Dixi in conſu. Pariſ. §. 3. gl. 11. num. 17. Adde Matth. Afflict. Dec. Neap. 212. do. And. Tiraq. in tract. de Retract. proximit. §. 1. gl. 13. num. 19.

¶ *Commiſſionis.*] Et benè, quia ex frequentiori obſeruantia apparitores, qui ſunt perſonæ publicæ cenſentur habere mandatum generale, dum ſæpè, vidi, ſolet inſtrumentum commiſſionis perdi, merito in iudicando ſufficit conſtare de inſtrumento Garantigio nec ſolet exigi commiſſio iudicis, niſi ad cumulandam pecuniam & vendendum ſigillum.

¶ *Secus.*] Dom. Bald. l. non videntur. §. qui iuſſu l. factum à iudice de regul. iur. in c. ſi quando de offic. dele. Alex. conſil. 144. num. 2. lib. 1. vbi dixi.

¶ *Retinere.*] Iſtud eſt valdè periculoſum, cum ſit pignoratio facta in inuitū, quæ eſt odioſa, & contra hanc deciſionem videtur tex. in l. cum vnus. in fi. pr. d. bonis author. iudi. poſſi. dixi in conſuet. Pariſ. tit. 16.

IN CONSILIVM CCCCL.

¶ *Vitam.*] Latè dixi in tract. vſur. q. 72. & ſup. cõſ. 123

¶ *Partibus.*] Suprà conſ. 185. num. 8. vbi dixi & conſilio 423.

IN CONSILIVM CCCCLI.

¶ *Ergo.*] Iſtud conſilium eſt de indubitato.

¶ *Amitam.*] Idem Decius in l. illam in col. 2. vbi dixi C. de collatio.

¶ *Perſona.*] Sup. conſil. 85. conſ. 111. vbi dixi.

¶ *Liquida.*] Sup. conſ. 290. col. 2. vbi dixi.

IN CONSILIVM CCCCLII.

¶ *Dolo.*] Idem Dec. in l. 1. col. 4. quod quiſque iuris & Lancel. Dec. frater eius maior. in l. Senatus §. Marcel. in fi. de leg. 1. Alex. cõſ. 127. n. 10. li. 4. vbi dixi.

¶ *Contractu.*] Idem Alex. conſ. 85. lib. 1. Phil. Cor. conſ. 25. lib. 2. conſ. 266. lib. 3. conſ. 40. lib. 5. Gui. Pap. conſ. 32. conſ. 131. Tho. Ferrat. caut 20. Steph. Bertran. conſ. 143. col. vlt. lib. 1. Sed falſum eſt, vt tenet Cor. ſibi contrarius in conſ. 246. lib. 3. Fran. Cur. iunior in l. lecta. num. 26. ſi cert. pet. Alci. in d. l. ſi quis maior vt etiam tetigi ad Alex. ad conſ. 85. & Phil. Dec. hic malè conſuluit etiam in terminis iuris. ad hæc pœna d. l. ſi quis minor non obſeruatur in Gallia.

¶ *Fauorem.*] Hæc ratio ſophiſtica eſt, quia ſatis eſt quod emptor poterat exigere, cuius etiam magis intererat menſurari, vt futuri domini, & ſic pretij iure pignoris retinere potuit.

IN CONSILIVM CCCCLIII.

¶ *Aliàs.*] Scilicet in l. 2. num. 113. de reg. iu. vbi in Annotatio. ad Decium, Opinio. Signorol. comprobaui, quæ non ſolum vera; eſt, ſed communis.

IN CONSILIVM CCCCLIV.

¶ *Alimenta.*] Corn. conſ. 257. lib. 1. Cur. ſenior conſ. 14. conſ. 15. Lud. Gozad. conſ. 99. Dec. c. cauſam quæ nu. 2. de reſcr. Amplio 1. etiam ſi ſimpliciter reliquerit vſum fructum omnium dec. Thol. 461. Aret. conſ. 40. col. 1. Amplio 2. etiam ſi teſtator relinquat matri ſuæ. Ang. d. auth. hoc locum conſ. 105. col. 2. Paul. Picus repet. §. fina. in l. Titia. chart. 8. col. 2. ver. 6. quærit Barto. de legat. 2. Steph. Bert. conſ. 36. ex themate lib. 1. Amplio 3. etiam ſi auus ſic relinquat nurui filij relictis nepotibus præmortui, vt heri latè cõſului.

¶ *Pau.*] Quod eſt conſ. 218. lib. 1. in nouis, ſed ibi malè conſuluit, vt dixi ad Alex. conſil. 56. lib. 3.

¶ *Voluntate.*] Etiam ex coniecturis. ſup. conſ. 418. inf. conſil. 476. conſil. 643. Alex. conſil. 214. in fin. lib. 6. Carol. Rui. conſil. 39. lib. 2. ſed ego dico quod oportet illas eſſe ſpecificas & concludentes vt quando filij inſtituuntur poſt mortem vxoris. Paul. conſil. 459. lib. 2. vel quando addit, quod poſſit diſponere, & pro ſe retinere omnes fructus ſine exceptione, vt Maria. ſenior inter conſilia Bartol. Socin. conſilio 1. libro 4. aliàs ſecus: Vnde malè conſuluit Decius ſuprà conſil. 418. in primo dubio.

¶ *Probare.*] Alexand. conſil. 49. num. 5. lib. 2. vbi dixi. Adde tex. l. ſeruus ſi hæredi §. Imperator. de ſtatu lib. l. antepenult. ex quib. cau. maio. Carolus Rui. conſilio 15. col. 3. lib. 4.

IN CONSILIVM CCCCLV.

¶ *Pias.*] Idem infrà conſ. 504. num. 13. ſed falſum vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 90. & ſuper l. 1. & l. generali C. de ſacroſanct. Eccl. Ipſe quoque Hieronymus Epiſt 2. tomo primo refert legibus Imperatorum prohibitum Clericum, vel Monachum Eccleſiæ Romanæ hæredem inſtitui: quas leges validas & ſanctas ait, & conqueritur illis fraudem fieri, per auaritiam Clericorum & Monachorum.

IN CONSILIVM CCCCLVI.

¶ *Conſului.*] Sup. conſil. 361. vbi dixi.

¶ *Parte.*] Inf. 686. num. 6. vbi dicam.

¶ *Conſtitu.*] Vbi ad eundem Decium dixi, vide ſuprà conſil. 259.

¶ *Diuerſa.*] Alex. conſil. 50. lib. 4. conſil. 179. num. 3. lib. 5. Iaſ. conſ. 127. in fi. lib. 1. quamuis contrarium teneat, conſil. 161. col. 3.

IN CONSILIVM CCCCLVII.

¶ *Ibi.*] Latè Ioan. Bertachinus in tractatu de Gabellis.

IN CONSILIVM CCCCLVIII.

¶ *Loquitur.*] Idem Dec. c. ex parte 2. de offic. de lega. vbi dixi.

¶ *Archiui.*] Dixi latiſſimè in conſu. Pariſ. §. 5.

IN CONSILIVM CCCCLIX.

¶ *Inſultatus.*] Infrà conſ. 469. conſ. 676. conſ. 678 Alex. conſil. 76. lib. 1. vbi dixi. Adde idem Philip Dec. l. vt vim. num. 10. de iuſt. & iur. c. in præſentia num. 14. de inſtit. & iur. Hipp. Marſi. ſingu. 100. Io. Amicus. conſil. 76. conſil. 118. Tho. Grammaticus in ſuis conſiliis paſſim.

IN CONSILIVM CCCCLX.

¶ *Quatenus.*] Sup. conſ. 72. vbi tetigi. Idem Dec. in cap. cum acceſſiſſent. col. 9. cum ſeq. de conſtit.

¶ *Extinguitur.*] Falſum per tit. vt cauſa poſt pubertatem cum ſit tutor. ff. & C.

IN CONSILIVM CCCCLXI.

¶ *Specificatè.*] Sup. conſil. 85. conſil. 111. vbi dixi.

IN CONSILIVM CCCCLXII.

¶ *Spirituali.*] Atqui ego vidi ante annum Dom. 1517. in Gallia inter duos nobiles vicinos mediante graui ſumma pecuniæ, etiam in ſecundis vtriuſque nuptiis diſpenſatum in Belſia, non in ſimplici, ſed in mutua & reciproca huiuſmodi cognitione, & poſtquam aliquot annos cohabitaſſent, faſtidiſſe pœnitentes tanti voluptatem redemiſſe, vidi enim eos ſimul poſtea ſeorſum habitaſſe.

¶ *Vnus.*] Suprà conſil. 52. conſil. 288. vbi dixi.

¶ *Sobole.*] Alexand. conſil. 74. lib. 3. vbi dixi.

Google

Adde Alexand. conſil. 88. libr. 7.

¶ *Bald.*] In conſil. Niſi verò eſt conſil. 363. lib. 5. vide etiam Bald. conſil. 146. num. 5. titulus principis Achaiæ lib. 1.

IN CONSILIVM CCCCLXIII.

¶ *Fauorabili.*] Hoc eſt contra text. in l. lege Iulia. de manu. in ca. ex litteris in fi. de proba. Specu. tit. de teſte. §. 1. numer. 21. §. poſtquam in fi. vt idem Alex. conſil. 190. lib. 6. Et idem Dec. c. 1. col. 14. de probatio. Dic. quod iudicis eſt arbitrari.

¶ *Fiſcum.*] And. Iſer. tit. de capita. qui curiam vendidit in vſib. feud. Franc. Purpurat. l. vlt. num. 115. vbi adq. infert. Co. de pact. Dec. l. in ambiguis. vbi in Anno. dixi de regu. iuris.

¶ *Præſumptio.*] Dixi in conſue. Pariſ. §. 5. nu. 61.

¶ *Reuocari.*] Supra conſil. 191. conſilio 198. vbi dixi.

¶ *Conſcientiam.*] Idem Bal. de noua for. fidelita. in fi. in vſib. feu. Cur. ſenior. conſil. 65. col. 4. Iaſ. l. 2. in fi. de in lit. iuran. Ange. Aret. §. curare & ibi Iaſ. ſeu potius Alex. cuius librum ſibi attribuit. Inſt. de actio. Stepha. Bertran. conſil. vlt. col. 2. lib. 1. Sed falſum eſt, niſi ſaltem naturalis iuſtitia concurrat.

IN CONSILIVM CCCCLXIV.

¶ *Rationem.*] Dixi latè in conſuet. Pariſ. §. 6. gl. 6. q. 2. num. 15.

¶ *Nota.*] Dixi ad Decium l. 1. C. de pac. & ad conſil. 216. ſupra.

IN CONSILIVM CCCCLXV.

¶ *Contrarium.*] Et benè, ex his quæ dixi ſupra conſil 336. in fin.

IN CONSILIVM CCCCLXVI.

¶ *Pupillari.*] Negatiuam & pro matre tenet Dec. hic. Idem late. Io. Imol. in l. centurio. col. 10. de vul. & pu. Lu. Goza. conſil. 35. Sed quicquid dicat, veritas eſt in contrarium, vt tenet Alex. conſil. 155. lib. 2. conſil. 168. num. 12. lib. 7. vbi in Annota. dixi & idem Decius in l. generaliter. in princip. num. 5. C. de Inſtitut. & ſubſtitut. vbi tetigi ad hoc l. impuberem ad Tertyl.

¶ *Maſculis.*] Dixi in conſuet. Pariſ. §. 16. num. 5. conclu. 1.

IN CONSILIVM CCCCLXVII.

¶ *Poſſit.*] Et meritò quia illud ſtatutum eſt in fauorem hæredis, vt dixi in conſue. Pariſ. §. 132.

¶ *Incontinenti.*] Decius c. an ſit. num. 2. de appel. vbi dixi.

¶ *Exemplum.*] Latè dixi in conſue. Pariſ. §. 5. num. 33.

¶ *Contrarium.*] Et benè, quantum ad hoc, vt infra conſil. 498. vbi Decius in ſimili cauſa ſcripſit, & quædam hinc tranſcripſit & conſil. ſeq.

IN CONSILIVM CCCCLXVIII.

¶ *Conſului.*] Supra conſilio proximo, & ſunt meræ allegationes & ferè ſimiles infra conſil. 498.

¶ *Præſcriptio.*] Dixi in conſue. Pariſ. §. 7.

¶ *Oldra.*] Infra conſil. 498.

¶ *Secunda.*] Hæc ſecunda ſolutio falſa eſt, vt dixi inf. conſil. 498.

¶ *Rolandi.*] Imò obſtat vt dixi inf. conſil. 498. num. 20.

IN CONSILIVM CCCCLXIX.

¶ *Vitæ.*] Idem Iaſ. in d. l. vt vim. num. 29. & ibi Philip. Decius. Thomas Grammaticus conſil. 56. num. 25. cum ſeq.

¶ *Credulitas.*] Supra conſil. 459. vbi dixi. Idem Thomas Grammaticus d. conſil. 56. num. 21. Iacobinus de ſancto Georg. in l. teſtes eos col. 1. de teſt.

¶ *Defenſionem.*] Supra conſil. 459. num. 1. vbi dixi. Io. Amicus. conſil. 77. conſil. 116.

IN CONSILIVM CCCCLXX.

¶ *Bald.*] Idem Iaſ. ibi & l. quæ dotis col. 5. cum ſeq. ſol. matrimo. Philip. Decius l. vlt. num. 20. C. de pact. Carol. Rui. conſil. 51. num. 14. lib. 1.

¶ *Quod tunc.*] Falſum eſt, quia æquiparatur legatis, l. vlt. Code. donati. cau. mortis. Sed in legatis verbum, *& hæredibus* operatur tranſmiſſionem; qua talis apparet voluntas, ergò idem in donatione cauſa mort. quam etiam donatarius pro ſe & hæredibus acceptauit. Tamen in donatione hæredes recipiunt ius à donatario, non autem hæredes huius legatarij à legatario, quamuis ſint vocati, vt hæredes.

¶ *Teſtatorem.*] Et benè, non per dic. l. cum in teſtamento. Sed ex veriſimili mente. Dixi ad Alexand. conſil. 56. lib. 1. Adde Marſil. ſing. 21. Carol. Ruin. conſil. 103 num. 14. lib. 2.

IN CONSILIVM CCCCLXXI.

¶ *Eadem.*] Dixi ſupra conſil. 50. & ad eundem Decium l. 1. num 12. Cod. de pact. add. Carol. Rui. conſilio 14. num. 6. libro 5.

IN CONSILIVM CCCCLXXII.

¶ *Romæ. Scribit.*] Sed malè conſuluit, vt dixi ſupra conſilio 283. num. 4. & in meo tracta. matrimonij, & de inofficioſis.

¶ *Fructus.*] Dixi in conſue. Pariſ. §. 1. gloſſ. 1. quæſt. 3. num. 36. & latius tractat. dom. And. Tiraq. in tracta. Retract. proximit. §. 1. gloſſ. 7. num. 43. cum ſequen.

¶ *In conſilio.*] Quod eſt conſilium 131. libro 1. in nouis. quod And. Tiraq. dict. gloſſ. 7. num. 43. copiæ gratia non approbationis citat, quia eſt conſil. ineptiſſimum, prout nec Decius ſic illud citat, tanquam verum, ſed tanquam cauſæ inſeruiens.

¶ *Pecunia.*] Supra conſilio 381. num. 4. vbi dixi.

¶ *Non creditur.*] Supra conſil. 402. vbi dixi.

¶ *Omnia.*] Et malè, vt dixi in annot. ad Philip. Decium l. 1. num. 28. de regul. iur. & ſup. conſil. 381. num. 5.

IN CONSILIVM CCCCLXXIII.

¶ *Cuſtodia.*] Alexand. conſilio 158. numero 5. libro ſecundo. Philippus Decius l. quod te. in princ.

Digitized by Google

cip. ſi cert. pet. & vtrobique in Annotat. dixi.

¶ *Fructum.*] Idem latè Hieronym. Grat. conſil. 94. libro ſecundo & ibi conſilio ſequenti. Ioan. Maria, Riminaldus & conſilio 96. Aliud conſilium cum ſubſcriptionibus & conſilio nonageſimo ſeptimo. Antonius Piparotus & conſilio 98. conſil. Iaſonis, & conſilio 99. conſilium Bartholo. Socini, & conſilio 100. Gualleoti de Gualdis. in eandem rem eodem libro inter conſil. Gratianus.

IN CONSILIVM CCCCLXXIV.

¶ *Relaxari.*] Panor. c. cum tempore de arbitris. Iaſ. d. l. null. l. 2. de off. eius cui manda. eſt iuriſdi. Iacobi. de ſancto Georgio in inueſti. feu. char. 18. in magnis.

¶ *Non habet.*] Supra conſil. 142. num. 3. vbi dixi.

¶ *Peſtifera.*] Supra conſil. 229. in fin. infra conſil. 564. col. 5. conſil. 650. in fi. & Alberi. in l. ſi quis in ſuo. C. de inoff. teſta. quod ſacerdotes regulariter ſunt auari, ſicut mulieres.

IN CONSILIVM CCCCLXXV.

¶ *Teſtamento.*] Idem dec. Thol. 456. Pan. conſil. 448. lib. 1. conſil. 288. lib. 2. Philip. Dec. l. 3. in prin. C. de collat. And. Tiraq. in tract. *mortuus ſaiſit viuum.* par. 2. declarat. 8.

¶ *Mulier.*] Supra conſil. 124. facit ſi eſſet eadem ratio, vt probat tex. in l. cum quis. de reg. iur. Phil. Dec. in d. l. aliud eſt: vbi in Annota. dixi. Adde An. Tiraq. de legibus connubia. gl. 3. num. 129.

¶ *Non ſi.*] Idem Dec. l. 1. col. 3. C. de inſtit. & ſubſtit. Sub condi. fact. vbi dixi.

¶ *Retractari.*] Supra conſil. 351. vbi dixi.

¶ *Compromitteret.*] Supra conſil. 39. vbi dixi. Adde And. Tiraq. de legibus connubialibus. char. 156.

IN CONSILIVM CCCCLXXVI.

¶ *Mortuis.*] Hæc ſola ratione benè conſuluit Philip. Dec. alioquin malè conſuluiſſet, dixi in Anno. ad Alex. conſil. 42. conſil. 56. & ſeq. lib. 3. & ad Decium ſupra conſ. 454. & in c. cauſam quæ. num. 2. de off. deleg. & cum Dec. hîc Io. Corra. de ſeruit. l. 1. col. 2. Hier. Gratus, conſil. 68. in prin. lib. 1. Car. Ruin. conſil. 44. lib. 2.

¶ *Tacita.* Supra conſil. 418. Adde quæ dixi ſupra conſil. 243. And. Tiraq. in tract. *mortuus ſaiſit viuum.* char. 63.

IN CONSILIVM CCCCLXXVIII.

¶ *Præteritionis.*] Imò valet, & non ſunt præteritæ ſed inſtitutæ, etiam in primo gradu, ex quo per nota. in auth. quod locum. C. ſi ſecundo nup. mulier & ſupra conſilio 454. conſil. 476. mater non cenſetur inſtituta niſi reſpectu alimentorum & ſic in certo iure tantùm, & verbum, *poſtquam*, non differt inſtitutionem, ſed libertatem ab alimentis & adminiſtratione.

¶ *Non valet.*] Imò valet & pura eſt, vt ſupra dixi.

¶ *Breuiter.*] Et in hoc benè.

¶ *Nullam.*] Et benè in hoc teſtamento.

¶ *Excluſi.*] Imò quia ex quo fideicommiſſarius mortuus eſt, poſtquam dies ceſſit, licet ante agnitionem tranſmiſit: vt ſupra eod. num. 7. num. 8. & ſic omnes admittuntur.

IN CONSILIVM CCCCLXXIX.

¶ *Non poteſt.*] Supra conſil. 39. vbi tetigi.

¶ *Paulus.*] Habetur in conſil. 81. lib. 2. in nouis, col. 3.

¶ *Placet.*] Idem Philip. Decius l. cum te tranſegiſſe. C. de tranſactio. & ſupra conſil. 349. col. 4. Phil. Cor. conſil. 27. col. 2. col. 4. lib. 4. Hier. Grat. conſil. 88. lib. 1. vide quæ dixi ad Alexandrum conſ. 42. lib. 1.

IN CONSILIVM CCCCLXXX.

¶ *Conſ. 43.*] Quod hodiè habetur conſ. 56. lib. 6.

¶ *Conſ. 81.*] Vbi dixi. Tamen cum Decio, Caro. Rui. conſil. 163. num. 14. cum ſequen. lib. 2.

¶ *Perdant.*] Supra conſil. 236. col. 4. infra conſil. 234. col. 4. infra conſil. 495. col. vlt. dixi ad Alexandrum conſilio 76. libro 4. quicquid dicat Car. Rui. conſil. 57. lib. 2. conſil. 27. num. 13. lib. 1.

¶ *Extraneus.*] Vnde per errorem iuris ſoluens non repetit, quamuis aliud ſit in legitima, vt dixi in lect. l. cum quis menſe Iunio Tubingæ, anno 1554. C. de iuris & facti ignor.

IN CONSILIVM CCCCLXXXI.

¶ *Vniuerſalia.*] Idem Dec. infra conſil. 514. num. 16. Iaſ. l. vlt. col. 2. C. de hære. inſt. conſil. 4. num. 3. lib. 1. in l. filiusfa. §. diui lect. 1. in fi. & ibi Io. de Montefer. char. 6. de leg. 1. Alexand. conſil. 56. lib. 1. Barbatias in repe l. cum acutiſſimi. col. 68. dicens ita conſultum per collegium Bononienſe C. de fideicom. Hiero. Grat. conſil. 31. nu. 24. conſil. 133. ad fi. lib. 2. & malè & contra tex. in d. auth. Et dixi num. 2. Annotati addictum conſil. Ale.

IN CONSILIVM CCCCLXXXII.

¶ *Fauorem.*] Supra conſil. 278. & conſil. 189. nu. 13 vbi dixi.

¶ *Culpa.*] Idem Maria. Socin. ca. ad audientiam col 33. de homicid. Iaſ l. pro hærede §. ſi coram de acquir. vel amit. hæredi. Vide Angel. in tract. Maleſi. ver. Sempronium mandatorem quæſt. 8. And. Alc. l. 1. §. ſi ſtipulanti, num. 35. cum ſeq. de verb. ob. Cæp. conſil. 54. quia illud dictum Decio non eſt tutum, ſed iudex arbitrabitur.

IN CONSILIVM CCCCLXXXIII.

¶ *Probatur.*] Bal. Lancelo. Dec. Iaſ. in l. Titiæ textores. col. 3. de leg. 1. Mari. Soc. tract. de citatione art. 30. Iaſ. in l. 4. §. condemnatum col. 2. de re iudi. Io. Amicus. conſil. 93. Dec. ſup. conſil. 118. num. 6.

¶ *Proprietas.*] Oldra. q. 176. Ro. conſil. 444. latè dixi in conſuet. Pariſ. § 1. gloſſ. 5. num. 45.

¶ *Paſturandi.*] Cæpol. tract. de ſeruit. ruſtic. prædio. c. de paſcuis.

¶ *Non releuat.*] Bar. in l. de itinere actuque priu. Bald. inſtit. de ſeruit. §. præditorum col. penult. Cæpol. tract. de ſeruit. ruſtic. prædior. c. 1. & benè quicquid mira deprauatione conetur Alciat. in lib. 1. paradoxo c. 9. & in ſuo tract. de præſumpt. reg. 2.

¶ *Concludit.*] Dixi latè in conſuet. Pariſ. §. in gl. 5. num. 47. & vltra ea quæ ibi dixi, idem tenet Bald. in l.

in l. monumenta. C. de lega. Franciſ. Purpuratus l. 1. col. penult. de iuriſd. omnium iudicum. Alciat. in c. quod ſedem. num. 89. de officio ordinar. & dicit Alexand. conſil. 94. num. 11. lib. 5. quod iuriſdictio in dubio cenſetur conceſſa perſonæ, & non territorio, & quod non præſumitur de pertinentiis. Alexand. conſil. 55. num. 18. libr. 4. Sed allegans probare debet, ſed qualitas rei & conſuetudo regionis ad præſumendum ſufficit. cap. ſuper eo. de cenſibus.

¶ *Probandum.*] Supra conſil. 215. vbi dixi.

¶ *Citari.*] Matt. Afflict. Deciſ. Neapo. 181.

IN CONSILIVM CCCCLXXXIV.

¶ *Prohibetur.*] Dicendum vt ſcripſi in conſuet. Parif. §. 16.

¶ *Breuiter.*] Idem infra conſil. 627. num. 6. adde quæ dixi ſupra conſil. 50.

IN CONSILIVM CCCCLXXXV.

¶ *Alimentis.*] Supra conſil. 454. conſil. 476. vbi dixi.

¶ *Finitum.*] Imò tantum abeſt, vt finitum ſit vt etiam in pleno vſufructu deinceps valere incipiat quandiu honeſta vidua erit. Faciunt quæ dixi ad Alexandrum conſil. 56. lib. 3. & malè conſuluit Decius hîc: heredes autem filij tantùm legitimam eius liberam habebunt.

¶ *Colligitur.*] Imò potius colligitur, quod tantò magis dilexit vxorem etiam contra filios ſuperſtites: ergo fortius contra extraneos; quos non voluit magis alleuare quam filios, facit infra conſil. 601.

¶ *Manifeſtè.*] Falſum eſt, ſed haberet apparentiam, ſi illa poſſeſſio excederet alimenta & honores, aliàs alimenta, cum præeminentia præponderant inter nobiles.

¶ *Non obſtat.*] Sequens columna deficiebat infra conſil. 537. vbi præſens conſilium imperfectè repetebatur, & tertiò infra conſil. 610. vbi ſuperfluebat aquæ plenum: nunc habetur hîc aliis cancellatis.

¶ *Alienum.*] Matthæus Matheſi. ſing. 4. Dec. ſupra conſil. 436. & infra 590. Paulus Picus repe. 55. Titia eum nuberet. quæſtio. 26. quæſtio. 59. de leg. 2. Alexand. conſil. 162. lib. 2. vbi in Annota.

IN CONSILIVM CCCCLXXXVI.

¶ *Principaliter.*] Alex. conſil. 140. num. 8. lib. 5. vbi dixi. Angel. conſil. 247. Dec. ſupra conſil. 184.

¶ *Mandatum.*] Supra 36. num. 5. vbi dixi & conſil. 199. num. 5.

¶ *Tractum.*] Iaſ. conſil. 139. libr. 4. Alber. Bru. conſil. 29. col. vlt. vide Paul. de Caſt. conſil. 104. lib. 1. Phil. Corn. conſil. 224. lib. 4.

IN CONSILIVM CCCCLXXXVII.

¶ *Tolerari.*] Prout Philippus Pulcher in regno Franciæ, poſtquam prohibuerat, permiſit. Et limitauit ad effrenem audaciam certis ſaltem limitibus coërcendam, vt dixi in ſtylo curiæ. Parlamenti parte. 1. c. 16. de duello: ibi illam conſtitutionem ad viuum reſtitui.

¶ *Permiſſum.*] Scilicet reſpectu ſuperioris ad reſtringendum maius malum & reſpectu prouocati ad ſe defendendum. Ergo multò magis ad Rempublicam defendendam iure belli aperto, vt fecit David contra Goliath. Huius exemplum imperiti reſtringunt ad priuatam reuelationem.

¶ *Querela.*] Sed ſtulta non Reipu. Sed affectibus brutis malè indulgens, quantumuis falsò prætexteetur honos Reip. Vide Bal. conſil. 210. lib. 1. And. Iſer. de pace tenenda & eius violatoribus col. 10. Laurent. Calia. latè conſil. 2. Ioan. Fabia. §. per contrarium. Inſtit. de hæreditat. quæ ab inteſtato deferun. Iaſon l. ex hoc iure col. 4. & ibi. Claud. de Seiſſel. de iuſti & iur. Iaſ. conſil. 144. lib. 2. 113. lib. 4. Philip. Dec. Eccleſia ſanctæ Mariæ. num. 26. de conſtitutio. & infra conſil. 686. vbi etiam dixi.

¶ *Saluo.*] Quamuis Bart. in l. ſi non conuicij. C. de iniu. & l. quæ omnia de procur. & Alexand. apud eum in d. §. *ait prætor*, diſtinguant an clauſulâ *ſaluo* præcedat vel ſequatur, tamen eſt proteſtatio contraria facto, nec excuſat, ſiue præcedat, ſiue ſequatur: Sed ſemper eſt iniuria. Alber. in 2. parte ſtatuto q. 40. Franc. Areti. l. ſi quis extraneus in princip. de acquiren. hæreditat. Socinus l. illud quod quiſque iur. Lancel. Dec. l. turpia, in princip. col. in fi. de legatis primo. Guid. Papæ. Deciſi. Delphinali. quæſtio. 465. Iaſon l. non ſolum. §. morte. col. 22. & ibi Anton. Rubeus in repeti. nu. 461. de operis noui nunciatione. Franciſ. Ripa. cap. cum Martin. Ferrarien. num. 88. de conſtitu. niſi verum ſit quod obiicitur, ſcilicet mentiri illum qui mendacij arguitur. Bald. conſil. 45. lib. 1. Bonifacius de Vitallinis Clem. 1. col. 1. in fin. de pœn.

¶ *Armorum.*] Idem Iaſ. conſil. 113. Bald. in c. 1. in prin. col. penul. de pace. conſtant. in vſib. feud. Hieronymus Gratus conſil. 3. in fin. lib. 2. And. Alciat. in tract. de ſingulari certamine.

¶ *Credulus.*] Andreas Iſernia c. 1. hîc finitur lex. col. 1 in vſib. feud.

IN CONSILIVM CCCCLXXXVIII.

¶ *Petrum.*] Qui erat vnus ex filiis dicti Gerardi, qui Petrus donauit poſteà partem ſuam hoſpitali, fortè in odium prætenſi fideicommiſſi, vt patet in conſil. Carol. Rui. conſil. 7. lib. 3. vbi in hoc eodem caſu, pro eadem parte idem quod Decius conſul.

¶ *Eccleſiæ.*] Sed hoc iure non probatur, nec verum puto, ſaluo, quod ſi donator moreretur in ea voluntate, valeret in vim vltimæ voluntatis, quatenus teſtari licet: ad quod vltimum facit Paul. conſ. 130. col. pe. conſil. 137. col. 2. lib. 1. Matth. de Afflict. Deciſ. Neapol. 338. col. 3.

¶ *Iuramentum.*] Idem Dec. ſupra conſil. 431. & in conſ. 536. Gui. Pap. Deciſio. Delphi. 350. & conſ. 52. col. Franc. Curt. iunior. conſil. 34. & multò plures, quos citare piget. Veritas eſt quod iuramentum non poteſt hunc defectum purgare per l. non dubium, C. de legi. vt dixi in Annot. in Alex. conſ. 4. num. 10. lib. 1. Et vltra eos quos paulopoſt pro hac parte Decius citat, mecum tenent, Ioann. Fabri. §. aliæ, inſtitu. de dona. Franciſ. Curt. Senior conſ. 66. col. fin. & conſ. 67. Io. de Monte Ferrat. rep. l. nemo poteſt. col. 15. de lega. 1. Et ita conſuluit Bal. conſ. 113 conſ. 115. in fin. lib. 1.

¶ *Eccleſiæ.*] Iaſon conſ. 169. col. 3 lib. 4. Fran. de Rip. de reuoc. do. reſponſo 2. col. fi. Sed iſtud eſt falſum & contra text. in d. l. illud & in d. l. pen. §. cæteris quæ clarè probant hæc iura æque locum habere, etiam ſi donetur Eccleſiæ vel piæ cauſæ vel Clericis niſi in caſibus exceptis. Et ita tenent Guil. Cuma. Bald. Paul. in d. illud. Maria. Socin. in tracta. oblatio. lib. 9. quæ. 6. Quæ verò turba Canoniſtarum contra dictas leges allegat, mera deliria ſunt. Hinc eſt quod noua conſtitutio magis anno 1539. q. 132. de inſinuando, habet locum etiam ſi fiat

Digitized by Google

donatio Eccleſiæ, vel piæ cauſæ, ſiue à Clericis vel in Clericos, niſi in caſibus iure expreſſis, qui cenſentur excepti. Licet ea conſtitutio loquatur vniuerſaliter in omnibus donationibus. Et ita hîc obſeruatur, niſi quod moderatio iuris valet vſque ad 580. aureos. non recipitur ob verba dictæ conſtitutionis, quæ ſunt nimis rigida pro ingenio authoris.

¶ *chedula.*] Dixi in conſue. Pariſ. §. 96.

¶ *Piu.*] Pau. Are. d. l. ſi is qui. Alex. conſ. 74. num. 3. vbi dixi. lib. 1. Curt. Iunior. conſ. 32. Carol. Rui. conſ. 204. col. 1e. lib. 2.

¶ *Paulus.*] Quod eſt conſ. 450. lib. 2. in nouis, vbi integrè habetur, ſed principium eiuſdem conſilij habetur truncatim lib. 1 conſ. 75. in nouis.

¶ *Quæſitum.*] Quod eſt conſ. 307. lib. 1. in nouis.

¶ *Bergami.*] Aliàs Pergami & eſt conſ. 185. libr. 2. in nouis.

¶ *Pœna.*] Gl. c. ſignificantibus, in fi. de offi. deleg. gl. tex. c. 2. de precar. Alexand. conſilio 31. in princ. lib. 1. vbi dixi.

IN CONSILIVM CCCCLXXXIX.

¶ *Paul.*] Quod eſt conſ. 155. lib. 1. in nouis. Idem in eodem ferè caſu. Aymo. conſ. 117.

¶ *Teneri gl.*] Idem Cald. conſ. 40. de teſt. Alex. conſ. 12. lib. 1. conſ. 33. num. 12 lib. 3 Phil. Cor. conſ. 77. libr. 4. Soc. conſ. 20. libr. 4. Carol. Rui. conſ. 2. conſ. 12. lib. 2. Nic. Boer. deciſ. Burdegal. 35. num. 6. Sed falſum eſt. Et omnes illi & Decius hîc peſſimè conſuluerunt, vt etiam dixi in Annot. ad dicta conſilia Alexandri.

¶ *Articulati.*] Et intelligitur Phi. Franc. in rub. col. 5. de teſt 6.

¶ *Blandis.*] Hen. Bohic. c. inter cætera in fin. de prob. Panor. c. 2. de pecul. Cleri. Bal. Imo. l. captatorias de hære. inſtitu. Iaſ. l. 3. §. vlt. ff. de condic. can. da. Hippo Marſi. ſingulari 526. vide Matth. de Afflict. deciſ. Neap. 69. Carol. Rui. conſ. 73. lib. 2. Sed non eſt verum in teſtatore imbecillis iudicij, & facilè perſuaſibili. quando legatum eſt magnum & fraudantur proximiores. Nec eſt etiam verum in his qui habent teſtatorem ſub ſuo regimine, præſertim durante illa infirmitate. De quo extat expreſſa conſtitutio in Gallia facta anno 15,9. Et tempore Beati Hieronymi per Imperatores Chriſtianos Valenti. & Gratian. facta eſt lex contra Presbyteros, Clericos & Monachos vrbis Romæ, ne poſſent hæredes inſtitui, quia ſolebant blandis verbis inducere ſenes carentes filiis ad ſe inſtituendum, quam laudat Hieron. propter auaritiam Cleri Romani tomo 1. epiſtolarum in 2. epiſt. Et tangit Alci. in l. C. de ſacroſanct. Eccleſ. vbi malè putat legem illam factam fuiſſe tempore Conſtantini magni, quia fuit facta circiter 40. annos poſt eum, vt dixi ſuper, d. lib. 1.

¶ *Cum glo.*] Imò plures tenent contrarium, vt Rom. conſ. 306. in fin. Phil. Cor. conſ. 1. conſ. 319. lib. 4. Hippolyt. Marſil. ſingu. 449 Matth. Afflict. deciſio. Neapolit. 143. Caro. Rui. conſ. 8. cum duobus ſequent. lib. 3. & benè, vt etiam dixi in conſue. Pariſ. §. 93 Idem Iaſ. conſ. 196. col. 3. lib. 2.

IN CONSILIVM CCCCLXXXX.

¶ *Concludit.*] Et benè idem Iaſ. ibi col. pen. Franc. Aret. l. Titius. in princi. de liber & poſthu. & conſ. vlti. Carol. Rui. conſ. 2. conſ. 6. lib. 3. Alex. conſ. 41. num. 6. lib. 1. vbi in annot. dixi.

¶ *Specie.*] Eſt verum. Sed fecit mentionem ad finem reſoluend teſtamentum. quia noluit legata pia deberi, ſi decederet ſine filiis, vt in principio conſilij. Non obſtat clauſula codicillaris, quia præter id quod notat Bartol. l. 1. q. 6. de iure codicil. cenſetur facta ſub eadem conditione, quæ videtur in clauſula acceſſoria repetita. Non obſtat quod diu poſt poſthumum natum vixit, quia putabat ius eius ſaluum per illam conditionem: *ſi ſine liberis*: quæ etiam pendebat & potuit poſthumus præmori. Tum videbat pater fideicommiſſarium eſſe mortuum, & ſic exiſtimare potuit caducum eſſe per erroneam opinionem Bartol. de qua infra eod. conſ. col. vlt. Et error iuris vel quælibet circunſtantia ad iudicandum pro filiis ſufficit. Et ſic puto Decium hîc malè conſuluiſſe: quamuis pro Decio faciat Alexand. conſ. 26. num 5. conſ. 123. col. vlt. lib 1. conſ. 47. num. 8. conſ. 142. num. 9. lib. 2. conſ. 30. in prin. lib. 3.

¶ *Vel mate.*] Supra conſ. 185. conſ. 450. vbi tetigi.

¶ *Breuiter.*] In hoc Decius benè reprehendit Bart. Tamen in effectu malè conſuluit, vt dixi.

IN CONSILIVM CCCCLXXXXI.

¶ *Extra.*] Et placet, ita vt nec paſſiuam quidem extenſionem recipiat, vt in ſimili nouè dixi in tract. reg. cancella. reg. 18. num. 109. Et in conſue. Pariſ. §. 8. glo. 1. num 48. & in lectura mea ſuper l. cunctos populos, C. de Sum. Trini.

IN CONSILIVM CCCCLXXXXII.

¶ *Teſtatori.*] Supra conſ. 25. col. 3. ſupra conſ. 445. num. 8. gloſſ. Cle. dudum. §. rerum verb. obuentionibus de ſepultur. Anton. Corſe. in ſing. verb. commiſſarius.

¶ *F-tuum.*] Hoc falſum, ſed per alias rationes benè conſuluit Decius.

IN CONSILIVM CCCCLXXXXIII.

¶ *Quæritur vtrum.*] Quod eſt conſ. 64. lib. 1. in nouis. Idem Alex. conſ. 90. lib. 3. vbi dixi. Philipp. Dec. l. 2. num. 34. ſi cer. pe. & benè, vt ibi tetigi, quicquid ibi ſcripſerit Franciſc. Purp. num. 87. cum ſeq. Et conſilium Dec. hîc non iuſtificatur niſi per circunſtantias facti quas tradit num. 10. & num. 24.

¶ *Vltimo.*] Conſ. 128. conſ. 337. lib. 1. in nouis.

¶ *Iuramentum.*] Supra conſ. 240. in fin. vbi dixi,

IN CONSILIVM CCCCLXXXXIV.

¶ *Præmoriente.*] Sup. conſ. 225. infra conſ. 516. conſ. 555. Dec. in l. pactum quod dotali. col. 2. C. de coll. in l. 1. num. 6. C. qui teſta. fa. poſſ. Alexand. conſ. 83. lib. 2. vbi tetigi.

¶ *Captatoria.*] Carol. Rui. conſ. 19. cum duobus ſequentibus libr. 2. Sed hîc magis reprobatur propter eorum abuſum & illecebras ad huiuſmodi lucra occupanda, vt tempore Damaſi I. Papæ, Clero Romano & Monachis per Imperatores Chriſtianos fuit interdictum, ne hæredes inſtitui poſſent. Hier. in 2. epiſtola ad Nepotianum. To. 1.

¶ *Tamen.*] Totum reſiduum huius conſilij eſt ad verbum repetitum infra conſ. 499. à num. 6. vſque ad num. 13. paucis ibi num. 10. num. 11. interiectis. Nolui tamen hîc delere, cum ſint diuerſa conſilia. Idem quandoq. practicabat Alex. vt apud eũ detexi.

¶ *Non*

¶ *Non valet.*] Idem infra conſil. 499. num. 9. ſed falſum eſt Fa. quæ dixi in c. 1 de reſcri. in 6. ſuper gl. & in l. vniuerſis in lectura Tubingenſi. C. de precibus Impe.offer.& Panor. in d.c.ſciſcitatus col. pen. magis ſentit pro opinione mea.

IN CONSILIVM CCCCLXXXXV.

¶ *Genere.*] Vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 12. num. 3. Idem Paul. conſ. 316. ſupra ſcriptus conſil. 300. ſuper quinto lib. 2 text. in c. nouit. & ibi Ant. But. notab. 4. Phil. Deci. num. 6. de iud. idem appellatione prolis. Secus in ſubſtitutione facta illorum de domo & progenie, vt per Phil. Corn. conſil. 55. lib. 1. conſil. 26. conſil. 41. lib. 4. poſt Batt. in l. tutel.de capitis diminut. l. pronunciatio.in fi. de verb. ſign. l. vlt. C. eo. Io. de Are. lib. 1. in prin. ad Sylla. Aug. vterque. Imo. l. ex facto §. ſi quis rogatus. ad Treb. latè Alex. conſ. 213. lib. 6. quia tunc intelligitur de agnatis. Idem quoties & quatenus aliàs apparet mentem teſtatoris fuiſſe ſubſtituere illos tantùm, per quos conſeruatur dignitas generis & domus, quia tunc & iam appellatione deſcendentium ex filiis non continentur fœminæ, vt per Ludouicum de Gozad. conſil. 45.

¶ *Secus.*] Et benè quamuis alias repetitum videatur ſecundum ea quæ dixi in Annot.ad Alexandrum conſil. 52. lib 4. & ad Dec. ſupra conſil. 15.

¶ *Maſculis.*] Imò ad excludendum montem pietatis per quam libet poſteritatem. Et quam malè hîc, & infra conſil. 514. conſuluerit, ibi dicam.

¶ *Statutum.*] Iſtud argumentum non valet quià loquitur in cauſa inteſtati, & dixi ad Alexandrum conſilio 15. libro 4.

¶ *Conſ.* 15.] Vbi peſſimè conſuluit, & hîc, vt ibi dixi, & veritas erat filiam abſoluendam.

¶ *Cogitauit.*] Iſta ſunt ſomnia, imo deliria, quia fratres veriſimiliter erant relicturi nepotes.

¶ *Quia.*] Similem reſponſionem & extenſionem fecit Ludouicus de Goza. conſil. 45. num. 16. poſt Bald. l. 1. col. vlt. C. de iis qui antè aper. tabu. Sed non eſt vera.

¶ *Diuiſionem.*] Supra conſil. 86. vbi dixi.

¶ *Priuetur.*] Supra conſil. 480. vbi dixi.

¶ *Secus.*] Imò ſimpliciter vt dixi ſupra conſil. 426.

¶ *Non valet.*] Imò valet vt dixi ſuper extrauag. Caſſa. Cod. de ſuc. ſanct. Eccl. nec eſt authentica ſicut nec ille text. Item nulla communitas, ſed extrauagans Federici II. tempore ſuæ coronationis ab Honorio III. extorta. quæ nunquam fuit in vſum recepta, vt etiam tradit gloſſ. 1. in dicta extrauaga. Caſſa.

IN CONSILIVM CCCCLXXXXVI.

¶ *Remanet.*] Feli. Philip. Dec. c. cum acceſſiſſent. de conſtitu.

¶ *Scripturæ.*] Supra conſil. 483. num. 4. vbi dixi & vltra adde Caro. Rui. repe. rub. de oper. no. nunt. in fi.

¶ *Centum.*] Dixi in conſuetu. Pariſ. §. 7. num. 12. & §. 8.

¶ *Inuentarij.*] Niſi eſſet facta per viam ſimplicis recognitionis, vt dixi in conſuetu. Pariſ. §. 114.

IN CONSILIVM CCCCLXXXXVII.

¶ *Relatio*] Supra conſil. 292. vbi dixi & in conſuet. Pariſ. §. 45. num. 18.

IN CONSILIVM CCCCLXXXXVIII.

¶ *Virginæ.*] Pro qua in hac eadem cauſa ſcripſit Carol. Ruin. conſil 38. incipien. quoniam de pluribus libro 1. vbi excepto poſſeſſorij articulo, quem non tangit, loquitur plenius quam Decius. Sunt autem allegationes in fauorem partis pecunia redemptæ. Et idem Caro. Ruin. in hoc eodem caſu & iam nominibus non mutatis in eodem libro 1. conſil. 208. incip. permittendum eſt primo. Contrarium ex diametro conſuluit pro agnatis contra filiam, quod eſt mirandum, & credebam eſſe conſilia diuerſorum, ſed eſt vtrobiquè idem ſtylus Ruino ſolitus. Quare minus eſt his fidendum, quam ſcripturis Aduocatorum.

¶ *Alodialia.*] Supra conſil. 467. & ſeq.

¶ *Poſſeſſionem.*] Amplia & iam ſi per conſuetudinem vel ſtatutum poſſeſſio feudorum ipſo iure transferatur in agnatos vel maſculos: quia interim filia non ſolum ſequeſtrum impedire, ſed etiam fiduciariam poſſeſſionem obtinere poterit in interdicto vti poſſidetis, vt in ſimili dixi de hæredibus antiquorum prædiorum ſui lateris in conſue. Pariſ. § 147. & ſic in hoc primo articulo Decius benè dicit.

¶ *Simili.*] Scilicet ſupra conſil. 467. Adde ſupra conſil. 413.

¶ *Ordra.*] Idem Dec. ſupra conſil. 413. Car. Rui. conſil. 36. num. 8. conſil. 38. conſil. 39. col. 1. libr. 1. Et in hoc etiam articulo, vt fœminæ includantur, benè dicit Decius.

¶ *Facta.*] Anno 1395. menſe Septembri in perſona Io. Galeatij vicecomitis, qui fuit primus Mediolani dux, quem Blondus ſcribit Imperio magis quam ducatu dignum, ſed re vera magnus & prauus, ſed ſplendidus erat tyrannus Piſarum & alienarum ciuitatum vſurpator, quam Chartuſienſes Papienſes ſanctum more ſuo vocant, non ob vitam, ſed ob dona eis facta, vt ſcribit Philippus Commineus in ſua fideli hiſtoria.

¶ *Bald.*] Franciſchi in tract. feu. fo. 4. Alci. Pareg. lib. 5. c. 16. Dixi in conſue. Pariſ. §. 20. num. 3. cum ſeq.

¶ *Non videtur.*] Hoc verum & malè contra ſcripſerunt Phi. Dec. & Caro. Rui. per ea quæ ſcripſi in conſue. Pariſ. §. 1 gl. 5. num. 20. cum ſeq.

¶ *Metum.*] Hæc eſſet bona ſolutio, ſed facti eſt: nec de ea loquitur Ruinus.

¶ *Poſterorum.*] Imò potuerunt ex quo non erat quæſitum, niſi vt hæredibus ſupra eo. num. 6. & ita in ſimili And. Tiraq. tract. retract. proximi. §. 32. num. 42. rectè decidit.

¶ *Rolandi.*] Idem Rui. conſil. 38. num. 12. cum ſeq. & malè ex quo res erat hæreditaria.

¶ *Praſcriptio.*] Bald. conſil. 351. libr. 3. Alexand. conſil. 98. num. 4. lib. 2. conſil. 101. col. pen. lib. 7. And. Tiraq. tracta. retract. proximi. §. 1. gloſ. 10. num. 45. Vide Alexandrum conſilio 59. numero 2. libro .

¶ *Antiquo.*] Idem Rui. conſil. 38. num. 9. libr. 1. Sed falſiſſimum eſt; ſic etiam in hoc Decius & Rui. malè ſcripſerunt.

¶ *Agnatorum.*] Falſum etiam illa iacente, etiam patre volente, vt tenet idem Dec. ſupra conſil. 365. num. 1. Caro. Rui. conſil. 36. in cauſa feudali num. 14. cum ſeq. lib. 1. Dixi in conſuet. Pariſ. §. 8. gl. 1. num. 39. Reſiduum huius conſilij ſunt ampullæ verborum.

IN CONSILIVM CCCCLXXXXIX.

¶ *Tamen.*] Quæ ſequuntur vſque ad num. 13. exceptis conteptis ſub num. 10. & 11. habentur ad verbum ſupra conſ. 494. col. vlt.

¶ *Clerico.*] Cui eſt prohibitum etiam in cauſis Eccleſiaſticis gl. Inno. I. Hoſt. Panor. in d. cap. ſicut Lanfran. de Oria. in tract. de Arbi. col. 30. gl. ca. vt officium §. 1. verſic. præmiſſo. de Hæreti. in 6. Idem Decius ca. 1. col. 7. de iudic. l. in ambiguis. §. non eſt nouum de reg. iur.

¶ *Noua.*] Scilicet de nouo recipere, ſed prius ſuſcepta in formam redigere ſub data antiqua ſuſcepti negotii. Spec. de ſtat. Monac. §. 1. ver. 27. Bar. l. ſi quis ex argentar. §. rogentur & ibi. Iaſ. de eden. Fel. in c. cum p. tabellio. col. 4. de fide inſtr. Io. de Anania. c. fraternitatis. col. 10. de hæreti. Ang. Clauſ. ver. tabellio. §. 4.

¶ *Opinio.*] Supra conſ. 259. in pr. vbi dixi.

¶ *Non ſit.*] Supra conſ. 458. & idem Dec. c. ex parte 2. num. 5. de officio delega. vbi dixi.

IN CONSILIVM D.

¶ *Bubulcarum.*] Latè Iaſ. conſ. 73. conſ. 79. lib. 1. Alexand. conſil. 120. lib. 2. conſ. 8. lib. 4. vbi dixi. Adde ſupra conſ. 347.

¶ *Pretij.*] Supra conſilio 4. Alexand. conſilio 3. libro 1. vbi dixi. Adde Fabia. de ſanct. Saui. in tract. de empti. & vendit. in 5. q. princip. col. 6. Anto. Burgoſ. in c. ad noſtram num. 51. de empt. & vendit. And. Tiraquell. de retract. proximit. §. 1. gl. 14. num. 86.

¶ *Articulos.*] Idem Decius c. in præſentia num. 33. de proba. cap. dilecti. numer. 4. de except. vbi tetigi.

IN CONSILIVM DI.

¶ *Cognatis.*] Sed imaginaria & friuola, quæ ferè iam vbique ſpernitur. Tetigi ſupra conſilio 462. num. 3.

¶ *Conſeruando.*] Idem Dec. c. 1. lect. 1. num. 31. de conſtit. vbi dixi.

IN CONSILIVM DII.

¶ *Succedit.*] Hæc vulgaris regula non eſt vera, vt dixi in tract. diuid. & indiuid.

¶ *Liberatus.*] Idem Franc. Purpurat. leg. ſingularia num. 48. ſi cert. pe. Aret. conſ. 6. latè And. Tiraq. tract. retract. proximi. §. 1. gloſſ. 2. num. 141. Dixi in tract. diuid. & indiuid. ſuper l. corruptionem num. 31. num. 37. cum ſeq. C. de vſufruct.

¶ *Alter verò.*] Scilicet Caro. Ruinus conſilio 145. num. 13. lib. 1. Idem Stepha. Bertran. conſilio 196. ex themate num. 2. lib. 1. conſilio 62. vtinam lib. 5. Sed contrarium ſentit Alcia. in l. fin. C. de pact. & ibi Franci. Purpura. num. 18. cum ſeq. & Decius hîc & benè.

¶ *Extincta.*] Idem Ruin. d. conſilio 145. in fin. libr. 1.

IN CONSILIVM DIII.

¶ *Liberatus.*] Serpentinum argumentum quia cauda repercutit, & in obligationé præciſam reinducit.

IN CONSILIVM DIV.

¶ *Non valet.*] Imò valet, vt dixi ſupra conſ. 455.

¶ *Anima.*] Falſum vt dixi ſupra conſ. 426.

IN CONSILIVM DV.

¶ *Nullum.*] Caro. Rui. conſ. 40. conſ. 56. libr. 5. Dixi ad Alexandrum conſ. 19. lib. 6.

¶ *Legitimæ.*] Supra conſ. 264. conſ. 296. vbi dixi.

¶ *Patre.*] Supra conſ. 26. conſ. 203. vbi dixi.

IN CONSILIVM DVI.

¶ *Standum.*] Supra conſ. 274. vbi tetigi.

¶ *Ceſſat.*] Supra conſ. 331. conſ. 489. col. 2. Alex. conſ. 188. lib. 1. vbi dixi.

IN CONSILIVM DVII.

¶ *Senſu.*] Supra conſ. 232. col. vlt. vbi tetigi.

¶ *Soror.*] Supra conſil. 71. Hier. Grat. conſil. 19. conſil. 20. conſil. 26. lib. 1.

IN CONSILIVM DVIII.

¶ *Conſ. præcedenti.*] Adde Bald. conſil. 195. lib. 2.

IN CONSLIVM DIX.

¶ *Citari.*] Alberi. l. qui haber §. pupillus de tutel. Io. Fab. §. vlt. inſtit. de pœna. teme. litig. Bal. Alex. l. ſi ex legati. de verb. oblig. Maria. Soci. tract. de citatione eod. tit. 5. num. 42. Matth. Affl. deciſ. Neapolit. 262. And. Tiraq. de retract. proximit. §. 1. gl. 13. num. 25. cum ſeq.

¶ *Rationum.*] Latè dixi in conſuetud. Pariſienſi, §. 5. num. 20. Hyer. Grat. conſ. 122. n. 10. l. 2. limit.

IN CONSILIVM DX.

¶ *Nullo modo.*] Idem Alber. Ang. in l. procurator. per illum tex. de procu. Bal. in l. & iam de fideicommiſſ. Philipp. Cor. conſil. 223. in fin. libr. 3. Bal. conſilio 2. lib. 5. Nicol. Boër. deciſ. Burd. 81. & ita practicatur, vnde dicit Guliel. Cuneus lib. cum mandante. C. vbi cauſæ fiſcales, quod ſtultum eſt qui emit ab adminiſtratore, niſi vendat duplici nomine, ſcilicet proprio & adminiſtratorio, quamuis aliter poſt Cornetum diſtinguit Vdalr. Zaſ. l. 4. in pr. de re iudicata.

IN CONSILIVM DXI.

¶ *Nepotes.*] Supra conſil. 377. num. 5. vbi tetigi.

¶ *Specificatu.*] Supra conſilio 13. columna 3. vbi dixi. Fa. ſupra conſilio 261. col. vlt. Hieron. Grat. conſil. 20. col. 2. lib. 1.

IN CONSILIVM DXII.

¶ *Reſtringi.*] Et benè ideò quicquid dicat Decius, neutrum teſtamentum valet: non primum, quia non perſeuerauit, ſed eſt reuocatum: non ſecundum, quia inductum erat conſumptum: quod ſatis ſemel operabitur. l. boues. §. hoc ſermone de verb.

fig.

Digitized by Google

ſig. Facit quod primum quantum non valeret, niſi iure ſpeciali, potuit ſine ſolemnitate reuocari. l. eius militis, §.1. de mil. teſtamento. Tum fauore Eccleſiæ, tum fauore iuris communis, tum quia res de facili ad priſtinum ſtatum redit l. ſi vnus, §. pactus ne peteret. de pact. c. teſtamentum. & gl. Et omnes de præben. in 6.

IN CONSILIVM DXIII.

¶ *Contrauentionis.*] Supra conſ. 23. conſ. 577. vbi dixi.

¶ *Heredibus.*] Sed vt hæreditatis non vt ſanguinis, nec iure ſubſtitutionis, niſi aliàs appareat.

IN CONSILIVM DXIV.

¶ *Filia.*] Hæc non ſolùm vera, ſed indubitata. Et Philippus Decius in conſ. 15. malè in conſ. 495. peius, in hoc conſilio peſſimè conſuluit; cum eſſent collaterales, & teſtamentum fœminæ: adeo vt putem eum non ſolùm pecunia corruptum, ſed etiam contra conſcientiam conſuluiſſe, vt & infra conſ. 545. cum ſeq.

¶ *Scribus.*] Iſtud eſt remotum & impertinens.

IN CONSILIVM DXV.

¶ *Teſtatoris Io.*] Id eſt, an portionem patrui qui poſt obitum fratris, qui actores reliquit, deceſſit, relictis fœminis tantùm. Et ſic puto Decium malè conſuluiſſe, quia licet prima concluſio vera ſit per ea, quæ dixi in Annot. ad Alexandrum conſilio 109. libro 1. conſilio 77. lib. 5. & ſupra conſilio 397. tamen deficit conditio; quas autem hîc ſubdit rationes num. 3. 4. 6. falſæ ſunt per ea quæ dixi in conſilio præcedenti, & ſupra conſilio 15. conſ. 495. in quibus Dec. qui nunquam filios, ſed vnicam ſpuriam habuit, contra filios more ſuo peſſimè conſuluit. Ratio autem hîc num. 5. facti eſt, nec concludit: potuit enim ob id pater mutaſſe primum teſtamentum, nec præſumitur error, aut obliuio, ſi clarius probetur, & ſic magis contra ſubſtitutos retorquetur, quia eorum ſubſtitutionem in nouiſſimo teſtamento apparet reſtrinxiſſe.

IN CONSILIVM DXVI.

¶ *Principibus.*] Hæc ratio potior prioribus, ſed potiſſima eſt: quia factæ erant de & ſuper rebus certis, non autem de quota hæreditatis & ſic abſque dubio valent, vt dixi in Annot. ad Alexan. conſ. 28. lib. 3. & ſupra conſ. 225. conſ. 236.

¶ *Locus.*] Sed ergo & tempus, quod eſt abſurdum hæc eſt enim opinio imperitorum, quin etiam mente corruptorum. qui conſuetudinem ſui loci & temporis pro duce habent, tamen naturale dictamen in ſe nec loco, nec tempore variatur; diſt. 4. per tot. Aug. de doct. Chriſt. lib. 3.

¶ *Caroli.*] Scilicet 4. anno 1373. inter Landgrauios Thuringiæ, & Marchiones Miſniæ, vt ipſe vidi, examinans cauſam illuſtriſ. principis & Herois Philippi Landtgrauij Haſſiæ comitis in Katzenelnbogen anno quo pro eodem Philippo factum eſt conſilium iſtud cum ſequen. & conſ. 655. infra.

¶ *Quod ſic.*] Quod in dubitatum eſſe apparet in meo conſilio, quod in hac cauſa edidi Pariſijs menſe Nouemb. Annot. 1550. durante captiuitate præfati Phil. Landtgrauij.

¶ *In infinitum.*] Supra conſ. 483. col. vlt. vbi dixi.

¶ *Patris.*] Imò fuit admiſſa, in hiſquæ erant hæreditaria, nec fuit excluſa à ſucceſſione, ſed ſolùm à certis terris, dominiis, & feudis, quæ iure inueſtituræ differebantur; aliud enim ſunt hæredes communes, quas vulgares, ſeu proprietarios Germani rectè vocant, aliud hæredes militares, maſculini, ſeu feudales.

¶ *Sententiæ.*] Latæ anno 1523. per Epiſcopum Auguſtanum, & Epiſcopum Conſtantiæ delegatos Cæſaris Tubingæ 9. Maij, in qua fuit aliquantum erratum, vt dixi in d. conſ. meo. num. 11. Sed longè iniquius & intolerabilius, in exequutione d. ſententiæ occaſione captiuitatis dict. Landtgrauij falſificato fœdere facta.

¶ *Saxoniæ.*] Friderico, Sigiſmundo. Hainrico, Guillielmo fratribus, & Frederico eorum nepote ducibus Saxoniæ, & Landtgrauiis Thuringiæ & Marchionibus Michſniæ, à Ludouico Landtgrauio Haſſiæ. Anno 1431. & ruſus anno 1467.

¶ *Recognitio.*] Latè dixi in conſue. Pariſ. §. 1. gloſ. 5. num. 21. num. 61. cum ſequen. & ſuper l. cum falſa. C. de iur. & fact. ignoran.

¶ *Pertinentiæ.*] Latè dixi in conſuet. Pariſ. 27. gl. 5. num. 20. num. 46.

¶ *Munitiones.*] Quod verum puto, vide ad vtramque partem And. Tiraquel. de retract. proximit. §. 1. gl. 7. num. 95. cum ſequent.

IN CONSILIVM DXVII.

¶ *Sententia.*] De qua in conſ. præcedenti num. 17. litterâ.

¶ *Medicum.*] Supra conſ. 162. vbi dicit Domini And. Tiraq. in tract. *le mort ſaiſit le vif.* char. 263.

¶ *Regula.*] Idem Dec. l. certum in pr. ſi cer. pet. c. in præſentia col. 7. de probat. vbi dixi. & ad Alexandrum conſilio 79. num. 5. lib. 7.

¶ *Intra fines.* [Supra conſ. 500. in pr. & infra 528. Alex. conſil. 54. lib. 3. vbi dixi. Aymo. conſil. 541 num. 9. conſil. 105. num. 1. Vnde quicquid eſt intra vniuerſitatem multorum feudorum, præſumitur feudum, vt decidit Matthæ. Afflict. c. 1. Si de inueſti. controu. fue. §. cum autem quis per tex. & gloſſ. de controu. inter maſcul. & fœmi. de benefi. in fin. in vſib. feud.

IN CONSILIVM DXVIII.

¶ *Secus.*] Imò indiſtinctè omnia vera melioramenta & quæ tenebatur facere vtroque caſu perdit, niſi culpa domini expellatur. Sed non magnas reparationes, quas non tenebatur facere in quibus ſeruabitur l. in fundo de rei vendi. vt plenè & nouè dixi in authen. qui rem. C. de ſacroſan. Eccl. in conſue. Pariſ. §. 1. gloſſ. 1. num. 73.

IN CONSILIVM DXIX.

¶ *Arbitror.* [Idem Fr. Curt. Iunior. conſ. 59. col. 1.

¶ *Ceſſat.*] Supra conſ. 201. num. 2. vbi dixi.

¶ *Incumbit.*] Alex. conſ. 59. num. 6. lib. 1. vbi dixi.

IN CONSILIVM DXX.

¶ *Negat.*] Supra conſ. 4. vbi tetigi conſil. 490. n. 6. Tamen cæteris paribus idem eſt, vt nouè dixi in l. 1. §. Sed ſi mihi de verbo obliga.

¶ *Semper.*] Supra conſilio 8. numero 7. vbi dixi & ſupra conſilio 37.

Digitized by Google

IN CONSILIVM DXXI.

¶ *Triplicis.*] Alexand. conſilio 144. num. 19. lib. 5. vbi dixi & latè Carol. Rui. conſ. 22. lib. 1.

¶ *Dotem.*] Idem Alexand. conſ. 144. vbi in anno. dixi lib. 5. & conſ. 112. num. 7. cum ſeq. conſ. 142. num. 2. lib. 7.

¶ *Neceßitate.*] Melius diceret, tranſeunte in contractum cum tertio, vt in l. vlt. de ſolutio. Idem Bald. l. id quod pauperibus. col. vlt. quæſt. 24. C. de Epiſcop. & Cleric. lib. ſi quidem C. de act. & obliga.

IN CONSILIVM DXXII.

¶ *Inſtrumento.*] Etiam ſi totus tenor eſſet incertus, vt plenè dixi in conſuetud. Pariſ. §. 5. numer. 33. Idem, etiam ſi ab eiſdem Notarijs, qui rogati ſunt de eodem mandato, ſi iam originale ſemel confecerunt & tradiderunt, & poſteà ex interuallo conficiunt inſtrumentum fortè venditionis factæ per procuratorem in vim dicti mandati, quod in venditione tranſcribunt, quia dicta tranſcriptio non eſt propriè originale cùm non poſſint rurſos conficere, niſi vocato, vel permittente domino, & ſic eſt tantùm vice copiæ ſeu exempli. Et quia ab eiſdem Notariis plenè quidem probat fuiſſe mandatum tempore datæ mandati, ſed non probat perſeuerare tempore venditionis ex interuallo factæ. Potuit enim interim reuócari & originale recuperari à procuratore reſtituente.

¶ *Denuntiationem.*] Dixi in Annota. ad Philipp. Decium c. paſtoralis. §. 1. de Appella.

IN CONSILIVM DXXIII.

¶ *Proœmio.*] Supra conſ. 334. num. 2. vbi tetigi.

¶ *Acquiſitis.*] Alberi. 1. ſtatuto. quæſt. 116. Alexand. conſil. 178. libr. 2. Iaſ. l. qui filiabus. col. 2. de legat. 1. conſil. 25. lib. 3. Albert. Brut. conſil. 30. conſil. 37.

IN CONSILIVM DXXIV.

¶ *Credulitate.*] Supra conſil. 459. conſil. 469. vbi tetigi.

¶ *Admitti.*] Dixi ſupra conſ. 28. in fi. quib. adde Iaſ. l. 1. col. 2. ſi quis cautio. Hieronym. Gra. conſil. vlt. num. 2. lib. 2. And. Tiraquel. in tract. *le mort ſaiſit le vif.* charta. 271.

IN CONSILIVM DXXV.

¶ *Vxorem.*] Alex. conſ. 123. lib. 7. vbi dixi.

¶ *Statutum.*] Quo ſtante ceſſat quod Io. Amicus conſil. 10. ait iſtud ſuccedere poſſe filiæ, quæ ſucceſſit matri.

¶ *Legitima.*] Supra conſ. 296. num. 2. vbi dixi.

¶ *Lege.*] Scilicet quando ab initio vel ob culpam excludit, vt hîc. Aliàs ſecus Bald. conſ. 452. conſil. 453. conſ. 551. lib. 1. Alex. conſ. 7. num. 7. lib. 1.

¶ *Ad rem.*] Idem Dec. c. 1. col. 3. de reſcript. vbi dixi, & tract. meo reg. Cancel. Reg. 18. num. 55.

¶ *Vera.*] Prout non eſt vera hoc caſu, tum quia illa pars eſt loco ſatisfactionis ciuilis, tum quia iſta eſt reſtitutio per modum gratiæ; alias vide quæ dixi ad Alexandrum conſilio 101. numero 6. libro 1. & ad Decium in capite vltimo numero 8. de conſtitut.

IN CONSILIVM DXXVI.

¶ *Voluit.*] Scilicet vſumfructum portionis filiorum ſuorum, vt infra num. 8. Adde ſupra conſilio 485. vt etiam Decius contra viduam malè conſuluit, & infra conſilio 601. conſilio 621.

IN CONSILIVM DXXVII.

¶ *Rauennæ.*] Imò vtroque iure tam communi quam ſtatuti, Iulia excluditur & ſola Maria matertera in omnibus bonis admittitur: quia ex hypotheſi hîc contenta, non de ſucceſſione matertetæ, ſed Ceciliæ neptis agitur: & ſic ſumus vltra fratres & filios fratrum vel ſororum: Etiam Iulia remotior nullo modo repreſentat in ſucceſſione cognatæ, quæ quarto gradu eſt: & Decius non ſolùm turpiter, ſed flagitioſè conſuluit. Et adhuc infra conſilio 658. nititur manifeſtum errorem detectum velare ſtatuto impertinenti vt hîc; num. 10.

IN CONSILIVM DXXVIII.

¶ *Tertij.*] Idem Philip. Decius c. prudentiam in prin. de offic. deleg. vbi dixi.

¶ *Appellari.*] Supra conſ. 335. col. 2. Idem Dec. c. cum omnes no. 5. de conſtitu. vbi dixi.

¶ *Nihil.*] Supra conſ. 483. Dixi in conſue. Pariſ. §. 1. gl. 5. num. 45.

IN CONSILIVM DXXIX.

¶ *Eccleſia.*] Hæc ratio falſa eſt, ſed concluſio conſilij vera & indubitata, & per rationes vulgares, nec tot verbis opus erat.

IN CONSILIVM DXXX.

¶ *Breuiter.*] Idem in proprijs terminis Car. Rui. conſ. 5. lib. 3.

¶ *Facto.*] Idem Ioan. Fab. d. l. fratres. Iaſ. conſ. 71. lib. 1. Matt. Afflict. dec. Neap. 204.

¶ *Poſt ſi vxor.*] Idem Dec. l. ſemper in contractibus num. 6. de reg. iur. vbi dixi. vide tamen Pau. l. viro ſol. matr. And. Tiraquell. de legib. connubia. charta. 6.

¶ *Ignoranti.*] Idem Rui. d. conſ. 5. num. 18. lib. 3. Fa. quæ. dixi in conſue. Pariſ. §. 37. gl. 10. num. 20.

¶ *Sciebat.*] Dixi in conſue. Pariſ. §. 30. q. 33. cum ſeq. Adde Matth. Afflict. deciſ. Neap. 53. Iaſ. conſ. 107. col. 4. libr. 4. & Dec. ſupra conſilio 452. numer. 26.

¶ *In totum.*] Probat etiam tex. in l. Pantonius in princ. ſi à paren. quis manu fuerit, & tetigi in tract. de inoff. teſta. donat. & dotis. num. 64. in fi.

¶ *Reſponſum.*] Poſtea dedit vt infra conſ. 561.

IN CONSILIVM DXXXI.

¶ *Liquida.*] Supra conſ. 10. num. 2. vbi dixi.

¶ *Forma.*] Suprà conſ. 10. num. 2. Vbi dixi. Ad. de Iaſ. lib. vniuerſal. C. de preci. Impera. offer.

¶ *Vindicta.*] Lud. Rom. l. 5. §. Cato. num. 45. de verb. oblig. Deci. in c. in præſentia num. 57. de pro-

Digitized by Google

bar. in l. 2. numero 62. de reg. iur. vbi dixi.

¶ *Pax.*] Verum eſt, ſi pax eſſet limitatim facta ſuper certis iniuriis, Alex. conſil. 115. num. 6. lib. 4. ſed ſi eſſet facta ſimpliciter, & promiſſum generaliter non offendere, qui primo offendit ex quacumque cauſa, etiam de nouo ſuperuenienti, dicitur frangere pacem, & incidit in pœnam, vt etiam tenet illam Lud. Rom. l. ciuitatis §. quod illicitè num. 7. & 8. de publica. Adde quæ tetigi ad Alexandrum conſilio 103. lib. 2. & Bald. conſil. 58. lib. 1. Hipp. Marſil. ſingul. 407.

¶ *Non ſit.*] Et benè, quamuis Iaſon conſil. 170. col. penul. num. 5. lib. 1.

IN CONSILIVM DXXXII.

¶ *Ratificatione.*] Idem infrà conſil. 536. num. 6. Vide Iaſ. l. ſi ita ſit col. 4. cum ſeq. de leg. 1.

¶ *Conditio.* Alex. l. 1. in fin. de lib. & poſthu. Maria. Socin. c. de diligenti. col 3. de for. compet. Phil. Dec. c. ex parte M. columna ſecunda de Appellat.

¶ *Sit lis.*] Suprà conſilio 479. in fin. conſilio 551. num. 6. conſil. 587. num. 7. Alexander conſilio 12. libro 1. Dec. Alciat. l. 2. C. de tranſact.

¶ *Laicorum.*] Alexand. conſil. 196. num. 3. lib. 6. Dec. cap. Eccleſia. col. 16. de conſtit. & vtrobique dixi.

IN CONSILIVM DXXXIII.

¶ *Reductio.*] Ioan. Petrus de Ferra in libro ex fi. compromiſſi. Alex. conſil. 126. l. 3. vbi dixi.

¶ *Admittitur.*] Etiam iure communi, quando alias iure communi permiſſa erat appellatio l. ſi quis, vt ibi nouè dixi in lectura mea Tubingenſi. Co. de precib. Impe. offe.

¶ *Deſertam.*] Sup. conſ. 514. vbi tetigi.

¶ *Quilibet.*] Dixi latè in conſuet. Pariſ. §. 6. gl. 6. num. 15.

¶ *Declaratione.*] Dixi ad Alexandrum conſilio 11. num. 14. lib. 7. & ad Decium c. vltim. columna 5. de conſtit.

IN CONSILIVM DXXXIV.

¶ *Debet.*] Bartholus l. hoſtes de capt. & poſt l. reuer. And. Iſernia quæ ſint regalia, columna tertia in vſib. feud. quæſt. 15. Baldus lege ea leg. Cod. de condi. ob cauſam leg. exemplo. in fin. Cod. de probat. Ang. conſilio 196. in cauſa accuſationis. Lancellotus Dec. leg. apud Iulianum. §. conſtat col. 3. de leg. 1. Panorm. Felin. capit. cum Bertoldus. de re iudica. cap. per venerabilem, qui filij ſint legitimi, Franciſc. Curt. iunior conſilio 65. col. 3. Vide tamen Socinum conſil. 275. columna 2. libro 2. Franc. Ripa. rubric. de conſtit. num. 8. & ſubſtit. de reſcript. reſponſo 26. num. 5. ſed quod etiam in recognoſcente, Alexand. conſilio 1. num. 29. lib. 5.

¶ *Proprietas.*] Suprà conſil 344. columna prima vbi dixi.

¶ *Tranſeuntibus.*] Alexand. conſil. 88. col. vlt. num. 35. lib. 5. vbi dixi. Et vltrà ibi dicta idem tenet Archidi. 24. quæſtio. 3. cap. ſi quis Ramipetas Ludo. Rom. l. 1. §. 1. de publica. latè Vdalri. Zaſius conſil. 14. num. 9. numero 11.

¶ *Negatiua.*] Infrà conſil. 629. col. 1. Alexand. conſil. 92. num. 9. vbi in Annot. dixi con. 123. conſ. 124. lib. 7.

¶ *Quia plus.*] Idem Dec. l. in omnibus cauſis pro num. 9. de regul. iur. vbi dixi. Adde Bald. ca. cum Eccleſia Sutrina. col. 2. de cauſa poſſeſſ. & propriè Pantal. de Crema. rep. l. 2. col. 75. C. de reſcin. empt. & vendi.

IN CONSILIVM DXXXV.

¶ *Iuſtitia.*] Nimis tepida, quia nefaria illa mater & auia viua comburi debebat.

¶ *Probari.*] Imò vera eſt per dicta iura. Vide Hipp. Marſil. l. ſi mulierem. ad leg. Corn. de Sica. And. Alciat. lib. 7. parerg. cap. 25.

¶ *Mitigari.*] Fateor cùm hæc miſera non ſolùm corrupta à matre lena, ſed de facto in eius poteſtate eſſet, & ætate imbecilli. Hæc tria remiſſionem mortis ſuadere poſſunt, niſi in ea regione eſſet frequentia huiuſmodi criminum, tunc enim non deberet remitti, ſed decapitari, vel ſuſpendi. l. aut facta. in fin. de pœnis.

¶ *Tyranni.*] Secus, ſi illas operas præſtare ſolitus erat.

¶ *Mandato*] Phil. Dec. l. is damnũ §. 1. de reg. iur. ſed non eſt ſimpliciter verum, vt ibi dixi in Annot. ad eum. Et Tho. Grammã. conſil. 36. malè conſuluit moderandam pœnam condemnati ad triremes.

IN CONSILIVM DXXXVI.

¶ *Prout.*] Suprà conſilio 301. Dixi ad Decium cap. 1. colum. 36. de probat. Adde, Nicol. Boeri. dec. Burd. 10.

¶ *Debitoris.*] Falſum & diuerſa ratio, vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 171.

¶ *Probata.*] Infrà conſ. 682. in princ. vbi dicam.

¶ *Benemerita.*] Dec. & omnes d. l. ſi donatione Phil. Cor. conſil 144. lib. 2.

¶ *Decretum.*] Suprà conſilio 341. num. 12. vbi tetigi.

¶ *Iuramentum.*] Suprà conſ. 140. in fin. vbi dixi Adde And. Alciat. cap. cum contingat. num. 266. de iureiurand. Andr. Tiraquel. tract. de conſtit. chart. 106. & ſup. conſil. 493. num. 26.

¶ *Dotis.*] Vide Decium l. 1. num. 8. de reg. iur. & quæ ibi dixi ad illum.

¶ *Contra Barto.*] Suprà conſilio 485. in fine vbi dixi.

IN CONSILIVM DXXXVIII.

¶ *Loqui*] Decius ca. tranſlato. lect. 1. not. 3. de conſtitut. vbi dixi.

¶ *Floren.*] Quæ refert Carol. Ruin. conſ. 45. ſtatuto Florentiæ. lib. 3.

¶ *Requiritur.*] Sup. conſ. 215. vbi dixi.

IN CONSILIVM DXXXIX.

¶ *Confitentis.*] Suprà conſilio 189. num. 13. vbi tetigi.

IN CONSILIVM DXL.

¶ *Niſi.* Alij ſunt duo, ſcilicet prohibitio & limitatio, quæ eſt reſtricta in caſum filiorum communium, iuxta l. cum vir. de condi. & demon. Et ad virilem vſusfructus cum eis. Et ſic deficientibus terminis exceptionis remanet prohibitionis regula abſoluta, & confirmata. Et Decius hîc malè conſuluit

Digitized by Google

ſtultis iudicibus, aut ſaltem conſultoribus tenebras offundens. Dixi latiùs in conſuet. Pariſ. §. 157.

¶ *copula.*] Contrarium melius dicit infra conſ. 577. vbi dicam.

IN CONSILIVM DXLI.

¶ *Non valet.*] Quia pro vna vice, & ſic in ſpecie, ſecus ſi generaliter, vt tenet idem Dec. c. paſtoralis. §. quoniam. num. 4. vbi in Annot. dixi. Idem Rochus Curt. in tract. de iure pa. § honorificum. q. 11. quamuis Decius contra ſentiat infrà conſilio 609. numero 9.

¶ *Filium.*] Idem Decius cum Martinus Ferrar. num. 4. de conſtit. Panorm. conſ. 96. lib. 2. Matth. Pacus tract. de mandat. q. 2.

¶ *Non poſſe.*] Idem Decius c. 1. in princ. de fid. inſtru. Alex. conſil. 224. num. 4. lib. 6. And. Tiraq. in tract. retract. proximi. §. 32. num. 59. cum ſequ. Dixi ad Phil. Dec. ea quæ raro. de reg. iur.

¶ *Probandi.*] Suprà conſilio 403. num. 17. conſ. 405. Oldr. quæſt. 255.

¶ *De facili.*] Quando illa difficultas eſt iuri communi vel rationi conformis, vt dixi in regula Cancellar. reg. 18. num. 151.

¶ *Quia tot.*] Dixi in tract. Regula Cancell. reg. 18. numero 90.

IN CONSILIVM DXLII.

¶ *Primo.*] Proximè præcedenti.

¶ *Remanſit.*] Hoc eſſet verum, ſi eſſet datus vicariatus: ſecus ſi proprietas, vel etiam ſimplex vſusfructus per ea quæ dixi in conſuet. Pariſ. §. 37. gl. 10. quæſt. 4. Fa. infrà eod. conſ. num. 7. & in conſ. ſeq. num. 9. vſque ad finem.

¶ *Executionem.*] Sup. conſ. 413. in fi. conſ. 302. num. 4. conſ. 395. col. pen. vbi dixi.

¶ *Non tenetur.*] Imò tenetur, ex quo nouum ius & à Papa. Gemin. Philip. Franc. ſi Apoſtolicæ de præben. in 6. Ioan. An. Addit ſpecu. de filiis Preſbytero. Io. Selua, tract. de beneficio. part 3. q. 12. num. 19. Fely. c. in noſtra. col. 4. de reſcript.

¶ *Fauorabilis.*] Imò potius odioſa eſt. Franc. Curt. ſenior. conſil. 9. colum. vltim. conſil. 13. col. 18. cum ſequent. Dixi in lege 2. in princip. de verb. obligat.

IN CONSILIVM DXLIII.

¶ *Pacto.*] Suprà conſ. 167. vbi dixi.

¶ *In conſilio.*] 314. Secundum veterem, quod eſt 114. lib. 3 ſecundum nouam impreſſionem.

¶ *Coniecturis.*] Alexand. conſilio 24. colum. 2. conſil. 53. lib. 2. conſil. 121. lib. 3. vbi dixi. Lap. al. leg. 94. And. Tiraq. de retract. conuentio. in prin. Ioannes Amicus 106. col. 3.

IN CONSILIVM DXLV.

¶ *Statutum.*] Idem Carol. Ruin. conſil. 36. lib. 3. ſed hanc rationem reprobaui in conſiliis in mea Epitome allegatis; adhuc non quadrat, quia iſta erat per ſtatutum patris ſui hæres vnica.

¶ *Nepotes.*] Imò veniunt etiam ad ſui commodum & ad acquirendum, vt Alexand. conſ. 5. conſ. 26 vbi dixi lib. 3. Et multò fortius ad retinendum & faciendum deficere fideicommiſſum vt eſt caſus in l. Lucius 2. de hær. inſtit. latè Soc. conſ. 14. lib. 1. Corn. conſ. 97. lib. 1. Decius ſup. conſ. 391. Alex. conſ. 1. lib. 1. vbi in Annot. dixi.

IN CONSILIVM DXLVII.

¶ *Omnia.*] Id eſt ad ſummum paterna & fraterna, derogando teſtamento & ſcienter. Et ſic in hac principali quæſt. vſque ad num. 7. Dec. malè conſuluit. Si enim hi poterant totas portiones ſuas aliis dare, cur non æqualiter diuidere?

¶ *Eadem.*] Ergo poterant eis remittere, & eos æquales facere, vt poterat defunctus, quia non agatur de alterius ſubſtituti præiudicio.

IN CONSILIVM DXLVIII.

¶ *Omnia.*] Oportebat dicere vndecumque, quia hoc non ſufficit ad fundorum proprietatem communicandam, quæ aliunde obuenerunt. Vide quæ ſuprà dixi conſil. 66. & ad Alexandrum conſil. 76. lib. 4. Adde ſupprà conſilio 304. conſilio 442. numero 35.

IN CONSILIVM DXLIX.

¶ *Legitima.*] Suprà conſ. 509. tetigi.

IN CONSILIVM DL.

¶ *Paſturandi.*] Cæpol. tractat. de ſeruit. inſtic. præd. cap. de ſeruitu. paſcendi.

¶ *Forenſis.*] Infrà conſilio 661 col. 1. Paul. conſil. 455. lib. 1. Phil. Cor. conſ. 147. lib. 1. Albe. in 2. ſtatuto q. 113. q. 137.

¶ *Beneficium.*] Alexand. conſ. 41. lib. 7. vbi dixi, Adde Carol. Rui. conſil. 119. in fi. lib. 1.

IN CONSILIVM DLI.

¶ *Stricti.*] Odioſa reſtringenda. de pace. iura. firm. §. item Sacramenta col. 3. in vſib. feud. conſil. 434. quædam pucila. lib. 1. Paul. 86. dubitatio vertitur lib. 1. Franc. Aret. conſ. 161. Aymo. Crauet. conſ. 34. num. 2.

¶ *Nihil dictum.*] Iſtud facit rem indubitatam, opus erat multiloquio.

IN CONSILIVM DLII.

Fortuitum.] Suprà conſ. ſeptimo in fin. vbi tetigi.

IN CONSILIVM DLIII.

¶ *Clara.*] Et indubitata, vt non eſſet opus multiloquio.

IN CONSILIVM DLIV.

¶ *Maior.*] Suprà conſ. 526. vbi dixi, & in prin. huius ſuprà conſ. 29.

IN CONSILIVM DLV.

¶ *Extenſio.*] Idem infrà conſ. 697. num. 2. & deinceps

Digitized by Google

deinceps eiſdem ferè verbis per totum conſilium vt videatur idem cum iſto.

IN CONSILIVM DLV.

¶ *Contractibus.*] Suprà conſ. 290. col. 2. vbi dixi, ſed contra tenet Alciat. lib. 3. de verb. ſignif. & limitant Iaſ. conſil. 42. in fi. conſ. 171. in fin. lib. 3. Carol. Rui. conſ. -4. num. 11. lib. 1 poſt Bald. lib. 1. ad finem C. de his qui ante aper. tabu.

¶ *Timorem.*] Idem Decius l. 2. C. de tranſact. vbi in Annot. ad eum dixi.

IN CONSILIVM DLVI.

¶ *Conſil. 65.*] Quod hodiè in emendatione mea habetur conſ. 119. eod. lib. vt Alex. num. 39. cum ſeq. pulchrè declarat illud dictum Bart.

IN CONSILIVM DLVII.

¶ *Concludo.*] Sed tamen opinio eſt inſpicienda; quomodo ſint concepta verba teſtamenti, an legitimis, an legitimè natis, vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 8. gl. 1. num. 42. Vide ſuprà conſil. 158. conſilio 284. numero 9. vbi dixi & etiam tetigi ſuprà conſilio 425.

¶ *Paria.*] Sup. conſil. 665. num. 73. Idem Dec. l. 1. in princ. col. 4. quod quiſque iuris l. ſi auiæ colum. penult. C. de ſucceſſ. edic. Iaſ. l. vbi pactum in fi. C. de tranſact.

IN CONSILIVM DLVIII.

¶ *Longe*] Alexand. conſilio 45. lib. 3. vbi dixi. Adde ſuprà conſil. 36. col. 4. conſil. 152. conſil. 409. Ludou. de Gozadi. conſil. 73. col. 3. Hieron. Grat. conſil. 121. lib. 2.

¶ *Vater.*] Socin. l. 1. §. item quærimus. colum. 3. de acqui. vel amit. poſſeſſ. & in 1. parte conſiliorum.

¶ *Tollitur.*] Suprà conſil. 266. in fi. vbi dixi & ſuprà conſ. 375 in fi.

IN CONSILIVM DLIX.

¶ *Vendens.*] Philip. Dec. c. in præſentia num. 89. vbi dixi. de probatio. Dixi etiam in ſtylo Parlamen. Pariſ. parte 5. q. 52.

IN CONSILIVM DLX.

¶ *Fuerit*] Hæc prima opinio eſt communis & & vera, quicquid dicat Decius, & eam ſequitur Phil. Cor. conſ. 1. col. 10. lib. 4.

¶ *Efficaciam.*] Imò nullam, & quæ in contrarium retorquetur, quia ſi debet lucrari fructus, ergo non ſortem, ſed debet eſſe ſalua contra habentem ius fructuum. Facit l. 1. de vſufructu. quia vxor ſemper manet domina iure naturali, l. in rebus C. de iu. dotium, maritus autem pro vſufructuario habetur, vel is qui pro eo onera ſuſtinet, ergo ratione onerum non debet lucrari ſortē, vnde lucra quæ concernunt fundum & proprietatem, non ſpectant ad vſufructuarium. Oldrad conſil. 48. qu. 1. & latè dixi in conſuet. Pariſ. §. 1. gl. quæſt. 4. Et ſic Dec. hîc malè conſuluit, eligendo opinionem deteriorem; confirmo per aliam rationem, quia ſi ſuperfuiſſent filij primi matrimonij, lucrum illud fuiſſet illis reſeruandum, & non communicandum, quantum auus onera tuliſſet; confirmo fortius, quia auus ſemper fecit interuſurium pecuniæ ſuum, & ſe ſimpliciter obligauit ad reſtitutionem. Tertiò confirmo, quia huiuſmodi lucrum, eſt perſonale, & ſoli ipſo marito debetur, ita quod præmoriens non tranſmitteret ad hæredem etiam ſuum.

IN CONSILIVM DLXI.

¶ *Nullo modo.*] Et benefac. l. Pantonius in princ. ſi à paren. quis manu. fue. fa. quæ in tract. de inof. in fin.

IN CONSILIVM DLXII.

¶ *Sed quando.*] Suprà conſil. 77. col. 2. vbi dixi. Idem Ludou. Rom. leg. Prætor erit. §. hoc autem interdictum. de oper. no. nunciatio.

¶ *Coniectis.*] Suprà conſilio 179. num. 7. nu. 9. conſ 23 . num. 5. infrà conſ. 366. dixi ad Decium l. legem. num. 18. C. de pact.

¶ *Remedium.*] Dixi in conſu. Pariſ. §. 162. & ita practicatur.

IN CONSILIVM DLXIII.

¶ *Inteſtatus.*] Et benè vt dixi ſuprà conſil. 466.

¶ *Non poſſit.*] Suprà conſil. 13. col. 3. conſil. 287. num. 7. vbi tetigi.

IN CONSILIVM DLXIV.

¶ *Non transfert.*] Alex. conſil. 1. num. 4. vbi dixi lib. 5. Vldar. Zaſi. in rubric. de re iudic. quod Caſſadorus de cauſ. poſſeſſ. & proprietat. deciſio. 7. ampliat etiam in incorporabilibus.

¶ *Emphyteuſim.*] Dixi latè in conſuet. Pariſ. §. 15. gl. 5. num. 22. cum ſequen. & in lectura mea Tubingenſi. l. cum falſa. C. de iur. & fact. igno.

¶ *Citati omnes.*] Alex. conſ. 86. col. 2. vbi dixi lib. 2. latè Hipp. Marſil. repet. l. 2. de vnoquoque. de re iud. Carol. Rui. conſ. 102. in fin. lib. 2.

¶ *Dominus inutilis.*] Phil. Decius c. 1. num. 4. de probat. vbi dixi. Idem Hieron. Grat. conſ. 147. lib. 2.

¶ *Liberi.*] Tametſi inferiores, vt de Gaditanis latè Cicero. pro Cornelio Balbo. & de Ætolis Titus Liu. lib. 38. Dixi in tract. de dignitatibus & magiſtra. pop. Rom. num. 63. cum ſeq. vbi literam communem d. l. non dubito. defendo. Adde Pet. de Ancha. conſ. 477. Pau. conſ. 192. lib. 1. Iacob. de ſancto Georgio in tract. feud. char. 43. in folio. Alber. Bru. conſ. 53. conſ. 86. col. 1.

¶ *Abrupto.*] Infrà conſ. 66. num. 9.

In conſ.] Quod eſt conſ. 81. lib. 2. in nouis col. 3. ver. tertio inducit. Dixi latè in conſuet. Pariſ. §. 5. num. 62.

¶ *Reprehenſione.*] Sup. conſ. 474. nu. 10. vbi dixi.

IN CONSILIVM DLXV.

¶ *Non poteſt.*] Sup. conſ. 418. num. 16. vbi dixi.

IN CONSILIVM DVXVI.

¶ *In loco.*] Dixi in tractatu vſur. q. 9.

Digitized by Google

¶ *Quod non.*] Alex. conſ. 210. lib. 6. vbi dixi.

IN CONSILIVM DLXVII.

¶ *Contrarium.*] Et verius niſi aliis concurrentibus: vt dixi ſuprà conſ. 15. Fa. ſuprà conſ. 442. num. 12. infrà conſ. 599.

¶ *Magis negat.*] Suprà conſ. 520. num. 7. conſ. 3. num. 4. vbi tetigi.

¶ *De onere.*] Idem Alex. conſ. 185. num. 21. lib. 2. Philip. Cor. conſ. 112. lib. 3. conſ. 182. col. 2. lib. 2. conſ. 390. lib. 4. & dixi ad Alex. conſ. 1. lib. 1.

IN CONSILIVM DLXVIII.

¶ *Pelago.*] Sophiſticationum quæ iuris communis non mutant veritatem qua inſpecta nulla eſt difficultas.

¶ *Demonſtrationis.*] Suprà conſil. 183. col. 1. doctore ſin l. quidam teſtamento in princ. de legat. 1. And. Iſer. quo tempore miles inueſti. per. col. 1. in vſib. feud. Dixi ad Alex. conſil. 20. col. 2. lib. 2.

¶ *Fœmina.*] Imò idem ſi ſupereſſent, vt ſuprà ſubſtituti filij maſculi teſtatoris.

IN CONSILIVM DLXIX.

¶ *Specificatis.*] Suprà conſ. 563. in fi. conſil. 287. num. 7. conſ. 13. vbi dixi.

IN CONSILIVM DLXX.

¶ *Conſ.* 118.] Quod in lib. meo incipit, Auia. Idem Dec. in l. fœminæ. num. 105. de reg. iur. & plenè dixi in conſuet. Pariſ. §. 12. num. 2. cum ſeq.

IN CONSILIVM DLXXI.

¶ *Contrarium.*] Et benè, & ita in indiuiduo tenet Alex. conſ. 63. num. 16. lib. 4. vbi dixi idem Rom. Alex. Iaſ. l. quæ dotis. ſolu. matr. quamuis oppoſitum teneat Alciat. trac. de præſum. reg. 1. præſump. 31. Alex. conſ. 74. num. 8. lib. 5.

¶ *Extraneo.*] Ceſſionario, ſed adhuc idem vt dixi in tracta. vſur. num. 526.

IN CONSILIVM DLXXII.

¶ *Bonis.*] Contigit, quod mortuo teſtatore, filius Hieronymus hæres inter pupillaria deceſſit ſuperſtite matre; quæ dicit ſe hæredem filij in omnibus à paternis liberè: in paternis autem ad onus fideicommiſſi. Et ſic retenta paternorum dimidia, tam pro legitima, quam pro Trebellianica. Contra frater teſtatoris dicebat, quod licet ſubſtitutio eſſet facta verbo communi, tamen valet directò & in omnibus bonis intra pubertatem, & ſic quod eſt ſolus & directò hæres d. Hieronym. ex pupillari, verbis generalibus cõmuniubs expreſſa matre in totum excluſa, & ita conſuluit Dec. & malè, quia primò mater benè dicebat in totum, quoniam vt probaui in Annot. ad eundem Dec. d. l. precibus num. 19. compendioſa per verba communia, eſt fideicommiſſaria omni tempore, nec in dubio debet iudicari directa ante pubertatem, imò in dubio iudicanda omni tempore vniformis & non difformis. Verum eſt quod communis opi. ad vſque eſt pro gl. in d. §. *qua ratione.* Sed adhuc etiam ea ſtante, in alio malè conſuluit Dec. quia, ſaltem legitima omnium bonorum filij, debebat matri relinqui, quæ nullo modo potuiſſet per filium priuari. Ergo nec per patrem facientem teſtamentum pupillare vice filij: vt dixi in Annot. ad eundem Decium in d. l. precibus num. 9. cum ſeq. cum aliis rationibus & ſuprà conſ. 271. in fin. conſ. 228 in fin.

¶ *Nihil.*] Imò niſi clariſſimè de contraria voluntate appareat, adhuc etiam ſi pater prohibuerit, debet habere legitimam, per ea quæ dixi ad Alexandrum conſil. 38. lib. 1. conſil. 12. lib. 3. & ſup. conſ. 182. num. 7.

¶ *Directe.*] Si, per hoc reſtringitur ſubſtitutio non aliàs, vt dixi ad Alexandrum conſil. 22. lib. 3 conſ. 100. lib. 7. & conſ. 228.

IN CONSILIVM DLXXIII.

¶ *Preſcriptione.*] Idem Rochus Curt. in tractat. de iure patrona. ver. honorificum. num. 12. Et malè quia generaliter idem eſt, vt tenent Imola. And. Sicu. d. c. dilectus. Dixi in Annot. ad Alexandrum conſ. 74. lib. 4.

¶ *Minima.*] Roc. Cur. in tract. de iure patr. in princ. num. 3.

IN CNOSILIVM DLXXIV.

¶ *Circa.*] Iſtud quod ſequitur eſt de alias materia, ad confirmationem conſilij 270. Suprà vbi etiam Dec. malè conſuluit, vt ibi dixi. Sed non tam improbabiliter quam hîc.

IN CONSILIVM DLXXV.

¶ *Originem.*] Alexan. conſil. 25. num. 5. cum ſeq. lib. 4. vbi dixi in conſ. 50. num. 2. conſ. 155. num. 4. lib. 5. deciſ. Tholoſ. q. 380.

¶ *Centum.*] Alex. conſil. 5. num. 42. lib. 5. Sed non eſt abſolutum Philip. Dec. l. ſi emancip. col. 3. C. de coll. l. vlt. num. 28. C. de edict. diui. Adria. toll. dixi in d. conſil. 1.

IN CONSILIVM DLXXVI.

¶ *Quando à ſeipſo.*] Idem Laurentius Calcaneus conſil. 59. col. vlt. Iac. de Puteo inter eius conſ. 62. & col. 5. tamen Calcaneus in d. ſuo conſil. limita. quando verecundia eſſet ſpurio, talem artem exercere. Facit Bald. Nouel. tract. de dote. parte 6. priuilegio 17. col. 2. Bald. conſil. 16. Spurius lib. 2. ſed Aymo. Crauettæ conſil. 199. latè tuetur quod nihilominus pater ſi velit poteſt ei relinquere pro alimentis, quia non poterit ſemper lucrari, nec ſemper ſe alere, & ita practicatur.

¶ *Præiudicio.*] Suprà conſ. 393. vbi dixi.

¶ *In dubium.*] Alex. conſ. 21. lib. 1. vbi dixi, ad Dec. ca. per tuas. num. 7. de proba.

IN CONSILIVM DLXXVII.

¶ *De præſenti.*] Alexand. conſilio 24. numero 3. libro ſeptimo, vbi dixi Matth. Matſi. ſingu. 75. Philipp. Corneus leg. non ſine Cod. de bonis quæ liberis. conſil. 248. lib. 2. Fely. rub. de ſponſa Iaſon leg. cætera. §. Sed ſi parauerit, columna 2. de legatis 1. l. non tantum C. de leg. Matth. Afflict. in deciſ,

Digitized by Google

in deciſ. Neapolit. 61. Stephan. Bertrand. conſil. 129. lib. 2.

¶ *Verum.*] Idem Decius latè in leg. in eo quod de regulis iur. Et eſt vera eius opinio quamuis quandoque inſeruiendo cauſæ dicat eſſe ex cauſa oneroſa ſup. conſil. 63. col. 2. conſil. 353. num. 4. conſil. 402. col. 3. vt etiam tenet Alex. conſil. 162. lib. 6. vbi tetigi Franciſ. Purpur. l. 2. §. vltim. num. 27. Si certum petat. Carol Rui. conſil. 199. lib. 1. Ego verò dico quod lucrum partis dotis conſuetum & moderatum dicitur oneroſum. aliàs ſi excedit, eſt lucratiuum, vt dixi nouè in tract. de donatio. factis in tract. matrimon. num. 19.

IN CONSILIVM DLXXVIII.

¶ *Secus.*] Bald. l. 2. in fi. Cod. qui bon. cedere poſſ. Paul. conſil. 414. lib. 2. Steph. Bertr. conſ. 176. multa lib. 3. Dec. in rubr. C. de teſta. mili.

¶ *Militarem.*] Idem Ioan. Bapt. de S. Seuerino repeti. d. l. precibus col. 22. ſed falſum per d. l. precibus in fi. quæ loquitur in directa. Et priuilegia illa ſolemnitatibus derogant non debitis iure natur. Et ita ſentit Dec. vt hîc in fi.

¶ *Particularibus.*] Suprà conſilio 215. col. 3. conſil. 23 . vbi dixi.

¶ *Bonorum.*] Certorum, vt hic non vniuerſorum, idem Dec. ſuprà conſil. 215. num. 4. vbi dixi & ſic Decius non fuit hîc ſibi contrariùs, ſed recuſauit pro affirmatiua conſulere quicquid ei impingat do. And. Tiraq. tract. de iure primigenio. q. 1. num. 14. vbi latiſſimè cumulat.

¶ *Nihil.*] Quia hæc iura contractus, vt æs alienum. Et ſic ſentit Decius quod in reliquis hæreditatis directa militaris non impedit legitimam, ſed benè Trebellianicam, vt Falcidiam, quod verum eſt.

IN CONSILIVM DLXXIX.

¶ *Roma.*] Et conſilio 194. & dixi ſuprà conſilio 52. in fin. conſil. 218.

IN CNOSILIVM DLXXX.

¶ *Semel.*] Suprà conſil 197. in fin. vbi dixi. & de huius conſilij materia inf. conſil. 600.

IN CONSILIVM DLXXXI.

¶ *Verior*] Quia di. §. prop. in fi. loquitur in legato in quo filius eſt inſtitutus, in quo toto ſubſtituit. Secus ſi in re modica, vt latiùs dixi in nouis intellect.

¶ *Quando.*] Suprà conſ. 366. vbi dixi.

IN CONSILIVM DLXXXII.

¶ *Sufficeret.*] Imò ſufficeret. Alexan. conſil 17. lib. 4. vbi dixi. Idem Dec. ſup. conſil. 138 in l. certum. ſi cer. pet.

IN CONSILIVM DLXXXIII.

¶ *Vicinitate.*] Philip. Corn. conſ. 109. lib. 2. Ant. Corſet. in reper. verb. vicin. Idem Dec. c. 2. lect. 2. col. pen. de conſtit. c. 1. col. 5. de poſtu. prælat.

¶ *Canonem.*] Anton. Butr. Imol. Cardin. d. cap. poterit. Caro. Rui. conſil. 210. num. 4. lib. 1. Dixi in conſuet. Pariſ. §. 14. num. 9. cum ſequent.

IN CONSILIVM DLXXXIV.

¶ *Ortum.*] Suprà conſ. 30. conſ. 317. vbi dixi.

¶ *Remouetur.*] Roma. ſingul. 692. Socin l. 1. ff. de his quæ pœnæ no. Iaſ. l. vnica. C. eo. l. vlt. in fi. ſi cer. peta. Phil. Dec. l. illam col. 2. C. de collat. Laurent. Calca. conſil. 82. col. 1. Franciſ. Curt. iunior. conſil. 87. num. 4.

IN CONSILIVM DLXXXV.

¶ *Extinguatur.*] Et benè & ſic in caſu ferè huic conſilio ſimili, malè contrarium conſuluit Hieron. Grat. conſil. 5. lib. 2.

IN CONSILIVM DLXXXVI.

¶ *Mutuo.*] Vt in tota Gallia, dixi in conſuet. Pariſ. titul. 1. in rub. in fin.

¶ *Dotem.*] Falſum, vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 15. gloſſ. 5. quæſt. 10.

IN CONSILIVM DLXXXVII.

¶ *Sine ſpiritu.*] Infrà conſ. 644. Iaſ. l. nemo poteſt. lectura 1. col. 7. de leg. 1. latè dom. And. Tiraq. tract. retract. proximi. §. 1. gl. 2. num. 14.

¶ *Extraordinaria.*] Dixi ad Alexan. conſ. 18. lib. 5. Adde Pet. Pau. Pariſ. conſ. 55. num. 51. lib. 1. Curt. ſenior conſ. 73. num. 33.

¶ *Turpitudinem*] Non eſt ſimpliciter verum, vt tradit do. And. Tiraq. tract. retractat. proximi. §. 1. gloſſ. 18. num. 52.

¶ *Cautelam.*] Suprà conſ. 553. num. 1. vbi tetigi.

IN CONSILIVM DLXXXVIII.

¶ *Placet*] Hyperbole adulatorum, contra l. Digna vox eſt. C. de leg. Quod autem dicitur Inſtit. de iu. nat. gen. & ciui. §. ſed & quod principi placuit, non refertur ad libidinem, & indiſcretionem voluntatis, ſed ad differentiam ſolemnitatum: quæ in ferendis legibus, olim ante imperium in principẽ trãſlatum requirebantur: & ſic ſemper debet habere conditiones, de quibus in c. erit autem lex. diſt. 4. vt dixi in lectu. Tubing. l. reſcrip. C. de prec. Imper. offeren.

¶ *Opinio.*] Suprà conſil. 194. col. 1. vbi dixi & videtur vtrumq; conſilium in eadem cauſa factum.

¶ *Dubio.*] Suprà conſilio 269. num. 1. vbi dixi, & conſ. 424. num. 7.

¶ *Ciuili.*] Scilicet in præſumptione fundato, ſecus ſi eſt fundatum in veritate & æquitate, vt nouè dixi in lect. Tubing. l. quoties l. reſcr. C. de prec. Imp. offe.

¶ *Quærendum.*] Iaſon. Alciat. l. ſeruus creditoris. C. de pact. Alex. conſ. 14. nu. 10. lib. 2. Phil. Dec. cap. Eccleſ. S. Mariæ, num. 53. verſic. *Tertia concluſio.* de Conſtitut. c. in præſentia, num. 8. de probat. dixi in conſu. Pariſ. §. 14. num. 10. & latiùs §. 139. num. 29.

¶ *Præualet.*] Alex. conſ. 107. lib. 7. ibi dixi Paul. conſ. 344. lib. 1. in nouis.

IN CONSILIVM DLXXXIX.

¶ *Statuto.*] Quod eſt tale; Itẽ ſtatuimus, & ordinamus, quod ſi qua mulier fuerit, vel erit dotata à patre

Digitized by Google

vel matre, vel auo, vel auia paterna, vel fratre carnali, vel patruo carnali, non poſſit ipſa mulier dotata, nec deſcendentes ex ea, reuerti ad hereditatem vel ſucceſſionem prædictorum, nec alicuius eorum dotantium, vel non dotantium, vel deſcendentium ab eiſdem, vel aliquo prædictorum per lineam maſculinam quouſque ſuperuixerit aliquis maſculus legitimus & naturalis de prædictis, vel aliquo prædictorum vel deſcendentium ab eiſdem, vel aliquo prædictorum. per lineam maſculinam, vt refert Car. Ruin. lib. 3. conſil. 16. incipiente, in ciuitate Camerini extat ſtatutum ſub rubric. de dotib, & dotatis mulierib. quod conſilium Dec. hîc citat & ſequitur.

¶ *Solid us.*] Sed certè iſtud eſt debilius priore, quia apparet quod ſtatutum loquitur etiam de quolibet deſcendentium ab eiſdem, vel aliquo prædictorum per lineam maſculinam, in quibus verbis continetur hæc ſoror, quia deſcendit à patre & ſic à nominato in ſtatuto, & per lineam maſculinam ſecus ſi deffuncta eſſet ſoror vterina tantum. Et ſic ſuperfluunt omnia ſequentia vſque ad num. 7.

¶ *Patruo.*] Hoc tertium & vltimum fundamentum eſt tota vnica, & ſufficiens ratio iuſtificatiua horum conſiliorum, quia Martia non eſt dotata à patre viuo, nec à patruo & ſic ceſſat ſtatutum.

IN CONSILIVM DXC.

¶ *Opinio.*] Dixi ſuprà ſuper conſil. 485.
¶ *Specie.*] Vide infrà conſ. 607. nu. 7. vbi dicam.

IN CONSILIVM DXCI.

¶ *Melioris.*] Nec etus maritus: Imò potiùs deterioris, quam ſi minùs præſtito iuramento & renuntiationibus de quibus C. quando mulier tutelæ &c. & minus debet hoc caſu maritus excuſari: Tum verba d. l. pe. conueniunt vtrique caſui, quia non loquitur de legitimè, ſeu ſolemniter ſuſcepta tutela legitima, ſed de ſuſcep a ſimpliciter, & ſic vtrumque eſt hæc veritas, & Dec. hîc malè conſuluit. Tum tacita hypotheca æque à iure datur in Procuratorem, ſicut in tutorem. gloſſ. Pet. Salicet. & omnes, l. pro officio. C. de adminiſt. tuto.

¶ *Romæ.*] Singul. 489. In libro meo dixi ſuprà conſil. 201. num. 2.

¶ *Quæ imponitur marito.*] Hæc eſt fallacia petitionis principij, quia ſi tutor. C. de interd. matri. de qua Dec. hîc tacitè intelligit, non loquitur de omni pœna, ſed duntaxat de pœna tutoris ſolemnis qui contra iuramentum ſolemne, contra fidem publicè datam, contra præceptum Iudicis, contra leges formales, ſpreta diſpenſatione Principis, ſibi vel filio ſuo rationibus non redditis pupillam, vel adultam ſuam dat vxorem, vnde tam odioſa pœna d. l. matrimoniũ dirimens, non debet extendi in ſimplici pro tutore vel geſtore in quo non concurrunt ſimul tot rationes: Tum pœnæ illæ iam iam non tam erant tolerabiles tempore l. vlt. C. eodem tit. quam tempore d. l. ſi tutor. vt plenius dixi in nouis intellectib.

¶ *Alterius.*] Non eſt ad propoſitum, quia hîc ex propria culpa & facto, & dolo præſumpto.

¶ *Notet.*] Tranſeat niſi ad qualem qualem præſumptionem arbitrariam, iuxta gl. & Doctores in leg. ſi duo patroni. in princ. gloſſæ vltim. de iureiur. Sed ſatis eſt eum hypothecaria teneri.

IN CONSILIVM DXCII.

¶ *Hæremum.*] Dixi ad Alex. conſ. 11. num. 2. lib. 5. Adde Anto. Neguſan. tract. de pignorib. in 3. membro 5 partis. num. 8. cum ſeq. & dixi in tract. vſur. quæſt 345. & latiùs in conſu. Parit. titu. 17.

IN CONSILIVM DXCIII.

¶ *Inchoatum.*] Et benè: quia præpoſito *ante* præcedit *ante* initium, initium, iuncto quod fideicommiſſum debet in dubio reſtringi vel tolli. Angel. leg. qui Romæ. §. duo fratres, & ibi Alexand. columna ſecunda, de verbor. oblig. Et quæ dixi ad Decium ſuprà conſil. 336. in fi. ſicut aduerbium, *Tunc*, donat extremitatem temporis. l. 4. & vlti. de conditionibus & demonſtrationibus iunct. quod in legatis accipitur quod minus eſt. l. apud Iulianum §. ſuo de leg. primo.

¶ *Vxorem.*] Idem Lancelotus Dec. in d. §. ſi à filio. & ibi latè Iaſ. col. vlt. multum diſputans Ludo. Ro. conſil. 455. conſil. 406.

IN CONSILIVM DXCIV.

¶ *Vterque.*] Et benè vt dixi ſuprà conſ. 417. num. 1. Adde quæ dixi conſ. 275. lib. 5. ad Alex. & ad Dec. l. pen. num 3 C. de imp. & aliis ſubſtit.

¶ *Copulatiuæ.*] Iſtud eſt falſum, & contra caſum in l. Lucius §. Caio. ad Trebellia. Dixi ad Alexandrum conſil. 38. libro primo, etiam ſi teſtator fuerit vſus voce vniuerſali, *Omnia bona mea.* Matth. Matheſila. ſingul. 169. Alex. conſ. 91. num. 7. lib. 2. vbi dixi. Iaſ. conſ. 41. col. 4. lib. 1. Franciſc. Ripa. l. 1. §. cum ita. num. 15. de verb. oblig. Vdalr. Zaſ. in tract. ſubſtitut. cap. 6. concluſ. 6. in fi. Deficitur. ſuprà conſilio. 585.

¶ *Colligitur.*] Sed hoc ſolum non ſufficeret per not. in l. Lucius 2. de hære. inſti.

IN CONSILIVM DXCV.

¶ *Fama.*] Suprà conſil. 41. num. 10. vbi dixi conſilio 428.

IN CONSILIVM DXCVI.

¶ *Rationem.*] Dixi in conſuet. Pariſ. §. 5. numero vigeſimo.

IN CONSILIVM DXCVII.

¶ *Magnus.*] Suprà conſil. 479. numero vndecimo, vbi dixi.

IN CONSILIVM DXCVIII.

¶ *Concludit.*] Dixi ad Decium l. 1. C. de pact. latè domin. Andr. Tiraquell. in tractat. de conſtitut. poſſeſſor.

IN CONSILIVM DXCIX.

¶ *Quibuſcumque.*] Hoc ſolum verbum impedit ne Dec. contrarius ſit his quæ dixi d. conſil. 2. & ſuprà conſil. 4 5. conſil. 514. vbi tamen ſine hoc verbo malè conſuluit.

IN CONS.

IN CONSILIVM DC.

¶ *Conſilio.*] Suprà conſil. 580. vbi inter eoſdem.
¶ *Iuramentum.*] Suprà conſilio 240. in fine, vbi dixi.

IN CONSILIVM DCI.

¶ *Morari.*] Suprà conſil. 536. vbi dixi.

IN CONSILIVM DCII.

¶ *Suſpicio.*] Suprà conſil. 175. vbi dixi, & conſil. 448. numero 28.

¶ *Canoniſti.*] Et meritò, ne verbo Dei inſpecto euertatur. Dixi in tract. contra par. datas. parte ſecunda gloſſ. 17.

¶ *Stricta.*] Imò ſtrictior in hac quæſtione, de diſpenſatione Iulij II. inter Henricum VIII. regem Angliæ, & Catharinam Hiſpaniarum regis filiam, viduam Artus fratris germani Henrici, non fuit nouum, & Theologos inuicem & Iuriſconſultos diſtinxiſſe, quia in hoc articulo Richardus & Scotus in q. 4. diſt. 40. tenuerunt eſſe præceptum morale, Et manere nec diſpenſari potuiſſe, vt etiam ait tex. c. litera. de reſt. ſpo. Contrarium tenuit Tho. 1. 2. q. 95. art 5. & 2. 2. q. 154. art. 9 Contra de ſumma Iar. tract. de contractibus q. 85. Petr. autem Paludan. ſibi ipſi contrarius fuit, quia ſuper Leuitici 18. & in 4. ſent. diſt., 8. quæſt. 4. tenet idem, quod Thomas. Sed paulò poſt diſt. 41. q. 1. art. 5. concl. 2. ait eſſe contraius naturale, & ſic indiſpenſabile. Hanc quæſtionem in magno feruore vidi agitari in Sorbona anno 1530. & tandem menſe Iunio ſteterunt 41. Sorbonici pro affirmatiua, quod Papa poteſt, quinque verò remittendum Eccleſiæ Papali, ſed 53. maiorem partem facientes, tenuerunt pro negatiua, de qua parum curandum: quia corrupti Angeloris Anglicis ita cenſuerunt, vt vidi per atteſtationes, iuſſu Franciſci, Galliæ regis factas per defunctos de Freſnes & Poliot Parlamenti Pariſienſis Præſides; quibus Beda Decanus Sorbonæ & Liſe us tunc eiuſdem Parlamenti Præſes primus, multum grauabantur. De affirmatiua quoque, quæ erat vera ſententia Sorbonæ parum curandum, quia fundatur in eo, quod cenſent nihil de toto veteri Teſtamento remanere de iure diuino, præter Decalogum: Et quod iure diuino & naturali ſola linea directa excipitur, & licitum eſſe matrimonium inter fratrem & ſororem etiam germanos, niſi ex conſtitutione humana, vt latè Alphonſus Toſtatus. 1. reg. 8. q. 149. & deinceps q. 155. vſque ad q. 158. quod eſt valdè abſurdum, quia tex. Leuit. 13. vocat turpitudinem & ſcelus, & in q. 157. verba d. c. literas, ibi diſpenſari non poſſit, exponit ſcilicet per honeſtatem, ſed benè per poteſtatem, quæ eſt irrotoria, textus contorſio. Iuriſconſulti verò, quando ſeriò loquuntur, tenent negatiuam vt Ianu. Lutius tract. matri. & leg col. 19. Ægidius Bellamera conſil. 28. ſed in quæſtione regis Angliæ. Ludoui. Contad. conſil. 51. Hieron. Grat. conſil. 1. lib. 2. Dec. hîc, vt eadem fidelitate Papæ & ſuo regi ſatisfacerent, conſuluerunt Papam quidem potuiſſe, ſed propter ſubreptionem diſpenſationem non valuiſſe. Do. autem Paulus Pariſius conſilio 18 lib. 4. poſtquam vltra decem magna folia verborum effutiuit, tandem dicit ſe dubitatiuè loqui, ne ſibi viam obſtrueret ad Cardinalatum quem poſt obtinuit. Clemens autem VIII. 23. Martij anno 1536. pro Catharina pronunciauit & poſt ſemeſtrem obiit.

¶ *Moyſe.*] Eodem iure quo per ſe cepit nomen Ponti. Maximi. à diali. flamine. G. Durand. in Rationali.

¶ *Cauſam.*] Omnes rationes ſequentes, ſunt cauſificationes exquiſitæ ad conſulendum in fauorem Henrici, non impugnando poteſtatem Papæ ibi regnantis, vt Gozat. & Grat. fecerunt.

IN CONSILIVM DCIII.

¶ *Diſpenſare.*] Propriè loquendo falſum eſt. Dicendum, vt dixi ad Decium in c. quæ in Eccleſiarum numero 13. de conſtitut. & in l. nuptias. num. 6. de regul. iur.

IN CONSILIVM DCIV.

¶ *Grauiniæ.*] Pro quo rurſus conſuluit in conſ. ſeq. & infrà conſil. 690. Idem in hoc eodem caſu Hieron. Grat. conſilio quinto, libro primo, vbi col. 3. mouetur, quia rex Neapolitanus, à regno recideret, & nouam inueſtituram petiit. Et ſic interim dux ei non tenebatur tunc, quia dux erat deſtitutus à Vicerege, qui non poterat ſe defendere, & ſic non tenebatur domino cap. 1. qualiter dominus feudi proprietat. priue. c. 1. §. domino, ſi de feud. fue, controuer. inter dom. & agna in vſib. feu.

¶ *Rebellis.*] Suprà conſilio 544.

¶ *Filiorum primi.*] Non ſufficit conſenſus generalis vt dixi ad Decium in rubri. col. vlt. C. de ſecun. nupr. Adde ſuprà conſilio 306. num. 3. Ioan. Amic. conſil. 3. col. vlt.

¶ *Metum.*] Et quod propter timorem mortis & depopulationis potiſt ſeruire inimicis domini & eis iurare fidelitatem, tradit Panorm. conſil. 3. lib. 2. Io. Imo. conſil. 34. Hier. Grat. conſil. 5. ad fi. lib. 1. Antiqui. etiam reges Galli, vrbibus quas defendere non poterant ab hoſtib cedere permittebant, malentes eas ſic ſaluas eſſe, quam perire veri parentis more. 3. Reg. 3.

¶ *Mandato.*] Dixi ad Alexandrum conſilio 65. libro quarto ad Decium. l. ſi quis id quod numero quadrageſ. de iuriſdictio. omnium iudicum. Adde Andream Tiraquellum tractat. de conſtitut. poſſeſſ. char. 54.

IN CONSILIVM DCV.

¶ *Monitio.*] Idem Alexandr. l. ſi mora. columna 6. ſolut. matri. in conſilio 10. numero 3. lib. 7. vbi dixi.

IN CONSILIVM DCVI.

¶ *Non debet.*] Idem Franciſc. Aret. cap. cum à nobis col. 2. de teſti. Andr. de Iſer. qui ſucceſſor. teneant. cap. 1. colum. 6. in vſib. feu. Carol. Ruin. conſilio tertio libro quinto, & benè quicquid Iac. de S. Geor. in inueſtit. feu. chart. 42. & alij adulatores dicant.

¶ *Breuitate.*] Ioan. de Anan. conſil. 23. Andr. Tiraquel. de retract. proximit. §. 1. gl. 7. num. 76. vbi fuſiſſimè.

¶ *Deuoluto.*] Dixi in tract. reg. cancella.

¶ *Dominum.*] Scilicet, directè & ſic non ſolum filij, ſed etiam agnati priuantur, ſecundum verum & communem ſententiam, vt dixi in conſuet.

Pariſ. §. 30. quæſtio 36. Quamuis etiam hoc caſu, quod redeat ad agnatos, teneat gloſſ. c. 1. §. 1. de ſucceſſione feudi. & c. 1. ſi vaſallus feudo priuetur Hoſtien. in ſumma tit. de feud. Andreas Iſer. cap. 1. §. vltim. quæ fuit prima cauſa beneficij amittendi. & § firmiter de prohibita feudi alienatio per Frideric. & cap. 1. ſi vaſallus feudo priuetur. Et hanc latè per quatuor columnas propugnat Hieron. Gratus, conſ. 2. lib. 1. ſingulatim, ſed diſtortè & diuinatiuè reſpondens ad eos textus contrarios. Nec tamen decidit, ſed æquitatem ſuadet, rigorem deprecans, ſentiens communem veram eſſe. Et ego eius conſilium laudo, in caſu in quo ſic prudenter conſuluit, quia multi periclitabentur propter expugnationem, & direptioné vrbis Romæ, Duce Car. Borbonio factam die 5. Maij 1527. quo caſu pœna mitiganda eſt.

§ *Generi.*] Idem Hieron. Gratus conſil. ſecundo numero 61. lib. 1. vbi refert & ſequitur hoc conſilium Decij. Idem tenet Franciſcus Curtius iunior, tractatu feudorum. parte 5. columna ſecunda, limita. 1. Decius ſuprà conſilio 252. num. 6. & intelligit quando non eſt hæreditarium, ſed iure contractus, vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 30. quæſtio. 36. num. 1:3.

§ *Scientiam.*] Sup. conſ. 198. num. 1. vbi dixi.

IN CONSILIVM DCVII.

§ *Non poteſt.*] Suprà conſilio 418. numero decimo ſexto. vbi dixi.

§ *Propria.*] Idem Guliel. Benedic. repetit. cap. Raynutius. verb. ſi abſque liberis moreretur ſecundo, de leg. & fideicommiſ. num. 146. extra de teſta. quod verum eſt in terminis iuris communis. Secus ſtante ſtatuto, vel conſuetudine quod poſſeſſio defuncti continuaretur in hæredem, vt dixi in conſuet. Pariſ. § 93. quia ſtatim res cenſetur apprehenſa ab hærede vniuerſali, & ſic nunquam eſt vacans & teſtator non poteſt præiudicare iuri quo hæres per conſuetudinem fit poſſeſſor. Ioan. Fabri. inſtit. de hærede, quali. & differ. §. extraneis & conſuetudo intelligitur de hærede propriè, ſcilicet vniuerſali, non autem impropriè, ſcilicet in re certa, niſi vlterius procedat.

§ *Exequutor.*] Suprà conſ. 243. vbi dixi.

§ *Omnium.*] Ad hoc Pau. conſ. 128. lib 1. Lancelot. Politus in repet. l. re. coniuncti. col. 7. de leg. 3. & eſt veritas, quamuis idem Decius contrarium teneat ſuprà conſil. 590. quia vſusfructus certæ rei, eſt pars integralis eiuſdem rei. l. cum filius §. dominus. de leg. 2. quicquid dicat Ioann. Corraſ. communes ſententias malè euertere conatus, in l. teſtamento. in fi. de impuber. & aliis ſubſtitu. in fi. Sed reſpectu generis vel vniuerſi res certa gerit vim ſpeciei, quæ derogat. Item ſecus de ſeruitute habitationis quia non eſt pars rei, & ſic Bartol. Lancel. Decius & alij in leg. Sempronio. in princ. de vſu & vſufruct. æquiparentes habitationi his adde Bald. conſ. 104. lib. 1. conſil. 419. lib. 5. Philip. Corn. conſil. 15 . lib. 2. conſil. 195. lib. 4. & ſic Iaſ. in repet. de l. re coniuncti. col. 17. num. 69. cum ſequ. Malè reprehendit Bald. in d. l. quoties per d. l. Sempronio, quæ de ſola habitatione loquitur: qui enim legat certum fundum, eo ipſo cenſetur, iam eiuſdem fundi fructum legare. text. in d. l. ſi alij: ergo in hac ſpecie derogat legato generali vſusf. uctus præcedenti, vel ſequenti, ſicut legatum vſusfructus certi fundi derogaret.

§ *Succeſſiuè.*] Atqui cum facta ſit differenter, videntur filij, vt hæredes vocari: vt dixi ad Alexandrum conſil. 807. num. 10. lib. 6.

§ *Filiæ.*] Dixi latè in conſuet. Pariſ. §. 12. num. 6.

§ *Partem.*] Dixi ad Alexandrum conſilio 36. numero ſeptimo, libro ſeptimo & latius in lectu. ſuper d. authent. Nouiſſima.

§ *Quamdiu.*] Dixi ad Alexandrum conſil. 185. lib. 6. Adde Carol. Ruin. conſilio 38. conſilio 46. col. vlt. lib. 3.

IN CONSILIVM DCVIII.

§ *Suos.*] Suprà conſ. 418. num. 11. Iaſ. l. vniuerſa C. de precibus Impe. offe. Alex. conſil. 120. lib. 6. vbi dixi.

§ *Conuerti.*] Bal. conſ. 82. lib. 1. Soc. tractat. de ablat. lib. 19. q. 2. deciſio. Thol. q. 26.

§ *Gentium.*] Suprà conſil. 43. num. 14. conſil. 361. num. 6. vbi dixi.

IN CONSILIVM DCIX.

§ *Donationem.*] Sed imò non valuit, vt meliùs in eodem caſu conſuluit ſuprà conſil. 541. cui, & non iſti ſtandum eſt.

IN CONSILIVM DCX.

§ *Ex teſtamento.*] Suprà conſil. 393. vbi dixi.

§ *Quod ſic.*] Hæc vera per ea quæ dixi in conſu. Pariſ. §. 8. gl. 1. num. 44.

§ *Quæritur.*] Text. in l. generali C. de Epiſc. & Cleri. Idem Dec. c. cum omnes. lect. 2. col. 1. de inſtit. vbi dixi & in nouo intellectu l. ſi dictum de euict. Scripſi in extricat. Labyrint. de eo quod intereſt numero 168.

IN CONSILIVM DCXI.

§ *Alimenta.*] Suprà conſil. 576. vbi dixi & ad eundem Decium cap. Eccleſiæ ſanctæ Mariæ num. 30. de Conſtitut. cap. Clerici. numero 2. de iudiciis.

§ *Legitimam.*] Scilicet quibus debetur legitima & vt à reliquo poſſit excludi, aliàs ſecus.

IN CONSILIVM DCXII.

§ *Nulla mulier.*] Hoc volebat Plato de legibus libro ſecundo, & tale ſtatutum valere tenent Claud. de Seiſſello, Iaſ. l. ex facto. col. 2. de volg. & pup. Matth. Afflict. deciſ. Neapol. 260. Latè dom. Andre. Tiraquell. de legib. connubia. gloſſ. 3. numero 92.

§ *Piæ cauſæ.*] Idem ſuprà conſil. 120. vbi Dec. iſtud conſilium refert text. l. generali, vbi in lectu. Tubingenſi dixi C. de Epiſc. & Cleri. & latius dixi in conſuet. Pariſ. §. 96.

§ *Pactum.*] Idem latè Hipp. de Marſil. in repetit. rubr. de proba. 433. in paruis quod eſt intelligendum de futura vel incerta. Secus de præſenti exhibita, vel certa & de ſtatuto dicam infra conſil. 618.

IN CONSILIVM DCXIII.

§ *Secus.*] Suprà conſil. 516. num. 3. conſil. 336. conſil. 215. vbi dixi.

§ *Dimidiam.*] Si ſunt 4. vel infrà, ſed ſi ſuprà, comprehendendum beſſem.

IN CONSILIVM DCXIV.

¶ *Sardiniæ.*] Do. And. Tiraq. tract. retract. conuen. §. gl. 7. numer. 7. dubitat an hoc consilium sit Philip. Dec. & in tract. de retract. proximitatis §. 26. gl. 1. num. 45. dicit istud consilium ferè eisdem verbis repeti infra consil. 680. & illud consilium est omnino in eodem casu, & breuius isto, quia incipit in verbis, *quia ad tenorem inuestituræ*, infra libr. 3. post lin. 3. & finitur post numer. 10. huius consilij, paulo post lin. 4. dicti, num. tamen habet circiter 43. lineas, quæ non erant in hoc consilio, quod est verum consilium Decij vnicum fortè aliquibus transpositis & detractis bis datum. Quare quæ in d. breuiori consilio erant vltra contenta, hîc restitui in istud consilium suo loco post num. 6. d. consil. 680. tanquam superfluo cancellato.

¶ *Mod.*] Scilicet Hieronymus Cagnoli in repe. d. l. 2. q. 1. col. 8.

¶ *Licet.*] Dixi in consue. Paris. tit. 1. in rubri. num. 46 cum seq.

¶ *Gallia.*] Dixi in consue. Parif. §. 13. gl. 5. & in rubr. num. 40.

¶ *Cedere.*] Imò potest cedi, quamuis restitutio formalis seu solemnis non possit fieri cessionario, sed cedenti ad commodum cessionarij, vt dixi in nouis intellectibus super dicto §. & ex asse & l. 1. in lectura mea, C. de pact. quod est notandum, quia in hoc omnes gl. & doct. ad vsque errauerunt & à 30. an. Aduocati, Docto. & collegia bonam causam illustriss. omnis Germaniæ principum ferè perdiderunt, & in vltimum discrimen occasione huius erroris adduxerunt, donec consultus è regestis meis ostendi ius clarum & expeditum esse.

¶ *Pau.*] Quod est consilio primo. lib 2. in nouis idem quod retractus conuentionalis cedi possit, tenet Barb. consilio 51 lib. 11. cuius dicta transcribit Ias. in l. 1. § vsufructuarius de oper. noui nuntia. Hiero. Grat. consil. 157. in fi. lib. 2. Dixi in consue. Parif. §. 13. gloss. 1. num. 20. idem do. And. Tiraquel. in tract. de retract. conuen.

¶ *Negatiuè.*] idem Roma. consil. 484. Philipp. Dec. l. si maritus in fi. C. de collatio. vbi dixi.

¶ *Talem.*] Et benè, vt dixi contra Alexandrum consilio 10. libr. 1. & vltra ea quæ ibi dixi, idem tenet Ang. Areti. §. vlt. insti. quibus mod. toll. obli. Io. de Ana. in c conquestus col. 3. de vsur.

¶ *Diuidi.*] Dixi in consue. Parif. §. 35. q. 2.

¶ *Dispensare.*] And. Iser. de prohi. feu. alie. per Fri. col. 21. Franc. Curt. tract. feud. 2. col. 3. Ro. consil. 216. consil. 57. Ioan. Imo. consil. 132. num. 6. Ioan. Fab. l. pe. C. de necessar. ser. hæred. instit. Quod ampliat Ioan. Imo. in d. l. quidam consulebant. col. 4. etiam si non sit clausula non obstante. Io. Ana. c. vni. col. 2. & 3. de schismaticis, quæ ampliatio non est vera, vbi lex habet clausulam derogatoriam. Vide latè Oldr. q. 329. cum tribus sequent. pro negatiua.

IN CONSILIVM DCXV.

¶ *Decisio.*] Apud Matthæum de Afflict. in decisio. Neapo. decis. 181. & quod huiusmodi comparationes periculosæ sint. Alexand. consil. 11. lib. 2. consil. 76. num. 8. & 10. lib. 3. vbi in Annot. dixi. Carol. Rui. consil. 69. consil. 70. lib. 4. Et Philip. Dec. c. translato. lec. num. 8. de consti c. 2. numer. 25. de fide instru. acquirit omnimodam similitudinem. Sed quod sola probet, malè dicit ibi, nu. 16.

¶ *Collegij.*] Verum est cæteris paribus. Secus quando vnus est excellentior multis, vt Valeri. Maxi. refert.

IN CONSILIVM DCXVII.

¶ *Rauennensi.*] Supra consil. 466. vbi dixi.

IN CONSILIVM DCXVIII.

¶ *Priuatur.*] Non tamen nudæ nec indiscretæ, quia non valeret. Claudius de Seycello. l. 1. §. eadem num. 7. de verb. obli. Panor. c. bonæ 2. col. vlt. de postul præla. Bald. l. vnica col. 4 de confes. Alexand. consil. 113. col. 4. lib. 4.

IN CONSILIVM DCXIX.

¶ *Validitate.*] Idem And. Tiraquel. tract. de retract. proximit. in princip. num. 16. vbi dubitat an istud consilium sit ipsius Dec. fortè quod senescens vtebatur vicaria iouenis, qui amanuensis putabatur. Adde infra consil. 647.

IN CONSILIVM DCXXI.

¶ *Steterit.*] Adde supra consil. 485. vbi dixi.

IN CONSILIVM DCXXII.

¶ *Fuerit.*] Anto. Rub. repe. §. morte. num. 506. in l. non solum de operis noui nuntiatione. Cæpol. causarum crim. consilio 34.

¶ *Contrarium.*] Idem in casu simili supra consilio 482. vbi dixi. Adde Tho. Grammati. consil. 20.

IN CONSILIVM DCXXIII.

¶ *Paternos.*] Ita hodiè mane consului in auia materna, vt sola filio suo excluso nepti è filia præmortua succedat, nec posteà idem filius futurus sit potior in bonis dictæ neptis, vtrinque coniunctæ, quia iuncta est hæreditas & confusa cum bonis matris, quæ æqualiter inter omnes filios etiam prioris matrimonij diuidantur l. sed & si plures §. filio de vulg. & pup. ea causa pendet Spiræ 1554.

¶ *Paul.*] Idem Philip. Deci. in l. posthumo. num. 4. C. de bono possef. contra tabu. Lancelotus Dec. in l. quod dicitur ff. de lib. & posthu. & in fortioribus terminis Matth. Afflict. decis. Neapoli. 236. vbi loquitur in nato 8. mense, quando certum est, eum de proximo moriturum. Sed verior est Philip. Cornei opinio in d. l. Paul. per illum text. ibi hoc tantummodo recusando & sic Philip. Deci. hîc melius dixit quam legendo.

IN CONSILIVM DCXXIV.

¶ *Lapidis.*] Sed hoc est ridiculum, & latè confutaui in Annotatio. ad Alexandrum consil. 15. lib. 1.

¶ *Subsequenti.*] Adde quæ dixi in consue. Parif. §. 8. gl. 1. q. 7.

¶ *Concludendum.*] Falsum est, vt plenè dixi in consuetudin. Parisien. §. 8. glos. 1 num. 39. & supra consil. 365. num. 1. Nicol. Boer. decisio. Burdegal. 123. Alex. consi. 118. col. penult. lib. 1. Petr. Anchar. consi. 141. & sic Dec. hîc malè consuluit.

IN CONSILIVM DCXXV.

¶ *Specificatè.* [Sed licet loquatur de auo paterno, tamen non loquitur de matre nec de auia materna. Idem ſupra conſilio 13. conſilio 287. vbi dixi. Adde ſupra conſil. 563. in fi. conſil. 569. Sed in terminis caſus iſtius conſil. 626. eſt conſilium ex diametro contrarium infra conſil. 634. quod non puto eſſe Decij.

IN CONSILIVM DCXXVI.

¶ *Nati.*] Dixi latè in conſue. Pariſ. §. 8. gl. 1. nu. 36. numer. 45. Carol. Rui. conſil. 95. lib. 3. Steph. Bertran. conſ. 195. col. pen. lib. 2. Hier. Grat. conſ. 29. col. 7. num. 45. lib. 2.

IN CONSILIVM DCXXVII.

¶ *Maria.*] Vt & ſupra conſil. 484. num. 3. adde ſupra conſil. 50.

¶ *Specialis.*] Idem Decius l. hac conſultiſſima. num. 41. C. qui teſta. fa. poſ. Albe. par. 1. ſtatu quæ. 20. Iaſ. l. ſciendum, qui ſatiſd. cogan. l. 3. §. ſi ſtipulanti de verb. oblig. Franciſc. Curt. l. 2. col. 3. C. de iureiurand. propt. cal. dan. vbi limitat & etiam Decius limitat. in l. 3. C. de bon. pol. contra tabu.

¶ *Aucta.*] Supra conſil. 299. in fin. conſil. 545. col. 1. Alciat. tract. de præſumpt. reg. 3. præſumpt. 32. An. Arer tracta. teſtamento. verſic. *a lege concedere inteſta.* in fin. Sed non eſt verum, niſi ſtatutum loqueretur in omni diſpoſitione, ita vt communis modus loquendi introductus eſſet; Vide ſupra conſ. 396. in fin.

¶ *Temporis.*] Nec etiam locus erit l. vltimæ. C. ſi maior factus.

IN CONSILIVM DCXXVIII.

¶ *Propriis.*] Supra conſ. 21. conſ. 348. vbi dixi.

¶ *Alimentis.*] Pet. de Peru. de duobus fratri, ſeu in tracta. ſocieta. par. 3. q. 2. Philip. Deci. l. vlt. C. de colla. vbi dixi.

IN CONSILIVM DCXXIX.

¶ *Negatiua.*] Supra conſil. 334. nu. 9. vbi tetigi.

¶ *Regula.*] Alber. 1. par. ſtatu. quæſtio. 73. Anto. Rub. rep. §. morte num. 802. in lege non ſolum de oper. noui nuncia.

IN CONSILIVM DCXXX.

¶ *Tranſactio.*] Supra conſil. 198. num. 4. vbi dixi.

¶ *Notitiam.*] Ber. Alexand. & omnes in l. qui Romæ. §. duo fratres de verbor. obliga.

IN CONSILIVM DCXXXI.

¶ *Æqualiter.*] Supra conſil. 349. num. 9. conſil. 105. in fi. vbi dixi.

¶ *Iuramento.*] Supra conſilio 319. in pr. vbi tetigi & illud conſilium Pau. in nouis eſt conſil. 345. lib. 2.

IN CONSILIVM DCXXXIII.

¶ *Harede.*] Et probat text. in leg. Celſus. §. quod alicuius de lega. 2. & in l. ſtatu lib. 55. ſi quis hæredem, de ſtatulib. Idem Alexand. conſil. 36. num. 11. lib. 4. Philip. Dec. l. eius qui in prouincia §. vlt. nu. 8. ſi certum pe. in l. 1. num. 20. C. de pac. & plura in hanc rem dixi in conſuet. Pariſ. §. 4. num. 6.

IN CONSILIVM DCXXXIV.

¶ *Pauca.*] Iſtud non eſt conſilium Philip. Dec. quia eſt directo in eodem caſu contrarium conſil. 625. ſuper eod. cui ſtandum eſt, vt ibi dixi.

¶ *Etiam auia.*] Non ſequitur odium debere extendi. Ad hoc ſophiſticum eſt argumentum, quia non eſt mater quæ excluditur, ſed filia quæ fauore maſculorum excluditur, qui fauor fortior eſt in matre proximiore quam in auia maternæ remotiore.

IN CONSILIVM DCXXXV.

¶ *Vniuerſalia.*] Imò adhuc idem vt dixi ſupra conſ. 481. columna vltima.

IN CONSILIVM DCXXXVI.

¶ *In defectum.*] Supra conſil. 554. conſ. 585. vbi tetigi.

¶ *Correſpectiui.*] Supra conſil. 462. num. 4. vbi tetigi.

IN CONSILIVM DCXXXVII.

¶ *Tacita.*] Vide ſupra conſil. 371. num. 6. vbi dixi.

IN CONSILIVM DCXXXVIII.

¶ *Communem.*] Supra conſil. 85. vbi tetigi. Franc. Balb. tract. de præſcript. 2. part. 3. partis pr. qu. 6. num. 22.

¶ *Non eſt.*] Caſſador. deciſio. 3. de procura. Dixi ſupra conſil. 36. num. 5. adde conſil. 215. num. 2.

¶ *Captus.*] Carpit eum ſupra conſil. 610. in fi. Sed laudat conſil. 284. col. 2. vbi tetigi.

¶ *Notarius.* Dixi ad Decium c. 1. numer. 16. cum ſeq. de fide inſtur. & ſupra conſil. 36. num. 6.

IN CONSILIVM DCXXXIX.

¶ *Spirituale.*] Falſum Rochus Cur. in tract. de iur. patron. verſic. *ius.* Dixi ad Decium c. 3. de iudiciis & latiùs in conſue. Pariſ. §. 37. gl. 10. num. 7. cum ſeq.

¶ *Quorumcunque.*] Imò verbum vniuerſale omnia etiam nomina includit. Alciat. l. mouentium de verbor. ſignific.

¶ *Pari.*] Supra conſil. 283. num. 9. vbi dixi.

IN CONSILIVM DCXL.

¶ *Promiſſio.*] Supra conſil. 523. in prin. conſil. 334. num. 2. vbi tetigi.

Digitized by

IN CONSILIVM DCXLI.

¶ *Ad duo.*] Dixi ad Decium d. c. ex litteris n. 17.

IN CONSILIVM DCXLII.

¶ *Mihi.*] Guil. Benedict. rep. cap. Rayn. verſ. *abſque liber. merere.* 2. num. 18. de teſtamen. Alexand. l. centurio. col. 27. de vulga. & pupilla, quod eſt verum in ſe clara, ſed in dubio reſtringunt & excludunt pupillarem & ſimilem vt ſequitur. Et idem Decius ſupra conſil. 371. in fin. vbi dixi. Idem Lancelot. Polit. tract. de ſubſtitut. in ſubſtitu. compendioſa. quæſt. 3. Aymo. conſil. 98. num. 10. & ſic Philip. Cor. conſil. 138. col. 3. lib. 3. malè conſuluit.

IN CONSILIVM DCXLIII.

¶ *Duo.*] Quæ ſequuntur vſque ad num. 6. ferè ad verbum ſupra conſil. 572. num. 3. cum ſeq. dicendum, vt ibi annotaui.

¶ *Conſului.*] Supra conſ. 485. conſil. 526. vbi dixi.

IN CONSILIVM DCXLIV.

¶ *Error.*] Alexand. conſil. 22. numer. 4. libr. 5. Aym. conſil. 142. num. 6.

¶ *Spiritu.*] Supra conſil. 587. num. 2. vbi tetigi.

¶ *Præſuppoſito.*] Supra conſil. 201. numer. 2. vbi dixi. Adde Soci. conſil. 119. lib. 4.

IN CONSILIVM DCXLV.

¶ *Statutu.*] Idem Franc. Rip. in ſuo tract. de peſte. char. 91. verſ. *in parvis.*

Homine.] Differenter ad teſtam. & malè. Dicendum non eſſe in hoc ſtatuendā differentiam inter contractus & vltimas voluntates. Sed inſpicienda ratio materiæ ſubiectæ, & quid expreſſè vel tacitè actū ſit. Aut ergo implementum, de quo quæritur eſt promptum ſeu mere exequutio actus promiſſi vel in obligationem deducti; Et tunc non liberatur ſolo contractu, niſi impleat, quia illa verba cum effectu debent intelligi, & quod mens diſponentis hunc immediatum effectum includat, ſenſus ipſe communis oſtendit; aut verò quæritur de implemento vel effectu remotiori, non poteſt immediatè ex mea exequutione actus deduci in diſpoſitione, ſed requiritur alia noua diſpoſitio, tunc vera fit opinio Bar. vt ſi quis promittat vel teſtamento grauetur compromittere. Quamprimum enim validè compromiſit, liberatus eſt ex priori obligatione nec propriè tenetur parere ſententiæ, ex teſtamento, vel priori promiſſioni, ſed ex compromiſſo: ſententia enim arbitrorum non eſt nuda exequutio compromiſſi, quia compromiſſum non continet tenorem futuræ ſententiæ, ſed eſt principalis diſpoſitio per ſe, ſemper tamen remanent quædam reliquiæ diſpoſitionis prioris & ſic in effectu vera eſt opinio negatiua niſi in implemento remoto, quod non venit niſi per aliam nouam diſpoſitionem vt latius dixi in tract. diuidui & indiuidui.

IN CONSILIVM DCXLVI.

¶ *Teſtator.*] Qui filios & filias & matrem ſuam hæredes inſtituit eis ſine filiis & ab inteſtato decedentibus ſubſtituit.

IN CONSILIVM DCXLVII.

¶ *Abſenti.*] Etiam infanti qui etiam ſine ſpe reſtitutionis excluditur, quia beneficium ſtatuti datur ſub conditione vel limitatione veniendi infra tempus quaſi actio popularis familiæ, vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 172.

IN CONSLIVM DCXLVIII.

¶ *Minorib.*] De hoc & quantum dicendum vt dixi in tractat. vſur. num. 127. 129. 267. & 397.

IN CONSILIVM DCXLIX.

¶ *Debilitat.*] Quando dicta diuerſificant & variant, vnde Bal. in rubri. de controuer. inueſtit. in vſib. feud. & in repetit. l. de quibus de legibus duplicem tradit ſingularitatem teſtium adminiculatiuam quæ iuuat & obſtatiuam quæ debilitat, Alexan. conſil. 108. lib. 3. conſil. 21. libr. 4. idem Deci. c. licet cauſam vbi in Annotat. dixi de probat. latè Cæpol. cauſarum ciui. conſil. 3. numer. 9. vbi ponit triplicem.

¶ *Dubio.*] Imò in dubio præſumitur in forma communi per ea quæ dixi in conſue. Pariſ. §. 5. ad fin.

IN CONSILIVM DCL.

¶ *Dedit.*] Dixi in conſue. Pariſ. §. 5. num. 26.

¶ *Proprio.*] Idem Deci. ſupra conſil. 56. vbi iſtud dictum reprobaui, & ad Alexandrum conſil. 192. lib. 6.

¶ *Genere.*] Philip. Corn. conſil. 185. conſil. 186. lib. 3. Dixi ad Philippum Decium c. licet cauſam n. 7. de proba.

¶ *Tribus.*] Alexand. conſilio 105. libr. 3. Franc. Cre. ſing. 78. Iaſ. 2. q. 137. l. de iure emphyteu. Hieron. Grat. conſil. 121. col. 2. libr. 1. & alij malè extendunt ad colonum. Latè dixi in conſuet. Pariſ. §. 62. qu. 7.

¶ *Prodeſt.*] Plenè dixi in conſue. Pariſ §. 21. num. 152. Et vltra ibi nota. Alex. conſil. 71. in fin. libr. & Decius ſupra conſ. 58.

IN CONSILIVM DCLI.

¶ *Expelli.*] Idem Cæpol. in tract. de ſeruitu. ruſticor. prædior. rubr. de paſcuis qu. 6. Franc. Ripa. tract. de peſte. char. 102. in paruis. Ludo. Roma. d. l. catus. Sed iure non probatur nec eſt verum domoque claudi poteſt quem licet arceri viis & ingreſſu. Sed habentes domos in quibus curari paſſunt, non debent cogi ad huiuſmodi noſochomia migrare dixi in lib. 2. in lect. Tubingenſi. Cod. de ſum. Trini.

IN CONSILIVM DCLII.

¶ *Probandi.*] Pau. conſ. 387. lib. 1. in nouis. Supra conſil. 86. col. 3. vbi dixi.

IN CONSILIVM DCLIII.

¶ *Non importat.*] Hæc veritas, quicquid dicat Dec. ideo hæres non deſinit eſſe vniuerſalis, tamen atque ſi initio eſſet ſimpliciter vel abſolutè inſtitutus, vt eſſe debet de iure.

¶ *Verba.*] Supra conſil. 639. conſ. 490. conſ. 450. conſ. 423. & conſ. 185. num. 8. vbi dixi.

IN CONSILIVM DCLV.

¶ *Heredem.*] Scilicet Vvihelmi tertij, ſeu iunioris fratris ſui, quod illuſtriſſimus Landtgrauius Heſſiæ non impediebat niſi in feudis & terris maſculis Heſſicæ domus adfectis, vt ſupra conſil. 516. conſil. 517. quæ ſunt de eadem re, clara & indubitata, niſi ob friuolas cauillationes potentium in aula Auſtriaca.

IN CONSILIVM DCLVI.

¶ *Auia.*] Dixi in conſue. Pariſ. §. 128.

¶ *Exclusa.*] Supra conſil. 15. col. 1. conſil. 370. col. 1. conſil. 514. conſil. 515. conſil. 545. conſil. 634. dixi ad Alexand. conſil. 56. lib. 5.

IN CONSILIVM DCLVII.

¶ *Nemo.*] Idem Ange. conſil. 83. Spurius conſil. 183. in quæſt. Ioan. de Lopis la è in rep. l. ſi pater. C. de hæred. inſti. num. 80. cum ſeq. Guliel. Benedict. rep. cap. Raynutius verſ. *quæ filium ex e ſuſcipiens*, num. 2. vbi num. 11. Ampliat idem Alex. conſ. 88. num. 8. cum ſeq. vbi dixi Iaſ. conſil. 125. libr. 4. Idem Dec. cap. per tuas de probatio. & ſupra conſ. 288. in princip. conſil. 576. numer. 10. Hyer. Grat, conſil. 138. lib. 1.

IN CONSILIVM DCLVIII.

¶ *Conſiderandum.*] Iſta eſt cauſificatio ruſticorum quæ ius repræſentandi in linea collaterali in infinitum prætenderetur contra omnia iura.

¶ *Statui.*] Quod nihil facit, ſed impertinendus eſt vt patet ſupra conſil. 527. num. 10. vbi per totum conſilium fundatur in argutiis quaſi in iure communi, & ibi peſſimè & ſophiſticè conſuluit, & adhuc hic manifeſtum errorem nititur defendere.

IN CONSILIVM DCLIX.

¶ *Omnia.*] Alexand. conſil 55. num. 5. libr. 1. vbi dixi. Adde ſupra conſil. 135. num. 2. Matth. Afflict. decil. Neap. 370. num. 13.

IN CONSILIVM DCLX.

¶ *Quibus.*] Quæ ſequuntur, ſunt cauſificationes à remotis, ideo niſi ſint alia verba, in ſtatuto expreſſa, vel modus vtendi loci de quo nihil hic dicitur, Phil. Decius malè conſuluit.

IN CONSILIVM DCLXI.

¶ *Ferrenſem.*] Idem latè do. And. Tiraq. in tract. retract. prox. in prin. num. 14. & §. gloſſ. 13. num. 5. Curtius Senior conſil. 27. num. 8. Caro. Ruinus. conſil. 160 lib. 4.

¶ *Domicilij.*] Supra conſ. 352. col. 1. Phil. Dec. c. ad noſtram cl. 1. num. 3. de appell. vbi dixi.

IN CONSILIVM DCLXIII.

¶ *Semiplenæ.*] Supra conſil. 252. ſed falſum eſt & contrarium & benè practicatur vt dixi ad Alexand. conſil. 139. in fin. libr. 6. ad Decium c. cum cauſam col. 2. de prob. l. 2. num. 2. C. ad carboni.

IN CONSILIVM DCLXVII.

¶ *Liquida.*] Supra conſil. 650. & conſil. 290. col. 2. vbi dixi.

¶ *Paris.*] Latè dixi in conſue. Pariſ. §. 42. gl. 5. numer. 7. Adde in idem Ludo. Roma. l. quidam §. donationem. de don. Dec. c. de appellationibus nu. 4. de appel. Ludo. Rom. l. 4. §. Cato. num. 30 vbi Soci. num. 10. vbi dicit ſi ita conſuluiſſe cum Io Riminaldo. & ibi Alciat. num. 95. de verb. obligat. And. Tiraq. de retract. proxim. c. 23. gl. 1. nu. 15.

¶ *Etiam*] Falſum eſt, quia verba ſecundum ſubiectam materiam intelligi debent, ne eam excedant, vt dixi in conſue. Pariſ. §. 22. num. 4. & §. 30 num. 5. Et in annot. ad Dec. in rubr. de proba. col. 12. col. 17.

IN CONSILIVM DCLXVIII.

¶ *Denarius.*] Andreas Tiraquellus tract. de retractu proximita. §. 1. gloſſ. 20.

IN CONSILIVM DCLXIX.

¶ *Pactum.*] Niſi de conſuetudine, quam limito in tractatu vſur. q. 36.

IN CONSILIVM DCLXX.

¶ *Breuiter.*] Dicendum, vt annotaui ſupra conſil. 490.

IN CONSILIVM DCLXXI.

¶ *Secus.*] Supra conſil. 232. vbi dixi & conſ. 400. col. 2. conſil. 449. numer. 27. Idem Dec. l. dotis. C. de colla. vbi etiam dixi.

IN CONSILIVM DCLXXIV.

¶ *Tamen.*] Contrarium & melius tenuit Decius ſupra conſil. 159. & in d. c. in præſentia num. 58. & ſupra conſil. 426. Et hic in gratiam conſuluit & omnes huiuſmodi deciſiones falſæ, vt latè confutaui ad Alexandrum conſil. 121. lib. 2.

¶ *Breuiter.* In hoc 2. dub. Decius benè conſuluit.

IN CONSILIVM DCLXXV.

¶ *Iuris patronatus.*] Imò concurrente eadem ratione locum habet, vt decidit do. And. Tiraq. in rep. d. l. ſi vnquam char. 223. primæ editionis.

¶ *Spirituale.*

Digitized by

¶ *Spirituale.*] Imò temporale, vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 58. gl. 10. Et ad Decium. c. de iudiciis.

IN CONSILIVM DCLXXVI.

¶ *Defenſione.*] Suprà conſil. 658. ſup. conſil. 459. vbi tetigi. Idem Io. amicus conſ. 77. conſ. 1169.

IN CONSILIVM DCLXXVII.

¶ *Facili.*] Idem Dec. l. 1. col. 7. de offic. eius cui manda. eſt iuriſdi. l. ea quæ raro. de regul. iu. vbi dixi.

IN CONSILIVM DCLXXIX.

¶ *Non poteſt.*] Et benè per ea quæ dixi ad Alex. conſil. 53. num. 10. lib. 7.

IN CONSILIVM DCLXXXII.

¶ *Probata.*] Suprà conſil. 536. col. 1. Alex. conſ. 61. numer. 6. lib. 7. Iaſ. lib. 1. conſil. 5. de ope. no. nuncia. Hip. Marſil. in rubri. de proba. char. 3. in paruis & conſil. 125. col. 1. Alciat. tract. de præſumpt. reg. 3. præſumpt. 13. And. Tiraquell. tract. retract. proxi. §. 2. gl. 1. num. 10. cum ſequen. Limita quando eſt præſumptio vrgens in contrarium, putà ſimulationis vel vſuræ. Anto. Burgoſ. ca. ad noſtram num. 5. de empt. & ven. Item limitat Decius in cap. cauſam col. 7. de prob. vt procedat quando nil opponitur. Sed certè friuola oppoſitio vel negatio non facit rem dubiam glo. verſi. *vacillare.* l. plures apochis. C. de fide inſtru. Panorm. c. ſuper eod. de teſtib cogen. Maria. Fel. ca. ſi clericus laicum. de for. compe.

¶ *Sine cauſa.*] Idem Bal. cap. 2. col. 1. de fide *inſtru.* in l. ſicut C. de repud. hered. Decius in l. ſicut repudianda hæreditate Dec. in l. ſi creditori in fi. C. de pact. Sed vt ibi in Annotat. dixi, falſum eſt. gloſſ. Salic. l. cum de indebito. de probat. gloſſ. Panor. cap. ſicut. in fi. de re iudica. dixi in conſuet. Pariſ. §. 166.

¶ *Paruitam.*] Iaſ. lege ſi pacto quo pœnam C. de pact. conſilio 7. col. 3. lib. 1. Hippo. Marſil. ſingul. 356. ſed falſum eſt, quia nec pacto, nec iuramento priuatorum hoc datur.

¶ *Conteſtata.*] Scilicet delatum & præſtitu in iudicio ad litis deciſionem, quia non requiritur alia conteſtatio nec concluſio in cauſa, vt feratur ſententia.

¶ *Liquidum.*] Alexan. conſ. 119. col. 3. lib. 1. conſ. 25. lib. 2. conſil 90. lib. 3. conſil. 93. lib. 4. Matth. Afflict. deciſ. Neapol. 205.

¶ *Aſtimatio.*] Franciſc. Cre. ſing. 28. Alex. conſ. 79. num. 2. vbi dixi lib. 5. Carol. Rui. conſ. 133. col. 2. lib. 4.

¶ *Effectus.*] Suprà conſil. 414. num. 5. Dec. l. ſi paſcenda. C. de pactis Carolus Rui. conſ. 66. num. 28. lib. 1. conſ. 107. in fin. lib. 4. latè Andr. Tiraqu. de retract. proximi. §. 2. num. 34 cum ſequen. dixi in tractat. Reg. Cancellar. Reg. de publicandis q. 15. num. 224.

IN CONSILIVM DCLXXXIV.

¶ *Paul.*] Conſil. 6. lib. 2. in nouis ſuprà conſil. 589. vbi dixi.

IN CONSILIVM DCLXXXV.

¶ *Florentina.*] Idem de conſuet. Burgund. in fi & conſuet. Aruerniæ. tit. 17. §. 1. & conſuet. Niuernenſi & Monaſterienſi, in Gallia.

¶ *Ius commune.*] Panorm. in rub. de conſuet. l. 1. vt lit. penden. Iaſ. l. omnes populi col. 2. de iuſti. & iure. & benè, quamuis aliter idem Dec. c. licet cauſam. col. 2. de probat. vbi annotant.

¶ *Romanorum.*] Id eſt iure ſcripto per Iuſtinianum Magnum Conſtantinopoli edito quod eſt commune omnium, etiam non Romanorum & benè hoc caſu, vbi verba & materia ſubiecta indicant, ſed non in exemplo ſequenti de compromiſſo quod non valet vt dixi.

IN CONSILIVM DCLXXXVI.

¶ *Duellum.*] De hoc ſatis dixi ſuprà conſ. 487. Adde Guidonem Papæ quæſt. Delphinali 616. Hieronymum Gratum conſil. 4. lib. 2. Petrum Iacobi, in ſua practica tit. de duello. Octauius prouocatus ab Antonio, recuſauit dicens, multas ei patere vias ad interitum. Plutarchus in vita Antonij. vt Marius prouocanti reſpondit, ſi cupidus mortis es, laqueo vitam finire potes, autore l. Frontino. Sed omnium optimum ſtratagema inuenit nobilis & generoſus Ioannes Lang. Regius Turini præfectus, quia inuicem prouocantes & pertinaces ſuper ponte ſolos includebat vſque ad noctem, nemine conſpiciente, & ſic adempta ſpe viliſſimæ illius & popularis gloriolæ deſierunt milites, alioqui incorrigibiles, ſeſe ad tale ingloriũ duellum prouocare.

IN CONSILIVM DCLXXXVII.

¶ *Acceptatio.*] Imò non ſufficit niſi expreſſè & ſpecificè renunciando legitimæ, vel pro communi legitima. d. l. ſi quando §. vltimo expreſſim. Alex. conſil. 8. num. 21. lib. 3. conſ. 83. num. 13. num. 14. lib. 4. & ſic Decius hîc malè conſuluit.

¶ *Niſi.*] Decius hîc cauſæ inſeruit, quia non approbat hanc limitationem, ſed contrarium tenet in l. certum. Si cert. pet. & l. vn. col. 3. C. de erro. calculi. & in c. conſuluit. el. 2. col. 1. de appel.

IN CONSILIVM DCLXXXVIII.

¶ *Specificatè.*] Suprà conſil. 615. vbi dixi.

¶ *Definit.*] Suprà conſilio 266. col. 1. vbi dixi.

¶ *Iuramento.*] Falſum vt dixi ſuprà conſil. 239. in princ.

IN CONSILIVM DCLXXXIX.

¶ *Hora.*] Suprà conſ. 169. in fi. vbi dixi.

¶ *Præiudicio.*] Idem Decius ſuprà conſil. 33. num. 6. & c. vlt. num. 12. de conſuet. vbi dixi.

¶ *Scientia.*] Suprà conſ. 198. num. 6. vbi dixi & conſil. 407. in fin. conſil. 606. in fi. quamuis Alciat. tract. de præſumpt. reg. 3. præſumpt. 11. in fi. limitet quoad ea quæ ſunt iuris poſitiui.

¶ *Palam.*] Suprà conſilio 588. in fin. conſil. 580. conſil. 2. 2. in fi. conſil. 286. num. 8. conſil. 397. in fi. vbi dixi.

Digitized by Google

IN CONSILIVM DCXC.

¶ *Grauiuia.*] Suprà conſil. 604. vbi dixi.
¶ *Metus.*] Sup. conſ. 219. col. 2. vbi dixi. Hieron. Grat. conſil. 58. conſil. 48. lib. 2.

IN CONSILIVM DCXCI.

¶ *Redire.*] Dec. l. quod à quoquam num. 4. de reg. iur. in c. 1. lectu. 1. col. 8. de conſtit. vbi dixi.
¶ *Caprerato.*] Dixi ad Alexandrum conſil. 240. in fi. lib. 6. Adde Carol. Rui. conſil. 177. num. 13. lib. 3.
¶ *Bald.*] Et Paul. ibi, Ang. Aret. tractat. maleſic. verbo, *ſi quis non ſoluerit.* 2. Felic. c. contingit col. 1. de ſent. excommu. c. ſignificauit de Iud. Alciat. c. cum non ab homine, num. 128. d. iudi. Ant. Rub. repet. §. morte. num. 651. in l. non ſolum de ope. no. nuntiat. Decius l. inuito. num. 2. & 3. de reg. iur.
¶ *Reprobatur.*] Et benè vt dixi ſuprà conſ. 402. in fin. quicquid dicant Decius hîc & Hieron. Grat. conſ. 12. num. 55. cum ſeq. lib. 1.

IN CONSILIVM DCXCII.

¶ *Pretii.*] Dixi plenè in tract. vſur. q. 56.

IN CONSILIVM DCXCIV.

¶ *Forenſibus.*] Dixi ad Alex. conſil. 101. num. 4. lib. 1. Adde ſupra conſ. Guido. Papæ. q. Delphinali 87. dixi in lectu. Tubingenſi l. placet. C. de ſacroſ. Eccleſiis, & latiùs in tract. de muner. & honor.

IN CONSILIVM DCXCVII.

¶ *Nec è contra.*] Eadem ferè verba per totum habentur in eodem vel ſimili caſu ſuprà conſ. 555.

IN CONSILIVM DCXCVIII.

¶ *Poteſt.*] Pau. conſ. 30. conſil. 461. lib. 1. conſ. 27. lib. 2. in nouis.
¶ *Non debent.*] Carol. Rui. conſ. 75. qua de plurib. lib. 3. Nico. Boeri. deciſ. Burdegal. 122.
¶ *Alias.*] Suprà conſil. 288. num. 5. vbi dixi.
¶ *Tolli.*] Falſum eſt, cum ſit quæſitum ex cauſa iuſta in veritate, non in præſumptione fundata. Et ſic ex lege quæ publica conuentio eſt, quæſitum. l. 1. ff. de leg. non magis ſine cauſa tolli poteſt, quam ex conuentione priuata quæſitum, vt dixi in l. quoties C. de precib. Imper. offer. in Tubingenſi lectura.
¶ *Filiabus.*] Nec ad caſum miſtum Franciſ. Aret. l. ſi ita ſcriptum in pr. de lib. & poſthu. Alexand. conſ. 82. num. 17. lib. 5. vbi dixi. domi. And. Tiraq. de legib. connubial lib. gl. 3. num. 63. cum ſeq. Et dixi in l. 2. in prin. de verb. oblig. quamuis contrarium teneat Alex. conſ. 70. lib. 6.

IN CONSILIVM DCXCIX.

¶ *Matrimonij.*] Quod nullum conſuluit Dec. ſuprà conſ. 602.
¶ *Similem.*] Suprà conſil. 555. conſil. 284. num. 5. vbi dixi.
¶ *Reſeruatum.*] Falſum. Imò remanet in libera diſpoſitione Ordinarij, vt priùs, plus dico, quod ſi vocabat in Curia, collatio illa inutilis non conſeruat reſeruationem etiam formatam, etiam in corpore iuris clauſam. c. non præſtat. de reg. iur. in 6. nunc impedit poteſtatem redire ad Ordinarium poſt menſem, iux. ca. ſtatutum de præb. in 6. vt dixi in An. ad Phil. Dec. c. 1. de confir. vlt. vel inutil. & ſuprà conſ. 486. in fin.

IN CONSILIVM DCC.

¶ *Intereſſe.*] Suprà conſ. 187. Dec. l. 2. num. 44. C. de eden.
¶ *Nocent.* Alexand. l. ſæpe conſ. 52. de re iud. & conſ. 61. num. 9. lib. 2. vbi dixi.
¶ *Reus.*] Imò, quia non petitur condemnari in aliquo, ſed tantum citatur, ſi ſua intereſſe putauerit, & ſic reus eſt voluntarius, & ſic in effectu actor, per not. Bar. Alexand. Iaſ. l. de pupillo. §. meminiſſe. §. ſeruo. de ope. no. num. Alex. l. libertus. col. 2. & ibi Iaſ. de in ius vocan. Fulg. ca. cum venerabilis de except. c. non poteſt col. 2. de re iudic. Hip. Marſil. ſingul. 643. Matth. Afflict. deciſ. Neapol. 2. & 24. num. 8. idem Phil. Dec. l. vlt. col. 15. C. de edi. diui. Adria. toll. Et in ca. cum inter. num. 16. vbi in Annot. dixi de exce. Sequitur ergo, quod iſte non poteſt declinare, quia huiuſmodi citatio eſt potiùs ſignificatio, ſeu denuntiatio, ne prætendat ignorantiam, quam propria citatio in inuitum: quia non arctat. Plus dico, quod iſte minùs poteſt declinare, quam is qui alium tenetur defendere, qui re integra quandoque iudicium alibi cœptum ad ſuum iudicem transferre poteſt, vt dixi in nouis intellect. l. venditor. de iud. ſine quibus per tradita Dec. hîc malè conſuluit.

CAROLI

Digitized by Google

CAROLI MOLINÆI IVRISCONSVLTI CLARISS. IN COMMENTARIA PHILIPPI DECII, IN IVS PONTIFICIVM ANNOTATIONES SOLEMNES.

EPISTOLA.

ILLVSTRISSIMO VIRO DOMINO EVDONI COLLIGNIO CARDINALI CASTILLIONÆO, TOLOSATIVM ARCHIEPISCOPO digniſſimo, Epiſcopo & Comiti Bellouacenſi, Franciæ Pari, Carolus Molinæus Iuriſconſul. Pariſienſis. S.

GREGORIVS ille magnus (Præſul Illuſtriſſime,) *grauiter olim, verè, ſanctéque ad quandam Galliæ Reginam ſcribens, ait: ſummum in rebus bonum eſſe iuſtitiam colere, ac ſua cuique ſeruare, & in ſubiectis non ſinere quod poteſtatis eſt fieri, ſed quod æquum eſt fieri. Auream hanc, imo diuinam ſententiam, non minùs veram, quam ſanctam (de rebus enim humanis & politicis, quæ maius bonum, non habent, loquitur) nec minùs Chriſtianam quàm Philoſophicam (quum Optimo Maximo Deo res humanæ curæ ſint) libenter & appoſitè coram ampliſſima dignitate tua vſurpo, vtpote tibi φιλοπολίτῃ, generoſoque illi tuo & innato φιλογυναίῳ, ſanctoque in Rempublic. & hæc ſtudia zelo gratiſſimam, ſtudiis autem meis (quæ iam dudum Reipub. ornandæ, legumque & Iudiciorum diſciplinæ emendandæ deuoui) conuenientiſſimam: at infelici hoc ſæculo penè obrutam, & tantum non apertè ridiculam. Cum enim auaritia regnante, regina pecunia (vt inquit ille) omnia donet, omnes victæ Reip. partes in ſuo marſupio incluſas poſſideat, omniaque eius munia ſeruis & amicis ſuis, hoc eſt, pecunioſis, non quibuslibet, ſed diu, cautéque corradentibus, & licitantibus diſtribuat, peſſimè mecum, meiſque ſtudiis & inſtitutis agitur, & ita iamdudum expertus ſum, & in dies experior. Quod ſi animum cæteris vacuum ad rem vel moderatè adhibere, foroque uti libuiſſet, facilè in eo regno, etiam cum laude, & ſplendore vitæ excelluiſſem: ſed quòd non ſolum reginam illam neglexi, verum etiam omne patrimonium ſemel profudi, complures regni illius ſatellitas in me, velut agmine facto, irruerunt, meque & ſtudia mea maximis damnis affecerunt, multamque laborum meorum ſementem latè deuaſtarunt, & ſtudioſam, diſcendique cupidam iuuentutem eo fructu fraudauerunt. Quanquam autem res ſit noſtris manifeſta (ne cæteris confictum quid videatur) duo tantum luculenta exempla proferam. Primum rarum & ſingulare: Ingratus ille, in quem tunc fucatum patrimonium omne, ſtudiis immerſus, ante octodecim annos effudi: is, inquam, ſuis mendaciis & impoſturis fiſus, potentiaque factionis ſuæ ex eorum colluuie conflatæ, qui vt Alexander Seuerus inquiebat, poſtquam emerunt, vendunt, & ſic (vt ait lex) litium cognitores iidemque mercatores effecti, alienum iurgium ſuam prædam putant, infinitis me conſpurcauit contumeliis. Alterum exemplum, vt nouum, nec inſolitum, ita cum multis bonis & ſtudioſis commune. Si enim mihi ſoli ſtuduiſſem, nullus vnquam, nedum ingratus, ille negotium faceſſere auſus fuiſſet, eorum, qui mihi aduerſantur, noxia turba in pretio me habuiſſet, mihi inſeruiſſet. At eò quòd ſtudiis melioribus occupatus, Reginam illam interim vbique dominantem neglexi, à ſuis viciſſim*

*non modò vt eorum Regiis inutilis neglectus ſum, iniuriis obnoxius effectus ſum: ſed etiam his, qui, licet olim diſcipuli mei fuerint, tamen quia per opulentiam, pecuniaque ſtudium, apud populum, & aulicos ſuperiores, & ſplendidiores euaſerunt, eorum quæſtuario ſplendori, qualiſcunque ſtudiorum meorum commendatio, non nihil officere, aut detrahere videtur. Hic, (vt inquit Liuius) operæ pretium eſt audire, quia omnia præ diuitiis humana ſpernunt, neque honori magnum locum, neque virtuti putant eſſe, niſi effuſè affluant opes. Contra verò hi, qui heroica ſua animi præſtantia virtutem, honeſtatemque cæteris anteponunt, in quais tu, ἀνὴρ ἐυδοκιμώτατε, præ aliis emicas, vt in Regia ipſa in conſpectu Regiæ maieſtatis luculenter oſtendiſti. Non hic laudes tuas, quæ vires meas tranſcendunt, longeque altius ingenium & opus proprium exigunt, proſequar. Sed vnum tantum ex innumeris à te laudatiſſimè geſtis attingam, perpetuæ memoriæ laudeque dignum. Circa medium Nouembris 1547. cùm à conſeſſu Turonenſi rediens in aulam properaſſem, librum duntaxat à me compoſitum interim, à Bibliopolis publicatum, Regi, cui dicaueram, oblaturus, multos quidem ad fontem illum Beluerum præcellentes viros mihi amicos offendi: ſed nullus eorum mihi patroni vice fuit, nec adeſſe quidem voluit. Alter excuſabat, alter omnia ſpondebat, ſed aberat: alius Cancellarij partes eſſe cauſabatur, cum opus politicum eſſet, & rem præcipuè iudiciariam concernens, tametſi Gallicè editum. Alius comperendinandum cenſebat & Regis εὐεργεσίας expectandam, quod mihi nullum præmium cupienti, nullum honorem ambienti, diſplicebat magis. Omitto quàm multi muſſitarent opus fuiſſe gratiſſimum, ſi cantilenarum eſſet nugamentum, & non quid ſerium, vel ſi nouum docuiſſet aucupium pecuniæ à plebe corradendæ vel ad ſummum, ſi à quodam lucrione, potentiorumue (vt vocant) ſolicitatore offerretur. Plura enim id genus non ſine ſtomacho, & faſtidio audiui, quibus ſpretis ſtatui ſolus ſemel defungi, vt mihi quàm citius ad Bibliothecam meam recurrere liceret, veraque fieret ipſius libri inſcriptio. Stans itaque in medio aulæ, ipſi Regiæ maieſtati coram omnibus librum obtuli: Circumſpiciente verò Rege, & prius quam acciperet, prudenter explorante: Tu ſolus non rogatus, me nil tale ſperante, nec pro merito, adſtitiſti, Regique ipſi Sereniſſimo palàm de me ſtudiiſque meis (quæ pridem noueras) magnum & excellens elogium perhibuiſti. Cumque iuſſum Regis impleſſem, nec te gratias acturus compellare quirem, niſi diem illum conſumerem, metuens ſtudiorum meorum, vel tantillam remoram, conſcenſis equis adea reuolaui. Accipe igitur (*Præſul Illuſtriſſime,) *εὐχαριστίαν τοῦτο, tanta gratia, καὶ τῇ ἐμῇ… impar & luce ſplendoris tui indignum, ſed ὡς μνημόσυνον meæ in te gratitudinis, & obſeruantiæ perpetuæ, quam his Annotationibus auguſtiſſimo & longè ſplendidiſſimo nomini tuo dicatis, omnibus in æuum teſtatam, & his publicis Syngraphis obſignatam velim. Vale Præſul Illuſtriſſime, καὶ εὐτύχει διαπαντός. Pariſiis Calen. Maij. 1550.*

IN TITVLVM

DE CONSTITVTIONIBVS.

P*Rius.*] Hoc eſt contra textum c. fin. §. ius verò conſuetudinis. Ideo Decium in hoc reprobat, Rochus Curt. in Rubr. 1. de Conſue. in prin. & Fran. Ripa hîc col. 4.

§ *Imperator.*] Sed certè antiquior, plenior & dignior eſt authoritas, nomen & poteſtas Regis, quam Imperatoris. Vnde vt Camel. Tacitus, & Dion autumant, Octauius non fuit auſus Rempub. occupare titulo Regis, ſed titulo Imperatoris, tanquam longè inferiori. Vide Petrum Bellugum in ſpec. princip. Rubri. 14. Alcia. Pererg. libr. 7. c. 15. Nomen enim Imperatoris, eſt nomen ducis ſubditi præſcripta mandata habentis: Nomen verò Regis, eſt nomen æquitatis. Bal. conſil. 327. in fin. libr. 1. Luc. de penna. l. 1. de capita. ciu. cenſib. exi. col. 2. libr. 11.

¶ *Solus.*] Tamen Franc. Rip. hîc col. 15. num. 20. latè diſtinguit. Vide Ioan. Gerſon tract. de poteſt. Eccleſ.

§ *Cardinales.*] Idem Feli. hic Hier. Alb. tract. de Card. q. 44. Sed contrarium tenet Ferre. numer. 12. quod ſe vidiſſe ſeruari dicit. Silueſt. Aldobran.

§ *Conſuetudo.*] Vnde recipit interpretationem, etiam à veteri modo ante ſcripturam & alios effectus. Dixi in proœmio Conſue. Pariſ.

¶ *Teſtibus.*] Idem Bal. in Rub. col. 1. de Reſcrip. Roma. conſil. 327. Bellamera deciſ. 746. Phil. Decius conſil. 169. col. 1.

§ *Si ear. pet.*] Num. 7. vbi oſtendi communem eſſe contra Decium. Adde Paul. Pariſ. conſil. 51. lib. 3.

IN CAPVT

PRO SOLITO MORE

DE CONSTITVTIONIBVS.

¶ *Sanctorum.*] Quæ nec in ſacra ſcriptura nec in aliquo ſanctorum exemplo fundatur, nec aliud habet exemplum, quam ambitioſam & impiam apotheoſim ethnicorum Romæ cuius ridiculam & execrabilem formam deſcribit Herodianus libr. 3. in princip.

§ *Diſpenſare.*] Panor. c. Cum conſuetudinis. In fi. de Conſue. Galian. Repe. l. Centurio. col. 31. de Vulg. & pupil.

§ *Cap. nonnulli.*] Vbi Decius nihil ſcriptum reliquit, ſed tangit infrà de Offic. Delog. c. Prudentiam col. 1. vbi videas.

IN CAPVT

CANONVM.

DE CONSTITVTIONIBVS.

§ *Quod non.*] Idem Fely. hîc & in c. fi. de Symo. Tamen Fran. Ripa. ſuprà eodem in rub. num. 17. tenet opinionem Siculi. Sed ego puto veriorem opinionem Baldi, & communem, iuncta modificatione Decij. Infrà eodem num. 4.

¶ *Odioſa propter.*] Decius infrà eodem num. 13. conſil. 10. conſil. 617. in fin. conſil. 649. col. 1. Ang. l. vlt. col. 2. de conſtit. princ.

¶ *Concurrit.*] Sed hinc maximus abuſus, & confuſio emergit. vt conqueritur Io. Gerſon. in tract. de poteſt. Eccleſ. & Eccleſia Gallicana in Pragmatica.

¶ *Claue.*] Clauis autem eſt miniſterium verbi Dei, quod non debet tranſgredi, ſicut nec forma mandati in procuratore.

¶ *Conſultationem.*] Dec. c. paſtoralis in princip. infrà de except. Phil. Franc, c. 1. col. 1. de pecul. in vi. Cor. conſ. 117. lib. 11. Socin. rep. l. cum auus col. 33. De condi. & demon. Ant. Corſ. in ſingul. verb. *conſultatio.*

¶ *Contrarium.*] Idem Dec. l. fin. lect. lect. 2. num. 8. de bono poſſeſſ. contra tab. vbi dixi.

¶ *Tres caſus.*] Vt ſanè intelligas, vide quæ ſcripſi in tract. contract. & vſu. num. 85.

¶ *Iſti omnes.*] Et hoc ſimpliciter verum eſt tex. in d. c. Gaudemus. fundatus in verbis Apoſtoli. 1. Corinth. 5. Et ita ſentiunt omnes veteres Theologi, necnon recentiores, vt Alphon. Toſtat. 1. Reg. 8. q. 37. & q. ſeq. Iaco. Almain. in 4. Senten. diſt. 18. q. 1. ſed alij perperam, & ſine ſacræ ſcripturæ authoritate faciunt, qui hanc concluſionem reſtringunt ad cenſuram excommunicationis; quia (inquiunt) qui ſunt extra communionem, non poſſunt excommunicari. Cæterum in aliis cenſent infideles ſubeſſe Eccleſiæ, & eius conſtitutionibus, quin etiam cenſuris Excommunicationis non directè, ſed indirectè ligari, vt tradit Corrat. tract. de Contract. q. 25. concluſio. 2. in 1. argu. Quod autem Oldra. qu. 36. & plenius qu. 264. quem vulgò ſequuntur, vt Calde. conſil. 11. titu. de Iudiciis. conſil. 2. titul. de Iudæis. Bonifac. de Vitali Cle. 2. §. noſtram; extra de re iudic. Summa Silueſtri verbo Papa q. 7. dicunt etiam infideles & Iudæos eſſe de ouili Eccleſiæ per illud Ioan. vltimo *paſc. oues meas*: quod non diſtinguit inter has & illas. Id non concludit, quia priùs conſtare oportet, oues eſſe. Qui autem palàm reiiciunt vocem *Paſtoris* & *Eccleſiæ* (vt faciunt infideles & Iudæi) non ſunt de ouibus, vt probatur Io. 10. Adde quæ dixi ad Alex. conſil. 6. num. 5. lib. 6.

¶ *Ligantur.*] Iſtud non poſſet eſſe verum, niſi reſpectu iuriſdictionis ſæcularis in locis, vbi eidem poteſtati ſubſunt.

¶ *Conſcientiæ.*] Thom. Aquina. 1. 2. q. 96. art. 4. part. 1. titu. 18. de iure ciuili §. 2. Alexan. conſil. 119. num. 16. lib. 6. vbi tetigi And. Tiraqu. in præfatio. tetract. num. 73. Vide do. Aret. Fely. ſuper Pſalm. 1. And. Tiraquel. de legib. Connub. gloſſ. 2. num. 15. cum ſequen.

¶ *Inuſta.*] Andreas Tiraquel. de legib. connub. gloſſ. 2. num. 67.

¶ *Decipere.*] Decius in l. ſemper in ſtipulationibus, de reg. iur. Dixi in tractat. contract. & vſur. quæſt. 14.

¶ *Contentioſo.*] Et ſic ſentit Dec. quòd ſi conſtet alienationem rei Eccleſiaſticæ factam ex iuſta cauſa; ſeruanda eſt etiam in iudicio, licet de defectu ſolemnitatis appareat. Idem Decius infrà eod. cap. quæ in Eccleſiarum, num. 9. quam ſententiam veram puto, duobus aliis concurrentibus. Primò dummodo etiam conſtet, quòd ceſſit in vtilitatem Eccleſiæ: Gloſſ. in l. cum bi. §. eam tranſactionem. De tranſac. Ioan. Fab. inſti. de eo, cui liber. cau. bo. adiici. ad fi. Cæpol. cauſa. ciui. conſil. 14. num. 2. Anton. Corſet. in ſingu. ver. pupillus. Dec. conſil. 124. col. 4. num. 1. Adde ſecundum, dummodo alienatio ſit temporalis: vt in authent. de alienat. & emphyt. §. Emphyteuſim. Et ita quandoque vidi iudicari in Senatu Pariſienſi & benè, quia ſolemnitates, illæ non ſunt introductæ, vt Eccleſiaſticis liceat decipere, ſed duntaxat ne Eccleſia decipiatur. Cauendum tamen, quia ſunt plures iudices, qui meras formulas magis, quàm æquitatem ſequuntur, vt ſæpiùs vidi.

¶ *condemnatur.*] Idem Fely. hic, col. 11. Anton. part. 2. tit. 1. c. 13. § 8. Clauaſ. in ver. *inobedientia.* Dec. in l. quod à quoquam. De regu. iur. quicquid hic dicat.

¶ *Aufugit.*] Io. And. ad d. ſpe. in Rub. de iureiuran. Iaſ. l. ſi duo patroni. in fi. de iureiuran. Floria. diſputat. 2. Andreas. Tiraquel. in præfat. tetract. numero 68.

¶ *Exceſſiua.*] Sequit Alciat. in l. ſi quis maior à gl. 2. in fi. C. de Tranſact.

¶ *Diſtinctio.*] Imò bona eſt & eam pulchrè contra Decium tuetur Franc. Purpurat. in l. Rogaſti §. ſi tibi. col. 15. num. 87. ſi cer. pet. quia creditor exigens facit legis authoritate, debitor autem non interpellatus iuſtè putat creditorem nolle hoc rigore vti. Et ſic non eſt par ratio.

¶ *Compromiſſo.*] In quo verba quantumuis generalia cenſentur prolata, ſub confidentia arbitrorum Anto. Burtr. c. Quintauallis. infrà de iureiuran. deciſ. conſil. 11. col. 6.

¶ *Practica.*] Dixi in conſuet. Pariſ. §. 31. num. 11.

¶ *Rationibus.*] Dec. conſil. 259. Franc. Purpur. l. cum quid. num. 83. ſi cert. pet.

¶ *Matrimonio.*] Dec. c. directè de appella. conſ. 501. in fi. Nicol. Eueral. in locis legal. vt à contrario ſenſu. in fi. Anto. Cor. in ſing. ver. *Opinio*, Clauaſi. in ver. *Matrimonium.* Sed iſtud non eſſet verum, ſi ageretur de iudicando matrimonium eſſe contra negantem & inuitum; quia idem eſſet, ac ſi de ſeruitute iudicanda ageretur.

¶ *Cancellariæ.*] Idem Decius l. 1. in fi. vbi tetigi ſi cer. pet. quicquid dicatur in deciſione Curiæ Archiepiſcopalis Tholoſæ 344. quam Ludou. Gomeſ. falsò Parlamentum Tholoſanum vocat in proœmi Reg. Cancella. q. 2. vbi latiſſimè diſputat, & tenet ſaltem iudiciales quia ſunt de dandis, facere ius vbique. Adde Fel. c. 1. col. 7. de re ind. Fel. Fran. Ripa. c. 2. col. fi. de Reſcript. In hoc autem receptæ ſunt quatuor ex dictis regulis, ſcilicet Regula 18. de infirmo reſignante & moriente intra viginti dies. Regula 28. de veriſimili notitia, ſeu potiùs de poſſibili celeritate curſorum. Regula 34. de publicanda reſignatione & poſſeſſione infrà ſex menſes, & Regula 45. de conſenſu ſpecialiter præſtando expeditioni Bullarum, de quibus Regulis peculiariter tractaui.

¶ *Bona fidei.*] Præpoſ. cap. 1. de nat. Feud. Curt. ſenior. conſil. 68. col. 16. Bal. conſil. 24. lib. 2. Albert. Brun. conſ. 12. col. 8. Iaſo. in §. actionum col. 1. Inſtitut. de act. l. ciuitas. col. 4. ſi cer. pet. Anton. Burg. c. Dilecti. col. 16. de empt. & ven.

¶ *Negatiue.*] Dec. l. nec ex Prætorio in fi. de re. iur. Alex. conſil. 120. in fi. lib. 6. Franc. Curt. tract. de ſequeſtris. q. 10. in fin.

¶ *Seipſum.*] Tractat. Iacob. Almain. in 4. ſenten. diſtin. 18. q. 1.

¶ *Catechumenis.*] Scribendum erat Cathecumenis. Idem vulgò putant de infantibus Chriſtianorum non baptiſatis: vt Cardi. Cle. vnica. de Iudæis, & ibi Ponti. de Vitali in Cle. 2. col. 8. de pœnis. Sed imò cum ſint de populo Chriſtiano, ſunt de Eccleſia, eique ſubſunt, eiſque debetur baptiſmus, qui non debetur filiis infidelium, vel Iudæorum, niſi adulti fidem profiteantur ſponte: vt per Tho. Aqui. in problemat. 2. art. 7. Calderi. conſil. 3. tit. de Iudæis Panor. c. ſicut de Iudæis. quamuis Clau. ſu. poſt Scotum ver. baptiſmus 6. & Matth. Afflict. deciſ. Neapol. 151. aliter dicant.

¶ *Ergo.*] Et benè idem contra Inno. gloſſ. in c.

conſuluiſti. 2. quæſt. 5. Adri. de tractat. quod lib. 5. Claua. ver. *Culpa* in fi. Petr. Rebuff. Reſ. poſtulaſtis num. 51. de Cleri. 150. miniſtr. quamuis Innoc. ſequatur Cæpol. tractat. de Simula. Contract. col. Et Ludou. Ro. ſingul. 105. pridiè & idem Dec. infrà de Proba. cap. quoniam contra falſam numero 31.

¶ *Boni viri.*] Idem Panorm. cap. verum not. vlt. de foro. compe. Iaſ. l. ſi ſic de lega. 1. Alber. Bru. tract. de forma & ſolemnit. & artic. quando cenſe. forma remiſſa col. 22. in fi. Non obſtant iura, quæ Decius in contrarium citat: quia ibi ſecundum materiam ſubiectam hoc verbum intelligitur.

¶ *Tranſcendere.*] Decius infrà de Proba. cap. ſicut. col. 6. & de Appellat. cap. cum ſit Rom. col. 4. cap. conſuluit 1. & in l. pacta nouiſſima num. 6. C. de pact.

In Capvt
COGNOSCENTES.
de Constitvtionibvs.

¶ *Homicidio.*] Dec. l. 1. col. 2. quod quiſque iuris. vbi dixi.

¶ *Reſponderi.*] Ego dico inſpiciendam mentem, & cauſam finalem ſtatuti; ſi enim factum eſt cauſa pacis, vel ad ſedandas diſcordias, & tollendum metum confiſcationum, tunc locum habet ſtatutum, etiam in nondum bannito, vel accuſato. Si verò ſtatutum factum eſt ob aliam ad hanc extenſionem impertinentem cauſam, vel abſque ratione, tunc non extendet, & procedet opinio Bald. & Paul.

¶ *Occaſio.*] Decius l. certi condictio in princ. ſi cer. pet. vbi dixi.

¶ *Sic.*] Bald. in rubr. cap. Ne fili. pro patre. Alexand. conſilio 42. num. 14. libro 1. Carol. Rui. conſilio 8. libro 6.

¶ *Moder.*] Decius in hoc titu. per Moder. intelligit Feli. in iure canonico & Iaſ. in iure ciuili.

¶ *Conſului.*] Conſilio 268. conſilio 359. conſilio 525.

¶ *Conſuetudo*] Bald. de pace Conſtan. Ioann. de Ana. cap. Sicut col. 11. de Iud. Cæpol. conſuet. crimi conſ. 40. ſed non valet, vbi proceditur de iure, quicquid ſit vbi proceditur de facto vt per duces belli & quoſdam principes.

¶ *Annul.tio.*] Alex. conſ. 36. num. 13. lib. 4. conſ. 90. in fi. li. 7. vbi dixi.

¶ *Culpa.*] Alex. l. 1. §. 1. Ne quis eum qui in ius voca. vi exim. Dec. authen. qui rem, num. 4. C. de ſacroſan. Eccleſ.

¶ *Dolo.*] Alex. conſil. 105. num. 5. lib. 1. vbi dixi Dec. l. In actionibus. num. 20. De in litem iuran. l. 1. num. 79. C. de ſer. fugit.

¶ *Verior.*] Idem Pet. Perticus repe. l. 1. C. de ſumma Trinit. col. 4. Alberic. 1. parte ſtatu. qu. 25. & part. 3. quæſt. prima Iaſ. d. l. 1. & ibi Ioann. Bapt. de ſancto Seuerino col. 62. Henric. de Bottis tractat. de Synodo part. 3. artic. 2. numer. 17. Et placet, niſi pœna eſſet valde exceſſiua. Adde Ioannem Crotum cap. 2. ſuper gloſſ. in verbo *ignorantes.* eo tit. in 6. Hieron. Gratum conſ. 46.

¶ *Arbitrarium.*] Henri. de Bottis tract. de. Synodo parte 3. artic. 3.

¶ *Publicatio.*] Barba. conſ. 33. col. pe. lib. 1.

¶ *Præſumptio.*] Hippo. Marſil. 635. & in rubri. de probatio. charta. 10. Alciat. tract. præſumptio. Reg. 3. præſum. 16.

¶ *Pœna.*] Franciſcus Ripa. l. 3. col. penult. de damno infect.

¶ *Expenſæ.*] Alex. l. ſi tibi decem §. quædam de pact. & conſ. 168. lib. 2. vbi dixi.

¶ *Fu-ſtam.*] Dixi in tract. de eo, quod intereſt numero 9.

¶ *Indebito.*] Falſum eſt cum dicta ſtatuta intelliguntur quantum ad impediendam executionem ſed poterit probari ſolutio per teſtes & repeti, vt per Bar. l. 1. §. & paruis. quod vi aut clam. dixi in conſuet. Pariſ. §. 166.

¶ *Do. Bar.*] Scilicet Bartholomæus Socinus in d. l. Modeſtinus. Idem tenet Decius in l. fi. col. 1. de iuriſd. om. iud. & ita conſuluit conſ. 359. & benè, quamuis hîc contrarium ſentiat.

¶ *Conſuetudinis.*] Sed quòd hæc conſuetudo non valeat, conſuluit Syluestr. Aldobrand. vt ipſe hîc refert.

¶ *Scientiæ.*] Faciunt quæ ſcripſi in conſuetudin. Pariſi. §. 1. gloſſ. 7. numero 3. cum ſequen. & dicit Iaſ. in conſilio 83. columna prima quòd forenſis, ſi per annum in loco manſerit, præſumitur ſcire ſtatuta.

In Capvt
TRANSLATO.
de Constitvtionibvs.

¶ *Pœnalibus.*] Alberi. prima parte ſtatuto. qu. 204. deri. l. factum. §. in pœnalibus. de reg. iur. Sed vide latè Ioan. Crotum. in l. ſi conſtante col. 30. ſoluto. ma.

¶ *Simul.*] Roma. conſilio 150 Iaſ. conſilio 28. col. 1. lib. 1.

¶ *Eadem materia.*] Iaſon. l. ſi conſtante colum. 4. ſoluto matr. §. ex maleficiis colum. 7. cum ſeq. inſtitut. de actio. Alexand. conſilio 171. num. 3. lib. 7. vbi dixi.

¶ *Expreſſum.*] Curt. ſenior conſ. 42. col. 3. ſed contra idem Curt. conſil. 49. col. 4. Pet. Anchar. Repet. c. 1. col. 16. de conſtit. Alex conſ. 164. in fi. de conſti. Vide Decium infrà de probatio. c. quoniam contra falſum num. 35.

¶ *Pro tacita.*] Idem Feli. Dec. l. certum col. 1. ff. ſi certum pet. & benè; quicquid dicat Dec. hîc.

¶ *Ex reſpectu.*] Dec. c. cum venerabilis col. 3. infrà de except. c. conſtitutus num. 2, de appellatio. in rubric. colum. 1. C. qui admittit. Iaſ. §. & harum colum. 4. inter ſtipulantem §. ſacram. colum. 3. de verbo. oblig.

¶ *Fallax.*] Paul. l. fin. C. de inofficio. dona. Cicero in Topicis lib. 4. Io. Gerſon. tract. de contract. propoſitio. 14. Iaſon l. de quibus. col. 7. ff. de legib.

¶ *Literarum.*] Adhuc, vt iudex arbitrabitur. Alexand. 76. num. 8. Io. lib. 3. deciſio. Neapolit. de Afflict. 183.

¶ *Scripta.*] Alex. conſ. 18. num. 16. lib. 2. conſ. 63. num. 9. lib. 4. conſ. 54. num. 9. lib. 7. vbi dixi, Curt. ſenior. conſ. 44. col. 5.

¶ *Æquitatem.*] Bald. cap. 1 de allodio. col. 5. in vſib. feudo.

¶ *Ipſo iure.*] And. Tiraqu. Repe. l. ſi vnquam, verbo *euertatur.* num. 248.

¶ *Mod.*] Scilicet Iaſon. & in l. ſi profundo in fi. C. de tranſact. Curt. ſenior. conſ. 10. num. 3.

¶ *Natura legis.*] In verbis legis facilius fit extenſio, quam in verbis hominis. Alciat. lib. 1. de verb. ſignificat. & lib. 3. in prin. & in fin. & in l. 1. § ſi quis ita num. 32. de verb. oblig. Phil. Corn. l. 1. col. fi. de conditio. incert.

In Capvt

Digitized by Google

In Capvt
NAM CONCVPISCENTIAM
de Constitvtionibvs.

¶ *Prohibitiua.*] Dec. infra eo. c. Cum Martinus col. 3. c. in præſentia col. 23. de probatio. in l. ſi Rufinus col. 1. C. de teſta. Alex. conſil. 100. col. fi. lib. 3. vbi dixi.

¶ *Negatiua.*] Dec. d. l. ſi Rufinus num. 7. & in l. 1. col. 3. num. 13. C. de pact. vbi dixi.

¶ *Contrarium.*] Idem Alex. conſil. 27. lib. 1. Abb. in c. cum contingat. de iureiuran. & vltra Fel. hic latè Alciat. d. c. Cum contingat. num. 102. numer. 215 & benè, ceſſante fraudatione proximi, licet Andre. Tiraquel. de legib. communib. gloſ. 2. num. 28. cogitandum relinquat.

¶ *Secularis.*] Hæc ſententia Imolæ eſt contra dicta Apoſtolorum, 1. Pet. 2. Roma. 13. & contra Imolam tenet Alcia. d. c. cum contingat. num. 102.

¶ *Si de conſilio.*] Vide bonum tex. 2. q. 9. c. qui deſiſtat, & de maio. & obed. c. 2. in fi. Abb. in c. omnis vtriuſque de pœnis & remiſſio.

¶ *Subiectum.*] Alex. conſil. 129. lib. 2. Dec. l. quoties idem ſermo. de reg. Iur. vbi dixi & in conſue. Pariſ. §. 30. num. 19.

¶ *Conſueta,*] Non tamen quæ nouam diſpoſitionem inducat, & dixi ad Alex. conſil. 27. lib. 2. Adde Soci. conſil. 94. lib. 1. conſ. 101. lib. 3. Corne. conſ. 137. lib. 4. Laurent. Calca. conſil. 48. conſil. 70. Aymo. conſil. 34. col. fi. conſil. 75. col. 4. Dec. conſil. 449. col. 4. vbi tenet quod nec venit conſtitutum.

¶ *Vt dixi.*] Idem Deci. c. 1. col. fi. Infrà de poſtula. prælato.

¶ *Eccleſiæ.*] Imò propter mandatum Dei à quo ſecularis poteſtas eſt. Roma. 13. 1. Pet. 2. Io. 19. 6.

¶ *Conſiderandum.*] Idem Dec. infra de teſtib. c. In nomine col. 2.

¶ *Conſuetudine.*] Roma ſingu. 19. an conſuetudo Pet. Gerad. ſing. 83. Anchara. conſil. 46. conſil. 183. Alex. conſil. 8. col. fi. lib. 6. vbi dixi Aymo. conſil. 145. num. 12.

¶ *Referente.*] Dec. conſil. 47. conſil. 292. l. vnica col. 2. C. de erro. calcul. Bal. conſil. 338. lib. 2. Aret. conſi 155. limitat Aret. conſil. 21. col. 2. Curt. Senior. conſil. 49. col 17.

¶ *Defama.*] Deciſio Tholoſa. 380.

¶ *Qualitatibus.*] Alex. conſil. 124. col. 3. lib. 1. vnde non nocet ratificatio, niſi lectus ſit tenor. Oldra quæſt. 329. Bal. conſil. 176. lib. 2. Paul. conſil. 465. col. 1. lib. 1. conſil. 382. col. 2. lib. 2. Corne. conſil. 165. lib. 2.

In Capvt
NE INNITARIS.
de Constitvtionibvs.

¶ *A iure.*] Bald. in Rub. colum. 2. C. de conſtit. pecu. conſil. 97. col. 2. libr. 2. ſecundum veterem: aliàs conſil. 101. lib. 3. ſecundum nouum impreſſionem. Dixi in conſue. Pariſ. §. 41. num. 86.

¶ *Reperitur.*] Idem Deci. infra de offic. deleg. col. 1. col. 2.

¶ *Præferri.*] Hoſtien. ſequitur gloſ. pragmat. tit. de collat. §. in ſuper. ver. habeant. At Anto. par. in tit. 21. c. 2. §. 8. cenſet cæteris paribus præferendum Theologum. Ego cenſeo ſimpliciter præferendum Theologum, quia munus Epiſcopi eſt litigare, nec cauſas forenſes audire, aut iudicare, ſed verbum Dei prædicare vt Paul. ad Tit. Et ita etiam cenſuit Alcia. C. de ſumma Trinit. in Rub. gl. 1.

In Capvt
CVM OMNES.
de Constitvtionibvs.

¶ *Fauorabile.*] Idem Dec. l. fi. col. 1. C. vnde legit. Feli. c. cum acceſſiſſent. col. 2. infra eodem Alex. conſil. 75. num. 5. lib. 5. vbi dixi And. Tiraq. in præfat. tract. retract. num. 58.

¶ *Obligare.*] Ita tenent omnes in ſimplici Canonico, etiam circa locationem ad modicum tempus: Vt Panor. diſput. 3. Anchar. conſilio 110. Gemini. conſil. 17. & benè, quia ſimplex Canonicus non habet adminiſtrationem prædiorum ſuæ præbendæ, quæ ſunt Capituli, penès quod eſt ius agendi & diſponendi non penès Canonicum. Ideò ſi colonus velit eſſe tutus, debet capere à Capitulo, vel eius authoritate. In Prælato autem habente adminiſtrationem, qui locauit ad modicum tempus, multum variant Docto. in c. fina. ne prælati vices ſuas. Et in hoc Senatu vidi varia areſta: Sed iure crebrior, & ſanior eſt opinio, ſtandum huic locationi, aliàs rectè, & ſine fraude facta, vt tetigi ad Alexandrum conſil. 160. lib. 6. & plenius in conſue. Pariſ.

¶ *Perſona.*] Dec. infra de appellat. c. conſuluit 3. conſil. 335. col. 2. Iaſon. Clau. de Seiſſel. in l. 1. in prin. de legib. Fran. Ripa. lib. 1. Reſponſo 122.

¶ *Reclamari.*] Dec. c. cum ſit Romana. col. 7. infra. de appellat. quamuis Alexander ab exea. hic n. 92. citet Dec. in contrarium.

¶ *Annum.*] Idem Io. Bap. de S. Seuerino Rep. l. omnes populi colum. 68. verſ. oritur mihi, de iuſt. & iure. Franc. Balb. tracta. præſcrip. 4. Parte 4. partis principa. qu. 30. numer. 6. & omnes ferè vbique, poſt Bart. Sed grauiter errant: quia d. l. qui granatos, non loquitur in perpetua peræquatione, ſed in vna, quæ non durat, niſi vſque ad futurum cenſum, qui ſæpè ſolebat repeti. l. omne territorium eo. tit. & ſic non erat tam magnum præiudicium. Tum loquitur in peræquatore, qui rationes reddere tenetur, meritò ibi reſtringitur querela illa temporaria ad annum, ne contingat rationes talium officialium nimis perturbari & impediri. Et hic eſt verus ſenſus d. l. quæ non debet ad alia extendi, cum ſpeciales habeat rationes, quas nullus adhuc doct. attigit. Quod enim Alex. ab Exea. hic num. 96. 97. dicit ibi eſſe actionem criminalem ex dolo, falſum eſt, & malè reprehendit Io. de Plat. tenentem cum communi, quòd ibi ſit actio ciuilis, quod verum eſt. Dic ergò quòd hæc facultas appellationis, vel querelæ tandiù durat, quandiù durat ius vel actio materiæ ſubiectæ.

¶ *Imo valet.*] Idem Decius infra de appella. ex conſueuit. 3. ad fi. conſil. 37. Io. Crotum. Repe. l. omnes populi columna 15. de iuſtit. & iure. Curtius iunior. l. 2. Quod quiſque iuriſ. Sed verior eſt prior ſententia, Et quòd iura iniqua, non ſint iura. Ariſtoteles lib. 1 Rhetoricorum. Auguſtinus 19. de ciuitate Dei cap. 21. Breuiter dico quòd ipſo iure ſunt nulla, quamuis non ſemper ipſo facto, donec deſerantur, vel talia declarentur, ſicut actus nullus ſemper nullus eſt de iure, licet non ſemper de facto.

¶ *Deſtinare.*] Decius lib. 1. col. 2 C. qui teſt. facere poſſ. l. ſi ſocius (vbi tetigi) §. pro ſocio. Soci. conſ. 58. lib. 4.

¶ *Voluntarijs.*] Idem Petrus Ancha Repe. c. peccatum, col. 28. de regulis iuris. in 6. Cornelius conſ. 181. col. 2. lib. 2. Barba. conſil. 7. col. 3. lib. 1. Iacob. de ſancto Georgio l. & ſumm. §. hodie lect. 2. in fine

Digitized by Google

de pact. Et eſt communis. Sed verior eſt opinio Abba. & Decij niſi minor pars ex rationabili cauſa diſſentiat, vt vult hîc Feli. col. 10. & benè.

¶ *Bal.*] Tene ſimpliciter hanc ſententiam Baldi, reiectis diſtinctionibus ſequentibus niſi minor pars contradicat ex iuſta cauſa. Et ita vult Panor. diſputatione 1. & benè, quicquid in eodem caſu contra ſcripſerit Rom. conſil. 366. quem ſequitur Iacobutius trac. de conſil. lib. 6. art. 3.

¶ *Extraneus.*] Idem Decius infra eodem lect. 2. col. 5. & in ca. conſtitutus col. 2. de appellat. Iaſon. l. maiorem col. 3. de pact.

¶ *Moder.*] Scilicet Feli. col. 10. fallent 14.

¶ *Bertharchi.*] Tract. de Epiſcopop. 1. lib. 3. q. 53. Idem Panor. c. in cauſis notab. 4. de electione Iaſ. l. & ſuum §. hodie col. 3. de pact. Alex. ab exea hîc, num. 296. Et eſt communis, ſed iure non probatur. Vnde ſi non agatur de omni & perpetua poteſtate, ſed tantùm ad certum actum: puto ſtandum regulæ, vt ſentit Decius hîc, & firmat infra de appellationibus c. conſtitutus 2. not. 3.

¶ *Contra.*] Idem cum Decio ſentit.

¶ *Voluntate.*] Modò etiam de poteſtate; ſecùs ſi eſſet ſtatutum ſuperioris.

¶ *Delictu.*] Io. Ana. c. dilectus 2. de ſimo. Cornelius conſil. 224. lib 4. Curtius Senior. conſil. 20. & conſil. ſeq. Ange. conſil. 246. Decius l. culpa caret col. 2. de re. iur. niſi in actu ſucceſſiuo. Decius conſilio 486. in fi. vbi dixi.

¶ *Quod omnes.*] Imò puto ſufficere, quòd duæ partes, iuxta l. nulli quòd cuiuſque vniuerſi no. l. nominationum. C. de decurioni. lib. 10.

¶ *A prima.*] Scilicet negatiua ſub prædicta exceptione de arduis, Alexander ab exea hîc. numer. 206. facit regulam negatiuam cum fallentiis.

¶ *Licet non.*] Idem Albertus d. l. nulli. Ang. conſ. 45. Ioannes Crotus repet. l. omnes populi conſil. 9. ibi Bap. de Caccialup. conſil. 13. de iuſt. & iu.

¶ *Præſentare.*] Quicquid dicat Decius hîc, illatio relata ad concluſionem, vera eſt, quamuis ſententiam Decij hic firmet Aymo. conſilio 43. col. 1. Dico tamen quod ſi omnes patroni conueniant, valet conſenſus, ſiue præſentatio particularis. Plus dico quòd etiam ſi aliqui, vel vnus quidem præſentent vnum, valet, aliis non concurrentibus infrà tempus præſentandi, vt dixi in conſuetu. Pariſ. §. 36. gl. 10. qu. 4. in verbo, *ſecunda concluſio*, & idem quomodocunque alter, vel alij, ſiue ad tempus, ſiue in perpetuum negligant, vel excludantur, tenent Bal. c. quanto col. fin. & ibi Barbat. col. penul. infra de iudiciis. Alexander in l. ſi mihi & Titio in fin. de verbo obligat. Rochus Curtius in rubrica de iure patronat. ver. *in*. q. 6. Franciſ. Ripa. repe. l. re coniuncti. in fine de lega. 3. Sed quando infra tempus conqueruntur, vel diſſentiunt, non valent præſentationes, nec maioris quidem partis, niſi ſimul conuenirent. Et hoc latè tenet Rochus Curtius in d. rubric. verbo. *honorificum*. q. 60. & ita practicatur, in tantum quod ſi vel vnus ſolus ex pluribus diſcordet, niſi infrà dictum tempus ſimul conuenirent, lapſo tempore Ordinarius prouidebit, etiam ſi plurium particulares præſentationes in vnum concurrant. Et contra minoris partis vel vnius, qui congruè vocauit alios, qui conuenire contempſerunt, præſentatio præualebit. Et ita pluries in noſtro Senatu iudicari vidi.

¶ *Nomina.*] Sed quia iure non cauetur, contrarium verius eſt, vt tenet Philippus Cornelius conſil. 181. col. 17. libr. 2. Dico tamen quòd omiſſio eius, quod paſſim conſuetum eſt, ſuſpicionem facit.

¶ *Probationes.*] Idem Decius infrà de probationibus. c. tertio. conſilio 61. Antonius Corſet. in ſingulari verſiculo indefinita. Alexander conſilio ſeptimo, numero ſecundo (vbi dixi) libro primo conſilio 101. numero ſecundo lib. 1.

¶ *Concurrunt.*] Idem Decius infrà eodem capito quæ in Eccleſiarum in prin c. 1. lect. 1. col. 8. infra de iudici. c. tertio loco col. 4. infrà de probationibus. Gemini. conſil. 75. col. 1. Iaſon l. ſi pater impuberis de vulgar. & pupill. Alciat. libr. 1. de verbo, ſigni.

¶ *Principis.*] Decius infra de appellationibus. c. intimaſti columna finali, conſil. 580. in Matti. tandem de principib. § 42. Panor. diſputa. 1. Epiſcopus col. 12. Alber. Bru. conſil. 12. col. 31. Franciſcus Luca. in tractatu priuilegi. fiſci. col. 15. Bal. l. fin. C. de relatio. fac. tex. c. ſententiam 35. quæſt. 9. c. cùm apud 2. q. 3. Carolus Floren. Clem. Paſtoralis de re iudic.

¶ *Tenent.*] Vt etiam tenui in conſuetudine Pariſienſi §. 30. num. 35.

¶ *Collectam.*] Alexander conſilio 78. col. 1. lib. 8. Franciſcus Ripa de reſcriptione Reſpon. 4. col. 1. Et hoc verum de iure hoc tantum caſu. Aliàs eſt de reſeruatis ſupremo principi. Iacob. de ſancto Georgio in tractatu feudorum ver. *cum mero imperio*, col. 4. & verſi, *qui quidem inueſti praſti iura fideli*. col. 19. Et in tractatu de Homa. col. 9. vide Guid. Papæ. Deciſio. delphi. 78. Aufreri. in addition. deciſio. Tholoſ. 348.

¶ *Generaliter.*] Panor. de Concil. Baſili. in 1. dubio. Adde Alcia. l. collegarum de verborum ſignificatione.

¶ *Senior.*] Feli. hîc, col. 10. Alex. ab exea numer. 292. Adde Nicolaum Bœri. deciſione Burdega. 3.

IN CAPVT
QVÆ IN ECCLESIARVM.
DE CONSTITVTIONIBVS.

¶ *Liberè.*] Vide Decium infra de offic. deleg. c. ſi pro debilitate col. 5.

¶ *Verior.*] Pro qua facit l. ita conſtante l. ſi. ff. de inoffic. dot. Sed contra facit l. ſi prædium, C. de præd. mino. & fortiùs ſtringit l. ſi fundus in fi. ff. de reb. eor. Dicendum, vt dixi ſupra ad Decium, eodem titulo capite primo lect. 1. num. 19.

¶ *Feudum.*] Zaſi. in epito. feudorum par. 9. Dixi in conſuetudine Pariſienſi §. 13. gloſ. 1. in prin.

¶ *Municipij.*] Vide deciſio. Tholo. 344. alexand. conſil. 16. in prin. vbi dixi. Adde Alciat. c. quod ſedem num. 86. infrà de offi. ordin.

¶ *Limitate.*] Imò nulla humana poteſtas, niſi interpretari, vel declarare in materia ſpectante ad ſuam iuriſdictionem, vel adminiſtrationem. Et hoc intelligo de iure propriè diuino: Secùs in iure diuino ob politiam humanam facto: vt per Ioa. Gerſon. in libro de vita ſpirituali animæ.

¶ *Monacho.*] Thomas Aqui, 2. 2. q. 78. articulo ſecundo tenet quòd non, ex quo votum eſt ſolemniſatum per profeſſionem, & hoc ex quacunque cauſa, etiam ſi agatur de pacificatione regnorum & populorum, & ſalute Reipublicæ. Sed certè ibi Thomas non mouetur propria iudicio nec ratione, niſi ſophiſtica: Sed metu & authoritate ſolius Decretalis c. cum admonaſterium in fi. de ſtatu Monachorum. Sic enim concludit: Sed quia Decretalis expreſsè dicit quod nec ſummus &c. Ideo aliter videtur dicendum. Atqui vbi Thomas liberè iudicium ſuum profert, ſentit diſpenſari poſſe: vt in 4. ſenten. diſtin. 34. quæſtione prima articulo 4. Idem ibi firmat Richar. de ſancto Victore, articulo nono, quæſtione prima, & Henricus Gaudenſis in 5. quod libeto, q. 38. Clauaſi in verb. *Matrimonium impedi*. 18.

itized by Google

13. numero ſecundo. Ita etiam firmant Innocentius, Hoſti. Ioannes Andreas in capite primo de voto, & in dicto cap. cùm ad Monaſterium. Ioannes Andreas in Mercuriali, cap. ſemel Deo. & ibi Philippus Franciſcus de regulis iuris in ſexto. vbi Ioannes Andreas ad motiuum. Thom. de dicta Decretali pulchrè reſpondet, quòd Papa per nulla verba poteſt detrahere poteſtati ſucceſſoris. Idem Petrus Anchar. capite primo ſupra eodem conſilio ducenteſimo quadrageſimo, & conſilio trecenteſimo trigeſimo nono: vbi refert felicem prolem octo generationum Regum Aragoniæ proceſſiſſe ex Monacho, & Sacerdote. Notum eſt de Henrico quinto, qui Conſtantiam iam quinquagenariam Monacham duxit, vt dixi in Conſuetudine Pariſienſi, titulo primo, in rubr. numero quadrageſimo. Sed eſt melior quæſtio, an Papa diſpenſare poſſit cum Monacho, vt contrahat matrimonium ad tempus, putà donec habeat filium? De qua Ioannes Andreas in Mercuriali cap. actus legitimi. de regulis iuris in ſexto, & ibi Philippus, Franciſcus dubitant, multi poſt Baldum in leg. ſi tibi filius. ff. de adoption. tenent, quod poſſit, vt Anch. conſ. trecenteſimo ſeptuageſimo tertio. Reuocatur in dubium. Iaſon in l. ſi arrogator. columna ſecunda de adoption. & in leg. final. Cod. de tranſact. Gulielmus de Monſerrat ſuper pragmat. parte quarta. Franciſcus Ripa reper. cap. cùm Martinus Ferrarius numero 76. infra eodem. Sed planè delirant, quia licèt diſpenſari poſſit contra profeſſionem, & ſtabilitatem Monachalem, quia ſolis ſtatutis humanis nititur, non tamen contra ſtabilitatem matrimonii, quod eſt iuris diuini Matth. 19. Marci 11. Cùm hæc ſcribo menſe Ianuarii 1548. computando à Natiuitate Domini, lepida quæſtio acriter diſcutitur in noſtro Senatu, de poſſeſſione cuiuſdam, qui vouit caſtitatem in quantum humana fragilitas permitteret, punctus poſſeſſorio pinguis Beneficii vltra mille annua valentis: ob hoc quæritur, an ſi ritè & expreſsè profeſſus vel non. De quo, quia quæſtio pendet, in qua ſcripſi, aliud nunc dicam.

¶ *Præſenti.*] Hanc differentiam contracti & conſummati vulgò ſequuntur gloſſ. & Doctor Anchar. conſilio 239. Decius conſilio 603. Sed eam grauiter improbat Eraſmus in annotat. 1. Corinth. 7. ſentiens matrimonium rectè contractum indiſſolubile, etiam per profeſſionem monaſticam, etiam ante conſummationem & benè. Et quod Papa non poſſit diſpenſare, nec diſſoluere, etiam non conſummatum, ſentit Panormitanus dicto cap. ex publica in fine. Ioannes Lup. tract. de matrimonio & legitima. col. 8. Iacobus Almain. in quartum ſentent. diſtinct. 30. quæſtione ſecunda. & benè dixi ad Decium l. nuptias. numero ſeptimo, de regulis iuris. Dico tamen quòd ſi eſſet temerè contractum per ſubiectos parentibus, vel curatoribus, ſine eorum conſenſu, poſſent hi executioni & celebrationi intercedere, & eſſet iuſta cauſa diſſoluendi, vt plenè ſuo loco probaui. Faciunt not. in annotat. ſequent.

¶ *Conſummato.*] Idem Ioannes Neuiza in ſylua nuptiarum char. 20. ſed nimis erroneum. Et Socinus in dicto conſilio vigeſimo octauo non loquitur in terminis veri matrimonii, ſed prætenſi, & per blanditias & fraudes meretricias extorti.

¶ *Alex.*] Dicendum vt ibi tetigi in annotationibus, & tractatu vſurarum.

¶ *Officium.*] Vt de facto fecit Paulus tertius Papa modernus de nouo Breuiario Romano compilato per Cardinalem ſanctæ Crucis, & edito anno milleſimo quingenteſimo trigeſimo tertio, quod ſeditioſi quidam Theologaſtri auſi ſunt nedum improbare, ſed etiam impreſſionem & publicationem impedire, tantùm iuris etiam in Pontificem ſuum ſibi vendicantes, quem etiam criminabantur, dum rationibus victi non haberent quid Doctoribus reſponderent, tum enim cauſabantur Papam abuti, eò quòd duabus ducatis venderet facultatem nouo Breuiario vtendi & defungendi, & ita euadebant, vt ipſe audiui, & vidi.

¶ *Florentia.*] Non tamen quòd illud ſtatutum non intelligitur de quouis debitore priuato, ſed de mercatoribus publicis, de quorum fide publicè confiditur, qui fidem omnibus frangunt, contra quos etiam lata mitior Conſtitutio in hoc Regno die decimo Octobris an. milleſimo quingenteſimo trigeſimo ſexto, vt extraordinariè contra eos procedatur, arbitrio iudicis priuantur, & per carcerem debita ſoluere compellantur.

¶ *Seipſum.*] Sed hanc opinionem Decii reprobat Franciſcus Purpurat. & benè in d. l. rogaſti. in pr. num. 16.

¶ *Proditoriè.*] Idem Hyppol. Marſil. ſingular. 16. Petrus Girard. ſing. 14. ſed idem quod Decius hîc, tenet Alberic. in quarta parte ſtatut. quæſtione vigeſima. Baldus in tractatu de ſtatut. verbo, *Bannitus*. numero nono. Rochus Curtius reper. l. fin. columna 23. de conſuetudine, quia cùm ſit publicus hoſtis diffidatus, non videtur erga eum committi proditio, facit Decius conſil. 328. ſaluo quod non licet veneno occidere, quia eſt plus & atrociùs. Hyppolytus Marſil. ff. de ſicariis in rubr. in fine. facit Cepol. cauſ. crim. conſilio 5.

¶ *Verius.*] Et benè, quia quòd permittitur homicidium, hoc fit tanquam pœna publicè indicta: ſed adulterium non eſt huiuſmodi, ſed nouum crimen. Ad prædicta de bannitis. Adde Hypolyt. Marſilium in tractatu crimin. verſic. *Aggredior.*

¶ *Veritate cauſæ.*] Aliàs ipſo iure nullus. Baldus de pace Conſtant. verſic. *In nomine Chriſti.* Facit Bar. l. 1 ff. & parui. quod vi aut clam.

¶ *Remiſſionem.*] Id eſt, veniam infamiæ & irregularitatis, excepta ea, quæ ex bigamia, vel defectu natalium oritur. gloſſ. l. diſtinct. cap. ſi quis viduam. Scotus in quartum ſententiarum diſtinct. 33.

¶ *Dixi.*] Conſilio 150. & benè.

¶ *Cauſa.*] Sed non præſumitur iuſta cauſa; vt dixi contra Alexandrum conſilio ſecundo ad finem primi libri. Felinus hîc, colum. 20. Iaſon l. ſi teſtamentum. Cod. de teſtam. in l. quominùs columna tertia de filiis decurio. conſil. 357. conſil. 409. conſil. 602 Franciſcus Ripa. de reſcrip. reſpond. 9. col. 5. Alciat. præſumpt. reg. 3. præſumpt. 8.

¶ *Nulla cauſa.*] Poteſt quidem, ſed vt latro magnus & præpotens: verba autem *de plenitudine poteſtatis*, & ſimilia, ſunt ab adulatoribus Monarcharum conficta, quibus nec populus Romanus vnquam vſus fuit, nec Iulius nec Octauius quidem Auguſtus. Et princeps vtendo poteſtate abſoluta, peccat, ſecundum Andream Iſar. de capital. qui curi. vendi in vſibus feudorum. Curtius ſenior conſilio 48. columna finali.

¶ *Auferre.*] Idem Baldus de his qui feudum dare poſſunt, columna prima. Alberi. Bru. conſilio primo, columna 5. conſilio ſecundo col. 6. conſilio 10. Claudius de Seycello in ſpecu. feudorum qui feudum dare poſſunt, columna prima.

Sed contrarium tenet Andreas Iſer. de capitul. Conradi. col. 8. in vſibus feudorum, dicens quod eſt tantùm adminiſtrator ex cauſa iuſta. Dixi ad Alexandrum conſilio 101. numero ſexto, libro ſeptimo.

¶ *Modo.*] Scilicet Felin. hîc, & benè, quicquid dicat Decius: quia lex ciuilis eſt Reipub. pactum, quod non debet eſſe ludibrio l. 1. ff. de leg.

¶ *Verior.*] vt tetigi ſuprà eod. numero.

¶ *Maleficio.*] Idem Felin. cap. ſignificauit. de Iudæis. Sed contrà puto per l. Bona fides. depoſiti, & licèt ex eis fieri poſſit eleemoſyna, non tamen eſt iuſta cauſa alienandi.

¶ *Idem.*] Imò ſecùs, vt nuper dixi per l. bona fides. depoſiti. l. mora. de verb. oblig. l. damnum. l. vnicuique. de reg. iur.

¶ *Infeudare.*] Plenè dixi in conſuetud. Pariſ. §. 35. quæſt. 5.

¶ *Salic.*] Et benè, adde etiam inuito & deinceps vt ſingularis ſucceſſor idem poſſit.

¶ *Neceſſitate.*] Falſum niſi contra gentes, tunc hanc neceſſitatem præuidiſſent.

¶ *Decimarum.*] Hoc eſſet verum de alienatis ab Eccleſia poſt Concilium Lateranenſe, quod fuit anno 1179. Si quæ ſint, ſecùs de infeudationibus præcedentibus, in quarum præiudicium non potuit Papa, etiam cum ſuo collegio ſtatuere, in dicto cap. prohibemus, vt dixi in Conſuetudine Pariſ. §. 46. quæſt. 4.

IN CAPVT
CVM ACCESSISSENT.
DE CONSTITVTIONIBVS.

¶ *Derogatoria.*] Non eſt verum, niſi in quantum non expreſſum facit gratias ambitioſas & odioſas eſſe ſubreptitias. Iuxta gloſſ. in cap. cùm non deceat, verbo *effectus*. de electíon. in 6. dixi ad Alexandrum conſilio 27. numero octauo, libro primo. Vide Alciat. 1. de iureiurand. cap. cùm contingat num. 157.

¶ *Tamen.*] Tenet idem Alexander conſilio 16. numero quarto, (vbi dixi) lib. 3. conſil. 29 lib. 5. conſil. 224. numero nono, lib. 6. Aymo. conſil. 191. numero ſexto. Alciatus in cap. cùm contingat. num. 299. cum ſeq. de iureiurand. vbi reſpondet ad cap. dilecto. de præbend. quod ibi non eſt actus nullus, quia contra iuramentum, ſed quia factus à non habentibus, quam per ſtatutum iuratum abdicauerant.

¶ *Nihil addit.*] Dixi in Conſuetudine Pariſienſi §. 5. num. 69. cum ſeq.

¶ *Oldr.*] Conſilio 259. Aymo conſilio 170. numero 7. quamuis aliter Calder. conſilio 2. ſub. tit. de conſ. titu.

¶ *Remoueri.*] Amplia, etiamſi eſt Prioratus non conuentualis, ſed reuocabilis ad motum per Superiorem, iuxta Clem. ne in agro. de ſtatu Regular. & Cler. quia Regulares. §. penultimo de ſupplenda neglig. Prælat. reuocabilis tamen ex cauſa demùm rationabili, iuxta Innoc. in cap. inſinuante. qui Clerici. vel vouent. per Ioannem, Andream, & Geminianum in cap. cùm ſingular. de præbend. in 6. Limito primò, vt procedat, dummodo ſit prouiſus à Papa ex certa ſcientia, donec vixerit: vt per Panormitanum in cap. cùm inter. columna 1. de electíon. cap. ad noſtram. in fine. de confirmat. vtili vel inutili. Limito ſecundò, vt procedat in Prioratibus, vel adminiſtrationibus non vnitis, ſed per ſe ſtantibus, vt in d. Clem. quia Regulares: ſecùs ſi ex fundatione, conceſſione, vel vnione ſint de menſa ad onus deputandi vicarium temporalem, vel ad nutum (de conſenſu forſan Epiſcopi) reuocabilem, quia præuentio, & prouiſio Papæ non impedit quin ad nutum, vt prius reuocari poſſit, vt pridie de facto conſului pro Abbatiſſa & Monialibus ſancti Auiti Carnotenſis Diœceſis.

¶ *Vnire.*] Petrus de Peruſi tractatu de vnione Eccleſiæ cap. 4. quæſtione vndecima, & c. 5. quæſtione quinta. Iaſon conſilio centeſimo decimo ſexto, in fine libri 4. Plus dico quòd ſi agitur de Eccleſia Parrochiali, conſenſus parrochianorum requiritur: quia eorum intereſt, magis etiam quàm patroni.

¶ *Hæredi.*] Inquantum tangit intereſſe patroni, ſufficit conſenſus hæredis.

¶ *Priuilegium.*] Philippus Franciſcus cap. dudum. de præbend. Felin. hîc, columna 8. Sal. l. voluntariæ. Cod. de excuſat. tutor. Alexander conſilio 33. 34. lib. 3.

¶ *Facultatem.*] Dixi in Conſuetudine Pariſienſi, §. 1. gloſſ. 4. num. 11.

¶ *Abb.*] Et Iaſ. in l. fin. col. penultima. ff de conſtit. princ. ſed gloſſ. verior eſt, & hæc tertia limitatio falſa, vt ſentit Decius hîc, & benè, Calder. conſ. 3. in fin. ſubſtit. de conſuetudine.

¶ *Singulorum.*] Gotneus conſil. 148. conſil. 299. lib. 1. conſ. 46. lib. 3. Iaſon conſil. 81. col. 1. lib. 3 conſ. 140. lib. 4.

¶ *Reſtit.*] Decius l. domum de regulis iur. Alexand. conſ. 190. num. 7. lib. 2. vt dixi. adde Nicolaum Boër. deciſione Burdegal. 44.

IN CAPVT
CVM M. FERRARIENSIS.
DE CONSTITVTIONIBVS.

¶ *Filio.*] Panorm. conſil. 96. lib. 2. Arch. cap. omninò. in fine. 10. quæſtione 2. Decius conſilio 129.

¶ *Moder.*] Scilicet Felin. quem ſequitur hic Philippus Ripa. numero 36. ſed verior eſt opinio Ang. quem ſequitur Ioannes de Platea l. hi, quos in fin. C. de fun. rei priuat. lib. 11. Facit. Hippol. Marſil. ſing. 134. & in rubr. de probat. char. 47. in paruis.

¶ *Vſufructuario.*] Quatenus eſt par ratio, non aliàs.

¶ *Conſulere.*] Conſilio quarto, vbi dixi. Facit Paul. l. ſi merces. §. vis maior. ff. loca.

¶ *Clauſula ſolita.*] Decius conſilio 533. l. ſemper in ſtipulationibus, de regulis iuris. l. vt liberis. col. 3. Cod. de collat. Hippol. Marſil. ſingul. 123. Petrus Girard. ſingul. 41. Franciſcus Ripa. hîc, numero 39. cum ſequent. Limita, vt dixi ad Alexandrum conſilio 27. libro ſecundo, conſilio 143. columna finali, lib. 7.

¶ *Codicillaris.*] Sed imò verior eſt opinio Bartol. niſi quando ex aliis verbis teſtamenti appareat de mente, vt quia dixi, velle valere teſtamentum in vim donationis cauſa mortis, vel aliàs, licèt verbum *Codicillus*, eſſet omiſſum, vt nuper de facto conſului.

¶ *Communiter.*] Et benè Franciſcus Ripa. hîc numero 55.

¶ *Speciale.*] Idem Franciſcus Ripa num. quinquageſimo octauo per Clement. Religioſus de Procuratoribus.

¶ *In integrum.*

¶ *In integrum.*] Propriè non eſt ſpeciale ob ipſam reſtitutionem, ſed quia contrauenitur facto, cuius reſciſſio petitur, quæ dependet à voluntate: quæ non præſumitur mutata contra factum proprium; quare idem eſt ſi petatur reſciſſio ex l. 11. de rei vend. licèt ibi mero iure agatur, ſine reſtitutione: tamen contrauenire facto proprio, non venit in generali mandato: niſi hactenus, vt temporis præſcriptio interrumpatur, & remedium, vel beneficium iuris conſeruetur, quod nota, quia nullus adhuc tetigit.

¶ *Solutionem.*] Nemo dubitat ſic recipi poſſe, ſed quæſtio eſt, an poſſit exigere ab inuito, in quo quicquid dicat Decius, vera eſt communis ſententia, quòd non poteſt ſine mandato ſufficienti ad tutam apocham, & ſentit cum communi. Franc. Ripa. hîc num. 60.

¶ *Vlterius.*] Sed quicquid dicat Decius, vera eſt opinio Felic. & communis, Franc. Ripa. hîc, num. 61. 63.

¶ *Proteſtationis.*] Latè Felic. hîc, col. 14. Franc. Ripa. num. 68. vſque ad numerum 166. Antonius Rubæus repet. §. morte in l. non ſolùm. ff. de oper. ff. noui nunc. Alciat. l. deteſtatio. de verborum ſignificatione.

¶ *Non valet.*] Imò ex quo apertè retinetur proprietas, non valet profeſſio. Alciatus lib. 1. § ſed ſi mihi. col. 5. de verborum obligat. Antonius Rub. d. §. morte. num. 505.

¶ *Ipſi creditori.*] idem Iaſon d. §. morte. Franciſcus Ripa. hîc num. 115. Alciatus d. l. de teſtation. col. 9. & eſt communis opinio, ſed veriùs puto, non ſufficere, niſi creditor cenſerit proteſtationi, vt vult Præpoſ. Mediolan. in cap. ſollicitudinem. col. 17. de app. Antonius Rubæus in d. §. morte. num. 311. 347.

¶ *Verior.*] Alexander conſilio 78. numero primo lib. 1. vbi dixi. Antonius Rubæus d. §. morte. numero 327.

¶ *Secùs.*] Idem Felic. hîc, columna 10. numero 20. & in cap. Iacobus de ſimonia: ſed quod etiam ſtatutum valeat, tenet Albertus prima parte ſtatu. quæſtione 66. Vide Franciſcum Ripa. hîc numero 175. Aufrer. in addit. deciſ. Tholoſan. 312. gloſſ. pragmatic. de Annatis. verbo conſuetudinis. Clamaſius verbo, ſimonia. 2. §. quinto. Decius conſilio 118.

¶ *Sponte.*] Decius infrà de reſcript. cap. ex tenore col. 2. in fine, conſilio 670. numero 9. & pleniùs conſ. 22.

¶ *Quod tacitè.*] Franciſcus Ripa. hîc, num. 177. Decius 1. de præbend. cap. relatum columna 1. Gemin. conſ. 84. gloſſ. pragmat. tit. de collat. §. ſequuntur. verbu *voluerit.* Decius in dicto cap. ſignificaſt. num. 17.

¶ *Iudici generali.*] Decius infrà de officio deleg. cap. prudentiam. col. 6. vbi dicam.

IN CAPVT ECCLESIA SANCTÆ MARIÆ DE CONSTITVTIONIBVS.

¶ *Commenſurari.*] Decius infrà de iudic. cap. at ſi Clerici. col. 5. Iaſon l. ex facto. §. Iulianus. col. 3. ff. de vulg. & pupill. Franciſcus Purpurat. l. fin. n. l. 1. C. de pact.

¶ *Timidiores.*] Idem de ſtatutis ſacrificulorum, vel Monachorum, etiam contra ſuos Symniſtas latis: per quæ libertas laicorum, in his quæ iure communi licent, minueretur: poteſt enim appellari tanquam ab vitu, & abuſiua declarantur, vt per arreſtum, me præſente, in hoc Senatu latum die Martis 24. Ianuarij anno 1547. contra Monachos dominos oppidi Sancti Valerii.

¶ *A pari.*] Decius reper. cap. 11. col. penult. inf. de iudic. in l. fin. in prin. ff. de iuriſd. omnium iud. Alexander conſilio 216. col. 1. libro ſecundo, vbi dixi. Nicolaus Boëtius deciſione Burdegal. 13. numero 14.

¶ *Muneribus.*] imò etiam Sacerdotes & Epiſcopos in bonis temporalibus, & cauſis quæ ſunt de foro ſæculari.

¶ *Tonſuræ.*] imò tantùm de deputatis & actu ſeruientibus in miniſterio Eccleſiaſtico, vt pleniùs dixi in annotationibus ad Alexandrum conſilio octauo, libro primo.

Tuis.] Falſum, & ſunt de foro ſæculari, niſi authoritate Diœceſani, & conſenſu domini temporalis ſint dedicata, vt per Ioannem Fab. §. nullius. Inſtit. de rerum diuiſione. Dixi in Conſuetud. Pariſienſ. §. 41. num. 65. & § 46. numer. 20. 25. & ad Alexandrum conſilio 119. columna prima, libro primo.

¶ *Populi.*] Oldra quæſt. 32. 74. Alexander conſilio 45. num. 4. libro ſeptimo, vbi dixi.

¶ *Male.*] Et in c. Rodulphus num. 18. de reſcr.

Et tamen] Prompta eſt ſolutio, licèt nullus aduertat, quòd iſtud c. eſt factum in & pro terris Eccleſiæ Romanæ, vbi Papa eſt dominus iuriſdictionis temporalis. Vnde non debet ad alia temerè trahi, vt imperiti Canoniſtæ ſatagunt.

¶ *Incidenter.*] idem Dec. infrà de iudic. rep. c. 2. col. 17. ſed dicendum, vt ibi dicam.

¶ *Priuilegia.*] imò quia non poſſunt per hanc fictionem hominis extendi.

¶ *Non peccat.*] imò text. dicit oppoſitum, ſcilicet quod qui peccat, non peccat legis authoritate, ſed contra legis authoritatem.

¶ *Notitiam.*] Et benè, quicquid dicat Decius. Addo etiam ſi ſciat legatarium ignoraſſe, niſi hæres interpelletur.

¶ *Duellum.*] Dixi ad Decium conſil. 487.

¶ *Alimenta.*] Decius ſuprà de probat. cap. in præſentia, col. 15. conſil. 611. Alexander conſil. 74. libro ſecundo, conſ. 188. num. 3. lib. 7. Hyppolit. Marſil. not. 3. 8. Carolus Ruinus conſilio 88. numero quarto, lib. 1. & ita obſeruatur. Adde Philippum Decium, & quæ ibi dixi infrà de iudic. cap. Clerici. num. 3.

¶ *Contraria.*] Hæc de iure verior, quam tenet Ioannes And. in Nouell. & Petrus Ancha. Geminianus in d. cap. cùm ſecundum. licèt Philippus Franciſcus ibi vacillet, & quamuis Felin. hîc, col. 21. & Decius teneant primam, quæ communis eſt: ſed hanc ſecundam tenet Luca de Pen. l. 3. in fine, C. de nauicular. lib. 11.

¶ *Filiorum.*] Hanc communem ſequitur Decius conſilio 230. & in rubr. columna 2. numero 8. de ſecundis nuptiis. vbi pleniùs dixi in annotat. meis.

¶ *Verior.*] imò deterior, quia vt rectè ait Paulus Caſtr. in l. decreto. in fin. C. de his, qui not. infa. ius Canonicum non potuiſſet corrigere ius Ciuile in pœnis ciuilibus.

¶ *Patris.*] idem latè Decius conſilio ducenteſimo trigeſimo primo. Antonius Corſetus in verbo, *ſtatutum.* Carolus Ruinus conſilio 164. in fine libri quinti. Sed veritas eſt in contrarium, vt tetigi ad Alexandrum conſilio nonageſimo ſeptimo, libro primo, conſilio ducenteſimo nono, numero quarto, libro ſexto, conſilio tertio, in fine libri ſeptimi. Et quòd ius Ciuile non ſit in hoc correctum, pulchrè tenet Ioannes Corraſius in l. Paulus de ſtat. hom. in Miſcellaneis libro primo, capite 17.

¶ *Mert.*] Hæc veritas, & ita etiam ſeruatur in hoc regno.

¶ *Secundum leges.*] Imò ſecundum leges altero contradicente, etiam poſt liberos ſuſceptos non præſumitur niſi legitimè probetur: vt eſt text. in authent. quibuſmodis natu. effic. legit. §. quoniam. vbi non corrigitur, ſed recitatur, ſeu præſupponitur ius antiquum. Ideò malè dicit Panormitanus in cap. illud, in fin. de præſumpt. quòd l. in liberæ. ſit correcta per d. §. quoniam. imperitè etiam loquuntur, qui ſtatuunt hanc differentiam inter ius Ciuile & Canonicum, perperàm intelligentes d. l. in liberæ. ex ignorantia antiquitatis, & motum veterum Romanorum dixi in nouis intelleƈt. quò ob anguſtiam huius marginis remitto.

¶ *Filiorum.*] idem Alciatus de præſumpt. reg. 2. præſumpt. 5. & placet, niſi conſtet de vitioſo & contrario initio, quod continuatum præſumitur, vt contra filios naturales Alberti de Razes, vt circa annum milleſimum quingenteſimum trigeſimum tertium iudicari vidi in hoc Senatu, confirmando ſententiam Seneſchali Pictauienſis.

¶ *Non valent.*] imò valent, quia cauſa vſurarum eſt fori ſæcularis, vt dixi in tractatu vſurarum, num. 155. & in annot. ad Alexandrum conſ. 29. lib. 4.

¶ *Simulatus.*] idem Romanus conſ. 12. Anch. in repet. cap. 1. col. 76. ſuprà eodem, & in conſilio 330. Alexander conſil. 196. num. 4. vbi dixi lib. 6. conſil. 151. lib. 7.

¶ *Diuiſionem.*] Verum eſt, & nihilominùs præiudicat Clerico, quicquid dicat Decius, quia ratione rei, vel cauſæ, quæ eſt de foro ſæculari, Clericus eidem foro ſubeſt.

¶ *Opponatur.*] imò quicquid hi dicant, ſpectat ad ordinationem: quia non fit executio niſi prouiſionalis, datâ captione, & in diffinitiua reuocabilis: vt per Bar. in leg. 1. §. & parui. quod vi, aut clam. Plenè dixi in conſuetudine Pariſienſi §. 196.

¶ *Quia dicatur.*] imò adhuc idem, quicquid Decius poſt Bald. ſubiiciat & inferat.

¶ *Patrimonii.*] ſed hoc inſulſum eſt, & ab omnibus exploſum, vt per Stephanum Aufrerum rep. Clement. 1. de offic. ordin. reg. 4. Innoc. in c. nouerit. de ſent. excomm. Ioan. Fab. in §. 2. ruſtic. de ſatiſdat.

¶ *Conſanguineas.*] Baldus, Iaſon l. 1, Cod. de indic. vidui. tollen. Socinus l. mulierib. col. 2. de condit. & demonſt. Hippolit. Marſilius not. 204. 331.

¶ *Tamen.*] imò indiſtinctè valet ſtatutum, vel conſuetudo municipii inferioris, vt dixi in conſuetudine Pariſienſi 55. 155.

¶ *Bona.*] imò non ſolùm de bonis iam affectis, ſed etiam generaliter valet ſtatutum de prædiis in Eccleſiam, vel manum (vt vocant) mortuam, non transferendis. Alexander conſilio 93. columna finali, libro ſecundo. Curtius ſenior conſilio vigeſimo ſeptimo, numero octauo. Iaſon l. filiusfamil. §. diui. lect. 1. columna nona de leg. 1. Carolus Ruinus conſilio centeſimo ſexageſimo. lib. 4. Andreas Tiraquellus in præfat. retract. num. 24. & §. 1. gloſſ. 13. num 5.

¶ *Roma.*] Qui ſtultè gloriatur ibi de textibus rotundis, qui nihil faciunt. Longè prudentiùs Sacerdotum ſtrophas & auaritiam inſectans loquitur Alciatus in l. cum teſtamento de verborum ſignific.

¶ *Excommunicationis.*] Contrarium ſeruatur in toto Regno Franciæ, quia nemini debet aditus ad iuſtitiam prohiberi.

¶ *Vinculum.*] Deciſio Tholoſ. centeſima quadrageſima quarta. Aufrerius repet. Clement. 1. de officio Ordinar. reg. 1. Fallent. 11. Hippolit. Marſil. ſtatu liberum. ff. de quæſt.

¶ *Patre.*] Plenè dixi in conſuetudine Pariſienſi §. 8. gloſſ. 30. quæſtione 29. quæſt. 30. in §. 14. numero decimo. Adde Decium infrà de probat. cap. in præſentia. numero 8. prædictis. Anum. 50. ſuprà eodem.

¶ *Clerici.*] Idem Carolus Ruinus conſilio 145. conſilio 200. libro ſecundo. ſed fatuum & inſulſum eſt.

¶ *Quærendis.*] Dixi in conſuetudine Pariſienſi 55.

¶ *Concordando.*] imò ſimpliciter vera eſt opinio Baldi, quicquid dicat Decius infrà de probat. cap. in præſentia. num. 35. in fine.

In Capvt
EX LITTERIS.
De Constitvtionibvs.

¶ *Contrarium.*] Et ita practicatur, nec eſt abuſus in hoc, ſed in eo quod hi, qui minùs literis & ſcientiæ operam dederunt, ſeque. ad faſtum & furtum faciendum compoſuerunt, maiora lucra virtutiſque politicæ præmia auferunt, tam imperiti veræ politices, quàm turpis lucri, ambitionis, & adulationis ſerui, vt iam in prouerbium abierit, ſolos huiuſmodi luciones, & fucatos emergere.

¶ *Plures.*] Ita omnes tradunt, quod ab errore vulgarium proceſſit, ignorantium quid ſit Eccleſiaſticum, ſed in veritate non poteſt cenſeri Collegium Eccleſiaſticum, niſi inſit profeſſionis, & miniſterij Eccleſiaſtici.

¶ *Stilus.*] Vide Decium in rub. col. 2. infrà de conſuetudine, vbi tetigi.

¶ *Finito.*] Decius l. certi iuris. C. de teſt. milit. dixi in conſuet. Pariſienſ. §. 27. num. 5.

¶ *Decem annis.*] Vide dom. Andream Tiraq. tract. retract. renunt. §. 1. gloſſ. 2. num. 4.

¶ *Officij.*] Panor. c. fin. de offic. legat. Pariſ. de put. tract. Syndica. char 158. verſu *in paruis.* quamuis aliter Antonius velit rub. in repet. §. morte. l. non ſolùm. num. 21. de oper. noui. nunc.

¶ *Contumacia.*] Alexander conſilio 84. lib. 3. vbi dixi, Hyppol. Marſil. ſing. 4. Alciat. tractat. præſumpt. reg. 3. præſumpt. 22.

¶ *Mortem.*] Idem Decius l. qui iuriſdictioni ff. de iuriſdict. omn. iud. & in cap. de cauſis, colum. 2. infrà de officio, de leg. Cepol. repet. l. ſi fugit. Cod. de ſer. fugit. Alexander conſilio 111. col. 3. lib. 1. conſ. 13. num. 15. conſil. 121. num. 9. lib. 17. Ant. Corſer. in reperto. verb. *pœna.*

¶ *Effectum.*] Alexander conſilio 15. libro 1. vbi dixi.

¶ *Non tamen.*] Decius l. contractus num. 7. l. eius eſt nolle. in fine. de reg. iuris.

In Capvt
EX PARTE.
De Constitvtionibvs.

¶ *Perſonalis.*] Bartolus, Iaſon l. qui liberis § 1. ff. de vulg. & pupill. ſpecul. de inſtrum. edit §. nunc verò aliqua. Imol. conſ. 136. Lanfranc. de Oriano tractat. de arbit. col. 29.

¶ *Habenti.*] Idem Decius infrà de officio de leg. cap. de cauſis. col. 6. cap. cauſam matrimonij. col. 3. Petrus de Anchara. repe. cap. ea quæ col. 4. de regulis iuris in 6. Roma. conſil. 203. Alexander l. 1. in princ. col. 2. §. ad legem Falcid. Ægid. Bellamer. deciſio. 696. in fin.

¶ *Negatiua.*] Decius l. ſi Ruſinus num. 2. C. de teſta. milit. l. 1. num. 13. C. de pact. vbi dixi.

In Capvt Qvoniam.

de Constitvtionibvs.

¶ *Ro.*] Iaſon. l. 1. §. hæc verba colum. 1. ff. quod quiſque iur.

¶ *Magis.*] Decius c. in fi. infrà de conſuetudine Roma. conſ. 327. col. 1. Bald. l. 1. ff. de feriis. glo. Zenzeli. In extrauag. errabilis. in ver. *deliberatione.* Franciſcus Purpuratus lege finali, numero 55. 59. de pactis.

¶ *Tertium.*] Paulus conſil. 439. lib. 2. Curtius ſenior conſil. 49. col. fin. Carolus Ruinus conſil. 21. lib. 5. vbi loquitur pro Bentiuolis Nicolai Boërii. Dec. Burdeg. 64.

¶ *Contrarium.*] Alberi. 4. parte ſtatut. q. 6. 46. Alexander conſ. 102. num. 6. lib. 2. vbi dixi. Matthæus de Afflict. deciſ. Neapol. 116. Iaſon conſ. 139. conſ. 192. lib. 1. conſil. 21. libro 3. fallit in tractatu pacis Nicol. Boër. deciſ. Burdegal. 38. num. 7.

¶ *Tertij.*] Philippus Franc. cap. ſi tibi. in fin. de præb. in 26. Vital. in tract. clauſul. in clau. motu proprio. Felic. cap. ad aures. n. 8. de Reſcript. Socin. conſ. 115. lib. 3. etiam ſi ageretur de modico præiudicio. gloſſ. in c. cùm olim, in verb. *præiudicium.* de conſuetudine. Nec obſtat l. 2. §. meritò. §. ne quid in loco publico. quia procedit, quando conſtat, principem velle præiudicare, & hoc ſcire. Iaſon conſil. 24. lib. 3. tamen text. in d. cap. cùm olim. & gloſſ. quam vulgò allegant, probat potiùs oppoſitum, quia ibi erat reſcriptum ad poſtulationem partis, & ſub expreſſa conditione, dummodo nulli inferretur præiudicium.

¶ *Non poſſit.*] Decius l. 1. col. 1. C. de impuber. & & aliis ſubſtit. in l. in ambiguis. de reg. iuris. infrà de except. c. paſtoralis in fin. Paulus conſ. 338. conſil. 340. lib. 1. conſil. 46. lib. 2. Alexander conſil. 11. num. 14. lib. 7. vbi dixi.

¶ *Ordine.*] Imò generaliter in omnibus dependentibus à Deo, ſiue Regno eius ſpiritualis, vt in his quæ ſunt Sacramentorum, & fidei, communis error, etiam omnium hominum, non facit ius, nec in his, quæ ſunt Religionis, ſed eſt vetuſtas peccati: quia communis error hominum non poteſt facere ius, niſi in his, quæ dependent ab hominum poteſtate, & in quibus poſſunt facere legem vel ſtatutum; alioquin in locis, in quibus Secta Mahumetana iam vltra octingentos annos inualuit, & quieſcit, communis error eos excuſaret, quod eſt contra verbum Dei immutabile & inuariabile.

¶ *Contrarium.*] Et benè, & ſic ex nouo ſtatuto quòd debitores ſub garantigio inſtrumento obligati poſſunt capi, non capietur delator obligatus ſub tali inſtrumento facto ante ſtatutum publicatum, quicquid dicat Panorm. hîc, col. fin.

¶ *Moderni.*] Scilicet Iaſon. Idem Angel. in authent. vt cum. de Apella. cognoſ. in princ. Contrarium tenet Paulus in d. l. iubemus, & verùs per text. in authent. vt factæ nouæ conſtitut. qui vult omnino iam facta teſtamenta valere, etiam ſi teſtatores nouæ legis ſuperuiuant. Et licèt textus ſubdat, quod non ſemper facultas eſt teſtandi, hæc ratio eſt impulſiua, & non reſtringit. Sed etiam aduertendum quod Iuſtinianus ibi loquitur, de ſuis & Imperialibus Conſtitutionibus duntaxat, non autem de alienis, vel municipalibus. In quibus Bartol. in d. l. omnes populi aliud tenent dicendum, vt ſcripſi in Conſuetudine Pariſienſi quæſt. 156.

IN TITVLVM

DE RESCRIPTIS.

¶ *Altare.*] Gemin. Philippus Franciſcus c. 1. col. fin. de conſuetudine in 6. Deciùs 210. num. 4. Ludou. Gomeſ. in regulis Cancellar. 18. q. 23.

IN CAPVT *Sicut Romana.*

de Rescriptis.

¶ *Remota.*] Vide Franciſcum Ripam. hîc latè.

¶ *Ad rem.*] imò adhuc idem, vt non derogetur primo, de quo non fit mentio, vt ſentit Decius hîc: & benè, & hic textus propriè loquitur in Reſcripto ſecundum ius commune, non autem in priuilegio.

¶ *Moder.*] Scilicet Felic. idem Felic. cap. cauſam quæ in tit. cap. in noſtra. infra eod. Sed, vt nuper dixi, contrarium verius eſt, vt Gemin. c. quia ſæpè de præbend. in 6. Philip. Franciſc. c. ſi motu. col. 2. de præbend. in Gemin. conſil. 107. in fin. Rota. Decius 220. 247. in antiq. Ægid. Bellamer. Decius 107. Decius infrà de officio de leg. c. ſuper eodem. col. 1. & in rub. de Iud. lect. 2. col. 6. cap. at ſi. Clerici. §. 1. colum. 12. Ioannes Sel. tract. de Benefic. parte 4. quæſt. 11. col. 1. Franc. Ripa. infrà de iudic. in rub. num. 71.

¶ *Inualida.*] Felic. c. cauſam, quæ col. 13. infrà eod. Alexand. conſilio 3. numero 4. vbi dixi. conſilio 23. conſil. 142. libro 5. Ioannes Sel. tractatu de Beneficiis parte 3. quæſt. 13.

¶ *Conſului.*] Sed, vt ibi dixi in annotationibus, malè conſuluit: nec eſt propriè differentia inter reſcriptum, & priuilegium, cùm ſæpè vnum pro alio ſumatur: ſed effectus, & res ſubiecta debeant attendi. Et ſic ſi primum eſt quæſitum ius in re, vel ad rem, non derogatur per ſecundum, non faciens mentionem, ſiue generale, ſiue ſpeciale, primum vel vltimum, non curo. Si autem per primum non eſt ius quæſitum, nec in re, nec ad rem, tunc procedit regula, quod ſpecies derogat generi, ſiue præcedat, ſiue ſequatur: vt in hoc capite in quo reſcriptum emanauerat ad meram iuris communis obſeruantiam.

¶ *Corpore.*] Roman. repet. l. ſi verò. §. de viro, columna 18. Pallent. 13. Somat, Felic. hîc, numero 12. & infrà eodem capite, non nulli, columna 20. columna 27. Alexander l. miles in fine princ. de re iudic. Lancelo. Decius, Franciſcus Curtius l. 2. §. omnes autem. de Iudic. Ioannes Curtius repet. l. 1. not. vltim. de conſtitut. in 6. Philippus Decius conſilio 165. in fine. Franciſcus Ripa hîc, numero 74. 79.

¶ *Niſi.*] Imò derogari non poteſt, ſicut nec contractui.

Digitized by Google

IN CAPVT *Ex parte.*

DE RESCRIPTIS.

¶ *Emphyteota.*] Idem Antonius de Petru. rep. l. 1. de iureiur. eſſect. 14. in fi. Anton. Corſet. rep. rub. de iureiur. priuileg. 10. Alexander conſilio 105. col. 4. lib. 3. Sed falſum eſt, vt dixi ad Alexandum conſil. 85. libro 1. quamuis Franciſ. Ripa hîc num. 20. cum ſequen. vacillet.

¶ *Metum.*] Quod non ſit nulla ipſo iure, & Dec. Tholoſ. 186. & ibi Aufrer. Sed veriùs eſt quòd ſit ipſo iure nulla, non ſolum in caſu. Clem. 2. de pœnis, qui in hoc regno ſæpè contigit tempore regis Franciſci. Sed generaliter ſentit hîc Franciſcus Ripa, num. 25. & diſertè firmat gl. pragma. tit. de elect. §. 4. ver. *liberè* fortun. Gurtias in rubr. de inſtit. & iure in 21. illatione & benè: & nuper conſului in cauſa Epiſcopatus de Palmieres.

¶ *Repeter.*] Niſi ex interuallo Ludouicus Gomeſ. in regulis Cancellariæ de infir. reſignan. quæſtione 10. in fi.

¶ *Contradictibus.*] Iaſon. l. fi. C. de diuerſis reſcrip.

¶ *Non facit.*] Bar. Iaſon. l. præſcriptione. C. ſi contra ius vel vtilitatem public. Franciſc. Ripa. hîc, num. 28.

¶ *Stilo.*] Decius infrà de confirmato vtil. vel inutil. c. ad noſtram. num. 3. vbi dixi. latè Franc. Rip. hîc num. 31.

¶ *Moder.*] Scilicet Iaſ. & in l. 1. col. 2. de iuriſdi. omn. iudi. l. ſtipulatus ſum. Damam. l. liber homo, in princ de verborum obligatione. Alexander conſilio 80. numero 5. vbi dixi libro 1. conſilio 36. num. 10. lib. 4.

¶ *Diſtingui.*] Sequitur Franciſcus Ripa. hîc, num. 38. per no. Bar. l. A diuo Pio. in prin. de re iudica.

¶ *Derogatoriæ.*] Falſum eſt per not. in c. quemadmodum. de iureiur.

¶ *Diuerſis.*] Gl. Panorm. c. conſiderauimus. de election. Philip. Dec. l. in teſtamento. col. 4. C. de teſta. milita. Latè. And. Tiraquellus tract. retract. proximi. § 1. gloſſ. 18. numero 21. Zaſi. l. 2. §. ex his. num. 26. de verborum obligat.

¶ *Copula.*] Franciſcus Curtius iunior. l. 2. §. finali. numero 27. de rebus cre. Lancelo. Dec. l. omnes populi. col. 2. de iuſtitia & iure. Dixi latè ad Alexandrum conſilio 25. lib. 7.

¶ *Ampliatur.*] Et malè, per c. Euidenter. infrà de Accuſationibus.

¶ *Bal.*] Et benè, Adde Decium infrà de iud. cap. at ſi Clerici. in principio, num. 5. in fi.

¶ *Falſitatem*] Contrarium tenet Ioannes Imol. d. l. diuus. col. 1. 2. Ego dico, quòd opinio Bal. vera eſt, ſi ſunt coniecturæ corruptionis, vel falſitas adeo veriſimilis, vt non ſit ſuſpicio, teſtes eſſe ſubornatos: quod iudex arbitrabitur.

¶ Decreti.] Fel. hîc, col. 17. Franciſcus Ripa. col. penult.

IN CAPVT *Cæterum.*

DE RESCRIPTIS.

¶ *Vicariis.*] Valent tamen geſta per primum ignorantem reuocationem, vt decidit Ro. ſingul. 57. fuit quæſtio. Dec. infrà de Appellationibus c. ſi duobus. num. 12. Nicolaus Boerr. deciſione Burdegal. 347. & ita practicatur.

Non valet.] Contra ſentit Decius, & benè.

¶ *Moder.*] Scilicet Feli. col. 10. & benè.

¶ *Motu.*] Imò adhuc idem, ſi motus emanauerit fauore alterius partis, quæ non excepit, nec vtitur. Sed ſi ſuperior per ſe, etiam vtraque parte inuita, reuocat, tunc ſufficit hoc notificari per ſuperiorem, etiam neutra parte opponente.

¶ *Fortiori.*] Peccat argumentum Decij: quia cum reuocatione per mortem concurrit ſimpliciter iuris diſpoſitio, quæ in expreſſa reuocatione repugnat, niſi notificetur ad vitandum fraudes. Et ſic Decius malè reprehendit Felinum.

IN CAPVT *Inter cæteras.*

DE RESCRIPTIS.

¶ *Moder.*] Et ibi Decius. lect. 1. col. 1.

¶ *Ante.*] Nec veritas, & tenet hî. Franciſcus Ripa, vt dixi in conſuetudine Pariſienſi § 8. gl. 1. quæſtione finali. Idem nouiſſimè Io. Corraſi. in l. filium de Senator.

¶ *Not.*] Latè hîc Felinus num. 4.

¶ *Scie.*] Franciſcus Ripa hîc, num. 44. Alexan. conſilio 195. num. 4. lib. 2. vbi tetigi.

¶ *Strictè.*] Decius l. ſemper in ſtipulationibus. vbi tetigi. l. in teſtamentis. de regulis iuris. Aymo. conſil. 12. num. 3. conſilio 86. num. 10.

¶ *Ad iudicem.*] Et benè indiſtinctè, quicquid dicat Decius.

¶ *Succeſſiuo.*] Et vulgariter tantùm, niſi aliud ex libris, eorumve tract. colligi.

¶ *Regula.*] Sed illa fallit hîc, quicquid dicat Decius.

¶ *Liberatus.*] Falſum eſt, promittat pro alio, vel ex cauſa donationis, & lucratiua. Et ſic Felinus benè dicit: faciunt quæ dixi in tractatu vſurarum, num. 367. & de eo quod intereſt, num. 121.

IN CAPVT *Si quando.*

DE RESCRIPTIS.

¶ *Moder.*] Scilicet Felinus, & benè quicquid dicat Decius.

¶ *Poteſtatis.*] Decius infrà de officio delegati. cap. quoniam Abbas. col. 2.

¶ *Secùs.*] Decius infrà de electionibus. c. cum in cunctis. § inferiora. gl. Gemini. Philip. Franciſ. c. 1. de ætat. & qualitate ordinis, in 6. Specul. titulo de diſpenſationibus. §. 8. numero 3. Panorm. cap. diuerſis. col. 2. de Clericis coniuga.

IN CAPVT *Cum ordinem.*

DE RESCRIPTIS.

¶ *Scholarem.*] Barba. hîc, col. 2 3. Franciſcus Ripa. ſuprà eodem cap. 1. numero 99.

¶ *Exempti.*] Ioannes Andreas. reg. ſcienti. in fine in Mercurialibus.

IN CAPVT *Eam te.*

¶ *Electus.*] Scilicet & confirmatus.

¶ *Moder.*] Scilicet Præpoſitus Mediolanenſis. Idem Albert. in dicta lege, benè à Zenone. Matt. Lauden. de princip. § 25. Cald. de priuil. conſilio 7. Bartol. in extrauagan. ad reprimendum. verſicul. *Reges.* Anto. Roſel. tracta. legitima. col. 34. Ludouicus Sardus eodem tractatu col. 39. Guid. Papæ. conſilio 65. Gulielmus Occam. in dialog. fol. 259. Iacobus

Iacobus Alua in tractatu de ſuprema poteſtate laica. Philippus Cornelius conſilio 177. libro 1. Philippus Dec. conſ. 194. conſ. 188 num. 7. quamuis contrarium teneant Oldra. qu. 180. cum ſeq. Bonifa. de Vitali Clemen. ne Romani. de elect. cle. fin. de cenſibus.

¶ *Decanum.*] Et vera eſt opinio Abb. quicquid dicat Decius.

¶ *Data*] Decius ſuprà de proba. c. poſt ceſſionem num. 5. Franciſcus Ripa, hîc col. 6. cum ſeq.

¶ *Tanquam*] Hæc verba Iaſon in l. 1. princip. ſi ex noxali cauſa aga. quicquid dicat Decius. Et quamuis Franciſcus Ripa num. 50. putet mandatum capitulo, vt executori Apoſtolico, quod deterius eſt.

IN CAPVT *Ad aures.*

DE RESCRIPTIS.

¶ *Reprobat.*] Et benè Felinus hîc col. 1. Franciſcus Ripa latè, quicquid dicat Barbat.

¶ *Valore.*] quæſt. Tholoſ. 415.

¶ *Stylo.*] Cauſa eruſcandæ pecuniæ tantum introducta, vnde non habet locum, niſi in habentibus certam taxam in Curia Romana. Vbi omnes taxæ excedunt 24. ducatos auri de camera, quia beneficia minoris valoris non taxantur: vnde omnia beneficia, quæ non ſunt in matricula taxæ, dicuntur non excedere 24. ducatos auri de camera annuatim. Trapeſitæ Romani hæc habent in numerato.

¶ *Motu.*] Niſi Papa habeat valorem pro expreſſo.

¶ *Obtenti.*] Felinus hîc, Ioannes Sel. tractatu de beneficiis parte 3. q. 11 num. 51.

IN CAPVT *Si autem.*

DE RESCRIPTIS.

¶ *Reus.*] Alexander conſil. 70. num. 2. vbi dixi. lib. 7. & pleniùs dixi in l. corruptionem numer. 22. C. de vſufruct. in nouis intellectibus.

¶ *Agendi.*] Id eſt, à ſolo iure agendi deſcendit. Secùs ſi tam agere quàm excipere liceat. vt dixi in tractatu vſurarum, quæſtione 17.

IN CAPVT *Ad hæc ſumma.*

DE RESCRIPTIS.

¶ *Omnia.*] Similem abuſum vidi quandoque fieri ſub Rege Franciſco in fauorem habelliſtarum & oppreſſorum populi, quibus tandem profuit.

¶ *Vim.*] Decius l. in teſtamento. C. de teſtam. milit. conſilio 498. col. fin. conſil. 515. col. 2. conſ. 613. num. 10. Curtius ſenior. conſilio 65. col. 6.

IN CAPVT *Ad audientiam.*

DE RESCRIPTIS.

¶ *Moder.*] Scilicet Felinus & benè, quia præſumitur non exiuiſſe de Cancellaria, quicquid dicat Decius. Sed hoc. c. non ſeruatur de conſuetudine, ſecundum Felinum c. ex parte de fide inſtr. Cardi. conſ. 95. Franciſcus Ripa. cap. 1. num. 148. infra de Iudic.

¶ *Ieiunio.*] De his certas leges primus omnium tulit Montanus hæreticus, vt meminit Euſebius in Hiſtoria Eccleſiaſtica libro 5. c. 18. de recto verò ieiunio. Vide Eſaiam c. 58. Orige. in Leuitic. Homil. 10. c. 16. Hier. ad Nepotia. & ad Lucinum tomo 1.

¶ *Præcepto.*] Loquitur de auriculari, de qua concors fuit ſententia ſanctorum Patrum, & Doctorum Eccleſiæ, quòd non eſſet neceſſaria, nec de iure, vt patet per beatum Ioannem Chryſoſtomum ſuper Epiſtola ad Hebræos c. 11. & Homilia 31 c. 12. & ſuper Pſal. 5. Pſal. 50. Homil. 5. Auguſtinus in Epiſtola ad Iulianum Comitem in libro 10. Confeſſion. c. 3. Ambroſius de pœnitentia. Petri ſermo. 46. & de pœnitentia diſt. 1. c. Petrus. & alioquin Eccleſia Græca non potuiſſet hinc morem abolere propter ſtupratam à diacono mulierem, vt refert Sozomenus in Hiſtoria tripartita. Idem ex recentioribus tenuit gl. de pœnitentia diſtin. 5. in ſumma. Armachanus ſuper quartum ſententiarum Panorm. d. c. omnis vtriuſque num. 18. Tho. Caieta. in Ientaculo.

¶ *Bona gratia.*] Imò veriùs gratiarum actio ſecundum verum vocabulum Græcum.

¶ *Et ideo.*] Hæc conſequentia eſt contra textum in c. comperimus. de Conſecrat. diſt. 2. in Euangelio fundatum.

IN CAPVT *Ex parte.*

DE RESCRIPTIS.

¶ *Diœceſano.*] Mala ratio, quia quandoque & à laico fundatore datur: ſed quia ad nutum renouatur, præſumitur beneficium ſimplex, vt tradit Staphileus de litteris gratiæ forma 9. num. 28.

¶ *Ita vult.*] Alexander conſilio 55. in fine libri primi. Laurent. Galea. conſil. 63. num. 1. Andreas Tiraquellus in proœmio Retract. num. 25. quod tamen nimis frigidum eſt. Dic, quod intereſſe eſt, ne rurſus fruſtretur appellatus.

¶ *Fauorabilius.*] Alexander conſil. 99. num. 9. lib. dixi 5. vbi decil. Neapol. 98.

IN CAPVT *Sciſcitatus.*

DE RESCRIPTIS.

¶ *Iudicem delegatum.*] Nota homicidam eſſe poſſe iudicem delegatum Guido Papæ.

¶ *Prodigus.*] Iaſon de verborum obligatione. l. 15. cui bonis. num. 9. Guido Papę Deci. Delphi. 260. Pan. conſ. 248. lib. 2. Nicolaus Boerius decil. Burdegalenſi 23. num. 32.

IN CAPVT *Paſtoralis.*

DE RESCRIPTIS.

¶ *Horæ.*] Decius conſilio 689. col. 1. in ambiguis in princ. vbi tetigi de regulis iuris l. cum quid num. 15. ſi cer. pet. Hyppol. Marſil. ſing. 319. And. Tiraq. tract. retract. §. 11. gl. 1. num. 10. Limitat hîc Silueſt. Aldobrandi. Si hora eſt de vltimis diei Romæ, quia Papa conſueuit ſignare de mane.

¶ *Poſteriores.*] Scilicet Iaſon. conſilium autem Soci. habetur lib. 3. conſ. 67. Et Fely. hîc, quod hora non concludat, ſequitur Alciat. tract. de præſumptio. Reg 3. præſumpt. 44. in fi.

¶ *Capos.*] Idem latè Antonius Malegonnella Floren. in lib. Curiæ Mercantiæ alleg. 4.

Digitized by Google

IN CAPVT *Quoniam.*

DE RESCRIPTIS.

¶ *Vocabit.*] Breuiter dic quod eſt in genere, & ſine limitatione: Secus ſi in ſpecie. Panorm. d. c. ſi. Paul. de Citadi. in tractatu de iure patron. par. 6. q. 41. Lap. allegat. 103. vbi tamen malè limitat in habente vnicum beneficium: quia idem eſt, ſi ad vnum tantum præſentare poſſit, modò mandatum ſit generale, & abſque fraude.

IN CAPVT *Sedes.*

DE RESCRIPTIS.

¶ *Malitia.*] Hoſti. c. olim cauſam. ver. *Authoritate*, De Quæſt. Spolis. Ancha. conſil. 1, 5. in fin. Alciat. tract. præſump. reg. 2. præſumpt. 31. in fine Andr. Tiraquellus in præfat. retract. proximit. num. 70. quod eſt verum cauendo, non autem committendo aliquid malum.

¶ *Vitiat reſcriptum.*] Felinus col. 1. num. 1. Iaſon. C. de tranſactionibus. l. ſi ex falſis. num. 4.

¶ *Nominatio.*] Vide ad Dec. in rub. de præb. in fi.

¶ *Priuilegiatos.*] Decius l. 1. num. 9. vbi dixi de regulis iuris.

¶ *Dicebatur.*] Decius conſilio 10. vbi dixi. Idem contra Mattheſi. tenet Philippus Cornelius conſilio 176. col. penult. lib. 2.

¶ *Genus.*] Decius conſilio 660. Franciſcus Aret. conſilio penultimo.

IN CAPVT *Ex tenore.*

DE RESCRIPTIS.

¶ *Iure.*] Opinio Imolæ & Panor. vera eſt, & prædicatur, quicquid dicat Decius. Amplio etiam ſi ſecundum ſit auocatorium, & ſubreptitium, adhuc non eſt nullum ipſo iure, nemine opponente, quicquid dicat Gulielmus Caſſador. de reſcript. deciſione 1.

¶ *Limita.*] Vide hîc Feli. col. 7. num. 15.

IN CAPVT *Cum adeo.*

DE RESCRIPTIS.

¶ *Mod.*] Scilicet Felinus hîc, colum. 1. & benè quicquid dicat Decius.

¶ *Alemaniæ.*] Et in Eccleſia Lugdunenſi & valent, & de facto obſeruantur hæc ſtatuta, quicquid Panorm. & Decius dicant.

¶ *Religioſis.*] Imò idem Andreas Tiraquellus tractatu de Nobilitate, c. 26. Adde Bo. de Curtil. eodem tractatu parte 7. num. 29. cum ſequen. Anto. Corſet. tractatu de poteſtate regia. qu. 29. vnde ad finem nominationum ad beneficia, gaudent priuilegio breuioris ſtudij de quo in Concordatis.

IN CAPVT *Cauſam quæ.*

DE RESCRIPTIS.

¶ *Statutis.*] Latè Andreas Tiraquellus tract. retract. proximi. §. 1. gl. 9. num. 242.

IN CAPVT *Conſtitutus.*

DE RESCRIPTIS.

¶ *Tempore.*] Decius infrà de probatione c. in præſentia num. 15.

¶ *Capituli.*] Ioannes Staphil. de literis gratiæ. c. 1.

¶ *Delegatus.*] Idem Ioannes Staphil. vbi ſuprà, num. 5. Sed contra puto, quia de conſuetudine non reputatur Canonicus nec in honore. Ideo non puto verum quod iſte ſupernumerarius poſſit habere dignitatem conſuetam conferri Canonico tantùm, quia verba debent intelligi cum effectu, quamuis aliter dicat Staphil. vbi ſuprà, num. 11. Amplio, etiam ſi eſſet creatus per Papam, niſi Papa expreſsè ad hunc effectum creaſſet, quæ eſt diſpenſatio ſeu habilitatio reſeruata Papæ per Concordata ſub titulo de Reſeruatis.

¶ *Taxationis.*] Decius infrà de electio. c. cum in cunctis in princ. num. 21. & infrà de Præben. c. quia in tantum num. 5. cum ſeq.

¶ *Iurata.*] Idem Philippus Dec. l. pacta nouiſſima. c. de pact. Alexand. conſ. 27. num. 8. lib. 1. vbi dixi Matth. Afflict. deciſione Neapolit. 11. num. 13. Sed contrarium tenet Andreas Alciatus in c. Cum contingat num. 157. de iureiurand. Vide quæ dixi ad Alexandrum conſ. 27. libro primo.

¶ *Iurato.*] Imò æquè locum habet.

IN CAPVT *Super literis.*

DE RESCRIPTIS.

¶ *Gratioſa.*] Sed potiùs iuſtitiæ Staphil. in tractatu de literis gratiæ & iuſtitiæ.

¶ *Moder.*] Scilicet Iaſon 161. & in l. 1. C. de Agric. & cenſit. lib. 11.

¶ *Faciendo.*] Decius authent. qui rem num. 4. C. de ſacroſ. Eccleſia l. quod te. num. 16. ff. ſi certum pet. l. contractus. num. 4. num. 39. de regulis iuris.

¶ *Bonus.*] Decius c. prudentiam col. 7. infrà de officio deleg.

¶ *An ſua ſit iuriſdictio.*] Adde ſic. dom. Felin. col. 10. num. 18.

¶ *Suſtentabilis.*] Et placet, ſi aliàs erat iudex competens, nec appareat proceſſum limitatum ad vires reſcripti, prout in dubio non præſumitur: vt c. cum ſemper de officio deleg.

IN CAPVT *Edoceri.*

DE RESCRIPTIS.

¶ *Arduis.*] Inno. Dec. cap. cauſam quæ infrà de iudiciis. Bellamer. Deciſione 606. Paulus Caſtren. conſil. 35. lib. 1.

¶ *Poſſeſſorio.*] Contra ſentit Decius & benè.

IN CAPVT *Poſtulaſti.*

DE RESCRIPTIS.

¶ *Non probatur.*] Idem Decius infrà de appella. c. peruenit. 2. not. vlti. & de præben. c. de Monachis. col. 1. conſil. 555. 2. quamuis Franciſcus Ripa. c. cum M. numer. 20. ſuprà de Conſtitutio. aliter ſentiat.

¶ *Clerici.*] Archi. c. Clericas. 1. q. 2. Ioannes de Ligna Cardinalis Flor. Cle. gratiæ de reſcr. Nicolaus

de Vbal.

Digitized by Google

de Vbal. de ſucceſſion. ab inteſtato Cler. ver. vltim. *quæro*. Dixi in conſuetudine Pariſienſi §. 151.

IN TITVLVM
DE CONSVETVDINE.

¶ *Scriptis.*] Idem Areti. l. moribus de vulg. & pupil. Claud. de Seyſſel. in Specu. feudorum. de origine feudorum col. 3. Franc. Purpur. l. 1. num. 55. ſi certum pet. Dixi in prœmio conſuet. Pariſienſ.

¶ *Moder.*] Scilicet Iaſon in dicta l. 2. col. 2. num. 10. quem videtur ſequi Rochus Curtius in reper. huius Rubr. col. 2. Sed verior eſt opinio Decij, licet Syluest. Aldobran. Iaſonis diſcipulus, Rocho magis adhæreat.

¶ *Stylus curiæ.*] Dec. ſup. de Conſtit. c. ex literis nu. 699. Feli. in c. 2. ſup. de Reſcrip. Socin. conſ. 260. col. 12. lib. 2. Limit. procedere, quando ſtylus eſt ſolùm interpretatiuus, non quando eſt contra ius commune, & ſequitur Roch. hîc, quæſt. 44. Dixi in conſuetud. Parıſ. in prœmio.

¶ *Nunquam.*] Et meritò idem Dec. l. certi condictio §. ſi nummos col. 2. Si cert. pet. quicquid dicat Dec. conſ. 4. col. 2. Adde Dec. conſ. 222. conſ. 241. Iaſ. conſil. 54. lib. 4.

¶ *Solita.*] Et benè, quamuis Roch. Curt. in reper. huius rub. q. 5. Dec. reprehendat per quædam leuia: quibus Dec. benè reſpondet, in l. certi. condictio §. ſi nummos n. 6. in fi. ff. ſi certum petatur.

IN TITVLVM
DE OFFICIO DELEGATI.

¶ *Maior.*] Ro. ſing. 458. Alex. conſ. 79. lib. 1. Guido Papæ q. 278. Socin. conſ. 78. col. 12. lib. 3.

¶ *Fortior.*] Alex. Ioan. Riminal. in rub. ff. de officio eius, cui manda. & ibi Purpur. col. 7. Alex. l. à diuo pio. col. 7. de re iud. Dec. c. ad hęc, col. 2. inf. de Appel.

¶ *Officium.*] Adde hîc Feli. in 1. col. verſi. *tribus modis*. &c. poſt ceſſionem. Not. 2 inf. de proba. Corn. conſ. 76. lib. 3. Barb. conſ. 57. col. 3. lib. 1.

¶ *Delegatus.*] Quis autem dicatur propriè delegatus, vide Anton. ſup. de reſcript. l. quoniam.

¶ *Vicegerens.*] Decius c. dilecti 2. in fi. ſuprà de Appella. Ang. Aret. inſt. de excep. in rub. col. 3.

IN CAPVT *Quia quæſitum.*
DE OFFICIO DELEGATI.

¶ *Tenetur.*] Lancelot. Dec. l. quæro. de annuis lega. Iaſon in l. eius qui in fine princip. §. ſi certum peta. l. ſi fundum ſub conditione. §. Stichum col. 3. de lega. 3. l. Stipulatus ſum à Proculo §. finali. De verborum obligatione. Ioannes Baptiſta de Caccialup. reper. c. 1. de feudi cogn. char. 2. in vſib. feud.

¶ *Pœna.*] Alexand. conſ. 103. num. 15. vbi dixi. Decius conſilio 90.

¶ *Delicto.*] An quis teneatur obuiare delicto. Feli. in 2. col. Decius in l. Vt vim. digeſt. de iuſtitia & iuri.

¶ *Dicent.*] Scil. Fel. & benè quicquid dicat Dec.

¶ *Innoc.*] Niſi in ſubſidium, & benè quicquid alij poſt Rot. dicant. & Dec. in l. conſ. n. 7. de regul. iur.

¶ *Inno. ind.*] Caue quia Inno. ibi non loquitur de abſolutione iudicis, ſed partis. Idem tamen tradit Dec. in l. conſ. nu. 13. de regulis iuris. Auguſt. de Ariminio in additio. ad Ange. in tract. malefi. in verbo, *dict. maleſi. io ſemper aſtitit*, col. 12. Hippo. Marſil. l. 1. in fin. de quæſtion. Sed ſi conſulentis dolus arguatur, puto iſtud dictum eſſe falſum: prout in ſimili in delictis abſolutoria lata pro mandatorio, etiam tanquam non fuerit delictum, non prodeſt mandatij, vt rectè tradit Bart. in l. adulter. §. ſi eo tempore de adult. quem ſequitur Petrus Ancha. in reper. cap. acceſſorium colum. 28. verſi. *In ſecundo autem membro.* De regulis iuris in 6. reprobata opinione Dyn. quam etiam reprobant Ioannes, Andreas in Mercuria. in regula *Ratihabitionem.* de regulis iuris in 6. & ibi Philip. Franc. Idem Panor. in c. quamuis, col. 13. de re iudi. Alexan. in l. ſæpe. col. 18. de re iudi. Ang. Areti. in tracta. malefico. verbo, *Et ibi caputà ſpatulis*, col. 6. & Augu. de Arimin. in addi. ad Ang. in eodem tractatu, verbo *Sempronium mandatorem.* col. 23. Igitur idem in doloſè conſulente.

¶ *Scripta.*] Imò idem facit Antonius Corſetus in ſinguli verbo, *Extenſio.*

¶ *Verius.*] Et benè, quia huiuſmodi ignorantia detrahit grauitati delicti. Vide Henricum de Bottis in tractatu de Syn. parte 3. art. 2. num. 34. cum ſeq.

¶ *Ange. conſ.*] Non inuenio illud conſilium. Sed dictum eſt verum in ſtatuto, quod tantùm pœnam indulget, & remanet delictum. Adde Aretinum l. ſi ita ſtipuler perte de verborum obligation. Decius conſilio 191. conſ. 449.

¶ *Perſonam.*] Idem Ange. Aretinus in tract. malefic. ver. *Sempronium mandatorem.* q. 2. *Impedientes*, Guido. Papæ hîc limitat ad duos caſus num. 3. ſed non eſt tam ſtrictè limitandum.

IN CAPVT *Sane.*
DE OFFICIO DELEGATI.

¶ *Prioritate.*] Idem de omni dubio probab. ſuper concurſu literarum, quod per legatos, vel arbitros decidi non poteſt. Panormit.

IN CAPVT *Si pro debilitate.*
DE OFFICIO DELEGATI.

¶ *Non poſſit.*] Fateor quòd non debet, ſed factum tenet, ideo verior videtur opinio Panorm. Sed dico quod pars poteſt appellare, ſi ſubdelegat nominatum per ſolum aduerſarium, vel ſi indocto, aut manifeſtè ſuſpecto.

¶ *Nam gloſ.*] Quam reprobat Alexand. in l. more. de iuriſdict. Iaſ. l. à iudice col. fin. C. de iudic. & l. 2 C. commu. delegat, quamuis Dec. hîc, & in d. l. more. col 8 conetur gloſ. ſuſtinere, quam tamen reprobat in rub. col. 2. C. de manda. prin.

¶ *Epiſcopus.*] Aduerte quod non tam conſideratur qualitas ordinis Epiſcopalis, quàm qualitas & vtilitas Iudicis ordinarij, de quo meliùs confiditur, quique meliùs partes noſcit, & minùs ſuſpectus eſt. Ideò in hoc regno conſeruatores Papæ vetantur de cauſis matrimonialibus cognoſcere, etiam ſi Epiſcopis conſecratis perſonaliter vellent delegare: & omnino iubentur relinquere Ordinariis, per conſtitutiones regias, alias appellatur tanquam ab abuſu.

¶ *Liberè.*] Idem Alciatus in c. 1. not. 3. per illum textum. infrà, de officio ordinis. col. 3. vbi limitat, primò quando aliàs verba nil operarentur. d. l. ſi quando. l. 1 ff. de teſtam. milit. Secundò quando diceretur, quòd ſecundùm liberam voluntatem ſuam: nam tunc non tenetur ſeruare ſolemnitates iuris ciuilis, ſed naturalis tantùm. Barto. extrauagan. ad reprimendum. verb. *videbitur*. in fin. Feli. in cap. 1. col. 17. de Conſtitutionibus. Vnde tali caſu non poſſet præiudicare iuri quæſito 3. Bald l. totalem de milit. teſtamento. Tertiò, quando aliàs eſſet neceſſaria

ſeſti. vide Ripam l. 1. col. penult. ſol. matri.

¶ *Communis.*] Ripa l. naturaliter §. nihil commune, num. 182. de acqui. poſſ.

¶ *Decem pro centum.*] Facit Ang. Aret. conſ. 90. Et ita firmat Felinus hîc, columna finali, ſed nimis excedit, per ea, quæ ſcripſit in tractatu vſurarum, num. 501. & 527. per quæ non eſt dubium quin validum, & iuſtum ſit ſtatutum Florentinum, quod talis miſſus lucretur quinque in centum de quo Socin. conſ. 126. lib. 1.

IN CAPVT *Sane.*

DE OFFICIO DELEGATI.

¶ *Bald.*] Sed Bal. non loquitur de Vicario, ſed de filiis, nepotibus, vel collateralibus.

¶ *Præferretur.*] Quod refert & laudat Fran. Purp. l. 1. nu. 633. de offic. eius, cui mandata eſt iuriſdict. vbi idem ſentit. etiam ſi Dux Venetorum fuiſſet præſens, Sed in gratiam domini ſui loquebatur, & malè, quia Dux Venetorum antiquior eſt, & excellentioribus præeſt, & loquuntur hîc de iudicio Ludou. XII. cum quo prudentia, populique & iuſtitiæ amor regum Franciæ interiiſſe videntur, luxu, & ignauia ſuccedentibus.

¶ *Officium.*] Iaſon l. 1. in principio colum. 4. de officio eius, cui mand. Dec. c. Cum venerabilis. notab. 1. infrà de except. Curtius ſeni. conſil. 79. col. 2. Gomeſ. in regulis Cancell. in principio.

¶ *Iudici.*] Dec. conſ. 606. cum conſil. 96. Corn. conſ. 96. lib. 4. tetigi ad Decium conſil. 554.

IN CAPVT *Ex parte 1.*

DE OFFICIO DELEGATI.

¶ *Libera.*] Nec poteſt in fauorem alterius admitti per inferiorem, etiam Legatum de latere, niſi haberet de ſpeciali mandato, quia eſſet ſimonia, cuius leg ou: Papa dicit ſe non teneri. Roma. conſ. 317. Gloſſ. Pragmat. de elect. verbo *temporalis*. Dec. conſ. 241. num. 1. vbi dixi. Adde Pau. Pariſ. conſ. 143. col. 2. lib. 4. Aymo. conſil. 122.

¶ *Secus.*] Et malè, vt dixi in tract. vſurar. num. 7.

¶ *Eccleſiæ.*] Dixi ad Decium infrà de elect. cap. ſignificaſti. num. 15.

IN CAPVT *Ex parte 2.*

DE OFFICIO DELEGATI.

¶ *Informata.*] Vt dixi in conſuetudine Pariſienſi §. 41. num. 86. & ſup. ad Decium cap. ne innitaris lect. de Conſtitut.

¶ *Arbitrium.*] Socinus conſil. 195. col. 2. lib. 2.

¶ *Exceptiones.*] Roma. conſ. 76. conſ. 472.

¶ *Friuola.*] Alexand. conſ. 51. num. 11. conſ. 80. col. 2. lib. 1. vbi dixi.

¶ *Qualitatis.*] Panorm. c. Item cum quis col. 1. de Reſti. Spo Gemi. Phil. Franc. c. Cupientes. §. quod ſi per viginti de elec. in 6. Gemi. conſ. 24. Alex. conſ. 5. nu. 3. lib. 1. Iaſ. l. nam poſtea. §. ſis minor. num. 9. de Iureiur. Idem Dec. inf. de appellationib. c. conſuluit. 1. notab. 3. l. fin. num. 40. C. de edic. diui. Adr. tollen. Decius conſilio 458.

¶ *Conſului.*] Imò, vt dixi in dicto conſil. 27. ibi ſpecialis erat renunciatio, & alibi Decius ſequitur opin. Roma. quæ vera eſt, vt conſ. 446. dixi ad Alexandrum. conſ. 146. num. 9. lib. 6.

¶ *Innocentiam.*] Facit Hippolyt. Marſil. ſing. 19.

Alexan. conſ. 119. lib. 1. vbi dixi. Decius l. quatenus §. de regulis iuris conſil. 298.

¶ *Executionem.*] Hæc eſt obliqua conuentio, quæ non admittitur, niſi contra diſpoſitionem irrationabilem.

¶ *Eccleſiaſtico.*] Idem Decius latè conſil. 170. & malè quia eſt de foro ſeculari vt dixi in tract. vſurar. num. 115. Et mecum etiam ſentiunt Pet. Anch. repe. c. ea quæ in 2. principali. q. de reg. iur. in 6. & conſ. 257. Io. Calde. c. poſt miſerabilem de vſuris. Paul. de Leaza. Clem. vnica ſuper ver. repetentibus. de vſuris. Steph. Bertran. conſil. 119. cùm ſcriberem. col. fin. lib. 2. Hier. Cagnol. l. 2. num. 35. C. de pact. inter empt. & vendi.

IN CAPVT *Quoniam Abbas.*

DE OFFICIO DELEGATI.

¶ *Nomine.*] Ægidius Bellamer. deciſi. 39. Alex. conſil. 175. col. fi. vbi dixi lib. 5. Secus in nominatis & quadratis quos vocant, vniuerſitatum, quibus non debet nocere obitus prælati, cui inſinuauerunt & copiam dederunt.

¶ *Speciale.*] Imò nil ſpeciale, ſed ibi erat nomen appellatiuum, Hierophylaci, id eſt, cuſtodi ſacrorũ, quem ſacriſtam ſiue Æditūum vulgò vocant. Et ſi fuiſſet nomen proprium, adhuc non ipſi, ſed intuitu miniſteri templo legatũ eſt, & ſic omnino cõcordat.

¶ *Commendatio.*] Et benè vide Purpurat. l. 1. nu. 274. de offi. eius cui manda. eſt iuriſdict.

¶ *Plenitudine.*] Hippo. Marſil. ſing 84. Decius l. more. col. 4. de iuriſd. om. iudic. l. ciuitas. ſi cer. pet. conſ. 77. Alber. Bru. conſ. 34. col. fin. Aymo. conſil. 75. num. 3. Alexan. conſil. 60. lib. 2.

¶ *Ioan. And.*] In addition. Spec. tit. de delegat. §. licet. ver. *reſtat*, Idem Pau. d. l. falſa. §. 1 de condi. & demonſt. Steph. Coſta. tracta. de ludo col. 12. Soci. l. ſi. ſi ex noxa. cau. aga. Et benè, quicquid dicat Imola. facit Alexan. conſ. 23. lib. 5.

¶ *Quod non.*] Hæc vera indiſtinctè, fallit in commiſſione executiua.

¶ *Bal.*] Quem etiam ſequitur Dec. conſ. 516. col. fin. Iaſon l. diuortio. §. quod in anno, ſol. matr. Gul. Benedic. repet. c. Raynutius ver. *cætera bona*. nu. 19. de teſtamentis Pau. Picus. repet. § Titia cum nuberet. in l. Titia. char. 16. num. 120. q. 28. de lega. vbi limitat procedere, ſi tempore teſtamenti habebat vxorem: ſecùs, ſi non habebat, quia tunc venit vxor futura, nedum prima, ſed etiam decima. Et placet, & Bal. ſequitur. Feli. c. 2. de treuga & pace. Franciſcus Cre. ſing. 8.

¶ *Alterius.*] Et conſtat quòd tanquam vxori, non tanquam ipſi: & ſic contemplatione viri.

¶ *Sicut.*] Dixi latè in conſuetudine Pariſienſi. §. quinto, num. 67. cum ſeq.

IN CAPVT *Super eo.*

DE OFFICIO DELEGATI.

¶ *Ad rem.*] Decius ſuprà de Reſcript. c. 2. col. 9. infrà de iudic. c. At ſi Clerici. §. 1. col. 12.

¶ *Tertium.*] Idem Dec. inf. de Appellat. c. Cum teneamur. in fi. conſ. 198. col. pen. conſil. 410. num. 14. Ang. Iaſ. l. ſi vnus. §. ante omnia. de pact. Imol. l. quæſitum. col. 9. à quibus appel. non licet. Alex. conſil. 85. lib. 3. conſ. 86. in fine, vbi tetigi lib. 7. Corn. conſil. 118. col. 2. lib. 2. Iaſon l. cum filiusfamil. col. 7. de verborum obligationibus.

¶ *Tertio.*] Iaſon l. ſi vnus. §. ante omnia. de pact.

l. certi. condictio. §. quoniam. ſi cer. pet. ſed falſum eſt & contrarium ſeruatur, vt dixi in conſuetudine Pariſienſi §. 162.

IN CAPVT *Cauſam matrimonij.*

DE OFFICIO DELEGATI.

¶ *Circa primum.*] Felinus in 2. col. ver. *Mod. hic dicunt.* Iaſ. in l. Tranſactionem C. de tranſact.

¶ *Pau.*] Quod eſt conſ. 173. col. 1. cum ſeq. lib. 1. in nonis. Idem Franciſcus Aret. conſil. 24. col. 4. Cor. conſil. 124. conſil. 180. ad finem libri tertij. Socinus conſil. 263. col. 3. lib. 2. Curtius iunior conſil. 141. colum. 2. & benè, quamuis Aymo. contra, conſilio 114.

¶ *Tacitum.*] Idem Bart. l. quæ dotis. Alexander l. ſi cùm dotem. §. Eo autem tempore. ſoluto matri. Alciatus c. Cùm contingat. num. 6. de iureiurand. vbi in lectura Alciat. impreſſio mendoſa eſt, quia vbi legitur *& præſumatur conſenſus* l. penult. debet legi, *vt præſumatur diſſenſus.*

IN CAPVT *Cauſam, quæ.*

DE OFFICIO DELEGATI.

¶ *Dominum.*] Alexander conſ. 56. lib. 3. vbi dixi. Carolus Ruynus conſ. 35. 35. lib. 1. Andreas Tiraq. de legibus connubialibus. fo. 92.

IN CAPVT *Relatum.*

DE OFFICIO DELEGATI.

¶ *Citatio.*] Ita ſentit Decius hîc & hæc vera indiſtinctè. Et ſic non differentia inter Leges & Canones, licet videatur communis opinio, quòd ſecundum Canones ſufficiat commiſſio citationis, vt tenet Felinus in c. ſeq. Lanceloc. Dec. l. ſi pluribus. col. 4. deleg. 1. deciſio Tholoſa. 341. & 161. Steph. Auffreri. & quamuis poſtea Philip. Decius diſtinxerit in l. more. num. 4. De iuriſ. omn. iudic. & quamuis idem Decius in c. ſeq. num. 2. ſequatur communem errorem. Sed quòd non ſit differentia inter Leges & Canones, ſed ſufficiat & requiratur citatio, tenet Ægidius Bellamer. infrà de Officio delegati c. fin. num. 9. & benè, non autem requiritur citationis relatio, ſed ſufficit executio. Socinus in rubrica. C. de in ius vocan.

¶ *Tenetur.*] Et eſt communis & vera opinio. Idem in mandato capiendi, & carcerandi. Ang. d. l. fundi. Iaſon Purpur. l. more. de iur. omn. Iud. 136. limitat.

IN CAPVT *Gratum gerimus.*

DE OFFICIO DELEGATI.

¶ *Litis conteſtatio.*] Adde dom. Alexand. in lege 1. ff. de Iuriſdict. omnium iudicum.

¶ *Vtatur.*] Imò ſolùm præparat: & ſic oportet citationem eſſe exactam, vt dixi in cap. præcedenti. num. 5.

¶ *Non poteſt.*] Roma ſingul. cl. Felinus c. capitulum. col. 13. de Reſcriptionibus. Alexand. conſilio 132. num. 2. lib. 5. Philippus Franc. c. 1. col. 3. de Reſcriptionibus in 6. Iaſon. l. qui Romæ, §. Sella columna prima de verborum obligationib. Philippus Decius. l. Cum fundus. §. ſeruum. numero 21. l. Cùm proponas. 2. numer. 9. C. de pact.

¶ *Dicto quaſi.*] Adde hîc. Felinum in 4 col. ver. *gloſſ.* in verſic. *cæptum.* & per Iaſo. in l. Iuis, ff. de liber. & poſthu. hære. inſtit.

IN CAPVT *Prudentiam.*

DE OFFICIO DELEGATI.

¶ *propinquorum.*] Latè Andreas Tiraqu. de legibus communibus à glo. 6.

¶ *Concluſio prima.*] Adde hîc Henricum Bohic. in principio ponentem pulchram diſtinctionem, ſuper hac gloſſa.

¶ *Sed non.*] Vnde non poſſunt multiplicare tribunalia, & officiales, vt tetigi in conſuetudine Pariſienſi §. 10. q. 6.

¶ *Primogenitus.*] Alexander conſil. 60. lib. 6. Franciſcus Curtius ſenior conſil. 68. Iaſon l. ſtipulationes non diuiduntur col. 18.

¶ *Contrarium.*] Idem Alexander conſil. 6. vbi dixi. conſil. 30. lib. 6. & benè dixi in conſuetudine Pariſienſ. §. 35. quæſt. 1.

¶ *Solus.*] Iaſon conſilio 110. in fin. lib. 1.

In §. *Adijcimus.* eiuſd. cap.

DE OFFICIO DELEGATI.

¶ *Pauperes.*] Alexandrum conſilio 109. numero 9. lib. 7.

¶ *Valeat.*] Et benè, vt etiam ſentit Decius ſuprà eodem cap. de Cenſi. in princ. col. 3.

In §. *Sexta.* eiuſd. cap.

DE OFFICIO DELEGATI.

¶ *Seculari.*] Non ſeruatur in hoc regno.

¶ *Plenè.*] Alexand. conſil. 59. num. 2. lib. 2. vbi dixi. Dec. dicta l. 2. num. 47.

¶ *Teſtes.*] Vide infrà ad Decium, infrà de appellationibus. c. Ad præſentiam.

¶ *Probatur.*] Deciſ. Tholoſ. 301. dixi ad Decium infrà de Appellationibus. cap. Paſtoralis. §. verum numero 4.

¶ *Expreſſis.*] Decius infrà de probat. in Rubr. numero 13.

IN CAPVT *Cum cauſa.*

DE OFFICIO DELEGATI.

¶ *Vnius.*] Et benè, niſi in caſibus expreſſis Roma. ſing. 414. conſil. 427. & dixi ad Alexand. d. conſil. 81. lib. 4. Idem Decius infrà de Appellationibus. c. ex parte col. 5. tetigi ſuper text. c. 1. de ſupplen. neglig. præla.

IN CAPVT *Cum ſuper.*

DE OFFICIO DELEGATI.

¶ *Tribus cauſis.*] plures cauſas recuſandi iudicem ponit Specu. in tit. de iud. deleg. §. ſupereſt videre. Panorm. Feli. c. Vt lite non conteſt. Steph. Auffre. tractatu de Recuſationibus.

¶ *Talem.*] Alexander conſilio 17. libro tertio. Philippus Decius infrà de except. c. Venerabilis. numero 38.

Digitized by Google

¶ *Indiuiduis.*] Henricus Bohic. hîc, Philippus Franc. c. vtile. de regulis iuris, in 6.

¶ *Conſtabat.*] Panorm. Felin. hîc, Alexander l. ſi ſeruus plurium. §. fin. de leg. 1. idem conſ. 55. num. 8. lib. 5. vbi tetigi.

¶ *Eo modo.*] Felinus col. 3 Alexander conſil 42. lib. 1. vbi dixi.

IN CAPVT *Conſuluit.*

DE OFFICIO DELEGATI.

¶ *Hora.*] Deciſio Tholoſ. 427. Socinus tractatu de citationibus art. 20.

¶ *Dies.*] Latè Andreas Tiraquell. tract. retract. proxim. §. 1. gloſſ. 11.

¶ *Dicatur.*] Idem Decius cap. ne inuitatis. lect. 2. in princip. de conſtit. cap. cauſam, quæ. col. 1. de reſcript. Philip. Franc. cap. ſæpè contingit de appellationibus.

¶ *Vnum.*] Imò quandocumque ſaltem intra annum, & ita obſeruatur.

IN TITVLVM DE IVDICIIS. 1.

¶ *Sicut.*] Facit Bald. in cap. nam concupiſcentiam, ſuprà de Conſtitutionibus. quòd ſtatutum puniens in termino, cenſetur punire in via. Sed hoc reprobatur per Iaſonem in lect. 2. in fine, de iuriſdictionibus omnium Iudicum, & in l. quominùs. not. 9. de fluminibus, & benè: quia licèt prohibito conſequenti ſit prohibitum antecedens: non tamen quoad pœnam incurrendam gloſſ. in Clem. verb. *contrahere*. de contang. & affinit. Cy. Bald. Salic. l. 1. ſi rector prouinc. Bal. in l. penult. § docere. quæſt. vltim. Ne quis eum, qui in ius vocatus eſt, vi exim. Alexander conſil. 194. lib. 2. verum eſt, quod Alciatus infrà eodem cap. Cùm non ab homine, numero 102. ſaluat dictum Bald. vt procedat, quando quis erat in actu faciendi, & veriſimiliter feciſſet, niſi fuiſſet deprehenſus, & prohibitus. Et mouetur, quia aliàs iſta deprehenſio non adiuuat delinquentem, quia punietur pro modo delicti: ſed impedit delictum conſummari. Ideò impediet pœnam à ſtatuto impoſitam delicto conſummato.

¶ *Non probatur.*] Et ſic Decius ſentit ſimpliciter, quòd illud dictum Baldi falſum eſt, & benè, quamuis Franciſcus Ripa hîc, num. 16. ſequatur Bald. & reprobet Decium, ſed poſteà Decius rectè ſe defendit, & refellit Ripam in l. 1. num. 47. Cod. de ſeru. fugit. vbi tetigi. Et quamuis Alciatus in d. c. cùm non ab homine, num. 103. nitatur ſaluare dictum illud Baldi, ex eo quod mulier veriſimiliter fuiſſet cætera conceſſura, niſi fuiſſet deprehenſa: tamen dico, quòd illud dictum eſt falſum, etiam ſi nedum veriſimile, ſed certum eſſet, quod conſummaſſet, niſi deprehenſa & impedita fuiſſet, quia licèt aliàs caſtigari poſſit, tamen pœna ſcripta in caſu conſummato, non debet extendi ad actum tentatum.

¶ *Communis.*] Sed eam reprobat Decius, & tuetur opinio Paul. & benè, quamuis Felin. c. cùm ſit generale col. 4. infrà, de foro compet. c. 1. col. 10. infrà, de iureiurand. c. prætereà, col. 10. infrà de ſponſalibus. & Franciſcus Ripa hîc, num. 28. ſequantur conſ. 3.

¶ *Reſolutione.*] Dicendum, vt dixi ad dictum in c. vinum, col. 4. ſi cert. petat.

¶ *Practica.*] Imò nullo modo ſeruatur in praxi, niſi in terris Papæ.

¶ *Teſtis.*] Idem Decius ſuprà de Conſtitutionibus c. Eccleſia ſanctæ Mariæ, num. 23.

¶ *Dictum iudicium.*] Adde Felinum hîc, in rub. in 1. col. verſic. *de iudicio*. gloſſ. in rubr. eod. in extrauag. *Criminibus*.

¶ *Sententia continetur.*] Adde Philippum Francum in c. ſtatutum. §. inſuper num. 6. de reſcriptionibus, lib. 6. Geminian. c. pia. §. fin. de exceptionibus in 6.

¶ *Inquiſitionis.*] Latè hic Franciſcus Ripa num. 54. cum ſeq.

¶ *Temporale.*] Hanc tenet Decius hîc, & benè idem Rochus Curtius, de iure patron. verb. *ius*. & ita obſeruatur, quandiu ſpectat ad laicos, vel ratione patrimonij. Latè ſe inuoluit Franciſcus Ripa num. 60. cum ſeq.

¶ *Præſcribi.*] Imò poteſt indiſtinctè præſcribi. Gemin. conſ. 123. Alexander conſ. 74. num. 26. lib. 4. Philippus Corn. conſil. 47. col. 2. lib. 3. Rochus Curtius tractat. de iure patron. verſic. *Ipſe vel is à quo*. q. 36. Decius infrà de exceptionibus c. venerabilis. col. 17. & conſ. 117. conſ. 123. conſil. 126. conſil. 134.

¶ *Vltima quæſtio.*] Adde dom. Iaſon. de May. in rub. C. de iudic. numero 4. Franciſc. Ripa hîc, num. 91. cum ſeq.

IN CAPVT *De quo vult Deo.* 1.

DE IVDICIIS.

¶ *Non tollitur.*] Gemin. conſil. 36. col. finali. Decius conſil. 151. col. 1. Iaſon conſ. 98. col. 2. lib. 4. Alexander conſ. 122. num. 9. lib. 4. vbi dixi.

¶ *Mihi.*] Qui hoc non dicit, non hoc tradit, Franciſcus Ripa. hîc, verb. *tertiò amplia*.

¶ *Arbitrio*] Idem in effectu. Franciſcus Ripa hîc num. 17.

¶ *Factum.*] Alberic. Bart. l. 1. §. ſi quis in ſuo. ne quid in loco publico. Bald. conſ. 378. lib. 1. Franciſcus Curtius ſenior conſ. 76. col. 4. Franciſcus Ripa hîc, num 20.

¶ *Solemniter.*] Felin. c. ſicut de re iudic.

¶ *Concluſum.*] Alexander l. 4. §. hoc autem col. 4. de damno infecto. c. rem natam, repet. cle. ſæpè gloſſ. verſ. *Interrogabit*. de verborum ſignificationibus, & hîc veritas, quamuis Decius & Ripa hîc, num. 21. ad finem contrà ſentiant, & apertiùs idem Decius infrà de probat. in rub. num. 10. vbi reprobaui modificando, vbi dixi.

¶ *Neceſſaria.*] Sed tantùm declaratio. Ripa hîc, num. 25. dixi in Conſuetudine Pariſienſi num. 5.

¶ *Inficitur.*] Ripa hîc, num. 32.

¶ *Iuſſus.*] Bartol. l. 2. C. de iur. cal. Panorm. cap. cùm cauſam. col. 9. de iur. Guido Pap. conſ. 7.

¶ *Caput.*] Idem Hieronymus Grat. conſil. 134. lib. 2.

¶ *Errare.*] Vt Ariminenſe.

¶ *Fidem.*] Imò etiam quoad mores, quatenus ſequitur verbum Dei.

¶ *Aſſeſſorem.*] Quem non vult remouere. Et idem ob vicarium ſuſcipere, ſi vult cum eo iudicare, aliàs ſecùs.

¶ *Vicario.*] Et benè, quamuis Franciſcus Ripa hîc, num. 43. reprehendat Decium, & malè, quamuis Epiſcopus poſſit eum ad nutum reuocare.

¶ *Falſum.*] Imò non eſt in hoc differentia inter ius Ciuile & Canonicum, vt dixi in tract. diuidui, & indiuidui.

¶ *Senis.*] Et etiam Florentiæ, vt Decius d. l. ſi

Digitized by Google

conuenerit in principio. Idem tacito Decio, firmat Alciatus lib. 2. Paradox. cap. 17. & malè. quia nec verbis, nec mente congruit. Ideò tenendus eſt communis intellectus, vt etiam dixi in d. l. ſi conuenerit. adde Ripam hîc num. 8. in fin.

¶ *Ampliatur.*] Et ſi. falſum eſt dictum Ludou. Roman. ſingular. 144. Vltimò dico, quamuis Franciſcus Ripa hîc num. 49. illud ſequatur, & licèt idem teneat Iaſon d. l. ſi conuenerit. num. 30.

¶ *Papia.*] Scilicet Iaſon, quem Decius num. 28. quem ibi num. 10. malè, vt hîc, reprehendit. Et Franciſcus Ripa hîc, num. 55. malè citat Iaſonem pro communi.

¶ *Acceſſerit.*] Hæc ſolutio facta eſt. Solue quod dicta lex, contraxiſſe, loquitur quando promiſſum eſt ibi ſoluere, & ſic iam contractum eſt forum: quo caſu etiam pro pœna intereſſe, & aliis acceſſoriis, contractum eſt: ſecùs ex eo quod quis promiſit ibi litigare, quia ob id nondum in aliquo contractum eſt forum, & ita dicendum de iure, licèt Franc. Ripa hîc, num. 56. ſe inuoluat. Sed in hoc Regno d. l. contraxiſſe. non ſeruatur, nec contrahendo. Et quis ſortitur forum, vt dixi ad Decium in d. l. ſi conuenerit.

¶ *Reſolutione.*] Idem Franciſcus Ripa hîc, num. 56. limita. ſi agatur actione ex eodem contractu, vt dixi ad Decium l. vinum. col. 4. ſi cert. per.

¶ *Licet iuramentum.*] Hanc tenet Decius hîc, & eſt verior, licèt Franc. Ripa hîc, & num. 59. ſequatur communem.

¶ *Compenſare.*] Matheſil. ſing. 54. Alexand. conſ. 91. lib. 2. Iaſon conſ. 134. col. 1. lib. 4. Ludouicus Gozadi. conſ. 69. & eſt communis. Sed contrarium verius eſt, & practicatur, quod iuramentum non impedit compenſari, vt plenius dixi in Conſuetudine Pariſienſi § 62. quæſt. 6.

¶ *Confeſſionem.*] Et malè, quicquid Decius dicat.

¶ *Renuntiant.*] Idem Franciſcus Ripa hîc num. 65. & malè.

¶ *Tacitè.*] Maria. Socin. c. dilecti filij num. 20. de foro compet.

¶ *Fideiſſorem.*] Idem Franciſcus Ripa hîc num. 65. & benè.

¶ *omnibus.*] Ripa hîc num. 7.

¶ *Tertiò.*] Hanc quartam & quintam fallentias, veras non puto.

¶ *Ergo idem.*] Hoc tenet Marc. Soc. c. dilecti. Char. vlt. Lancel. Decius l. hæres abſens. §. de Iud. Franc. Ripa. hîc num. 68.

¶ *Secùs.*] Et benè, quicquid dicat Franciſc. hîc, num. 68.

¶ *Citatione.*] Vide Maria. Socin. tract. de citat. art. 7. num. 71. art. 27. num. 60. in fin. & in c. veniens. nota vlt. vbi Panorm. col. 2. de accuſ. Alex. conſ. 212. num. 1. lib. 6. vbi dixi.

¶ *Secundò.*] Et ita practicatur.

IN TITVLVM
DE IVDICIIS. 2.

¶ *Paduæ.*] Et ſic nunc Papiæ quarto legit nec nec minùs inſperuacuis ſcatet.

¶ *Fatetur.*] Et benè, quicquid dicat Decius, quem reprehendit Franciſcus Ripa hîc, num. 49. ſed mox idem Ripa vacillat. Dic quod hoc ſtatutum habilitat tantùm in his, quæ per modum iuriſdictionis contentioſæ, non autem in his, quæ fiunt per modum iuriſdictionis voluntariæ, ſiue ante, ſiue poſt litem conteſtatam: vt in ſimili Bartol. & l. certum, §. ſed an & ipſos. de confeſſis. Bald. l. 1. col. 6. C. de confeſſ. Panorm. cap. 1. vt lite non conteſt. cap. final. de confeſſ.

¶ *De iudiciis.*] Adde hîc dom. Iaſonem de May. in principio Rubricæ. C. eod. titulo.

¶ *Mentio.*] Decius ſuprà de reſcriptionibus cap. 1. col. 3.

¶ *Iudici.*] Sed quia Eccleſiaſtici inde negotiabantur, vt etiam cauſâ quæſtûs facere præſumuntur, vt ait Henricus Bohic, cap. irrefragabili. Suprà de officiis ordin. non toleratur in hoc regno, quòd ſibi, vel fiſco Domini, ſeu Epiſcopi, vel in eius eleemoſynam, pœnam pecuniariam adiudicent, etiam ſi dicunt in pios vſus in genere, ne in rem ſuam vertant: vt Ioan. Fab. l. 2. C. de Epiſcop. audiend. Sed debent exprimere certum pium vſum, aliàs appellari poteſt, tanquam ab abuſu ad Senatum regium.

IN CAPVT *De quo vult Deo.* 2.
DE IVDICIIS.

¶ *Surrogatur.*] Quod mordet Franciſcus Ripa hîc numero 12. Sed Decius meliùs dicit.

¶ *Concluſum.*] Et ſic Decius corrigit veterem opinionem ſuam, quam priùs tenebat, infrà de probat. in rub. num. 30. vt ibi dixi.

¶ *Reditibus.*] Quod non ſeruatur, quamuis Franciſcus Ripa hîc, numero 12. dicat etiam ipſo facto eſſe priuatum, & eam eſſe communem ſententiam, & malè.

¶ *Poſt annum.*] Vide deciſion. Tholoſ. 366. Roma. ſing. 303. Ripam hîc num. 76.

¶ *Feriatis.*] Caccialup. tract. de debitor. fugit. quæſt 4. & 7. dixi ad Alexandrum conſil. 64. col. 2. lib. 3. conſ. 141. lib. 6. & vltra ea, quæ ibi addidi, idem tenent Carolus Ruinus conſ. 18. Alciatus cap. cùm non ab homine num. 64. cum ſeq. infrà eod. Et Franciſcus Ripa hîc, numero 88. ampliat etiam die feriata, & in templo. Antonius Rubæus reper. §. morte. in l. non ſolùm. num. 242. ff. de oper. noui nuntia. & Ripa hîc, num. 88. ampliat. 3. & 4.

¶ *Non inducunt.*] Idem Franciſcus Ripa hîc, numero 91. & benè, quicquid Decius dicat.

¶ *Vno actu.*] Decius l. 1. num. 10. C. de ſer. fug. vbi citat quæ hîc dicit. Idem Ripa hîc, num. 76.

¶ *Plures.*] Alexander l. Imperator. col. 3 ad Trebell. Iaſ. l. cætera. §. ſed ſi quis. de legat. 1. Corn. conſil. 30 lib. 3. Ripa hîc, num. 94.

IN CAPVT *Decernimus.*
DE IVDICIIS.

¶ *Arbitratorem.*] Et benè, eo tamen modo, quo licet tranſigere, vel paciſci.

¶ *Abbates.*] Paul. Pariſ. conſ. 22. num. 14. conſ. 95. conſ. 97. lib. 4.

¶ *De eleemoſyna.*] Not. quod eleemoſyna debet potiùs fieri pauperibus, qui ſunt in loco, quàm alienigenis.

¶ *Certum.*] Et benè, licèt Felinus dubitet infrà de exceptionibus. cap. Apoſtolica. col. 4. Facit Ioan. And. in Mercur. quod alicui ſuo nomine. de reg. iur. col. 6. Idem Franciſcus Ripa hîc, num. 3.

¶ *Valet.*] Philippus Decius conſil. 17. conſ. 167. His adde conſil. 494. conſ. 419.

¶ *Nulus.*] Imò valet ſi dependet à poteſtate agentium, vt contractus.

¶ *Frater minor.*] Facit Decius conſil. 464. conſilio 419.

¶ *Quod non.*] Contrarium ſeruatur: & ſic ſuperfluit

perfluit intricatio Franciſci Ripæ hîc num. 112.

¶ *Laicus.*] Hoc tenet Decius, & benè, quidquid dicat Franciſcus Ripa hîc, num. 112. num. 116.

¶ *Quod ſi.*] Idem Iaſ. Philipp. Decius l. 1. in fin. de offic. aſſeſſ. Franciſci Ripæ hîc, num. 117.

¶ *E contra.*] Adhuc idem tenet Franciſcus Ripa hîc, num. 117. in fin. vt ob id non poſſit recuſari, & benè.

¶ *Quod ſic.*] Idem Compoſtel. Panorm. d. cap. quia propter. Felin. c. cùm dilecti. col. penult. de fide inſtrum. Franciſcus Ripa hîc, num. 120.

¶ *Territorio.*] Decius l. in ambiguis. § non eſt nouum de regulis iuris. Socinus l. finali col. 1. de iuriſdict. omnium Iudicum. vbi idem Decius col. 6. contrarium tenet.

¶ *Facto.*] Stepha. Aufret. repet. cap. 1. de officiis ordin. reg. 4. Fallent. 8 And. de Iſer. quæ ſint regal. col. 12. in vſibus feudorum. Paul. conſil. 17. lib. 1. Gemin. conſ. 66. col. 1. Amplia etiam ſi agatur de merè Eccleſiaſtico, vt de hæreſi Lancelot. Decius l. Magiſtratibus, ad finem: de iuriſdict. omnium Iudicum. Alciatus l. omni. de ſacroſanctis Eccleſiis.

¶ *Memoria.*] Imò valet, aliàs eſſet abuſiua conſuetudo primitiuæ Eccleſiæ, quæ longè purior & ſanctior fuit.

¶ *Torquere.*] Franciſcus Ripa hîc num. 99. dicit opinionem Baldi eſſe ſuſtentabilem. Ego verò dico verum & practicari.

¶ *Dicuntur Prælati.*] Adde hîc Felin. in 4. col. num. 9.

IN CAPVT *Quanto.*

DE IVDICIIS.

¶ *Patronatus.*] Non ſeruatur in hoc Regno. Faciunt quæ dixi in conſuetudine Pariſienſi § 37. gloſſ. 10. num. 5.

¶ *Inferri.*] Et malè.

¶ *Contra ium.*] Idem Decius cap. examinata. col. fin. de con. vtili vel inutili, & benè.

¶ *Eccleſiæ.*] Correctum in hæreditate.

¶ *Non valeret.*] Imò valet, vt ſcripſi in Conſuetudine Pariſienſi §. 37. gloſſ. 10. num. 7. plus dixi in d. Conſuet. §. 1.145 quod tam in diuiſione quàm in venditione poteſt contemplatione talis iuris, pretium augeri, quamuis Ant. in ſecunda parte Summæ tit. 1. cap. 5 de ſimon. §. 24. ſentiat eſſe vitium ſimoniæ, & malè.

¶ *Libera.*] Niſi ſit prædiis annexum, vt dixi ad Decium in l. 2 num. 2. C. de in ius vocan.

¶ *Correctis.*] Decius l. fin. lect. 2. num. 8. C. de bon. poſſ. contra tab. vbi dixi, non è contra gloſſ. c. nouit. infrà eod.

¶ *Poſſeſſionis.*] Contrarium notoriè ſeruatur in hoc Regno. Imò etiam de ipſo petitorio reali iuris patronatûs laicis principaliter intentato, cognoſcit hic iudex ſæcularis, etiam priuatiuè ad iudicem Eccleſiaſticum, etiam inter ſacerdotes, putà ratione eorum patrimonij quemadmodum de petitorio decimæ infeudatæ cognoſcit, vt dixi in Conſuetudine Pariſienſi §. 46. quæſt. 4.

IN CAPVT *At ſi Clerici.*

DE IVDICIIS.

¶ *Nullus.*] Ang. Aret. tract. malefic. verb. *Compar. dicti inquiſiti, & confi. totum*, vbi Aug. de Arim. malè reprehendit Angel. Adde Hip. Marſil. ſing. 201.

¶ *Praeſcriptione.*] Idem Decius in Magiſtratibus col. 2. de iuriſdictionibus omnium Iudicum. Et hîc malè dixit Angelus in d. tract. Mach. verb. *compar. d. inq. & confi. totum.* col. 4.

¶ *Contumaciam.*] Quia ex ea ſola non fertur ſententia, donec de crimine conſtet probatione facta in abſentem.

¶ *Non teneatur.*] Idem Decius ſuprà de reſcrip. cap. 2. num. 13. vbi Franciſcus Ripa num. 67. cum eo tranſit. Sed dicendum quòd confeſſio ſimplex relata ad articulum, implicat qualitates in eo contentas: ſecùs ſi tantùm fatetur factum, quia non includitur qualitas in confeſſione non expreſſa. Bart. Bald. Ang. l. ſi cui. 2. §. 1. de legat. Angelus Aret. in tract. malefic. verb. *compar. dicti inquiſi. confi. em. totum.* col. 1. dixi ad Alexandrum conſ. 171. num. 4. lib. 6.

¶ *Veriſimilis.*] Anchar. conſ. 24. viſa inquiſitione. Anton. cap. vlt. de confeſſ. Cepol. cauſa crim. conſ. 31. c. quidam ruſtici. col. 4. Hippo. Marſil. l. de minore in principio, col. 10. de quæſtionibus, & in Rubrica de probat. col. 24. & ſingul. 319. Philipp. Decius infrà de probat. cap. iurauit. col. 3. l. cùm tenor. 4. C. de tranſact. conſil. 596. num. 10.

¶ *Minùs.*] Imò ſufficienter, & benè reſpondet. Inuenio quòd dominus Decius ſæpè in eadem cauſa conſuluit contra Bartol. Socinum. Et in ſuis lecturis ſe iactat, ſecundum ſe contra Socinum iudicatum: vt in l. ſi donatione, col. 3. C. de Collationibus: de ſuo conſilio 20. contra conſilium Socini 295. Et hîc de ſuo conſilio 65. contra illud Socini 157. ſed in vtroque malè conſuluit Decius, & priùs ſecundum eius conſilium iudicatum fuit.

¶ *Naturam.*] Tranſeat reſpectu dictæ circunſtantiæ, ſed non valet conſequentia ad ſimpliciter, nec infinita circunſtantiarum varietas patitur certam dari regulam.

¶ *Stare.*] Idem Felinus hîc col. 4. infrà de for. compet. c. ad abolendam Hæretic. Petr. Anchar. Philippus Franciſc. in dicto capite vt inquiſitionis. Petrus Anchar. in repet. c. ea. quæ. col 23. de regulis iuris Bald. in authent. Clericus quoque, in fine C. de Epiſcop. & Cleric. conſ. 260. lib. 3. Angelus lib. 1. C. de exhib. reis. Bald. in c. ſi duobus. de appellationibus. Salic. l. ea quidem. col. 66. de accuſat. Stephanus Aufr. repet. Clem. 1. reg. 4. Fallent. 27. de officio Ordinar. Iaſon in l. Magiſtratibus. ff. de iuriſd. omnium Iudicum. Quod ſimpliciter acceptum, periculoſum eſt, & contra tex. in §. ſi verò crimen. in authent. de ſanctis Epiſcop. Gulielm. Benedict. in reper. c. Raynutius. verb. *& vxorem.* num. 448. de teſtamentis. queritur de peruerſa iuſtitia Eccleſiaſticorum, vnde Gulielmus de Cuno. Bart. Bald. in dicta l. Magiſtratibus. Bart. in l. diuus de cuſtod. reorum tenent, quòd quantumcunque crimen ſit Eccleſiaſticum, tamen ſæcularis debet denuò cognoſcere, & veritatem inquirere. Idem Luc. de Penna in l. 1. q. 1. de priuileg. Schola. in l. fin. q. 3. de veteranis lib. 12. C. Ioan. Igne. in l. §. cùm dominus. num. 34. num. 40. cum ſeq. ad Silla. Tandem Phillipp. Decius in d. l. Magiſtratibus in fi. tenuit quòd debet videre proceſſum Iudicis Eccleſiaſtici. Sed quòd ſi ritè factus appareat, tenetur ſtare probationibus, actis & ſententiæ. Alciatus autem in cap. 1 num. 100. de officio Ordinar. arguit pro opinione Bart. Primò, per l. Circuncelliones 25. q. 5. vbi ſæcularis etiam in Clericos iuriſdictionem exercet. Secundò per c. ſuper eod. de Hæret. in 6. vbi ſæculari decernuntur iudicio, & ibi: iudicio ſæculari. Tertiò, quia merus executor cognoſcit in criminali, ne iniuſtum exequatur. Felinus c. paſtoralis. §. quia verò de officio deleg. quibus non obſtantibus recidit in communem, quam dicit ſen-

Digitized by Google

tentiam, quæ tamen non eſt vetus illa communis Canoniſtarum, ſed moderatio Decii in dicta l. de Magiſtratibus, quæ cœpit communiter recipi. Itaque limitat, ſi per proceſſum inueniatur non eſſe crimen merè Eccleſiaſticum, vt refert de muliere damnata hæreſeos per Inquiſitorem fidei, licèt tantùm probatum eſſet quod fecerat pocula amatoria, & per maleficas quaſdam de caſu nocturno cum dæmonibus. Quare fuit dictum quòd ſæcularis non debebat exequi, non quoad pocula, non eſt hæreſis. Et licèt in caſibus exceptis, credatur ſociis criminis, tamen non eſt trahendum ad ea, quæ verè non videntur, ſed per illuſiones dæmonum 26. q. 5. cap. Epiſcopi. Primùm iudices ſæculares ſequebantur primam illam & erroneam ſententiam, deinde tempore meo obſeruata fuit dicta moderatio Decii, tandem in hoc Regno reiecerunt etiam opinionem Bonifacii VIII. in dicto capite inquiſitionis §. prohibemus. vbi decernit hæreſim eſſe crimen merè Eccleſiaſticum, & ſæcularibus omnem cognitionem aufert. Inuentum eſt enim, preſſiùs inſpiciendo, eſſe crimen mistum, cùm etiam lege ciuili damnatur. C. de ſumma Trinit. & de hæretic. per totum. Et ſic etiam ſæcularis poteſtas principaliter cognoſcere poteſt & iudicare in laicos, vt Eccleſiaſtici in Clericos, ſicut de criminibus miſtis Imò fortiùs ab anno 1549. ex edicto regio, ſæcularis poteſtas ſola priuatiue ad omnes iudices Eccleſiaſticos cognouit definiendo, & exequendo criminaliter & de facto per ignem contra quoſcumque etiam Clericos, non tamen in ſacris conſtitutos. Et ita adhuc hodie 1549. ſeruant. Sed cauere debent ne hæreſim iudicent ex traditione, vel conſtitutione hominum: ſed duntaxat ex puro verbo Dei. Sed quid fiet de iis, qui tanta cupidine ſanguinis fundendi ardent, vt falſis delectationibus, & probationibus delectentur, teſtéſque de falſo teſtimonio conuictos, etiam poſt innocentis falsò accuſati combuſtionem, ſub clandeſtina, quam vocant, honorabili emenda dimittant, cauſantes id ſe fidei fauore facere? Certè horrendum manet eos Dei iudicium. Nuper accepi Archiepiſcopum Remenſem Cardinalem Guyſiæ die 4. Iulii 1549. conqueſtum de abrogatione. d. §. prohibemus. & vſurpatione Iudicum ſæcularium, coram hoc Rege Henrico II. qui in ſententiam eius inclinabat, nondum tamen apparet aliud conſtitutum. His ſcriptis publicatum eſt Edictum Regium penult. Decembris 1549. quo ſæculares Iudices iubentur ob hoc crimen captos & priùs à ſe interrogatos, omnes etiam merè laicos, ſimpliciter & abſolutè ad Iudices Eccleſiaſticos remittere, niſi ſimul concurreret ſeditio, vel popularis commotio, quo caſu iubentur adhuc remittere: ſed ad onus caſus, quem vocant priuilegiatum, ſimul hoc caſu, per Eccleſiaſticum, & ſæcularem reſpectiuè cognoſcendum, ſed ſeorſum iudicandum, ita tamen vt Eccleſiaſticus priùs de communi crimine iudicet.

¶ *Infamia.*] Hyppol. Marſil. ſing. 55. l. edictum. num. 14. de ſuis quæſtionibus & in ſua practica, verſu, nunc videndum, num. 51. & verſic. *expedita.* num. 40. Iaſ. l. Magiſtratibus. de iuriſdict. omnium Iudicum, & malè, vt mox dicam.

¶ *Contra.*] Et benè. Sed Decius hîc, & num. 19. vacillat. Similiter Felin. hîc, col. 5. ſequitur communem errorem: ſed in c. olim. ſuprà de reſcriptis ſequitur opin. Panorm. in dicto cap. grauis. vt ſit in hoc differentia inter Clericum & laicum. Quod etiam ſequitur Decius, infrà, de appellationibus, c. dilectis. in princip. Et clarè Alciatus cap. 1. num. 44. de officio Ordin. & ita obſeruatur: ita tamen vt ad dictum teſtis vnici non debeat honeſtæ, vel bonæ famæ etiam pauper torqueri, vt Ludouicus nonus apud nos ſtatuit. Quod meritò laudat Guliel. Bened. reper. 5. Raynutius verb. *abiecta impuberi.* num. 34. de teſtamentis. Ea Conſtitutio habetur ſub titulo 48. inter veteres Conſtitutiones Regias, quas in ſtylo Parlamenti à me recognito reintegraui.

¶ *Vt extraiudicialis.*] Idem Iaſon l. ſeruus. de iureiurand. Franciſcus Ripa l. 1. §. ſi quis ita. num. 20. de verbor. obligat. Nicolaus Boer. deciſ. Burdegal. 90.

¶ *Plenè.*] Quod verum puto ad finem ciuilem, non autem ad criminalem: vt & Felinus ſuprà de reſcript. c. olim.

¶ *Recipiente.*] Dixi ad Alexandrum conſ. 111. numero 7. lib. 3. conſil. 20. conſil. 24. lib. 4. Franciſcus Purpurat. l. Rogaſti. §. ſi tibi. num. 65. ſi cert. pet.

¶ *Reconueniri.*] Felinus hic, numero 8. Stephanus Aufr. reper. Clement. 1. de officio Ordinar. col. 43. num. 15. dixi in Conſuetudine Pariſienſi §. 75.

¶ *Teſtificari.*] Non ſeruatur.

¶ *Affirmatiua.*] Stephanus Aufr. reper. Clem. 1. reg. 2. fallent. 3 de officio Ordinar. Matthæus Alciatus deciſione Neapolit. 163. ſed de Conſuetudine non eſt locus reconuentionis. Adde hîc Decium l. eſt receptum. in fine. de iuriſdictione omnium iudicum.

¶ *Interpolatiua.*] Philippus Decius cap. 1. num. 38. de poſtular. Prælat. l. vt liberis. num. 19. Cod. de collat. conſ. 11.

¶ *Recenti.*] Idem Felinus hîc, & benè.

¶ *Vxorem.*] Sed eadem ratione dicere poſſem quàm ſuam filiam carnalem, vt Alexan. 6. Viden vt ſuperſtitio ſenſum communem Deique & naturæ legem peruertat? ſed vulgus Sacerdotum de hac ſuperſtitione hodie (quia quæſtuoſa non eſt) non curat.

¶ *Enormi.*] Hæc verior, quicquid dicat Philippus Decius, & quotidie ſeruatur, vt etiam patet in ſtylo Parlamenti Pariſienſis l. 4. in q. Ioannes Galli. vbi exempla tetigi. Idem Anchar. reper. d. c. ad ea, quæ col. 27. de reg. iuris conſil. 158. Hyppol. Marſil. conſ. 9. num. 17.

In §. *De adulteriis.* eiuſdem cap.

TIT. DE IVDICIIS.

Communis.] Hæc communis ſolutio falſa & iniurioſa eſt, facit enim iniuriam ſanctiſſimæ illi primitiuæ Eccleſiæ, apud quam adulterium erat grauiſſimum ſcelus, & prorſus inſolitum; tantùm abeſt vt eo tempore commune eſſet, dictum enim cap. *Quid omnibus* 32. quæſt. 7. eſt text. Clementis I. ad quod nulla gloſſ. & nullus Doctor hîc aduertit. Nondum etiam erant dehoneſtatæ, nec Eccleſiaſticis vetitæ nuptiæ, nec multis poſteà ſæculis. Quod poſtquam ſuperſtitione quorumdam inoleuit, & per vim & tyrannidem præſidentium Eccleſiæ, vt Platina & alii teſtantur, ad neceſſitatem redactum fuit, cœpit ſenſim apud eos adulterium paruipendi, & quaſi promiſcuum inter minora crimina cenſeri, vt hic. Et ita debet iſte textus cum dicto capitulo, *quid in omnibus*, concordari. Nec valet palliatio Decii hîc, quia apparet quod Innocent. III. realiter & in effectu redigit adulterium in ordinem minorum criminum, eadémque menſura metitur: tamen in veritate non deſinit eſſe grauiſſimum crimen, quia malus mos nouorum Eccleſiaſticorum non excuſat, ſed magis aggrauat cap. finali, ſup. de conſuetudine. Et hinc ratio, cur lex Iulia de adulteriis, deſiit exerceri, quia redundaret pœna, ſaltem inuidia in Eccleſiaſticos, qui aliis prælucere debent, & tamen hoc crimine plus quàm laici, fœdantur: vnde

de non eſſet iuſtum in ſolos laicos animaduertere, Eccleſiaſticos verò, qui grauiùs, audaciùs, & frequentiùs in eo peccant, impunes eſſe, vt dixi in annot. Alexand. conſ. 11. num. 7.

¶ *Diſpenſare.*] Hæc vera, quicquid dicat Decius.

¶ *Minùs.*] Et etiam minùs homicidio. Clauaſ. verb. *periurium.* §. 8. quamuis contrarium teneat Thomas Aquin. Quod libro 1. articulo 18. Ioannes Gerſon parte prima de erroribus circa præceptum, *Non occides.* ſed contra Thom. quòd homicidium ſit grauius periurio, tenet Richardus de Mediavilla in 3. diſtinct. 39. articulo 4 q. 1. vbi Gabriel B. & quæſt. 2.

¶ *Remota.*] Felinus capitulo, inſinuatum, de ſimon. Ioannes Selin. tractat. de beneficiis parte 4. quæſtione 8. numero 6. ſed contra verius eſt, vt tenet Panormit. dicto capitulo, inſinuatum. Vide Roman. conſilio 325. in fine. Antonius Corſetus in ſingul. verb. *nullatenus.*

¶ *Excludit.*] Curtius ſenior conſilio 65. col. 18. Facit Andreas Tiraquellus repet. l. ſi vnquam. verſic. *Reuertatur.* num. 77. cum ſeq. C. de reuoc. donat. Contrarium tenet Guid. Papæ decil. Delph. 224. & meliùs, vt etiam Decius ſonat hîc.

¶ *Concilior.*] Henricus Bohic. de Synodo. par. 3. artic. 1. num. 7.

¶ *Contrarium.*] Et benè ſimpliciter, quicquid dicat Decius, vt tenet Alexander conſilio 62. num. 16 (vbi dixi) libro 3. conſilio 140. numero quinto, libro quinto. Andreas Tiraquellus de legibus connubialibus gloſſ. 3. numero 63. cum ſeq.

¶ *Moder.*] Scilicet Felinus hîc, & cap. eam te. col. 3. & ibi Franciſcus Ripa col. 10. de reſcriptis, quamuis Decius hîc, & in cap. reſtitutus 2. in gloſſ. ſequatur.

IN CAPVT *Cæterum.*

DE IVDICIIS.

¶ *Velit.*] Hinc eſt quod ſubdit ſub alternorum non poſſint declinare Præſidem prouinciæ, niſi à ſuis requirantur, vt dixi in Conſuetudine Pariſienſi §. 2. gloſſ. 3. num. 12.

¶ *Abbas facit.*] Suprà not. vltima. ſed imò vera eſt, quicquid dicat Decius, & intellige in concernentibus artem. Ioannes Barth. in tractatu gabellarum parte 3. quæſt. 2. Stephanus Aufrer. repet. Clement. 1. reg. 2 fallent. 31. de officio Ordinar.

¶ *Cumulatiuè.*] Angelus Paul. teſt. Cod. de not. vlt. de foro compet. Felinus cap. paſtoralis, de officio Ordinar. Iaſon l. quod in rerum. §. penult. l. Titiæ textores. col. 3. de legat. 1. Hyppolitus Marſilius l. finali. num. 28. de iuriſdict. omnium Iudicum. Aret. conſilio 101. Philippus Decius l. 1. columna octaua, de officio cui manda. eſt iuriſdict.

¶ *In dubio.*] Angelus l. penult. de canon. largit. ciui. lib 10. conſiliorum. Philippus Decius conſilio 664. Carolus Ruinus conſilio ſeptimo, libro 4.

¶ *Alber.*] Bru. conſilio 47. ſed quicquid dicant in dubio, vera eſt prior regula Panorm.

¶ *Contrarium.*] Et benè, quicquid dicat Decius poſt Baldum, quia in dubio cenſentur tantùm onera virilia, ſeu pecuniaria remiſſa, non autem ea quæ ſunt obſequij, & honoris, inter quæ cenſetur iuriſdictio feudalis, vt dixi in Conſuetudine Pariſienſi §. quadradrageſimo primo ad finem.

¶ *Mandare.*] Sed hæc regula non eſt vera. Alexander l. ſæpè. col. 29. cum ſeq. de re iudicali conſilio 80. col. fin. lib. 2. vbi dixi.

¶ *Secus.*] Imò tunc maximè procedit ſecundum conſuetudines feudorum, quæ tamen non ſeruantur in hoc Regno, vbi dominus feudorum nulla ob id iuriſdictio competit. Cæterùm de his vide plenè per Franciſcum Curtium tractatu feudorum in ſeptima & vltima parte.

¶ *De vidua.*] Vidua an ſit miſerabilis perſona.

¶ *Vnde vi.*] Dixi in Conſuetudine Pariſienſi. §. 1. gloſſ. 4. quæſt. 5.

¶ *Requiritur.*] Vt dixi in Conſuetudine Pariſienſi §. 30. quæſt. 6.

IN CAPVT *Dilecti filij.*

DE IVDICIIS.

¶ *Poſitiui.*] Idem Alciatus cap. 1. not. 3. ſuprà de offic. Ordinar.

IN CAPVT *Intelleximus.*

DE IVDICIIS.

¶ *Cum excommunicato.*] Actus factus cum excommunicato, an ſit validus.

¶ *Annum.*] Deciſ. Tholoſ 366.

¶ *Verior.*] Imò verior opinio Panormit. ſimpliciter prout hodie paſſim, & perfunctoriè homines excommunicantur, ſed eſt ſolemnis excommunicatio ex cauſa notoria, & ſcandalum inducente, tunc poteſt excludi, & per contumaciam damnari, niſi mittat idoneum procuratorem: & tunc procedit opinio Cardin. quæ eſt communis, & tetigi hîc ad textum ſuper gloſſ.

¶ *Innoc.*] Et hæc opinio Innoc. verior eſt, quicquid dicat Decius.

IN CAPVT *Cleri.i.*

DE IVDICIIS.

¶ *Imò.*] Idem Baldus d. authent. ex complexu. Sed idem Baldus conſilio 258. libro primo, excipit caſum neceſſitatis. Philippus Decius conſilio 576. columna prima. Tamen ſimpliciter recepta eſt ſententia Canonis, vt dixi ſuprà ad Decium de Conſtitut. cap. Eccleſia ſanctæ Mariæ. numero 10. Alexander conſilio 74. libro ſecundo. conſilio 158. numero 3. lib. 7. Ioannes Lup. repet. cap. per veſtras. fol. 90. de donationibus inter virum & vxorem. Paulus conſilio quinto. columna 2. libro 1. Antonius Corſetus in ſingul. verbo *ſpurius.* Guido Papæ conſilio 115. Iaſon conſilio 26. lib. 1.

¶ *Eccleſiaſtico.*] Imò coram iudice ſæculari.

¶ *Piſis.*] Iſtud idem conſilium citat Decius, l. cum quid. num. 7. in titulo, ſi cert. pet. nec tamen inuenio in impreſſis.

¶ *Moder.*] Scilicet Felinus hîc, & ſuprà de maioritate & obedientia in Rubric. col. 1.

¶ *Senen.*] Scilicet Bartholomæus Socinus, qui idem latiùs probat in conſilio 70. *visum primò Licentiatum.* libro quarto, per rationes concludentes, quamuis Alciatus tractatu de præſumpt. Reg. 1. præſumpt. 45. numero 7. vbi contrariam opinionem Iaſ. in d. l. cum quid ſequutur,

dicat rationes Socin. non multùm ſtringentes, & malè. Et ſic opinio Angel. Aret. crebrior & verior eſt. Confirmo quia non negatur, vel datur Doctoratus, niſi propter pecuniam. Vnde feſtiuè dicebat Ludouicus XII. Francorum Rex, Pater populi, iuſtitiæque cultor, quòd *Licentiatus non diſt.t à Doctore, niſi vno denario.* Tum ſequerentur abſurda, videlicet quòd antiquus Licentiatus qui diu legendo impenſas docturæ meruit, poſtponeretur vni Doctorello, nuper ſuo diſcipulo. Quid etiam ſi antiquus & famoſus Aduocatus, poſthabito lucro (vt anno 1548. facere cupiens ingratitudine ſæculi huius impeditus fui) Reipub. cauſa lectionem ordinariam ſuſcipere velit, vt otium habeat, tum voce, tum ſcriptis docendi, An æquum ſit eum poſtponi his, qui nondum Grammatici erant: dum ille Aduocatus erat in ſupremo Senatu? ſed opinio Iaſonis & Alciati pro qua facit Rom. conſilio trecenteſimo trigeſimo tertio, columna finali. Iaſon conſilio centeſimo nonageſimo ſecundo, in fine libri ſecundi procederet in eo, qui licentiam redemiſſet ante ſcientiam & meritum, vt plerumque indocti per pecuniam promouentur.

¶ *Dignitati.*] Idem Hieronymus Cegnoli reper. l. ſi quis maior. numero centeſimo ſexageſimo nono Cod. de tranſaction. & malè. Felinus autem hîc pulchriè reſpondet quod prærogatiua non conceditur propter dignitatem, ſed propter ſcientiam: vnde tales meritò vocantur non Doctores ſimpliciter, ſed Doctores bullati, qui non gaudent priuilegiis nec legatis. Paul. l. fin. in fin. Cod. vbi Senat. vel clariſ. Claud. de Seycello. l. Centurio. columna prima. de vulgar. & pupill.

¶ *Virtute.*] Andreas Tiraquellus in tractatu de nobilit. cap. 4.

¶ *Rex.*] Hoc nil eſt, quum idem rex à viginti annis palam ſe gerat pro ſupremo Eccleſiæ Angliterræ capite ſub Chriſto: contra quem Franciſcus primus anno milleſimo quingenteſimo quadrageſimo quinto, ingentem claſſem armauit, cum aliquot nauibus & vexillis Papæ, ſed in caſum: quia Carolus quintus ſe Regem Angliæ defenſurum dixit. Tandem Henricus octauus mortem ſuam præuidens, mouit Franciſcum, vt de ſua quoque conſcientia cogitaret, tanquam diu non ſuperuicturum, prout contigit.

IN CAPVT *Cauſam quæ.*

DE IVDICIIS.

¶ *Sufficit.*] Falſum eſt, vt ſic ſentit Decius & firmaſis iſtra, de probationibus, cap. cùm cauſam, columna ſecunda, l. 2. columna 2. Cod. ad Carbon. conſilio ſexcenteſimo ſeptuageſimo tertio, Alexander conſilio 159. in fine libri quinti, vbi dixi.

¶ *Nocet.*] Decius ſuprà de Conſtitutionibus, cap. nam concupiſcentiam, lect. 1. col. 1. Ruffinus col. 1. de teſtamentis. Alexander conſ. 100. col. fin. libro 4. vbi dixi.

IN CAPVT *Cùm non ab homine.*

DE IVDICIIS.

¶ *Comprehendere.*] Et quod non comprehendatur, firmat hîc Alciatus columna ſecunda, not. 2. ſed pleniùs dicendum, vt ſcripſi in annotationibus ad Alexandrum conſilio ſeptimo, libro primo.

¶ *Communis.*] Idem Alciatus hîc, num. 3.

¶ *Bal.*] Idem Stephanus Aufre. reper. Clem. 1. de poteſtate Eccleſiæ, ſuper laicis. verſ. 24. de officio Ordinar. Decius ſuprà de officio delegati, colum. finali, & olim tolerabatur in Gallia, ſed poſteà correctum fuit, vt dixi ſuper ſtylo Parlamenti, parte 3. titulo 38. §. 2.

¶ *Capi.*] Idem Alciatus hîc, num. 55.

¶ *Quod ſic.*] Et benè, quicquid dicat Alciatus hîc num. 46. cum ſeq.

¶ *Committendo*] Idem Alciat. hîc, n. 58. & benè.

¶ *Sed etiam.*] Idem Alciatus hîc num. 61.

¶ *Frage.*] Idem Felinus hîc, & Alciatus num. 65. Stephanus Aufre. repet. Clem. 1. de offic. Ordinar. fol. 10. Franciſcus Ripa cap. 1. num. 88. ſuprà eod. & eſt communis & vera, quicquid dicant Areti. Barba. & Philippus Decius hîc: imò nedum in criminalibus, ſed etiam in ciuilibus, poteſt laicus creditor capere Clericum fugientem ob debitum. Ioannes Andreas, Ioannes de Ligna, Abbas, Alciatus hîc num. 72. Facit quod fugitiuus non poteſt opponere exceptionem incompetentiæ. Anchar. conſilio 92. Roman. conſil. 242. Alciatus hîc, numero 73. Alexander conſilio 205. in fine lib. 6. vbi dixi, & in Conſuetudine Pariſienſi §. 6. gloſſ. 6. num. 7.

¶ *Anathema.*] Non eſt Græca, ſed Hebræa vox, qua Hebræi ſolent extremam deteſtationem ſignificare: vt dicit Hieronymus interpretans Epiſtolam Pauli ad Galat. cap. 1. alioquin ſi à Græcis deriuetur, poteſt capi pro re idolis dedicata, vel templis appenſa ſecundum Budæ. in Commentariis. Fit ergo anathema in eos qui ex grauiſſimo aliquo delicto deteſtabiles ſunt, & maledicti, de quibus non eſt ſpes, quod reducantur ad pœnitentiam: & ſic meritò infligitur tanquam quid extremum. Excommunicatio verò in eum, de quo ſpes eſt, quod pœniteat, & corrigatur, cap. 1. de ſententiis excommunicationis in ſexto. Et excommunicatio ſimpliciter eiicit extra communionem fidelium, ſed anathema addit deteſtationem. Et ita debet intelligi cap. fin. 3. quæſtione quinta, ſecundum Alciatum hîc, numero 109. Vide etiam Andream Tiraquellum tractatu retract. proximit. §. 1. gloſſ. 9. ad finem.

¶ *Pœnarum.*] Imò etiam hoc reſpectu, ita quod ſi non habet pœnam condecentem huic delicto, non debet expectare quod pœniteat, ſed debet degradari, & tradi Curiæ ſæculari. Panormitanus ſuprà eodem capite, at ſi Clerici, in principio, columna penultima. vbi etiam dixi contra Decium. Idem tenet Anchar. hîc, & in cap. ea quæ. quæſtione nona de regulis iuris in ſexto. conſilio 158. Alciatus hîc nota. 6. & benè, quia iſtud caput non debet trahi ad exceſſus valdè enormes, nec vltra enormitatem requiritur incorrigibilitas. Tamen Alciatus hîc, numero 26. Ioannes de Anania in cap. qualiter 2. §. ad corrigendos columna 6. & ibi Felinus reprobans regulam quam tradit Anchara in dicto conſilio 158. ex narratis. Sed ego dico quod ex iure vera eſt, & quod §. illud palam. in authentico, vt Clerici apud propr. Epiſcop. collat. 6. non corrigitur per authent. ſed potiùs per extrauagantem ſancimus, de Epiſcopis & Clericis.

¶ *Cenſurarum.*] Alciatus hîc, notab. 7. dicit, quod iſtud nimis reſtringit hunc textum, qui ſuprà dixit, nedum de cenſuris, ſed etiam de pœna depoſi-

Digitized by Google

depoſitionis. Vnde dicit quod omnis detruſio in carcerem, vel Monaſterium, & cæteræ pœnæ iuris Canonici, quæ infliguntur Clericis, non imponũtur principaliter ad vindictam, ſed ad agendum pœnitentiam. cap. nouimus. de verborum ſignificationibus. cap. Tuæ. de pœnis. Vnde cùm ſeruata forma huius capitis ſit præſumptio iuris, quòd nunquam pertinebit, meritò non habet Eccleſia, quid vlteriùs faciat. Si verò non ſeruetur forma huius capitis, licèt de præſenti credatur incorrigibilis, tamen non tollitur ſpes quod in futurum corrigatur: ideò tunc non ceſſant alia remedia Eccleſiæ. cap. vt famæ. infrà de ſentent. Excommunicationis. Et hic ſenſus clariſſimus ſecundum Alciatum hîc, num. 124.

¶ *Exilii.*] Idem Alciatus hîc, numero 110. & benè, quicquid dicat Decius.

¶ *Præſente.*] Imò ſatis eſt & relinqui. Alciatus hîc num. 14.

¶ *Non requiritur.*] Et benè Alciat. hîc num. 113. cum ſeq. licèt Barbat. teneat requiri.

¶ *Sequentur.*] Adde dominum Felinum hîc in vltima columna, num. 15. quod fugiens de carcere, dicitur incorrigibilis.

¶ *Irregularis.*] Idem Alciatus hîc, in fine, ſed hodie de irregularitate non curant.

IN CAPVT *Quia Cu.*

DE IVDICIIS.

¶ *Licèt Abb.*] Et benè, & practicatur.

¶ *E contra.*] Vt dixi in Conſuetudine Pariſienſi §. 14.

¶ *Citari.*] Ita intelligendum quod ſcribit Matthæus Afflict. deciſione Neap. 145. & ita obſeruatur in hoc Regno, non obſtante conſtitut. anni milleſimi quingenteſimi trigeſimi noi. §. 72. quæ tanquam periculoſa, & iniqua non ſeruatur, vt dixi in Conſuetud. Pariſ. §. 17.

¶ *Fiſcum.*] Et practicatur.

¶ *Contrarium.*] Et benè, & practicatur.

IN CAPVT *Cùm veniſſent.*

DE IVDICIIS.

¶ *Conſtaret.*] Idem Decius conſil. 114. col. finali conſilio 219. Iaſon conſilio 128. colum. 6. lib. 4. Sed verius eſt quòd Philippus Decius ait ſuprà de Conſtitutionibus cap. fin. col. 5. vbi dixi, & ad Alexandrum conſilio 11. numero decimo quarto, lib. 7.

¶ *E contrà.*] Imo dominus omnino poteſt.

¶ *Tollit.*] Alexander conſilio 50. num. 2 conſ. 80. col. 2. vbi dixi lib. 1. Conrad. Lagus in Method. tit. de interpretationibus ad finem.

¶ *Papam.*] Imò vt per Ioannem Gerſon tract. de interdict. Papæ ab Eccleſia, & tractatu de poteſtate Eccleſiæ.

IN CAPVT *Nouit.*

DE IVDICIIS.

¶ *Famoſa.*] Sed euanida, quia Philippus Auguſtus, in quem ſtringebatur, appellauit à Legato, ſuamque reprehenſionem feudalem vuliter proſecutus eſt. Ioannes autem peſſimus Angliæ Rex, etiamſi ſe vaſallum, regnúmque ſuum tributarium Innocentio tertio effecerit, malè tamen periit, vt dixi ſuper text. in themate.

¶ *Miratur.*] Nec immeritò, cùm idem Papa Conſtantinum Græculum Imperatorem illuſtriſſimum vocet. ſuprà de maiorit. & obed. cap. ſolitæ. cuius imperium mox huius Auguſti Regis vaſallus obtinuit, vt dixi ſuprà de maior. & obed. cap. inter quatuor. ſuper tex.

¶ *Aſtrologia.*] Scilicet diuinatrix, quam iudicatiuam vocant, meritò damnata, vt ſcripſi in conſuetudine Pariſienſi §. 8. gloſſ. 1. num. 10. quamuis nuper quidam Pariſiis libro edito eam defendere niſus fuerit, nec tamen à Sorbona tam impia vanitas reprehenſa fuit, ſed acriter confutata per Ioan. Calui. Gallum.

¶ *Infidelis.*] Opinionem Abbat. ſequitur Alciatus hîc, quando denuntiatio non fit ad nudam ceſſationem peccati, ſed quando fit vt in conſequentiam, & denuntians conſequatur quod ſuum eſt.

¶ *Genere.*] Dixi in Conſuetudine Pariſienſi §. 11. num. 3 Idem appellatione prolis: ſecùs in ſubſtitutione facta illorum de domo & progenie. Philippus Corn. conſil. 55. lib. 1. conſil. 26. conſ. 41. libro 4. Alexander conſil. 213 lib. 6. vel vbi apparet diſponentem ſenſiſſe de his, per quos conſeruatur dignitas generis & domus. Ludouicus Gozadi conſilio 45. & pulchrè. Stephanus Bertrand. conſilio 15. ex themate col. 13. in ſeptimo quæſito lib. 1.

¶ *Statutum.*] Philippus Decius l. fœminæ, num. 4 de regulis iuris. Bo. de Corr. in tractatu nobilitat. particul. 4. num. 28. Rochus Curtius repet. cap. fin. col. 6. de Conſuetudinibus. Andreas Tiraquellus tractatu de nobilit. cap. 1. numero 23. cum ſequent.

¶ *Moder.*] Scilicet Felinus hîc, arguendo ſed deciſiuè in cap. ſuper eodem 2. de teſtibus. Alexander conſilio 125. numero 10. vbi dixi libro ſeptimo. Andreas Tiraquellus de legibus connubialibus gloſſ. 1. in fine.

¶ *Regibus.*] Scilicet de excellentia & poteſtate regia, edito per Antonium Corſetum in tomo tractat. vbi plus verborum quàm rerum.

¶ *Quod non.*] Ioannis 18. ibi *Regnum meum non eſt hinc.* qui textus ſufficeret adulatoribus Papæ, ſi nollent tranſgredi, imò poſtergare Euangelium.

¶ *Ludouicus.*] Scilicet quartus, Bauariæ Dux, qui octodecim annis Papales diras, & excommunicationes ſuſtinuit, & ſpreuit, vt enim, inquit Antonius parte quarta, titulo vigeſimo primo capite ſexto, Romæ anno milleſimo treceenteſimo decimo octauo ſine Papæ authoritate coronatus, proceſſum hæreſeos fecit contra Ioannem vigeſimum ſecundum, quem ad ignem condemnauit, & alium Papam Romæ creauit Petrum Corbarienſem Ordinis Minorum, qui poſt diſceſſum Bauari cecidit in manus Ioannis vigeſimi ſecundi, qui eum fame tantùm necauit in carcere, cùm pro eo Oldr. oraſſet q. 47.

¶ *Conſuetudo.*] Facit Franciſcus Bab. tract. præſcript. per l. q. 6.

¶ *Reuocari.*] Dixi ad Alexandrum conſil. 101. numero ſeptimo, libro primo, conſilio 216. libro ſecundo.

¶ *Reuocari.*] Felinus hîc, columna nona cum ſeq.

¶ *Neceſſitatem.*] Vel aliam iuſtam cauſam, ex qua ceſſaret Senatuſconſultum, quòd aliàs ſeruandum eſt in foro conſcientiæ, vt per Innoc. & Ioan.

Digitized by Google

And. in dicto cap. *quia plerique.* Et ſic non eſt verum, quòd aliàs fieri poſſet denunriatio ab alto, quàm à creditore, quicquid dicat Alciatus hîc, numero 16. nec etiam verum eſt, quod ſubdit Alciatus quòd filiusfamilias compelli debeat erogare pauperibus, caſu quo creditur, nec ad denuntiationem Euangelicam admittatur. Aut enim ſors manet, vel vtiliter impenſa eſt, ceſſat Senatuſconſultum, aut inutiliter amiſſa eſt, & nihil ſupereſt retinendum, reſtituendum, vel erogandum. Fallit in conſcientia, ſi filiusfam. creditorem illectauerit, & deceperit.

¶ *Thom.*] Angelus Clauaſ. verbo, *denuntiatio.* § 1.

¶ *Probari.*] Idem Thomas Aquin. Quod libro primo, articulo decimo ſexto, quodliberto quarto, articulo duodecimo & in quartum ſententiarum diſtinct. 19. Ioannes Gerſon part. 1. fol. 192. Baldus conſil. 34. lib. 1. Alberic. 2. ſtatut. quæſt. 173. Hyppolitus Marſil. ſingular. 164. Barb. inter conſilia Alexander conſilio 55. numero quarto, libro 4. vbi dixi. Idem Angelus Clauaſius verbo *denuntiatio.* in fine. verbo *familia.* §. 8. Summa Sylueſtri verb. *excommunicatio.* quæſt. 8. Alciatus l. 4. §. Cato. numero 25. de verborum obligationibus.

¶ *Verior*] Et benè in hac iudiciali, aliàs ſtaretur dicto denuntiato dicentis ſe habere iuſtam cauſam. Alciatus hîc numero 10.

IN CAPVT *Paſtoralis.*

De Ivdiciis.

¶ *Cauillationibus.*] Quod etiam in hoc Senatu quandoque verum eſt; ſed multò magis in quibuſdam Procuratoribus, tanquam frequenter & apertè, vt Iudicum diſſimulatio velare nequeat, periit enim iuſtitiæ zelus, cùm iam triginta quinque annis Iudicaturæ veneant, & omnes pecunia promoti ſint, eorumque maior pars opera cauillatorum vtantur.

¶ *Nuptæ.*] Facit Hyppolit. Marſil. 150. lib. 1. num. 8. §. de ſicar.

¶ *Sed tamen.*] Idem Philippus Decius l. penultima. num. 17. de Iuriſdictionibus omnium Iudicum, vbi dixi. Idem Gulielmus Benedict. repet. cap. Raynutius. verbo *qui cum alia matrimonium contrah.* num. 201. de teſtamentis.

¶ *Luxurioſa.*] Franciſcus Purpurat. l. rogaſti. §. ſi fugimus. num. 22. ff. ſi cert. petat. quin etiam ſine interdictione & publicatione: vnde nuper vidi per ſententiam ceſſari donationem omnium bonorum aliquo retento factam per mulierem, quæ ſe promiſcuè, non tamen in lupanari, proſtituebat, leuiſque mentis erat, licèt aliter non furioſa, nec mente capta nec interdictio proceſſiſſet, & appellanti conſuetus cum aliis peritis, conſului acquieſcere, quod fecit.

¶ *Verum.*] Imò verum eſt, ſi aſſiduus eſt, & de magnis ſummis, nec mouentibus paret, verum eſt enim illud Maronis,

Luſori cupido ſemper grauis exitus inſtat.

Ergo curatore dato præueniendus exitus.

IN TITVLVM

DE PROBATIONIBVS.

¶ *Moder.*] Aduerte quòd quando Decius hoc titulo citat Moder. in eodem titulo intelligit de do- Felino Sande. vt reperi diligenter conferendo.

¶ *Tabellione.*] Albericus l. non eſt omninò, de manu. vindic. Bartol. Iaſon l. videamus. §. deferre. de in litem iurand. Alexander l. ſi finita §. Iulianus. col. 12. de dam. infect. conſilio 30. numero 2. lib. 7. Iaſon l. iuſiurandum, quod ex conuentione. §. pupillus. col. 3. rep. l. admonendi. col. 74. de iureiurand. Matthæus Afflict. deciſione Neapolitana 181. numero 6. Valet tamen vt extraiudicialis. l. quæro. §. fin. & ibi Angel. de delict. edicto. Alexander conſilio 24. num. 40. lib. 2. vbi dixi. Et ſuprà de iudiciis. cap. *at ſi Clerici.*

¶ *An confeſſio.*] Adde do. Iaſ. de Mayn. in l. Cùm te tranſegiſſe. C. de tranſact. num. 6.

¶ *Agitur.*] Decius in d. c. *translato.* lect. 1. col. 3. vbi dixi.

¶ *Off.*] Antonius Corſet. in ſing. verb. *teſtis.* Decius infrà eodem cap. 2. col. 10.

¶ *Regula.*] Decius lib. 1. num. 22. vbi tetigi de regulis iuris. Et ad Alexandrum conſ. 18. num. 11. lib. 1.

¶ *Remouetur.*] Falſum, & contra l. vbicumque. de interrogat. actio. & expreſſiùs contra textum. c. cùm homines. verſic. *cùm iudex.* de fide inſtrum. & ita obſeruatur, quòd vſque ad ſententiam interrogari poteſt, & ſentit Felin. hîc, col. fin. Et idem Dec. qui poſteà mutauit opinionem in melius. ſupra de iudiciis c. 1. col. 3. lect. 2. Et hoc intellige ſuper factis antiquis iam allegatis: non autem ſuper nouis articulis, quia ſicut noua facta non poſſunt allegari vt, poſt concluſionem in cauſa, ita nec ſuper nouis peti poteſt partem interrogari. vt poſt iuram. in d. c. cùm Ioannes tradit Ioan. Imber. inſtitut. forenſ. lib. 1. cap. 38.

¶ *Confeſſio.*] Falſum eſt. Alexand. l. à diuo Pio. §. ſi pignora col. 1. de re iudic. Iaſ. l. ſi priùs. col. 12. de oper. no. nuntia. Alexander 91. num. 9. lib. 6. vbi dixi.

¶ *Paria.*] Franciſcus Balb. de præſcript. 1. part. princip. quæſt. 6.

¶ *Subiectam.*] Hyppolit. Marſil. repet. rub. de probat. fol. 5. in paruis.

¶ *Superfluum.*] Iſtud dictum cum ſeq. falſum eſt: quia tolerabilius quòd verba nil operentur, quàm quod abſurdum Petr. Anchar. l. 1. col. 74. de conſt. Felinus in tract. quando lit. Apoſtolicæ col. 3. Iaſ. l. non dubium. num. 35. C. de legib. Philip. Dec. l. ſenium. num. 25. C. de teſtament. authent. ex teſtamentis. col. 1. c. de collat. Philip. Corn. conſil. 269. col. 2. lib. 1 Dixi ad Alex conſ. 49. in fine lib. 1.

¶ *Verum.*] Imò veriſſimum, per ea quæ nuper dixi.

¶ *Criminalibus.*] Vide Decium cap. tertio loco, col. fin. infrà eod.

¶ *Impoſſibilis.*] Felinus hîc, Decius infrà eodem cap. in præſentia. num. 25. conſ. 272. Bald. conſ. 437. lib. 5. Ludouicus de Sard. tract. legit. col. 13. Alciatus de præſumpt. part. 3 num. 5. Andreas Tiraquell. tract. de retract. § 1. gloſſ. 16. num 7.

¶ *Liquida.*] Decius l. factum. §. in pœnalibus. num. 2. de reg. iuris conſ. 292. col. 2. Alexander conſ. 33. col. 1. lib. 2. vbi dixi.

¶ *Dubium.*] Sed eſt verum, & communiter approbatum.

Digitized by Google

IN CAPVT *Ex Epiſtola.*

DE PROBATIONIBVS.

¶ *Repulſit.* Sed iniuſta per rationem in hoc tex. expreſſam. Rex enim Tancretus, & ſi non deberet hoc ſuffragium petere à Pontifice ſpiritualibus deputato, & ſic ineptè petiit, inſpecta perſona petita: Tamen non petebat iniquum, ſed iuſtum, videlicet exemplationem, ſeu communicationem contractuum cum ſuis prædeceſſoribus geſtorum, & ſic vt pote de negotio communi, omnes edi debebant, per no. infra n. 47.53. At Pontifex eum ſtomacho, & graui ſupercilio repulit, ibi: *vehementer obſtiti.* Quod ſi feciſſet ea ratione qua Chriſtus interpellantem ſe de familia erciſcunda repulit, Luc. 12. dignum id fuiſſet Epiſcopo: ſed quia ciuilem rationem tantùm ineptam ſubiunxit, nec Pontifice, nec Iureconſulto dignum fuit: vt meritò quotquot hîc ſcribant textu, diſſimulato, edendam in ſimili, ex iure, & æquo doceant.

¶ *Principem.*] Barba. ad Alexandrum conſilio finali, lib. 4. num. 18. cum ſequ. Decius conſil. 580. conſilio 600. Alber. Bru. conſil. 12. col. 6. conſil. 116. Alciatus tractat. præſumpt. Reg. 3. præſump. 8.

¶ *Bonæ fidei.*] Bald. conſil. 24. lib. 2. Franciſcus Curtius ſenior conſilio 481. col. 15. Anton. Burg. cap. Cum dilecti fit. cap. de empt. & vendit. Præpoſit. cap. 1. de natura feudi in vſibus feudorum. Sed idem in ciuitate, Alexander apud Bar. in l. Cæſar. de Publicit. Iaſ. l. Ciuitas col. 4. Si cer. pet.

¶ *Ciuiliter.*] Hæc vera, alioquin nullum eſſet cum eo ciuile commercium, nulla in eum legis actio: nulla enim actione teneretur: Et ſic illa communis opinio fanatica eſt, & merum delirium.

¶ *Subijceret.*] Dixi in conſuetudine Pariſienſi §. 1. gloſſ. 3. num. 23. cum ſeq. Adde Marti. Landen. de princip. §. 56. Aret. l. 2. in fi. princ. Solut. matrim. Philip. Corn. conſil. 321. lib. 4. Franciſc. Ripa de reſcript. reſpon. 25. Philippus Decius conſilio 564. col. 2 Alber. Bru. conſilio 12. col. 18. col. 21. cum ſeq. Curtius ſenior conſ. 174. col. 4.

¶ *Succeſſorem.*] Alber. Bru. conſil. 1. col. 4.

¶ *Lombardiæ.*] Vide quæ nouè dixi in conſuetudine Pariſienſi titulo 1. in Rub. num. 38.

Cap. Alius.] Imò ſecundum Gloſſ. ibi tantùm deponentibus conſenſit, nec potuiſſet deponere, vt etiam tenent Gul. Occam. dialog. lib. 6. parte prima, cap. 9. in tractatu de poteſtatibus Eccleſ. quæſt. 2. cap. 7. Iacob. Almain. in Tract. de poteſtate Eccleſiæ. Andreas Iſer. quæ ſint regal. col. 22. in vſibus feudorum. Io. Igneus in q. An rex Franciſcus ſuperiorem recognoſcat, exploſa ſententia putidi adulatoris Auguſtini de Anchana de poteſt. Eccleſ. q. 40. 45. 46. ſed vtcumque illi verum dicant de iure, tamen aliud fuit de facto & gloſ. 1. Ibi, nedum textum ſed hiſtoriã quoq; violat. Mortuo enim Carolo Martello regij Palatij magiſtro, qui rogatus à Gregorio III. Luitprandum Longobardorum, regem ab obſidione Romæ retraxerat (confugiente vt ſcribit Platina, Pontifice non ad ſolitum auxilium Imperatoris Conſtantinopolitani, quem ob eiectas imagines communione, & Imperio priuauerat; ſed ad principes Galliæ) Pipinus regnandi cupidus, vt ſcribit Platina, Legatos mittit ad Zachariam dicti Gregorij ſucceſſorẽ, qui accepti beneficij memor, poſtulatis mox annuit. Itaque regnum Franciæ eius authoritate Pipino adiudicatur; Chilperico verò Rege deiecto, & in Monaſterio incluſo anno 654. Cumque multo iuramento & fide Chilperico obſtricti, reclamarent, ſurſus Zacharias eos omnes à iuramento abſoluit d. c. Alius. Sed poſt ducentos annos poſteritas Pipini eandem vicem recepit eradicata & vi, fraudéque oppreſſa: ab alio Palatij magiſtro Hugone Capeto.

¶ *Emptoribus.*] Ita ſeruatur, nec eſt dubitandum, quis habeat actiones ceſſas à fiſco.

¶ *Literis.*] Corn. conſil. 32. lib. 1. Iaſon conſ. 212. lib. 2. conſil. 141. lib. 4. Philipp. Decius. l. licet col. 2. C. de pact. l. Generaliter col. 4. De Iuſti. & Subſti. conſil. 391.

¶ *Senis incenſi.*] Cuius principium habetur inter conſilia Socini, conſilio 72. lib. 1. Sed integrum habetur inter conſilia Alexandri conſil. 6. libro 6. Idem quod Alexander, tenet Socinus conſilio 70. lib. 1. & ibi Ioannes Baptiſta de ſancto Seuerino, conſilio ſequenti. Franciſcus Areti. conſilio 157. ſed in hoc contrarium ſentit Decius hîc & benè, & ſuprà de Conſtitutionibus c. 1. lect. 2. num. 8. In quantum pœna d. ce. Quanquam poteſt congruere Iudæis, quantùm ad nullitatem teſtamenti, quod poteſt procedere, vbi Iudæi ſubſunt temporali iuriſdictioni Papæ, vt dixi ad Alexandrum conſilio 6. libro 6.

¶ *Poteſtate.*] Alexander conſil. 71. lib. 2. Philippus Franc. Rub. de Teſtamentis col. 15. in 6. Socinus conſil. 62. col. penult. & fin. lib. 1.

¶ *Immunitas.*] Alexan. conſil. 75. lib. 5. conſ. 99. num. 7. lib. 6. conſ. 23. num. 13. lib. 7. Socinus conſ. 6. col. 4. lib. 1. Cor. conſil. 260. lib. 3. Franciſcus Ripa. l. Si inſulam, col. 1. De verborum obligationibus. Aymo. conſ. 73. num. 26.

¶ *Indirectum.*] Conrad. de ſumm. tracta. de contract. q. 25. conclu. 2. Socinus conſilio 119. num. 14. 21. libro 4.

¶ *Mercatoribus.*] Vide no. in conſuetudine Pariſienſi §. 5. num. 20.

¶ *Conſuetudine.*] Bald. l. ſed ea de legibus. l. Si Deo. de acquir. hæred. Alexander conſil. 37. num. 9. vbi dixi lib. 2. conſil. 8. num. 4. lib. 6. Matthæus Afflict. deciſ. Neapolitana. 226.

¶ *Secretè.*] Hoc verum regulariter, ſed vbi emerſit ſuſpicio fraudis, tunc compellit etiam priuata & ſecreta aduerſaria adferri & edi, vt ſæpè vidi à iudicibus decerni & obſeruari.

¶ *Indiſtinctè.*] Hoc ſequitur Decius hîc & benè, quicquid dicat Felinus hîc col. 7. verſic. 15.

¶ *Limita ſecundò.*] Et ſic hæc limitatio falſa eſt.

¶ *Statuto.*] Quod valet. Alexander conſilio 54. lib. 1. Vide Pau. 301. lib. 1. Roma conſil. 346.

¶ *Alexander.*] Conſilio finali, numero 7 lib. 7. vbi dixi. Facit Alexand. conſil. 143. num. 7. libro 4. Decius infrà eodem capite 2. num. 10.

¶ *Sui natura.*] Stephanus Aufre. in deciſione Tholoſ. 4. Alexander conſilio 64. num. 6. conſilio 148. numero 6. lib. 5. vbi dixi. Decius l. Actionibus in fi. de in lit. iuran.

¶ *Dictum.*] Sed eſt falſum, niſi debitor ſubripuerit inſtrumentum: vt in l. Si de poſſeſſione. Cod. de probationibus. fin. ſuprà de his, quæ vi, metuſve cauſa. Quamuis Hippolitus Marſil. ſing. 322. & ſing. 689. ſequatur ſimpliciter hanc cautelam Cæpol. quæ eſt in libro meo Cautel. 273. Dixi etiam ad Decium l. finali col. fi. C. de edend.

¶ *Gloſſa magna.*] Sed gloſſ. non dicit edendum, antequam eos producat, nec eſſet verum: quia nemo tenetur teſtes ſuos aduerſario prodere, niſi quando producuntur, vt iurent; & adhuc ſi litigamus contra fraudulentum (vt mihi contigit hoc menſe Auguſti 1548. quo hæc ſcribimus) non ſunt producendi, niſi vnus poſt alium examinatum, vt prout producuntur, ſtatim iurent, & examinentur, ne aduerſarius eos refrigerare poſſit. Antequam tamen publicentur, vel producantur depoſitiones, debent edi nomina, qualitates & habitationes teſtium, vt reprobare liceat.

¶ *Producentem.*] Dixi in conſuetudine Pariſ. §. quinto, numero 36.

¶ *Editionem.*] Contra agentem pro cauſa fauorabili. Sed iſtud falſum eſt, quin ſi cauſa fauorabilis eſt intelligitur ſuppoſita veritate illius cauſæ, & ſic probatio veritatis potior eſt & fauorabilior, & nimis præpoſterum eſt argumentum Decij.

¶ *Lacerare.*] Imò debet, tùm quia tota eius ſubſtantia, & veritas à ſolo teſtante dependet: Tùm quòd eo viuo nullius intereſt: Tùm quia, ſi contrahentes, antequàm diuertant, habeant contractum, etiam aliàs concluſum, ſcriptum, & ſignatum, pro infecto, Notarius non ſolum poteſt, ſed ad eorum petitionẽ tenetur lacerare, etiam ſtante ſtatuto pœnali quod teneantur matrices ſcripturas conficere, & ſeruare: ergo tenetur lacerare inſtrumentum teſtamenti quandocumque teſtator iuſſerit coram eiſdem teſtibus, ſi teſtes adhibiti ſint, ne qua captio Notario impendeat, vt dixi in conſuetudine Pariſienſi § 96. quia quandiu viuit teſtator, teſtamentum eſt in fieri, ſicut contractus nondum abſolutus.

¶ *Gratis.*] Sed vix fieret quando carè emit officium & noui ſubinde Notarij per pecuniam creantur, tunc enim prouocantur ad l. Vorax C. de Numerariis, libro 12. vbi Lucas de Pen. in eos inuehitur. Et minùs coerceri poſſunt à iudicibus, quia ipſa quoque emerunt officia. Scio pauperem viduam, cuius iuſtam déque omnibus bonis à rixoſo aduerſario detentis cauſam, gratis egit & inſtruxit aduocatus, nec tamen ſupremi quidem iudices pecunia promoti, precibus vllis adduci potuerunt, vt ordinario iure & non Commiſſariorum (vt vocant) more iudicarent, & quin priuſquam inciperent, octoginta aurei penes eorum Actuarium deponerentur; O tempora! ô mores!

¶ *Fatalia.*] Bal. conſilio 5. lib. 1. l. acceptam. col. finali. C. de vſuris. Panor. c. ex tenore. de Appellatio. Matheſila. ſing. vlti. Franciſcus Cre. ſing. 121. quamuis contrarium teneat Bald. in l. finali C. de condi. infert. Decius autem limitat conſilio 436. columna finali.

¶ *Eleemoſynam.*] Dixi in tractatu vſurarum quæſtione 2. num. 73. cum ſeq.

¶ *Duobus.*] Scilicet ad hoc, vt ſtatim teneatur edere ſine iudicis præcepto, & alioquin teneatur ad impenſas & intereſſe partis.

¶ *Tertiò.*] Niſi parte vocata, etſi impediat cauſa à iudice cognita.

¶ *Non debent.*] Decius l. 2. col. 3. vbi dixi C. de eden. & ab editione appellari poteſt, vt poſt Card. & Felin. in d. c. Per tuas tradit Dominus Ioannes Imbertus Rupell. vir doctiſſimus, inſtit. foren. lib. 1. cap. 40. Idem olim Ioannes Gu. q. 20. loquens etiam de productis. Sed tunc æquitas aliud ſuadet.

¶ *Ergo.*] Et benè, & ita practicatur.

¶ *Fiſcum.*] Niſi criminalia, vt contendunt aduocati fiſcales: ſed quicquid dicant, vera eſt opinio Decij hîc, vt omnium actorum etiam ciuilium, ab omni publica perſona editio facienda ſit contra fiſcum, vt contra priuatum.

¶ *Impreſſores.*] Quod valde cauendum eſt, ideo in ſtudioſorum gratiam præter opera Philippi Decij & conſilia Alexandri bis exactè correxi & emendaui Dy. de regulis iuris. Vide querelam in tractatu de eo, quod intereſt num. 23.

¶ *principio.*] Guido papæ. deciſ. Delphin. 116. deciſ. Tholoſ. 295. & ibi Auffrer. deciſ. conſ. 202.

¶ *Vltimò.*] Angelus l. Ariſt. in principio de iure de lib. Idem tenet poſt Innocen.

¶ *Secundum Bar.*] Alexander conſ. 64. col. penul. lib. 3. Iaſon l. Non ſolùm §. fi. col. 14. de ope. no. nuncia. l. ait prætor. §. 1. col. 4. de re iudi. Matheſila not. 40. Hippo. Marſil. ſingu. 170. Alexander conſilio 37. num. 5. lib. 2. vbi dixi.

¶ *Cautionem.*] Niſi conſtaret quòd cautio non eſt minor, quàm ſit totum intereſſe.

¶ *Non contra.*] Corn. conſil. 41. lib. 2. Alciatus de præſumpt. Reg. 3. præſumpt. 22.

IN CAPVT *Sicut.*

DE PROBATIONIBVS.

¶ *Primò*] Sed ego dico quòd iſtud capitulum debet intelligi de conſuetudine indiſcreta, per quam actor teneretur iurare etiam particulariter de facto non ſuo. Secùs ſi agatur de facto proprio actoris, vel ſi ab eo petatur iuramentum in genere de calumnia, vel bona fide tantùm, alioquin iſtud cap. vt iacet, eſt iniquum, & in mala ratione fundatum, vnde meritò vt iacet non ſeruatur apud Venetos vt teſtantur Paulus & Purpura. in l. Admonendi. ff. de iureiurand. nec in Vicentia ſecundum Paulum in l. In contractibus. §. illo. C. de non nume. pecu. nec in multis aliis partibus, ſecundum Alberi. in l. in bonæ fidei col. 2. C. de iureiuran. Sed plus tenuit Ioannes Andreas in c. 2. de iura. calum. & in c. 2. de vſuris, quod etiam in materia vſurarum, is qui non tenetur ampliùs probare, non tenetur nominare perſonas. Et ſequitur Matth. Afflict. deciſione Neapol. 111. num. 7. Alexander ab Exea. c. 1. num. 392. de Conſtitutionibus. Ego verò hoc falſum & iniquum puto.

¶ *Abſolut.*] Idem Socinus conſilio 184. lib. 2. Hippo. Marſil. ſing. 83. & malè.

¶ *Actis.* Hæc veritas per l. delata. l. generaliter. C. de iureiur. Idem Iacobus Rauen. Cyn. dicta. l. Generaliter, in ſecunda oppoſitio. Alberic in l. bonæ fidei. C. eodem Paul. Alexander, Iaſ. Franciſcus Purpura. in dicta l. Manifeſtè Paul. l. In contractibus §. illo. C. de non numerata pecunia: & in l. Iuſiurandum: & ad l. pecunias. §. ait prætor: & in l. Admonendi col. 12. & ibi Iaſ. in repet. col. 29. de iureiuran. Ioannes Petrus de Ferra in for. iuramen. quod præſta. à par. petti. in ver. *Dicit.*

¶ *Tunc rem.*] Imò æquè habet locum dicta l. manifeſta, ſiue ante, ſiue poſt probationes tentatas: imò non debet quis ſe committere conſcientiæ aduerſarij, niſi poſtquam aliter probare non potuit. Et ſic non valet ratio, nec concordia Decij. Et ita quod vtrinque procedat dicta l. ſiue ab initio. etiam ſi is cui defertur, velit recuſare, ex eo quod vult procedere per teſtes, ſiue ex poſt facto, poſtquam deferens defecit in probando: iudicatum fuit in venerando Senatu Burdegalenſi, & benè, vt refert Nicolaus Boeri. deciſ. Burdegal. 95.

¶ *Opin. Anton.*] Et benè quicquid dicat Dec.

¶ *Libro.*] Suprà c. 1. num. 30.

¶ *Moder.*] Scilicet Felinus hîc, col. 3. ver. *limita tertiò.* quem Decius rectè in hoc refellit.

¶ *Ergo.*] Hippo. Marſil. ſing. 111. 497. & in Rub. de Proba. fol. 31. in paruis, & in pract. crimi. ver. *Diligenter.* num. 41. Ang. in tract. maleſi. fol. 52.

¶ *Etiam future.*] Decius l. Quicumque lect. 1. 2. col. 2. C. qui admitti. Alexander conſilio 196. num. 13. lib. 2. Vide latè dominum Andream Tiraquellum in præfat. tract. Retract. num. 17. cum ſeq.

¶ *Teſtamentum.*] Friuola diſceptatio, cùm forma ſit iuris poſitiui.

¶ *Rationis.*] Imò non licet extendere.

¶ *Cautela.*] Quæ eſt in libro meo cau. 321. quod pendet à iudicis prudentia. l. illicitas in princip. de offi. præſid.

¶ *Dicendum.*] Et placet ſaltem in ſupremis iudicibus, & poſt publicatas atteſtationibus, ſi conſtet,

tales

tales teſtes intra terminum probandi non potuiſſe haberi.

¶ *Cautela.*] Suprà eodem capite 1. numer. 31. in fine.

¶ *Cautela.*] Mihi 310. & in hoc vera.

¶ *Non poſſit.*] Ad hæc idem, qui intelligitur parte violente vti rigore ſtatuti, quod non de facto, ſed de facienda tantum loquitur.

¶ *Deciſionem.*] Alexander conſilio 26. numero 7. lib. 5. conſilio vltimo, num. 5. eodem.

¶ *Pacto.*] Idem Petrus Ancha. rep. c. 1. col. 8. de Conſtitutionibus. Bald. conſil. 45. lib. 3. conſ. 317. lib. 4. Imol. conſil. 57. conſil. 2. Hippo. in Rubric. de Probat. fol. 7. Maria. Soci. in cap. Si diligenter. col. 4. de for. compe.

IN CAPVT *Ex litteris.*

DE PROBATIONIBVS.

¶ *Saltem*] Item titulum ſuum dumtaxat nomine ſuo quaſi poſſidet, bona verò Eccleſiæ, nomine ſuo, nullomodo, ſed benè nomine Eccleſiæ.

¶ *Quatuor.*] Falſum eſt, ſiue in ciuili, ſiue in criminali, quicquid dicat Decius.

¶ *Fiſcum.*] Decius l. In ambiguis, in principio, de regulis iuris, vbi dixi. Adde Franciſcum Purpura. l. fin. num. 125. C. de pact. Alciatus pereg. lib. 8. capite 6.

¶ *Nam Canonicus.*] Dixi ſuprà de Conſtitutionibus c. Cum omnes. num. 4. ad Decium.

¶ *Duplici officio*] Alexander Decius l. lecta. Si cer. peta. Vide Decium conſilio 641.

¶ *Vtrumque.*] Roma conſilio 25 Areti. Si plurium col. 1. de acquir. hæredit. Pariſ. de puteo. de ſyndica. fol. 226. in paruis.

IN CAPVT *Propoſuiſti.*

DE PROBATIONIBVS.

¶ *Caſu.*] Videlicet an puella eſſet gibboſa, vt conſuluit Areti. Sed iſtud plurimum placet domino Andreæ Tiraquello in legibus connubialibus l. 3. num. 18.

¶ *Verior.*] Et benè.

¶ *Plures.*] Alexander conſilio 35 num. 8. libro 1. conſilio 180. num. 1. lib. 7.

¶ *Contra.*] Hanc ſequitur Decius hîc, & benè. Idem Marius Salomo. §. Reſponſa prudentum col. 9. Inſtit. de iure natu. genti. & ciui. Ioannes Corneus conſil. 102. col. fin. Ita Alexander conſil. 148. num. 7. l. 2. Vide. Anton. Butr. conſ. 28 Geminian. conſil. 63. col. fin. Iaſon conſil. 21. libro. 1. quamuis idem Decius conſ. 278. in fin. dicat non obſtantibus his quæ in hoc capite ſcripſit B. non eſſet recedendum à communi, quod non tranſeat.

¶ *Compelli.*] Imò poſſunt.

IN CAPVT *Tertio loco.*

DE PROBATIONIBVS.

¶ *Verius.*] Et benè vt latè dixi in conſuetudine Pariſ §. 5 num. 12. cum ſeq.

¶ *Cancellatum.*] Petrus de Ferra. in libro in actione hypothecaria ver. *Exceptionem.*

¶ *Solutionis.*] Alexander conſil. 14. num. 13. lib. 6. Stephanus Bertrand. conſil. 164. cum originalis libro 2.

¶ *Scribi.*] Decius ſuprà eodem cap. 1 num. 31.

¶ *Canonici.*] Alexander conſil. 7. num. 2. vbi dixi lib. 1. conſil. 210. num. 2. lib. 7. Felinus c. Auditis. col 13. de Reſcript.

¶ *Subſidium.*] Petrus Gerard. ſing. 24. ſed non eſt verum niſi in collegio paruo. Panor. Fely. inſuper de teſtibus.

¶ *Maiores.*] Alexander conſil. 68. lib. 2. vbi dixi & Alexander conſil. 43. num. 23. lib. 4. Thomas Gramma. conſil. 22.

¶ *Duos teſtes.*] Panorm. Feli. d. c. Cum Ioannes Alexand. conſil. 93. lib. 5. col. 3. Ioannes Ana. conſ. 97. Corn. conſ. 216. in fine libri quarti. Stephanus Bertran. conſil. 237. Cum de ſeſquitudine. lib. 3. Carolus Ruinus conſil. 15. cum duobus ſequentibus. lib. 4. Vide Nicola. Boerii deciſione Burdegalenſi 96. in fine. & deciſione 98.

¶ *Gaudium.*] Alexander conſilio 138. num. 5. lib. 6. vbi dixi.

¶ *Alex.* Vide quæ ibi dixi in Annotationibus & Hippo. Marſil. in practica, *verò diligenter.* numero 200. Alexand. conſil. 50. num. 13. lib. 7.

IN CAPVT *Iuraui.*

DE PROBATIONIBVS.

¶ *Traducere.*] De hoc verbo *Traducere*, magna eſt controuerſia inter Theologos, quid ſignificet: Ideo Eraſmus Roteroda. Linguæ Latinæ & Græcæ, peritiſſimus, multum laborat ſuper expoſitione verbi *Traducere*, in Euangelio Matthæi c. 1. ibi, *Ioſeph autem vir eius, cum eſſet iuſtus & nolebat eam traducere, &c.* Vide eum ibidem.

¶ *Quod tenebo.*] Idem Ioannes Andreas Panor. c. Ex parte. Alexander conſ. 153. num. 3. lib. 5. Felinus. c. Rodulphus, col. 18. de Reſcript. Sed falſum, quia, vt ſit matrimonium de præſenti, debent verba clarè, neceſſariò, ſeriò concludere: ſed hæc verba nihil inferunt fieri de præſenti, ſed ſubeſt conditio de caſu, quo in futurum velim vxorem ducere, non obſtat d. c. Ex parte, quia ibi propter verbum *ab eo tempore*: verba ſunt de præſenti. Et adhuc dico neceſſarium conſtari verba eſſe ſeriò, & ex animo maturè prolata, non per laſciuiam, vel ex abrupto. Et mecum ſentit Eraſmus Roterod. in inſtitutio. matri. Chriſtiani. Alci. l. Actione. C. de tranſact. & paradoxon lib. 5. capite 4. in fine. Cæpo. caut. ciuilium. conſil. 1. Alexander conſilio 151 numero 1. conſil. 152. num. 7. & 10. lib. 1. Corn. conſ. 91. lib. 4.

¶ *Veritate. l. 1. §*] Item illud ad Sylian. Per. de Anchara. c. felicis. de pœnis in 6. Alexander conſil. 19. numero 1. vbi dixi libro 7. Thomas Grammat. conſilio 60.

¶ *Obuenit.*] Scilicet bona fide, & adhuc dummodo non ſuperueniat mala fides ante tempus ad legitimam temporis præſcriptionem neceſſariam. Nec eſt ſimile de ſententia momentanea, & de præſcriptione ſucceſſiua.

IN CAPVT *Poſt ceſſionem.*

DE PROBATIONIBVS.

¶ *Tertium.*] Idem Felinus hîc, gloſſa pragmat. de ſublat. Cler. literis ver. *Quibuſcumque*: & ver. Teſtes Bald. l. Pacta nouiſſima. in fine. C. de pact. Iaſ. repet. l. Admonendi col. 38. de iureiuran. quod eſt verum, quando ageretur de præiudicio alterius, Matthæ. Pacus. tractatu de mandat. Apoſt. in prin. vel quando Prælatus eſt ſuſpectus, vt defunctus Ar-

Digitized by Google

chiepiſcopus Lugdunenſis, cuius abuſum & mendicationes beneficiorum palàm in hoc Senatu traduxit Rogetus orans pro Capitulo Andenſi anno 1527. & arreſto iuſſus eſt dictus Archiepiſcopus teſtes inſcribere in ſuis collationibus, ſi fidem habere vellet.

¶ *Abſque.*] Scilicet in his, quæ ſunt leuis præiudicij, & ceſſante ſuſpitione Cardi. c. Albericus de teſtibus. Vide Bertachi. tractatu de Epiſcopis. parte 1. libro 1.

¶ *Sol.*] In hanc inclinat Decius & obſeruatur.

¶ *Mercantiæ.*] Dixi in conſuetudine Pariſienſi §. 114. Alexander conſilio 208. num. 11. lib. 2. conſil. 113. libro 7.

¶ *Publici.*] Ang. diſputat. *Duo inuicem*, col. 1. & 2. Stephanus Aufrer. in deciſ. Tholoſ. 143.

Illa.] Quæ tamen ſpecialiter inueniuntur bis prohiberi & annullari.

¶ *Sciret iudicem.*] Idem Antonius Corſet. ſing. ver. *error communis*, ſed hoc hodie correctum eſt à tempore Concilij Conſtantienſis, vbi ſtatutum eſt, neminem teneri vitare excommunicatũ, niſi publicè, nominatim, denunciatum & notorium, vt habetur in pragmat. de Excommunic. non vitand. Vnde malè conſuluit Stephanus Bertran. conſilio 74.

¶ *Si Dominus.*] Lib. 1. extendens ad Vicarium Epiſcopi, vel prælati conferentem beneficium ſcienti collatorem eſſe excommunicatum, & malè. quia quantumuis ſiue Ordinarius, ſiue Vicarius, ſiue vterque ſit excommunicatus, non, vt ſuprà, publicatus, valent collationes, & omnes actus etiam ad commodum ſcientium. Plus dico, quicquid dicat ſum. Ang. ver. *Excommunicatio* 3. §. 2. quòd valent excommunicationes aliàs ritè & iuſtè ab eiſdem latæ, vt etiam tenent Panorm. Fely. in c. Ad probandum. quia hoc à poteſtate iuriſdictionis vel miniſterij pendet, quam habetis, qui præeſt, & toleratur. Henricus Bohic. Felinus in c. verò. De ſenten. excom.

¶ *Nominata*] Imò idem quòd valet, etiam ſi non ſit nominata.

IN CAPVT *In præſentia.*

DE PROBATIONIBVS.

¶ *Conſilio* 52.] Dicendum, vt ibi tetigi. Adde Alexand. conſil. 195. num. 8. lib. 6.

¶ *Non admittitur.*] Hæc eſt ratio, quia in praxi non admittitur querimonia ſupra querimoniam, nec pignoratio ſuper pignorationem: quia prima ſufficit: ideo ſequentes in oppoſitionem conuerti debent, vt vno certo tramite iudicium procedat, confuſione remota, vt dixi in conſuetudine Pariſienſi titulo 3. in Rub.

¶ *Bar. infert.*] Et ſequitur Iaſ. in d. l. fin. col. finali & Decius hîc, licet dubitet. Sed verior eſt opinio contra Bar. vt etiam quod non valeat hæc donatio tenet Franciſcus Purpur. in repet. d. l. fin. col. 35 num. 142. cum ſeq. C. de pact.

¶ *Deciperet.*] Propter fucatum abuſum cenſuerunt delecti Cardinales & Archiepiſcopi iuſſu Papæ congregati, & diris adiurati de abuſibus Eccleſiæ detegendis apud Nicæam prouinciæ anno 1538. conuentuales huiuſmodi ordines abolendos, & pueros nondum profeſſos de Monaſterijs expellendos: multoſque alios abuſus ſuo decreto ſub ſigillis ſuis exhibito & publicato notauerunt. Sed Papa qui illic cum magna pompa venerat, nihil horum exequi voluit. Sed dictis fucatis illis iudiciis inter Cæſarem & Gallum diſceſſit.

¶ *Pluralitas.*] Decius l. Hac conſultiſſima num. 18. C. qui teſt. fa. poſſ. Alexander conſilio 88. num. 2. lib. 5. vbi dixi & conſilio 125. num. 7. lib. 7.

¶ *Tempus.*] Alexander conſilio 100. num. 1. lib. 1. vbi tetigi.

¶ *Defenſionem.*] Decius l. vt vim numer. 10. De iuſt. & iur. conſilio 676. conſil. 678. Alexand. conſ. 76. col. fi. lib. 1. vbi dixi.

¶ *Tempore conceſſo.*] Alciatus de præſumpt. Reg. 3. præſumpt. 1. Alexander conſilio 52. col. 1. libro 3. vbi dixi.

¶ *Regula.*] Decius l. Certum in prin. Si cer. pet. l. 1. num. 8. De regulis iuris ſuprà eodem cap 2. col. 2. Iaſ. l. 2. col. 6. Si quis in ius voca. non ier. Andreas Tiraquellus tract. retract. §. 55. gloſſa 9. num. 209.

¶ *Bonus.*] Decius ſupra de officio delegati cap. Prudentiam, col. 7. vbi dixi.

¶ *Violenter.*] Sed puniretur inquiſitor teſtium, & ad intereſſe teneretur, ſi tam ambigua dicta teſtium conſcriberet.

¶ *Eccleſia*] Sed ibi Eccleſia Romana, vt vulgò accipitur pro prophana & externa poteſtate ſæculari dicti loci: non autem pro cœtu fidelium, nec pro Eccleſia Chriſti.

¶ *Fano enim.*] Decius ſuprà de Excomm. c. Cum venerabilis. num. 24. conſ. 1?. col. fi. conſil. 189. num. 13. vbi tetigi conſ. 257. conſ. 2-8. col. pen. conſ. 4 1. conſil. 493. conſil. 339. hæc limitat Hippol. Marſil. ſing. 218.

¶ *Recipitur.*] Decius l. 1. Si cer. pet.

¶ *In quolibet.*] Alexander 186. num. 3. lib. 7. vbi dixi.

¶ *Minor.*] Hodie tacita dedicatio non eſt etiam in maiore, nec expreſſa valet in minore, niſi quatenus teſtari poteſt, & adhuc ſi illectus fuit à Monachis, vel aliquo eorum, vel odio ſuorum hoc fecerit, non valet in totum, niſi vſque ad alimenta, ſicut tale teſtamentum non valeret, vt dixi in conſuetudine Pariſ. §. 152

¶ *Tamen mulier*] Falſum reiecta etiam diſtinctione Dec. ſuprà de Conſtit. c. Eccleſia ſanctæ Mariæ, col. penul. vbi tetigi, & ſimpliciter quòd non poſſit, tenet Sal. auth. *Caſſa*. quæſt. penul C. de ſacroſanctis Eccleſiis. Carolus Zaba. c. Perpendimus quæſt. 9. de ſent. Excommunic. Roma. conſilio 166. Andreas Tiraquellus de legibus connubialibus gloſ. 6. num. 172.

¶ *Audiatur.*] Hoc eſt indubitatum reſpectu ſucceſſionis iam acquiſitæ tempore renunciationis, ſecùs in quærenda, ſi renunciatio fiat viuis & conſentientibus, & perſeuerantibus his, de quorum ſucceſſione agitur, quia non cenſetur eſſe læſio, nec datur reſtitutio, vt dixi ad Alexandrum conſilio 29. lib 3. Cæpo. cauſar. ciuil. conſil. 17.

¶ *Si quis rogatus.*] Adhuc ſub diſtinctione d. §. ſed apud nos nullomodo ſeruatur, quia etiam naturales habentur hîc pro ſpuriis, & ſic apud nos ſiue in contractu, ſiue in teſtamento condito, *ſi ſine liberis* intelligitur de naturalibus, & legitimis ſimul, qui ſoli faciunt deficere conditionem, aliàs potius ſuccederet filius, quam purus naturalis.

¶ *Moder.*] Scilicet Barth. Soci.

¶ Do. *Barth.*] Scilicet Soci. conſ. 32. cum ſeq.

¶ *Cuma.*] Et benè, vnde exhæredatus non fecit locum d. l. Cum auus, vt vult ibi Decius col. 32. 33. Item generaliter dico, quatenus filius non ſuccedit, vel non capit. & reprobo opinionem Barr. quem Decius hîc & Guliel. Benedict. repet. c. Raynutius ver. *Si abſque literis morer.* num. 20 in decima limitatione de teſtamentis, malè ſequuntur.

¶ *Infertur.*] Et malè, quia duplex eſt differentia, prima expreſſa non requirit filios hæredes eſſe, vel capere. d. §. Cum quis, prout tacita. Secunda, quia expreſſa, non requirit ſemper filios eſſe legitimos, vt

tacita

Digitized by Google

tacita hęc vltima differẽtia apud nos, quia etiam puri naturales proſsus incapaces ſunt, niſi ad alienata vt nuper tetigi, & in conſuetudine Pariſienſi §. 186. Vnde non facerent deficere conditionem etiam expreſſam, prout etiam quandoque de iure ſecundum diſtinctionem l. Ex facto. §. 1. ad Treb. per quam limitatur *ſi cum quis* in l. Filiusfam. de leg. 1 pariter apud nos omnes Monachi etiam milites ſancti Ioannis Hieroſolymitani, qui amiſſa Rhodo Maltæ degunt, ſunt incapaces, nec fecerunt deficere dictam conditionem, etiam expreſſam

¶ *Communi.*] Quæ habet locum in hoc regno vbi habentur pro ſpuriis, vt dixi.

¶ *Non valeat.*] Bald. conſilio 457. libro 5. Roma. conſilio 102. Alexander conſilio 129. numero 15. lib. 6. vbi dixi. Sal. conſilio 1. libro 2. Angelus Aret. tractatu de Teſtamentis col. 40. Ioannes Baptiſta de ſancto Seuer. l. Omnes populi, colum. 41. qu. ver. *Septimò quæritur.* ff. De iuſtitia & iure. Decius ſuprà, De Conſtitutionibus. capite 2. lectu. 2. colum. conſil. 27. num. 11. Carolus Ruinus conſilio 179. ad finem libri.

¶ *Fuiſſe.*] Et malè, nec eſt ſimile quod citat de Petro Ancha. quòd in libro meo eſt, conſilio 339. Adde Decium infrà eodem num. 47.

¶ *Contrarium.*] Quod apud nos abſque dubio obtinet per ea quæ dixi.

¶ *Fœmina.*] Imò veniunt, vt dixi contra Alexandrum ad eius conſilium 61. libro primo, & plenius in conſuetudine Pariſienſi §. 12. quicquid dicat & cumulet d. Andreas Tiraquellus in tractatu Retract. §. 1. gloſſa 9. numero 181. & de legibus connubialibus libro 4. numero 23. vbi filias admittit, ſi conceſſio fieret à fœmina ſed Decius prouectior factus mecum ſentit in l. 2. de regul. iur.

¶ *Legitimatum.*] Quia non potuit legitimari etiam ad hoc ſpecialiter ſine conſenſu domini, cui ius reuerſionis competit, vt dixi in conſuetudine Pariſienſi, §. 8. gloſſa 1. quæſtione 8. Et ad Decium conſil. 365. num. 6.

¶ *Obſtare.*] Et benè, vt tetigi ſuprà eodem nu. 43.

¶ *Quibuſcumque.*] Vide Decium conſilio 208. conſilio 298. conſilio 599. Alexander conſilio 218. libro 6. vbi tetigi. Andreas Tiraquellus tractatu Retract. §. primo. gloſſa ſeptima, numero 21. Nuper inueni quod Carolus Ruinus numero 19. numero 9. libro primo tenet quòd in feudo non obſtante verbo *quibuſcumque* excluduntur maſculi deſcendentes ex fœminis & malè.

¶ *Extraneos.*] Angelus Arc. §. Adeo, numero 4. Inſtitut. de loca. Alexander conſ. 189. columna penult. lib. 2. vbi dixi. Decius conſ. 171. Matthæus Afflict. deciſione Neapolitana.

¶ *Ex filia.*] Et benè niſi conceſſio incœpiſſet à fœmina per d. Pe. Anc. conſilio 339. pro maiori intelligentia, quem ſequitur Franciſcus Aret. Socin. in lege Gallus. §. Nunc de lege Velleia. de liber. & poſthu. Raph. Fulg. conſilio 86. ex facto. in l. Sed ſi hac. §. Liberos. De in ius vocand. & conſilio 39. columna 2. libro tertio conſilio 117. columna 2. libro 4. Iacobus Belui. Alua. capite 1. de beneficiis fœmin. in vſibus feudorum, Franciſcus Curtius iunior tractatu feudorum part. 3. Franciſcus Ripa, Reſp. 1. libro 1. de legibus numero 74. libro primo. fol. 20. de verborum ſignificationibus.

¶ *Priuilegiatus.*] Hippol. Marſil. ſingu. 99. Decius Auth. Qui rem. numero 21. C. de ſacroſanctis Eccleſiis. & l. Libellorum iuris. Antonius Corſet. in repet. ver. *Falcidia.* Alexander conſilio 55. numero 18. libro quinto vbi dixi. Decius conſilio 3. conſilio 113. conſilio 147. conſilio 222. columna 2. & conſilio 146. columna finali.

¶ *Minorem.*] Et malè, quia aut vterque caruit tutore, vel curatore, & non ſumus in terminis d. l. quæ præſupponit iudicium ſolemne ab altera parte, aut alter tantùm caruit tutore, & eius aſpectu poteſt locus eſſe. d. l. Non eo minùs.

¶ *Occurrunt.*] Et benè, vt tantùm ſentit Decius hîc.

¶ *Contra aliud.*] Ego dico hoc eſſe, quia in eo lex excipitur ſpecialiter, aliàs ſecus eſſet.

¶ *Bar.*] Idem Decius ſuprà de Reſcriptis capite 1. col. 5. Alexander conſil. 65. num. 7. libro 7. vbi dixi.

¶ *Filij.*] Felinus hîc, col. 20. Andreas Tiraquellus repet. l. Si vnquam. ver. *Suſcepit liberos.* num. 41. C. de reuoc. donat.

¶ *Eligi.*] Sed quod pater eligens. Ioannes Gerſon. in regulis moralibus. col. 2. Clauaſ. in verbo *Electio.* §. 21.

¶ *Pro non.*] Falſum eſt, contrarium quotidie practicatur in patria iuris ſcripti, & vbiq.

¶ *Reprobatur.*] Sed præpoſterè, quia vtroque membro valet ſtatutum.

¶ *Seculari.*] Pet. Cyn. Sal. d. Auth. Niſi rogati. Carol. Rui. conſ. 153. lib. 3.

¶ *Modo.*] Non intelligit Iaſ. quem tamen ibi vide num. 12.

¶ *Fraudem.*] Antonius de Roſel. de legitimat. lib. 1. col. 12. cum quo tranſit. Ang. Aret. Inſtitut. de nuptiis. §. finali. col. finali. Vide Decium conſil. 399. in fine.

¶ *Fortior.*] Imò quia ſunt multi, in quibus fortior eſt, & prædominatur effectus odij & vindictæ. Sunt etiam hodiè multi athei contemptores Dei & hominum.

¶ *Filio.*] Et deficientibus liberis monaſterio. Idem Felinus hîc col. 16. & benè fallit in loco, in quo per aliud ſtatutum vel conſuetudinem ingrediens non dederit, ſed relinquit alios hæredes per ingreſſum, vt per obitum ipſo iure mancipatos: vt in hoc regno: quia tunc ſtatutum illud intelligitur de huiuſmodi hæredibus, etiam collateralibus, vt dixi in conſuetudine pariſ. §. 152.

¶ *Vindicandi.*] Ange. tract malefi. fo. 163. Floria. l. per fundum ad fin. de ſer. ruſt. præ. Dec. l. 2. num. 42. vbi tetigi de re iur. conſ. 511. num. 9. Nicol. Boer. deciſ. Burdegal. 121. Andreas Tiraquel. de legibus connubialibus. l. 1. num. 58.

¶ *Quod ſic.*] Ita ter, & fortiùs conſuluit Alex. conſ. 121. lib. 2. & peſſimè, vt ibi dixi.

¶ *Contrarium.*] Et benè. Et ita tenet Philip. Corn. in d. auth. Niſi rogati col. 2. & conſ. 18. circa hanc litteram R. conſ. 253. Ardua. lib. 4.

¶ *Dummodo.*] Idem Decius conſ. 259. conſ. 426. Iaſon conſ. 212. Franciſcus Ripa in l. Ex facto. §. ſi quis rogatus. num. 38. cum ſeq.

¶ *Cauſa pia.*] Sed hoc falſum eſt, vt dixi in Annotationibus ad Alexandrum conſ. 38. lib. 1.

¶ *Conſtat.*] Imò ſatis conſtat, vt dixi ad Alexan. conſ. 121. lib. 2.

¶ *Mille.*] Idem Socin. lib. 2. col. 1. de his quæ per no. Iaſ. auth. Si qua mulier. col. 2. C. de ſacroſ. Eccleſ. Decius conſ. 674. & malè.

¶ *Bal.*] Idem Ioannes de Monteferrato repet. l. Nemo poteſt. de leg. 1. Decius conſ. 419. Iaſ. conſil. 43. col. 5. lib. 3. & benè.

¶ *Sal. & Iaſ.*] Ibi & benè, dixi in conſuet. pariſ. §. 96. in fine.

¶ *Quam filijs.*] Imò contra filios non plus fauentur Eccleſiæ quam extraneo. Adde quæ dixi ad Decium l. Licet col. 2. C. de pactis conſ. 426.

¶ *Non videtur.*] Et benè.

¶ *Piam.*] Adhuc idem.

¶ *Patris.*] Imò nullo modo, quia non habet pri-

uilegium peculij, quaſi caſtrenſis, niſi in quæſitis occaſione, & ratione clericatus. l. Sacroſanctæ. & ibi Bart. C. Epiſc. & Cleri. Dixi ad Decium l. Senium. num. 14. C. qui teſta. face. poſſ.

¶ *Minoribus.*] Falſum, niſi ſint actu mancipati miniſterio Eccleſiaſtico, vt dixi ad Alexandr. conſil. 7. libro 1.

¶ *Extinguatur.*] Hæc veritas, ſed ratio mala eſt. Vera ratio eſt, quia non tantùm tollitur patria poteſtas, quod ſolum dimidiam aufferret, ſed etiam vſufructuarius non ſolùm mediam, ſed etiam maximam patitur capitis diminutionem, & ſic perit vſusfructus, qui etiam perſonalis, nec alij cedi poteſt, quamuis Panormit. col. 21. ſequatur Clauaſius ver. *Religioſus.* §. 5.

¶ *Teſtamento.*] Hi valdè errant: multùm enim refert inter teſtamentum ingreſſi, & teſtamentum prædeceſſoris eius: quia teſtamentum ingreſſi ſtatim in dubio ex tacita mente exequi debet: Sed teſtamentum prædeceſſoris eſt tanquam vetus æs alienum, quod manet in ſtatu ſuo, nec propter ingreſſum debitoris melioris conditionis efficitur, ideo vera conditio expectatur. Si ergo debetur in euentum mortis, expectanda eſt naturalis, & interim remanet penes hæredem ingreſſi, vel cauſam habentis, etiam ſi ſectam Minoritarum ingreſſus ſit.

¶ *Minorum*] Idem infrà eodem capite num. 68. in fi. & malè. Dicendum vt nuper dixi & latiùs, in conſuetudine Pariſienſi §. 152.

¶ *Legitima.*] Idem latè Antonius Corſet. in ſing. ver. *Legitima.* Philippus Franciſcus in Rub. de teſtamentis col. 35. in 6. Pyrrhus in 2. diſput. & eſt melior & æquior, quicquid dicat Decius hîc.

¶ *Non poterit.*] Facit c. 2. infrà de teſta. Idem Decius hîc, Clauaſ. verbo, *Religioſus.* §. 60. & benè.

¶ *Apud Gemi.*] Conſilio 80.

¶ *Prædicatores.*] Philippus Franciſcus Rub. de Teſtamentis. col. 36. in 6. Alexander conſilio 88. lib. 2. vbi dixi. Lancelot. Decius in l. Titiæ textores in principio. columna finali. De lega. 1. Andreas Tiraquellus tractatu Retract. §. 1. gloſſ. 6. numero 5.

¶ *Religione.*] Quomodo intelligendum ſit. dixi in conſuetudine Pariſienſi. §. 22. numero 130. veram autem religionem offendit, Iacob. c. 1. in fine. Cæterùm *eſt via, quæ videtur homini iuſta: nouiſſima autem eius deducuntur ad mortem.* Prouerb. 14.

IN CAPVT *Licet cauſam.*

DE PROBATIONIBVS.

¶ *Aliud.*] Vt dixi in conſuetudine Pariſienſi §. primo. gloſſa 5. numero 48. licèt. Alciatus cap. Quod ſedem. numero 41. de officio ordinario ſequatur Decium hîc.

¶ *Mori.*] Felinus cap. Rodulphus, columna 5. de Reſcriptionib. Antonius Corſet. in ſingul. verſ. *Iuriſdictio.* Petrus Gerard. ſing. 15. in paruis, de Iuriſdict. omnium iudicum.

¶ *Secus.*] Idem Panormitan. cap. 1. Vt lite pend. Socinus conſilio 81. columna 2. libro primo conſilio 157. colum 6. libro 2. Iaſon l. Omnes populi. colum. 1. De iuſtitia & iure. conſilio 149. libro 2. Curtius ſenior conſil. 46. colum. finali. Ludouicus Gozadi conſ. 90. col. 5.

¶ *Alex.*] Idem in l. Talis ſcriptura. in fi. de lega. 1. Lancelot. Decius. l. Tranſigere, colum. 2. C. de Tranſactionibus ſic de delictis in officio, tenet paril. puteus. De iudic. fol. 21. in paruis.

¶ *Magna.*] Iaſ. conſil. 44. col. 2. lib. 3. Alciatus capite 1. numero 98. de officio Ordinario.

¶ *Inuoluere.*] Decius l. Ea eſt natura, De regulis iuris. Franciſcus Purpura. libro 1. numero 57. Si cert. per.

¶ *Acceſſoriis.*] Alexander conſilio 47. numero 5. vbi dixi libro 2. conſilio 17. libro 5. Aymo. conſilio 78. ad fin.

¶ *Singularitas.*] Alexand conſil. 18. lib. 3. latè Cæpol. Cau. ciui. conſil. 3 num. 9. Iaſ. Rep. l. Admonendi. col. 81. de Iureiuran. Et de dicto ſequenti, dixi ad Alexand. conſil. 76. num. 4. lib. 6.

¶ *Genere.*] Bald. conſil. 161. lib. 3. conſ. 514. lib. 5. Cor. conſil. 185. conſil. 186. lib. 3. Aymo. conſil. 37. num. 12. conſil. 78. num 6. deciſione Tholoſ. 310. dixi ad Alexand. conſ. 72 lib. 1.

¶ *Numerus.*] Franciſcus Curtius tractatu de teſtibus conclu. 1. conſil. 75. num. 5. Alexander conſil. 5. num. 7. vbi dixi lib. 1. conſil. 149. num. 6. lib 5.

¶ *Teſtium præferatur.*] Alexander conſilio 76. colum. fin Cor. conſil. 125. lib. 4.

¶ *Antiquior.*] Alexander conſilio 110. vbi dixi libro 1. conſilio 103. lib. 7. Carolus Rui. conſil. 49. libro 1.

¶ *Titulum.*] Alexander conſil. 76. col. 1. lib. 2. vbi dixi. conſil. 81. num. 12. lib. 3. Curtius ſenior conſilio 76.

¶ *Manifeſtè.*] Decius conſilio 536. conſilio 682. Alexander conſilio 37. numero 16. vbi dixi lib. 2. Latè Andreas Tiraquellus tract. retract. §. gloſſa 1. numero 20.

¶ *Requiſitus.*] Antonius Corſet. ſing. ver. *Iudex.* 1. Vide Hippolyt. de Marſil. l. quæſtionis columna 6. numero 65. l. Vnius. §. Cogniturum. col. 1. De quæſtionibus.

¶ *Probatio valet.*] Intellige ſi pars vocata comparuit. Secùs ſi non eſt vocata, vel comparere noluit eo caſu, quo non tenetur comparere ſine termino. Vnde in praxi non contingit valere probationem factam ſine termino.

¶ *Sufficit.*] Alber. in rubr. cap. De dilat. & in 4. parte, ſtatut. quæſt. 71. Calder. conſilio de teſtibus. Lap. allega. 81. Hippolyt. de Marſil. ſingu. 113.

¶ *Non poteſt.*] Facit Roma. conſil. 255. ſed non placet, & ſtatim aliud ſentit Decius, & benè.

¶ *Præſente.*] Niſi appellaret cap. ex parte. M. infrà de Appellationibus, ſecùs illa abſente & non vocata.

¶ *Teſtibus.*] Quod non puto verbum poſt dicta teſtificata, quicquid nuper dixerit Decius.

¶ *Vtroque.*] Et benè.

¶ *Abſolutio.*] Idem Hyppol. de Marſil. in Rub. de Probationibus fol. 50. in paruis & ſing. 187. ſed falſum eſt, vt dixi ad Alexandrum conſil. * & contrarium mox ſentit Decius hîc, & ſuprà de Reſcript. cap. 2. col. fin.

¶ *Contrarium.*] Et verè, vt latè dixi in conſuetudine Peruſin. § 8. gloſſ. 1. quæſt. 2.

¶ *Exceſſiue.*] Vt quia portiones erant multum inæquales, vt dixi in conſuetudine Pariſienſi §. 123.

¶ *Diuidere.*] Idem Decius l. Precibus. columna 9. in titulo. vbi dixi. Cod. de Impube. & ali. ſubſtit. Adde Nicolaum Boer. deciſione Burdegalenſi 41. columna finali. Alciatum capite 1. numero 99. de Offi. io Ordinar. Zaſium l. 2. §. De his. num. 12. de verborum oblig.

¶ *Concipere.*] Sed non eſt neceſſe.

Digitized by Google

IN CAPVT *Per tuas.*

DE PROBATIONIBVS.

¶ *Filium.*] In ſecundo numero, ibi, *ſed ſi non probetur.*

¶ *probari.*] Rectè ait Decius quòd in d. §. defuncto, non probatur neceſſariò. Sed nunquam eſſet finis, niſi communis opinio ſtet pro regula, vt Alexander conſilio 88. numero 8. vbi dixi libro 7. Iaſon conſilio 125. libro 4. Alciatus de præſumpt. reg. 3. præſumpt. 27.

¶ *Nepotes.*] Alexander conſilio 49. num. 8. lib. 1. vbi dixi.

¶ *Moder.*] Scilicet Feli. hîc, ver. *limita.* 4. in fi. 21. col. Sed Decius anno 1505. Valentiæ legens meliùs mutauit ſententiam, tenens de filiis ex nepotibus vtriuſque intelligi in l. fi. ad finem.

¶ *Alex.*] Conſilio 21. lib. 1. vbi dixi Lancelot. Decius Auth. Si quis in aliquo in fi. C. de eden. Franciſcus Purpur. l. 2. §. Creditum. num. 12. cum ſeq. Si cert. pet.

¶ *Contra.*] Et benè. Alexander conſilio 221. num. 13. lib. 2. vbi dixi. Nicolaus Boer. deciſione Burdegalenſi 108.

¶ *Caſibus.*] Sed nullus habet pondus, niſi vltimus.

IN CAPVT *Quoniam contra.*

DE PROBATIONIBVS.

¶ *Innocentia.*] Alexander conſilio 113 numero 8. lib. 5. vbi dixi. Hippo. Marſil. ſingu. 59. Ange. conſilio 167. non tamen verum eſt, admitti teſtes inhabiles.

¶ *Abſens*] Et malè, quia nec iuramentum obligat abſentem.

¶ *A iure.*] Suprà ad Decium cap. Ne innitaris, lectione prima in principio, De Conſtitutionibus.

¶ *Moder.*] Scilicet Felinus hîc, col. 1. in fine & benè, quicquid dicat Decius quia nec in ordinariis creditur, niſi tanquam teſti vni, vel ad interpretationem. ſed benè creditur de commiſſione vel mandato, quod fecit ſeruienti, vel parti.

¶ *Originali.*] Dixi ad Alexandrum conſil. 105. col. 1. libro 2. conſil. 175. num. 4. lib. 7. Adde Cæpol. Caul. ciui. conſ. 23. Lanfranc. de Oriano in repet. huius capitis ver. *Inſtru. productionis.* col. 5. nu. 28.

¶ *Differt.*] Paulus l. iudices C. de Iudici. Philip. Franc. cap. 4. col. 2. De Confeſſis in 6. Alexander conſilio 1-2. col. 1. lib. 6. Decius infrà eodem numero 28.

¶ *Ieiunii.*] Thomas 22. quæſt. 147. articul. 3. Panorm. In rub. de obſerua. ieiunio. Idem Franciſcus Curtius iunior conſil. 12. col. fin & eſt veritas, quicquid dicat Clauaſius in verbo *Obedientia*, 1. infrà vt præpoſteri ſint imperiti quidam ſacrificuli, qui tetrico ſupercilio, è ſuggeſto hæc imperant ſub pœna peccati mortalis præciſa. Id enim agunt, vt homines eò magis aſſueſcant ſpernere & abiicere, traditiones & minas eorum. Ego quidem ieiunia ſemper laudaui, & laudo, ſed tetricam illam & præfractam exactionem, quæ ſolos ſimplices, & imbecilles indignè & iniquè vexat damno. Cæterum rectè docet Io. Gerſon in lib. de vita ſpirituali animæ, lectione quarta quòd alius a Deo, ſicut non habet poteſtatem infundere gratiam, ſic nec eripere, ſoluſque habet claues vitæ, & mortis æternæ, ſolus poteſt dare præcepta affirmatiua, aut negatiua, ſub pœna mortis æternæ. Hinc talè corollarium primum, infert, nulla tranſgreſſio legis naturalis, aut humanæ (vt naturalis eſt, vel humana) eſt de facto peccatum mortale.

¶ *Effectus.*] Barto. l. non codicillum C. de Codicill. Bald. Paul. l. Cum te. cap. 1 de Probationibus Iaſon. l. Si priùs. col. 9. de oper. no. nunciat. Vlda. Zaſi. l. 2. §. Item ſi in facto. num. 17. de verborum obligationibus.

¶ *Probetur.*] Et benè, ſed non valet, niſi vt contractus l. 2. cap. Vtriuſque iudicij.

¶ *Fauore r.*] Vld. Zaſ. l. dicta l. furioſo. Iaſ. l. Nec quicquam. vbi decretum col. 9. de officio Proconſ. & lega. l. Eius. § finali, in principio. Si cert. pet. Socinus tractatu de citat. artic. 31. num. 1.

¶ *Non io.*] Vide Maria. Soci. tract. de citat. articulo 16. Alexand. conſil. 75. num. 18. lib. 5. vt dixi latè Andreas Tiraquel. tract. Retract. §. 8. gloſſa 9. num. 16. cum ſequent.

¶ *Alexand.*] Vbi in Annotationibus. fallit in modicis. Vide etiam aliter Roma. conſilio 497. Alex. conſ. 219. lib. 6.

¶ *Feriata.*] Imò etiam ipſa citatio. & ita practicatur.

¶ *Prius.*] Philippus Decius l. Qui in alterius, num. 8. de regulis iuris.

¶ *Præſumitur.*] Idem Felinus hìc, col. 8. & ſuprà de Iudici. cap. *Nouit.* in fine, vbi etiam Decius in fine Hippolyt. de Marſil. in rubr. de probat. fol. 23. in paruis & in C. parte. nu. 43. de quæſt. Sed non placet.

¶ *Moder.*] Scilicet Socinus num. 4. vbi reputat gloſſ. fin. in Clement. vnica: *de ſequeſtrat.* poſſe. & fruct. & malè.

¶ *Opinio.*] Abb. & benè. Vnde etiam ſi permittitur Iudici vltra procedere, non obſtante exceptione & appellatione, tanquam à iudice incompetenti: vt in Conſeruatore nundinarum Lugdunenſium, per edictum latum menſe Februarii 1 3 . publicatum in hoc Senatu in principio Auguſti 15 6. Tamen non eſt ei permiſſum procedere non obſtante appellatione tanquam à iudice recuſato ſit notorie friuola.

¶ *Productio.* [Omnis productio fit in manus notariis vel actoris quem *greffarium* vocant. Et ſic eo ipſo corpore fieri penes iudicem & ita vbique obſeruatur.

¶ *Supplere*] Falſum. nec etiam vnquam poteſt præcludi ab allegationibus iuris Bal. l. iubemus C. de Iudici. l. vnica. col. 2. C. de his quæ pœn. not.

¶ *Poſtremò*] Et malè. Dicendum vt Decius ſuprà de Conſtitutionibus, cap. 1. lectione 2. col. penult. vbi dixi. Lex eadem iuſta magis eſt domina, quam voluntas priuata.

¶ *Pereat.*] Decius ſuprà de Conſtitutionibus cap. 1 lect. 1. col. 8. & l. Quod à quoquam. num. 4. de regulis iuris vbi dixi.

¶ *Contrarium.*] Idem not. Decius ſequitur hîc & in rubrica col. 3. infrà de Appellationibus. Felinus hîc colum. 10. col. 20. Alciatus de præſumpt. Reg. 3. præſumpt. 9. Dixi ad Alexandrum conſilio 25. lib. 5.

¶ *Peſſime.*] Hoc falſum. præſertim ſub hac diſpotea quam Deus corrigat.

¶ *Paul.*] Quod eſt conſ. 82. lib. 2. in nouis. Dixi ad Alexand. conſ. 75. lib. 5.

¶ *Mente*] Decius ſuprà de Conſtitutionibus, cap. tranſlato. lect. 1. num. 4.

¶ *Moder.*] Scilicet Felin.

¶ *Relatio.*] Decius conſil. 47. conſil. 2+2. conſil. 407. col. 4. l. vnica. col. 2. 6. De erro. calcu. Carol. Ruin. conſil. 165. num. 3. lib. 3.

Digitized by Google

¶ *Laudo.*] Iaſ. conſ. 12. col. 3. conſ. 88. in fine. lib. 1. Felinus hîc. col. 18. col. 20.

¶ *Decreto.*] Corn. conſil. 71. conſil. 109. Imol. 198. cum ſequent. Alexan. conſil. 125. num. 5. lib. 1. vbi dixi.

¶ *Enunciata.*] Decium hîc ſub nomine Modernorum refert, & ſequitur Carolus Ruinus conſ. 73. videtur prima num. 17. lib. 1.

¶ *Commiſſione.*] Decius l. 2. num. 5. C. de eden. Alexander conſilio 213. num. 6. vbi dixi, lib. 2. Car. Ruin. conſil. 63. videtur prima num. 17. lib. 1.

¶ *Commiſſione.*] Decius lib. 2. num. 5. Cod. de edendo. Alexander conſilio 147. numero 8. vbi dixi libro 2. Carolus Ruinus conſilio 15. numero octauo libro 4.

¶ *Subſcriptio.*] Dixi in conſuetudine Pariſienſi §. 5. num. 42. Alexand. conſil. 147. num. 4. lib. 2. conſ. 198. num. 1. lib. 7.

¶ *Exempli.*] Dixi latè in conſuetudine Pariſienſi §. 5. num. 33.

¶ *Moder.*] Scilicet Iaſ. & benè, nec ſimile quod adducit Decius de excommunicatione: quia ea non reddit iudicium nullum.

IN CAPVT *Ad noſtram.*

DE PROBATIONIBVS.

¶ *Deciſoria.*] Suprà eodem capite 2. col. fin.

¶ *Teſtificari.*] Paul. l. Si ſub vna. §. 1. de verborum obligationibus. Aufrer. tractatu de repr. teſt. ver. *donator.*

IN CAPVT *Cum cauſam.*

DE PROBATIONIBVS.

¶ *Libris.*] Dixi latè in conſuetudine Pariſ. §. 5. numero 17.

¶ *Capitulum.*] Felinus hîc in principio. Oldratus quæſt. 172. Philippus Franciſ. cap. 1. de reb. Eccleſ. non alien. in 6. Panorm. cap. poſſeſſiones in princip. infrà de reb. Eccleſ. non ali. Iaſ. l. 3. colum. 27. C. de iure emphyt. Decius conſil. 2. Sed contra melius ſentit Decius hîc. Fabia. de mon. S. Saui. tract. de em. & vend. col. 86. Iaſon cap. 1. col. 8. de feudis.

¶ *Semiplena.*] Idem Decius conſil. 152. conſil. 673. & malè vt dixi ad Alex. conſ. 139. in fine. lib. 6. Niſi in Carboniano. Decius l. 2. num. 2. C. Carbon. vbi dixi.

¶ *Gabellas.*] Socinus conſ. 208. lib. 2. Bertachi. de Gabellis. col. 31.

¶ *Contrarium.*] Decius ſuprà eodem capite *licet.* num. 7. Cæpol. cau. ciui. conſ. 3. num. 10. Iaſ. l. Admonendi. col. 11. De iureiuran. Alexand. conſil. 76. num. 4. lib. 6. vbi dixi. deciſione Neapolit. 12. Vide Felinum cap. Si cautio. col. 26. de fide inſtru. nec eſt aliud in mutuo poſt biennium.

¶ *Verum.*] Idem in mutuo poſt tempora, non numeratæ pecuniæ, vt dixi ad Alex. conſ. 90. lib. 3. & ad Decium in l. 2. num. 14. Si cert. per.

IN CAPVT *Cauſam matrimonij.*

DE PROBATIONIBVS.

¶ *Moder.*] Scilicet Iaſ. Idem tenet ibi Decius num. 24. & benè, vt ibi ad eum dixi.

IN TITVLVM DE EXCEPTIONIBVS.

¶ *Synonyma.*] Vt eleganter diſſerit Hieronymus Groſlot. in tract. de vſucap.

¶ *Defenſio.*] Iaſ. Coraſ. Miſcella. lib. 2. c. 16.

¶ *Moder.*] Scilicet Felinus & generaliter per Moder. in iure Canonico, vt Felinus ſcripſit, Decius Felinum intelligit.

IN CAPVT *Denique.*

DE EXCEPTIONIBVS.

¶ *Tolerantia.*] Idem Hippol. de Marſil. ſing. 77. & 330. in rep. l. fi. fol. 42. in paruis. de iuriſdict. omnium iudicum. in l. 1. in princ. num. 13. ad leg. Cor. de Sica. ff. Et ſua practica. §. Aggredior num. 28. cum ſeq. intellige palàm, ita vt reſultet tacita quædam approbatio.

¶ *Specialiter.*] Iaſ. l. 1. col. 3. C. de teſtamentis. l. Titiæ textores col. 2. de leg. 1.

¶ *Matrimonio*] Et verius eſt, licet Panormitanum hîc ſequatur Felinus in cap. lator. in fi. infrà de re iudi.

¶ *Verior.*] Et benè.

IN CAPVT *A nobis.*

DE EXCEPTIONIBVS.

¶ *Quinti.*] Habetur in Concilio Conſtantienſi & in Pragmat. & Concordatis.

IN CAPVT *Paſtoralis.*

DE EXCEPTIONIBVS.

¶ *Conſultori.*] Suprà de Conſtitutionibus cap. 1. lect. 1. col. 3.

¶ *Mod.*] Scilicet Iaſ. quia per Mod. in iure ciuili, Decius intelligit Iaſonem, vbi Iaſ. ſcripſit, alàs Soci. vbi Socinus, & non Iaſon ſcripſit.

¶ *Speciale.*] Bal. conſil. 167. lib. 3. Guido Papa conſilio 178.

¶ *Tacita.*] Quod verum puto, ſi procurator habet generale mandatum ad omnes Iudices, vt fieri ſolet: ſecùs ſi mandatum eſt limitatum ad iudices competentes: quia tunc licet omittere declinatorium merè, & renuntiare priuilegio fori, non tamen poteſt prorogare iuriſdictionem prorſus incompetentis, niſi in mandato ſit clauſula prorogandi, quam ſat eſt poni in genere.

¶ *Conteſtatam.*] Sed illa iura præſupponunt tali declinatoriæ renunciari poſſe per litigantem: nec probant quòd procurator poſſit prorogare iuriſdictionem prorſus incompetentis, etiam conteſtando, ſi non habet mandatum, niſi coram competenti. Et ſic quicquid dicat Decius, vera eſt opinio Panormitani & communis, in tantùm quod licèt dominus, qui litigauit coram prorſus incompetenti, cuius iuriſdictionem prorogare nequit (vt laicus coram Eccleſiaſtico in materia prophana) condemnetur in expenſas, proceſſus voluntarii, tamen hoc caſu non dominus,

Digitized by Google

ſed ſolus procurator qui carebat mandato, nomine proprio condemnabitur in eas expenſas.

¶ *Mod.*] Scilicet Socin. & benè.

¶ *Expreſsis.*] Decius l. 2. num. 93. de regulis iuris. l. iuris ignorantia. num. 15. Cod. qui admittit. Alexand. conſ. 75. num. 10. lib 5 vbi tetigi. Andreas Tiraquellus tract. retract. conuent. §. 4. gloſſ. 7. num. 13.

¶ *Testis.*] Decius ſuprà de Conſtitutionibus, capite fin. col. 5.

IN CAPVT *Cùm inter.*

DE EXCEPTIONIBVS.

¶ *Excommunicatum.*] Hodie & iam à trecentis annis propter nimium abuſum harum cenſurarum, quem Ioan. Gerſon tractatu de poteſtate Eccleſiæ, ante centum viginti annos acriter reprehendit, exceptio excommunicationis prorſus ſpernitur in foro ſæculari.

¶ *Plenitudine*] Decius ſuprà de officio delegati, cap. quoniam Abbas col. 6.

¶ *Scientia.*] Bald. per quos fiat inueſtit. in fine, in vſibus feudorum. Hyppolitus Marſilius in rub. de probat. fol. 6. in paruis. Iaſon l iuſtitia, de iuſt. & iur. Alexander conſilio 11. numero 2. lib. 7. vbi dixi.

¶ *Non poteſt*] Et benè, quicquid dicat Decius.

¶ *Conſtare debet.*] Et benè.

¶ *Intereſſe.*] Socinus tractatu de citat. artic. 20. numero 12 Hyppòl. Marſil. ſingul. 243. Matthæus Afflict. deciſione Neapolit. 2. & deciſ. 24.

¶ *Reſcripti.*] Imò interrumpitur, quia excommunicatio non eſt inuenta, vt quis bonis & actionibus ſuis temporalibus priuetur, nec vt liceat eum depredato, ſed vt commune fidelium, cenſura ad pœnitentiam inducatur.

¶ *Dubitabilis.*] Imò veriſſima, quicquid dicat Decius, quia vt nuper dixi, non debet ob id priuare bonis & iuribus ſuis.

¶ *Moder.*] Scilicet Felinus col. antepenult. & benè. quicquid Decius hîc dicat.

¶ *Manibus.*] Quod adhuc obſeruatur in Eccleſia Græca, quæ longè purior eſt Romana.

¶ *Henricus Bohic.*] Deciſione Tholoſana prima. Guido Pap. conſ. 108.

IN CAPVT *Olim.*

DE EXCEPTIONIBVS.

¶ *Quod fuerit.*] Et benè.

IN CAPVT *Cùm venerabilis.*

DE EXCEPTIONIBVS.

¶ *Maior.*] Quod verum eſt, licèt per abuſum à tempore Bonif. VIII. fuerit immutatum, vt tradit Ludouicus Gomeſ. in procemio reg. Cancell. fol. 4.

¶ *Cum pluribus.*] Et placet, quia de iure hoc eſt indifferens, nec vllam exigit diſpenſationem.

¶ *Dominantes.*] Sic Chriſtus Matth. 20. Marci 10. Luc. 22. ibi. *Vos autem non ſic.* palàm eſt ergo, quæ contrarium profitetur non eſſe Eccleſiam Chriſti, ſed Antichriſti.

¶ *Regulatam.*] Et benè, quicquid dicat Decius.

¶ *Sufficit.*] Decius ſuprà de Conſtitutionibus c. translato, lect. 1. col. 3. & in rubr. de probationibus, col 6.

¶ *Ex mora.*] Plenè & nouè dixi in tractatu vſurarum, quæſt. 40. quæſt. 74. num. 541 cum ſeq.

¶ *Canonico.*] Quod in vſuris non ſit differentia inter ius Ciuile, & ius Canonicum, clarè & nouè docui in tractatu vſurarum num. 515.

¶ *Solito.*] Imò etiam in non ſolito, vt dixi in tractatu vſurarum num. 30.

¶ *Illicita.*] Imò licita, ſecundum ea quæ dixi in tract. vſurarum quæſt. 74. num. 523. & quæſt. 80. vbi veram doctrinam aperui, cùm omnes Doctores & Theologi & Canoniſtæ, & Legiſtæ toto cœlo errauiſſent.

¶ *Conſilio* 109.] Sic habent omnes libri, ſed error eſt, & legi debet conſilio 119. vbi malè conſuluit. Et in eodem themate oppoſitum conſuluit Socinus conſilio 176. lib. 2. quod repetitur conſilio 103. lib. 4. per frigidas quaſdam & ſophiſticas rationes. Dicendum vt nouè dixi ad Decium ſuper dicto conſilio 119. & plenè in tractatu vſurarum quæſt. 74. & quæſt. 80. in fine.

¶ *Soci.*] Conſilio 168. lib. 2. Stephanus Aufrer: in additionibus ad quæſtionem Tholoſ. 261. Ioan. Salua. in tract. Beneficiorum parte 3. quæſt. 23. & malè.

¶ *Opinio Ioannis Andreæ.*] Idem ſemel cap. quæſitum de rerum permut. Gemin. conſ 45. in fine, & videtur textus in cap. cùm pridem. iuncta gloſſa vltima in 3. lect. ſuprà de pact. quod etiam velle videtur Butrius & Panorm. & quamuis Panorm. ibi non firmet, tamen in cap. cùm inter R. de elect. hoc expreſsè firmat. Faciunt iura allegata per gloſſam in d. cap. cùm inter R. in verb. *conſenſu.* & firmat Alexander de Aurilla, in repet. cap. 1. de rer. permut. in 6. Stephanus Bertrand. in conſ. 133. *viſo proceſſu.* col. 4. num. 24. lib. 1. & eſt veritas.

¶ *Conditionalis.*] Idem per eandem tenuit prius Bonifacius de Vitalinis in Clem. vnica. col. penult. verb. *ex iſtis infertur*, de rerum permut. & ita obſeruatur, vt ait & probat Nicolaus Boer deciſione Burdegal. 97. & quotidie in hoc Regno Iudices ſæculares reſtituunt & conſeruant huiuſmodi deceptos, reſignantes in priori poſſeſſione, ſiue noua collatione.

¶ *Moder.*] Scilicet Socinus numero 1. & per tot. & contra quem hîc Decius tuetur opinionem Bart. & communem, quæ etiam verior eſt, & tenetur in iudiciis & praxi, niſi quod ex tali exceptione oritur adminiculum ad confirmandum, & iuuandum probationem actoris, vt iudex arbitrabitur. Sed actore aliter non probante ſimpliciter vera eſt communis opinio.

¶ *Non debet.*] Idem Andreas Iſer. de pace tenen. & eius violat. col. 8. in vſibus feudorum. Felinus hîc col. 4. Decius l. 1. num. 16. ſi cert. pet. Alciatus de verborum obligationibus. l. 1. §. ſi quis ſimpliciter. num. 76.

¶ *Deinde.*] Adde ex notabili interuallo, & poſtquam ſimpliciter liberè faſſus eſt homicidium, & adhuc inſpectâ qualitate perſonæ, & aliis circunſtantiis.

¶ *Producens.*] Dixi in Conſuetudine Pariſienſi §. 5. num. 36.

¶ *Libello.*] Alexander conſil. 92. num. 1. vbi dixi lib. 5. conſil. 78. num. 1. lib. 7.

¶ *Abſente.*] Idem Decius l. cùm te. ad finem. C. de tranſactionibus l. 2. num. 8. C. de inſtit. & ſubſtitut. Bellamera deciſ. 691. fallent. 3. Carolus Ruinus conſil. 41. in fine libri 4. nec reuocari poteſt Guido Papæ cap. Denique. numero 2. ſuper eod.

¶ *Confitentis.*] Decius ſuprà de probationibus capite, in præſentiam. num. 24.

¶ *Præiudicio.*] Verum eſt, ſi aduerſarius concedat: ſecùs ſi neget. Et in effectu breuis reſolutio eſt, quòd productio inſtrumenti ſicut & confeſſio, non nocent, quatenus per aduerſarium reprobantur.

¶ *Impugnauit.*] Sed tunc impugnatio non expugnat, ſed expugnatur, & caret effectu. Et Decius meritò reprobat opinionem Panormit. hîc in d. quinto caſu.

¶ *Abbas.*] Vide Rochum Curtium tract. de iure patron. verb. *Eccleſiam fundantes.*

¶ *Libera.*] Rochus Curtius tractatu de iure patron. in verb. *conſtruxit.* quæſt. 20.

¶ *Scripturam.*] Felinus hîc num. 41.

¶ *Vel diſtingue.*] Et benè.

IN CAPVT *Dilecti.*

DE EXCEPTIONIBVS.

¶ *Minori.*] Scilicet quantum ad electionem tantùm.

¶ *Admitti.*] Decius cap. in præſentia. num. 34. ſuprà de probationibus. Guido Papæ deciſione Delphi. 347. Alexander conſilio 166. num. 7. libro 6. vbi dixi.

¶ *Diſcutere.*] Franciſcus Purpurat. l. 1. num. 60. ſi certⁱ petat. ſed hæc rarò fieri expedit, & rariùs fit.

¶ *Dol.*] Bohic. hîc.

¶ *Replicatio.*] Idem Hyppol. Marſil. in ſua praćtica §. egredior. num. 53

¶ *Statutum.*] Decius la è ſuprà de Conſtitutionibus cap. quæ in Eccleſiarum, num. 14. Iaſon l. omnes populi. numero 47. de iuſtitia & iure. l. ſi plagii. de verborum obligationibus. Alexander conſ. 114. num. 1. vbi dixi lib. 1. Antonius Rob. repet. §. morte. in l. non ſolùm. num. 640. de opere no. nunc.

IN CAPVT *Apoſtolica.*

DE EXCEPTIONIBVS.

¶ *Suſpenſio*] Decius l. certi iuris. C. de teſtam. milit. decit. Tholoſan. 298. Dixi in Conſuetudine Pariſienſi §. 27. numero 5.

IN TITVLVM
DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Col.* 2.] Vbi dicit, quòd ſi reſcriptum mandat, vt aliquis cogatur parere iudicato, non poteſt cogi, ſi eſt appellatum, quia parere iudicato requirit tranſitum in rem iudicatam, per l. 1. C. de except. rei iudic. & quia appellatio ſuſpendit iudicatum. l. 1. ff. ad Turpil. Et idem, quòd iudicatum propriè dicatur poſt tranſitum in rem iudicatam, tenet Gemin. notans ad ſtatuta. in cap. non ſolùm. in fin. princ. per gl. ibi, *hoc allega*. Et hoc aliàs allegabam in quæſt. de facto ad aliud quod dicitur, quòd in compromiſſo, in arbitratione, non veniunt, nec venire poſſunt liquida, quæ tranſiuerunt in rem iudicatam, iuxta ea quæ habentur in l. & poſt rem. in princip. ff. de tranſactionibus. & in l. 1. eo titulo, & in l. eleganter. §. 1 ff. de cond. inde & per Fel. & Moder. in l. ſi diuerſa. C. de tranſactionibus cum concor. de quibus per Mod. ibi, & in locis multis. Eſt verum quando tempore compromiſſi de ipſo tranſitu in rem iudicatam liquidò clarè conſtat, ita quod reſricari non poteſt in dubium, & ſententia poſſet mitti executioni ſine alia diſcuſſione. Sed quando liquidò non conſtaret de tranſitu in rem iudicatam, imò poteſt probabiliter dubitari, dicebam quòd tunc deciſa per ſententiam veniunt, ſeu venire poſſunt in compromiſſo. Iſtud probatur iudicio meo, in l. eleganter. §. 1 ibi indubitata ſententia, & ibi dum dicit quòd poteſt tranſigi poſt ſententiam, ſi incertum ſit, an poſt tranſitum in rem iudicatam, ſecundum Lud. Ro. & alia hîc alleg. per Decium.

¶ *Facere maiorem.*] Andr. Sic. ſuprà de fide inſtrum. in rub. col. 13

¶ *Eaque*] Quando antecedens eſt maius conſequenti, tunc poſito conſequenti, non cenſetur poſitum antecedens. Et ita limitatur regula, quòd conceſſo conſequenti, dicitur conceſſum antecedens. Et eandem limitationem ſequitur & commendat Iaſon in l. fi. in tertia col. C. de hæredibus inſtit.

¶ *Sententia extinguitur.*] Vide notata per Alexandrum conſ. 37. col. incip. *viſo themate*, in 2. col. & per Socinum conſil. 76. inci. *Et viſa facti contingentia.* in 2. col. Vide etiam d. Franc. de Aret. in l. ſi cauſa cognita. C. de tranſactionibus.

¶ *Tunc omnia.*] Vide dominum Ioannem Mar. Riminald. in l. ſi cauſa cognita. C. de tranſaction.

¶ *Dicendum.*] Sed falſum eſt.

¶ *...*] Vide Socinum in conſ 155. incip. *circa ...* in 2. col. in verſic. quinto. *confirmatur.* & ibi refert vnum not. dignum Ioan. de Imol.

¶ *Appellationem tollere poſſit.*] Vide hîc per Felinum in cap. quæ in Eccleſiarum in 17. col. in verſic. *...* de Conſtitution.

¶ *Reforma...*] Etiam pro appellato. l. amplioren. C. eod. quæ non ſeruatur in hoc Regno, vbi non redditur ius læſo per ſententiam, niſi ſe ſubiiciat periculo mulctæ, quod eſt iniuſtum.

IN CAPVT *Dilecti.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Col.* 8.] Vide Corſet. in ſing. in littera *Querela col.* 2. Et de querela vide Barb. in conſil. 44. in tertio volumine, vbi an ſtatutum tollens appellationem, *querelam*, & ſimilia, tollat regreſſum ad ſuperiorem.

¶ *Colligitur.*] Adde gloſſ. Bald. & Mod. in l. ſi quis extraneus. §. ſciendum ff. de acqui. hæc de qua gloſſ. vide per Iaſon. in l. certum, in 2. col. circa finem cum ſeq. ff. ſi cert. petat.

¶ *Attenta*] Socinus conſ. 45 lib. 1.

¶ *Frame.*] Deciſione Tholoſana 380. Alexander conſil. 6. num. 22. libro 5. vbi dixi conſ. 101. numero 17. libro 7. vbi etiam dixi. Corn. conſ. 164. lib 2. gloſſ. prag. titulo de Concub. verb. *Diffamatos.* Barb. conſ. 17. lib. 3.

¶ *Requiratur.*] Et ita atteſtatur Iaſon Mayn. in d. l. cùm aliquis. de iure delib. circa finem.

¶ *Probati.*] Adde quòd idem tenet dominus Alexander in conſ. 82. 1. volumine. 2. col. & dom. And. Sicul. in conſ. 32. primo volumine, & conſil. 45 eod. volumine. Et vide eundem Bart. in conſ. 6. col. 6. volumine 4. in contrarium tamen refert dominus Felinus in cap. cùm Ioannes. col 17. in principio, de fide inſtrum. tenere. Franc. de Rampo. & idem conſuluit Bar. ſibi ipſi contrarius in conſ. 19. in 1. volumine ante finem. Sed vide omninò d. Franc. de Curt. in conſ. 55. incip. *Super proceſſu inquiſitionis*, in 4. col. Decius conſ. 37. incip. *In cauſa rigoroſæ accuſationis.* in 4. col.

IN

Digitized by Google

IN CAPVT *Inter cætera.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Alternatiuæ.*] Idem Ioannes Andreas, tenet Philippus Franciſcus in d. c. in alternatiuis. Imo l. 1. §. ſi quis, quando app. ſit. Alexander conſil. 168. vbi dixi lib. 2. conſ. 12. lib. 6.

IN CAPVT *Ad noſtram.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Domicilii.*] Decius conſ. 352. col. 1. Anchara. conſ. 437. Antonius Butr. conſ. 21. in fine. Marianus Socinus cap. 1. col. 2. de foro compet. Bartholomæus Socinus conſ. 79. num. 15. lib. 4. Vide tamen Roman. conſil. 37. in fine. Aretin. conſ. 77. col. 1.

¶ *Non poteſt.*] Franciſcus Curtius ſenior conſil. 79.

¶ *Mendicantes.*] Adde benè facere. Nam Prædicatores ex regula non ſunt Mendicantes, ſed ex Conſtitutionibus ſuis à Sede Apoſtolica confirmatis. Ita Fred. in conſ. 9. incip. *Fratres Prædicatores* quem refert & ſequitur dom. Alexander Imo. conſ. ſuo 88. *Redemptoris noſtri eximie Dei Vicarie.* in 1. & 2. col. in 2. vol. & vide etiam Raph. Cum. conſ. 169. & Bald. conſilio ſuo 80. in 2. col. in prima parte. & vide etiam quòd faciat mentionem de iſtis. Ca. Flo. conſilio 102. *ſuper facto teſtamenti.* ante finem.

¶ *Niſi iuſta cauſa.*] Dominus Felinus in cap. quod ad conſultationem. in 11. col. in verb. *Nihilominus.* de re indic.

¶ *Vitiatur.*] Sed falſum puto, niſi per modum limitationis exprimatur.

IN CAPVT *Perſonas.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Tali hora.*] Et iſtam cautelam tradunt etiam Raphael & Aret. in l. 1. §. dies dig. quando appell. ſit, & probatur in Clement. *quamuis rigor.* de appell. Sed hodie hæretica etiam in foro Eccleſiaſtico, non curantur. Adde Guid. Papæ deciſione Delphi. 25.

¶ *Quia reſcriptum.*] Vide omninò dom. Alexandrum circa hoc in conſil. 34. in cap. *Viſo themate* ſuprascripto 12. col. in 1. volumine.

¶ *Sed citatio.*] Vide Philipp. de Peru. in cap. vt debitus, in col. 15. in gloſſ. *aſſignata.* infrà eod. tit.

IN CAPVT *Cùm ſit Romana.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Biennium.*] Quod hîc dicitur de anno, vel biennio, intelligitur de appellationibus interiectis ad Papam à prouinciis & locis remotis à Curia Romana, vt patet inſuper, ſcriptione ibi: *Archiepiſcopo Remenſi*, & in text. ibi: *locorum diſtantiam*: arg. l. cum anterioribus. C. de temp. appellat. ſecùs ſi in Curia, vel loco vicino. Vnde fatua erat praxis diu obſeruata in præfectura Lugdunenſi, vbi (quò ius Canonicum imitarentur) habebant annum ad releuandum appellationem à Iudice ordinario Lugdunenſi, & aliis, ad Præfectum eiuſdem loci. Quamuis ad releuandum appellationem à Præfecto ad Senatum Pariſienſem, non eſſent niſi tres menſes. Quia erat pluſquàm aſinina imitatio. Tum quia hoc cap. non loquitur de appellatione interiecta, ad inferiorem à principe: ſed de interiecta ad Papam, tum quia non loquitur de interiecta ad Papam, ab eodem loco, vel prouincia non multùm remota: ſed à prouinciis multùm remotis. Ideò prauus ille ſtylus, me præſente correctus fuit, in conſeſſu Riomenſi die Lunæ quarta Octobris 1546. Et ſtatutum quòd appellantes ad Præfectum ſeu Seneſchalum Lugdunenſem à iudice ordinario, vel aliis ſubalternis tenerentur intra quadraginta continuos dies releuare, aliàs appellatio eſſet deſerta, quod nuper me poſtulante confirmatum fuit arreſto huius Senatus ad finem Maij 1549.

¶ *Videtur velle.*] Vide Iaſ. l. 1. in 14. col. in 5. not. ff. de offic. eius cui manda. eſt iuriſd.

¶ *Quietis.*] Ang. Aret. Bohic. itaque. num. 4. inſtit. de iuſt. & iure, Iaſ. l. 1. col. 2.

¶ *Si quis cautis.*] Nicol. Boer. repet. l. conſentaneum. col. 15. C. quomodo & quando iud.

¶ *Statuta.*] Idem de appellatione & arbitris. l. non diſtinguemus. §. cùm quidam. de arbitris. vnde licet Præfecti Libellorum ſupplicum huius Palatii, nequeant cognoſcere de aliqua cauſa vel articulo appellationis, etiam à ſuis ſubdelegatis interiectæ, tamen teneo quòd poſſunt cognoſcere de cauſa appellationis interiectæ à ſententia arbitri in cauſa integra, hoc eſt, quæ non fuit coram iudice ordinario mota & conteſtata, vt nouè dixi in mea praxi iudiciali.

¶ *Appellatio conceditur.*] Regula appellationis admittenda, eſt permiſſiua: & vbi non reperitur caſus expreſſè exceptuatus, cenſenda eſt ſemper omnis cauſa, cuiuſcumque conditionis ſit, appellabilis doctrina eſt gloſſ. in l. qui reſtituere. hîc alleg. & eam commendat etiam dominus Philippus Pe. in rub. ſup. eodem, & ibidem Felinus in fine. & Peru. ibi latiùs in 4. col. vbi multa alia adducit. Facit tex. vulgatus in l. & in maioribus. C. de appellationibus. hîc inoleuit illud vulgatum, quòd iudex in dubio potiùs debet inclinare in opinionem, quòd appellatio ſit admittenda: quia per hoc non tollitur ius alterius partis, ſecundum quod declarant Paul. de Caſt. Alexander & moderni in l. 1. ff. ſi quis cau. vide dominum Barth. Socin. in conſil. 195. col. 2. Philippum Decium in conſ. 24. col. 2.

¶ *Iuris communis.*] Tu vide Andream Sicul. in ſolemni repet. rub. l. qui admit. in 8. & 9. char. vbi accumulat ad iſtud dictum quadraginta dicta longè pleniora, quam Felin. & Moder. in cap. 1. de Conſtitutionibus.

¶ *Cauſa reſtringi.*] Vide Georgium Nattan in reper. Cle. ſæpè, col. 36. verſic. *quintò quæro.* vbi latè de hoc, de verborum ſignif.

¶ *Formam.*] Iaſ. l. non erit. §. ſed neque. de iureiurand. l. 1. §. editiones. col. 1. de eden. conſ. 166 col. 4. conſ. 161. col. 2. lib. 2. l. qui Romæ. §. 1. col. 4. de verborum obligat. Andrèas Tiraquellus tract. retract. proximi. §. 3 gloſſ 4. num. 3.

¶ *Simpliciter.*] Confirmo, & not. per Panormit. in conſ. 94. incip. *ſtatuto ciuitatis.* & vide copiosè per dominum Felinum in cap. cum dilecta, in 9. col. in verſic. *octauum ſignum.* de reſcript.

¶ *Et nullitatis.*] Vide Raph. cum conſilio 44. & tradit not. dom. Alexandri in conſilio 57. in 3. col. in fine voluminis 4.

¶ *Iudiciali.*] Et benè, quicquid dicat Alexander ab Exea, cap. cum omnes. de Conſtitutionibus, num. 92. vbi falsò citat Decium hîc, in contrarium, oſtendens ſeſe perperàm, & per ſaltum legiſſe.

¶ *Maior.*] Decius in rubr. lect. 1. col. 3. ſi certpetat. vbi dixi & ad Alexandrum in conſ. 68. num. 6. lib. 5. Decius conſ. 5 num. 2 Andreas Tiraquellus tractatu retract. proximi §. 1. gloſſ. 14. num. 101.

¶ *In notoriis.*] Vide Franciſcum Curt. in conſil. 20. col. 3. & 4. & in conſ. 21. col. 2.

¶ *Nec ſparta.*] Et benè, vt iudicialiter procedatur. Gemin. conſil 55. col. 1. Curtius ſenior conſ. 2. col. 6. Iaſon conſil. 86. col. 7. lib. 3.

IN CAPVT *Ad hæc.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Firmior.*] Decius conſ. 224. vbi dixi.

¶ *Recuſari.*] Et eſt iuſta cauſa recuſationis in iſtis delegatis Papæ qui committuntur ad libitum impetrantis. Secùs in iudicibus ordinariis, & publicè delectis.

¶ *In ordinario.*] Vide per practicam Papij in practica ſua, in forma libelli opponendi contra iudicem ſuſpectum, ſuper gloſſa in verb. *Iudicem ſuſpectum.*

¶ *Sola.*] Et benè in iudice ordinario, vel publicè deputato, vt nuper dixi, quicquid dicat Decius hîc.

¶ *Et iniquitatem.*] Et alibi dixit Bald. in l. 1. in fin. C. ſi de momen. poſ. fue. appellat. quod remedium appellationis datur à iure tanquam theriaca contra venenum primi iudicis.

IN CAPVT *Si duobus.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *In conſilio.*] Vide Iaſ. Mayn. in l. ſi eum. §. qui iniuriarum. ff. ſi quis cau. & dum. Felinus in c. qualiter & quando. de iud.

¶ *Quando ratio.*] Vide Barba. conſilio 61. col. 3. & col. 5. & 9. volumine 1. & ibidem Aret. conſ. incip. *In themate ſupradicto.* col. 4

¶ *Contumacia.*] Vide Alexandrum & Moder. in l. ſed & ſi de ſua. ff. de acquirend. hæred.

¶ *Ignorantia.*] Etiam voluntaria, vt collatio Beneficii gloſ. prag. titulo de collationibus. §. Item voluit. verb. *Vicarii.* Philippus Franciſcus 5. ſuper eodem in vltimo notab. infra eodem. Ioannes de Salua. tractatu de Beneficiis, part. 2. quæſt. 14. Facit Panorm. Felinus cap. cæterùm. de reſcript. Decius conſ. 295. col. 1. Nicolaus Boer. deciſione Burdegal. 347. Adde not. ad Decium ſuprà de reſcript. cap. cæterùm col. 1. in fine.

¶ *De re iudic.*] Et latè Iaſon Mayn. in C. 2. ff. ſi quis in ius voc. non ierit.

¶ *Connexa.*] Alibi habemus quòd connexa dicuntur, quando ſunt inter ſe reſpectiua. Alexander in l. proponas. col. 2. C. de pact. & ad materiam connexorum, vide Bar. in l. 3 §. filius. & ibi latè Iaſon de liber. & poſth. vbi Bar. ponit quæ dicantur capitula connexa & ſeparata. Bal. in l. 2. in 2. columna C. de re iud. in C. ampliorem. C. de Appellationibus annot. in c. Fraternitatis. Extra. de Hæret. Ant. de Butr. in c. fraternitatis, extra. de teſtibus, & vide Ioannem de Imo. conſilio 139. incip. *In nomine Domini, præſenti*, 4. col. & Do. Franc. de Curtconſilio 20. col. 9. & ibi, an diſpoſitio in ſimplicibus vertitur in miſto & connexo.

IN CAPVT *Ex ratione.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Ordine iuris.*] Pro hoc faciunt quæ not. Iaſ. in l. cauſas in 2. col. C. de tranſactionibus in no. q. vt vbi per eumdem Iaſ. latiùs in l. iuſtitia, in penult. col. ff. de iuſt & iur. & latè per Georgium Nattan. in repe. cle. Sæpè. verſ. *Non ſic tamen.* in 20. col. & ſequen. De verborum ſignificationibus, & Felinus in c. 1. in char penultima de Conſtitutionibus. Cepol. conſilio 68. incipiente *Circa primum* in prima col.

¶ *Et omnino.*] Vide etiam allegata per dominum Andræam. Sic in conſilio 83. vol. 4. col. 6. & Bal. conſilio 138. lib. 2.

¶ *Secundus annus.*] Et ex hac concluſione aliàs allegando inferebam fore aduertendum ad duo not. Primum quòd ſi biennium non eſt elapſum, ſolus curſus minoris temporis non infert deſertionem ſuam ante biennium. Poteſt interuenire impedimentum, cuius probatio vel improbatio conſiſtit in facto: ideò dubium eſt. Ita Bal. in l. Eos in prin. C. de appell. & fuit dictum Barto. in l. 1. in fi. dum loquitur de biennio. Secundum quòd quando per ſtatutum tempora appellationis ſunt vtilia, numquam ſententia poteſt executioni mandari, niſi primò pronuncietur appellationem deſertam, etiamſi eſſent decurſa multa tempora, quia tempora vtilia requirunt inquiſitionem facti, calculationem & computum dierum non computandorum, iuxta l. 3. ff. Si ad diem. Et quod ibi Barto. ff. de re milit. ita dicit not. Bald. in d. l. Eos, in 3. col. verſ. *Ex his apparet quod perſiſtat. De quo exclamat.* Philippus de Peruſio, in iſto cap. prope finem. & Ange. de Aret. in c. Si expreſſim. columna penul. ima, ff. de appellationibus.

¶ *Cauſa principali.*] Vide circa hoc Barb. in conſilio 67. in ſecunda parte & per Nattan. in repet. Cle. Sæpe. in prin. in 20. & in 21. col.

¶ *In conſili.*] Adde etiam quòd Petr. de Ancha. ibi videtur tenere quòd ibi tempus inſtantiæ eſt præfixum & limitatum à ſtatuto: & ſi pendente appellatione fiat compromiſſum, per illud non deſinat currere inſtantia cauſæ appellationis, ex multis, de quibus ibi per eum. Cuius contrarium tamen videtur eſſe de mente Io. Andr. in addit. Spec. in titulo de Appellationibus ff. Nunc breuiter in Addit. magna incip. *Ex ratione*, poſt medium ibi. Ipſe autem putat, &c. Et idem ſentit Baldus ſi rectè aduertatur, ex addit. ad Spec. in titulo de Appellationibus in illa addit. magna, quę incipit: *Quædam dicta extrauagantia*, &c. circa principium penult. col. verſ. *Conſtitutio Epiſcopi*, &c. Dum ibi reſpondet ad id quod dicitur de compromiſſo, &c. Et poteſt etiam dici quòd in cauſa Pet. de Ancha. ſtatim reddebat cauſam inſtantiæ in cauſa appellationis, ad naturam cauſæ principalis, vt ibi ipſe dicit. Et iſta ſecunda opinio eſt etiam de mente do. Præpo. poſt alios hîc in 7. c. l. verſ. *Circa tertium.*

¶ *Procedere.*] Vide Dominum Alexandrum in conſilio 42. incip. *Redemptoris noſtri*, in 3. volumine, & per gloſſ. & Doctor, & præſertim per dominum Maria, in cap. Cùm venerabilis, de Iud.

¶ *Reſtitutio.*] Vide omnino pulchrè per dominum Franciſcum Curtium in conſilio ſuo incip. *Super eo quod à me*, in penult. col.

¶ *Communi.*] Pan. conſ. 334. in fine lib. 1.

¶ *Quod non.*] Philippus Franciſcus cap. Cupientes ff. Quod ſi per viginti col. 2. de Elect. in 6. Ias. l. 1. col. 12. de officio eius cui mand. eſt iuriſdict.

¶ *Sufficiat.*]

Digitized by Google

¶ *Sufficiat.*] Guid. Pap. deciſione Delphi. 64. Iaſ. l. 2. quod diximus, ſi quis cautio.

¶ *Commeatus.*] Vide Felinum in cap. cùm inter. columna 10. de exceptionibus. Alexander conſilio 49. numero 5 libro ſecundo, vbi dixi. Carolus Ruinus conſilio 15. col. 3. lib. 4.

¶ *Non citato.*] Adde Barba. conſ. 37. volumine 4. & per dominum Felinum in cap. ex parte 5. in 6. col. de reſcript. & adde eundem dominum Philippum Decium in conſilio 97. in cap. in caſu propoſito in 2. col.

¶ *Abrupto.*] Adde Alexandrum conſilio quinto, libro ſecundo. Felinum in cap. qualiter & quando gl. 1. in octaua columna cum ſeq. de accuſat. Marianum in tractatu de citatione, articulo 7. in articulo 20. caſus cum ſeq.

IN CAPVT *Super eo.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *De Bar.*] Quod iuſtius & vtilius eſt, & iure ciuili conformius.

¶ *Malitioſè.*] Extende hoc vt per dominum Felinum poſt dominum Signo. in cap. de cætero. col. 4. de re iudic.

¶ *Licet cauſam.*] Et latiùs Felinus ibi in 4. not. ſubiiciens debere iudicem exprimere, & ſcribi facere in actis cauſam, propter quam mouetur ad reiiciendum. Allegat dictum Bart. in l. Lucius ad finem. ff. de infam. & idem Felinus in dicto cap. de cætero, & facit ratio, quia non præſumitur pro iudice, niſi quatenus ex actis appareat, cap. quoniam contra. de probat. Et aliàs allegando dicebam quòd non videretur tacitè reiecta per proceſſum ad vlteriora: & dicebam non obſtare regulam l. à procedente. C. de dilat. cùm per ſtatuta noſtra ſit prouiſum, quòd omnes exceptiones ſint ſaluæ in fine litis, non habet locum regula prædicta, vt declarat Felinus in cap. ſuborta. in 7. fallentia de re iudicata.

IN CAPVT *De appellationibus*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Simpliciter.*] Adde multa quæ poſuit dominus Iaſon in authent. qui rem. in 5. col. cum ſeq. C. de ſacroſanctis Eccleſiis. & vide etiam Barba. conſil. 39. in fine, in volumine 2. & in conſilio 40. in 14. col. & ſe. in 1. volumine. In contrarium tamen, vt text. in l. ſcio. de in integr. reſtitut. Et pro concordia ad illam. l. ſcio. vide text. quem reputo mirabilem in cap. & ſi in quæſtiones, de ſimonia. & de hac materia vide etiam Imol. in cap. quia non nulli. poſt gloſſ. ibi de reſcript. & Bald. in l. pacta conuenta. De contrah. empt. quam legit poſt §. quin imò, dicit quòd propter vnumquodque capitulum, licèt minimum, non obſeruatum, etiamſi non reſpiciat ſubſtantialia contractus, repellitur quis ab agendo.

¶ *In pœnalibus.*] Iaſon in dicta authentica, qui rem.

¶ *De modica.*] Iaſon in l. turpia. in penultima col. ff. de leg. 1.

¶ *In minimo.*] Et per iſta & alia ſimilia, aliàs dicebam, quòd ſi aliquis in aliquo contractu non impleuit in aliquo minimo capitulo, non impleuit. vt putà emphiteuta colonus ſoluit, penſionis partem, & in aliquo non ſoluit, vel in termino, non impleuit: nunquid habeat locum diſpoſitio. l. ſi quis maior. C. de transactionibus. vt cadat à tota inueſtitura? Dicebam quòd ſic, per textum in authentica, qui rem. C. de ſacroſanct. Eccleſiis, & ibi habetur quòd qui deficit etiam vno nummo, deficit à toto, prout ſpecialiter ad propoſitum comprobat ibi Iaſon in 5. col. & ſequent. quem ibi vide. Nam qui in vno peccauit, omnium factus eſt reus. vide pœn. diſt. 5. cap. conſideret, & in cap. quæ Epiſcopus 37. diſt. & per Barba. in conſil. 36. in 10. col. in 2. volumine ad finem, conſil. & in conſil. 40. 2. col. 1. & fin. 1. lib. Et ad idem Barba. in dicto conſ. 36. in 9. col. & ſeq. quòd conductor malè verſatus in vna re, poteſt priuari tota conductione, per multa de quibus ibi per eum. Præterea etiam quando quis iurat dicens vniuerſaliter omnia, & ſingula fore vera, & attendere & obſeruare. Si contraueniat in vno, reddit rationem in totum falſam, per regulam l. ſi is qui ducenta. §. verum cum ſim. ff. de reb. dubiis. ergo, &c. & ita per multa concludit Alexander conſilio 67. col. 3. lib. 1. vbi reſpondet ad aliqua, quæ faciunt ad propoſitum Franciſci Paro.

¶ *Parua.*] Vide Iaſonem in petitio. l. admonendi folio 28. ff. de iureiurando.

IN CAPVT *Super eo.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Admittendum.*] Decius l. quoties nihil de regulis iuris. Alexander conſilio 113. not. 2. lib. 3. conſ 139. num. 7. libro 7.

¶ *De diffinitiua.*] Vide latè & eleganter declaratum per dominum Andream Sicu. in conſilio 31 incip. *Benè ſtante*, in prima col. cum ſeq. in 3. volumine, quod nota pro intellectu decreti noſtri de ordine cauſæ ciuilis diſponentis, quòd à qualibet ſententia non poſſit appellari, nec de nullitate dici niſi intra 4. dies, & non vltra: nunquid procedat in licentiis & aliis interlocutoriis, an verò tantùm intelligatur de ſententiis diffinitiuis, aliàs tamen allegando ponderabam illud diſtributiuum, qualibet cogita.

¶ *Ante præſentationem.*] Adde Felinum in cap. Cæterum in 9. col. De Reſcript. in verſi. *Alide pro regula.* But. & Imo in cap. 2. de officio delegati. Philippus Franciſcus cap. Quamuis col. 2. cap. Cum plures, col. 1. de officio delegati in pr.

¶ *Tamen.*] Hæc ſimpliciter vera, quicquid dicat Decius hic, vt tetigi ſuprà ad Decium cap. Quoniam contra. num. 27. de probationibus.

¶ *Momento.*] Dixi in conſuetud. Pariſ. §. 4. num. 4. Andr. Tiraquell. tract. Retract. prox. § 1. gloſſ. 2. num. 20.

¶ *Litera.*] Id eſt præpoſitio, *in*, de verbo, *poſt*, Alexand. conſ. 87. in fine lib. 7.

IN CAPVT *Peruenit.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Veſtes.*] Ioan. Fab. Inſtitut. de Iureiuran. § 1. in fin. Henry. Bohic. in capit. Nuper 1. infrà de ſentent. Excommunicat Ang. Aret. tractatu Malefic. fol. 109. Stephanus Aufre. Repet. M. Cle. 1. de Officio Ordinar. reg. 3. columna 1 Clauaſi. ver. *Excommunicatio.* 5. §. 28. Iaſon d. l. Gallus, in fine, Franciſc. Rip. repet. l. fi. quæſtione 15. de reuocan. donat. Hipp. Marſil. ſing. 188.

¶ *Requiritur citatio.*] Amplia, vt per do. Fræc. Curt. in conſ. 10. col. 6. & eſt conſ. do. Bart. Soci. ibi intertſi.

Digitized by Google

IN CAPVT *Conſuluit.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Appellatio.*] In notoriis appellatio non admittitur, niſi legitima cauſa exprimatur. Et illud aliàs inducebam ad quæſt. quod cùm inſtrumentum faciat rem notoriam, & eſt probatio probata, & veritas apparens ſecundum Baldum in l. Imperator. ff. de ſtatut. Ioannes & Alexander in l. iuris gentium. §. quod ferè. ff. de pactis, & à ſententia in notoriis non appelletur, vt dicit textus in c. cum ſpeciali. §. Porrò infrà eod. quod ab executione inſtrumenti, non poteſt appellari, ſicut nec ab executione ſententiæ. Et confirmabam inter cætera: quia iura ſimpliciter dicunt quod ab executione non appellatur. Nec diſtinguunt executionem inſtrumenti ab executione ſententiæ: ergo nec nos. l. ſi ſeruus. §. Non dixit prætor. ff. de acquirend. hære. quamuis dominus Felinus in cap. quod ad conſultationem. in 9. columna, in verſic. *limita primò.* de iudic. teneat contrarium. Et ita fuit iudicatum contra eius opinionem per doctiſſimos viros.

¶ *Matheſi.*] Sed eum ſequitur Decius l. certum. ſi cert. petat. l. non hoc. C. vnde legit. l. iubere cauere. numero 7. de iuriſdictionibus omnium Iudicum. vide ſuprà de officio deleg. cap. prudentiam, col. 8.

IN CAPVT *Suggeſtum.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Vna tantùm.*] Vide per Socinum in conſilio 1. & per dominum Franciſcum Curtium in conſilio 80 col. penult. in principio, & in conſilio 40. col. 5. & in conſilio 50. col. 10. & in conſilio 25. col. 10. vltra medium.

IN CAPVT *Ad præſentiam.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Sed tamen.*] Idem Decius hîc, & infrà eodem capite, vt debitus, numero 24. Alberic. parte 4. ſtatut. quæſt. 72. in fin. facit. Iaſon l. 2. in princip. Cod. de tranſact. & eſt caſus ſuprà de officio delegati. cap. prudentiam. § 6. & ita practicatur, & benè, quamuis aliter ſentiat Decius. ſuprà de officio delegati. cap. præterea. col. 5. Idem Decius in dicto cap. prudentiam, in fine. ampliat ad Ordinarium.

IN CAPVT *Cùm teneamur.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Hoc verum.*] Vide extenſè per dominum Vitalem de Gabanis in tractatu clauſularum, fol. 10. in clauſ. *Nominatim, appellatione pendente.* & eumdem Philippum Decium in conſilio 97. & in conſ. 103. & extendit vt per dominum Iaſonem & Moder. in l. 2. Cod. de bonorum poſſeſſionibus ſecundum tabul.

¶ *Tertium.*] Decius ſuprà de offic. delegat. cap. ſuper eo. col. 3. vbi dixi,

IN CAPVT *Conſuluit.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Nominatim.*] Hæc eſt perpetua ſententia Philippi Decii, vbique & ipſa veritas, vt dixi ad Decium in l. certum ſi cert. petat. quamuis aliquando eius conſulendo & cauſæ ſeruiendo cites dictum Baldum, vt in conſilio 687. in fine. Adde quæ dixi ad Alexandrum conſilio 116. numero 11. libro 6. quod dummodo facta ſit expreſſio facti, poteſt maior declaratio & iuſtificatio fieri per acta & ſat eſt nudum factum grauaminis exprimens, & ita obſeruatur.

¶ *Concluſio eſt.*] Vide pulchrè per Socinum in conſilio 45. incip. *Viſa appellatione.* col. 2. ad finem cum ſeq.

¶ *Appellatio deſerta.*] Vide circa hoc pulchrè per Iaſonem in l. 1. C. de bonorum poſſeſſionibus ſecundum tab.

IN CAPVT *Cum parati.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Corporali.*] Fallit, vbi ſtatutum loquitur ad excludendum omnimodam abſentiam, quia ſatis eſt eſſe præſentem per procuratorem, vnde in terminis Conſtitutionis hîc editæ anno milleſimo quingenteſimo trigeſimo nono. § 131. quæ approbat opinionem Decii, de qua dixi ad Decium in l. 1. Cod. de pactis. ſatis eſt, donationem acceptari per procuratorem.

¶ *Citationem incertam.*] Vide dominum Andream Sicul. in conſilio 8. col. 15 in primo volumine, & in conſilio 3. col. 12. volumine ſecundo. & Paul. in conſilio 58 in primo volumine, & dom. Felinum in cap. quia iudicante, col. 2. aliàs de præſcript. & Ioan. de Imol. in conſil. 97. col. 3.

¶ *Maior.*] Ergo vbicumque hi Canones, & aliæ humanæ Conſtitutiones, contradicunt charitati, vel mandato Dei, dicendum eſt audacter cum Petro & Apoſtolis Act. 5. obediendum eſt Deo magis quàm hominibus.

¶ *Nuntio.*] Suprà de probationibus ad Decium cap. quoniam contra. numero 2. Andreas Tiraquellus tractatu retract. proximi. §. 8. gloſſ. 9. num. 28.

¶ *Ad domum.*] Vide per dominum Felinum in cap. quoniam contra, in 8. col. gloſſ. 1. in verbo, *citationes*, de probationibus.

IN CAPVT *Ad hæc.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Eorum beneuolentiam.*] Adde pulchrè per Andream. ſic in reper. cap. Raynaldus. quam Ioanninam appellat extra. de teſtamentis, columna 180. ſecundum vltimam impreſſionem, & aliquid per Vincent. de Paliotis in conſilio inſerto in conſil. Franciſci Curtii in conſ. 3. circa finem.

¶ *Conſului.*] Et ita conſuluit in conſ. 59. col. 3. incip. *Iuxta id cum eſſe.* & in conſ. 60. incip. *Viſo themate*, in 2. col. & latè in conſ. 11 col. 6. & vide etiam ſolemniter per dominum Vitalem, in tract. clauſularum, folio 78. in clauſula, *An reductioni ad arbitrium boni viri poſſit renuntiari.*

IN

Digitized by Google

IN CAPVT *Quæſtioni.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Abſolutio requiritur.*] Vide per eundem dom. Philippum Decium in conſilio 45. incipiente *quæritur in effectu.* vbi habes multa bona in iſta materia.

IN CAPVT *Conſtitutus.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Cùm proponat.*] Et vide extenſè multa aggregata per Andream Sicul. in conſil. 74. incip. *Omnia quæ feciſtis.* in 10. col. cum ſequent. in verb. *Reſtat nunc accuratè.* in 3. volum.

IN CAPVT *Quæ fronte.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Concludit quod.*] Vide ſuprà ad iſtud, Philippum Decium in conſil. 5. incip. *In cauſa dominæ Mariæ*, in 2. col.

¶ *In contractu.*] Vide multa aggregata ad iſtud per Iaſonem in l. ſi vnus. §. pactus ne peteret. in 8. col. ff. de pact. & per eundem in l. ſiue apud acta. in 1. col. C. de tranſactionibus.

¶ *Citatio.*] Vide per dominum Iaſonem in l. quicquam. in §. vbi decretum. ff. de officio Proconſ. & leg. in nona columna. Et latiſſimè dominus Franciſcus Curtius Corn. in ſuo aureo conſilio 44. incip. Super contingentia facti, in penultima & vltima char. & Barba. conſilio 85. libro tertio. aliàs fuit dubitatum, in facto nunquid conſuetudo poſſit derogare huiuſmodi ſolemnitati citationis: & dicebam quòd ſic, motus per id quod dicit Bald. in authent. *Si quis in aliquo.* Cod. de edendo. dicitis conſuetudinem poſſe ſolemnitati citationis derogare. Cuius dictum ſequitur Alexander in conſ. 41. in 2. col.

IN CAPVT *Reprehenſibilis.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Liberi.*] Dixi ad Alexandrum conſilio 98. col. 1. libro 5. & ad Decium ſuprà de officio delegati. cap. 81. pro debilitate.

¶ *Vitia quam.*] Idem Decius Tholoſ. 146. Genian. Philippus Franc. cap. ſi propter, in principio, de reſcript. in 6. Sed contrarium de facto ſeruatur, & cogitur cedere bonis, etiam in foro Eccleſiaſtico. Adde Matheſil. num. 61.

IN CAPVT *Ad hæc.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Appellari.*] Vide latiſſimè Felinum in cap. exceptionem. de exceptionibus, in 1. & 2. col.

¶ *L. Non quicquid.*] Vide Franciſcum Curtium aliqua dicentem ad illam. l. non quicquid in conſilio ſuo 78. incip. *Domina Franciſca de Condecha.* col. 8. in princ.

IN CAPVT *Peruenit.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Probari.*] Idem Decius ſuprà de reſcript. cap. poſtulaſti. num. 2.

¶ *Ordinario.*] Bar. repet. l. reper. l. ex quacumque. ſi quis in ius voc. non ierit. gloſ. pr. 19. titulo contra friuol. appellat. gloſ. in verb. *Non habente.* Antonius Corſetus in ſing. verb. *ſententia.*

IN CAPVT *Conſuluit.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Iudæi.*] Decius ſuprà de probationibus cap. 1. num. 20. Socinus conſilio 62. col. penult. lib. 1. Alexander conſilio 13. lib. 7. dixi ad Alexandrum conſilio 6. lib. 6.

¶ *Beneficium.*] Dixi ad Alexandrum conſil. 75. lib. 5. Barba. conſil. 29 libro 3. Aymon. conſil. 73. num. 26. Franciſcus Ripa l. ſi inſulam. col. 2. de verborum obligationibus.

¶ *Oldra.*] Latè Nicol. Boeri. deciſione Burdegal. 326. num 5.

¶ *Non tenentur.*] Vide pro hoc not. quam refert Socinus in conſilio 72. & in conſilio 70. & do. Andream Sicul. in conſilio 75. vol. 4.

Appellari.] Decius ſuprà de Conſtitutionibus. cap. cùm omnes. not. 5.

¶ *Quæ ſunt.*] Vide ad iſta Felinum in cap. Si quando, in 7. col. de reſcript.

IN CAPVT *De priore.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Antequam.*] Ioan. Gerſon in tractatu de poteſtate Eccleſiæ, & in tract. de vita ſpirituali animæ, lect. 1. & in tract. de auferibilitate Papæ ab Eccleſ.

IN CAPVT *Ad audiendam.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Sub protectione.*] Vide Dominum Andream Sic. in conſil. 1. in 4. volumine. & ibi quid importet recipere aliquem ſub ſua protectione.

¶ *Verter.*] Et benè. Idem Imol. in d. cap. cùm veniſſent. quicquid dicat Aret. cap. 1. col. 1. de iudiciis. Et Auffret. tractatu de recuſationibus, verbo, *quarta ſpecies.* Vide Alexandrum conſ. 1. lib. 5.

IN CAPVT *Accepta.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Reſoluitur.*] Vide multa extenſè ſcripta in conſilio anno ſuperiore edito per Collegium noſtrum in ciuitate Ceſenæ, & vltrà ibi copioſè allegata. Vide etiam Nattan in repetit. cap. quamuis. de pact. 6. col. 46. in 4. quæſtione.

Digitized by Google

IN CAPVT *Poſtremò.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Eccleſia.*] Stephanus Aufrer tractatu de Recuſationibus ver. quinta ſpecies.

¶ *Peruſi*] Ideſt Philip. Franc. Sic amplians etiam ſi litiget per Procuratorem.

¶ *C. de iudic.*] Vide multa ſimilia per Iaſonem eleganter in authent. *Iubemus*, in 3. col. Cod. de iudic. & latiſſimè per Felinum in cap. *cùm contingat*, in 3. col. de Reſcript.

IN CAPVT *Cùm in Eccleſia.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Niſi probetur.*] Appellans non poteſt obtinere coram iudice, ad quem, niſi probet appellationem fuiſſe per eum interpoſitam, & debito tempore: vt probatur hîc in tex. ibi verb. *conſtiterit*, Et dicit Peruſ. hîc in vlt. not. quòd aliàs non eſt deuoluta iuriſdictio ad iudicem, ad quem, per tex. in c. Romana, §. ſi verò. de appell. in 6. Et in eo ſæpè allegando dicebam, quòd hoc procedit, ſiue appellans proſequatur appellationem, ſiue nullitatem deductam in appellatione. vt in capite, exhibita. in verb. *ſi conſtiterit appellationem.* extra de iudic. vbi do. Abb. in pen. not. & ideò Bal. in conſilio 308. in 5. parte. dicit iudicem ad quem eſſe incompetentem & iuriſdictionem non habere, quando non eſt coram eo appellatio probata. Ad probandum autem appellationem productam, non ſufficit etiam producere inſtrumentum appellationis, niſi de certa copia & termino ad opponendum contra appellationem productam ita in terminis Gemin. in dicto capite Roman. §. ſi verò. in 1. no. Et facit ratio euidens: quia pro fundamento iuriſdictionis iudicis, ad quem, requirunt iura conſtare debere de appellatione, & vtuntur illis verbis, *ſi conſtiterit*, *vt patet in iuribus præallegatis*, quæ verba requirunt veram & perfectam probationem ſecundum Ioannem de Anania, in cap. ſi conſtiterit. De accuſationibus allegatis Baldus in l. bonæ fidei, in penultima columna, verſic. *Expedita eſt ſecunda pars.* Cod. de reb. cred. & ſequitur Felinus in dicto cap. ſi conſtiterit, in 1. col.

IN CAPVT *Directæ.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Semel appellari.*] Vide Philip. Decium in conſ. ſuo 49. incip. *Præſtantiſſime Doctor.* in 1. col.

¶ *In aliquo*] Pro hoc addo benefacere optimum ſimile: quia videmus quòd vbi petitur, vt ſit excuſatio alicuius ſententiæ, ſi ſecunda contineat aliquid plus, quàm contineat prima, ſuper hoc pluri non eſt niſi vna ſententia, & poteſt appellari ab eo, quod continet plus ſecunda, quàm prima, licèt per ſecundam fiat executio primæ. Et in caſu iſto non habet locum regula, *quod ab executis non appellatur.* Ita voluit pulchrè Angelus in l. ſi cum exceptione. §. hæc autem actio. §. quod mea cauſa. Et allegat dictam Innocentium in cap. finali, extra. quod mea cauſa. Sequitur, & commendat Fely. Moder. in cap. quoad conſultationem, in 9. col. verſ. *limita ſecundò*, extra. de re iud.

IN CAPVT *Præterea.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Ita Bal.*] Et benè, quicquid dicat Decius.

¶ *Incidit.*] Et vt tenet Franciſcus Curtius iunior l. vlt. col. 5. ſi cert. pet. Per. Re. ſupra concord. in rub. de proreg. dilat. gloſſ. 1. quamuis contrarium velit Bald. conſ. 436. *quæritur.* lib. 1. Clauſ. verſic. excommunic. §. 21. & malè.

¶ *In conſi.*] Quod eſt conſilium 389 lib. 1. in nouis dixi in Conſuet. Pariſ. §. 23. num. 48.

¶ *Petitoris.*] Et benè, quicquid dicat Decius hîc, & ſuprà de officio deleg. c. de cauſis num. 7. & in l. lecta. col. 6. & ibi Iaſ. ſi cert. petat.

¶ *De Antiba.*] Conſilio 158. col. finali in libro meo.

IN CAPVT *Secundò requiris.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Vi not. dicit.*] Vide egregiè circa hoc dominum Iaſonem in l. 1. §. Item acquirimus in 8. notabili. ff. de acqui. poſſ.

¶ *Ratio naturalis.*] Adde benè facere, quia rationabile dictum, quia debet mouere iudicem ad iudicandum, ſicut ſi allegatur textus legis, vt dicit egregiè Andreas de Iſer. in proœmio feud. in vltima columna, quem refert Iaſon Mayn. in l. quoties in ſexta columna in fine aliàs 7. de rei vend. & de iſtis allegatis hîc per Decium & ſimilibus, vide extensè multa nouè dicta, aggregata per dominum Felinum in cap. tua nos. in 2. col. cum ſequenti, de iureiurando.

¶ *Refertur.*] Alexander conſilio 48. num. 5. lib. 1. conſ. 226. lib. 6. vbi dixi.

¶ *Additio.*] Alb. Bru. conſ. 27. conſ. 36. ſed contra Ant. Corſet, ſing. verb. *Addit.* Philip. Decius l. fin. num. 2. l. vnde le. Alb. 1. proteſtat. quæſt. 70. in fine.

IN CAPVT *An ſit.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Secundum eum.*] Et addo quòd opinionem Alexandri ſequitur Iaſon in l. Iuriſgentium. §. quod ferè circa finem. ff. de pactis.

IN CAPVT *Nonit.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Indiuiduo.*] Felinus in cap. quod ad conſultationem. col. 33. de re iudic. Facit Bald. conſ. 181. lib. 5. Alexander conſ. 33. in fine libri 2. Gemin. Philip. Franc. cap. 1. col. fin. de except. in 6. ſed hoc falſum & ineptum eſt, quia ſi requireretur in indiuiduo, numquam poſſet dari mandatum, niſi poſt grauamen conſummatum. Et obſeruatur, & benè, quòd ſufficit mandatum generale ad appellandum, & ineptum eſt, quod hîc ſubdit Decius, huiuſmodi mandatum etiam ſpeciale ad appellandum ab exceptione, intelligi ſecundum ius, caſu quo modus excedatur, quia tale mandatum non valeret, nec admittendum eſſet, ſicut nec ad omne, quod legitimè fieret.

by Google

IN CAPVT *Sæpe*.

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Procuratoris*.] Anto. Bur. Panorm. Felinus cap. 1. Vt lite non conteſt. Alexander Iaſ. l. 4. in principio. De re iudi.

¶ *Non eſt reſpondendum*.] Vide latè per Moder. in rubri. ſuprà de Conſtitutionibus, per dominum Franciſcum Curtium in tractatu ſuo poſitionum inſerto in §. Quod obſeruari, in l. 2. C. de Iura. calum. in 14. breuiloquio.

¶ *Cum facto*.] Et pro intelligentia eſt aduertendum quòd quæſtio & dubitatio ſolùm conſiſtit in facto, vel exiguuntur probationes facti. l. Triticum. & ibi Ang. ponderat. ff. de verborum obligationibus. Et quæſtio iuris dicitur, quando partes conueniunt in facto, ſed diſcordant in iure. tex. eſt & ibi gloſſ. Bal. & Ang. in l. Eum quem tenere. in fi. ff. de Iur. Et de quæſtione miſta, vide etiam Iaſonem in l. Si quis in conſcribendo. penult. col. C. de pact. & vide etiam Socinum in rub. ff. de re dub.

¶ *Iuris ordo*.] Facit Philip. Franciſcus cap. 1. fallen. 11. d. literis conteſt. in 6. Alexand. conſil. 62. col. 2. lib. 2. vbi dixi. Socin. conſilio 59. num. 3. lib. 3. Sed tamen quicquid dicant Decius & alij, citatio eſt neceſſaria & de ſubſtantia, imò etiam dilatio deliberatoria, vt ſæpe de facto obtinui, & ita practicatur.

¶ *Tenetur*.] Vide omnino per dominum Iaſ. in d. l. Si quis in conſcribendo. C. de pact. colum. 3. ad finem.

¶ *Quod ſic*.] Et benè quicquid dicat Decius. Vide quæſtionem Tholoſ. 111. Gui. papæ deciſione Delphi. 405.

¶ *Cauſa*.] Hoc falſum, vt ſentit Felinus cap. Significauerunt, De Exceptionibus & contrarium practicatur, & benè.

¶ *Non poteſt*.] Dic, Aut non fit condemnatio ſpecialis, ſed in genere in conſequentiam victoriæ principalis: & non poteſt appellari, niſi tanquam, & prout à principali. Aut verè fit condemnatio ſpecialis vt ſentit Decius, & malè fit, & poteſt appellari.

IN CAPVT *Conſtitutus*.

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Bart. Ang.*] Aret. tractatu Maleſi. fol. 7.

¶ *Sed tamen*.] Vt dixi ad Decium ſuprà de Conſtitutionibus, cap. Cum omnes, col. 4. verſic. 5. fallit.

¶ *Aliter*.] Et malè.

¶ *Cardinalis*] Quæſt. Tholoſ. 461. Iaſ. conſ. 104. lib. 1. Alexand. conſil. 106. num. 19. lib. 2. vbi dixi.

¶ *Poſſunt*.] Contra Decium ſuprà de Conſtitutionibus capit. Cum omnes. lect. 2. col. 2.

IN CAPVT *Conſtitutis*.

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Secundum iura*.] Vnde qui habet procedere ſecundum conſcientiam, non poteſt leges tranſgredi: quia intelligitur de conſcientia legibus munita, & ſecundum leges regulata. Ita Bald. in diſputatione ſua incip. *Statuto cauetur quòd fenerator* in fin. col. quem refert & ſequitur Iaſ. in l. Nec quicquam §. vbi decretum in 10. col. ff. de offi. Procon. & leg. Et ideò allegando dicebam, & ita obtinui quòd ſi ſit facta commiſſio ad conſcientiam non poteſt talis omittere ſolemnitates ſtatutorum, & quòd probatio quæ prohibetur ex ſtatuto Papien. contra inſtrumentum publicum, niſi per aliud inſtrumentum, & non per teſtes debet ſeruari. Confirmabam ex duobus. Primò Bald. in l. Etſi inutiliter. Cod. de fideicomm. licèt dicat quòd commiſſum ad conſcientiam, videtur commiſſum ad veritatem, tamen habens commiſſionem ſecundum veritatem, non poteſt omittere tramites iuris, vt tenet Bald. in l. Nemo C. de ſentent. vbi dicit quòd commiſſio de veritate, intelligitur de veritate, cuius patrocinatur & ideò non poterit condemnari ex nudo pacto cùm ius ciuile ei non aſſiſtat. Secundò confirmabam: nam ſtatuta ciuitatum ſunt ſeruanda etiam in foro conſcientiæ prout vult. gloſ. no. 1. quam not. ibi Bald. & dicit non reperi alibi in capite Quæ Eccleſiarum. De conſtitutionibus.

¶ *In cap. fidelior*.] Vide de hoc Panorm. in cap. At ſi Clerici. §. de Adulteriis. col. vlt. circa finem. De Iudic. & copioſè. habes per Felinum in capite, Eam te. col. 7. ver. *Limita tertiò*. extra de Reſcript. vbi plura à Doctoribus dicta ad hoc.

¶ *Fideicommiſſarius*.] Contra Alexand. conſilio 82. col. 3. lib. 2. vbi tetigi. Decius l. fi. num. 25. C. De Edict. diui Adr. tollen. conſil. 84. Nicol. Boer. deciſione Burdegalenſi. 166.

IN CAPVT *Ex parte*.

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Conductus*.] Felinus cap. Antecedens. col. 2. Vt lite non conteſt. Decius conſil. 51.

IN CAPVT *Significauit*.

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Sigillum*.] Dixi in conſuetudine Pariſienſi §. 5. numero 12.

¶ *Signo*.] Iaſ. l. 1. de eo, per quem fac. erit. Deci. l. Cùm fundus. §. 1. num. 14. Si cer. per.

¶ *Generis*.] Sublimito, vt dixi ad Decium. l. Contractus numero 8. de regulis iuris. conſilio 6. conſilio 7.

IN CAPVT *Ex inſinuatione*.

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Eccleſiaſtica*.] Contrarium quotidiè ſeruatur in hoc regno, vbi etiam Curia regia iubet ſe certificari intra certum terminum, ſub pœna mulctæ, & pignorationis bonorum temporalium Eccleſiæ.

¶ *Ex actis*.] Vide Barba. in conſilio 38. incip. *Præclarè ſcripſit Pſalmiſta*, 2. volumine, vbi multa allegat, & ibi etiam conſuluit, quòd lex vel ſtatutum prohibens quando dicitur de nullitate, intelligitur de nullitate notoria, ſeu euidenti, prout etiam vult Bal. in l. 1. in col. 1. Ne lit. tertiò prouo. Panorm. in conſil. 44. incipien. *In præſenti quæſtione*. 1. volu. & in conſil. 4. incip. *In cauſa quæ ad præſens vertitur*. in 2. vol. & nullitas conſtans ex actis, dicitur euidens. in l. Si pars ff. de Inoffic. teſta. & doct. in locis proximè allegatis, maximè per Barb. multa vbi ſuprà alleg.

¶ *Nemine opponente*.] Adde quòd iudex, etiam

parte non petente, tenetur repellere actorem carentem actione, quando conſtat ex actis. gloſſ. eſt ordi. in l. Vbi pactum. per quam doctores inferunt in ſpem ad multas quæſtiones, maxime Iaſ. in 4. col. cum ſeq. C. de tranſ. Et iſtud procedit & extenditur, etiam ſi competat actio, ſed inefficax. Ita Felinus in capit. Ad aures, col. 1. verſic. *Stantibus iſtis*, vbi declarat poſtea tripliciter hanc deciſionem extra de Reſcriptis.

IN CAPVT *Bonæ memoriæ*.

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Iterum.*] Refert & ſequitur Aymo. conſil. 160. num. 6. Idem Decius l. Nemo ex his. §. 1. De regulis iuris. Oldra. quæſt. 23. Io. Mo. Io. Andr. Gemi. cap. Cùm perſonæ. §. Quod ſi talis. De priuileg. in 6.

¶ *Legitimari.*] Decius conſ. 55 col. 4.

¶ *Renocationis.*] Vide Socinum in conſ. 45. col. 2. verſi. Circa hanc. & in conſil. ſequenti, in col. 5. verſic. *Octaua dubitatio.* & ibi etiam habes multa in materia appellationis extraiudicialis.

¶ *Solutio penſionis.*] Vide per dominum Felinum in cap. Cum Bertoldus. col. 10. cum ſequenti. De re iudic.

¶ *Soluentem.*] Vide Paul. de Caſt. conſ. 28. in 2. dubio. volumine 1. & pulchrè per Barbat. conſil. 8. col. 24. & 27. vol. 1.

¶ *L. litibus.*] Vide de intellectu iſtius legis, Feli. in cap. Sicut, in penultima charta. in colum. 3. vbi multa cumulata de re iudi. & latè Alexan. in conſil. 124. in lib. 4. in col. 1. incip. *Super primo quæſito*. & Bar. præclarè in 7. quæſt. incip. Mulier habens amplum patrimonium, & pulchrè per Alexandrum conſ. 113. in 1. vol. incip. *Super primo dubio.*

¶ *Annos.*] Dixi in conſuetudine Pariſienſi §. 7. num. 19. cum ſeq.

¶ *Sed Bar.*] Idem Bal. in addi. Spe. tit. de Appellationibus. Imo. Cu. Pau. Alexan. in d. §. Si dominus & ibi. Iaſ. num. 10. Et eſt non ſolum communis, ſed etiam vera ſententia, & quæ practicatur, quicquid dicat Bald. ſibi contrarius in titulo. *Quo tempore miles inueſti. petere debeat.* col. fin. in vſibus feudorum, & Decius hîc.

IN CAPVT *Dilecti*. 1.

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Facto.*] Vide quæ pulchrè allegantur per Iaſonem. Franc. Curt. in l. Reprehendenda. De inſtit. & Subſti. ſub condi. fac.

IN CAPVT *Paſtoralis*.

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Promiſit.*] Falſum puto. ſi verba. Hinc indefinitè. quia intelliguntur ſecundum ius. ſicut & clauſula euictionis, quæ non tollit hæc remedia. Sed dictum Ange. poteſt procedere vbi promiſſio relata eſt, etiam ad caſus iure expreſſos.

¶ *Proprie.*] Falſum, quia ex quo recognoſcunt ſuperiorem, non poſſunt ius illius tollere, nec cenſetur à ſuperiore remitti in confeſſione quantumuis generali. Ia. And. addi. Spec. de iuriſdictionibus omnium iudicum. ver. 2. *Vidiſti duas*. col. finali. Ang. l. 1. §. Qui mandatum. De officio eius, cui mand. eſt iuriſd. Dixi in conſuet. Pariſ. §. 5. gl. 49.

¶ *In duas.*] Iaſ. l. Ex hoc iure ff. de iuſti. & iure col. 4. Felinus in cap. Quæ in Eccleſiarum in 12. columna de Conſtitutionibus. Alexander conſilio 30. num. 9. lib. 5. vbi dixi conſil. 11. num. 9. lib. 7.

¶ *Et breuiter.*] Vide latiſſimè Vitalem de Gabanis in ſuo tractatu clauſularum, fol. 4. in ver. *Clauſula*, appellatione remota.

¶ *A ſtatuto.*] Decius conſilio 49. in vltima col. Alexand. conſil. 215. num. 13. lib. 6. conſil. 39. num. 1. libro 7.

IN CAPVT *Verum*.

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Andr. Sicu.*] Et in reper. rub. de fide inſtrumen. col. 34.

¶ *Dilatoriæ.*] Idem gloſſ. in capite Licet in ver. *Nuntiari*. De ſentent. Excommunicationis in 6. Ægid. Bellamer. deciſ. 86. Dec. Tholoſ. 301. Et idem Aufr. in Additionibus & benè quicquid Decius dicat.

¶ *Denuntiatio.*] Deciſio. Tholoſana 300. vbi Stephanus Aufrer. ponit quatuor limitationes quas vide. Ego addo quintam: vt nouam, ita notabiliorem, vt hodie non poſſit denuntiari pendente appellatione, quia per decretum Concilij Baſilienſis in toto hoc regno receptum, nemo tenetur in iudicio, vel extra quouiſmodo vitare excommunicatum, niſi publicè, & nominatim denuntiatum. Cùm igitur per huiuſmodi denuntiationem fortiùs & grauiùs ligetur, non poteſt fieri pendente appellatione, tùm quia hæc denuntiatio eſt noua iniuria, ſeu nouum grauamen multùm præiudiciale, & vix reparabile, tùm quia ſæpe promiſcuæ huiuſmodi excommunicationes ſunt iniuſtæ, & ſic non ligant quoad Deum, & ſic multum intereſt appellantis non ligari apud homines, nec contumelia affici. Et ita teneo, niſi appellatio non ſolùm eſſet iniuſta, ſed etiam notoriè iniuſta, & talis cui non eſſet deferendum.

IN CAPVT *Sollicitudinem*.

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Caſtitatem.*] Imò textus ille probat contrarium, & quòd manent in ſacro miniſterio cum vxore. Certè pietas & ſanctitas prioris Eccleſiæ condemnat impietatis legem cœlibatûs Sacerdotum, quam infinitarum ſcortationum, adulteriorum & infanticidiorum ſecutus effectus velut os inferni ſatis oſtendit doctrinam eſſe dæmoniorum: vt Paul. 1. Timoth. 4.

IN CAPVT *Dilectis*.

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Torqueri.*] Decius ſuprà de Iudic. capit. At ſi Clerici num. 19. vbi dixi.

¶ *Deſtituendi.*] Card. Cle. 1. quæſt. 7. col. pen. De renunciationibus. Gemin. cap. Nemo. in fine De Electionibus in 6.

¶ *Extraiudicialem.*] Imò in hac ſemper additur iudex cauſæ vt de arbitris not. in cap. Quintauallis. De iureiurand.

¶ *Secus.*] Decius ſuprà de Exceptionibus capit. Apoſtolicæ num. 3.

¶ *Poniteret.*] Felinus in cap. Qualiter & quando L. 1. in 7. col. verſi. *Fallit quartò*. De Accuſationibus.

IN

IN CAPVT *Vt noſtrum.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Aduocat.*] Latè deciſione Tholoſana 480. Iacobus de ſancto Georgio in tractatu feudorum, feudo. Vicarius. Petrus Rebuffus in repetitio. l. Quod iuſſit. num.61. Adde Gemin. conſil. 47. Iaſon. conſ. 104. col. 1. lib. 2. Franciſcus Ripa c. cùm Ferrarienſis num. 194. de Conſtitutionibus.

¶ *Reſeruatum.*] Et malè vt dixi contra Decium infrà de confir. vti vel inuti. cap. 1. col. 1.

¶ *Officio.*] Iacobus Rebuffus l. 1. de debita ciuitat. lib. 2. Iaſon l. 8. hoc iure. col. 11. De Iuſtitia & iure. l. Barbatius. col. 12. de Offic. Præto. Hippol. Marſil. ſing. 556.

IN CAPVT *Oblata.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Proceſſu nullo.*] Vide Cald. in conſilio 14. ſub rub. de Reſcript.

¶ *Effectum.*] Vide de hoc Aretinum in l. Diuortio. ff. Soluto matrimonio & in notabi. quæſtio. tradit Bartol. & ibi Moderni alia adducunt in l. Certi condictio. §. Si nummos. ff. Si certum petatur. & aliquid per Felinum in capitulo Cùm venerabilis in 7. col. circa finem, De exceptionibus.

¶ *Gloſſa fina.*] Et iſtam gloſſam allegat Bald. pro ſingulari, in notabili quæſtione. in conſil. 110. col. 2. In 4. volumine. Secundum nouam impreſſionem & vide etiam quæ ad hoc allegat. pulchrè Iaſon. in l. vbi pactum in vltima col. C. de tranſact.

¶ *Conſiderandum.*] Adde conſilium domini Alexandri 19. incip. *Viſo proceſſu cauſæ vertentis, inter procuratorem cætera.* primo volumine.

IN CAPVT *Vt debitum.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Onus.*] Scilicet ipſius fungentis, & leuamen populi. ſed cum venduntur, vt ſub hac deſpotia, fiunt grande & intolerabile onus populi.

¶ *In expenſis.*] Vidè pulchrè Andream Sicul. in conſil. incipiente, *Illud afferam in medium.* col. 4. ad finem cum principio ſequentis in primo volumine.

¶ *Incompetenti.*] Alexand. l. 2. col. 6. C. de eden. Roma. conſil. 412. Felinus capit. Gratum. col. 2. De officio delegati Iaſon. l. More. col. 11. De iuriſdict. omnium Iudicum. & in Rubr. De in ius vocan. & in 3. De eo per quem fact. erit. Hippol. Marſil. not. 291. Fallit, vbi non poteſt haberi copia iudicis competentis. Albe. in dicta l. Si pater. facit Bartol. in l. 1. C. de naufrag. lib. 11. Ego verò dico, quòd ſi reus errore actoris non declinando vel ſubter fugiendo abuſus fuerit, interrupta eſt præſcriptio, quin etiam valebunt teſtimonia defunctorum teſtium, qui coram competenti reperi non poſſunt, vt nouè dixi in praxi iudiciali.

¶ *Iudicium.*] Vide Felinum in c. Olim. de Reſcrip.

¶ *Intimata.*] Falſum eſt. Et Roma. ibi malè conſuluit, quia ante executionem nondum eſt citatio, & licet non vti, & pœnitere.

Excuſatur Iudex.] Idem volunt Bald. & Salic. in l. Iuris ignorantia. C. Qui admit. & ibi Pau. de Caſt. & moder.

¶ *Inimicitia.*] Vide quod not. Barto. in notabili quæſt. in l. pen. in princip. ff. Solut. matri. & quod not. Fulg. in conſil. 129. incip. Viſis duobus vltimis.

¶ *Contrarium.*] Et benè & ita practicatur. Adde quod quandoque etiam vtriuſque partis conſenſus & iudicis ad quem hoc efficere non poteſt, vt quando alterius intereſt, purà iudicis habentis iuriſdictionem infeudatam, qui poteſt interuenire, & oſtendendo ſe benè iudicaſſe, petere ſubditum, & cauſam ad ſe remitti, vel à denegatione appellare: vt ſæpè in hoc regno, quanquam hoc ſit contra publicam vtilitatem, cuius ergò introducta eſt iuriſdictio, quā turpe imò nefas eſt, vſibus & quæſtui cuiuſquam ſeruire: vt expoſtulat Alber. in l. Imperium. de iuriſdictione omnium iudicum. dixi in praxi iudiciali.

IN CAPVT *Ceſſante.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Conſummatus.*] Iaſ. l. 1. col. 12. De officio eius, cui mandata eſt iuriſdictio. Andreas Tiraquellus repet. l. Si vnquam. ver. *Suſceperit liberos*, num. 155. C. de reuocan. dona.

¶ *Poſtea.*] Decius conſil. 24. ad finem.

¶ *Reuocat.*] Vide Felinum in cap. Qualiter & quando clauſ. 1. in 1. col. 3. not. de accuſationibus. Et correctio eſt opus caritatis: vt per beatum Thomam. 2. 2. quæſt. 33. art. 1.

¶ *Poſſit reuocari.*] Vide abundantiſſimè per dominum Felinum in cap. Qualiter & quando clauſ. 1. 3. col. cum decem col. ſeq. De Accuſationibus.

¶ *Incompetentem.*] Deciſio. Tholoſana 185. Bart. repe. l. Ex quacunque. Si quis in ius voc. non ierit. Anto. Corſet. in not. ver. *Sententia.* 5. vide Gemin. cap. Si ſuper. de officio delegati. in 6. Decium ſuprà eodem cap. *Peruenit.* 2. in fine.

¶ *Idem.*] Et placet, licet communis contrà.

¶ *Ita de facto.*] And. Tiraq. de legibus connub. gl. 3. n. 15. cum ſeq. Aymo. conſ. 140. in fin. conſ. 172. nu. 7.

¶ *Executioni.*] Aret. conſ. 16. in fine Iaſ. l. Si opus nouum, De operis noui nuntia. Anto. Corſet. in ſing. ver. *Sententia.* 1. Feli. in rub. col. 9. de re iudi. And. Tiraq. repet. l. Si vnquam. ver. Reuertatur, num. 254.

IN CAPVT *Cum ſpeciali,*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Similis.*] Idem Alexand. conſil. 203. lib. 2. vbi dixi. Iaſo. auth. *Non licet.* C. de lib. præter. & exhæreda. Petr. Gerard. not. 1. Guliel. Benedic. repet. cap. Raynutius, ver. *In eodem teſtamento relinq.* 2. num. 19. Hippol. Marſil. not. 78. & Franciſcus Ripa. rep. dicta l. finali. quæſt. 41.

¶ *Compater.*] Hoc ſolùm non ſufficit. Stephan. Auffre. tract. De recuſat. Iudicum. ver. 34. & benè, quicquid dicat Iaſon. l. Apertiſſimi. col. 2. C. de Iudic.

¶ *Teſtimonio.*] Imò non repellitur. Cæpol. Cauſa. ciuili. conſil. 5. num. 11. Franciſc. Curt. ſenior tract. de Teſtibus. conclu. 30. Iaſon l. generaliter de in ius vocan. Steph. Auffre. tractatu de reprobationibus teſti. ver. *Pater ſpiritualis.* Aret cap. Cùm oporteat. col. 4. De recuſat. Dixi ad Alex. conſ. 237. col. 2. lib. 6.

¶ *Communis.*] Et verior, vt pote in contractibus & voluntariis.

¶ *Recuſati.*] Dic quòd non valet, niſi pars comparear, & procedat non appellando, vt Panor. hîc, Alex. conſ. 12. num. 6. lib. 6. Adde Decium conſ. 175. alex. conſ. 89. lib. 2. vbi dixi.

IN CAPVT *Porro.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Executio.*] Socinus conſil. 22. lib. 1.

¶ *Aſpectu.*] Dec. ſup. eodem cap. An ſit, num. 2.

¶ *Corpore oceaſi.*] Paul. de Caſt. in l. Quoties. §. Si quis, ff. de hæredibus inſti. Deci. ſuprà de probationibus. cap. Iurauit. col. 3.

¶ *Iudex.*] Tamen non in patria conſuetudinariâ huius regni ſolus iudex citatur, & parti notificatur, quæ eſt verbalis & abuſiua imitatio ſtyli veteris politiæ regum Germanorum, cum vna captùm eſſet inſtantia. Et ſi iudex erraſſet, ſolus ipſe non fictè ſed in effectu tenebatur emendare, quod hodie immutatum eſt, verborum inani formula quadam tenus retenta, omnia ſenſim degenerantur ab oppreſſa ſtirpe, Caroli Magni.

IN CAPVT *Cum cauſam.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Sed aduertendum eſt.*] Vide dom. Andream Sicu. in conſil. 16. col. 10. volumine. 1.

¶ *Quod error probetur.*] Vide per Iaſon. de hoc in l. error. in ver. *Quartò limita.* C. de iur. & facti. ignor.

IN CAPVT *Dilecto.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Futuro.*] Et benè, quicquid dicat Decius, niſi in ipſo actu grauaminis impendentis, vt apparitore volente pignora capere, ſi reus dicat, vbi de facto exequeris, *appello*: ſed tunc etiam non cenſetur appellatio conditionalis, ſed pura & de præſenti grauamine.

¶ *Appellari poteſt.*] Vide Bal. not. in conſil. 307. volumine 5. ſecundum nouam impreſſionem.

¶ *Nullitas.*] Alexand. con. 59. num. 9. lib. 4. vbi tetigi. & Decius conſil. 235. num. 5. vbi etiam dixi.

¶ *Appello.*] Vide quæ in notabili quæſt. tradit Iaſon. in l. 1. in princip. ff. de iuſtitia & iure. in 4. col.

IN CAPVT *Nicolao.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Nominatio.*] Decius infrà de præben. in Rub. in fine. *Presbyteri præferuntur.* Confirmo, ex eo, quod not. vult Bart. in conſilio ſuo, quod incipit, *Quæritur ſi aliqua poſſeſſio.* prout refert Iaſ. in l. generaliter. circa finem. ff. de in ius vocan.

IN CAPVT *Sua nobis.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *In prima vice.*] Vide latè per Iaſonem in l. Duobus in §. Si ei, qui. in ff. de iureiurand.

¶ *Viam priuilegij.*] Adde Socinum in conſilio 258. col. 1.

¶ *Tres ſententiæ.*] Vide plenè Felinum in capite Cùm inter priorem in 2. columna de exceptionibus.

IN CAPVT *Dilecti.* 2.

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *propter abſentiam.*] Confirmo ex his quæ ſcribit Iaſon. vbi refert ſe conſuluiſſe in l. Cum filiusfamilias. in 2. col. in principio ff. Si certum petatur.

¶ *Appellari*] Confirmo ex his, quæ notat & ſcribit Socinus in conſil. 195. col. 2. ver. Poſtremò poſito. & per diſcurſum illius conſilij.

IN CAPVT *Ex parte.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *In manibus.*] Pro hoc addo benè facere tex. in capit. Cum veniſſent. ibi: *Ad manus noſtras.* De conſtitutionibus, & ibi ponderat Bar. qui multa dicit de iſta dictione *Manus*, ſeu eius ſignificato ibi vide, & adde hîc, & adde etiam quod refert Iaſon in L. Manumiſſiones, in 1. col. vbi refert ſe conſuluiſſe in ciuitate Mutinæ, quòd ſi teſtator dicat in teſtamento, *filium meum pupillum relinquo in manibus matris ſuæ*, quod per iſta verba mater cenſetur conſtituta tutrix teſtamentaria. Et ideo anno præterito inducebam iſta ad quæſtionem de qua fuit magna contentio, videlicet quòd ſi teſtator dixit in teſtamento quod reliquerat filios ſub gubernio, regimine & adminiſtratione & cura, quod per talia verba cenſetur teſtator eum omnino voluiſſe ipſum eſſe tutorem teſtamentarium. Et inter alia allegando, inducebam idem quod refert in notabili quæſtione Bar. Soci. in l. Qui duos. 1. col. ff. de rebus dub. vbi refert quòd aliàs habuit quæſtionem in facto: Vt per eum. Et adducebam etiam, quod ſpecialiter conſuluit idem Socinus in conſil. 813.

¶ *Cuſtodia.*] Idem Roma. ſing. 164. quò remitto. Bald. conſil. 428. lib. 4. conſil. 294. dicta particula. lib. 5. Vide Paulum l. Cum ita legatum. De condi. & demon. Nicol. Boer. deciſ. Burdeg. 124. Aret. conſ. 76. *Viſo teſtamento.* Dixi in conſuetudine Pariſ. titulo 8. in public.

¶ *In dolo.*] Vide latè dom. Andream Sicul. in conſilio ſuo 90. in 3 volumine.

¶ *Cura.*] Scilicet impuberis. Sed apud nos tutela & cura generalis ſunt idem, vt dixi in conſuetudine Pariſ. titulo 8. in Rub.

IN CAPVT *Significante.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Priuilegio.*] Felinus cap. Accedentes. col. 3. De præſumpt. Bal. l. 1. col. 5. C. de emancip.

In §. Ille denique, eiuſdem Tituli.

¶ *Et in ſimili.*] Felinus cap. Ad audientiam. col. 10. De Reſcript.

¶ *Dummodo.*] Sed non tenetur appellatus acceptare.

¶ *Non debet.*] Imò etiam ſi probare vellet ſe bonam cauſam habuiſſe, nec expenſas recuperabit in victoria principali.

¶ *Interponenda.*] Vide eundem dominum Philippum in conſilium 60. col. 1.

IN

Digitized by Google

IN CAPVT *Vna ſententia.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Profit alteri.*] Vide Socinum in conſilio 132. in capit. Inſignis doctor. in 2. col.

IN CAPVT *Si iuſtus metus.*

DE APPELLATIONIBVS.

¶ *Conſideratur metus.*] Vide Ange. de Aret. in §. Quadrupli. inſtit. de act.

¶ *Appellari po eſt.*] Confirmo ex no. per Alexandrum conſil. 101. incip. *Viſo proceſſu.* in 2. volum.

¶ *Non ſpe. ir nunt.*] Circa hæc fuit dubitatum in facto, nunquid diſpoſitio iſtius textus procedat circa Apoſtolos, videlicet an appellans poſſit coram honeſtis perſonis eodem tempore appellare, & Apoſtolos petere. Et allegabatur appellationem ita interpoſitam coram ſanctis perſonis fore deſertam, per id quod ſpecialiter decidit Angel. in l. 1. §. dies. ff. quando ap. ſit, Dixi quòd contraria ſententia eſt verior quia eam tenet Anch. Io. And. Ro. quos refert & ſequitur Peru. in iſto capite in 8. col. in 13. q. quorum opinio eſt, ſtylo & communi obſeruantia approbata, ideo licèt aliqui aliter tenerent, ſtandum ei eſſet: arg. l. Cum de interpretatione. §. De legibus. Ant. de Bu. in capit. finali. De conſuetudinibus. Alexand. in conſil. 6. in principio. col. 3. in volumine 3. Et facit etiam ratio, quia appellans poteſt eodem tempore appellare, & Apoſtolos petere. Cle. 2. de appellationibus: tamen vbi iudex ex quo non reperitur, illud quod fiendum eſſet coram eo, fieri poteſt coram honeſtis perſonis, quæ repræſentant perſonam iudicis: vt eſt caſus hic. Non video ergo quo iure Aret. dicat quod licet appellari poſſit coram honeſtis perſonis in abſentia iudicis à quo, non tamen poſſunt peti Apoſtoli, quia regula prædicta probat oppoſitum: & ille qui fundat ſe in aliqua fallentia, illam debet iure probare. Bart. in l. 2. ff. Si quis in ius voca. non ier. in 2. col. Et ita iudicatum fuit.

¶ *De metu.*] Vide per eundem dominum Philippum in conſil. 42. col. 6. & per Iaſonem in l. interpoſitas. C. de tranſact. circa medium.

IN TITVLVM DE CONFIRMATIONE VTILI VEL INVTILI.

¶ *Communi.*] Dixi latè in conſuetudine Pariſ. §. 5. num. 69. cum ſequen.

IN CAPVT *De confirmationibus.*

DE CONFIRMATIONE VTILI, &c.

¶ *Papa.*] Idem Anchara. in dicto conſilio *Mihi* 58. & conſilio 339. *Intentio dominæ Conſtantiæ.* Iaſon conſilio 98. libro 4. Decius ſuprà eodem capitulo, Vt noſtrum. in principio. & in conſ. 393. conſ. 699. Idem ſentit Bonifa. de Vital. in Cle. 1. col. 1. Vt lite pendente ſed quicquid dicat, veritas eſt in contrarium, vt ſæpè caſu occurrente conſului, & eſt multùm vtile in praxi. Fac beneficium reſignatum in curia, ſiue in fauorem, ſiue ſimpliciter, vel ibi vacaſſe per obitum & collatum in capaci. Secundum prædictos ceſſaret cap. Statutum. de præbend. in 6. nec rediret collatio ad Ordinarium, donec Papa validè & efficaciter contuliſſet, & quod deterius eſt, ſi vacauit in partibus, ſed Papa præuenit, quamuis inutiliter conferendo inhabili, tamen præuentio illa, licèt inutilis, ligaret manus Ordinarij pro illa vacatione. Ego verò ſemper tenui & teneo, ſi vacauit in curia, etiam ſi non ſit parochialis Eccleſia, quòd poſt menſem à vacatione redit poteſtas ad Ordinarium, ſiue Papa medio tempore nulliter contulerit, ſiue nullomodo manus appoſuerit. & multò magis remanet poteſtas Ordinario, ſi Papa nulliter præuenerit. per capitulum, Non præſtat. de Regulis iuris in 6. Facit Steph. Aufrer. in additionibus quæſt. Tholoſana 436. in fine. Steph. Bertran. conſilio 2. col. fin. num. 50. lib. 3. gloſ. pragma. titul. De reſeruationibus capitulo 2. in verbo *Cauſa* & ita tenent loquendo de prouiſione Papæ in fauorem certæ perſonæ, vt ſi non ſubſiſtat, nullum faciat impedimentum Ordinario. Sed quid, ſi Papa contulit validè, ſed collatio non habuit effectum, quia fortè collatarius repudiauit, vel priùs obiit, aut incapax factus eſt, quàm acceptaret? Breuiter dico quòd poteſtas redit ad Ordinarium, ex quo diſpoſitio Papæ reducta eſt ad non cauſam. Sed quæſtio eſt an Papa habeat menſem integrum vel reſiduum menſis: & Ioan. Andre. in additio. Specul. titulo, de actionibus ſeu petitionibus, ad finem, ſentit quod habeat nouum integrum menſem à tempore prouiſionis reſolutæ. per capitulum. Si electio. De electio. in 6. Ego verò dico quòd non habet, niſi reſiduum menſis, quia poteſtas Ordinarij fauorabilior eſt. & dict. Capituli, Statutum, quod dictam reuerſionem operatur, fauorabile eſt, & interpretatione adiuuandum, vt ibi tenent gloſſ. & omnes doctores. Aut ergo Papa ſtatim contulit beneficium vacans in curia per reſignationem, & tunc ceſſat quæſtio de reſiduo menſis: ex quo non incepit currere. Aut verò aliquanto poſt reſignationem, vel obitum in Curia, contulit non nulliter, ſed collatione pendente iuxta capit. Si tibi de præbend. in 6. quæ poſtea annulatur, & tunc non habet, niſi reſiduum menſis: Quod ſi non vacauit in Curia, non tenetur Ordinarius expectare menſem, ſed ſtatim conferre poterit ſimul ac beneficium erit conferibile.

IN CAPVT *Cum dilecta.*

DE CONFIRMATIONE VTILI, &c.

¶ *Periti.*] Alexander conſilio 196. num. 9. lib. 2. Andreas Tiraquell. tract. Retract. conuent. §. 1. gloſſa 7. numero 55. cum ſequent.

¶ *Vlterius.*] Eadem ad verbum tradit Decius l. 1. num. 21. de regulis iuris.

¶ *Moder.*] Scilicet Felinus col. 2. & pariter dubitat Decius l. 1. numero 29. de regulis iuris. Sed non eſt dubitandum quin verum ſit. Idem tenet Ancha. in rub. de regulis iuris in 6. & ſequitur Steph. de Phedericis. tractatu De Interpretationibus iuris parte 2. char. vlti. vbi mendum eſt citando Anchar. in cap. Regula: quia legendum eſt, In rubrica.

¶ *Executrix.*] Dixi in conſuetudine Pariſ. §. 114. & tetigi ad Decium l. 2. num. 21. de regulis iuris.

IN CAPVT *Ad noſtram,* &c.

De Confirmatione vtili, &c.

¶ *Dicuntur Canonici.*] Sicut ſunt in ciuitate Auxitanea, in Comitatu Arminiaci, & in ciuitate Condomienſi in Gaſconia.

¶ *Stylum.*] Idem Bal. Panor. Feli. cap. Inter dilectos de fide inſtru. Panor. Feli. cap. Cauſam quæ col. 1. De teſtibus Gloſſ. in cap. Quamuis. In verbo *Non extendis*, in fi. & ibi Philip. Franc. de præben. in 6. Ange. l. 4. C. de teſtibus Franc. Curtius ſenior conſil. 16. n. 10. conſilio 17. col. 3. Feli. cap. 2. & ibi Franc. Ripa. col. 8. ſuprà de Reſcript. Iaſon in l. Teſtamentum. C. De teſtamentis. in l. 1. §. His videtur. Si quis iudic. non obtemperau. Hippo. Marſil. in l. finali. num. 18. De Iuriſdictione omnium Iudicum & in l. De vnoquoque folio 54. in paruis. De re iudic. & in ſingulari 18. Alciatus de præſumptione reg. 2. præſumpt. 10. in fine.

¶ *Secus.*] Idem Philippus Cor. conſil. 225. lib 1. Barba capit. Cum acceſſiſſent. num. 85. cum ſequ. De Conſtitutionibus. Pet. Rebuff. tractatu De pacifi. poſſeſſio num. 279.

¶ *Reuocari.*] Alexander conſilio 475. num. 17. Petrus Paulus Pariſinus conſilio 8. ad finem lib. 4.

IN CAPVT *Porrectum.*

De Confirmatione vtili, &c.

¶ *Mahometi.*] Fides Mahometi confertur fidei Curiæ Romanæ.

¶ *Sed.*] Alexander conſil. 205. lib. 6. vbi dixi. Decius conſil. 5. conſil. 189. 602 col. 2.

¶ *Piſas.*] Vbi coactum erat Concilium anno 1410. Et dictus Gregorius & Petrus de Luna depoſiti, vt Plat. in vitis Pontifici. gloſſ. pragma. titulo De autho. & poteſt. ſacror. Concilior. cap. ver. *Obedire*, & paulò poſt in Concilio Conſtantiæ, tres Papæ depoſiti ſunt.

¶ *Requiritur.*] Sed aſſiduo vſu inualuit, vt non requiratur, & iamdudum hoc capitul. cum præcedenti exoleuit.

IN CAPVT *Venerabilis.*

De Confirmatione vtili, &c.

¶ *Matrimonium*] Non tamen tanquam de præſenti, ſed tanquam de futuro. Ideo ſecutà diſpenſatione, de nouo contrahere, vel conſentire oportet, vt not. in capit. penult. De Condi. appoſi. & Theologi ſcholaſtici in 4. ſenten. diſti. 28. vbi Richardus, Thomas Aquina. Bonauent. & Thomas Argenti. diſtin. 31. Quid autem de pactis & donationibus priùs factis, & interim dum redimitur diſpenſatio, dixi in conſuetudine Pariſienſi. §. 156.

IN CAPVT *Sua nobis,* &c.

De Confirmatione vtili, &c.

¶ *Occaſio.*] Decius l. Certi condictio, in principio Si certum petatur.

¶ *Excluditur.*] Sed hoc non puto verum, niſi aliter conſtet, de mente, faciunt quæ dixi ad Alexandrum conſ. 5. num. 14. lib. 5. conſil. 153. num. 6. lib. 5.

¶ *Poſſit.*] Quod non toleratur in hoc regno, ſed abuſiuú declaratur per curias Parlaméteas & admitteretur impetratio beneficij, ſic, vel authoritate Apoſtolica, etiam cauſa cognita vniti, ſine præcedenti declaratione: vel ceſſatione, nec longiſſimæ poſſeſſionis poſſidentis vnitum cui non proderit decretum *De pacificis.* Et id duntaxat permittitur hic fieri à dictis legatis, quòd collationes beneficiorum, & diſpenſationes concernit, vt minori pretio, & ſumptu redimi poſſint hic, quàm ſi currendum eſſet Romam. Sed Papa ſemper habet cum dicto legato theſaurarium ſuum, qui partem lucri recipit, & Romam mittit, quæ eſt pudenda negotiatio & vidi.

¶ *Abſoluta.*] Falſum: nec liberaretur in regno etiam de minimo beneficio, ſed abuſiuum iudicaretur.

¶ *Quorum.*] Imò iuris diuini, vt latè Panor. diſputatione prima. Andr. Iſer. de cap. Corra col. 8. in vſibus feudorum. Roma. conſil. 407. & patet 21. quæſt. 1. cap. 1. cap. Videntes. & 99. diſt. cap. 1. & 80. diſt. cap. Cum illis. & Act. 14. ad Corinthios.

IN TITVLVM

DE POSTVLATIONE PRÆLATORVM.

¶ *Dupliciter.*] Triplicem latè tradit Cæſar Lamberti tractatu de iure patron.

IN CAPVT *Ad hæc in beato.*

De Poſtulat. Prælat.

¶ *Barto.*] Cauſa interdicti de quo in hac Decretal. fit mentio, fuit quòd Rex Philippus Auguſtus, aut fortè ſui, eiuſdem nominis, exemplo ductus, ſeu potius, vt idem Papa teſtatur in capite, per venerabilem. §. præterea. Qui filij ſint legitimi; prætextu affinitatis, reliquerat Ingerbergam vxorem ſuam ſororem Regis Vngariæ, & aliam duxerat filiam Ducis Bohemiæ, ex qua etiam duos filios ſuſcepit. Et quamuis Rex hoc non feciſſet propria authoritate ſed cauſa cognita, teſtibus productis, & auditis ſuper impedimento affinitatis, per ſententiam Remenſis Archiepiſcopi ſedis Apoſtolicæ Legati, matrimonio declarato nullo, ſeparatus fuiſſet à priore vxore, ea tamen appellante & conquerente Romam, Inno. III. dictam ſententiam non ob defectum probationum, vel meriti cauſæ, ſed ſolummodo propter iudiciarium ordinem non ſeruatum, caſſauit, & reuocauit, iuſſitque tam magnum & auguſtum Regem, priorem vxorem, ſecundâ eiectâ, pendente lite reſumere & reintegrare. Quod cum Rex, vt abſurdum & moleſtum detractaret, dictus Papa primò miſit Legatum, qui conuentu prælatorum Regni Diuioni coacto, ſententiam Interdicti tulit in totum Regnū Franciæ. Quare ferociens Rex in prælatos, qui interfuerant & conſenſerant, eos ſedibus expulit, & vxorem litigatricem in arce Stampenſi incluſit anno 1199. deinde anno 1201. idem Papa miſit alium Legatum Othonem Epiſcopum Hoſtienſem dato collega, Burdegalenſi Archiepiſcopo qui dum in conuentu Sueſſioni habito longiùs diſputant, Rex eiuſmodi forenſium diſceptationū, moræque impatiens vxorem Ingerbergam, dimiſſo Concilio & litigio reſumpſit. Hinc hæc ſeueritas Pontificis in Epiſcopum Altiſſidiorenſem, qui vel iram Regis metuens, vel eius cauſæ fauens, interdictum illud non obſeruaret. Secunda verò vxore præ nimio mœrore paulò poſt mortua, filios eius, de quorum legitimitate dubita-

d by Google

dubitabatur, ad petitionem eiuſdem Regis & patris, idem Papa legitimauit, vt in dicto capite, Per venerabilẽ. Tamen cum attenta authoritate iudiciaria, & ſententia dicti legati nati, non dubitaretur de bona fide ſecundæ vxoris, non erat dubitandum de legitimitate filiorum. capit. Ex tenore. Qui fili, ſint legitimi, ſi fortè illud cap. Ex tenore. nondum erat editum aut publicatum, adhuc erant legitimi, per decreta Alex. III. cap. Perlatum. Qui filij ſint legitimi. & ſic imperio ſuo ille Inno. III. non fecit gratiam Regi, quicquid iactet in dicto capit. Per venerabilem. verſi. *Rationibus.* vt ibi ſentit gl. verbo *Dubitari.* & verb. *Regi.* quamuis in verb. *Comprobata*, vt adulетur, dicat quod ea ſententia erat nulla ob ordinem non ſeruatum & malè, vt ibi ſuper textu dixi. Quàm diſſimile exemplum tẽporibus noſtris Henrici VIII. Angliæ Regis qui ob ſimilem cauſam à Clem. VII. Romam citatus, vt refert Philippus Decius conſil. 699. nec parens, interdicto percuſſus, iugum Papæ excuſſit, omneſque Monachos & Papiſtas regno extruſit, titulumque defenſoris fidei, etiam moriens, & in ſolemnibus exequiis Pariſiis factis retinuit.

¶ *Procuratoris.*] Ancha. Phil. Franc. cap. 2. col. 3. De Confeſſ. in 6. Matth. Affl ct. deciſione Neapolitana 83. & hoc niſi haberet mandatum ſpeciale.

¶ *Concordando.*] Idem Decius ſuprà de iudi. cap. Quanto. numero 4.

¶ *Genitiuum.*] Decius ſuprà de Iudi. cap. Quia V. in principio. Alexander conſil. 35. num. 14. libro 4. vbi dixi.

¶ *Rota.*] Decius l. 1. In fine. Si certum petatur. vbi dixi. Adde Decium ſuprà de Conſtitutionibus cap. 1. lectu. 2. in principio.

¶ *Indocto.*] Idem Henricus Bohic. in procemio Decret. ver. *Grego. ius.* Ioan. Boeri. Inſti. De teſta. milit. §. fin. in fi. Feli. cap. Paſtoralis. in princip. De officio delegati. Iaſ. l. Cum quid lect. 1 col. 3. Si cert. per. Hinc refert. Barbat. in *proœm.* Clement. 1. lect. 2. ſol. col. 3. Cum quidam doctor ignarus, & ſcholaris doctus idem beneficium impetraſſent ſub eadem data ab Eugenio IV. prælatum fuiſſe ſcholarem. Idem vult gloſſ. regu. cancellar. reg. 15. & benè.

IN TITVLVM

DE ELECTIONE.

¶ *Aduertendum.*] Vide tractatum de beneficiis, parte 3. quæſt. 2. num. 40. Opinio Decij placet.

¶ *Obſeruatur.*] Loquitur Decius ſecundum tempus ſuum ante abolitam pragmaticam quæ de facto fuit ſublata anno 1518. Vniuerſitate Pariſienſi reclamante, & ad futurum Concilium appellante, & tunc maledictæ annatæ cœperunt exigi.

¶ *Prælatus.*] Philippus Franc. in proœm. Sexti 6. col. 1. Rom. conſil. 259.

IN CAPVT *Oſtium.*

DE ELECTIONE.

¶ *Concluſum.*] Falſum & contrarium teſtantur Panorm. in diſputatione 1. Ioannes Gerſon, qui eidem Concilio interfuerunt. Iacob. Alua. tractatu de ſuprema poteſtate Eccleſiæ cap. 16.

IN CAPVT *poſtquam.*

DE ELECTIONE.

¶ *Plenum.*] Quod tantum ius ad rem gl. Clem. vt li. pend. Phil. Franc. cap. 1. in princ. vt lib. pen. in 6. Rota. De electionibus in nouis in fine. Gemin. Phil. Franc. cap. Si electio. De electionib. in 6 Feli. in cap. Quoad conſultationem, col. 1. De re iudi. cap. Super his. col. 1. De accuſationibus. Steph. Bertran. conſ. 2. num. 6. lib. 3. Decius l. More. col. 3. De iuriſdictione omnium iudicum. cap. 1. col. 3. De confirmatione vtili, vel inutili. Sed idem Decius plenius exagitans, tenet hic, quòd quæritur ius in re, quod verius eſt. Idem tenet gloſſ. pragma. De Electionibus. cap. 1. verſic. *poſtulationis.* Iaſ. conſ. 145. col. 4. lib. 2.

¶ *Sed iſta.*] Et benè.

¶ *Præſentatione*] Idem Gemin. Philip. Franc. dicto cap. finali. Lappus, alleg. 8. Bal. conſ. 17. *factum ſic proponitur* col. 2. lib. 5. Rochus Curtius tractatu de iure patron. ver. *honorificum.* quæſt. 2. quæſt. 38. Ioannes Selua. tractatu De beneficiis. parte 3. quæſt. 51. Aymo. conſ. 117. num. 1. vbi tamen excipit legatum Auenionenſem. Et hæc vera de iure: nec dictus Legatus omittere poteſt, niſi ſit ibi præſcriptum de conſuetudine, prout vbique ferè inoleuit, vt non ſeruetur forma dicti capitul. finalis, quæ tamen adhuc hodiè ſeruatur in Neuſtria, ſiue in Normania, & eſt intelligendum non pro actu præſentationis ſed pro actu inſtitutionis, quamui Ægid. Bellam. deciſ. 620. dicat hoc non requiri de iure in præſentat. & malè.

IN CAPVT *Significaſti.*

DE ELECTIONE.

¶ *Paſce.*] Io. vlt. vbi gloſſa ordinaria dicit, *paſce*, eſt credentes, ne deficiant, confortare & ſecundum beatum Auguſtinum, Petrus quando clarus accepit, Eccleſiam ſanctam ſignificauit. quodcumque 24. quæſt. 1. Et beatus Cyprianus in lib. de ſimplicitate Clericorum, ait. Hoc erant vtique, & cæteri Apoſtoli, quod fuit Petrus pari conſortio prediti & honoris & poteſtatis, ſed exordium ab vnitate proficiſcitur, vt Eccleſia vna monſtretur.

¶ *Superior.*] Contrarium apertè ſentit Auguſtinus Epiſtola 162. & probatur Matth. 18. ibi. *Dic Eccleſiæ.* Et Actu. 15. Latè Ioannes Gerſon de poteſtate Eccle. & Iacob. Alua. in tractatu de authoritate Eccleſiæ per totum contra Tho. de Vion.

¶ *Secus.*] Decius conſil. 141. num 2. Panor. reper. §. Qui verò. cap. Extirpante, col. penult. & final. de præb. Henricus Bohic. cap. 1 Ne prælat. vices ſuas.

¶ *Tacitè.*] Suprà de Conſtitutionibus cap. Cum apud Decium, num. 37. vbi dixi.

IN CAPVT *Quia diligentia.*

DE ELECTIONE.

¶ *Græci.*] Iniuriam facit Eccleſiæ Græcæ, quæ prima eſt ab Hebræis, & magiſtra Latinæ. Sed cur notatur, niſi quod noluit quæſtuariis inuentis Curiæ Romanæ ſubiici.

¶ *Accuſare.*] Decius conſil. 131. conſ. 137.

¶ *Sæculum.*] Quem refert & ſequitur Hipp. Marſil. ſingulari. 249.

¶ *Alienato.*] Decius ſup. De Conſtitutionibus, capit. fin. num. 8. vbi tetigi.

IN CAPVT *Licet de euitanda*.

DE ELECTIONE.

¶ *Futuri.*] Quia ligantur Cardinales, non Eccleſia vel Concilium.

¶ *Claues.*] Iſti iuxta concupiſcentias ſuas ſomniantes poteſtatem quandam externam, amittunt ſenſum, & vſum clauium Chriſti quæ ſunt adminiſtratio verbi Dei, & regni ſpiritualis.

¶ *Succeſſorem.*] Idem Marti. Lauden. tract. Cardi. quæſt. 39. Firmia tractat. de Epiſcopo. 4. quæſt. 3. partis lib. 1. Albanus tract. de Cardi. quæſt. 32.

¶ *Signis pecunia.*] Sed ſanctum illud decretum latum à Nicolao II. vt Plati. in eius vita. gl. ibi corrumpit, quam ſequitur Cardi. Cle. *Ne Romani*, in principio De Electione. Sed licet per ſimoniam ingreſſi deponi nequeant inter homines, non minus partem habent cum Simone Mago coram Deo.

¶ *Secus.*] Idem Cardi. capit. Cum locum. de ſponſa. Felin. cap. in præſentia col. 18. De probationibus.

¶ *Contrarium.*] Idem latè Fortu. Garſias in Rubri. De iuſtitia & iure in 21. illatione. & eſt veritas.

¶ *Sed tamen.*] Alberi. 2. per ſtatut. quæſt. 16. ſed vide Rochum Curtium tractatu de iure patronat. ver. *Honorificum*. num. 20. Io. Bayma. in proœmio Concord. fol. 100. cum ſequen.

IN CAPVT *Cum in cunctis*.

DE ELECTIONE.

¶ *Statutum.*] Latè dixi in conſuetudine Pariſ. tomo 8. gloſſa 1. num. 50.

¶ *Minoris.*] Hoc verum, quando maius eſt expreſſum cauſâ taxationis: ſecus ſi cauſâ demonſtrationis, vel vitandæ ſubreptionis. Rota. deciſione 582. in antiquis. Gemi. conſ. 111. Adde latè Dec. infrà de præbend. cap. Quia in tantum. num. 5. cum ſequent.

In §. Inferiora. eiuſdem Tit.

¶ *Secus.*] Latè vide Oldra. conſil. 315. cum multis ſequentibus.

IN CAPVT *Clerici*.

DE ELECTIONE.

¶ *Deuolutio.*] Et benè. Idem vbi ſpecialiter prouidetur. Vnde in effectis nominatis ab vniuerſitatibus: vel Graduatis ſimplicibus, nunquam ſuccedit Capitulum: quia ſpecialiter prouiſum eſt, de deuolutione ad ſuperiorem immediatum. Capitulum autem etiam exemptum, non tamen ſuperior eſt. Et ita obſeruatur, & de materia deuolutionis latè Pau. de Citad. tractatu de iure patron. part. 6. quæſt. 26.

IN CAPVT *Placuit*.

TIT. DE TESTIBVS.

¶ *Probat.*] Bal. capit. finali, de teſtibus cogen. Hippol. Marſil. 112. & l. 4. de Siccar. & conſil. 61. num. 30. Thomas Grammatic. conſil. 1. in fine conſil. 3. Vide Iaſonem lib. 1. num. 21. de feriis. l. 1. de condict. ob cauſam.

IN CAPVT *In nomine Domini*.

DE TESTIBVS.

¶ *Inferebam.*] Conſilio 158. & in l. 1. col. finali. C. de ſecundis nuptiis in l. finali. num. 7. C. vnde legit. & malè vt dixi ad Decium in d. l. finali.

¶ *Conſidero.*] Idem in effectu. Deci. ſuprà de Conſtitutionibus. capit. Nam concupiſcentiam. lect. 2. col. 3. De Conſtitutionibus.

¶ *Bart.*] Idem Panorm. in cap. Quoniam frequenter. col. 6. & ibi Felinus col. 3. cum ſequenti, vt lite non conteſt. Roma. conſil. 3. Bertachi. tractatu Gabellarum colum. 76. Andreas Tiraqu. in l. Si vnquam. ver. *Reuertatur*. num. 198. Anton. Corſe. in ſingul. in ver. *Valeat*.

¶ *Sui natura.*] Decius ſuprà de probationibus, cap. 1. col. 17. num. 31. cap. 3. loco. num. 4.

¶ *Gloſſ.*] Sed eſt bonus textus in l. quæro. §. finali. de Ædil. edict. & ibi Ang. Alexand. conſilio 24. num. 40. lib. 2. vbi dixi. Adde Alexandrum conſilio 147. col. 1. lib. 6. conſil. 291. col. 10. lib. 2. Aret. conſil. 164. Curtium iuniorem conſilio 106. col. 3. Dec. conſil. 54. col. 2. Aymo conſil. 158. in fine. Afflict. deciſ. Neapol. 40. num. 10.

¶ *Sed tenendo.*] Imò licèt faciant iudicium, tamen intelligitur, niſi citatio partis ſtudioſæ omiſſa ſit, cùm poſſet citari, & adhuc prout iudex omnibus inſpectis arbitrabitur, & ſic non infertur.

¶ *Maieſtatis.*] Imò in vtroque crimine requiritur; vt in cæteris, & ita practicatur.

¶ *Stylus.*] Imò ille ſtylus eſt abuſiuus.

¶ *Stare.*] Alexander conſilio 54. col. 2. lib. 2. conſil. 71. num. 7. lib. 3. Maria. Socin. tractatu De Citationibus. artic. 7. num. 41. Iaſon conſilio 147. col. 11. libro 2.

¶ *Alber.*] Malè ſcilicet Albericus maleſa. non ille Roſates Parmenſis, ſed recentior Conſiliarius Franciſci Ducis Mediolani, quem citat Felinus cap. Accedens. 1. Vt lite non conteſt. col. 3. & Curtius ſenior conſil. 72. num. 3.

¶ *Pertinentes.*] Decius l. 1. num. 50. Si certum petatur & conſil. 162. per totum.

¶ *Quod non.*] In contrarium eſt praxis, quod in perducendis teſtibus, citandus eſt dominus, & non procurator: quia etiam omnia litis acta non in procuratorem, ſed in dom. concipiuntur; & vetus formula iuris ſcripti exoleuit. Guid. Papæ deciſ. Delphi. 431. Ægidius Bellamer. cap. Querelam. num. 8. de Elect. damnat ſubtilitatem d. l. 1. vt noxiam & inutilem.

IN CAPVT *Quoniam*.

DE TESTIBVS.

¶ *Mulier.*] Alexand. conſil. 11. num. 5. lib. 1. Decius lib. 2. num. 34. de regulis iuris. vbi dixi.

¶ *Canonico.*] Non ſeruatur. Alexand. conſil. 24. num. 11. lib. 2. His adde Alciatum de præſumpt. regul. 1. præſumpt. 47.

¶ *Subſidium.*] Niſi natura actus talis ſit, vt alij teſtes haberi nequeant: vt tradit Alexand. dicti conſil. 176. lib. 2. quod habetur lib. 1. conſil. 64.

¶ *Moder.*] Peru. ſcilicet Philippus Corn. quod tamen non eſt expeditum, vt dixi in conſuetudine pariſienſi. §. 96.

¶ *Socij.*] Dixi ad Alexandrum conſil. 69. ad finem ſecundi libri. conſil. 89. num. 10. lib. 3. conſil. 120. num. 3. lib. 7.

Digitized by Google

IN CAPVT *Inſuper.*

DE TESTIBVS.

¶ *Integri.*] Alexander conſ. 41. num. 23. lib. 4. Cor. conſ. 261. lib. 1. conſ. 217. lib. 4. Thom. Grammat. conſil. 22. Pet. Gerard. ſing. 24.

¶ *Repellatur.*] Alexand. conſ. 119 num. 25. lib. 6. & placet, licèt Aufrer. tract. de reprobat. teſt. verb. *venditer.* ſequatur diſtinctionem Panor. hîc.

¶ *Donatore.*] Quòd repellatur, tenet Paulus l. Si ſub vna. §. 1. de verbor. oblig. deciſ. Tholoſ. 74. Decius ſuprà cap. Ad noſtram in fine.

¶ *Solicitatore.*] Rota deciſ. 149. in nouis. Alex. conſ. 153. num. 5. lib. 5. conſ. 253. lib. 6. vbi dixi.

IN CAPVT *Veniens.*

DE TESTIBVS.

¶ *Fama.*] Deciſ. Tholoſ. 380. Alexand. conſ. 16. num. 22. lib. 5 vbi dixi conſ. 8 num. 4 lib. 7.

¶ *Matrimonio.*] Deciſ. Tholoſ. 1-2.

¶ *Non ſufficit.*] Alexand. conſ. 159. ad finem lib. 5. Thomaſ. voto 34.

¶ *Vnius.*] Roma. ſing. 707. an Papa. Idem Ioan. de Monte ferrato. reper. l. Nemo poteſt. col. 25. de legat. 1. Hippolyt. Marſil. conſ. 35. num. 15. & benè, quicquid dicat Decius hîc. Vide, ſi vacat, Alex. conſ. 188. num. 3. lib. 7. Felin. cap. conſtitutus. de reſcrip.

¶ *Valet.*] Falſum. Ang. l. pactum inter hæredem. in fi. de pact. Rom. conſ. 104. Imol. Socin. l. 1. ff. final. de verb. oblig. Alexand. conſ. 13. num. 6. lib. 4. vbi dixi. Nicol. Boer. deciſ. Burdegal. 295. num. 18.

¶ *Reprobari.*] Alexader conſ. 192. num. 43. lib. 6. vbi dixi.

IN CAPVT *Cauſam quæ.*

DE TESTIBVS.

¶ *Contumaciam.*] Alexand. conſ. 84. lib. 34. vbi dixi Matheſil. not. 25. Marſil. notab. Dec. conſ. 445. ſup. de Conſtit. cap. ex literis. num. 13. Alciat. de præſumpt. reg. 23. prælimit. 22.

IN CAPVT *Si Scripturam.*

TIT. DE FIDE INSTRVMENTORVM.

¶ *Didiciſſe.*] Idem Dec. auth. *ſi quis in aliquo documento.* & num. 7. C. de edend. ſed non eſt verum, ſi legens ſciuerit verum eſſe exemplum.

¶ *Bald.* Idem Felinus, cap. licèt cauſam. col. 13. de probat. Alciat. in auth. *ſi quis in aliquo.* gloſ. 2. de eden.

¶ *Locum.*] Deciſ. Tholoſ. 491. Bald. conſ. 221. conſ. 35. lib. 1. Paul. conſ. 420. lib. 2. Cor. conſ. 216. lib. 4. gloſſ. pragm. de ſublat. Cle. literis. verb. *Eccleſia.*

¶ *Loci.*] Vide diſtinctionem Bonifacii de Vitali in prooemio Clem. col. finali.

¶ *Non valet.*] Roma. in illa. 10. de verb. oblig. l. de pupillo. §. qui nunciat. de oper. noui. nunciat. Rota. deciſ. 440. in antiq. Bonif. de Vital. in prooemio Clem. col. fin. Steph. Bertrand. conſ. 230. *quadam aſſerta.* lib. 2.

¶ *Laude.*] Scilicet conſ. 159. vbi tamen ex ſpecie catus, quem ibi narrat, malè conſuluit, vt ibi dixi, adde Decium conſilio 488 & quæ ibi dixi.

¶ *Diuturnitas.*] Cum quaſi poſſeſſione, ita quòd publicè fides adhibeatur, & hæc practicatur, & eſt veritas, vt etiam teſtatur Alber. d. l. Barbatius col. fin. Bal. conſ. 309. lib. 1. Alex. conſ. 184. conſ. 1 8. num. 4. lib. 7. Fulgo. conſ. 151. Egegius col. 1. Ang. in authen. de tabellio. Bo. de Curtiis. tract. Nobilita. part. 3. num. 163 Ioannes Igneus lib. 3. §. ſi quis tabulas. num. 70. ad Sillania. Nicolaus Boer. deciſ. Burdegal. 35.

¶ *Negatiua.*] Anchar. conſ. 213. Alexand. conſ. 138. col. 5. lib. 1. Steph. Bertrand. conſ. 71. ex tenore. col. 1. lib. 3 Steph. Aufre. in addit. q. Tholoſ. 331. & alii quos omitto. Sed prior ſententia verior, in quam etiam inclinat Decius hîc, & benè.

¶ *Contrarium.*] Scilicet quod præſumitur rogatus deciſ. Tholoſ. 182. dixi ad Alexand. conſ. 153 n. 9. lib. 2. Vide Nicolaum Boer. deciſ. Burdegal. 305.

¶ *Non debet.*] Idem Decius authent. *ſi quis in aliquo.* col. 6. C. de eden Aret. cap. ſeries. contra Felin. ibi col. 2. ſuprà de teſtibus. Alex. l. Prætor ait. in princ. de eden. conſ. 198. col. 8. lib. 7. vbi dixi.

IN CAPVT *Scripta.*

DE FIDE INSTRVMENTORVM.

¶ *Aliquam.*] Dixi in conſ Pariſ. §. 5. num. 11.

¶ *Maximè.*] pro tantùm: aliàs falſum eſſet, vt ſuprà de teſtibus c. veniens. 1. in fin. apud Dec.

¶ *Comparatio.*] Alexand. conſ. 76. n. 8. & 10. lib. 3. vbi dixi. Afflict. deciſ. Neapolit. 101. Carolus Ruinus conſ. 69. cum ſequenti lib. 4.

¶ *Arbitrio.*] Dixi in Conſuet. Pariſ. §. 5. num. 16.

¶ *Recipit.*] Decius ſuprà de Conſtitutionibus, c. cùm M. Ferrarienſis col. 6. cum ſequenti. Antonius Rub. repet. §. morte. in l. non ſolùm. num. 327. de opere nou nuntia.

¶ *Diſcreta.*] Adde Alexandrum conſ. 53. lib. 2. Roman. conſ. 346.

¶ *Memoriali.*] Hæc limitatio vera eſt, quicquid dicat Decius: quia Scriptura temerè facta nullius penſi eſt, niſi conſtet ſeriò factam eſſe, & conſequenter ſequens limitatio Baldi vera eſt, & practicatur, quicquid dicat Decius.

¶ *Stare.*] Decius l. 1. col. 1. C. de eden.

¶ *Semiplenè.*] Idem de libro Campſoris, Raph. Cuma. conſ. 6. *Creditur.*

¶ *Per omnia.*] Decius ſuprà de Conſtitutionibus cap. tranſlat. lect. 1. num. 8.

¶ *Sigilli.*] Dixi in Conſuet. Pariſ. §. 5. n. 12. cum ſeq

IN TITVLVM

DE PRÆBENDIS.

¶ *Nominatione.*] Decius infrà eodem cap. auaritiæ. col. 1. 2. & ſuprà de appellat. cap. Nicolao, & in rub. ff. ſi certum petatur. num. 13. Facit Iaſ. l. 1. in princip. & ibi Franciſc. Ripa col. 6. de verb. obligat. quibus in locis arguunt, pro priore nominato, ſed non concludit.

IN CAPVT *Vt nullus.*

DE PRÆBENDIS.

¶ *Populi.*] Decius ſuprà de Conſtitut. cap. Eccle-

Eeee iij

Digitized by Google

ſia. num. 8. Old. quæſt. 32. Alexand. conſil. 41. num. 4. vbi tetigi. lib. 7.

¶ *Mancipati.*] Illi ſoli propriè ſunt Clerici, vt dixi ad Alexand. conſil. 7. lib. 1.

IN CAPVT *Non liceat.*

DE PRÆBENDIS.

¶ *Publicam.*] Bald. l. illud. col. 2. C. de ſacroſanctis Eccleſiis. l. 1. C. quæ ſit longa conſuet. Rom. conſ. 105. Gemin. c. 1. de temp. ordinar. in 6. Felin. cap. 1. in princ. de re iudic. Antonius Corſet. in ſing. ver. *extenſio.* Hyppol. Marſil. l. 2. de ſiccar. & in pract. verb. *aggredior.* num. 63. cum ſeq. Iaſon l. ſi filiusf. ſi certum petat. l. centeſimis. in fine, de verborum obligationibus.

IN CAPVT *Ratio nulla.*

DE PRÆBENDIS.

¶ *Commune meum.*] Dixi in Conſuet. Pariſ. § 1. n. 55.

IN CAPVT *Epiſcopus.*

DE PRÆBENDIS.

¶ *Priuilegium.*] Idem Imol. c. 1. de Cleric. ægrotan. cap. Odoardus col. 1. de ſolutionib. Socinus de citationibus artic. 5. num. 37. Felinus cap. cùm ex officiis col. 1. de præſcriptionibus. Sed falſum eſt, vt Cy. l. 1. quæſt. 5. C. de iure & facti ignoran. Matheſila. ſing. 61. Stephanus Aufrc. repet. Cle. 1. de offic. Ordinar. col. 2. tetigi ad Decium ſup. de appellation. cap. reprehenſibilis. n. 9. c. 2. de præbend.

¶ *Semis.*] Conſil. 24. vbi in diuerſo caſu loquitur. Idem Decius d. authen. præterea. col. fin. Faciunt quæ dixi ad Alex. conſ. 72. num. 7. lib. 5.

IN CAPVT *Quia in tantum.*

DE PRÆBENDIS.

¶ *Idem ergo.*] Et benè: Non obſtat cap. cui de non ſacerdotali, quia ibi cauſa taxationis exprimitur. conſ. 111. dixi ſuprà ad Decium, de electionib. cùm in cunctis, in princip. num. 21.

IN CAPVT *Referente.*

DE PRÆBENDIS.

¶ *Præſcribit.*] Decius ſup. de appellationibus. cap. dilectis. num. 2. vbi tetigi.

IN CAPVT *Maioribus.*

DE PRÆBENDIS.

¶ *Minima.*] Antonius Corſet. in tractatu de nimis, & limitat in ſing. verſic. *effuſio.* Alexander 104. in in fine lib. primi. vbi dixi. Decius authent. *qui rem.* numero 19. Cod. de ſacroſanctis Eccleſiis.

¶ *Expreſſè.*] Et ſic non valet receptio, nec electio.

IN CAPVT *Relatum.*

DE PRÆBENDIS.

¶ *Promiſſio.*] Sed non afficit. & nil diſpoſitioni iuris addit.

¶ *Tacitè.*] Decius ſuprà de Conſtitutionibus, c. cùm M. Ferrar. num. 37. vbi tetigi.

¶ *Moder.*] Scilicet Felinus col. 4. ſed opinio Decii verior eſt.

IN CAPVT *Auaritiæ.*

DE PRÆBENDIS.

¶ *Gabella.*] Ioannes Berthachi tract. Gabell. per 2. quæſt. 21.

¶ *Iudicem.*] Vide Decium authent. *quod locum.* col. 1. C. de collat. & pleniſſimè dominum Andream Tiraquellum de legibus connubialibus, gloſſ. 6. quæſtione 15.

IN CAPVT *Significatum.*

DE PRÆBENDIS.

¶ *Venit Alb.*] Decius ſup. de electionibus cap. 1. num. 7.

IN CAPVT *De Monachis.*

DE PRÆBENDIS.

¶ *Tamen.*] Decius ſuprà de reſcriptis. dicto cap. poſtulaſti. num. 1.

¶ *Reparationi.*] Niſi vrgenti, & de præſenti neceſſariæ.

¶ *In temporalibus.*] Et benè, & dicitur ſubdita in temporalibus, quando temporalia ſpectant ad proprietatem, & ius ſuperioris Eccleſiæ. Vide Aret. conſilio 63. Doct. in cap. vnico. de Capel. mon. in 6.

IN CAPVT *Præterea.*

DE PRÆBENDIS.

¶ *Sæculari.*] Imò vt per Hoſti. Ioan. Cald. in cap. quod Dei timorem de ſta. mo. do. de Rot. ſub tit. de iure patron. in nouis. Ægidius Bellam. deciſione 714. deciſ. 751. Vide Ioannem Seluam, tract. de Beneficiis, part. 3. quæſt. 70.

CAROLI

Digitized by Google

CAROLI MOLINÆI

VIRI CLARISSIMI,

ET IN SENATV PARISIENSI ADVOCATI,

NOTÆ

IN COMMENTARIIA PHILIPPI DECII MEDIOLANENSIS, ad Digeſtum vetus, & Codicem Iuſtinianæum.

CAROLVS MOLINÆVS IVRISCONSVLTVS PARISIENSIS STVDIOSIS S. D.

QVONIAM ex his quæ nouiſſimè edidi, nempè tractatu Commerciorum, Vſurarum, Redituum, & Monetarum, & Labyrintho intereſſe, complures docti viri, diſcendiq; cupida Iuuentus, facilè ſenſerunt quoniam facilè moliar, nec ſine gratiarum actione, alij epiſtolis miſſis, alij coram, reliquum efflagitant: ne forſan hac non parum longa, & laborioſa editione, fruſtrari ſeſe à reliquo ſeuerioris illius editionis putent, æquum decenſque cenſui, in ipſo limine huius editionis admonere, in propoſito, Reipublicæ, ſtudioſorumque cauſa ſuſcepto me perſiſtere, & (quatenus otium datur) operam nauare. Quas autem nunc edo Annotationes in omnia opera Philippi Decij, Doctoris acutiſſimi & doctiſſimi, ſucciſiuis horis colligo, vel augeo, è libris & regeſtis meis repetendo, (vt nonnunquam expedit) quæ olim in libris meis adnotaui memoriæ conſeruandæ, & confirmandæ gratia.

Rogatus autem ab inſigni Typographo Lugdunenſi, Antonio Vincentio, & à doctis quibuſdam, qui cupiunt Adnotationes meas communes fieri, libentis animi, & ſucciſiuam hanc operam ſuſcepi, vſui ſtudioſæ diſcendique cupidæ Iuuentuti. Et ita compegi & adaptaui marginibus vel epitomis, vt minimè futura ſit oneri vel ſumptui: nec enim indidem libri craſſiores, aut cariores erunt, ſed longè vtiliores. Et ita malo ſtudioſis obiter conſulere, quàm nouorum librorum multiplicatione; niſi vbi neceſſitas exigit. Eadem etiam operâ curaui, vt multò correctior & ſyncerior exiret textus ipſiûs Philippi Decij, quem in multis locis fideliter & perſpecto iudicio emendaui.

Fruimini itaque, ô ſtudioſi, iis parergis & laboribus noſtris, vobis, vt commodiùs, breuiùs, & faciliùs viſum eſt, inſumptis. Gratiam interim habentes mihi, etiam detrimentis meis, vobis iucundè laboranti. Nihil enim aliud à vobis præter gratitudinem animi poſtulo. Sed interim negotium mihi incidit cum ingratiſſimo & perfido quopiam, in quem olim futurorum neſcius, & mundanarum fraudum inexpertus, omnia mea ſine arbitris, ſiue ſyngraphis, & antapochis effudi. Nunc poſt multa alia damna, plauſtra contumeliarum, & ementitorum conuitiorum refero. In cuius crebris & ſubinde multiplicatis calumniis, & præſtigiis, velut Hydræ capitibus, abſcindendis & amoliendis, tantùm operæ mihi inſumendum eſt, vt coactus fuero ſeueriora illa ſtudia mea, identidem, deinde prorſus abrumpere & omittere. Sæpiùs olim calamitate temporis laboraui, & crebras interpellationes paſſus ſum, nunc autem calumniis & ementitis præſtigiis petor, per quæ non licuit exaſciatum opus Diuidui & Indiuidui abſoluere, quod alioquin nouiſſimo anno exiiſſet, ſeuerio-

reſque id genus Commentationes ſub incude feruerent. Quis bonus miſeram hanc & indignam vicem meam non ægrè ferat? Quum nunc poſt annorum plus triginta quinque exantlatos labores æquum eſſet me fructum præteritorũ laborum duntaxat iucundè percipere: tamen in aliud atq; aliud rurſus nouorum laborum piſtrinũ deſcendendum eſt. Quod non ægrè ferrem, ſed cupidiſſimè & iucundiſſimè amplecterer, ſi ſuſceptis duntaxat inſtitutis & commodis veſtris, liceret reliquum meæ ætatis & virium exhaurire. Sed ab illis magno cordolio auellor ad longas prolixas, & perplexas ingrati calumnias extricandas. Et tandem in hac ætatis & laborum antiquitate, à quo ſuſcipere deberem officium, refero nocumentum, minas & damnum: & ab eodem, pro gratia odium, pro honore contumeliam, & irriſionem. Sed his Dominus iuſtus vindex, & prioribus impedimentis finem dabit. Interim ne quid temporis labatur, quo ſolis negotiis meis laborem, mihique ſoli viuam, quod poſſum, edo: videlicet Adnotationes has velut πάρεργον quoddam, quòd hominem totum non occupat. Boni igitur conſulite, & meliora, Deo dante, expectate.

AMPLISSIMO VIRO DOMINO IOANNI, Præpoſito Supremi Pariſiorum Senatus, Conſiliario grauiſsimo, Libellorúmque ſupplicum Regiæ Baſilicæ Præſidi æquiſsimo, ac prudentiſsimo, CAROLVS MOLINÆVS Iuriſconſultus Pariſienſis,

ΕΥ ΠΡΑΤΤΕΙΝ.

SOLEMNE *mihi eſt*, Præſes clariſſime, & æquiſſime, *lucubrationes meas, Reipublicæ ornandæ, iuuandæque rei litterariæ causâ ſuſceptas, & elaboratas, eiuſdem Reipublicæ fideliſsimis & prudentiſsimis Magiſtratibus conſecrare: quo ſimul & authoritatem, gratiamque oppellis meis addam, & meum potiſsimum τὸ φιλόπολιτον, approbem. Circumſpicienti igitur mihi, cuinam has Annotationes ad Philippum Decium, Doctorem acutiſsimum, & ſolertiſsimum ad Pandectas, dicarem, tu ἀνὴρ εὐδαιμονέστατε, fœliciter occurriſti, qui dudum multis annis, ſummâ laude, integritate & induſtriâ Senatorio munere functus es, in ſupremo hoc Pariſiorum Senatu, vbi ante viginti quinque annos vidi te inter antiquiores Senatores, primæ maioriſque claſsis, ſedentem & iudicantem. Vnde paulò poſt meritis & virtutibus tuis exigentibus, ampliſsimum illud valdéque neceſſarium munus Præſidis primi inſignis illius & nobiliſsimæ Præfecturæ Libellorum ſupplicum regiæ Baſilicæ aſſecutus es. Dicere nequeo & vix diſertiſsimi cuiuſque ſtylus aſſequi poſſet: ſed iamdudum ac in dies magis res ipſa, nullo verborum egens adminiculo, oſtendit quanta integritate, dexteritate & induſtriâ, munere illo nobiliſsimo fungaris. Quod ſi, vt aureum illud os, homil. 15. Matth. teſtatur, nihil magis inſignem & conſpicuum faciat, vt ſplendor ipſe virtutis, velut ſolarium radiorum amictus, quantò magis legalis illius & politicæ iuſtitiæ ſplendor, quam tu tot annos ſummâ authoritate, integritate, conſtantiâ & induſtriâ colis, & fideliter adminiſtras in Reipub. honorem & commodum, tuique & nobilis familiæ tuæ decus ſempiternum? Vt enim nihil ad tranquilitatem & conſeruationem Reipub. neceſſarium magis eſt, ita nihil in ea diuinius, nihil nobilius hoc genere.*

Perge igitur, Deo duce, qua iamdudum cœpiſti, & ſolitus es, via, ὡς νόμος ἔμψυχος, nempe velut ipſa iuſtitia animata ad quam confugiunt homines, teſte Ariſtot. Ethic. 5. calumniantium iniquitates per legitimos tramites repellere: vtque regius Parœmiographos ait, virtute irrumpere iniquitates, omneſque præſtigias, & cauillationes ſubtiliter prauidere fortiterque reiicere, vt te Præſide, & iudice, ſemper veritati iuſtitiaque ſuus honos conſtet, vt nuſquam fraus, aſtus, mendacium, & perfidia, veritatem, (cui ſemper victoria debetur, tandémque dabitur) obruant. Sic tibi Deus Optimus, Maximus, ſemper adſit, beneque proſperet & fortunet in perpetuum. Ἔρρωσο ἀνὴρ εὐδαιμονέστατε, καὶ εὐτύχει διατελῇ. *Pariſiis è Bibliotheca noſtra Calendis Februarii 1549.*

AMPLISSIMO, ET ILLVSTRISSIMO D. A SANCTO ANDRÆA, Supremi Pariſiorum Senatus, Præſidi Secundo æquiſſimo, & eruditiſſimo, CAROLVS MOLINÆVS Iuriſconſultus Pariſienſis,

ΕΥ ΠΡΑΤΤΕΙΝ.

SÆCVLIS *omnibus meritò celebratum eſt, & perpetuò commendabitur ſummum illud & præfulgens legalis & politicæ iuſtitiæ encomium, à ſummo Philoſophorum Principe Ariſtotele Ethic. 5. editum,* οὔτε ἕσπερος, οὔτε φωσφόρος, οὕτω θαυμαστός. *Quo fit vt eiuſdem ſplendoris honore conſpicuè*

d by Google

conſpicui ſemper fuerint, & ſint veri, & conſtantes eiuſdem iuſtitiæ cultores, eoque magis, quo altiori Magiſtratu, ſummâ innocentiâ, integritate, dexteritate, induſtriâ funguntur. Priuatis enim iuſtitia eſt ſplendor magnus, ex quo viri boni nominantur, vt rectè ait Cicero Officiorum 1.

Quòd ſi tantus ſplendor eſt in priuatis, multò certè magis ſuperexcellit, & diuinum quiddam in Magiſtratum probè & ex fide gerentibus, quos etiam ſacratiſſima & diuinæ Scripturæ, Pſal. 81. Ioann. 10. deos appellant, nempè à diuini muneris, honoris & prudentiæ, excellentiori & pleniori participatione.

Quantus igitur ſit ſplendor, & honos, cùm ſummæ & præcellentis dignitatis tuæ, tum integritatis, conſtantiæ, induſtriæ, & virtutis tuæ, Præſes æquiſſime, & ſapientiſſime, *nulla oratoria vis, quantominùs tenuitas mea, dignè explicarè quiuerit? quare mihi ab eo temperanti, quòd ingenij mei vires nimiùm excedit, cunctis exprimere ſufficit, hanc opellam meam tibi dicatam eſſe. Tum in teſtimonium, commendationem, & honorem ſummæ dignitatis, integritatis, & virtutis tuæ: tum εἰς εὐχαριστήριον quoddam dignationis & beneuolentiæ in me tuæ, longaque ſtudia mea, ornandæ Reipublicæ causâ ſuſcepta: tum vt Illuſtriſſimi nominis Tui radiis illuſtrata, gratior & commendabilior fiat.*

Summum zelum tuum in Rempublicam, iuſtitiaque & miniſtrorum eius inſtaurationem norunt omnes, quamque ſyncerè, grauiter, & dexteriter multis annis, munus Senatorium in ſupremo & primitiuo hoc Pariſiorum Senatu, cum omni laude exercuiſti, deinde virtutibus & meritis tuis exigentibus, in eiuſdem Senatus grauiſſimum & integerrimum Præſidem euectus, has tantas dignitates & virtutes, integritatis, conſtantiæ, eruditionis, & dexteritatis, non modò à ſtudiis iuuentutis tuæ, ſed etiam velut hereditatis habes ab illuſtri illo, & perpetua memoria digno, Dom. Petro à ſancto Andræa, incliti, venerandique Senatus Tholoſani Præſide primo laudatiſſimo & prudentiſſimo.

Dici non poteſt, quantopere floreret hæc Reſpublica, ſi tantùm illuſtriſſimi illius tui patris, tuique ſimiles, pars probitate, eruditione, & experientiâ præditi, non ſolùm præcipuè in Senatum, ſummaque Tribunalia, ſed etiam in ſingularum Prouinciarum præfecturas, legerentur: iuxta diuinam illam Iuſtiniani magni conſtitutionem, nulli magis quàm huic Reipublicæ & tempori neceſſariam, vt Præſides, abſque vlla datione pecuniæ, ad officia mittantur, in Nouellis, Conſtit. 8. Sic enim aliquando hîc contingeret, quod non tam olim ſcribebat quàm ſperabat & optabat, diuinus ille Plato: videlicet, tum demùm beatum futurum orbem terrarum, cùm aut reges ſapere, aut ſapientum conſilio regi cœpiſſent.

Dicere nequeo quanto affectu ſuſpexi & audiui heroicam illam tuam vocem, ſanctiſſimumque ἀπόφθεγμα, aureis etiam litteris ſcribendum; videlicet, & viris & viribus Rempublicam deſtitui, cùm minùs digni, præſertim nummo, οὐ νόμῳ authore, ad diuina hæc munera Reipublicæ & iuſtitiæ adminiſtrandæ admittuntur.

Cæterùm non publicam modò, politicamque virtutem tuam præſtantiſſimam, ſed etiam benignitatem & comitatem tuam in ſtudioſos, deque Republica & ſtudiis honeſtis benè meritos, expertus ſum. Quas ob res eò impulſus ſum, vt diutiùs tui memoriam præterire non poſſem, ſed vel has ad Philippum Decium, Doctorem acutiſſimum, ſuper Iuſtinianæo Codice Annotationes, licèt tantâ Tuâ Celſitudine & eruditione indignas, Tibi dicarem. Non enim ad opellam meam reſpicio, quam coram te nihili pendo; ſed quò ſit, vt dixi, pignus affectus & obſeruantiæ meæ in Te, & εὐχαριστήριον benignitatis, & comitatis in me tuæ: vt intereà prætereàm, quantum olim mihi, qui Te nunquam compellaueram, tribueris, in ſummo illo Senatu præſidens, dum nomina in ampliſſimum eum Ordinem coaptandorum litigeretur. VALE, Domine Illuſtriſſime, καὶ εὐγυμνάζεσθε, *rémque publicam illuſtrare, legalemque & politicam illam iuſtitiam, virtutum omnium Præſidem, in dies colere, & inſtaurare, ſtudiáque noſtra amare, perge. Tibique Deus Opt. Max. ſemper dexter adſit. Rurſus fœliciter,* VALE. *Pariſiis, è Bibliotheca noſtra, Calend. Feb. 1549.*

PARS PRIMA DIGESTI VETERIS.

AD LEGEM *Vt vim.* 3.

RVBR. DE IVSTITIA ET IVRE.

¶ *Contrarium.*] Quicquid dicat Decius, eſt veritas, & ea communis opinio etiam contra ius ciuile eſt, l. ſi te bonis. Cod. de iure deliber. nedum contra diuinum. Longè ſynceriùs ſcripſit hîc & breuiùs Lancelot. Decii huius frater maior natu, columna 1. vbi ſentit contra dictam communem opinionem, licèt firmare non audeat. Sed falſam firmo.

¶ *Clypeo.*] Hæc eſt merè barbarica ſententia, nedum Chriſtiano indigna. Tenent etiam Theologi nihilominùs peccatum mortale incurri, vt Ioannes Gerſon in Reg. Præceptorum. Et ego dico locum eſſe legi Corneliæ de Sicariis.

¶ *Probata.*] Alexand. Conſil. 76. col. fin. vbi dixi conſil. 109. num. 2. lib. 1. Cæterùm non approbo quæ ſunt in ſequenti additione, & præcedentibus, quæ non ſunt nomine meo ſubſcriptæ, ſed benè quæ in duabus proximè præcedentibus, quas feci, & ſubſcripſi.

¶ *Gloſæ.*] Deciſio cap. 1. col. 8. de poſt. Prælat. Alexand. conſilio 92. numero 4. lib. 2. vbi tetigi.

ſed vanitas eſt, nudam gloſſam recipere, contra gloſ. in l. ſed licet, de offic. Præſid.

AD RVBRICAM *De officio eius, cui mandata eſt Iuriſdictio.* 7.

¶ *Mandare.*] Dic quod mandare iuriſdictionem, propriè eſt omnem in vniuerſum iuriſdictionem, alij committere. Sed dare iudicem, eſt propriè in certa & ſpeciali cauſa, vt ſentit Alciatus Paradox. lib. 2. cap 5. & latiùs explicat Ioannes Coraſius, Toloſ. hîc, & in l. Legatus mandata, ſuprà de Officio Proconſ. & Legati.

AD LEGEM *Quæcumque.* 1.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Specialiter.*] Generaliter accipiendum in hac lege, ſiue illud ſit Imperii, ſiue ſimplicis iuriſdictionis, vt quicquid ſpecialiter conceditur, quod iure officii non competeret, nequeat regulariter delegari, vt vult Alciat. Parad. lib. 2. cap. 2. Idem Ioannes Coraſius hîc, licèt Alciatum non citet, niſi vbi illum reprehendit.

¶ *Mixti.*] Imò mixtum delegatur, quia eſt coercitio, quæ ſimplici iuriſdictioni, & executioni cauſarum cohæret, vt hac l. 1. in fin. l. fin. in fine. infrà, Alciat. Parad. lib. 2. cap. 1. Ioan. Coraſ. hîc.

¶ *Explicare.*] Falſum eſt, quia aut Notarius rogatus eſt de inſtrumento, & debet per ſe illud ſcribere, & conficere, vel per vnum ex eis, ſi ſint duo rogati, & ita religioſè obſeruatur in Notariis ſæcularibus. Faciunt quæ tradit Alex. in l. quædam. §. 1. col. fin. de edend. & in conſ. 129. col. fin. lib. 1. conſil. 198. num. 1. lib. 7. Aut verò Notarius ipſe non rogatur, nec ſuſcepit confectionem inſtrumenti, ſed reliquit alium, cui hoc committitur, & ille non poteſt facere, niſi conſenſu & authoritate ſuperioris, qui etiam à tali in abſentia commiſſo, debet exigere iuramentum, vt obſeruatur in Actuariis, & Tabellionibus Curiarum dominicalium, vbi domini locorum habent merum imperium. Fallit primum dictum, quando partes confidunt de ſimplici ſubſcriptione Notarii, de qua tantùm rogant eum: faciet enim ſubſcriptio duorum Notariorum, vel vnius cum duorum teſtium inſcriptione, fidem prout ſonat ſubſcriptio, quæ non debet eſſe ſimplicis nominis & ſigni, ſed exprimere, quid ſit id cui ſubſcribitur, & tunc etiam propriè ſola ſubſcriptio eſt inſtrumentũ ipſum publicum. Et ita debent intelligi quæ Alexand. num. 50. lib. 3. & quæ ibi dixi.

¶ *Senſu.*] Dixi in Conſuet. Pariſ. col. 2. gloſ. 2. num. 3. cum ſeqq.

¶ *L. Placet.*] Ad dictam legem placet, vide Alciat. lib. 2. cap. 2. & Parerg. l. 9. cap. 23. Petrum Auellanum cap. 16.

¶ *Communiter.*] Iſte communis intellectus verus eſt, & tenendus, reiecta vana ſubtilitate Decij, hîc.

¶ *Non remittitur.*] Imò tunc remitteretur, & haberet locum dicta lex reprehendenda.

¶ *Succedant.*] Caue, quia non valet, nec tenenda eſt vulgaris illa ratio, ne ſtatutum ſit ſuperfluum, quæ non eſt ſufficiens nec concludens. Sed ratio eſt, quia cõſtat de intentione, & tacita mente contrarium diſponendi in caſu conuerſo, & ſic de illa debet conſtare ex coniecturis, modo loquendi & materia ſubiecta, vt hîc per ea quæ dixi in conſuetudine Pariſien. §. 2. gloſſ. 2. num. 5.

¶ *Famis.*] Stulta & inepta ratio: vera verò & aperta ratio eſt, quòd in caſu & intra fines neceſſitatis debitum accipit, & ſic non eſt dolus nec furtum: ſed Adulterium ſemper eſt adulterium.

AD LEGEM *Mandata.* 1.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Conſili.*] Gloſſa & Doctores non intellexerunt quid ſit conſilium exercere, de quo in hac lege. Quod Ioannes Coraſius vir doctus & elegans pulchrè hîc expoſuit ex Aſconio Pediano in Verrinis. Conſilium enim, inquit, eſt cœtus iudicum, & conſilium exercere, eſt iubere iudices in conſilium ire ad dicendas & conferendas ſententias cauſæ peroratæ. Hinc Coraſius meritò carpit Longouallium, qui in repetit. legis imperium, putauit eſſe poſtulare pro clientibus, eiſque conſulere Adcati more.

¶ *Cognitio.*] Imò æquè poteſt & pariter executio, vt ſentit Alciat. Paradox. lib. 2. cap. 4. & Ioannes Coraſius hîc, & benè.

AD LEGEM *Et ſi Prætor.* 3.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Copulatiuè.*] Iſtud eſt vim facere literæ. Breuiter dico, quòd communis opifex eſt veritas. Sed eſt aduertendum quòd ea propoſitio iuris ciuilis, intelligitur ſecundum morem ſui temporis, quo non licebat ab arbitrio appellare. Et ſi ſic fuiſſet permiſſum Iudici ordinario, recipere arbitrium, data ei fuiſſet anſa, tum ſubditos concutiendi, & quauis occaſione cogendi ad compromittendum in ſe. Tum ſuperiores eludendi, & priuandi recurſu appellationis ad eos. Cùm autem hodie vſu receptum ſit, vt liceat appellare, vt nec partes appellationi renuntiare poſſent, ceſſat ea ratio & prohibitio iuris ciuilis. Scio tamen quòd fiſcales nihilominùs tenentur & practicant prohibitionem iuris ciuilis. Sed ego dico, quòd hoc faciunt propter ſordida commoda iuriſdictionis, nec depereant aut minuantur, atque ſordidus Princeps, (vt pote quæſtui habens Rempublicam) poſſit cariùs vendere officia Actuariorum & ſimilia. Si quis igitur ſit dominus iuriſdictionis, vt ad ſe ſpectent commoda, poteſt ipſe vel eius Officialis, ſuo conſenſu, inter ſubditos arbiter eſſe: quia fiſci intereſt, & nihilominùs ad regium iudicem appellari poterit, vt obſeruatur.

AD LEGEM *Omne.* 1.

RVBR. DE OFFICIO ASSESSORVM.

¶ *Diligentia.*] Id eſt, operoſiſſima ſophiſtica, non minùs à veteri natiuoque ſenſu & praxi legum aliena, quam nunc ad conſulendum, & iudicandum inutili. Idem ſentio de reſiduo id genus Commentationum ſuper prima parte Digeſti veteris, vtcumque ſuas hyperboles Thraſonicè iactent, vt detexi in nouis intellect.

¶ *Quod ſic.*] Idem Hoſti. Geminian. Philippus Franciſcus cap. ſtatutum. §. aſſeſſorem. de reſcription. in 6. Hoſti. Antonius, But. Panormitanus, Fely.

Digitiz… le

Fely. Dec. cap. 2. num. 17. de iudiciis, & benè.

¶ *Ferè.*] Nota hîc, quòd *ferè*, eſt dictio diminutiua, id eſt, *quaſi*, Bald. in l. fin. 15. Opp. Cod. de edicto diui Adriani tollendo. Cod. de veteri iure enucleando. l. 2. 4. quæſtione 7. cap. quod fine. Oldratus conſil. 49. in fine. Aquenſ. & Purpuratus hîc, num. 92.

AD LEGEM *Si eadem res.*

EIVSDEM RVBR.

¶ *Domicilii.*] Intellige ſi ibi habet poſſeſſiones vel affinitates, vt ſit eadem ratio ſuſpicionis. Secùs, ſi ſuſpicio ceſſet, quia tunc non debet fieri extenſio.

AD LEGEM *Diem functo.* 4.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Solitus.*] Dixi in tractatu vſurar. num 30.

¶ *Conditionaliter.*] Imò idem, quia debet intelligi ſecundum naturam mutuæ conuentionis: ſecùs ſi promiſſio fieret tertio, ad quem non ſpectat locatio.

¶ *Hæredibus.*] Contrarium practicatur, & ſit eis ſicut vilibus mercenariis in hoc Regno.

¶ *Communiter.*] Et benè, quicquid dicat Decius niſi ex iuſta cauſa recuſaret eſſe cum alio.

AD LEGEM *Ius dicentis.* 1.

RVBR. DE IVRISDICTIONE OMNIVM IVDICVM

¶ *Oblationem.*] Idem Iaſon infrà eod. num. 19. ſed intelligendum ſi fiat parte abſente: ſecùs ſi etiam parti ſit libellus oblatus, vel communicatus.

¶ *Iuriſdictionis.*] Plenè dixi in Conſuet. Pariſienſ. §. 1. gl. 5. num. 45. cum. ſeq.

AD LEGEM *Cui iuriſdictio.* 2.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Incompetentia.*] Idem Socin. hîc Decius in cap. prudentiam. col. 5. de offic. delegati. Alex. conſ. 205. col. fin. lib. 6. Plenè dixi in Conſuetud. Pariſ. §. 6. gloſſ. 6. num. 7.

¶ *Vltima.*] Et benè, quicquid dicat Decius. Idem in legato vel venditione vſusfructus, aut alia conceſſione non concernenti proprietatem, ſed vſum rei. Cepol. de ſeruitut. vrban. præd. cap. 38.

¶ *Saly.*] Opinio Sal. non eſt bona, ſed dicta l. in vendendo, debet limitari in ſeruitute continua actu exiſtenti tempore contractus, quia tacitè reſeruata cenſetur. Cepol. d. cap. 38. & de ſeruit. ruſtic. præd. cap. 4.

AD LEGEM *Imperium.* 3.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Capitalis.*] Decius cap. ex litteris colum. 4. de Conſtitutionibus. Alexander conſilio 104. num. 2. lib. 2. vbi dixi.

¶ *Ciuitas.*] Alexander in conſilio 16. in principio libri quinti. Mar. Socinus cap. conquæſtus, col. 1. de foro compet. Alber. Bru. conſil. 85. deciſione Tholoſ. 544.

AD LEGEM *Iubere cauere.* 4.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Declinant.*] Decius l. certum infrà. ſi certum petatur. l. non hoc. col. 2. cap. vnico, legit. Franc. Ripa. l. quæ Romæ. §. duo fratres, num. 20. de verborum obligat. limitat Decius cap. prudentiam, in principio. col. 8. de offic. delegat.

¶ *Quod non.*] Sed Dec. ſentit hîc quòd ſic, & benè.

¶ *Capiatur.*] Decius l. creditor, infrà, ſi certum petat. Alexand. conſ. 130. num. 15. lib. 4. vbi dixi.

AD LEGEM *More maiorum.* 5.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Confirmatio.*] Plenè dixi in Conſuetudine Pariſ. §. 5. num. 69. cum ſeq.

¶ *Valeret.*] Decius cap. quoniam Abbas, col. 6. de offic. delegatorum, infrà, ſi certum petat. l. Ciuitas, num. 8. conſ. 77. Marſil. ſing. 84. Alexand. conſ. 60. lib. 2. vbi dixi.

¶ *Vniuerſale.*] Imò nihil eſt ſpeciale, quantum ad hoc pertinet, cap. fin. de offic. deleg. in dicto §. ſi impubes, ratio eſt ob vtilitatem promiſcui vſus, & ne contrahentes decipiantur, vt ibi rectè tangit Paul. Adde quæ dixi ad Dec. infrà, ſi certum petat. l. eius. §. 1.

¶ *Idem.*] Fely. in dicto cap. quoniam Abbas. Dec. hîc & ibi: & eſt veritas. Tamen licèt dictum Bartholi non ſit verum generaliter, eſt tamen verum in exemplo arbitrij, de quo loquitur in dicto §. Hæc verba: quia ibi ratio ſubiectæ materiæ ſatis oſtendit induſtriam & confidentiam perſonæ electæ.

AD LEGEM *Si quis id quod.* 7.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Maſculinum.*] Dec. l. 2. num. 95. infrà, de reg. iur. ſed omnium latiſſimè dom. And. Tiraq. in tract. retract. proximi. §. 1. gloſſ. 9. num. 21. cum ſeq.

¶ *Medico.*] Dec. cap. de appellat. col. fin. de appel. cap. Maioribus. col. 1. de præbend. Alex. conſ. 104. in fin. lib. 1. vbi dixi.

¶ *Principalis.*] Imò eſt principalis, vt potè author delicti, cuius nomine & contemplatione fit: Dixi in annot. ad Alexand. conſ. 65. lib. 4.

¶ *Statuti.*] Imò potentiùs verificantur verba, & mens.

AD LEGEM *Si familia.* 9.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Tenetur.*] Et placet opinio Decij.

¶ *Fecerunt.*] Placet etiam opinio Decij.

¶ *Criminaliter.*] Et ſic Decius ſequens Alexandrum, limitationem hanc conuertit in ampliationem; ſed nullo iure hæc ampliatio probatur: cæterùm Doctorum ſuper his legibus intricationem, niſus eſt Alciatus, Parad. lib. 2. cap. 16. ſic euoluere, diſtinguens, an vno communicato conſilio familia deliquerit, vt tunc

Digitized by Google

locus ſit legibus, quæ dicunt dominum liberari ſoluendo pro vno: ſecùs ſi ſuo quiſque conſilio etiam deliquerit. Et hoc argutè quidem dictum eſt, ſed non congruit rationi in his legibus expreſſæ: quæ pariter locum habet, ſiue communicato conſilio, ſiue non, deliquerit, vt Decius hîc numero 2. Ego dico regulam huius legis, & dictam l. illud. & d. l. 1. ſeruandam in omni priuato delicto, ſiue conſtet de communicato conſilio, ſiue non, ſiue dubitetur. Et ad d. l. ſi plures. de iniur. quæ ſola obſtare videtur, reſpondeo quod non obſtat, nec hanc regulam lædit: non enim dicit dominum teneri in ſolidum, pro ſingulis ſingulorum familia iniuriis, ſed tantùm oſtendit maiorem eſſe iniuriam, & ſic tantò pluris æſtimandam. Sufficiet tamen quod dominus ſoluat, quantùm ſi vnus liber homo talem & tantam iniuriam (hoc eſt, tot ſeruis coadunatis, vel ad hoc miſſis) feciſſet. Sed ſi res tam atrox & tam grauis exempli ſit, vt extraordinariam pœnam exigat. Tunc ceſſant dicta iura, quod attinet ad coërcitionem criminalem, & ſinguli pro modo delicti plecterentur, vt pleniùs dixi in nou. intellect.

AD LEGEM *Qui iuriſdictioni* 10.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Conſentiente.*] Et benè, ſed tantùm arbitror, quia forma iudicij requirit diſtinctionem perſonarum: ſed in cauſa ſuorum poteſt eſſe iudex, vel arbitrator conſenſu partium: ſecùs ſi recuſatur, quia proceſſus debitè recuſati nullus eſt, etiam citra appellationem, niſi recuſans ſponte procedat, vt per Panor. cap. ſciſcitatus de reſcrip. dixi ad Alexand. conſ. 89. lib. 1.

¶ *Communis.*] Vt per Præpoſit. in c. per venerabilem. num. 121. quòd filij ſint legitimi. Dec. cap. 3. col. 6. de probat. Iaſon hîc, & in l. Gallus. §. vt quid ſi tantùm. de lib. & poſth. & eſt veritas, licèt Alexander aliter dicat in d. conſ. pen. & ibi in annot. pleniùs dixi.

AD LEGEM *Si idem* 11.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Acquiratur.*] Hoc non probatur hîc, ſed benè probatur hîc indifferenter, quod non ſit accumulatio. Idem in l. ſi ſeparatim. infrà de appellat. vbi demùm ſit accumulatio quando eſt vna & eadem actio. Ita etiam ſentit Dec. hîc col. 1. in fin. & benè, quamuis aliter Iaſ. hîc num. 3.

¶ *Cumulatio.*] Vide Alexand. conſ. fin lib. 4. vbi dixi in conſ. 113. lib. 5.

AD LEGEM *Magiſtratibus* 12.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Extraiudicialis.*] Et benè. Imò Panor. Aret. Decad. d. cap. at ſi Clerici. de iudic. Iaſon l. ſeruus. de iniur. Nicol. Boer. deciſ. Burdeg. 90.

¶ *De nouo.*] Idem tenent Guillelm. de Cu. & Bald. hîc. Lucas de Pen. l. 1. q. 1. de Priuil. Scol. lib. 12. & in l. fin q. 3. de veter. lib. 12. Ioan. Igneus in l. 1. §. cùm dominus. num. 34. 40. 41. ad Sylian. & eſt veritas, quicquid dicat Decius hîc, & in d. cap. at ſi Clerici. Imò tenetur iudex ſæcularis diligenter excutere, ne ei fortè accidat quod Pilato.

AD LEGEM *Eum qui.* 13.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Delegandi.*] Valdè errant omnes gloſſ. & Doctores hîc, quia lex non loquitur de delegatione, ſed de compulſione ad ſubeundum publicum & neceſſarium iudicandi munus, deque delectu prudentium ad hoc, ex veteri ſanctiſſimóque Romanorum veterum inſtituto, per tyrannos abolito, vt dixi in nou. intellectib.

¶ *De gratia.*] Stulta euaſio, quia ſi de iure gentium, ergo iure proprio & natiuo.

AD LEGEM *Eſt receptum.* 14.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Recepta.*] Ioan. Gerſon in regulis Moralib. col. 4. Alex. conſ. 132. vbi dixi, & conſ. 39. lib. 3.

¶ *Poteſt.*] Imò non ſolùm de hæreſi, ſed etiam de Schiſmate & aliis criminibus ſcandaloſis, non ſolùm accuſari, ſed etiam iudicari & deponi, non ſolùm conſiliatiuè aut denuntiatiuè, ſed authoritatiuè, iudicialiter atque iuridicè, vt ad verbum, inquit Ioan. Gerſon in tractatu auferibili Papæ ab Eccleſ. conſiderat. 12. cum ſeq.

AD LEGEM *Solet.* 16.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Diſpenſatio.*] Alex. conſ. fin. lib. 5. vbi dixi.

¶ *Contrarium.*] Et benè, quia eo ipſo quod Iudex alius habens certum forum & ſtylum delegatur, cenſetur agi, vt ſtylo ſuo conſulto vtatur. Secùs, ſi quis exiſtens de Curia delegantis vel priuatus delegatur, qui nullum habet ſtylum proprium.

¶ *Vera.*] Imò vera eſt & tenenda communi ſententia.

AD LEGEM *Prætor.* 17.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Delegando.*] Niſi poſt inſtam recuſationem propoſitam, quia tunc non poteſt delegare, niſi de recuſantis aſſenſu: d. cap. cum ſpeciali. Cod. iudex. de offic. deleg. in 6.

AD LEGEM *Si conuenerit.* 18.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Lex.*] Hæc lex obſeruatur etiam hodie in hoc Regno: Ita quod non obligat pactum etiam cum ſtipulatione, vel iuramento, nec ſit prorogatio, niſi actu in iudicio procedendo coram iudice talis cognitionis capaci. Obſeruatur etiam quod priuilegium vel exceptio declinationis, poteſt pacto remitti, vt quis teneatur procedere coram primitiuo iudice ſuo, prout eſt de iure. Sed in hoc Regno ſubditi dominorum temporalium habentium à Rege iuriſdictionem infeudatam, conuenti coram naturali & proprio iudice loci, non poſſunt ex perſona ſua declinare, & petere remitti ad dominũ ſuum, niſi dominus petat, quod etiam ſolus ſubdito inuito petere poteſt. Et hoc, niſi ſubditus ille ſe obligauerit

ſub ſigillo regio proprij ſui Iudicis regij, cum expreſſa ſubmiſſione eius Iuriſdictioni, quia hoc poteſt facere inuito domino. Et non ſolùm non poterit ex perſona ſua declinare, vt dixi ſed nec dominus eum poterit requirere, & petere ad ſe remitti: tuncque erit electio actoris vbi conueniat, vel coram domino debitoris, vel Iudice regio domicilij debitoris. Secus expreſſa ſubmiſſione, vel etiam ſub ea, ſi ſe obligauerit ſub ſigillo regio alterius non ſui Iudicis etiam regij, ſed diuerſæ prouinciæ (vt prouincias hîc per Præſidiatus diſtinguimus) quia tunc vt non ligat pactum ita non ligat ſigillum, (excepto ſigillo Præſidis Pariſienſis,) Imo non ſolùm libere poterit debitor declinare ſi velit, & petere ſe remitti ad Iudicem ſuum regium, vel dominum ſuum ſubalternum, ſed etiam ſi declinare nolit, poterit dominus ante litem conteſtatam eum requirere, & petere ad ſe remitti, quia iure ſuo ante litem conteſtatam non priuatur, niſi ſubditus ſub ſigillo proprij ſui Iudicis regij, cum ſubmiſſione expreſſa, vel ſub ſigillo Præſidis Pariſienſis contraxerit. Plenius dixi in conſuet. Pariſienſ. § 19.

¶ *Contrarium.*] Et benè, quicquid dicat Decius hîc. Aut ergo conuenitur debitor ad intereſſe, ex eo quod declinauit forum alienum, contra quod pactum, vel etiam ſtipulatum fuerat, & non tenetur ad hoc intereſſe quia conuentio non ligat, & nulla eſt mora. Aut verò conuenitur ad intereſſe, ex eo quod non ſoluit in loco, in quo promiſerat ſoluere, & tunc aliud eſſet, & poſſet coram Iudice competenti, conuenire arbitraria. Ce[illegible]ùm ex eo ſolo quod quis promiſit ſoluere certo loco, licet ibi conueniri poſſit de iure, ſicut ſi ibi contraxiſſet, tamen hoc non obſeruatur in hoc Regno quia in hoc Regno non ſortitur quis forum ratione contractus etiam verè & realiter facti in loco, etiamſi obligauerit ſub ſigillo, loci ſubmiſſione expreſſa, etiamſi ſit ſigillum regium, niſi ſit ſigillum præſidis pariſienſis, vel niſi ſit Iudex regius domicilij obligati, & agatur ſolùm de excludendo domino ſubalterno, vt dixi in præcedenti anno. Et conſequenter nullo modo in hoc Regno prorogatur Iuriſdictio per promiſſionem ſoluendi in alia loco.

¶ *Repetitum.*] Hoc verum ſi adſit diuerſa ratio: alias ſecus.

¶ *Concluſum.*] Et malè, ſi ibi conueniri poterat ad principale: prout de iure poteſt, vt hîc rectè tenet Decius.

¶ *Acceptante.*] Tranſeat de iure, ſed nec hoc in regno ſufficeret, vt dixi in principio huius legis.

¶ *Contrarium.*] Hæc vera etiam in terminis iuris, quicquid hîc dicat Decius.

¶ *Concordia.*] Hæc concordia inepta eſt, & falſa. Dicendum ſimpliciter pactum etiam ſtipulatione & iuramento vallatum, nullum eſſe, nec ligatum. Nec huic legi velut pœnitentiæ poſſe renunciari.

AD LEGEM *Cum quaedam* 19.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Iur.*] Num. 84. Alexand. conſil. 125. num. 10. lib. 7. vbi dixi.

¶ *Pan.*] Conſil. 147. lib. 2. Petr. Gerard. ſing. 48. & Petr. Rom. ſing. 311. Ang. Aret. in tract. Maleſ. verſ. *Che me has adul.* Hippol. Marſil. l. 1. in fin. ad l. Corn. de Sic. & in ſing. 234. Pariſ. ſing. 416. plures. Felin. cap. Paſtoralis. col. 3. ex Iudic. Sed contrarium tenet Alex. in l. Sororem. Cod. de his quibus vt indign. Iaſ. in l. fideicommiſſum. Cod. de fideicomm. Dec. hîc. & in d. cap. Paſtoralis. col. fin. Hippol. Marſil. conſil. 13. Alciat. de Præſumpt. Reg. 2. Præſum. 9. Et eſt veritas niſi vidua infra annum luctus fornicaretur & pareret, vt in authent. de Reſtit. & ea quæ parit, §. fin. Opinionem etiam Alexandri, quæ eſt communis, ſequitur Guill. Benedict. rep. cap. Raynutius, p. 3. verſ. *Quæ cum alio matrimon. contr.* num. 202. dicens, ſatis eſſe quòd perdat legatum ſibi factum à viro, & tutelam aliorum.

AD LEGEM *Extra territorium*, 20.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Pari.*] Alexand. conſil. 210. col. 1. Vbi dixi, lib. 2. conſil. 19. num. 8. lib. 6. Nicol. Boer. decad. Burdegal. 13. num. 14.

¶ *Exempto.*] Idem Petr. Anchara. repe. col. 1. col. 56. de Conſt. Gemin in cap. 2. de Conſtit. in 6. Iaſon hîc num. 5. Henric. de Bottis, tract. de Synod. part. 3. art. 2. num. 9. Sed in contrarium eſt veritas quòd ſubditus delinquens, vel contrahens in loco exempto, nihilominus ligatur legato ſui ſuperioris, ex quo perſona non eſt exempta. Et ita tenet Felin. in cap. Graue. de Offic. Ordin. Petr. Anchar. in cap. A nobis, de Sentent. Excommun. & in cap. Poſtulaſti. col. 16. de foro compet. Iaſ. col. 82. col. fin. lib. 1.

¶ *Subdito.*] Imò reſpectu iudicis ſtatuti, quia in actibus priuatorum non attenditur territorium. Bal. in l. Cunctos populos col. 7. Cod. de Summ. Trin.

¶ *Extra.*] Ioan. de Pla. in l. Diu nimirum in fin. Cod. de decur. lib. 10. Saly. lib. 1. Cod. de Emancip. lib. Ioan. Lup. in præfat. Rubr. de donat. inter vir. & vxor. col. 4. Dec. ſuprà eod. lib. 15. num. 35. Geminian. Philip. Fran. capit. 1. §. fin. de foro comp. lib. 6.

¶ *Diſpenſauit.*] Dic quod non, vt etiam in legato de latere, latè tenet Chaſſan. in conſuet. Burdeg. tit. 8. 15. 16. & in conſ. 31. Sentit Alciat. in l. 1. ad fin. Cod. de Summa Trinit.

¶ *Prouinciæ.*] Idem Iaſ. Hipp. Marſil. hîc, ſed non eſt verum in his quæ cauſæ cognitionem requirunt, per no. Panorm. in cap. Nouit. de offic. deleg. Phil. Fran. cap. de Elect. in 6.

AD LEGEM *Hoc edictum* 1.

RVBR. QVOD QVISQVE IVRIS

¶ *Pœna.*] Dicendum vt dixi in Annot. ad Alexand. conſil. 127. num. 10. lib. 4.

¶ *Contrarium.*] Et benè. Idem Alb. l. Quidem. de pœnis. Ioann de Ana. Felin. in Rubr. de Homicid. Philipp. Franc. cap. fin. col. 3. Ne Cleric. vel Monac. lib. 6. Claua. in verbo *pœna*. §. 15. Syluester verbo *pœna*. quæſt. 6. Hippol. Marſil. rep. l. 1. num. 19. ad l. Corn. de Sic. Dec. cap. Cognoſcentes. lect. 1. col. 2. de Conſtit. fac. Iaſ. in l. Ait prætor. infrà col. 2. Digeſt. de Iureiurando: & refert dom. Ioan. Ign. in l. Cornel. §. Ex hoc edicto ad Syllanian. nu. 64. ita iudicatum fuiſſe Mediolani, contra Nouarienſes, quorum ſtatuto pœna imponebatur homicidæ centum librarum monetæ.

¶ *Nouum.*] Id nouum dicitur quod nunquam fuit 7. quæſt. 1. non autem 8. quæſt. 1. nouum 24. qu. 4. Archarius de verborum ſignificationibus. Quod per nouale. Item quòd alias fuit ſi renouetur 18. quæſt. 1. de Monachis & Card. in Clem. fin. de pœnis.

AD §. *Hæc autem verba.* eiuſd. Legis.

¶ *Statutis.*] Dicendum vt dixi ad Alexan. conſ. 15. num. 2. lib. 2.

AD LEGEM *Hoc edicto* 2.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Aduocati.*] Ang. Aret. §. fin. in fin. Inſtit. Quibus ex cauſ. manum. non poſſ. Phil. Franc. cap. Nullus. de Reg. iur. in 6. Purpur. l. Si me & Titium. nu. 5. Si certum petatur. Tamen Alexand. in Rubr. Cod. de procur. tenet quod tantum de dolo & lata culpa teneantur.

AD §. *Si ſitus. l. Si quis iniquum* 3. eiuſd. Rubr.

¶ *Deſtitui.*] Alberi. 3. part. ſtatut. quæſt. 7. 14. & quæſt. 46. Gemin. cap. Felin. de pœn. in 6. Ioann. Andr. in Add. Specul. Rubr. de pœnis. Andr. Aret. in tractat. Malefic. vet. *Et cius bona publica*, col. 15. col. 16.

AD §. *Illud.* eiuſdem Rubr.

¶ *Bonis.*] Scilicet reſpectu tertij. Sed benè reſpectu tertii, quia habet illud ius tanquam facultatem, vt nouè dixi in Tract. De eo quod intereſt. num. 141. An autem hoc dictum Nelli procedat hodie in terminis conſuetudinum & ſtatutorum, per quæ poſſeſſio ipſo facto in hæredem continuatur, dixi in conſuetud. Parii. §. 132.

PARS SECVNDA.

AD RVBRICAM, *Si certum petatur.*

¶ *Velint.*] Scilicet Lancelot. Decius, frater huius maior. natu.

¶ *Pœnitus.*] Textus in l. Triplici. verſ. *Videamus autem*, infrà de verbor. ſignificat. Alexand. in l. Pretia. col. 2. Imo in l. Diuus. col. 1. de re iudicata Bald. in l. Si placet. in fin. Cod. de ſacroſanctis Eccleſiis. Lanfranc. rep. Cler. ſæpè. verſ. *Et figura*. num. 4. de verb. ſignific. Alciat. l. alienationis in fine, infrà de verb. ſignific. Dec. in l. 1. eo quo plus. §. vbi verba infrà de reg. iur.

¶ *Generaliter.*] Idem Decius. Alciat. & benè, quicquid dicant veteres & recentiores, vt Purpur. Franciſc. Ripa.

¶ *Maior.*] Idem Decius l. 1. col. 2. infrà, & l. fin. Cod. vnde liberi. col. 1. col. 3. de præbend. conſ. 5. col. 2. & vbique: quia piget ſingula citare. Andr. Tiraq. in Conſ. Pictau. tit. retract. §. 1. gloſſ. 14. numero 101. Ludou. Gomeſ. in reg. Cancell. Reg. de infirm. reſignant. quæſt. 26. ad finem. Sed non eſt perpetuum: & contrarium tenet Aymo. conſil. 70. num. 27.

¶ *Lapidis.*] Hæc deciſio cum ſeq. falſa, eſt & ridicula, vt dixi ad Alexand. conſ. 15. lib. 1.

Sal.] Dixi in Conſuet. Pariſ. §. 21. num. 7. Infert ibi Sal. in dicta Rubrica, pulchrum verbum: quòd ſi contractus eſt fœneratitius, ſoluere tenetur gabellam creditor: ſi ſimplicis mutui, ſoluere tenetur debitor, nec aliter probat. Sequuntur Berth, tract. gabell. in 7. par. prim. quæſt. 2. Ant. Cor. in repet. verbi Correlatiua. ſed Franciſc. Ripa hîc col. 2. numero 6. reprehendit iſtud dictum Sal. & tenet indiſtinctè, quòd creditor debet ſoluere, ad cuius commodum fit inſtrumentum. Aduerte hoc eſſe verum reſpectu Gabellarij, qui debet exigere à creditore, contra quem ſolum habet actionem. Sed in effectu debitor debet in liberali mutuo exonerare creditorem ab eo ſumptu, quia iſte eſt modus ſolitus contrahendi, & intelligendo in liberali mutuo, & ferè generaliter, vt recipiens nummos, debeat hos ferre ſumptus, & ſic hoc tacitè cenſetur ineſſe. Secùs in contractu fœneratitio, quia tunc non ſolùm non ineſt tacitè, ſed nec ineſſe poteſt, nec poteſt paciſci, quòd hæc onera ſpectent ad debitorem, ſed neceſſe eſt ad creditorem ſpectare, vel deduci de ſorte, & vſuram non manere niſi de reſiduo: l. In eos. ad fin. Cod. de Vſur. Et nouè dixi in Tract. vſur. quæſt. 6. Quod intellige verum in fœnore negotiatiuo, ſecus in incidenti, putà ſi creditor ſatis mutuet vſque ad tempus, & ſtipuletur vſuram vel pœnam poſt terminum, ſi debitor fuerit in mora, quia tunc valet pactum, quòd hoc onus ſpectet ad debitorem, vt nouè declaraui in dicto Tractatu quæſt. 6. quæſt. 51.

¶ *Miſſa.*] Purpura hîc num. 12. Decius cap. Ex litteris. num. 13. de Probat.

AD LEGEM *Bene eſt* 1.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Patris.*] Ita Paul. d. conſ. inci. præſens caſus, quemadmodum eſt conſ. 33. lib. 2. in nouis. Sequitur Alciat. hîc col. 2. & in conſ. 6. lib. 7. Socin. conſ. 128. Videtur. col. 1. lib. 4. Curtius iunior conſ. 5. Albert. Bru. latè in Tract. Statutorum exclud. fœmin. art. 8. quæſt. 20. Phil. Decius hîc, & Purpura num. 11. Sed contrariam ſententiam veriorem puto, quam tenet hîc Lancell. Dec. Iacob. de Sanct. Georgio. Iaſ. & Franciſc. Rip. num. 9. in quam etiam inclinat Alciat. hîc, & apertiùs lib. 2. Paradox. cap. 18. & benè.

¶ *Promiſſa.*] Idem Iaſ. hîc, num. 9. Purpur. num. 22. Paul. Alex. Iaſ. l. Si donaturus. §. 1. infrà. De Cond. cauſſ. data. Et placet, licèt Matth. Matheſil. contrarium velit. ſing. 74.

¶ *Secus.*] Idem Dec. in Rubr. de Conſtit. num. 13. Sed contrarium tenent Ang. in Procem. Inſtit. Iac. hîc, & Purpur. num. 25. in fin. & eſt communis.

¶ *Modicum.*] Decius conſ. 142. per tot.

¶ *Neſcio.*] Modò iam cum cauſa depoſuerit. Bald. hîc & alij, hîc.

¶ *Contrarium.*] Idem Purp. num. 123. Franciſc. Rip. num. 92. Alciat. hîc. & eſt vera & communis.

¶ *Roman.*] Tranſit Purpur. hîc num. 193. ſed Franciſc. Rip. num. 97. ſequitur opinionem Guillel. de Cu. Cy. & Alex. Idem Alciat. hîc, & benè. Confirmo, quia talis non haberet beneficium ceſſionis bonorum: ergo nec hoc beneficium, quod ad differendam ceſſionem datur, vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 195. vbi remitto.

¶ *Quod ſic.*] Idem Purpur. hîc in fine: & alibi dixi ad Alex. conſil. 96. num. 2. lib. 4.

¶ *Debitorum.*] Imò propter vniuerſalem omnium, & tacitam mentem vt rectè tradit Alciat in l. 1. Cod. de ſacroſ. Eccleſ. l. Mouentium, infrà de verb. ſignific. dixi ad Alexandr. conſil. 45. num. 8. libro 1.

¶ *Feuda.*] Dixi in conſuet. Pariſ. §. 8. quæſt. 8. Adde Ludouicum Gozadi conſ. 25. col. 3.

¶ *Petere.*] Iaſ. in Prælud. feud. col. 13. dixi ad Alexand. conſil. 91. col. fin. lib. 1.

¶ *In generalitate.*] Andr. Tiraquell. in conſuet. Pictau. §. 1. 6. l. 4. numero 5. cum ſequent. tetigi ad

Digitized by Google

gi ad Alexandrum conſilio 41. libro ſexto.

¶ *Regula.*] Plene Ludouic. Gomeſ. in Tract. Reg. Cancell, in procemio, quæſt. 2.

AD LEGEM *Mutuum damus.* 2.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Genus.*] Dic quòd in mutuo non debetur, nec petitur genus abſtractum, ſed ſubſtātia certi generis, eaque non incerta, ſed ipſa prolatione, vt decem aurei, vel relatione ad ipſam ſpeciem mutuatam. Certa, vt dixi in Tract. vſur. num. 18.

¶ *Verius.*] Idem Purpur. Franciſc. Rip. Alciat. hîc & benè.

¶ *Quod ſic.*] Niſi eſſet deteriorata. Alexan. Purpur. Alciat. hîc, quia debet reddi in eadem bonitate. l. Cum quid, ſuprà eodem.

¶ *Precarium.*] Omnes Doctores in hac differentia errant, quis etiam precarium ad certum vſum fieri poteſt. Text. in l. 3. de prec. vel ad certum tempus: l. In rebus in fin. cum l. ſeq. l. quæſitum. §. Interdictum de Precar. dic. quòd vera differentia eſt, quia Precarium eſt liberalitas ſuſpenſa ad voluntatem concedentis. Text. in l. 1. l. 2. §. 1. l. Vt habet. in princip. de Precario. Sed commodatum eſt liberalitas ligata ad certum vſum vel tempus, donec finitum ſit, vt dixi in nou. Intell, & tetigi in Tract. vſur. quæſtio 83.

¶ *Contra.*] Idem Dec. infrà e. num. 29. Purpur. hîc. num. 45. Alciat. hîc in princ. & verius videtur, licèt Franciſc. Rip. num. 25. ſequatur communem.

¶ *Pretio.*] Idem Purpur. Franciſ. Ripa. Alciat. hîc. dixi in conſuet. Pariſ. §. 23. num. 1. & ad Alex. conſil. 63. num. 1. lib. 7.

¶ *Dare.*] Sed quod magis ſit ſecundum, quam contra naturam venditionis, tenet hîc Franciſc. Rip. num. 30. & placet, & ſeipſum poſtea legendo, correxit Decius, vide infrà num. 30.

¶ *Rom.*] Quem etiam ſequitur Franciſc. Ripa col. 13. num. 8. & malè, quia totum è conuerſo dicendum eſt, vt nouè ſcripſi in Tract. vſurar.

¶ *Partium.*] Imò vt ſit depoſitum irregulare, vt omnes tenent.

¶ *Cuſtodia.*] Alexand. conſil. 28. conſ. 184. lib. 7.

¶ *Verum.*] Idem Barb. in d. cap. Franciſc. Dec. l. Contractus. num. 2. de Reg. Iur. Alciat. hîc. verſ. *Commodatum.* Sed aduertendū quòd quando concedens vellet intempeſtiuè, ſine cauſa & cum damno recipientis ex improuiſo reuocare, tunc eſſet dolus, & reuocari hoc modo non poteſt: & ita debet intelligi opinio Panorm. & ita tenent Purpur. hîc, num. 18. & Franciſc. Rip. num. 20. & benè. Et ſic habes limitationem in reuocatione doloſa. Limito ſecundò in precario dato emptori, donec ſoluat, quia tunc non poteſt liberè reuocari, ſed ita demum ſi ſit emptor in mora pretij ſoluendi. Text. ſing. in l. Quæ diſtracta de precar.

AD §. *Mutui datio.* eiuſd. leg.

¶ *Electiui.*] Et benè vt nouè declaraui in tract. vſur. num. 18. quamuis Vdalric. Zaz. aliter ſentiat in noua ſua Theoria Generis, vbi acutè ſibi videtur philoſophari, ſed tam longè à ſenſu legum, quam contra communem & receptam doctrinam.

¶ *Communis.*] Vt ita tenent omnes, & benè, excepto ſolo Lanceloto hîc.

¶ *Maſſi.*] Idem Franciſc. Ripa. hîc col. 4. & Alciat. & benè, licet idem eſſe velit Purpur. hîc numero 32.

¶ *Libris.*] Idem Iaſ. Purpur. Rip. Alciat. producentes ad collationem per l. 1. §. Iubet de Collat. quæ extenſio non eſt ſimpliciter vera, vt dixi in conſuetud. Pariſ.

¶ *Fideiuſſore.*] Idem Purpur. hîc numer. 12. & placet.

¶ *Dicunt.*] Sed malè dicunt, quia Bartol. eſt ſolus in ſua opinione. Et omnes etiam Legiſtæ tenent idem quòd Innocent. videlicet Imol. in l. Paulus. infrà de Solut. Ioann. de Pla. l. 1. de Murile. lib. 2. C. Lancelot. Decius. l. Non amplius, §. fin. col. 4. de leg. 1. l. Titia. §. fin. infrà de Ann. leg. Albert. Brut. conſil. 75. Curtius iunior hîc. col. 3. num. 13. in prin. l. 1. Cod. De Pond. auri. lib. 10. Phil. Dec. hîc. Idem Theologi, vt Gabriel in 4. Sentent. diſtinct. 15. quæſt. 9. art. 1. & eſt veritas. Sed tamen nec doctrinam Innocent. in d. cap. Quanto, ſeruant principes, præſertim in hoc regno, & grauiſſimè peccant: & hi quos Monetis Rex præfecit, quas vt libitum eſt, & in materia & in iudicatura ſubinde mutant & variant, magnā inde vim auri breui momēto ſuffurantes, maximo damno & oppreſſione populi, cuius vſque adeo eos non miſeret, vt nuper multa hominum millia in Britannia minore hac arte occiderint, & palam per vicos & agros fame necauerint, & tamen interim ſecuri ſunt, nec reformidant iudicium Dei, quod tamen non tardat, etiamſi neſciant vnde accidat eis.

¶ *Præſumptione.*] Idem Aymo conſil. 166. num. 9. Sed verior eſt opinio contra Bar. vt dixi ad Decium conſil. 402. in fin.

¶ *Literarum*] Ego dico quòd illa obligatio litterarum nihil eſt aliud, quam obligatio mutui literis probata: & quod Gloſſ. & doct. dicunt de mutuo ciuili, merum figmentum eſt, vt poſt Fulg. §. ſequ. tenent ibi Alexan. Iaſ. Dec. & Alciat. hîc.

AD §. *Creditum ergo.* eiuſd. leg.

¶ *Dominium.*] Sed hæc ratio fatua eſt, & præpoſtera, vt clarè & nouè docui in Tract. vſur. Quæſt. 74. vera ratio eſt, quia mutuum eſt liberalitas, & ſic non compatitur mercedem vſuræ negotiatiuæ.

¶ *Teſtes*] Latè Purpura hîc, num. 55. Franciſc. Rip. ſup. eod. l. 2. num. 34. Dixi ad Alexand. conſ. 177. in fin. lib. 7.

¶ *Moder.*] Scilicet Fel.

¶ *Refert.*] Imò tunc fortius probant, vt per Decium conſil. 163. dixi ad Alexand. conſil. 238. lib. 6. vbi dixi.

¶ *Vnicus.*] Ego dico quòd non eſt niſi vnus inſpecto effectu, ideo non ſit nouatio. l. Si ita fuero. §. 1. cum l. ſeq. infrà de Nouat. & vnica obligatio, vnde ſufficit vna acceptilatio: ſed habet virtutem vtriuſque cauſæ: vt probat text. in l. Certi condictio. §. Quoniam. infrà eod. Et patet ſi depoſito incontinenti addatur ſtipulatio; habebit enim omnes vires & priuilegia depoſiti.

¶ *Paulus.*] Habetur in nouis conſil. 64. lib. 1. & eſt ſimpliciter ipſa veritas contra Bart. & ita obſeruatur. Idem ſentit Alexan. conſil. 90. lib. 3. vbi dixi. Idem Barba. conſil. 18. lib. 3. Alciat. hîc. & in l. Solutionis verbum in fin. Infrà de verb. ſignificat. Cæpol. cauſa ciui. conſil. 12. Matth. Afflict. Deciſ. Neapol. conſil. 94. Quamuis. Iaſ. & Purpur. hîc. num. 87. cum ſeq. ſequantur Bart. ſaltem in primo membro, & latè Andr. Tiraqu. in Tract. Retract. Conuent. §. 4. Gloſſ. 6. num. 12. & malè.

AD LEGEM *Cum quid mutuum.* 3.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Modern.*] Scilicet Felin. & ibi Decius & infrà eodem l. Certi condictio. in princ. num. 9. Roma. conſil. 176. Alexand. conſil. 126. lib. 6. vbi dixi, & in conſuetud. Pariſ. §. 166.

¶ *Vnde.*] Idem Purpur. hîc. num. 21. & Alciat. & benè.

¶ *Legis.*] Imò ex conuentione præſumptiuè, non fictè, vt tenent Purpur. Alciat. hîc & meliùs.

¶ *Mutuum.*] Sed quòd imò ſit mutuum, vult Alciat. hîc & benè. Idem etiam ſentit Decius.

¶ *Præferri.*] Sed Alciatus hîc rectè hæc relinquit ambitioſis, & qui contra Euangelium primas cathedras amant. Ambitiosè enim & animosè de his loquuntur Doctores. Patet quia, vt refert Felin. in Rubr. col. 2. de maior. & obed. & Purpur. hîc num. 66. Alexander hîc longius ſuper hoc inſiſtit ob acerrimam contentionem præcedendi, quam habuit cum Cæpol. Parmæ legente. Philippus etiam Decius non contentus effusè ſcripſiſſe in cap. Clerici, col. 34. de Iudi. Fusiùs hîc reſumit ob contentionem quam tempore Socini in ſtudio Piſano legentis (vt ipſe Socinus hic col. 3. num. 21. refert) habuit cum domino Franciſco Pepo. ſuper huiuſmodi prælatione, quam Socinus hîc Truffam vocat.

¶ *Moderni.*] Scilicet Barth. Socin. hîc col. 3. num. 20. Idem Purpur. hic num. 60. & in hoc tandem inclinat Decius hic & eſt veritas, quanquam Iaſon contrarium ſentiat hic.

¶ *Eſto doctor.*] De his Doctorculis bullatis, vide Hieronym. Cagno. in repet. l. Si quis maior col. 24. num. 167. cum ſeq. Cod. de Tranſact.

¶ *Hora.*] Decius l. In ambiguis in fin. de Reg. iuris, vbi dixi.

¶ *Vltra.*] Curt. iunior hic col. 3. Decius conſil. 287. num. 7. Alexand. conſil. 102. num. 8. lib. 7. vbi dixi.

¶ *Vtatur.*] Hæc veritas, quia in dubio non præſumitur depoſitum, niſi probetur, ſiue creditor velit indilatè petere, ſiue priuilegia depoſiti habere, & ſic remanebit in terminis ſimplicis mutui.

¶ *Moderni.*] Scilicet Felin. Adde Decium l. non hoc. col. 1. Cod. vnde legi. Alciat. Tract. Præſumpt. Reg. 2. Præſumpt. 12. num. 3.

¶ *Supplet.*] Idem Alciat. hic & in Tract. Præſumpt. fol. 29. Alexand. conſil. 186. in fin. lib. 2. vbi dixi.

¶ *Pariter.*] Imò non eſt ſimile, quia minor eſt ratio ſupplendi pro eo, qui de facto ſuo certior aliis eſſe debet, quam pro alio, & non ſupplens in facto proprio ad ſui commodum, videtur ſibi conſcius rem aliter habere, quare non ſic de facili Iudex ſupplebit, & ſic defendo Bartolum & opinionem communem.

AD LEGEM *Si quis nec cauſam* 4.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Argui.*] Alexand. conſil. 80. col. 5. lib. 1. Iaſ. conſil. 163. col. 2. lib. 2. dixi ad Alexand. conſil. 89. num. 15. lib. 6.

¶ *Iſta opinio.*] Purpura hic ſtat cum communi ſolus. Alciatus ſentit cum Decio & placet: etiamſi pecunia erat interim depoſita, vt ſpecies, quia iſtud non eſt verum depoſitum, cum non fiat gratia cuſtodiendi deponenti, ſed ipſi depoſitario, qui poteſt vti, & in creditum accipere, quoties voluerit, nec poſſit deponens repetere & interim depoſitarius donec incipiat vti, liber eſt ab vſuris: Vnde Creditor, cui interim abeſt pecunia, & vſus pecuniæ, non debet eſſe deterioris conditionis circa periculum, dum ab vſuris abſtinet, quam poſtquam vſuræ cœperint currere. Eſt tamen veriſimile in hac lege, pecuniam datam eſſe ad numerum, & ſtatim in creditum abiiſſe, ſed ideo actum vt eſſet in cauſam depoſiti, donec recipiens vteretur, ne prius currerent vſuræ, veriſimiliter conuentæ in caſum mutui. Opinio autem Io. poteſt quadrare, niſi cùm depoſita eſt vt ſpecies: & vera eſt hoc caſu eius ſententia, quicquid velit. Vdal. Zazi. in intell. ſing. 1. col. 5. Tetigi etiam in Tractat. vſur. quæſt. 25. quæſt. 83.

AD §. *Res pignori.* eiuſd. legis.

¶ *Differentia.*] Verbalis eſt, nec eſt verum, hoc eſſe ſpeciale in Creditore, propter poſſeſſionem: & Decium rectè carpit Alciat. hic, qui tamen labitur, dum putat ſola denegatione perdi poſſeſſionem, licèt furtum non committatur niſi re contrectata, quia imò ſine aliqua contrectatione, non amittitur poſſeſſio, vt notat Gloſſa & Doctores, in l. Si rem mobilem. De acquirenda poſſeſſione: nec ex ſola inficiatione, d. l. inficiando in princ. Dicendum, quòd vt iure fori non committitur furtum ſola cogitatione. l. 3. de furt. Ita nec ſolo verbo, nec ſcriptura, l. Si quis vxori. §. Ne quod verbo, de furt. ſicut nec ſola inficiatione. Quid enim ſi tunc res non eſt in rerum natura? quid ſi extet, ſed non in poteſtate inficiantis, vel nihil aliud circa regem egit? Sed ſi de facto, per ſe, vel alium retinet, vel impedit de facto, quominùs auferri poſſit. Tunc etſi nec manibus, nec manibus, nec vngulis rem contrectet, furtum committit. d. l. Si quis vxori, §. Cum creditorem, non enim requiritur manuum contrectatio. vt Doctores putant, ſed cumperuerſa intentione ſufficit quodcumque factum externum, ad contrectandum, retinendum, vel tollendum domino inuito.

¶ *Singulari.*] Imò nihil ſpeciale, etiam in dote, ſed idem in aliis caſibus, data eadem ratione intereſſe. Decidit Bald. Nouell. tract. de dote. part. 7. Priuil. 3. Dixi in Tract. vſur. q. 74.

¶ *Paul.*] Idem ſentit Purpura, ſed mihi placet opinio Alexand. quia in mobili certum eſt quòd furtum committitur, etiamſi habeat titulum, quicquid Bald. in l. Mala fide. Cod. de Condict. ex leg. quem latiùs reprobaui in conſuetud. Pariſ. §. 22. q. 10. num. 50. Et hoc niſi ſcienter à fure emeret, non animo lucrandi, ſed vt faciliùs reſtitueretur domino, vel niſi retineat vt authorem laudare poſſit: vt per Anch. in repet. cap. Peccatum, col. 12. de Reg. iur. in 6. In immobili autem datâ eadem malâ fide, æque conditioni locus eſſe debet per l. 2 infrà, de Tritic. act.

AD LEGEM *Quod te.*

EIVSDEM RVBR.

¶ *Secus.*] Alexand. conſil. 158. num. 3. lib. 2. vbi dixi.

¶ *Pœna.*] Vide Alexand. conſil. 119 col. penult. lib. conſil. 115. col. penul. lib. 4. conſil. 66. lib. 5. conſil. 132. lib. 7. Dec. conſil. 566. & infrà de Reg. iur. l. Qui cum alio. 2. nulla. l. impoſſibilium.

¶ *Secus.*] Idem Iaſ. hic, quod eſt imperfectum, niſi addas diſtinctionem Decii hic, num. 7. quam etiam tangit Iaſ. hic col. 5. & ſequitur Purpur, Franc. Rip. hic: col. 5.

Subal-

¶ *Subalterno.*] Idem Decius in l. Contractu num. 8. de Reg. Iur. & eſt veritas, vt ibi dixi.

¶ *Contrarium.*] Et eſt veritas, quicquid dicat Decius: & ita ſentit Iaſ. hîc. num. 16. Albert. Brut. in tract. de Augm. col. 86.

¶ *Verum.*] Imò eſt verum, quia etiam ille contractus magis accedit mandato, quam ſocietati, vel alij ſpeciei contractus: quicquid ibi dicat Paul. Innuit. text. d. l. Titius. ibi, Quaſi mandatum. Dixi in tract. vſur.

¶ *Ergo.*] Non ſequitur, quia diei ineſt præmonitio ex tempore conuentionis.

¶ *Alex.*] Et benè, quicquid dicant Decius & Iaſ. hîc. col. 7. quia iuramentum intelligitur ſecundum ius & ſubiectam materia. l. fin. Cod. de non nu. pe. quanquam contrarium conſuluerit Alex. conſ. 9. n. 5. conſ. 148. num. 6. lib. 7. & malè, vt ibi dixi.

¶ *Conſultum.*] Fortè intelligit de Socin. conſil. 288. lib. 2. vbi quæſt. 4. col. 14. latè conſuluit interpellationem requiri. Idem latè Decius conſil. 2. Lancel. Galean. l. 4. §. Cato, col. 2. infrà de verb. oblig. Quamuis contrarium ſentiant Purpura. hîc num. 98. & Alex. conſ. 157. num. 2. lib. 6. conſ. 148. lib. 7. dixi ad Decium conſil. 2.

¶ *Succeſſiuum.*] Et ita Lancel. Galian. d. §. Cato, col. 20. Saluat dictum præfatum.

¶ *Reali.*] Ita communiter Doctores vbique. Sed in contrarium veritas eſt, non eſſe in hoc differentiam in actione reali. Et quòd Doctores citant regulam, periculum ſpectare ad dominum impertinens eſt, vbi propter culpam vel moram agitur, vt dixi in nou. intell. Et idem in reali tenet Purpur. hîc num. 30. & Franc. Rip. 32. vbi malè diſtinguit poſt litem conteſtatam.

¶ *Delictis.*] Tenet Decius, quòd etiam in delictis modum habet modificatio dicta. l. Si plures in fin, nec ſit in hoc differentia inter contractus, & delicta. dummodò certò conſtet, rem æquè fuiſſe omninò perituram apud creditorem. Idem Ful. Iaſ. Purpur. Franciſc. Rip. Iaſ. in l. Nemo. de verb. oblig. Paul. in d. l. Si plures. §. 1. & in l. Si filiofam. §. Si poſt. Soluto Matrim. & eſt veritas, licèt Paul. tranſeat hîc cum communi.

¶ *Fure.*] Imò in hoc lex magis furem execratur. l. Meritò. De vi & vi armat. Purpur. hîc numero 26.

¶ *Alex.*] Quem eodem modo reprehendit Iaſ. in l. Nemo. de verb. oblig.

¶ *Quantitatis.*] Idem Aret. & Purpur. hîc. num. 64. Sed cum Bar. tenent Alex. Iaſ. Alciat. hîc. Franciſc. Rip. num. 53. niſi in mora irregulari, quod non valet, quia difficultas quantumcumque iuſta, non impedit moram, etiam irregularem, quantum ad acceſſiones quæ conſiſtunt in rei perſecutione, vt dixi in Tracta. vſur. Cæterùm valdè periculoſa eſt opinio, quam ſequitur hîc Decius, quia vulgò facile eſſet debitoribus, multas difficultates cauſari, ad eludendum omnes effectus moræ. Nec eſt verum, quod Paul. ita ſimpliciter teneat, ſed aliter ſatis commodè diſtinguit hîc in fin. Opinio autem Bartoli practicatur, & de iure verior eſt, cum moderatione, de qua Paul. Alex. & Franc. Rip. hîc.

¶ *Roma.*] Non eſt ad propoſitum, quia Rom. ibi loquitur in ſimplici limitatione, quæ poteſt fieri quandocumque poſt terminum, non obſtante pacto tanquam legis commiſſoriæ reprobato: aliàs ſecùs, vt dixi in Tract. vſur.

¶ *Dies.*] Hæc ſolutio non valet, quia eadem eſt ratio & æquitas, ſiue dies appoſita ſit, ſiue non. Sed dicendum, quod dicta iura loquuntur in effectu conuentionali fundato in conuentione & non in ſola mora. Adde Dec. l. impoſſibilium in fin. de reg. iur.

AD LEGEM *Certum* 6.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Vehementi.*] Vt Anch. conſ. 354. conſ. 392. vbi tamen malè conſuluit.

¶ *Moder.*] Scilicet Felin.

¶ *Moder.*] Scilicet Iaſon.

¶ *Regula.*] Dixi ad Alex. conſ. 79. num. 5. lib. 7.

¶ *Conſuluit.*] Col. 1. & in l. vnica col. 3. Cod. de viro. cal. & benè. Idem Alciat. hîc. Fallit ſi grauamen exprimitur quidem, ſed maior declaratio refertur ad acta, vt per Ang. Alex. in l. vbi autem non apparet. §. Illud. de verb. oblig. Alexan. conſ. 126. num. 11. lib. 6. vbi dixi.

¶ *Verbum.*] Quod hæc ſit ſufficiens derogatio cuiuſuis derogatori pulchrè & latè tenet Aymo. conſ. 116. & eſt communis & vera ſententia, vt dixi ad Alex. conſ. 7. lib. 4. conſ. 243. lib. 6.

¶ *Purgare.*] Imo purgat, & vera eſt dicta Gloſſ. & Dec. rectè reprehendunt Purpur. & Alciat. hic.

AD LEGEM *Omnia* 7.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Omnibus.*] Idem Decius cap. Sedes. col. 5. de Reſcript. conſil. 76. col. 2. in l. 1 num. num. 24. de Reg. iur. vbi reprobaui, quia imo ſecundum Bart. & Lancel. Decium, in d. §. Vxori, non eſt differentia inter generale & vniuerſale quantum ad hoc. Sed ſolùm, an legatum reſtringatur ad locum, vel non. Dic vt dixi ad Decium in d. l. 1. de reg. iur.

¶ *Liberis.*] Imò dictum ſtatutum debet intelligi & limitari ſecundum ius, per d. l. Hac edictali: & Rom. peſſime conſuluit & eum meritò reprobant Iaſon Franciſc. Pepus in repet. Authent. Præterea. Cod. Vnde vir. & vxor. Stephan. Bert. in repet. d. l. Hac edictali, num. 23. num. 29. & bene. licet Decius in cap. Sedes. col. 6. de Reſcript. & conſ. 294. num. 3. ſequatur Rom. & male.

¶ *Omnia.*] Imò etiam in obligatione vniuerſali locum habet d. l. Obligatione, vt decidit Socin. in l. Si is qui dicenta. §. Verum. col. 3. de reb. dub. Anton. Negusan. in Tract. Pign. pact. 2. membr. 2. num. 37. & bene.

¶ *Locum.*] Imo locum habere poteſt, quia licet numeranti non obligetur niſi in genere, tamen non ſtatim fit dominus antequam conſumat, nec dicitur conſumpta eo ipſo quod vtrumque obligatur in genere. Cum enim non poſſit per ſeipſum referre quæſtionē dominij mutuanti, ſtatim quidē obligatur ei aliquo modo. Sed non incōmutabiliter, quia non tenetur ex vero & formali mutuo ante conſumptionē, vel repudiationem legatari, qui dominus manet quandiu pecunia extat, & eam vendicare poteſt. Vt in ſimili, in l. Nam & ſi fur, inf. Et videtur Dec. grauiter impingere in ſimilem errorem, in quem Vlda. Zazi. laborioſe diſſerens incidit lib. 1. ſing Reſp. col. 1. n. 24. vbi ſtulte contendit in hac lege non eſſe pecuniam legatam in ſpecie & male. Sed in toto dicto & ſeq. cap. Dùm præ aliis ſeſe putat ſubtiliùs philoſophari, & communes doctrinas euertere, fœde labitur & mera delitia effutit.

AD LEGEM *Certi condictio* 9.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Occaſio.*] Angel. conſ. 288. col. 2. Aret. conſ. 161.

Google

num. 5. Iaſ. Dec. in rubr. Cod. Quæ admit. Decius cap. Cognoſcentes. col. 2. de Conſtit. Iaſ. conſil. 63. col. 4. lib. 3.

¶ *Specialem.*] Sequitur hîc Purp. num. 9. Sed vt Albert. & Alciat. hîc inquiunt, friuola eſt quæſtio & inutilis, eſt prolixa & dubia diſputatio Decij hîc: tamen veram puto ſententiam Pe. & Cy. vnicam eſſe conditionem.

¶ *Tacite.*] Suprà e. l. Cum. quid. num. 3.

¶ *Verior.*] Et benè, vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 116.

¶ *Dubio.*] Idem Purpur. hîc num. 51. & Alciat. Idem Decius cap. Ex liberis, col. 6. de Conſtit. cap. At ſi Clerici: in princ. de Iud.

¶ *Omnes.*] Etiam nouiſſimi, vt Purp. & Alciat. hîc, & malè, quia veritas eſt in oppoſitum, quod certi conditio loco legis Aquiliæ creſcit per inficiationem, & omnino eundem habet effectum vt primus omnium pulchrè & nouè docuit Vdal. Zazi. in ſing. intell. fol. 49. vbi tamen incautè reprehendit rationem Ang. in d. §. Cùm prædiximus, quia eandem aliis verbis elegantioribus tradit, nec aſſequitur verum intellectum, d. §. Cùm prædiximus, de quo dixi in nou. intell.

¶ *Roma*] Idem Iaſ. hîc col. 8. num. 27. Vdal. Zazi. loco nuper à me citato, & eſt veritas, quicquid dicant Decius, Opizo. Purp. num. 64. & Alciat. hîc.

¶ *Dandi.*] Idem Alciat. in tract. de eo quod intereſt. col. 4. & Ia. Renal. eod. tract. ſed verior eſt communis ſententia, quam Decius tuetur, & ad quam Alciatus rectè reuerſus eſt.

¶ *Præciſè.*] Adhuc indiſtinctè verior de iure communi ſententia, quam Alciatus hîc ſequitur.

¶ *Incerto.*] Aduerte omnes Doctores hic valde errare, & cõtra hunc textum, quia hæc lex præſupponit, quòd ex incerto contractu poteſt quandoque certum deberi, & per hanc conditionem peti, & ſic non poteſt ſtare expoſitio Doctorum. Sed verus ſenſus eſt, quòd per certos, contractus nominati intelliguntur, innominati verò per incertos. Dicuntur autem incerti, non quòd in his etiam obligatio dandi ſit incerta, tanquam non præciſa, eò quòd ſolui poſſit intereſſe, vt omnes putant per textum l. Naturalis, §. Et ſi quidem, de præſcript. verb. malè ad vſque intellectum. Sed ex eo dicuntur incerti, quia eſt dubium, ad quam ſpeciem contractus nominati magis accedant. Quod autem certum ex huiuſmodi contractu incerto per hanc conditionem peti poſſit, vt vult hic tex. exemplum habes in l. Si dominus ſeruum, ad fin. De præſcript. verb. vt nouè docui in nouis intell.

¶ *Moder.*] Scil. Iaſ. num. 86. Idem Albert. Rom. Alciat. hîc. & benè.

¶ *Interuſurium.*] Dicendum vt plenè deduxi in Tract. vſur. quæſt. 74.

Ad §. *Quoniam.* eiuſd. leg.

¶ *Conſonat.*] Imo etiam incontinenti, non ſubauditur perſona alterius in numeratione. Paul. Iaſ. Alciat. hîc.

¶ *Locupletior.*] Idem Decius, l. Ex pœnalibus. num. 5. de reg. iur. Sed non eſt verum, vt ibi tetigi in Annotat. Vide quæ dixi in conſuet. Pariſ. num. 52. & in tract. vſur. quæſt. 37.

¶ *Roma.*] Hîc & in d. l. Impoſſibilis. Purp. hîc in fin. Anton. Corſet. in ſing. verbo *Conditio*.

¶ *Libro quinto.*] Habetur lib. 3. conſil. 68. vbi tetigi. Idem Alciat. hîc. conſ. 11. num. 2. Aliter ſentit Purp. hîc num. 23. cuius ſententia vera eſt, ſi Scriptura aliquo adminiculo probabili, vel nuda litterarum comparatione iuuetur: aliàs procedit opeti. Alex. & Dec. hîc. & in d. conſ. vbi dixi.

Ad §. *Si nummos.* eiuſd. leg.

¶ *Numerata.*] Imo largè de omni mutuabili. Iaſ. col. 2. & Alciat. hic.

¶ *Vera.*] Et benè, licet Alciat. hîc eam ſequatur.

¶ *Placuit.*] Et benè, vt dixi ad Alexand. conſil. 5. col. fin. lib. 5.

¶ *Solita.*] Et benè. Idem Decius extra de conſuetud. in fine Rubricæ, licèt Bart. ſequatur Lancelot. Dec. l. Sempronio, §. Ex his verbis. De vſufr. leg.

¶ *Poſteriores.*] Scilicet Roch. Curtius in repet. de Rubric.

¶ *Reſponderi.*] Hoc non valet. vt etiam fatetur Dec. Ego dico quod ibi non quæritur an eſſet donatio, ſed eſſe præſupponitur, ſolùm autem dubitabatur, an ex hypotheſi d. §. eſſet perfecta, & irreuocabilis, vt nouè dixi ſuper intellectu l. Lucius, De donat. reprobando intellectum nuper datum ab Alciat. in l. 2. in princ. ſuprà eod.

¶ *Sola.*] Diuinatio eſt. Ego dico, quod eſt vna obligatio habens vires vtriuſque cauſæ, vt ſcripſi in nou. intell. & tetigi ſuprà eod. tit. l. 2. §. fin. num. 13. in Annot. ad Decium ibi.

¶ *Vera.*] Idem Purpur. Alciat. hîc, & benè fac. quæ dixi ad Alexan. conſ. 35. lib. 1.

¶ *Alterius.*] Decius conſ. 245. num. 5. Latè And. Tiraquel. in conſuet. Pictau. tit. Retract. §. 1. Gloſſ. 7. num. 76.

¶ *Parum.*] Alciat. in tract. Præſumpt. Reg. 3. Præſumpt. 35. num. 9. Dixi ad Alex. conſil. 17. num. 4. lib. 7. & conſ. ſeq.

¶ *Reſoluendo.*] Idem ferè Purp. hîc. num. 73.

¶ *Paulus.*] Conſilio 195. conſ. 171. lib. 2. in nouis Decius in l. Contractus. num. 22. de reg. iur. vbi dixi

Ad §. *Depoſui.* eiuſdem Lege.

¶ *Lucrum.*] Dic, quod tenetur tantùm ad vſuras legitimas: l. 3. Cod. depoſiti. Totum autem reliquum lucrum ſuum eſt, & ſic illud dictum Bald. eſt falſum, & contra textum in l. Si ex ea. Cod. de Rei vend. vt plenius dixi in tract. vſur. 83.

¶ *Vera.*] Imo, quia licèt excedat terminos depoſiti l. Lucius, tamen dicitur depoſitum inſpecto principio: vt in l. 1. §. Idem Pompon. depoſ.

¶ *Nunquam.*] Idem Decius in l. Non vult, infrà de reg. iur. & benè.

¶ *Actum.*] Et ſic deciſio Franciſc. Cre. falſa eſt, vt ſentit Decius & benè, vt in ſimili dixi ad Alexan. conſ. 15. lib. 1. Quamuis Barba. cap. Quia nonnulli. col. 17. de teſtib. & Felin. in tract. Quando conat. punit. ſecuti ſint. Franciſc. Cremam, & malè.

¶ *Moderni.*] Scilicet Iaſ. hîc in fine. Aduerte: Doctores hic hos textus clariſſimos ſuos multiloquiis obſcurarunt. Breuis & clara veritas eſt quod in §. Depoſui, permiſſio vſus fit pro vſu præſenti & ſic ſtatim eſt mutuum: ſed in l. ſeq. permiſſio fit pro futuro incerto vſu, & ſic nondum eſt mutuum, donec vſus ſequatur, & ita ſentiunt Paul. Iaſ. Dec. Purpur. Alciat. hîc: licèt intricatiùs & obſcuriùs loquatur.

AD LEGEM *Rogaſti* II.

Eivsdem Rvbr.

¶ *Contrarium.*] Idem Purpur. Alciat. hîc, & benè, ſi vbi publica vrget vtilitas.

¶ *Ad victum.*] Nota tamen quod quis non cogitur victualia vendere etiam iuſto pretio, ſi non habent vltra quàm ſibi ſint neceſſaria; aliàs ſic. And. de Iſer. de Conſt. regn. Lud. in ſing. ver. *Quia non cogitur*

¶ *Sed.*]

¶ *Sed.*] Pariter contra Socin. tenent Purpur. & Alciat. hic. & bene.

¶ *Venale.*] Imo indiſtinctè hoc: tertio caſu verior eſt opinio Iaſ. & Alciat. hic, quibus accedere videtur Purpur. hic: licet multum hallucinetur citando Paul. pro ſe, qui in oppoſitum facit.

¶ *Periculum.*] Vltra limitationes, Purpur. hic limito, ſi res erat omnino æque peritura penes tradentem: per Nou. in l. Quod te. infrà eod.

Ad §. *Si tibi.* eiuſd. legis.

¶ *Tantum.*] Sed quod nec hic ſubaudiatur dictio tantum, ſed ſolum colligatur argum. à contrario ſenſu, tenet Purpur. hic col. & idem Alciat.

¶ *Vitam.*] Plene dixi in tract. vſur. 71.

¶ *Mediocritate.*] Plenè dixi in d. tract. vſur. 33.

¶ *Criminaliter.*] Imo, licet Dec. conſ. 170. ſequatur Bald. & male, vt ibi dixi, & plenius in d. tractat. vſur.

Ad §. *Si fugitiuus.* eiuſd. legis.

¶ *Moderni.*] Scilicet Iaſ. quem ſequuntur Thomas Parpar. & Franciſc. Purpura hic, Alciat. autem Decium ſequitur. Ego puto ex qualitate & natura adminiſtrationis, cui præpoſitus eſt, & quantitate ſummæ, hoc perpendendum.

¶ *Verior.*] Ego dico, contra doloſum electio eſt domini, quâ actione agat vel furti, & condictione furtiua vel rei vindicatione, vel ad exhibendum vt iuret in litem, vel certi condictione, ſed ab eo qui bona fide conſumpſit, tantum condicere poteſt, vt dixi in nou. intell.

AD LEGEM *Si furioſo* 12.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Furioſi.*] Nam furioſus comparatur ignoranti l. filiusfamil. la. 1. & ibi Bart. ad fin. de teſt. Item prodigo l. 1. & ibi. Nicol. de Neap. infrà. de Curat. fur Bart. in l. Is cui lege de teſt. niſi in caſu de quo per Bald. in l. furioſ. in fin. Cod. Qui teſtament. fac. poſſeſſ. Item mortuo. Bald. in l. Humani. Cod. de imp. & al. Subſtitut. per l. Si quis alicui, De acquir. hæred. Item abſenti, l. Sed ſi vnus. §. filioſam. de iniur. l. 2. §. furioſo. & ibi Bart. de iur. Cod. & Bart. in l. 1. §. Dari autem. infrà de Procur. & in l. 2. §. fin. Solut. Matrim. Item infanti. Spe. de 1. & 2. decret. §. 4. verſic. *Sed pone quòd pupilli.*

¶ *Sequitur Gloſſ.*] Accurſius rectè loquitur, ſed nullus Doctor veram rationem explicat. Ratio eſt, quæ colligitur ex hypotheſi, quia cùm pecunia extaret, & a domino vendicaretur, debitor non habebat vſum pecuniæ, nec eam conſumere poterat, & ſic non debet tunc ſtare ſuo periculo. Alioquin ſi quis alienam pecuniam mutuò acceperit, cùm liceat ſibi vti, ſi caſu vtatur, quia fortuitò perdit, nihilominùs tenetur, nec eximitur obligatione, etiamſi probare vellet pecuniam fuiſſe alienam, nec ſuam factam, licet omnes Gloſſ. & Doct. hoc caſu contra ſentiant, & malè, vt dixi in nouell. intell. Nec obſtat ratio Decij hîc, quòd ex quo pecunia erat aliena, debitor tenebatur in ſpecie, quia etiam ſi hoc maximè verum eſſet, tamen ex quo gratia ſui tenet, vt ſibi vtatur, periculo ſuo tenet. l. Si quis nec cauſam, ſup. eod. & per ea quæ ibi ait Decius tenendo opinionem Io.

¶ *Opinio Gloſſ.*] In hoc etiam Accurſ. bene dicit, licet malam rationem reddat, & hæreat in eo, in quo non verſatur dubium, nec ratio deciſiua, prout omnes etiam Doctores: vt dixi in nouis intell. Quia nihilominus tenetur debitor reſtituere ipſi mutuanti, niſi eſſet fur, vt in l. Bona fides depoſit. vel niſi dom. inſtaret, & de ſuo iure doceret, in quo Bart. meliùs loquitur cæteris, à quibus malè reprehenditur.

¶ *Cautione.*] Quicquid dicant Doctores, verior eſt in hoc opin. Bart.

AD LEGEM *Si filiusfamilias* 14.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Tamen.*] Sic Dec. l. fin. de Reg. iur. Sed Alciat. hoc caſu communem ſententiam meliùs ſequitur.

¶ *Præmium.*] Nota quòd præmium conſtitutum capienti bannitum non debetur villæ capienti, ſi tenebatur capere ex forma ſtatuti. Bart. in l. 3. ſuprà ad Syllan. vbi etiam dicit, quòd nec debetur capienti eum caſu fortuito ſed capienti ignoranter. Sic Bald. in l. Si quis hæredem verſic. *Extra quaritur.* Cod. de inſtit. & Subſtitut. & omnino per Bart. in l. Omnes populi. in 5. quæſt. princ. De iuſtit. & iure. vbi dicit ſecùs, quando capiens ignorauit præmium ſtatuti, non quando ignorauit eſſe bannitum, & ibi Alex. in addit. & Bal. in l. Inter omnes §. Rectè. de furt. & per Bart. in l. Genero. verſic. Extra dicit ſtatutum, infrà, De his qui notantur infamia. Item nec accurrentibus ad rumorem & bannitum capientibus, quem alius inſequebatur. Bartol. in d. §. Vtrum. Adde Bartol. in l. Nulla macula. & ibi per Alex. in Apoſtill. Cod. de delat. lib. 10.

¶ *Communiter.*] Idem Alciat. Sed hæc communis ſolutio non valet, tum quia diuinat, vt omnes fatentur, tùm quia eſt contra text. §. 1. ibi. *In omnem euentum.* Tùm quia eſt irrationabilis, quoniam licet conſumptiõ bona fide facta, poſſit mutare formulam actionis intentandæ, non tamen debet ius alterius penitus auferre. l. Non debet. l. Id quod noſtrum. de Reg. iur. Item eſſet occaſio fraudandi Senatuſconſulti, vt ſuo loco pleniùs dixi.

¶ *Dicemus.*] Hæc ſolutio Decij deterior eſt cæteris. Ego dico quod hic textus loquitur de condictione indebiti ex quaſi contractu, vel negotio geſto per filium ſoluentem vt patet per ſeriem totius huius legis, quę negat huiuſmodi condictionem deberi, & competere ſoluenti: ſed non negat oriri condictionem ipſi patri ex alio fonte, videlicet ex eo quod creditor, (cui in effectu non erat debitum) conſumendo locupletatus eſt de pecunia patris cum eius iactura, vt in l. Si cum ſeruum infrà eodem. De qua condictione loquitur, & intelligitur d. lex. Sed ſi paterfamil. §. Et niſi ex hoc fonte daretur condictio, ſequeretur quod daretur filiisfam. occaſio fraudandi patribus ſuis quò creditoribus mox conſumpturis ſoluerent, & Senatuſconſultum eluderetur. Et hanc eſſe veram & germanam ſolutionem & concordiam, latè probaui in nouis intellect.

AD LEGEM *Singularia* 15.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Moderni.*] Scilicet Iaſon. num. 11. Idem Alciat. hîc & malè. Et rectè tuetur communem hîc Decius & Purpur. num. 55. Et clariùs explicando, dico hîc ſubeſſe duplicem differentiam. Prima, quia aliæ ſpecies mutabiles non dicuntur conſumi, ſi transferantur in alium, à quo pariter vendicari poſſunt. Secùs in pecunia, quæ eò ipſo quod alij datur ad numerum, non vt ſpecies conſumi dicitur. Text. in l. Non omnis §. infrà. e. Secunda, quia in dictis ſpeciebus non amittitur dominium confuſione, vel mixtione, licet confuſione res

ſiat communis. §. Si duorum. §. Quòd ſi frumentum, inſtit. De rerum diuiſ. Sed in pecunia ſola mixtione dominium amittitur, d. l. Si alieni, niſi mala fide fieret, quia tunc locus eſſet furti actioni, & ad exhibendum. l. Rogaſti in fin. ſuprà e. Ratio ſpecialitatis in pecunia eſt, propter maiorem ipſius fungibilitatem, & promiſcui vſus vtilitatem, & quia ſufficiet omninò reddere tantumdem, vbi in dictis ſpeciebus, præciſè certæ maſſæ vel acetui portio vendicatur. d. §. Si duorum cum ſeq.

¶ *Concordat.*] Malè dicit Decius & illum textum peruertit, dicendo aliam rationem eſſe in dictis ſpeciebus, aliam in pecunia, vt nuper dixi, & pleniùs in nouell. intell.

¶ *Ideo.*] Imò vera eſt limitatio Ang. & Alexand. dummodò non ſit expreſſa arca vel certa pecunia vice demonſtrationis, ſed limitationis & diſpoſitionis, quia tunc cenſetur velle & diſponere teſtator, quòd hæres capiat partem à cohærede, non autem quod totum de ſua parte retineat, idque benignius eſt, vt minùs hæres grauari videatur,

¶ *Poſſit.*] Imò poteſt, ſecundum ea quæ dixi in Tract. vſur.

¶ *Clam.*] Bald. conſ. 148. lib. 1. Curtius ſenior conſil. 55. in fine, Iaſ. in l. Clam poſſidere. col. 1. in fin. de acquir. poſſeſſ. Decius cap. 1. col. fin. de fide inſtrument. conſil. 399.

¶ *Hæreditatis.*] Reiectis aliis ineptis ſolutionibus, dico quòd ibi hoc eſt propter implicitum negotium, & magnas deductiones, vbi ſubeſt periculum & occaſio multæ & occultæ circonuentionis, meritò in eo negotio non poteſt tutor ſibi authorari, quia hoc eſſet captioſum, & periculoſum pupillo, ſecùs in aliis vbi executio certa eſt & liquida & ceſſat periculum.

¶ *Longam.*] Sed ſuperuacuam, anxiam & laborioſam quod profluxit ex malo & ſophiſtico intellectu, l. Si ita fuero, & l. Non enim. de Nouat. Breuis & expedita veritas eſt, quòd in quantum textus ibi dicit eſſe vnum contractum & vnam obligationem, debet intelligi propter connexionem & exactionem, quia creditor noluit credere, niſi vtraque formula iuncta, & ſic vnus contractus eſt, quia initio non proceſſiſſet alter ſine altero, ſed tamen vtriuſque contractus, videlicet mutui & ſtipulationis vires habet ad eumdem effectum, vt latiùs dixi in nouell. intell.

¶ *Tolli.*] Dixi in nou. intell. l. Corruptionem. Cod. de vſufr.

¶ *Liberatur.*] Aret. l. 2. §. Et harum & ibi Iaſon. col. 7. Purpur. hîc num. 48. Decius conſil. 645. num. 11. Andr. Tiraquell. tractatu Retract. §. 1. Gloſſ. 2. num. 42.

¶ *Moderni.*] Scil. Iaſ. col. 10. & malè. Idem ſenſit, Iaſ. conſil. 65. col. 2. lib. 1. vbi benè loquitur, propter verbum *vtenſilium domus*, quod declarat & reſtringit. Secùs hîc, quia quòd pecunia ſimpliciter veniat appellatione eorum quæ ſunt in loco, eſt text. in l. Caius de leg. 2. qui limitatur in deſtinatis ad fœnus vel alium certum vſum p. d. l. Si chorus. §. 1. Et eſt ſententia Gloſſ. in d. l. Si mihi. in fin. Decius hîc, & in conſil. 380. conſil. 472. & benè. Et ſic Alciat. hîc errat, ſequẽdo Iaſ. & grauiùs errat ampliando, etiam addito verbo, *Omnia.* Adde Andr. Tiraquell. in tractatu Retractar. Prox. §. 1. gloſſa 7. numero 102.

¶ *Gratuitò.*] Hoc veriſſimum. Idem Ioann. Fab. Bal. Ang. Aret. d. l. Iaſ. l. Nam poſteaquam. §. Si minor. col. 4. de iureiuran. & eſt communis & vera, quamuis Alciatus hîc contradicat. Plenè dixi in tract. vſur quæſt. 37. Vbi idem etiam in vſurario, reſpectu ſortis.

¶ *Præſens.*] Idem Decius. Purpur. num. 64. & alij ſed valdè errant pariter ſubauditio Gloſſ. in d. l. 3. §. penult. eſt falſa, quia imò hîc, & in d. l. 3. eſt verum, etiamſi fuerim abſens. Nec obſtat d. §. Sed ſi is. quia longè dexteriùs debet intelligi quam Gloſſ. & doctores putent, vt nouè docui in nou. intell. vbi breuitatis causà remitto.

¶ *Verior.*] Idem Alciat. hîc & benè.

¶ *Etiam.*] Idem tenet hic Alciatus, & eſt veritas. Adde quæ dixi ad Alexand. conſil. 173. lib. 7.

¶ *Liberatur.*] Idem Purpur. hic. num. 84. & Alciat. ſed contrarium verius puto, niſi delegatio acceſſerit, vel niſi in ſolutum hoc datum ſit.

¶ *Ope.*] Sed communis eſt in contrarium, quia omni caſu quo iure Digeſt. fiebat nouatio ipſo iure, fiat hodie ope exceptionis. Odo. Azo. Bald. Ang. l. fin. Cod. De nouat. Bar. Ang. l. penult. ff. de prætoria ſtipulat. Alexand. l. 4. §. Si ex conuentione, col. 2. ff. de re iudic. Bertrand. conſil. 338. cum laudud. col. 1. lib. 3. Vide Purpur. ſuprà e. l. Certi condictio. §. Si nummos. col. 10.

¶ *Numero.*] Nec iſta euaſio valet, quia cùm ſit pecunia penes debitorem, ſolus conſenſus pro numeratione eſt: §. Interdum. inſtit. de rerum diuiſione: Et probat hæc l. in 2. reſponſo, vbi prout diſtinctè loquitur, ita debet diſtinctè intelligi: dicta verò l. Qui negotia longè aliò reſpicit, quam vulgo omnes Gloſſ. & Doctores putent, & quia hic margo non caperet, remitto ad nouos intell. quos æquo animo expectare vos oportet, quia propriis ſumptibus, nulla gratia, nullo præmio, ſub hac miſera deſpotia vobis mitto.

¶ *Conuerſio.*] Imo non agitur, ibi de conuerſione in mutuum, nec d. l. Si ex pretio, ad hoc tendit, vt omnes Gloſſæ & Doctores ad vſque putant. Vt dixi in nou. intell. & tetigi in tract. vſur.

¶ *Reprobatur.*] Et benè, nec eſt curandum de Concordia ſequenti.

AD LEGEM *Si ſocius* 16.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Futura.*] Alexand. conſil. 49. col. penult. lib. 1. vbi dixi. conſil. 152. num. 6. lib. 7. Franciſc. Rip. l. 1. num. 22. infrà. in quib. cauſ. pign. vel hypoth. tacit. contrah.

¶ *Æqualitatem.*] Nec hæc ratio valet, quia non ſemper ſocietas eſt æqualis, ſed vera ratio eſt, quam innuit text. in l. 2. Pro Soc. quia videntur inuicem conſtituere, nomine communi poſſidere.

¶ *Conſil.*] Quod eſt conſil. 104. col. 1. lib. 2. in nouis.

¶ *Reſoluitur.*] Dixi in conſued. Pariſ. § 30. num. 17. cum ſeq.

¶ *Libera.*] Idem Decius conſil. 88. col. 2. conſil. 239. in fin. Paul. l. 2. Cod. de reſcind. vendit. Socin. conſil. 80. col. 2. lib. 3. Tamen Hieronym. Cagnol. repet. l. 2. col. 9. Cod. de pactis inter Empt. & vendit. dubitat. ſed friuola ratione, quia putat quòd emptor ex pacto de retinendo, non teneatur præciſè. quod eſt falſiſſimum. Ego dico, quòd ſi res initio eſt vendita ſub hoc pacto, cum hypotheca, tunc non tenetur redimens de aliquibus hypothecis emptoris, nec anterioribus, nec poſterioribus, Si verò poſt venditionem & traditionem, factum eſt hoc pactum, cum clauſula hypothecæ etiam generali, vincet & redimens hypothecas poſteriores, ſed non priores. Adde quæ dixi ad Alexan. conſil. 45. lib. 5.

¶ *Locare.*] Idem Socin. hîc & conſil. 88. lib. 4. Socin. Iaſ. l. 5. §. 2. de legat. 1. Albert. Brun. conſil. 46. in fine.

d by Google

AD LEGEM *Cùm filiusfam.* 17.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Roman.*] Quem ſequitur Ant. Corſet. in Roper. verſic. ius inſtituendi, ſed verior eſt opinio Arch. quem ſequitur Ant. Bu. cap. quod ſicut. col. 4. de elect. Fely. cap. auditis. col. 9. de Reſcript. cap. ex parte. col. 8. de Conſtit. Iaſ. hîc, & in l. in prouinciali. §. fin. de oper. non. nuntiat.

¶ *Modern.*] Scilicet Iaſ. idem Alciat. & benè.

¶ *Quia non.*] Et placet: vnde intelligo hanc legem, quòd ſtatim ante tempus in mutuo adiectum, vel tacitum repetere poteſt.

¶ *Dictio quaſi.*] Nota quòd *quaſi*, in ſtatutis denotat proprietatem, non improprietatem. Bar. ſing. in l. ſi in rixa. infrà, de Sicar. & in l. ſi diuortio. §. ſi fundum. in 1. opp. & ibi Dy. Sol. matr. & Bar. in l. hoc colore. de inoff. teſtam. Ioan. de Por. in l. diuiſione. Sol. Matr. Vide. 88. di. Preſbyter. de deci. cap. parrochianos. & ibi Archa. Old. conſ. 155. incip. quia de forma electionis. Aliquando denotat proprietatem & veritatem. Not. in l. 1. de tranſact. in l. Lucius Titius in fin. de adminiſtr. tut. vide Ioan. de Por. in l. ſi ante in princip. ſolut. matrim. & in l. Centurio. & in l. ſi pater filios. de vulg. & pupil. Bald. in l. in ſuis. de lib. & poſthum. dicit quòd dictio *quaſi*, & dictio *quemadmodum*, eſt nota improprietatis, & diminutionis. l. ſi cùm dotem. §. fin. ſol. matrim. l. ſi quis eum à fideicomm. de condict. indebit.

AD LEGEM *Si ego pecuniam.* 18.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Intellexi.*] Et acceptaui. Decius l. contractus. num. 20. vbi dixi, de reg. iur. & ad Alexandr. conſ. 31. num. 6. lib. 6.

¶ *Recipiat.*] Et placet, quicquid dicat Decius hîc: vnde etiam textum noſtrum intelligo, quando recipiens poſteà ſcienter conſumpſit, vel aliter acceptauit, vt tunc dator non poſſit ampliùs reuocare: aliàs ſic: etiam poſt conſumptionem: quamuis Doctores aliter ſentiant.

¶ *Placet.*] Idem Alciat. & benè. quia, vt dixi in tract. vſurar. num. 449. Mutuum non eſt actus alienationis, ſed adminiſtrationis, vt ſuprà l. rogaſti. §. ſi fugitiuus, & ſic prorſus differt à donatione.

¶ *Impeditur.*] Imò dicendum, vt ibi & in nouis Intellect. nouè dixi.

AD LEGEM *Non omnis.* 19.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Reuocata.*] Imò, vt tenent cæteri & Alciat. hîc & eſt communis. Non obſtat quòd ſe referat ad mortem, quia intelligitur ſe referre ad mortem nunc imminentem, ex hac præſenti infirmitate, non autem ad mortem abſolutè, prout in legato & teſtamento, & ſic vides iuſtam inter hæc differentiam.

¶ *Infirmitatem.*] Hoc verum ſi ſit inter viuos, & ſic fiat abſolutè, de quo dixi ad Alexand. conſ. 14. lib. 1. ſed ſi fit contemplatione infirmitatis vel periculi præſentis, ergo contemplatione mortis, non generaliter, ſed ex eo periculo, & Decius hîc in aqua hæret.

¶ *Mortis.*] Idem Iaſon hîc num. 5. poteſt tamen ſic fieri donatio cauſa mortis, vt ſentit Alciat. hîc; & tunc puto quòd ſit tranſmiſſibilis ad hæredem primum, licèt Alciat. contrà ſentiat, & idem puto de legato.

¶ *Iuramentum.*] Adde quæ dixi ad Alexandrum, conſil. 27. lib. 1 conſil. 9. lib. 7.

¶ *Moder.*] Scilicet Iaſon col. 2. in fin. Idem Alciat. hîc, & benè, quicquid dicat Decius.

Ad §. Si pupillus eiuſd. leg.

¶ *Bona fide.*] Et benè, ideò non dicitur malâ fide conſumere, niſi quando doloſè, & in fraudem hoc facit, ſecundum Alciat. hîc.

¶ *Extat.*] Imò dico, quòd ſtatim vt in alium eſt tranſlata, conſumpta dicitur, & verbum, *conſumpta ea*, in textu debet intelligi cauſatiuè, non conditionaliter.

¶ *Mulieris.*] Hoc verum, vt non poſſit vendicari, nec repeti, ſed non quin emptor teneatur ad pretium.

¶ *Pupillum.*] Imò tenenda eſt communis ſententia.

AD LEGEM *Si tibi pecuniam.* 20.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Groſſo.*] Alexand. conſil. 9. lib. 1. vbi dixi.

¶ *Pupillo.*] Hoc veriſſimum, licèt Alciatus contrarium teneat per l. 1. in fin. de rebus eorum, quæ non obſtat, vt dixi in Nouell. intellect. & tetigi in tractatu vſur. quæſt. 37.

¶ *Furti.*] Dixi in conſuetud. Pariſ. §. 41. n. 88.

¶ *Illicò.*] Andr. Tiraquell. reper. l. ſi nunquam. verb. *Suſceperit liberos.* num. 41. Cod. de reuocand. donation. & in tract. retract. conuent. in fine. numero 155.

AD LEGEM *Quidam exiſtimauerunt.* 21.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Parte.*] Imò nos obſeruamus quod eſt in mora in parte, niſi partem offerat, & eſt veritas.

¶ *Modern.*] Scilicet Iaſon col. 1. & placet indiſtinctè, licèt Alciatus hîc diſtinguat.

¶ *Tertiò & vltimò nota.*] Adde hîc ex ſententia Alberi. in l. tranſigere. Cod. de tranſact. quòd Magiſtratus, putà Præſes prouinciæ, poteſt iuriſdictione ſuâ lites componere, & compellere partes ad pacem, ne veniant ad arma & rixam, l. æquiſſimum eſſe. dig. de vſufr. ex quo infertur, quod ſi eſſet diſcordia inter Duces bellorum, vel Magnates, vel ciues potentiſſimos, ex qua poſſet inferri detrimentum Reipub. vel ſtatum Principis, poſſet cogi & compelli ad pacem. Conſule Bar. in l. congruit. dig. de offic. Præſ.

¶ *Regulam.*] Hæc regula vera eſt & practicatur, licèt Decius fluctuet, & Alciatus contrariam regulam firmet & malè.

¶ *Pars.*] Falſum, quia vſura nunquam currit niſi pro rata ſortis & temporis, vt dixi in tract. vſurar, quæſt. 55.

AD LEGEM *Vnum.* 22.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Contraria.*] Idem latè Alciat. hîc Ludouicus

Digitized by Google

Gomeſ. inſtit. de actionibus. §. action. num. 19. cum ſeq. & malè: quia communis opinio eſt veritas, quam ſequitur Purpurat. hîc, num. 3. dixi in tract. vſur. num. 12.

¶ *Imola*.] Idem Chriſtoph. de Caſtell. hîc, & Hieron. Butygell. num. 27. quia non dicitur valor, qui momento tantùm durat.

¶ *Secùs*.] Idem Iaſ. d. l. fin. col. fin. Sed dicendum, quòd etiamſi debitor expreſsè contradicat, valet proteſtatio creditoris, quia tunc interim non cenſetur recipere ad ſolutionem, nec vice ſolutionis, ſed iure retentionis, & ita interpretandum, quia fauendum creditori certanti de damno vitando, & ita etiam ſentit hîc Decius, & benè.

¶ *Argumentum*.] Socin. conſ. 26. col. 1. lib. 6. Iaſon. l. 1. §. ſed excipiuntur. num. 6. num. 11. de feriis. Nicol. Euerar. in locis legalibus loco 40.

¶ *Tempore feriato*.] Nota hîc quòd debitor ſuſpectus capi poteſt etiam tempore feriato in honorem Dei. Vide Alexand. in l. ſi fideiuſſor. §. ſi ſatiſdatum. qui ſatiſd. cogant. quod intellige ſcilicet, vt cogatur cauere de iudicio ſiſti finitis feriis: argum. l. ſi adulterium cum inceſtu. §. fin. infrà de Adulter. Item verum etiam in miſſione in poſſeſſionem contra contumacem, quæ dicto tempore feriato fieri poteſt ſecundum gloſſ. & Bartol. in l. 2. ſuprà de feriis. Sed idem Bartol. in l. omnes. Cod. de feriis, dicit, quòd die feriata in honorem Dei, non poteſt fieri executio inſtrumenti, ſed in aliis ſic.

¶ *Eccleſia*.] Oldrad, quæſt 54. Alberic. 1. parte. ſtatut. quæſt. 39. adde quæ dixi ad Alexand. conſil. 145. lib. 7.

¶ *Recommendari*.] Imò ſicut poteſt eo die liberari.

¶ *Fauorem*.] Ego dico quòd verſatur fauor debitoris non quantum ad temporis prolixitatem; ſed quantum ad temporis certi præfinitionem tacitam, vel expreſſam interpellationē implicantem, vt tunc omninò id ſoluat infrà illud tempus. Illa præfinitio & tacita monitio eſt in fauorem creditoris, ideo inducit moram. Secùs, ſi non eſt præfinita dies, vt tunc omnino ſoluatur, ſed ad meram dilationem exactionis tantùm, vt ante illud tempus, etiamſi velit creditor, non poſſit debitor cogi: vt quando promittit ſoluere Calendis, & abinde ad creditoris petitionem, voluntatem, & arbitrium, quia tunc ex ſolo lapſu temporis non committitur mora, quamuis contrarium voluerit Bartol. in l. cùm ſtipulatus ſis mihi. in fine princ. de verb. obligat. Aretin. l. ſi ex legati. col. 7. Iaſ. l. ſi inſulam. col. 10. eodem tit. & hîc col. 4. Purpur. hîc col. 3. & Alciat. hîc & malè: & falſa ſunt exempla per eos adducta, quia in dubio, fienda interpretatio contra ſtipulatorem, & ſic requiritur interpellatio antequàm ſit in mora, & ita obſeruatur.

¶ *Hærede*.] Idem Iaſ. hîc, col. 4. num. 10. dicens, quod non cadit in pœnam, ſed non poteſt ſuſtineri per iura ſequentia, & contrarium tenet Purpur. hîc, num. 21. num. 22. Idem dicendum, quod mero iure in moram & pœnam cadit, ſed propter bonam fidem ei parcitur, vt non cogatur præcisè, ſed poſſit moram purgare, quod Alciat. hîc ſentit, & benè.

¶ *Compareret*.] Purpur. hîc num. 24. Cor. l. non hoc. Cod. vnde legitimi. col. penult. Alexand. conſil. 172. col. 1. vbi dixi, lib. 2. conſ. 20. num. 3. (vbi limitat) lib. 7.

¶ *Attendi*.] Omnia debent attendi, quæ ſunt pars contractus, & commenſuratio pretij.

¶ *Acceſſoru*.] Idem Dec. cap. 1. lect. 1. col. 14. de Iudic. Dic breuiter quod ſi reſciſſio petatur actione ex contractu, putà ex pacto de retrouendendo, vel ex l. 2. Cod. de reſcind. vendit. agendum eſt in loco contractus, quia oritur actio ex ipſo contractu; ſed ſi ob minorem ætatem per viam reſtitutionis, vel ex alia cauſa extrinſeca, quæ non fundatur in contractu, agendum eſt in foro rei conuenti, & ita procedit d. l. 2. Cod. vbi & apud quem. Facit Iaſon in l. qui certo loco. de condict. indeb. & Alciat. in num. fin.

¶ *Modo*.] Idem Purpur. hîc num. 37. dixi in tractatu vſur. num. 32.

¶ *Mora*.] Imo veriùs ibi, quoad fructus & vſuras, non interpellatio, ſed ratio æqualitatis ſeruandæ ex bono & æquo attenditur, vt dixi in tractatu vſurarum quæſt. 90. & in conſuetud. Pariſ. §. 123.

¶ *Contrarium*.] Et benè. Iaſ. l. ſi mora. infrà ſoluto matrim. Decius hîc.

¶ *Moderni*.] Scilcet Iaſon col. 6. hîc, & in l. ſi ex legati cauſa, de verborum obligat. & benè.

¶ *Mora*.] Hæc communis & vera, vt dixi in tractat. quod intereſt num. 32. vbi remitto.

¶ *Statim*.] Vt dixi in tractat. vſurar. num. 95.

¶ *Fructus*.] Dic breuiter, quod veniunt, vt intereſſe non quanti plurimi; vt ineptè putauit Bartol. & ante eum Ioannes Fab. Inſtit. de act. §. actionum col. 2 ſed tanquam malum ob moram incurſum, vt plenè & nouè dixi in tract. de eo quod intereſt. num. 205. num. 215.

¶ *Sequi abſolutoria*] Tranſeat à pœna ſtatuti requirentis illam qualitatem, ſed tamen debet imponi pœna iuris communis pro delicto probato.

¶ *Iuſtitiam*.] Dixi ad Alexandrum conſil. 121. numero 11. lib. 1.

¶ *Abb*.] Scilicet Panormit. qui illud intelligit quando ad hoc eſt limitata voluntas, & benè.

AD LEGEM *Si eum ſitaum*. 23.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Bartol*.] Idem Angel. in l. his ſolis. contrarium tenent Decius & Alciatus hîc, & placet, tum quia filii habent cauſam oneroſam, cùm teneatùr pater eos alere, tum quia veriſimiliter operâ patris vel aliunde aliti fuiſſent, & ſic duplici ratione ceſſat ratio huius legis. Sed aduertendum quod rationes Decii & Alciati, generaliores ſunt, & idem inferunt, etiam ſi is qui mutuò cœpit. Statim eam pecuniam alii dedit, vel alium è carcere liberauit, quia ad illum tertium non peruenit pecunia creditoris, ſed ipſius dantis, cuius erat facta: & ſic ceſſat hæc lex: ceſſat etiam l. ſi me & Titium, infrà eodem. quia nullus interuenit, nec voluntas creditoris, nec aliquod eius factum ad commodum tertii, ſed tantùm dominus pecuniæ, de ea diſpoſuit pro libito, vt potuit, & benè dicunt. Dico tamen quod competere poteſt aliud remedium, videlicet ſi tunc debitor donans, non erat ſoluendo: ſuccurritur enim per edictum, de his quæ in fraudem creditorum, quatenus is qui commodum ſenſit, locupletior eſt. l. qui autem, §. in hos tamen. de his quæ in fraud. credit.

AD LEGEM *Si quis certum*. 24.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Certi*.] De formula huius actionis, dixi in tract. vſurar. num. 698. cum ſeq.

AD LEG.

AD LEGEM *Creditor.* 25.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Domum.*] Vel vendendam refecturo. Hyppol. Marſil. ſing. 470. dixi in conſuetud. Pariſ. tit. 6. in Rubr.

¶ *Nouo.*] Idem Iaſ. Alciat. & benè. Fallit in naue. l. qui in nauem. l. quod quis. de priuileg. credit. Sed non eſt tacita hypotheca etiam in naui, niſi reficienda, vel armanda. l. interdum. qui potior. in pign. habet.

¶ *Veſtigia.*] Idem Alciat. & benè.

¶ *Impenſum.*] Idem Paul. Iaſ. hîc, & benè, licèt Alciat. contrà & malè. quia priuilegium iſtud non habet locum in omnibus bonis, ſed tantùm circa rem inde refectam, ex qua refectione alij creditores ſentiunt commodum, & ſic æquum eſt, eum qui in hoc numerauit, aliis præferri. Secùs ſi non ſit in id impenſum, vel res non extet.

¶ *Extante.*] Idem Iaſ. & benè, quicquid dicant Decius, & Alciatus hîc, qui ſeſe praxim ignorare oſtendunt, quoniam deficiente re, deficit ſubiectum, & eſt ratio huius priuilegii, vt nuper dixi.

¶ *Pœna.*] Idem Iaſ. Alciat. Sed hoc eſt indubitatum, quia pœna, vel vſura, non poteſt eſſe in eam refectionem conuerſa.

¶ *Vſuris.*] Faciunt quæ dixi in tract. vſurarum, num. 637.

¶ *Imò.*] Sed pro ſorte tantùm, vt ſuprà idem Alciatus.

AD LEGEM *Si pecuniam.* 26.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Impreſſi.*] Imò omnes libri, etiam veteres non impreſſi, ſunt conformes vulgati literæ huius legis.

† Adde Innoc. in cap. cùm ex iniuncto. de non op. nunciat. qui refert ciuitatem poſſe mori, ſi Princeps ad aratrum dirimat.

† Deeſt in exemplari vocabulum annotatũ.

AD LEGEM *Ciuitas.* 27.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Tenetur.*] Niſi concurrant ea quæ in l. fin. de exercit. actione, quia propriè nihil eſt ſpeciale in ciuitate, & vera ratio huius l. eſt quòd adminiſtratores in id mandatum habere non cenſentur, vt tradit hîc Bart. licèt Alciat. reprehendat & malè.

¶ *Poteſtatis.*] Marſil. ſing. 84. not. ad Alexand. conſil. 60. lib. 2.

¶ *Reſtitutio.*] Sequitur Hyeron. Butigell. hîc num. 10. ſed non eſt benè dictum, quia aut adminiſtrator non habuit mandatum aliud, & ſic non tenetur ciuitas, niſi ex verſione, & ea deficiente, non opus eſt reſtitutione, quia ipſo iure non tenetur. Aut adminiſtrator habuit mandatum ſpeciale, vel ipſi ciuitati, in generali ciuium adunatione mutuatum eſt, & non debet creditor vlteriùs eſſe curioſus, nec locus eſt reſtitutioni, nec eſt verum, quod ciuitas poſſit, (vt vulgò putant) in integrum reſtitui ex mutuo, ſicut minor, per tit. Cod. ſi aduerſus credit. Quia dico, quod ille titulus non habet locum in ciuitate, prout in ea non concurrunt rationes, quæ ſunt in minore, de quibus dixi in tract. vſurarum quæſt. 37. num. 279. cum ſeq. vnde quicquid dixerit Alexand. hîc, amplio etiamſi ſub vſuris legitimis, ſemel debitè obligata ſit ciuitas, vt dixi in tract. vſur. num. 126. & ſentit Alciat. hîc.

¶ *Paruo.*] Hæc differentia non valet, ſed inſpicienda ratio legis, videlicet quando non conſtat de ſufficienti mandato adminiſtrantis, vt dixi.

¶ *Contrarium.*] Idem Hieronym. Butigell. hîc num. 19. & etiam Decius hîc, & eſt verum, licèt Alciatus cum Alexand. in diuerſum eat.

¶ *Quod ſic.*] Sed falſum, vt notat Bald. & alii in d. authent. hoc ius porrectum. Barthol. Ioan. de Plat. in l. 1. Cod. de vendend. reb. ciuit. lib. 10. Alciat. hîc. Vide ad hanc legem Cornel. conſil. 142. lib. 2.

AD LEGEM *Creditor.* 28.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Capturam.*] Alexand. conſil. 130. num. 15. lib. 4. vbi dixi. Decius conſil. 73. in fine. Plenè dixi in Conſuetudine Pariſienſi, §. 166.

¶ *Iudiciali.*] Contrarium tenet Decius; & benè. Non obſtat d. §. ſi pignora, vt dixi in non. intellect.

¶ *Iudæis.*] Quod rectè placet Alciat. quoties hi cum tyranno loci pro parte prædæ pepigerunt, ne cuiquam pignus niſi ſorte cum vſuris receptâ, reddere cogi poſſint: vt apud Alexand. conſil. 8. lib. 6. tunc enim omnis illis iniquæ negotiationis in pignore fiducia eſt. Adde quæ dixi in tract. vſurarum num. 606. 582.

AD LEGEM *Si inſtitorem.* 29.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Sed tamen.*] Idem Alciat. hîc, & benè contra Paul. & Socin.

AD LEGEM *Qui pecuniam.* 30.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Vterque.*] Imò debitor futurus, benè poteſt agere per ea quæ dixi in tractat. de eo quod intereſt. num. 191. ſed promiſſor non poteſt agere per ea quæ dixi in tract. vſurar.

¶ *Eiuſdem.*] Alexand. conſ. 77. num. 16. lib. 3. vbi dixi.

AD LEGEM *Cùm fundus.* 31.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Vſuræ.*] Falſum, de vſuris, quia nunquam veniunt in contractibus ſtricti iuris, ex mora, nec poſt litem conteſtatam quidem, vt notat gloſſa in l. lite, infrà de vſur. licèt Alciat. contrà in l. vinum ſuprà eod. & malè, vt dixi in tract. vſurar.

¶ *Quantiplurimi.*] Idem priùs tenuit Ioan. Fab. inſtit. de action. §. actionum col. 2. ſed hæc opinio non valet, tum quia æſtimatio *quantiplurimi*, non concernit niſi ſtatum & valorem vnius temporis ſemel, non autem fructus ſucceſſiuos: tum quia æſtimatio *quantiplurimi*, non congruit niſi in rebus promercalibus, vel fungibilibus, quarum ſæpè augetur & minuitur æſtimatio, non autem in fundis, quorum ſtabilior eſt valor, nec ſpectatur variatio infra breue tempus moræ: quare leges de æſtimatio-

Digitized by Google

ne *quanti plurimi*, non congruunt in rebus ſoli. Opinio autem Imol. quam ſequitur Decius, & Alciatus hic. Decius ſuprà eod. l. vinum. num. 16. falſa eſt, & tenendum in ſtricti iuris iudiciis venire fructus, vt intereſſe à tempore moræ, & idem eſſe in effectu, vt in bonæ fidei iudiciis, & nouè probaui in tract. de eo quod intereſt, num. 209. cum ſeq.

¶ *Reprobat.*] Et benè, quicquid dicat Decius.

¶ *Dicendum.*] Imò tenenda opinio Bartol. quæ eſt vera & communis, & ſequitur Alciatus hîc, quia etiam hi percipiendi veniunt, non vt fructus merè, quia tunc venirent tantùm communes, videlicet, qui ſunt ipſius fundi, ſed veniunt partim vt intereſſe. Meritò conſideratur induſtria actoris amiſſa, non autem poſſeſſoris, & valdè errat Decius dicens, in delictis non venire intereſſe ſingulare, quia propriè omne intereſſe extrinſecum ſingulare eſt, vt dixi in tractatu, de eo quod intereſt. numero 17. Nec obſtat dicta lex, ſeruum meum. quia loquitur de intereſſe affectionis.

¶ *Verior.*] Et placet, quia de iure non reperitur, quòd percipiendi veniant, niſi poſt veram malam fidem, vel litem conteſtatam.

Ad §. Seruum tuum imprudens, eiuſdem Leg.

¶ *Aliud.*] Dixi in Conſuetud. Pariſ. §. 55. gloſſ. 2. quæſt. 1.

¶ *Liberatur.*] Quod omnes hîc tenent per hunc text. ſed eſt valdè periculoſum, & hunc textum malè intelligunt & intricant more ſuo. Breuiter dicam, quod ipſe text. loquitur in emptione facta per ſeruum, poſtquam bona fide emptus eſſet, & poſſideretur à bonæ fidei emptore, qui pro domino habebatur, cuique poſſeſſionem acquirebat rerum, quas ex pecunia domini prioris poſſeſſoris acquirebat. l. homo liber. in fin. de acquirend. rer. domin. l. 1. §. ſed & per eum. de acquir. poſſeſſ. licèt domino acquireret quoad dominium tantùm. §. de his. inſtit. per quas perſ. nobis acquir. l. ſeruus qui bona fide in princ. l. ſeruus meus. de acquir. rer. dominio. quæ ita debent cum reliquis concordari: vnde non eſt mirum ſi venditor qui putabat ſe negotiari cum ſeruo ſui poſſeſſoris, quem putabat dominum, prout publicè reputabatur, & quo, vt pote vero poſſeſſore ſerui, & quaſi poſſeſſore actionis ex empto, poterat cogi ſoluere: ſi, inquam, illi ſoluendo liberetur erga verum dominum ſerui emptoris, eumdemque dominum actionis ex empto, ſaltem vt ſufficiat ei cedere actiones, quas habet contra eum, cui ſoluit. Hic eſt planus, ſyncerus, & expeditus intellectus §. huius, qui non debet temerè ad alios caſus indifferenter & promiſcuè, & multò minùs regulariter trahi, vt perperàm putant gloſſ. & Doctores. Non obſtant iura, quæ citat hîc Accurſius in gloſſ. fin. quia d. l. quod ſæpè. §. ſi res loquitur in emptore furtum paſſo, & ſic quando amiſit facto alieno, & adhuc ſine culpa ſua, vel ſaltem leuiſſima, quod ſaltem ex coniecturis probandum eſt: alioquin præſumitur leui culpa commiſſum. Dixi in tract. de eo quod intereſt, n. 184. & ſic non liberarentur cedendo actiones: Minùs ergo debet extendi, ſi facto & errore ſuo amiſit, vt alii ſoluendo, cui debitum putabat. Minùs obſtat d. l. quod debetur, quia non loquitur in eo, qui tenetur ex capite contractuque ſuo, vt hîc, ſed in eo qui ſolùm in eo tenetur, quia actionem habet. Non obſtat l. 1 §. ſi rem à ſeruo, infrà, depoſiti, quam Doctores hîc allegant, quia loquitur in depoſitario, qui non tenetur niſi de lata culpa, & adhuc oportet vt depoſitarius ille probet ſe iuſtam cauſam habuiſſe, & ita dolum præſumptum, & latam culpam non excludat, vt etiam ſentit Hieronym. Butigell. hîc col. 2. Pleniùs dixi in nou. intellect.

¶ *Apud Labeonem.*] Hic §. nihil facit pro communi, quia ibi nondum erat contractus, ſed contrahendum, quod difficiliùs fit. Hîc autem erat obligatio nata, ſed communis ſententia ſatis probatur in l. fugitiuus. l. qui hominem, §. ſi nullo. l. incendium. Cod. de reb. cred. cum vulg.

¶ *Reputatur.*] Hæc ratio non valet, tum quia fictio eſt, quæ non eſt facta ad hunc finem, ſed ad alium, & ſic non poteſt extendi: tum quia ſequeretur quod perempta re ſoluta, æquè liberaretur debitor generis, ac ſi initio fuiſſet debitor ſpeciei ſolutæ, quod eſt falſum.

¶ *Oblationem.*] Verum eſt ſi eſſet facta creditori, ſecùs ſi alii.

¶ *Repræſentare.*] Imò regulariter non repræſentat, ex quo iura diſcernunt dominum à poſſeſſore, hoc caſu, quo ex re domini quæritur & poſſeſſor excluditur. l. ſeruus qui bona fide de acqu. rer. dominio. imò etiam excluditur is, cui expreſsè iuſſerit ſolui, l. fugitiuus de ſolut. in ſumma, nulla rationum Decii valet, ad ſic generaliter concludendum, & regulas communes confundendum. Solus Franciſcus Purpuratus hîc num. 53. tenet cum Decio, ſed Alber. Paul. Rom. Alexand. Socin. Iaſ. Alciat. Hyeron. Butigell. & omnes, hîc & vbique ſequuntur communem, quæ vera eſt & tenenda, niſi caſus incideret in l. ſi vrbana, de cond. indeb. vel ſimilem habentem æquitatem, vt hîc: putà ſi ſeruus bona fide poſſeſſus à Sempronio, vendat rem peculiarem veri domini, & emptor bona fide ſoluit poſſeſſori ſerui, cum quo ſolo mediante ſeruo putat ſibi eſſe negotium, & ſic non eſt eadem ratio, ſicut in d. l. ſi vrbana.

¶ *Moderni.*] Scilicet Iaſon hîc col. 5. qui diſtinguendo inter acquiſitionem poſſeſſionis & dominii veram ſolutionem tangit, vt nuper dixi. Et licèt firmare non audeat, tenenda eſt, reiectis cæteris, etiam ſolutione Decii hîc; *quod res ſint in pendenti*, quæ non ſolùm diuinatoria eſt, ſed etiam minimè congruit verbis, & rationi d. l. ſi ſeruus.

¶ *Publiciana.*] Idem Hyeron. Butigell. num. 9. & placet.

¶ *Conſumptione.*] Imò vera eſt hæc opinio Accurſii, & Barto. quòd ſi venditor non tradit, niſi mediante reali ſolutione, eo ipſo apparet, quòd noluit aliter dominium transferre, & ſic reconciliatione opus eſt, quamuis Aretinum hîc ſequantur Socinus, Decius & Purpur. num. 16.

¶ *Compenſatio.*] Dixi in Conſuetudine Pariſienſ. §. 74. quò remitto.

AD LEGEM *Si me & Titium.* 32.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Abſolutè.*] Quod eſt veriſſimum, quicquid poſt Bartol. velint Paul. Alex. Iaſ. Purpur. Dec. & Alciat. hîc, vt plenè dixi in Conſuetud. Pariſ. § 22. num. 49.

¶ *Limitat.*] Et ſequitur Alciat. contra Decium hic, & placeret limitatio, ſi dictum Bart. verum eſſet.

¶ *Futurum.*] Sed adhuc idem, etſi tacitè, tenet Alciatus hic, ceſſante dolo.

AD LEGEM *Principalibus.* 33.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Subiicitur.*] Hæc eſt vera ratio, iuncta ratione Alciati

Digitized by Google

Alciati, ne loco concubinæ habeatur.

¶ *Moderni.*] Scilicet Iaſon, col. 4. Idem Alciat. & bene.

¶ *Falſum.*] Sed de iure verior eſt opinio Iaſon, quam ſequitur Alciat. hîc, & hodie hæc iura non ſeruantur etiam in officiali temporali, & iuriſdictionem habente, niſi cum litigante coram ſe pendente lite contraheret.

¶ *Alimenta.*] Decius l. iura ſanguinis, num. 6. (vt dixi) de reg. iuris.

AD LEGEM *Pecuniam quam.* 36.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Senſu.*] Idem Decius conſil. 216. col. fin. conſil. 364. conſil. 386. conſil. 626. & primus omnium Philippus Decius, hanc conſiderationem fecit, quæ dixi in conſuetud. Pariſienſi §. 2. gloſſ. 1. num. 4. cum ſeq. & in annotat. ad Alexand. conſil. 46. numero 5. lib. 2.

¶ *Alexander hîc.*] Col. 1. Sed certè, quicquid dicant Decius & Alciatus hîc qui ſubſcribunt Alexan. reprehendunt Iaſonem. Ego dico quòd Alexand. malè locutus eſt, & rectè reprehenſus per Iaſonem, hîc num. 5. quia ſi ſpecies erat mihi debita, & conſenſu meo fuerat alij ſub conditione promiſſa, tunc purgata fuiſſet mora, ſi qua præceſſiſſet, nec interim aliqua mora committi potuiſſet, & ſic interitu ſpeciei fuiſſet liberatus debitor in totum erga vtrumque: nec eſt verum quòd Iaſon in d. leg. eum qui. ſequatur Alexandr. in eo errore.

¶ *Conſentiret.*] Quicquid dicat Decius, hæc limitatio veriſſima eſt, & eamſequitur Alciatus hîc.

¶ *Nouandi.*] Hæc reſtrictio falſa eſt, vt etiam rectè ſentit Alciatus hîc.

¶ *Executionem.*] Idem Alciatus hîc, ſed valdè errant, quia obligatio incerta ex ſe priùs liquidanda quàm exequi poſſit, etiamſi cautio offerretur: quia priùs conſtare oportet de debito liquido, niſi quatenus ob alimenta debitoris, quæ non patiuntur dilationem, fieret prouiſio, & ita practicatur, vt dixi in Conſuetudine Pariſienſi §. 167. Adde quæ dixi ad Decium de Reg. iuris. l. is damnum in fin.

¶ *Legato.*] Et malè. Iaſon hîc vſque ad quinque ſolutiones numerat, ſed nulla earum valet, omnes enim errauerunt non reſpicientes ad ipſum bonum & æquum, cui Alciatus hîc propiùs cæteris acceſcit, ſed non abſoluit. Nos dicimus, nullam quantum ad hunc articulum, eſſe differentiam inter contractus & vltimas voluntates, data paritate terminorum: hîc enim ideò non poteſt interim à me cogi debitor, quia mihi ſoluendo, non liberaretur erga Titium, ex quo proprio contractu illi tenetur: Non autem tenetur quis ſoluere, niſi ſoluendo liberetur, nec tenetur regulariter etiam de oblata cautione confidere. Sed hoc inconueniens ceſſat in dicta leg. Purè, Ideò non mirum, ſi debitor interim præcisè cogitur ſecundum naturam contractûs, oblata tamen ſatiſdatione ſecundum naturam legati conditionalis. Quod ſi non debitori, ſed tertio ſub conditione legatum eſſet, tunc propriè caſus ad huius legis ſpeciem quadraret, ſi tamen non obſtante hac lege, poſſet hæres præcisè creditorem exigere, nullâ datâ cautione, quia debitor qui nihil geſſit cum futuro creditore, ſoluendo præſenti creditori, ipſo iure liberatur. Poſteà verò quandocumque extante conditione, non poteſt legatarius agere, niſi contra hæredem, qui recepit, & ceſſat ratio huius legis in ipſa reali æquitate fundata, quam nullus adhuc detexit, vt pleniùs dixi in nou. intell.

¶ *Etiam.*] Hæc veritas, vt ſuprà eodem. l. ſingularia, num. 27. licèt Decius hîc vacillet.

AD LEGEM *Cùm ad præſens.* 39.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Cauſam.*] Idem Alciatus, & omnes hîc, & in dicta leg. A Titio, & vbique: ſed valdè errant, vt plenè dixi in nou. intell. nec eſt verum, quod hîc poſt alios ſcribit Alciat. hanc conditionem, *Si Rem Pariborum*, &c. nullam vtilitatem contrahentibus afferre: non enim debent iura noſtra tam crudè intelligi, & ad temerarias & aleatorias negotiationes redigi, ſed ſecundum ſenſum & vſum prudentum mercatorum: lex enim eſt virorum prudentum conſultum, nec referri debet ad ineptas & fatuas pactiones, ciuili vitæ boniſque moribus incongruas, & taberna dignas, vt dixi in tractatu vſurar. num. 93. 97. num. 469. cum ſequen. debet ergo ſanè intelligi hic textus ſecundum tempora ſua; dum mercatores etiam in finibus Barbarorum negotiabantur, vel ſolutiones eò conferebant, ſub ea conditione, qua intereat alterutrius, principem illum, à quo fortè ſecuritatem habebat viuere. Cætera remitto ad nou. intell.

¶ *Salua.*] Hoc poteſt tolerari inter ipſos mercatores, vel fideiuſſores eorum, non autem inter merè extraneos, vt dixi in tractatu vſurarum, numero 93. 97.

AD LEGEM *Lecta.* 40.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Difficilis.*] Imò per totum & in themate, & in deciſione facillima: ſolùm enim quæritur, quando & quatenus obligatio vſurarum incipiat currere, an ex primis Calendis, & pro tota ſorte, ſecundum formam ſtipulationis vſurarum: an verò poſt ſingulos menſes pro rata partis ſortis menſtruatim reddendæ, ſecundum pactum incontinenti ad poſitum. Et pro hac ſecunda parte deciditur. Ratio decidendi exprimitur in textu, quia ſtipulatio vſurarum eſt concepta in caſum moræ, & ſic quatenus per pactum mora differtur, eatenus ipſo iure differtur, & impeditur curſus vſurarum, & effectus ſtipulationis vſurariæ. Et ſic quæ Doctores hîc cumulant de inſtrumentis pactorum, prorſus inutilia ſunt, vt rectè voluit Alciatus hîc. Plus dico, quod illud procedit, etiamſi illud nudum pactum ſtipulationis ſortis eſſet factum ex interuallo, quia ex quo ipſo iure impedit curſum vſurarum, etiam ipſo iure. Amplio, non ſolùm ſi tempore pacti vſuræ nondum cœperant currere, vt ſi pactum eſt ante primas Calendas, ſed etiamſi factum ſit, poſtquam cœperunt currere & deberi, quia nihilominùs impedit curſum pro futuro, niſi poſt tempus prorogatum, idque etiam ipſo iure, per ea quæ ſcripſi in tractatu vſurar. quæſt. 39. num. 304. Sed ſi ſtipulatio vſurarum non eſſet concepta in caſum moræ, ſed abſolutè, putà ab initio, etiam dato termino ſortis, tunc quæcumque prorogatio ſoluendæ ſortis, etiam per ſtipulationem facta, curſum vſurarum non impediret, & ceſſaret hæc lex.

¶ *Incompatibilia.*] Idem Purpur. hîc, & eſt veriſſimum de iuriſdictione ordinaria, & ita practicatur.

¶ *Benè factum.*] Imò malè factum, quia expedit eis peritiam habere negotiorum & praxis, quò meliùs leges intelligere, & interpretari queant.

¶ *Conſulere.*] Decius hic voluit allegare Bartol. in l. 1. §. Aduocatos. §. de var. & extraordinar. cognit.

¶ *Locus.*] Decius Tholoſ. 491. Bonifacius de vitali in procemio Cletic. col. fin. Cor. conſilio 216. lib. 4. Bertrandus conſilio 250. *quædam eſſet.* lib. 2.

¶ *Sui.*] Dixi in conſuetudine Pariſ. §. 25. num. 48. Andr. Tiraquell. in tract. retract. conuent. §. 1. gloſſ. 7. num. 17.

¶ *Statutis.*] Et benè, niſi eſſent iniqua, & ſic quacunque occaſione reſtringenda.

¶ *Domo.*] Decius l. nemo §. de domo. inf. de reg. iur. Alex. conſ. 213. num. 3. lib. 6. vbi tetigi.

¶ *Moram.*] Imò ſi fuit vſus, vel vti potuit, non liberatur offerendo eadem corpora ante moram, vt dixi in tractatu vſurarum, quæſtione 92. numero 701. 707.

¶ *Verbum rectè.*] Quid ſignificent hæ dictiones, *Ritè*, & *Rectè*, pulchrè docuit Andr. Alciat. in hac lege, in verbo, *Rectè.* & latiùs in l. hæc verba. dig. de verb. ſignif.

¶ *Differentia.*] Imò vilior eſt opinio Bartoli, & communis, quia habens intentionem fundatam, non tenetur eſſe ſollicitus de obiectis, quæ non opponuntur ab aduerſario. Secùs quando obiecta inſunt.

¶ *Idem.*] Et benè, vt dixi ſuprà, e. l. pecuniam.

¶ *Præſtari.*] Dixi in tractatu vſurarum, quæſt. 25. 26.

AD LEGEM *Eius qui in prouincia.* 41.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Vſurarius manifeſtus.*] Teſtari prohibetur, niſi præſtitâ cautione de reſtituendis vſuris Nou. in authentic. credentes. Cod. de Hære. Ang. in l. Gallus. §. 1. & §. forſitan. De lib. & poſthum. quod eſt verum, etiamſi deſiit eſſe vſurarius. Bartol. in l. quid ſi fugitiuus, in principio, de Ædilit. edicto. Item etiamſi cautio ſibi remittatur, vt notaui in leg. quanquam, de vſuris, in 6. Item verum etiam, ſi habuit licentiam liberè teſtandi à Papa. Baldus in leg. ſi quando, in verbo, Et ex iſta habetis, Cod. de inoffic. teſtament. Item etiam ſi habeat licentiam ab Epiſcopo, executore deputato ad pias cauſas. Baldus in leg. executorem. verbo, *Dubitatur ſi quis.* Cod. de execut. rei iudicatæ. Item verum etiam ad pias cauſas. Bartol. in leg. 1. 6. Cod. de ſacroſanct. Eccleſiis, in repet. Item etiam cum cautione propoſita, ſi poſteà perſeueret palàm, non clàm. Baldus in dicta leg. executorem. verbo, *Sed dubitatur.* Item etiam teſtes eſſe prohibentur in teſtamento vſurarij. Baldus in leg. 2. verbo, *Prætereà iſta prohibitio.* Cod. de contra tab.

¶ *Vera.*] Imò vera eſt ſanè intelligendo: ſcilicet, quando exceſſus frequens fuit & enormis, multùm excedens rationem probabilis interuſurij, vt in cap. in ciuitate, de vſuris. prout nouè declaraui, in tractatu vſurarum, numero 316. cum ſeq.

Ad §. *Placebat.* eiuſdem Leg.

¶ *Pia.*] Roman. conſil. 119. Franciſcus Cre. conſil. 143 Socinus, l. quidam relegatus. col. 5. infrà de rebus dubiis. Felinus cap relatum. col. 1. de offic. delegat. Hippol. Marſil. ſing. 44.

¶ *Pacem.*] Idem Bartol. l. conuentionum. de pact. Rom. ſingul. 460. *Numquid conu.* 115. Petr. Anch. Philippus Franciſcus cap. 2. in princ. de re iudic. & cap. quod ad agendum.

¶ *Alexand.*] Idem Alciatus hic, & benè.

¶ *Dubia.*] Sed ego planè falſam & irrationabibilem cenſeo. Cætera dixi in nouell. intellectib. vbi dixi.

Ad §. *quas verò.* eiuſd. Leg.

¶ *Intereſſe.*] Etiam ad implendam præcisè, ſi emptor non fuit in culpa.

¶ *Facere.*] Hæc limitatio vera eſt, quicquid dixerit Decius, quia licèt obligatio non operetur neceſſitatem in mandato, quin re integrâ reuocare poſſit, tamen operatur durationem mandati, vt ſola morte non reuocetur, per l. fundi. §. 1. quæ debet ſic intelligi, licèt alij aliter.

Ad §. *quod ſi ſtipulatus.* eiuſdem Legis.

¶ *Hærede.*] Alexand. conſil. 36. num. 2. lib. 4. Dixi in conſuetudine Pariſ. §. 4. num. 6.

AD LEGEM *Finalis.* 42.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Non placet.*] Idem Alciatus hîc, niſi Seius non contemplatione Seij promiſiſſet.

¶ *Suo.*] Contra puto, quia imò etiam improprientur verba, vt ſecundum naturam actûs reſtringatur. l. ſi in vno in principio, locati. Faciunt quæ dixi in Conſuetudine Pariſienſi §. 30. numero 109.

¶ *Denuntians.*] Idem Alciatus hîc. Dicendum vt dixi ad Alexand. conſil. 85. lib. 6.

¶ *Appellationis.*] Nec mirum, quia non poteſt opponi poſt litem conteſtatam regulariter, vt omnes in l. exceptionem. C. de probat. Petr. de Ferra. in pti. Reſp. lib. in act. hypot. verb. *exceptio excuſſionis.* Alexander conſilio 73. numero 2. lib. 6. vbi dixi deciſione Tholoſ. 81. Antonius Neguſan. tract. de pign. part. 8. memb. 1. num. 34.

¶ *Alexand. hic.*] Et conſilio 100. col. final. lib. 5. Antonius Neguſan. tractatu de pign. part. 8. membr. 1. numero 41. dicendum vt ſtatim dicam.

¶ *Verior.*] Idem Alciatus hîc, & in ſimili. Sallicet. authentic. præſente quæſtione 8. Cod. de fideiuſſ. & hæc vera, ſi fideiuſſor tempore litis conteſtata, fuit debitè conſtitutus in mora: aliàs ſecùs, vt nouè dixi in annot. ad Alexandr. conſilio 100. col. fin. libro 5. & latiùs in Conſuetudine Pariſienſi §. 71.

Ad §. *Labeo.* eiuſd. leg.

¶ *Excuſatur.*] Idem Aret. conſil. 142. Hippolytus Marſil. in Rubr. de fideiuſſor. num. 155. Matthæus Afflict. deciſione Neapolit. 295. Magnificus, Petr. Paul. Pariſ. conſ. 110. lib. 1. verb. *promiſſio.* Sed verior eſt contraria opinio Bald. in l. fin. Cod. de do. pro Aret. in l. ſi ita ſtipulatus. parag. paſſim. de verborum obligationib. Alciatus hic, & latiùs in l. 4.

l. 4. parag. Cato. num. 139. de verborum obligat. Bertrandus conſ. 69. lib. 1. Raph. Cum. conſ. 186. Ludouicus Gozadi. conſ. 27. col. 2.

¶ *Moderas.*] Idem etiam Alciatus hîc, & benè.

AD LEGEM *In actionibus*.

RVBR. DE IN LITEM IVRANDO.

¶ *Affectionis.*] Falſiſſimum commentum eſt, & nullo iure probatur, nec in delictis quidem, non obſtant. inſtit. de iniuriis, §. pœna autem. quia ille erat ſtylus veterum magna æquitate illius temporis introductus. Videlicet vt actor pudore ſuffuſus, & hoc honore affectus, minoris æſtimaris ſuam iniuriam. Cæterùm toto hoc titulo, & aliàs in iure, dico, quòd non agitur niſi de deferendo iuramento veritatis, vel æſtimationis, verùm quàm propiùs ſecundum veritatem actoris iuramento certis caſibus probandam.

¶ *Veritatis.*] Et benè, vt clarè probaui in tract. de in lit. iurando, quò remitto. Ita etiam practicatur, nec vnquam deferre ſolet ob affectionem, quod etiam iura volunt.

¶ *Strictè.*] Sed hodie in vſu & praxi, non eſt differentia inter actiones bonæ fidei & ſtricti iuris, quantùm ad hoc, vt plenè dixi in dicto tractatu. Faciunt quæ dixi nouè in tract. de eo quod intereſt, numero 212. cum ſeq. Et quamuis Franciſcus Duar. hic teneat non eſſe locum huic legi, & huic iuramento, niſi actio ſit bonæ fidei, vel arbitraria & directa, non contraria, & ad reſtituendum competat, non ad dandum, vel tradendum, etiamſi aliàs contra doloſum: id nec iure probatur, nec in praxi obſeruatur.

¶ *Taxare.*] Et placet, quatenus aliàs probabilis veriſimilitudo excederetur.

¶ *Neceſſitatur.*] Hæc vera, & obſeruatur.

¶ *Dolus.*] Et benè, quamuis hîc Duarenus poſt Fulg. contrà teneat, num. 34.

¶ *Flo.*] Sed is imperitè confundit ciuilem executionem damni, de quo in d. §. mulionem, cum pœna criminali quæ debet diſcerni, vt in l. fin. de fur.

¶ *Dolo.*] Vt eſt textus in l. cùm autem. §. excipitur de Ædilit. edict. Decius cap. 2. col. 5. de Conſtit. lect. 1. & conſ. 234. dixi ad Alexandr. conſil. 109. num. 5. lib. 1.

¶ *Litem.*] Melius erat dicere, quòd in quantitatibus non eſt regulariter locus intereſſe caſuali extrinſeco, vt nouè dixi in tract. de eo quod intereſt, num. 94. cum ſeq.

¶ *Præſumpto.*] Scilicet de pręterito, ſed non de futuro. Decius leg. contractus. numero 48. de re iudicata.

¶ *Poſtfacto.*] Imò in omnibus ſufficit verum dolum eſſe ab initio, & quòd ob id inducta ſit difficultas probationis, vt dixi in dicto tractatu.

¶ *Dubitabilis.*] Prout etiam contrà videtur tenere Iaſon in dicta leg. ſi quando. col. penult. & quod fortius eſt, Duaren. hîc numero 49. negat, d. l. ſi quando, locum habere in furto: ſed hoc eſt contra textum rotundum in leg. cùm furti, hoc tit. & ſi concludo, quòd probato dolo, concluſio Bar. vera eſt.

¶ *Naturæ.*] Alexand. conſ. 64. lib. 1. conſ. 148. num. 6. vbi dixi.

AD LEGEM *Mutuum damus.* 2.

IN REPET. RVB. SI CERT. PETAT.

¶ *Sic.*] Dummodò non deterioratum, vt dixi in tractatu Monet. quod eſt in fine tractat. vſurar. numero 702.

Ad §. Creditum. eiuſd. leg.

¶ *Donandi.*] Idem Franciſcus Purpuratus hîc numero 29. Alexander conſilio 141. (vbi dixi) conſil. 148. lib. 5. Aretin. conſ. 86. col. fin. Curt. iunior conſil. 95.

IN PRIMAM PARTEM CODICIS.

AD AVTHENT. *Caſſa & irrita.* 12.

RVB. DE SACROSANCT. ECCLESIIS.

¶ *Secundi.*] Qui dictam legem tulit in fauorem & ad nutum Honorii eadem die coronationis, quam octo annis ambierat, necdum obtinere potuerat. Platin. in vit. Pontif. & alii Hiſtorici.

¶ *Innocent.*] Qui inde in gloſſa ſua ambitiosè ſe prædicat, tanquam de inſigni facinore. Adde quæ dixi in Conſuetudine Pariſ. tit. 1. in rubr. numero 41. cum ſeq.

¶ *Frequentia.*] Alexand. conſ. 119. in fin. lib. 6. vbi dixi.

¶ *Declaratoria.*] Anch. conſ. 189. Curt. ſenior conſ. 20. col. 10. conſ. 19. col. 5. Hippol. Marſil. conſ. 10. numero 23. Curtius iunior tractatu feud. parte 4. num. 155.

AD AVTHENTIC. *Ingreſſi.*

EIVSDEM RVBR.

¶ *Ingreſſi.*] Non ſeruatur in hoc Regno Franciæ, vt dixi in Conſuetud. Pariſ. 152.

¶ *Canone.*] Iaſ. lib. 1. in princ. ſuprà de ſumma Trinit. Petr. Gerar. ſing. 28.

¶ *Separatus.*] Hoc verum ſecundum terminos iuris Canonici, quod ſuperuenit ſeptingentis annis poſt Iuſtinianum. Et ſic authentica intelligitur de ingreſſu effectuali. Cùm autem ante profeſſionem ingreſſus ſit tantùm probatio, ſequitur ex ſimplici ingreſſu nihil prorſus acquiri in Monaſterio. Ita obſeruatur, quicquid dicat Decius hîc. Vides quàm noxius ſit affectus, ſuperſtitio, & quàm rectum iudicium peruertat, vt hi meritò in his ſuſpecti ſint in conſulendo & iudicando, & recuſari poſſit. Faciunt quæ dixi ad Alexand. conſ. 121. lib. 2.

¶ *Alexand.*] Iſtud conſilium habetur lib. 2. conſ. 121. incip. *Viſo themate*, quia Alexand. ter in pari cauſa conſuluit pro tribus diuerſis Monaſteriis & primum ſuum conſilium ad verbum, nullo addito, nec detracto, niſi ſolo nomine & principio, ſequentibus conſultoribus tradidit, quare reliqua vt pote ſuperflua cancellaui, ſolo primo reſeruato, vbi illud dictum Guill. reprobaui quia falſiſſimum eſt.

¶ *Ingratitudo.*] Idem Panorm. conſ. 27. lib. 2. &

turbæ Canoniſtarum, ſed paſſiuè, quia ille text. in d. cap. fin. 19. quæſt. vlt. non eſt authenticus, nec adhibenda fides eſt Gratiano, vt rectè tenet Socin. lib. 1. num. 21. de vulg. & pupill. ſubſtitutione, & Lancelot. Decius in tractatu vulg. & ſubſtit. num. 57. Nec vnquam hoc fuit ſtatutum à Iuſtiniano, nec extat in Nouellis, ſed falsò confectum fuit ψευδονόμιον, id eſt falſa lex, à Gratiano Monacho Benedictino, in ſuam & ſuorum Summiſtarum vtilitatem, vt cenſet D. Al. Patr. lib. 4. cap. 23. Dixi etiam in Conſuet. Pariſ. § 152.

¶ *Mod.*] Scilicet Iaſ. hîc col. 1.

¶ *Pupillo.*] Falſum, & vera eſt opinio Iaſonis hîc col. 1. de iure.

¶ *Decreto.*] Opinio Panorm. falſa eſt in terminis huius authent. ſed apud nos, vbi exoleuit dicta authent. vera eſt opinio Panorm. & practicatur, ita quòd Minor etiam profeſſurus, non poteſt, etiam eidem Monaſterio, vel alij donare, vel cedere immobilia, niſi quatenus & in quantum poteſt, & ſecundum conſuetudines locorum permittitur in teſtamento, & dummodò ſit pubes, & habens teſtamenti factionem actiuam, & ſolemnitas interueniat, quæ per conſuetudinem loci in teſtando requiritur, & vt teſtamentum reuocari poterit, vt latè probaui in Conſuet. Pariſ. §. 152.

¶ *Secùs.*] Imò idem, vt tenet Decius hîc & benè.

¶ *Ingreſſus.*] Imò ipſo iure non tenetur, non ſolùm propter dolum, ſed etiam propter errorem, qui conſenſum impedit. l. nihil tam conſenſui. dig. de regulis iuris. præſertim in his, vbi non ſolùm ſimplex conſenſus, ſed etiam liber & integer conſenſus requiritur, ſicut in matrimonio carnali, cap. cùm locum. de ſponſal.

¶ *Prudentem.*] Sed non eſt maior & efficacior dolus, nec tenacior magiſque dementans, & prudentiores huius ſæculi fallens, quàm qui tegitur ſuperſtitione, vt meritò Bernard. in Ca[illegible]ica vocet *dæmonium meridianum.* Igitur in his, [illegible]mperitia conſenſum excludit, d. l. Nihil de reg. iur. Cuius erroris & imperitiæ conſcij inſignes illi Cardinales & Prælati, qui apud Nicæam an. 1538. à Rom. Pont. ſuper abuſibus Eccleſiæ conſulti, & ab eodem iureiurando & diris adacti, vt ſimul exactè conferrent & ſine diſſimulatione veritatem dicerent, inter plurimos manifeſtos & grauiſſimos abuſus, quos omninò corrigendos oſtenderunt, cenſuerunt Conuentuales Ordines ſine cuiuſquam iniuria abolendos, videlicet prohibendos nouos admitti ad ingreſſum, quin etiam omnes pueros nondum profeſſos à Monaſteriis expellendo. Cùm autem inſignes illi & delecti, multa ſancta & neceſſaria Romano Pontifici conſuluerint, qui nihil eorum exequi voluit, ſed etiam domeſticum delectorum conſilium ſpreuit, palàm eſt non eſſe ab eo expectandam illam Eccleſiæ, & abuſuum reformationem, ſed Deum orandum, vt ipſe propter Chriſtum prouideat.

¶ *Iuris.*] Et benè, vt dixi in Conſuetudine Pariſ. §. 152.

¶ *Mendicitatis.*] Vnde non toleratur in hoc Regno quòd poſſideant immobilia. Adde quæ dixi ad Alexand. conſil. 88.

¶ *Arct.*] Idem Bald. hîc col. 4. per l. fin. dig. de condict. ſine cauſa, Decius hîc. Idem Ioan. Andr. in addit. Speculi, de ſtatu Monaſt. verſic. 43. Barbat. conſ. 3. in fin. lib. 1. Alciat. l. 1. §. ſed ſi mihi. num. 15. de verb. oblig. & benè, licèt aliud velit Petr. de Anch. in repet. cap. acceſſorium. col. 13. de reg. iur. in 6. & Petr. de Ferrar. in for. lib. in act. autea. in verb. *Iure dominij reliqua.* & malè.

AD AVTHENTIC. *Qui rem.*

RVBR. DE SACROS. ECCLES.

¶ *Differentia.*] Vt dixi in Conſuetudine Pariſ. tit. 2. in Rubr.

¶ *Tempus.*] Iaſ. hic, num. 1. ſed falſum eſt & dicendum, quod non habet locum pœna caduci, niſi in emphyteuſi, vel niſi ſit expreſſum. Et adhuc apud nos, vbi eſt inſolens, nec vulgo nota conceſſio in emphyteuſim, non ſufficeret exprimere quod in emphyteuſim datur, niſi exprimantur, vel notificentur onera, niſi ea ſint vulgo nota in loco, vt ſub conſuetudine Bleſenſi §. 111. vbi puto dominum Dionyſium Pontanum, interpretem eius doctiſſimum non omiſiſſe.

¶ *Vtile.*] Fortiùs tenet Ioan. Igneus in l. 1. §. ſi vir aut vxor, num. 55. cum ſeq. ad Syllan. contra omnes, quòd etiam conductori competat rei vendicatio contra dominum. Sed falſum eſt, nec à communi recedendum.

¶ *Modica.*] Facit Decius l. 51. qui id quod. col. 4. ff. de iuriſdict. omn. Iud. Alexand. conſ. 104. in fin. lib. 1. vbi dixi.

¶ *Dolo.*] Adde quæ dixi ad Alexandr. conſ. 15. conſil. 109. num. 5. lib. 1. & ad Decium in Rub. ff. ſi certum petatur. num. 1.

¶ *Vaſallo.*] Dixi in conſuetud. Pariſienſ. §. 30. quæſt. 47.

¶ *Moræ.*] Iſtud de iureiuramento falſum eſt, vt dixi in annotat. ad Alexand. conſ. 9. num. 5. lib. 7.

¶ *Cenſuarius.*] Idem Iaſ. hîc num. 10. ſed rotundè loquendo, dico quòd inter dominum directum & detentorem, præſumitur quod minùs grauat. Solue quòd non ſumitur præſumptio inſolens contra communem regionis obſeruantiam, vt ſi poſſeſſor allegaret eſſe alaudium, cùm nulla eſſent in ea regione alaudia. Sed inter cohæredes præſumitur quod minùs à iure communi recedit, vt dixi in conſuetud. Pariſ. §. 122.

¶ *Poſſeſſionem.*] Plenè dixi in Conſuetud. Pariſ. §. 21. quæſt. 45.

¶ *Poteſt.*] Falſum, niſi hoc contingat ob ſterilitatem, vel calamitatem in re, de quo dicendum, vt dixi in conſuetud. Pariſ. §. 62. quæſt. 8.

¶ *Iuramento.*] Hoc falſum & ſuperſtitioſum eſt, vt ſæpè dixi ad Alexand. vt conſil. 27. conſilio 59. lib. 1.

¶ *Volente.*] Dixi in Conſuet. Pariſ. §. 30. numero 106.

¶ *Poteſt.*] Sed non vtrumque peti. vt notaui in d. l. 2. vbi Iaſ. num. 144.

¶ *Culpa.*] Dicendum vt ſcripſi in Conſuetudine Pariſ. §. 1. gloſſ. 5. num. 74. cum ſeq. & §. 30. quæſtione 26.

¶ *Statim.*] Non ſeruatur quod colonus poſſit cogi ad ſoluendum, vt dixi in Conſuetud. Pariſ. parag 163.

¶ *Authoritate.*] Cepol. cauſa ciui. conſ. 25. Alex. conſil. 105. num. 10. lib. 3. vbi dixi, & in conſ. 117. num. 11. conſ. 131. in princ. lib. 4.

¶ *Minimo.*] Et ſic quando totum illud minimum, vel pars notabilis omittitur: ſecùs ſi minima pars totius ſummæ conuentæ, quia de minimo conuenti veriſimiliter non cogitauerunt, & ſic non obſtantibus dictis ſequentibus ſtat regula, de qua ſuprà eodem numero 2.

¶ *Quadraginta annorum.*] Hæc eſt communis, vt dixi ad Alexandrum conſil. 9. num. 6. lib. 3.

¶ *Menſa.*] Sed quorſum de menſa, niſi vt prohibitio intelligatur inter Prælatum & Conuentum.

De quo vide Dec. cap. Cum cauſam. de Probat.

¶ *Eccleſia.*] Quia patitur pœnas conuentionales, vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 30. num. 59.

¶ *Priuilegiatum.*] Hippol. Marſil. ſing. 99. dixi ad Alexand. conſ. 55. num. 18 lib. 5.

¶ *Quatenus.*] Dicendum vt plenè dixi in conſuetud. Pariſ. §. 41. quæſt. 10.

AD RVBRICAM *De Mandatis Principum.*

¶ *Iuſſu.*] Decius l. In omnibus cauſis. num. 4. de Reg. iuris. Alexand. conſil. 124. in fin. lib. 4. vbi tetigi.

¶ *Secùs.*] Idem Decius l. More. col. 8. Digeſt. de Iuriſdict. omnium Iudicum. Iaſ. l. A Iudice. col. fin. de Iudiciis. l. 2. infrà Commun. de legatis. Sed hanc differentiam reprobat Alexand. in d. l. More. & Decius hîc. Adde Feli. cap. Si pro debilitate in princip. de offic. deleg.

¶ *Mortem.*] Vide quæ dixi ad Decium in l. Eius qui §. Quas actiones, in fine Digeſt. Si certum petatur.

AD LEGEM *Si quis aſſeret vnicam,*

EIVSDEM RVBR.

¶ *Secus.*] Decius Tholoſana 403. Alexand. conſil. 106. num. 19. lib. 2. vbi dixi. Alex. conſ. 92. num. 14. lib. 2. Iaſ. conſ. 104. lib. 1.

¶ *Vile.*] Vt etiam amittat nobilitatem. Guido Papæ. deciſ. Delphi. 90. Aymo. conſ. 163. num. 1.

AD RVBRIGAM *De edendo.*

¶ *Vaſallo.*] Dixi in conſuetud. Pariſ. § 30. q. 38.

¶ *Gerundij.*] Plenè dixi in conſuetud. Pariſ. §. 3. Gloſſ. 2. §. 13. gloſſ. 7.

¶ *Libellus.*] Adde Alexand. conſil. 55. num. 16. lib. 5. & quæ ibi dixi.

AD LEGEM *Ipſe diſpice.* 1.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Liber.*] Dixi in conſuetud. Pariſ. §. 5. num. 19.

¶ *Frater.*] Scilicet Lancelot. Decius, qui hunc Decium erudiuit.

¶ *Tempus.*] Dixi in Tract. Contract. & vſurar. numero 516.

¶ *Libros.*] Idem Iaſ. hîc col. penul. ſed prior affirmatiua practicatur & benè.

¶ *Poteſt.*] Philip. Decius conſil. 22. num. 2. vbi dixi.

AD LEGEM *Is apud quem.* 2.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Notario.*] Alciat. tract. de Præſumpt. Reg. 3. Præſumpt. 14. num. 3. Alexand. conſil. 213. num. 6. lib. 5. vbi dixi.

¶ *Bald.*] Sed iſtud dictum Bald. cum ſequenti, falſum eſt, vt etiam ſentit Decius & benè.

¶ *Iuris.*] Idem Guido Papæ deciſ. Delphin. 242. Stephan. Bertrand. conſil. 298. (Scripſi aliàs.) col. 2. lib. 2. Pariſ. de Puteo tract. ſyndic. chart. 44. in partis. Alciat. Hic in fin. gloſſ. 1. Decius cap. 1. col. 9. de Probat. Contrarium tenet Iaſ. hîc col. 2. poſt Petr. de Ferraria, in for. peten. cop. inſtr. gloſſ. 1. Ego dico quòd Petrus de Ferraria optimè loquitur, ſi rectè intelligatur, ſcilicet quando producuntur apud acta: hoc eſt, deſignantur in inuentario, vt ſint pars actorum, quia tunc neceſſe eſt edi, niſi quatenus quandoque ſtylus quorundam Tribunalium repugnat. Debet igitur communis opinio intelligi, quando extra Iudicium dantur Iudici. Ita etiam tenet hîc Franc. Ripa. num. 2.

¶ *Copia.*] Hoc verum quamdiu durat extraordinaria inquiſitio, ſecùs eâ perfectâ, poſtquam iudicium redactum eſt ad formam ordinariæ cognitionis.

¶ *Breuitate.*] Alexand. conſil. 118. col. 2. vbi dixi. Adde Decium conſil. 403. Aymo. conſil. 153. columna 1.

¶ *Probationes.*] Imò ſi factæ ſint & productæ, ſunt de actis & ſubſtantia cognitionis, & illis non viſis non valet ſententia, & ſic falſa hæc limitatio.

¶ *Citato.*] Falſum eſt, niſi comparuerit, vel niſi in caſibus, vbi præiudiciatur ſcienti. Vide quæ dixi in Annot. ad Decium conſil. 187.

¶ *Præſumptionem.*] Minorem tamen ſemiplena probatione, vt tenet Franciſc. Curt. ſenior, conſil. 72. Plenè dixi, in conſuetud. Pariſ. §. 5. num. 39. cum ſeq.

¶ *Tractatur.*] Alexand. conſil. 86. col. 2. lib. 2. vbi dixi latè. Hippol. Marſil. repet. 2. l. De vnoquoque. Digeſt. de re iudicata.

¶ *Facto.*] Dixi in conſuetud. Pariſ. §. 5. num. 8.

¶ *Acta.*] Deciſ. Tholoſ. 179. Alex. conſil. 209. lib. 7. Matth. Afflict. deciſ. Neapol. 181.

¶ *Annos.*] Vide Alciat de Præſumpt. Reg. 1. Præſumpt. 44. Alexand. conſil. 1. num. 42. vbi dixi & conſil. 27. ad fin. lib. 7.

AD LEGEM *Edita.* 3.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Ang.*] Qui tamen ibi monet cauendum ſicut ab igne. Adde Decium l. Precibus, col. 2. infrà de Impuber. & aliis ſubſtitut. conſil. 377. col. 4. Iaſ. l. 1. col. 2. Digeſt. quod quiſque iuris. Cor. conſil. 145. lib. 1. conſil. 7. lib. 4.

¶ *Actionis.*] Et benè, quia poteſt ſola actio indicati ad hoc terminari.

¶ *Principali.*] Dixi in conſuetud. Pariſ. §. 1. gloſſ. 5. numero 99.

¶ *Moder.*] Scilicet Felin, Adde Iaſ. l. Naturaliter, §. Nihil commune. col. 23. de Acquir. poſſeſſ. contra Alex. in d. l. Si ſeruus, quem eod. tit.

¶ *Gabella.*] Dixi in conſuetud. Pariſ. §. 22. q. 4.

¶ *Quæſitum.*] Peruſ. conſil. 338 conſil. 340. lib. 1. conſil. 46. lib. 2. Alexand. conſil. 2. num. 14. lib. 7. vbi dixi.

¶ *Hæres.*] Idem Socin. cap. fin. col. 21. de lib. oblat. Iaſ. l. Si quis à filio. §. 1. de legat. infrà. Petr. Stella in l. Qui Roma. 55. Augerius de verb. oblig. Alciat. l. 2. §. Ex his. num. 2. eod. tit. Sed in præſenti verior eſt opinio Decij. Dixi ad Decium conſ. 55.

¶ *Appellat.*] Alex. conſ. 59. num. 9. lib. 4. vbi dixi. Cor. col. 2. col. 3. lib. 4.

¶ *Principalem.*] Sed non contra tertium. Bald. l. Eſt in arbitrio. infrà de Act. & oblat. Paul. conſil. 447. lib. 1. Bald. autem in d. lege. Eſt in arbitrio, reddit rationem inter cumulationem perſonarum vel actionum. Ego verò viuam & politicam rationem do, tùm ob æquitatem, tùm vt lites citiùs finiantur, vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 70.

¶ *Prius.*] Latè Felin. cap. 2. de Reſcr. Dixi ad

Digitized by Google

Alexand. conſil. 81. num. 9. lib. 6. Nicol. Boer. deciſ. Burdegal. 16.

¶ *Delatio.*] Latè dixi in conſuetud. Pariſienſ. §. 5. num. 75.

AD LEGEM *Qui accuſare* 4.

Eivsdem Rvbr.

¶ *Aſſerere.*] Sed benè reum, vt tradit Decius, l. Qui in alterius num. 7. de Reg. iuris.

¶ *Occultat.*] Niſi vbi tenetur edere, vel aliàs eſt in mala fide.

¶ *Omittendo.*] Idem Rom. ſin. 401. inci. intereſſe. Sed indiſtinctè dicendum contrarium, ſiue iure actionis, ſiue officio Iudicis doloſus teneatur, vt plenè ſcripſi in Annotat. ad Alex. conſil. 214. num. 3. lib. 7. & in Tract. de in litem iurando.

AD LEGEM *Non eſt nouum* 5.

Eivsdem Rvbr.

¶ *Semper.*] Imò niſi de ſolutione conſtet per modum promptæ fidei.

Ad §. *Si quis in aliquo.* *Leg.* *Procurator* 7. eiuſd. Rubr.

¶ *Exempli.*] Dixi plenè in conſuetud. Pariſ. § 5. num. 33. cum ſeq.

¶ *Didiciſſe.*] Idem Decius cap. 1. in princ. de fid. Inſtrument.

¶ *Subſcribat.*] Dixi in conſuetud. Pariſ. § 5. num. 42. & ad Alexand. conſ. 147. num. 4. lib. 2.

¶ *Arbitro.*] Dixi in conſuetud. Pariſienſ. § 5. numero 26.

¶ *Mortui.*] Alexand. conſil. 106. in fin. lib. 5. vbi dixi.

¶ *Periti.*] Decius cap. Quoniam contra falſam. in fin. de Probat. Alciat. de Præſumpt. 31. Franciſc. Rip. l. 1. num. 81. & ibi Purpura num. 177. Digeſt. Si certum petatur. Alexand. conſil. 196. num. 9. vbi dixi. lib. 2. Andr. Tiraquell. tract. Retract. conuent. §. 1. gloſſ. 7. num. 55. cum ſeq.

¶ *Secùs.*] Alex. conſil. 21. vbi dixi. lib. 1.

¶ *Relatio.*] Dixi in conſuetud. Pariſ. §. 5. num. 74. cum ſeq.

AD LEGEM *Et quæ à dimo.* 8.

Eivsdem Rvbr.

¶ *Generaliter.*] Alexand. conſil. 141. num. 5. lib. 2. vbi dixi. Decius l. fin. col. 3. infrà. de Bonor. poſſeſſ. ſecund. Tab. l. vbi repugnantia, de Reg. iuris.

¶ *Criminosè.*] Deciſ. Tholoſ. 69. 241. 372. 412. Iaſ. l. qui iuraſſe. §. in fin. de iureiurando.

¶ *Quantitas.*] Cœpol. Cautel. *Mihi.* 273. Idem Decius conſil. 146. col. penult. conſil. 536. col. 3. in c. 1. col. 21. de Probat. Andr. Tiraquell. in tract. Retract. prox. in fin. num. 90. Sed non eſt verum, niſi vel conſtet de dolo vero debitoris, vt poſſit iuramentum in litem deferri creditero, vel niſi actor probauerit certam quantitatem pluſquam ſemiplenè cum veriſimilitudine, vt poſſit ei deferri iuramentum in ſupplementum, iuxta l. in bonæ fidei. Cod. de reb. cred.

AD RVBRICAM *De in ius vocando.*

¶ *Proceſſus.*] Imò eſt pars potiſſima, & fundamentum totius proceſſus, ſiue datus ſit parti, ſiue ſoli iudici, per modum productionis. Sed ſimplex Scriptura, ſeu petitio præparata pro futuro libello, nondum eſt libellus.

AD LEGEM *Sicut bonis* 1.

Eivsdem Rvbr.

¶ *Vxori.*] In terminis eiuſdem ſtatuti Parmenſis, Franciſc. Curt. ſenior, conſil. 11. Iaſ. conſil. 112. lib. 1. conſuluerunt idem eſſe, è contra in vxore, vt non poſſit legare viro. Idem Iaſ. in l. fin. infrà. de indict. vid. tollend. Sed contrarium in eiſdem terminis, quod vxor non ſit prohibita, latè conſuluit Socin. conſil. 74. *Difficultatem.* lib. 3. Et ſequitur Alciat. de verb. ſignific. lib. 2. pag. 41. Et eſt veritas, non ſolùm, quia poteſt eſſe diuerſa ratio in vxore, ſed quia correctio iuris communis non debet extendi. Vnde licet ſit in viro correctum, non tamen debet intelligi correctum in vxore. Idem multò fortiùs dico, ſi ſtatutum prohibitiuum loqueretur ſolùm de vxore. Vnde in terminis conſuetudinis Lotharingiæ, quæ vult quòd vxor non poteſt legare viro, nec aliud dicit, ſæpè conſului virum non eſſe prohibitum legare vxori, & memini me ita iudicaſſe in cauſa Lotharingiæ ad me tranſmiſſa. Pleniùs dixi in conſuetud. Pariſ. §. 159.

¶ *Emptor.*] Curtius ſenior conſil. 8. Nicol. Boer. deciſ. Burdeg. 48. num. 4.

AD LEGEM *Venia* 2.

Eivsdem Rvbr.

¶ *Fiſcum.*] Idem Iaſ. hìc, & in l. Si non ſortem, §. Libertus. col. 8. Digeſt. de condict. Indeb. In l. 2. Cod. de iure emphiteut. Ang. Aret. in tract. Malefic. in verbo, Et eius bona publicamus. Cardin. Florent. Clement. 3. quæſt. 8. de iure patron. Secundum iſtos Eccleſia remanet libera. Contrarium ſimpliciter quòd tranſeat in fiſcum tenet Auffrerius in repet. Clem. 1. Offic. Ordin. Reg. 4. fallent. 21. Roc. Curt. tract. de iure patron. verſic. *Ipſe*, vel *Is à quo*, quæſt. 29. Decius cap. Quanto, col. 7. de Iudiciis. Breuiter dico, quòd non tranſit in fiſcum, cùm non ſit propriè hæres, & hoc, niſi ſit annexum certo fundo, putà caſtro, quia tunc tranſit ad omnem ſucceſſorem caſtri.

¶ *Parum.*] Hanc etiam differentiam improbat Andr. Tiraquell. in tract. Retract. in princ. num. 65. Dixi ad Alexand. conſil. 8. num. 14. lib. 4.

¶ *Odioſum.*] Decius, l. Si quis nec cauſam. Si certum petatur Curt. ſenior conſil. 44. num. 30. Albert. Brut. tract. de Statu exclu. fam fol. 5. Vide Alexand. conſil. 141. num. 9. lib. 7. vbi dixi.

¶ *Perſonam.*] Vide infrà de ſucceſſor. Edict. l. 1. num. 3. vbi dixi.

AD LEGEM *Qui in poteſtate.* 3.

Eivsdem Rvbr.

¶ *Secùs.*] Imò idem quia iure non cauetur.

AD RV-

Digitized by Google

AD RVBRICAM *De Pactis*.

¶ *Conſentire.*] Idem Alciat. hîc. Iaſ. in Rub. Digeſt. de verborum obligat. Sed verius eſt eſſe dictum, non factum. l. Sciendum. §. dictum. de Ædil. Edict. vt decidit Bald. in l. Senium. Cod. Qui teſtament. facere poſſ. & ſic non eſſe pactum, niſi adſint alia ſigna conſenſûs & acceptationis: & in hanc inclinant Aret. l. 2. Digeſt. de legat. 1. Decius hîc. Alciat. in Rub. de verb. obligat. Decius conſil. 245. num. 9. & in l. Semper qui non prohibet. digeſt. de reg. iuris. num. 4. Quos etiam citat Andr. Tiraqu. in repet. l. Si vnquam, verbo, *Donatione largitus*. num. 128. Cod. de reuocand. donat. Quamuis Franciſcus Purpur. & Franciſc. Ripa. hîc num. 5. nitantur defendere communem contra Dec.

¶ *Verbis.*] Imò non requiruntur præcisè verba, ſi ſint alia ſigna conſenſus & acceptationis, vt nuper dixi.

¶ *Contrarium.*] Conſil. 245. in fine. Sequitur Franciſc. Purpur. in l. Rogaſti. §. Si tibi. num. 64. digeſt. Si certum petatur. Si certum petatur. Vide infrà qui teſtament. fac. poſſ. l. Senium. num. 47.

¶ *Ratio.*] Decius d. l. Aliud, in princip. digeſt. de reg. iur. Andr. Tiraquell. in repet. l. Si vnquam, verbo *Donatione largitus*, numero 278. Cod. de reuocand. donati.

AD LEGEM *Conditionis* 1.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Partem.*] Latè Andreas Tiraquell. in d. repet. verb. *Omnia vel partem*, & in verbo, *Donatione largitus*.

¶ *Reuertatur.*] Tiraquell. in d. repet. verb. *Reuertatur*.

¶ *Vno.*] Alexand. conſil. 167. num. 19. lib. 7. Alber. 2. part. Statu. quæſt. 100. Iaſ. l. Singularia. col. 3. Si certum petatur. l. Gallus, §. Sed ſi is. col. 1. 2. De liber. & poſthum. conſil. 185. col. fin. lib. 2. Felin. cap. Omnes. diſtinct. 1. Decius cap. Accepta. de Appellat. cap. Prudentiam. §. 1. de Offic. deleg. conſilio 627.

¶ *Neget.*] Bald. cap. 1. in princ. col. 5. de prohib. feud. alien. per Federicum. Ægid. Bellamer. Deciſ. 691. fallent. 4. Decius capit. Nam concupiſcentiam. lect. 1. col. 1. Præp. Ex parte. col. 2. de Conſtitut. capit. Poſtquam. col. 1. de Elect. conſil. 490. num. 6.

¶ *Libr. 5.*] Sed ibi illud conſilium Alexandri latè reprobaui, & dictam limitationem falſam eſſe oſtendi, contra quam etiam tenet Alexand. conſil. 24. num. 7. cum ſeq. lib. 3. Curt. ſenior. conſil. 42. col. 5. Bertr. conſil. 82. lib. 1. conſil. 223. lib. 2. Iaſ. conſil. 14. lib. 6. lib. 2.

¶ *Conſului.*] Vt in conſ. 70. conſ. 270. vbi dixi, & conſ. 318. ſed Petru. Pau. Pariſius contra tenet, & ea conſilia reprobat, conſ. 87 n. 28. cum ſequent. lib. 2. Decius quoque variauit & contra tenuit, conſ. 287. & conſil. 296. in fin.

¶ *Conſtat.*] Idem latè Anton. Corſet. in repertor. verb. *Emphyteuta Eccleſiæ*. Facit Corn. conſil. 251. col. 2. lib. 1.

¶ *Adita.*] Dixi in conſuetud. Pariſ. §. 4. num. 6. Alexand. conſil. 36. num. 11. lib. 4. Decius l. Eius. §. fin. num. 8. digeſt. Si certum petatur.

¶ *Notarij.*] Paul. conſil. 295. lib. 2. conſil. 171. eod. lib. latè. Decius conſil. 226. & in l. Contractus. num. 22. de reg. iuris vbi tetigi. Et hæc opinio Decij tandem approbata fuit in hoc regno per conſtitut. regiam anni 1539. §. 133. Sed de iure verior erat opinio Bartoli, & communis, ſecundùm quam ſæpè conſului, & paſſim conſuli vidi per peritos Aduocatos, & etiam iudicari arreſtis huius Senatus Pariſienſis ante dictam conſtitutionem. Dico tamen quòd dicta communis opinio debet intelligi quando negotium fit ſeriò & relinquitur inſtrumentum penes Notarios publicos, vel penes amicum donatarij, extra donantis poteſtatem: Secùs ſi donator omnes ſchedas, etiam protocolla penes ſe trahat in ſua poteſtate, quia tunc apparet, quòd donatio non eſt concluſa, ſed vult donator eam pendere à ſua poteſtate, quod eſt repugnans, & ſic donatio non valet etiam in terminis iuris, nec opinio communis procederet, vt de facto conſului in 1. quæſt. de re geſta ante dictam conſtitutionem Faciunt quæ dixi in conſuetud. Pariſ. §. 560.

¶ *Alex.*] Bald. hîc in fine. Sed quòd etiam in contractibus locum habeat hæc cautio, ſentit Decius hîc, & benè. Idem Bald. in authentic. Cui relictum, in fine, infrà de indict. viduit. toll. in l. 1. in fin. infrà, vt in poſſeſſ. legat. Aret. Socin. Franciſc. Ripa hîc in fine.

AD LEGEM *Poſt venditionem* 2.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Eccleſia.*] Imò quia iure nouo cauetur, & ſic, quicquid dicat Decius, rectè conſuluit Petrus de Anchara, quem ſequitur hîc Alciatus, & benè

¶ *Sciebant.*] Idem Alciatus, & benè, quicquid dicat Decius.

¶ *Sciuerit.*] Imò, quia eligitur & adducitur à delegante, qui magis ſcire debet, & de quo confidit credito, cuique iuſtius eſt imputari.

AD LEGEM *Stratum* 3.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Familiam.*] Idem Alciat. hîc. vide deciſ. Tholoſ. 163.

¶ *Prælato.*] Dixi in conſuetud. Pariſienſ. §. 30. quæſt. 29.

AD LEGEM *Poſtquam liti* 4.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Beneficiali.*] Niſi in poſſeſſorio, vt per Gemınian. Philip. Franc. cap. duobus, col. 2. de Reſcrip. in 6. cap. vnico in fin. De eo qui mittit in poſſ. cau. rei ſer. in 6. Felin. cap. Olim. col. 6. de Reſcript. Nicol. Boeri. deciſ. Burdegal. 89. Aymo. conſil. 93. numero 4.

¶ *Vera.*] Imò eſt vera, quia renuntians iuri ſuo, vel liti, non ob id videtur fateri aduerſarium habere ius. Bald. l. Si te. de ing. man. Ludou. Roma. Sing. 781. Purpura hîc num. 91. 98. nec videtur cedere ius ſuum, & ſic eſt idem, vt in d. l. Si pro fundo.

¶ *Acceptaui.*] Et benè, per ea, quæ dixi etiam ad Alexand. conſil. 111. num. 7. lib. 3. Adde Decium cap. At ſi Clerici in princ. col. 2. de iudic.

¶ *Minus.*] Dixi ad Alexand. conſil. 171. num. 14. libro 6.

¶ *Integrum.*] Dixi in conſuetud. Pariſ. §. 1. Gloſſ. 7. num. 6.

AD LEGEM *Creditori*, 5.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Grauius.*] Idem Alciat. & benè, ne modus excedatur.

¶ *Iuramentum.*] Sed non prodeſt ad exceſſum. Alciat. hîc & benè.

¶ *Reſiduo.*] Claudius de Sciſſello. l. Pactum Curatoris ad fin. infrà e. Cæpol. Cautel. 167. Roma. ſing. 699. Cor. conſil. 33. col. pen. lib. 2. conſil. 295. in princip. lib. 4.

¶ *Cauſa.*] Idem Bar. in l. Sicul. infrà de Repud. hæred. in cap. 2. col. 1. de fide inſtrum. Idem Petr. de Anch. in repet. cap. 1. de Conſtitut. col. 70. Alex. conſil. 4. col. penult. lib. 1. & in addit. ad Baldum, in d. l. Sicut Decius conſil. 681. col. 1. Sed eſt falſum, quia æquè in publico, vt in priuato inſtrumento requiritur cauſſa Gloſſ. Cùm de indebito, digeſt. de probationibus. Cato in d. cap. Si cautio. in princip. Gloſſ. Panorm. cap. Sicut. in fin. de re iudic. Paul. conſil. 169. lib. 2. Salic. in d. l. Cum de indebito. §. col. 1. Iaſ. in l. iuris gentium. §. quod ferè. l. Tale pactum in princ. digeſt. de Pactis. Quin etiam Bald. in l. Si non ſortem. §. 1. digeſt. de condict. indeb. & ita practicatur, vt pleniùs dixi in conſuetud. Pariſ. §. 166.

AD LEGEM *Pacta quæ contra* 6.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Verum.*] Imò verum eſt, quia lex rationalis & politica, habet fundamentum in iure naturali. l. Vt vim de iuſtit. & iure. l. 1. digeſt. de legib.

¶ *Commune.*] Sed verior eſt de iure quòd non firmatur. vt tenetur Bald. cap. Cum contingat. col. penult. de iureiur. conſil. 29. l. 1. conſil. 398. conſil. 471. lib. 5. Andr. Barbat. inter conſilia Curtis ſenioris, conſil. 66. Dixi ad Alexand. conſil. 8. num. 3. lib. 2. conſil. 53. num. 8. lib. 7.

¶ *Extenſiuum.*] Alexand. conſil. 13. num. 6. vbi dixi. lib. 4. conſil. 59. in fin. lib. 5. Franciſc. Rip. l. Qui Romæ. §. duo fratres. numer. 76. de verbor. obligat.

¶ Decreti.] Socin. cap. Si diligenti. col. 3. de for. comp. Andr. Tiraquel. repet. l. Si vnquam. verb. *Reuertatur*, num. 166. Cod. de reuoc. donat.

¶ *Renuntiari.*] Et benè. Oldra. quæſt. 197. in fin. Gemin. cap. Statutum de Reſcript. in 6. Alexand. conſil. 95. *Viſis.* col. 1. lib. 4. Felin. cap. Cæterum. col. 12. de Reſcript. & ibi Decius col. pen. Curt. iunior. l. penult. col. 5. num. 35. infrà de pact.

¶ *Fructus.*] Dicendum, vt nouè dixi in tract. de eo quod intereſt. num. 205. cum ſeq.

¶ Partes.] Felin. cap. Cum Ioannes. col. 2. de fide inſtrument. Decius conſ. 543. col. conſ. 648. dixi in conſuet. Pariſ. §. 24. & in tract. vſur. num. 243.

AD LEGEM *Debitori* 7.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Modus.*] Anton. Corſet. in ſing. verb. *Manumiſſio.* Alexand. conſ. 102. col. 1. lib. 1. vbi dixi.

¶ *Conditio.*] Dixi in conſuetud. Pariſ. §. 13. gloſſ. 7. numero 3.

¶ *Contra.*] Imò ſed ſub moderatione vſque ad vires inuentarij, quod ad hunc finem exhibere tenebitur, vt dixi in conſuetud. Par. §. 171.

¶ *Secus.*] Scilicet quatenus remanet & lucratur ex bonis defuncti, vt eatenùs excludatur à vendicando rem venditam per defunctum. Idem Paul. Iaſ. & communis in l. finali §. In computatione. Cod. de iure deliber. Alexand. conſil. 30. num. 7. lib. 6. Fulgoſ. conſil. 67. *Paterfamil.* col. 1. dixi in conſuetud. Pariſ. §. 150.

AD LEGEM *Si paſcenda pecora* 8.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Poſuit.*] Petr. de Vbal. tract. Societ. part. 5. quæſt. 24.

¶ *Communem.*] Et veram, vt per Petr. Anchar. repet. cap. Peccati venia. col. 10. de reg. iur. in 6. Roma. conſil. 346. conſil. 520. Laurent. de Rodulph. repet. cap. Conſuluit. part. 2 quæſt. 19. de vſur. Socin. conſil. 165. lib. 2. Cor. hîc & conſ. 266. conſ. 311. libro 3. conſil. 58. lib. 4. Aymó. conſil. 173. col. 1. Panormit. conſil. 77. lib. 1. Franciſcus Purpura hic. columna 3.

¶ *Officij.*] Decius l. Quod te. in princip. Si certum petatur. Alexand. conſil. 158. num. 3. vbi dixi. lib. 2.

AD L. LEGEM 10.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Mercatorum.*] Alexand. conſil. 80. num. 12. vbi dixi. lib. 5. conſil. 113. num. 11. lib. 6. Purpur. l. Singularia. num. 90. Si cert. per.

¶ *Vna.*] Alber. 2. Statut. quæſt. 39. quæſt. 152. Felin. col. finali. col. 1. de offic. deleg. Anton. Corſet. tract. de poteſtate regia. col. 8 Iaſ. l. 1. col. 7. digeſt. de offic. eius, cui mandat. eſt iuriſdict. Anton. Baueria tract. de Mora. col. 2.

¶ *Correſpectiuum.*] Cor. conſil. 23. col. fin. lib. 5. conſil. 306. conſil. 319. lib. 3. Decius conſil. 243. conſil. 336. & in l. certi condictio. §. Si nummos num. 14. Si cert. per. Purpur. hîc num. 14.

¶ *Iuratus.*] Alexan. conſil. 27. num. 8. vbi dixi lib. 1. conſil. 38. col. 2. lib. Decius cap. Conſtitutus. col. 3. de Reſcript. Matth. Afflict. deciſ. Neapol. 5. deciſ. 3. num. num. 113.

AD LEGEM *Pacta nouiſſima* 11.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Interuallo.*] Alexand. conſil. 28. col. 2. vbi dixi lib. 5. conſil. 29. num. 19. lib. 7.

¶ *Bar.*] Quem ſequitur Decius hîc & benè. Adde Franciſc. Rip. cap. Cùm M. Ferra. char. 13. Alciat. in l. deteſtatio. col. 9. de verb. ſignific.

¶ *Nolle.*] Anton. Rub. rep. d. §. Morte. 321.

¶ *Durare.*] Deciſ. l. In omnibus cauſis. in fin. de reg. iur. conſil. 488. num. 23. Alex. conſil. 98. vbi dixi lib. 3. Nicol. Boer. deciſ. Burdeg. 100.

AD LEGEM *In bonæ fidei* 13.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Contrarium.*] Et ſic hanc partem, quòd non cadit à iure luendi tenet hîc Decius. Idem Alexand. conſil. 228. num. 5. lib. 6. Alciat. de verb. ſignific.

ſignific. lib. 2. & in tract. de Præſumpt. reg. 3. Præſumpt. 45. Ludou. de Gozadi, conſil. 46. num. 26. vbi dicit ita ſe ſimpliciter tenuiſſe ſuper l. 2. in fin. Cod. de pact. inter emptorem & vendit. Sed nouiſſimus Alciat. in l. Petens in fine, eodem dubitat, & in contrariam ſententiam magis inclinat. Breuiter dico Cæpolam malè dixiſſe, & diſtinxiſſe an pactum factum ſit ſeorſum, an in eodem inſtrumento, quia non refert. Cęteri quoque doctores malè diuerſos caſus confuderunt. Ego dico, quòd ſi pactum factum eſt ab eo, qui plenè erat dominus & liberaliter rem ſuam concederet in emphyteuſim ſub hoc pacto, tunc opinio affirmatiua vera eſt. Sed in caſu, in quo loquitur Cæpola in emptore, negatiua opinio vera eſt, vt plenè dixi in conſuetud. Pariſ. §. 54. quò remitto.

AD LEGEM *Si pacto, quo pœnam* 14.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Abſque.*] Decius cap. Cum ceſſante in fin. de Appellat. Ioann. Fabr. l. 1. in fin. Cod. Sentent. reſcind. non poſſe. Ang. Alexand. d. l. de vnoquoque. col. 2. digeſt. de re iudic. Gemin. conſ. 53. Alex. conſ. 179. lib. 6. Ægid. de Bellamer. deciſ. 6'4. ſed, vt mox ſubdit Decius, & dixi ad Alexand. conſ. 5. col. 1. lib. 2. veritas eſt requiri citationem partis, quæ in omni negotio quantumuis ſummario & notorio ſemper requiritur, vt pridie in pulchro & quotidiano caſu eſt iudicatum, me orante in ſupremo hoc Senatu, cùm pendente lite in caſu poſſeſſorio, *vti poſsidetis*, inter hæredem & viduam defuncti, prætendentem donationes, hæres impetraſſet reſcriptum, ſeu commiſſionem regiam in Cancellaria, narrando quòd per errorem omiſerat petere fieri inuentarium, & mandabatur primo iudici, vel commiſſario loci facere illud inuentarium, ſeu deſcriptionem mobilium, litterarum & titulorum ſucceſſionis, nihil amouendo aut transferendo, non obſtantibus oppoſitionibus, aut appellationibus quibuſcumque, vidua verò venienti hæredi & Commiſſario fores occluſit & appellauit ab executione Reſcripti, & anticipata fuit in hoc Senatu: vbi cauſam ab aliis tanquam deploratam derelictam, ſub ipſum tempus, quo vidua, niſi acquieuiſſet, in multam dedicanda videbatur, ſuſcepi, perorauí & vici, in publicis cauſarum actionibus, die Iouis 29. Iul. anno 1546. & areſto dictum, malè executum fuiſſe, hæres in expenſas cauſæ appellationis damnatus, ſaluo & præſeruato ei petere confectionem inuentarij coram iudice ordinario, & ſic parte prius vocata & audita & rectè. Quid enim periculoſius, quàm hoc colore domos alienas ex inopinato ingredi, perfodere, ſecreta omnia percunctari, & deſcribere? Iam enim domi nec vlla quidem eſſet ſecuritas, cui noxiæ memorabile illud areſtum præſentaneum affert antidotum. Et quãuis diſertiſſimus hæredis aduocatus magno molimine contenderet, ſaltem hodie me audito permitti debere, citans omnia iura ex ſimplici deſcriptione ſemper permiſſa, vt per Iaſ. in l. Si fideiuſſor. §. Satiſdatum. n. 25. Qui ſatiſd. cog. & per doctor. in l. defenſionis facultas. Cod. de iure fiſc. lib. 10. nihil tamē aliud obtinere potuit, quàm hoc reſeruari petendum coram iudice cauſæ principalis, & iuſtiſſime, quia vt dicebam, (& erat cardo cauſæ & victoriæ) quæcumque cauſæ cognitionem, quamuis ſummariam, deſiderant, per libellum expediri non poſſunt.

¶ *Naturam.*] Dixi in tractatu vſurar. numer. 82. numero 388.

¶ *Aliud.*] Decius conſilio 48. numero 9. dixi in conſuetudine Pariſ. §. 55. Gloſſ. 1. quæſt. 3.

AD LEGEM *Pactum quod dotali* 15.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Iuramento.*] Idem Purpur. hîc. col. 2. & benè. Et generaliter dico, quòd quoties non valet pactum contra bonam legem ciuilem nec etiam valet iuramentum, l. Non dubium. ſuprà de legib. niſi eadem lex exciperet iuramentum.

¶ *Intereſſe.*] Vera eſt opinio Baldi, quòd non poteſt agi ad intereſſe, hoc nomine: ſed ſi hac ratione quis inductus eſt ad ducendam indotatam, vel incongrua dote. Poteſt agere contra decipientem, vel eius hæredem ad dotem, vel dotis congrua ſupplementum, etiamſi ille deceptor non tenebatur aliàs dotare. Arg. l. Si quis affirmauerit. de dolo, & ita nuper conſului. Sed ſi habuit congruam dotem, nulla ſupereſt actio.

¶ *Caſtro.*] Et ſic in certis rebus. Deciſ. Tholoſ. 452. Alexand. conſil. 28. in fin. lib. 3. vbi dixi. Bertrand. conſil. 4. *Viſo.* in 2. dubio. conſil. 78. lib. 3. Ludou. Gozadi conſilio. 87. Aymo. conſilio. 19. numero 7.

AD LEGEM *Cum proponas* 16.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Commune.*] Alexand. conſil. 43. in fin. lib. 2. vbi dixi.

¶ *Poſſunt.*] Alex. conſ. 18. lib. 2. vbi dixi.

AD LEGEM *Si creditores* 18.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Proteſtatione.*] Et benè, vt latè dom. Petrus Stella hîc, licet Decius dubitet.

¶ *Secùs.*] Imò idem dicendum, quòd ſimplex electio vel receptio non præiudicat. l. Reos, infrà de fideiuſſ. l. Si ex toto. in princip. de leg. 1. ſed benè petitio in iudicio ſub commemoratione virilis, l. liberum. Cod. de fideiuſſ. vel receptio ſub nomine virilis, vt hîc, & dixi ad Alexand. conſil. 178. num. 12. libro 7.

AD LEGEM *Licet* 19.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Pia.*] Idem Iaſ. col. 1. & malè: nec debet hæc lex extendi.

¶ *Paganum.*] Idem Lancelot. Dec. Alciat. hîc & malè, quia hæc lex ſequitur de vtroque milite.

¶ *Vltra.*] Idem Alciat. & benè. Idem Decius l. Generaliter, col. 4. infrà de Inſtitut. & Subſtitut. conſil. 391. Cor. conſil. 31. lib. 1. Vide Decium conſil. 236. conſil. 426.

¶ *Alexand.*] Idem Iaſon & Alciat. hîc.

AD LEGEM *Traditionibus* 20.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Socio.*] Idem Alexand. conſil. 137. col. pen. lib. 2. Limito 1. vt procedat, ſi ſocius emptor non incumbebat poſſeſſioni: limito 2. vt procedat, etiamſi

ſimul cum vendente poſſeſſioni incumberet : ſed non apparet actum eſſe, poſſeſſionem transferri ex ſolo contractu, vel ex tunc. Secùs, ſi emptor ſolus, vel etiam cum vendente, incumbebat poſſeſſioni, & quod emptor nomine ſuo ibi ſtaret, vt tenet Alciat. hic & benè.

¶ *Domic.*] Dixi latè in conſuetud. Pariſ. §.1. gloſ. 5. num. 32. cum ſeq.

¶ *Conditionalis.*] Alexand. conſil. 33. num. 5. lib. 6. vbi dixi.

¶ *Fides.*] Franciſc. Purpur. l. Cum fundus, §. 1. num. 18. Si certum petat. licèt Fabian. tract. de Empt. & vend. col. 63. in contrarium eat. Adde quæ dixi in conſuetud. Pariſ. §. 23. num. 17.

¶ *Speciale.*] Imò vt probat text. in l. 3. dig. de contrah. empt. Dixi in conſuet. Pariſ. §. 25. num. 11. cum ſeq. Adde Andr. Tiraquell. tract. Retract. Conuent. §. 1. Gloſſ. 7. num. 15.

AD LEGEM *Cum proponas* 21.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Habetur.*] Bald. l. 1. in fin. infrà de his, quæ pœn. num. l. 2. col. 5. infrà, de iure Emphy. tex. Alexand. l. Semel mora. col. 2. digeſt. Solut. Matr. Dec. conſil. 380.

¶ *Impugnauit.*] Decius l. Cum fundus. §. Seruum tuum. num. 21. Si cert. pet. Felin. cap. Capitulum. col. 13. de Reſcript.

AD LEGEM *Pactum Curatoris* 22.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Pœnalis.*] Roma. conſil. 94. col. fin. conſil. 114. col. 3. Felin. cap. 1. col. 8. Vt lite non conteſt. Iaſ. l. Si conſtante. col. 14. l. Si mora. col. 1. Solut. Matr. l. in princ. col. 3. Si quis ius dicent. non obtemper. Purpur. l. Cum quid. col. penult. Si cert pet.

AD LEGEM *Filius* 23.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Verior.*] Imò falſa, vt tenet Alciat. hic & benè. Fallit in quantum filius partem debiti, vel aliquid, recepiſſet à debitore, vel in quantum tanquam procurator patris contraxiſſet cum debitore fraudem non participante.

¶ *Roma.*] Idem Roma. conſil. 461. Fabia. de monte ſancti Sauini. tract. de Empt. & vendit. col. 15. Sed verior eſt opinio Bartoli, quam ſequuntur Decius, Alciatus, hic. Cor. conſil 313. *Conſtat.* col. 3. lib. 4. Matth. Affli &. deciſ. Neapol. 147. Ruger. de Mota. repet. l. Traditionibus. num. 45. ſuprà eodem.

AD LEGEM *Si actionem* 23.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Qualificato.*] Franciſc. Ripa. repet. l. Re coniuncti num. 210. de legat. 3 dixi in conſuetud. Pariſ. §. 9. Gloſſ. 4. num. 4. num. 7. & in Annotat. ad Alexand. conſil. 149. num. 5. lib. 7.

AD LEGEM *Debitorum* 25.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Domini.*] Andr. Iſer. de prohibit. feud. alien. per Fed. §. Illud quoque. col. 3. cum ſeq. In vſib. feud. Ioann. Igneus, repet. l. donationes. col. 1. Cod. de donat. inter vir. & vxor. Steph. Bertrand. conſil. 39. *Quicquid ſit.* conſil. 238. *Domini ciuitatum.* col. 1. lib. 2. conſil. 1. lib. 3. dixi in conſuet. Pariſ. §. 1. Gloſſ. 5. quæſt. 3.

¶ *Creditorum.*] Roma. ſing. 554. *Quæritur à me,* Dic quòd annexa rei tranſit cum re, eo modo quo res, vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 1. Gloſſ. 5. num. 44. cum ſequent.

AD LEGEM *Pacto ſucceſſorum* 26.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Inſtrumentorum.*] Alexand. l. Mœnia in princ. Solut. Matr. l. 3. col. 3. dig. de acquir. poſſeſſ. Iaſon conſil. 111. col. 1. lib. 4.

AD LEGEM *Petens* 27.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Dixi.*] Et ſuprà eodem l. Legem numero 18.

¶ *Inſitiam.*] Alexand. conſil. 121. numero 11. libro 1.

¶ *Poteſt.*] Andr. Tiraquel. de Retract. Prox. §. 1. gloſſ. 26. num. 77.

¶ *Præſcribitur.*] Dicendum vt plenè & nouè dixi in tract. vſur. quæſt. 17. 18. & quæſt. 61.

¶ *Vtriuſque.*] Dixi in tract. vſur. num. 73. num. cum ſeq. & quæſt. 69.

¶ *Vſura.*] Dixi latè in Tractat. vſurar. quæſtione 74.

¶ *L. 11.*] Dixi latè in tract. vſur. quæſt. 14.

¶ *Implet.*] Idem Decius Authent. *Qui rem numer.* 13. ſuprà, de Sacroſanct. Eccleſ. ſed vnde ſuprà eod. l. Cum proponas. 2.

AD LEGEM *Si certis annis* 28.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Tribus.*] Dixi in conſuet. Pariſ. §. 62. quæſt. 7.

¶ *Regula.*] Vbi latè Ludou. Gomeſ. Addo Bald. conſil. 209. lib. 1. Sed in hoc regno ſuperuacua eſt ea regula, quia pleniùs conſulitur per decretum *De Pacificis.*

¶ *Dotare.*] Ioann. Camp. tract. de Doto. part. 1. quæſt. 17.

¶ *Priuilegia.*] Decius l. 1. num. 9. de reg. iur. vbi dixi. Adde Andr. Tiraquell. tract. de Retract. Prox. §. 1. Gloſſ. 14. num. 96.

¶ *Effectum.*] Alexand. conſil 107. lib. 1. Alber. Brun. conſil. 44. col 1. & in tract. de Augm. col. 113. cum ſequent.

¶ *Tanquam.*] Dixi latè in tract. vſur. quæſt. 20. & in conſuet. Pariſ. §. 7.

AD LE-

Digitized by Google

AD LEGEM *Si quis in conſcribendo* 29.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Vna.*] Suprà eod. l. legem. num. 13.
¶ *Decipere.*] Dixi in tract. vſur. quæſt. 14.
¶ *Renuntiari.*] Hæc eſt communis, ſed contrà tenent multi, quos citat And. Tiraquel. in repet. l. Si vnquam. in princip. num. 87. Ita etiam conſuluit Iaſ. conſil. 125. lib. 1. in ipſo eodem caſu, in quo Curt. ſenior conſil. 1. & conſil. 3. idem conſuluerat, ſcilicet Renuntiationem non obſtare. Steph. autem Bertran. conſil 20. *Duo ſunt.* in fin. lib. 1. poſt multa tandem concludit, non obſtare renuntiationem, quia in caſu, in quo loquitur donator, non videbatur multùm cogitaſſe de liberis procreandis, & in conſil. 39. *Viſis.* in fin. eod. lib. dicit, quæſtionem dubiam eſſe & partes debere concordare. Franciſc. autem Ripa in repet. d. l. Si vnquam, quæſt. 51. licèt ſequatur communem, tamen dicit quod non procedit, ſi tempore renuntiationis donans non ſperabat liberos, & qua deſperatione donauit, eadem & renuntiauit. Idem ſentit dom. Andr. Tiraquel. in loco præallegato.
¶ *Quidnon.*] Idem Decius & Alciatus hîc & benè. Dixi in Annotat. ad Dec. d. l. Si conuenerit.
¶ *Diuidendo.*] Suprà eod. l. Cum proponas. 1. numero 4.
¶ *Formam.*] Latè Alber. Bru. in tract. de for. & ſolemnit. actus.
¶ *Aliter.*] Hæc vera eſt, niſi appareat, quòd non ex leuitate ſed ex iuſtis cauſis renuntiat, vt dixi in conſuetud. Pariſ. § 114.
¶ *Certioratus.*] Deciſ. Tholoſ. 37. Bald. conſil. 319. lib. 1. Iaſ. in l. Repudianda. dig. de acquir. hæred. Adde Cæpol. Cautel. 232. Alexand. in Rubr. de verb. oblig. & in conſil. 222. num. 4. lib. 2. conſil. 14. numero 12. lib. 6.

AD LEGEM *De quæſtione* 30.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Officiis.*] Sed quòd poſſit ſicut Papa in Beneficiis. Latè Ioann. Lup. repet. Rubr. de donat. inter vir. & vx. in præfat. col. 2. Vdalri. Zazi. in Epit. feud. part. 5. Sed ego dico eſſe trahere abuſum ex abuſu. Longè ſanctiùs loquitur Lucas de Pen. l. 1. col. 19. de delato, lib. 12. Cod dicens, quòd omnis venalitas eſt damnabilior in exhibitione iuſtitiæ, quàm in venditione decimæ, vel præbendæ: & Gloſ. in l. 2. Codic. de Muneleg. lib. 11. dicit eſſe Simoniam, etiam in ſæcularibus officiis, quibus inquinamentis omnes ferè ſub hac infami deſpotia ſordent.
¶ *Filiorum.*] Decius conſil. 206. conſil. 604. num. 6. Guill. Bened. repet. cap. Raynutius. de Teſtam. part. 3. ver. *Qui cum alia matr. contr.* num. 210. Steph. Bertr. reper. d. l. fœminæ. Cod. de ſecund nupt. ſed non eſt ſimpliciter verum, vt dixi contra Philip. Dec. in d. conſil. 206.
¶ *Alienandi.*] Alexand. conſil. 62. lib. 2. Matth. Afflict. deciſ. Neapol. 285. num. 5.
¶ *Sedis.*] Alexand. conſil. 215. num. 1. lib. 6. Adde Lucam de Pen. l. fin. col. 3. Cod. de priui. ag. in reb. lib. 12. dicentem ſeruandam. l. Si quis ad declinandum. ſuprà. De Epiſc. & Cler.
¶ *Verum.*] Hanc opinionem Decij veriorē puto.
¶ *Legitimæ.*] Contra ſentit Decius & benè. Faciunt quæ dixi in conſuetud. Pariſ. § 8. gloſſ. 3. num. 4. Adde Purpur. hîc num. 22.

¶ *Faciendo.*] Decius conſ. 1. 8. & in l. Contractus, num. 48. de reg. iur. Purpur. hîc nu. 148. Sed quod minor reſtituatur aduerſus pœnam, tenet Alciat. hîc, & placet, quando veriſimile eſt minores ſic pepigiſſe ex errore puerili, non autem ex cupiditate & malitia, de quo iudex arbitrabitur.
¶ *Fixto.*] Idem Franciſc. Purpur. hîc. num. 124. & Hieron. Cagnol. num. 116. Alexand. conſil. 136. num. 5 lib. 7. vbi dixi.
¶ *Mortis.*] Deciſ. 470. Cor. conſil. 124. lib. 4. dixi ad Alexand. conſil. 14. lib. 1. Adde Matth. Afflict. deciſ. Neapol. 338. Aymo. conſil. 51.
¶ *Abundat.*] Quicquid dicat Decius, hæc eſt vera ſolutio, quam tenent Fulg. Aret. d. l. 2. Alciat. Franc. Purpur. hîc num. 155.
¶ *Valere.*] Sed benè illis conſentientibus. Claud. de Seicello. l. ſtipulatio hoc modo. col. 4. de verb. oblig. Alber. Bru. Tract. ſtat. Fœmin. char. 24 Hieron. Cagnol. hîc num. 175. de Bonor. poſſeſſ.
¶ *Contra.*] Imò veritas eſt ſimpliciter, quòd valet, vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 151.
¶ *Tantu.*] Vt Iaſ. Lancel. Dec. Hieron. Cagnol. hîc. num. 203.
¶ *Vſumfructum.*] Idem Bar. conſil. 76. Cor. conſil. 176. lib. 2. conſil. 252. lib. 3. Curt. iunior conſ. 25. Franciſc. Rip. de Reuoc. donat. reſp. 14. Purpur. hîc. num. 258. Hier. Cagnol. num. 205 Adde quòd non ſufficeret reſeruare, poſſe diſponere ad pias cauſas, ſed debet eſſe reſeruatio libera & efficax. Decius conſil. 30. col. 2. conſil. 203. col. 1. Steph. Bertran. conſil. 40. Si pactum. lib. 3.
¶ *Differentia.*] Quam ſequitur Decius l. Omnia. Si certum petatur. in princip. limitando l. Obligat. in terminis pignoris, & male, dixi in l Omnia. in Annotat ad Decium. Et idem eſſe in vniuerſali rectè tenent Socin. l. Si is, qui ducenta. §. Vtrum. col. 3. de reb. dub. Anton. Neguſan. tract. de Pignor. chart. 10. & opinionem Mattheſ. in donatione ſequitur Soc. d. §. Vtrumque. col. 4. Purpur. hîc. numero 244.
¶ *Præſentibus.*] Hoc tenet Alexander l. quæ dotis. col. 4. & conſil. 83. num. 15. lib. 2. conſil. 152. num. 13. lib. 6. Sed verior eſt opinio Bart. Quamuis, quòd ſimpliciter in totum valeat, teneant Mattheſil. ſing. 137. & gloſſ. Pragmat. tit. de Subl. Cler. liter verſic. *Cuiuſcunque.*
¶ *Totum.*] Dixi in conſuetud. §. 41. quæſt. 10.

AD RVBRICAM *De Tranſactionibus.*

¶ *Pacti.*] L. 3. & ibi Bald. infrà. de Repud. & abſtinent. hæred. Iaſ. l. Eleganter. col. 1. de cond. Indeb. Alciat. lib. 1. Parad. cap. 6. & in tract. de Præſumpt. reg. 3. Præſumpt. 34. num. 11.

AD LEGEM *Neque pactio* 1.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Tempore.*] Dixi ad Alexandrum conſilio 18. libro 2.
¶ *Solutionem.*] Etiam in fauorem abſentis Franciſc. Purpur. hîc. num. 104. Ægid. Bellamera, deciſ. 691. fallent. 5. Alexand. conſil. 145. num. 5. lib. 6. vbi dixi.
¶ *Alexand.*] Idem Alciat. hîc & benè.
¶ *Moder.*] Scilicet Iaſ. idem Alciat. hîc.
¶ *Liberat.*] Scilicet quando eſt facta per ſe & liberaliter: ſecus ſi ex cauſa tranſactionis. Paulus & Franciſc. Purpur. hîc.

AD LEGEM *Cum te* 2.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Bellum.*] Iaſ. hîc & l. Clam poſſidere. §. 1. col. 5. De acquir. vel amitt. poſſ. Hippol. Marſil. l. 1. in princ. col. 13. de quæſt.

¶ *Secùs.*] Idem Alciat. hîc & benè.

¶ *Empto.*] Dixi in conſuetud. Pariſ. §. 23. num. 7. Cæterum mirum eſt quod Decius hîc prætetit Gloſſam 3. facientem differentiam, an in tranſactione ſit calumnia ex parte actoris, vel non. Dicendum, non eſſe differentiam, ſed vtrobique non valere tranſactionem, ſi eſt dolus in litigando, ſiue in ſubiecto, de quo tranſigitur, vt tradit Bartol. in l. Summa, de Condict. Indeb. Iaſon. Alciat. h. c. Panormit. conſil. 12. lib. 2. Petr. de Anchara conſil. 18. col. 2. Addo quòd non ſufficit eſſe dolum in litigando, niſi etiam ſit dolus in tranſigendo, vt eſt text. ſing. in l. Vni in fin. infrà de pluſpetition.

AD LEGEM *Age* 3.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Generaliter.*] Imò in ſpectantibus ad mercantiam tantum, vt poſt Rom. Aret. & Iaſ. tenent hîc cum Alciat. & benè. Dixi in conſuetud. Pariſ. §. 114.

¶ *Parte.*] Idem Imol. l. Si mihi & Titio in princ. de leg. 1. Iaſ. l. Quidam æſtimauerunt. in fin. Si cert. petat.

AD LEGEM *Actione* 4.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Præſumpto.*] Scil. in non faciendo. Dec. conſil. 178. conſil. 418. col. fin. Purpur. l. fin. num. 148. ſuprà de pactis. Decius l. Contractus. num. 48. de reg. iur.

¶ *Potentiam.*] Alciat. dùm nouitius eſſet in iure, lib. Parad. 5. char. 4. nouum & intellectum dedit, ad d. §. fin. vt ſcilicet dictio *Niſi*, ibi ponat actum, & ſit Oneſiphorus liber, poſt rationes redditas, non ante. Et intelligit reſponſum Scæuolæ ibi, *his verbis*, id eſt, ex ſolis verbis, ſine implemento conditionis, quod eſt ineptum: quis enim tam fatuus, vt putet ante redditas rationes libertatem haberi poſſe ex nudis verbis, contra ſenſum apertum & effectum verborum? Quis adeo hebes, vt de hoc conſulendum Scæuolam putauerit? Quorſum ergo inter leges relatum eſſet? Dicendum igitur, quòd quæſtio ibi, *Ex his verbis*, intelligitur cum effectu, videlicet rationibus iam redditis, & tamen reſpondet Scæuola, non eſſe liberum, niſi alia indicia plenioris voluntatis concurrant, præter ea nuda verba, quæ penitus adimunt & impediunt, quam dant, vel niſi præcedant alia verba affirmatiua & diſpoſitiua dationis libertatis, vt eſt pulcher text. in l. Si quis ita libertatem, in fin. de ſtatulib. Et ſic eſt tenenda ratio Bartol. & communis, quam etiam Alciatus prouectior & doctior factus, diſertè hic ſequitur, omiſſo & veluti obliuioni dato primo ſuo nouo & inepto intellectu, quem videtur expiſcatus ex argutiis Ioann. Mar. Riminal. hîc, qui tamen communem ſequitur.

¶ *Potentiam.*] Hæc veritas, & ſentit Iaſ. hîc. & expreſsè Alciat. & benè, quicquid dicat Dec.

¶ *Obtentis.*] Idem Specu. tit. de diſpenſat. §. 9. num. 53. Dico tamen quòd illa clauſula benè tollit ſubreptionem & pariter clauſulam, *pro expreſſis habentes*, & ſimiles, quare impetrans eligere poterit, ſed non ſimul tenere, quia illæ clauſulæ non inducunt diſpenſationem, niſi dicatur *vna cum illis*, vel aliter clarè exprimatur diſpenſatio, contra quam in dubio præſumitur. Et ita ſæpè conſultus reſpondi, & ita obſeruatur.

AD LEGEM *Cum te* 5.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Vt tradit Corn.*] Conſil. 166. conſil. 189. per tot. lib. 1. Decius conſil. 16. conſil. 479. qui ferè vbique ſequi ſolet hanc diſtinctionem. Dixi ad Alexandr. conſil. 42. num. 2. lib. 1. Breuiter dicendum, quòd propriè & ſimpliciter loquendo, d. l. 2. non habet locum in Tranſactione, non per l. Lucius in fine, quæ (quicquid vulgò putent) nihil probat, ſed per alias rationes, vt alibi dixi. Habet tamen locum reſciſio ob dolum, nec enim iure cauetur, tranſactionem reſcindi poſſe, niſi ratione doli. Dolus autem non requiritur verè, ſed ſufficit præſumptiuè probari ad finem ſimplicis reſciſionis. Et ſic neceſſe eſt relinquere iudicis arbitrio, quia poſſunt eſſe tot aliæ coniecturæ doli, & fraudulentæ captionis, vt non ſit opus læſionem probari vltra dimidiã. Poſſunt etiam deficere aliæ præſumptiones, vt requiratur læſionem reipſa valde enormem eſſe, & vltra dimidiam, vt ſit ſufficiens doli præſumptio.

¶ *Propria.*] Dixi ad Alexand. conſil. 22. num. 3. lib. 1. latè Franciſc. Purpur. ſuprà eod. in Rubr.

¶ *Verbo.*] Hoc voluit Decius & Alciat. hîc. facit quòd minor carens curatore, poteſt facere compromiſſum de re mobili, licèt non poſſit ſtare in iudicio ſine curatore, vt tenet Lanfranc. de Oriano. tract. de arbit. part. 3. col. 15.

¶ *Abſente.*] No. ſuprà de pact. l. Poſtquam litig. & hoc tenet Ægid. Bellamera deci. 691 fallent. 5. in fin.

¶ *Minoris.*] Dixi ad Alexand. conſil. 49. num. 3. lib. 1. conſil. 254. lib. 6.

AD LEGEM *Cum mota* 6.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Regulatur.*] Dixi in tract. vſur. num. 82.

¶ *Modo.*] Dixi in conſuetud. Pariſ. §. 13. gloſſ. 7. num. 3. in fine, & in Annotat. ad Alexand. conſil. 102. col. 2. lib. 1.

AD LEGEM *Tranſactionis* 7.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Litem.*] Dic melius, ad inſtantiam. Bart. l. Qui Romæ. §. Callimachus. de verb. oblig. Paulus de Caſtr. hîc. Iaſ. conſil. 134. col. 3. lib. 4. Addo Alexand. conſil. 40. in fine lib. 5. Decium cap. Eccleſia ſanctæ Mariæ. col. 6. de Conſtit. Franciſc. Purpur. l. Rogaſti. §. Si Fugitiuus. numero 3. Si cert. petat.

¶ *Contrarium.*] Hæc veritas, quicquid dicant Iaſ. & Alciat. hîc. Addo aliam rationem, quia deligendi ſunt certi arbitri, in quibus ſpeciale mandatum requiritur.

¶ *Moder.*] Scilicet Iaſon, & eſt veritas, quia ſunt diuerſa.

AD LEGEM *De alimentis.* 8.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Dato.*] Imò tenenda eſt communis ſententia ſecundum Alciat. hîc & benè: ſed poſt annum debebuntur vſuræ, de quo dixi in tract. vſur. num. 523. num. 526.

¶ *Statur.*] Hoc verum in his modicis, & dummodò aſſertio iudicis ſit ſpecifica de ſingulis, de quibus debet inquirere, aliàs non: per dictum §. ſi prætor.

¶ *Vibor.*] Imò falſa eſt, & contra l. non dubium. ſuprà de legib.

AD LEGEM *Fratris tui.* 10.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Sententia.*] Idem Iaſ. in repet. l. admonendi. col. 2. de iureiurand. in l. Imperatores. col. 1. de re iudic. & ibi Vldar. Iaſ. dicens eſſe communem: ſed eſt falſa, & veritas eſt idem eſſe in ſententia: per text. in l. 1. §. 1 quemadm. teſtam. aper. & ita tenet Ludou. Roma. in d. l. Imperatores. & in ſing. 195. incip. *in leg.* Iaſ. l. de his de tranſact. Fel. cap. ſuborta. de re iudicata, & benè. licèt Alciat. contrà teneat in l. ſub prætextu, & l. non minorem. infrà eod. & malè.

AD LEGEM *De fideicommiſſo.* 11.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Læſus.*] Fallit in quantum contractus recederet in ſpeciem aleæ, vel limites iuris excederentur, vt dixi in tract. vſur. num. 469. cum ſeq.

¶ *Senex.*] Idem ſi eſſet inæqualitas bonorum, vt tenet Steph. Bertrand. conſil. 17. *Ex eo quod apparet.* lib. 1. quod non placet, niſi eſſet multùm enormis.

¶ *Vitam.*] Dicendum vt plenè & nouè dixi in tract. vſur. quæſt. 72.

¶ *Capital. Nauiganti.*] Sed illud Capit. intelligendum vt nouè dixi in tract. vſur. Latin. 43.

AD LEGEM *Errorem. vnicam.*

RVBR. DE ERRORE CALCVLI.

¶ *Gloſſ.*] Quam ſequitur Bald. in addit. Specul. de poſit. col. 4. Lancelot. Dec. l. ſerui electione. in princ. col. 3. de legat. 1. Franciſc. Curt. ſenior. conſil. 55. num. 13.

¶ *Opinio.*] Scilicet quòd dicta gloſſa communiter reprobatur, vt per Bald. col. 1. col. 3. de Confeſſ. Philipp. Franc. cap. 1. col. 1. de accuſat. in 6. Felyn. cap. finali in princ. de offic. delegat. Decius cap. cùm venerabilis. col. 4. de except. cap. cum cauſam. de appellat.

AD RVBRICAM *De ſecundis nuptiis.*

¶ *Vidua.*] Idem Franciſcus Ripa hîc num. 3. Bald. l. fin. quæſt. penult. Cod. de ſentent. quæ ſine rei. quant. l. duobus. §. ei qui. de iureiur. l. diuortio. §. quod in anno. ſolut. matrim. & benè, licèt Paul. de Caſtr. contradicat in conſil. 308. in fin. lib. 1. vt dixi ad Alexand. conſil. 146. num. 6. lib. 5.

¶ *Ang.*] Tamen Ang. loquitur ibi dubitatiuè. Sed dicendum ſimpliciter, conditionem non reiiciendam, quia nec illicita eſt, nec vllo iure cauetur: & ſic non eſt opus limitare per d. authent.

¶ *Cur relictum.*] Tum quia non eſt ad propoſitum, tum quia dico, quòd etiam in virgine vel eo, qui non vxorem duxit, valet, & ſeruanda eſt hæc conditio. Non obſtat §. ſed hoc de præſenti, quia ſolùm inducit tacitam interpretationem, non autem tollit nec impedit expreſſam contrariam voluntatem. Vnde non habet locum, quando ex verbis teſtatoris, vel alterius diſponentis apparet expreſsè, quod voluit excludere Monaſterium, vel euentum Monachiſmi, vel Clericatus, vt rectè tenent Philipp. Corn. conſil. 18. col. 3. conſil. 254. lib. 4. Laurent. Calca. conſil. 20. in fin. conſil. 6. col. 1. cum ſeq. Philipp. Dec. capit. in præſentia. col. 13. poſt Anton. Butri. & Panormit. ibi. Paul. de Caſtr. conſil. 336. lib. 1. Socin. l. 2. col. 1. fin. ff. de his quæ pœn. nom. Aymo conſil. 152. col. 1. & malè. Faciunt quæ dixi ad Alexandrum conſil. 121. lib. 2.

¶ *Reſolutio.*] Idem Petr. de Anchara, repet. cap. 1. in quæſt. 11. principali. col. 13. de Conſtit. & conſil. 101. Steph. Bertrad. conſil. 110. dudum. lib. 2. & in l. 1. infrà eod. & ibi fuſiſſimè, Ioannes de Garronis, num. 13. & eſt veritas. Et ſic l. fœminæ, & l. Hac edictali, ſunt etiam hodie in viridi obſeruantia, etiam in patria conſuetudinaria Galliæ, quamuis vulgò Pragmatici contrà putent, eò quòd rarò ſolent caſus harum legum verificari in iudicio, vt plenè dixi in Conſuetud. Pariſ. §. 128. Tetigi aliquid ad Alexand. conſil. 3. num. 12. lib. 2. vide etiam Nicol. Boer. Deciſ. Burged. 115.

¶ *Fuiſſet.*] Sed adhuc renuntiatio hæreditatis ad iſtud non extenderetur. Addo Ioan Ripam. repet. l. fœminæ. quæſt. 9. num. 13. infrà eod.

¶ *Conſenſu.*] Contrà ſentit Ioann. Ripa repet. l. fœminæ. quæſt. 11. infrà eod. vt eſt verius, niſi ita fuerit actum tempore donationis vel liberalitatis in coniugem collatæ.

¶ *Poteſt.*] Falſum in his quæ filiis competunt, etiam non hæredibus.

¶ *Volentibus.*] Idem Decius conſil. 206. num. 3. ſed non eſt ſimpliciter verum, vt ibi dixi, licèt Ioan. Ripa repet. d. l. fœminæ. quæſt. 14. ſequatur Decium.

AD LEGEM *Si qua mulier.* 2.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Marito.*] Rom. conſil. 182. Alexand. conſil. 52. num. 12. vbi dixi, lib. 7. Stephan. Bertrand. conſ. 89. ex themate. lib. 1. Ioan. de Ripa. repet. l. fœminæ. quæſt. 1. infrà eod. Aymo conſ. 36.

¶ *Minorem.*] Rom. ſing. vlt. Hippol. Marſil. ſing. 481. Alexand. conſil. 49. col. 3. lib. 1. conſil. 254. lib 6. vbi dixi.

¶ *Religioſi.*] Scilicet Religione fictitia, quia vera Religio nonniſi verbo Dei conſtat.

¶ *Abſque.*] Dummodò conſtet differri executionem in tempus permiſſum. adde Felyn. in rubr. col. 4. de ſponſal.

¶ *Requiritur.*] Imò quatenus actus ſecum trahit executionem de iure, vt in cap. licèt Epiſcopus. de præbend. in 6.

¶ *Salario.*] Viden vt tyranni Italiæ qui ſeruituti ſubiecerunt ciuitates, impleant illud Iſaiæ cap. 1. *Principes tui infideles, ſocij furum.* Cur non ex-

Digitized by Google

pergiſceris Italia? cur non repetis tuam veterem politiam, iugo tyrannorum excuſſo?

¶ *Statuto.*] Idem Decius conſil. 19. Alexand. conſ. 144. in fine conſ. 158. vbi dixi, lib. 5. conſ. 112. num. 14. lib. 7. Rip. repet. d. l. fœminæ. quæſt. 23. Steph. Bertr. repet. l. Hac edictali. numero 19. & benè.

¶ *Patruo.*] Iſtud eſt indubitatum in materia d. l. fœminæ. text. l. in quibus. infrà eod. repet. d. l. fœminæ. quæſt. 7.

¶ *Hominis.*] Imò idem, ſi relictum eſt familiæ: nec eſt verum quod gloſſ. in d. §. in fideicommiſſo. communiter reprobatur, vt nouè dixi ad Alexand. conſ. 26. num. 13. lib. 3. quin dicta gloſſ. intelligitur ſecundum ius: & Carolus Ruinus conſil. 134. num. 22. lib. 2. fatetur gloſſam veram, caſu quo nepos aliàs eſſet ſucceſſurus cum patruo, & ſic gloſſ. vera, quæ ita intelligit ſecundum iura quæ allegat.

¶ *Dixi.*] Sed non eſt verum de iure, quia pœna non debet extendi, nec eſt tanta ratio in prohibitis ſolo iure ciuili. Adde quæ dico in l. fin. num. 7. vnde legit. vbi Decius pleniùs tractat.

¶ *Aditam.*] Falſum, vt dixi in Conſuetudine Pariſienſ. §. 122.

IN SECVNDAM PARTEM CODICIS.

AD LEGEM *Si fugitiui.* 3.

RVBR. DE SERVIS FVGITIVIS.

¶ *Ponderatis.*] Vbi ſatis dixi in annotat.

¶ *Poſteriores.*] Scilicet Franciſc. Ripa in rubr. de iudic. col. 3. vbi nititur reprehendere Decium, & malè.

¶ *Iuramentum.*] Maria Socin. cap. ex tranſmiſſa col. 1. de foro competenti, & latè Ioan. Gerſon in tract. ſpirituali animæ. lect. 4. corollar. 13.

¶ *Dolo.*] Decius l. in actionibus. num. 20. dig. de in lit. iurando. Alexand. conſil. 109. num. 5. lib. 1. vbi dixi.

AD RVBRICAM *Qui admitti ad bon. poſſeſſ. poſſunt.*

¶ *Iuramentum.*] Sed debet ſanè intelligi, vt dictum eſt ſuprà de ſeruis fugitiuis lib. 1. num. 74.

¶ *Occaſio.*] Adde Decium in l. certi condictio in princ. ff. ſi cert. pet.

¶ *Scriptus.*] Suprà num. 5. ſed iſtæ ſunt Logomachiæ, & vanæ ſcrupuloſitates, quæ exoleuerunt.

AD LEGEM *Bonorum poſſeſſio.* 1.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Delatam.*] Sequitur Decius hîc, & benè, quicquid dicat Iaſon: ſed hodie indiſtinctè fiunt tranſmiſſiones propter conſuetudines, vel ſtatuta locorum, quibus poſſeſſio à defuncto continuatur in hæredem, vt dixi in Conſuetud. Pariſ. §. 132.

¶ *Cogitabam.*] Hoc eſt ſubtile inuentum Philippi Decij, quod eſt verum & æquum.

¶ *Temporis.*] Ibi igitur de graui præiudicio tertij: non ſufficit tempus minùs triginta annis, vt dixi in Conſuetud. Pariſ. §. 5. num. 65.

¶ *Solemnitates allegantur.*] Benè præſumuntur ob poſſeſſionem triginta annorum, ſed non minori tempore in alienatione bonorum Eccleſiæ. Anton. But. cap. peruenit. de empt. & vend. Petr. Ancha. conſ. 136. ex conſiliis. Decius conſ. 229. col. fin. conſil. 638. dixi in annot. ad Alexand. conſ. 216. lib. 6. adde Geminian. conſ. 87. Alciat. tract. de præſump. reg. 3. præſumpt. 10.

¶ *Mandatum.*] Dixi ad Alexand. conſil. 3. num. 19. lib. 4. conſ. 191. lib. 6.

¶ *Capite.*] Iſta ſunt mera deliria & illud dictum Bald. & ſequacium eſt falſiſſimum. Cæterùm tit. de vſucap. pro hæred. quem gloſſ. & Doct. nondum intellexerunt, nouè declarauimus in nouis intellectibus, quò remitto.

¶ *Aliàs.*] In lect. Valentina. ſuprà num. 2.

¶ *Materiam.*] Alexand. conſil. 129. lib. 2. conſil. 91. num. 16 lib. 6. vbi dixi. & in conſuetud. Pariſ. §. 30. num. 19. addo Iaſ. l. ſi tibi. col. 1. 2. ſi cert. pet.

¶ *Spiritu Dei.*] Atque Spiritus Dei non ſuggerit niſi quæ ſunt de Deo, & eius verbo, Ioan. 14. 16. de quibus dixit Eccleſ. cap. 5. *Quodcumque voueris, redde*: non autem de his quæ ſtulta caro & ratio humana, contra, vel præter verbum Dei fingit & eligit: de quibus Eccleſ. d. cap. 5. ait: *Diſplicet Deo infidelis & ſtulta promiſſio.* Non enim poteſt fieri in fide, niſi fiat iuxta verbum Dei, quo ſolo fides Chriſtiana conſtat. Porrò *quicquid ex fide non eſt, peccatum eſt.* Rom. 4. tantùm abeſt vt iuſtificet.

Ad Repetitionem eiuſdem Legis.

¶ *Filius.*] Deciſ. Tholoſ. 307. Iaſ. l. 2. §. 1. col. 3. ſol. matrim. & in §. pœnales. col. 11. inſtitut. de act. tamen Ant. Rub. contradicit. Vide Matth. Afflict. deciſ. Neapol. 180. Alexand. conſil. 59. col. 1. lib. 2.

¶ *Potuit.*] Alexand. conſ. 49. num. 5. lib. 2. vbi dixi. adde Matth. Afflict. deciſ. Neap. 29. Franciſc. Ripa l. quod te. num. 47. ſi cert. pet. Nicol. Boer. deciſ. Burdeg. 40.

¶ *Veritate.*] Dixi in Conſuetudine Pariſienſi §. 5. num. 62.

¶ *Pendenti.*] Quia trahit ſecum executionem & ſtatim vel eſt, vel prorſus non eſt; vt tetigi in annot. ad Decium l. actus. de reg. iur.

AD LEGEM *Si bonorum.* 2.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Quadraginta annorum.*] Alexand. conſil. 151. in fin. lib. 2. vbi dixi: & vltra ea quæ ibi dixi. adde Decium conſil. 29. Ludouicus Gozadi. conſ. 8. in fin. And. Tiraquell. in tract. retract. proxim. § 35. gloſſ. 4. num. 44. Nicol. Boer. deciſ. Burdegal. 39.

Ad Repetitionem eiuſdem Legis.

¶ *Continuum.*] Dixi in Conſuetudine Pariſ. parag. 4. num 4. idem dom. Andr. Tiraq. tract. retract. prox. parag. 1. gloſſ. 11. num. 20.

Ad Repetitionem Legis Infantes. 3.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Infans.*] Item ſi tutor, vel alius pro eo recipiat

Digitized by

piat, ſiue de nouo, ſiue de veteri inueſtitura, agatur. Tetigi in conſuet. Pariſ. §. 21.

¶ *Iaſon corrigit.*] Scilicet in d. l. emancipata. num. 6. ſed incogitanter, quia ibidem mox pleniùs excutiens, num. 18. 19. tenet quòd bonorum poſſeſſio tranſmittitur, non ſolùm ex potentia ſuitatis ad ſuos, ſed etiam ex l. vn. Cod. qui ante apertas tabulas, ad omnes deſcendentes. Et eſt communis opinio, & vera, quam Decius ipſe ſequitur in l. ſequenti, col. finali. non ſolùm in prima, ſed etiam in ſecunda lectione. Idem etiam tenet Philippus Corn. in d. l. emancipata, & benè.

Ad Repetitionem Legis, Emancipata. 4.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Bonis.*] Dicendum, vt nouè dixi in tract. de eo quod intereſt num. 140. cum ſeq.

¶ *Contra tabulas.*] Idem Philipp. Cor. & Iaſ. hîc.

Ad Repetitionem Legis. Quandiu. 5.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Inchoare.*] Alexand. conſ. 218. num. 7. lib. 6. Franciſc. Balb. tract. præſcript. in 2. part. 3. partis princ. quæſt. 2.

Ad Repetitionem Legis. Iuris ignorantia. 6.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Expreſſis.*] Alexand. conſ. 75. num. 10. (vbi dixi) lib. 5. Andr. Tiraquell. tract. retract. Conuent. §. 44. gloſſ. 7. num. 13.

AD LEGEM *Bonorum poſſeſſio.* 7.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Solus.*] Alexand. conſil. 234. in fine lib. 6. vbi dixi. Antonius Corſet. in ſing. verb. *pupillus.* Decius conſil. 331. col. 2. Socin. conſil. 80. num. 10. lib. 4.

¶ *Concludit.*] Et benè, quicquid dicat Decius hîc, & in lect. 2. num. 12. & probatur opinio Iaſ. in l. more. ff. de acquir. hæred. in §. ſed neque. inſtitut. de author. tutor.

Ad Repetitionem eiuſdem Legis.

¶ *Contra.*] Et benè, quicquid dicat Decius.

AD LEGEM *Quicumque.* 8.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Similem.*] Alexand. conſ. 109. num. 106. conſil. 104. num. 4. lib. 2.

Ad Repetitionem eiuſdem Legis.

¶ *Futura.*] Alexand. conſ. 196. n. 13. lib. 2. conſ. 134. num. 33. lib. 6. Idem de priuilegiis dicit Alex. conſil. 110. num. 7. lib. 6.

¶ *Perſona.*] Eſto, ſed locus multùm facit ad qualitatem perſonæ & præſumptionis: Ideò Iaſon benè loquitur, nec meruit reprehendi.

AD LEGEM *Vt bonorum.* 9.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Iudices.*] Hoc verum de iur. per textum in l. in hac. l. Secundum infrà de donat. quod hodie non ſeruatur, ſed in hoc Regno in terminis nouæ Conſtitutionis, parag. 132. ſufficit ad Actuarium, ſeu Notarium actorum, inſinuari & deſcribi, quod de iure per ipſum donatorem fieri debet, vt probat text. in dicta l. in hac. quod ſufficit: nec requiritur donatarium per ſe, vel per alium, adeſſe inſinuationi, quia iure non cauetur: nec etiam poteſt fieri inſinuatio per ſolum donatarium, quamuis Angelus 179. viſis prædictis inſtrumentis, columna finali, contrarium malè, & incautè conſuluerit.

¶ *Decretum.*] Hæc eſt communis & vera ſententia, quam dominus Petrus Stella rectè tuetur in l. nec quicquam. §. vbi decretum. de offic. Proconſ. & Legat. contra Alciat. Paradox. lib. 2. cap. cap. 13. licet Alciat. Parerg. lib. 8. cap. 24. in ſua opinatione perſeueret.

¶ *Currere.*] Doctores hîc tam ineptè, quàm anxiè ſeſe intricant in malitia praxis, quam quia non exercuerunt, ignorant. Ego dico primò quęſtionem ineptè propoſitam, quis cùm neutra pars teſtificationis percunctari debeat, nec ſolet regulariter in bona praxi dari: niſi idem terminus ad probandam vtrique parti, ita quòd non eſt inconueniens, quòd reus, ſi diligentior eſt, anteuertat, & prior ſuos teſtes audiri faciat. Et ſic ceſſat quæſtio. Secundò dico, quòd ſi de facto determinatum ſit tempus ſeorſim, primò actori, deinde reo, quòd actore renuntiante, & ſuam renuntiationem intimanti, non incipit currere tempus reo, ante metam à iudice præfixam, à quo non eſt appellatum, ſed neceſſe eſt eam obſeruari: aliàs teſtimonia eſſent nulla, niſi iudex aditus, partibus auditis, aliter de tempore probationis faciendæ decernat, quod poteſt, nec eſt eſt priorem interlocutoriam reuocare, ſi fortè ex conſilio lata, & pronuntiata ſit: ſed eſt ex cauſa de nouo ſuperuenienti, de nouo ius reddere.

AD RVBRICAM *Quando non petentium partes*, &c.

¶ *Prohibere.*] Hoc verum de iure ſtante teſtamento, ſed ſi omninò prohibeat, prohibitio tenet, ſed teſtamentum nullum eſt, & ad cauſam inteſtati redigitur. Guillelmus Benedict. repet. cap. Raynutius. verbo, *Et vxorem nomine Adela.* numero 105. & in verbo, *In eodem teſtamento relinquens.* infrà numero 172. fallit primò in teſtamento militis, l. 1. & 2. infrà de teſtam. militis. fallit ſecundò in quantum teſtamentum iure Codicillorum ex clauſula vulgari, vel aliàs valere poteſt. fallit tertiò in terminis conſuetudinum huius Regni, vbi teſtamenta magis rem habent Codicillorum & Legatorum, quàm ſolemnium inſtitutionum ſecundum formulam iuris ſcripti, quæ ferè exoleuit vt dixi in Conſuetudine Pariſ. §. 120.

Digitized by Google

Ad primam Repetitionem huius Rubricæ.

¶ *Vſufructu.*] Scilicet quando debetur ex teſtamento. Raphaël Cuma. in l. re coniunct. & ibi Franciſcus Ripa columna penultima, digeſt. de legatis 3.

¶ *Iaſon.*] Hic & in l. 2. col. finali ſuprà de pactis. in l. re coniuncti. columna 28. dig. de legat. 3. & eſt veritas. Et intelligitur de portione, quæ poſt venditionem accreuit. Et moneor, quia iſtud ius accreſcendi, quoad principium acquiſitionis, neceſſariò acquiritur ipſi hęredi, qui eſt venditor, & ſic non tranſit in emptorem, niſi appareat contineri in venditione, in qua in dubio non continetur, quia venditio non eſt de tota hæreditate, ſed ſolùm de parte, quam tunc habebat venditor, eaque ſola adpretiata fuit. Et ſic errat Decius hîc & in l. 1. lect. 2. dicendo quòd venditor tenetur, quod ſibi poſteà accreſcit reſtituere redemptori. Amplio etiamſi venditio eſſet facta cum omnibus iuribus, quomodolibet ſpectantibus in portione vendita, & illius occaſione, quia hæc clauſula reſtringitur ad portionem venditam, & dependet à tempore venditionis ab eadem portione: non autem extenditur ad aliam portionem coæquæuam, de qua tempore venditionis non fuit cogitatum. Et ſic errauit Franciſcus Ripa in dicta leg. Re coniuncti, numero nonageſimo nono. Secùs ſi conſtet de portione accreſcente actum & cogitatum, quod in dubio etiam ob clauſulas generales non præſumitur. His ſcriptis venerunt in manus meas ſcripta doctiſſimi viri domini Ioannis Coraſij Tholoſatis, qui in effectu in noſtram ſententiam concurrit, in leg. teſtamento, num. 19. inf. à de impub. & aliis ſubſtitutis.

Ad ſecundam Repetitionem huius Rubricæ.

¶ *Specialt.*] Iaſon in repet. l. re coniuncti. columna 38. 39. & ibi Lancelot. Polus columna 41. Bulgar. in diſputat. incip. *Sempronius.* col. 25. Ego etiam limito d. leg. Mulieri. vt non habeat locum ſi Titius mortuus eſſet ante teſtatorem, quia tunc mulier totum legatum, etiamſi nuberet, haberet & retineret, vt ſuo loco plenè dixi.

¶ *Prohibere.*] Dixi ſuprà in eadem Rubrica, lect. 1. num. 3.

AD LEGEM *Quoties.*

EIVSDEM RVBR.

¶ *Confirmari.*] Idem Iaſon. Decius hîc & malè: & eos pulchrè & rectè reprehendit Alciatus Paradox. lib. 4. cap. 7. & in leg. obuenire. de verborum ſignificat. vbi rectè docet legitimam hæreditatem & legitimum hæredem rectè dici, tam ex teſtamento, quàm ab inteſtato, & ſic conceſſio facta legitimis hæredibus, omnes includit. Sed grauem iniuriam faciunt omnes Alexandro, dicentes quòd Alexander contrarium conſuluit in dicto conſilio 5 . lib. 2. quod eſt falſum: quia ibi loquitur in conceſſione facta recipienti pro ſe & filiis, & hæredibus legitimis & naturalibus. Verum eſt quòd ibi numero 4. dicit legitimos hæredes propriè eſſe, qui à lege, non qui à teſtatore, ſed illud incidenter excidit, nec ſuper hoc Alexander fundat deciſionem ſuam.

¶ *Extraneos.*] Decius hîc maiorem facit iniuriam Alexandro, quem ſupponit in dicto conſilio velle, quòd in terminis dictæ conceſſionis venientes ab inteſtato ſint vocati, licèt non ſint hæredes, cuius oppoſitum vult Alexand. ibi, dicens vtramque qualitatem requiri, de quo per Alexandr. conſil. 44. num. 2. conſ. 80. col. fin. conſil. 120. col. 1. lib. 1. conſil. 55. lib. 5. vbi dixi.

¶ *Tollitur.*] Decius hîc fluctuat, ſed imò communis eſt ſententia, quòd non tollatur. vt per Cor. Iaſ. & alios. in dicta l. licèt Alexand. conſilio 88. lib. 1. Nicol. Boer. deciſione Burdegal. 58. col. fin. ſed falſa eſt: & veritas eſt, quod alio poſſidente prorſus 30. annis præſcribitur, vt dixi in annotat. ad Alex. d. conſilio 88. lib. 2. & latiùs in Conſuetud. Paril. §. 130.

Ad Repetitionem huius Legis.

¶ *Contractibus.*] Vide quæ dixi ad Alexand. conſil. 30. num. 8. lib. 1.

¶ *Emptorem.*] Dicendum vt dixi ſuprà in rubr. lect. 2. num. 8.

¶ *Excludat.*] Iſtud eſt de indubitato, etiam in pronepote, quia ſucceſſorium edictum nihil defert collateralibus, quandiu ſuperſunt habiles de linea directa.

AD LEGEM *Pendente.* 1.

RVBR. DE BONOR. POSSES. SECVNDVM TABVLAS.

¶ *Appellatione pendente.*] Nota quòd innouata appellatione pendente poſſunt ſtatim reuocari ante omnia. gloſſ. in cap. non ſolùm. de appellat. in 6. Bar. & Doctores in l. 1. digeſt. nil. nou. app. Imol. in cap. directæ. de appellat. quod eſt verum etiam non iuſtificata appellat. cap. dilectis. & ibi Abb. ſicut eod. tit. Oldr. conſil 198.

¶ *Deſerta.*] Philippus Franciſc. cap. non ſolùm. col. 4. de appellat. in 6. cap. licèt col. 1. de ſentent. excommunic. in 6 Socin. l. 3. §. ſi ſeruus quem. col. 2. dig. de acquirend. poſſeſſ. Lancelot. dec. l. ſi quis poſt §. de teſtam. Ægid. Bellamera. deciſ. 619. deciſ. 670.

¶ *Voluntariæ.*] Dum autem ſit actus iuriſdictionalis, aliàs non, vel in quantum iure priuato poſſet ſuſtineri, quia non debet nocere iudicem imploraſſe, vt dixi in Conſuetud. Pariſienſi §. 1. gloſſ. 4. quæſt. 6.

AD LEGEM *Bonorum.* 2.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Inſtitutionis.*] Idem Guillelm. Benedict. repet. cap. Raynutius, verſ. *In eodem teſtamento.* Relin. 1. de teſtam. Carolus Ruinus conſ. 1. num. 8. libro ſecundo.

AD LEGEM *Liberi.* 1.

RVBR. DE BONOR. POSSES. CONTRA TABVLAS.

¶ *Quia non corrigunt.*] Nota quòd dictio taxatiua nihil operatur, quando inducitur legis correctio. Vide Baldum in l. 1. ſuprà, ſi aduer. rem. iur. per Bartol. in expreſſione certæ quantitatis, etiam in prouiſione. dig. ſi certum pet. gloſſ. rogaſti. §. ſi tibi.

bi. dig. de interd. act. l. de ætate. §. ſi cum enuntiatiuè proferatur. Ita Paul. de Caſtr. conſil. 315. & Alex. in §. ſi tibi. & in l. antepenult. de in lit. iureiurand.

¶ *Legitimatio.*] Sed in hoc Regno idem eſſet in legitimato, quia ſolet poni clauſula, *Abſque præiudicio*, & dummodò de conſenſu: & ſunt potiùs diſpenſationes, vt dixi in Conſuetud. Pariſ. §. 122.

AD LEGEM *Poſthumo.* 2.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Sexto.*] Idem Lancelot. Decius, huius Decij frater maior in l. quod dicitur. ff. de liber. & poſth. fortiùs idem dicit Matth. Afflict. deciſ. Neap. 236. de nato in menſe octauo: ſed ſi hæ opiniones eſſent veræ, idem multò magis eſſet dicendum reſpectu ſucceſſionis ab inteſtato, ſed valdè periculoſæ ſunt, & contra text. in l. penult. infrà de poſthum. hæred. inſtit. ibi: *hoc tantummodò requirendo, ſi viuus.* Plenè dixi in Conſuetud. Pariſ. §. 128. quò remitto.

¶ *Abſque.*] Iaſon l. ſicut certi. col. 1. infrà de teſtam. milit. Guillelm. Bened. repet. cap. Raynutius, verſ. *in eodem teſtamento*, relinq. 1. num. 105. And. Tiraquell. repet. l. ſi vnquam. verb. *reuertatur.* numero 11. de reuoc. donat.

¶ *Legitimatus.*] Dixi in Conſuetud. Pariſ. §. 8. gloſſ. 1. quæſt. 8. & in annotat. ad Alexand. conſil. 128. lib. 1.

¶ *Approbaui.*] Scilicet conſil. 365. ſed ſi approbauit, malè conſuluit. verùm non ſic approbauit, ſed ſolùm quando filius eſt natus & legitimatus poſt donationem quod non eſt contra Bald. & ſecundum hanc diſtinctionem, ſentit Decius in d. tit. 365. & conſ. 366. vbi dixi, & hîc in fin. & benè. Idem Franciſc. Ripa repet. d. l. Si vnquam. quæſt. 30. & ibi Andr. Tiraquell. verſic. *ſuſceperit liberos.* num. 51. cum ſeq. primus omnium Franciſcus Ripa tetigit veram rationem decidendi pro opinione Baldi, ſcilicet, ne plus habeat luxuria, quàm caſtitas.

Ad Repetitionem huius Legis.

¶ *Tradit Bald.*] Quod eſt conſil. 122. lib. 1. ſecundum nouam impreſſionem.

¶ *Secùs.*] Et benè, & ſequitur Alciatus in d. l. anniculus. licèt Iaſon in d. l. quod dicitur, col. 2. dubitet de d. conſilio Baldi. Plus dico adhuc idem eſſe in extraneo, ſi conſtet legatum eſſe factum ob certa benemerita, vel ob magnam amicitiam vel concurrentibus aliis coniecturis, quod veriſimiliter æquè legatum eſſet, & quòd mentio partus non propter modum, ſed propter liberos tantùm facta eſt, quod nota. Vide Guillem. Penedo repet. cap. Raynutius. verſic. *Si abſque liberis moreretur.* 2. numero 32.

¶ *Correcta.*] Iaſ. hîc col. 4. Alex. quod dicitur, col. 8. *& magis vera concluſio.* dig. de verb. oblig. Fely. cap. 1. in fine cap. 2. col. pen. de Reſcript. cap. 1. col. 1. de iudic. Iaſ. l. ſi conuenerit. col. 3. de re iudic. Sed contrà dicit Philipp. Franc. cap. authoritate. per illum text. de conceſſ. præbend. in 6. Phil. Cor. conſil. 53. col. 5. lib. 2. Iaſ. l. 2. col. pen. C. de iure emphyt. Decius cap. 1. lect. 1. col. 4. de Conſtit. Vide Corn. l. 1. col. penult. ſuprà qui admitt. & infrà de caduc. toll. in princip. Alciat. de verb. ſignif. lib. 1.

AD LEGEM *Liect.* 1.

RVBR. DE BONOR. POSSES. CONTRA TAB. LIBERTI.

¶ *Præmium.*] Decius cap. dilecti. col. 1. col. 5. de except. Iaſ. l. cætera. §. ſed ſi quis ad opus de legat. 1.

¶ *Inſtitutionis.*] Idem Bart. authent. nouiſſima. ſuprà de inoffic. teſtamento, & ibi Iaſ. col. 9. cum ſeq. Socin. repet. l. cùm auus. col 5. de cond. & demonſtr. Sed certè communis opinio eſt contrà, pro qua textus Nouellarum ſunt ineuitabiles, & ſequitur Decius hîc Alexandr. conſil. 125. lib. 6. conſil. 50. lib. 7. Guillelm. Bened. repet. cap. Raynutius, verſic. in eodem teſtam. relinq. 1. num. 145. cum ſeq.

AD LEGEM *Si auus.* 1.

RVBR. VNDE LIBERI.

¶ *Æqualiter.*] Idem Roman. conſil. 381. Dec. l. vt liberis. col. 1. infrà de collat. conſil. 105. col. fin. conſil. 631. col. 1. Anton. Rub. conſil. 6. Idem dico, ſi eſt modica, vel mediocris, & tolerabilis inæqualitas: ſecùs, ſi enormis, vt dixi in annotat. ad Alexand. conſil. 168. num. 5. lib. 5.

AD LEGEM *Ex teſtamento.* 2.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Includit.*] Decius l. 1. num. . . . . de reg. iur. & conſil. 5. vide Andr. Tiraquell. tract. retract. proxim. §. 1. gloſſ. 14. num. 96.

¶ *Dotis.*] Vnde ſæpè conſultus reſpondi, quòd noua conſtitutio de inſinuando, licèt vtatur verbis vniuerſalibus, vt in § 132. anni 1539. tamen non comprehendit hunc caſum, nec alios in iure exceptos.

AD LEGEM *Qui ſe patris.* 3.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Qui ſe patris.*] Hæc lex, & eius materia, etiam attento iure authentico, quo non fit differentia agnationis & cognationis, nec ciuilis & prætorij iuris, hodie propter ſtatuta, & locorum conſuetudines, quibus mortuus viuum inueſtit, ſuperuacua eſt: cùm enim quicumque hęres legitimus, niſi repudiet, ſit ipſo facto factus dominus, & poſſeſſor, tranſmittit indiſtinctè ad quemuis, vel extraneum hæredem, inde nepos abſtinens ab hæreditate patris, qui aliquantulum patri ſuo ſuperuixerat, non poteſt aui hæreditatem conſequi: quod etiam tenuit Bar. & communiter Doctores in l. ſi quis filiusfam. §. de acquir. hæred. vbi & hîc ita tenent vi ſuitatis, ſed hodie abſque ſuitate, idem generaliter dicendum in terminis dictarum conſuetudinum, vt dixi in Conſuetudine Pariſienſi, §. 131. verum eſt quòd Iaſon in dicta l. ſi quis filiumfam. §. 1. & in hac l. num. 47. poſt Alberic. hîc col. penult. cenſet eſſe nepotis priuilegium, per hanc leg. vt nepos impediat hæreditatem aui ex potentia ſuitatis tranſmitti ad alios, ſed iure non probatur, nec hæc lex hoc non intendit, & adhuc ſi haberet illud priuilegium contra

Digitized by Google

ſuitatem, non haberet illud contra dictas conſuetudines, nec earum effectum impediret. Et eodem medio ſunt ſuperuacuæ omnes ſpecies, & intricationes variarum tranſmiſſionum, de quibus per Iaſonem in l. emancipata, ſuprà, qui admitt. & in l. vnic. ſuprà, quando non petent. pau. & per Guillelmum Benedict. in repet. cap. Raynutius. de teſtam. verſic. Mortuo itaque teſtatore 2. num. 107. vſque ad numerum 188. vbi tandem fatetur, ea omnia ſuperuacua. Limito, ſi pater declarauerit, etiam nemine acceptante, nolle ſe hæredem eſſe, etiamſi aliter non repudiauerit, vt dixi in Conſuet. Pariſ. §. 130.

¶ *Gallia.*] Contrarium vult Guido Papæ dicta quæſt. 54. dic quod Galli habent filios in poteſtate non rigida illa & quæſtuaria peculiari Romanorum, ſed ſua, videlicet authoritatiua, & reuerentiali: vnde pater vti non poteſt ad quæſtum ſuum de bonis filiifam. in eius præiudicium, vt plenius dixi in Conſuetud. Pariſ. §. 117.

¶ *Excluſa.*] Decius conſ. 383. col. finali. Alexander conſil. 19. numero 4. cum ſequenti. lib. 6. vbi dixi.

AD RVBRICAM *Vnde legitimi.*

Fœmina.] Scilicet in quantum vellent vi ſtatuti excludere cognatum proximiorem: ſed non impediuntur fœminæ vti iure communi.

AD LEGEM *Conſobrinorum.* 1.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Dilecto.*] Decius in Conſuetudine Pariſ. §. 1. gloſſ. 6. num. 5. cum ſeq.

¶ *Dominium.*] Nota hîc quòd dominium apud plures ſolidum eſſe non poteſt. Vide quod notaui in Specul. de feudis. §. 2. verſic. *& è contrà*, & verſic. 12. niſi ſit connexum, id eſt, apud perſonas coniunctas & connexas. Bartol. & Ioannes de Por. in l. non ſolùm. ſolut. matrimon. Item niſi ſit = o - mutabile. Bald. in leg. ſi in pluribus, de legat. 1. Ioannes de Por. in d. l. non ſolùm.

AD LEGEM *Cùm propiorem.* 2.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Capita.*] Hanc nouiſſimè ſecutus eſt Vldaricus Zaſi. & latè propugnauit in nouis intellect. Idem tenet in tractatu feud. parte octaua, & in conſiliis, conſilio quarto. Sequitur Petrus Loriot de grad. affin. tamen Claudius Cantiun. in paraphr. Inſtit. de legit. agnat. ſucceſſ. (licèt diſcipulum Zaſij ſe agnoſcat) cenſet communem æquiorem, prout etiam æquior eſt, eique textura Nouellarum multùm arridet: ſed non concludit, nec eſt aliquis textus expreſſus in inſtit. Dig. & Cod. pro Azoti ſententia, quæ non inuenitur expreſsè correcta per Nouellas, tamen opinio communis fuit in viridi obſeruantia vſque ad paucos annos, vt tetigi in annotat. ad Alexandrum conſil. 55. libro 4. & plenè examinaui in Conſuetudine Pariſienſi, §. 149. quò remitto.

AD LEGEM *Non hoc.* 4.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Allegetur.*] Alex. conſ. 69. n. 13. lib. 3. vbi dixi.

¶ *Non probat.*] Et benè, quia vulgò putant multi ſe ſcire, quicquid apud ſe pro certo habent, ſiue per auditum eius, cui fidunt, ſiue per aliam coniecturam, cui adhærent: quare iſtud dictum puto verum, etiamſi ciuiliter tantùm agatur.

¶ *Fauorem.*] Idem Decius ſuprà de pact. l. poſtquàm liti. num 15. c. cùm venerabilis. n. 24. de except. Alex. conſ. 171. num. 14. lib. 6.

¶ *Menſis.*] Corn. conſ. 11. col. fin. lib. 2. Alexan. conſ. 76. lib. 4. vbi dixi.

¶ *Parui.*] Idem Iaſ. hîc, col. 4. & in l. 1. §. veteres. col. 8. dig. de acquir. hæred. & benè, niſi conſtet quòd ſint tanquam hæredes.

¶ *Contra.*] Quam etiam reprobant, Decius cap. cùm non ab homine, col. 4. de Iudic. Ang. Clauaſ. in verb. *Præſumptio.*

¶ *Quod non.*] Idem Phil. Cor. hîc: & conſ. 321. lib. 1. Alex. conſ. 20. num. 13. lib. 3. vbi dixi.

AD LEGEM *Certum eſt.* 5.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Fauorabile.*] Alber. Bru. de ſtat. excl. fœm. fol. 6. Alexand. conſ. 141. num. 9. lib. 7. vbi dixi.

¶ *Curia.*] Idem Guillelm. Bened. repet. cap. Raynutius. verſic. *Mortuo itaque teſtatore*, 2. n. 100.

¶ *Requiſitus.*] Scilicet in conſ. 158. quam fecit in fauòrem dictæ partis, ſequendo dicta aliorum, ſed male conſuluit, licèt in errore perſeueret hic, & in l. 1. col. fi. ſup. de 2. nupt. & in l. fi. in fi. infr. de ſucceſſ. edict. & ſequitur Petr. Loriot, in tract. de grad. affin. p. 34. ſed veritas eſt in contrarium, tum odio pœnæ, in qua non fit extenſio etiam in additis ab eodem ſtatuente. Alber. 1. part. ſtatut. q. 70. in fin. gl. in c. cupientes. §. vel ſi perſonas. in verb. *priuantur.* & ibi Phil. Franc. de elect. in 6. Ioan. And. Gemin. in c. diſpendia. de Reſcript. in 6. Anton. Butr. Ioan. Imol. c. fin. de Reſcrip. Panor. cap. 1. col. fin. de locat. Gemin. c. ſi fortè. col. 2. de elect. in 6. Lancelot. Decius in l. 1. ſup. de in ius voc. Phil. Dec. c. 1. ſecundò requiris. col. 2. de appell. reb. Ant. Corſet. in ſing. in verb. *additio.* tum quia ius Canonicum non poteſt hanc pœnam ſtatuere, tum quia non eſt tanta ratio, nec tantum crimen in gradibus remotioribus. Non ergo locum eſſe pœnæ extraordinariæ, ſeu arbitrariæ, ſed legali, niſi in gradibus lege ciuili vetitis.

¶ *Militari.*] Idem Petr. Loriot tract. de gradib. affinit. pag. 34. & benè.

¶ *Dignus.*] Faciunt Nou. in Clement. 1. de conceſſ. præbend. & quæ dixi ad Alexandr. conſil. 218. col. 1. lib. 2.

¶ *Conſcientiæ.* Philipp. Cor. Iaſ. l. 2. infrà de fideicomm. Iaſ. §. ſed an iſtæ, inſtit. de action. l. certi iuris. in fin. ſuprà de iudic.

¶ *Iurinm.*] Bald. l. 1. col. 4. Cod. ſi plures vna ſentent. Cor. conſil. 157. lib. 2. Alexand. conſil. 128. col. 2. lib. 2. vbi dixi.

AD RVBRICAM *De ſucceſſorio Edicto.*

¶ *In conſil.*] In nouiter impreſſis, ſed ſecundum veterem

Digitized by Google

veterem impreſſionem Brixiæ, eſt conſil. 298. lib. 2.

¶ *Concepta.*] Paulus conſil. 98. lib. 1. Philippus Cor. conſil. 7. conſil. 34. lib. 2. l. qui ſe patris. col. fin. ſuprà. vnde liberi. Decius conſil. 95. col. 4. Andreas Tiraquellus in tract. retract. proxim. §. 1. gl. 6. num. 80. § 11. gloſſ. 9. in fin.

¶ *Teſtament.*] Tamen quod etiam in ſubſtitutionibus, Alexand. conſil. 22. lib. 3. Antonius de Prato veteri. inter conſil. Alex. conſil. 14. lib. 4. Socin. conſil. 113. lib. 1.

¶ *Moderari.*] Panorm. Felyn. cap. cùm ſit Romana. de appellat. Philipp. Franc. cap. indultum. de reg. iur. in 6.

¶ *Contrarium.*] Idem Iaſ. hîc, num. 6. & benè.

AD LEGEM *Si mater.* 1.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Quòd non.*] Idem Phil. Cor. Iaſ. hîc, & benè.

¶ *Perſonis.*] Hæc veritas, vt etiam tenet Phil. Decius l. ſi quis nec cauſam. in princ. num. ſi cert. petat. Antonius Rubr. conſil. 94. in fin. conſil. 218. & dixi contra Alexandr. conſil. 87. num. 15. lib. 6 Limito niſi in hoc certa perſona excluſa benè poteſt extenſio, vt remotior ſit excluſa, per locum à fortiori ratione, vt Dec. ſuprà de in ius vocan. l. 2. num. 7. Iaſ. hic, num. 10.

¶ *Contrarium.*] Idem Phil. Cor. Iaſ. hîc, & benè

AD LEGEM *Si auia.* 2.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Aui.*] Imò etiam omnium aſcendentium in infinitum, quamuis aſcendentes ſolùm proximi ſuccedant, nec habeant ius repræſentandi: in authent. de hæred. ibi: *ab inteſtato.* §. 1.

¶ *Simul.*] Gloſſa in hoc eſt veriſſima, quicquid Iaſ. & Decius hîc, & Doctores reprobantes dictam gloſſam, multùm æquiuocant, quia loquuntur in reliquo facto certis perſonis, vel certis gradibus ſubordinatis, non autem in relicto familiæ, quòd intelligitur ſecundum ius, vt dixi in annot. ad Alexand. conſil. 16. num. 13 lib. 3. quo remitto.

¶ *Primò.*] Sed rectè conſiderando caſus dicti conſilii, nihil habet commune cum dicto § & in fideicommiſſo, vt dixi in annotationibus conſil. primi.

¶ *Voluntas.*] Decius conſil. 407. in fine, cap. at ſi Clerici. col. 5. cum ſeq. de iudic.

¶ *Nepos.*] Alexander conſilio 49. numero 8. lib. 1. vbi dixi.

¶ *Fratribus.*] Iſtud nihil eſt, quia intelligitur de nepotibus ex fratre ſororis, non autem de nepotibus ex fratre defuncti: & ſic ſemper ſtamus in linea directa defuncti.

¶ *Quod non.*] Idem ibi tenuit Decius tunc iuuenis anno ætatis ſuæ trigeſimo, eodem loco & tempore, videlicet Piſis anno 1484. concurrens cum Felyno, eumdemque titulum legens, ſed poſteà hic anno 1503. doctior factus, legens Valentiæ Delphinatus, prudenter mutauit ſententiam, & tenuit pariter venire filios & nepotes fratris. Et eſt veritas, & ita tenet Socinus in l. cùm vir ad fin. de condit. & demonſtrat. vnde leg. & malè, vt ibi dixi.

AD LEGEM *Si tibi.* 1.

RVBR. DE CARBONIANO EDICTO.

¶ *Iudicio.*] Imò ſi fiat ſuper poſſeſſione, vt dixi in Conſuetudine Pariſ. §. 64.

AD LEGEM *Carbonianum.* 2.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Parui.*] Quia Carbonianum non tribuit ius, ſed ſimplicem poſſeſſionem temporariam, reuocabilem in tempus pubertatis. Secus in interdicto retinendæ, vel recuperandæ, vbi plena probatio exigitur, vt dixi ad Alexand. conſ. 137. in fin. lib. 1.

¶ *Matrimonium.*] Imò in ætas, ſeu capacitas nuptiarum, impertinens eſt: ſed potiùs debet conſiderari munus & officium huius, quem Dionyſius vetus Monachus de Eccleſiaſt. Hierarch. vocat ſuſceptorem, & Auguſt. de conſecrat. diſtinct. 4. cap. 5. vocat fideiuſſorem, quia pro baptizando fideiuber apud Deum, & tenetur ſuſceptum docere articulos fidei, & opinionem Dominicam. Et ſic opinio Abbatis verior eſt.

AD RVBRICAM *Vnde vir & vxor.*

¶ *Locum.*] Imò locum habuerunt ſub puriore & ſanctiore primitiua Eccleſia, à qua etiam approbatæ ſunt iuxta Epiſtolam, *Inter claras.* Cod. de ſumma Trinitate.

¶ *Præſenti.*] Barth. l. nihil dig. re annor. Corn. l. non ſine. infrà de bon. quæ lib. conſil. 248. lib. 2. Stephanus Bertr. conſil. 24. *viſo & proæ.* col. 1. lib 1. conſ. 229. Salicet. lib. 2. Matthæus Affict. deciſ. Neapol. 61. Alexand. conſil. 42. num. 3. lib. 7. vbi dixi.

¶ *Secùs.*] Idem Barthol. Iaſon in dicta l. lege, ſi ab hoſtibus, Iaſon, Decius hîc, & benè, quamuis Ioann. Igneus in l. 3. §. ſi maritus, poſt longam diſputationem nihil decidat.

¶ *Sponſa.*] Scilicet de facto, authoritate patris, vel ſuorum traducta ſit, & maneat in domo ſponſi, non aliàs.

¶ *Vxor.*] Idem Iaſ. hîc numero 5. ſed falſum eſt, niſi vxor eſſet in poteſtate patris ſui.

¶ *Statuto.*] Imò locum habet ſtatutum, ſecundum Iaſ. & Decium hîc, & ego puto indubitatum.

AD AVTHENTIC. *Præterea.*

¶ *Præterea.*] Hæc authentica non obſeruatur in Regno Franciæ formaliter: tamen dico quòd eius ratio & æquitas non omninò excluditur, ſed habebit locum, ad ſubueniendum congruè mulieri viduæ pauperi, quæ nullum habet doarium, ſiue donum propter nuptias, habet nec conſuetudinarium, nec conuentum, (vt accidere poteſt) & nulla, vel pauca ſunt communia: & tamen vix reliquit multa immobilia, quæ ex collateralium ſucceſſionibus ſibi obuenerant, vt nouè dixi in conſuet. Pariſ. § 135.

¶ *Sine dote.*] Nota hîc quod matrimonium poteſt eſſe ſine dote, & non è contrà: nam matrimonium dicitur ſine dote, quando mulier nubit ſine dotis mentione. Bald. in l. nulla ſuprà, de iure dotium in l. mulier bona. ff. eod. tit.

Digitized by Google

¶ *Paul.*] Conſil. 165. lib. 1. in nouis.

¶ *Senis.*] Decius conſil. 24. vbi dixi.

¶ *Contrarium.*] Hanc firmat Franciſcus Purpur. hîc in repet. col. 9. ſed opinionem Decij hîc, & communem veriorem puto.

¶ *Omnia bona.*] An vxor in dubio dotet ſe de omnibus bonis, vide notat. per Baldum in l. nulla. in verſic. ſecundò quæro. & in verſic. ſed pone. ſup. de iure dot. Adde Bartolum in l. quod autem. dig. de iure dotium. Limita prædicta eſſe vera, ſi maritus dignus erat tanta dote, ſecùs ſi eſſet indignus, per Alexand. in l. penult. §. ſi vxor. ſolut. matrim.

¶ *Modes.*] Scilicet Iaſon hîc.

¶ *Inopi.*] Nota quòd vxor ſuccedit viro in quartam partem bonorum, ſi ſit inops, per hanc authentic. niſi habeat patrem diuitem, quo caſu non poteſt dici inops filia. Raphael Fulg. & Alex. ibi: & in l. ſuis. de liber. & poſth.

¶ *Conſuluiſſe*] Et habetur in conſilio 178. in hac l. inter conſil. Cornei. Et hanc negatiuam ſequitur Decius hîc, & placet, niſi conſtet alienatum conſilio adhibito in fraudem huius authenticæ, quamuis Franciſcus Pepol. hîc in repet. col. 20. cum tribus ſequentibus, vtrinque diſputet, & indeciſum relinquat.

¶ *L. ſi pater.*] Franciſc. Pep. hîc col. 24. in fin. ſoluit quod ibi dos fuerat promiſſa genero & non filiæ Sed hæc ſolutio & diſtinctio diuinatoria eſt, & falſa. Ego dico, quod ibi alia coniectura tollit hanc coniecturam compenſationis, quia ibi præſumitur legatum additum in compenſationem exhæredationis vel præteritionis.

¶ *Compenſari.*] Sic etiam in ſimili conſului, quòd legatum factum à viro vxori, debet compenſari cum donario, ſiue donatione propter nuptias, ſiue conuenta, ſiue conſuetudinaria, quamuis non debeat compenſari cum dote: l. vnica. §. ſciendum. Cod. de rei vxoriæ actione. Et ita obtinui ſcribens pro hæredibus viri per ſententiam Præfectorum libellorum ſupplicum Palatij nuper, nondum biennium eſt, confirmatam per arreſtum Senatus Pariſienſis. His ſcriptis incidi in Miſcellanea Ioannis Coraſij viri docti & elegantis, lib. 3. cap. 1. vbi tenet contra textum in d. §. ſciendum. & malè, nec aduertit, quod textus in dicto §. ſciendum, ſpecialiter excipit dotem, contra quam firmat regulam edicti in contrarium.

¶ *Aſtimum filij.*] Alber. in 1. parte ſtatut. quæſt. 71. quæſt. 109. Iaſon l. ſciendum. dig. qui ſatiſdat. cog. Andreas Tiraquellus repet. l. ſi vnquam, in princip. num. 13. Cod. de reuoc. donat. Antonius Corſetus tractatu de poteſtate reg. quæſtione 25. Alexander conſilio 48. in principio libri primi, vbi dixi.

¶ *Gabellam.*] Dixi in Conſuetud. Pariſ. §. 2. gloſ. 1. num 3.

¶ *Proprietatem.*] Facit Alexand. l. maritum. in fine. dig. ſolut. matrim. & in conſil. 72. num. 7. lib. 5. vbi dixi.

¶ *Conſului.*] Conſil. 24. vbi hoc limitaui.

AD LEGEM *Filio.* 2.

RVBR. DE REPVD. BONOR. POSSES.

¶ *Filio delatam.*] Vide Bart. hîc, & in l. 1. ſuprà eod. & l. retinendæ, ſuprà de iure delib. niſi pro infante. l. fin §. penult. infrà, de bonis quæ lib. vide etiam notata per Bald. in l. ſi infanti. 7. oppo. de bon. quæ lib.

AD RVBRICAM *De collationibus.*

¶ *Ceſſabit.*] Idem Iaſ. hîc. Sed hoc eſt inutile hodie iure authentic. ſublata differentia ſuitatis, & emancipationis, & inducta neceſſitate inſtitutionis.

¶ *Cautela.*] Dicendum, vt dicam infrà eodem, l. ea demum.

AD LEGEM *Emancipatus.* 1.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Teſtamento.*] Deciſ. Tholoſ. 456.

AD LEGEM *Ex teſtamento.* 2.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Bald.*] Idem Decius, & benè, quicquid dicat Iaſon.

¶ *Excludatur.*] Idem Cor. hîc, in princ. & benè.

¶ *Patris.*] Vide Alexandrum conſ. 49. in fine libri primi, & quæ ibi addidi.

¶ *Negatiua.*] In hanc tandem relabitur Decius. Idem Corn. hîc, & eſt communis. Sed veritas eſt, indiſtinctè differendum. Per hanc authent. confirmo, quia iure nouiſſimo ſublata eſt conferentia ſuitatis, & emancipationis: ſed in emancipato fatentur communiter conferendum. Et ita ſolet indiſtinctè practicari, quamuis Hieron. Cagnol. repet. l. ſi emancipati, num. 177. cum ſeq. latiſſimè diſputet, & tandem ſequatur negatiuam.

¶ *Libris.*] Idem Iaſ. hîc, col. 4. Cy. Salic. l. filiæ, infrà eod. Alberic. Alex. l. ſi donatione infrà eodem. Vide Alciatum de præſumpt. Reg. 1. præſumpt. 7.

¶ *Quod ſic.*] In hanc inclinat Decius: ſed malè.

AD LEGEM *Si pater.* 3.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Bald.*] Idem Salicet. Cor. hîc, & benè, vt dixi in Conſuetudine Pariſienſ. §. 13. gloſſ. 8. num. 8. quicquid hîc dicat Decius. Sed Panorm. cap. fin. de fideiuſſ. Hippol. Marſil. repet. Rub. de fideiuſſ. quæſt. 39. Limitant in fideiuſſore, qui vult ire ad ſtudium, quod quia iure non probatur, verum non puto.

AD LEGEM *Pactum.* 4.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Conſulere.*] Sed Decius benè conſuluit contrarium, vt conſil. 225. conſil. 225. conſil. 116. conſil. 655. adde Alexand. conſ. 85. lib. 2. conſil. 28. lib. 3. vbi dixi.

¶ *Donationis.*] Imò idem, etiamſi eſſet reciproca, quia non valet pactum etiam reciprocum, impediens liberam teſtandi facultatem: l. ſi fratres, in fine dig. pro ſocio: & ſic oportet donationem eſſe limitatam, vel aliàs.

¶ *Facilius.*] Hoc vltimum verum eſt, vt dixi in Conſuetud. Pariſ. §. 122.

Digitized by Google

¶ *Secus.*] Imò idem, quia non cenſetur ob id pater inſtitutionem reuocare, niſi aliter appareat.

¶ *Parua.*] Contrarium practicamus, vt dixi ad Alexand. conſil. 29. lib. 3. & pleniùs in conſuetud. Parif. §. 122.

¶ *Abſentis.*] Tunc non valet. Laurent. Calcan. conſil. 33. Aymo. conſil. 42. col. fin. conſil. 127. nu. 5. Franciſc. Purpur. l. fin. num. 40. cum ſeq. num. 188. cum ſeq. ſuprà de Pactis. Alex. conſil. 155. in fine lib. 7. vbi dixi. Tamen quòd ſufficiat conſenſum eius, de cuius ſucceſſione agitur, ſuperuenire, tradit Decius conſil. 31. col. 3. conſil. 144. col. 1. Aymo. conſil. 19. num. 1.

¶ *Iuraſſet.*] Sed hæc limitatio falſa eſt, nec ſeruatur d. cap. Quamuis, de Pactis in 6. ob ſpecialem virtutem iuramenti, vt putant imperiti Canoniſtæ, ſed quia eſt ordinatio Politica, in vſum recepta, vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 122. quò remitto.

¶ *Diſpenſatio.*] Alexand. fin. lib. 5. vbi dixi. Vide Andr. Tiraqu. repet. l. Si vnquam. verſ. Donatione largitur. num. 243. cum ſeq.

¶ *Primogenito.*] Dixi in conſuetud. Pariſ. §. 8. gloſſ. 3. quæſt. 4.

¶ *Nepotes.*] Ita tenent omnes vbique, ſed non eſt verum, niſi eſſent proximiores in gradu, & adhuc conferendo dotem matris, ſi habent alios cohæredes, vt dixi in conſuetud. Pariſienſ. §. 122. quò remitto.

¶ *Mortem patris.*] Imò tunc indiſtinctè nunquam veniunt. Adde Decium conſil. 181.

¶ *Patre.*] Idem Anton. Corſet. tract. de Poteſt. reg. quæſt. 25 Decius conſil. 26. conſil. 180. col. 1. Guillel. Bened. reper. cap. Raynutius. verſ. *Duas b. bona filias.* num. 251. de Teſtam. Sed quicquid dicant, veriùs eſt contrarium. Vide Andr. Tiraquel. repet. l. Si vnquam in princ. num. 26. Cod. de reuoc. don. & in tract. de legibus connubialibus.

¶ *Sine decreto.*] Idem Alciatus l. Præſes. ſuprà de tranſact. ſed falſum eſt. Vide tamen Andr. Tiraqu. repet. l. Si vnquam. in princ. num 32. infrà de reuoc. donat. dixi in conſuet. Pariſ. §. 103.

AD LEGEM *Filiæ dotem* 5.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Contrarium.*] Quod ſimpliciter verius puto, tum quia natura dotis eſt vt conferatur, tum quia legatum dotis non eſt voluntarium merè, ſed magis neceſſarium, & ſic non ita præſumitur animus donandi, & præ honorandi filiam.

¶ *Reprobant.*] Et benè. Alexand. conſil. 19. num. 4. lib. 6. vbi dixi.

¶ *Filiis.*] Idem Phil. Cor. hîc in fine, filiis non venientibus, & benè.

AD LEGEM *Dotis* 6.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Poſſeſſionem.*] Alexand. conſil. 4. col. 1. in fin. lib. 2. Iaſon. conſil. 85. conſil. fin. lib. 3.

¶ *Antequam.*] Iaſon l. Si non ſortem. §. Centum. dig. de Condict. indeb. ſed non eſt verum.

AD §. *Quod locum.* eiuſd. legis.

¶ *Mulier.*] Et benè, quia cauſa dotis non eſt beneficij Eccleſiaſtici, nec aliter ſpiritualis, ſed prorſus fori ſecularis, & ſecundum leges ciuiles tractanda, ſed ſi minor eſt, ſat eſt petere curatorem in litem.

¶ *Paulus.*] Idem Iaſ. hîc col. fin. & communiter doctores hîc & in l. 11. § 1. dig. Solut. Matr. & eſt communis, cum qua tranſit Phil. Cor. hîc, col. 3. dicens tamen quòd contrarium teneri poteſt, per generalitatem textus in l. fin. §. Neceſſitate. Cod. de Bon. quæ lib. Breuiter de iure veritas eſt contra communem, ſcilicet patris conſenſum exigi, vt etiam tenet Alciat. Parlog. lib. 4. cap. 8. ſed in praxi non obſeruatur.

¶ *Moras.*] Idem Alexand. Phil. Cor. Iaſ.

¶ *Conſulus.*] Non ſemel, ſed bis, vt patet in conſil. 66. conſil. 68. Idem latè Socin. conſil. 4. conſil. 5. conſil. 6. lib. 4. Aymo. conſil. 123. in fin. Socin. conſil. 291. lib. 2. Sed in contrarium eſt communis & vera ſententia, quam tenet Iaſ. hîc. col. 3. Petr. de Peru. tract. Socier. part. 6. quæſt. 9. Petr. de Anchar. conſil. 301. in fin. Phil. Cor. conſil. 52. lib. 3. conſil. 58. lib. 4. & ſic malè conſuluit Decius. Dixi ad Alex. conſil. 154. col. 2. lib. 1. conſil. 70. lib. 5.

¶ *Contradicunt.*] Et benè, vt dixi in Annotat. d. conſil. 66.

AD LEGEM *Ea demum* 7.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Cautela.*] Quæ eſt in libro meo cautela 242. Et hîc quidem quæ tradit hîc Decius de dote neptis & legitima conſumpta, procedunt de iure communi, ſed per conſuetudines noſtras multò ſeueriùs regemus collationes, ideò indiſtinctè hæc ſunt conferenda. Pariter quod dicitur in Authent. Quod locum ſuprà eodem: quod ſatis eſt, filiam conferre actionem dotis, qualis eſt, non ſeruatur apud nos de conſuetudine ſed dos accepta etiam perdita culpa ſolius mariti, conferenda tamen eſt, vel deducenda, niſi conſtaret patrem vel matrem, de cuius ſucceſſione agitur, fuiſſe in culpa, dando ſcienter dotem prodigo ſine tuta cautione, vt dixi in conſuetud. Pariſ. §. 125.

¶ *Fulgoſ.*] Idem Alexand. Franc. Aret. hîc. Ita etiam ſentit. Phil. Cor. hîc, & eſt veritas, dummodò actio Retractus non fuerit mota viuo defuncto, quia ex quo pendet à facultate retrahentis, non eſt interim in conſideratione. Multa etiam contingere poſſunt, quo minùs retractus locum habeat. Idem dico, ſi fundus erat emptus à defuncto, ſub facultate redimendi, infra quam petitur redemptio poſt obitum defuncti, & hoc dummodò fuerit vera, & alioquin efficax venditio & alienatio: ſecus ſi eſſet facta in fraudem vſurarum, vel aliter nulla: puta à minore facta ſine decreto, ita quòd fundus vendicari potuiſſet. Verum eſt quòd opinionem Bald. tenet Nicol. Boer. in conſil. impreſſo poſt Dynum de reg. iure 3. in dubio. Alber. 1. part. ſtatut. quæſt. 93. & domin. Andr. Tiraquel. in tract. Retract. Prox. in fin. quæſt. 3. vbi latiſſimè diſputat: ſed hoc non obſtante, ſemper tenui & teneo opinionem Fulgoſ. vt plenè dixi in conſuet. Pariſ. §. 116.

AD LEGEM *Si Soror* 9.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Compromiſſi.*] Dixi ad Alexandrum conſil. 119. num. 13. lib. 2. & ad Decium l. Qui cum alio. de reg. iur.

Digitized by Google

AD LEGEM *Si emancipati* 10.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Probari.*] Falſum, quicquid dicat Decius. Facit text. in l. Ex facto. §. Si quis autem. ad Trebell. & communem contra Decium latè tuetur Hieron. Cagnol. hîc, num. 66. num. ſeq.

¶ *In poteſtate.*] Hanc communem contra Decium tuetur Hieron. Cagnol. hîc. num. 77. cum ſequent. & verius de iure.

¶ *Non eſt verum.*] Idem Alexand. conſil. 90. nu. 8. lib. 6. conſil. 27. ad fin. lib. 7. Dixi ad Alexandr. conſil. 1. num. 42. lib. 5. Vide Alciat. tract. de Præſumpt. reg. 1. Præſumpt. 44. Idem Phil. Cor. hîc, cuius dictum ſibi adſcribit Decius. Idem Hieron. Cagnol. hîc num. 92.

¶ *Diuiſus.*] Ideo falſum eſt quod tradit Matth. Matheſil. ſing. 144. & Hippol. Marſil. ſing. 180 (licèt idem Socin. conſil. 12. lib. 1. aliter ſentiat.) quorum dicta non ſeruantur in praxi, vt rectè tradit Ioann. Igneus in l. 1. §. Si quis in villanum 27. digeſt. Ad Syllan, addo Hieron. Cagnol. hîc, num. 103. cum ſequent.

¶ *Aſcendentes.*] Idem Philip. Cor. Riminal. Hieron. Cagnol. hîc, & eſt vera & communis opinio, in quam etiam recidit Decius hîc.

¶ *Contrarium.*] Hæc veritas, quicquid dicat Decius hîc, præſertim cùm iure Authent. ſublata ſit differentia iuris ciuilis, & prætoris.

¶ *Impugnant.*] Et benè, quicquid dicat Decius 9.

¶ *Indiſtinctè.*] Idem Alexand. Decius hîc, & benè. Idem Decius l.

¶ *Poſthumio.*] In fin infrà eod. l. Illam. num. 12. infrà eodem quamuis Hieron. Cagnol. hîc num. 143. cum ſeq. latè teneat contrarium.

¶ *Emancipatos.*] Imò habet locum non ſolùm de conſuetudine notoria, ſed etiam de iure, quia iure Authent. ſublata eſt hæc differentia ſuitatis & emancipationis.

AD LEGEM *Filiæ* 13.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Alexand.*] Idem Iaſ. hîc & benè, quicquid dicat Decius. Verum eſt tamen quod poterit eſſe occaſio compenſandi impenſas litis, ſi poſtea venditor offerat ſoluendo ſibi pretium.

AD LEGEM *Si donatione* 14.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Præualet.*] Idem Decius l. In contrahenda. num. 6. dig. de reg. iur. vbi dixi.

¶ *Poteſtatis.*] Hippol. Marſil. ſing. 84. dixi ad Alexand. conſil. col. 7. lib. 1.

¶ *Reſoluendo.*] Sed Decius malè reſoluit. Dicendum vt dixi in Annotat. ad Oldr. conſil 20.

¶ *Quantum.*] Hoc ſuperuacuum vel falſum eſt, quia ſi Decius intelligit ad faciendum donationem validam, vel firmam, quod aliàs non eſſet, eius concluſio falſa eſt: ſi verò intelligit de aliàs per ſe valida, ſuperuacuum eſt, & ſic concludo, quòd non obſtante generali aſſertione meritorum, remanet donatio ſimplex, vt per Oldr. quæſt. 5.

¶ *In caſu.*] Et ſic manifeſtum eſt, quòd Decius perſeuerat in ſententia, pro qua conſuluit in d. conſil. 20. & malè quia licèt idem quòd Decius, velit Franciſc. Rip. lib. 3. Reſponſ. Reſponſ. 9. in fin. & in repet. d. l. Si vnquam, quæſt. 15. tamen verius eſt contrarium, vt Socin. rectè conſuluit, d. conſil. 295. & latè comprobat dom. Andr. Tiraquel. in d. l. Si vnquam. verb. Donatione largitus, num. 85.

¶ *Genere.*] Sed nec etiam in ſpecie facta probat hoc caſu, quo perſona prohibita eſt, licèt ad impediendam l. Si vnquam, ſufficiat ſpecifica expreſſio, donec contra probetur. Sed ſi d. l. ſi vnquam impediretur per generalem expreſſionem, nunquam ferè eius diſpoſitio locum haberet, tum quia in omnibus ferè donationibus fit aſſertio benemeritorum in genere, tum quia eſſet impoſſibile probare negatiuam indeterminatam, vt pote contrariam generalis & indefinitæ aſſertionis.

¶ *Alexand.*] Et benè, quicquid dicat Decius Faciunt quæ dixi ad Alexand. conſil. 27. lib. 2.

¶ *Iuramento.*] Falſum eſt, vt dixi in Annotat. ad Alex. conſil. 8. num. 2. lib. 2.

¶ *Fallit.*] Idem Iaſ. ex l. Hoc iure. col. 13. num. 68. dig. de iuſtit. & iur. ſed contrarium vult Decius hîc, & benè.

¶ *Satis eſt.*] Et benè, licet cauſa ſit minus æſtimandi id quod præter pretium extrinſecùs intereſt.

¶ *Æſtimationem.*] Idem Franciſc. Curt. in l. Si emancipati. num. 36. ſuprà eodem Iaſ. l. filiæ licet col. fin. ſuprà eod. l. 1. §. 1. col. penult. dig. Si certum petatur. Vital. de Nemauſo in tract. collat. quæſt. 18. in fin. Et debet fieri æſtimatio inſpecto tempore collationis, non emptionis, vel donationis. Alexand. l. Illam. infrà de collat. Doctores in l. Omnimodo. §. imputari. ſuprà de inofficioſo teſtamento. l. In quartam. dig. ad l. falcid. Vital. in d. tract. quæſt. 5. faciunt quæ dixi in conſuet. Pariſ. §. 3. quòd doctor, vel Aduocatus mortua vxore, quæ erat communis, poteſt dare, vel minùs accipere, mediam partem valoris tunc præſentis librorum ſuorum & omnes libros in ſpecie retinere.

¶ *Qualibet.*] Idem Iaſ. in l. 2. §. Mutui datio. col. fin. dig. Si cert. petat. & Roma. Dec. hîc, quod non eſt generaliter verum, vt dixi in conſuetud. Pariſ. § 125. quia d. §. *Sed & ſi tantum*, debet intelligi ex bono & æquo, ceſſante fraude & intereſſe cohæredum; Vnde, ſiue donatio ſimulata ſit, vel notabiliter de hoc ſuſpecta, vel ſi nulli remanerent fundi in ſucceſſione, in ſpecie conferendum erit. An autem ſufficiat intereſſe primogeniti, dixi ibi, quò remitto, quamuis Hieron. Cagnol. repet l. Si emancipati, num. 3. ſuprà eodem teneat ſemper in ſpecie conferendum.

AD LEGEM *Si maritus* 15.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Patronatus.*] Dixi ſuprà de in ius vocando, l. 2. num. 2.

¶ *Legitimæ.*] Dixi ad Alexandr. conſil. 128. num. 5. lib. 1.

¶ *Hæredem.*] Scilicet deſcendentem maſculum, vt per Decium ſuprà de in ius vocand. l 2. numero 5.

¶ *Negatiuè.*] Alexand. l. poſt dotem col. fin. dig. Solut. Matr. Iaſ. l. Si conſtante. in fin. eodem tit. l. Cum ſecundum. infrà de fideicomm. Curt. iunior conſil. 4. num. 7. Decius conſil. 680. in fin.

AD LE-

Digitized by Google

AD LEGEM *Vt liberis* 18.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Æqualiter.*] Dicendum eſt vt dixi ſuprà. Vnde liberi l. 1. num. 2.

¶ *Fructuum.*] Diuerſo modo hodie vtimur per conſuetudines, vt dixi in conſuetud. Pariſ. tit. 12.

¶ *Donantis.*] Dicendum vt tetigi ad Alexandrum conſil. 29. num. 6. lib. 1. conſil. 169. num. 7.

¶ *Subrogatur.*] Hippol. Marſil. ſing. 123. in iure Alex. conſil. 163. col. fin. vbi dixi.

¶ *Contrarium.*] Et benè per ea quæ dixi ad Alexand. conſil. 28. lib. 2.

¶ *Acquiritur.*] Idem Iaſon hîc, poſt Bartol. in d. §. In arrogato. Ioann. Lup. repet. cap. Per veſtras, §. 45. de donat. inter virum & vxorem: ſed contrarium verius eſt, quòd imò ſpectant ad eum, cui donatum eſt. Bald. l. Cum ante. ſuprà de donat. ante nuptias. Alciat. tract. de Præſumpt. reg. 1. Præſumpt. 18.

AD LEGEM *Liberos* 19.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Mentionem.*] Niſi addatur diſpenſatio diſpenſationi, vt ſentit Decius hîc. Geminian. cap. Si Apoſtolica. de Præbend. in 6. conſil. 128. col. fin. Felin. cap. In noſtra. col. 14. de Reſcript. Decius conſil. 542. col. 5.

¶ *Legitimati.*] Et benè, ex quo limitata eſt conceſſio ad filios, & legitimos, vt dixi ad Decium, conſil. 365. num. 1.

¶ *Verior.*] Et benè, vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 8. Gloſſ. 1 num. 45. 47.

AD LEGEM *Illam* 20.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Pro lege.*] Imò vbi aliàs lex deficit, vt Iaſ. hîc, num. 10. Alber. in l. [illegible] um [illegible] atio. per illum text. dig. de bonis damnat. Bald. cap. Cum paſtoralis, in fin. De cau. poſſeſſ. & propriet. in l. Quotiens, infrà de ſuis & legit. non tamen admittenda æquitas imaginaria, ſed integra & legalis, vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 41. num. 86. cum ſeq. Vide etiam Decium cap. Quoniam contra falſam, col. 2. de Probat.

¶ *Allegari.*] Alexand. conſil. 69. num. 13. lib. 3. vbi dixi.

¶ *Maſculis.*] Iſtud non eſt dubium hoc caſu, quo omnes fœminæ ſimpliciter excluduntur, ſed ſi dotatas duntaxat excluderet, non eſſet modica difficultas, tenet enim Socin. conſil. 75. lib. 3. quòd ob hoc legitima maſculi non augetur. Dixi in conſuet. Pariſ. §. 122. quò remitto.

¶ *Ad perſonam.*] Decius conſil. 85. col. 4. conſil. 218. col. 4 conſil. 291. Curt. iunior conſil. [illegible]. col. 4. Aymo. conſil. 98. num. 13. Adde text. cap. Sane de Priuileg. cap. Petiſti. 7. quæſt. 1.

¶ *Bald.*] Hæc veritas & ſequitur Decius hîc & benè, licet Iaſ. hîc in fine ſequatur Bart.

¶ *Agnatis.*] Bald. hîc ſic ponit ſtatutum, ſed Paulus hîc ponit ſtatutum, quod exiſtente patruo non ſuccedat mater, & Decius hîc incautè confusè loquitur.

¶ *Matre.*] Intellige per matrem tantùm, vt etiam loquitur Paulus hîc, & hæc prima concluſio eſt indubitata in terminis vtriuſque ſtatuti.

¶ *Patruo.*] Dec. hîc relinquit terminos ſtatuti Baldi, & ſumit terminos ſtatuti poſiti per Paul. de Caſtr. & in terminis huius vltimi ſtatuti, ſi mater tunc non ſuperſit, concordant omnes, quòd ceſſat ſtatutum, ſed matre extante, quicquid dicant Paulus & Decius hîc & in conſil. 333. Verior opinio eſt ceſſare ſtatutum ſtante fratre conſanguineo, vel ſororibus vtrinque coniunctis. Et ita conſuluit collegium Peruſinum, quod incipit *ſtatutum ſupradictum*, & habetur inter conſilia Ang. Peruſ. conſil. 210. quod refert & ſequitur Petrus de Ancha. in repet. cap. 1. de Conſtitut. col. 97. Ad hoc Alexand. hîc, & conſil. 97. lib. 2. conſil. 36. conſil. 89. lib. 6. conſil. 141. lib. 7. vbi dixi. Faciunt quæ dixi ad Alexand. conſil. 45. num. 7. lib. 7 Limito, Si ſorores ſuperſtites eſſent vterinæ tantùm, vel etiam ſi iſte frater ſuperſtes eſſet vterinus tantùm, ſiue ex eadem matre, quæ per patruum excluditur, ſiue ex alia præmortua matre. Et moueor per rationem primæ concluſionis quia matre excluſa, multò magis excluduntur alij meri & remotiores cognati: aliàs teneo ceſſare ſtatutum, & locum eſſe iuri communi.

¶ *Agnatus.*] Non eſt dubium ſi illa ſoror ſit tantùm cognatas præſertim ex hac matre, quæ excluditur per rationem primæ concluſionis: ſuprà num. 13. Idem dico, ſi ſit vterina tantùm ex priore vxore patris defuncti præmortua, ſed ſi eſt agnata, contra puto.

¶ *Dos matris.*] Veritas eſt indiſtinctè, quòd imputatur nepotibus, & debet ab eis conferri, vt plenè dixi in conſuet. Pariſ. §. 125.

AD LEGEM *Illud autem* 21.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Facilius.*] Et ſic non ſequitur, non computatur in legitimam: ergo non confertur: ſed benè ſequitur, non confertur, ergo non imputatur in legitimam, quicquid dicat Alexand. in l. Si patroni, in princ. col. 2. in fine; dig. ad Trebel. fallit, vbi apponit teſtatorem vel donantem, noluiſſe conferri, quia alia ratio impedit conſequentiam.

¶ *Pro rata*] Et penſionarius debet contribuere pro rata. Bellent. in tract. de charit. Subſ. quæſt. 37. Ioann. Baptiſta Caccialupus. tract. de Penſ. quæſt. 17. Hieron. Gigas, tract. de penſion. quæſt. 59. & ita pluries vidi iudicari in hoc Senatu Pariſienſi. Idem Matth. Afflict. deciſ. Neapol. 252.

¶ *Simplex.*] Imò indiſtinctè hodiè circumfertur, hâc lege correctâ, vt dixi ſuprà cod. Authent. Ex Teſtamento, contra communem.

¶ *Medietas.*] Alexand conſil. 132. num. 22. lib. 5. Phil. Corn. Authent. Ex Teſtamento, ſuprà eodem Bertrand. conſil. 71. pro faciliori. col. 2. lib. 1. Aymo. conſil. 195. num. 1. Dixi in tract. vſur. numero 504.

¶ *Patris.*] Idem Laurent. Calca. conſil. 19. col. 2. Aymo. conſil. 165. num. 4.

AD LEGEM *Vt nemini* 22.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Expendat.*] Petr. de Peruſ. tract. de duob. fratr. part. 3. quæſt. 2. Alexand. conſil. 76. lib. 4. Phil. Cor. conſil. 301. in fine conſil. 344. lib. 1. Franciſc. Purpur. l. Cum fundus. §. 1. num. 33. Si certum petatur.

Digitized by Google

AD RVBRICAM *De Teſtamento militis.*

¶ *Militum.*] Adde quod notaui in Specul. de Proc. §. 1. verſic. *Item quod eſt miles*: & tit. de Accuſat. verſic. *Item excipitur quod eſt miles.*

¶ *Ceremoniis.*] Alexand. d. l. Centurio. Berto. conſil. 196. *Multa.* lib. 6. Adde Paul. conſil. 414. lib. 2. Decium conſil. 578. num. 2.

AD LEGEM *Frater tuus* 1.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Doctores.*] Imò benè dicunt & tenendus eſt communis intellectus, quia magis iuſtitia naturali accedit, quæ præcipuè attenditur in his quæ ſolemnibus iuris poſitiui ſoluta ſunt.

AD LEGEM *Miles* 2.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Communiter.*] Tenendus eſt communis intellectus, vt nuper dixi.

AD LEGEM *Quanquam* 3.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Vt notat Bart.*] Idem Bart. Lancelot. Decius. l. Codicillis, §. finali, de vſur. legat. Contrarium dicit hic Decius & benè, & vltra eum, Ang. in l. Etiam. dig. de vſufr. Petr. de Ancha. in cap. Extirpandæ. de Præbend. & ſic idem eſt dicere beſſem, vel ſimpliciter dicere duas partes rei.

AD LEGEM *Si Ruſſum* 4.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Prohibitiua.*] Alexand. conſil. 10. col. fin. lib. 3. vbi dixi. Decius cap. In præſentia, col. 23. de Probat. Vide And. Tiraquel. in tract. Retract. proximi, §. 30. gloſſ. 1. num. 27. cum ſeq.

¶ *Magis.*] Decius l. 1. num. 13. ſuprà de Pact. vbi dixi.

AD LEGEM *In teſtamento* 6.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Vulgarem.*] Faciunt quæ dixi ad Alexand. conſil. 24. conſil. 26. lib. 3. & ad Decium conſil. 1. Carol. Rui. conſil. 99. lib. 2.

¶ *Compendioſa.*] Non aliàs. Alexand. conſil. 22. lib. 3. Decius conſil. 287. col. 2. conſil. 294. col 4.

¶ *Paulus de Caſtr.*] In hanc inclinat Decius hic. Idem Ioann. Coraſ. lib. 2. num. 11. infrà de Impub. & aliis Subſtitut. Sed verior eſt opinio Imolæ, quem Alexander ſequitur, non per rationes eorum, ſed quia in dubio non præſumitur teſtator voluiſſe impariter ſubſtituere præter formam iuris communis, nec præſumitur cogitaſſe alij teſtamentum facere, nec de alienis bonis, quæ in pupillari includuntur, ſe intromittere, vt nouè dixi in tractatu Subſtitut. Poteſt tamen opinio Pauli procedere, quando ex coniecturis Teſtamenti apparet de mente. Quod aliàs bona venirent ad eos, quos teſtator voluit omninò excludere, vt per Carol. Rui. conſ. 107. col. 2. lib. 4.

¶ *Secus.*] Alexand. conſil. 50. lib. 4. Decius conſil. 456. col. fin. tamen Iaſon adhuc idem, conſil. 162. col. 3. lib. 1.

¶ *Videtur.*] Adhuc non eſt verum, niſi in his, quorum princeps præſumitur habere ſcientiam, vt dixi in conſuetud. Pariſienſ. §. 5. num. 75. & in annotat. ad Alexand. conſilio 122. columna finali. libro 4.

¶ *Signa.*] Bald. conſil. 20. lib. 3. Alexand. conſil. 12. num. 19. lib. 3. in l. 2. col. penult. digeſt. de vulg. & pupill. Subſtitut. vt ſi filius ſit ſubſtitutus. Socin. conſ. 332. lib. 2.

¶ *Verba.*] Imo verba repugnant, iungendo omnia verba ſimul, vt fieri debet, & ſic placet communis ſententia. Facit quod ſicut tacita, ita dubia ſubſtitutio non admittitur contra matrem, vt rectè decidit Bald. conſil. 12. *Quidam nomine Angelutius.* lib. 2. Et ita teneo licèt Decius idem quod hic teneat. l. fin. ad fin. infrà. De Inſtitut. & ſubſtitut. & in l. Precibus, num 26. infrà de Impuber. aliis Subſtitut. quem ibi ſequitur Ioann. Coraſius, & malè.

¶ *Hæredis*] Decius l. fin. col. fin. infrà de impuber. & aliis Subſtitut. Alexand. conſil. 56. *Conſideratis.* col. 1. lib. 2. vbi dixi. Hippol. Marſil. ſing. 21.

AD LEGEM *Ex his* 7.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Secus eſt.*] Ita volunt Gloſſa & doctores vſque ad nos: ſed valde errant, quia lex non facit differentiam inter verba prolata à pagano, vel à milite, vt omnes putant: hoc enim perquam iniquum eſt, ſed longè aliò reſpicit. vt dixi in nouis intellect. quo remitto, quia hic margo non caperet.

¶ *Abſolutè.*] Falſum eſt.

¶ *L. Lucius* §. 1.] Sed etiam illum §. 1. omnes intelligunt, vt dixi in nouis intellect. quo remitto.

¶ *Dotis.*] Idem Alexand. conſil. 190. num. 28. lib. 6. conſil. 99. num. 2. lib. 7. vbi tetigi. Alciat. l. verbum reddendi. dig. de verb. ſignific. Matth. Afflict. deciſ. Neapol. 83. ſed non eſt ſimpliciter verum.

¶ *Semiplena*] Non eſt verum, ſed Iudex ex multis arbitrabitur.

¶ *Antiquis.*] Dixi in conſuetud. Pariſienſ. §. 5. numero 60.

¶ *Piæ cauſæ.*] Hæc fallentia & ſequens, non placent.

¶ *Quantum.*] Alexander conſilio 21. libro 1. vbi dixi.

AD LEGEM *Certi iuris* 8.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Statim.*] Dixi in conſuetud. Pariſienſ. §. 27. numero 5.

AD 13.

Digitized by Google

AD LEGEM *Sicut certi*

EIVSDEM RVBR.

¶ *Præteritus.*] Not. ad Decium ſuprà de Bonor. poſſeſſ. contra Tab. 2. Poſthum. num. 9.

AD LEGEM *Captatorias* 11.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Captatorias.*] Quæ ſint, vide pulchrè per Alciat. Parerg. lib. 2. cap. 31. in l. licet, gloſſ. 2. ſuprà de Pact. in l. 1. § fin. num. 19. dig. de verb. obligat. Vide ſi vacat, Carol. Rui. conſil. 19 conſil. 20. conſil. 2. lib. 2.

¶ *Declaratio.*] Imò idem Iaſon hîc. num. 4.

¶ *Bartolus.*] Decius hîc malè allegat, quia vbi citat Bartol. in l. penult. debet intelligi in repet. l. 1. in fin. Cod. de Sacroſ. Eccleſ. ſed Iaſ. hîc in fin. multò grauiùs errat, quia citat Bartol. in oppoſitum eius quod decidit Bartol. quia Bartol. negat vllam diſpoſitionem iuris ciuilis habere locum in diſpoſitione ad pias cauſas, niſi illa diſpoſitio eſſet contra bonos mores, ſed tunc non eſſet ad pias cauſas: tamen in hoc Bartol. & communiter Doctores malè dicunt, quia veritas eſt, quòd etiam in diſpoſitis ad pias cauſas, lex ciuilis locum habet.

AD LEGEM *In teſtamento* 12.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Mihi videtur.*] Ego verò dico quòd Porc. & Decius malè dicunt, quia non eſt verum, quòd hæres militis cogatur adire. Pariter Iaſon hîc malè dicit, quòd hæres militis non teneatur vltrà vires hæreditarias, etiam non facto inuentario, quia imò hæc lex in fine, intelligitur ſecundum ius commune. Nec ratio Decij placet Ioanni Coraſio, qui eum vocat patrem ſuum, in l. filium quem, num. 25. ſuprà famil. Erciſc.

¶ *Aduertendum.*] Decius in hoc optimè loquitur, & ſic eſt vera vltima ſolutio Gloſſæ in d. §. pen. licèt Gloſſa eam improbet. Idem expreſsè ſentit Phil. Cor. hîc, licet non audeat expreſsè diſcedere à communi. Idem Ang. in l. 1. §. In filij. dig. Ad Trebell. licèt in d. §. penult. perfunctoriè tranſeat cum Gloſſ. quam etiam Decius malè ſequitur, infrà de impub. & alijs Subſtitut. l. Precibus num. 20.

AD LEGEM *Et militibus* 13.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Maioritate.*] Panorm. cap. At ſi Clerici. §. 1. col. 4 de iudic. Roma. conſil. 325. Cor. conſil. 12. in fine lib. 2. Felin. cap. Poſtulaſti, col. 11. de Reſcript. Decius conſil. 76. & ſic ea dicta Pauli hîc ſunt falſa.

¶ *Ex cauſa.*] Imò ſi condemnatur de falſa commiſſo in officio Notariatus, nihil poteſt ei reſeruari, ſed benè cum cauſa, ſi extra iudicium, vt tenet Ang. in l. Ex militari. digeſt. eodem tit. Roma. Phil. Cor. hîc.

AD LEGEM *Scriniarios* 15.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Oldrad.*] Idem Ioann. Andr. Addit. Specul. tit. de Decimis. in fin Rubr. Petrus de Ancha. repetit. cap. Acceſſorium. col. 3. de reg. iur. in 6. Iaſ. in l. col. 5. dig. de vulg. & pupill. Adde Bald. in tract. Statut. verb. Calcolarius, Alberic. 2. part. ſtatut. quæſt. 182. quæſt. 210. vbi aliter dicit.

¶ *Per ſeipſum.*] Hieron. Cagnol. repet. l. diem functo. num. 230. dig. de offic. aſſeſſ. limitat in caſu iuſti impedimenti.

AD LEGEM *Licet* 18.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Concludendo.*] Idem Phil. Cor. Iaſ. hîc, quia hæc lex non prohibet ſtatutum.

¶ *Oldr.*] Dixi in conſuetud. Pariſ. §. 29.

AD RVBRICAM *Qui Teſtamentum facere poſſunt.*

¶ *Gentium.*] Hoc verum. Idem Theophil. antiquus Græcus Paraphraſtes inſtitutionum. De iure Naturali, Gentium, & Ciuili, & tit. de Teſtam. Idem Curtius ſenior conſil. 65. col. 1. Fortun. Garſias, l. Gallus, §. Et quid ſi tantum. de lib. & Poſth. Decius conſil. 217. num. 8. conſil. 608. in. fine, licèt Barto. in Rubr. dig. de acquir. hæred. reſpectu formæ, vt etiam Alexand. conſil. 209. num. 7. lib. 2. conſil. 19. num. 15. lib. 6.

¶ *Sed tamen.*] Imò veritas eſt, quòd iure communi, & non de gratia competit.

¶ *Et quia text.*] Aduerte quòd hæc quæ ſequuntur, ſunt de l. 1. ſequenti, & non de Rubr. tamen nolui receptam impreſſionem mutare, contentus indicare.

¶ *Omnium.*] Vbique tenet Decius, quòd hæc etiam tacitè contrahatur, vt hîc, & ſuprà de collat. Authent. Quod locum, col. fin. & conſil. 66. ſed, vt ibi dixi, & in Annotat. ad conſil. Alexand. conſil. 76. lib. 4. contrarium verius eſt, quòd tantùm expreſsè, quamuis Iaſ. in l. ſeq. num. 13. contrarium tenuerit.

AD LEGEM *Quanquam* 1.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Meum.*] Plenè dixi in conſuetud. Pariſ. §. 1. gloſſ. 1. quæſt. 7.

¶ *Bald.*] Quicquid dicat Decius, diſtinctio Baldi vera eſt & ſequuntur Ang. Sali. Alexand. Phil. Cor. Iaſ. hîc, & eſt communis. Debet tamen primum membrum limitari, niſi ſolus vulneratus habitaret domum communem, & non vulnerans, quia tunc ſtatuto locus eſt ſecundum Corneum, hîc.

¶ *Deſtinatum.*] Socin. conſilio 58. libro 4. Adde Decium l. Si Socius. digeſt. Si certum petatur, vbi dixi.

¶ *Totam domum.*] Vt not. in l. Duo fratres, digeſt. de acquir. hæred. ſed Bald. tenet contra in l. Si is qui. §. 1. digeſt. de pignor. dixi in conſuet. Pariſ. §. 146.

Digitized by Google

AD LEGEM *Seuiam* 3.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Effectum.*] Et benè, quia nihilominùs omnia bona eſſent patris, qui poſſet reddere teſtamentum eluſorium, & ſic ab aliena voluntate dependeret, quæ eſt vera ratio prohibitionis iuris ciuilis.

¶ *Clericis.*] Scilicet in quæſitis ratione Clericatûs, vt tenet Bartol. in l. Sacroſ. ſuprà de Epiſc. & Cleric. & eſt veritas, quicquid dicat Iaſ. in l. filiæ licet, col. 2. ſuprà de Collat. quia verba debent intelligi ſecundum qualitatem perſonæ, ad quam referuntur: tum quia iſtud priuilegium eſt eis datum ad ſimilitudinem caſtrenſis peculii, vt eſt text. in Authent. Presbyteros, ſuprà de Epiſc. & Cler. Ergo ſecundum illud intelligitur, videlicet peculium caſtrenſe eſt limitatum ad res quæſitas occaſione caſtrorum, ſic peculium Clericale ad res quæſitas ratione Clericatus. Tum eſt text. in d. l. Sacroſ. Vbi præſupponit huiuſmodi peculium quaſi Caſtrenſe Clericale, eſſe diſtinctum ab aliis rebus Clerici, quia priuilegium reſtringitur ad res illius peculii tantùm: ergo in quæſitis ratione Clericatus.

¶ *Non valet,*] Sed nec ergo valent priuilegia à Principibus & legibus huiuſmodi Clericis data.

¶ *Francorum.*] Dixi ſuprà, Vnde liberi. l. final. col. 2.

¶ *Derogatum.*] Imò abſque ſubmiſſione, vel derogatione, in quantum æqua & negotiis accommoda, vt dixi in conſuetud. Pariſienſi in Procem.

¶ *Limitatè.*] Adde Decium, l. Si pecuniam, nu. 3. vbi dixi. dig. Si certum pet.

¶ *Vltimò.*] Sed quicquid Decius ventilet, de iure verior eſt opinio Ioann. Andr. & Petri de Ancha. in d. cap. licet quàm Phil. Cor. hìc & Iaſ. col. 4. ſequuntur.

5. *Quod ſi filiusfamilias.*] Sed hic textus non loquitur in donatione cauſa mortis, ſed in donatione inter viuos irreuocabili: Ideo Iaſonis ratio bona eſt.

¶ *Conſului.*] Vide etiam ſuprà de Pact. in Rub. num. 3.

¶ *Valeat.*] Hæc indiſtinctè verior, quia patria poteſtas, iure Romano ad commodum patrum introducta eſt, vt tetigi ad Alexandr. conſil. 106. lib. 1.

AD LEGEM *Hac conſultiſſima* 8.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Pluralitas.*] Alexand. conſil. 88. num. 27. lib. 5.

¶ *Generalis.*] Iaſ. l. Sciendum, in princ. dig. Qui ſatiſdare coguntur, & hìc col. 3. Alber. 1. part. ſtatut. quæſt. 2. Decius conſil. 617.

AD LEGEM *Furioſum* 9.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Roma.*] Anton. Corſet. in ſing. verſic. *Teſtamentum.* Vide Dec. l. In negotiis, de reg. iur. Hipp. Marſil. ſing. 380. Nicol. Boeri. deciſ. Burdegal. 23. num. 58.

¶ *Præſumitur.*] Dixi ad Alexand. conſil. 141. col. 2. lib. 1. & ad Decium l. In negotiis. de reg. iur. Adde Nicol. Boeri. deciſ. Burdeg. num. 90.

¶ *Singulares.*] Idem Alexander conſil. 85. col. fin. conſil. 86. col. 3. lib. 2.

¶ *Roma.*] Decius hìc non aperit quid ſentiat. Sed in l. Furioſi de reg. iuris, tranſiuit cum opinione Rom. Iaſon verò variauit, quia in l. Patri furioſo. col. 6. digeſt. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris, ſequitur communem, ſed hìc præcisè ſequitur Rom. at in l. Ex facto de vulg. & pupill. col. 9. vacillat, licet tandem dicat; quòd opin. Rom. in puncto iuris eſt verior. Bald. etiam variauit, quia in cap. 1. de eo qui interfecit fratrem domini ſui, tenet contrà quàm hìc ſcribat. Pariter Hippol. Marſil. variauit, quia in l. 1. in princ. num. 47. dig. Ad l. Cornel. de Sicar. & in ſua practica, char. 70. in paruis, tenet opinionem Roma. ſed in l. quæſtionis, num. 36. De quæſt. relinquit arbitrio iudicis: addo & grauitate criminis & exempli.

AD LEGEM *Cum auum* 1. RVBR. DE INSTITVTIONIBVS ET SVBSTITVTIONIBVS.

¶ *Idem.*] Alexand. conſil. 89. num. 13. lib. 2. vbi dixi.

¶ *Secus.*] Idem Bulga. Bart. Ang. Paul. Alexand. Decius hìc, & in conſil. 475. num. 25. ſed verior eſt opinio Baldi, quem ſequitur Iaſ. hìc, & Alciat. in L. Cùm donationis, ſuprà de Tranſact.

¶ *Cyn.*] Idem Phil. Cor. hìc in fin. & eſt veritas, licèt idem quod Decius hìc ſequatur Roman. conſil. 486. Franciſc. Rip. repet. l. fin. quæſt. 31. infrà de Reuocand. donation.

¶ *Poteſt.*] Sed hoc ſpeciale, fauore libertatis.

¶ *Facili.*] Guillel. Bened. reper. cap. Raynutius. ver. *Relinquit.* num. 27. de Teſtament. Guido Papæ conſil. 93.

¶ *Quod non.*] Iaſon hìc col. 3. & tandem ſequitur Decius hic, ſed imò verior eſt opinio Fulgoſ. Ego dico primò, quòd ſimplex dilatio non ſufficit, ſecundò quòd nec recuſatio momentanea, ſed ſolemnis, & ſeria, & effectualis.

AD LEGEM *Si Mater* 3.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Non expectata.*] Idem Decius conſil 77. & benè, vt dixi ad Alexand. conſil. 100. lib. 4. quicquid Decius hìc dicat.

AD LEGEM *Si Pater* 4.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Pendente.*] Idem Iaſ. in d. filius à patre. col. 6.

¶ *Tranſmittitur.*] Dixi ad Alexandr. conſil. 55. conſil. 109. lib. 1. conſil. 77. in princ. lib. 5. conſ. 169. num. 16. conſ. 211. num. 7. lib. 7.

AD LEGEM *Reprehendenda* 5.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Separetur.*] Benè ad tempus iuxta conſilium D. Pauli 1. Cor. 7. ſed non in perpetuum, quin pœnitere poſſit, quicquid dicat Decius in conſil. 140. vbi malè conſuluit, vt ibi dixi.

AD LE-

Digitized by Google

AD LEGEM *Generaliter 6.*

EIVSDEM RVBR.

¶ *Remota.*] Idem Decius & benè: & hæc ſit prima limitatio. Secundò limitò, ſi conditiones non eſſent ſimul iunctæ, tanquam æquè principales, vt hîc, ſed eſſent ſubordinatæ, vt per Franciſcum Rip. in repet. l. Centurio, num. 94. de vulg. & pupill. Tertiò ſingulariter limito, ſi ſequeretur abſurditas, vt ſi aliàs ſecunda conditio eſſet ſuperflua: vt ſi teſtator dixit, Si contingat filium meum præmori, antequam ſit in ætate teſtandi, vel ſine liberis ex legitimo matrimonio: tunc enim licèt prima deficiat filio moriente poſt 14. annum, poteſt habere locum ſecunda, & ex ea ſola deberi fideicommiſſum, vt vidi de facto, & conſului in graui cauſa. Quartò limito quando conditiones eſſent incompatibiles, nec poſſent omnes ſimul extare, vel deficere, vt vidi de facto in ſubſtitutione ſic concepta: *Si ego, vel filij mei maſculi ſine maſculis deceſſerint:* quamuis enim teſtator non deceſſerit ſine maſculis, tamen poteſt extare conditio, & deberi fideicommiſſum in eius maſculis ex ſola ſecunda conditione, quod nota, quia alibi non reperies, & ita etiam conſului. His ſcriptis, inueni quòd Carolus Rui. conſil. 96. lib. 2. col. fin. formaliter, imò in fortioribus terminis, contrarium conſuluit, dicens, Quòd vtraque conditio poteſt extare & verificari, ſi contingat filios viuo patre habere nepotes maſculos qui viuo patre, & auo decedant ſine liberis maſculis, poſtea contingat filios decedere ſine maſculis viuo patre, & nouiſſimè teſtatorem ipſum ſine maſculis: & ſic quoad hunc caſum & euentum debet reſtringi ſubſtitutio, ex quo omnes conditiones ſic copulatiuè impleri potuerunt. Sed ego dico quòd in hoc malè conſuluit, nec debent verba ad hunc ſenſum à veriſimili mente extraneum, coarctari: ſed mens, quæ ex verbis colligi poteſt, præualere debet, quamuis alioqui ſubſtitutio ſit odioſa & reſtringenda. Et quamuis idem Carolus Ruinus in eadem ſua ſententia perſeueret, in conſilio 104.

¶ *Poſtquam Robertum.*] Et conſil. 175. *Poſtquam Angelus.* lib. ......

¶ *Filius grauatus.*] Adde quòd filius hæres in re certa, & grauatus fideicommiſſo, detrahit ſolam legitimam, non Trebellianicam, Sed vniuerſalis hæres grauatus detrahit vtramque, niſi extraxerit prius Trebellianicam, quia tunc non poteſt detrahere poſtea legitimam, niſi quatenus vna excedat aliam: secùs autem ſi primò extraxerit legitimam. Si verò ſit hæres vniuerſalis grauatus ſub conditione, ſi non valet iure teſtamenti, &c. Detrahit vtramque, ſcilicet triens totius, & ſextans reſidui. Ita tradit Bald. in Marg. in verbo *filius.*

¶ *Bald.*] In conſil. 33. ſed in libro meo eſt conſilium 58. Idem Bald. conſil. 475. lib. 3. conſil. 232. conſil. 339. lib. 4. in nouis. Imol. l. Centurio col. 10. dig. de vulg. & Pupill. Latè Ludou. de Gozadi conſ. 35. Decius conſ. 466. conſ. 617. & malè.

¶ *Bar.*] Idem Cor. hîc. Alciat. in l. Inteſtatus, dig. de verborum ſignificat. & plures quos citaui apud Alexandr. conſil. 115. col. 1. lib. 2. conſil. 168. num. 12. lib. 7. & eſt veritas, vt ibi dixi contra Alexandr.

¶ *Eccleſiam.*] Dixi ad Decium ſuprà de pact. l. licèt, col. 2.

Ablatis.] Sed hæc limitatio cum ſequenti falſa eſt.

¶ *Matre.*] Idem Ioann. Fabr. Iaſ. hîc.

¶ *Naturali.*] Scilicet inſtituto, & grauato, non quod excludatur ſubſtitutus per filios grauati naturalis tantùm, quia textus dicit iuſta ſobole, & multò minùs per ciuiles tantum.

¶ *Con. mor.*] Vide Alexandr. conſil. 116. num. 10. lib. 2. dixi in conſuetud. Pariſ. §. 98.

¶ *Mod.*] Scilicet Iaſ. §. Cum autem. hac l. col. 2. in fine, vbi dubitat, ſed vera eſt opinio Cuma.

¶ *Ipſi filius.*] Imò indiſtinctè loquitur, ſed debet intelligi in legato notabili & liberali: ſecus in legato modico, vel in debitam remunerationem, ita quòd veriſimile ſit teſtatorem nihilominus legaturum, etiamſi ſciuiſſet grauatum relinquere iſtam ſobolem. Ita etiam ſentit Imol. in cap. final. de donat. licet dubitet, ſed non eſt dubitandum, & ita practicatur.

¶ *Aſcendentem.*] Hæc fallentia vera eſt indiſtinctè, quicquid dicat Decius hîc, & eam tenet Iaſon, §. Cum autem col. 4.

¶ *Naturales.*] Andr. Tiraquel. repet. l. Si vnquam, ver. *Suſceperit liberos.* num. 100.

¶ *Filii.*] Adde quod notaui in l. Si ex facto, §. Si quis rogatus, ad Trebell. quod excludunt, etiamſi ſint in ſeruitute concepti. l. Cum pater. §. Tolo. & ibi Bart. de le. 2. & l. Lucius. §. Damæ, & ibi Bart. eod. tit. Adde in Spec. de loc. §. 6. verſic. 172. vbi dicitur filium naturalem excludere fratrem in ſubſtitutione, & per Alexandr. omninò in conſil. 143. 1. parte.

¶ *Subſtitutum.*] Dixi in conſuetud. Pariſ. §. 8. gloſſ. 1. num. 44. & ad Alexand. conſil. 128. col. antepen. lib. 1.

¶ *Emphiteuſi.*] Dixi in conſuetud. Pariſ. §. 8. gloſſ. 1. num. 45. Alexand. conſil. 127. lib. 7. Ancha. conſil. 241.

AD LEGEM *Si quis hæredem 7.*

EIVSDEM RVBR.

¶ *In illis.*] Scilicet fortuitis, quæ non pendent à poteſtate honorati. d. l. hæc conditio 1.

¶ *Succeſſiuum.*] Alexand. conſil. 56. col. fin. lib. 6. Cor. conſil. 7. lib. 3. Iaſ. conſ. 4. lib. 1. Chaſſan. conſil. 62.

¶ *Effectu.*] Quia propriè non dicitur teſtamentum, niſi poſt mortem, quia interim neſcitur, an ſit voluntas vltima.

¶ *Tenet Gloſſ.*] Et benè, quicquid dicat Dec.

¶ *Cum autem.*] Id eſt, ſalua probatione, ſeu facultate probandi & benè.

AD LEGEM *Si Teſtamentum 8.*

EIVSDEM RVBR.

¶ *Nec ſatisfacit.*] Et Decius eam meritò reprehendit, vera ſolutio eſt quòd hic verbum ſecundum, vel pollicitatio formæ, vel modorum, non probant voluntatem limitatam, videlicet quòd aliàs teſtator actum ſuum valere noluerit prout in dubio non præſumitur limitata: ſed in l. quotiẽs erat voluntas limitata, nec aliter omnino intendebat inſtituere, quam ſub conditione: nec eſt diuinatio, quia noſtra ſolutio probatur per omnia exempla præcedentia & ſequentia, in d. l. Quotiens. vbi ponuntur exempla, in quibus conſtabat voluntatem limitatam, vel deficere, & ſic d. §. Tantumdem, debet ita intelligi.

¶ *Sedis.*] Dixi in conſuetud. Pariſ. §. 5. num. 75.

AD LEGEM *Cum quidam* 9.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Bart.*] Hic & in l. 1. col. 8. Dig. de vulg. & pupill. intelligens de tacita vulgari, quod acriter impugnat Lancelot. Polit. in tract. vulg. tamen Bartolus non fuit ſolus in ſua ſententia, vt hîc putat Iaſ. ſed Bart. ſequitur Bald. de Vbald. in tract. Subſtitut. col. 9.

¶ *Dixi ibi.*] Num. 16. Imò limitatio vera eſt, vt ibi dixi.

AD RVBRICAM *De Impuberum & aliis Subſtitutionibus.*

¶ *Sed Alexand.*] Ego verò dico inſpiciendam eſſe mentem, & rationem ſtatuti: vnde ſtatuta prohibentia inſtitutiones, vel ſubſtitutiones, multò magis habent locum in obliquis & fideicommiſſariis, in quibus eſt maior & prolixior intricatio, litiumque ſeges, quam ſtatutum ſuccidere voluit: vbi verò non eſſet eadem ratio, procederet opinio Bald. & communis, vt dixi in conſuetud. Pariſ. §. 110. & in §. 132.

AD LEGEM *Cum Hæredes* 1.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Tertio.*] Idem Franciſc. Curt. Dec. ſed Ioann. Coraſ. hîc num. 11. tenet contrà, quòd debet attendi quid præcedat. Idem tenet Phil. Corn. hîc.

AD LEGEM *Hæreditatem* 2.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Quo caſu.*] Decius vult dicere quod verbum, *Vat inimicum*, operatur: vt non contineatur pupillaris, niſi caſu quo poſſet conuenire vtrique ſimul ſubſtituto, ſed hoc non obſtante verior eſt opinio Alexandri, ex quo verbum, *Pupillariter*, eſt expreſſum, quod non debet eſſe otioſum, cùm teſtator ſciret alterum eſſe puberem & tamen ita diſpoſuit in verbis diſpoſitiuis: Secùs ſi non ſit facta mentio pupillaris, vt dixi ſuprà, de teſtament. milit. l. in teſtamento 1. col. 3. defendendo opinionem Imol. contra Paul. & Phil. Dec. & eius diſcipulum. Item ſecus, ſi eſt facta mentio pupillaris, ſed in verbis executiuis tantùm, & de ſtylo Notariorum vt aſſolet, præter mentem teſtatoris, iuxta Bart. in l. 1. dig. de iure Codicill.

AD LEGEM *Hæres inſtituta* 3.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Quod non.*] Hæc communis & vera: & idem ſentit Decius hîc, & practicatur, & benè, licet Ioan. Coraſ. hîc in fin. audeat tenere, quòd poſſit, ſicut & legatum: ſed hæc multum differunt: nec hîc valet argumentum de legato ad legitimam.

AD LEGEM *Quamuis.* 4.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Extenſionis.*] Factæ à lege. Idem Coraſ. hîc. numero 5.

¶ *Duo teſtes.*] Idem Phil. Cor. Iaſ. Ioann. Coraſ. hîc, & benè, quia de ſimplici declaratione agitur.

¶ *Litteram.*] Hæc eſt communis, & quamuis Ioan. Coraſ. hîc, num. 7. ſequatur opinionem Imolæ, tamen communis vera eſt, quam limito procedere in ſubdito teſtante ibi, & habente notitiam ſtatuti: ſecùs in extraneo: vnde ſi extraneus, præſertim alibi teſtatus ſit, tacita pupillaris locum habebit vbique, etiam in bonis ſub dicto ſtatuto ſitis.

¶ *L. Cum auus.*] In hoc contrà puto, quia huius legis præſumptio fundatur in naturali æquitate, quæ eſt eadem apud omnes, & ſic ſemper excipi intelligitur, ſed pupillaris ſubſtitutio eſt inuentum iuris poſitiui Romanorum.

AD LEGEM *Precibus* 8.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Matrem.*] Sed nec patrem. Bart. Alexand. l. 2. dig. de vulg. & pupil. Sali. Paul. l. fin. ſuprà de Inſtit. & Subſtit. nec etiam auiam. Guillelm. Benedic. repet. cap. Raynutius. verſic. *Si abſque liberis morerer.* 2. num. 88. vbi dicit, quòd nec fratrem vtrimque coniunctum excludit, ſed in hoc vltimo contrarium tenet Zazi. in tract. de Subſtitut. pupillari & Bulgar. in diſputat. col. 2. col. 26. & melius.

¶ *Legitimam.*] Quòd mater nec excludatur à legitima, tenet Bapt. de ſanct. Seuer. hîc, in repet. col. 22. cum duabus ſequent. verſic. *Vndecima concluſio.* & inter conſilia Socini, conſil. 157. col. fin. lib. 1. Anton. Rub. conſil. 105. Decius conſil. 578. ſed de iure verius eſt quòd excluditur. Phil. Franc. cap. 1. in fin. de Teſtam. in 6. Decius conſil. 299. Idem Zazi. de pupillar. Subſtitut. effect. 6. limitans, niſi ad alimenta in foro conſcientiæ. Sed Lancelot. Polit. in tract. de Pupill. Subſtitut. tenet excludi à legitima in bonis quæ filius habet à patre, non autem ab his, quæ habet aliundè.

¶ *Conſcientiæ.*] Idem Phil. Cor. hîc. Alciat. in repet. l. Quinque pedum ſuprà. fin. regund.

¶ *Paul.*] Idem Decius hîc & benè.

¶ *Contrarium.*] Ex coniecturis. Alexand. l. 2. col. penult. dig. de vulg. & pupill. conſil. 18. num. 4. lib. 1. conſil. 12. num. 19. lib. 3. vbi dixi. Guillelm. Bened. repet. cap. Raynutius. verſic. *Si abſque liberis morerer.* 2. num 89. de Teſtam.

¶ *Eccleſia.*] Hoc meritò reprobat Decius hîc. Sed procederet filio teſtatoris ſubſtituto. Socin. conſil. 332. lib. 2. & nuper dixi num. 6. licèt Lancelot. Polit. dubitet in Tractatu vulg. Subſtitut. num. 115.

¶ *Abſtorum.*] Sed quòd nec tunc mater excludatur per tacitam pupillarem, tenet Ioan. Coraſ. hîc num. 22. & verius.

¶ *Reſilem.*] Sed cùm hæc ſubſtitutio poſt pubertatem, non comprehendat niſi bona patris, d. l. Centurio, non eſt in effectu differentia, quæ in hac lege verba fuerint directa, ſecundum Fulgoſ. & Iaſ. hîc, ſiue communia, ſecundum communem ſententiam, niſi in ea formula, quod priore caſu

by Google

ſubſtitutus capit à ſe. Secundo verò caſu debet petere à matre hærede vniuerſali, ſed vtroque caſu remanent patri omnia bona, quæ filius poſt pubertatem moriens aliunde habet quàm à patre, cum legitima filij in bonis paternis, ceſſante Trebellianica, vt pote in teſtamento meritis.

¶ *Vulgari.*] Contrarium firmat Lancelotus Polit. in tractatu de compendio ſubſtitut. num. 8. & certè nullus eſt textus in iure, qui dicat contineri vulgarem: tamen, quia ſi verba ſint directa, ſatis importat etiam vulgarem, ſi verò ſint communia, concurrit mens teſtatoris, nec verba repugnant. Placet communis ſententia, quam ſequitur Franc. Ripa in rep. de l. Centurio. 146. Limito, niſi per hoc deſcendentes teſtatoris excluderentur, extraneis admiſſis, quia tunc mens teſtatoris non ita videretur concurrere, niſi vulgaris ſit expreſſa, vt ſi dicat, *ſi filii mei non ſunt cohæredes*, vel *ſi poſteà decedant.* Aliàs, ſi verba de ſe non inferunt vulgarem, non debet ſummari ad excluſionem filiæ teſtatoris, putà ſi filiam inſtituerit in re certa, duos verò filios in vniuerſum, quibus, quandocumque decederent ſine liberis, ſubſtituit extraneum, vel agnatum: tunc ſi contingat filios non ſuccedere, quia præmortui, vel inhabiles, putà ſpurij malè legitimati, dico quòd filia legitima locum habebit per ius accreſcendi, ſubſtitutis excluſis. Et moueor, quia veriſimiliter teſtator cogitabat quòd filia ſua per fratres ſuos, non per extraneum excluderetur. Poſtquàm autem fuiſſet excluſa, faciliùs omiſiſſet illam & ſuos vocare, quam nondum excluſam per extraneum excluderet. Quod nota, quia eſt noua & æqua conſideratio quam veram puto, licèt communis ſit contrà, & quamuis in terminis Caroli Ruin. conſil. 97. *primò per ordinem*, col. 2. lib. 2. contra filiam conſuluerit. *fideicommiſſaria tantùm.* Non autem vulgaris. Idem Socin. Iaſon, Franciſc. Ripa l. 1. ff. de vulg. & pupill. ſubſtitut. Idem Franciſcus Ripa in repet. d. l. Centurio, num. 101. & num. 149. Phil. Corn. conſil. 198. *in præſenti*, col. 6. lib. 2. & eſt veritas, quicquid dicat Decius, niſi ex aliis verbis teſtamenti. vt in l. quærebatur. ff. de teſtamento milit. Quod autem argumentatur Decius, verbum *quandocumque* importare tempus ante aditam hæreditatem, falſum eſt, quia regitur à verbo *reſtituat*, vel alio verbo obliquo, quod præſupponit hæreditatem priùs aditam.

¶ *Expirat.*] Idem Iaſon hîc num. 11. niſi eſſet adiecta clauſula codicillaris. Imola in d. l. Centurio, & ibi Iaſon. num. 33. Angel. Aret. tract. de teſtam. verb. *in pupillari ætate*, vel aliàs, *quandocumque.* col. 8. cum ſeq. Guillelm Bened. in repet. cap. Raynutius, verbo, *Si abſque liberis morerer.*, num. 31. Ioan. Crot. in tractat. Subſtitur. Idem ſentit Aug. Peruſ. conſil. 125. *Subſtitutiones.* Et breuiter à tempore Alexand. fuit, & adhuc eſt communis. Sed opinio Ioann. And. quam ſequitur hîc Decius, eſt veritas, quia conformatur menti teſtatoris, nec verba repugnant, ſed potiùs iuuant, quia cùm ſint directa, tendunt ad augendum, & enixam voluntatem oſtendunt, & ſic non debent minùs, ſed potiùs plus operari, quàm obliqua. Item Cynus hîc recitans multos antiquos, qui ita tenuerunt, prout erat communis ante Alexand. Item Salicet. hîc Baldus in l. ex tribus. ſuprà de inoffic. teſtamento, Antonius Butr. Card. Florent. in d. cap. Raynutius. Carolus Ruinus conſil. 98. col. 1. lib. 2. Lancelot. Polit. in tract. Subſtitut. compendio. num. 21. Dixi pleniùs in tract. noſtro ſubſtitut.

¶ *Difficultas.*] Et tanta, vt nullus adúſque aptam ſolutionem dare potuerit, niſi ſolus Acer. Polit. Cæterùm Alciat. valdè laborat in l. 1. §. ſi quis ita ff. de verb. obligat. & tandem num. 26. ſoluit, quòd ideò in d. §. ſi ſeruus alienus, non obligatur, quia tranſiret in ſpeciem prorſus diuerſam. Quæ ſolutio vt cæteris ſubtilior, & æquiùs acceſſita, ita à ſenſu communi remotior, & deterior, quia ſi per obliquam prouidetur etiam hæredi vt inquit Alciat. ſequitur quòd faciliùs & procliuiùs tranſiret in hanc diuerſam ſpeciem, & hæres minùs grauaretur. Dicendum ergo ſecundum Lancel. Polit. in tract. de Compendio Subſtitut. num. 22 quod in d. § ſi ſeruus, fauore hæredis hoc inducitur, quia ſi tranſiret in obliquam, magis grauaretur, quia non poſſet implere, dando iuſtam æſtimationem, ſed neceſſe haberet præcisè redimere, quod dominus nollet pati, niſi pretio ſupra modum exceſſiuo.

¶ *Prima.*] Hæc erat communis opinio tempore Bartol. qui ſecundum eam pluries conſuluit, conſ. 8. *factum tale*, conſ. 22. *homo Accurſuli.* conſ. 54. *Angelus Maria*, conſil. 241. *pater filii.* licèt ſecundam contrariam teneat, quæ tandem poſt Bar. cœperit huc vſque eſſe communis, vt etiam Polit. in tract. compend. ſubſtitut. num. 26. ſecundam hanc communem ſecutus ſit, & vltra eos, quos Decius & Iaſ. hîc num. 14. citant. Eandem tenet Phil. Cor. hîc col. 24. Guillelm. Bened. repet. d. cap. Raynutius in verb. *Si abſque liberis morerer.* 2. num. 45. cum ſeq. Bald. de Vbald. in tract. ſubſtitut. de compend. ſubſtitut. col. 5. & cum eo tranſit Franciſc. Ripa in d. l. Centurio, num. 117. licèt valdè dubitet. Sed tamen prima illa opinio eſt veritas, quia in dubio non cenſetur quis teſtari pro aliis, nec de alienis, ſed pro ſe & de ſuis bonis tantum. Et iſtam tenuit Bald. hîc & in l. iam in iure. dig. de vulg. & vbique tam in legendo, quàm conſulendo, & nunquam in hoc variauit. Nec tractatus domini de Vbaldis eſt huius inſignis Baldi, ſed alterius. Idem tenet Ang. conſil. 125. *Subſtitutiones*, Chriſtoph. Porc. §. final. inſtitut. de pupillari ſubſtitut. dixi in annotat. ad Alexand. conſil. 12. numero 21. lib. 3. reprobando illud conſilium.

¶ *Media.*] Idem Bartol. in l. ſi duo. ff. vti poſſid. l. vnica in fine, Cod. eod. Panorm. cap. licet cauſam, in fin. & ibi Decius col. 18. de probat. Decius c. 1. lect. 1. in fin. de Conſtit. cap. 1. col. 5. de probat. Socin. l. ſi quis cùm totum. in fin. princ. ff. de exceptione rei iudicatæ. Felinus cap. 1. col. penult de Conſtitut. Decius conſil. 445. in princ. Nicol. Boer. deciſ. Burdegal. 42. col. fin.

¶ *Prohibere.*] Sed hoc eſt contra textum in l. qui totam. ff. ad Trebell. vnde non cenſetur per ea verba, vel ſimilia prohibita, vt dixi in annotat. ad Alexand. conſil. 5. col. fin. lib. 3. Idem Socin. conſ. 14. lib. 1. Aymo. conſ. 174 col. 2.

¶ *Gradus.*] Imò communis & vera ſententia eſt, quod etiam in filiis primi gradus prohiberi poteſt; quia non poſſunt eam detrahere tanquam legitimam, ſed ſolùm tanquam Trebellianicam, & ſic ſecundum iura, quæ de Trebellianica loquuntur. Nec obſtat l. iubemus, quia eius prohibitio limitata eſt ad vnam ſimplicem quartam, & expreſsè permittit grauare in toto dodrante. Ita etiam tenet Alex. in conſil. 611. vbi tetigi lib. 1. & vbique: & dixi in annotat. ad Decium conſ. 81. num. 3.

¶ *Concordari.*] Imò vera eſt opinio Bart. indiſtinctè, quia ſicut ſi eſſent plures gradatim, & difformiter ſubſtituti, videlicet primus directò, ſecundus per fideicommiſſum, recuſante primo, admitteretur ſecundus per fideicommiſſum: ita poteſt vnus ſolus, in quo hæc cumulata ſunt, renunciando ex prima, capere ex ſecunda & obliqua ſubſtitutione, ſecundum eius naturam. Et ita obſeruatur à Guid. Pap. deciſ. Delph. 532.

¶ *Sed tamen.*] Imo clariſſimè & neceſſariò probatur in l. Marcellus, §. quod autem. ff. ad Trebell.

Et notorium eſt quòd etiam iura digeſtorum, etiam in titulo Trebelliani, promiſcuè vtuntur verbo *Falcidiæ*, pro *Trebellianica*, vt in l. 1. §. denique. l. deducta. § nummis. ff. ad Trebell. imò fortior & fauorabilior eſt Falcidia, quàm Trebellianica. l. in quartam. ff. ad l. Falcid. Et ſic à prohibitione per remiſſionem Falcidiæ valet argumentum, non ſolùm ab eadem, ſed etiam à fortiori ratione, ad remotionem Trebellianicæ, vt rectè arguit Alexandr. conſ. 67. conſideratis. col. 1. lib. 1. & ſic quicquid dicat Decius, vera eſt opinio Gloſſæ hîc, & in d. §. denique: cum qua etiam tranſit Decius in l. teſtamento 2. in fine ſuprà de teſtamento militari.

¶ *Extraneum.*] Hoc verum, licèt non continuò in ſticum, vt dixi ſuprà ad Decium, l. fin. num. 1. de in ius vocando.

¶ *Alexand.*] Item latè Alexander conſil. 73. lib. 7. vbi tetigi. Roch. Curt. repet. Rubr. de iure patron. verſic. *ipſe*, vel *is*, à quo quæſt. 9. limito, niſi tota hæreditas reſtitueretur fideicommiſſario.

¶ *Querelæ.*] Sed hodie dicendum, quòd miles non poteſt filium priuare legitima, vt tenet gloſſ. Ioan. Fab. Iaſ. in l. fin. ſuprà de inoffic. teſtamento. Raphael Cuma. Alexander Iaſ. in d. leg. Centurio, & ibi Franciſc. Ripa num. 44. & benè, quicquid dicat Decius hîc.

¶ *Conſului.*] Scilicet conſil. 257. & benè, niſi teſtator expreſſiſſet, vt ibi dixi.

¶ *Ergo videtur.*] Imò conuertendum eſt argumentum, quia ſi iure digeſtorum poterat prohibere legitimam, ergo non prohibendo expreſsè videtur eam permittere, vt meliùs arguit & firmat Decius in dicto conſilio 257. ad finem. Paul. Picus. l. in quartam. Char. 6. dig. ad l. Falcid. Franciſc. Ripa repet. l. Centurio, num. 4. dig. de vulg.

¶ *Contrarium.*] Et benè, vt nuper dixi, num. 10.

¶ *Vera.*] Imò veriſſima eſt, vt dixi contra Dec. ſuprà de teſtam. milit. l. in teſtamento 1. infrà numero 16.

¶ *Filius.*] Hæc opinio Bartoli ſimpliciter eſt vera, vt dixi ſuprà ea l. num. 6. num. 14.

AD LEGEM *Humanitatis.* 9.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Contrarium.*] Quòd de iure veriùs, licèt Matheſi ſing. 104. potiùs ſentiat contrarium, & licèt Alexander ſequatur Bald. conſil. 50. num. 11. lib. 7. vbi tetigi. Et quòd teſtamentum ſit nullum, tenet Guillelm. Benedict. repet. cap. Raynutius, verbo, *in eodem teſtamento relinqui*. 1. num. 55. licèt Ioan. Coraſ. hîc num. 14. Bald. ſequatur ſine lege.

¶ *E contrà.*] In hanc declinat Decius, & benè. Idem Vdalric. Zaz. Lancel. Polit. tract. de exempt. ſubſtitut. Ioan. Coraſius hîc num. 12. & eſt communis.

¶ *De mente captis.*] Quomodo autem differant mente captus & furioſus, notat Bald. in l. ſi furioſi. ſuprà de nupt. & in l. 2. ſuprà de curator. furioſorum vide eundem Bald. hîc, vbi declarat de mente capto. Ang. in l. ex facto. dig. de vulg. & pupill. dicit quòd leges loquentes de vno, non habent locum in alio, & tenet Alexand. in l. ſi cùm dotem, §. ſi maritus, ſoluto matrim.

¶ *Exhæredatum.*] Idem Guillelm. Benedict. in repet. cap. Raynutius. verſic. *ſi abſque liberis moreretur*. 2. num. 21. ſed opinio Decij hîc verior eſt. Idem effectu voluit Lancelot Polit. de exempl. ſubſtitut. num. 11. 12. 15.

¶ *Naturali.*] Licèt Decius conetur ſuſtinere opinionem Bartoli, & idem teneat Ioannes Coraſius hîc, tamen communis opinio vera eſt, quam vltrà Felinus, Iaſon tenent, Guillelm. Benedict. repet. cap. Raynutius, verſic. *ſi abſque liberis moreretur*. 2. num. 10. Lancelot. Polit. Vdalric. Zaz. de exempl. ſubſtitutione. ſecùs in matre, quæ etiam ſpurio exemplariter ſubſtituet, niſi ſit ex damnato coitu, vt eſt communis ſententia.

¶ *Forma.*] Idem Guillelm. Bened. d. cap. Raynutius. verſic. *ſi abſque liberis moreretur*. 2. num. 48. contrarium ſimpliciter, quod ſit nulla, tenent Decius hic, Lancelot. Polit. de ſubſtitut. exemplari. in fine. Ioannes Coraſius hîc num. 18. ſed mihi placet opinio Zaz. in tract. ſubſtitut. diſtinguentis an ex breui, an verò ex longo interuallo ſuperuenerit furor.

AD LEGEM *Cum quidem.* 10.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Potiùs directa.*] Imò potiùs in dubio obliqua, vt dixi ad Alexandr. conſil. 22. col. 2. lib. 3. niſi ad finem reſtringenda ſubſtitutioni ad vnum caſum, putà vulgarem. gloſſ. in l. verbis, in fine, dig. de vulg. Alexand. conſil. 100. num. 3. vbi dixi.

¶ *Sed tamen.*] Et Decius hîc ſequitur Baldum, & benè. Idem Decius conſilio 641. & ita tenendum, licèt Bartol. ſequatur Guillelm. Benedict. in repet. d. cap. Raynutius, verſic. *ſi abſque liberis moreretur*. 2. num. 18. & videtur ſequi Iaſ. hîc, col. 1. & Ioan. Coraſ. num. 5.

¶ *Etiam ab que.*] Hoc volunt Bald. Paul. Salic. Alexand. Iaſ. hic, Imola, Alexand. & alij, in l. hæredes mei. §. cum ita. dig. ad Trebell. Iaſon in leg. ſi pater impuberes, poſt gloſſ. 1. ibi in fine, dig. de vulg. & pupill. Angelus in diſputatione, *Nobilis quidam*, in princ. & benè, quicquid velit Decius hîc. Plus dico, quòd ea communis ſententia fauore filiorum, non ſolùm vera eſt in ſubſtitutione directa, vt in caſu huius legis, ſed etiam in fideicommiſſaria, vt tenet Alexander conſilio 39. lib. 1. conſil. 175. vbi dixi. lib. 1. Franciſc. Ripa dicto §. cum ita, num. 130. & benè, licèt Vdalric. Zazius in tractatu ſubſtitut. cap. 6. concluſ. 6. & Ioan. Coraſ. hîc, num. 10. faciant differentiam inter directam & obliquam.

¶ *Toto fundo.*] Vide Iaſonem hîc col. 3. & in l. Centurio. col. 24. de vulg. Alexander conſilio 91. num. 8. vbi tetigi lib. 1. tamen vide Curt. iuniorem, conſil. 11. col. 3. conſilio 16. conſilio 43. Aymo. conſilio 113.

¶ *Admitteretur.*] Idem Iaſon hîc, n. 10. Io. Coraſ. n. 11. & omnes, excepto ſolo Dec. hîc. Ego dico quòd hoc eſſet verum, ſi non eſſet dictio *vterque*, vt in terminis gloſſ. 1. in fine, in l. ſi pater impuberes. ff. de vulg. Sed ſtante dictione *vterque*, contradico, tum vt verbis ſtetur, tum per hanc legem, tum odio ſubſtitutionis. Et ſic vera eſt opinio Decij. Fallit in caſu dicti §. cum ita, prout dicam in annotat. ſeq.

¶ *Tres.*] Breuiter fac regulam bicipitem, quòd etiam in eadem oratione, ceſſante collectiua, non requiritur concurſus omnium, nec quòd in ſingulis extet conditio: ſed ſtante collectiua hoc requiritur. Primum caput regulæ fallit primò in ſubſtitutione vulgari, etiamſi extranei ſint inſtituti. Idque ex præſumpta mente præferendi inſtitutos prædilectos & conſeruandi ius accreſcendi, ſecundum ius commune. Fallit ſecundò in ſubſtitutione fideicommiſſaria: ſi tamen filij teſtatoris coniunctim eodem ſermone grauati ſint: ſecùs ſi extranei, in quibus ſtat regula l. Lucius. §. Caio, ad Trebell. Secundum caput ampliatur primò, etiamſi aliàs alter alteri

non

ſuccederet, vt rectè contra communem tenet Paulus Caſtrenſis l. hæredes mei. §. cum ita. col. 3. ad Trebell. Ioan. Coraſius hîc, num. 11. Amplio ſecundò, etiamſi conditio extaret in perſona ſecundi vel vltimi, vt nuper cum Decio contra omnes alios dixi. Fallit, ſi cùm hoc quod extat in perſona vltimi, concurrat mens & iuſta affectio teſtatoris, vt quia ſubſtituit neptem ſuam in linea directa, quæ aliàs omnibus auitis bonis fraudaretur, vt in d. §. cum ita, qui debet ſic intelligi.

¶ *Statuti.*] Vide ſuprà ad Decium legem illam, num. 13. de Collat.

AD LEGEM *Si quis duobus.* 11.

EIVSDEM RVBR.

¶ *Pro vno.*] Vide Decium conſilio 310. conſilio 382.

¶ *Emancipatis.*] Idem Salic. Philippus Corn. hîc, & benè.

¶ *Teſtatorem.*] Idem Decius ſuprà de teſtam. milit. in l. in teſtamento 1. col. 9. Stephanus Bertrand. conſil. 256. multæ ſunt. col. 1. lib. 3. Marſilius ſingular. 21.

¶ *Dyn.*] Hæc vera ratio ſecundum Lancelot. Polit. repet. l. re coniuncti. col. 21. digeſt. de legat. 3. Ioann. Coraſ. hîc, num. 8.

¶ *Conteſtarata.*] Latè Carolus Ruinus conſil. 97. num. 10. vſque ad finem lib. 1.

AD LEGEM *Finalem.*

RVBR. DE EDICTO D. ADRIANI TOLLENDO.

¶ *Legis.*] Vide, ſi vacat, Carolum Ruinum conſ. 164. lib. 2. conſ. 18 lib. 5.

¶ *Vtile.*] Vide Franciſc. Baldum tract. Præſcript. 2. part. princ. quæſt. 2.

¶ *Soluat.*] Dixi in Conſuetud. Pariſ. §. 1. gloſſ. 5. & §. 7.

¶ *Filiis.*] Dixi in Conſuetudine Pariſienſi §. 2. gloſſ. 1

¶ *Eiuſdem.*] Dixi in Conſuetudine Pariſienſi, §. 5. num. 42.

¶ *Verior.*] Et benè, niſi contradictor impediret haberi originale.

¶ *Sufficit.*] Non tribuit Iaſ. Decius l. 2. num. 2. vbi dixi, ſuprà de Carbon. aliàs ſecùs. Decius cap. cauſam, quæ col. 2. de iudic. Alex. conſilio 187. lib. 7.

¶ *Legatario.*] Facit lex, ſi in fraudem, infrà de legat. Idem Baldus conſilio 52. lib. 4. Iaſ. hîc col. 1. & in l. pactum inter hæredem. dig. de pact. Decius l. in teſtamentis, num. 6. de Reg. iuris. Sed contrarium de iure verius eſt, vt etiam tenet Guillelmus Benedict. repet. cap. Raynutius. verſic. *ſi abſque lib. ris moreretur*, 2. numero 191. vnde in Senatu Pariſienſi rarò & ægrè dantur prouiſiones legatariis pendente lite, etiam oblata cautione, niſi pro legatis piis, vel pro circumſtantiis materiæ ſubiectæ. Et pridem vidi quod non ſolebant dari pro legatis prophanis, ſed hodie dantur oblata cautione, ſi appareat inſtrumentum teſtamenti ſine vlla ſuſpicione, & vitio intrinſeco & extrinſeco, aliàs non. Vnde die Iouis 10. Martij 1540. præſens in Senatu vidi denegari, licèt teſtamentum nullum haberet vitium, nec aliter tunc appareret de obiectis: ſed quia iam erant quædam informationes factæ ſuper prætenſa falſitate & ſuggeſtione, quæ breui deferendæ erant ad Senatum. Pariter dum peteretur prouiſio legati facti filio vxoris ex priore viro, conſului non eſſe locum prouiſioni; ex quo erat ſuſpicio, factum eſſe in fraudem conſuetudinis loci, quæ prohibet virum legare vxori. Et ita nuper per arreſtum iudicatum eſt, & denegata prouiſio die 3. huius menſis Maij, poſt Meridiem, anno 1547. Pleniùs dixi in Conſuet. Pariſ. §. 96.

¶ *Coloratus.*] Quod procederet ad adipiſcendam poſſeſſionem, nullo legitimo contradictore apparente, vel ad exercendum & proſequendum iura beneficij: ſed dato legitimo contradictore tituli, neceſſe eſt de ſubſtantia tituli exactè diſcutere, vt fit.

¶ *Fideicommiſſarius.*] L. filius, §. 1. dig. quod cum eo. Antonius Rub. conſil. 121. num. 3. quamuis Anton. Rub. conſil. 43. aliter loquatur, & Bened. repet. cap. Raynutius. verbo, *Mortuo itaque teſtatore*, 2. num. 74. dixi ad Alexand. conſil. 82. lib. 2. & in Conſuet. Pariſ. §. 132.

¶ *Communi.*] Bald. in addit. Speculi de teſtament. Guido Papæ conſil. 140. col. 3. Iaſ. conſ. 114. col. fin. lib. 2.

¶ *Sed reſpondetur.*] Alciat. tract. præſumpt. Reg. 1 præſumpt. 44. Decius ſuprà de collat. l. ſi emancipati num. 3.

¶ *Subſtantiali.*] Cor. conſil. 28. col. 2. lib. 2.

¶ *Sine vitio.*] Alexand. conſ. 104. conſ. 175. col. 2. vbi dixi.

¶ *Stare.*] Alexander conſ. 14. num. 14. lib. 6. Iaſ. conſil. 114. in fine lib. 1. Alber. Bru. conſ. 95.

¶ *Qualitas.*] Decius cap. ex parte 2. col. 4. de Reſcript. cap. conſuluit. 1. not. 3. de appellat. conſil. 458. Iaſ. l. nam poſteaquam. §. ſi minor. num. 9. dig. de iureiurar. d. Bertrand. conſil. 143. *viſo proceſſu.* col. 1. lib. 2.

¶ *Ex ſolo titulo.*] Non eſt verum, niſi in Fallentiis. l. ſi ex ſtipulatione. ff. de acquir. vel amittenda poſſeſſione. vt in eo qui habuit donationem retento vſufructu, qui poteſt dicere ſe poſſeſſorem, & ſic ſtatim impedire hæredem, ſed oporteret plenè conſtare de donatione, eamque ſine vitio eſſe, vt dixi in Conſuetud. Pariſ. §. 132.

¶ *Mod.*] Dicendum nihil referre de formula citationis, quantum ad formulam huius legis, cui locus erit, niſi quocumque modo citatus iuſtam cauſam impediendi promptè oſtendat.

¶ *Legitimatione.*] Iaſ. l. ait Prætor 2. in fine princ. ff. de iureiur. Inſtit. de act. §. prætereà, num. 54. Alexand. conſilio 59. num. 2. vbi dixi lib. 2. conſil. 77. in fine, conſil. 147. num. 2. lib. 6. Aymo. conſ. 104. in princ. Petr. Gerard. ſing. 23.

¶ *Mod.*] Quicquid dicat Decius, opinionem Iaſonis hoc caſu veram puto.

¶ *Etiam omnes.*] Decius l. penult. num. 33. num. 34. ſuprà de pact.

¶ *Teſtator.*] Imò non idem, quia non poteſt dare hanc licentiam, niſi quantum ad excuſandum à dolo & pœna, sed non quantum ad poſſeſſionem, in qua non poteſt in teſtamento præiudicare hæredi, contra formam conſuetudinis. Ioan. Fab. Inſtit. de hæred. qualit. & differ. § ſui. Dixi in Conſuetudine Pariſ. §. 132 § 160.

¶ *Supplicari.*] Vulgò apud nos propoſitionem erroris vocant. Vide Guido. Papæ, deciſ. Delph. 345. Stephanus Auffrer. in addit. deciſ. Tholoſ. 479. Petrus Rebuff. repet. l. quod iuſſit, num. 17. cum ſeq. de re iudic. Nicol. Boer. deciſione Burdegal. 52.

¶ *Supplicatio.*] Sed etiamſi ſit vtrumque ſublatum, non tamen ſublatus eſt titulus, infrà. Si ex falſo inſtrum. nec remedium. l. ſi Prætor. §. Marcellus, ff. de iudic.

Digitized by Google

¶ *Diuerſa.*] Carolus Ruinus conſil. 157. de tribus, num. 16. cum ſeq.

AD RVBRICAM *De ſententiis, quæ pro eo quod intereſt.*

¶ *Difficilis.*] Vix eſt vlla facilior & planior, ſi quis ſcopum legis & praxim norit, vt nouè & analyticè explicui in tractatu de eo quod intereſt: & inde quicquid opus eſt peti poſſit, ſuperuacuum eſt annotationem vllam addere in aliorum ſcripta, quæ iam ſuperfluunt, niſi ad oſtendendum quantæ neceſſitatis ſit noſtra illa inuentio & extricatio, ſimileſque quas molimur in reliquas iuris partes, quamquam ſtipendiis propriis ſub ingrata deſpocta. Sed hîc aduertant Lectores, quòd in nouiſſima impreſſione, anni 1527. inueni in hanc Rubricam, & in l. vnicam, binam exarationem, quaſi eſſet duplex enarratio, ſed non erat duplex, ſed vna tantùm bis impreſſa, alteram altera excedente: quare vnam tantùm integram reliqui, ſupplendo ex altera quod deerat, & multos, qui irrepſerant, errores corrigendo, vt ſequitur.

NOTÆ

NOTÆ SOLEMNES CAROLI MOLINÆI IVRISCONSVLTI CELEBERRIMI

AD PRIMVM VOLVMEN CONSILIORVM Alexandri Tartagni.

AD CONSILIVM I.

a ¶ *Mod.* Imo. Paul. Aret.ibi.Paul.conſil.152. Præſens dubium,lib.1.conſi.267. viuentibus, & conſi. ſeq. conſi.421. Videtur quòd filij. lib 2. Guid.Pap.in deci. Delph.q.550. Cor conſi.298. lib.3. Iaſ.l.1.col.5.ff de vulg.& pupil.& conſil.132 col.2. conſil.143. lib.1. Alciat lib 3.de verb.ſig.pag 62. Steph.Bertran.conſ.144. lib.2. conſil.23. Viſo inſtrumento. colum.2 lib.3. vbi Ant.Rub.conſi.104. in hac materia quatuor caſus diſtinguit.Pau.d.conſ.104.lib.1.quos latius explicat Soc. conſil.62 col.fin.lib 1 & inter conſil.Cor.lib.3. conſil. 298 ibi Ioan.Caccialup. & Corn. ſubſcribunt.ſed aliter & breuius dixi nouè in l precibus.C.de impu.& ali. ſubſti.

b ¶ *Nepotes.* Hoc eſt veriſſimum in hoc vel ſimili caſu, quicquid infrà arguendo dicat & etiam Corn.d. conſil.colum.11. & 12. licet contra contendat,non tamen firmat,nec in hoc ſe fundat, ſed in defectu conditionis.

c ¶ *Executiuo* De hoc vide laté Franc.Rip. d.l. centurio.num.140.cum ſequen.

d ¶ *Reſponſeo.* Dic melius & clarius quòd in caſu Bart. non eſt verum, quòd ſecunda ſubſtitutio eſſet, merè fideicommiſſaria: quia tunc omninò defeciſſet, niſi ex prima adita fuiſſet hæreditas, vt ibi expreſſum vult Bar.& benè.Sed in ſuo caſu claré formar illum Bar. Secunda ſubſtitutio erat in forma ſimplicis compendiolæ per verba communia, quæ ſecundum communem ſententiam continet vulgarem. At hic Spaciſora non fuit taliter ſubſtitutus,ſed expreſſum ſub illa conditione de primo loco inſti.videlicet ſi Ray. eſſe hæres,& ſic in forma fideicom. prout erat vera fideicommiſſaria. vnde penitus defecit ex eo quòd non fuit hæreditas adita ab inſtituto, ſed prædeceſſit teſtatori, vt expreſsè vult Bart. in d.l quamdiu. vnde ſi in caſu dato Sempronius fuiſſet ſubſtitutus ſub conditione. & eo caſu quo Titius fuiſſet hæres, tunc ſubſtitutio Sempronij,merè fideicommiſſaria fuiſſet.& Titio non exiſtente hærede omnino defeciſſet, & ſic deciſ.Bart. recte & integrè accepta probat intentionem Alex. & Cor facit Soc.conſ.76 lib.3.

e ¶ *Excluſum.* Etiam ſi ſuperuixiſſet teſtatori: quantò magis reliqui poſt eum ſubſtituti & minus dilecti ſunt excluſi, vt clarius intorquet & explicat Cor.d.conſil. colum.10.

f ¶ *Inutilis.* Imò non fuit inutilis, quia includit tacitam vulgarem, cuius virtute Bernar eſt ſubſtitutus primo ſi 10 eodem caſu,quo ſecundus erat eidem ſubſtitutus.nec obſtat quòd tacita vulgaris non habet locum contra matrem. vt per Bart. in l.1 col.7 in ſi ver. vlterius quæro. ff. de vulg.& pup.quia hoc poteſt eſſe verum, niſi vbi de contraria intentione teſtatoris apparet vt hîc, vbi omnem euentum à ſucceſſione vtriuſq. filij,etiam poſt quòd ambo ſucceſſiuè fuiſſent hæredes voluit ſemper excludere matrem filiorum. & ſic falſa eſt deciſ.Oldra & Ioan And.& eam reprobat & benè, Lancelo.Poli.intra.de vul.ſubſti. nu.107. & latius dixi ſuper conſu.Pariſ.§.120.

g ¶ *Ætate.* Sed hæc conditio non excludit ſed implicat tacitam vulg.l.iam hoc iu.ff de vulg.& pup.

h ¶ *Oldra.* quem ſequitur Socin.conſi.76.lib.3.

i ¶ *Florentiæ.*] Et malè, & etiam mox innuit Alexand. & laté Benedic. repet.c.Raynu.ver.ſi abſque libe.mor.2.num.29.

k ¶ *Et pu.* Sed Alex.ibi,col.4.reprehendit has deciſiones Ang & benè,vide Soc.Iaſ.Franc.Rip.in d l.1. pleniſſimè. licet Angelum ſequatur Corne. d. conſil.190. litera O.lib.2.

l ¶ *Nepotes iſti.* Aduerte,hæc ratio non ponitur hîc, niſi ad colorem. & vt vult. Cor. conſi.290.col.1.lib.4. locus hic lubricus eſt, & de facili ſecundum caſuum varietatem ex modicis coniecturis in alterutram partem deſultare licet. pleniſſimè omnium examinaui in q. meis.vt autem analyticè habeas veritatem,in hoc puncto ſtat concluſio,quòd appellatione filiorum non veniunt nepotes ex ſola vi vocabuli & proprietate vocis, ſed tantùm ex interpretatione,non quauis, ſed iuſta. l. iuſta. de verb.ſign.oportet ergo aliunde quam ex ſola vi ſermonis accipere coniecturam vel rationem iuſtæ extenſionis, vt quæ reliquas quæ caſum noſtrum non tangunt, omittam: ſufficit illa, quando verbum filij, profertur in plurali indefinitè non referendo nec reſtringendo ad certas perſonas, puta, ſuperſcriptas: ſed conferendo in genere in futurum euentum, & agitur de commodo nepotum, & in eis eſt eadem ratio, nec ſequitur abſurditas, & maximè, quando verbum filij additur ad augendum & continuandum gradus ſubſtitutionis, vt hîc, vbi ſubſtituitur Antonius cum filiis, tunc enim ſub verbo filiorum,velut ſub ſermonis compendio omnes liberi, vulgariter tamen inuitati cenſentur:& hæc eſt vera & propria ſententia. Alex. ita enim ſentit in d.l.Gallus §.inſtituens, & ita diſertè vbiq; alibi conſuluit,vt inf.conſ.5.conſ.26.lib.3.conſil.16.lib.5. conſi.36.lib.6. fa.infrà eo.conſil.9. ita enim ſentit.Bal. conſil.186.Quidam magni.conſi.302.non continentur, in fi.lib.4. Ant. Rub. d.l. Gallus.§.quidam rectè.char. 7.& eſt * crebrior ſententia & veritas, licet in contrarium cauſæ inſeruiendo vt Al.hîc nonnulli conſuluerint, vt Ro.conſ.438.col.fin.Deci.conſ.95.vbi nimis impudenter abutitur authoritatibus do. quos tanquam à ſe ſtantes citat, licet loquantur aliàs in diuerſis,aliàs in oppoſitis terminis:idem Deci. rectius conſulens communem & noſtram ſententiam ſequitur conſil.391.Iaſ.conſil.52.colum.3.lib.3. Bertrand. conſil. 196. Viſo conſultationis.lib.2.Anton. Rube. conſil.28

col. 3. conſi. 47. conſi. ſeq. nec quicquid dicant Deci. & Rub. à prædictis diſcrepat, ſed potius concordat Socin. conſi. 104. lib. 5. vt alibi fuſius declaraui. Quando autem filij non ſunt in diſpoſitione, ſed in conditione ſi quidem reſpectu grauati, ſi deceſſerit ſine filiis, tunc expeditum eſt, quod appellatione filiorum veniunt nepotes & omnes liberi. & facient ſemel relicti perpetuo deficere conditionem. l. Lucius. §. de hæred. inſtit. etiam ſi non frater ſed quis extraneus, ſic grauetur. Socin. conſi. 14. Sequendo ordinem colum. 1.

AD CONSILIVM II.

a ¶ *Viſis.* Adde Alex. conſi. 25. in eo. li. Soci. conſi. 260. lib. 2. **& ſecundum iſtud conſilium fuit obtentum & iudicatum, vt refert Alexan. in eo. li. conſil.** 104. ad fi.

b ¶ *Filij.* Adde Alex. conſi. 121. in 2. parte. & in conſi. 74. in 4. vol. & in l. ex facto. §. 1. verſic. quid autem in monaſterio. ad tre. Cano. in c. per venerabilem, qui filij ſint legitimi. in cle. exiui. de verb. ſigni.

c ¶ *Legitimatus.* Quòd non ſit plenè, ſed fictè legitimus tradit Io. And. in reg. in generali, de reg. iur. in 6. in mercuria. Bal. in addit. Spe. tit. de ſuc. ab inteſt. Pau. conſ. 180. in fi. lib. 1. conſ. 251. conſ. 153. li. 2. Cur. ſen. conſ. 13. 16. 35. & conſ. 71. col. 17. 18. Dec. conſ. 271. nu. 8. conſ. 285. num. 9. conſ. 216. in fi. conſ. 610. col. 2. Cald. conſ. 1. ſub tit. qui fil. ſunt leg. Iaſ. l. generaliter. co. pen. C. de inſt. & ſubſti. l. ſi is qui pro emptore. col. 3. ff. de vſuc. Albe. Bru. conſ. 13. col. 2. inter conſi. feudalia.

d ¶ *Fecit.* Ad hoc Alex. l. 3. in prin. ff. de lib. & poſth. & in eo. li. conſ. 21. col. 2. conſ. 67. Rom. conſ. 117. Bald. conſ. 60. col. 2. conſ. 573. l. b. 1. conſ. 129. li. 2. Franc. Cur. ſenior in rep. l. admonendi. col. 3. ff. de iureiu. Iaſ. l. fratres. in fi. C. de inof. teſt. l. ſi is qui pro empt. col. 1. ff. de vſuca. Coſ. Gui in gl. prag. de nu. & quali. Car. in ver. filij Fran. Cur. iunior conſ. 37. Steph. Ber. conſ. 168. Exiſtimo. in fi. li. 2. Hipp. de Marſ. not. 275.

e ¶ *Subſtitutus.* Dic vt pleniſſimè ſcripſi ſuper conſuetu. Pariſienſ. tit. 1. §. 8. q. 8.

f ¶ *Legitimato.* Hæc deciſio eſt falſa, & contrarium melius tenuit idem Bal. in conſ. 214. Quidem habet. lib. 2. & * communis eſt & vera ſententia, vt ſcripſi ſuper conſuetudine Pariſ. tit. primo. §. 8. gl. 1. num. 50. dicendum ergo hoc caſu, quòd legitimatus & filia ſuccedent æqualiter ſecundum terminos iuris communis, nec poterit legitimatus contra legitimatos vti pinguiori prærogatiua iuris vel conſuetudinis.

g ¶ *Agnatis.* Adde do. An. Tiraq. in conſue. Picta. ti. retrac. §. 1. gl. 8. num. 10. in Rep. l. ſi vnquam. ver. ſuſceperit liberos. nu. 67. C. de reuo. do.

h ¶ *Per venerabilem.* Et ibi Car. Alex. col. 14. nu. 104.

i ¶ *Excluderetur.* Imò, quia iniquum eſt ius conditionale ſubſtituto quæſitum ei auferri, & ſic fieri non poteſt per principem. d. l. ex facto. quod intelligo quando eſſet ſubſtitutus ſub conditione, ſi deceſſerit ſine liberis legitimè natis, vel quando caſus ſubſtitutionis iam extitiſſet, quicquid n. ſ. a dicatur.

k ¶ *Citatio.* Vide per Ant. de Roſell. in tractatu legitimatio. 2. li. & per Alex. in l. Gallus. § & quid ſi tantum. ver. circa 4. quæſt. ff. de libe. & poſth. Soc. conſ. 246. lib. 2.

l ¶ *Gloſſ.* Sed illa gl. eſt falſa, niſi in feudis impropriam naturam habentibus, quæ tranſeunt ad extraneos hæredes, vt dixi ſuper conſue. Pariſi. tit. 1. §. 8. glo. 1. nu. 39.

m ¶ *Literaliter.* Adde Alex. infrà, eo. li. conſ. 9. col. 2. conſ. 83. nu. 2. & conſ. 5. col. 3. li. 3. conſ. 68. lib. 4. col. 37. col. fin. lib. 7. Roma conſ. 4. conſ. 24. Alex. & Iaſ. in Rub. ff. de oper. nou. nunc. in l. ſtipulatio iſta. §. hoc quoque. ff. de verb. oblig.

n ¶ *Domi.* Vbi Cardi. col. pe. q. 5.

o ¶ *Cauſa.* In contrarium non præſumit iuſtam cauſam niſi appareat. vide Bal. Fel. in c. quæ in eccleſiarum. col. 10. de conſti. Mart. Lauden. in tract. de princ. c. 81. Ful. in l. fi. C. ſi con. nus vel vti. publ. cout. 61. Domina Catharina. col. 2. Roma. conſi. 351. Quæritur in fi. Dec. conſ. 257. & conſ. 601. Iaſ. in l. ſi teſtamentum. C. de teſt. in rep. l. quo minus. col. 3. de flumi. Fran. Rip. de reſcrip. reſp. 19. colu. 6. Andr. Alcia. in tract. de præſumpt. reg. 3. præſumpt. 8. nu. 4.

AD CONSILIVM III.

a ¶ *Modificationem.* Fa. per Iaſ. in l. ſtipulatus ſum Damam ff. de verb. obli. in l. 1. col. 1. ff. de iuriſ. om. iudi.

b ¶ *Contrarium.* Vt Alb. Bar. Alex. Iaſ. & omnes in d. § quæſitu. n. ibi, & Ale. l. 1. C. de commo. Io. An. c. 1. de commod. Alex. in eo lib. conſ. 28. col. pen.

c ¶ *Dimidium.* Idem Cy. Bar. d. l. licet. Pan. d. ca. propter. Bald. conſi. 319. Caſus eſt ſatis. li. 1. Are. conſ. 2. Alex. conſ. 112. nu. 2. in eo. li. conſ. 190. li. 2. conſ. 107. lib. 3. Corn. conſ. 128. li. 2. Franc. Rip. in tract. de peſte. char. 6. Lud. de Goza. conſ. 74. in prin. fa. quæ ſcripſi ſuper conſue. Parit. §. 62. q. 8.

AD CONSILIVM IV.

a ¶ *Circa primum.* Vide Paul. conſ. 406. Satis faciendo. libr. 1. Bal. Sali. in l. vnic. C. de confeſ. Rot. dec. 326. Alex. conſi. 13. & conſil. 83. hic eo. 1. vol. & in l. cum de indebito. de probatio Lanſ. in c. quoniam contra. ver. confeſſiones. de probat. Cano. in c. ſi cautio. de fi. inſtr.

b ¶ *Liberantem.* Idem Alex. Iaſ. d. l. planè. §. 1. Bal. l. ſi quis ex argentariis. §. 1. ff. de eden. Iaſ. conſi. 87. col. 1. lib. 3. Albe. Bru. conſil. 15. fallit 1. ſi vtrumque inſtrumentum eſſet eiuſdem Datæ. fallit 2. ſi altera probatio fieret per inſtrumentum, altera per teſtes, per Matth. de Afflict. in deciſio. Neap. 198.

c ¶ *Neceſſe.* Ro. not. 547. debitor. limito primò, vt procedat quando in vtroque inſtrumento fit mentio de certo debito indiuiduo, putà tali die contracto: aliàs dico, quòd non minus duplex debitum præceſſiſſe præſumetur, quàm duplex ſolutio per prædicta. limito ſecundò, vt procedat, quando vtrumque inſtrumentum continet integram ſolutionem, ſecus ſi vltimum & totum, & præcedens partem, quia tunc in dubio videtur primum includi. Tertiò limito, quando altera confeſſio de recepto probaretur ſolùm per teſtes. Matthæ. de Afflict. deciſi. Neapo. 118. fuſius dixi ſuper conſuet. Pariſ. §. 171.

d ¶ *Reſto.* Idem Bal. conſ. 461. inter Ioan. lib. 1. Alex. infra eo. conſi. 8. ad fi.

e ¶ *Iuramentus.* Idem Ale. conſ. 125. col. 6. infrà eod. conſ. 32. colu. 1. conſi. 83. in fi. conſi. 157. in fi. lib. 2. conſi. 21. col. 4. lib. 3. & vbique: & hæc eſt * crebrior ſententia. & per Guil. Pap. deciſi. Delph. quæſt. 350. & conſil. 32. colu. 2. deciſ. 432. 488. Corn. conſil. 121. lib. 1. conſil. 56. lib. 3. Bertran. conſi. 103. quæſtio. 3. lib. 2. conſi. 9. Multa ſunt, columna 2. libr. 3. Cur. iunior conſil. 34. Anton. Rubeus conſi. 59. Alciat. l. pacta quæ contra. colo. 4. C. de pact. fortius idem ſtante ſtatuto de inſinuando vult. Ber. conſi. 155 circa col. 1. li. 1. conſi. 163. Ex Themate. conſ. 113. viſo inſtrumento in fi. lib. 1. conſ. 227. In re ſua. colu. 1. conſ. 234. viſo conſ. colu. 1. conſi 306. Quædam ſunt. conſ. 331. Viſo conſi. li. 3. ſed in contrarium eſt veritas, vt Ioan. Fab. § aliæ. Inſtit. de donatio. Bald. conſ. 113. Quædam domina Brolia. conſ. 115. Verba dicunt, in fi. li. 1. Ro. conſil. 12. Curt. ſenior conſ. 66. col. fi. conſil. 67. Ant. de Canar. in trac. inſinuat. quæſt. 63. Io. Crot. de Monteſer. re. l. nemo poteſt. col. 15. ff. de le. 1. Barb. conſi. 16. colu. 13. libr. 2. & ita obſeruatur etiam in hoc regno poſt conſtitutionem nouam anni M. DXXXIX.

f ¶ *Cauſa.* Non puto verum, cum hic defectus appareat ex inſtrumento. plenè dixi ſuper conſu. Pariſ. §. 166. vbi remitto.

AD CONSILIVM V.

a ¶ *Damnari.* Bal. in addi. Spe. de confeſ. col. 1. Ro. conſi. 167. Matthæſi. nota. 55. No. quòd quotieſcunque. Ang. Peru. l. 1. C. de confeſ. Ang. Are. in tract. malè. in ver. Fama publica. col. 16. Hipp. de Marſ. in l. 1. in prin. nu. 24. l. quæſtionis. nu. 12. ff. de quæſtio. & in §. quoniam. num 43. §. ſecunda. col. 23. pulchrè. Tho. Gram. Neap. conſ. 37. adde eundem Ale. conſi. 91. col. 1. lib. 1. conſ. 143. num. 5. lib. 2. conſ. 1. conſ. 52. lib. 3. Corn. conſi. 154. lib. 4. Iaſ. conſ. 188. col. 1. lib. 2.

b ¶ *Sufficiens.* Vide latè Hipp. de Marſil. l. de minore. §. plurimum. ff. de quæſt.

c ¶ *Indicium.* ſed probandum eſt per duos teſtes. Bar. Bald. & omnes. d. l. fin. in l. admonend. in lec. col. 17. de iureiu. Ale. conſ. 13. nu. 18. conſ. 18. co. fi. in e. li. con. 180. nu. 5. li. 2. Hip. Marſ. l. de minore. §. plurimum. nu. 69. de quæſt. limi. vt in li. 2. con. 24. nu. 42.

d ¶ *Repeti.* latè Hip. de Marſ. in l. repeti. ff. de quæſtionibus.

e ¶ *Teſtes.* Adde Fed. de Sen. in conſ. 119. in c. Nulli dubium. Ale. in conſ. 175. in 1. volu. Spe. in tit. de inqui. §. 1. verſ. ſed nanquid reus. Doct. in c. literas. de præſumpt. & plenè in l. maritus. de quæſtio.

f ¶ *Numerus.* Bal. conſi. 152. Plura tangunt. lib. 1. Alex. conſi. 24. num. 16. conſ. 47. col. 1. conſ. 56. in fin. lib. 1. conſ. 53. colum. 9. lib. 4. Curt. ſenior conſ. 55. nu. 5. Decius c. licet cauſam. col. 6. de proba. Iaſ. l. 1. ver. 1. col. fi. tract. 2. nu. 10. C. de ſum. Trin. auth. ſi verò contigerit. C. de iud. Fran. Curt. in tract. de teſtib. conclu. 1. Bertran. conſ. 55. Viſis. lib. 1. conſ. 358. Teſtamentum lib. 2.

g ¶ *Innocentiam.* Adde Alex. in lib. 2. conſ. 24. num. 39. Ale. conſ. 212. col. fi. li. 5. conſ. 119. col. 2. li. 7. Fel. in c. cum oporteat. col. 3. de acc. Iaſ. l. vt vim. col. 1. ff. de iuſt. & iur. l. ſed & ſi quis. in prin. ff. ſi quis cautio Paris in trac. ſynd. fol. 115. 254. Decius conſil. 419. Hippolitus de Marſil. nota. 508. Aleiat. in tract. de præſump. reg. 1. præſum. 23 adde no. in eo. lib. conſil. 76. ad finem.

h ¶ *Famulus.* Vide Ang. conſi. 1. Bal. & Præp. c. vnico. quod teſt. ſint neceſſa. ad proba. ingra. in vſib. feud. Alexan. conſi. 149. col. 2. lib. 5. Stephan. Aufr. in addit. ad dec. Tho. q. 4. Iaſ. l. cuicunque. nu. 10. ff. de inſti.

i ¶ *Varietas.* Ad not. infrà lib. 11. conſ. 47.

k ¶ *Iuuanda.* ad no. infrà eo. lib. conſ. 93.

AD CONSILIVM VI.

a ¶ *Veritate.* Bal. conſ. 187. Quia conſuetudo. lib. 4. in c. ſi quis per triginta col. 3. ſi de feud. fuer. contro. in vſib. feud. Franc. Balb. in tract. præſcrip. part. 1. q. 6.

b ¶ *Sciente.* Ad hoc Bal. conſ. 352. Materia. lib. 1. Ale. conſ. 16. col. 4. lib. 5. Alber. Bru. conſ. 66. col. 1. Et hæc ſententia mihi verior videtur, ſiue loquamur de præſcriptione, ſiue de conſuetudine priuilegiata in his iuribus incorporalibus, iure communi reſiſtente.

c ¶ *Sine ſcientia.* Latè Fran. Balb. tract. de præſcrip. in 2. parte. 3. partis prin. q 6. nu. 22. Ia. de S. Geor. in tract. feu. ver. cum mero. mixto imp. col. fi. Cur. iunior. conſ. 158. nu. 12. Ant Rub. conſ. 21. col. fi. And. Alciat. l. munus. de verb. ſig.

d ¶ *Sequitur.* Imò non ſequitur niſi de rectè inſtitutis.

e ¶ *Laicus.* Idem deciſ. Tolo. 139. vbi Auffr. adde, quòd nec requiritur probatio famæ infeudationis, vt tenet Iac. in trac. feu. ver. cum mero mixto impe. in fi. Fran. Balb. in tract. præſcr. in 1. par. 5. partis prin. q. 7. col. fin. Ia. conſ. 156. col. 1. lib. 1. plenius dixi ſuper conſue. Pari. §. 69.

f ¶ *Centum.* Plenè dixi ſuper conſuet. Pariſi. § 5. numer. 63.

AD CONSILIVM VII.

a ¶ *Duobus.* Et placet, licet contrarium ſentiat Gemi. in c. ad decimas in prin. de reſti. ſpo. in 6. ſecus autem ſi nomen capituli, quod eſt collectiuum, exprimatur, vt Old. conſi. c. & idem quod hîc tenet Alexan. infra. e conſ. 110. col. 1. & in l. reſcriptum. colu. 1. ff. de pac. Phi. d. c. ordinarij. Fel. ca. auditis, col. 13. de præſcrip. Dec c. tertio loco. col. 3. de prob. Iaſ. l. 2. in fin. ff. de liber. & poſth Fran. Ripa in c. cum M. Ferra. nu. 12. de conſt. adde Alex in lib. 4. conſ. 114 num. 22.

AD CONSILIVM VIII.

b ¶ *Admonitione.* Imò quòd propter delictum atrociſſimum poſſit illicito, ſine alia ſolemnitate, per ſæcularem capi, tenet Io. An in d. c. cum non ab homine. Gemi. c. 1. de homic. in 6 Hippo. de Marſi. conſ. 9. nu. 17.

AD CONSILIVM IX.

a ¶ *Nepotes.* Vide ſuprà conſil. 1 num. 12.

b ¶ *Præmortuo* Aduerte ex his videtur limitatio ad q Oldra. 21. vt ſic procedat, ſi filius grauatus ſi decederet ſine filiis, decedat ante patrem relicto nepote, qui locum patris ingreditur, ſed non eſt ita, quia Alexan. hic loquitur, quando etiam nepoti eſt facta ſubſtitutio, videlicet quando non certus tantùm filius, ſed etiam quicunque filiorum, qui tempore mortis ſuperesſet, erat inſtitutus, & ſi poſtea ſine liberis decederet grauatus, & ſic ſicut nepos includitur in inſtitutione, ita & in ſubſtitutione, & onere accedente inſtitutioni.

c ¶ *Iuris.* Vide ſup eo. lib. conſ. 2. nu. 1. adde hîc hoc text. in l ſi dictum. in princ. ff de euic. Ni. non vt vulgaris exiſtimat. Bal. l. 1. C. de ſuc edic. c. 1. col. 2 de ſucce. feu. in vſi. feu. Lancel Dec. in l. omnes populi. col 11. ver. ſecunda regula. ff de iuſt. & iur. Cur ſenior conſi. 9. nu. 23. Alcia. in l. liberorum. in fin. ff. de ver. ſigni. Nic. Euerar. in locis le. loc. 2. ab opini. vulgi. in fin.

d ¶ *Vniuerſo.* Idem Bar. Ang. Paul. Fu Alex. in l. cogi. § inde quæritur. per illum text. in legato reſiduo, vel eius quod ſupererit. ff. ad Trebel. Bal. conſi. 46. lib. 2. Aret. conſi. 53. col. fin. Cor. conſ. 53. lib. 3. conſ. 105. lib. 2. conſ 142. litera L. lib. 4. licet Ioan. Imol. contra in d. l. cogi.

AD CONSILIVM X.

a *Specialiter.* Dicendum quòd verba l. commiſſoriæ, non ſunt de forma, licet ſufficiant quæcunque verba directa, vel executionem facti importantia: vt planè ſcripſi ſuper conſuet. Pariſi §. 23. num. 11. cum ſeq. & ſententia quam ibi refero conſilio meo latam paulò poſt impreſſionem eorum quæ ſcripſi ſuper d §. ex iudicib. ſupremis confirmata fuit per arreſtum menſe Iunio. Anno 1539.

b *Sed recte r ſpondeo* Alexan rigore iuris inſpecto, quia hîc neque res erat hypothecata pro obſeruantia pacti, nec allegatus fraus, cámque participatam ab vltimo bonæ fidei emptore, & ſic relinquitur nuda perſonalis obligatio, quæ non ſequitur fundum Tamen ex æquitate puto actionem in factum dandam tanquã in rem ſcripta. Et ita obſeruamus, ex quo dominium non exiuit ſimpliciter, ſed ſub hoc onere, aliàs vbi tale pactũ non eſſet appoſitum in alienatione rei propriæ, non eſſet actio in rem ſcripta, quia ceſſaret hæc æquitas, vt plenius dixi in notis intellect. c. 30 multi autem tenuerunt & conſuluerunt contra Alexan hîc, vt Io. Ana. c. conqueſtus, colum. 3. de vſur. Soc. conſi. 80. lib. 2. Dec. conſi. 614. col 2. Iaſ. cõſi. 128. col. 5.

Digitized by Google

lib.4. Steph. Ber. conſ.36. Ponitur in facto. lib. 1. Ang. Aret. inſti. de exce. in prin. cha. 29. ver. quò ad ſecundam ſpeciem ſimulat. Ruger. de Mota, in rep. l. traditionibus. nu. 54. C. de pact. & mouetur per d. l. ſi cum venderet, quæ non probat. Paul. etiam ibi non videtur loqui de quocunque pacto de retrouendendo, ſed demum quando ſubeſt præſumptio pignoris, vel vſuræ, ponit enim exemplum in vſurario, remitto ad dic. 36. vbi plenè & nouè diſcuſſi nouiſſimè d. And. Tiraq. in tr. retr. conuen. §. 1. gl. 7. nu. 4. cum ſeq. in effectu idem nobiſcum tenere videtur.

AD CONSILIVM XI.

a ¶ *Teſtes*.] Adde Hyp. de Marſ. plenè in l. maritus. ff. de quæſt.

b ¶ *Tortura*.] Adde Bal. Hip. in l. diuus. ff. de quæſt. Cæp. conſi. 61. inter. conſ. criminalia. ſed caue ne ſimpliciter intelligas, ſed demum, quando teſtes huiuſmodi ſunt conuicti de mendacio in ſua depoſitione vel de participatione eiuſdem criminis: vt alibi dixi.

c ¶ *Moleſtare*.] adde ſ. conſil 52. lib. 2.

d ¶ *Ciuili*.] Ad hæc non ſit integra. Cæpol. conſ. criminalium conſ. 32 vide Steph. Auſt. in tract. de reprob. teſti. ver. mulier. Alcia. tr. de præſumpt. re. 1. præſump. 47. adde in lib. 2. conſi. 24 nu. 11.

e ¶ *Septem*.] Adde Bal. conſi. 292. & primò lib. 3. Alb. in 2. parte ſta. quæſt. 164. Pau. conſil. 18. non video. lib. 1.

AD CONSILIVM XII.

a ¶ *Iubemus*.] & in l. quoniam indignum. eo. tit. vbi Alex. Iaſ. & omnes Pan. Barb. in tract. de teſta.

b ¶ *Iuramento*.] Vide ſ. conſi. 4 numer. 10.

c ¶ *Inſinuatio*.] Vide pleniſſimè do. An Tiraq. ſupremæ huius Curiæ Senatorem digniſſimum, in rep. l. ſi vnquam. ver. donatione largitus. num. 44. C. de reuoc. don.

d ¶ *Quod ſit*.] Idem Alex. & omnes in d. l. iubemus. Ale. conſi. 33. libr. 3. conſ. 105. & lib. 7. Rom. conſi 306. Cald. conſ. 40. ſub fi. de te. Cor. conſ. 73. conſ. 103. in fi. conſi. 133. conſi. 319. col. lib. 1. conſi. 74. lib. 4. Gui. Pap. conſi. 64. Dec. conſi 175 conſil. 489. Imol c. cum tibi. col. 2. num. 5 ver. quid autem ſi teſtator de teſta. Socin. Iaſ. Lancel. Galia. Fran. Rip. Alcia. l. 1. §. ſi quis ita. de verb. obli. Iaſ. conſi. 114. in fi. libr. 1. Socin. conſil. 229. lib. 2. limita vt procedat dummodo conſtet teſtatorem eſſe ſanæ mentis & articulatè loqui. Limita ſecundo, vt procedat quando apparet teſtamentum initio ſcriptum de voluntate & ſcientia teſtatoris, ſecus, ſi eo inſcio ſcriptum collatum electum, & reſpondit quod ſic, quia non valet, vt decidit Io. An. in addi. Spe. de teſt. §. 1. Ro. d. conſil. 306. in fin. Cor. conſil. 1 col. 2. lib. 4. conſil. 319. col. 2. lib. 4. Hypp de Marſi. not. 449. Iaſ. in d. l. iubemus. in fi. & in conſil. 196. col. 3. lib. 2. Math. de Affl. in deci. Neap. 143. dixi in conſue. Pari. §. 93.

AD CONSILIVM XIII.

a ¶ *Confeſſio*.] Vide latè Ægid. Bellamer. deciſ. ſexcenteſima nonageſima ſeptima.

b ¶ *Cauſa*.] Vide ſ. conſi. 4. nu. 2. conſi. 67. adde Alex. Iaſ. in l. à Titio. ff. de verb. oblig.

c ¶ *Confeſſione*.] quod facta coram arbitro non valeat, niſi vt extraiudicialis. Cy. in l. 1. C. de confe. Mat. de Affl. dec. Neap. 178. nu. 10. Sed veriorem puto ſententiam Imo. Panormit. in ca. præſentata. de teſti. quod valet vt iudicialis. Vide latè Alex. conſil. 19. lib. 4.

d ¶ *Incompetenti*.] quod ſponte facta valeat, vt extraiudicialis tenent Panormi. Imo. Are. Dec. in c. at ſi clerici. in prin. de iud. Iaſ. in l. ſeruus. ff. de iureiu. Franc. Rip. l. 25. ſi quis ita. nu. 10. ff. de verb. oblig.

e ¶ *Ex reconuentione*.] Dic hac verborum formula non attenta, quod poteſt quis nomine alieno ſtipulari, & valet ſecuta ratificatione & ceſſione. ita tenet Barto. l. ſtipulatio iſta §. alteri ff. de verborum obli. Pan. conſ. 86. lib. ſecundo. Iaſ. in l. huiuſmodi. in princip. colum. quarta. numer. 17. ff. de leg. 1. Deci. l. quo tutel. in fin. ff. de reg. iur. & l. ſi pupilli. §. ſi quis. de negoc. geſt.

f ¶ *In omnibus*.] Idem Ioan. Fab. Bal. ibi Rom. conſil. 382. quò ad primum Alex. l. & hæredi. § non autem ff. de pac. conſ. 19 col. 7. lib. quarto, deciſ. Tholoſ. nonageſima quarta. Guid. Pap. conſil. ſeptuageſimoquarto, colum. fin. Stepha. Auſtre. tracta. de repro. teſtium, verſi. cedens. non tamen intelligas quod prorſus repellitur, ſed erit iudicio arbitri quanta fides adhibenda ſit.

g ¶ *Dilectorum*.] Idem Io. Imo. conſi 134. Ale. conſ. 128 lib. 2. Pan. conſ. 250. in fi. lib. 2. Cor. conſi. 65. litera l. li. 1. conſ. 33. col. fi. lib. 2. Hip. de Marino. 535. Steph. Auſt. tra. de repro. teſt. ver. mediator. ſed hæc opi. innixa literæ c. 1. de teſt. in 6. malè intellecti falſa eſt, & contra l. Ciuilem. in Auth. de teſt. §. quando. coll. 9. vbi non requiritur conſenſus vtriuſque partis ad hoc, vt proxeneta volens admittatur in teſtem, ſed ſolum vt inuitus, compellatur, ergo volens ab alterutro produci poteſt. non obſtat d. c. 1. quia dico per verbum admittuntur, ibi non debet intelligi, ita demum ſi idem mediator velit, & non aliàs, vt malè putant Canoniſtæ, ſed debet intelligi, id eſt, coguntur per iudicem non requirente etiam vtraque parte. limita vt ille tex. aliquid operetur in odium criminis ſymoniaci quod vix aliter detegi poſſet.

h ¶ *§. fin*.] Et ibi Alex Iaſ. Decius, Alex. conſil. 7. lib. 4. Matthæſi. tract. opi.

i ¶ *Tractantur*.] Ad hoc Alex. in eo. lib. conſi. 18. nu. 2. conſ. 23. col. 2. Sali. l. cum allegas. col 6. C. de vſur. Dec. l. ſi ego. & l. ſi omnis. in princ. ff. ſi certum petat. l. ſi. in fin. ff. de prob. Bald. de prohib. feudi alie. per Lothar. in vſib. feud.

k ¶ *Indicium*.] ſuprà conſi. 5 nu. 4.

l ¶ *Fama*.] Ad hoc Felin. c. ſi cautio. col. 16. de fide inſtru. Iaſo. in l. admonendi. conſil. vigeſimoprimo. ff. de iureiu. Mat. de Afflict. deciſ. Neap. 12. Cur. in tract. de teſti. conclu. quadrageſimaquarta & 43. Vide etiam Bald. in Authen. rogati. C. de teſt. quem ſequitur Cor. conſil. 18. col. 3. lib. 3. Alexan. in l. Gallus §. ille caſus. & ibi Iaſ. §. fin. ff. de lib. & poſthu. Hyp. de Marſil. not. 585. Nico. Euer. in locis leg. loco. 11. à coniunctione duarum legum.

AD CONSILIVM XIV.

a ¶ *Inter viuos*.] Adde Alex. conſil. 78. col. 1. lib. 4. Bal. l. 1. in fi. C. ſi quid in frau. pa. Steph. Ber. conſ. 366. col. fin. lib. 2 conſ 9. Multa ſunt lib. 3. Fran. Aret. conſi. 74. col. 2. Soc. conſi. 53. conſil. 137. lib 1. Iaſ. conſ. 5. & 6. lib. 3. conſil. 169. colum. fin. lib. 4. vide de hac materia per Alex. & Iaſo. in l. quæ dotis. ff. ſol. matr. quòd ſi libet videre caſus & conſilia, vbi deciditur eſſe donationem cauſa mortis, vide Ro. conſil. 229. pro declaratione conſil. 513. in caſu propoſito. Alex. in eo. lib. conſi. 81. Corn. conſi. 124. conſil. 259. col. 3. con. 289. litera R. lib. 4. Franc. Ripa. in trac. de peſte. fol. 31. ver. ſextodecimò. plenè dixi ſuper conſue. Pari. §. 96.

b ¶ *Simpliciter*.] Imò quia benè merita non erant expreſſa, niſi in genere, velut ex communi ſtylo, ideo

nihil operantur, vt conſul. Socini conſi. 295. lib. 2. licet eum malè reprehendat Deci. conſi. 20. & in l. ſi donatione. C. de colla. colum. 2.

c ¶ *Vſusfructus.* Caue quia loquitur contra caſum l. in l. Seia. in princip. ff. de donat. cau. mort.

d ¶ *Mortis.* not. pro conſuetudinibus quæ vetant inter viuos dare vltra quartam partem hæreditatem, vt dixi ſuper conſuetu. Pariſ. §. 92.

e ¶ *Pax.* Contra ſi. no. in l. 2. conſil. 270. dixi ſuper conſuetu. Pari. §. 56.

AD CONSILIVM XV.

a ¶ *Mariam.* Huic conſilio ſubſcripſit Aure. Mut. vt in li. 4. conſi. 46.

b ¶ *Statutorum.* Aduerte quod hæc ſtatuta & conſuetudines de non puniendo conatu pœna mortis, niſi ſecutus fuerit effectus, quicquid hîc innuat Alex. non debent ita Iudaicè & ineptè intelligi, vt oporteat effectum eſſe ſecutum manu propria eius qui accuſatur. Sed debent ita intelligi, vt oporteat delictum eſſe conſummatum, puta hominem occiſum, quo facto ſi tres vel quatuor occidendi propoſito acceſſerint, etiam ſi vnus ſolus gladium eduxerit & occiderit, omnes pœna mortis tenentur, etiam ſtantibus dictis ſtatutis & conſuetudinibus, ſecus ſi aggreſſus euaſerit, quia tunc nullus pœna mortis, ſed aliter puniendi ſunt. & ita obſeruamus in hoc regno. & generaliter quod non ſeruetur l. is qui cum telo. C. ad l. Corne. de ſicar. not. Bal. Sal. ibi Bar. in l. 1. §. diuus. ff. eo. Paul. Ale. Iaſ. l. 1. §. fi. ff. quod quiſque iu. Cæpo. conſ. crimi. con. vlt. Alex. infra lib. 2. conſil. 140. num. 2. Cor. conſ. 202 lib. 1 Feli. tract. de cona. col. pe. Thom. Gram. noto. 8. & conſil. 36. quod tamen limitandum eſt ex circumſtantiis aggrauantibus & atrocitate facti, vt cùm inſidioſus percuſſor non diſceſſit niſi quia putabat percuſſum eſſe mortuum: vel in veneficio, ſi quis venenum datum euomerit. Sed reiiciendæ ſunt ridiculæ illæ interpretationes Italicorum, qui vſque adeo verbis ſtatutorum ſuorum hærent, vt ſenſum peruertant, vt Fran. Are. conſ. 126. viſa conſue. & ſtatutis col. fin. nu. 9. decidit quod non tenetur de homicidio percutiens animo occidendi pugno armato, ſi percuſſus ex hoc cadens in terram capite lapidi illiſo mortuus ſit, quia inquit, non eſt mortuus ex percuſſione immediatè, nec ex inſtrumento quo percutiens occidere volebat, ſed ex colliſione capitis ad lapidem. & ſequitur Fel. in trac. de cona. col. fi. & in c. de cætero. de homi. Hypp. de Marſ. in l. 1. nu. 9. q. C. ad l. Cor. de ſica. & gloriantur multos hac via liberari poſſe à morte, quòd eſt abſurdiſſimum. Sequeretur enim, quod ſi quis volens occidere, de ponte deiecerit in flumen etiam morte ſecuta, non deberet de homicidio damnari in terminis dictorum ſtatutorum, fruſtrà autem adducunt ſententiam Bald. in l. de pecoribus. C. ad. leg. Aquil. in l. ait prætor. §. quacunque. ff. de iureiur. & in tract. ſtatu. in verſic. pax. quod ſtatutum vetans concordiam de percuſſionibus ſanguinolentis, non habet locum, ſi impulſus cadens caput illeſerit lapidi cum ſanguine. ſequitur Paul. in l. qui domum. ff. loca. quia Bald. ibi non loquitur in eo, qui animo occidendi vel mutilandi impulit. & ibi etiam agitur de ſtatuto odioſiſſimo, quodque niſi interpretatione iuuetur, eſſet contra legem Dei, nec valet excuſatio Stepha. Bert. conſilio 169. libro 3. quòd prædicta procedunt, quando agitur de pœna imponenda, non ſecundum diſpoſitionem iuris communis, ſed ſecundum diſpoſitionem ſtatuti, & in vim ſtatuti tantum, quod non intelligitur, niſi in caſu vero: quia dico poſt Bald. in l. 1. col. pen. in fi. ff. ſi cert. pet. quod ratio & mens ſtatuti eſſentialiter eſt ipſum ſtatutum, non cortex verborum Dy. c. fi. de reg. iur. in 6.

c ¶ *Gaudendo.* Quod deprehenditur in genere armorum Bar. in l. 1. §. diuus. ff. de Sic. & in l. omne delictum. §. qui non militæ de re mil. not. gl. Feli. in ca. ſignificaſti. de homic. Bald. Hypp. de Marſ. in l. 1. C. ad l. Cor. de Sic. Thom. Gram. conſ. 2. conſi. 20. num. 4.

d ¶ *Præſumptionibus.* Adde 20. An. ad Spe. de prob. §. ſi. verſ. 7. Bal. ſciant. C. de proba. Rom. in lege l. Corn. ff. ad Syllania. Dec. l. 1. col. 4. ff. de reb. cred. latè Hypp. de Marſ. l. 1. nu. 57. C. ad leg. Corn. de Sica.

e ¶ *Si plures.* Adde j. conſil. 14. lib. 3. con. 46. libr. 3. Alber. in 4. par. ſtat. q. 61. Ang. in tract. malefic. verſic. Andream auxiliatorem. Ancha. conſil. 276. Paul. conſil. 335. Viſa & ponderata lib. 2. Feli. cap. ſignificaſti. 2. de homicidio. Ioan. Igne. l. 1. §. ſi quis in villa. ff. ad Sillan. Hyppol de Marſil. not. 216. & in l. ſi in rixa. ff. ad leg. Corn. de Sicar. Conclude. quòd ſi plures acceſſerunt animo occidendi, ſiue æquè principaliter, ſiue ad auxiliandum vni ex eis ad homicidium deliberatum, & hoc conſtat, tunc omnes nedum ciuiliter, ſed etiam criminaliter lege Cornelia tenentur, non diſtinguendo, an omnes, vel vnus, percuſſerint, quod verum puto etiam in terminis ſtatuti, de quo hic per Alex. quia ſatis dicitur occidere, qui per ſe ſolum, vel ſimul cum pluribus eo animo, vel per alium vel alios occidit, vel occidentibus ad homicidium in ipſum perpetrandum auxiliatur, & inde ſequitur homicidium quicquid dicat Alex. hic. reſpectu autem eorum, de quibus non conſtat, quod acceſſerint animo deliberato occidendi, ſequere ſententiam & dictionem. Alex. hîc.

f ¶ *Quaſi.* Suprà con. 2. num. 4.

g ¶ *Incertitudo.* Et hoc, quando non apparet, niſi de vno vulnere, & vnius percuſſione, nec conſtat omnes veniſſe animo delinquendi, & ſi non apparet omnes deliquiſſe ſed vnum incertum ex certis, & tunc nullus capitaliter punietur, ſed benè ciuiliter omnes, vt per Albar. in d. l. ſi in rixa. & d. l. item Mela. §. 1.

h ¶ *Occidat.* Intellige, nec per ſe, nec per eum cui mandat, vel cui ad hoc auxiliatur. vt ſuprà dixi.

AD CONSILIVM XVI.

a ¶ *Non in aliis.* Hæc vera reiecta verbali diſtinctione Bartol. an loquatur in rem vel in perſonam, licet eam ſequatur Mart. Laud. in tract. de primogeniti. cha. 5. Alex. conſil. 44. lib. 5. Sed teneas indiſtinctè, quod ſtatuta vel conſuetudines tanquam realia non extenduntur extra ſua territoria. l. fin. ff. de iuriſdi. om. iud. & ita practicamus. Et ita tenet Bald. in l. prima col. 12. ver. ſequenter quæro. C. de ſum. Tri. Bal. l. ſecunda C. quæ ſit long. conſuet. Pet. de Anc. in rep. d. c. 1. col. 1. com ſe. de conſti. Lap. alleg. 91. in primis videndum. Car. Flo. conſ. 2. Soci. conſ. 292. Viſis ſtatutis. lib. 2. 288. col. pen. lib. 2. Corn. conſi. 215. lib. 2. conſi. 202 col. 4. lib. 2. conſ. 162. conſtat. lib. 3. Alex. conſ. 128. j. eod. lib. conſi. 19. lib. 6. Alb. Bru. in tract. de ſtatu. excluſ. fœm. q. 25. Lud de Goz. id. conſ. 49.

b ¶ *Loci.* hanc tenet Alex. hîc & eſt verior, ſed infrà, eod. lib. conſ. 31. col. 2. tenet opi. Bal. quòd ſequantur perſonam, dicendum vt plenè dixi ſuper conſue. Pariſ. §. 145. vide etiam Soc. conſ. 16. conſ. 20. lib. 1.

c ¶ *Actiones.* Adde j. eod. lib. conſ. 31. nu. 6.

AD CONSILIVM XVII.

a ¶ *Diſpoſitio.* Vide quæ dixi in conſuet. Pariſi. §. 13. gloſſ. 3. num. 5.

b ¶ *Irreparabilis.* Adde rot. 384. incip. licet in nouis.

Alex. l. 3. §. condemnatum. col. 5. & ibi Iaſ. colum. 4. de re iudicata & Iaſ. l. 3. §. ſi ſeruus quem ff. de acqui. vel amit. poſſ. & in conſil. 60. colum. 3. lib. 1. Hippo. de Marſi. no. 686. Bart. conſil. 44. etiam ſi. lib. 1.

c ¶ *Capturam.* Non practicamus in ciuilibus, quia per prouiſionem ſoluendo cautione accepta poteſt euitari capturam.

d ¶ *Exequendam.* Verum eſt abſolutè. Sed niſi creditor opponens promptè vel breui termino doceat de iure ſuo, exequetur ſententia ad commodum ceſſionarij, dando per eum cautionem de reſtituendo, ſi dicatur in fine litis. & ita practicamus.

AD CONSILIVM XVIII.

a ¶ *Non probabit.* Idem Alexan. conſ. 39. incip. lis & quæſtio li. 5. & in l. ſi duo patroni. §. Marcellus. ff. de iureiur. Ludo. Roman. ſing. 742. Hipp. de Marſi. ſingu. 38. fam. Alexan. conſil. 28. col. 2. lib. 2. conſil. 57. num. 5. Sed hoc intellige, quando agitur ad traditionem contra ipſum venditorem, vel eius hæredem negantem venditionem, prout etiam loquitur Alex. hîc. & in d. conſi. 39. lib. 5. Secus ſi ageretur contra tertium, vt quando eſt quæſtio de probando titulo ad finem præſcriptionis, quia tunc probant teſtes venditionem, etiam ſi non recordetur quanta fuerit pretij quantitas, ex quo de pretio non diſputatur: vt decidit Bal. in l. 1. & ibi Paul. C. de rebus alie. non alienan. Rapha. Cu. Alex. in l. ſciendum. col. 3. ff. de verb. oblig. Ful. Pau. Ia. l. ſi duo patroni. §. Marcellus ff. de iureiu. Rom. conſi. 91. Viſis. col. 4. Pau. l. 1. ff. loca. Ia. rep. l. admonendi colum. 54. ff. de iureiur. Franc. Bald. in tract. de præſcript. in 2. par. tertiæ part. princ. q. 9 in fi. Ru. de Mota. in rep. l. traditionibus. num. 49. C. de pact. verum eſt quòd Alex. in addit ad Bald. d. l. 1 C. de re alie. non alien. & in d. l. ſciendum. col. 3. improbat Bal. quia inquit, hi teſtes non concludunt cùm poſſit venditio eſſe facta vno nummo, & ſic eſſet nulla. l. ſi quis autem ff. de acq. poſ. nec poteſt Ale. aliter ſe hinc extricare quam reſtringendo d. Bal. vt procedat, dummodo teſtes deponant de certo pretio, ſaltem vltra vnum nummum. Sed hæc dubitatio Alex. futilis eſt in propoſito, quia licet vbi partes remanſerunt in terminis ſimplicis contractus dubitari poſſit, an valeat tanquam donatio vel contractus innominatus, de quo per Bar. Ale. & alios in l. ſi quis ante. ff. de acq. po. Tamen poſtquam ſecuta eſt traditio & agitur contra tertium, vt in hac limitatione, non eſt dubitandum, quin titulus validus ſit ſufficienter probatus, ſiue ſit venditio vel donatio vel contractus innominatus, quia de ſpecie non curatur. Inuenio etiam quod Alex. in addi. ad Bar. in l. quod ſæpe. §. illud. ff. de contra. empt. & ven. mouet circa hæc aliam dubitationem. ſi teſtes deponentes de pretio vnus de minori, alius de maiori ſumma deponat, & dicit, quòd non probant, nec ſunt concordes etiam in minori ſumma, quæ non eſt in mari in cauſa onoroſa. l. ſi decem. ff. loc. quod eſt intelligendum: quando agitur contra debitorem negantem venditionem, & eſt indubitatum quando actor vult offerre ſolum minus precium, ſed ſi offerat etiam illud maius pretium, poteſt dubitari. Sed adhuc veram puto deciſionem Alex. ſi non ſint aliæ probationes, nec aliæ coniecturæ quam illorum duorum teſtium qui non probant, ex quo diſcordant in vno ſubſtantiali. Item limito prædicta, ſi teſtes deponerent precium conuentum fuiſſe ſolutum, & venditorem in eorum præſentia recepiſſe & contentum fuiſſe. quia tunc licet non poſſint præcisè deponere de quantitate pretij, puto quòd probant, etiam cùm agitur contra venditorem vel eius hæredem negantem venditionem. Idem ſi probetur pretium fuiſſe donatum vel remiſſum, quia cùm non amplius agatur de eo ſoluendo & offerendo, non eſt neceſſaria probatio ipſius quantitatis, ſed ſufficit probare certitudinem in genere & in reſiduo de quo agitur.

b ¶ *Tractatum.* Suprà conſi. 13 nu. 17.

c ¶ *L. 4.* Sed d. l. 4. non habet locum in ſubſidium & cauſa cognita, vt not. Hoſti. Io. An. Panor. c. 1. de teſt. cogen. Ro. ſing. 343. Matthæ. ſi. no. 159. deci. Tho.

AD CONSILIVM XIX.

a ¶ *Patem.* Adde Bald. & Alex. l. ſemel mora. col. 1. ff. ſol. mat. Alex. conſi. 115. lib. 4. Alcia l. cùm proponas. C. de pact. Roma. conſil. 158. In caſu propoſito.

AD CONSILIVM XX.

a ¶ *Filius.* Hæc famigerata quæſtio in fortioribus terminis tractatur per Cyn. & alios in l. 1. in fin. C. de adult. quando ſtante hoc ſtatuto deceſſit aliquis relicta filia & filio, qui nulla immixtione facta mox deceſſit. Relicta filia ſeu nepte, quæ omnia bona vendicat ex ſtatuto contra amitam, quæ ſolum vult habere dimidium ex iure communi tanquam ceſſante ſtatuto, hinc quòd ſuccedant æqualiter, tenuit Iac. de Aretin. & Vber. de bon. contrarium pro nepte tenuit quidem Vgo. de Fonta. Parmenſis, quem ſecutus eſt Cy d. l. in fin. Sal. autem ibi diſtinxit, aut per filium fuit adita hæreditas patris, & tunc procedat opin. Cy. aut verò nullo modo adiuit nec ſe immiſcuit, & tunc locus ſit opi. Ia. de Are. & tribus rationibus mouetur, quas breuitatis cauſa non refero in hac quando Iaſon in l. emancipata. in 2. colum. C. qui admitti, non audet decidere, ſed remittit ad l. ſi arrogato. ff. de adop. vbi in colum. 8. relinquit ſub dubio. Sed poſtea in conſ. 201. lib. 2. vbi tantum ferè tranſcribit quæ ſcripſit in d. l. emancipata, ſequitur opinionem Sal. conſulendo pro amita, Gui. autem Bened. in rep. cap. Raynutius. in verb. mortuo itaque teſtatore. 2. nu. 118. 1 · o volens concordare diſtinguit, An ſtatutum purè, ſimpliciter & abſolutè ſtantib. maſculis excludat fœminas in totum, vt tunc procedat opi. Cy. an verò non excludat in totum, ſed iubeat eas dotari, tunc procedat diſtinctio Sal. ſed dicendum indiſtinctè veram eſſe opinionem Cyn. per ea quæ hîc tradit Alex. quem etiam ſecuti ſunt Bal. in Auth. ſed & ſi quis. l. in quibus. C. de ſecun. nup. in ca. 1. Epiſcopum vel abbatem. in vſi. feu. Alb. Ang. in d. l. 1. C. de adul. Albe. 2. ſtatu. q. 102. Lud. Ro. in l. ventre. in fi. ff de acq. hær. Paul in l. fin. eo. tit. Franciſc Aretin. l. ſi quis poſthumos. §. ſi filium ff. de libe. & poſthu. in conſi. 50. copiosè. num. 5. Soc. in repet. l. mulieri. in fin. ff. de cond. & demon. in conſil. 153. lib. 2.

b ¶ *Sua.* Contrarium decidit j. eod. lib. con. 131.

c ¶ *Accreſcendi.* Adde Alex. Iaſ. l. ſi Titius. ff. de vulg. & pup.

d ¶ *Integrum.* In lib. 2. conſil. 163. nu. 3 conſi. 169. num. 14. & lib. 3. conſi. 86. nu. 2.

e ¶ *Abſentiam.* No. illud quod tollit ne Alex. ſit tibi contrarius. inf. lib. 2. conſ. 184. nu. 2. vt ibi dixi. adde Bened. rep. ca. Raynutius. verb. mortuo itaque teſtatore. 2. nu. 182.

f ¶ *Liberis.* Vide inf. eo. lib. conſi 39.

AD CONSILIVM XXI.

a ¶ *Non noceant.* Niſi ad aliquale præiudicium, vt tenet idem do. Alex. in l. cum lite. ff. iud. ſolu. elegans glo. in l. ſi duo. de iureiu. de quo vide do. Iaſ. in l. is apud quem, col. 13. in ver. ſecundus caſus. C. de eden. Bar. & DD. in l. 3. C. quo. bono. minus tamen quàm

ſemiplena

ſemiplena probatio. Curt. ſenior. conſ. 72. col. 2. cuius duos effectus vide ſuper conſuet. Pariſi. §. 5. nu. 29. vbi plenius diximus.

i ¶ *Enunciatio.* Tunc enim etiam inter eaſdem partes verba enunciatiua non plenè probant, ſed tantùm ſemiplenè, vel præſumptiuè. Pan. Fed. d. c. illud. Fe. in c. per tuas. col. 3. & ibi Deci. colu. 4. de proba. Lud. Ro. not. 446. nunquid. Matthæ. no. 80. nota. quod quotieſcunque Alex. conſ. 136. colum. fin. inf. eod. conſ. 202. col. 2. lib. 2. conſ. 132. col. 5. lib. 5. Bald. in l. ad probationem C. de loc. Ægid. Bellam. deci. 125. ſi appellatus Riminal. l. ſi certis annis. colum. 4. C. de pact. Fran. Aret. in auth. ſi quis in aliquo documento. in prin. & ibi Iaſ. Lancelo. Decius in fi. Phi. Deci. col. 7. C. de eden. Curt. in l. 2. §. quòd obſeruari, colum. 7. C. de iureiur. pro cal. Deci. c. licet cauſam. colum. 3. de prob. c. cùm venerabilis. colum. 13. de excep. conſ. 219. conſ. 178. conſil. 320. conſ. 148. in fine. Limito primò, quando illud enunciatum importat diſpoſitionem, & profertur ab eo, vel ab his, qui diſponere poſſunt, vt cùm quis contrahit tanquam hæres, per not. per Barto. & alios in l. gerit ff. de acquir. hæred. limito ſecundò concurrentibus aliis præſumptionibus & veriſimilitudine, vt ad probandum confines in facto antiquo. Matt. de Affl. deci. Neap. 83. num. 2. limito tertiò. niſi ſint enunciatiua & aſſertiua de eo quod potuit tunc eſſe vel fieri, quia tunc plenè probant etiam inter alios, vt per Bar. & DD. in l. præd. ff. de acquiren. poſſ. malè ergo conſuluit Ro. conſ. 156. Honorande col. 2. vbi dixit quod verba tabellionis in fine inſtrumenti atteſtantis præſentiam & conſenſum mariti non probant illam præſentiam & conſenſum inter extraneos, & malè.

AD CONSILIVM XXII.

a ¶ *Communis.* Syndicus caſtri habens mandatum generale cum libera in compromiſſo renunciauit inſtantiæ, liti, & compromiſſum expirauit lapſu temporis, An illa renunciatio noceat, & an virtute dicti mandati poterit renunciare? decidit Ale. quod non nocet.

b ¶ *Transact.* Alex. conſ. 82. in fin. Ꝧ. eo. conſ. 119. colu. 3. lib. 2. Lancel. deci. 50. legatum ciuitati. ff. de vſufru. leg. not. in l. 3. §. ſi ſeruus. ff. de pecu. Deci. conſ. 610 col. 1. ſed propriè & ſtrictè non eſt tranſactio, vt no. Bal. l. fi. §. 1. col. 1. C. communia. de leg. Lanfran. tract. de arbit. col. 1. Pau. conſ. 49. In quæſtio. libro 1. conſ. 121. Viſo puncto. lib. 2. Deci. c. ſi quando. col. 2. de offic. deleg. c. quanto. col. 2. de iudi. Alciat. in l. cùm te tranſegiſſe. C. de tranſact.

c ¶ *Coniunctio.* Ad hoc Bald. in l. 3. in fi. C. de actio. empt. Alber. authe. hoc ius. C. de procur. Rom. conſi. 386 quæſtio eſt. col. 4 Iaſ. ſi mater. col. 2. C. de inſtit. & ſubſtitu. l. Gallus. §. & quid ſi tantum. col. 4. lect. 1. ff. de lib. & poſth.

AD CONSILIVM XXIII.

a *Confiſcatio.* Sup. conſil. 15. in fin. Cur. ſenior conſil. 59. col. 7. Dec. l. 3. in fin. ff. quod quiſque iuris. & conſil 445. col. penul.

b ¶ *In fiſcum.* Vide latè Ꝧ. lib. 4. conſil. 89.

c ¶ *Fauore.* Adde not. in conſue. Pariſ. §. 30. quæſtio quartadecima. num. 65.

d ¶ *Certis.* Adde Lud. de Ro. in l. de die §. qui mulierem. col. 2. ff. qui ſatiſda. cogan. qui diſcutit per omnes caſus Bald. & DD. in l. 1. C. de bon. quæ liber Alber. in 2. part. ſtatu. q. 60.

e ¶ *Bald.* Idem expreſſius Salic. ibi col. 12. verſic. ſecundo. quid in prohibitis.

f ¶ *Bannitus.* Vide infrà conſil. 116. lib. 2.

g ¶ *Res quæ.* Idem Sali. & Iaſ. nu. 20. ibi Ang. Imol. Ro. l. Marcellus. §. res quæ ff. ad Trebel. Quod limitat Fulg. in d. auth. res quæ. quando grauatus eſſet de liberis teſtatoris. quod Alexan. putat de iure verius in l. quamuis. col. 2. ff. ſolut. matri. & in d. §. res quæ col. 1. & placet.

AD CONSILIVM XXIV.

a *Per Bart.* Certè explicuit Alex. ſententiam Bart. & concordiam Bal. cum Bar. quam Bal. in lect. ſequitur & approbat, licet dum non benè percipit dicta Bar. verbis tantum ab eo diſcordare viſus ſit in d. l. illam. col. 2. quòd Pau. d. l. illam. in fi. & d. l. in quartam. in fin. & paſſim in conſiliis ſuis prius iudicauit. quam etiam Bart. ſententiam ſequitur Alex. hîc & ſemper ſecutus fuit conſulendo & legendo. vt in d. l. illam, col. pe. d. l. in quartam. col. 14. & in effectu vult quòd dos præmortuæ matris non imputetur nepotibus eius hæredibus in legitimam in ſucceſſione aui materni. & hoc quando dos erat acquiſita filiæ & ſuis ex ſtipulatione expreſſa vel tacita dotantis, & mouentur, quia tunc illa dos non reperitur eſſe de ſubſtantia aui, vnde computatio legitimæ fieri debet, ſed ſpectant ad nepotes tanquam hæredes matris, nec habent eam immediatè ab auo. ſecus ſi illam caperent immediatè ab auo. Idem volunt Pet. Ancha. conſil. 10. Viſis conſil. 315. Dominus Bart. Raph. Cu. conſil. 10. conſil. 86. & plures quos allegat Deci. qui hoc ſequitur in d. l. illam. col. fin. & vltra adductos per eum. idem tenet Stepha. Bert. conſil. 138. Thema conſil. col. 3. conſi. 142. Viſo puncto. conſil. 177. ſtatuta per Ro. l. 1. & omnes ferè vbique ita decidunt. ſed multum decipiuntur. quod enim dicunt non imputari in legitimam, niſi illud quod eſt de ſubſtantia relicta per defunctum, vel ab eo immediatè acquiſitum, non eſt verum, vt patet in l. omnimodo. §. imputari. ibi. quæ occaſione. C. de inoffic. teſta. præterea per perſonam hæredis eius, qui tenetur imputare in legitimam, non debet conditio imputationis mutari. Sed hoc eſſet abſurdum. quid enim abſurdius quàm filiam ipſam, ſi ſuperuiuat, teneri imputare dotem ſuam in legitimam, & hunc nepotem ex ea prædefuncta hæredem matris, & eandem dotem habentem non teneri eam imputare? ſequeretur enim quòd melioris eſſet conditionis nepos remotior in ſucceſſione aui materni, quàm ipſa filia in ſucceſſione patris ſui. quod eſt contra æquitatem & rationem naturalem & ciuilem. l. ſi viua. C. de bon. mater. quare dicta * communis ſententia ſemper mihi diſplicuit. Sed quòd non poſſit ſuſtineri & de iure falſa ſit, probo: quia licet ſi quid conferendum ſit, non continuò ſequatur in legitimam imputandum, niſi iure caueatur: tamen hîc manifeſtè iure cauetur, per tex. in l. quoniam nouella. C. de offi. teſt. vbi eodem modo & eodem caſu quo dos & donatio propter nuptias conferuntur, eodem modo eiſdémque caſibus in legitimam imputantur, ſiue à filiis, ſiue à nepotibus vel pronepotibus: & omninò quantum ad dotem & donationem propter nuptias, collatio & imputatio in legitimam æquiparantur & exæquantur per illum tex. Sed ſic eſt quòd per l. liberis. & clarius per l. illam. C. de colla. non ſolùm filia quæ dotem accepit, ſed etiam ea prædefuncta nepos eius & hæres tenetur dotem, quam immediatè habuit tanquam hæres matris, conferre in ſucceſſione aui materni, à quo data fuit: ergo reſpectu ſucceſſionis eiuſdem aui, tenetur imputare in legitimam. iſtud argumentum eſt clarum & ineluctabile. non enim euitari poteſt dicendo, vt Raph. Cu. d. conſ. 10. in princ. quòd d. l. quoniam, vbi loquitur de nepotibus, loquitur de dote eiſdem data ab auo, non autem inquantum ſunt hæredes prædefunctæ matris cui dos data fuerat: Quia hæc

mera cauillatio eſt,& verborum captatio contra mentem & ſeriem d.l. quoniam. & omninò ſatis eſt quod ibi manifeſtè collatio & imputatio in legitimam quantum ad dotem & donationem propter nuptias æquiparantur,vt ex hoc per interpretationem paſſiuam d. l.illam. habeat locum etiam in nepotibus dotem maternam, tanquam hæredes matris habentibus: & ita deinceps conſulendum & iudicandum eſt, confirmo per text. in l.vnic. §. videamus. cum §. ſeq. C. de rei vxor.act. vt dicitur, quòd ſi filis viuo patre per emancipationem fiat ſui iuris, actio de dote in eam conſolidatur. & hinc infert.text. indiſtinctè quòd æqualiter cadit in collationem & imputationem in legitimam,& ſic ſiue præmoriatur patri relictis nepotibus, ſiue ſuperuiuat,ſemper idem iuris eſſe debet.Et inuenio quòd ita tenuit Paul.naturali ratione motus. in d. l.illam. in fi. licet in d.l.quoniam.& in conſiliis ſequatur communem errorem. plenius ſcripſi ſuper conſue. Pariſ.§ 125. vbi dixi,quid ſi dos caſu vel culpa filiæ vel nepotis conſumpta ſit,& quid ſi nepotes non cum patruis,ſed cum aliis nepotibus ex eis ſuccedant, & quid in patria conſuetudinaria dicendum.

AD CONSILIVM XXV.

a ¶ *Geniture.* Adde quæ dixi ſuper conſuet. Pariſ.tit. 1.§.3.gloſ.1.quæſt.9.
b ¶ *Infames.* Adde ſuprà conſ.nu 5.
c ¶ *Diſpenſatio.* Adde not.conſ.189.lib.5.
d ¶ *Mentio.* Dicam conſ.195.lib.2.
e ¶ *Paul.* Conſ.107.lib.2.

AD CONSILIVM XXVI.

a ¶ *Deportato.* Adde ℐ.conſ.116.lib.2.
b ¶ *Banno.* Scilicet extra ciuitatem vnde eſt bannitus. vt hîc: ſecus in eadem ciuitate, vt ℐ. eod.lib.conſil.75. col.1.& 2.
c ¶ *Damnant.* Omnes præſertim Alex.in Auth. ex cauſa Bal.conſ.195. lib.2.dec.Thol.455 Dec.conſ.142. Alex.in eo.li.conſ.37.n.4.
d ¶ *Communem.* Sed hodie * communis eſt in contrarium,& veritas,vt tenent Bart. Paul. Iaſ. d. Auth.ex cauſa. Franc. Are. conſ.vlti. Alex ℐ.eod. lib.conſil.41. in fin. & lib.2. conſil.47. Guil. Benedi. in repet. cap. Raynu.verſ.in eo.teſta relinquens 1. nu.232. Bar. conſil. 235. Lapus.& ipſe Alex. infrà lib.2. conſ.41.col.fin. ego tamen non approbo opi. Bar. hodie communem inquantum limitat,ſi diu ſciens ſuperuixit teſtator,quia teneo ex hoc non confirmari, vt dixi contra Ale.infrà conſil.2.lib.30.
e ¶ *Procur.* Et ibi Alex.Iaſ. Adde Panor. Felin. cap. coram.ℐ.de offic.deleg.in cap.nonnulli §.ſunt & alii de reſcript.

AD CONSILIVM XXVII.

a ¶ *Productæ.* Minor cum iuramento contraxit ſine ſolennitate ſtatuti prohibitiui, vult reſtitui & docere de læſione. Reſponſ. Alex.non audiendum, ſed condemnandum propter iuramentum.
b ¶ *Liberatum.* Adde not.in conſil.28.col.pen.lib.2.
c ¶ *Salutis.* Vide Imol.Panor.& omnes Can. in cap. cùm contingat. de iureiur. Ioan.Ign.in l.1.§. ſi vir aut vxor num.145.latiſſimè.ff.ad S.C.Syllan.
d ¶ *Certio actione.* Idem Alex.in vlt.col. 3.ff. de verb. oblig.& in d.l.ſciendum.ℐ.eod. conſil. 42.nu.9. conſil. 127.lib.2.Pau.conſi.8.in cauſa quæ vertitur.lib.2. Aufr. in addi.ad dec.Thol 37. Anto.de Peru.in re.l.1.ff.de iureiur.in 10.effectu.

a ¶ *Omni iure.* Adde dom. Andr.Tiraq.in repeti. l.ſi vnquam.in pr.nu.127.C.de reuoc. dona. & in legibus connubia.glo.5.in 4. genere expreſſi.
f ¶ *Firmata.* Adde Alexand.in conſil.115. conſil. 37. col.8. conſil.191.colum.penult.conſil.205.in fin. lib. 2. conſi.38.col.2. lib.2. conſi.62. in fin.lib.7. Rom.ſing.7. Alber.1.part.ſtatuti.q.11.in fin. Matth.de Afflict.in deci.Neapol.5.& deciſ.111.nu.1. Dec.cap.conſtitutus.col. 3.de reſcrip Berter.conſi.107. Viſis inſtrumentis lib.1. conſ.21.ſtatutum de donatione. lib.3. limita ſingulariter, vt procedant quando iuramentum eſt particulariter interpoſitum: ſecus ſi generaliter non ſpecificè. Geminia.conſ.83.opponitur.in fine.

AD CONSILIVM XXVIII.

a ¶ *Senſu.* Adde infrà lib 2 conſ.34.
b ¶ *Tractatu.* Suprà conſ.14.nu.17.
c ¶ *Viri.* Alber. l.1.& ibi Alex in col.1.Iaſ. col.2 ff.de eo per quem fact.erit.Alex.conſil.190.nu.7.lib.7. Cæpol.conſ.criminali.conſ.26.ver.ſecunda ratio. Cur. ſenior conſ.76.col.7.Curt.iunior conſ.19.col.2.Lapus alleg.cap.Bal.l.vniuerſi.C.de vec.& commiſ.Felin. c.veniens.ℐ.de teſti.c.de quarta.col 8. de præſcrip.Hippol. de Marſil.in pract.in princ.nu 8.
d ¶ *Si ſic.* Et ibi Ang.Imol. Alex. Iaſ. item Bal. Imol. in l. emptor. ff de vſu.pro empt.Specul titul. de loca. §. nunc aliqua. verſic. 58.Alber.Angel.Alexand.Aret. Iaſ.in l.locus ff de acquiren.poſſ. Alex. conſ. 18. col.3 lib.2. Paul.l.3 C.de fal.cau.leg.adie Fab.in tra.de empt. & vend.in 6.q.pr.verſ.circa textum.Alex.in lib.2.conſ. 14.num.7.
e ¶ *Inſolitus.* Adde Alex.conſil. 108. col. pen. lib.3. Bal.conſil.119. lib.1. Cor.conſil.23.col.fin lib.2 conſil. 12.col.2. lib.4 Matth. de Afflict.in deci.Neapol 1 0. nu.22.Franc.Rip.tract.de peſte. fol.17.verſ.quarta reſtrictio.Iaſ.conſil.107.lib.1.dixi ſuper conſue. Pariſ.tit. 2.§.62.quæſt 8.
f ¶ *Vltra.* Adde Alber.ℐ per ſtatu.q.68.Imol.conſil. 84.Alex.infrà eod.conſil.39. col.fin. Aret.conſil.8. in fin. Ang.Aret. Inſtit. de excep.in rubr. col.2. Deci. in l.2. num.28. ff.de reg. iur.in Rub. de proba. extrà colum.9.conſ.379.col.2.And.Tiraq. tract.retract. proximi.in fine.nu.94.
g ¶ *Iuramentum.* Adde Iaſ.l.ſed & ſi poſſeſſori.§.item ſi iurauero.in fin.ff.de iureiur.l.is qui hæres. col.pen.ff. de acquir.hæredi.Dec.l.non omnis.col.3.ff.ſi cert.peta. Cur. ſenior conſ.1.col.1. conſ.75.col.4. Bertr. conſ.28. Ad maiorem.col.2.lib 1.

AD CONSILIVM XXIX.

a ¶ *Paternum.* Plenè dixi ſuper conſue.Pariſ.tit.1.§.5. nu.80.vide conſ.ſeq.nu.5.
b ¶ *Inueſtitura.* Curtius ſenior conſil. 48. colum. 3. Curtius iunior conſil.18.col. 4. Alex.ℐ eod. conſil. 44. num.3.
c ¶ *Maſculis.* Roman.conſil.1. conſil.34. conſil.367. Alex. conſil. 15. in fine. lib. 5. Calde.conſil.3. ſub titul. de feud. Iacob.in inueſt. feud. ver. & fœminis.Alber. Bru.conſil.39. Iaſ.conſil.113. lib.1. Hippo.de Mar. not. 411.
d ¶ *De bonis.* Bald.in tract.ſtatut in verſ fratre conſ. 9.lib.2. Ancha.conſil.30. Dec conſil.346. conſil.379. col 2.conſ.589 Cor.conſ.74.lib.1.Iaſ.l.vt liberis.col.2. C.de col conſ.160 col.1.lib.4. Bertr.conſ.15. Viſo themate in fine lib.1.
e ¶ *Clara.* Ancha.conſ.161.in princ.Paul.conſ.51.lib. 1.Cor.conſ.42 literati,lib.1.
f ¶ *Quoad.* Vide in conſ.188.lib.6.

AD

Digitized by Google

AD CONSILIVM XXX.

a ¶ *Accreſcend*. Idem tenet Alex. in d. l. ſi mihi & Titio. col. 2. vbi dicit ſe conſuluiſſe, vt patet hîc, & in l. 5. conſ 24. col. 2. idem Ang. in l. vnica. C. quando non peten. par. Cur. ſen. conſ. 48. col. 1. conſ. 49. nu. 10. Iaſ. in tra feu. ver. princeps colum. 5. Præpoſi. 1. 5. & quia qui feuda poſ. c 1. de fra. de not. benef. inueſt. c. 1. de duo fra. à cap. inue. in vſi. feu. Ni. Euerar. in lo. à contrario ſenſu co. 15. & dicit Iaſ. in d. l. ſi mihi & Titio. hanc eſſe communem. opinionem, ſed ſi opiniones numeremus, contraria non eſſe locum iuri accreſcendi, etiam in feudo conceſſo à principe crebrior * inuenietur, quam tenet Cy. in l. vnica in fi. & ibi Sal. q. 11. C. quand. non peten. par. and. Iſer. Alua. Mart. c. 1. ad fin. de duob. fra. à cap. inueſt. conſ. 196. lib. 2. Franc. in tract. feu. n. 72. Zaſi. in tra. feu. par. 8. Iaſ. in d. l. ſi mihi & Titio. & in rep l. re coniuncti. col. 45. 46. de leg. 3 & hæc verior & crebrior quamuis Ia. conſulendo in contrarium ſententiam conſultauerit conſ. 1. col. 5. l. 3. conſ. 117. col. 5. conſ. 136. n. 4. lib. 4. moueor, quia ita ſpecialiter & generaliter eſt deciſi iure feudorum, ergo debet habere locum etiam in conceſſionib. feudalibus principis, per l. digna vxorem. C. de leg. ex quo iure feudorum nihil ſpecialiter in hoc ſtatuitur à principe, niſi aliter cautum ſit in inueſtitura: fallit in feudis indiuiduis, vt inf. eod. conſ. n. 37.

b ¶ *Quibuſcunque*. In hoc puncto quantò plura legi, tantò minus diſcernere facilè non datur quæque ſit crebrior opin. adeo doctores doctorib. imò iidem ſibi ipſis contradicunt, & primò partem affirmatiuam, quod ſit verbis ſtandum, vt tale feudum, nedum ad fœminas, ſed etiam ad extraneos hæredes & quoſcunque ſucceſſores etiam legatarios vel fideicom. transferatur, tenet Bald. in l. 1. q. 34. ff de rer. di. & in l. imperialem in prin. col pe ver. ſed quid ſi ſit conceſſum, de prohi. feu. alie. per Fed. Sed in c. 1. §. donare col. 2. ver. ſed dubitari poſſ. qual. olim feu. poſſ. alie. in vſib. feu. tenet quod hæc verba intelliguntur ſolùm de ſuccedentib. ab inteſtato, idem Bal. in l. cum virum, col. fi. C. de fideic. in hoc vacillat. ſed mihi videtur quod Bal. in d. l. imperialem vbi etiam eſt dictum ſuum vltimum, magis deliberatè loquitur, quid facile eſt ex verbis eius colligere. Ale. autem paſſim in lec. vt in l. q. §. nihil interim co. 1. ff de eden. l. tem. in pe. col. in fi. ff. ſol. mat. l. Gallus §. etiam ſi parente. col 2. ff. de libe. & poſth. l. ſi patroni. col. pe. ff. ad Tre. fixè tenet priorem ſententiam ſtando verbis, licet in hoc ſolo conſi. incidenter, vtque cauſæ inſeruiat, videatur tenere contrarium, tamen prior ſententia eſt eius vera opi. quam etiã latius tenet inf. conſ. 7. col. 1. in fin. lib. 7. idem tenet Ia. in trac. feu. ver. & cum pact. quod de ipſo feud. poſ. col. 4. ver. quid dixi. Franc. in tract. feu. par. 5 q. pen. & par. 4. n. 130. pariter Iaſ. vbique tam legendo, vt in plu. ſeq. col. 15. n. 40. in l. quidcunque in prin. ff. de verb. ob in l. 1 §. nunciatio. n. 6. ff. de ope. no. nun. in d. l. quædam §. nihil ff. de eden. in l filius fa. co. 15. ff. de le. 1. quam conſulendo, vt conſ. 57. co. 2. li. 1. conſ. 155 col. 2. conſ. 156. col. 2 lib. 2. conſ. 17. col. 2. conſ. 89. col. 2. lib. 1. conſ. 125. col. 7. conſ. 118. col. 3. conſ. 124. col. 5. conſ. 125. col. 6. eandem priorem ſententiam probat, quam etiam ſecutus eſt Ro. l. id tempus. ff. de vſuca. d. l. etiam ff. ſol. mat. Idem ſentit Cor. conſ. 16. conſ. 139. l. 1. idem tenet Alb. Bru. conſ. 10. col. 1. conſ. 14. inter conſ. feudalia. Soc. autem tranſitoriè tenet in l. quidam relegatus co. 2. ff. de reb. du l. ſi rem ff. de exce. ſed in d. l. Gallus §. etiam ſi parente vbi plenius aſſumit, relinquit cogitandum. Contrarium autem quod dicta verba reſtringuntur ad habiles firmant Are. in d. §. etiam ſi parente. Præp. in dic. c. 1. §. donare. Iac. in trac. feu. ver. & quibuſcunque hæredib. Vdal. Zaſ. in epi. feu. par. 8. Dec. in c. in præſentia col. 19. de prob. licet conſulendo cauſæ magis ſeruiet, vt conſ. 208. col. fin. conſ. 599. & Curt. ſen. conſil. 72. colu. 4. & Anto. But. conſ. 84. col. 1. conſ. 10. col. 2. ego puto in dubio verbis geminatis & vniuerſalib. ſtandum, vt eſt etiam * crebrior & verior opinio, niſi aliter ex tenore inueſtituræ appareat l. non aliter ff. de lega. 3. l. 2. §. ſi is qui nauem ff. de exerci. actio. nec obſtat generalis feudorum natura, quia tenori inueſtituræ cedit, non è conuerſo c. 1. de duobus fratr. à capi. inueſti. in vſibus feudo.

c ¶ *Excludunt*. Idem latè Iaco. de S. Georg. in tract. feudorum verſicu, & cum pac. de non alienan. col. 8. verſicu, ſed quæro. Fran. tract. feudorum par. quinta, concluſione quarta. Alber. Bru. conſ. 306. in prin.

d ¶ *Traditioni*. Adde lib. 7. conſ. 76.

e ¶ *Argumentum*. Adde quæ dixi ſuper conſue. Pariſi. 1 §. 5. nu. 71.

f ¶ *Filio*. Adde Ia. trac. feu verſ. dictique vaſſal. pro non conſ. col. 18. verſi. videamus. Fran. trac. feu. par. 5. nu 12. Alb. Bru. conſ. 8 in fi. Zaſ. trac. feu. part. 10. Alex. in lib. 3. conſ. 60. nu. 9.

g ¶ *Nobile*. Adde no. in conſue. Pariſi. tit. 1. §. 9. gl. 3.

AD CONSILIVM XXXI.

a ¶ *Speciali*. Idem Alberi. in 3. part. ſtatuto q. 2. Ioan. And. in addit. Spec. de accuſ. §. quæritur.

b ¶ *Glo*. Adde latiſſimè do. And. Tiraq. in conſuet. Picta. titu. retract. §. 1. gloſ. 7.

c ¶ *Domicilij*. Item Iaco. trac. feu. verſi. cum mero mixto imper. col. 4. verſ. ſed formo, & in tract. de operis, colu. 2. vide Nell. in tract. ban. par. 1. ſecundi temp. q. 17. & quæ dixi in conſuetu. Pariſi. §. 57. §. 145. idem Soc. conſ. 36. conſ. 101. lib. 1.

d ¶ *Plus habet*. Idem Alb. 2. par. ſtat. q. 105. Iacob. in tracta. de operis, col. 6. ſed quia Pau. in d. l. hinc quæritur de pec. & in conſ. 290. in fi. li. 2. aliter tenet, vide in conſ. Par. ti. 12. §. 150. vbi hoc excuſſi no. obſeruamus, quod quicunque iure ſucceſſiuo vel beneficio conſuetudinis capit mobile, tenetur ſoluere debita.

e ¶ *Pro rata*. Idem Alberi. in d. l. 2. & in l. fideicommiſſum. §. tractatum ff. de iudic.

AD CONSILIVM XXXII.

a ¶ *Sufficeret*. Iaſo. repet. l. admonendi col. 69. ff. de iureiur. Felin. c. cùm cauſam de teſtib.

b ¶ *Factum*. Alexan. conſ. 39. col. fin. lib. 5.

AD CONSILIVM XXXIII.

a ¶ *Nullitate*. Gemi. Phi. c. ſi quando de reſcrip. in 6.

b ¶ *Commune ius*. Alex. Iaſ. l. quanquam l. in teſtamento. C. de teſt. mili. Cœpol. conſ. ciuilium conſ. 5. in fi. Cor. conſ. 167. col. 2. lib. 1. Iaſ. conſ. 1. col. po. lib. 1. Alci. tract. præſum. Reg 3. præſum. 35.

c ¶ *Eo inſtanti*. Adde in lib. 2. conſ. 118 col. 2.

d ¶ *Notorium*. Bald. l. is cui ff. de teſta Iaſ. l. ſi verò in fi. ff. qui ſatiſd. cog. l. fi. in fi princ. ff ſi cert. pet. l. ſed & ſi poſſeſſori in fin. ff. de iureiur. l. 1. col fi. lect. 2. C. de ſum. Trin. limitat. Dec. c. at ſi clerici in prin. col. 2 de iud.

e ¶ *Executionem*. Limita in lib. 5. conſ. 83. in fin.

AD CONSILIVM XXXIV.

a ¶ *Incontinenti*. Bal. conſ. 88. confeſſio lib. 2. ſecundum veterem impreſſionem, quod eſt conſ. 41. lib. 4. in notis.

h ¶ *Alias*. Adde in conſil. 204. col. 2. lib. 2.
c ¶ *Notificare*. Latè Iaſ. l. nec quicquam § vbi decretum col. 9. num. 56. de offi. proc. & vltra quem. Curt. Senior con. 31. conſi. 32 Bald. conſi. incip Nobiles viri. col. fin. quod eſt conſi. 219. lib. 1, ſecundum veterem, conſi. verò 101 lib. 3. ſecundum nouam impreſſionem, cum duobus conſi. ſequentibus. Alex. conſil. 63. lib. 3. Fel. c. cum olim col. 8. not. 3. de re iu. De conſi. 59. col. 1. conſi. 169. col. 2. Hip. de Marſil. repet. l. de vnoquoque num. 63. de re iud.

AD CONSILIVM XXXVI.

a ¶ §. *Tignum*. Pariter quòd dicti laboratores non excuſentur. Pa. conſi. 470. Ad primum, in lib. 1. ſcilicet quatenus conſtat eos eſſe in culpa, aliàs excuſantur, vt plenè per Ro. Alex. Iaſ. l de pupillo §. nunciationem ff. de ope nou. nunciat. Bal. conſi. 114. conſi. 314. lib. 1. conſi. 463. lib. 3. conſi. 436. lib. 5. Pet. de Ferra. in fer. lib. pro tur. poſſe conſ. animo. Bald. l. non ideo minus. col. 1. C. de accuſ. Ang. tract. maleſi. ver. Sempro, in mandatorem col. 5. Soc. l. rem quæ nobis ff. de acqui. poſ. Cor. conſil. 33. lib. 1. Dec. l. velle non creditur ff. de regul. iuris.

AD CONSILIVM XXXVII.

a ¶ *Communem*. Suprà eo. conſi. 26. num. 5.
b ¶ *Non parit*. Imò vt decidit Io. Fa. Inſt. de hær. quali. & differ. §. 1. & ita obſeruamus, plenè dixi in conſuet. Pariſ. §. 132.
c ¶ *Vt filium*. In hoc dubio puto accipiendum in benigniorem & iuſtiorem partem videlicet prout eſt vtilitas filio: vt ſi eſt inſtitutus in magna portione, valeat inſtitutio: & hoc eſt certum, ſi verò ſit inſtitutus in modico non valeat quia veriſſimile eſt, quod ſi pater certò ſciuiſſe eum filium, non fraudaſſet, ad hoc autem probandum ſufficit præſumptio iuris. l. filium ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. nonobſtante dubitatione patris ſi. l. ff. de proba. & ita ſentit Alex. in l. ſi pater. C. de hær. inſt. non adduco l. 1. §. ſi quis filium ff. de Carbo. edic. quia non probat, vt rectè ait Iaſ. in d. l. ſi pater.
d ¶ *Qualitates*. Vide in conſi. 195. lib. 2.

AD CONSILIVM XXXVIII.

a ¶ *Patrem*. Bald. conſil. 403. in ſubſtitutione libr. 2. conſil. 271. Subſtitutio fideicommiſſaria libr. 3. Cor. conſi. 20. col. 3. lib. 4. Alex. conſi. 91. colum. 2. conſi. 94. lib. 3. conſi. 109. col. 3. lib. 7. Iaſ. l. quidam teſtamento ff. de vulg. & pup. l. ſi quis ita ſtipulatus fuerit ff. de verb. ob. Alex. in eod. conſil. 91. num. 7.
b ¶ *Serm*. Ale. l. ex facto §. 1. colum. 6. ff. ad Treb. Soc. rep. l. cum anus colum. 1. ff. de cond. & demonſt.
c ¶ *Vtroque*. Adde Ale. in l. quamuis in fin. l. pe. C. de imp. & ali. ſubſt. l. quidem teſtamento ff. de vulga, & pup. plenè dixi in nouis intelle. meis ca. 41. ſuper d. §. cum ita.
d ¶ *Precibus*. Et ibi Alex. Iaſ. col. 5. Alex. l. moribus in princ. col. fi. ff de vul. & pup. & inf. lib. 2. conſi. 66. num. 2. & lib. 3. conſil 12. num. 25. Sed hæc limitatio eſt falſa, quia ſicut Eccleſia non vult ſuccedere in preiudicium filiorum 17. qu. 4. c. finita nec in præiudicium parentum, vt ſentit Arch. in c. ſi pater de teſt. in 6. & dictum Ang. limitandum eſt, vt procedat quatenus ſubſtitutio eſſet debita pro reſtitutione malè ablatorum vt per Are. conſi. 154. periculoſum in ſi. Dec. d. l. precibus, num. 14 & ibi Cor. col. 2. Gui. Bene in rep. c. Raynutius ver. ſi abſque lib. more 2. num. 98.
e ¶ *Cùm quidam*. Col. 3. C. de imp. idem Pau. ibi. Alex. conſ. 92. col. pe. lib. 3. Et ſic Decius in d. l. cùm quidam col. fi. malè attribuit Alex. contrariam opi. imò Alex. eandem opi. cum Bal. ſemper tenuit.

AD CONSILIVM XXXIX.

a ¶ *Probare*. Idem Alex. ſup. conſi. 20. in fi. Paul. conſi. 387. num. 4. lib. 1. Ba. Soc. l. qui duos §. ff. de reb. dud. Dec. conſi. 652.

AD CONSILIVM XL.

a ¶ *Manu*. Vide inf. eo lib. conſ. 129. & lib. 2, conſ. 147.
b ¶ *Conſcribe*. Ita habent omnia exemplaria, ſed intelligendum manu notarij, ſecundum ea quæ allegat. limita in antiquis, & vbi eſſet periculum multorum, vt per Bart. in l. ſi quis ex argentariis §. ſi initium, col. fin. ff. de eden. Ant. Rub. conſi. 10. in ſi. Item fallit in priuatis ſcripturis, vel quando appoſitum eſt ſigillum. Rom. conſ. 303. Hæc ſcriptura.
c ¶ *Ignoranter*. Idem Iaſ. ibi colum. pe. & hoc hæc adiecta, licet valdè ſe inuoluant Alex. & Cor. in d. Auth. ex cauſa adde Gul. Bened. repet. c. Raynutius, ver. in eodem teſt. relinq. 1. num. 231. Alexan. infrà, libr. 2. conſi. 47. num. 8. limita vt infrà, lib. 2. conſil. 42. nu. 6. cum ſequen. adde infrà, lib. 3. conſi. 30.

AD CONSILIVM XLII.

d ¶ *Fructus*. Adde Matthæ. de Afflict. deciſ. Neapol. 44. Bal. conſi. 437. ſuper dubia lib. 3.
b ¶ Conſilio 225.
c ¶ *Triplicis*. Alex. inf. lib. 2. conſil. 63. col. 2. Iaſ. conſi. 197. lib. 1. Pet. de Fer. in tract. libel. quo vxor agit ad d. ver. tanquam bona.
d ¶ *Sed reipſa*. Adde eundem Bar. conſi. 45. col. 1. Bal. ca. 1. §. item ſacramenta de pace iura. fir. & in conſi. 17. conſ. 253. in fin. lib. 1. conſi. 153. lib. 2. Bart. l. fin. ff. de præto. ſtip. Cald. conſ. 3. ſub tit. de arb. Rom. conſ. 54. conſil. 67. Paul. conſil. 174. lib. 1. Cor. conſil. 214. col. 2. lib. 3. Dec. l. fraudis ff. de re. iur. ca. ad hæc 1. in fin. de appella. vbi latè, quod ex magna læſione dolus præſumitur, & in ſpecie quòd læſio enormis reipſa æquiparetur dolo ex propoſito, quantum ad reſciſſionem contractus tradunt Petrus de Anch. conſil. 39. conſil. 71. col. fin. conſi. 330. col. 5. conſi. 339. in ſi. Aret. conſi. 93. col. 1. Corn. l. pactum quòd dotali. col. 3. C. de colla. & conſ. 166. col. 3. conſ. 189. col. pen. l. 1. conſ. 72. l. 3. conſ. 147. conſ. 238. li. 4. Curtius Senior conſ. 43. col. 2. 8. conſ. 65. c. 17. Decius conſil. 349. n. 4. Alcia. l. pacta qu. col. 5. C. de pact.
e ¶ *Generalis*. Vide in lib. 2. conſ. 11.
f ¶ *Maior*. Idem Imola conſ. 14. Alex. conſ. 127. infr. lib. 2. ſed falſum eſt, vt ibi dicam.
g ¶ *Iuramentum*. Hæ deciſiones non ſunt veræ, nec obſeruantur per not. ſup. conſ. 27. n. 4.
h ¶ *Meliori modo*. Idem Rom. Alex. Franc. Rip. l. 2 §. ſi quis ita ff. de verb. ob. Alex. & omnes in lib. eam quam C. de fideicomm. Dec. c. cum ſuper col. 5. de offic. deleg. ſed iſtud non eſt verum, niſi quatenus conſtat de voluntate perſonæ non prohibitæ.
i ¶ *Communem*. Idem Alex. l. ſi quis cùm aliter & ibi Ia. col. 6. ff. de ver. ob. Matt. Affl. dec. Nea. 220. col. 1. Alci. l. quamuis col. 2. C. de tranſ. l. interpoſitas gl. pen. C. eod. ſed Dec. conſi. 103. col. 2. defendit op. Bar. eod. calore, quod vltra allegatos per eum ſequitur Patha. Cre. in rep. d. l. 2. c. 11. Cor. autem conſ. 165. conſ 189. l. 1. conſ. 27. col. 2. 4. l. 4. diſtinguit, an ſit læſus in modico vltra dimidiam, & non reſcindat, ſed benè ſi ſit maxima læſio, vltra dimidium, quod ſequitur Dec. d. conſi. 102. conſ. 216. conſ. 499. conſ. 551 conſ. 597. & in l. cùm te, C. de tranſact. quòd habet rationem. & obſeruari ſolet, quòd ſi clarè doceatur de enormi læſione vltra dimidiam, reſcinditur.
k ¶ *Quotidianam*. Idem Alex. infrà lib. 5. conſ. 42. vbi vide.

l ¶ *Alias*.

l ¶ *Alias*. Imò continet iniuſtitiam ex parte eius, qui hoc prætexto circonuenit alium, vt dixi ſuper conſt. Pariſ. §. 65. q. 5. & §. 76.

m ¶ *Verum*. Idem Alex. inf. eod. conſil. 125. nu. 9. Cur. Sen. conſi. 44. col. 6. conſ. 55. col. 18. Ber. con. 154. Multa ſunt in fin. lib. 1. Ant. Rub. conſi. 12. nu. 17.

AD CONSILIVM XLIII.

a ¶ *Caſtro*. Iacob tract. feu. ver. & caſtri. Rub. con. col. 1. fa. quæ dixi in conſue. Pariſ. §. 1. glo. 5. nu. 44. cum ſeq.

AD CONSILIVM XLIV.

a ¶ *Vtrumque*. Idem Bald. conſ. 70. punctus. lib. 2. conſ. 475. Bart. lib. 1. Paul. conſ. 461. viſis. col. fin. lib. 1. Alex. conſi. 128. nu. 6. inf. eo. & nu. 2. conſ. 9. nu. 7. conſ. 561. col. 1. lib. 4. conſi. 55. col. 3. Cor. conſ. 13. lib. 4. Dec. conſ. 175. conſ. 390. col. 3. conſi. 445. Alex. l. quædam. §. 1. col. 3. ff. de eden. l. quod dicitur. col. 14. ff de verbo obl. Iaſ. l. 2. nu. 188. C. de iure emph. l. ſi non ſortem. §. libertus. col. fin. ff de cond. inde Iacobi in tract. feu. ver. ita quod ipſi Franciſci. traſ. eo par. 1. q. 9. n. 19. & in con. 1. nu. 12. conſ. 33. conſ. 78. Alb. Bru. conſ. 10. col. 3. conſ. 11. col. 4. conſ. 14. Zab. in epit. feud. par. 8. & hæc ſanè intellige, vt dicam. inf. eo. conſi. 120.

b ¶ *Dec*. Quæ in hoc non eſt vera, vt dixi ſuper conſu. Pari. §. 137.

c ¶ *Contrarium*. Prout Alex. tenet, inf. eo. conſil. 128. col. fin. & malè vbi dixi.

d ¶ *Inueſtiturâ*. Sup. conſ. 29. nu. 3.

e ¶ *Pro rata*. Dixi ſuper conſuet. Pariſ. §. 115.

AD CONSILIVM XLV.

a ¶ *Leui*. Dixi ſuper conſuetud. Pariſ. §. 6. glo. 6. nu. 20. & latius. §. 101. adde infrà eod. conſ. 47. nu. 2. infra. lib. 4. conſ. 62. in lib. 2. conſ. 54. in lib. 7. conſi. 74.

b ¶ *Culpæ*. Alex. Iaſ. l. ſi mora. col. 2. ff. ſol. matr. Iaſ. l. ſi quis nec cauſam. ff. ſi cer. pet. Franciſc. conſi. 19. nu. 6. Dec. l. in actionibus, col. 7. ff. de in lit. iuran. l. contractus. nu. 19. ff. de regu. iur. Alex. l. magna. in prin. ff. de verb. ſig.

c ¶ *Donandi*. Vide infra lib. 2. conſi. 26.

d ¶ *Iura*. Idem Bal. conſ. 89. And. lib. 5. ſecundum nouam impreſſionem, quod ſecundum veterem Brixiæ eſt conſ. 413. lib. 3. Alb. 3. par. ſtat. q. 13. Alex. conſ. 68. conſ. 244. libr. 6. Guil. Pap. deci. Delph. 191. & conſil. 52. Corn. conſ. 6. col. fin. lib. 4. Bertran. conſi. 85. Viſo inſtrumento, col. 2. conſi. 168. Donatio. in fin. lib. 1. & latiſſimè And. Tiraq. in conſuet. Picta. titul. retract. §. 1. gloſ. 7. num. 9. cum ſeq. Sed in hac ſpecie puto Alex. malè dicere propter verbum omnia, vt per Alci. in l. mouentium. ff. de verb. ſig. & do. Tiraq. vbi ſup. nu. 20. Puto tamen deciſionem Alex. hîc veram, quia ſubſtitutio eſt facta per verba obliqua vendentur & diſtribuentur, & ſi nunquam valet niſi vt fideicommiſſum, nec verum eſt quod Bart. d. l. Centurio. licèt eum ibi ſequatur Alex. col. 26. vult ſubaudiri verbum directum, quia contrarium melius tenet Bal. Sal. in d. l. precibus. Lancel. Pol. in tract. de compendi. ſubſti. nu. 26. plenius dicam infrà lib. 3. conſ. 12.

e ¶ *Legitimam*. Idem Alex. l. ſæpe. col. pen. ff. de re iud. Pan. c. pe. eod. Alex. conſ. 26. col. 1. libr. 2. conſ. 18. lib. 4. conſ. 57. col. 1. lib. 5. Cœp. cau. 36. Lancelo. deci. l. ſi conſtante. in princ. col. 8. ff. ſol. mat. Iaſ. l. ſi arrogator nu. 5. ff. de adopt. l. 1. col. 1. ff. de eo per quem fac. erit. l. nam poſtea quàm. §. ſed & ſi quis in princ. ff. de iureiur. Auth. vnde ſi parens. col. 2. C. de inof. teſt. dixi in conſue. Pariſi. §. 8. gloſ. 3. num. 19.

AD CONSILIVM XLVI.

a ¶ *Quia tunc*. Adde infrà lib. 2. conſ. 11. col. 2.

b ¶ *Tranſactio*. Adde ſuprà conſ. 21. nu. 3.

c ¶ *Cauſæ*. Addè Cor. conſ. 18. lib. 2.

d ¶ *Vendicari*. Infr. lib. 2. con. 170. col. 2. 3. Idem Lancel. Dec. l. ſi fideiuſſor. col. 2. ff. de leg. 1. Iaſ. conſi. 171. col. 3. lib. 1. quamuis contradicat, & malè Alex. in l. pecuniæ. in gl. fi. ff. de verb. ſig. Limita quando verba liberationis nedum eſſent generalia, ſed vniuerſalia de eo. & toto quid petere poſſet, vt per Cor. conſi. 29. Videtur lib. 1. ver. ſi alias de mente conſtet Alcia. l. ſub prætexta. gl. 2. C. de tranſact. adde conſi. ſeq. nu. 9.

e ¶ *Strictè*. Idem Alex. l. à diuo Pio. §. ſi pignore. col. 3 verſic. quod vltimum. ff. de iud. conſi. 84. lib. 3. conſil. 164. col. 1. libr. 7. Paul. conſil. 395. nu. 4. libr. 1. Are. c. fin. colum. 1. de accuſa. Bald. l. qui non probaſſe. in princ. C. de calum. Cœp. conſil. ciuilium, conſ. 57. col. 4. Soc. conſi. 134. col. 2. lib. 1. Iaſ. l. miles. §. 1. ff. de re iud. Dec. l. 2. nu. 125. l. ius noſtrum. nu. 9. ff. de regu. iur.

f ¶ *Prout*. Adde quæ dixi in conſue. Pariſ. §. 5. nu. 75.

g ¶ *Sine tertio*. Adde Iaſ. l. quæ dotis. col. 4. ff. ſol. mat. conſi. 263. lib. 2. Matth. Afflict. dec. Neap. 13. nu. 12. Alc. tract. præſump. Reg. 1. præſump. 32.

AD CONSILIVM XLVII.

a ¶ *Reliquorum*. Suprà conſi. 45. in princ.

b ¶ *Dicto*. Adde Alex. infrà eo. lib. conſi. 130. & conſil. 37. col. fin. conſ. 53. col. 2. conſi. 67. col. 2. lib. 2. conſil. 11. col. 3. lib. 4. Angel. Aret. §. non ſolum. col. 2. Inſti. de verb. obli. Maria. Soc. c. dilecti filij. col. 1. de foro compe. Dec. c. veniens, in fi. de teſti. c. 2. col. 3. de fide inſtr. Matt. Affi. deciſio. Neap. 91. col. 4. Panor. con. 51. lib. 1.

c ¶ *Rationes*. Infrà lib. 1. conſ. 170. nu. 3. conſ. 14.

d ¶ *Aduerſarij*. Adde Bar. Alex. Soc. l. 1. ff. de eo per quem fact. erit Pau. d. l. in fi. quan. de pec. ac. conſ. 342. in fi. lib. 1. Franc. Bald. repet. l. Celſus. nu. 15. ff. de vſuc. Bald. conſ. 28. Confeſſio. lib. 2. ſecundum impreſſionem Brixiæ, quod eſt conſ. 41. lib. 4. ſecundum nouam impreſſionem Anto. Cor. tract. de gemina verſi. 59. Alex. con. 8. ad fin. lib. 2.

e ¶ *Contra eum*. Adde Alex. infrà conſ. 204. lib. 2.

AD CONSILIVM XLVIII.

a ¶ *Præcedentia*. Adde text. l. hæres meus. §. vxori. de leg. 3. Bald. conſi. 358. lib. 4. Alexand. conſilio 65. lib. 2. conſ. 102. col. 4. lib. 3. Are. conſ. 116. Guido Papæ. dec. Delphi. 545. 591. Fel. c. cauſam quæ. col. 4. de reſcrip. Iaſ. l. ſi idem cum eodem. in fin ff. de iuriſd. om. iu. l. Prætor ait. §. ſi initium. ff. de eden. l. 1. C. de lib. præt. Deci conſ. 212. conſ. 59. Bar. in l. Centurio. colu. 6. & ibi Iaſ. col. 15. ff. de vulg. & pup.

¶ *Pro vno*. Alb. 2. par. ſtatu q. 71. 109. ad Bald. in addi. Specu. de feud. & in trac. ſtatu. ver. filius Cœp. rep. Aut. ſed nouo iure C. de ſer. fugit & con. 21. in fin. Corn. conſ. 268. li. 3. Anto. Cor. tra. de poteſt. regi. q. 25. Pau. conſ. 110. nu. 3. lib. 1. Iaſ. l. pacta ſucceſſorum. C. de pact. l. ſciendum. in fi. princ. ff. qui ſatis cog. do. Ant. Tiraq. in rep. l. ſi vnquam in prin. num. 22. cum ſeq. C. de reuocan. do. Alcia. tracta. de præſumpti. Reg. 1. præſump. 10.

c ¶ *Contrarietatem*. Bal. conſ. 357. clauſula lib. 4. Alex. conſ. 95. col. in fin. lib. 7. Anto. conſi. 7. ver. clauſula. Ro. conſ. 117. viſa. Cor. conſ. 76. lib. 1. conſ. 109. lib. 1. ſen. conſ. Cur. 62. col. 8. Iaſ. conſ. 97. col. 2. lib. 1. l. talis ſcriptura col. 6. ff. de leg. 1. Ant. Rub. conſ. 49 in 2.

AD CONSILIVM XLIX.

a ¶ *Pupillo*. Adde Corne. conſ. 213. lib. 3. deciſ. conſi. 556. Angel. conſ. 69. morte dicti filii. conſi. 212. Raym. Ale. in lib. 1. conſ. 30. nu. 4.

b ¶ *Societas*. Adde Socin. conſilio 72. colum. 87. lib. 1. conſilio 160. 165. 291. lib. 2. latè conſilio. 4. lib. 4. Rom. conſilio 470. cum ſeq. Petr. Anch. conſi. 103. conſilio 149. conſil. 302. Paul. conſil. 349. libro 1. Cor. con. 9. libro 1. conſilio. 151. libro 4. Deci. conſilio. 62. 4. Iaſ. conſ. 4. Soci. conſil. 2. conſ. 3. lib. 3. Anton. Rub. conſi. 95. Alcia. tract. præſump. Reg. 1. præſump. 15.

c ¶ *Minores.* Vide infrà conſi. 254. lib. 6.

d ¶ *Nepotem.* Sed quod ſtet propriè pro deſcendente ſolum Dy. con. 15. ſi Fed. conſi. 39. Viſo puncto. Alex. l. ſi dotali col. 1. ff. ſolut. matr. Phil. c. fundamenta. de elect. in 6. Iaſ. Dici. l. ſi. C. de ſucceſ. edict.

e ¶ *L. ſi ſocius.* Latè ibi Ale. Iaſ. Dec. & Ale. in conſ. 98. lib. 2. conſ. 37. col. vlt. lib. 4. conſ. 152. col. 2. lib. 7. latè And. Tira. in conſu. Picta. §. 32. nume. 17.

f ¶ *Addat.* Alex Iaſ. & omne. l. fi. §. in computatione. C. de iure delibe. Imo. Alex. d. l. 4. §. Prætor ait Albe. par. 1. ſtatu. q. 153. per Ancha rep. c. 1. col. 71. de conſti. Cor. conſ. 179. col. 1. lib. 1. vbi col. 2. limitat. adde Deci. c. eccleſia. col. 6. de conſt. c. 1. col. 4. de reſcr. Rub. de prob. col. 11. col. 17. c. paſtoralis. in prin. de appellat.

AD CONSILIVM L.

a ¶ *Fundata.* Et quod ſit fundata locatoris intentio contra conductorem, vt eius culpa leuis præſumatur niſi probet caſum, tenet Bald. conſi. incip. Factum. q. quòd eſt conſi. 23. lib. 1. ſecundum veterem impreſſionem Brixiæ. & conſi. 148. lib. 2. ſecundum nouam impreſſionem. Angel. conſi. 195. Incendium.

b ¶ *Quod ſit.* Et ſic in genere & perſonæ indeterminatæ, ſed non præſumitur culpa vel factum certi hominis, & ſic in dubio non eſt fundata intentio locatoris contra conductorem. ita decidit Bal. conſi. 4. 1. quidam magiſter lib. 1. conſi. 443. quidam nomine Reſtorius. lib. 3. repetit conſ. 491. lib. 4. Rom. conſi. 401. Ancha. conſ. 348. pro deci. Alex. in l. ſi quis ex argentariis. §. Prætor ait. & ibi Iaſ. ff. de eden. l. domos. & ibi Iaſ. ff. de leg. 1. conſ. 74. in li. 3. Cæp. conſ. crim. conſ. 70. Io. An. conſ. 71. Bald. Sal. in d. l. quæ fortuitis. Cor. conſi. 142. lib. 1. Matt. Affli. deci. Neap. 57. Cur. iun. in l. dominus horreorum. col. 2. ff. loc. Iaſ. in l. licet & ſi quis. §. quæſitum. colum. pe. ff. ſi. quis cautio, & in conſ. 116. lib. 1. Hyp. Marſ. l. 1. in prin. nu. 9. ff. ad leg. Cor. de ſica. Bertran. conſ. 140. etiam ſi probaretur lib. 5. Tho. Ferra. cau. 36. Tho. Gram. conſi. 22. Lud. Goza. conſ. 24. debet ergo agens fundare intentionem ſuam amplius, quam ex nuda & generali præſumptione contra habitantem: è conuerſo ſi habitans agat ex ſtatuto contra ciuitatem ad repetitionem damni, debet probare ignem ab extraneo immiſſum ſine culpa, vt per Albe. par. 1. ſta. q. 80.

c ¶ *Nullus.* Supra conſ. 15.

d ¶ *Frequentauit.* Alcia. de præſump. regul. 3. præſum. 29. Iaſ. con. 2. col. 4 lib. 1.

e ¶ *Iuſta.* inf. eo conſ. 80. colum. 2.

f ¶ *Bald.* Habetur. in conſ. 442. Quidam nomine Reſtorius lib. 3. quod eſt repetitum lib. 4. conſ. 491.

AD CONSILIVM LI.

a ¶ *Quod.* Vide inf. lib. 3. conſ. 6.

b ¶ *Transfertur.* Sal. l. non epiſtolis, in fi. C. de prob. Sal. Iaſ. l. neque profeſſio C. de teſtam. Soc. conſil. 39. conſ. 89. colum. 2. lib. 1. Cur. ſenior conſ. 17. col. 4. Mat. afflict. deciſ. Neap. 25. Alc. trac. de præſum. par. 3. nu. 5. Ang. conſ. 87. pro deciſ. in ſi. Fel. cap. per tuas. conclu. 2. de prob. Dec. conſ. 54. dixi ſuper conſue. Pari. § 122.

c ¶ *Famam.* Vide q. Tholo. 380. Fel. cap. cum oporteat. de accu.

d ¶ *Hæc quoque.* Idem Ale. Iaſo. ibi Ale. inf. eo. lib. con 133. Cor. conſ. 251. colum. 1. Fel. cap. cùm cauſam. col. 5. de teſtib. ſed non puto verum, niſi etiam aſſerat poſſidere, vel quòd detinebat proprio nomine, vel aliàs excludendo nudam detentionem.

AD CONSILIVM LII.

a ¶ *Eo pretio.* Imò ſemper intelligitur eodem pretio & dicendum quod Alex. malè conſuluit, per ea quæ ſcripſi in conſuet. Pariſ. §. 13. gl. 5. n. 9. verſ. amplia. 7. & §. 22. nu. 11. nu. 14.

b ¶ *Vſufructu.* Idem ſentit d. And. Tira. in conſ. Picta. de retrac. §. 1. gl. 7. nu. 48. cum ſe. Et ita firmauit ſuper conſuet. Pariſ. §. 81. quia in his quæ cum perſona finiuntur, ceſſat finalis ratio conſuetudinis.

AD CONSILIVM LIII.

a ¶ *Priuata ſcriptura.* Per not. inf. vol. 2. conſ. 3. nu. 9.

b ¶ *Sed etiam.* Sed contrarium quod nunquam deferatur iſtud iuramentum, ſi eſt minus quam ſemiplena probatio tenet, & melius Alex. in d. l. admonendi col. 12. reprobando Bartol. ibi, & ibi, & Iaſ. in lect. nu. 75. Pan. cap. fin. §. ſanè col. 2. in fine. de iureiurand.

AD CONSILIVM LV.

a ¶ *Querela.* Fa. quæ ſcripſi ſuper conſuet. Pariſ. §. 8. glo. 3. num. 19.

b ¶ *Fram.* Cor. conſ. 140. lib. 2.

c ¶ *Per glo.* Idem Alex Iaſ. colu. 19. l. ſi conſtante ſol. mat. l. cum ex cauſa. de re. iud. l. fi. §. licentia. C. de iure de lib. Rom. conſi. 276. in ſi Pau. conſil. 211. lib. 1. Are. conſilio 120 Guid. Pap. deciſ Delph 142. Curt. ſenior conſi. 27. colum. 7. Iaſ. conſi. 34. lib. 1. Alc. tra. præſum. Reg. 3. præſum. 20.

d ¶ *Donationem.* Et ſic malè reprehenditur per Iaſ. l. ſi ita quis §. ea lege. col. 19. nu. 38 ff de verb ob. quia Ale. hîc non loquitur niſi quatenus diſpoſitio cadit in donationem.

AD CONSILIVM LVI.

a ¶ *Teſtatoris.* Idem Imo ca. indicante. colum. 7. verſic. quarto quærit de teſta Dec. l ſi. col. fi. C. de impu. & aliis ſubſt conſi 470 nu. 12 Iaſ. l. ſi pecuniam. ff. ſi cer. per Franciſ. in conſi 5. nu 3. Hipp. Marſ. ſingu. 21. alias Ste. Bertr. conſi. 236 multa ſunt col 1. lib. 2.

b ¶ *Vltra.* Idem Alex. inf. lib. 3 conſi. 59. num 4. Iaſ. l ſi. col. 2. C. d. hæred. inſti. & conſi. 4. nu 3 lib. 1. l. ſi. luſſa. §. diui lect. 1. in fi. ff de le, 1. Dec. con. 516. n. 16. & omnes quotquot leg. ſed eſt falſiſſimum, & contra tex. notandum d. Aut de reſti. fideicom. dixi in conſue. Pariſ. §. 120. & ſic Alex. malè conſuluit in hoc primo dubio.

c ¶ *Contrarium.* Et placet. dixi in conſuet. Pariſ. §. 120. vbi remitto, quia hîc nimis longum eſſet doc. pugnas referre.

d ¶ *Ad hoc.* Idem inf lib. 2. conſilio 105. Imo. Iaſ. l. ſi ita quis. §. ea lege. nu. 44. ff. de ver. obli.

AD CONSILIVM LVII.

a ¶ *Publicam.* Dixi in conſuet. Pariſ. §. 1. gl. 9. nu. 8 & latius ſuper l. eos. C. de vſur.

b ¶ *Iudæorum* Idem inf conſi. 1. 2. 107. lib. 2.

c ¶ *Fallit.* Matth. Afflict. deciſ. Neap. 91.

AD CONSIIVM LVIII.

a ¶ *Epiſcopo.* Falſum, quia d. abſolutio fit per libellum & ad habilitandum tantum. Anch. conſi. 18. dicam inf lib. 3. conſilio. 222.

AD CONSILIVM LIX.

a ¶ *Ex quo.* col. 11. & de cap. canonum. 3. q. princ. col. 14. Ro. not. 420. Gui. Pap. conſi. 175. in fi. conſi. 209. in fin. Hip. Marſ. not. 367. Dec. repe. c. 1. col. fin. de iud.

b ¶ *Relaxationem.* Idem Vinc. Io. An. d. c. cum contingat Pan. conſi. 8. li. 2. Chriſtoph. Por. §. 1. Inſt. quib. al. licet latè Io. Igne. l. 1. §. ſi vir aut vxor num. 115. cum ſe. ff. ad Syll. l. 3. §. eleganter nu. 172. ff. eo.

c ¶ *Pœnam.* Imò valet vt dicam in eo. conſi. 97.
d ¶ *Pars.* Ergo & lex rectè poſita, quum ſit magis dominia rerum noſtrarum, quam ſimus ipſi, idem de duce exercitus. vt Gui. Pap. deci Delph. 1 3.
e ¶ *Confirmatio.* Ad quæ dixi in conſue. Pari. §. 5. nu. 89 cum ſeq.
f ¶ *Exceptio.* ſup. conſ. 18. nu. 11.
g ¶ *Acceſſoria.* Hoc verum ſi principalis obligatio non ſit. nulla. niſi ex defectu ſolemnitatis, ſecus ſi alia ratione, vt pulchrè Pet. de Anc. conſ. 350. Iaſ. conſ. 153. col. pen. lib. 4. Franc. Rip. rep. l. ſi vnquam. col. 6. C. de reu. do. adde infrà lib. 4. con. 66. in fine.

AD CONSILIVM LX.

a ¶ *Centum.* Idem Lancelo. Deci. d. l. ſi vſus fructus. in fi. Alex. l. 5. §. fi. eod. 2. ff. ad l. Fal. ſed contrarium tenet Pan. c. fi. in fi. de teſt. & plures alij, dicendum vt ſcripſi ſuper conſue. Pari. §. 91.
b ¶ *Non intelligatur.* Vt dixi in conſuetudi. Pariſ. §. ſeptimo, nu. 12.

AD CONSILIVM LXI.

a ¶ *Quod ſic.* Hanc partem contra Alexand. & communem tenui plenè diſcutiendo in conſuet. Pariſ. §. 12. col. 2. & 3.
b ¶ *Conſuluiſſe.* Imol. conſi. 38. in caſu præmiſſo. vide omnes DD. huius ſententiæ cumulatos, per d. And. Tiraq. in conſuet. Picto. tit. retract. §. 1. glo. 9. num. 181.
c ¶ *Generationis.* Dixi in conſuet. Par. §. 1. nu. 3. limitat Imo. conſ. 61. vide And. Tiraq. in conſue. Picta. §. 1. gl. 9. num. 196.

AD CONSILIVM LXIII.

a ¶ *Torqueri.* Adde Cœpol conſil. crimina. 61. Hippol. Marſi. l. diuus, l. ex libero ff. de quæſtio.
b ¶ *Extra.* Adde deci. Tho. 281.

AD CONSILIVM LXIIII.

a ¶ *Illius facti.* Idem. in conſi. 105. col. 3. lib. 5. Iaſ. C. de his quib. vt in d. Steph. Auffr. in addi. dec. Tho. 4. col. 3. Soc. conſi. 17 lib. 1. Hip. Marſ. ſin. 73. 533. l. infans. ff. ad l. Cor. de ſica. Gerar. ſing. 24. Fran. Rip. tract. de peſte, fol. 41 Bert. conſ. 24. Non debuerunt in fin. libro 3. Alcia. tract. præſump. Reg. 1. præſump. 47. num. 5.

AD CONSILIVM LXV.

a ¶ *Copia.* Idem Cœpol. conſ. crimi. 65. Angel. tract. maleſi. fama. pub. col. 9. Hipp. Marſi l. 1. in princ. nu. 8. l. fin. nu. 2. ff. de quæſt. non intelligas ita roditer, vt debeat dari copia in ſcriptis diſpungenda, ſed communicatio hæc ſit per interrogationes rei, præſentationes teſtium & lecturam depoſitionum coram reo, poſtquam coram interrogatus fuit, ſi quid habeat ad reprobandum præſentes teſtes ſingulos ſeorſum, &c.
b ¶ *Pertranſire.* Bald. conſi. 2 8. libr. 5. l. 2. col. 5. C. ſen. reſcin. non poſſe. Panor. c. ſuper eo. 1. in fi. de appel. c. ſuper eod. in fin. de officio. deleg. c. nullus. de præſump. Fel. c. de cætero. col. de re iud. Cur. ſen. conſ. 6. col. 19. Bert. conſ. 42. Viſo proceſſu. col. fi. lib. 1. Sed ad hoc debet eſſe præſumptio multum vehemens. Panor. d. c. poſt electionem. col. fin. Iaſ. conſ. 44. col. fin. lib. 3.
c ¶ *Pauperem.* Adde infrà lib. 7. conſi. 237. lib. 6.

AD CONSILIVM LXVII.

a ¶ *Poſſit.* Rom. ſin. 192. Iaſ. d. l. Marcellus. & conſil. 84. col. 8. conſi. 89. col. 3. lib. 1. Ant. Cor. trac. de poteſt. re. q 73. & filius filia legitima demptam. Alex. in libr. 5. conſi. 29. num. 2.
b ¶ *Contra Bal.* Lud. Gozad. conſi. 45. nu. 11.
c ¶ *Veriorem.* Contrarium melius examinando tenuit Alexand. d. conſilio 2. ibi num. 5. tenuit quod ſubſtituti non ſunt citandi quandiu conditio ſubſtitutionis pendet.
d ¶ *Infames.* Supra conſi. 2. num. 5.
e ¶ *Loco.* Conſ. 180. lib. 1. adde And. Tiraq. repe. l. ſi vnquam verſi. donatione largitus nu. 254. C. de reuoc. donat.
f ¶ *Eccleſiæ.* Deci. conſi. 150.
g ¶ *Conſuluiſſe.* Suprà conſ. 2.

AD CONSILIVM LXIX.

a ¶ *Legi ima.* Idem Pau. conſ. 365. ſi ſtatutum. libro 1. Gor. conſi. 162. l. 2. Soc. l. hæredes mei. §. cum ita. col. fi. ad Treb. Cur. ſenior conſi. 16. nu. 12. conſi. 27. col. 11. 13 Dec. conſil. 379. in fin. Iaſ. d. Auth. res quæ. & conſ. 19. in fi. lib. 1. Bertran. conſi. 161. ſuppoſito. col. 1. ver. & ſi quæris. lib. 1. And. Tiraq. rep. l. ſi vnquam. ver. liberos ſuſceperit no. 92. C. de reuoc. do. Alex. in lib. 2. conſ. 7. col 2. & lib. 4. conſ. 8. & lib. 6. conſ. 121. ſed iſta non habent locum, quando filia dotatur à parente & futuræ ſucceſſioni renunciat, vt dixi infrà lib. 3. conſi. 29.
b ¶ *Bal.* Conſilio. 398. lib. 3. repetitum. conſilio. 407. eod. lib.

AD CONSILIVM LXX.

a ¶ *Cæpolam.* Patet inter conſi. eius criminalia conſi. 21. vbi cau & exactè habes.
b ¶ *Falſi.* Latè infra lib. 2. conſi. 65.
c ¶ *Errorem.* Infra eo. conſi. 74. nu. 4. Alcia. tract. de præſump. reg. 3. præſum. 13.
d ¶ *Nocere.* Infra lib. 6. conſi. 145.

AD CONSILIVM LXXI.

a ¶ *Ignorantia.* Idem Alexand. conſi. 84. nu. 4. colu. 1. conſ. 4. nu. 19. conſ. 89. col. 4. conſi. 169. colum. 3. lib. 2. conſi. 8. in fin. conſ. 69. colum. fin. lib. 2. conſi. 63. col. 4 libr. 4. conſi. 116. lib. 5. conſ. 3. lib. 5. Aret. conſ. 104. breuitas. Fulg. conſ. 214. in fi. conſi. 213. in fi. Cu. conſilio 147. Panor. Feli. in c. 1. de præſcrip. Guido. Pap. conſi. 88. in fin. conſi. 137. in fin Felin. c. vigilante. de præſcri. Cor. conſi. 100 conſi. 113. in fin. con. 115 in fi. libro 1. conſil. 164. conſil. 216. litera. N. lib. 2. conſil. 195. colum. fin. libro 3. Soci. l. cum filiusfa §. in hac de verbo ob. l. qui duos colum. 8 de reb. dub. conſil. 80. in fin. lib. 2. Franc. Bald. tracta. præſcrip. 4. part. 2. partis princ. q. 29. Ioan. de Monteſerta. rep. l. nemo. poteſt. colum. 38. ff. de leg. 1. Iaſ. l. 2. n. 60. C. de iure emphy. Matth. Afflict. deci. Neap. 37. Ant. Rub. conſ. 98. in fi. Bart. conſi 7. in fi. conſi. 23 col. pen. lib. 2. conſil. 301. quamuis. lib. 3. Lud. Gozad. conſi. 56. nu 11. vide tamen Alexan. in conſilio 151. in fi. lib 2. & quæ ibi dixi. Adde pleniſſimè An. Tiraq. in conſue. Picta ita. retra. §. 5. gl. 3. nu. 43.
b ¶ *Iterum.* Adde infrà conſ. 69. lib. 3.
c ¶ *Quæcunque.* dixi ſuper conſuet. Pariſ. §. 22. q. 46. num. 152.

AD CONSILIVM LXXII.

a ¶ *In genere.* Adde Alex. in f. eod. libro. conſilio 141. colum. 2 & libro 1. conſilo. 85. colum. fi. conſilio 86. colum. 3. & libro 3. conſilio 18. in fi. Pan. conſ. 380. conſ. 444 nu. 5. lib. 5. Bal. conſ. 341. proponitur. libro 1. ſecundum veterem quod eſt conſilium 161 ſecundum nouam impreſſionem. Bald. conſilio 205. quia dicta. lib. 4. conſi. 314. Ad euidentiam. lib. 5. latè Cæpol. conſ. 3. colum 3. in conſil. ciuilibus. Cor. conſi. 34. conſilio 147. litera. I. libro. 2. latè conſilio 185 conſi. 285. col 4. libro 3. Bart. conſilio 48. Ex proceſſu, colum. 7. nu. 22. libro 1. Calder. conſ. 5. de teſtib. Pet. Anch. con

Digitized by Google

ſil.277. Ex prædictis, col.3. quod duplicatur conſ. 489. Guido Pap. deciſ. Delphin.444 Angel.diſput Aſtenſis miles,col.15. Bald. l. rogaſti § ſi tibi col.2 ff ſi cert. peta.rep l.2.colum. 46 ff.de iureiur.rep. l.1. col pen. C.de emanc.latè Fel.c.licet ex quadam. col.4 libr.5. de teſt.

b ¶ *Vſuris*. Pulchrè Pan con 42 ex multis lib primo, & generaliter quod hi teſtes. ſingulares. Alex. inf. eo. lib.conſ. 100. col. pen. & libr.3. conſ.2.col. fin. Bald. conſ. 394. lib 2. Dec.conſ.402. in fi.Iaſ.conſ. 154. in fin.lib 2.conſ.78.col.2.conſ.81.col 3 lib.3 Et hæc pars. ſimpliciter verior eſt niſi teſtium aut coniecturarum multitudo accedat, & ita ſentit Alex.inf eo. conſ. nu. 5.adde. Sal. l. teſtium. q.8.C.de teſtib.Iaſ.rep. l.admonendi.col.83 de iureiur.

c ¶ *Ioan*. And. quem ſeq.Alex conſ.172. col.2 lib 2. vbi probaui.

AD CONSILIVM LXXIII.

a ¶ *Domane*. i. non faciam vel addam aliud vſque in craſtinum.

b ¶ *Ed ipſo* Idem Alex.in l.5.conſ.48.dicam. in lib.2. conſ 151.

AD CONSILIVM LXXIV.

a ¶ *Domane*. i.tenere ſic vſque in craſtinum.

b ¶ *In dubio*. Idem Bar.Imo Pau in d.l. ſi is qui Alex. Iaſ dicta l.re. C.de inſti. & ſubſti ſecus ſi inter teſtandum.ſuperveniat mors.Pan.conſ.15.videtur lib.2. vel ſi teſtator dixit ſe velle differre Pau.conſ 450. viſa. lib. 2.adde Iaſ.in ru.col.2.ff. de leg.1.conſ.195.cum ſeq.lib. 2.conſ.8 lib.3.com.1 5.lib.4.

c ¶ *Errorem*.conſ.70 nu.8.

d ¶ *Videtur*.ſup.conſ.11.nu.5.Alex.Iaſ.in rub.ff.de iureiur.Iaſ.l 1 col 5.de iuſt.& iu.

e ¶ *Teſtis* Ad Ro.conſ.505.ſi teſtis.Cæpo.conſ.crim. 61 Pan.Felin.c.dùm in tua.de teſt.Aret.conſ.71.Deciſ. Toloſ 281.Alcia.tract.præſum.reg.2.præſum.29.

f ¶ *Nocere*.inf.lib 6.conſ 145.

g ¶ *Concludat*.Iaſ.l.1.nu.14 ſi quis ius di.non obtem. l.ſingular.col.17.ſi cert.peta.conſ.153.col 5. lib 2. conſ. 13.col 4.lib.3.

h ¶ *Non creditur*.ſup.conſ 70 nu.2.

i ¶ *Conſil*. quod eſt conſ.199. ad inf. eo. conſ.77. in prin.

AD CONSILIVM LXXV.

a ¶ *Legitimum*. Et de iure ciuili Bald conſ. 250. Præmiſſis verbis lib.4. Alciat l.nihil aliud colum. fin.ff de verb ſignif.

b ¶ *Repudiata*. Idem latè Alex.Iaſ.l.1 ff de acquir.

c ¶ *Illam*.ſup.conſ.26.

d ¶ *Legitimam*. Filio in totum.idem Alex. l. quod de bonis.§ fin.ff.ad leg Falcid conſ.68.col.2. li.4. Corn. conſ.130.lib.2.Guido Pap conſ.140 col. 4. con, 244. in fin. Alcia l.nihil aliud.in fin.de verb. ſig. Sed quòd tantùm minui poſſit, tenet Alex. conſ.55. col.2.lib.2. Bal.conſ. 131.lib.1.Fran.Rip lib. 1.de lib.reſp.7.* Steph. Aufr.in addi.deci.Thol.417.& eſt * crebrior & verior. latè diſtinguit Alcia. tr.de præſump reg 1.præſump 8. & cum communi Ang.Aret.tr.teſtam.verſ.nolens inteſt.decedere.col. fin.

e ¶ *N pos*. Vide Decium conſ.180 cum ſeq.& quæ dixi in conſue.Pariſ.§.122.

f ¶ *Linea*. Adde quæ dixi. in conſue. Pariſ.§.16. conum.1.

AD CONSILIVM LXXVI.

a ¶ *L. vt vim*. Vbi Iaſ.& Bar.& omnes.Ang.tract. maleſ.verſ.dic.tu.ſe defend.col.8 Hyp Marſ.in prac.verſ. quoniam.nu.63 cum.ſeq. ff. ad l.Cor de ſicar Rom. ſing.3.Math.Afflict.deciſ.Neap.206.Alex.infrà conſ. 109.nu. 2

b ¶ *Per iudicem*. falſum eſt,quia penès magiſtratum & hæc poteſtas, quam non licet priuatis præcipere l. non eſt ſingulis.ff.de re iudic.& iuſti puniuntur in hoc regno,qui priuata authoritate etiam cum recuperando iure ſuo turbas,& violentias faciunt.vt dixi in conſuet. Pariſ.tit.3.

d ¶ *Defenſam* Infra eod.conſ.169.nu.2. & lib.3.con. 13.nu.10. Ang.tract.malefic. in ver.& dict. Titius ſe defen.col.5. Marſil.d.§. quoniam.nu. 72. Dec. conſ.676. conſ.68.Iaſ.conſ.113.nu.3.lib.1.Bertran.con. 90.pro. faciliori.col.1.& 2.lib.3.Cæpol.conſ.criminal 76. Facit quod Bald.poſt Ardiz.cap.1. col.2. hic fin.lex. in vſib. feud. ait, non incipit, qui ira aliquid facit, ſed qui ad iram prouocat.

d ¶ *Credulitati*.infrà eod.conſ.109.

AD CONSILIVM LXXVII.

a ¶ *Bar* conſ.199.ſup.conſ.74 in fine.

b ¶ *Aliqualem*.Ro.l.ſi verò.§.de viro ff.ſo ma. Curſen.conſ.76.nu.4.Cur.iun.tract.de teſt. concl.31. Auth. ſi quis in reliquo.col.4.nu.33.C.de eden.Iaſ.Raph.l.admonendi col.54.de iureiur. Rom.ſing.141. Marſ. ſing. 371.557.vbi dicunt,quod etiam transfert onus probandi in aduerſarium,quod non eſt verum.

c ¶ *In ſpecie*. Alex.infr. conſ.148.col.1. lib.2.conſ.28. n.10.conſ.150.col.4.lib.5.Deci conſ.454.Hypp.Marſ. in pract.verb.diligenter.nu.197.

d ¶ *Suſpicio*.Hoc eſt verum,quantum ad ſuppendendam vel eleuandam fidem,vel quantum ad capturam, ſed non quantum ad punitionem Adde Anch.con.173. col.3. Cæp.conſ.21.col.4.in crim. Cur.ſen.conſ.73.col. fin.Dec.c porrecta.col.1.de confir.vtil.vel inutil.conſ. 175.conſ.189.conſ.448.n.28.conſ.602.col.2. conſ.615. col.1.Iaſ.conſ.188.col.2.lib.53.Franciſ.Ripa cap.2. nu. 36 de reſcript.

e ¶ *Vnum*. latè Hyppo. Marſ.in prac.ver.diligenter. nu.10.nu.177.

AD CONSILIVM LXXVIII.

a ¶ *Litteris* Adde Bart Bal.l.Titius 2.de conſtit.pecu. Bald.l.cum tabernam.in fi.ff.de pign. Lanfran.repet. cap. quoniam contra falſam. ver. inſtrumentorum productiones.numer.76. de proba. Matthæ. ſing. 22. Cæpol. cautel. 24. ant. Corn.in ſing. ver. taciturnitas. Iaſ.l.emptor.§ Lucius.ff. de pact.repet. l.ad monendi. col.51.de iureiur.conſi. 47.col.1.li.1.Hyp. Marſil.remp. rub.de proba.& in tract.§.diligenter.numer 137. Alci. l.de teſtat.col.10.ff. de ver.ſign.Franc. Rip.c.cum, M. Fer.num.132.de conſtit. Sed hæc non puto vera, niſi in eo qui gerit nomine alterius,& ei notificat. vt in d. l. ſi filiusfa. vbi & in ſimilib. fit ſpeciale. & ita tenet Bald. l.1,ff. mand. Paul. l.qui enim. rem ratam hab. Dec d.cap. cum M. Ferr.col.7.8.cap.2.col. 4. in fi. de fid.inſtr.

b ¶ *Amicitia*.infr.conſ.186.lib.7. Steph. Auffr. de reprob.teſti.verb.amicitia 3.

c ¶ *Domeſtica*. Latè Auffre.de tra.de repro. teſt. ver. domeſtic.

AD CONSILIVM LXXIX.

a ¶ *Iudex*. Adhuc poterit. recuſari. Pan. Fel. c. inſinuante.col 1.de offic.de leg.

b ¶ 60. *Anni*.Deci.conſ.36.col 4.

c ¶ *Supplentes*. Adde. Roma.ſing.417. Alex. l.filius à patre.in fin.de liber.& poſth.Card.Clem. paſtoralis.§. pen.de re iud.Socin.conſ.120 memini col.3.num.4.lib. 3.Fel.c.ex parte.2.col 17.c.poſtulaſti. colum.16. de reſcrip.Dec. conſ. 441. conſ.516 conſ. 541 Iaſ. conſ.86. col.9 lib.3.

d ¶ *Communi*. dixi in conſuetud. Pariſ. §. 2. gloſ.4. q.7.

e ¶ *Scientia*.Dixi in conſue.Pariſ.§.1. glo.7. numer.2.

Digitized by Google

cum ſeq. Alex. infrà lib. 2. conſ. 14. nu. 5.
f ¶ *Solus*. Dixi in conſue. Pariſ. §. 13. gl. 2. nu. 2. intellige ſi ſolus habet adminiſtrationem. per not. ſup. conſuet. Pariſ. §. 30. q. 29.

AD CONSILIVM LXXX.

a ¶ *Peruſinum*. Anch. in d. l. pen. col. mihi. 74. in fi. & hoc conſilium inuenio inter conſ. Ang. conſ. 110. Statutum ſupradictum. idem Bal. l. quicunque. col. 3. C. de ſer. fug. Alex. l. illum. C. de colla. Deci. conſil. 333. col. 1. conſil. 507. Corn. conſil. 90. Scrupuloſa. lib. 3. conſ. 171. De hoc lib. 4. Iaſ. conſ. 130. lib. 1. Alb. Bru. in tr. ſtatu. exclu. fœm. arg. 6. facit Alex. infr. lib. 7. conſ. 45. conſ. 41.
b ¶ *Statuto*. Imò decidit quòd agnati excludunt vtramque. idem in tract. ſtatu. vet. amita.
c ¶ *Sciendum*. Et ibi Alex. Iaſ. adde Alb. l. ſtatu. q. 20. Dec. l. 1. C. de bon. poſſ. contra tab. conſ. 627. Cur. l. 1. col. 1. C. de iureiur.
d ¶ *Præcisè*. Idem latè Iaſ. l. ſtipulatus ſum Damam. l. liber homo. in pr. de verb. oblig. l. 1. col. 2. de iuriſdict. omn iudic. tex. in l. licet autem ff. de arbit.
e ¶ *Quam aliis*. Idem Bald. Rubr. col. 1. de appel. Anc. conſil. 134. in fin. Im. conſ. 27. Cur. conſil. 47. Cur. iun. tract. Feu. parte. 2. q. 15. Deci conſ. 121. conſ. 428. Fran. Rip. tra. de peſte. fol. 81. & hæc communis. & æqualis. limita. Roman. conſil. 22. propoſitæ. col. 5. conſil. 70. Viſis. licèt contrarium voluit Paul. conſil. 32. lib. 1. Iaſ. conſil. 24. col. fi. lib. 3. Fulg. conſil. 222. Nobilis. vide ad vtramque Andr. Tiraq. in conſue. Pict. titul. de retract. in Rub. num. 41. 42. adde Alex. infrà lib. 3. conſil. 10. in fin.
f ¶ *Talis*. Contra ſuprà conſ. 44. nu. 1.
g ¶ *Copula*. infrà lib. 7. conſ. 25. col. 3.

AD CONSILIVM LXXXII.

a ¶ *Probatum*. Aret. conſ. 37. Sequendo.
b ¶ *Communem*. Infrà conſil. 129. colum. 3. lib. 6. conſil. 153. col. 1. lib. 7. latè domi. Andr. Tiraque. in conſue. Picta. de retract. §. 1. glo. 9. num. 5.
c ¶ *Legali*. Suprà conſ. 2. nu. 7.
d ¶ *Vtriuſque*. Idem Alex. l. 2. in fi. C. de eden. conſtit. cano. 7. §. 1. fallit quando. ambæ cauſæ ſunt incertæ. vt ſimul iudicentur, quia tunc licet productiones alterutrum imputare.
e ¶ *Statu*. Idem Alber. l. ſæpè de re iudic. Oldra. q. 254. Anchar. conſ. 182. Lu. Pen. l. apparitores. C. de exac. trib. lib. 10. Geminia. cap. vbi periculum. §. ſanè de electio. in 6. Feli. cap. cum ſuper. colum. 5. de iu. Deci. cap. cum ſuper col. 1. de offic. de leg. limita quando ille tertius poteſt petere reſtitutionem in integrum Matth. Afflict. deci. Neap. 15. adde deci. Neap. 256.
f ¶ *Dignum*. Adde Andr. Tiraq. in conſue. Picta. tit. retra. §. 1. q. 7. nu. 8.

AD CONSILIVM LXXXIII.

a ¶ *Semip ené*. Alex. ſuprà conſi. 4. ad fin. Matthæſi. not. 13. Hyppo. de Marſi. repe. Rub. de prob. fol. 12.
b ¶ *Receſſit*. Imò in vſu. vt nec obſtet. conſt. Regia decem annorum, vt dixi in conſue. Par. tit. 4. in Rub.

AD CONSILIVM LXXXIV.

a ¶ *Principem*. And. Iſer. de prohi. feud. alie. per Fed. colum. 26. in vſib. feu. Bald. l. ſicut. in fi. C. de præſc. 30. vel 40. an Matth. Afflict. in conſt. quadragenal. de præſcr. fallit, quando agitur de landiculis aut ſimilibus. Guid. Pap. deci. Delph. 416. dixi in conſ. Pari. Rub. tit. 4. verſ. vlt.
b ¶ *Ignorantia*. Suprà conſ. 71. ſed non eſt ſimpliciter verum, vt infrà lib. 2. conſ. 151. in fin.

AD CONSILIVM LXXXV.

a ¶ *Ipſo iure*. Idem Alex. conſ. 105. col. 4. lib. 3. Ant. Petr. rep. l. 1. de iureiu. effec. 24. Hypp. Marſil ſing. 226. Franc. Rip. c. 2. col. 5. de reſcrip.
b ¶ *Omnes*. Tam Ale. in li. 2. con. 32. in fi. Bal. Iaſ. in d. l. ſi quis maior. Matthæſi. not. 50. Guid. Pap. conſi. 32. col. 4. conſil. 131. col. 9. Cor. conſ. 25. li. 2. Dec. conſ. 452. Alb. Bru. conſ. 48. ſed veritas eſt illic eſſe caſum ſpecialem, vt ibi Rimi. Tho. Parpal. Alci. & Cor. conſ. 96. lib. 1. & latius conſ. 246. lib. 2.

AD CONSILIVM LXXXVI.

a ¶ *In dubiis*. Adde quod conceſſio præſumitur perſonalis. Bal. conſi. 115. lib. 1. Io. Ana. conſi. 20. Alex. ſup. conſi. 84. nu. 6. conſi. 101. in fi. infrà eo. Lance. Deci. in l. apud Iulianum. § fi.

AD CONSILIVM LXXXIX.

a ¶ *Nullus*. Etiam antequam ſit appellatum. Paul. conſ. 231. lib. 1. conſ. 113. li. 2. Ang. Aret. Inſt. de fideic. hæ. § ergo ſiquidem. Fhi. Fran. c. iudex. col. 4. de offi. deleg. lib. 6. Dec. conſ. 175. niſi recuſans voluntariè compareat & procedat. Pan. cap. ſciſcitatus. de reſcrip.

AD CONSILIVM XCI.

¶ *Bart*. Conſil. 7. quod duplicatur conſil. 214.
b ¶ *Paul*. Conſil. 131. lib. 2. Anch. conſil. 103. col. 3.
c ¶ *Conſului*. Habes inf. eo. lib. conſi. 105.
d ¶ *Non ita*. Id eſt, licet in vulgari facta ſuper toto pluribus inſtitutis requiratur quod omnes deficiat; tamen fideicommiſſum de tota hæreditate factum pluribus, verificatur in perſona vnius pro parte eius, idem Ang. Pau. Cu. Alex. Iaſ. d. l. quidam. Matth. no. 169. vnum Iaſ. conſi. 41. col. 4. lib. 1. Alex. ſup. conſ. 39.
e ¶ *Decedenti*. Et ſic duobus illis ſimul concurrentibus Iaſ. l. Centurio. col. 24. de vulg. l. poteſt. col. 5. conſ. 41. conſil. 89. col. 2. lib. 1. conſil. 96. col. 2. lib. 4. Curt. ſenior conſi. 42. col. 4. Curt. iun. conſ. 16. Paul. conſ. 14. in princ. lib. 1. Gor. conſ. 173. colum. 1. lib. 4. Ale. l. in vulgari. gl. 1. de ver. ſig. adde. Anto. de Pra. inſ. lib. 4. conſil. 14. nume. 17. Alex. inſ. lib. 4. conſil. 55. nume. 15. cum ſeq.
f ¶ *Filiis*. Sup. col. 44. nume. 2.
g ¶ *Gratiadei*. Seu primi Bonagratiæ, qui erat Pater Iacobi teſtatoris.
h ¶ *Non ſpectat*. Idem latè Iaco. de S. Geor. tract. feud. ver. & cum pacto quod de ipſo feu poſ. col. 2. Iaſ. in prælud. Feu. col. 13. conſil. 152. conſi. 207. lib. 2. conſi. 138. lib. 2.

AD CONSILIVM XCII.

a ¶ *Ang*. Ant. Neguſa. tra. de pig. par. 2. tertio memb. nu. 64. Alex. conſi. 45. col. 2. lib. 4. conſi. 115. lib. 6.
¶ *Periurio*. Bert. conſi. 69. lib. 1. Fran. Rip. tra. de peſte. fo. 3.
c ¶ *A dolo*. Alex. l. ſi quis id quod. ff. de iuriſd. om. iu. Alcia. tra. de præſump. reg. 3. præſum. 30. limita inf. eo. lib. conſi. 103. nu. 14.

AD CONSILIVM XCV.

a ¶ *Fonte*. Ro. conſil. 41. Viſis Alex. inf. eo. conſ. 119. nu. 2.
b ¶ *Deduci*. Contrarium quotidie practicatur in prætorio Pariſienſi. Sed ille ſtylus debet reſtringi vt procedat quando reus fatetur, ſed ſi negat maximè in debito conditionali, non debet moleſtari ante tempus, niſi quatenus opus eſſet probationem perituram conſeruare: dixi in conſue. Pariſ. §. 78.
c ¶ *Pœnam*. Non eſt verum ex quo petitionem confert in tempus. & ſic non plus petit.

AD CONSILIVM XCVII.

a ¶ *Sectarum*. Idem tenet Alex. in ſtatuto prohibente nubere extra territorium. inf. conſi. 151. nu. 3. lib. 2.
b ¶ *Pœnam*. Sequitur Ale. con. 68. ad fin. lib. 4.

c ¶ *Valere.* Dic quòd omnia huiuſmodi ſtatuta ex iuſta cauſa facta ſint valida. adde. Bal. tract. ſtat. ver. conſenſus nu. 1. Bal. Iaſ. l. 1. in fi. ff. de iuſtitia & iur. Io. Lup. rep. c. per veſtras. §. ſed ſi filia. de don. inter vir. & vxorem.

d ¶ *Necetiam.* Idem Ale. in d. l. Seius & Augerius. col. 1. in rubr. ff. ſol. ma. in fi. ſup. con. 19. nu. 5. Ant. Bu. con. 35. Anc. conſ. 21. Curt. ſen conſ. 17. col. 1. 2. conſ. 28. col. 1. Dec. conſ. 231. in l. nuptias. de reg. iur. Ant. Cor. ſing. ver. ſtatutum. Hy. Marſ. not. 189. ſum Silveſt. ver. matrimonium 22 q. 2. ſed. errant, vt dixi ſu. conſuet. Par. tit. 10. in rub.

AD CONSILIVM XCIX.

a ¶ *Cauſa.* Hyp. Marſ ſin. 178. l. 1. §. præterea. nu. 3. de quæſt. Iaſ. l. ſororem. C. de his quib. vt indig. conſ. 167. col. 5. lib. 4. Ale. infra lib. 4. conſ. 127. nu. 19. Iudex tamen debet arbitrari & dictum Inn. in d. c. cum I. & A. vt loquitur etiā in teſte ignorante, non eſt ſimpliciter verū.

b ¶ *Recenti.* Alcia. tract. præſump. reg. 2. præſum. 11.

c ¶ *Nec etiam.* Infra lib. 4. conſi. 127. nu. 6.

AD CONSILIVM C.

a ¶ *Conſi.* 211. Adde infrà lib. 3. conſi. 133. nu. 2.

b ¶ *Tempore.* Bal. Sali. l. fin. C. ne ſer. ex ſuo fac. Soc. conſi. 42. col. 3. lib. 1. conſ. 283. col. 3. lib. 2.

c ¶ *Specificè.* Alex. conſ. 119. col. 2. eo h. conſ. 3. nu. 7. lib. 2. Cur. ſenior con. 59. nu. 7. con. 73. col. 2. Iaſ. l. ſi extraneus, in fin. de cond. cau. da. l. non ſolum. §. ſciendum. col. 1. ff. de nou. op. nunc. Dec. l. fi. col. 12. C. de edic. di Adria. c. poſt ceſſionem. col. 7. de prob. conſi. 524.

d ¶ *Bar.* Conſi. 193.

e ¶ *Singulare.* Supra conſi. 72.

f ¶ *Fructuum.* In lib. 1. conſ. 71. col. 2. Bal. conſ. 10. lib. 2. Anto. Imo. Ale. l. Imperator. ad Tre. Paul. Ale. l. maritum. in fin. l. ſi maritus. ſol. mat. Lance. Dec. l. apud Iulianum §. hæres. de leg. 1. Dec. l. diuus. de reg. iur.

AD CONSILIVM CI.

a ¶ *Non poteſt.* Infra lib. 4. conſil. 54. Paul. conſil. 219. conſi. 317. lib. 1. Bert. conſi. 160. ponitur. col. 1. lib. 1. An Tiraq. re. l. ſi vnquam. ver. don. largitus. nu. 13. C. de reuoc. donat.

b ¶ *Priuilegium.* Et ibi Phi. Fran. Bal. conſ. 24. conſ. 375. in fin. lib. 4. Ang. conſ. 1. col. 2. Ancha. conſ. 317. Ale. l. quis tale. ff. ſol. matr. Iaſ. l. apud Iulianum. §. ſi quis alicui. col. 2. de leg. 1. l. ſi ſic la grand. de verb. obl. conſ. 27. lib. 1. conſi. 218. lib. 2. Bal. l. vectig. C. de vect. in addi. Spe. in tit. de inſtru. edi.

c ¶ *Conſuetudinem.* Quam etiam teſtatur Ale. infrà lib. 2. con. 68 nu. 10. lib. 5. con. 52. Dec. con. 694. Anto. Ru. conſ. 9. numer. 10. Guid. Pap. dec. Delphi. 297. & communis praxis huius regni.

d ¶ *Reuocari.* in conſ. 216. lib. 2. conſ. 16. col. pen. lib. 5. Paul. conſ. 200. in fi. lib. 2. Alber. Bru. con. 10. col. 6. Fil. Rip. reſpon. 6. col. pen. reſp. 7. col. 4. ſub. tit. de reſeri. Cur. iun. conſi. 1. nu 24. Matth. Affli. dec. Neap. 124.

e ¶ *Auferre.* in conſil. 150. col. 2. lib. 2. Iacobi. de ſan. Geor. tract. feud. verſi. & adhæren. & Feder. ad fin. Albe. Bru. conſ. 12. col 30. col. 33. Iaſ. conſ. 134. col. 8. lib. 2. conſ. 46. col. 4. lib. 3.

f ¶ *An.* Sequitur Dec. con. 638. Lud. Goza. conſ. 23.

g ¶ *Collectas.* benè facit text. in l licitatio. §. fin. de publica. l. vnica. C. qui mo. excuſam. hi qui poſt imple. lib. 10. adde Bal. con. 31. lib. 1. And. Iſer. c. vno quæ ſint regal col. 2. in vſi. feu Phi. Fran. c. quanquam, de cenſi. in 6. Fran. Rip. tra. de peſte. fol. 99. & reſpon. 21. c. 1. ... ſeu. ſub tit. de præſ. Bert. conſ. 4 Supp lib. 1.

AD CONSILIVM CII.

a ¶ *Ex conditione.* Ant. Bu. conſi. 48. Paul. conſi. 5. col. 1. lib. 1. Are. 149. col. 1. Fel. c. cum Io. col. 1. de fid. inſtru. Ant. Cor. in ſingu. verſi manumiſſio. Iaſ. Dec. l. debitori. C. de pact. Iaſ. l. 3. col. 4. de leg. 1.

b ¶ *Modum.* Benè facit l. cùm ab eo. ff. de contrahen. empt. l. quam aſſeueras. C. de re. permu. gl l. 2. ff. de in diem. adiec. Pe. Cy. Bal. d. l. cum nota Aret. Conſil. 149. col. 1. Cor. con. 91 lib. 3. Dec. l. debitori. col. 2. C. de pac. dixi in conſue. Pari. § 13. gl. 7. in fi. limita infrà conſ. 119. col. 1.

c ¶ *Impleri.* Idem in conditione quandiu legatum non eſt executum. l. cui fundus, in fin. & ibi Barto. Bald. Imo de cond. & demon. Bar. Ang. Pau. Cor. l. pen. & fin. C. de cond. inſer. Pau. Soci l. iure ciuili. de condit. & dem.

AD CONSILIVM CIII.

a ¶ *Niſi.* Iaſ. l. quod te. col. 10. ſi cer. pet. Dec. l. pe. col. 2. de iuriſd. om. iud. latè An. Tiraq. repe. l. ſi vnquam. verſ. reuertatur nu. 25. cum ſeq. C. de reuoc. don.

b ¶ *Votum.* An. Iſer. c. vno. quæ ſint reg. col. 31. & deſt. cont. libr. eccl. col. 9. in vſi. feud. Cal. conti. 2. ſub titu. de accuſat. Alb. Bru. conſ. 28.

AD CONSILIVM CIV.

a ¶ *Monetam.* Hip. Marſ. l. qui falſam. nu. 83. ad l. Cor. de fal.

b ¶ *Vſuali.* And. Tit. in conſu. Picta. § 1. tit. refra. gl. 20. nu. 14.

c ¶ *Exilium.* Iaſ. l. 3. §. hæc pœn. ff quidam quiſque iur. Dec. l. imperium. col. 2. de iuriſd. omn. iud. l. magiſtratibus. col. 1. c. cùm ex literis. col. 4. de conſt. Alc. tract. de præſum. ad fin.

d ¶ *Nullo.* Dixi in conſ. §. 22. q. 4. Sed plenius And. Tir. in conſuet. Picta tit. *des retraicts.* §. 1 glo. 2. in 6. adde. inf. lib. 4. conſ. 16. nu. 6.

e ¶ *Vulnuſc. lam.* Idem Ang. & Iaſ. c. 1. col. 7. in vſib. feud. Dec. l. ſi quis id quod col. 4. de iuriſ. om. iud. c. de apellationibus. col. ſi de appel. c. maioribus. col. 1. de præd. cur. l. 1. colum. 10. C. de proh. ſeque. pecu. Hippo. de Marſ. l. ſi vt allegas. C. ad leg. Cor. de ſica. l. fuerim. ff. eo. not. 276. conſ. 71. col. 1. conſ. 80. Et in pra. §. & quia. Ant. Cor in fin ver. effuſio, & in tract. de minimis. Adde Cor. conſ. 38. col. 1. lib. 1. Albert. l 1. C. de ver. ſig.

f ¶ *Sing.* 17. Si alicui. vnde exemptus ab omnibus muneribus perſonalibus non eſt exemptus ab eo, quod breui tempore expediri poteſt vt dare conſ. Ale. l. ſenatus §. Marcellus de leg. 1. Thom. par. pa. re. l. placet. co. 2. C. de ſacroſan. eccleſ.

AD CONSILIVM CV.

a ¶ *Patri.* Tenet Alex. quod ſic & benè.

b ¶ *Fal.* conſ. 15 Teſtator Soc. conſ. 57. n. 5. lib. 3. Ang. conſ. 166. dictum legatum.

c ¶ *Liberis.* Et ſic liberi vel filiorum filij non ſunt ſub † ſtituti, vt eſt verior † & communis opin. valet, tamen fideicom. poſt mortem, quia etiam in dubio cenſetur ſub hac conditione ipſi primo loco inſtituto impoſitum, vt trad. Imol. in d. l. Centurio, char. pe. & Alex. ibi. col. 33. & in con. 11. col. fin. lib. 4. Ancha. conſ. 152. col. 3. & in c. 1. col. 12. & ibi Phil. Franc. col. 48. de teſt. in 6. Cur. ſen. conſ. 45. col. 6. cum ſeq. con 51. col. 8. Dec. con. 422. Iaſ. conſ. 79. col. 2. lib. 1. Cor. conſ. 15. lib. 1. Bert. con. 113. lib. 3 adde infr. lib. 2. conſ. 76. nu. 10.

AD CONSILIVM CVI.

a ¶ *Mortis.* Idem Dyn. d. l. 1. Guid. Pap. deciſ. Delph. 223. Cor. conſ. 284. eleganter. lib. 1. Soc. conſi. 212. libr. 1. Dec. conſ. 245. conſi. 279. conſ. 592. in fin. Iaſ. conſi. 79. colum. 2 libr. 2. Sed cum iure Romano patria poteſtas ſit introducta fauore & commodo patris verior eſt contraria opinio, quæ primùm fuit Iaco. Ra. Pet. l. 1. C. de autho. tut. Angel. in l. 1. §. fuit quæſitum. & ibi. Alex. Ia. ff. ad Treb. Rom. conſi. 65. Pau. l. ſenium. C. qui teſta. fa. poſ. l. tam is. in fin. ff. de dona. cauſ. mort. l. qui in poteſtate, in fin. prin ff. de teſt. Soc. conſ. 82. col. 2. lib. 1. Cor. con. 242. col. 1. lib. 4.

b ¶ *Differentia.* Pet. Anc. repe. c. ratum. col. 3. de reg. iur. in 6. Bertran. conſ. 86. lib. 2.

AD

Digitized by Google

AD CONSILIVM CVIII.

a ¶ *Supplementum*. Inf. eo. conſil. 128. nu. 5.

b ¶ *Communiter*. Vt infr. libr. 2. con. 109. col. 2. latè conſ. 195. conſ. 199. & lib. 3. conſ. 12. num 10. & lib. 7. conſ. 202. Gui. Pap. deciſ. Delph. 39. conſi. 25. Soc. rep. l. cùm auus. colum. 78. cum ſeq. de cond. & de Ant. Cor. in rep. verſi. ſubſtitutio. Phi. Cor. l. 1. C. de cond. inſer. conſi. 76. libro 2. Curt. ſenior, conſilio 45 colu. 5. conſ. 75. num. 1. Bert. conſil. 374. Viſo caſu. conſil. 397. Viſo. conſue. lib. 2. conſ. 105. Pace ſalua. conſil. 272. ad fin. lib. 2.

AD CONSILIVM CIX.

a ¶ *Defenſio*. Suprà conſi. 76. nu. 4.

b ¶ *Fuga*. Ange tract. malefic. ver. & dict. Titi. ſe defen. colum. 5. Hipp. Marſil. l. 1. ff. ad l. Corne. de ſicar. & in pract. §. quoniam. 2. 86 cum ſeq. pulchrè Bale. conſilio 213 viſis actis, lib. 4.

c ¶ *Dolum*. Inf. conſilio. 140. col. 2. lib. 2. Alex. Iaſ. l. 1. §. 1. ff. ne quis eum qui in ius voc. eſt, vi. Iaſ. l. 1. ff. de legib. l. 2. col. pe. ſi quis in ius voc. non ier. l. ſororem. C. de his qui. vt indig. conſi. 137. col. 1. lib. 1. Paul. cum 2-7. lib. 2. Dec. conſi. 234. conſ. 482. & in c. 1. lect. 1. col. 5. de conſt.

d ¶ *Mitius*. Sup. conſ. 76.

e ¶ *Credo*. Sup. conſ. 76. in fin. Ang. tract. malefi. ver. & dic. tit. ſi de feu. col. . Hip. Marſ. ſing. 19 in rubr. de pr. fo. 4. l. de minore. §. plurium. nu. 72. ff. de quæſt. Iaſ. l. vt vim. col. 1. ff. de iuſt. & iur. l. non ſolum. §. ſciendum. col. fi. de. ope. no nun.

AD CONSILIVM CX.

a ¶ *Antiqui vi*. Paul. conſ. 442. lib. . Anch. conſ. 274. Ale. ad Bar. l. ſi duo. ff. vti poſſid. conſil. 100. lib. . conſ. 89. col. 3. conſi. 97. colum. fin. libr. 5. Guid. Pap. conſ. 13. Curt. ſenior, conſil. 14. col. 1. Soc. l. rem. quæ nobis. col. 9. q. 2. ff. de acqui. poſſ. Iaſ. con. 91. col. 3. lib. 3. Bert. conſ. 174. Ex progreſſu. col. fi. li. 2. conſi. 96. col. 2. vide tamen Bald. conſi. 21. num. 6. lib. 5. Iaſ. conſ. 6. lib. 1. conſi. 12 col. 1. lib. 3.

b ¶ *Oldra*. Sup. conſ. 7. nu. 2.

c ¶ *Teſtis*. Inf. conſi. 180. col. pen lib. 2. Cor. conſ. 204. lib. 1. Soc. l. ſi quis cum totum, in prin. de excep. rei iud. Iaſ. conſ. 91. col. 2. lib. 3. Franc. Rip. c. cum M. Ferr. num. 11. de reſcri. Curt. iun. conſi. 17. col. fi.

d ¶ *Statu*. Alex. l. quod meo. col. 2. ff. de acq. poſ. Bal. in diſpu incip. Accuſatus de vi. turb. col. 8. Cor. conſi. 46. co. pe. conſi. 211. col. fi. li. 3. Soci. 1. §. ſi iuſſerim. in fi. de acq. poſ. Iaſ. l. generaliter. eo. ti. Bert. conſil. 173. quia difficultas. col. 5. lib. 1. con. 211. Viſo proceſſu. lib. 3. Dec. l. contractus. num. 15. de reg. iur.

e ¶ *Poteſt*. Idem Alex. inf. lib. 2. conſil. 39. colum. 1. & benè, licèt aliter velit. in conſil. 4. col. 13. conſil. 99. col. 3. lib. 2.

AD CONSILIVM CXI.

a ¶ *Sed ſecundum*. Hip. Marſ. l. fi. ff. de iuriſd. om. iu. l. infans. ff. ad le. Cor. de ſica. Henr. de Bottis. trac. ſynod. par. 3. art. 2. nu. 20.

¶ *Quia iſtud*. Dico quòd non poſſunt quantum ad hoc, vt pœna ſit impoſita ipſo iure, ſed benè quantum ad hoc vt per ſententiam imponi poſſit, vt tenet Ang. in diſputat. Bononienſi. col. 3. Ro. Cur. rep. c. ſi col 131. de conſue. Henric. de Bott. d. tract. ſynod. par 3. ar. 2. nu. 25.

c ¶ *Mitius*. Bal. l. fi. quis non dicam rapere. C. de epiſ. & cle. Phi. Franc. c. 1. in fi. de homic. in 6. Fran. Rip. trac. de peſte. fol. 73.

d ¶ *Arbitrio*. Inf. lib. 2. conſ. 13. Cap. re. l. ſi fugitiui. C. de ſer. fu. Dec. l. qui iuriſdictioni. ff. de iuriſd. om. in. c. ex literis. col. 5. 6. de conſt. c. de cauſ. col. 2. de of. del. An. Cor. in rep. ver. pe.

AD CONSILIVM CXII.

a ¶ *Dimidia*. Sup. conſ. 4.

b ¶ §. *de illo*. Et ibi Alex. adde Bald. conſ. 329. libro 1. Imol. de c. propter. Iaſ. l. ſi ab arbit. col. 1. qui ſatiſd. cog. Franc. Rip. tract. de peſte. fol. 8. Lud. Gozad. con. 74 col. 2.

AD CONSILIVM CXIII.

a ¶ *Ex cauſa*. Idem Bar. d. l. cum de in rem. verſo. in fi. & ibi Sal. in repe. co. 3. & q. 4. col. 5. Bal. Cyn. §. ſi quis per triginta. co. 2. ff. de feu. defun. fue. contr. inter do. Alex. 14. n. 6. conſ. 180. lib. 2. conſi. 70. ad fi. lib. 4. Franc. Bald. tract. præſer. 2. part. princi. q. 19. nu. 8. 22. Alex. Rimina. d. l. ſi certis. Felin. c. cauſam. quæ. col. 3. de præſcri. Bertran. conſi. 266. Ponitur in facto. conſ. 283. Viſo proceſſu col. fin. lib. 3.

b ¶ *Præſumitur*. Infra lib. 4. conſ. 1.

AD CONSILIVM CXIV.

a ¶ *Valeat*. Iaſ. l. ſi plagii. de verb. obli. l. verbo pactum. m. col. 4. 5. C. de tranſac. Hipp. Marſi. in. practi. §. aggredior. n. 1. Alex. infrà lib. 3. conſi. 75. conſ. 87.

b ¶ *Deſcriptus*. Bald. conſ. 480. cum ſeq. lib. 1. conſi. 9. libr. 3. Mar. d. §. aggredior. nu. 4. Alex. infrà libro 3. conſi. 75.

AD CONSILIVM CXVI.

a ¶ *Allegationes*. Quæ habentur infrà eo conſi. 118.

b ¶ *Excluſa*. Alex. Iaſ. l. eum qui. §. in popularib. col. 2. ff. de iureiuran. Cur. ſenior conſi. 69. nu. 6. Iaſ. l. 1. in prin. col. 5. ff. de op. no. nunc Hipp. Marſ. 1. §. ſi ſerui quaſi. nu. 5. de quæſti. Alc. c. palam. de verb. ſigni. trac. de præſum. par. 2. nu. 16.

AD CONSILIVM CXVII.

a ¶ *Reddatur*. Bald. Pau. Sali. d. l. 1. Bal. conſil. 260. lib. 1. Corn. conſi. 23. col. fi. lib. 1. conſ. 152. col. fi. lib. 3. conſ. 68 col. 2. lib. 4.

AD CONSILIVM CXIX.

a ¶ *Fonte*. Suprà conſ. 95. num. 2.

b ¶ *Liquido*. Plenè dixi in conſue. Pari. §. 166.

c *Vt no*. Iaſ. l. Centurio col. 16. de vul. & pup. conſ. 55. col. 5. conſ. 65. col. 2. lib. 3 Alex. infrà libr. 2. conſi. 124. nu. 6.

d ¶ *Perfectè*. Inf. lib. 5. conſ. 76. col. fi. Aret. conſi. 94. in fin. Soci. conſi. 26. col. 2. lib 4. Cor. conſ. 343. col. 3. lib. 1. conſi. 245. lib. 4. Deci. con. 452. nu. 3. Matth. Affli. deci. Neap. 210. nu. 4.

AD CONSILIVM CXX.

a ¶ *Extranei*. Idem ſentit Alex. ſup. conſ. 80. nu. 12. quod prima facie videtur eſſe contra id quod ſæpè conſuluit, vt ſup. con. 44. & quæ ibi dixi, ſed nulla eſt contrarietas, quia quæ in d. con. 44. adduxi, procedunt in re quæ de ſui natura, vel pacto non tranſit ad extraneos hæredes, vt feudum, emphyteuſis eccleſiaſtica, vel quando emphyteuſis aut qualibet conceſſio priuati limitatur ad certas generationes vel perſonas, quia tunc verbum hæredib. non facit extenſionem ad extraneos, quia hoc eſſet vel contra naturam vel contra tenorem pacti: ideo facit reſtrictionem, vt requiratur vtraque qualitas. Secus quando neque natura neque tenor pacti impedit tranſire ad quoſcunque hæredes, vt hic in eo qua accepit ad libellum. Idem puto, ſi expreſsè in emphyteuſim ad certũ tempus, quam tunc verbum hæredibus, cum copula aditum [nec aliter reſtrictum. vt infra lib. 2. conſ. 56. col. 1.] auget & facit quod conceſſio non eſt reſtricta ad filios, ſed ad quoſ-

cunque hæredes nõ aliter prohibitos tranſeat pro tempore ſuo, vel etiam perpetuo, ſi non eſt limitata ad certum tempus & in dubio quoties dicitur pro ſe filiis & hæredibus, filij non ſunt vocati, vt filij præciſè, ſed in quantum præſumptiuè futuri hæredes, & ſic quicunque hæredes veniunt, & ſic in dubio verbum & hæredibus non reſtringit, ſed ampliat. quod not. adde Alexand. l Gallus §. etiam ſi à patente. de libertis & poſt. Sal l. 1. q. 20. C. de iure emphy.

b ¶ *Alias non*. Idem Anch. conſ. 129. Paul. conſilio 167. libro 2. Ro. conſilio 476. Curt. iunior conſilio 20. in prin. Iaſ. conſilio. 218. libro 1. Matth. Pacus in tract. de manda. apoſto. par. 5. fol. 45. Guid. Pap. dec. Delph. 187.

c ¶ *Conſuetudine*. Plenè dixi in conſue. Pariſ §. 21. q. 41. §. 41. num. 57 cum ſeq.

d ¶ *Noſtro*. Sed in aliis differunt, vt dixi in conſuetu. Pariſ in Rub. de cenſ.

e ¶ *Donari*. Sed non tradi. vt ſcripſi in conſuet. Pariſ. §. 55. in prin. vt erret Alexand. hîc in ſi præſupponendo contrarium, niſi inquantum ſic refert ad conſuetudines quibus commiſſorum vigore temperatur.

AD CONSILIVM CXXI.

a ¶ *Suſtentari*. Alexan. l. ſi cum nulla de iudic. l. 1. de officio aſſeſſo. Bellamer. Deci. 73. Si ceſſionarius. Socin. l. quoties. ff. de rebus dub. Cor. conſil. 188. colum. 1. lib. 3. conſil. 8. libro 1. Iaſon. l. ſed & ſi poſſeſſori. §. item ſi iurauero. de iureiurand. conſilio 112 in fin. lib. 4. Curt. iunior l. ſi quis intentione. num. 5. ff. de iudi.

b ¶ *Non*. Bellamer. d. Dec. 73. Pet. de Ferra. in l. in act. rea. ver. iure dominij vel. q. col. 8

c ¶ *Narrata*. Soc conſ. 39. conſ. 199. conſ. 255. lib. 2. Cor. conſ. 46. col. 2. conſ. 201. lib. 3. Mari. Socin. c. 2. nu. 87. cum ſeq. de li. obl. Alex. conſ. 110. col. 1. lib. 5. adde deci. Tholoſ. 233.

AD CONSILIVM CXXIII.

a ¶ *Cùm ego*. Ambroſius in teſtam. reliquit villam Sardoni filio ſuo primogenito Philippo, & poſt eius obitum filio primogenito eiuſdem Philippi, reliqua verò bona mobilia & immobilia voluit æqualiter diuidi inter filios ſuos, ſeu eorum liberos: poſtea prædeceſſit Philippus relictis Ioanne primogenito ſuo, & aliis nepotibus, nouiſſimè deceſſit Ambroſius relicto filio tertio, & dictis nepotibus. decidit Ale. quod dicta villa ſpectat ad Ioannem primogenitum Philippi ex vulgari, non obſtante quodam prætenſo teſtamento Bart. aui, qui voluerat dictam villam ſemper deuolui ad maiorem natu liberorum ſuorum, quia non conſtat, quòd ſit ſcriptura & teſtamentum Bar. patris d. Ambroſij.

b ¶ *Vidiſſe*. Infrà lib. 3. conſi. 76. col 1. num. 4.

c ¶ *Contradictores*. Vt Alex. & omnes. de. §. ex imperfecto Anto. rub. conſ. 107.

d ¶ *Valeat*. Latè Alex. l. 1. col. pe. C. de erro. cal. & quod non ſit nulla. Matth. Affli. deci. Neapo. 28.

e ¶ *Inſtitutionem*. Dic contrà. vt infrà lib. 2. conſ. 70.

f ¶ *Impenſas*. Plenè dixi in conſuet. Pariſ. §. 1. glo. 5. num. 78.

AD CONSILIVM CXXIV.

a *Sententiam*. Dixi latè in conſuet. Pariſ. §. 30. num. 23. q. 6.

b ¶ *Ipſo iure*. Deci. l. factum. §. in pœnalibus. in prin. de reg. iur.

c ¶ *Regem*. Ant. Cor. tract. de excel. & poteſt. reg. q. 92.

d ¶ *Inſtit*. Vbi Paulus & Oldr. q. 208. Gemi. c. 2. de confeſ. in 6. Matth. Affli. Dec. Neap. 169. limita vt infrà lib. 3. conſi. conſi. 16.

AD CONSILIVM CXXV.

a ¶ *Immobile*. Imò, vt per d. And. Tiraq. in conſ. Picta. tim. *des retraicts*. §. 1. gl. 7.

b ¶ *L. ſciendum.* Col. 67. adde Fab. de Monte ſan. Saui. tra. de emp. & ven. q. 5. prin. col. 28. &. q. 8. prin. q. 5. Iaſ. l. pacta nouiſſima. col. 2. C. de pact. c. 1. col. 2. in vſib. feu conſi. 55. lib. 1. Pantha. rep. l. 2. col. 24. C. de reſcin. vend. Dec. l. de alimentis. nu. 9 C. de tranſ. in Ru. C. qui admi. c. quoniam contra falſam. co 49. de prob. conſi. 43 colu. 3. Imo. conſi 98. cum ſe. Gui. Pap. conſil. 23. col. 5. Cur. ſenior. conſi. 43. colum. 3. Corn. conſi. 71. lib. 3. Iatius. conſi. 109 co lib. Alex. infrà. conſil. 103. colum. 2. lib. 2. conſ. vide co. 1. lib. 5.

c ¶ *Suens*. Deci. conſi. 583.

d ¶ *Imò*. Supra conſ. 1 . nu 20.

e ¶ *Inſinuationem*. Suprà conſ. 4. num. 10.

f ¶ *Iurata*. Suprà conſ. 27. num. 8.

g ¶ *Eligere*. Dic vt notaui infrà lib. 4. ad conſ. 134.

h ¶ *Bart*. cum quo tranſit ibi Alex. & expreſſe Iaſ.

AD CONSILIVM CXXVIII.

a ¶ *Bonorum*. Id eſt, ſi extra dictionem ſtatuti ſit tertia pars bonorum, poterit ſuper illis peti ſupplementum tertiæ patris legitimæ, ſi tamen deſit. & non plus etiamſi plus, dificiat de legitima. Plura hîc occurrunt, de quibus remitto ad ea, quæ ſcripſi ſuper conſuetu. Pariſ. §. 121.

b ¶ *Loci*. Suprà conſi. 16. nu. 1.

c ¶ *Odi ſum*. Prout dixi in conſue. Pariſ. §. 8. glo. 3. q. vlt.

d ¶ *Extra*. Dicendum de tutore, vt ſcripſi in conſuetu. Pariſ. 99.

e ¶ 30. *annis*. Idem ſuprà conſi. 108. nu 1. & infrà libr. 3. conſ. 8. col. fi Andr. Tiraq. in repe. l. ſi vnquam. ver. reuertatur. nu. 315. C. de reuo. dona. & vltra allegatos per eum Bald. conſi 20. lib. 2. Cal. conſi. 17. ſub tit. de teſt. Gui. Pap. conſ. 202. cum ſeq. & deci. Delphi 82. Cor. conſ. 265. lib. 5. Steph. Bertran. conſi. 140. ex themate. 1. col. 1. lib 1. conſi. 246. viſo caſu. co. 1. lib 2. & omnes quotquot legi excepto ſolo Bald. de vbal. in tracta. de ſubſtitut. colu. 23. quem reperi ſentientem cum Bar. & malè in hoc.

f ¶ *Vtrumque*. Suprà conſi 44.

g ¶ *In re certa*. Idem Alex infrà lib. 3. conſi. nu. 2. ſed diligenter aduerte, hæc deciſio duos caſus reſpicit, primus quando ſunt alij filij & hæredes, cum quibus hæc filia vult æqualiter concurrere, & tunc hæc deciſio hoc primo caſu, vel ſimpliciter intellecta eſt falſa nec Barto. illam tenet in d. §. ſi liberi quia ibi non loquitur de hac q. ſed de alio caſu, videlicet quando emphyteoſis eſt recepta pro ſe ſuiſque filiis legitimis maſculis & fœminis, non adiecto verbo, & hęredibus quod patet ad literam quia Bart. ibi præferatur de certo ſuo conſi. in d. q. vbi eſt omiſſum verbum hæredibus & illud refert de verbo ad verbum quod inci. quæſtio iſta habet duo dubia, & eſt in ordine conſi. 183. quod quantum ad ſecundum dubium truncatim repetitur inter con. Bar. conſ. 35. inci. dominus Amatus, vt patet per lib. & ſic Alex. hîc & vbique perperam pro ſe aduocat d. conſ. Bart. qui loquitur longè in diuerſis terminis concludimus ergo, quòd filia in re certa inſtituta, nõ venit ad huiuſmodi emphyteuſim. etiam eccleſiaſticam, quia non eſt propriè hæres. & ita tenet Alexan. in lect. inis, vt in l. quidam. §. nihil intereſt. co. ff. de eden. & ſentit ſuprà conſi. 44. nu. 2. Idem Bal. in l. liberti libertæque. co. 6. C. de ope. lib. & in conſi. 455. primò conſiderandum. lib. 3. Saly. l. 2. q. 20. in fi. C. de iure emphy. Ang. in l. Gall. §. etiam ſi. & ibi Alex. col. pe. de li. & poſt. Fran. Rip. reſpon. 26. col. 4. ſub ti. de reſcri. Secundus caſus, quando non ſuperſunt alij

filij

Digitized by Google

filij habiles ad hanc emphyt. quo caſu propriè loquitur Ale. hic. Et tunc dico, quod filius vel filia in re certa inſtitutis reſpectu domini directi cenſetur hæres, quod eſt indubitatum, quando ab initio, hoc eſt tempore mortis teſtatoris non erat, niſi ille inſtitutus re certa. ſed idem puto ſi poſtea contingat decedere alios filios poſtquam fuerunt hæredes ſuperſtita ſola filia in re certa inſtituta. Et moueor non per rationes Alex. quæ non ſunt ad propoſitum, vt dixi, ſed per ea quæ plenè dixi ſuper conſue. Pariſ. §. 111. Præſertim quia illa limitatio inſtitutionis ad rem certam non eſt facta in detrimentum poſteritatis, ſed certorum filiorum fauore duntaxat, qui tunc ceſſat.

AD CONSILIVM CXXIX.

a ¶ *Allodiales*. Tex. in §. 1. ſi. feud. defunct. conten. ſit vbi Bal. & omnes. Andr. de Iſer. c. 1. de contron. inter maſcu. & fœm. Iac. in tract. feu. ver. de caſt. Rub. modo. colum. 3. Curt. ſenior conſilio 75. columna 1. Decilius conſilio 467. cum ſequent. conſ. 498. columna prima, conſ. 588. numero 8. Iaſon l. ſi prius. colum. 11. ff. de oper. noui nunciat. conſ. 60. colum. 2. conſ. 181. Alber. Bru. conſilio 1. colu. 1. conſ. 82. cum ſequ. Alcia. tract. de præſumpt. Reg. 2. præſumpt. 3. Quam præſumptionem limita, vt per Alexand. intra libr. 5. conſ. 15. Iaſo. conſ. 235. in fin. lib. 2. dixi in conſuet. Pariſ. §. 46. quæſt. 1.

b ¶ *Ceſſari*. Et malè. quia licet hoc requiratur ex parte iudicis, non tamen ex parte tutorum vel curatorum, quin legitimam habeant poteſtatem, ex quo petitum iuramentum præſtiterunt, vt plenè dixi in conſuet. Pariſ. §. 99. & ita obſeruamus.

AD CONSILIVM CXXX.

a ¶ *Tamen*. His puto Alex. malè conſuluiſſe, niſi appareat ſaltem de veteribus ingratitudinibus, quas pater non remiſit ſimpliciter, ſed ſub conditione d. pacis, quod potuit.

b ¶ *Citanda*. Falſum eſt, cùm ſit actus iudicialis, idem in ſimilibus.

AD CONSILIVM CXXXI.

a ¶ *Tenet*. Iaſ. conſ. 105. col. fi. conſ. 171. col. 7. lib. 4.

b ¶ *Contra*. Vt infra lib. 2. conſ. 47. num. 9.

AD CONSILIVM CXXXII.

a ¶ *Gl.* Suprà conſ. 6. nu. 2. infrà lib. 3. conſ. 39. Io. Gerſ. in tract. de re. mora. col. 4. Ia. l. ſi filius. col. 4 de lib. & poſthu. conſi. 181. col. 5. lib. 1. Cæp. conſ. 13. inter conſ. criminalia, vbi loquitur in hoc eodem caſu, de quo hîc per Alex. adde Aret. conſ. 11. col. pen. Henri. Boi. tract. Sino. par. art. 2. nu. 60.

b ¶ *Falſi*. Infrà lib. 3. conſ. 39.

c ¶ *Non vſum*. Dixi in conſue Pariſ. §. 1. gl. 4. nu. 12.

d ¶ *Criminis*. Infrà lib. 3. conſ. 89. Are. conſ. 82. num. 1. Iaſ. conſ. 21. lib. 1. vide tamen. Iaſ. conſ. 103. lib. 4. Ale. infrà lib. 2. conſ. 69. ad fi.

AD CONSILIVM CXXXIII.

a ¶ *Tempore*. Suprà conſ. 5. num. 9.

b ¶ *Perſeueraſſe*. Cyn. l. pe. C. de præſcri. long. temp. Bald. Inſti. de vſu. in princ. col. 1. Paul. conſ. 51. lib. 2. Ant. Corſ. in verb. poſſeſſio. Alcia. de præſumpt. reg. 3. præſumpt. 21. add. mat. not. 117. idem Alex. l. ſi. ex argentariis. §. fina. de eden. Ale. Cor. l. 2. C. de teſt. Aret. conſ. 120.

AD CONSILIVM CXXXIV.

a ¶ *Specialiter*. Inſ. li. 7. conſ. 163. n. 2. Dec. l. actio. co. 1. C. de tranſ.

b ¶ *Sublatum*. Infrà lib. 4. conſ. 7.

c ¶ *Non obſtante*. Imò requiritur ſi d. l. habet derogatoriam, vt per. Bald. c. 1. per quos. fiat. inueſti. in ſi. prin. in vſib. feu. Oldra conſ. 326. cum ſeq. Iaſ. Alcia. l. cauſas. C. de tranſact.

AD CONSILIVM CXXXV.

a ¶ *Dictis*. ſ. 41. vt plenius. Cæpol. qui ſuper eodem themate conſuluit inter conſ. cri. conſ. 26.

b ¶ *Iure*. Paul. conſi. 309. priuſquam. li. 1. Bal. Aut. ei qui iurat, col. 9. C. de bonis. autho. iu poſſiden. Iaſ. l. 1. col. 4. C. de teſt. Hippol. Marſil. ſing. 177. ad fi. Hiero. Cagn. l. 2. num. 206. ff. de ori. iur. Are. Rub. conſ. 13. col. 2. Cla. verſ. furtum. §. 41. Contad. de ſum. de contract. q. 32. concluſ. 2. & q. 42. Iac. Almin. poſt Paul. Gabriel. & alios. in 4. ſen. diſtin. 15. q 2. quorum tamen dicta, vt hîc rectè ait Alex. non ſunt tuta. adde in libr. 4. conſ. 127. num. 8.

c ¶ *Domeſtica*. Non ſeruamus, & benè quod domeſticitas furtum aggrauat.

d ¶ *Pœnalibus*. Are. conſ. 39. Deci conſ. 130. in ſi. vide Albe. 4. ſtat. q. 66. & per omnes in l. ſi quis id quod de iuriſd. om. iud. Andr. Tiraq. in conſ. Picta de retra. §. 1. gl. 9 num. 186.

e ¶ *Differenti*. Bal. conſ. 201. num. 3. lib. 1. Cor. conſ. 138. col. 4. conſ. 116. lib. 1. Dec. l. 2. nu. 95. de rè iu. ſecus in materia indifferenti. And. Tiraq. in conſu. Picta. de retra. §. 1. gl. 9. n. 203.

AD CONSILIVM CXXXVI.

a ¶ *Homagium*. Dixi in reg. Pariſi. §. 1. glo. 5. nu. 12.

b ¶ *Scripturam*. Non eſt verum etiam de iure, vt dixi in conſue. Pariſ. in Rub. de cenſi. ad fin.

AD CONSILIVM CXXXVIII.

a ¶ *Tamen non*. Infrà lib. 5. conſi. 187. col. pen.

b ¶ *Valeant*. Hæc eſt veritas quicquid infrà dicat Ale. quia virtus probationis magis dependet à publica fide, quam à titulo, vel collatione officii. ſatis eſt ergo quòd tunc publica in iudicio & extra, fides ei adhibeatur, vt prætextu fidei publicæ non debeant contrahentes decipi, ſequitur Bal. conſ. 319. quia pleniſſimè. li. 1. ſecundum veterē impreſſionem Brixiæ quod eſt conſi. 118 li. 5. ſecundum nouam. Idem Ful. d. l. Barbarius. & conſi. 151. col. 1. Lanfr. in pract. verb. inſtr. productiones. n. 12. Et ita ſemper obſeruari vidi & ab antiquo ſemper obſeruatum fuit, vt teſtatur Alb. d. l. Barba. col. fi. num. 3. Dec. c. 1. de fi. inſtr. Io. Igne. l. 3. §. ſi quis tibulas. num. 70. ff. ad Syl.

c ¶ *Genere*. Dic melius, vt infrà lib. 2. conſi. 195. & infrà eodem conſi. nu. 2.

d ¶ *Exempli*. Plenè dixi in conſue. Pariſ. § 5. num. 33.

e ¶ *Intra*. Limita vt dixi in conſue. Pari. §. 5. nu. 29. & 30.

f ¶ *Non obſtante*. Infrà conſ. 80. col. 1. lib. 2. Ancha. conſ. 213. Cor. conſi. 24. col. 5. lib. 4. Bert. conſ. 81. ex tenore. col. lib. 3. ſed quod ſuprà dixi verius eſt adde Deci Tholoſ. 331. Alci. tract. præſump. reg. 3. præſump. 14. nu. 20.

AD CONSILIVM CXXXIX.

a ¶ *Non potuit*. Imò vt dixi in conſue. Pariſ. §. 8. gloſ. 1. num. 40. §. 122. & ſi ſint veri & ſoli naturales, matre præmortua non requiruntur aliæ clauſulæ derogatoriæ. §. reliqui. quib. mod. nat. effi. ſui. col. 7.

AD CONSILIVM CXLI.

a ¶ *Quia rectè*. Pau. Alex. Cor. Iaſ. d. l. furioſum. Ia. l. patre furioſo. colum. 1. de his, qui ſunt ſui vel alie. iu.

Digitized by Google

Dec. l. in negotiis. de re iur. Ant. Cor. in fin. ver. teſt. Hip. Marſ. no. 380. Phili. Fran. in Ru. col. 5. de teſt. in 6.
b ¶ *Furioſum*. Infrà lib. 2. conſ. 185. cum ſeq. Deci. conſ. 448.
c ¶ *Perſeuerare*. Infrà conſi. 147. col. 2. & 3. & lib. 7. Anc. conſi 5. Soc. c. ad audientiam col. 6. numer. de homi. Nic. Fueral. in loco de tem. ad tempus. col. 3. Cor. conſ. 69. colum. pe. li. 1. Iaſ. l. patre furioſo. colu. 2. de his qui ſunt ſui vel alien. iur. Bertr. conſi. 48. ex proceſſu. col. 8 & 9. lib. 1. Alc. de præſu. reg. 1. præſump. 18. ſed limitat Paulus conſi. 110. lib. 3. Iaſ. conſ. 178. lib. 1.
d ¶ *Teſt*. Feli. c. cum à nobis. de teſtib. Iaſ. l. ſanum mente. C. de tranſa. l. ſi duo patroni. §. idem Iaſ. ſcribit. de. iureiu. Cur. iun. conſ. 165. nu. 21. Alex. in conſil. 86. nu. 16. lib. 2. conſi. 70 nu. 11. lib. 3.
e ¶ *Probatur*. Imò probat, vt not. omnes in l. ſciendum. de ver. obl.

AD CONSILIVM CXLII.

a ¶ *Poſtea*, id eſt poſt diuiſionem, vt patet ex dictis conſiliis in princip. & iſtud ſolùm iuſtificat hoc conſilium, aliàs puto, quòd Alexand. malè conſuluiſſet, quia non eſt verum, quòd dicta clauſula cum omnibus iuribus ſuis, conductibus, &c. tantùm inducat veteres actuales ſeruitutes. de quibus conſtabit, ſed etiam nouas ſeruitutes inducit ſecundum ſtatum rei, quæ tunc erat, vt per Cæpo. tract. de ſer. vrba. prædi. cap. trigeſimooctauo. Corn. conſilio centeſimo quinquageſimo quarto. lib. 2. dixi in conſuet. Pariſ. §. 91.

NOTÆ SOLEMNES CAROLI MOLINÆI IVRISCONSVLTI CELEBERRIMI,

AD SECVNDVM VOLVMEN CONSILIORVM *Alexandri Tartagni.*

AD CONSILIVM I.

a ¶ *Late*. Conrad. Summench. de contra. q. 48.
b ¶ *Sed*. Idem conſilio ſeq. & tertio. infrà eo. libro conſilio. 107. quod abbreuiatum habetur. infrà. lib. 6. conſi. E
c ¶ *Nihil*. Imò ſicut magiſtratus tenetur Iudæos, Gentiles & quoſcunque ſubditos, ab homicidiis blaſph. & aliis delictis arcere. l. 2. §. Iudæis. C. de iu. ita ab vſuris. & aliis illicitis exactionib. l. illicitas. de offi. præſi.
d ¶ *Si non*. Prout ad impoſſibile ſequitur quodlibet ſecundum Logicos.
e ¶ *Diſpenſari*. Cautius & verius dicunt Theologi interpretari ſeu declarari in 3. ſent. di. 37. ſed tunc videndum vt interpretatio verbo Dei fundetur & confirmetur ne ſit impoſtura ſpiritus mendacis.
f ¶ *Ab illo*. Sed quod ille tex. falsò attribuatur Ambroſio, & nec hoſti quidem fœnerari liceat. Conrad. de contract. q. 42.
g ¶ *Iuſta*. Supra lib. 1. conſilio 2. ad fi. vbi contradixi.
h ¶ *Paul*. Conſi. 191. cum ſeq. lib. 2.
i ¶ *Non peccat*. Tranſeat in legibus humanis vt per Accur. in 1. conſti. C. §. quib. ver. certas. Bart. in l. qui Romæ. §. duo fratres. col. 3. & ibi Fran. Ri. col. 7. de ver ob, ſecus in diuinis & quoad Deum.
k ¶ *Theologiæ*. Contra tenet Corrad. de contrac. q. 49.
l ¶ *Toleratur*. Hip. Marſ. ſin. 78. & in prac. §. aggredior. num. 28.

AD CONSILIVM II.

a ¶ *Tolli*. Latè Roc. Curt. repe. c. fi. col. 21. de conſuet. Feli. Dec. c. quæ in eccleſiarum. de conſtit. ſed non placet, & omnino ſtandum eſt verbo Dei & Theologicis, vt dixi.

AD CONSILIVM III.

a ¶ *Referens*. Rom. conſi. 105. Iaſo. conſi. 68. lib. 1.
b ¶ *Cauſa*. Supra lib. 1. conſi. 4. Rom. con. 192. ad fi.
c ¶ *Et parui*. Ancha. conſilio 6. colum. 1. Gemi. conſilio 24. colum. 1. Iaſ. l. nam. poſtea quam. §. ſi minor. num. 9. de iureiu. Dec. c. ex parte 2. co. 4. de officio deleg. c. conſul. 1. no. 3. de app. conſ. 458. Ber. conſil. 114. Viſo proceſſu. col. 1. lib. 2. Alc. tra. præſum. par. 2. num. 13.
d ¶ *Scripturæ*. Iaſ. l. de quibus. num. 68. de legi. Fel. c. 2. colum. de probat. Roc. Cur. repe. c. fi. col. 22. de conſuet. limita in libro rationum. ſup. lib. 1. conſi. 3.
e ¶ *Malum*. Ia. d. l. de quibus. nu. 67. Roma. ſing. 358. ſing. 707. Matthæſi. ſing. 51.

AD CONSILIVM IV.

a ¶ *Teſtatoris*. J. eod. lib. conſi. 98. Cor. con. 201. col 2. lib. 1. conſi. 288. lib. 4.
b ¶ *Antiquum*. Plenè dixi in conſu. Par. §. 5. nu. 63 cum ſeq.
c ¶ *Glo*. J. eo. conſi. nu. 16. in fin.
d ¶ *Additionem*. Imò vt J. eo. conſ. 109.
e ¶ *Tollere*. Imò verius eſt quod non tollit vt dicam J. lib. 3. conſ. 17. nu. 9.
f ¶ *Ignorantia*. S. lib. 1. conſ. 71. nu. 3.
g ¶ *Scientia*. Iaſ. l. eius. §. ſi ſtipulatus. conſ. 1. ſi cert. peta. niſi in filio. Cur. Iunior conſi. 8.
h ¶ *L. cum hæres*. Imò d. l. non loquitur niſi ex præſcriptione longi temporis ſecundum tempora. ff. vide S eo. nu. 1.
i ¶ *Conſcientiam*. Dixi in l. 2. §. ex his. q. 5. de ver. obl. in nouis intell.

AD CONSILIVM V.

a ¶ *Citato*. Bal. conſi. 336. lib. 1. conſi. 135. conſi. 501. lib. 2. Cal. conſi. 4. de dilatio. Roma. conſi. 157. conſ. 320. col. pen. Dec. l. fi. col. 2. C. de edi. di. Adr. tol. conſ. 400. col. 2. Hipp. Marſi. no. 195. An. conſi. 292. Soci. conſi. 30. in fi. lib. 1. Alex. infra eod conſi. 82. col. 4 conſ. 109. in fi. & 7. lib. conſ. 98.
b ¶ *De falſo*. Ang. & Alex. l. de vnoquoque colu. 2. de re iudic. Gemi. conſi. 53. Ægid. Bellemer. deci. 664. Soci. in tracta. cita. ar. 7. verſi. 20. q. 24. in fi. Cald. conſ.

Digitized by Google

conſ. 1. de dila. Dec. c. cum ceſſante in fi. de appel. Rom. fin. 766. Marſi. ſing. 320.
c ¶ *Adita*. Infrà eodem. conſ. 219.

AD CONSILIVM VII.

a ¶ *Alimentorum*. Cur. Se. conſ. 39. col. 1. Iaſ. l. cum is. §. ſi mulier. de condi. indeb. Matth. Affli. Dec. Neap. 111. nu. 10.
b ¶ *Legitima*. Suprà conſ. 69. nu. 2. lib. 1.
c ¶ *Legitima*. Ia. l. frater. in lect. col. 11. in rep. col. 12. de condi. indebi. conſ. 4. col. 4. lib. 3.
d ¶ *Bal*. Conſ. 451. cum ſeq. lib. 1. conſ. 391.
e ¶ *Fortiss*. Dec. Thol. q. 190. Cur. Senior conſ. 27. col. 12. conſ. 39. col. fi. Iaſ. auth. præterea. col. 1. C. vnde vir & vxor. inſtit. de act. §. fuerat. n. 20. Bar. conſ. 161. ſuppoſito. col. 1. conſ. 184. pro faciliori. col. 2. lib. 1 Io. Igne. l. 3. §. verum. nu. 93. ad. Sylla.
f ¶ *Etiam*. Iaſ. conſ. 134. col. 8. lib. 4. Cur. d. conſ. 27.
g ¶ *Non procedat*. Cur. d. conſ. 17. Iaſ. auth. res quæ. col. 5. C. communia de lega. Dec. l. ſi certis annis. col. 2. de pact. vide Nic. Euerar. in loc. le. loco. 39.

AD CONSILIVM VIII.

a ¶ *Quod non* Hoc tenet Bal. in c. cum contingat. in fi. de iureiur. Pau. conſ. 363. Circa bona. nu. 3. lib. 1. Ful. conſ. 197. Amb. de Vign. in tract. iura. & eſt veritas: quia iuramentum contra legem, vel in fraudem legis non valet. idem latè Cor. conſ. 138. col. 3. vbi dicit ita fuiſſe iudicatum. lib 1. conſ. 9. col. 1. lib. 2. conſ. 289. colu. 10. lib. 4. vbi dicit ſe ſemper ita tenuiſſe legendo & conſulendo & licet Cor. hoc limitet in conſ. 206. col. 3. lib. 3. quando tertius recipit donationem nomine filij, ego nec hanc limitationem. veram puto.
b ¶ *Propter*. Alex. infrà, lib. 3. conſ. 20. Ba. conſ. 410. l. 1. Are. conſ. 17. col. 4 conſi 77. col. 3. Alex. l. ſi donatione. col. 5. C. de col. Guid. Pap. Dec. Delph. 145. Anto. Pet. tract. de iureiu. effe. 1. Dec. conſ. 239. in prin. conſ. 683. n. 11. Fran. Rip. repe. l. ſi vnquam. q. 11. C. de reuo. do. & reſponſo. 9. cum ſeq. Iaſ. conſ. 118. colu. 1. lib. 4. Ber. conſ. 7. col. 1. conſi. 39. conſ. 174. lib. 1. conſ. 103. conſ. 197. col. 2. vide Dec. conſ. 631. nu. 5.
c ¶ *Firmetur*. Idem. Cæp. conſi. ciuilium. conſ. 8. nu. 5. Dec. l. pacta quæ contra C. de pact. conſi. 201. Fr. Rip. reſpon. 6. reſpon. 17. ſub tit. de reuo. do. Io. Lup. rep. rub. de do. inter vir. & vxo. fo. 31. Alex. vbique. Bert. conſ. 61 quamuis donatio lib. 3. Ant Pe. tract. iura eff. c. 2. Sed hæc licet communis falſa eſt, & contrarium tenet Bal. d. c. cum contingat. colu. pe. & in conſ. 29. lib. 1 conſi. 398. conſ. 470. lib. 5. Barb. inter. conſ. Cur. Senioris conſ. 66. & eſt veritas.
d ¶ *Dico*. Puto quòd malè conſuluit bonaque donata in legitimam imputanda.

AD CONSILIVM IX.

a ¶ *Certa*. Dic vt dixi ſupra, lib. 1. conſ. 198.
b ¶ *Conſulatiuè*. Suprà, lib. 1. conſ. 44.
c ¶ *Extraneos*. Dicam infrà eo. lib. conſ. 189.
d ¶ *Communi*. Imò de iure communi eſt licitum, vt ibi no. Albe. Bru. conſ. 81. Cæpol. cau. ciuilium conſi. 8 nu. 10 cum ſeq. ſaluo quod non debet fieri traditio domino irrequiſito, vt dixi in conſue. Pariſ. §. 56. in prin.
e ¶ *Priuati*. Imò, quia non proceſſerunt ad realem traditionem per ea quæ dixi in conſue. Pariſ. §. 14. gloſ. 5. nu. 1. cum ſeq.
f ¶ *Conſtat*. Et ibi Pau. Alex. Iaſ.
g ¶ *Illa lex*. Quem etiam limitat Cor. conſ. 84. lib. 2. conſ. 64 lib. 4.

AD CONSILIVM XI.

a ¶ *Renunciari*. Ful. Paul. Ia. d. l. de his Guid. Papæ conſ. 54. conſ. 87. in fin. Soc. conſ. 114 Fel. c. ſi diligenti. col. 7. de foro comp. latè Ang. conſ. 94. cum lib. Alcia. l. pe. gl. ver. antiqui. verſ. tertia cauſa. C. de pac. And. rep. l. ſi vnquam. in prin. nu. 157. C. de reuo. dona.
b ¶ *Ad omnia*. Suprà lib. 1. con. 46. n. 1. ſic generalis ceſſio. infrà. lib. 5. conſ. 68. Pau. conſ. 379. lib. 1. Sed contra generales liberationes. fa. Ancha. conſ. 330. Pau. con. 342. lib. 1. Iaſ. conſ. 209. lib. 2.
c ¶ *Tunc non fit*. Bart. Ia. d. l. emptor. §. Lucius Bar. Pau. Ia. d. l. ſi de certa. Bald. conſ. 184. lib. 4 conſ. 417. libro 5. Iaſ. conſ 98. in fi. lib. 2.
d ¶ *Bar*. An. Iaſ. ibi Rom. con. 155 col. 2. Lanſ. tract. de arb. q. 9. Cor. conſ. 9. in fi. lib. 1. And. Tiraq. re. l. ſi vnquam. in prin. nu. 46. de C. de reuo. do.
e ¶ *Iuramento*. Idem Alc. d. §. duo fratres in 5. q. & ibi Fran. Ripa conſ. 14. n. 71. Ant. Petr. tract. iura trac. 19. Bened. rep. c Ray. verſi ſi abſque lib. mor. 2. num. 133. Dec. conſ. 345. Andr. Tiraq. rep. d. l. ſi vnquam, in prin. n. 140. Fran. d. l. de his. col. pe. ſed contrarium verum eſt vt etiam tenet Ang. conſ.
f ¶ *Aliud*. Soci. conſ. 18. col fi. lib. 2.
g ¶ *Capitali*. Sed cum non eſſet de hoc quæſtio ſed aliter puto quod male conſuluit, niſi apparuerit actum eſſe quod generales liberationum clauſulæ extenderentur ad omnia debita etiam liquida non narrata. & contra Alex hîc facit quæ tradit. infrà eod. libro conſ. 124. num. 5.

AD CONSILIVM XII.

a ¶ *Liberè*. De virtute huius verbi, Ant. Corſe. in repertorio ver. liberè & in ſig. ver. pe. Cur. Senior conſ. 47. col. 1. Corn. conſ. 165. li. 2. Cur. Iunior. conſ. 2. col. 1. tract. feu. par. 2. col. 1. Dec. c. irreprehenſibilis de ap. And. Tira. rep. l. ſi vnquam ver. reuertatur. nu. 3. Alex. infrà eo. lib. conſ. 14. nu. 3.
b ¶ *Compenſandi*. Bart. in auth. de exhi. & tranſmit. reis in fi. Al. 2. par. ſta. q. 56. Alb. in di. incip. Sigiſmundus par. 1. dubij. 6. Cor. conſ. 292. in prin. li conſ. 77. conſ. 1. 0. li. 4. latè Iaſ. auth. præterea. col. 7. §. & ibi Dec. col. 6. C. vnde vir. & 15. Iaſ. in l. huiuſmodi. §. cum pater col. 2. de le. 2. l. 3. §. ex pluribus. col. fin. de ac. poſ. Matt. Affl. Dec. Nea. 44. col. 4. limita prædicta vt per Anc. conſ. 7. Pau. conſ. 35. lib. 2. Corn conſ. 115. lib. 4. Iaſ. conſ. 121. col. 3 lib. 4. Angel. conſ. 360. quædam domina. Et quod non omnino compenſandi Bertr. con. 347. Viſo inſtrumento. lib. 2.
c ¶ *Non refert*. Bar. Lan. Dec. d. l. fi. Bar. l. non amplius. in fi. de lega. 1. Deci conſ. 387.
d ¶ *Strictè*. Albe. 1. ſtatu. q. 138. Alex. ſuprà lib. 1. conſ. 28. in fi.
e ¶ *Iuramento*. Dixi in conſ. Pariſ. §. 61. q. 5.

AD CONSILIVM XIII.

a ¶ *Verum*. Vt tenent Odof. Bal. Ang. d. l. fi. Azo. in ſumma. Bart. Ang. l. pe. de præto. ſtip. & tanquam communem ſequitur. Alex. l. 4. §. ſi ex conuentione. col. 2. ff. de re iud. Ful. conſ. 130. in fi. Dec. conſ. 400. in fi. Bar. conſ. 348. cum iamdudum col. 1. li. 3. Sed hodie ſi opiniones numeres † communis eſt in contrariũ vt ſtatim dicam.
b ¶ *Verius*. Hæc eſt vera opinio Ale. tam legendo vt in l. qui vſum fructum de ver. ob. vbi ita concluditur, quã conſulendo vt hîc & inf. conſ. 72. col. 1. e. li. con 72. col. 3. li. 7 conſ. 171. n. 6. li. 7. hoc adiecto, quod vbi ex manifeſtis coniecturis apparet de animo nouandi ſatis actũ. & ſatis factũ d. l. ſi verũ & eſt veritas. hãc etiã partẽ ſequuntur Imo. Paul. Soc. d. l. qui vſũfructũ. Imo. Pau. C.

Digitized by Google

in l. pen. de præto. ſtip. Soc. conſ. 21. col. 2. lib. 1. conſ. 267. col. 2. lib. 2. conſ. 64. num. 7. conſ. 89. 2. l. 3. Ful. Iaſ. Dec. Alciat in l. ſingularia. ſi cert. pet. & eſt communis.

c ¶ *Omnino*. Ant. Corſe. ſing. ver. omnino. Iaſ. l. preci. colu. 2. C. de impub. Alex. d. l. qui vſumfructum. conſ. 272. n. 3. lib. 7. Ant. Tiraq. in re. l. ſi vnquam ver. veneratur. n. 89 C. de reu. do.

d ¶ *Fulg*. Qui etiam idem ſentit. in d. conſ. 130. licet tunc non fuerit auſus diſcedere ab opin. Bart. eò quod adhuc tempore ſuo communis eſſet.

AD CONSILIVM XIIII.

a ¶ *Niſi*. Deci. c. paſtoralis. col. 8. de excep. conſi. 184. nume. 2.

b ¶ *Liberi*. j. eo. conſ. 12. nu. 1.

c ¶ *Scienti*. s. lib. 1. conſ. 79 ad fi.

d ¶ *Non poteſt*. Fa. quæ dixi in conſu. Par. §. 14. q. 1. §. 30. qu. 29.

AD CONSILIVM XVI.

a *Materiam*. Hoc verum ex capite pœnitentiæ: ſecus ex capite cauſæ non ſequutæ, vt per Alex. d. l. 2. Corn. conſ. 101. conſ. 306. lib. 1. dixi in conſuet. Pariſ. §. 166.

b ¶ *Practica*. Seruatur in toto regno, vt ſufficiat conſtare de pacto ſeriò, ſponte & bona fide facto.

c ¶ *Prohibita*. j. eo. conſil. 168. col. 2. & ti. 4. conſil. 2. col. 1. Io. de Pla. l. priuate. de exc. muner. li. 10. C. Ia. conſ. 6. col. fi. li. 3. conſ. 124. col. 4. li. 4. Matt. Afflic. in conſti Nea. conſt. hac edictali. nu. 9. de temp. alien. ſed d. Ia. conſi. 124. colum. 5. lib. 4. limitat & Hyppo Marſi. in rub. de fideiuſ. q. 28.

AD CONSILIVM XVII.

a ¶ *Senſu*. Dixi in conſu. Pariſi. §. 2. gl. 2. nu. 3. cum ſeq. vide Nicol. Euerat. in locis legal. loco. 4.

b ¶ *Non videtur*. Phil. Fran. c. 1. col. 1. de æta. & qual. ord. in 6. Cor. conſ. 235. lib. 2. Corad. tract. de contra. q. 27. concl. 5.

AD CONSILIVM XVIII.

a ¶ *Non valet*. Ol. conſ. 240. Bal. con. 75. lib. 2. Pau. conſ. 107. lib. 1. Cor. conſ. 48. lib. 3. Soci. conſ. 278. col. pen. lib. 2. Cur. ſenior conſi. 52. col. 2. conſi. 68. nu. 15. Rub. conſ. 39.

b ¶ *Ad tempus*. Alex. Iaſ. l. ſi non ſortem. §. ſi centum. de condi. ind. Inſt. de actio. §. quædam. nu. 4. Dec. Alcia. l. pe C. de pac. l 1. in prin. C. de tranſ. conſi. 265. Ioan. de Monte Ferrato repe. l. nemo poteſt. col. 4. de leg. 1. vt ad vitam. Franc. Bald. trac. præſcri. 4. par. 4. partis princ. q. 13. Steph. Bertran. conſ. 25. vltra. lib. 1. conſi 76. viſo inſtrumento. li. 2. vel dicitur vſque ad centum annos. Alb. d. §. ſi conueniat. Sed tunc ſubintelligitur tempus vitæ. Cor. conſil. 310. lib. 4. Item limita vt valeat pactum perpetuum. quantum ad veſtibulum, clauſtrum vel conclaue commune, aut aliud acceſſorium. Cor. conſ. 13. lib. 4.

c ¶ *Legis*. Bal. l. ea lege. C. de cond. ob. cau. conſ. 248. conſ. 262. lib 1. Rom. conſ. 59. Imo. conſ. 24. Cur. ſenior. conſ. 48. col. 14. conſ. 49. nu. 56. Dec. conſi. 689. col. fin. Iaſ. conſ. 1. col. 4. conſ. 99. in fi. lib. 1. Cur. in trac. feu. par. 2. nu. 54. 65.

d ¶ *Vno loco*. Imò non debet multiplicari nec ſic diuidi per loca, vt tetigi in conſu. Pariſ. §. 10. nu. 25. & latius conſ. §. 122.

AD CONSILIVM XX.

a ¶ *Executiuo*. Pau. conſ. 211. col. 2. lib. 2. Iaſ. d. l. Ceturio. col. 20. 21.

b ¶ *Solu*. Ma. & ibi Alexan. Ia. Deciſ. Tholo. 171.

AD CONSILIVM XXIIII.

a ¶ *Mulieres*. j. eo. nu. 11. s. lib. 1. conſ. 11. nu. 5.

b ¶ *Oldra*. Latè refert Albe. 4. par. ſtatu. q. 78.

c ¶ *Contenta*. Ange. Alex. Iaſ. d. l. ſi quis ex argentariis. Lap. alle. 94. Alex. j. eo. lib. conſ. 53 69. Gemi. con. 112. Cal. conſ. 25. ſub ti. de teſ. Corne. conſ. 113. col. 2. lib. 1. Hippoli. Marſil. no. 1. conſi. DLXVIIJ. DLXXXIIIJ. in pract. in prin. nu. 3. & verſ. diligenter, nu. 83. in repe. rub. de proba. fol. 5. fol. 38. Fel. in rub. de proba. Iaſ. conſ. 58. col. 2. lib. 1. Tho. Gramma. conſ. 1. col. pen. limita. s. lib. 1. conſ. 64. nu. 5.

d ¶ *Cortina*. j. lib. 3. conſ. 99.

e ¶ *Excuſabuntur*. Infrà lib. 3. conſ. 1. co 4. Ro. conſ. DVJ. Ange. in tract. malefic. verſic. Thema adul. Hyppo. Marſi. no. 22. Gerar. nota. 55.

f ¶ *Supplet*. Suprà lib. 1 conſ. 5. nu. 7.

g ¶ *Extrahi*. Arg. loquitur, quia contrarium tenet Alex. d. l. plerunque col. 2. & ibi Bal. Roma. Iaſ.

h ¶ *Extra*. Ang. tractat. malefi. verſi. in platea. col. 4. Alex. infrà libr. 6. conſi. 196. col. 2. Soci. conſi. 55. in ti. lib. 1.

i ¶ *Alieno*. Bal. conſ. 72. quidam ſubditus, lib. 1. ſecundum veterem, quod eſt conſ. 209. ſecundum nouam impreſſionem. & in addi. Spe. de comp. iud. adi. c. cùm olim. in fi. de do. & cont. Et in tract. ſtatu. ver. capere. Præpo. in c. ſi iudex, de pace tenen. & eius vio. in vſib. feu. Pau. conſi. 315. li. 2. Iacob. in trac. de operis in 6. Maria. tract. de cita. arti. 18. nu. 11. Hippo. Marſi. no. 225. & in l. fi. col. 1. & ibi Iaſ. de iur. om iu. Io. Igne. l. in prin. nu. 78. ff. ad Syllania.

k ¶ *Capere*. j. lib. 6. conſ. 216.

l ¶ *Statuiſſent*. Anc. conſi. 219. Cur. ſenior, conſi. 9. col 4. conſ. 4. col. 44. Cur. iun. conſ. 19. col. fin. Roma. conſi. 105. Iaſ. in l. more. col. 4. de iuriſdi. om. iu. l. Barbatius, col. 2. de offi. præto. conſ. 140. col. 7. lib. 1. Dec. conſ. 64. Gerar. no 7. Hippol. Marſi. l. ſi quis viduam, col. 3. de quæſtio. l. ſed ſciendum. nu. 7. ad legem Pompe. de paric. Andreas Tira. rep. l. ſi vnquam. in prin. nu. 55. C. de re. do. j. lib 4. conſ. 53. nu 7. conſ. 54. in 6. limitat Iaſ. conſi. 42. in fi. conſi. 171. lib. 3.

m *Innocentiam*. s lib. 1. conſ. 5. nu. 8.

n ¶ §. fi. & ibi Ang. Roma. conſ. 431. Fa gl. in c. cum olim. ver. fratrum, de priuileg. Matthæ. Affl. Deciſi. Neap. 40. nu. 10. adde. inf. lib. 4. conſi. 112. in fin.

o ¶ *Concordent*. Infrà eo. lib. con. 47.

p ¶ *Expreſſa*. Cæpo. conſi. crimi. conſi. 74. col. pen.

AD CONSILIVM XXVI.

a ¶ *Legitima*. Sup. lib. 1. conſi. 45. in fi.

b ¶ *Donationis*. Alex. l. ſi diuortio. col. fi. de ver. ob. ſuprà li. 1. conſ. 45. nu. 6.

c ¶ *Species*. In hoc puto Alex. malè & ſophiſticè loqui contra mentem ſtatuti, dixi in conſue. Par. §. 156.

AD CONSILIVM XXVII.

a ¶ *Conſuetus*. Infrà conſi. 89. col. fin. lib. 3. Panor. Feli. Deci. Fran. Rip. c. cumana, in fi. de conſti. Bald. conſ. 414. lib. 4. Guid. Pap. conſi. 193. in fin. Cor. conſ. 225. in fi. lib. 3. Cur. ſeni. conſi. 5. Soc. conſ. 94. lib. 1. Fel. cap. ex literis, col. 6. de fide inſtru. Iaſo. l. 3. col. 7. C. de iure emphyt. l. certi condictio. §. ſi nummos, col. 4. ſi cer. pet. rep. l. admonendi, col. 59. de iureiu. l. vt liberis. col. 2. & 3 C. de colla. Deci. conſ 449. col. pen. conſ. 539. limita, vt dicam in conſ. ſequenti, & fuſius in conſu. Pari. §. 166.

b ¶ *In alium*. Infrà eo. lib. conſi. 134 col. 3. Alex. l. 2. §. ſi quis ſimpliciter. col. fi. de verb. oblig. Bal. l. preſbyteri. C. de epiſcopis & cler. c. 1. ſi de inueſtit. inter do. & vaſall. ori. lis in vſib. feu. doct. in l. ſi ex falſis, C. de tranſa. Hip. Marſil. not. 76.

Digitized by Google

AD CONSILIVM XXVIII.

a ¶ *Non poteſt.* Generaliter dico, quod illud vulgatum de apponendis vel ſubintelligendis clauſulis conſuetis,de quo in præcedenti conſ. debet intelligi de his, quæ reſpiciunt executionem, vel clariorem elucidationem duntaxat: non autem de illis, quæ diſpoſitionem vel nouum effectum, qui aliàs non veniret, inducunt. vnde licet alicubi mos regionis ſit, vt in locationibus conductores periculum ſterilitatis recipiant: tamen ſi illud non fuerit expreſſum, non ſubintelligitur, nec notarius apponere poteſt, niſi de hoc etiam fuerit rogatus, vt eſt caſus, vbi hoc decidit Ang. in l. licet col. 1. C. de loca. ſic notarius rogatus de fideiuſſione, non poteſt apponere clauſulas renunciationum epiſtolæ vel diſcuſſionis, licet hoc ſit ſolitum, niſi de hoc rogatus ſit, Bal. in rub. col. fi. C. de his quæ in frau. credi. Sic procurator conſtitutus ad fideiubenbendum non poteſt remittere exceptionem ordinis,niſi habeant in mandato, vt vult Bar. rectè inſpiciendo in l. ſi fraudatur. ff. quæ in fraud. credi. licet Panor. quem ſequitur Iaſ. l. vt liberis. col. 3. C. de colla. in c. 1. nu. 28. vt lit. non conteſtata, alleget Bar. in contrarium & malè, ad quid hanc normam multa corrigenda ſunt, quæ ſine delectu gl. numerat Iaſ. in d. l. vt liberis, & aliis in locis in præcedenti conſ. adductis. Et ita ſ. 15. annos obtinui per Arreſtum pro do. Ioan. Sanguin, qui promiſerat ſoluere, ſi principalis non ſolueret in termino, & in protocollo non erat clauſula, renuncians beneficio diſcuſſionis: ſed poſtea notarius in extenſo eam adiecerat, deinde pignoratio bonorum d. Io. ſine diſcuſſione confirmata per ſententiam præſidis: ſed me poſtulante per Arreſtum ſenatus reuocata: fateor tamen, quid in iſtis conſuetis, quæ nouum effectum inducunt, ſufficit notarium eſſe de illis rogatum in genere, vt ſentit Bald. in d. rub. C. de reuocan. his quæ in frau. credi. Adde Hyp. Marſil. ſin. 115.

b ¶ *Ex empto.* Idem Bal. in l. 1. C. de reſcin. vendi. quem refert & ſequitur Paulus in d. §. ex vendito. Pau. & Ale. in l. ab emptione. ff. de pac. Pe. de Ferra in libel. in cauſa venditio. gl. pe. Guid. Pap. deciſ. Delphi. 509. Cor. conſil. 343. col. 2. lib. 1. conſilio. 53 lib. 2. facit Iaſ. l. vbi autem. §. fi. ff. de ver. oblig. & dixi in conſue. Pari. §. 7. nu. 28. & in l. corruptionem. C. de vſuf. & ita ſimpliciter tenendum; licet Alex. ſ. li. 1. conſi. 27. col. 2. aliter diſtinguat, & licet contrarium voluerint Matheſila. in ſingu. 171. Ange. Are. Inſtit. de emp. & ven. in fi. prin. Cor. conſi. 297. litera, & lib. 3. Iaſ. d. l. ab emptione, nu. 13. & in l. apud Iulianum. §. Titius, col. 2. de leg. 1. Fran. Pur. l. certi condictio. nu. 77. cum ſeq. ſi cer. pet. Alcia. in l. debitori. C. de pact.

c ¶ *Dictio, &c.* Adde Soci. conſi. 93. li. 1. no. in l. Gallus. §. idem credendum, de lib. & poſth. pleuè dixi in conſu. Pariſ. §. 1. 6.

d ¶ *In ſpecie.* Suprà lib. 1. conſi. 77.

AD CONSILIVM XXX.

a ¶ *Bar.* Idem contra Dy. tenet Ray. & alberi. in rubr. ff. de vulg. & pup. q. 16. ſubſt. breuilo. Bal. in l. iam hoc iure, in fi. de vulg. & pup. Imo. Pau. Alex. d. §. qui diſcretas. Bal. in l. in teſtamento. q. 5. & ibi Ang. Sali. Roma. Alex. & omnes. C. de teſta. mili.

b ¶ *Pupillus.* Suprà lib. 1. conſi. 49.

c ¶ *Communi.* Infr. eo. lib. 1. conſi. 49.

AD CONSILIVM XXXII.

a ¶ *Acceſſorium.* Tex. & gl c. 2. de preca glo. c. ſignificantibus. in fin. de off. dele. Cyn. l. 1. Cyn. l. 1. C. ſi quid in frau. pat. Fabia. de mon. Faui. trac. emp. & vendi. per. 8. prin. verſ. 6. effectus. Bertha. tract. gabella. 3. per. 8. par. col. 12. And. Iſer. c. de proh. feudi ali. per lotha. col. 3. in vſibus feu. Socin. l. 1. col. 1. ff. de fid. inſtru. Iaſ. l. 1. §. ſi quis ita, in fi. l. impoſſibilibus. l. ſi ita ſtipulatus. §. Chriſogonus. col. 14. de ver. ob. l. 1. §. ſi vir vxori. de acqui. poſ. conſ. 82. col. 3. lib. 5. Hyp. Mar. in rub. de fideiuſ. q. l.

b ¶ *Iuramentum.* Imo, vt ſuprà dixi conſ. 4. nu. 10. lib. 1

c ¶ *Pœna.* Infr. lib. 5. conſ. 66. l. qui Romæ. §. duo fratres, de verb. ob. Phil. Fran. c. 1. §. fin. de elec. in 6. facit infr. conſi. 115. col. fi. lib. 4. Hyp. Marſil. in parte. nu. 2. ff de quæſtio.

d ¶ *Cecidit.* Vide no. ſuprà lib. 1. conſi. 85.

AD CONSILIVM XXXIII.

a ¶ *Liquidiſſima.* Bal. l Titius. in fi. ff. de lib. & poſt. Iaſ. l. admonendi. in lect. col. 22. in repeti. colu. 94. de iureiur. l. vna, col. 2. C. de his, quæ pœ. no. Deci. ſubri. de proba. col. pe. conſi. 432. num. 1. conſi. 521. conſi. 531. col. 1.

AD CONSILIVM XXXIV.

a ¶ *Fideiuſſor.* Anto. Neguſa, par. 2. memb. 4. nu. 47.

b ¶ *Tantum promiſit.* Si hoc eſſet verum, Alex. malè conſuluiſſet. Eſt ergo præſupponendum, quòd obli. fideiuſſoris referatur ad finem ſocietatis, & ad totum contractum: ſecus ſi tantum promiſit ſoluere in fine dictorum ſex annorum: quia tunc obl. eſſet limitata.

c ¶ *Dilatio.* Tex. l aliquando. in fin. ad velleia. l qui fundum. §. ſi tu ex parte. & ibi alexand. not. 1. ad leg. Fal. Paul. l. ſi in ſi. C. qui admit. ad bon. conſi. 103. libro 1. Bal. conſil. 301. libro 4. Anchara. conſi. 394.

d ¶ *Veriſimile.* Imò non eſt veriſimile, ne in plus & durius obligetur fideiuſſor.

AD CONSILIVM XXXVI.

a ¶ *Numerationis.* Vt placet.

b ¶ *Non poſſet.* Idem latè Panor. d. c. cum contingat. Cœpol. de ſimu. contract præſump. 7. in fi. ſequitur Ale. in l. nemo poteſt, col. 5. de leg. 1. l. Seius Augetius, col. fi. ad leg. Falci. vbi poſt Sali. in l. fi. C. de non num. pecu. limitat, niſi iam eſſet detecta ſimulatio. Sed ego puto, quod etiam parte inuita indiſtinctè allegari & detegi poſſit, & ita ſentit Bal. in rep. l. 1. col. 35. ff. de iureiur. Fel. in c. debitores, ad fi. de iureiur. Io. de Monteferrato in repu. d. l. nemo poteſt. col. 19.

AD CONSILIVM XXXVII.

a ¶ *Reproducatur.* Matheſil. ſing. 40. Dec. c. 1. de proba. conſ. 35. Iaſ. Alcia. in rubr. C. de eden. Hypp. Marſi. ſing. 170.

b ¶ *Bonorum.* Dic, quod non, vt tenent Dy. Bar. Alex. &* omnes d. §. eleganter. Io. Fab. & omnes in l. fi. C. qui bo. cede. poſ. §. fin. inſti. de act. Vide dec. Tho. 61. & dixi in conſu. Pariſ. 10. 146.

c ¶ *Loci.* No. omnes in l. 2. ff de eo, quod cer. loc. Sozi. c. dilecti filii, in fi. de foro comp. Pa. Fely. c. 1. de ſponſa.

d ¶ *Conſuetudinem.* Infrà li. 5. conſ. 9. latè Deci. d. l. ſemper in ſtipulationibus nu. 12. Matth. Affl. de Neap. 226. dixi in conſue. Pariſien. §. 22. num. 86.
e ¶ *Et ideo.* Idem Io. Fab. l. vnica, C ſi plu. vna ſen. ſed eſt falſum, vt tenent Ant. Imo. Alex. d. l. Paulus. 2. & benè.
f ¶ § quod autem, & ibi Alex. Ia.
g ¶ *Pigner.* Ant. Neguſ. tra. pig. par. 1. nu. 6. Alex. l. diuortio §. interdum, ff. ſolu. mat.
h ¶ *Idoneus.* Idem Ia. d. §. interdum Hyp. Mar. in ru. de fideiu. num. 180. cum ſeq. Alcia. l. ſatiſdationis, de verb. ſig. ſed contrarium tenet Alex. d. §. interdum col. 2. quòd eſt verius.
i ¶ *Manifeſta.* Hypp. Marſi. in rub. de prob. char. 1. Iaſ. l. 1. col. 5. de oper. no. nunc Dec. c. licet cauſam. col. 7. de prob. conſ. 536. col. 1. conſ. 682. Alcia. tract. præſum. regu. 3. præſump. 13. num. 8.
k ¶ *Statutum.* Idem Ioan. Fab. l. 1. & ibi Iaſ. parte 2. col. 13. C. de ſumm. Trin. Alb. parte 1. ſtatu quæſt. 32. Aret. conſ. 11. Iaſ. libr. quandiu in fi. C. qui admit. ad bon. Hypp. Marſi. rep. l. fi. num. 131. numer. 179. de iuriſdict. omn. iudic.
l ¶ *Fallit.* Infra eo. conſ. 91. col. 2. vbi contradixi.
m ¶ *Firmata.* Suprà lib. 1. conſ. 27. num. 8.
n ¶ *Pau.* Conſ. 13. lib. 2. ſed non puto vera, ſicut nec reliqua id genus, vt ſæpe dixi.
o ¶ *...um.* Infrà lib. 7. conſ. 62. col. fi.
p ¶ *Aſſertioni.* Suprà lib. 1. conſ. 47. num. 4.
q ¶ *Promiſſæ.* Inf. eo. conſ. 119 n. 18. & l. 3. conſ. 34. in fi. Pau. conſ. 16. col. fi. lib. 1. Philip. Fran. c. 1. §. fi. col. 1. de elec. in 6. Lanc. Dec. l. eum quem temerè in prin. ff. de iudic. Fran. Cor. fin. 119. Iaſ. in l. qui Romæ §. duo fratres, de ver. ob. & conſ. 134. in fi. lib. 4. Hypp. Mar. no. 107. & no. 237. & in l. patre n. 25. ff. de qu. ſed verius puto hanc pactionem ſecundum naturam actus & ius commune intelligendam, vt in ſimili dixi infr. lib. 4. conſ. 34. in fin.

AD CONSILIVM XXXVIII.

a ¶ *Nar.* Conſ. 124. adde 3. eo. conſ. 4. num. 8 plenè dixi in conſue. Pariſi. §. 105. vide Pau. conſ. 41. conſ. 360. lib. 1. Cur. Seni. conſ. 53. Matth. Affl. dec. Neap. 209. An. Tira. in conſ. Picta. tit. terr §. 30. num. 4.
b ¶ *Pactum.* Plenè dixi in conſu. Pariſi. §. 12. qu. 10. num. 49.

AD CONSILIVM XXXIX.

a ¶ *Hæredi.* Dicendum vt tetigi ſuprà eò. conſ. 40. & ſuprà lib. 1. conſ. 110. in fine.

AD CONSILIVM XL.

a ¶ *Communio.* Iaſ. conſ. 185. col. 2. lib. 1.

AD CONSILIVM XLXIII.

a ¶ *Legitima.* Bened. rep. c. Raynutius verſi. reliquit, num. 31. de teſta.
b ¶ *Obſeruatur.* Infrà eo. conſ. 142. col. 5. Bal. conſ. 49... lib. 1. conſ. 377. lib. 3. Dec. conſ. 236. col. 3. conſ. 480. col. pe. ſed veritas iuris ciuilis eſt, quod legitima tantum, vt Old. conſ. 204. Bal. l. filium quem C. fa. erc. Alex. infrà eo. conſ. 142. n. 14. & l. 3. conſ. 105. Iaſ. l cohæredi. §. 1. col. 2. de vulg. & pupil. ſed vſus prædictus equidem eſt, & vbique inualuit.

AD CONSILIVM XLIV.

a ¶ *Periuro.* Suprà eod. conſ. 27. num. 3. limita vt in conſil. ſeq.

AD CONSILIVM XLV.

a ¶ *Conſuetudo.* Adde, quomodo probetur. Dec. latè conſ. 115. & conſ. 402. in fi. latè Roch. Cur. rep. c. fi. q. 6. de conſu. infrà eo. conſ. 131. numer. 6. conſ. 136. num. 18.
b ¶ *Non vſu.* Dixi in conſu. Pariſ. §. 1. gl. 4. num. 11.
c ¶ *Subſtantia.* Hoc eſt de articulis, ſuper quibus producitur in teſtem: ſecus, ſi in his quæ ſunt extra illos articulos, licet ſint de appendiciis & acceſſoriis non neceſſariis, vt quid eſt conſanguineus, affinis &c. vt decidit. Ia. But. in l. Lucius §. quæro, & ibi Ange. ff de his, qui not. infa. Ang. conſ. 194. viſis, Sp. ti. de teſte. §. 1. verſic. item quòd addit de ſuo. Alb. Malet. de teſtib. par. 1. ca. 2. ad fi. Are. conſ. 60. ad fi. quia in his, quæ ſunt extra articulos, vel aliàs impertinentia, non loquitur tanquam teſtis iuratus. Adde Barba. cap. teſtimonium co. 36. de iureiur. Fel. cap. fraternitatis, de hære. Iaſ. l. 1. co. 10. ff. de off. eius cui man. eſt iuriſ. l. ſi quis nec cauſam col. 3. ſi cert. pet. l. 2. col. 5. C. de bo. poſ. ſecundum tab. Dec. c. licet cauſam colum. 12. de prob. Hypp. Marſi. ſin. 76. l. 1. num. 30. ad l. Cor. de ſica.
d ¶ *Quid eſt.* Sed ex iſto ſolo non repellitur. Bal. repe. l. de quibus, col. fi. de leg.
e ¶ *Aliud ſcire.* Hoc non obeſt, vt dixi.

AD CONSILIVM XLVI.

a ¶ *Redeundo.* Angl. l. Papinianus §. ſi quis mortis ff. de inoffic. teſta. Phi. Fran. c. cum non deceat. in prin. de elec. in 6. Lud. Goza. conſ. 26. num. 25.
b ¶ *Conuentionibus.* Infrà eo. conſ. 129. Cur. ſenior conſ. 54. n. 12. Iaſ. l. pecuniam col. 1. de reb. credit. l. 1. de offi. eius, cui manda. Matt. Affl. dec. Neap. 292.
c ¶ *Redeuntibus.* Scilicet cum mercibus cauſa vendendi & negotiandi alibi.

AD CONSILIVM XLVII.

a ¶ *Supplet.* Suprà libr. 1. conſ. 5. num. 7.
b ¶ *Quocunque.* Idem Iaſ. l. hac conſultiſ col. 1. C. de teſta. benè facit Cor. conſ. 7. col. 1. lib. 4. vide no. eo. conſ. 153. num. 9.
c ¶ *Principali.* Suprà l. 1. conſ. 5. n. 10. & infr. eo. lib. conſ. 122. & conſ. 105. col. fi. lib. 4. conſ. 149. colum. 2. libr. 5. Ioan. Ana. conſ. 76. Imo. conſ. 101. col. 2. Dec. conſ. 163. conſ. 312. col. 2. ca. licet cauſam, col. 5. de proba. Cor. conſ. 149. lib. 2. Iaſ. l. quæ extrinſecus, de verb. obl. conſ. 31. in fin. conſ. 42. col. 3. lib. 1. Curtius tracta. de teſtam. conclu. 6. lib. 11. vnde malè conſuluit Alex. infra lib. 3. conſ. 33.
d ¶ *Formalia.* Conſ. 149. lib. 2. vide Hyp. Marſi. no. 618. conſ. 5. num. 55. Dec. lib. ea eſt natura num. 5. de re iud.
e ¶ *Et doc.* Suprà lib. 1. conſ. 12. num. 6.
f ¶ *Ignoranter.* Hæc vera, vt dixi ſuprà lib. 1. conſ. 41. num. 6.
g ¶ *Excludi.* Secus quatenus ex teſtamento vocatur ſuprà lib. 1. conſ. 131. vide do. And. Tiraq. in conſ. picta §. 1. gl. 8. num. 13.
h ¶ *Ang.* conſil. 300. punctus conſil. 359. præſuppoſito.

i ¶ Pau.

Digitized by Google

i ¶ *Pau.* Conſ. 196. in puncto. lib. 1.

AD CONSILIVM XLIX.

a ¶ *Implere.* Suprà lib 1. conſ. 119.
b ¶ *Adimpleuiſſet.* Phi. Fran. c. cupientes §. quod ſi per viginti col. 1. de ele. in 6. Fely. cap. ex tranſmiſſa col. 1. de præſc. Iaſ d. §. quod diximus l. properandum §. pe. C. de iud. Dec. c. ex ratione col. 12. de appe. con. ſi. 454. num. 6. Bal. de præſc. par. 2. par. 6. ptin. num. 6. Fran. Rip. tract. de pen. le. fo. 4.

AD CONSILIVM L.

a ¶ *Diffinitiua.* Phi. c. cum appellationibus, col. 2. de ap,e. lib. 6. Vldalri. Zaſi. in rub. ff. de re iudi. in fi.

AD CONSILIVM LI.

a ¶ *Præiudicio.* De hac clauſ. inf. lib 5. conſ. 187. cum ſeq. Soci. conſ. 95. l. 4. Cor. conſ. 3. conſ. 34. l. 1. con. 113. lib. 2. Cur. ſenior conſ. 18. col. 3. cum duobus conſ. ſeq. conſ. 73. conſ. 7. cum ſeq. Deci. conſ. 676. num. 6. conſ. 610. conſ. 698. Iaſ. conſ. 202. lib. 2. conſ. 110. in fi. conſ. 156. col. 3. lib. 4. pulchrè Cæpola cau. ciui. conſ. vlt. Luc. de Sardi. tra. legiti. col. 57.
b ¶ *Collateralibus.* Imò etiam de iſtis ſecundum ea, quæ dixi in conſu. Pari. §. 121.

AD CONSILIVM LII.

a ¶ *Non obſtante.* Vel aliàs licitè Alex. l. quod de bonis §. 1 ff. ad le. Fal. Ant. Corſe. in ſingu. ver. moleſtia. Iaſ. l. ſtipulatio iſta §. 1. col 3. de ver. obl. Fely. c. cauſam quæ, chas. pen. de reſcri. Bertrand. conſi. 11. col. 1. libr. 1.
b ¶ *Iudicialiter.* Item inf. eo. conſ. 151. in fin. & lib. 6. conſ. 195. colum. fina.

AD CONSILIVM LIII.

a ¶ *Coniectura.* Suprà eo. conſi. 24.

AD CONSILIVM LIV.

a ¶ *Viuos.* Suprà lib. 1. conſ. 47. num. 4.
b ¶ *Aliter.* Et melius vt dixi in conſu. Par. §. 6. gl. 6. num. 2.. & §. 101.
c ¶ *Ceſſionario.* Hæc eſt* communis, ſed dicendum, vt ſcripſi in conſu. Pari. §. 74.

AD CONSILIVM LV.

a ¶ *Incertus.* Hæc communis, * vt per Alex. in d. lib. Seius Saturninus. Fran. Cur. fin. 111. ſed dicendum, vt ſcripſi in conſu. Pari. §. 91. vbi pulchram qu. contra communem decidi.
b ¶ *Legitimam.* Dec. Tol. 437. Alcia. tract. præſum. reg. 1. præſump. 8. Alex. ſup. lib. 1. conſi. 75. num. 2.
c ¶ *Voluntas.* Gl. fi. & doc. in l. pe. ff. de cond. cau. da. Soe. l. vtrum §. 2. in fi. de reb. dub.

AD CONSILIVM LVI.

a ¶ *Aliter.* Et ſic verbum, & hæredibus, non ſtat ſimpliciter, vt ſuprà libr. 1. conſil. 120. ſed reſtriptum ad legitimos & naturales.
b ¶ *Teſtis.* Sup. lib. 2. conſ. 133. num. 4. Pau. conſ. 168. lib. 2 Alex. l. legata inutiliter in fi. ff. de leg. 1. Benedic. rep. c. Raynutius verſi. alteroche num. 9.
c ¶ *Recordari.* Bal. l. 1. col. fi. C. de confe. & in reb. de contro. inueſti. col. 2. Bald. Alex. l. de tutela C. de in integ. reſti. d. §. ſi quis ſtipulatus Gemi. Phi. c. fi. col. 2. de iureiu. in 6.
d ¶ *Credere.* Niſi reddat bonam cauſam ſuprà conſil. 109. num. 4. lib. 1.

AD CONSILIVM LVII.

a ¶ *Vxori.* Alex. l. cogi. §. hi qui ad Treb. Soci. l. qui hæredi. de re dub. Gerar. ſin. 14. Ia. l. non dubium col. 10 C. de legi. l. captatorias col. 2. C. de teſt. mil. lib. 2. de fideicom.
b ¶ *Guardiani.* Idem Cur. ſenior conſ. 68. in fi [illegible] non placet iſtis fratricellis, vt Ang. cla. verſi. executor, in fi. & contrarium teneri poſſet per text. d. cle. exui. ver. veruntamen, vt vult Bal. auth. ingreſſi. col. fi. C. de ſacroſ. eccl.

AD CONSILIVM LVIII.

a ¶ *Perempta.* Dec. Tho. 179. Matth. Affl. dec. Neap. 168. Dec. 180.

AD CONSILIVM LIX.

a ¶ *Perſonarum.* Bart. l. fin. in fi. ff. pro ſuo. Dec. c. ex parte 2. col. 4. c. prudentia §. 6. col. 1 de offi. deleg. Iaſ. l. ait prætor. 2. in fi de iureiur. in rub. C. qui admit. & ibi Dec. col. 9. Dec. l. 2. col. 15. C. de edi. diui. Had. Gerard. ſing. 23. Hyppol Marſ. l. ſi quis ne quæſtio. num 8. de quæſt.
b ¶ *Loco loci.* Deciſ. To. 191. Philip. Fran. in dat. libr. 6. Bal. conſ. 55. annot. libr. 2. Pau. conſ. 420. libr. 2. Cor. conſ. 216. libr. 4. gloſ. prag. de ſublat. cle lit. verſi. eccleſia. Bonif. de Vitali in proc. cle. fin. Bert. conſ. 230. quoniam eſſet, lib. 2.
c ¶ *Cancellatum.* Si reperitur cancellatum penes ipſum eundem notarium, quia ſemel traditum non probat debitum eſſe, ſed fuiſſe: quia præſumitur ſolutio, videtur ſatisfactio. Bal. d. l. Labeo. in fi. in rubr. col. 7. verſ. iuxta hæc quæro, C. de fid. inſtrum.

AD CONSILIVM LX.

a ¶ *Niſi dominus.* Vt dixi in conſu. Pariſ. §. 8. gloſ 2. num. 39.
b ¶ *Emphyteuticis.* Idem in his eadem ratione dico, niſi accedat conſenſus domini directi, vel niſi eſſent hæreditariæ in quoſcunque alienabiles.
c ¶ *Naturales.* Infr. lib. 5 conſ. 174. nu. 5. Old. conſ. 146. conſ. 195. Albert. parte 1. ſtatu. quæſtio. 49. Bal. conſ. 406 lib. 1. in addit. Spec. de ſucceſſ. ab inteſtat. Ludou. de Sar. tract. legit. col 9. Dec. conſ. 433. Anch. conſ. 186. Bertran. conſ. 6 lib. 1. conſ. 135. quia ſcienti. lib. 2. conſ. 31. viſo conſultationis, libr. 3 Alcia. de præſump. reg. 2. præſump. 5.
d ¶ *Coniunctorum.* Andr. Tiraq. in conſue. Pic. titu. retra. §. 1. lib. 8. num. 5.
e ¶ *Statuto.* Latè infrà lib. 7. conſ. 144.
f ¶ *Ordinarie.* Alex. Iaſ. l. quanquam. C. de teſtam. mil. Lanc. Dec. lib. ſi mihi & tibi §. in legatis col. 3. de leg. 3. Cur. ſenior conſ. 65. col. 8. Dec. l. in teſtamento col. 5. C. de teſt. mil. l. more col. 4. ff. de iuriſ. om.

Ind. c. quoniam Abbas, col. 6. de offi. dele. c. cum inter. col. 2. de exc. c 1 col. 2. de app. conſ. 77. Ant. Cor. de poteſt reg. quæſt. 6. Hippol. Marſil. ſing. 84. in l. de vnoquoque num. 24. de re iud. Cor. conſ. 167. col. pen. lib. 2. Iaſ. conſ 1. col. 9. cum ſequent. lib. 1. Bertr. conſ. 86. col. 2. conſ. 227. col. 1. cum ſequent. lib. 4. Alc. de præſump. reg. 3. præſump. 36.

g ¶ *Mentio.* Infr. eod. conſi. 195. adde in ſimili Capo. cauſ. ciuil. conſi. vlt.

AD CONSILIVM LXI.

a ¶ *Locis.* Infr. eo. conſi. 179. num. 6.

b ¶ *Scientia.* ĩ. lib. 1. conſi. 4. num. 9. Iaſo. l. ſi dari, de verb. ob. Sed vide Ia. conſi. 150 col. 3. lib. 4.

c ¶ *Non potere.* Tranſeat de facto poſſeſſionis, quod eſt ſatis expreſſum. Sed de facto certi tituli contrà puto, vt dixi in conſu. Pari. tit. 4.

d ¶ *Poſſum.* Contrà puto, aliàs l. paſſim fraudaretur.

e ¶ *Nocere.* Alex. l. ſæpe col. 52. de re iudi. l. 2. gl. fi. C de eden. Cur. ſenior conſ. 72. col. 1. Iaſ. l. ſed & ſi poſſeſſori in fi. de iureiur.

f ¶ *Ancha.* Vbi malè conſuluit, dixi in l. eos, C. de vſur.

g ¶ *Cambio.* Conrad. trac. contract. quæſt. 98. cum ſequ. Clara. verſi. vſura 1. §. 52. Guido. Pap. de contract. illici. num. 21. column. 8 Iaſ. l. 1. lec 2. num. 39. de ſum. Trini.

AD CONSILIVM LXII.

a ¶ *Bald.* L. poſtquàm liti. col. 2. C. de pac. l. cum virum. C. de exc. trac. ſtat. ver. allegatio. Fel. c. cum veniſſent. col. 1. de iudi. Iaſon conſi. 26. in fi. conſ. 35. libr. 1.

AD CONSILIVM LXIII.

a ¶ *Saly.* Sequitur ibi Iaſ. num. 51.

b ¶ *Hodie.* Imò in tranſuerſalibus non eſt aucta. Bal. d. l. fratres, col. 2. Iaſ. & * communiter do. in d. auth. nouiſſima licet Ioan. Fa. ibi idem quod Ray.

c ¶ *Bal.* Conſi. 378. quædam ſunt res conſ. 69. factum lib. 5. conſ. 276. verba ſtatutorum lib. 3. ĩ. lib. 1. conſi. 42. num. 2.

AD CONSILIVM LXIV.

a ¶ *Contrariari.* Et placet: quia non ſubauditur taxatiua, licet contrarium velit (& malè) Alcia. lib. 1. §. ſi ſtipulanti, num 25. de ver. obl. quod limito, niſi teſtes deponerent de facto proprio, item non probant; vbi debent deponere de toto facto, vt in teſtamento nuncupatiuo, Bal. l. cum antiquitas col. fi. C. de teſta. adde de hac materia Anto. de But. conſ. 52. Corn. conſi. 213. lib. 1. Matth. Affli. deci. neapo. 72. Dec. conſi. 240.

b ¶ §. *Si plures.* Hos tex. nouiter declaraui in conſuet. Pari. 33. glo. 3. num. 11. cum ſeq.

c ¶ *Probarunt.* Alexand. & alij l. 1. §. ſi ſtipulandi columm. final. de verb. obliga.

AD CONSILIVM LXV.

a ¶ *Spe.* ĩ. Lib. 1. conſil. 70. num. 2. Cur. ſenior conſil. 55. col. 8. Alexan. de præſum. reg. 3. præſumpt. 33. num. 19.

b ¶ *Laicum.* Sed hoc friuolum eſt.

AD CONSILIVM LXVI.

a ¶ *Aug.* Et malè, vt dixi ſuprà libr. 1. conſil. 38. numer. 4.

b ¶ *Filius.* ĩ. lib. 1. conſil. 105. col. 2.

c ¶ *Prælegata.* Iaſon conſil. fin. lib 4.

AD CONSILIVM LXVII.

a ¶ *Exigibilem.* Imò iudex non debet tantam pœnam adiudicare, vt nouè dixi in leg. vnica 4. quæſt. princ. C. de ſenten. quæ pro eo, quod inter. in nouis intellectis meis.

b ¶ *Valet.* ĩ. conſ. 47. num. 4. lib. 1.

AD CONSILIVM LXVIII.

a ¶ *Nequeant.* Old. qu. 169. Calde. de cenſi. conſil. 6. Andr. Iſer. cap. 1. quæ ſint regalia, colum. 20. in vſi. feu. Car. cle. fin. de iur. pa. Phil. Franc. cap. 1. de immu. eccl. in 6. Ro. conſ. 161. Ant. Corſ. de poteſta. re. qu. 28. Guid. Papa conſil 217. & dec. Delphi. 5. deci. 324. Paul. conſil. 8 conſil. 319. conſil. 386. lib. 1. Decius conſil. 38. Bertrand. conſ. 4. ex themate in princip. conſ. 160. proponitur, libr. 1. conſ. 246. & Sic. col. 1. lib. 2. Ang. de Mota rep. §. ſi quis tutelam l. hæres abſens, num. 111. de iud.

b ¶ *Homines* ĩ. libr. 1. conſ 7.

c ¶ *Italia.* ĩ. lib. 1. conſ. 101. num. 4.

d ¶ *Idonei.* Bal. conſ. 31. lib. 2. Cor. conſ. 207. libr. 4. Hypo. Marſil. l. 1. §. ſeruus municipium de quæſtion. Gerar. ſin. 24. Thom. Gram. conſ. 21.

e ¶ *Apulia.* Quæ habetur in conſ 106 lib. 5. ſecundum veterem, & in conſ. 439. lib. 3. ſecundum nouam impreſſionem, & in fin. lect. lib. 8.

f ¶ *Io. And.* Idem Pau. Fel. d c. auditis. Pau. d. c. dilectus deciſ. Tho. 325. Alb. Bru. conſ. 20. col. 4.

AD CONSILIVM LXIX.

a ¶ *Coniecturas.* ĩ. eo. conſil. 14. conſil. 51.

b ¶ *Conſocium.* Adde Deci. conſil. 234. Hyppo. Marſi. no. 209. nota 395. Thom. Gramm. conſ. 21. conſ. 38. conſ. 66. conſ. 69. cum ſeq. Alex. ĩ. lib. 3. conſ. 39.

AD CONSILIVM LXX.

a ¶ *Reddite.* Quod conſil. habes ĩ. eod. lib. conſ. 177. quod debebat prius hic legi & poni.

b ¶ *Prorogandi.* Non poteſt prorogare ad longius tempus primò, nec niſi ſemel, & ſi dictum ſit, quod pluries, & an poterit niſi bis, Bald. conſ. 101. nobilis, cum gloſſ. ſeq. quod eſt conſ. 219. lib. 1. & conſ. 101. lib. 3. in noua impreſſione. Lanfran. tra. de arbit. verſi. prorogatio. Bald. c. Quintauallis col pe. de iureiu. c. fi. col. fi. de conſue. Hypp. Marſi. ſin. 52.

c ¶ *Nullum.* Latè Bened. rep. d. cap. Raynutius, verſ. in teſtamento relinquens. 1. Iaſ. d. Auth. nouiſſima n. 7. Alexan. l. nam quod §. non omnis ad Treb.

d ¶ *Rogati.* Iaſ. d. l. hac conſultiſſima in princ. co. 1. ſufficit tamen quomodocunque appareat. Cor. conſi. 7. col. 1. lib. 4.

e ¶ *Pius.* In quib. hoc non requiritur, Io. An. in addi. Spec. de inſtr. edit. §. nunc verò, Bened. repet. cap. Raynutius per ver. teſtamentum 2. num. 48. licet Ro. conſ. 306. poſt Lap. allega. 30. contrarium velit.

Digitized by Google

AD CONSILIVM LXXI.

a ¶ *Iudei.* J. lib. 6. conſ. 6.

AD CONSILIVM LXXII.

a ¶ *Expreſſè.* 3. eo. conſ. 13. num. 6.
b ¶ *Communis.* Et benè, vt dixi dicto conſil. 11. licet Alexand. in l. quarta §. ſi ex conuentione putauerit in contrarium eſſe communem.
c ¶ *Commendato* Et quod ſtatim poteſt agere, Hypp. Marſi. ſub. de fideiuſſo. num. 293. Sed non eſt verum, nec practicatur, vt dixi in conſu. Pariſ. §. 167.

AD CONSILIVM LXXVI.

a ¶ *Cy.* Deci. Tholo. 494. Alex. J.
b ¶ *Titulum.* Bal. l. data opera in fi. C. qui accuſa. non poſſ. Anch. conſ. 61. in fi. Alex. d. §. nihil commune, & ibi Socin. col. 3. n. 9. Cur. ſenior. conſ. 76. col. 4. per omnes in c. licet cauſam de prob. Dec. conſ. 302.
c ¶ *Territorium.* Dixi in conſu. Pariſi. §. 46. q. 1.
d ¶ *Recentior.* 3. 1. conſ. 110. n. 1. J. lib. 5. conſ. 85.

AD CONSILIVM LXXVII.

a ¶ *Moderni.* S. Panor. ſynchronos id eſt contemporaneus.
b ¶ *Deſtitu.* Bal. l. generaliter, col. 1. C. de epi. & cle. l. pen. ff. de iuſtitia & iure conſ. 332. lib. 2 Trac. ſtat. ver. bannitus, num 8. Roma. conſ. 42. conſ. 11. in fi. Gemi. conſ. 24. colum. 3. conſ. 95. col. 1. Pau. conſ. 99. in prin. lib. 1. Felin. c. paſtoralis, col. 3. de excep. Hyppo. Marſi. ſing. 10.
c ¶ *Euidenter.* Roma. ſin. 287.
d ¶ *Fallit.* Infra lib. 4. conſ. 63. num. 81.

AD CONSILIVM LXXVIII.

a ¶ *Pro via.* Ro. conſ. 3. Cor. conſ. 98. lib. 4. Deci. conſ. 348. Bert. conſ. 253. Viſa conſulta. lib. 3.

AD CONSILIVM LXXX.

a ¶ *Victum.* 3. libr. 1. conſ. 51. num. 4. Alex. Iaſ. l. ſi cer. pet. Aret. c. cum cauſam 1. col. 5. de teſtib. Cur. ſenior conſ. 41.
b ¶ *Poſitiones.* Suprà lib. 1. conſ. 47. num. 16.

AD CONSILIVM LXXXII.

a ¶ *Extraneo.* Alex. d. l. verbis ciuilibus, col. 4. Ang. Are. inſti. de vulg. & pup. §. extraneo. Bened. repe. c. Raynu. verſ. abſque libr. more 2. conſ. 13. cum ſequ. Bertran. conſ. 202. viſis duobus col. fi. l. 1. Guid. Pap. conſ. 202. in fi. conſ. 203. col. 2. Iaſ. conſ. 22. lib. 4.
b ¶ *Ipſo iure.* Hanc vbique tenet Alex. tam legendo, vt l. 1. § ſed quoties ad Treb. quàm conſulendo vt ſuprà eo. lib. conſ. 4. num. 16. conſ. 57. in fi. infrà lib. 3. conſ. 23. in fi. Idem Pau. conſ. 152. num. 3. lib. 2. Iaſ. conſ. 214. col. fi. lib. 1. & eſt veritas.
c ¶ *Apprehenſa.* Quam limitationem tenet Raph. Cu. l. Pomponius. §. quæſitum ff. de acq. poſſ. Imol. conſ. 16. Iaſ. l. ſi ſororem. C. de iure deli. con. 147. col. 5. 9. lib. 1. conſ. 154. l. 4. Ant. Rub. conſ. 121. Sed eſt falſa, vt tenet Benedi. Repe. d. c. Raynut. verſ. mortuo itàque teſtatore 2. num. 72.
d ¶ *Fideicommiſſarius.* Hanc 2. limitationem tenet Rub. d. conſ. 121. num. 3. & omnes, & eſt veriſſima, & licet Benedictus vbi ſuprà num. 74. allegat quædam Arreſta Tholoſana in contrarium, tamen dicendum quod in illis erant alia facta, & aliæ probationes vt plenius dixi in conſ. Pariſ. §. 132.
e ¶ *Moram.* Idem Deci. l. contractus num. 11. de reg. iu. Iaſ. conſ. 147. col. 8. lib. 1. conſ. 6. col. 9. conſ. 85. col. fi. l. 3. late Ant. Neguſa. tract. pig. par. 2. membr. 2. num. 3. cum ſeq.
f ¶ *Viri.* Fran. Are. conſ. 31. Cur. Seni. conſ. 13. Dec. conſ. 217. col. fi. Neguſa in Syl. nup. fol. 68. Franc. Cre. ſin. 6. Ant. de Pra. ver. 1. lib. 4. conſ. 133. n. 2. Alci. tra. præſump. reg. 1. præſum. 26. amplia etiam dum eſt vidua intra annum luctus, Alb. d. l. 3. Ang. conſil. 137. diſſoluto verbum, conſ. 280. num. 14. lib. 2. fallit reſpectu tertij. Alex. infrà lib. 7. conſ. 110 num. 2. fallit in mercatrice, Fran. Rip de reuo. dona. reſp. 4.

AD CONSILIVM LXXXIII.

a ¶ *Quòd non.* Sed valet pactum, quia non eſt de quota hæreditaria, ſed de certis rebus, idem Io. An. in addi. Spe. de inſtr. edi. §. porrò col. vlt. Ant. conſ. 179. viſis Ioan. Camp. tract. doct. par. vlt. q. 79. Cur. Iun. conſ. 1. col. 10. Dec. l. licet. C. de pact. l. pactum quod dotali. col. 1. C. de coll. Iaſ. l. ſtipulatio hoc modo. ff. de verb. obl. conſ. 211. conſ. 133. l. 2. conſ. 5. conſ. 17. conſ. 60. l. 3. conſ. 173. col. 4. lib. 4. Alb. Bru. conſ. 5. col. 4. conſ. 9. col. fi. conſ. 10. col. 5. Ber. conſ. 4. viſis in 2. dub. conſ. 78. lib. 3. Steph. Aufr. in addi. ad deci. Thol. 452.
b ¶ *Recuperandæ.* Imò quia eſt vera poſſeſſio vt dixi in conſu. Pariſi. §. 132.
c ¶ *Abſurdum.* Suprà conſ. præcedenti infrà eo. libr. conſ. 164. col. fi.
d ¶ *Donatio.* Dic vt no. infrà lib. 3. conſ. 21.
e ¶ *Dy.* In d. c. quod ſemel in fi. loquitur obiter & incidenter, ſed in conſ. 7. quæſtio talis eſt, maturius tenet talem donationem non valere & benè, nec contrarium vnquam voluit Old. in conſ. 114. quia ibi non loquitur de donatione facta in pœnam, ſed de conditione ſimpliciter & per ſe facta.

AD CONSILIVM LXXXVI.

a ¶ *Conſequentiam.* Infrà eo. conſ. 156. Fel. c. cum exhibita in prin. de iud. Iac. tract. feu. verſi. & dicti vaſalli pro. dic. reb. feu. col. 11. Curtius trac. feu. par. 7. qu. 9. Iaſ. l. decem. col. 8. de verbo obli. l. ſi quis nec cauſam col. 7. de reb. cre. l. filius f. §. diu. lec. 1. col. 6. de leg. 1. Hypp. d. l. de vnoquoque limita vt Alex. lib. ſepe. col. 8. de re iudi. Iaſ. conſ. 114. in fi. lib. 1.
b ¶ *Curatoris.* Bertran. conſi. 48. ex proceſſu. col. 4. & 5. lib. 1. Alex. infrà lib. 7. conſ. 147. num. 9. Iaſ. Pau. Alexand. d. l. is cui bonis.
c ¶ *Prædlleg.* Vbi Alex. & omnes aliud tenent in prodigo.
d ¶ *Singularis.* Infrà lib. 2. conſ. 147. nu. 10.
e ¶ *Furore.* Suprà lib. 1. conſ. 141. num. 4.

AD CONSILIVM LXXXVIII.

a ¶ *Vt vendantur.* Luc. pe. l. 4. C. de iur. fiſc. lib. 10. Phi. Fran. in rub. de teſt. Pan. conſ. 27. lib. 2. Fely. c. in noſtra col. 24. de proba. Are. in l. apud Iulianum. §. conſtat col. 3. & Iaſ. col. 3. ff. de le. 1. Rap. Cu. conſ. 69. viſo teſtam. Dec. conſ. 559. Bertran. conſ. 152. punctus col. 1. lib. 3. conſ. 161. regula, conſ. 174. ex progreſſu. lib. 2. conſ. 12. lib. 3. And. Tiraq. in conſuet. dicto tit. terra. §. 1. gl. 4. ſed quod ſint prorſus incapaces tenet Fol. conſ. 104. Titius condidit teſtamentum. Corn. conſ. 107. lib. 4. Gemin. conſ. 40.
b ¶ *Auth. 1 greſſi.* Quæ non ſeruatur in hoc regno, nec fit dedicatio tacita, vt dixi in conſue. Pariſ. §. 132.

AD CONSILIVM LXXXIX.

a ¶ *Non adita*. Niſi intra annum iuris deliberandi vt not. in l. emancipata. C. qui admit. ſed cum hodie vbique ferè per conſuetudines vel ſtatuta poſſeſſio ipſo facto in hæredes continuetur, indiſtinctè fit tranſmiſſio etiam ab ignorantibus, vt dixi in conſu. Pariſ. §. 132.

b ¶ *Alias*. Idem Alex. Cor. Iaſ. col. fi. d. l. licet Cor. con. 70. litera. g. lib. 4. Bald. conſil. 12. lib. 3. Paul. l. quamdiu. 2. ff. de acq. hære. Iaſ. l. vnica. C. quan. non pen. par. conſi. 84. col. 10. lib. 1. Lud. Gozadi. conſi. 156. Sed quicquid dicant, verior eſt contraria opi. Saly. & Ful. quæ etiam communiter obſeruatur: vt dixi in conſu. Pariſ. §. 130.

c ¶ *Reſtitutionem*. C. lib. 1. conſi. 71.

d ¶ *Radicatum* ſ. eo. conſi. 169. nu. 14. Deci. l. 1. col. 1. C. de inſti. & ſubſti. Iaſ. l. reprehendenda. C. e. l. fi. §. in computatione. col. 2. C. de iure delib. l. fi. col. 3. C. de codi. l. non amplius. §. 1. de le. 1. l. 3. §. labeo. de acqui. poſ. rep. l. quominus. col. 8. de Flu. conſi. 86. col. 2. lib. 1. Lance. deci. l. 1. glo. in ver. nam & reip. ſolu. mat. limita cum lucrum accedit ad eum à quo proceſſit. gl. ſi ita ſtipulatio & ibi Bar. & Ia. de verb. ob.

e ¶ *Innaeverit*. Fac. pro his quæ dixi. ſ. eo. lib. conſi. 36. nu. 3.

AD CONSILIVM XC.

a ¶ *Saperet*. Incepta dubitatio per ea quæ dixi ſuprà libro 1. ad conſil. 59. nu. 6.

AD CONSILIVM XCI.

a ¶ *Conſilio*. Quod pulchrum. conſi. 369. libr. 1. incip. caſus talis eſt. quidam dominus Lo. in nouiter impreſſis.

b ¶ *Gl.* latè Ant. Cor. in reperto. ver. gl. & vltra eum Cur. ſenior con. 42. nu. 16. Pau. conſi. 268. col. fi. lib. 1. Iaſ. l. vt vim. in fi. de iuſti. & iure. Dec. c. 1. col. 8. de poſt. præla. Barba. infrà lib. 4. ſuo conſ. 55. nu. 10.

c ¶ *Proportio*. Idem. Pau. ibi & in l. quam Tuberonis. §. ſunt quidem. ff. de pecu. & in conſi. 116. lib. 2. Rom. conſi. 409. Cæp. cau. ciui. conſi. 12. col. 4. Fely. ca. ſicut. col. 14. de re iud. Fran. Barb. de reſcr. 1. par. 3. par. prin. q. 10. nu. 44. Iaſ. conſi. 128. col. 2. lib. 1. conſ. 172. col. 3. lib. 4. Albe. Bru. conſ. 66. col. fi. Alex. infrà lib. 5. conſi. 25. col. 4.

AD CONSILIVM XCIV.

a ¶ *Maiori*. Bal. conſi. 406. lib. 1. Deci. Tho. 380. Cur. ſenior conſi. 82. col. 6. Dec. c. quia nos. no. 2. de appel. Alex. inf. eo. conſi. 112. nu. 5. infrà lib. 4. conſi. 20. num. 9.

AD CONSILIVM XCV.

a ¶ *Ceſſionarij*. Idem Bal. trac. ſtatu. ver. capere. nu. 1. 2. Hippol. Marſil. ſingu. 26 & in l. ſi quis ne. q. 1. nu. 11. de quæſtio. licet videantur aliter velle Paul. conſi. 91. col. 2. lib. 1. Ro. conſ. 38. conſi. 142. adde Alexan in l. 1. in fi. ſi cer. pe. l. ſi ſic. in fi. prin. de leg. 1. hodie ceſſat hæc difficultas propter clauſulas quæ in inſtrumentis apponuntur, vt dixi in conſu. Pariſ. §. 171.

AD CONSILIVM XCVII.

a ¶ *Patruelis*. Alex. hoc conſi. refert & comprobat. l. ſi dotali. ff. ſo. mat. idem. infrà eo. lib. conſi. 204. col. 3. Cur. ſenior conſi. 9. col. 3. Iaſ. conſi. 205. col. 6, lib. 2. fa. Soc. conſi. 25. lib. 3.

b ¶ *Conſuluiſſe*. Bal. conſ. 328. cum in cauſa. col. fi. lib. 3.

c ¶ *Remotior*. Hæc deciſio cum his quæ in nu. ſequenti vbi eſt fortior ratio. debet reiici nec has hìc adduxit Alex. niſi arguendo, quia ſerio & per ſe examinando contra tenet infrà conſ. 36. co. 2. & latius conſ. 89. lib. 6.

d ¶ *Ipſum*. Vt in conſ. 12. ſtatuto ciui. caſtelli. lib. 3.

AD CONSILIVM XCVIII.

a ¶ *Publiciana*. Suprà eo. conſ. 4. nu. 9.

b ¶ *Hæredum*. Hic modus loquendi impropriùs & valde captioſus: non enim debet ſubintelligi quod ſint hæredes inſtituti vel directò ſubſtituti, ſed merè fideicommiſſarij in dubio, vt dixi ſuprà li. 1. conſi. 45. & infra lib. 3. conſ. 12.

AD CONSILIVM XCIX.

a ¶ *Habendam*. Infrà lib. 5. conſi. 77. nu. 3. Ant. Bu. conſ. 7. Pet. Vbal. de duo. fra. par. 3. q. 2. & parte 6. q. 15. Cor. conſ. 152. in fi. conſ. 199. 1. lib. 3. conſ. 58. litera. f. conſ. q. 199. lib. 4. Iaſ. conſ. 5. lib. 1. Alex. infrà eo. lib. conſ. 133. num. 1.

AD CONSILIVM CI.

a ¶ *Alienata*. Infrà eod. conſ. 190. col. 1.

AD CONSILIVM CIII.

a ¶ *Abbati*. Infrà lib. 5. conſilio. 120. colum. 2.

AD CONSILIVM CIV.

a ¶ *Dixiſſet*. Coram ſeptem teſtibus, tunc enim aliud de iure non requiritur, & ſequitur Gu. Pap. An. rub. conſi. 41. & verum puto indiſtinctè licet non fiat fauore liberorum. & vt ſeq. Alex. infrà lib. 3. conſi. 50. col. 1. licet Alex. in d. §. regula. & in d. l. ſancimus. & vtrobique Ia. & alij * crebrius ſequuntur Bart. vt dixi in conſu. Pariſ. §. 96.

AD CONSILIVM CV.

a ¶ *Originalis*. Infrà li. 7. conſ. 175. Bal. conſ. 12. li. 2. conſ. 409. lib. 3. Pau. conſ. 371. in fi. 1. col. lib. 1. conſ. 420. libro 2. Roma. conſ. 177. Cæpol. cau. ciui. conſ. 23. Cor. conſ. 28. col. 1. lib. 2. Iaſ. conſ. 62. col. 1. lib. 1. Bert. conſil. 39. data varietate. conſi. 321. ſi inter protocolum. lib. 3.

b ¶ *Sufficit*. Fa. Sozi. conſi. 94. col. fi. lib. 1.

c ¶ *Conſuetae*. Suprà conſi. 27. dicendum vt dixi ſuprà eo conſi. 28.

AD CONSILIVM CVI.

a ¶ *Cardinali*. Carde. conſ. 2. de offi. lega. Ægidi. Bellamer.

Digitized by Google

la mer. deci. tholo. q. 463. Cor. conſ. 115. in fi. l. 1. Ro. conſ. 387. gl. prag. de ſubli. cle. tit. ver. quibuſcunque. Iaſ. l. nec is. in prin. col. 2. de acq. hær. latè conſi. 108. li. 1. Ale. trac. præſum. reg. 1. præſump. 48. nu. 3.

AD CONSILIVM CVIII.

a ¶ *Priuati.* C. ex l. 1. de ſer. ruſt. prædiorum. c. 4. q. 3. princ. & de hac materia Iaſ. conſi. 150. lib. 1. in rep. l. quominus de flu.

AD CONSILIVM CIX.

a ¶ *Præferendam.* Imo puto filiam Auriſpæ ad dimidiam quæ fuiſſet matris ſuæ, admittendam. Quæ autem in contrarium hîc adducit Alex. procedunt ſecundum communes iuris regulas. Sed in præſenti cauſa alia ratio, & ipſa mihi peculiaris legalis æquitas eas reformat, & locum exceptioni facit ex multis ſimul concurrentibus. primò quia relictum filio debet fieri caducum illo prædecedente ſi relinquat filios legitimos. ſatis enim conſtat legatum eſſe factum contemplatione filiationis quæ repræſentatur: imo remanet in nepote, qui naturali ciuiliſque ratione ipſo iure ſubintrat locum parentis, & in eo par eſt affectio teſtatoris, & maximè quando legatur ſecundo genitis vel filiabus à potiori commodo ſucceſſionis excluſis in locum vel compenſationem legitimæ, vel portionis hæreditariæ. Sed quia hæc eſt mea noua & ſingularis opinio, quàm latè probaui in nouis intelle. nolo ex hoc ſolo conuellere ſententiam Alex. in conſulendo & iudicando. Secundò ergo quia hic non legauit vni ſoli filiæ, ſed duab. & æqualiter, & conſtat vel ex verbis quod voluit eas eſſe æquales in legato, & etiam earum filios. quos etiam (hic enim fœmininum in themate concipit maſculinum) honorauit & ſubſtituit. Sed ſi contingeret alteram filiam cum ſuis filiis totum habere excluſis filiis alterius eo prætextu quòd præmortua eſſet, ſequeretur inæqualitas: quia filij alterius fraudarentur in totum legato, quod eſt manifeſtè contra æquitatem & mentem teſtatricis. Scio quòd ſophiſtes hinc poteſt elabi dicendo quod filij ſuperſtitis fuerunt in pari periculo ſi caſu conuerſo mater eorum prædeceſſiſſet. ¶ Sed hæc euaſio non eſt aliud quàm reciprocatio inconuenientis contra præfatam mentem & æquitatem, cui ſophiſtiſtica illa antiſtrophe cedere debet. Tertiò nedum filiæ ſunt inuicem pariter ſubſtitutæ, nedum per fideicommiſſum, ſed etiam expreſſim vulgariter, & ſic ex omni capite vulgaris. Sed etiam filii vtriuſque pariter excludunt ſubſtitutum eiſque præferuntur, non ſolùm ex capite fideicommiſſi, ſed etiam in omnem caſum vulgaris: idque ex diſpoſitione expreſſa teſtatricis, ergo habeo mentem apertam in verbis teſtamenti fundatam, quòd ſiue altera filiarum capere non poſſit, putà præmortua, ſiue ſuperuiuat & capere poſſit ſed repudiat, nihilominus voluit teſtatrix quod filii eiuſdem filiæ alteram filiam & eius filios in illa dimidia ſuæ matri legata excludant, idque in omnes caſus & euentus. Quartò: quia nedum vna filia alteri ſine filiis decedenti ſubſtituit, ſed etiam eius filiis, & ſic expreſſim ponuntur in diſpoſitione & ſubſtituuntur vulgariter & per fideicommiſſum. Sed quando filii nedum ponuntur in conditione, ſed etiam alia notabilis coniectura concurrit, cenſentur inuitati, vt crebrius tradunt doc. Sed hîc nedum vna ſed plures coniecturæ, & præſertim illa fortiſſima quod in eodem orationis contextu ſunt ſubſtituti & poſiti in diſpoſitione. Quintò, quia maior ratio & æquitas ſuadet quod neptis intelligatur vulgariter ſubſtituta matri ſuæ, quàm vulgariter ſubſtituatur extraneæ vel materteræ, cui tamen expreſsè vulgariter & per fideicommiſſum ſubſtituitur: ergo multò fortius intelligitur matri propriæ ſubſtitui ſaltem vulgariter in hoc caſu non præuiſo ſed inopinato teſtatrici, quem ſi præuidiſſet veriſimiliter ſubſtituiſſet. faciunt nota. in l. iam hoc iure. de vulg. & pup. & quæ no. Alex. infrà eod. lib. conſil. 121. nu. 13. & conſil. 130. ſatis tamen cauiſſe cenſetur, ex quo cauit in eo in quo erat minus debitum & minor ratio. Sextò: quia apparet quod teſtatrix hac ſubſtituendi forma nihil aliud voluit neq; intendit quam æqualiter cauere & prouidere nedum filiabus ſuis ſed nepotibus ex eis. Atque peſſimè & inæqualiter eſſet eis conſultum ſi filii non intelligerentur tacitè vocati in locum matris ad eius portionem. & ſic ex eo quod contingeret matrem præmori, pauperes orphani (qui magis indigebant ſubſidio) etiam legato materno fraudarentur: alii autem cum matre totum haberent. porrò ſi auia expreſsè vocauit nepotes in locum materteræ eorum; multò fortius cenſetur tacitè eos vocaſſe in locum matris eorum vt dixi. Septimò etiam ſecundum opinionem Alex. filia Auriſpæ habitura eſt totum ſi poſtea contingat Albinam ſine filiis decedere: ergo fortius interim deberet retinere partem matris ſuæ in qua etiam expreſſo teſtatricis iudicio prælata eſt Albinæ & eius filiis. Octauò finge Albinam prædeceſſiſſe ſine filiis retento reliquo themate, certum eſt quod hæc neptis habet dimidiam legati contingentem Albinam ex capite vulgaris: cur ergo non multò fortius habebit reliquam dimidiam quæ ſpectaſſet ad portionem matris ſuæ? dicis quia non eſt ſubſtituta matri licet ſit ſubſtituta materteræ: ergo quidem fateor non eſſe propriè neptem ſubſtitutam matri: ſed dico quòd teſtator poteſt facere legatum tranſmiſſibile ad hæredem legatarii. & quod ad hoc ſufficiunt coniecturæ quæ hîc ſunt euidentiſſimæ eo ipſo quod apparet teſtatricem voluiſſe cauere nedum filiabus: ſed etiam poſteritati earum etiam expreſsè ſubſtituendo nedum filias adinuicem, ſed etiam neptes materteris, & ſic multò fortius voluit legatum a matre præmoriente in filios tranſmitti. nec negari poteſt quin ſi interrogata fuiſſet, & ſic inquantum opus eſt habendum pro expreſſione, pium, & iuſtum pro liberis conſilium ſit eluſorium, ex quibus etiam infero quod ſi vtramque filiam relictis filiis prædecedere contigerit, filii earum legatum in ſtirpes iure tacitæ huius tranſmiſſionis obtinere debent non obſtantibus adductis per Alex. in hoc caſu: cæterum vbi ceſſant hæ coniecturæ maximè in legatis factis extraneis obtinentibus vt plenius in regiſtris meis.

AD CONSILIVM CXI.

a ¶ *Vſufructu.* ĩ. eo. conſi. 161.

AD CONSILIVM CXII.

a ¶ *Cancellatus.* ĩ. eo. conſi. 124. Hypp. Marſil. in pract. §. ſi aggredior. col. 1.

AD CONSILIVM CXIII.

a ¶ *Adulterauit.* Idem Ro. conſi. 183. conſi. 258. Cor. conſi. 42. libr. 2. ſed contrarium tenet, & melius Ioan. Fab. l. denunciamus. C. de his, qui ad eccle. confug. Aret. in l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus. de ver. obli. Aug. de Arimi. in addi. ad Auguſt. de Male.

ver. *che me hai adulter.* col. 27. puto etiam Alex. hic peſſimè conſuluiſſe.

AD CONSILIVM CXV.

a ¶ *Ab inteſtato.* Quia Alex. in hac controuerſiſſima qu. ſæpius conſuluit, & in ſuis lecturis contra morem ſuum variauit: placet quam breuius & clarius fieri poterit totius rei ſummam excuſam tradere. Quatuor fuerunt opiniones. Prima quod ſtatutum deferens ſucceſſionem ad agnatos, vel ad Eccleſiam, aut certas quaſcunque perſonas ſi quis inteſtatus deceſſerit, non habet locum in ſucceſſione impuberis furioſi, vel alterius qui non habet teſtam. factionem actiuam: quam ſententiam fundant in lib. 1. in prin. ff. de ſuis & legi. hæredi. vbi dicitur, quod hi propriè non dicuntur inteſtati, quam tenuit Pet. de Bella Pert. vt refert Bart. in d. lib. 1. Alber. par. 1. ſta. qu. 44. Bal. cap. 1. in princip. col. 2. ver. modo quæro. de ſucceſſio. feud. in vſib. feu. & in fortioribus terminis paſſim in conſiliis vt ſtatim dicam. Imo. in l. Centurio. colum. 10. de vulg. & pup. & plures alij quos refert Deci. in libr. generaliter in princip. C. de inſti. & ſubſt. in conſil. 457. & conſil. 567. conſil. 618. & vltra Deci. nouiſſimè & latiſſimè Lud. Gozadi. conſil. 35. Secunda opinio contraria quòd imo habeat locum etiam ad excluſionem matris, vt tenuit Bart. in d. lib. 1. & in conſil. 137. Rom. lib. in teſtamento, C. de teſta. mili & conſi. 4. conſi. 32. Pau. in lib. 2. C. de impub. & ali. ſubſt. in conſil. 48. libr. 1. Anch. conſil. 178. in quam etiam inclinant Fran. Zaba conſil. 111. Soci. conſil. 35. per totum lib. 3. conſil. 21. col. 2. lib. 4. plures alij quos refert Deci. in d. conſi. & in d. l. generaliter, vbi etiam hanc Bar. ſententiam ſequitur, & in d. conſil. 563. licet in aliis conſiliis variet, & vltra allegatos per. De. idem cum Bar. tenet Ang. Are. relata & reiecta opinione Imol. præceptoris ſui in tract. de teſt. ver. nolens inteſt. decedere col. 13. idem tenet Iaſ. in l. poteſt num. 7. de vul. & pup. conſ. 130. col. 2. lib. 1. conſil. 196. colum. 6. libr. 2. Euerar. in locis lega. lib. 7. ab opi. vulg. col. 9. Lancelo. Pol. in tract. pup. ſubſt. qu. 4. Alcia. l. inteſtatus ad fi. de ver. ſig. & eſt crebrior & firmior ſententia. Tertia opinio diſtinguit, an ſtatutum dicat ſi quis inteſtatus deceſſerit an de bonis inteſtati: an verò loquatur de eo. vel de bonis eius qui deceſſit ab inteſtato, vt priori caſu ceſſet ſtatutum, in pupillo, furioſo vel ſimili qui non dicitur propriè inteſtatus. Secundo caſu locus ſit ſtatuto, etiam ad excluſionem matris, quia propriè dicitur deceſſiſſe ab inteſtato, vel ſine teſtamento: quam diſtinctionem mediatus eſt Signo. homed. conſil. 6. Titius in fatali. conſil. 101. infans ſecuti ſunt Salyc. in l. cum antiquioribus §. fi. & ibi Fulg. C. de iure delib. Fulgo. conſil. 48. Quidam P. condidit teſtamentum col. 2. latiſſimè Alexan. in d. l. generaliter in princ. vbi Cor. in fi. videtur ſequi. Idem Alex. conſil. 1,8. col. 1. in libr. 6. conſil. 1,5. col. 2. conſil. 111. col. 1. libr. 7. Quarta opinio, quòd indiſtinctè ſiue ſtatutum loquatur per nomen inteſtatus, ſiue per aduerbium ab inteſtato, non habet locum in pupillo, furioſo, & ſimili, quam tenet Alexan. hic variando ab his quæ dixit in d. l. generaliter & alibi idem tenet Alexand. infrà libr. 6. conſil. 79. puto & lib. 7. conſil. 168. colum. 3. & nouiſſimè omnium latiſſimè Lud. Gozadi. conſi. 35. & Deci. in præfatis conſiliis hanc ſententiam reprobando dicit eſſe indubitatum, quòd ſtatutum habet locum etiam in pupillo ad excluſionem matris quando loquitur per verbum ab inteſtato, tamen vbique Bald. in conſiliis etiam in ſtatuto loquente ſi quis deceſſerit ab inteſtato, ſemper tenet matrem non excludi à ſucceſſione pup. vt Bal. in conſilio 232. impuberi libro ſecundo conſil. 141. quæritur an pupillus lib. 3. in nouis, quod eſt conſil. 342. in veteri impreſſione Brixiæ in conſil. 61. de iure communi. libr. 4. in nouis quod eſt conſil. 58. libr. 2. in antiquis, vni ratio redditur differentiæ pupilli & adulti, nam pupillus non poteſt prouidere matri, quæ neceſſariò in omnem euentum excluderetur: ſed adultus poteſt ei prouidere teſtando, vnde ſi non teſtetur videtur tacitè diſponere ſecundum iura loci, quam rationem ſibi adſcripſerunt primum Alex. in d. l. generaliter, & in ſuis conſi. deinde Dec. in d. l. generaliter, & in ſuis conſiliis. Et hæc 4. opi. in effectu recidit cum prima: quia Pet. & ſequaces nunquam aduerterunt ad illam verbalem diſtinctionem: & etiam Bal. in d. conſiliis non facit vim in ver. ab inteſtato. Sed præſupponit idem eſſe ſiue ſtatutum loquatur de bonis inteſtati ſiue de bonis decedentis ab inteſtato, & ratio ſua quæ eſt multum apparens pariter vtroque caſu militat prorſus: igitur reiicienda illa tertia opin. prout pulchrè refellitur per Zaba. d. conſil. 111. & Soci. in d. conſiliis: quia ſtatuta non cenſentur impoſita verbis cum reſpiciant effectus & non contentionem verborum. Cæterùm ſecundam opi. veram puto, quia prima non fundatur niſi in d. l. 1. malè intellecta, vt ſtatim dicam: & in quadam duritie & ratione quam præcipuè tangit Bald. Prima verò in toto iure de hoc loquente fundatur vbi ſemper dicuntur inteſtati etiam qui teſtati non potuiſſent: inſti. de hæred. quæ ab inteſtato. in prin. & nominatim in pup. text. in l. fi. ver. ſi verò maritus ff. qui pe. tuto. vel cur. præter id quod ſatis apertè in verbis mentéque ſtatuentium fundatur. Non obſt. ratio Bal. & quod videtur durum matrem excludi: quia fateor ſed non concludit hæc ratio quia ſtatutum eò non reſpicit, ſed fundatur in alia iuſta ratione quæ eſt vt bona redeant vnde proceſſerunt: quæ non habet locum ſiue contingat matrem ſiue auiam vel materteram, vel aliam excludi: vnde dato quod ſit aliqua durities quando contingit matrem excludi, non ſequitur quin locus ſit ſtatuto, quid ſufficit eſſe iuſtum in genere ſuo, ſiue in generibus ſingulorum, licet durum videatur in quodam ſingulari generum: vt per Bal. & alios in l. non dubium. C. de legib. nec debet pupillus reſpectu eiuſdem ſtatuti quandoque inteſtatus, vt circa matrem, quandoque alterius qualitatis cenſeri, minus obſtat d. l. 1. quia non dicit quod participium inteſtatus importat priuationem factionis actiuæ teſtamenti, quid etiam verum non eſt: quia ſimplicem negationem teſtamenti importat, vt patet ex vera grammatica, & reliquo toto iure. & rectè tradit Poli. d. qu. 4. Alcia. in d. l. inteſtatus. Poli. autem exponit verba non propriè d. l. 1. id eſt, ſuperfluè. Ego verò puto exponenda, non propriè i. non appropriatè ſeu non ſpecialiter nec peculiariter, quia verbum inteſtatus non tantum intra pupillaria decedenti, ſed etiam adulto, & generaliter cuicunque perſonæ, ſiue ſine teſtamento, vel cum teſtamento ſed inualido decedenti competit d. l. inteſtatus. Specialiter ergo & appropriatè ſeu peculiariter dicetur pupillus & ſimilis perſona, inteſtabilis, non tamen ideo minus dicitur inteſtatus, vt probat d. l. 1. quia teſtabilis & inteſtatus non differunt, niſi ſicut ſpecies & genus: ergo pupillus tam propriè dicitur inteſtatus quam propriè ſpecies in genere includitur.

b ¶ *De Imo.* Non reperio illud conſ. inter conſil. impreſſa.

c ¶ *An.* Sed idem Ang. conſil. 153. ſtatuto communis Bur. vbi plenius examinat contrarium tenet indiſtinctè vt ſuprà firmauimus.

d ¶ *Auo ſcilicet paterno.* Sicut inf. in lib. 6. conſil. 76. per eadem verba tranſcripta conſuluit pro matre contra fratrem conſanguineum in ſimili caſu & ſtatuto.

AD CONSILIVM CXVI.

a ¶ *Relegationis*. Contrarium ſemper mihi viſum eſt verba d. l. 1. incluſiuè accipienda, quæ eſt propriè ſermonis ratio, quod etiam natura rei exigit: quid ſit pœna corporalis: nec rectè poteſt de huiuſmodi cauſis cognoſci, niſi in præſentem quum ſint teſtimonia, & indicia coram exploranda, & ita obſeruatur. Quod autem putat Rota deciſ. 201. licet in cauſa ſub tit. de procu. in nouis hoc non procedere, poſtquam reus eſt captus, & carceratus, falſum, & ineptum eſt: quod enim iura volunt in his reum dicere cauſam in vinculis non eſt propter vincula, ſed pro cognitione cauſæ, & executione ſententiæ: vt dicere cauſam per ipſum, & in eum ſententia exequi poſſit, fateor, quòd geſta cum procuratore, valent in præiudicium rei, vt notat Roman. conſil. 215. ſed non tenetur iudex admittere, ſed tanquam in contumacem procedere, vt quotidie obſeruatur.

b ¶ *Relegato*. Suprà conſ. 26. lib. 1. Cur. Senior conſ. 59. col. 10. Et quòd non perdat, niſi iura municipalia, non autem beneficia iuris communis * docto. omnes lib. 1. C. de hære. inſtit. lib. eius qui §. 1. ff. de teſtam. Bald. l. Gallus. §. & quid ſi tantum col. pen. ff. de lib. & poſthum. conſil. 25. lib. 4. Ancha. conſi. 275. conſi. 287. Paul. conſil. 56. libr. 1. Cor. conſil. 55. col. 3. lib. 2. Cur. d. conſil. 59. latè Iaſ. conſil. 166. cum ſeq. libr. 2. conſil. 144. libr. 1. Fran. rip. repe. l fi. qu. 23. C. de reuo. do.

c ¶ *Deportato*. An. Iſer. ca. 1. hic fi. lex. deinde conſu. col. 1. Pau. Ale. l ex facto ff. ad Treb. Benedi. Repe. c. Raynutius: ver. in eod. teſtamento relinq. 1. num. 140. cum ſeq. tangit remiſſiuè. An. Tiraq. in conſue. Pict. ti Retract. §. gl. 9. numer. 28. dixi in conſu. Pariſ. 2, 198.

d ¶ *Etiam*. Bal. conſil. 209. Illa verb. libr. 3. in nouis quid eſt conſil. 409. libr. 1. impreſſis Brixiæ. Gemi. conſil. 65. num. 8.

e ¶ *Procurator*. Scilicet tanquam rei curator, ſed tanquam quilibet ad eum vel innocentiam eius defendendam admitti debet indiſtinctè l. ſeruum quoque §. publicè quem ita intelligo: de procur. cæterum etiam tanquam procurator admittitur etiam vbi pœna relegationis vel maior imminet non ad allegandas cauſas cauſæ, ſed ad excuſandum abſentiam vel contumaciam: l. pen. in fi. ff. de pub. iud. l 1. ff. an per ali. cau. ap vt tangit Bart. con. c. à domino Cyn. in fi. adde Cor. con. finali. lib. 3. con. 122. lib. 4. Sig. de Hom. conſi. 169. Dec. conſi. 429. Hyp. Marſ. in prac. §. ſequitur.

AD CONSILIVM CXVII.

a ¶ *Cum titulo*. Infrà libr. 3. conſ. 6.

b ¶ *Iunior*. Suprà lib. 1. conſ. 110, num. 1.

AD CONSILIVM CXVIII.

a ¶ *Formaliter*. Infrà e. conſi. 169. col. 2. dixi in conſu. Pari. §. 7. num. 9.

AD CONSILIVM CXIX.

a ¶ *Transactio*. Suprà lib. 1. conſi. 22. num. 3.

b ¶ *Alim*. Rom. conſil. 180. col. penult. Areti. d. l. ſi fugitiui. Cep. cau. ciu. conſi. vlti. col. 2. Iaſ. l. ſi vnus, in prin. ff. de pac. adde infrà eo. conſi. 204. num. 4.

c ¶ *Sensu*. Suprà eo. conſi. 46. num. 5.

d ¶ *Legitimè*. Hypp. Marſil. rep. rub. de prob. fol. 16. Iaſ. l. ſi quando col. 2. C. vnde vi.

e ¶ *Quia ſubtiliter*. Quid ſequitur vſque ad fi. conſi. eſt conſilium ſeparatum ex interuallo, & poſt intermedia conſilia aliorum ſuper dependentibus à præcedenti eodem themati additum, quare rectè debuit immediatè ſubiungi, niſi quod melius ſteriſſet vt conſilium ſeparatum immediatè ſequens, prout tanquam conſilium ſeparatum duplicatur ad verbum infrà lib. 6. conſi. 43. quam duplicationem erroneam reſecare potui, numeros verò mutare non.

f ¶ *Fraudem*. Imò communis & vera eſt opinio non præſumi hanc fraudem in compromiſſo: vt etiam tenet Alex hoc eodem conſi. num. 15. & in l. 5. §. ſi ſortem l. ſtipulatio iſta §. alteri col. pen. de ver. ob. dixi in l. eos. C. de vſuris.

g ¶ *Pœna infrà*. Lib. 4. conſil. 115. numer. 15. Hypp. Marſil. l. patre num. 22. ff. de quæſt. Are. conſil. 149. colum. 5. Iaſ. leg. Iulianus colum. 9. de condi. indeb. conſil. 41. in fi. lib. 3. Cur. iunior. l. quod te. colum. 2. ſi cert. pet.

h ¶ *Appellatio*. Cur. ſen conſil. 33. in fi.

i ¶ *Vſurarum*. De vſuris putatoriis plenè dixi in d. lib. eos q. 16. quod reprobantur in mutuo, niſi quatenus de vero intereſſe conſtet, non autem extra mutuum, ſed moderandæ ſunt iuxta l. vnicam. C. de ſent quæ pro eo quod inter. vbi dixi q. 4.

k ¶ *Conuentionali*. Iaſ. d. §. duo fratres col. 6. Ant. Corſ. ſing. ver. pœna. Dec. libr. qui cum alio. de reg. iur.

l ¶ *Expenſis*. Sup. eo. conſi. 37. in fi.

m ¶ *Laudo*. And. Alcia. de præſum. regu. 3. præſum. 11. Alex. infrà eod. conſi. 127. num. 7.

AD CONSILIVM CXX.

a ¶ *Foſſata*. Cep. de ſerui. ruſt. præd. c. 36. de Ripa. Ang. Aret. § flumina inſt. de re. di. Fabia. in tract. de emp. & vend. qu. 6. prin. col. 5. Iaſ. l. quominus col. 11. de flum.

b ¶ *Foſſæ* Limita quo ad ſtatutum de offenſo in fundo ſuo. Ang. Are. tract. male. ver. in platea. col. 3. vbi ſuprà.

AD CONSILIVM CXXI.

a ¶ *Super contentis*. Hîc incipit conſil. primum ab Alexan. redditum in hoc puncto, & habebatur infrà, libro tertio, conſil. 35. quia verò iterum atque iterum ſuper eodem puncto pro diuerſis monaſteriis vel perſonis conformiter conſuluit primum tantum conſilium nec nominibus quidem mutatis ſemper tradidit vt patet hîc & infrà, libro quarto conſil. 92. meritò hoc conſilium triplex eſſe ſuperſcripſi, erant autem ſingula multis mendis referta & truncata, quæ hîc ſemel integritati reſtituuntur.

b ¶ *Contrarium*. Aduerte in themate ſuper quo Alex. conſuluit, videlicet quando ſubſtitutio eſt facta, ſi deceſſerit ſine filiis legitimis & naturalibus, habet ſecum communem † opinionem Legiſtarum, & Canoniſtarum vſque hodie: quia dicunt omnes communiter, & nominatim Dec. conſilio 426. quòd etiam ſi potuit teſtator excludere monaſterium, tamen non cenſetur per illa verba voluiſſe, nec de eo cogitaſſe. Sed Alexand. vltra procedit, & idem tenet etiam ſi dictum ſit. Si deceſſerit ſine liberis legitimis & naturalibus ex ſuo corpore procreatis, in quo licet Pet. de Ferra. in lib. quo agitur de ſubſtitu. verſ. ex ſuo corpore. Et quidam alij teneant excludi monaſterium, & ſatis per ea verba ex ſuo corpore conſtare de mente teſtatoris. Tamen plures tenent contrarium, niſi addatur de veris &

Digitized by Google

naturalibus filiis non per iuris interpretationem: vt Bal. Paul. in lib. Deo nob. C. de epiſcop. & cleric. vel de eorum vero & non ficto matrimonio, aut alia verba æquipollentia quæ neceſſariò inferant de excluſione monaſterij cogitatum: vt Decius conſ. 259. colum. ſecunda. Franciſ. Rip re. l. ſi vnquam quæſt. 34. C. de reuocan. dona. & latiſſimè in l. ex facto §. ſi quis rogatus num. 38 cum ſequen. ff. ad Trebellia. & ſic adhuc in hoc communis † opinio videtur ſtare cum Alexan. quòd etiam ſi hoc maximè voluerit teſtator, reiiciatur conditio tanquam turpis, & reproba, & monaſterium admittatur. Et licet cum Bart. conſil. 1. ita teneant Paul. d. capitulo in præſentia co. 18. Anto. But. Aretin. & Felin. ibi columna decima ſeptima. Paul. conſilio 356. libro 1. Socin. l. 2. columna prima, in fi. ff. de his quæ pœn. no. Bertran. conſi. 261. aliæ occupationes columna ſecunda, libro ſecundo. Tamen communis † opinio eſt in contrarium: vt per Bald. Paul. d. l. Deo nobis. Corn. d. authen. niſi rogati. Dec. capitulo, in præſentia numero quinquageſimo octauo, de probatio. & in dict. conſilio 259. conſilio 426. Iaſon. conſi. 212. libro ſecundo, Rip. dict. §. ſi quis rogatus, vbi tamen voluit quod debet neceſſariò conſtare de voluntate excludendi monaſterium. Et quod de hoc ſatis non apparet per illa verba, ſine liberis ex ſuo corpore, & legitimo matrimonio, &c.

c ¶ *Deſcendentibus.* Quia tunc non habet locum dict. §. ſed & hoc præſenti. Bald. conſi. 116. teſtamentum Pucia velli lib. 1. Dec l. 1. colum. 3. de reb. dub. Re. l. cum auus. colum. 21. de condi. & demonſt. Vicen. Hercula. in diſp. incip. Peruſinus quæſtio. 5. Fulgo. conſil. 3. quoniam in fin. Iaſ. conſil. 212. libr. 2. quamuis Deci. conſil. 426. contrarium conſuluerit & malè.

d ¶ *Legitimè.* Dixi in conſue. Pariſ. §. 8. glo. 1. quæſt. 8 num. 44.

e ¶ *Capacem.* Falſum, & nullo iure probatum.

f ¶ *Religione.* Atqui pecuniaria vtilitas de ſe non ſpectat ad religionem, vt dixi in conſuet. Pari. §. 22. num. 130. Et prædicta ſuperuacua ſunt in hoc regno, in quo auth. ingreſſ. C. de ſacer eccleſ. nunquam fuit recepta in vſum, & ſic multominus d. §. ſed & hoc præſenti: vt probaui in conſuet. Pariſ.

AD CONSILIVM CXXII.

a ¶ *Repetere.* Infrà lib. 6. conſ. 158.

b ¶ *Approbari.* Alex. lib 3. §. hoc autem iudicio ff. de dam. infec. Ant. Cor. fin. 1. ver. teſtis. Fe. c. ſi diligenti. col. 8. de fo. compe. Deci. l. 1. de off. aſſeſ. l. qui iuriſdictioni. in fi. de iur. om. iud. Iaſ. l. patre furioſo. col. 4. ff. de his qui ſunt ſui vel ali. iu. in rep. l. admonendi. col. 7. de iureiu. Dec. c. ex inſinuatione col. fi. de app. doc. in l. etiam C. de teſtib.

c ¶ *Modico.* Suprà eo. conſ. 48. num. 5.

AD CONSILIVM CXXIII.

a ¶ *Comparitionem.* Per quam vitium citationis purgatur. And. Tiraq. in conſu. Pict. §. 9. gl. 2. num. 18. cum ſequ.

AD CONSILIVM CXXIV.

a ¶ *Viſis.* Confirmatur infrà lib. 7. conſ. 48.

b ¶ *Concorditer.* Alex. lib. & ſuum §. hodie col. 1. ff. de pac. Rom. conſ. 512. col. 5. cano. c. non poteſt de re iu. Ia. leg. reſcriptum de pac. l. de fideicommiſſo. C. de tran. ſed Alex. hîc impertinenter hæc allegat, quia ex hypotheſi non ſit compromiſſum in tres, ſed ſolum in duos niſi ſub conditione diſcordiæ quæ non euenit, etiam ſi ex hoc capite non eſt nullitas.

c ¶ *Participia.* Suprà libr. 1. conſ. 119. num. 2.

d ¶ *Reclamatio.* Suprà eod. conſ. 119. in fi.

AD CONSILIVM CXXVII.

a ¶ *Old.* Suprà eo. conſ. 110.

b ¶ *Probatio.* Hæc ſola ratio valet: ſequentes non valent.

AD CONSILIVM CXXVIII.

a ¶ *Proxeneta.* Dic vt dixi ſuprà lib. 1. conſ. 13. nu. 14.

AD CONSILIVM CXXIX.

a ¶ *Senſu.* Suprà eo. conſ 46. num. 5.

b ¶ *Onus.* Puto quod in hoc valde erret Alex. quia ex quo colonus oſtendit ſe laboraſſe, ſi dominus opponat non eſſe probe laboratum, ei tanquam dicenti & obiicienti incumbit onus probandi l. 2. de proba.

c ¶ *Domini.* Pleniùs omnibus dixi in conſue. Pari. §. 1. gl. 1. qu. 1.

d ¶ *Materiam.* Dixi in conſu. Pari. §. 30. numer. 109. adde Alex. inf. lib. 3. conſ. 37. & lib. 5. conſ. 21. col. 2. Dec. l. quoties idem de reg. iur. And. Tiraq. repe. l. ſi vnquam ver. reuertatur num. 31. C. de reuo. do. adde. inf. lib. 4. conſ. 79 vbi Alex. contra eundem ruſticum rurſus conſuluit.

AD CONSILIVM CXXX.

a ¶ *Cogitaſſet.* Ro. conſ. 408. Pau. conſ. 378. num. 3. lib. 1 Cor. conſ. 243. lib. 2 Cur. ſenior. conſ. 29. vel. latius conſ. 51. col. 2. col. 10. & fi. Iaſ. l. 1. col. 4. de vulg. & pu. d. §. Lucius res colum. 2. de lega. 2. conſ. 142. col. 2. lib. 2. conſ. 66. colum. 3. conſ. 154. col. 4. lib. 3. Afflic. dec. Neap. 141. Bertrand. conſ. 133. ponitur in facto. col. 2. & 3. lib. 1.

AD CONSILIVM CXXXI.

a ¶ *Ordinarium.* Pet. de fer. in l quando agi. ex comp. ver. nec reductio. Calde. conſ. 1. de arb. Pano. & omnes d. c. quintauallis licet Mat. Affl. dec. Nea. l. 1. Ro. conſ. 165. teneant quod ſuperior ipſius arbitri, & malè, & ita quod cognoſcat is qui ab initio fuiſſet iudex cauſæ practicatur.

b ¶ *Probant.* Suprà eod. conſ. 45.

c ¶ *Reductio.* Ang. diſp. duo inuicem col. 12. Bal. conſ. 380. lib 1. Pau. conſ. 70. col. 1. conſ. 161. col. 2. lib. 1. Pe. de Fer. in libr. quæ ex compro. verſi nec redditio. Lanfra. de Oria. trac. de arb. par. vlt. quæſ. 14. Dec. conſ. 133. conſ. 587. in fi. conſ. 532. col. 2. deci. tholo. 268. Ant. But. conſ. 24. Pet. Ancha. conſ. 107. in fi.

d ¶ *Non debet.* Contrarium ſentit Bal. inter mercatores in l. fi. § fi. col. 2. C. de iure dot. plenè dixi in l. eos C. de vſur.

AD CONSILIVM CXXXIII.

a ¶ *Duo Fratres.* Suprà conſ. 99.

b ¶ *Omnium bonorum.* Hoc verum vt plenè dicam. 1. eo. conſ. 154.

AD

Digitized by Google

AD CONSILIVM CXXXV.

a ¶ *Intra tempus*. Dixi in conſu. Pari. §. 37. gl. 10. nu. 10. vltra quæ adde Bal. conſi. 14. conſi. 186. co. 11. lib. 5. Alex. j. lib. 5. conſi. co. 3. Guid. Pap. dec. delphi. 436. Cor. conſi. 110 co. 4. li. 2. Iaſ. l. ſi is qui pro emptore. nu. 128. de vſucap. Dec. l. ſemper qui non prohibet. num. 12. de reg. iu. An. Tiraq. in conſu. Picta. tit. retrac. §. 1. gl. 10. nu. 85.

AD CONSILIVM CXXXVI.

a ¶ *Teſtes*. ī. eod. conſi. 45.
b ¶ *Non vſum*. Dixi. in conſue. Pari. §. 1. gl. 4. nu. 12.
c ¶ *Firmat*. Et malè quia non valet huiuſmodi proteſtatio, vt per gl. Sal. can. Iaſ. l. 1 §. editiones, de eden. Zappus alle. 109. Imo. c. g. perpetuus. col. fi. de fide inſt. Bal. l. 1. co. 2. & ibi Ale. C. vt quæ deſunt aduoca. Ro. conſil. 435. Bert. conſil. 120. producens. libro 2.

AD CONSILIVM CXXXVII.

a ¶ *Mala*. No. quod iſtud non eſt conſilium ſeu reſponſum Alexand. ſed ſunt ſimplices allegationes per eum velut Aduocatum factæ in fauorem reorum, in contrarium autem pro actore allegauit & conſuluit Ang. Aret. in conſi. ſeq. ſed non omnino conueniunt in factis.
b ¶ *Sua*. Hoc eſſet verum in teſtibus, ſed non in articulis, qui debent intelligi ſecundum intentionem ponentis. l. ſi quis intentione. de iudici.
c ¶ *Excuſſio*. Hyppo Marſil. no. 158. Ale. l. exitus. de acqu. poſ.
d ¶ *Ad alios*. Pau. conſi. 316. lib. 1. Bald. conſi. 4. lib. 5. & in marg. ver. citatio. Maria. Soci. trac. de cita. art. 5. nu 61. Iaſ. l. ſi prius. col 8 ff. de ope. no. nunci. limitat in connexo Gemi. Phi. Fran. c. ſi capitulum. §. fi. de conceſ. præben. in 6.
e ¶ *Refert*. j. lib. 3. conſi. 2.
f ¶ *Pro tribus*. Alex Iaſ. l. 1. col. fin. de lib. & poſth. Card cle. 1. no 3. de vit. & ho. cle.
g ¶ *Poſsidere*. Latè Alcia. trac. præſump. reg. 2. præſum. 21.

AD CONSILIVM CXXXVIII.

a ¶ *Hypothecaria*. Dicam infrà lib. 6. conſ. 115.
b ¶ *Non vitiat*. Alc. l. 1. in fi. de lib. & poſth. Bal. Ia. l. hac conſultiſſima col. 1 C. qui teſta. fa po. l. ſi vnus. C. de teſt. Iaſ. conſi. 26. col. 1. lib. 1. conſi. 174. col. 2. lib. 4. vide infrà eo. conſi. 141. in fi.
c ¶ *Excuſſio*. Infrà conſi. 85. lib. 6.
d ¶ *Non valet* Imo valet. Raph. Cur. conſi. 67. dixi in conſue. Pariſ. §. 6.

AD CONSILIVM CXXXIX.

a ¶ *Contrarium*. Malè conſuluit quia ſtante dicto ſtatuto ſtatim tempore profeſſionis fuit dos conſolidata in patrem. patet quia etiam ſi tunc fuiſſet præmortuus & dos iam pleno iure conſolidata in filiam tamen fuiſſet ex tunc pleno iure acquiſita hæredibus ab inteſtato filiæ & non monaſterio, licet ante profeſſionem d. hæredes nullum ius haberent in dote: ſed liberè potuiſſet filia diſponere. ergo vinea te patre, quia habet ius & ſine cuius conſenſu non poterat diſponi, multo fortius illi pleno iure acquiritur, non obſtat quod dicitur infrà. eo. nu. 12. quod filia ingrediens diſpoſuit de dote & eam dedicauit: quia attento quod pater tunc viuebat in cuius erat poteſtate non potuit ſine eius conſenſu vllo modo diſponere eam inter viuos, multominus per modum vltimæ voluntatis. ſi verò pater tunc fuiſſet præmortuus, fateor quod filia potuiſſet diſponere in fauorem monaſterij, alias non ſine conſenſu patris, & ſic puto Salyc. malè conſuluiſſe.
b ¶ *Expreſſum*. Oldr. conſi. 284. in quodam in fi. Anc. conſi. 438. Iaſ. l. 1. col. 1. C. de hæred. inſtit. Limita vbi omnino idem eſt effectus, vt infrà eo. nu. 8. & lib. 3. conſi. 13. col. 2. & omnium pleniſſimè Ioan. Cror. rep. l. Gallus. §. & quid ſi tantum. colum. 3. cum ſeq. de lib. & poſth.
c ¶ *Vſusfructus*. Quod vix defendi poteſt ſtante prædicto ſtatuto vt dixi in conſu. Pari. §. 152.
d ¶ *Non valere*. Imò eſt validum & vbique ferè inualuit ſimilis conſuetudo vt dixi in conſu. Pariſ. §. 152.

AD CONSILIVM CXL.

a ¶ *Statutorum*. ī. l. 1. conſi. 15. nu. 2. & Alexand. hic ſequitur Dec. conſi. 234.
b ¶ *Cauſam*. Imò ſaltem morte ſecuta, vt dixi ī. lib. 1. conſi. 15. nu. 2.
c ¶ *Dubitet*. Non ergo ſufficit periculum rerum duntaxat. Io. And. c. 2. cap. ſuſcepimus. de homici. Deci. in l. vt vim col. x. & ibi For. Gar. col. v. de iuſt. & iur. Adde Hypp. Mar. l. ſi vt allegas C. ad l. Cor. de ſica. l. furem. ff. eo.
d ¶ *Culpabilis*. Rom. ſing. 2. Hyp. Marſ. l. 1. nu. 40. ff. ad l. Cor. de ſica. Matth. Afll. dec. Neap. 206.

AD CONSILIVM CXLI.

a ¶ *Vltimò*. Anc. repe. c. 1. colum. x. de conſtit. Alex. j. lib. 4 conſ. 68. l. ſimiles ad l. Fal. Phi. franc. c. 1. col. 2. de iurem. in 6.
b ¶ *Sustetur*. Alex. Iaſ. l. 1. in prin col. 2. ne quis eum & inf lib. 3. conſi. 48. ad fi ad l. ſi idem cum eod. in titu. de iur. om. iud. l. vbi repugnantia, de reg. iur. l. fin. in prin. C. de eden. l. fi. col. 3. C. de bono. poſſ. ſecundum tab. conſil. 284. col. 3. conſil. 316. conſ. 337.
c ¶ *Grauari*. Decidit quod ſic. nu. 4. 6. & 7.
d ¶ *Trebelliano*. Decidit quod non nu. 13.
e ¶ *Computari*. Tenet quod ſic nu 22. exceptis libris nu. 25.
f ¶ *Legitime*. Tenet quod non, ſed an aliàs repeti poſſint pendet ex coniecturis ſi factæ ſint animo donandi vel non nu. 27.

AD CONSILIVM CXLII.

a ¶ *Bart*. Idem ī. lib. 1. conſi. 41. nu 6.
b ¶ *Quantò magis*. Idem infrà eod. conſi. 161. nu. 2.
c ¶ *Contra*. Imò pro eo. per no. ſupra lib. 1. conſi. 41. num. 6.
d ¶ *Genere* Suprà lib. 1. conſi. 124. col. fi.
e ¶ *Pau*. Eſt conſi. 15. incipiendo lib. 2. ſed in hoc malè conſuluit. adde Pau con. 200 clarum eſt lib. 1.
f ¶ *Ciuili*. Dixi ſup. eod. conſ. 41. in fi.
g ¶ *Simplex*. Infra lib. 3. conſ 21. nu. 9.
h ¶ *An*. Dicendum quod ſic: vt dixi ſuprà lib. 1. conſ. 25.
i ¶ *Caduci*. Malè dicit ex quo erant legata in locum

Digitized by Google

legitimæ ſeu portionis hæreditariæ : & ſic debent tranſmitti ſicut portio hæreditaria vel legitima tranſmittitur vt nouiter dixi ī. eod. conſil. 109.

AD CONSILIVM CXLIV.

a ¶ *Conſilium*. Quod habes j̄. lib. 3. conſi. 1.
b ¶ *Reſiſtere*. Pau. & alij l. vt vim. ff. de iuſt. & iure Io. de pla. l. prohibitum C. de iur. fiſc. lib. 10. l. deuotum C. de meta. & epidi. lib. 12. Phi. Fran. c. dilecto. de ſenten. excommuni. in 6. Panor. Feli. c. ſi quando de officio de leg. Hyp. Marſil. l. 1. in prin. nu. 68. ff. ad legem Cor. de ſica. & in pract. §. diligenter nu. 51. cum ſeq.
c ¶ *Confeſſus*. Suprà lib. 1. conſi. 5. nu. 1.
d ¶ *Minorare*. Hyppo. Marſi. no. 455. & in practi. §. diligenter, nu. 58. quod indebitè tortus occidens iudicem, non debet puniri pœna mortis.

AD CONSILIVM CXLV.

a ¶ *Quoties*. Alex. l. qui bona fide. in fi. ff. de dam. infec. Soci. l. vnica. col. fina. & ibi Dec. col. 1. C. de ſenten. quæ pro eo quod inter. Cremenſ. ſing. 11. Hyppo. marſil. l. vnius §. cogniturum nu. 35. de quæſtio. & latius in rep. ru. de fideiuſſo. quæſtion. 9. quæſt. 15. Iaſ. conſi. 30. lib. 1.
b ¶ *Sicut*. Dicendum vt plenè dixi in conſuet. Par. §. 5. nu. 66. cum ſequenti.

AD CONSILIVM CXLVI.

a ¶ *Liberos*. Benedic. rep. c. Raynutius. ver. teſtamentum. 1. nu. 74. cum ſe. Curt. ſenior. 75. col. 5. Deci. conſil. 610. limitat Ro conſi. 179. col. 7. col. 12. conſi. 385. Deci. l. 1. C. vnde liber. vbi tenent contra Alex. hic nu. 13.

AD CONSILIVM CXLVII.

a ¶ *Rata*. Niſi tacitè appareret alterum ab altero præpoſitum. Petr. Peru. trac. de duobus. fra. par. 9. in prin.
b ¶ *Subſcribens*. ī. lib. 1. con. 129. in fi. Alexan. Iaſ. d. §. Chriſogonus. Iaſ. d. §. Lucius. de pac. l. cum antiquitas. col. fi. C. de teſta. in auth. ſi quis in aliquo documento. & ibi ambo Decii C. de eden. Anc. conſi. 242. Geminia. c. ſi pro te. col. 1. de reſcrip in 6. Deci. c. quoniam contra. col. 23. de proba. conſi. 447. Matth. Affl. deci. Neapo. 6. dixi in conſu. Pariſ. §. 5. nu. 42. in fi.
c ¶ *Generalis*. Pau. d. conſi. 216. in fi lib. 1. Deci. conſ. 442. in fi.
d ¶ *Acceptare*. Dixi ſuprà lib. 1. conſi. 78 nu 1.
e ¶ *Cauſam*. ī. lib. 1. conſi. 109. nu. 7. conſi. 133. nu. 4.
f ¶ *Repetere*. j̄. lib. 6. conſi. 238.

AD CONSILIVM CXLVIII.

a ¶ *Specie*. Suprà conſi. 77. nu. 6. lib. 1.
b ¶ *Nunquam*. Ro. conſi. 28. col. 10. Iaſon. l. conuenerit. col. fi. de re iud. in l. admonendi. de iureiur. ſed contra tenet Marius Sa. inſt. de iure natu. gen. & ci. §. reſponſa prudentum. per l. diui fratres. ff. de iure patro.
c ¶ *Non poſſe*. Et placet, licet Fran. Are. d. c. fraternitatis. co. 14. nu. 53. ſequatur communem ſententiam : quam non puto veram niſi ex magna ratione & iudicis officio.

AD CONSILIVM CXLIX.

a ¶ *Gabellam*. Idem Albericus. Bar. d. licitatio. § fiſcus. Ange. l. vniuerſi. C. de vect. & con. An. Bal. Io. de Pla. l. 1. de naui. lib. 11. Berthachinus tra. gabel. 7. parte princ. col. 6. Franc. Luca. trac. priui. fiſci. 4. q. prin. q. 16. licet Bart. ſibi contrarius contra velit in d. l. 1. & conſi. 316.
b ¶ §. *quod ſerè*. Et ibi Alex. Iaſ. Feli. c. tranſlato, de conſti.

AD CONSILIVM CL.

a ¶ *A pari*. Suprà conſ. 211. col. 1.
b ¶ *Impugnat*. Et benè, licet Alex. eadem abutatur. Infrà lib. 3. conſilio 17. ad fin.

AD CONSILVM CLI.

a ¶ *Morti*. Inf. lib. 6. conſi. 117. colu. 3. Cor. conſi. 96. col. pe. lib. 2. conſ. 60. lib. 4. conſ. 300. li. 4. Cur. ſenior conſi. 17. in fi. Deci. conſi. 24. conſ. 589. col. fina. conſil. 684. licet aliud dicat Corne. conſi. 123. lib. 2.
b ¶ *Dotandis*. Dixi ſuprà lib. 1. conſi. 29. ad fin.
c ¶ *Bona fides*. Cur ſenior. conſ. 181. colum. 2. Deci. conſi. 588. in fin. Matthe. Affli. deci. Nea. 40. nu. 12. Anto. rub. conſ. 75.
d ¶ *Attamen*. Infrà eo. conſi. 163. col. 2. Soc. conſi. 164. conſi. 194. li. 2. Cur. ſenior. conſi. 82. col. 2. in fi. Phil. Fra. c. fi. in fi. de præſcri. in 6. Decius. l. 2. C. qui admi. conſi. 29. conſil. 554. Ant. rub. conſ. 11. in fi. conſ. 4. in fi. Bertr. conſ. 15. ex themate. col. 12. in 6 quæſito. & idem fortius etiam in præſc. tringinta annorum. Cur. l. cum filius. §. in hac de ver. obl. Bal. l. 1. 14. opp. C. qui admi. l. 1. ad fi. C. de præſcrip. long. temp. Ang. l. ſi in infanti. C. de iure delib. Bertran. conſ. 139. cum ſupponitur. li. 2. & quod Alexan. ſup. li. 1. conſi. 71. vera eius opinio eſt quam tenet hic vt etiam legendo tradidit in l. 3. §. labeo. ad fi. ff. de acqu. po. & nouiſſimè ſequitur Lodo. Gozadi. conſi. 4. in fi. dixi in conſuet. Pariſ. §. 68. & ita tandem voluit. And. Tiraq. in conſuet. Pi. §. 35. gl. 4. nu. 14. niſi cum ignorantia concurrant aliæ iuſtæ cauſæ, vt in conſue. j̄. lib. 5. conſi. 4. in fi.
e ¶ *Moleſtia*. ī. eo. conſi. 52.

AD CONSILIVM CLIII.

a ¶ *Duabus*. Nullus tex. hoc dicit, ideo omiſſo non vitiat, dummodo aliàs teſtes ſint noti, & de corpore conſtet, quia hæc certitudo eſt de mente iuris, vt dixi in conſu. Pari. §. 96
b ¶ *Contrarium*. An conſ. 220. ad hoc in prin. Alex. in l. 1. col. 3. C. de eden, Boni de Vitali. cle. vnica. §. dudum. col. fina. de ſepul. Cor. conſ. 308. lib. 3. conſ. 70. col. 2. lib. 4. Bertr. conſ. 2. col. 2 lib. 2. Iaſ. l. hac conſultiſſima. col. 2. C. de teſta. & tam de teſtibus quàm de notario etiam inter libe. Iaſ. conſ. 68. col 2. lib. 3. Bene. repe. c. Raynut. verſi. teſtamentum. 2. nu. 9. de teſt. Sed veritas eſt, quod eo ipſo quod notarius ſcribit, & ſubſcribit præſumitur rogatus, vt tenet Ant. de pra. ver. ſuprà li. 1. conſi. 73. ad fin. Alex. j̄. lib. 5. conſ. 48. Bal. in rub. C. de fid. inſtr. col. 3. c. cum in iure peritus. in fin de off. de leg. conſ. 21. in fi. lib. 1. conſ. 157. lib. 2. Sal. authen. niſi rogati. C. de teſt. Imo. l. hæredes. §. in teſtamentis. ff. de teſtam. Ægi. Bellamera. deci. 267. notarius. glo. Bar. in auth. de tabell. § nos autem deci. Tholo. 181. Iaſ. l. ſciendum. poſt Are. col. 12. ff. de verb. obl. & eſt communis

adde

addc Corn. conſ.111. libro 1. Ant. Rub. conſilio 45. in fi. Lanfran. repe. cap. quoniam contra falſam. verſi. teſtiũ depoſitiones. num. 49. vbi aliud dicit in teſtibus, ſed idem puto quando fit probatio per inſtrumentum. in quo ſunt deſcripti, ſecus, ſi probatio ſolennitatis fieret per teſtes.

c ¶ *Protocollum.* Iac. de Aret. l. contractus. C. de fide inſtru. Ange. conſ. 220. Ant. Rub. conſ. 94. col. 115. nu. 6. Cæpol. conſ. 23. in ciuilibus.

d ¶ *Vltim.* Cor. conſ. 32. lib. 3.

e ¶ *Præſentia.* Roman. conſ. 171. pro deciſione. col. fin.

AD CONSILIVM CLIV.

a ¶ *Ergo.* Hoc eſt veriſſimum idem ſentit. Alex. ſuprà eo conſ. 133. nu. 2. & infrà li. 4. conſ. 77. Sed in his conſiliis non loquitur apertè de ſociis omnium bonorum prout infrà lib. 5. conſ. 70. in primo dubio. vbi diſertè tenet filiam vnius ex ſociis omnium bonorum dotandam de communi. ita vt non debeat poſtea finita ſocietate imputari, vel deduci. idem ſentit. infrà lib. 4. conſ. 77. idem tenuit Paul. conſi. 358. li. 2. nec obſtat, quod aliter tenere viſus eſt in conſ 369. Dico, quod iſta li. 1. & conſ. 366. viſo dicto. li. 2. quia ibi non loquitur in ſociis omnium bonorum. idem. ſcilicet dotandam de communi tenet Ant. Bur. conſ. 7. idem Sozi conſ. 291. li. 2. conſ. 4. cum ſequent. lib. 4. vbi pleniſſimè diſcurit, nec obſtat quod contrarium tenuit Soci in conſ. 192. col. 4. lib. 2. & conſ. 66. col. fi. lib. 1. quod duplicatur in conſ. 213. li. 2. quia in iſtis conſiliis non ita plenè examinat ibi. doc. videntur inſequi vacillationem Petri Peruſ. tra. de duobus fra. part. 6. q. 9. vbi poſtquam latè vtrinque diſputauit, & replicauit dicit vtramuis opinionem ſine peccato teneri poſſe, quã eſt valdè pudendum, imo ridendum. cæterum prædictã affirmatiuam ſententiam firmat. Deci. conſ. 66. & conſ. 68. deinde in auth. quòd locum. 2. C. de col. Sed hi multum errant, & cæcutiunt in re clariſſima, cum dos ſit in locum legitimæ ſeu totius, vel partis portionis hæreditariæ: & ſic filia videtur dotem percipere, tanquam partem ſuam de bonis patris: igitur licet quandiu durat ſocietas, dos ſit danda de communi, tamen ſocietate ſoluta debet reputari in partem patris ſui dotandis in diuiſione ſocietatis, & omnium bonorum: & ita tenet Pet. de Ferra in for. lib. in cauſa ſocietatis. verſ. vndecunque quæſita. Cornel. vbique conſulendo, vt in conſilio 287. col. fi. lib. 1 conſ. 53. lib. 3. conſ. 58. col. pen. li. 4. Lud. Rom. conſ. 145. conſ. 413. col. 2. Iaſ. d. auth. quod locum. col. 3. & plures doct. infrà. li. 4. conſ. 76. cum ſubſcriptionibus: excepta vltima ſubſcriptione quæ eſt Alex. qui in ſua ſententia perſeuerat pluries. alij citari poſſunt, ſed non loquuntur expreſsè in ſociis omnium bonorum, in quibus duntaxat do. controuertunt: ſed tenendum eſt vt dixi. niſi aliter expreſſim pactum ſit: & adhuc pactum ſimpliciter factũ non intelligitur, niſi de prima dote, inquit text. in l. ſi ſocius pro filia. ff. pro ſocio.

AD CONSILIVM CLV.

a ¶ *Quod non.* Idem Ange. conſi. 7. ex dicto themate. conſ. 2. Iaſ. conſilio 101. conſi. 102. col. 2. lib. 1. conſi. 96. col. 6 lib. 4. ſed Iaſon contra propriam conſcientiam conſuluit prætext. d. deciſ. Ang. & Alex. hîc, quæ faciebant ad cauſam quiſque ſemper, & benè falſas putauit, vt diſertè profitetur in l. ſi ita quis. §. ea. lege. nu. 38 ff. de verborum obli. prout malè conſulta poſtea legendo palam retractauit in l. filiusfa. § diui. lect. 2. col. 20. nu. 141. de leg. 1. nec hoc conſilio Alex. ſaluari poteſt, niſi ex clauſula de qua hîc. nu. 3.

b ¶ *Non valet.* Imò valet, vt dixi in conſ. Pariſ. §. 105.

AD CONSILIVM CLVI.

a ¶ *Citati.* Suprà eo conſi. 86. col. 1.

b ¶ *Non valet.* Imo valet vt dixi in conſ. Pariſ. §. 105.

AD CONSILIVM CLVII.

a ¶ *Actis.* Nec requiritur decretum niſi ſit condictio Iaſ. conſ. 51. li. 1.

b ¶ *Competens.* Sed tamen quod debet eſſe competens vel ratione rerum vel ratione perſonæ donantis tenet Guido Papæ deciſio. Delph. 325. & in conſ. 57. omiſſa in prin. quòd habet rationem.

c ¶ *Tenentes.* Vide ſuprà lib. 1. conſ. 138.

d ¶ *Mandare.* Dic contrà vt infrà lib. 4. conſi. 80.

e ¶ *Validatur.* Imo vt dixi ſuprà eo. conſ. 8. nu. 3.

f ¶ *Iuramenti.* Imo vt dixi ſuprà lib. 1. conſi. 4. nu. 10.

AD CONSILIVM CLVIII.

a ¶ *Officij.* Alb. 2 ſtat. q. 158. in fi. An. l. fi. ff. de cuſto. reo Cor. conſ. 28. lib. 3. Fel. c. accepimus in fi. de fid. inſt. Iaſ. Deci. l quod te. in p. in. ſi cer. pet l. ſi paſcenda. C. de pac. Iaſ. l. ſi res obligata col. 6. de leg. 1. Hyp Marſ. in prac. §. attingam nu. 51.

¶ *Iuramentum.* Fran. Rip. rep. l fi. q. 32. C. de reuo. do. Alii limitant de æquitate cano. vt Antho. Pet. repe. l. 1. de iureiu. in 20. effe. ſed dicendum indiſtinctè quod non impedit moram purgari etiam in foro ciuili, quicquid dicat Iaſ. conſ. 10. col. 2. lib. 1.

c ¶ *Operetur.* Dixi in conſu. Pariſ. §. 41. nu. 14.

AD CONSILIVM CLIX.

a ¶ *Excestione.* Io. Ana. conſ. 21. Maſo. tract. de cit. art. 20. nu. 61. Fel. c. ad conſultationem col. 7. de re iud. tamen in obligato ex contractu. ad carceres non ſeruatur, ſed inualuit vſus vt liceat etiam bona & perſonam ſimul capere vt dixi in con. Pari. § 166.

AD CONSILIVM CLXII.

a ¶ *Totam.* Iaſ. conſ. 22. col. 2. lib. 3.

b ¶ *In conſilio.* Ale. & omnes attribuunt iſtud conſ. Pau. ſed non eſt conſilium Pau. ſed illud Ro. vt patet, inter eius conſilia. conſi. 71. vbi tamen habetur truncatè ad fin. ſed integrè cum ſubſcriptione Ludo. Ro. habetur inter conſ. Pau. li. 1. conſ. 180. & quia hæc materia eſt frequens ſed valde perplexa & controuerſa inter doct. vt paucis deciſiuè habeas quantum temporis marginis fert breuitas: Duo caſus præcipuè exagitantur: primus quando teſtator reliquit vxori vſumfructum omnium bonorum ſuorum: & poſt vxoris mortem inſtituit Titium, ſecundus quando inſtituit vxorem in dicto vſufruct & poſt eius mortem inſtituit Titium. Primo caſu Dyn. conſi. 3. quidam condidit teſtamentum Io. Andr. in addi. Spec. de pig. § fi. Alex. in l. extraneum col. fi. C. de hære inſti. & in l. filius à patre cum pluribus quos allegat ff. de libe. & poſt. tenent legatum vſusfructus non valere. Contrarium tenet Ro. d. conſ. 71. vbi tamen non benè loquitur, veritas eſt quod Titius ſtatim eſt hæres, adire poteſt & etiam tranſmittere tanquam purè inſtitutus: tempus enim mortis non eſt adiectum inſtitutioni ad infringendam inſtitutionem, vel ne Titius ſtatim mero iure ſuccedat vel tranſmittat: ſed quo-

d ij

minus vxor turbari poſſit in vſufructu ſibi legato. non ergo hæc verba ſuſpendunt, vel in plus limitant inſtitutionem, ſed oſtendunt enixam teſtatoris voluntatem ſuper efficacia legati: & ita tenent Bal. Paul. Chriſtoph. de Caſtel. Iaſ. in d.l. filius à patre Bal. in l. id quod pauperibus q. 14. C. de Epiſc. & cleri. Philip. Cor. in d. l. extraneum col. pen. vbi dicit quod ita vidit iudicari. & ibi Iaſ. C. de hære. inſtit. ideo dico quòd quocunque modo finietur ille vſusfructus viu vxore, Titius pleno iure fruetur, præcedens autem opinio eſt iniqua contra naturam materiæ ſubiectæ mentémque teſtatoris. Benedic. autem in repe. c. Raynutius de teſta. verbo reliquit nu. 7. multa verba effudit, & plures alij quos omitto. Secundo caſu verboſam & intricatam ſententiam ſuam tradit Matthe. Matheſi. no. 4. quam non curo referre. Ego idem dico quod in primo caſu vt verba intelligantur ſecundum ſubiectam materiam & veriſimilem mentem: & ſic inſtitutio vxoris non cenſetur niſi legatum, prout dicitur de quolibet inſtituto in re certa, alio dato hærede vniuerſali, & teneo quod ſtatim poteſt Titius adire & hæreditatem aditam vel non aditam prout aliàs de iure tranſmittere: & inuenio quod ita tenet Pau. Picus in l. Titia. repe. §. Titia cum nuberet q. 26. & q. 59. charta. 20. Si verò aliquis eſſet inſtitutus in totum vel in certa parte hæreditatis, & poſt eius mortem alius in eadem re ſubſtitutus, tunc ſecunda inſtitutio obliquatur in fideicommiſſum vt communiter * tenent. Quare in hoc vltimo non eſt inſidendum. Adde Alex. ſ. eo. conſi. 111. j. lib. 3. conſi. 68. & quæ dixi in conſue. Pari. ti 7. in rub. & §. 120.

c ¶ *Communis.* Vide j. lib. 3. conſi 3. nu. 11.

d ¶ *Accreſcendi.* Idem tenet Alex. in l. quoties in fi. C. de hær. inſt. & eſt communis.* Sed veritas eſt indiſtinctè quod tenet prohibitio, vt probatur in conſu. Par. § 120.

e ¶ *Piam.* Vides perpetuam huius ſuperſtitionem. hinc partem negatiuam tenet infrà lib. 3. conſi. 12. in fi. vbi dixi.

AD CONSILIVM CLXIII.

a ¶ *Non reperio.* Imo quos allegat Iaſ. d. l. cum antiquioribus col. 2. Alex. ſuprà lib. 1. conſi. 70. & quæ ibi no.

b ¶ *Secus.* Hæc vera concordia de iure: & ſic Alex. non contradicit ſibi in locis allegatis ſuprà lib. 1. conſi. 20. Sed hæ ſcrupuloſitates ceſſant apud nos vt dixi infrà lib. 3. conſi. 86.

c ¶ *Im.* Vide ſuprà eo. conſi. 88. nu. 5.

d ¶ *X L. ann.* Suprà eo. conſi. 151. in fi.

AD CONSILIVM CLXIV.

a ¶ *Incertitudinem.* Idem Phi. Fran. d. c. in alternatiuis. Panor. ca. 1. de appel. Alex. j. eod. con. 167. conſ. 185. & lib. 7. conſi. 79. col. 2.

b ¶ *Vltimò.* Cur. Senior conſi. 1. col. 3. conſ. 44. co. 7. Ant. Cor. in rep. ver. opi. Iaſ. l. pacta nouiſſima C. de pactis, limitat Iaſ. l. ſi ſeruum l. ſequitur col. 1. de verb. obl. l. ſi idem cum eodem & ibi. Dec. de iur. om. iud. Iaſ. l filio pater. col. 1. de leg. 1.

AD CONSILIVM CLXV.

a ¶ *Remouendo.* Infrà lib. 3. conſ. 104. col. 1. & li. 5. conſil. 117. plenè dixi in conſu. Pariſ. §. 41. q. 8.

b ¶ *Spec.* Imo Spec. ibi contrarium ſentit & eſt verius vt dixi infrà lib. 3. conſi. 119.

AD CONSILIVM CLXVIII.

a ¶ *Damnum.* Alberi. 2. ſtatu. q. 63. Bal. Ale. Ia. l. 1. §. fi. ſi quis ius di. non obtem. Alex. l. ſi tibi decem. §. 1. de pac. Bald. d. §. ſi oliuam. & in Marga. vel damnum. Deci. c. cognoſcentes. lib. 2. de conſtitutio.

b ¶ *Non veniunt.* Suprà eod. conſi. 16. num. 3.

c ¶ *Feudum.* Conſil. 2. in prin. Cor. conſil. 124. col. 3. inf. lib. 4. conſi. 41. col. 1. lib. 6. Bald. lauden. Prepo. d. l. imperialem. in prin. Rom. l. ſi conſtante. in prin. ſolu. ma. Paul. l. tutor. §. fi. de pigno. ac. Iaſ. conſ. 6. colum. 8. lib. 3.

d ¶ *Abſque culpa.* Bald. conſ. 227. in fin. lib. 2. l. nam & ſeruus. de neg. geſt. Alex. l. in his. in prin. ſolu. mat. Are. d. §. item ſi in facto. Hieron. Cagno. rep. l. diem functo. nu. 86. de offi. aſſeſſo. adde not. per Alex. in l. ſi Stichus. de verb. oblig. in l. quod te. ſi cert. pet.

AD CONSILIVM CLXIX.

a ¶ *Formaliter.* Infrà lib. 4. conſ. 113. dixi in conſu. Pariſ. § 7. num. 9.

b ¶ *Tamen.* Aduerte, iſtud poteſt procedere in terminis vſuum feudorum, vbi nullo modo poteſt feudum in alium tranferri ſine conſenſu patroni, ſed ſuppoſita conſuetudine quæ ferè vbique inualuit quod feuda ſaluo iure patroni liberè alienari poſſunt, ſequitur quòd eodem modo poſſunt præſcribi, & tenebitur patronus habere præſcribentem in vaſallum, etiam ſi nunquam aliàs ab eo recognitus ſit, nec conſenſerit in eum vt dixi in conſu. Pariſ. §. 7. nu. 10.

c ¶ *Soluat.* Infrà lib 3. conſi. 69.

d ¶ *Radicatum.* Suprà eod. conſ. 98. nu. 13.

e ¶ *Reſti.* Vide ſuprà eod. conſi. 163. nu. 3.

AD CONSILIVM CLXX.

a *Vendicari.* Suprà lib. 1. conſi. 16. nu. 4.

b ¶ *Morte.* Hyp. Marſi. no. 44. vide do. Pet. Stellam in l. Papinianus de publi. in rem act.

AD CONSILIVM CLXXI.

a ¶ *Vera.* Prout vera eſt, vt Benedic rep. c. Raynutius. ver. cætera bona. nu. 19.

b ¶ *Nam.* Et quod pater aut auus nil poſſit facere tanquam adminiſtrator vteri Bal. conſi. 116. conſ. 173. lib. 1. latè. d. Andreas. Tiraq. in conſuet. Picta. tit. retract. §. 1. glo. 9. num. 47. cum ſeq. limita. vt dixi in conſu Pariſ. §. 99.

AD CONSILIVM CLXXII.

a *Poſſet.* Cor l. non hoc. col. pe. C. vnde cogna. Purpura. l. vinum. nu. 24. ſi cert. pet.

b ¶ *Probari.* Sup. lib 1. conſ. 119. col. 2. nu. 3. ſ. eo. lib. conſ. 3. col. 2. Cur. ſenior conſ. 59. nu. 7. conſ. 73. col. 2. Iaſ. l. ſi extraneus in fi. ff. de condit. cau dat. l. non ſolum. §. ſciendum. col. 1. de ope. no. nunci. Dec c. poſt ceſſionem col. 2. de proba. Cor. conſ. 216. lib. 3. adde Pontha. cre, repe. l. 2. C. de reſcinden. vend. col. 59. do. An. Tiraq. in conſue. Pic. tit. retra. §. 8. gl. 7. in prin.

c ¶ *Io. An.* Sequitur Alex. ſ. lib. 1. conſ. 78. col. 1. Iaſ. d. l. dictantibus l. quoties in fi. C. de iudi. l. ſi quis nec cauſam col 2 ff. ſi cer pe. Fa. Areti. conſi. 82. nu. 1. Sed hoc videtur contra tex. in ca. perſonas de teſtib. & etiam in contrarium fa. quæ not. Alex. ſ. lib. 1. conſil. 107.

Digitized by Google

ſil. 107 nu. 3. & ī. eo. lib. conſ. 45. nu. 3. puto hos non eſſe inhabiles, ſed nec etiam integros. quantum autem fidei per ſe vel cum aliis faciant, iudex æſtimabit.

d ¶ *Singulares.* Vide ſuprà lib. 1. conſil. 72.

AD CONSILIVM CLXXIII.

a ¶ *Traditionem.* Infrà lib. 4. conſ. 66. plenè dixi in conſue. Pariſi. §. 15. gl. 5. nu. 5.

b ¶ *Hæredis.* Adde Alex. l. ſi hæredis ſeruus col. 2. ff. de leg. 1. Ant. Neguſa. tract. pig. in 2. memb. 2. partis n. 55. Sed cum Cy. tenet Io. Fab. inſti. de actio. §. fuerat: col. 2. dixi in conſu. Pariſi. §. 66.

c ¶ *Voluerit.* Dixi in conſu. Pariſi. § 30. q. 28.

AD CONSILIVM CLXXIV.

a ¶ *Ambulationem.* Cep. de ſeruitu. vrb. præd. c. 62. de feneſtra. Bertran. conſ. 331. etiam ſi, verſi. eſſet lib. 3. Matth. Affl. deci. Neap. 224. cum ſequenti.

AD CONSILIVM CLXXVII.

a ¶ *Peſtis.* Adde Deci. conſil. 284. conſi. 504. Cor. conſilio 68. col. 1. lib. 1. conſi. 53. col. 2. li. 4. & quod propter peſtem remittatur ſolennitas teſtamenti latè Hyppo. de Marſil. l. 1. §. præterea, nu. 125. de quæſtio. Fran. Rip. tract. de peſte. fol. 30. fo. 38. Steph. Bertran. conſi. 123. viſo caſu de quo ī. col. 1. li. 1.

c ¶ *Legatarius.* Dixi in conſu. Pari. §. 96.

d ¶ *Conductoris.* Et benè quicquid dicat Alex. pro ſupernumerariis poſt locationem adiectis.

AD CONSILIVM CLXXVIII.

a ¶ *Puto.* Peſſimè reſpondit contra rationem tex. in l. 1 §. quod autem. C. de collegi. li. 11. l. ſi duas §. minuere l. adminiſtrantes §. 1. l. ſi. ff. de excu. tu. vbi ſupernumerarij non gaudent immunitate collegii, & contra rationem l. Rutillia poſſa. de contrahen. emp. ex parte conductoris Ego verò exiſtimo non eſſe hic inſtum conſilium ſed ſimplices allegationes à parte redemptas: & quòd ſi Alex. tantum à iudice conſultus fuiſſet, repondiſſet d. c. non extendi vltra numerum qui tempore locationis publicè legatus erat. fateor quòd ſi tunc quædam officia vacabunt infra numerum licet repleatur poſt conditionem, includuntur: ſecus ſi poſt contractum numerus augeatur, etiam ſi augmentum fiat in eadem plenitudine ex æqualitate quod quò ad hoc non erat hîc factum.

AD CONSILIVM CLXXIX.

a ¶ *De taxonibus.* Qui erant coniuncti ipſius Alex. qui tanquam ſuorum aduocatus hîc & infrà lib. 7. conſ. 19. ſcripſit ſingula vel apices vrgendo quo cauſæ inſeruiret.

b ¶ *Scire.* Iaſ. Deci. l. certum ff. ſi cer. pet Iaſo in l. in ſuis, col. 5 ff. de libe. & poſth l. poſthumus § ſi. co. 1. eo. ti. l. hæreditatem l. ſi quis extraneus in ſi. ff. de acqui. hære. l. de pupillo. § ſi quis ipſi. col. 7. de ope. no. nun. conſ. 64. col 4. li. 3. Fely. c. 1. col. 2. de ſum. Tri. Curt. li. 2. §. quod obſerban. col. 1. C. de iura. calum. ſed quod vehemens opinio, idem ſit quid certa ſcientia. Pet. Anc. conſ. 354. viſis conſ. 392. viſis Pau. conſ. 19. ſupradicta. nu. 2. li. 1. Gerard. notabi. 80. Hypo. de Marſi. notab. 205. proba. fol. 22.

c ¶ *Non valet.* Etiam ſi iuratum ſit indiſtinctè Cy. Bar. d. l. ſi ex cautione. licet aliter diſtinguat dec. Thol. 375. ſed hæc exceptio in hoc regno non obſeruatur, vt dixi in conſue. Pariſien. §. 78.

d ¶ *Dubia.* Deci. conſi. 384. co. 1. con. 524. nu. 9.

e ¶ *Mutuauit.* Poteſt tamen mulctari notarius propter obſcuram & captioſam ſcriptionem: & ſi conſtet quòd ita doloſè ſcripſerit, grauius puniri.

f ¶ *Confeſſione.* Idem Fran. Ri l. 1. §. ſi quis ita. col. pe. de verb. obli. Alex. conſ. 90. col. 2. li. 3. ſed ego puto etiam ſi non ſit articulatum niſi de ſola numeratione, quod teſtes de confeſſione valida probant & ſufficiunt: quia cenſentur iuraſſe ſuper tota cauſa & connexis ita etiam limitat alex. ſuprà eod. lib. conſil. 61. in prin.

g ¶ *Aliàs.* Rom. conſi. 20. viſo. Bal. Ryminaldus. l. iuris ignorantia. C. qui admit. are. Fel. c. propoſuiſti. de proba.

AD CONSILIVM CLXXX.

a ¶ *Aliàs.* Rom. conſi. 20. viſo Bal. Riminaldus. l. iuris ignorantia. C. qui admit. Are. Fel. c. propoſuiſti. de proba.

AD CONSILIVM CLXXXI.

a ¶ *Vſus.* Adde Bal. l. ſi is qui. §. ſi antichryſis de pig.

AD CONSILIVM CLXXXIV.

a ¶ *Liberis.* Dicendum vt ī. lib. 1. conſi 105. nu. 4.

b ¶ *Duos.* Non puto hanc ignorantiam ſufficere. ſed quod requiritur iuſta ignorantia facti ipſius teſtamenti, vel ſubſtitutionis, ſiue alia procedat facto teſtatoris, ſiue non, vt plenè dixi in conſue. Pariſ. tit. 7. in ru.

AD CONSILIVM CLXXXV.

a ¶ *Contrarium.* Sup. l. conſi. 108. & ad iſtud conſi. Rom. tit. 1. lib. 3. conſi. 22. num. 10.

b ¶ *Non obſta.* Imo. vt dixi. ſ. lib. 4. conſi. 99.

c ¶ *Pau.* Mon inuenio niſi conſi. 78. inci. in cauſa appellationis. libro 2.

AD CONSILIVM CLXXXVI.

a ¶ *Ex aſſis.* Ro. conſil. 227. Are. conſi. 48. in fin. Deci. l. cum quid col. 6. ſi cer. pe. Iaſ. l. 2. col. 3. de of. fic. eius cui mand. eſt iuriſdic. Fran. Bal. de præſcri. 2. par prin. q. 8. licet aliud Iaſ. l. licet. in ſi. C. de iud. Alcia. tract. præſump. præſumpt. 2. nu. 11.

AD CONSILIVM CLXXXVII.

a ¶ *Procedere.* Mari. Soc. c 2. co. 31. de lib. ob. Iaſ. l. 3. §. 1. col. 2. ff. de acqui. vel amit. poſſ.

b ¶ *De antiquo.* Are. conſ. 36. Gui. Pap conſil. 88. co. 1. conſi. 241. Cor. conſi. 35. conſi. 323. lib. 1 Decius conſi. 375. conſi. 445. col. Iaſ. conſil. 59. col. ſi. conſ. 128. lib. 1. Hyppo Marſil. not. 505. & 506. ii. limita. vt dixi in conſu. Par. §. 5. num. 39.

Digitized by Google

AD CONSILIVM CLXXXVIII.

a ¶ *Probatio* Infrà lib. 4. conſ. 96. n. 3. Ioan. fa. l. fin. C. de exec. rei iud. Bald. l. per diuerſas. C. man. Ange. l. creditores C. de pig. Paul. l. poſtulante ad Treb. Are. conſ. 32. colu. prima Felin. capit. ex ratione colum. ſecunda de ap. Socin. conſilio 103. libro 3. Alci. l. 2. §. his num. 9. de verborum obligation.

b ¶ *Ergo*. Et vt veriſſimum.

c ¶ *Effectu*. Multum errat : quia imo datus eſt hæres vniuerſalis filius ſi naſceretur vel præcederet aut quouiſmodo deficeret : datus eſt hæres vniuerſalis Philippus filio vulgariter ſubſtitutus. Quamuis enim ſeparatim diſponat teſtator ſi filius naſcitur, & ſi fœmina naſcatur, tamen ſua diſpoſitio etiam propriè locum habet vtroque caſu accidente : & ſic ſi naſcantur filius & filia: & ſicut particularis inſtitutio & natiuitas filiæ nullo modo tollit nec impedit inſtitutionem vniuerſalem filij . ita non tollit ſubſtitutionem Philippi : quia hoc neque verba neque mens innuunt : imo potius & verba & mens ſonant quòd ſubſtitutio maneat & habeat effectum, ſiue ſolus, ſiue ſimul cum filia naſcatur filius, & poſtea prædecedat teſtatori vel non naſcatur quod in idem recidit : & propter hanc cauſam teſtator nullo caſu inſtituit filiam, vel filias, niſi particulariter, quia ſciebat in omnem euentum alium ſe habiturum hæredem vniuerſalem vel filium vel Philippum ſubſtitutum : & ſic corruunt omnes ſophiſticæ & artificioſæ rationes Alexand. qui hìc malè conſuluit, & tota via aberrauit : & iſtud conſilium meritò damnat Carol. Ray. in l. Gallus §. quid ſi tantum col. 12. de liber. & poſthu. & inuenio quod And. Alcia. de verb. ſignificatione, lib. 3. pa. 61. idem contra Alex. ſentit. & benè.

d ¶ *Subſtitutionis*. Sed hanc deciſionem falſiſſimam puto, nihil aliud eſt quàm ſecunda vel conditionalis inſtitutio ſaltem vulgaris de qua loquimur ; & quæ eſt omnino eiuſdem effectus in caſu ſuo, vt inſtitutio : & ſic error nihil, variat etiam ſi error fuerit in facto, nedum in verbis, vt veriſimile eſt hunc Philippum ſolum verbis non tantum prorſus impropriè, ſed aptè abuſum eſſe, patet per textum in l. ſed & ſi in fine de acquirenda hæreditate, vbi aditio facta ab eo qui ſe putat inſtitutum ſub conditione quę nunc extat, eſt valida: licet retro eſſet purè inſtitutus : quia idem eſt effectus, nec quod dicit Alexand. probaretur in d. l. ſi is ad quem quia d. l. loquitur inter caſus diuerſorum effectuum: & ſic in illis error poteſt variare & impedire conſenſum. Sed nos loquimur in caſibus qui ſunt eiuſdem effectus : vnde etiam ſi eſſet error poſitus in facto non mutaret nec impediret conſenſum : vt in d. l. ſed & ſi in fi. dicta autem gl. generaliter intellecta eſſet falſiſſima: poſſet autem ſane intelligi de ſubſtitutione diuerſum habente effectum ab inſtitutione vt in ſubſtitutione pupillari vel fideicommiſſaria, & ſic non obſtat.

AD CONSILIVM CLXXXIX.

a ¶ *Deſcendentes*. Sup. eod. conſ. 9. num. 9. inf. libr. 4. conſ. 89. in prin. & lib. 7. conſ. 83 Ancha. conſil. 134. in princip. Bal. conſil. 114. libr. 1. Cor. conſil. 131. lib 2.

b ¶ *Diuiſio*. Dixi in conſu. Pariſ. §. 22. quæſt. 22. §. 31. §. quæſt. 1.

c ¶ *A tertum*. Dixi in conſu. Pariſ. §. 13. gl. 6. num. 5.

d ¶ *Suum* Quod eſt falſum vt dixi in conſu. Pariſ. §. 13. gl 1. num. 9. §. 23. num. 7.

e ¶ *Lucratiuo*. Dixi in conſu. Pariſ. §. l. 6. co. 1. Cepo. cau. ciui. conſ. 8.

f ¶ *Extraneos*. Concludit modo adſit ſolemnitas ſolum attendi tenorem conceſſionis Imo. c. fi. de loca. Ange. Are. §. adeo num. 4. inſt. de loca. Pau. conſ. 237. lib. 1. Cor. conſ. 173. lib. 2. conſ. 13. libr. 3. Claus. ver. emphyteuſis §. 5. ſumma Sylueſtri eo. ver. Dec. c. in præſentia co. 21. de proba. conſ. 171. Cur. Iunior conſ. 4. col. 1. Mat Affl. dec. Neap. 100.

g ¶ *Corrigit*. Cur. iunior partis 2. parte 3. in prin. col. 1. feudo.

AD CONSILIVM CXC.

a ¶ *Rubricis*. Bar. Alex. & Iaſ. lib. 1. ſi cer. pet. Pano. Dec. c. bonæ de conſ. vti. vel inuti. Dec. conſ. 386. col. fi. Iaſ. conſ. 198. num. 7. lib. 1. Marſi. conſ. 19. num. 5. Adde Dec. in rubr. quod quiſque iur. Iaſ. conſ. 105. col. 7. lib. 2. Alexan. inf. lib. 3. conſ. 13. num. 7.

b ¶ *Aliud*. Alex. in rub. ff. ſol mat. Gemi. conſ. 117. num. 6. Iaſ. lib. 1. §. ſi quis ædificium de ope. no nun. rep. l. quominus num. 11. de flu. & col. fi. Feli. Deci. c. cum acceſſiſſent col fi. de conſti. Dec. in lib 1. in fi. prin. ff. quod quiſque iuris domum de regu. iur. Cur. iunior. tract. feudo par. 2. qu. 1. & conſ. 158. col. 3. Fel. c. conſuluit de Iudæis.

c ¶ *Pinguiorem*. Fa. Hipp. Marſi. repe. l. raptores. C. de rapt. virgi. num. 23.

d ¶ *Perſonam*. Iaſon. conſ. 161. in fin. lib. 1. conſ. 120. in fin. lib. 3.

AD CONSILIVM CXCII.

a ¶ *Viſis*. Iſtud eſt con. more de tortis contra quoddam aliud conſ. Ale. quod non inuenio.

b ¶ *Ipſum*. Id eſt, ſecundùm Io. Im. d. c. fi.

AD CONSILIVM CXCIII.

a ¶ *Realis*. Bald. conſ. 24. conſ. 375. in fin. lib. 4. An. conſ. 1. num. 6. Anc. conſ. 327. phil. c. priuilegium de re. iure in 6. Iaſ. in l. apud Iulianum. §. ſi quis alicui. col. 1. de leg. 1. l. ſi ſic. la. grande. de ver. ob. conſ. 27. conſ. 217. lib. 1. vide Alex. l. quia tale. ſol. mat.

b ¶ *Augmentatiuè*. Imol. Dec. c. inter cæteras col. 5. & ibi Fran. Rip. numer. 44. de reſcrip. adde So. l. ſi is qui. §. vtrum col. 2. de rebus dub. Iaſ. conſ. 63. col. 3. lib. 1. recordor quod Alex. ab Alexandro genial. dier. lib. 2. c. 2. per d l. ſi quis ita pulchram hanc qu. decidit clauſula teſtamenti talis erat, filium ex aſſe hæredem volo : filiæ cum viri potens erit fundum ſuburbanum ſeu ædes meas quæ in via lata ſunt, do, lego: filia viri potens petebat fundum & ædes : filius dicebat alterum tantum deberi conſultus Alexan. à iudicibus reſpondit vtrumque deberi, & dicit ita iudicatum fuiſſe quia dictio ſeu non diſiunctiua ſed coagmentatiua eſt & copulat non diſiungit, ego verò (niſi illæ res fuiſſent connexæ) contrarium puto prout contrarium in ſimili quæſt. decidit. Bal. in d. c. inter cæteras col. 2. conſ. pone teſtator.

AD CONSILIVM CXCIV.

a ¶ *Molendinum*. Adde ſuprà eo. conſ. 108. co. 1. conſ. 1 4. ad fi. infra libr. 6. conſ. 130. conſ. 103. & libr. 7. conſ. 21. Bal. conſ. 5 . conſ. 76 conſ. 109 conſ. 296. conſ. 355. lib. 1. conſ. 129. lib. 2. Paul. conſ. 411. libr. 2. Cæpo. trac. de ſerui. ruſt. prædio. c. 31. de flumi. Cor. conſ. 99. lib. 2. Cur. ſenior. conſ. 33. Iacobi. de ſ. Geor. in trac. feu. ver. & cum molendinis, & verſi. fluminibus. Iaſ. repe. l. quominus de flum. Deci. conſ. 5 3.

b ¶ *Iuſta cauſa*. Bal. & omnes in l. vnica C. de ſenten. quæ pro eo quod inter. Bal. conſi. 71 libr. 1. Alberi. l.

Digitized by Google

manifeſtæ in fin. C. de ſerui. Iaſ. rep. d. l. quominus quæſt. 11.

c ¶ *Ratio*. Deci. c. nam concupiſcentiam num. 4. de conſti. c. iurauit. col. 2. de proba. conſil. 402. co. 1. & licet Dec. conſil. 655. num. 7. Fran. Rip. trac. de peſte. fo. 91. verſo, limitent non procedere in ſtatutis: tamen idem puto ſi eſt eadem ratio.

d ¶ *Partis*. Deci. l. ſolet. in princ. de iuriſ. om. l. ſi à furioſo. l. eius §. quas vero ff. ſi cer. pet. Iaſ. l. ait prætor. 2. col. 1. de iureiu. & latius in l. qui ſine de condic. ſine cauſa. Ampliatur etiam in materia ſtricta Soci. l. mulcta. §. ſi. ff. de cond. & demonſt.

AD CONSILIVM CXCV.

a ¶ *In genere*. Idem Bald. conſi. 181. lib. 1. Ang. conſil. 204. quidam Bartholomæus quem ſequi videtur Præpo. in c. qui venerabilem §. quòd autem numer. 24. qui filij ſint legit. idem Roma. conſil. 194. in propoſita quem ſequitur Socin. conſil. 47. col. 8. num. 40. l. 4. fa. Pau. conſil. 30. ſuper puncto in ſi. lib. 1. Iaſ. conſil. 11. lib. 3. conſil. 110. lib. 3.

b ¶ *Ergo*. Licet Ioan. And. addi. Spe. de teſt. in rub. in prin. Pet. Anc. Gemi. Phi. Franc. c. 1. de conſti. in 6. Albe. par. 1. ſtat. qu. 9. col. 5. Anc. conſil. 182. conſil. 2. Fel. qu. 1. in ſi. de conſti. Iaſ. l. Gallus. §. & eius col. 3. de lib. & poſt. l. 3. col. 1. de le. 1. ſi ita ſtipulatio. de ver. ob. Lanf. in trac. de interpre. ſtatu. co. 1. Henr. de Boic. tra. ſyno. par. 3. art. 1. concl. 10.

c ¶ *Subreptionis*. Simpliciter idem dicendum puto quod de diſpenſatione: quia legitimatio quæ fit per reſcriptum eſt mera gratia & relaxatio iuris communis, & ſic quælibet qualitas vel aliud tacitum, quæ expreſſo non ita facile eſſet conceſſa, reddit eam nullam ipſo iure. quam ſententiam tenet Panor. in c. per venerabilem col. 7. qui fil. ſint legi. ſentit Old. d. conſil. 246. Alb. in ru. C. de natura lib. Pet. An. conſil. 241. Ant. de Roſſe. tract. legitima col. 55. Alex. hîc & inf. lib. 6. col. 129. Signo. Homod. conſ. 218. Quidam d. Ioannolus. Pan. conſil. 107. lib. 2. Bal. in l. eam quam. C. de fideicom. & in conſil. 146. libr. 1. conſil. 399 libr. 2. conſ. 26. li. 4. Ro. conſ. 326. in præſenti col. fin. Fulg. conſ. 23. Gengelpertus. Cepol. cau. ciuil. conſ. 66. in 5. & 6. dubio num. 14. Phi. Fran. c. 1. ſuper gl. 2. de filiis presby. in 6. Cur. ſenior. conſ. 16. col. pen. conſil. 17. conſil. 35. col. 7. conſil. 73. conſil. 29. Præpoſi. c. per venerabilem §. quod autem qu. 4. num. 20. qui fi. ſint legi. Albe. Bru. conſil. 15. col. 1. & in hanc inclinat. Feli. c. poſtulaſti. col. 3. de præſcri. Summa Sylueſtri verbo legitimus qu. 3. Dec. conſil. 55. conſil. 288. con. 338. con. 462.

d ¶ *Vnico*. Imò ſi ex eo reſultat qualitas aggrauans vltra ea quæ ſequuntur ex expreſſis in reſcripto.

e ¶ *Statuto*. Fa. Alberic. 2. ſtatu. qu. 220. Feli. cap. 1. co. 12. de reſcript. & in tracta. cau. litt. Apoſt. in 7. amplia.

AD CONSILIVM CXCVI.

a ¶ *Periti*. Bar. l. 1. col. 6. ff. de reb. credi. Panor. ca. Albericus co. 2. & ibi Fel. de teſtib. Fran. Purpura. d. l. 2. num. 181. Henrich. Bo. c. dudum de conuer. coniuga. Dec. c. quoniam contra falſam. in de proba. conſil. 81. colum. 5 conſil. 215. Fel. c. ſicut in prin. de re iudic. Hyppo. Marſi. rubr. de probat. fol. 40.

b ¶ *Old*. 287. quæſtione.

AD CONSILIVM CXCIX.

a ¶ *contrarium*. Latè ſup. eo. con. 185. ſup. l. 1. con. 108.

b ¶ *Aduentitium*. Niſi detur pro dote quam debet filius Alexand. infrà libr. 4. conſ. 31. num. 5. adde Socin. conſil. 91. lib. 1.

AD CONSILIVM CC.

a ¶ *cuilibet*. Infrà lib. 3. conſil. 6.

AD CONSILIVM CCI.

a ¶ *Exprimere*. Infrà libr. 3. conſil. 2.

AD CONSILIVM CCII.

a ¶ *Scripſi*. In conſil. præcedenti.

b ¶ *Quatenus*. Suprà lib. conſi. 22.

AD CONSILIVM CCIII.

a ¶ *Similes*. Idem Alexand. l. ſi quis id quod de iur. om. iud. Pan. c. quintauallis de iureiur. Alua. Præpoſi. §. prædictis quæ fuit pri. cau. beneſi. admitti in vſib. feud. Ang. in l. lex Corn. in prin. de iniur. Felyn. c. paſtoralis in prin. de reſcri. Iaſ. d. auth. non licet Deci. c. cum ſpeciali. num. 5. de appel. Nic. Euerar. in locis lega. lo. ab excep. ad regu. col. 8. Hyp. Mar. ſin. 78. Gerar. ſin. 1. Bened. rep. c. Raynutius ver. in eodem teſt. relinquens. 2. nu. 29. & benè, licet Alex. contra ſcripſerit in d. auth. non licet collatio. 2.

b ¶ *Perſonalis*. Matth. no. 131. An. Tiraquel. in conſu. Picta. tit. retra. §. 9. gl. 2. num. 5.

AD CONSILIVM CCIV.

a ¶ *Superuiuentes*. Aduerte multò fortius eſt hoc ratio pro iure accreſcendi quam in qu. Spe. in qua filii non ſunt niſi in conditione: ſed hîc ſunt in diſpoſitione, & vocati in inueſtitura in clauſula immediatè præcedenti, & vtraque clauſula videtur vna oratio hypothetica vt ſic verbum aliàs non abſurdè referri poſſit ad omnes vocatos: ſed vt hoc non caret veriſimilitudine, ita ex vi verborum neceſſariò non infertur, quare cum ſimus in materia ſtricta, tranſeo cum opin. Alex.

b ¶ *Omnibus*. Hanc ſententiam Spe. ſequitur Rom. conſil. 19. caſu quæſtionis. Curt. ſenior. conſil. 49. col. 1. Iaſ. l. 2. col. 65. qu. 17. C. de iure emphyt. & in conſil. 117. col. 6. lib. 4. & videtur ſeq. Alexand. infrà lib. 5. conſil. 17. col. fin. ſed ibi loquitur arguendo, hîc autem eam reprobat & benè: quia quando dictum eſt poſt mortem eorum, ſufficit mors alterius pro portione ſua. l. fin. §. filium de leg. 2. l. Lucius §. Caio. ad Tre. & hoc dummodo hoc congruat materiæ ſubiectæ, vt quia illa verba referuntur ad plures quibus ab initio facta eſt conceſſio, & inter quos alias non eſt locus iuri accreſcendi: ſecus ſi illud verbum referatur ad eos inter quos aliàs locus eſt iuri accreſcendi, vt ſi concedatur vni & eius filiis poſt eorum mortem reuertatur ad Eccleſiam, & ſic concludo quòd ſimplex relatiuum, eorum, nec addit, nec tollit ius accreſcendi: ſecus ſi adiiceretur verbum, omnium, vt poſt mortem eorum omnium, &c. quia hæc dictio per locum à contrario ſenſu implicat ius accreſcendi, & hæc veritas, & vulg. Pe. Anc. conſil. 245. col. ſi. Alex. conſil. 167. num. 4. lib. 7. idem in verbis æquipollentibus. Pan. conſil. 103. libr. 2. Cur. iunior tract. feu. par. 2. co. ſi. hinc ſi dictum ſit pro ſe & hæredibus ex ipſis ſeu eorum altero, ſecus eſt iuri accreſcendi. Bal. conſil. 119. lib. 1. ſecundum veterem impreſſionem, quod eſt conſil. 251. libr.

& in

2. ſecundum nouam impreſſionem.
c ¶ *Alios*. Bal. l. ita nobis cordi. C. de adult. Are. Iaſ. Dec. l. pen. C. qui admitt. l. 1. de bon. poſ. contra Maria Soc. repe. c. veniens colu. 48. de ſecu. Ia. l. ſtipulatio iſta. §. ſi quis forte col. 3. de verb. obl. adde ſupra eod. conſil. 115. num. 6.
d ¶ *Prout*. Idem Iaſ. l. qui liberis §. hæc verba col. 1. ſi patet impuberi in fin. de vulga. & pup. l. fin. col. 2. C. de ſucceſſo. edi. & ibi Deci. col. 1. & in l. 1. co. 6. C. de ſecun. nupt. conſil. 1. conſil. 468. col. fin. conſi. 480. col pe. Iaſ. conſ. 141. col. 7. lib. 1. Cur. in tracta. feud. par. 1. colu. penu. part. 3. num. 57. conſil. 22. nu. 9. a nt. Rub. conſil. 85. Are. conſil. 4. lib. 3. & conſil. 129. lib. 5. ſed aduerte quia iſta intelligitur quando fratres aut perſonæ certorum graduum vocantur: ſecus ſi generaliter illi de familia vel cognatione: quia tunc vera eſt gl. d. §. in fideicommiſſo. in terminis ſuis, vt plenius dixi infra lib. 5. conſil. 76. num. 13.
e ¶ *Non concipit*. Contrarium latè tenui in conſu. Pari. §. 11. vide tamen dom. And. Tiraq. doctiſſimè & pleniſſimè omnium in conſue. Picta. tit. retra. §. 1. glo. 12. num. 16.
f ¶ *Primi gradus*. Suprà eod. conſil. 97.

AD CONSILIVM CCV.

a ¶ *In vnum*. Roc. trac. de iure patro. verſi. honorificum qu. 60.
b ¶ *Iuratum*. Imò vt quotidie etiam practicatur, ſolent tamen redimere diſpenſationem à diœceſano, quod procedit ex peritia practicorum qua litigatores multis damnis afficiuntur, nec enim poteſt quis vſque adeo iureiurando ſe aſtringere quin liceat principi ex iuſta cauſa inducias dare: & ſi in hunc caſum iuraretur, non valeret.

AD CONSILIVM CCIX.

a ¶ *Locus*. Suprà eo. conſil. 9. col. 1.
b ¶ *Quod ſic*. Imò niſi vt dixi in conſue. Pariſi. §. 96. gl. ſi.
c ¶ *Non adita*. Idem Dec. l. ſi nemo ſubſit de reg. iu. & Lapus allega. 91. dicit iſtud procedere de æquitate canonica & in practica ſeruari, ſed in practica ſeruatur indiſtinctè quod omnia legata debentur etiam hæreditate non adita quod eſt iuſtiſſimum, vt dixi in conſue. Pariſi. §. 93. quamobrem non eſt curandum de diſtinctione quam facit Roma. conſil. 428. in terminis conſil. 493. in caſu.
d ¶ *Auferri*. Idem Alex in duobus conſil. ſeq. & inf. lib. 7. conſil. 111. col. 3. conſil. 115. co. ſi. in l. nolle. de acq. hæ. l. filiusf. §. diui. col. 5. dele. 1. Deci. conſil. 83. latè. d. And. Tira. in con. Picta. §. 1. gl. 8. num. 41.
e ¶ *Fallit*. Soci. conſil. 36 conſil. 97. libro primo latè Andre. Tiraque. in conſu. prædicta. titu. retract. §. 1. gl. 13. numer. 7 Secundum veram Ang. repe. l. eam quam in ſi. & ibi latè Cor. & Iaſ. co. 10. C. de fidei. Iaſ. lib. 1. col. 5. C. de ſum. Tri. & lec. 2. in ſi. in l. hac conſultiſſima §. ex imperfecto. c. 3. C. de teſtam. latè Imo. l. qui filio. §. ſeruus de hæredi. inſti. ſed contrarium ſeruatur indiſtinctè.

AD CONSILIVM CCX.

a ¶ *Filium*. Scilicet per do. Maria. Soci. & Bartho. Soci. eius filium vt Soci. filius citans hoc conſ. Alexan. teſtatur in conſ. 57. col. pe. in ſi. lib. 3.
b ¶ *A pari* Suprà lib. 1. conſ. 16. & lib. 2. conſil. 150. num. 3. conſil. 157. num. 15. infrà cum ſequen. inf. lib. 5. conſil. 41. co. 2. & lib. 6. conſil. 19. Sal. l. 1. col. antepe. C. de ſum. Tri. Dec. rep. c. 2. co pe. de iudi. l. ſi. in pe. co. de iuriſ. om. iud. conſil. 639. n. 11. Iaſ. conſil. 80. col. 1. libr. 3. Alb. Bru. conſil. 20. colu. 1. 2 u. Gozadi. conſil. 49. num. 13.
c ¶ *Fundat*. Suprà conſil. præce. num. 15.

AD CONSILIVM CCXI.

a ¶ *Clerico*. Latè de hoc And. Tiraq. in conſu. Picta. titu. retra. §. 1. gl. 3. num. 2. cum ſeq. Cor. conſil. 114. lib. 2 Soc. conſil. 292. libr. 2. dixi deciſiuè in proœmi. conſu. Pari. gl. 5.
b ¶ *Laicorum*. Ant. But. conſil. 40. Phi. Fran. c. ſin. de immun. Eccl. in 6. Cur. Senior. conſil. 62. in fin. conſil. 72. in ſi. Soc. conſil. 14. conſil. 71. lib. 4. Franc. Rip. trac. & reſpon. 2. lib. 1. de legib.

AD CONSILIVM CCXIII.

a ¶ *Ingreſſum*. Deci. Thol. 67. Phili. c. 1. de lit. conte. in 7. Cep. cau. cri. conſil. 71. in 2. dubio. Iaſ. l. ait prætor. 1. col. 2. l. nam poſteaquam §. ſed etſi quis col. ſi. de iureiur. conſil. 166. col. 1 lib 2.
b ¶ *Bona fides*. Dixi infrà libr. 4. conſil. 99.
c ¶ *Alterius*. In Phi. Fran. c. cum quid vna de reg. iu. in 6. Alex. infrà lib. 5. conſil. 104. in ſi. Cor. conſ. 79. (vbi limitatur) lib. 3. Gui. Pap. Dec. delph. 404. Iaſ. conſ. 155. numer. 5. l. 4. And. Alci. de præſum. reg. 3. præſum. 14. num. 3.
d ¶ *Præpoſterationis*. Suprà lib. 1. conſil. 46. num. 10. Rug. de Mo. rep. l. traditionibus num. C. 76. de pac.

AD CONSILIVM CCXVI.

a ¶ *Quod non*. Infrà lib. 4. conſil. ſi. num. 18.
b ¶ *Perſonarum*. Iaſ. l. final. colum. 2. C. de pact. l. ſi quis maior. C. de tranſ. conſil. 118. col. 5. lib. 1. Fel. c. eam col. 10. de reſcri. Soc. conſil. 275. col. 5. lib. 2.
c ¶ *Principe*. Supra lib. 1. conſ. 2. in ſi.
d ¶ *Generali*. Infrà lib. 4. conſil 7.
e ¶ *Sublata*. Infrà libr. 7. conſil. 40 col. ſi. Bal. Pau. auth. item quæcunque C. de ſacroſan. Eccl. Bal. in rub. C. ad Trebel. Ancha. repe. c. 1. col. 94. de conſti. Ro. conſil. 400. conſil. 436.

AD CONSILIVM CCXVII.

a ¶ *Conſtiteris*. Hæc clauſula conditionem facit Old. qu. 41. Bal. Fel in c. ſi. de præſum. adde Ægi. Bellame. deci. 68. 85. & deci. 668. Ia. l. ſin. C. vnde legi. ſed Lap. alle. 15. & alle. 61. facit differentiam inter verba, ſi tibi conſtiterit, & ſi ita inueneris & malè.
b ¶ *Allegat*. Sal. l. ſi ex cautione col. 10. C. de non nu pe. Io. Andr. c. cum nuncius de teſti. Cur. Senior. conſ. 56. col. 4. Iaſ. in rubric. C. vnde lib. l. ſeruum filij §. ſi areæ. de leg. 1.
c ¶ *Munita*. Bal. l. 1. col. 3. C. ſi plu. conſil. 298. lib. 1. conſ. 174. in fin. lib. 5. Cor. conſ. 157. lib. 2. adde Iaſ. §. ſed iſtæ. char. ſin. inſti. de actio.
d ¶ *Momento*. Anch. conſ. 36. colum. 1. conſil. 188. conſ. 1. Lanfr. trac. de arb. co. 26 q. 12. Pau. conſ. 68. conſ. 434. libr 1. Cor conſ. 89. lib. 1. Bald. in proœ. ff §. itaque in ſin. quem ſequitur Lan. Dec. l. eum qui de iuriſd. om. iud. adde Cur. ſeniorem conſ. 46. col. 3. Deci. conſ. 295. Iaſ. l. indices C. de iud. conſ. 21. col 2. lib. 1. conſ. 44 in ſin. lib. 4. Alcia. tract. præſump. reg. 3. præſum. 9. num. 2. Alex. ſup. conſ. 33. num 6. lib. 1.

AD

AD CONSILIVM CCXXI.

a ¶ *Moram.* Imò cum ſubſit iuſta cauſa, dilatio non impedit quin licitè percipi poſſit: vt dixi in conſu. Pariſi. §. 1. glo. 9. numer. 20. & latius ſuper l. eos C. de vſuris.

AD CONSILIVM CCXXII.

a ¶ *Excludit.* Falſum eſt, & contrarium practicatur vt dixi ſupra lib. 1. conſil. 27.

b ¶ *Velleianu.* Idem Pau. conſil. 8. libr. 2. Antho. de Patru. tra. de iur. effectu 10. ſed eſt falſum.

c ¶ *Approbata.* Imò communis obſeruantia eſt in contrarium, vt ſæpè dixi.

d ¶ *Pau.* Non inuenio hoc conſ. ſed benè inuenio contrarium in conſil. 259. circa primum col. pe. lib. 2.

e ¶ *Habilitatio,* Ioan. And. in Spec. de iureiu. in rub. Anch. conſil. 198. conſil. 388. Maria. Soc. trac. de cita. art. 7. numer. 29. deci. Tholo. 62. Cæpol. cautè. 61. Imo. c. debitores de vſur. Cur. ſenior. conſil. 43. nu. 28. numer. 28. & in fi. conſil. 63. in fi. Hyp. Marſi. in rep. l. de vnoquoque num. 101. cum ſeq. de re iud. Ste Ber. conpl. 104. relaxatio. libr. 2. conſil. 186. vidi proceſſum vbi dicit ita iudicaſſe Parlamentum Delphinale & in conſil. 195. diſpenſat. lib. 2. ſed veritas eſt in contrarium, vt tenet Old. quæſt. 120. ad duplicem. Alb. in ru. C. de vſur. in fi. Bal. conſil. 4[illegible]. libr. 5. alleg. 10. Ant. Bu. c. debitores de iureiur. Anc. (ſibi contrarius) conſil. 18 col. fi. & inter conſil. Cal conſil. 1. ſub ti. de fer. Fa. Cald. conſil. 7. de iureiur. Io. de Ro. dec. 768. ſciendum in anti. Guid Pa. dec. Delph. 140. dec. 225. Pau. conſil. 259. circa primum col. pe lib. 2. Fel. cap. 1. co. fi. de iureiur. Ia. l. nec quicquam §. vbi decretum co. 8. de offi Proconſ. & leg. & ita ſeruatur vt refert Steph. Auffr. in d. deciſ. Thol. lib. 62. vbi hoc ſequitur & Bened. rep. c. Raynutius verbo duas habens filias col. fi de teſta. Alcia. l. ſi quis maior. C. de tran. Matt. Affl. dec. Neap. 230. col. 3. vbi limitat niſi quando taceretur quòd iurauit non petere abſolutionem à iuramento, quam limitationem non puto veram quia ſubſiſtente cauſa relaxandi licet iuramentum non valet hæc huiuſmodi relaxatio vitiat per ſuſceptionem: quia non emanat per viam iuſtitiæ, igitur vt not. in l. præſcriptione C. ſi contra ius vel vti. pu.

f ¶ *Contrauenerant.* Infrà lib. 3. conſ. 17. num. 3. Alber. Bru. conſ. 46. Pan. diſ. 2.

g ¶ *Tranſactionis.* Dixi ſuprà lib. 1. conſ. 42. num. 11.

h ¶ *Solemniter.* Bal. conſ. 486. l. aſſeſſores libr. 3. ſecundum nouam impreſſionem. Bart. conſ. 86. Rom. conſ. 505. Phil. Fran. cap. 1. in fin. de elec. in 6. Pet. de Ferra inter opp. contra teſtes verſi. ac etiam varij. Carcle. 1. de teſt. Cæpo. cau. cri. conſil. 61. Alex. ſup. conſ. 63. l. 1. Fran. Are. conſ. 71. Pau. Fel. c. per tuas de teſt. Steph. Auffrer. ad deci. Tholo. 231.

i ¶ *Adimpleuiſſe.* Suprà eo. conſ. 49. num. 4. ſupra lib. 1. conſ. 119. conſ. 2. & fi.

AD CONSILIVM CCXXIII.

a ¶ *Cum bis.* Infrà libr. 3. conſ. 54. & lib. 6. conſ. 26. & libr. 6 conſ. 203. latè dixi in conſu. Pariſ. §. 8. gloſ. 5. qu. 3. adde Cæp. tract. de ſerui. vrb. præd. conſ. 44. de clauſtro.

b ¶ *Ad vſum.* Idem Alb. Bart. Ang. Pau. Alex. Iaſ. l. cum hi §. ſi vni. de tranſ. Bart lib. 4. de ali. & cib. leg. Bal. in l. ſi habitatio de vſu & habitatione l. Titia cum teſtamento § fin. de leg. 2. libr. 1. de fruct. & litt. ex Fran. Cre. ſin. 33. Corne conſ. 19. lib. 1. Lancel. Decius l. planè § fi. notab. 1. de le. 1. Pau. Picus rep. §. Titia cum nuberet in d. l. Titia. Iaſ. l. fi. C. de le. & conſ. 27. lib. 1. & in prælu. feu. col. 3. 29. Tho. Ferra. caute. 2. Ia. tra. feudo verbo in feudum col. 4. Hy. Mar. no. 414. in tantum. Bart. conſ. 233. libr. 1. vt ſi cui relictus ſit fundus ad vſumfructum vel ad alimenta teneant legatam eſſe perpetuam proprietatem de quo dubitat Ang. Aret. §. inſtit. de vſu & habitatione, & contra facit quod no. Bald. in prælud. col. 13. Ego verò puto in his vltimis exemplis non eſſe legatam proprietatem ſed vſumfru vel alimenta tantum per text. in d. l. ſi habitatio § 1. nec obſtat. d. leg. 4. de ali. leg. quia ibi conſtat in verbis diſpoſitionis quòd voluit ſimpliciter legare proprietatem, ibi dari volo prædia mea, & ſimiliter quoties præcedit diſpoſitio donationis totius rei non puto per verba ſequentia executiuè addita eam limitari, niſi aliter de mente appareat & ita limitanda eſt ſententia communis, plenius dixi in conſue. Pariſien. §. 93.

c ¶ *Debent.* Quod verbum neceſſitatem importat de ſe niſi ex materia ſubiecta, vt ſi dirigatur ad perſonam cuius fauore profertur. Sali. l. creditores col. 2. C. de pig. latè. Andr. Tiraquell. in conſu. Picta. tit. retra. § 1. glo. 15.

NOTÆ SOLEMNES CAROLI MOLINÆI

IVRISCONSVLTI CELEBERRIMI.

AD TERTIVM VOLVMEN CONSILIORVM Alexandri Tartagni.

AD CONSILIVM I.

a ¶ *Statuti.* Quam ſententiam rurſus repetitio conſilio confirmauit. Alex. vt patet ſupra lib. 2. conſ. 144. quòd eſt poſterius, & debebat ſequi preſens conſilium, ſed vſu receptum ordinem mutare nolui.

b ¶ *Ratificata.* Suprà lib. 1. conſ. 5. num. 1.

c ¶ *Duos.* Suprà lib. 2. conſ. 108. num. 5. ſuprà lib. 1. conſil. 5. num. 4.

d ¶ *Statutum.* Quicquid ſit de illo ſtatuto , violenta corruptio eſt verus raptus , etiam ſi nulla ſit abductio de loco ad locum , licet omnes quotquot legi contrarium teneant , vt Alb. 3. par. ſtatu qu. 31. Pau. l. raptores col 1 C. de Epiſc. & cle. Raph. Cu. conſ. 45. Dec. conſ. 254. Hip. Mar. ſing. 65. & in rep. d. l. raptores num. 12. 102. Neuiza. in ſyl. nup. char. 74 allegat 36. qu. 1. c. 1. inſti. de pub. iudi. §. item lex Iulia iuncto. § fin autem eo. tit. quam ſocordiam demiror : quia illi text. pro nobis ſtant & communem errorem deſtruunt , dum enim loquuntur de ſimplici ſtupro, excludunt omnem vim : dum autem loquuntur de raptu, non requirunt vim vndique , ſed ſufficit vim fieri vel ſoli puellæ , vel ſolis parentibus vel vtriuſque porrò nullus eſt text. qui requirat abductionem de loco ad locum , nec minus, imò aliquanto plus peccet qui per vim intrat domum paternam , & corrumpit, quam qui rumpit , probat text. in l. quod ait lex. ad l. Iul. de adult.

e ¶ *Excuſatio.* Bartol. in l. ſi quis in graui. §. ſi quis moriens , ad Syl. & ibi Io. Ign. Hipp. Marſi ſing. 22. & in prac. §. diligenter num. 200. adde Ale. infr. libr. 6. conſ. 124. ad fi. & lib. 7. conſ. 30. col. fin. vide tamen infrà eo. libr. conſ. 14.

f ¶ *Voluntate.* Suprà lib. 2. conſ. 34. num. 11.

g ¶ *Non valet.* Imò , valet vt dixi ſuprà lib. 1. conſ. 47.

h ¶ *Gerundium.* Dixi in conſu. Pariſ. §. 3. glo. 2. §. 13. libr. 97.

i ¶ *Scholaris.* Hipp. Marſil. no. 86 do. Andr. Tiraq. in conſu. Picta. in rub. retract. num. 77.

AD CONSILIVM II.

a ¶ *Iure.* Inſ. lib. 5. conſ. 49. num. 4. Bald. Paul. lib. 1. C. de neg. geſt. Bald. lib. 1. in fi. C. de fu. & libr. in pen. libr. 3. colum. 1. C. ſi penden. appell. mors. Anchar. conſ. 6. in fin. Pau. conſ. 170. col. 1. libr. 1. Roma. conſ. 320. colum. 2. Ant. Tir. in conſul. Pict. §. 9. gl. 2. num. 44.

b ¶ *In iſo.* In hoc regno obſeruamus quòd valet citatio ad domicilium ſine alia perquiſitione perſonæ ſaluo quòd non proceditur ad ſententiam contumaciæ niſi ſit ſaltem vna citatio facta ad perſonam , vel niſi conſtet quod peruenit ad notitiam citati , vt quando ſemel per ſe vel per procuratorem ſuper hoc comparuit in iudicio.

c ¶ *Principaliter.* Iaſ. libr. 1. colum. 3. de inſti. & iu. l. Titiæ textor. §. 1. de leg. 1. Dec. c. dilecto. in fin. de appel. Nicol. Euerar. in locis legat. lit. à natura copule. colu. 3. Franciſ. Rip. c. 2. col. 10 de reſcrip. licet Sal. ſequitur Lanfran. repe. cap. quoniam contra falſam ver. inter locutoriæ & appel. numer. 59. de probationibus.

AD CONSILIVM III.

a ¶ *Deducat.* Et probat infrà lib. 5. conſ. 180. 6. num. 5. & in fi.

b ¶ *Iuſtum.* Ant. Corſe. in fin. verſ. Alienatio. & omnes ferè hoc tenent , ampliat. Alexand. ſuprà , libr. 2. conſ. 184. in fi. & malè , vt ibi dixi , limitat. Pau. conſ. 94. Clarum eſt in iure. lib. 2. in ſubſidium : vt ſi venditor non eſſet ſoluendo idem Alex l Marcellus §. res quæ. co. 2. & 4. & ibi Iaſ. col. 1. in fin. C. communia de leg. Io. Bert. tract. gabel. in 1. par. 8. partis prin. q. 32. Ber. conſ. 32. Ex themate col. 15 numer. 67. libr 1. adde Cor. conſ 233. libr. 4. Iaſ. l. eius §. fi. col. 2. cert. pet. Decius conſ. 236. col. 5.

c ¶ *Filiorum.* Supra lib. 1. conſ. 105. num. 4.

d ¶ *Gl. ſuprà.* Lib. 2. conſ. 92.

AD CONSILIVM IV.

a ¶ *Qualitercunque.* Alex. lib. 1. col. pen. ſo. ma. infrà lib. 6. conſ. 152. num. 5. Bald. Imo. & alij d l. ſi domus §. de euictione. Soc. l. quidam relegatus col. 2. de reb. du. Cor. Iunior. conſ. 1. num. 2. Ludo. de Goza. conſ. 1. num. 19.

b ¶ *Vtilitatem.* Licet & adhuc in pœnam admitti dicat Iac. de Are. in d. auth. qui res nos ſeruamus omninò pretium reſtituendum eo ipſo , quòd contractum eſt cum habente legitimam adminiſtrationem.

c ¶ *Adminiſtratio.* Secùs autem ipſo principali prælato. Pan. conſ. 41. col. 3. lib. 1. Car. conſ. 34. in fi. Curt. in tract. feu. part. 2. qu. 7. Vdalri Zaſ tra. feu. part. 5. conſti. 5. Franc. Rip. tractat. de peſt. fol. 104. Alexan. de præſum. reg. 1. præſum. 29. num. 5.

d ¶ *Probet.* Non eſt verum , nec ſeruatur.

AD CONSILIVM V.

a ¶ *Contrarium.* Et benè licet ſuprà , libr. 1. conſil. 1. contrarium conſuluerit , & malè , vt ibi dixi.

b ¶ *Succedunt.* Errat , quia cum non ſint filiæ , ſed nepotes , non fratris , ſed patrui defuncti Ioan. nullo modo ad eius ſucceſſionem venire poſſunt : ſed excluduntur à filiis Barth. qui ſunt proximiores in gradu , etiam ſi Io. mortuus fuiſſet ante patrem ſuum : & ageretur de ſucceſſione inteſtati Hier. quia priuilegium repræſentationis in linea collaterali non eſt datum , niſi filiis aut filiabus fratrum defuncti tantùm : non autem nepotibus text. in Nouel. conſti. 118. §. id aut priuilegi vulgò in auth. de hær. ab inteſt. §. ſi igitur verſ. huiuſmodi priuilegium. Sed hoc corrigit in fi. huius conſil.

c ¶ *Tota.* Idem Alexand. l. Centurio. co. 24. in fi. de vulg. & pup. & latè tuetur Ant. Cor. tra. de pot. reg. q. 73 in 2. dubio , ſed hoc eſt contra tex. l. qui totam ad Treb. cum aliis allegatis , per Roman. conſ 32. in fi. conſ. 75. conſ. 79. vbi contrarium tenet & melius, quia non eſt veriſimile teſtatorem velle iuri communi derogare , vel hæredem ſuum legali auxilio priuare per verba generalia hanc etiam partem tenet Soc. conſ. 14. col. fin. lib. 1. Alb l. raptores numer. 3. C. de Epiſ. & cle. Bal. Sali. lib. 1. C. de fru. & l. expen. Iaſ. conſ. 83. col. 9. libr. 1. Bert. conſ. 37. Viſis , libr. 1. & ita ſentit And. Tiraq. in conſu. Pict. tit. retra. §. 15. gl. 1. num. 7. nec ſibi aduerſatur in l. ſi vnquam per totum C. de reuo. do. quia ibi loquitur allegando. Adde not. infrà lib. 5 conſ. 133. inf. lib. 6. conſ. 102. num. 5.

d ¶ *Prohibere.* Suprà , libr. 1. conſ. 67.

AD CONSILIVM VI.

a ¶ *Prophanis.* Idem Pan. c. ſæpè de reſ. ſpo. Philip. Franc. in diſ. peti. & poſ. col. 5. Bellamer. deciſ. 36. Cor. conſ. 18. litera F. libr. 1. conſ. 282. litera I. libr. 3. Iaſ. l. rem quæ nobis de acq. poſ. Et eſt verius licet Alex. vbique vt ſuprà lib. 1. conſ. 51 & lib. 2. conſ. 200. & infrà libr. 5. conſ. 91. conſ. 92. conſ. 98. & Dec. conſ. 151. ſequitur op. Bar. hodie non curamus pro his formulis adde Ber. conſ. 121. conſ. 214. lib. 2. Anch. conſ. 42. Fe. de Ferra. in for. libr. in cauſa , ſpol. poſ. Rip. repe. c. ſæpe , de reſt. ſpo. dixi in conſu. Pariſ. rubric. 3. & §. 73.

b ¶ *Satis eſt.* Anch. conſ. 42. ſed non practicatur , dixi in conſuet. Pariſ §. in rubr. 3.

c ¶ *Malafidei.* Reprobatur per Ber. conſ. 54. Adhærendo lib. 1. & benè.

d ¶ *Violentia.* Bert. conſ. 121. libr. 2.

e ¶ *Familiaritatis.* Pau. conſ. 138. conſ. 179. libr. 1. conſ.

Digitized by Google

conſ. 391. lib. 1. Alex. ſuprà lib. 2. conſ. 215. Soc. conſ. 131. quem ſequitur Bertran. d. conſ. 54. lib. 1. latè Lud. Gozadi. conſ. 99. Aymo. conſ. 61. num. 2.

f ¶ *Perpetuum*. Suprà lib. 2. conſ. 117. Hippo. Marſil. no. do.

g ¶ *Titulo*. Quòd hoc, c. reintegrandæ, non detur ſupra poſſidentem titulo, Alexan. ſuprà lib. 1. conſ. 118. num 1. num. 7. Alb. Bru. conſ. 17. conſ. 21. Ant. Rube. conſ. 4. ſed quòd detur Alexand. ſuprà d. conſ. 118. conſ. 200. num. 8. lib. 2. Bertran. conſ. 121. Si attendatur libr. 2. prior ſententia verior eſt, niſi titulus ſit apertè nullus: vel in fraudem procuratoris.

AD CONSILIVM VII.

a ¶ *Inceperat*. Fa. ſup. eo. num. 19.

b ¶ *Primam*. Idem Io. Ana. c. 1. ne præla. vic. ſuas Iaſ. l. more, de iur. om. iud. & videtur ſequi Chaſſ. in conſu. Burg ti. 1. §. 6. glo. 2. licet dubitet, in ti. 2. §. 1. glo. ver. & appertinent, ſed aliter diſtinguit Alexan. in l. diuortio. §. ſi fundum, ſol. mat. quem ſequitur Ben. rep. c. Ray. §. cætera bona numer. 38. Sed quicquid dicant, veritas eſt, quod debentur ſecundo emptori vel conductori, vt tempus ſententiæ inſpiciat: quia non dicit prius deberi pœna, vt not. in l. reſcriptum, ff. de pact. & ita tenet Imo. d. l. diuortio. §. ſi vir. Iac. Rebuf. in lib. 3. C. de ſuc. & Archa. lib. 10. Guid. Pa. deciſ. Delph. 535. Bert. conſ. 214. Viſo caſu. libr. 2. ratio manifeſta eſt: quia iſte emptor vel conductor nullam actionem nullum ius habent ante ſententiam. Idem vult Pariſ. de Put. tra. ſyndicatus verb. prouentus fo. 217. in paruis fateor quòd ſi ſit appellatum & ſententia confirmata, adhuc inſpicitur tempus primæ ſententiæ quantum ad pœnam in ea adiudicatam: quia ius ſemel quæſitum non debet tolli occaſione appellationis iniuſtæ.

AD CONSILIVM VIII.

a ¶ *Veſtitus*. Imò, vt dixi ſuprà l. 2. conſ. 189.

b ¶ *Recerte*. Idem ſuprà libr. 1. conſ. 128. col. fin. ſed malè vt ibi dixi.

c ¶ *Tranſmiſſibili*. Sed in emphyteuſi dic. vt dixi ſuprà lib. 2. ad conſ. 189. num. 15.

d ¶ *Legitima*. His videtur Alexand. aduerſari inf. lib. 5. conſ. 27. conſ. 179. ſed non eſt ita, quia loquitur in diuerſis caſibus: breuiter conclude an emphyteuſes vel feuda ſunt hæreditaria, & computantur in legitimam, vt Alexand. inf. lib. 5. conſ. 22. aut non ſunt hæreditaria, ſed iure inſtitutionis deferuntur, & tunc aut acquiſitio facta eſt ab auo, & non conferuntur nec computantur in legitimam in ſucceſſione filij inter nepotes: & ita loquitur Steph. Ber. conſ. 169. cum honorabili col. 2. lib. 3. Franc. Ri. l. in quartam, numer. 57. ad l. Fal. Aut agitur de ſucceſſione ipſius acquirentis, & tunc Bal. conſ. 110. ſubſt. lib. 5. ſentit, quòd non imputantur in legitimam, niſi ſint empta de pec. patris, ſed verius eſt indiſtinctè, quòd imputatur, vt tenet Sal. Pau. d. §. imputari. Alexand. in d. l. ſi patroni in prin. col. 3. & infrà lib. 4. conſ. 89. num. 7. plenius dixi in conſu. Par. §. 125. adde quòd Alex. hîc ſequitur Iaſ. in l. quoniam Nouel. num. 9. de inof. teſt. l. illud colum. 1. C. de col. Hipp. Mar. no. 31. Cur. trac. feu. par. 4. num. 134. adde Iaſ. latè, in l. 2. num. 207. cum ſeq C. de iure emphy. & quæ dixi infrà lib. 5. conſ. 22. num. 13.

e ¶ *Legare*. Iſta eſt veritas & vera ſententia Alex. qui ita tenet vbicunque deciſiuè loquitur vt hîc, hoc & latius infrà lib. 4. 89. col. 3. conſ. 106. col. fi. & conſ. 107. & lib. 5. conſ. 22. col. 3. vnde non obſt. quòd in l. apud Iulianum §. ſi quis alicui & infrà l. 5. conſ. 12. in fi. in contrarium allegat quia ibi dicit ſe non dedicere, nec etiam ob. quòd contrarium conſulere videtur infrà lib. 4. conſ. 55. col. pen. & lib. 5. conſ. 27. col. 1. conſ. 124. col. 2. quia ibi loquitur in diuerſo caſu videlicet in emphyteuſi vel feudo hæreditario recepto pro ſe, filiis & hæredibus, non autem pro ſe & filiis ſimpliciter, vt hîc idem tenet Lu. Ro. l. vnica qu. 12 C. quando non pet. par. non ob. quòd aliter conſulere videtur in conſ. 35. Viſa facti, quia ibi loquitur quando filius eſt hæres patris, qui legauit & ſic nullo modo ſibi contrarius eſt, quidquid dixerit Iaſ. in l. 2. de iure emph. idem tenet Sal. l. fi. col. 4. in fi. C. de iu. emph. Ang. Are. inſt. de aſſi. li. in princ. Cor. conſ. 57. conſ. 68. libr. 3. Cur. ſen. conſ. 25. Clauaſi. in verbo emphyteuſi. §. 6. latiſſimè. Iaſ. lib. 2. nu. 207. cum ſeq. C. de iu. emph. conſ. 213. col. 4. libr. 2. & licet aliud velle videatur in conſ. 226. col. fi. libr. 2. ibi loquitur argumentatiuè, idem tenet Dec. conſ. 2. 9. conſ. 289. hæc communis & vera ſententia licet Cur. iun. tract. feu. par 4. num. 151. cum ſequ. latè differens dubitet & licet Cor. ſibi contrarius conſ. 51. conſ. 282. litera per libr. 3. Soc. conſ. 127. num. 10. lib. 3. contrarium cauſæ inſeruiendo voluerint, adde remiſſiuè And. Tiraquel. in conſue. Picta. § 1 glo. 6 num. 24. cum ſeq

f ¶ *Renuntiatio*. Nec etiam ipſius patris acquirentis nocebit filiis in emphyteuſi recepta pro ſe & filiis vel liberis, non addito & hæredibus Dy. Alb. Bal. Ang. Imo. Paul. Iaſ. in l. apud Iulianum §. ſi quis alicui. de leg. 1. Alcia. de præſum. reg. 1. præſum. 31. num. 3. licet contrarium conſuluerint Pe. Anc. conſ. 163. Pro dom. Paula. & Pau. conſ. 179. colum. 2. lib. 1. & malè, & licet Cur. iun. dubitet conſ. 55. num. 8. quid autem ſit in feudo dicetur infrà lib. 5. conſ. 15.

g ¶ *Specifica*. Infrà lib. 4. conſ. 86. num. 15.

h ¶ *Præſcribi*. Suprà lib. 1. conſ. 128. num. 5.

i ¶ *Reſtitutio*. Suprà lib. 1. conſ. 71. ſed conſ. 151. in fine libr. 2.

AD CONSILIVM IX.

a ¶ *Mutando*. Ful. conſ. 10. conſ. 99. Vdalri. Zaſi. in epito. feudo. par. 5. to. 42. in paruis adde Cur. tract. feu. part. 2. 1. q. 2. Alex. inf. lib. 5 conſ. 5. n. 1. 8. licet aliud voluerit Calde. conſ. 11. de feu. ſed iſtud Limita primò vt procedat quando mutatio eſt in damnum Eccleſiæ, ſecus ſi in eius fauorem, ſecundò niſi quod mutatur vel additur ſit ſeparabile, quia tunc in eo ſolum, & non in totum conceſſio vitiatur de quo plenè dixi in conſue. Pariſ. §. 41. qu. 10.

b ¶ *Facilius*. Plenè dixi in conſue. Pariſ. §. 41. n. 57.

c ¶ *Potentiori*. Iaſ. l. ſi ita quis §. eo. in numer. 10. de verb. oblig.

d ¶ *XL. annorum*. Idem And. de Iſer Mat. tand. d. ca. j. Iaco. de S. Geor. trac. feud verſ. in feudum Bal. l. de quibus de leg. Alex. infrà libr. 5. conſ. 5. Roch. Cur. in rubr. de conſu. c. fi. eod. tit. Imo. cap. 2. char. vlt. de feud. Iaſ. conſ. 155. conſ. 156. libr. 1. adde. Cur. tract. feu. part. 2. 3. qu. 4. Vdalri. Zaſi. in Epito. feu. par 5. Fran Balb. tracta. præſcr. par. 1. partis 3. principalis in fi.

e ¶ *Antiquo*. Dixi in conſu. Pariſ. §. 5. num. 73. cum ſequen.

f ¶ *Prælatura*. Idem Gemi. Phi. d. c. fi. Soc. conſ. 266. col. 9 l. 2. Fel. c. j. col. 6. de præſcrip. Iaſ. conſ. 4. colum. 1. Albe. Brun. conſ. 41. col. 8. Pau. conſ. 157. colum. 4. lib. 1. Cor. conſ. 45. in fi. lib. 2. ſed hoc non obſeruatur, niſi ſit alienatio deplorata vt cum enormi læſione & ſine ſolemnitate, facit Calderi. conſ. 3. de præſcr. Guid. Pap. dec. de Delphi. cl. Iaſ. conſ. 55. lib. 1. vel niſi ille prælatus fuiſſet diſſipator ſolitus negligere & diſperdere bona Eccleſiæ.

AD CONSILIVM X.

a ¶ *Praſumi*. Plenè dixi in conſu. Pariſ. §. 5. numer. 5. qu. 89.
b ¶ *Epiſcopus*. Plenè ſcripſi in d. §. ver. num. 84. 86.
c ¶ *Feudum, &c*. Cum hìc corrupta ſint omnia exemplaria luculenter detegitur ſocordia doctorum ταυχαρτητῶν recitantium erroneas allegationes quas non viderunt in fonte, vt queritur Fel. c. ſicut de re iu. nec enim numerus neque hoc principium inuenitur, ſed eſt conſi. Pau. 191. inci. Viſis & diligenter lib. 2.
d ¶ *Inſtatre*. Idem Aluar. d. c. 1. de fra. de no. benefi. inueſtit. Iac. de S. Geor. in trac. feud. ver. nobiles. Cur. ſenior. conſil. 48. cum ſeq. conſil. 49. cum ſequ. ſed Cur. iunior tract. feu. par. 2. qu. 7. verſi. ſecunda cadit dubitatio. latè tenet non fratri acquiri poſſe, niſi verbis inflexis eius nomine & eo ratificante, & nihil eſſe ſpeciale in feudis etiam in fratre, quòd eſt verius, vt tenet Alex. infrà l. 5. conſil. 22. cum ſeq.
e ¶ *Agnatis*. Dixi in conſu. Pariſi. §. 30. qu. 36.
f ¶ *Succeſſoribus*. Dixi ſuprà.
g ¶ *Agnationes*. Suprà lib. 1. conſil. 80. num. 11.
h ¶ *Alium*. Sed hanc limitationem reprobat Alex. in l. ſi mihi & Titio. de ver. ob. Ludo. Goza. conſil. 86.

AD CONSILIVM XII.

a ¶ *Dicendi*. Iſtud non eſt iuſtum conſilium, ſed allegationes elaboratæ pro cliente ad idem in ſimili caſu allegauit infrà lib. 7. conſil. 51. vtrobique contra matrem & malè.
b ¶ *Tunc tota*. Bar. d. l. Centurio in 4. membro qu. 3. & ibi latius Imo. verſi. 2. caſu Fran. Rip. in tertio caſu num. 177. Ang. Aret. in trac. teſt. verſ. in pup. æta. vel alias quando Phi. Fran. qu. 12. verſ. 2. caſu de re in 6. & Imo. ſubſcribit Corne. in d. l. precibus & Barthol. Lance. Poli. in tra. compendioſæ ſubſtat. ad fi. Bened. rep. d. c. Ray. ver. ſi abſque libe. more 2. numer. 54. idem tenet Cor. conſil. 152. libr. 2. & Alex. hìc & licet in ſuis lectu ris intactum reliquerit & licet theorica Bartol. Imo. & Rip. ſit in quibuſdam imperfecta, tamen hanc concluſionem veram puto, quam etiam * omnes conformiter tenent excepto ſolo Vdal. Zaſio in tract. ſubſt. de compendioſa, vbi non faciendo differentiam inter ſubſtitutionem factam in re certa, vel portione hæreditaria communes doctrinas malè & incautè confundit & peruertit, nec ſua probans, nec contraria expugnans.
c ¶ *Directæ*. Hanc ſententiam Bar. latè tenet Alexan. d. l. Centurio cum ſequ. infrà libr. 7. conſil. 11. in fi. Cor. d. l. precib. ſequitur Bened. rep. d. Ray. ver. ſi abſque li. more. 2. n. 56. ſed hæc opinio etiamſi deficerent illa verba reſtrictiua, bona mea, eſt falſa: cum hæc ſubſtitutio facta ſit per verba merè obliqua, nec eſt verum quod ſubaudiatur verbum accipiant: quia nulla lex, nulla ratio ſuadet, imò etiamſi adeſſet verbum accipiant, adhuc eſſet fideicommiſſum, quia non refertur ad ſubſtitutos, ſed ad executores, & ſic ſemper eſt obliquum vt pulchrè Bal. conſil. 120. in facto proponitur lib. 2. tum quia ſicut tacita, ita dubia ſubſtitutio non debet interpretari in totalem excluſionem matris. Bal. conſil. 12. Quidam Angelutius lib. 2. Bal. conſil. 241. Pater filio & hanc ſententiam contra Bar. firmat Bal. d. l. precibus & ibi Sal. q. 5. Bal. in l. ſi quis ad declinandam C. de Epiſ. & cle. & in d. conſil. 120. conſil. 125. Ego ſemper libr. 2. conſil 34. Quæritur conſil. 37. Decreto. conſil. 176. Quidem lib. 3. conſil. 296. Factum ſic ſe habet lib. 5. & in hoc nunquam variauit nec obſt. quòd in trac. ſubſt. de compen. ſubſt. tranſit cum Bar. quia ille trac. non eſt Bal. illius inſignis, vt ſatis ſtylus arguit, ſed alterius Bal filij Franc. de Vbaldis vt titulus oſtendit, idem latè Imo. d. l. Centurio & in d. c. Ray. c. cum tibi, & ibi Franc. Zabar. de teſt. Raph. Cur. conſil. 130. Ang. Aret. trac. teſt. gl. ſo. & ſi omnes eius filij maſ. & eorum lib. vbi dicit hanc eſſe veriorem ſecundum mentem teſtatoris & benè, licet putet opi. Bart. de ſubtilitate veriorem & malè, eandem noſtram ſententiam tenet Lanc. Poli. trac. de compen. ſubſtitutio num. 16 Franc. Rip. d. l. Centurio. num. 103 cum ſe & hæc eſt * communis & vera ſententia, quam etiam Alex. ſibi contrarius, comprobat, ſuprà lib. 1. conſil. 45. & ſuprà libr. 2. conſil. 162. co. 7. & ſic. iſtud conſilium, confunderetur omnino ſup. d. opi. Bartol. eſt erroneum & veritas erat pro matre, quòd erat hæres filij, quòd non tenebatur niſi iure fideicommiſſi de bonis teſtatoris tantùm detracta in eiſdem legitima & Trebellianica ex perſona filij.
d ¶ *Hæredum*. Imol. loco pauperum vel eorum quibus diſtribuendum eſt, ideo ſolùm attendi debet an ij qui verè ſunt honorati ſint per verba directa vel obliqua vocati, vt pulchrè Imo. d. l. Centurio.
e ¶ *Directæ*. Idem Alexand. d. l. Centurio. Aret. conſ. 150. 4. Dec. conſil. 371. num. 2. ſed eſt falſum, non ob. d. c. ſi pater, in quo ſolo hæc concluſio fundatur, quia loquitur vbi verba erant directa & alia ex quibus clarè conſtabat quòd teſtator voluerat directò ſubſtituere, vt per Cor. conſil. 322. lib. 3. ſecutus Fran. Rip. d. l. Centurio. num. 104. num. 115. Bald. conſil. 35. Pater filio impuberi. lib. 2. ſed gl. dictæ l. verbis in fin. rectè procedit & per hoc reſtringitur ſubſtitutio, vt infrà libr. 7 conſil. 100. num. 3.
f ¶ *Bona mea*. Imò in dubio impediunt quia ſunt reſtrictiua Bald d. l. precibus & ibi Saly. Anch. conſil & Phi. Franc. c. 1. cum ſe de teſta. in 6. Cor. conſil. 95. conſil. 152. lib. 2. conſil. 321. lib. 3. & in d. l. precibus. Dec. conſil. 322. Rip. d. l. Centurio. num. 105. in fin. num. 120. & eſt veritas quicquid Alexan. hìc & in d. l. Centurio, & per hæc ſuſtineri debet conſil. Bald. 46. Verba inſtitutionis lib. 1. quòd aliter non valeret, licet Bald. ibi in aliis ſe fundet. Amplio etiam ſi fiat mentio pupillaris ætatis, quicquid dixerit Bald in l. ſi quis ad declinandam. C. de ſacroſ. Eccleſ. & poſt eum. Cor. conſil. 138 lib. 4. & moueor: quia verbum commune ex adiuncto facilè ad alteram partem impeditur nec inconuenit fideicommiſſum reſtringi intra pupillaria. ſecus ſi ſubſtitutio fieret per verba directa ciuilia, niſi tamen adderetur taxatiua vt in illa re vel in dictis bonis tantum, vt pleniùs dixi in d. l. precibus.
g ¶ *Matre*. Hæc eſt hodie * communis ſimpliciter in compendioſa pacta per verba communia vt cumulat Rip. d. l. Centurio. num. 118. ſed verior eſt contraria quòd pupillaris compendioſa per verba communia non habet locum contra matrem vt tenet Angel. conſ. 15. conſil. 151. & plures quos refert Dec. d. l. precibus & hæc etiam tempore Alex. & pauló poſt erat communis, & firmat latè Cor. conſil. 152. lib. 2 cui æquè latè ſubſcripſit Fran. Are. conſil. 151.
h ¶ *Coniecturas*. Bal. in d. l. Centurio conſil. 20. l. 3. alle. infrà l. 5. 146. num. 22. in l. 2. de vul. & pup. ſuprà lib. 1. conſil. 38. numer. 4. Benedi. rep. d. c. Ray. verſ. ſi abſque l. more 2 numer. 89. ego requiro quod appareat expreſsè voluiſſe teſtatorem directò ſubſtituere in bonis filij per ea quæ nouè dixi in d. l. precibus.
i ¶ *Communior*. Infrà eo. conſil. 17.
k ¶ *Secunda*. Imò propter hoc non excluditur per tacitam. Aret. conſil. 154. Cor. conſil. 332. l. 3. Iaſ. l. precibus. Pol de vul. & pu. ſubſt. num. 119. quicquid Benedic. c. Ray ver. ſi abſque filiis more. 1. num. 94.
l ¶ *Pius*. Imò vt dixi ſuprà libr. 1. conſil. 18. num. 4.
m ¶ *In dubio*. Idem Alex d. l. Centurio d. l. cohæredi. §. cum filiæ & ibi Imo. Pau. Iaſ. pa. in l. ex tribus, & ibi Iaſ. C. de inoſ. teſt. Iaſ. d. l. precibus. & in conſil. 99.

99. lib. 4. Matthæſilia no. 164. Benedic. d. c. Raynutius verſ. abſque liberis moreretur. 2. nu. 49. & † eſt communis. & ita in ſpecie conſuluit Bert. viſo proceſſu li. 2. & ſic ſi filius decedat impubes nedum bona teſtatoris, ſed etiam filii & omnia ſubiacebunt fideicommiſſo, nec poterit hæres filii ab inteſtato detrahere legitimam ſed ſimplicem Trebellianicam, niſi adhuc prohibita fuerit. ſed hæc licet communis falſa eſt: quia nullo iure, nulláve ratione probatur. imò in dubio nunquam cenſetur quis velle diſponere niſi de bonis ſuis: non autem ſe intromittere de hæreditate etiam filii ſui niſi hoc exp[illegible]um appareat: vel quia diſponat de bonis vel hæreditate ipſius filii ſi impubes decedat ſiue directò, vel per fideicommiſſ. vel legatum, vt d. l. ſi fundum. l. fin. alias ſibi tantum & non alii etiam filio, videtur, quis etiam in dubio, & teſtari & codicillari vt plenius dixi in d. l. precibus. & ſic concludo, quòd ſola bona teſtatoris ſubiacebunt fideicommiſſo in dubio etiam ſi non ſe expreſsè reſtrinxerit ad bona propria, & de iiſdem etiam ſi filius impubes moriatur detrahetur legitima necnon pro more Treb. & in hanc noſtram inclinat Franci. Rip. d. l. Centurio. num. 128. & valdè reprehendendus erat Pau. in d. l. ex tribus, vbi imperitè gloriatur ſe ſubuertiſſe iuſtum conſilio Bald. ſed etiamſi vera eſſet communis opin. nullatenus iuuaret hanc conſultationem Alexan. in qua fideicommiſſum vel ſubſtitutio refertur expreſsè ad bona ipſius teſtatoris: & ſic Alex. hic nimium errauit.

n ¶ *Veram*. Et benè, quia Trebellianica ſub Falcidia lege continetur. idem Spe. de inſtitu. edi. §. compendioſè, numer. 33. verſ. ſed cum deductio. Bald. d. l. ſi quis ad declinandam & d. l. quòd pauperibus. C. de Epiſ. & cle. & in auth. ſimiliter. conſ. 8. lib. 4. Ange. conſ. 230. intricatè. Alex infra eo. conſ. 2. ad fi. deci. Tho. 83. Ancha. conſ. 8. in fin. Guid. Pap. deci. Delphi. 108. Bertran. conſil. 149. Viſo teſtamento lib. 2. Iaſ. conſi. 214. coll. 2. lib. 2. reiecta opinione Old. q. 197. ad fin. q. 247. Io. An. d. c. ſi pater. Pau. conſ. 29. lib. 1. & quorundam de quibus per Iaſ. qui etiam vacillat. l. Marcellus. ad Treb. ſed non aduertunt ſeſe nedum legem verbis imponere, ſed etiam menti verbiſque legis repugnare ibi, nulla falcidia, omni ceſſante fal-

AD CONSILIVM XIII.

a ¶ *Concludo*. Hoc eſt de indubitabili per no. ſ. l. 2. con. 121. adde Cor. conſi. 258. lib. 3. licet contrarium conſuluit. & malè Ang. conſi. 80. inci. Io. ſummi. ſed quid ſi iſti filii & hæredes inſtituti non ingrediantur dictam ſectam ſed decedant relictis liberis, tunc eam profeſſis? Anch. conſi. 396. In vnum tenet deficere conditionem, quæ eſſet magna ampliatio ad l. filiusfam. §. cum quis. de leg. 1. ſed eam falſam puto, quia conditio intelligitur de habilibus.

b ¶ *Eundem*. Suprà lib. 2. conſi. 139. num. 4.

c ¶ *Ioan*. Et benè vt dixi ſuprà lib. 2. conſi. 121.

d ¶ *Rubricam*. Suprà lib. 2. conſi. 190. num. 5.

e ¶ *Bar*. Quem ſequitur Iaſ. in rub. ſol. ma. conſi. 11. conſi. 237. numer. 2. lib. Alcia. lib. 2. pag. 7. de ver. ſig. Fran. Cre. no. 3. Cor. conſi. 124. lib. 2. & malè dicendum eſt. vt ſeq. nu. 11. & 12.

f ¶ *Decedet*. Poſt mortem tamen patris, vt ibi loquitur Bar. & benefa. quæ dixi ſuprà li. 2. conſi. 109. idem Pe. de Anch. conſ. 323. Iſta omnia adde. infra lib. 5. con. 77. in prin.

g ¶ *Ipſe*. Scilicet Pau. conſ. 323. Super 1. lib. 1. conſ. 6. ſuper eo. lib. 2.

h ¶ *Non dicitur*. Et ſic niſi ſit nupta & actu dotata tempore delatæ ſucceſſionis, ceſſat ſtatutum, idem Bal. conſ. 197. lib. 3. And. Iſer. c. 1. de nat. ſuc. feu. in vſib. feu. Vincen. Hercula. d ſpu. incip. Peruſinus,

idem Bar. conſ. 31. quidam deceſſit. Cor. conſ. 96. lib. 2. conſ. 50. lib. 3. conſ. 300. li. 4. Cur. ſenior conſ. 27. in ff. Deci. conſ. 24. in fi. conſ. 589. conſ. 684. Ale. hic, & ſ. li. 2. con. 131. & ſ. eo. lib. conſ. 48. ſ. li. 6. conſ. 127. & benè, idem Ro. conſ. 442. Vt deciſionem, latè Alb. Brut. tract. ſtatu. exclu. fœm. arg. 6 q. 3. 6. adde Alexan. conſ. 134. conſ. 162. nu. 2. lib. 2. conſ. 108. & 19. conſ. 211. in fi. lib. 7. Hippo. Marſi. 481.

i ¶ *Interpretatum*. Text. l. nihil. de conuin. cum emanc. li. Gem. d. c. diſpendia c. licet canon. c. auaritiæ, de cle. in 6. Ia. l. poſt dotem, ſol. mat.

k ¶ *Bar*. Conſi. 11. conſ. 10. Dec. conſ. 459.

AD CONSILIVM XIV.

a ¶ *Exculpatus*. ſ. eo. conſ. 1. nu. 16.

b ¶ *Integer*. Hippo. Marſi. in prac. §. diligenter.

c ¶ *Articulo*. Hoc verum & ſequitur. Bert. conſ. 162. lib. 1. conſ. 137. lib. 2. licèt multa in contrarium. congerat Hip. Mar. in prac. §. diligenter, nu. 118. cum ſeq. & in rub. de proba.

d ¶ *Correxit*. Bert. d. conſ. 137. li. 2. niſi tamen aliis indiciis apertis concurrentibus vt in caſu, de quo per Marſ. ſing. 516. Teneas.

e ¶ *Dyn*. Conſ. 12. continetur.

f ¶ *Abſolui*. Falſum vt dixi ſupra libro 1. conſilio 15. num. 4.

g ¶ *Defenſione*. Suprà lib. 1. conſ. 76. num. 3.

AD CONSILIVM XV.

a ¶ *Dominum*. Soci. conſ. 102. In præſenti. lib. 1. facit Soc. conſil. 119. lib. 4.

b ¶ *Valor*. Falſum vt per Deci. conſi. 163. in fi. dic vt infrà lib. 6. conſi. 127.

c ¶ *Dixerit*. Adde. Cor. 181. lib. 1.

AD CONSILIVM XVI.

a ¶ *Valet*. Pau. conſ. 339. lib. 1. Panor. conſ. 41. conſ. 48. libro 2. Cur. conſ. 52. col. 4. conſ. 68. col. pen. Iaſ. l. non ſolum. §. morte. de oper. no. nun. conſ. 211. col. 1. libr. 2. Hippo. Marſil. no. 359. Alexand. ſuprà libr. 2. conſ. 18. infrà lib 5. conſ. 29. no. 17. 18. infrà. li. 6. conſ. 224. num. 9.

b ¶ *Teſtamentum*. Suprà lib. 2. conſ. 18.

c ¶ *Spiritualis*. Reprobatur hæc diſtinctio Imol. vt Coſ. Guy. in gl præal. de elec. §. 1. verſ. vtiliorem. ad. de Iaſ. l. ſi ita quis. §. ea. lege. num. 23. de verb oblig.

d ¶ *Prohibentis*. Hanc ſequitur Phi. d. c. licet Iaſ. auth. ſacramenta puberum. col. 13. C. ſi ad ven. l. non ſolum. §. fin. colum. 7. de ope. no. nun. Alcia. l. de teſtatio. col. 2. de verb. ſign. l. pacta nouiſſima. gl. fin. nume. 10. C. de pac. Sed hæc non placet Franc. Ripæ. in l. cùm M. Ferr. num. 83. de conſti. nec mihi.

e ¶ *Bald*. Hæc verior & ſequitur Dec. conſilio 536. num. 13.

f ¶ *Sciebat*. Sequitur Bald. c. veniens. de iureiur. c. cum contingat. col. 4. ea. repe. l. 2 col. l. ea. conſ. 133. lib. 1. Ia. l. duobus. in fin. de iureiurand.

g ¶ *Metus*. Suprà lib. 1. conſ. 124. in fi.

h ¶ *Valet*. Cur. Iun. conſ. 126. colum. 2. Aymo. conſ. 110. in fi.

AD CONSILIVM XVII.

a ¶ *Contra*. Imò, vt dixi ſuprà, lib. 1. conſ. 22.

b ¶ *Vulgarem*. Infrà. e. conſ. 22. latè, Ripa. de Centurio. mi. 140. quod nouè diſcuſſit. d. l. precibus.

Digitized by Google

c ¶ *Suauitatem.* Secundum Alex. & communem l.j. de vulga. & pup. Sed verior eſt opi. Bar. ibi, quod non tollatur, & ſequitur Iaſ. ibi, col. 8. Pau. d. l. ſi filius. Ang. Are. §. ſui inſti. de hære. qua & differ. & in tract. teſt. gl. ver. vulgariter co. 2. Vldar. Zaſ. tract. ſubſtit. in 2. eſſe vulgaris, & ita teneat vide Benedic. rep. d. c. Raynutius verſ. mortuo itaque teſtam. 2. numer. 190. cum ſeq. Franc. Tip. d. l. num. 130.

d ¶ *Hæres.* Et & ibi Iaſ.

e ¶ *Medio.* Hæc eſt nouiſſima opinio, quæ habuit ortum à Canoniſtis, & hodie quid eſt * communis eſt, vt per Corn. Iaſ. Dec. d. l. precibus Iaſ. in d. l. Centurio, & ibi Franc. Ripa. num. 114. media autem & æquior opinio erat, quam metatus eſt Bartol. in d. l. Centurio. column. 8. quod matre, vel alia æquè fauorabili perſona exiſtente in medio ſit omni tempore fideicommiſſaria, aliàs infrà pupillaris directa quam tanquam communem ſequitur Paul. conſil. 142. Viſo teſtamento, libro primo & hæc adhuc tempore Alexand. erat communis, & tempore Aret. vt apud eum, conſil. 154. & etiam tempore Phil. Cor. vt apud eum, conſil. 94. colum. 1. lib. 3. & in d. l. precibus column. 17. vbi etiam ſequitur. Prima autem & vera opinio, quod ſimpliciter omni tempore ſit fideicommiſſaria, niſi eſſet facta expreſſio pupillaris ætatis ſine reſtrictione ad bona teſtatoris, erat communis temporibus Bart. & Bald. imò etiam tempore Ant. But. vt patet in eius conſil. 53. Quidam magiſter, & hæc eſt veritas, vt latè probaui. in d. l. precibus hanc etiam tenet Bal. in d. l. Centurio. & in conſil. 35. In conſulendo ſemper tenui conſil. 392. in conſil. 393. lib. 4. conſil. c. 175. præmiſſis, lib. 5. Et ſecundum hanc ſemper conſuluit Bart. vt in conſil. 22. Nemo accurſuli, conſil. 54. Angel. Macie. conſil. 241. Pater filio impuberi, conſil. 125. Subſtitutiones. Oldrad. conſil. 99. Factum tale, licet ſibi contradicat, & malè, conſil. 125. plus fatetur Imol. in d. c. Raynutius, quod niſi eſſet d. c. ſi pater. antiquorum opinio eſſet verior. infero ergo quod verior eſt. Quia illud fundamentum, quòd ſubſtitutiones multiplicantur. nullo modo poteſt iactari in d. c. ſi pater, vbi verba ſunt directa, & apertè conſtat teſtatorem voluiſſe directò ſubſtituere, idem vbi ex aliis verbis teſtamenti de hac mente apparet, vt Bald. conſil. 35. Pater filio pro impuberi libr. 2. Quòd autem recentiores iactant ſuam opinionem communi obſeruantia comprobari, nego: quia non contingit propter eorum opinionem, ſed propter vulgarem illam clauſulam, vulgariter, pupillariter, & per fideicommiſſum: quæ ferè in omnibus teſtamentis, in locis, vbi ſubſtituendi mos retinetur, ſolet apponi, quæque omnem hanc diſceptationem tollit. Vide, ſi vacat. Corn. conſil. 171. 287. libr. conſil. 15. conſil. 102. conſil. 152 libr. 2. conſil. 114. conſil. 216. conſil. 321. libr. 3. conſil. 18. conſil. 138. lib. 4.

f ¶ *Fauorabilis.* Infrà, lib. 7. conſil. 51. num. 9. Bald. conſil. 35. pater filio lib. 2. Are. conſil. 54. col. 2. Cor. d. l. precibus colum. 10. & generaliter omnes. Sed hæc non eſt ratio legalis, ſed magiſtralis, vnde ex ea arguere non licet.

g ¶ *Pau.* Conſil. 18. ſi benè conſideretur co. fin. conſ. 40. Notandum conſil. 321. in caſu lib. 2.

h ¶ *Inſtitutionem.* Idem Alex. in lib. 6. conſil. 125. in fi. facit infrà conſil. 50. ad finem lib. 7. & ita obſeruari dixit Guil. Bened. Ripa d. c. Raynutius ver. in eo. teſta. relinqui vnum num. 275. Sed mero iure falſum eſt. Et iſtud fundamentum reprobat Alex. ſuprà, libr. 2. conſil. 150. ad fin. Cor. conſil. 40. libr. 3. fortius videtur, quòd mero iure nouellarum non voluerit teſtamentum, etiam ſi filiæ relicta eſſet quota hæreditatis, niſi fuerit dictum iure, vel titulo inſtitutionis, quia licet aliàs ſit regula, quòd verbum Relinquo, iunctum vniuerſitati bonorum, vel quotæ hæreditatis alio vniuerſaliter non inſtituto trahitur ad inſtitutionem, de quo per Alexan. in l. his verbis de hære. inſti. in l. nam quod §. non omnes ad Treb. & ſuprà lib. 1. conſil. 50. 140. num. 2. & inf. lib. 4. conſil. 105. inf. lib. 6. conſi. 125. An. Bu. conſil. 15. Phi. Franc. c. 1. de teſtamentis in 6. Iaſ. auth. nouiſſima C. de inof. teſt. l. fin. C. de codicill. l. 1. §. ſi quis ita de verb. obl. tamen hoc non habet locum in filiis, qui debent formaliter inſtitui, vt latè Bened. d. c. Raynutius ver. in eodem teſtamento relinquo. Et ſic ex prædictis iuſtior erat cauſa matris actricis, & malè conſuluit Alex. hîc contra matrem.

AD CONSILIVM XVIII.

a ¶ *Reprobari.* Bar. d. l. qui teſtamentum & l. 1. C. de natu. li. Benedic. de Plum. diſpu. inci. Statuto ciuitatis colum. 4. Guid. Papæ, conſil. 17. Iaſ. l. quæ de legato. in fin. de leg. 1. Alciat. de verbo ſignifi. lib. 3. in fin.

b ¶ *Coniectura.* Alex. & alij l. ſi donatione C. de colla. Iaſ. conſil. 184. lib. 1. latiſſimè And. Tiraquel. repe. l. ſi vnquam ver. donatione largitus num. 88. C. de reuo. do.

c ¶ *Singulares.* Suprà, lib. 1. conſil. 72. Cep. conſil. ciui. conſil. 13.

AD CONSILIVM XIX.

a ¶ *Iuſtificari.* Alex. Iaſ. l. ſi fideiuſſor. §. fi. qui ſatiſdar. cogan. pulchrè Rom. conſil. 310. Hæc iſtorum quinque. De. conſil. 75. adde infrà, eod. conſil. 64.

AD CONSILIVM XX.

a ¶ *Iuramentum.* Suprà, lib. 2. conſil. 8. num. 2.

b ¶ *Bald.* Conſil. 430. lib. 1.

c ¶ *Obſtat.* Imò, vt dixi ſuprà, conſil. 4. num. 10. l. 1.

d ¶ *Vtraque.* Infrà, eod. conſil. 110. num. 14. infrà, lib. 7. conſil. 25.

e ¶ *Ang.* Nil ad rem.

f ¶ *Additio.* Quòd debitor, cui delata hæreditas creditoris, non ſoluendo cenſetur adire, tenuit Bart. diſpu. 10. Rom. conſil. 247. Cor. conſil. 165. libr. 1. latè diſſerit & vacillat Alex. in d. l. non hoc vbi videtur ſtare cum Bart. & infrà, libr. 7. conſil. 20. ſed veritas eſt quòd per hoc non inducitur, nec præſumitur additio, vt tenet Bald. in l. ſi certis annis in fin. C. de pact. in l. dos à parte. lect. anti. C. ſol. matr. d. l. non hoc & ibi Cor. Decius, Paul. l. gerit, in fin. de acq. hęred. Alex. inf. l. 7. con. 23. in fi. Cor. con. 321. l. 3. con. 42. l. 3.

g ¶ *Piae.* Suprà, eod. conſil. 12. in fin.

AD CONSILIVM XXI.

a ¶ *Remuneratoria.* And. Tiraquel. repe. l. ſi vnquam ver. donatione largitus, numer. 44. C. de reuocat. donat.

b ¶ *Inquit.* Et benè.

c ¶ *Simplex.* Infrà eo. conſil. 112. num. 4. & ſuprà lib. 2. conſil. 142. num. 18.

d ¶ *Alio.* Videlicet in d. conſil. 179. vbi hoc firmat. & eius eſt ratio, quam Alexan. attexuit ſupra eo. conſilio numer. 6. & hæc veritas, vt dixi ſuprà libr. 1. conſil. 4. num. 10. & ad ſequentia vide no. ſuprà lib. 1. ad conſil. 27. conſil. 59.

e ¶ *Conſilio.* Quod non habetur in impreſſis.

f ¶ *Conſilium* 22. lege infrà lib. 4. conſil. 13. vbi eſt repetitum.

AD CONSILIVM CXXIII.

a ¶ *Canonico*. Rom. contra, conſi. 220.
b ¶ *Miſſionem*. Dixi in conſu. Pari. §. 187.
c ¶ *L. quamuis*. Vbi Ang. tenet contra Bar. ſed Ale. in add. Bart. d. l. vbi cœptum. defendit opi. Bart. & in hoc regno magis ſeruatur opi. Ang. vt dixi in conſu. Par. tit. 4. in rub. adde, quòd Bar. ſequitur Alex. in l. de die. §. fin. circa medium, qui ſatiſ. cog. Mar. no. 119. Fran. Ripa. l. 2. num. 8. ff. de re iud.
d ¶ *Ipſo iure*. Suprà lib. 2. conſi. 72.

AD CONSILIVM XXIV.

a ¶ *Hærede*. Suprà lib. 2. conſi. 82.
b ¶ *Vulgariter*. In hoc articulo quando ſunt ſubſtituti deſcendentes teſtatoris omnes * communiter conuenit in d. §. quidam rectè, & vbique Decius conſ. 384.
c ¶ *Fratris*. Hoc caſu * communiter probatur ob. Pa. in quantum in d. §. quandam rectè. vult filios eſſe vocatos per fideicommiſſum, vt per Alex. Are. Soc. Iaſ. Ant. Rub. ibi. Sed communiter tenent quòd filij ſimul cum patre viriliter vocantur. Cæp. con. ciui. 521 Deci. conſ. 253. Sed ego hic idem puto quòd in priore caſu, vt deſcendentes fratres vel alterius coniuncti non intelligantur vocati ſimul nec ſucceſſiuè per fideicommiſſum, ſed ordine ſucceſſiuo vulgariter duntaxat. & ita tenet Dec. in conſ. 205. adde Ber. conſ. 60. Thema tale eſt lib. 1. conſ. 81. Viſa clauſula. eo. lib.
d ¶ *Tantum*. Hoc verum, vt dixi.
e ¶ *In caſu*. Quo vulgaris illa ſubſtitutio deſcendentium locum habuiſſet, & non aliàs, & no. hanc ſubtilem & vtiliſſimam ſententiam quam etiam veram puto: nec temerè alibi reperies, licet caſus quotidianus ſit, nec memini me alibi legiſſe, niſi apud Rap. Cu. conſ. 118. ſi teſtator. vbi idem tenet, & Dec. latè conſ. 284. fin. vbi tamen, nec Cur. nec Alex. qui ſcripſerunt in terminis, allegat.
f ¶ *Specialis*. Ita ſoluit Alexan. ſuprà lib. 1. conſi. 105. num. 5. & in d. l. Centurio, & ibi Iaſ. 25. in fin. & omnes volunt. & malè: quia dico quod ibi ideo non dicitur promiſſa pecunia, quia non eſt ſimpliciter promiſſa, ſed ſub facultate dandi potius operas ad electionem liberti, & ſic æquè valet ſtipulatio & ſi operæ tantum promiſſæ fuiſſent, ſecus ſi eſſet electio patroni: vt dixi in nouis intellectibus.

AD CONSILIVM XXV.

a ¶ *Irritans*. Vide infrà lib. 4. conſi. 7.
b ¶ *Vnde*. Infrà lib. 7. conſi. 163. nu. 9. Soci. conſ 164. col. 4. li. 2.
c ¶ *Donationem*. Aduerte multi diſtinguunt: aut apponitur reuocationi totius teſtamenti. & non valet: aut reuocationi certi legati, & valet: & ita tenet Bald. in l. ſancimus, ad fin. C. de teſt. Alb. in rub. C. de dona. Imo. l. hæredes palam. §. fin. de teſta. Roman. Alex. in l. ſtipulatio hoc modo concepta, de verb. obl. Ro. con. 293. Pau. conſil. 314. in prin. lib. 1. conſil. 420. lib. 2. Panor. conſi. 41. col. fin. lib. 2. Phi. Franc. c. quòd ſemel, de reg. iu. 6. Maria. Socin. tracta. de obla. lib. 13. q. 2. Deci. conſi. 293. Bertra. conſi. 27. col. 2. lib. 1. Ruger. de Metare. l. 1. de teſt. num. 15 Alii diſtinguunt, an non pœna apponatur reuocationi teſtamenti vel legati ſed an ipſa pœna ſit donatio omnium bonorum vel partis, vt Alex. ſuprà lib. 2. conſi. 185. conſi. 16. Iaſ. autem in d. l. ſtipulatio hoc modo. & conſil. 169. libr. 4. tenet indiſtinctè valere fauore piæ cauſæ. ergo indiſtinctè puto omnem donationem vel pœnam, ſiue vniuerſalem, ſiue particularem, etiam fauore piæ cauſæ appoſitam & ſiue reuocationi totius teſtamenti, ſiue vnius particularis legati, eſſe nullam inſpecta natura principalis.

AD CONSILIVM XXVI.

a ¶ *Succederent*. Per hanc clauſulam filij ſunt adinuicem reciprocè ſubſtituti vulgariter, pupillariter & per fideicommiſſum.
b ¶ *Moriatur*. Hæc clauſula nihil addit, ſed per ſe tantùm valet quantum præcedens.
c ¶ *Filiis*. Hæc multum addit, quia per priorem clauſulam benè habetur quod appellatione filiorum veniunt nepotes quantum ad commodum filiorum vt deficiat conditio. Quia deficit licèt vnus decedat cum nepotib. ex filio vel filiis præmortuis, aliàs regulariter verbum filii, in diſpoſitione appoſitum ſolum filios primi gradus comprehendit. Quia illi ſoli ſunt grauati, & etiam illi ſoli vocati, vt no. ſuprà libr. conſilio 1. vnde licet per priorem clauſulam eſſet prouiſum ne potius in hoc quòd faciant deficere fideicommiſſum. Non tamen erant vocati ad fideicommiſſum. Sed perſequentem clauſulam & eorum filiis etiam nepotes ſunt vocati ad fideicommiſſum & honorati. imò nedum nepotes ſed etiam pronepotes & vlteriores nedum cum nepotibus vt in conſilio, ſed etiam cum filiis. Sed quæro vtrum ſicut cenſentur vocati nepotes, ita cenſentur grauati? videtur quod ſic. Quia hîc agitur de reciproca ſubſtitutione. Contrarium dico quòd non ſunt grauati, licèt ſint honorati: Quia ſubſtitutio non eſt reciproca niſi inter filios, filii autem filiorum non ſubſtituuntur adinuicem, ſed ſolùm ſubſtituuntur filiis: & nemo nepotibus ſubſtituitur, quia oportuiſſet addere, & filii filiorum moriantur ſine filiis &c. quod non eſt additum, & ſi eſſet additum, viderentur non nepotes ſed ipſi filii ſub his pluribus conditionibus grauati ſecundum nota ſuprà libro 1. conſil. 20. numero 6.
d ¶ *Tamen*. Aduerte quantum ad hoc ſec. Ang. in d. l. §. quidam rectè, vulgò corrupta eſt. Sed vt allegatur per Alexand. hîc puto Ang. in hoc malè dixiſſe & veriorem eſſe opin. Imol. moueor quia abundè ſufficere videtur quòd ipſe contrahens filios fratris defuncti, vt proprios filios tractauerit, non autem quòd filiis ſuis præpoſuerit, ideo ordine ſucceſſiuo veniunt ſimul filiis acquirentis, non autem ſtatim ſimul cum acquirente, quin etiam Alex. infrà. lib. 5. conſ. 119. col. fin. recedit à d. deciſione An. & ſequitur Imo. ſed Alex. hic malè, contra morem ſuum citat Angel. & Pau. in conſiliis infrà allegatis, quia loquuntur quando omnes ſunt deſcendentes ab eodem diſponente, & ſic in diuerſis terminis.
e ¶ *Quam nepotes*. Iſtud eſt de indubitato, quia portio à qua excluditur filia ſucceſſioni accreſcit, vt dixi in conſuetu. Pariſ. §. 147.
f ¶ *Communiter*. Rectè loquitur Alexand. quia nullum doctorem inueni nominatim reprobantem d. gl. in terminis in quibus loquitur niſi Bald. ibi in fin. in quo rectè per Imol. reprehenditur, & de opi. Bald. dubitauit Corn. conſ. 182. in fin. col. 3. libro 2. Imol. etiam ipſe Bald. vacillauit conſ. 488. lib. 3. & gloſ. nominatim ſequitur Alexan. hîc, & ſuprà lib. 1. conſ. 88. Sal. l. ſi cognatis. colum. fin. de re. du. & in conſ. impreſſo poſt lect. ff. colum. 12. Iaſon conſ. 215. colum. 4. lib. 2. conſ. 159. lib. 4. & eſt veritas, ex quo enim relinquitur familiæ vel cognationi non aliter diſtinguendo perſonas vel gradus: illa diſtinctio cenſetur relicta in re communi. Nemo autem negabit quin tali relicto concurrat nepos ex filio præmortuo cum filio teſtatoris in li-

nea directa. igitur eadem paſſiua interpretatione iuris communis debet ceſſante linea directa, filius fratris concurrere cum fratre in linea collateralium: niſi ex ſtatuto vel conſuetudine loci, vt Pariſiis vbi nouum ius nouellarum de præſentatione in collaterali abrogatum, multum autem errant Pau. & alij in d. §. in fideicommiſſo. dum putant proximiores ſucceſſiuè vocari iure fideicommiſſi. Quia imò ſemel tantùm & vulgariter vocantur vt alibi plenius dixi & tangit Socin. in d. l. ſi cognatis. colum. 7. Quod autem Iaſ. ſibi contrarius reprobat d. glo. in l. 2. colum. 2. C. de ſucceſſo. edi. & Dec. ibi & in l. 1. col. 6. C. de ſecun. nup. & in conſ. 1. conſ. 418. col. fin. conſ. 380. conſ. pen. & etiam Alexan. reprobare videtur ſuprà lib. 1. conſ. 204. nume. 6. cum multis ibi per me adductis. dicò quod non loquuntur in terminis d. glo. quando agitur de relicto familiæ agnationis vel cognationis in genere, ſed in diuerſis terminis, videlicet quando agitur de relicto vel conceſſione, facta fratribus vel filiis, aut certis gradibus perſonarum, vel quando non agitur de filio fratris diſponentis, vt loquitur d. glo. ſed de remotiori, vt Dec. in d. conſ. 1. quod iudicio Rotæ confirmatum fuit, vt ipſe refert in l. fin. col. 2. C. de ſucceſſo. edic. & ſic rectè cuncta penſando. d. gloſ. non communiter, vt vulgò putant, reprobata ſed approbata.

g ¶ *Bal.* Imò ibi hæret, & in neutram partem ſe reſoluit, vt dixi.

h ¶ *Mortis.* Quando legatum eſt purum, ſecus ſi conditionale vide Ioan. Anto. Rub. repet. §. quidem rectè. colum. 42. in l. Gallus de liberis & poſth.

AD CONSILIVM XVII.

a ¶ *Poteſtatem.* Scilicet in ſpecie de tali fundo alioquin ex mandato generali non poſſunt mittere manum ad immobilia niſi cum decreto, vt dixi in conſuetu. Pariſ. §. 95. non obſtante glo. in d. l. prædium quam etiam reprobat Luc. Pen. in l. fin. nu. 3. de prin. agen. in re. lib. 12. C.

b ¶ *Prælegare.* Quod non vt ſuprà eo. conſ. 8. numer. 15.

c ¶ *Actionib.* Vide latè d. And. Tiraqu. in conſuetu. Pict. tit. Ret. §. 1. glo. 7.

AD CONSILIVM XXVIII.

a ¶ *Vel.* Hæc alternatiua habetur pro copula, & ad vitandum abſurdum intellectum, quòd filii excluderentur niſi ex teſtamento, iuxta l. ſæpe. de verbor. ſignif. & quæ no. ſuprà lib. conſ. 22. ſuprà num. 5.

b ¶ *Vltimæ.* Guid. Pa. conſ. 31. Dec. conſ. 225. conſ. 516. col. 1. conſil. 615. Hyppo. Mar. no. 332.

c ¶ *Aliquorum.* Auſ. in addi. ad quæſt. Thol. 452. Iaſ. d. l. ſtipulatio hoc modo concepta. conſ. 211. conſ. 233. colum. 5. libr. 2. conſ. 5. conſil 17. col. fin. libr. 3. Cur. iun. conſ. 1. col. 5. conſ. 15. Alber. Bru conſ. 8. colum. 4. conſ. 9. col. fin. conſi. 10. colum. 5. Stepha. Bertran. conſ. 4. Viſis in 2. dubio. conſ. 78. lib. 3. Dec. d. l. pactum quod dotali. & conſ. 216. conſ. 225. conſ. 236. col. 6. conſ. 178. Ludouic. Cozadi conſ. 87. Benedict. Repetit. c. Raynutius, verſic. duas habens filias. nume. 197. extra de teſtam.

AD CONSILIVM XXIX.

a *Reliquiſſe.* Sed non propterea cenſetur eos hæredes nominare. vnde ſingulariter conſuluit Stepha. Bertran. conſil. 90. Viſo inſtrumento. lib. 1. quod non valet. nec obeſt renunciatio futuræ ſucceſſionis, quam filia fecit patri recipienti nomine hæredum ſuorum per eum nominandorum, ſi nullos nominauit. Sed caue, quia hoc videtur contra caſum in l. 4. C. de contrahen. & comi. ſti. puto quòd illud conſi. rectè procedit ſi pater nullos reliquit maſculos licet filias reliquerit. ſi verò videtur veriſimilem mentem magis quam verba inſpiciendo, dixi in conſuet. Pariſ. §. 22.

b ¶ *Exacreuiſſent.* Hinc licet omnes doct. in d. c. quamuis dicant quòd poteſt reſtitui ſi enormiter læſa ſit ſaltem in legitima Ancha. conſi. 39. Ant. de Petru. rep. li. 1. de iureiur. in 4. effectu. Bertran. conſ. 137. Quia prouido l. 1. conſ. 337. Viſo conſ. lib. 2. Anto. Rub. conſi. 101. Alc. l. 1. §. ſi quis ita nu. 48. de ver. ob. tamen contrarium obſeruamus, vt etiam ſi conſtet de enormi læſione, & quod pater vel mater dedit ei minus legitima. non reſtituatur nec ad ſupplementum legitimæ admittitur, & ita ſæpe vidi iudicari in hoc vt perfamoſum illud Arreſtum claſſibus congregatis latum & die 7. Septembris, anno. 1531. prolatum per Iaco. de Louan. domino de Nogent declarauit contra Guidonem de Maille dominum de Breze & Annam de Louan. eius vxorem. & illud de Canny, & ſimilia quæ omitto. & meritò, quia iura confidunt de patre & idem de matre vt in d. Arreſto. quod habet locum etiam quando parens hoc facit fauore filiorum ſuorum maſculorum, vt aſſolet, quicquid dicat Dec. d. l. pactum dotali. ad fi. & pro hac noſtra obſeruantia pulchrè facit Pau. conſi. 275. lib. 1. quem ſequitur Alex. conſ. 33. inf. lib. 3. Cur. ſenior. conſ. 27. con. 80. Deci. con. 16. Alcia. de præſump. regu. 1. in 2. præſcrip. nu. 8. latiſſimè Bru. trac. ſtatuto. excluſ. fœmi. artic. 9. & hoc quando agitur de renunciatione ſucceſſionis futuræ, ſecus in iam delata de qua loquitur Anch. rep. c. 1. q. 11. de conſt. rep. c. acceſſorium. char. 3. de reg. iu. in 6. conſil. 339. Cæp. conſ. ciuil. conſ. 17. Corne. conſil. 31. conſi. 124. lib. 3 Iaſ. authen. ſacra C. ſi aduer. vend. quæ ſedulo diſtingui debent, quia doc. in præfatis locis hæc duo ſæpè malè confundunt. quod faciunt: quia præſupponunt quod d. auth. ſacramenta puberum. Item prædicta intelligenda ſunt dummodò aliàs filia honeſtè & decenter collocata ſit, ſecus ſi conſtaret non eſſe parentem factum officio parentis, vt etiam volunt. Paul. & Corn. in præfatis conſiliis. quid enim ſi parens filium vnicum primi matrimonii fauore liberorum ſecundi malè tractet? non enim prætextu dictæ honeſtæ obſeruantiæ aperienda eſt feneſtra iniuſtis exhæredationibus. vt dixi in conſu. Pari. §. 122.

c ¶ *Decedentibus.* Bald. conſ. 437. lib. 1. l. ius agnationis. C. de pac. Cæ. conſ. ciui. conſ. 49. numer. 11. Guid. Pap. deci. Delph. 192. conſ. 158. in fin. Cor. conſ. 330. lib. 1. conſ. 85. conſ. 98. lib. 2. conſ. 20. lib. 4. Dec. conſ. 309. conſ. 370. in fin. conſ. 333. Bert. conſil. 60. Quoniam conſil. 133. Pro faciliori. lib. 1. conſ. 328. quia tempore. lib. 3. Fran. Rip. l. qui Romæ. §. duo fratres. num. 89. de verb. oblig. adde Alex. ſuprà lib. 1. conſ. 69. num. 1. Aymo. conſilio 42.

d ¶ *In fœmina.* Infrà lib. 6. conſ. 243. Fulgo. conſ. 85. Andr. Tiraq. in conſue. Picta. titu. retract. §. 1. glo. 9. num. 191. tamen hoc dictum in caſu ſubiecto falſum puto. vt & infrà. lib. 7. conſ. 354. nume. 3.

e ¶ *L. pactum.* Ex ibi Iaſ. Dec. idem Alc. l. tranſactionem. C. de tranſact.

f ¶ *Conſentire.* Infrà lib. 5. conſ. 8. adde quæ ſcripſi in conſuet. Pariſ §. 108.

g ¶ *Iuratum.* Suprà lib. 2. conſ. 27. num. 8.

AD CONSILIVM XXX.

a ¶ *Conſulendo.* Vt ſuprà lib. 1. conſ. 26. nu. 5. conſ. 133. li. 3.

li. 1. conſ. 47. num. 7. conſ. 142. lib. 2. ſed inquantum dicit ſemper contra morem ſuum memoria labitur, quia ſupra lib. 1. conſ. 41. tenet opi. Bart. quæ eſt veritas, vt ibi dixi, & ſuper. d. conſ. 26. lib 1.

b ¶ *Futuri*. Scilicet valebit. Matthæſi. no. 141. Auffre. in addi. ad deciſ. Tholo. 455. Petr. de Ferra. in for. lib. pro lega. rei ſing. ver. non valet nec valebit ſed hoc non obſtante teneo contrarium quia clauſula codicillaris non operatur contra veriſimilem mentem teſtantis, vt pulchrè Decius. in d. l. precibus. & in conſil. 248.

c ¶ *In genere*. Idem ſuprà lib. 1. conſ. 26. num. 5. conſ. 123. & lib. 2. conſi. 142. nu. 9. ſed ego dico quòd hæc generalis vaga & incerta cogitatio non extenditur ad ea quæ quis in ſpecie veriſimiliter non ſtatuiſſet, ſicut ſi appareat quod in ſpecie & expreſſim cogitauit de liberis, ita quod veriſimilis mens quòd nolit legatum propter futuros liberos reuocare colligatur ex verbis & aliis circumſtantiis ſufficienter, vt in caſu conſi. ſeq.

d ¶ *Superuixiſſet*. Idem Pau. conſ. 200. Clarum eſt in ſin. lib. 1. Ro. conſ. 121. Circa id ſed contrarium & melius quòd per hoc ſi nouo teſtamentum vel codicillo non confirmatur primum ſemel ruptum, tenet Ang. in l. filiusfa. per illum text. ver. ſed ſi quidem. de mil. teſt. & in conſ. 164. nu. 5. Fran. Are. in l. Titius. de lib. & poſth. in conſi. ſi.

e ¶ *Non valere*. Alex. hoc multum diſcutit, ſed fruſtrà, cum prius teſtamentum ſit & maneat in totum annullatum agnatione poſthumi, abſque alia reuocatione ſimplex valeat in iure exceptionis quoad allegata & fideicommiſſa vt hìc concludit, de quo dic vt dixi. ſuprà li. 2. conſ. 204.

f ¶ *Paratus*. No. moderationem tanti Iureconſulti.

AD CONSILIVM XXXI.

a ¶ *Satis eſt*. Quid quòd poſtea contigerit Old. conſ. 21. Io. Andr. in addi. Spe. de teſt. §. 1. in ſin. Pa. conſ. 97. Ne impropriis lib. 2. Cur. Sen. conſ. 45. Iaſ. l. ſi quis. C. de inſt. & ſubſt. deci. l. poſt aditam. C. de impu & aliis ſubſt. con. 287. con. 377. conſ. 513. & alibi paſſim. Ber. con. 155. Circa num. 4. lib. 1. facit Alex. ſup. lib. conſi. 9. conſi. 105. num. 3. infrà lib. 6. conſ. 139. infrà lib. 7. conſ. 133. Ad hanc regulam multas hic congeſſeram ampliationes & quaſdam limitationes, ſed quia iſte margo non capit, reieci in tractatum meum ſubſtitutionum ſuper l. precibus, vnam tamen limitationem habet infrà lib. 6. conſi. 53. num. 11.

AD CONSILIVM XXXIII.

a ¶ *Non valet*. Et benè adde no. ſuprà lib. 1. conſ. 12. licet ibi & infrà eod. nume. 12. contra teneat. Alexan. qui ſolitus eſt ad defenſionem teſtamentorum ſuſpectorum ſcribere in fauorem patris vt hîc. non enim eſt iſtud conſilium iudici datum, ſed ſunt allegationes in fauorem patris periculoſæ, & puto ex narratis quòd malam cauſam fouebat, & quod huiuſmodi teſtamenta non valeant, vide Cor. conſ. 73. conſ. 103. conſ. 232. conſ. 304. ad ſin. libri 1. conſ. 309. libro 4. Socin. conſ. 229. libro 2. conſil. 10. conſi. 28. conſ. 92. libro 3. conſ. 20 libro 4. & pulchrè Aymo. conſil. 112.

b ¶ *Vera*. Calderi. conſ. 4. de teſta. Cor. conſ. 77. lib. ſed eam veram puto, vt dixi ſuprà, lib. 1. conſ. 12.

c ¶ *Quicunque*. Suprà, lib. 2. conſ. 154. nu. 9. Cor. conſ. 304. col. 2. lib. 1. conſ. 148. col. ſi. conſ. 176. ad ſi. lib. 3.

d ¶ *Pertinet*. Infrà, lib. 7. conſ. 38. Anto. Rub. conſ. 37. ad ſi. Aymo. conſ. 117.

e ¶ *Plenè*. Facit ſuprà, lib. 1. conſ. 33. nu. 1. & expreſſè infrà. lib. 2. conſ. 88. in ſin. & libr. 6. conſ. 94. numer. 1. Iaſ. l. eleganter. colum. 1. de condi. indeb. Alciat. l. 1. §. ſi ſtipulanti. numero 42. de verbo. oblig.

f ¶ *Antequam*. Suprà, lib. 1. conſ. 110. num. 1.

AD CONSILIVM XXXIV.

a ¶ *Debitor*. Infrà, lib. 4. conſ. 99.

b ¶ *Fauori*. Idem Imo. Alexand. l. ſi cum dotem. §. tranſgrediamur. ſol. ma. Bal. & alij. l. 1. C. ſi minor ab hære. ſe abſti. Angel. Ro. l. neceſſarios. et ibi latè Io. Igneus ad Sylla. Iaco. de ſanct. Geor. tract. feu. ver. qui quidem inueſt. præſt. iura. ſide col. 9. Alex. infrà, lib. 5. conſ. 77. num. 3.

c ¶ *Præſens*. Scilicet ipſe teſtis & hic punctus & ſic nulla eſt contrarietas: vt ergo congruant verba ſequentia ſubaudi ibi, præſens ſcilicet dictus Dominicus. & ſic eſt aliqua contrarietas, ſed valdè modica, & ſuper impertinenti: quia non erat quæſtio de Dominico, vnde non habet vitiare, ſed potius veriſimiliora, & minus ſuſpecta reddere dicta horum teſtium, per no. ſuprà, lib. 2. conſ. 47. numer 6, vnde cum aliud validum eis non obeſt, puto Alex. malè conſuluiſſe ex narratis per eum, & quod reus abſoluendus erat.

d ¶ *Contrarium*. Vt dixi infrà, lib. 2. conſ. 185.

AD CONSILIVM XXXV.

a ¶ *Bona*. Decidit Alex. quod ſimul cum illis, & cum illis. & hoc eſt indubitatum, cùm illæ ſint deſcendentes, ſi verò eſſent extranei hæredes domi. Blanchæ adhuc idem dicerem, non obſtante, quod domi. Maxima ſit hæres proximior: quia ſatis eſt quod tempore diei cedentis ſunt, hæredes & eis competit hæredum Ioan. appellatio. Ratio breuis & deciſiua, quia diſpoſitio iſta refertur ſimpliciter, & interminatè ad hæredes, & ſic illud verbum accipit determinationem iuris communis, & non erat opus longo multiloquio Alex. niſi ad pompam, ſed vtrum ille, vel alii, quicunque hæredes etiam remotiores veniant in viriles? reſpondeo, veniunt pro qua parte ſunt hæres Io. ſiue mediatè tempore diei cedentis: quia tanquam hæredes vocantur, ergo pro partibus hæreditariis, hæc eſt analitica mea deciſio.

AD CONSILIVM XXXVI.

a ¶ *Communis*. Iaſ. l. qui ſe patris. C. vnde lib. Dec. l. Centurio. in ſin. de vulg. & pup Alcia. l. perueniſſe. de verb. ſig.

b ¶ *Compendiosè*. Tetigi. ſuprà eo. li. conſi. 18. & latius in d. l. precibus.

c ¶ *Infinitum*. Alciat. d. l. ſciendum. Iaſon. d. l. qui liberis. §. hæc verba. ff. de vulg. & pup. Cor. conſi. 37. lib. 1. Bertran. conſ. 26. Viſis duobus. lib. 3. And. Tiraquel. tract. retract. conuen. 7. 1. gl. 6. num. 20. cum ſeq.

d ¶ *Chariſſima*. Recitat & ſequitur ad verbum con. Ang. cuius concluſio eſt falſa & iniqua.

e ¶ *Filiarum*. Hoc verum reſpectu cuiuſque filiæ & hæredum ſuorum ſigillatim, non autem reſpectu hæredum alterius filiæ. & ſic valdè decipitur Ang. quia mentio hæredum non eſt hic appoſita ad hoc, vt hæredes à qualibet filia omnino excluderentur. Sed potius ad hoc ne excluderentur per alteram ſuperuenientem in filiam. ex regula, quòd non ſit tranſmiſſio ante diem legata credentem. & ſic mentionem hæredum facit teſtator, vt ſi filiæ præmorerentur vxori, non remaneret legatum hæredibus vxoris, tanquam filiabus caducum, ſed reuerteretur ad hæredes filia-

rum, atque etiam ſi altera filiarum eſſet præmortua, non fieret ei caducum, ſed pro virili ſua ſpectant ad hæredes ſuos, & iſtud eſt æquiſſimum & voluntati teſtatoris conſentaneum, qui fecit filias ſuas, earumve hæredes æquales. Sed non eſſet illa æqualitas, ſi vna ſuperſtes haberet totum pro ſe & ſuis hæredibus, hæredes verò præmortuæ in totum fruſtrarentur.

f ¶ *Remanere.* Ergo dico, quòd remanebit non tanquam apud hæredem vxoris, ſed tanquam hæredem filiæ & pro virili parte dictam filiam contingente: nec eſt abſurdum, ſed eſt æquiſſimum. Et ſi theorica Ang. & Alexand. eſſet vera, ſequeretur quod ſi præmortua reliquiſſet liberos hæredes quòd fruſtrarentur: quod eſt iniquiſſimum & contra mentem & verba teſtatoris, & ſic Ang. cæterorum ferè omnium more, dum ad punctum non attendit, nec in eo conſiſtit, ſed laborat vt omnia, & alia infinita complectatur, veritatem amiſit.

AD CONSILIVM XXXVII.

a ¶ *Tutrix.* In hoc errat, quia d. §. ſed an ipſos, habet locum in confeſſione nuda & liberali ſeu lucratiua: ſecus quando eſt coniuncta cum actu diſpoſitiuo, vt in apocha vel venditione rerum mobilium, l. Lucius §. tutela de admi. tut. dixi in conſue. Pari. §. 101. fa. quæ no. infrà lib. conſil. 90.

b ¶ *Tertium.* Plenè dixi in conſu. Pariſ. §. 5. q. 3.

c ¶ *Naturam.* Suprà in lib. 2. conſil. 139.

d ¶ *Inſtrumentum.* Hoc clarum eſt, ſi reus paratus eſt ſoluere, aliàs ſtultum eſt dicere quòd nec ad ſecuritates inſtrumentum teneatur.

e ¶ *Secus.* Ridicula differentia: quia confeſſio de recepto æquippollet confeſſioni numerationis, quod eſt idem. Et quod dicitur in termi. de numeratione, in d. l. cum quid procedit, quando in confeſſo eſt, vel conſtat quòd ea ſumma non erat debita, vt dixi in conſu. Pariſ. §. 78.

AD CONSILIVM XXXVIII.

a ¶ *Iuſtitiam.* Lib. 1. conſil. 121. num. 11.

b ¶ *Iurato.* Suprà lib. 1. conſil. 27. num. 8.

c ¶ *Et demum.* Verba d. iudicis.

AD CONSILIVM XXXIX.

a ¶ *Vitentiam.* Suprà lib. 1. conſil. 132.

b ¶ *Falſi.* Roma. ſingu. 179. Cor. conſil. 261. litera n. lib. 4. Bald. in rubr. C. de fid. inſtr. in c. 1 de feu. cog. Iaſ. l. 1. quod quiſque iur. Alexand. ſuprà lib. 1. conſil. 32. conſil. 73. in fi.

AD CONSILIVM XLI.

a ¶ *De dolo.* Deci. l. ſi conuenerit ff. de iuriſd. omn. iu. l. in bonæ fidei. C. de pac.

b ¶ *Ceſſantes.* Plenè dixi in trac. meo. vſura. ſuper l. eos.

c ¶ *Libera.* Fac. quæ dixi in conſuet. Pariſ. §. 14. numer. 9.

d ¶ *Vltra.* Suprà lib. 1. conſil. 55. num. 6.

AD CONSILIVM XLIII.

a ¶ *Conteſtata.* Suprà e. conſil. 23, num. 1. adde ſuprà lib. 2. conſil. 36. cum ſequ.

b ¶ *Imitatur.* Latè d. Andr. Tir. in conſu. Picta. ti. retra. §. 1. gl. 10. num. 79.

c ¶ *Dicto.* A dixi in conſu. Par. §. 4. qu. 2. & §. 44. q. 1. ſed pleniſſimè do. And. Tir. in conſue. Picta. ti. retrac. §. 1. glo. 10. num. 22. & num. 17.

d ¶ *Ratio.* Suprà lib. 1. conſil. 48. num. 5.

e ¶ *Notet.* Infrà eo. lib. conſil. 101.

f ¶ *Diſputata.* Adde infrà lib. 5. conſil. 71.

g ¶ *Conſuluiſſe.* Ro. conſil. 220. circa principium.

h ¶ *Dubio.* Imò in dubio puto culpam actoris præſumi & præponderari.

i ¶ *Iurati.* Alb. in rubr. C. de dil. in 4. parte ſta. q. 72. Kap. alle. 82. Cal. conſil. 1. de teſt. de ci. ca. licet cauſam, de prob. Hipp. Marſ. ſing. 113. Gui. Pap. deciſ. Delph. 125.

k ¶ *Compater.* Infrà lib. 6. conſ. 173.

l ¶ *Modico.* Suprà lib. 2. conſil. 47. num. 5.

m ¶ *Plus.* Idem ſup. lib. 2. conſil. 122. num. 7. inf. lib. 6. conſil. 76. num. 7. inf. libr. 7. conſil. 3. num. 9. Limita per no. infra eo. conſil. 68. ad fin. Adde idem cum Alex. hîc Pa. conſil. 87. quantum ad contenta libr. 2. Cor. conſil. 135. libr. 1. Iaſ. in l. admonendi de iureiur. Aymo. conſil. 73. num. 26. conſ. 198 num. 6.

AD CONSILIVM XLIV.

a ¶ *Vaſallus.* Dixi in conſu. Pariſ. §. 13. gl. 5. §. 30. q. 6.

b ¶ *Melioramenta.* Plenè dixi in conſu. Pariſ. §. 1. glo. 5. num. 67. cum ſeq. & §. 30. qu. 26.

AD CONSILIVM XLV.

a ¶ *Deponerent.* Quod tamen non benè depoſuerunt, vt Alex. infrà lib. 7. conſil. 71.

b ¶ *Vtraque.* Deci. Thol. 414. Alex. ſuprà lib. 2. conſ. 76. lib. 5. conſil. 229. num. 2.

c ¶ *Antiquiori.* Suprà lib. 1. conſil. 101. ex num. 1.

d ¶ *Præſumuntur.* Pro hac re fa. Alexan. ſuprà libr. 1. conſil. 29. Soc. conſil. 14. conſil. 266. lib. 2. Cor. con. 94. libr. 2. Cur. ſenior. conſil. 77. Decius conſil. 36. conſil. 152. conſil. 409 Lud. de Gozadi conſil. 83. ſed caue, quia non habet locum in his quæ ſunt de ſubſtantia & quando agitur contra ipſum principalem, vnde hîc non agebatur contra Eccleſiam, aliàs ſecus, vt infra lib. 4. conſil. 17. tamen hîc non agetur niſi Publicana. Et ſolemnitas præſumenda non tendi principaliter & per ſe in præiudicium eius contra quem agitur, aliàs non ſufficeret longum tempus per no. infr. l. 4. conſil. 1. num. 20.

AD CONSILIVM XLVII.

a ¶ *Quod habet.* Alexand. Iaſ. l. ſi domus § fin. de leg. 1. Iaſ. l. ſeruum filij, in prin. eo. tit. conſil. 119. libr. 4. Areti. conſil. 155. Secus in contractibus oneroſis. Bertran. conſil. 29. ponitur in facto libr. 1. Item ſecus, vt debeatur æſtimatio quando apparet de mente clara vt ſupra lib. 2. conſil. 9.

b ¶ *Cedi.* Quomodo hoc procedat in praxi. dixi in conſu. Pariſi. §. 68.

c ¶ *Euictione.* Iaſ. l. ex hoc iure, col. 13. de iuſt. & iure.

AD CONSILIVM XLVIII.

a ¶ *Mortis.* Supra eo. lib conſil. 13. num. 12.

b ¶ *Poſſint.* Puto quod omnino peti poterant: quia cum futura dote ſunt in locum portionis hæreditariæ, fa. no. ſupra eo. conſil. 19. num. 10.

c ¶ *Fugienda.* Supra libr. 2. conſil. 141. num. 5.

Digitized by Google

AD CONSILIVM XLIX.

a ¶ *Immediatam*. Bar. Io. l. ex hoc iure. in princ. de inſt. & iur. Cor. auth. ex cauſa. C. de lib. præte. Soc. conſil. 51. num. 7. lib. 4. Sed quòd etiam mediatam, Bal. & alij in l. C. de condi. inſer. Fran. Ripa. l. fœminæ num. 8. C. de ſecun. nup.
b ¶ *Dos*. Infrà libr. 4. conſil. 124. numer. 2. inf. libr. 5. conſil. 79. num. 6. idem Aret. l. placet num. 1. de acqui. hæred. Soc. conſil. 116. Alex. in l. ſi marito. §. fi. ſol. mat. Iaſ. in l. traditionibus C. de pac. l. 1. C. de iu. Ant. Rub. conſil. 25. & ita per manus tradunt. Sed verius puto contrarium niſi vniuerſitas ſit data in dotem, vt tenet Bald. in lib. 1. ff. ſolut. matri. & in l. ſin. C. de ſenten. quæ ſine cer. quanti. & in addi. Specu. in tit. de ſentent. facit quod not. Cor. conſil. 40. lib. 3.
c ¶ *Poſt additam*. Iaſon. conſil. 204. in fin. l. 2. Franc. Rip. l. qui Romæ infrà de verborum obliga.

AD CONSILIVM L.

a ¶ *Priuata*. 1. lib. 6. conſil. 145.
b ¶ *Per alium*. Idem Bal. l. imperator. ff. de ſta. ho. l. ſi quis ex argentariis §. cogentur. ver. quid enim ff. de eden. Franc. Rip. trac. de peſte. fo. 118. Et ita obſeruatur ſa. ſuprà lib. 2. conſil. 147. Deci. conſil. 447. Matth. de Affl. dec. Nep. lib. 6. licet contra faciat Alexand. ſuprà lib. 1. conſil. 129. vide Alex. l. quædam §. 1. ff. de eden. ſententia tamen Alexan. eſt vbique & vera quòd poteſt nedum ſcribere, ſed etiam in formam redigere per alium dummodo ſubſcribat, vt in d. conſil. 129. in fin. lib. 1.

AD CONSILIVM LI.

a ¶ *Emptor*. Vt dixi in conſue. Pariſi. §. 21. num. 7.
b ¶ *Sequentia*. Matheſyl. no. 151. Bal. l. quoties 2. in fin. C. de fideicom. Pau. l. auia. in prin. de cond. & demon. Lance. Dec. l. prima ff. de iuriſ. om. iud. Iaſ. d. §. initium l. cum filiof. l. ita ſit de le. 2. l. 2. § filius autem de lib & poſt. l. prima C. de lib. præt. vel exhæ. Dec l. 1. ff. de offi. eius cui mand. eſt iuriſ. conſil. 500. num. 8. Andr. Tiraquel. in conſu. Picta. de retract. §. 1. gloſſ. 13. num. 25
c ¶ *Exceptio*. Suprà lib. 1. conſil. 18. num. 11.

AD CONSILIVM LII.

a ¶ *Permiſſo*. Panorm. Felin. cap. auditis de præſcrip. Alci. de præſumpt. regu. 3. præſumpt. 1. limitat Bald. tract. ſtatu. verſ. bannitus num. 5.
b ¶ *Nihil valet*. Marſi. in pract. §. diligenter num. 157. §. 2. ſupra lib. 1. conſil. 5. num. 1.
c ¶ *Veroſimilis*. Mar. not. 1. Thomas Gram. conſil. 1. Cor. conſil. 134. In cauſa Gaſparis lib. 4. infra eo. conſ. 98. num. 6.

AD CONSILIVM LIII.

a ¶ *Confines*. Includunt contenta. Bal. l. inſulæ quem ibi ſequitur Lancelo. Deci. ff. de iud. Rom. conſil. 5. Phil Franc. ca. ad decimas de reſti. ſpol. in 5. Socin. conſil. 181. lib. 2. Dec. conſil. 400. in prin. conſil. 528. Alb. Brut. conſil. 34.
b ¶ *Dixiſſet*. Facit Ber. conſil. 185. Viſo caſu lib. 1. & quæ dixi in conſue. Pariſi. §. gl. 5. lib. 13.
c ¶ *Annexa*. Suprà lib. 2. conſ. penult.

AD CONSILIVM LV.

a ¶ *Succeſſurum*. Decius conſil. 23. conſil. 38. no infrà eod. conſil. 59. hîc quadrat quæſtio ſuper qua hodie conſultus fui, mulier in teſtamento legauit vni filiorum prædium cum pertinentiis, ita vt non poſſit vendere, donare, cedere, permutare, vel aliter alienare, ſed poſt obitum legatarij redeat ad eius hæredes, quod legatarius tempore obitus ſui habebit æquis portionibus: an legatarius poſſit hoc non obſtante alienare? videretur quod ſic, quia fideicommiſſum non ſit niſi hæredibus, qui non potuerunt contrauenire, contrarium reſpon. quia hoc verbum hæredes intelligitur de habilibus ad ſuccedendum ab inteſtato ſecundum vulgarem modum loquendi, maximè cum lingua vernacula prolata ſint, & a muliere & in patria conſuetudinaria vbi non eſt locus inſtitutioni hæredis, ſed omnes ſunt hæredes legitimi, & ſi legatarius poſtea relinquat filios, illi etiam ſi non ſint hæredes poterunt viriles ſuas in prædio vendicare, idem de aliis qui ſucceſſuri erant ab inteſtato, etiam ſi nolunt eſſe hæredes: ita in ſimili decidit Bar. conſil. 52. incip. Salmuben. Ioannelli. Pau. Raph. Fulg. in l. ex facto §. fi. ad Treb & in lib. 1. vbi Philip. Cor. C. de condi. inſer. Phi. Franc. c. 1. de teſt. 6. Soc. conſil. 57. num. 5. libr. 3. quod refert & ſequitur Dec. d. conſil. 37. num. 6.

AD CONSILIVM LVI.

a ¶ *Pau*. Conſil. 118. lib. 1. idem Alex. inf. lib. 6. conſ. 214. inf. lib 4. conſil. 29. Cor. conſil. 7. libr. 1. Deci. conſil. 454. conſil. 476. conſil. 125. conſil. 644. Lud. Gozad. conſil. 48. facit Soc. conſil. 1. lib. 4. ſed quicquid omnes iſti dicant, puto, quod malè conſuluerunt, quia verba & mens teſtatoris intelliguntur ſecundum conſuetudinem, leg ſi ſeruus plurium in fi. de leg. 1. proinde nimis friuolum eſt dicere quod aliàs diſpoſitio codicillaris nihil non operaretur, quia non eſt inconueniens dum intelligatur ſecundum quod eſt conſuetum vltra, quod verba accipere multò abſurdius eſt, quia conſuetudo omni diſpoſitioni tacitè ineſt & eam informat, vt dixi in conſu. Pariſ. §. 22. num. 86. Adde Aym. conſil. 52.

AD CONSILIVM LVII.

a ¶ *Seruatur*. Anc. conſ. 185. conſ. 237. Dec. Thom. 462. Alex. ſupr. lib. 1. conſ. 40. & lib. 2. conſ. 43. & inf. lib. 4. conſ. 29. Curt. Sen. conſ. 14. cum ſequ. Pa. conſ. 416. lib. 2. Cor. conſ. 257. lib. 1. conſ. 129. & 171. libr 3. Rom. conſ. 516. Ia. l. & ſi contra tab. de vulg. conſ. 44. conſ. 65. conſ. 90. lib. 1. Dec. conſ. 418. Lud. Gozad. conſ. 99. Andr. Tiraq. rep. l. ſi vnquam ver. ſuſceperit liberos, num. 139. C. de reuoc. don. amplia idem ſi hoc legatum fiat matri ipſius teſtatoris, vt tenet Ang. d. authen hunc locum ſequitur Ber. conſ. 36. & themate lib. 1.
b ¶ *Tenet*. Idem Iaſ. conſ. 14 lib. 1.
c ¶ *Diuerſi*. Dixi in conſ. Par. §. 66.
d ¶ *Vicinus* Infrà lib. 4. conſ. 72.
e ¶ *Iuratoriæ*. Dixi in conſue. Pari. § 194.

AD CONSILIVM LVIII.

a ¶ *Conſilio*. Imò eſt conſilium Rom. 71. quod etiam habetur inter conſ. Pau. l. 2. conſ. 180. veritas eſt quod valet legatum vſuſfructus, & quod inſtitutus vniuerſaliter ſtatim eſt hæres, & inſtitutus in re certa legatarius, vt dixi ſuprà lib. 2. conſ. 162.

Digitized by Google

b ¶ *Antreſcendi.* Vide latè Benedic. repe. c. Raynutius ver. in eodem teſta. relinqui. 1. num. 256. cum ſeq. de teſt. ego verò ſingo. limito appoſita taxatiua, vt dixi in l. precibus C. de impub. & alij, & in conſuet. Pariſ. §. 120.
c ¶ *Remitti.* Pau. conſ. 221 lib. 2. Iaſ. conſ. 40. lib. 1. Alex. l. quod de bonis §. frater. ad l. Falc. Dec. c. in præſentia de proba. conſil. 565. conſil. 581. Aymo. conſil. 187. in fi.
d ¶ *Non puto.* Ego verò puto teneri vt verba d. licentiæ intelligantur ſecundum naturam in executionem principalis diſpoſitionis.

AD CONSILIVM LIX.

a ¶ *Prohibitio.* De hac materia vide ſuprà libr. 1. conſ. 56. & lib. 2. conſil. 560. & ſuprà eo. conſil. 55. Roma. conſ. 457. circa propoſitam Io. de Ana. conſ. 47. Cor. conſ. 113. lib. 2. Cur. Sen. conſ. 45. num. 11. conſ. 63. Ia. conſ. 4. conſ. 101. conſ. 129. libr. 1. conſ. 189. libr. 2. conſ. 31 lib. 3. conſ. 164. lib. 4. Decius conſ. 412. cum ſeq. conſ. 481. Matthæ. Affli. dicto Andr. Tiraqu. in conſue. Picta. titul. retract. §. 26. glo. 1. numer. 4. cum ſeq.
b ¶ *Ampliat.* Suprà, eo. conſ. 5. num. 4. Bal. c. ſecundò requiris de appell. Rom. conſ. 174. Anth. Corſe. in fin. ver. alienatio & in tracta. de poteſt. re. Gemi. conſ. 39. cum ſeq. Curt. Sen. conſ. 44. Iaſ. l. 1. ff. in ius voc. vt eant. lib. 1. §. fuit quæſitum colum. 4. ad Ire. adde infrà, lib. 4. conſ. 52. num. 10.
c ¶ *Tamen.* Idem concludit Alex. ſuprà, libr. 1. conſ. 56. & malè vt ibi dixi.
d ¶ *Vel* 40. Paul. in l. fi. C. communia de leg. Cor. conſ. 404. lib. 1 C. Iunior. res quæ. num. 7. C. communia de leg. Iaſ. conſ. 57. libr. 1. quod intelligitur ex quo die agi poteſt contra præſcribentem, vt in dictis locis, & per Alex. conſ. 98. no. 4. lib. 2. infrà libr. 7. conſ. 101. Bald. conſ. 37. libr. 3. pulchrè Ber. conſ. 15. Ex themate 1. num. 5. cum ſequen. conſ. 23. num. 72. libr. Ant. Rub. conſ. 98. an. tit. in conſu. Pic. tit. retract. §. 1. gl. num. 4.
e ¶ *Incontinenti.* Dec l. ſingularia ſi. cer. pet. Alci. de præſumpt. re. 2. de præſumpt. 28.
f ¶ *Prohibitus.* Non ſpecificè de illa certa perſona, ſed ne extra familiam, vel cognitionem.
g ¶ *Non eſt.* Socin. lib. 1. num. 23. ff. quòd quiſque in Paul. conſ. 334. lib. 1. Iaſon l. ſeruum filij §. ſi idem ſeruus in fi. §. res obligata de legatis 1. Decius capitulo clerici colum. fina. de iud. conſ. 406.

AD CONSILIVM LXIII.

a ¶ *Competentem.* Et benè.
b ¶ *Notificata.* Suprà, lib. 1. conſ. 54. in fin.

AD CONSILIVM LXIV.

a ¶ *Nulli.* Longè mitior eſt & æquior noua conſtitutio regia anni 1539. art. 22. de eligend. domicilio, quæ intelligitur parte opponente aliàs geſta tenent.
b ¶ §. *ſi debitorum.* Adde Anch. conſil. 85. conſil. 123. Bald. conſ. 460 lib. 2. Pau. conſ. fi. libr. 1. Cor. conſ. 236. lib. 4. Soc. tract. de citatio. art. num. 10. 61. Nicol. Boër. repetit l. conſentaneum C. quomodo & quando iud. Hyp. Marſ. no. 43. no. 282. Ruger. de mo. repe. §. ſi quis tutelam in l. hæres abſens num. c. de iudic. & Alex. ſuprà, eo. conſ. 19. infrà lib. 6. conſ. 241.
c ¶ *Trepidatio.* Hippol. Marſil. libr. 1. in repet. de qu. in pract. diligenter numer. 50. §. expedita ſingula 537. Iaſ. Inſtit. de actio. in prin. num. 79.

AD CONSILIVM LXVI.

a ¶ *Conditionalem.* Imò reſolubilem ſub conditione.
b ¶ *Copula.* Iaſ. conſ. fi. lib. 4. Nico. Eueral. in locis leg. loco 3. natura copulæ.
c ¶ *Superſtite.* Infrà conſ. 211. in prin. lib. 9. Fran. Ripa. repe. d. l. fœmin. Quid verò de vſu, expreſsè dixi in conſue. Pariſ. §. 157. adde infrà lib. 5. conſ.

AD CONSILIVM LXVIII.

a ¶ *Et ſcripturam* Bal. conſ. 270. lib. 1. conſ. 270. lib. 4. in l. ſi ex cautione, C. de non. num. pe. ca. paſtoralis §. quia verò, de off. del. Ang. conſ. 200. In ciuitate, n. 5. Fel. c. 2. de prob. Franc. Rip. l. 1. in prin. nu. 41. de ver. obl. Hip. de Mar. in rub. de prob. fo. 8. infrà lib. 7. conſ. 58. infrà lib. 7. conſ. 184. num. 7.
b ¶ *Illo.* Item limita ſi ſcriptura eſſet nulla vel minus ſemiplenè probans, vt per Deci. conſ. 11.
c ¶ *Publicam.* Gemi. Phil cap. 1. de tempo. ord. in 6. Ant. Cor. in fi. verſi. extenſio. Iaſ. l. centeſimis §. ſi. de ver. obl. l. ſi filius ff. ſi cer. pe. Alexan. infrà libr. 5. conſ. 34. num. 9.
d ¶ *Iungi.* Adde Cur. tra. de teſt. conclu. 47. ſed quia hæc eſt ſingularitas adminiculatiua, puto quod pluſquam ſemiplenè probent quando eſt facta parte præſente vt hic, & licet cauſa eſſet magna poſſet dici locum eſſe delationi iuramen. per no. ſuprà eo. conſ. 41. in fi. ſed non puto niſi etiam adſit magna veriſimilitudo & aliæ coniecturæ boni viri arbitrio.

AD CONSILIVM LXIX.

a ¶ *Nullam.* Infrà lib. 7. conſ. 147. in princ.
b ¶ *In integrum.* Ant. But. conſ. 27. Cur. ſenior conſil. 77.
c ¶ *Diuerſus.* Infrà lib. 4. conſ. 63. num. 23.
d ¶ *Sine cauſa.* Idem Alex. in l. Iulianus verum debitorem de condi. inde & l. 1. conſ. 171. & lib. 2. conſ. 169. num. 11. Hipp. marſil. lib. 1. §. ſi quis vltro num. 61. de q. & ſing. 229. adde quod no. In. An. in addi. Spe. de inſtru. edi. §. poſtquam num. 9. ver. in prin. Et verum puto, & intelligo quando iuſtitia ſententiæ directò non infringitur, vt hic, quod fatetur debitum fuiſſe, ſecus ſi probare vellet ſe nunquam debuiſſe.
e ¶ *Allegatur.* Fran. Balb. tract. præſcri. in 2. par. 3. partis prin. q. 10. num. 19. in repe. l. Cel. de vſuc. par. 3. num. 4. Matt. Afflict deci. Neap. 188. ad fi.
f ¶ *Perſonales.* Infrà lib. 4. conſ. 99.
g ¶ *Generalis.* Suprà lib. 1. conſ. 71.

AD CONSILIVM LXX.

a ¶ *Curam.* Idem eſt in ſimplicibus niſi quandoque ex triginta annis ſolemnitates præſumuntur ſecundum no. infrà lib. 6. conſ. 219. adde infrà libr. 4. conſ. 42. Pet. Peru. tract. vnico c. 4. ad fin.
b ¶ *Antiquis.* Dixi in conſu. Pari. §. 5. num. 63.
c ¶ *Maiori.* Supra lib. 2. conſ. 94.
d ¶ *Conſtaret.* Supra lib. 2. conſ. 218.
e ¶ *Laus.* Supra lib. 11. conſ. 141. num. 9.
f ¶ *Monachum.* Aretin. conſ. 7. Ægidi. Belleme. deci. 714.
g ¶ *Inferior.* Rom. conſ. 216. Ant. Bu. Henry. Bohic. c. veniens, de fil. preſby. Gem. Phil. d. c. 1. Pan. c. cum in cunctis §. inferiora, & ibi Dec. de elec. c. diuerſis de cler. coniu. Deci. c. ſi quando de reſc. conſ. 557. num. 5. conſ. 59. Cur. Sen. conſ. 16. conſ. 19. num. 6. conſ.

Digitized by Google

conſ. 35. num. 8 Iaſ. l. Barbarius de offi. præto. Henry. de Bott. trac. ſyn. par. 2. art. 4. num. 7. Fran. Rip. de reſcrip. reſpon. 35 Fel. ca. præterea, de teſti. cogen.

AD CONSILIVM LXXI.

a ¶ *Iurauerit.* Doct. lib. 1. §. ſi ff. de verb. obl. Soc. tract. de cita. art. 7. num. 41. Iaſo. conſ. 147. libr. 2. limitat allega. ſuprà lib. 2. conſ. 54.

AD CONSILIVM LXXII.

a ¶ *Aduerſariũ.* Iaſ. l. ſi cui legetur, in prin l. fideicommiſſum, de leg. 1. conſ. 10. conſ. 2 . lib 1. And. Tiraq. in conſũ. Pictà. ti. retract. §. 11. gl. 2. numer. 2. cum ſeq. adde ſupra eo. conſ. 42. num. 1.

b ¶ *Iudicem.* Pauor, c. ex ratione, de app. Cur. conſil. 23.

c ¶ *Pendentia.* Dec. conſ. 22.

d ¶ *Executio.* Gui. Papæ conſ. 235. Fel. c. ex tenore de reſcr.

AD CONSILIVM LXXIV.

a ¶ *Verius.* Scilicet alia ſtante legitima prole teſtatoris, prout ſequitur Alex. hic, aliàs legatum valeret, vt etiam tenet Imo. Alexan. in d. l. Gallus. § quod ſi is, & ſic opinio Bar. ibi & in conſ. 118 cum ſuppletionibus Paul. in d §. & quod ſi is, vbi clarè & rectè loquitur, niſi in eo quod malè addit de nepote legitimo ex filio inceſtuoſo. Et ipſa veritas * & communis ſententia, relicta opin. Bal. in d. §. quidam rectè qui Bald. ipſe conſulendo ſemper ſequutus eſt hanc opinionem Bar. patet in conſ. 146. Titulos principis Achaiæ. col. 5. lib. 1. & conſ. 361 Queritur vtrum titul. 5. Alexan. infrà lib. 7. conſ. 88 num. 5 & 6 idem latè Cor. conſ. 25. per totum lib. 1 conſ. 1. in 6. dubio lib. 3. Iaſ. in d. §. quod ſi is, & in l. hæreditas C. de his quibus vt indig. Decius conſ. 4-2. Et iſtud eſt multum vtile in praxi: quia vt ſcripſi in conſu. Pariſ. 185. & infrà libr. 5. conſ. 174. in hoc regno, & ferè vbique ex ſtatutis locorum, omnes illegitimi habentur pro ſpuriis, nec hodie locus eſt merè naturalibus tantum. Tamen hoc non impedit quin ceſſante prole legitima, etiam ſine alio diplomate regio poſſit relinqui vel dari totum patrimonium nepti vel deſcendenti legitimo ex tali, vt vocant, baſtardo ſiue viuo ſiue præmortuo, vt ibi cum certis limitationibus latius dixi. Et ita latè conſuluit, & benè. Guid. Pap. conſ. 94. Effectus & latius Steph. Bert: conſ. 201 Viſis duobus, lib. 2. conſ. 96. etiamſi lib. 3. adde inf. lib. 7 conſ. 87.

b ¶ *Relinquere.* Siue ex teſtamento, ſiue inter viuos Guido. Pap. conſ. 17. caſus.

c ¶ *Imperij.* Idem Bal. d. auth. ex complexu. Imo in l. Lucius §. 1. de lega. 1. ſed imò iure naturæ ſeruandum eſt illic, & vbique idem quod vult in hoc ius canonicum ſecundum Ant. de But. Car. Pau. d. c. cum haberet Pau. conſ. 5. lib. 1. Dec. c. Eccleſia ſanctæ de conſt. c. in præſentia de prob. conſ. 611. Guid. Pap. conſ. 115. d. Iaſ. conſ. 26. l. 1. Ant. Cor. in ſig. ver. ſpurius Hippo. Marſ. not. 358. Io. Lup. rep. c. per veſtras ſo. 90. Nico. Eueral. loc. lega. lo. à ſimil. Fortu. Gar. in rubr. de iuſt. & iur. & eſt * communis, & ita obſeruatur in regno, non tamen ità modicè vt reſtringatur ad caſum & limites neceſſitatis, vt faciunt Bal. conſ. 258. libr. 1. Dec. 576. ſed congruè boni viri arbitrio inſpecta qualitate domus, & patrimonij benè in hoc ſenatu hæredes eius qui magnas poſſeſſiones reliquerant iuſſi ſunt filio illegitimo alimentorum nomine dare fundum quadringentarum librarum reditus, non ſolùm ad vitam, ſed etiam iure plenæ proprietatis, pro ſe & ſuis, quod facilius admittendum eſt ceſſante legitima prole.

d ¶ *Odoſ.* Imò is dubitauit vt per Bar. & alleg. in d. §. quod ſi is, ſed abſque dubio tenenda communis.

AD CONSILIVM LXXVI.

a ¶ *Liberos.* Adde ſuprà lib. 1. conſ. 123. & lib. 2. conſ 146. num. 11. conſ. 14:.

b ¶ *Præſentes.* Suprà lib 1. conſ. 12:. n. 5. & tunc aliud non requiritur Alex. ſup. conſ. 181. num. 2. lib. 2. infrà lib. 4. conſ. 30. num. 2.

c ¶ *Schedula.* Ant. Rub. conſ. 107. Dec. conſ. 159. conſ. 626. in fi. Ale. inf. lib. 5. conſ. 176. inf. lib. 6. conſ. 239. inf. lib. 7. conſ. 243. Iaſ. l. ait prætor. §. ſi iudex de re iudi. l. vbi autem non apparet §. illud de ver. ob. l. fi. C. de fideic. conſ. 195. lib. 1.

d ¶ *Rationem.* Soc conſ. 41. libr. 3.

e ¶ *Comparatio.* Suprà conſ. 111. num. 7. lib. 2. Matt. Affl. deciſ. Nea. 131. dixi in conſu. Pariſ. § 78. adde infra lib. 6. conſ. 239 Pa. conſ 467 lib. 1. conſ. 87. lib. 2. Cor. conſ. 159. lib. 1. conſ. 38. lib. 4. Soc. d. l. ſi ita ſcripſero. Deci. conſ. 615.

f ¶ *Regnantis.* Non ſeruatur in patria conſuetudinaria.

g ¶ *Capta.* Benedic. rep. capi. Raynu. verſic. teſtamentum inf. num. 87.

h ¶ *Perfecta.* Suprà libr. 1. conſ. 74 numer. 3. ſuprà conſ. 8.

i ¶ *Inſtitutionis.* Idem infrà libr. 7. conſ. 114. latè Bened. rep. d. c. Raynutius verſi. in eodem teſtamento relinq l. num. 56. licet aliud Alex. infrà libr. 5. conſ. 168. num. 6.

k ¶ *Adprobare.* Bened. vbi ſuprà num. 105.

AD CONSILIVM LXXVII.

a ¶ *Bannitorum.* Suprà eo. conſ. 63. ſuprà lib. 1. conſil. 114.

b ¶ *Primat.* Alex. Iaſ. d. l. Gallus in prin. Phil. Franc. cap. 2. de teſt. in 6. Cur. Seni. conſ. 82. num. 30. Iaſ. l. 1. in prin. l. ſtipulatio iſta §. alteri de ver. obli. l. fi. de ſer. Ant. Cor. in ſing. ver. poteſt, limitat Deci. l. pacta quæ contra C. de pac. Alc. in l. nepos, de ver. ſig.

c ¶ *Nulla.* Pan. in c. quoniam contra falſam, & ibi Felin. de pro. And. Iſer. c. vnico, quæ ſint regali. ver. condemnatorum, in prin. in ver. Feu. Gui. Pa. conſ. 22. Anto. Cor. in ſing. ver. ſententiam Matth. Affl. Deci. Neap. 39 Hip. de Marſ. ſing 473. infra libr. 7. conſ. 91.

d ¶ *Inſpectione.* Rom. conſ. 42. viſis Alex. ſup. libr. 1. conſ. 95. num. 2. Franc. Rip. l. 1. §. ſi quis ita, de ver. oblig. inf eo. conſ. num. 22. libr. 4. conſ. 64. num. 5. limitatur inf. lib. 5 conſ. 105. num. 8.

e ¶ *Iudice.* Alb. Bru. conſ. 2. Alc. de præſum. regul. 3. præſum. 9. limitat Marſil. ſingul. 54. ſingu. 438. doct. in l. pacta noniſſima C. de pactis.

AD CONSILIVM LXXX.

a ¶ *De certa.* Imò de nulla parte damni ſubeunda, & de certa vel incerta parte lucri percipienda, breuiter quando debitor eſt obligatus ad reſtitutionem ſortis ſiue purè ad voluntatem creditoris, ſiue ad certum terminum, & cum hoc omne periculum ſortis ſpectat ad debitorem, tunc ſi vltra ſortem que interim manet ſuo periculo ad aliquid obligetur nimia eſt inæqualitas, quæ facit vſuram, ſecus ſi ſortes non ſtent periculo debitoris ſaltem in totum, non autem facio vim an interim dominium ſortis tranſeat vel non, vt tetigi in conſu. Pariſ. §. 1. gl. 9. n. 20. & latius in trac. vſur. ſuper Leon.

b ¶ *Patrem.* Et ſic mutua communio eſt lucri etiam damni Io. An. Cal. ca. fin. de vſu. Bal. con. 453. libr. 3. Rom. con. 258. con. 500. con. 700. Pau. con. 55. libr. 2. Pe. anch. repe. c. peccati, de reg. iu. in 6. Gu. Pa. de contract. illici. Bern. ſerm. 39. cap. 2. Conradi. de contract. q. 94. Iaſ. con. 51. lib. 3. & omnes qui de hoc tractant.

c ¶ *Tempus.* Hæc ratio ſophiſtica eſt vt plerique aliorum docto. ſed attendo an alter ſupergrediatur, alter grauetur, vt ex verbo Dei infallibili cuius expoſitum eſt 1. ad Theſ. cap. 4.

AD CONSILIVM LXXXI.

a ¶ *Conte.* Imò ſufficit tempore turbationis dummodò cœperit agere intra annum, vt dixi in conſu. Pariſ. §. 64.

b ¶ *Præambulus.* Alex. l. diuortio. ſol. ma. Bal. Cor. Iaſ. in d. l. qui fideic. adde infra lib. 5. con. 111. Alci. de præſum. re. 3. præſum. 42. Dec. c. quoniam Abbas de of. de leg. c. prudentiam in fin. prin. & Hypp. Mar. no. 172. fallit quando fauorabilius eſt actum non valere, vel quando agitur de præiudicio tertij Dec. c. ſuper eo. 2. num. 6. de appel. Ant. Rub. con. 109.

c ¶ *Iuniori.* Suprà lib. 2. con. 76.

d ¶ *Abbatem.* Idem ſentit Alex. lib. 1. in fi. prin. & ibi Iaſ. in fin. de acquir. poſſeſſ. & verum puto quicquid dicat Mat. Matthæſi. ſingu. 166.

e ¶ *Auditu.* Suprà lib. con. 77. num. 4.

f ¶ *Iuramento.* Sed hæc cautela arreſtis huius ſenatus reprobatur adde ſup. lib. 2. con. 221. num. 13.

AD CONSILIVM LXXXII.

a ¶ *Nullo.* Suprà lib. 2. con. 136. cum ſeque.

b ¶ *Styli.* Infrà lib. 5. con. 14. in prin.

c ¶ *Exciperet.* Ad hæc quæ dixi in conſue. Pariſ. tit. 4. in rub.

d ¶ *Qualitate.* Supra lib. 2. con. 171.

e ¶ *Miſſo.* Alex. l. ſi dignum ff. ad leg. Fal. ſup. libr. 2. con. 96. col. fi. inf. lib. 5. con. 140. Cæpol. con. 104. con. fi. Pau. con. 378. collat. 1. lib. 1.

AD CONSILIVM LXXXIII.

a ¶ *Proprietas.* Dixi in conſu. Pariſ. §. 37. gl. 2.

b ¶ *Centum.* Dixi in conſu. Pariſ. §. 5. num. 1.

c ¶ *Dotata.* Supra eo. con. 13. num. 12.

AD CONSILIVM LXXXIV.

a ¶ *Stricti.* Supra lib. 1. conſ. 56.

b ¶ *Tertio.* Ant. de Bu. con. 5. Rom. con. 154. Matth. ſin. 25. Pano. con. 66. 2. Dec. con. 445. Lancel. Dec. l. ſi ſeruus plurium §. 1. ff. de le. 1. Mar. ſin. 4. l. infans ff. ad legem Cor. de ſica. in rub. de proba. fol. 27. Alcia. de præſump. reg. 3. præſump. 22.

c ¶ *Vicinus.* Idem Dec. l. fi. in princ. numer. 16. ſi cer. pet. latius dixi in conſu. Pariſ. §. 71.

AD CONSILIVM LXXXVI.

a ¶ *Tranſmiſſi.* Adde Alex. Ia. in d. l. ſi infanti. l. cum antiquioribus C. de iure deli. l. ſi emancipati. C. de colla. Bened. in rep. c. Ray. verſ. mortuo itaque teſtatore. C. de te. ſed hæ difficultates ceſſant apud nos & in locis vbi de conſuetudine vel ſtatuto poſſeſſio defuncti in hærede ipſo iure continuatur, ſecundum ea quæ ſcripſi in conſue. Pariſ. §. 132.

b ¶ *Integrum.* Idem ſup. libr. 6. co. 100. numer. 10. Alex. Iaſ. in d. l. ſi infanti. Benedic. in repe. c. Ray. ver. mortuo itaque teſtatore conſ. 179. cum ſequ. de teſt. limitat Alex. inf. lib. 7. con. 168. num. 10.

AD CONSILIVM LXXXVII.

a ¶ *Approbaui.* Et malè vt no. ſup. l. 1. con. 26. num. 5. con. 41. num. 6.

b ¶ *Recuperanda.* Idem ſup. l. 1. con. 57. ſed contrarium verum eſt, vt dixi in conſue. Pariſ. §. 132.

c ¶ *Legitimatio.* Supra l. 2. con. 95.

AD CONSILIVM LXXXIX.

a ¶ *Sufficiens.* Bald. con. 95. lib. 1. Panor. ca. 1. de confeſſ. Thom. Gram. con. 66. con. 76. Alexand. ſupr. l. 2. con. 69. ad fin. ſed contra quod non ſufficiat vale Alex. infra libr. 4. con. 118. in fi. infra libr. 6. con. 114. in fi.

b ¶ *Conſortiis.* Infra lib. 6. con. 30. num. 11. vide ſuprà lib. 1. con. 142. in fi. Tho. Gram. con. 1.

c ¶ *Concurrat.* Idem Alex. infr. l. 4. con. 118. in fi. & placet idem inf. li. 6. con. 12. in fi. ſup. li. 2. con. 69. in fi. Socin. con. 95. li. 3. Calca. con. 110. Aymo. con. 178. num. 3.

d ¶ *Conſuetum.* Supra l. 2. con. 77. con. 28. con. 105. inf. li. 7. con. 53. num. 12.

e ¶ *Corrigere.* Iaſ. con. 28. l. 1.

AD CONSILIVM XC.

a ¶ *Florentie.* Conſil. 64. li. 1. Sali. Pau. Rom. Alex. Iaſ. d. l. duobus l. infra de iureiu. Alex. inf. lib. 6. con. 113. Cæp. cau. ciui. con. 12. Fe. c. ſi cautio. in fi. de fid. inſtru. Deci. l. 2. in fi. ſi cer. pet. Alc. l. ſolutionis verbo. in fi. de verb. ſign. l. 1. in fi. C. de tranſ. Hyppo. Marſi. rep. rub. de fideiuſſ. qu 35. Matth. Affli. deciſ. Neap. 94. & deciſ. 160, licet aliter velit Alex. ſup. eod. con. 37. num. 2. & infrà, l. 4. con. 132. num. 6. lib. 7. con. 97. num. 3. & alij quos cumulant dom. And. Tiraq. in conſu. Picta. ti. retra. conuento. §. 4. gl. 6. nu. 12. veritas eſt vt dicit ſuprà eo. con. 37.

b ¶ *Doctè.* Infrà l. 4. con. 63. in fi. & inf. l. 4. con. 97. num. 2. & idem And. Iſer. c 1 in fi. quali. olim poterat feu. ali. & de ſtatu contra liber. Eccleſ. Aret. conſ. 86. Iaſ. l. duobus in princ. de iureiur. Sed contra tenet gl. d. l. aſſiduis ver. date, & Ioan. Fab. Bal. ibi Bal. c. quia veriſimil. de præſump. & in addi. Spe. de confeſſis in l. 1. ff. ſolu. mat. con. 389. con. 397. l. 1. Pau. in rubr. ff. ſol. matrim. Sed priorem partem cum Alex. veriorem puto, idem Aymo. con. 40. adde Cur. Seniorem con. 69. vide remiſſiuè do. And. Tiraq. tract. retract. conuen. § 4. gl. 7. num. 13. cum ſequen.

c ¶ *Pecu.* Hucuſque Alexand. inf. l. 6. con. 133. tranſcripſit ad verbum conſulendo pro quodam Franciſco in ſimili.

d ¶ *Liquidum.* Suprà, con. 119. num. 2. l. 1. dixi in conſu. Pariſ. §. 166.

e ¶ *Mandati.* Alciat. tract. de præſump. regul. 2. præſum. 24.

f ¶ *Reperitur.* Per teſtes. Secus ſi per ſcripturam, vt dixi ſupra, lib. 1. conſ. 4.

AD CONSILIVM XCII.

a ¶ *Tranſmittere.* Hic incipiunt demonſtrationes Alc. ad quas tollendas dico, quod iſtud aſſumptum non eſt ad propoſitum, fuiſſet autem ad propoſitum, ſi dicta

Maſſa

Digitized by Google

Maſia fuiſſet merè fideicommiſſaria, & ſi filij eiuſdem Maſiæ fuiſſent extranei teſtatori inhabiles ad ei ſuccedendum mediatè vel immediatè, ita quod non potuiſſet habere ius niſi ex ſubſtitutione dictæ Maſiæ, vel eius tranſmiſſione, vel inquantum non poſſunt habere ius, niſi ex dicta ſubſtitutione. Putà ſi ſupereſſent etiam plures alij filij, vel filiæ teſtatoris, qui tamen ſolam Maſiam ſubſtituiſſet: quia tunc attento quòd priore caſu, filij Maſiæ nihil poſſent habere in reuerſione dictæ portionis quæ fuerat Antoniæ relictæ, tanquam hæredis: poſteriore verò caſu non poſſent habere tanquam hæredes, niſi virilem, eſſet neceſſe quòd vel pro toto, vel pro reſiduo fundarent ſe in ſubſtitutione facta matri ſuæ Maſiæ, quæ caduca eſt. Sed longè aliud eſt, quia filij Maſiæ ſunt deſcendentes, & ſoli meditati hæredes teſtatoris, ad quos, ſiue Maſia nullo modo fuerit ſubſtituta Antoniæ, ſiue fuerit ſubſtituta, [illegible] ſubſtitutio caduca facta ſit, tota portio temporaliter relicta Antoniæ ad eius vitam tantum, ea mortua ſiue cum liberis, ſiue non, reuertitur ipſo iure. Si hoc fundamentum attendiſſent hi qui contra Alex. melius, vt in conſ. ſeq. in prin. ſentiebant, tam claras demonſtrationes elicere potuiſſent, vt nec Alexan. valuiſſet conſiſtere, ſed veritati cedere, & manus dare coactus fuiſſet.

b ¶ *Antoniæ.* O inſignem paralogiſmum, rectè verò colligeret, ſi Antonia fuiſſet ſimpliciter ſubſtituta in d. dimidia parte, quam moriendo relinqueret, & conſequenter in qua poſt mortem grauari poſſet, vt in terminis, d. §. Caio. & ſimilium. Et adhuc diſtinguenda eſſet illa maior, nec continuò procederet in præiudicium deſcendentium teſtatoris per ea quæ nouè dixi in l. hæredes mei §. cum ita ad Trebel. quæ non eſt opus huc adducere. Quia Alex. hîc non habet quam fingit minorem: quia cum dicta Antonia non eſſet vocata, niſi temporaliter ad vitam ſuam tantum, nullam partem relinquere poterat poſt mortem ſuam, & ſic poſt mortem non poterat nec intelligitur ipſa grauari. Solum ergo fideicommiſſo erga pauperes grauantur in illa dimidia illi ad quos eadem dimidia vi limitatæ diſpoſitionis teſtatoris reuertitur, videlicet, illi qui tempore mortis Antoniæ ſunt hæredes teſtatoris mediatè vel immediatè, ad quos ipſo iure reuertitur dicta dimidia, qui ſunt liberi dictæ Maſiæ, qui tamen non ſunt grauati, quia ſunt illi qui faciunt ſemel perpetuò deficere conditionem fideicommiſſi pauperum. Vnde quemadmodum ſi Maſia ſuperuixiſſet Antoniæ, & deinde ſine liberis deceſſiſſet, tunc hæres extranei Maſiæ fuiſſent obſtricti fideicommiſſo, etiam in parte quæ olim fuerat Antoniæ, ita hoc caſu vbi ſoli hæredes inueniuntur filij Maſiæ, qui tamen non ſunt grauati erga pauperes, faciunt ſemel perpetuò deficere conditionem fideicommiſſi pauperum, etiam in d. dimidia quæ fuerat Antoniæ. ad eos tanquam ſolos modò hæredes teſtatoris reuerſa, imò ſi ſubtiliter attendas, fideicommiſſum pauperum non fuit impoſitum, vt nec imponi poſſit filiis Maſiæ, ſed in caſum quo Maſia ſuperuixerit Seruio fratri ſuo, prout accidit, fuit in effectu impoſitum dictæ Maſiæ ad quam vel eius hæredem portio temporaliter relicta Antoniæ erat omnino poſt mortem Antoniæ reuerſura. Sola ergo Maſia in effectu hoc caſu inuenitur grauata ſub conditione, quæ defecit, ergo pauperibus nullum ius competit. Præterea mens teſtatoris ex verbis ſatis eſt expreſſa, quòd nullo modo voluit ſubſtituere pauperes in aliquo: quandiu ſuperuixiſſent liberi ex filio vel filia ſua, vt valde ſit mirandum quomodo ſic conſuluerit Alex.

c ¶ *Pia.* Imò, vt no. doc. † communiter in l. precibus C. de impu. & aliis Socin. in d. l. cum auus.

d ¶ *Secus.* Infrà, lib. 5. con. 175. num. 10.

e ¶ *Alios.* Vides ergo quod Alex. ſemper præſupponit & aſſumit, quod Antonia poterat diſponere de dimidia ſibi relicta, & tranſmittere ad quoſcunque hæredes, quod eſt falſiſſimum, cum relictum factum Antoniæ eſſet ab initio limitatum ad eius vitam, & ſic ea mortua reuerſurum ad hæredes grauati, videlicet Seuerij, non iure ſubſtitutionis, ſed iure temporalitatis, ſeu iuris Antoniæ finiti & reſoluti, vt infrà, lib. 5. con. 173. filij autem Maſiæ ſunt veri hæredes mediatè dicti Seuerij.

AD CONSILIVM XCIII.

a ¶ *Si verò.* Reſpondeo primò, quòd non euenit caſus huius clauſulæ, ſed prioris. Secundò, quòd hæc poſterior clauſula debet intelligi ſecundum priorem, in qua clarè quoſcunque liberos ſuos pauperibus prætulit, & ne ſtatim videatur voluntatem expreſſam mutare.

AD CONSILIVM XCIV.

a ¶ *Contractu.* Alex. ſuprà.

b ¶ *Aufugit.* Adde Alex. l. ſi cùm dotem §. cum mulier ſol. matr.

c ¶ *Facturum.* Adde Bal. con. 270. li. 1. Pau. con. 170. l. 1. infrà, l. 6. con. 142. in fine.

AD CONSILIVM XCVII.

a ¶ *Reſpondi.* Suprà l. 1. con. 3.

b ¶ *Deſtinatum.* Rom. con. 188. fi. 103. Fran. Cre. ſingu. 19. Alex. Iaſ. d. l. cætera §. fi. latè Fel. c. cum adeò de reſcrip. Cor. con. 49. l. 3. And. Tiraq. in conſu. Picta. ti. retrac. §. 1. gl. 7. num. 105. con. ſeq.

AD CONSILIVM XCVIII.

a ¶ *Coniecturas.* Suprà eo. con. 1. con. 52. in fi. Alc. de præſum. reg. 3. præſum. 7. Cæpol. cauſa ciui. con. 2. num. 5. vbi latè cum con. ſequ. pro defenſione matrimonij contra metum.

b ¶ *Cauſa.* Alexan. l. ſi cum dotem §. eo aut. ſol. mat. Iaſ. con. 165. l. 1. Dec. con. 468. n. 17 Fr. Rip. c. cum M. Ferra. de con. nu. 104. Cor. con. 41. lib. 2. Hypp. Marſi. l. pe. de quæſt. ſing. 325.

AD CONSILIVM CXIX.

a ¶ *Virum.* Iſtud eſt con. Alexand. de Neuo de Vincentia cui ſubſcribit Alexand. Imo. in præcedenti conſilio quod debebat ſubſequi. adde inf. l. 5. con. 156.

b ¶ *Notat.* Supr. l. 2. con. 24. nu. 10. inf. l. 9. Matth. no. 115. Cæp. cau. 293. Cor. con. 17. l. 2. Soc. con. 130. l. 1. dec. con. 162. con. 354. Iaſ. con. 97. l. 4. Fran. Rip. l. 1. in prin. de ver. obl.

AD CONSILIVM C.

a ¶ *Habitationis.* De iſto dubio conſulas Bal. l. fi. C. de edic. di. Adr. tol. con. 129. l. 1. Ant. But. con. 21. in fi. Anch. con. 437. imo. c. fi. de fo. comp. Soc. c. 1. de fo. compet. con. 129. l. 1. Iaſ. l. 1. C. de ſum. Tri. l. ſi arrogator enim 46. ff. de adopt. Nic. Eueral. in loca. legal. lo. de contractu ad diſtractum. Cur. Iun. in d. l. exigere, n. 18. Dec. con. 353. Ruger. de Mota. repe. §. ſi quis tutelam. in l. hæres abſens nu. 111. de iudici. adde Matth. Affl. dec. Neap. 216. deciſ. 384. n. 7. Hipp. Marſil. repe. l. fi. n. 40. ff. de iur. om. iud. Andr. Tiraq. in conſu. Picta. ti. retract. §. 9. gl. 2. n. 21.

b ¶ *Contradicere.* Quia Sal. vult attendi vltimum do-

Digitized by Google

micilium, ſed But. domicilium habitationis quod erat deſtinatum tempore contractus quod in hac q. verius eſt, & tenet Bal. l. ſi vxori & ibi Ang. Pau. de iud. Fel. c. 1. de ſponſ. Cur. Iun. in d. l. exigere num. 19. dixi in conſu. Pariſ. tit. 12. in rub.

c ¶ *Notet.* Alex. ſup. e. conſil. 42. numer. 9. libr. 1. §. hoc autem de ope. noui nun. l. ſi conuenerit de iuriſ. om. iud. Bar. l. penul. pro donato. Aret. l. ſi vxor. ff. ad Velleia. Deci. ca. nam concupiſcentiam, de conſti. c. cum M. eo. c. in præſentia de proba. Iaſ. l. 2. de condi. ob cau. l. 4. in fi. C. de inoſ. teſt. l. ſi Ruffinus C. de teſt. mili. limitant Imo, conſil. 35. num. 13. Soc. in l. 1. §. veteres num. 6. ff. de acqui. poſ. Petrus Ger. ſing. 42. Dec. l. ſi dona. C. de col. Iaſ. l. ſi is ad quem in fi. de acqui. hære. conſil. 142. l. 1. d. § veteres Ber. conſ. 9. lib. 3. Alc. de præſum. regu. 1. præſum. 30. regu. 3. præſum. 35. num. 8. vide plenè d. And. Tir. in conſuet. Pic. tit. retra. §. 30. gl. 1. num. 27. cum ſeq.

AD CONSILIVM CI.

a ¶ *Rubrice.* Suprà lib. 2. conſil. 190. num. 5.
b ¶ *Copula.* Infrà lib. 7. conſil. 25.
c ¶ *Omnia.* Suprà lib. 1. conſil. 48. in princ.

AD CONSILIVM CIV.

a ¶ *Non excidiſſe.* Et benè quidquid infrà dicat, quia ex ſimplici locatione ad longum tempus non cadit à iure ſuo, vt dixi infrà eo conſil. 119. & ſi caderet ceſſaret pœna pendente primo nouennio, quid eſt tempus permiſſum & ſeparabile tex. in auth. de non alie. aut permutan. §. neque autem, vbi ſolum pactum de nouando vitiatur, non autem prima locatio, dixi in conſue. Pariſi. §. 41. qu. 8. qu. 10.
b ¶ *Conſ.* Suprà lib. 2. conſil. 145.
c ¶ *Singulares.* Suprà lib. 2. conſil. 196. num. 14. vide ſuprà lib. 1. conſil. 77.

AD CONSILIVM CV.

a ¶ *Tribus.* Plenè dixi in conſue. Pari. §. 62. qu. 7.
b ¶ *Sciebat.* Dixi in conſue. Pari. §. 14. q. 1. num. 10.
c ¶ *Per vim.* In hoc doc. nimis licentioſè loquuntur, vt dixi in conſ. Pariſ. §. 52. gl. 2.
d ¶ *Authoritate.* Are. l. clam poſſidere §. qui ad nundinas, de acqui. poſ. conſ. 31. Cor. conſ. 166. libr. 2. conſ. 271. lib. 3. Soci. conſ. 177. lib. 2. conſ. 118. lib. 4. Iaſ. auth. qui rem C. de ſacroſan. Eccl. l. 2. C. de iure emph. Dec. conſ. 146. latè Lud. Gozad. conſ. 39 in fi. ſed per iudicem Card. c. potuit de loc. Cæp. cauſa ciuil. conſ. 25. Cor. conſ. 16. litera p. lib. 2. matt. Affl. deci. Neap. 97. & hæc vltima iuſtior, & practicatur, de ſimplici autem colono vide inf. lib. 4. conſ. 131. num. 6.
e ¶ *Non poſſit.* Bald. in l. eum, qui §. in popularibus, in prin. de iureiur. l. pro hæreditariis. C. de hær. actio. auth. ingreſ. C. de ſacroſanc. Eccl. Iaſ. l. 5. in fi. de ver. obl.
f ¶ *Defecta.* Bald. addi. Spec. de ap. l. eden. C. de loc. Fabi. de Monte. ſ. ſaui. trac. de emp. & ven. Berta. de Gabel. Panth. de Cre. lib. 2. C. de reſci. ven. Iaſ. auth. qui rem C. de ſacroſan. Eccl. l. fin. ff. in ius vo. vt eant. l. quæ fine de condi. ſine cau. l. ſi non ſortem, in fi de cond. indeb. And. Tir. trac. retract. conſ. §. 4. gloſ. 6. num. 23. cum ſeq.
g ¶ *Pendentia.* Iaſ. conſ. 9. conſ. 109. num. 2. lib. 2.
h ¶ *Extraiudiciale.* Vt in ſimili dixi in conſue. Par. §. 1. gl. 4. num. 20. num. 46. & §. 162.
i ¶ *Pendente.* De hoc & quid lis ſit intentata per reum, ſeu debitorem præuenientem executionem, dixi in conſue. Pariſ. §. 166.

AD CONSILIVM CVI.

a ¶ *Quod non.* Hanc tenet Per. de Ferra. in lib. ad pœnam ex compro. verſi. nec reductio. Panor. d. c. quintaualliis, & conſ. 38. lib. 1. Lanfran. tract. de arbi. parte vlt. qu. 22. & in ſua pract. ſuper c. quoniam contra falſam ver. interlo. & appellatio fallent. 15. latè Cæpo. cauſa. ciui. conſ. 16.
b ¶ *Appellari.* Hæc practicatur in hoc regno.
c ¶ *Nomine.* Vbi Bal. diſtinguit an iudex parum vel multùm grauet. & ſequitur Romanus conſ. 261. & Alex. hìc num. 15.
d ¶ *Maiori.* Imò negatiua * crebrior eſt.
e ¶ *Conformes.* Suprà lib. 2. conſ. 77. num. 8.

AD CONSILIVM CVII.

a ¶ *Veriorem.* Adde ſuprà lib. 1. conſ. 3.
b ¶ *Verbu.* ad hoc quæ dixi in conſu. Pari. §. 33. qu. 16. num. 55.
c ¶ *Diuiſa.* Cor. conſ. 43. lib. 2. conſ. 12. lib. 4. Iaſ. l. ſeruum filij §. eum qui de leg. 1. An. Tiraq. in conſu. Picta. §. 1. gl. 14. num. 86.
d ¶ *Inconſuetè.* Suprà lib. 1. conſ. 28. num. 10.
e ¶ *Dimidiam.* Suprà lib. 1. conſ. 3. num. 6.

AD CONSILIVM CX.

a ¶ *Ad tempus.* Suprà lib. 2. conſ. 18.
b ¶ *Copula.* Suprà libr. 1. conſ. 48. ſupr. eod. l. conſ. 20. num. 7. ſupra eo conſ. 101. num. 8. inf. lib. 7. conſ. 25. vbi dixi conſ. 64. num. 3. Bal. l. Gallus §. etiamſi in fi. de li. & poſth. Pau. conſ. 427. l. 1. Rom. conſ. 104. Soc. l. ſi is qui ducenta. §. vtrum de reb. dub. Feli. cap. 2. de reſcr. Dec. conſ 333. conſ. 346. Iaſ. l. 1. de iuſti. & iur. l. diuus de re iudi. Alci. l. ſæpe. gl. 2. de verb. ſig. Fran. Rip. l. 2. de reſc. reſpon. 30. vide Rom. conſ. 166. Lance. Dec. l. omnes populi de iuſti. & iur. Franc. Cur. iuniorem l. 2. §. num. 17. ſi certum pet.
c ¶ *Auguſtino.* Nepote Nicolai idem latè infrà libr. 5. conſ. 125.
d ¶ *Aliud.* Imò idem indiſtinctè vt dixi d. conſ. 125.
e ¶ *Conſilio.* Non eſt inter impreſſa.
f ¶ *Dotes.* Dic. vt ſupra lib. 1. conſ. 154.
g ¶ *Quilibet.* Dixi in conſu. Pari. §. 6.

AD CONSILIVM CXI.

a ¶ *Speciem.* Sup. lib. 1. conſ. 28. num. 11. lib 5. conſ. 28. Pau. Alex. l. iuriſgentium §. pactorum de pac. Aret. inſtit. de excep. Ægid. Bellame. deciſ. 715. deciſ. 50. imaginaria in fi. de reg. iur.
b ¶ *Acceptata.* Bal. auth. nouo iure. inſi. C. de pœn. iud. qui malè iud. Fel. c. ſi cautio. de fi. inſtr. Hypp. de Marſi. de vnoquoque, n. 155. de re iud. in rub. de probat. fo. 16. doc. in l. poſtquam liti. C. de pac. Iaſ. l. is qui hæres, de acq. hære. Curt. ſenior conſ. 77. Dec. c. at ſi clerici, de reſcri. Alexand. ſuprà, lib. 1. conſ. 90. infrà lib. 4. conſ. 20. conſ. 82. num. 3. & libr. 6. conſil. 174.
c ¶ *Formalia.* Infrà, lib. 5. conſil. 47. conſil. 150. conſil. 153. Cor. conſil. 77. libr. 4. Hypp. Marſ. rub. de proba. fo. 42. Alexand. infrà, lib. 7. conſil. 176. num. 1. Iaſ. leg. quæ extrinſecus, de verb. obl. vide Deci. conſil. 163.

AD

Digitized by Google

AD CONSILIVM CXII.

a ¶ *Periade.* Hæc dicta non produnt directò, ſed in vim clauſulæ codicillaris, vide Benedic. rep. c. Raynutius. ver. in eodem teſta, relinquens, 1. nu. 229. de teſta. licet Alexan. l. nam quod. §. non omnis ad Treb. idem quod in hoc conſ. teneat.

b ¶ *Ineptè.* Quia eſt donatio ſimplex, ſuprà eo. con. 21. num. 9.

AD CONSILIVM CXIII.

a ¶ *Inutile.* In hac commenticia vtilitate omnes doct. valde hallucinati ſunt in d. l. ſi mihi & tibi, in prin. dum ex d. l. inferunt licere hæredi legatarij delatum legatum repudiare, etiam in alterius præiudicium, ſaltem ſi prodeſt hæredi, quod eſt falſum, nedum contra æquitatem, ſed etiam contra tex. rotundum in d. l. liberto quem etiam peſſimè intelligunt, nec d. l. ſi mihi, loquitur, quando agitur de præiudicio alieno, nec vlla alia lex, & ſic determinatur per d. l. liberto. facias ergo nouam & veram concluſionem, quod licet inſtitutus vel legatarius ipſe poſſit repudiare in præiudicium alterius l. qui autem. §. 1. quæ in fraud. credi. l. 1. §. vtrum, ſi quid in fraudem patroni, cum ſim. hoc non habet locum in hærede ipſius inſtituti vel legatarij, vt latè in nouis meis intellect. ſuper d. l. liberto. & d. l. ſi mihi, in prin. & ſic Alex. hìc malè conſuluit.

b ¶ *Inuentarium.* Adhuc grauiùs errat Alex. quia hæres per beneficium inuentarij tenetur omnia iura hæreditaria fideliter & integrè deſcribere & cuſtodire, in quo tenetur de dolo, lata culpa & leui. multominus igitur hic poteſt donare aut remittere iura hæreditaria, igitur nec repudiare inſtitutionem vel legatum delatum defuncto. Quia hoc eſſet donare. fa. l. magis puto. §. fundum. de reb. eorum. vt plenè dixi in conſu. Pariſ. §. 150. & hoc ſingu. no. quia nullus adhuc Iuriſperitorum aut pragmaticorum animaduertit, licet quotidie accidere poſſit.

c ¶ *Quadraginta.* Liber meus & omnes impreſſi vſque ad Haloandrum habent quinquaginta. Greg. autem legit quadraginta, ita etiam legit Accu. ibi vt patet ex gl. ver. ampliorem. & Alex. hìc & in d. l. ſi mihi, & puto eſſe veram lectionem, ſed tamen non refert, an ſit quinquaginta vel quadraginta, quia lex non ſe fundat in hoc nec in ratione Alex. hìc quæ eſt falſa, quia ex ea ſequeretur, quòd ſi 20. vel 25. eſſent legata, hæres poſſet repudiare in præiudicium patroni, quia hoc prodeſſet hæredi, quod eſt contra dictam legem liberto, quæ generaliter loquitur & ampliatur etiam reſpectu legatarij, vt hoc legatum repudiatum debeat nihilominus in Falcidiam imputari tanquam eatenus facto & culpa hæredis diminuta ſit ex poſt facto hæreditas, dicendum ergo vt nouè dixi.

AD CONSILIVM. CXIV.

a ¶ *Coniectura.* j. li. 1. conſ. 20. Imol. conſ. 29. Anchar. conſ. 33. conſ. 181. Aret. conſ. 14. nu. 8. Cor. conſ. 225. li. 2. Iaſ. l. ſi procuratori l. ſi non ſortem. §. 1. de cond. inde. l. fundum. per fideicommiſſum. de leg. 1. 1. l. 1. §. denique ad Treb. conſ. 113. lib. 2. conſ. 160. lib. 4. Andr. Tiraq. repe. l. ſi vnquam. verſ. donatione largitus. nu. 169. C. de reuo. do.

AD CONSILIVM CXV.

a ¶ *Reſtitui.* Idem Alex. l. nam & poſtea. § ſi minor. de iureiur. & ibi Iaſ. & Matth. Afflict. deciſ. Neap. 208. ad fin. Thom. Gram. conſ. 16. adde Angel. Aret. tract. malefic. ver. compa. inquiſit. & Ber. conſ. 91. Si eſt verum, lib. 3.

b ¶ *Simile.* Suprà lib. 1. conſ. 104. num. 2.

c ¶ *Minuenda.* Dec. l. ſi cer pet. Hippo. Marſ. leg. 1. num. 57. C. ad leg. Corn. de ſic. Corſe. in repet. ver. index procedens.

AD CONSILIVM CXVII.

a ¶ *Hæredes.* Dixi in conſu. Pariſ. §. 10. q. 1.

b ¶ *Poteſtate.* Hæc ſola decima ratio, quia nullum datum eſt ius redimendi per Ra. niſi ſi & poſtquam Cal. obtulerit & requiſierit de redimendo, quod cùm enim fecerit, nullum eſt ius redimendi, ſecus ſi ius redimendi competeret ſimpliciter ſaluo, quòd non excederet annum à die requiſitionis.

AD CONSILIVM CXIX.

a ¶ *Locare.* Imò dummodò nil faciat in fraudem domini, quia poteſt locare etiam ad longum tempus domino irrequiſito, quia verba d. l. fi. non conueniunt locationi etiam ad longum tempus, & prohibitio & pœna. d. l. fi. non debet extendi, & ita obſeruatur, licet Iaſ. d. l. fi. nu. 112. ſequatur Alex. qui idem vult ſuprà, li. 2. conſ. 165. nu. 2. ſuprà, eo. conſ. 104. & infrà, lib. 4. conſ. 115. nu. 1. pleniùs probaui in conſue. Pariſ. § 56.

NOTÆ SOLEMNES CAROLI MOLINÆI

IVRISCONSVLTI CELEBERRIMI.

AD QVARTVM VOLVMEN CONSILIORVM Alexandri Tartagni.

AD CONSILIVM I.

a ¶ *Præſumatur.* Bal. Ang. Imo. Pau. Ale. & omnes in d. l. qui in aliena. & in d. l. ſciendum. Alex. ſuprà lib. 1. conſ. 111. nu. 5. Dec. conſ. 409. conſ. 486. in fi. conſi. 551. Cor. conſi. 144. li. 4. Curt. ſenior conſi. 75. Iaſo. conſi. 4. lib. 1. & quæ dixi ſuprà lib. 3. conſi. 45. in fi.

b ¶ *Generali.* Facit Pau. c. nulli. c. ad audientiam. de re. eccleſi. non alie. Deci. conſ. 142.
c ¶ *Naturalis.* Suprà conſ. 165. lib. 2. conſ. 112. lib. 1. conſi. 105. lib. 3. infrà conſ. 69. ad fi. conſ. 122. lib. 5. Bart. Alex. l. ſciendum. in prin. qui ſatiſd. cog. Soc. l. naturaliter. & ibi Iaſ. ff. de acqui. poſſ. Alex. l. qui bona fide. l. ſi colonus. §. 1. de acq. hæ. Fel. c. cum dilecta. de reſcri. And. Tiraq. in conſue. Picta. tit. retra. §. 1. glo. 14. nu. 79. cum ſequ.
d ¶ *Rubricis.* Suprà lib. 2. conſ. 190.
e ¶ *Mandatum.* Infrà lib. 6. conſ. 191.
f ¶ *Damnum.* Idem Alex. l. ſciendum. de verb. obl. ſuprà conſ. 129. lib. 1. conſ. 12. ad fi. con. 17. nu. 113. infrà eo. lib. & conſilio 218. lib. 6. Soc. conſilio 254. Bart. diſpu. mulier habens. ad fin. Bar. Pau. Alex. d. l. qui in aliena. de acq. hære. Cur. Senior. conſ. 76. Fely. c. Alber. de teſtib. c. ſicut. de re iudi. c. illud. de præſum. Iaſo. l. 1. qui admit. d. l. ſciendum. conſi. 140. conſ. 148. lib. 4. Deci. c. 1. lect. 1. de iudi. idem dicas vbi agitur de præſumenda ſubſtantia actus, vt infrà lib. 5. conſ. 50.

AD CONSILIVM II.

a ¶ *Priuationis.* Hæc ratio non valet: quia ex ſola hypotheca ſine reali traditione non incurritur pœna, vt dixi in conſuet. Pariſi. §. 13. glo. 5. numer. 2. ſed ratio eſt, quia non erat in poteſtate vaſalli hæc hypothecare, & ſic nullo modo fuerunt hypothecata ſed exempta. vnde ſuperueniens conſenſus patroni non ſufficit, niſi de nouo hypothecentur. Sal. l. fi. C. de remi. pi.
b ¶ *Vnam.* Cum eo tranſit d. Ph. Fran. ibi. Sed verius puto ſtandum declarationi appellantis, arg. l. ſi quis intentione. de iud.
c ¶ *Hypothecata.* Idem Alex. apud Bart. l. 55. §. fin. qui potior. Ant. Neguſa. tract. pi. parte. 3. membr. 1. numer. 4.

AD CONSILIVM IV.

a ¶ *Tranſmittet.* Secus in iure primogenituræ introducto à conſuetudine, quia tranſmittitur in filium, licet non in filiam regulariter, vt dixi in conſuetudine Pariſi. §. 134. & ſic Alexan. in hoc caſu ſuo rectè loquitur, cui adde Soc. in conſil. 88. lib. 5.
b ¶ *Solus.* Et ſic neceſſe erit recurrere ad iudicium ſortis ſi concurrant duo, vel plures eiuſdem ætatis qui aliter non concordant, vt dixi in ſimili in conſuet. Pariſi. §. 8. gl. 1. q. 1. quia apparet quod teſtator non voluit venire ad plures ſimul, ſed ad vnum tantum, ibi, vnus tantùm ſolus, aliàs ſecus ſi ſeniorem vel maiorem ſimpliciter vocaſſet, quia tunc ex quo non inconuenit, quod plures eiuſdem ætatis ſimul quandiu viuunt admittuntur, non debet, nec vnus concurrere paratus ad ſortitionem cogi, etiam reliquis hoc poſtulantibus.
c ¶ *Secundo genitum.* Idem Alex. in l. is poteſt. col. 2. de acq. hæredit. vbi ſequitur diſtinctionem Bal. in d. l. 3. C. de ſuis & leg. hæred. cum qua etiam tranſeunt Paul. Caſt. ibi, hanc q. latè exagitat Mat. Laud. trac. in primogeni. vbi tandem tranſit cum Bald. in d. l. 3. ſed latius Franc. Aret. conſ. 162. Diligente. vbi concludit pro nepote. latiſſimè verò Io. Cirius Conſiliarius Regius in hoc ſupremo ſenatu in trac. primoge. lib. 4. q. 25. vbi ceſſante ſtatuto vel conſuetudine dubitat. vltra quem adde vbi latiſſimè diſcernit, & pro nepote concluſit Præpoſi. de feudo. mar. duca. & comi. in vſib. feud. & licet multi dubitauerint, vt Iaſ. d. l. is poteſt, & in l. maximum vitium. C. de lib. præ. Coſ. Gui. magis inclinat pro patruo in proœ. prag. in tract. primoge. & nouiſſimè Matt. Afflict. in conſtitut. Neap. tit. de ſucceſ. ret. nu. 22. Et licet etiam pro patruo tenuerit Corn. conſ. 199. lib. 2. Dec. conſ. 443. tamen verior & * crebrior ſententia eſt pro nepote, quam etiam Bal. conſ. 386. libro 1. dicit eſſe communem, & omnes fatentur de conſuetudine magis inualuiſſe, quod eſt verum niſi in Neuſtria. dixi in conſue. Pariſ. §. 134.

AD CONSILIVM VI.

a ¶ *Sequeſtari.* Plenè dixi in conſue. Pariſi. tit. 15.
b ¶ *Duplex.* Hoc eſt vulgatum, cæterùm cum Accur. Cyn. & aliis valde errant, quia rationalis ſeu procurator Cæſaris non gerebat curam patrimonij ſpectantis ad principem tanquam ad priuatum, ſed ſpectantis ad eum tanquam ad principem, & ſic iura ipſa fiſcalia: quoniam Imperatores Rom. tametſi Rempub. partim vi, partim dolo, aſtúque oppreſſerint, non tamen initio penitus extinxerunt, ſed manebat Reipub. ſuum nomen cum ærario ſuo & pleriſque iurib. ſuis, quæ ſola publica vocabatur proprio & veteri nomine, cum re ad aliquot ſæcula retento. Hic procurator fiſci ſeu principis dicebatur procurator priuatæ rationis ad differentiam redditurum ærariique Reipub. quæ ſola publica vocabantur.
c ¶ *Rogatus.* Suprà conſ. 37. nu. 4. lib. 3. quæ dixi in conſ. Pariſien. §. 5.
d ¶ *Fuga.* Adde ſuprà lib. 3. conſ. 19. conſ. 64.

AD CONSILIVM VII.

a ¶ *Sublatum.* Adde 5. lib. 1. conſ. 134. & lib. 3. conſ. 25. & 7. lib. 6. conſ. 111. conſ. 155. conſ. 24. & libro 7. conſ. 163. 5. lib. 2. conſ. 226. nu. 62.
b ¶ *Aliâ ſecus.* Idem Io. And. c. vnico. de exceſſi. præl. in 6. in no. Henri. Bo. c. ex parte 2. in fi. de of. dele. Pan. c. cùm inſtantia de cenſ. Car. in Cle. 1. de ſepul. Gem. d. c. vnico. Phil. Fr. c. quod ſemel de reg. iur. in 6. Fel. c. nonnulli de reſcri. in c. accidentis. de præſc. Iaſ. l. fi. C. ſi contra ius. conſ. 111. conſ. 165. li. 4. Dec. conſ. 165. adde Bal. l. humanum. C. de leg. in prælu. Feu. in tract. ſtatu. ver. caſſatio. & verſ. clauſula. conſ. 126. conſ. 424. lib. 1. conſ. 280. li. 4. conſ. 389. conſ. 505. lib. 5. Ant. But. conſ. 2. Imo conſ. 107. nu. 2. Gemi. conſ. 15. Soc. tractat. de viſita. Cur. Senior conſ. 13. conſ. 35. Pau. conſ. 3. conſ. 206. libr. 1. Cor. conſ. 174. lib. 2. Bertran. conſ. 61. lib. 3. adde infrà lib. 5. conſ. 111. conſ. 155. conſ. 245. vbi etiam dixi.

AD CONSILIVM VIII.

a ¶ *Item.* Suprà lib. 2. conſ. 120.

AD CONSILIVM IX.

a ¶ *Citari.* Suprà lib. 2. conſi. 91. col. 3. & infrà lib. 5. conſ. 83. Bal. conſ. 271. col. 1. lib. 1. Lap alleg. 61. Ancha. conſ. 98. conſ. 234. conſ. 236. Alex. l. Titia. in fi. ff. ſol. ma. Panor. c. tuam. de ordi. cogni. Steph. auffre. repe. clem. 1. de offic. ordi. de poteſta. Eccle. ſuper lai. ver. 9. adde Gemi. Phil. Fran. c. Romana. §. quod ſi obiiciatur. de appella. in 6. l. nec quicquam. §. vbi decretum. col. 5. de offi. Procon. repe. l. admonendi. col. pen. de iureiur. Fran. Rip. l. 2. ff. de re iud. Matt. Afflict. deci Neap. 30. ſuprà lib. 7. conſ. 8. & 69.

AD

Digitized by Google

AD CONSILIVM X.

a ¶ *Locationem.* Matthæus de Afflictis Deci. Neap. 14. numero 8.

AD CONSILIVM XI.

a ¶ *Hoc modo.* Suprà lib. 1. conſi. 13. j. eo. conſi. 21.

AD CONSILIVM XII.

a ¶ *Duos.* Suprà lib. 1. conſi. 5. nu. 4. j. eo. conſi. 21.
b ¶ *Modico.* Infrà lib. 5. conſi. 5.

AD CONSILIVM XIII.

a ¶ *Sinibaldum.* Filios Hieronymi ſubſtitui, huic conſi. ſubſcripſit alius, vt habetur infrà libr. 4. conſil. 14. & vtriſque ſubſcripſit Soc. 113. lib. 1.
b ¶ *Succeſſiue.* Vide latè Cæp. cau. ciui. conſi. 52. Ant. Rub. in l. Gallus. §. quidam rectè. de lib. & poſth. adde Cor. conſ. 231. conſil. 263. lib. 1. conſ. 200. li. 2. conſ. 321. li. 3. conſ. 17. conſ. 47. lib. 3. Pau. conſi. 159. conſ. 370. conſ. 455. li. 2. Dec. conſ. 205. conſ. 236. con. 253. con. 291. conſ. 248. conſ. 310. conſ. 384. Pau. con. 159. conſi. 370. conſi. 455. lib. 2. vide j. eo. conſi. 14.
c ¶ *Natura.* Idem Rom. conſ. 438. In cauſa. verſ. quò ad quartum. Pau. conſ. 16. lib. 2. Soc. conſ. 113. lib. 1. Bertran. conſ. 15. col. 9. nu. 37 lib. 1.
d ¶ *Vulgarit.* Idem Aret. Soc. d. §. quidam rectè vb Soc. dicit ſe ſubſcripſiſſe huic conſi. patet apud. Soc. conſi. 113. lib. 1.
e ¶ *Conſilio.* Quod habes ſupr. lib. 2. con. 186. adde ſupra lib. 1. conſi. 108.
f ¶ *Primis.* Suprà lib. 1. conſi. 105. nu. 4.

AD CONSILIVM XIV.

a ¶ *Scripſit.* Non eſt iſtud conſilium Alexand. quidam attribuunt Anton. de Prato veteri, quod mihi veriſimile eſt. & eſt ſubſcriptio ad conſilio Alexand. præcedens.
b ¶ *Directa.* Dixi ſuprà lib. 3. conſ. 11.
c ¶ *Primò.* Suprà li. 1. conſ. 105. num. 4 Fran. Rip. rep. d. l. centurio. nume. 167.
d ¶ *Sexa.* Vide ſuprà lib. 1. conſi. 91. nu. 8.

AD CONSILIVM XV.

a ¶ *Statuti.* Idem Alexand. infrà libro 5. conſilio 9 in l. Gallus. §. 1. de lib. & poſthum. l. hæredes. §. cùm ita. ad Treb. Bar. conſilio 60. Anto. Bur. conſilio 60. Anto. Butr. conſilio 9. Ancha. repe. c. 1. quæſtio 14. princip. Imo. conſi. 27. cum aliis citatis per Andre. Tiraquell. in reper. l. ſi vnquam. verſiculo ſuſcepit liberos. numero 80. C. de reuoc. dona. vltra quem adde Cor. conſi. 26. conſ. 41. libro 4. Iaſo. l. 2 C. de iure emphy. leg. poſt dotem. cum ſequen. ſolut. matrim. l. 1. §. hoc autem. lect. 2. ad Treb. Dec. conſi. 545. Ang. Aretin. in tract. teſtam. verſiculo nolens decedere. in teſtam. in fi. Curt. Iunior tract. feud. in 3. parte prin. nume. 13. Bertrand. conſilio 15. ex themate. in 7. quæſtio. libro 1. Benedict. repet. cap. Raynu. ver. duas habens filias. nu. 177. Alci. lib. 1. pag. 10. de verb. ſign. & in tract. præſum. re. 3. præſum. 32. nu. 4. & aduerte, quòd illud dicendum procedit in habentibus ſymbolum, ita quòd diſpoſitio ſtatuti tacitè inſtituit, vt quando vocantur filij poſt patrem, tanquam alioquin veriſimiliter ſucceſſuri, vt in puncto, in quo rectè conſuluit Alex. hîc ſecus, quatenus filij ponuntur in conditione, vt in hoc conſi. ſi vnus fratrum deceſſiſſet relicta filia: illa feciſſet deficere fideicommiſſum, licet contrarium ſcripſerit Alcia. in locis præfatis, & peſſimè, quia etiam verba & mens ſtatuti ceſſant, nec poſſunt adaptari, quando filia ſola supereſt, nec etiam debent extendi, quando filij extranei per ſe vocantur, vt hîc vult. Alex. & benè.

b ¶ *Contractu.* Tanta extenſio non eſt temerè admittenda, vt plenè diſtinxi in conſue. Pariſ. §. 132. & tetigi in ea. conſue. §. 22. q. 16. nu. 86.

AD CONSILIVM XVI.

a ¶ *Prima.* Adde Bald. conſilio 42. libro 5. Guid. Pap. dec. Delph. 467. Iaſ. leg. diuortio. § quod in anno. ſol. ma. l. duobus. §. ſi ei. qui. de iureiur. conſi. 36. in fin. lib. 3. conſi. 512. & conſil. 609. Matth. Afflict. deci. Neap. 46. limita per not. Bald. Alex. Iaſ. l. inuitus. in fi. C. de procur. l. ſi quis ex argentariis. in fin. de eden. Ant. Bur. conſilio 300. Soc. l. hæc conditio. ideſt. nu. 5. de condi. & demonſt. Felin. c. 2. de treug. & pac. Hip. Marſi. repe. rub. de fideiuſſor. q. 9.
b ¶ *Reconductio.* Dixi in conſue. Pari. §. 195.

AD CONSILIVM XVII.

a ¶ *Locatio.* Deci. conſilio 204. Bertrand. conſil. 126. Locatio. libro 3.
b ¶ *Decem.* Alex. l. ſi de eo. §. 1. ff. de acq. poſſ.
c ¶ *Immediatè.* Habentis iuriſdictionem quaſi epiſcopalem. Car. Pan. c. ſtatuimus. de tranſa. Phil. Franc. c. 1. de reb. Eccle. non ali. in 6. Bald. conſ. dixi lib. 5. Pau. con. 436. libro 6. Gemi. conſ. 48. Fab. de mon. ſancti. Saui. de empt. & ven. quæſt. 5. prin. gl. cle. 1. ver. proprij. & ibi Card. de reb. Eccle. non alie. Fel. c. audiris. de præſcr. Soc. conſ. 15. lib. 1.
d ¶ *Non probant.* Ad hoc, quæ dixi in conſue. Pariſ. §. 5. n. 86. Hyppo. Mar.
e ¶ *Inſtrumentum.* Iaſ. l. ſciendum. de verb. oblig. Tho. Ferr. cau. 60.
f ¶ *Propoſitum.* Idem Feli. c. Alb. in fi. de teſt. ca. illud. de præſump. c. ſicut. de re iu. & Alexand. vbique. niſi infrà libro 6. conſilio. 219. numero. 13. vbi malè loquitur. non autem aliud ſentit. ſuprà lib. 3. conſ. 45. in fi. quia ibi non agebatur contra Eccleſiam, ſed contra extraneam, & de modico præiudicio adde quæ dixi infrà lib. 5. conſ. 5. & lib. 6. conſ. 219.
g ¶ *Dominij.* Idem infrà lib. 5. conſ. 76. licet Ale. de præſump. re. 2. præſump. 18. contrarium velit, & malè. adde Iaſ. con. 49. lib. 3. Fran. Rip. tract. de peſte. & licet Alex. infrà eo. con. 28. ſibi contrarius ſit.
h ¶ *Legatus.* Bald. conſ. 330. lib. 4. Alex. Iaſ. l. nemo poteſt. de lega. 1. Curt. ſenior conſ. 89. Mart. Lau. in tract. de princip. §. 92. Felin. cap. 1. de reſcrip. Alber. Brun. conſi. 103. limitatur ſuprà lib. 2. conſ. 216. nume. 12. infrà lib. 6. conſ. 34. num. 4. infrà lib. 7. conſil. 90. Panor. conſ. 2. Aymo. conſilio 103. nu. 2.

AD CONSILIVM XVIII.

a ¶ *Confeſſio.* Dixi in conſue. Pariſ. §. 8 glo. 3. nu. 19, adde ſuprà lib. 1. conſ. 45. in fi.

2. num. 30. de teſtam. Matth. Affli. deciſ. Neap. 44. num. 20. Ioan. Anto. Rub. conſ. 36. vide tamen Soc. repe. l. cùm auus. de condi. & demonſtratio.
b ¶ *Aequè*. Dec. conſ. 597. num. 9.
c ¶ *In ſtirpes.* * Communis ſententia adde Bal. conſ. 398. lib. 1. & in cap. vbi Alua. de ſucceſſio. feud. Guid. Pap. deci. Delphi. 334. Corn. d. auth. ceſſante. Deci. lib 3. C. vnde legit Iac. de S. Geor. tract. feud. verſic. præſen. & re ciuil. Cur. iunior. eod. tract. par. 3. num. 53. Steph. Bertran. conſ. 2. viſa conſulta libr. 1. hæc ſententia inconcuſſa manebat vſque ad tempora noſtra, dum Fort. Gartias in l. Gallus §. idem credendum cum ſequ. de lib. & poſthu. multum verboſè cœpit impugnare. Idem eodem fermè tempore, ſed ſubtilius & ſplendidius Vdalri. Zaſi. in nota intelle. & in epito. feud. part. 8. vbi dicit ita ſeruari Germaniæ & à Caro. V. moderno Imperatore ita conſtitutum eſſe. Quid quod apud nos ita videtur indicatum & firmatum iudicio ampliſſimi Senatus pluribus claſſibus congregatis. Sed caue, ne cum vulgo pragmaticorum decipiaris, quia illud arreſtum latum eſt ſecundum mores huius regni, vbi regulariter non eſt locus repræſentationi in linea collaterali, vt dixi in conſue. Pariſ. §. 149. nos autem loquimur in terminis iuris communis, in quo concludo veram eſſe communem ſententiam, quam etiam Clau. Cantiuncula, doctiſſimus olim Zaſij diſcipulus æquiorem dicit in parathr. Inſtitutio. de legi. agnato, ſucceſſio. eandem ſequitur conſummatiſſimus noſter Iureconſultus & Senator ampliſſimus do. Andr. Tiraq. in conſue. Pict. tit. retract. §. 21. gl. 11. vbi doctè & copioſè more ſuo licet parergos hunc articulum tractat, non tamen anteuertit inductiones & rationes meas, quas olim in regeſtis meis cumulaui, & quia hic margo commodè non caperet, reieci in nouos intellect. & in commentaria conſue. Pariſ. §. 149.
d ¶ *Hæreditarium.* Suprà lib. 1 conſ. 44. num. 1.
e ¶ *Eorum filiis.* Suprà lib. 1 conſ. 105 num. 1.
f ¶ *Vltimò.* Suprà lib. 1. conſ. 91. num. 8. conſ. 105.
g ¶ *Portio.* Suprà eo. conſ. 33.
h ¶ *Recognitio.* Plenè dixi in conſue. Pariſ. §. 1. gl. 5. num. 22. cum ſeq.
i ¶ *Paterni.* Dixi in conſue. Pariſ. §. 5. num. 92. cum ſequ.
k ¶ *Solùm.* Ad hæc, quæ dixi in conſue. Pariſ. §. 1. gl. 5. num. 20. § 46. num. 57. Cur. iun. conſ. 140. conſ. 158. conſ. 184. Matth. Affl. deci. Neap. 257.
l ¶ *Non poſſunt.* In c. ſi Sacerdos de offi. or. glo. in ca. quiſquis verſ. exarſeritij qu. 1. c. plerumque 2. qu. 7. in l. fi. C. de accu. in l. eis, C. de calum. in l. ſi quis alicui. C. ad l. Iul. maieſt. Ioan. Monachus in extrauag. excommunicamus in verſ. præferatur de ſent. excom. in communibus Alber. 2. par. ſtatu. qu. 175. Ang. Aret. in tract. maleſi. verſ. *che hai tradito.* Ioan. de Ana. in rubr. de Simo. Henri. Bohic. in ca. qui cum fure. de fur. Roc. Cur. tract. de iure patro. verſ. & vtile. num. 10 Hipp. Mar. no. 164. Neuiza. in ſylua nupt. fol. 61. Franc. Rip. in tracta. de peſt. folio 159. Thom. Aquin. in 4. ſenten. diſtinct. 19. in problem. 1. art. 16. problemat. 4. art. 12. & alij, quos breuitatis cauſa omitto.
m ¶ *Relatio.* Dixi in conſue. Pariſ. §. 5. num. 75.
n ¶ *Gloſſatoris.* Suprà lib. 2. conſ. 92. num. 4.
o ¶ *Vltimo.* Ant. Cor. in ſing. verſ. opin. 1. & in repe. verſ. opi. Cur. ſen. conſ. 1. conſ. 44. limitat Iaſ. Deci. l. ſi cum eodem de iuriſd. om. iud. Iaſ. lib. 1. §. & poſt ope. in fi. de ope. nou. nunt. l. filio pater de leg. 1. l. pacta nouiſſima C. de pact.
p ¶ *Coadunare.* Henr. de Bottis, tract. ſynd. part. 3. art. 1. num. 116.
q ¶ *Prælegare.* Vt ſuprà lib. 3. conſ. 8. num. 15.

AD CONSILIVM LVI.

a ¶ *Pro.* Attribuitur Alexand. ſed ſtylus oſtendit eſſe alterius.
b ¶ *Scandalum.* Imò quod propter hoc non debet omitti triplex veritas, ſ. doctrinæ, vitæ, & iuſtitiæ, tenent Theologi 4. ſent. diſt. 38. adde cum iſto gl. c. 4. de reg. iur.
c ¶ *Veritas.* Hæc deſcriptio eſt ſecundum notitiam, rectius ſecundum eſſentiam definit Bal. conſ. 352. materiam feu. ad fi. lib. 1. Veritas eſt, verum eſſe, & verum dici. Et Chriſtus ſeruator noſter dicitur veritas, quia ipſe eſt via, veritas, & vita. Ioan. cap. 14.
d ¶ *Et benè.* Deci. Tho. 190. Curt. ſen. conſ. 27. Iaſ. authen præterea C. vnde vir & vxor. & Inſti. de actio. §. fuerat num. 107. Bert. conſ. 161. ſuppo. lib. 1. Alex. infrà lib. 7. conſ. 169. num. 2.
e ¶ *Ciuiles.* Dixi in conſue. Pariſ. §. 1. gl. 1. q. 3.
f ¶ *Expellere.* Rom. conſ. 117. Aufre. ad q. Tho. 71. c. 7. ſed falſum. Matth. 19. Marc. 10. Ad Epheſ. 5. non obſtat d. l. generaliter quia non permittit, ſed tantum enunciat, quod fortè de facto accidere poteſt.
g ¶ *Dotem.* Infrà lib. 5. conſ. 78.

AD CONSILIVM LVIII.

a ¶ *Adduci.* Suprà lib. 3. conſil. 58.

AD CONSILIVM LXII.

a ¶ *Rationem.* Suprà lib. 1. conſil. 45. num. 1.

AD CONSILIVM LXIII.

a ¶ *Mala fide.* Suprà lib. 1. conſil. 110. in fi. ſuprà libr. 2. conſil. 4.
b ¶ *Actionum.* Infrà eo. conſil. 99.
c ¶ *Ignorantia.* Suprà lib. 1. conſil. 71.
d ¶ *Specialem.* Idem infrà libr. 7. conſil. 208. num. 10. idem ſuprà eo. conſil. 56. & ſic aliud in marito, vt ibi & hîc, & Alex. l. quæ dotis & ibi Iaſ. ſolut. mat. Phil. Corn. conſil. vlt. lib. 2. Lancel. Dec. l. ſi certis annis. C. de pac. Dec. conſil. 571. Rom. l. in inſulam §. vſuras ff. ſol. mat. & in conſil. 517. Fran. Bal. de præſcri. 2. part. 5. partis princi. num. 14. & hæc veritas & perpetua opin. Alex. legendo & conſulendo, quia infrà lib. 5. ſing. 74. in fin. non loquitur, niſi arguendo, & licet contra velit Bald. conſil. 464. lib. 5. quem ſequitur Alciat. de præſum. regula 1. præſum. 31. numer. 6. cum ſeq. & malè.
e ¶ *Exorbitans.* Infrà lib. 7. conſil. 108.
f ¶ *Decretum.* Infrà lib. 7. conſil. 147.
g ¶ *Retractare.* Suprà lib. 2. conſil. 77. ad fi. Alexan. in l. iudex de re iud. Pan. Feli. c. cum Bertoldus de re iu. Pet. Rebuf. repe. l. quod iuſſit num. 149. de iudi.
h ¶ *Diuerſus.* Suprà lib 3. conſil. 69. num. 8.
i ¶ *Promiſſa.* Suprà lib. 3. conſil. 90. adde deciſ. Thol. quæſt. 217. & qu. 340. Iaſ. §. fuerat Inſti. de actio infrà lib. 5. conſil. 142.

AD CONSILIVM LXIV.

a ¶ *Exponitur.* Suprà lib. 1. conſil. 22. num. 5.
b ¶ *Eodem.* Suprà lib. 4 conſil. 77. num. 16.

Digitized by Google

AD CONSILIVM LXV.

a ¶ *Mandante.* Dicendum quod ſic, quia eſt princeps & autor delicti l. in hoc iudicio. de ſer. corrup. & verè, imo principaliter ipſum delictum committit Bal. cap. 1. §. ſi quis deceſſerit, ſi de feu. fue. controuer. inter do. & agna. in vſibus feu. Iaſ. l. ſi quis id quod, in fi. de iuriſ. om. iud lib. 3. §. 1. quod quiſque iu. latè in l. ſi is qui pro emptore cum ſequ. de vſu. & ſic iſte malè conſuluit: malè etiam ſophiſtice conſuluit Bald. conſil. 52. lib. 1. adde Anto. Cor. in ſi. verſi. extenſio. Ang. tract. maleſi. verſi. Sempronium mandatorem.
b ¶ *Mandaſſe.* Rom. ſing. 711. Tuſcis. Anto. Corſe. in ſing. ver. Præceptum, ſed imò dictum quod ex hoc ſolo non præſumitur mandatum, vt per Alex. Iaſ. in d. §. ſed quid ſi mandauerit, de acq. hære. Ang. tract. maleſi. ver. Sempronium mandatorem. Deci. conſil. 234. in fin. conſil. 612. Iaſ. libr. 1. de reb. cred. libr. 1. cum ſeq. C. de ſer. fugi. conſil. 188. lib. 2. Hyppolitus Marſil. conſil. 132. adde infrà eo. conſil. 138.

AD CONSILIVM LXVII.

a ¶ *Omnes.* Imò contrarium, quod etiam hæc legitima perdatur, tenet Bal. l. fi. §. fi. C. de iure delib. Ol. qu. 134. pro quo facit ratione tex. in Auth. de hær. & fal. §. hinc nobis, tamen quia verba d. Ant. non loquuntur expreſſim de hac legitima, & quia longè alia eſt ratio in extraneo hærede qui certat de lucro, ſicut & legatarij, & fideicommiſſarij, vnde non meretur contra eos obtinere fauorem: ſecus in filio cui hæreditas eſt quaſi debita, & dicitur in legitima creditor contra legatarios & fideicommiſſarios, puto veriorem eſſe primam ſententiam quod hæc legitima non perdatur, niſi aliàs de fraude vel interpretatione bonorum probetur, ita etiam tenet Gui. Pap. deci. Delph. 54. & benè niſi inquantum extendit ad Trebellianicam in filio, in quo non puto eum benè loqui, vt etiam in hoc reprehenditur per Decium, & bene. conſil. 236. & conſil. 495.
b ¶ *Treb.* Hic vix diſcerni poteſt quæ ſit communis ſententia, adeo doctores doctoribus imò ſibimetipſis paſſim contradicunt, negatiuam enim quod non perdatur tenuit Bartol. legendo in d. l. Marcellus §. quod autem & d. Auth. ſed cùm teſtator, & ſemel conſulendo conſil. 2. inci. do. Ioan. Sed ipſe contrarium bis conſuluit conſil. 51. Bonauentura facit teſtamentum conſil. 134. Lena Materelli. Bal. etiam poſt Pet. Cy. in d. auth. ſed cùm teſtator & in l. cum tale. §. 1. ff. de cond. & demonſt. tenuit affirmatiuam, ſed bis pro negatiua conſuluit conſil. 229. in primo lib. 3. conſil. 454. ad euidentiam libr. 5. Paul. etiam in d. l. cùm tale §. 1. vbi notabiliter limitat. & in l. qui quadraginta, ff. ad Trebe. ſequitur affirmatiuam, & ita conſuluit ſæpius, vt conſil. 36. conſil. 77. conſil. 188. conſil. 198. in fin. lib. 2. ſed ſemel contrarium conſuluit conſil. 387. lib. 1. ſic Angel. Aret. Inſtitut. de fideicommiſ. hæred. §. ſed quia in fin. tenet affirmatiuam, ſed in tractat. de teſt. gloſſ. penul. ſequitur negatiuam pariter Corn. in dicta Authent. ſed cum teſtator. & conſil. 180. in 8. dubio lib. 4. ſequitur negatiuam, ſed latius excutiens conſuluit pro affirmatiua conſil. 303 lib. 1. conſil. 22. lib. 2. conſil. 168 lib. 3 contra Iaſon. in l. fina. C. de iure deliberan. leuiter tenet affirmatiuam, ſed verboſe in dicta l. Marcellus in fin. princip. & in Rubric. in vtraque lectura ad Trebel. & in conſil. 84. lib. 1. & in conſil. 114. in fin. lib. 4. ſequitur negatiuam, ſic Bertrandus modo conſuluit ſecundum affirmatiuam conſilio 23. Ex themate num. 71. libr. 1. modo ſecundum negatiuam conſil. 29. niſi ad ſecundum conſil. 250. verſicu. venio ad ſecundum, lib. 3. ſed quicquid dicat Alexand. hic, & infrà lib. 5. conſil. 29. num. 6. & in dict. l. Marcellus & opinio affirmatiua eſt * crebrior, & fundatior quam etiam tenet Mathæſilla not. 158. Anton. Corſe. de pote. reg. qu. 73. in fin. quos citat & ſequitur Dec. conſil. 236. conſil. 495. & eſt veritas, quia tex. in nouel. de hære. & fal. nomen falcidiæ accipit generaliter etiam pro Trebellianica: & loquens de fideicommiſſario intelligit etiam de vniuerſali, quam etiam exprimit, vt ibi ſcripſi in Annot. meis & in conſuet. Pariſ. §. 93. ad quæ remitto. faciunt quæ dixi ſuprà li. 3. conſ. 12. in fin. his ſcriptis priuſquam transferrent Lugduni, venerunt ad manus meas conſilia doctiſſimi viri do. Aymonis Crauettæ, qui in conſil. 17. latè exagitat, & tenet negatiuam quod non perdatur, ſed eius rationes ſatis eliduntur per ea quæ ſcripſi in locis præfatis.
c ¶ *Dixiſſet.* In d. l. Marcellus §. quod autem.
d ¶ *Reſtituenda.* Item Anto. Rub. conſil. 78. ſed vide Iaſo. conſil. 231. lib. 2.

AD CONSILIVM LXIX.

a ¶ *Intra rem.* Hæc vulgaris & omnium glo. & Doct. diuiſio extra & intra rem inepta eſt. Sed dictum intereſſe quoddam propinquum, quoddam remotum, vt plenè & nouè ſcripſi in l. vnica C. de ſent. quæ pro eo quod inter.
b ¶ *Singulare.* Hæc etiam diuiſio commentitia eſt, quia in toto iure nulla ſit diſtinctio eius, quod ſingulariter ab eo quod communiter intereſt, expendatur, non ſolum eſſe, ex communibus, ſed etiam quandoque ex ſingularibus accidentibus, vt dixi in d. l. vnica.

AD CONSILIVM LXX.

a ¶ *Nunquam.* Verum quod teſtator hanc ſolemnitatem poteſt remittere hæredi in præiudicium legatariorum, ſed non ſequitur quod remiſerit, ex eo quod legata expreſsè reſtrinxit ad vires hæreditatis de his plenè ſcripſi in conſuet. Pariſ. §. 150. vbi remitto: vide tamen ad hæc Bal. conſil. 30. Viſo teſtamento lib. 5. vbi dicit, quod vidua non debet tam benè veſtiri, vt viuo defuncto qui legauit alimenta, ſed vt decet viduam.
b ¶ *Fide.* Hic quatuordecim lineas quæ ſequebantur, vt prorſus ineptas & ſuperuacuas omiſi.

AD CONSILIVM LXXI.

a ¶ *Petiam.* Nomen proprium ſponſæ donatariæ.
b ¶ *Liberorum.* Adde Bar. conſil. 76. viſo inſtrumento conſil. 257. ſiue donatio libr. 2. Fran. Rip. repe. l. ſi vnquam qu. 13. C. de reuo. dona. And. Tiraq. rep. d. l. in prin. num. 77. & verſi. donatione largitus numero 193.

AD CONSILIVM LXXII.

a ¶ *Deſertam.* Sed malè & iniquè conſuluit, quia ſatis eſt, poſt ea conſtare de mandato vel ratificatione ſaltem ſtatim, vt petitum fuit.

AD CONSILIVM LXXIII.

a ¶ *Habitu.* Imò non habet locum pœna, niſi ſit vel incipiat eſſe curatum actu, vt no. Io. Andr. Archid. & omnes in d. c. licet canon. Panor. Fel. c. paſtoralis §. fi. de reſcri. & idem generaliter dico, quoties aliàs diſpoſitio pœnalis exorbitans, vel aliàs odioſa ampliaretur, vnde non ſufficit eſſe curatum habitu in terminis §. ſtatuimus

Digitized by Google

citer legatum quærit, ſiue ſub illa alia limitatione donec vidualem &c. vt deficientibus quandocunque liberis reintegratur legatum vſusfructus deducta legitima.

c ¶ *Ceſſante.* Et ſic loquitur, Alex. etiam caſu quo filii poſt obitum patris teſtatoris decedant ſine filiis ſuperſtite matre, & tunc dico quod ſtante dicto, vel ſimili ſtatuto peſſimè Ale. conſuluit, vt in ſimili dixi in conſu. Pariſ. §. 155. ad fi. plus dico quod etiam ſi teſtator legaret vxori vſumfructum, vel fundum ſub expreſſa conditione, ſi contingat filios ſuos decedere ſine liberis, non valet, ſi ſemel tempore mortis liberis reliquerit nec conualeſcit quandocunque deficientibus liberis, quia intereſt eorum non grauari, etiam ſub conditione, vltra metas ſtatuti, & alioquin non poſſunt filii liberè diſponere, vel ad hæredes transferre, prout voluit ſtatutum. intelligo tamen quod ſaltem vidua capiat, quantum per ſtatutum ei capere licet. Nec eſt ſimile de forenſi vel alio qui eſt prohibitus capere odio ſui. Quare ſi die legati ceſſante ſit quamuis ceſſat tota ratio odij, & ſtatuti, & ſic valet legatum, ſed hìc vxor non eſt prohibita plus capere odio ſui, ſed fauore filiorum, qui fauor non ceſſat in totum, licèt filii ſine filiis decedant ante diem legati facti vxori cedentem, ſed poſt acquiſita bona paterna, etiam ſi filii in vita non diſpoſuerint, vel diſponere, fortè infantes vel furioſi, non potuerint, quia intereſt eorum liberè ad hæredes tranſmittere. nec obſtat quod nuper dixi reintegrari legatum pleni vſusfructus deficientibus liberis poſt obitum patris. licet illi relinquant hæredes extraneos, quia ibi non erat vxor prohibita totum vſumfructum capere, ſicut hìc, vnde ſicut ibi reſtringit legatum vſusfructus ex tacita mente, & conſuetudine, ita ex eadem tacita mente, & conſuetudine edintegratur.

AD CONSILIVM XXX.

a ¶ *Dicit.* Pau. conſi. 30. lib. 1. vide plenè infrà lib. 5. conſi. vlt.

AD CONSILIVM XXXI.

a ¶ *Quod ſic.* Quia in dubio præſumitur datum contemplatione filii, & idem tenet Bal. Auth. ex teſtamento. C. de coll. Dec. conſ. 81. Ber. conſ. 73. Viſo caſu. lib. 1. Alc. trac. præſum. reg. 1. præſum. 17. Fran. Rip. & omnes. d. l. in quartam. & vbique & in hoc non eſt difficultas de iure. quid autem dicendum ſit de conſuetudine Franciæ, dixi in conſue. Pariſi. §. 125. adde ſuprà lib. 1. conſi. 24.

b ¶ *Non tenetur.* In his terminis loquitur. Alexand. infr. eo. conſi. 89. nu. 6. infrà lib. 5. conſi. 138. & ſic non eſt ſibi contrarius his quæ tradit hìc. & ſuprà libro 1. conſi. 24.

AD CONSILIVM XXXIV.

a ¶ *Conſului.* Infrà lib. 7. conſ. 29.

b ¶ *Dilatoria.* Imò in fideiuſſore indemnitatis eſt potius exceptio intentionis, per ea quæ dixi infrà libro 7. conſilio 29.

c ¶ *Inſtam.* Imò, vt de ſtatuto dixi infrà lib. 5. conſil. 183. in fin. fa. no. ſuprà lib. 2. conſ. 17. in fi. Alex. hìc non loquitur, niſi tanquam Aduocatus, confirmando allegationes, quas fecerat pro coniunctis ſuis infra lib. 7. conſilio 29.

AD CONSILIVM XXXV.

a ¶ *Large.* Dixi in conſuetudine Pariſ. §. 1. gl. 5. nu. 48. cum ſeq.

b ¶ *Pari.* Idem Alexand. ſuprà lib. 2. conſi. 3. Rom. conſi. 305. fa. quæ dixi in conſuetudine Pari. §. 5. nu. 75. cum ſeq.

c ¶ *Nunquam.* Sup. li. 1. con. 116. in fi. Cur. ſen. con. 69. n. 6. Ia. l. eum qui. §. in popularib. ff. de iur. in l. 1. in prin. de op. no. nun. Ale. trac. præſum. par. 2 nu. 16. An. Ti. conſu. Pict. ti. retrac. §. 4. gl. 1. nu. 36.

d ¶ *Fallit.* Ita vt intelligatur etiam de iuratoria. ſecundum materiam ſubiectam. Dec. c. 2. le. 2. de in. c. qua fronte. in fin. de appel. Alexand. ſuprà lib. 3. conſilio 57.

e ¶ *Emphyteuta.* Infrà lib. 5. conſ. 4.

f ¶ *Genitium.* Bar. l. 2. §. in hac. ff. vi bono. rap. Alex. in Rub. ff. de iuriſ. om. iud. Pano. Deci. c. quia. de iudi. Cor. conſi. 201. lib. 1. infrà lib. 5. conſi. 54. nu. 2. conſi. 98. num. 6.

AD CONSILIVM XXXVI.

a ¶ *Gabella.* Suprà lib. 1. conſi. 104. nu. 6.

b ¶ *Suſpendit.* Alex. l. 1. & ibi Iaſ. Fran. Rip. de re iu. Alc. l. ſi cauſa. C. de tranſact.

c ¶ *Adita.* Dixi in conſue. Pari. §. 4. nu. 6. Dec. l. hæredem. ad fi. de regul. iur.

d ¶ *Pœna.* Cor. conſi. 86. lib. 2. ſed vide Io. And. Gemi. Phi. Fran. c. ſi. de ele. in 6. Io. And. in c. odia. de reg. iu. in 6. Alex. infrà lib. 7. conſi. 90. in fi.

e ¶ *Quod no.* Pau. d. l. furti. Alex. & alij l. 1. ff. de re iud.

AD CONSILIVM XL.

a ¶ *Generales.* Hæc veritas. idem Bald. conſilio 54. Caſus breuis li. 1. & conſilio 191. libr. 2. Ro. conſi. 304. Cor. conſil. 42. conſilio 102. lib. 4. Bal. c. 1. Imper. Lot. in vſi. feu. Dec. conſil. 495. Iaſ. conſi. 17. li. 4. Alex. Infrà l. 6. conſi. 208. Ber. conſil. 76. Dudum. lib. 1. aliter tamen tenere viſus eſt Ale. infrà li. 7. conſ. 62. nu. 4. conſi. 100. in fi. vbi dicam.

b ¶ *Coniectura.* Suprà lib. 3. conſi. 114. in fi.

c ¶ *Non videor.* Hoc eſt contra tex. in l. nihil. §. 1. de leg. 1. ideò tollenda eſt diſtinctio Pe. quam ſequitur Bal. in d. l. ſi fundum. per fi. Pau. Iaſ. ibi, vide Bal. conſi. 268. lib. 2.

d ¶ *Succedit.* Latè Andr. Tiraq. in conſuetud. Pict. tit. de retr. §. 32. nu. 10. cum ſeq. Alexand. ſuprà libro 4. conſi. 49.

e ¶ *Succedit.* Latè And. Tiraq. in conſue. vbi ſuprà. d. l. à Titio. Deci. in l. cùm ad præſens. ſi cer. pe. & in conſi 111. & omnes vbique ita tenent, ſed tamen non probatur iure. & in d. l. à Titio. ipſa conditio eſt de cauſa iuſta, quam implicat. ſaltem hæc * communis ſententia non habet locum in ſimplici confeſſione de debito ſub conditione de ſe ad obligationem impertinenti, ſicut & in conceſſione de debito in diem, nec video quod ſit bona ratio differentiæ, ſi quis promittat ſoluere decem calendis Maij, vel ſi rex venerit, aut ſub alia impertinenti conditione,: dixi, in nouis intellect.

f ¶ *Cauſam.* And. Tiraq. rep. d. l. ſi vnquam. ver. donatione. C. de reuoc. donat.

g ¶ *Aliter.* Vt Fran. Rip. rep. d. l. ſi vnquam. q 28. & malè. dic quod naturales non faciunt eſſe locum. d. l. vt rectè decidit d. And. Tiraq. ibi ver. ſuſceperit liberos. nu. 45.

Digitized by Google

tuimus de collat. in prag. & concord. ſed benè ſufficit, quando per hoc reſtringitur ambitio, vel odioſa diſpoſitio, vt impetrationes beneficiorum, & gratiæ Pontificum, quia niſi fiat mentio de qualitate, habitu ſunt ſubreptitiæ, licet d. Mat. Pacus aliter dicere videatur in tracta. mand. par. 5. conclu. 8. limi. 1. & licet Boniſa. de Vital. cle. 1. de offi. vic. nimis generaliter loquatur, & licet Gem. d. c. licet canon. in prin. aliter diſtinguat.

b ¶ *Decimas.* Dixi in conſue. Pari. §. 46. qu. 4.

c ¶ *Vnicum.* And. Iſer. de cap. Cotta. Bald. ſi vaſal. quid ſit inueſtitu. in vſibus feud. & in marga. de electio. conſil. 32. lib. 1. Rom. conſil. 221. in fi. Pau. conſil. 130. lib. 1. Cor. conſil. 47. lib. 3. Dec. l. ſi emancipati C. de colla. & conſil. 124. Roch. Cur. tract. de iu. patro. ver. competens num. 55. licet Rom. conſil. 70. requirat duos actus adde Franc. Balb. tract. præſcrip. prima parte 5. partis prin. qu. 8.

d ¶ *Capacitate.* Roma. l. ſi certis annis. C. de pact. latè Hypp. de Marſi. no. 80.

e ¶ *Præſcribere.* Latiſſimè diſputat Roch. Curt. tractat. de iure patron. ver. ipſe vel his à quo. quæſtio. 36. ſed veritas eſt, quòd poteſt, vt tenet Car. d. cap. querelam. & cle. fin. de iure patron. Aretinus in rubric. de iudiciis. Gemi. conſil. 123. Cor. conſil. 123. & 47. libr. 3. Deci. cap. cùm venerabilis de except. conſil. 117.

f ¶ *Poteſt.* Latè ſequitur Rochus Curtius, tractatu de iure patronatus verſi. honorificum num. 12. Dec. conſil. 117. conſil. 116. conſil. 149. Aymo. conſil. 163. numer. 6.

AD CONSILIVM LXXIV.

a ¶ *Centum.* Dixi in conſue. Pariſ. §. 5. not. 63.

b ¶ *Domini.* Imò Gemi. vbi verſ. 4. caſu magis ſequitur gl. & eſt veritas, vt dixi in conſ. præceden. num. 1. & idem mecum tenuit Fede. de Senis, conſil. 80. incipien. factum tale eſt, Bigatius.

c ¶ *Poſſeſſorem.* Guid. Pap. conſil. 92. Rochus Cur. tract. de iure patr. ver. competens qu. 14. Ber. conſil. 373. in fi. libr. 3. dixi in conſue. Pariſ. §. 37. gl. 10. num. 3. num. 9.

d ¶ *Quòd non.* Hæc procedit quando eſſet lis mota ſuper poſſeſſorio, ſecus ſi ſuper petitorio, modò poſſeſſor ſit in bona fide, vt per Pan. Henr. Boi. cap. 2. de in inte. reſt. latè Roch. Cur. de iure patro. ver. competens quæſt. 23.

e ¶ *Inuaſorem.* Sed ibi non loquuntur de inuaſore iuris patronatus, ſed de inuaſore Eccleſiæ vel caſtri, à qua dependet ius patronatus, vt per Gem. Phi. Fran. d. c. eum, qui Felin. d. c. cum Bertoldus.

AD CONSILIVM LXXV.

a ¶ *Reſponſio.* Non eſt conſ. Alex. vt ſtylus oſtendit, & tertia ſubſcriptio. in prin. & quia num. 6. tenet contrarium eius, quod vult Alexand. infrà libr. 5. conſil. 70. & in conſ. ſeq. ſiue in vltima huius conſilij ſubſcriptione, quæ eſt Alex. vt phraſis & conſonantia dictorum oſtendit.

b ¶ *Tali.* Scilicet etiam omnium bonorum, & hæc veritas, vt dixi ſuprà lib. 2. conſil. 154.

c ¶ *Expreſsè.* Pau. conſil. 349. ex die. lib. 1. Cæp. cauſa ciuili. conſil. 57. Iaſ. conſil. 2. libr. 3. Alex. infrà eo. conſil. 78. & verum puto, licet aliter velle videatur Bal. d. l. ſi patronus Rom. conſil. 168. Circa primum conſil. 291. cum iſti fratres Ant. But. conſil. 7. Soc. 291. lib. 2. Dec. auth. quod locum de col. conſil. 61. conſil. 68. conſil. 304. Aymo. conſil. 26. num. 5.

AD CONSILIVM LXXVIII.

a ¶ *Conſului.* Suprà lib. 2. conſil. 129.

b ¶ *Quantum.* Imò cap. ſuper his de accu. Bal. l. inter debitores de pac. in repe. lib. 2. de iureiu. Corne. conſil. 11. lib. 2. Iaſ. lib. 2. C. de iure emph. Fran. Rip. reper. l. ſi. qu. 55. C. de reuoc. dona. ſed vide Bal. in tractatu. ver. collecta.

AD CONSILIVM LXXIX.

a ¶ *Præſentes.* Suprà lib. 3. conſ. 76.

b ¶ *Præſentes.* Imò hoc ſufficit ſuprà conſ. 181. num. 2. libr. 2.

c ¶ *Dummodò.* Idem gl. ver. protinus in c. cum olim. de offic. dele. & ibi Pau. Fel. & hoc demum caſu intelligunt etiam dictum Inn. in d. c. ex parte decani. quod aliàs non procederet. Alex. in l. ſæpe. de re iud. d. Iaſ. in l. quæ dotis num. 66. ſol. ma. in l. ſi procurator. fallen. 7. C. de procu. Franc. Cur. Iunior. l. ſi diligenter num. 7. mandati adde tex. vbi Bar. in l. ſi. C. de exc. & tranſlat. mili. anno. lib. 12. adde Alber. Bru. conſ. 107. Dec. conſ. 437. conſ. 671. quamuis illud dictum Inn. ſequantur Rom. conſ. 170. Panor. conſ. 2. lib. 2. Gui. Pap. deciſ. Delphinatus cap. 73. Aufre. in add. quæſt. Tholo. 55 Fel. c. fraternitatis de teſtibus Lanfran. tract. de arbitris.

AD CONSILIVM LXXXI.

a ¶ *Trina.* Fa. Lucas de Pen. in libr. 5. de diuer. offici libr. 12. C. & ſecutus eſt Rom. conſil. 332. ſed poſtea mutauit ſententiam in melius in ſing. 424. quod ſufficiat vna, niſi in caſibus generaliter expreſſis & eſt veritas, & ſequitur Fel. cap. ex literis de conſtit. Alexand. hîc Dec. c. ex parte de appella.

AD CONSILIVM LXXXIII.

a ¶ *Teneo.* Suprà libr. 1. conſil. 69. & in locis quæ ibi allegaui.

AD CONSILIVM LXXXIV.

a ¶ *Sororem.* Infrà libr. 7. conſil. 45. ſecus in non odioſo, vt hîc Pau. conſil. 119. libr. 1. Cur. Sent. conſil. 9. adde Iaſ in rub. in fin. de acq. poſ. Alcia. de ver. ſig.

b ¶ *Recedere.* Dixi in conſue. Pariſi. §. 8. gl. 4. nu. 8.

c ¶ *Reſpectu.* Cor. conſil. 95. lib. 2. Iaſ. conſil. 24. lib. 1. ſed hanc diſtinctionem pungit Deci. in d. l. veniæ dic, vt per Alcia. ibi quod eſt vera, quando fauor ab odio ſeparationem recipit.

d ¶ *Iuriſtæ.* Suprà libr. 1. conſil. 2.

AD CONSILIVM LXXXVI.

a ¶ *Verius.* Amplio etiam ſi ſint ſocij omnium bonorum, vt dixi ſuprà libr. 2. conſil. 454.

AD CONSILIVM LXXXVII.

a ¶ *Reperirentur.* Infrà eo. conſil. 93. conſil. 94.

b ¶ *Plenè.* Suprà lib. 4. conſil. 33. num. 21.

Digitized by Google

AD CONSILIVM LXXXVIII.

a ¶ *Extraneos*. Dicendum, vt ſuprà lib. 2. conſil. 199.
b ¶ *Legitimam*. Dicendum vt ſuprà lib. 3. conſil. 8. numer. 6.
c ¶ *De certa*. Dic, vt dixi ſuprà lib. 1. conſil. 128. col. fi.
d ¶ *Patris*. Vide infrà lib. 5. conſil. 129.
e ¶ *Ab ano*. Infrà lib. 5. conſil. 29. num. 4.
f ¶ *Legare*. Suprà lib. 3. conſil. 8. num. 15.

AD CONSILIVM XCV.

a ¶ *Petita*. Adde gl. & Doct. in l. vniuerſa C. de prec. imp. offe. libr. 4. §. hoc autem iudicium ff. de dam. infect. Iaſ. conſil. 168. conſil. 191. col. 1. vbi limitat lib. 1. Hip. de quæſt. Marſ. l. vnius §. cognitutum not. 2. de & in pract. §. nunc videndum col. 2.
b ¶ *Commendatarius*. Qua de re videas per Ro. conſil. 310. Cor. conſil. 6. libr. 5. de Biſgner. in dec. Rot. de præb. nu. 1. gl. pragm. tit. de elec. ca. licet dudum ver. cauſa. Gui. Pa. deci. Delph. 152. Fed. tra. de permu. benef qu. 15. Alc. l. pactum curatoris col. 1. C. de pac. vide Bar. conſ. 236. etiamſi commenda. lib. 5.
c ¶ *Ceſſum*. Idem infrà lib. 7. conſ. 115. in fi. Bal. tract. ſtat. verſ. ex parte num. 1. 2. Hip. de Marſ. no. 26. & in l. ſi quis ne q. num. 11. ſed dicendum ſatis eſt conſtare plenè de ceſſione, vt per Rom. conſ. 38. conſ 142. Pau. conſ. 91. col. 2. lib. 1. Alexan. in l. ſi ſic. in fi. prin. dele. 1. Alex. Dec. lib. 1. col. fi. ff ſi cer. pe. Et ita quotidie practicatur, vt fiant pignorationes executiuæ in debitorem nomine ceſſionarij exhibito inſtrumento ceſſionis authentico, vt dixi in conſue. Pari. §. 171.
d ¶ *Hærede*. Dixi ſupra lib. 2. conſ. 188. num. 2. adde infrà lib. 5. conſ. 18. num. 16.
e ¶ *Tertium*. Niſi poſtquam conſtitit. de ceſſione, vt ſupra quia poteſt cedi. Bar. & omnes in lib. 1. §. fi. ff. de ope. no. nun. dixi in conſu. Pari. §. 1. gl. 3. num. 22. ſed latiſſimè And. Tiraq. in conſu. Pic. tit. rettac. §. 26. gl. 1. adde infrà lib. 7. conſ. 86. in fi.

AD CONSILIVM XCVIII.

a ¶ *Hoſt*. Bal. conſ. 437. lib. 1. Bonif. de Vitali. cle. 1. colum. 3 ſuper gl. ver. donec de re. iu. Cor. conſ. 206. lib. 1. conſ. 296. litera, o. lib. 3. conſ. 277. libr. 4. dec. Tho. 73. Et eſt veritas, dico quod in iſtis ſola ſcientia debiti non inducit malam fidem, nec impedit præſcribi, ſed poſitiua mala fides debitoris, vt quia celat debitum, vel continuata gratia creditoris expreſſam vel tacitam recognitionem implicans, benè impediunt præſcriptionem, vt latius declaraui in conſuet. Pariſi. §. 68. Et malè conſuluit Alexand. hic & vbique ſequendo ſimpliciter opinionem contrariam.
b ¶ *Contrarium*. Idem Alex. ſuprà libr. 1. conſ. 102. in fin. & lib. 2. conſ. 185. nu. 26. & libr. 3. conſ. 34. conſ. 69. num. 13. & hoc eo. lib. conſ. 63. col. 2. & infrà lib. 5. conſ. 51. Anch. conſ. 5. in fi. Pau. conſ. 98. in fi. lib. 2. Ful. conſ. 123. ſer. P. conſ. 164. circa primum conſ. 233. do. Iaco. Imo. conſ. 26. conſ. 122. conſ. 123. Philip. Fran. c. poſſeſſor. col. 2. de reg. iu. in 6. præpoſi. in §. ſi quis per triginta ſi de feud. fuer. controu. inter do. & agna. in vſib. feud. Franc. Balb. de præſcrip. 2. parte 5 partis princip. quæſt. 13. latè Steph. Bertran. conſ. 66. quia per inſtrumentum lib. 3. Andr. Alciat. l. petens gloſſ. 1. ad fin. C. de pact. ſed præcedens opinio practicatur, & verior eſt modificata, vt dixi.

AD CONSILIVM XCIX.

a ¶ *His tamen*. Contrarium tenet Iaſo. ind. l. Gallus §. & quid ſi tantum licet Alcia. lib. 3. pag. 68. de verb. ſign. & eſt verius, quia conditio, ſi erit preſbyter, per ſe inſta eſt ad inducendum fideicommiſſum poſt obitum, & eſt valida conditio, quicquid hîc Alexand. dicat, rectè tamen conſuluit in hoc caſu, ex quo per teſtes probatum eſt de voluntate teſtatoris, quòd habuit reſpectum, non ad preſbyteratum, ſed ad carentiam liberorum, aliàs dictum fuiſſet, fideicommiſſum defeciſſe.
b ¶ *Effectum*. Iſtud eſt dictum Bal. in l. ſi duo patroni §. penul. de iureiur. in l. fideicom. §. ſi cui ita de leg. 3. c. fi. de præſum. adde Dec. conſ. 77. Nico. Eueral. in loc. lega. loc. ab equipollentibus.
c ¶ *Non autem*. Idem Alb. Bald. dict. authen. hoc locum Bal. Pau. l. ambiguitatem C. de vſufruct. Alexan. Corn. & alij, in libr. 3. C. de inſtitutio. & ſubſtitutio. Alex. in l. mulier. in princip. ad Trebel, Soc. conſ. 3. lib. 1. conſ. 5. lib. 3. Curt. Sen. conſ. 51. Iaſo, l. ſi extraneus de condi. cauſa da. & in d. §. & quid ſi tantum lect. 1. in l. Titius §. 1. de libe. & poſthum. in l. tale pactum §. final. de pact. Curt. Iuni. conſ. 18. For. Car. d. §. & quid ſi tantum num. 93. & omnes vbique excepto ſolo Alcia. lib. 3. pag. 64. cui in hoc ſubſcribo & plus dico, non eſſe hîc faciendam differentiam, an dictio, tunc, ſit appoſita, vel non, ſed indiſtinctè non deberi legatum, niſi poſt diem vel conditionem illi appoſitam, niſi ex aliis coniecturis vel dictis teſtatoris appareat de pleniori eius voluntate, vt latius dixi in d. l. vxori vſufru. de vſu. & vſufr. leg. in not. intellectu.

AD CONSILIVM CIV.

a ¶ *Tholoſani*. Imò vt per Bened. repe. d. c. Ray. ver. in eodem teſtamento relinquens 1. & ver. relinquit.
b ¶ *Maiorem*. Suprà lib. 2. conſ. 47. num. 5.

AD CONSILIVM CV.

a ¶ *Volente*. Ad hoc quæ dixi in conſue. Pariſ. §. 30. qu 28. ſup. lib. 2. conſ. 173.
b ¶ *Aequiparatur*. De quo ſcripſi in conſu. Pariſ. §. 1. gl. 5. num. 71.
c ¶ *Pater*. Suprà lib. 3. conſ. 8. num. 15.

AD CONSILIVM CVI.

a ¶ *Bal*. Latè conſ. 440. Factum proponitur libr. 3. adde ſupra eod. lib. conſ. 40. num. 3.

AD CONSILIVM CVII.

a ¶ *Vendendo*. Ad hoc quæ dixi in conſu. Pariſ. §. 55. gloſ. 1.

AD CONSILIVM CVIII.

a ¶ *Virili*. Hoc eſſet verum, niſi ex qualitate rei vel materia ſubiecta aliud appareat.
b ¶ *Regula*. Fran. Rip. l. qui Rom. §. duo fratres col. 8. de ver. ob. fa. ſuprà lib. 1. conſ. 59. col. fi. ſuprà eo. lib. conſ 66. col. fina.
c ¶ *Filius fam*. Dixi in conſue. Pariſ. §. 114.

d ¶ *Dimidia*.

Digitized by Google

d ¶ *Dimidia*. Dixi in conſue. Pariſ. §. 22. num. 46.
e ¶ *Plus*. Idem Bal. in c. cùm cauſam de teſti. contrarium tenet Salyc. d. lib. 2. qu. 15. Alex. in d. l. ſi poſt tres. col. 2. ſi quis cautio. Iaſ. in d. l. cum furti. aduerte, ego puto opi. Sal. veram rectè intelligendo, videlicet quando depoſitio teſtium clarè probat de dimidia, & etiam concludit de alia quod vltra per rationes claras & concludentes, licet ex eorum dictis non appareat determinatè quantum ſit illud plus, tamen ſufficit licet Ponta. in d. libr. 2. col. ſi. dubitet. debet tamen iudex certam ſummam ſupplementi arbitrari, circa illud plus quod poteſt ſe habere ad modicum & magnum, arbitrabitur de modico, quia debet fieri interpretatio contra probantem, videlicet contra petentem reſciſſionem, ſi verò depoſitio teſtium clarè concludat de dimidia, & teſtes deponant etiam de pluri, ſed rationes eorum non concludunt neceſſariò etiam de aliquo pluri, tunc illa dictio plus, nihil operatur, & debet actor ſuccumbere, & ita loquitur Alexand. & ſic benè conſuluit, nec eſt ſibi contrarius, quicquid dixerit Iaſ. in d. l. cum furti.

AD CONSILIVM CIX.

a ¶ *Accumulari*. Iaſ. l. ſi idem cum eo. de iuriſdi. om. iud. adde plenè Ang. tract. maleſi. verſi. & veſtem. Cæpo. repe. d. Auth. ſed nouo iure C. de ſeruis fugi. Felin. ca. at ſi clerici. in fin. de iudi. Chaſſan. in conſue. Burgun. Rubr. 1. §. 5. d. Iacob. Boſan. in repet. d. §. famoſos.

AD CONSILIVM CXI.

a ¶ *Generali*. Infra lib. 6. conſ. 150. col. 1.
b ¶ *Ferraria*. Idem ſuprà lib. 1. conſ. 67. col. ſi. Fran. Rip. rep. c. cùm M. Ferre. num. 6. de conſti.
c ¶ *Protectionem*. Andr. Iſer. c. 1. de capi. qui curi. ven. col. 8. c. primo quæ ſint regal. col. 29. in vſib. feudo. Alexand. ſuprà lib. 2. conſ. 76. num. 7.
d ¶ *Singulares*. Suprà lib. 1. conſ. 72.
e ¶ *Prævalebunt*. Suprà lib. 2. conſ. 24. num. 40.

AD CONSILIVM CXII.

a ¶ *Locare*. Imò vt dixi ſuprà lib. 3. conſ. 119.
b ¶ *Ignoranter*. Dixi in conſue. Pariſ. §. 14. num. 10.
c ¶ *Scriptura*. Idem Rom. conſ. 104. Soc. lib. 1. § ſi. de verb. obl. Iaſ. l. iuſiurandum quod ex conuentione col. 1. de iureiur.
d ¶ *Sibi ipſi*. Vt dixi in conſu. Pariſ. §. 124. limitando illum textum.
e ¶ *Emphyteutam*. Plenè diſcuſſi & contrarium probaui in conſu. Pariſ. §. 7. num. 17. cum ſeq.
f ¶ *Tota*. Dixi in conſue. Paraſi. § primo gl. 5. nu. 24. §. 2. gl. 4. num. 26.

AD CONSILIVM CXIII.

a ¶ *Statuti*. De huiuſmodi ſtatuto Alb. 2. ſtat. qu. 61. cum ſeq.
b ¶ *Parte*. Suprà lib. 2. conſ. 27. num. 3.
c ¶ *Probatio*. Alexand. Iaſ. lib. 2. §. ſi abſens ſi ex noxa. cauſa aga. Dec. conſ. 73. An. Tiraquel. latè in conſ. Picta ti. retra. §. 4. gl. 1. in princ. & num. 18. cum ſeq. vbi reprobat differentiam illam inter plenam & plenariam, vel pleniſſimam, & benè.
d ¶ *Præſumatur*. Suprà lib. 3. conſ. 52.
e ¶ *Terrarum*. Guid. Pap. conſ. 71. col. 4. Iaſ. conſil. 224. libr. 2.

f ¶ *Homines*. Suprà lib. 1. conſ. 7. num. 2.
g ¶ *Colonus*. Non procedit, niſi accedit actualis domeſticitas, vel niſi ſit aſcriptitius. Ioan. Fab. d. l. præſenti. de iis qui ad Eccleſ. confug. & Inſti. de teſtam. §. in teſtim.

AD CONSILIVM CXIV.

a ¶ *Noua*. Suprà lib. 3. conſ. 19. num. 2.
b ¶ *Vxorem*. Suprà lib. 1. conſ. 113.
c ¶ *Obſeruantia*. Alex. l. ſemel mora. ſol. mat. ſuprà lib. 2. conſ. 30. Anch. conſ. 141. Fel. cap. 3. in fi. de iureiur. adde Franc. Ripa. repe. l. fin. qu. 33. vbi limitat. C. de reuocan. dona.
d ¶ *Bal*. Sed iſtud dictum Bal. reprehendit Alex. ibi Cor. conſ. 58. litera D. lib. 3. Iaſ. l. admonendi de iureiur. ſed Iaſ. §. ille caſus. Bald. & Hypp. Marſi. not. 485. Nicol. Euerar. in locis leg. lo. 2. a coniunctione at Curt. tracta. de teſtibus conclu. 44. dubitat. ego puto ex duobus huiuſmodi teſtibus etiam ſi aliter ſit de veritate non fieri plenam probationem, niſi alia adminicula accedant.
e ¶ *Mulieris*. Suprà lib. 1. conſ. 11. num. 5.
f ¶ *Pæna*. Suprà lib. 2. conſ. 119. num. 12.

AD CONSILIVM CXVI.

a ¶ *Libertis*. Infrà lib. 5. conſ. 124. num. 1. vbi contradixi.
b ¶ *Fama*. Dec. Tho. 380. Alexan. ſuprà lib. 2. conſil. 94. in fin. ſuprà lib. 3. conſ. 125.
c ¶ *Ingre[illegible]*. Suprà lib. 3. conſ. 105. num. 8.

AD CONSILIVM CXVII.

a ¶ *Iuris*. Duo Doct. in conſ. ſeq. & tertius Alexand. tenent computandas in ſortem, etiam ſi non conſtiterit de vtilitate pretij, nec aliis circumſtantiis, de quibus etiam non apparet, ſed inſpecta ſola forma contractus. & mouentur, quia dominium domus non fuit tranſlatum, nec tranſiit, nec fuit interim verè vendita.

AD CONSILIVM CXVIII.

a ¶ *Non videtur*. Supra eo. conſil. 51. Aymo. conſil. 156. ad fi.

AD CONSILIVM CXXI.

a ¶ *Dare*. Alc. l. lege obuenire gl. ſi. de verb. ſigni.
b ¶ *Confirmata*. Supra libr. 2. conſ. 120. Rom. conſ. 327. Felin. c. conſtitutus de reſcrip.
c ¶ *Conſilium*. Old. qu. 326. Aluaro. tit. conſue. feu. do. Lotha. c. 1. Soc. l. in ius vocari §. patronum in ſi. de in ius vocan. Fel. cap. nonnulli in princip. de reſcr. Dec. c. prudentiam de offic. de leg. Iaſ. l. ſi. C. ſi contra ius vel vti. pub.
d ¶ *Miſeratione*. Inn. Im. in c. ſignificantibus de offi. dele. Car. Flo. conſ. 136. num. 19. Fel. c. nonnulli in prin. de reſcrip. Dec. conſ. 155. And. Tira. rep. l. ſi vnquam in prin. num 120.
e ¶ *Vterque*. Mar. Soc. in cap. 1. de for. compet. Soc. l. cùm Senatus in fin de rebus dub. conſ. 12. libr. 1. Mattheſi. no. 144. Rom. conſ. 263. Iaſon. l. Imperium de iuriſdict. om iud. Hippo. Marſil. l. de mino, §. tormenta num. 14. cum ſequent. de quæſt. & ſing. 180. ſingu. 501. ſingu. 617. & conſ. 84. Thom. Ferr. cau. 10. And. Tiraqu. in conſue. Pict. tit. de retr. §. 26.

Digitized by Google

glo. 1. nu. 31. ſed exceptis articulis inſeparalibus non ſunt vera, quæ hinc inferunt Docto. nec in praxi obſeruantur, vt etiam tradit dom. Ioan. Igneus, in l. 1. §. ſi quis in villa. numero 27. ad Syllania. adde infrà libro 6. conſilio 239. in fin.
f ¶ *Teſtis*. Suprà lib. 3. conſi. 5. nu. 7.
g ¶ *Extendere*. Dixi in conſue. Pariſi. §. 5. num. 70.
h ¶ *Non dat*. Old. q. 194. Albe. par. 1. ſtatu. q. 21. Bald. tract. ſtat. ver. Apoſtoli. Pau. conſi. 162. libr. 2. Iaſ. conſi. 148. nu. 6. Fran. Rip. de reſcri. reſpon. 30.
i ¶ *Notitiam*. Adde ſuprà eo. li. conſi. 203. ſuprà li. 2. conſ. 125. in fi. infrà. li. 6. conſi. 2 9. n. 5. 6. Cur. Senior. conſi. 49. Dec. l. in totum omnia. de reg. iu. conſ. 198. num. 6. Iaſ. conſil. 19. conſi. 119 in fi. lib. 3. Fran. Rip. de reuo. dona. reſponſ. 18. tetigi in conſue. Pariſi. §. 5. num. 73.

AD CONSILIVM CXXII.

a ¶ *Duo*. Bal. conſi. 316. col. 1. conſi. 456. col. 2. lib. 1. Alex. ſuprà eo. li. conſ. 52. nu. 30. Alb. Bru. conſ. 21. col. 2. Sed quod tria. Bal. l. cùm teſtamentum. C. de iur. & fact. ign. vbi addit ſcientiam, quam Dec. confundit in c. cùm ſuper. in 14. notab. de offi. deleg.
b ¶ *Præſumat*. Dec. rep. c. 2. col. 2. de iudiciis. Fel. c. Iudæi. in fi. de teſtib. gl. in c. 1. ver. temerarius. & ibi Phil. Franc. de ſent. excommu. in 6. Alcia. tract. de præſump. par. 2. col. 1.
c ¶ *Fauorem*. Rom. conſ. 436. quod indultum Pet. conſ. 498. in caſu quo. Iaſon conſi 146. lib. 4.
d ¶ *Duplex*. Dixi in conſue. Pariſ. §. 5. num. 69.
e ¶ *Pœnitere*. Sed vide Alb. 1. ſtatu. q. 16.
f ¶ *Vno*. Conſi. 118. viſis conſiliis.
g ¶ *Alio*. Conſ. 83. viſis diligenter. adde ſuprà lib. 2. conſi. 118.
h ¶ *Æquum*. Bal. conſ. 16. lib. 2. conſ. 277. lib. 3. Iaſ. d. l. 1. & l. ex facto. Ægi. Bellame. deciſ. 724.

AD CONSILIVM CXXIII.

a ¶ *Cogi*. Sed in hoc malè conſuluit, imò, niſi appareat de iuſto titulo, præſumitur dominorum extorſio, per notata à Bal. in tit. de pace Conſtantiæ. §. pactiones. Aretl. conſ. 14. Guido Papæ. conſi. 1. conſ. 65. facit ſuprà eo. libro conſilio 1. numero 12. dixi in conſue. Pariſ. §. 53.
b ¶ *Probetur*. Imò neceſſe eſt probare, ſolutiones eſſe factas ex cauſa allegata, vt decidit Ale. ſuprà li. 1. conſ. 103. vbi dixi, adde quæ ſcripſi in conſue. Pariſ. §. 7. num. 17. cum ſeq.
c ¶ *Ruſtico*. Vide Dec. l. ſi certis annis. no. C. de pact. Iaſ. §. præiudiciales. Inſti. de actio.
d ¶ *Conſuetudine*. Imò non eſt hîc conſuetudo, cùm non inducatur ius commune, ſed eſt præſumptio, & agitur de acquirendo iure certæ perſonæ, vt per gl. Pan. ca. fin. de conſue. dixi in conſue. Pariſ. in proœ. & §. 53.
e ¶ *Creditoris*. Infrà lib. 5. conſ. 29.
f ¶ *Dos*. Suprà lib. 3. conſ. 49. num. 7.

AD CONSILIVM CXXIV.

a ¶ *Teſtis*. Vnde infrà lib. 6. conſi. 236.

AD CONSILIVM CXXV.

a ¶ *Thomas*. 2. 2. quæſt. 32. in fin.
b ¶ *Pauperem*. Infrà lib. 6. conſi. 213.

AD CONSILIVM CXXVI.

a ¶ *Confeſſione*. Ang. in trac. maleſi. ver. comparent dicti inſiti. Panor. c. 2. de confeſ. Guido Pap. Deciſ. Delphi. 339. Feli. c. qualiter & quando. §. licet. de accu. Tho. Gram. conſil. 49. num. 17. infrà lib. 7. conſilio 19.
b ¶ *Sequitur*. Tex. l. ſæpe. in fi. ff. de verb. ſig. And. Iſer. de ſtatu. contra libertatem Eccleſiæ. in vſi. feu. Imo. conſi. 104. Ale. ſup. lib. 1. conſi. 99. nu. 4. Hip. Marſi. conſi. 34. conſi. 49. nu. 12.
c ¶ *Non peccant*. Iſtud dictum eſt periculoſum, vt etiam ſentit Alex. ſup. lib. 1. conſi. 131. nu. 2. vbi dixi, quia poteſt eſſe occaſio plurium malorum & iniuriarum. & vindicta priuata quæ fit ſine authoritate legitimi magiſtratus etiam iure diuino prohibetur, Roma. 13.
d ¶ *Pœna*. Bart. Soc. l. vnica. ff. ſi quis ius di. non obtemp. & ibi Iaſ. & ibi in l. 1. ff. de eo per quem factum erit. l. qui iuraſſe. in prin. de iureiur. l. iuſtè poſſidet. in fi. de acq. poſ. Cæp. cauſa. ciui. conſi. 8. conſi. 21. conſ. 24. Paul. conſi. 371. in fin. lib. 1. Rom. conſi. 214. Lancelo. Deci. l. ſenatus. §. Marcellus. in fi. de le. 1. Hip. Marſi. l. 1. C. ad l. Cor. de ſica. imò iſta non habent locum in delictis. Ang. in l. ſed & ſi lege. §. ſcire de pet. hæ. Ale. ſup. lib. 1. conſi. 103. Are. conſi. 80. Soc. l. ex quacunque. nu. 4. ſi quis in ius voc. non ierit. Marſi. not. 597. alias limitationes. vide per Cur. Iuniorem in l. ſi quis id quod. num. 41. de iuriſd. om. iu. in l. vnica. §. fi. nu. 10. ſi quis ius. dic. non obtem. Cur. Sen. conſi. 55. And. Alcia. de præſum. re. 3. præſum. 30. Item vt non excuſet à contumacia, Matthæus Afflict. deciſ. Neap. 31.
e ¶ *Sciuerit*. Imò. vt dixi ſuprà lib. 1. conſi. 99. nu. 2.

AD CONSILIVM CXXVII.

a ¶ *Non facit*. Contrarium vult Alex. ſup. lib. 2. conſi. 69. in fi. & lib. 3 conſi. 89. nu. 2. quod non eſt temerè admittendum, niſi ex qualitate facti, & perſonarum, ſit igitur iudicis arbitrium.

AD CONSILIVM CXXVIII.

a ¶ *Primus*. Scilicet Vincen. Paliotus.
b ¶ *Debitum*. Vide in ſimili Cæporalem, cauſa. ciui. conſi. 211.

AD CONSILIVM CXXIX.

a ¶ *Superioris*. Imò niſi ſit inferior & merus executor debet cognoſcere de iuſtitia, & ſcire quid agat, quia Deo redditurus eſt rationem adminiſtrationis, ad Rom. 13. ideo vera eſt opin. Bart. in l. magiſtratibus, & ibi Bald. ff. de iuriſdi. omn. iud. in l diuus. & l. non dubium. ff. de custo. reo quem ſequitur Luc. de Pen. in l. 1. q. 1. C. de priui. ſchola. l. fi. q. 3. C. de litera. lib. 12. & practicatur, vt latè per do. Ioan. Igneum Rothomagenſis ſenatus præſidem grauiſſimum in l. 1. §. cum dominus. nu. 33. cum ſeq. ff. ad Syllan.
b ¶ *Extenſio*. Infrà lib. 5. conſi. 85.
c ¶ *Offerre*. Ale. l. ſi mora. in prin. ſol. ma. l. qui Romæ in prin. l. ſi inſulam. de verb. obl. l. ſi ſeruus. in princ. de vul. & pu. ſup. li. 2. conſi. 224. ſup. lib. 3. conſi. 106. nu. 21. ſup. eo. conſi. 24. Anch. conſi. 331. in prin. conſilio 87. Rom. conſil. 153. in fin. Pet. de Ferra. in lib. quando agit. ad pet. ex compro. gl. ver. legitimè obtulit. Pau. l. acceptam. C. de vſu. Curt. Senior. conſil. 39 Iaſ. l. Titia

textores.

Digitized by Google

textores. nui 7. ff. de leg. 1. conſ. 172. lib. 1. Ant. Negusa. tract. de pig. 2. parte 3. membro. parte princ.
d ¶ *Eligit.* Dixi in conſue. Pariſi. §. 166.
e ¶ *Iſta duo.* Bald. Pau. l. qui legati. C. vt in poſ. leg. Bal. & Iaſ. l. 1. in fin. ff. ſi quis ius di. non obt. Deci. con. 72. in fi. dixi in conſue. Pariſi. §. 166.

AD CONSILIVM CXXX.

a ¶ *Expellere.* Facit ſuprà lib. 3. conſil. 105. nume. 18. ſup. eo. conſi. 117. nume. 9. idem tenet Bertra. tract. gabella. par. 2. q. 15. contrarium vult Alex. infrà libro 5. conſil. 118. num. 11. Sed ibi loquitur quando agitur de expellendo à toto iure & vſu locationis ante tempus, ſecus tempore finito vel reſpectu præſentis vſus.
b ¶ *Liberatoria.* Alexand. & omnes. d. l. idem Bertran. conſilio 178. ſuppoſito lib. 1. Alexan. infrà lib. 6. conſilio 174.

AD CONSILIVM CXXXI.

a ¶ *Alterius.* Mattheſi. no. 45. latè An. Tira. de retra. c. conuen. §. 1. glo. 7. nu. 50. cum ſequenti. adde j. lib. 7. conſi. 80. num. 2. ſuprà lib. 3. conſilio 13. adde Iſer. c. 1. de prohi. feu. alie. per Lotha. in vſib. feu.
b ¶ *Procurator.* Suprà lib. 3. conſi. 37. numero 1. vide not. ſuprà lib. 3. conſil. 90.

AD CONSILIVM CXXXII.

a ¶ *Mariti.* Suprà lib. 2. conſi. 81 num. 6.
b ¶ *Operari.* Licèt contrarium velit Alex. infrà lib. 6. conſ. 109. adde ſuprà lib. 1. conſi. 100.
c ¶ *Poteſtate.* Latè d. And. Tiraqu. de leg. connub. §. 1.
d ¶ *Primo.* De conſuetudine non ſeruatur, vt dixi in conſuet. Pariſi. §. 117.

AD CONSILIVM CXXXIII.

a ¶ *Propria.* Idem Alexand. in l. in quartam. ad l. Falcid. in l. Marcellus. §. res quæ ad Trebell. Corn. conſilio 281. lib. 1. Cur. Senior conſilio vlti. Dec. conſilio 236. num. 9.

AD CONSILIVM CXXXIV.

a ¶ *Ant.* Idem in hac eadem cauſa conſoluit Alexan. infrà lib. 5. conſil. 34.
b ¶ *Quia non.* Idem Ang. Alex. in l. quoties. de publ. Pan. cap. ad apoſtolicam. de reg. Phi. Fran. c. 1. in prin. de reg. in 6. Soc. c. fin. de lib. obla. Iaſ. l. fi. idem cum eodem. de iur. om. iu. infrà libro 5. conſilio 113. conſi. 96. nume. 1. eod.
c ¶ *Tali.* Secus ſi procedant ab eadem cauſa. Capo. cauſa. ciui. conſilio 14.
d ¶ *Libertatis* Et generaliter in fauorabilius. Lance. Dec. l. fi. ff. de an. leg.
e ¶ *Secundum.* Primum. C. eo. conſ. 123. num. 10. cum ſeq.
f ¶ *Conſti.* Quæſt. 12. verſ. quæro vlterius.
g ¶ *Quod ſic.* idem Barb. in rub. de reb. Eccle. non alien. conſil. 48. & in aliis conſi. quæ citrà. d. And. Tiraqu. in conſue. Pi. de retra. §. 1. gloſ. 9. nume. 164. vbi citat Steph. Phe. de interpre. iur. par. 2. pag. 98. in paruis. idem in ſimili vult Bald. tract. 2. ſta. vel caſtrum. & placet, licet aliter ſentiat Dec. l. fin. de regu. iur. dico tamen, quòd iſte forenſis tenebitur vendere, vel aliter inter manus ciuium ponere, & transferre hæc immobilia, & ſic vtrique ſtatuto plenè ſatisfiet, & ad hoc dabitur forenſi competens terminus poſt interpellationem, per ea, quæ in ſimili dixi in conſuetu. Pariſi, §. 21. quæſtio. 41. §. 41. num. 50.
h ¶ *Vſo.* Suprà eod. lib. conſ. 1.
i ¶ *Reuocari.* Suprà lib. 2. conſ. 216. per totum.
k ¶ *Cancellario.* Suprà eo. lib. conſ. 113. num. 16.

NOTÆ SOLEMNES CAROLI MOLINÆI

IVRISCONSVLTI CELEBERRIMI,

AD QVINTVM VOLVMEN CONSILIORVM Alexandri Tartagni.

AD CONSILIVM I.

a ¶ *Cauſa.* Cur. Iu. tract. feu. par. 7. Zaſi. eod. tract. par. 11.
b ¶ *Sententiam.* Alex. l. Pompo. §. ſi iuſſu. de acqui. poſſ. ſuprà lib. 2. conſ. 90. nu. 9. in d. l. traditionibus. vbi per omnes, & Rug. de Mota. nu. 27. Fel. c. venerabilis. de except.
c ¶ *Separari.* Bald. conſi. 43. lib. 3. Angel. Alex. l. 2. ſi quis in ius voca. non ier. Fel. c. cæterum. de iudi.
d ¶ *Concipit.* Dixi in conſue Pariſ. §. 12.
e ¶ *Modicum.* j. eo. conſ. 24. nu. 21. And. Iſer. de prohib. feud. alie. per Fed. in vſi. feu. Alb. in 1. conſti. ff. Mar. Landen. tract. de prin. §. 81. Iac. de S. Georg. tract. feu. ver. in feudum. Iaſ. l. fin. de conſti. conſi. 56. lib. 1. Soc. conſ. 7. lib. 2. Bertr. conſil. 86. lib. 3. Aymo conſi. 54. ſed dicas, quòd etiam in modico non poteſt expropriare, vt tradit Bald. in prælu. feu. verſic. expeditu, & ibi Præpoſi. idem Præpoſi. in c. ego Lu. diſt. 63. Alex. j eo. con. 24. nu. 22. Imo. ff. de ver. obl. ad fin. rub. dixi in conſu. Pariſi. §. 1. gl. 3. num 23. §. 2. gl. 4. nu. 17.
f ¶ *Concipiat.* Dixi in conſu. Pariſi. §. 12.
g ¶ *Mulier.* Ange. in l. princeps. de legi. l. cum prætor. §. 1. de iud. l. 2. vbi Dec. de re iud. infrà. eod. conſil. 24. num. 12. Pariſ. trac. ſyndic. fol. 28.
h ¶ *Paterni.* Plenè dixi in conſu. Pariſi. §. 5. num. 84. vltra quæ adde Alc. tract. præſum. 28. num. 4.
i ¶ *Locum.* Bart. l. exemplo. ad fin. C. de probat. l. ea lege. C. de condi. ob cau. in l. pen. & fi. C. de don. inter virum & vxo.

Digitized by Google

k ¶ *Præſumitur*. Imò vt ſuprà, lib. 1. conſ. 2. in fi. vbi dixi. Mar. Laud. tracta. de princ. §. 87. Alciat. tract. de præſumpt. §. præſumptio.
l ¶ *Mori*. Suprà libro 2. conſ. 139. nu 4. ſuprà libro 3. conſilio 13.
m ¶ *Confirmatio*. Sup. li. 4. conſ. 133. nu. 18. cum ſeq.
n ¶ *Authori*. Etiam ad agendum, l. à Titio. ff. de rei ven. niſi contractus fuerit nullus, quia tunc ius ſuperueniens authori non prodeſt niſi ad excipiendum. l. illicitè. ff. de reb. eorum. Imo. in d. l. cum vir. Franc. Rip. de dona. & grati. ceu. reſpon. 18.
o ¶ *Duo*. Plenè dixi in conſu. tit. 4. §. 1. gl. 6. numer. cum ſeq. adde Mar Laud. tract. de princ. §. 44. licet contra faciat An. Iſer. de cap. Corra. in vſi. feu. Iaſ. co nſ. 180. lib. 2
p ¶ *Viuere*. Ale l hæreditatum. ad l. Fal. Corn. conſ. 204. lib. 3. Dec. conſilio. 575. ſed non vltra centum annos Corn conſ. 240. lib. 1. conſ. 181. litera. q. lib. 2. conſ. 208. litera. e. li. 3. in quo omnes conueniunt, ſed hodie * crebrior eſt ſententia quòd non præſumitur quis viuere vſque ad centum annos: cum id non ſit veriſimile, vt per Are. l. ſed & ſi de ſua. ff. de acqu. hær. Corn. conſil. 341. lib. 1. & in l. ſi emancipat. vbi Dec. & Hieronym. Cagno. nu. 110. cum ſeq. C. de coll. Lud. de Gozad. conſ. 68. Soc. l. ſi inter. in fin. ff. de reb. dub. Alcia. tracta. de præſum. reg. inſ. præſum. 44. adde. Alex. inf. lib. 6. conſ 90. nu. 9. inf. 7. conſ. 17. ad fin.
q ¶ *Scriptum*. Imò Bald. ibi hoc diſertè ſcripſit, referens ſe ita conſuluiſſe, prout ſuper hoc extant duo eius conſilia, videlicet conſilio 417. Ego puto quòd ab iniuſta. conſilio 418. Petita venia flexiſque genibus libro 1. ſecundum veterem Brixiæ impreſſionem, & ſunt conſil. 217. conſilium 218. li. 3. ſecundum nouam impreſſionem.
r ¶ *Summ*. In effectu hæc veritas per ea quæ dixi in conſu. Pariſ. 31. q. 4.

AD CONSILIVM III.

a ¶ *Inualida*. Felic. c. cauſam quæ ver. non obſtante. de reſcri Ioan. Sylua. tractat. de benefici. parte 3. q. 13. Iaſ. conſilio 233. libro ſecundo.
b ¶ *Abſque*. Bal. de no. for. fideli. in fi. in vſib. feud. in l. omnes. C. de quadr. præſcr. conſ. 341. Ad euidentiam. num. 4. lib. 1. Pa. conſil. 94. lib. 2. hic dicunt multi quòd lex traditionibus. C. de pact. non habet locum in principe, vbi Iaſon. & in conſ. 27. conſ. 145. lib. 1. Zaſi. in epi. feu. part. 5. Bertran. conſ. 3. lib. 3. Lud. Goz. ad conſ. 14. ſed dicendum quòd imò habet locum niſi appareat de contraria voluntate principis, expreſſa, vel tacita. vt benè concedit gratiam vel priuilegium: & ita loquitur Bald. in locis præallegatis, vt tenet Lucas de Pen. in l. prædia. C. de loc. prædio. ciui. lib. 11. Ia. de S. Georg. trac. feu. ver. princeps. Iaſ. in præludiis feu. Dec. l. certi conditio. §. ſi. num. 7. ſi certum peta. conſ. d. 199.
c ¶ *Non poſſunt*. Sal. d. l. authoritate Geminianus, Phil. c. ſi gratioſè notab. vid. de reſcrip. in 6. Curt. Iunior. tracta. feud. 2. par. 2. partis. q. 3. nu 10. cum ſeq.
d ¶ *Hæredi*. Vide ſuprà lib. 1. conſ. 110. in fin.
e ¶ *Integrum*. Suprà lib. 1. conſ. 71. ſuprà libr 2. conſilio 151.

AD CONSILIVM IV.

a ¶ *Onera*. Dixi in conſu. Pariſi. §. 11. q. 47. cum ſeq.
b ¶ *In hoc*. Suprà lib. 4. conſ. 35. num. 12.
c ¶ *Realibus* Impropriè loquitur, vult dicere de oneribus quæ ſunt naturalis pars fructuum, vt decimæ quæ parochiis eccleſiarum penduntur, ſecus de aliis oneribus realibus etiam ordinariis quæ non ſunt natiua ſed effectualis pars fructuum: quia ſuper fructibus debentur, eoſque minuunt, & iſtud eſt verum in ſe, cæterum multum errant communiter doc. in d. l. 1. de ann. & trib. Paul. con. 442. in fi. lib. 1. Iaſ. conſ. 109. in fi. lib. 1. dum volunt, quòd colonus qui nummis conduxit, ita quòd omnes fructus remanent apud eum, teneatur ad cenſum vel alia tributa & onera alia, niſi alia ſit conſuetudo, quia imo non tenetur niſi ſit conſuetum vel expreſsè conuentum. porrò glo. fin. in d. l. 1. de eo qui percepit penſionem, debet intelligi de penſione cenſuali vel emphyteutica vel alia penſitatione, non autem de penſione quæ recipitur à domino in compenſationem fructuum qualem percipit locator ad modicum tempus, quia iſte dicitur percipere fructus. l. ſi is qui. §. 1. ff de pign. & tenetur ad dicta onera, vt rectè tradit Luc. de Penna. d. l. 1.

AD CONSILIVM V.

a ¶ *Filiorum*. Dixi in conſue. Pariſ. §. 2. gl. 1.
b ¶ *Argumentum*. Dixi in conſue. Par. §. 1. gl. 5. num. 71. Adde ſup. li. 1. conſ. 30. nu. 15.
c ¶ *Domini*. Scilicet Venetorum.
d ¶ *Annorum*. Supr. lib. 3. conſ. 9.
e ¶ *Speciale*. Quid autem ſit in redditibus pecunia conſtitutis, dixi in tract. vſu. in l. eos. C. de vſu.
f ¶ *Non valet*. Supr. lib. 3. conſ. 9. num. 2.
g ¶ *Quæſita*. Imò quia agitur de quærendo. Alex. ſup. lib. 2. conſ. 14. num. 10. dixi in conſ. Pariſ. §. 38. q. 29. & Alexan hîc loquitur arguendo.
h ¶ *Vice*. Are. conſ. 7. nu. 3. Dec. l. certi conditio/§. ſi nummos. ſi cer. pe. conſ. 441. contra Cur. trac. feudo. par. 2. q. 4.
i ¶ *Extenſio*. Infr. eo. conſ. 77.

AD CONSILIVM VI.

a ¶ *Contradicet*. Idem conſi. ſeq. & infr. eod. conſ. 78. Iaſ. in l. ſtipulationes non diuiduntur. de verb. obl. Deci. c. prudentiam. de offi. dele. Cur. Iunior trac. feu. parte 1. q. 4. & parte 4. num. 124. & benè, licet aliter velit Pau. conſ. 72. lib. 1. Hip. Marſi. ſing. 9. Alb. Bru. conſ. 66. dixi in conſu. Pariſ. §. 35. q. 1.
b ¶ *Sponte*. Iaſ. repe l. de quibus. de leg. 6. Roch. Cur. repe. c. fi. de conſue. dixi in conſu. Pari. §. 1. glo. 4. numero 11.

AD CONSILIVM VII.

a ¶ *Diuidi*. Supr. li. 2. conſ. 189. nu. 37. dixi in conſue. Pa. §. 13. gl. 6. nu. 5. adde inf. eo. conſi. 25.
b ¶ *Prouocare*. Pet. de Peruſ. tract. ſociet. par. 11. q. 1. Dec... colum. 1. num. 3. C. de tranſ.

AD CONSILIVM IX.

a ¶ *Concludit*. Aduerte hoc caſu vbi non vocantur filij niſi hæredes, non eſt dubium, nec opus eſt dictis doct. qui loquuntur in fortioribus terminis, videlicet quando in conceſſione vocantur filij vt filii, & non vt hæredes ſed tunc dicta dictorum non ſunt regulariter vera vt dixi in conſu. Pari. §. 137. adde. no. ſuprà lib. 4. conſ. 15.
b ¶ *Certa*. Hæc eſt veritas vt plenè dixi. ſuprà libro 1. conſilio 128.
c ¶ *Propriè*. Suprà lib. 1. conſ. 136. nu. 3. lib. 2. conſil. 13. in fi. Ro. ſing. 177. Cur. Sen. conſ. 48. num. 11. con. 49. Alb. Bru. conſ. 11. conſ. 41. Iaſ. conſ. 151. cum ſeq. lib. 2. conſ. 117. lib. 4.

d ¶ *Apocri-*

Digitized by Google

d ¶ *Apocripha.* De his, ſuprà lib. 1. conſi. 30. Alua. in fi. vſuum feu. Cur. Senior. conſil. 49. Curt. Iunior tracta feu. par. 2. nu. 5.
e ¶ *Indicetur.* Suprà lib. 1. conſil. 79. Iaſ. conſ. 117. lib. 4. Vdalri. Zaſi epito. feu. par. 12. concluſi. 10. dixi in conſu. Pari. titul. 1. in fi. ru. & §. 30. q. 21.
f ¶ *Sicuti.* Caue, quia hi caſus ſunt valdè diſſimiles: quia in priore cum ſoror ſit abſens nec poſſit frater illi ſtipulari, nec hoc agatur, vt aliquid de nouo in eius fauorem diſponatur, ea verba nullo modo ſunt diſpoſitiua, ſed ſolum ſunt confeſſio erronea extra iudicium parte abſente in realibus facta, quæ nec probat. At poſteriore caſu fateor, quòd ſola ſcientia non ſufficit ad immutationem dominij & poſſeſſionis vltra vires & naturam actus expliciti, ſed ſi conſtet actum eſſe vt locans fieret dominus & poſſeſſor iam habet verum titulum, & ficta traditio ſufficiet, quicquid dicat Alex. hîc & in d. l. ſi rem aliquam. & alij, quod autem dicunt de ficto titulo commẽtitium eſt & reijciendum vt plenè & nouè docui in conſue. Par. §. 1. glo. 5. nume. 21. cum ſeq. vbi multa transfudi quæ olim ſcripſeram in d. l. ſi rem aliquam, quòd facere malui quam multitudinem librorum edere.
g ¶ *Errorem.* Suprà li. 1. conſ. 4. Fel. c. ſi cautio. de fid. inſtr. Iaſ. §. in perſonam. inſti. de act. & ad caſum huius conſilij faciunt, quæ ſcripſi in conſue. Pari. §. 11. nu. 19. ver. ampliatur ſecundò §. 3. nu. 10.
h ¶ *Vtrinque.* Idem Bal. Aluar. Præp. c. 1. de gra. ſuc. in feu. Mar. Lanc. c. 1. §. & quia vidimus, qui feu. da. poſ. Bal. Phi. Cor. l. 1. C. de legi. hær. Bald conſil. 152. conſil. 422. lib. 1. conſil. 222. lib. 3. Pe. de Fer. in l. quo agi. de reuoc. feu. Ia. de S. Georg. tractatu. feu. ver. præſen. & recip. pro ſe & eorum filiis, ver. ſed nunquid. Cur. trac. feu. 3. parte princ. q. 6. Ant. Rub. conſ. 5. And. Tiraq. in conſue. Picta. ti. de retrac. §. 14. gl. 2. nume. 10 ſic apud nos tamen ſucceſſione hærediorum quæ Galli vocant propria, non attenditur duplicitas vinculi: quia cum ſint affecta lineæ vel lateris nihil addit, quia impertinens eſt, quamdiu ſuperſunt habiles de linea hærediorum etiam remotiores in gradu. itaque frater germanus non excludet fratrem conſanguineum in paternis: nec vterinum in maternis, ſed cum illis reſpectiuè concurret, ſed benè eos excludet in quæſitis & mobilibus nominibus & aliis bonis indifferentibus certæ lineæ non affectis, vt plenè probaui in conſu. Pari. §. 137. his ſcriptis reperi, quòd item tenet. Steph. de Phedericis in trac. de interpre. iuris par. 2. pag. 101. in paruis. & ita tenendum & iudicandum, li. nonnulli nuper in contrarium malè & imperitè iudicauerint.

AD CONSILIVM XI.

a ¶ *Factum.* Bald. repe. legis pater filium. ff. de inoff. teſt. c. quotiam frequenter, in fi. vt lit. non conte. con. 306. libro 1. conſil. 51. Iaſ. conſil 10. libro 1. latè And. Tiraq. in conſue. Picta. titu. de retract. §. 1. gl. 14. nu. 21. limitat. Alex. infrà lib. 6 conſi. 212. nu. 7.
b ¶ *Contrarium.* Vt etiam tenet Alex. d. l. ſi finita. §. Iulia. in fin. Dec. conſi. 512.
c ¶ *Incidit.* Falſum, vt etiam ſentit Ale. hîc in fin. & dilertè. ſuprà eo. lib. con. 9. num. 9.

AD CONSILIVM XII.

a ¶ *Cæteris.* Et ſic legitima non poteſt eligi aut capi in bonis in quibus ſubſtitutio facta eſt, ſi alia bona ſuperſunt. idem Cor. in conſilio 105. libro 2. conſilio 180. ad fi. lib. 4. vbi limitat niſi bona aliis legata aut relicta eſſent de melioribus rebus hæreditatis. Aymo. conſil. 39. numero 14.

b ¶ *Vnum.* Oldr. quæſt. 94. latè Ant. Corſe. de poteſtate regia quæſt. 74.
c ¶ *Aſsignari.* Non loquitur Alexan. hîc deciſiuè, prout ſuprà lib. 3. con 8. nu. 15.

AD CONSILIVM XIII.

a ¶ *Filiis.* Iacobi. trac. feu. ver. & vnus ex dictis vaſſallis refu. feu. Cur. Senior conſ. 49. Deci. conſ. 185. adde infrà libro 6. conſ. 30. & quæ dixi in conſu. Pariſ. §. 30. q. 36.
b ¶ *Extenſiuum.* Fran. Rip. d. l. qui Romæ. §. duo. fratres. nu. 76.
c ¶ *Hæreditarium.* Item Anto. Butr. conſil. 18. adde ſuprà lib. 1. conſilio 144. numero 1. licèt Deci. contra conſilio 185.
d ¶ *Accreſcendi.* Suprà lib. 1. conſ. 30. lib. 2. con. 104.
e ¶ *Cuiuslibet.* Infrà eo. conſi. 17. nu. 7.

AD CONSILIVM XIV.

a ¶ *Informare.* Hoc poſſet eſſe verum in ſimplici feudo, vt tradit Alex. l. 1. col. 1. C. vt quæ deſunt aduo. qui multum differt à conſuetudine, vt ſuprà lib. 2. conſ. 36. conſuetudo verò vt iſta de qua hîc plenè probanda eſt vt ſuprà lib. 2. conſ. 145.

AD CONSILIVM XV.

a ¶ *Allodialia.* Suprà lib. 1. conſ. 129. nu. 1. ſuprà lib. 4. conſ. 55. nu. 19.
b ¶ *Antiquo.* Dixi in conſu. Pari. §. 5. nu. 63.
c ¶ *Tamen.* Sed de his melius loquitur Alexand. 1. lib. 7 numero 112.
d ¶ *Annos.* Dixi in conſu. Pari. §. 7. nu. 8.
e ¶ *Paternum.* Dixi in conſue. Pari. §. 3 nu. 89. & comprobat do. And. Tiraq. in conſu. Picta. tit. de retrac. § 31. nu. 9. cum ſeq.
f ¶ *Vixerit.* Plenè dixi in conſ. Pariſ. §. 15. q. 1.
g ¶ *Extraneum.* Iaſon. conſ. 7. in fi. lib. 3 ſed tunc triginta annis excluderentur glo. And. Iſer. & alij in d. §. Titius. Cur. Senior. conſ. 82. Alb. Bru. conſ. 67. Cur. trac. feu. parte 4. nu. 13, num. 146. Dec. conſ. 336. in fin. An. Tiraq. in conſue. Pict. tit. de retrac. §. 1. gl. 10. nu. 8.
h ¶ *Informiter.* Dixi in conſu. Pari. §. 7. num 31. do. Andr. Tiraq. in conſu. Picta. ti. de retract. §. 12. nu. 74.

AD CONSILIVM XVI.

a ¶ *Canoſſa.* Adde infrà lib. 6. conſi. 17.
b ¶ *Ciuitatum.* Imo. conſ. 34. Bal. conſ. 499. li. 4. Ma. Soc. in c. conqueſtus. de ſo. comp. deciſ. Tholo. 344. Alb. Bru. conſ. 85. infrà eo. conſ. 24.
c ¶ *Soluendo.* Alc. de præſum. reg 2. præſum. 16.
d ¶ *Extra.* Hoc eſt verum in vim dicti ſtatuti: ſed benè probant vbique in vim iuris communis dummodo ſit archiuum publica & legitima authoritate conſtitutum, in quo non reponuntur niſi ſcripturæ authenticæ, & non agatur de commodo eorum quorum eſt archiuum, vt dixi in conſu. Pari. §. 5. nu. 19.
e ¶ *Sciente.* Suprà lib. 2 conſ. 68.
f ¶ *Notum.* Contra facit ſupra lib. 1. conſ. 84. num 5.
g ¶ *Scientia.* Idem Ia. de S. Geor. trac. feu. ver. cum mero miſto imp. Fel. c. cum nobis. de præſc. Dec. con. 85. Iaſ. l. imperium de iuriſ. om. Iud. Cur. Iunior. conſi. 158. nu. 12. Ant. Rub. conſ. 21. fin. Fran. Bal. de præſc. 2. par. 3. partis prin. q. 6. nu. 22. Alcia. in l. munus, de verb. ſign. & eſt veritas, vt etiam tenet Ale. ſuprà li. 1. conſ. 6. nu. 4. & eſt vera opinio Alex. vbique quia in f. à eo. nu. 18. non loquitur niſi dubitatiuè inſeruiendo cau-

Digitized by Google

ſæ, ibi poſſet etiam negari & licèt Bar. ſequatur Bald. conſi. 352. lib. 1. Alb. Bru. conſi. 66.

h ¶ *Famam.* Suprà lib. 2. conſi. 4. Alex. in l. rem quæ nobis. de acq. poſſ. Cur. ſen. conſi. 69. nu. 5. Dec. conſil. 418. Cor. conſil. 1 0 lib. 2. ſed quod non plenè probet etiam in ciuilib Alex. infrà lib. 1. conſ. 13. & Pan. c. veniens 1. de teſti. Cor. conſil. 304. lib. 3. quòd eſt verius, vide Hipp. Mar. l. de minore. §. plurium. num. 30. cum ſeq. Alc. tract. de præſum. re. 2. præſum. num. 2. & placet, quòd non plenè probet, quicquid Alex. infrà eod. conſil. 24. nu. 21. conſi. 116. adde infrà lib. 6. con. 13. nu. 11. cum ſeq.

i ¶ *Tollere.* Dixi in conſu. Pariſi. §. 2. nu. 12.

k ¶ *Apulus.* Quam habes in lect. Bal. in fin. lib. 8. & C. in conſil 106 lib. 5. ſecundum veterem. conſil. 439. lib. 3. ſecundum nouam impreſſionem.

l ¶ *Tamen.* Aret. conſ. 154. Franciſcus Balb. de præſcr. 2. par. 5. par. prin. q. 1.

m ¶ *Sicut.* Dixi in conſu. Par. §. 5. nu. 67.

n ¶ *Scientia.* Suprà lib. 1. conſil. 134. num. 7. ſuprà li. 4. conſil 121.

o ¶ *Ex cauſa.* Requiritur ergo cauſa vera iuſta & eius cognitio. vide ſuprà li. 1. conſi. 101. num. 7.

AD CONSILIVM XVII.

a ¶ *Nepotes.* Suprà lib. 2. con. 85. nu. 2. conſi. 204. Alex. Iaſ & alij in l. Gallus. §. inſtituens, de liber. & poſthu. tamen Alcia. in l. liberorum. col. fin. de verb. ſig. hanc ſententiam falſam, dicit. ſed grauiter errat, prout merè friuolo nititur argumento quòd hîc referre non libet.

b ¶ *Feudum.* Rationem quandam huius differentiæ tetigi in conſue. Pari. ti. 1. in rub. quia natura feudi eſt vt fiat principaliter in commodum recipientis & in perpetuum, ſed natura emphyteuſis magis eſt, vt ſit ad meliorandum temporalis, & principaliter ad commodum concedentis.

c ¶ *Succeſſio.* Alex. & omnes in l. Gallus. §. quidam rectè. de lib. & poſthum. Roma. conſilio 35. adde infrà eodem. libro conſilio 128.

d ¶ *Reuertatur.* Suprà lib. 2. conſ. 204. ſupra eod. conſ. 14.

e ¶ *Operantur.* Imò non operantur, vt ſentit Alex. hîc. num. 10. in fi. & clarè. ſuprà lib. 7. conſi. 167.

f ¶ *Donare.* Cepo. cauſa. ciui. conſ. 8. nu. 10. cum ſeq. Alex. ſuprà li. 2. conſi. 189. nu. 13. conſ. 137. num. 1. & eſt vera ſententia Alex. vt in d. l. ſi domus, quicquid inſeruiendo cauſæ quandoque dicit Alex. vt ſuprà lib. 2. conſil. 11. nu. 10. ſuprà lib. 4. conſ. 114. dixi in conſue. Pariſi. §. 56. in princip.

AD CONSILIVM XVIII.

a ¶ *Seruitutem.* Impropriè, vt nu. ſequent. Cæpoll. de ſerui. vrba. c. 2.

b ¶ *Patronatus.* S. eo. conſ. 13. nu. 10. J eo. conſi. 116. quod procedit in eo qui acquiſiuit, vel quando eſt acquiſitum pro hæredibus: ſecus ſi pro filiis, vt ſentit Rochus Cur. tracta. de iure patro. verſ. ipſe vel is à quo. q. 33.

c ¶ *Dubio.* Ant. Rub. conſ. 84. add. ſuprà lib. 1. conſilio 44.

d ¶ *Praeiudicare.* Suprà eo. conſ. 13. infrà eo conſ. 26.

e ¶ *Hæres.* Hoc omnes ferè ſequuntur vt Franciſ. Cremen. ſing. 31. ſing. 137. Decius conſ. 213. & latiùs conſ. 281. Nicolaus Eueral. in locis leg. loco à natura dicti taxati. Io. Igneus in q. An. Rex Franc. recognoſ. Impe. Alciat. l. ſi cum feudum. de verb. ſign. Hyppo. Marſ. ſing. 656. dominus Petrus Stella. in repet. §. Angerius. in l. qui Romæ. de verb. obl. & * communiter doc. in d. l. ſtipulatio iſta. in princ. de verb. obl. ſed valdè errant, idque nullo iure, nulla ratione probatur, dic quòd hæc clauſula principaliter adhibetur ad cauendum, ne quis teneatur de facto eorum, quibus iam ſucceſſit, ideo hanc excluſionem principaliter quæretur, dico tamen quòd non excludit quin teneatur venditor cedere actiones ſuas, ſi quas alias de euictione haberet contra authores ſuós. Nec etiam excludit quando venditor teneatur ex facto eorundem ſi poſt venditionem à ſe factam eis ſuccederit, quia hîc adeundo verſatur nouum factum venditoris, quòd non debet poſt venditionem perfectam facere conditionem emptoris deteriorem. Pleniùs dixi in notis, intel. ſuper d. l. ſtipulatio iſta.

f ¶ *Hæredis.* Idem Deci. l. hæredem eiuſdem. de reg. iur. vide de his remiſſiuè per d. And. Tiraq. in conſu. Picta. §. 1. gl. 6. num. 5. dic quòd iſtud dictum intelligit inquantum hæres vellet tanquam hæres, ſiue ex iure quòd venditor habuit contrauenire, ſecus ſi ex perſona propria vel etiam ipſe venditor ex iure poſtea vel alio bona fide quæſito, de quo pulchrè Bald conſi. 168. Titius vendidit lib. 3. & nouè dixi in d. l. ſtipulatio iſta. vbi grauiùs cæteris errauit Alex. in princ. dum facit differentiam inter eum cuius venditor eſt hæres, vt ſemper teneatur eius factum præſtare non obſtante. d. clauſula taxatiua licet non ſemper teneatur hæres venditoris, & ſequitur Dec conſ. 281. quod eſt falſum, & contra rationem, quia per dictam clauſulam fortiùs excluditur obligatio ex perſonis prædeceſſorum: quam ex perſonis ſucceſſorum paciſcentis.

g ¶ *Capi.* Dixi Suprà lib. 2. ad conſilium 88. nu. 2. ſuprà lib. 4. conſi. 96. nu. 3. in conſu. Pari. §. 171.

AD CONSILIVM XIX.

a ¶ *Dynus.* Conſi. 2. Viſis. adde ſuprà lib. 4. conſ. 40 num. 3. lib. 7. conſ. 100. in fi.

b ¶ *Hæreditarum.* Suprà, lib. 1. conſ. 44. num. 1.

c ¶ *Ibi.* Et in l. in quartam. ad legem Fal.

d ¶ *Creditores.* Idem Pau. d. §. ſi quid tamen. facit Pau. conſ. 106. in fi. lib. 1. Contra facit idem Pau. con. 117. in fin. lib. 2. valdè æqua eſt opinio Alexan. hîc in re profectitia, ſcilicet acquiſita ab illo de cuius hæreditate vel creditoribus agitur. Secus ſi ab auo vel ſuperiore per ea quæ dixi ſuprà, lib. 3. conſ. 8. nu. 6. & quæ tradit Iac. de S. Georg. in tract. feu. verſ. & cum pacto, quod de ipſo feudo poſſint ipſi vaſſal. ſeu adhuc etiam in profectitia niſi eſſet acquiſita de pecunia creditorum, ſtricto iure verior eſt opi. Bar. Bal. Iaſ. & * communis in d. §. ſi quid tamen. & vbique: quia licet hæc profectitia debeant computari in legitimam filio petente ſupplementum, vt dixi ſuprà li 3. conſi. 8. non ſequitur, quòd poſſunt capi à creditoribus poſterioribus filio nihil petente, & ab hæreditate abſtinente, eo etiam excepto quod tradit Bart. in l. his ſolis. de cond. inde. dixi in conſuet. Par. §. 3.

e ¶ *Fortè.* Ant. de Roſel. in tract. legitim Fel. c accedens. 1. vt lite non cont. Iaſ. l. ſi pecuniam. de cond. cau. da. l. in ſubſtitutione, de vul. & pupil.

f ¶ *In ea.* Hic incipit aliud conſ. poſtea per Alexan. redditum ſuper eadem quæſtione.

g ¶ *Repudiatione.* Suprà eo. conſ. 14.

h ¶ *Sanguinis.* Idem Sal. quando verbum hæres profertur in vulgari, in l. 1. q. 10. C. de iure emphy. ſed illud dictum non eſt verum, vt per Alex. in l. quod dicitur 12. de verb. ob. niſi in feudo ſecundum Alex. l. ex facto. §. fin. ad Treb. quod in hoc regno non attenditur, in quo ſunt patrimonalia. adde Decium con. 175. conſilio 395 Iaſ. in l. Gallus. §. etiam ſi à parente, de lib. & poſthu. l. pro hærede §. 1. de acq. hæred. conſi. 57 libro 1.

i ¶ *Contraria.*

Digitized by Google

i ¶ *Contrariæ.* Alex. d. l. quod dicitur. And. de Iſern. cap. 1. an agna. vel filij, in vſib. feudo. Curt. Senior conſil. 73. Ant. Rub. conſi. 18.
k ¶ *Certa.* Sed malè vt ſuprà, eo conſ. 128. licet idem infrà eod. conſi. 22.

AD CONSILIVM XXI.

a ¶ *Diuiſionem.* Suprà eodem conſ. 19. nu. 2. ſuprà lib. 4. conſ. 40. num. 3.
b ¶ *Inueſtituræ.* Suprà lib. 1. conſ. 29. nu. 3. dixi in conſue. Pariſien. §. 22. quæſt. 25.
c ¶ *Natura.* Bar. Paul. Soc. l. ſi is qui ducenta. §. cum ita. de reb. dub. Pet. de Anch. conſi. 76. Paul. conſi. 185. li. 1. conſ. 170. lib. 2. Socin. conſi. 199 lib. 2. Iaſ. l. certi condictio. in prin. & ibi Dec. l. ſingularia, ſi cert. pet. Iaſ. l. poſt dotem, ſolu. ma. fa. ſuprà, li. 3. con. 110. nu. 3. limitat Iaſ. l. miles. §. 1. de re iudicata deo. c. 1. lect. 1. de iud.
d ¶ *Naturam.* Suprà li. 1. conſ 119.
e ¶ *Exitionem.* Dixi in conſue. Pariſ. §. 148.

AD CONSILIVM XXII.

a ¶ *Ratificante,* ſuprà li. 1. conſi. 10. nu. 3. & ſic nihil ſpeciale etiam in fratre, & in feudis, vt etiam latè Cur. Io. tra. feu. 2. par. in 1. dubitatione, & benè, licet aliter Bal. c. 1. ſi vaſallus feudo. priui. cui defera. & de fratr. de no. benefi. inueſt. in vſib. feud. Curt. ſen. conſ. 48. conſ. 49. cum ſeq. Iac. de S. Georg. tra. feu. verb. Nobiles, in prin. Alex. ſuprà lib. 3. conſ. 10. num. 5. imo dico quòd feuda habent obligationem mutuam & onerosam: tantò magis exigitur ratificatio aliàs actus eſt in pendenti.
b ¶ *Certa.* Ego fateor quando deficiunt illi quorum fauore erat inſtituta in re certa, vt in hoc caſu, aliàs ſecus, vt dixi ſuprà lib. 1. conſil. 128. & ſic præſupponitur hîc conceſſionem eſſe factam pro filiis & hæredibus.
c ¶ *Filio.* Ita ferè tenet vbique Alex. conſulendo vt ſuprà eo. conſ. 9. nu. 4. conſ. 19. num. 17 ſuprà lib. 1. conſ. 128 Idem Pau. l. 1. C. de con. inſer. Imo. conſi. 69. viſis. Benedi. repe. c. Rey. ver. in eodem teſtamento relinq. 1. nu. 259. ſed non eſt benè dictum vt etiam dixi ſuprà lib. 1. conſi. 128. quoniam in hac conceſſione verbum hæredibus, quanquam partim ſit appoſitum fauore concedentis, tamen principaliter eſt fauore ipſius recipientis, vt poſſit interim diſponere, nec admittentur poſteri niſi ſint hæredes, & preſtent factum prædeceſſoris, verbum autem filiis vel deſcendentibus eſt principaliter appoſitum fauore concedentis ad limitationem conceſſionis vt illis deficientibus ad eum redeat, ſed interim oportet etiam deſcendentes eſſe verè hæredes & ſic poteſt, vnus excludi, per diſpoſitiones prædeceſſoris cui ſuccedit conſequenter excluſus in re certa tantum, excluditur ſaltem quandiu ſuperſunt hi, quorum fauore eſt limitatè inſtitutus, in minori parte à maiori excluditur etiam ſi non ſit expreſſim diſpoſitum de dicta emphyteuſi.
d ¶ *Extraneos.* Im. etiam emphyteuſis eccleſiaſtica æquè traſmiſſibilis eſt ad extraneos. ſi ita conceſſa ſit legitimè vt dixi ſuprà lib. 2. conſi. 180.
e ¶ *Dy.* Conſi. 2. viſis ſuprà lib. 4. conſ. 40. num. 3.
f ¶ *Cuiuslibet.* Non concludit hic per no. ſupra eo. conſ. 13. conſil. 18. & ſequens deci. Spe. falſa eſt, vt dixi ſuprà lib. 2. conſi. 205.
g ¶ *Reuocare.* Tranſeat. ſed hoc non concludit in emphyteuſi ſi non eſt hæreditaria, ſed lege inueſtituræ deferatur, vt dixi in conſue. Par. §. 22. nu. 85. §. 30. q. 36. nu. 133. fateor, quòd etiam emphyteuſis recepta pro ſe & filiis vel deſcendentibus ſimpliciter, etiam non expreſſis hæredibus cenſetur in dubio acquiſita per patrē filiis vt hæredibus vt etiam no. Alex. in l. quod dicitur, de verb. obl. ſecus ſi appatet ſtipulatam filiis vt filiis etiam tacitè, vt quando eſt recepta pro certis filiis vel pro maſculis, tunc dicendum patrem non poſſe præiudicare: vt etiam tenet hîc Alex. & ſuprà li. 3. conſ. 8. nu. 15. vbi dixi. quòd filij tenebuntur imputare in legitimam ſi petant ſupplementum. etiam dixi in conſue. Pari. §. 123. cæterum. quòd pater non poſſit reuocare, quòd per ſe acquiſitum eſt filiis, vt filiis etiam naſcituris, vide plenè Steph. Bart. conſi. 27. Multa ſunt lib. 1. conſil. 70 Viſo conſultationis, conſil. 302. Viſis copiis. lib. 3. & ita ſuper quadam domo Lugdunenſi reſpondi exiſtens Molinis vbi paulò poſt diſceſſum meum ſic fuit iudicatum per ſenatorium conſeſſum magnorum die 18. Septemb. anno ſalutis 1540. adde no. infrà lib. -. conſi. 204.
h ¶ *De iure.* Pet. de Ferra. in libel. quo agitur ad pœ. ex compo. gl. ver. terminandi. Pan. c. quintauallis, de iureiur.
i ¶ *Nulla.* Sequitur Fran. Rip. in l. qui Romæ. §. duo fratres de verb. ob. ſed Iaſ. ibi ſentit quòd non ſit nulla. & latè probat Fel. c. cauſam quæ. de re iudic. & verius puto.

AD CONSILIVM XXIII.

a ¶ *Pertinentiarum.* Dixi in conſuet. Par. §. glo. 5. numero 14.
b ¶ *Inualida.* Suprà con. 3. num. 4.
c ¶ *Scientia.* Suprà lib. 4. con. 122.

AD CONSILIVM XXIV.

a ¶ *Iuriſdictio.* Dixi in conſue. Pariſi. §. 1. gl. 5. nu. 40.
b ¶ *Ciuitas.* 7. eo. conſil. 16.
c ¶ *Redit.* Idem generaliter etiam in contractibus hinc inde obligatoriis, quia nec in his accreſcit niſi concedentis interſit Alexan. Iaſ. & omnes d. l. ſi mihi & Titio.
d ¶ *Portione.* Cor. d. l. 1. C. quando non pe. par. Benedic. rep. c. Rayn. ver. vxo. no. Adela. num. 95. de teſt. adde Iaſo. l. poſt venditionem. in fi. C. de pac. l. re coniuncti. de leg. 3.
e ¶ *Mortuo.* Alexand. l. quòd meo. de acqui. poſ. 7. eo. conſ. 22. ſuprà lib. 2. conſ. 135. ſuprà lib. 1. conſi. 110. nu. 3. Dec. in l. contractus. de reg. iur.
f ¶ *Sextum.* 7. lib. 6. conſ. [illegible].
g ¶ *Naturam.* Sed non eſt contra ſubſtantiam ſi retineretur fidelitas, vt dixi in conſu. Pari. tit. 1. in rub. & §. 1. gl. 4.
h ¶ *Mulier.* Suprà eo. conſ. 1. num. 14.
i ¶ *Motu proprio.* De hac clauſula, Bal. c. de off. dele. Feli. c. ad aures c. conſtitutus, eod. tit. de reſcriptis c. cauſam quæ Curt. Senior. conſi. 65. deciſio Rotæ, c. 2. de reſcriptis. l. 3. in princ. quod quiſque iur. Petr. Rebuff. in for. manda. apo. Matth. Pacus e. trac. fol. 15. cum ſeq.
k ¶ *Sciente.* Suprà eo. conſ. 16. num. 15.
l ¶ *Fama.* Suprà eo. conſi. 16. num. 22.
m ¶ *Non poteſt.* Suprà eo. lib. 1. conſi. 19.

AD CONSILIVM XXV.

a ¶ *Alternis.* Suprà eo. conſilio 7. Luc. de Pen. l. 11 de cap. ciui. cenſi. exi. lib. 11. Io. Bertach. tracta. 59. de gabella. Dec. conſ. 249. Cur. iunior. tra. feu. par. 4. q. 30. Mart. Laude. tra. de prin. §. 54. Alber. Bru. conſi. 66.
b ¶ *Iuriſdictio.* Imo. dicas quòd etiam cum territorio non poteſt diuidi multiplicando tribunalia: ſed hoc debet procurator regius impedire, niſi conſtet de commodo publico propter diſtantiam locorum,

vt dixi in conſu. Pariſ. §. 123. ſed valdè cauendum ne, vt nimium ſæpe publica vtilitas prætexetur auaritiæ quorundam, nihil enim turpius, dedecoroſius. & perniciolius reipu. quam ſanctam iuſtitiæ adminiſtrationem quæſtuariam eſſe.

c ¶ *Tranſito.* Suprà eo. conſil.

d ¶ *Diſpares.* Suprà lib. 2. conſil. 92.

e ¶ *Curia.* Dixi in conſu. Pariſ. §. 1. gl 13.

f ¶ *Diuidere.* Dixi in conſuetu. Pariſ. §. 13. glo. 6 nu. 5. § 21. qu. 11.

g ¶ *Idem.* Imò Ariſtot. 5. Politicorum æquiparat regi beſtiam niſi certis bonis legibus imperium dirigatur & temperetur.

AD CONSILIVM XXVI.

a ¶ *Intelligi.* Suprà eo. conſil. 18. numer. 7. Ant. Ru. conſil 83. tetigi. ſuprà eo. conſil. 22. num. 13.

b ¶ *Pacto.* Suprà lib. 1. conſ. 44. num. 1.

c ¶ *Nouum.* Vide quæ dixi in conſue. Pariſ. §. 5. num. 89. & latius Tiraq. in conſue. Picto. ti. de retract. §. 32. num. 91. cum ſeq. ſup. eo. conſ. 15. num. 7.

d ¶ *Feudali.* Secus in emphyteuſi. ſup. eo. conſ. 17.

AD CONSILIVM XXVIII.

a ¶ *Duo.* Infrà libr. 6. conſ. 54.

b ¶ *Interuallo.* Lib. 7. conſ. 29. num. 19. Pau. l. ſi tibi ff. loc. conſ. 173. lib. 2. Iaſ. l. nemo poteſt lec. 1. & lect. 2. in fi de leg. 1. Bertran. conſ. 109. Ponitur in facto in fi. lib. 1. contrà facit Pau. conſ. 337. conſ. 343. in fi. libr. 1.

c ¶ *Inſolita.* Bal. c. quia veriſimile de præſum. conſ. 75. conſ. 241. lib. 2. Pau. conſ. 337. libr. 1. Cur. Senior conſ. 73. num. 33. Cæpol. tractat. de ſimula. contract. Matthæ Affl. in trac. de iure protho. verſ. niſi quis Ia. l. teſtamentum C de teſt. Gerar. fin. 77 adde quòd vbi abundantior cautela: ibi euidentior fraus, ait Bal. in c. ex litteris, de conſu. & in conſu. 487. apparet libr. 1. ſic ex diligentia inſolita. De eius conſ. 448. num. 13. tantò magis ſi fiant inſtrumenta ſeparata. Cor. conſil. 41. lib. 3. & adhuc magis ſi per interpoſitam perſonam l. pupillus §. ſed & ſi per interpoſitam ff. de autho. tuto. & curat.

d ¶ *Poſſedit.* Bal. conſ. 170. lib. 1. conſ. 168. conſ. 438. lib. 5. Imo. conſ. 55. Rom. conſ. 146. conſ. 303. Cor. conſ. 105. lib. 3. Dec. conſ. 587. conſ. 648. Iaſo. conſ. 36. lib. 1. adde infrà eod. conſ. 57. num. 3.

e ¶ *Mutatur.* Cæpo de ſimula. contract. Albe. Bru. conſ. 37.

f ¶ *Cauſa.* Suprà lib. 3. conſ. 3. num. 1.

g ¶ *Teſtes.* Imò per teſtes & omne genus probationis, vt quotidie obſeruatur.

h ¶ *Aſſignari.* Suprà lib. 3. conſ. 8.

i ¶ *Niſi illi.* Suprà eo. conſ. 17. conſ. 26. Pau. conſ. 454. inci Ego Pau. lib. 2.

AD CONSILIVM XXIX.

a ¶ *Stirpes.* Hæc communis & vera vt dixi ſuprà libr. 4. conſ. 55.

b ¶ *Poteſt.* Suprà lib. 1. conſ. 67. num. 1.

c ¶ *Ab auo.* Suprà lib. 4. conſ. 89. num. 8. dixi ſuprà lib 3. conſ. 8. num. 6.

d ¶ *Verior.* Idem ſup. libr. 4. conſ. 67. num. 2. ſed vt ibi dixi affirmatiuè ſ. quòd perdatur verior eſt.

e ¶ *Reuocatio.* Suprà lib. 3. conſ. 15. num. 4.

¶ *Valet.* Deci. conſ. 475. num. 17.

g ¶ *Non potuit.* Suprà lib. 2. conſ. 18. lib. 3. conſ. 110. num. 10.

h ¶ *Innouationes.* Suprà eo. conſ. 18. num. 13.

i ¶ *Paterni.* Dixi in conſu. Pariſi. §. 5. ſuprà 81. cum ſequ. And. Tiraq. in conſu. Picta. ti. retra. §. 32. num. 2. cum ſeq.

x ¶ *Transfire.* Dixi in conſue. Pariſ. §. 1. gloſ. 5. num. 21. cum ſeq.

AD CONSILIVM XXX.

a ¶ *Sententiam.* Suprà lib. 4. conſ. 122. num. 7.

b ¶ *Guerra.* Fa. ſup. lib. j. conſ. 101. vide Tho. Papa. repe. l. placet C. de ſacroſanc. Eccl.

c ¶ *Ipſe.* Infrà lib. 7. conſ. 11. num. 9. Ang. conſ. 196. in cauſa accuſationis Curt. Sen. conſ. 65. Franc. Ripa reſponſo 3. in fi. de reſcri. Albet Bru. conſ. 19. conſ. 45. ſed contrarium quòd Dux Mediolani recognoſcat Imperatorem ſatis notorium eſt, vt & Bal. conſ. 359. lib. 3. Cur. Sen. conſ. 73. num. 27.

AD CONSILIVM XXXI.

a ¶ *Proclamata.* Facit Petrus Anch. conſ. 306. Rom. conſ. 53. Fabia. tract. de emptio. & venditio. & quæ dixi in conſuetu. Pariſi. § 190.

AD CONSILIVM XXXII.

a ¶ *Honor.* Tex in l. eos in fi. & ibi Bar. Io. de Pla. Luc. de Pe. de exc. mune. lib. 10. C. Pa. c. quoniam Abbas, de offi. de le. Paul. de Ca. l. falſa demonſtra. §. 1. ff. de condi. & demon. Soc. l. fin. ff. ſi ex noxa. cauſa aga.

b ¶ *Priuilegium.* Idem Ang. conſ. 351. inci. Generoſus.

AD CONSILIVM XXXIII.

a ¶ *Ibi.* Et Feli. Dec. ibi Clau de Seys l. fi. char. vltim. de conſt. prin. Phil. Fran. in c. decet conceſſum de reg. iur. in 6.

b ¶ *Tangerent.* Oldr. quæſt. 97. Bertach. trac. gabel. Fel. c. conſtitutus de reſcrip.

AD CONSILIVM XXXIV.

a ¶ *Seruandam.* In eadem cauſa verboſiùs conſuluit Barb. ſup. lib 4. conſ. vlti.

b ¶ *Forenſi.* Pau. conſ. 455. lib. 1. Cor. conſ. 147. lib. 1. Dec. conſ. 550. conſ. 661.

c ¶ *Nouum.* Dixi latè in conſu. Pari. §. 30. qu. 28. adde d. Andre. Tiraq. in conſu. Picta. tit. retra. §. 32. n. 29. cum ſeq.

d ¶ *Publicum.* Supra lib. 3. con. 68. num. 6.

AD CONSILIVM XXXV.

a ¶ *Dolo.* Rom. conſ. 70. Guid. Pap. conſ. 1. Iaſ. inſtitu. de act. §. omnium numer. 86. Hippo. Marſil. 262. Matth. Afflict. dec. Neapo. 18.

b ¶ *Pœnis* Suprà lib. 2. conſ. 23.

AD CONSILIVM XXXIX.

a ¶ *Inſtrumentum.* Hoc non poteſt peti quando obligatio eſt pura, & reus offerret implere, modo ſibi impleatur, ſecus ſi eſt obligatio ſub conditione vel in die, quia tunc tenetur debitor creditori, eius tamen impenſis in inſtrumentum declarationis debiti conſentire ad

Digitized by Google

conſeruationem probationis, non autem ſententiam quæ ſit executoria ſtatim lapſo termino nec inſtrumentum guarentigium, vt decidit Ang. in l. ſi pupillus in prin. ff. de nouatio. Pau. Alexan. Iaſ. l. 2. in fi. prin. ff. ſol. ma. Alex. d. l. ſi finita. §. eleganter & §. fi. Phil. Fran. c. 1. no. vlt. de reg. iur in 6. Iaſ. l. ex ea parte in fi. prin. de ver. ob. And. Tiraqu. in conſu. Pictau. tit. retract. §. 26. gl. 5. adde no. ſup. lib. 1. conſ. 95.

b ¶ *Agere*. Suprà lib. 1. conſ. 119.

c ¶ *Quanto*. Sed contra tertium probarent vt no. ſupr. lib. 1. conſ. 18. Imò etiam pro tertio agente contra emptorem putà pro conſanguineo venditoris agente ad retractum, & tunc arbitrio boni viri iuſtum pretium æſtimabitur, ita rectè decidit do. Andr. Tiraq. trac. retra. proximi. in fi. num. 88.

AD CONSILIVM XL.

a ¶ *Compromiſſum*. Suprà lib. 1. conſ. 22. num. 3.

b ¶ *Similes*. Suprà lib. 2. conſ. 1. in prin. 2. lib. 3. conſ. 90. in fi. glo. c. cum olim ver. protinus vbi cano. de of. de l. Luc. de pen. l. per hanc C. de erog. mil. anno lib. 12. Dec. conſ. 77. Iaſ. l. ſi procurator C. de procu. & pulchrè ait Bal. in rubric. de procu. in prin. in antiquis, quod non minus debet attendi vtilitas mandati, quàm forma mandati.

AD CONSILIVM XLI.

a ¶ *Pari*. Suprà lib. 2. conſ. 210.

b ¶ *Exprimatur*. Idem Pe. Anch. in repe. d. c. poſtulaſti opp. 5. in rep. d. c. canonum qu. 12. Hipp. Mar. repe. l. fi. num. 142. de iuriſd. om. iud. fa. Henri. de Bottis trac. Syno. par. 3. art. 2. num. 21. Roch. Cur. in repe. c. fi. de conſue. Iaſ. conſ. 59. lib. 3.

c ¶ *Quid ſic*. Sequitur hîc quos nuper citaui ſi hæc diſputatio eſſet in hoc regno vbi conſuetudines cenſentur locales, & principaliter loca & res illic ſitas concernere, vnde mulier hîc prohibita legare viro poteſt hîc eadem legare de bonis exiſtentibus Aureliis vel alibi vbi conſuetudo non prohibet, dummodo illic verè habeat bona, non aliàs, vbi non prodeſt ſi legaret rem alienam illic ſitam, vt dixi in conſu. Pariſ. in procemio.

AD CONSILIVM XLII.

a ¶ *Veſtes*. Idem Alexand ſup. conſ. 42. num. 12 lib. 1. & in l. in his §. 1. ff. ſol. ma. l. ſi is qui quadringenta §. fi. ff. ad l. Fal. Anch conſ. 181 Rom. conſ. 181. Iſta quæſtio. Pau. conſ 358. ad primum conſ. 428. Viſo puncto. lib. 2. Iaſ. conſ. 1. lib. 1.

AD CONSILIVM XLIII.

a ¶ *Communem*. Suprà lib. 3. conſ. 36. num. 2 ſuprà lib. 2. conſ. 167. num. 7.

b ¶ *Pupillaris*. Valde errat, quia ſatis clarum eſt quod per verba ſua, facit verbum, commune reſtringi ad fideicommiſſum & ad bona teſtatoris tantum, vt dixi ſupra lib. 3. conſ. 12. num. 17.

AD CONSILIVM XLIV.

a ¶ *Contrarium*. Idem Mar. Lauden. tract. de 1. geni. 4. 3. Calde. conſ. 34. de teſtam. Ioan. Ana. conſ. 4. Viſis ſtatutis in 3. dubio, ſed peſſimè loquuntur: quia ſtatutum in effectu non diſponit de ipſis perſonis vel earum ſtatu, ſed de ipſis rebus, & ſic quibuſcunque verbis loquatur, ligat omnes quò ad res in ſua dictione ſitas, & ita tenent Iac. de Ra. Dy. Guliel. de Cu. Iacob. de Are. Cy. & omnes antiqui in d. l. cunctos & ibi Bal. ver. ſubſequenter quæritur in l. 2. C. quæ ſint long. conſu. Anch. rep. ca. 1. de conſti. Cor. conſ. 115. In hac conſ. 202. Circa præſentem libel. conſ. 162. Conſtat. lib. 3. Alb. Bru tract. ſtatu exclu. fœm. qu. 25. Lud. Gozadi. conſ. 49. & ita vbique practicatur. Idem ſentit. Alexand. ſupra, libr. 1. conſ. 16. conſ. 128. infrà lib. 6. conſ. 19.

b ¶ *Idiotis*. Suprà lib. 1. conſ. 9.

c ¶ *Quod ſi*. Hæc vera per prædicta.

d ¶ *Forenſem*. Alb. 2. ſtat. qu. 113. qu. 137. Henr. de Bo. tract. ſymo. par. 3. art. 2. Hyppol. Marſil. notab. 151. & rep. lib. 2. num. 100. de iuriſ. om. iud.

e ¶ *Vxorem*. Imo. in bonis hîc ſitis, & ſic non eſſe differentia inter ciuem & forenſem, ſed in ſitu bonorum: quia huiuſmodi ſtatuta ſunt realia & localia vt dixi, ſupra eod. conſ. 41. num. 6.

f ¶ *Tutore*. Alb. in rub. C. de in litem da. tut. Pet. de Anc. repe ca. ea quæ qu. 18. rep. c. acceſſorium de reg. in 6. ſed curator litis per iudicem cauſæ etiam clerico per ſæcularem datur Ste. Auffr. repe. cle. 1. in reg. 2. fallentia. 29. de offi. ord. imò quia hoc concernit bona, etiam datio tutoris clerico ſpectat ad ſæcularem. Paul. conſ. 190. lib. 1.

AD CONSILIVM XLV.

a ¶ *Pignus*. Sed contra Bart. quod reſoluantur hypothecæ, tamen Alex. in q. l. ſi res poſt Bal. in lib. 2. qu. 13 C. de reſcinden. vend. & ſequitur Raph. Co. in l. in diem ff. de aqua pluu. arcen. Alciat. in l. debitorum. fal. 2. C. de pac. & eſt verius, vt latius dixi in conſue. Pariſ. §. 12. qu. 9. num. 45. vide remiſſiuè do. Ant. Tiraq. in conſue. Pict. §. 3. num. 9. cum ſeq.

b ¶ *Verius*. Imò vera opinio eſt quod poteſt, ex quo illud ius redimendi erat ceſſibile: ſecus ſi fuiſſet perſonale & non ceſſibile nec tranſmiſſibile in extraneum, prout in ſimili nouè & plenè dixi in conſ. Par. §. 62. q. 10. de creditore emphyteutæ, qui ad conſeruationem iuris ſui poteſt domino offerre canonem & impedire commiſſum, dummodo talis emphyteuſis poſſit alienari, vel ſaltem hypothecari ſine conſenſu domini, ſecus ſi eſſet eius conditionis vt nec hypothecari poſſit ſine domini conſenſu, in feudis autem contractis apud nos patronis irrequiſitis alienari poſſunt, tamen non poſſunt creditores offerre fidelitatem patrono ad impediendum prehenſionem feudi & commiſſum fructuum, ſed aliis remediis ſibi conſulere debent, vt ſcripſi in conſu. Pariſ. §. 18. num. 21. & 23.

AD CONSILIVM XLVI.

a ¶ *Secundum ius*. Supra lib. 3. conſ 2. num 2.

b ¶ *Ceſſionario*. Bal. conſ. 462. lib. 2. Paul. d. l. facta §. ſi hæres & conſ. 110. in fin. conſ. 134. libr. 1. conſ. 79. conſil. 337. lib. 2. Anto. But. conſil. 5. Dec. Thol. 119. Matth. de Afflict. deciſ. Neapol. 161. in fi. Alex. l. 1. §. ſed ſi mihi num. 41. cum ſeq. de verbo. obli. limita vt procedat in ceſſione ad commodum cedentis, vt per Ang. in l. 3. C. de noua limitat ſecundò, vt poſſit eſſe teſtis cedens contra ceſſionarium. Iaſ. conſil. 28. lib. 1. licet non pro eo, vt dixi ſup. lib 1. conſil. 13. num. 13.

c ¶ *Conſuetum*. Supra lib. 2. conſil. 37. num. 9.

AD CONSILIVM XLVII.

a ¶ *Qualitas*. Are. conſ. 121. Cor. conſ. 78. lib. 2. Iaſ. l. ſi creditori de leg. 1. Franc. Ripa. de reſcriptis reſp. 39.

Digitized by Google

nendum ad pias cauſas, vel aliam certam cauſam tantum. Deci. conſ. 30. conſi. 251. Bertran. conſ. 40. ſi pactum. lib. 3.

c ¶ *Hypothecata*. Ad hoc quæ dixi in conſu. Parſ. §. 30. q. 13.

d ¶ *Non poſſet*. Idem Ang. Sal. Pau. in d. aut res quæ contra Fulgo. ibi & Alex. in l. quamuis ſol. mat.

e ¶ *Societas*. Suprà lib. 2. conſ. 18.

f ¶ *Futura*. Suprà lib. 4. conſ. 13. nu. 6.

AD CONSILIVM LX.

a ¶ *Paria*. And. Tiraq. in conſu. Pict. ti. retra. §. per 2. glo. num. 6.

b ¶ *Pau*. Idem Pau. l. ſi cũ dotem. §. ſi mulier. ff. ſo. mat.

AD CONSILIVM LXI.

a ¶ *Conditionem*. Soci. l. ſi in diem. in prin. de cond. & demon.

AD CONSILIVM LXIII.

a ¶ *Poſtquam*. Idem ſuprà. libr. 3. conſilio 66. nu. 8. infrà lib. 5. conſi. 18. in fi. infrà lib. 7. conſi. 211. Bal. conſi. 153. quidam teſtator. lib. 5. Ber. conſi. 133. pro ſeniori. in prin. lib. 1. Matth. Affl. in dec. Neap. 75. Bal. con. 317. ad euidentiam. lib. 5. adde. ſuprà libro 4. conſ. 45. conſi. 68. nu. 3.

AD CONSILIVM LXIV.

a ¶ *Ipſis*. Hæc eſt prima ratio in qua fundatur Alexan. ſecundam tangit in fi. conſi. quia teſtator plures gradus ſubſtitutionum proceſſit. tertia colligi poterat propter verbum maſculis, quo teſtator vſus eſt. Sed quia thema omiſſum fuit in primis, nec apparet an maſculi tantum fuerint inſtituti, nec etiam Alex. in hoc facit, quod veriſimiliter non omiſiſſet. hanc tertiam rationem omitto. modò aduerte: quia puto Alexan. malè hîc conſuluiſſe. & licet primam rationem videlicet quod poſiti in conditione cenſentur vocati quando etiam onus eſt eis iniunctum, ſequantur. Soc. l. cum filio. in 2. no. de leg. 1. & in conſ. 249. conſilio 250. lib. 2. conſil. 6. num. 19 lib. 3. Cor. l. ab eo. C. de fideicom. Cur. Senior. conſ. 51. cum ſequen. Io. Brotus rep. c. Raynutius ad fi. de teſt. Vdalricus Zaſi. tracta ſubſti. in rub. compendioſæ Deci. conſil. 252. Lancello Galial repe. d. l. Centurio. foli. 24. Steph Bertran. conſi. 113. Tota difficultas. lib. 3. Lud. de Gozadi. conſi. 26. tamen illa ratio eſt falſa: quia ſubſtitutio huiuſmodi quæ eſt grauamen & odioſa, non habet locum niſi ſit expreſſa & in diſpoſitionem deducta, nec ſufficit quod coniici poſſit teſtatorem cogitaſſe. l. quidam cum filium. de hæredi. inſt. & plenè dixi in trac. ſubſti. ſuper l. precibus. Et illam rationem nominatim reprobant. Alex. ſuprà lib. 2. conſ. 185. in reſponſione ad ar. 24. Cur. Senior. conſi. 42. vbi plenè diſcutit. Soc. con. 304. nu. 8. lib. 2. & dato quod eſſet vera, non procederet niſi filii poſiti in conditione eſſent expreſſè & ſpecificè grauati, vt per Imol. in d. l. Centurio & d. c. Raynutius. quod non fuit in caſu huius conſi quia licet fuerit facta mentio de deſcendentibus in verbis conditionalibus, tamen non eſt dictum, & eiſdem deſcendentibus ſubſtituo. prout loquitur Bertran. d. conſi 113. lib. 3. vel eoſdem etiam omnes deſcendentes grauo vel ipſoſmet reſtituere volo. ſed ſolum dictum eſt, eo caſu bona deueniant in talem. Et ſic verè non eſt eis onus iniunctum, ſed ſolum primis inſtitutis: ſed pluribus conditionibus, vt tradit Alexander & * communiter doct. in d. l. Centurio. & ſuprà lib. 2. conſi. 185. & ſic non poteſt ſuſtinere iſtud conſilium Alex. imò fortius etiam ſi eſſent nominatim grauati, vt ſuprà explicauit, adhuc verius eſt quod non cenſentur propter hoc vocati, vt punctualiter decidit Bertrandus conſi. 81. Viſa clauſula. li. 1. conſi. 213. Viſo caſu. lib. 2. nec ſecunda ratio melior eſt: quia fuit phantaſia Anch. conſ. 74. qui & per Alex. hîc & ab omnibus reprobatur. & dictam rationem ſecundam reprobat Socinus d. conſ. 14. lib. 4. & contra eam conſuluit Alex. ſuprà lib. 2. conſi. 185. lib. 4. conſi. 13. Cuma. conſ. 121. Gerardus. concludo hos nepotes Antonij non fuiſſe ſubſtitutos, nec potuiſſe venere omiſſa hæreditate Bartholomæi patris ſui.

AD CONSILIVM LXV.

a ¶ *Liberam*. Dicendum quod aut res inuenitur purè hypothecata, & tunc nedum emptor pretio non ſoluto excipere poteſt, ſed etiam ſi iam ſoluerit agere poteſt præciſè ad luitionem d. l. ex his prædiis. l. creditor. §. prædium. & ibi Pau. ff. de act. empt. quod tamen non eſt abſolutè accipiendum ſed ex bono & æquo, putà quando venditor eſt ipſe principalis debitor, & certæ liquidæ ſummæ purè debitæ & ſemel ſoluendæ, quam ſoluendo fidem ſuam liberabit, nec patietur damnum in reliquis iuribus ſuis, aliàs iuſtis decretis, niſi aliud expreſſim conuenit, res temperanda eſt. Quid enim ſi res non eſt obligata pro ſumma ſemel ſoluenda, ſed pro certo reditu non redimibili? Quid ſi eſt obligata pro ſumma incerta, putà pro euictione alterius rei, vel pro certis damnis & intereſſe non liquidis. Quid ſi eſt obligata pro certo ſumma liquida ſemel ſoluenda, ſed non pro debito venditoris vel eius cuius inſolidum ſit hæres, ſed pro debito alterius, pro quo forſan ipſe vel author eius cum multis aliis fideiuſſit, & fortè res vendita eſt minima ex multis præſidiis pro graui ſumma hypothecatis, nec volt creditor partem recipere, nec vnam rem ſine aliis liberare? Aut quid ſi authores principales laudandi ſunt his & ſimilibus caſibus puto ſufficere vt venditor interim idoneæ caueat, ita vt emptor ſecurus fiat à damno imminenti. Idem multò fortiùs ſi debitum illud eſt conditionale, vt hîc per Alexan. Idem dico ſi eſt in diem remotum vel incertum. adde, ad quod nullus adhuc animaduertit, quod d. l. ex his prædiis. & d. §. prædium loquuntur in terminis iuris antiqui ante introductam exceptionem diſcuſſionis, de qua in aut. ſed nouo iure. C. de act. & ob. vnde eſt mirum ſi tunc iura volebant quod emptor qui ſtatim exigi vel euinci poterat, ſtatim ad liberandum agere poſſet, quæ ratio hodie ceſſat tantiſper dum locus eſt beneficio diſcuſſionis, hanc materiam & quid dicendum quando res inuenitur onerata redditu redimibili plenè & nouè diſcuſſi in conſu. Par. tit. 5. §. 72. vbi remitto.

AD CONSILIVM LXVI.

a ¶ *Probatur*. Pau. & omnes in d. l. Iulianus verum debitorem. & in l. 2. C. de comp. Franc. Rip. d. § duo fratres. cum ſequ. reſpon. de reſcr. Pau. conſ. 308. lib. 2.

AD CONSILIVM LXVII.

a ¶ *Maiorum*. Fran. Rip. trac. de peſte. fo 55. And. Tiraq. tra. retract. in præfa. nu. 34. cum ſeq.

b ¶ *Grandi*. Intellige dummodo ritè & bona fide proceſſum ſit: aliàs prætextu iudiciariæ authoritatis magis obeſt & plus vitiat.

Digitized by Google

AD CONSILIVM LXVIII.

a ¶ *Omnia*. Deci. in rub. ſi cer. pe. conſi. 5. conſi. 61. conſi. 358. Iunior. l. 1. nu. 50. de iuriſ. om. iu. latè And. Tiraq. in repet. l. ſi vnquam in princ. nu. 13. C. de re uo. dona. & in conſu. Pict. tit. retr. §. 1. gl. 14. nu. 10.
b ¶ *Pretii*. Suprà lib. 4. conſi. 16. in fi.

AD CONSILIVM LXIX.

a ¶ *Effi*. Facit ſuprà lib. 2. conſi. 108.
b ¶ *Iusi*. Aduerte, ſi non eſſet aliud quàm in prædicto themate, Alex peſſimè conſuluiſſet, quia etiam ſi per tempus immemoriale aqua ſic per ſe fluxiſſet etiam ad molendinum domini fundi inferioris, non cenſetur labi iure ſeruitutis, ſed meræ facultatis, ſi dominus inferior nil fecit in fundo ſuperiori, vt aqua ſic fluat: & ſic poteſt quandocunque per dominum ſuperiorem aqua detineri. l. Proculus cum l. ſeq. ff. de dam. infe. Bar. in d. l quominus de flu. Bald. c. 1. ſi quis de manſo. in vſi feu & ita in ſimili caſu de molendino latè decidit Cæpo. tracta. de ſer. ruſtic. prædi. c. 4. de ſer. aquædu. circa me. ideo præſupponendum, quòd iſte Ioannes in fundo ſuperiori domino ſciente & patiente, & iure ſeruitutis fecit & duxit riuum, tamen quaſi poſſeſſio ſeruitutis aquæductus non incipit antequam de facto iure ſeruitutis fiat riuus per quem aqua ducatur. text. in l. ſi partem in prin. & ibi Paul. quemad. ſer. amitt. Cæpol. tract. de ſer. vrb. præd. c. 22. in prin. Et quod ſuprà dixi: dominum poſſe ſuo commodo diuertere vel retinere aquam, quæ oritur vel labitur in fundo ſuo in præiudicium vicini, qui etiam per tempus immemoriale vſus eſt eadem aqua in fundum ſuum labente pulchrè conſuluit Pau. de Caſt. conſ. 337. Notandum eſt lib. 2. quod etiam habetur inter conſi. Cal. conſi. 15. vbi habes conſi. ſequens, & duo præcedentia de eadem materia.
c ¶ *Docere*. Imò docendum eſt, vt per Cæpol. tract. de ſer. vrb. præ. c. 20.
d ¶ *Præſumetur*. Latè Franc. Rip. c. cum eccleſia ſutrina. de cauſa poſ. & propri. ſed in hoc regno conſuetudines contrarium diſponunt, & iuſtius, vt dixi in conſu. Pari. §. 80.
e ¶ *Non fuit*. In hoc benè dicit, vt latè ſcripſi in conſu. Pari. §. 1. gl. 5. num. 22. cum ſeq.

AD EPITOME CONS. LXX.

a ¶ *Dotes*. Decidit Alex. quòd non.
b ¶ *Remedium*. Hypothecariè, ſaluiani, condictionis ex lege.
c ¶ *Dictum*. Tenet quòd ſic.

AD CONSILIVM LXX.

a ¶ *De communi*. Sed contrarium verum eſt, vt dixi ſ. lib. 2. conſil. 154.
b ¶ *Precarium*. Infrà lib. 6. conſi. 85.

AD CONSILIVM LXXII.

a ¶ *Vbi*. Suprà lib. 3. conſi. 34. nu. 5.
b ¶ *Proprietas*. Pau. Ale. l. maritum. in fin. ff. ſol. ma. l. ſi maritus ſ. eo. lib. 1. conſi. 100. in fi. & d. l. Imperator. Lau. Dec. l. apud Iulianum §. hæres. ff. de leg. 1. Dec. l. diuus in fi. de reg. iur.
c *Rata*. And. Tiraq. in conſu. Pict. ti. retra §. 1. glo. 8.
d ¶ *Volentes*. Et ſic prorſus non valet obligatio, per d. §. fi. vbi omnes ita ſimpliciter tenent, ſed ego dico aut ſubeſt cauſa obligationis citra promiſſionem, vt in recipiente mutuum: & tunc hæc verba non faciunt præſumi donationem, ſed ſolùm reſpiciunt rei executionem, idem cùm emptor hoc modo promittat pretium, etiamſi non exprimat verbum executiuum, ſed quando huiuſmodi promiſſio ſit liberaliter ex cauſa lucratiua, tunc remanet q. Et * communis ſententia habet rationem vt in dubio fiat interpretatio contra eum qui certat de lucro, & ſe fundat in verbis, adhuc tamen puto aduertendum, quid actum ſit, ſi ex quibuſcunque circunſtantiis colligi poſſit, adde no. ſuprà lib. 3. conſi. 117.

AD CONSILIVM LXXIII.

a ¶ *Exclusa*. Hæc veritas, quicquid ſuprà li. 2. conſi. 88. num. 5.
b ¶ *Facta*. Infrà li. 6. conſi. 65.

AD CONSILIVM LXXIV.

a ¶ *Reſpondi*. Scilicet infrà lib. 6. con. 200. & benè, licet Alex. ſolitus ſit hîc & infrà eo. conſi. 161. & alibi ſemper contrarium conſulere, & malè, vt dixi ſuprà li. 4. conſi. 27. conſi. 63.
b ¶ *Pœnam*. Dixi in conſu. Pari. §. 62. q. 5.
c ¶ *Noſtra*. ſ. etiam in marito. Bal. conſi. 474. lib. 3. & ſequitur Alci. tra. de præſum. reg. 1. præſum. 32. nu. 6. vbi falſò in ſententiam citat. Cor. conſ. 206. l. 2. vbi non decidit, ſed alibi ſemper decidit contrarium, & melius, vt dixi ſuprà lib. 4. conſi. 63. num. 16.
d ¶ *Erciſcundæ*. Malè dicit tantum, quia ex hypotheſi Simon filiusfa. duxit Bertam vxorem cuius dotem recipit pater Simonis, qui poſtea deceſſit relicto eo & Antonio filiis & hæredibus vnde licet reſtitutio dotis venire poſſit in iudicium familiæ erciſcundæ, tamen etiam interim iudicio particulari peti poterit per Simonem ſuſtinente onera iudicio particulari. l. ſi maritus. ff. fateor tamen quod Antonius non tenetur ad vſuras niſi conſtet de mora, nec ſumus in terminis. d. l. fi.
e ¶ *Teſtamento*. Imò, vt dixi ſuprà lib. 4. conſi. 27.

AD CONSILIVM LXXV.

a ¶ *Eadem*. Suprà eo. conſi. 6. in fi. Pau. 251. li. 1. con. 261. lib. 2. Ca. 1. de ele. Roch. Cur. re. c. ſi de conſu. Bal. l. omnes populi ff. de iuſt. & iure & in l. quod verò de legibus Iaſ. l. 3. §. item acquitimus de acqui. hær. l. à Titio. de ver. ob. Dici. c. at ſi clerici. §. 1. de iu. c. 2. requiris de ap. conſ. 227. And. Tiraq. in conſu. Pic. ti. retr. §. 20 n. 2. cum ſeq. adde infrà lib. 6. conſilio 36. numero 12.
b ¶ *Larga*. Anc. conſ. 111. Feli. c. cum acceſſiſſent de conſt. Dec. l. fi. C. vnde leg. Iaſ. l. 1. nu. 53. de offi. eius cui. mand. eſt iuri. l. ſi conſtante ſol. matr. l. nemo poteſt lec. 2. & ibi Io. de Monte. Fer. de lega. 1.
c ¶ *Iudæis*. Infrà li. 6. conſil. 99. infrà lib. 7. conſi. 13. fi. ſuprà li. 2. conſi. 85. Soci. conſi. 6. lib. 1. conſi. 86. nu. 8. lib. 4. conſi. 62. lib. 1. Deci. c. conſuluit 3. nu. 2. de app. Cor. conſilio 260. libro tertio Aymo conſilio 73. numero 26.
d ¶ *Mulier*. Suprà libro 2. conſilio 14. & fi. Dec. c. paſtoralis de excep. con. 273. nu. 2. And. Tiraq. de retrac. conuentio. §. 4. gl. 7. num. 13. infrà libro 5. con. 195. numero 6.
e ¶ *Credens*. Alber. Alex. Iaſ. l. 1. ff. de eo per quem fa. erit Bal. l. vniuerſi. C. de vectig. & com. Lap. alleg. 100. Feli. c. veniens, de teſt. de quarta. de præſc.
Cur.

Digitized by Google

Cur. Senior. conſi. 71. Cur. Iunior con. 19. Hipp. Marſil. in pract. in prin. nu. 7.

f ¶ *Petita*. Pan. c. cum pro cauſa, de ſenten. excom. Ale. l. quæſitum n. 3. ff. de acqui. hær. Soc. l. ſi is qui. §. vtrum in fi. ff. de reb. do. Cor. conſi. 134. in fi. li. 1. Cur. Senior. conſ. 49. Iaſ. l. iuſtitia. de iuſt. & iu. l. ſi cui ſerui. §. ſi à filio. de leg. 1. Dec. l. fi. in fi. ſi cer. peta. limitat Decius c. cæterum. de iud. Iaſ. conſ. 173. libr. 4. Fran. Rip. in rub. de Reſc. nu. 18. c. 2. nu. 67. e. tit. adde pro regula. infrà li. 7. con. 35. n. 1. Soc. conſilio 102. libro 3.

g ¶ *Graui*. Mari Soc. trac. de cit. art. 16. Alex. ſuprà li. 4. conſ. 113. n. 4. Latè And. Tiraq. in conſue. Picta. tit. retrac. §. 8. gl. 9. nu. 16. cum ſeq. vide Alci. trac. præſump. reg. 3. præſum. 14.

AD CONSILIVM LXXVI.

a ¶ *Scriptura*. Imò vt dixi in conſuet. Pariſ. tit. de con. in ru. in fi. & ſupr. eo. conſ. 50. nu. 4.

b ¶ *Dominij*. Suprà libro 4. conſil. 17. num. 12. conſi. 28. numero 4.

c ¶ *Aliàs non*. Aymo conſi. 87. nu. 3.

d ¶ *Fallit*. Fabia. trac. emp. & vend. 2 q. prin. Barb. in ru. de re. permut. Iaſo. l. dedi. de cond. cau. da. l. 1. ff. de re. permu. Purp. l. 2. ſi cer. peta.

e ¶ *Statutum*. Adde no. in conſu. Pariſ. §. 13. glo. q. 10.

f ¶ *Mortis*. Dixi in conſ. Pariſ. §. 98.

g ¶ *Etiam*. Imò tantum in contractu tranſactionis, vt tenet Cor. conſi. 246. li. 1. conſ. 85.

g ¶ *Aliud*. Dixi in conſu. Pariſ. §. 55. gl. 1. q. 3.

h ¶ *Exigibilem*. Dixi in l. vnica. q. 3. C. de ſen. quæ pro eo quod intereſt adde ſuprà li. 2. conſi. 119.

AD CONSILIVM LXXVII.

a ¶ *Nobilis*. Et ſic legatum factum pro dote eſt conditionale Bar. Pau. d. §. Titio centum Ang. conſil. 192. Pet. Ro. conſi. 134. Cor. con. 129. li. 4. alex. infrà li. 5. conſi. 36. nu. 1. limita quando eſt relictum loco legitimæ vel ſucceſſionis, ita quod filia à reſiduo eſt exclu. quia tunc cenſetur purum & tranſmiſſibibile per Alex. ſuprà lib. 2. con. 55. & infr. li. 6. conſi. 209. & li. 7. con. 169. in 6. conſi. 211. faciunt quæ nouè dixi ſuprà l. 2. conſil. 109. generaliter limita quando legatum non eſt ſuſpenſum in euentum nuptiarum vt pulchrè conſuluit Aym. con. 101. dixi in conſu. Pari. tit. 7. in ru

b ¶ *Opera*. Suprà lib. 2. con. 99 133.

c ¶ *Tho*. Et latius Gabr. Biel in 4. ſenten. diſt. 15. q. 13. & ca. noſtris. Bal. in rubr. C. de condi. ob turp. cau. deciſ. Tholo. 192. & ibi Auffre. in addi. Are. conſi. 81. gl. pragma. de ſpect. in eccle. non fa. ver. ludibria. Ro. Cur. rep. c. ſi. de conſu. Iaſ. l. iuriſgentium. §. prætor tit. de pac. l. ſingularia. ff. ſi cer. pe An. Aret. in tract. maleſi. ver. mentidori de mali dadi.

AD CONSILIVM LXXVIII.

a ¶ *Culpam*. Suprà li. 4. conſ. 56. nu. 11. & hoc firmat And. Tiraq. in conſu. Pict. tit. retra. §. 10. numero 12. cum ſeq.

b ¶ *Non exhibuit*. Dixi in conſu. Pariſ §. 13. gl. 11. nu. 2. & latius do. And. Tiraq. in conſu. Picta. tit. retract. q. 36. gl. 2. nu. 10.

c ¶ *Mandato*. Bal. con. 220. Iſtæ rationes lib. 2.

d ¶ *Feriato*. And. Tiraq. in tract. retract. proximi. in fi. num. 77.

e ¶ *Poſſe*. Licèt inaduertenter contradicat. Phil. Fran. c. ratihabitionem ſal. 6. de reg. iur. in 6.

f ¶ *Fictionem*. And. Tiraq. in trac. retract. proximi §. 1. gloſ. 10. numero 69.

g ¶ *Gers*. Suprà lib. 2. con. 135. And. Tiraq. in d. trac. in conſu. Picta. §. 1. glo. 10. num. 85.

AD CONSILIVM LXXIX.

a ¶ *Emptionem*. Inf. lib. 6. con. 181. nu. 1. Fran. Cre. ſingu. 18. And. Tiraq. in conſu. Picta. ti. retract. §. 1. gl. 14. nu. 20. limita. inf. lib. 6. conſi. 140. num. 3.

b ¶ *Matrici*. Sup. lib. 2. conſ. 105.

c ¶ *Dos*. Sup. lib. 3. conſ. 46. nu. 7.

d ¶ *Pecuniam*. Inſ. lib. 7. con. 48.

AD CONSILIVM LXXX.

a ¶ *Arbitrator*. Deci. conſ. 499. Alcia. l. 1. §. ſed ſi mihi. nu 18 de verb. obl. licet contrarium velit Lanfran. tract. de arbi.

b ¶ *Decreti*. Sup. lib. 1. conſi. 125. num. 5.

c ¶ *Perinde*. Imò ſolum habet vim clauſulæ codicillaris. latè Benedic. repe. c. Ray. ver. in eo. u. relin. 1. de teſt. licèt Alex. latè ſequatur Hipp. Marſi. ſing 36.

d ¶ *Statim*. Adde not. ſup. li. 2. con. 118. dic quod præcipitatio indicat malam præſumptionem, quæ ceſſat ſi conſtet de veritate. item ſi negotium eſt tale quod ſtatim potuit debita cauſæ cognitio adhiberi. Purpura. in rubr. de offi aſſeſ. nu. 134.

e ¶ *Mercatorum*. Quorum domus debet eſſe veritatis & æquitatis, inquit Ang. con. 270. Creditor. ſed ſi quærendi eſſent in Europia mori. Adde Guido. Pap. conſ. 103. Bal. auth. ad hæc antep. Col. C de vſur Bertran. conſ. 263 Non poteſt. li. 2. doc. in rubr. ff. de verb. obl. Alex inf. li. 6. conſ. 113. nu. 31.

f ¶ *Abſentia*. Bar. Bal. Pau. lic. 1. C. de ſta. & imag. Aret. con. 128. Iaſ. l. 1. C. qui admi. ſa. inf. lib. 6 con. 177. nu. 15.

g ¶ *Sufficit*. Idem Bal. in l. legitimos ff. de legi. tut. & placet, & ita obſeruamus, licet quod verbum ſubire defenſionem ſit de forma præciſa, teneat Alex. ſup. li. 2. con. 129. & inf. eo. con. 163. Barb. inter con. Alex. ſup. lib. 4. con. 123. nu. 3 Math. ſin. 108. Are. inſti. de legi. agn. tut. Pau. con. 355. li. 1. Cur. Sen. con. 66. eo. 15. Ant. Corſe. in ſing. ver. Tutor. Iaſ. l. 1. ff. ſi quis in ius voc. non ier. l. 1. de lib. & poſth. l. prætor ait. de ope. no. nunc.

h ¶ *Iuramentum*. Imò, vt dixi ſupr. lib. 1. con. 27.

AD CONSILIVM LXXXI.

a ¶ *Voluntatis*. Text. l. Statius Florus. in princ. de iure fiſci Cor. conſi. 26. lib. 2. alc. de præſum. 16. Bal. l. item quia. n. 4. de pac. Cano. in c. licet de procu in 6. Alex. inf. eo. conſ. 146. nu. 19 infr. lib. 7 conſi. 189 in fi. vbi limito.

b ¶ *Vtile*. Suprà lib. 1. conſ. 71. ſuprà eo. conſilio. 51. numero 10.

AD CONSILIVM LXXXIII.

a ¶ *Confeſſionem*. Idem putò ſi aliàs notorium eſt de iniuſtitia, per no. ſuprà lib. 3. conſil. 27. nu. 3. ſed fortius idem voluit ſi aliter poſſit probari victorem eſſe in peccato, Panor. c. nouit. & ibi Dec. de iudiciis, ſed verius puto cum Bar. quod poſt rem iudicatam etiam prætextu huiuſmodi denunciationis nulla debeat admitti probatio requirens cauſæ cognitionem.

b ¶ *Incidit*. Inf. lib. 7. conſ. 118 in fi. ſup. li. 3. conſilio 17. numero 4. Paul. diſp. 1. inci. Stante ſtatuto Alb. Bru. conſilio 46. ſed de hoc dico non curatur in praxi, & benè, quia aut non eſt iuſta cauſa abſoluendi, & non conceditur etiam re integra, aut eſt iuſta cauſa & excludit dolum, & ſic verum periurium.

Digitized by Google

e ¶ *Executio.* Bal. conſi. 261. lib. 1. Anchar. conſilio 98. conſi. 134. conſi. 236. Matt. Aff. deciſio. Nea. 30. fa. ꝫ. li. 4. conſi. 9. dixi in conſu. Pari. §. 166.

AD CONSILIVM LXXXIV.

a ¶ *Mandati.* Tex. eſt ibi no. Bar. in l. fi. C. de exact. mili. anno. lib. 12. Ale. l. ſæpe. de reiud. Pau. Fel. d. c. cum olim. Cur. Iunior. in d. l diligenter, nu. 7. ff. mandati. Alber. Bru. con. 107. vide Dec. conſilio 427. conſilio 671.

AD CONSILIVM LXXXVI.

a ¶ *Permiſſi.* Old. q. 179. Io. And. in addi. Spe. de inſtru. edi. §. porrò Alb. Sal l. fi. C. de pac. Ang l. hæreditarium C. de bo. aut. iudi. poſſi. l. ſancimus C. de don. Roma. l. Aquilius de do. Hip. Marſi ſing. 50. Pyrrhus, in diſ. de do. mutua. Bert. conſil. 183. quod mutuum pactum conſi. 185. Ponitur in facto, conſi. 245. Ponitur in facto, lib. 2. Io. Lup. rep. rub. de do. inter vir. & vxo. fo. 29. ver. limita. 2. And. Tiraq. in repe. l. ſi vnquam verſicu. donatione largitus, nume. 94. numer. 18. C. de reuo. do.

AD CONSILIVM LXXXVIII.

a ¶ *Anteriori.* Suprà lib. 1. conſ. 110. nu. 1. ꝫ lib. 3. conſ. 31. in fi. conſi. 41. in fi.

b ¶ *Acquiſitur.* Hoc de prima ſolùm propriè dicit, ſed de ſequentibus conſeruatiuus per no. in conſu. Pariſ. §. 1. gloſſ. 5. nu. 22. in §. 7. nu. 22.

c ¶ *Præferri.* ꝫ. lib. 1. conſi. 77. ꝫ. lib. 2. conſi. 148. Cor. Senior conſi. 55. nu. 15. Deci. conſi. 448. in fi. Iaſ. con. 2. lib. 1. Alex. ꝫ. eo. conſi. 150. nu. 17.

d ¶ *Titulo.* Suprà lib. 2. conſi. 76. ſuprà lib. 3. conſilio 81. num 12.

e ¶ *Amicitia.* Suprà lib. 1. conſi. 78. nu. 2.

f ¶ *Subditus.* Aufre. in addition. Deci. Tholo. 4. Hippo. Marſil. ſingul. 5. Aufre. in tractat. de reproban. teſt. verſicul. domeſtici.

g ¶ *Facto.* Suprà lib. 2. conſi. 47. nu. 5. adde ſuprà lib. 3. conſi. 42. nu. 19. & conſi. 105. nu. 22. lib. 4.

h ¶ *Alio.* Suprà lib. 4. conſi. 45. nu. 5.

i ¶ *Impubes.* Io. And. in additio. Spe. tit. de teſtib. §. 1. Alberi. Mat. fa. tract. de teſt. par. 1. c. 5.

k ¶ *Vnitas.* Suprà lib. 1. conſi. 119. Bar. in l. diuus de cuſtod. reo. Bal. conſi. 70. lib. 4. Pau. conſi. 128. in fi. lib. 2. Aret. c. in præſentia. nota. vlti. de proba. Guido. Papa conſi. 75. Are. l. ſi pater impuberes, nu. 4. ff. de vulg. & pupil. ſubſti. Corneus, conſi. 434. li. 1. Decius, d. c. in præſentia Iaſon l. eum qui §. in popularibus, ff. de iureiu. l. fi. & ibi Decius, C. de bo. poſſ. ſecundum tabu. limitat Iaſon conſ. 13. lib. 3.

l ¶ *Cuſtodia.* Adde l. ſi ita. §. dominus, ff. de vſu. & habi.

m ¶ *Poſſidere.* Suprà lib. 1. conſi. 135. nu. 3.

n ¶ *Turbatione.* Suprà eo. conſi. 54. ad fin. infrà libro 6. conſil. 33. num. 3

o ¶ *Arbitratore.* Vide Aufre de reproba. teſti. conſil. arbiter.

p ¶ *Sufficit & placet.* Quia hîc interuenit apprehenſio actualis & actus naturalis, & ſic ſecuta vera expulſio: ſecus ſi non fuiſſet vera apprehenſio nec vera expulſio, vt in conſtituto facto pro abſente, & ſic non eſt contra quæ tradit Alex. in l. quod meo. de acqui. poſ. & ſuprà lib. 1. conſi. 110. nu. 3. vbi dixi.

q ¶ *Ne damna.* An. Iſer. de ſtatu. contra liber. Eccleſ. Bal. c. 1. his qui feu. da. poſſ. c. 1. §. conuenticulam, de pace iuramento firmanda. Cæpol. trac. de ſerui. ruſt. prædi. c. 3. & c. 4. Iaſ. d. ſ. Georgio. tract. feudo. verſi. march. q. pen. in fin. Franc. Rip. tract. de peſte fo. 59.

AD CONSILIVM LXXXIX.

a ¶ *Certo.* Latè Franc. Balb. in rep. l. Celſus, nu. 18. d. vſuc. ꝫ. lib. 6. conſi. 73. nu. 6. conſi. 173. num. 6. & lib. 7. conſil. 55. num. 7.

b ¶ *Centum.* Dixi in conſu. Pariſi. §. 5. nu. 62.

c ¶ *Communem.* Suprà eo. conſi. 50. nu. 9.

d ¶ *Eodem.* Deciſ. Thol. 42. Cor. conſilio. 50. libr. 1. Franc. Bald. de præſcri. 1. parte 4. par. princ. q. 4. dixi in conſuet. Pariſi. §. 166. malè tamen dicit Alexand. onus probandi incumbere Opizoni per nota. infrà eo. conſilio 92. in fi.

AD CONSILIVM XCI.

a ¶ *Recuperanda.* De his vide ſuprà libro 1. conſilio 51. & libro 2. conſilio 117. conſi. 118. conſ. 200. & lib. 3. conſi. 6. vbi dixi infrà eo. conſ. 92. conſi. 93. conſilio 94. infrà lib. 7. conſi. 61.

b ¶ *Titulo.* Idem ſuprà lib. 2. conſi. 118. conſi. 121. ſi ſi attendatur lib. 2. ſed contra tenent Alb. Bru. conſi. 19. An. Rub. conſi. 4. & melius.

AD CONSILIVM XCII.

a ¶ *Fateri.* Bal. Pau. Iaſ. Dec. l. 2. C. de inſti. ſubſti. Ro. conſilio. 329. Maria. Soc. c. fi. de libel. obla. Dec. conſ. 551. in fi.

b ¶ *Allegetur.* Suprà lib. 3. conſi. 69. nu. 13.

c ¶ *Ratum.* Bal. l. 1. ff. ſol. mat. Alex. ſuprà lib. 3. conſilio 91.

d ¶ *Negata.* Ge. Phi. Franc. c. fi. de iureiu. Phi. c. 1. de confeſ. lib. 6. Cor. conſi. 229. lib. 2. Fel. c. capitulum. de reſc. Iaſ. l. 3. de acq. poſ. Alexan. infrà libro 7. conſilio 35.

e ¶ *Renocat.* Soc. l. 1. §. ſi quis ſimpliciter. in fi. ff. de verb. ob.

f ¶ *Dubio.* Bal. d. §. ſi duob. & fortius Alex. infrà. eo. conſilio 81. nu. 4. Sed contradicit. infrà eo. conſ. 121. numero 3.

g ¶ *Decreto.* Suprà lib. 1. conſi. 125. nu. 5.

h ¶ *Furioſus.* Suprà lib. 1. conſ. 141.

i ¶ *Auth.* Conſi. 5.

k ¶ *Singularis.* Suprà lib. 1. conſ. 72. ſuprà lib. 4. conſ. 112. num. 7.

l ¶ *Præſenti.* Alcia. de præſum. regu. 2. præſum. 16.

m ¶ *Præſentem.* Suprà lib. 2. conſi. 118. nu. 16. Franc. Bal. tra. præ. par. 1. quartæ par. princ. quæſt. 3. aliter dixit Alex. ſuprà eo. conſ. 89. in fi. & malè.

AD CONSILIVM XCIII.

a ¶ *Renunciatio.* Suprà lib. 1. conſ. 118 ad finem.

b ¶ *Aliquo.* Suprà lib. 2. conſ. 27. num. 1.

AD CONSILIVM XCIV.

a ¶ *Non primat.* Dixi in conſu. Pariſi. §. 35. num. 13.

b ¶ *Longi.* Infrà lib. 6. conſi. 33. num. 4.

c ¶ *Illo.* Pet. Anch. in repet. c. ſine poſſeſſione. de reg. iur. in 6.

d ¶ *Iuriſdictio.* Adde quæ dixi in conſu. Pari. §. 1. gl. 5. nu. 43. cum ſeq.

e ¶ *Tertium.* Etiam habentem cauſam titulo ſingulari à ſpoliatore. Bart. Alb. d. l. cùm à te. Car. Rui. in l. 4. §. Cato. & ibi Alex. num. 76. de verb. obl. Ang. con. 157. In

Digitized by Google

157. In prædicta quæſtione, licet Lance. Galia. d. §. Cato. ver. limitate hanc, aliter velit, ſed vana eſt hæc. diſceptatio de nomine actionis, ex quo alia remedia competunt de quibus per Ange. in d. conſi. 157. dixi in conſu. Pari. tit. 3. in rub.

AD CONSILIVM XCVI.

a ¶ *Liberi*. Bald. id repe. l. j. C. de ſacroſan. eccl. Cor. con. 165. lib. 2. Cur. ſen. con. 47. Roch. Cur. trac. de iure pat. ver. ipſe vel is à quo. num. 31. Cur. Iunior. tract. feud. part. 2. q. 1. nu. 5. conſ. 2. Dec. c. quæ in eccleſiarum, de conſti. c. ſi pro debilitate. de off. deleg. c. reprehenſibilis. de app. vide ſ. lib. 1. conſil. 80. num. 11. ſuprà lib. 2. conſ. 182. Aym. conſi. 122. num. 5. & 6.
b ¶ *Terreno*. Suprà eo. conſi. 92. num. 6.
c ¶ *Docetur*. Suprà lib. 1. conſi. 27. nu. 7.
d ¶ *Clauſula*. Suprà lib. 2. conſi. 121. nu. 11.

AD CONSILIVM XCVII.

a ¶ *Conditionis*. Glo. prag. de coll. §. quid ſi quis. ver. irritum. Fel. c. cæterum. de reſcrip.
b ¶ *Præſentata*. Imo etiam regulariter ſola præſentatio mandati non afficit nec ligat manus ordinarij, niſi in caſibus exceptis, ſecundum no. in c. ſi ſoli. de conceſ. præb. in 6. per doc. in c. capitulum. de reſcr.

AD CONSILIVM XCVIII.

a ¶ *Genitiuus*. Suprà lib. 4. conſi. 35. nu. 14. Cor. con. 304. litera l. libro 3.
b ¶ *Disiunctiua*. Suprà lib. con. 22. nu. 5.
c ¶ *Transfertur*. Imò, ſolùm præſumptio Zaſi. in rub. in prin. ff. de re iudi. adde Alex. in l. Pomponius. §. ſi iuſſu. de acq. poſſ. ſuprà eo. conſi. 1. num. 4.
d ¶ *Probat*. Scilicet rem geſtam, vt dixi in conſuetu. Pariſi. §. 5. num. 8.

AD CONSILIVM XCIX.

a ¶ *Poſſeſſione*. Innoc. c. 2. ver. inhibentes de reſt. in integ. Io. Fab. l. appellatione. C. de appellationibus. Paul. conſil. 346. lib. 1. Phil. Fran. c. Romana §. quod ſi obiiciatur. de appel. in 6. Floria. l. alienationis. nu. 3. ff. fam. erc.
b ¶ *Magis*. Old. quæſt. 1. Phil. d. c. ad decimas. Decius c. ex parte. in fin. de reſc. Matth. Afflict. Dec. Neap. 98.
c ¶ *Conſtet*. Imò repelleretur. Ægid. Belleme. deciſ. 553. Oldra. q. 1. Guid. Pap. deciſ. Delphin. 213. & conſ. 4. nu. 3. conſ. 69. conſi. 124. Matth. Affli. Dec. Neap. 98. in fin. Sed opinio Alexan. practicatur: quia non auditur allegans non ius, imò etiam ſi attentans vincat in principali adhuc pro forma reuocantur attentata.
d ¶ *Vniuerſitate*. Suprà lib. 2. conſi. 78. nu. 14. Tho. Gram. conſi. 22. Auſ. tracta. de reprob. teſt. in verſi. teſtes. Luc. de Pen. l. in filiis. de decurio. lib. 11.
e ¶ *Falſum*. Suprà lib. 2. conſ. 28. num. 23.
f ¶ *Diuerſis*. Dixi in conſue. Pariſi. §. 1. gl. 6. Adde ſuprà eo. conſi. 1. num. 40.
g ¶ *Redact*. Suprà lib. 1. conſ. 116.
h ¶ *Pœnam*. Dixi in conſue. Pariſ. §. 20. q. 4. vide d. And. Tiraq. in conſue. Pict. tit. retract. §. 1. gl. 2. nu. 6. & §. 26. gloſ. 2. numero 5.
i ¶ *Partis*. Dixi in conſue. Pariſ. §. 13. gloſ. 5. num. 7. & latius dom. Andr. Tiraq. in conſue. Picta. titu. retracta. §. 25. glo. 1. numero 25.

k ¶ *Conſuluit*. Sed non repetito niſi conſi. Cuman. 11. vbi conſuluit quod cadit in totum, non de iure communi, ſed ſtante ſtatuto, de quo ibi.

AD CONSILIVM C.

a ¶ *Conteſtata*. Bal. Alexan. Iaſ. & omnes, d. §. qui iniuriarum, Alex. Iaſ. l. 3. de eo per quem factum erit, Ro. conſi. 174. latè Andr. Tiraquel. in conſue. Picta. tit. retract. §. 15. glo. 2. numero 5. cum ſequent. vltra quem Franc. Balb. de præſcript. part. 3. vltimæ part. num. 32. & in fin. num. 2. Iaſ. conſ. 35. lib. 1.
b ¶ C. *ex parte*. Et ibi Paul. Felin. Deci. Idem Aret. conſ. 118. Guid. Pap. conſi. 178. Gemin. Phil. Franc. c. 1. in prin. de reſt. ſpo. in 6. deci. c. cum ſuper. de offic. deleg. Iaſ. l. 2. ſi quis in ius voca. non ier.
c ¶ *Incuſauit*. Quod poteſt fieri æquipollenter verbo vel facto, And. Iſer. de contro. inter vaſal. & alium de benefi. in vſib. feu. Matth. Afflict. deciſ. Neap. 3.
d ¶ *Abſens*. Rom. conſ. 95. ſed dic ſufficere ſi ſit in loco vicino, & facilis diſcuſſionis, per not. ſuprà lib. 3. conſ. 84. in fin.
e ¶ *Poterat*. Hanc ſequitur Alex. hìc & in d. l. ſi & ibi Paul. Iaſ. de re. cred. ſed Dec. ibi tenet cum Pet. & Cy. ſed diſtinguendum, vt nouè dixi in conſue. Pariſi. §. 71. inter fideiuſſorem ex proprio contractu obligatum & tertium poſſeſſorem, ſi enim contra fideiuſſorem fuit lis debitè conteſtata, quia tunc conſtabat principalem eſſe non ſoluendo, vel abſentem, & obligatio erat pura & clara, & ſic fideiuſſor conſtitutus fuit in vera mora, in qua iniuſtè litem conteſtatus eſt, tunc ſuperuenientia opulentiæ vel præſentiæ principalis ei non prodeſt, alioquin mora & fruſtratio prodeſſet quod eſt abſurdum: ſecus ſi actum eſt ante tempus, vel ſi debitum non erat liquidum, vel ſi non conſtabat principalem eſſe non ſoluendo, ſed fuit lis conteſtata ad omnes fines, vt quandoque fit licèt inuito reo fieri non debeat, vel ſi qua alia iuſta & probabilis cauſa excludit veram moram & fruſtrationem, à qua facilius excuſatur tertius poſſeſſor bonæ fidei emptor nunc certificatus de onere petito, & abſentia principalis: quia nihilominus ſua intereſt cauſam agi: vt totum recurſum euictionis habeat in poſterum, vnde ſuperuenientia principalis vel facultatum proderit, & hoc iuſtum eſt, quia vtrique parti conſulitur.

AD CONSILIVM CI.

a ¶ *Dilationem*. Vide Auſtrer. in addi. Deci. Tholo. 315.
b ¶ *Produci*. Imò quandocunque ex quo non fuit appoſitum.

AD CONSILIVM CII.

a ¶ *Inuiſum*. Sed quod tale pactum non valet, tenent glo. & Bar. in aut. vt ſine proh. ma. ad ſi. Spe. de proba. §. 3. videndum, ver. ſed pone. Bar. conſ. 317 lib. 4. Pet. de Anc. in repeti. c. 1. de conſt. Maria Soci. c. ſi diligenti. de foro compe. Imo. conſi. 37. Alex. l. iubemus, C. de Iudic. Iaſ. conſi. 170. lib. 1. Hyppo. Marſi. in repe. rubri. de proba. fol. 7. & benè. Et licèt Bald. conſi. 33. verba inſtrumenti. lib 1. iſtud limitet, quando debitum per inſtrumentum publicum probatur, tamen hæc limitatio non quadrat, & etiam limitatio quam ponit hìc Alex. propter iuramentum: quia petenti non negabitur diſpenſatio.

AD CONSILIVM CIV.

a ¶ *Poſtea.* Suprà lib. 4. conſi. 19. nu. 17.
b *Probetur.* Suprà lib. 3. conſi. 233.

AD CONSILIVM CVI.

a ¶ *Conſonum.* Adde bo. tex. in l. fin. de cen. lib. 11. C. Ancha. conſi. 306. Roma. conſi. 53. Fabia. tract. de emp. & vend. Maria. Soc. tracta. de cita. ar. 22. in fi. Iaſ. l. ſi is qui pro emptore, de vſuca. l. ſi ſtipulatus fuerim. §. 1. de verbo. oblig. dixi in conſu. Pariſ. §. 189.
b ¶ *Puris.* Item limitat Bal. conſilio 25. num. 2. lib. 1. quando proclamatio fit ad alium finem, puta æſtimationis.
c ¶ *Interpretari.* Dixi in conſuet. Pariſi. §. 8. glo. 4. num. 8.
d ¶ *Ampliat.* Suprà lib. 1. conſi. 18. num. 11.
e ¶ *Genere.* Nimis infantiliter labaſcunt defectu latinitatis, ſolutio clara eſt, quod datis pluribus antecedentibus, ſat eſt relatiuum conuenire cum vltimo, poteſt etiam dici, vt poſt Bar. in l. plautius, de auro & arg. leg. ſoluit Cor. conſi. 158. lib. 4. conſi. 215. litera. h. lib. 3. quod nil impedit relatiuum, neutrum ad vtrunque referri etiam ad penum, cùm ſit dictio omnis generis. breuiter dico quòd vera ratio decidendi. d. §. fi. eſt, in legatis in dubio aſſumitur, quòd minus eſt, vt minùs grauari videatur hæres l. apud Iuli. §. Seio, de leg. 1. l. in nummis. de leg. 3. & ſic cum in d. §. fina. eſſet dubium an relatiuum, quod cum ſua reſtrictione referatur ad vtrunque, an verò ad proximum tantum, deciditur quod ad vtrunque, per præfatam regulam, cum ſalua ratione recti ſermonis poſſit relatio ad vtrunque fieri, & præſertim cum omnia hæc verba eadem ratione & vno contextu comprehendantur.
f ¶ *Citari.* Card. conſi. 154. in q. quæ vertitur.
g ¶ *Generale.* Hipp. Marſil. ſing. 259. adde ſuprà lib. 4. con. 111. infrà lib. 6. conſi. 150.
h ¶ *Antiquo.* Plenè dixi in conſu. Pari. §. 5. num. 41. numero 50.
i ¶ *Reſpondeo.* Reſponde melius quod d. ſtatutum non loquitur de conficiendo exemplo, ſcilicet de conficiendo vero originali, quod nedum confectum fuit nec parti traditum, quod regulariter ſemel tantum leuari & tradi debet, vt dixi in conſu. Pariſ. § 5. nu. 43.
k ¶ *Euictionis.* Quia datio in ſolutum facta eſt pro pecunia, ſecus ſi pro alia ſpecie l. ſi quis aliam ff. de ſolu.

AD CONSILIVM CVIII.

a ¶ *Sententia.* Suprà lib. 1. con. 46.
b ¶ *Alia.* Et ſic exemplum exempli. plenè dixi in conſue. Par. §. 5. nu. 33. cum ſeq.
c ¶ *Producit.* Fa. ſuprà lib. 2. conſi. 136. ad fi. l. 1. C. vt quæ deſunt aduoca.

AD CONSILIVM CIX.

a ¶ *Certam.* No. doc. in §. curare. inſti. de actio.
b ¶ *Rubrica.* Suprà lib. 2. conſi. 190. nu. 5. ſupra lib. 3. conſi. 101. nu. 4. li. 4. conſ. 1. nu. 7. latius infrà libro 7. conſilio 6.
c ¶ *Conſcientia.* Imò vt Alexand. l. final. §. Iulianus de damno infecto.
d ¶ *Repudians.* Sed quid ſi non repudiat ſed cedit ius ſuum alteri, & non conſtat eſſe alios quàm hos duos, dixi in conſue. Pariſ. §. 91. fa. not. in ea. conſu. §. 8. gl. 1. q. 1. dixi etiam in d. l. ſi fuerit. in no. intellect.

AD CONSILIVM CXI.

a ¶ *Fallit.* Car. Panor. d. clem. 1. Alex. l. de pupillo. §. qui opus de ope. no. nun. Fel. in c. ex parte, de of. dele. in rub. de fo. comp. ca. ea quæ. de re iudi. Iaſ. conſ. 101. lib. 4. Hip. Marſi. no. 502. adde ſuprà lib. 2. conſil. 77. num. 8. cum ſeq.

AD CONSILIVM CXII.

a ¶ *Aſſertem.* Adde Ro. conſ. 133. in fi.
b ¶ *Fallit.* Suprà lib. 3. conſi. 81. nu. 7.
c ¶ *Ratificationem.* Infrà eo. conſi. 46. nu. 14.

AD CONSILIVM CXIII.

a ¶ *Conſeruatio.* Lancel. Dec. l. ſi. ff. de annu. leg. adde ſuprà lib. 4. conſi. ſi. nu. 2.
b ¶ *Innocentiæ.* Dec. c. quoniam contra falſam, de proba. Hip. Marſi. ſing. 59.
c ¶ *Executione.* Suprà lib. 2. conſi. 95.
d ¶ *Officium.* Pau. Fel. c. ex parte 2. de officio iudicis Hyp. Mar. in rub. de fideiuſſo. nu. 278. & ſing. 80. Iaſ. l. 1. de iur. om. iud. & in conſi. 7. conſi. 133. libr. idem dicunt in materia criminali Bar. in ver. accuſatione, in ſtatu. Ang. in tract. male. fo. 7. in fi. Io. Bertach. tract. gabel. adde Dec. l. 3. §. ſi is pro quo. in prin. ff. quod quiſq. iur.

AD CONSILIVM CXIV.

a ¶ *Dies.* Dixi in conſu. Pari. §. 4. q. 2. §. 44. num. 6. vide plenius d. And. Tiraq. in conſu. Picta. ti. retract. §. 1. gl. 10. nu. 17. cum ſeq.
b ¶ *Proteſtatus.* Li. 2. conſ. 164. inf. li. 7. con. 79. Sed quod proteſtatio non ſit requiſita Iaſ. l. 2. §. quod diximus, ſi qui. cautio. Deci. c. fi. de ap. vide Deci. l. in omnibus cauſis, de reg. iur. conſilio 456. Matth. de Affl. deci. Neap. l. Franc. Rip. tract. de peſte. fo. 48. fa. ſuprà li. 2. conſi. 49. num. 5.
c ¶ *Menſes.* Bal. l. 1. ff. ſi quis cau. Ang. l. tempora. C. de tem. app. Alex. l. de diuiſione, ff. ſol. mat. l. fi. C. de iure. delib. Dec. l. vbi lex. de reg. iur. Soc. l. ſi iam. ff. de cond. & demon.

AD CONSILIVM CXVI.

a ¶ *Integrum.* Suprà lib. 1. con. 71. ſuprà eo. conſi. 51. nu. 10. conſi. 14.
b ¶ *Peſtis.* Fran. Bal. de præſcr. 2. par. vlt. par. ver. ſecundus caſus. Fran. Rip. tract. de peſte. fo. 17.
c ¶ *Plena.* Contrarium tenet. ſuprà lib. 1. con. 14. & melius, vt dixi ſuprà eo. con. 16. nu. 22.

AD CONSILIVM CXVII.

a ¶ *Aut non valuit.* Vide audacem cauillationem, & ſophiſticum dilemma. vafrè. n. occultat vnum membrum, faciendo duo tantum, cum ſint tria. Si enim bona fide arguendum erat, aut locatio ſimul cum pacto de vendendo valuit, aut ſimul cum pacto non valuit, aut locatio quidem valuit ſed non pactum, vel contra. ſed tunc nedum argumentum manifeſtè nihil concludit, ſed techna detecta veritati lux, & via aperitur. videlicet quod locatio & dictum pactum ſint duo ſeparata, & vtile per inutile non vitiatur, nec nuda

Digitized by Google

da approbatio alterius ad alterum extenditur, ſiue ergo vtrumque fuerit à principio nullum, licet poſtea actor approbet locationem petendo penſiones, non tamen eo ipſo tenetur approbare dictum pactum & quod ſecutum eſt ex eo, nec ſequitur quod venditionem ex pacto ſecutam approbet. fa. l. ſi domus de ſer. vrb. prædi. ſiue ab initio locatio valuiſſet, vt quia fuiſſet facta ad nouem annos, cum pacto de relocando de nouennio in nouennium: quo caſu licet non valuerit pactum de relocando, ſicut nec de vendendo, tamen valuiſſet prima locatio, tanquam ſeparata per ea quæ plenè ſcripſi in conſue. Pari. §. 41. q. 8. & 10. valuiſſet etiam pactum de relocando ad inducendum tacitam reconductionem, pro ſequentibus annis duntaxat, & ſi has penſiones voluiſſet petere actor, ſine approbatione pactorum, & contractuum ſeparatum, etiamſi habuerit eorum notitiam tempore actionis intentatæ, de quo non apparet, nec præſumitur ſcientia, & ſi dicas quod etiam actor ineptè egit ad penſiones, quia à tempore venditionis cœpit Benuenutus poſſidere pro domino, non tanquam ab inepta petitione, reſeruato actori iure, vendicandi fundum cum fructibus reſpondeo quod hoc poterat facere actor, ſed mitius agendo approbauit locationem factam ad longa tempora, petendo penſiones, quod facere potuit etiam inuitis reis, quia non erat locatio nulla niſi in fauorem actoris, & ex quo tempore emptionis erat Benuenutus in poſſeſſione, tanquam colonus non potuit ſibi mutare cauſam poſſeſſionis, per dictam emptionem nullam à ſola tutrice contra omnia iura, & mala fide redemptam, per ea quæ plenius ſcripſi in conſu. Pariſ. §. 99.

AD CONSILIVM CXVIII.

a ¶ *Incidere.* Cæpol. de ſerui. ruſt. prædiorum c. 20. de montib.
b ¶ *Sententia.* Dixi ſupr. lib. 4. conſi. 131 nu. 1.
c ¶ *Succeſſor.* Deci. Tholo. 401. Fab. tract. de emptl. & vendi.
d ¶ *Obligauit.* Guid Pap. dec. Delph. 480. Cor. conſ. 6. li. 4. alb. Bru. con. 67. Ant. Neguſa. de pig. par. 2. membro. 1. nu. 6. dixi in conſu. Par. §. 30. q. 25. adde Iaſ. conſ. 11. lib. 2. Soc. con. 90. lib. 4.
e ¶ *Ordinarium.* Rom. con. 121. Cæp. cauſa. crimi. conſ. 60. Cur. ſeni. conſi. 1. nu. 31.

AD CONSILIVM CXIX.

a ¶ *Peruenire.* De hoc vide infrà eo. conſi. 129.
b ¶ *Intelligi.* Vide no. ſup. lib. 4. conſi. 14.

AD CONSILIVM CXX.

a ¶ *Nocet.* Suprà eo. conſi. 13.
b ¶ *Teſte.* Bal. l. data opera. C. qui accu. poſ. conſil. 209. li. 4. Lanfran. repe. c. quoniam contra falſam, verſi. teſtes, de probat. Bald. in marga. verſic. teſtes, Alex. l. 1. in prin. ff. de ope. noui nunc. ſupr. lib. 1. conſ. 100. facit, ſuprà lib. 3. conſ. 59. nu. 3.
c ¶ *Intruſo.* Bal. l. certum, C. de rei ven. conſ. 150. lib. 4. Innoc. Hoſt. c. cum noſtris, de conceſ. præb. Ioan. Fab. l. 1. C. de teſta. §. ſed cum aliquis. inſti. eo. Gemin. conſilio 8. Lapus alle. 89. ſupr. lib. 1. conſ. 103. Deci. conſ. 407. fac. Matthæ. Afflict. deciſ. Neap. 150.
d ¶ *Probant.* Saltem puto quod eſſet iuſta cauſa reſtitutionis in integrũ ſi factum ſolutionis eſſet probatum.

AD CONSILIVM CXXI.

a ¶ *Dominium.* Cæpo. caut. 173. ſuprà lib. 4. conſ. 119. cum ſeq. ſed vt ibi dixi hoc nihil ad rhombum.
b ¶ *Carens.* Adde Rom. conſilio 419. Cæp. caut. 104. conſilio 10.
c ¶ *Concludit.* Idem Pet. de Peru. in tra. ſociet. par. 5. q. 12. Pe. de Anch. repet. c. peccati venia. de re iu. in 6. Soc. conſ. 176. Dec. conſil. 111. Cor. in tract. de contract. q. 60. licet Lauren. de Rodulphis teneat etiam in venditione fundi vſuram eſſe, & malè, dixi in l. eos C. de vſur.
e ¶ *Abb.* Scilicet Panormi. lib. 1. conſ. 5. vbi malè conſuluit & contractum iuſtum iniquè approbatur.

AD CONSILIVM CXXII.

a ¶ *Poſſeſſionem.* Quòd eſt contra not. ſuprà eo. con. 91. num 12. conſ. 10.
b ¶ *Hoſt.* Quem ſequitur Alex. infrà lib. 7. conſil. 83. Hyp. Marſil. ſing. 81. ſed in contrarium eſt vera opi. Alex. vbi deliberatius loquitur vt hîc, & ſuprà libro 2. conſi. 16. Iaſ. l. fin. C. de ſacroſanct. eccleſ. d. l. quoties l. manumiſſionis, num. 9 de iuſt. & iure.

AD CONSILIVM CXXIV.

a ¶ *Probatur.* Vide quæ dixi in conſue. Pariſi. §. 7. nu. 17. cum ſequen.
b ¶ *Certa.* Et benè vt dixi ſuprà lib. 1. conſ. 128. idem Alex. ſuprà eod. conſ. 9. nu. 4. not. ſuprà conſi. 22.
c ¶ *Poſuit.* Imò * communis eſt quòd non, vt dixi ſup. lib. 3. conſ. 8. num. 15.
d ¶ *Tertij.* Bart. Paul. Alexand. Iaſ. l. indebiti. §. ſi ſummi. ff. de condi. inde.

AD CONSILIVM CXXV.

a ¶ *Contractibus.* Dixi in conſue. Pari. §. 12.
b ¶ *Diſtinguendum.* Et ſic ſentit Alex. quod in conceſſione facta in tertiam generationem ſimpliciter & indiſtinctè non computatur perſona recipientis, ſed veniunt eius pronepotes. Idem ſentit ſuprà lib. 3. conſil. 110. & eſt veritas: quia ſemper intelligitur de generationibus eius cui ſit conceſſio, quæ præter eum etiam tertia eius generatio. vocatur: ergo includitur, & hoc verba clarè important vt contra grammaticam & ſenſum communem errent qui aliter opinantur: & ita etiã vult Bald. in addi. Spe. ti. de loca. in fi. & in conſi. 448. conceſſa. lib. 3. quod eſt repetitum in conſil, 375. lib. 4. Idem Cald. conſil. 9. de loc. Io. de Plate. in l. peculiari. de proxi. ſacro ſcrini. lib. 12. ang. in auth. de teſti. ſideic. in fi. Anch. Card. cle. 1. §. 1. de pœn. idem Pau. conſi. 3. 8. in prin. lib. 2. vbi refellit dictam differentiam Bart. idem ſentit. Iacob. tract. feu. ver. præſentes & recipi. Cur Iuni. tra feu. pag. 3. nu. 50. Deci. conſ. 624. licet Cor. conſi. 235. litera. f. li. 4 ſequatur Bar. & malè, fateor quod ſi expreſsè appareat de contrario, vt concedatur pro filiis & nepotibus tantum, vel pro prima & ſecunda generatione, tamen vſque ad tertiam vel vſque ad pronepotes, tunc ſtat excluſiuè propter taxatiuam præcedentem, aliàs ſecus. Cæterum in alia materia an dictio vſque, ſtet excluſiuè, vide Bal. conſi. 415. Verba dicunt, lib. 5.

AD CONSILIVM CXXVI.

a ¶ *Rata.* Quia non poteſt plus petere. Sed an dominus poſſit eum cogere ad totum emendum, vel non emendum: dico quod ſic. argu. l. intra. §. 1. de min. l. quod ſi vno. de in diem addi. l. ſi quis aliam de ſol. & plenè dixi in l. 4. §. Cato. de verbo. obligat. licet in hoc aliter. ſentiat. d. And. Tiraqu. in tracta. retract. conuen. §. 1. glo. 6. num. 30.

AD CONSILIVM CXXVII.

a ¶ *Natura.* Suprà eo. conſilio 11. num. 6. no. 6. lib. 2. conſilio 129.
b ¶ *Conſului.* Suprà lib. 2. conſilio 165. ſuprà libro 3. conſil. 104.

AD CONSILIVM CXXVIII.

a ¶ *Hæredes.* Ita tenet Ale. vbique, vt ſuprà li. 2. con. 189. ſ. e. conſ. 22. ſed quia hodie emphyteuſis eccleſiaſtica æquè tranſitoria eſt ad extraneos modo ſi ſolenniter concedatur, vt dixi ſuper d. conſi. 189. lib. 2. ceſſat ratio Alexan. & etiam * communis & vera opinio eſt in contrarium vt emphyteuſis etiam eccleſiaſtica recepta pro ſe, filiis, & nepotibus cenſeatur vt hæredibus niſi aliud appareat, vt tenent Imo. in l. quod dicitur de verb. ob. & in c. in præſentia. de prob. Cor. conſi. 131. lib. 2. & dixi ſ. eo. conſi. 22.
b ¶ *Præmortuo.* Hæc opinio ſuppoſito quod appareat receptum pro filiis, vt filiis, magis verbis arridet, & ſequitur Bal. l. ſi mulieri. ff. de vſufr. accreſ. Imo. l. quod dicitur de ver. ob. & in l. Gallus §. quidam rectè de lib. & poſthu. Dec. Iaſ. l. fi. C. de ſucceſſo. edict. Deci. conſ. 1. Iaſ. l. 1. in prin. ff. de inſt. & iu. Ant. Rube. repe. d. §. quidam rectè col. 50. ver. ſed hic cadit tertia dubitatio. And. Tiraquel. in conſu. Pict. tit. retr. §. 1. gl. 9. ſed contraria opinio æquior & eſt magis de veriſimili mente, nec verba repugnant, quare magis placet, quam tenet Ang. in l. Gallus §. quidam rectè & ibi ſequitur Alex. de lib. & poſth. & ſupr. lib. 3. conſ. 27. nu. 9. & facit ſuprà eo. conſ. 119. idem clarè tenet Phi. Cor. conſ. 24. conſ. 131. lib. 2. conſilio 252. libro 4. Curt. Iunior. l. 2. C. de ſuc. edic. & in tract. feud. par. 3. q. 12.

AD CONSILIVM CXXXI.

a ¶ *Commune.* Idem Pau. d. li. C. pro ſocio. Bal. conſ. 161. libr. 1. Pet. de Peruſ. trac. ſocie Ale. ſupr. libro 1. conſ. 117. in fi. Cor. conſ. 24. 2. lib. 1. conſ. 103. libr. 3. conſ. lib. 4. Ant. Rub. conſ. 103. benè, licet contrarium ſentiat Alc. in l. ſi paſcenda. C. de pact.

AD CONSILIVM CXXXII.

a ¶ *Suo tantum.* Dec. conſ. 456. Cor. conſ. 310. li. 3. Soc. conſ. 113. lib. 4. infrà eo. conſ. 134. in fi.
b ¶ *Accept.* Bal. conſ. 96. li. 1. Iac. Rebuf. l. rura. C. de omni agro deſer. lib. 10. Pet. de Ferr. in forma reſpon. rei conuen. ver. ſaluis in forma pe. cop. inſtr. Aret. §. item ſi quis poſtulante. inſt. de actio. Gemi. Phil. Fran. c. 1. de confeſ. in 6. Iaſ. l. cum fundum §. 1. ſi cer. pet. l. admonendi. de iureiu. l. ſi decem de verb. obl. Bertr. conſ. 35. conſ. 58. lib. 3. add. ſ. lib. 1. con. 78. limitat Bald. l. 1. C. de fideico. lib. Ge. conſ. 9. conſ. 94. Guid. Pape. deci. Delph. 503. Ro. conſ. 400. 36. Curt. in l. 1. nu. 50. ff. ſi cer. pet. Deci. conſ. 612. nu. 5.
c ¶ *Separata.* Panor. c. 2. ver. ſed nunc vltra alios de fide inſt. ſed hæc limitatio licèt * communiter approbata, non eſt generaliter vera, vt dixi in conſu. Pa. §. 78. & tetigi in §. 5. nu. 19. Iaſ. repet. d. l. admonendi. Raph. Cu. conſ. 136. Viſis inſtrumentis.
d ¶ *Enunciatum.* Suprà lib. 1. conſi. 26. ſuprà lib. 2. conſ. 101. nu. 3.

AD CONSILIVM CXXXIII.

a ¶ *Integrè.* Quicquid dicat non puto per hæc verba generalia cogitatum, nec renunciatum inopinato caſui ſi contingat quòd promittens facere non poſſit, ſed quòd hæc clauſula intelligatur rebus ſic ſtantibus, ſi ergo tunc facere non poterat, & decipit contrahentem ſecum alia ratione ceſſat hæc exceptio, l. pe. ff. de iure do. cæterum ſi caſu poſtea fiat minus ſoluendo, puto Alex. malè conſuluiſſe.
b ¶ *Integrum.* Idem ſi per alia verba æquipollentia vt clarè appareat de mente, ſecus de verbo tantum, vt dixi, ſuprà lib. 3. conſ. 6. num. 14. Pau. Cor. auth. ſed cùm teſtator. C. ad l. Falci. adde Pau. conſ. 28. conſil. 77. libro 1. conſilio 179. libro 2. Bal. conſi. 421. libr. 2. Dec. conſil. 495. num. 23. quicquid velit Guid. Papæ, deciſ. Delph. 837.
c ¶ *Renunciare.* Idem ſuprà li. 1. conſ. 42. ſuprà lib. 2. conſ. 127. Imo. conſ. 14. Anton. de Pet. rep. rub. de iureiur. in 11. eſſe ff. Pantha. de Cre. rep. d. l. 2. ſal. 14. & * communis: ſed eſt falſum, quia iuramentum intelligitur ſecundum naturam, & tacitas conditiones contractus, l. fin. C. de non nu. pec. & ita practicatur, quicquid dicat Bertran. conſilio 176. Ponitur. lib. 1. & pro nobis, Cor. conſ. 188. lib. 3.
d ¶ *Omni.* Dic contra per no. ſuprà lib. 1. conſ. 27. latè Andre. Tiraq. l. ſi vnquam, in princ. num. 146. cum ſeq. C. de reuo. dona.

AD CONSILIVM CXXXVIII.

a ¶ *Nepotis.* Suprà lib. 4. conſ. 89. num. 6. Sed vide ſ. eod. conſ. 179.
b ¶ *Obligabatur.* Hæc vera ſolutio, vt dixi ſuprà lib. 4. conſ. 31. num. 5.

AD CONSILIVM CXXXIX.

a ¶ *Requiritur.* Suprà lib. 2. conſ. 147. num. 1. Dec. conſil. 98.

AD CONSILIVM CXL.

a ¶ *Poſſidens.* Idem Imo. Raph. in l. ex facto. §. ſi quis autem, ff. ad Tre. & verum puto, licet Alex. ibi in fi. ſentiat contra Bart. ſed non audet firmare. At Soc. d. l. ſi inter. nititur indiſtinctè tenere quòd confirmetur etiam ſi vir & eius hæredes poſſideant: ſed valde errat, quia non confirmatur morte huiuſmodi donatio, niſi conſtante matrimonio traditio interceſſerit l. Papinianus ff. de do. inter vir. & vxor.
b ¶ *Miſſum.* Suprà lib. 3. conſ. 82. no. 17.
c ¶ *Prout.* Suprà lib. 2. conſ. 116. num. 9.
d ¶ *Vnitur.* Gl. Panor. Car. Bonifa. cle. per literas. de præben. Pe. de Peru. tract. de vnio. Anch. conſ. 114. Archiepiſcopo. Flo. in 3. parte ſum. tit. 11. c. 2. Feli. c. in noſtra. de præſcr.

AD

AD CONSILIVM CXLI.

a ¶ *Mulieris*. Idem ſ.lib.4.conſ.17.ſ.eod.conſ.74.ſed contrarium & melius tenuit j.lib 6.conſ. 200.
b ¶ *Praeberetur*. Dixi in tract. vſura. num. 34.

AD CONSILIVM CXLII.

a ¶ *Non tenet*. Pau.conſ.86.conſ.183.li.2. Soc.conſi. 61. li.1. Ant. Rube. conſ. 119. ſed hoc non practicatur: quia in hoc regno non habet locum exceptio non numeratæ pecuniæ, vt dixi in conſuet. Pariſi. §. 78. & quod valeat huiuſmodi confeſſio & æquipolleat veræ ſolutioni, vide pulchrè Matth. Affl.deci. Neap.401.ſecund. no. ſuprà lib. 5. conſil. 90. adde Franc. Rip. rep. leg. Fœmine. quæſt. 8. C. de ſecun. nupt. Aymo. conſil. 40.
b ¶ *Inualida*. Suprà eod. conſil. 3. num. 4.
c ¶ *Variæ*. Suprà lib. 2. conſil. 8. num. 3.

AD CONSILIVM CXLIV.

a ¶ *Dediſſe*. Idem j.li.7.con.142.Pau.conſ.60.li.1. in auth.præterea & ibi Dec. Fran.de Pepis conſ. 3. notabili.5.C.vnde vir.& vxor. Flor. diſpu.1. Cor. con. 227. li.4. Ro.con.114. Dec. conſ.521. Iaſ.l. ſi conſtante. ſol. ma. Hipp. Marſi. nota. 638. vide Bal. con. inci.mulierem,quod eſt con. 98. li. 2. ſecundum veterem,& con. 102. li.4. ſecundum nouam impreſſionem, vbi hæc limitat tribus concurrentibus, Primò quod ſit conſuetudo generalis in loco quod matrimonium non ſoleat contrahi ſine dote, cuius partem, puta tertiam vir lucretur. Secundò quod maritus hodie retineat & excipiat. Tertiò quod interim bona prius ea ſciente & patiente tanquàm dotalia poſſideret, & tunc etiamſi non conſtet de dote præſumitur illam fuiſſe conſtitutam qualis debuit, & ita debet per iudicem arbitrari. quod verum puto, & addo primum & tertium ſufficere: quia eadem eſt æquitas viro agente, plenius dixi in conſuet. Pariſ. §. 135.
b ¶ *Triplicis*. Suprà li.1.con.42 nu.2.ſ.li.1.conſil. 62. Matth. Afflict. Dec. Neapol. 44. Iaſ. conſ. 197. lib. 2.
c ¶ *Minor*. Suprà eod. conſ. 138.

AD CONSILIVM CXLV.

a ¶ *Tacitam*. Soc. l. ſi in diem. in prin. de cond. & demon.
b ¶ *Eſſet*. Vt ſup. eod. conſil. 61. num. 5.

AD CONSILIVM CXLVI.

a ¶ *Vacabat*. Gl. Gemi.Phi.Fran. c. ſi poſtquam de preben.in 6.Phi. Franc c. ſi propter in ſi. de reſcri. in 6.Dec.con.233.Iaſ.l.qui filiabus §. 1. in prin. de leg.1. in rep. l quominus de flu.gl. prag. de colla. §. ſtatui, ver. quoquo modo ad ſi. Tamen deciſio d.gl. prag. caſu quo loquitur non eſt hodie vera propter text. concordati. de coll. §. præfatique ibi.ſemel ante vocationem licet Petr.Rebuſ.ibi, & in ſuo tra. nomina.q. 15.nu.33. teneat poſſe inſinuari literas gradus & nominationis poſt vocationem ea durante, quod eſt contra text. concor. & contra conſt. regias Ludo. 12. publicatas anno. 1512. §. 8.
b ¶ *Maritata*. Idem Hip. Marſ. rep. rub. de fideiuſ. nu. 85. Secus tamen quando legatur perſonæ incertæ vt tradit Bal.in d.l.ſi.ad ſi. & extra in rub. Rex pacificus, ver. ſed pone. Clau. in ver. Caſtitas Iaſo. l. duob.§.ei qui: de iureiur.l. diuortio. §. quod in anno. ſol.ma. Dec.in rub. in prin. & ibi Fran. Ripa. nu. 3. C. de ſecun. nup. & benè, licet adhuc idem velit Pau. conſil. 308.in iſto. in ſi.lib. quando legatum eſt factum filiabus in genere & malè.
c ¶ *Ignorabat*. Suprà lib. 4. conſ. 113 dixi in conſuet. Pari. §.14. num. 10.
d ¶ *Nemo*. Ang. Imo. Alex. Iaſ. & omnes l. 3. in prin. de acq. poſſ.
e ¶ *Vim*. Ale. l. Iulianus qui ſatiſ.cog. ſup.eod.conſ. 112.in ſi.inf.eo.conſi.149.n.11.& 12 Rota ſub tit.de ap. antiq.Bal.in addit. Spe de procur. Iaſ. l. ſi is qui putat. de acquir.hær.Hipp.Marſi.in l. quæſtionis. ff. de quæſtionibus, licet contra faciat Cor conſil. 169. lib. 1. tamen iſtud puto verum in his quæ per verum procuratorem contrahi poſſunt, aliàs ſecus, vt matrimonio.
f ¶ *Voluntatem*. ſup. eod. conſ. 81. num. 4.
g ¶ *Dixiſſet*.Sup. lib.3. conſ. 11. num 19.
h ¶ *Domi*. Et ibi Phili. Fran. Bal.l.2. ff. de proc. adde Bonif. de Vitali. cle. 1.q.4.de procu.

AD CONSILIVM CXLVII.

a ¶ *Puto*. Ro. conſ. 317. conſ.61.lib.1. Bert. conſ.109. Etiamſi lib.1.fa.no.in conſu.pari. §.1.gl.9. nu.20.
b ¶ *Fructus*. Adde quæ dixi in conſu. Pariſ.§.22. quæſt. 48. & ſup. eod. lib. conſil. 4.

AD CONSILIVM CXLVIII.

a ¶ *Promiſſionis*. Roma.conſi.445.Pau.conſi.73.lib. 2. Cor.conſi 109 li. 4. Soc. conſi.88. num.21. lib. 4. & alij * communiter ſed iſtud commentitium eſt & ineptum: quia per promiſſionem ſequentem magis detegitur præcedentem confeſſionem factam ſpe futuræ ſolutionis, imò ſimulatam fuiſſe, vt inquit Bal. in l. ſi abſenti.C.ſi cer.pet. ſequitur Roma. ſingu. 26. quod ſi confiteor. Cor. conſi.184.in præſenti li. 1. & pleniſſimè Curt. ſenior conſ.54. vbi optimè conſulunt, licèt contrarium teneat & in ipſa eadem cauſa in regio ſenatu Mediolani, & ſic ſub rege noſtro moderno ſeſe obtinuiſſe dicat Ioan. Neuiſa. in ſylua nuptia. fo. 43. vbi multos doct.more ſuo falſiſſimè allegat. ſed ſi (vt ille ait) quod non credo. fuit iudicatum contra illud conſilium Curtij, niſi aliud in facto fuerit quàm refertur à Curtio, puto malè fuiſſe iudicatum. Quinimò idem diceremus quod Curtius etiam ſi illa promiſſio eſſet in continenti facta, per tutorem, qui confeſſionem receperat nomine pupilli: ſecus: ſi confeſſio etiam facta mulieri, & deinde ſequeretur promiſſio per fratrem mulieris vel alium tertium: quia iſtud non læderet ius ſemel mulieri quæſitum, & ita loquitur Bal.in add. Spe.de confeſſio. ver. & facit pro marito. Cæterum in terminis iuris communis, no. duas inſignes limitationes ad exceptionem non numeratæ dotis. Prima quando præceſſit promiſſio dotis ſoluendæ, tunc enim ſequens confeſſio de recepto non eliditur dicta exceptione vel replica. l. in contractib.§.1. in ſi.& ibi pet.Cy. Bal. Salicet. Pau. C. de non nu.pecu.Ro.d.conſil.445. Paul. l. pen.§. ſi vir. ſol. matri. Io. Campeg. tract. dotis, part.1.q.52.Io.Baptiſta de priuil. dota. priuil. 8 quod intellige quando præcedens illa promiſſio valida eſt & efficax, & probari poterat: quia tunc ceſſat præſumptio extortæ confeſſionis: aliàs ſecus. Secunda, quando conſtat de expreſſo vel tacito pacto de non petendo vt in caſu huius conſilii. Adde quæ dixi ſ. eod. conſil. 142. & conſuet. Pariſ. tit. 12. in rub.
b ¶ *Tranſit*. Cor. conſil. 30. lib. 1.

c ¶ *Quidam*. Vt Paulus, Iaſon d. l. qui in futurum §. 1. quod eſt verius quando promiſſio eſt lucratiua, vel alias eſſet ſine cauſa, vt dixi in l. ſtipulatio. de ver. obl. in nouis intellectibus.
d ¶ *Tractantur*. Suprà lib. 1. conſ. 13. nu. 17.
e ¶ *Natura*. Suprà lib. 1. conſ. 64. num. 5. infrà eod. conſ. 151. nu. 4. conſ. 152 nu. 11.
f ¶ *Factum*. Suprà lib. 3. conſi. 33. nu. 21.

AD CONSILIVM CXLIX.

a ¶ *Supplet*. Suprà lib. 4. conſ. 22. nu. 19. ſuprà lib. 2. conſ. 47. ſuprà lib. 1. conſ. 5. nu. 7. vbi dixi infrà libro 7. conſ. 119. nu. 7. Aymo. conſ. 77. nu. 27.
b ¶ *Teſtium*. Suprà lib. 4. conſi. 43. nu. 35. Imo conſ. 101. Cor. conſ. 160. li. 2. Pau. conſ. 371. nu. 3. lib. 2. Deci. c. 3. loco. de prob. Iaſ. l. ſi fideiuſſor. in fin. qui ſatiſ. cogn. l. 2. §. fi. ſol. mat. Franc. Balbus repeti. l. Celſus, nu. 20. de vſuc. infrà lib. 7. conſ. 177. in fi. conſi. 184. num. 10.

AD CONSILIVM CL.

a ¶ *Formalia*. Suprà lib. 3. conſ. 111. nu. 8. infrà eod. conſ. 153. num. 4.
b ¶ *Mediator*. Suprà lib. 1. conſ. 23. nu. 14.
c ¶ *Aliud*. Putà fama de matrimonio cum alio adminiculo, putà inſtrumento dotis, vel probatione tractatum Pan. d. ca. illud. Item limitat Dec. conſ. 153. quo ad filios ſeu legitimationem prolis, de quo dixi in conſuetu. Pariſ. §. 122. gl. 1.
d ¶ *Præſentes*. Suprà lib. 3. conſ. 76.
e ¶ *Specie*. Suprà eo. conſ. 88. nu. 8.
f ¶ *Annulum*. Pan. c. fi. de deſpon. impu.
g ¶ *Negatiuus*. Cur. Senior conſ. 16. conſ. 18. num. 15. ſed contrarium vult Alex. in l. 1. no. 4. de officio. eius cui manda. eſt iuriſdict. dixi in conſuet. Pariſ. §. 2. glo. 2. num. 4.

AD CONSILIVM CLI.

a ¶ *Papiro*. Fortè, vt aſſolet, affixa ligno. & hæc diuerſitas nimis futilis eſt.
b ¶ *Famam*. Suprà eo. conſ. 150. nu. 13. ſuprà libro 4. conſ. 20. nu. 9. conſ. 117. ſuprà lib. 3. conſ. 70. num. 7. lib. 2. conſ. 94. in fi. conſ. 111. nu. 5. adde Cur. Iuniorem conſ. 52.

AD CONSILIVM CLII.

a ¶ *Præſenti*. Falſiſſimum, quia quantò cauſa grauior, tantò maior & concludentior probatio exigitur.
b ¶ *Matrimonij*. Cæpol. cauſa ciui. conſ. 1.
c ¶ *Habebo*. In conſ. ſeq. nu. 3. in verſi. matrimonium 2. §. 12. ſed reprobatur & benè per Cæpol. conſ. 1. & Alcia. l. actione verſi. niſi C. de tranſact.
d ¶ *Regulari*. Suprà eo. conſ. 148. nu. 6. ſuprà libro 1. conſ. 64. nu. 5.
e ¶ *Iudex*. Suprà lib. 2. conſ. 122. nu. 8.

AD CONSILIVM CLIII.

a ¶ *Præſenti*. Falſum, vt dixi ſuprà eod. conſilio 152. numero 4.
b ¶ *Sufficit*. Tho. Gramma. conſ. 1. num. 9. infrà eo. conſ. 153. num. 7.
c ¶ *Fama*. Suprà lib. 4. conſ. 25. num. 6.

AD CONSILIVM CLIV.

a ¶ *Teſte*. Sup. eo. conſ. 153. nu. 13. con. 153. numero 6. Steph. Aufre. tract. de reprobat. teſt. verſi. patet alcia. de præſumpt. reg. 1. præſumpt. 2. nu. 4.
b ¶ *Tale*. Suprà lib. 3. conſ. 83. nu. 20. ſuprà libro 4. conſ. 132. nu. 5.

AD CONSILIVM CLVI.

a ¶ *Metu*. Suprà lib. 3. conſ. 98. conſ. 99.
b ¶ *Præſtruntur*. Lancelotus Dec. l. turp. in fi. prin. de leg. 1. Ant. Corſet. ſin. ver. Teſtes Iaſ. l. ſed. & ſi quis §. quæſitum nu. 11. ſi quis cautio. Dec. c. fi. in fi. de app. Alcia. trac. præſump. reg. 3. præſum. 7.
c ¶ *Vxor*. Deciſ. Tholo. 3.
d ¶ *Satis*. Suprà lib. 2. conſ. 47. nu. 5.

AD CONSILIVM CLVII.

a ¶ *Statuto*. Tenet quod non, niſi ſtatutum loquatur etiam ſtantibus filiis ex priore matrimonio, & benè.

AD CONSILIVM CLVIII.

a ¶ *Verum*. Idem ſuprà eo. conſ. 144. in fin. inf. lib. 7. conſ. 111. num. 14. & in d. l. hac edictali, in addi. ad Bar. idem Ro. conſ. 44. 458. quòd etiam habetur ad verbum inter conſ. Panor. con. pe. li. 2. idem Ant. Bu. conſ. 80. Fulg. conſ. 63. Curtius Senior conſ. 78. Soc. conſ. 85. lic. 1. Iaſ. aut. præterea. & ibi Fran. Pepus. C. vnde vir & vxo. Dec. l. 1. C. de ſecun. nup. conſilio 19. conſ. 246. Fran. Rip. rep. l. fœminæ. q. 23. C. de ſecun. nup. & pleniſſimè omnium Steph. Bertran. in d. l. hac edictali. nu. 19. cum ſe. & eſt veritas.
b ¶ *Diſponit*. Quod poteſt expreſsè, vt hîc, ſed in dubio etiam per verba generalia non cenſetur derogare d. l. hac edictali. quicquid dicat Ro. conſ. 44. vt latè Bertran. d. l. hac edictali. num. 12. num. 29.
c ¶ *Contrarium*. Hoc verum puto in iſto caſu in quo mater expreſſim non limitauit filias ad minorem partem: & ſic Alex. hîc rectè conſuluit: licet contrarium velit Dec. conſ. 246. nu. 5. & malè: quia pœna d. l. hac edictali. §. ſin. autem non ex æquis, non habet locum niſi quando vnus filiorum eſt expreſſim limitatus ad certam minorem partem: quia tunc benè teneo quòd vitricus non erit æqualis, nec plus habebit quam fuit illi filio taxatum: non conſideratur quòd portio dicti filij aliunde vt per ſupplementum legitimæ vel ius accreſcendi augetur, vt dixi in conſu. Par. §. 137. & ita ſentit Sal. in d. l. hac edictali. q. 7. & ibi Iac. de ſancto Georg. & Steph. Bert. ver. ita tamen, & benè, licet aliter conſuluerit. Ant. Ru. conſ. 213. & malè.

AD CONSILIVM CLIX.

a ¶ *Tamen*. Suprà lib. 3. conſ. 45 num. 1.
b ¶ *Numerum*. Suprà lib. 4. conſ. 8. lib. 2. conſi. 120.
c ¶ *Proprieta*. Supr. lib. 3. conſ. 83. num. 2. in l. ſi finita. §. ſi de vectigalibus. de dam. infect. dixi in conſue. Pariſ. § 38. gl. 2. num. 1.
d ¶ *Plenum*. Sed vide Dec. conſilio 428. Curt. Seniorem conſil. 65. num. 5.

Digitized by Google

AD CONSILIVM CLXIII.

a ¶ *Conſilio.* Suprà lib. 1. conſ. 116. ſed dicendum melius vt ſuprà eod. conſ. 80. num. 14.
b ¶ *Momento.* Supr. lib. 2. conſi. 118.

AD CONSILIVM CLXIV.

a ¶ *Rationis.* Ang. conſ. 375. Viſo dicto ſtatuto Franciſ. Cre ſuprà lib. 4. conſ. 62. dixi in conſuet. Pariſ. §. 6. gl. 6. num. 20. & ſupr. lib. 1. conſi. 45.
b ¶ *Damno.* Supr. lib. 2. conſ. 89. num. 13.

AD CONSILIVM CLXV.

a ¶ *Moriatur.* Adde no. ſuprà lib. 3. conſ. 12.
b ¶ *Tranſmiſſam.* Sup. lib. 2. conſ. 30. inf. lib. 6. conſilio 252.
c ¶ *Inuentarij.* Suprà lib. 4. conſ. 67. num. 1.
d ¶ *Dos.* Infr. eo. conſ. 179.
e ¶ *Caſtro.* Iſtud conſilium eſt imperfectum. voluit Alexand. allegare notabilem limitationem ad d. l. iubemus. in prin. quæ primum fuit inuentio Pau. Caſt. ibi, & in l. quæ de bonis. §. fructus ad leg. Fal. & in l. mulier. §. cùm proponeretur ad fin. ff. ad Treb. in l. ſcimus. §. repletionem. C. de inof. teſt. & in con. 188. quia dubia. libro 2. vbi dixit illud de fructibus non imputandis habere locum ſecundum terminos d. l. iubemus. videlicet quando filius non detrahit niſi vnam quartam ſeu legitimam integram ſine imputatione fructuum, & vltra hoc de reſiduo pro certo more Trebellianicam: quia tunc in hanc Trebellianicam computantur fructus pendente die vel conditione percepti, non de bonis detractis pro legitima, ſed perceptis de reſiduo bonorum, de quibus detrahitur quarta Trebellianica. Et hoc ſequitur Alex. hîc & in d. l. iubemus in addi. ad Bal. idem Cur. Sen. conſ. 51. Ant. Corſ. tract. de poteſtate regia q. 73. in 3. dubio. Iaſ. conſ. 211. li. 2. con. 44. li. 3. & hæc opinio vt iuri ciuili conformior eſt, ita de ſubtilitate iuris ciuilis verior: licet de ea dubitet Ale. 1. li. 6. con. 250. n. 5. Contrarium tamen quod nec hoc caſu in dictam Trebellianicam fructus imputantur filiis primi duntaxat gradus, tenet Alex. ſibi contrarius, in l. quod de bonis. §. quod auus. in l. in ratione. §. cum vulgò, ad legem Fal. Iaſ. etiam ſibi contrarius conſ. 99. conſ. 146. li. 4. Fran. Rip. l. in fideicommiſſaria. nu. 30. ff. ad Treb. & hæc opinio practicatur in patria iuris ſcripti & iuſtè: quia æquior & vtilior filiis, quibus magis fauendum eſt plus dico, quod hæc rationabilis conſuetudo de deducenda legitima & Trebellianica recipit interpretationem paſſiuam extenſiuè à d. l. iubemus. Quemadmodum legitimæ augmentum iuris authenticorum vel cuiuſlibet ſtatuti, eandem interpretationem recipit. Idque nedum pro filiis primi gradus, ſed etiam pro omnibus liberis quibus legitima vel Trebellianica debetur, vt contra omnes probaui in d. l. iubemus. in nouis intellectibus.

AD CONSILIVM CLXVI.

a ¶ *Vinculorum.* Dixi in conſu. Pariſi. §. 168. §. 154.

AD CONSILIVM CLXVII.

a ¶ *Excludat.* Hæc ratio eſt imperfecta. dicendum vt dixi in d. §. cum ita. in nouis intellec. adde no. ſup. lib. 3. conſ. 92. infr. lib. 7. conſ. 88. infr. eo. conſ. 175.

AD CONSILIVM CLXVIII.

a ¶ *Quod ſit.* Scilicet tanquam teſtamentum inter liberos, ſed ego puto quod in caſu malè loquitur propter duo. Primò ex defectu inſtitutionis, quæ requiritur ſecundum * crebriorem ſententiam etiam in teſtamento inter liberos. Secundò & potiſſimùm propter nimiam inæqualitatem & excluſionem primogenitæ: quia d. §. ex imperfecto. intelligitur ſecundum. l. fi. C. fami. erciſ. videlicet quando pater diſponit in fauorem filiorum, non autem quando diſponit principaliter in præiudicium vnius filiorum, & commodum aliorum tantum, vt hîc, pro hoc facit text. in d. l. fin. ibi, vt pater eſſe videatur, & ſic nimia inæqualitas excludit, vt tenet Ro. con. 179. Ampliſſimè doct. & conſi. 385. In caſu præmiſſo. Soc. conſil. 5. nu. 10. ad fi. lib. 3. Dec. l. 3. C. vnde liberi. l. vt liberis. C. de collatio. conſi. 150. conſ. 631. Ant. Rub. conſ. 9. quod eſt veriſſimum. & licèt Alex ſuprà lib. 2. conſ. 146. num. 13. dicat procedere etiam ſi filij inæqualiter inſtituantur: tamen debet intelligi quando erat modica inæqualitas: cæterum omnes inſtituebantur, & principaliter de omnium commodo agebatur, ſecus hîc vbi principaliter de præiudicando vni, & excludendo agitur, & ſic Alexan. hîc nimis aberrauit & ſatis patet non eſſe iuſtum conſilium ſed allegationes à parte redemptas.
b ¶ *Inſtitutionis.* Idem Matth. Matthæſi. ſingul. 104. Iaſ. auth. nouiſſima. C. de inoffi. teſt. & quidam alij, ſed * crebrior ſententia eſt in contrarium, vt omnes fatentur. & tenet Dec. conſ. 105. numer. 1. Benedic. rep. ca. Raynutius. ver. in eodem teſtamento relinquens. 1. num. 136. & hæc eſt vera opinio Alexand. quam firmat cum communi tam legendo quam conſulendo, vt patet in l. inter cætera. ff. de lib. & poſt. & ſuprà lib. 3. conſ. 76. num. 17. & infrà lib. 7. conſi. 114. licèt hîc. & infrà eod. conſi. 176 numer. 11. vt cauſæ tantum inſeruiat, contrarium teneat. ego verò puto quòd non ſit neceſſaria forma inſtitutionis, ſed quod d. §. ex imperfecto. intelligitur & loquitur ſecundum terminos l. fin. C. famil. erciſcun. vt nuper dixi in conſue. Pariſ. §. 120.
c ¶ *Dotem.* Suprà lib. 3. conſil. 17. ad fin. ſed eſt falſum, vt etiam tenet Alex. & melius, ſuprà lib. 2. conſilio 70. conſ. 110. Iaſ. auth. nouiſſima. C. de inoffi. teſt. fa. Matthæſi. ſing. 159. Deci. conſ. 150. numer. 2.

AD CONSILIVM CLXIX.

a ¶ *Si fortidianum.* Vbi Corn. multum ſe inuoluit. breuiter placet ſubſiſtente alia coniectura ceſſare præſumptionem ademptionis, vt in hoc conſilio, cæterum non eſſe differentiam an ademptio fiat in eadem voluntate, vel in diuerſa, per d. §. transferri. nec eſſe differentiam inter inſtitutiones, & legata, quicquid dicat Iaſ. in l. ſi pluribus de leg. 1. ſed cæteris paribus non eſt inter hæc differentia, ſed debet attendi an ſecunda diſpoſitio facta ſit per verba includentia, vt in d. l. Iulianus. de hær. inſti. & l. triplici. ad fi. de ver. ſig. & tunc non cenſetur ademptum, ſed cenſentur coniuncti, vt quando teſtator dixit ex qua parte: vel in qua re Titium honoraui, Seium honoro, vel ſimilia verba, quæ coniunctionem & incluſionem magis quã excluſionem vel adoptionem ſonant: vt in d. l. Iulianus. & d. l. triplici ſecus ſi fiat per verba, meram priuationem & ademptionem ſonantia, vt quod legaui Titio, Seio lego vt in d. l. ſicut. & d. §. transferri. ita ſoluit & benè Lancelo. Poli in rep. l. re coniuncti. de le. 3. quòd authore non citato ſequitur Alci. in d. l. triplici. in gl. verſi. ex parte qua.
b ¶ *Vnico.* Vt plenè dixi in conſu. Pariſ. §. 1. gl. 5. nu.

Digitized by Google

15. cum ſeq. adde ſupr. eod. conſil. 171. And. Tiraq. in conſue. Picta. tit. retrac. §. 36 glo. 3. nu. 4.

AD CONSILIVM CLXX.

a ¶ *Præſens*. Deciſ. Tho. 190. Corne. conſil. 14. libr. 1. Albe. Bru. conſ. 55.

AD CONSILIVM CLXXIII.

a ¶ *Hæredi*. Cor. l. fin. C. de leg. Gui. Pa. conſi. 114. & fi. conſ. 226. in fi. Deci. conſil. 417. Iaſo. l. 15. cum filiofa. de leg. 1. conſ. 29. lib. 3. Anto. Rub. conſil. 23. Alexand. infrà lib. 7. conſ. 16. in fi.

AD CONSILIVM CLXXIV.

a ¶ *Adinuicem*. Secus ſi ſolum ex parte patris. Ioan. de Pla. inſti. ad Offi. in princip. dixi in conſu. Pariſ. §. 286. quòd etiam in toto hoc regno omnes illegitimi etiam ſimplices naturales indiſtinctè ſunt incapaces, quod etiam ferè vbi extra regnum ex ſtatutis locorum ſeruatur, vt etiam tangit Alex. ſuprà lib. 2. conſi. 195. num. 15.
b ¶ *Nepos*. Supr. lib. 3. conſi. 74.
c ¶ *Cognatio*. Fulg. conſ. 36. Quidam magnus. Bertran. conſ. 6. lib. 1. Matth. Afflict. Deci. Neapo. 96.
d ¶ *Naturalis*. Supr. lib. 2. conſ. 60. nu. 8.

AD CONSILIVM CLXXV.

a ¶ *Circa*. Quia iſtud conſilium eſt valdè prolixum & ſtudioſè elaboratum, dic breuiter quòd ratio dubitandi erat, quia ſumus in terminis regulæ. l. Lucius. §. Caio. ad Treb. l. fi. §. filium. de lega. 2. ex quo omnes filiæ ſunt pariter & in eadem ratione poſitæ in conditione ſubſtitutionis vel fideicommiſſi ſimpliciter ſine mutua ſubſtitutione, & ſine dictione collectiua: & ſic extante conditione in perſona vnius, debet eſſe locus ſubſtitutioni, vel fideicommiſſo in parte eiuſdem. ratio decidendi eſt quòd dicta regula fallit in filiis & deſcendentibus teſtatoris, quorum fauore cenſetur conditio collectiua, & prius in omnium perſonis extare debet, & benè. Multum ergo errauit Vdalricus Zaſi. in trac. ſubſti. c. 6. conclu. 6. vbi dicit præfatam regulam habere locum pariter inter filios teſtatoris ſicut inter extraneos inſtitutos, & ſimul grauatos, ſed imò fallit in filiis, licet non in aliis, vt tradit Alexand. ſuprà lib. 1. conſ. 308. Soc. conſ. 94. libro 4. Alexan. Soc. in l. hæredes mei. §. cum ita. & ibi Fran. Rip. num. 130. & 132. ad Trebel.
b ¶ *Vltimus*. Reſponde quòd primus intelligitur grauatus ſub conditione, quæ poſt obitum ſuum extare poterit. infrà eo. nu 18.
c ¶ *Quando*. Alex. ſupr. li. 3. conſ. 91. nu. 10. Alexan. Cor. Dec. d. l. pen. Pan. conſ. 58 lib. 2. Cor. conſilio 276. lib. 3. Fran. Rip. l. hæredes. §. cum ita. nume. 120. ad Treb. & eſt * communis & vera.
d ¶ *Mater*. Cor. l. pe. C. de impu. & aliis. Franc. Rip. l. hæredes. §. cùm ita. num. 121. ad Treb.
e ¶ *Dignitati*. Adde Ægid. Belleme. Deci. 39. Pan. Fel. Deci. d. cap. quoniam.

AD CONSILIVM CLXXVI.

a ¶ *Scriptura*. Supr. lib. 3. conſ. 75.
b ¶ *Suſtineri*. Cor. conſ. 128. conſ. 307. lib. 3. conſilio 77. libro 4. dixi in conſuetud. Pariſi. §. 96. idem infrà libro 7. conſilio 105.
c ¶ *Inter cætera*. Vbi contra tenet vide, ſup. eo. conſi. 168. & numero 6.
d ¶ *Relinquo*. Vide ſuprà eo. conſilio 168. numero 7. Benedic. repet. c. Raynu. ver. in eodem teſta. relinquens 1.

AD CONSILIVM CLXXIX.

a ¶ *Profectum*. And. Iſer. de alie. feud. pater. in vſib. feud. Cur. Iunior. trac. feudo. par. 3. nu. 43. Bertr. con. 306. libr. 2. conſil. 381. lib. 3. Albe. Bru. conſ. 58. limitat Ægid. Bellemere deciſ. 742. Franc. Cre. no. 82. Bertr. conſ. 73. lib. 2. Iac. de ſancto Georg. trac. feud. verſi. Dictique vaſſal. promi. non commit. felo.
b ¶ *Nepti*. Adde Alex. Fran. Rip. l. in quartam. ad l. Fal. Alcia. de præſum. reg. 1. præſum. 17. dixi in conſue. Par. §. 125. adde 3. lib. 4. conſ. 89. num. 6. ſupr. eo. conſ. 138. infrà lib. 6. conſ. 27. nume. 7.
c ¶ *Materiam*. Suprà lib. 2. conſ. 129.

AD CONSILIVM CLXXX.

a ¶ *Iurauerit*. Idem Alexand. in conſil. ſeq. & in l. in ratione. 2. ad le. fal. in l. pactum quod dotali. ad fin. & ibi Corn. Iaſ. Dec. C. de colla. Bened. rep. c. Raynutius ver. duas habens filias. num 241. in ver. teſt. relinqui. 1. num. 220 de teſta. ſed ego dico, quòd valdè errant: quia primò iure ciuili clarum eſt, non valere pactum hoc reprobatum in d. l. pactum. & in d. l. ſi quando. §. illud. nec valere iuramentum per l. non dubium. C. de legib.
b ¶ *Tempore*. Multi tenent in hoc inſpiciendum tempus mortis, vide Pau. conſ. 210. lib. 1. Pau. Alex. l. in ratione. 2. ad leg. Fal. Dec. conſ. 270. Iaſ. conſ. 214. lib. 2. Albe. Bru. conſ. 55. conſ. 184. Pro faciliori. libro 5. Fran. Rip. repe. c. cùm M. Ferra. numer. 58. poſt Bald. ibi. de conſt. Anto. Rub. conſ. 34. numer. 2. ſed in parum aduertunt, quod hoc modo derogant viribus pacti, dum faciunt illud pendere ab incerto futuro euentu. * Crebrior autem & ſuppoſita validitate pacti verior ſententia eſt, inſpiciendum tempus contractus & renunciationis: & ita tenet Bal. in l. quamuis. C. de fideicom. in l. quanquam. C. ad leg. Fal. in l. 1. C. de reuo. his quæ in fraud. cred Laurus de Fac. in tract. quod extant. maſcu. fœm. non ſucce. Alex. hîc & in conſ. ſeq. Cor. conſ. 1. lib. 4. Cur. Senior. conſilio fi. Iaſ. in auth. nouiſſima. nu. 10. C. de inoffi. teſt. conſi. 104. conſ. 133. lib. 4. Fran. Rip. lib. 1. de legib. Reſpon. 6. Alcia. in l. bonorum. de verbo. ſignifi. Aymo. conſi. 114. num. 16.

AD CONSILIVM CLXXXI.

a ¶ *Poſſe*. Imò conferendo ſuccedere poteſt, vt dixi conſilio præcedenti.

AD CONSILIVM CLXXXIII.

a ¶ *Statuto*. Idem Alb. 2. par. ſta. q. 111. Fran. Cre. no. 110. Hyppo. Marſil. not. 207. in l. parte. numer. 19. de quæſt. & in pract. §. opportunè. nume. 43. in rep. ru. de fideiuſ. nume. 32. ſed veritas eſt quòd tale ſtatutum intelligitur ſecundum ius commune, quemadmodum & apud nos conſti. Caroli 8. §. 1. licèt præcisè loquatur: & ita tenet Bal. l. terminato. Cod. de fru. & lit. expen. & d. l. eos. Matthæ. no. 81. & ita obſeruamus. & ſic etiam ſenſit Alex. quia ſuprà libr. 3. conſ. 34. in fi. non fuit auſus conſulere ſecundum dictam

ctam opinionem Ang. facit Ale. in l. fin. §. in computatione. C. de iure delibe. Pet. Anch. conſ. 181. Cor. conſ. 275. lib. 3.

AD CONSILIVM CLXXXIV.

a ¶ *Cumulari.* Imò, vt dixi in conſuetu. Pariſi. tit. 3. in rub.
b ¶ *Communis.* Suprà eo. conſ. 73.

AD CONSILIVM CLXXXV.

a ¶ *Ceperunt.* Suprà eo. conſ. 183. nu. 2.
b ¶ *Fateri.* Suprà lib. 1. nu. 82. num. 1.

AD CONSILIVM CLXXXVII.

a ¶ *Bal.* Idem Bald. conſi. 14. conſ. 15. conſ. 16. libr. 2. ſecundum veterem. quæ ſunt conſ. 17. conſ. 18. con. 19. lib. 4. ſecundum nouam impreſſionem. Cor. conſ. 245. lib. 1. Lud. de Sar. tra. legi. §. 7. q. 5. Cæpo. cauſa. ciui. conſ. Sed hic intellectus alienus eſt à verbis & mente. ideo veriorem puto intellectum Ale. hîc nume. 7. dummodo legitimatio ſit conceſſa ab habente poteſtatem dandi hanc gratiam: & dummodo non ſit ſubreptitia, & alia requiſita interueniant, vt dixi in conſu. Pariſ. §. 122.
b ¶ *Excluſis.* Idem ſuprà lib. 2. conſil. 51. vbi dixit. & conſ. ſeq. Socin. conſ. 95. num. 28. lib. 5.
c ¶ *Naſcantur.* Idem ſuprà lib. 1. conſ. 138. latè d. And. Tiraq. in repe. l. ſi vnquam ver. donatione largitus. nu. 229. C. de reuo. do. & vltra citatos per eum, idem tenent Old. q. 246. Abb. in rub. C. de natu. li. Bal. con. 173. conſ. quæſtionis lib. 1. conſ. 306. lib. 2. Pau. conſ. 22. lib. 2. Lud. de Sard. tract. legit. §. 7. q. 11. Phi. Franc. c. deteſtanda. de conce. præb. in 6. Iaſ. l. tale pactum. in fi. de pac. Franc. Rip. rep. d. l. ſi vnquam. q. 23. & eſt verum hoc ſaluo, quòd talis legitimatus non habebit ius primogenituræ nec pluſquam vnus filiorum, etiam ſi non ſuperuenienti niſi filia, vt plenè dixi in conſu. Pariſ. §. 8. gl. 1. q. 8. num. 47.
d ¶ *Generalis.* Idem Dec. conſ. 55. nu. 5. & placet quia text. d. §. fin. non derogat expreſſim futuris reſcriptis licet contrarium teneat Lud. de Sar. tract. legi. §. 6. q. 11.
e ¶ *Generalis.* Suprà libro 4. conſilio 7.

AD CONSILIVM CLXXXVIII.

a ¶ *Potuerit.* Idem Io. Ana. conſil. 29. ſed contrarium eſt veritas, & communis ſententia, niſi etiam ſpecialiter alicui de ſuis filiis ſit conceſſum, vt tenet Pe. Anc. conſ. 310. Primum dubium. Ant. de Roſel. tra. legit. de legiti. per reſcri. Lud. de Sard. tract. legi. §. 4. q. 5. Præp. d. c. per venerabilem. §. quod autem. nu. 121. Soc. conſ. 95. 2. lib. 4. Ia. Dec. l. qui iuriſdi. præeſt. ff. de iur. om. iud. Iaſ. l. Gallus. §. & quid ſi tantum. num. 291. cum ſeq. lec. 2. de libe. & poſth. Dec. c. 3. de proba. & ſic Alex. hîc malè conſuluit.
b ¶ *Quod non.* Quod verum eſt, vt per Cæp. cau. ciui. conſ. vlti. Soc. d. conſ. 95. li. 4. Non ob. quòd ex hoc. in priuilegio fuit expreſſum, vt j. nu. 15. 24. quia non eſt expreſſum clarè & ſimpliciter, ſed cum reſtrictione ſine præiudicio: & ſic dico quòd in dubio debet fieri interpretatio ſecundum ius commune, & vt minus ei derogatum videatur. Et ſic duplici ratione hæc legitimatio non valuit. Primâ, quia non erat conceſſum patri de filiis ſuis. Secundâ, quia extabant legitimi qui ſuccedere volunt.
c ¶ *Latè.* Infrà li. 6. conſ. 70. nu. 7. Pan. Feli. c. fin. de ſimo. ſed contra puto cum ſit contra ius. Cæpo. cau. ciui. conſ. vlt.

NOTÆ SOLEMNES CAROLI MOLINÆI IVRISCONSVLTI CELEBERRIMI.
AD SEXTVM VOLVMEN CONSILIORVM Alexandri Tartagni.

AD CONSILIVM I.

a ¶ *Ruſticus.* Panthal. de Cre. rep. d. l. fal. 5.
b ¶ *Generalis.* Pantha. dicta l. 2. ampliat. 17. vide infrà eo. conſi. 105.

AD CONSILIVM II.

a ¶ *Procuratores.* Imò hi non ſunt aduocati, vt melius ait Alex. infr. eo. conſ. 109. in fi. nec quod acquirunt cadit in quaſi caſtrenſe, niſi ſit procurator fiſci. idem dico de notario, niſi ſit notarius principis vel actorum: & ſic Alexan. hîc malè conſuluit non ob. l. fin. C. de inoff. teſt. ibi, memorialibus, quia loquitur de actuariis.

AD CONSILIVM IV.

a ¶ *Defenſor.* Cæpola cauſa crimi. conſ. 46. cum decem conſ. ſequentibus conſ. 64. conſ. 71. conſ. 73. con. 74. Corn. conſ. 17. lib. 3. conſ. 122. libr. 4. Decius con. 419. infrà. eo. conſi. 138. num. 14.
b ¶ *Procurator.* Et malè, niſi vbi pœna relegationis minor debet imponi. l. pen. in fin. de publ. iudi. l. 1. an per alium cau. app. reddi poſſint? hodie de generali conſuetudine & ſtylo nullus etiam vt quilibet admittitur pro alio in cauſa criminali, niſi reus perſonaliter vel in vinculis compareat: ſed tamen non tollitur quin iudex debeat omnibus modis inquirere de veritate & innocentia. d. l. ſi non defendantur. de pœn. Et ſic licèt quis non admittatur tanquam defenſor pro abſente, vt ſcilicet non debeat ſine eo procedi, tamen po-

Digitized by Google

teſt incitare & inſtruere officium iudicis.
c ¶ *Amicitia*. Suprà lib. 1. conſ. 78. nu. 3. lib. 5. conſi. 88. numer. 14. Aufr. tract. de repro. teſt. ver. Amicitia. ℨ. eod. conſi.
d ¶ *Defenſa*. Suprà lib. 1. conſi. 5. num. 8.

AD CONSILIVM V.

a ¶ *Inventario*. Suprà lib. 5. conſi. 165. nu. 7. ſuprà lib. 4. conſi. 67. nu. 1. vbi dixi.

AD CONSILIVM VI.

a ¶ *Vſuris*. Alexand. ſuprà lib. 2. conſil. 1. conſilio 2. & malè.

AD CONSILIVM VII.

a ¶ *Iuramenti*. Supr. lib. 2. conſ. 8. nu. 3. conſi. 157.
b ¶ *Validetur*. Imò vt dixi ſuprà lib. 1. conſ. 27. ſæpius.
c ¶ *Viuos*. Sup. li. 1. conſ. 14.
d ¶ *Compenſandi*. Aymo. conſil. 149. vt ſuprà libro 2. conſi. 12. infrà eo. conſ. 19. num. 15.
e ¶ *Neceſſaria*. Ang. conſ. 360. à quadam domina.

AD CONSILIVM VIII.

a ¶ *Caſu*. Suprà li. 2. conſ. 1. con. 2. vbi debebat hæc additio imprimi, & conſilium tertiò repetitum hîc abbreuiatum habebatur ad longum. ſuprà lib. 2 conſil. 107. vbi illud cancellaui ob nimis repetitam ſuperfluitatem, & remiſi ad hanc additionem ſeu potius abbreuiationem. dicto conſilio 107. libro 2.
b ¶ *Vſurarum*. Alexan. bis ſuprà libro 2. conſ. 1. cum ſeq. conſuluerat pro Iudæis, vt liceret eis exercere vſuras: tertiò ab eiſdem aditus ſuper vſuris vſurarum: & has eis licere conſuluit: quod conſilium habebatur ad longum. ſuprà lib. 2. con. 107. & per virum doctum fuit abbreuiatum & hîc inſertum: ſed dico quòd etiam ſi Alexan. in dictis prioribus conſiliis rectè conſuluiſſet, tamen hîc peſſimè conſuluit, quia (vt fatetur) dictæ conuentiones non loquuntur de vſuris vſurarum, ergo (maximè cùm ſint odioſæ & reſtringendæ) non debent extendi ad vſurarum vſuras, quod eſt improbum fœnus, quod ſemper cum infamia reprobatum fuit vt dixi in tractatu vſur. ſuper l. 2. C. de vſufruct.
d ¶ *Pœna*. Rom. ſing. 19. Franciſc. Crem. ſingul. 149. Gerard. ſingul. 83. Hyppo. Marſil. l. 1. ff. ad l. Corn. de ſicar. vide Dec. capit. nam concupiſcentiam. lectu. 2. de conſtitu. adde infrà eo. conſ. 240. num. 8.

AD CONSILIVM XII.

a ¶ *Competentem*. Supr. lib. 2. conſ. 164.
b ¶ *Requiritur*. ℨ. lib. 6. conſi. 79.
c ¶ *Abba*. Scilicet Panor. & in c. ſciſcitatus. de reſcr. adde ſuprà li. 1. conſ. 89.

AD CONSILIVM XIII.

a ¶ *Verum*. Idem Ang. Aret. trac. maleſ. ver. *che hai tradito*. ſed contrarium melius volunt Cyn. Angel. d. l. 1. C. ad leg. Iuli. maieſt. Ang. conſil. 223. Pro deciſione Soc. conſi. 275. lib. 2. Fran. Rip. in rub. de conſtit. num. 8. de reſcrip. reſponſo. 26. num. 8.
b ¶ *Remp*. Soc. conſilio. 22. libro 1. Bal. in rub. de teſtib. cogen.

c ¶ *Pertinent*. Supr. lib. 1. conſil. 103. in fine.
d ¶ *Saueris*. Hypp. Marſil. ſing. 174. Ioan. Ign. l. 5. quòd ſi quis. numero 21. numer. 25. cum ſeq. ff. ad Sylla.
e ¶ *Remiſiſſe*. Faciunt not. in conſuetu. Pariſ. §. 14. nu. 10. & §. 30. quæſt. 29. quæſt. 35. 2 adde infrà eo conſ. 30. nu. 10. vbi iſtud conſi. confirmatur.
f ¶ *Præſumitur*. Imò vt dixi in conſue. Pariſ. §. 30. numero 106.
g ¶ *Renunciare*. Imò ex quo remanet fundum antiquum vt prius, vt dixi in conſue. Pariſ. §. 30. q. 28.

AD CONSILIVM XIV.

a ¶ *Seruari*. Falſum & contrarium etiam ſeruatur Ang. conſ. 210. ad hoc vt ſcriptura. & ipſe Alex. ſuprà lib. 2. conſil. 153. nu. 12. Petr. de Anch. conſi. 431. in c. Præmiſſa. conſi. 242. inci. Prius de virib.
b ¶ *Aliis*. Cor. conſ. 28. lib. 2. Laſ. conſ. 134. in fin. lib. 1. Alb. Bru. conſ. 95.
c ¶ *Teſtatoris*. Infrà lib 7. conſi. 104. nu. 6.
d ¶ *Subſcripta*. Lib. 2. conſ. 147. num. 4.
e ¶ *Generalis*. Suprà lib. 2. conſi. 147. Deci. conſ. 457. in fin.
f ¶ *Duos*. Alex. l. errore. ad fi. C. de teſtamen. Deci. l. ſi librarius. num. 10. de regul. iur.
g ¶ *Rogatus*. Sup. lib. 2. conſi. 153. num. 5.

AD CONSILIVM XV.

a ¶ *Extenſio*. Spe. tit. de pig. nu. 10. & Bal. ibi in addi. Alb. Ang. l. nomen. C. quæ res pig. obl. poſſ. Bald. conſ. 22. lib. 2. Pal. conſ. 195. li. 11. Guid. Pap. Dec. Delph. 432. Ant. Negu. tract. pig.

AD CONSILIVM XIX.

a ¶ *Conſeudatario*. Suprà lib. 2 conſil. 189. nu. 3. nu. 7 ſuprà lib. 5 conſi. 7. nu. 5. dixi in conſuet. Pariſ. §. 11. gl. 6. num. 5. Adde Lud. Gozad. conſi. 20. nu. 9. infr. eod. con. 176. in fine.
b ¶ *Compenſandi*. Suprà eod. conſi. 7. in fine.

AD CONSILIVM XXIII.

a ¶ *Lex*. Tantum pœnam imponens facto, non annullat actum.

AD CONSILIVM XXIV.

a ¶ *Actum*. Adde Deci. c. nam concupiſcentiam. lect. 2. de conſti. cap. In nomine Domini. de teſtib. Feli. cap. venerabilis. de iud. Henric. de Bottis, tract. ſyno. par. 3. art. 1. num. 107. ſed iſtud ſuperfluum eſt: quia hîc ſtatutum nullam imponit pœnam facienti, ſed ſolùm differenti, & ipſi negligentiæ, non facto.

AD CONSILIVM XXVII.

a ¶ *Ergo*. Dom. And. Tiraq. in conſue. Pict. tit. retra. §. 36. q. 2 quæ. 11. dixi etiam in conſue. Pariſ. §. 13. gl. 11. num. 5. cum ſeq.
b ¶ *Volentem*. Suprà lib. 2. conſilio 173. ſuprà libro 4. conſi. 113. num. 3. ſuprà libro 5. conſ. 138. Ant. But. conſ. 22. Riminal. l. ſi. C. de pact. Cur. Senior conſil. 81. Cor. Iun. tract. feu. part. 4. numer. 1556. And. Tiraq. rep. l. ſi vnquam. ver. reuertatur. num. 8. C. de reuocan.

Digitized by Google

reuocanda donatione.
c ¶ *Indiuiduum*. Non ſimpliciter, ſed ſecundum quid, nouè dixi in l. 4. § Cato. de verb. oblig.
d ¶ *Sententia*. Dixi in conſue. Pariſ. §. 178.
e ¶ *Comitatenſes*. Per. Anch. repe. ca. 1. de conſti. conſil. 437. Socin. l. 2. in princ. de reb. dub. Panor. conſil. 52. lib. 2. Franc. Aret. conſi. 77. Matth. Afflict. de iure protomiſe. verſic. no. hæc. contrarium tenet Ang. auth. quib. mo. na. effi. ſui. §. ſi quis igitur. & verius in priuilegiis quæ ſunt contra ius commune, vt tradit Alex. in rub. ff. ſol. mat & benè. vide Felin. cap. Rodulphus. de reſcri. Phil. Fran. cap. ſi ciuitas. de ſent. excom. in 6. Soc. conſ. 86. lib. 4.

AD CONSILIVM XXX.

a ¶ *Conſultus*. Scilicet ſuprà eod. conſil. 13.
b ¶ *Conſuetudo*. Suprà lib. 2. conſil. 18. ſuprà libro 5. conſ. 25. Cur. Senior conſi 68. Iaſ. l. ſtipulationes non diu diuiduntur. de verb. oblig.
c ¶ *Sententia*. Suprà lib. 1. conſ. 124. dixi in conſuet. Pariſ. §. 30. quæſt. 6.
d ¶ *Poſteris*. Suprà lib. 5. conſil. 13. Adde quæ dixi in conſue. Pariſi. §. 30. quæſt. 14. quæſt. 36.
e ¶ *Perceptionem*. Suprà eod. conſi. 42.

AD CONSILIVM XXXI.

a ¶ *Puto*. Idem infrà. eo. conſi. 200.
b ¶ *Identitas*. Suprà lib. 5. conſ. 75.
c ¶ *Validum*. Suprà, libro 4. conſilio 63. Cæpol. cau. ciuil. conſilio 15.
d ¶ *Miſſus*. Claua. in verſic. vſuras. 1. §. 32. Syluester verſicul. vſura. 1. quæſt. 30.
e ¶ *Vt filiæ*. Supra lib. 5. conſi. 26.
f ¶ *Verbis*. Bald. conſilio 238. libro 5. Aretin conſilio 74. verſicul. venio ad tertium. in fin. Guido Pap. Deci. Delphi. 49. Cornel. conſilio 50. libro 1 conſilio 2. libro 4. Antoni. Rube. conſilio 117. & hi intelligunt vt etiam ignoranti ſtatim acquiratur, alio non requiſito, niſi repudiet: quia tunc fingitur non quæſitum, & hæc fuit opinio antiquorum vſque ad Paulum de Caſtro, qui tenuit nil acquiri niſi re integra, ſecuta ratificatione, vt Paul. conſilio 171. conſilio 195. libro 2. ſequitur Curt. Iunior. conſi. 55. numer. 9. latè De. in l. contractus. num. 16. de reg. iur. & in conſil. 226. conſil. 214. conſilio 147. conſi. 432. in fi. con. 464. conſ. 564. con. 531. & in l. 1. numer. 22. C. de pact. licèt Dec. veterem opinionem ſequatur in l. quo tutela. in fi. de reg. iur. ſed poſteriorem ſequitur. Bertr. conſi. 116. in fi. lib. 2. conſ. 304. Donatio. lib 3. & hæc hodie * crebrior & regia conſtitutione in hoc regno confirmata.

AD CONSILIVM XXXII.

a ¶ *Mediator*. Suprà lib. 1. conſi. 13. nu. 3.
b ¶ *Exonerationem*. Suprà lib. 2. conſi. 44. infrà lib. 7. conſilio 71. numero 4. Cur. tract. de teſtib. concluſi. 38.

AD CONSILIVM XXXIII.

a ¶ *Redintegranda*. Suprà lib. 3. conſi. 6. lib. 5. conſil. 91. cum ſeq.
b ¶ *Etiam*. Suprà lib. 5. conſi. 88. nu. 31.
c ¶ *Obliuione*. Idem Pau. Iaſ. d. l. 1. Pau. conſi. 396. li. 2. Iaſ. in l. 1. in princip. nume. 49. de acq. poſ. ſed contra tenet Curt. Iun. d. l. 1. C. de ſer. fug. dixi in conſue. Pariſ. §. 68. adde infra eo. conſi. 35. num. 3.

d ¶ *Conditionalis*. Cor. conſ. ... b. 3. infra eod. con. 176. num. 1.
e ¶ *Procedit*. Idem Alex. inter conſil. Cur. Senioris, conſi. 22. & infrà eo. conſil. 87.

AD CONSILIVM XXXIV.

a ¶ *Inquiſitio*. Glo. 1. & doc. in c. fi. de accu. in 6. Ang. Aret. tra. malefi. ver. fama publica. Cæp. cauſa ciui. conſ. 17. in fi. Ant. Corſ. in repe. ver. inquiſito. Hyp. Marſi. ſing. 14. Deci. conſilio 256. in fin. limitat Dec. conſi. 175. Poſt Alexan. ſuprà lib 2. conſi. 180. vide J. conſ. 138 nu. 12. infrà li. 7. conſi. 120. num. 2.
b ¶ *Ligatur*. Suprà li. 3. conſi. 17. num. 14.
c ¶ *Verbo*. Fa. inf. e. conſi. 102. Dec. conſil. 92.

AD CONSILIVM XXXV.

a ¶ *Donec*. Suprà eo. conſ. 33. nu. 3.
b ¶ *Habilitate*. Hypp. Marſ. l. vnius. §. cogniturus enim 16. q. cum ſeq. de quæſtio. & ſing. 140. Curt. Iunior conſil. 1. numer. 3. ſed iſtud generaliter non puto verum, vide Iaſ. l. 2. §. 2. qui ſatiſ. cog. Dec. l. fin. de reg. iur.
c ¶ *Conſtitutum*. J. eo. conſil. 85.
d ¶ *Teſtari*. Hæc exempla cum ſequentibus falſa puto.
e ¶ *Sententiæ*. Alexan. Iaſ. d. §. ſi ſuper. dixi in conſu. Pariſi. §. 1. glo. 4. q. 2. nu. 16.

AD CONSILIVM XXXVI.

a ¶ *Extra*. Iſtud falſum eſt, quia ſatis eſt quòd exceptio operetur declarando regulam, cæterum non debet operari quòd regula extendatur ad ea quæ aliàs non continebantur ſub regula. tex. in l. generaliter. §. vxori. de vſufru. leg. & not. ſuprà lib. 1. conſi. 28. num. 11. pulchrè Stepha. de Phed. trac. de interpret. iuris. par. 2. fol. 23.
b ¶ *Alios*. Fa. li. 2. conſi. 216. & expreſſim ſequitur Alex. in l. fi. quòd quiſque iuris. Are. conſ. 30. Iaſ. l. fi. in fi. quòd quiſque iuris. l. nummis. de in lit. iur. l. properandum. nu. 11. C. de iud. Dec. in c. conſultationibus, in fi. de of. dele. c. cum dilecta, de confir. vti. vel inuti l. 1. num. 31. ff de reg. iur. Nic. Coreald. in loc. le. loco. 1. ab excep. ad reg. de quo dubitat Philipp. Franc. in d. c. qui ad agendum. Ego verò dico illud eſſe falſum, & contra text. in d. §. vxori quia ibi argentum exceptum non veniebat aliàs ſub illo generali legato: & tamen licèt expreſſim excipiatur, non ampliat legatum ad ſimilia non expreſſim excepta, ergo exceptio non declarat ampliando.
c ¶ *Puto*. Idem tenet Alci. lib. 2. de verb. ſign. pag. 1. vbi limitat dummodo extet frater ſeu patruus: ſecus ſi ſolus nepos ex fratre extet & in hoc quidem benè dicit, ſed non aduertit quòd hæc limitatio dictum ſuum principale ſubuertit: quid enim ſi extet frater, ſed abſtinet, & non vult vti ſtatuto, modo aut dicemus nepotem ſolum admittendum hoc caſu ad totum lucrum ſtatuti: & idem erit dicendum ſi frater erat præmortuus & ſolus nepos extet: quia quantum ad iſtud lucrum frater abſtinens habetur pro mortuo. Aut verò dicemus nepotem fratre abſtinente excludi, & idem dicendum eſt ſi frater non abſtineat, ſed vtatur ſtatuto: quia tunc nepos eſt tacitè ſimul vocatus per ſtatutum, & abſtenſio fratris non poteſt ei nocere. Aut non eſt nec tacitè vocatus, & agnitio fratris non poteſt ei prodeſſe: breuiter ego dico, quòd Alex. in hoc ſecundo dubio malè conſuluit, quia iſtud lucrum non eſt hæreditarium, nec iure hæreditario

Digitized by Google

capitur, ſed par... ...eneficio ſtatuti, ideo iura repræſentationis (quæ non ſunt introducta niſi in ſucceſſionibus ab inteſtato) non ſunt ad propoſitum. Tū iſtud lucrum non eſt niſi quoddam relictum, & expreſſim à ſtatuto comparatur legato, in quo non eſt locus tranſmiſſioni. l. vnica. C. de cad. tol. fac ergo mulierem legaſſe hunc trientem duobus fratribus ſuis iuxta ſtatutum: poſtea præcedere alterum fratrem relicto nepote, vltimò decedat mulier. clarum eſt quòd nepos iure legati non poteſt admitti: quia caducum eſt & accreſcit fratri collegatario ſuperſtiti, nec etiam poteſt admitti iure ſtatuti, quod non diſponit, niſi vt iſtud valeat iure relicti vel legati ad quod ſoli fratres vocantur: vnde ſicut deficientibus fratribus, licèt extent nepotes ex eis, deficit ſtatutum, & totum deuoluitur ad hæredes ab inteſtato: quia nepotes non ſunt vocati ex legato vel ſtatuto: ita ſi vnus fratrum prædecedat nihil tranſmittit ad filium ſuum, cui ex capite ſuo nullum ius competit ex ſtatuto à quo non eſt vocatus. plenius dixi in conſu. Pariſ. §. 149.

d ¶ *Fratris*. ſ. lib. 1. conſi. 80. ſuprà lib. 2. conſil. 97. con. 104. infrà eo. conſ. 89. conſ. 154.

e ¶ *Excludere*. Dixi in conſuet. Pariſ. §. 16. num. 5.

f ¶ *Mente*. Suprà lib. 5. conſil. 79. infrà conſ. 89. numero 160.

g ¶ *Caſum*. Suprà lib. 2. conſi. 24. num. 34.

h ¶ *Conſuluiſſe*. Suprà lib. 2. conſi. 97.

AD CONSILIVM XXXVII.

a ¶ *Prohibuiſſe*. Suprà lib. 1. conſ. 1. num. 13. ſuprà lib. 3. conſ. 36 conſ. 55. in fi. conſil. 59. numer. 20. infrà eod. conſ. 56. conſ. 140. latè And. Tiraqu. tract. retract. conuen. §. 1. gl. 6. num. 25.

b ¶ *Nepotes*. Idem ſupr. li. 3. conſ. 5. conſ. 26. & li. conſ. 56. & in d. l. Gallus. §. inſtituens. & hæc eſt vera. opi. Alex. licèt ſuprà li. 1. conſ. 1. contrarium in ſimili caſu dixerit, ſed cauſæ inſeruiendo duntaxat, vt ibi dixi.

c ¶ *Quanto magis*. Peſſimè arguit, quia longè plus & difficilius eſt aliquos eſſe in diſpoſitione qui in nuda conditione: & è contra facilius deficere conditione quam inducere diſpoſitionem, prout procliuius eſt liberationem quam actionem inducere: tamen nepotes petentes fideicommiſſum tanquam vocati, agunt & ſe fundant in ſcripto vel verbis: vnde fundamentum intentionis clarè probare debet, & contra actores fit interpretatio, cuius oppoſitum eſt in nepotibus excipientibus defeciſſe conditionem, ex qua actor agendo in emptionem ſe fundat.

d ¶ *Filia*. Dixi in conſu. Pari. §. 16. numer. 7. concluſione 2.

e ¶ *Idiota*. Suprà lib. 1. conſi. 9.

AD CONSILIVM XXXVIII.

a ¶ *Liberis*. Vnde quaſdam limitationes per Bart. con. 40. libro 3. Alex. ſuprà li. 5. conſil. 178 Cor. conſilio 91. li. 1. conſi. 34. lib. 2. conſi. 173. litera l. conſilio 275. conſil. 290. lib. 3. Adde Cœp. cauſa ciui. conſ. 49. Ale. ſuprà li. 1. conſi. 127.

b ¶ *Conſuluiſſe*. Vt Ful. conſ. 38. in propoſita ſequitur Barba. ſuprà li. 4. conſ. 52. Dec. l. 2. nume. 98. de re. iu. & in conſ. 15. ſed hi peſſimè loquuti ſunt, idem cum modificatione de qua infrà eo. conſ. nu. 6. tenet Pau. conſ. 409. li. 2. Cœp. cauſa ciui. conſil. 49. Suc. rep. l. cum auus. de condi. & demon. An. Ru. conſilio 62. Ale. l. quamuis. de ver. ſig. Vdalri. Zaſi. trac. ſub ad fi. ſed malè dicunt vt dixi ſ. li. 4. conſ. 52. nume. 1. & pro nepte contra ſubſtitutum latè conſuluerunt (& benè) Lu. Bolog. cum multis ſubſcribentibus ſ. li. 4. conſ. 53. Cor. verſ. 202. li. 3. Curti. ſen. conſ. 44. conſil. 63. vbi refert Paulum retractaſſe & pœnituiſſe quod contra neptem conſuluiſſet: ita tamen idem Curt. Senior conſi. 40. conſuluit & malè contra neptem, ſed in illo eodem caſu contrarium & (benè) conſuluit Iaſ. pro nepte conſ. 142. li. 2. latius in l. precibus. de impu. & aliis ſubſt.

c ¶ *Conſului*. Suprà lib. 2. conſ. 185. lib. 1. conſi. 108.

AD CONSILIVM XLI.

a ¶ *Feudum*. Suprà li. 2. conſ. 16. ad fi. ſuprà libro 4. conſ. 2. An. Tiraq. in conſu. Pict. tit. retr. §. 1. gl. 5. nu. 5. cum ſeq. adde ſupr. lib. 5. conſi. 20.

AD CONSILIVM LIII.

a ¶ *Iuliani*. Hic hæres teſtatoris qui vendicata filia hærede delegatarij poſſeſſiones legatas tanquam finito legato.

b ¶ *Linea*. Ad confirmandam erroneam concluſionem præcedentem ſophiſtica vtitur tutela, quia teſtator non eſt loquutus de linea deſcendentium, ſed de linea maſculina ſimpliciter, quæ incipit à patre vel primo ſtipite maſculo. Et ſicut in mathematicis linea non eſt, ſeu non datur poſito primo puncto tantum, ſed incipit eſſe vel dici addito ſecundo continuo puncto: & tamen non incipit à ſecundo, ſed à primo puncto, ſicut finitur in vltimo & non in penultimo: ita & hic vbi vocamus lineam ad ſimilitudinem elementorum mathematices, vnde hoc verbum apta metaphora mutuamur incipit ergo linea cognationis à patre vel ſtipite, licèt nondum dicatur linea quamdiu ſolus eſt, vt ann. 1412. declaraui legens publicè arborem Aureliis, præterea etiam ſi dixiſſet teſtator ſi non remaneret hæres per lineam maſculinam deſcendentium, adhuc idem eſſet quòd filia includeretur in linea: quia ſi neptis ex filio vel proneptis ex nepote in ea includitur, vt fatetur Ale. nu. 9. multò fortius filia ipſa legatarij ſeu alterius ſub ea conditione grauati. Et ſic concludo, quòd Alex. malè contra filiam conſuluit.

AD CONSILIVM LIV.

a ¶ *Duabus*. Idem Raph. Fulg. conſ. 114. in q. verſu. Io. Ana. conſi. 58. Viſis Barb. conſ. 51 lib. 1. Bert. con. 86. lib. 1. conſi. 219. Cùm ſcriberem. conſ. 235. Pretij vtilitas. conſil. 287. cùm præſupponatur. lib. 2. conſil. 111. ponitur in facto. lib. 3. Mat. Afflict. deciſ. Neap. 65. ſed imò quòd requirantur plures, vt tres præſumptiones tenent Iac. de Are. l. 1. C. plus va. quòd agi. Pau. con. 74. libro 2. Cœpol. tra. de ſimu. contra in 6. caſu prin. Cor. conſ. 346. lib. 1. Alex ſupr. lib. 5. conſ. 28. nu. 4 ſupr. lib. 4. conſ. 109 in fine conſ. 119. numer. 4. Soci. conſil. 284. niſi tanta eſſet vtilitas, quòd eſſet longè intra dimidiam iuſti pretij, idem quòd tres præſumptiones requiruntur tenet Contra. tract. de contract. q. 84. concl. 3.

b ¶ *Alio*. Quod fraudem auget. Cor. conſ. 41. lib. 3.

c ¶ *Probatione*. Suprà lib. 2. con. 24. conſ. 52. Fel. rub. de prob.

d ¶ *Præſcriptio*. Suprà libr. 2. conſil. 73. & quòd non curat in materia plenè dixi in d. tra. vſur.

AD CONSILIVM LIX.

a ¶ *Extra*. Adhuc idem niſi diſponens habeat tantum partem in re vt contra communem. dixi in conſu. Pariſ. § 1. gl. 5. num. 18.

b ¶ *Teſtamenti*. Infrà eod. conſi. 171. num. 1.

AD

AD CONSILIVM LXIII.

a ¶ *Refertur.* Sup. lib. 3. conſil. 43. num. 7. ſuprà lib. 1. conſil. 48. num. 5.
b ¶ *Fortificatur.* hîc incipiebat conſil. 67. ſup. lib. 3. vbi illud cancellaui, quia erat fragmentum ab iſto conſilio detruncatum.
c ¶ *Concludi.* idem Albe. d. l. emptorem. Ang. Pan. l. at qui natura. §. cùm me abſente. de neg. geſt. Alex. l. non ſolùm. §. mortë. de ope. noui. nunc. Soc. l. 2. *. voluntatem. ſol. mat. Ægid. Bellem. deciſ. 998. Auffre. addi. ad quæſt. Thol. 407. Felic. c. cum olim, de re iud. c. cum Barthol. eod. Iaſ. l. ſi domus. §. de euictio. de leg. 1. Hyppol. Marſil. rep. ru. de probat. fol. 25. Matth. Afflict. deciſ. Neap. 49. & not. quòd hoc caſu onus probandi ſpectat ad emptorem, vt volunt præfati Doctores, & benè, non autem tenetur venditor probare quòd ſi fuiſſet interpellatus habuiſſet facultatem defendendi, quicquid dicat Aym. conſ. 83. n. 6. vbi etiam falsò prò ſe Imol. Alex. aduocat, & eadem repetit. Aym. conſil. 179. num. 6.

AD CONSILIVM LXIV.

a ¶ *Nulla.* Sup. lib. 3 conſil. 59. num. 7.
b ¶ *Inſtanter.* Cur. Senior conſil. 24. in fin.
c ¶ *Iuramento.* Dixi in conſuet. Par. §. 33. gl. 3. n. 7.

AD CONSILIVM LXV.

a ¶ *Nullus.* Suprà lib. 1. conſil. 89. ſuprà eod. lib. conſil. 13. num. 6.

AD CONSILIVM LXVIII.

a ¶ *Oldr.* quæſt. 218. ſup. lib. 1. conſ. 45. And. Tiraq. in conſ. Pictau. tit. retract. §. 1. gloſſ. 7. num. 8.
b ¶ *Omnia.* imò addita dictione vniuerſali hæc deciſio eſt falſa. Alciat. l. 1. C. de ſacr. eccleſ. l. monentum, de verb. ſig. Tiraq. d. gl. 7. num. 20.

AD CONSILIVM LXX.

a ¶ *Nullis.* ſecùs in filio ex ſimplici ſpurio, vt dixi ſuprà libro 2. conſil. 74.
b ¶ *Inceſtuoſi.* & eſt verũ quicquid dicat Pet. Anch. conſ. 409. dixi in conſuet. Par. §. 122.
c ¶ *Sequitur.* imò non ſequitur, vt tenet Franc. Aret. in l. ſi ſcriptum. in pr. de liber. & poſth. Cœpol. cauſa. ciu. conſ. vlt. facit ſup. lib. 3. conſ. 82. num 17. & inf. eod. conſ. 129. & ſic Alex. hîc malè conſuluit ex defectu poteſtatis in legitimante.
d ¶ *Latè.* imò vt dixi ſup. lib 5. conſ. pen. num. 32.
e ¶ *Qualitas.* contrarium melius tenet Alex. inf. eod. conſ. 229. & ſup. lib. 2. conſ. 195. vbi dixi.

AD CONSILIVM LXXI.

a ¶ *Perſonale.* Sup. lib. 1. conſ. 86.
b ¶ *Realem.* Sup. lib 4. conſil. 193. num. 3.

AD CONSILIVM LXXII.

a ¶ *Differendo.* tunc non liberatur fideiuſſor: quia non augetur, ſed differtur exactio. Bertran. conſ. 188. duo fuerunt. lib. 1. inf. lib. 7. conſ. 66. num. 8. Adde Soc. conſil. 62. lib. 4.
b ¶ *Coniecturis.* ſuprà lib. 2. conſil. 13.

AD CONSILIVM LXXIII.

a *Britia.*] pro qua etiam conſuluerat Alex. & obtinuerat in prima inſtantia. ſup. lib. 5. conſ. 8.
b ¶ *Contraſt.* Pet. de Ferr. in forma reſp. libell. in act. hypoth. ver. exceptionem excuſſionis. Auffrer. in addi. q. Thol. 81. Iaſ. naturaliter. §. nihil commune. de acquir. poſſ. Ant. Neguſa. tra. pign. par. 8. memb. 1. n. 34. limito in fideiuſſorem indemnitatis, vt dixi infrà lib. 7. conſ. 29. num. 24.
c ¶ *Non valet.* ſup. lib. 2. conſ. 138. n. 6. ſed contra tenet Rip. Cur. conſ. 67. vide Franc. Balb. de præſc. 2. per 3. par. princ. q. 14. dixi in conſuet. Par. 68. ad. de inf. eod. conſ. 172. n. 19. & latiùs conſ. 218. conſ. 220. n. 6. cum ſeq. lib. 7. conſ. 70.
d ¶ *Teſtis.* ſuprà lib. 5. conſ. 89. num. 2.
e ¶ *Confirmare.* ſuprà eod. conſ. 17.

AD CONSILIVM LXXIV.

a ¶ *Leui.* Sup. l. 1. conſ. 45. num. 1.
b ¶ *Leuiſſima.* lib. 1. conſ. 50.

AD CONSILIVM LXXV.

a ¶ *Dico.* idem hoc eodem caſu conſuluit Franc. Aret. conſ. 6. vbi pleniùs tractat. ſequitur An. Tiraq. in tract. de retr. conu. §. 1. gl. 6. n. 39. & eſt indubitatum in hoc caſu. vbi in partem Guidonis ceſſerunt certa tantùm prædicta ſeu corpora ad quæ clauſulæ generales expreſſim referuntur & limitantur, ſecùs ſi actum eſſet quòd ei cederent quæcumque iure. quæ diuidentes habent in tali loco vel regione, & quibuſcumque prædiis intra dictas metas ſitis, vt plerumque fit.
b ¶ *Factum.* hanc rationẽ latè per duas col proſequitur d. conſ. 6 ſed ſophiſtica eſt: quia reuendere intelligitur cum effectu, & non de nudo contractu, vt plenè dixi in not. intell. ſuper l. ſi hæres. ff. de ac em. & l. corruptionem. C. de vſuf. ideò reſpondendũ vt ſup. hæc vltima clauſula n. 7. erat relata & limitatà ad certa prædia ſeu corpora aſſignata Guidoni.

AD CONSILIVM LXXVI.

a ¶ *Promiſit.* ſcilicet parte præſente, & idem Matt. Afflict. deciſ. Neap. 120. ſed de iure dicta differentia falſa eſt, nec probatur ſtipulatio: ſed hodie hæc formula in diſſuetudinem abiit.
b ¶ *Quod ſit.* idem Cœpol. cauſa ciuilium conſ. 3. nu. 10. Cur. tract. de teſtib. concluſ. 45. Iaſ. l. admonendi. in lect. de iureiuran. Felin. ca. ſi cautio. de fid. inſtrum. Matth. Afflict. deciſ. Neapolit. 12. licèt contrà ſentiat Bald. authent. rogat. C. de teſt. Cor. conſ. 58. lib. 3. & Alex. infrà eod. conſil. 180. n. 10. inf. lib. 7. conſil. 128. num. 8.
c ¶ *Tamen.* ſuprà lib 3. conſil. 4. in fi.
d ¶ *Amicitia.* ſuprà eod. conſil. 4. num. 8.
e ¶ *Probo.* ſuprà lib. 3. conſ. 35.

AD CONSILIVM LXXVII.

a ¶ *Concludo.* ſup. lib. 5. conſ. 134. ſup. lib 2. conſ. 78.
b ¶ *Malam fidem.* ſuprà lib. 4. conſil. 99.

Digitized by Google

c ¶ *Hæres*. ſuprà lib.5. conſ. 2.4.7. ſed vide ſuprà lib. 1. conſ. 110. in fin.
d ¶ *Reſtitutio*. ſuprà lib. 1. conſ. 71.
e ¶ *Tempore*. Alciat. diſſentit. de præſumpt. reg. 3. præſump 35. n. 9. adde infrà lib.7. conſil.1 · 8. n. 4.
f ¶ *Quod ſic*. vnde vnus filiorum petens diuiſionem cum fructibus à die mortis, non ſolùm tenetur conferre pecuniam quam recup · rat à defuncto, ſed etiã interuſurium à die mortis, vt dixi in conſ. Par. § 125.
g ¶ *Officio*.] ſuprà lib. 1. conſ. 153. in fi. ſup. lib. 2. conſ.3 ·. Rom.conſ.281. Cor.conſ.26. in fin.lib.1. Ang. §.non ſolùm. Inſt. de verb oblig. Mari. Soc. in c. dilecti filij. de for. com. c. 2. num. 23. de libell. oblat. Matth. Afflict. dec. Neap.58. n.8. dec. 8.. num.6.
h ¶ *Legitimari*. Sup. lib. 2. conſ. 59 num. 2.

AD CONSILIVM LXXVIII.

a ¶ *Collectæ*. ſuprà conſ. 111. ſuprà lib. 1. conſ. 68.
b ¶ *Italica*. Hic Accur. in l. fina. C. ſine cenſu vel reliq. vocat Italiam dominam prouinciarum, ſed Alb. ibi dicit eſſe ancillarum ancillam propter bella ciuilia, nunquã tam diuturna pace floruit quàm ſub Frãcorum Imperio, ſeu potiùs authoritate & reuerentia, vt tetigi in conſ. Par. tit. 1. in rub. nu 27. neque enim poſt ſuppreſſum regnum Longobardorũ præſidiis au. armis in officio tenebãtur, nec tributis aut collationibus, aut alia tyrannica arte expilabantur. ſed Maieſtatem Franciſcam paterno affectu conſulentem reuerebantur: abſit tamen vt id Francorum gloriæ virtutiuè adſcribant, ſed Dei dono. quemadmodum & calamitatum quibus exinde & nunc omnium miſerrimè diuexabatur, non aliam exiſtimo cauſam quam peccata & malos mores hominum, quos Bald. etiam tempore ſuo deplorabat in l. ex omnibus. de offic. præſid.

AD CONSILIVM LXXIX.

a ¶ *Et, &c.* duas quæ ſequebantur columnas, non fuit opus rurſus hic corrigere & excudere, quia ad verbum emendatæ habentur ſuprà lib. 2. conſil.115. n. 1. incluſiuè vſque ad fin. d. conſ ibi. C. de iur. delib. vbi recurre: quia ibidem Alexand. nullo mutato tranſcripſit.

AD CONSILIVM LXXXI.

a ¶ *Pia*. Sup. lib.2. conſ.121. in fine.
b ¶ *Prout*. Sup. lib. 1. conſ. 46. Dec. conſil 384. n. 4. dixi in conſuetud. Par. §. 5. num. 74. cum ſeq.
c ¶ *Quolibet*. ſup. lib.1. conſ.2 n.16 Rom. cõ. 457.
d ¶ *Additione*. ſup. lib.2. conſ. .09. n. 16.
e ¶ *Falſa*. Cor. conſ.154. lib. . .

AD CONSILIVM LXXXIII.

a ¶ *Fallit*. eod. conſil 85. num. 52.
b ¶ *Iuramentum*. imò vt dixi ſuprà lib. 1. conſ 27.
c ¶ *Minæ*. Bertr. conſ. 222. Nemini dubium. lib. 2. Iaſ. conſ. 3 lib. 1 Vide Aymo. conſ. 49.
d ¶ *Poſſediſſe*. ſup. lib. 1. conſ. 133.
e ¶ *Non autem*. Oldrat. quæſt. 19 Alexander. l. Pomponius §.1. de acquirend. poſſ. infrà eod. conſil. 220. num. 2. Anton. Neguſa. de pig. part. 6. membro 1. num. 2.

AD CONSILIVM LXXXIV.

a ¶ *Niſi*. Rom. ſing. 436. tu ſcis. Bertach. tract. gabella. Anch. conſ. 414. Ioan. Ana. conſ. 74. 3. Iaſ. l. 1. C. de inſtit. & ſubſtit. Dec. c. cum inter. not. 6. de except. Aymo. conſ. 95. num 6.
b ¶ *Propter*. ſup. lib. 3. conſ. 3. And. Tiraq. in conſ. Pariſ. 1. §. 1. gl. 14. num 86.

AD CONSILIVM LXXXV.

a ¶ *Reſta*. Alex. d. l. exitus. ſup. lib.2. conſ.137. ſup. li. 2. conſ.7 . n.3. conſ.73. in fi. ſup. eod. lib. conſ.35. nu. 6. conſ.83. num. 2. Franc. Cre. ſing.61. Ang. Aret. in tit. de act §. item ſi quis in fraudem, & ibi Iaſ. n.77. de act. Hyp. Mar. ſing.158. Matth. Afflict. de Neap. 139. Guido Papæ conſ.109. adde inf. eod. conſ.103. num. 9. conſ.180. n. 4. And. ab Exea. tract. pact. num.73.
b ¶ *Futuris*. Ale. Soc. Iaſ. l. 3. §. 1. de acq. poſ. Ant. Neguſ. trac. pig. par. 2. memb. 2. n 3. Alc. l. fi. gl. fi. C. de pac. ſentit Ang. in diſp. incip. *In fulgenti ver.* ſed incidenter. quod intelligendum dummodo expreſſim factum ſit etiam de futuris, nec appareat mutatã eſſe voluntatem conſtituentis, vt per Bald. Saly. l. actio. §. renunciare. ff. pro ſoc. Bald. q. 21. C. de contrah. empt. Sali. l. 2. C. eod. contra communem teneat Per. de Peru. trac. ſociet. part. 5. in princ.

AD CONSILIVM LXXXVI.

a ¶ *Niſi*. Vel niſi probaretur ſecundum ſcienter, & ſic in fraudem primi emiſſe: quia tunc primus etiam ſine diſcuſſione per Fauianum reuocaret. Bal. in rub. C. de his quæ in frau. cred. Iaſ. § item ſi quis. Inſtit. de act. Hyp. Mar. l. qui duob. ff. ad leg. Cor. de Fal. Et hoc dummodo verè fraus facta eſſet primo emptori, qui erat paratus implere, ſecùs ſi non poterat aut nollet ſoluere, ſed emptorem decipere: quia tunc non habebit reuocatoriam, vt dixi in conſuet. Par. tit. 16. in rub. ad fin.
b ¶ *Pretium*. dixi in conſuet. Par. §. 23. num. 18. & iſtud conſilium habetur etiam inter conſil. Cur. Senior. conſil. 22.
c ¶ *Soluiſſet*. inf. eod. conſ.33. num.6.
d ¶ *Meum*. dixi in conſ. Par. parag.1. gl 1. q. 7.

AD CONSILIVM LXXXVII.

a ¶ *Fuit*. anno Domini 1389.
b ¶ *Lud*. Hic erat frater Caroli VI. filius Caroli V. nepos Ioannis I. Francorum regum. dictus Ludou. fuit auus Lud. XII. regis patris populi, proauus Franciſci I. moderni regis. duxit dictus Lud. Valentinam amitam ſuam, neptem Ioan. I. ex Iſabella amita eiuſdem Ludouici.
c ¶ *Galeatij*. Hic viros doctos dilexit & fouit, & huius tempore Comitatus Mediolani à Ladiſlao Imperatore in Ducatum erectus eſt. anno Dom. 1395. vide Blondum lib. 7. Italiæ illuſtratæ.
d ¶ *Ludouico*. Aureliorum Duce, qui per obitum Caroli VIII. ſine filiis fuit rex Franciæ ſui nominis duodecimus, iuſtitiæ populique amantiſſimus, ſocer moderni Regis.
e ¶ *In iure*. dixi in conſuet. Par. parag. 8. gl. 3. q. 3.
f ¶ *Vt hæredes*. hæc eſt vera op. Alex. vt ipſe tenuit in l. Gallus §. quidam rectè. de liber. & poſth. l. quòd dicitur de ver. ob. ſup. lib. 5. conſ. 22. conſ.129. & hîc, & benè, licèt quandoque cauſæ inſeruiendo aliter dixerit

Digitized by Google

dixerit, vt ſup. lib. 5. conſ. 26. ſup. eod. lib. 6. conſ. 31. num. 15. & intellige quando ſtipulatur ſimpliciter filiis, & indifferenter: ſecùs ſi filiis maſculis, vel ſi filiis certi matrimonij: quia tunc patet quod non vocantur hæredes.

g ¶ *Omnibus.* imò in effectu illi ſoli cui cautum eſt ſalua Falcidia, vt dixi ſuper d. l. continuus. §. fi. in not. intellect. in conſuet. Pariſ. §. 124.

h ¶ *Alleget.* ſuprà lib. 1. conſ. 120. & benè, quando conceſſio non eſt limitata ad certas perſonas vel generationes, vt dixi in d. conſil. 120.

i ¶ *Fœminas.*] dixi in conſuet. Pariſ. §. 12.

k ¶ *Alio.* ſuprà lib. 3. conſ. 14. in fin.

AD CONSILIVM LXXXIX.

a ¶ *Tacita.* ſuprà lib. 2. conſ. 24. in fi. conſ. 100. ſup. lib. 5. conſ. 34. num. 8. Cœp. cauſa cri. conſ. 74. Cur. ſenior conſil. 75. conſ. 30. vbi latè Alb. Bru. tract. de ſtatut. exclu. fœmin. fol. 6. Iaſ. conſ. 63. conſ. 3. lib. 3. ſed contra fa. Decius conſil. 679. Andr. Tiraq. rep. l. ſi vnquam. verſ. libertis. num. 19. C. de reuoc. donat. & quæ dicam infrà eod. num. 15.

b ¶ *Eadem.* ſuprà lib. 6. conſil. 75.

c ¶ *Rubrica.* ſuprà lib. 2. conſil. 190. num. 5.

d ¶ *Friuola.* ſuprà lib. 1. conſ. 50. num. 11.

e ¶ *Patruelibus.* ſuprà lib. 1. conſ. 80. ſup. 2. con. 97. conſ. 254. ſed iſta dicta non placent, & dico quòd non eſt ſufficiens à ratione etiam vnica & tacita vel expreſſa ad faciendum extenſionem ſtatuti contra ius commune. ita etiam ſentit Bart. l. liberorum, de verb. ſign. Bald. l. ſi defunctus. C. de ſuis & legitim. Alexand. ſup. lib. 1. conſ. 80. Iaſ. conſ. 163. lib. 1. Ant. Rub. conſ. 94. in fin. conſ. 118. in conſ. 120. in fin.

f ¶ *Excludit.* ſup. lib. 5. conſil. 56.

AD CONSILIVM XC.

a ¶ *Confines.* ſup. lib. 4. conſ. 12. ſup. lib. 5. conſil. 8. n. 11. ſup. lib. 6. cóſ. 94. in fi. Iaſ. conſ. 66. li. 4. Albert. Bru. conſ. 34. Aret. conſil. 42. Matth. Afflict. deciſ. Neap. 83. inf. eod. conſ. 177. num. 9.

b ¶ *Arbitrio.* dixi in conſuet. Pariſ. §. 5. num. 64.

c ¶ *Vincere.* ſup. lib. 5. conſ. 1. num. 42.

d ¶ *Filiationis.* ſup. lib. 1. conſil. 2. num. 1.

AD CONSILIVM XCI.

a ¶ *Fallit.* ſup. lib. 3. conſ. 77. num. 3.

b ¶ *Confeſſionem.* Alexand. l. inter ſtipulantem. §. 1. de verb. oblig. l. à diuo Pio. §. ſi pignora. de ope. no. nu. nunc Hyp. Marſil. l. 1. §. ad quæſtionem. in fi. de quæſtio. And. Alciat. tract. præſumpt. part. 2. num. 5. Alex. infr. lib. 6. conſ. 61. num. 12.

AD CONSILIVM XCII.

a ¶ *Quadraginta.* ſufficerent triginta, vt dixi inf. eod. conſil. 209.

b ¶ *Fratri.* Imol. vt Alexand. ſup. lib. 5. conſilio 22. dixi ſup. lib. 3. conſ. 10. num. 5.

c ¶ *Cardi.* ſup. lib. 2. conſil. 106. num. 19.

d ¶ *Naturam.* ſup. lib. 2. conſil. 129. vbi dixi. adde ſup. lib. 3. conſilio 37. libro 5. conſil. 41. num. 9. conſil. 127. num. 7. 8. conſil. 179. num. 12.

e ¶ *Expreſſum.* ſup. lib. 1. conſ. 103. num. 15.

f ¶ *Dominum.* dixi in conſuet. Pariſ. §. 30. q. 36.

g ¶ *Synonyma.* ſup. eod. conſ. 41.

h ¶ *Sententiam.* dixi in conſuetud. Pariſ. §. 40. q. 6.

i ¶ *Velle.* d. §. 30. q. 27. in conſ. Par.

k ¶ *Reſtituere.* dic, Aut eſt feudum quod non poteſt cedi, nec transferri in alium de facto, quin redeat ad dominum, vt regulariter ſecundum vſus Inſubriæ: & tunc poteſt dominus vendicare, nec tenetur reſtituere vaſallo. qui ſatis cenſetur ſine domini conſenſu alienaſſe, vel refutaſſe, aut poteſt alienari ſine domini conſenſu, vt ex pacto, vel apud nos, vbi iure patrimoniorum cenſetur: & tunc non poteſt dominus vendicare, ſed ſolùm iura feudalia exigere ab eo, qui præſcripſit tanquam à nouo acquiſitore. dixi in conſuet. Par. §. 69.

l ¶ *Clauſula.* ſup. lib. conſil. 79. con. 134. n. 7.

m ¶ *Plenitudine.* ſup. lib. 2 conſil. 9. Marſ. ſing. 84.

n ¶ *Decretum.* ſup. lib. 1. con. 125.

o ¶ *Scientiæ.* dixi in conſuet. Pa. §. 1. gloſſ. 7. n. 5. vide ſup. li. 1. conſ. 79. in fin. ſup. lib. 2. conſ. 14.

AD CONSILIVM XCIII.

a ¶ *Differentia.* tenet Paul. de Leaza. clemen. 1. de vſuris. Ant. But. con. 15. Occurrentibus. Card. Flor. c. conſuluit. de vſuris. Ricard. in 4. ſent. diſt. 15. q. 5. a. 5. Sco. in eadem diſt. Ang. Claua. in ſumma. verſ. Reſtitutio. ver. vſurarius. Gabr. in 4. ſent. diſt. 13. q. 11. dub. pen. ſumma Syluestri. verſi. vſura. 6. q. 3.

b ¶ *Eccleſia.* Fel. c. ad audientiam. de reſcr. & ita tenent * omnes Canoniſtæ, exceptis Henr. Bohic. in c. 1. ne præla. 6. ſuas. & Pan. in c. extirpandæ. Repe. §. quia verò. & ſi. de præb. vbi dicunt (& benè) hoc non eſſe verum in habentibus adminiſtrationem ſacramentorum vel clauium, vt tradit Thom. Aqui. 2. 2. q. c. art. 1. in fine. & omnes Theol. & hoc eſſe de iure diuino immutabili prohibitum. probat Greg. Nazianzenus, & habetur 1. q. 1. c. qui ſtudet.

c ¶ *Infert.* Hyppol. Marſil. ſing. 484.

AD CONSILIVM XCIV.

a ¶ *Plenè.* ſup. lib. 3. conſil. 33. num. 21.

b ¶ *Prima.* ſup. lib. 3. conſil. 222. num. 13.

c *Prius.* ſup. lib. 5. conſil. 236.

AD CONSILIVM XCIX.

a ¶ *Odiosè.* Cald. conſil. 8. de re iud. Cœpol. caut. ciuil. conſil. vlt. Iaſon conſilio 124. lib. 4. infrà eod. conſilio 213. num. 4.

b *Iudæis.* ſuprà eodem conſilio 6. idem in caſu huic ſimili. Alex. infra lib. 7. conſilio 13.

c ¶ *Patriam.* Alb. l. 3. C. de pat. poteſt. Alex. l. placet. ff. de acqu. hæt. l. 1. §. hoc autem, ad Treb. Ioan. And. c. & ſi Iudæos. Iaſ. l. frater à fratre. in lect. de condi. indeb. Bened. rep. c. Raynutius, verſ. ſi abſque. lib. mortem. 2. n. 38. de teſta. dixi in conſuet. Par. §. 117.

d *Iudæos.* lib. 5. conſil. 75.

e ¶ *Auct.* conſil. 15. & in repet. cap. ea quæ, de reg. iur. in 6. Guido Papæ deciſ. Delph. q. 63.

AD CONSILIVM C.

a ¶ *Teſtificatur.* ſuprà lib. 1. conſil. 5. num. 9.

b ¶ *Medico.* ſupra lib. 1. conſil. 104. in fin.

AD CONSILIVM CII.

a ¶ *Fallit.* ſup. lib. 3. conſilio 4. num. 2.

b ¶ *Remiſſam.* idem ſup. li. 2. conſ. 287. Franc. Rip.

d. §. duo fratres, n. 79. ſed non puto verum, niſi ſe referant ad ius quod habere poterant ex teſtamento paterno, cuius quod habebant notitiam. adde no. ſuprà, lib. 4. conſil. 40. num. 3.
c ¶ *Dotis*. Non puto verum in renuntiatione generali bonorum paternorum, quia deducto ære alieno intelliguntur. ſed benè ſi ageretur de venditione certi fundi paterni, & ſi fieret renuntiatio ad remittendum hypothecas.
d ¶ *Vulgaribus*. ſuprà lib. 1. conſ. 9.

AD CONSILIVM CIV.

a ¶ *Impediens*. Sed remedium eſt quòd petatur augendo concluſiones in eadem inſtantia & per eadem media in ea deducta, iuxta no. in l. edita. C. de eden. & ita practicatur.
b *Ciuitas*. text. in l. 2. C. de iure recip. lib. 11. gl. penult. 2. ff. de priui. cred. Alex. l. 1. §. ſi hæres, in fin. ff. ad Treb. patet etiam epiſtola Traiani ad Plin. 2. quæ incipit, *Quo iure*, lib. 1. epiſtolarum.

AD CONSILIVM CV.

a *Bar.* & communiter ſequuntur vt Fabianus tract. emp. & * vend. q. 8. princ. q. 4. Panta. d. l. 2. exten. 15. ſed veriorem puto opinionem Paul. d. l. ſi quis cum aliter. Bald. l. cum filius. §. pater. de leg. 2. quòd nec illa clauſula generalis intelligatur de tanta læſione niſi probetur venditorem ſciuiſſe, facit not. ſuprà, eodem conſilio 1.

AD CONSILIVM CVI.

a ¶ *Refert*. ſuprà lib. 2. conſ. 110. vbi dixi. adde ſuprà lib. 5. conſil. 159. & infrà, conſil. ſeq.

AD CONSILIVM CVIII.

a ¶ *Sed im*. ſuprà lib. 1. conſil. 28. num. 7. ſuprà lib. 2. conſ. 14. num. 7. conſ. 181. numer. 5. Alex. d. l. ſic. & l. locus, de acq. poſſ. Cor. conſ. 201. lib. 1. Fran. Bal. de præſcript. par. 1. q. 6.

AD CONSILIVM CX.

a ¶ *Communi*. ſed authoritate Apoſtolica, Car. d. cl. 2. Petr. Anch. Gem. Phil. Franc. c. 1. de maior. & obed. in 6. Fel. ca. cum olim de maior. & obed. in c. verum de for. comp. vel etiam ex conſuetudine.
b ¶ *Futura*. Facit ſup. lib. 2. conſ. 196. num. 13.
c ¶ *Paſſiua*. dummodo non fiat de exorbitanti ad exorbitans, vt nouè dixi in conſ. Pariſ. §. 8. gl. 1. n. 48.

AD CONSILIVM CXI.

a ¶ *Dominis*. pro quibus in hac eadem cauſa pariter latè conſuluit Cor. conſil. 188. lib. 3.
b ¶ *Supplentes*. ſup. lib. 1. con. 79. num. 8. ſup. lib. 2. conſ. 195. n. 18. ſuprà eod. lib. conſil. 92. num. 30.
c ¶ *Sufficiet*. vide ſuprà lib. 4. conſil. 7.
d ¶ *Extunc*. Alex. d. l. huiuſmodi. l. 1. C. de Cod. Gemin. c. dudum. de præb. in 6. Curt ſenior conſil. 47. num. 25. Felin. cap. licèt cauſam, de probat. Anton. Neguſa. tract. pig. parte 2. membro.

AD CONSILIVM CXII.

a ¶ *Cum quo*. & contra omnes eius ſingulares ſucceſſores. Soc. conſ. 11. conſ. 13. conſ. 82. lib. 3. Aret. conſil. 111. ad fin. Aym. conſil. 29. num. 1.
b ¶ *Poſſeſſio*. Bald. auth. ei qui iurat. C. de bon. auth. iud. poſſ. ſup. lib. 1. conſil. 51. in fin.
c ¶ *Sequeſtrum*. dixi in conſuet. Pariſienſ. §. 1. gloſſ. 4. num. 16. & §. 77.
d ¶ *Poſſideris*. inf. eod. conſ. 115.

AD CONSILIVM CXIII.

a ¶ *Communiter*. imò vbique ſolet reprobari: quia contractus donationis veſtitur iure ſpeciali, quod non extenditur, licèt huiuſmodi tricas meritò praxis exploſit.
b ¶ *Remuneratoria*. idem Ale. d. §. quinimò. & eſt verius, licèt Iaſ. ibi n. 19. malit ſequi opinionem Bar.
c ¶ *Æquitate*. ſuprà lib. 5. conſil. 80. num. 12.
d ¶ *Abſentem*. dummodo ad eum ſit directa velut epiſtola, vel modo ſcripta ſit per eius debitorem. ſuprà lib. 4. conſ. 91. num. 1.
e ¶ *Modus*. Paul. Iaſ. & alij in d. l. cum donationis. Alc. l. ſi maiores. C. eod. licèt Cor. con. 255. lib. 4.
f ¶ *Secunda*. Io. An. in mercu. c. in pari cauſa. & ibi Phil. Fran. de reg. iur. in 6. Hypp. Marſi. ſing. 617.

AD CONSILIVM CXIV.

a ¶ *Promiſsionem*. nudam pollicitationem d. l. pactum. Alex. hîc in totum malè conſuluit. per no. in l. poſtquam liti. C. de pact. & ſup. lib. 3. conſ. 111. n. 7.
b ¶ *Incertæ*. ſed non eſt ante contractus quam perſona certa ſit & mutuus conſenſus, quòd autem in actionibus publicis primi offerentes non ſtatim liberentur per ſecundos, iuxta opinionem Bart. in d. licitatio, in pr. quæ practicatur. ratio eſt, quia ſinguli offerentes cenſentur ſinguli ſub conditione ſi ſupremi idonei inueniantur emere, vt eſt de forma & natura licitationis, vt dixi in conſ. Pari. tit. 17. in dub.
e ¶ *Iuris*. Idem Steph. Auffre. in addit. ad dec. Tholoſ. 196. Hypp. Marſil. reper. rubr. de fideiuſſ. n. 12. ſed non eſt ſimpliciter verum.

AD CONSILIVM CXV.

a ¶ *Probaret*. dic breuiter non eſſe differentiam an agatur hypothecaria, an verò Saluiano, vt tenet Iaſ. in d. §. itē Seruiana. & benè, & ita practicatur. plus dico non eſſe differentiā, an reus habeat cauſam lucratiuam vel oneroſam, ſed in hoc an poſſeſſor prætendat, vel probetur habere cauſam à debitore, an verò neque prætendatur neque probetur habere ius ab eo: primo caſu ſufficit ad fundandam actoris intentionem probare quòd obligatio eſt prior titulo vel acquiſitione poſſeſſoris, iuxta l. de reb. C. de do. ante nup. ſecundo caſu neceſſe eſt probare, quòd debitor erat dominus, vel ſaltem bonæ fidei poſſeſſor tempore obligationis: quod vltimum procedit dummodo poſſeſſor non probet de iuſto titulo ab alio. aliàs erit præcisè probandum dominio de debitoris tempore obligationis: quoniam ſicut debitori ſuccederetur per Publicianam, ita etiam creditori per Saluianam, tex. in l. ſi ab eo. ff. de pig. & nō vltrà. ſaluo quòd qualecunque remedium competit debitori ad rem vel poſſeſſionem auocandā à tertio poſſeſſore, eius vtile competit creditori hypothecario cum effectu ſal-

ua

Digitized by Google

ua diſcuſſione, &c. hanc breuem & analyticam doctrinam alibi non reperies. plenius dixi in conſuet. Pariſ. §. 70. adde ad materiam hanc Petr. de Ferrar. in for. lib. ac. hyp. verſic. ex memoratis Anton. de Neg. tract. pi. par. 2. membro 3.

AD CONSILIVM CXVIII.

a ¶ *Materna.* di; ſuprà lib. 1. conſ. 23.
b ¶ *Filio.* ſup. lib. 5. conſ. 179.
c ¶ *Annus.* add. dec. Thol. 290. Io. Lup. rep. cap. per veſtras. §. 24. de don. inter vir. & vxor.
d ¶ *Perſona.* ſup. lib. 1. conſil. 20. Aret. l. venia. C. de in ius voc. conſil. 164. Bal. l. 1 C. de ſecund. nupt. l. pactum. q. 18 C. de co. la. l. ſi arrogator. ff. de adop. l. fin. C. de ſucceſ. edit. l. 2. C. de liber. præt. vel exhæred. vbi Cor. Dec. conſ. 443.
e ¶ *Secùs.* imò idem. l. omnimodò. §. imputari. vet. quæ occaſione. C. de inof. teſt. dixi ſup. lib. 1. conſ. 24.
f ¶ *Nepoti.* imò eodem modo ſi ſit hæres matris, vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 195. Saluari. ſup. lib. 2. conſil. 141. num. 5.
h ¶ *Pari.* Bal. conſ. incip. Viſo ſtatut. quod eſt conſ. 2. lib. 2. ſecundum veterem. & conſ. 3. lib. 4. ſecundum nouam impreſſionẽ Iaſ. l. planè. §. ſi duobus. de leg. 1.
i ¶ *Filius.* Bald. l. iubemus. C. ad Tre. Arc. conſil. 18 Cor. conſil. 282. lib. 1. Paul. conſ. 247. num. 4. lib. 2. Dec. conſ. 216. num. 10.

AD CONSILIVM CXIX.

a ¶ *Minores.* inf. eod. conſil. fin.
b ¶ *Maſculinum.* latè do. And. Tiraq. in conſuet. Pict. tit. retr. §. 1. gl. 1. 9. num. 242. cum ſeq.
c ¶ *Puto.* idem in ſimili ſup. lib. 2. conſil. 141. conſil. 109.
d ¶ *Conſcientia.* ſup. lib. 1. conſ. 109. num. 8. Pet. Anch. in rep. c. poſſeſſor malæ fidei. de re iud. in 6. Iaſ. l. nemo poteſt. lect. 1. ff. de legat. 1.
e ¶ *Ligat.* Calde. conſ. 2 de conſt. pe. Anch. conſ. 25. conſil. 199. Gem. Phil. Franc. c. quanquam. de vſu. in 6. Panor. c. 2. in fin. de teſt. Phi. Franc. c. 1. in fin. de teſt. in 6. Dec. l. quòd à quaquam. de reg. iur. Anc. Tiraq. in præfat. tract. num. 73. niſi ſit iniqua. Thom. Aquin. par. 2. q. 96. art. 6.
f ¶ *Teſtificari.* fa. ſup. lib. 1. conſ. 13. num. 13.
g ¶ *Ligat.* idem Bald. conſ. 358. Super eò quod quæritur num. 2. lib. 3. infrà eod. conſil. vlt.
h ¶ *Maioris.* Ant. Corſet. verſ. frequentia. Gerard. fin. 97. Iaſ. lib. 1. §. 1. de iuſt. & iur. l. 1. de leg. And. Tiraq. et. in conſuet. Pic. l. ſi retract. §. 10. n. 4. cum ſeq.

AD CONSILIVM CXX.

a ¶ *Lucratur.* Bert. conſil. 40. Viſo caſu in 2. qu. 2. Soc. conſ. 131. lid. 1.

AD CONSILIVM CXXI.

a ¶ *Quod ſit.* ſup. lib. 1. conſil. 69. vbi dixi.
b *Contenta.* Curt. conſil. 80. Iaſ. conſ. 221. lib. 2.

AD CONSILIVM CXXIII.

a *Creditoris,* &c. vide totum contextum huius conſ. ad verbum vſque ad concluſionẽ ibi, ex quibus ſup. lib. 2. conſ. 25. à n. 3. vſque ad n. 7. incluſiuè: quare non fuit opus rurſus hunc textũ corrigere & excudere.

a ¶ *Diminuatur.* ſup. lib. 2. conſ. 222. n. 3.
b ¶ *Exculparet.* ſup. lib. 3. conſil. 1. num. 16.
c ¶ *Sufficiens.* idem ſuprà lib. 4. conſ. 133. in fi. ſuprà lib. 3. conſil. 89. num. 10.

AD CONSILIVM CXXV.

a ¶ *Nullum.* ſuprà eod. conſil. 19.
b ¶ *Doti.* contrarium tenet Alex. ſup. lib. 2. conſil. 150. ad fin. vide ſup. lib. 3. conſil. 17. ad fin.

AD CONSILIVM CXXI.

a ¶ *Eodem.* idem ſi ſeorſum in alio inſtrumento, dummodo in eo fiat mentio quòd principalis eſt obligatur ad voluntatem creditoris, & fideiubeatur ſimpliciter non in diem, nec ſub conditione vel modo, & hoc eſt de indubitato.
b ¶ *Tenore.* Idem Rom. conſ. 176. Iaſ. l. certi conditio, & ibi Dec. ſi cer. pe. l. ſi duo patroni §. pen. ff. de iureiur. Dec. l. cum quid. num. 3. ſi cer. pet. conſ. 507. in fin. & placet, licet contra facit quòd no. Gem. conſil. 25. num. 6. Fed. c. tranſlato, de conſt.
c ¶ *Quandam.* benè dicit quandam, vt tamen granatmen ſit expreſſio. ſed ſpecificatio & declaratio latior referatur ad aliud quòd fieri poteſt, aliàs non. & ſic Alex. non ſibi contrarius his quæ ſcripſit in l. vbi autem non apparet §. illud. de verb. obl. & in l. prætor. in princip. de ope. noui nun. & quæ Felin. c. accedens, vt lit. non cont. c. quoniam contra falſam. de prob. Dec. l. certum. ſi cert. pet l. vnic. C. de error. calc. cap. conſuluit 2. & ibi Bald. de appel. Adde pro Alexand. hîc Dec. coſil. 687. Bald. in cap. 2. in fin. vt lit. non conteſt. Gemin. cap. 7. §. porrò. de ſent. excom. in 6.

AD CONSILIVM CXXIX.

a ¶ *Contrarium.* idem eod. caſu Capol. cauſ. tin. conſ. vltimum idem ſup. lib. 2. conſ. 195. lib. 1. vbi dixi.
b ¶ *Succedat.* idem Bald. conſ. 458. lib. 5. Nicol. de Vbal. tract. de ſucceſſio. ab inteſt. licèt contrarium velit Cal. conſ. 4. de conſt. dixi in conſ. Pariſ. §. 186.
c ¶ *Spatio.* ſuprà lib. 5. conſil. 74.

AD CONSILIVM CXXX.

a ¶ *Molendinum.* Suprà lib. 2. conſil. 194. dixi in conſ. Pariſ. §. 87.

AD CONSILIVM CXXXIII.

a ¶ *Speciale.* Non obſeruamus, & benè, quia abierunt in ſtylum.
b *Ratihabitio.* ſup. lib. 5. conſil. 78. n. 19. conſil. 146. num. 13. licèt Phil. Franc. c. ratihabitionem. de re iudic. in 6. incautè. contradicat, & malè.

AD CONSILIVM CXXXIV.

a ¶ *Auo.* ſuprà eod. conſ. 36. num. 39. conſil. 89. num. 14. cum ſeq.
b *Alio.* ſuprà lib. 1. conſil. 29. in fin. infrà lib. 7. conſil. 169. num. 2.

Digitized by Google

c ¶ *Ciuili.* Hæc intelliguntur de nuda formula actionis, infrà eodem num 43.
d ¶ *Mortis.* ſuprà lib. 5. conſ. 12. num. 13.
e ¶ *Iniquum.* dixi in conſuet. Pariſ. §.8. gl.4. n.8.
f ¶ *Congrui.* ſup. lib.1. conſ.69. Cor. conſ.249. lib. 3. Matth. Afflict. deciſ. Neap. 160.
g ¶ *Non poteſt.* ſuprà lib.1. conſ. 75. num. 11. Angel. Aret. tract. de ſucceſſ. ab inteſt. verſ. nolens decedere inteſt.
h ¶ *Non valet.* ad hoc, quæ dixi in conſuet. Pariſienſi §. 8. gloſſ.4. quæſt. 3.
i ¶ *Futura.* ſuprà lib. 2. conſ. 196. num. 13.

AD CONSILIVM CXXXVIII.

a ¶ *Duos.* Sup. lib. 1. conſ.5. n.4. ſuprà lib. 2. conſ. 180. nu.5. ſuprà lib.3. conſ.1. num.5. ſuprà lib. 4. conſ. 11. num.6. conſ. 21. & inf. lib. 7. conſ.29. num.21.
b ¶ *Gladio.* Cum opinione Th. de Pipera. & Bar. in d.l.2. ſup. eod. n. 3. Panorm. c. tertio loco, c. quanto, de præſump. Cor. conſ.107. in f. lib. 3. Paris de Puteo. in tract ſynd. fol.: 89. fol.: 91. in paruis. Soc conſ lib. 1. ſed contra, quod non ſufficiat, & veriùs tenet Ang. d.l.2. Paul. l. fi. C. de pub. Cœp. cau. cri. cõſ. 6. conſ. 22. conſ.39. Io. Fa. §. ius autem gentium. inſt. de iur. nat. gen & ciu. Alb. l.1. §. cùm arietes. ff. ſi quad. pau. fec. dic. Car. cle.1. q.32. de homic. Ange. Aret. trac. malef. verſ. fama publica. f.49. & verſ. compar. dicti inqui. fol.103. Hyp. Marſ. in l. ſi repe. de quo Dec. c. tertio loco de prob. Fel. c. afferte de præſump.
c ¶ *Auxilium.* Ang. Aret. malef. verſ. dictus Andreas armatus Fel. c. ſicut dignum de homin.
d ¶ *Maiori.* ſuprà lib. 2. conſ. 94. in fi.
e ¶ *Rerum.* Imò non pro ſola defenſione vel recuperatione rerum, ſed quando ſubeſt etiam probabile periculum perſonæ, vt eſt text. Exod. cap. 21. quem ita declarat Aur. Ang. ſequitur Io. Ana. c. 2. ſuſcepimus. de homi. Alex. ſup. lib.2. conſ.140. Dec. l. vt vim & ibi For. Bar. cum ſeq. de iuſt. & iure.
f ¶ *Officio.* ſuprà eodem conſ.34. num.2. inf. lib.7. conſil. 120. num. 2.
g ¶ *Procurator.* ſuprà eodem conſil.4.

AD CONSILIVM CXXXIX.

a ¶ *Defeciſſe.* per regulam. ſup. lib.3. conſ.31. n. quia iſta conditio erat momentanea, ſecùs ſi ſucceſſiua, vt ſi fuiſſet dictum, ſi linea maſculina inſtitutorum deficeret, idem ſi conceſſio vel legatum eſſet limitatum ad certas perſonas vel certam lineam, vt ſup. eod. conſ.53. num.10.
b ¶ *Old.* Sed illa deciſio eſt falſa, dicendum vt dixi ſup. lib. conſil. 1. num. 1?. & 11.
c ¶ *Recte.*] Imò ſophiſticè & peſſimè: quia caducitas primæ ſubſtitutionis cedit commodo inſtitori, ſaluo quòd remanet cum eodem munere, videlicet vt teneatur inſtitutus vltimo ſubſtituto eatenus ex eo caſu quo teneretur primus ſubſtitutus, non autem in plus nec alio caſu, vt tetigi ſup. lib. 1. conſil. 1. & latiùs in tract. ſubſtit. ſuper l. precibus, C. de impub. & al. ſubſtit.
d ¶ *Conſului.* Suprà lib. conſil.108. & latiùs ſuprà lib. 2. conſil.185.
e ¶ *Fama.* Suprà lib. 5. conſil. 16. num.22.
f ¶ *Centum.* Dixi in conſuet. Pariſ. §. 5. num. 63.
g ¶ *Plena.* Infrà lib.7. conſ.187. in fi. Dec. c. cauſam q. de iud. & ita obſeruatur & benè, licèt aliter (& malè) velit Matth. ſing. 2. & Curtius iunior. l. admonendi de iureiurand. & ibi Iaſon in reper. Hippol. Marſil. l. de minore. §. tormenta. num. 60. de quæſt. & ſing. 433. ſing. 620. Dec. l. fin. de carb. edi. l. fi. C. de edi. di. Adr. tol. c. cum cauſam, de prob. conſil.56. conſil.252. conſ. 663.

AD CONSILIVM CXL.

a ¶ *Tantum.* Suprà libro 1. conſil. 120.

AD CONSILIVM CXLI.

a ¶ *Filium.* Iaſ. conſil. 141. in fin. lib.4.
b ¶ *Reſto.* Suprà, lib. 1. conſil. 83. in fin.

AD CONSILIVM CXLII.

a ¶ *Tunc.* Alex. l. 1. de offic. eius cui man. eſt iuriſdict. ſup. lib. 3. conſil. 61
b ¶ *Præſumeretur.* Sed hoc falſum eſt.

AD CONSILIVM CXLIII.

a ¶ *Tempus.* Alb. l. & ſeruorum. ff. de ſtat. ho. Paul. conſ.24. lib.2. Alex. d. l. ex facto Pan. c. ſæpè. de reſt. ſpo. Marſ. ſing. 179. Dec. c. in præſentia de proba.
b ¶ *Reſoluitur.* Sup. lib.1. conſ.129. ſup. lib.2. conſ. 124. num.6. inf. lib.7. conſil. 25. num.5. Lancel. Decius l. omnes populi, de inſtit. de iure.
c ¶ *Finalem.* ſup. lib.5. conſ.15. n.1. inf. eod. conſil. 204. Oldr q.103. Cur. ſen. conſ.49. Cur. iun. l.2. num. 18 ff. ſi cert. pet. limitat Iaſ. conſ.1. lib. 1.
d ¶ *Bis.* ſup. eod. conſilio 78. num. 9. Bertach. tractat. gabel. 1. part. 8. partis princ. inf. eod. conſilio 148. numero decimo.

AD CONSILIVM CXLIV.

a ¶ *Patris.* Rom. conſ. 411. quatuor ſunt Iaſ. conſil.67. lib.1. idem vterino. Soc. conſ.1. lib. 1. conſ. 25. lib.3. conſ.89. lib.4.
b ¶ *Verſi.*
c ¶ *Conſultum.* Et placet quia etiam tale conſultum rigidum & iniquum eſt. ad hoc Cor. conſ 90. lib. 3. conſ.271. lib.4. Iaſon conſ.150. & fi. lib 1. licèt contrà faciat Paul. l. illam. C. de col. Alb. 2. ſtatut. q. 111. Pet. de Anc. conſ. 334. Cur. ſen. conſ. 9. Dec. conſ. 507. Cor. 188 lib. 2.
d ¶ *Miſtum.* Vide ſup. lib.5. conſ. 82. num. 17.
e ¶ *Exceptis.* Et impoſſibile eſt excuſare Alexand. quin peſſimè conſuluerit duplici ratione. Prima, quia ſpecialis eſt diſpoſitio legis, quòd conſanguinei tantùm fratres non admittuntur ad bona materna defuncti ſtantibus fratribus vel ſororibus germanis vel vterinis tantùm. Idem de vterinis reſpectu bonorum paternorum. tex. in l. de emancipatis. §. fi. C. de leg. hæ. no. gloſſ. & doc. in auth. itaque. C communia de ſucceſſ. Et ſic licèt ſtatutum ſimpliciter dicat, quòd frater conſanguineus tantùm ſororem defuncti excludat: non debet intelligi de bonis maternis defuncti contra ſororem germanam, vt ſaltem vterinam: quia ſatis in aliis bonis vel caſibus operatur ſtatutum, vnde non debet intelligi correcta diſpoſitio legis in iuſta ratione fundatæ. Secunda, quia iſtud ſtatutum non ſolùm non derogat dict. ſpeciali diſpoſitioni, ſed etiam nominatim excipit, nedum bona quæ obuenerunt defuncto ex contractu proprio lucratiuo, vel dotis, ſed etiam bona obuenta defuncto à matre, vel coniuncta perſona per matrem. Et ſic Alexander nimium aberrauit, & concludo, quòd in huiuſmodi bonis maternis defuncti

auus maternus & Berta æqualiter ſuccedere debuerunt excluſo Thadæo.

f ¶ *Caſum.* Fateor hoc caſu, quia ſtatutum prohibens concordiam eſt iniquum, & quacumque occaſione reſtringendum, aliàs ſecùs, vt plenè dixi ſup. lib. 1. conſil. 15.

AD CONSILIVM CXLV.

a ¶ *Inferat.* Sup. lib. 1 conſil. 70. in fi. conſ. 74. ſup. lib. 3. conſil. 60. Paul. conſ. 42. conſ. 171. li. 1. Bal. conſ. 24. lib. 1 Cor. conſ. 132. lib. 4. Cur. iun. tract. feud. part. 4. q. 10. Iaſ. conſ. 153. lib. 1. Anton. Rub. conſ. 15. Matth. Afflict. dec. Neap. 21. Aymo conſ. 46. n. 1. & per totum Alex. inf. lib. conſil. 53. num. 14.

b ¶ *Suo.* Scilicet in officio quod exercet.

AD CONSILIVM CXLVII.

a ¶ *Perſonæ.* ſup. li. 1. conſ. 59. num. 2.

b ¶ *Cauſa.* ſup. lib. 2. conſ. 5. num. 7.

AD CONSILIVM CXLVIII.

a ¶ *Duo.* ſuprà eod. conſil. 143. num. 6.

AD CONSILIVM CXLIX.

a ¶ *Clericus.* Sup. lib. 1. conſ. 8.

b ¶ *Recuperat.* Hyppol. Marſil. ſing. 180.

AD CONSILIVM CL.

a ¶ *Modum.* ſup. lib. 1. conſil. 102. conſ. 119.

b ¶ *Notarius.* Add. Dec. Thol. 331. in fi. Dec. conſil 42. conſ. 638 Ant. Rub. conſil. 9. in fi. Alciat. tract. præſumpt. re. 3. præſumpt. 13. num. 15. tamen Cor. conſil. 24. lib. 4.

c ¶ *Sola.* Dixi in conſuet. Pariſ. §. 5. num. 59. cum ſeq.

d ¶ *Præcedebat*] Sup. lib. 1. conſil. 137.

e ¶ *Requiritur.* Imò requiritur, vt dixi in conſuet. Pariſ. parag. 40. q. 28. & ſup. eod. conſ. 27. numero 4. ſed verum eſt quòd tertius emptor extraneus agendo, non habet intentionem fundatam ex titulo, niſi doceat de domini conſenſu, & ſic non eſt differentia inter feudum & emphyteuſim.

f ¶ *Tota.* Sup. lib. 2. conſil. 27. num. 3.

AD CONSILIVM CLI.

a ¶ *Nouum.* Bald. conſil. 436. lib. 1. Fed. Dec. c. de cauſis. de offic. dele. Iaſ. Dec. in l. lecta. ſi cert. petat.

b ¶ *Reſtaurare.* ſup. lib. 2. conſil. 101. num. 8.

c ¶ *Mercedis.* Imò, vt Franciſc. Ripa tract. de peſte, fol. 5.

AD CONSILIVM CLII.

a *Nunquam.* ſuprà lib 5. num. 2. conſil. 183. num. 2. ſup. 2 conſil. 70. in fin.

b ¶ *Niſi.* infrà cod conſil. 106.

c ¶ *Inuitum.* ſup. lib. 5. conſil. 86.

d ¶ *Mortis.* Sup. lib. 2. conſ. 14.

e ¶ *Præſentia.* Sup. lib. 2. conſil. 83. num. 15. quod verum non eſt.

AD CONSILIVM CLIII.

a ¶ *Tranſit.* Hæc ratio eſt falſa, & contra textum in d. l. cùm precario. quia Iſolda non rogauit precario, ſed ab ea rogatum eſt, ergo tranſit ad hæredes Iſoldæ, quod eſſet expeditum ſi ipſa re integra ratificaſſet conſtitutum & precarium.

b ¶ *Nullus.* Hæc eſt ratio iuſtificatiua huius conſilij Alexand. l. quod meo, in princ. de acqu. poſſ. ſup. lib. 2. conſil. 110. num. 3. ſup. lib. 5. conſ. 22. item alia ratio, quia conſtitutum erat conditionale, & ſic interim alienando potuit impediri. Decius l. contractus, num. 17. de reg. iur. licèt in hoc contrà ſentiat Matth. Afflict. in deciſ. Neap. 34.

c ¶ *Aliam.* Imò etiam tunc locus eſt ſtatuto, & competit interdictum recuperandæ, vt decidit Io. Fab. §. 1. inſtit. de hær. qual. & diff. & ita obſeruatur. Dixi in conſuetud Pariſ. §. 131. ſup. lib. 2. conſil. 82.

d ¶ *Singularem.* Et eſt veritas. Cor. conſil. 218. lib. 2. Vide Ant. Negula. tract. pig. parte 3. num. 22. cum ſeq. dixi in conſuetud. Pariſ. §. 171.

AD CONSILIVM CLV.

a ¶ *Specialis.* ſuprà conſil. 153. ſuprà eod. conſ. 111. numero 18.

b ¶ *Plura.* Curt. iunior conſ. 1. Iaſ. conſil. 233. lib. 2. Alb. Bru. conſil. 8. conſ. 12. conſ. 15. conſ. 30

c ¶ *Derogatoria.* Sup. lib. 4. conſil. 7. conſ. 122. conſil. 123.

d ¶ *Singularis.* Sup. lib. 1. conſ. 139. num. 6. ſup. lib. 4. conſ. 122. num. 12

e ¶ *Cauſam.* Sup. lib. 2. conſ. 2. ad fin. ſup. lib. 5. conſ. 1. num. 32.

f ¶ *Dominium.* Sup. lib. 5. conſ. 3. num. 8.

AD CONSILIVM CLVI.

a ¶ *Aeſtimatio.* Sup. lib. 5. conſ. 79. num. 2.

b ¶ *Super* Lanceło. Dec. d. l. fundus. Guido Papæ dec. Delph. 434. Matth. Afflict. dec. Neapol. 162. dixi in conſuet. Pariſ. §. 52. gloſſ. 1.

AD CONSILIVM CLVII.

a ¶ *Abſque inter.* Iaſ. l. quod te. ſi cert. per. Aret. conſ. 142. Adde Aret. conſ. 72. Socin. conſ. 254. lib. 2. Lanceło. Galiau. l. 2. §. Cato. de verb. obligat. Alexand. infrà lib. 7. conſ. 148. Curt. Iunior. conſil. 74. ſaltem vt quis teneatur ad intereſſe, non autem vt cadat in pœnam. Socin. conſil. 139. l. prima. Gozad. conſil. 27. Aymo. conſ. 64. num. 1.

b ¶ *Quadruplum.*] Imò debet reduci ad duplum in quo ineſt ſimplum, per ea quæ dixi in l. vnica. C. de ſententia quæ pro eo quod inter.

c ¶ *Facta.* Imola vt ſup. lib. 1. conſ.

AD CONSILIVM CLVIII.

a ¶ *Preut.* Soc. rep. l. mulieri. de cond. & dem.

b ¶ *Ab inteſtato.* Imò vt dixi ſuprà lib. 2. conſ. 125.

c ¶ *Conſilio.* Quod eſt conſil. 53. lib. 2. ſecundum torem, & conſ. 132. lib. 4. ſecundum nouam impreſ-

i iiij

Digitized by Google

ſionem, ſed Bald. ibi loquitur in articulo in quo ſtatutum erat iniquum, & omninò reſtringendum.

d ¶ *Referatur.* Sup. li. 1. conſ. 48. adde ſup. lib. 3. conſ. 42. num. 8. conſ. 101. num. 10. ſup. eod. conſ. 43. num. 9.

e ¶ *Ratio.* Anto. Rub. conſ. 49. num. 4.

AD CONSILIVM CLIX.

a ¶ *Quod non.* Idem Albert. 2. ſtatu. q. 4. Petr. de Ferra. in forma. lib. ſup. ſolu. peda. ver. ceciderunt. in conſi. ver. turium. Fran. Luc. tract. de priui. fiſci. Bertach. tract. gabella. part. vlt. q. 8. 10. Franc. Rip. tract. de peſte folio 100. & benè quicquid dicat Gul. Pac. dec. Delph. 572.

AD CONSILIVM CLX.

a ¶ *Teneri.* Et etiam verum, ex quo habebat adminiſtrationem vt per Pan. diſp. 3. q. 5. Bal. conſil. 255. lib. 1. Soc. conſ. 32. conſil. 125. lib. 1. & Alexan. hic malè conſuluit amplia, etiam in commendatario, vt tenet Ful. conſ. 126. Reuerendus. licet in hoc contrarium teneat Steph. Bertran. conſil. 140. loca. lib. 2. aliud. aut in ſimplici canonico: qui non poteſt vltra tempus ſuum. doc. d. c. ſi. ne præla. vi. ſu. Bald. l. iubemus, C. de ſacroſan. Eccleſ. ca. venio. qui ſuc. feu. da. tene. in vſi. feu. conſ. 255. conſ. 417. lib. 1. conſ. 49. an locatio li. 3. Anc. conſ. 116. Gemi. cõſ. 17. num. 7. cap. 3. Bertrand. d. conſ. 140. lib. 2.

AD CONSILIVM CLXI.

a ¶ *Tempore.* Alex. d. §. ſi conductor. Dec. l. c. contrà ctus, n. 14. de re. iur. Bertrand. conſ. 163. etiam ſi libellus, conſ. 100. Nobilis, lib. 2. conſ. 85. etiam ſi lib. 4. Matth. Affli. dec. Neap. 139. Alex. lib. 7. conſ. 24. n. 5.

AD CONSILIVM CLXII.

a ¶ *Particularis.* Sup. lib. 1. conſi. 41. ſup. lib. 2. conſ. 47. ſup. lib. 4. conſil. 71. Ant. Tiraqu. repe. l. ſi vnquam, ver. omnia vel partem, num. C. de reuo. do.

b ¶ *Dotata.* Sup. lib. 3. conſil. 14. num. 12.

c ¶ *Datis.* And. Tiraq. repet. d. l. ſi vnquam. verſ. dona. largi. quæſt. 10.

d ¶ *Onerosè.* Idem Matth. ſing. 73. in ſi. Iaſ. l. non tantum, C. leg. conſil. 171. lib. 4. Dec. aut præterea, C. vnde vir. & vxo. conſil. 67. conſil. 353. conſ. 202. fa. Oldr. quæſt. 144. Latè Andr. Tiraqu. repet. d. l. ſi vnquam. verſi. donatione largi. q. 10. & eſt verum licet aliter dicat Deci. l. in eo. de reg. iu. l. 1. C. de ſec. nup. conſil. 240. conſil. 577. in ſi.

AD CONSILIVM CLXIII.

a ¶ *Appellationis.* Cur. tract. de ſeq.

b ¶ *Publicum.* Idem Iaſ. §. item ſi quis, inſtit. de act. ſed quòd ſufficiat ſolum illud quòd requiritur ad primum decretum, tenet Alexand. ſi fideiuſſor. §. ſi. qui ſatiſ. cog. Cur. tra. de ſequeſt. q. 12. Pan. c. in ſi. de ſeq. poſſ. & fru.

c ¶ *Competat.* Imò vt dixi infrà lib. 2. conſil. 82.

AD CONSILIVM CLXIV.

a ¶ *Cauſa.* Alber. Bru. conſil. 20.

b ¶ *Iudicij.* Ægid. Bellemere, deciſ. 78.

AD CONSILIVM CLXV.

a ¶ *Aliuum.* Ad hoc Cor. conſ. 64. lib. 3.

b ¶ *Ruſtici.* Infrà lib. 7. conſil. 7. ad ſi. Alex. d. l. iuris ignorantia.

c ¶ *Conſulere.* De hoc latè Andr. Tiraquel. tract. retr. commen. §. 4. gl. 7. nu. 6. cum ſeq.

d ¶ *Expreſſis.* ſup. lib. 5. conſil. 75. num. 10.

e ¶ *Donandi.* Sup. lib. 5. conſil. 141. conſil. 148.

f ¶ *Contra.* Sup. lib. 1. conſil. 71.

AD CONSILIVM CLXVI.

a ¶ *Factum.* ſup. lib. 1. conſil. 110. nu. 3. ſup. lib. 5. conſ. 22. ſup. e. lib. conſ. 153. num. 2.

b ¶ *Sororis.* Amplio etiam ſi fratrem putabat ſe ſolum hæredem & habilẽ, vt ſcripſi in conſu. Par. §. 132.

c ¶ *Ratio.* Sup. lib. 5. conſil. 120. num, 6.

d ¶ *Teſtibus.* Cor. conſil. 214. col. 1. lib. 1. conſ. 224. col. 2. li. 2. Aymo. conſ. 56. num. 1.

AD CONSILIVM CLXVII.

a ¶ *Factum.* Sup. lib. conſ. 1. 110. num. 3. ſup. lib. 5. conſ. 22. ſup. eod. li. conſ. 153. nu. 2.

b ¶ *Sororis.* Amplio etiamſi fratrem putabat ſe ſolum hæredem & habilem, vt ſcripſi in conſuet. Parıſ. §. 132.

c ¶ *Ratio.* Suprà, lib. 5. conſ. 120. num. 6.

AD CONSILIVM CLXVIII.

a ¶ *Onerosè.* Imò hoc non ſufficit, niſi conſtet ex neceſſitate alienatum, poteſt enim ex mera voluntate vendidiſſe: quo caſu dico in dubio æquè reuocari legatum, ſicut per donationem, quicquid omnes gl. & doc. ad vſque opinati ſint, vt dixi in nouis intel. ſuper. d. l. cum ſeruus, & l. rem legatã, de adi. leg.

AD CONSILIVM CLXIX.

a ¶ *Hæredi.* Idem inf. lib. 7. conſi. 157. imo in dubio non incumbit onus probandi hæredi: quia alienatio præſumitur in dubio ſpontanea & voluntaria, vt dixi in nouis intellect. in d. l. cum ſeruus, de adi. le.

AD CONSILIVM CLXXI.

a ¶ *Teſtamenti.* Sup. li. 1. conſ. 171. col. 2 ſup. lib. 5. conſ. 17. n. 3. ſup. eod. conſ. 59. n. 7. Deciſ. Thol. 190.

b ¶ *Geniturae.* Sup. lib. 4. conſ. 35. nu. 14.

c ¶ *Suis.* Idem Rom. conſilio 455. In caſu præmiſſo. conſil. 460. illa verba. Ang. Aret. tra. maleſic. verſi. compa. dicti inqui. & confir. totum col. 2. Matth. ſing. 33. Cur. l. 2. §. quod obſeruari. col. 6. C. de iur. cal. Io. Anal. in rub. de adul. dic quod reſponſio ſimplex refertur ad omnes qualitates pertinentes, non autem ad impertinentes, reſponſio verò ſuper facto vno, res perſonæ tantum, non refertur ad cæteras qualitates, adde Alexand. d. l. ſi cui Iaſ. l. ſi quis nec cauſam col. 3. ſi cert. pet. l. ſi duo patroni. §. ſi quis iurauerit 1. col. 2. de iureiur. Alciat. l. 1. § ſi quis ita nu. 99. de verb. obli.

d ¶ *Old.* Qu. 218. dixi ſup. lib. 1. conſ.

e ¶ *Vti.* Ro. conſil, 455. conſil. 460. Alexand. ſup. lib. 3. conſil. 115. nu. 2. ſup. lib. 5. conſil. 185. num. 7. Soc. l. cùm quæritur, de reb. dub. Ia. l. fructus, col. 3. ſolut,

Digitized by Google

ſolut. mat. Hippol. Mar. ſin. 218. Dec. cap. cum venerabilis, colum. 14. num. 24. de excep. conſil. 482. col. 1. conſil. 529. col. 1. Alc. de præſum. re. 2. præſumpt. 12. in fi. Sed vide Calder. conſil. 7. de confeſ. Phil. Franc. cap. 2. col 5. de confeſſ. in 6. idem, Alexand. infrà lib. 7. conſil. 30. num. 10.

f ¶ *Totum*. Pau. conſil. 296. in fi. lib. 1. ſed Cor. conſ. 306. litera. eod. lib. 5. dixi in conſu. Pariſ. §. 8.

AD CONSILIVM .CLXXII.

a ¶ *Articulans*. Idem Cur. tra. poſitio. interroga. colum. 2. ſed iſti valdè impropriè loquuntur: quia articuli fiunt ad probandum, poſitiones autem fiunt de corpore vel mente libelli vel articulorum elicitæ, vt ſuper his aduerſarius reſpondeat. vt ſentit Bal. l. generaliter §. 1. C. de iureiur. & ſic in vtriſque: & ponens & articulans ſicut libellans fatetur, ſecus in ſimplicibus interrogatoriis, quia dans vel ſuggerens interrogatoria non fatetur, ideo non admittuntur, niſi præparatoriis, vt per Rotam de ſequeſtra. poſ. & fruct. in antiquis, Paul. Iaſ. l. iudices, in fin. C. de iud. Philip. Franc. c. 1. col. 2. de confeſ. in 6.

b ¶ *Excluſi*. Suprà l. 5. conſ. 73. col. 1.

c ¶ *Addita*. Valde errat contra tex. legis vnicæ C. de his qui ante aper. tabu.

d ¶ *Morte*. Suprà lib. 2. conſil. 4. num. 7. ſup. lib. 4. conſ. 25. ſup. lib. 5. conſil. 172. Maria. Soc. c. quoniam frequenter §. porrò, col. pen. vt lit. non conteſt, Bal. conſil. 398. lib. 2. Cor. conſil. 204. col. 2. lib. 3. Cœp. cauſa ciui. conſ. 50. Alc. infrà eod. conſ. 187. in fi. infrà lib. 7. conſil. 127. in fi.

e ¶ *Totum*, Fab. tract. de emp. & vend. col. 26. Cur. ſenior conſil. 3. Matth. Afflict. deciſ. Neap. 206. ſed dic vt per Andr. Tiraquel. in conſu. Picta. tit. retra. §. 3. num. 4. Bald. noue. tra. de dote. parte 7. princ. in l. 1. col. col. 7. Aymo. conſ. 91.

f ¶ *Modo*. Fa. ſup. eod. conſil. 83. num. 4. ſed contra facit ſup. lib. 2. conſil. 138. num. 6. dixi in conſuet. Pariſ. §. 68.

g ¶ *Iudicem*. Suprà eod. conſil. 77. nu. 13.

h ¶ *Hæres*. Suprà eod. conſil. 77. num. 3. ſup. lib. 5. conſil. 61. nu. 7. ſed dic vt ſuprà, lib. 1. conſ. 110. in fi.

i ¶ *Error*. Suprà, lib. 5. conſ. 55. in fi. vbi dixi.

AD CONSILIVM CLXXIII.

a ¶ *Probatum*. Suprà lib. 1. conſi. 45.

b ¶ *Tali*. Suprà lib. 5. conſil. 89. num. 2.

c ¶ *Populi*. Suprà lib. 2. conſil. 94. in fi.

AD CONSILIVM CLXXV.

a ¶ *Valet*. Soci. l. quidem relegatus. col. fin. de reb. dub.

b ¶ *Succeſſiue*. Non eſt verum hîc, quia dixit æquis portionibus.

AD CONSILIVM CLXXVI.

a ¶ *Dicitur*. Suprà eod. conſil. 33. num. 5.

b ¶ *Potuit*. Dixi in conſu. Pariſ. §. 13. gl. 6. num. 5. ſup. eod. conſi. 19. num. 13.

AD CONSILIVM CLXXVII.

a ¶ *Quod*. Sup. lib. 3. conſi. 49. nu. 7.

b ¶ *Lineam*. Tetigi in conſuet. Pariſ. §. 9. num. 6. cum ſeq.

c ¶ *Architectoria*. Ariſto. ſymbolicè vocat architectonicam omnem præcellentem artem ad quem cæteræ minores referuntur.

d *Confines*. Suprà eod. conſil. 90. col. 1.

e ¶ *Allegari*. Supr. lib. 3. conſi. 69. num. 13.

f ¶ *Probet*. Sup. lib. 2. conſil. 218. col. 5. Bal. l. pen. C. qui non. ob. long. temp. præſcrip. fa. ſup. lib. 5. conſil. 80. num. 13. latè Franc. Balb. tract. præſcript. par. 1. quartæ par. prin. quæſt. 3. lib. 1. eod. conſ. 210. nu. 4.

AD CONSILIVM CLXXVIII.

a ¶ *Parata*. Fa. no. in l. duo fratres de acquir. hære. in l. 1. C. qui teſta. face. poſ.

AD CONSILIVM CLXXIX.

a ¶ *Tituli*. Sup. lib. 5. conſil. 50. col. 2.

b ¶ *Annorum*. Dixi in conſuet. Pariſ. §. 5. numero 12.

c ¶ *Poſſet*. Sup. lib. 5. conſil. 83.

d ¶ *Facto*. Sup. lib. 2. conſ. 5. col. 2.

AD CONSILIVM CLXXX.

a ¶ *Pretio*. Suprà lib. 1. conſil. 8.

b ¶ *Iungi*. Contrarium & melius tenet, ſuprà, eodem conſil. 79. num. 4.

AD CONSILIVM CLXXXI.

a ¶ *Tenent*. Hic cauſæ inſeruit: quia vera opiniô Alexander eſt, quòd etiam in his habeat locum peremptio inſtantiæ, vt ipſe tenet legendo in l. properandum, in princip. colum. 1. C. de iudic. & conſulendo ſuprà libro 2. conſil. 49. num. 7. ſuprà eodem conſil. 147. num. 10.

AD CONSILIVM CLXXXIII.

a ¶ *Filius*. Suprà lib. 3. conſil. 34. num. 5.

b ¶ *Spatio*. Idem Ang. conſil. 305. Statuto cauetur quòd laudo. Socin. conſil. 220. col. 5. lib. 2. dic ſimpliciter quamdiu duratius, vel actio principalis, licèt aliter dicat Petr. de Ferra. in for. li. quo agi. ex compro. verſ. nec reductio Panorm. d. c. Quintauallis, num. 19.

c ¶ *Totum*. Et benè, ſed non ſeruatur in hoc regno niſi formaliter appellet vt ſubeat periculum mulctæ, alioquin non fiet ei ius etiam liquidum pleræque ſunt id genus apud nos conſtitutiones pecuniariæ.

d ¶ *Secundum*. Sup. lib. 2. conſil. 222. num. 13.

e ¶ *Propter*. Vide deciſ. Thol. 223. Anchar. conſ. 415. in fin. Boniſa. de Vitali. Cle. 1. col. 4. verſi. ſuas tamen. de re iud. infr. lib. 7. conſ. 79. in fin.

AD CONSILIVM CLXXXIV.

a ¶ *Enunciati*. Dixi in conſuet. Pari. §. 6. nu. 10.

b ¶ *Sententiam*. Sup. lib. 5. conſi. 1. nu. 4.

c ¶ *Citatum*. Quia eius non intereat, ſecus ſi agebatur de ea excludenda per illum actum, vt dixi in conſuet. Pari. §. 190.

AD CONSILIVM CLXXXV.

a ¶ *Abſque*. Sup. eodem conſil. 85.
b ¶ *Iuxta*. Dixi ſup. eod. conſil. 115.
c ¶ *Sine*. Sup. eod. conſil. 31. num. 6. 8.
d ¶ *Iuramentum*. Ant. de Peru. tractatus, effect. 54.
e ¶ *Bal*. Conſil. 379. Punctus talis eſt libro 5. conſ. 489. proponitur, lib. 5. Anchar. conſi. 250. Alexand. l. ſi deceſſerit in fi. qui ſatiſda. cogant. Corne. conſil. 87. l. 4. Cur. ſenior. conſil. 66. col. 15. Anton. Rubri. conſilio 66. conſil. 81. ſed non tenetur mater petere quòd tutores cogantur adminiſtrare Bald. conſil. 403. videtur prima facilis, lib. 4. conſil. 489. eod. lib. quarto adde Paul. conſil. 147. lib. 1. Bald. conſil. 133. ſuper quibus lib. 4.
f ¶ *Mater*. Imo vt tenent contra glo. Alber. Bar. Bald. in d. l. matres Anchar. conſil. 104. Gui. Pap. conſil. 63.
g ¶ *Vnica*. Suprà, lib. 5. conſil. 63.

AD CONSILIVM CLXXXVI.

a ¶ *Tamen*. Suprà, lib. 1. conſil. 28. num. 11. ſuprà. eod. conſil. 36. num. 3.

AD CONSILIVM CLXXXVII.

a ¶ *Aliàs*. Idem ſup. lib. 3. conſil. 25. adde ſuprà, eod. conſil. 172. num. 7.

AD CONSILIVM CLXXXVIII.

a ¶ *Poſſe*. Iſtud eſt indubitabili attento quòd viua Antonia defecerunt maſculi, & ſic poterat cum effectu exigere ſupplementum legitimæ conditione ex lege, prout de iure communi, videlicet vſque ad tertiam partem eius, quod habitura fuiſſet iure communi in ſucceſſione patris inteſtati: ergo hanc actionem tranſmiſit ad quoſcunque hæredes: imò ſi pater mortuus fuiſſet ab inteſtato tranſmiſiſſet ad quoſcumque hæredes ius adeundi & petendi hæreditatem paternam pro virili ſua, ſed dubium eſſet, ſi Antonia deceſſiſſet ante Ioannem fratrem ſuum, an ad ſuos quoſcumque hæredes tranſmittat ius petendi ſupplementum legitimæ, vel ius ad eundum nondum natum: & quantum ad ius adeundi vel ſuccedendi Bald. tenet quòd non conſil. 298. quamquam. lib. 2. ſecundum veterem, & conſil. 132. lib. 2. ſecundum nouam impreſſionem, ſed quantum ad ius petendi ſupplementum legitimæ tenet Bald. quòd tranſmittat conſil. 69. antiquum ſtatutum, lib. 1. quod repetitur conſil. 326. lib. 3. nihilominus Bald. eſt ſibi. (more ſuo.) contrarius: quia rationes eius idem concludunt de iure adeundi, nec eſt quantum ad hoc differentia inter hæc duo iura: quia excluſus à ſucceſſione, eſt excluſus à legitima, vera & crebrior ſententia eſt quòd non tranſmittat vt tenet Bart. in l. fin. ad Tertul. Georg. nata in tracta. de ſtatu exclu. fœmi. fol. 14. col. 1. latius Alber. Bru. c. tract. arti. 11. quæſt. 9. licet aliter ſentiat Anchar. conſil. 220. & Cor. conſil. 126. col. 4. lib. 1.

AD CONSILIVM CLXXXIX.

a ¶ *Feudum*. Dixi in conſuet. Pariſ. §. 30. quæſt. 32.
b ¶ *Odium*. Io. Fab. Ang. §. ſi. inſti. de iniur. deci. Tho. 234. Claus. ver. iniuria. §. 7.
c ¶ *Probatum*. Ange. tract. maleſi. ver. che. mai. adul. co. pe. deci. Thol. 300. Gemi. col 4. in fi. ii. f. li. 7. conſil. 13. ad ſi.
d ¶ *Coniecturas*. Sup. lib. 3. conſ. 52. ad. ſi.

AD CONSILIVM CXC.

a ¶ *Poſtquam*. Suprà li. 3. conſ 80. nu. 13. Iaſ. conſ. 27. lib. 1. ſed contrarium verius eſt vt tenet Deci. dicta. l. ſi librarius num. 6.
b ¶ *Secus*. Sup. lib. 2 conſi. 52 col. 2.
c ¶ *Cauſa*. Matth. Affli. deci. Neapo. 83. Iaſo. conſil. 131. colum. 1. lib. 1.
d ¶ *Bons*. Infrà lib. 7. conſilio 99. num. 2. vide Pau. conſil. 92. lib. 2. Iaſon. conſil. 11. in fin. lib. 1. conſil. 91. col. 2. lib. 3. l. ex his verbis, col. 1. de teſt. mili. C. Matth. Afflict. deciſ. Neapol. 73. Alci. l. verbum reddendi. de verb. ſigni.
e ¶ *Volo*. Paul. Iaſ. l. 1. C. de ſum. Trin.
f ¶ *Alii*. Iaſ. lib. 3. conſi. 13. col. 2. vide ſup. lib. 5 conſi. 88. num. 27.

AD CONSILIVM CXCI.

a ¶ *Tunc*. Suprà lib. conſil. 98.
b ¶ *Mandatum*. l. qui in aliena. §. 1. de acqu. hær. ſup. lib. 4. conſi. 1. num. 19. Curt. ſenior conſil. 76. colum. 1. Dec. l. 1. colum. 3. C. qui admi. 220. Iaſ. conſil. 140. num. 4. lib. 4 Hip. Marſi. l. ſi quis, de quæſtio ſing. 323. Alber. Brut. conſi. 195. licet aliter dicat Curt. d. conſi. 76. colum. 2. Iaſ. lib. 1. colum. 5. C. qui admi. Deci. conſi. 486. colum. fin. conſi. 638. Franc. Bald. tract. de præſcr. par. 1. tertiæ prin. num. 28. dicendum quod iſtud debet accipi ſecundum materiam ſubiectam & alia iura, adde quòd ex longitudine temporis præſumitur ratificatio ſecundum Ang. in l. ſciendum de ver. ob. Dec. conſ. 297. Lud. de Goza. conſ. 11. num. 19. quod etiam intelligendum eſt ſecundum materiam ſubiectam.
c ¶ *Bene*. Dixi in conſu. Pari. §. 5. nu. 35.
d ¶ *Sciuiſſet*. Dixi in conſuetud. Pariſi. §. 13. gl. 11. num. 5.

AD CONSILIVM CXCII.

a ¶ *Pares*. Imò ſemper indiſtinctè requiritur maior pars numero ad minus Panor. diſp. 1. dub. 1.
b ¶ *Tenui*. Latè d. And. Tiraqu. nunc prouinciæ ſenatus proto-præſes deſignatus meritiſſimus in conſuet. Pict. ti. retra. §. 1. gl. 14. num. 47. cum ſe adde. infrà lib. 7. conſi. 197. col. 2. Alciat. l. 1. §. fi. num. 6. de ver. obli. limitat in eo quem ſemel partes elegerunt, item limita vt plus credatur licet non plenè Aymo conſil. 73. num. 30.

AD CONSILIVM CXCIII.

a ¶ *Saluo*. Bald. conſil. 96. lib. 1. Paul. conſil. 139. in fi. lib. 1. Fel. cap. inter monaſterium, col. 3. de re iud. An. Corſe. in fin. verſ. ſaluo iure. Dec. conſil. 445. col. 5. conſil. 480. num. 10. Franciſc. Rip. c. cum M. Fer. num. 218. de conſti. Cæp. cauſa. ciui. conſil. 25. num. 21. Alb. Bru. conſil. 57. col. in fin. Alciat. tract. de præſumpt. reg. 2. præſumpt. 28. fin. quæ dixi in conſuet. Pariſ. §. 43. in fi.

AD

Digitized by Google

AD CONSILIVM CXCIV.

a ¶ *Ceperit*. Bal. l. ſi quis non dicam rapere. C. de epiſc. & cle. 2. cum proponas. co. 1 C. de nau. fœno. l. ſi fugitiui, ibi Cæpo. C. de ſer. fugit in tract. ſta. verſ. accedere gl. in l. arborib. §. de illo. ver. amitti. de vſu. fru. Bertach. tract. gabel. par. vlti. q. 14. Alex. l. qui Romæ. §. Callimachus. col. 2. de ver. ob. Fran. Rip. tract. de peſte. fol. 72.

AD CONSILIVM CXCV.

a ¶ *Tota*. Dixi in conſu. Pari. §. 2. gl. 4. nu. 36.
b ¶ *Moleſtia*. Sup. 1. lib. conſi. 52.

AD CONSILIVM CXCVI.

a ¶ *Conſti*. Col. 76. Ro. conſ. 12. Cor. con 121. lib. 4. Dec. eccleſia. col. 16. de conſti. Iaſ. conſ. 133. nu. 17. lib. 4. Franc. Rip. de reuo. don. reſpon. 15. col. 6. alex. inf. lib. 7. conſ. 151. Pau. diſputa. 2.
b ¶ *Cedendarum*. Rom. conſi. 472. Deci. conſi. 446. & benè. licet aliter dicat Socin. conſil. 200. lib. 2. Matth. Afflict. deciſ. Neapol. 182.

AD CONSILIVM CXCVIII.

a ¶ *Totum*. Et benè: quia in clauſula teſtamenti quæ ſequitur, eſt eadem ratio: quia idem verbum ſubſtituit, & ſic omnes ſaltem verbis ſunt coniuncti: quia expreſſa diſtributio partium in eadem oratione, ſiue ſequatur legatum rei, vt in l. re coniuncti, de leg. 3. ſiue præcedat, ita quòd legatum vel ſubſtitutio incipiat à certis partibus vel quotis indiuiſis vt in themate, hoc non impedit coniunctionem verbalem. l. Mæuio. in princ de leg. 2. & ſic iſte Bernardinus erat Antonio iunctus re & verbis in duabus quartis in quibus pro parte Antonij potuiſſet reliquos ſi cucurriſſent in iure accreſcendi excludere. dicta l. re coniuncti, erat autem Bernardinus reliquis ab Antonio verbis tantùm coniunctus, quod ſufficit vt omnibus alijs deficientibus totum ſibi accreſcat.
b ¶ *Teſtatoris*. Sup. lib. 1. conſil. 56. col. 1.
c ¶ *Deſierunt*. Bald. conſil. 140. lib. 1. Curt. ſenior conſil. 14. col 8. Dec. l. hæreditas, de re iud. conſil. 551. conſ. 581. conſi. 687. in l. fin. col. 4. C. vnde li. lac. conſi. 3. col. 3. conſi. 54. col 6. 7. li. 1. Bertran. conſi. 127. Vuo caſu. lib. 2.
d ¶ Hæc epiſtola ponitur tanquam dubitatio ad deciſionem præcedentis conſilij & ſubſequitur ſubſtantialis reſponſio facta à tergo dictarum literarum manu eiuſdem Alexandri.

AD CONSILIVM CC.

a ¶ *Reprehenditur*. Et benè, licet Alex. meminerit de iſto conſ. ſup. lib. 5. conſ. 4. nu. 2. licet ibi & alias vbiq; ſequatur opin. Io. Andr. & malè vt dixi ſup. lib. 4. col. 27. adde Cæpol. cauſa. ciui. conſ. 15. & pleniſſimè omnium Aymo. conſ. 189. vbi tamen nimis reſtringit vt liquebit per ea quæ dixi in tract. meo vſurarum.

AD CONSILIVM CCI.

a ¶ *Totum*, Ita tenet Alex. vbique. Sed contrarium verius eſt quòd non ſufficient hæc verba generalia, vt dixi ſup. lib. 3. conſil. 5. nu. 14.
b ¶ *Integrum*. Dixi ſup. li. 5. conſ. 131. num. 11.
c ¶ *Voluiſſe*. Fateor hoc quia ſatis apparet de mente.
d ¶ *Directè*. Falſum eſt, quia merè obliqua nunquam diriguntur.
e *Poſſit*. Sup. li. 1. conſ. 67. num. 1.
f ¶ *Nepos*. Sed indiſtinctè practicatur in liberis, & benè vt dixi. ſup. li. 5. conſil. 165. in fin. & etiam mens, d. l. iubemus, in fin. non eſt excludere nepotes, ſed omnes alios quàm liberos quibus iure naturæ legitima debetur, vt dixi in nouis intellect.
g ¶ *Inuentarij*. Sup. lib. 4. conſ. 67.

AD CONSILIVM CCIII.

a ¶ *Gloſſ*. Adde no. ſup. lib. 2. conſi. 194. ſup. eodem conſ. 130. infrà lib. 7. conſil. 22. Deciſ. conſil. 243. conſil. 273. Bertrand. conſil. 296. Viſo & ponderato, lib. 2. Cæpol. tract. de ſeruit. ruſtic. prædior. c. 4. Matth. Afflict. deciſ. Neap. 388.

AD CONSILIVM CCIV.

a ¶ *Domus*. Dixi in conſu. Pariſ. §. 8. gl. 5. & ſup. lib. 2. conſi. pen.
b *Diuerſis*. Sup. lib. 5. conſi. 16. col. 1.

AD CONSILIVM CCV.

a ¶ *Suſpicio*. Anchara. conſil. 173. col. 3. Cur. ſenior conſil. 73. col. fin. Iaſon. in l. licèt imperator. col. 2. de lega. 2. conſi. 168. col. 2. lib. 4. Dec. conſil. 175. conſi. 189. c. porrecta. col. 1. de conſi. vti. vel inuti. Fr. Rip. c. 2. num. 26. de reſcript.
b ¶ *Reperitur*. Sup. lib. 1. conſil. 50. num. 8.
c ¶ *Capere*. Roma. conſil. 242. Alex. Iaſ. l. de pupillo. §. ſi quis, de ope. no. nuncia. Soc. Iaſ. l. 2. de iuriſdict. omn. iud. Dec. ca. prudentiam, col. 5. de. off. deleg. licèt Are. contra conſi. 95. & Fran. Rip. lib. 1. de reſponſo 13. & malè.
d ¶ *Inferre*. Cæp. cau. crim. conſil. 21. col. 4. Deci. conſil. 602. col. 2. conſi. 615. col. 1.

AD CONSILIVM CCVI.

a ¶ *Neceſſaria*. Per hanc rationem ſuſtinetur conſilium, ſed non per ſequentem, quæ falſa eſt: quia ſi eueniſſet caſus ſubſtitutionis pauperum, ſiue mortuis, ſiue viuis, ſed poſtea mortuis executoribus, omnino poſſet peti & fieri executio per epiſcopum, vel peti per procuratorem pauperum.
b ¶ *Diſpoſita*. Hoc verum inquantum diſponit de bonis ſuis ampliando vel differendo ſed non inquantum diſponit de ipſa executione tantum, vt pulchrè per Bal. conſi. 155. teſtator conſi. 159. Conſtitutio. li. 1. ſecundum veterem quæ ſunt conſ. 297. & conſi. 301. lib. 2. ſecundum nouam impreſſionem, & ſi verba & non per alium relata ad executorem intelliguntur in dubio quamdiu ille viuet & exequi poterit, vt dixi in conſuet. Pari. conſ. 95.
c ¶ *Liberè*. Quia hic conſenſus requirebatur propter intereſſe propinquorum ſiue propter imbecillitatem ætatis & ad legitimandum perſonam.

AD

AD CONSILIVM CCVII.

a ¶ *Statuti*. De his inf. lib. 7. conſi. 61. conſi. 65. Anc. conſi. 182. conſi. 269.
b ¶ *Tranſactio*. Sup. lib. 1. conſi. 21. nu. 2.
c ¶ *Materia*. Iaſ. l. ſi conſtante. in princ. col. 4. ſol. matr. §. ex maleficiis col. 7. inſti. de actio.

AD CONSILIVM CCIX.

a ¶ *Indigno*. Et ſine conſenſu patris tunc poteſt exhæredari. Bald. l. nec filium, C. de nupt. l. ſi pater. C. de ſpon conſi. 121 lib. 1. licet contrarium teneat Iaſ. in aut. ſed ſi poſt. C. de inoſ. teſt. in l. 2. §. 1. col. 6. ff. ſol. mat. Dec. in l. nuptias, de reg. iur. dixi in conſu. Pariſ. §. 122.
b ¶ *Operari*. Secundum qualitatem perſonarum, vide ſup. lib. 4. conſi. 113.
c ¶ *Pœnam*. Sup. lib. 3 conſi. 1. nu. 10. ſup. lib. 1. conſ. 59. nu. 5 ſup. lib 1. conſi. 98.
d ¶ *Loco*. Iaſ. auth. nouiſſima. in fi. C. de inoſ. teſt. vide ſup. lib. 5. conſi. 179. nu 7. cum ſeq. ſup. lib. 2. conſi. 56. lib. 7. conſi. 211. col. finali.
e ¶ *Gratuito*. Cor. conſ. 135. lib. 2. conſ. 139. lib. 4.

AD CONSILIVM CCX.

a ¶ *Probaret*. Suprà lib. 1. conſi. 91. ſup. lib. 1 conſi. 172. col. 2. ſup. lib. 4. conſil. 41. ſup. lib. 5. conſil. 90. col. fin. Andr. Tiraqu. in conſuet. Picta. titu. retract. §. 25. glo. 2. num. 10. Deci. conſil. 496. Iaſ l. ad diem, ff. de ver. obl.

AD CONSILIVM CCXI.

a ¶ *Inter*. Vide do. And. Tiraq. in conſu. Picta. ti. retra. §. 1. gl. 5.
b ¶ *Priuata*. Sup. lib. 1. conſ 5. nu. 11. conſ. 80. col. 2.

AD CONSILIVM CCXII.

a ¶ *Dictas*. Dixi in conſuet. Pariſ. § 183.
b ¶ *Pœna*. Suprà lib. 1. conſi. 103. nu. 15. ſup. eodem conſi. 92. nu. 17.
c ¶ *Omnia*. Sup. lib. 5. conſi. 48.
d ¶ *Eſſet*. Sup. lib. 5. conſi. 1.
e ¶ *Quamuis*. Paul. l. contumacia, de re iudi. Alexand. d. l. ſi finita. §. Iulianus, colum. 15. de dam. infect. Maria. Socin. tra. de cit. art. 7. num. 31. artic. 27. num. 90. in fi c. veniens, not. vltim. & ibi Panorm. col. 2. de accuſat. Deci. cap. 1. colum. penult. & ibi Franc. Ripa. de iudici.
f ¶ *Cogi*. Inf eod. conſil. 131. in fi. vide Cor. conſi. 4. col. 2. conſi. 240. col. 2. conſi. 16 . col. penult. lib. 1. conſi. 246. conſi. 2 6. lib. 4. Franc. Are. conſi. 6. Soc. conſ 253. col. 5 lib. 2. conſi. 16. lib. 4. Decſ. conſi. 502. Bert. conſil. 216. in 1. dubio, lib. 1. Heron. Cag. rep. l. 2. col. 5. C. de pac. inter empt. & vend. ſed ego dico quòd communis opinio eſt falſa, vt clarè & nouè dixi in l. 4. § Cato. de verb. oblig.
g ¶ *Perſonas*. Imò vt tenent Pau. cap. cauſam quæ de teſti. Franci. Aret. c. at ſi cleri. de iud. Guid. Pap. deci. Delphi. quæſt. 136. & hanc contra communem puto veram, dummodò probatio plenariè recepta ſit, & ſaluo quòd ſi pars omiſit reprobationes teſtium in prima inſtantia, ex quo forte illa prima cauſa erat vilis vel quod aliunde puta per inſtrumenta principaliter ſe fundabat, poterit nunc reprobare, vel reſtitutio debet hæredi reprobationis lapſu fortè temporis omiſſæ, qua conſideratione ceſſante puto fidem facere inter eoſdem in alia cauſa.
h ¶ *Falſa*. Sup. eod. conſi. 167. nu. 5. ſup. li. 5. conſ. 104. num. 6. ſup lib. 2. conſ. 213. nu 6. vbi dixi.
i ¶ *Vbi*. Fa. ſuprà eod. conſi. 7. nu. 7.
k ¶ *Proxenetæ*. Suprà lib. 1. conſi. 13. nu. 14.
l ¶ *Contraria*. Sup. lib. 4. conſi. 131. nu. 7.

AD CONSILIVM CCXIII.

a ¶ *Sentio*. Confirmatur. inf. li. 7. conſi. 91.
b ¶ *Parochianus*. Pau. Soc. d §. cum ita Panor. c. indi. cante, c. requiſiſti, de eccleſia, u. § ſi quis. col. 9.
c ¶ *Domum*. Pau. conſi. 211. conſil. 413. lib. 1. Corne. conſi. 206. li. 3. aliquando pro patrimonio vt Matthæ. Affli. dec. Neap. 106.
d ¶ *Odio*. Sup. eod. conſi 99. nu. 1
e ¶ *Perpetuo*. Alex. Iaſ. d. l. ſufficit, d. l. ſi principalis, Iaſ. l. ſtichum aut Pāphilum, § ſtipulatio, col. 2 ver. obl.
f ¶ *Pauper*. Soc. conſi. 30. lib. 4 Matth. Affl. & dec. Neap. 169. Alcia. l. qui non hoſtes. §. locuples, de ver. ſig. inf. lib. 7. conſi. 37. conſi 91.

AD CONSILIVM CCXIV.

a ¶ *Manu*. Dixi in conſuetud. Pariſi. §. 1. gloſſ. 2. num. 26.
b ¶ *Fallit*. Sup. eod. conſ. 175. nu. 6.
c ¶ *Liberè*. Suprà lib. 5. conſ. 96. col. 1.
d ¶ *Error*. Sup. lib. 3 conſ. 121.
e ¶ *Facti*. Anc. conſ. 324. Alex. ſup lib. 1. conſ. 92. lib. 13. Cor conſ. 62. lib. 3. conſ. 10. col. 1. conſ. 189. in fi. lib. 4. Curt. ſenior conſ. 71. col. 4. Phil. Fran. c. vnico, de poſtula. prælat. in 6.

AD CONSILIVM CCXV.

a ¶ *Teſtatore*. Sup. lib. 2. conſi. 62.
b ¶ *Valebit*. caue: quia Bald. ibi loquitur in rebus teſtatoris, & ſic benè dicit, aliud puto ſi minor promitteret de rebus propriis.
c ¶ *Neceſſaria*. Putà in liberando debitorem ſoluentem vt loquitur Roma. ſecus ſi ex alia cauſa ſit neceſſaria.
d ¶ *Priuatum*. Imò etiam priuatum gerens officium ad hoc tenetur, tex. l. fi. in prin. ff. de bo. auth. iud. poſſi. aut ergo executor eſt generalis, & tenetur conficere inuentarium: & ita obſeruatur, aut ad certos actus vel certas res tantum, & non tenetur, vt dixi in conſu. Pari. §. 6 gl. 6. q. 2. & § 9.
e ¶ *Requiri*. Dic cæteris paribus non eſſe differentiam inter creditorem & executorem teſtamenti, ſuppoſita ergo poteſtate pura vendendi, licet non requiſiuerint dominum vt adſit, valet venditio, & ſi vendens fraudem commiſerit ſolus tenetur, non emptor niſi fraudem participauerit & in ſubſidium Paul. l. ſi patrium. C. de procurat. ſed ſi vendiderit omiſſa denunciatione vel alia forma requiſita ad purificandam poteſtatem vendendi poteſt res vendicari ab emptore. Sal. l. 1. C. ſi vend. pig. ag. Anto. Neguſan. de pigno. part. 6. membro 1. dixi in conſuetud. Pariſien. §. 95.

AD CONSILIVM CCXVI.

a ¶ *Capti*. Sup. eod. conſ. 152. num. 2. Alex. l. qui ſeruum de verb. oblig. Cor. conſ. 200. lib. 3. Maria. Socin. c. dilecti

Digitized by Google

c. dilecti filij. nu. 31. de fo. comp. Ia. l. ſi prius co. 7. de ope. no. nuncia. l. 1. co. 18. de acq. poſ. Ange. de Arim. in add. ad Ang. tra. maleſi. ver. dictus And. arm. in fi. ſed hæc & ſilia dicta ſunt falſa: quia aliud eſt inuenire ſeu deprehendere: aliud comprehendere ſeu capere. vnde quod ſufficiat comprehenſio ſine captura tenet Bal. in l. & ſeruorum. ff. de ſtatu. ho. Imo. Soc. l. 3. §. Neratius, de acq. poſ. Ang tract. maleſi. ver. dictus And. arm. in fi. Iaſ. l. 1. co. fi. quod quiſque iur. Fran. Rip. trac. de peſte. fol. 96. q. 9. & eſt veritas niſi ex qualitate perſonarum & materiæ ſubiectæ aliud appareat, vt in d. l. ſi Berſatoram, ſatis liquet actum actum eſſe de effectuali inuentione & captura.

b ¶ *Probauerit*. Alci. l. indicaſſe. de ver. ſig.

c ¶ *Litera*. Imò vera litera eſt alternatiua, vide Phil. Fran. c. 1. §. nec etiam, de fo. comp. in 6. Fel. c. dilectus. 2. de reſcr.

AD CONSILIVM CCXVIII.

a ¶ *Solennia*. Suprà lib. 3. conſ. 45. ſuprà li. 4. conſil. 1. nu. 20. Feli. c. ſicut de re iud.

b ¶ *Si filius*. Supr. lib. 4. conſi. 18. co. 2. Cor. conſil. 94. in fi. li. 1. Iaſ. l. 1. co. 5. C. qui admit. Fran. Balb. tra. de præſcri. par. 1. tertiæ part. prin. q. 10. nu. 10. cum ſeq.

c ¶ *Centum*. Dixi in conſu. Pari. §. 5. nu. 63.

d ¶ *Statutum*. Supr. eo. conſ. 73. nu. 4.

AD CONSILIVM CCXIX.

a ¶ *Præſentatione*. Non dicit cui præſentatæ ſint & ſic nulla eſt citatio, quicquid infrà dicat.

b ¶ *Scientia*. Iſtud dictum cum ſequenti eſt falſum niſi conſtet de ſcientia per no. ſuprà libro 4. conſi. 121. col. fin. libr. 4.

c ¶ *Dominus*. Supr. lib. 3. conſi. 2. nu. 7.

d ¶ *Longo*. Adducere quòd non ſunt niſi tredecim anni ad ſummum & ſic alex. malè conſuluit quia non eſt verum quod ex longo tempore præſumatur ſolennitas in alienatione rei eccleſiaſticæ, contra ipſammet eccleſiam, vt tenuit idem Alexand. ſuprà libro 4. colum. 17. num. 8. nec etiam verum eſt quod confirmatio Papæ præſumatur facta ex certa ſcientia, niſi conſtet eum totius rei merita & defectus ſciuiſſe, & ſic dico quod hoſpitale adhuc vocabat. & debebat obtinere impetrans etiam in poſſeſſorio: quia titulus adminiſtrationis ſemper fuit vacans, & nunquam fuit poſſeſſus per aduerſarios, qui prætendunt proprietatem, vt dixi in conſuetu. Pariſi. § 64. Fateor quod ex lapſu longiſſimi, temporis, putà triginta annorum poſſunt allegare ſolennitates præſumi vt decidit Petr. de Anch. d. conſilio 146. Ge. conſilio 67. Apparet quædam vnio. Decius conſi. 329. in fin. conſilio 638. facit Franc. Aret. conſil. Caſus eſt talis. colum. 3. Soci. conſilio 15. Viſis. colum. penul. libro 1. & gl. in c. peruenit. & ibi Anto. de Bu. Imo. col. 4. de empt. & vendi. Ludou. Gozadi. conſil. 73. numero 26. Andr. Alcia. tractat. de præſumpt. reg. 3. præſumpt. 10. num. 7. fac. Alex. ſupr. lib. 1. conſ 75. nu. 5. fa. quæ dixi infr. lib. 7. conſ. 75. numer. 2. & ita ſæpè iudicari vidi, & iudicaui: niſi quando apparebat de enormiſſima læſione, & ſolennitates defuiſſent, quia tunc exigitur completa præſcriptio 40. annorum, quæ etiam ſufficit excepto quòd ſi vnio eſſet facta authoritate Papæ vel Legati.

e ¶ *Poſt*. Bald. de feudo ſine cul. non amit. c. ſi quis miles. in vſibus. feu. Cald. conſi. 2. de conſi. Cur. Iunior conſi. 1. col. 3. Soci. conſ. 15. colum. 13. lib. 1.

AD CONSILIVM CCXX.

a ¶ *Quando*. Suprà eo. conſ. 83. nu. 11.

b ¶ *Abſentia*. §. quia probatum eſt ſemel de præſentia, aliàs ſecus ſupr. eo. conſ. 177. nu. 15.

c ¶ *Vales*. Supr. eo. conſ. 73. nu. 4. conſ. 218. col. fi.

d ¶ *Hypothecaria*. Dixi in conſue. Par. §. 68.

e ¶ *Generali*. Supr. lib. 1. conſi. 71.

f ¶ *Deduci*. Hæc ſola ratio non concludit, vt patet in obligato in diem: ſed vera ratio eſt, quia exceptio ordinis non concernit ſubſtantiã obligationis, nec etiam minuit, ſed ſolùm concernit modum & formam exigendi, vt nouè dixi in conſue. Pariſ. §. 67.

g ¶ *Culpa*. De quo & deceſſione actionum an debeant cedi vtiles, vel quales ſunt, plenè dixi in conſu. Pariſ. §. 71.

AD CONSILIVM CCXXI.

a ¶ *Patruelis*. Suprà lib. 2. conſi. 97. ſupr. eo. conſil. 96. conſi. 83.

b ¶ *Accreſcit*. Dicendum quòd ſic indiſtinctè. dixi in conſue. Pa. §. 147.

c ¶ *Curatore*. Suprà lib. 2. conſil. 4. col. 4. Deci. conſ. 509. con 575.

AD CONSILIVM CCXXII.

a ¶ *Res*. Scilicet prædia diuerſo iure poſſeſſa non vt vnica. dixi latè in conſue. Pariſ. §. 1. gloſſ. 5. nu. 14. 47. fa. no. in eo. conſ. §. 13. glo. 1. quæſt. 13. nu. 69. §. 23. quæſtio. 13. adde. infrà lib. 7. conſi. 14. in fin.

AD CONSILIVM CCXXIII.

a ¶ *Potuiſſe*. Dixi in conſu. Pariſ. §. 67.

AD CONSILIVM CCXXV.

a ¶ *Citationis*. Hyppo. Marſi. ſin. 75. Cu. Senior conſilio 20.

b ¶ *Tamen*. Suprà lib. 2. conſi. 77. nu. 20.

c ¶ *Etiam*. Panormi. Felin. in rubr. de foro compe. ſuprà lib. 5. conſilio 111.

AD CONSILIVM CCXXVI.

a ¶ *Clauſula*. Suprà lib. 1. conſ. 48.

AD CONSILIVM CCXXVII.

a ¶ *Contrarium*. Et benè tex. d. l. in quibus Fr. Rip. repe. l. fœminæ. q. 7. C. de ſecund. nup. fa. quæ dixi ſuprà li. 3. conſ. 26. n. 14.

b ¶ *Derogando*. Idem ſupra eo. conſ. 35. num. 11. ſed falſum eſt.

c ¶ *Contrarium*. Et malè. quia in actione decennali habet locum huiuſmodi perpetuatio, vt tenet Im. l. 3. ſi rem. ff. pro em. Alex. l. ſi. col. 3. de eo per quem fac. erit. Iaſ. l. nam & poſtea. §. ſi is de iureiur. Fran. Bal. tra. præſc. ad fi. q. pe. quid autem ſit de conſuetudine dixi in conſ. Pari §. 68.

d ¶ *Reducimur*. Suprà l. 5. conſ. 75. nu. 5. & 7.

e ¶ *Mortis*. Suprà li. 3. con. 13. num. 12. & iure.

Digitized by Google

AD CONSILIVM CCXXVIII.

a ¶ *Dominium.* Fa. ſuprà eo. conſ. 151. num. 3. Dec. l. contractus. nume. 17. de reg. iur.
b ¶ *Separatim.* Secus ſi eodem contractu: quia tunc tale pactum eſſet pars emphyteuſis. Et iſtud intelligo quando dominus ſimpliciter concedit alij rem ſuam in emphyteuſim ſub hoc pacto. Secus ſi dominus venderet domum ſuam & eandem reciperet in emphyteuſim à venditore cum pacto redimendi vſque ad certum tempus vel in perpetuum, etiam in eodem contractu: quia tunc licet interim amitteret emphyteuſim non ſoluendo canonem, non tamen amitteret ius redimendi: quia ius redimendi hoc caſu eſt pars venditionis, & refertur ad venditionem totius rei, quamuis aliter dixerit Cæpo. in tracta. de ſimula. contract. præſumpt. 2. in fin. Alcia. tract. præſump. reg. 3. præſump. 45 & malè vt ſcripſi in conſuet. Pariſi §. 54. vide Iaſ. in l. 2. col. 1. num. 5. C. de iure emphyteu. Dec. l. in Bonæ fidei. col. 3 C. de pact. Alciat. l. petens. col fi. C. de pac. Ludo. de Goзad. conſ. 86. nume. 26.
c ¶ *Dederit.* Cur. Senior. conſ. 63. col. pen. Soc conſ. 252. lib. 2. Iac. in tract. feu. ver. ita etiam quod ipſi vaſal. colum. 1. Franciſc. tract. feu. par. 3. in fin. & par. 4. q. 5. & in conſ. 108. nu. 17. conſ. 110. nu. 27.
d ¶ *Dubitantes.* S. ab initio quia ſuperueniens dubitatio non impedit præſcriptionem cœptam Alex. Iaſ. l. 3. §. genere. de acqu. poſ. Fr. Balb. tract. de præſcript. 2. par. 3. partis prin. q. 2. cæterum de dubitatione partis incertæ dixi ple. in conſu. Pariſ. §. 65.

AD CONSILIVM CCXXX.

a ¶ *Practica.* Sed melior eſt practica Franciæ vbi appellatio ſemper vtrunque caput deuoluit & nullitatis & iniquitatis.
b ¶ *Sub.* Suprà lib. 3. conſi. 2. co. 2. pen.

AD CONSILIVM CCXXXII.

a ¶ *Sibiipſi.* Decius conſil. 563. columna. 1. vnde malè conſuluit Steph. Bertr. conſilio 90. Viſo inſtrumento. lib. 1. vt dixi ſuprà li. 3. conſ. 29. nume. 1.

AD CONSILIVM CCXXXIII.

a ¶ *Blaſphemare.* Thom. Aqui. 2. q. 13. articul. & alij Theologi ſcholaſtici poſt eum diuidunt ſpecies blaſphemiæ (nec ineptè) in attributiuam, derogatiuam. & vſurpatiuam. verbi gratia: attributiua attribuere Deo corpus vel iniuſtitiam aut immiſericordiam, ſed poſtrema hæc exempla magis ſpectant ad derogatiuam, plenè derogatiua eſt negare Chriſtum eſſe iuſtitiam, ſanctificationem & expiationem noſtram. vſurpatiua autem blaſphemia eſt, tribuere hæc operibus noſtris ſolis, ſecus autem adiunctis fidei & ſanguini Chriſti: quia tunc opera meritoria ſunt.
b ¶ *Mala.* Suprà eo. conſ. 8. col. fi.

AD CONSILIVM CCXXXIV.

a ¶ *Filia.* Infr. lib. 7. conſ. 45. col. 1. adde ſuprà lib. 3. conſ. 29. nu. 10.
b ¶ *Tunc.* Idem Pau. conſ. 91. col. 3. lib. 1. Ro. conſil. 394. conſ. 453 Cæpo. cauſa ciui. conſ. 14. Iaſ. l. more. col. 2. de acq. hær. conſ. 229. col. 2. lib. 2. Deci. conſi. 531. col. 2. conſilio 532. col. 2. Alcia. l. Labeo. gl. 1. de verb. ſignifi. Soc. conſ. 7. nu. 10. lib. 4.

AD CONSILIVM CCXXXV.

a ¶ *Sed.* Panor. Fel. c. ſedes. de reſcrip.
b ¶ *Pretium.* Cor. conſ. 126. lib. 1. Rom. conſil. 8. in fin. adde. ſupr. lib. 5. con. 65.

AD CONSILIVM CCXXXVI.

a ¶ *Neutro.* Hippo. Marſi. ſing. 488.
b ¶ *Maſculo.* Panor. c. forus. de verb. ſig. Alb. 1. de ſenator. Anton. Cor. ſin. ver. teſtis Petr. Gerar. ſing. 11. Fran. Curt. repet. l. admonendi. col. 3. ff. de iureiur. & tra. de teſt. concl. 18.
c ¶ *Auditu.* Supr. lib. 1. conſ 77. nu. 4.

AD CONSILIVM CCXXXVII.

a ¶ *Tueri.* Quod rurſus confirmatur. ſuprà eo. libro conſi. 93. quod debeat huic poſtponi.
b ¶ *Bonis.* Dicit glo. in auth. de hære. & fal. §. ſi verò abſunt. verſic. ſubſtantiam. quod debet tantum habere in bonis quanta eſt cauſa. ſequitur Bal. conſ. 513. lib. 1. conſi. 444. lib. 5. Alex. ſuprà lib. 3. conſ. 15. ſed falſum eſt, per Deci. conſ. 163. & quod paupertas non repellat teſtem honeſtum. ſupr. libro 1. conſ. 65. in fi. Aret. conſ. 13. col. 7. Steph. Auffr. tract. de reproba. teſtium. verſi. pauper. Iaſ. l. 2. in prin. qui ſatiſd. cogan. l. ſi conſtante, in prin. col. 21. cum ſeq. ſolu. matr. & in auth. præterea. nu. 11. & ibi Deci. conſi. 9. vnde vir & vxor. adde. infr. lib. 8. conſ. 176. nu. 4.
c ¶ *Detrahitur.* Suprà libro 2. conſilio 222. numero 13.
d ¶ *Volentes.* Et benè Lud. alex. Iaſ. l. generaliter. de in ius voc. Alex. ſupr. lib. 3. conſ. 42. col. fi. nu. 18. ſuprà lib. 4. conſ. 125. nu. 5. Cæpo. cauſa ciui. conſ. 5. nu. 11. Auffre. tract. de reproba. teſti. verſi. pater. Franc. Curt. tract. teſti. concluſio. 30. Deci. cap. cum ſpeciali. col. 2. de appellat. Bertran. conſ. 300. Nobilis & honeſta. in fin. lib. 2. conſ. 50. Ex forma. libro 3. Aymo. conſ 169. in princip.
e ¶ *Verba.* Alex. l. ita ſtipulatus. col. 1. de verb. oblig. Cor. conſilio 149. litera. eo. libro 2. Iaſ. l. 3. §. ſi liber. col. 2. de cond. cau. dat. l. ex his verbis. in fi. C. de teſtam. milit. Franc. Cur. Iunior. l. ea. quæ in princ. ff. mandati, Franc. Rip. l. 1. §. ſi quis ita. in fine de verbor. oblig.
f ¶ *Poſtquàm.* Hyppo. Marſil. ſing. 489.

AD CONSILIVM CCXXXVIII.

a ¶ *Illo.* Suprà lib 5. conſ. 88. nu. alexan d. §. ſi ſtipulanti in fine. Corn. conſ. 223. lib. 1. Math. Afflic. deciſi. Neapol. 240.
b ¶ *Officio.* Supr. lib. 2. conſ. 31. & conſ. 147. in fine Marian. Socin. c. fraternitatis. colum. 34. de teſtibus. Roman. conſ. 478. Iaſo. l. 1. §. fin. ſi cert. petat. Franc. Curt. Iunior. l. ſi quis intentione ambigua. col. 2. nu. 11. de indiciis. Ant. Rub. conſ 44.
c ¶ *Nomina.* Idem Alexan. l. 4. §. hoc autem iudicium. colum. 3. de damno infect. Roman. conſil. 478. Cæpol. cautel. 25. Anton. ſingu. verſicu. teſtis Iaſon. l. vbi pactum. colum. 4. C. de tranſactio. Hyppol. de Marſil. l. 1. § ſi quis vltrò. nu. 9. de quæſtio rubr. de proba. fol. 10. in pract. 5. ſequens. nu. 46. Deci. in rubr. de proba. col. 6. & in c. 2. col. 10. de iudiciis, ſed ego falſum puto.

d ¶ *Excluſi.*

AD CONSILIVM CCXXXIX.

a ¶ *Schedula.* Supra lib. 3. conſ. 76. nu. 3.
b ¶ *Plenam.* Supra libr. 2. conſ. 181. nu. 2. licet aliter dicat ſupra libro 4. conſ. 80. nu. 5. adde Hypp. Marſi. rub. de proba. fol. 35.
c ¶ *Aliquam.* Quatenus adſunt coniecturæ aliàs nec iudicium, vt dixi in conſu. Pariſ. 15. nu. 11.
d ¶ *Fines.* Supra libro 4. conſ. 99. dixi in conſu. Pariſ. §. 16.
e ¶ *Iuſtam.* Supra lib. 1. conſ. 46. nu. 16.

AD CONSILIVM CCXL.

a ¶ *Iudex.* Supra lib. 2. conſ. 103. col. 3. Alex. l. ſi fideiuſſor. in fin. qui ſatiſd. cogantur.
b ¶ *Valet.* Vbi non requiritur cognitio, aliàs ſecus ſi præceptum eſt omninò nudum. Bald. l. 2. C. qui admi. c. 1. § ſimiliter. in fine de contro. inueſti. in vſib. feu. Cui. Senior conſilio 60. in fin. Iac. de S. Georgio trac. feu. verſ. ſtrictique vaſal. promi. reco. dic. feu. col. 4. Franciſ. Rip. tract. de peſte, fol. 119. Ber. conſ. 26. pro pleniori. col. 1. lib. 1.
c ¶ *Excuſat.* Supra eo. conſ. 8. col. fin.

AD CONSILIVM CCXLI.

a ¶ *Fuga.* Supra lib. 3. conſ. 19. conſ. 63. Soc. conſ. 99. cum duob. ſequ. libr. 4.
b ¶ *Capi.* Ro conſ. 316. Lancello. deciſ. l. qui à latronib. de teſta. Matth. Afflict. deciſ. Neap. 149.

AD CONSILIVM CCXLII.

a ¶ *Veri.* Bal. conſ. 270. lib. 1. adde Alex. l. ſi cum dotem. §. ſi mulier. col. 2. ſol. ma. Bar. ſupra libr. 3. conſilio 94.

AD CONSILIVM CCXLIII.

a ¶ *Voluntati.* Supra eo. conſ. 111. conſ. 155. ſup. libro 4. conſ. 7. vbi dixi ſed Hippo. Marſi. in practi. crimi. §. quæritur. nu. 16. dicit ſufficere clauſulam de plenitudine poteſtatis in quo benè reprehenditur per Aymo. conſ. 116. col. 2. vbi pulchrè tractat, & tenet quòd vt appareat de voluntate derogandi omnibus derogatoriis, non ſufficit derogatorio generalis nec requiritur indiuidua ſed ſpecialis. Pau. conſ. 3. conſ. 106. conſilio 288. con. 284. lib. 1. con. 115. conſ. 408. libro 2. tenet etiam Aymo. quòd dicitur ſpecialis derogatio ſufficiens quando dicitur, etiam ſi talia forent de quibus mentionem fieri oporteret de verbo ad verbum. idem Alex. ſupr. li. 4. conſ. 7.

AD CONSILIVM CCXLIV.

a ¶ *Sentio.* Niſi aliunde appareat de mente: vt ſi eſſet caſus in quo per ſtatutum vel conſuetudinem præcedentem omnia confiſcarentur.
b ¶ *Alia.* Supra li. 1. conſ. 45. num. 7.
c ¶ *Omnia.* Imò tunc veniunt omnia And. Tiraq. in conſu. Picta. ti. retra. §. 1. glo. 1. nu. 12.

AD CONSILIVM CCXLV.

¶ *Probationis.* Bal. conſi. 63. in fi. li. 1. con. 122. con. 200. li. 2. con. 466. li. 4. Cal. conſ. 25. de te. Gui. Pa. q. 176. Fel. c. cum. M. Fer. 16. de conſti. & eſt verum de probatione non plenè vt ſuprà eo. con. 212. nu. 28. adde infr. lib. 7. con. 115. num. 4.

AD CONSILIVM CCXLVI.

a ¶ *Quod.* Non hoc poteſt eſſe verum in bonis filijs. in quibus pater poteſt remittere vſumfructum, ſecus in reb. patris. niſi in caſib. in quibus poteſt dare filio ſa. inſero ad thema huius conſilij, ſi maritus poteſt, muliere purè donante, renunciare huic lucro in totum, vt patet per l. ſi ſponſus. col. fi. de don. inter vir. & vxo. igitur poteſt renunciare conditionaliter videlicet conſentiendo vxori leganti, vt dixi in conſu. Pariſi. §. 156.
b ¶ *Conſentientis.* Falſum vt dixi niſi in quibus caſibus valeret donatio irreuocabiliter.
c ¶ *Probatur.* Melius probatur in l. ſi mulier, de dona. inter vi. & vxo. quòd tamen non eſſet verum in terminis conſuetudinis Pariſienſis, quæ prohibnt meliorem alterius facere conditionem directo vel per indirectum inter coniuges in conſu. Par. §. 156. vbi dixi.

AD CONSILIVM CCXLVII.

a ¶ *Aliis.* Dummodò hoc expreſsè appareat, vt dixi, ſupra li. 3. conſ. 12. colum. fi.
b ¶ *Sed.* Vt mala ratio in propoſito dicendum, quòd ſufficienter apparet de mente dictæ Dioſpitæ repugnanti detractioni Trebellianicæ.

AD CONSILIVM CCXLIX.

a ¶ *Contrarium.* Et malè. vt dixi ſ. eo. conſ. 217.

AD CONSILIVM CCL.

a ¶ *Conſtanti.* Et benè, quia falſa vt dixi. ſupr. libr. 5. conſ. 165. in fi. & ſic pro dimidia parte portionis & ſucceſſione paterna delata Zenoni valebit teſtamentum Zenonis, alia autem dimidia tanquam æs alienum vendicabitur à Ioanne ex fideicommiſſo paterno.

AD CONSILIVM CCLII.

a ¶ *Tranſmittere.* Etiam ad filias vt hic, & ſupra libro 2. conſ. 30. ſupra lib. 5. conſi. 165. ſupra lib. 6. conſilio 216. col. 1. conſ. 250. nu. 2. & inf li 7. conſ. 62. col. 1. Alex. in l. cum ex filio. §. 1. de vulg. & pup. ſub. Soc. conſ. 73. lib. 4. do And. Tiraq. in conſue. Pic. tit. retra. §. 1. gl. 2. num. 24. cum ſeq.
b ¶ *Variè.* Dixi ſupra eo. conſ. 38. nu. 4.
c ¶ *Veniant.* Supra lib. 2. conſ. 66. ad fi. ſuprà libr. 4. conſ. 33. conſ. 55. num. 16.

AD CONSILIVM CCLIII.

a ¶ *Solicitator.* Steph. Auffr. tracta. de reprob. teſt. verſi ſolicitator. Alex. ſupra lib. 5. conſ. 154. numer. 5. conſ. 154. nume. 3. Roma. conſ. 420. Alex. ſ. libro 7. conſ. 152. nume. 7.

Digitized by Google

AD CONSILIVM CCLIV.

a ¶ *Minores.* Suprà eo. conſilio 119. numero 35. licet in contrarium arguat. infrà libro 7. conſilio 61. col. fi. adde Soc. conſilio 71. libro 4.

b ¶ *Tamen.* Imo d. §. pupillus. intelligitur ſecundum d. l. tutor. nec gl. & doc. ibi ponunt hanc differentiam, quæ etiam non procedit, vt dixi in conſu. Pari. §. 99.

NOTÆ SOLEMNES CAROLI MOLINÆI IVRISCONSVLTI CELEBERRIMI.

AD SEPTIMVM VOLVMEN CONSILIORVM Alexandri Tartagni.

AD CONSILIVM I.

a ¶ *Non poteſt.* Ioan. And. in add. Spec. de cleric. non reſi. anton. Corſe. in repe. verſ. beneficium. Old. q. 194. Pano. repet. §. quod vero. in cap. extirpandæ. de præbend. ca. nouit. in fine. de iudic.

AD CONSILIVM II.

a ¶ *Vehementia.* Suprà lib. 6. conſi. 138. nu. 5.
b ¶ *Modica.* Suprà li. 3. conſi. 115. in fin.
c ¶ *Nullus.* Suprà li. 1. conſi. 15. vbi dixi.
d ¶ *Sententia.* Suprà li. 4. conſi. 132. nu. 5. ſuprà libr. 5. conſil. 154. num. 11. facit. ſuprà li. 1. conſi. 65. ſuprà li. 2. conſi. 212. nu. 13. 3. l. 6. conſil. 183. nu. 10. conſil. 287. nu. 7. infrà. eo. conſilio 127. nu. 7. infrà Aymo. conſi. 75. nu. 30
e ¶ *Barcſſus.* Suprà libro 2. conſilio 140. ad fin. Ro. ſin. 3. Hypp. Marſi. l. 1. nu. 40. ad legem Cor. de fica. Matth. Afflict. deciſ. Neap. 206. infrà eo. conſilio 119. nume. 12.
f ¶ *Duo.* Suprà li. 1. conſil. 5. nu. 4. ſupr. li. 6. conſilio 137. numer. 4.
g ¶ *Publice.* Supr. li. 2. conſi. 94. in fi. ſupr. li. 5. conſilio 151. nu. 11.

AD CONSILIVM III.

a ¶ *Dimidiam.* Ang. conſilio 125. ſubſtitutiones. in fi. conſil. 307. Teſtator. in fi. Deci. conſi. 204. col. 1. conſil. 228. c. 1. conſ. 236. conſ. 4. conſi. 299. col. 2. conſi. 419. col. 1 Iaſ. l. Centurio, in princ. de vulg. quod eſt expeditum quando legitima eſt triens. ſed quid ſi propter numerum liberorum vel per ſtatutum legitima eſt ſemis? Bald. conſi. 94. Punctione quæſtionis lib. 2. tenet quòd tunc non detrahitur vlla Trebellianica de reſiduo, quia ſecundum eum abſurdum eſt grauatum de toto plus habere quàm honoratum: refert. d. Aymo. conſi. l. & dubitat. aduerte aut quæritur in puncto iuris, & abſque dubio opinio Bal. eſt vera: quia iure ciuili filius nunquam poteſt detrahere niſi vnam quartam vt dixi. ſuprà lib. 1. conſi. 44. in fi. ſuprà libr. 2. conſi. 142. numer. 13. Aut quæritur in terminis conſuetudinis quæ ſuper deductione duarum quartarum inualuit, & videretur deduci poſſe Trebellianicam ſiue ſeſcunciam de reſiduo ſemiſſis quia dicta conſuetudo fauorabilis eſt. vt dixi ſuprà. lib. 5. conſi. 166. in fin. ſaltem hoc videtur expeditum in terris Papæ ſubiectis per text. in ca. Ray. de teſt. Sed reſpondeo ad conſuetudinem quod non debet extendi extra caſum ſuum nec vltra limites vſus. Sed nunquam fuit vſitatum quòd filius poſſet prætextu legitimæ & Trebellianicæ detrahere vltra ſemiſſem, ergo plus retinebit in vim conſuetudinis. & ſic concludo pro opinione Bal. quod nota, quia alibi non inuenient, & poteſt quandoque vſu venire.
b ¶ *Nulli.* Suprà. lib. 5. conſi. 63.
c ¶ *Tollere.* Imò vt ſupr. lib. 1. conſi. 75. nume. 11.
d ¶ *Legitima.* Suprà lib. 6. conſi. 19 nu. 4. & 5.
d ¶ *Aliud.* Hæc* communis eſt. ſupr. lib. 5. conſi. 115. Anch. conſi. 101. in repeti. cap. primo. colum. 13. in 2. quæſtio. principi. Deci. in ru. C. de ſecun. nup. in cap. eccleſia, column. 15. de conſt. in conſilio 230. Steph. Bertr. d. l. fœminæ. conſ. 310. Dudum libro. 1. ſed quod imò patiatur omnes pœnas tenent Oldr. Iac. de Are. Pet. Cyn. l. prima. C. de ſecun. nup. Lucas. Pen. l. mulieres. column. 6. 7. C. de incol. libr. 10. addit Ioan. Igneus in l. ſi ſciens. §. cum ex parte. numer. 15 ad Syl-la. quod etiam ſcienter contrahens cum vidua intra annum luctus efficitur infamis, dixi in conſu. Pari. §. 125. adde pro communi. ſuprà lib. 8. conſi. 68. in fi. Bertran. conſil. 89. ex themate. libr. 1. Ra. conſil. 182. Aymo. conſil. 36.
f ¶ *Teneant.* Suprà libro primo. conſilio 97. & in ſimili quòd valeant, latè tenet Calc. conſilio tertio. cui ſubſcribit Iaco. Puteus conſilio quarto. & Hiero. Cor. conſilio 5. inter conſilia Laurentij Calcanei.

AD CONSILIVM IV.

a ¶ *Præparatio.* Suprà lib. 1 conſi. 74. nu. 3.
b ¶ *Inſtituta.* Suprà li. 2. conſil. 61.
c ¶ *Schedula.* Suprà libro tertio conſilio 75. numero 13.
d ¶ *Additio.* Suprà libro ſecundo conſilio 209. numero 4.
e ¶ *Tranſeunt.* Suprà lib. 2. conſil. 82. col. 1.
f ¶ *Tres* Adde no ſuprà li. 3. conſil. 41. num. & quæ dixi in conſu. Pariſi. §. 96.

AD CONSILIVM V.

a ¶ *Contrarium.* Item punctualiter Bal. conſilio 367. Quidam tres hæredes. li. 5. idem Anto. Roſel. trac. legitima. lib. 1. c. vlt. col. 2. Præpo. in ca. per venerabilem, §. quòd autem. col 94. nu. 104. qui fil. ſint legi. ſed hæ ſententiæ

ſententia dura eſt contra ius commune, & in nudo rigore verborum fundatur: quare non placet: quia verba non ſunt mordicus Iudaico more obſeruanda contra æquitatem & ius commune. Plus dico quòd hæc interpretatio eſt contra veriſimilem mentem teſtatoris. quia illa verba ex ſe legitimè deſcendentibus ſunt appoſita ad excludendum legitimatos per reſcripta vel gratias principum pretio (vt aſſolet(redemptas: non autem ſunt veriſimiliter appoſita ad excludendum legitimatos ſecundum ius commune per ſubſequens matrimonium, cum hi non fuco vel artificio priuilegiorum, nec per emendicata vel redempta eorum ſuffragia, ſed mero iure communi & quoad omnes ſint legitimi, quare idem puto ſi teſtator addidiſſet & ex legitimo matrimonio procreatis: quia iſtud non cenſetur additum niſi ad cauendum contra generales clauſulas reſcriptorum, non autem cauendum an contra ius commune, nec eſt præſumendum quid teſtator per clauſulas quaſcunque generales (niſi & hunc caſum expreſſerit) voluerit derogare iuri communi;cui magis ſe conformare velle videtur etiam per has clauſulas, & alioquin ſequeretur quòd hæc additio & de legitimo matrimonio, excluderet natos in figura matrimonij, licet ſint legitimè nati propter bonam fidem vtriuſque vel alterius parentis, vt in c. ex tenore. qui filij ſint legitimi. per Dec. conſ. 155. faciunt no. in c. innotuit, de elec. iuncto c. cum in cunctis. in prin. co. 11. & ſic concludo Bal. ibi & Ale. hîc malè conſuluiſſe. & contrarium. (& benè) conſuluit Dec. con. 155. co. fi. (licet de hoc conſilio Alex. non meminerint) & in conſilio 614. & in d. cum in cunctis in prin. col. 2. ſi verò ageretur de inferendo aliquo quòd eſſet odioſum vel contra ius commune: tunc fateretur verba omninò ſeruanda, vel etiam vrgenda ad vitandum odium & iuris communis correctionem. quid autem ſi matrimonium huiuſmodi contraheretur per decrepitum, vel in articulo mortis? dixi in conſu. Pariſien. §. 121. gl. 1. vbi etiam dixi, quid ſi filij legitimentur cum ſubſequenti matrimonio, non tamen ſecundum ius commune, ſed per diſpenſationem, vt quia inter prohibitos, de quo per Pe. Anch. conſi. 409. Præpoſit. in d. §. quod autem, num. 84. cum §. ſeq.

b ¶ *Attendi.* Dixi in conſu. Pariſien. §. 8. gl. 1. num. 45. adde ſuprà lib. 1. conſi. 2. ℑ eo. conſi. 172.

AD CONSILIVM VI.

a ¶ *Rubrica.* Suprà li. 2. conſi. 190. co. 1. nu. 5. vbi dixi. adde ſuprà lib 3. conſi. 101. nu. 4. ſuprà 4. conſi. 1. nu. 7. ſup. lib. 5. con. 109. n. 4. ſup. libro 6. conſil. 89. nu. 8. Aymo. conſi. 61. veruntamen non puto hoc argumentum ſufficere ſi inferatur aliquid iniquum vel du um, quod veriſimiliter ſub verbis generalibus non incl uderetur.

b ¶ *Viduitate.* Suprà lib. 2. conſilio 10. co. 1. Pau. l. de emancipatis. C. de leg. hær. Gemi. Phi. Fran. c. 3. §. fi. de ſepul. in 6. Gui. Pap. deciſi. Delphi. 249. Dec. 3-9. deci. 380. Iaſ. l. diuortio. col. 4. ff. ſol. ma. deci. in rubr. C. de ſecun. nup.

AD CONSILIVM VII.

a ¶ *Gratia.* Bald. c. fi. de auth. & vſu pallij. Rom. ſing. 457. Cur. Senior con. 49. coll. 27. Iac. de S. Georgio, trac. feud. ver. præſentes & recip. col. 1. Cur. Iun. tract. feud. par. 1. qu. 7. And. Tiraq. rep. l. ſi vnquam, verſ. donat. largitus nu. 173. C. de reuoc. do.

b ¶ *Formam.* Suprà lib. 6. conſi. 165.

AD CONSILIVM VIII.

a ¶ *Tanti.* Suprà lib. 2. conſ. 111. nu. 7.

b ¶ *Famæ.* Suprà lib. 5. conſi. 16. nu. 22.

AD CONSILIVM IX.

a ¶ *Moræ.* Suprà lib. 3. con. 105. nu. 9. ſuprà libro 5. conſ. 76. num. 13. ℑ. lib. 7. conſi. 148. nu. 6. Iaſ. conſi. 10. col. 2. lib. 2 Franc. Rip. repe. l. fi. q. 32. C. de reuo. donat. Alcia. l. ſi pacto quis pœnam. gl. verſic. vt fiat. C. de pact. ſed hoc de æquitate canonica non procedere vult Anto. Pet. re. l. 1. de iureiu. in 20. effectu. Alci. in l. ſi quis maior. ver. mox commoda. C. de tranſact. ego verò ſimpliciter dico non procedere.

AD CONSILIVM X.

a ¶ *Facti.* Adde not. ſup. libro 2. conſil. 119. Matth. Afflic. deciſio. Neap. 135.

b ¶ *Inno.* Sequitur Alex. l. ſi mora. col. 6. ſol. mat. Petr. de Anch. conſ. 65. & in c. licet cau. vbi Gemi. Phi. Fran. de elect. in 6. glo. pragma. de ele. §. ſequuntur. verb. prouideatur. doc. in l. 1. C. de his quibus vt indi. Iaſo. l. non ſolum §. morte, col. 21. de ope. no. nun. l. ita ſtipulatus. col. 10. de verb. ob. ſed aliter ſentit Pan. ca. extirpandæ. rep. §. qui verò. col. 7. de præben. Clauaſi. ver. pœna. §. 4. Io. de Sel. tra. de beneficio. par. 4. qu. 4. vide Ang. de Ar. in add. ad Ang. Aret. de maleſ. ver. quas ſi non ſoluerit, in fi. Are. con. 149. col. 3. Hipp. Marſi. ſing. 341. Dec. conſi. 605.

AD CONSILIVM XI.

a ¶ *Deduxi.* Non extat nec inuenio illud conſilium, quòd autem etiam infans poſſit legitimari Bal. conſ. 68. lib. 1. Ant. Roſel. trac. leg. lib. 2. c. de cauſa materiali. col. 1. Lud. de Sard. trac. leg. §. 4. q. 5. Cur. Senior. conſ. 3. col. fi. Soc. l. quidam relegatus. nu. 9. de re dub. Iaſ. conſ. 125. col. 4. 5. conſ. 156. col. 4. lib. 3. in l. eam quam col. 5. C. de fidei. volunt tamen quòd inferior non poteſt niſi ex clauſula vel mandato ſpeciali. Ro. conſ. 194. Cur. Senior conſ. 19. conſi. 64.

b ¶ *Inſerta.* Bal. in ti. per quem fiat inueſt. in vſibus feu. in prin. Lanf. de Oria. rep. c. quoniam contra falſum, ver. interlocutoriæ. nu. 12. de prob. Iaſ. l. iuſtitia. de iuſt. & iur. Nic. Boeri. trac. de pot. leg. q. 1. ſed quod per teſtes probari poſſit, tenet Rota. ſub. tit. de reſc. in nouis. Ro. conſ. 327. Phi. Fran. c. ſi motu. col. 1. de præb. c. 1. §. poſtquam. col. 2. de cenſi. in 6. Ægid. Bellemere deci. 746. Iaſ. l. 3. in prin. ff. quod quiſque iur. Alc. l. pactum quod bona fide. C. de pact.

c ¶ *Dubio.* Suprà lib. 2. conſi. 60.

d *Dux.* Suprà lib. 5. conſi. 30. nu. 9.

e ¶ *Tenorem.* Suprà eo. conſ. nu. 1. Cur. Senior conſ. 47. conſ. 17.

f ¶ *Declaratio.* In ſimili quando non valet Pau. conſ. 338. con. 340. lib. 2. Pe. Anc. conſ. 308. cum ſeq. Soc. con. 240. col. 10. li. 2. Dec. l. 1. col. 1. C. de impu. & ali. ſub. c. fi. col 5. de. conſt. c. paſtoralis. in fi. de excep. contra Deci. c. cum veniſſent. col. 1. de iud. conſ. 229. in fi. conſ 114. in fi. Iaſ. conſ. 128. col. 6. lib. 4.

g ¶ *Conſului.* Suprà lib. 3. conſ. 12. nu. 11. vbi contrarium dixi.

AD CONSILIVM XIII.

a ¶ *Pecuniaria*. Quòd valeat huiuſmodi ſtatutum tenent* omnes, vt per Ang. tracta. maleficiorum, verſiculo, che mai adul. col. 28. quod etiam valeat conſuetudo, & lex Iulia dormiat, latè tuetur Aymo con. 157. Sed non puto veram eſſe conſuetudinem ſeu non vſum, qui non tollit legem.
b ¶ *Tamen*. Simile ſuprà lib. 6. conſi. 99.
c ¶ *Romanos*. ſ. lib. 6. conſi. 6.
d ¶ *Prout*. Matthæſi. ſin. 101. Hipp. Mar. rep. l. 1. nu. 10. de rap. virgi. ſ. lib. 6. conſi. 99. num. 6.
e ¶ *Iudæis*. Suprà lib. 5. conſi. 75. num. 6.
f ¶ *Quando*. Sup. lib. 1. conſi. 211. num. 5.
g ¶ *Exemplum*. Imo. in l. ſtipulatio hoc modo. de ver. obl.
h ¶ *Thomam*. Idem in 2. 2. q. 87. ar. 1. & problema. 2. arti. 8. Io. Gerſon in lib. de vita ſpiri. animæ. latè Andr. Tiraq. in tra. retract. in præfa. nu. 7. 8.
i ¶ *Pari*. Suprà lib. 2. conſi. 210. col. 1. ſup. lib. 6. con. 19. nu. 8.
k ¶ *Old*. Idem Im. c. quod ſuper his, de voto. Pe. de Anc. rep. c. peccatum. col. 14. de reg. iur. in 6. in rep. c. poſſ. col 16. eod. tit. Marti. Lauden. trac. de princ. 9. Gemi. conſi. 96. col. 2. Ant. Corſe. de proteſta. reg. q. 85. Soc. conſi. 86. col. ſi. lib. 4.
l ¶ *Singulares*. Albe. l. hac conſultiſſima, in prin. C. de teſt. Pan. c præterea. nu. 1. de teſti. quod not. ſup. lib. 6. conſi. 159. nu. 12. Adde. ſup. lib. 1. conſi. 72.

AD CONSILIVM XIIII.

a ¶ *Relatiuum*. Pau. & alij. l. 1. C. de. ſum Trin. Ang. Are. §. ius autem ciuile, col. 1. inſt. de iure natura. gen. & ciui. Iaſo. conſi. 97. lib. primo.
b ¶ *Reprehendit*. Et benè. vt dixi. ſuprà lib. 6. conſil. 36. num. 31.
c ¶ *Ipſum*. Etiam ſi ad eum ſpectant occaſione caſtri, vt ſub feudum iure feudali retentum, non autem vnitum menſæ caſtri. ſed ſeorſum & per ſe poſſeſſum, vt dixi in conſ. Pariſi. §. 13. gl. 1. q. 13. §. 23. q. 13. tunc enim proprietas ſub feudi ſeu ius feudale tantum cenſetur eſſe de pertinentiis & vendi. vt latè dixi in conſu. Pa. § 1. gl. 1. nu. 45. & gl. 5. nu. 45. cum ſeq. & quod non præſumitur aliquid eſſe de pertinentiis, niſi probetur, latè Alex. ſup. li. 4. conſil. 155. n. 18. cum ſeq. ſuprà lib. 6. conſi. 222. cæterum quod hic dicitur. Alex. ſequitur & dilatat Aymo. conſi. 54. nu. 9.
d ¶ *Titulo*. Nec ſufficit opinio tituli, vt dixi in conſu. Par. 2. 7. nu. 26. & latius. §. 66. gloſſ. 2. vide Oldr. q. 164. Corn. conſi. 201. col. 3. libro 1.

AD CONSILIVM XV.

a ¶ *Inter*. And. Tira. in conſu. Picto. ti. retra. §. 1. gl. 6. nu. 4. cum ſeq.
b ¶ *Tenentur*. Idem Bal. conſilio incip. Factum tale eſt in fin. quod eſt conſilio 303. libro 1. ſecundum veterem, & conſilio 105. libro 4. ſecundum nouam impreſſionem.

AD CONSILIVM XVI.

a ¶ *Fraudem*. Dic, quòd hîc non poteſt allegari fraus, vel dolus: quia libera eſt facultas, & actus liciti, & ſic deeſt materia fraudis vel doli. Sed ſolùm poſſet allegari ſimulatio, vt in ſimili dixi in conſue. Pariſien. §. 2. q. 4. nu. 19. & q. 9. nume. 31.

b ¶ *Conſtanti*. Et cautè, quia illud dictum eſt falſum, & contrarium tenet ibi Cor. & benè, quia primus teſtator voluit ſuum fideicommiſſarium præferri cuicunque hæredi hæredis extranei, ſiue legitimo, ſiue inſtituto in teſtamento: ergo multò magis voluit præferri legatariis hæredis.

AD CONSILIVM XVII.

a ¶ *Agnatione*. Supr. lib. 5. conſilio 24. num. 10. Iaſ. conſ. 150, col 3. lib. 1. Hyppo. Marſi. ſing. 33. fa. quæ dixi ſup. lib. 6. conſ. 53. num. 6. adde inſr. eo. conſilio 125. numer. 4.
b ¶ *Commune*. Supr. libr. 3. conſ 12. nume. 20.
c ¶ *Concipit*. Latè Andr. Tyraquel. in conſu. Picta. titu. retract. §. 1. num. 219.
d ¶ *Sextò*. Adde ſeptimò quòd faciunt illa verba, omnium bonorum, quæ comprehendunt etiam bona relicta filiæ, quatenus illi vltra legitimam veriſimiliter relictum fuit, & ſic cum ſit ſimiliter & pariter grauata, videtur grauamen vniforme, & ſic propter vniuerſalem omnium requiritur quòd pariter eueniat conditio in omnibus liberis grauatis. Quam rationem, eo quòd aliæ ſufficerent, omiſit Alex. hic recordor me conſuluiſſe in pulchro caſu teſtamenti cuiuſdam ciuis Borbonienſis habentis bona in patria iuris ſcripti, qui inſtituit duos filios impuberes, & poſthumum ſeu poſthumam ex vxore tunc prægnante, videlicet poſthumam, ſi naſceretur fœmina, in quingentis libris cum lecto munito ac veſtibus, in dotem duntaxat, ſi verò naſceretur maſculus poſthumus, illum cum dictis maſculis vniuerſaliter hæredem inſtituit, & dictos filios & poſthumum ſubſtituit, & poſtridie in codicillis facta recitatione teſtamenti, & quod in eo nullam ſubſtitutionem fecerat dictis liberis & hæredibus ſuis, ſi omnes ſimul vel ſucceſſiuè ſine quibuſcunque aliis liberis decederent, ſic ſtatuit: videlicet, caſu contingente, quòd omnes liberi ac poſthumus hæredes mei in pupillari ætate, vel aliàs quomodolibet, ſine liberis deficerent, ſuperſtitibus nepotibus meis à fratre defuncto, volo, quòd dictó nepotes maſculi dictis liberis & poſthumo meis ſuccedant in omnibus meis bonis vniuerſaliter. Mortuo teſtatore nata eſt filia poſthuma, deinde ambo filij maſculi deceſſerunt ſine liberis. Dicti patrueles filij fratris teſtatoris, ceperunt vendicare bona paterna dictorum filiorum, ſeu dominium, deducta legitima & Trebellianica, & pendente lite, moriuntur actores relictis filiabus, poſtea decidit filia rea ſine liberis inſtituto hærede marito, cum quo tutores filiarum actorum litem reaſſumunt. Iudex miſit ad me proceſſum & acta, vt cum aliis peritis conſulerem, quæ eſſent eius partes in iudicando. Ego quidem reſpondi filiam abſoluendam, ſiue cauſam habentem ab ea nunc defuncta, quia tempore litis motæ nondum extabat, at ea pendente, in perpetuum defecit conditio, in cuius euentum actores erant vocati, videlicet caſu, quo omnes liberi & poſthumus teſtatoris deficerent ſine liberis, ſuperſtitibus actoribus, vel altero eorum. Ambo enim mortui ſunt ſuperſtite dicta filia, quæ erat de liberis teſtatoris. Conſequenter remanſerunt illi bona libera, verum reliqui omnes ex doctoribus noſtri ordinis, tenuerunt & ſuperſcripſerunt adiudicandas concluſiones actorum, quia (vt dicebant) illa verba, caſu quo omnes liberi ac poſthumus hæredes mei, debent referri ad ſolos maſculos, qui ſoli fuerunt hæredes vniuerſales inſtituti, non autem poſthuma, quæ iuſſa fuit in certa ſumma eſſe contenta. Et quòd in his appellatione poſthumi non poterat venire poſthuma, quia teſtator differenter de vno & de alio ſuprà diſpoſuit, nec etiam poterat hic venire appellatione liberorum, quia ex verbo Poſthumus, & ex verbo Hæredes

mei, in eadem clauſula adiunctis, apparet, quòd non ſenſit, niſi de dictis duobus liberis maſculis hæredibus inſtitutis. Tum quia in præcedentibus & ſequentibus clauſulis erat verbum, dictis liberis, ſed iſtud verbum dictis non erat in clauſula ſubſtitutionis, quæ erat talis: caſu contingente, quòd omnes liberi, ac poſthumus hæredes mei, &c. Vnde dicebam quod ſaltem non erat clarum quod teſtator voluerit conditionem reſtringere ad præfatos duos maſculos inſtitutos, quia non fuiſſet hic vſus illa vniuerſali, caſu quo dicti filij, vel caſu quo vterque filius & poſthumus, vel ſaltem indefinitè locutus fuiſſet, nec addidiſſet vniuerſalem, quæ propria non dicitur de duobus tantum, ſed de tribus vel pluribus, quæ vniuerſalis non debet eſſe inutilis. ergo ſi non ſit clarum conditionem defeciſſe, ſaltem eſt dubium, ergo iudicandum defeciſſe cum odio fideicommiſſi, tum fauore prolis. ſuprà eod. nu. 23. Adducebam aliud, cui nulla ſolida & realis ſolutio dari poterat, quia teſtator voluit ſubſtituto excludi, etiam per neptes vel proneptes filiorum, ergo multò fortius per filias proprias, vt no. ſuprà lib. 5. conſi. 56. Et ſic in ſententia ſolus perſtiti & ſubſcripſi, quam vt æquiorem ſecutus eſt iudex æquus & prudens. Et vltra Ale. qui hic in fortioribus terminis conſuluit, facit quoddam conſilium Caro. Ruin. vbi teſtator habens duos filios maſculos & vxorem prægnantem, inſtituit primogenitum vniuerſalem. ſecundò genitum in duobus mille florenis, & caſu quo vxor pareret maſculum, deſtinauit illum militiæ Rhodienſium, & ſi pareret fœminam, voluit ei dari mille florenos pro dote & omni iure, ſi verò primogenitus decederet in pupillari, vel poſt quandocunque ſine prole decedente ſubſtituit dictum poſthumum. Quòd ſi omnes filij & poſthumus in pupillari. vel quandocunque ſine prole decederent, voluit omnia bona deuenire ad Antonium de Villanoua fratrem, teſtatoris. mortuo teſtatore, nata eſt poſthuma, deinde deceſſerunt dicti duo maſculi ſine liberis. Concludit Ruinus eam vocatam in defectum poſthumi maſculi. Ego verò dico quod venit liberè ad ſucceſſionem ab inteſtato tanquam deficiente conditione grauaminis, quia non eſt verum, omnes filios defeciſſe, quandiu ſupereſt filia.

AD CONSILIVM XVIII.

a ¶ *Arbiter.* Lanfran. de oria. tract. de arbi. par. vlti. quæſtio 27.
b ¶ *Stricte.* Suprà lib. 1. conſ. 46. col. 3. ſuprà lib. 5. conſ. 108. num. 2.
c ¶ *Fidem.* No. in conſu. Pari. §. 15. gl. 11. col. 1.
d ¶ *Toties.* Lanfran. tract. de arbi. par. vlt. q. 10.

AD CONSILIVM XIX.

a ¶ *Modernos.* Scilicet Ang. Are. verſi. fama publica præce. colum. 64. & ver. & veſtem cœleſtem, col. 19. Pet. Anch. c. felicis. col. pen. de pœnis. in 6. Gui. Pap. deciſ. Delphi. 339. in fi. Iaſ. l. iniurandum quòd ex conuentione. §. fi. col. 6. de iureiur. Chaſſa. in conſue. Burgun. tit. 1. §. 5. num. 40. Io. Igne. d. l. 1. §. illud ad Sylla. Bert. conſ. 15. & videtur in fin. lib. 4. Hyppo. Marſil. l. 1. col. 2. col. 18. num. 6. de quæſtio. & in practi. cimi. in princ. nume. 51. in conſ. 8 Dec. c. dilecti. in princ. de iudici. Tho. Gram. con. 60.
b ¶ *Sponte.* Suprà lib. 4. conſ. 127. num. 2.
c ¶ *Multi.* Supra lib. 3. conſ. 52. ſuprà lib. 1. conſil. 5. num. 1. vbi dixi.
d ¶ *Dolo.* Suprà lib. 1. conſ. 109. num. 5.
e ¶ *Imperitia.* Suprà lib. 1. conſ. 65. ſuprà lib. 2. conſilio 41.

AD CONSILIVM XX.

a ¶ *Ad re.* Contra verius. ſuprà libro 3. conſilio 110, numero 13.
b ¶ *Pœnam.* Suprà lib. 2. conſ. 172. col. 1.

AD CONSILIVM XXI.

a ¶ *Corrigere.* Suprà lib. 3. conſil. 59. nu. 13.
b ¶ *Ipſius.* Suprà lib. 3. conſil. 77. num. 16.
c ¶ *Vitetur.* Suprà lib. 2. conſi. 141. num 5.
d ¶ *Transactio.* Suprà lib. 1. conſi. 22 num. 3.
e ¶ *Diſcernere.* Non eſt verum nec ſeruatur etiam in commiſſariis prætorianis, qui tenentur remittere ad iudicem.

AD CONSILIVM XXII.

a ¶ *Dominum.* Scilicet Alex. ſuprà lib. 2. conſi. 194. & ſic iſtud conſilium non eſt Alexandri ſed alterius ſubſcribentis.

AD CONSILIVM XXIII.

a ¶ *Anno.* Ex his liquet quod Mantuæ (prout Romæ in tota ferè Italia) annus Domini incipit computari à natiuitate ſaltem à calendis Ianuarij, alioquin die ſexta Aprilis (de quo ſtatim) non eſſent lapſi tres anni cum menſe, vt hîc aſſeritur, ſed ſolum duo anni cum menſe.
b ¶ *Proclamatis.* Coniicio quod hoc proclama erat temporalis quædam prouiſio inter mercatores, per quam, vt prouocarentur deditores ad maturandam ſolutionem & ſeruandam fidem moderabantur eis vſuræ, vel præſtationes loco intereſſe debitæ ſi ſoluerent intra menſem poſt terminum lapſum, iſte autem Iacobus non ſoluit intra menſem, & ſic non poteſt vti beneficio edicti vel proclamatis. Hanc tamen coniecturam meam nolo haberi pro re comperta, ſed pro ſimplici veriſimilitudine, quia deficiente themate nil amplius coniicere poſſum. Cæterum in omnem euentum malè hic conſuluit Alexan. quia ipſe præſupponit (& benè) quòd non priuaretur Iacobus beneficio proclamatis ſi non fuiſſet in mora vltra menſem. Atqui non fuit in mora, niſi fortè poſt ſecundum pactum J. num. 8. non autem fuit in mora tempore medio à fine trium primorum annorum vſque ad tempus ſecundi pacti, de quo tempore medio tantum hîc diſputatur. & ſic Alex. malè conſuluit.
c ¶ *Actum.* Hic ſequitur tenor primi pacti, & veriſimile eſt fuiſſe clauſulam poſitam in contractu ſocietatis, tunc ad tres proximos annos contractæ inter Ioannem & Iacobum, cui Iacobo Ioannes dedit 575. ducatos vice ſortis ſeu fundi ſocietatis vt vocant. Et ſic in effectu iſta clauſula continebat pactum de prorogaanda ſocietate, vel noua ſimili de nouo contrahenda ad alios quatuor annos, tribus primis annis finitis, ſi Iacobus vellet.
d ¶ *Locuti.* Idem Alexan. Iaſ. & omnes in d. l. ſi is qui ducenta, §. fina. & eſt verum in ſe, ſed impertinens, & Alexan. hic inſigniter paralogizatur, quia dictum primum pactum non continet ipſum commercium, nec ipſam ſubſtantiam & contractum ſocietatis, quo caſu loquitur dicta diſtinctio, ſed continet vnum aliud pactum diuerſum non reciprocum, ſed ex vna tantum parte obligatorium, videlicet pactum de contrahenda ſocietate dictæ ſortis dictis tribus annis finitis cum Iacobo, ſi illi libeat, quod pactum de contrahenda ſo-

k iij

cietate dictæ ſortis dictis tribus annis finitis cum Iacobo, ſi illi libeat, quod pactum abſque dubium eſt validum, licet ponatur in voluntate eius cui acquiratur obligatio ex illo, vt no. omnes in dicto §. fi. & in l. ſtipulatio non valet, in l. ſi decem cum petiero. eod. titu. quemadmodum ſi cui faciam pactum de vendendo vel redimendo ſi velit, valet pactum, & quemadmodum aliud eſt venditio, aliud pactum de vendendo ſuprà lib. 6. conſ. 86. in fi. ita aliud eſt pactum, de contrahendo ſocietatem, aliud ipſe contractus ſocietatis, licet iſtud pactum ſit reuocabile quemadmodum & ſocietas, tamen ſatis eſt quod interim ligat, & etiam ſi reuocetur intempeſtiuè quod obligat ad intereſſe, ſed poſt illos tres annos iſtud pactum durabat vſque ad diem ſecundi pacti in quo communi conſenſu reuocatum fuit, igitur interim nulla fuit mora. Quin etiam ſi primum pactum fuiſſet ipſo iure nullum, (vt malè cauſatur Alexan.) adhuc perſeuerantia voluntatis dicti Ioannis & fratrum, quæ non fuit mutata vſque ad vltimum pactum eſt omnino ſufficiens ad impedientiam moram medij temporis. Et ſic Ale. hîc nimis aberrauit.

e ¶ *Quod ſic.* Et malè, vt ſuprà libro 3. conſilio 20. numero 13.

AD CONSILIVM XXIV.

a ¶ *Tempore.* Suprà lib. 6. conſi. 161. num. 1.
b ¶ *Cauſam.* Suprà lib. 4. conſi. 25. nu. 6.
c ¶ *Antiquis.* Suprà lib. 5. conſi. 16. numer. 21. ſuprà lib. 6. conſi. 39. num. 11. cum ſeq.
d ¶ *Longi.* Suprà lib. 4. conſi. 1. num. 22.

AD CONSILIVM XXV.

a ¶ *Præſens.* Suprà libro 5. conſi. 170. nu. 1.
b ¶ *Reſoluitur.* Suprà lib. 1. conſi. 119. col. 4. ſup. lib. 6. conſi. 143. nu. 2.
c ¶ *Alluuionis.* Dixi in conſu. Pariſi. §. 1. gl. 5. numero 99.
d ¶ *Fortius.* Caue, quia in toto hoc ſequenti argumento Alex. vehementer cæcutit, & allucinatur nedum contra dialecticam & textus legum, ſed etiam contra ſenſum communem. Rectè tamen facit quod tandem non reſidet in hoc argumento, ſed in præcedenti, quòd tempus contractus debet attendi.
e ¶ *Et ſic peßimè colligit.* Et ſibi ipſi contradicit, quia imò contrarium ſic colligendum eſt, benè ſequitur oportet vtrumque & arbores & arbuſta deficere vt ſit vallis ſecundum intentionem contrahentium ergo ſi alterum adſit vel arbores vel arbuſta, non eſt vallis ſecundum eandem intentionem, benè tamen video quod Alex. hîc ſuo quidem ſenſu ſibi non contradicit, quia non intelligit de copullatis per ſe, ſed de ipſo copulato quaſi dictio ſine, neget & priuet ipſum copulatum tantùm, non autem ſingula copulata, quod eſt ſophiſticum contra communem ſenſum & modum loquendi & intelligendi, vtque clarius intelligas, vide præcedentia verba tex. ibi, copulatiuè ſi nihil ſubaudias, ſed planè accipies, ſenſus eſt quod vtrumque copulatorum videlicet & arbuſta, & arbores deeſſe debent. & ſic Ale. ibi contradicit in verbis immediatè ſequentibus, ſed Ale. ibi copulatiuè, ſubaudit ſumpta, & ſic eſſet ſenſus quod ſufficit ipſum aggregatum ex arbuſtis & arboribus deeſſe, licet alterum adſit, quod eſt extraneum à communi ſenſu.
f ¶ *Verificata.* Verum eſt, & eſt tex. in d. §. cum ita. ver. vel proprius. & iſtud eſt indubitatum, quia iſta Propoſitio æquipollet huic. niſi Stichum & Pamphilum ſteteris. Et clarum eſt quod vtrumque ſiſti oportet, vt pareatur conditioni. Sed Ale. hîc omnia miſcet, imò non eſt ita in propoſito, quia verum eſt quod ſimplex & ſola negatiua non ſtat collectiuè, quando ſequuntur plura copulata per ſimplicem copulam & vt in d. verſi. vel vt proprius, licet duplex & multiplicata copula, neque ſtet diſtributiuè, vt in l. ſi quis ita, reſpon. 2. de verb. obl. Sed longè aliud in verbo ſine, & in verbo careo, & ſimilibus priuatis, quia ſingula copulata negatiuè diſtribuunt ſeu diſtributiuè priuant, vt latiùs dixi in d. §. cum ita, in nouis intellec.
g ¶ *Floren.* Imò Car. ibi tenet contrarium cum glo. Pau. de Leaza. ibi Iaſ. in d. l. ſi quis ita, de ver. obl. & benè, & hoc etiam proprietas & phraſis ſermonis & communis vſus oſtendit.
h ¶ *Papia.* Et melius, ſolebant autem antiqui vites arboribus maritare, & loca vitiferis arboribus conſita vocabant arbuſta, vnde vites arbuſtiuæ & vinum arbuſtiuum, vnde Columel. li. de arboribus c. 16. Palladi. li. 3. c. 10. qui mos hodie exoleuit. Et quæcunque loca arboribus conſita, vocantur arbuſta ſiue arboreta, & ita accipitur in d. l. fina. ſancit enim de eius pœna quæ finium tribuendarum cauſa illuc vbi finales arbores erant, arbuſtum fecit.
i ¶ *Puto.* Sed veriſimilius nihil videtur quòd requirantur illa copulatiuè, facit pulchrè Roma. conſil. 166. Viſa diligenter. columna 2. quem ſequitur Soc. l. ſi is qui ducenta. §. vtrum. nume. 3. de reb. dub.
k ¶ *Dicunt.* Sed hæc commentitia facilè vtramuis partem agi poſſunt, vt hîc alludit Alex. Atqui longè rectius hæc ex phraſi & conſuetudine ſermonis, vel ſi forſan dubia vel obſcura ex totius negotij circunſtantiis ſeu ex legali æquitate, vt dixi in conſu. Pariſi. §. 66. nu. 66. vnde Lancel. Deci. in q. notabili in l. omnes populi. col. 2. de iuſt. & iu. cautè dixit recurrendum ad quantitatem pretij, aliàs malè diceret, & opin. Matt. Lauden. quam reprobat, eſſet verior.
l ¶ *Singulis.* Sed quid ſi per totam ferè terram illam eſſent riuuli vel cannæ: ergo vt nuper dixi.

AD CONSILIVM XXVI.

a ¶ *Socinum.* Libro 1. conſilio 77. plenius habetur cum tribus conſiliis ſequentibus, inter quæ iſtud conſilium Alexand. habetur conſilio 79. in ordine conſiliorum Soc.
b ¶ *Et done.* Ideſt caſu quo remanerent filij ex vno, vnus vel plures maſculi vel fœminæ, ſuccedant in dictis bonis, vt dictum eſt ſupr.
c ¶ *Me.* Ideſt ſed in omnibus aliis ſuis bonis mobilibus & immobilibus, rationibus, & actionibus &c.
d ¶ *Subſtitui.* Suprà libro 2. conſilio 71. j. eo. conſilio 202. col. 1.
e ¶ *Conſului.* Suprà lib. 1. conſi. 4. col. pen. vbi omnia ferè ſequentia verba continentur.
f ¶ *Refero.* Retulit ſuprà lib. 3 conſi. 21. col. 4.
g ¶ *De Ana.* Non habetur inter eius conſilia.

AD CONSILIVM XXVII.

a ¶ *Morte.* Suprà lib. 6. conſi. 17 nu. 7.
b ¶ *Viuere.* Suprà lib. 5. conſi. 1. nu. 41.

AD CONSILIVM XXVIII.

a ¶ *Mutui.* Ant. But. conſi. 65. Purpur. d. l. cum quid nu. 131. Alex. j. eo conſi. 184. nu. 5.
b ¶ *Depoſitum etiam in numeratum ſit.* Ale. d. l. cum quid.
c ¶ *Probetur.* Pau. conſ. 66. colum. 2. conſi. 109. col. 2. conſi. 114. col. 2. lib. 2. Aymo. conſi. 73. nu. 3.

AD

AD CONSILIVM XXIX.

a ¶ *Taſſonibus.* Sunt igitur allegationes quas copioſè fecit Alex. patrocinando ſuis, pro quibus obtinuit ſententiam, vt patet ſuprà li. 4. conſi. 34. vbi paucis confirmat iſtud conſilium, cuius poſterior pars valet, & nu. 22. habebat ſuprà lib. 4. conſi. 32. multum adhuc mutilata, ſed in hoc conſilio truncatior, ſuæ autem integritati reſtituit, vt ſequitur.

b ¶ *Vltra.* Idem Imo. con. 105. in fi. ſed vide Iaſ. & l. ſi poſt tres. ff. ſi quis cautio.

c ¶ *Infantia.* Alb. d. l. 3. ff. de te. Sed quid etiam de his quæ cadunt in notitiam proximi infantiæ poſſet deponere? Io. And. Bal in addi. Spe de teſt. §. 1. Are. d. §. teſt. inſt. de teſt. Alberic. Malec. in tract. de teſt. Imo. Car. Pan. c. cum nobis. de præſcr. & ibi nominatim Felin. col. 3. de ætatis probatione. Steph. Ber. conſilio 47. Etiam ſi. lib. 3. & ſic Alex. hîc nimis ſeuerè exagitat dicta horum teſtium. & inſeruit affectui ſuo & clientum ſuorum. non etiam critici, ſed aduocati partes agit.

d ¶ *Dominij.* Socin. conſi. 75. col. 2. lib. 1. Deci. conſilio. 245. An. Neguſa. tract. pign. per 2. memb. 2. nu. 51. ſed vide Bal. con. 218. lib. 1.

e ¶ *Poſt factio.* Suprà lib. 5. conſi. 38. col. 2.

f ¶ *Duos.* Suprà lib. 1. conſi. 5. num. 4.

g ¶ *An obſtet.* Ab hoc puncto incipiebat conſi. 32. ſuprà lib. 4.

h ¶ *Non videtur hæc veritas.* Et ita d. Ale. d. l. ſi ego. prin. co. 4. & ibi Iaſ. Deciſi. idem Pau. Iaſ. l. decem. co. 1. de verb. obl. patet, quia non poteſt in aliud condemnari quam ad ſeruandum indemnem: quod ſi plus vel aliud ab eo petatur debet abſolui.

i ¶ *Dixit.* Imò dicas vtranque ſuper eodem vel pari caſu interpoſitam non differre niſi verbis, vt etiam Ale. & alij ſentiunt in d. l. ſi ego.

k ¶ *Libellus.* Imò ſi fuit admiſſus valet totum iudicium ſuper caſu ſpectante ad cognitionem iudicis.

l ¶ *Auxilio.* Contrà puto: quia hic ordo ineſt ex natura ipſius obligationis & ex vi verborum quæ per verba generalia non videntur ſtatim corrigi niſi ſpecialiter diceretur.

m ¶ *Simul.* Pau. l. ſed Iulianus. ff. ad Mace. Pau. Ale. l. Marcellus. de fideiuſſor. Rom. conſi. 114. viſis. Guid. Pap. deci. Del. 570. Fran. Cur. Senior conſi. 6. con. 33. Bal. conſi. 198. nu. 7. lib. deci. tho. 80. Quidam tamen tenent poſt Gui. Cug. in d. l. ſed Iulia. quod eo ipſo quod probatur pecuniam ad vnum perueniſſe, cæteri gaudent beneficio fideiuſſorum. & ſeq. Pau. con. 331. col. 1. lib. 1. Fran. Cre. not. 38. Iaſ. l. huiuſmodi, de ver. obl. Hyppo. Marſi. no. 2. & rep. rub. de fideiu. q. 58. numer. 370. vbi multùm abutitur nominibus doct. quos pro ſe citat, ſed contrarium tenent & benè, Vero. d. conſi. 114. & prius allegati cum Ale. hic qui in hoc puncto rectè loquuntur. adde And. Tiraq. in conſu. Picta. ti. retract. § 31 nu. 8. cum ſim.

n ¶ *Iurauit.* Sequitur Iaſo. d. l. ſi ego. facit Aret. in con. 33. col. fi. ſed illud dictum reprobant (& benè) Ale. in d. l. ſi ego. in prin. colum. 4. & Deci. ibi.

o ¶ *Tenet.* Dic quod etiam ſine iuramento tenet de iure communi vſque ad ſummam principalis non vltra, & decepti ſunt doct. ab erronea expoſitione huius monoſyllabi: non quia debet præponi & legi non omninò in d. l. Græcè. § illud prout reſtituit Grego. Haloander vir de noſtro iure ciuili optimè meritus. ita etiam notoriè obſeruatur. & nunquam error iſte gl. & doc. fuit receptus in vſum.

AD CONSILIVM XXX.

a ¶ *Producens.* Adde ſuprà libro 5. conſilio 108. colum. 2.

b ¶ *Qualitas.* Bal. l. omnium. col. C. de teſta. c. ſignificante. in fi. de app Lancelo. Deci. l. 1. de vſufr. le. Rom. conſ. 91. con. 93. Deci. conſ. 98. in fi.

c ¶ *Meam.* Supra lib. 6. conſ. 121. num. 14.

d ¶ *Pluralitas.* Supra lib. 5. conſ. 88. num. 27.

e ¶ *Exculpauit.* Supra lib. 3. conſ. 1. num. 16.

f ¶ *Quando facit.* Supr. lib. 3. conſ. 82. num. 20.

AD CONSILIVM XXXV.

a ¶ *Mandatum.* Suprà lib 6. conſ. 191.

b ¶ *Publicè.* Suprà lib. 2. conſ. 94. in fi.

c ¶ *Initio.* Supra lib. 5. conſ. 199. num. 2.

d ¶ *Negata.* Supr. li. 4. conſ. 93. nu. 5.

e ¶ *Contento.* Supr. lib. 5. conſi. 75. num. 12.

f ¶ *Putatiuo.* Sed hoc commentitium eſt, vt dixi in conſu. Pa. §. 7. num. 25. & 26. §. 66. gl. 2. tetigi ſupra eo. conſi. 14. in fi.

AD CONSILIVM XXXVI.

a ¶ T*ranſmiſit.* Secus ſi filia non eſſet priuata legitima: quia tunc vt legitimam tranſmitteret, vt dixi libro quinto, conſilio 77. num. 1.

b ¶ *Sal.* Ale. ſupr. lib. 2. conſ. 13. Iaſ. d. auth. nouiſſima, co. pen. dico tamen quod multitudo nepotum conſcientiam aui aggrauat, vt minus debeat relinquere extraneis & ad hoc bonus iudex poteſt & debet attendere, vt dixi in conſu. Par. §. 93.

c ¶ *Fructum adhuc idem dici poſſet.* Vt tetigi ſupra lib. 5. conſ. 167. in fin.

d ¶ *Numero.* Vide Cur. Seniorem conſ. 5. Ant. Bol. con. 39. Vin. Hercula. diſp. 1. q. 2. Iaſo. d. §. ſi duobus & l. huiuſmodi. §. ſi Titio, de le. 1. con. 65. col. 1. li. 1. d. auth. nouiſſima co. 13. dic breuiter, quod huiuſmodi filiæ non computantur ad minuendam legitimam: & ſic Ale. hîc rectè loquitur dummodo omnes filij & filiæ ſint infra quinque, aliàs ſecus. vt plenè dixi in conſuet. Par. §. 122.

AD CONSILIVM XXXVII.

a ¶ *Pauper.* Iudicis arbitrio. ſupr. li. 6. conſ. 113. nu. 8.

b ¶ *Lectoribus.* S. li. 2. conſ 5. lib. 6. conſ. 54. nu. 3. Aymo. conſ. 73. nu. 7. J. eo. conſ. 87. in fi.

AD CONSILIVM XXXVIII.

a ¶ *Vtranque.* Supr. lib. 3. conſ. 37. num. 4. ſup. li. 4. conſ. 88. num. 7. facit ſupra li. 6. conſ. 6. aliàs reſpectu non rogantis, nec conſentientis confectioni inſtrumenti, etiamſi ſit præſens, dicitur potius eſſe atteſtatio quàm inſtrumentum, nec habebit vim guarentigiæ ſeu executionis paratæ, vt dixi in conſue. Pariſien §. 166.

b ¶ *Scripturam.* Dixi in conſu. Pari. ti. 2. in fi. rub. ſed Aymo. conſ. 112. nu. 8. ampliat ad penſionem, ſolutionem, & malè: cum etiam in dicto contractu non ſit neceſſaria ſcriptura, ſed ſoluta.

c ¶ *Parte.* Cor. conſ. 306. litera E. lib. 3.

Digitized by Google

AD CONSILIVM XLI.

a ¶ *Forenſis*. Idem Pau. conſ. 424. in fin. lib. 2. albe. 2. parte ita. q. 9. Bald. tract. ſtatuto. col. 2. Pau. l. in prouinciali. in fi. de oper. no. nun. So. conſ. 120. li. 1. Hyp. Marſ. ſingul. 253. Alex. l. inter claras. verſic. extores. C. de ſum. Trinit. ſed hoc procedit, quando ſtatutum diſponit de perſonis & iuribus perſonalibus, ſecus, ſi de rebus vel iure reali, vt eſt ius ſuccedendi: quia territorium concernit, & ſicut ſtatutum excludit, ita includit forenſes pro rebus ſibi ſubiectis, ſiue loquatur in rem, ſiue in perſonam, vt dixi ſuprà lib. 5. conſi. 44. & ſic iſte male conſuluit hic quiſquis ſit, non æquè puto eſſe Alexandri: quia contrarium & benè conſuluit Alex. plenè, & in hoc eodem caſu pro iſtis patruis agentibus j. eo. conſ. 111.

b ¶ *Ciuis*. Et de vniuerſitate populi ciuitatis. Ol. q. 32. quæſt 74 Bal. c. 1. de mili. vaſal. qui arma belli. depoſu. in vſi. feu. in l 1. §. huius ſtudij. de iuſti. & iu. Pan. conſ. 292. libr. 1. Feli. c. Rodulphus. col. 12. de reſcri. Bertran. conſ. 91. [illegible] itum eſt li. 3. dixi in conſu. Pari. in procemi. gl 6. ſuprà lib. 1. conſ. 8.

AD CONSILIVM XLII.

a ¶ *Conditionale*. ſ. eo. conſ. 36. Ro. conſ. 134 licet Lucas Pen. l. 1. de diuer. prædi. li. 11. C.

b ¶ *Præſenti*. Matthæſi. ſingu. 75. Socin. conſ. 123. li. 2. Lance. Dec. l. ſi ante. ſol. mat. Ang Are. 5. fuerat. colum. 2 . inſtitu. de actio. Corne l non ſine. C. de bo. quæ lib. latè Bartol. conſilio 24. Viſo & prout. col. 2. lib. 1. conſ 23. libr. 2 Matth. Affl. deci. Neap. 61. quamuis aliter Marſi. ſingul. 106. adde infra, eo conſilio 129.

c ¶ *Patris*. Supr. li. 5. conſ. 1-9.

d ¶ *Pater*. Supr eo. conſ. 20. in fi.

e ¶ *Fulgo*. Et ibi Corne. ſed opinio Bar. iuſtior & æquior eſt, vt dixi in conſuet. Pari §. 128. & infra eo. conſ. 128. num. 13.

AD CONSILIVM XLIII.

a ¶ *Cenſetur*. Supr. lib. 1. conſ. 179.

b ¶ *Bar*. Idem Io. de Pla. l. comperimus. C. de namic. libr. 11. C. Dec. conſilio 64. Cur. Iunior. conſilio 19. col. 5.

c ¶ *Idoneum*. Lanfr. in pract. ver. teſtium depoſitiones. nu. 11. Bal. conſ. 2. conſ. 21 . lib. 2. Paul. conſil. 300. in vlt. dubio. li. 1. Bal. in marg. verſi. teſtis. Ro. conſ. 186. Steph. Auff tract. de reprob. teſtium. verſic procurator. Ay no. conſ. 99. colum. ſecunda. Car. Alex. c. ſignificauit. co. 2. de ap. Fel. c. cùm contingat. de offic. deleg.

d ¶ *Proxeneta*. Suprà li. 1. conſ. 13. num 14.

AD CONSILIVM XLIV.

a ¶ *Iudicium*. Supr. li. 1. conſ. 78. in fi. ſup. li. 5. conſi. 127. num. 4. ſuprà li. 6. conſ. 114 num. 5 conſ. fi. nu. 15. vide ſupr. li. 5. conſ. 39. nu. 4.

AD CONSILIVM XLV.

a ¶ *Filia*. ſ. li. 6. conſ. 234 num. 4. And. Tiraq. in conſu. Picta. ri. retra. §. 1. gl. 1. num. 189.

b ¶ *Materna*. Supr. li. 1. conſ. 80. col. 1. inf. eo. conſ. 141. col. 1. conſ. 168. nu. 19. Cor. l. illa col. 1. C. de col. conſ. 12. in hac. col. 1. li 1. Georg. Natta. tract. de ſtat. exclu. fœm q. 3. principali. q. 13. Alb. Bru. eo. tract. art. 6. And. Tiraq. in conſu. Pict. ti. retract. §. 1. gl. 9. nu. 187. cum ſequent. fa. Deci. conſ. 333.

c ¶ *Patru*. Ceſſat ergo ſtatutum, & ſic mater iure communi ſola ſuccedit: non verò ſoror eſſet vtrinque coniuncta mater cum ea concurreret ceſſante ſtatuto, cùm deficiant perſonæ in eo nominatæ.

AD CONSILIVM XLVI.

a ¶ *Matri*. Dec. l. 1. 2. C. de inſt. & ſubſti.

b ¶ *Pœna*. Supr. lib. 2. conſ. 35. col. 1.

AD CONSILIVM XLVII.

a ¶ *Maximè*. Supr. lib. 2. conſ. 12. num. 1.

AD CONSILIVM XLVIII.

a ¶ *Aliàs*. Supr. lib. 2. conſ. 124.

b ¶ *Signum*. Supr. lib. 2 conſ. 153. numero 12. Anch. conſ 431. limita. ſupr. lib. 6. conſ. 14.

c ¶ *Quando*. Supr. lib. 5. conſ. 79. colum. fin. Socin. conſ. 103. lib. 4.

AD CONSILIVM XLIX.

a ¶ *Sententia*. Supr. li. 1. conſ. 46. col. 3.

b ¶ *Quatenus*. Supr. lib. 3. conſ. [illegible] col. 3.

c ¶ [illegible] *ons*. Supr. li. 6. conſ. 71. nu. 7. dixi in conſuet. Pari. §. 3. nu. 77.

d ¶ *Negata*. Supr. lib. 5. conſ. 92. nu. 5.

AD CONSILIVM L.

a ¶ *Inſtitutionis*. Quæ eſt * communis, & tenet Alex. d. aut. nouiſſima & ſupr. li. 6. conſ. 1[illegible]. & conſ. 125. & vbique Gul. Bened. repe. c. Rayn. verſ. in eo. teſt. relin. 1. nu. 1[illegible]o cum ſeq. de teſt. licet contrarium quod non ſit neceſſe liberos parentibus relinquere iure inſtitutionis tenuerit Bar. in d. aut. nouiſſima & ibi Iaſ. col. 19. Soc. Rep. l. cum auus. col. 5. de cond. & demon. puto tamen etiam ſtante communi opin. ſuſtinendum iſtud conſilium Alex. de æquitate, ſed mero iure nouellarum iuſtinei non poſſet adde no. ſupra li. 3. conſ. 17. ad fi.

b ¶ *Legitima*. Imò * communis eſt in contrarium, vt per Bal. rep. l. 1. C. de ſacroſ. eccl. Sal. d. aut. vnde ſi parens & l. quoties. C. de hær. inſti. Iaſ. d. aut. nouiſſima. & ipſe Alex. l. his verbis, de hære. inſti. nam quod §. non omnis. ad Treb. Bened. repe. d. c. Ray. ver. in eo. teſta. relinq. 1. num. 59. cum ſeq.

AD CONSILIVM LI.

a ¶ *Matris*. Quicquid dicat puto iuſtitiam fuiſſe pro matre, quod erat hæres filij, & ſolùm tenebatur ad reſtitutionem bonorum paternorum deducta legitima & Trebellianica, quia omnes illæ ſubſtitutiones erant fideicommiſſariæ duplici ratione: prima, quia prima ſubſtitutio eſt facta per verbum diſtribuatur, quod eſt merè obliquum, & ſic reliquæ factæ per verbum commune cenſentur obliquæ. Secunda, quia ſunt reſtrictæ ad bona ipſius teſtatoris vt plenius dixi ſupra lib. 3. con. 12.

b ¶ *Non eſt*. Et benè quicquid dicat Franciſc. Rip. dicta l. Centurio. nume. 195.

c ¶ Fano-

Digitized by Google

c ¶ *Fauorabilis.* Suprà libr. 6. conſ. 119. nu. 42. ſuprà lib 3. conſ. 17. nu. 12. quod eſt probabile ſi pater teſtatur ſecundum veriſimilem mentem filij ſi is teſtari poſſet, & ſic honorando matrem. ſecus ſi pater non veriſimilibus filij, ſed propriis indulgeat affectib. quia tunc proprium tantum non filij negotium agit, nec dicitur fauorabilis, ſed odioſa ſubſtitutio pupillaris, faciunt quæ dixi ſuprà li. 6. conſ. 247. in fine epitomes.
d ¶ *Directa.* Imò in dubio fideicommiſſaria niſi multa concurrant, vt dixi ſupr. lib. 3. conſ. 12. nu. 16.
e ¶ *Angel.* Sed vtrunque dictum eſt falſum vt per Iaſ. dicta l. precibus. colum. 5.
f ¶ *Vota.* Imo. vt Iaſ. d. l. precibus. col. 10.
g ¶ *Directa.* Imò vt latè dixi ſuprà li. 3 conſil. 12. numero 11.

AD CONSILIVM LII.

a ¶ *Sigiſmundi.* Viri ſceleratiſſimi teſte Papa Pio ſecundo vt refert Iac. Bergo. ſupplement. chronic. li. 15. & Raphael Volater. geogra. lib. 6. is autem Malateſta occupabat Ariminum, cui pontifices inhiabant.
b ¶ *Voluit.* Et deci. Tholo. 444. vbi Steph. Auf. in addit. contra tenet & melius requiri publicationem in prouinciis idem Pan. Feli. Deci. c. cognoſcentes. de conſti.
c ¶ *Reſpondeo.* Adde Bal. conſ. 363. li. 1. Rom. ſing. 737. Marti. Laudem, trac. de prin. §. 11. Pan. c. quamuis. col. 7. de re iudi. Luc. de pen. l. fi. de loca. prædio. ciui. li. 11. C. Feli. c. quæ in eccleſiarum. col. 10. cum ſeq. de conſt. Ant. Corſe. in rep. ver. diſpoſitio. Iacobi. de Geor. ſupr. trac. feudo. verſi. princeps. col. 4. Iaſ. authen. quas actio. col. 1. in fi. de ſacroſan. eccl. conſ. 167. colum. 1. lib. 1. Franci. Balb. tract. præſcrip. 2. par. quintæ partis. prin. q. 8.

AD CONSILIVM LIII.

a ¶ *Maiores.* Bar. l. 1. §. ſi quis neget. col. fina. quemad. teſt. ape. Bal. l. in exercendis. de fid. inſtru. conſilio 37. de fi. li. 1. Ioan. Ana. conſi. 97. col. 2. & inter conſi. Pau. conſ. 261. col 2. li. 2. Cor. conſ. 261. col. 5. lib. 4. Ale. ſupr. li. 4. conſ. 43. colum. 5. Aymo. conſ. 56. nu. 3. conſ. 75. num. 34. limita vt procedat quando reprobatur per teſtes non inſtrumentarios. Cor. conſilio 232. col. 1. li. 1. Aymo. conſi. 16. num. 9.
b ¶ *Cauſam.* Suprà li. 6. conſi. 190.
c ¶ *Elegiſſe.* Bal. conſ. 42. libro 1. Alcia. de præſumpt. reg. 3. præſump. 55.
d ¶ *Conſuetis.* Supr. li. 2. conſi. 27. cum ſequen. ſuprà li. 3. conſ. 89. num. 11.
e ¶ *Toto.* Suprà li. 2. conſ. 27. num 3. conſil. 44. nu. 7. ſupr. li. 5. conſ. 93. nume. 10. conſ. 99. nume. 21. ſuprà li 6. conſ. 15.
f ¶ *Effectum.* Suprà lib. 6. conſ. 144. num. 15.
g ¶ *Falſum.* Suprà li. 6. conſ. 145.
h ¶ *Errorem.* Pau. conſilio 202. in fi. conſilio 264. li. 2. Imo. conſi. 104. Bal. conſ. 244 li. 1. Cu. conſil. 135. conſ. 141. Deci. l. ſi librarius. in fi. de re. iu. c. 1. col. 30. de probat. Cæpo. cauſa. crimi. conſ. 21. col. 14. Cur. Iunior. l. qui accuſare. col. fi. C. de eden. limitat Cur. Senior. conſi. 55.

AD CONSILIVM LIV.

a ¶ *Spurio.* Supr. li. 3. conſ. 74. ſ. eo. li. conſ. 88.
b ¶ *Conſului.* Supr. li. 8. nu. 5. conſi. 157. & lib. 6. con. 7. n. 3. 5. conſ. 152. nu. 6.
c ¶ *Maioritate.* Suprà libro 2. conſilio 17. numero 16. ſuprà libro 4. conſilio 63. numero 9. licet Deci. conſil. 634. in fi. aliter. adde infrà eo. conſilio 171. numero 4.
d ¶ *Dubia.* Deci. conſ. 679. fa. Ale. l. ſi conſtante. col. 3. ſol. ma. ſupr. li. 4. conſ. 85. nu. 18. ſed vide ſupr. lib. 6. conſi. 89. nu 4.
e ¶ *Tollit.* Pau. conſ. 26 li. 2. Anch. conſ. 209. Pan. c. pen. de ſal. Ale. ſupr. li. 3. conſi. 18. col. 1. Iaſ. l. 2. col. 6. l. ſi mater. §. 1. n 5. de vul. & pup. Hippo. Mar. l. 1. col. 2. ff. ad leg. Cor. de ſicar. Deci. conſ. 375. infr. eo. conſ. 88. nu. 9.
f ¶ *Vxorem.* Dixi in conſu. Pari. 295.
g ¶ *Per ſe.* Ro. conſ. 367. in fi. vide Pau. con. 193. li. 2.

AD CONSILIVM LV.

a ¶ *Talionis.* Io. Ana. c. 1. de cri. fal. Fel. in c. ſicut, not. 3. de teſti. Hippo. Marſil. l. 1. §. præterea, ad legem Cor. de ſicar. l. prima. nu. 11. de fal.

AD CONSILIVM LVI.

a ¶ *Euictione.* Dixi in conſu. Pariſi. §. 150.

AD CONSILIVM LVI.

a ¶ *Niſi.* Suprà li. 1. conſi. 28. nu. 7. ſupr. lib. 6. conſi. 108. col. 1.
b ¶ *Allegari.* Supr. li. 3. conſ. 69. num. 13.
c ¶ *Neſcire.* Supr. li. 6. conſ. 167. nu. 6.
d ¶ *Rationem.* Supr. lib. 4. conſ. 25. nu. 9.
e ¶ *Æſtim.* Suprà li. 5. conſ. 147. in fine. ſupr. libro 6. conſ. 77. nu. 11. conſ. 185. nu. 6. latè Iaſ. in l. decem co. 6. & 7. ff. de ver. obl. Alex. infr. eo. conſ. 182. nu. 3.

AD CONSILIVM LVIII.

a ¶ *Tamen Inno.* Idem ſupr. li. 3. conſ. 76. num. 8. lib. 6. conſ. 139. infr. eod. conſ. 114.
b ¶ *Filios.* S. ipſum priuilegium prælationis, ſed hypotheca tranſit ad omnes ad quos actio. Aret. Iaſ. §. fuerat. inſtit. de actio. Alex. d. l. aſſiduis. in add. ad Bal.

AD CONSILIVM LX.

a ¶ *Deperditam.* Supr. lib 2. conſ. 196. num. 9. Dec. c. quoniam contra falſam. in fin. de proba. Aud. Tiraquel. tract. de retract. conuen. §. 1. gloſſ. 7. numer. 55. cum ſeq.
b ¶ *Tunc.* Idem Alex. l. licet Imperator. col. 1. de leg. 1. latè Iaſo. rep. l. admonendi. col. 96. in fallent. 29. de iureiur licet iſtud in iſtis terminis falſum puto, prout contrarium tenet Bal. in l. admonendi. in fin. & in l. id quod pauperibus. col. 4. q. 11. & benè dico ergo aut hæc conditio refertur ad probationem debiti ad finem ſolutionis vel ſatisfactionis debiti, & tunc impletur conditio per hoc iuramentum, ſicut impleretur ſufficiens probatio in iudicio contradictorio: vel quando cauſa non eſt nimis ardua, & aliquid non repugnat, quoniam verba debent intelligi ſecundum materiam ſubiectam, & hoc maximè procedit in huiuſmodi ſereniſſima arbitri vel arbitratoris: quia maximè debet intelligi ſecundum mentem iuris, vt per Bal. Pau. l. 1. C. de ne. geſt. & ſecundum probationem quæ bono iudici vel arbitro ſufficit, aut verò hæc conditio non refertur ad probationem, non ſatisfactionem debiti, ſed ad conceſſionem gratioſam ſeu voluntariam, ſi tale quid probatum fuerit; & tunc non ſuppletur per iuramentum, ſed propriè debet impleri: & ita loquuntur Bal. Sal. in d. l. in bonæ fidei, videlicet

Digitized by Google

in eo, cum quo Papa diſpenſauit, ſi probat ſe legitimo matrimonio genitum. Hæc eſt noſtra noua & analitica diſtinctio.
c ¶ *Probandi.* Dixi in conſue. Pari. § 30. nu. 21.

AD CONSILIVM LXI.

a ¶ *Recuperanda.* Suprà lib. 5. conſ. 91.
b ¶ *Dos.* Imò vt dixi ſuprà, lib. 4. conſ. 56. num. 5.

AD CONSILIVM LXII.

a ¶ *Vertitur.* Alex. ſupra lib. 2. conſi. 37. nu. 29. teſtatur ſecundum iſtud ſuum conſilium fuiſſe iudicatum Parmæ.
b ¶ *Arctari.* Infrà eo. conſ. 65. conſ. 144. nu. 2.
c ¶ *Remiſſum.* Supr. lib. 3. conſ. 60. nu. 3. infrà eo. conſ. 100. in fi.
d ¶ *Iuris.* Suprà lib. 2. conſ. 62. col. 2. Soc. conſ. 59. nu. 3. lib. 3.
e ¶ *Manifeſtum.* Suprà lib. 2. conſ. 37. num. 16. And. Tiraq. in conſue. Pict. tit. retract. § 2. gl. 1. num. 20. cum ſeq.
f ¶ *Tranſactio.* Supr. lib. 1. conſ. 22. nu. 3.
g ¶ *Ingreſſum.* C. 1. de lit. conteſta. in 6. Steph. Auffr. in addi. q. tho. q. 67. Iaſ. ait præto. 1. col. 2. l. nam poſteaquam. §. ſed & ſi quis. col. fi. de iureiuran. conſilio 1?6. col. 1. lib. 1.
h ¶ *Litis.* Dummodo ſtatim conſtet. Matth. Affli. dec. Neap. 52.
i ¶ *Minorem.* Contrarium tenet ſupr. lib. 6. conſ. fi.
k ¶ *Iuramento.* Imò per no. ?di. 1. conſ. 27. conſ. 59.
l ¶ *Poſtremò addes.* Libro 2. conſ. 37. num. 19. vbi teſtatur Alex. ita fuiſſe iudicatum Parmæ.

AD CONSILIVM LXIII.

a ¶ *Permutationis.* And. Tiraq. tract. retrac. §. 1. glo. 2.
b ¶ *Pretio.* Iaſ. l. filiusf. §. diui. l. 1. col. 14. & lect. 2. col. 21. de leg. 1. limitat. Iaſ. conſ. 45. col. 1. lib. 1. dixi in conſu. Pariſ. §. 23. nu. 1.
c ¶ *Quod non.* Et benè ita tamen vt non incurratur pœna, niſi per realem traditionem domino irrequiſito, vt dixi in conſilio Pariſi. §. 13. gl. 5. numero 3. §. 56. in princ. vide no. ſuprà lib. 3. conſi. 119. nu. 6. ſupr. lib. 5. conſ. 17. in fi.
d ¶ *Permutatione.* Quòd placet, ſi non eſſent alia verba ſtatuti, quæ ſupr. eo. numero 1. ideo ſuſtinenda eſt concluſio conſilij per rationem ſequentem.
e ¶ *Principaliter.* Alex. l. 2. in prin. col. vlti. ſi cert. pet l. Gall. §. inſtituens. col. vlt. de libro & poſth. Signo. conſ. 48. Corn. conſ. 45. lib. 4. And. Tiraq. in conſu. Picta. tit. retra. §. 30. gloſſ. 1. nu. 7. Alcia. l. 2. in prin. nu 18. de ver. obl. Nos obſeruamus, quod pro rata pretij cenſetur venditio & in reſiduo permutatio, vt dixi in conſu. Pariſi. 7. 13. gl. 5. q. 12. §. 23. q. 15.
f ¶ *Reuendendo.* Id eſt de relaxando iure retractatus proximitatis, vel vicinitatis, ſi ad hoc venirent intra tempus à ſtatuto loci præfixum, vt per Bal. Matth. affli. tract. protomiſeos.

AD CONSILIVM LXIV.

a ¶ *Copula.* Suprà lib. 3. conſilio. 110. num. 14. ſupra eo. conſilio 15.

AD CONSILIVM LXV.

a ¶ *Specialiter.* Suprà lib. 1. conſ. 39. col. 2. Deci. conſ. 381. num. 4.
b ¶ *Maiorem.* Ale. l. Neſennius. in prin. ad leg. fal. l. 2. §. hoc autem. co. fi. de ope. no. nun. Decius c. 1. col. 5. & ibi Franc. Rip. nu. 91. de reſcrip Deci. in c. in præſentia. col. 24. de prob. Iaſ. l. ſi conſtante. col. 31. ſo. ma. l. Gallus. §. 1. in fi. de li. & poſthu. l. Titiæ textores. col. 4. de le. 1. l. ſi Rufinus. C. de teſt. mili. conſil. 12. col. 2. li. 3 conſ. 161. col. fi. lib. 4.
c ¶ *Bal.* Idem Ale. ibi. Sed Ale. Iaſ ibi tenent ſolùm iudicem pupillorum præferendum, quod eſt verius.

AD CONSILIVM LXVI.

a ¶ *Prorogatio.* Suprà lib. 6. conſi. 80. nu. 7.

AD CONSILIVM LXVII.

a ¶ *Dos.* Suprà lib. 1. conſi. 115.

AD CONSILIVM LXVIII.

a ¶ *Inhibitio.* Suprà lib. 4. conſi. 19.

AD CONSILIVM LXIX.

a ¶ *Dedaxi.* In conſilio præcedenti.
b ¶ *Proteſtetur.* Infrà eo. conſ. 200. ad fin. ſuprà libr. 2. con. 164. col. 3. ſupr. li. 5. conſ. 114. nu. 4. conſi. 146. nu. 31. ſed iſtud non eſt generaliter verum, vt per Dec. l. in omnibus cauſis, de reg. iur. Mattheum Affl. dec. Neap. & contrarium tenent Iaſ. l. 2. §. quod diximus. ſi quis cautio. Dec. c. fin. de app. conſ. 356. Fran. Rip. tract. de peſte. fol 78.

AD CONSILIVM LXX.

a ¶ *Reus.* Alexan. l. ſi finita. §. eleganter poſt Barto. ibi. de dam. infe. ſuprà lib. 1. conſ. 95. Barto. in l. vnica. ff. de condi. ex l. Roma. conſilio 90. Maria Soci. c. cum ſit generale. num. 8. de fo. compe. Deci. c. ſiue autem, in fi. de reſcrip.
b ¶ *Rubricam.* Suprà eo. conſi. 6.

AD CONSILIVM LXXI.

a ¶ *Scripſi.* Suprà lib. 3. conſi. 45.
b ¶ *Bar.* Suprà eo. conſi. 14. nu. 3.
c ¶ *Antiquior.* ? lib. 1. conſ. 110. lib. 2. conſ. 76. col. 1.

AD CONSILIVM LXXII.

a ¶ *Eandem.* Imò, quia liquere debet iudici iuriſdictionem ad ſe reuerſam, ſeu deſertam eſſe appellationem, quod non poteſt eſſe niſi citato appellante. & ita obſeruatur.

AD CONSILIVM LXXIII.

a ¶ *Fideicommiſſum.* Alex. d. l. quia perinde. d. l. ſi patroni. & in l. centurio. col. 11. de vul. & in l. precib. & ibi

Digitized by

ibi Iaſon. col. 11. deciſ. col. 3. C. de impuber. & aliis ſubſtit. Iaſon. in l. ſi non ſortem. §. libertus. col. 6. de condi. indeb. l. 2. C. de in ius voc. l. pro. hæred. §. Papin. colum. fina. de acqu. hæred. Franc. Ripa. repet. l. Centurio. num. 54. de vulg. & pup. Roch. Cur. tract. de iure patro. ver. ipſe velis à quo. num. 20. Bened. rep. c. Ray. ver. ſi abſque li. more. 1. num. 24. limita, niſi fideicommiſſariis tota hæreditas reſtitueretur.

b ¶ *Dolo*. Sup. lib. 1. conſil. 65. ſup. lib. 5. conſi. 164. Fran. Cre. ſup. lib 4. conſi. 62. dixi in conſu. Pari. §. 6. gl. 6. nu. 20. Aymo. conſi. 193. num. 6.

c ¶ *Verba*. Suprà lib. 3. conſil. 56.

AD CONSILIVM LXXV.

a ¶ *Reuelat*. Vide Aym. conſ. 107. vbi decidit, quod ſi is qui vendiderat fundum pro trecentis quinquaginta ſub pacto de retrouendendo intra certum tempus, depoſuerat trecentum triginta tantum ſi emptor ea accipiat, cenſetur renunciare reſolutioni pacti de retrouendendo, quæ inducebatur ex lapſu temporis: ita quod licèt ex interuallo reſtituerit eam ſummam depoſitario, tamen cogi poteſt etiam poſt tempus reuendere, toto & reſiduo pretio oblato. Sed ego dico quod ſi illa receptio partis erat facta intra terminum redimendi (vt ipſe innuit) malè conſuluit: quia cenſetur emptor partem recipere ſub ſpe quod perſoluatur intra terminum: nec propter hoc renuntiat pœnæ reſolutionis facultatis redimendi. l. 5. §. fi. de ver. obl. etiam ſi non reſtituat ante terminum lapſum ſi verò receperat partem pretij poſt terminum, caſus erat de indubitato, nec opus erat argumentis.

AD CONSILIVM LXXVI.

a ¶ *Conteſtatio*. Intelligendum quandiu reus non concludit contra libellum, ſed eſt incertum an opponatur ad proceſſum, an ad merita cauſæ, aliàs ſecus, ſentit Panormitan. capite 1. col. 10. de lite conteſt.

b ¶ *Eccleſiæ*. Dixi in conſuetud. Pariſienſ. §. 12. numero 57.

c ¶ *Tradidit*. Dixi in conſuet. Pari. §. 13. gloſſ. 5. num. 2. idem. in feu. ſup. lib. 1. conſi. 31. nu. 14. & in vtroque latè Andr. Tiraq. in conſuet. Pict. tit. retract. §. 1. gl. 2. num. 43. cum ſeq.

d ¶ *Pœna*. Sup. lib. 2. conſil. 66.

e ¶ *Opinandum*. Vnde communis error excuſat oblationes vaſalli ſtricto iure imperfectas, & eximit eum à commiſſo fructuum, vt dixi in conſuet. Pari. §. 52. gloſſ. 1.

AD CONSILIVM LXXVII.

a ¶ *Videlicet*. Verba hæc Italica ſic expone, & aliquod vitium accidat de dictis duab. puellis (quod Deus auertat) relinquo diſcretioni maioris partis executorum meorum, quibus omnibus eaſdem per timorem Dei commendo: quia ſunt animi filiæ, & ex bono & perpenſo iudicio, nolo aliquos parentum earum, nec patrem nec matrem ſeſe impedire de eis maritandis, nec poſſe aliquid tangere de ſupradicta dote, totúmque id ob bonam cauſam.

b ¶ *Secretè*. Sup. eod. conſil. 37. in fin.

AD CONSILIVM LXXIX.

a ¶ *Nulla*. Sup. lib. 4. conſil. 59. num. 7.

b ¶ *Regulam*. Dec. l. certum. ſi cer. per. Iaſ. 2. l. col. 6. ſi quis in ius voc. non ierit. Cur. ſenior conſi. 10. cum ſe. And. Tiraq. in conſuet. Pict. tit. retract. §. 1. gl. 9. num. 19.

c ¶ *Appellatio*. Suprà lib. 1. conſ. 164. ſup. lib. 6. conſil. 12.

d ¶ *Nunquam*. Suprà lib. 2. conſil. 77. num. 8. cum ſeq. ſup. lib. 5. conſ. 111.

AD CONSILIVM LXXX.

a ¶ *Etiam*. Limitat Socin. conſil. 28. lib. 1. Decl. conſil. 112.

b ¶ *Quamuis*. Quia hîc agitur de grauiſſimo præiudicio & irreparabili, aliàs autem & quando confeſſio eſſet veriſimilis ſaltem ſemiplenè probandum eſſet de errore, vt dixi ſuprà lib. 5. conſil. 55. in fi. ſup. lib. 6. conſil. 172. ad fi.

c ¶ *Separari*. Sup. lib. 1. conſil. 87. ſup. lib. 6. conſ. 171. num. 15. Paul. conſil. 266. in fi. lib. 1. dixi. in conſuet. Pari. §. 5. num. 16. & latius in §. 78.

d ¶ *Intentione*. Suprà libro 6. conſilio. 171. numero 14.

AD CONSILIVM LXXXI.

a ¶ *Priorem*. Sup. lib. 1. conſil. 92. num. 12.

AD CONSILIVM LXXXII.

a ¶ *Corpus*. Sup. lib. 2. conſil. 110. col. fi. ſup. lib 4. conſil. 7.

b ¶ *Velle*. Sub. lib. 6. conſil. 27. num. 4.

AD CONSILIVM LXXXIII.

a ¶ *Quando*. Bald. l. 1. q. 24. de re. diui. Cor. conſil. 13. lib. 3. dixi ſup. lib. 2. conſil. 189. col. pen.

b ¶ *Potius*. Suprà lib. 1. conſil. 80. latè Andreas Tiraquell. in tract. retract. in præf. num. 41. cum ſequent.

c ¶ *Integra*. Imò adhuc, idem tenet Alex. l. ſi mihi & Titio. col. fi. de verb. ob. Lud. Gozadi. conſil. 86. col. penult.

d ¶ *Eccleſia*. Imò vt tenet Alex. vbique dum deciſiuè loquitur, vt dixi ſup. lib. 5. conſil. 22.

e ¶ *Poſſit*. Aymo. conſil. 76. num. 3. vbi tamen in caſu in quo loquitur puto eum malè conſuluiſſe, vt dixi in conſuet. Pari. §. 99.

f ¶ *Secus*. Imò multò magis quando mandatum eſt ita generale, quod non eſt reſtrictum ad certum locum, & etiam text. d. §. proſcribere. non loquitur de mandato negotiandi in certo loco, ſed de mandato exercendi certam negotiationem vbique ſaltem ſine coarctatione loci, & licet tex. exigat publicationem fieri in loco euidenti vbi exercetur illa negotiatio: non tamen debet hoc reſtringi quando eſt mandatum in illo certo loco duntaxat exercendi.

g ¶ *Soluere*. Dixi in conſuet. Pari. §. 1. gloſſ. 5. num. 77. §. 30. qu. 36.

Digitized by Google

AD CONSILIVM LXXXIV.

a ¶ *Dies.* Sup. lib. 4. conſil. 132. num. 3.
b ¶ *Tacens.* Sup. lib. 5. conſil. 118. num. 8. conſ. 120. num. 5. ſup. l. 6. conſil. 77. num. 9. Bald. de probi. feu. aliena. per Lotha. col. 1. in vſibus feu. Pau. conſ. 216. in princi. lib. 1. Vdalric. Zaſi. in epito. feu. par. 9. fal. 7. fa. infrà eod. conſ. 152. num. 9. infrà eod. conſ. 180. num. 4. 5.

AD CONSILIVM LXXXVI.

a ¶ *Exceſſiue.* Nimius. Cer. conſ. 120. col. 2. conſ. 113. col. 2. lib. 3. Aymo. conſ. 44. vbi quod aliàs non ita de facili. præſumitur fieri in fraudem futurorum creditorum.

AD CONSILIVM LXXXVII.

a ¶ *Momentum.* Io. And. Bal. Pau. Dec. c. ſuper eod. 2. de appellat. And. Tiraqu. in conſu. Pict. tit. retract. §. 1. gl. 11. nu. 10.
b ¶ *Plerique.* Dixi in conſu. Pariſ. §. 96.
c ¶ *Comparatio.* Suprà eod. conſ. 58. col. 1.
d ¶ *Citra.* Suprà lib. 2. conſ. 153. col. 2.
e ¶ *Dixit.* Dixi in conſuet. Pariſ. §. 4. qu. 2. & latius. §. 14. qu. 2.

AD CONSILIVM LXXXVIII.

a ¶ *Coniunctiue.* Aduerte, quia Bar. Alexand. Dec. in. d. l. generaliter. in prin. Socin. conſ. 53. col. 4. lib. 1. tradunt vnam limitationem, vt procedat, quando fuit cum aliis expreſſa conditio ſine liberis, ſecus ſi ſine illa aliæ diuerſæ conditiones fuiſſent alternatiuè appoſitæ, quia tunc ſtaretur propriæ ſignificationi, & ſufficeret vnam extare. Sed hæc limitatio eſt periculoſa, quia per d. l. generaliter. conditio ſine liberis. etiam non expreſſa tacitè ſubintelligitur, & eadem eſt vis tacici & expreſſi, ego verò do vnam aliam nouam & ſingularem limitationem, videlicet vt procedat, quando veriſimile eſt velle teſtatorem omnes conditiones extare, vt locus ſit fideicommiſſo, ſecus ſi veriſimile eſt quod nolit niſi vnam extare, vt quando aliàs ſequeretur abſurdum, quia tunc non ſumus in caſu & exemplo. d. generaliter, & ſic ſtabitur propriæ ſignificationi, vt in pulchra quæſtione facti, in qua conſului. Quidam Ioannes de Lemberteria, inter alia inſtituit Petrum nepotem ſuum, & ſi contingeret dictum nepotem præmori antequam ſit in ætate teſtandi vel ſine liberis ex legitimo matrimonio ab ipſo deſcendentibus, quod abſit, ſuperſtite Raymundo voluit quod dictus Raymundus ſuccedat in omnibus & ſingulis bonis ſuis, accedit quòd Petrus poſt teſtatorem deceſſit ante Raymund. ſine liberis, ſed poſtquam exceſſerat ætatem teſtandi, videbatur defeciſſe ſubſtitutio, per d. l. generaliter. Contrarium reſpondi, tum primò, quia dictæ duæ conditiones non poſſunt rectè ſtare copulatiuè, quia altera eſſet ſuperflua, videlicet illa, ſine liberis, quia clarum eſt, ſi quis moriatur ante pubertatem, non poteſt relinquere liberos ex legitimo matrimonio, ergo ad hoc abſurdum vitandum, debent ſtare alternatiuè & propriè. Tum ſecundò, quia dictæ ſubſtitutiones reſpiciunt diuerſa tempora, ita quòd ſecunda eſt veriſimiliter, imò manifeſtè ſuccedanea primæ, ſiue in defectum primæ ſubrogatæ, ergo manifeſtum eſt mentem teſtatoris fuiſſe quòd ſtarent alternatiuè, & quòd ſi prima conditio deficeret, ſuccederet ſecunda, & ex ea ſola debetur fideicommiſſum, ſecus in d. l. generaliter, vbi veriſimilis mens teſtatoris eſt oppoſita, & ibi conditiones ſunt coæqueuæ ſiuæ æquè principales, non autem ſuccedaneæ, nec vna in defectum alterius appoſita, vt in hoc caſu, & in quo conſului, in quo rectè & ſubtiliter perpendendo non habet locum d. l. generaliter. & hoc no. quia ſæpè poteſt vſuvenire, & tamen non ſolum non reperies alibi deciſum, ſed nec tactum. Non ob. (vt aliud quod menti occurrit notatu dignum ſimul expediam) quod idem in longè fortioribus terminis decidit Paul. conſilio 43. Subſtitutio prædicta, lib. 2. vbi in ſubſtitutione facta, ſi filius in pupillari ætate & ſine liberis deceſſerit, decidit quod licet & debet ſtare pro vel, ita quod poſt pubertatem valebit iure fideicommiſſi. Et ſequitur Franciſc. Ripa. in repet. l. Centurio. numero 94. de vul. & pupil. quia contrarium & melius etiamſi pauperes eſſent ſubſtituti, conſuluit Rap. Cu. conſilio 125. Proponitur quod Bartholomæus. & præfata deciſio Paul. eſt manifeſtè irrationabilis, quia non eſt facile præſumendum quod pater voluerit filium ſuum priuare facultate teſtandi, vel diſponendi inter viuos. Tum quia conditio ſine liberis ex quo copulatiuè eſt adiecta, conſtat quod eſt adiecta ad diminuendum, ergo non debet operari augmentum odioſi grauaminis, ſecus in caſu in quo conſului, vbi alternatiua vel, eſt appoſita ad augmentum. Et ſic opin. Paul. & Ripa. cum ſit contra verba, contra veriſimilem mentem, contra æquitatem, & liberorum fauorem, & contra tex. in fortiorib. terminis in d. l. generaliter prorſus reiicienda eſt. non obſt. ratio Ripæ, quod conditio ſine liberis, tacitè ineſt pupillari ætati, nedum ſecundum communem curſum facti, vt plurimum, ſed etiam ſemper & abſolutè, ſecundum iuris intellectum, vt tradit Bald. in l. in pupillari, ad ff. de vulg. & pup. per d. l. cum auus. & l. cum acutiſſimi. & d. l. generaliter. §. fin. quia non eſt abſurdum, quod teſtator ad maiorem expreſſionem addat ea quę alias tacitè intelliguntur.
b ¶ *Effecta.* Sup. lib. 6. conſ. 198.
c ¶ *Nihil.* Latè Andreas Tiraquellus repet. l. ſi vnquam. ver. ſuſceperit liberos. num. 70. cum ſequent. C. de reuoc. donat. dixi etiam in conſuetud. Pariſ. §. 8. gl. 1. qu. 8.
d ¶ *Spurio.* Suprà lib. 3. conſ. 74. vbi dixi.
e ¶ *Marito.* Nec probatio in contrarium admitteretur, ſi vxor cohabitabat cum marito non impotenti, licèt admitteretur in ſimplici concubina, vt tenet Io. de Lopis rep. l. pater. C. de hær. inſti. nu. 80. cum ſeq. adde Bal. conſ. 379. in fi. lib. 3. Dec. cap. per tuas col. 1. de prob. conſ. 576. conſ. 657. Iaſ. conſ. 125. lib. 4. Hippol. Marſi. ſing. 530. Alber. Brut. conſil. 15. col. 1. Ber. conſ. 172. Si calumnioſè. col. 1. lib. 1. Alci. tract. de præſumpt. reg. 3. præſumpt. 37.
f ¶ *Tollit.* Sup. eod. conſ. 54. num. 11.
g ¶ *Transfert.* Suprà lib. 6. conſ. 60. nu. 10. ſup. lib. 1. conſ. 51. num. 2. vbi dixi. & in conſuetud. Pariſ. §. 122.
h ¶ *Suum.* Sci. dicti Preſbyteri.
i ¶ *Vitiaretur.* Clarum eſt quantum ad inſtitutionem ipſius Alexandri, ſed hoc caſu, quid de ſubſtitutione filiorum ipſius Alexandri, videtur quòd ſalua remaneat, per no. ſuprà eodem num. 5. 7. quaſi non videantur ſubſtituti contemplatione patris, ſed contemplatione propria, ſed contrarium verum eſt. quia etiamſi maximè ſint ſubſtituti contemplatione propria, ſunt tamen ſubſtituti tanquam nepos ex filio & nepote legitimato, & ſic eodem vitio & errore teſtatoris vitiabitur eorum ſubſtitutio, & verum eſt non obſtantibus quibuſcunque clauſulis

clauſulis generalibus teſtamenti, plus dico, quòd legatum, vel ſubſtitutio facta nepoti ex ſpurio non legitimato, nullo modo valet, ſi reperiatur ſpurium non fuiſſe filium, niſi clarè conſtaret, quòd teſtator legauerit etiam in euentum, quæ non eſſet de deſcendentibus, ſed de alia ſtirpe, non autem ſequitur, aliquis legat nepoti ex ſpurio, & tanquam tali, vel quia talis ergo legat contemplatione ſpurij, imò contemplatione neptis, qui idem ipſe eſt de ſanguine teſtatoris, ſicut quando legat nepoti ex filia legitima, quia nepos ſui tantum, non matris contemplatione vocari cenſetur.

AD CONSILIVM CLXXXIX.

a ¶ *Fallit.* Idem Ro. ſing. 279. Paul. Alexand. Ia. d. l. ſi conuenerit. Imo. Anton. Felin. Franc. Rip. cap. 1. num. 59. de iudi. Iorda. Bricij. in reper. §. contrahentes, c. Romana. col. 10. in 2. opp. de for. com. in 6. Alci. de præſumpt. regu. 3. præſumpt. 36. num. 12. ſed hæc fallacia & * communis ſententia non eſt vera, niſi actu fuerit prorogata iuriſdictio in præſentia iudicis, qui cœperit iuriſdictione vti, vt ſentiunt Ang. in d. l. Ro. l. 1. ſi quis in ius voc. non ier. Pan. Dec. in c. 3. de iu. Alcia. l. pe. gl. 1. C. de pa. Tamen non eſt hîc opus de renunciando priuilegio, ſed de dando iuriſdictionem non habenti. vide Felin. c. ſi. de for. comp.

AD CONSILIVM XC.

a ¶ *Legatur.* Sup. lib. 4. conſ. 17. num. 14.
b ¶ *Pœna.* Pa. c. 2. de conſti. Phil. Franc. c. fin. de elect. in 6 Com. conſil. 86. lib. 2. Alex. ſup. lib. 4. conſ. 36. num. 13.

AD CONSILIVM XCI.

a ¶ *Conſului.* Sup. lib. 6. conſ. 213.
b ¶ *Odium.* Vide ſup. lib. 6. conſ. 189. num. 9.
c ¶ *Redeundi.* Bar. Lucas de Pe. d. l. 2. Bal. conſil. 50. lib. 1. conſil. 311. conſil. 313. lib. 4. Maria. Socin. c. ſi col. 7. de fo. com. Car. Flo. in ſuperſcri. decreta. ver. Greg. col. 3. num. 5. conſil. limitat Fel. c. dilectus. 2. col. 11. de reſcrip. Iaſ. conſ. 77. col. ſi. lib. 3 Rug. de Mota rep. §. ſi quis tutelam. in l. hæres abſens, num. 87. cum ſeq. de iudi.
d ¶ *Negantes.* Sup. lib. 2. conſil. 37. num. 13. Cor. conſ. 89. lib. 3. And. Tiraqu. tract. retract. §. 32 nu. 95. adde inf. à eod. conſ. 113. num. 2.

AD CONSILIVM XCII.

a ¶ *Inſolidum.* Aliàs ſecus. inf. eod. conſ. 124 nu. 4.

AD CONSILIVM XCIII.

a ¶ *Plus.* Cæpol. cauſa ciui. conſil. 55. col. 11. num. 28. Alexan. l. quidem ita. §. fi. col. 1. ad Trebel. Gui. Pap. conſi. 102. Cur. ſen. conſil. 66. num. 17. Iaſ. l. filiusfa. §. diui. col. 5. num. 34. col. 2. de le. 1. conſ. 227. col. 2. lib. 2. Dec. l. 1. C. qui admi. cap. paſtoralis. col. 5. de excep. c. perſonas. in princip. de app. conſil. 349. col. 1. conſil. 503. col. 3. Franc. Rip. l. qui Rom. §. duo fratres. de verb. oblig.

AD CONSILIVM XCIV.

a ¶ *Superius.* In prima inſtantia. ſuprà lib. 5. conſilio 50.
b ¶ *Quod.* Non Bal. in cap. querelam. col. 3. de elec. in addi. Spec. tit. de reſtit. ſpol. cap. 1. quid ſit inueſt. col. 2. in vſi. feu. Ang. l. regulariter. de pet. hær. Paul. l. 1. C. de fidei. Felin. c. conqueſtus. in fin. de fo. comp. Sed contrarium cum canoniſtis tenet Bald. in rub. de cauſ. poſ. & propri. col. 1. in fin. An. Are. inſti. de interdi. in ſi. princ. Io. Fa. inſti. de act. §. preiudiciales. col. 13. inſti. de interdi. in ſi. prin. vbi dicit ita obſeruari quod verum eſt. debet tamen hoc caſu probari de iure vel titulo vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 64.
c ¶ *Probatur.* Imò vt dixi in conſuet. Pariſ. tit. 2. in fin. rub.
d ¶ *Centum.* Vt latè dixi in conſuet. Pariſ. §. 5. numero 63.

AD CONSILIVM XCV.

a ¶ *Conſului.* Infrà eod. conſ. 161.
b ¶ *Damnatus.* Quod autem valeat teſtamentum indebitè & inſolemniter damnati & decollati tempore belli, Cor. conſ. 278. lib. 4.
c ¶ *Fallit.* Cæpol. cauſa. crimin. conſil. 18. conſ. 4.
d ¶ *Refertur.* Sup. lib. 1. conſil. 48.
e ¶ *Extranei.* Supra lib. 1. conſil. 30.

AD CONSILIVM XCVII.

a ¶ *Lapſa.* Suprà lib. 3. conſil. 90. num. 5.
b ¶ *Nocere.* Imò, vt dixi ſuprà lib. 3. conſ. 37. num. 2. conſ. 90. num. 3.
c ¶ *Conſulas.* ſuprà lib. 4. conſ. 99.

AD CONSILIVM XCVIII.

a ¶ *Quod non.* Limito niſi ſubornauerint illum qui ſuccubuit, vt ſolus ſe offerret & iudicium experiretur, vel ſi probentur fraudis participes, quia tunc etiam ſi factum ignorabant, puto eos fuiſſe in mala fide, ſaltem reſpectu litis etiam in fraudem tituli de litigioſis, & ſic puto interruptam etiam longi temporis præſcriptionem, vt nouè dixi in conſuet. Pariſi. §. 66.

AD CONSILIVM XCIX.

a ¶ *Totis.* Suprà lib. 6. conſ. 190. nu. 28.
b ¶ *Item.* Dixi in conſu. Pariſ. §. 37. gl. 1.
c ¶ *Dote.* Sed benè compenſaretur cum donatione propter nuptias, quam nos doarium vocamus, vt dixi in d. §. ſciendum. in no. intelle. & in conſu. Pariſ. tit. 12. in rub.

AD CONSILIVM C.

a ¶ *Tranſuerſali.* Sup. lib. 2. conſ. 158. num. 18. ſuprà lib. 6. conſ. 201. nu. 22. & eſt indubitatum. Quod autem nec in aſcendenti, tenet Guil. Benedic. repet. c. Raynut. verſic. ſi abſque liberis more. 1. num. 7. de teſta. ſed ego contra puto ſi filius vnicus alterum vel vtrumque parentem inſtituat & grauet reſtituere

Digitized by Google

extraneo poſt eorum mortem, quia veriſimile eſt quod non granaſſet ſi cogitaſſet ſuperuenturos liberos ſibi fratres quamuis Bar. Imo. Soci. in d. l. cum ſuis. colum. 4. 5. & * communis ſchola contrarium velit.

b ¶ *Tantum*. Iaſ. & omnes in d. l. Centurio. nu. 54. & in d. l. Lucius.

c ¶ *Directi*. Scil. vt reſtringatur nec vlterius extendatur ſubſtitutio. hoc ſenſu rectè loquitur dicta gl. quæ non debet accipi ad extenſionem ſubſtitutionum vt dixi ſuprà lib. 3. conſ. 11. num. 16.

d ¶ *Secundum*. Scil. quando teſtator ſubſtituit Titium compendioſè filio impuberi cum his verbis quod dicta hæreditas tranſeat de hærede in hæredem maſculos dicti Titij, an videatur filios Titij ſubſtituere Titio vulgariter, adeo quod decedente Titio ante filium teſtatoris, & poſtea decedat filius teſtatoris impubes, ſuccedant ei ex ſubſtitutione filij dicti Titij, ſed hæc ſecunda pars huius conſilij deficit: nec inuenire potui multis exemplaribus diſcuſſis.

AD CONSILIVM CI.

a ¶ *Fructibus*. Iure canonico veritas eſt quod vſuris indiſtinctè comparantur, vt non faciant fructus ſuos niſi pro rata ſumptuum rationabilium, §. ſi 12. quæſt. 2. Arch. Io. de Lig. Gemin. c. ſi. de offi. or. in 6. Panorm. c. cum eſſes. de teſta. Bal. conſil. 71. lib. 1. Cald. conſil. 2. de pec. cle. Phil. Franc. in rub. de teſta. col. 31. lib. 6. Iaſ. conſil. 70. lib. 3. Franc. Rip. c. cum M. Ferrarien. num. 18. de reſcrip. Ber. conſil. 21. Viſo caſu. lib. 3. ſed inualuit conſuetudo quod indiſtinctè tanquam vſufructuarij faciunt fructus ſuos, quid approbat Card. Flo. clem. gratiæ. de reſcript. cle. 2. de præben.

b ¶ *Vxor*. Suprà lib. 2. conſil. 81. num. 16. Aymo. conſil. 10.

c ¶ *Conſtituris*. Rom. conſil. 15. Cæpo. cauſa. ciui. conſil. 51. col. pe. Cor. conſil. 314. lib. 3. conſil. 79. col. 1. lib. 4. Philip. Fran. rub. de teſta. conſil. 30. lib. 6.

d ¶ *Dei*. Bar. l. ſicut. in fi. quod cuiuſque vniuerſo. Fel. c. conſtitutus, col. 10. de reſcript. nam aliàs videretur lex ſtatui Deo, cuius dominio omnia æquè ſubſunt.

e ¶ *Liberam*. Cor. conſil. 348. litera N. lib. 1. & poſſe pro lib. auferre vni eccleſiæ & dare alij, Bal. conſi. 38. conſi. 293. in fi. lib. 1. conſi. 24. 175. lib. 2. Paul. conſ. 287. conſi. 414. lib. 1. Cor. conſ. 10. col. fi. lib. 4. & poſſe infeudare omnia feuda omnium eccleſiarum, Bal. c. cum veniſſent. ad fin. de re iud. c. 1. de his qui feud. dare poſ. & ibi Claud. de Seycel. in Spec. feu. col. 1.

f ¶ *Cauſa*. Sup. lib. 5. conſ. 1. num. 32. ſup. lib. 1. conſ. ad fi. vbi dixi.

g ¶ *Exemplatio*, Dixi in conſuet. Pari. §. 5. num. 59. cum ſeq.

h ¶ *Antiquiſſima*. Dec. conſi. 42. conſ. 638. Anton. Rub. conſ. 9. in fi. limita ſup. lib. 6. conſ. 150. nu. 9. Cor. conſ. 24. col. 5. lib. 4.

i ¶ *Publice*. Suprà lib. 5. conſ. 151. nu. 11. ſup. lib. 2. conſ. 94. in fi.

k ¶ *Fama*. Alexand. l. rem quæ nobis, colum. finali. de acquir. poſſeſſ. Curt. ſenior conſ. 69. num. 5. Dec. conſil. 428. vide ſup. lib. 5. conſ. 59 num. 10. ſup. lib. 5. conſ. 16. num. 12.

l ¶ *Filiationem*. Sup. eod. conſ. 88.

m ¶ *Agere*. Sup. lib. 3. conſ. 59. num. 12.

AD CONSILIVM CII.

a ¶ *Prophanas*. Bal. conſil. 134. lib. 2. Cor. conſi. 119. lib. 2.

b ¶ *Quarta*. Imo vt debeatur non ſufficit eſſe relictum loco pio niſi & loco religioſo, vnde hoc caſu non debetur ſicut ſi eſſet legatum hoſpitali priuato. de quo ſup. lib. 1. conſil. 150. col. 2. adde Cauſaſi. verſi. canonica. §. 10.

c ¶ *Tranſit*. Suprà eod. conſil. 4. num. 8. ſuprà lib. 1. conſil. 83. col. 2.

d ¶ *Vxor*. Deciſi. Tholo. 3. Hippol. Marſi. l. fin. num. 7. C. ad leg. Cor. de ſica.

AD CONSILIVM CIII.

a ¶ *Inſtior*. Suprà eod. conſ. 71. n. 6. ſup. lib. 5. conſ. 88. n. 4. ſup. lib. 3. conſ. 33. in fi. conſ. 45. in fi. ſup. lib. 4. conſi. 117. n. 5. ſup. 1. conſi. 110. nu. 1. vbi dixi.

b ¶ *Tenuerunt*. Et benè ſup. lib. 6. conſi. 139. in fi.

c ¶ *Vltra*. Sup. lib. 3. conſi. 42. in fi.

AD CONSILIVM CIV.

a ¶ *Teſtator*. Sup. lib. 6. conſil. 14. num. 10.

b ¶ *Aliàs*. Scilicet ſup. lib. 6. conſil. 14.

AD CONSILIVM CV.

a ¶ *Etiam*. Sup. lib. 5. conſil. 176. num. 9.

b ¶ *Loqui*. Sup. lib. 3. conſil. 33.

AD CONSILIVM CVI.

a ¶ *Dubio*. Sup. lib. 1. conſil. 10.

b ¶ *Conſtanti*. Nec verum eſt vt loquitur Sal. ſed benè verum eſſet in caſu noſtro, quia ſimplicis adminiſtrationis conceſſio non extenditur ad alienationem ipſius fundi.

AD CONSILIVM CVII.

a ¶ *Gratia*. Bal. l. humanum, C. de legib. Pau. conſ. 244. lib. 1. Felin. Deci. in Rubri. de conſtit. & ibi Franc. Rip. num. 48.

b ¶ *Clericum*. Imò quod probetur etiam per vnum teſtem tradit Baldus Felin. c. licèt. 1. de teſti. Iaſon. repe. l. admonendi. columna 71. de iureiurand. conſilio 110. libro quarto. Ægid. Bellam. deciſion. 114. Guido. Pap. deciſio. Delphi. 474. quod non obſeruatur.

AD CONSILIVM CIX.

a ¶ *Meum*. Dixi contrà * communem in conſu. Pariſi. §. primo. glo. 5. num. 19.

b ¶ *Pars*. Sup. lib 1. conſi. 35.

c ¶ *Quos*. Et ſic caſus erat de indubitabili, vt dixi.

d ¶ *Videbatur*. Et benè per text. à fortiori in l. Titius, in princi. de liber. & poſt. & ſic deciſio Oldr. & Io. An. eſt falſa, & contra mentem & verba, eam etiam rectè reprobant & benè Are. in l. placet, de lib. & poſt. Ray. in l. Gallus, §. & quid ſi tantum, de liber. & poſt. & nouiſſimè Andr.

Digitized by Google

Andr Alciat. lib. 3. de verb. ſignific. pag. 66.
e ¶ *Natus eſt.* Sed illic deficiunt & interponi debent verba, & mortuus eſt, vt repoſui ſuprà eod. num. 3. & ſic. Io. And. benè recitauit, ſed liber etiam tempora Alexandri prout & nunc corruptus fuit & plures huiuſmodi mendas in libris meis olim inueni & correxi.

AD CONSILIVM CX.

a ¶ *Tamen.* Sequentes rationes excepta vltima, num. 3. mihi non omnino concludunt, quid enim ſi iſta mulier carebat liberis, & conſtabat Petrum hoc facere ſpe inſtitutionis, puto alimenta repeti poſſe ceſſante cauſa compenſandi, de quo in fi. conſi. maximè ſi mulier iactabat Petrum fore hæredem ſuum. Non obſtat l. cum donationis, C. de tranſa. quia loquitur in expreſſa & acceptata donatione, nos autem loquimur in tacita non expreſsè accepta, quæ à ſolo animo Petri pendet, quem non eſt veriſimile in hunc euentum donaſſe: igitur repeter.

AD CONSILIVM CXI.

a ¶ *Verius.* Et ita iudicatum fuit, vt refertur ſuprà eodem conſil. 41. in princip. & iſtud eſt indubitatum.

AD CONSILIVM CXII.

a ¶ *Alieno.* Falſum Bonifa. de Vitali. de Cle. 1. col. 3. Lapſus alleg. 7. Gemin. cap. ſi Papa. in fi. de priuileg. in 6. Aret. conſilio 23. num. 9. conſil. 163. colum. 2. Socin. conſil. 256. col. 11. libro 2. Curtius ſenior. conſil. 20. col. 4. conſil. 49. col. 54. cum ſeq. Gemin. conſil. 15 conſil. 53. colum. fina. Deci. conſil. 576. in fin. Iaſ. conſil. 65. col. 3. conſil. 86. col. 4. lib. 3. And. Tiraq. in conſu. Picta. tit. retract. §. 1. glo. 14. num. 40.
b ¶ *Inſerta.* Hodie etiam ea inſerta ratò præſumitur per no. ſup. li. 5. conſ. 24. num. 13.
c ¶ *Inferiorum.* Suprà lib. 6. conſ. 34. num. 4. fa. ſup. eod. conſ. 11. num. 14.

AD CONSILIVM CXIII.

a ¶ *Mercantiæ.* Ange. conſ. 356. in princ. Bal. conſ. 277. Iaſ. l. age. C. de tranſa. conſil. 103 lib. 1. Aymo. conſil. 3. num 15. dixi in conſu. Pari. §. 113. adde ſuprà lib. 2. conſ. 208. num. 11. Feli. c. cum ordinem. de reſcript. Deci. c. 1. col. 17. de probatio.

AD CONSILIVM CXIV.

a ¶ *Plena.* Falſum eſt, vt melius tenet Alex. ſuprà lib. 3. conſil. 76. num. 8.
b ¶ *Licèt.* Fateor dummodo appareat ſcriptura in forma completa: & conſtet eam eſſe ſcriptam manu patris plenè & ſic aliter quàm per nudam comparationem.
c ¶ *Conſultum.* Sup. lib. 3. conſil. 76.
d ¶ *Inſtitutio.* Imò, vt dixi ſup. lib. 5. conſil. 68. numero 8.

AD CONSILIVM CXV.

a ¶ *Dicit.* Sed iure non probatur nec eſt verum, nec obſeruatur etiam in foro Eccleſiaſtico.
b ¶ *Tunc.* Nec hoc verum eſt, nec practicatur, licèt idem velit Alex. ſup. eod. conſ. 85. nu. 5.
c ¶ *Probationis.* Suprà lib. 6. conſil. 245. num. 5. vbi dixi.
d ¶ *Vera.* Prout verà eſt, vt dictum eſt ſuprà lib. 4. conſil. 131. num. 7.
e ¶ *Actioni.* Sup. lib. 4. conſil. 99.
f ¶ *Ceſſionarii.* Sup. lib. 4. conſil. 96. nu. 7.

AD CONSILIVM CXVI.

a ¶ *Coniecturis.* Sup. eod. conſil. 111. num. 4.
b ¶ *Operari.* Quid eſt veriſſimum, ſed non ad quæſtus quib. nemo militans Deo ſe implicat. 2. ad Thi. 2. ſed ad verbum Dei miniſtrandum aſſiduè vita & doctrina, cuiuſmodi operarium non erubeſcendum requirit Paul. rectè tractantem ſermonem veritatis. Prædica (inquit) ſermonem iuſtè, tempeſtiuè, intempeſtiuè, argue, increpa, exhortare cum omni lenitate & doctrina 2. Thim 4. propter hoc officium datur beneficium.

AD CONSILIVM CXVII.

a ¶ *Inter.* Suprà lib. 1. conſil. 13. num. 14.
b ¶ *Defendere.* Hoc vltimum non requirit Bal. Sal. l. emptor. C. de pui. Iaſon d. §. morte. colum. 19. vide Alexand. in l. in executione. §. inſolidum. de verb. oblig. Socin. l. 2. §. voluntatem. num. 3. ſol. ma. ſed opinionem Bar. ſeruant pragmatici. & hoc eſt quod denunciationi addunt petitionem formalem, & eſt * communis vt per Bal. l. libera. col. fi. C. de ſent. & interlocu. omni. iudi. Cor. conſil. 325. lib. 1. Fran. Rip. rep. c. cum M. Fer. nu. 165. de conſti. Ludo. Gozadi. conſil. 94. nu. 40.
c ¶ *Certum.* Sup. lib. 2. conſil. 33. dixi in conſuet. Par. §. 13. gloſſ. 12. col. 1. & 2.
d ¶ *Alia.* Sup. 2. conſil. 196. nu. 9. Andr. Tiraquel. tract. retract. §. 1. glo. 7. nu. 55. cum ſeq.
e ¶ *Nonnulli.* Vt Lancel. Dec. l. fideiuſſor. §. meminiſſe. col. 3. ad fi. de lega. 1. Fabia. tract. de emp. & vend. col. 77.
f ¶ *Tamen.* Pantha. de Cre. rep. d. l. 2. fallen. 9. & de iure verius eſt, vt dixi in conſuet. Pari. §. 82.

AD CONSILIVM CXVIII.

a ¶ *Pariſ.* Sup. lib. 1. conſil. 41. num. 20.
b ¶ *Iuramento.* Sup. lib. 1. conſil. 11. nu. 1. nu. 14. ſed falſum eſt vt ibi dixi.
c ¶ *Ceſſat.* Sup. lib. 1. conſil. 41. num. 11.
d ¶ *Iuramentum.* Idem Alexand. ſup. lib. 1. conſil. 92. & vbique Pant. de Cre. rep. d. l. 2. col. 26. Fal. 14. Ber. conſil. 176. Ponitur in facto. l. 1. Aymo. conſ. 114. num. 11. vbi dicunt hanc eſſe * communem quid eſt manifeſtum, ſed ego dico non eſſe veram, prout & contrarium practicamus & benè, quia iuramentum non debet extendere vires actus, l. fi. C. de non num. pecu.
e ¶ *Quando.* Anch. conſ. 198. Alex. ſup. lib. 5. conſ. 83. nu. 7. ſed non obſeruamus, vt ibi dixi.

Digitized by Google

AD CONSILIVM CCXIX.

a ¶ *Calcanei.* Non inueni nec habetur inter eius conſilia impreſſa, ſed de ſimili caſu vide ſuprà lib. 1. conſi. 76.
b ¶ *Licitè feci.* Sequitur Ang. in tract. male. in ver. & dictus Titius ſe defendendo. col. 9. & ibi Auguſt. de Arimi. in addit. quid exaggerat Fortu. Card. in l. vt vim. col. 7. de iuſti. & iur.
c *Defenſionem.* Sup. lib. 1. conſi. 5. num. 8.
d ¶ *Numerum.* Suprà lib. 1. conſi. 5. num. 7. ſup. lib. 5. conſ. 149. num. 6.
e ¶ *Minor.* Sup. lib. 1. conſi. 44.
f ¶ *Credi.* Sup. lib. 2. conſ. 147. num. 4. cum ſeq.
g ¶ *Modum.* Sup. eod. conſi. 2. num. 14.
h ¶ *Præſumi.* Suprà lib. 1. conſi. 76. col. fi. ſuprà lib. 3. conſi. 14. num. 10.

AD CONSILIVM CXX.

a ¶ *Secus.* Quod non procederet contra abſentem pro quo iudex debet tunc ſupplere.
b ¶ *Oſtendere.* Cautè loquitur, non enim ſequitur quin prius debeat per ſe debitè inquirere, vel aliàs ſufficienter notum habere, vt rectè declaraui ſuprà lib. 6. conſi. 138. nu. 11. adde not. ſup. lib. 6. conſi. 34. numero 1.
c ¶ *Participes.* Sup. lib. 2. conſi. 69 ad fi. ſup. lib. 3. conſi. 79. nu. 10. Calca. conſil. 110. col. 1. Soc. conſ. 95. col. 1. lib. 3. Aymo. conſil. 178. num. 3.
d ¶ *Actorum.* Non puto in eadem cauſa, ſed conſuetudinem eſſe abuſiuam, per rationem de qua in d. c. quoniam contra falſam, quæ naturalis eſt.
e ¶ *Publicatio.* Ancha. conſi. 54. decil. Tholoſ. 396.
f ¶ *Sicut.* Idem Alex. l. 4. §. prætor ait. col. 2 de dam. infect. Andr. Tiraq. in conſuet. Pic. tit. retract. §. 9. gl. 2. num. 2.

AD CONSILIVM CXXI.

a ¶ *Exilii.* Suprà lib. 1. conſi. 104. num. 2. vbi de ſimili quæſtio. falſæ monetæ.
b ¶ *Paruam.* Sup. lib. 1. conſil. 104. in fi. limita. ſup. lib. 6. conſil. 100. in fi.
c ¶ *Falſum.* Sup. lib. 6. conſil. 145.
d ¶ *Mortis.* Sup. eod. conſ. 13. num. 15. ſup. lib. 1. conſil. 111. num. 3.

AD CONSILIVM CXXII.

a ¶ *Dotem.* Suprà lib. 5. conſil. 144.
b ¶ *Datis.* Sup. lib. 5. conſil. 158. col. 1.
c ¶ *Tamen.* Idem ſuprà lib. 4. conſil. 27. Socin. conſil. 88. lib. 4. Cor. conſil. 240. lib. 3. Anton. Rub. conſil. 55. conſil. 108. in fi ſed contrarium verum eſt, vt dixi ſup. lib. 4. conſil. 27. & tenet Alex. ſup. lib. 6. conſil. 120. quare Alexan. in hoc vltimo malè conſuluit.

AD CONSILIVM CXXIII.

a ¶ *Perdit.* Bal. conſi. 122. lib. 1. conſ. 154. lib. 2. conſil. 54. lib. 5. Hip. Marſ. conſi. 93. Franc. Rip. tract. de peſte. quæſt. 21. fa. inf. eod. conſi. 136. num. 2.
b ¶ *Rationem.* Sup. lib. 4. conſi. 26. num. 6.

AD CONSILIVM CXXIV.

a ¶ *Probare.* Suprà lib. 4. conſi. 117. imò is qui obiicit alium proximiorem eſſe. Rapha. Cuma. Alexand. Iaſ. l. is poteſt. de acquir. hæredi. d. And. Tiraquel. in conſuetud. Pict. retra. §. 11. glo. prima num. 6. dixi in conſuet. Pariſ. §. 21. nu. 90. §. 145. fa. inf. eod. conſi. 179. in fine.
b ¶ *Pariter.* Dixi ſup. lib. 3. conſi. 26. col. fi. nu. 13.
c ¶ *Scribat.* Niſi rogati ſint inſolidum. ſup. eo. conſ. 92. Cæterum pro Alex. hic fa. l. 1. de offi. conſu. Idem quod hic Guill. Pap. deciſ. Delphi. 121. Steph. Bertr. conſi. 2. col. 1. conſi. 33. Prætenſa. in prin. conſi. 153. Viſo proceſſu. col. fi. lib. 2.
d ¶ *Proteſtatio.* Sup. lib. 2. conſ. 136. in fi. contrarium vult Ber. conſ. 120. lib. 2. dic vt per Alex. l. 1. col. 1. vt quæ deſunt aduo.

AD CONSILIVM CXXV.

a ¶ *Lineam.* Sup. eod. conſi. 17. nu. 6.
b ¶ *Pluralitas.* Sup. lib. 5. conſi. 88. nu. 27.
c ¶ *Demum.* Idem Roma. Soci. Iaſ. d. l. cum quædam puella. Laurus. de Fa. tract. ſta. eccl. fœm. co. 54. Bar. cap. propoſuit. col. fin. de fo. compe. Ant. Corſ. in ſingu. ver. priuilegium. Iaſ. l 1. in fin. de conſtit. Philip. Franc. c. 1. col. 56. de teſt. in 6. Curt. iunior. tract. feu. part. 3. qu. 26. nu. 31. Guill. Benedic. repet. c. Raynutius, verſico. cuidam Petr. num. 47. de teſt. contrarium & melius tenet Alexand. hîc & in d. l. cum quædam puella. Corn. conſil. 177. lib. 4. Socin. conſil. 227. lib. 2. Felin. cap. ſuper eo. 2. de teſt. Dec. d. l. cum quædam puella, col. 1. l. 1. C. vnde vir & vxor. l. fœminæ. num. 96. de reg. iur. c. nouit col. 2. de iud. Franciſ. Rip. de reſcr. reſponſo. 3. col. 2. latè d. Andr. Tiraquel. in legibus connub. §. 1. char. 8.
d ¶ *Fœmina.* Latè Andr. Tiraqu. in conſuet. Pict. tit. retract. §. 1. gl. num. 203. cum ſeq.
e ¶ *Odio.* Sup. lib. 1. conſil. 135. num. 4.

AD CONSILIVM CXXVI.

a ¶ *Adire.* Sup. lib. 3. conſil. 32. adde Bart. conſi. 207. Guid. Pap. conſi. 163.
b ¶ *Reuocare.* Iaſ. conſi. 84. col. fi. lib. 1. Bened. rep.
c Raynutius, ver. mortuo itaque teſta. 2. num. 127. dixi in conſuet. Pari. §. 127.
d ¶ *Cautus.* Hodie huiuſmodi ſcrupuloſitates exoleuerunt.

AD CONSILIVM CXXVII.

a ¶ *Amicitia.* Sup. lib. 6. conſi. 4. num. 8.
b ¶ *Dictum.* Sup. eod. conſil. 2. num. 8.
c ¶ *Alias.* Sup. lib. 6. conſil. 76. num 4.
d ¶ *Mediator.* Sup. lib. 1. conſil. 22. num. 14.

AD CONSILIVM CXXIX.

a ¶ *Bal.* Adde Bald. conſilio 290, lib. 1. Corn. conſil. 258. lib. 2. Socin. l. ſi fuerit. de cond. & dem. Paul. conſil. 1. lib. 1. Dec. conſil. 540. conſil. 577. col. 1. Hippol. Marſi. conſil. 94. latè Andr. Tiraq. rep. l. ſi vnquam, ver. don. largius, nu. 175. cum ſeq. C. de reuoc. don.
b ¶ *Scripta.* Cur. ſenior. conſil. 80. col. 1. 2.

Digitized by Google

c ¶ *Vnica.* Suprà eod. conſil. 53. num. 10. ſup. lib. 6. conſil. 89. num. 4.
d ¶ *Proximo.* Marſil. ſing. 106. fac. ſup. eod. conſil. 41. num. 3 Ioan. Igneus in l. 1. §. ſerui appellatione, col. fin. ad Syl. limitat iſtud dictum vt procedat in fauorabilibus, ſecùs in odioſis.
e ¶ *Viri.* Suprà lib. 4. conſil. c. 100.

AD CONSILIVM CXXXIII.

a ¶ *Defeciſſe.* Suprà lib. 3. conſil. 31. num. 1. vbi dixi, amplia etiam ſi addiderit, & ſi filij eius deceſſerint ſine filiis, quia relictis pronepotibus deficit perpetuo Calc. conſ. 20. col. 1.
b ¶ *Communis.* Suprà lib. 1. conſil. 108. ſup. lib. 2. conſil. 185.
c ¶ *Procurationis.* Sup. lib. 6. con. 2. con. 109.
d ¶ *Fructum.* Sup. lib. 5. con. 4.
e ¶ *Donationis.* Sup. lib. 2. con. 114. in fin.
f ¶ *Nego.* Imò veriſſimum eſt fa. no. ſup. eod. con. 88. col. 1.
g ¶ *Poſtea.* Bal. con. 350. lib. 1. Paul. con. 103. lib. 2.
h ¶ *Videatur.* Non ſufficiunt indicia leuia, ſed debent eſſe luce clariora in ſua ſpecie, Bal. in con. 259. col. 1. ad fi. ſed probabilia & veriſimilia vt iudex ſit quaſi certus, Bal. conſil. 77. lib. 3. & clara non defunctoria, & ex diuerſis non ſurgit vnum perfectum, Baldus conſilio 402. col. 2. lib. 5. rurſus debent eſſe certa veriſimilia & probabiliter concludentia. ſecundum Baldum, conſil. 515. col. 1. lib. 2. hinc decidit Aymo. conſil. 99. quòd duo teſtes diminuti non ſufficiunt ad torturam.

AD CONSILIVM CXXXVI.

a ¶ *Fiſcus.* Lancelo. Dec. Iaſ. l. ſi ſeruus plurium. §. pen. de legat. 1. Corn. conſil. 150. in fin. l. 2. Iaſon l. ex facto §. Iulianus, col. 1. de vulg. & pu. Socinus conſil. 78. col. fin. lib. 4. Hieronymus Gagn. l. fin. col. 14. num. 119. C. de pact. limitat Bar. l. fin. in fine de cond. ſine cauſa.

AD CONSILIVM CXXXVII.

a ¶ *Relationi.* Spe. in tit de teſt. §. 1. num. 39. §. teſt. ver. 18. Bar. ea quidem, C. de accu. Angelus Aret. tract. malefic. ver. necnon ad nuncia. con. 10. Paris de Puteo. tract. ſindic fol. 185.
b ¶ *Equo.* infrà eod. conſil. fin. num. 3.
c ¶ *Rectores.* Ang. de Caſt. inter conſil. Bald. conſil. 405. lib. 1. repetito. conſilio 10. lib. 3. Baldus conſilio 361. lib. 5. Angelus diſput. Aſtenſis, Baldus conſilio 293. col. fin. lib. 3. Panormitanus conſilio 113. col. 4. lib. 2. Alexander ſuprà lib. 2. conſil. 172. col. 2. vbi contradicit: poteſt tamen ſuſtineri concurrentibus aliis coniecturis; vt per Aymo. conſil. 73. numero 71.

AD CONSILIVM CXXXVIII.

a ¶ *Non poſſe.* imò ex quo ſemper eſt intra tempus ſtatuti: quòd non incipit niſi poſt publicationem, quæ non eſt facta, vt dixi in Conſuetudine Pariſien. §. 13. gloſſ. num. 5. Adde not. ſuprà libro 4. conſil. 24. hoc niſi lapſa eſſet præſcriptio iuris communis, puta triginta annorum vel longi temporis contra alium ſucceſſorem ſingularem, vt dixi in conſuetud. Pariſ. §. 173.

b ¶ *Formam.* And. Tiraq. in Conſuet. Picta. tit. retract. §. 8. gl. 1. & gl. 7.

AD CONSILIVM CXXXIX.

a ¶ *Secus.* Sup. lib. 6. conſ. 120. num. 13. 14.
b *Dolo.* Baldus conſil. 380. libro 1. Calc. conſil. 1. de arb. Paul. con. 70. col. 1. conſil. 260. col. 2. lib. 1. Decius, Thom. 268. Decius 533. conſil. 588. in fin. conſil. 732. col. 2.
c ¶ *Deferri.* ſuprà lib. 5. conſil. 113. num. 2.

AD CONSILIVM CXLI.

a ¶ *Excludi.* Sup. eod. conſil. 45. num. 7.
b ¶ *Peruſinum.* iſtud conſil. habetur inter conſilia Ang. Peruſ. conſil. 210. in cap. ſtatutum ſupradictum. & hanc puto eſſe veritatem, vt eſſet ſtatutum. idem Bald. Alexander dict. leg. illam. col. 1. in fine. C. ad Tertul. & conſil. 90. lib. 2. conſ. 271. libro 4. Iaſon conſ. 130. col. penult. & fin. lib. 1. fa. Alexander ſuprà lib. 1. conſil. 80. lib. 2. communi. 97. 3. libro 6. conſ. 36. conſil. 89. fa. quæ dixi in eod. conſil. 45. num. 7. nec Alexander hìc col. ſequenti contradicit quia loquitur in ſtatuto loquente in longè diuerſis terminis, vt oſtendi in Epitome: quamuis in contrarium faciat Alber. 2. par. ſtatut. q. 111. Petrus Anchar. conſ. 334. Paul. in d. l. illam. quem ſequitur ibi Decius, Corn. conſ. 188. col. 2. lib. 2. ſed veriorem puto ſententiam Anch. d. c. 1. de conſtit. col. 97. & Alex. in d. l. illam.
c ¶ *Pari.* Sup. lib. 2. conſ. 120. col. 1.
d ¶ *Fauorabile.* ſuprà lib. 6. conſil. 144. num. 7. Cur. Senior conſ. 9. Cur. iunior conſ. 9. ſed contrarium verius, vt latè Alber. Bru. tract. de ſtatut. exclul. fœmin. fol. 5. cum ſeq.
e ¶ *Tex.* Doct. ibi & in l. 2. in princ. de verb. obligat. ſophiſtico ſuo multiloquio nihil aliud quàm perplexum, & obſcurum reddiderunt text. illum clariſſimum, omnique nodo per ſe carentem, ſiue dictionem attendas, ſiue ſententiam, breuis & clara veritas eſt quòd in toto illo textu non agitur de certo quodam miſto, ſed duobus ſimplicibus per ſe ſtantibus & ſeparatis, & deciditur quòd oratio hypothetica de qua in dicto textu comprehendit vtrunque quòd ipſa ſermonis proprietas & mens oſtendit.
f ¶ *Si ita.* Idem Cur. Iunior conſil. 9. Sed Alex. hìc & Cur. ibi peſſimè loquuntur; quia huiuſmodi ſtatuta neceſſariò locis ſuis tanquam limitata potentia cauſæ clauduntur not. ſup. lib. 1. conſil. 16. ſuprà lib. 6. conſil. 19.
g ¶ *Contra.* Socin. d. l. mulieri. Bulgarus diſp. incip. Sempronius. col. 25. Iaſ. l. re coniuncti. col. 38. cum ſeq. de leg. 3. & ibi Lancelo. Poli. col. 41. vbi malè nituntur contra Bar. dixi alibi.
h ¶ *Nobilis.* Et ſecundum territorium creditoris ſecùs de annuo reditu ſuper certis prædiis alibi ſitis, vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 58. §. 45.

AD CONSILIVM CXLII.

a ¶ *Contrarium.* ſuprà lib. 5. conſ. 144.
b ¶ *Vnus.* ſup. lib. 5. conſ. 158.

AD CONSILIVM CXLVI.

a ¶ *Valuiſſe.* Idem Paulus conſilio 8. libro ſecundo. Auffrerius in addition, deciſione Tholoſ. 37.

Authent. de Petru. repet. leg. 1. de iureiurand. ef-fect. 10.

b ¶ *Omnique.* Ego dico quòd iſta tam exacta & generalis renunciatio præſertim in perſona captioni obnoxia tantùm ferè ſtipulatori nocet quantùm prodeſt: tum quia ſtipulator videtur ſibi diffidere & aliquid ſiniſtri ex his quæ renunciantur ſubeſſe, quia maiorem induſtionem & captionem renunciantis arguit.

AD CONSILIVM CXLVII.

a ¶ *Decretum.* Corn. conſil. 271. col. 2. lib. 1. Alciat. tract. de præſumpt. reg. 3. præſumpt. 10. in fin. Alexander inf. à eod. conſilio 207. num. 7.

b ¶ *Furioſus.* ſup. libro primo, conſilio 141. col. 2. num. 4.

c ¶ *Præſumitur.* Bertran. conſil. 48. Ex proceſſu. col 4 5. lib. 1.

d ¶ *Cauſam.* Iaſon conſ. 2. colum. 3. lib. 1.

e ¶ *Singulares.* ſuprà lib. 1. conſil. 141. & libro 2. conſil. 96.

AD CONSILIVM CXLVIII.

a ¶ *Satis.* ſuprà lib. 6. conſ. 157.

b ¶ *Mere.* imò vt dixi, ſup. eodem conſilio 9. numero 5.

AD CONSILIVM CXLIX.

a ¶ *Decretum.* Cor. conſilio 281. col. 2. lib. 1. Alciat. tract. de præſumpt. reg. 3. præſumpt. 10. in fine. Alexander infrà eodem conſilio 270. numero 7.

b ¶ *Libri.* ſuprà libro 2. conſilio 113. col. fin. Alexander authent. quod locum col. fin. l. ſi donatione, Cod. Iaſon l. 2. eodem titulo. Decius dicta l. ſi donatione. col. fin. Fabianus de Giochis, repet. authent. nouiſſima, quæſt. 26. Cod. de inoffic. teſt. Bart. conſ. 37. lib. 2.

AD CONSILIVM CL.

a ¶ *Proprietas.* vide ſuprà lib. 2. conſ. 125.

b ¶ *Prohibitionum.* idem Angel. d. l. Proculus Paulus conſilio 176. libro 1. Rom. conſilio 206. Franc. Cre. ſing. 27. Alexander l. ſi conſtante, in princip. colum. 1. ſolut. matrim. Hyppol. Marſil. ſing. dixi. Thomas Ferrar. cautela 2. Alciatus l. rectè dicimus, gloſſ. de verb. ſignific. Alber. Bru. conſilio 35. ſed ego non puto verum nec ſimplicem prohibitionem ſufficere. niſi aliud concurrat vt hîc teſtator volue-tat Eccleſiam perpetuò frui.

c ¶ *Communem.* Socin. conſilio 166. col. 10. lib. 2. ſed verior opinio gloſſ. & practicatur, vt non detur reſtitutio, niſi appareat de extrinſeca iuſta cauſa, adde not. ſuprà. lib. 2. conſ. 151. in fin. & alioquin iura præſcriptionum eſſent eluſoria.

d ¶ *Teſtamento.* hoc non ſufficit ad poſitiuam malam fidem quæ allegari & probari debet, vt dixi in Conſuet. Pariſ. §. 68.

AD CONSILIVM CLII.

a ¶ *Etiam.* d. l. cum duobus, in fine. Petrus de Peru. tract. de duob. fratrib. per 5. q. 1.

b ¶ *Actio.* ſup. lib. 1. conſ. 49. col. penult.

c ¶ *Solicitator.* ſup. lib. 6. conſ. 153.

d ¶ *Tacens.* ſup. eod. conſ. 84. in fine.

AD CONSILIVM CLIII.

a ¶ *Fœminæ.* contrarium puto] hoc caſu, quia eſt nomen appellationum, vt & ſuprà libro tertio, conſilio 39.

b ¶ *Inteſtato.* dixi ſuprà lib. 2. conſ. 115.

AD CONSILIVM CLV.

a ¶ *Dote.* ſuprà lib. 3. conſil. 100.

b ¶ *Facultate.* imò quò ad ſolemnitatem tantùm, non autem quò ad diſpoſitiua, vt dixi in conſuet. Pariſ. 5. 64.

c ¶ *Saltem.* imò duntaxat, & ita obſeruatur.

d ¶ *Alio.* Et ſi non valet iſta renuntiatio etiam deducta in pactum etiam iurata niſi fiat illi vel de conſenſu expreſſo illius cuius ſucceſſioni renuntiatur, idem Alexander l. ſtipulatio hoc modo col. 4. & ibi Iaſon col. 4. de verb. obligat. Bald. conſil. 437. Quædam puella. lib. 1. Petr. de Anch. conſil. 39. Guido Papæ conſilio 162. Fulg. conſ. 73. Paterfam. habens filium. Aret. qui ſuperſtitis, col. 4. de acquirend. hæred. Socin. conſil. 83. col. 2. lib. 3. Laur. Calc. conſil. 33. col. pen. Georg Natam d. c. quamuis col. 10. Bert. conſil. 69. Punctus, in fin. conſil. 141. ex facto, col. 3. num. 8. lib. 1. conſ. 226. Viſo caſu. col. 1. lib. 2. Hieron. Cagnol. repet. l. ſi. col. 12. num. 101. Cod. de pact. Aymo. conſil. 42. in fin. conſ. 127. num. 5. Amplia etiam ſi pater ſtipulatus fuiſſet hanc renunciationem ſucceſſionibus omnium fratrum & ſororum filiæ renunciantis ad commodum omnium filiorum ſuorum, & deſcendentium maſculorum, quia nihilominus requiritur conſenſus expreſſus ſingulorum dictorum filiorum ſeu fratrum filiæ renunciantis, alioquin (exceptis bonis ſitis in locis, in quibus citra pactum per ſtatutum loci excluditur) poterit etiam cum fratribus ſuperſtitibus ſuccedere fratri ſine liberis decedenti, qui fortè quia abſens vel infans vel nondum natus non conſenſerat expreſſæ dictæ renuntiationi, & ita obſeruatur, & ſæpè iudicatum fuit in hoc ſupremo Senatu, vt olim ſuprà 20. annos pro ſororibus defuncti Doreille, & nuper hoc anno 1543. menſe Auguſti pro dicto Falcone de Cuſy. qui litem reſumpſerat in locum Antoniæ Robertæ matris ſuæ. Et adhuc, ſi is de cuius ſucceſſione agitur conſenſum reuocet & velit ſibi ſuccedi nedum teſtando, ſed etiam ab inteſtato, renuntiatio non habet locum, ſed erit pro non facta, vt pulchrè decidit Baldus in c. ad noſtram, 2. col. 2 de iureiur. quia dicta voluntas vel conſenſus eius de cuius ſucceſſione agitur, eſt ambulatorius vſque ad mortem iuxta d. l. ſi. Cod. de pact. vt tetigi in conſuetud. Pariſ. §. 8. gl. 3. quæſt. 4. & pleniùs §. 122.

AD CONSILIVM CLVII.

a ¶ *Reuocatio.* ſuprà lib. 5. conſ. 158. conſil. 69. imò in dubio præſumitur ex cauſa voluntaria & legatum reuocatum, vt ibi dixi, non obſtat dictus parag. ſi rem, quia loquitur quando iam conſtat teſtatorem alienaſſe neceſſitate aliquà vrgente, & ſunt coniecturæ quod non fecit animo adimendi, tunc exigitur probatio mutatæ voluntatis ab hærede, non aliàs, dixi in l. cum ſeruus, de adi. leg. in nou. intellect.

b ¶ *Exegi.* & ſic diſtinguunt Doctores. An teſtator

Digitized by Google

tor prouocauerit debitorem, en verò prouocatus fuerit ab eo. Bald. in d. §. ſi rem. Cor. conſilio 26. lib. 2.

AD CONSILIVM CLVIII.

a ¶ *Contineri.* intellige ſaluo communi vſu loquendi, & ita vt non veniant niſi qui erant nati tempore teſtamenti. l. ſi ita, de auro & argento legato. l. ſi cognatis, de rebus dubiis, & not. ſuprà libro 6. conſil. 17. col. 1.

b ¶ *Stare.* fa. ſuprà lib. 6. conſil. 178.

c ¶ *Pauper.* ſuprà lib. 6. conſ. 213. num. 8.

AD CONSILIVM CLIX.

a ¶ *Renouatam.* dixi ſup. libro 2. conſ. 204. & in conſuet. Pariſ. §. 96.

b ¶ *Renouata.* idem Iaſon authent. non licet. C. de lib. præter. Hyppol. Marſil. l. raptores. fol. 6. C. de rap. Sed idem Iaſ. contrarium tenuit in d. l. filio quem pater. col. 2. vi adductus. d. tex. à quo ſeſe extricare nequiuit Pet. Gerard. ſing. 3. qui valdè diſcruciatur, & tantùm concludit nec legatum reintegrari nec exhæredationem tolli per ſuperuenientem reconciliationem niſi de renouata voluntate appareat. Ego dico opinionem Bartol. eſſe veram in vtroque tam circa legatum quàm circa exhæredationem. Et quia adhuc nullus ſcribentium potuit veram inuenire ſolutionem ad d. l. filio quem pater. ego illam ex regeſtis meis depromo, & dico quòd d. l. loquitur ſecundum tempora. ff. cum exhæredatio fieri poſſet bona gratia & ad commodum exhæredati. l. multi non notæ. de liber. & poſth. vel ex mera voluntate nulla ingratitudine præcedente, nec infeſto animo, ſed certo quodam conſilio. Non tamen dico quòd d. lex loquatur quando exhæredatio eſſet facta bona tantùm, tum quia eſſet diuinare, tum quia verba. d. l. ibi, nocere dixi, vix paterentur prima facie, quamuis patiantur, vt pleniùs deduxi in regeſtis meis. Sed dico d. l. filio quem pater, in princ. non loquitur quando exhæredatio erat facta propter ingratitudinem vel animo offenſo, quia fuiſſet per ſequentem reconciliationem, quæ ſatis à communiter accidentibus oſtenditur per arrogationem l. 3. de adimendis legatis. Sed loquitur & intelligitur quando exhæredatio erat facta ſiue bona gratia, ſiue quocunque alio conſilio quàm animo offenſo ſatisfaciendi. Et ſic non poteſt dici quod tollatur per arrogationẽ ſequ. quaſi per reconciliationem, cùm nulla offenſa, nulla diſcordia præceſſerit. Sed tota quæſtio, tota dubitatio, totum thema d. l. conſiſtit in hoc, quia filius poſt arrogationem videbatur nouus homo, & alius filius quàm qui erat exhæredatus, & ſic quaſi noua agnatione ſui hæredis videbatur rumpi teſtamentum, quo non obſtante dicit textus quod non rumpetur, quia inſpecta naturali veritate & rei, non eſt nouus nec alter, ſed idem ipſe filius qui ſemel ritè exhæredatus fuit. Et ſic vides quòd tota d. lex non loquitur nec cogitat quicquam de præcedenti offenſa vel reconciliatione. vnde ad hoc induci non poteſt nec debet trahi alioꝛſum à ratione & deciſione ſua, quæ nihil habet commune cum l. 3. in fin. & l. ſeq. de adi. leg. Et d. l. filio quem pater, latè petebat tempore. ff. & C. cùm liceret parentibus filios pro libito ritè, id eſt, expreſsè & ſolenniter exhæredare. Et taliter exhæredatus non poterat contra tabulare. l. non quæuis. l. ſi poſt mortem. §. exhæredati. de bon. poſſ. contra tab. Sed ſolùm habebat querelam inofficioſi, quæ ceſſabat ſi erat relicta legitima, vel etiam aliqui[d] infra legitimam, quia ſolùm poterat agi ad ſupplementum, ideò cupiebat exhæredatus rumpere teſtamentum ſaltem prætextu mutationis ſtatus, quaſi noua perſona à quo repellitur, per illam l. quæ non eſt hodie correcta, licèt non æquè latè pateat, poteſt tamen caſus accidere, ſi pater filium emancipatum ingratum ex iuſta & expreſſa cauſa exhæredauit, deinde arrogauit & acto expreſſo quod non intendebat diſcere ab exhæredatione, ſed ſtaret teſtamentum, ſi poſteà velit filius hoc cauillare tanquam nouus homo poteſt teſtamentum factus, excludetur adhuc hodie per d. l.

AD CONSILIVM CLX.

a ¶ *Dolus.* ſuprà eod. conſil. 19. num. 10. ſuprà libro 1. conſil. 109. num. 5. vbi dixi, adde infrà eod. conſil. 104.

b ¶ *Principe.* Iaſon l. cum prolatis. de re iudic. Felin. in c. cauſis, de re iudicata.

AD CONSILIVM CLXI.

a ¶ *Præferri.* ſup. lib. 1. conſil. 70. At Tiraq. in præfat. tract. retract. num. 41.

AD CONSILIVM CLXIII.

a ¶ *Derogationem.* ſuprà lib. 4. conſ. 7.

b ¶ *Derogatorium.* Caue, quia Alexand. hic inſignem agit ſophiſtam, ſed in veritate, non erat plus circa hoc originali primi teſtamenti, quàm in ſecundo, ſed vtrumque teſtamentum habebat clauſulam hanc ſolitam ſimiliter, vt patet infrà eodem numero 11.

c ¶ *Vltimum.* Scilicet nunc quando loquitur vel teſtatur. Et ſic non poteſt colligi quòd hæc clauſula etiam cum verbis ſequentibus extendatur ad futura, ſed benè ex his verbis apparet quòd teſtator non cogitabat futurum, vt aliud conderet teſtamentum. Et ex quo non expreſſit de futuris, tota hæc generalis declaratio non refertur niſi ad præterita, ſi qua ſint. Et in dubio nunquam refertur ad futura, niſi appareat expreſsè quod velit derogare etiam futuris voluntatibus. Nec obſtat quòd hæc clauſula nihil operaretur, quia ſatis eſt quòd poſſit ſecundum formam ſuam operari, ſi appareat poſteà de aliquo teſtamento præcedenti, ad quod ſolùm refertur. Tum quia hæc clauſula fuit poſteà ſic extenſa ab abbreuiatoribus ſtyli vulgaris. Sed poſito quod conſtaret ab initio teſtatorem hanc clauſulam protuliſſe & iuſſiſſe apponi, adhuc idem dico, quia non conſtat quòd reſpiciat futura, & in dubio ſolùm ad præterita referenda eſt, vt dixi. Et ſic Alexander in hoc fundamento multùm aberrat, quod indicandum fuit, ne quis eius authoritate decipiatur.

d ¶ *Paul.* idem Cor. & alij ibi benedi. rep. cap. Raynutius, verb. teſtamentum. de teſt. & placet, niſi ſecundum eſſet fauorabilius liberis omnibus, vt ſtatim dicam.

e ¶ *Duplicem.* Imò, vt dixi, vnam tantùm ad futura tacitam à lege nouella.

f ¶ *Bal.* Alexander hic contra morem ſuum authoritatibus abutitur, quia verum eſt quod Cyn. poſt Iaſ. de Rauenna ibi tenet d. auth. indiſtinctè procedere. At non idem ſed oppoſitum volunt Bal. Ang. Salic. Cor. Iaſ. & alij & benè, quia ſi ſecundum teſtamentum inter liberos ſit eius fauorabilius,

Digitized by Google

nedum non derogatur primo. ſed ille derogat. fa. quæ dixi ſup. lib. 5. conſ. 168. num. 1. In hac ſola ratione poteſt iſtud conſilium ſuſtineri, rchduum ſunt meræ peruerſiones malè fundatæ in duobus. Primum (quod eſt falſum) ſuprà eod. num. 5. Secundum (quod eſt impoſtura) infra eodem numero 11.

g ¶ *Dicitur*. Hic noſcis quod Alexander neutrum teſtamentum vidit. ſed ſolùm quoddam thema, nec eſſe hoc iuſtum conſilium, ſed allegationes pro clientulo.

h ¶ *Contra*. ſupra lib. 3. conſil. 25. num. 4. & inf. eod. conſ. 182.

i ¶ *Voluit*. Dico primò quòd tota hæc clauſula abbreuiata, eſt de communi. & vulgato ſtylo, & de ſe vel etiam extenſa, non plus continet, nec importat, quàm clauſula ſecundi teſtamenti extenſa, ſicut habetur ſuprà eodem numero 2. Secundò quòd etiam ſi hæc clauſula importaret vel eſſet extenſa, ſicut habetur ſup. eod. num. 1. adhuc eſt de communi ſtylo, nec importat vllam derogationem ad futura, ſed ſolùm generalem ad præterita, quod etiam per ſe tacitè ineſt. Et experientia oſtendit quod notarij ſolent vulgò apponere hanc clauſulam, renunciando, ceſſando & annullando omne aliud teſtamentum ſi quod fecerit tam in ſcriptis, quàm ſine ſcriptis, quæ clauſula tacitè ineſt, & æquipollet illi de qua ſupra eod. num. 1. nec extenditur ad futura etiam ſi nullum teſtamentum præcedat. Tertiò, quòd clauſula derogatoria ad futura non eſt ita ſolita, nec per ſe venit, nec poteſt opponi, niſi appareat diſpoſitio à teſtatore, nec venit, nec poteſt extendi ſub quibuſcunque clauſulis aliàs abbreuiatis etiam ab eodem Notario, quia nouam diſpoſitionem continet. igitur, &c. per ea quæ dixi ſuprà lib. 2. conſ. 28.

k ¶ *Poſſit*. Soc. conſ. 94. lib. 1. Aymo. conſ. 75. num. 4. Hyppo. Marſil. nota. 123. dixi ſup. lib. 2. conſ. 28.

l ¶ *Alius*. Bal. conſ. 469. lib. 5. Dec. l. vt liberis. col. 3. C. de col. l. ſemper in ſtipulationibus de re. iur. Iaſ. l. argentarius. in princ. de edend. adde Pet. Gerard. ſing. 41. Marſil. ſing. 663.

AD CONSILIVM CLXIV.

a ¶ *Stricte*. ſuprà eod. conſ. 18. num. 3. ſuprà conſ. 49. num. 1. ſuprà libro 5. conſ. 108. num. 1. ſup. lib. 1. conſ. 46. vbi dixi.

b ¶ *Contrarium*. idem hoc eodem caſu conſuluit Cœpol. cauſ. cri. conſ. 6. conſ. 39 idem ſimili Bald. conſ. 41. cum ſeq. libro 3. Alex. ſup. eod. conſ. 160. ſup. lib. 1. conſ. 114. vbi dixi.

AD CONSILIVM CLXV.

a ¶ *Mortis*. Ita dicit Rom. 531. ſed non probat.

b ¶ *Eam qui duas*. Hæc eſt lex honeſta, tametſi lata à duobus ſimul impiis ethnicis Imperatoribus patre & filio, videlicet Valeriano & Galieno, qui ſimul Imperatores facti ann. Domini 256. fidem Catholicam perſecuti ſunt: quare iudicio diuino puniti ſunt, prior Valerianus anno 6. Imperij victus & captus à Sapore Perſarum rege, miſerrimam toto reliquo vitæ tempore ſeruitutem ſeruiuit. Perſarum regem equum aſcendentem dorſo ſuſtinens. filius autem Galienus anno 9. à captiuitate paterna, à ſuis occiſus eſt. Cæterùm Alexander ab Alexandro Genia. dierum lib. 1. cap. 24. iniuriam fecit Valentiniano optimo & Chriſtiniano Imperatori, qui paulò poſt centum annos ab illis feliciter & victorioſè imperauit, cui tamen (ſed tam falſo quàm ſine iuſto authore) impingit legem inhoneſtam ſanxiſſe, quâ cuilibet licitum eſſet duas ſimul vxores ducere, quod non eſt veriſimile in tam pio Imperatore, qui etiam ſub Iuliano apoſtata ſcutariorum princeps propter conſtantem fidei Chriſtianæ confeſſionem exauctoratus fuerat. Refert autem Suet. Tranq. Iulium Cæſarem non minùs libidine quàm tyrannide infamem conſcribi feciſſe & ferri iuſſiſſe legem vt vxorem liberorum cauſa quas & quot ducere vellent liceret.

c ¶ *Puto*. Mollis eſt Alexander in pœnis, & ſemper etiam à iudicibus conſultus ad ſolutionem vel excuſationem declinauit. At in propoſito non eſt eſt ſimplex ſtuprum quod committitur in volentem ſine vi, ſeductione, vel corruptione cuſtodum. Et ita loquitur d. §. item l. Iulia. §. ſed eadem. inſtit. de pub. iud. ſecùs vi facti adhibita. Item ſecùs ſi ceſſet vis facti, ſed adſit aliud illicitum machinamentum, vt mala perſuaſio & corruptio animi. l. 1. § perſuadere. de ſe. corrupt. l. raptores. in princip. C. de rapt. virg. vel corruptio cuſtodum ſeu comitum. l. 1. ad fin. de var. & extraord. crim. hinc dicit Bald. in l. raptores. in 1. oppoſit. C. de epiſc. & cleric. quòd in ſtupro pœna capitis, quando præceſſit voluntas viri, hoc eſt quando ſeductio procedit à viro. Et ſic patet quòd hic in dolo decipiente duas puellas prætextu matrimonij facinore conſummato, bonis, fama, & pudicitia earum labefactatis, non eſt ſimplex ſtuprum, ſed crimen multiplex dignum morte.

d ¶ *Conſilium*. Non inuenio, ſed fa. ſuprà eod. conſil. 13. num. 15 conſ. 121. num. 9. ſup. lib. 1. conſil. 111. num. 3.

AD CONSILIVM CLXVI.

a ¶ *Aſſaſſinus*. Ioan. And. Arch. in d. c. tenent illud eſſe locale ſeu de redimente operam quorumdam ſceleſtiſſimorum de hac crudelitate queſtum facientium. ſequitur Aret. conſ. 163. col. 10. Sum. Piſana & Sylue. Prierias in ver. aſſaſſinus. q. 1. & eſt veriùs, licèt quidam generaliter accipiant, vt Cor. conſ. conſ. 249. col. 2. lib. 1.

b ¶ *Decem*, Pet. de Anch. cap. 1. nec etiam de for. comp. lib. 6. Sed quòd non requiratur decennium tenet ibi Phil. Franc. & Felinus c. dilectus. 2. de reſcript. adde ſuprà lib. 6. conſ. 116. num. 14.

c ¶ *Plenè*. imò nec ad torturam, ſuprà eod. conſ. 120. num. 3. 2. lib. 3. conſil. 89. num 10. ſuprà lib. 2. conſ. 69. in fine.

AD CONSILIVM CLXVII.

a ¶ *Contra*. dixi ſuprà lib. 2. conſ. 204. col. 1. fa ſuprà lib. 1. conſ. 348.

b ¶ *Dimiſſionem*. ſuprà lib. 4. conſil. 40.

c ¶ *Propria*. ſuprà lib. 6. conſ. 113.

AD CONSILIVM CLXVIII.

a ¶ *Poſitiuo*. ſuprà lib. 1. conſ. 75. col. 2.

b ¶ *Tolli*. imò crebrior & verior eſt in contrarium, vt tenet Alexander lib. 6. conſ. 134. num. 8. ſuprà lib. 1. conſ. 73. num. 11. vbi dixi.

c ¶ *Legitima*. ſuprà lib. 6. conſ. 19. num. 4. Soc. conſ. 89. col. fi. conſ. 127. num. 2. lib. 4. Aym. conſ. 11. num. 43.

d ¶ *Solitus*

Digitized by Google

d ¶ *Solitus*. ſuprà eod. conſ. 45. num. 5.
e ¶ *Inteſtabilis*. ſup. eod. conſ. 153. col. 2. ſup. lib. 6. conſ. 158. n. 3. ſup. lib. 2. conſ. 115. vbi aliter dixi.
f ¶ *Verior*. Idem Mattheſi. tract. de ſuc. ab inteſt. Bald. Nouel. tract. de dote patr. vlt. Iaſ. l. poſt dotem. col. fin. ſol. matr. multi tamen contrarium voluerunt, vt ipſe Alex. ſup. eod. conſ. 42. in fin. per Corn. d. l. quòd ſciris. col. fi. & conſ. 48. col. 3. conſ. 94. con. 286. col. 2. lib. 1. con. 265. lib. 4. & latè & exactè Aymo. con. 177. ſed opinio Bartol. vt æquior ita verior eſt, vt dixi in conſuet. Pariſ. q. 128.
g ¶ *Viuo*. & meritò. quia cenſentur bona paterna. vt in antipherno ſeu doerio contra errorem pragmaticorum dixi in conſuet. Pariſ. §. 137.
h ¶ *Sal*. ſed hoc iure non probatur, & ſuperuacuum eſt, quia ſufficit ſucceſſorium edictum, vt ſubdit Alexander num. 19.
i ¶ *Aucta*. Bald. conſil. eccleſ. In conſulendo col. 2. lib. 4. Socin. conſ. 75. col. 2. lib. 3. Ioan. Crot. rep. l. re coniuncti. col. 45. ver. quarta fit concluſio. de leg 3. Aymo. conſil. 110. in fin. Adde ſuprà lib. 1. conſ. 140. ad fin.

AD CONSILIVM CLXIX.

a ¶ *Dicunt*. ſup. lib. 2. conſil. 151. num. 2. Angel. Ar. tract. de teſt. ver. nolens inteſt. decedere. col. fin. Soc. conſ. 35. conſ. 119. conſil. 127. lib. 4. l. quoniam nouella col. 2. C. de inoff. teſt. limita. per no. ſuprà lib. 1. conſ. 19. num 6. Cor. con. 42. con. 323. lib. 3. con. 42. con. 45. lib. 4. Cur. Senior. con. 34. col. 3. Iaſ. con. 140. col. 8. con. 105. col. 2. lib. 1. Ant. Rub. con. 16. Alex. ſup. lib. 6. conſ. 134. num. 7.
b ¶ *Nuptam*. ſuprà lib. 4. conſ. 56. num. 5. Socin. conſ. 57. lib. 4.
c ¶ *Tranſitoria*. inf. eod. conſ. 211. col. fin. ſuprà lib. 2. con. 55 col. fin. & ſup. lib. 5. con. 77. num. 1. vbi dixi. adde Bened. re c. Rayn. ver. mortuo itaque teſtatore 2. n. 110. cum ſeq. de teſt.
d ¶ *Minor*. ſup. lib. 1. conſ. 69.
e ¶ *Bal*. conſ. 407. lib. 3.
f ¶ *Laicorum*. ſup. eod. conſ. 3. in fin.

AD CONSILIVM CLXX.

a ¶ *Valeat*. ſup. lib. 6. conſil. 81. num. 4.
b *Tamen*. And. Tiraq. in conſuet. Pictau. tit. retr. §. 2. gloſſ. 1. num. 2. vltrà quem adde Alexand. ſup. lib. 2. con. 122. num. 3. Imol. conſil. 17. Franc. Rip. l. 1. §. ſi quis ita. col. pen. de verb. oblig.
c ¶ *Perſonali*. ſuprà lib 4. conſil. 99.
d ¶ *Bar*. idem Franc. Bald. tract. præſcript. 5. per 5. part. num. 6. Ant. Tir. in conſuet. Pictau. tit. retract. §. 1. gl. 2. n. 13. & pulchrè in gloſſ. 2. n. 33.

AD CONSILIVM CLXXI.

a ¶ *Æquiparatum*. ſuprà lib. 6. conſ. 207. n. 26. Rom. conſil. 179 col. 7. Iaſ. §. ex maleficiis. col. 7. cum ſeq inſt. de act. l. ſi conſtante. in princ. col. 53. ſolut. matr. l. fin. col. 6. C. de edi. diu. Adr. tol. l. 1. col. 5 ff. de leg. 1. con. 133. col. 3. lib. 1.
b *Ratio*. ſuprà eod. conſil. 53. num. 9.
c ¶ *Larga*. ſuprà lib. 6. conſ. 113. num. 7. Alex. l. cætera. §. ſed ſi quis ad opus. de leg 1. l. 1. §. hoc autem. in fin. ad Treb. l. ſi finita. §. ſi de vectigalibus, col. 5. de damn. infect. Rom. conſ. 129. And. Tiraq. rep l. ſi vnquam. ver. donatione largitus. n. 145. C. de reuo. don. limita. ſup. lib. 6. conſ. 207. num. 25.
d ¶ *Publico*. ſuprà lib. 3. conſ. num. 6.

AD CONSILIVM CLXXII.

a ¶ *Quia*. ſuprà eod. conſ. 5. num. 4.
b ¶ *Facti*. ſup. lib. 1. conſil. 67.

AD CONSILIVM CLXXIII.

a ¶ *Bar*. col. pen. num. 14. Franc. Aret. conſil 5. Imol. conſil 37. col. fin. & poteſt opin. Bart. procedere accedentibus aliis coniecturis, vt Cor. ſenior conſ. 7. & latè Soc. con. 267. lib. 2. con. 37. lib. 4.
b ¶ *Niſi*. aliàs enim cenſetur tanquam fideiuſſor. l. Stichum in fi. de noua. idem tenet Iaſ. Dec. d. l. ſingularia. Ang. Aret. §. prætereà, in fin. inſtit. quibus mod. tol. ob. Ang. Paul. Alex. Socin. l. qui vſumfructum, de ver. ob. Soc. conſ. 267. lib. 2. Cor. con. 37. lib. 2. adde no. ſuprà lib. 2. conſil. 13.

AD CONSILIVM CLXXIV.

a ¶ *Standum*. ſuprà lib. 5. conſ. 79. num. 4. ſup. lib. 2. con. 105. col. 1. Cæpol. cau. ciu. conſil. 23. Cor. conſil. 28. lib. 1.
b ¶ *Cancellatio*. ſuprà lib. 1. conſ. 41. ſup. lib. 7 conſil. 104 Cor. conſ. 117. lib. 4. Iaſ. con. 47. lib. 1. adde Pet. de Ferra. infor. opp. contra inſtr. verſ. tamen quia eſt abraſum. & in lib. quo pet. hær. ex teſt. verſic. non abolitum.
c ¶ *Rogitus*. id eſt protocollum. idem Bal. in rub. C. de fide inſtr. col. 6. l. fin. col. 5. verſic. vnde tamen dicunt. C. de eden. con. 464. lib. 4. Paul. d. conſ. 125. dubitatur. col. fi. lib. 2. Lanfranc. de Orig. c. quoniam contra falſam, ver. inſtrumento producto. n. 58. verſic. attende tamen de prob. & eſt verum. puto tamen quòd ſi producens inſtrumentum habeat penes ſe protocollum vel antigrapham quam vocant contrariam literam, tenebitur ſi petatur cedere vel iuramento ſe purgare indiſtinctè, licèt diſtinguant Rom. con. 174. Ampliſſimè col. 4. Dec. d. c. quoniam contra falſam. col. 25. de probat. licèt contrarium teneat Pet. de Ferrar. in for. opp. contra inſtr. ver. tamen quia fuit & ſimulatum. ad fin. verſic. ſed ponè, & malè.

AD CONSILIVM CLXXVI.

a ¶ *Curtice*. ſup. lib. 3. conſil. 111. num. 8.
b ¶ *Probarent*. imò puto hìc probent, ex quo non eſt vis in formalitate, ſed in ſubſtantia de qua tantùm agitur, & in qua conueniunt: & quia teſtes de facili poterunt obliuiſci formulam locutionis ad quam veriſimiliter non attendunt ſed rem: cum quia potuit teſtator bis idem vario ſermone efferre.
c ¶ *Fideiuſſor*. Bal. Lancelo. Decius, Iaſon d. l. ſi cui legetur. §. fin. Stephan. Auffr. tract. de reprobat. teſt. verb. fideiuſſor.
d ¶ *Vitio*. aliàs ſecùs ſup. lib. 6. conſil. 237.
e ¶ *Statuti*. ſuprà lib. 4. conſil. 15.
f ¶ *Locus*. ſup. lib. 5. conſil. 173. num. 2.

AD CONSILIVM CLXXVII.

a ¶ *Valeat*. & malè ſuprà lib. 4. conſilio 131. numero 7.
b ¶ *Creditor*. poteſt eſſe teſtis Imol. conſil. 58.
c ¶ *Reduci*. ſuprà lib. 1. conſ. 116. ſup. lib. 5. conſ.

Digitized by Google

99. num. 24. Alexand. l. 1. in princ. de ope. no. nun. Auff. in addit. q. Tholoſ. 11.
d ¶ *Dicit.* ſuprà lib. 5. conſil. 49. num. 10.

AD CONSILIVM CLXXVIII.

a ¶ *Mutuo.* adde non ſolùm in pignore vel re ſpecialiter hypothecata, ſed etiam in generali hypotheca. Bertran. conſil. 97. Quamuis in contractu mutui lib. 1. conſil. 128. Venditio. lib. 3. Bal. cap. 1. de feud. dato in vim. l. commiſſo. Ruger. de Mota. Rep. l. traditionibus. num. 54. C. de pact.
b ¶ *Poſt facto.* Pan. conſ. 64. Venio ad primum. col. 3 lib. 1. Corn conſil. 133. conſil. 241. col. 3. lib. 1. Guid. Pap. deciſ. Delphin. 6. Bertran. 91. Ex propoſito col. 3. lib. 3. Ruger de Mo. d. l. traditionib. num. 53. Ant. Meguſa. tract. pig. par. 4. num. 6. fallent. 1. Contra. Summembar. tract. de contract. q. 86. concl. 3. & * omnes quotquot legi, ſed de iure non probatur. & d. l. quamuis. facit in contrarium, ego dico, quòd ſimpliciter non valet etiam ex interuallo, vt nouè ſcripſi in tract. vſur. q. 28.
c ¶ *Tamē.* ſuprà lib. 6. conſil. 77. num. 10. inf. eod. conſ. ſe. num. 3. 4. tamen vide Alciat. tract. præſumpt. reg. 3. præſumpt. 35. num. 9.
d ¶ *Ergo.* iſtud non valet, quia voluntaria fuit reſolutio.
e ¶ *Reducibilibus.* quod eſt valdè notandum & veriſſimum, vnde dixi in tract. vſurarum quòd non poſſunt excedere rationem vnius pro duodecim in anno.
f ¶ *Virilem.* adde & quando ſunt duo tantùm debitores. Lancelot. Dec. Pet. Stell. Alciat. in d. l. ſi creditores.

AD CONSILIVM CLXXIX.

a ¶ *Decretum.* ſup. lib. 1. conſil. 125. num 5.
b ¶ *Tamen.* ſup. lib. 6. conſ. 218.
c ¶ *Sufficiat,* dixi ſup. eod. conſil. 124. num. 1.
d ¶ *Expenſis.* etiam primæ inſtantiæ. & ita hodie obſeruatur etiam in ſupremo hoc Senatu & iuſtè, niſi de probabilitate litigandi appareat. adde ſuprà lib. 6. conſil. 183. num. 16.

AD CONSILIVM CLXXX.

a ¶ *Duo.* ſup. lib. 1. conſil. 35. num 8.
b ¶ *Poteram.* imò nec hoc caſu niſi interſit dolus vel actus iudicatiuus conſenſus. Baldus, Ioan. Fab. l. ſi fine. C. ad Vellei. Bal. c. 1. ſi de inueſtitu. inter do. & vaſ. lis orit. in fin. in vſib. feud. Matth. Afflict. deciſ. Neap. 58. col. 1. fa. ſup eod. conſil. 84. in fi.
c ¶ *Noſtram.* fa. quæ dixi in tract. vſurar. quæſt. 20, quod non debent cōſtitui redditus in fructibus, liquidis vel aridis cum maiori onere debitorum qui ſemper liberari poſſunt ſoluendo ad rationem duodecimæ tempore ſolutionis vel cuiuſque termini inſpecto. adde ad d. Alexandr. quod pulchrè conſuluit Cor. conſ. 195. lib. 4. non eſſe dictam permiſſionem extendendam ad aliam ſpeciem contractus, vel ſi nomen contractus mutetur, putà de mutuo in depoſitum.

AD CONSILIVM CLXXXI.

a ¶ *Fallit,* fa. ſuprà libro 1. conſil. 51. ſuprà lib. 6. conſil. 90. num. 10. ſupra lib. 7. conſil. 88. numero 10. vide Andream Tiraquell. in conſuetud. Pictau. tit. retract. §. 1. gloſſ. 16.
b ¶ *Sunt.* ſup. lib. 6. conſil. 190. num. 31.

AD CONSILIVM CLXXXII.

a ¶ *Aeſtimi.* ſup. eod. conſil. 57. num. 17.
b ¶ *Tempore.* ſup. lib 6. conſil. 161. num. 1.
c ¶ *Poſſedit.* ſuprà libr. 1. conſil. 152. num. 1.
d ¶ *Vt d. l. ſi.* Quæ exoleuit & locus eſt l. vnicæ. C. de ea tollen.

AD CONSILIVM CLXXXIII.

a ¶ *Periuro.* ſup. eod. conſil. 54. num. 12.
b ¶ *Tardè.* ſup. eod. conſil. 124.
c ¶ *Certè.* Deci. conſil. 436. conſil. 562. in fine. conſ. 632. col. 1.

AD CONSILIVM CLXXXIV.

a ¶ *Reſtat.* intellige dummodò explicitè deponat, vel ei legat inſtrumentum, adde no. ſuprà lib. 2. conſil. 56. num. 6.
b ¶ *Depoſiti.* ſuprà eod. conſil. 28.
c ¶ *Notarius.* Ant. Cor. in ſing. ver. teſtis 5.
d ¶ *Plena.* ſup. lib. 6. conſil. 147. num. 1.
e ¶ *Simul.* ſup. lib. 3 conſil. 68. num. 2.
f ¶ *Arbitrio.* ſup. lib. 3. conſ. 76.
g ¶ *Talem.* ſuprà eod. conſil. 101. num. 10. ſed vide ſuprà libro 1. conſ. 138.
h ¶ *Dicta.* ſuprà lib. 5. conſil. 149. num. 10.
i ¶ *Arguit.* Alciat. tract. præſump. teſt. 2. præſumpt. 26.
k ¶ *Publice.* ſup. lib. 2. conſ. 94. in fin. lib. 5. conſil. 151 num. 11.

AD CONSILIVM CLXXXV.

a ¶ *Conteſtes.* Idem ſuprà lib. 2. conſil. 47. col. 2. ſuprà l. 3. conſil. 41. col. 11. ſuprà lib. 6. con. 4. n. 7. conſil. 236. num. 5. & in l. fin. in fin. C. de bon. poſſ. ſecund. tab. Aym. con. 78. num. 7.
b ¶ *Pluſquam.* ſup. lib. 3. conſil. 42. in fin, infrà conſil. ſeq. in fin.

AD CONSILIVM CLXXXVI.

a ¶ *Amicus.* ſuprà lib. 6. conſil. 4. num. 8.
b ¶ *Modico.* ſuprà lib. 6. conſil. c. in fin. conſil. 121. num. 6. ſup. lib. 1. conſ. 104. in fin. vbi no.
c ¶ *Mediator.* ſup. lib. 1. conſ. 13. num. 14. vbi dixi. adde ſup. lib. 5. conſil. 150. num. 3. conſil. 154. num. 5. & lib. 6. conſ. 202. num. 24. & ſup. eod. conſil. 43. num. 4. conſil. 127. in fin.
d ¶ *Quelibet.* ſup. 5. conſ. 153, numer. 1. Decius c. 3. loco. col. 7. c. in præſentia. col. 10. num. 52. de probat. facit Anchar. conſ. 203. col. 1. Aret. l. 2. & harum in pr. de verb. obl. Fel. c. 2. col. 11. de reſcript. Iaſ. l. Gallus. §. ſi eius. col. fin. de lib. & poſt. l. vbi autem non apparet. §. illud aut illud. de verb. obli.
e ¶ *Teſtem.* vide ſup. lib. 6. conſ. 237. col. 2.

AD CONSILIVM CLXXXVII.

a ¶ *Librum.* dixi in conſuetudine Pariſienſi §. 5. num. 18. ſed vide Panormit. conſil. 84. in fine. lib. 1. Deciſ.

Digitized by Google

Deciſ. c. cum cauſam. col. 2. de prob. Aymo. conſ. 158. num. 4.
b ¶ *Tamen.* ſuprà lib. 6. conſil. 139. in fin.

AD CONSILIVM CLXXXVIII.

a ¶ *Valeat.* Item Dec. veniens. 1. col. fin. de teſtibus. ſed contrarium verum eſt, vt tenet Rom. ſing. 707. Matth. ſin. 51. Iaſ. in rub. de iureiurand. col. 2. & l. iuſiurandum quòd ex conuentione, in princ. de iureiurando. 1. §. fin. de verb. obligat. Rochus. Cur. rep. rub. de conſuet. col. 19. Ioan. de Monte Ferrato repet. l. nemo poteſt. col. 25. de le. 1. Hipp. Marſil. conſil. 33. num. 15. facit Alex. ſuprà lib. 2. conſ. 5. col. 3. Felin. c. conſtitutus, de reſcript. c. cùm cauſam. col. 2. de probat.
b ¶ *Recenti.* ſuprà lib. 1. conſ. 99. Hipp. Mar. l. §. prætereà. num. 4. de quæſt,

AD CONSILIVM CLXXXIX.

a ¶ *Puto.* Contrarium tenere videtur latè Socin. Iaſon l. 1. §. item acquirimus. colum. 2. ff. de acquirend. vel amit. poſſeſſ. Socin. conſil. 112. conſ. 139. libro 1. Hippol. Marſil. ſing. 205. & in rep. rub. de probation. fol. 41. Sed ipſi loquuntur in alienatione prædiorum minoris, vbi ius requirit ſpecificam diſcuſſionem, quæ ſi fuit adhibita in mandato ſeu permiſſione ſatis eſt, nec requiritur in executione, licèt contrarium tenuerit Baptiſt. Cacialup. rept. l. cunctos populos, char. 15. de ſum. Trinit. & auth. ſacramenta puberum. C. ſi aduer. vend. & malè, limitò, ſi propter temporis interuallum mutatus eſſet ſtatus rerum pupilli, putà quia tempore decreti erat vtile ſic fieri vt decernebatur. Sed poſtmodum antequam exequeretur ſuperueniri pupillo opulenta hæreditas mobilium, vel aliter & manifeſtè neque occultè immutatus rerum ſtatus, & ceſſaret cauſa alienandi. Sed hic præſupponit mulierem eſſe maiorem, nec ſtatutum requirit ſpecificam diſcuſſionem, nec videtur factam ſolo fauore mulierum, ſed etiam fauore agnatorum & cognatorum, ne hæreditaria bona diriperentur, quare dictus conſenſus alienus ad alienandum bona in genere, ſine alia ſpecifica diſcuſſione neceſſitatis vel vtilitatis mulieris videtur ſatisfacere ſtatuto, etiam ſi ex longo præceſſerit interuallo, ex quibus hoc conſilium Alexand. ſuſtinetur.
b ¶ *Singulare.* ſuprà lib. 6. conſ. 155. num. 8.
c ¶ *Ipſe.* Hæc ratio hîc non valet ſed ſophiſtica eſt, vt per Aret. l. multùm. col. final. de acqu. vel amit. hæred. adde no. ſup. lib. 4. conſil. 60. Felin. c. mulieres de ſentent. excomm. Iaſ. ſi is qui pro emptore col. 67. de vſucap.
d ¶ *Quando.* Aret. inſtitut de oblig. quæ ex quaſi contra. § hæres quoque.
e ¶ *Nolle.* Dom. Philip. Franc. ibi ampliant, & ſi Titius coram mandante hæc dixerit, quod non putat verum, ſaltem in præiudicium mandantis, qui veriſimiliter animum ad alium vel ad aliud conſilium conuertit, nec ampliùs ſecutus eſt fidem Titij, niſi de noua expreſſa, vel tacita voluntate conſtet, & ita ſentit Ioan. And. cap. licet, & benè.

AD CONSILIVM CXC.

a ¶ *Vno.* limita. no. vt per Alex. l. 1. in princ. de oper. no. nun.
b ¶ *Digno.* ſup. lib. 5. conſ. 75. num. 11.
c ¶ *Notam.* ſup. l. 3. conſ. 89.

AD CONSILIVM CXCI.

a ¶ *Poſſe.* ſup. lib. 3. conſ. 4. in fin. Cur. ſenior. l. 2. §. ſed quia veremur. C. de iure propter cal. dam. conſil. 55. num. 8. Ant. Cor. ſing. ver. teſtis. 2. Iaſ. l. 1. col. 2. C. de teſt.
b ¶ *Illud.* Item limitat Cæpol. cau. cri. conſilio 21. col. 5. Socin. l. ſi quis ita col. 3. de reb. dub.

AD CONSILIVM CXCII.

a ¶ *Via.* adhuc idem quia tutor offerens rationem reddere excludet actionem particularem.
b ¶ *Adiecit.* ſuprà libro 1. conſilio 45. ſuprà lib. 7. conſil. 74.

AD CONSILIVM CXCIV.

a ¶ *Etiam.* Ang. in l. noſtram. C. de teſtam. Sali. l. fin. C. de Codi. Alex. d. l. verbis ciuilibus. col. 4. Bert. conſil. 201. Viſis duobus. col. 1. lib. 2.

AD CONSILIVM CXCVII.

a ¶ *Fauorabile.* vide D. And. Tiraq. in præfat. retract. num. 56. cum ſeq. pleniſſimè vbi num. 6. cum ſeq. & eod. tit. §. 1. gloſſ. 14. n. 28. tenet eſſe odioſum & ſtrictè interpretandum. quod eſt intelligendum quantum ad extenſionem, non autem intra terminos ſuos limitatos & claros, vt in ſimili dixi in conſuetud. Pariſ. §. 8. gloſ. 3. q. 6. & tit. 16. in rub.
b ¶ *Teſtis.* dicendum quòd non eſt integer & ex eo loco (licèt contrarium voluerit Matth. Afflictus in tract. protomiſeos. verſic. niſi ſi aliquis. colum. fin) non poteſt deferri iuramentum in ſupplementum probationis, vt latè docet D. And. Tiraq. in conſuet. Pictau. §. 1. gloſſ. 14. num. 64. cum ſeq. num. 53. puto tamen quòd ſi aliàs eſt integer concurrentibus in hoc aliis coniecturis, poteſt etiam pluſquam ſemiplenam probationem facere, & ita aliis coniecturis accedentibus poteſt ſaluari dictum Matthæi.
c ¶ *Solius.* cauſæ inſeruit, quia contrà tenet Alex. vt ſup. lib. 6. conſ. 192. num. 13.
d ¶ *Depoſitum.* id eſt, conſignatio pretij pro retractu.
e ¶ *Incerto.* ita indiſtinctè practicatur & obſeruatur donec executione retractus liquidatum ſit quantum fuerit pretium verè ſolutum ab emptore habito eius iuramento ad fraudem maioris pretij excludendam, vt dixi in Conſuetudine Pariſienſi §. 176.
f ¶ *Cohæres.* id eſt, retrahens rationem prædij contigui & cohærentis, vt in illa conſuet. Fed. II. quam gloſſauit Matth. Afflict. de iure protomiſeos.

AD CONSILIVM CXCVIII.

a ¶ *Manu.* Idem Paul. conſ. 209 lib. 1. fa. ſup. lib. 1. conſ. 129. col. fin. ſed veriùs ſufficere ſubſcriptionem, vt per Dec. c. quoniam contra falſam. coll. 23. de prob. & conſ. 447. & Alexand. ſup. lib. 2. conſ. 147. n. 4. ſup. 3. conſ. 50. n. 5. ſup. lib. 6. conſ. 14. num. 16. 30. & Alexand. hic ſcribit pro coniunctis ſuis, vt ſup. eod. conſil. 29. in princip.
b ¶ *Modus.* ſuprà lib. 1. conſil. 138. ſuprà libro 7. 101. num. 10.

Digitized by Google

c ¶ *Senſibus.* Idem ſuprà lib. 1. conſ. 119. col. 3. Ioan. And. in mercu. ſemel malus. Bal. in l. vnica. col. 8. C. de confeſſ. l. eadem oratione. in fine. ff. de feriis. Alexand. l. prætor ait. in princip. de eden. facit Bald. l. in eod. ff. de teſtam. idem Aret. c. feriis. col. 2. de teſti. Corn. conſ. 154. licèt in themate littera G. lib. 3. conſ. 52. coll. 1. conſ. 116. licèt in hoc lib. 4. Panor. cap. cùm cauſam. col. 4. de teſtib. Dec. auth. ſi quis in aliquo col. 6. C. de eden cap. 1. col. 8. de fide inſtrum. licèt aliter dicat Felinus c. feries. col. 2. de teſtib. adde Ant. But. conſ. 22.

AD CONSILIVM CXCIX.

a ¶ *Nicolao.* Marito dictæ Lucretiæ, pro quo dictus Geminianus fideiuſſerat.

b ¶ *Io bo.* Id eſt tot habeo denarios in auro & in argento, quos credo aſcendere ad ſummam quam debetis habere, & quando aliquid deficeret, vendam tanta bona de hac hereditate, quòd ſi nec illa ſufficere poſſit, volo obligare dotem meam pro ſatisfactione eius quod debetis habere.

c ¶ *Io ſono.* Id eſt, ſtat ſententia dictos denarios non aliò expenſurum iri, quàm in ſatisfactionem dictæ obligationis.

d ¶ *Amicum.* ſup. lib. 6. conſ. 4. num. 8.

AD CONSILIVM CCII.

a ¶ *Conſului.* ſuprà lib. 1. conſ. 105. num. 4. ſuprà lib. 3. conſ. 22. col. fin. Anton. de Prat. ver. ſup. lib. 4. conſ. 14. num. 14.

b ¶ *Diſponat.* Alex. ſup. lib. 6. conſ. 139. & in l. ſi quis. filium, ad fi. vbi Iaſ. C. de lib. præter. Decius conſ. 277. latè dom. And. Tiraq. rep. l. ſi vnquam. verſ. libertis. num. 18. C. de reuoc. don. vltra quem adde Paul. Socin. l. in ambiguo. de reb. dub. Decius c. ſuper literis. col. 3. de reſcript. Cur. Senior conſ. 29. col. 2. conſ. 13. col. 9. Cur. Iunior l. cum quid. col. 3. ſi cert. petat. Alciatus de verborum ſignificatione libro 3. chart. 57. limitat Dec. conſ. 514. in fine.

c ¶ *Conſului.* ſuprà lib. 1. conſ. 108. latiùs ſuprà libro 2. conſ. 185. Item ſup. lib. 6. conſ. 38. num. 10. conſ. 139. num. 8.

d ¶ *Numerus.* Alciat. tract. præſumpt. reg. 1. præſumpt. 51. fortiùs ait Bal. in l. ſi quis ad declinandam, col. 6. C. de Epiſc. & Cler. & quod opinio non eſt metienda ab authoritate, ſed à ratione facit querela Plinij Iunioris ad Traianum de ſententiis numeratis non ponderatis. refert Budæus in prioribus annot. Pandect. char. 53. in fin. & char. 60. cui querelæ propriè locus eſſet in iudiciis popularibus, non ſic proprium in exploratis & ſelectis iudicibus, in quibus magis quadrat dictum Bald. in l. magiſtratus. in fin. C. quando prouoc. non eſt neceſſ. vt fit in ſupremo noſtro Senatu.

AD CONSILIVM CCIV.

a ¶ *Primum,* Scilicet Philip. Corn. latè & verbo ſe conſulentem non potuiſſe reuocari conſ. 68. incip. Ardua. lib. 3. vbi præſupponit ſtatutum quòd quis poſſit alteri ſtipulari, & actio quæratur ſine ceſſione. at qui ſtante tali ſtatuto res non erat dubia, nec opus erat conſilio & multiloquio. facit ſup. lib. 1. conſ. 37. deficiente verò tali ſtatuto, & in terminis iuris verum eſt quòd eſt * communis imò omnium doct. in d. §. Flauius. & vbiq; opinio pro Bal. in l. cùm à ſocero. ad fi. C. de iur. dot. pro dictis actricibus, atten-to quòd Iacoba recepit, & ſtipulata eſt pro eis, ſed hanc communem vel omnium ſententiam de iure falſam puto tanquam contra reg. d. §. alteri. l. quo tutel. in fin. ff. de reg. iuris. Fateor quòd ſi Notarius qui eſt ſeruus publicus fuiſſet ſtipulatus, tunc eſſe veram ſententiam. Bald. in d. l. cùm à ſocero, & communis, etiam re integra, hoc eſt ante ratificationem ſecutam. quanquam Decius contrà in l. contractus. de reg. iur. Idem ſi tertius abſens, cui paciſcitur, ſit de liberis etiam naſcituris alterius contrahentium, modò appareat eſſe ſtipulatum vt hæredibus, vt dixi ſup. lib. 5. conſ. 22. n. 3. quia ſpeciale eſt in parente, vt poſſit efficaciter ſtipulari filiis etiam naſcituris. l. quodcumque. §. ſi quis ita. de verbor. oblig. ſaluo niſi eſſet merum profectitium patris reuocantis, vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 123. Fateor etiam quòd ſi iſtæ neptes dictam acceptationem earum nomine factam re integra, hoc eſt, ante reuocationem & diſſenſum ratificaſſent, non potuiſſet ampliùs reuocari ſine earum conſenſu.

b ¶ *Tamen.* per not. Bart. in l. quæ dotis, ſoluto matrimonio & expreſſim Socinus rubrica de verborum obligationibus, num. 14. Andreas ab Exea. lib. 1. pacto. num. 82.

c ¶ *Statuto.* huic præſuppoſitioni Alex. non confidebat, aliàs non dubitaſſet.

d ¶ *Flauius.* col. 78. & tamen non auſus eſt ſecundum ſuam & communem ſententiam conſulere pro clientulo, nec conſulentibus ſubſcribere in hoc caſu vbi Notarius non fuerat ſtipulatus ſed extraneus.

e ¶ *Aliud.* eodem modo ſoluit Alexander apud Bald. in d. l. cùm à ſocero.

AD CONSILIVM CCV.

a ¶ *Annos.* videtur ſequi Alexand. dict. §. Iulianus. col. 20. ſed non eſt ita: quia ibi tandem ſe remittit ad id quod eod. §. in princip. vbi tractauit an miſſus ex primo decreto præſcribat: vbi tenuit indiſtinctè quòd non, & benè. & ſic poteſt ſemper peti reuocari: quia etiam mille annis non præſcriberetur iuri offerendi ad luendum pignus ſiue conuentionale ſiue prætorium. Franc. Balb. tract. præſc. 4. part. 5. partis princ. q. 2. latè Ioan. Igneus in l. in cognitione ad Sylla.

b ¶ *Cuſtodia.* dixi in conſuet. Pariſienſ. §. 6. gloſſ. 7. num. 9. cum ſeq.

AD CONSILIVM CCVI.

a ¶ *Futuri.* Iaſ. l. 2. num. 124. col. 37. C. de iure emphyt. hoc verum, ſi recipiat tanquam penſionem ab emphyteuta, ſecùs ſi conſtet quod recipiunt tanquam partem fructuum, & tanquam à detentore.

AD CONSILIVM CCVII.

a ¶ *Primò.* hæc non ſunt verba Alexand. ſed iudicis ſeu vicarij ſui dubitantis in iudicio certæ cauſæ & petentis ſolutionem ab Alexandro aduocato patris: & ſunt duo principalia dubia primum hîc, cui ſubiicitur ſolutio Alexandri ibi, præſtantiſſimè. ſecundum infrà num. 5. cui ſimiliter ſubiicitur ſolutio Alex. num. 7. ibi circa prædicta.

b ¶ *Præſtantiſſime.* Solutio Alex.

c ¶ *Fallit.* Anton. de Petru. repet. l. 1. de iureiurand. effect. 17. Curt. Iunior tract. feud. 2. part. 2. partis, numero 67. ſed hæc ratio falſa eſt.

Digitized by Google

d ¶ *Secunda.* hæc vera ſolutio.
e ¶ *Venit.* imò quo ad expenſas. quia in iſtis poteſt procurator præiudicare domino. ſecùs in pœna & aliis deciſoriis.
f ¶ *Secundò.* hîc ſecunda quæſtio & dubitatio iudicis.
g ¶ *Circa.* hîc ſolutio Alexandri.
h ¶ *Glo.* ſuprà eod. conſ. 147.
i ¶ *Ignorant.* ſup. lib. 1. conſ. 71.

AD CONSILIVM CCVIII.

a *Specialem.* ſuprà lib. 4. conſ. 63. num. 16. Corn. conſ. 164. col. fin. lib. 3.

AD CONSILIVM CCIX.

a ¶ *Inſtantia.* dici. Thom. 179. Matth. Afflictus dec. Neap. 148. & dec. 181. Bald. conſ. 107. Proponitur lib 2. aduerte quia nullus do. ad vſque declarauit, hoc eſt verum quando inſtantia moritur, hoc eſt ante deuotionem deuotij extinguitur. & ita loquitur & intelligitur. dicta l. cum lite mortua. Secùs poſt definitiuam ſiue appellatio deſeratur, ſiue ſententia per iudicem ad quem confirmetur, vel aliter reformetur. Non obſtat l. pen. ff. iudicatum ſolui. vbi Bartolus tenet indiſtinctè huiuſmodi fideiuſſorem liberari ipſo iure, nedum ſi reus pro quo fideiuſſit, ſemel abſolutus fuerit. ſed etiam ſi condemnatus ſemel appellauerit, quicquid de illa appellatione contingat. Idem gloſſ. Cyn. Barto. Alexand. Iaſon l. 2. Cod. de procur. in l. Iulianus. ff. qui ſatiſ. cog. Bal. extra. in rub. de appel. in fin. Io. An. in add. Spe. de ſatiſd. §. expedito enim 6. Imo. conſ. 47. & conſ. 89. Ro. conſ. cap. in fin. conſ. 468. Per. Anch. conſ. 35. Ang. tra. maleficiorum. verſ. pro quibus Anto. fideiuſſit. col. 1. Hyp. Marſil. rep. rub. de fideiuſſoribus. qu. 10. & * omnes ferè exceptis Marti. Sylima. & Gui. Cugnio. qui intelligebat d. l. pe. quando reus in prima inſtantia erat abſolutus. & actor appellauerat, quæ ſereniſſima clauſulæ & veritati propior eſt, nec tamen ſatisfacit. licèt eam in effectu ſequatur. Soc. conſ. 91. lib. 4. Veritas eſt quod d. l. pe. loquitur de fideiuſſore, qui ſe arctauit ad perſonam certi iudicis. patet in tex. ibi quod Sempronius iudex iudicaſſet, vt rectè innouit Ia. Bu. in l. 2. C de proc. Comprobat d. Io. Igneus in l. propter veneni. §. præſidis enim. 51. ad Syllanianum. Sed dico quòd actor non tenetur admittere huiuſmodi limitatum fideiuſſorem, interpoſita autem huiuſmodi cautione; etiam ſi reus abſoluatur, & tandem in cauſa appel. condemnetur, tenetur fideiuſſor & poterit iudicatum contra eum ſine diſcuſſione exequi, & ita practicatur. Et ita ipſe publicis cauſarũ actionibus præſens apertè iudicare vidi in hoc ſupremo Senatu die Iouis quarta menſis Martij anni Domini 1527. caſus erat apud Roquelam, dederant fideiuſſores de iudicio ſiſti & iudicato ſoluendo pro reo, qui per primam ſententiam fuit abſolutus: ſed in inſtantia appel. condemnatus, vnde fuit facta executio ad inſtantiam victoris in dictos fideiuſſores & eorum bona tam pro principali quàm pro impenſis qui appellauerunt ad hanc ſupremam Curiam. pro his orauit famoſus ille Poietius, fundans ſe in præfata communi opinione. pro victore appellato poſtulauit dom. Oliuarius Alligret, & per arreſtum fuit dictum, quòd executio perficietur abſque expenſis, damnis & intereſſe, eo quòd hactenus videbantur appellantes iuſtam cauſam litigandi habuiſſe, propter præfatam communem ſententiam ferè in ſimili iudicatum fuit in Senatu Rothomagenſi die penultima Ianuarij anno Domini 1419. cùm reus qui fideiuſſorem dederat de iudicato ſoluendo condemnatus fuiſſet & appellaſſet, ſed appellationem deſeruiſſet, quæ iudicata fuit deſerta per dictum Senatum, qui ſapienter iudicauit, nihilominùs fideiuſſorem teneri facere iudicatum.

AD CONSILIVM CCX.

a ¶ *Canonici.* ſuprà lib. 1. conſ. 7.
b ¶ *Licita.* Imò ſi non excedebant caſum & modum. l. eos. C. de vſu. vt ibi dixi in tract. vſur.

AD CONSILIVM CCXI.

a ¶ *Secùs.* ſuprà lib. 5. conſ. 58. ſuprà lib. 3. conſil. 66. num. 7.
b ¶ *Inteſtata.* ſuprà eod. conſ. 168. num. 12. lib. 2. conſ. 115.
c ¶ *Infantili.* cauſæ inſeruit hîc Alexander, qui contrarium (& benè) in dicta l. Centurio. & ibi Franciſcus Ripa num. 89. cum ſeq.
d ¶ *Tranſmittit.* ſup. lib. 5. conſ. 78. in princ.
e ¶ *Poſſit.* ſup. lib. 1. conſ. 75. num. 11. ſup. lib. 6. conſ. 134. num. 28.
f ¶ *Propriè.* ſup. lib. 3. conſ. 13. num. 10.

AD CONSILIVM CCXIII.

a ¶ *Abſolutio.* Aymo. conſ. 7. num. 7.
b ¶ *Saluat.* eod. modo. Cor. conſ. 171. col. 1. 2. lib. 3. & ad materiam huius conſilij, idem in ſimili. Cor. conſil. 123. lib. 3. conſil. 236. conſil. 252. conſil. 271. lib. 4.
c ¶ *Celeriter.* Bald. conſ. 304. Longum thema. col. 2. lib. 3. Aymo. conſil. 179.

AD CONSILIVM CCXIV.

a ¶ *Quando.* Iſtud primum dictum non eſt Alexandri, ſed eſt obiectio illius imperiti iudicis aduerſus reſponſum Alexandri, quod præſupponitur vt dixi in epitom.
b ¶ *Quod per.* reſponſio Alex. ad præcedentem obiectionem.
b ¶ *Nollet.* hîc (vt cæteri omnes) labitur Alexander: quia in dictis iuribus, & in toto illo tit. de in litem iurando, non agitur de iuramento affectionis, vt ibi clarè probaui in nouis intell. quos adornabam excudendos & in lucem emittendos, dum prolixam & laborioſam hanc magis quàm ſubtilem diſpunctionem ſemel omiſſam, non proprio motu, ſed à Typographo inuitatus ſuſcepi, proh pudor! ſtipendiis propriis Reip. militantem nedum huc redigi ob rem famliarem modico grandique quæſtu omiſſo tuendum, ſed etiam tributis interim tanquam quæſtus reique augendæ deditum vexari.
d ¶ *Excellentiſſimè.* Nuda obiectio ſeu replica inſulſa dicti iudicis.
e ¶ *Contraria.* hoc rectè confutat Alexand. quia actio ex conducto non eſt contraria, ſed directa, ſed hoc nihil ad rhombum.
f ¶ *Limitat.* Roman. ſingul. 401. intereſſe ſequitur Anton. de Peruſ. rep. l. 1. de iureiur. effect. 72. ſed iſtud ſimpliciter dictũ Alex. hîc omnes vbiq; * communiter reprobant & benè. diſtinguit autẽ, & tenetur quis ſaltem originaliter iure actionis: & quod intereſt iuramento probatur etiã contra dolũ facientẽ omittendo. aut non tenetur quis niſi officio iudicis.

Digitized by Google

& tunc contra dolum facientem omittendo probandum eſt quod intereſt per legitimas probationes, & non poteſt probari iuramento, ſed benè contra doloſum committendo. ita tenet Bar. in l. ſi priùs. q. 2. & ibi Imol. Iaſ. col. 14. de ope. noui nun. Ang. Paul. Alex. Iaſ. lege, argentarius. §. cùm autem, de edendo. l. qui accuſans. in fi. C. de eden. Iaſ. conſ. 174. col. fi. lib. 2. ſed valdè errant. dicendum indiſtinctè quod quantitas damni dati dolo ſiue faciendo ſiue non faciendo dolosè probatur iuramento paſſi damnum per dolum, ſi alioquin probatio difficilis eſt, ſub moderatione tamen prudentis iudicis ex veriſimilitudine & communi fama, vt apud nos practicatur. cæterùm nulla occaſione coacti ſunt Doctores, aduſque ad diſtinguendum hanc regulam, niſi propter text. in d. §. cùm autem, qui nihil in contrarium facit: quia regula præſupponit conſtare damnum dolo datum, licèt non conſtet nec faciliter probari quoad quantam, ſed in d. §. cùm autem, nondum conſtabat de dolo ſpecifico actori facto, nec de damno dato. quo probato ſi æſtimatio probata eſſet, vt quia mercator qui dolo argentarij non exhibentis non potuit probare ſolutionem, vel dilationem cópetentem coniectus fuit in carcerem, non negat ille textus, contra argentarium in litem iurandum ſub præfata moderatione, ſed id ſupplendum eſt ex alia lege. in l. inſtrumentis, de in litem iurand.

g ¶ *Clariſsimè.* ſolutio, ſeu duplicata. Alex.

h ¶ *Locum.* Imò æquè locum habet extremis partibus. quicquid omnes gloſſ. & doct. aduſque putauerint, vt clarè probaui in nouis intellect.

i ¶ *Quamuis.* Tertia obiectio ſeu triplex dicti iudicis adhuc ineptior, & reſponſione indigna prout non apparet Alexandrum dignatum reſponſo.

k ¶ *Ato.* Cuius theorica propria eſt methodo & menti legum intelligenda ibi ex æquitate, id eſt, præter principale propoſitum contractus. tamen in effectu hæc formula in dicendo non differt à priore niſi verbis.

l ¶ *Precise.* Falſum eſt nec ſuccedit obligatio ad intereſſe niſi accumulatiuè, & volente creditore quandiu debitor habet facultatem faciendi, quo ſublata remanet ſola obligatio ad intereſſe. & ita obſeruatur, & eſt veritas iuris, quicquid gloſſ. & doct. aduſq; dixerint, vt probaui in nouis intel. hîc habes luculentum exemplum, quamuis in ius ciuile tenebras inuexerit tractatio ſophiſtica, cum qua mihi iamdudum bellum eſt aſperum, ſed ingratitudinem temporum hactenus factum eſt, etiamnum fit, vt non ſit mihi vacuum educere copias, vt tantùm bellum tandiu meditatum & præparatum ſemel conficiam.

m ¶ *Innominatus.* ſed hodie præter id quod hæ formulæ exoleuerunt, adhuc reſpondetur, quod hic contractus nominato æquiparatur l. ſi olei.

AD CONSILIVM CCXV.

a ¶ *Intentionis.* Car. Pan. d. clem. ſi Romanus Gem. conſ. 104. Rota deciſ. 112. in nouis.

b ¶ *Ampliat.* dicit tamen Felinus cap. cauſam quæ col. 10. de reſcript. quod facit vt non debeat reſtringi etiam ad vitandum præiudicium tertij. ſequitur Iaſ. l. fi. de conſt. pr. Bertran. conſ. 35. Viſis. lib. 1. ſed hoc non eſt ſimpliciter verum. Adde Anch. conſil. 138. Bertr. conſ. 117. Viſis. conſ. 160. Ponitur libro 1.

c ¶ *Scientiam.* ſup. lib. 5. conſ. 23. num. 12. ſuprà lib. 4. conſ. 122. col. fin.

AD CONSILIVM CCXVI.

a ¶ *Perfectum.* Bal. conſ. 151. lib. 5. Dec. conſ. 183. in fin. conſ. 324. adde Franc. Rip. de reuoc. donat. reſponſo 11. col. 3.

b ¶ *Paul.* & ibi Iaſ. in fin. col. 1. adde Nicol. Eueral. in hoc lega. lib. loco à natura copulæ.

c ¶ *Suppellectilium.* Alex. ab Alexand. Genia. die. lib. 1. c. 19.

AD CONSILIVM CCXVII.

a ¶ *Transfuſa.* Anton. Neguſan. tract. pign. part. 6. membro 3.

b ¶ *Equus.* ſup. eod. conſ. 137. num. 4. ſup. lib. 2. conſ. 33. num. 3. ſup. lib. 1. conſ. 119. col. 2. Hyppol. Marſil. repe. rub. de prob. fol. 50.

c ¶ *Pari.* ſup. lib. 6. conſ. 19. num. 8. ſup. lib. 2. conſil. 210. col. 1.

d ¶ *Non valet.* Roc. Cur. in rep. c. fi. col. 8. col. 29. de conſuet. fa. ſup. lib. 4. conſ. 113. n. 7. Dec. conſ. 510. conſ. 612. conſ. 618. adde ſup. lib. 1. conſ. 53.

e ¶ *Continet.* dixi in conſuet. Pariſ. §. 5. num. 20.

f ¶ *Circa.* ſuprà eod. conſ. 183. num. 8. conſ. 184. num. 11.

g ¶ *Præpoſitus.* ſuprà eod. conſ. 210. num. 10. ſuprà lib. 2. conſ. 186. col. 1.

6 ¶ *Nomine.* ſup. lib. 5. conſ. 139. in princ. ſup. lib. 2. conſ. 147. in princ. Pet. de Peruſ. tract. de duob. fratrib. part 9. in princ.

i ¶ *Proprio.* ſup. lib. 5. conſ. 132. num. 8. Huic prolixo & moleſto labori finem impoſui 5. Nonas Octobris anno Domini 1514. non ſine graui cordolio remoræ ſeueriorum interim ſtudiorum & lucubrationum mearum totos quindecim nouiſſimos menſes. Tanti enim mihi præſtitit hæc diſpunctio hac calamitoſiſſima bellorum tempeſtate dum liberaliori conſultationum cenſu afflicto, ſubinde ad æſtiuam illam forenſem ſaccularìam videlicet operam, patrimonio iamdudum abſumpto, redigor: in quo cùm contemptim & quantum modicus duntaxat ſumptus exigit, verſer, deſpicatui, ſum multis nouiſque ſubinde exorientibus ambitioſulis, aut rei tantùm facti tandem ſtudioſis: præſertim conſilij mei ignarus, quòd tandiu non emergam ignauiam aut infœlicitatem putant. hoc præmium refero meorum laborum. Hic eſt enim diuturnus rerum mearum ſtatus. In Francia ambitioſum & diuitem (ſi animam & operam admouere libeat) eſſe licet cum faſtu & ſplendore vulgique admiratione, vel auream (quam dicunt) mediocritatem colere, mihique ipſi ſuauiter philoſophari cum prudentium huius ſæculi exiſtimatione. Benè mereri autem de rep. & iuuenum maturare ſtudia non licet, niſi deſpicato, damnificato, & omni fauore priuatim & publicè deſtituto. Pergo tamen & boni conſulo: quia virtus ipſa mihi ſcopus eſt, & ſpes & ſufficientia mea Chriſtus optimus maximus. Laus Deo.

NOTÆ

Digitized by Google

NOTÆ SOLEMNES
CAROLI MOLINÆI
IVRISCONSVLTI CELEBERRIMI,
IN PHILIPPVM DECIVM.

AD REGVLAM I.

c ¶ *Tranſitus.* Scilicet in aliud ſubiectum, ſed eſt vnicum & idem ſubiectum ſimile, cùm dico perſonam Petri intelligitur intranſitiuè, id eſt. quæ eſt Petrus. Idem cùm dicitur donum fidei, id eſt, quod eſt fides, eſt enim donum & opus Dei in nobis. Ephe. 1. Phil. 1. & 2. Pet. 1. ſed cùm dixi donum Dei, verba ſtãt tranſitiuè: quia aliud eſt res data, aliud dator, hęc verba tranſitiui ſunt termini Grammaticorũ & Logicorum, quibus frequẽter vtuntur Theologi Scholaſtici, vt apud Th. Aqui. in tract. Fall. c. 10. in fallam. amphibologiæ, quos terminos primus omnium Decius noſter ad ſcientiam legalem tranſtulit, nec ſine fructu, do exemplum in c. quando de diuor. vbi Canoniſtæ multùm laborant in diſtinguendo inter matrimonium & ius matrimonij, ſed ineptè & fruſtrà, quia ibi illa verba ius matrimonij, ſtant intranſitiuè, id eſt ius, quod eſt matrimonium, de quo per Alphonſ. Toſtad. 1. Reg. 8. q. 12.

i ¶ *Priuilegiatus.* Idem Dec. in l. pactum quod dotali col. 2. C. de pactis. in l. 2. C. vnde lib. in c. cùm ordinem. col. 2. cap. ſedes. col. 5. de reſcript. in conſ. 5. Sed contra facit Iaſon l. fin. col. fin. C. de inoffic. teſt. l. 1. col. 2. ff. ſolut. matrim. Dec. conſ. 496. numer. 11. Alciat. in l. generali. ſup. de ver. ſignif. vbi limitat niſi priuilegium tolleretur.

l ¶ *Dotis.* contrarium latè dom. Andr. Tiraq. in tract. retract. prox. §. 1. gl. 24. num. 91. cum ſeq.

n ¶ *Odioſa.* Idem quando non eſt eadem ratio Philip. Cor. conſ. 140. lib. 3 Phil. Franc. c. 2. col. 1. de reſcript. in 6.

p ¶ *Regulariter.* Alex. c. ſynodum. 17. diſ. quod rectè reprobat Dec. hîc, in c. nam concupiſcentiam. col. 2. de con.

q ¶ *Venalia.* Caue. quia imò. Bart. ibi tenet quod veniũt in generali legato niſi diſpoſitio reſtringuatur ad res exiſtentes in certo loco, quia tunc non veniunt merces, etiam in vniuerſali, quia non cenſentur in loco. Et ſic in hoc non eſt differentia inter generale & vniuerſale. Idem Lanc. dec. ibi Bal. cùm tabernam. in pr. de pig. Alex. in l. ſi conſtante. in pr. in 3. q. 3 part. 1. ſolut. matr. & conſ. 30. n. 6. lib. 5. conſil. 167. n. 2. lib. 8 Matth. Affl. dec. Neap. 106. n. 6. Ant. Neguſant. tract. pign. part. 2. memb. 2. num. 14.

r ¶ *Genere.* Sunt de terminis regulæ Bart. Bal. l. ſi eam. §. iniuriarum, ff. ſi quis caut. Anchar. in rubr. eod. in 6. Dec. l. 1. col. 19. de off. eius cui mand. eſt iuriſdict. Iaſon conſ. 69. lib. 3.

ſ ¶ *Declarat.* Alex. conſil. 36. col. 1. lib. 6.

t ¶ *Confirmant.* Decius conſil. 280. 4. col. & Alciat. de verb. ſign. lib. 1. pag. 25. fallit in his quæ eſſent contrarius Alexander conſilio 145. numero 2. lib. 2.

u ¶ *Non facit.* Albert. in l. ſi per illum text. ſuprà ad Trebel. Alex. conſ. 28. n. 11. lib. 1. vbi dixi. Steph. de Phed. de interpret. iur. part. 2. pag. 123. Dec. in rub. de probat. col. 9. conſ. 379. col. 2.

x ¶ *Secùs.* Hoc eſt falſum, & omninò deſtruit præcedentem concluſionem veram. Et eſt contra text. §. vxori. vbi argentum erat de rebus quæ aliàs non veniebant in generali legato etiam ſi non fuiſſet exceptum, & tamen non ampliat ad reliqua non expreſsè excepta vt etiam dixi ad Alexand. conſil. 36. num. 3. lib. 7.

y ¶ *Ampliat.* Idem Dec. c. cum dilecta. col. 2. de confir. vti. vel inuti. Iaſ. l. fin. in fin. ff. quod quiſque iur. l. nummis. de in lit. iur. l. properandum. col. 3 num. 1. C. de iud. facit Aret. con. l. 30. col. 4. Nic. Euerar. in loco. l. in loco. 3. ab except. ad reg. Sed eſt falſum, & contrarium meliùs tenuit Pet. de Anch. in rub. de reg. iur. in 6. ad finem. Steph. de reg. iur. in 6. ad finem. Steph. de Phederic. vt ſuprà citauit.

z ¶ *Inquit.* Sed malè, vt ibi dixi, & in locis præfatis.

a ¶ *Valeret.* Imò ſatis valet ad maiorem expreſſionem, iuxta l. quæ dubitationis, infrà.

d ¶ *Potiùs.* Imò, quia fateor quòd exceptio non reſtringit per ſe in aliis: ſed dico per d. §. vxori. quod non facit quin generalitas reſtringuatur prout aliàs per ſe reſtringitur.

e ¶ *Similes.* Alex. conſ. 13. num. 5. lib. 4. Dec. c. iurauit. col. 2. de probat. conſ. 555. Imol. conſ. 7.

AD REG. II.

e ¶ *Lib.* 5. vbi numer. 24. dixi, & conſil. trigeſimo quarto, numero duodecimo eod. lib. Dec. conſil. 32. numero 6.

f ¶ *Efficitur.* Sequitur Hippo. Marſ. ſing. 501. ſed eſt falſum.

g ¶ *Firmius.* Dec. l. fin. col. 2. C. vnde le. Petr. Per. in rub. procœ. inſt. num. 17. And. Tiraq. tract. prox. §. 31. num. 2. Nicol. Boer. deciſ. 96.

h ¶ *Beneficiorum.* etiam Curatorum parochialium vt quandoque vidi, tamen inſtitutio authoriſabilis neceſſario ſemper ſpectabit ad Epiſcopum à quo ſeparari non poteſt: vt not. per Philippum Franc. in cap. vnico de capell. monach. in c. 1. col. 2. de verb. ſignif. in 6. in tantum quod etiam vbi huiuſmodi beneficia curata conferuntur à Rege iure regaliæ, vt in Scotia, tamen inſtitutio authoriſabilis debet ſpectare ad Epiſcopum.

k ¶ *Legatum.* qui non habet tribunal. aliàs ſecùs.

l ¶ *Notæ.* dixi in tract. commer. & vſura, q. 38.

Digitized by Google

q ¶ *Auferri*. Imò ex cauſa, vt dixi in Conſuetud. Pariſ. §. 99.

ſ ¶ *Nupta*. Sed apud nos non poterit acceptare niſi auctoritate viri, qua obtenta reliqua ſine eius auctoritate peraget: nec vir obligatur, quia nec etiam ipſa obligatur nomine proprio ſed executorio, vt dixi in Conſuet. Pariſ. §. 114. Quod autem dixi non poſſe acceptare, verum eſt vt obligetur, vel agere aut conueniri poſſit: ſed ſi de facto extra ius executa ſit, tenet: quemadmodum ſi tanquam nuncia vel procuratrix tertij, quid fecerit, tenet in præiudicium conſtituentis.

y ¶ *Maſculus*. dixi in Conſuet. Pariſ. §. 97.

z ¶ *Baſtardum*. dic quod non. Alexand. & Iaſ. l. hac conſultiſſima. §. ex imperfecto. de teſt. Bened. Rep. c. Rayn. verſic. teſtamentum. 1. num. 83. de teſtamentis.

b ¶ *Virorum*. dic quod hoc verum ad finem & effectum d. l. dumtaxat aliàs ſecùs.

c ¶ *Criminali*. Alex. conſil. 11. n 5. lib. 1. vbi dixi. Sed hoc non obſeruari dixit Alex. con. 24. n. 11. lib. 2. adde Cœpol. cauſa crim. conſil. 30. 2.

e ¶ *Poteſt*. Hippol. Marſil. l. diuus. col. 2. ſuprà de quæſt. Alciat. tract. præſumpt. regula 1. præſumpt. 47.

f ¶ *Dua*. Contra facit Dec. conſil. 342. dico quod iudex arbitrabitur.

g ¶ *Statum*. Imò valet, vt probaui in Conſuet. Pariſ. tit. decimo in rubr. ſa. quæ dixi ad Alexand. conſil. 97. lib 1. conſil. 3. in fin. lib. ſeptimo. adde inf. eod. l. nuptias.

k ¶ *Fœminis*. Hier. Cagno. Rep. l. fin. col. 16. de pact. And. Tiraq. tract. de leg. connu. in pr. num. 73. Sed certè hoc non eſt verum. Vnde vetus illa conſtitutio Caroli Magni de non alienandis hæred. ſine conſenſu proximiorum quæ adhuc ſeruatur in Saxonia. vt teſtatur Bald. in conſ. 174. libro quinto, & in multis locis Galliæ, vt Ambiani & Arteſii: intelligitur etiam de conſenſu mulierum ſint proximiores. Et hoc erat frequens in Gallia ante trecentos annos: & ipſe vidi multa inſtrumenta donationum dicti temporis, vbi etiam nominatim apponitur conſenſus proximiorum donantis, non minùs fœminarum quàm maſculorum, dixi in conſ. Par. § 89.

l ¶ *Maſcul*. intelligendum cæteris paribus. Vt declarat Felin. c, quoniam in fin. de teſt. quòd ego verum dico ſi ordinarius velit gratificare præſentato à viro, quare etiam poterit gratificare præſentato à muliere æquale ius habente, vel neutrum admittere, & liberè prouidere lapſo tempore præſentandi. & ſic illud dictum Baldi ſimpliciter eſt falſum.

m ¶ *Vxore*. Imò à marito ad quem ſpectant omnes fructus. vt tenet Roc. Curt. tract. de iure patr. ver. ipſe, vel is à quo. quæſtio vigeſima octaua in conſ. Pariſ. §. trigeſimoſeptimo, gloſſa decima & numero tertio.

p ¶ *Gloſſ*. Sed dicta gloſſ. eſt contradicta l. conſenſu.

r ¶ *Maſculo*. falſum, vt per Ang. Areti. in tractat. Malefic. vel comparent. & inter. defen. colum. 4. Alexand. in dict. l. pro hærede.

ſ ¶ *Concluſio*. Idem Dec. c. in præſentia num. quinquageſimo ſeptimo de prob. ſed dicendum vt ibi dixi.

u ¶ *Donationis*. Ita quod non ſit datum in feudum. vt dixi in d. conſil. 31.

x ¶ *Dicens*. Num. ſeptuageſimoſecundo Bertrand. conſil. 249. viſo conſultationis. lib. 2. dixi in conſuet. Pariſ. §. 12. num. 3.

y ¶ *Prout*. idem Ant. But. conſil. nono colum. prima. Alexander conſilio 150. libro ſecundo. Corn. conſil. 219. lib. ſecundo. Cur. Senior conſ. ſeptuageſimo tertio, numero 4. Decius conſ. 223. conſil. 468 col. fin. in c. nouit colum. ſecunda de iudic. latè And. Tiraq. in tractat. de retract. proxim. §. gl. num. 230.

b ¶ *Niſi*. Adde And. Tiraq. de leg. connub. l. 1. numero trigeſimoſexto. Franc. Rip. de reſcrip. reſpon. vigeſim. ſext. numero decimonono. Philip. Dec. conſ. 33. in fin.

b ¶ *Matre*. Decius cap. nouit. columna 2. de iudic. Bo. de Curtili. in tract. nobilitatis, part. 4. numer. 23. cum ſeq. Alciat. in l. familiæ, de verborum ſignific. Pulchrè & latè domin. Andr. Tiraq. in doctiſſimo ſuo tract. de nobilitate & iure primogenituræ cap. 18 num. 20. cum ſeq. nunc primùm typis excuſo Pariſiis.

c ¶ *Valet*. Dic breuiter quòd valet quantum ad ea quæ ſunt in poteſtate conſuetudinis vel ſtatuentium & intra eorum territorium duntaxat: non autem extra, nec etiam intra quantum ad ea quæ non ſunt in poteſtate conſuetudinis vel ſtatuentium, vnde valet quantum ad diuidendas ſucceſſiones, de quibus loquitur conſuetudo, ſed non eximendum à collectis regiis, vt dixi in Conſuet. Pariſ. in proœmio. gloſſ. 7.

n ¶ *Alex*. & in conſil. 125. numero decimo, lib. 7. vbi dixi.

o ¶ *In iure*. Alexander conſilio 75. numero decimo, libro quinto, vbi dixi conſilio 165. numero octauo, libro ſexto. Andreas Tiraquellus in tractatu retract. conuentio. §. primo, in gloſſ. ſeptima, num. 17.

p ¶ *Bald*. Adde eundem in l. paſſim. C. de iur. & fac. ign. vbi dicit, quòd mulieres ligantur ſtatutis, niſi expreſsè reperiantur exceptæ H. C.

q ¶ *Concipit*. latè dominus And. Tiraq. in tract. retract. proxim. § primo gloſſ. nona num. 244. cum ſequen.

ſ ¶ *differenti*. Alexand. conſil. 135. colum. fin. lib. 1. vbi dixi.

t ¶ *Extenſiuam*. limitat, Alciat. in l. inter ſtuprum. in fin. ſup. tit. 1. Vide dom. Andr. Tiraq. in tract. retract. proxim. §. 1. gl. 9. nu. 223.

u ¶ *Homo*. Imò, idem.

y ¶ *Maſculis*. falſum, imò neptis excludet eccleſiam, vt dixi ad Alexand. conſ. 38 numero 4. lib. 6. & ad Dec. conſil. 15.

b ¶ *Contractibus*. Latè And. Tiraq. in tract. retract. proxim. §. 1. gloſſ. 9. num. 181.

c ¶ *Iure*. Et hanc partem affirmatiuam plenè comprobaui in Conſuet. Par. §. 12.

d ¶ *Panali*. Andr. Tiraquell. tract. retract. §. 1. gloſſ. 9. num. 211. Sed vide Alexand. conſ. 135. num. 4. lib. 1. & quæ ibi dixi.

e ¶ *Idem*. Et benè.

g ¶ *Alex*. Idem Cor. conſ. decimo tertio, libro ſecundo.

h ¶ *Etiam Bart*. conſ. 376. lib. 1. And. Tiraq. tract. retract. §. 1. gloſſ. 9. num. 129. Lud. Gomes in reg. Cancell. de infir. reſignant q. 6.

i ¶ *Primogenit*. ſi tamen conſtet eamdem omninò eſſe rationem, aliàs non.

k ¶ *Alex*. Sed in dict. conſiliis eſt diuerſa ratio.

m ¶ *Filiabus*. Quod verum puto, quia non eſt tanta ratio in fœminis, & priuilegium exorbitat, & eſt originaliter deciſio Sign. conſ. 184. in q. vertente inter Durantem, quod ad verbum refert & ſequitur Prepoſit. in cap. per venerabilem. parag. quod vero, num. 25. qui ſint le. Idem tenet Sign. conſil. 229. factum ſic ſe habet columna penult. numer. 15. Curt. Senior col. fin. Hip. Marſil. ſing 536. & ita tenendum eſt: licèt Dec. hîc. & Iaſ. in l. ſi quis id quod colum. ſecunda de iuriſd. omn. iu. dubitent. ſed ipſe

D. poſtea maturius cogitans & plenius examinans, in conſilio quadringenteſimo quinquageſimo tertio ſecutus eſt opin. Sign. & benè.

n ¶ *Tamen.* Imo idem.

o ¶ *Paul.* Quod eſt conſil. 119. libro primo ſecundum nouam Impreſsionem & placet in exorbitanti. aliàs ſecus. adde Alexand. conſil. 45. libro ſeptimo. Socin. in rubric. in 12. ff. de acquirend. poſſ. Albe. in 1. par. ſtat quæſtio 158. Dec. infrà ead. l. ſecundum naturam. in fine.

u ¶ *Verum.* Idem Dec. c. cum in cunctis. in princip. col. 4. de elec.

x ¶ *Frequentia.* Alciat. l. deteſtatio. §. ſerui. de verb. ſignif. ſa. Corſet. in ſing. ver. frequentia. Gerard. ſing. nonageſim. ſeptim. Tetigi ad Alexan. conſil. 129. in fin. lib. 6.

AD REG. III.

h ¶ *Reuocari.* Fateor, ſed benè dicitur per ſe finiri ceſſante voluntate, vt in delegatione vel alio mandato.

AD REG. IV.

b ¶ *Compellit.* Dec. conſilio 202. numer. ſecundo vbi dixi.

c ¶ *Quid.* Bal. l. pen. in fin. C. quomodo & quando iud. adde Ariſt. in 3. Ethi. Gabr. Biel. in quart. ſent. diſt. 15. quæſt. tertia. ar. 1. tetigi in tract. vſura. num. 411. Et nouem gradus voluntarij tradit Bonauent. in ſecundum ſent. diſtin. duodecima & quæ dicam infra eod. re. 134.

e ¶ *Laboratore.* Idem Bald. l. non ideo minus. col. 1. C. de accuſ. Ang. de maleſi. verſ. ſempronium mandatorem. quæſt. quarta. Socin. l. rem quæ nobis. col. vltim. de acq. poſſ. conſil. 54. cum ſeq. libro quarto. Iaſ. l. de pupillo. §. nuntiationem. in fin. de oper. nou. nunt. Franc. Purp. l. quod te. numer. 56 ſi cert. pet. Limitat Paul. conſilio 470. in fin. lib. 1. Alexand. conſil. 36. vbi in anno. tetigi, lib. 1. Fran. Ripa. cap. 2. num. 61. de iud.

AD REG. V.

a ¶ *Refert.* Ant. Corſet. in ſingu. ver. teſtamentum Iaſ. l. patre furioſo. col. ſecunda de his qui ſunt ſui vel ali. iu. & conſil. 112. col 5. lib. 4. Hippol. Marſil. ſing 330. vide Cor. conſil 71. l b. 1.

b ¶ *Mentis* Dixi remiſſiuè ad Alexand. conſil. 141. lib. 1. ſa. Pentha. de Cre. reper. l. 2 col. 2. C. de reſcind. vend. Lud. Gomes in reg. Cancel. reg. de infir. reſignan. quæſt. 8. Sed quod præſumitur furor perſeuerare, & in eo facto. Alexand. conſil. 167. colum. ſecunda libro ſeptimo. Bertrand. conſil. 47. ex proceſſu. col. 9. lib. 1. vide Alciat. tract. præſumpt. reg. 2. præſumpt. 18.

AD REG. VI.

c ¶ *Tamen.* Eadem tradit & tenet Dec. in l. certi condictio. §. fin. col. 2. ſuprà ſi cert. pet. vbi aliquid dixi.

h ¶ *Velle.* Dixi in conſuetud. Pariſienſ. §. 6. gloſſ. 4. numero 7.

AD REG. VII.

c ¶ *Communi.* Alexand. conſilio 60. numero vigeſimo (vbi dixi) libro ſecundo conſil. 55. numero ſexto libro 5.

e ¶ *Caleſtis.* Facit Matthæus Matheſilanus ſingulari 171.

i ¶ *Partem.* Vide Steph. Bertrand. in l. 1. numero 47. & ibi Ioan. de Garro. ſuper gloſſ. ſecund. numero 8. & 9.

AD REG. VIII.

d ¶ *Inſtinctum.* Iſte vt merus Legiſta non capit quid ſit ius naturæ, quia inſtinctus licet inſit à natura non eſt ius, ſed paſſio vel affectus. Ius autem naturæ quantum ad diuina, eſt notitia quædam legis diuinæ hominis naturæ à Deo indita. ad Ro. 1. & iuxta illud Pſalm. 4. Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui. Quantum autem ad ciuilia negotia, ius naturæ eſt notitia ſiue dictamen rectæ rationis naturaliter inditum, vt probatur in l. cum naturalis ratio. de bon. damn. Et tradit, Io. Gerſ. in libro de vita ſpirit. ani. Arc. Felin. Pſal. 1. Sic in propoſito, vt recta ratio dictat liberos alendos, ita ius naturæ obligat, contra data iuſta cauſa denegandi, vt nec recta ratio, ita nec ius naturæ obligat. Nec propter ea ius naturæ ſeu recta ratio mutatur in ſe, tamen cauſa ſubiecta mutatur, ſeu circonſtantiæ caſus variantur.

e ¶ *Nec ſituat.* Vult dicere quòd remanet ius naturale & eius obligatio : licèt non detur actio de iure ciuili, quod hic ineptum eſt.

f ¶ *Sine cauſa.* Falſum, nec valeret tale ius ciuile, tanquam iuri naturali contrarium, ſicut cum tyrannus ius deneget.

i ¶ *Legitima.* Breuis veritas eſt, quod licet poſſit quota variari, non poteſt tolli liberis niſi ex cauſa ad exhæredationem iuſta. Adde deci. Thom. 457. Ang. Aret. tract. teſtam. verſi. nolens decedere inteſt. col. fin. & dixi ad Alexand. conſil. 25. num. 11. libro primo.

AD REG. IX.

b ¶ *Legatis.* infrà eod. l. in teſtamentis. numero tertio idem Dec. l. 1. in fin. l. ſi creditores. in fin. l. certis annis. colum. ſecunda. C. de pac. l. in teſtamento. colum. fin. C. de mil. teſt. l. 1. col. prima. C. de inſtit. & ſubſti. l. prima. in fin. C. de impube. & ali. Iaſ. l. ſi pluribus. colum. ſecunda de legat. 1. l. non ſolum. §. fin. col. 10. de oper. no. nun. Socin. l. ſi fuerit. de reb. dubiis.

d ¶ *Alias.* Idem Iaſ. l. ſi ita ſit aſcriptum in ſi. de le 1. dixi in tract. vſur. q. 20.

g ¶ *Veteribus.* Imò rectè intelligendo iuxta l. ſæpè. de verbor. ſignif. concordat.

AD REG. X.

a ¶ *Habetur.* Facit Hippo. Marſil. ſing. 264.

d ¶ *Frater.* Sup. eod. l. 2. num. 117.

e ¶ *Requiratur.* Imò non ſemper, vt not. in l. ſancimus. C. de teſta. & dixi ad Alexand. conſilio 104. lib. 2.

¶ iiij

Digitized by Google

AD REG. XI.

f ¶ *Mixtum*. Dec. c. ratio. de præb. Iaſ. l. cætera. §. item quæri poteſt. de le. 1. Alci. in l. pupillus. §. ſi. de verb. ſig. dixi in conſuet. Pari. §. 1. glo. 1. q. 7.
h ¶ *Simpliciter*. Alexand. conſi. 195. num. 1. lib. 6.

AD REG. XII.

f ¶ *Paratam*. Iure. non probatur, & contrariam etiam tenet Deci. in l. ſi. C. de edic. diui Adr. tol. vbi tamen dixi prouiſionem decerni poſſe à iudice cauſ- ſa cognita & latius in conſil. Pari. § 95.
g ¶ *Contractus*. Nic. Eueral. in loc. leg. loc. 17. de contra. ad vlt. vol. Vin. Herc. diſpu. 1. col. 31. Salic. Iaſ. l. ſi. C. de leg. Vide Paulum. Iaſ. in l. pactum inter. de pact. Cor. conſil. 102. lib. 3. Dec. l. 1. col. 1. C. de inſtit. & ſubſtitut.

AD REG. XIII.

a ¶ *Poteſt*. Licet non teneatur niſi petatur.
c ¶ *Prout*. Quo caſu etiam parte non opponente ſupplere tenetur. Adde Alex. conſ. 186. in fin. (vbi dixi) lib. 2. conſi 225. nu. 2. lib. 6. Dec. l. cum quid col. 6. ſuprà ſi cert. pet.

AD REG. XIV.

b ¶ *Statim*. Dixi in tract. vſur num. 82.
e ¶ *Statim*. Inf. eod. l. contractus. num. 9.
i ¶ *Ipſo*. In contrarium eſt ſenſus & obſeruantia communis.

AD REG. XIX.

a ¶ *Pœna*. Dixi ad Alexand. d. conſi. 119. num. 13. lib. 2. adde Alex. conſi. 66. lib. 5. do. And. Tiraq. in tract. Retract conuentio. §. 1. gl. 6. num. 56.
e ¶ *Indignum*. Iaſ. l. cum filiusfam. §. in hac, col. 1. de verbo oblig. Fran. Rip. de reſcript. Reſpon. 12. col. fi. Alex. conſi. 203 col. 3. lib. 2. conſi. 19. num. 4. lib. 4.
h ¶ *Bannitus*. Hippol. de Marſil. in prac. verſi. aggredior.

AD REG. XXI. IN PRINC.

a ¶ *Alex*. Et ibi Iaſ. col. 3. Dy. d. cap. cui licet. Nicol. Euerar. in lo. leg. lo. à minori.
c ¶ *Maioritate*. Nico. Euerar. in loc. le. x. à ratione l. larga. col. 4.
f ¶ *Maiori*. Adde Philip. De. l. & militibus, nu. 12. C. teſt. mili. conſi. 76. Vbi in annot. dixi. Hier. Grat. conſil. 26. num. 34. lib. 1.

AD REG. XXI. §. GENERALITER.

b ¶ *Habuiſſet*. Imò idem, quia tolerabilius eſt verba nihil operari, quàm contra materiam ſubiectam: vt infrà eod. l. quoties idem ſermo.

AD REG. XXIII.

k ¶ *Periculum*. Et hoc veriſſimum & æquiſſimum quando ſolum tenetur in genere generaliſſimo. ſecus ſi teneretur de genere ſubalterno. putà de certo aceruo poſito in tali area, vt patet in l. in naue ſaupheij. ſupra loca. quia toto illo genere ſubalterno perempto, eſſet liberatus, & ita debet intelligi illa lex, non autem debet extendi extra caſum ſuum ad genus generaliſſimum, & ita intelligit. d. l. in naue ſaupheij. Dec. in l. quod te. col. 1. ſuprà ſi cert. peta. facit Deci. conſil. 6.
m ¶ *Conſtitutum*. Latè do. And. Tiraq. in tract. de conſtit. poſſ. & in tract. *Le mort ſaiſit le vif*. *
n ¶ *Col*. 3. num. 9. vt dixit Anton. Neguſan: tract. pign. fol. 5.
o ¶ *Non poteſt*. Infrà eod. l. ſemper in ſtipulationibus. num. 15.
p ¶ *Penes*. Dixi ad Alexand. conſil. 161. num. 1. libro 6.
q ¶ *Ratificet*. Bertran. conſil. 304 donatio. lib. 33. dixi ad Alexand. conſi. 88. nu. 3. lib. 5.
r ¶ *Remedium*. Idem Alex. in conſil. 110. num. 3. vbi dixi. lib. 1. conſil. 16-. num. 3. lib. 6.
y ¶ *Ratificatione*. Idem Bertran. conſi. 119. viſa conſul. in fin. conſi. 304 donatio. lib. 3. Alciat. Pare lib. 3. c. 13. facit Bart. l. 4. §. hoc autem iudicium. col. 2 de damn. infec. Tamen contraria opi. de iure erat verior & communis quam tenet Alex. conſil. 31. num. 6. vbi dixi conſil. 190 nu. 7. lib. 6. conſil. 53. num 7. lib. 7. Guid. Pap. deciſ. Delph. 49. & ipſe Deci. infrà eod. tit. l. quo tutela in fi. Sed opin. Deci. hîc confirmata fuit noua conſtitutione regia 1539. §. 133.
z ¶ *Lugduni*. Conſilio 226. idem conſilio 147. & 432.
a ¶ *Tamen*. Facit Alexand. conſil. 152. num. 3. conſ. 228. num. 4. lib. 6. ſic non valet quando confertur in tempus quo conſtituens non poſſidebit, putà poſt mortem Alex. conſil. 82. col. 3. lib. 2. Bert. conſil. 315. quoniam And. lib. 2. licet contra facit Matth. Afflict deciſ. Neap 3. col. 3.
b ¶ *Habile*. Corn. conſi 168. col. pen. lib. 2. Deci. conſil. 460. in fi. licet Socin. l. ſi. num. 6. ſuprà, ſi ex noxali cauſa agatur.
c ¶ *Intelligitur*. Deci. l. in actionib. col. 7. ſuprà de in lit. iura. Iaſ. l. ſi mora. col. 2. ſolu. matri. Alexan. conſi. 74. num. 1. lib. 6.
d ¶ *In contractibus*. Vide Iaſon. l. domus 2. col. de leg. 1.
e ¶ *Mandatarius*. Quando mandatarius teneatur de leuiſſima culpa: & quæ dicatur leuiſſima: & quando de dolo vel lata culpa, vide Pau. de Caſtr. in l. in rebus. ff. commodati. Bar. in l. eum qui §. ſi culpa. ff. de furtis.
f ¶ *Lites* Lancelo. Deci. l. cum res legata §. itaque ſi Stichus. co. ſi. de le. 3. ratio propter peritiam aſſertam ex eo quòd idoneum profitetur ad id quod ſummam diligentiam requirit. dixi in tract. de eo quod intereſt num. 142. cum ſeq.
h ¶ *Creditor*. Caue vt intelligas ſecundum hæc iura, videlicet in creditore miſſo non ad adminiſtrãdum, ſed ad inquietandum. Secus ſi creditori ipſi vel cuius committatur adminiſtratio vel cuſtodia totalis rei, quia tunc etiam de leui culpa tenetur, vt nouè declaraui in conſuet. Pari. c. 6. gloſ. 7. q. 2.
i ¶ *Tenet*. Adde Bal. in l. quæ fortuitis. ſi. c. C. de pi. act. Do. l. ſi mora, ſo. ma.
x ¶ *Faciendo*. Anchar. Phil. Franc. c. inquiſitionis. in fin. de hære. Curt. iun. l. vnica col 8. num. 23. C. de ſent. quæ pro eo quod inter. Iaſon. Dec. authen. qui rem. C. de ſacroſan. eccl. Dec. l. ſi. col. 4. C. de pact. l. actione. in ſi. C. de tranſact. conſi. 192.
l ¶ *Actione*. Vide Bald. d. l. quæ fortuitis penult. colum.
m ¶ *Societate*. Adde Bald. d. l. quæ fortuitis. fin. colum.

Digitized by Google

q ¶ *Remitti.* Tacite non expreſsè. Bald. l. 1. in fi. C. de vſufr. Alcia. l. actione. verſi. ſpecialiter. C. de tranſ. act. adde Hipp. Marſil. ſing. 289.

AD REG XXIV.

c ¶ *Coniecturis.* Bal. l. ſi traditio. C. de act. empt. dixi ad Alex. conſil. 77. num. 13. lib. 6.
d ¶ *Iuramentum.* Idem Iaſ. §. curare col. fin. num. 59. inſti. de act. ſed contrarium verius, vt expreſſim. Bald. conſil. incip. proponitur ad fin. quod eſt conſ. 212. lib. 1. ſecundum veterem, & conſil. 345. lib. 2. ſecundum nouam Impreſſionem. & Pyrrhus hîc, colum. 5.
e ¶ *Rationem.* Bertran. conſil. 256. multa ſunt. col. fin. lib. 3.
f ¶ *Defenſionem.* Facit Hippol. Marſil. ſing. 19. Alexan. conſil. 76. & 109. lib. 1. vbi dixi.
g ¶ *Bal.* Sequitur Pantha. de Cre. Rep. d. l. 2. colum. 73.

AD REG. XXVII.

i ¶ *Alexand.* Conſil. 120. in fin. lib. 6. Fran. Cur. tract. de ſequeſtris. quæſt. 22. in fin.

AD REG. XVIII.

a ¶ *Satis.* Dec. conſil. 365. col. fi.
b ¶ *Secus.* Idem Ang. conſi. 124. totius. Cor. conſi. 201. col. pe. lib. 1. Dec. conſil. 237. ad fin. Aymo. conſi. 95. nu. 2. licet aliter velle videatur Bertran. conſil. 85. viſo inſtrumento. col. 1. ſed ſibi contradicit conſ. 173. quia difficultates. col. 1.
e ¶ *Lib.* 5. Vbi contrarium tenui.
g ¶ *Commode.* Albertus Brut. conſil. 89.
h ¶ *Conſ.* 3. Nunc habetur in libro 1. conſ. cap. in fin.

AD REG. XXIX.

f ¶ *Præſtita.* Ang. diſput. incip. Aſtenſis. miles & diſpu. vſurarius, Ancha. in rubr. col. 2. de regul. iur. in 6. conſil. 161. col. 2. Alber. 1. parte ſtatu. q. 151. Bald. & Paul. l. vniuerſa. col. 1. C. de precib. Imper. offer. Paul. l. filiusfamilias. ſupra de teſta. Philip. Franc. in rubr. de teſt. col. 21. lib. 6.

AD REG. XXX.

b ¶ *Filiorum.* Pulchrè Dec. conſil. 153. cum duobus ſequent.
e ¶ *Conſummato.* Sed quod contractum licet non conſummatum Papa nequeat diſſoluere, nec in eo diſpenſare, ſentit Panor. (& benè) in de c. ex publico. in fin. & expreſſè firmat Io. Lup. in tract. de matr. & leg. col. 8. ſentit Iac. Almain in 4. Sent. diſt. 30. q. 2. fortius Eraſ. 1. Cor. in 7. in annot. reprobat vulgatam illam Canoniſtarum differentiam de matrimonio conſummato, vel non conſummato ſentiens quòd etiam ante congreſſum eſt legitimum & perfectum matrimonium, & indiſſolubile ab homine, etiam per profeſſionem Monaſticam. Dixi etiam apud Dec. in c. quæ Eccleſiarum. nu. 13. de conſtit. vbi videas, vbi etiam dixi iuſtam eſſe cauſam diſſoluendi re integra, ſi contractum ſit ſine authoritate parentum vel tutorum, qui etiam conſummationem impedire poſſunt.
l ¶ *Pari.* Idem Alexand. conſilio 203. libro 3. vbi dixi.

AD REG. XXXIII.

h ¶ *Pœna.* l. apud Celſum. §. autoris, iuncta gloſſ. in ver. noxa, ſuprà de dol. except. Alex. l. cum mulier. col. 2. in fi. ſupra ſo. mat.
f ¶ *Marito.* Dicendum vt ſcripſi in tract. de donatio. factis in contractu matrimonij. nu. 9. nu. 18.

AD REG. XXXIV.

i ¶ *Contrarium.* Et benè, vt plenè dixi ad Alexan. conſi. 18. lib. 2. facit ſuprà eod. l. contractus. nu. 13.
m ¶ *Secus.* Idem Alex. conſil. 163. colum. fin. (vbi dixi) lib. 7. Hippol. Marſil. ſingul. 113. Dec. l. vt liberis. col. 3. C. de collatio.

AD REG. XXXV.

c ¶ *Debet.* Hippol. de Marſil. ſingul. 669.
e ¶ *Poterit.* Decius, l. cum poſteaquam. in fi. C. de pact.
f ¶ *Alexand.* Conſil. 5. col. 1. lib. 2. Hipp. Marſil. ſingul. 195. & ſingul. 320.

AD REG. XXXVII.

b ¶ *Nemo.* Caue, quia Holoander legit. nemo, qui condemnare poteſt, abſoluere poteſt, quod de ſe magis accidet & congruit cum. l. qui condemnare. ſuprà de re iud. tamen omnes codices habent vt hîc legit Deci. & omnes ita legunt; non auſus ſum mutare.

AD REG. XXXIX.

e ¶ *Regis.* Dixi ad Alexand. conſ. 124. in fi. lib. 1.
n ¶ *Metu.* Iaſon, Deci. in l. interpoſitas. C. de tranſact. Deci. cap. fin. in fin. de appel. dixi ad Alex. conſil. 156. num. 3. lib. 5.
p ¶ *Duobus.* Curt. tract. de teſtibus conclu. Cortet. ſingul. ve. teſtis. Dec. conſil. 534. in ſimilibus limitat Marſil. ſingul. 541. Adde Nicol. Dec. dec. c. num. 3.
v ¶ *Nunquam.* Deci. conſil. 468. num. 23. conſil. 498. num. 17. dixi ad Alexand. conſil. 98. lib. 3. & adde Philipp. Dec. l. pacta nouiſſima. num. 12. C. de pact. & conſil. 119. col. 2. Adde Hieronym. Grat. conſil. 48. lib. 2.

AD REG. XL.

b ¶ *Rationem.* Alexander conſilio 147. num. 16. libr. 7. Iaſon. conſil. 2. colum. 3. lib. 1. conſil. 85. cum ſeq. lib. 1.
f ¶ *Mortem.* Idem Lancelot. Pol. in tract. ſubſtit. de exempli ſubſtit. num. 14. licet communis contra. vt alibi plenè dixi.
h ¶ *Nam.* dixi in conſuetudi. Pariſien. §. 30. q. 14. numero 65.
i ¶ *Citari.* Hæc vera & obſeruatur.

Digitized by Google

AD REG. XLI.

a ¶ *Emphyteuta.* Alexand. conſil. 45. lib. 5. Corn. conſil. 165. lib. 2. Idem in vaſallo. Bald. conſil. 429. lib. 1. Paul. conſil. 311. in fi. lib. 2. Bertran. conſil. 3"1. viſo proceſſu. col. finali. lib. 1.

c ¶ *Scientiam.* Dec. conſil. 318. Iaſ. conſil. 64. col. 3. lib. 3. dixi in conſuetud. Pari. §. 1. gloſſ. 7. num. 4. §. 13. gloſſ. 5. num. 6.

AD REG. XLIII.

¶ *Deciſio.* Quæ falſa eſt, quia iure non probatur. adde quæ dixi in conſuetud. Pariſien. §. 30. num. 5. Sed benè perdet, & etiam carcerabitur, ſi interim bona ſua in fraudem dilapidauit. l. fin. in fin. quæ in fraudem creditoris. dixi in conſuetud. Pariſ. §. 196.

AD REG. XLV.

a ¶ *Reuocabiliter.* Alexand. conſil. c. nu. 6. lib. 7. latè And. Tiraq. in tract. retract. prox §. 1. gl. 7. num. 69. cum ſeq. Dixi in nouis intellecti. ſi communi. l. vnus, de ſeruit. ruſti. prædio. num. 24. quos habes cum tract. meo diuidui & indiuid.

AD REG. XLVI.

a ¶ *Pœna.* Corſ. in ſing. ver. pœna. vide Dec. cap. 1. de conſtit. vbi etiam ad Decium tetigi.

c ¶ *Conſecratiæ.* Dixi ad Alexand. conſ. 119. nu. 16. lib. 6. latè domi. Andr. Tiraquel. in præfa. tract. Retract. num. 73.

d ¶ *Iuſte.* Secus ſi iniuſtè. Andr. Tiraq. in præfa. Retract. nu. 68. vltra quem adde Bald. conſil. 115. conſil. 210. lib. 1. Iaſ. l. ſi duo patroni. in fi. ſuprà de iureiuran. Dec. conſil. 691.

AD REG. XLVII.

d ¶ *Aduocato,* Thom. Parpal. rep. l. exigendi. col. 4. C. de procura. Hiero. Cagn. repet. l. diem functo. col. 2. de offic. aſſeſſor.

q ¶ *Inn.* Caue, quia Inn. ibi non loquitur de abſolutione iudicis, ſed partis. Idem tamen vult Dec. in c. 1. col. 7. de offi. deleg. vbi hoc reprobaui.

AD REG. XLVIII.

c ¶ *Vt Felin.* Idem etiam Felin. capitulo Matthæus. de ſimon. & remiſſiuè in cap. dilecti filij. de except. penult. col. Ant. Corſe. in repet. ver. calore.

AD REG. L.

q ¶ *Paul.* Conſil. 413. col. pen. lib. 2. adde Ange. conſ. 246. Cor. conſ. 224. lib. 4. Iaſ. conſ. 139. lib. 4. Alber. Bru. conſ. 28. col. fi.

c ¶ *Teneatur.* Quod ſic, latè Ioan. Igne. in l. 1. §. ſerui appellatione. num. 132. cum ſeq ſuprà ad Sillan. dixi ad Deci. c. 1. de offic. deleg. Idem Alber. in d. l. metum autem. §. ſed licet.

f ¶ *Tenetur.* Fallit in eo, qui aliquo iure ciuili eſt obligatus ad defenſionem vel amonitionem periculi, vt filius, ſeruus, vaſallus. vide Ioannem Igneum in l. 1. §. quòd ſi quis, putà veneno. num. 22. cum ſeq. ad Sillan.

h ¶ *Probare.* Alber. 2. par. ſtatu. q. 1"5. Thom. Aqui. in 4. Sentent. diſtinc. 19. & problem. 1. art. 16. dixi ad Alex. conſ. 60. num. 4. lib. 4.

AD REG. LII.

c ¶ *Principe.* Alber. Brun. conſ. 86. col. 1. vide Iaſ. d. l. ſtipulatio iſta. col. fin.

AD REG. LIII.

b ¶ *Alia.* Dixi ad Alexand. conſil. 114. in fin. libro 3.

AD REG. LVIII.

d ¶ *Satis.* Imò non ſufficit, vt etiam tenet Angel. conſ. 125 Curtius ſenior conſ. 71. col. 3. Iaſ. l. Neſennius. §. 2. ſuprà de re iudica. & dixi in conſuet. Pariſ. §. 22. num. 52.

AD REG. LIX.

e ¶ *Hæredem.* Imò eo ipſo videtur talis ratificare. Bar. d. l. 1. §. fin. ſol. mat. Alex. conſ. 91. col. 2. lib. 3. conſ. 92. num. 4. lib. 4.

h ¶ *Tantum.* Adde, quòd nec eum cuius eſt hæres, excludit. Dec. conſil. 115. num 8. conſ. 281. Nicol. Euera. in loc. leg. loc. à natura dict. laxatiuarum: And. Tiraq. tract. retract. conuen. q. 1. gl. 6. nu. 5. Boer. Dec. 76. ſed valde errant, vt dudum dixi ad Alex. conſ. 18. col. fin. lib. 5. & nuper ad Phil. Dec. conſil. 281. col. penult.

i ¶ *Addita.* Alex. conſ. 36. num. 11. lib. 4. & dixi in conſuet. Pariſ. §. 4. num. 6.

AD REG. LX.

b ¶ *Contrarium.* Idem Deci. in rub. in fi. C. de pact. & quos latè citat And. Tiraq. repet. l. ſi vnquam ver. donatione largitus. num. 128. licet contra alleget, num. 139. C. de reuoc. don.

AD REG. LXI.

a ¶ *Aliud.* Alex. conſil. 150. num. 7. nu. 22. lib. 2.

AD REG. LXIV.

b ¶ *Conſtat.* Vbi Alexand. Iaſ. adde Dec. l. 1. col. 7. de offic. eius cui mandà. eſt iuriſdict. c. Eccleſia. col. fin. de conſt. Andr. Tiraqu. tract. retract. prox. §. 32. num. 58. vltra quem Aymo. conſil. 54. in fi. conſil. 121. num. 10.

AD REG. LXV.

b ¶ *Malitiis.* Vide Barb. c. ſedes. hic allegat. col. 3. in prin. in proœm. clem. col. 3. ſol. 7. Iaſ. in l. cum proponas. in 2. col. C. de pact. Andr. Tiraquel. in præfat. tract. retract. num. 70.

d ¶ *Iudex.*

d ¶ *Iudex*. Idem Dec. l. vnica. col. 4. C. de ſenten. quæ pro eo quod intereſt. Sed contra Hippo. Marſil. in l. 1. §. quæſtioni in fi. de quæſt. in l. ſi quis obrepſerit, ad leg. Corn. de fal. & in practic. verſic. poſtquam. num. 15. & in ſingu. 201. adde Luc. de Pen. in l. 1. de numera. lib. 12.

AD REG. LXVII.

b ¶ *Subiectam*. Dec. in rubr. de iuriſdict. omn. in d. l. 1. col. 6. l. fi. col. 4. C. qui admit. conſil. 358. vnde reprobaui quid Deci. ſuprà eod. l. in perſonam, §. generaliter.

AD REG. LXXII. *In princ.*

a ¶ *Delegari*. Hæc ſunt inepta, dicendum ſenſum huius l. eſſe, quòd iudex non debet per ſe vel per ſimplicem ſubſcriptionem, ad ſupplicationem partis expedire ea quæ cauſæ cognitionem requirunt: vt rectè intellexit Ioan. Fab. noſter, inſtitut. de pœna temerè litigan. §. omnium. Et ſentit Gulıel. Bud. noſter, in d. §. vbi decretum. deinde Alciat. Parad. lib. 2. cap. 3. & Petr. Stella ſub ipſis non citato forſan, nec lecto Ioan. Fab. vendicare conati ſunt.

AD REG. LXXII. §. *Nec Paciſcendo*.

a ¶ *Poteſt*. Ampliat Alexand. conſil. 22. lib. 5. vbi dixi.

c ¶ *Prima*. Item fallit vt vno ex ſociis. Bald. l. ſi abſentis. C. ſi cert. petat. Paul. l. proprium. ſuprà commun. præd. Lancelot. Galiau. l. ſtipulationes non diui col. 4. ſuprà de verb. oblig. Dixi in nouis intellect. l. ſi vnus nume. 11. cum ſequent. de ſerui. ruſtic. prædio. qui ſunt in tractatu meo diuidui, & indiuid.

d ¶ *Notario*. Deci. conſil. 58. Ant. Rub. conſil. 122. & not. ſuprà eod. contractus.

e ¶ *Nomine*. Sed tunc opus eſt ratificatione & ceſſione. Iaſon. l. huiuſmodi. in princip. colum. 4. numer. 17. de leg. 1. ſcilicet ad agendum, ſed exceptio ſtatim quæritur ſine ceſſione. Alexand. conſ. 40. num. 8. lib. 5.

AD REG. LXXV.

c *Cauendum*. Dec. l. precibus. col. 2. C. de impu. & aliis ſubſti. conſ. 277. col. 4. adde Corn. conſil. 145. lib. 1. conſ. 7. lib. 4.

AD REG. LXXVIII.

d ¶ *Alexand*. Num. 15. vbi dicit, vide Dec. c. clericum. col. fin. de iudic. conſil. 416. col. 3.

e ¶ *Valet*. Et benè quicquid Decius dicat.

AD REG. LXXIX.

a ¶ *Dolus*. Dixi ad Alex. conſil. 42. num. 10. lib. 1. conſil. 118. num. 8. lib. 7. idem quod hic Aymo. conſil. 192. col. 2. Iaſ. conſ. 18.

AD REG. LXXX.

b ¶ *Regula*. Fallit quando generale emanat à maiori poteſtate. Paul. conſ. 176. lib. 2.

d ¶ *His*. Præſumptio ſpecialis vincit generalem Alex. conſil. 77. num. 6. lib. 1. (vt dixi) ſic probatis in ſpecie. Alex. conſ. 88 num. 8. lib. 5. vbi dixi.

e ¶ *Sequatur*. Etiam ſi diſpoſitio conferatur in eundem. Matthæ. Afflict. decıſ. Neap. 45.

f ¶ *Etiam*. Iaſon conſil. 162. col. fin. lib. 4.

h ¶ *Secus*. Alberic. 2. part. ſtatut. quæſt. 2. col. 6. num. 10.

i ¶ *Species*. Adde Barb. in c. cùm eſſes. de teſt. col. 24. Iaſ. in l. 2. ff. de liber. & poſth. colum. 2. poſt princip.

k ¶ *Subſtitutionibus*. Corn. conſ. 44. lib. 3.

m ¶ *Concurrunt*. Idem Decius conſil. 590. nu. 7. vbi aliter dixi.

AD REG LXXXI.

a ¶ *Lædunt*. Corn. conſil. 296. lib. 1. Andreas Tiraquel. repet. l. ſi vnquam. ver. reuertatur. nu. 22. C. de reuoc. don.

b ¶ *Verborum*. Paul. conſ. 75. col. 1. lib. 1.

AD REG. LXXXII.

b ¶ *Antidora*. Tetigi in tractat. vſurar. quæſt. 31. in fin.

AD REG. LXXXIII.

b ¶ *Veniam*. Bald. l. 2. C. de inge. manu. Cæpol. cauſa cri. conſil. 21. col 8. Phil. Franc. c. licet. col. 3. de ſenten. excom. in 6. Corſ. in repet. ver. abſolutio. Fel. c. literas. col. 4. de præſumpt. Iaſ. 1. col. 3. de oper. no. nun. l. decem. col 21. de verb. oblig.

AD REG. LXXXV.

b ¶ *Quia*. Dec. rubr. de iudiciis lect. 2. col. 8. de probat. Iaſ. conſ. 39. lib. 1.

c ¶ *Horæ*. Bald. l. creditor. in princip. qui potio. in pign. hab. Socin. conſil. 67. lib. 4. Cortet. in repert. verb. inſtrumentum. Iaſ. l. 1. §. 2. colum. 1. ſuprà de eden. Hippol. Marſil. ſingul. 319. Deci. conſil. 689. col. 1. Matth. Pacus in tract. de mand. parte 6 Sed non eſt ſimpliciter verum, vt per Fel. in d. c. paſtoralis. Alciat. tract. de præſumpt. re. 3. præſumpt. 44. in fin.

AD REG. LXXXVIII.

b ¶ *Infertur*. Bald. conſil. 274. lib. 1. Alex. conſ. 132. lib. 7. Dec. conſ. 566. Et quòd iuſta cauſa à mora excuſet. Car. Iun. conſil. 28. num. 19. fac. no. ſuprà e. l. qui cum alio.

a ¶ *Stipul*. Quæ nil faciunt, quia ibi non ex conditionis euentu, ſed ex mora: debuit autem allegare. l. in illa. l. hoc iure. de ver. obl. quæ citat Bart. in l. ſi duo. §. fi. de conſt. pecu.

Digitized by Google

AD REG. XC.

b ¶ *Curia.* Alex. conſ. 80. num. 12. lib. 5. vbi dixi Dec. l. ſi tibi pecuniam. ſi cert. pet.

AD REG. XCII.

a ¶ *Error.* Bald. conſil. 130. lib. 2. Cald. conſil. 1. de fide inſtru.
b ¶ *Reſtitutionis.* Adde Iaſ. in authent. nouiſſima. C. de inoffic. teſtam. col. 9. verſi. quid autem ſi groſſus.
c ¶ *Præſumitur.* Decius conſil. 15. Latè Andr. Alciat. tractat. præſumpt. Reg. 3. præſumpt. 13.
d ¶ *Corrigere.* Vide per Felin. in c. ex literis. ibi de fide inſtrum. Anto. But. conſ. 11. & quòd poteſt declare verbum obſcurum. Alex. conſ. 146. num. 26. lib. 5. Cal. conſ. 70.
f ¶ *Maior.* Imò maior eſt defectus in malè faciendo, quàm in omittendo, ideo non poteſt ex interuallo, id eſt, poſtquam redditum eſt parti, corrigi, niſi ſolenniter, id eſt, iudicis autoritate, parte vocata. & probato errore. placet opin. Bart.
g ¶ *Secus.* Et benè licet Iaſ. conſ. 28. lib. 1. Alex. conſ. 89. nu. 13. lib. conſ. 190. num. 5. lib. 6.
h ¶ *Teſtibus.* Quod per duos. Alex. conſil. 14. nu. 19. lib. 6.
i ¶ *Dubio.* Deci. cap. 1. col. 3. de probat. Alexan. conſil. 55. num. 16 (vbi dixi) lib. 7. Limitat Curt. ſenior conſ. 55. Sed quòd in teſtibus potius dolus præſumatur, Alciat. l. 1. §. ſi ſtipulanti. num. 41. §. ſed ſi mihi. ad fin. de verb. oblig.

AD REG. XCVI.

c ¶ *Quæſitum.* Dec. l. 1. col. 1. C. de impub. & aliis ſubſtit. c. ſi. col. 5. de conſtit. c. paſtoralis, in fi. de except. dixi ad Alex. conſil. 11. num. 14. lib. 7.

AD REG. XCIX.

b ¶ *Prædicta.* Imò in hoc regno practicamus opin. Bar. Imò fortius, quia debitor à quo plus petitur, ſi nihil obtulerit, in omnes impenſas condemnatur ex veteri ſtylo, quem nunc non ita ad vnguem ſeruant, ſed iudices arbitrantur, vt dixi in praxi iudiciali.

AD REG. CI.

a ¶ *Menſis.* Alexand. conſil. 114. num. 11. lib. 5. vbi dixi.

AD REG. CIII.

b ¶ *Domo.* Quid domus appellatione. Alex. conſ. 213. num. 3. (vbi dixi) lib. 6.
c ¶ *Hoſpitio.* Imò ſecùs.
d ¶ *Naui.* Iaſ. l. quoniam ſuprà de ſin. l. plerique. de in ius voc. Et quòd nauis computetur inter mobilia, rectè decidit d. Io. And. Tiraq. tract. retract. prox. §. 1. gl. 7. nu. 89. cum ſeq. Limito in molendinis conſtructis ſuper nauibus cohærentibus in flumine publico, quando ex conceſſione principis vel reip. perpetuò habere licet, hæc enim inter immobilia cenſentur, vt ſcripſi in conſu. Pari. §. 145.
g ¶ *Pœna.* Solno melius, quod ibi illud interdictum non eſt conceſſum niſi ad res ſoli. d. l. 1. §. hoc interdictum. ver. ad ſolum. alias vbi lex non reſtringeret, veniret nauis appellatione domus. Io. Ign. l. 1. §. domini appellatione. 2. num. 70. cum ſeq. ſuprà ad Syllan.

AD REG. CIX.

a ¶ *Inæſtimabilis.* Alber. Bru. conſil. 12. colum. 30. cum ſeq.

AD REG. CX.

a ¶ *Alex.* Et conſil. 29. in fi. lib. 7. vbi dixi.
b ¶ *Valet.* Hæc veritas, & ita obſeruatur. eſt etiam purior litera Gregor. Halo. in d. §. illud habet non omnino obligari. & ita firmiter tenendum.

AD REG. CXI.

a ¶ *Proximus.* Iaſ. auth. ſacramenta puberum. C. ſi aduer. vend. l. properandum. §. & ſi quidem. C. de iudiciis. Socin. l. 1. §. adipiſcimur, de acquirend. poſſeſſ.
b ¶ *Nono.* Sed quod ſolum in ſemeſtri ante pubertatem, vt tenet Io. Igneus latè, l. 1. §. impubes, num. 10. cum ſeq. ſup. ad Syllania.
c ¶ *Iuramento.* Non ſequitur, ſed potius ſequitur quod puniendus eſt, ſi temerè iuret & huic morbo aſſueſiat, nam & hoc planè delictum eſt. & diligenter curanda eſt diſciplina morum etiam in iunioribus à rectoribus Reipub. vt per Ariſt. Politic. li. 8. malè ergo inferunt Doct. de obligatione pœnæ, ſeu coercitione pro ætatis modo ad ciuilem vel aliam obligationem, alioquin æquè colligi poſſet, quod ſi obligari poteſt ex delicto, ergo ex contractu, quod eſt falſum.

AD REG. CXII.

a ¶ *Canonico.* Pet. de Anc. c. peccatum. de regul. iur. in 6. conſil. 411. col. 1. Alexand. conſil. 4. col. 10. lib. 2. Bertac. tract. gabella. par. 2. q. 21. Iaſ. l. ſi eum. §. qui iniuriarum. in final. colum. 1. ſuprà ſi quis caut. Tamen Panormit. in d. c. fin. de ſepult. & in repet. c. Eccleſia. col. 8. de conſtitution. ſequitur ius ciuile, dicens canonicum non differre & benè dicit. Ego nouè dico, has leges ciuiles de non tranſmiſſione actionis ex delicto de pœnalibus intelligendas, non autem de rei perſequutione, vt ſuo loco plenius dixi. Et idem quòd Panorm. ſentit Carolus Ruin. conſil. 20. lib. 4.

AD REG. CXIII.

b ¶ *Regula.* Fallit poſita alternatius inter totum integrale, vel quantitatiuum & ſuam partem. l. 1. ſecundum lect. 2. & ibi Bartol. Socin. ſuprà de reb. pub.

AD REG. CXVII.

a ¶ *Odioſa.* Imò vt per Alciat. l. hæreditatis appellatione ſuprà tit. 1. ad Iaſ. l. 1. §. bonorum ſuprà ad Treb.

AD

Digitized by Google

AD REG. CXX. *In princ.*

a ¶ *Ratio.* Deci. in rub. in fin. C. de pact. rep. c. 2. col. 5. de iud. Andr. Tiraq. Rep. l. ſi vnquam. in verſi. donatione largitus q. 21. C. de re. do.

AD REG. CXX. §. *Abſurdum eſt.*

a ¶ *Poſſunt.* Contrarium tenet Panor. in diſp. ſuper conſil. Baſilienſi, inci. quoniam veritas. Alciat. l. collegarum. de ver. ſigni.
b ¶ *Concorditer.* Alex conſil. 124. num. 2. lib. 2. vbi dixi.
c ¶ *Subiectam.* Bald. c. fi. in fi. de præſumpt. Ant. Butr. c. ad aures. quod metus cauſa.

AD REG. CXXII.

b ¶ *Tollitur.* Bal. l. 1. C. de nau. fœn. Aug. conſil. 51. Hipp. Marſ. l. vnica. nu. 23. C. de raptu virgin. Franc. Rip. tract. de peſte fol. 42.

AD REG. CXXVII. §. *Qui iuſſu.*

d ¶ *Iniuſtitia.* Ad hoc Andr. Iſer. c. 1. col. 6. qui ſucceſſ. tenean. in vſibus feudor. dixi ad Alexand. conſ. 144. num. 2. lib. 2.

AD REG. CXXIX.

c ¶ *Succumberet.* Imò etiam eodem iudicio damnabitur tanquam autor delicti.

AD REG. CXXIX. §. *Hinc verò.*

a ¶ *Excuſatur.* Falſum, quia potius mors ferenda, quàm malo conſentire, & contrarium tenet Lancelot. Deci. l. vt vim. colum. 1. ſuprà de iuſt. & iure.

AD REG. CXXIX. §. *Quod pendet.*

a ¶ *Certa.* Fallit in vltimis voluntatibus, & in ſententia Franc. Aret. conſil. 136. in fin. argument. l. quibus diebus. §. quidam Titio. ſup. de condit. & demonſtra.
b ¶ *Executio.* Sequitur Ang. Iaſ. d. l. Iulianus. in fi. Paul. in l. ſufficit. de condit. indeb. Sed malè dicunt, & in contrarium eſt veritas, quia decretum reuiſionis tendit directò ad ſuſpenſionem de præſenti omnium repræſaliarum, patet ibi, reuideri, & ibi, vt quæ erunt legitimè approbentur, quod decretum reuiſionis & approbationis, vel reprobationis non eſt conditionale, nec in diem, ſed purum. Ergo dictarum repræſaliarum concuſſio eſt de præſenti à tempore dicti decreti reuiſionis & non conditionaliter, in ſuſpenſo. Totalis autem ceſſatio vel approbatio pendet & conditionalis eſt. & ſic conceſſio de præſenti ſuſpenſa nullo modo poteſt exequi, etiam ſi offeratur cautio. Secus ſi ſequens diſpoſitio non tenderet ad ſuſpendendum de præſenti: ſed eſſet merè conditionalis, vt ſi debitori meo dem, vel legem liberationem, ſub

conditione ſi fiat Conſul, quia tunc interim manet obligatio pura, & poteſt exequi data tamen conditione. & eſt materia legis, pecuniam. ſuprà ſi cert. pet. & ibi ad Decium dixi.

AD REG. CXXXII.

a ¶ *Conſitentis.* Alex. conſ. 117. num. 14. (vbi dixi lib. 6. Dec. c. cum venerabilis. nu. 24. de except. conſ. 482. conſil. 539.
c ¶ *Valeat.* Anon. conſil. 129. Iaſ. l. 1. in princip. ſuprà de eo quod cert. loc. conſil. 67. col. 9. lib. 3. Dec. l. poſtquam lite. col. 5. C. de pact. l. ſi donatio. col. 2. C. de collat. l. in teſtamento. col. 5. C. de teſt. mil. Aymo. conſil. 52. quod ampliat Lancelot. Decius in l. 1. col. 2. ſup. de iudic. Sed limitat Iaſ. l. ſi quis ante. col. 4. de acquir. poſſ. Dec. ſuper eod. col. 2. de offic. deleg.
d ¶ *Praualet.* Decius cap. quoniam Abb. col. 7. de offic. deleg. conſil. 70. conſil. 140. col. 2. conſil. 448. nu. 17. Franc. Purpur. l. rogaſti. §. ſit ibi num. 36. ſuprà ſi cert. pet. Lancel. Gal. in l. 1. §. ſi quis ita. col. 6. in fin. de verb. oblig. Alciat. tract. præſumpt. regul. 3. præſumpt. 34.
e ¶ *Actus.* Alexand. conſil. 81. num. 7. (vbi dixi.) lib. 3. Aym. conſil. 32.
f ¶ *Mente.* Et quando verba ſunt apta ex proprio ſaltem largo ſignificato aliàs non gl. l. quoties. ſuprà de verb. obl. Aret. l. à Titio. eod. tit.
g ¶ *Voluntas.* Vnde non ſit, quando eſſet contra voluntatem diſponentis. Paul. & alij. in d. l. verbis ciuilibus. Lud. Gozadi. conſ. 77. num. 14.

AD REG. CXXXIII. §. *Cum verbum.*

a ¶ *Fructus.* Hoc verum, quando fit reſtitutio ex debito, ſeu per viam iuſtitiæ: ſecus ſi per viam gratiæ, vt latè Forum. Gar. d. l. Gallus. §. & quid ſi tantum col. 97.

AD REG. CXXXIII. §. *Vnicuique mora.*

a ¶ *Facto.* Idem Bar. Alex. in l. 4. §. Cato & ibi Iaſ. num. 33. & ibi Lancel. Galiau. eius diſcipulus. col. 15. verſic. tertia ſit concluſio. Baſeolet. in arbo. diuid. & indiuid. char. 27. Sed errant dicendo quòd non eſt differentia an ſint ſocij, vel non, nec interfacere, vel non facere, ſed quod tam mora, quàm factum vnius alij nocet ad conſeruandam vel purificandam obligationem, non autem ad agendum in vim ſolius moræ vel delicti, vt plenius dixi in nouis intellect.

AD REG. CXXXIV.

a ¶ *Videtur.* Alex conſil. 133. lib. 6. conſil. 99. n. 51 lib. 2. vbi dixi. facit Gale. (quem vide ſi vacat animi cauſa.) lib. 2. de motu muſc. vbi eas omnes actiones voluntarias eſſe cenſet, quæ iudicio rationis impediri, vel induci poſſunt, etiam ſi quandoque inconſiderantes ſiant.

AD REG. CXXXVI.

a ¶ *Seditionis.* Nicol. Boër. in tract. de ſedit. vide Deci. conſil. 256.

AD REG. CXXXVI. §. *Nemo videtur.*

a ¶ *Perito.* Ange.l.1.§.pueritiam.de poſtul. Rom. conſil.310. in fin. vide Deci.l.2. col.1.in fi.ſuprà quod quiſque iuris.

AD REG. CXLI.

a ¶ *Soluitur.* Etiam ſi fit ad pias cauſas, Alex.conſ. 109. num.6.lib.1.vbi dixit Nic. Boër.deci. Burdeg. 12. num.4.tamen hæc regula non procedit in patria conſuetudinaria, vt dixi in conſuetud. Pariſ. §. 120. adhuc in terminis iuris 19. procedit propter clauſulas codicillares, vel ſimiles quæ ſolent apponi vt ferè ſuperuacuæ ſint duodecim limitationes, quas ad hanc regulam tradit Iaſ. in l.eam quam num. 20. C. de fideic.

AD REG. CXLIV.

a ¶ *Factorum.* Latè Alciat.l.4.§. Cato.num.30. de verb. oblig.
b ¶ *Voluntate.* Dec. conſil. 325. conſil. 345. in fin. Iaſon. l. ſtipulatio iſta. in princip. de verb. oblig. Bertrand. conſil.69. lib. 1. Ludouic. Gozadi conſil. 27.
c ¶ *Bartol.* In l.ad idem eod. & ibi Alexand. limitat vt procedat ſi debetur quantitas, ſecus ſi ſpecies, ſequitur Lancel. Galiau. l. 4. Cato. columna decima octaua, de verbor. obligatio.

AD REG. CXLVIII.

a ¶ *Teſti.* Deci. cap. paſtoralis, col.6. de except.
b ¶ *Contradicet.* Deci. l. ſi idem. in fine. ſup. de iuriſd. om.iud.l.fi.col.3.C.de bo. poſſ.ſec.tab. Alex. conſil.141. num.5. lib.2. vbi dixi.
c ¶ *Omnibus.* Dec.l.fi.in princip.C.de eden. conſ. 284. colum.2. conſil.317. Iaſ,conſ.38. lib.1.

AD REG. CLIV.

a ¶ *Dicitur.* Adde Alexand. conſil. 306.lib.3. latè Andr. Tiraq. in tract. Retract. conuen. §. 1. gloſ.6. num.17. cum ſeq.
d ¶ *Infrà ſcriptis.* Alexand. conſil. 173. col 2. lib.5. Iaſ. latè.l.fi.C.de hæredib. inſtit.
e ¶ *Pœna.* Alexand. conſil.140. num.4. lib.6.

AD REG. CLV.

a ¶ *Nocent.* Dicit.Iaſo.in l.4.§.filius col. fi. ſup.de liber. & poſth. quòd non eſt regula minus rationis habens.
b ¶ *Nullitatem.* Alex. conſ. 59. num.15.lib.3. vide ſup. eod. l. actus. num.10.
d ¶ *Tacito.* Imò idem Bald. & alij in d.§. de pignore.
e ¶ *Tacitè.* Imò etiam tacitè.

AD REG. CLVII.

c ¶ *Agere.* Idem Pau.c.tuæ.in fi.de procurat.Deci.l. pacta quæ contra. col.1. C. de pact. Steph. Bart. Repeti.hac edictali.q.4.C.de ſec.nupt.

d ¶ *Conſcientia.* Deci.l.ſi quis in conſcribendo.col. 2.C.de pact.c.1.lect.1.col.7.de conſtit. idem. Anton. Burgos in d.c. cum dilecti.col.4. Sed veritas, quod non eſt licitum ſcienti ignorantem decipere in foro conſcientiæ: ſed benè ignoranti, vt dixi in tract. vſurar. q.14. vide Pantha.de Crema d.l.col.34. Cæpol. de ſimul. contract. præſumpt.2.

AD REG. CLXV. §. *Temporalis.*

a ¶ *Vltima.* Alexan. conſil. 118. lib. 2. Curt. ſenior conſil.24.col.2. limito vt procedat, dummodo vltima illa ſit certa. Secus ſi dubia vel obſcura vel clandeſtina. Alexand. conſil. 110. num.1. lib.2. conſil 81 num. 3. lib.5. conſil. 88. num. 12. lib.5. conſil. 103. num. 1. lib. 7.

AD REG. CLXVII.

a ¶ *Dixi.* Et in conſil.364. col.3. Vide latè Alciat. tract.præſumpt. Reg.3. præſumpt.44.
b ¶ *Conſi.15.* Vbi plenè dixi. adde.ſup.eod.l. ſemper in obſcuris. num. 5.
c ¶ *Dubio.* Sequitur Alciat.in tract. præſumpt.reg. 3.præſumpt. 44. nu. 6. Sed ego dico iſtud admittendum ſi dubietas refertur ad probationes, quia eſſet damnatus per præſumptiones quod fieri non debet: ſecus ſi clare conſtabat de delicto morte digno, vt tradit Bald. in c. venerabi.de teſti.

AD REG. CLXX. §. *Hi qui in.*

a ¶ *Tenetur.* Panor. conſil. 102. in fin. lib.2. Maria. Socin. in tract.de oblig.l.13. quæſt.1.

AD REG. CLXXXVII.

b ¶ *Filiorum.* Rom. conſil. 119. Bertrand. conſil. 75.inſtrumentum. conſil. 306. viſo conſultationis. lib.2. & in reper. l. hac edictali. C. de ſecund. nupt. dixi ad Alex. conſil. 3. num. 12. lib.7. & in conſuet. Pariſienſ. §. 128.

AD REG. CXC.

c ¶ *Ratio.* Idem Iaſon. in d. l. ſerui electione. §. fin. col. 5. ver. confirmo. Imol. in d. Clemen. 2. in 3. col. in princip.

AD REG. CXCI.

a ¶ *Lucro.* Imò indiſtinctè, & conſilium Pet. Anchar. non eſt ad propoſitum, quia non loquitur de contrauenïendo facto defuncti: ſed de exceptione perſonali, quæ non nocet hæredi certanti de damno vitando.

AD REG. CXCVII. §. *In pœnalib.*

q ¶ *Liquida.* Dec.rub. de proba. col. pe. conſ.190. col.2. Alex.conſil.33. col 3. lib.2. vbi dixi.
c ¶ *Repetita.* Etiam in æquiparatis Ant.Butr c.ad noſtram.col.2. num.8. de empt. & vend. adde Alb. parte 1. ſtatut. quæſtio. 70. in fin. Anton. Corſ. in ſingul. verſi. additio.
p ¶ *Remouendo.* Dixi in conſuetud.Pariſ. §.13.gl.3. num.9.

Digitized by Google

num. 9. & in annotat. ad Philip. Deci. conſil. 277. & in regul. Cancella. de publican. reſign. quæſt. 5. num. 27.

e ¶ *Domin.* Et in conſil. 37. col. 2.

f ¶ *Rationis.* Alber. par. 1. ſtatut. quæſt. 104. fallit vbi imponitur ipſo iure Andr. Tiraquell. repet. l. ſi vnquam. ver. reuertatur, num. 248. C. de reuoc. don.

AD REG. CXCIX. §. *Quod cuique.*

a ¶ *Sponte.* Franc. Ripa. cap. cum M. Ferra. col. 2. de conſtit. in tracta. de Peſte. fol. 66. & 139.

AD REG. CCI.

a ¶ *Admittendam.* Deci. cap. de priore. de appella. conſil. 356. Alex. conſil. 139. num. 7. lib. 7.

AD REG. CCIII.

a ¶ *Parum.* Budæus noſter legendum cenſuit rarum, & ſequitur Gregor. Halo. Sed Ioan. Ferra. Monta. hic communem literam rectè tuetur, vt ſit ſenſus, non quod vix vlla regula, vlla definitio conſtitui, aut ſtare poſſit in iure: ſed quod niſi circunſpecti ſimus, parum ſit, hoc eſt, non multum deſit, quin ſubuerti queat.

AD REG. CCVI.

a ¶ *Poteſt.* Imò vt dixi ſuprà eod. L. is damnum §. quod pendet.

AD REG. CCVII.

b ¶ *Biennium.* Probando ſemper opponi poteſt: alioquin non ſeruatur in hoc regno.

AD REG. CCVIII.

b ¶ *Veritate.* L. Ingenium. de ſtatu hominum. Amplia etiam cum iniquè decernit. l. pen. de iuſti. & iure. l. ſeruo inuito. §. cum prætor. ad Treb. l. ſed & contrà. in princ. de lib. agnoſ. etiam in his quæ ſunt iuris naturalis, quia naturæ comparatur. l. 1. in fin. cum l. ſequ. de lib. agnoſcen. l. quotieſcunque. de decu. lib. 10. C. vt text. comparat hæc duo naturam & originem, vel iudicium inter partes latum, & ait gloſſ. in l. ſi non ſortem. §. hæred. de condi. inde. quod iudices faciunt de non iure ius, & ente non ens. Limita per not. Bart. & Alexand. in l. Iulianus, verum debitorem. de condi. indeb. & in l. 4. §. condemnatum. col. 1. de re iud. & ibi Iaſ. col. 1. & in l. 2. §. 1. col. 5. ſoluto matrimonio.

AD REG CCXII.

a ¶ *Alexand.* Conſil. 35. num. 5. lib. 6. Alber. part. 1. ſtatuto, qu. 181. Bal. in trac. ſtat. ver. capere, verſ. caſtrum. Iaſ. l. 1. col. 3. C. de ſacroſanc. Eccl. l. 1. §. nunciatio. de oper. noui nun. Alciat. de verb. ſign. lib. 1. char. 8. Sed non puto indiſtinctè verum.

b ¶ *Homines.* Pariter Cur. iunior. conſ. 1. num. 5. dicit, quòd verba generalia non reſtringuntur ad habilitatem, quando ſunt geminata, prolata ab homine, ſed non eſt ſimpliciter verum.

Digitized by Google

ORATIO AVCTORIS,

DE CONCORDIA ET VNIONE CONSVETVDINVM FRANCIÆ,

Ad omnes veritatis & Reip. ſtudioſos præſentes & futuros.

εὐνομία. neceſſaria.

VT NIHIL Reip. ſalubrius magiſque neceſſarium, quàm clara, & æquabilis bonarum legum conſtitutio: ita nihil periculoſius, nihili exitialius earum confuſione & incertitudine, qua fit vt boni & quieti ciues nihilo magis vel in ciuitate ſe ſuáque tueri queant, quàm inter exleges vel prædones: contrà, mali & improbi (quorum alioquin per ſe ſemper nimis magna turba eſt) vndique occaſionem habeant calumniandi, & aliena, præſertim ſimplicium, proborum, & innocentium ciuium bona diripiendi: iudex verò neque bonos tueri, neque malos coërcere præ iuris confuſione & incertitudine poſſit. Immane quàm multi boni ciues, præſertim pupilli & viduæ, quos tueri & ab omni iniuria vindicari ſpecialiter & diſtrictè cum ſeueris comminationibus totiés omnibus politicis viris Deus præcepit, oppreſſi ſunt, & prædæ calumniantium patuerunt, ſub illa miſerrima confuſione & incertitudine iuris, ante conſcriptas conſuetudines, quæ non ſolùm pragmaticorum libidini & cauillis, ſed etiam peruerſioni peſſimi & improbiſſimi cuiuſque nebulonis erant obnoxiæ. Dies mihi deficeret, ſi vel enumerare pergerem quot mõſtra hæc excetra effuderit. Primùm Franciæ nullum ferè lumen erat, nulla ſolida ſcientia iuris ciuilis, nec eam ſeriò iuuenes diſcebant, vtpote cuius ferè nullus vſus eſſet. Quorſum enim erat leges longo labore, nec modico ſumptu diſcere. ſi ſtatim vel hiſcere volenti os occluderetur contraria vel diuerſa conſuetudine non oſtenſa, ſed in facto probando, poſita: Secundò, ſi legum ſcientia erat hîc obſcura nihilominus obſcurior & incertior erat notitia conſuetudinum, quarum nulla niſi per confuſa teſtimonia habebatur probatio: quæ pro diligentia vel oſcitantia, largitione, factione vel imbecillitate partis, modò alba, modò nigra, modò verſicolor erat etiam in eodem municipio, nonnunquam ſi vtraq; pars æquè potens & factioſa erat, vtrinque æqualiter probabatur ἐκδιαμέτρου contraria & repugnans conſuetudo. Hinc multi perfidi teſtes alebantur, homines periuriis, ſubornationibus, calumniis aſſueſcebant malúmque in dies gliſcebat. Feruet etiamnum adulque in Prouincia Perticenſi, vbi etiam per centurias teſtium oppoſita conſuetudinum facta probare licet, maximo quidem dedecore, ſed grauiori piaculo eorum, qui præſunt, à quibus Deus ſanguinem oppreſſorum & animas ob eam ἀνομίαν & morum corruptelam periclitantium olim réquiret. Dici itaque non poteſt quantum Reip. profuerint authores Conſilij illius conſtitutionis primùm à Rege Carolo ſeptimo Anglis è tota Gallia exactis ſancitæ, vt totius regni conſuetudines inſcriptis per cuiuſque loci municipes redigerentur, redactæ ad Conſilium Regium vel Senatum referrentur diſcutiendæ, deinde Regia authoritate confirmandæ. Verùm vt laudandum eſt eorum ſanctum conſilium, ita dolendum quòd nondum vltra nonaginta annos à tempore præfati edicti plenè confectum eſt. Licet enim pleræque interim conſuetudines magno populi commodo partim emendatæ, conſcriptæ, & publicatæ ſint: tamen multis in locis nondum eſt factum vel defunctoriè geſtum, nec diſpunctione facta, ne Principi relata, homologatum. Neque enim principali illa conſtitutione confirmandi authoritas Senatui Parlamenteo demandabatur, ſed miniſterium videndi & diſcutiendi. Quanquam non improbo quòd per alias Regum occupationes prudenter à Senatu factum eſt, vt eius authoritate prouinciales ſcriptis conſuetudinibus vterentur potius quàm in ſuſpenſo diutius in re, quæ longiorem moram non patitur, extraherentur, ſed rem omnem adhuc Regi integram eſſe oſtendo. Multorum enim locorum conſuetudines adhuc incertæ nec ſcriptæ ſunt, ſcriptas verò res ipſa clamat non eſſe plenè à Senatu diſcuſſas: alioquin non exundarent tot articuli controuerſi indeciſi, nec tot contrarij, ancipites, & iniqui inemendati. Porrò nihil laudabilius, nihil in tota Repub. vtilius & optabilius, quàm omnium diffuſiſſimarum, & ineptiſſimè ſæpe variantium huius regni conſuetudinum in breuem vnam, clariſſimam & æquiſſimam conſonantiam reductio. Primùm enim multæ iniquæ conſuetudines, quæ aliàs per errorem & imperitiam irrepſerunt, aliàs ſine vero & legitimo populi conſenſu per ambitionem quorundam vſurpatæ & perſuaſæ ſunt, ſancta cenſura corrigerentur, & ad iuſtitiam & æquitatem reducerentur. Secundò, contrariæ etiam nonnunquam in eadem ſcriptura & conſuetudine concordarentur: vel quæ iuſta eſſet generaliter obtineret, aut aliud iuſtius & vtilius conſtitueretur. Tertiò, variæ & diuerſæ de eadem re in vnam quàm breuiſſimam & optimam conſonantiam reducerentur. Quartò, multæ obſcuræ & ancipites, & diſtortæ, clariſſimæ & faciles redderentur. Quintò, ineptæ & ſuperuacuæ omitterentur. Sextò, defectiuæ ſupplerentur. Plurimę verò ambiguitates, quę ſumma quoque tribunalia diu frequenter exagitant, & in cõtrarias nonnunquam ſententias diffindunt, certa lege clariſſimè & abſolutiſſimè deciderentur. Septimò, non ſolùm priuatis quibuſdam cauſarum nũdinatoribus, ſed etiam factioni quorundam potentiorum obſtrueretur, qui nõnunquam in ſui ſuorumve commodum certi loci conſuetudines vel concordari impediunt, vel certo modo per gratiam, ſordes aut ambitionem conſcribi curant. Quid quòd aliqui minus potes,

Quot & quitæ vtilitates.

Sanctum Cancellinæ.

potes, ſed aſtutiores inuenti ſunt, qui vt etiam receptas conſuetudines pro libidine inuerterent, aut nouas fingerent, ſubornatis litigatoribus, qui cum colluderent, certam ſententiam tulerunt, aut ferri, & in rem abire iudicatam curauerunt, eàque techna repetita cùm lapſu decennij qualem vellent conſuetudinem prætexerent & hac arte hæreditatem aliquam opulentem, aut aliud iniquum lucrum expiſcarentur, priuata fraude occultiſque cuniculis expugnantes, quod vi maiore, & aperta factione non poterant? Quinetiam nuper inuenti ſunt, qui hac arte illudere auſi fuerint, ad detorquendam ad libitum conſuetudinem Trecenſem, ſupremi Senatus authoritate in publico conſeſſu conſcriptam & homologatam, idque prætextu inquiſitionis modo vtendi. Quibus omnibus fraudibus & impreſſionibus per eam, quam ſuademus, & cum bonis ϗ εὐλογίστοις quibuſque optamus, ὁμοίαν velut præſentiſſimo ἀλεξιφαρμάκῳ, obuiaretur. Et in ſumma pro multis diffuſiſſimis plurium variantiſſimarum, contrariarum, nonnunquam obſcurarum, iniquarum, ineptarum, mancarum conſuetudinum libris, litibus quidem ſerendis & propagandis, lucriſque & cauillis pragmaticorum idoneis, breuiſſimus, candidiſſimus, expeditiſſimus & abſolutiſſimus libellus haberetur, iuri communi & æquitati naturali conſonantiſſimus, publicæ & ſingulorum omnium vtilitati accommodatiſſimus: niſi ſi qui ſint malè feriati & Reipub. hoſtes, qui publicis malis ſaginari, quàm Rempub. ſaluam eſſe malint. Et iudicio meo non eſt alia via (vt ſæpe teſtatus ſum) diuinior, facilior & efficacior, ad amputandam & moderandam infinitam illam litium multitudinem & prolixitatem, qua tot annos miſerè, nec ſine magno præ cæteris nationibus dedecore quatitur & premitur Francia. Neque enim multiplicatione legum aut conſtitutionum lites cohiberentur, ſed magis irritantur, vt notum eſt, & docuit experientia, & multò minus earum perplexitate ſed ſimplicitate, æquitate & claritate legum. Mihi quoque videtur nihil aptius, nihil efficacius ad plures prouincias ſub eodem imperio retinendas & fouendas, nec fortius, nec honeſtius vinculum, quam communio & conformitas eorundem morum legumve vtilium & æquabilium. Hinc (vt accepi) quidam ex hoſtibus & oſoribus Regis conati ſunt in Flandria, quæ iuris & ditionis Franciæ ſemper fuit, immutare formam conſcriptionis conſuetudinum illic authoritate ſupremi huius Pariſiorum Senatus factam, quo magis animos prouincialium abalienarent, nondum tamen mores ipſos penitus immutare potuerunt. Sed iam nonnullos audire videor ſubmurmurantes, fruſtra me ſolem facibus illuſtrare, eam videlicet ὁμοίαν vnius æquabiliſſimæ & abſolutiſſimæ conſuetudinis fruſtra tantopere tam multo rudique ſermone commendare & ſuadere, cùm nemo ſanæ mentis dubitet, rem eſſe ſanctiſſimam, totique Reip. vtiliſſimam, ſi factum fuiſſet aut effici poſſet: idque duntaxat quærendum aut docendum, ſi quà tandem commodè confici queat. Atqui quo magis in conſuetudinum interpretatione & elucidatione verſor (quò ante decem annos poſt diuturnum iuris forique ſtudium & exercitium calamum adhibui) eo magis perſpicio non ſolum id maximè (quod omnes fatentur) è Rep. eſſe, ſed etiam bono Principi (ſi vacet) bonorum prudentumq; (qui non deerunt) concilio facile eſſe. Tria enim duntaxat obiici poſſe video, vnum impoſſibilitatis, reliqua duo difficultatis videlicet primum, tot prouincias tam ampli regni non poſſe eodem more vel iure in ſingulis regi, ſed diuerſos mores diuerſas & gignere & exigere conſuetudines. Secundum, præiudicata quarumdam iam homologatarum conſuetudinum authoritas.

[Margin: …atio tollen… multitudi… …m litium.]

[Margin: Regniſque confirmandi.]

[Margin: Diuiſio.]

Tertium, procliuitas hominum ad diſſenſum, & difficultas conſenſus vniformis tam multi populi, præſertim peculiaribus in ſua quaque prouincia conſuetudinibus aſſueti. Sed hæc & ſimilia quæ ad ea reducuntur, tametſi imperitorum aut negligentium oculos perſtringere queant, nihil prorſus habent neruì, ſed proprius explorata protius euaneſcunt. Ad primum, quamuis id vnica Iuſtinianæi iuris editione poſſit abundè retundi, tamen fateor quod ad particularia attinet, quæ variis & infinitis factis circunſtantiis ſunt annexa, diuerſitatem populorum diuerſas, quò ad quædam particularia, leges exigere, nec poſſe commodè cunctos populos eodem ciuili iure in omnibus etiam particularibus quibuſq; caſibus vti. Sed dico primò omnem populum Gallicum, vnum eſſe populum, & olim vnicam fuiſſe prouinciam, quantumcunq; latiſſimam, vt in lib. I. Comment. Iulij Cæſ. Secundò, nec adhuc agi de vniuerſo populo Gallico, ſed de his tantùm, qui vulgò cenſentur patriæ conſuetudinariæ, quibus eadem ferè lingua communis eſt. Tertiò, quod iam ab omni æuo eadem ſpecie iuris, nempe conſuetudinarij, vtuntur: quod licet in ſingulis municipiis in pleriſque varium ſit tamen ea varietas non conſiſtit niſi in quibuſdam particularibus ſingularium. Cæterùm in ſumma rerum & in generibus ſingulorum conueniunt, vt facilè coniici queat omnes has conſuetudines initio vnam fuiſſe, licet ſucceſſu temporis in ſingulis municipiis quædam circa particularia variata ſint: quæ varietas vt plurimum omni ratione & vtilitate caret, nec niſi captionibus aut litibus ſerendis idonea eſt. Non ſolùm igitur nihil impedit, ſed tum eadem origo, tum conformitas in generibus ſingulorum manifeſtè conuincit, eadem cõſuetudine nos vti poſſe. Non abnuo quin certis locis ex probabili quadam ratione quædam excipienda ſint à generali conſuetudine, & velut localis quædam conſuetudo reſeruanda, quò ad quædam, quod omnem obiectionem & cauſificationem excludet, nec conſonantiam & certitudinem totius iuris conſuetudinarij impediet. Ad ſecundum, vt interim omittam nullo præiudicio quod Reipub. vtile eſt impediri poſſe, ſatis ſuprà docui omnia, quantum ad iſtud, de quo diſſerimus, integra eſſe, nullóque præiudicio ſanctiſſimæ huic conſuetudinum repurgationi & conſonantiæ præciſum eſſe. Ad tertium, vanam eſſe eam difficultatem ſatis per ſe notum eſt, & peculiaris illa Francici populi πειθαρχία clarè conuincit. Præterea vt inter plura alia omittam vetus etiam illud ſpernendæ difficultatis in rebus honeſtis hortamentum celeberrimum, δύσκολα τὰ καλά, & quod Ariſtot. lib. 2. magn. Moral. teſtatur, περὶ τὸ χαλεπώτερον ἀεὶ ϗ τέχνην ϗ ἀρετὴν verſari, quàm ſit hîc modica & ſupina difficultas, res ipſa oſtendit. Nunc enim plurium locorum conſuetudinibus nonnihil diſcuſſis & repurgatis, & in ſcripta redactis, longè facilius eſt omnes in vnam bonam & æquam conſonantiam redigere, quam initio, dum adhuc omnia intacta & obſcura erant. Quid quòd omnia eſſe in facili & procliui iam iam pluries ipſa rei experientia docuit? Quoties enim conſuetudines cuiuſq; loci ab antiquo ſcriptæ, rurſus Principis vel Senatus mandato concordandæ vel conſcribendæ fuerunt? Conſtat multa prudenter & ex bono & æquo non ſolùm addita vel detracta, ſed etiam mutata fuiſſe: idque non ſolùm maioris partis, ſed etiam totius conſeſſus, & ciuium omnium conſenſu: imò non ſolùm communi cõſenſu, ſed etiam flagitatione ciuium. Si igitur ſingulorũ municipiorum ciues libentiſſimè, imò cupidiſſimè admiſerunt propriarum conſuetudinum emendationem, æquitatis & commodi ſuæ Prouinciæ intuitu: quantò magis & libentius & cupidius idem admiſſuri ſunt eiuſdem æquitatis intuitu maioriq; totius

[Margin: Francorum πειθαρχία.]

[Margin: Facilitas.]

regni commodo? Et vt omittam quæ in conſuetudine, Senonenſi, Pariſienſi, Syluanectenſi, & aliis probe emendata ſunt, vt notum eſt antiquariis, & his qui libros antiquos manu ſcriptos conſuetudinum habent. Extat adhuſque liber typis excuſſus conſuetudinum Niuernenſium, quæ ſupra quinquaginta ſex annos iuſſu & authoritate Ducis Brabantini, Comitiſque Niuernenſis Franciæ Paris, trium (quos vocant) ſtatuum conceſſu habito diſcuſſarum & in ſcripta redactarum, quæ diſcuſſio quatuor annos continuos conſumpſit, & tandem (vt apparet) pragmatici vtriuſque tam Eccleſiaſtici quam ſecularis fori, Decuriones, Notarij, mercatores, & cæteri ciues ſubſcripſerunt, & teſtificati ſunt eſſe veras, antiquas & vſitatas conſuetudines prouinciæ ſuæ, per rationes & cauſas etiam de tempore immemoriali concludentes, & ex tunc vt inde ab initio inconcuſſæ obſeruatæ fuerunt, donec anno M. D. XXXIV, miſſis duobus Conſiliariis ex hoc ampliſſimo Senatu, vt principali authoritate homologarentur, conceſſu habito breui tempore, vix bimeſtri, multa communi conſenſu prudenter ex bono & æquo correcta & conſtituta fuerunt, præter & contra veterem formam & obſeruantiam. Quid quod etiamnum circunferuntur veteres Biturigum conſuetudines, cum commentario ante quadraginta quinque annos edito à D. Nicolao Boërio, primo, eius exempli authore, deinde Conſilij magni Conſiliario, poſtremo Burdegalenſium Præſide: & tamen conceſſu Biturigum ſuper circiter bimeſtri habito, multa pruden-

Confutatio Improborum

ter addita, detracta, & melius (idque omnium conſenſu & plauſu) conſtituta fuerunt. Quænam ergo difficultas? Quodnam præiudicium ſine manifeſta tergiuerſatione prætexi cauſariue poteſt? Tantum ceſſent ambitio, commodi priuati ſtudium, & neglectus honeſti, & id genus Rerumpub. peſtes, & omnia in vado erunt, réſque omnis multò facilius, quàm in hunc quoque diem quibuſdam μικροπρεπὲς, ne dicam μικροψυχίαν μεγαλοφρόνως viſum ſit, ac multo plauſibilius ſuccedet, dum omnes intelligent, nihil aliud agi, quàm quod ad ſuum poſteritatiſque commodum, pacem & tranquillitatem ſpectat. Reclamabunt forſan aliqui primo congreſſu, ſed tabulæ, ſeu (vt Græci vocant) δικοῤῥάφοι, qui litibus velut morbis ciuium, non alio modo, ſed illis exacerbatis quæſtum ſuum, latifundia factúmque in dies augeri cupiunt. Quales (vt à fide dignis accepi) inuenti ſunt, dum ſcriptum conſuetudinum cuiuſdam loci in publico conſeſſu recitaretur, multíque boni ciues flagitarent declarationem & ſuppletionem plurium obſcurorum aut defectiuorum articulorum, illic palàm obſtiterunt: & quia res præcipitanter & defunctoriè agebatur, obtinuerunt vulturij quidam togati (neque enim huiuſmodi peſtes Aduocatorum nomine digni ſunt, nec erubuerunt quæſtus ſui priuati rationem publicis commodis opponere, cauſantes, ſi omnes articuli tam clarè, nitidè & abſolutè ſuper ſingulis titulis explicarentur, fore vt litium frequentia ceſſaret, quæſtuíque eorum plurimum decederet: eò quod populariter omnium oculis expoſitis legibus

etiam populares eas planè intelligere, & ſibiipſis inuicem conſulere poſſent, rariúſque patronorum ſubſidio forenſique concertatione indigerent. Voces nimirum nebulonum & harpiarum, non aduocatorum, qui laudabile hominiſ úſque neceſſarium aperiendæ protegendæque veritatis & iuſtitiæ officium profitentur. Probi verò & veri aduocati tam ſynceram & expeditam εὐνομίαν non ſolùm non aduerſabuntur, ſed etiam amplectentur & iuuabunt:

Veri boniq; aduocati.

non aliter quàm probi & fideles medici malunt homines ſanos eſſe quam quæſtum facere. Ned dubito quamprimum res maturius perſpecta & intellecta erit, forenſes illos vulturios καὶ δικοῤῥάφους, ſi qui in exordiis (vt fit) hiſcere auſi fuerint, mox ταπεινωθῶσι, aut cum rubore Harpocratem imitari cogendos, & omnino pulcherrimum illud & vtiliſſimum opus gratius futurum vniuerſo populo Gallico, quam olim populo Romano furtum Cn. Flauij ſcribæ, qui formulas actionum ſubreptas priuata authoritate euulgauit, quas Apius Claudius compoſuerat, & ambitionis & authoritatis propriæ cauſa (ſicut olim apud nos ſuperſtitioſi illi & impoſtores Druydæ) in latenti apud ſe retinebat. Atqui leges, quæ omnes ligant, & vtilitatis omnium cauſa latæ ſunt, ab omnibus ſciri & intelligi decet, ob eam rem maximè claras publicas & expeditas eſſe oportet. Iam non ſemel operas in id non priuatim, ſed primariis viris obtuli, videlicet primam compilationem conſcribendi: non vt illi ſtatetur (nihil enim mihi arrogo, ſed quammaximè poſſim Reipublicæ prodeſſe, & ad id adhortari laboro (ſed vt eſſet χάρις, ſeu delineamentum, à peritioribus ad id muneris deligendis excutiendum, & viuis ſuis coloribus exprimendum

Modeſtia

Quamobrem eadem opera ſimul obtuli rationes meas locis ſuis oportunis adſcribere, velut rationem delectis iudicibus & authoribus operis reddens, cur aliquid ſic mutaſſem vel addidiſſem, vel detraxiſſem, ſimul cur alicubi localem conſuetudinem reliquiſſem vel omiſiſſem: vſque adeo nil propria authoritate ſenſuve præſumo. Confectam autem à delectis compilationem meo iudicio, priuſquam Regia & Senatus authoritate homologaretur expediret tranſcriptam ad omnia patriæ conſuetudinariæ municipia mitti, iuſſis municipibus, ſiue conſuetudines ſcriptas haberent, ſiue non intra ſemeſtre vel aliud congruum tempus diligenter & maturè perſpicere, ſi quid mutari vel ſuppleri expediret, idque cum rationibus ſuis ſignificare. Quibus factis promptum eſſet bonis doctis & expertis καὶ πολιτικοῖς rurſus coactis, Gallicam illam ἰσονομίαν æquiſſimam, clariſſimam & abſolutiſſimam conſtituere, regia authoritate perpetuò confirmandam. Eo etiam moderamine adhibito, vt quò ad articulos mutatos in negotiis demum futuris, vel poſt aliquod congruum tempus valitura eſſet, ne forſan ea mutatio præteritis nondum finitis negotiis, aut his, qui matrimonia certis pactionibus tacitis vel expreſſis contraxiſſent, captioſa eſſet.

Hæc fuit & eſt mea de hac re ſententia, quam hîc rurſus edendam eo conſilio duxi, quò bonis & Reipub. benè cupientibus, ſi poſt hac εὐχαρίστως, ſit vſui.

Digitized by Google

INDEX RERVM,

ET VERBORVM NOTABILIVM QVÆ HOC AD TOMVM II. OPERVM

C. Molinæi I. C. Appendice continentur.

A

ABBATES regales Regni Franciæ in nouâ creatione ſuâ tenentur ſoluere 25. lib. Pariſ. miniſtrantibus de domo Regis. 1333
Abſentis Procurator, vel legitimus adminiſtrator de *quo notoriè* conſtat, priùs eſt citandus, quàm citetur abſens dominus ad domum, ſecus, ſi non liqueat dominum procuratorem reliquiſſe ad ſtationem vel apothecam, citatio facta non valet. 931
Duæ regulæ in materiâ procedendi contrà abſentem, vel non. 929
In grauibus & arduis non proceditur contra abſentem, non verè contra contumacem. *ibid.*
Relatio nuntij citati Abſentem quid continere debeat. 9.0
Quomodo præſumitur malitioſa Abſentia. 919
omnis Actio cedi poteſt. 48
Actio perſonalis. 885. & 963
in Actione tam reali quàm perſonali minor tenetur ſe defendere per tutorem vel curatorem. 935
In perſonalibus & realibus Actionibus adiornamentum faciendum eſt in præſentiâ perſonæ vel in loco domicilij. 833
Accuſationes. 1081
Quotuplex Acquiſitio. 366
Quando Adiornamentum factum ſuper re valeat, licet in perſonâ vel domicilio factum non fuerit. 1208
Adiornamentum generale etiam bonum eſt, & adſtringit adiornatum. 1206
Adiornamentum in perſonam, vel ad domum. 929
Adiornamentum per quem modum fieri habeat & infra quod tempus fieri vel impetrari oporteat. 829
Adiornatus ad garendum non admittitur ad garendum, niſi priùs garendiam receperit. 1249
àn Aduocati poſſint placitare contra illos quorum ſunt vaſalli. 1141
forma iuramenti Aduocatorum. 1043
modus & geſtus quem habere debet Adhocatus. 829
Aduocatorum Regiorum officium. 1045
Æs. 641
l'Agriculture eſt la meilleure maniere de meſnager ou augmenter ſon bien. 683
Alienatio facta mutandi iudicij cauſa. 1047
Aloy. 643. 799. & 801
Anabaptiſtes. 692. & 697
Anatociſme. 684
Anatociſmus prohibetur ſub pœna corporis & bonorum. 1086
Appellans dicere tenetur & declarare diem ſuæ appellationis. 1273
àn Appellans non ſe præſentans coram intimato amittat cauſam. 1172
àn Appellans teneatur ſoluere emendam. 893. & 968
in patriâ conſuetudinariâ malè Appellans condemnatur in 60. lib, Pariſ. ſecus in patriâ iuris ſcripti. 968
Appellationis cauſæ victoria per præſentatos obtenta non prodeſt conſortibus, licet cauſa ſit connexa; ſi fuerint appellantes, nec tamen ſententiæ expreſsè acquiuerint, benè tunc proderit. 939
Appellationis renuntiatio. 976
in causâ Appellationis adiornamentum habet fieri ad locum vbi pars habet domicilium & eſt cubans & leuans. 833
Procurator cauſas Appellationis à diffinitiuâ proſequi non tenetur, ſecus in interlocutoriâ. 931
modus proponendi cauſam Appellationis in Curiâ. 894. & 969
quando Iudex in causâ Appellationis adiornatur. 932
quæ in cauſa Appellationis de nouo proponi poſſunt. 891
quorum Appellationes non recipiuntur. 889. & 965
Appellationum executio. 879
in cauſis Appellationum quo tempore adiornamenta impetrari debeant & exequi. *ibid*
an qui Appellauit ad Curiam omiſſo medio remitti debeat. 891. & 967
modus Appunctuandi partes ad ſcribendum. 980
Aqua Chryſulca. 572. & 639
Argent fin. 802
Argent le Roy. 641. & 803
Argentarij. 48
Argentiers anciens. 707
Argentum cineraceum. 638
Argentum copellatum. 639
Argentum infimum. 638
Argentum merum. 638
Argentum Pariſinum. 639
Argentum puſillatum triplex. 640
Argentum Regium. 638
Atramentorum reſumptio. 864
Arreſt ſur la regle de veriſimili notitiâ. 1364
Arreſt touchant les ſubrogations qui ſe doiuent demander dedans l'an : aliàs ne ſont à receuoir. 1362
Arreſti exemplar, quando appellans præſentat literas,

aut requeſtam ciuilem, vt à deſertione & emendâ releuetur. 1280
Arreſti exemplar, quando ſaiſitus appellat ad Seneſchalum & in ſecundâ inſtantiâ proceſſus à quâdam aliâ ordinatione tandem appellatur. 1299
Exemplum Arreſti, quando per Commiſſarium ſuper re aliquâ apponitur manus regia. 1282
forma Arreſti quando aliquid eſt addendum primæ ſententiæ declarandum vel diminuendum. 1292
forma Arreſti, quando articuli traditi ſunt in Curia à partibus, & facta eſt inquæſta. 1301
forma Arreſti, quando Commiſſarius remittit proceſſum ſuum Curiæ. 1288
Arreſti forma, quando illud fertur inter non ſubditos Regis ſuper infractione ſaluæ gardiæ, vel portionis armorum, quæ non fuit probata. 1305
forma Arreſti, quando in materiâ beneficiali ſuper primo capite ſtatuti querelæ allegatæ contrariâ poſſeſſione, intereà idem impetrans cedit iuri ſuo alicui ſubrogato. 1295
Arreſti forma, quando inquiſitum eſt contra plures & omnes ſunt in vna condemnatione. 1303
forma Arreſti, quando proceſſus in ſtatu iudicandi exiſtens coram Seneſchalo ex nonnullis ſuſpicionum cauſis euocatur ad Curiam. 1290
forma Arreſti, quando tolluntur inhibitiones vigore literarum factæ ſuper inſtrumenti Cancellatione. 1285
Arreſti forma, quando traditæ fuerunt nullitates aduerſus inquæſtam. 1302
forma Arreſti, quando traditæ ſunt reprobationes teſtium. 1305
forma Arreſti, quando traditi ſunt articuli Commiſſariis per Curiam deputatis. 1303
Arreſtorum forma, quando appellatur à ſententiâ Commiſſariorum ſuper retractatione congedij 1279
forma Arreſtorum, quando ſcilicet appellatur ad Seneſchalum à reuocatione executionis impetratæ apud iudicem parui ſigilli. 1284
Arreſtorum forma, quando lite non conteſtatâ partes appunctantur ad ſcribendum per modum memoriæ, vbi ſententia lata ſuper poſſeſſorio, per Curiam poſteà confirmatur.
Arreſtum contra Clericos lenocinium & alios caſus illicitos & enormes exercentes. 1314
modus faciendi Arreſtum, quando actor probat intentionem ſuam per confeſſionem. 1305
quomodo fiat Arreſtum, quando admittitur appellans ad probandum facta noua contenta in libello ſuo. 1285
modus Arreſtum faciendi, quando præſentantur literæ reſtitutionis in integrum tangentes materiam principalem pro parte aliquâ tertij. 1285
modus faciendi Arreſtum, quando dicitur quod oppoſitionibus Arreſtum executioni mandabitur. 1287
modus formandi Arreſtum, quando duo ſucceſſiuè deputantur Commiſſarij, ad duorum diuerſorum inſtantiam à quibus appellatur, cuius vnius proceſſus confirmatur, alterius infirmatur. 1296
modus faciendi Arreſtum, quando ipſum profertur audita relatione Commiſſariorum Curiæ. 1302
quomodo fiat Arreſtum in caſu quo appellatur à Commiſſario executore duorum Arreſtorum, cuius confirmatus proceſſus. 1288
les Arriere fiefs tenus par les Eueſques Pairs de France peuuent eſtre amortis. 1334
Aurei librales. 627
Auripigmentum. 618
Auri ſoliditas eiuſque effectus. ibid.
merum Aurum non eſt. ibid.
Aurum textile. ibid.

B

BAILLIVORVM officium. 1017
Baiulorum officium. ibid.
Baſtardus poteſt liberè ordinare de bonis ſuis. 1344
Bes. 39. & 714
Bes eſt ſumma vſuræ. 98
Bes legitima meta inter vſurij mercabilis. 419
Beſſis vſura eſt ius formatum & iure actionis debetur. 48
Si mercator cui currunt Beſſes, alij cedat, non deſinit eadem vſura currere. ibid.
ſi mercator qui Beſſes ſtipulatus eſt, deſinat negotiari, ipſo iure deſinunt currere Beſſes, & incipiunt ſemiſſes tantùm deberi pro tempore futuro. 49
Billon. 638. & 803

C

CAVSA nouitatis. 879. 962. & 982
Cauſa proprietatis. 877. & 960
Cauſæ appelli & modus proſequendi eaſdem. 914
Cendrée. 803
Centeſima. 39
Centeſimæ tres caſus. 45
quando tutor conuertens in proprios vſus pecuniam pupillarem ad Centeſimam tenetur. 491
Centeſime. 683
Ceration. 54
ſimple Change. 709
quomodo Charitas incipit à ſe. 61
quomodo Charitas non quærit quæ ſua ſunt. 62
Ciuitas æqualitate proportionis conſeruatur. 65
quomodo Clerici non debeant immunitate & priuilegio Clericali gaudere. 1163
an Clericus Curiæ ſecularis priſonarius debeat ſpirituali reddi. 1144
an Clericus poſſit conuenire laicum coram conſeruatore priuilegiorum pro debito ciuili. 1276
Commerce d'argent neceſſaire en la vie ciuile. 710
Commiſſarij ambo debent eſſe præſentes quando teſtes examinantur. 998
quid debeant facere Commiſſarij, ſi contra eorum perſonas oriatur ſuſpicio. 994
Aduiſamentum eorum quæ pars iuſta proceſſum habeat facere coram dictis Commiſſariis. 904
qualiter Commiſſarij habeant inquæſtam Curiæ remittere, & dicta teſtium debeant publicari. 905
Diligenter erga Commiſſarios faciendæ. 901
Commiſſariorum officium & poteſtas. 1014
Commiſſariorum poteſtas. 897
vnus ſolus Commiſſarius non poteſt citare vel procedere. 989
modus conficiendi proceſſus Commiſſariorum. ibid.
Confiſcatio non eſt niſi in caſu expreſſo. 1319
Congedium in caſu appelli. 975
Conſiliariorum officium. 1033
Bonorum Conſilium Reipublicæ Regibuſque neceſſarium. 254
Copelle. 806
Conſcientia non ligat quos natura non obligat. 10
Contracts Aleatoires. 778
diuiſion des Contracts. 673
ſubdiuiſions des Contracts. 673. & 674
Contractus Aleatorij. 660
Particulare iudicium de Contractuum formis, æqualitate & iuſtitiâ, non ex ſacrâ Scripturâ peti debet, ſed ex ciuilibus legibus. 71
Contrechange. 709
de Contumaciâ Curiæ Parlamenti Pariſienſis Decretum. 844

Digitized by Google

Contumax dicitur non ſolùm qui non comparuit, ſed etiam qui comparuit, & illicentiatus receſſit. 937
Cour ſpirituelle ne peut connoiſtre d'action reelle. 1149
Cridæ. 984
Cridarum reſumptio. 981
an Creditor qui non habet ius validum vel firmum poſſit vſucapere contra debitorem. 146
Curia Eccleſiaſtica non poteſt cognoſcere de realitate. 1241
an in Curiâ laïcali ſit cognoſcendum de re ſpirituali per viam ſimplicis ſaiſinæ. 1176
de quibus Cauſis Curia Parlamenti cognoſcere conſueuit. 972
de quibus caſibus Curia temporalis cognoſcit contra Eccleſiaſticos. 974
Cymani. 806

D

DEBITA, vulgò *lettres* de debitis. 1007
Debiti oblatio elidit obligationem principalis. 295
Vtrum teneatur debitor ad domum creditoris pecuniam debitam perferre. 107
an Decima vini ſolui poſſit de preſſoraggio. 1183
Decimæ. 1072
Decunx. 39
de Defectu Curiæ Parlamenti Pariſienſis conſtitutio. 844
an contra obtinentem Defectum in caſu nouitatis poſſit iterum intentari caſu nouitatis. 1150
Defectus cauſæ lucrum importans. 978
Defectus in actione reali. 847. & 940
Defectus ſuper actione perſonali. 849. & 943
quando ſunt capiendi Defectus. 1157
Defectuum vtilitas. 988
Denarius. 644
Denier. 807
Denier d'Aloy. 806
Denier de poids. 807
le Denier 25. eſt grace. 685
Denunciationes. 1081
Depoſitarius non tenetur reſtituere ea quæ acquiſiuit ex depoſito. 521
Depoſitor cui ſoluuntur vſuræ à creditoribus non ſeparatur. 518
in Depoſito veniunt vſuræ ex nudo pacto citra omnem moram, ſecus ſi pactum ſit ex interuallo. 519
ius vtendi Depoſito continet quatuor caſus. 326
quatuor Depoſiti gradus. 523
quando Depoſitum ſuam naturam excedit, in eo priuilegia ceſſant. 518
Dextans. 39
Dextantis reditus. 111
Dilatio ad defendendum. 979
Dilatio ad procedendum eſt octo dierum. 978
Dilatio Conſilij. 852. & 978
an Dilatio pro conſilio ſit danda teſtamenti executoribus. 1213
Dilatio garendi. 855. & 946
Pro garendo vnica tantùm datur Dilatio. 1054
Dilatio ventæ. 853. & 978
ad cognoſcendum vel negandum duæ Dilationes. 979
quo ordine petuntur Dilationes. 851
alienatio Domanij Regis. 1262
officium Receptorum Domanij. 1039
Duellum. 868
quæ reſpiciunt actorem in Duello. 869

E

an ECCLESIA poſſit cognoſcere de ſtipulatione in quam conuerſa eſt actio arreragiorum, vel reditus realis. 1150
Eccleſiarum immunitas & reparatio. 1077
nullo prætextu licet viliùs Emere. 557
an Emenda regia ſit ſoluenda ante creditores. 1113
l'Encheriſſeur doit mettre le prix deuers le Greffe. 1371
an Epiſcopus ſuccedat in bonis mobilibus vacantibus Clerici, vel Presbyteri, qui non habet hæredem, vt quia baſtardus, vel aubænus. 1140
an Epiſcopus virtute iuriſdictionis ſpiritualis habeat capturam. 1221
in Regno Franciæ Epiſcopus niſi à Rege laudatus, vel inueſtitus à nemine conſecratur. 1114
Regni Franciæ Epiſcopi tenentur Regi iurare fidelitatem. 1117
Eſcus peſans vn marc piece enuoyez par l'Empereur Tibere à Chilperic Roy de France. 803
Eſmail. 808
Euangelio non repugnant leges ciuiles. 70
ſub Euangelio floret & Regnum & Reſpublica. 70
les Eueſques ſont tenus d'aider au Roy en temps de guerre. 1339
Quo ordine petuntur exceptiones. 860
Extractus petiarum contradicendi cauſa. 985

F

an in FIDE non intrans & homagio per annum & diem poſt mortem ſui prædeceſſoris amittat feudum. 1199
Feuda. 908. & ſeq. & 1072
Pagani vetiti Feuda quærere, poſſunt partem Feudi in reditum accipere. 1342
an pars agens habeat facere fidem de iis quæ proponuntur, antequam reus reſpondeat. 866
Fideiuſſor omnia debitoris bona ſibi hypothecæ iure habet obſtricta, vt ſe damno ſeruet indemnem. 553
Fideiuſſoris officium gratuitum. 201
an Fideiubere liceat. 203
Damnata Fideiuſſio inconſulta. 204
Fœnerandi mos Athenienſium. 25
Fœnerandi mos Romanorum. 26. & ſeq.
Fœneratori qui de quæſtu paciſcitur nullo modo licet aliquid extrinſecus detrahere vltra æſtimationem interuſurij legibus taxatam. 86
nullo prætextu licet Fœneratori aliquid intrinſecus ſorte detrahere. 86
an Fœneratio ſit iuſta negotiatio. 46
Fœnoris neceſſitas. 454
duplex vſus Fœnoris. 455
an Forenſes teneantur dare cautionem iudicatum ſolui. 1150
Fundorum iuſtum pretium. 91. & ſeq.
Furnimenti querimonia. 983

G

GARDIA quibus incedatur. 1007
officium Graphariorum ciuilis & criminalis Curiæ Parlamenti. 1035
officium Graphariorum Curiarum inferiorum & iuriſdictionum Regiarum. 1039

H

HEMIOLIA. 25
An pretium rei Hæreditariæ reputari debeat hæ-

reditagium. 1129
Hæreditatis petitio debet intentari vbi ſita eſt hæreditas. 1040
Vtrum Homagium per Procuratorem præſtari poſſit. 1144.

I

IGNORANTIA magis excludit voluntarium quam metus. 448
Vſque ad quod tempus poſſit res incariorari. 1131
Inquiſitiones. 1081
Intereſſe. 421. & ſeq.
Intereſſe duplex. 426
an creditor Chirographarius nihil poſſidens vel detinens de bonis debitoris, & ſic non habens intereſſe ad conſeruationem iuſtæ poſſeſſionis vel retentionis quam non habet, poſſit cauſari ſua intereſſe. 177. & ſequ.
Intereſt. 681
Interuſurium. 419. & ſeq.
Interuſurij definitio. 505
Interuſurij ratio de iure habenda. 414
ſi venditor aut ſimilis creditor re traditâ longam dilationem ſoluendi dederit, an hac contemplatione poſſit maius viceſimâ interuſurium ſtipulari. 510
ſi venditor, aut creditor pecuniæ ſtipulatus ſit interuſurium ſupra rationem viceſimæ an pactum vitietur. 509
ſi fundi venditor ſit iuſtus mercator, an re traditâ pretio non recepto ſtipulari poſſit interuſurium vltra rationem vigeſimæ, non datâ magnâ dilatione pretij, vel vltra ſemiſſem legalem vſque beſſes, datâ dilatione decennali? 503. & ſeq.
Iudex Eccleſiaſticus de regaliâ cognoſcere non poteſt, nec principaliter, nec incidenter. 1160
Iudicum officium. 1017
Iuramentum Præfectorum monetalium. 651
Iureiurandum. 1059
Iuriſconſulti munia. 3
Iuriſconſulti munus eſt licitum ab illicito diſcernere. 59
ſacræ Scripturæ notitia Iuriſconſulto neceſſaria. 59
Iuriſdictio alta, media & baſſa. 916. & 970
Iuriſprudentiæ definitio. 59
omne Ius cedi poteſt. 48
Iuſtitiæ commutatiuæ ratio circa contractus & commercia potiſſimum verſatur. 3

L

LAPIS Lydius. 572
L quando intrare debent Laborantes in vineas ad laborandum & quando recedere. 1142
Laudimia. 101
Legatum inducens peccatum non valet. 414
Leges ciuiles non repugnant Euangelio. 70
Leges debent eſſe commodæ vſibus hominum. 80
Leges ſcire quid. 3
Legis Salicæ verba. 1128
Legibus parendum. 71
Legiſlator tanquam communis Reipublicæ parens debet non ſolum crimina prohibere, ſed etiam in commerciis iniqua lucra & damna arcere. 61
nullus debet cenſeri ſapientior quam Legiſlator. 89
Legiſlatoris arbitrio ſubiacet contractuum modificatio, limitatio, vel amplificatio. 89
Legitimatio prodeſt in ſucceſſionibus. 1143
Lettres de debitis. 1007
Lex domina eſt. 89
Lex Salica vnde nominata, quando & à quibus lata. 1127
Libra Gallica ſeu Regia. 633
Libra monetalis ſeu marca. ibid.
Libra Romana & Græca. 636
Libra vulgaris numeralis. 637
Liga. 643
qu'vn Lignager ne peut venir au retraict d'vne terre venduë au Roy. 1143
Literæ in forma de debitis. 1010
Literæ in materiâ nouitatis. 1009
Literæ inciuiles. ibid.
Literæ in partium læſionem. 1008
Loüage. 674
Difference de la Loy diuine & humaine. 691
mala Lucra. 8

M

MAGISTRATVS debet curam pauperum gerere. 63
officium Magiſtrorum aquarum & foreſtarum. 1038
officium Magiſtrorum requeſtarum hoſpitij Regij. 1037
Marc de poids. 508
Damnati Mercatores qui obtentu breuis dilationis merces impensè vendunt. 11
Gratuita in pauperes Miſericordia ſine pœnitentiâ inanis. 60
quæ ſit proba Moneta. 647
Moneta coriacea. 648
Monetæ adulatores. 643
Monetæ bonitas. 634. & 635
Monetæ bonitas intrinſeca eſt valor currens. 574
Monetæ deſtitutio. 42
Monetæ deterioratio. ibid.
Monetæ inſtitutio & curſus eſt de iure gentium. 573
Monetæ qualitas & quantitas. 634
an depoſitarius poſſit cogi reddere eaſdem Monetæ ſpecies ſibi depoſitas. 607. & ſeq
an eadem Monetæ ſpecies legatæ dari debeant. 609. & ſequ.
an in contractibus & obligationibus Monetæ ſpecies & numerus plùs attendantur quàm eius valor & æſtimatio. 586. & ſeq.
In contractibus tantùm inſpicitur Monetæ æſtimatio quæ fuit tempore contractus, neque eius augmentum, & diminutio poſtea ſuperueniens attenditur. 573
ars Monetalis. 617
Termini artis Monetalis. ibid.
Monetalium Præfectorum iuramentum. 651
Præfecti Monetales. 627
Monopolium. 454
Mont de pieté. 705
Mons pietatis. 484
Monnoye forte, deprauée. 804. reſtituée, derechef empirée & tres-foible. 805
Trois choſes ſont de l'eſſence & ſubſtance de la Monnoye. 801
Diuerſes mutations de Monnoye. 798
Introduction des Monnoyes. 800
c'eſt fable ce que l'on dit de la Monnoye de cuir. 798. & 800.
Mutui triplex vſus. 61
quatuor mutui gradus. 539. & 540
Verum & iuſtum intereſſe creditoris vna eſt cauſa vt liceat aliquid exigere vel ſtipulari ſupra ſortem in mutuo. 19
Mutuo ineſt fruendi tempus. 69
In gratuito Mutuo tacitè dilatio eſt. ibid.
quæ in Mutuo conſideranda. 14
Mutuum debet reddi in eadem ſubſtantiâ & quantitate, numero, vel menſurâ, & in eadem bonitate ſubſtantiæ, quæ mutuata fuit. 571

Digitized by Google

Mutuum quid. 548. & 542
Mutuum duplex. 538. & 539
Mutuum variis modis fit. 73

N

NATVRALES omnes dicuntur ſpurij. 1399
Nobiles negotiantes perdunt priuilegium nobilitatis. 1074
quotuplex Negotiatio. 365
Officium Notariorum. 1039
Numus aſper. 639

O

OBLIGATIO antidotalis. 20
Obligatio principalis & fideiuſſoria non occurrunt. 198
Obligationis conditio non immutatur ex perſona ſucceſſoris. 48
Oeconomiæ finis. 453
an ab Officiali ſit appellandum ad Parlamentum. 1275
an Officialis poſſit eſſe perpetuus. 1195
Officium Oſtiariorum Curiæ Parlamenti. 1036
Or. 802
Or fin. 803
l'Or vaut douze fois autant que l'argent. 805
Ordonnances des Orféures & de l'émail. 807
Ordinatio contra omnes Carminatores, diuinatores, malignorum ſpirituum inuocatores, Nigromantię, & aliis malis artibus & ſcientiis atque ſectis à ſanctâ matre Eccleſiâ reprobatis & prohibitis vtentes. 1087
Ordinatio pulchra contra iurantes & nomen Domini blaſphemantes. 1087
Ordinationes Regiæ. 103

P

PACTVM de intereſſe futuro. 23
Pactum redimendi diminuit pretium. 93
Parium Franciæ prærogatiuæ. 972
De quibus cauſis Curia Parlamenti cognoſcere conſueuit. 972
Parlamentum Pariſienſe dicebatur antiquitus Curia Franciæ. 828
Parlamentorum inſtitutio. 1003
Pecunia quæ reditus cauſâ datur perpetuò in accipientem tranſit ſpe omni repetendi præciſâ: ſecus in mutuâ, & latè de reditu. 14
Petitorium trahit ad ſe poſſeſſorium. 1224
Piratica terreſtris. 11
Plumbum. 642
ſine Pœnitentiâ gratuita in pauperes miſericordia inanis. 60
Præfecti monetales. 627
Præfectorum monetalium iuramentum. 651
quomodo Præſentationes faciendæ in Parlamento. 819
Præſidentium officium. 1013
Præpoſitorum officium. 1017
Preſt pur & loyal. 673
Princeps debet curam pauperum gerere. 63
Proceſſuræ & proceſſuum impedimentum. 983
Procurator Regis non poteſt capere concluſiones de non contentis in citatione. 1045
Procuratorium factum in Curiâ Eccleſiaſticâ, non valet in Curia temporali. 1224
Procuratorum Regiorum officium. 1045
Forma iuramenti Procuratorum. 1043
Toutes Productions nouuelles doiuent eſtre adiouſtées à l'inuentaire. 1371
Proteſtatio quam debet facere defenſor antequam reſpondeat articulis ſuæ partis aduerſæ. 977
Prouiſio ſubreptitia eſt ipſo iure nulla. 1348
an Prouiſio ſit vxori facienda ſuper bonis mariti venditis. 1212
an Prouiſio trahatur retro. 1213
Modus prouiſionis petendæ & faciendæ. 920

Q

QVADRANS. 39
Quincunx. 39. & 685
Quintal. 806
Quittantia poſt ſententiam reperta prodeſt. 1213

R

RACHAT; ſi vn eſtranger peut efficacement l'offrir, ſans procuration ou mandement du debteur; & ſi le creancier eſt tenu de luy ceder ſes actions. 796
an aliquid amittat qui tradit ſuas rationes per modum memoriæ. 1133
an non tradens Rationes per modum memoriæ, rationes iuris tradere poſſit. 1134
an pars habeat videre Rationes per modum memoriæ traditas. 1133
officium Receptorum domanij & taillarum. 1039
Reditus curſus impeditur per ſolam realem ſortis oblationem ſoli tutori vel curatori minoris factam. 252
Reditus dextantis. 111
Reditus incertus minoris eſt æſtimationis, quàm certus. 405
Reditus non currit ante realiter factam numerationem. 292
Reditus perpetui & redimibiles vendi & emi poſſunt iuſto pretio. 350
Reditus ſoluendi ſunt ad monetam Regis nunc currentem. 1146
Reditus temporales. 341
Reditus temporales emi & vendi poſſunt iuſto pretio. 350
Reditus temporalis probabilis æſtimatio. 409
Redituum iuſtum pretium. 92. & ſeq.
Redituum temporalium duo caſus liciti. 358
Redituum temporalium tres diuiſiones. 395
an alius poſſit pro debitore offerre ſortem & redimere reditum. 269
an creditor chirographarius poſſit creditori redituali offerre & ceſſionem petere. 275. & ſeq.
an omnes Reditus temporales & certi ſint reiiciendi. 359. & ſeq.
an petens Reditum cum reliquis teneatur rem ſuppoſitam oſtendere. 1131
an Reditualis creditor tertio ſoluenti vel offerenti, iura & actiones ſuas cedere compellitur. 271
an Reditus ad rationem duodecimæ conſtituti per ruſticum colonum domino ſuo pro reliquis conductionis contractus valeat. 183. & ſeq.
an Reditus antiqui non illicitè, nec vltra rationem. 10. conſtituti ſint moderandi. 112. & quatenus ſint moderandi. 113
an valeat Reditus ad rationem duodecimæ conſtitutus mercatori pro ſummâ illi debitâ ex venditione & traditione mercium. 175. & ſeq.
Debitor parauit pecuniam vt Reditum redimeret, ſed tunc deceſſit creditor relictis pupillis tutore carentibus, verum nihilominus interim currat reditus. 147. & ſeq.
Debetur pecunia ex mutuo, depoſito, legato, vel aliis

conuenit, quod niſi infra tale tempus ſoluatur & quod debitor cōſtituit, & ſoluere abinde tenebitur Reditum ad rationem duodecim, vel ad rationem vnius pro quindecim, aut viginti, an valeat pactum. 191. & ſeq.
Debitor volens Redimere obtulit ſortem cum reliquis tutori vel curatori hæredis, vel ipſi hæredi maiori annis, qui detractat recipere & redemptionem conſentire, non doloſè, ſed ex iuſtâ ignorantiâ quod nondum ſciat qualis ſit reditus, nec an ſit pecuniâ conſtitutus, nec an & quanti redimibilis ſit, an interim reditus currat. 155. & ſeq.
in Redditibus, quandocumque redimilibus perceptio vnius annui pro duodecim ſortis eſt iuſta. 97
in Redditibus ſtatutum eſt iuſtum pretium. 89
iuri Redimendi reditum an præſcribatur. 148
ob quæ pacta Reditus ſint nulli. 287. & ſeq.
omnes Reditus ad rationem decimæ vel inter decimam & duodecimam conſtituti, ſiue antiquiſſimi, vt ante 50. vel 100. annos, ſiuè antiqui vt à 50. 40. vel 30. annis, ſiue recenter conſtituti, reducuntur vniformiter ad rationem quindecimæ pro tempore futuro. 114
Per continuatam longiſſimo tempore præſtationem, non præſumitur Reditus, niſi cauſa ſoluta fuerit. 159
Quidam pro mille vendidit centum quinquaginta annui Reditus vſque ad decem annos, vel fructus certos ſiue incommutabiles certi vectigalis ad totidem annos, an contractus ſit licitus. 349. & ſeq.
qui Reditus liciti. 15
ſi conſtitutus Reditus 10. ſortis partem annuatim ſuperet, contractus eſt ipſo iure nullus. 109
vtilius eſt emere Reditus in pecuniâ quàm in frugibus. 173
vtrum ad impediendam curſum Redituum admittatur compenſatio. 261. & ſeq.
vtrum creditor qui Reditum duodecimam vel etiam decimam pretij partem excedentem emit, petere poſſit, vt vel pretium ſibi reddatur, vel contractui ſtetur. 119
Regalia. 1068
an Regalia dicitur vacatio facti, ſi ius habens in beneficio, non poſſideat ipſum, ſed tertius. 1101
an Regalia habeat locum in beneficio in Curiâ Romanâ vacante. 1186
an Regalia locum habeat durante commendâ & in Epiſcopatu commendato. 1135
ad coronam Regni Franciæ non poteſt ſuccedere fœmina, nec maſculus ex eâ deſcendens. 1127
Rentes à la vie. 778
Rentes conſtituées. 680
Rentes conſtituées par le mary & la femme enſemble, chacun pour le tout. 746. & ſeq.
Rentes conſtituées par les mineurs & les tuteurs. 744. & ſequ.
Rentes conſtituées pour arrerages de ferme ou moiſſons de bled, ou de rente fonciere. 731
Rentes conſtituées pour debte de marchandiſe. 730. & 731
Rentes conſtituées pour vaiſſelle d'argent. 731
Rentes en bled ou autres eſpeces. 723. & ſequ. de leurs appretiations & eſtimations du plus haut prix. 727. & 728
Rentes foncieres. 713
Rentes temporelles & leurs eſpeces. 768. & ſeq.
Rentes volantes. 711
Rentes volantes, de leur origine, prix & proportion aux vſures. 712. de leur reduction. 717. & ſeq. que preſcription n'y a lieu. 720. & ſeq.
quelles pactions des Rentes ſont illicites. 753. & ſequent.
ſi celuy qui conſtituë vne Rente peut s'obliger à rachepter enuers ſon reſpondant, apres temps competant & ſans fraude. 750. & ſeq. ſi ledit reſpondant rachepte, & a ceſſion des actions, ſçauoir ſi la rente courra à ſon profit s'il l'a veut exiger, & en ce faiſant ne pourra plus contraindre le debiteur à rachepter. 751. & ſequ.
ſi la conſignation eſt requiſe pour faire ceſſer le cours de la rente. 792
ſi la Rente doit eſtre diminuée ſi l'on paye, & augmentée ſi l'on faut au terme. 743
ſi l'on peut donner vne terre pour en ioüir au lieu de la rente. 736. & ſeq.
Reſtitutio in integrum eſt de bono & æquo. 118
Que l'on peut venir au retraict d'vn heritage vendu dedans l'an de ſaiſine & inueſtiture. 1143
Qu'vn lignager ne peut reuenir au retraict d'vne terre venduë au Roy. 1143
Rex Franciæ à nullo ſui regni Antiſtite poteſt excommunicari, nec excommunicatus declarari. 1114
Rex Franciæ cognoſcit de poſſeſſorio beneficiorum Eccleſiaſticorum. 1352
Rex debet conſtitutiones ſuas & ſtatuta defendere. 1156.
Rex Franciæ habet cognitionem cauſarum ciuilium inter perſonas Eccleſiaſticas in poſſeſſorio de cauſis ſpiritualibus, vel cauſam eis annexam habentibus. 1118
Rex Franciæ in Eccleſiis capit regalia & beneficia confert in regaliis vacantia. 1113
Rex Franciæ neminem recognoſcit in temporalibus ſuperiorem. 1107.
Rex Franciæ nomen habet pulcherrimum. 1108
Rex Franciæ obtinet & obtinere poteſt præbendas in Eccleſiis regni ſui. 1115
Rex Franciæ pleno iure confert beneficia & dignitates Eccleſiaſticas. ibid
Rex Franciæ poteſt inconſulto Papa ſub nomine mutui, doni, aut charitatiui, ſubſidia imponere viris Eccleſiaſticis, ſeu Eccleſiis, pro defenſione regni. 1111
Rex Franciæ poteſt non ſucceſſibiles facere ſuccedere. 1115
Rex Franciæ reſtituit famam. 1124
Regni Franciæ Epiſcopi tenentur Regi iurare fidelitatem. 1117
in Regno Franciæ Epiſcopus niſi à Rege laudatus, vel inueſtitus à nemine conſecratur. 1114
in Regno Franciæ nemo de portu armorum cognoſcit niſi Rex. 1127
in Regno Franciæ ſolus Rex facit conſtitutiones ſeu leges. 1123
in Regno Franciæ ſolus Rex legitimat. 1124

S

SEMIS. 59
Semiuncialis. ibid
Seneſchalorum officium. 1017
Sequeſtratio poſſeſſionis & fructuum. 1055
liber homo ad perpetuam ſeruitutem ſe obligare non poteſt. 217
Seſcupla. 25
Sicli analogia. 646
Siclus. 645. & 646
Siliqua. 53
Siliqua eſt vigeſima quarta pars ſolidi. 57
Solutio dici non poteſt, niſi nummi in accipientem tranſeant. 263
Sophiſterie. 675
an & quantum capere liceat propter periculum ſortis numeratæ ſuſceptum. 71

Spo-

Digitized by Google

Spoliatorum reſtitutio. 1015
Stannum. 641
Stipulatio ſecundum naturam actus. 69
cum Stipulationes ſtricti iuris ſint, eas ſtrictè interpretari oportet. 190
Subhaſtationes. 984

T

Tailliarvm exactiones &excubiæ. 1073
officium Receptorum Tailliarum. 1039.
cuilibet perſonæ liberæ permittitur facere teſtamentum, niſi ſit ei ſpecialiter prohibitum. 1144
An teſtes ſint recolendi. 1203
An poſt teſtium publicationem ſint teſtes recolendi. 1240
Teſtium atteſtatio & reprobatio. 1056
non poſſunt examinari niſi decem teſtes ſuper quolibet articulo. 1251
Tremis. 84
Triens. 59
Trient. 685
Trientes in viginti quinque annis ſortem æquant. 58

V

Venditor poteſt rei venditæ ſimplicem poſſeſſionem & fruitionem emptori locare ad diem ſolutæ pecuniæ. 502
Veritas non eſt occultanda. 145
officium Viſitatorum Gabellarum ſalis. 1038
Vncialis. 59
An creditor qui non habet ius validum vel firmum poſſit vſucapere contra debitorem. 148
Vſura quid. 4
Vſura iure diuino prohibita. 7
Vſura collationis. 551
Vſura Hemioliæ. 25
Vſura mentalis. 6
Vſura non debetur ex liberalitate. 473
Vſura propriè & strictè ſumpta ſolùm cadit in mutuo, non autem cadit in emptione reditus. 15
Vſura ſimilis morſui aſpidis. 4
Vſura traiectiua vſque ad centeſimam licita. 73
Vſura vſuræ non valet. 188
Vſuræ definitio. 6
Vſuræ duplex quantitas. 389
Vſuræ modus metitur ex perſona & qualitate debitoris ad reſtringendum tantùm. 8
Vſuræ non currunt niſi pro rata temporis & ſortis penes debitorem exiſtentis. 359
Vſuræ propriè in mutui dationem cadunt. 17
Vſuræ pro varietate perſonarum temperatæ. 69
Vſuræ pupillares currunt abſque limitatione dupli contra tutorem quandiu tutela durat. 498
Vſuræ teſtamentariæ. 411. & ſeq.
Vſuræ veniunt in depoſito ex nudo pacto citra omnem moram; ſecus ſi pactum ſit ex interuallo. 529
Vſuræ veræ & meræ nunquam approbatæ à legibus. 64
Vſuræ vnciales & ſemiunciales. 28. & ſeq.
Vſurarum diuiſio. 5
Vſurarum ſubdiuiſio. 6
Vſurarum duplex ſummitas. 84
Vſurarum remiſſio. 7
Vſurarum modus per Iuſtinianum ad quamdam formam coarctatus eſt. 43
Vſurarum antiquarum legalium & noſtrarum conuenientiæ & differentiæ. 371. & ſeq.
An in materia Vſuraria locus ſit præſcriptioni temporis. 143
An remiſſâ ſimpliciter morâ cenſeatur vſura etiam præteriti temporis remiſſa. 513. & ſeq.
Colonus ſi tardius penſiones intulerit ad illarum vſuras etiam non interpellatus tenetur. 184
Debitor, licet offerat continuare vſuras, non poteſt detractare ſolutionem ſortis, niſi hoc expreſſè conceſſerit creditor, vt non teneatur debitor reſtituere ſortem quandiu vſuras præſtabit. 314
diuturna Vſurarum ſolutio, earum iuſtum titulum probat. 161
Euaneſcente Vſurarum promiſſione, ſalua interim manet ſortis obligatio & hypotheca. 139
In materiâ Vſurariâ non valet pactum impediens facultatem ſe liberandi ab vſuris futuris. 314
In quo caſu Vſura in vero mutuo eſt permiſſa. 19
In Vſuræ permiſſione triplex magiſtratuum veterum Romanorum moderatio. 31
In Vſuris ius Canonicum non diſcordat à iure ciuili 439. & ſeq.
modum Vſurarum legitimum nullatenus excedere poteſt Venditor, quamuis fructiferum fundum tradiderit. 501
nullo prætextu licet excedere Vſuras legales. 357
nullæ Vſuræ ſolui poſſunt ab initio: ita quòd ſi quid initio quâcumque ratione ſoluatur, ſiue detrahatur de ſorte, neceſſe eſt vſuras non currere, niſi pro ratâ reſidui. 313
oblatio debiti elidit Vſuras futuras curſumque earum impedit. 314
Procurator ſeu mandatarius cupiens ad commodum ſuum vti pecuniâ domini illi ſignificauit eam ſi tanquam ſibi creditam ex die forte epiſtolæ emiſſæ debiturum ſub dictis Vſuris ſemiſſibus dominus acceptauit epiſtolam: quæritur an ea pecunia ſit mutua, & an dictæ Vſuræ peti poſſint. 533. & ſeq.
Poteſt quis minoribus Vſuris non ex ſolutis maiores ſtipulari. 188
Quæ turpes Vſuræ. 50. & 369
Quandiu tutor in Vſus ſuos pecuniam pupillarem retinet currit legitima Vſura ſine aliqua dupli limitatione. 500
Quando depoſitarius tenetur ad Vſuras. 519
Quapropter Vſura neceſſaria. 65. & 96
Quomodo Vſura lege diuinâ illicita. 9
Quomodo Vſuræ communes contra debitorem ex bonæ fidei contractu currunt ex moræ irregularis priuilegio. 24. & ſeq.
ſi Venditor initio tradiderit pro parte, an poſſit ex tunc Vſuras pretij petere. 468. & ſeq.
ſi Venditor non tradidit, ſed obtulit, emptor autem in mora fuit ſoluendi, an teneatur ad Vſuras pretij. 466
Venditor re traditâ moram regularem vel irregularem pretij patitur, & quas Vſuras petere poſſit. 424
Verbum Vſuræ analogum. 417
Vtrum ad impediendum curſum Vſurarum admittatur compenſatio. 261. & ſeq.
Vtrum venditor re traditâ non ſoluto pretio poſſit repetere fructus eorumue æſtimationem communem, & ſimul Vſuras quincunces pretij. 465
Vſurarij collatio cum igne. 5
Vſurarius ſimilis vermiculo ligni. 4
Vſure. 674
Vſure comparée au meurtre. 683
Vſure incidente. 778 & ſeq.
Vſure legale. 714. & ſeq
Vſure marine. 689
Vſure reſtrainte par les bons Iuges & Iuriſconſultes. 684
Etymologie & definition de l'Vſure. 676. & 682

Diuiſions de l'Vſure. 679
ſubdiuiſions de l'Vſure. 680
ſuiet & obiet de l'Vſure. 679 & 769
En quoy conſiſte l'acerbité de l'Vſure. 716
Forme des anciennes Vſures. 682. & ſeq.
Vſures des banques. 706. & ſeq.
Vſures des Iuifs. 703
Vſures pupillaires. 785
Vſures teſtamentaires. 788
Vidua celans bona perdit beneficium renunciandi ſocietati, ſed non ſocietatem etiam in celatis. 1181

FINIS.

ANT 1319392

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

ed by Google